Digitized by Google

Digitized by Google

LEXICON IVRIDICVM,

SIVE

VERBORVM ET RERVM AD IVRIS ROM. CIVILIS SIMVL ET PONTIFICII THEORIAM ET PRAXIM PERTINENTIVM

THESAVRVS LOCVPLETISS.

SIMONIS SCHARDII I. C. CLARISS. ET Cameræ Imperialis Adſeſſoris poſt omnes omnium vigilias Cygneus Labor.

OPVS NVNC DENVO STVDIO ET OPERA Doctorum virorum quàmplurimis in locis adauctum, elimatum, & ita abſolutum, vt omnibus tàm in Foro, quàm in Schola verſantibus maximo ſit vſui futurum, nec quicquam ferè in hoc genere amplius deſiderari poſſit.

Adiecta quoq; paſſim phraſis Germanica, à Practicis iuris hodie recepta.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud Hæredes Ioannis Gymnici, ſub Monocerote. Anno M. DC.

Cum priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis Speciali.

Digitized by Google

SVMMA PRIVILEGII CAESAREI

RVDOLPHI Secundi Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, Diplomate cautum atque ſancitum eſt, nequis alius in vniuerſo Romano Imperio, præter Hæredes Ioannis Gymnici Lexicon Iuridicum Simonis Schardij, ante decennium imprimat, aut imprimi curet, neque in parte neque in toto; neve alibi ſimul vel ſeparatim, aut quocunque alio modo excuſum venale habeat, vel quouis modo diſtrahat, ſub pœna in Diplomate contenta, & ſub amiſsione omnium librorum ſic excuſſorum. in cuius rei fidem ipſi Edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſſit Cæſarea Maieſtas. Datum Pragæ, 6. die Menſis Auguſti, Anno 1596.

Rudolphus

Jo. W. Freymon.

Ad mandatum S. Cæſ.
Maieſt. proprium

An. Hannewaldt.

Digitized by Google

NOBILIBVS, CLARISSIMIS, CONSVLTISSIMIS, DOCTISSIMISQVE VIRIS, D. IACOBO SCHROTERO, I.V.D. ET D. IOANNI WILHELMO NEVMAIERO, I. C. S.

LEXICON Iuridicum à CL. V. D. Simone Schardio I. C. præſtantiſſimo & ſummi Imperialis Cameræ Tribunalis quondam Adſeſſoris meritiſſimi nūquam ſatis laudata opera ex varijs diuerſorum Iuris autorum libris fideliter collectum, & poſtrema editione à prædeceſſore & patre noſtro bonæ memoriæ Ioanne Gymnico typis editum, veſtroque nomini inſcriptū, adeò tàm ſtudioſis & Profeſſoribus Iuris, quàm etiam Practicis & in Foro verſantibus gratum acceptumq; fuit: vt vixdum ſexennio peracto deſiderari cœperint exemplaria, & indies requiri, ac proflagitari. Quæ res non ſolum vehementem nobis ſtimulum addidit, eiuſdem Lexici nouam editionem adornandi, eaq; occaſione vniuerſæ Reipubl. literariæ, & præſertim Iuriſprudentiæ ſtudioſis, propenſam de illis noſtram benemerendi voluntatem reipſa oſtendendi: verùm etiam admonuit nos identidem, & recordari fecit, quod non minùs veteri quàm vero iactatur adagio, Bono nomini Bonum omen ineſſe. Hac de cauſa ſuperuacaneum duximus, renouatam hanc eiuſdem luculentiſſimi Iuris Theſauri euulgationem cuiquam alteri inſcribendi aut dedicandi cogitationem ſuſcipere: ſed abſq; vlla cunctatione nobili & ſpectatiſſimo nomini veſtro, felicia præfati anteceſſoris & parentis noſtri veſtigia ſpectantes, eandem rurſus mancipare voluimus. Idq; tanto lubentius commodiuſq; facturi nobis videbamur: quòd, (ſi, vt ille ait, parua licet componere magnis) quemadmodum vos ſingulari induſtria, & ingenij dexteritate, honeſtiſſimiſq; laboribus, doctrinam, eruditionemq; veſtram, laudabili & nunquam morituro cumulo, interim à prioris illius editionis tempore, opimè auxiſtis; vt peragrata aliquot annis Italia, Hiſpania, Gallia, aliiſq; Europæ dignis ſpectatu prouincijs, in quibus & linguæ, & mores hominum noſcantur, & vrbes, magnorum Principum Aula atq; Cancellis apti, deſtinatiq; ſitis: Tibi inſuper, V. CL. D. Iacobe Schrœtere, ſummus in vtroq; Iure gradus in celeberrima Ienēſium apud Thuringos Academia publicè collatus ſit, & vnà exoptatiſſimum cum V. CL. D. VVolffgangi Speltij, I. V. D. & Illuſtriſſ. Proëlectoris Saxoniæ in Vinarienſi Ducatu Conſiliarij meritiſſimi filia, virgine pudiciſſima, cōiugium obtigerit auſpicatiſſimum: vt vix quicquam ad plenam beatitudinem in his terris addi poſſe videatur: Ita & nos ſtudium, operamq; non vulgarem in eo collocauimus, quo Lexicum iſtud Schardianum nō tantùm ornatius atq; ſplēdidius, ſed etiam multò auctius & plenius in publicum prodiret. Accipite igitur, Viri Clariſſ. & Doctiſſ. hanc qualemcunq; voluntatis noſtræ, erga vos, nobileſq; familias veſtras, propenſam ſignificationē, cū à ſupraſcripto prædeceſſore & parēte noſtro feliciter inchoatam, cuius propterea priſtinam dedicationē vobis factam teſtandæ veritatis gratia hic adiecimus, tùm à nobis promptiſſimo animo continuatā, & Iudicio quoque amicorum veſtrorum, quos hîc habetis laudis atq; honoris veſtri ſtudioſiſſimos, corroboratam: & nos pro virili noſtra Reipub. Literariæ & communibus vtilitatibus deſudantes, vobiſq; ad obſequia paratiſſimos fauore veſtro complectimini. Valete viri Clariſſ. & ſpectatiſſ. Dat. Agrippinæ. 12. Septemb. Anno 1599.

Veſt. Clariſſ. Conſultiſſ.
D. addictiſſimi.

Antonius Hierat,

Ioan. Gymnicus.

Digitized by Google

EPISTOLA DEDICATORIA,
prioris editionis huius Lexici.

DOCTISSIMIS, ET MORVM GRAVITATE, ET GENERIS SPLENDORE ORNATISSIMIS, D. IACOBO SCHROTERO,&D.Ioanni VVilhelmo Neumaiero: Iuris Vtriuſque Candidatis, Dominis & amicis hohorandis S. P. D.

CVM iamdudum Lexici Iuris à celeberrimo ac clariſſ. I. C. D. Simone Schardio, auguſtiſſimæ Cameræ Imperialis olim Adſeſſore, & multorum Principum Conſiliario eminentiſſimo, magna cura & induſtria ex quamplurimis, & quidem melioris notæ Iuris interpretibus, alijſq; auctoribus claſſicis diligenter concinnati, non proſtitiſſent Exemplaria, ſæpius ac ſedulò Iuris Vtriuſq; ſtudioſi, apud me inſtiterunt, vt illud ſub incudem reuocarem, &, ſi fieri poſſet, docti alicuius viri opera exornarem: non potui facere, quin honeſtæ eorum petitioni, quibus in hoc literario Typographiæ curriculo, iam multis annis libens deſeruio, ſatisfacerem. Cùm igitur certò apud me ſtatuiſſem prælo id committere, egi cum clariſſimo viro D. Rudolpho à Kamphauſen, L.L. Licentiato, & prouinciæ Heinsbergenſis Præfecto, domino & amico meo ſingulari, vt in mei, ac Iuris Cādidatorum gratiam illud recognoſceret, & pro ſua virili adornaret: quam operam poſt multas excuſationes tandem in ſe ſuſcepit, & diligētem recognitionem adhibuit, in hoc Opere vtiq; neceſſariam: Multa enim in hoc Lexico loca ab ipſo ſuæ integritati ſunt reſtituta, multa etiam quæ ſecundò & tertiò repetita, maturo iudicio ſublata. Prædicare verò me hic, aut commendare huius Lexici vtilitatem non eſt neceſſe, ipſum enim Opus ſe commendat, & quod dici ſolet αὐτὸ τὸ ἔργον artificem demonſtrat: hoc affirmare poſſum, quod hoc Lexicon cætera omnia eiuſdem generis & ſubiecti longè antecellat: cum non ſolùm Theoriam luculenter doceat, ſed & Praxim quoq; fideliter demonſtret: vt meritò partus ſuo parente dignus, & tanti viri Cygneus labor dici & cenſeri poſſit. Cogitanti ergo mihi ad huius nouæ editionis maiorem ornatum atque laudem opus eſſe antiſtite quodam, cui recognitum hoc Lexicon inſcribatur, diuque iam mecum deliberanti, venit in mentem vtriuſque veſtrûm, præter aliarum artium humaniorumq; literarum notitiam, in Iuris cognitione ſtudium aſſiduum, atque exercitatio diligens Quapropter certò mihi perſuaſi, ſi vobis coniunctim inſcriberem, fore vt in nominibus veſtris, firmiſſimum eſſet habiturum, aduerſus iniquiores Criticorum calculos præſidium: tantoque gratius atque amabilius proditurum, quanto exit correctius. Ac quanquam interpellare honeſtiſſimas veſtras, & Reipub. commodis in futurum deſudantes occupationes, & hanc quaſi mercem obtrudere quidem verebar, attamen cum politiſſimum veſtrum ingenium, humanitatemque ſingularem, animo intuerer, & eximiam in fouendis in omni literarum genere ſtudijs cōſuetudinem atque affectionem mecum expenderem, nihil amplius dubitaui, quo minus vobis, illud quaſi nouum & repurgatum Lexicon dedicarem: præſertim cùm clariſſ. I. C. D. Simoni Toelemanno, illud ipſum, etiam non diſplicere intelligerem. Accipite igitur hanc qualemcunq; meam oblationem fauenti animo, mihique permittite, vt liceat obſeruantiæ erga vos meæ libri huius recentis inſcriptione teſtimonium publicè præbere, ita tamen ne animum ex munuſculi exiguitate, ſed munuſculum ex animo meo erga vos optimè affecto æſtimare velitis, nec quid veſtram deceat dignitatem inſpicere, ſed quid mea poſſit tenuitas. Maxima verò inter cæteras, cur vobis coniunctim recētem huius Operis editionem inſcribere voluerim, cauſa fuit, quod intellexeram vos non ſolùm vti communi patria, ita ſanguinis quoque & affinitatis vinculis inuicem nexos, verum etiam ab ineunte ætate prima bonarum literarum fundamenta in eodem gymnaſio ieciſſe, ac deinde in illuſtri Academia Ienenſi communia ſtudia ſimul continuaſſe, poſteaque in vetuſtiſſ. hac & celeberrima Vniuerſitate Agrippinenſi, vnà etiā maxima cum laude, reipſa cōpererim in ſtudio Iuris perſeueraſſe, eiuſq; curſum penè abſoluiſſe. Accedit ſumma atq; honeſtiſſima tam animorum, quàm morum elegantium ſimilitudo & cōiunctio, nulliſque interruptis iurgijs amicitiæ vſus & conuerſatio, vt plane oſtendatis veriſſimum eſſe id, quod Cicer. lib. 1. de Offic. ſcribit: Omnium ſocietatem nullam prȩſtantiorem eſſe, nullam firmiorem, quam cum viri boni, moribus ſimiles, ſunt familiaritate coniuncti, nihilque amabilius, nec copulatius quam morum ſimilitudinem bonorū: in quibus enim eadem ſtudia ſunt, eædemque voluntates, in his fit, vt æque quiſque altero delectetur, ac ſeipſo, efficiturque id, quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus. Denique ea eſt, vt idem ait,

iucundiſſi-

Digitized by Google

iucundiſsima amicitia, quam ſimilitudo morum coniugauit. Omitto cum cæteras virtutes veſtras non vulgares, tum commune in reliquis literatoribus diſciplinis, varijsque linguis cognoſcendis collocatum ſtudium, & operam aſſiduam. Quorum omnium partim ipſemet oculatus teſtis eſſe poſſum, partim doctiſſimorũ virorum & inprimis Iuriſconſultorum præſtantiſſimorum commendatione, fides indubitata redditur. Itaque cum iam propoſueritis, vna in Italiam tãquam ad mercatum bonarum literarum & matrem, vt dicitur, ſtudiorum Iuris proficiſci, volui hoc veluti propemptico, quod animi mei erga vos propenſiſſimi ſignaculũ eſſet, vos proſequi & afficere, ſperans id vobis neque ingratum, neque iniucundum futurum eſſe. Vos porrò eo quo cœpiſtis tramite, feliciter pergite, & cùm alia domeſtica ad virtutem exempla imitamini, tum inprimis parentis, patruique, clariſſimorum, & de vniuerſa Republ. tam Ciuili, quàm literaria optimè meritorum virorum, quos nuper pallida mors, æquo pulſans pede pauperum tabernas, Regumque turres, è rebus humanis abſtulit, laudatiſſimis veſtigijs inſiſtite, certa ſpe nixi, vbi ex Italia redieritis, & præclaram veſtram eruditionem, tot partam vigilijs & peregrinationibus, benè viuendi conſuetudine confirmaueritis, & expectationi veſtrorum propinquorum ſatisfeceritis: nobiliſſimam patriam veſtram, & in primis Illuſtriſſ. Saxoniæ Principes vobis tum rerum cognitione, tum linguarum peregrinarum facultate præditis, debita præmia & honores tributuros, & campum in quo virtutes veſtræ excurrant, latiſſimum aperturos eſſe. Interea me, filiumque meũ, qui nunc in Italia eſt, de meliori nota, quod aiunt, vobis cõmendo, & vt meo nomine, virum excellentiſſimum, & omnium noſtræ ætatis Iuriſconſultorum facilè principem D. Iacobum Menochium amicum & fautorem meũ multis modis colendum, quam officioſiſſimè ſalutetis, etiam atque etiam rogo. Atque his DEO Opt. Max. vos commendatos percupio, meaque officia, quibus gratum vobis facere me poſſe intellexero, ſemper prompta, parataque vobis offero. Datum Coloniæ Agrippinæ VII. Sept. Anno M. D. XCIII.

Veſter

addictiſſimus

Ioannes Gymnicus.

Digitized by Google

IN LAVDEM ABSOLVTISSIMI LEXICI, CLARISS. VIRI, DN. SIMONIS SCHARDII, I. V. D. ET CAMERAE IMP. QVONDAM ASSESSORIS ACCLAMATIO HEROICA:

AVCTORE CASPARO STEMPERO CRVCINACENSI.

SIC tandem res ſalua foret: ſic priſtina mundo
Gloria conſtaret: ſic cælo Aſtræa relicta
Poſſet ad humanum rurſus deſcendere cœlum.
En iterum nouus auctor adeſt, non infimus auctor
Iuſtitiæ, cuius timidos induſtria lucos
Diſcutit errorum, non hæc acceſsio nobis
Vilis, & exiguo videatur commoda fructu.
Schardius ingenio monumenta relicta ſecundo
Toti orbi peperit: partum Lucina recentem
Fouit, & ipſa ſua rexit cunabula dextra.
Inde & mellifica dulciſsima dona volucres
Hyblæas depaſtæ herbas, & roris Hymetti
Diuino ſaturæ ſucco congeſta tenello
Infudere ori, cæleſti & nectare fœtum
Pauerunt: magnum qualis dulcedo Platonem
Nutrijt, in primis infans vbi vagijt annis.

Iamq; adeò patrio ſoboles enata cerebro
Creuit, & in validum iam nunc adoleſcere robur
Cœpit: vt è tacitis nondum prorumpere terris
Sit pudor. aſt animi generoſa propago paterni
Degenerem haud patitur fugienda per ocia vitam
Arguere, & patulo iam iam ſe credere mundo
Audet, & in populum greſſu prodire virili.

Vade igitur fatis (dolor, heu heu) facte ſiniſtris
Poſthumus, & clari nunc orphane funere patris,
Vade igitur, patriſq; animum ſubmittito iuſſu.
Ille tuum [illegible] voluit prodeſſe per oras
Seruitium: preſſo vult te ſuccurrere iuri
Inſontiſq; leuare reos, verumq; medendæ
Iuſtitiæ monſtrare modum: nec turpiter æqui
Sub ſpecie, falſa ſub iuris imagine leges
Lædere, fucatoq; aſtuq; illudere ſenſu.
Eſto memor, iuſſiq; liber mandata paterni
Exequere, atque tuo cupidam ſolare ſciendi
Aduentu turbam: quæ ſi tua nouerit ampla
Virtutum officia, & tam claro ſanguine natum:
Crede mihi, eximio paſſim excipieris honore.
At tu iuridici lector ſtudioſe laboris
Quiſquis es, & quotus es, ſi res tibi ſeria vero
Tangit amore animum, varia cognoſcere legum
Perplexamq; viam: ſi vis nec inutilis auctor
In dubio conſtare foro: ſi diſcere cura eſt,
Quonam quæq; ſuo diſtent diſcrimine lites.
Si, quæ ſcire decet, qui vult conſultus haberi,
Scire cupis, noſtro ſenſus aduoluito libro:
Ne dubita, haud ſero tibi noſtra probabitur anno
Non cuiquam inſidioſa fides: cerneſq; repentè,
Quæ iuris ratio, varijs quis legibus vſus,
Iuſtitiæ admiratus opes, prudenſq; peritis
Pectus, Neſtoreo & ſtillantem flumine mentem.
Scilicet in cunctis labor eſt agitandus, & omnis
Cogenda in mentem, multo & ſudore domanda
Cognitio, donec ſtudio ſolidata tenaci
Hæreat, & ſenſu redeat repetita fideli.
Nec teneri huius animi poſsint perferre laborem,
Si non & molem adiuuent compendia captum,
Excipiatq; leues aliqua indulgentia ſenſus.
Præcipue, cùm mens tenera imprudenſq; viarum
Labitur huc illuc: nec quo ſe limite ſiſtat,
Inuenit, & nullos ſtudiorum proſpicit vſus.
Multa adeò rerum facies, variataq; legum
Sexcentis præcepta modis, ſi mente peterres
Attenta auctores, totidem diſcrimina gnaro
Deprehendes animo, totidem contraria formis.
Quos inter, quorum ſententia iuſtior æquo
Iudicium formare ſuum, & concludere rectum,
Res eſt alta nimis, ſtudioſæ incognita pubi.
Dant alios alij fructus, dant recta tyroni
Præcepta atque viam erudiunt: dant vtile rebus
Conſilium. hic cunctis verò inſeruire magiſtris
Diſcipuliſq; ſimul didicit liber, inq; profundos
Iudicij veri deducit pectora fontes:
Exuit hic ignarum animum, ſtudioq; frequenti
Iuris in Oceanum, nulla tardante procella
Tranſmittit cupidas mentes, atq; omnia luſtrat.
Hæc ſunt, quæ veram compendia ſcripta per artem
Inſtituunt, ſacroq; docent inoleſcere iuri.
Hoc medicamentum, quo non præſentius vllum
Si quando tenebris mens tardior hæret obortis
Auxilio venit, atq; animis obliuia tollit.
Hic matura ſeges ſemper, ſemperq; recuruis
Fructibus hic rami: fœtu hic ſtudium omne graueſcit.
Hic liber eximias olim, multiq; fluentes
Sufficiet numis laudes: hic fertilis auri eſt,
Hic famæ, qualem ſeclis ſacramus, & aſtris:
Hinc Themidos lætum ducẽs ad templa triumphum
Ocyus: hinc fuluo cingens maturius auro
Illuſtres digitos: ornans hinc tempora ſerto
Clareſcis, nomenq; tuum Doctoribus inſers.

Schardius ipſe manu te per ſacraria ducens
Iuſtitiæ tibi pandit opes, variaſq; reorum
Quotquot habẽt facies. Quo crimina quæq; notẽtur
Nomine, quid longus populis permiſerit vſus,
Quæ litis formæ, quo diſponenda tenore
Actio, quas habeat vario diſcrimine leges:
Re quid in hac liceat, quid in hac vetet alma poteſtas
Iuris: vt ambiguum ſententia vera tribunal
Inſtruat: vt iuſtum iudex decernat & æquum,
Hæc vt, & hæc quoduis firmet conuentio pactum:
Et quodcunq; forum, quodcunq; negocia ſpectat
Humana, & quales capiat Reſpublica normas,
Omnia ſemotis ſunt hic depicta ſalebris
Ordine, perſpicuè, breuiter, quid plura requiris?

Multa peritorum iam ſunt monumenta virorum,
Quos numerare graue eſt (numerus ſuperaret Olympi
Lumina, quotq; ſolo iactat corpuſcula puluis)
Quos adeò vel priſca æuo & matura ſenectus,
Vel noua quos ætas peperit, fundetq; futura:
Cuiq; patet deſcenſus ad hos, facilemq; dederunt
Materiam Superi librorum, aditumq; ferendi
Scripta. ſed hos inter ſumma virtute potiri
Poſſe, vel ad ſummum ante alios emergere culmen:
Id verò labor eſt: vix hoc potuere, ſecundos
Qui Superos, nec virtutem tenuere ſiniſtram.
Singula ſcripta tamen, ſapiant ſeu priſca vetuſtam
Siue nouam ætatem, certè non ordine nullo
Mixta iacent: meritò ſed digna putamus honore
Quæq; ſuo: & veteres, vti ſunt ætate priores.
Non quoq; ſic ſummæ ſcandunt faſtigia famæ:
Sed qui naſcente melius docuere nepotes,
Hos nemo inuideat merita in ſuprema reponi.

Ergò ades, atq; tuã Schardi digniſsime laudem

Strenuus

Digitized by Google

Strenuum obſirma: non poſteriore ſedebis
Magne gradu Schardi: te, te, (licet inuida Momi
Pectora diſsiliant) longè præuertere cunctos
Hoc opere, & nullis te cognitione ſecundum
Arguit hicce labor, toto & noteſcet in orbe.
Quæ tua cognitio, quæ ſit doctrina, decuſq;
Ingenij, grauis haud fuerit cenſura legenti
Hoc opus. hinc etiam quid cuiq; ſuperſit honoris,
Qui ſimilem aggreſsi quondam contexere telam.
Iudicium vel Momi eſto, vel iudice Momo
Vincemus, vaſto & celeberrimus orbe feretur
Schardius, auctoreſq; inter clariſsimus omnes.
Eia igitur proprias generatim hic diſcito voces
Tot rerum: non hic longis doctrina paratur
Luſtris: nec longum tibi tempus abibit, & amplum
Creſcet in immenſum ſtudij felicis aceruum
Copia: nec multis noſces ambagibus æquum.
Sponte tua teipſum tolles: nec quære magiſtrum.
Qui tibi monſtret iter: lege, qua liber iſte recenſet,
Vtroq; inuenies, ſed lentum, id dicere, dicam,
Inueniſſe etiam: nec te malus abſtrahet error,
Inq; truces rapiet ſyrtes: nam plurima iuris
Auia præcipitis ſtatuunt diſcrimina lapſus.
Dumq; cupis leges tenebris tentare repoſtas,
Illuſtrat liber ille viam, votoq; potiri
Te docet, eruere & denſis abſtruſa latebris.
Pandit enim multa nocte & caligine merſum,
Atq; fori, legumq; modum. quid multa? vel vnus
Cuncta tenet: cunctis tot ſpiſſa volumina iuris
Euolue, & noſtrum tandem quoq; perlege librum;
Dimidio totum longe iuraueris eſſe
Inferius, paruæq; integrum cedere parti.
At vos ætherei clementia numina tecti
Hunc ſaltem infenſo librum ſuccurrere ſeclo
Ne prohibete: ſatis, pridem diſcrimine noſtro
Vixdum diſcuſsis luimus commiſſa tenebris.
Pridem adeò nobis cœleſtis gratia doctos
Inuidet, & noſtram renuit curare ſalutem.
Vix tandem immani reſpirant iura barathro
Barbariæ iactata diu: vix priſtina iure
Gloria conſultis rediit: vix lumina legum
Doctrinaq; ſimul tardè creſcentis honorem
Splendorem accepêre ſuum: ſerpendoq; ſaltem
Maieſtas antiqua forum terreſtre reuiſit.
Eniti ſubitò, fata (heu nimis improba fata)
Fata vetant ſubito eniti, repriminntq; volentem.
Nam quid enim memorem fato cecidiſſe parentem
Huius tanti operis? fuerat lux ille virorum
Quotquot habet mundus. nemo ſolertius omnes
Iuris cognouit formas: fuit omnis in illo
Imperialis honor Cameræ, ſtudioq; vigebat
Aſsiduo, vt lapſo rurſus ſuccurreret æquo
Iuris, & ad certam leges reuocaret amuſsim.
Iamq; adeò gemino prægnabat pectore fœtu,
Cum cadit, obſtrictos iure informare fideles
Cœperat, atq; illis rectam præſcribere normam
Seruitij: iam collectos euoluere faſtos:
Quodq; ſibi nimium peruerſa licentia ſiſa eſt
Hiſtorici ad veri rurſus reuocare tenorem.
O vtinam, ſi fata virum voluère citatis
Abripere hinc Parcis: ſaltem monumenta dediſſent
Hæc ſupereſſe viri, quæ dum imperfecta relinquit;
Heu nimium ſtricta nobis illudere lege
Conquerimur Parcas, atq; æquo parcere iuri.
Sed bene habet: caſum noſtrum ſolabimur illo
Munere, quod ſuper eſt tanti pars optima nobis
Ingenij, nullo pignus delebile mundo.
Salue igitur quacunq; tuos terra occupat artus,
Salue iterum Schardi, totis qui viribus inſtas
Iuſtitiæ, auertens Romanis legibus atram
Barbariæ noctem: tibi nulla obliuia famam
Conuellent: regioq; tuum non vlla ſilebit
Nomen, & æternus viues, cunctoſq; per annos
Cuncta hominum viuax tua gloria ſecula vincet.

IVDICIVM DE CLARISS. VIRO, D. D. SCHARDIO.

Mortales ſtatuunt de te contraria Schardi,
Iudicium formis id variatq; tribus.
Pars ait: hunc certè decorat prudentia Iuris.
Pars ait: hic Legum condecorauit opus.
Cætera pars vno concludit vtrumq; tenore:
Horum tu Schardi conciliator eris.

EPITA-

Digitized by Google

CATALOGVS AVCTORVM, QVORVM IN HOC D. SCHARDII ETYMOLOGICO FIT MENTIO, ET EX QVIBVS POTISSIMVM EST DESVMPTVM.

A

A. Gellius.
Adrianus Turnebus.
Aemilius Ferretus.
Albericus de Roſate.
Andreas Alciatus.
Andreas Gail.
Andreas Tyraquellus.
Antonius Auguſtinus.
Antonius Contius.
Antonius Gomezius.
Antonius Goueanus.
Antonius Nebriſſenſis.

B

Barnabas Briſſonius.
Bartolus de Saxo Ferrato.
Benedictus Curtius.
Benedictus Lampridius.
Bernardinus Maffæus.
Blondus Flauius.

C

Caius Cotta.
Catellianus Cotta.
Corpus Canonicum & Ciuile.

D

Dumbertus.

E

Eraſmus Roterodamus.

F

Fabius Cotta.
Franciſcus Balduinus.
Franciſcus Connanus.
Franciſcus Curtius.
Franciſcus Duarenus.
Franciſcus Hotomannus.

G

Guilielmus Budæus.
Guilielmus Poſtellus.

H

Hermannus Vulteius.
Hermippus Callimachus.
Hugo Donellus.

I

Iacobus Cuiacius.
Iacobus Curtius.
Iacobus Menochius.
Iacobus Ræuardus.
Iacobus Spiegelius.
Ioach. Myſingerus.
Ioan. Baptiſta Caccialupus.
Ioan. Baptiſta Ferretus.
Ioan. Bellonus.
Ioan. Brechæus.
Ioan. Brodæus.
Ioannes Coraſius.
Ioannes Cotta.
Ioannes Droſæus.
Ioannes Ferrandus.
Ioannes Goeddæus.
Ioannes Oldendorpius.
Ioannes Robertus.

L

Lanzinus Curtius.
Lazarus Bayſius.
Lilius Gregorius Gyraldus.
Lodouicus Cælius Rhodiginus.

M

Marius Antonius Maioragius.
Martianus Capella.
Matth. VVeſenbeccius.

N

Nicolaus Bellonus.
Nonius Marcellus.

P

Pardulphus Pratteius.
Petrus Aldobrandinus.
Petrus Anchoranus.
Petrus Crinitus.
Petrus Peckius.
Petrus Pithius.
Petrus Rebuffus.

Q

Quintus Curtius.

R

Raphael Fulgoſius.
Raphel Sailerus ex Com. Duareni nondum excuſis.

S

Sebaſtianus Medici.
Silueſter Aldobrandinus.
Simon Schardius.
Stephanus Forcatulus.

V

Viglius Zuichemus.
Vlricus Zaſius.

EPITAPHIVM D. SIMONIS SCHARDII I. V. D. HISTORIARVM AC ANTIQVITATVM SCRVTATORIS DILIGENTISSIMI, ET CAMERAE

Imperialis Adſeſſoris digniſſimi, in Collegium ampliſſimum adſciti VI. Non. Octob. anno 1566. qui placidè in Domino obdormiuit VII. Calend. Iunij, anno 1573. Spiræ.

Schardius hic Simon poſt funera mœſta quieſcit:
Heu quantum amiſit Saxona terra virum.
Imperij Aſſeſſor Nemetûm dicebat in vrbe
Ius, iuſtiq; tenax, eloquijq; decus.
Parce tamen lacrymis, nam quæ monumenta reliquit
Perpetuò vitam ſunt habitura ſuam.

Aliud.

Schardius hic recubat fama ſuper æthera notus,
Incola Parnaßi montis amorq; chori.
Optimus antiqui Iuris legumq; ſacerdos,
Religionis amans, Iuſtitiæq; tenax.
Quem noua non latuit, vetus aut hiſtoria rerum
Plurima geſtarum: ceu monumenta docent.
Cum ſuperis homines ſibi dum certare pararent,
Illius vt potior num quis amore foret.
Acriter vrgebant dubio diſcrimine partes,
Vtraq; pars totum poſcit adeſſe ſibi:
Verum cum fieri poſſe hoc Natura negaret,
Partita eſt æqua Mors ſibi lege virum:
Spiritus aërias vt tutò ſcanderet arces,
Corporis at mollem mœſta teneret humus.

Digitized by Google

LEXICON IVRIS SIMONIS SCHARDII, I.C. OPERA AC STVDIO COLLECTVM.

DE LITERA A.

A litera, de qua M. Cicero *lib. 1. de Diuinat.* [Sus (inquit) roſtro humi A literam impreſsit.] Eadem in Græciam è Phœnice à Cadmo aduecta fuit, *vt Plinius lib. 7. cap. 56. hiſtor. natur. ſcribit, de rer. inuentorib. loquens.*

A ſalutaris litera à Cicerone *pro Milo.* rectè dicitur. Nam apud veteres Romanos abſolutionis notam fuiſſe docent Alexand. ab Alex. *Genial. dier. lib. 3. cap. 14.* Bud. *in l. 2. ff. de orig. iur.* & eruditiſsimi quinque, *ex Aſconio in orat. pro Milone.* Fuit etiã nota in ſuffragijs, & comitijs legum, qua ſe ciues repudiare rogationem ſignificabant. nam duæ tabulæ dari ſolebant: quarum in altera V. R. id eſt, Vti rogas, ſcriptum erat: in altera A. id eſt, Antiquo, antiqua ſequor, noua non placẽt. Erat &, vt aliæ permultæ, prænominis nota, vt ex Valerio Probo, epigrammatiſque Vrb. veteris liquidò conſtat. Sed &

A Auguſtum ſignificat in inſcriptionibus & ſubſcriptionibus conſtitutionum Codicum Theodoſ. & Iuſtiniani, & Nouel. Erat &

A. litera nota prænominis, & ſolo puncto poſtpoſito, Aulum ſignificat: hoc modo, A. Ofilius, qui fuit Iuriſconſ. ſub Octauij Cæſaris imperio, Ser. Sulpitij auditor. Item A. Caſſelius, vel, vt in pleriſque locis eſt, Ceſelius (ſi Bernardino Rutilio credimus, qui vitas priſcorũ iuriſconſ. exactè eleganterque conſcripſit) Iuriſconſultus, item æqualis Trebatio atque Ofilio: quorum meminit Põponius *in modò citata l. 2. §. Seruius autẽ. (al. §. Seruius cùm in caſtris.) & §. Fuit eodem tempore, & Trebatius.* Spiegel.

A quoque præpoſitio eſt, quæ pro donec, teſte Alciato *lib. 7. Parerg. cap. 21.* accipi debet apud Terentium Clementem, *l. ſed ſi hoc. 63. § fin. ff. de cond. & demonſtr.* ibi [ſi à liberis non nupſerit] id eſt, Donec vel quamdiu filios habuerit, eos non deſeruerit. Sonat etiam idem quod, Pro: quo ſignificatu vſus eſt M. Cicero *in Cluentiana:* [Non modò dicendi à reo, ſed ne ſurgendi poteſtas, &c.] id eſt, pro reo. Sumitur quandoque pro, Poſt, apud Pomponium, *l. 2. §. 8. & 13. ff. de orig. iur.* [à regibus, à cæde:] id eſt, poſt reges, poſt cædem, & apud Paulũ *l. pater. 30. §. 1. ff. de adul.* Interdum loci propinquitatem denotat: vt [A theatro venite] id eſt, à loco, qui eſt iuxta theatrum. Aliquando ponitur pro, Per: *teſte Alberico,* vt in Antonini conſtitutione *l. 1. C. ad leg. Fab. de plag.* ibi [A quo] id eſt per quem. Interdũ ſumitur pro, De: vt, A caſtro nouo. Sic aliquando non indoctos loquutos fuiſſe ſcribit Thomas ille Linacer, Anglorum decus: indicans etiam pro, Verſus, præpoſitione vſurpari. Sed & ſeparationem ſignificat apud Pomponium *l. 3. § fin. ibi, A Brundeſio. ff. de actio. empt. l. 1. §. Bart. in l. ſi ex duobus. ff. de duob. reis. & Bald. in l. a caligato. C. de nupt. adnotant.* Priuandi quoque vim habet, & ſignificationem verbi, cui iũcta eſt, immutat: vt in dictione ἀπόλιδες, qua vſus eſt Vlpianus *in l. 1. §. 6. in quibus. ff. de leg. 3.* quaque extorres ſignificantur.

A quoque præpoſitio cauſatiuè accipitur apud D. Auguſtinum, & Iſidor. *cap. coniuges. & can. continet. 27. qu. 2.* Sumitur etiam pro, Ex, apud Gaium, *l. adeò. 7. §. quod ſi vno. ff. de acquir. re. dom.*

A. præpoſitio aliquando ſubauditur à iure, apud Macrum, *l. milites agrum. 13. in princ. ff. de re milit.* & apud Papinianum, *l. liberto. 31. §. item. ff. de negot. geſt.*

A præpoſitione eleganter vſi ſunt Iuriſconſ. habetque vim immediati temporis. Sic Pompon. *l. 2. §. Et cum placuiſſet. de orig. iur.* dixit [A cæde] pro, Continuò poſt cædem. Item [à regibus] pro, Poſt reges, *in ead. l. 2. §. quod ad magiſtratus.* Item Paulus ſimili loquendi figura protulit [A diuortio] *in l. pater. 30. ff. de adult.*

Item eleganter vſurpatur, quum inter partes diſsidentes volumus ſignificare alterutrius expugnatores, & amicos: vt qui à reo, vel ab actore eſſe dicuntur. Particulæ verò hæ, iunctæ cum certis nominibus miniſtros ſignificant: vt, à manu, à ſtudijs, à commentarijs, à libellis, a rationib. Sueton. *in Claud.* [Super hos Polybium à ſtudijs, Narciſſum ab epiſtolis, & Pallantem à rationibus, quos decreto quoque Senatus, non præmijs modò ingentibus, ſed & quæſtorijs, Prætorijſque ornamentis ornari paſſus eſt.]

A & AB dictiones, ſuapte natura ſunt excluſiuæ & ſeparatiuæ: *vt voluit gloſ. in l. ratio. aliàs l. datio. 3. §. ſi per venditorẽ. in fin. ff. de actio. empt. & in l. ſi ex duobus. in prin. in verbo, ab altero: & ibi Ang. ff. de duobus reis, Bart. in l. meminiſſe. in princip. ff. de offic. proconſ. Oldrad. latè conſ. 49. conſueuit dubitari. col. 1. Signor. conſ. 101. factum ſic ſe habet. infans. col. 2. verſ. præterea cum diffinitio. Bald. quã not. inter tamen diſtinguit in l. nuptæ. §. Senatores. ff. de Senato. & in l. militis codicillis. 36. ff. de teſtam. milit. & in c. cæterùm. col. pen. verſ. item ſcias. extr. de iud. & in c. 1. col. 2. de ſequ. poſſeſſ. & fruct. & in c. excommunicatis, quod eſt penult. & ibi Barb. in 2. not. extr. de offic. leg. & idem Bald. in c. ego. N. de iureiur. & plenè ac pulchrè conſ. 457. col. 3. lib. 1. & conſ. 357. verſ. not. pro duce. col. 2. verſ. ſequitur. lib. 5. Pet. Anch. in c. ſtatutum. col. 2. in 5. not. de præb. lib. 6. Lucas Pen. in l. 1. ad fin. C. vt nemo ad ſuum patroc. libr. 11. Petr. Ferrar. in tit. Forma capit. quando teſt. produc. ad æter. rei memor. in verbo, vſque ad Calend. Ianu. cum alijs concord. adductis ab Alex. in addit. ad Bart. in l. patronus. 35. §. Sempronio. ff. de leg. 3. & conſ. 42. lib. 3. & Maria. in c. literæ. col. 12. extr. de dilatio. & Corn. conſ. 259. quæritur à me. col. vlt. lib. 1.* Quod & ex eo ſatis probatur, quòd qui rectè ac ꝓpriè loquuntur, ijs dictionibus, A & A B, pro dictione Poſt, quæ & ſeparatiua eſt, *vt diximus in præcedenti limitatione,* ſæpe vſurpant: vt de priore Pomponius noſter *in l. 2. §. quod ad magiſtratus. ff. de orig. iur.* vbi ita ſcribitur: [& veluti ſecũdum locum à regibus obtinebat] id eſt, *vt annotat Zaſius,* poſt reges: neque enim is rex erat. Et Suetonius *in Cæſare:* [Plebs ſtatim à funere ad domum Bruti & Caſsij cum facibus tetendit.] Et Plinius *lib. 25. cap. 5.* [Hoc contingere, ſi à cõceptu ſuccus continuus bibatur in paſſo.] Et paulò poſt. [Quarto die à balneo coire eos.] et latè Andr. Tyraq. *in repet. l. ſi vnquam. in verbo, poſtea. C. de reuoc. donat.* De dictione etiam Ab, eſt illud in eundem ſenſum Plauti *in Pœnulo.* [Iam ab re diuina credo apparebunt domi] & Columellæ *libr. 11. cap. 15.* [Poſt hæc quæ diximus, ouillum, & ab hoc caprinum eſt] & Ouidij, *Triſtium lib. 4. Elegia 10. eademque vltima:*

Tu mihi (quod rarum eſt) viuo ſublime dediſti
Nomen, ab exequijs quod dare fama ſolet.

Vt interim omittam Accurſium, ita hanc dictionem exponentem, *in l. neminem. 64. in princ. C. de decurio. lib. 10.* Nec interim prætermittam, quoſdam eſſe, qui inter huiuſmodi dictiones A & A B diſcrimen faciunt, quantum ad vim excludendi vel includendi, *vt per Alberic. in l. 1. §. æſtatem. ff. de aqua quotid. & æſtiua. Tyraq. in tract. de retract. lign. gier. §. 1. & iour. gloſ. 11.*

Eſt item A vel A B dictio ſignificatiua termini, A quo, ſicut dictio Vſque, termini Ad quem. Hic autẽ terminus A quo, ſignificat excluſiuè, *de quo Bart. in l. patronus. §. 1. in fin. ff. de leg. 3.* Olden.

A bis ſeptem verbis, Prouerbium eſt in eos competens, qui à noxia quapiam purgati ſunt: propterea quòd antiquitus mos eſſet, homicidio pollutos, veſtes ſuas bis ſeptem inundationibus immerſionibuſque lauare. *Eraſm. citat Suidam.* Spieg.

A Brundvsio vinum venire, Pomponius venuſtè dixit *in l. 3. ſub finem, de actio. empt.* cuius ſenſum Interpres nõ eſt rectè aſſecutus: qui tamen obuius eſt, callentibus Romani ſermonis elegantiam, cuius fuẽre veteres Iuriſconſulti in primis obſeruantes, vt in Compendio eruditiſſimorum hominum teſtimonio probabimus. Spieg.

A CANE feroce læſus: vide Paulum *in l.2. ff. ſi quadrup. paup. fec.*

A CAPITE arceſſere. Quum res ab eo repetitur, quod eſt in negocio præcipuum, à capite arceſsi dicitur, (vom hauptſtuck) *Vide Cicero. lib. de oratore 2. Item lib. de legib. 2. & in Topicis.* Spieg.

A CAPITE ducere, id eſt, ab origine, (vom anfang/ vrſprung) Caput eſt enim, è quo riuuli manant. Vlpian. *in l.1. §. ait Prætor. 26. de aqua quotid.* Nam ſuperiora, inquit, interdicta ad eos pertinent, qui à capite ducunt. Vide infrà, Caput aquæ. Spiegel.

A CAPITE periculum propulſare. Vide, Agere de capite.

A CAPITE rationem reddendá, vt intelligi debeat, oſtendit Paulus I.C. *in l. & qui natura. (aliàs l. atqui in natura. 19. §.1. ff. negot. geſtor.*

A CARCERIBVS. Latini ſcriptores cùm exorſum negocij ſignificare volunt [ab ipſis carceribus] dicunt: quum finem [ad metam vſque.] Sumptum à certaminibus equeſtribus, vbi curſus initium eſt à carceribus, id eſt repagulis, (den ſchrancken.) Carcer auté, vndecunq; prohibemur exire, locum ſignificat: ab arcendo dictus Varroni. Eſt tamen noxiorum propriè cuſtodia: quem nonnullis à coercendo deduci placet. De quo vide Bart. *in l. capite quinto. 25. ff. ad leg. Iul. de adult.* & infrà, Carcer Iure Ciuili. Spieg.

A CERTO hærede legare: eſt certo hæredi, vt legatum aliquod præſtet, mandare, ſic vt ab illo debeatur ſolo. Cicero *in Topic.* [Si paterfamiliàs vxori ancillarum vſumfructum legauit à filio, neque à ſecundo hærede legauit mortuo filio, mulier vſumfructum non amittet.] Idem *pro Cluentio*: [Itaque ei teſtamento legat grandem pecuniam à filio, ſi qui natus eſſet: ab ſecundo hærede nihil legat.] Marcellus *l.2. D. de auro & argento.* [Seia ab hærede P. Mæuio ita legauit.] Iulianus *l. quæſitum. 91. D. de lega. & fidei.* [Si filiusfamil. qui filium habebat, hæres inſtitutus fuiſſet, an ab eo, filio eius legari poſſet? Reſpondi, cum poſsit à filio patri legari, &c.] Item Neratius, *l. a Titio. 74. ff. de furt.* [A Titio hærede homo Seio legatus, ante aditam hæreditatem Titio furtum fecit.] Hotomannus.

A COMMENTARIIS, qui præſunt commentarijs: id eſt, qui in commentarium cuſtodias referunt, & veluti diarium cuſtodiarum conficiunt. Hos Aſconius, vt & Iuriſconſultus, vocat Commentarienſes, non à commentario, carceris loco, vt Accurſio diuinare libuit, quemadmodum à Budæo in *l. abeſſe. 32. ff. ex quib. cauſ. maior.* rectè notatur. Spieg.

A CVBICVLO, pro eo qui principali cubiculo miniſter adſcriptus eſt, vſurpari video etiam à non vulgariter eruditis. vt atteſtatur Epigraphe, quæ extat apud Ciceronianorū principem, Petrum Bembum, lib. Epiſt. 11. quas ipſe Leonis X. Pont. Max. nomine ſcripſit. (vulgò Kamerer/ Kammermeiſter) Dum hanc adnoto dictionem, ecce affertur epiſtola (vt id ſiderali decreto factū videri poſsit) indicans, incomparabilem EQ. German. Ioan. ſcilicet Baronem Auij & Brentoni, Gaudentium à Madruſche, qui inſigni alioqui peruetérique apud Vennones familiæ, virtute ſua planè heroica, nouum ſplendorem inuexit (quod ego pluris faciēdum cenſeo, quàm niti tantùm maiorum imaginibus) à conſilijs Cæſ. FERDINANDI præfectum Regiorum liberorum Sacro cubiculo (ſic enim ab Imper. in Conſtitutio. poſterioribus appellatur) eſſe declaratum. Qui quidem magiſtratus, etiam apud noſtræ nationis Principes, qui Romanum ſolium inſederunt, inter honoratos eſt habitus: cuius nec hodie nomine cenſeri, è Septemuiris Germaniæ, quibus ſacroſancta eſt eligendi Imperatores poteſtas, faſtidit Marchio, vt nunc appellatur, Brandenburgenſ. Spieg.

A CVNABVLIS, id eſt, à pueritia, ſiue primis vitæ rudimentis. Vide infrà, Cunabula.

A DEO facti. Qui vehementer ad aliquid natura compoſiti ſunt, hos prouerbiali ſermone, ad hoc natos, factos, ſculptoſque dicimus. Huc alluſiſſe videtur Imper. *in auth. vt hi qui obl. ſe res hab. perb. min. in princ.* Spieg.

A DVVMVIRO: pro imperio vel permiſſu Duumuiri. A Duumuiro dimitti intelligendus eſt, qui iuſſu, permiſſu, mandatúve Duumuiri dimittitur. Vlpianus *l. ſi quis. 52. §. ſi fugitiuum. ff. de furt.* [Si fugitiuum meum quis quaſi ſuum à Duumuiro, vel ab alijs qui poteſtatem habent, de carcere vel cuſtodia dimitteret, an is furti teneretur?] in vulgatis libris, DIMITTERE, ACCIPERET: vt ſit poteſtatem dimittere: quod mihi non probatur. Nam ita hoc dictum eſt, vt alibi, Ab aliquo ſe liberare: & ita accipiendum ſenſit ibidem Bart. Hotoman. Prat.

A FILIO legare, id eſt, ita legare, vt legatum non niſi à filio, ſi quis natus eſſet, accipi poſsit, à ſubſtituto non item: vt ſcilicet legatario curæ ſit ſalus filij, cùm in ea emolumentum poſitum intelligat. Nam legata non valent, ſi is à quo nominatim teſtamento relicta eſſent, hæres eſſe non potuiſſet. Spieg.

A FONTE ducere, ea figura dixit M. Tullius *lib. de Legibus* 1. qua *de Oratore* 2. A capite arceſſere. De quo paulo antè: [Viſne ergo, inquit, ipſius Iuris ortum à fonte repetamus?] Spieg.

A FRONTE atque à tergo, pro eo quod eſt diligenter inſpicere, & præterita cum præſentibus ac futuris conferre. id quod in primis ad perfectum Iuriſconſultum pertinet. Cuius imaginem nobis exhibet Cicero *in Philippica* 9. in perſona Seruij Sulpitij. *De quo latius in Compendio.* Spieg.

A IVVENE ſuum conſequi: apud Caium *in l. patri. 27. §. ſi pecuniam. verſ. prædium. ff. de minoribus.* Spieg.

A LAVDE abeſſe: pro, laude carere.

A LENONE manu aſſerere: pro eo quod eſt, à lenonis poſſeſsione & dominio, ſermone in compendium redacto, dicitur à Plauto *in Perſa.*

A LIBELLIS vocantur, qui principi in libellorum, hoc eſt, vt vulgò Supplicationum dicimus, negocio ſubſeruiunt. (Supplicationmeiſter/ Galli vocant, *maiſtres des requeſtes.*) Triphoninus *in l. reſcripeum. ff. de diſtract. pignor.* [Reſcriptum eſt, ait, ab Imperatore, libellos agente Papiniano.] Erat autem Seuerus Pertinax, cui Papinianus aderat à libellis, quem filius eiuſdē Imperatoris interfecit. Spieg.

A LIBERIS, pro, quamdiù liberos habebit. Terentius *l. ſed ſi. 62. §.2. ff. de condit. & demonſtr.* [Quum vir vxori, ſi à liberis non nupſerit, in annos ſingulos aliquid legauit, quid iuris ſit? Iulianus reſpondit, poſſe mulierem nubere, & legatum capere. Quòd ſi ita ſcriptum eſſet, Si à liberis impuberibus non nupſerit, legem locum non habere: quia magis cura liberorum, quàm viduitas iniungeretur, id eſt, quamdiu liberi erunt impuberes.] Papinianus *l. cum tale. 72. ff. eod.* [cum tale legatum eſſet relictum Titiæ, ſi à liberis non diſceſſerit, &c.] Similiter Paulus *lib. Sent. 2. cap. 29.* [Potior quis eſſe debet, inquit, non ſolùm à gradu generis, ſed & ſubſtantia rei familiaris.] Similiter *in Cluentiana* Cicero dixit: [Non modò dicendi à reo, ſed ne ſurgendi quidem poteſtas erat] id eſt, pro reo. *Vide Alciat. cap. 21. lib. 7. Parerg.* Hotom.

A LINEA incipere dicuntur, qui ab ipſo rei exordio ſumunt initium. Dom. Eraſm. ille literarum inſtaurator, ac vt parcè dicam, primarius illuſtrator, obſeruauit Tertullianum ad lineas dixiſſe: pro eo quod eſt, ab integro. Spieg.

A MANV ſeruus, & à manibus, ſcriba, cuius manu ad literas ſcribendas Principes vti ſolent. Barbari Ingroſsiſtas nominant. Tranquillus: [Poſt vxoris exceſſum, Cænidem Antoniæ libertam adamauit, & à manu dilectam quondam, ſibi reuocauit in contubernium.] Idem *in Cæſare*: [Philomenem à manu ſeruum, qui nec ſuam per venenum inimicis promiſerat, non grauius quàm ſimplici morte puniuit. Idem, Scribas à manu, *in Nerone, tum alibi,* peculiari verbo vocat Amanuenſes. Horum manus in primis tam ſtrenua & velox eſſe debet, vt meritò de eis dici poſsit Martial. illud.

Nondum lingua ſuum, dextra peregit, opus.

Huiuſmodi delectabatur D. Cæſar Maximilianus, cùm dictaret capita agendarum rerum: hoc eſt, vt vulgato vtar verbo, in aula, (quamuis parùm Latino, in ea ſignificatione)

ficatione) Inſtructionum. Propriè autem ad verbum eſt dictorum exceptor. Spieg.

A ME ſoluere: pro, de mea pecunia dare. Budæus exemplis comprobat *in Côment. Linguæ Græc.* & noſter Ioachimus Camerarius *in 1. Tuſcul. Cicer.* Spieg.

A ME vi poſsidet, qui vi me deiecit. apud Vlpian. *l. 3. §. qui à me. ff. de vi, & vi arm.* Prat.

A ME poſsidet, qui poſſeſsionem meam iniuſtè nactus eſt, *Vlpian. l. 3. in princ. ff. vti poſsid.* Eodem ſenſu dicimus [Ab aliquo poſsidere] *ks. ff. eod.* Prate.

A MILLIBVS paſſuum circiter duobus: hoc eſt, interuallo duorum millium paſſuum. Spieg.

A MOMENTO in momentum, tempus ſpectatur, *l. 3. §. minorem autem. ff. de Minorib.* Spieg.

A PARTE legatarij. Quære, Suggeſtum eſt.

A PVNCTIS, qui præerat redituí aquariorum. *Corn. Lentiles citat Frontin. lib. 11. de Aquæductibus.* Spieg.

A QVATVOR annis. Quære, Intra quatuor ann.

A RATIONIBVS, ratiocinijs præfecti: qui vulgò magiſtri computorum dicuntur, quo nomine cenſendos puto, qui nũc apud Auſtriacos Principes, Kamerrhet, appellantur. Spieg. (apud Gallos, *maiſtres des finances*).

A REI condemnatione relaxari, opponitur. Ad reſtitutionem rei condemnari. *Vlpian. in l. item ſi cum exceptione. §. quæritur autem. ff. quod metus cauſa.*

A REMO ad tribunal. Dici ſolitum Roterodamus indicat, vbi quis repentè ab infima cõditione prouehitur, ad honeſti muneris adminiſtrationem.

A SACRIS abſtinendæ manus. Id quod cùm veterum Iuriſconſultorum reſponſis, cùm Imperialium, Pontificiorumque conſtitutionum autoritate ſancitum eſt: non ſolùm receptum, verumetiam vulgò quoque ita creditum eſſe conſtat: vt fatum inſtaret ei, qui ſacris rebus, ac Deo dicatis, manus iniecerit, aut certè fungentem ſacris miniſterijs oppugnarit. veluti Pontif. Roma. Epiſcopos. Abbates: etiam ſi parum fuerint pijs moribus, quæ propter id tamen nunc ratione æqui obtinet. Spieg.

A SE decipi. Vide Paulum *in l. non ſi. ff. de rei vend.*

A SECRETIS ſunt, qui ab ore Principis imperia accipiunt diplomatum ſubſcribendorum, edictorumque, quæ in conſilio ſelecto decerni ſolent. Secretarij, veluti ſcribarum vice funguntur, in reſcriptis ſubſignandis, quæ iure & æquitate nituntur: quæque ex bono & æquo poſtulantibus conceduntur ſine ſcientia Principis. Secretarij vocem, qua nunc ſignificatione vtimur, ceu nuperam, quidam deuitandam putarunt. Eam Beroald. neutro genere pro repoſitorio rerum ſecretarum, Latinam agnoſcit, & à Latinis ſcriptoribus vſurpatam oſtendit. *Comment. 3. in Suetonium.* Conſtabit in vtraque etiam ſignificatione, ab Eccleſiaſticis frequentatam, ſi quis diligenter actiones euoluerit Chalcedonenſis concilij, quo neque celebrius, neque maius fuit aliud vllum. Legimus enim in illo ſexcentos trigintaque Epiſcopos ex toto orbe congregatos. Sed & ex eiuſdem ſynodi actionibus vocabulum [à ſecretis] ab antiquo huc vſque deductum colligitur. Vnum atque alterum exemplum adducam. Mox haud longè à principio, *fol. 402. facie 2. ad finem, ſic reperies:* [Quibus in Græcia interpretatis per Beronicianum, virum deuotiſſ. & Secretarium ſacri conſiſtorij. glorioſiſsimi Iudices, & ampliſsimus Senatus dixerunt.] Item *fol. ſequ. eadem facie,* [Conſtantinus deuotiſſimus à ſecretis ſacri Conſiſtorij, dixit, Habentur ſacræ literæ ſæpius directæ, &c.] Spieg.

A STVDIIS, cuius opera Princeps in ſtudijs literarum vtitur, vtpotè viri eruditiſsimi. Quo nomine Cæſ. Maximiliano Auguſt. familiaris fuit Ioãnes Stabius Auſtriacus, meũs, dum adhuc in humanis ageret, amicus, atque conuictor ſuauiſsimus. Spieg.

A SVBIECTA materia, locus diligentiſsimè obſeruandus, velut princeps inter omnes probandi Iuris modos. *vide Nicol. Euerard. in topic. legal. loco à ſubiecta materia.* Argumentum autem à ſubiecta materia ſic habet originem in Iure ciuili: Verba deſeruiunt rebus, non autè res verbis. Tantùm enim ad hoc verba ſunt inuenta, vt res ſignificent in hominum commercijs. quare dici rectiſsimè ſolet: Verborum quidem prior, rerum tamen potior eſt cognitio. Hinc duci ſolet talis argumentatio, quam à ſubiecta materia vocant. Significatio verborum accommodanda eſt (quòad licet) ad qualitatem ſubiectæ in negotijs materiæ. In ſumma nihil aliud dictũ eſt. A SVBIECTA MATERIA, quàm (vt dici ſolet) VTERE FORO: hoc eſt, Attempera te circumſtantijs negotiorum, & refer ſemper verba ad rationem boni & æqui. Oldend.

A TE autem Mænia filia cha. peto, vt Stichum ſeruum tuum manumittas, cùm in miniſterium tuum tot capita ſeruorum tibi his codicillis legauero.] Vide Modeſtinũ *in l. Titia cum teſtamento. de leg. 2.* Spieg.

A TE autem Sei peto, vt cum ad annum 25. peruenerit, militiam ei compares: ſi tamen te antè non reliquerit.] *l. libertis. ff. de aliment. leg.* Spieg.

A TE hæres peto, quicquid ad te peruenerit, vt tantum ei des.] Idem exponit *eodem titul. ad fin. l. Mænio fundi.* Spieg.

A TE peto marite, ſi quid liberorum habueris, illis prædia relinquas: vel ſi non habueris, tuis, ſiue meis propinquis, aut etiam noſtris libertis] Hiſce verbis non datam electionem, ſed ordine ſcripturæ factam ſubſtitutionem, Papinianus reſpondit, *in fin. l. cum pater ſi. tos. ff. de legat. 2.* Spieg.

A TE vxor chariſsimá peto, ne quid poſt mortem tuam fratribus tuis relinquas. habes filios ſororum tuarum, quibus relinquas. Scis vnum fratrem tuum filium noſtrum occidiſſe, dum ei rapinam fecit: ſed & alius mihi deteriora fecit.] Exponitur à Scæuola *de leg. 2. in fin. l. pen. §. matre.* Spieg.

A TE peto Cai Sei, quicquid ex hæreditate mea redegeris, illis alumnis des. & cætera, quæ ſequuntur verba, Papinianus exponit *in l. alio herede. ff. de alim. leg.* Spieg.

A TITIO perſoluere, de Titij numis perſoluere. Cicero *ad Attic. lib. 5.* [Homines non modò non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe à me ſoluere. quod enim Prætori dare conſueuiſſent, quod ego non acceperam, ſe à me quodammodo dare.] id eſt, de mea pecunia. Idem *in Planciana, in fin.* [Sinite me quod vobis fretus huic ſæpe promiſi, id à vobis ei perſoluere.] Plautus *Menechm.* [Da ſodes à te: poſt reddidero tibi. Me. Imò cedo abs te.] Hinc natæ illæ ſunt Prætorum formulæ. Hotoman.

A TORMENTIS, id eſt, violentia & cruciatu, non eſſe incipiendum, D. Auguſtus conſtituit. Accedit item D. Hadriani epiſtola, cuius meminit Vlpian. *in l. 1. de quæſt.* Spieg.

A. T. M. D. O. Aio te mihi dare oportere, vt Valerius Probus teſtatur: quæ perſonalis actionis fuit formula. quia perſona rei nominatim in agendo notabatur: & ſtricti iudicij, quia ſimpliciter ait Cicero, aſperè & directò. Oportere de certa definitaque ſumma dicebatur. Aio verò, antiqui pro affirmo & contendo dicebat, auctore Nonio: vnde Aientia Cicero appellat, quæ Græci forenſi & litigioſo verbo κατηγορικά.

A VINEA in ius vocare. Caius *in d. l. ſed etiam, de in ius vocand.* Spieg.

A B.

AB, aliquando accipitur pro Contra. Citant Albe. & Oldend. l. 14. ff. de publ. & vectig. ſed ibi Ad. non Ab legitur in P. Flo. & vulgar. vbi Ad, pro Contra, accipit Accurſius. Prateius.

AB, præpoſitio verbis adiuncta, quæ auferendi vim habent, mirum quantum auget. vt Abijcere, Abhorrere, plus aliquanto ſignificant, quàm ea à quibus deſcendunt verba. *Connanus lib. 4. cap. 4. num. 1.*

AB, etiam pro Ob, ſumitur in conſtitut. Theod. Arc. & Honorij, *l. vnica. C. ſi quis Imper. maledix.* Equidem pro, Ex, illic accipi debere putem: vt indicio eſt verbum, Proceſſerit, ibidem poſitum. Quandoque verò ſumitur pro, Per, *vt in cap. ab eo. in princ. de appell. lib. 6.* Interdum ſeparationem ſonat Accurſio, *l. ſi ex duobus, in princ. ff. de duobus reis.* Soler in hanc rem citari l. neminem ex ijs, ibi. ab initio, de Decuri. lib. 10. C. Accurſius tamen ibi pro, [Poſt] accipi exiſtimat, tu textum expende. Sæpe etiam ponitur

pro, Sine, *in conſtit. Iuſtiniani, l. ſi quis ſeruo. in fin. ibi, Ab re. C. de furt.*

Ab etiam præpoſitio cognationum gradus promouet. Nam proaui paterni vel materni, patrem, matrem, ab auum, abauiamque adpellamus in linea aſcendentium: in linea verò deſcendentium pronepotis filium, filiam, abnepotem, abneptem, apud Gaium *l. 1. §. 1. ff. de grad. & adfin.* Prat.

Ab, particula in compoſitione complet nonnunquam ſignificationem dictionis cum qua componitur, vt Abſoluo, Abnumero: hoc eſt, omnino abſoluo, numero. Notum eſt, à, ab, abs, eiuſdem eſſe ſignificationis, quod & Bartol. vult *in l. ſi ex duobus. ff. de duobus reis.* differre autem in orationis contextu, de quo vide Linacrum *lib. citato*, & Albericum, qui hos è Ticino ſumptos refert verſiculos:

Quod facit A, facit Ab, ſed in hoc differre videntur,
A cum vocali reliquis vult aſſociari.

Vide Priſcian. *in primi Vergiliani carminis examine.* Spieg.

Et ſanè hæc particula, obſeruatione dignam in aliquot orationibus ſignificationem habet: vt ecce

Ab actis, quibuſdam ætatis noſtræ eruditis, ſunt ij, qui ad tribunal nomine partium producta vel excipiunt vel tranſcribunt in acta (Gerichtsſchreiber.) Spieg.

Item Ab aliquo poſsidere, itinere, actu. Ab aliquo vti: Ab aliquo aquam ducere: quæ ſæpè in edictis Prætorum, alijsque librorum noſtrorum locis occurrunt, non hoc ſignificant, quod prima fronte videri cui poſsit, ab aliquo poſsidendi, eundi, agendi, ducendi, ius cauſamque habere, vel etiam eius voluntate, conceſsione, permiſſu poſsidere, vti, ducere: ſed potius alicuius poſſeſsionem tenere, per alicuius fundum ire, agere, ex eius prædio aquam ducere. Exempla ſunt *in l. 1. ff. de aqua quotid. l. 1. vti poſſidet. l. 1. ff. de riuis. l. 1. ff. de fonte. l. 1. ff. de itin. actuque priuat.* Vi ergo à me poſsidet, qui me vi deiecit, mihique poſſeſsionem abſtulit. *l. 1. §. ſi à me. ff. de vi & vi arm. l. 2. ff. vti poſſidet. l. 4. §. ſi tu me vi. ff. de vſucapio.* Similique modo clàm à me poſsidet, qui meam poſſeſsionem clàm & furtiuè ingreſſus eſt. Aedificatum etiam ab aliquo habet (quo genere dicendi African. *in l. 45. ff. de damn. infect.* vſus eſt) qui in alicuius, licèt non conſentientis, ſolo ædificium poſuit. Sic denique ab aliquo fundum pro hærede poſsidere, accipimus *in l. 21. ff. de vſucapionibus.* vnde

Ab aliqvo poſsidere, pro poſſeſsionem ab aliquo certo nactum eſſe, alicuius certi hominis poſſeſsionem obtinere. Prætor *in l. 1. vti poſſid.* [Vti eas ædes, nec vi nec clàm alter ab altero poſsidetis.] Vi ergo ab aliquo poſſidere, eſt vi poſſeſsionem illi ſoli eripuiſſe, eamque vi obtinere. Hinc

Ab aliqvo vti re quapiam dicitur, qui illi præcisè rei ſuæ vſum ademit, eumque quoquo modo retinet. Prætor *in l. 1. ff. de itin. actuque priuat.* [Quo itinere actuque nec vi, nec clàm, nec precariò ab illo vſus es.] Nam hoc eò pertinet, vt nominatim notetur is, à quo vſum actorem non oportuit: neque ſatis eſt, ſi infinitè à quouis alio vſus eſſet. Sic

Ab aliqvo aquam ducere, eſt non vndecunque aquam ducere, ſed ex illius qui præcisè nominatur, fundo deductã habere. Prætor *in l. 1. ff. de aqua quotid.* [Vti hoc anno aquam non vi, non clàm ab illo duxiſti.] Sic

Ab aliqvo abſolui: quod in voce Abſolui explicabitur.

Ab aliqvo peti, pro eo quod aliquis petit, vt Alb. iudicat, *in l. cum pater. §. ex pactis. ff. de pact. dotal.* Spieg.

Ab hinc centum annis. Vetus locutio, quæ (pace quorundam dixerim) non hoc ſignificat, quod vulgari lingua dicere ſolemus. De poſt centum annos: hoc eſt, vt Latini dicunt, poſt centum annos, vt, poſt homines natos: ſed, centeſimo ab hinc anno: vel, annus nunc agitur centeſimus, Alfenus *l. proponebatur. 76. ff. de iudic.* [Populum eundem hoc tempore putari, qui ab hinc centum annis fuiſſet.] Item: [Nos ipſi non ijdem eſſemus qui ab hinc anno fuiſſemus.] Cicero *Verrina* 3. planiſsimè hoc demonſtrat: [Quæſtor Cn. Papirio coss. fuiſti ab hinc annos quatuordecim. Nam à Pompeio & Craſſo coss. ad Papirij conſulatum totidem anni numerantur.] Idem *in ea pro Q. Roſcio*: [Quo tempore? ab hinc annis quatuor. Repromittis tu ab hinc triennium Roſcio.] Idem *Verrina* 4. [Horum pater ab hinc duos & viginti annos eſt mortuus.] Et paulo pòſt: [Ipſos viginti annos hæreditas ab his petita non eſt.] Et rurſus: [Offendit illum menſem comitialem fuiſſe comitijs ab hinc triginta diebus habitis] id eſt, trigeſimo antè die. Huc etiam illud Chariſij pertinet, qui *libro primo* ſic ſcribit: [Ante annos ab hinc decem natus, veteres dixerunt, quod eſt, ante annos decem natus. Hotomannus. De hac dictione vide Tyraqu. *in tract. de retract. lignagier. §. 1. gloſ. 11.* Schard.

Ab hoc, id eſt, poſthac. *l. 2. §. ab hoc. ff. de origin. iur.* Neb.

Ab illo vtitur, qui alicui rei ſuæ vſum ademit, in edict. Prætoris. *l. 1. in princ. ff. de itin. actuque priuat.*

Ab omnibvs hæredibus quî legaretur, docet Vlpian. *l. ab omnib. 104. in princ. ff. de legat. 1.*

Ab reo, pro, defenſor, & patronus rei. *ad Heren. lib. 2.* [Conſiderandum eſt, ne aliud accuſatoris criminatio contineat, aliud defenſoris ratio purget: quod ſæpe conſultò multi ab reo faciunt, anguſtijs cauſæ coacti.] Hotoman.

Porro hac præpoſitione AB gradus generis & ſurſum, verſum & deorſum proferri produciq; à Latinis ſolent. nam proaui paterni vel materni, patrem, matrem, Abavvm, Abaviamque appellant: ea voce (quod & Feſtus *libr. 1.* tradit) demonſtrantes, eos ab Auo abeſſe, & illum Aui Auum, hanc Auiam eſſe. Quibus nominibus etiam proauiæ paternæ, vel maternæ, patrem vel matrem deſignamus. *l. 1. ff. de gradib. & adfin.* Theophilus Latini ſermonis rationem ſecutus ἀνώπαππον [illegible] vocat. Gloſſarium vetus Abavvs [illegible] Abauia, [illegible], Abauia quinta [illegible]. Similiter abaui paterni vel materni, fratrem, ſororem, Abavvncvlvm & Abmatertebam dicimus. *l. 3. ff. de grad. & adfin. §. ſexto. Inſtit. de grad. cognat. Paulus lib. 4. ſent. tit. 10.* Quos & paternos, auunculoſque Maximos, Amitas, materteraſque Maximas appellari ait l. vlt. §. auunculus maximus. ff. de gradibus. Ex eodem fonte deſcendunt Abnepos, Abneptis: hi ſunt pronepotis, proneptis, filius, filia: nepotis, neptiſue, nepos, neptis. *l. 1. § quarto. l. vltim. §. abnepos. ff. de gradibus.* Græcè ἀπόγγονος, ἀπογγόνη. Briſſon.

Abacvs Alciato *lib. 4. cap. 2. Parergῶn*, & Budæ. *l. quòd ſi ſeruus. §. ſed ſi. ff. de in rem verſo*, tabula calculatorum, ſiue logiſtarum eſt, & coquorum: quod & Iulius Pollux indicat *lib. 10. cap. 24. & lib. 6. cap. 13.* Eſt etiam ſcrinij genus, ſuper quo vaſa argentea reponi ſolebant: de hoc ſenſiſſe mihi videtur Varro *lib. 8. de ling. Lat.* Porrò, non, abaces, vt falsò autumant Accurſ. Nebricenſ. & Spiege. *in Lexic. Iuris ciuil.* (quamuis vulgati codices ita habeãt) ſed βάσεις, vt in P. Flor. legendum, res ipſa docet apud Iauolenum. *l. hæres meus. 109. §. fin. ff. de leg. 3.* Prateius. Apud Vitruuium tectoria abacorum leguntur: ſunt autem qui illic abacos ſeſsiones vel ſcabella ad ſeſſum habilia, aut podia eſſe cenſent: ſed horum expoſitionem explodit Hadria. Turneb. *lib. 2. Aduerſar. cap. 3.* Schard.

Abacti greges, qui aut furto, aut per vim abducti ſunt: &, Abacti magiſtratu, qui coacti depoſuerunt magiſtratum, vel imperium. *Ex Feſto lib. 1.* Spieg.

Abactores, pecuariorum animalium fures, quos Vlpianus Abigeos vocat. Iulio Paulo verò Abactores ſunt, qui vnum equum, duos equos, totidemque boues, vel capras decem, porcos quinque abegerunt. *Cætera vide lib. Sentent. eius 5. tit. 10.* Spieg. Hoc autem genus hominum in Hiſpania maximè inuenitur, dicente Virgilio *in 3. Georgicõr.*

Aut impacatos à tergo horrebis Iberos,

quod Seruius interpretatur Abactores: & ſubdit. [Nam omnes ferè Hiſpani, qui ijdem ſunt & Iberi, acerrimi abactores ſunt.] Apuleius *7. de Aſino aureo.* [Abactorem indubitatum cruentumque percuſſorem criminantes,] Ambroſius, *in ſermone de bellibus carnalibus non metuendis*: Armenta diripiet, iſtud damnum abactorem tolerando

Iam didicit.] Sed quemadmodum Iuriſconſultis potius Abigei dicuntur, de quibus tit. eſt *lib.37.* in cuius 1.l. Vlpianus his verbis ſcribit: [Qui pecora ex paſcuis vel armentis abigunt, hi propriè dicūtur abigei. Quòd ſi quis oues aberrantes, aut alias quadrupedes abduxerit: non erit reus crimine abigeatus, ſed potius furti.] Eſt enim abigeatus, ipſum abigei crimen: quod in Hiſpania grauius, quàm alibi gentium debere puniri, Hadrianus Cæſar Conſuli reſcripſit: [Abigei, inquit, cùm duriſsimè puniuntur, ad gladium damnari ſolent. Puniuntur autem duriſsimè non vbique, ſed vbicunque frequentius eſt id genus maleficij.] Atqui diximus autoritate Virgilij & Seruij, Hiſpanos maximè hoc crimine laborare. Neb.

Abalienare intelligitur, & qui alienam rem vendiderit, *vt ait Paul. l. ex hoc edicto. ff. de alienat. iudi. mut. cauſ.* Propriè eſt, cùm quod noſtrum erat, alienum facimus. *vt apud Scæuolam in l. cum pater. §. pater filijs. ff. de legat. 3.* Spieg. hinc abalienare prædium. *l. 14. §. 1. ff. commun. diuidun. d. l. 38. §. pater. de leg. 3.* Abalienata res. *l. 48. ff. de acquir. poſſeſſ.*

Abalienare, vetus verbum eſt ciuilis iuris, hoc eſt ciuium Roma. proprium, peregrinis hominibus non commune: quo perfecta rei alicuius alienatio ſignificabatur. Itaque Vlpianus *l. abalienatum. 67. ff. de verb. ſignificat.* [Abalienatum, inquit, non propriè dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet: vēditum tamen rectè dicitur.]

Abalienatio verò eſt eius rei, quæ mancipi eſt, aut traditio alteri nexu, aut in iure ceſsio, inter quos ea Iure ciuili fieri poſſunt: vti ſcribit Cicero *in Topic.* Quo ex loco tria notanda & obſeruanda ſunt: primum, cùm ſex ſint acquirendarum rerum modi, quos Vlpianus *in Inſtitutiunculis* enumerat, emancipatio, traditio, vſucapio, in iure ceſsio, adiudicatio, lex: duos tantùm ſolos eſſe, quibus res à dominio noſtro in alienum traducantur, mancipationem ſcilicet, & in iure ceſsionem. Quod tamen Paulus, homo Græcus, litigioſus, natura controuerſus, & hoſtis antiquis Iuriſconſultis addictus, ſuo more cauillatur *in l. abalienationis. 28. ff. de verbor. ſignif.* [Abalienationis verbum, inquit, etiam vſucapionem continet: vix eſt enim, vt non videatur alienare, qui patitur vſucapi.] Quaſi verò quis ſciens prudens rem ſuam vſucapi patiatur: aut ſi fortè quis eo animo ſit, res ex maiore parte iudicandæ non ſint: aut ſi iudicandæ non ſint, qui patitur vſucapi, non pro derelicto rem ſuam habeat, ac proinde alienare non dicatur, quia verbum hoc certam & alienantis, & eius in quem alienatio fit, perſonam complectatur. *l. in omnibus. 55. ff. de oblig. & action.* tametſi vſucapionem tertium eſſe modum, quo res perfectæ abalienantur, conſtet ex eodem Vlpiano, *cap. 1. & 19.* Secundò ex hac definitione intelligitur, abalienationem earum tantùm rerum dici, quæ mancipi ſunt: non etiam earum quæ ſunt nec mancipi. Sed cùm Vlpianus *in Inſtitutiunculis* traditionem dicat propriam eſſe rerum nec mancipi, quid eſt quod Cicero ait, abalienationem traditione fieri? Subdifficilis nodus hic videtur, quem tamen explicare conabimur. Nam Cicero non ſimpliciter traditionem dixit, ſed traditionem nexu: quo verbo mancipationem ſignificari Boetius, non apertè ille quidem ac nominatim, ſed tamen ita ſignificat, vt ſatis intelligatur. Cùm enim nexus formulam ritumque ex Caio Iuriſconſulto deſcribit, iudicat nexum ad mancipationem pertinere. Ex quo intelligitur, abalienationem mancipatione, & in iure ceſsione fieri: traditione autem nuda, hoc eſt, ſine nexu & libra, fieri non potuiſſe. Poſtremò ex eo loco cōſtat, Abalienationem propriam ciuium Rom. fuiſſe, non etiam peregrinorum. Hotom.

Abalienatus dicitur, quem quis à ſe remouit: Alienatus, qui alienus eſt factus. *Feſtus lib. 1.* Hotom.

Abamita, inquit Caius, eſt abaui ſoror. *l. 3. ff. de gradibus.* ab alijs autem ferè Amita maxima dicitur. Hotom.

Abannatio, annuum exiliū dici poteſt, *Bud. autore in annotat. l. aut facta. 16. §. euentus. ff. de pœnis.* Vide, Banniti. Spieg.

Abavvncvlvs, frater eſt abauiæ, *ſecundum Iſidor.* Spieg.

Abavvs, eſt pater proaui, vel proauiæ: ſicut proauus eſt pater aui, vel auiæ: ſic abauia, mater eſt proaui, vel proauiæ: ſicut proauia, mater eſt aui, vel auiæ. *ff. de grad. l. iuriſconſult. §. quarto gradu. & §. tertio gradu.* Spieg.

Ab auia recedere, *in l. ne in arbitris. §. fin. C. de arbit.*

Abbas, Syra vox, patrem ſignificat Alciato, *l. 1. C. de in ius vocand.* Idem etiam ἀρχιμανδρίτης dicitur, *in Nouell. Iuſtinian. ſæpè, & l. reddentes. C. de ſumm. Trinit.* Monachis & cœnobijs præeſt, vnde & Cœnobiarcha meritò appellatur Alciato, *in d. l. 1.* Porrò Abbatis officium explicatur *in can. nullam. 18. qu. 2. & in Nouell. Iuſtin. διατάξει.* à Budæo Heterarchus dictus eſt *in forenſ.* Prat.

Abbas continetur appellatione monachorum. *cap. vlt. extr. de Simon.*

Abbates dicūtur etiam ante benedictionem, quod eſt notandum. *extr. de ætat. & qual. cap. 1. de ſupp. negl. prælat. c. 1. cap. nominimus. de electi.*

Abbas ante benedictionem an dicatur potius electus quàm Abbas, & de pluribus alijs, & de benedictione Abbatum, vide Felin. *in cap. inter monaſterium. de re iudic. in 1. col.* & Alber. *in ſuo dictionario.*

Abbatissa dicitur aſcetriarum ſiue monialiū antiſtes, quæ à Iuſtin. *in Nouell. 132.* ἡγουμένη appellatur. Præfici autem non debet, niſi ſit ſexagenaria & virgo. *cap. iuuenculas. 12. qu. 1.*

Abbatissae vocabulum D. Hieron. vſurpat, non minus hanc ſibi licentiam permittens, quàm Virgilius, cùm ſecundum regulas, Phœniſſam, Didonem dixit. Alciat. *lib. 2. Parerg.* Iuſtinianum defendit à Grammaticorum accuſatione, quòd Diaconiſſam dixerit. Hanc Bald. æquiparat Abbati in bonorum adminiſtratione. *cap. 1. qui feud. dar. poſſ.* Spieg.

Abbreviatvra (ſic enim legendum apud Bart.) inſtrumentum eſt Notarij non extenſum, *in l. chirographis. ff. de adminiſtr. tutor.* Tametſi à verbo ducatur hæc vox, cuius exemplum apud idoneum autorem reperiri negant. Spieg.

Abderitivm imperium, vbi quis fortunam tenuē, ſed cum libertate cōiunctam, anteponit amplis opibus, ſed obnoxijs ſeruituti, vt exiſtimat vetus amicus noſter Vadianus, vir, Eraſmo teſte, iuxtà candidus, ac doctus. Spieg.

Abdicare, inquit Nonius, eſt familia abijcere. Itidem & Feſtus: quaſi non dicere, id eſt negare filium: quo modo eſt apud Pacuuium. [Conſanguineam abdicant,] id eſt negant. Sumptum autem à Græcis videtur, qui patrem ἀπάτορα, filium autem ἀποκήρυκτον dicebant. Itaque Quintilianus *lib. 3. cap. 6.* Abdicatum interpretatur, qui à familia patris abalienatus eſt: nam Græca quidem locutio per præconem id pronunciari ſolitum indicat. Et Plato *libro de legibus 11* perſpicuè id oſtendit: ἐὰν δὲ πατὴρ βούλονται τὸν ὑὸν ὑπὸ κήρυκος ἐναντίον ἁπάντων ἀποκηρύξαι, κατὰ νόμον μηκέτ᾽ εἶναι. Si patres velint filium per præconem coram omnibus abdicare, ne amplius ſecundum legem ſit filius. Sæpe autem poſtea ἐκκηρύττειν, & ἀποκηρύττειν dicit. Hinc

Abdicatio, de qua Imp. *l. 6. C. de pat. poteſt.* ſic ſcribit: Abdicatio, quę Græco more ad alienandos liberos vſurpabatur, & ἀποκήρυξις dicebatur, Romanis legibus non comprobatur. *vide l. 2. §. & cum placuiſſet. ff. de orig. iur. l. liber homo. ff. de ſtat. hom. l. penult. ff. de offic. præſ. Fabius lib. 7. cap. 4.*

Abdicationvm formæ ſunt duæ: altera criminis perfecti, vt ſi abdicetur raptor, adulter: altera imperfecti, velut pendentis, & adhuc in cōditione poſiti: quales ſunt, in quibus abdicatur filius, qui non pareat patri. Videtur autem hæc abdicatio in iure apud Magiſtratum fieri ſolita, qua parentes teſtificabantur ſe ijs de cauſis, quas proferebant, ſuos liberos à ſua familia remouere, neque deinceps in liberorum loco numerare velle. Atque abdicatum filium pater educare non tenebatur, imò egenum, veſtibus ſpoliatum dimittebat, qui & defuncto patri in hæreditatem non ſuccedebat. Totaque hæc ratio Græcorum fuit: nam Romani emancipatione vtebantur. Quintilianus autem exempla puerilium exercitationum ex Græcorum fontibus proferre conſueuit. Hotoman. Vide autem & Connanum *lib. 2. Comment. iuris ciuilis, cap. 13.*

cap.13. de patria poteſt. num.5. Et Tyraq. *in tract. du retraict. lignagier. §.1. en lignagier. gloſ.9.*

ABDICATIO opponitur adoptioni, ſicut in ea re teſtis eſt Plinius *lib.7. cap.45.* de Agrippa poſthumo loquẽs: & transfertur etiam ad alia. Generum abdicat, qui repudiat ſponſum. Abdicationi contraria eſt dedicatio, ſiue dicatio: Dicat, qui alteri proprium aliquid facit: Abdicat qui alienat. Prat.

ABDICAMVS filios viui, hoc eſt, priuamus omni iure filij: exhæredamus, hoc eſt, ſubmouemus tantum ab hæreditate poſt mortem. Itaque quiſquis abdicatus eſt, idem eſt exhæredatus, non contrà: abdicamus ſine lege, exhæredamus lege. Prateius. Differt ergo abdicatio ab exhæredatione, quod illa in vita fieri ſolebat, nimirum cum quis familia eijciebatur. *Alciat. libr.2. Diſpunct. cap.28.* hæc vero in teſtamento, vimque ſuam poſt mortem habere ſolebat. Schard. Vide infrà in voce *ἀποκήρυξις*.

ABDICARE ſe magiſtratu, eſt ante tempus magiſtratum deponere. Pomp. *l.2. §.13. ff. de origin. iur.* [Et quum placuiſſet leges quoque ferri, latum eſt ad populum, vti omnes magiſtratu ſe abdicarent.] Papinianus *in l. penult. ff. de offic. præſid.* [Legatus Cæſaris abdicando ſe, non amittit imperium.] Moris etiam erat, vt quibus imperium, certa de cauſa abrogandum erat, ij dignitati & exiſtimationi ſuæ conſulentes, per ſe quaſi ſua ſponte magiſtratum deponerent, ſeſeque priuatos redderent. quod in P. Lentulo Prætore factum videmus *in 3. Catilinaria*, de quo Senatus cenſuit, vt cùm ſe Prætura abdicaſſet, tum in cuſtodiam traderetur: [P. Lentulus, inquit, quanquam patefactus indicijs & confeſsionibus ſuis, iudicio Senatus non modò Prætoris ius, verùm etiam ciuis amiſerat, tamen magiſtratu ſe abdicauit.] Hoc autem Græci *ἀφίστασθαι ἀρχῆς* dicunt. Plato *lib.11. de Legibus*: *ἐὰν δὲ ἀδικία δόξῃ τις πεποιηκέναι τὸν ὀρφανὸν, πρὸς τῷ τιμήματι, τὴν ἀρχὴν τῶν νομοφυλάκων ἀφιστάσθω· τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως ἕτερον νομοφύλακα ἀντὶ τούτου καθιστάτω.* Id eſt Quòd ſi iniuria videatur affeciſſe pupillum, præter litis æſtimationem, magiſtratu nomophylacis ſe abdicato: Reſpublica verò in comitijs aliũ nomophylacem in eius locum ſufficito. Sed deponere magiſtratum dicebantur, qui cum confecto tempore populo Romano reddebant. Abrogare autem ſuo loco explicabitur.

ABDICARE Conſulatu, deponere Conſulatum. Cicer. *de natur. Deor.2.* [Augures rem ad Senatum, ſenatus vt abdicarent: Conſules abdicauerunt.] Et paulo pòſt: [Conſules ſummum imperium ſtatim deponere, quam id tenere punctum temporis contra religionem.]

ABDICARE, ſe tutela, (die Vormündſchafft vbergeben/ ablagen) Cicer. *ad Atticum.* [Itaque tutela me abdicare cogito.] Quod Vlpianus *in Epitome* ſic interpretatur, Eſt dicere ſe nolle eſſe tutorem. Prat.

ABDICERE, decreto recuſare, ac denegare (gerichtlich aberkennen) Pomponius *l.2. §.13. initium fuiſſe. de origin. iur.* Qui cum animaduerteret, Appium Clodium contra ſus vindicias filiæ ſuæ à ſe abdixiſſe, & ſecundum eum qui in ſeruitutem ab eo ſuppoſitus petierat, dixiſſe:] id eſt, decreto recuſaſſe, ac denegaſſe. Nam cùm tribus verbis in decretis vterentur, Do, dico, addico: cùm ſecundum aliquem vindiciæ dicerentur, ab altero abdici dicebantur. Hinc aues in augurijs abdicere regionem dicuntur, quam improbant, ac ſequi tenerique vetant. Cicero *lib. de diuin.1.* [Cumque in quatuor partes vineam diuiſiſſet, treiſque partes aues abdixiſſent, quartam partem, quæ erat reliqua, in regiones diſtribuit.] Quemadmodum ergo Dicere, dare, decernere vindicias ſecundũ aliquem à Pomponio & Liuio dicitur Magiſtratus, qui cuipiam litis vindiciarum victoriam decernit: ſic Abdicere vindicias ab aliquo Pomponius dixit, pro abnegare & recuſare: quod ipſum, Abdicare quoque ſignificat. Nonius enim de vocabulis improprijs: [Abdicare, inquit, non ſolùm de patris facto poteſt dici, quod eſt familia abijcere. ſed rem quamlibet negare.] Pacuuius Atalanta: [Mortem oſtentant, regno expellunt, conſanguineam eſſe abdicant.] Hotomannus.

ABDICERE eſt abiudicare, apud Pomponium *l.2. §.13. ff. de orig. iur.* Sanè in veteribus libris legitur, Abiudicaſſe: quam lectionem probant Zaſius. P. tamen Flor. habent Abdixiſſe: cui opponitur, Dicere. *d. §.13.*

ABDICERE vindicias, *in l.2. §. initium. ff. de origin. iur.* abiudicare ſignificat. Cui opponitur in eodem loco, Dicere vindicias. &, vt Liuius *libr.1. ab Vrb. cond.* loquitur, dare. Porrò huic verbo etiam in augurali ſcientia locus erat. Abdixiſſe enim aues in augurijs dicebãt, quæ triſtis & ſiniſtri euentus ſignificationem aliquam dederant: vt ex contrario Addixiſſe, vel Admiſiſſe, cum lætum & proſperum aliquid portenderant. Quæ verba in Ciceron. & Iulio Obſequente aliquotiens, in Liuio crebrius inueniuntur. Ex quo Admiſsiuæ aues apud Feſtum *lib.1.* Briſſ.

ABDITAMENTVM, (abzug) detractionem, ac deductionem pretij ſignificat: cuius contrarium eſt Additamẽtum. alterum ab addendo, alterum ab abducendo, & quaſi abdicando deriuatum, *vt ſcribit Beroald. in Comment. Apul.* Spieg.

ABDVCERE eſt à loco ducere, *Paul. in l. Imperator. ff. qui ſine manum. ad lib. peru.* Prat.

ABDVCERE, ita de hominibus dicimus, quemadmodum de pecoribus Abigere. Paul. *in l. Imperator. ff. qui ſine manu. ad libert. peruen.* [Nihil, inquit, intereſt, ipſe abducas & proſtituas, an patiaris proſtitutam eſſe pretio accepto, cum poſsis eximere.] Abducimus autem ſine vi, & per vim. Spieg.

ABDVCERE comitem mulieri Labeo ſic interpretatur, non modò manu à mulieris comitatu detrahere ac remouere: verùm quoquo modo efficere, vt eam deſerat. Vlpian. *l. item apud. 15. §. abducere. ff. de iniur.* [Abduxiſſe videtur, vt Labeo ait, non qui abducere comitem cœpit, ſed qui perfecit, vt comes cum eo non eſſet. Abduxiſſe autem non tantùm is videtur, qui per vim abduxit, verùm is quoq; qui perſuaſit comiti, vt eam deſereret.] Iniuria autem in comite abducendo duplex eſt, primùm quia pudicitia attentatur: deinde quia abduci tantùm res dicuntur à ſtultis & ſtupidis: vt in Eunuchum Donatus annotauit, Multæ ſunt cauſæ quamobrem cupio abducere. Etiam inquit, hoc verbo gratificatur Phædriæ, quum dicit, Abducere à Thraſone, tanquam à ſtulto, & mentis experte.

ABDVCI mulier dicitur à marito, cùm diuortium fit. Donatus in illud Terent. *Hecyra.* [Et filiam abduxit ſuam:] Abduxit, inquit, propriè. Accerſi enim dicitur ad maritum: Abduci à marito ad diuortium. Sic Virgilius:

Et gremijs abducere pallas.

AB epiſtolis, qui præeſt epiſtolis apud Principem, ſiue vt eas accipiat, ſiue vt ad illas reſpondeat. Vulgò Secretarius appellatur. Spieg.

ABESSE verbum, plurifariam in iure accipi, Alciat. *in l. mulierem, de verb. ſignif.* indicat: & proinde pro re nata, hoc eſt, ex ſubiecta materia, prudens iudex, quæ interpretatio capienda ſit, dijudicare debebit. Spieg.

ABESSE quem propriè dicimus, vt ignoretur vbi ſit, & an ſit, *Paul. in l. ſi ita pater. 10. ff. de ritu nupt.* Prat.

ABESSE res videtur, inquit Paulus, ſi veſtimentum ſciſſum reddatur, vel res corrupta reddita ſit. Item, ſi eam dominus rem, quæ ſibi furto aberat, ignorans emerit, &c.

ABESSE dicitur ea res, quæ in rebus humanis non eſt. *Caius l. mulierem. ff. de verb. ſignif.*

ABESSE ex iuſta cauſa eos demum dicendum eſt, qui non habent iuſtam cauſam abſentiæ: cum ſufficiat, quòd non in fraudem libertatis abſint, quo magis videantur ex iuſta cauſa abeſſe. *Vlpian. l. ſi cùm ſeruum. ff. de fideicommiſſ. libert.* Oldend.

ABESSE res dicitur, non modò quæ in rerum natura non eſt, cuiúſve pretium domino abeſt, ſed etiam ea cuius corpus manet, forma mutata eſt: ait Vlpianus *l. mulierem. 13.* & Paulus *l. ſequenti. ff. de verborum ſignificatione.* [Et ideo, inquit, ſi corruptæ redditæ ſint, vel transfiguratæ, videri abeſſe: quoniam plerunque plus eſt in manus pretio, quàm in re.] Quo in loco nò dubito, quin

QVANQVAM pro QVONIAM legendùm ſit: hoc ſenſu, Quamuis ita rei forma mutata ſit, vt recens forma pluris ſit quàm vel ipſius rei corpus, tamen res abeſt. *l. vlt. ff. de vſu & habit.* Veluti ſi ex patera ſcyphum affabrè ac ſingulari artificio confecerim, vt iam multo pluris ſit, quàm antea: res tamen abeſſe iudicatur. Patera enim, vt ſpecies omnis, ex forma denominatur. Falſum autem alioqui dixiſſet, cùm ait, plerunque plus eſſe in manus pretio, quàm in re. Nam etſi interdum id vſuueniat, vt in tabula picta, de qua Paulus in ſequenti lege diſputat: non tamen id plerunque, ſed perrarò accidit. Hot.

ABESSE, Abſens, Abſentia, variè pro re ſubiecta accipiũtur. Abeſt, qui nõ eſt eo in loco, in quo loco petitur, dummodo extra continentia vrbis ſit. Vſque ad continentiã enim abeſſe non videtur, niſi latitet. *l. 73. in fin. l. 199. ff. de verb. ſignific.* Ideo præſens habetur qui in continentibus ædificijs hortiſque vrbi iunctis eſt. *l. 5. l. 6. ff. de procuratoribus.* In illis planè edicti de damno infect. verbis, DVM EI QVI ABERIT, PRIVS DOMVM DENVNCIARI IVBEAM, Vlpianus videri eum abeſſe interpretatur, qui in iure non eſt. *l. 4. §. prætor ait. ff. de damno infecto.* Similiter in S.C. Damaſiano, Abeſſe is intelligitur, qui à tribunali abeſt. *l. 51. §. Senatuſconſulto. ff. de fideicommiſſ. libert.* At cùm de ſtipulatione contrahenda agitur, præſentes accipiuntur, qui exaudire ſe poſſunt. *l. 1. §. 1. de verb. obligat.* Cùm verò de vſucapione, in qua alia inter præſentes, alia inter abſentes tempora ſeruantur, abſens eſt, qui in eadem prouincia non eſt: præſens contrà, qui in eadem prouincia habitat. *l. vltim. C. de præſcript. long. temp. Inſtitut. de vſucap. in princip.* Abſens etiam habetur, qui etſi corpore præſens ſit, animo tamen abeſt. Poteſt enim quis corpore adeſſe, vt tamen mente abſit. *l. 26. nihil. ff. de captiuis.* Itaque furioſus abſentis loco eſt. *l. 2. § penult. ff. de iure codicil. l. 124. ff. de diuerſ. regul. l. 117. §. filiofamilias. ff. de iniur.* Nec tamen ab eo conſtitutus procurator quaſi ab abſente datus intelligetur, cùm intellectu careat. *l. 2. ff. de procurat.* Pupillus etiã pſens ſi tutorem non habeat, quod ad poſſeſſionẽ bonorum attinet, pro abſente habetur. *l. 10. ff. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eat.* Sed nec tutor præſens fuiſſe videtur pupillo contrahente, ſi ſomno aut morbo occupatus tacuerit. *l. 1. in fin. ff. de auct. tutor.* Hotom. Prat.

ABESSE nõ videtur, qui ab hoſtibus captus eſt, ſed qui à latronibus detinetur. *l. 199. in fin. de verb. ſignific.* Et ideo in edicto Ex quibus cauſ. maior. ab abſente ſeparatur, licèt eodem loco habeatur in ſpecie *l. 6. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eat. l. vlt. ff. de rebus auctor. iudi.* Hot.

ABESSE Reipub. cauſa, in l. Iulia & Papia, & in edicto. Ex quibus cauſis maiores in integrum reſtituantur, accipimus eos, qui non ſui commodi cauſa, ſed coacti abſunt. *l. 36. ff. ex quibus cauſ. maior.* quique publici alicuius muneris vel officij cui præſunt, cauſa ab vrbe profecti, vt puta proconſules, præſides, procuratores Cæſaris, præfecti, legati, & eorum comites, in ærarium vel commentarium Principis relati. *l. 32. l. 35. l. 38. §. 1. ff. ex quibus cauſ. maior. l. 41. §. 1. ff. de excuſat. tuto.* Miſsi item, vt milites ducant vel reducant, vel malos homines compeſcant: milites quoque dum in caſtra eunt vel redeũt, & qui extra patriam ſuam publicæ vtilitatis cauſa proficiſcuntur, vel militum medici: & hi quoque, qui in vrbe militant, Reipubl. cauſa abeſſe intelliguntur. *l. 7. l. 35. ff. eodem.* Aliter atque de magiſtratibus, qui Rom. Reip. operam dant, ſtatuendum: *vt d. l. 7. & Conſtantin. libro primo, Epit. titul. 3. docent.* Enimuero in cap. 7. legis Iuliæ de adulterijs, quo eorum demum abſentia excuſatur, qui in alia prouincia Reipub. cauſa abſunt, quàm in ea, in qua deferuntur: vrbani milites licèt aliàs vice abſentium habeantur, abeſſe tamen Reipubl. cauſa non intelligũtur, ſed deferri, vt præſentes poſſunt. *l. 15. §. 1. ff. de adulter.* Aliàs etiam, tum demum milites Reipub. cauſa abeſſe intelliguntur, cùm in expeditione verſantur. Non item ſi in commeatu agunt. *l. 1. ff. de re milit.* Sed nec qui pro ciuitate legatione funguntur, Reipubl. cauſa abeſſe dicuntur. *l. 26. §. vltim. ff. ex quibus cauſ. maior.* Publici enim appellatio ad Popul. Rom. propriè pertinet. Nauicularij verò, item negociatores dum annonæ vrbis ſeruiunt, Reipubl. cauſa abeſſe non malè dicuntur. *l. 5. §. negociatores. ff. de iure immunit.* At qui libera legatione abeſt, non videtur Reipubl. cauſa abeſſe, cùm non publici, ſed ſui commodi cauſa abſit. *l. 14. ff. de legat.* Serui item Reipub. cauſa abeſſe non poſſunt. *l. vltim. ff. de regul. iur.* Sed nec qui appellationis perſequendæ cauſa peregrinantur, Reipubl. cauſa abſunt. *l. 1. & 2. ff. eum qui appellauerit.* Omnino enim Reipub. cauſa abeſſe hi demum intelliguntur, qui ob publicam cauſam abſunt, non qui in priuatum compendium peregrinantur: *vt apparet ex l. penult. ff. de excuſat. tutor.* Plenius in Senatuſconſultis circa fideicommiſſarias libertates factis ex iuſta cauſa abeſſe definimus eos, qui non habent iniuſtam cauſam abſentiæ: cùm ſufficiat, quòd non in fraudem libertatis abſint, quò magis videantur ex iuſta cauſa abeſſe. Cæterùm non eſt neceſſe vt Reipub. cauſa abſint. *l. 1. l. 19. l. 20. l. 25. §. vltim. l. 29. l. 30. l. 36. ff. de fideicommiſſ. libert.* Quin etiam aliàs qui probabili quacunque ex cauſa, ſtudiorum puta, abſunt, iuſta ex cauſa abeſſe intelliguntur. *l. 7. §. vltim. ff. de minoribus. l. 28. ff. ex quibus cauſis maior.* Sunt & aliæ abſentiarum differentiæ, ſeu mauis, adiuncta: vt abeſſe bona fide, *l. 30. ff. de noxalibus l. 19. ff. de damno infect.* id eſt, ſine dolo malo & fraude. *l. 1. & l. 4. ff. ex quibus cauſis maior. l. 4. C. de reſtitut. milit.* cui opponitur, Dolo malo, vel fraudis cauſa, vel data opera abeſſe. *l. 34. ff. de rebus auctor. iudic. l. 5. ff. ex quibus cauſ. maior.* Briſſ.

HAEC de perſonis: nunc de rebus videamus, Abeſſe res videntur etiam hæ, quarum corpus manet, forma mutata eſt. Et ideo ſi corruptæ redditæ ſunt, vel transfiguratæ videntur abeſſe: quoniam plerunque pluris eſt manu pretium & ars, quàm materia. *l. 13. §. 1. l. 14. ff. de verborum ſignificat.* Abeſt & ea res, quæ in rebus humanis non eſt. *d. l. 13. in fin.* Abeſt proculdubio ſeruus qui in fuga eſt: quanquam in l. Fabia de plagiarijs aliud ſit abeſſe, aliud in fuga eſſe. *l. 2. ff. ad leg. Fab.* Abeſſe furto res dicuntur, quæ nobis ſubreptæ & ſubtractæ ſunt. *l. 14. ff. de verbor. ſignif. l. 47. de furt.* Martialis: *Epigr. lib. 6.*

Sed lis eſt mihi de tribus capellis:
Vicini queror has abeſſe furto.

Quintilia. *declamatio 13.* [Age ſi mihi aluei furto abeſſent, verum nulla daretur actio?] Sæpe legitur in id quod abeſt, actionem dari. quod qualem intellectum habeat, explicandum eſt. Abeſſe certè nobis videtur, non tantùm quod expendimus, ſed & id quo obligati ſumus. *l. 29. ff. de negot. geſt.* Abeſſe intelligitur pecunia fideiuſſori, etiam ſi debitor ab eo creditori delegatus ſit, licèt is ſoluendo non fuerit. *l. 26. §. abeſſe. ff. mandat.* Item ſi fideiuſſori marito ab vxore creditrice doti data ſit pecunia, quam ex cauſa fideiuſsionis debebat, abeſſe ei ea intelligitur, eo quòd onera matrimonij ſuſtineat. *l. 47. ff. mand.* Non abeſt ex diuerſo ei qui nihil de ſuo impendit, diminuitúe. *l. 25. ff. de admin. tutor. l. 14. quod met. cau. l. 4. §. fine autem. ff. de manumiſſ.* Briſſ.

Abeſſe dicitur, cum factus eſt propterea pauperior, etiamſi nihil emolumenti acceſſerit hæreditati: ſatis eſt enim hæreditatis cauſa detrimentum aliquod cepiſſe in rebus ſuis. Velut ſi quid publici vectigalis nomine præſtiterit venditor hæreditatis, inquit Vlpianus, conſequẽs erit dicere, agnoſcere emptorem eius hoc debere, &c. *Connanus lib. 7. cap. 8. num. 9.*

ABESSE videri poteſt, qui exaudiri nequit. *Vlpia. l. 1. ff. de verb. oblig.*

ABESSE mihi res hactenus videtur, quatenus ſum præſtaturus, *apud Vlpia. l. planè. 34. quòd ſi rem. ff. de leg. 1.*

ABESSE definit res, cùm ſic redit in poteſtatem, vt amitti eius poſſeſsio non poſsit. *l. mulieris. 13. ff. de verb. ſignific.* Prat.

ABESSE pecunia dicitur, quæ ſoluta eſt, vel ſoluta fingitur. *l. inter cauſas. ff. mand.* Spieg.

ABESSE porrò eum propriè dicimus qui ignoretur vbi ſit, & an ſit. Paul. *in l. ſi ita pater. ff. de rit. nupt.* ibidem legimus, maritum abſentem expectandum eſſe triennio. Vlpian. docet *in l. ſciendum. ff. ad leg. Iul. pecu.* quòd aliud eſt abeſſe, aliud in fuga eſſe. Spieg.

AB exactione tributorum: hoc eſt, ne exactor tributorum conſtituatur. ait Paul. *l. vltim. ff. de veteranis.* Spiegel.

Ab excoctione ad auram veſtimenta recreare, Dn. Haloander eleganter dixit in l. penult. §. procrearent inſuper ff. de via publ. quam ipſe vertit, ex pulchra Græcorum, quæ extat, lege, tit. & loco iam citatis. Spieg.

Abfuturum, verbum pleniſsimum eſt, & ad omne tempus refertur. *Venuleius in l. nouiſsima. ff. de Prætor. ſtipul.*

Abgregare eſt à grege ducere, *authore Feſto*. Prat.

Ab hæredis debitore peti hæreditas non poteſt. *l. quòd ſi in diem. ff. de petit. hæred.*

Abhorrere, pro alienũ eſſe, apud Vlpianũ *in l. ſi tibi rem. §. ſi tibi areæ. aliàs incipit. §. Iulianus. ff. de præſcript. verb.* Spieg.

Abigei qui & Abactores à Paulo *lib. 5. ſenten. tit. 10.* & ab Imp. *in l. 8. Cod. de repud.* & à Firmico *libro ſexto. Matheſ. cap. trigeſimoprimo*, à Græcis verò *ἀπελάται* appellantur, propriè hi habentur, qui pecora ex paſcuis, vel ex armentis, vel ſtabulis ſubtrahunt, & quodammodo deprædantur, abigendique ſtudium, quaſi artem exercent, equos de gregibus, vel boues de armentis abducẽtes. *l. 1. §. 1. ff. de abigeis.* Iuſtinian. *Nouell. 22.* *ἵνα τῶν πολεμίων ἀπελατῶν, οἳ ἐπὶ φορτίῳ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐφιδρύουσιν ὑποζυγίοις ἢ βοσκήμασι, καὶ ταῦτα μεθιστῶσιν ἑτέρωσε.* Moſcopulus *in libello, qui inſcribitur τῶν ὀνομάτων ἀττικῶν συλλογή*, ἀγέλη (inquit) λέγεται ὅταν πολλὰ πρόβατα ὁμοῦ βόσκωνται, ἢ πολλοὶ χοῖροι, ἢ βόες, ὅθεν ἀπελάται. Ἀπελάται γὰρ ... Abigeos autem à furibus quantitate diſcerni traditum eſt. Nam qui ouem vnam, ſuem vnum, ſubripuerit, vt fur coercetur: qui gregem, vt abigeus. *l. 16. §. quantitas. ff. de pœnis.* Idcirco Calliſtratus, oues, ait, pro numero abactorum, aut furem aut abigeum facere. Nam qui decem oues vel capras: vel porcos quinque aut quatuor: equum vnum, duas equas, totidemque boues abegerit, abigeus eſt. *d. l. vltim. ff. de abigeis.* Non tamen ſola quantitate, ſed ex animo & ſtudio atque arte abigendi hoc diſcernitur, *vt Cuiac. Obſeruat. 1. cap. 20. oſtendit.* Nam qui ſtudioſè vnum equum aut bouem abduxerit, abigeus eſt: qui caſu, fur. *l. 1. ff. de abig.* Et ideo rectè Iuſtinian. *in Nouell. de nupt.* τῶν ἀπελατῶν eos appellatione contineri ait, οἳ ἐπὶ ... ἀλλοτρίοις ἐφιδρύουσιν ὑποζυγίοις ἢ βοσκήμασι, καὶ ταῦτα μεθιστῶσιν ἑτέρωσε. Cæterùm vt fures, tenentur actione ciuili in duplum vel quadruplum, quo caſu ſine inſcriptione agitur: vt abactores, ceſſante actione ciuili extra ordinem accuſantur, quo caſu neceſſaria eſt inſcriptio. Cuiac. Briſs. Prat. Spieg. Hotom. Hinc

Abigeatus crimen ipſum deſcendit, *de quo in l. 2. ff. de abigeis. l. 5. §. qui deſertionis. ff. de re milit.* quo olim nobilitatos liberos fuiſſe Seruius *in 3. Georgicõ* ſcribit.

Abigere eſt à ſe expellere, vel crimen abigeatus exercere. Nebr.

Abigere etiam partũ venenis & medicamentis, expellere & enecare ſignificat. Sic accipitur in l. 4. ff. de extraord. crim. l. 8. ff. ad leg. Corn. de ſicarijs. & l. 38. ff. de pœnis, & apud Ciceron. *in Cluentiana*, & Tranquillũ *in Domitiano cap. pen.* cùm ait. [Mox patre ac viro orbatam ardẽtiſsimè palamq; dilexit, vt etiam cauſa mortis extiterit coactæ conceptum à ſe abigere.] Sulpitius Seuerus *libro 11. Sacra. hiſt.* [Fuit in ſermone hominum Priſcilliani ſtupro grauidam partum ſibi graminibus abegiſſe.] Vnde

Abactum ventrem dixit Paulus *lib. 4. ſententi. tit. 9.* fœtum venenis & medicamentis eiectum. Nec longè ab hac ſignificatione eſt, quòd Imper. venenis viſcera hominis extinguere appellat. *in l. 3. C. de quæſtio.* Cuiuſmodi criminis à Iuuenale *Sat. 6.* & Minutio Felice (cuius liber pro octauo Arnobij hodie circunfertur) ſit mentio. Briſ. Hotoman. Prat.

Abigere & Arcere differunt, Abigimus quæ vbi acceſſerint, expellimus: Arcemus quę prohibemus ne accedant. Spieg.

Abiicere eſt ſpernere. *vt in Authen. quib. modis nat. eff. leg. §. ſi igitur.* Hinc

Abiecta perſona, pro contempta, humili & vili. *l. ſed etſi verum. §. interdum. verſ. vtputa ſi patris perſona vilis abiectaq; ſit. ff. de iniur.* vbi pater vilis non poteſt remittere iniuriam filio factam. *gl. & Dd. l. in perſonam. ff. de poſt.* Rebuff.

Abiicere quodammodo cõtrarium verbo Adijcere, quòd eſt adiectionem non recipere. *l. Sabinus. ff. de in diẽ adiect. Cuiac. ad Afric. tract. 3. fol. 34.* Significat & proijcere. & repellere *l. qui leuandæ. ad l. Rhod. de iactu. vbi primò dicit, Proijcit, poſtea, abijcit.* Rebuf. Hinc

Abiecta dicuntur, quæ incendij cauſa ſub Dium emittuntur. *vide l. falſus. §. qui alienum. ff. de furt.* Spieg.

Abiicere haſtam dicitur, qui cauſę diffiſus animum abijcit, ac deſinit contrà conari. Sp.

Abiicere rem videtur, qui exiguo pretio vendere cogitur. *l. ita vt in omnes ſummas. ff. Manda.* Spiegel.

Abiicitur vxor quum mittitur renũciatio, Conditione tua non vtar. Dimittere vxorem an dicatur Latinè, vide Rhod. *cap. 16. lib. 18.* Spiegel.

Abiiciens partum necare videtur. *l. 4. ff. de agnoſ. lib.* Prat.

Abiectio in iure intelligẽda eſt, cùm conteſtamur, abiectis omnibus quæ aduerſarius dixit, vni rationi nos reſponſuros, *teſte Zaſio* Sp.

Ab incunabulis, eundem ſenſum habet, quem à cunabulis.

Ab inteſtatò, aduerbium: id eſt, ſine teſtamento, (oha kein letzter will oder vermachnus verhanden/) *In. 1. ut. de Hæred. quæ ab inteſt. def.* Spieg. Nebr.

Abire diſcedere eſt. Rebuf. Hinc

Abire ab emptione, id eſt, ab emptione, diſcedere. (von dem kauff abſtehen/ den kauff auffheben/ ſchwinden/ fallen laſſen.) *l. iurisgentium. §. adeo. ff. de pact.* vel mutare emptionem, & ab ea recedere. *d. l. Iurisgentium. vbi primo dicit, Abire ab emptione: poſtea, mutari & recedere.* In l. 1. ff. quando liceat ab emptione diſcedere, dicitur, Abeatur ab emptione. Spieg. Rebuff.

Abire dies actionis, id eſt, exire dicitur, cùm actio præſcriptione temporis extinguitur. (wann die zeit/ die klag anzuklagen/ verfloſſen iſt) *l. 1. §. quid ſi in lite. 7. ff. ſi quid in fraud. patr.*

Abire à ſocietate, eſt diſcedere, & ſocietati renunciare. *l. ſi conuenerit. ff. pro ſocio. vbi prius ponit verbũ, abeatur, poſtea renuncietur.* Rebuf.

Abire in creditum, non omnino idem eſt, quod Creditum: ſed tantùm eas res credere, quæ accipientis fiunt: hoc eſt quæ functionem non in ſpecie, ſed in genere recipiunt. *Vlpia. l. procuratoris. 5. §. 8. ff. de tribu. actio. l. 3. §. 1. ff. ad Macedo.* vide, Credere. Hotomann. Prat.

Abire dominium à nobis. *in l. non ideo. 66.* [Non ideo minus rectè quid noſtrũ eſſe vindicabimus, quod abire à nobis dominium ſperatur, ſi conditio libertatis vel legati exiterit.] *ff. de rei vind.* pro Recedere & Auferre. Spie. Rebuf.

Abire Magiſtratu eodem ſenſu dicitur, quo abdicare ſe magiſtratu, deponere, dimittere magiſtratum, vel adminiſtrationem *l. nec magiſtratibus. ibi. expectandum eſt, quod magiſtratu abeat. ff. de iniurijs.* Prat. Rebuff. Oldend.

Abire in deſuetudinem, aboleſcere eſt. Abit lex in deſuetudinem, quando eſt abolita per contrarium vſum vel conſuetudinem. *Iuriſconſult. in l. 1. §. de interr. act.*

Abire rem longè, pro eo quòd eſt, infinitatem reſpicere, pulchro loquendi modo à I. C. vſurpatum, *in l. à diuo. §. ſed ſi emptor. de re iudic.* monuit præceptor meus Zaſius, germanæ, ſolidæque doctrinæ Iuriſconſ. quod ante me de eo laudatiſsimus vir, noſtræque ætatis vndequaque doctiſs. Andr. Alciat. tam candidè, quàm verè tribuit ad fin. luculentiſsimæ interpretationis l. quinq; pedum. C. Fin. regund. qui primus omnium genuinum eius ſenſum aperuit: ne mireris, hic lucernam tantùm Accurſianam defeciſſe. Spieg. Prat. Rebuf.

Abiſſe pro obijſſe veteres dixiſſe ſcribit Feſt. *lib. 1.*

Abitio mors antiquis dicebatur. *Feſto lib. 1.* Prat.

Abiudicare rem, (aberkennen.) eſt per iudicium auferre & aliena re ea forma qua dicimus abiurare. *Bud. in l. poſtrem. de orig. iur.* Abiudicare & Adiudicare differunt. Nam abiudicare eſt iudicio auferre, *Cic. Ver. 2. Liu. lib. 4.* idẽ quod remouere & abdicare *ut not. Nebriſſ.* Adiudicare (zuerkennen/ zu vrtheilen/) zuſprechen durchs gericht idem quod applicare. *facit text. & ibi not. in c. venerabilis. in verſ. quia verò, ibi. eidem Epiſcopo adiudicaremus. de excep. & in c. audita. in verſ. adiudicantes. de præſcrip.* Oldeo. Spec. Prat. Nebr. Hotom.

Abiv-

Abivrare verbũ iudiciarium eſt, &, vt Seruius *in 8. Æneid.* ſcribit, rem creditam periurio negare ſignificat. Id quod Plauti verſu *ex Prologo Rudentis* comprobat.

Qui falſas lites falſis teſtimonijs
Petunt, quique in iure abiurant pecuniam.

Quamquam ille auctor pro Rudente *[Greek]* Curculionem citet. Sic & Cic. *1. Epiſt. ad Attic.* [Me ſponſorem appellat. Mihi tamen abiurare ſatius eſt, quàm dependere.] Quo loco abiurare Cic. dixit, pro, ſponſionem factã iureiurando abnegare. Symmach. *in Epiſt.* [Cui poſt venditionem Hiſpanienſis prædij ſui, partem pretij ſuus emptor abiurat.] Inde

Abiuratio, rei creditæ abnegatio, *interprete Iſid. lib. 5. Etym. c. 26.* Briſ. Hot. Prat. Spieg. quod vulgari ioco ita notari ſolet, (jemandt mit zweien fingeren bezalen.)

Abiurare etiam eſt iuramento renunciare. *c. audita. de reſtit. ſpol. in antiq.*

Abiurare hæreſin quid ſit, diſces ex c. ad abolendam. extra, de hæret.

Abiuratum pretium *in conſtitutione 4. C. de veſtibus holoveris & aurat. libr. 11.* id eſt, (inquit Accurſius *ad eandem*) pretium, quod pro ea re dederat, amittit: licèt iuret ſe dediſſe: Accurſij ſententiam probat *ibid.* Odofr. Prat.

Ablativvs Caſus aliquando reſoluitur in Accuſatiuum & præpoſitionem Propter: vt mandato, id eſt propter mandatum. *l. ſi mandato. ff. mandati. l. cotem ferro. §. e. ff. de publ.* Aliquando in accuſatiuum & præpoſitionem In, Vt, Quiete, id eſt in quietem. *l. 3. C. de prouinc. lib. 12.* Nebr.

Ablativi abſoluti ea natura eſt, vt conditionem inducat. *Notant Dd. & præſertim Alciatus, in l. cum quærebatur. 240. ff. de verb. ſign.* In quo articulo ſciendum eſt: ablatiuos quandoque in vim ſeptimi caſus, vt Diomedes & Seruius docuerunt, enunciari: tuncque dubium non eſt, ad conditionem non referri. Inducitur autem huius caſus vis ſimpliciter, in nominibus: vt cùm dicimus, [Te autore didici, arbitratu Seij ædificaui, ſaluo conſenſu domini alienaui, & ſi quæ ſimilia.] Quandoque per Participium proferuntur, & tunc naturam adiuncti participij debemus inſpicere: præſentis, præteriti, an futuri ſit temporis. Quod præſentis eſt temporis conditionem non inducit. Vt ſi dixerim, [Rato manente pacto, pœna ſoluatur.] Item [Filio præcedente, patri permittitur quemlibet in locum nepotis adoptare:] hic enim non videtur ſubeſſe conditio. Quod tamen non procedit cùm participium ipſum licèt præſentis temporis, futuros tamen caſus reſpicit: vt ſi conſtitutum ſit: ſtantibus maſculis fœminas à ſucceſsione excludi. Illa enim verba, [Stantibus maſculis:] quoniam ab eo prolata cenſentur, qui ius de ea re ſtatuendi habet, & conditionem inducunt & diſpoſitionem: quia non ſolùm fœminas ſub conditione excludunt, ſed ipſos maſculos admittunt. *Bart. in l. 2. §. 6. ff. ad Tertul.* Cum participium præteriti eſt temporis, obſcurior eſt quæſtio: quoniam ex adiectione verbi ad omnia tempora poterit referri. *l. verbum erit. 123. & ibi Alci. ff. de verb. ſignif.* vnde hæc verba. [Soluto matrimonio] generaliter accipi ex materia ſubiecta poterunt, ſiue retrò ſolutum ſit, ſiue in futurum ſoluetur: reſpectu futuri, conditio eſt, non autem reſpectu præſentis præteritiue. Nam & cùm ſermo Latinus præſens à paſsiuo verbo nullum habeat, ſoliti ſunt Veteres in eum ſenſum præterito vti. Vt apud Verg. [Vimque addere victis:] id eſt, qui vincebantur. & *in Georg.* [Quàm quib. in patriam ventoſa per æquora vectis,] id eſt, qui vehantur. Sic *in l. 3. §. deinde. ff. de incend. ru.* dum in eum, qui rate naue expugnata, quid rapuiſſe dicetur, actio conceditur, illa verba, [Naue expugnata,] exponuntur, id eſt, dum expug[illegible] quan- & præſens quoque tempus reſpiciunt. Sum[illegible] nominis doque & huiuſmodi participia ferè i[illegible] reſeruato do- vt cùm dicimus, [velo leuato iudic[illegible] pto vino legauit:] mini conſenſu alienauit: penu[illegible] tionem inferri, non quo caſu dubium non eſt, temporis participium eſt, conditionem. Cùm [illegible]

tempus potius quàm conditio inducitur, vt in illo Lucani: [Venturo Cęſare Romam, Ignauæ liquere manus:] id eſt cum eſſet venturus. Vnde licèt Bartol. *in l. 1. quæſtio. 7. de condit. & demonſtr.* eas conditiones, quæ ab ablatiuis abſolutis inducuntur, expreſſas appellet: tamen videtur huiuſmodi ablatiuos principalius ad tempus, quàm ad conditionem referre. Nam & illud in confeſſo eſt, magis diſpoſitioni eos accedere, quàm conditio expreſſa faciat. *ſecundùm Ioſ. in rubr. ff. ſolut. matrim. Alciat. in l. cum quærebatur. 140. ff. verbor. ſignific.* & plura de natura horum Ablatiuorum. *in l. 1. Cod. de iur. emph. l. ab emptione. 58. ff. de pact. in l. 1. & ibi Bartol. & Bald. Cod. quand. lic. ab empt. l. euictis agris. 15. ff. de vſur. l. euicta re. 16. ff. de euict. l. fideicommiſſa. 11. §. cum eſſet. vbi plenius Bart. de leg. 3. ff. & latè per Iaſonem, in d. l. ab emptione. 58. in princ. de pact. & in Rubric. ff. ſolut. matrim. & in l. 2. in prin. num. 8. & 13. vbi gloſſ. in §. poſt [illegible] verſ. ſed ſi extraneum. in verbo. ſi. in præcedente. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. l. adrogato. 40. ff. de adopt.*

Ablegare, pro longè mittere. Spieg.

Ablocare, eſt denuò locare fundum tertio locatum. *Zaſ. in §. Item Seruiana. Inſtit. de action.* Spieg. Prat.

Abmatertera, eſt abauiæ ſoror. *l. 6. grad. 3. ff. de gradi.* Spieg.

Abnegamvs Abſchlagen/quod à nobis aut dono, aut commodato petitur. item. Verneynen/quod nobis creditum eſt, vt depoſitum. Sed & quod promiſimus, Entpfallen/Spieg.

Abnepos, abneptis, hi ſunt, ait Paulus, Pronepotis, Proneptis, filius, filia. *l. 10. §. 15. ff. de grad.* Hotoman. Prat.

Abnoctare, integram noctem abeſſe. Martianus *l. 15. ff. de offi. ru præſid.* [Ne qui prouinciam regit, fines eius excedat, niſi voti ſoluendi cauſa: dum tamen abnoctare ei non liceat.] Hot.

Abnoctare, ſcitè vſus eſt Martianus, pro, extra prouinciam eſſe. *in l. illud obſeruandum. 15. de offi. præſi.* Sic & in lege 12. tabul. trinoctio abnoctaſſe vſurpatur. Pomp. ſimiliter pernoctare, extra vrbem eſſe interpretatur. *l. vrbana. 166. §. 1. de verb. ſign.* Spieg.

Abnvtare, ſępe abnuere. *Feſtus libro 1.* Abnuit autem, qui ſigno capitis aliquid negat, quiue recuſat aut prohibet, apud Claſsicos autores. Hinc

Abnvtivvm pro negatiuo & inficiali *in l. 83. in princi. verſicul. & qui ſpondet. ff. de verb. oblig.* [Qui ſpondet, inquit Paulus, dolum malum abeſſe, abfuturumue eſſe, non ſimplex abnutiuum ſpondet: ſed curaturum ſe vt dolus malus abſit.] Quod verbum inuentu rarum eſt. vſum eo Caprum *in libr. de Orthogr.* reperio. [Confeſsiua vox, ait, fit ex duplici voce abnutiua, vt, Non nolo. (Oſtendo enim me non velle.) Et, Non neſcio quæ tibi vita ſit, &c. Non nunquam prandeo, &c. Nec non eſt res libera mihi.] Sane lex 12. tabul. quæ prohibuit rem litigioſam dedicari, *l. 3. ff. de litig.* forſitan permiſit mortuum in eam inferri, his verbis: [Nec non mortuum inferunto.] quo loco Seruius annotauit duobus illis verbis negatiuis quaſi permiſiſſe legẽ magis quàm prohibuiſſe. *l. 237. de verbor. ſignif.* cui congruit Philoſophorum definitio: *[Greek]* (Duæ negationes vel priuationes vnã affirmationem efficiunt.) Interdum duo Abnutiua magis negant, & ponuntur (vt Demetrius ait *in Sophoclem*) *[Greek]* (ad maiorem negationem.) Vlpianus *in l. fluminum. 24. in prin. verſ. quis enim dubitat. ff. de dam. infect.* [Nemine nihil faciente,] vt Liuii. [Nil neminem habere.] & Cato. [Lapideo ſun[illegible] corde multi, quos non miſeret neminis.] *Caiat. obſ.* [illegible] *cap. 16.* Feſtus etiam Abnuitionis vocem vſurpat *lib.* [illegible] [In, non ſemper abnuitionem ſignificat, ſed inter[illegible] etiam pro additamento ponitur.] Sic enim [illegible] poſtrema verba lego: quibus ſignificat vocem In, plerumque incrementum addere verbis quibus præponitur, vt ex his, quæ illic adfert, exemplis patet. Briſ. Prat. Hot.

Ab officio iudicis proficiſci, hoc eſt impetrare & exercere apud iudicem, vt de cautionum formulis ac prætorijs ſtipulationibus dicitur. Sp.

Abolere, eſt in deſuetudinẽ abire, *Iſidoro c. fuerit. §. paulatim. 7. diſtinct.*

Abolere

Abolere eſt tollere, & infirmare, & delere. in conſtitut. Iuſtiniani *l.1.in princip.Cod.comm.de legat* Prat.

ABOLERI accuſatio, Aboleri item nomen Rei dicitur, cùm accuſatio crimenque perimitur, Reique nomen de reis eximitur. *l.3.§.1.de accuſat.l.hi tamen.11. §. vltim. eod.l.1. §.accuſationem.ff. ad Senatuſconſul. Turpill.* Sic, aboleri nomen ſuum petere, idem quod ſe à iudicio abſolui petere. *l.3.§.vlt ff.de accuſat.* Sueton. *in Auguſto. cap.32.* [Diuturnorũ reorum & ex quorum ſordibus nihil aliud quàm voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit: conditione propoſita, vt ſi quem quis repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret.] Hinc

ABOLITIO, criminis extinctio, aut qua reorum numero reus eximitur, & aboletur accuſationis memoria. *l.4.§.1.ff.ad Turpillia.* quæ delatoribus reiſq; datur. *l.generali.34.§.1.ff.de rit.nupt.l.14.§.1.ff.de bon.lib.l.6. §. qui iudicij publici.ff. de decur.l.12.§.1.ff.de accuſat. l. 39. §. duct. ff. de adult.l.15 ff.de iur. fiſci.* Vel, vt Oldendorp. tradit, Abolitio eſt accuſationis inſtitutæ peremptio, vel abſolutio, qua quis nomen alicuius accuſauit, cùm, omni inſcriptione iam facta, in totum aboletur, remiſſa neceſſitate accuſandi. Et debet impetrari à Principe, vel Iudice, ab illo ſcilicet, qui aliquam accuſationem inſtituerat; & in ea inſcripſerat: talis enim citra infamiam deſiſtere non poteſt, niſi abſolutionem impetrauerit. Sed quando talis impetrat, quòd deſiſtat, & quod illud quod per accuſationẽ inchoatum erat, deleatur, ritè fit. Ea fit triplici modo. Primò publicè (hanc etiam generalem vocant abolitionem, *in tit. de gener.abolit.Cod.*) ob diem inſignem, aut publicam gratulationem, vel ob rem proſperè geſtam vel ob lætitiam aliquam, vel honorem domus diuinæ. *l. 7. S.9. & 12.ff.ad Senatuſconſult.Turpillia.l.14.§.1.ff.de bon.lib.* quam Conſtant. lib. 1. ἐγκλημάτων δημοσίων ἀμνηστίαν, (criminum publicam abolutionẽ) appellat. Eaque vel Senatuſconſulto, vel à Principe dabatur. *d.l.12.ff.ad Senatuſconſul. Turpillian. l. 2. Cod. de gener. abol.* quemadmodum à Conſtantino, ob natiuitatem filij Criſpini, factum legitur. Et hoc caſu durantibus ferijs, accuſationes omnium criminum, paucis exceptis, *de quibus in l.antepen. & penult.ff.ad Senatuſconſult. Turpillia.* aboleri, ne quiſquam tempore lætitiæ in ſordibus ſit & luctu. Sed ferijs finitis, intra 30. dies vtiles accuſatio repeti poteſt. *l.1.l.aut priuatim. 10. l. 12. & 15.§ fin ff.ad Senatuſconſult. Turpill. Paul.lib.5. tit. 17.* Secundò fit abolitio lege, mortuo ſcilicet reo vel accuſatore, vel iuſta cauſa, morbo ſcilicet, impedito quo minùs accuſare poſſit. *d.l.10. & 15.§.ſi propter.l.3.in fin.ff.de accuſ.* Tertiò fit priuatim actore vel reo poſtulante. *d.l.10.l.2.C.de abol.* Eſt autem poſtulanda ab ipſiſmet præſidibus: & quidem pro tribunali, non de plano, ſed cauſa cognita cõcedi debet. *d.l.1.§.abolitio.ad Turpill.* In cauſæ autem cognitione verſatur, an reus adſentiatur abolitioni, an non calumniosè inſtituta ſit actio: nam neque aduerſario inuito, neque calumniantibus hoc eſt indulgendum. *l.fin.ff.ad S.C.Turpillian. vbi VV eſemb.in paratit. l. 2. & 3.C.de abol.* Porrò impetrata abolitione, is qui deſiſtit, accuſare amplius nequit, niſi ex indulgentia principis. *L.1.2.3.C.eod.* Cuiac. *ad Iuli.Paul.recep.ſenten.lib.5.tit.17.* duplicem facit tantùm abolitionem, Publicam, & Priuatam. Publica fit nullo poſtulante, auctore Principe vel Senatu, ob lætitiam aliquam: Priuata fit aut poſtulante reo ex certis cauſis, aut poſtulante accuſatore. Briſs. Hotom. Spieg. Prat. Nebris.

ABOLITIO diſtat ab Amneſti[a] ſiue obliuionis lege: quod poſt ἀμνηστίαν accuſatio inſtitut[a] repeti nõ poteſt: Poſt abolitionem publicam intra diem [tric]eſimũ etiam ab eodem reus repeti poteſt. *l.1.C.de gen.abol.l.au[t pri]uatim.ff. ad S.C.Turp.*

ABOLESCERE, pro euaneſcere & in deſuetudin[em] abire. Spieg.

ABOMINARI vſurpatur generaliter, pro deteſtari, *teſte Roterod.* Spieg.

ABOMINARI, eſt omen auerſari. Veteribus infauſtum aliquid & mali ominis deprecantibus atque auerſantibus, hæc locutio in vſu fuit. Hinc apud Iuriſconſultos

QVOD ABOMINOR, dictum videmus, pro eo quod Cicero crebiò ſic extulit: [Quod Deus omen auertat, deteſtetur, obruat.] Scæuola *in l.Lucius.85. ff. de hæredib. inſtitu.* [Si mihi Titius hæres eſſe noluerit, aut, quod abominor, prius moriatur, &c.] Idem *in l. Lucius.88.§. filium, De legat. 2.* [Si, quod abominor, neque filia mea, neque nepos meus hæredes mei erunt.] Papinian. *in l.41.§.fin. ff. de vulg. & pup. ſubſtit.* Plini. *lib.6.Epiſt.ad Tyronem.* & in Alexand. conſtit. *l.4. C.de imp. & alijs ſubſtitut.* Terentius in eandem ſententiam dixit: [Quod Dij prohibeant,] Hot. Briſſ. Prat.

ABOMINATIO à D. Hieronymo *in Homil.* appellatur ſeruitus idolorum. Largius tamen ſumitur in communi vſu loquendi, pro qualibet re turpi & abominabili. Vnde dicitur [Abominatione populi.] *c. tua nos. extr. de cler. egrot.* Alibi Abominatio dicitur eleemoſyna Deo facta de rapina, ſimonia, vel vſura. *c. non eſt putanda. 1.quæſt.1.c.ſcriptum eſt.14.quæſt.5.* Oldend.

Abominatus dicitur qui ſacris interdictus, excommunicatúsue eſt, *Alciat.l.pecuniam.36. ff. ſi cert.pet.* Is Budæo *in forenſibus* dicitur abdicatus à magna matre. *in l. reddentes. C.de ſum.Trin.* ab Eccleſia extorris. Et hoc ſenſu abominationẽ rectè dicemus excommunicationem. Spieg. Old. Prat.

AB omnibus hæredibus legatum ita erat: [Quiſquis mihi hæres erit, damnas eſto Titio dare centum] interpretatur ab Vlp. *ff.de leg.1.l.4.§.fin.* Spieg.

AB ANTIQVO, noſtris, Iaſon. *in l. admonendi. rep. num. 203.* oſtendit tempus centenarium ſignificari, *l. vt inter diuinum, C.de ſacroſanct.ecc.l.ſi vſusfructus.ff. de vſuf.leg.* Hoc enim ſpatio hominis ætas longiſsima circumſcribitur. *d. l. vt inter.* Quanquam alij quinquaginta annos ſufficere velint: alij id arbitrio iudicis relinqui. Sed prior communior eſt. Spieg.

Ab orbita Varro dixit, quod non alienum eſt à via & inſtituto, ſed ex conſuetudine & via. *Adrianus Turneb.lib.aduerſar.12.cap.16* Sch[a].

AB ABORIGINVM ſeculo, cùm ſignificamus rem ab extrema vſque antiquitate repetitam. Spieg.

ABORSVS & Abortus diſtinguuntur a Non. Marc. vt ſit Aborſus, qui eſt in primis menſibus, cùm conceptio facta eſt: Abortus prope tempus pariendi: tunc enim moritur quod naſcitur. Porrò procurare Abortum, homicidij ſpecies eſt, de quo Dd. præſertim Alberic. *in l. qui in vtero. ff. de ſtat.hom.* Spieg.

ABORSVS venter (qui & abactu[s]) Paulo *lib. 4.ſen.tit.9.* partum facere non videtur. *l.2.C.de poſt.hær.inſtitu.* Et ideo, vt *ad d.locum Pauli* annotat Cuiacius, abortu facto finitur miſsio in poſſeſsionem. *l. 1. in fin. ff.de vent. in poſſ. mittendo.* Prat.

ABORTO, pro, immaturum fœtum edo: vſurpat Var. *lib.4.* Columellæ verò Abortio pro eodem eſt, & Abortior, deponens eſt. Spieg.

ABORTVS, vel abortum, vel abortio, eadem ſunt & his omnibus generibus hoc nomen ſubſtantiuum variatur. *l.30.§.quod dicitur.2.ff.de acq.hæred.l.38. §.qui abortionis. ff. de pæn.* Dicitur autem fieri, cùm mulier ante tempus partum edit, vi ventri illata, *apud Vlpia. in l. 1. §. totics verſ.idem erit. ff. de vent.in poſſ.mitten.* Prat. Abortum tamẽ grauidæ mulieris, etiam dici, quod non ſit tempeſtiuè ortum, Sex. Pomp. autor eſt. Spieg.

ABORTIVVS eſt puer, vel alter fœtus, ante præfinitum tempus natus: & ideo ſic dicitur quod non oriatur, ſed aboriatur & excidatur, *ſecund. Iſid. lib. 10. Etym.* Old. Hinc Abortiui, qui aborſu nati ſunt. Spieg.

ABORTIVA oſcitatio, quæ abortire facit. Plinius: [Oſcitatio quidem in enixu lethalis eſt, ſicut ſternutare à coitu, abortiuum.] Cenſetur autem abortiuus partus, ſi quis naſcatur quinto aut ſeptimo menſe: cùm genuina, iuſta & legitima non ſit recepta, niſi ſeptimo menſe, & deinceps. *l.ſeptimo menſe.ff.de ſtat.hom.* Spieg.

ABORTIONIS poculum dare. vide, Poculum.

Quo vſque ad mala, pro eo, quod eſt, ab initio vſque [ad fi]nem. Qui rem altiùs repetunt, quàm oportet, notant[ur] [i]n verſu Horatij: *Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.* Spieg.

ABPATRVVS, [...] qui patruus maximus, hoc eſt, abaui, abauiæ frater. *l.3.[...]ibus.* Hoto. Prat.

AB re, vel, Abs re, modò [...] ſignificat, præter, ſiue contra vel [...] cauſa, fruſtrà: modò [...]m, aut ſine vtilitate. *l.*

te. *l. ſi quis ſeruo alieno. ſub fin. C. de furt. l. conſentaneum. C. quom. & quando Iud.* Huius contrarium eſt, E re, id eſt, ad vtilitatem. Sp. Old.

ABROGARE, eſt deſtruere, vel delere in toto, & infirmare, *Feſto, lib. 1.* Vnde dicitur, lex abrogata, quãdo prorſus eſt ſublata, vel deſtructa.

Abrogare etiam publicare, & auferre ſonat, in Conſtantini conſtitut. *l. ſi quis ad ſe. C. ad leg. Iulia. de vi public.* Et etiam Abrogare, interdum eſt, addere aliquid. Prat.

Abrogare legi, & legem, dicimus. Sed vſitatius accuſatiuo iungitur. *Modeſt. l. 102. de verb. ſig.* Spieg.

ABROGARE legem, idem eſt quod tollere, ſiue antiquare, quia à Magiſtratu, qui eam poteſtatem habet, populo interrogato, an velit, iubeatque eam legem tolli, illo annuente, antiquatur, tolliturque, quemadmodum eodem populo interrogato fuerat promulgata: Vnde & lex plerumq; dicitur rogatio: vt ſic Abrogare legem, ſit populum rogare, vt ne aliqua lex valeat, & omninò tollatur. Neq; enim cum lex abrogatur aliud agitur, quàm quòd rogatur, quomodo eam abrogari oporteat: *vt Bald. in ſua Chatech. 1. parte ſub finem oſtendit.* Cicero *lib. 2. de legib.* [Eas, inquit, tu leges rogabis, quæ nunquam abrogentur.] Liuius *lib. 22.* [plebiſcitum primus ego antiquo abrogoq;] Eſt itaque abrogare legem idem propè quod derogare. Iuriſconſultus tamen de verborum ſignificatione, inter vtrumq; verbum, nonnihil diſtare facit. Derogatur, inquit, legi, cum pars detrahitur: abrogatur, quum prorſus tollitur. Adde tu, quod abrogatur, quũ (vt dixi) prioris legis infirmandæ cauſa promulgatur altera. Sermonis Latini ignari, vulgari voce decepti, pro eo, quòd eſſe debet abrogare, ſiue derogare legem, ipſi reuocare dicunt, quum ſit reuocare, vt autor eſt Varro *de lingua Latina,* rurſus in cor vocare, hoc eſt, renouare. Iuuenalis de Domitiano, qui legem Iuliam iam obliteratam, dormientemq; excitauerat, ſic inquit,

Qui tunc leges reuocaret amaras
Omnibus, at que ipſis Veneri Martique timendas.

Vergil. *1. Æneid.*

Reuocato à ſanguine Teucri,

Id eſt, renouato, quippe qui iam propemodum extinctus erat. NEBR. Adde Ræuardum *ad leg. 12. tab. c. 1.*

ABROGARE, Derogare, Exrogare, Obrogare diuerſam habent ſignificationem ſeparatamq; in antiquorum auctorum libris. Cicer. *lib. 3. Epiſt. ad Atticum.* [Octo noſtri Trib. pl. caput poſuerunt hoc, Si quid in hac rogatione ſcriptum eſt quod per leges plebiſue ſcita, hoc eſt, quod per legem Clodiam promulgare, abrogare, derogare, obrogare ſine fraude ſua non liceat.] Abrogatur verò legi, interprete Modeſtino *in l. derogatur. 102. ff. de verb. ſign.* cum lex prorſus tollitur. Derogatur cum pars detrahitur. Vlpianus *in Inſtitut. tit. 1.* [Lex aut rogatur, id eſt, fertur: aut derogatur, id eſt pars prima tollitur: aut ſubrogatur, id eſt adijcitur aliquid primæ legi: aut obrogatur id eſt mutatur aliquid ex prima lege.] Feſtus autem, Derogare ait eſſe detrahere Exrogare ex lege vetere aliquid eximere per legem nouam, Obrogare, legis prioris infirmandæ cauſa legem nouam ferre. Quemadmodum apud Suetonium, Claudius capiti Papiæ Popææ legis obrogaſſe edicto dicitur. Quintil. *Declam.* [Quotiens de iure populi agitur, apud populum cui mutare, cui abrogare, cui ferre quas velit rogationes licet.] Briſ.

ABROGATIONIS variæ ſunt cauſæ. I. Conſuetudo contraria. *in l. de quibus. ff. de legib. can. in ſtis. §. leges. 4. diſtinct. 2.* Conſtitutio cõtraria. exẽpla reperies in multis Iuſt. Nou. 3. Cauſæ ceſſatio. *c. Neophytum. & ibi gloſſ. in verb. cauſa. 61. diſtinct. l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr.* 4. Loci varietas. *c. fin. 31. diſtinct.* 5. Tempus. *c. non debet. de conſan. & aff.* 6. Rigor. *gloſſ. in c. fraternitatis. 34. diſtinct.* 7. In ſpecie. *c. legi. 16. quæſt. 1.* 8. Maius malum inde ſequens. *c. verum hoc. 14. diſtinct.* Prat. Et fuſius de his cauſis Rebuffus *ad d. l. derogatur. 102.* Item enumerantur *in c. vlt. §. hac etſi legib. 4. diſtinct.*

ABROGARE nonnunquam ad magiſtratum, imperium & alia refertur: capiturque pro adimere, abdicare, abolere, irritum facere, extinguere. *l. nec mandato. §. 1. ff. de tutor. & curat. dat. vbi dicitur, quod furor non abrogat magiſtratum.* Sic abrogare magiſtratum alicui dicitur, qui legem fert ad populum, vt is magiſtratu ſuo ſpolietur. Cicero *in Corneliana.* [Nec vehementius eſt oſtendere ſe laturum inuito collegæ, quam ipſi collegæ magiſtratum abrogare.] In l. ſi quis fundum. in fi. dicitur: bonis omnibus abrogatis. C. ad l. Iuli. de vi pub. Hoto. Rebuff.

ABROGATAS leges, conſtitutionéſue, recitari, aut oſtendi, aut citari vetuit Iuſtin. *in l. C. de vet. iur. enucl.* Earum tamen neceſſaria videtur notitia. *Iſidor. c. fuerunt. 7. diſtinct.* Prat.

ABROGARE per ſatyram, forma eſt loquendi in ſanctionibus legum adſcribi ſolita, autore Feſto. Hoc modo. [Néue per ſatyram abrogato aut derogato.] Id eſt (*vt Cuiac. obſ. 14. capit. 7. explicat*) ne commiſtis rebus plurimis abrogato, ne confusè, ſed ſpecialiter, explicatè, disertè. Cuiac.

ABRVPTVM lucrum, cuius meminit Vlpian. *l. 1. §. 3. ff. quar. rer. act. non dat.* interpretatur Accurſ. ibid. ſubreptũ, cuius ſententiam probaſſe videntur Alberic. & Oldendorp. *in Lexic.* explicantes abruptum, id eſt, turpiter acquiſitum. Sunt qui interpretentur præceps, & præter ſpem obiectum. Tu vide Græcos interpretes in eum Vlpiani locum. Budæus tamen abſciſſum, & præciſum ἢ ἀπότομον videtur interpretari. *l. 4. §. 8. ff. de re milit.*

ABRVPTA, dura, præciſa, abſciſſa. *c. de viro. 12. quæſt. 2.* Prat.

A B S.

A B S præpoſitio ablatiua, idem quod à vel ab, à Græco ducitur ἄψ. ſignificat autem retractationem in partem poſteriorem. Eadem M. Ciceronis temporibus in accepti tantum tabulis vſurpabatur, cum eius nomen perſcribebatur, vnde accepta pecunia in Codicem referebatur: hoc modo. [A T. Pomponio accepi. H S. decim. Calend. Maij, Q. Hort. Q. Metel. Coss.] Cic. *in Orat.* [vna præpoſitio eſt ABS, eaque nunc tantum in accepti tabulis manet: nec his quidem omnium: in reliquo ſermone mutata eſt.] Pomponius tamen in facti ſtipulatione vſus ea eſt *in l. ſi ita ſtipulatus. 14. ff. de verb. oblig.* & in nominis emptione Saluius Iulia. *l. multùm. 19. ff. de hered. vel act. ven.* Prat. Hot. Sp.

ABSQVE, & Sine, habent ſimilem ſignificationem, quæ eſt negatiua. vt, Abſque iniuria. *l. omni nouatione. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Eſt vbi pro Præter & excluſiuè ponitur. Exẽpla habes apud Albericum. Spieg.

ABSQVE procemijs & affectibus eſt, nulla verboſa vel prælocutione, remq́ue vt eſt, ſimpliciter proponere, vt in primis exigunt Tribunalia. Quin & Athenis interdicebat præco dicturis in concione, ne vel præfatione, vel affectibus vterentur, rem modo exponerent ἄνευ προοιμίων καὶ πάθων. Sp.

ABSCEDERE eſt recedere *in l. vnic. de colon. Palæſt. lib. 11. C.*

ABSCEDENTEM vſumfructum hoc eſt κεχωρισμένον, id eſt, ſeiunctum, & detractum interpretatur Theoph. *§. ne autem. Inſtit. de vſuf.* Prat.

ABSCISSA ſpes, quę adẽpta eſt ſeu fruſtrata, (verloren hoffnung.) *l. 35. ff. de condict.*

ABSCISE vel Abſciſsè pro eo quod eſt, fixè & determinatè, *in l. ſemper. 5. §. 2. ff. de iure immun.* [Demonſtratur variè, inquit Calliſt. nec abſciſsè, numerum liberorum ad excuſationem municipalium munerum prodeſſe, ex reſcriptis D. Aelij Pertinacis.] Id eſt, non præciſè & fixè: quia non eſt numerus ſtatus, qui immunitatem præbeat. *vid. Bud. in l. qui cum vx. 4. non omnes. ff. de re milit.* Idem valet, quod Græcum ἀποτόμως. Igitur, Non Abſciſſè, id eſt, non exactè, præciſè, imperfectè, non plenè, non certa & conſtanti definitione, nec ad vnguem. Vſurpat hoc verbum ſæpiſſimè Valer. Max. pro ſeuerè, & rigidè: metaphora à rupibus & alijs locis præfractis ducta. Spie. Briſ. Prat. Hot. Old.

ABSECTA & coniuncta contraria ſunt. *l. eis quidem, qui milit. non poſſunt. lib. 12. C.*

ABSENS is dicitur, qui non eſt in eo loco in quo petitur. *l. abſentem. 299. ff. de verb. ſignif.* diciturq; quis pro diuerſitate ſubiectæ materiæ, & tractationis, varijs modis abſens, *ſecundum Accurſ. in l. præſens. ff. de procur.* vt in iudicijs

ABSENS

Absens dicitur qui in iure non eſt. *l. 4. §. Prætor. ff. de dam. infec.* & qui à tribunali abeſt. *l. non tantum. §. abeſſe. ff. de fideicomm. liber.* Item qui extra territorium iuſdicentis eſt. *l. hæres abſens. & ibi gl. ff. de iud.*

Absens eſt qui extra prouinciam. *l. fin. §. vltim. C. de bon. auth. iudicis poſ.* ſimiliter qui non eſt in eadem prouincia abſens dicendus eſt, *vt in l. fin. C. de long. temp. præſcript.*

Absens etiam is eſt in legum diſpoſitione qui longè abeſt. *Alc. in l. mulierum. §. abeſt. de verb. ſign.*

Absens dicitur qui eſt extra vrbis continentia, etiamſi non ſit trans mare, dummodò ſit extra ciuitatem. *l. abſentem. de verb. ſign.*

Absens etiam quibuſdam dicitur, qui facilè non poteſt inueniri: quemadmodum præſens qui facilè poteſt inueniri: *citant auth. præſente. C. de fideiuſſ.*

Absens quoque dicitur qui non eſt in domo. *l. de pupillo. §. ſi quis. ff. de noui oper. nun.* ſic Epiſcopus dicitur abſens, qui non eſt in domo Epiſcopali, cui fortè deſideramus quippiam inſinuare, vel alios actus penes illum tanquam Epiſcopum exercere. Et alius quilibet beneficiarius, quando non debitam præſtat reſidentiam in ſuo beneficio, dicitur abſens.

Absens in diſtributionib. quotidianis habendis dicitur, qui non eſt in eo loco in quo dantur: licet alibi forſan in Eccleſia eſſet: *c. 1. & per totum. de cler. non reſid. in 6.*

Absens is quoque habendus eſt, qui in vigilibus, caſtriſue vrbanis militat. *l. ſi maritus. ff. de adult.*

Absens, in materia præſcriptionum is dicitur qui non eſt in eadem Prouincia, ſeu territorio. *§. 1. Inſtit. de vſucap. l. fin. C. de long. temp. præſcrip.*

Absentes in ſtipulationibus dicuntur, qui ſe inuicem exaudire nequeunt. *§. item verborum. Inſt. de inutil. ſtipul.*

Absens per contumaciam habetur pro præſente. *l. in cauſæ cognitione verſabitur. §. cauſa. ff. de minor.*

Absentes dicuntur, furioſus, demẽs, pupillus, adoleſcens, quanquam corpore præſentes. Iuris enim interpretatione, ſententia coram illis ferri nõ cenſetur. *l. diem proferre. §. coram. ff. de recept. arbit.* Furioſus tamẽ modò abſentis loco eſt: modò non eſt. Cõciliationem vide apud Old. *in ſua Copia.*

Absens reus, cauſas abſentię per procuratorem reddere poteſt. *l. abſens. ff. de procur.*

Absentes à quibuſcunque defendi publicè vtile, dicit Vlpia. *in l. ſeruum quoque. §. publicè. ff. de procurat.*

Absens defendi non videtur, ſi actor vltrò interpellat, nec quiſquam ſe defenſioni offerat. *l. ergo ſciendum. ff. ex quib. cauſ. maior.*

Absentem eſſe aliud eſt, quàm haberi pro abſente. Bartol. *in l. ſi maritus. 2. §. 1. ff. de adult.* & quæ abſentia prodeſt. Bart. *ibid.* & quæ abſentia iuuet abſentem aduerſus geſta contra eum. Bartol. *in l. abſentem. ff. de pœnis.*

Absens reipub. cauſa, tamdiu abſens habetur, donec finitum ſit reipub. officium, & donec commodè redire poteſt, præfixo illi tempore redeundi. *Zaſius in §. rurſus. Inſtit. de action.*

Absens, vel ob neceſſariam cauſam, vel lucri ſui gratia, quatenus ſit reſtituendus, leges elegãter diſtinguunt. *l. vlt. ff. de in integ. reſtit. l. 1. C. ex quib. cauſis maior. l. quia. C. de procur. l. nec non, & l. ſed etſi. §. 1. ff. ex quib. cauſ. maio.*

Absentia, tiæ, ſicut præſentia, tiæ, dicimus. Seneca *ad Lucil.* [AEquo animo ferre debemus abſentiã.] M. Antonius ad Ciceronem *lib. ad P. Attic. 14.* [Quam ob cauſam vereor, inquit, ne abſentia mea leuior ſit apud te.] Spieg.

Absentiarum genera quinque conſtituit Accurſ. *l. vlt. ff. de in integr. reſt.* Prima eſt probabilis & neceſſaria, vt in milite, qui Reipub. cauſa abeſt. Secunda eſt probabilis tantùm, vt ſtudiorum. Tertia neceſſaria tantum, vt in relegato. Quarta voluntaria, ſine contumacia. Quinta per contumaciam. Budæus tamen, tria tantum genera referre videtur *in Forenſ.* Iuſtam, & cauſariam, probabilem & liberam. Prat.

Absistere Budæo *in forenſibus* eſt ſuperſedere: quo ſignificatu videtur etiam T. Liuius *lib. 8. ab vrb. cond.* accepiſſe. Prat.

Absolvere forenſe verbum, ſignificat iudicio ſe liberare, (von der anclag erledigen) apud Iulianum. *l. ſi extr. dub. 14. §. 1. ff. iud. ſol.* & Paul. *in l. ſi in re. in fin. princ. ff. de noxal. act.* Prat.

Absolvere iudicio, & Abſoluere ſe iudicio ab aliquo, pro liberare, non vexare moleſtia iudiciali. Sic Abſolui ab aliquo, liberari ab ea controuerſia, quam ab aliquo patiebatur. *l. 14. ff. iud. ſolui. Iauol. l. fullo. 90. ff. de furt. l. ſi in re. 19. ff. de noxal. act.* Cicero *pro Comœd.* [Iudici hic denunciauit, abſolutus eſt. Cur de fundo decidit, & iudicio nõ abſoluitur? cur tam imperitè facit, vt nec Roſcium ſtipulatione alliget, neque à Fannio iudicio ſe abſoluat?] Item.

Absolvere aliquem eſt reddito illi pretio dimittere. Verum quod ligati ſint quibus debetur aliquid, vt putat Donatus: an quod appellandi flagitandique negotio ac moleſtia creditores liberentur? Sic.

Absolvere creditorẽ (den glaubiger außrichten/ ablegen) pro pecunia ſoluta dimittere, eleganter dixit Iul. Paulus *in l. & in contraria. 37. ff. de vſur.* [Et in contraria, inquit, negociorum geſtorum actione vſuræ veniunt, ſi mutuatus ſum pecuniã, vt creditorem tuum abſoluam.] Vulgò Expedire dicunt. Eodem ſenſu vſus eſt quoque Terentius *in Adelp. act. 2. ſcen. 4.* [At ſch. Ego ad forum ibo vt hunc abſoluam.] Sumptum è Græcorum conſuetudine videtur, qui διαλύειν, & ἀπαλλάττειν, dicunt. Itaque Abſolui dicitur creditor cum ſibi æs creditum ſoluitur ære. Hoto. Prat. Sp. Oldend.

Absolvere pro, Abſolutum oſtendere & declarare, exponit gl. *in c. ex diligenti, extr. de ſimonia. c. 2. de iureiur. c. audiuimus. 24. q. 1.* Prat. Olden.

Absolvere pignus apud Paulum *lib. 2. recept. ſentent. cap. 5.* accipitur pro eo quod eſt, luere pignus (daß pfand einloſen/erledigen.) [Creditor, inquit, ſi ſimpliciter ſibi pignus depoſitum diſtrahere velit, ter antè debitori ſuo denũciare debet, vt pignus abſoluat, ne à ſe diſtrahatur.] Sunt tamen qui ibidem [luat.] legant. Hot. Prat.

Absolvere pro Reconciliare, ſumitur *in c. ad menſam. §. penult. 11. q. 3.* Oldend.

Absoluta completa, ad finem perducta. Item,

Absoluta, dicuntur lecta, & à partibus approbata. Vel abſoluta, ſubſcripta *ſic exponitur Inſtit. de contrah. empt. §. 1. A ſtipulatur Imp. Iuſtin. in l. contractus. C. de fid. inſtr.* Spieg.

Absolute accipitur, pro eo quod eſt in vniuerſum, in totum, *vt in c. beneficium extr. de reg. iur. in 6.* Item abſolutè, id eſt, præcisè. *c. contra Chriſtianos. ext. de hæret. lib. 6.* Aliquãdo exponitur abſolutè, id eſt, liberè, *vt in Auth. de exhib. reis. §. ſed neque.* Prat. Old. Spieg.

Absolutio ad cautelam, trita eſt in foro eccleſiaſtico: de qua plenè ſcribit Hoſtien. *in laudato ſuo opere, quod Summa intitulatur. tit. de ſententia excommun. & vide hoc plenè Alb. in ſuo Dictionario in d. Abſolutio.* Verum abſolutus dolo ſuo actione prima conueniri poteſt. *l. item à te. ff. de dol. mal.* Spieg.

Absolutio ad crimen relatum, pro liberatione à crimine. Abſoluit Maieſtatis, inſigni memorabilique exemplo Cæſ. Maximilianus, publicè quidem Bruggas Morinorum, priuatẽq; Corneliũ à Bergis regulũ. Spieg.

Absolutoria eſſe omnia iudicia Iuſtinianus ſcribit. *§. fin. in fin. Inſt. de perpet. & temporalib. actio.* quod ita ibidẽ explicuit Theophilus, τοῦτ' ἔστι τῷ δικαστῇ πρέπει ἀεὶ συγχωρεῖν τὸν ῥεῖν ἀφεῖναι ...... Prat.

Abstentus apud Scæuolã. *l. pen. de auct. tut.* Vlp. *l. pen. §. fin. ff. vt in poſſeſſ. leg.* & Africanum. *l. tutor. 19. ff. ad S. C. Velleia.* Hac etiam voce alio ſignificatu vſus Cyprianus: apud quem pro excommunicato accipitur. Prat.

Abstenti voce (quam noſtra memoria Ritius Neapolitanus, qui regum aliquot vitas epitomauit, vt ante eum diuus Cyprianus, pro excommunicato vſurpauit) Iuriſconſulti Vlpianus & Africanus vſi ſunt, pro eo, qui ſe bonis paternis ſeu hæreditate abſtinuit. Apparet autem, eos illa ætate floruiſſe. Nam ab extincto Alexandro Imp. cuius ille ſcriniorum magiſter fuit, ad Valeriani imperium, ſub quo conſtat Cyprianum decollatum, anni circiter viginti interceſſerunt. Vlpi. *in l. ſi. ff. ſi quis caut.* [Et interea, inquit, pupillus adoleuerit, aut mortem obierit, aut etiam abſtentus ſit hæreditate.] Africanus *in l. tutor pupilli. ad Vell.* [Et cùm paterna hæreditate abſtinere vellet, mandato vxoris defuncti, quæ mater pupilli eſſet, abſtento

ſtento pupillo, ſolam ſe hæreditati immiſcuiſſet.] Bifariam autem loquimur, Abſtinuit hæreditate, & abſtinuit ab hæreditate Spiegel.

Abstentio. lege Aditio.

Abstentvs qui tutoris auctoritate ab adeunda hæreditate reuocatus eſt. Scæuola *l. penult. ff. de auct. tut.* [An ſecundum hæc acta adoleſcens à bonis patris abſtentus ſit: reſpondit, proponi abſtētum.] Vlpian. *l. 1. in fin. ff. vt in poſſeſſ. lega.* [Si certū ſit repudiatum, vel omiſſam hæreditatem, vel abſtentos neceſſarios hæredes.] Item Papinianus *l. vlt. ff. ſi quis cautionibus.* Hotom.

Abstinens, ſuo contentus, qui non rapit aliena. Cōtinens verò dicitur, vt Ariſto. voluit *teſte Ioan. Petro. Valla*, in eſca, potuque, ac libidine nec non ira. Spieg.

Abstinentia opponitur rapacitati. Abſtinemus enim ab alienis, cùm nulli vim inferimus. Eſt igitur abſtinentia in viro innocente. Continētia in temperante. Notum Ouidij carmē [Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis,] *citat Scholiaſtes in Clement. ad noſtram. de hæret.* Spieg.

Abstinere generaliter dicitur, quando aliquis ſe ab aliqua re cohibet, quaſi ſe tenens ab illa re. *l. de pupillo. §. qui cum tut. ff. de noui oper. nunt. ibi, Interim abſtinendum eſt.* Sic

Abstinere ſe adminiſtratione. *l. 1. §. vltim. ff. de eo qui pro tut. l. 7. C. de ſub. tutor.* ab omni ſorde. *l. 6. §. vltim. ff. de lege Iul. repetund.* **Abstinere** cauſa. *l. 9. ff. de off. proconſu.* commodo. *l. 23. §. vltim. ff. pro ſocio.* conuiuijs & ornamentis. *Paul. lib. 1. ſentent. tit. 23.* diuinatione. *Paul. lib. 5. ſent. tit. 21.* fideicommiſſo. *l. 123. ff. de legat. 1.* geſtu tutelæ. *l. 5. §. 1. ff. de adminiſt. & peric.* honoribus. *l. 2. C. de his qui in exilium dati. l. 1. C. de his qui non imple.* interrogatione, *l. 6. C. de quæſt.* legato. *l. 6. §. vltim. & l. 14. §. vltim. ff. ad leg. Cornel. de falſis.* locis interdictis. *l. 14. ff. de pœnis.* matrimonio. *l. 38. §. idem Pollioni. ff. ad leg. Iul. de adult.* negotiatione *l. 9. §. fine antē. ff. de pœnis.* nuptijs. *l. 4. §. 1. l. 12. §. ſi vxor. ff. de ritu nupt. §. ſed quarumdam. Inſtit. de nupt.* ordine. *l. 3. C. ex quib. cauſ. infam. irrog. l. 1. §. 1. ff. nihil nou. app. pen. ten.* petitione honoris. *l. 7. ff. de muneribus & honor.* à priuigna & nouerca *l. 17. C. de nupt.* prouincia. *l. 1. §. vlt. ff. de effractor. l. 7. §. ſi quis. ff. de interd. & relegat.* venditione. *l. 1. §. 1. ff. de reb. eorum.* vrbe. *l. 7. §. conſtitutum ff. de interdic. & relegat. l. 1. ff. de effractor.* vſu inſtrumenti. *l. 8. ff. ad leg. Cornel. de falſis.* Xenijs. *l. 6. §. vltim. ff. de off. proconſ.* Briſſon.

Abstinere dicuntur ſui vel neceſſarij hæredes. *Vlpian. l. 3. §. ſcio. ff. de minor. l. 38. ff. de acq. hær.* Abſtinere etiā dicitur emancipatus. *idem l. 2. ff. ad Tertyl.* Sed & extraneus, puta vxor. *l. Lucius. 14. ff. de fideicom. lib.* Porrò abſtinere ſe hæreditate, & retinere hæreditatem ſunt contraria. Dicuntur tutores abſtinere pupillum, hoc eſt, ſi eis auctoribus pupillus ſe abſtineat hæreditate. *Papin. l. cùm tutor. 18. ff. de tut. & rat. diſtra. Scæuol. l. pen. ff. de auct. tut. & l. 44. ff. de re iudic.*

Abstinere ſe hæreditate, & retinere hæreditatem, (der erbſchafft ſich entſchlagen/vnd die behalten/annhemen.) contraria ſunt: ijſque ſolis ponuntur, qui Sui & domeſtici hæredes appellantur: vti Iuſtinian. docet *ſub tit. de hæred. qua. & differ. lib. Inſtit. 2.* at extranei vel adire, vel repudiare dicuntur, vnde titulus *lib. C. 6. de repudianda vel abſtinenda hæreditate.* Quomodo enim qui in familia ſunt, quæ antiqua conſuetudine hæreditatem ſignificat, adire, ac non potius retinere dicerentur? Quare Vlpianus *in l. ſi patronum. 12. ſub fin. ff. de bon. libert.* [Si patroni filius emancipatus, inquit, noluerit adire hæreditatem, vel qui in poteſtate eſt, retinere: nihilominus, &c.] Adire dixit eum qui cum aliam in familiam, tanquam in coloniam demigraſſet, nunc ad priſtinam familiam reuocatur: retinere verò qui in ea familia ſemper manſit: qui ſi nihil attingat, & ab omnibus rebus temperet, abſtinere ſe dicitur, repudiare verò quomodo? cum, velit nolit, hæres ſit. qua de cauſa Neceſſarius appellatur, vt eodem loco Iuſtinianus docet: cum etiam viuo teſtatore, quamuis nihil minus cogitaret, tamen hæres eſſet. *vt l. in ſuis. 2. de lib. & poſthum.* Hinc illud Pomponij. *impuberibus, 11. ff. de acqu. vel omitt. hæred* [Impuberibus liberis, inquit, omnimodo abſtinendi poteſtas fit: puberibus autem ita, ſi ſe non immiſcuerint.] Abſtinere igitur in ſuo, eſt quod Repudiare in extraneo: ſicut ius Retinere vel Immiſcere, quod adire in extraneo. quæ omnia generaliter his continentur verbis, Acquirere vel Omittere. vt ex titulo Digeſtorum conſtat, de acquiren. vel omitt. hære. lib. 29. Hot.

Abstrahere in ſeruitutē, quod & abripere in ſeruitutem dicitur Spieg.

Abstvlisse dicitur, quod etiam quis in lite autore recipit. *l. venditor ex hæreditate. ff. de hæred. vel act. vend.* Spieg.

Absvmptio, pro conſumptione ſumitur ab Vlpian. [Videndum eſt, inquit, finito vſufructu, an pecunia quæ data ſit, vel cæteræ res, quæ in abſumptione ſunt, condici poſsint.] *l. hoc ſenatuſconſultum. ff. de vſuf. uſt. earum rerum quæ vſu con.* Spieg. Hinc

Absvmere fructus. *l. 77. §. filia. ff. de legat. 2. l. 38. ff. de inoffic.* id eſt, conſumere. Abſumi arbores igne. *l. 57. ff. de contrah. empt.* Abſumptum non videtur quod in corpus patrimonij verſum eſt. *l. 23. ff. de adimen. legat.* In abſumptione eſſe dicuntur quæ vſu conſumuntur. *l. 5. §. 1. de vſuf. ear. rer.* Briſſon.

Absvrdvm, quod omnium mentes aſpernentur ac reſpuant, Græcè ἄτοπον, & ἄλογον. *l. nam abſurdum. ff. de bon. lib.* Spieg.

Absvrdvm eſt, plus iuris habere eos, qui poſſeſsionem duntaxat vſufructus, nō etiam dominium ſunt adepti Iulianus ait, *l. 3. ff. ſi vſuſfructus petat.* Spiegelius.

Abvndare ad ea pertinet, quæ fruſtrà adiecta ſunt, aut ſuperflua *l. 95. ff. de diuerſ. reg. iur.* Prat.

Ex abvndanti pro fruſtrà & ſuperuacuò. Papiniano familiaris & propria locutio. *l. 9. ff. de ſupel. leg. l. 20. ff. de manumiſsio. l. 12. §. ſi quis fundum. ff. de inſtr. vel inſtrum.* Briſſ.

Abvnde patrimonium relinquere, apud Scæuol. *in l. vlt. §. qui duntaxat. ff. de leg. 2.*

Abvndat, non quod ſuperfluum eſt, ſed quod eſt copioſum & cumulatum. Redundat, quod ſuperuacaneum eſt. Vide Redundare. Spieg.

Ab vnguibus incipere, eſt ordiri à leuiſsimis, minimeque ad rem pertinentibus. Vnde prudentes iudices admonere ſolent cauſidicos, vt omiſsis parergis ac friuolis, agatur de cauſa. Spieg.

Abvsionis nomen à pleriſque, vt atteſtatur Inſulanus, vir doctus ac ſani iudicij, in dubium vocatum eſt, nunquid rectè ſignificet corruptelam morum. Quantum autem ad obſeruationem Latini ſermonis attinet, ſatis conſtat, eam vocem minimè eſſe refutandam: cùm Cicer. *lib. 4. Rhetor.* veterū Abuſionem verborū (Græcis κατάχρησιν dictam) poſuerit inter exornationes verborum. Apud Iuriſconſultos per abuſum verba regulariter non accipiuntur, niſi aliter actus vel periret, vel eluſorius redderetur. *l. cum filio. de leg. 3.* Nec verò Abuſionis vocabulum in ſignificatione vulgari ita nuper vſurpatum primò fuiſſe, patet ex his verbis D. Auguſtin. *lib. 1. de Doctrina Chriſtiana. cap. 4.* [Nam vſus illicitus, non vſus, ſed abuſus, vel abuſio eſt dicenda.] Rectè tamen monuiſſe videtur Inſulanus, pro corruptela aut licentia morum, non dicendum ſimpliciter Abuſionem, ſed adiuncto aliquo verbo: vt abuſio morum, abuſio legum, abuſio alienæ bonitatis, & ſic de ſimilibus. Spieg.

Abvsive, exponit I.C. id eſt, minus propriè, *in l. fideiuſſor obligari, §. fideiuſſor. ibi, nam licet minus propriè debere dicantur naturales debitores, per abuſionem tamen intelligi poſſunt debitores, &c. ff. de fideiuſſ.* Græcè καταχρηστικῶς dicitur abuſiuè, & κατάχρησις abuſio, & καταχρηστικόν abuſiuum. *ſicut l. 2. §. teſtamentum autem propriè illud dicitur, quod iure perfectum eſt: ſed abuſiuè quoque ea teſtamenta appellamus, quæ falſa ſunt, vel iniuſta, vel irrita, vel rupta. ff. quemadm. teſt. aper. l. non aliter. in fin. ff. de leg. 3.* Ad id pertinet l. nec ſeruus. ff. de pecul. ibi ſed cum eo verbo abutimur, factum magis demonſtramus, quam ad Ius Ciuile referimus obligationem. l. item Prætor. ibi, non propriè, ſed per abuſionem. de ſuis & legit. hæred. item imaginaria venditio abuſiua dicitur & ficta. *l. imaginaria. ff. de regu. iur.* Imaginarius colonus & ſuppoſititius idem. *l. qui per colluſionem. ff. de actio. empt.* Rebuf.

Abvti veteres dicebant pro eo quod eſt, vtendo conſumere, conficere, extinguere. Cato *De re ruſtica*, [Linito vſq; adeò, donec omnem caſeum cum melle abuſus eris.]

Cicero *Verrina.3.* [Niſi omni tempore quod mihi lege conceſſum eſt, abuſus ero, querere.] Loquitur de legitimis horis accuſatori ad dicendum præſtitutis, quibus eum Hortenſius non tantum vti, ſed etiam abuti volebat: id eſt, vſque ad extremum vti. Idem *lib. de Inuent.2.* [Poſtremò quas ad defenſionem rationes reo dabimus, ijs accuſator ad alios ex culpa eximendos abutetur.] Hinc apud Iuriſconſultos eæ res in abuſu, non vſu conſiſtere dicuntur, quarum vſus, niſi pereant, nullus eſt: ſiue quæ vtendo conſumuntur. Vlpianus *l.5.§.1.de vſufruct.rer.quæ vt.* [Si pecuniæ ſit vſusfructus legatus, vel aliarum rerum, quæ in vſufructu conſiſtunt, videndum an cæteræ res quæ in abſumptione ſunt, condici poſsint.] Item, [Quæ in vſufructu pecuniæ diximus, vel cæterarum rerum quæ ſunt in abuſu, eadê & in vſu dicenda ſunt:] ſic abuti opera Terentius dixit, pro cõſumere, vt obſeruauit doctiſs. Turn. *lib. 1.aduerſ.capite 8.& libr.22.capi. 5. Græcis eſt* καταχρῆσθ quo D. Paulus eleganter vſus eſt, *1.Corinth.7.* inquiens χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι. Vult nos hoc mundo leuiter vti, quemadmodum ſolent fructuarij, & admonet non eſſe nobis proprium. Idem *ad Coloſſ.3.* agens de cibarijs, quæ ipſo vſu conſumuntur & (inquit) ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει. Schar. ex Balduino *ad Inſtit.de vſufructu.*

Hinc illud Ciceronis *in Topic.* [Non debet ea mulier, cui vir bonorum ſuorum vſumfructum legauit, cellis vinarijs & olearijs plenis relictis, putare id ad ſe pertinere. Vſus enim, non Abuſus relictus eſt.] Vbi Boetius, Vtimur ijs quæ nobis vtentibus permanent: ijs autem abutimur, quæ nobis vtentibus pereunt. Vlpianus *l. plenum.12.§. de vſu & habitat.* [Vſuarius horto, pomis, holeribus & aqua vtetur, non vſque ad compendium, ſed ad vſum ſcilicet, non vſque ad abuſum.] Hoto. *Adrian.Turneb.lib. 22. aduerſ.cap. 5. Connanus in comment.iuris lib.5.cap.4.*

Abvti propriè eſt ad alium vſum re vti, quàm in quem ea comparata eſt. *l.19.& l.34.§.1.ff.de vſufr.* Abuti etiã vtendo conſumere ſignificat. Non. Marc. [Abuſa, ait, dicuntur vtendo conſumpta:] Plaut. [vbi iſthæc quæ dedi ante? Abuſa ſunt.] Et inde Abuſus conſumptionem per vſum ſignificat. *l.2.§.item ſi iur.iuero.ff.de iureiur.* Qua de cauſa ab vſu ſeparari ſolet, qui earum rerum eſt quarum ſubſtantia poſt vſum ſalua manet: cum abuſus contrà in ijs ponatur, quæ vtendo abſumuntur ac pereunt. Itaque, quæ res in conſumptione ſunt, vſuque tolluntur vel minuuntur, eæ in abuſu conſiſtere ab Vlpiano dicuntur. *in l.1.& l.5.§.1.& §.vltim.ff. de vſufructu earum rerum.* quo in numero ſunt, vinum, oleum, frumentum, veſtimenta, pecunia etiam numerata, quæ ipſo vſu adſidua permutatione quodam modo extinguitur. *§. conſtituitur. Inſtitut. de vſufruct.* Planè in l. 12. §. 1. ff. de vſu & habit. Vſus & abuſus opponuntur alia ratione, quòd Vſus ad neceſsitatem referatur: Abuſus largiorem licentiam contineat. Abutitur enim qui perdit & dilapidat. *l. 15. §. conſuluit. ff. de petitio. hæred.* Briſſ.

Abvti eſt re aliqua malè vti, proprieque de rebus corporeis dicitur. Vlpianus: [Mancipiorum quoque vſufructu legato, non debet abuti, ſed ſecundum conditionem eorum vti.] *l.ſed etſi quid, in princip. ff. de vſufruc. l. plenum. §.1. ibi, & horto, & pomis, & oleribus, & floribus, & aqua vſuarius, non vſque ad compendium, id eſt, vſque ad lucrum, ſed ad vſum ſcilicet, non vſque ad abuſum. ff. de vſu & habit. l. ſi cùm dotem. §. ſin autem in ſanſſimo. ibi. ſed abutitur dote. ff. ſol. matr.* Rebuffus Spieg.

Abvsvm nonnunquam ſumi in bonam partem, affirmat Archid. *in c.priuilegium.11.quæſt.3.quem glo. ſequitur in extrauag.ad conditorem in verbo, vel abuſum, de verb. ſigni. in extrauag. Io. 22.* Ideo Ius Canon. adijcit aliquid, non ſimpliciter dicens, abuti: vt abuti nequiter. *in c.ſedes.de reſcript.* Perniciosſus abuſus. *c.pernicioſus. de celebr.miſſar.* vel deteſtabilis abuſus. *c. ſi canonici. in fin. de off. ordin. in 6.* Simpliciter tamen prolatum regulariter ſumitur in malam partem. P. Rebuffus.

Abvti vſufructu contumelioſè, iniurioſeuè, apud Vlpianum *in l.ſi pendentes.ff.de vſufructu.* Spieg.

A C.

AC, copulatiuè accipitur, pro atque, *vt Vlpiano in l.ſi quis.4.ff.de cuſtod.reor.l.nullus.C.de ſumm.Trin.* Aliquando ponitur, pro, id eſt. *l. decernimus. in princ. C.de ſacroſanct.eccleſ.* Aliquando ponitur, pro, ſicut. *§.Itaque verſicul.ex hoc.Inſtitut.quibus non eſt permiſ.fac.teſt.amet.ibi, quamquam Iure Ciuili, omnium qui in poteſtate parentum ſunt, peculia perinde in bonis parentum computentur, ac ſeruorum peculia in bonis dominorum numerantur.* Ponitur ergo hîc ſimilitudinariè, vt inquit Albericus, quemadmodum etiam ponitur. in l. qua ratione. §. literæ in princ. ff. de acquirend. rerum dom. & in Clement. 1. de iudic. l. quæro. 45. ff. locati. ibi, [ac ſi ita fideiuſsiſſet.] in fin. prin. Aliquando adijcitur dictionibus tantùm, & pro nihilo ponitur. vt in §. tutores autem. Inſtitut. de tutel. ibi, [eam vim ac poteſtatem.] poteſt tamen ibidẽ pro, id eſt, ſumi. Alber. Prat. Oldend.

Academia Suidæ, locus eſt nemoroſus (vbi Plato natus, docebat magna laude.) mille ab Athenis paſsibus diſtans. Aliud quoque gymnaſium erat non ita procul ab illo, in quo Ariſtotelici diſputabant Lycæum dictum. Inde etiam nũc appellamus Academias, Gymnaſia ſeu Scholas inſigniores, in quibus maiorum diſciplinarum ſtudia exercentur. Academiam etiam pro Philoſophorũ ſchola poni ſcribit Budæus *in prioribus.*

Academiarvm auctoritatem ab Imperatoribus conceſſam, vt profeſſores hodie ſolennitate declarentur, quos vocabulo recentiore Doctores appellant, à docendo: hinc emanaſſe colligunt, quòd olim Iuriſconſulti publicè reſpondendi veniam à Principibus peterent, & ex auctoritate illorum reſponderent. *l. 2. §. primus diuus Auguſtus.ff.de orig.iur.* Academias auctoritate Imperatoria vel inſtitutas, vel confirmatas, rectè nuncupabimus legum nutrices. Oldend.

Academiae autem inſtitutionem docent Imperatores *l. vnic.C.de ſtud.lib.vrb.Ro.lib.11.& l. 1. C. Theod.eod tit.* quales, & qui deligendi ſint profeſſores, Iulianus Imper. *l. magiſtros.7.C.de profeſ.ff.& medic.lib.11.*

Acapna ligna dicũtur, quæ ſunt in furno, aut ad ſolem exſiccata, ita vt cùm focis admoueantur, non fumigent: dicta ab ἀ particula priuatiua, & καπνὸς quod interpretatur fumus, quaſi ſine fumo, apud Martialem *in diſtichis.* [lemna eſt ligna acapna:] & Strab. *lib.9.* [Mellis quoddam genus, acapniſton appellatur: quod ita purgatum ſit, vt non ſapiat fumum.] Vlpianus *lib.32.ff.qui eſt de legatis tertium. l.lign.* [Sed & titiones, inquit Iuriſconſultus, & alia ligna cocta, ne fumum faciant:] acapna volens ſignificare. Nebr. Spieg.

Acedia, quam Albericus iuxta vulgus corruptè vocat accidiam, & perperàm exponit, tædium eſt honeſti laboris, contraria induſtriæ, quæ Græcis φιλοπονία dicitur *teſte Rotero.* Spieg.

Acetvm non continetur appellatione vini. *l.ſi quis vinum.ff.de vin.& oleo leg.* Alb.

Acetvm penori quoque cedere ſcribit Vlpianus, niſi extinguendi ignis cauſa fuit paratum, tunc enim eſui potuique non fuit, & ita Ofilius *lib.16.acti.* ſcribit. Eſt in l.3.§. Penori. ff. de pen. leg. Et de aceto videte l. in venditio. & quæ ibi not. in fin. ff. de contrah. empt. Alberic.

Accedere dicitur quod proximum eſt. ſic furtum pecuniæ publicæ ad crimen peculatus accedere dicitur. *in l.6.§.1.ff.ad l.Iul.pecul.* Et lata negligentia prope fraudem accedere. *l.7.§.1.ff.de ſuſpectis.* id eſt, dolo proxima eſſe, *vt loquitur l.22.§.ſi enim.ff.ad S.C.Trebellian.* Briſſon.

Accedere ſignificat adire. Inde acceſſus, aditus: & increſcere ſiue augeri atque adiungi. *vt in §.penult.tit.vlt. lib.3.Inſtitut.* Inde Acceſsio, pro incremento. Item pro conſentire ponitur, cùm dicimus, Accedere ad pactionẽ, vel conductionem, pro conſentire, Vertrag vnd teding ſtuck annemen vnnd verwilligen. Spieg.

Accedere rei emptæ videtur id, ſine quo res empta foret inutilis. *l.ſiſtulas.ff.de contr.ahen.empt.* Alber. Spieg.

Accensi dicebantur, qui in locum mortuorum militum ſurrogabantur, & ad cenſum legionum eſſent adſcripti, Feſto *lib.1.* At Varro, miniſtratores magiſtratuum, ait, ab acciendo dictos, id eſt, vocando. Nam accenſus inſtar præconis acciebat iuſſu Cõſulis Quirites ad cõcionẽ: quod

hæc quidem Varronis ſententia placet iuris doctiſſimis Robortello *lib.2.emendationum cap. 21.* & Onuphrio Paniunio *in ſua ciuitate Romana.* Schard.

ACCENSVS, & Præco in hoc conueniunt, quòd ambo Conſulis, alteriusúe magiſtratus dicto, ad impertum, nutumq́ue præſtò eſſent: at ille, vt ad concionem, hic, vt ad comitia Quirites aduocaret. *Alexand. ab Alex. Gen. dier. lib.2. cap 27.*

ACCENSI officium docet Cicero, *ad Quin. fratrem.* Prat.

ACCEPTARE eſt frequenter accipere, vel per acceptilationem deliberare. *ff. de pactis. l. tale. §. poſt diuiſionem.* Spieg. Hinc

ACCEPTA Sententia dicitur, quæ rata habita eſt (ein angenhommen/genhem vrtheil/) Spieg.

ACCEPTILATIO. Acceptilatio eſt imaginaria ſolutio: fit enim per interrogationem, & reſponſionem: vt, habesne acceptum, quod per ſtipulationem tibi promiſi, vel debui? Et tu reſpondeas, habeo, acceptumq́ue fero. Iam acceptilatio facta eſt, ac ſi dixiſſes, perinde habeo, ac ſi accepiſſem abs te per veram ſolutionem. Itaque non minùs per acceptilationem, quàm per veram ſolutionem, tollitur obligatio. Eſt autẽ de iure ciuili introdncta, etiã authore Alciato. Sed propter pactum, quod in ſe habet, de iure gentium eſſe dicitur, vt ait Vlpianus. Valet etiam accepcilatio vt pactum. Iulianus Iuriſconſultus, [acceptilatio (inquit) non ſua natura, ſed poteſtate conuentionis valet.] Seil.

ACCEPTILATIO, & Apocha hoc differunt, quòd acceptilatione omni modo liberatio contingit, licèt pecunia ſoluta non ſit: Apocha non aliàs, quàm ſi pecunia ſoluta ſit. *Vlpian. l. ſi accepto. 19. ff. de accept.*

ACCEPTO liberari, hoc eſt, ſic liberari, vt creditor confiteatur, à debitore accepiſſe. *Vlpia. in l. metum autem præſentem. §. ſi. ff. quod metus cauſa.*

ACCEPTO rogare etiam ad debitorem pertinet apud Vlpianum *l. 6. ff. de accept. l. 8. §. 1. ff. eod.* Prat.

ACCEPTO ferri, id eſt, approbari. *l. ſecuritatis. C. de ſuſcept. & arcar. lib. 10.*

ACCEPTVM abſolutè dicitur, quicquid ab alijs accipimus, ſeu dono, ſeu mutuo, ſeu alio quouis modo. Spieg.

ACCEPTVM facere hoc eſt confiteri, quod à me acceperis, vel acceptum habere. *Vlpian. l. 7. ff. de accept.* Accepto facere, liberare. *l. 9. §. 7. ff. quod met. cau.* Prat.

ACCEPTVM & acceptò facere, ferre, habere dicitur creditor, & accepto liberare debitorem: Debitor verò acceptũ, ſeu acceptò rogare, & accepto liberari. Briſſon.

ACCEPTVM ferre, emancipare, hæreditatem adire, & ſimilia, præſentis actus verba ſignificatiua ſunt, quibus tempus, vel conditio aduerſatur. *l. actus. de reg. iur.* Spieg.

ACCEPTVM ferre, ſcribere ſe ab aliquo accepiſſe, ad hoc eſt pulcher text. in l. tutor. 56. ff. de admi. tut. in verb. (pretium idem rationib. pupilli accepto tulit) q. d. intulit in rationes pretium idem quod ſibi ab emptoribus ſoluendum erat, ac ſi accepiſſet: ſcripſit & contulit in rationes, ac ſi accepiſſet quod non acceperat, ſed de ſuo intulerat. ita verba illa obſcura explicanda ibi ſunt. Scæuola. *l. 89. ff. de ſolut.* [Titius Mæuius dico me accepiſſe, & habere, & accepto tuliſſe à Caio Titio reliquum omne, &c.] Alfenus *l. 6. ff. de manumiſſ.* [Sed ſi interea dum eum manumitteret, acceptum ſeruo retuliſſet.] Iulianus *l. 48. §. 1. ff. de iure dot.* [Hanc pecuniam generum petere debere: exactam acceptam legatis referri.] Florentin. *l. 35. ff. de pignor. acti.* [Primùm vſuris quas iam tunc deberi conſtat: deinde ſi quid ſupereſt, ſorti accepto ferendum eſt.] Patet igitur tribus de cauſis accepto ferri ſolitum. Primùm, ſi pecunia ſic accepta eſſet, vt ei à quo accepta eſſet, deberetur. Cicero *Verrina. 3.* [Propter quod minus Dolabella Verri acceptum retulit, quàm Verres illi expenſum tulit.] Deinde, ſi non deberetur pecunia, ſed tantùm qua de cauſa accepta eſſet, referretur. vt cùm ex legato, vendito, locato, accepta ferebatur. Poſtremò, cùm id quod debitum erat, recipiebatur. vt cùm à creditore vel vſura, vel pars ſortis receptæ, accepto ferebatur. Locus enim Florentini, alijq́ue complures id oſtendunt. Ex quo intelligi debet, moris fuiſſe in tabulis, vt qui ſuum reciperent, primùm debitoris nomen, cui expenſum tulerant, expungerent: deinde in alteram paginam acceptum ferrent. Plaut. *Ciſtellar.*

Nunc quod reliquum reſtat, volo perſoluere
Vt expungatur nomen, ne quid debeam. Hinc

ACCEPTILATIO, quæ generali nomine ſignificat, in tabulas acceptæ pecuniæ relationem: ſpeciali verò, & proprio à I.C. biſariam intelligitur. aut enim Vulgaris eſt, aut Aquiliana. Vulgaris eſt, quæ vna ſtipulatione conſtat: cùm is qui verbis obligatus eſt, à ſuo creditore ſtipulatur ſic, Quod tibi debeo, habesne acceptum? *l. an inutilis. 8. §. 2. ff. de accept.* Cùm enim creditor & illius nomen expunxiſſet, & æs acceptum ei retuliſſet. reſpondebat, Habeo, acceptumq́ue tuli. neque ad aliam, quàm verborum obligationem adhiberi hæc ſtipulatio poterat: quam ineptum eſt ab Aquilio proditam exiſtimare. Aquiliana enim acceptilatio mutua & reciproca ſtipulatione conſtat, & ad omnes omnium generum obligationes extinguendas excogitata eſt. eaque ſola definitur à Modeſtino *in l. 1. ff. eodem.* liberatio per mutuam interrogationem, qua vtriuſque contingit ab eodem nexu abſolutio. quod ex formula ipſius planiùs intelligitur apud Florenti *in l. & vno. 18. ff. eodem.* Hotomann. & Connanus *in comm. iuris ciuilis lib. 4. cap. 3.* Cæterùm hac definitione nexi liberationem & ſtipulationis diſſolutionem, atque ipſam quoque Aquilianam formulam ſimul cõplecti exiſtimat Reuardus *l. Nihil tam naturale 39. ff. de reg. iuris.* Cùm enim Modeſtinus ait acceptilationem eſſe liberationem, certè & illud quoque dicere videtur, verborum obligationem, cui acceptilatio directò contraria eſt, ipſo iure per acceptilationem eo modo tolli, quo per ſtipulationem ipſo iure ſtipulatio tollitur. *d. §. 2.* & cum addit per mutuam interrogationem vtriuſque contingere abſolutionem, Aquilianam ſtipulationem etiam acceptilationis verbo contineri, euidenter indicat, & denique his verbis. [Ab eodem nexu,] quis eſt quęſo mortalium qui non dicat ad nexi liberationem per æs & libram acceptilationem quoque à Modeſtino referri? Idq́ue eò veriſimilius eſt, quod res nexas, hoc eſt, per æs & libram obligatas, non verbis nudis, non ſola debitæ pecuniæ numeratione, aut acceptilatione nuda. ſed etiam per æs & libram diſſolui conſueuiſſe præter AElium Gallum euidenter teſtatus ſit Liuius *libro ſexto,* ſic de Marco Manlio ſcribens: [Inde rem creditori palam populo ſoluit, libraque & ære liberatum emittit.] Nec alio ſenſu in acceptilationis definitione nexum videtur Modeſtinus accepiſſe. *d. c. 1.* Atque ita quidem accipiendum eſt, quod Vlpianus ait, regula, eo genere quidq́ue diſſolui, quo colligatum eſt. *l. Nihil tam naturale & ibi Renard. ff. de regul. iur.*

ACCESSIO dicitur quod alteri ſiue perſonæ adiungitur *l. 1. §. 4. ff. depoſ.*

ACCESSIO etiam adpellatur fideiuſſor Paulo *l. ſi ſeruum. 91. §. nunc videamus. ff. de verb. oblig.*

ACCESSIO fit aut perſonæ aut rei. Perſonæ, cùm mihi, aut Titio ſtipulor: rei, cùm mihi decem aut Titio hominem. idq́ue idem Paulus refert *l. obligationum ferè. §. acceſſio. ff. de oblig. & act.*

ACCESSIONIS cauſam apud Vlpianum *l. generaliter. 5. in prin. ff. de fideiuſſ.* accipere debemus fideiuſſoriam.

ACCESSIONIS locum obtinere eas res ex Paulo diſcimus, quæ non principaliter per ſe cõſiſtunt, ſed alijs adplicantur. *l. non quod. ff. de pen. leg. l. 19. §. perueniamus. ff. de aur. argentoque leg.*

ACCESSIONIS loco promittere eum dicimus, qui fideiubet apud Paulum *l. hi, qui acceſſionis. ff. de fideiuſſ.*

ACCESSIO, pro adiunctione apud Iuſtinianum in *§. fideiuſſores. Inſtitut. de fideiuſſ.* quum ait: [Nec plus in acceſsione poteſt eſſe, quàm in principali re.] Acceſsionem naturalem, quæ à natura proficiſcitur, vt alluuio: & Ciuilem, vt vſuræ. Quæ hoc iure Doctores oſtendunt. Spieg.

ACCESSIO dicitur aliquid adiacens alteri, vel omne id, quod eſt acceſſorium & neceſſarium principali: vt capiſtrum equo, vel veſtis ſeruo. *vt. ff. depoſ. l. 1. §. quæ depoſ.* Si enim ſeruum emeris, veſtem in qua traditur, acquiris, etſi de ea mentio non ſit facta. Et acceſsiones ci-

uiles,vt vſuræ, non ueniunt in contractum ſtricti iuris, etiam poſt litem conteſtatam *C. de condict. indeb. l. 1. in gl. ff. de vſur. l. mora, in gl. in verſic. difficilius. & in c. cùm venerabilis. de except.*

ACCESSORIVM idem eſt quod acceſſio, & ſequitur naturam ſui principalis. *Inſtitut. de rer. diuiſ. §. quòd ſi partim. ff. ſi quis caut. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. & in regula, Acceſſorium. de reg. iur. lib. 6.* Et quando acceſſorium venit officio iudicis mercenario, tunc ſublato principali, tollitur & acceſſorium. *C. depo. l. 4.* Secus quando acceſſorium venit officio iudicis nobili. *ff. de condict. ind. l. fin. §. Lucius. in gl.* aliàs regulariter non tenet acceſſorium, vbi non tenet principale, cùm ſaltem non accedat principali, *vt in c. ſi diligenti. de for. compe.* Fallit tamen in caſibus. Primò in c. debito. de iureiur. vbi acceſſorium, ſcilicet iuramentum de ſoluendis vſuris factum tenet: principale tamen non: ſcilicet obligatione debitoris ad vſuras ſublata, quia ad vſuras ſoluendas nulla eſt obligatio de iure canonico & ciuili: & tamen iuramentum factum de his ſoluendis eſt ſeruandum. Sed regulare contrarium intelligitur, quando acceſſorium & principale regulantur eadem ratione, eodem tempore, non mutato reſpectu perſonæ. Sed illa non ſeruantur in promiſſione & iuramento: quia promiſſio fit parti, ſed iuramentum Deo. & dixit Lud. de Roma, ſe conſuluiſſe, quòd acceſſorium etiam precioſius principali, ſibi tamen accedit. *ff. de aur. & argen. leg. l. & ſi non ſunt. §. perueniamus. & l. Cùm aurum. §. fin. eod. tit.* Et facit ad quæſtionem, Si lego mulieri veſtes, quas ipſi feci: quòd etiam in legato veniunt ornamenta aurea vel argentea veſtium. Olden.

ACCESSIO in obligatione eſt, quoties aut perſona, aut res adiungitur. *l. 44. §. penultimo. ff. de obligatio. & actio.* Ex quo fideiuſſores, adpromiſſores, ſponſores. & omnes qui alienæ obligationi accedunt, Acceſſiones appellantur. *l. 91. §. nunc videamus. ff. de verb. obligat. l. 43. ff. de ſolutionibus l. 32. & l. 71. ff. de fideiuſſoribus.* & acceſſionis loco dare, eſt dare qui fideiubeat: vt acceſſionis loco promittere, pro alio fidem ſuam obligare. *l. 3. & l. 34. ff. de fideiuſſoribus.* vnde acceſſionis cauſa pro fideiuſſoria. *in l. 5. ff. eod. tit.* At acceſſionis locum obtinere res cùm iureconſulti dicunt, hoc ſignificant non principaliter eas per ſe conſiſtere, ſed alijs adplicari, adiungi, & accedere. *l. 3. ff. de pecul. leg. l. 19. §. perueniamus. ff. de auro & arg. leg.* Acceſſionem itaque bipartitò conſiderare ſolemus, vt diſcreta ſit, aut concreta, *gl. in §. Item ea quæ. Inſtitut. de rer. diuiſ.* Diſcreta eſt ea, qua id quod noſtræ rei adiungitur ſeorſum conſideramus, Vbi verò aliquid noſtræ rei ita cohæret, vt etiam vna eademque res eſſe videatur, concreta acceſſione rei noſtræ adiungitur. *Eodem §. item ea quæ. Inſtit. de rer. diuiſ.* Itaque ſecundùm hanc diſtinctionem agnus & pullus ſunt acceſſio diſcreta ouis & gallinæ: terra per alluuionem adiecta concreta acceſſio. Briſ.

ACCESSIONES etiam appellantur fructus, partus, & omnis cauſa *l. 2. ff. de in diem addictio. l. 50. ff. ad Trebell. l. 61. §. hic etiam. ff. de furt. Rubr. de vſur. & fructibus & cauſa & omnibus acceſſionibus.* In Aedilium verò edicto acceſſiones accipimus quæcunque emptioni accedunt, & præter pretium ab emptore erogantur. *l. 25. §. vltim. l. 27. ff. de ædilic. ed. l. 35. §. ſed nec redhibitoriæ. ff. de negot. geſt.* Poſſeſſionum etiam Acceſſiones dicuntur, quando auctorum, & eorum in quos ab his ius tranſit, poſſeſſiones coniunguntur. *l. penultim. ff. de diuerſ. & temporalibus l. 2. §. ſi à furioſo. ff. pro empto.* Accedere denique dicitur poſſeſſio, quæ alij adijcitur. *l. 13. §. 1. cum. §§. ſeq. & l. 14. ff. de acquir. poſſ. l. 10. & l. 16. ff. de vſucap.* Briſ.

ACCESSIO interdum dicitur obligatio, quæ principali adiuncta eſt: vt cùm fideiuſſerant, adpromiſſor datus eſt. Paulus *l. 91. §. 3. ff. de verbor. obligat.* [Vtique autem principalis debitor perpetuat obligationem. Acceſſiones an perpetuent, dubium eſt. Pomponio perpetuare placet. quare enim facto ſuo fideiuſſor ſuam obligationem tollat?] Item, [Acceſſionibus quoque ſuis, id eſt, fideiuſſoribus, perpetuant obligationem.] Interdum autem pro diſiunctione, quæ in obligatione adiuncta eſt, vſurpatur. *vt apud eundem in l. obligationum, 44. §. penult. ff. de oblig. & action.*

ACCESSIONVM nomine intelliguntur ea generaliter omnia, quæ tum ex re, qua de agitur, orta ſunt, veluti fructus, partus, vſura: tum extrinſecus ei acceſſerunt, veluti id quod per alluuionem accreuit, aut vſusfructus, qui per conſolidationem proprietati adiungitur. Vnde titulus *lib. ff. 22.* de vſuris & fructibus, & cauſa, & omnibus acceſſionibus. Propriè autem ea demum continentur, quæ extrinſecus accedunt, cùm Cauſſæ appellatione generaliter hæc omnia comprehendantur. *l. præterea. ff. de rei vindic.* Hotom. Sic acceſſio pecuniæ, quam vſuram nominamus, eſt pecuniæ fructus. Vnde & à Græcis vſura à pariendo τόκος nominatur. Schard. *ex Donello de vſuris.*

ACCIDENS nihil eſt aliud, quàm circumſtantia I.C. *in l. aut facta. de Pœnis,* enumerat ſeptem. Spieg.

ACCIDENS appellatur, quod adeſſe & abeſſe poteſt præter ſubiecti corruptionem, vt homini adeſt & ineſt albedo & nigredo: dos matrimonio poteſt adeſſe & abeſſe præter ſubiecti corruptionem, id eſt matrimonij. *l. cùm multæ. C. de donat. ante nupt.* lucrum & damnum ſunt accidentia ſocietatis: euictionis obligatio poteſt adeſſe & abeſſe emptioni & venditioni, contractu remanente integro *l. pacta conuenta, de contrah. empt.* Legata, donationes, hæreditates, diuitiæ, ſunt accidentia: quibus ſublatis Titius legatarius, diues, aut hæres remanebit homo: quamuis pauper, neque ſit hæres vel legatarius.

ACCIDENTIA quædam naturalia & intrinſeca: vt feritas in leone, bonitas in homine, voracitas in lupo de quibus loquitur Iuriſconſultus, *in l. 1. §. ad beſtias, de poſtulando. §. patronum. de rer. diuiſ.* Quædam extrinſeca & aduentitia: quædam inſeparabilia, vt pretium ab emptione, lucrum & damnum à ſocietate, facultas reuocandi à precario. Quædam ſeparabilia, vt à fundo poteſt ſeparari fertilitas & ſterilitas: ab homine poteſt abeſſe & ſeparari, quòd ſit actor, iudex, aduocatus, diues, procurator, doctrina, ſapientia, experientia, inſignia, & dignitates, poſſunt adeſſe & abeſſe homini citra detrimentum & interitum hominis. *Taboëtius in topi. a militiæ for. & leg. diſcip.*

ACCIDERE præciſè Veteres ominis cauſa dicebant, cùm mortem nominare nollent. Iulianus *in l. quidam. 25. ff. ad Trebell.* [A te hæres peto, vt filio meo prima quaque die, aut ſi prius quid ei acciderit, matri eius des, &c.] Hinc Pomponius *l. in vulgari, 162. §. 1. ff. de verbor. ſignif.* [Si quis, inquit, ita in teſtamento ſcripſerit, Si quid filio meo acciderit, Damas ſeruus meus liber eſto: mortuo filio, Damas liber erit. licèt enim accidant & viuis, ſed vulgi ſermone etiam mors ſignificatur.] Cicero *lib. de inuent. 2.* [Cuius hæres non illo in teſtamento quiſquam ſcriptus erat, ſi quid pupillo accidiſſet.] Idem *in Antonium,* [Si quid mihi humanitùs accidiſſet: multa autem impendere videbantur præter naturam, præterque fatum.] Idem *in Pompeiana,* [Qui cum ex vobis quæreret, ſi in vno Pompeio omnia poneretis, ſi quid eo factum eſſet, in quo ſpem eſſetis habituri?] Græci dicunt ἄν τι πάθω. Hotom.

ACCIDERE his verbis, [Si quid filio meo acciderit,] hoc ſignificatur, ſi filius deceſſerit. Velleius Paterc. *lib. 2.* [M. Marcellus ſororis Auguſti Octauiæ filius, quem homines ita, ſi quid accidiſſet Cæſari ſucceſſorem potentiæ eius arbitrabantur.] Idem alias. [Adieciſſetque, Si quid huic accideret, quem in locum eius ſubſtitueret.] Tranquil. *in Auguſto. c. vltim.* [Iuliam filiam neptemque, ſi quid his accidiſſet, vetuit ſepulchro ſuo inferri.] Seneca *lib. 2. Controuerſiarum,* [Vir & vxor iurauerunt, vt ſi quid alteri accidiſſet, alter moreretur.] Eadem eſt vis verborum, [ſi quid contigerit.] *l. 39. §. Seium. ff. de legat. 3.* [vel ſi quid humanum, humanitùſue acciderit, & contigerit,] *l. 26. ff. depoſit. l. 30. §. Seia liberta. & §. vlt. ff. de adim. legat. Inſtit. de donat. §. mortis cauſa.* Capitolin. *in Clodio* [Alb. Marius dicit hunc animum Seuero primum fuiſſe, vt ſi quid ei contingeret Peſcenninum Nigrum & Clodium Albinum ſibi ſubſtitueret,] Spartia. *in Hadri.* [Multi ad Senatum eum voluiſſe orationem mittere petiturum, vt ſi quid ei eueniſſet, principem Ro. Reip. Senatus daret.] Briſſ. & ante eum Alciatus *in l. in vulgari. §. ſi quis. ff. de verb. ſign.* Et ratio verbi eſſe poteſt, quod vltimus qui homini euenire poſſit caſus, ſit mors. Interdum accidere eſt ad genua alicuius ſe demittere, & ſupplicem fieri vt poſt Manutium annotauit doctiſſimus Turnebus *lib. 8. aduerſ. c. vlt.*

ACCINCTOS, ſuccinctos, cinctosque, pro hominibus armatis & militiæ ſtudioſis dicimus, atque adeo pro omnibus, qui ſunt alicuius virtutis & induſtriæ, quod milites, niſi accingantur, geſtandi enſis habeant opportunitatem nullam: Contrà qui ſunt molles, ignaui, & militiæ inhabiles, diſcincti nominantur. Perſius. [Non pendet ad morem diſcincti viuere Naccæ.] Schard. *ex Conani comm. lib. 9. de teſta. mil. num. 8.* Erat autem iſtud cingulum ex corio, & bullatum, & inde baltheus dictus Varroni, ex hoc cingulo pendebat enſis.

ACCIPI nomen alicuius apud Liuium eſt in albo deſcribi, & in actis inſeri ac recipi, *l. 4. §. qui poſt. ff. de remil.* vbi nomen dare eſt inſcribi & recipi *Forcat. in Necyom. dial. 98. num. 5.*

ACCIPERE iudicium, eſt pati à Prætore dari in eam rem iudices, de qua mouetur controuerſia. Paulus *l. 2. §. 1. ff. ſi ex nox. cau.* [Compellendum putat Vindius, vel iudicio eum ſiſti permittere, vel iudicium accipere.] Vlpianus ex edicto Prætoris *l. 8. §. 3. ff. de procurat.* [Procuratorem ad litem ſuſcipiendam datum, pro quo conſentiente dominus iudicatum ſolui expoſuit, iudicium accipere cogam] Paulus *l. 35. §. 2. ff. de iureiur.* & Vlpianus *in l. 1. in princip. ff. ſi ex nox. cau.* vbi tamen Accurſius, Iudicium pro ſententia poſitum interpretatur. Cicero *pro Quintio.* [Iudicium quin acciperet in ea ipſa verba, quæ Næuius edebat, non recuſare.] Obſeruandum igitur, moris fuiſſe, vt actor qui iudicem à Prætore peteret, formulam ipſam, in quam iudicium peteret, certis conceptiſque verbis proferret: veluti, C. Aquilius iudex eſto. Si pateret Septimium Octauio centum debere, tum Septimius damnetur.] Hotoman.

ACCIPERE vxorem filiusfam. potius dicitur, à patre nimirum, quàm vxorem ducere. quippe cùm patri committatur puella, potius in huiuſmodi conditionibus, quàm marito. *Hæc Donatus in Phormionem Terent.* Hoto.

ACCIPERE, plerumque ex teſtamento capere, ſeu conſequi ſignificat. Sic accipere bona, *l. 41. §. Papinianus. ff. de bonis libert.* hæreditatem *l. 65. §. vltim. ff. de legat. 2. l. 8. ff. de pecul. legat.* fideicommiſſum hæreditatis. *l. 52. §. vltim. ff. ad S. C. Trebell.* legatum. *l. 11. l. 77. §. ſurdo. ff. de legat. 2.* libertatẽ directam vel fideicommiſſariam *l. 11. §. in quibuſdam. ff. ſi cui plus. l. 10. de rebus dubijs. l. 2. de manumiſſ. teſtam.* partes hæreditatis. *l. 42. §. Papinianus. ff. de bonis libert.*

Interdum autem accipere abſolutè, *vt in ſuprà notatis locis,* interdum accipere teſtamento vel ex teſtamento, legata, libertates, fideicommiſſa dicunt. *l. 14. §. vltim. ff. de appellat. l. 41. §. 1. ff. de negot. geſt. l. 22. & 31. l. §. vlt. ff. de inoff. teſtam.* Et à defuncto. *l. 6. C. de iniur.* Similique loquendi modo accipere conditionem. *l. 5. §. in illi ff. de manumiſſ.* donationem cauſa mortis. *l. 15. §. ei qui mortis. ff. de his quæ vt indign.* Sic accipere libertatem. *l. 6. §. ſi quid. ff. quæ in fraud. credit.*

ACCIPERE interdum ſignificat admittere & agnoſcere. Hoc ſenſu accipere bonorum poſſeſsionem. *l. 1. ff. de bonor. poſſ. fur. l. 3. §. ſi pater. l. 6. §. ſi filio. l. 10. §. ſi in adoptionem. ff. de bonor. poſſ. contr. tab. ſr. & alijs innumeris locis.* inteſtati poſſeſsionem. *l. 77. §. Titio. ff. de legat. 2.* partis dimidiæ bonorum poſſeſsionem *l. 59. §. Lucius ff. de legat. 2. l. vlt. ff. de legat. 3.* Sic Accipi bonorum poſſeſsio. *l. 1. C. de his qui ſibi adſcrib.* Sic & acceptam hæreditatem dixit Seneca *lib. 1. controuerſ.* Briſſon.

ACCIPERE Actionem, pro excipere, vel ſuſcipere *l. vltim. ff. ſi vſufruct. petat.* Quo ſenſu formulam ad exhibendum accipere dixit Plin. *Epiſt. 11. lib. 5.* Accipere iudicium. *l. 7. ff. de aqua pluu. arc. l. 27. §. ſi ex Trebelliano & l. 30. ff. ad S. C. Trebel. & alias ſæpe.* ſed & accipere iudicem. *l. 38. ff. mandati.* Accipi quoque dicitur arbiter. *l. vltim. ff. famil. erciſc.* & iudex *l. 59. §. de admin. & peric. tut.* Accipere iniuriam. *l. 18. §. ſi nupta. ff. de iniurijs.* moram. *l. 1. §. frumentariæ. ff. de adminiſt. rerum.* ſententiam *l. 29. §. vltim. ff. de except. rei iudic.* ſucceſſorem ante tempus. *l. 4. ff. de offic. adſeſſ.* Accipere fideiuſſores. *l. 2. §. non ſolum. ff. de heredit. vel act. vendit. l. 35. ff. de iudic. l. 3. §. cui congruit. ff. de pecul.* Accipere reos debendi *l. 7. §. item ſi duos. ff. de ædilit. edicto.*

ACCIPERE debemus, id eſt intelligere. *l. 1. ff. de bonor. poſſ. contr. tabul.* Ego accepi, aiunt Iureconſulti *in l. 24. ff. quand. dies legat. ced. l. 5. §. vlt. ff. de tut. communi.* Briſſon.

ACCIPERE & Capere propriè differunt. Nam Capere cum effectu accipitur. Accipere, & ſi quis non ſic accipit, vt habeat. *l. 7. ff. de verb. ſign.* Proinde accepiſſe teſtamento & eos Vlpianus *in l. 1. §. dolo. ff. ſi quis om. cau. teſt.* dicit, qui tamen his, quæ ſibi relicta ſunt, careant. Sic *in l. 15. ff. de his quæ vt indig.* acceptum codicillis Papinianus dicit, cuius tamen actio denegatur. Accepiſſe etiam fideicommiſſum in ſecundis tabulis, & ab altero ex hæredibus *in l. 11. §. 1. & l. 52. §. vltim. ff. ad Trebellian.* dicitur, cui fideicommiſſum in pupillaribus tabulis datur, & ab altero ex hæredibus per fideicommiſſum hæreditas relicta eſt. Accepiſſe quoque libertatem ſeruus dicitur, cui libertas in diem teſtamento adſcripta eſt. *l. 67. §. vltim. de legat. 2.* Ac ita accipere legatum libertatemque interpretandum eſt in l. 13. ff. de condit. inſtit. l. vltim. ff. de vulg. & pup. l. penultim. §. pater. ff. de caſtr. pecul. Pecuniam accepiſſe dicitur etiam, qui aliquid pro pecunia acceperit, vel obligatione qua liberatus ſit, vel cui gratuita pecunia vtenda data ſit, aut minoris locata res venditáue, *l. 1. §. vltim. l. 2. ff. de calumniat.* Quo referenda, vt ex inſcriptione apparet, eſt l. 115. ff. de diuerſ. reg. iur. in qua hoc præterea additur, non poſſe videri accepiſſe eum, qui ſtipulatus poſsit exceptione ſubmoueri. Accipere etiam actionem, pro excipere, vel ſuſcipere. *in l. vltim. ff. ſi vſufr. petat.* Briſſ.

ACCIPE, aufer, tolle. verba hæc non abhorrent à donatione, maximè aliquo ſigno id ſuadente, veluti ex diuitijs dantis, & indigentia accipientis. *c. & ſi quæſtio, de Sim.* Non enim veriſimile eſt, donum modicum potius factum non eſſe. *l. ſed & ſi ſuſceperit. §. 1. de iudic.* cùm munificentia in diuite laudabilis ſit, eiuſque honorem augeat. *l. omnini in fin. C. de Conſul. lib. 12.* Spieg.

ACCIPERE item per ſe videtur, qui per alium accipit. *in fin. l. hac ratio. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Spiegel.

ACCIPERE iudicium, eſt litem conteſtari. (den krieg rechtens beſeſtigen) Paulo *l. 2. §. 1. ff. ſi ex nox. cauſ. ag.* Prætori apud Vlpianum *l. 6. filiusfamil. S. §. procuratorem. 3. ff. de procurat.* & alibi ſæpiſsimè. Porrò iudicium accipere actiuè & paſsiuè ſumi, hoc eſt, ad eum, qui agit, & eum, qui conuenitur, referri Vlpiano placuit *l. redhibere. 21. §. idem Pompon. ff. de ædil. edict.*

ACCIPIMVS de manu alterius, noſtra verò auctoritate capimus. Cætera Alciatus *l. in aliud. de verbor. ſign.* Spiegel.

ACCIPIO, mutuor interdum ſignificat. Spieg.

ACCIPIT beneficium qui nihil prius contulit ei: Recipit qui iam contulerat. *vide Senecam de benefic.* Spiegelius.

ACCISAE res, hoc eſt amputatæ, exhauſtæ, debilitatæ. *ex lucubrat. ſ. Rhen. annot. ad Liuium.* Spieg.

ACCOLA non eſt, vt exiſtimauit Accurſius, qui aliquo in loco domicilium conſtituit, ſed qui prope aliquem locum ſimpliciter habitat. Et propriè iuxta flumina ſunt accolæ. Vergil. *in 7.*

amnisque vadoſi
Accola Vulturni.

Hi & accolentes Vlpiano, *in l. 1. §. fuit qui putent. ff. ne quid in loco pub.* vbi Accurſius legit accolarum. in P. Flor. accolentium. Alciat. *in l. 239. ff. de verb ſig.* Accola eſt qui prope aliquem locum ſimpliciter habitat. Pratcius.

ACCOMMODANDI verbo Iuriſconſulti vtuntur, cùm quid benignè ex æquo & bono contra ſummi iuris regulas conceſſum ſignificant. Veluti cùm vtiles actiones accommodari dicunt *in l. vxor. 55. in fin. ff. de donat. int. vir. l. eleganter. 24. ff. de pign. action. l. 1. C. de inoff. teſtam. l. vltim. ff. de tranſact.* Sic Iuſtinianus *in §. rurſus. 5. de actionibus.* [Quod genus actionis, inquit, quibuſdam & alijs ſimili æquitate motus Prætor accommodat.] Sic Terentius *in l. ſin. 48. De ritu nupt.* [Filio patroni, inquit, in libertam paternam idem iuris quod ipſo patrono daretur, ex ſententia legis accommodatur.] Itaque Cicero accommodationem magiſtratuum præclarè dixit *Verrina 5.* his verbis: [Ex huiuſmodi initio atque ex liberalitate & accommodatione magiſtratuum, conſuetudo æſtimationis introducta eſt.] Hot.

ACCOMMODARI dicitur, quod ab eo, cui propriè conuenit, cuiuſque gratia comparatum eſt, ad aliud transfertur. Itaque Accommodari dicitur quod ex ſententia & mente legis per interpretationem tribuitur. *l. 48. ff. de ritu nupt. l. 30. §. 1. in fin. ff. de fideicommiſ. libert.* Sic accommodari actiones vel exceptiones dicuntur, quæ ex bono & æquo dantur, *l. 2. §. ſi quis tamen. in fin. ff. ſi quis cautio. l. vltim. ff. de tranſact. l. 2. ff. vt leg. ſeu fideicomm. §. rurſus. in fin. & §. item ſi quis iurauerit. Inſtitut. de action.* Et vt plurimum ad actiones vtiles, eaſque quas Prætor ſupplendarum legitimarum cauſa dat, hoc verbum pertinet. *l. 24. ff. de pignor. act. l. 22. ff. de aqua & aquæ pluuia. l. 55. in fin. ff. de donat. int. vir. l. 11. ff. de præſcript. verb. l. 31. §. ſi quid ita. ff. de ædil. edict. l. 3. C. de donationibus quæ ſub modo. l. 7. C. de pactis conuent. l. 1. C. de inoffic. teſtamen.* Accommodare etiam ſignificat interponere & adhibere. *vt in conſtit. Gord. Imp. in l. ſi quis. 7. C. fam. hercif.* veluti nomen ſuum accommodare. *l. 4. §. ſiue autem. ff. de manumiſſio. l. 5. C. ſi quis alteri vel ſibi.* Et fidem ſuam accommodare. *in l. pen. ff. ſi quid in fraud. pat.* Et operam ſuam accommodare *in l. 1 ff. de obſequijs à parentibus.* In fraudem itaque fiſci vel legis fidem ſuam accommodare dicitur, qui tacitè in fidem ſuam recipit, clamque & tacitè promittit ſe non capienti reſtituturum hæreditatem. *l. 19 ff. de his quæ vt indig. l. 3. & l. penult. l. 40. in fi. ff. de iure fiſci.* Briſſon. Sic Iuſtin. *in proœm Inſtit.* robur accommodare dixit, pro dare, tribuere & impartiri. *Aldobrandin. ibid.* Schard.

ACCOMMODO, eſt etiam naturam meam verſo, & ad tempus rego: quod aulici dicunt temporizare. Spieg.

ACCOMMODARE nomen, eſt nomen alterius ſui loco apponere, & velut nomen commodato acceptum contractui inſerere. *in conſtitutione Impp. l. cùm propria. 5. C. ſi quis alt. vel ſibi.* Prat.

ACCOMMODE, id eſt, multum commodè. *c. vbi periculum. de elect. lib. 6.* Nebr.

ACCRESCERE dicitur alicui res, cùm ei qui iam partem habet, accedit atque adiungitur. veluti cùm inſula fundo accreſcere dicitur *in l. inſula. 56. & l. ergo. 30. ff. de acqu. rer. domin.* aut cùm ei, qui non ſolus hæres, ſed ex parte tantùm inſtitutus eſt, reliqua pars accedit. *l. interdum. 13. §. 1. ff. de hæredibus inſtit. §. hæreditas. Inſtitut. eodem.* Hinc ius accreſcendi apud Iuriſconſultos celebratur, cùm hæreditatis, ſeiúe legatæ pars, quæ in quopiam de hæredibus legatarijſue deficit, alteri attribuitur. *l. ſi ex pluribus. 9. ff. de ſuis & legit. l. ſi duobus. 12. ff. de bon. poſſ. cont. tabul.* Hinc titulus *libro Pand. 7.* De vſufructu accreſcendo. Vide, Ius accreſcendi. Hotom.

ACCRESCERE, pro diminui, in iure accipi interdum, Alber. *citatis locis* indicat. Spieg.

ACCVMBERE aliud eſt, quàm ſedere: Nam qui accumbit, neque ſtat, neq; ſedet, neque ambulat, ſed medium quiddam facit. *l. 124. ff. de verbor. ſignific.* Itaque meritò Cicero *lib. 1. de natu. deor.* accubationem, & ſeſsionem ſeparat, [ingreſſus, ait, curſus, accubatio, inclinatio, ſeſsio, comprehenſio, ad extremum etiam ſermo & oratio.] Veteres autem accumbentes cœnabant mulieribus exceptis, quas ſedere ſolitas accepimus. Valer. Max. *lib. 2. cap. 1.* [fœminæ cum viris cubantibus cœnitabant.] Iſidorus *lib. 20. Etymolog. cap. 2.* Apud veteres Romanos vſus non erat accumbendi: vnde & conſidere dicebantur. Poſtea, vt Varro ait *de vita populi Romani*, viri diſcumbere cœperunt, mulieres ſedere: quia turpis viſus eſt. *Vide & Cælium Rhodig. lib. antiqu. lect. 14. capit. 58. Forcat. in penultimo. capit. 26. in muliere accubitus.* Briſſ.

ACCVMBERE, pro iacere. *l. hæc verba. §. diſſimilliorum. ff. de verb. ſignif.* Nebriſ.

ACCVMVLATIO, eſt plurium actionum iudicialis adiunctio, vt ſi ex vna cauſa, plures actiones naſcantur cõtra diuerſos: vel ex pluribus actionibus ex diuerſa cauſa contra eundem. *Vide Alciat. in l. edita. C. de edend.*

ACCVSARE etſi generaliter ſignificat aliquem ad cauſam dicendam vrgere. *c. forma. §. accuſator. de verbor. ſignificat. Alciat. in l. qui accuſare. C. de edend.* vnde accuſationis nomine & ciuilis actio & perſecutio venit. *l. iudiciorum. in fin. ff. de accuſa. & inſcript. l. vero. ff. ſolut. matrim.* ſicuti contrà actio pro accuſatione ponitur. *l. 1. ff. de crim. ſtell. tot. tit. C. quando ciuil. act. præiud. crim.* tamen obtinuit vt propriè accuſare & accuſatio ad criminationes & delationes delictorum referantur: quemadmodum in tit. ff. & C. de accuſ. & inſcript. ſumuntur. Weſenb.

ACCVSARE, inquit Seruius, & incuſare hoc differunt. Incuſare, propriè eſt ſuperiorem arguere: vt in Terentio pater ad filium, [Quid me incuſas Clitipho?] Accuſare verò, vel parem, vel inferiorem: vt in eodem ad maritum vxor, [Me miſeram, quæ nunc quam ob cauſam accuſer neſcio.] Et hoc proprietatis eſt: licèt vſus iſta malè corrumpat. *Hæc Seruius. Æneid. 1.* Hot.

ACCVSARE, non à Cudo, & Cuſo, vt Priſcianus putat, ſed à Cauſa deductum coniugata verba oſtendunt: Recuſo, Excuſo, Incuſo, fictum enim eſt inſtar Græci αἰτιᾶσθαι, & ad publica iudicia tantummodo accommodatum eſt. Hinc

ACCVSARE, eſt aliquem quaſi apud iudicem percudere, & quaſi malleo ad incudem pertundere, vt in quam velit is, qui accuſat, formam redigatur. Vnde propriè eſt apud iudicem, vel alium, & aliquando apud illum quem accuſas, oſtendere quempiam peccaſſe. Incuſare verò dicitur, qui de moribus queritur, expoſtularúe. Cæterùm quòd Seruio auctore maior accuſat minorem, minor incuſat maiorem, non eſt perpetuò verum. Interdum alterum pro altero ponitur, niſi quòd in iudicijs forenſibus nemo dicitur incuſari. Vide Alciatum *in l. iudicaſſe reum. de verb. ſignific.* vbi declarat, accuſare propriè quando dicebatur, & infrà in dictione. Cuſo. dicimus autem, Accuſo te illi, vel apud illum, vel coram illo, magni ſceleris, vel de magno ſcelere. Spieg.

ACCVSARE, crimina obijcere. *in l. qui cum maior. §. accuſaſſe. ff. de bon. libert.*

ACCVSARE iure mariti, eſt in accuſando habere certi ſpecialia. *de quibus tractatur in l. iure mariti, & l. quamuis. C. ad leg. Iul. de adult.* Spieg.

ACCVSARE maiores. Aliud eſt accuſare maiores, ſeu eos quibus reuerentia debetur: aliud verò expoſtulare, ac verecundè exponere ſæuitiam eorum intolerabilem. *Vlpianus in l. 1. §. quod autem dictum eſt. C. de offic. præfec. vrb.* Spieg.

ACCVSASSE eum dicimus, qui crimina obiecit, & cauſam perorari vſque ad ſententiam effecit. cæterum ſi antè quieuit, non accuſauit. *Vlpian. l. qui cum. §. accuſaſſe. ff. de bonis libert.*

ACCVSATIO aliud eſt, & aliud actio. Accuſatio propriè eſt, ex qua imponitur pœna mortis, vel corporis coercitio, vel pecuniaria fiſco applicanda: Actio eſt ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur. *Ang. in rub. Inſtit. de publ. iudic. Bart. in l. Prætor ait. 3. ff. de ſepul. viola.* Prat.

ACCVSATIO eſt eius criminis, cuius quis reus legitimè factus eſt, apud iudicem, cuius de ea re notio eſt, expoſitio. Dixi, criminis, nõ delicti, quod illo nomine fraudes ex quibus Reſpublica læditur, intelliguntur: delicti verò priuatæ noxiæ. Dixi, legitimè, quod & Paulus ſcribit *l. 3. §. 2. ff. de accuſat.* [Si libelli inſcriptionum legitimè ordinati non fuerint, rei nomen aboletur.] & Vlpian. *l. 7.* [ante accuſationem, ſubſcriptionem eſſe neceſſariam.] Itemque vt perſonas quibus reum facere non licet, exciperemus. *vt l. 1. & 2. eod.* Dixi, cuius notio eſt, vt ordinem iudiciorum notaremus, de quo ſcribit Vlpia. *l. 7. §. vltim.* & Papin. *l. vlt. ff. eod.* Dixi, expoſitio, non delatio, quod deferendi verbum ad id tempus pertineat, cùm reus fit, & libellus inſcriptionis datur, *vt in* Inſcriptio expoſuimus, & Paulus ſignificat *d. l. 3. de accuſ.* Hoc enim, inquit, lege Iulia publicorũ cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui reum aliquem deferũt. Hotom.

ACCVSATIO, definitore Azone *in rubr. C. de his qui accuſa. non poſſ.* eſt aliquem reum criminis per libellum deferre ad vindictam & pœnam. *l. cum ratio. 16. l. 1. l. non ignora. l. ſi quis. C. de his qui accuſ. non poſ. l. libellorum. in verb. reum deferre. ff. de accuſat. & inſcript. l. fin. de priuil. debet. l. 2. §. ſi publico. ff. de adult.* Weſen. Aliam definitionem tradit Franciſcus Duarenus *lib. diſp. anniuerſ. 1. ca. 38.* nimirum quod ſit maleficij alicuius apud iudicem delatio ad vindictam publicam ſolenniter facta *de quo latiùs ibi per eum.*

ACCVSATIO legitima, hoc eſt iuſta & iure probata. *l. miles. §. quæ propter. ff. de adult.*

ACCV-

ACCVSATIONEM inſtituunt. Vide, Inſtituere accuſationem.

ACCVSATIO à maledicentia quid differat, oſtendit Cicero *in eo pro Cœlio*, his verbis: [Aliud eſt, inquit, maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat, hominem vt notet, argumento probet, teſte confirmet: Maledictio autẽ nihil habet propoſiti, præter contumeliam: quæ, ſi petulantiùs iactatur, conuicium: ſi facetiùs, vrbanitas nominatur.] Sumpta autem hæc ex oratio. Demoſth. *pro Cteſiphonte* videntur, vbi ſic loquitur: καὶ τοι ἔγωγε τοῦτο, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῆς λοιδορίας κατηγορίαν τοῦτο διαφέρειν ἡγοῦμαι, τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ' ἔχειν ὧν ἐν τοῖς νόμοις εἰσὶν αἱ τιμωρίαι, τὴν δὲ λοιδορίαν βλασφημίας ἃς κατὰ τὴν αὑτῶν φύσιν τοῖς περὶ ἀλλήλων συμβαίνει λέγειν. Et in eandem ſententiam Iſocrates *in Panegyri*: χρὴ δὲ κατηγορεῖν μετὰ ἀγνοίας τοὺς ἐπὶ βλάβῃ λοιδοροῦντας, νουθετεῖν δὲ τοὺς ἐπ' ὠφελείᾳ ταῦτα πράττοντας. Hotom. *Adde Franc. Balduin. Catecheſin de iur. ciuil. cap. 4. circa fin.*

ACCVSATIO capitis. Labeo exiſtimabat capitis accuſationem eam eſſe, cuius pœna mors, aut exilium eſſet, *l. eum patronum. ff. de iure patr.* Schard.

ACCVSATIO capitalis, *l. 1. §. penult. ad Turp.* eſt illa, in qua de vita hominis exilióue tractatur. *vt in l. 2. ff. de pub. iud.*

ACCVSATIO internecini quid ſit explicat Cuia. *obſer. 1. cap. 2.* internecini, inquit, iudicium in eum dabatur, qui falſum teſtamentum fecerat, & ob id hominem occiderat, & accuſatorem eius, bonorum poſſeſsio ſequebatur. Cuiac.

ACCVSATIVVS demonſtrat loquentem & intelligitur in infinitiuo ex parte eius. *l. inde Neratius. §. ſi. ff. ad l. Aquil.* quia extranea perſona nunquam ſubintelligitur. *L. ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de verb. obl.* quod facit ad formam iuramenti, *de qua loquitur cap. vt circa. de elect. lib. 6.* Alber.

ACCVSATIVVS quandoque caret regimine, *l. filiusfam. §. diui. de leg. 1. ibi, eos, id eſt, eorum.*

ACCVSATIVVS inducit obligationem, Ablatiuus non. *per text. & not. in l. 1. §. 1. ff. de pactis.*

ACCVSATORVM temeritas tribus modis detegitur, etiam tribus pœnis ſubijcitur: aut enim calumniãtur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. Calumniari eſt falſa crimina intendere: Præuaricari, eſt vera crimina abſcondere: Tergiuerſari eſt in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. *Hæc Martinianus ad S.C. Turpill.* Maffeus.

ACCVSATOR is dicitur, qui aliquem coram iudice accuſat, & criminalem ſibi quæſtionẽ mouet. huic interdum præmium debetur, vt cùm famoſi libelli auctorem indicauerit. *l. lex Cornelia in fin. de iniur.* reumúe impietatis, hoc eſt, hæreſeos arguerit, *ſecun. Alb. in l. 1. C. ex quibus cauſ. ſeru. pro pre. lib. accip.* Spieg. Old.

ACCVSATORIS nomen & ad ſpeciem, & ad genus trahi ſolet. Nam genere quodam omnes qui ſceleris alicuius apud Magiſtratus aliquem inſimulant, accuſatores appellantur. Quo ſenſu accuſator accipiendus, cùm neminem dicimus ſine accuſatore damnandum eſſe, *cap. 6. §. 2. de muneribus & honor.* Eoque pertinet, quod in actis Apoſtolorum legimus, Romanis morem non eſſe hominem vllum ad necem condemnare, priuſquam reus præſentes habuiſſet accuſatores, & locum ſui contra criminationes defendendi obtinuiſſet. Adde illud Ambroſij *ad Syagrium*. [Si leges publicas interrogemus, accuſatorem exigunt.] Idque etiam in quadam de Auidio Caſsio, diui Marci epiſtola expreſſum inuenimus, apud Vulcatium Gallicanũ: [Adde, inquit, D. Marcus, quòd non poſſumus reum facere, quem nullus accuſat.] Alio modo accuſator appellatur, qui proprio nomine ſubſcripto, accuſationem libello delatam ſuſtinet. De quo ſcribit ſic Apuleius in *Apologia 2.* [Vbi illud libelli veſtri atrox principiũ, nomine priuigni mei formatur, hũc ego domine maxime reum apud te facere inſtitui.] Et de hoc huiuſmodi quidem accuſatore accipienda ſunt hæc Conſtantini verba. [Siue accuſator exiſtat.] *Renard. lib. 4. var. cap. 11.*

ACEDIA græcis eſt ἀκηδία, qua deſidia, pigritia, incuria ſignificatur, *vt annotauit Tyraquellus in comment. l. connub. l. 9. num. 15.*

ACEPHALITAE hæretici dicti ſunt, hoc eſt, ſine capite, nullus enim erroris eorum reperitur auctor, ex quo orti ſunt. Hi capita aliquot Concilij Chalcedonenſis impugnabant, duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negantes, *Iſidoro Etymolog. 8. cap. 5. quem refert Gratian. cap. quidam autem. 24. qu. 3.* Prat.

ACEO, acorem ſapio. Inde acor & acidus, atque aceſco. Huius præterito vſus eſt Vlpian. *de peric. & commod. rei vend.* quum ait in princ. [Si vinum venditum acuerit, vel quid aliud vitij ſuſtinuerit,] id eſt, factum fuerit acidum, acorem contraxerit. Spieg.

ACERBAE nuptiæ, *in auth.* quæ intra luctus tempus factæ, ſubiacent pœnę. Sic Plautus venuſtè, acerbam amationem dixit, pro dura, & toleratu difficili. Spieg.

ACERRA, Feſto eſt Ara, quæ ante mortuum poni ſolebat, in qua odores incendebantur. Schard.

ACERRIMA cõdemnatio, pro grauiſsima. *C. de his qui latron. vel al. crim. reos occult. l. 2. circa medium.* Spieg.

ACERRIMA indago, id eſt, diligentiſsima. *l. vbi. C. de falſis.* Spieg.

ACERVVS, propriè minutarum congeries eſt rerum, vt frumenti, leguminis, ſalis. Caius: [Qui ædes, inquit, aceruumúe frumenti combuſſerit, vinctus, verberatus, igni necari iubetur: ſi modò ſciens, prudenſque commiſerit.] Venuleius vult, Aceruum appellatione ſoli non contineri. *l. qui aceruum, Quod vi, aut clã.* Spieg.

ACETI appellatione non continetur Acetum, quod vini numero paterfam. habuerit, *l. & l. 9. Si acetum. ff. de tritico, vino.* Embamma planè aceti nomine continetur *d. §. ſi acetum.* acetum autem procul dubio legato cedet, ſiue eſui potuique ſit, ſiue extinguendi incendij cauſa paratum ſit. cuius cauſa id in ædibus haberi ſolitum indicant. l. 12. §. Acetum. ff. de inſtructo vel inſtrumento, & l. 7. §. penori. ff. de penu leg. Macrob. *lib. Satur. 7.* Cæterùm & aceti nomine contineri interdum mel illud, quod ex ortu nobilis ſyderis, aut incumbente cœleſti arcu non ſecutis imbribus gignitur dono quodam cœleſti, tradit Turneb. *lib. aduerſ. 10. cap. 5.*

ACHAIA regio Græciæ ampliſsima, Siconiæ & Elidis media. duodecim ólim vrbibus habitabatur, quas Polybius cõmemorat. Fuit autem proconſularis prouincia. *argu. l. meminiſſe. de offic. procon.* Quæ & Pelopon. dicitur: nunc vulgo Morea. Spieg.

ACIES, Vegetio auctore *libr. 3. cap. 14.* exercitus eſt inſtructus, aliquando tamen accipitur pro prælio ipſo & dimicatione, vt Inſtit. de excuſat. tutel. §. filij qui in acie amittuntur, id eſt, prælio. Sic & Cicero, *in 2. Tuſcul. quæſt.* [Non ſentiunt, inquit, viri fortes in acie vulnera.] & ita accepit I. C. *in l. bello amiſſi. ff. eod. tit.* idque clarius conſtat ex verbis Theophili *d. §. filij.* qui addit, ipſoque in conflictu ceciderint.

ACINACIVM vinum quod ex vuarum folliculis atque acinis, expreſſo muſto, additaque aqua maceratis conficitur: Græcè δεύτερον, id eſt, ſecundarium. Latini loram, vel loream appellant. Vlpian. de vino. & trit. leg. l. ſi quis vinum, inquit, acinacium, planę vino continebitur.

ACINATICIVM *in l. 9. ff. de tritico. vino, ol. leg.* vini genus, cui ex acino nomen eſſe Caſsiodor. *lib. 12. Variar. epiſtolar. ad Canonicarium Venetiæ.* ſcribit, & quo id paretur ac cõficiatur his verbis explicat. [Autumno lecta de vineis in pergulis domeſticis vua reſupina ſuſpenditur: ſeruatur in vaſis ſuis, thecis naturalibus cuſtoditur. rigeſcit, non liqueſcit ex ſenio. tunc fatuos humores exudans magna ſuauitate dulceſcit. trahitur ad menſem Decembrem, donec fluxum eius hyemis tempus aperiat: miroque modo incipit eſſe nouum, quando cellis omnibus reperitur antiquum.] Et paulò pòſt, [Deferuet primùm in origine ſua, & cùm potuerit adoleſcere, perpetuã incipit habere nouitatem. non calcibus iniurioſè tunditur, nec aliqua ſordium admixtione fuſcatur.] Briſſon. Varro *in 1. de re ruſtica.* [Acinorum, inquit, folliculi in dolia conijciuntur, eoque aqua additur, eaque vocatur lora, quod lota acina, ac pro vino datur operarijs hyeme.] Nonius quoque Marcellus [Loram, inquit, dicebant in vindemia, cum expreſſiſſent muſtum ex acinis, & folliculos in dolium cõieciſſent.] Plin. *lib. 30.* [Quæ Græcè deuteria appellant, Cato & nos loream.] Scripſit autem id Cato *in libr. de re ruſtica,* dicẽs: [Lorea erit familiæ quod bibat.] Accurſ. acinaticium pro acinacio legit: interpretaturque eſſe vinum ad vſum

comparatum. Quid verò per tale vinum ipſe intelligat, ego non video. Nam ſi vinum, quod eſt ad vſum comparatum, vinum eſt, quid ineptius dici poteſt, quàm appellatione vini vinum contineri? Atqui Iuriſconſultus aliud proſpiciebat, quod poterat in dubitationem venire, An ſcilicet lora, ſiue lorea, hoc eſt, vinum illud ſecúdarium, quod ex vuarum acinis expreſſo muſto, atque addita aqua maceratis conficitur, appellatione vini contineatur, quum præſertim maior pars aquæ ſit in eo permixta. Nebriſſ. *Vide & Forcatulum in penu Iuris ciuilis, cap.8. circa finem.* Alciat. prædulce eſſe ait *lib.1.praeterm.*

ACINVM M. Cato neutro genere vſurpat, pro vuę grano, quem alij acinum maſc. genere protulerunt. *Vide Vallam cap.28.*

ACITANI, teſte Macrobrio 1. *Satur.* Hiſpana gens. ſeparat autem Plinius Acitanos à Lacetanis, quos alij confundunt cum his perperam. Cuia. *lib.11.obſeruat.cap.35.*

ACOLYTHVS Comitem ſignificat, ab ἀκολουθέω, quod eſt comitor, ſiue ſequor: Comitabantur enim acolythi funus cereos deferentes. quemadmodũ ex Nouel. conſtit. 59. conſtat: vnde & ceroferarij vel accendentes Latinè dicebantur, à deportandis cereis, quando legendum eſt Euangelium, aut ſacrificium offerendum, *vt inquit text. in c. cleros ad fin. 21. diſt. Iſidorus lib.7. etymol. tit. de cler.* Onuphrius tamen Acolythos dici exiſtimat ab α, & κωλύω, ꝙ ſignificat prohibeo, quod licèt ſacris non immiſcerentur, minimè tamen prohiberentur à ſacris. *vide Cuiac. in expoſ. Nouel. 3. de cleric.*

ACONITVM, veneni genus celebratiſsimum, dictum ab ἀκόνη, quod interpretatur cos. quoniam, vt inquit Ouid. *7. Metam.* ea herba ex cautib. colligitur. ait enim. [*Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute, Agreſtes aconita vocant.*] A Græcis παρδαλιάγχες vocatur, id eſt, pardi animalis ſtrangulator. Sed quod ferè ignoratur quæ ſit ea herba, aconitum vulgò pro quocunque veneno accipitur. Marcel. *ad l. Cornel. de ſic. l. eiuſdem.* [Si quis, inquit, temerè cicutam & ſalamandram, & aconitum, pityocampas & bupreſtim dederit.] Nebriſ.

ACONITVM herba eſt, quæ ex Cerberi ſpuma conſperſa, venenum efficaciſsimum contraxit, quo tempore eum Hercules ab inferis extraxiſſe dicitur. dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης, hoc eſt à cote, vt etiam ſenſit Ouid. *iam dicto loco.* Meminit etiam idem *Metam. libr.2.* ſunt tamen qui aliter deducant. Cotta *in memorab.*

ACOR, & mucor. Vlpianus *in l.4. de peric. rei vend.* [Vtrũ, ait, præteritum duntaxat periculum acoris & mucoris, venditor præſtare debeat.] proprium autem eſt. inter reliquos liquores vino immiſcere, aut in acetum verti, *vt ait Plin. lib.10. cap.20.* Spieg.

ACQVIRERE, hoc eſt, dominium rerum nanciſci poteſt homo, donec viuit. *l. ſi creditores. in fin. ff. de ſeparat. l. fin. in princ. ff. de eo per quem factum erit.*

ACQVIRI dicitur ei, ad quem commodum pertinet. *l. ſi extraneus. in fin. ff. de iur. dot.*

ACQVISITA res dicitur Hoſtiẽſi, vel emptà, vel quouis titulo lucratiuo habita. Spieg.

ACQVISITVM id propriè dicitur, cuius dominium tranſlatum eſt.

ACQVIRERE eum dicit Accurſius, qui acquirere nititur *in gloſ. fin. l. ſi per impreſſionem. C. de ijs, quæ vi met. geſt. ſunt.* Cuius ſententiam probat Albericus.

ACQVIRERE etiam eum cenſuit Accurſius, qui acquirere velit. *l.1. ff. de auct. tut.*

ACQVIRENDI ſpeciem eſſe liberare quem obligatione *Paulo l. ſpecies. 2. ff. de acceptil.*

ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΟΙ dicebantur Ariſtoteli *libr.5. Ethic.* qui ius ad literarum anguſtias reuocabant ſummo iure nitentes. *Bald. l.1. ff. de iuſt. & iur.* Hoc verò qui faciunt, & tanquam machina aliqua ſcriptum legis contorquent ad ſeueritatem & duritiam, meritò ἀκριβοδίκαιοι appellantur, id eſt, acerbi & maligni iuris interpretes quod nimis callida & malitioſa iuris interpretatione vtantur, vt ait Tull. Connanus *cap.11. de æquitate. lib.1.*

ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΟΝ, ius ſummum, exactius & durius Ariſtoteli ibidem. Prat. Generaliter autem ἀκριβὲς iuſtum vocamus, quod eſt numeris omnibus abſolutum. Schard. *ex Bald. ad tit. de nuptijs. in princ.*

ACRIMONIA eſt propriè acerbitas, ſed ſecundum legiſtas eſt pœna, quæ infligitur ſacrilegis, ſicut incarceratio, exilium, vel relegatio. *l. placet. C. de ſacroſ. eccleſ. quæ eſt canonizata. 6. qu.1. c. placet. §. ſub nouarum, vbi de hac dicitur.* Olden.

ΑΚΡΟΔΡΥΑ, Gaius *in l. qui venenum. 236. ff. de verb. ſignif.* ſcribit apud Græcos omnes arborum ſpecies continere, quo tamen loco haud ſcio an non BACCARVM potius, aut FRVCTVVM legendum ſit, cùm inter omnes conſtet, ἀκρόδρυα dici (vt Suidas teſtatur) πάντας τοὺς τῶν δένδρων καρπούς. Hotom. *Anton. Auguſt. lib.4. emend. cap.4.*

ACTA propriè dicuntur quæ geſta ſunt ab eo, qui togatus in Republ. cum poteſtate imperioque verſatus eſt. Nam Imperatorum res geſtæ dicuntur. Cicero *Philip.1.* [An in commentariolis, & chirographis, & libellis acta Cæſaris firma erunt: quę ille in æs incidit, in quo populi iuſſa, perpetuaſq; leges eſſe voluit, pro nihilo habebuntur?] & paulo poſt: [Ecquid eſt, quod tam propriè dici poſsit actum eius, qui togatus in Repub. cum poteſtate imperioque verſatus ſit, quàm lex? quære acta Gracchi. leges Semproniæ proferentur: quære Syllæ, Corneliæ.] Poſtea aũt cõſuetudine ſermonis factum eſt, vt literæ omnes de quorumlibet iudicum ſententijs perſcriptæ. Actorũ nomine cenſerentur. Hermog. *l.46. ff. de re iudic.* [Actorum verba emendare tenore ſententiæ perſeuerante, non eſt prohibitum. Item quodcunque apud ius dicentem ad cauſam, ſiue publicam, ſiue priuatam pertinens, geſtum, eiuſque auctoritate literis mandatum eſſet.] imper. *l.2. C. de edendo.* [Is apud quem res agitur, acta publica, tam criminalia quàm ciuilia exhiberi inſpicienda ad inueſtigãdam veritatis fidem iubebit.] Hinc Seruum actis interuenientibus nominare ſuum filium, apud Imp. *§. vlt. de adopt.* Et Donationes actis interuenientibus inſinuari. *§.1. de donat.* id eſt, cuius rei memoria in literas publicas relata ſit. Hotom.

ACTA, res quæ in commentarijs principalibus relata eſſent Ciceroni *Philipp.1.* & Plinio *libr.5. epiſt. ad Valerianum.* Liber (inquit hic) principis ſeuerus. leges ipſum: eſt in actis publicis: id eſt, commentarijs. Hæc δημόσια γράμματα Aeſchines vocat. Acta igitur libri, ſeu tabulæ erant, in quibus ſcribebantur res geſtæ, principis, aut populi, aut etiam leges, idque ex Cicerone. *1. & 2. Philip.* & Plinio *lib. 5. epiſt. dijces. & l.2. de delat. lib.10. C.*

ACTA Iuriſconſ. & Imperatoribus libri erant forenſium, ſiue iudicialium ſcribarum, in quibus iudicum pronunciata ſcribebantur, apud Paulum *l. acta. 45. ff. de re iudic.* Hermogenianum *l. actorum. 46. ff. eod.* Seuerum & Antoninũ *l. iis apud. C. de eden.* & alibi ſæpiſsimè. Hæc ὑπομνήματα H. Modeſtinus. *l.13. §. ἐὰν τις ὑπομνήματα. ff. de excuſat.* Galli regeſta vocant quaſi re geſta, malè & ineptè efflant regiſtres etiam ipſi pragmatici, & fori rabulæ.

ACTORVM genera duo conſtituiſſe videtur M. Cicero *Philip.2.* publica & priuata. publicis leges & ſimilia, quæ à principe gererentur, continebantur: priuatis teſtamenta, aliáue priuatorum geſta.

ACTA etiam plerunq; locum, vbi ius dici ſolet, ſignificant *l.2. C. de cuſtod. reo. & l.1. C. de ſatiſ.* Hinc, apud Acta dicitur factum coram iudice, & in loco iudicij, vel coram notario aut tabellione publico, in caſibus ad eum pertinentibus. *l. eum pro quo ff. de in ius vocan. l.1. & 2. ff. de offic. prætor. l.2. ff. de offic. proconſ. l. de iure. ff. ad municip. l. neque ſeruum. ff. de vſucap.*

ACTA ſunt, quæ autoritate iudiciali, ad indubitatam memoriam deſcribũtur apud magiſtratum. *l. acta. & l. actorum. ff. de re iudic.* Et in hoc diſcernuntur à cõmentarijs. qui priuatam rerum geſtarum memoriam continent, auctore Cicerone. Ita nunc vtimur regulariter actorum ſignificatione, cùm dicimus, apud acta, in actis, acta talis cauſæ, actis interuenientibus. Oldend.

ACTA à geſtis vt diſtent, Iaſon differit *in l.2. C. de edend.* Quanquam geſta elegantius dicuntur res geſtę. Interdum tamen, Roterod. teſte, actus pro geſtis legimus. Oldend. Laurent. Valla. inter acta & geſta hoc differẽtiæ aſſignat. ꝙ geſta ſint in adminiſtratiõe magiſtratus, & in rebus maioribus, & ad remp. vel ad plurimos ſpectãtibus, vt geſta Alexandri, geſta Cæſaris & ſimilia: Acta verò rerum priuatarum. ſed hæc differentia confunditur à Iuriſcõſultis. Quapropter Alciatus *in l. Labeo. 19. ff. de verb. ſignif.* rectè cenſuit geſtum ex ſubiecto argumento, ſiue ex contractu, ſiue aliter quid actum ſit accipi. Rebuff.

ACTA circumducere, id eſt, antiquare, & delere. Paul. *in l. acta. 45. de re iudic.* [Acta apud ſe habita, ſi partes conſentiant, & Iudex hoc permiſerit, poteſt ea die iubere circumduci, niſi vel negotium, vel lis terminata ſit.] Oldend.

ACTA diurna, quæ per ſingulos dies fiunt & ſcribuntur. Olden.

ACTA & actitata formularij appellant ſua ſcriptorũ volumina: quæ ſi perlegas, intelliges, nihil aliud in his eſſe, quàm barbaram vocum colluuiem. Sicut enim in iudicijs hodie conſpurcatis, ea quæ ſemel acta ſunt, inani moleſtia ſæpe repetunt, actum (vt dici ſolet) agentes: ita his verbis talem veſaniam & iudicandi abuſum, propria confeſsione imprudentes oſtendunt. Quid enim aliud eſt dicere acta & actitata, quàm indicare actorum frequentiam & repetitionem? De his eſt text. *in clem. ſæpe. §. ſententiam, de verb. ſignif.* Olden.

ACTA publica, quæ ad fiſcum, vel ad commentaria Principis, vel ad grammatophylacium pertinent. Sed & acta publica, pro libris etiam & tabulis continentibus publica ciuitatis acta, id eſt, negotia, quæ & pro legibus (Statuta vulgus appellat) plerunque intelliguntur. Id quod apud Plin. iuniorem, eruditiſſ. vir Catanæus adnotauit. Oldend.

ACTA hodie in foro dicuntur ſcripturæ publicæ negotiorum, quæ in iudicio aguntur: ordinem eorum, modum & figuram continentes. Vel etiam ſunt proceſſus ſiue geſta curiæ. *gloſ. in l. acta. de re iudic. cap. quoniam contra. de probat.* Sunt autem acta triplicia. Nam quædam ſunt acta iudicij, vt vocant, ordinatiua, quæ valent ad ordinationem iudicij: vt eſt libelli oblatio, litis cõteſtatio. Quædam valent ad veritatis indagationem, & dicuntur indagatiua veritatis, vt depoſitio teſtium, editio inſtrumentorum, confeſsio partium. Et quædam litis deciſiua, quæ valent ad deciſionem cauſæ. *Videte l. acta. ff. de re iudic. l. 2. de appellat. gloſ. in l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. 2. C. de edend. l. 3. C. de ſentent. quæ ſine certa quantitate profer. l. in fraudem. §. à debitore. ff. de iure fiſci.* Rebuff.

ACTIO cùm ab agendo dicta ſit, generali ſignificatione quicquid omnino agi ſolet, complectitur. Itaque & hiſtrionum & oratorum & fabrorum actionem dicere ſolemus. Verùm in Iuriſconſultorum ſcriptis facilè eſt intelligi, ad eas actiones contractam hanc eſſe ſignificationem, quæ ad ius pertinerent: hoc eſt, ad eos ritus qui à Iuriſconſultis excogitati ſunt: veluti nexum, emancipationem, manumiſsionem per vindictam, ceſsionem in iure, teſtamentum per æs & libram: & ſi qui ſunt generis eiuſdem. Porrò cum illa omnia certa verborum conceptione fierent, tandem conſuetudine loquendi res eò perducta eſt, vt actio vulgo pro formula & conceptione verborum diceretur. Et cùm ea præcipua videretur, qualis aduerſus ciuem intenditur, inde factum eſt, vt actio plerunque pro querela in iudicio aduerſus aliquem propoſita vſurpetur. Tum enim ab agere, quod queri ſignificat, deducitur, niſi fortè queri aliquanto plus ſit, quàm agere. vt *in Orat. pro Cælio.* [A quo queram ſi prodierit, primùm cur ſtatim nihil egerit: deinde, ſi id queri quàm agere maluerit, cur productus à vobis potius, quàm ipſe per ſe?] Agere autem pro queri, aut poſtulare, Cicero multis locis vſurpat, vt *pro Cæcinna.* [Si te hodie domum tuam redeuntem armati homines aditu prohibuerint, quæro quid acturus ſis? Item: Quid ergo eſt? impunè feci: nam quid agas mecum ex iure ciuili ac prætorio, non habes. Item: Quid negligentius maioribus noſtris, qui tantæ rei prætermiſerint actionem?] Hotom.

ACTIO: huius verbi ſignificatio latiſsimè patet, comprehendens generaliter omnem viuentis operationem, quæ paſsioni opponitur, adeò vt ipſam quoque vitam agere dicamur. Vnde illud dici ſolet, Actiones humanæ infinitis rerum circumſtantijs variantur. Qua ſignificatione frequenter vtuntur I. C. teſte Dom. Oldendorpio. Proinde ne quis in ampliſsima huius verbi Actionis ſignificatione hæreat, Celſus in definienda ea, *in l. nihil aliud. ff. de action. & obligat.* prudenter adiecit hanc clauſulam [nihil aliud eſt.] Verùm actionis ſignificatio reſtringitur ad vſum forenſem. quas enim Græci dicas vocabant, eas Romani Latinè actiones, cauſas, ſeu iudicia dixerunt. *Vide Oldendorp. in princ. locorum communium actionum Iur. Ciuil. verè inſignium. & Du. Budæum in Annotat. prioribus. in ff.* Cæterùm actionis cognitio in his verſatur, videlicet: quo auctore ſit introducta, ex qua cauſa, cui detur, & aduerſus quem: an porrigatur ad hæredes, quid in ea veniat, quamdiu concedatur, quis ſit exitus. quid ſpectandum ſit iudici, quid litigatoribus: an ne ſint adfinia remedia, quibus vti poſſimus. hæc qui ignorat, non feliciter acturus eſt cauſam. Scire autem nemo poteſt, niſi qui ſingulariter actionum circumſtantias rectè tenet, quoniam per omnes actiones variantur. Conſequitur ergo, ſtupidiſsimum eſſe actorem ſeu cauſidicum, qui ſine certa actionis cognitione cauſam perducit ad iudicem, tametſi fortaſsis apparatus non deſit verborum, adeoq́ue multarum legũ allegatio. quæ tamen non magis ad rem accedunt, quàm cupreſſus ad naufragium, apud Horatium. Quod tam verè quàm eleganter dictum eſt ab Oldendorp. qui ſummis eſt extra controuerſiam, qui ætatem noſtram inſigniter exornant, iureconſultis (vt parce dicam) æquandus Alciatis, Zaſijs, Cantiunculis, Viglijs Bonifacijs, Apellis, Fumæis: & ſi qui ſunt ſimiles. licet leonem (vt aiunt) ex vnguibus æſtimare. Spieg.

ACTIO pro actus, Vlpianus. *l. 3. §. vlt. ff. de donat. inter vir.* [Nam celeritate coniungendarum inter ſe actionum vnam actionem occultari.] Hotom.

ACTIO apud veteres nihil aliud quàm formulam ſignificabat: quaſi quis dicat, rerum priuatim agendarum modus, & forma, iuriſconſultorum & pragmaticorum ingenijs excogitata. itaque vulgò legis actiones vocabantur, quoniam earum rerum de quibus lex 12. ſcripta erat, agendarum formam, ritumq́ue præſcribebant. Pompon. *l. 2. de orig. iur.* [Ex his, inquit, legibus eodem tempore ferè actiones compoſitæ ſunt, quibus homines inter ſe diſceptarent, quas actiones ne populus, prout vellet, inſtitueret, certas ſolẽneſq́ue eſſe voluerunt, & appellatur hæc pars iuris, legis actiones.] Quibus ex verbis apparet, legis actiones olim id fuiſſe, quod nunc vulgus Formulam practicè appellat. in eam enim ſententiam à Varrone, Cicerone, & alijs Manilianæ, & Hoſtilianæ actiones nominantur. pateŕque ex Varrone, rerum acquirendarum, ſtipulationumq́ue formulas etiam in ruſticanorum hominum manibus verſatas fuiſſe, à Manilio & Hoſtilio I. C. compoſitas: citanturq́ue in Pandectis Valentis. & Venuleij libri De actionibus, illius ſeptem, huius decem, quos conſtat eodem argumento ſcriptos eſſe, quo Pauli librum ſingularem de conceptione formularum. Varro *lib. de re ruſtic. 2.* Paulo verboſius hæc, qui Manilij actiones ſequuntur Lanij. qui ad cultrum bouem emunt. Loquitur de ſtipulationibus. Cicero *pro Muræna* [Gloria militaris veſtris formulis atque actionibus anteponenda eſt.] Idem *ad Attic. libr. 6.* [Nec verò pauci ſunt auctores, Cn. Flauium ſcribam faſtos protuliſſe, actioneſq́ue compoſuiſſe.] Et *libro de Orat. 1.* [expoſitis à Cn. Flauio primùm actionibus, nulli fuerunt, qui illa artificiosè digeſta generatim componerent.] Item *in eod.* [Et credo in illa militis cauſa, ſi tu aut hæredem aut militem defendiſſes, ad Hoſtilianas te actiones, non ad tuam vim & oratoriam facultatem contuliſſes.] Varro *libr. de ling. 5.* [Itaque quibus res erat in controuerſia, ea vocabatur lis. Ideo in actionibus videmus dici. Quam rem ſiue litem dicere oportet.] Cicero *Philip. 2.* [Neque conſtituere litium actiones malebat, quàm controuerſias tollere.] Hotom.

ACTIO, id eſt tractatus vel aſſenſus. *cap. 1. de maiorib. & obed. & ib. not. & l. 1. ff. ſi pars hæred. pet.*

ACTIO etiam dicitur totum illud quod agebatur vna die in ſynodo vel conſilio. *cap. 1. actione. 16. qu. 3.*

ACTIO pia, id eſt, pius actus, *auth. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Alber.

ACTIO, petitio, perſecutio diſtinguuntur in Aquilianæ acceptilationis formula *in l. 18. §. 1. ff. de acceptil.* Hotoman.

ACTIO, pro, accuſatio. Papinian. *l. 1. ff. de crimin. ſtellion.* [Actio ſtellionatus neque publicis iudicijs, neq; priuatis actionibus continetur] hoc eſt. Hæc accuſatio non è legibus publicorum iudiciorũ eſt, ſed extraordinaria. *Vide l. 1. §. penult.*

§.penult.ſup.verbo.actionem. de Epiſcop. & cler. l.presbyteri. ff.de ſepulchro viol. lib.1. §.poſthum. & quæ ibi not. ff.de inoffic. teſtam. Alber. Similiter titulus eſt *lib.C.y.* Quando actio ciuilis criminali præiudicet. Hotom.

ACTIO debet accipi per emphaſim, teſte Oldendorpio, acuti iudicij I. C. non pro qualibet externa actione, **ein wirckung**. ſicut dicimus, eum qui contra ius aliquid facit. nihil agere. *Inſtit. Quibus ex cauſ. manu.non lic.* ſed pro legitima perſecutione, **ein rechtmeſſige klag / oder forderung.**

ACTIO, eſt ius perſequendi, hoc eſt, legitima facultas, vel autoritas, permittens perſequi in iudicio id quod ſibi debetur, (**gerichtlich das ſeine einzufordern**) Vel, eſt ius quod planum eſt. eſt enim res incorporea. *Zaſ.in proœm. tit.Inſtit.de actio.* definitionem Iuriſconſulti, *l.nihil aliud.ff.de actio. & oblig.* craſsè & generaliter accipiendũ, vaniſsimis altercationibus, Oldendor.teſte, commentatores obſcurant. Spiegel. Cæterùm hanc actionis definitionem explicat Forcatulus *in Necyomantia dialogo 96. num.1.* quem ibi vide.

ACTIO eſt libellus, item ſcriptura, ſeu formula, (**die klagſchrifft**) quæ reo porrigitur, ſiue ſolenni intentione, ſiue quali quali petitione concepta ſit. *Alciat. in l.edita.C.de edend.*

ACTIO eſt item executio obligationis, *vt probat Vlpian. in l.in executione.ff.de verb.oblig.* Spieg.

ACTIO. nonnunquam naturaliter accipimus pro eo quod facimus. *l.hæredes palàm. §.fin.ff.de teſtam.* [vno contextu actionis (inquit Vlpian.) teſtari oportet.]

ACTIO danda eſt. Obſeruandum quòd nunquam lex actionem concedit, niſi ex iuſta cauſa vel conſenſus vel æquitatis producatur. *l.ſi me & Titium.ff.ſi cert.pet.* Spieg.

ACTIO an à cauſa diſcrepet ſæpe quæri ſolet? gloſ.*in verbo, actio.item ibi nota. Inſtit.de actio.* & Placentinus nihil omnino differre exiſtimauit. *tit.de defenſ. action. circa finem.* Neque enim, vt ipſe inquit, quæcunque petitio vel intentio actio eſt, ſed quæ ſubijcitur petitioni fundandæ intentionis cauſa ratio, vt ſi quis dicat [Vendico domum, quia dominus ſum] hæc ratio ſubiecta eſt actio. Sed ab hac ſententia communiter ferè receſſum eſt *Dd.d.rubr.de actio.* inualuitque Azonis opinio exiſtimantis cauſam omnino ab actione ſecernendam eſſe, *gloſ.in d.verſ. item nota.* Cuius rei rationes multæ ab Accurſio recenſentur. vtraque tamen opinio ſic conciliari poteſt, ſi Placentini pronunciatum ad ipſius actionis exercitium referamus, at ſi efficientem actionis cauſam reſpicias, tunc Azonis ſententiæ omnes ſuffragantur. *Placentin d.rub.de actio.*

ACTIO, quatenus ad ſpecialem nomenclaturæ rationem pertinet, in perſonã dicitur: in rem, petitio: in rem vel perſonam, perſecutio. *l.actio.ff.de acti.& oblig.* Spieg.

ACTIO petit pœnam, habet perſecutionem pœnæ. *l.ſi pro furto.§.furti actio.& §.condictio.ff.de condict.furt.*

ACTIONE expertus. Venuleius, *in l.ſi hæres tuus. ff.famil. erciſc.* [actione, inquit, expertus vicerit: deinde conditio hæredis extiterit, &c.] Spieg.

ACTIONEM dare, eſt actorem ad intendendam actionem admittere. Vide, Dare actionem. *& Bud. in l.2. de orig. iur.* Spieg. *Corraſ.lib.Miſcel.3. cap.18.*

ACTIONEM diuidit Vlpianus, *in l.pecuniæ verbum.de verbor.ſignificat.* in petitionem & actionem in ſpecie: vt ſit petitio in rem, actio in perſonam. Apellus vir doctiſſ. [Actionem, inquit, partimur in medium concludendi, narrationem & petitionem: ſiue in propoſitionem minorem, & concluſionem. diuidimus verò in realem, & perſonalem.] Ex quibus omnibus conſequitur, Iuriſc.*in l.ſi pater.de vſucap.pro ſuo,* primùm locutum propriè, deinde impropriè. bona namque hęreditaria partimur, non diuidimus. Spieg.

ACTIONEM hæredi alicuius concedi, & hæreditariã eſſe, differunt. Actio enim reuocatoria, quæ patrono datur, non eſt hæreditaria, id eſt, ex bonis liberti: ſed propria patroni. *l.1.§.hæc actio.ff.ſi quid in fraud.patron.*

ACTIONEM intendere, actionem inſtruere, actionem dictare, vel formulam actionum inſtituere, ad partes refertur.

ACTIONEM remittere, eſt querelam intermittere. In ciuili tamen quandoq; remiſſa actione, obligatio manet ſalua: in criminali autem ſecus eſt cenſetur enim accuſatione remiſſa, etiam obligatio & tota remitti. *l.1.§.vſque adeo.ff.de iniur.& ibi Bart.* Aliud eſt ergo remitti actionem ciuilem, aliud criminalem. Quod non contemnendum monet Oldend. Spiegel. Prat.

ACTIONES, orationes apud populum iudiceſúe habitæ. Cicer.*lib.de art.Rhetor.2.* [Quod ſi nunc id agant, velle ſe ſcire, qui lator ſit, qui ſint accepturi, ſe actiones videre & diſſuadere velle.] Aſconius *in Corneliane argum.* Cicero ipſe ſignificat, quatriduo Cornelium defendiſſe, quas actiones contuliſſe eum in duas orationes apparet. Sic Verrinæ actiones fortaſſe non incommodè numerari ſeptem poſſent, pro Orationes ad Verris cauſſam pertinentes. Sed ne actionum ſignificatio conturbetur, quæ duæ tantùm fuerunt, nunquam, quòd ſciam, ab antiquis ita nominatæ ſunt. Hotom.

ACTIONIS acerbitas interdum verbis temperanda eſt propter reuerentiam perſonarum, quamquam res eadem maneat. *Vlpianus in l.non debet. ff. de do.o malo.*

ACTIONIS formula, eſt apta, accommodaque facti apud iudicem propoſitio, ſiue expoſitio. Oldendorpius haud abs re carpere videtur cauſidicos, qui neglecta actionis formula, in forum cauſam deducunt, quam nec ſemel cum ſuis circumſtantijs rectè perpenderint. Errori cauſa prætexta, quòd in tit. C.de formul. & impetr. legerint, ſublatas eſſe actionum ſolennitates antiquas: putantes propterea incauti, nihil referre, quomodo proponatur factum, nec vlla opus eſſe actionis inueſtigatione ſpeciali. Multo vero rectius Iaſon *Inſtit.de actionibus* poſt Bart. *in l.edita. C.de edend.* docuit hodie etiam actionum dici, & eſſe formulam, ſicut olim fuit, tantumque eſſe ſublatas verborum aucupationes, nec l.ſi ſeruus nauem. ff.de furt. eſſe correctam. Nam actionis cognitio & formula in primis inueſtiganda cauſidicis. Si enim cauſam exponas iudici, nonne aliquid tandem petendum eſt, atque concludendum? nemo ſanæ mentis negabit. cæterùm petitio vel concluſio libelli, non poteſt rectè produci, præterquam ex natura & forma actionum. Ergo neceſſarium eſt, primo loco diligenter inueſtigare, & cognoſcere in ſpecie formulam actionis, qua vti volueris. Non dico vt ſummo iure tantum, verumetiam vt ex æquitatis cenſura eam inueſtiges. In quibus autem actionis cognitio & inueſtigatio verſetur, paulò antè dictum eſt. Oldend.

ACTIONIS fruſtrandæ cauſa latitare. Vide l.3. ff.de fid.& vbi quis ager. Spieg.

ACTIONIS ratio. Vide, Factum. idem noſtris, quòd caſus, ſpecies.

ACTIONIS verbum, inquit Vlpianus, generale eſt, & ſpeciale. Nam omnis actio dicitur, ſiue in perſonam, ſiue in rem ſit petitio. Errant igitur, qui cum Accurſio vacillant, an ſub definitione comprehendantur in rem actiones. Spieg. Dictam vero actionẽ Theophilus putat: quod improbos & ingratos per eam ad iudicia agamus. *Inſtit.de actio.* Cæterùm id parum elegans eſt, nec omnino verum, licèt id Græculis facilè fuerit credere, quibus non tãtum ſimile verbum eſt ἄγον, ſed etiam talis loquendi forma [illegible] Eſt autẽ varius & multiplex verbi, agere, vius, interque multa & tractare, Cicero, [cum mecum ageres.] Hinc Curtius actionem dictam putat *lib.1. [illegible] cap.15.* Namque & agere cum reo dicimur, non agere reum. *Lege cum Grammatico. C.de tranſact.*

ACTIONVM, inquit Vlpianus, genera ſunt duo: in rem, quæ dicitur Vindicatio: & in perſonam, quæ Condictio appellatur. In rem actio eſt, per quam rem noſtrã, quæ ab alio poſsidetur, petimus: & ſemper aduerſus eum eſt, qui rem poſsidet. In perſonam actio eſt, qua cum eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid vel dandum. & ſemper aduerſus eundem locum habet. *l.25. ff.de obliga. & action.* Adde hîc ex eodem Vlpiani loco, quod quædam actiones ex contractu, quædam ex facto, quædam in factum ſunt. Ex contractu actio eſt, quotiens quis ſui lucri cauſa cum aliquo contrahit, veluti emendo, vendendo, locando, conducendo, & cæteris ſimilibus. Ex facto actio eſt, quotiens ex [illegible] teneri quis incipit,

quod

quod ipſe admiſit: Veluti ſi furtum vel iniuriam commiſit, vel damnum dedit. In factum actio dicitur, qualis eſt, exempli gratia, quæ datur patrono aduerſus libertum, à quo contra edictum prætoris in ius vocatus eſt. Omnes autem actiones, aut ciuiles dicuntur, aut honorariæ, &c. Maffeus.

Actionvm ſpecies, quæ propter immenſam negotiorum diuerſitatem variantur, commodis diuiſionibus ex quatuòr rerum cauſis, videlicet efficiente, materiali, formali,& finali productis ſummatim explicantur. Inſtit. de actio. per totum. Prat.

Actio ad exhibendum, eſt actio in perſonam, per quam qui in rem qualicunque actione acturus eſt, eius rei ſibi in publico poteſtatem, vt experiatur, fieri poſtulat. *l.2.& 3. ff.ad exhib.* Hotom. Etſi verò ſunt: qui eam in rem ſcriptã eſſe exiſtiment, tamen hi falluntur, cùm eius actionis verba in rem concepta non legamus: quin eam merè perſonalem aduerſus ſcriptores omnes ex Vlpiano dicimus. *l.3.§.eſt autem perſonalis.ff.ad exhib.* non quod ex quaſi contractu, vt Accurſius, & reliqui crediderunt, enaſcatur, ſed potius quia ex quaſi delicto. Cùm enim ad exhibendũm actio non detur, niſi ei cuius intereſt exhiberi. *l.3. §.ſciendum & l.ſi liber homo. ff.ad exhib.* dolosè feciſſe videtur, qui admonitus rem noluit ei, cuius intererat, exhibere, de quo dolo coërcendo cùm agatur, actione meritò quicunque, ad quem commodum peruenerit, conuenietur. *l.3.§.fin.ff.ad exhib.* Coraſ.*lib.1.Miſcel.cap.22.*

Actiones adiectitiæ vulgò vocantur, quibus non vno certoque agendi modo, ſed varijs ex cauſis experiri poſſumus, quales ſunt actio de peculio, de in rem verſo, & quod iuſſu: ſic dictæ quod ſint adiectiones ſeu clauſulę agendi ex quibuſlibet negotijs geſtis, cum ijs qui ſunt in poteſtãte alterius. Neque enim credendum eſt actionem de peculio, ſpeciem eſſe actionis à cæteris diſtinctam: ſed adiectitiam duntaxat qualitatem, aliarũ actionum. Ideoque Vlpianus mandati, depoſitique nomine patrem vel dominum de peculio tantum conueniri dixit, *l.3. §.cui congruit. l.depoſiti.in princip. ff.de pecul.* Nam alioqui non permitteretur creditori perſecutio, *l.penult.C. quod cum. eo.* cum neque pater, neque dominus ex contractu filij vel ſerui teneantur, *l.1.C.ne filius pro patre,* niſi quatenus eſt in peculio. *l.1.ff. de peculio.* Coraſius *in §.actiones autem. Inſtitutis de action.*

Actio ad ſupplementum vulgò dicitur, qua liberi id quod minus legitima ipſis in teſtamento relictum erat, perſequuntur, vt id legis repletione ſuppleatur. *l.omnimodo. C.de inoffic.teſtam.* introducta a Iuſtiniano indignum exiſtimãte parentum iudicia per querelam inofficioſi facilè reſcindi. *auth.nouiſſima.C.eod.* eaque actio non minore quàm 30. annorum ſpatio tollitur. *Decius in l.certi condictio. ff.ſi cert. pet. Bald.Iaſon & alij in l.ſi quis filium. C.de liber.præt.* neque à teſtatore vllo pacto prohiberi poteſt. *l.ſi quando. §.vlt. C.de inoffic.teſtam.* Item & non præparata tranſmittitur. *d.§.vlt.* neque propterea expirat quod aliquis agnouerit, quod ſibi teſtamento relictum eſt. *d.§.vlt.*

Actio ædilitia competit, multis modis, & primò, ſi res vendita ſit redhibita propter vitium, ſiue morbum, nec tamen à venditore reſtituitur pretium emptori cum actionibus, & alijs quæ ædiles inhibent, & in hoc caſu eſt perpetua. *de hac habetur. ff. de ædilit. edict. l. Aediles. in princ. §.1.& fin. & l.illud.2.reſponſ. & l. redhibitoria. eod.tit. & l.fin. C.de ædil. actio.* Secundò competit, quando conuenit, vt ſi res vendita nõ placet, intra præfinitum tempus redhibeatur: ea conuentio rata habetur, ſi de tempore nihil conuenerit, in factum actio intra 60. dies accommodatur emptori, *ita Vlpian.l.quod ſi.31.§.19. ff.eod. & vide l.cum autem. 23. ff.eod.* Tertiò competit, ſi venditor non vult tradere ſeruum, vel mancipium, vel iumentum cum ornamento, cum qua oſtenderat tempore venditionis, pro ipſo ornamento: vel vt fiat redhibitio rei principalis propter acceſſoria, & tunc competit etiam vſque ad 60. dies. *ff. eodem tit. l. Aediles, in princip. & §.vendendi.* Quartò verò competit, quando eo loco, qua iter eſt vulgò, habet quis canem, lupum, vrſum, aprum, verrem, pantheram, leonem, &c. vel animal aliquod quod nocere poſſet, ſiue ſit ligatum, ſiue ſolutum. *ff.eod.tit. l.hi enim. & l.ſequen.* & ſi homo liber ab illis damnum patiatur, ſeu perierit, ſolidi ducenti præſtabuntur. *vt l.quæ vulgò. ff. eod. titul.* ſed plenius vide de his Guiliel. in ſpec. *in tract. libel. de empt. & vend. §. nunc dicendum eſt.* Prat.

Actio æſtimatoria ſiue de æſtimato, eſt actio in perſonam, per quam qui rem aliquam vendendam recepit, vel ipſam incorruptam reddere cogitur, vel ipſius æſtimationem. *l.1.ff.de æſtimat.* Hotoman. De hac olim vehementer dubitatum fuit, an ad nominatos, vel ad innominatos contractus redigi deberet. Vtrum ex vendito actio eſſet propter æſtimationem: an ex locato, quia rem vendendam locaſſe videretur: an ex conducto, quaſi vendentis operas dominus rei conduxiſſet: an mandati? Melius itaque viſum eſt, ex hoc contractu, de cuius nomine ambigebatur quidem, conueniebat tamen aliquam actionem dari, æſtimatoriam dandam pręſpriptis verbis actionem. *l.1.ff.de æſtimat.* Olden. Cum autem negotium ciuile, hic bona fide geratur, omnia quæ de bonæ fidei iudicijs dicuntur, in hoc præſcriptis verbis æſtimatoria, locum habere Vlpianus ſcribit. *l.1.§.fin.ff.de æſtimat.act. &c.*

Actio albi prætorij, datur in eum, eóſue, qui album vi corruperunt, aut ſuſtulerunt. ſicut autem olim edicta proponebantur in albo prætoris, ita hodie affiguntur ſchedæ citationis publicæ, quæ & edicta nominamus, & alia quæ proſcribi, id eſt procul ſcribi debent, pro foribus eccleſiæ, vel collegij, vel curiæ ſenatoriæ. Zaſius *in §.pœnales. Inſtit. de actio.*

Actio ambulatoria. Vide, Ambulatoria voluntas.

Actio arbitraria eſt, in qua officium iudicis exercetur mercenarium, actioni inſeruiens, propter aliquod extrinſecum præter naturam actionis, vt cùm iudex arbiter procedit contra reum contumacem. *Zaſius in §.præterea. Inſtit.de actio. Bartol.in l.hoc edicto in princ. de public. Faber, Aretinus, Iaſon & alij in §. præterea. Inſtit. de actio.* Cæterùm eorum ſententia iampridem exploſa eſt à recentioribus: vt Duareno *de iuriſiurando.num.42.* Coraſio *libr. Miſcell.4. cap.14.* & alijs *in d.§.præterea.* Nam arbitrariam actionem, Iuſtinianus dici putat, quæ ex arbitrio & poteſtate iudicantis pendet. *d.§.præterea.* vt ſi iudex æſtimauerit ſemel ſuo arbitrio (quod ſcitè Placent. *in ſumma tit. de actio.* interlocutorium appellauit) rem reſtituendam, aut alio modo ſatisfaciundum actori, obtemperetque reus, abſoluatur: ſin contra minimè pareat, damnetur, veluti in actione quod metus cauſa *l.ſi cum exceptione.§.1.& §.in hac. ff. quod met. cauſ.* in actione de dolo. *l.arbitrio. ff.de dolo.* In actione ad exhibendum. *l.3. §.ibidem. l.tigni. §.fin. & l.Iulian.§.ſi.ad exhib.* In actione rerum amotarum. *l.ſi cum dos. §.fin.ff. rer.amotar.* In actione in factum de publicanis. *l.1.in princ. & l.hoc edicto. ff. de publ.* In rei vendicatione. *l. qui reſtituere. ff.de rei vendic.* In confeſſoria & negatoria. *l.harum. ff.ſi ſerui. vendic.* In Publiciana, Seruiana, quaſi Seruiana, & cæteris omnibus, quæ cum his ſimilitudinem habent. *d.§.præterea.* in quibus priuſquam Iudex negotium diffiniat, benignè ante arbitratur, interloquendo: cui arbitrio ſi paritum non ſit, pronunciat diffiniendo. In alijs namque actionibus, bonæ fidei præſertim, nullum ante diffinitiuam interponitur arbitrium, ſed mox cùm de cauſa liquet, fert diffinitiuam Iudex. *Accurſ.Bartol. & cæteri in l.1. ff. de actio.empt.* Itaque vt verus ſit omnium, & planus ſenſus: Actionum quædam bonæ fidei ſunt, in quibus permittitur iudici, ex bono & æquo æſtimare: quemadmodum actori ſatisfieri debeat. *§.in bonæ fidei. de actio.* Quædam ſtricti iuris ſunt: in quibus videlicet, iudex eam libertatem non habet. *l.quicquid. ff.de verbor.obligat. §.actionum. de actio.* & quædam arbitrariæ, in quibus quemadmodum actori ſatisfieri oporteat, non ex ſola actionis natura pendet, ſed ex iudicis arbitrio: nec tamen libero, qualis eſt illa in bonæ fidei iudicijs libera poteſtas: ſed quaſi conditione quadam coarctato: niſi is, cum quo agitur, ad iuſſum, & iudicis interlocutionem, actori ſatisfaciat: veluti, rem reſtituat, exhibeat, ſoluat, vel ex noxali cauſa ſeruum dedat. *d.§.præterea. de actionib. in Inſtitut.* Ex quibus iam duo colligere licet: primò errare cõmentatores, qui in rem actiones, & alias eiuſdem generis ideo arbitrarias dici volunt, quòd iuriſiurandi delatio, ac taxatio quantitatis ex iudicis arbitrio pendeat.

pendeat. Nam arbitrium *de quo in d. §. præterea.* eſt interlocutio, quam Theophilus *μοίρασιν* appellat, non illa libera deferendi, aut non deferendi iuriſiurandi facultas, quæ in ipſa condemnatione iudici conceditur: neque enim ab ea iuriſiurandi delatione, tametſi arbitraria ſit, arbitrariæ actiones denominâtur. Secundò patet ex his quantum arbitraria iudicia à ſtrictis & bonæ fidei differant: Nam in ſtricti, cùm iudicis poteſtas formulis adſtricta, & tanquam incluſa ſit, liberum ei non eſt ante ſententiam quicquam clementiùs arbitrari, quàm formula ipſa præſcribat. In his verò quæ bonæ fidei ſunt, quia latiſsima iudicis poteſtas eſt, & minimè formulis alligata, poteſt & neglecto arbitrio, ſi ita viſum ei fuerit, protinus ſententiam ferre. Duarenus *de in litem iurando. num.* 48.

ACTIONES beneficiarias ſcitè appellat Dn. Oldendorp. quas Dd. vocant condictiones ex lege non ſcripta. vel ex moribus, maximè autem clientelarias conſuetudines: cui adſtipulatur Bart. teſtis, & quidem ſtrenuus, *in l. 1. ff. de condict. ex lege.* Spieg.

ACTIONES bonæ fidei conciſa locutione dicuntur, in quarum formulis Prætor adijciebat EX BONA FIDE. Cicer. *in Topic.* [In omnibus igitur iudicijs, in quibus EX FIDE BONA eſt additum, primus earum vſus eſt.] Item *lib. de offic. 3.* [Q. Scæuola ſummam vim eſſe dicebat in omnibus ijs arbitrijs, in quib. adderetur EX FIDE BONA. Ibidē, Quid ſibi dare facere oporteat ex fide bona.] Nam in quibus hoc additum non erat, iudici dato formulam & ſummam ſibi à Prætore præſcriptam ac definitam egredi non licebat. [At in bonæ fidei iudicijs (ait Imper. *§. 29. de actionibus*) libera poteſtas permitti videtur iudici ex bono & æquo æſtimandi, quantum actori reſtitui oporteat. Ac quidem iuris auctores certa tantum iudicia bonæ fidei eſſe voluerunt: non quidem, quod Fab. *§. actionum. de actio.* putauit, ob eorum frequentiam & vtilitatem: ſed neceſsitatem. Siquidem eorum contractuum adeo neceſſarius eſt vſus, vt ſine his humana ſocietas conſiſtere non poſsit, ad cuius conſeruationem referenda ſunt omnia, quæcunque tot tantiſque iuris voluminibus continentur. *Duarenus de in litem iurando. num. 14.* Harum extraordinaria poſita *in §. actionum. Inſtit. de act.* his verſiculis comprehenduntur.

Empti, herciſcundæ, mandati, depoſitique,
Pignora, conducti, communi, pro ſocioque,
Dotis, & heredes, tutelæ, commoda, geſtor,
Præſcriptis verbis, permutat & æſtimat. Iſtas
Dico bonæ fidei, ſtricti ſunt cætera iuris.

De hiſce præter alios, vide Coraſ. lib. 2. Miſcell. cap. 8.

ACTIONES ſtricti iudicij, dicuntur, in quibus præfractè iudicium à Prætore definitur, & quaſi ad viuum reſecatur, vt iudici à verbis formulæ ne tantillum quidem recedere liceat. Cicero de ijs loquens *in Orat. pro Q. Roſcio,* [Quid eſt in iudicio? directum, aſperum, ſimplex. SI PARET TANTAM PECVNIAM DARI OPORTERE. Hic niſi planum faciat tantam pecuniam ad libellam ſibi deberi, cauſam perdit.] Iudices enim (quippe priuati homines) poteſtatem iudicādi nullam, niſi quam a magiſtratu, & qua de re acceperant, habebant. Veluti, L. Caſsius iudex eſto. Si apparet aureos viginti Nęuio dare oportere Sempronium, eum tantæ pecunię condemnato. Poterat L. Caſsius de aureis 20. iudicium ſtatuere: de vno minus aut amplius non poterat: non accepta ſcilicet à Prætore poteſtate. Nam poteſtates & imperia ſunt penes magiſtratus: Iudices autem priuati (vt diximus) homines erant. itaque ſi maximè vndeuiginti deberentur, quia tamen viginti petita ſunt, petitorem iudex damnabit. Vnde illud vulgatum, vt qui plus peteret, cauſa caderet. Officium ergo iudicis eſt, conſtituere ſimpliciter debeantúrne viginti aurei, an non debeantur: non autem de aureorum numero arbitrari. Tranquillus *in Claudio.* [Nam & ijs qui apud priuatos iudices plus petendo formula excidiſſent, reſtituit actiones.] De ſtrictis iudicijs loquitur, in quibus ſi petitor aſſe vno plus poſtulaſſet, condemnabatur. Hotom.

ACTIO κακώσεως apud Athenienſes erat, quæ dabatur parentibus aduerſus contumaces filios aut ingratos. *vt ex Philip. 4. Demoſthenis colligitur:* quæ doctiſsimo viro Franciſ. Connano videtur latinè appellari poſſe malæ tractationis. *κάκωσις* enim afflictionem & vexationē ſignificat. Connanus *lib. 8. cap. 12.*

ACTIO Caluiſiana eſt actio in perſonam, qua patroni vtuntur ad ea reuocanda, quæ in ipſorum fraudem liberti alienarunt. *l. 1. §. ſi pluribus. l. 2. l. 3. §. ſi inteſtatus. & l. vlt. ff. ſi quid in fraud. patron. l. 2. ff. ſi à patr. quis manum.* Hoto. Cum hac eadem ferè eſt, quæ Fauiana appellatur patrono etiā competens ad reuocanda, quæ in fraudem eius à liberto geſta ſunt. *l. 1. ſi quid in fraud. pat. l. videamus. §. in Fauiana. ff. de vſur.* Aduertendum verò & ad hoc quod doctores omnes concludunt *in §. item ſi quis in fraudem, Inſtit. de action.* dari aliam ſpeciem Caluiſianæ quæ dicitur vtilis, quæ competit filio arrogato contra recipiētem à patre alienante in fraudem ſuæ partis debitæ à iure, *vt in l. fin. ff. ſi quid in fraudem patroni.* Gomeſ. *d. §. item ſi quis in fraudem. num. 45.*

ACTIO calumniæ, quam vſus vel certè abuſus, Oldendorp. teſte, ſicut pleraque alia præclara legum ſancita ſuſtulit, occurrebat actoris malitiæ. *Nouell. de litig. ſ. §. ad excludendas.* quoniam neque decernebatur citatio, neque ad executionem perducebatur, niſi cautione ab actore data, quod intra duos menſes litē conteſtaturus, vel omne damnum ei qui conueniretur, reſtituturus eſſet in duplū: cautione tamen non tranſcendente 36. aureos. *Probatur l. 1. C. de lit. conteſt. Nouell. de execut. §. 1.* Et hæc quidem cautio initium litis reſpiciebat. Hodie vix longo tempore peruenitur ad conteſtationem litis, adeò in præparationibus calumniamur omnes. Spieg.

ACTIO cautionis iudicio ſiſti condictitia, competit ei qui ſtipulatus eſt iudicio ſiſti, aduerſus reum ipſum, vel fideiuſſorem eius qui promiſit. *l. 2. qui ſatiſdar. cogant.* Hæc aliàs pœnam perſequitur, ſi eſt in promiſsione, aliàs rem ipſam, hoc eſt, id quod intereſt. *l. 2. §. vlt. & l. ſeq. ff. qui ſatiſd. cogant.* Actio verò cautionis iudicio ſiſti in factum prætoria, ſemper eſt pœnæ perſecutoria. *Vide Dn. Oldend. Claſ. 1. actio. 6.* Spieg. Cæterùm ſi quis non eſt admiſſus ad cauendum ſicuti iure tenebatur, ideoque tractus in cuſtodiam: huic actio in factum conceditur, aduerſus eum qui recuſauit accipere legitimam cautionem. *l. 1. & l. 3. ff. in ius vocati vt eant. l. ſi verò. §. 1. l. ſi. ab arbitrio. ff. qui ſatiſd. cog.*

ACTIO cautionis vſufructuariæ tam multa habet ſingularia, vt non ſufficiat actorem remittere ad ordinem ſtipulationum communem: nec eſt ſuperflua, ſicut Dd. in obſcuram diſputationem torquent: imò eſt valde neceſſaria, teſte Oldend. & obſtat futuræ leuitati vſufructuariorum. Spieg. Coguntur enim domino proprietatis cauere, ſe boni viri arbitratu vſuros, & reſtituturos ſe quidquid fructuum extabit finito vſufructu: & ſi forte hanc cautionem recuſauerint, non tradetur eis res, neque concedetur actio priuſquam ſatiſdederint. *l. ſi cuius rei, in princ. ff. de vſufruct.*

ACTIO centumuiralis. Quęre, Centumuirale iudicium.

ACTIO certi eſt, quæ ex certa & nominata contractus forma nata, non ſecundum verba contrahentium, ſed ſecundum iuris ordinationem intenditur, *vt apparet ex l. cum mota. C. de tranſact.* Prat.

ACTIO Chirographaria, ſecundum Olden. propriè promiſsio eſt, debitoris manu vel ſcripta, vel ſubſcripta. *l. chirographis. ff. de adminiſtr. tutor. Vide eundem Action. 30. Claſ. 4.* Spieg.

ACTIONIS circularis, ſiue circuli, quem Saltabellū vocant formularij. *in l. 1. §. cum prædium pignori. ff. de pign. & in l. vſucap. C. eod. tit.* falſa eſt imaginatio, ſicut Bart. quoque animaduertit *in iam citata. l. vſucapio,* teſte D. Oldend. *in Copia ſua.* Spieg.

ACTIO ciuilis eſt quando quis ciuiliter, & non ad pœnam & vindictam agit. Criminalis verò, quando quis de crimine ad pœnam & vindictam in iudicio experitur. Sic pro iniuria & ciuiliter & criminaliter agere licet. Ciuiliter quidem quando iniuriæ æſtimatio habetur, quam is qui iniuriam accepit, irrogari ſibi poſtulat. *§ pœna. Inſtit. de iniur.* Criminaliter verò, quia extraordinaria pœna imponi petitur, eaque vel ad mortem vſque protendi poterit, vt pleriique omnes voluerunt *gloſ. in verbo, extraordinaria §. in ſumma. Inſtit. eod, Can. in cap. ex intern. de conſtit.* Illud verò in vniuerſum ſciendum eſt, Ciuilem actionem, in qua de re

familiar

familiari agitur, non conſumere criminalem actionem, nec econtra. *l. vnica. C. quando ciuilis actio. crimin.* Vnde qui in factum actione, propter ſuppreſſum teſtamentum, cùm ſua intereſſet, egit, poterit poſtea, imò & quiuis alius, cũ publicum ſit iudicium, de falſo criminaliter accuſare. Nec intereſt vtrum ciuilis actio, an accuſatio prius proponatur *d. l. vnica.* ſed vtraque eodem iudicio proponi non poteſt, & vbi criminale iudicium publicum eſt, præiudicium ei fit per priuatum, vt ſcilicet prius cognoſcatur de priuata ciuilique actione. Sic accipiendum eſt quod reſpondit Paulus *l. interdum de publ. iud.* interdum euenire, vt præiudicium publico iudicio fiat, ſicut in actione legis Aquiliæ, & furti, & vi bonorum raptorum, & interdicto vnde ei, & de tabulis teſtamenti exhibendis: nam in his de re familiari agitur. Balduin. *ad tit. de leg. Aquil.*

ACTIO commodati eſt triplex, directa, vtilis, & contraria. Directa competit ei, qui rem aliquam cõmodauit contra commodatarium ad repetendum ipſam rem, vt ei res & eius acceſsiones reſtituantur, facto & expleto vſu, propter quem commodata eſt. *ff. cõmod. l. 1. l. 17. §. ſicut.* Actio commodati contraria ei competit, qui commodatum accepit in eum, qui commodauit, & impenſas in rem commodatam factas repetit, idque ſecundum diſtinctionem Gaij, *l. in reb. 18. §. poſſunt. ff. commod.* Quod autem contraria competat, Paulus docet *l. in commod. 17. §. 1. ff. eod.*

ACTIO commodati vtilis competit, vbi non eſt verè commodatum, ſed interpretatiuè. Aut ſi is commodauit, qui commodare, aut commodato accipere non poteſt. Exempla patent apud Vlpianum & Paulum. Prat.

ACTIO communi diuidundo dicitur; quæ datur ijs, qui res quas vel voluntate, vel fortuna inter ſe communes habent, per arbitrũ diuidi, & ſi quid alter alteri debeat, præſtari poſtulant. Paul. *l. 1. ff. commun. diuid.* Hoc iudicium adeo neceſſarium fuit, quod actio pro Socio magis ad perſonales inuicem præſtationes pertinet, quàm ad communium rerum diuiſionem. Hotom. Hæc actio de communi diuidundo: vt & familiæ herciſcundæ mixtam cauſam habet, quod realium exemplo ratione dominij intendatur. *l. per hoc iudicium. ff. commun. diuid.* quod pro parte apud vnum eſt, & ſequatur quemlibet rei poſſeſſorem, licèt titulo ſingulari poſſidentem *l. 1. C. com. diuid.* Cum actionibus verò in perſonam participat: quod ex quaſi contractu naſcatur hæc obligatio. *§. item ſi inter. Inſtit. de obligat. quæ ex quaſi cont.* & quod perſonales habeat præſtationes. Ratione quippe fructuum perceptorum, & neceſſariarum impenſarum hæc actio competit. *l. 3. ff. com. diuid.* Differt autem ab actione famil. herciſc. quod hæc pro vniuerſalibus dari ſolet. *l. 1. ff. famil. herciſc. in illa l. hæreditas. ff. de reg. iur.* Communi verò diuidundo: pro ſingularibus rebus. *d. §. item ſi inter aliquos.* Deinde familiæ herciſcundæ datur inter plures cohæredes, quò inter eos res hæreditariæ diſtribuantur. *l. 1. ff. famil. herciſc.* Communi diuidundo non ſolùm inter cohæredes, ſed & alios, vt ſi duobus eadem res donata eſt. *l. 2. C. commun. diuid.* vel ſi inter quos ſocietas coita eſt: nam ſi ea interuenerit, hoc quoque iudicium, nedum pro ſocio datur *l. pro ſocio. §. vlt. ff. pro ſoc. & l. 2. ff. commun. diuid.*

ACTIO condictitia, actio perſonalis, in qua condicimus. *Imper. §. quib. mod. re cont.* Daturque agenti contra eum propter repetitionẽ condictitia actio. nam perinde ei condici poteſt, SI APPARET eum dare oportere, ac ſi mutuũ accepiſſet. Vlpian. *l. ſi quis. 24. ff. ſi cert. petat.* Sed illa condictitia actione id perſequi debet, per quam certũ petitur. *item in l. ſi dum. 13. §. 2. ff. de iureiur. & l. vxor. 55. de donat. inter vir.* Hotom. vide infrà, condictitia lex.

ACTIO conducti, ſiue ex conducto, eſt actio in perſonam. per quã is qui vel rem vtendam, vel opus faciendum conduxit, ſiue recepit, vt vel re ſarta tecta vtatur, vel operis perfecti mercedem conſequatur, poſtulat. Hotoman. Competit autem ipſi conductori ex his cauſis ferè, vtputà ſi re quam cõduxit, frui ei non liceat: forte quia poſſeſsio ei aut totius agri, aut partis non præſtatur, aut villa non reficitur, vel ſtabulum, vel vbi greges eius ſtare oporteat, vel ſi quod in lege conductionis conuenit, ſi hoc non præſtatur, ex conducto agetur. Hoc tamen intelligendum eſt ita, vt ſi culpa locatoris id accidat, quanti intereſt conductoris, ſoluat, ſin caſu, cui non poteſt reſiſtere, mercedem pro impedimenti ratione remittat. *Alphenus l. 30. Tryph. l. 8. Vlpian. l. ſed addes. ff. locati, Connan. lib. 7. cap. 11. num. 16. & 17.*

ACTIO confeſſoria eſt, cùm actor aſſerit ſibi, vel prædio ſuo ſeruitutem deberi. Sic viciſsim negatoria, quando actor aſſerit & contendit prædium, vel domum ſuam eſſe liberam ab aduerſario, & petit aduerſarium moleſtantem compelli, & cõdemnari, vt deſiſtat: & declarari, quòd ei nulla ſeruitus ad fundum meum debeatur. *Zaſius in §. æquè Inſtit. de actio.* Itaque actionem confeſſoriam intendens, ſibi ſeruitutem deberi: negatoriam proponens, ſibi libertatem, aſſerit. Et hæc actio confeſſoria duplex eſt: directa: illis competens, qui directũ habent dominium earum rerum, quibus debetur ſeruitus, aduerſus illos, qui pariter eius rei, quæ ſeruitutem ſuſtinet, directò domini ſunt: & vtilis illi prodita, qui in prædio dominãte, vtile dominium habet, aut ſaltem ius aliquod in re, verbi gratia, creditori, qui rem pignoris iure poſſidet. *l. cred. ff. de noui oper. nunc.* fructuario. *l. 1. ff. ſi vſusfruct. petatur.* ſuperficiario. *l. 1. §. fin. ff. de ſupe. ſiteb.* eademque ratione emphyteutæ, vaſallo, & alijs id genus. Confeſſoriam autem actionem Vlpia. aliter accipit *in l. proinde. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* pro ipſa ſcilicet legis Aquil. perſecutione, vel vt Balduinus tradit *ad d. §. æquè.* pro ea actione quæ interrogatoria vocari ſolet, nempe quæ ex eius, qui interrogatus eſt reſponſione ſiue confeſsione dabatur. *l. 23. §. vlt. & l. 25. §. 1. ad l. Aquil. l. vlt. de interrog. actio.* Porrò notant Dd. exempla, in quibus confeſſoria intentatur verbis negatiuis, & negatoria verbis affirmatiuis. *in c. cum eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſeſſ. & propriet. vbi bona gloſ. de hoc ext. de iudic. in c. examinata. & in d. l. 2. ff. ſi ſeruit. vend.* Prat.

ACTIO conſtitutoria ſiue de conſtituta pecunia, ſeu de conſtituto, eſt, qua cum eo agitur, qui vel pro ſe, vel pro alio ſoluturũ ſe ſine vlla ſtipulatione conſtituerit. *vt docet Imp. §. 8. & §. 9. de act. itemque toto tit. de conſt. pecun. ff.* Hotom. *Vide Taborium in ſuo topico militiæ for. & legal. diſcip. vbi eadem illa refert.* Eſt autem aliquantò fortior, quàm nudum pactum, & aliquantò fragilior ſtipulatione. Spieg.

ACTIO damni iniuria, aduerſus eum competit, qui damnum iniuria dederit: vt quanti plurimi res vel anno proximo, vel triginta diebus proximis fuerit, tanti damnetur, pro caſibus qui ex lege Aquilia cognoſcuntur. *tit. de lege Aquil. in Inſtit. & Pand.* Dicitur autem Actio damni iniuria, præcisè: pro damni iniuria dati. itaq; apud Cicer. legitur *in Orat. pro Q. Roſcio.* quum in libris noſtris frequẽter INIVRIAE in ſecundo caſu legatur. Hotom. Vide & infrà, actio leg. Aquil.

ACTIO datiua, actio natiua. differentia hæc datiuæ, natiuæque actionis, teſte Alciato, nuſquam in iure noſtro legitur, ſed promiſcuè I.C. dari naſciue actionem dicũt: ex qua forma loquendi, hæc differentia cõmuniter à Dd. tradita originem ſumpſit, quam explicare operæpretium eſt. Datiuæ ſunt, inquit Bart. *in l. 1. ff. de actio.* quæ immediatè à lege conceduntur ſine matre, *vt l. iuriſgentium. ff. de pact.* Natiuæ ſunt, quæ matrem habent obligationem. *l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur.* vt ecce, inquit, Adam fuit homo datiuus ſine patre & matre à Deo datus, cæteri natiui ſunt. Profectò hæc differentia ſiue Bartoli primum fuit, ſiue cuiuſquam alterius datiua eſt, hoc eſt, nullo I.C. authore edita, ſed ab ipſo excogitata, vel potius ex ipſius capite nata, vt Pallas ex Iouis capite. Siquidem nullũ eſt diſcrimen datiuæ & natiuæ actionis, ſed omnes dantur & naſcuntur promiſcuè. argumento eſt, quod prætor ibi dicit, iudicium dabo, vbi iure ciuili actiones proditæ ſunt. Et ex iure gentium obligatio fulta maxima æquitate, *vt l. 1. ff. commod. l. 1. ff. de ſeru. corr. & l. 1. ff. de vi & vi arm.* Nam prolixũ eſſet dicere, natam iure ciuili, declarabo: Probatur in l. 1. ff. de æſtimat. act. vbi datur ea præſcriptis verbis actio, vbi æquum eſt dari. Igitur datiua actio habet præuiam æquitatem, quæ obligat. & quoties lex aut prætor dat actionem, quæ antea non dabatur, præfari ſolet, ſe propter æquitatem facere, non temerè, & ad nutum hominis. *l. ſi quis argentum. §. fin. C. de donat. l. an vſusfructus. ff. de vſufruct.* & verius dare eſt accommodare. *l. quia. de præſcript. verb. ff.* Malè igitur datiuã à prætore dari ſine origine volunt Doctores, quorum alij eam fingunt αὐτοπάτορα καὶ αὐτομήτορα, id eſt, ipſam ſui patrem, & ipſam ſui matrem, vt

dicebat Hermes de Deo: quod neque lex, neque prætor facere poteſt. quia vbicunque actionem dant, ſaltem eſt obligatio ex lege *l.1.ff.de cond.ex lege.l.legitima.ff.de pact.* Inducunt.l.iuriſgentium.ff.de pact. vbi actio præſcriptis verbis naſci dicitur. At actio in factum danda eſt: ſic hæc datiua eſt, illa natiua. Reſpondeo vtramque & datiuam & natiuam eſſe, voces vt volueris: nimirũ actio præſcriptis verbis mille locis etiã danda dicitur. *l.1. ff.de præſcrip. verb.* & datur ex robuſtiſſima obligatione. *l.1.ff.de æſtim.act.l.ſi tibi a: ee. ff.de præſcript.verb.* Num putemus curæ fuiſſe Iuriſconſulto, vtrum verbo [do] vteretur, an [naſcor] dũmodo ortum actionis oſtenderet: cùm nuſquam ſint verba, quæ magis variè accipi poſſint? nam dantur, quæ traduntur. *l.quicquid. ff.de act.empt.* & ſolem quotidie naſci dicimus, cũ nemo illi obſtetricetur. naſcitur eodem die actio. *l.ſed etſi alia.in fin.ff.de bon.damn.* homo vero nõ. naſcitur aliquid cum datur, id eſt, conceditur, moritur, cùm adimitur. *l.peculium naſcitur. ff.de pecul.* Cur prætor glorietur ſe dare actionem, in cauſa eſt, quod olim annuo eius officio, qui coram eo acturi erant, non omnem indiſcretam petitionem proponebant, niſi ritè & certa formula conceptam, cuius nimia ſubtilitas exibilata eſt. *l.1. & 2. C. de formul.* ſed mediocris quidam agendi modus obſeruatus fuit, & ſeruabitur in poſterum. Forcatulus *in Necyom.dialog.97.*

ACTIO natiua, teſte Zaſio, *in princ.Inſtit.de act.num.8.9.10.* eſt, quæ præiacentem habet materiam, eamque ſufficientem & efficacem, vt inde actio deriuetur, ſicut ſunt contractus & conuentiones legitimæ.

ACTIO datiua eſt, quæ materiam quidem præexiſtentem habet, ſed non idoneam ad producendam actionem perfectam, niſi nominatim adiuuetur lege, Prætore, conſuetudine. *Zaſ plurib. d.loco. & lib.2. ſing.reſp.cap.5.* Zaſ.

ACTIO de arboribus ſuccifis, ex 12.Tabul. eſt actio in perſonam, per quam qui alienas arbores cæciderit, æris 25.damnatur. hanc enim conſtitutam pœnam fuiſſe Plin. *lib.17. cap.1.* teſtatur.Paulus. *l.28. §.6. ff. de iureiur.* [Colonus cum quo propter ſucciſas fortè arbores agebatur ex locato, ſi iurauerit ſe non ſuccidiſſe, ſiue è lege 12.Tab. de arboribus ſuccifis, ſiue,&c.] Hinc tit. Arborum furtim cæſarum, *lib. Pandect.46.* & actio arborum furtim cæſarum, Quam quidem pecuniariam eſſe ex l.12. Tabul.Prat. & ſimiliter affirmat Cuiac. *Obſeru. lib.9. cap.12.in princ.* ſed addit (vt Gaius ad eam legem annotauit) quod coërceantur etiã tanquã latrones, qui arbores, & maximè vites, cæciderint: quod & Seruius confirmat *in illum Virgilij locum* [*Atque mala vites incidere falce nouellas.*] Fuerat (inquit) capitale ſupplicium alienas arbores incidere. Actio legitima eſt in eos, qui cædunt, cingunt, ſecant. His enim tribus verbis lex vſa eſt. *Cuiac.ſupr.alleg.loco.* Et appellatione arborum etiã vitem, hederam, arundines, ſalicta & ſtirpes contineri Vlpianus ſcribit *in l.3.ff.eod.* Porrò ſi furtim arbores cæſæ ſint, & ex l.Aquilia, & ex l.12. Tab. dandam actionem Labeo putat. Sed Trebatius ita vtramque dandam ait, vt iudex in poſteriorem deducat id, quòd ex prima conſequutus ſit, & ex reliquo reum condemnet. *l.1.ff.eod.* Cuia. Hot. Vveſ.Prat.

ACTIO dementiæ nihil aliud eſt, quàm petitio curatoris dandi, furioſo patri, aut mente capto. Cuiac. *Obſerua. 9. cap.13.* quo loco etiam indicat alia in ſcholis, alia in foro actionibus nomina dari. vt inſcripti maleficij in ſchola, ſtellionatus eſt in foro, malæ tractationis in ſchola, rei vxoriæ vel de moribus in foro: talionis in ſchola, iniuriarum in foro: abdicationis in ſchola, exhæredationis in foro, &c. *Cuiac.d.loco.*

ACTIO de dote, eſt actio in perſonam, quæ diuortio facto mulieri ad dotem exigendam aduerſus maritum datur, & maritum in id tantum quod facere poteſt, damnat. *l.maritum.12.13.14. ff. ſolut.matrim.*

ACTIO de dolo, maioribus hoc præſtat, quòd minoribus reſtitutio in integrũ. Et plerunque datur, vbi ex dicto vel facto alia non naſcitur actio. *Vlpian. in l. quod venditor. ff. de dol.mal.* Spieg.

ACTIO de dolo competit mihi, quando damnum dolo malo à quouis eſt mihi datum: vel ſi quis aduerſus me verſetur doloſè conſulendo, vel malitioſè negotia mea adminiſtrãdo, nec ſupereſt aliqua ciuilis actio, qua poſſim experiri: tam directa quam vtilis, ſeu in factũ actio: nulla item directa prætoriã. *Eum.lib.7. cap.15. num.15.* Sed non datur, niſi duos aureos excedat. Hæc autem non datur liberis contra parentes, ratio, quia odioſa eſt, & in ea condemnatus, infamis efficitur. nec datur libertis contra patronos, nec humili aduerſus eum qui dignitate excellit, nec plebeio aduerſus conſularem receptæ autoritatis, nec luxurioſo aduerſus hominem vitæ emendatioris. Datur tamen hæc actio in factum contra prædictos, vt fiat mentio bonæ fidei: & verbis ſit temperatis, in cõditione libelli, in qua nulla eſt faciẽda mentio doli. *Hæc probantur.ff.de dolo. l.ſi oleum.§.fin.cum l.ſequent.* Oldend.Prat.

ACTIO de dolo & furto eorum qui ſunt in miniſterio cauponum, ſtabulariorum, vel nauem exercent, datur aduerſus caupones, ſtabularios & nautas, in duplum, obligatione ex quaſi maleficio deſcendente, illa ſcilicet ratione, quod in culpa ſint qui huiuſmodi ſeruorum colluuiem in ſuum contubernium aſciuerint. *iuxta notata Alciati in l.ſeruus.C.de pact.* Si quod tamen eius rei nomine præſtiterint, ab eo qui quaſi deliquit, recuperandi facultatem habent. *arg.l.ſi verò.§.cum autem.ff.de his qui deiec.vel eff.* Eſt & alia in factum actio, quæ ex iuriſdictione prætoris deſcendit, contra eoſdẽ prodita, & de recepto nuncupari conſueuit, *l.1.ff.nautæ,caup.ſtab.* ob id ſ.quod res ſuſceperint: vel receperint ſiue ipſi, ſiue eius familiares, aut alius quantumlibet extraneus rem ſurripuerit, aut aliàs quoquo modo læſerit. *d.l.1. §.vlt. & ll. ſeqq.* eaque & rationem habet, ne id genus hominibus cum furibus coëundi anſa præbeatur. *d. l. 1. poſt principium.* Hæc autem ab ea priore multis modis diſcrepat. Etenim in hac ad ſimplum tantum condemnatio redigitur, hæcque omnium factum emendari vult, ſiue hi familiares, ſiue extranei fuerint. *d.§.vltim.modo allegato.* Superior vero in duplum datur. *l. vltim. §. hac actio. ff. eod. tit.* & eorum tantum quos in noſtro contubernio habemus factum præſtandum eſſe voluit: *Vide etiam Petrum Peckium in tit. nautæ, caupo. ſtabular. l. ex hoc edicto, numer. 2. vbi etiam nonnulla cum hiſce notatis cohærentia ab eo traduntur.* Oldend.

ACTIO de effuſo, deiecto, ſuſpenſo, eſt actio in perſonam, quæ aduerſus eos intenditur, qui cum in locum qua vulgò iter fit, aliquid effuderint, deiecerint, ſuſpenderint, cuius caſus alicui nocuerit, nocerẽue ſuſpenſum potuerit. *l.1. & 5. ff.de his qui deiec. vel effud.* Deiectum vero & effuſum, intelligitur, quod pendens decidit, vel effuſum eſt, etiamſi nemo deiecerit vel effuderit, non tantum in ciuitatibus, & vicis, ſed etiam ruri, in quibuſcunque vijs per quas vulgò iter fit. *l.1. §.quod ſi cum ſuſpenderetur. l.penult.ff.eod.tit.* Quinimò, & ſi non nocuit, quũ tamen ſic poſitum fuerit, vt veriſimiliter nocere poſſit, huc pertinere quaſi ceciderit, intelligitur ſecundum verba edicti. *l.ſi vero plures. §.prætor ait. ff.eod.tit.*

ACTIO de in ius vocato vi exempto, eſt qua cum eo agitur, qui in ius vocatum exemit, dolóue eximendum curauit, vt quanti ea res ab actore æſtimabitur, damnetur. *l. 1. & 5. ff.ne quis eum qui in ius voc.* Hotom.

ACTIO de in rem verſo, eſt actio in perſonam, per quã pater dominúſue, cuius filius ſeruúſue cum aliquo ſine ipſius voluntate contraxit, ſiue quid in rem ipſius verſum erit, totum præſtare cogitur: aut ſi quid non ſit verſum, quatenus peculium patietur. *vti docet Imp. §. 4. Quod cum eo qui in al.* Hotom.

ACTIO de iureiurando, eſt per quam is qui aduerſari poſtulatu, deberi ſibi pecuniam iurauit, ita eum damnari poſtulat, ſi planum faciat ſe illius poſtulatu iuraſſe. *vti docet Imper. §.12. de actio.* Hotom. Hanc & iudicati actionem appellant. *l. miles. §. iudicatum. ff. de re iudic.* ſiue vt vulgus doctorum voluit, in factum actionem ex iudicato deſcendentem *Dd.in l.actori. C.eod.* in eum autem datur actio ex iuramento deſcendens, qui iuſiurandum detulit. *l.non erat. §. dato.ff.de iureiur.* eiuſque hæredem. *l.quia non debet. ff eod.* ſiue quis vtili perſonali experiatur, ſiue reali, quando ab eo qui dominus erat, per ſuum ſacramẽtum rem auocauerit. *l.ſed etſi poſſeſſori. ff.eod. &c.*

ACTIO de paſtu pecoris ex lege 12.Tabul. inſtituta eſt, cùm in meo fundo pecus tuum depaſtum eſt. nec enim de pauperie noxalis actio ſufficiebat: quia paſtus pecoris nec pauperies, nec damnum eſt. *l. qui ſeruus ad.ſum, 14. §. vlt. ff.de præſcript.verb.l.2.§.in beſtijs. ff.ſi quadr.pauper.* Hotom. Conceditur

cèditur autem ei, cuius glans depaſcitur ab alieno pecore immiſſo, ſiue id fiat in proprio fundo, ſiue in alieno, aduerſus eum, qui pecus ſuum immiſit ad depaſcendũ. Nam hæc eſt primaria ratio huius actionis introducẽdæ, quod ſæpè immitti ſoleat pecus in alienum fundum non ſine damno. Cumque nihil corruptum ſit, ceſſat directa Aquiliæ, & quia factum immittentis interuenit, non habet locum actio de pauperie. Hæc ergo introducta fuit perſecutio. vnde conſequitur, primum: quod tametſi in alieno ſolo nihil corrumpatur, neq; contra vſum ſolitum glans conſumpta ſit à pecore, quando tamen damnum adfertur, & nullo iure fit, vtilis actio legis Aquiliæ, cum hac concurrit. Deinde quod ſi pecus ſuo motu vel laſciui fundũ alienum ingrediens glandem comederit, aut ſepes, aliudve quid corruperit ſine vllo immittentis facto, & ſine culpa paſtoris, tunc exercenda eſt actio de pauperie. *l. vlt. C. ad l. Aquil.* Oldend.

ACTIO de patre patronóue in ius vocato, eſt per quam filius emancipatus aut libertus, qui patrem patronúmue ſine Prætoris venia in ius vocauit, pœna quinquaginta aureorum damnatur. *l. pen. ff. de in ius vo.*. Hot.

ACTIO de peculio, eſt per quam is qui cum filiofam. ſeruóue contraxit, contra patrem dominúmue ita agit, vt quóad profectitium peculium ferre poſsit, ſoluere damnetur. *vti docet Imper. §. 10. de actio. & toto tit. de pecul. ff.* Eſt vero actio perpetua in patrem vel dominum, ſed mortuo vel manumiſſo alienatóue filio, vel ſeruo incipit eſſe annalis, quod merito factum eſſe ait Vlpia. *l. 1. §. ſecundo, quando de pec. actio annalis eſt.* Nam cum morte vel alienatione extinguitur peculium, ſufficiebat vſque ad annum produci obligationem. Sciendum eſt autem, non certam quandam actionis ſpeciem hanc eſſe, quæ per ſe conſtet: ſed adiectionem qua principalis actio deſignatur. nam ſi depoſiti, commodati, mandati, filiusfamil. obligatus ſit, datur aduerſus patrem actio depoſiti ex peculio, commodati ex peculio, mandati ex peculio. *l. 5. §. cui congruit. ff. de pecul. l. depoſiti. eod. l. 1. C. quod cum eo, &c.* Hotom.

ACTIO depoſiti, datur contra depoſitarium, id eſt, eum, apud quem res eſt depoſita, vt rem reſtituat in die. Contraria depoſiti actio, competit depoſitario ſimul & hæredi eius, in eum qui depoſuit, nomine impendiorum in rem depoſitam factorum.

ACTIO depoſiti ad duplum, datur ei qui in quatuor caſibus aliquid depoſuit, ex imminente periculo: vt, tumultus, ruinæ, naufragij, incendij *2. ff. eod. §. ſequent.*

ACTIO depoſiti eſt duplex, ſcilicet directa, & contraria. Actio depoſiti directa competit depoſitori ad repetendum depoſitum & acceſsiones eius, & competit in ſimplum, niſi fortè res ſint in incendio, ruina, naufragio depoſitæ. Hoc enim caſu qui depoſitum ſic receperit, ſi inficietur, & de hoc conuincatur, in duplum cõdemnabitur. *Hæc probantur. ff. depoſiti. l. 1. §. Prætor ait.* Sed actio depoſiti cõtraria competit ei, penes quem res depoſita eſt, ad petendum impenſas, ſi quas circa rem impenderit, & illas repetit, vel damnum datum per ſeruum depoſitum, *ſecundum Placenti.* De illa contraria actione habetur. *ff. depoſiti. l. actiones.* Eſt actio depoſiti ſequeſtraria in ſequeſtrem data. *l. ſi in Aſia 12. §. 2. ff. eod.*

ACTIO de ſuperficie quaſi in rem, competit ei, qui ſuperficiem habet in alieno ſolo nomine conducti ad repetendum ſuperficiem, ſi poſſederat. *ff. de ſuperfic. l. 1. §. qui ſuperficiem in ſit. & §. quod ait. verſ. & ſanè.* Superficiem autem, vel ſuperficiarias ædes appellamus, quę in conducto ſolo poſitæ ſunt, quarum proprietas, vel directum dominium, & ciuili & naturali iure eius eſt, cuius & ſolũ. vtile vero ſuperficiarij. *l. vlt. ff. de ſuperfic.* Porrò hæc extraordinaria eſt: quia interdictum adpellatur. *d. §. qui ſuperficiem. iuncta rubric.* Pratcius.

ACTIO de tigno iuncto dicitur, qua vtitur dominus tigni, quod iniunctum eſt prædijs vrbanis vel ruſticis, aduerſus eum qui ipſius tignum ædibus vineiſúe ſuis adiunxit: per quam non ipſum tignum, ſed duplum conſequitur. *vt docet Vlpian. l. 1. ff. de tign. iuncto.* Hotom. Non autem ſolum datur, aduerſus eum qui iniunxit, ſed & qui iniunctum habet, *vt not. gloſ. in l. in rem actio. §. tignum. ff. de rei vind. & l. 1. §. vlt. ff. de fluminibus.*

ACTIO directa (quum actioni contrariæ opponitur) ea formula eſt, quæ quum certam ob cauſam inuenta atq; inſtituta ſit, ad eandem ipſam cauſam accommodatur. veluti lex 12. Tabul. pro ſocio actionem inſtituit, aut ea ex lege ſcilicet inſtituta eſt. quoniam vtriuſque ſocij cauſa inſtituta hæc actio eſt, directa vtrinque nominatur. at in tutela, mãdato, & depoſito inuenta primùm eſt actio tantùm pupillo in tutorem, mandatori in mandatarium, & deponenti in depoſitarium. quare quæ his in cauſis dantur actiones, quia illæ ipſæ ſunt maximè quæ primùm inſtitutæ ſunt, directæ nominantur. Et quoniam vſu rerum poſtulante intellectum eſt, viciſsim quoque dandas eſſe tutori in pupillum, mandatario in mãdatorem, depoſitario in deponentem, certis de cauſis actiones: conceſſæ quoque ſunt eædem ipſæ antiquitus inſtitutæ, conceptæque formulæ quas directas, cùm ad ſua negotia referuntur, nominamus: ſed quia non ad ſuam cauſam propriè accommodantur, contrariæ nominantur. quaſi dicas, eædẽ ipſæ actiones, ſed ad contrariam partem accommodatæ. Hotomannus. In hac materia, quomodo directæ actiones à contrarijs ſecernantur Accurſius & cæteri *in l. conſenſu. ff. de action. & oblig. 11. & in §. fin. pro ſoc.* tres caſus conſiderant. Cæterùm breuiore certioreque doctrina à contrarijs directas actiones diſcerni putat Coraſius *libr. 6. miſcell. cap. 6.* hoc modo: directas his dari qui domini ſunt, aut quorum principaliter intereſſe poteſt, contractus origine, & prima ipſius radice ſpectata. contrarias vero his, quorum per accidens tantum intereſt, quæ ideo non ex ipſo contractu, recta dantur, ſed ex quadam æquitate per legis extenſionẽ. Vnde directæ actiones ipſius ſententia, reſpectu contrariarum appellatę, quod recta & immediatè ex ipſo contractu veniant. contrariæ vero, quia contra primam contractus naturam concedantur, quas propterea ex nullo propriè contractu naſci Iuſti. dixit. *§. igitur, & §. tutores, de obligat. quæ ex quaſi contractu.* Et hanc ſententiam veram eſſe non dubitat, ſi omnes ad vnum actiones contrarias ſingulatim percurras, quas ſex numero tradiderunt nobis Iuriſconſulti, iamiam à nobis memoratas. commodati, mandati, depoſiti, tutelæ, negotij geſti, & pignoratitiam. Quibus alias adijcere neceſſe non eſt. neque enim ſunt aliquæ contrariæ, præter expreſſas à lege. *Accurſ. in l. omnino. ff. de impenſ. in reb. dot. & in §. præiudiciales. de actio. in Inſtit. Bald. in c. 1. in fin. Quid præced. deb. inueſt. in feud. Coraſ. d. loco.*

ACTIO directa interdum opponitur vtili. Et tunc directæ actiones dicuntur tam quæ ex verbis, quam quæ ex ſententia iuris ciuilis, vel prætorij per interpretationem conſtitutæ ſunt. Vlpian. *l. nominis. §. 1. ff. de verbor. ſignific.* [Verbum, inquit, ex legibus ſic accipiendum eſt, tam ex legum ſententia, quàm ex verbis.] Vtiles autem ſeu indirectæ cenſentur, quæ non ex verbis legum proficiſcuntur, neque ex manifeſta ſententia, ſed addititia quadam interpretatione propter ſimilem rationem receptæ ſunt in forum. Nam, vt ait Pedius: quoties lege aliquid vnum, vel alterum introductum eſt, bona occaſio eſt, & cætera quædam ad eandem vtilitatem vel interpretatione, vel certa iuriſdictione ſuppleri, *referente Vlpiano. l. nam vt ait. ff. de legib.* Et propterea multum impertinenter allegari. tit. Inſtitut. de legit. patr. tutel. ad probandum actionis vtilis formulam, quia text. ille oſtendit magis directæ actionis exemplum, cum dicit: [Ac ſi verbis legis introducta eſſet.] Iuſtus ergo & directus ſummi iuris ſenſus ex lege, facit actiones cenſeri directas. addititius autem, & per æquitatem mediante interpretatione, hoc eſt, per conſequentias receptus, efficit vtiles. ſiue ad cauſam efficiẽtem reſpicias, vt dictum eſt, ſiue ad cauſam materialem ſpectes. Oldendorp. Diſcrepant tamen hæ duæ in pleriſque. directa nobilior eſt vtili, & illa præſente, hæc muſsitat, nec audet ſeſe exhibere. *l. ſi hæres inſtitutus. ff. ad Trebellian.* Item minore probatione cõtenta eſt directa, quam vtilis: in illa probamus Titium nobis obligatum in hac Titium obligatum Seio, qui nobis cęſsit. Hoc vult Bartol. *in l. 1. de actio. Et facit. l. ſi in ſolutum. C. de actio.* Sed debuit diſtinguere inter directam mandatam, & ea quæ mandata non eſt: nam mandata totidem requirit probationes, quot vtilis ceſſa. *l. qui ſtipendia. C. de procurat.* Item, inquit, idem Bartol. directa infamat, vtilis non, quod ipſe non reſpuo, cum in-

Google

terpretatione odia, & pœnæ anguſtanda ſint. *l. penult. ff. de pen. Adde ad argum. l. furti. §. fin. ff. de ijs qui not. infam.* Item directa morte mandantis extinguitur, non vtilis. *l. 1. C. de act.* In eo autē conueniunt directa & vtilis, quod morte mandatarij neutra perimitur. *l. illam. C. de donat.* & alicubi eundem habent effectum. *vt l. fin. ff. de magiſtr. conuenien. & l. 1. C. eodem. Forcatulus in ſua Necyomantia Dialogo 65. num. 2.* Vide Hotoman. *Inſtit. de actio. §. 1. & rurſus. §. actionum autem. Inſtit. eod.* vbi tradit vtilem actionem dici, nimirum quoniam vtilitatis cauſa introduceretur, quemadmodum Iuriſconſult. ſcribit *in l. quia actionum. ff. de præſcriptis verbis.* quo caſu oblique agi ſignificare videtur Theophilus. *§. ſi quis vna. Inſtitut. de fideicommiſſ. hæredit.* Idque verùm eſſe apparet ex §. cæterum de leg. Aquil. Inſtitut. *Adde Curtium iuniorem lib. 2. cap. 10. in tomo 2.*

ACTIO emphyteutica, D. Ioan. Oldend. iuris ciuilis in ijs noſtræ Germaniæ, quibus florentior eſt, partibus profeſſor longè præſtans (quo haud ſcio an ſimilem apud nos reperias, eſt eruditione ſolida, ingenio acuto, iudicio ſubtili, Chriſtianæ pietatis admodum ſtudioſus, æquitatis, veritatiſque acerrimus adſertor, & quod ſummum eſt in eo qui docēdi munere fungitur, oratione perſpicuus) de actione Emphyteutica tractaturus: Aperti iuris eſt, inquit, Emphyteuſim cenſeri formulam proprij nominatim contractus, quidquid rixentur ocioſi homines. Vnde propriam habet actionem, quam quid vetat Emphyteuticam dici, ſicut ex alijs cōtractibus actionem empti, locati, commodati? *teſte Bartol. in l. 1. de condict. ex lege.* Eſt autem contractus planè colonarius, & (vt craſsè dicā) ruſticus: ideoque frequentior, quàm ipſi perpendunt, & iuris periti, qui multa de illo ſcribunt. Vide Colonarius contractus. Spieg.

ACTIO Empti ſiue ex empto, eſt actio in perſonam, per quam qui rem quampiam emit, venditorem & quæ lingua nuncupata ſunt, præſtare, & ſi nominatim nihil conuenit, rem tradere, eamque vel emptoris facere, vel euictionis nomine obligari cogit. *vti docet Vlpian. l. 11. ff. de action. empt.* Hotoman. Alexander Imper. *in l. ex conuentione. C. de pact.* & Diocler. & Maxim. *l. vnica. C. ſi ſeruum extero ſe emptu mand.* actionem empti vocant eam, quæ datur venditori ad conſequendum pretium. Frequentius tamen totus contractus emptio nuncupatur, quia ſi diligenter attēdamus, vtriuſque contrahentis voluntas in eo eſt, vt emat, id eſt, acquirat, & accipiat, hic rem, ille pretium, non, vt alienet: nec enim rem ſuam quiſquam alienat, quod eam nolit habere, ſed quod malit pretium, qui animus eſt ementis potius & contrahentis ſibi, quàm vendentis & diſtrahentis. ex quo verius fuit totius negotij appellationem deſumere. *Connan. lib. 7. cap. 6. num. 2.*

ACTIO ex conſtituto, dicitur ea, cùm quis ſine ſtipulatione debitum ſe ſoluturum conſtituit, pro ſe, vel pro alio. Et eſt aliquāto fortior quàm nudū pactū, & aliquanto fragilior ſtipulatione. Hanc conuentionem frequentiſsimam videmus inter mercatores, vbi quotidiè mittuntur epiſtolæ, nuncij, chyrographa quæ in fide fundantur, & nihil aliud ſunt quàm conſtitutum. Vide, Conſtituere eſt.

ACTIONES ex contractu naſcuntur ex pacto conuentioneue, ſiue obligatio ex re naſcatur, vt condictio certi, de numerata pecunia, condictio ob cauſam dati, actio commodati, depoſiti, pignoratitia, de quibus omnibus ſuo loco dicemus: ſiue etiam oriatur obligatio ex verbis, ſicut in actione ex ſtipulatu, quando res certa in ſtipulationem deducta eſt, ſiue etiam oriatur obligatio ex literis, de quibus condictio odio deſidiæ datur in eum, qui cum ſpe futuræ numerationis ſcribit ſe debere, quod ei non eſt numeratum, numeratione autem non ſecuta poſt biennium non repetit chyrographum. *l. in contractibus. C. de non numer. pecun.* ſiue etiam oriatur obligatio ex conſenſu, veluti empti, venditi, locati, conducti, pro ſocio, mandati, præſcriptis verbis, & actio conſtitutæ pecuniæ: necnon actio in factum de iureiurando. Et de his actionibus in proprijs locis ſecundum ordinem patebit. Et iſtæ ſunt ſpecies actionum in perſonam, quæ oriuntur ex cōtractu, ſiue re, verbis, literis, aut conſenſu obligatio oriatur, *de quibus vide. ff. de action. & obligat. l. 1. & 2. & Inſtitut. de oblig. §. 1. cum §. & tit. ſeq. vſque ad tit. de oblig. quæ ex quaſi contractu naſc.* Prat.

ACTIO exempta, Vlpianus, ſic erit, inquit, accipienda, ſi deſijt agere poſſe, der nimmer zu verhör kommen mag. Quibus id modis eueniat, idem explanat, *in l. ſed etſi per prætorem. Ex quibus cauſis maior.* Vide, Eximere. Sp. ex Old.

ACTIO exercitoria dicitur, quando dominus nauis, quem patronum nominant, præponit ſeruum, vel filium, vel alium quempiam naui vehendæ: quicquid à vectoribus, id eſt, qui vehuntur, cōtrahitur cum præpoſito nauis: eius rei datur actio exercitoria in dominum, qui nominatur exercitor. *Zaſ. in §. actio. Inſtit. de action.* [Exercitorem autem, inquit Vlpianus, eum dicimus, ad quem obuentiones, & reditus omnes perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino nauem per auerſionem conduxit, vel ad tempus vel in perpetuum. & parui refert qui exercet maſculus ſit an mulier, paterfamiliàs an ſeruus, ſed ſi pupillus nauem exerceat, exigemus tutoris authoritatem] *l. 1. §. exercitorem. ff. de exercit. actio.* Differt autem exercitoria, ab ea quod iuſſu, quia vt plerique exiſtimant, in exercitoria tacita, in ea verò quod iuſſu, expreſſa voluntas requiritur. *Alber. l. 1. §. ſi is qui nauem. ff. de exercit. act.*

ACTIO ex lege condictitia ei competit, qui damnum paſſus eſt ex grauamine ſportularum aduerſus actorem, qui per fraudem, plus complexus fuit in libello, in triplum, & aduerſus executores, qui exigunt aliquid vltra debitas ſportulas, in quadruplum. *§. tripli. Inſtit. de act.*

ACTIO ex ſponſo apud antiquos intendebatur interdum contra improbè aliquid negātes, ſicque aut ſuſcipere ſponſionem, aut fateri cogebantur, vt antiquitus ſi quis vxorem ſibi ſpopondiſſet, & pater forte ſponſo nuncium remiſiſſet ſponſalibus diſſolutis, iure veteri Latinorum dabatur hac de cauſa ex ſponſo actio: quod poſtea lege ciuili Romanorum eſt abrogatum, vt libera eſſent matrimonia, quòd Gellius docet ex Sulpitio. *C. manualiter. 8. cap. 2. num. 4.* Fiebat autem ſponſio plerunque in interdictis. qua de re vide Quintil. *lib. 7.* Extat formula ſponſionis apud Ciceronem *in Orat. pro P. Quintio.* & exempla etiam apud eundem, & Liuium quoque. Budæus admonet, ſi quis Ciceronem pro Cecinna totum legerit, & intellexerit, ſatis intelliget quid ſit ſponſio. Habemus eam beneficio trium eruditorum hominum commentarijs illuſtratam. vtinam adoleſcentia mea in pares magiſtros incidiſſet. Eſt & alterius generis ſponſio, cuius meminit Iuriſconſ. *in l. rebus de alea vſu.* & ego infrà *in ſua claſſe.* Spieg.

ACTIO ex ſtipulatu, eſt actio quæ ei competit, qui ſibi aliquid incerti dari fieriue ſtipulatus eſt, veluti quicquid vini hoc anno ex vineis tuis colligetur. *Vt patet ex tit. Inſtit. de verb. oblig. in princip.* Hotom.

ACTIO ex ſtipulatu doti exigendæ, eſt actio in perſonam, per quam vxor dotem ſuam ſoluto matrimonio à marito condicit. *l. penul. C. de iure dot. & l. vnic. C. de rei vxor. act.* Hotom. Hæc olim annua, bima, trima die dabatur, hodie verò Iuſtiniani conſtitutione ad immobilia ſtatim, ad mobilia verò non niſi poſt annum dari ſolet. *d. l. vnica. §. cùm autem. verſ. ex actio.*

ACTIO ex teſtamento competit ei, cui aliquid relictū eſt in teſtamento per legatum, vel per fideicommiſſum, aduerſus eum à quo legatum, vel fideicommiſſum eſt, id eſt, qui dare debet iuſſu teſtatoris, ſiue hæres, ſiue legatarius, ſiue fideicommiſſarius. Nam & illos, nedum hæredes grauare poteſt teſtator in vltima volūtate, vt alij dent vel reſtituant *l. 2. §. & hæc. diſpenſimus. C. commun. de legatis.* Hæc autem actio ex quaſi contractu oritur, Hæres enim adeundo hæreditatem quaſi contrahere videtur. *l. apud Iulianum. & l. ſequ. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur.* Et licet magno neceſsitudinis vinculo cum bonæ fidei actionibus cōiuncta ſit. *l. in minorum, vbi Bartol. notat. C. in quibus cauſis in integr. reſtitut. non eſt neceſſ. l. Titia &c. §. vſuras. ff. de leg. 2. l. Mentum fundo. vbi Bart. not. ff. eod.* tamen ſtricti iuris eſt. *Laſon in §. actionum in 2. notab. Coraſ. lib. Miſcell. 2. capite 7. num. 6. Duartum de in litem iurando, num. 55.*

ACTIO Fauiana, quæ & Fabiana, *de qua ſuprà in Calviſiana,* datur patrono ad reuocandum alienata per libertum. *Paulus lib. 3. Sentent. tit. 3. ex quo & libr. 9. tit. 14. C. Theodoſ. Fabiana non Fauiana lege.* in hac veniunt fructus tam ante, quam poſt litem

tem

tem conteſtatam percepti. *l. videamus. §. in Fabian. ff. de vſur.* Illud autem plurimùm refert, vtrum inter viuos, an donatione cauſa mortis alienauerit libertus in fraudem patroni. Nam priore caſu non præſumitur dolus, niſi probetur, puta ſi vendiderit, locauerit vel permutauerit libertus: poſteriore verò, ſi conſtiterit cauſa mortis donatum fuiſſe, non requirimus (ait Vlpianus) vtrum dolo malo facta ſit, an non ſit, ſcilicet alienatio. ſufficit enim docere, mortis cauſa factam, nec immeritò: mortis enim cauſa donationes comparantur legatis: & ſicut in legatis non quærimus, dolo malo factum ſit, an non ſit, ita nec in mortis cauſa donationibus. Oldendorp. Porrò *Cuiac. tract. 1. ad Africa.* dicit actionem Fabianam patrono competere, liberto teſtato, Caluiſianam, liberto inteſtato. *l. 3. §. ſi inteſtatus. ff. ſi quid in fraud. patron. l. 2. C. eod.* & addit, quod vtraque detur patrono aduerſus eos, quibus libertus bona ſua alienauit dolo malo in necem patroni, etiamſi fraudis conſcij non ſint, vel aduerſus eos, quibus mortis cauſa donauit libertus, aut legauit ſuprà ſemiſſem bonorum, etiamſi non hoc dolo fecerit malo libertus. nam vt legata ac donationes etiam cauſa mortis ex conſtitutione Seueri non poſſunt hæredem inſtitutum fraudare Falcidia, ita nec patronum debita portione. *Cuiac. in ſuprà dicto loco.*

Actio familiæ herciſcundæ dicitur, quæ datur cohæredibus poſtulantibus, vt & hæreditas diuidatur, & ſi quid alter alteri debeat, præſtetur. Nam herciſcere familiam, hæreditatem diuidere ſignificat, familiæ quippe verbo ad res relato ſignificatur hæreditas, *l. pronunciatio. §. 1. ff. de verb. ſign. l. vlt. in fin. C. fam. herciſ.* Herciſcere autem priſco loquendi modo idem quod diuidere ſignificat. *l. 1. ff. famil. herciſc.* eius autem formula in rem eſt: vis & natura, qualis eſt actionis in perſonam. *Vlpian. l. 22. §. 3. ff famil. erciſ.* Quare mixta dicitur actio. *§. quædam. Inſtitut. de act.* Etenim cum hęredes dominium pro parte hęreditatis habeant, in rem agere videntur. *l. actionum genera. ff. de actio. & obligat.* qui hanc actionem proponit, vt qui rem ſuam petat, quod ipſius vendicationis proprium eſt: *l. in rem. ff. de rei vendic.* at perſonalis eſt cum ex quaſi contractu deſcendat. *§. item ſi inter aliquos. Inſtit. de oblig. quæ ex qu. contract.* Nam adeundo hæreditatem videntur hæredes contrahere. *l. apud Iulia. §. vlt. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eat.* Præterea habet præſtationes, quæ (inquit Labeo) perſonales actionis ſunt. *l. item. Labeo. ff. famil. erciſc.* Etenim ſi ſumptus (verbi gratia) bona fide fecerit cohæres, hac actione cum vſuris ex die moræ, poteſt eos à cohæredibus petere. *l. his conſequenter. §. ſumptuum. ff. hoc tit.* Et ſi ſolus hęreditarij fundi fructus perceperit, aut rem hæreditariam corruperit, conſumpſerit ve, eo nomine condemnabitur. *§. ſi [illegible] de off. iudic. Coraſ. in d. §. quædam. num. 3.*

Actio finium regundorum competit finibus ad diſtinguendum vel ad iudicandum. *ff. eod. tit. l. 2. §. iudici. & l. ſequent.* & inter eos agitur, qui agros confines habent, vel prædia. *Inſtit. de actio. §. item finium regundorum*: vbi verba textus bene ponderanda ſunt. Nam initio illic regere idem eſt quod diſcernere, diſterminare: & quaſi in rectitudinem & modum agere, vt ſic intelligamus ad diſcernendos conſtituendosq; agrorum fines, quoties de illis inter confines controuerſia eſſet, hanc actionem bono publico prodicam: *l. 2. ff. finium regundorum.* Deinde hac actione inter eos agi dicit, qui confines agros habent: non vicinos, quia hoc pertinet ad vrbana prædia à vicis. *l. 4. finium. regun.* vnde & finalis quæſtio & finale iurgium. *l. 3. l. ſi conſt. tuerit. C. finiũ regundorum*, quare hæc actio habet locum in ruſticis prædijs tantum. *ff. eodem tit. l. 2.* & non in vrbanis, quia vrbana prædia non ſunt confinia, ſed vicina, quia parietibus diſtingui conſueuère: ſed confinia dicimus quæ adeo ſunt proxima, vt nullus paries in medio interponatur. *ff. eod. tit. l. ſed & loci. §. [illegible] cum ibi not.* Vrbana prædia dicuntur omnia prædia, quæ habent ædificia. etiamſi ſint in villa, quia vrbanum prædium non facit locus, ſed materia habitandi cauſa facta. Vnde ſi in vrbe ædificium cauſa non habitandi, ſed gratia reponendorum fructuum fiat, dicebatur prædiũ ruſticum. Sed & horti in ædificijs conſtituti. niſi plurimũ ſint reditus, venearij forte, vel etiam olitorij, continentur appellatione vrbanorum prædiorum. *ff. de verb. ſign. [illegible] l. vrbana.* Ruſtica autem prædia vocantur agri non habentes ædificia. Etſi inter te & me, contra quem ago finium regundorum, via publica vel publicum iter venit, non habet locum hæc actio quia cõfinium non intelligitur. ſecus ſi riuus priuatus interuenerit quia finium regundorum agi poteſt contra dominum riui. *ff. eod. tit. l. ſed & loci. §. fin. cum l. ſeq. & ibi notat.* Eſt autem hæc actio duplex ſiue vtrinque directa, quia in ea vterque eſt actor, & vterque reus. *extra de probat. c. ex literis. ff. eod. tit. l. iudicium communi diuidundo, familiæ herciſcundæ. & l. inter cohæredes. §. ſi familiæ. ff. fam. herciſc.* Item eſt mixta, quia eſt in rem & in perſonam. *Inſtit. de actio. §. quædam actiones. & §. item finium regundorum.* nam in perſonam cum primis eſt. *l. 1. ff. regundorum*, cum ex tuo plerunque meum fiat: hoc eſt, quod tuum erat mihi adiudicetur. *l. 3. ff. illo tit.* & perſonales habeat præſtationes. *l. ſed & loci. §. 1. illo tit.* ex eo quod forte impendit in partem agri, vel in agri menſorem quem adhibuit, quaſique ex contractu, aut ſi mauis ex maleficio oritur. *§. item ſi inter. de obligatio. quæ ex qu. delict.* cum actionibus autem in rem id habet commune, quia ex dominio actoris proficiſcitur hæc actio. *l. ſed & loci. §. 1.* per quam recipit quod ſuum eſt. *l. ſi irruptione. in princ. ff. finium regundorum.* vnde & proprietatis cõtrouerſiæ eam cohærere Conſtantinus reſcripſit. *l. 3. C. illo tit.* item perpetua eſt. *vt C. eod. l. vlt. & ff eo. tit. l. iudicium communi diuidund. & Inſtitut. de actio. §. quædam.* Quod tamen non ſic intelligitur, vt ſi vicinus meus ampliores fines ei, cui vendiderat, oſtenderit, non poſsit ille, qui emit longo tempore præſcribere. Hoc enim falſum eſt, *vt. ff. pro empto. l. 2. §. ſed etſi fundum. & l. qui fundum. §. ſi fundum.* Sed ſic oportet intelligi, ſecũdum Azonem, vt etiam poſt decem vel viginti annos locum habeat actio pro finibus terminandis, quamuis de meis finibus aliquid præſcripſeris. Nam etſi ab initio ſine aliqua præſcriptione hoc conſtaret eſſe tuum, agere poſſem vt commodius termini imponantur agris, ita rixarum perimatur occaſio, &c. Si quæras quãdo incipiat currere præſcriptio huic actioni, Reſpondetur, ab eo tempore, quo incepit poſſe hæc actio intentari. Et incipit poſſe intentari, cùm fines cœperunt turbari, & ex eo naſcitur hæc actio, *ſecundum Azon. in ſum. tit. C. eod. tit.* Oldend.

Actiones forenſes dictæ ab eo, quod inſolentes ac temerarios debitores ad iudicia agamus: quoniam ſine cauſa recuſent ſolutionem, aut ſatisfactionem. Obſeruandum autem, quod actiones non niſi coram iudicibus & arbitris inſtitui ſolent, non autem coram arbitratoribus. *Zaſ. in §. omnium. Inſtit. de actio.* Spieg.

Actio funeraria, qua perſequimur, vt ſoluantur ſumptus funeris, hoc eſt, quidquid corporis cauſa, antequam ſepeliretur, conſumptum eſt. *l. funeris, in princip. ff. de ſumpt. funer.* Et eſt priuilegiaria, quoniam omnibus creditoribus præfertur negotium defuncti vel hæredis gerens, impenſam faciendo eo animo, vt reciperet: vtputà ſi quid impenſum eſt in illatione mortui, vel in locum in quem infertur parandum, vel in corpus cuſtodiendum, *l. at ſi quis §. funeris. §. funeris cauſa. §. hæc actio. § ſed interdum. ff. de religioſ. & ſumpt. funer.* Quia funus aliquantò generalius eſt, quàm exequiæ. Nam funus tota pompa eſt ſepeliendi, Exequiæ tantum viarum eſt ſolennitas, dum funus procedit. Rectè ergo actio iſta funeraria dicitur, quoniam totam ſepulturæ rationem complectitur, non exequiarum duntaxat. Oldend.

Actio furti, iure ſcripto eſt pecuniaria, duplo, aut quadruplo, iuxta differentias furti compenſanda. *Idem in §. ex maleficijs. eod.*

Actio furti concepti dicitur, quæ in eum intenditur, apud quem teſtibus præſentibus furtiua res quæſita & inuenta eſt: quamuis ipſe fur non ſit. *apud Imper. §. 4. de oblig. quæ ex delict. Paul. lib. 2. Sent. tit. 31.*

Actio furti manifeſti, ſecundum Azonem, locum habet, quando fur rem tenens, viſus vel deprehenſus fuerit, ſiue in publico, ſiue in priuato, vel à domino, vel alio, antequam perueniat ad locum, quo perferre rem deſtinauit. Si talis deprehendatur, vel cum re videatur, & ad eum deprehendendum occurriſti ei, licet abiecto furto aufugerit, furti manifeſti tenetur. *l. ſi quis [illegible] ff. de fur.* niſi ſurripientis mutetur ſtatus, vt tu mihi ſurripuiſti in ſeruitute, manumiſſus in furto deprehenderis cum

re furtiua. vel ſi tu pertuleris quo deſtinabas, teneris furti non manifeſti. cùm enim depræhenderis cum re furtiua, priuſquam eo loci pertuleris, quo deſtinaueras illo die manere cum furto, tunc fur eſt manifeſtus. *hæc omnia dicuntur. ff. de furt. & de pœn. d. 1. c. vulgaris.* Vtrum qui partem acerui frumenti furatur, totius acerui furtum faciat, & datur actio furti manifeſti in quadruplum. *Inſtit. de oblig. quæ ex delict. §. pœna manifeſt.* Oldend.

ACTIO furti non manifeſti competit, quandocunque prædictis modis furtum non manifeſtum probatur. *ff. eod. tit. l. manifeſtum. & in Inſtit. de oblig. quæ ex delict. naſcunt. §. nec manifeſtum.* Et etiam ſi vidiſti furtum fieri, te tamen abſcondiſti, cùm furtum faceret, ne te occideret, non eſt manifeſtum. *ff. eod. tit. l. ſi quis in ſeruitute. §. cæterùm.* Et datur hæc actio in duplum. *Inſtit. de oblig. quæ ex delict. naſcunt. §. pœna præalleg.* Oldend. dicitur autem nec manifeſtum ad imitationem legis 12. Tabul. olim enim, nec, pro, non, dicebatur. Et quod manifeſtum non eſt, hoc ſcilicet nec manifeſtum eſt. *auctore Caio in l. nec manifeſtum. ff. eod. tit.*

ACTIO furtim cæſarum arborum habet condemnationem aduerſus eum, qui arbores furtim cædit, inſcio & inuito domino. Et competit contra ipſum damnum dantem, ad duplum damni dati. In quo caſu etiam competit huic actio legis Aquiliæ: ita tamen, vt deducere poſſit in condemnatione, quod actor conſecutus eſt altera actione: *vt ff. arborum furtim cæſar. l. 1.* Et appellatione arborum etiam vites continentur. *ff. de arbor. caden. l. 1. §. arboris.* Item continetur edera, quæ impropriè dicitur arbor ex interpretatione, & plerunque arboribus hæret. *ff. arborum furtim cæſarum. l. vitem. & in gloſſ. etiam.* & arundo non malè dicetur arbor, & idem de ſalicto, quando iam radices immiſit, *vt eadem l. vitem. iuncta gloſ.* Oldend. Quod autem nondum concepit radices arbor non eſt, at bene arbor manet, cuius etiam radices viuere deſierunt, modo adhuc terra contineatur. Sed & ea adhuc arbor dicitur, quæ ſubuerſa radicitus etiam nunc reponi poteſt. Sunt & ſtirpes, oleæ, arbores. *Iuſtinia. in legib. ruſticis.*

ACTIO furti non exhibiti aduerſus eum datur, qui furtiuam rem apud ſe quæſitam & inuentam non exhibuit. *ait Imper. §. 4. de oblig. quæ ex delict.* Oldend.

ACTIO furti oblati competit ei, cui res furtiua oblata eſt, vt apud eum potius, quàm eum qui obtulit, conciperetur: *ait Imper. §. 4. de oblig. quæ ex delict.* Oldend.

ACTIO furti prohibiti aduerſus eum eſt, qui furtum quærere teſtibus præſentibus volentem, prohibuerit. *§. 4. de obligat. quæ ex delict.* Oldendorp. Verum omnes iſtæ actionum ſpecies in deſuetudinem abierunt, cùm & prædurum & magna ſurripiendi occaſio eſſet huiuſmodi requiſitori rei furtiuæ in aliena domo, ideoque prohibita: niſi cum matura cauſæ cognitione, ſi forte per famam conſtaret, rem furtiuam apud aliquem eſſe. *§. conceptum. Inſtit. eod. tit.* Tunc enim permittendum eſt ex cauſa, præſertim ſi periculum eſſet, rem furtiuam apud poſſeſſorem perituram, aut ſuſpectum de fuga. *l. 1. §. hoc autem. ff. de ſeru. fugit. l. 2. C. eod. tit.*

ACTIO furti ope conſilioque facti aduerſus eum datur, cuius ope conſilioque furtum factũ eſt. *ait Imper. §. 9. de oblig. quæ ex delict.* eius formulam Cic. *lib. de nat. 3.* hanc fuiſſe ſcribit, [ope conſilioq; tuo furtum aio factum eſſe.] Hot.

ACTIONES generales. Vide, Generales actiones.

ACTIONES hæreditariæ vocantur, quæ ad hæredes, vel contra hæredes propagãtur & intentantur. Item, quæ ab hæredibus, vel contra hæredes initium ſumunt.

ACTIO honoraria à Modeſtino, *l. 25. ff. ad S. C. Velleian.* prætoria actio appellatur. *Connanus libr. 6. cap. 8.* Hic verò ſciendum quod quædam actiones conceduntur hæredibus, & in hæredes: quædam verò hæredibus, ſed non in hæredes: quædam denique neque hæredibus, neque in hæredes conceduntur. *§. non autem omnes. Inſtit. de perpet. & temp. actio.* Et colligitur paſſim ex libris Pandectarum hæc diuiſio. Hæredibus, & in hæredes competunt actiones, ex contractibus, vel quaſi contractibus, ciuiles, prætoriæ, in rem, & in perſonam. Modo tamen ſciamus hæredem teneri in rem actione, non tam quod hæres, ſed quod poſſeſſor rei litigioſæ. Paulus *l. ſi in rem. ff. de rei vendic.* [Si in rem (inquit) actum ſit, quamuis hæres poſſeſſoris, ſi non poſſideat, abſoluatur: tamen ſi quid ex perſona defuncti commiſſum ſit, omnimodo in condemnationem veniet.] Id quod eſt valde notandum propter formam libelli & poſitionum, ſicut appellamus. nam qui ab hærede peteret rem, nec faceret mentionem poſſeſsionis eius, non rectè videretur petere. Hæredibus, & non aduerſus hæredes conceduntur actiones, ex maleficijs, vel quaſi maleficijs, priuatis, aut publicis. Item ex contractibus, in quibus teſtator doloſè verſatus eſt, cum nihil inde ad hæredẽ peruenerit. *d. §. non autem omnes.* Eſt enim (inquit) certiſsima iuris regula, ex maleficijs pœnales actiones, in hæredem rei non competere. Exempli gratia, furtum paſſus, habet actionem furti aduerſus furem, quam hæres eius in eũdem furem rectè poteſt aut exercere, aut cœptam proſequi: ſed mortuo fure, hæredem illius, neque dominus rei furtiuæ, neq; ſucceſſor conuenire poteſt, niſi aliquid ex furto perceperit, vel dolo malo fecerit, quo minus perciperet. Nam eſt conſtitutum (inquit Vlpianus) turpia lucra ab hæredibus quoque extorqueri, licèt crimina extinguantur. *l. in hæredem. in princip. ff. de calumniat.* Hæredis autem appellatio, non ad proximum duntaxat, ſed etiam ad vlteriores hæredes, omneſque ſucceſſores pertinet. *Vlpian. l. hæredis. Paulus l. ſciendum. ff. de verb. ſign.* Oldend.

ACTIO hypothecaria, quæ & quaſi Seruiana, & vtilis Seruiana, interdum Seruiana, & Pignoratitia vocatur, eſt actio in rem, per quam creditores, quibus res aliqua ſiue mobilis, ſiue immobilis oppignorata eſt, rem illam, ſi fortè in alterius poſſeſsionem inciderit, ſibi vindicant. *vti docet Imper. §. 7. de actio.* Hotom. Cæterùm cum creditor poſſeſſori permittit vt vendat, extinguitur illa actio, quia intendere eam non poteſt contra poſſeſſorem cui remiſit, obſtaret enim exceptio: nec contra debitorem cum rem non poſſideat. Non videtur autem conſenſiſſe, inquit Marcellus *lib. 8. §. 10. quibus mod. pign. vel hypoth.* creditor, ſi ſciente eo debitor vendiderit, cum ideo paſſus eſt venire, quod ſciebat vbique pignus ſibi durare. ſed ſi ſubſcripſerit in tabulis emptionis, cõſenſiſſe videbitur, niſi manifeſtè appareat eum deceptum eſſe. quòd obſeruari oportet: ſi tamen admonitus non contradicat, aliud dicendũ eſt. *l. 6. C. de remiſſ. pign. Connan. lib. 4. cap. 19. num. 4.*

ACTIONEM impertinentem proponere dicuntur, qui ſine certa facti & iuris, ſeu actionis inueſtigatione, illotis (quod dicitur) manibus ad tractandas cauſas proſiliunt. Cauſam tam pernicioſi erroris Oldend. diſertè indicat, ſicut ex communi voto tenentur omnes. *iuxta l. eum qui nocentem. ff. de iniur.* Spieg.

ACTIO in calumniatores, datur contra eos, qui vt alijs falsò in iudicijs negotium faciant: vel ſi aliquod eſt, id non faciant, pecunia, vel alia re induci non verentur. *Ferr. in tit. de act.*

ACTIO incerti in iure dicitur, non quod ipſa in ſeſe cõplectatur incertos articulos, ſed propter diſiunctiuam petitionem, & incerti facti perſecutionem, videlicet vt reus aut præſtet promiſſa, aut condemnetur in id quod intereſt. *l. ob eam cauſam. ff. de præſcript. verb. l. fin. C. de rer. permut.* Prat.

ACTIO in factum dicitur, qua ſimpliciter ſpectatur id quod quilibet fecit, ſine certa negotij forma. Vnde & plures æquè tenet, *Vlp. in l. pen. §. vlt. ff. ne quis eum qui in ius voc. vi exim.* Hæc actio nihil medij habet concludendi, quam ipſum factum: vt quia hoc factum eſt, quia tu hoc feciſti, &c. Vide Zaſ. in § item ſi quis poſtulante. Inſtit. de actio. Hanc actionem in factum Forcatulus *dialogo 97. numer. 4. in Necyom.* dictam putat, quod ſecundum factum propoſitum concederetur, eamque generaliorem eſſe, quam actionem præſcriptis verbis, quæ ſolum pro conuentionibus competat. *gloſ. in rubr. ff. de præſcriptis verbis.* Actio in factum ex varijs figuris cauſarum oritur. *l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccleſ.* & pro maleficijs datur. *l. quia. ff. de præſcrip. verb. §. fin. Inſtit. ad l. Aquil.* Speculator *in tit. de actio. & petit.* triplicem dicit eſſe actionem in factum, generaliſsimam, generalem, & ſpecialem. At Iaſ. *in l. certi condict. ff. ſi cert. pet.* tenet quod ſit quadruplex.

ACTIO in factum ex iuramento, datur, vbi informiter iuratum eſt. *Zaſ. in tit. Inſtit. de act.*

ACTIO ingrati, id eſt, eius qui contemnit eum à quo benefi-

beneficijs adfectus eſt, *teſte da. Olden.* ciuili, atque ſummo omnium legiſlatorum conſenſu propoſita eſt, cuius fit mentio in l. pen. C. de lib. & cor. lib. dum dicit: quib. ingrati actio, ſicut ipſis manumiſſorib. deferetur. Naſcitur autem ex delicto ingrati, bifariam tamen. Aut enim conceditur ad reuocandum liberalitatis beneficium. & tunc quoniã perſonæ ſtatum reſpicit, velut præiudicialis, cenſetur in rem actio. Aut datur ad reuocandas res donatas, quib. ſe accipiẽs indignum fecit: tunc eſt in perſonã condictio ex lege. *ſi, ut tractatur in tit. C. de reuoc. don.* Spieg.

ACTIO ingrati, excepta Macedonum gente, nuſquam data eſt: vt ait Senec. *lib. 3. de benef.* [Nam cùm difficilis eſſet, inquit, incertæ rei æſtimatio, tantùm odio damnauimus, & inter ea reliquimus quæ ad vindices deos remittimus. nam optima beneficij pars perit, ſic vt certæ pecuniæ ex conducto aut ex locato detur. Hoc enim eſt in illo, quod dedimus vel perdituri, quod permiſimus accipientium arbitrio. ſi appello, ſi ad iudicem voco, incipit non beneficium eſſe, ſed creditum: nec erit glorioſa res, gratum eſſe, niſi tutum eſt gratum nõ eſſe.] Fabius *de ſcholaſtica exercitatione loquens libr. 7. cap. 4.* [In actione ingrati, inquit, quæritur an is cum quo agitur, acceperit beneficium: quod rarò negandum eſt: ingratus eſt enim qui negat, an quantum acceperit, reddiderit: an protinus qui non reddiderit, ingratus ſit: an potuerit reddere: an id quod exigebatur, debuerit.] Hæc quidem Hot. Sed & in liberos homines apud Perſas ingrati actionem datam vult Xenophon, nec diſſentit Seneca *loco præallegato. Comman. lib. 2. commen. cap. 7. circa fin.* meminit huius actionis ingrati Fabius. *lib. 7. cap. 5.* & Lucian. *in Abdicato* ὁ νόμος (inquit) τῆς ἀχαριστίας ἐπάγειν δίκας ... καὶ τῶν τοὺς εὐεργέτας μὴ ἀντευποιούντων.

ACTIO iniuriarum, non ius poſſeſsionis aſſequitur, ſed dolorem imminutæ libertatis, iudicio pœnaque mitigat. *auctor Cicero pro A. Cecin.* Spieg.

ACTIO inofficioſi teſtamenti, quæ interdum etiam Accuſatio, interdum Querela nominatur, dicitur ea quæ liberis exhæredatis datur, vt teſtamẽta parentum reſcindant, & à iudicibus poſtulent, vt ſi violatum officium cognoſcant, reſciſſo teſtamento hæreditatem ijs quibus naturæ iure debetur, adiudicent. *l. 1. & paſſ. ff. de inoff. teſtam.*

ACTIO in rem, quam vendicationem dicimus, eſt per quam rem noſtram, quæ ab alio poſsidetur, petimus. *l. 1. ff. de rei vindic.* Et ſemper aduerſus eum eſt, qui rem poſsidet. *§. 1. Inſtit. de act.* Et harum actionum alia eſt directa in rem actio, vt rei vendicatio: actio confeſſoria, & negatoria. Alia eſt actio in rem vtilis, quæ ſunt actiones de dominio non directæ, ſed vtiles, quæ ex æquitate dantur quandoq; non dominis, vt ſunt Publicianæ, quæ ex diuerſis cauſis competũt. *d. §. ſed iſta.* Et actio per quàm quæritur, an actor iurauit: & actio in rem de ſuperficie: & actio Fabiana, & Pauliana, & Caluiſiana: & actio in rem, quæ competit inter dominũ tabulæ, & pictorem. Sunt & aliæ in rem actiones, in quibus non de dominio, ſed de pignore agitur, ſicut Seruiana, & quaſi Seruiana, de quibus vide loco ſuo. Cæterum in rem actio, ſicuti legiſlator vtrobique explicat, eſt per quam rem noſtram petimus, quæ ab alio poſsidetur: debet quippe dominus eſſe, qui hac actione experitur. *l. in rem. ff. de rei vend.* ſaltem vtilis, veluti emphyteuta, vaſallus, aut ſuperficiarius. *l. 1. ff. ſi age. vectig.* cum autem adfinia ſint dominij, quaſi dominium (quod bonæ fidei poſſeſſor habet: quodque Bartolo placuit, inter ſpecies dominij collocare. *in l. min. §. fin. ff. de euic.*) & eius in re ſpecificum, (quod creditor habet, cui res pignoris nomine obligata eſt: aut is cuius prædio debetur ſeruitus) bonę fidei quoque poſſeſſori, & creditori ius in re habenti, datur in rem actio. *l. 1. ff. de publicia. §. æque. §. namque ſi cui. & §. item Seruiana de actio.* Debet item eſſe poſſeſſor, is contra quem agitur. *d. l. actionum. l. 1. C. de alie. iud. mut. cauſ. fac. c. examinata de iud.* Aut dolo deſijſſe poſsidere. *l. ſin autem. §. ſed & is. & l. is qui dolo. ff. de rei vend.* Habetur nanq; dolus pro poſſeſsione. *l. qui dolo. ff. de reg. iur.* Quod probatur, quem videlicet dolo deſijſſe poſsidere, eo ipſo, quod poſt oblatum libellũ, nõ poſsidet. Aut poſt denunciationem litis factæ alienauit. *Bart. in l. qui petitorio. ff. de rei vend.* poſſeſſoriſque verbum non coarctamus, ſed extentè accipimus, vt non tantùm naturalem aut ciuilem poſſeſſorem, verum etiam eum, qui detinet colonum, puta, commodatarium, conductorem, & ſi qui ſimiles ſunt, compræhendat. *l. officium. ff. de rei vend.* & hæc ſunt duo actionis in rem extrema, dominium videlicet, ex parte agentis, & poſſeſsio ex perſona rei conuenti. Habet quoque, vt dici ſolet, hæc actio duas cauſas, propinquam, vt dominium, vel quaſi, aut ius in re: & remotã, hoc eſt, titulum dominij: veluti ſi dicat actor, ſum dominus, quia emi, quia res mihi donata, teſtamento relicta, aut in dotem data eſt. Actio verò in perſonam, eſt, qua cùm eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid, vel dandum, obligati perſonam non egrediens. *d. l. actionum. & d. §. omnium.* deſcenditque ex contractu, vel quaſi, maleficio vel quaſi. *l. 1. ff. de actio. & obligat.* Nam ex contractu fuit obligatio. *l. ex placito. C. de rer. permut.* ex qua immediatè naſcitur actio. *l. licet. §. ea obligatio ff. de procurat.* Dicitur autem in perſonam, quia obligati perſonam perpetuò ſequitur. *l. fin. §. fin. ff. de contrah. empt. l. 1. §. ſi heres. ff. ad Trebel.* à cuius oſsibus euelli nunquam, aut ſeparari poteſt. *l. quis ergo caſus, vbi Accurſ. ff. de pecul.* Hincque patet, actionem in perſonam, duas quoque cauſas habere, propinquam & remotam. Propinqua eſt obligatio, quæ mox, vt diximus, parit actionem. *d. §. ea oblig.* Remota eſt contractus, ſiue maleficium, ex quibus licet actio deſcendat. *l. 1. ff. de act. & oblig.* non tamen, vt vocant, immediatè, ſed alio mediante, nempe, obligatione. *d. l. ex placito. Accurſ. in l. 2. in princ. ff. manda.* Has autem cauſas, propinquas & remotiores. Accurſ. & cæteri belliſsimè tractant. *in l. 1. ff. de eden. & in l. & an eandem. ff. de except. rei iud. Coraſ. lib. Miſcell. 6. cap. 5.*

ACTIONES in rem ſcriptæ dicuntur, quæ vi ipſa in perſonam quidem ſunt, ſimpliciter tamen & abſolutè ſine vllius perſonæ notatione ſcriptæ & conceptæ ſunt. Veluti in actione, Quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo. *l. 1. ff. quod met. cauſ.* vox ſanè diuina, quam Deus Opt. Maxi. poſuit in ore prætoris. *Bald. in rubr. de contro. inueſtit.* Et hanc noſtram rationem colligimus ex Vlpiani reſponſo *in d. §. cum autem.* [Cũ autem, inquit, hæc actio ſit in rem ſcripta, nec perſonam vim facientis coerceat: ſed aduerſus omnes reſtitui velit, &c.] Sic omnia interdicta, præter Vnde vi in rem ſcripta dicimus: cùm dixerit Vlpianus. *l. 1. §. fin. ff. de interdict.* Interdicta omnia, licèt in rem concepta videantur, vi tamen perſonalia ſunt.] Excepit autem Iuriſconſultus, Vnde vi interdictum, quod eius verba ſcripta, aut concepta in rem non ſint: ſed ad perſonam ſpectent, & referantur. Nam dixit Prætor. *l. 1. ff. de vi & vi armat.* [Vnde vi tu eum deiecisti, aut familia tua deiecit, de eo quod tunc ille ibi habuit, tantummodo intra annum, poſt annum vero de eo quod ad illum qui vi deiecit peruenerit, iudicium dabo.] Neque abſimile eſt, quod Vlpianus dixit. *l. iuris gentium. §. pactorum. ff. de pact.* [Pactorum quædam in rem, quędam in perſonam eſſe. In rem ſunt, quoties generaliter paciſcor, ne rem petam: in perſonam, quoties ne à perſona, veluti ne à Lucio Titio petam.] Sed deſit auctoritas, deſint ciuiles rationes: ſatis ipſum hoc veriſsimum eſſe, vel ex verbis ipſis euincitur, &c. *Coraſ. libr. 1. Miſcell. c. 22.* Nam in rem, vetus locutio eſt, quæ, vt ſuo loco docebimus, nihil aliud ſignificat, quàm generaliter, infinitè, & ſine certæ alicuius perſonæ deſignatione. Itaq; Perſonales actiones ſemper aduerſus eundem, hoc eſt eum qui in ijs nominatus eſt, dantur: at hę aduerſus quemuis. Vide, in rem,

ACTIO inſtitoria dicitur, qua dominus inſtitorem conuenit, vel per inſtitorem cõuenitur. Eadem item competit, cùm dominus filium, vel ſeruum, vel alium liberum hominem præponit certæ negociationi quæſtuariæ: putã emẽdis & vendẽdis libris: quia iſte qui præponitur, nominatur Inſtitor: atq; ideo quod contrahitur ſecũ, datur actio inſtitoria. *Zaſ. in §. actionum. Inſtit. de action.* Ideo autem Inſtitoria appellatur, quia qui negotiationib. pręponuntur, Inſtitores vocat. *§. eadẽ ratione. Inſtit. Quod cum eo. &c.* Præpoſitus autem certæ rei gratia durat, donec remoueatur, etiam poſt mortem eius qui præpoſuit. Quinimo ſi pupillus hæres ei extiterit qui præpoſuerat: obligabitur quamdiu præpoſitus manet. Remouendus enim fuit à tutoribus ſi nollent opera eius vti. *l. ſed & ſi pupillus. de inſtitut. actio.* & hoc eſſe receptum propter vtilitatem

promiſcui

promiſcui vſus teſtatur Paulus *l. ſi quis mancipijs. §. ſi impubes. ff. eo tit. Adde Taboetium in topico militiæ for. & legal. diſcip.*

ACTIONES interrogatoriæ olim introductæ erant, quibus alter ab altero ad reſpondendi neceſsitatem compelleretur. Sed hodie ad hoc officium iudicis viſum eſt ſufficere. *l. vbicunque. ff. de interro. acti.* Spieg.

ACTIO iudicij mutandi cauſa facta continet damnum, quod propter duriorem cauſam ſuppoſiti aduerſarij paſſi ſumus. Spieg.

ACTIO iudicati. Quære, Iudicati actio.

ACTIO iuriſiurandi eſt, qua actor petit reum ad præſtandum illud condemnari, quod delato per eum ſacramento, & per iudicem comprobato, ſibi deberi iurauit.

ACTIO legis tum propriè dicebatur, cùm executio facienda erat, quæ in inuitos iuſſu legis fiebat. ſiquidem vſque ad ſententiam nõ tam legis iuſſu agi videbatur, quàm ipſorum litigantium ſponte. Porrò legis actionem apud eum dici Alciatus exiſtimat, qui merum & mixtum imperium habet, ſeu ius exequendi. Siquidem lege agere, apud idoneos auctores, quos idem citat, eſt capitalem ſententiam exequi. *c. 2. lib. 3. Parerg.* Quære Lege agere.

ACTIONES legis, id eſt legitimæ actiones, appellatæ, quòd in certas formas redactæ, quibus homines inter ſe diſceptarent. Vide item, Legis actio. Spieg. Apud eum dicitur eſſe legis actio, cui lex nominatim tribuit eius rei cognitionem. velut ſi ita lex loquatur, [Apud conſulem, proconſulem, præſidem, adoptare liceat,] id etiam iſti poterant facere in aliena prouincia & in cauſa ſua *Comm. lib. 2. cap. 15.*

ACTIO legis Aquiliæ aliàs damni iniuriæ dicta. Nam de damnis tractat culpa datis, etiam ab eo, qui nocere voluit, vt iniuriam accipiamus nõ quemadmodum circa iniuriarum actionem, cõtumeliam quandam, ſed quod non iure factum eſt, hoc eſt contra ius: putà: ſi culpa quis occiderit, vel aliud damnum dederit: Porro dicta Aquilia ab Aquilio Tribuno plebis qui eam à plebe rogauit. *l. 1. ff. ad l. Aquil.* Eſtque directa & vtilis: directa quæ datur domino aduerſus eum qui corpore ſuo immediatè, & vt VLpia. dicit, ſuis manibus damnũ dedit, vt ſi quis hominem vel pecus quouis telo læſerit aut occiderit, aduerſus eum qui præcipuè damnum dedit. vtilis vero in eum, qui aliquo medio cauſam damni præſtitit, vt ſi quis aut impulit corrumpentem, aut pecus fame necauit, aut exagitauit in puteum pernicioſum. *l. item ſi obſtetrix. ff. ad l. Aquil. Inſt. §. vlt. eod. tit.* Quod ſi tam remota fuerit damni dati cauſa, vt quis ſuo corpore non videatur nocuiſſe, tunc quia de tali ſpecie non tractat lex Aquil. datur actio in factum, quam ea ratione ſubſidiariam vocant: *cuius meminit Paulus in l. ſi ſeruum meum. in fin. ff. eod. tit. Pomponius in l. quia actionum. ff. de præſcri. verb.* Olden.

ACTIO legis Agrariæ in eum datur qui terminum eiecerit, locoúe mouerit ad pœnam quinquaginta aureorũ ex lege agraria, quam Caius Cæſar tulit. *ff. de ter. moto.* licèt olim Numa pœnam capitalem conſtituerit in eum, qui lapides finib. mouiſſet: impunè enim occidi poterat, quare ſacros, id eſt, inuiolabiles eſſe voluit. *Myſing. §. quadam. Inſtit. de act.*

ACTIO liberalis, inter præiudiciales numeratur S. C. introducta, *cuius meminit Vlp. in l. cognitio. ff. de lib. cauſ.* tametſi Prætor tã multa adiecit, vt propemodũ diſputabile videatur, vtrũ Senatui, an verò Prætori tribuenda ſit hæc actio. Quare Iuſtin. *in §. præiudiciales. Inſt. de act.* Ex quibus (inquit) ferè vna illarum legitimam cauſam habet, per quam quæritur, an aliquis liber ſit. cæteræ verò ex ipſius Prætoris iuriſdictione ſubſtantiã capiunt. Quod Accurſ. non percipiens, rem planam, vt atteſtatur Old. inuoluit. Spieg.

ACTIO locati, ſiue ex locato, eſt actio in perſonam per quam qui quempiam vel in prædio colendo, vel in opere faciendo locauit, ea quæ in contrahendo conuenerunt, illum ex æquo & bono præſtare cogit. *l. 2. & 17. C. locat. l. ſi merces. 25. ff. eod.* Hotom.

ACTIO malè iudicati. Hæc, teſte Dn. Old. meritò iudicantium temeritas reprimenda fuit, quomodo nullum in republica genus hominum pernicioſius nocere poteſt, quàm iudices, ſi concredita ſibi poteſtate abutantur. Itaq; fuit introducta hæc actio in factum. *in l. vlt. ff. de extraor. cogn. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delict. naſc. §. vlt. l. ſi filiusfamilias. ff. de iudic. l. vlt. C. de pœnis iudic. qui mal. iudic.* Competit autem non ſolùm aduerſus iudices, qui malè iudicârunt. ſed & aduerſus arbitros, & arbitratores, quoniam in ijs eſt eadem ratio, ſiue frequentiam arbitriorum ſpectes, ſiue functionẽ iudicandi reſpicias, in qua non minus illos, quàm ordinarios magiſtratus ſanctè ac diligenter verſari oportet.

ACTIO malæ tractationis, aduerſus maritum facto diuortio dabatur vxori, diuortij culpam in illum transferenti. *Fabius lib. 7. cap. 4.* Non diſsimiles autem abdicationum actionibus ſunt malæ tractationis actiones. nam & ipſæ habent eandem in accuſationibus moderationem. *Idem lib. 4. cap. 2.* Sed in ſcholaſticis quoq; nonnunquã euenit, vt pro narratione ſit propoſitio. nã quid exponet, qui Zelotypum malæ tractationis accuſat? cum totũ crimen vno verbo in qualibet actionis parte poſito ſatis iudicetur. *Eiuſque iudicij exemplum extat apud eundem Declamat. 8. & 18.* Hotom. *ex Comm. com. libr. 8. cap. 12. nu. 4.* Non poterat tamen vxor de parricidio virum accuſare, cui ſolũ actio de moribus permittebatur: in quam non videtur includi poſſe parricidij crimen. *Fab. ibidem.* Hodie autem contra ſtultos maritos, & intus & in cute nequam, in vxores obſequentes & honeſtas crudeliter ſæuientes datur condictio ex lege, *Nouell. de diuor. ſis c. & ſolut. matrim. Conſtit. 117.* Nam licet maritis ad exemplum propinquorum ius emẽdandæ vxoris concedatur, non tamen adeò eſt extendendum, vt domeſticam correctionem excedat, & in atrocitatem vertatur. *l. 1. C. de emendat. propinq. Oldendorp. claſſe 7. actione 12.*

ACTIO malè geſtæ procurationis, in foro nominatur à Fabio *lib. 7. cap. 4.* Hot.

ACTIO mandati directa competit mandatori & eius heredi, qui alicui mandatum dedit *ff. eod. tit. l. ſi verò. §. fin. & l. ſi mandato Titij. 1. reſponſo. & §. 1.* & contra mandatarium, vel procuratorem poſt mandatum ſuſceptum. *ff. eod. l. ſi vero non remunerandi. §. 1.* Et in quantum intereſt id factum eſſe, quod mandaui, puta mãdaui vt fundum emeres, ſi mea intereat emi, teneberis poſt mandatum ſuſceptum, tamen ſi eundem fundum ego ipſe emo, vel alius mihi (neque intereſt aliud) ceſſabit hæc actio, ſecundum Azon. *ff. eod. tit. l. ſi procuratorem. §. mandati actio.* Oldend. Et ita quidem actio mandati nulla eſſe poteſt, niſi noſtra interſit aliquid factum eſſe, aut non eſſe. cur enim fruſtra litigem cum eo, qui mihi nullum damnum attulit? quanta, aut omnino quæ litis æſtimatio iniri contra eum poterit, qui nihil nocuit? *Comm. lib. 7. cap. 14.*

ACTIO mandati contraria competit mandatario. *ff. eod. titul. l. ſi verò non remunerandi. §. contrario.* vel procuratori ad expenſas aduerſus mandatorem, ſi verò aliquid erogauerit vtiliter, in eo non habet mandati iudicium, ſed tantum negociorum geſtorum ſecundum Mar. licèt Ioan. & Accurſ. contrà. *prout legi. & no. Inſtitut. eod. titul. §. is qui. & ff. eod. l. ſi pro te. cum l. ſeq. in prin. & C. de neg. geſt. l. fin. in gloſſ. vltim.* Si verò mandauerim tibi, vt fundum mihi emeres, etiamſi nondum precium ſolueris, ages mecum mandati vt ſuſcipiam obligationem, qua teneris venditori: Nam & ego agere poſſum vt cedas mihi actionem empti. *ff. eod. tit. l. ſi mandatu meo. 45.* competit ergo breuiter actio mandati directa contra illum qui mandatum ſuſcepit adimplendum, cum primò cogi non poſſet, vt ſuſciperet mandatum, in quantum interfuit mandatoris factum fuiſſe quod mandatur. Et rurſus ipſi mandatario, qui mandatum ſuſcepit, competit actio mandati contraria ad impenſas, ſi quas fecit ratione mandati ſuſcepti, ſi fines mandati non exceſsit. Sed ſi mandatum exceſsiſſet in expenſis factis, non repetet ipſas per huiuſmodi actionem. Old.

ACTIONES mixtæ, ſunt, quæ duplicis generis naturam induunt, idq; duplici reſpectu ſit. Nam quædam mixtæ ſunt, quibus rem ſimul & pœnam, ex quibuſdam maleficijs perſequimur, vt in actione vi bonorum raptorum, Aquiliæ legis, & quæ datur contra eos qui relicta ſacroſanctis Eccleſijs legari vel fideicommiſsi nomine, dare diſtulerint. *§. ex max. ſi ijs. Inſtit. de actio.* Quædã vero mixtæ dicuntur, quod in ſe & actionis in rem & actionis perſonalis naturã habeant, ac in ijs vterque & actor & reus ſit.

l. acti-

abſinentia verbo.§.vlt.ff.de oblig.& action. tales ſunt actio familiæ herciſcundæ: communi diuidundo & finium regundorũ: quæ etiam duplicia iudicia dicuntur: quia vterque in his iudicijs duplex ius habet tam actoris quàm rei. *l. iudicium communi diuidundo.ff.fi.regun.l.a.circa finem.ff.com.diuid.* Eſt & petitio hæreditatis mixta vt Accurſius voluit, ſed ea potius realis eſt. *l.ſin autem.§.ſed & is.ff.de rei vendi.l.ſed etſi lege.§.petitio.ff. de petit. hæred.* licet propter perſonales præſtationes mixtarum actionum naturam quodammodo obtineat. *Bartol.in d.§.petitio,* Sed id tamen intereſt inter petitionem hæreditatis & alia iudicia. Quia tria hæc iudicia duplicia ſunt; id eſt, vterque in ijs eſt actor & reus. petitio hæreditatis eſt ſimplex, id eſt, vnus eſt qui agit, alter qui cum agitur. *l.regulariter.ff.de petit.hæred.* Sunt & aliquot aliæ actiones, quas plærique mixtas crediderunt, aut anomalas, vt quæ ſine certa lege ferrentur. Sed verius eſt eas perſonales eſſe, in rem tamen ſcriptas, quod ex illarum actionum natura ſatis apparere poteſt.

ACTIO Natiua. Vide ſupra Actio Datiua.

ACTIONIS naturalis debitores, licèt minus propriè debere dicantur: per abuſionem tamen intelligi poſſunt debitores, & qui ab his pecuniam recipiunt debitum ſibi recepiſſe. *auctor Vlpi.in l.fideiuſſor. §.fideiuſſor accipi poteſt.ff.de fideiuſſor.* Spieg.

ACTIO negatoria, quæ & contraria eleganter vocatur ab Vlpiano *in l. ſicuti.in prin. ff. ſi ſeruit. vind.* Iuſtinia. tractat eam *in §.contra quoque.Inſtitut.de act.* vide ſup. Actio confeſſoria.

ACTIO negociorum geſtorum locum habet, quando quis negocia aliena geſsit citra mandatum eius, cuius negocia ſunt.

ACTIO negociorum geſtorum, datur ex quaſi contractu: vt ſi tu geſsiſti negocia mea ſine mandato meo, cum eſſem abſens, coluiſti fortè vineam meam: iam nullus interceſsit contractus inter te & me, nihilominus teneor tibi actione neg.geſt. ſi aliquid expêdiſti, ſumptus feciſti. Et dicitur quaſi contractus. *Zaſ.in §.omnium.de actio.* Hinc itaque facilè patet quomodo mandati actio ab actione negociorum geſtorum diſcernatur, quia actio mandati cõpetit ei qui iuſſu alicuius negotia adminiſtrauit: negotiorũm vero geſtorum, ei qui non iuſſus eadem adminiſtrauit. bona fide *l.5. in princ.ff.mandati.* Duplex vero eſt negociorum geſtorum actio, directa ſcilicet & contraria: Directa hic deſcripta eſt, Contraria vero datur negociorum geſtori aduerſus dominum, ſi res vtiliter geſta ſit, vt præſtetur id quod impendit neceſſario vel vtiliter, non etiam voluptatis cauſa. *l.ex duobus.in princ.l.quæ vtiliter. in princ. ff. de neg.geſtis.* item vt liberetur ab obligatione pro domino negociorum ſuſcepta, & generaliter vt præſtetur ei indemnitas rerum geſtarum. *l.ſi mandatum.ff.de neg.geſt.l. 2. C. de ſent. quæ ſine cert.quant.prof.*

ACTIO noxalis eſt actio in perſonam, per quam is, cuius ſeruus noxam aliquam commiſit, aut litis æſtimationem ſufferre, aut ipſum hominem noxæ dedere cogitur. *vti docet Imp.tit.de nox.act.in prin.*

ACTIO noxalis de pauperie, eſt actio in perſonam, per quam is, cuius quadrupes, quæ cicurum numero ſit, alicui damnum dederit, aut litis æſtimationem præſtare, aut ipſam quadrupedem noxæ dedere cogitur. *l.1.ff.ſi quadrup.* vbi obſcuriùs Vlpianus eſt locutus, quum ait hanc actionem locum habere, quum feritate commota nocuit quadrupes: & paulo poſt, Quum contra naturam fera mota, pauperiem dedit. Significat autẽ eas, vt dixi, quę cicures ſunt, vt equum, bouem, mulum, quę nonnunquam feritate commota, id eſt, laſciuia quadam ferociunt, vt ſi mulam equus olfecerit: & tamen contra naturam, id eſt præter naturalem manſuetudinem, cicures enim natura ſunt manſuetæ. Verùm aliud eſt in ijs, quæ cicures non ſunt, ſed beſtiæ appellantur *eodem loco* ab Vlpiano, veluti vrſi, leones, pantheræ. In his enim ceſſat hæc actio. Hotom. Notanda itaque hic eſt differentia inter l. Aquiliam, noxalem, & de pauperie. nam ſi damnum à nobis ipſis detur. locum habet lex Aquilia: ſi à noſtris ſeruis, noxalis, ſi à noſtris quadrupedibus prodita eſt lege 12. Tabul. actio pauperiei: cuius ſimile iudicium apud Iſraëlitas olim fuiſſe palam eſt. *Exod.cap.21.* Et apud Athenienſes nota fuit illa ex lege Solonis βλάβην δίκην τετραπόδων quam Vlpian. *l.1. §.1.ff.ſi quad. paup.feci.dic.* eſſe definit damnum ſine iniuria facientis datum. Illud etiam porro hic ſciendum eſt, actionem pauperiei propriè competere, cùm quadrupes contra naturam damnum dedit, alioqui enim ſi ex conſuetudine naturali (vt ſi fortè bos depaſcatur obuia gramina, vel porcus glãdes) nulla prodita eſt actio, niſi ſit, quod iure ipſi domino imputes, tum enim ipſe meritò ſuo facto teneretur: & ſiquidem in tuo tuæ quadrupedes mihi damnum dederint, vt quia glandes ex arbore mea in tuum fundum deciderant, & tu ante triduum (quod mihi datur ad glãdem colligendam *l.1.ff.de gland.leg.*) dolo immiſiſti tuas quadrupedes, vt glandem meam depaſcerentur, teneberis mihi vtili lege Aquilia. *l.vlt.C.ad l. Aquil.* Aut ſi aliter immiſſæ id fecerint, in factum competit actio, quatenus tu ex eo paſtu locupletior es. *l. qui ſeruandarum. §. fin. ff. de præſcrip. verb.* Quod ſi in meo damnum mihi dederint tuæ quadrupedes, vel tua, vel tui paſtoris culpa immiſſæ, prodita eſt actio de paſtu pecoris. in qua locus non eſt deditioni noxæ, quia magis ex delicto domini, quàm ipſius quadrupedis agitur.

ACTIO oneris auerſi. Abolita eſt oneris auerſi nomenclatura, re tamen ipſa manente: videlicet vt quicquid de caſibus fortuitis conueniſſet, id per actionem ex locato & conducto exigeretur: *vt probat Bartol. in vulg.l.in naue Saufeij.& l.ſi quis fundum.in prin.ff.locat.& cond.l.licet.C.eod. tit.* Vide infr. Auerſione vel per auerſionem emere. Spieg. Cæterùm dicitur onus auerſum quod ad ſe auertit, aut à domino auertit conductor eius vehendi, qua ex cauſa modo furti datur, modo oneris auerſi actio. vtraque ad eundem finem, & vt Connanus arbitratur eiuſdem pœnæ, vt ſatis futura eſſet actio furti, niſi iuris ſubtilitas refragaretur, quo nemo in re ſua furtum committere poteſt, itaque in hac conductionis ſpecie, nouo & alieno nomine oneris auerſi introducta eſt actio, eiuſdem cuius furti, poteſtatis. *Connan.lib.7.cap.11.*

ACTIO oratoris dicitur pronunciatio cum geſtuum ac vocis moderatione. Vnde hiſtriones, fabularũ actores dicuntur, non geſtores. *teſte Roterod.* Spieg.

ACTIO Pauliana, à Prætore Paulo inſtituta eſt, qua creditores quorum in fraudem bona ſua debitor alienauit, bonorum poſſeſsione à Prętore impetrata, ea bona perinde ac ſi nunquam à debitore tradita fuiſſent, vindicare poſſunt. nam, vt ait Paulus *l.38.§.3. ff. de vſur.* per actionem Paulianam quæ in fraudem creditorum alienata ſunt, reuocantur. nam Prętor id agit, vt perindè ſint omnia, atque ſi nihil alienatum eſſet. Cùm itaque ex maleficio ſit, quod per fraudationem admittitur, non eſt dubitandum quin exemplo actionis Fabianæ in perſonam ſit, *l.1.§.hac actio.ff. ſi quid in fraudẽ pat.l.is qui à debitore.ff.quæ in fraud.credit.* Et quod Imperator *in §.item ſi quis. Inſtit.de act.* in rem actiones enumerans, hanc tractat, non ideo id fecit, quod eam in rem eſſe duxit, ſed quia cum de reſciſſorijs perſecutionibus incidiſſet tractatio, noluit hanc præterire, quò magis omnium huiuſcemodi remediorum catalogum in vno loco haberemus. Oldendor.

ACTIONES perpetuæ dicuntur, quæ olim nullo temporis ſpacio terminabantur: cuiuſmodi erant omnes ciuiles actiones, id eſt, quæ ex legibus, S. C. aut conſtitutionibus naſcuntur. nunc autem in rem actiones decem aut viginti terminantur annis. perſonales verò triginta. *§.1.de perpet.& temp.act.l.3.C.de præſcrip.30.ann.* Hot.

ACTIO per quam quæritur, an actor iurauerit, ſecundum quoſdam datur ei, qui cum peteret rem ſuam, delato ſibi iureiurando ab aduerſario, eam ſuam eſſe iurauit. ab eo enim rem ſuam, petit actione in factum qui iurauit ſuam eſſe. *ff.de iureiurand.l.nam poſtea.§.1.& §.fi.* Si verò rem ſuam ſibi traditam poſtea amiſit & ille cui detulit iuramentum, eam nactus ſit, aduerſus eam Publiciana competit actio. *ff.de Publiciana act.l.cum qui.§.ſi petenti.* Vbi dicitur, ſi mihi petenti rem, iuramentum detuleris, iuraueroque rem meam eſſe, competit mihi Publiciana aduerſus te. tamen quomodo hoc debeat intelligi, ibi notatur plenè, & ſolet iuſiurandum referri ei qui detulit. *C. de re. cred. l. generaliter. §.omne igitur.& §.ſed iuramento.* Olden.

ACTIO

ACTIO perſonalis competit ad dandum, hoc eſt, ad transferendum dominium. *Zaſ. in §. ſic itaque diſcretis. Inſtit. de actio.* Eſtque propriè qua in perſonam agimus, vt quis nobis det, faciat, reſtituatúe aliquid. ſic appellata, quod obligati perſonam ſemper ſpectet, nec aduerſus alium locum habeat. *l. actionem. verſ. in perſonam. ff. de act. & oblig.* ſed obligatæ perſonæ viſceribus perpetuò adhæreat. *l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. l. vlt. ff. de contrah. empt.*

ACTIO pignoratitia contraria datur creditori contra debitorem, & datur ad multa. Si enim decipiatur à debitore, vel ipſa re, vel eius propoſito, quia obligauit ei rem alienam, vel alij pignoratam, tenebitur ei debitor pignoratitia contraria. *ff. de pign. act. l. tutor. §. contrariam. iuncta l. ſi quis in pignore. §. fina.* & ſi debitor malitioſè verſatus ſit obligando æs, vel ſtannum pro auro vel argento. *ff. d. tit. l. 1. §. ſi quis in pignore 2. reſponſo.* Vt ſi obligauit ſeruum per quem dãnum datum eſt, puta furtum, vel aliud huiuſmodi, & hoc ſi ſciuit, tenetur in ſolidum, id eſt, in totum. ſecus ſi ignorauit, quia tunc liberabitur noxæ deditione, ſcilicet dando ſeruum pro noxa. In his competit hæc actio ſecundum Azonem & alios. *hæc probantur. ff. eodem tit. l. ſi ſeruum pignori.* Item ſi creditor in pignore vel hypotheca fecerit impenſas neceſſarias, hoc eſt, ſine quibus res aut omnino peritura, aut deterior futura erat. Sed & retentione pignoris vti poteſt. *l. ſi neceſſarias. ff. de pign. actio.* Hinc ſecundum Azonem agit creditor actione pignoratitia, Si ſeruos pignoratos artificijs inſtruxit: ſi cœperant imbui antequam ſibi pignorarentur, vel debitoris voluntate creditor eos inſtruxit. ſed ſi nihil horum interceſsit, ſiquidem artificijs neceſſarijs eos inſtruxit, ſecundum Azonem erit actio cõtraria. *ff. eod. tit. l. ſi ſeruum.* Quinetiam ſi debitor precario rogauerit, aut conduxerit vſum pignoris à creditore, tunc conceditur hæc contraria actio creditori aduerſus debitorem, vt æquè bonum pignus reſtituat, vel det id quod intereſt creditoris ſine corruptione fuiſſe reſtitutum. *l. ſi pignore. § ſi poſt diſtractum. ff. de pign. act.* Olden.

ACTIO pignoratitia directa competit debitori poſt ſolutionem totius debiti contra creditorem, qua poſtulat ſibi reddi pignus. *l. ſi rem alienam. §. omnis. ff. de pign. act. Inſtit. quibus modis re contrah. oblig. §. final.* vel contra eius tutorem vel curatorem, ſi pignora acceperunt. *ff. eod. tit. l. ſolutum. §. fin.* & habet locum non modò ſoluto debito, ſed & aliter ſatisfacto, quemadmodum voluit creditor, licet non ſit ſolutum, vt ſi pignora alia data ſunt creditori, vt à primis recedat, vel fideiuſſores, ſiue res aliæ, vel precium, vel etiã nuda conuentio ſine precio vel pacto. Quotiens enim vult creditor recedere à pignore, videtur ſatis factum. ſi vt ipſe velit vel voluit cautum eſt, licet in hoc deceptus ſit ſui facilitate, *ſecundum Azonem. vt d. l. ſi rem §. omnis. & l. neceſſarias. §. ſi vnius.* Neque vero ſolum competit aduerſus creditorem ſine legitima cauſa pignus retinentem, ſed & aduerſus eum qui accepto pignore non numerauit pecuniam, & cum qui dolo vel culpa quacunque damnum dedit in pignore vtcunque reſtituto. *l. ſi cum venderet. §. vltim. ff. de pign. act.* Item aduerſus creditorem, qui pluris vendidit pignus quàm debitum eſt. *l. eleganter. §. ſi vendiderit. ff. de pig. act. l. pignorus. C. eod. titul.* Oldend. Porro vero hinc facile colligere eſt differentiam inter pignoratitiam & hypothecariam. Nã pignoratitia propriè datur debitori vt ſoluto debito pignus recipiat. *l. ſi rem. §. omnis. §. fin.* At hypothecaria creditor pignus contra quemcunque poſſeſſorem perſequitur, vt id videlicet teneat donec ei ſit ſatisfactum. *l. fundus. §. in vendicatione. ff. de pign. 11.* Pignoratitia in perſonam eſt. *l. vltim. de diſtract. pign.* Hypothecaria verò in rem. *l. ſi cum venditor ff. de euict. l. pignore. ff. de pign.* Atque ita perpetuo rem comitatur etiamſi per mille manus obambulet, *l. actionum ff. de act. & oblig. l. 1. C. vbi in rem actio,* nec poſsit debitor rem obligatam niſi cum ſua cauſa in alium transferre. *l. ſi conuenerit. 2. § ſi fundum. ff. de pig. act.* Habet tamen poſſeſſor, cõtra quem agitur hypothecaria, ius retinendi rem, oblata pecunia creditori. *l. Paulus. §. fin. quib. mod. pign. ſol. 3.* Pignoratitia eſt bonæ fidei. *§. actionum. Inſtitut. de act. 9.* Hypothecaria eſt ſtricti iuris. *d. §. actionum. 4.* Pignoratitia durat triginta annis. *l. ſicut. C. de præſcrip. 30. ann.* Hypothecaria non adeo certum & definitum tempus habet. Quandoquidem tertius poſſeſſor bonæ fidei, titulo ſubnixus, ei decem annis præſcribit, *l. 1. C. ſi aduerſ. credit.* Et ſi vel titulo careat, vel bona fide triginta. *l. cum notiſsimi. in princ. C. de præſcr. 30. ann.* debitor verò, & eius hæres, non niſi 40. annorum ſpatio. *d. l. cum notiſsimi. 5.* Porro refert plurimum an agatur Hypothecaria contra debitorem poſsidentem, vel eius hæredem, an aduerſus alium rei obligatæ poſſeſſorem. Illo quippe caſu, ſatis eſt probare rem nomine pignoris obligatam. Neque enim poteſt debitor obijcere, ſe dominum non fuiſſe. *l. rem alienam. ff. de pign. act.* Hoc vero, cum aduerſus tertium poſsidentem creditor experitur, rem præterea probare debet, tempore contracti temporis, in bonis debitoris fuiſſe. *l. ſi ſuperatus. l. & quæ nondum. §. 1. ff. de pign.*

ACTIO autem pignoratitia vtilis ſecundum Pla. datur ei, qui impignorauit rem alienam, ſine conſenſu domini, & poſtea dominus pignoris eſt, *ff. eod. tit. l. ſi rem alienam. & ff. de pign. l. 1. §. 1. & l. ſi Titio. cum ſequ.* & tam directa, quàm illa dantur principali & ſuis hæredibus, & contra hæredes creditoris. *vt poteſt probari. Inſtit. de perpet. & temp. act. §. non autem. & ff. de act. & oblig. l. 1. §. creditor. & Inſtitut. quib. mod. re contrah. oblig. §. fin.* Olden.

ACTIONES pœnæ perſequendæ gratia introductæ ſunt ex maleficijs, vel quaſi maleficijs, cum præter id quod nobis adeſt, exigimus aliquid, vindictæ, vel affectionis cauſa. nam quicquid ex bonis noſtris non eſt, pœna ſit oportet. *Papinianus l. ſeruum. ff. de ſer. expor.* Oldend.

ACTIONES pœnariæ dicuntur à Fabio, quæ à noſtris vulgo pœnales, quibus pœnam commiſſam perſequimur. Vt furti, rapinæ legis Aquiliæ. *Fab. lib. 7. cap. 4.* Sed etiam in formulis, cùm pœnariæ ſunt actiones, nos ita cauſam partimur an commiſſa ſit pœna, an exigi debeat. Hotom.

ACTIONES populares dicimus, quæ ſuum ius populo tuentur: *inquit Paulus in l. 1. ff. de pop. act.* inter Priuatas autem, Publicas & Populares hoc intereſt, quòd Priuatæ actiones ſunt quæ rei priuatæ ſunt. & ei ſoli, cuius intereſt, conceduntur. Populares verò non quod priuatim alicuius, ſed quod publicè intereſt, perſequuntur ac proinde cuiuis de populo conceduntur. veluti de albo prætoris corrupto, de ſepulchro violato. Publicæ verò accuſationes ſunt, quæ lege aliqua certa publicorum iudiciorum conſtitutæ ſunt: vt eius criminis de quo lex lata eſt, à certo Prætore quæſtio exerceatur. illæ à Prætore vrbano, hæ à Quæſtore certo exercebantur. *l. non diſtinguemus. 32. §. de liberali. ff. de recept. arb.* vbi Paulus ait populares actiones, maiores iudices habere debere. illæ pecuniariam, hæ capitis pœnam imponebant: illæ infamiam non pariunt, hæ pariunt omninò. Popularium autẽ aliæ Rempublicam directò, propriè, ac per ſe: aliæ coniunctim ſpectant. propriè, vt actio de albo corrupto. *l. ſi quis id quod. 7. ff. de iuriſd.* itaq; ſi plures petant, prætor magis idoneum deliget. *l. ſi plures. 2. de pop. act.* ac proinde nemo eam in bonis ſuis habere dicitur. *l. penult. eod. l. ſi quis pro eo. 56. §. vltim. de fideiuſ.* coniunctim, vt ſepulchri violati. in quibus is, cuius maximè intereſt, præfertur, ac propterea conſtituere procuratorem poteſt. *l. 3. eod. l. 3. de ſepul. vio.* De iiſdem popularibus actionibus Zonaræ locus *lib. 2.* intelligendus eſt, vbi ſcribit Romulum eos omnes qui ætate militari eſſent, in legiones diſtribuiſſe: *τοῖς δ' ἄλλοις,* inquit, *τῷ δήμῳ* [illegible] *quem locum ſic interpretor: Alijs verò, pro populo (id eſt. pro vrbana multitudine) eſt vſus: eoſque populi nomine appellauit. qua de cauſa etiam in libris ad leges pertinentibus, popularis actio vocatur, quæ à Græcis δημοτικὴ nominatur Sed eius loci fructus non ita magnus eſt. Hotom.

ACTIONES poſſeſſoriæ, quæ ex bonorum poſſeſsione conceſſa proficiſcuntur: ſicut dicimus hæreditarias actiones. *l. penult. §. ſed nunquid. ff. de bon. libert.* Spieg.

ACTIONES præiudiciales dicuntur, quæ veniunt ex præiudicato, id eſt, antè iudicato: ſic dictæ, quòd maiores & digniores cauſæ faciunt ſilere, & præeunt, id eſt, præiudicant minoribus. His agit pater erga filium, dominus contra ſeruum, patronus contra libertum, & e diuerſo, ſuper dominio, aut libertate. *Zaſius in §. præiudiciales.* Præiudicium,

dicium, vt docet Fabius *lib. 5. cap. 2.* aliquando ſignificat defenſionem non modo ex ſententia prius data. ſed & in futurum danda: vt cum petentem patris hæreditatem, nego eſſe filium: Sicque præiudicia accipi poſſe pro cauſis de quibus prius iudicandum eſt, cenſet Balduinus *in §. præiudiciales, Inſtit. de act.* quod earum definitio. vel finem allatura ſit negotio vel certam datura formam. Alij præiudiciales dictas exiſtimant, vel quod in ijs magnum præiudicium vertatur, vel quod alijs aptæ ſint præiudicare cauſis, vel quod per illas impediri videatur, ne præiudicium feratur: Verum illorum ſomnijs exploſis Reuard. *cap. 12. de præiudicijs.* Præiudiciales inde potius dictas putat, quod prius ad quas pertinent, cauſis per iudicem datum expediantur. Vide eum *dicto loco,* & in verbo, præiudicium. Hotom. Schard.

ACTIONES poſſeſsionis ius exequuntur regulariter ex interdictis, quibus aut adipiſci volumus poſſeſsionem antea non habitam, aut retinere, quam aduerſarius impugnat, aut recuperare, quam contra ius amiſſam intendimus. *§. ſequens, Inſtitut. de interdict.* Oldend.

ACTIO præſcriptis verbis, quæ ex conuentionibus innominatis datur, tùm videlicet, cùm cauſa ſubeſt (nam ex ſimplici nudáque conuentione, actionem non naſci conſtat. *l. iuriſgentium. in princ. & §. 1. ff. de pact. l. ſolent. ff. de præſcri. verb.*) præſcriptis verbis & nonnunquam in factum, dicitur. Etenim prætor, à quo olim actiones impetrabátur, *vt Cicero pro Cæcina,* certas actionum formulas, ad quas priuatæ lites accommodarentur, de ijs tantùm cauſis expreſſerat, quæ ad tuendam communis vitæ ſocietatem, præ cæteris neceſſariæ videbantur, *Cicero pro Roſcio Comœdo,* de reliquis, certam agendi formulam, non conſcripſerat, nec ſanè de omnibus poterat, ob variam, & emergentem quotidiè, de nouo negotiorum multitudinem. *l. 4. l. quia actionum. ff. de præſcri. verb.* Vnde (cùm de contractus nomine ambigeretur, actionem tamen dari, ex geſto negotio æquum erat) generalem actionem ex præſcriptis verbis, & negotio geſto, lex ciuilis inſtituit. *l. 1. ff. de æſtimat. actio. l. 1. 2. 3. & 4. & l. quoties. ff. de præſcr. verbis.* extra ordinem, ſic contrahentibus vtilitatis cauſa ſubueniens. *l. quæ religioſis. ff. de rei vend.* quam ideo præſcriptis verbis vocauit, & in factum, *l. ſi tibi polienda. in fin. ff. de præſcript. verb.* quod demonſtrato, per ſimplicem rei geſtæ narrationem facto, perinde vtiliter ageretur, ac ſi proprium & ſpeciale actionis nomen propoſitum fuiſſet, *l. non debet. in fin. ff. de dol. l. Titius. in fin. ff. de præſcrip. verb. l. cum mota. in fin. C. de tranſact. d. l. ſi tibi. in fine.* Quoniam verò, à iure ciuili inſtituta fuit, ciuilis paſsim appellatur. Vbi tamen nouus aliquis caſus emergit, quo nullam actionem, nec quidem incertam. ciuilis lex prodidit, & tamē actionem dari æquum eſt, Prætor (qui ius ciuile, vt Papinianus ait, ſubſequitur. *l. ſcio. ff. de teſtibus*) ſupplens in eo, quod legi deeſt, actionem in factum, vtilem tribuit. *l. quia actionum. & l. quoties. ff. de præſcri. verb.* eademque ęquitate, prodita fuit in factum exceptio, quoties videlicet, alia deficeret: & nihilominus æquum eſſet, actionem ab actore propoſitam impugnari. *l. apud Celſum. §. aduerſus. ff. de except. dol. §. 1. de except.* Et ideò Theophilus, hæc exceptio, inquit, in factum dicitur, quia ἐμπραγματικῶς, id eſt, narratiuè opponitur, *Theophilus d. §. 1. de except.* Præſcriptis autem verbis actio, nunc incerti, nunc incerta vocatur *l. iuriſgentium. verſicul. & ideò ff. de pact. l. rebus. C. de rer. permut. l. vt inter. C. de inutil. ſtipul. l. legem. l. cùm res. C. de dona.* ideò, quod nec certum habeat nomen, nec ex certa. definitaque conuentione deſcendat: nec item certa ſit ei à prætore data formula, ſed narratiuè tantum proponatur. *d. §. 1. de except.* Sanè & hæc exceptio à Prætore accommodatur, vbi ciuilis in factum deficit, ſicuti de actione iam diximus, *d. l. quoties. Coraſius in §. actionum. Inſtit. de action.* Vt tamen actiónem præſcriptis verbis & in factum minimè confundas, ſcire oportet, quod actiones in factum generaliſsima appellatione ſumâtur pro perſecutione ex quantumlibet varijs cauſarum tam ciuilium, quàm criminalium figuris: Actiones verò præſcriptis verbis aliquantò arctiùs referuntur ad varias duntaxat negociorum ciuilium figuras, quæ cùm innominatæ ſint, habent tamen nonnihil cognationis & ſimilitudinis cum nominatis contractibus. Vbicunque ergo in delictis, vel quaſi delictis dubitatur, quænam competat actio, ibi ſemper in factum agitur, non præſcriptis verbis: vbi verò de alicuius contractus actione ambigitur, & æquitas ſuadet actionem dari, tum vel præſcriptis verbis, vel in factum agi poteſt. Sunt ergo actiones præſcriptis verbis ex contractibus innominatis perſecutiones, vt is, cum quo contraximus, fidem ſuam liberet, ſicut verba quibus conuentio inita eſt, exigunt. Præſcribere enim hoc loco ſignificat ſtatuere, ordinare varijs pactionibus, quod fieri placuerit contrahentibus, cum non eſt alia huiuſmodi conuentionum forma. ac exitus, niſi vt ſeruentur ſecundum tenorem, & præſcriptum verborum. *Myn. §. actionum. Inſtit. de act.*

ACTIO præteritarum operarum, eſt quæ datur patrono vel hæredi extraneo, exigēti æſtimationem operarum ſeu fabrilium ſeu officialium operarum. *l. 4. ff. de oper. lib.* Cæterum non habetur præteriti temporis vlla ratio niſi poſt moram liberti. Mora verò deprehenditur ſi interpellatus à patrono recuſet. *l. 22. ff. eod. tit. vide Connanum lib. 2. cap. 8 num. 12.*

ACTIONES prætorias, qui dici putant omnes quas prætor daret, lapſi ſunt. Prætor enim, cuius auctoritas, quantum ad conſtituenda iudicia attinebat, ad ſummum perducta eſt faſtigium, ſcilicet ante ſuſceptam Imperatorum monarchiam, & ciuiles & ſuas actiones dabat, vel negabat. Vide infrà, Iudicia ordinaria. & Prætoriæ actiones. Spieg.

ACTIO prima, actio ſecunda, rectè dicitur pro inſtantia prima, inſtantia ſecunda. *Vide Oldend. op. in Copia.*

ACTIONES priuatas, reliquas omnes intelligimus, exceptis popularibus & publicis. Olden.

ACTIO protutelę introducta eſt à Prętore in fauorem adulti, qui ſub tutela quidem non fuit, eſſe tamen potuiſſet. quo tempore adminiſtrarentur negocia eius à protutore *l. 1. §. ſi quis quaſi tutor. ff. de eo qui pro tut.* aduerſus eum qui ſubijt officium tutoris. falsò putans ſe tutorem, cùm non eſſet, aut contrà, ignorans ſe tutorem, cùm reuera eſſet. *d. l. 1 §. quæro.* pro tutore autem negocia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſiue ſe putet tutorem, ſiue ſciat non eſſe, fingat tamen *l. 1. in princip. & §. 1. ff. de eo qui pro tutor. vel curat. neg. geſ.* Hæc verò duplex eſt, directa de qua iam dictum eſt: & contraria, quæ perſecutio eſt. de impenſis in rem pupilli vel adoleſcentis vtiliter & ex officio boni viri factis. *l. 1. ff. de contrar. tutel. & vtili act.* de quo infra in actione tutelæ: *Adde Tabuētium in ſuo topicorum iuris ſcr. & legal. diſcip* Schard.

ACTIONES proprietatis cauſam continent, quæcunque ad rem familiarem exigendam ſeu vendicandam iure dominij accommodantur, ſiue in rem, ſiue in perſonam. Itē, quæ propter reſpublicas inſtitui ſolent. Olden.

ACTIONES quaſi proprietatis cauſam complectūtur, quæ de rebus ſacris vel religioſis proponuntur, ſcilicet gratia prohibendi aut reſtituendi: harū enim proprietas nullius eſt. *§. nullius. Inſt. de rer. diuiſ. l. 2. §. quædā. ff. eod. tit.* Old.

ACTIO pro ſocio, quæ ex vtraque parte directa eſt, competit ab vſufructu quem ſolus alter ſociorum percipit, vel ſi dolum commiſit in rebus communibus. Nam locum habet, quando duo ineunt contractum ſocietatis, ita vt tam lucrum quàm damnum inter eos commune ſit. (zu gewin vnd verluſt geſelſchafft pflegen.) Et ſi aliquis ſociorum male & doloſe verſetur, tunc alteri contra eum datur hæc actio.

ACTIO publiciana, vt ſingulariter monuit Oldendorpius, duriciem & ſummum ius vendicationis attemperat: adeoque vt abſque huius beneficio illa inutilis ſit Proinde non mediocriter errāt, qui publicianam longo interuallo ſeparant à rei vēdicatione. Spiegel. Eſt autem actio Publiciana dicta à Publicio prætore, qui primus eam introduxit. *§. ſed iſtæ quidem. Inſtit. de action.* Eſtque duplex, & altera alteri ex aduerſo reſpondet. Prior ei conceditur, qui cùm rem alienam iuſta ex cauſa bonaque fide aliquandiu poſſediſſet, poſtea illam caſu amiſit. nā ſi is qui nunc poſſidet, dominus non eſt, Prætor æquius eſſe cenſet, eum qui iuſta ex cauſa illam acquiſiuit, quàm eum qui caſu eam nactus eſt. obtinere Itaq; permittit ei rem illam ita petere, quaſi iam vſucepiſſet, ſeu ceptam vſucapionem compleuiſſet, Etenim dicet actor, [Aio hāc rem ex iure Quiritium

tium meam eſſe, quaſi à me vſucaptam.] Nam ſi de tempore poſſeſſor opponat, iuuabitur actor, qui ex iuſta cauſa, rem à non domino bona fide accepit *l.cum qui.§.fi.ff.de publ.* Vt non minùs bona fides, quàm verum dominium actori quodammodo præſtare credatur *l.bona fides. ff. de regul.iur.* Poſterior autē aduerſo caſu datur, cùm quis aut Reipubl. cauſa abſens, aut apud hoſtes per ſubiectas ſibi perſonas rem alienam vſucepit: & is cuius res vſucapta eſt, neminem in ciuitate nanciſci potuit abſentis defenſorem, aduerſus quem agendo vſucaptionem interrumperet: nam Prætor ei permittit, ita rem ſuam petere, quaſi vſucapta non fuiſſet. *§.namque. & §.ſeq.de actionib. l. 1. & paſſ.ff.de publicia. in rem action.l.1.& paſſ.ff.ex quib.cauſ. maior.* Hotom. Et hæc quidem in rem, vulgo reſciſſoria dicitur. Qua abſens reuerſus, vſucapione, prætoris aditi auxilio reſciſſa, rem vindicabit tanquam ſuam, & perinde ac ſi nunquam vſucapta fuiſſet. *l.1.l.nec non.§ pen.ff.ex quibus.cauſ.maior.* Hæc etiam vtilis dicitur *l.3.C.de reſtit.l.vlt. C. quibus ex cauſis maior:* Nam reuera res amiſſa eſt per vſucapionem, & ideo directa non competit, quæ ſolis dominis datur. Cæterum beneficio prætoris, hi in quorum abſentię res vſucapta eſt, pro dominis habentur. Siquidem nemo videtur re excluſus, quem prætor in integrum reſtituturum ſe pollicetur. *l.nemo videtur.ff.de reſtit.in integ.* Schard.

ACTIO Quanto minoris, eſt qua emptor petit, vt venditor ſoluat id, quanto minoris res valuerit, cùm emeret eam. *l.2.C.de ædil.edic.* Eius interpretes duas ſpecies fecêre, alteram quantò minoris res eſſet empta, ciuilem: alteram detractione. vltimæ dictionis quanto minoris eſſet, prętoriam appellantes, earumque quatuor differentias conſtituentes Accurſius, Bart. Caſtr. Salic. & alij ferè omnes *in l.Iulianus. in princip.ff.de action.empti.* Sed Cynus *d.l.2.* & Fulgoſius, *d.l.Iulianus.* alijque numero quidem pauciores, rationibus non tamen inferiores, rectè exiſtimarũt hoc diſcrimen duplicis generis actionum, quanto minoris non eſſe recipiendum, non enim putant hac re ipſa differre. Quanti res eſt, & quãto minoris empturus quis eſſet. Nemo enim pluris emit, quàm re vera valere exiſtimat, quia non præſumitur quiſquam ſuum iactare. *l.cum de indebito.de probat.* Et inter hæc verba [Quanti ea res erit, & quãto minoris eam rem eſſe apparet] nihil intereſt, ſed in vtraque clauſula æſtimationem rei veram fieri placuit. *l. inter hæc verba.de verb.& rer.ſig.* & æſtimatoria hęc actio paſsim vocatur. *l.ſi quid venditor.l.bouem.§ aliquãdo.l.ſi hominem.de æd. edic.* & multum vrget aduerſus diſtinctionem illam duplicis generis quod ipſi Iuriſconſulti his verbis. [Quanti res eſt, & quanti venierit,] promiſcuè aliquãdo vno loco & in vna facti ſpecie vtantur. *l.ſi is qui heres §.eſt in poteſtate. de except.rei iudic.* de qua re latius Mudæus *d.l.Iulian.in princi.* vbi validiſsimè ab ipſo diſtinctio illa duplicis generis actionum, Quanto minoris, expugnatur. *Adde Taboëtium in ſuo tapico miſtiæ for.& legal.diſcip.* Schard.

ACTIO querelę inofficioſi, de qua voce pluribus infrà in ſuo ordine, locum habet duntaxat, cùm nullum aliud fuerit remedium, quo liberi ad bona defuncti parentis venire poſsint. *§.cum autem.Inſtit.de inoffi.teſtamen.* vnde vocatur vltimum adiutorium. *l. maximum vitium. C. de liber.præter.* & vulgò querelam ſubſidiariam dicunt. *in l. Papinianus. §. quis impubes. ff. de inoffic.teſtament.* Rectè autem diffinitur iudicium eſſe reſciſſorium, quia reſcindit obſtaculum (vt Olden.ait) exercendæ petitionis hæreditatis. Spieg.

ACTIO quod iuſſu dicitur, quæ aduerſus eum datur, cuius ſeruus ipſius iuſſu cum aliquo contraxit, vt ipſe in ſolidum quanti ea res eſt damnetur: nam qui cum ſeruo iuſſu domini contrahit, nõ ſerui, ſed ipſius domini fidem ſequi videtur. *l.1.& paſſim. ff. quod iuſſu.* Hotom. Iuſſus ergo longè alia ratio eſt, quàm mandati, nec enim is niſi in ſeruum cadit: ſic non ſeruus à creditore mandato domini, ſed ipſe dominus per ſeruum accipere exiſtimatur: ſecus eſt in mandato quod eorum ſit cauſa, qui non ſunt in noſtra poteſtate. *Connan. l.1.6.c.3.ad Senatuſc.Vell.*

ACTIO quod metus cauſa, datur ei, qui probabili vel iuſto metu coactus rem ſuam vendidit, tradidit, vel promiſit, aduerſus eum, qui metum intulit & in eum ad quem res peruenit: ſed intra annum erit quadrupli propter contumaciam nolentis rem reſtituere iuſſu iudicis ante lit.conteſt. poſt annum verò ſimpli *l.1.& ſequentibus & l.item ſi cum exceptione.1.reſpon.& §.poſt annum. & §.Pedius. ff. quod met. cau.* Eius natura tacitè cõtinetur, vt qui iudicis iuſſu ipſam rem reſtituat actori, abſoluatur, *Imper. Inſtitut.de actionib.§. item actio.* Prat. Oportet autem metum iuſtum fuiſſe, *l.1.ff. quod metus cauſa:* vt quia minimè vanus ſit, ſed qui vel conſtantiſsimum hominem percellere poteſt, cum vel mortis vel corporis cruciatum contineat *l. interpoſitas. C.de tranſact.* Et ideo præceptum principis, vel iudicis, qui alioqui ſæuire ſolitus eſt, iuſtum metum inducit. *l.2. C.de his qui per met.iud.non appel.* facta autem per metum, actionis iure reſcinduntur. Nonnunquam metus officio iudicis retractari ſolet, quod cõtingit quando vxor mariti, vel filius patris ſui minas metuens, aliquid præter ſuam voluntatem fecerit. *Bart.l.1.§.quæ onerandæ.ff.quarum rerum actio non detur.* Neque enim ſola patris vel mariti præſentia ſufficit, ſed minas acceſsiſſe neceſſarium eſt. *Iaſ.in §.quadrupli.nu.61.de act.*

ACTIO de rationibus diſtrahendis, competit pupillo vel adoleſcenti, aduerſus quondam tutorem, qui ex bonis pupilli aliquid abſtulit dolo, vel etiam ſine dolo, nec id retulit in rationes. Nec enim ſufficere arbitrati ſunt legumlatores, introductam eſſe actionem tutelæ, vt à tutoribus redderetur ratio, ni quoque liceret adulto impugnare rationem editam, & repetere res ablatas. Diſtrahere namque rationes in hoc iudicio dicitur pro eo, quod eſt accuſare fraudem vel culpam tutoris, qui rem ex bonis pupilli abſtulit, nec proinde retulit in rationes. Vlpianus diſpunctionem vocat ipſam rationis cancellaturam, *in l.complures.ff. de bon. auth. iudic. poſſ.* meminit huius iudicij Quintilian. *lib.7.c.4.* Schard.

ACTIO realis, eſt ex dominio, quaſi dominio, vel iure in re ſpecifico: perſonalis, ex obligatione. Spieg.

ACTIO recepticia, eleganti quadam loquendi forma dicta eſt, à recipiendo, hoc eſt, accipiendo: qua olim tenebantur argentarij, aut alij quiuis debitores, qui ſe pecuniam licèt non ante debitam, ſoluturos conſtituerant *l.2.C.de conſtit.pec.* ſic dicta quod omnem omnino obligationem, in ſe reus ſic conſtituens reciperet. *Coraſ. §. in perſonam.Inſtit.de actio.* In eam actionem (quòd ampla fuit, & latè patuit) venerat, quicquid promittebatur deliberatius & citra ſtipulationem rerum ſiue fungibilium, ſiue non fungibilium. *Zaſ.in §.in perſonam.Inſtitut.de actio.* Hæc actio, & rei vxoriæ, omnino ſunt ſublatæ. *Vide l.1.cap.de recept.act. & l.vnica.in princ.C.de rei vxo.act.* Spieg. Cæterùm, cum hæc actio alio modo conſtringeretur, hoc eſt, tantum in ijs rebus, quarum mutuum eſſe poſſet, locum haberet, & plerunq; anno vno finiretur: & dubitaretur, an quod in diem, vel ſub conditione debetur, rectè conſtitueretur: Iuſtinianus ſtatuit, conſtitutum, ad exemplũ ſtipulationis, & in omni rerum genere locum habere poſſe, & perpetuam actionē parere: & omnino purè conſtitui poſſe, quod in diem, vel ſub conditione debitum eſt. Balduinus.

ACTIO redhibitoria. Lege, Redhibitoria actio. hæc ſemeſtris eſt, quod mancipiorum vitia ſi quæ ſint, tanto tempore cognoſci poſſunt & incuria emptorum augeri, vt poſtea nequeant ſine magna venditoris fraude redhiberi. *Connanus lib.3.cap.11.num.5.*

ACTIONES rei perſecutoriæ ſunt, quibus id petimus, quod ex patrimonio nobis abeſt. *Paul.l.in honorarijs. ff.de act. & obligat. §.ſequens. Inſtitut.de action.* Prat.

ACTIO rei vxoriæ, erat olim actio in rem, per quam vxor dotem ſuam ſoluto matrimonio repetebat. Dos enim (vt ſcribit Boëtius) licèt matrimonio conſtante in bonis viri ſit, eſt tamen in vxoris iure, & poſt diuortium velut res vxoria peti poteſt. Et Imp. *l.penul.C.de iur.dot.* [dos & ab initio vxoris fuit, & naturaliter in eius permanet dominio. non enim quod legũ ſubtilitate tranſitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas deleta vel confuſa eſt.] hæc ille. Dabatur autem hæc rei vxoriæ actio, non ſolũ vxori, ſed & marito ad exactionem dotis quam ſemel præſtari placuit, qualiacunque verba fuerint, ſiue ſcripta, ſiue non. etiamſi in pollicitatione rerum dotalium ſtipulatio minimè fuerit ſubſecuta: dotis enim promiſsio ſpeciem eius contractus gerit, qui dicitur do vt facias, do dotem vt contrahas matrimonium, igitur ſubſecuto matrimonio poteſt ad dotem maritus

agere, etiam nudo pacto promiſſam, quandoquidem ex parte ſua cauſam impleuit pactionis. & hæc actio dicebatur rei vxoriæ: Sed poſtea Iuſtinianus ſanciuit, vt in huiuſmodi dotis conſtitutione intelligeretur ſtipulatio adiecta, ſiue ea interueniſſet, ſiue nulla, aut inutilis, *vt patet ex l. vnica. C. de rei vxor. acti.* Credo, vt etiam ante matrimonium contractum non eſſet pœnitentiæ locus, neque reuocari aut imminui poſſet ſemel dicta dos, vt ſi promiſiſſem tibi decẽm pro dote Caiæ, non liceat mihi diſcedere à conuentis, ſi modo eam duxeris in vxorem. *Connanus lib. 5. cap. 3. num. 1.*

ACTIO rerum amotarum propter honorem matrimonij introducta eſt, quum lex atrocem & turpem actionem furti concedi nollet. *l. 1. & 2. ff. de acti. rer. amot. & l. vlt. & §. vlt. C. eod.* Clariſſ. Equ. Germanus, Ioann. Zottus à Pernegle ſplendidi in aula regia Quæſtorij ordinis columen, ſtudioſorum Mecenas, quem commendat ſingularis prudentia, longo rerum vſu comparata. qui cum mihi vetus inuiolatæ amicitię vinculum eſt. cuius ergo in prioribus editionibus in dictione. Quæſtores pecuniæ, mentionem fecimus, quum me nuper in Nemetum, quæ hodie Spirenſium eſt, ciuitate, adhibuiſſet mẽſę ſuę conuictore ornatiſſimo viro Sebaſtiano Tunſcelio à ſecretis regio, latinè grçcéq́ue non mediocriter callente, rogaret, qui factum eſſet vt in hac Rhapſodia nobilem alioquin actionem rer. amot. præteriſſem, mox ingenuè, quod erat excepi non id niſi per incuriam factum, & fortè pleraq; ſimilia oculatiorem lectorem deſideraturum. Spieg.

ACTIO reſciſſoria, eſt in rem actio, quam Prætor ei, cuius rem aduerſarius dum ex iuſta cauſa abeſſet, vſucepit, reſciſſa pro imperio, & pro nihilo habita vſucapione concedit: vt eam rem nihilominus quàm ſi vſucapta non eſſet, vindicet. *Vt docet Inſt. §. 5. de actio.* vnde intelligitur finem huic actioni non hunc eſſe propoſitum, vt vſucapionem reſcindat: ipſum enim Prætorem id pro imperio cauſa cognita facere: ſed vt res à poſſeſſore vindicetur. *Vt patet ex l. 21. & l. 22. ff. ex quibus cauſ. maior.* Hoto. *Adde Taboetium in topico ſuo militiæ for. & legal. diſcip.*

ACTIO reſtitutoria dicitur, quæ in veterem debitorem, pro quo mulier interceſſerat, ea muliere liberata reſtituitur. *l. quãuis. S. §. 6. & 7. ff. ad Velleian. l. 8. C. eod.* Hoto. Non enim creditorum odio, ſed mulierum gratia introductũ eſt S.C. Velleianum *l. 14. ff. ad S.C. Velleianum.* Et cum mulieris perſona ſubtrahatur creditori propter S. C. integra cauſa priſtina reſtituenda eſt. *l. aliquando. l. quamuis. ff. hoc tit. de quo latiùs Connanus lib. 6. cap. 8. num. 10.* Schard.

ACTIO reuocandæ donationis dicitur, qua vtitur is qui rem quampiam donauit, aduerſus eum cui donauit, ſi eum ingratum probauerit: rem enim donatam per hanc actionem recuperat. *l. vlt. C. de reuoc. donat. & §. 2. de donat.* Hotomann. Fit autem ingrati actionis mentio l. penultim. C. de libertis & eorum lib. Condictio autem tractatur in l. vlt. C. de reuoc. don. Schard.

ACTIO reuocatoria contra eos competit, in quos res & bona debitoris alienata ſunt titulo oneroſo, ſi iſti poſſeſſores fraudem debitoris ſciuerunt, id eſt, participes fraudis fuerunt. *Zaſ. in §. item ſi quis. Inſtit. de action.* Sunt autem tres actiones reuocatoriæ à tribus authoribus introductæ. Pauliana, quam nonnulli rectiùs Paulinam dici putant, Fauiana, quam malunt Fabianam appellari, & Caluiſiana. Errant enim qui actionem in factum addunt pro quarta ſpecie rerum incorporalium: quandoquidem iſtæ actiones tam corporales, quàm incorporales res complectuntur. Verum, quia propriè ex facto alienantis in fraudem dici non poſſunt, cum propter hoc factum etiam dẽtur aduerſus alios: *iuxta l. actionum genera §. actionum autem. ff. de obligat. & acti.* igitur rectè generali iſta appellatione actiones in factum vocantur ſæpè à I.C. Oldendorp. Vt autem Reuocatoria competat, tria concurrere neceſſe eſt, primò vt res alienata ſit, ſecundò vt in fraudem creditorum, tertiò vt bonis à creditoribus poſſeſsis res alienatę ſint. *l. Fulcinius. ff. ex quib. cau. in poſſeſſ.* Schard.

ACTIO ſequeſtraria à ſequeſtro vocatur apud Põponium, *in l. ſi in Aſia. §. cum in ſequeſtro. ff. depoſit.* item Vlpian. *in l. ſi quis adfirmauerit. §. Labeo. ff. de dol. malo.* Spieg.

ACTIONEM Seruianam plerique à ſeruando dictam putant, inter quos & Zaſius eſt. *§. item Seruian. Inſtit. de act.* Sed non à ſeruando, alioqui ſeruatoria diceretur: ſed à Seruio Prætore, qui primùm eam edicto ſuo propoſuit, alij rectius appellatam exiſtimarunt. *Corſ. d. §. item Seruiana*: & datur pro rebus coloni, vel inquilini tacitè obligatis, ei qui ædes, vel horreum, vel diuerſorium, vel aream, in ciuitate, aut prædium ruſticum extra ciuitatem locauerit *l. 2. & l. 3. ff. in quibus cauſ. pig. vel hypot. tac. cont. d. §. item Seruiana*: porro inter Seruianam & Saluianum interdictum hoc intereſt, quia iudicium Seruianæ actionis in rem eſt, & ita petitorium. *l. ſi cum venditor. ff. de euict.* vtpote quod aduerſus poſſeſſores rerum inuectarum competat. *l. 1. C. de prec. & Sal. interd.* licèt enim creditor nudam poſſeſsionem auocet *d. l. ſi cum venditor*: quæſtio tamen proprietatis etiam vertitur, ſiquidem oporteat illum non modo rem ſibi obligatam probare, ſed præterea eam in bonis debitoris fuiſſe tempore obligationis contractæ. *l. & quæ nondum §. 1. ff. de pign.* Interdictum verò Saluianum poſſeſſorium eſt adipiſcendæ. *§. ſequens. in fine de interd.* videlicet poſſeſsionis rerum coloni, dominis rei locatæ tacitè obligatarum. *l. 1. & 2. ff. de Sal. interd.* cum ſcilicet inter creditorem & debitorem de pignoris poſſeſsione certatur *l. 1. C. de precario*, quum tamen Seruiana aduerſus alios quoque poſſeſſores detur. Quaſi Seruiana, quæ datur creditoribus ad pignorum perſecutionem *d. §. item Seruiana.* hæc eadem eſt cum hypothecaria & in nihilo differt ab illa, vt declarat Bart. *in l. fi. ff. de Sal. interd.* rectè dicens ibi gloſſam eſſe corruptam, in quantum dicit, quod aliud eſt in Hypothecaria & aliud in quaſi Seruiana. non enim debebat dicere in quaſi Seruiana, ſed in Seruiana. Quaſi autem Seruiana dicta eſt primum ad differentiam Seruianæ: deinde, quia hypothecaria actio, propter expreſſam cõuentionem & conſenſum inter debitorem, & creditorem, magis ex iure ciuili, conſtare videtur, quam ex authoritate prætoris. Verum tamen, quia Seruius prætor ei formã dedit, & primus edicto ſuo in forum produxit: ideo illa nuncupata fuit hoc temperamento quaſi Seruiana. Olden. Nonnunquam tamen & Iuriſconſulti Seruianam appellant hypothecariam. *l. 3. §. 1. ff. ad exhib. l. ſi debitor. ff. de pign. act. l. 1. §. cum prædium. l. ſi ſuperatus. l. ſi ab eo. ff. de pign.*

ACTIO ſerui corrupti, competit domino in duplum ſuper damno illi facto, ſiue rerum ablatarum, ſiue contumaciæ in dominium, ſiue diminutione exiſtimationis, qua minoris exiſtimatur dominus propter ſeruum nequam. *Zaſ. in §. omnes. Inſtitut. de action.* Refertur autem hæc actio ad tempus ſerui corrupti, vel recepti nõ ad præſens: venitq́ue in hoc iudicium æſtimatio rerum quas ſecũ abſtulit, quia omnino damnum multiplicatur *l. in hoc iudiciũ. ff. de ſeru. corrupto.* Differt autem ab actione legis Aquiliæ, quia etiam hæc aduerſus cõfitentem in duplum eſt, Aquilia autem inficiantem duntaxat coercet.

ACTIO ſeruitutis cõfeſſoria, & negatoria. Vide, Actio Confeſſoria.

ACTIONES ſtricti iuris ſic appellatæ ſunt, quia in ijs nihil venit, nec quicqnam iudex poteſt, niſi quatenus nominatim à partibus conuentum eſt, tametſi id iudex fortè æquum ſtatuit, Quodcunq; enim palam verbis expreſſum non eſt, omiſſum intelligi debet *l. quicquid aſtringendæ l. ſi ita ſtipulatus §. Chryſogonus. ff. de verb. oblig.* Hoc enim ius perquam durum, exactum, ac ſtrictum eſt, vt vocibus tantum ac literis ſuperſtitiosè ſpectatis maximè ab æquitate diſcedatur. *Corraſ. lib. Miſcell. 2. cap. 8. num. 13.*

ACTIO ſubſidiaria dicitur ea, quæ contra magiſtratus inſtituta eſt, qui aut omnino à tutoribus vel curatoribus ſatiſdari non curauerunt, aut non idoneè paſsi ſunt caueri, *§. ſciendum. de ſatiſdat. tut. l. 1. & 4. ff. de magiſtr. conuen. l. 1. §. 7. ff. de tut. & rat. diſt.* Continet itaque hæc actio vltimum præſidium, quia tunc demum exercetur, vbi non eſt indemnitati pupilli ſatisfactum excuſsis bonis tutoris, itemq́ue fideiuſſoris eius, nec non collegarum, qui etiam periculum propter conſortium adminiſtrationis ſubeunt *vt reſcripſit Gordian. l. aduerſus. C. de magiſtr. conuen.* Nomen autem ex eo reperit, nam quemadmodum ſubſidiarij propriè dicebantur triarij, qui dum primus & ſecundus ordo pugnabant, vt ait Feſtus, ſubſidebant: eodem modo primo loco

tutores, tum eorum fideiuſſores, poſtremò quaſi res ad triarios pupillo redierit, magiſtratus conueniuntur. Hotomann. Adde quod ſubſidiaria non ſaltem dicitur ea, quæ pupillis contra magiſtratus datur, ſed & his qui nulla actione ordinaria cum aduerſario in iudicio experiri poſſunt. Ita ergo proprijſsimè in factum actio ſubſidiaria dicitur, quæ alijs actionibus deficientibus, tanquam poſtremus comes alijs ſuccedens, per leges ſurrogatur. *Peckius l.3.§.ex hoc edicto.num.5.naut.caup.ſtab.* Actio enim ſubſidiaria à ſubſidio nomen habet, quod ſcilicet his qui nulla actione ordinaria experiri cum aduerſario in iudicio poſſunt, ſubueniat: ſicque etiam actio de dolo ſubſidiaria dicitur, quia tumdemum competit, vbi nullum aliud auxilium ſupereſt.

ACTIO tributoria, eſt actio in perſonam, quæ in dominum datur, quo ſciente vnà cum ſeruo in merce peculiari contractum eſt, niſi res æquabiliter inter creditores partitus ſit: nimirum vt alia tributio fiat. *l.1.& poſſ.ff.de tribut.acti.* Hotomann. Cæterum duo neceſſaria eſſe videntur ad actionem tributoriam, primùm mercem eſſe, vt ſit negociatio: nam non niſi eius peculij ſit contributio, in quo ſeruus eſt negociatus. Et oportet quidem mercem eſſe peculiarem, nam ſi propriè domini eſſet, magis competeret inſtitoria. *l.1.ff.de tribut.act.*

ACTIO vectigalis, eſt actio in rem, qua vtitur is qui vectigalem fundum conduxit, aduerſus poſſeſſorem & eos à quibus eum fundum conduxit. *l.1.ff.ſi ager vectigal.* Vlpianus *l.15.§.13.ff.de damno infect.* [Si de vectigalibus ædibus non caueatur, decernendum eſt, vt eodem iure eſſet, quo foret is qui non cauerat, poſt quod decretum vectigali actione vti poterit.] Hotom.

ACTIO venditi, ſiue ex vendito, eſt actio in perſonam, per quam qui rem vendidit, pretium, eiuſque poſt rei traditionem, quamuis precariam, vſuras, itemque ſumptus in rem factos, & quod inter contrahendum pactum ſit, poſtulat. *vt docet Vlpian. l.13.§.17.ff.de acti.empt.* Hotomann. Veniunt ergo in hoc iudicium cum primis quatuor: precium nimirum quanti res væniit: vſuræ quoque tardius illati pretij. *l.Iulianus.§.ex vendito.ff.de acti.empti.* pœna côuenta ſi ad diem pecunia ſoluta non eſſet. *d.l.Iulianus.§.idem Papinianus.* vel non ſit factum, quod ab emptore venditori fieri conuenit. *l.prædia.ff.eod.titul.* ac denique ſumptus qui à venditore in re diſtracta facti ſunt *d.l.Iulianus.§.præterea.ff.eod.*

ACTIO tutelæ directa eſt quæ competit adulto, qui ſub adminiſtratione tutoris impuberem ætatem tranſegit, aduerſus quondam tutorem cuiuſlibet generis *l.3.§.1.ff.de adminiſtr.& peric.tutor*: vt adminiſtrationis ſuæ, omniumque rerum geſtarum rationem reddat ex eo die, quo per denunciationem, vel quomodocunque cognouerit ſe tutorem eſſe *l.quidam decedens.§.vlt.& l.ſeq.ff.de admin.tut.* Schard.

ACTIO tutelæ contraria eſt quæ non ſolum tutori, verum etiam ei qui pro tutore negotia geſsit, competit, aduerſus quondam pupillum, nunc adultum, vel adoleſcentem legitimæ ætatis factum, cuius tutelam vel curam adminiſtrauit, etiamſi ipſi, quorum tutela eſt adminiſtrata, noluerint tutores vel curatores conuenire, puta cum nihil eis abſit. *l.1.§.vlt.l.1.ff.de contra.& vtil.tutel.acti.* Hæc vero actio contra pupillos ideo introducta eſt. nam ſi nullam haberent tutores de adminiſtratione actionem, contra pupillum eſſent ad tutelam cogendi homines pignoribus aut vinculis: & ideo vt faciliùs ad adminiſtrationem eorum accedant, & promptius aliquid de ſuo pro pupillis impendant: dum ſciunt, ſe id omne ſuis actionibus recepturos, datur illis iudicium tutelæ contrarium, de quo tractatus extat, de cõtraria tutelæ & vtili actione, vtilis autem hæc appellatur, quia vt Imperator inquit, vtilitatis cauſa huiuſmodi actiones inuentę ſunt. De his Cicero *lib.3.offic.vbi de bonæ fidei conuentionibus agit.* [In his, inquit, magni iudicis eſſe ſtatuere,] præſertim cû in pleriſque eſſent iudicia contraria quid quenque cuique præſtare oporteret *Fenelus ad tit.de obl.quæ ex quaſ.del.naſc.*

ACTIO viæ reiectę, dicitur, cum vicinus ſub prætextu refectionis vel ſine ædificatione, temere ac citra vllam neceſsitatê efficit, vt per agrum vicini eundum & iumentis agendum ſit publicè contra morem & vſum veterem, tantum fundi ſui dilatandi gratia: reijcere enim hic eſt **vmb werffen**/ vt cû dirigitur via in alterius agrû. Olden.

ACTIO vi bonorum raptorum eſt, per quam ab eo qui rem eripuit, quadruplum intra annû exigitur, in quo ſimplum ineſt: poſt annum, ſimplum duntaxat. *ait Imperator, ſub tit.Vi bon.rap.in princip.* Hotom.

ACTIO vtilis dicitur quæ nô incipit currere creditoribus, niſi quando eis eſt experiundi poteſtas: hoc eſt, niſi poſtquam bona debitoris non alienata, vendita ſunt, & debitores necdum ſoluti. *Vide Ferr.in §.item quis.eod.tit.*

ACTIO vtilis ex contractu, datur iuranti: in qua medium concludendi eſt contractus. *Zaſ.in §.item ſi quis poſt.eod.tit.* Sciendum item, quòd Actio vtilis, quæ opponitur directæ actioni, dicitur ea, quæ nec ex verbis legis, nec ex mente legis competit, imò legiſlator nô cogitauit de eis, ſed poſteriores I.C. moti æquitate & rationis pietate extendunt etiã ad cauſas non nominatas in lege. *Idem in §.Præiudiciales.eo.* Eſt tamen vbi vtilis tollit directam actionem. *vt in l.in cauſæ.in fin.ff.de procur.* Spieg.

ACTA aſſertoria dicuntur, quæ allegant, ſed non probant. *Zaſ.in §.curare.Inſtit.de act.*

ACTA à Commentarijs, ex Ciceronis verbis diſtare, oſtendit Bud. *in annotat.ad l.abeſſe.de minor.* nempe Commentarios eſſe priuatam memoriam: Acta autem debere eſſe memoria publica teſtata, quæ in ærario eſſe ſolebat. Spi.

ACTA & Actitata. Vide, Poſitio.

ACTA coram iudicibus de priuatis cauſis confecta, ea iure noſtro, vt atteſtatur Alcia. priuatorum acta. *l.in fraudem.§.ex his.de iur.fiſci.* aut priuati actus. *l.actus.C.de ferijs.* vel acta forenſia *l.comparationes.C.de fid.inſtr.* non autem publica appellantur. *l.bona.de verb.ſigni.* iure tamen Pontificio, vel potius recentiorum conſuetudine, Acta publica latius accipiuntur, nempe pro omnibus iudiciarijs inſtrumentis à notario tanquam publica perſona confectis. *argum.c.quoniam contra.de prob.* Spieg.

ACTA diurna, quæ per ſingulos dies fiunt & ſcribuntur. hinc Actuarij ſcribæ *apud Sueton.in Cæſ.* cuiuſmodi eſſe apparet, quos hodie eccleſiaſticum tribunal alumnos habet notarios contractuum. Spieg.

ACTA honeſtè, ſuperior ætas, id eſt, in rebus honeſtis tranſacta.

ACTA præſidum notis ſcribere. *l.inter eos.ff.ex quibus cauſ.maior.* Spieg.

ACTOREM fruſtrando efficere, hoc eſt, litem calumnioſè differre. *Africanus in l.fin.ff.de procurat.* Spieg.

ACTOREM ad priſtinum actû redire. Vide Iureconſ. *in l.quæſitum.§.Papinianus.ff.de fund.inſtru.* Spieg.

ACTOR in cauſis forenſibus, generali vocabulo is eſt, qui agit, & vocat alium in ius (**der cleger**) quippiam ab ipſo petens iu iudicio: *ff.de iud.l.in tribus.& ff.fin.regun.l.iudicium.* Hinc Actio, officium ipſum ius perſequendi, dicitur & fabularum actor: vt & Actio fabulæ, hoc eſt, ipſa per geſtus repræſentatio. Actor item pro eo, quem vulgus vocat directorem, ſiue ſuperintendentem apud Paul. *in l.vlt.de offi.præſid.Vlp.ad fin.l.1.ff.de ſer.corr.* & pro ſeruo ab Vlpiano ponitur. *l.denunciaſſe.de adul.* Actorem quoq; appellant I.C. petitorem: Reum verò poſſeſſorem. *vt in l.Carbonian.§.ibidem Iulianus.ff.de Carbon.edict.* Obſeruauit & Dn. Oldendorp. ciuitatis Procuratorem apud Vlpianum pro Actore poni, *in l.nec ciuitatis.ff.de procurat.* Item Actorem & Syndicum promiſcuè accipi *l.1.ff.quod cuiuſque vniuerſ.nom.l.cum aliquando.ff.neg.geſt.* Quære Syndicum. Spieg.

ACTOR, in iudicijs dicitur quicunq; cauſam agit: quêadmodû actores in theatris, qui fabulas agunt. Cicero *in Bruto.* [Eodem anno etiam Moloni Rhodio dedimus operam, & actori ſummo cauſarum & magiſtro,] Horatius *in Arte.* [Conſultus iuris, & actor cauſarum mediocris.] Terentius *in Prol.Heautont.* [Oratorem voluit eſſe me, nô prologum: veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit. Sed hic actor tantum poterit à facundia, quantum ille potuit cogitare commodè, qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturus ſum. Sic *lib.3.de leg.* Actor enim (inquit) & moderator non modo mentem ac volûtates effingit, ſed pene vultus eorum, apud quos agit.] Hæc propriè. Factum eſt autem loquendi conſuetudine, vt actores dicantur nunc i-

tantùm,

tantùm, qui ad iudicium prouocauerunt. Cicero. *in Parti.* Cùm eſt in inficiando reus, accuſatori hæc duo prima ſunt: ſed Accuſatorem pro omni actore & petitore appello. Idem etiam in vocabulo Reus vſuuenit. Hotom.

ACTOR ſeruus dicitur idem qui diſpenſator, nimirum qui pecuniæ domini tum exigēdæ, tum diſpenſandæ præeſt. *l.5.§.3.ff.de doli except.l.Sticho.40.§.3.ff.de ſtatu lib.* Hinc apud Vlpianum, Actor, pro ſeruo præſtantiſsimo & optimo, *in l.legato.37.ff.de leg.& fid.lib.3.* [Legato generaliter relicto, veluti hominis, nec optimus, nec peſsimus accipitur. Itaq; homine legato, actorem non poſſe eligi.] Vide, Diſpenſator. Plautus Atrienſes appellat. Hotom. Hi actores nunc à faciendo factores nuncupantur. *Paulus l.vlt. ff.de offic.præſ.* vtitur & Iuſtinianus *in §.pœna Inſtitut.de iniurijs. ibi aliud in ſeruo actore.* & Columella *cap.7.lib.1* [ita fit vt & actor, & familia peccent, & ager ſæpius infametur,] & *c.8.* [Idemque actori præcipiendum eſt, ne conuictum cum domeſtico, & multominus cum extraneo habeat:] *Aldobrandinus Inſt.de curat.§.interdum.*

ACTOR dicitur qui & ſyndicus: id eſt, qui aliorum cauſam agit, vt Cicero *cùm Siculorum cauſam aduerſus Verrē ageret*: [Me, inquit, actorem delegerunt.] Hinc, qui à municipijs, collegijs, alijſq; corporib. actionum inſtituendarum cauſa conſtituebantur, Actores à noſtris appellantur. Caius *l.1.§.1.ff.quod cuiuſque vniuerſit.* [Quibus autem permiſſum eſt corpus habere collegij, ſocietatis, ſiue cuiuſque alterius eorum nomine proprium eſt, ad exēplum reipublicę habere res communes, arcam communem, & Actorem, ſiue ſyndicum: per quem tāquam in republica quod communiter agi fierique oporteat, agatur, fiat.] Hotom.

ACTOR publicus ſeruum publicum ſignificat. C. Tacito *lib.2.* [Mancipari ſingulos actori publico iubet.]

ACTOR in tribus mixtis iudicijs dicitur, qui ad iudicium prouocauit. *l.13.ff.de iudic.* Hot.

ACTOR dicitur is, quem tutor vel curator ad agendum quaſi procuratorem auctore Prætore conſtituit. *l.vnica, C. de act.à tut.vel cur.l.tutor.6.ff.quand.ex fact.l.ſi actor.10.C.de appellat.* Ergo Curator ad patrimonij totius: Actor ad litium tantum adminiſtrationem inſtituitur. ille à magiſtratu deligitur: hic à tutore vel curatore producitur, à magiſtratu confirmatur. Tutor curatoris adiuncti ſibi periculum non præſtat: actoris verò præſtat. *§.vltim.de curat.vbi copioſius hæc expoſui.* Hotom. Actorem autem Theophilus *§.interdum, Inſtit.de curatorib.* dictum putat quod per acta conſtituatur. Alij verò ab agendo dictum putāt, quod quaſi tutoris perſonam agat ſicuti actores comœdiarum dicimus & Atellanarum actores dixit Liuius *lib.7. Valla lib.4. Aldobrandinus d.§.interdum*: Sunt qui dicant Actorem ad litium pupillarium adminiſtrationem tantùm inſtitui: cùm tamen vbi diffuſa ſunt negotia, aut vbi tutoris ætas, dignitas, poſtulat, actor conſtitui poſsit, atque ideo ad extraiudicialia, *quod Paulus docet l.decreto.ff.de adm.tut.& Impp.d.l.vnic.* Eſt & Actor qui à procuratore ſiue in rem ſuam, ſiue nō conſtitutus eſt, *l.ſi actor.& l.ſequent.ff.de procuratorib.* Prat.

ACTVARIOLVM erat quod decem remis agebatur. *Ciceronis lib.16.ad Atticum.* Prat.

ACTVS dicitur id quod agitur. *l.21.in fin.ff.de teſt.l.duos.ff.de duob.reis* quo ſenſu etiam accipitur in l.actus.77.ff.de diuerſ.regul. quo loco Pomponius & P. Decius explicant qui ſint actus legitimi. Prat.

ACTVS etiam eſt ius agendi vel iumentum, vel vehiculum *Inſtit.de ſeruit.præd.Vide Varronem.4.de ling.Lati.* Actus, generale verbum eſſe Vlpianus ſcribit *l.Labeo.19.ff.de verb.ſign.* Actus etiam adminiſtrationem ſonat Scæuolæ *l.40.§.3.ff.de ſtat.lib.* [Stichus ſeruus meus actor, ſi rationē omnem actus ſui heredi meo reddiderit, liber eſto,] Prat. Hot.

ACTVS omnes in genera duo diſtribuēre Impp. *l.actus. C.de ſeruit.* in publicos & priuatos. Prat.

ACTVS in geometria, eſt minor pars iugeri *Feſt.lib.1.*

ACTVM adminiſtrare dixit Vlpianus *l.1.§.ſi ſeruum.ff.ſi is qui teſt.lib.* & Scæuol. *l.actorem §.codicill.ff.de leg.3.* & in Alexandri ad Vrbicum conſtitutione *l.1.C.ne quis lib.inuitus.lib.* Prat.

ACTVM eſt, Donatus *in And.* In ſumma rerum deſperatione ponitur Actum eſt, Ilicet hæc res ſecundum ius ciuile dicitur: in quo cauetur ne quis rem actam apud Iudicē repetat. Sic ipſe *in Phormione*: Actū, aiunt, ne agas. Idem *in Adelph.* Actum eſt, dicitur in ea re, de qua iam lata ſit ſententia. Hot.

ACTVS generale verbum eſt, ait Vlpianus, ſiue verbis, ſiue re quid agatur: vt in ſtipulatione, vel numeratione. Contractus autem vltrò citroque obligatio, quod Græci *ſυνάλλαγμα* vocant, veluti emptio, venditio, locatio, conductio, ſocietas. Geſtus rem ſignificat ſine verbis factam, *l.19.ff.de verb.ſign.* Hot. Actum inquit text. *in l. Labeo.19.de verb.ſign.ff.* generale eſſe verbum: quo loco Verbum non vt grammatici vſurpare ſolent ſumitur: ſed pro nomine. Siue enim ſit nomen ſiue pronomen ſiue altera pars orationis, Iureconſulti Verbum ſolent dicere, atque ita Verbum pro quacunque voce quæ aliquid ſignificat intelligunt: vt in tit.de verb.ſignific. eſt videre. Et actus generaliter intelligitur pro omni eo quod agitur: ſiue verbis agatur, vt ſtipulatio. *§.1.Inſtit.de verb.oblig.l.1.ff.eod.* Vnde in ſtipulationibus, cùm quæritur quid actum ſit, verba ſtipulationis ſpectanda ſunt, quæ ſi obſcura vel ambigua ſint, contra ſtipulatorem ſunt interpretanda. *l.ſtipulatio iſta.§.in ſtipulationibus impe.l.eum qui calendis.& l.ſequitur.in fin ff.de verb.oblig.* Siue ſecundò, re agatur, vt in numeratione. *§.1.Inſtitut quib.modis re contrah.oblig.* Et generaliter etiam accipimus actum, cùm dicitur, quòd Actus agentium non operentur vltra illorum intentionē. *l.non omnis.ff.de reb.cred.* & ita accipitur in l.cum actum. & l.a.ibi, Et ſanè ſicut æquū eſt actus ſui rationem reddere. ff.de neg.geſt licet ibi gl. ſtricte accipiat pro redditione rationis: quam gloſſ. ſequitur Bal. *in ſua margarita, in verbo actus.* poteſt tamen eo loco etiam generaliter ſumi, vt ſeruus nō teneatur reddere rationem cuiuſcunq; actus ſiue re ſiue verbis quem in ſeruitute geſsit. facit l. quę vtiliter. §.1. ibid. & l.obſeruare. verſ. rectè. ff. de offi. procōſulis. vbi ingreſſus Proconſulis incerti & inopinati turbant prouinciales & actus eorum: quod intelligēdum de quocunq; actu: quamuis gloſ. ibi interpretetur actu, pro actionibus, & negotiationib. quæ expoſitio legi illi non conuenit. Itidem accipitur in l.Thais. §.Stichus. de fideicom.lib. l.fin.ff.com. præd. ibi, neque enim ſicut viuentium ita defunctorum actus ſuſpendi debent. Similiter ſumitur in l.1. in fin.ff.de off.præf.vrb. l.aduerſus. ff. de except. Rebuff.

ACTVS interdum pro facto accipitur. *vel. Paulus. d.l. non tantum.ff.rem ratam haberi.* [Paulus reſpondit non tantum verbis ratū haberi poſſe, ſed etiam actu.] *l.more ff.de ferijs. facit l.fugitiuum.& l.cum quærebatur.ff.de verb.ſign.* Ex qua interpretatione multa inferuntur, de quib. videndus Petr. Rebuff. *in Comment.ſuo ſuper tit.de verb ſign.ad l.Labeo 19.*

ACTVS ab agendo dictus eſt: eſtq; ſeruitus prædialis, quæ ius armentum gregemúe per prædium alienum agendi complectitur. A via autem & itinere hoc differt, quòd iter eſt proprium hominū, actus pecudum, via vehiculorum. vnde ſequitur, vt itinere actus, actu via latior atque amplior ſit: homo enim tranſire per anguſtiorem aditū, quàm grex aut armentum poteſt. & rurſus grex per ſpaciū anguſtius quàm vehiculum. Quare qui actū habet, habet & iter: qui viam, actum & iter. at hoc non reciprocatur: tametſi quoniam is qui vehem ducit, iumentum agit. Frequenter agendi verbo via quoq; continetur, veluti ſi quis eundi, agendi ſeruitutem promittat. hęc enim formula & pecoris coniuncti vehicularis actum complectitur. Itaq; illud Seruij *in 4. Æneidos*, intelligēdum eſt: [Via, inquit, eſt actus dimidius, qua poteſt ire vehiculum. nam Actus duo carpeta capit propter euntium & redeuntiū occurſum.] Atqui Varro *in libris de ling. Lat.* Viam octo pedes latam eſſe dicit: Actum verò quatuor duntaxat. quod Caius confirmat *in l.8.de ſeruit ruſt.* Præterea Iuſtin. *ſub tit. de ſeruit.præd.* Et iter, inquit, & actum in ſe via continet. Vſum ergo & loquendi conſuetudinem Seruius reſpexit: ſed in definitionibus ac differētijs proprietas verborum explicanda eſt. Hotom. *& Iacob.Rauard.ad leges 12.tabul, cap.14. Duaren.lib.1.anniuerſ.diſp.cap.31.*

ACTVM agere, id eſt, rem adminiſtrare, *l.Thais.41.§.ab heredib.ff.de fideicom.lib.* quod & actum gerere dixit Vlpian. *l.actionem.99.in pr.ff.de verb.ſign.l.vlt. in princ.ff.de publica.& vectig.* Prat.

ACTVS, in agris ſpatiū eſt Senecæ *lib.5.Epiſt.28.* Horum

 quidam

quidam ſunt minimi, alij duplicati, alij quadrati, auctore Boet. *libro. 2. Geomet.* Actus minimus quatuor pedibus latitudine & 120. longitudine protenditur, *Boet. Epiſt. 8. Varro. lib. 4. ling. Lat.* Sic accipiendus eſt Feſtus *lib. 1.* Duplicatus ducentos quadraginta pedes explicat. Boëtio. Quadratus ex omni latere 120. pedibus concluditur *eodem auctore & Anto. Augu. lib. 2. Emẽdat. c. vlt.* Ab eo actu dicũtur. Prat.

ACTVS maſculino genere reperitur quidem, ſed in carmine, vt apud Lucanum. [Licet ingentes abruperit actus.] Cæterum, Actus, qui à præſenti executione nomen habẽt, & legis fictione, vel interpretatione inducti ſunt, veluti emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, ſerui optio, datio tutoris, neque diem, neque conditionẽ accipiunt, quoniam dies, vel conditio nomini ipſius actus executionique repugnat. *Vide l. actus. de reg. iur.* Spieg.

ACTVS conditionalis, ad effectum illum neceſſarius eſſe definitur: qui aliter quàm cõditionaliter geri nequit: id eſt, niſi ſub tali cõditione geratur, ad præſtitutum effectum peruenire non poteſt. *Ex Salomonio.* Spieg.

ACTVS extranei qui ſint, notatur in ff. de teſtament. l. hæredes palam. § fin. de duob. reis. l. duos. in fi. de verbor. obliga. l. continuus 137 de adult. l. quod ait. § quod ait lex. l. cum antiquitas. C. de teſtament. & ideo dicitur fieri in continenti, quod fit vno contextu, nec diuertitur ad actus extraneos, ita quod nullus actus cõtrarius interponatur. *c. quia propter. extr. de elect. c. indemnitatibus. de elect. lib. 6. & ibi Archid. & gl. ſuper verbo, extraneos. Et plenè de hoc vide Alb. in l. ſententiã. 31. C. de erro. aduoc. & in l. interrogatio. §. quinimo. verſ. hic expeditio. ff. de pactis.*

ACTVS forenſis, qui in iudicio verſari conſueuit.

ACTVS legitimi explicantur in l. actus. de regul. iuris.

ACTVS legitimi dicuntur omnes quacunq; iuris ſcripti parte inuenti. & de hac materia videte Dyn. *in l. actus. de reg. iur. in 6.* Nebriſſ.

ACTVS plures reſpicientes vnum finem, dicuntur, vnum negocium, vt arare, ſerere, & ſi quæ ſimilia. *l. ſi pupilli. §. fin. ff. de neg. geſt.* Spieg.

ACTVS priuatus quis ſit, vide. ff. de itin. actuq; priuat. in prin.

ACTVS publici, & priuati, vide l. actus. C. de ferijs. vbi dicitur, quod actus publici contentioſæ iuriſdictionis quindecim diebus Paſchalibus quieſcere debent, poterunt capi latrones illis etiam diebus *l. promiſcuarum. C. eod.* Reb.

ACTVS rerum eſt, quem vulgò rerum & negociorum expeditionem vocant.

ACTVM, iſta clauſula in inſtrumento denotat perfectionem. *Pariſ. conſ. 27. num. 15. vol. 2. ſed poſtea num. 16. contrarium concludit.* Io. Fr. Dec.

ACTVS voluntarius dicitur, qui diuerſimodè geri poteſt: & ex contrario, qui non niſi vno modo geri poteſt, dicitur neceſſarius. Ex Bartoli doctrina. Spiegel.

ACTVS in dubio an præſumatur perpetuus, an temporalis, vide notata *in ſolemni tractatu d. Lauri. de ſan. quod extantibus maſculis &c. in ſecunda col.* Alber.

ACTVARIVS. Actuarius dicitur, qui acta, actioneſq; calamo præpropero deſcribit, & deſcripta recitat. Seneca, [Multum viua vox facit. non quidem hæc, quæ alienis verbis commodatur, & actuarij vice fungitur.] Itaque actuarius tanquam notarius eſt. Quinimo Oldendorpius (vt refert Spiegelius) actuarios ſcribas eſſe ait, quos notarios contractuum dicimus: hi verò erant ſerui publici quibus ea de cauſa, ſcribarum & notariorum munus mãdabatur, non quod exiſtimarent illud libero homine indignum eſſe, ſed quod Romanorum iure non liceat per liberas perſonas acquirere, ſed per eos tantum qui ſunt in noſtra poteſtate, ſic tamen vt nec filijfamilias alijs quam patribus, nec ſerui niſi dominis ſuis poſſent acquirere. Schard. *ex Connani comment. lib. 2. cap. 2.* Dicuntur autem actuarij vt & actores ab actis, quibus ſcribendis dabant operam. Serui autem publici dicuntur *l. 2. ff. cum pupilli ſal. fore. & l. 18 ff. de adop.* Cæterùm hoc munere ſeruis interdixit Arcadius *l. generali. C. de tab. lib. 10.*

ACTVARII limites, de quibus Hygin. *lib. 1. de limit. conſtit.* [Actuarius (inquit) limes, qui primus actus eſt ab eo quintus quiſque, quem ſi numeres, à primo erit ſextus: quoniam quinque centurias ſex limites cludunt.] & paulo pòſt, [Actuarij extra maximos latitudinem habent pedum 12.] Prat.

ACTVARIAE naues, id eſt, quæ remis aguntur non modò velis. *Marcel. l. 1. de capt.* Vlp. item, [Quædam, inquit, naues onerariæ: quædam, vt ipſi dicunt, emphractæ ſunt, id eſt vndique clauſæ: inſulſo reiecto ſcholio. Bayfius tamen *de Re nauali*, hunc locum aliter legi poſſe indicat. Spieg.

ACVI, præteritum ab aceſco. Vlpianus. [Si vinum venditum acuerit, vel quid aliud vitij ſuſtinuerit.] id eſt, factum fuerit acidum, acorem contraxerit. Spieg.

ACVLEOS tranſlatè, pro ſeueritate pœnæ ſumi in conſtitutionibus ab Alberico indicatur: *& habetur. l. 1. §. poteſtas. C. vt intra cert. temp. quæſt. termi. & l. 1. C. de ſumma trin. ibi, aculeos noſtræ indignationis. l. manichæos. C. de hæret.* aliquando aculeos, id eſt, motus primos. *c. ſi Paulus. 35. quæſtio. in princip.* Spiegelius. Alberic.

ACVISSE vinum dicitur & coacuiſſe, quod in acetum verſum eſt. Vlpiano *l. in venditionibus 9. ff. de contrahen. empt. l. 1. ff. de peric. & com. rei vendi.* & Pomponio *l. nuper. 55. ff. de legat. 3.* Hinc ducitur

ACOR. vitium illud Vlpiano *l. ſi quis. 4. §. pen. ff. de periculo & commodo rei venal.* & ſæpè apud Columellam. Prat.

ΑΚΡΟΔΡΥΑ, omnes arborum fructus ſpecies. *l. 236. ff. de verb. ſignif.* Suidæ omnes arborum fructus. Prat.

ACVS varia Feſto *lib. 1.* ſignificat. apud Vlpianum eſt inſtrumentum quo crines diſtinguuntur ornatus gratia, atque ideo inter ornamenta recenſet.

ACVS cum margarita quam mulieres habere ſolent, enumerantur ab Vlpiano *in l. argumento. 25. §. ornamentorum. ff. de aur. & arg.* Itaque Feſtus: Acus dicitur, inquit, qua ornatrix vtitur. Pertinebat autem ad comam exornanda. Hinc illud Martial.

Fugat acus tortas, ſuſtineat que comas.

Et Tertullianus *de pœnit.* [Cedo acum crinibus diſtinguendis, & puluerem dentibus elimandis.] Hotoman. *De hac dictione vide latius Tyraquellum in l. connub. l. 3. gl. 1. parte 3. nu. 27.*

ACICVLA capitis *l. 1. C. Theo. de repud.* eodem ſenſu accipitur. Prat.

A D

A. D. apud priſcos notæ erant. [ante diem.] ſignificantes. quod imperiti ſcriptores cum ignorarent, pro a. d. ſcripſerunt ad. Rectè igitur illud eſſe animaduertendum, monuit Paulus Manutius, quod vbi apud Ciceron. in impreſsis libris legitur, ad 4 Kalend. ad 6. Id. ad 3. Non. & ſimilia, in vetuſtioribus libris legi A. D. Prateius.

AD præpoſitio compoſita cum dictionibus à conſonante incipientibus, mutat d in conſonantem quæ ſequitur, id quod omnes, qui de orthographia ſcribunt, annotauère: vt accurro, quod ex ad, & curro componitur: affigo, ex ad & figo. In Pandectis tamen, quas Florentini ex præda Piſana in archiuo adſeruant, ſemper reperiuntur præpoſitiones integræ, quod & antiquos obſeruaſſe, ex numiſmatis, & monumentis literarum marmoribus inciſis, etiam hodie videmus. Itaque in codicibus illis archetypis nõ legitur ex orthographorum ratione, accreſco, affero, affinis, agnatus, appono, arrogo, aſſcribo, aſſentio, aſsiduus, aſtringo, & huiuſmodi, ſed adcreſco, adfero, adfinis, adnatus, adpono, adrogo, adſcribo, adſentio, adſiduus, adſtringo, hoc eſt, ad, præpoſitione integra. Hæc namque omnia & ſimilia (tametſi non mutant ſenſum) retinenda eſt tamẽ antiquorum librorum maieſtas, in libris maximè legum: qui quo ſunt vetuſtiores, eo habentur maioris autoritatis. Nam ſi quis per regulas artis Grammaticæ conaretur talia caſtigare, non minus peccaret, quam ſi pro repetundarum, & finium regundorum, & de familia herciſcunda, & de communi diuidundo, contenderet, ſcribendum eſſe repetendarum, & finium regendorum, & familia herciſcenda, & commune diuidendum, quod regulæ, quæ traduntur à Grammaticis de formatione verborum, id fieri debere præcipiant. Apud antiquos namque gerundia & participia futuri in dus, à verbis tertiæ & quartæ coniugationis inclinata, in undus, non in endus deſinebant. Plautus in *proſtatam ſuitto Amphitrionis*, [Vt vos in veſtris voltis mercimonijs

cimonijs emundis vendundiſque,]pro emendis & vendẽdis. Permanſit tamen hæc declinandi forma in hoc verbo, Eo, is, & ab eo compoſitis, vt eundi, eundo, eundum, adeundus, a, um, prætereundus, a, um, Dicimus quoq; hodie præeſſe quempiam iuridicundo potius, quam præeſſe iuridicendo. Nebriſſ.

De dictione AD, vide textum *in l. non putabam, & ibi Alberic. ff. de condit. & demonſtrat. & in l. qui filium. §. vltim. verſ. ad annum. ff. ad S.C. Trebell. & in l. qui duos. §. 1. ff. de manu. teſtam. & in l. quidam Hyberus, cum gloſſ. in verbo, ad parietem. & ibi Bartol. ff. de ſeruitut. vrban. præd. & ibi glo. in l. militis codicillis, in princip. & ibi Bar. & Bald. ff. de teſtament. milit. Archid. in c. presbyter, in princip. 78. diſtinct. & in c. eccleſias. 13. quæſtio. 1. Oldendorp. conſ. 49. colum. 2. verſic. de ad, quod includat. Ioan. Andr. in c. ſi gratiosè, de reſcript. libr. 6. Alberic. in authentic. hoc ius, colum. 2. C. de procurat. & in l. ordinata, paulo ante finem. ff. de liber. cauſ. & in dictionario in verbo, Ad, Bart. & Bald. in l. ſi cui legetur, in princip. & ibi quoque Alexand. & Franciſ. Aretin. col. 2. ff. de legat. 1. Bald. in Rub. ff. ſo'ut. matrim. circa medium, & in c. ſi quis de manſo. col. 4. tit. de controuerſ. inueſtit. & conſ. 31. præſuppoſitis verbis. lib. 4. quod repetitur conſ. 356. eodem libr. 4. Imol. conſ. 10. Floris. in l. item ſic. §. qui habet. ff. de ſeruit. ruſtic. prædio. Alexand. conſ. 54. viſo proceſſu, colum. 3. verſic. itaque pro dimidia, lib. 5. & Cepol. conſ. 2. ſuper caſu, col. 3. verſ. 5. hoc probat. Petr. Ferrar. loco allegat. in prat. verſ.* illud Horatij *libr. Epiſtol. 2. epiſtola quoque 2.*

Laſſus, dum noctu ſtertit, ad aſſem
Perdiderat.

Id eſt, integrum aſſem, omnes facultates. Vt tamen interim non omittas multis Grammaticis hoc intereſſe inter AD, & IN, Vt in theatrum ire, ſic theatrum intrare: ad theatrum verò ire, in locum theatro proximum ire. Nec illud quoque, hanc dictionem, Ad, interdum idem ſignificare, quod Poſt. Tullius *Ad atticum libr. 12.* [Aut neſcio quid interſit, vtrum illuc nunc veniam, an ad decem annos.] Rurſumque: [Solebat me pungere, ne Sampliceriani merita in patriam, ad annos ſexcentos maiora viderentur, quàm noſtra. Super quo & tu videas è noſtratibus Alex. *conſ. 137. in cauſa & lite vertente inter L. [illegible], col. 3. verſ. precat & in alio, lib. 2.* Tyraquell. *in tractat. de retraict. lignagier, §. 1. & ioan. gloſſ. 11.*

AD præpoſitio locum & perſonam ſonat Feſto *libro 1.* Eandem intentionis notam eſſe ex Cæcilio docet Gellius *noctium Attic. lib. 7. cap. 7.* Proximitatem quandoque ſonat Proculo *l. quidam Hyberus. 13. ff. de ſeruit.* Ad parietem, id eſt, iuxta parietem. Interdum pro, Aduerſus, vel, cõtra, accipitur. *l. commiſſa. ff. de public. & vectig. ibi, ad hæredem. auth. de non alienand. §. vt autem.* Interdum ſignificat Poſt. apud Iulianum *in l. qui duos. §. 1. ff. de manumiſſ. teſtament.* Sic apud Paulum. *in l. militis. ff. de teſtam. militar.* vbi Accurſius id annotat, licet Bartolus ibidem ſumi pro, iuxta, cenſuerit, niſi dicat ibi fortè, pro ante ſumi, vt ſæpè apud M. Ciceronem Briſſon. Conditionis quoque nota eſt, *l. quibus diebus. § fin. ff. de conditionibus & demonſtrationibus.* Bartolus tamen & Bald. ibidem modum ſignificare aiunt, & ex recentioribus quidam. *vide Alberic. ibidem. facit ad hæc l. ſi vir. ff. locati. l. quidam. §. ſi. ff. de iur. & fact. ignoran. l. diuus. ff. ſi cui plus quam per leg. Falci.* Nonnunquam includit. *l. final. ff. de Senat. l. final. ff. de aduocat. diuerſ. iudic. l. poſt duos. ff. de condit. & demonſtrat. & l. non putabam. & ibi Alberic. eod. tit. l. ad veteranos. ff. ad legem Falcid.* Nonnunquam Ad excludit. *l. rem. ff. de actio. empt. §. per venditionem. Authen. quamuis. C. de procurat. & ibi Alberic. & Cyn. in l. à calig. 110. ff. de nuptiis.* Interdum ponitur pro, Propter. *l. quam vtiliter. & ibi gl. in verb. ad honores ff. de negot. geſt. l. 1. C. de ſuperind. lib. 10. ibi, ad ſolas literas, id eſt, propter ſolas literas.* Aliquando pro, Ab, vt, ad hæredes. pro, ab hæredibus. *ſecundùm vaſorum [illegible], in auth. de defenſ. ciuit. §. 1.* Ponitur etiam pro, Præter, *c. cupientes. §. ad hæc. de elect. lib. 7. & ibid. Archid.* Aliquando, pro, Superponitur. *c. habet. 2. quæſt. 5.* Interdum etiam ſonat Pro, vt Iauoleno *in l. cum hi. 12. ff. de muneribus & honoribus.* & Scæuolæ *l. 3. ff. de vac. & excuſ. muner.* & Ciceroni *Verrin. 5.* Qui inquit, ad ſtatuam pecuniam contulerunt. Et in procemio decretalium §. ſanè ibi, ad communem vtilitatem, id eſt, pro communi vtilitate. Interdum pro, Apud ſumi, liquet in lib. *ff. in l. ſed ſi hæc. §. 1. ibi, ad eum ſubſideret. ff. de condit. & demonſtrat. l. vxorem. §. ſoror. ibi, ad hæredes. ff. de legat. 3. l. vxor. in fin. ff. apud eum à quo.* Cicer. *ad Atticum.* [Cùm, inquit, ad me bene mane Dionyſius fuit.] Liuius *lib. 10.* [Cæterum nõ plus annorum ad hoſtes erat.]

Hanc quoque ſignificationem adnotauit Seruius *in Donati grammaticen.* Aliquando pro, Vſq; ſumitur. *l. mariti. §. quinquennium. ff. de adult.* ad eum diem, id eſt, vſque ad eum diem. Ad, item impletionis & abſolutionis nota eſt apud Marcellum. *l. non putabam. & ibi Bartol. ff. de condit. & demonſtrat.* Sumitur etiam pro, ob, *l. nulli. C. de ſacroſan. eccleſ. ibi, ad viciſſitudinem, id eſt, ob viciſſitudinem.* Aliquando deſignat animum *l. fratres, aliàs firmo, aliàs, Firmio. ff. quand. dies leg. ce.* Denotat & nonnunquam adhærentiam, *l. meminiſſe. ff. de offic. procon. & lega. ibi, vſque ad euentum ſucceſſoris.* Prat. Alb.

AD aliquid, pro aliquatenus, non plene ſeu omnino. *l. 11. §. quotiens, de muneribus & honoribus l. 1. §. dies. ff. quando appell. ſit. l. 1. §. ſunt autem. ff. ne quid in pub. flu. l. 2. §. deinde ſcætus. ff. de orig. iur. l. 1. ff. de legat. præſtan. l. 112. §. vlt. ff. de verb. obligat. 74. 74. ff. de neq. vel omitt.* Briſſon.

AD delectum non reſpondere, id eſt, detrectare munus militiæ: *de qua phraſi eleganter Duarenus l. 1. diſputat. cap. 4.*

AD manum, pro in promptu. *Africanus l. tutor. 9. §. cum heredes. ff. ad Velleian.* Prat.

AD modum exilij, pro, ad finem exilij dixit I.C. *in l. quia neceſſitas, de liberali cauſa. Duar. lib. 1. diſp. c. 12.*

AD vrbem magiſtratus dicebantur, qui cum poteſtate prouinciali, aut nuper è prouincia reuertiſſent, aut nondum in prouinciam profecti eſſent, ſed extra vrbem manerent. *F. Hotoman. in 3. Verrinam.*

AD agnatos & gentiles, prouerbium eſt è iure ſumptũ, cùm aliquem mente captum eſſe ſignificamus, propter leg. 12. tabul. [Si furioſus exiſtet, agnatorum gentiliumq; in eo pecuniaque eius poteſtas eſto.] Varro *lib. 1. de re ruſtic.* de vitibus loquens: [Duo in primis ſpectaſſe videntur Italici homines in colendo: poſſentne fructus pro impenſa ac labore reddere: & vtrum ſaluber locus eſſet an non: quorum ſi alterutrum decollat, & nihilominus vult colere, mente eſt captus, atque ad agnatos & gentiles eſt deducendus.] Columel. *lib. 1.* [Portius quidem Cato cenſebat in emendo agro inſpiciendoque præcipuè duo eſſe conſideranda, ſalubritatem cœli, & vbertatem loci: quorum ſi alterutrum deeſſet, & nihilominus vellet incolere, mente eſſe captum, atque ad agnatos & gentiles deducendum.] Hot.

AD beſtias dari, bifariam vſurpamus, primùm de damnatis, qui lacerandi beſtijs obijciuntur. *l. quod ad ſtatum. 12. ff. de pæn. l. 1. ff. de veter. l. 8. ff. de fa'ſis.* Itaque ad beſtias damnati, crebro dicuntur, *vt in l. ad beſtias. 31. ff. de pæn. [illegible] ff. de fals. l. eius qui. 8. in fi. ff. de teſtament.* Tum præterea de ijs, qui operas ſuas, vt cum beſtijs pugnent, locare cõſueuerant: quos Cicero *in Sextiana* Beſtiarios appellat. Sic accipienda lex 1. ff. de ædil. edi. l. 3. §. lege Iulia. ff. de teſtib. l. 4. ff. de accuſa. l. 1. §. qui operas. ff. ad Tertul. Hotom.

AD Sabinum ad Ferocem, ad Scæuolam, hæc verba, & ſi qua talia, non dedicationem operis, quod M. Tull. *in lib. Epiſtolarum ad Atticum,* Græcè προσφώνησιν. & alij προσφωνεῖν vocant ſed rerum ab alio iam captarum retractationẽ promittunt. Duplicem autem ſignificationem habent, aliàs enim his verbis notæ ſignificantur, quæ breues ac ſuccinctæ quædam ſunt animaduerſiones, non ſine priorum reprehenſione: vnde & nomen. Sic Ser. Sulpitius notas ad Qu. Mutium ſcripſit. Claudius Tryphoninus ad Seruidum Scæuolam Paulus, Vlpi. & Marcellus, ad Papinianũ, quas conſtat per Cæſares quoſdam ſublatas eſſe. Significantur autem & lectiones, ſiue longiores commentarij quod genus videntur libri Sex. Pomponij fuiſſe, ad Q. Mutium, Saluij Iuliani ad Vrſeium Ferocem & Minutium Saturninum, Pauli, Vlpiani, & Pomponij ad Sabinum & Plautium: & aliorum ad alios, quos latè Politianus *lib. 5. Epiſtolarum ad Modeſtum ſcribens* recenſet. Qua in re animaduertiſſe videor, Notas eorum ferè qui notantur libris inſertas, nec temerè à quoquam peculiari in eam rem conſcripto libro editas eſſe. Cæterùm ex commentarijs nemo non proprium quoddam ac iuſtum videtur opus feciſſe. *Iacob. Curtius lib. 2. coniectural. cap. 2.*

AD venandum canes, pro venaticis canibus dixit Terentius. Ad lecticam homines, pro lecticarijs Catullus. Lygdamus, ad cyathos, pro pincerna, Propertius, *doctiſſ. Turneb. lib. aduerſ. 23. cap. 1.*

ADACTVM iuſiurandum dicebatur id, quod non vernaculum eſſet, ſed peregrinum, & aliunde adſcitum, vt ſi quis Chriſtianus Iudaico more iuret, vel quod non ſpontaneum, ſed adactum ſit: vel quod ſponte ſuſceptum, nemine cogente, ſi Suidę credimus, & Etymologico. Prat.

ADAE lapſu corrupta humana natura duplex vitium contraxit, videlicet mendacium, & errorem. Mendacium ex dolo, & malitia; Error verò ex imperitia, & fragilitate proficiſcitur. *l. 1. §. 1. ff. de dolo malo. iuncta l. ſi per errorē. in fin. ff. de iuriſd.* Vtriuſque vitij lex ſemper rationem habet: ne ſi omnes negotiorum ſpecies ſub mendacij pœna complecteretur, bonorum quoque virorum fragilitatem, venia dignam puniret.

ADAM Hebręorũ lingua hoēm ſignificat, vt ex Regio vate didici. Sic enim ait *Pſal. 94* יהוה ידע מחשבות האדם quod ita verterunt ſeptuaginta κύριος γινώσκει διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων. Adā nouiſsimus, interpretatur Chriſtus. *Clem. vnic. de ſumma Trinit. & fid. ex Paulo Apoſtolo Rom. 5.*

ADASIA, ouis vetula partus recentis. *Feſt. lib. 1.* Prat.

AD ferrum damnari dicebantur, qui gladio plecti, quique capite truncari debebant. *l. eius. 8. ff. de teſta.* vbi tamen Cuiacius hoc de ludo gladiatorio intelligit. Ferrum pro gladio ſæpè dixêre M. Cicero & Virgil. idque tranſlatitiè, *vt ait M. Fabius lib. 8. cap. 6.* Sic ad gladium dixit Paulus *lib. 5. Sent. tit. 18.* Prat.

AD ſummam rempublicam dixit Vlpianus *l. 1. §. ſi is, qui nauem. ff. de exercit.* pro reipubl. vtilitate. Prat.

AD cuſtodiam templi ſeruos relinquere, item ex eo tempore, quo templum explicitum fuerit apud Scæuolam *in l. ſeruos. ff. de alimen. legat.* Spieg.

AD aliud miniſterium transferre. *l. ſi cui balnei. ff. quibus mod. vſuſfruct. amit.* Spieg.

ADAQVARE pro irrigare, vt & apud Palladium, verbum eſt Rhodigino teſte, vulgo non frequens.

AD arma & rixam procedere pati prætor non debet, quos poteſt ſua iuriſdictione componere. *l. ſi cuius. §. ſed ſi inter. al. eſt l. æquiſsimum. ff. de vſufr.* Spieg.

AD calend. Ian. atque item de cæteris, qui eiuſmodi loquendi figura exiſtimant ſemper tempus reddi incertum, eos errare indicat Eraſmus *de conſcribendis epiſt.* Spieg.

AD conſtitutum diem venire, ſignificat quod vulgus diceret, venire ad præfixum diem ſine terminum. Spieg.

ADAERARE, ab ære deductum eſt, quare ſine aſpiratione ſcribi debet, *in l. ſeptem. C. de erog. mili. anno. lib. 12.* vt legitur in editione Haloandrina. Eſt autem Adærare, ære æſtimare. Ac vt Taurellus *de militijs* ex caſu exponit, ad precium ſpecies ac annonas militares redigere. An gelts werd angeſchlagen. Eſt autem huius l. ſenſus, exponente Budæo, ſpecies quæ militibus ſtellaturæ cauſa penduntur à Prouincialibus ſi pecunia permutentur, æſtimari tanti debere quantum eſt fori precium. Accurſius hic Adæratas ſpecies perperam intelligit, quique ſequuntur eum, ad ærarium delatas, pro ære æſtimatas. Simili modo in l. vnic. C. de collat. don. lib. 10. adærationem interpretatur æris præſtationem. Olden. Vide infr. in dictione ἐξαργυρισμός.

ADAERATA prædia ab eo dicta ſunt, quòd à frumentaria, aut vinaria, ſpeciariaque præſtatione ad ærariam redacta ſunt. Sic & adæratas poſſeſsiones, & adærationē legimus apud Cæſares & ærarias annonas ab ære, vt ærarios milites dictos. *Taurel. prædict. loc.*

ADCRESCERE dicitur portio, quæ alteri perſonæ, vel rei accedit *l. ſi Titio. §. 6. ff. de vſufr. l. ſeruus. 67. ff. de acq. hered. l. & Proculo. 20. ff. de leg. 2. cum ſimilibus innumeris lib. Digeſt. & apud Impe. l. vni. §. in his itaque. C. de cad. tol.* Propriè autem adcreſcere dicimus quod per alluuionem accedit. *l. inſula. l. ergo. ff. de acqui. rer. dominio.* Itaque alluuioni comparatur ius adcreſcendi *l. ſi Titio. de vſufr.* Neque id abs re: nam vt alluuio tacitum latenſque eſt augmentum, ita adcreſcendi iure, portio deficientis alteri ipſo iure adcreſcit *d. l. vnic. §. in his itaque. l. 1. in fi. l. 3. l. 6. l. 11. ff. de vſufr. adcreſ.* Huic quando locus ſit, diſces ex l. re coniuncti. ff. de leg. 3. & l. tripliici. ff. de verb. ſign. *& vtrobique Alb. Bart. Iaſon, Alciat. d. l. re coniuncti, Azo in Sum. C. de teſtam. milit. & vide F. Ripam in d. l. re coniuncti.* Prat. *& Gancanus de iure accreſcendi.*

ADDICERE eſt auctionem facere, hoc eſt, bona ſua proſcribere, & licitantibus obijcere, & rem venalem ei, qui plus cæteris obtulerit, tradere. Quod ἀπὸ κηρύκων προγράφειν, ἀποκηρύττειν τὰ πατρῷα, κηρύττειν, τὰ ὤνια Græcè dicitur. Plinius, tabulas inde omnes, ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romani tranſtulit, addictas, hoc eſt, publicè venditas. Item Quintilianus, Omnes facultates in pretia collegi, rus, ſeruulos, & omnia vtiliora properanti feſtinatione parentis addixi. Porrò, addicere, pro deſtinare, deuouereque ponitur. Virgilius.

huic me quæcunque fuiſſet,
Addixi.

Vnde addictus morti, hoc eſt, deſtinatus, deuotus, obnoxius, & condemnatus. Cicero de duobus Pythagoricis loquens, Cùm is (inquit) qui morti addictus eſſet, paucos dies commendandorum ſuorum gratia poſtulaſſet. Addicti etiam vocati ſunt homines obærati & nexi, qui lege 12. tabul. ob ęs alienum creditoribus in temporariam ſeruitutem addicebantur. Hos autem ἀγώγιμους & καταδεδουλωμένους Græci dixerunt, eoſque creditori ducere domum, & in eos & vitæ, & necis habere poteſtatem, cùm ſoluendo non eſſent, à Prætore permittebatur, cuius quidem hæc erant verba, do, dico, addico. Hinc eſt quod ait Plutarchus in Solone, à cuius lege hoc ius manauit, ἔχρῆν δανείζειν ἐπὶ τοῖς σώμασιν, ἀγόμενοι τοῖς δανείσασι, id eſt, qui oppignoratis corporibus mutuabantur, creditoribus addicebantur. Verùm cum tandem addictorum lex ipſa duriſsima videretur, eam mos publicus repudiauit, & à Diocletiano ſublata eſt poſtea cōdita ſanctione, vt teſtatur l. ob æs alienum. in C. Iuſtiniani, ſub tit. de actionibus & obligationibus. Item addicere in publicum, pro publicare. Addicere opus aliquod, pro locare faciendum. Addicere ſententiam, pro vendere. Et de reliquis. Quas ſignificationes & loquendi formulas verbi addicere, legendis bonis authoribus venabere. Anchor.

ADDICERE, verbum eſt ſummum è tribus Prætorijs: hoc eſt ex illis tribus, quibus vniuerſum Prætoris imperium ac poteſtas continebatur: Do, Dico, Addico, primum dandi iudicis ſignificat poteſtatem, ſecundum iuris dicendi & ferendæ ſententiæ, tertium iudicati faciendi & exequendi: nam addicendo ius faciebat: veluti cum in ceſsionibus addicebat: cùm in vindicijs, cum in bonorum poſſeſsionibus: item cùm aliquem ſuis creditoribus in ſeruitutem addicebat, vt proximè ſuprà, aut furioſum atque amentem cauſa cognita decernebat. Hot.

ADDICERE in bonorũ ceſsionib. Vide, Ceſsio. Hot.

ADDICERE bona, meo iudicio, Prætor tum dicitur, cùm aut ſecundo decreto bonorum poſſeſsionem largitur, hoc eſt, poſsidere iubet: aut cùm eius bona qui iudicatum facere non poteſt, petitori attribuit. De priore exemplum eſt in Verrina III. Domus erat plena: noua iura, noua decreta, noua iudicia petebantur: mihi det poſſeſsionem, mihi ne adimat: in me iudicium ne det, mihi bona addicat. De poſteriore apud Plautum *in Pœnulo*:

Quid tu dubitas, quin extemplo tibi
Duplicat, vbi auri & hominis fur leno fiet,
Neque id vnde efficiat, habet: vbi in ius venerit,
Addicet Prætor familiam totam tibi.

Vtriuſque exemplum eſt in Verrina II. Simul in iure dicendo bonorum poſſeſsionumque, contra omnium inſtituta addictio & condonatio. Hot.

ADDICERE dementem & inſanum rationibus neceſſarijs, Cicero *in Paradoxis* tranſlatè dixit, conſuetudinem Prætoris exprimens, qui legis 12. tabul. imperio furioſos & dementes eorumque familiam, id eſt, fortunas omnes agnatis gentilibuſq; addicebat. Ego verò (inquit, de Clodio amico ſuo ſentiens) te non ſtultum, vt ſæpe, non improbum, vt ſemper, ſed dementem & inſanum rationibus addicam neceſſarijs.

ADDICERE litem, in 12. tabul. pro, ſecundum aliquem iudicare. Gell. *lib. 17. cap. 2.* [Poſt meridiem præſenti litem addicito.]

ADDICERE proprium eſt Prætoris, rē alicui vt eius fiat pro poteſtate attribuētis. Traductum poſtea verbũ in magiſtros auctionum: à quibus in eos qui rem, niſi pretiũ intra diem certum augeatur, emptori attribuunt, poſtea

deriuatum eſt. Hinc tit. lib. Pand. 18. De in diem addictione; quum venditor ea conditione rem emptori addicit, ſi intra certum tempus nulla ad pretium fiat adiectio. vt enim in auctionibus publicis primo emptori venditur quidem res, deinde ſi nullus ſuperuenerit, qui pretium augeat, addicitur, aut ſecundo ſi non acceſſerit tertius, ſic nulla allata conditione meliore res eſt primi emptoris cui addicta eſt. Ad eam Plautus alludit in Captiuis:

Age ſis roga emptum: niſi qui meliorem afferet.
Quæ tibi atque amicis placeat conditio magis.
Quaſi fundum vendam, meis me addicam legibus.

Alloquitur Aegio Paraſitum, cui cœnam promittit, ſed parcam: quare illum monet, vt ſi melior offeratur, arripiat. Hotom.

ADDICERE nummo, prouerbiale eſt, quod vulgò dicunt, fragmento panis vendere, quod donationis eſt inſtar, cum obtentu venditionis rem donantes, inuidiam donationis vitamus: aut pudori accipientis conſulimus. vt Budęus atteſtatur. Sed & Eraſmus noſter indicauit prouerbiale eſſe. Nummo addicere, pro eo quod eſt, minimo vendere. Eſt autem fucus quo legibus imponitur, prohibentibus donationes. *l. ſi quis conduxerit. ff. locati. l. ſi quis autem conduxit ad fin. de acquir. poſſeſſ.* Spieg.

ADDICI bona libertatis cauſa in iure legimus multis locis. *vt l. vlt. C. de teſtam. manum. l. 2. & 4. ff. de [illegible] liber. & apud Imp. De eo cui libert.* Hoc autem ſic intelligendum eſt, vt cui hæres non extat, eius bona cuiuis, qui ſe æs alienum ſoluturum caueat, libertatum conſeruandarum cauſa attribuantur: vt etiam ſeruorum manumittendorum, ſi conſentiant, patronus efficiatur. Quod ſi Fiſcus vacantem hæreditatem occupet, libertates præſtet, quod ius à D. Marco inſtitutum traditur. *l. 6. & vlt. C. de teſtam. manu.* Hot.

ADDICI iudex, pro dari à Prætore. & certæ controuerſiæ diſceptandæ attribui apud Papinianum, *l. [illegible] 39.* Paul. *in l. iudex 46.* & Pompon. *l. ſi in iudicem 80. ff. de iudic.* Itaque legitur in Florētinis libris: cum in alijs [addictus] legatur. Item vt apud Paulum *l. debitor 59. in prin. ff. ad Trebell. & l. 4. in fin. ff. de eo quod certo loco.* Hotom.

ADDICTI dicebātur apud veteres, qui pecuniæ damnati quod iudicatum facere non poſſent, nexi in ſeruitutem creditoribus addicebantur. Vt ille Veturius, de quo ſcribit Val. Max. *lib. 6. cap. 1.* Quint. *lib. 5.* [Quod autem proprium non erit, differens erit, vt aliud eſt ſeruum eſſe, aliud ſeruire, qualis eſſe in addictis quæſtio ſolet. Qui ſeruus eſt ſi manumittatur: fit libertinus: nō item addictus. Et *lib. 7.* Seruus cum manumittitur, fit libertinus. Addictus recepta libertate, eſt ingenuus. Seruus inuito domino libertatem non conſequetur: Addictus, ſoluendo citra domini voluntatem, conſequetur. Ad ſeruum nulla lex pertinet: addictus legem habet. Propria liberi, quæ nemo habet niſi liber, prænomen, nomen, cognomen, tribum: habet hæc Addictus] Cicero *pro Flacco.* [Iſte cum iudicatū non faceret addictus Hermippo, & ab hoc ductus eſt] Hoc autem quoddam ſeruitutis genus fuiſſe argumento eſt Liuij locus *ex lib. 6.* quem ſubijciam: [Tum verò ego, inquit, nec quicquam hac dextra Capitolium arcemque ſeruauerim, ſi ciuem commilitonemque meum tanquam Gallis victoribus captum in ſeruitutem ac vincula duci videam. Inde rem creditori palàm populo ſoluit: libráque & ære liberatum emittit. Hotom. Atque hinc illud Feſti intelligi poteſt. Addicere, damnare eſt, quod addicere pœnæ aut ſeruituti ſignificat.

ADDICTIO in diem eſt vide ſuprà addicere propriū.

ADDITAMENTVM eſt, quod priſtinis bonis poſtea acceſſit. *l. quoties § conſtat ff. de annuis [illegible]. Alber. citat* Spieg. Eſt etiam luctum nuptiale *l. inter ſocerum. §. cum inter. ff. de pac. dot.* Canoniſtæ dotalitiū vocant. *c. ex parte de for. comp.* Tholoſates Agenſamentum vocant. Coraſ. *lib. 3. Miſcell. cap. 1. num. 5.* Schard.

ADDITIO, pro adiectione, non facit perpetuo rem nouam: ſicut nec detractio. Qua de re præ cæteris videndus Iaſon *in enarratione. l. [illegible]*

ADDITIONALES, vulgò vocāt nouos articulos prioribus addendos. *Vide Specul. de depoſit. §. quæſtio.*

ADDITVS, pro datus *[illegible]. Item l. Index datus. ff. vbi quis ager.* Spieg.

ADDVCI, declaratur interdum per verbum venire, vt, res in crimen adducta eſt, hoc eſt, in crimen, ſiue criminationem venit. Interdum per verbum, redigere. vt in anguſtiam res adducta eſt.

ADDVCI in iudicium, *apud Ciceronem pro Cluentio.* Spieg.

ADEMPTIO legatorum dicitur, cùm teſtator ea legata quæ alicui attribuerat, adimit: vel his verbis, non do, non lego: vel alijs, mutatam teſtatoris voluntatem ſignificantibus. *l. 1. & paſſ. ff. de adim. & transf. leg.* Hot.

ADEPTVS non videtur poſſeſſionem is, qui ita nactus eſt, vt eam retinere non poſſit, [adeptus quidem es, ſed quum reſtituere debeas, non videris adeptus eſſe] inquit Iabolenus *l. 72. ff. de acquir. poſſeſſ.*

ADEMPTA hæreditas filio eſſe dicitur, quando non inſtituitur. *l. ſicut certi. C. de teſtam. milit.* Spieg.

ADEMPTO ciuitatis eſt, cùm quis ſua ciuitate expulſus, in exilium agitur.

ADEO Feſto *lib. 1.* duas habet ſignificationes, nam cùm prima acuta effertur, idem ſignificat quod accedo. & in hoc ſignificatu varius eius verbi vſus eſt. *vide infe. [illegible] paulò, Adire.* Cùm autem ſecunda acuitur, idem eſt, quod vſque eò *Feſto lib. 1.* quo ſignificatu accipitur apud Vlpianum, *l. iuriſgentium. §. adeo. ff. de pact. l. adeò. ff. de iuriſd.* Accipitur etiam pro non ſolùm, *vt in §. ſi Titius. Inſtit. de rer. diuiſ.* Prat.

ADESSE ea non videri, quæ caſu adſunt, rectè ex Pauli ſententia colligit Bartolus. *l. quæſitum. 78. §. fin. ff. de legat. 3.* Prat.

ADESSE pro, præeſſe, quidam accipi exiſtimant *in l. 2. C. de ſtat. & imag.* Prat.

ADESSE nolle, S.C. verba non vtique exigunt vt latitet, ſed & ſi contemnat venire: hoc eſt, non ſolùm latitās, ſed & venire contemnens adeſſe nolle dicitur, *l. ſi cum. 28. §. 1. ff. de fideicom. lib.* Prat.

ADESSE trifariam accipitur. Adeſt, qui præſens eſt, cui contrarium Abeſſe. Secundò adeſt, qui auxilio eſt, fauetque. ſic adſunt propriè aduocati, patroni & amici, *teſte Donato in Phorm.* Tertiò ſignificat aduenire. Huc ades ò formoſe puer: id eſt, huc veni. Spieg.

ADESSE pro aduocationem præbere, *vt proximè dictum in l. 6. ff. de poſtulando. l. 1. §. aduocatos. ff. de var. & extraordinarijs. l. 4. § [illegible] ff. de his quæ vt indignis. l. 19. §. 1. ff. de donationi. l. 9. ff. de pæn. l. 7. ff. de iure fiſci. l. 2. C. de aduoc. diuerſ. iudic.* quod Græci dicunt παρεῖναι. Plutarch. [illegible]. Sic apud Sueton. *in Claudio. cap. 38.* & apud Senec. *lib. 5. de beneficijs. cap. 8.* hoc verbum accipitur, & alijs multis locis, quos alias retuli. Dicūtur etiam adſiſtere qui aduocationem præbent. *l. 54. ff. de rei vindic.* Adeſſe cauſæ ſuæ etiam litigantes dicuntur. *l. 69. ff. de procur. l. 29. ff. de in offic. teſtam.* Briſſon.

ADESPOTA & hermæa dicuntur omnia iſta, quæ dominum, aſſertoremque nullum habent, ſed eius domini ſunt, in cuius territorio inuenta fuêre. Galli communiter eſpauues vocant. Schard. *ex Comment. commun. lib. 3. cap. 4.*

ADFILIARI, Vide, Eccleſia.

ADFINE, quod cum re ipſa aliquam habet ſimilitudinem, vel adfinitatem. *plura exempla ex iure noſtro collegit diligenter Apellus, cap. 7. Method.* Spieg.

ADFECTARE, eſt pronum animum ad faciendum habere *Feſto lib. 1.* Prat.

ADFECTATAS tutelas eas dici putat Anton. Aug. *lib. ſing. ad Modeſtin.* quæ in numerum earum, propter quas quis excuſatur, non veniunt. *C. qui num. tut. l. 15. § nonnunquam. ff. de excuſ. tut. &c.*

ADFINITAS eſt ciuile vinculum, ex nuptijs, ſponſalibúſue deſcendens. Ciuile rectè adiectum eſt: legitimè enim cōtrahi non poteſt inter legibus vetitos. *§. adfinitatis. Inſtit. de nupt.* Vinculum aptè dicimus: adfines enim iungi ſcribit Paulus. *l. aut adfinitatis. ff. de procurat.* Ex ſponſalibus, optima ratione additur. Nam & inter ſpōſos adfinitatem eſſe Neratio placuit *l. quod ſeruius. ff. de condict. cauſ. da.* Quod ciuile vinculum adpellamus, Azo *in ſumm. C. de nupt.* regularitatem, Angel. Clauaſius *in ſumm. in verb. Matrimonium 15. impedi.* proximitatem vocarunt.

ADFINES in agris ſunt vicini, qui confines agros poſſident. *l. penul. ff. fin. regund.* quod & Feſt. *lib. 1.* notat. Adfines

etiam ſunt viro vxoris cognati, & vxori cognati viri: dicti ab eo, quod duæ cognationes quæ inter ſe diuerſæ ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: quorum nomina ferè hæc ſunt, Socer, Socrus, Gener, Nurus, Nouerca, Priuignus: & alij vlteriores, quibus Pro, præpoſitio ſolet accedere. *l.4. §.adfines. ff. de gradib. & adfin. l.3. §.vlt. ff. de poſtul. l.22. ff. de procurat. l.17. C. de nupt. §. adfinitatis. Inſtit. eod. tit.* Adfinitatis itaque contrahendæ cauſa fit ex nuptijs: quanquam & ſponſalibus contrahatur. *l. quod Seruius. 8. ff. de condict. cauſ. da.* Quinimò & ex ſeruilibus contubernijs contingit. *l.14. §.1. in fin. ff. de ritu nupt.* Quemadmodum ἀγχιστείαν Conſtantin. *in lib.4. tit.6.* definit. οἰκειότητα προσώπων ἐκ γάμων ἡμῖν συναπτομένων συγγενείας ἐκτός. Sed enim quam Conſtantinus & Theophilus ἀγχιστείαν *in d. §. affinitatis* Harmenopulus *lib.4. tit.6. Epiteme.* Pollux συγγένειαν vocat, vt ex ea definitione quam *lib.3.* adfert, liquet. συγγενεῖς, ait, οὐ τὸ φύσει νόμῳ δὲ προσγενόμενον, οἷον γαμβροὺς πενθερούς, καὶ ὅσοι τὴν οἰκειότητα προσήκοντες inουσι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξ ἀγχιστείας ἔχουσι. Quod & ea quæ apud eundem ſequuntur verba perſpicuè declarant. Adfinitas καταχρηστικῶς *in d. l. quod Seruius 8.* ſumitur pro quadam neceſſitudine *l. non ideo. ff. de hered. inſtit.* Reliqua vide infrà in verbis, Affinis, Affinitas. Briſ.

ADFIRMATORES appellantur, qui idoneos eſſe tutores in iure adfirmant: quos fideiuſſorum vicem ſuſtinere ait l.4. in fin. ff. de fideiuſſo. tutor. His ſimiles ſunt, quos vulgò Certificatores vocamus. Briſſ.

ADGNASCI dicuntur liberi, qui poſt teſtamentum factum ſui hæredes naſcūtur. *l.3. l.6. §.1. l.13. ff. de iniuſt. rupt. l.34. §.1. ff. de teſt. mil.* Separanturque, vt diuerſa, adgnaſci & ſuccedere. *l.6. de iniuſt. rupt.* Adgnaſcitur namq; qui ſuus naſcitur, quemque nemo natiuitatis vel adoptionis tempore antecedit: ſuccedit verò qui ortus quidē tempore ab alio præuertitur, ſed poſtea eo de medio ſublato, proximum locum ſubintrat. Vlpia. *tit.24. Regular.* [Adgnaſcitur ſuus hæres aut adgnaſcendo, aut adoptando, aut in manum conueniendo, aut in locū ſui hæredis ſuccedēdo, velut nepos mortuo filio, vel emancipato.] Cicer. *l.1. de orator.* [Num quis ex teſtamento quod paterfamiliàs antè fecit quàm ei filius natus eſt, hæreditatem petit? Nemo: quia conſtat adgnaſcendo rumpi teſtamentum.] Et ita adgnaſci ſui hæredes. *l.3. §. vlt. ff. de agnoſc. & alend. lib.* & adgnaſci ſuus patri *l.2. §. ſi quis ex. ff. ad S.C. Tertull.* Nec ij tantum qui viuo patre eduntur, ſed & qui poſt mortem eius, adgnaſci dicuntur. *l.3. ff. de iniuſt. rupt.* Briſſon.

ADGNASCI, pro agnatione iungi, & agnatum fieri. *l.7. l.10. l.13. ff. de adopt.* Briſſ.

ADGNATI, auctore Caio, ſunt, qui per virilis ſexus perſonas cognatione iuncti ſunt, quaſi à patre cognati: veluti frater eodem patre natus: fratris filius, nepóſue ex eo: item patruus, patrui filius, nepóſue ex eo. l.7. ff. de legit. tutor. Quæ lex & ſi ex Caij lib.1. Inſtit. tranſcripta, inſcriptione idipſum teſtante, dicatur: in eo tamen Inſtit. Caij libro, qui hodie circumfertur, ſub titul. de inteſtat. hæreditatibus, paulo alijs verbis Adgnati definiuntur eſſe, per virilem ſexum defuncto propinquitate coniūcti: Quales eſſe ibidem ait conſanguineos fratres, ſiue ex eadem matre, ſiue ex diuerſis genitos, Item patruum, id eſt, fratrem patris, & fratres patrueles, id eſt, de ſingulis germanis natos. Inter fœminas verò ſolam ſororem conſanguineam adgnatam: & germano ſuo defuncto ab inteſtato ei adgnationis iure ſuccedere. Reliquas verò fœminas, hoc eſt, amitam, patris ſororem, vel fratris filiam, maſculis propinquis adgnationis iure non ſuccedere. Paulus Adgnatos definit, Cognatos per patrem ex eadem familia & inter adgnatos & cognatos hoc intereſſe tradit, quod inter genus & ſpeciem. Nam qui eſt adgnatus, & cognatus eſt: non vtique autem qui cognatus eſt, & adgnatus eſt: alterum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt. *l. vlt. §.1. ff. de gradib. & adfin.* Quod etiam à Modeſtino traditur *in l. pen. ff. vnde legit.* qui ipſe adgnationem ciuilem eſſe cognationem ait, quæ per mares contingat. *l.4. §. cognationis. ff. de grad. & adfin.* Vlpian. *in l.2. ff. de ſuis & legit.* Adgnatos definit, cognatos virilis ſexus ab eodem ortos. Idem, *in Inſtit. frag. memb. tit.11.* Adgnatos ait eſſe a patre cognatos, virilis ſexus, per virilem ſexum deſcendentes, eiuſdem familiæ. Briſſ. Alciat. *lib.3. parergon. c. pen.* agnatos putat dici quaſi adnatos, & ſic iuxta nos natos, ſicuti Plinius adnata membra dixit, quæ ꝓpe alia ſuboriuntur, vt in ſedigitis videmus. Filius igitur patri ſuo non adnatus, ſed natus eſt: quod ſi filiorum, non contemplatione patris, ſed inter ſe mentio eſt, tunc adnati ſunt: quia omnes iuxta ac prope eodemque gradu geniti ſunt: vnde lex ait proximiores ex agnatis ſui dicuntur. *l. Iuriſconſultus. §.1. ff. de grad.* Agnati verò Rævardo *lib. Var. 5. cap.1.* inde nomen habere videntur, quod iure ciuili non in domo nati ſint patrisfamiliàs (in ea enim liberi, qui ſunt in poteſtate duntaxat naſcuntur) ſed quod familiæ adnaſcantur: ſicut agnum exiſtimauit inde appellatum Varro, *lib.4. de ling. Latin.* quod pecori ouillo agnatus eſſet. Et eſt quidem agnationis nomen ciuile, vt familiæ, gentis & generis: cognationis autem ſanguinis nomen eſt, & naturale, quod interdum in nomen agnationis tranſit. Cognati dicuntur quaſi ſimul nati, quaſi ex vno nati, quaſi commune naſcendi initium habentes. *l.1. in princ. vnde cognati.* Et idcirco agnati, inquit Modeſtinus, & cognati in hoc differunt, vt in cognatis etiam agnati contineantur, in agnatis non vtique & cognati. Verbi gratia: patris frater, id eſt, patruus, agnatus eſt, & cognatus, matris frater, id eſt, auunculus, cognatus eſt, agnatus non eſt. *l.5. vnde legit.* Ideo patruus cognatus eſt & agnatus: quia non ſanguinis ſolum, ſed etiam generis ratione, inter fratris ſui, hoc eſt, mei patris, familiares mecum numeratur. Auunculus autem non agnatus eſt, ſed cognatus duntaxat: quia mihi non generis, ſed ſanguinis tantum ratione coniunctus eſt. Et hoc inde potiſſimum, quod fœminæ, conſideratione quadam generis gentiſque ciuili, propriam nullam ducant familiam. per in manus enim conuentionem vna cum marito familia, vna domo concluduntur. Nunc ſupereſt, vt de obſcura quadam agnatorum differentia diſſeramus. Agnati dicuntur, vel natiuitate, vel adoptione. Nam qui adoptabatur ijſdem fiebat agnatus, quibus pater eius adoptiuus fuerat, & legitimam eorum hæreditatem habebat, vel ipſi eius. *l.2. §.2. de ſuis & legit.* Natiuitate verò agnati fiunt duobus modis: vno, qui per virilis ſexus cognationem viuo patrifamiliàs coniunguntur: altero, qui patre mortuo nati ſunt, quos appellāt cōmuni nomine poſthumos ſuos. Filius, qui viuo patre natus eſt, agnatus dici non poteſt. in recta enim linea verſatur, cum agnati ex latere domum duntaxat attingant. *l.7. ſi tabul. teſt.* Ideoq; gnatus vel filius dicebatur, non agnatus. At poſthumus ſuus, filius dici non poteſt, nullus enim eſt filius ſine patre, vt nec pater ſine filio. Quia tamen paterfamiliàs mortuo, eius familia omnino non extinguitur, ideo qui filius eſſe non poterat, agnatus efficitur. *l.3. de iniuſt. rupt. & irrito teſt.* & patri (hoc eſt, paternæ familię) agnaſci dicitur. Illud igitur quæſitum eſt, an hic agnatus appellari proximus, & cum ſuis hæredibus numerari poſsit? Et poſſe quidem reſpondit Pomponius his verbis, [Filius patri agnatus, proximus eſt] *l.12. de ſuis & legit.* Et hoc nimirum illud eſt, quod hunc in modum Cicero ſcribit, *de Oratore lib.1.* [Num quis eo teſtamento, quod paterfamiliàs ante fecit, quàm ei filius natus eſt, hæreditatem petit? Nemo, quia conſtat agnaſcendo rumpi teſtamentum] Recentiores quidam cùm hæc non conſiderarent, addere huic Pomp. reſponſo negationem contra omnium exemplariū fidem, non dubitarunt, non rectè: vult enim Pomponius filium patri agnatum, hoc eſt, poſt patris mortem natum teſtamentum rumpere, & hæredem patris proximum eſt. Et ſic non Pomponius ſolum, ſed etiam *pro Cecina* Cicero poſthumum ſuum appellat, [Cui, inquit, filius agnatus ſit, eius teſtamentum eſſe ruptum iudica.] Ecce non agnatum ſolum, ſed agnatum patri cum Pomponio poſthumum appellat Cicero. Nec alio ſenſu proximiores ex agnatis ſui dicuntur. *l.10. ff. de gradib.* ſui hæredes agnaſcuntur. *l.3. §. fin. de lib. agnoſc.* Siquidem ex agnatis omnibus nulli ſunt ijs agnatis proximiores, qui patri agnaſci dicuntur, hoc eſt, poſthumis ſuis. Nec eſt, quod quis obijciat, quam vt liberi repudiant bonorum poſſeſſionem ſui hæredes eandem illos quaſi legitimos habere incipere. & per conſequens rectè inter agnatos, etiam ſuos hæredes poſſe numerari. idque Vlpianum ſibi voluiſſe. *l.2. in prin. ff. vnde legit.* Illius enim reſponſi ſententia eſt, liberos duplici iure ad parentum inteſtatorum hæreditates admitti,

nim-

nimirū vel ſuo & legitimō iure ſimul, vel legitimo ſolo. Proinde ſi à ſuo iure receſſerint, quòd fieri repudiãdo ſolet, ſupereſt illis ius legitimum: quo iure præferri rurſus cęteris legitimis, hoc eſt, agnatis, in repudiata ſucceſſione conſueuerunt, non ſuo quidē, hoc eſt, proprio, ſiue innato iure, ſed iure legitimo. *l. vlt. in prin. de bon. dam.* Liberi igitur ſui hæredes ſunt, & legitimi ſimul, non agnati, agnati autem legitimi ſunt, non ſui, ijs exceptis, qui patri agnaſci dicuntur. Sui enim aut naſcuntur, aut agnaſcuntur. *l. 1. §. 8. in fin. l. 3. §. fin. de lib. agn. l. 8. de iniuſt. rupt. & irrito teſt.* De his omnibus malè diſſerunt, & ſentiunt alij. Adde infra verbum, Agnata.

ADGNATI cùm de furioſis agitur, curatorum loco multoties ponuntur. *l. 12. ff. de cur. fur. l. 7. C. eod. tit. l. vlt. ff. de tutel. l. 3. ff. de tutel. l. 14. ff. de manumiſſio. l. 65. ff. de ſolutio. l. 10. ff. de alien. iud. mut.* Briſſ.

ADGNATIO igitur eſt ſuorum *l. 1. l. 8. l. poſthumorum. ff. de iniuſt. rupt. teſtam. l. ex facto. ff. de vulg. & pupill. l. pen. ff. de iur. codic.*

ADGNATA etiam dicuntur ea, quæ ex mancipijs, vel pecoribus naſcuntur, vel gregi, vel ſeruitio accedunt. *l. Paul. §. 1. ff. de pig. l. vxorem. §. ſorori. ff. de leg. 3. l. eum, qui. §. non ſolum. ff. de ſerv.*

ADGNOSCERE, præter vulgare ſignificatum, eſt admittere, recipere, teneri, præſtare. Hinc

ADGNOSCERE onera apud Vlpianum. *l. hactenus qui alium. §. eſt l. vſuſr. §. 1. ff. de vſuſruct.* eſt de oneribus teneri, eaque præſtare. Agnoſcere vſurarum onus Paulus dixit *l. quæro. ff. loca.* pro vſuras in ſe recipere, & earum nomine teneri. & periculum agnoſcere apud Papinianum *l. quid ergo. 13. ff. ad municip.* eſt de periculo teneri. Sic vectigal agnoſcere Vlpianus dixit *l. 2. §. ſi quæratur. ff. de hæred. vel actio. vend.* hoc eſt, in ſe recipere & præſtare, & alibi. Agnoſcere hęreditatem, bonorumque poſſeſſionem paſſim *in libr. Digeſtorum* legitur pro admittere, & acceptare. Sic & adgnoſcere bona eodem ſenſu. *l. recuſare. 6. §. 2. ff. ad Treb.* Prat.

ADGNOSCERE bonam fidem Vlpianus *l. quoties. 9. §. deinque. ff. de admin. tutor.* pro bona fide & iuſtam licent inſtituere, & in bona fide verſari, dixit. Prateius.

ADGNOSCERE legatū Modeſtino *l. nihil. ff. eo.* eſt illud accipere probando defuncti iudicium. Prat.

ADGNOSCERE tutelam dicitur, qui adminiſtrationem ſuſcipit, pupillique negotia gerit, ſiue etiam conſenſit, ſiue attigit *l. ſi filiusfamilias. ff. de tutela.* Agnoſcere videtur, & qui contentus excipit, vel alias voluntatem ſuā oſtendit. *l. 45. ff. de fide lib.* Prat.

ADGNITI natales in S. C. intelliguntur de ingenuis. *l. 3. ff. ſi ingen. eſſe dic.* Prat.

ADGNOSCERE periculum, ſumptus, onus, noſtris, ſignificat, de periculo ſumptuque teneri, periculum præſtare, onus ſubire. *l. 7. §. hactenus. & l. 57. ff. de vſuſr. l. 54. ff. locati. l. 13. ff. ad municip. l. 4. ff. qui pet. tut. l. 2. ff. ſi quid publice ff. de hæred. vend.* Eodemque modo Adgnoſcere vſuras, cibariaque Iureconſulti dicunt. *l. 33. ff. de petitio. hæred. l. 8. §. ſi vſuras. ff. de vſuſruct. l. 2. §. pen. ff. ad exhib.*

ADGNOSCERE hæreditatem, bonorū poſſeſſionem pro admittere & acceptare & cōſtituere ad ſe pertinere, crebrò in Pand. legitur. Et adgnoſcere bona eodem ſenſu *in l. 4. §. eod. ſerm. & ſeq. ff. de fideicom. libert. & in l. 4. § ſi fiſco. ff. ad Trebell. l. 30. §. pen. ff. de leg. 1.* Briſſ.

ADGNOSCERE iudicium defuncti, eſt amplecti & comprobare voluntatem, *l. 8. § ſi conditione. & l. 12. ff. de inoffic. teſt.* Adgnoſcere autē, vt à querela inofficioſi repellatur, videtur, qui quale quale iudiciū defuncti comprobauit. *l. vlt. ff. de inoffic.* Itaque non tantùm qui in teſtamento adſcripſerit poſt mortem patris conſentire ſe, ſed & qui aliàs voluntatem probauerit: veluti ſi ex teſtamento legatum petenti, aduocationem præbuerit, procurationemue ſuſceperit, vel quod ſibi ex teſtamēto conditionis implendæ cauſa ab hærede vel legatario datum fuerit, ſciens ceperit, legatumue ex teſtamento ſibi non adſcriptum petierit, agnouiſſe erit exiſtimandus. *l. 8. § ſi conditione. l. 32. l. pen. & l. vlt. § eod. in fin.* Sed & ſi hæreditatē ab heredib. ſcriptis emerit, vel res ſingulas, ſciens eos hæredes eſſe, aut conduxerit prædia: aliudue quid ſimile fecerit, vel ſoluerit hæredi quod teſtatori debebat, vel ab alio ſibi legatā rem quam ille ex teſtamento antè conſecutus erat, acceperit, videbitur agnouiſſe. *l. 23. §. pen. l. pen. §. vlt. ff. eod.* Adgnouiſſe etiam debitor, ancillam ſuam pignori obligatam manumittere rogatus, defuncti creditoris voluntatem videtur: ſi ab hærede cōuentus vſus eſt exceptione, vel alias voluntatem ſuam oſtendit. *l. 45. ff. de fideicom. liber.* Briſſ.

ADGNOSCERE tutelam filio delatam pater videtur, ſiue geſſit, ſiue gerenti filio cōſenſit, ſiue omnino tutelam attigit, non etiam ſi monuit ſolùm. *l. 7. ff. de tutel.* Briſſ.

ADGNOSCI etiam liberi dicuntur, quos pro noſtris admittimus. *tit. de liberis agnoſc.* Suet. *in August. c. 65.* [Ex nepte Iulia, ait, poſt damnationem editum infantem agnoſci aliquue vetuit.] Briſſ.

ADGRESSORES dicuntur Prædones Vlpian. *l. quo naufragium. §. non tantùm. ff. de incend. ruin. & naufrag. & l. ſi quis ff. de leg. Pomp. de parric.* Prat.

ADGRESSVRA eſt prędonum, latronumue impetus. Alex. Imp. qui eam caſib. fortuitis connumerat *l. quæ fortuitis. C. de pign.* & Philippo A. *l. damnum. C. eod.* & Vlpia. *l. 3. § 3. ff. ad S. C. Sylla.* eod. verbo vſus eſt & Apuleius. *lib. 7. Aſini aur.* Prat.

ADGRESSVS, prędonum impetus, inſultus, rapina, & prædatio, adgreſſura eidem Vlpiano *l. ex facto. 17. §. ſi quis autem. ff. ad S. C. Trebel.* Prat.

ADHAEC, pro Præter hæc. *c. verum. §. adhæc 3. lib. c. cupientes. §. adhæc. de elect. lib. 6.* Aliquando exponitur pro Circa hæc. *vt per Archidiaconum. c. vno. circa fin. de relig. domibus. libr. 6.* Aliquando aduerbialiter & continuatiuè ponitur. *l. 1. § ad hæc. C. de annal. excep. §. ad hæc. de pace iuram. fir. in feu.* Alb.

ADHAERENS, connexum, contiguum, & acceſſorium aliud eſſe explicat Alber. *in l. quæ religioſis. ff. de rei vend.*

ADHAERENS alicui, vnus ſpiritus eſt cum eod. *c. damnamus. de ſumm. trinit.* Alb.

ADHAERENTES qui dicantur vide ornatiſſimè per Felinum *in rub. de treug. & pac. in 5. col. verſ. quinta declaratio.* & an adhærens vtatur eodem iure quo ſuus principalis, vide pulchre per do. And. Barb. *conſ. 38. per tot. maxime in col. pen. in fin. in 1. vol.* & Adhærens an veniat cum adhærentibus vide eundem Barbat. *in conſ. 15. in 11. & 16. col. in 2. volu.* Vide etiam textum, & ibi notant omnes *in c. olim. de accuſ.* Alber.

ADHAERENS cauſæ pro ſuo intereſſe, non cenſetur noua perſona, ſed eſt adminiculum ad eandem cauſam: *ita ait Ioan. Bapt. Ferretus conſ. 385. nu. 8. lib. 2. Ioan. Fr. Decius.*

ADHIBERE, hoc eſt præſtare, dare, apponere, adiungere. *facit l. qui venenum. ibi, quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum eius cui adhibitum eſſet, naturam mutet. ff. de verbor. ſignific.* Sic, adhibere diligentiam. *l. ſocium ſocio. ff. pro ſocio. l. 3. & l. ſi venditor. de per. & comm. rei vend.* Adhibere moram. *l. illud. ff. de per. & com.* Adhibere procuratorem debet minor, ſi conueniat debitorem vt ei ſoluatur pecunia: id eſt, afferre, adducere, adiungere. *l. aut prætor. §. 1. ff. de minor.* Rebuff.

ADHIBERE, pro accipere, admittere, *l. fin. §. hac actione ff. na. caup. ſtab. ibi, culpæ ſcilicet ſuæ imputaturus, qui tales adhibuerit.* Rebuff.

ADHIBERE metum, facere, inferre, *l. ſi cum exceptione. §. ad aliquando. & §. ergo. & §. pe. ff. quod met. cauſ.* Rebuff.

ADHIBERE, pro conuocare, citareue. Vlpianus *l. nam ita. de adopt.* Adhibitis etiam qui contradicerent, id eſt, qui læderentur confirmatione adoptionis. Spieg.

ADHIBERE vim, eſt vim afferre, ſiue cogere. Adhibere dolum, fraudem, calumniam, eſt vti in negotijs agendis dolo, fraude calumnia, ſiquidem huius verbi ſignificatio ferè per verbum Vtor declarari poteſt. Spieg.

ADHIBERE ad actum aliquem, ſiue in ius vocare Vlpi. *l. nam ita diuus. ff. de adopt.* quo ſenſu vtitur ſæpe M. Cicero. Prat.

ADHIBERE ad ſatiſdandum, eſt fideiuſſorem dare Paulo, *l. de die. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog.* Prat.

ADHIBERE, reiterare interpretatus eſt Damaſus pontifex. *c. per ſingulos. 1. qu. 7.* atque ita accipi debet in c. ventū. 1. qu. 1. Prat.

ADHIBERE etiam teſtes dicitur qui adſumit, admittitue, apud Arcadium, *l. 1. §. 1. ff. de teſtibus.* quod Græci dicunt παραλαμβάνειν, vt in Euang. *Matth. 18. παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων*, &c. Prat.

ADHIBERE poſtulantem, eſt aduocatum cauſæ ſuæ præficere Vlpia. *l. obſeruare. 9. §. 4. ff. de offic. proconſ.*

ADHI-

ADHIBERI præterea dicitur is cuius nomen ſtipulationi inſeritur vel adijcitur, *vt loquitur l.98. §.qui ſtipulatur.ff. de ſolut.* Sic, adhiberi qui ſtipulentur, *l.33.ff.ſolut.matr.l.72.ff. de iure dot. l.10.ff.de dote prælег.*

ADHIBERE heredem fratri, id eſt, adijcere, *l.85.ff.de hered.inſtit.* & fraudem verbis. *l.43. §.ſi quis. ff. de furtis.* adhibitio conuiuij, *apud Caium. Inſtit.tit.1.* Briſſon.

AD honorem prætoris venire. *Vide in l.ius autem ciuile.ff. de iuſtitia & iure. Item Olden.in Oeſtaur.prolis.* Spieg.

ADHVC, id eſt, vſque in præſentem diem, vel hucuſq;. *l.poſt rem.ff.de tranſact.ibi, quia adhuc lis ſubeſſe poſsit, tranſactio fieri poteſt.* Vnde ſi quis donet ea quæ adhuc habet, non cenſetur donaſſe ea quæ iam alienauit, per illud verbum. Rebuffus.

ADITVS, domus anterior pars ſiue introitus. *l.ſi cuius. §.ſed ſi aditum. ff.de vſufr.* Rebuff.

ADIVVAMENTVM eſt quod priſtinis bonis poſt ea acceſſit. *l.quoties. §.conſtat. ff. ad Trebel. l.deducta. §.quod ex C. in quib.cauſ.hab.tac.l.fin. §.quod tali itaque. ff.de curat.fur.*

ADIACENTIA poſſeſſionum quæ ſint, vide not. C.de bon.vacant.l.2. lib.10. l.libertinorum.§.chartis.ff.de leg. 3. Interdum adhærentiam ſignificat, *vt atteſtatur Alberic.*

ADIACENTIA, quæ alicui rei mobili puta fundo dominive cohærent. Sic Adiacens prædiũ quaſi iuxta iacens & adhærens. *l.1. §.ex incendio ibi,proinde ſi ex adiacentibus prædijs. ff.de incend.ruin. & naufrag. l.ſi fiſtula. §.ſed etſi plures. ff. de damn. infect.*

ADIECISSE, pro vendidiſſe interpretatur apud Paul. *in l.2.§.tutor. pro emptore.* Spieg.

ADIECTIO dominij, acquiſitio eius eſt, quæ ſola legis autoritate defenditur.

ADIECTIO bonorum, vi propriè non eſt hæreditas, ſed ſola principis autoritate quis pro hærede habetur. *§.1. & in rub.de eo cui liber.cauſa bona addic.* Sic.

ADIECTIO pignorum in cauſam iudicati captorum, cum domini cõſenſu, non expectato iudicis præcepto venduntur. *l.à diuo Pio. §.ſi pignora. ff. de re iud. Coraſ. l. ſeruitutes. 4. num.16 ff. de ſeruit.*

ADIECTIO familiæ, & Adiectio in diem fit. *Alciat. in de quinque ped.præſcr.*

ADIECTIO melior conditio, cùm quis rei venditæ intra præſtitutam diem pretium vel pecunia, vel qua alia ratione adauget. Vlpian. *l.4.ff. de in diem addict.* [Si res in diẽ addicta interciderit, vel ancilla deceſſerit, an partus, vel fructus eius nomine adiecti admitti poſſint, id eſt, pretij amplificatio] *Item l.10.& 11.& alibi perſæpe ſub eod.tit.* Hôt.

ADIECTIONE ab alio ſuperari. Vide Hermogenianũ, *l ſi in emptionem. ff.de minor.* Spieg.

ADIECTIONE familiarum, cuius meminit Tacitus *libr.17.* facultatem accipi conceſſam extraneis, vt ſe in familias Romanorum infererent, & adijcerent, hoc eſt, vt ijs qui vellent concederetur ciuitas Romana, dum in alicuius ciuis nomen gentemq; tranſirent, *tradit Com.lib.2.c.7.*

ADIECTIONES, Iuſtinianus *Inſtit.§.final.de ſucceſſ. libert.* accipere videtur pro modis Rom.ciuitatis, familiarumq; Romanorum ius aſſequendi, ſi Alciato credimus: qui tamen non negat, eo in loco Accurſij interpretationem probabilem eſſe. *Vide eũ lib.1. Parerg.* Spieg.

ADIECTIVVM appoſitum inter duo ſubſtantiua quid importet, vide Bartol. *in l.cum filio.in fin. ff.de leg.1.* Et ſi duo adiectiua adijciantur vni ſubſtãtiuo an requiratur vtriuſque concurſus? Bartol. *in l.qui concubinam. in princip. ff. de leg.3.* Nebr. Rebuff.

ADIECTVS fundus intelligitur, quando melior allata eſt conditio. *l.quod autem Sabinus.de in diem addictione.* Siquidẽ adijcere, pro addere in iure accipi, notius eſt quàm vt probari debeat. Eſt item reperire, vbi conſentire ſignificat. Spieg.

ADIICIALES cœnæ: Lege Septemuiri.

ADIGERE Feſto *lib.1.* eſt dare, cogere.

ADIGERE iureiurando, ſiue ad iuſiurandum, vt Vlpia. dixit, *in §.l.a.i.acceptionem, de in ius voc.* dicitur is, qui cõceptis verbis alium iurare coegit: hoc eſt, qui verbis arbitrio ſuo dictatis, iureiurando eum adſtringit, quod nonnulli, Budæo teſte, Adiurare dicunt. Qui autem ſic aſtrictus eſt, dicitur iureiurãdo adactus in verba eius qui adegit. Verba Vlpiani ſic habent: [Sed ſi ad iuſiurandum adegit, ne vxorem ducat, ne nubat, impunè in ius vocabor.] Prat.

ADIGI in verba dicuntur qui in fidem principis adſumuntur *Plinio in Panegyr. Budæo in l.iuſiurandũ. ff. de iureiurand.* Prat.

ADIGERE arbitrium, vetus locutio, pro Agere ad arbitrium. Vtrunque autem dicimus, Arbitrium adigere, & Arbitrium adigere. & eſt ſimilis ſignificatio quæ illius, Agere in iudicium, vel ad iudicium. Cicero. *pro Q. Roſcio*, [Quæ quum ita ſint, cur non arbitrium pro ſocio adegeris Q. Roſcium, quæro] Idem *libro de offic. tertio.* [Itaque Calpurnius quum demolitus eſſet, cognouiſſetque Clodium ædes poſtea proſcripſiſſe, quàm eſſet ab Auguribus demoliri iuſſus, arbitrum illum adegit, quicquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona.] *Et in Topicis.* [Quemadmodum ſi in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines magis agrorum videntur, quàm vrbis, finibus regundis adigere arbitrũ non poſſis: ſic ſi aqua pluuia in vrbe nocet, quoniam res tota magis agrorum eſt, aquæ pluuiæ arcendæ adigere non poſſis arbitrum.] Hotoman. Atque hac figura iuris ciuilis Cicero pleriſque locis vſus eſt, corruptis tamen ferè vulgò locis, annotante doctiſſ. Ioach. Camerario Babenberg. Spieg.

ADIICERE eſt quaſi iuxta addere, verbum enim adijcio idem eſt, quod adiungo, addo. *l.impenſæ. in fin. ibi, inſulæ dotali adiectum.ff.de verb.ſign.l.nomen filiorum. §.portionis. ff.eod.*

ADIICERE interdum valet addere aliquid ad pretium pluriſque licitari. *l.7.ff.de in diem addictio.* Inde Adiectiones pro incrementis & additamentis pretij, licitationibuſq; quibus aliquid ad prius pretium adijcitur. *l.4. l.10. l.11. §. penult. l.vlt. l.15. ff. de in diem addictio. l.26. ff.de minor. l.vlt. ff. de iure fiſc. l.41. ff. de rei vind. l.1. de vendend. reb. ciuitat. libr. 11. C.* Sic adiectiones admittere *in l.21.in fin. ff.ad municip.* quas vulgò dicimus Encheras recipere. *Notauit Anton. Auguſt. libr.2. Emend.cap.3.* Adiectus dicitur qui obligationi ſolutionis gratia adijcitur. *l.59.ff.de ſolutio.* veluti ſi ſibi aut Titio dari quis ſtipuletur. Nam Titij perſona in hoc tantùm comprehenditur, vt ei rectè ſoluatur. *l.56. §.qui ſibi. ff.de verbor. oblig.* Adijci etiam dicitur qui alicui cohæres adiungitur. *l.7.ff.famil.erciſcund.l.89.ff.de hæredib.inſtit.* vnde adiectus hæres pro cohærede *in l.7.& in.l.32. ff.de vulg. & pup.l.78. in fin. l.85.ff.de hæred.inſtit.* in eundemq; ſenſum adiungendi & adhibendi verbis I. C. vtuntur. *l.6.l.85. & l.14.in fin. ff. de iure codic.* Briſſ. *Adde Cuiac.tract.tertio ad Africa. fol.34.*

ADIICERE in diem, eſt rem penes emptorem collocare, hac lege, niſi quis intra diem certum meliorem conditionem attulerit. *Cuiac.d. tract.3. ad Africa.fol.eod.*

ADIMERE qualiter quis intelligatur, declaratur tot. tit.de adim.leg: Vide Perimere. Spieg.

ADIMENDI verba & modos, vide in tractatu de adim. leg. Quando lex adimit libertatem pro nõ ſcripta habenda eſt. *Terentio Clementi.l.vnic.de adempt.libert.* Spieg.

ADIMPLERE verbum rariſſimum, quo Imp. vſus eſt *Inſtit.de contrahend.empt.§.ita tamen.* Videturq; idem eſſe quod impleo. Spieg.

AD inſtar, non tantum apud eundem, ſed etiam apud I.C. legimus *l.ſi de poſſeſsione. C.vnde vi. l.omnia priuilegia. C.de epiſc. & cler.l.vlt.ff. de exerc.l.eum qui.§.publiciana. ff.de de public. l. ſi ad inſtar. C. de lib.exhib. c.2. de ſponſal. c.dudum. circa fin. de præb. lib.6.* Alber. Seruius dici negat ad inſtar. Beroaldus item *apud Apuleium* monuit nos ſimpliciter dicere inſtar. Vlpia. ait, Publiciana vero ad inſtar proprietatis, non ad inſtar poſſeſſionis reſpicit. *l.ſed & ſi res. ff.de public.in rem actione.* Vide Inſtar. Spieg.

ADIRE hæreditatem & pro hærede, id eſt, pro domino, eſt ipſam hæreditatem ſubire. *§.fin. Inſtit. de hæred. qual. & differ. l.ſi nemo. ff.de diuerſis reg.iur.antiq.* Adire bona, idem ferè *l.1. C.de teſtam.milit.* Adeunt extranei, immiſcent ſe ſui, & neceſſarij. *d.§.fin. & §. extranei. Inſtit. illo tit. de hæred. qual. & diff.* Porrò & qui adit, & qui ſe miſcet, obligatur *l.3.in fin.& l.4 ff.quibus ex cauſ.in poſſ.eat.* Prat. Cæterùm aditionem à geſtione pro hærede à parte diſtinguit I.C. *in l. ſi quis mihi. §.ſed quid. ff.de acquir.hæred.in l.cum qui. §.eod.tit.vt annotat Goueanus lib.1. var. lect. c.25.*

ADIRE hæreditatem, & bonorum poſſeſſionem petere

here Paul. æquiparat. *l. si qui. de leg. præſtan.* tametſi Aditio hæreditatis, quia illi è ciuili iure origo, perpetua eſt. *l. licet. C. de iure delib.* Bonorum verò poſſeſſio, quia à prætore cauſam habet, temporaria eſt. Nam prætoris officium anguſtiore clauditur tempore. Hinc filius ſine patris iuſſu poteſt agnoſcere bonorum poſſeſſionem: adire autem hæreditatem non poteſt, niſi ſcrutata patris voluntate, quum facilè peti poſſit, nó excluſa ſpatio temporis. Hæc eſt germana ratio diuerſitatis inter aditionem hæreditatis, & bonorum poſſeſſionem, quam Pirrho Anglebermæo debemus, qui veritus non eſt ab Accurſio, & Bartolo diſcedere. Prat.

ADIRE hæreditatem, eſt amplecti hæreditatem, accedere ad hæreditatem, & vt Græci dicunt, *προσελθῶν τῇ κληρονομίᾳ*. Propriè autem Adire extranei dicuntur, qui aliàs hæredes non ſint, vt ſui immiſcere ſe. Ideoque hæc ſeparantur *in l. 3. §. vlt. cum l. ſequ. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſio. eat. l. 7. §. reſtitutam. ff. de minor.* Adit hæreditatẽ qui verbis vel facto aliquo bona ſe mortui ad prehendere, hæreditatemque admittere teſtatur. Etiam ſubire hæreditatem dicit Paul. *in l. 181. ff. de diuerſ. reg.* Briſſ.

ADIRE & cernere hæreditatem, itemq́ue pro hærede gerere, hæredis eſt alieni: Immiſcere ſui ac neceſſarij, Nam ille aliunde ad alienam familiam accedebat: eoque his vtebatur verbis, [Quum me Mæuius hæredem inſtituerit, eam hæreditatem adeo cernoque] *vt ait Vlpian. tit. 22.* At filiusfam. permanebat, neq; aliud quippiam noui cœptabat, niſi quod quas res antea non attigerat, earum ſe liberæ adminiſtrationi tum immiſcebat. Hotom.

ADITES vocitãtur atrici à I.C. atque liminarchæ fœminis excubantes, fœminæ dicuntur atricæ. Plaut. ſimiliter tum atrica clementer nó ſota eſt, inquit, munere occupauit. De his atricis hæc Maro, [Armiger ante fuit fiduſque ad limina cuſtos.] Seruius *nono Æneidos* interpretatur: Aedituus fuit, quod vt ſuprà apud maiores, diximus ingenti honore, illic enim & epulabantur, & Deos colebãt, cenſus autem omnis illic ſeruãbatur, quod & Plautus docet in Aſinaria, in qua inducit Sauream ſeruum Atrienſem in toto familia plurimum poſſe. Hi principis limen curabã: ad limina quemadmodum ad pedes, à memoria, à libellis, à pugione vocitantur à Lucio *lib. 2. Aſino aureo*, cuius ex antiquis codicibus hæc verba ſunt: [Nam vt pueri ipſius ad limina, credo. Vt arbitrio nocturni gannitus ablegarentur, humi quam procul diſtractum fuerat gribatulum.] vt hæc ſit Apuleiana ſententia: Per humum à phoride longule fuerat diſtractum cubile, vt ſcilicet pueri, hoc eſt, ſerui ad limina, id eſt, liminarchæ amandarentur & ſemouerentur inde diſſite, ne clinopales, hoc eſt, luctę cubicularis voculas & ſuſpiritus poſſent exaudire atque percipere, quod oppilat & fulcit de Hannibale loquens Italicus Silius:

Sæpe etiam famuli turbato ad limina ſomno,
Expauere trucem per vaſt a ſilentia vocem.

Ioan Baptiſt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Agricolam. lib. 1.

ADITIO. Theophylus auctor eſt, quòd hæreditatem acquirere in extraneo dicatur Aditio: in neceſſarijs, Immiſtio. Et quod hæreditatem non admittere, in extraneo dicatur Repudiatio: in neceſſario, Abſtentio. Spieg.

ADIVDICARE, eſt iudicio peracto, rem controuerſam actori addicere. *notat Alciat. de verb. ſignif.* Zuerkennen/ Zuſprechen. cui contrarium eſt Abiudicare, Aberkennen/ Abſprechen. Caius *in l. ſi idem, ad fin. de iuriſdict.* [Quia tota res, inquit, in judiciũ venit, & vel vni adiudicari poteſt.] Porrò, adiudicare pignus, addicere, & in ſolutum dare, quo diſtent, ex veritate textuum excutit acutè, & vt ſolet, fideliter, *Zaſius, in l. à diuo, ff. de re iud.* Spieg.

ADIVDICARE & abiudicare contraria ſunt. Cicero *contra Rullum ad Quirit.* [Volet eſſe populares, popu. Roman. adiudicabit, non ſumet ſibi tantum, non appetet: iudicabit Alexandriam regis eſſe, à populo Rom. abiudicabit,] Hotom. Prat.

ADIVDICARE apud Scæuolam *l. 21. §. 3. ff. de ann. leg.* vbi Præſes prouinciæ ex nominibus hæreditariorum debitorum eligit idonea nomina, & in cauſam legati Reip. adiudicat, poſt cuius ſententiam Reſpubl. à pleriſque adiudicatis ſibi pecunias percipit. Adiudicat, id eſt, iudicio attribuit, aſsignat, proprium eſſe decernit. Hotom.

ADIVDICARE cauſam alicui, ſecundum aliquem iudicare. (vor jemand vrtheilen) Cicero *de Orat. 2.* [Nam hoc neceſſe eſt, vt is qui nobis cauſam adiudicaturus ſit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos, &c.] Cic. *de Orat. 1.* [Qui locus eſt talis, vt plus habeat adiumenti, quàm incommodi, hunc iudico eſſe dicendum: vbi plus mali, quàm boni reperio, id totum abiudico atq; reijcio] Hotom. Prat.

ADIVDICARE eſt rei dominium iudicio attribuere, id quod in actionibus mixtam cauſam habentibus iudicibus permittitur. *§. ſi familiæ. Inſtit. de offic. iud. l. ſi idem. ff. de iuriſd.* Prat.

ADIVDICATIO, id eſt, condemnatio, *l. licet. §. ſi plures. vbi gloſſ. ff. de procur. Ioan. Fr. Dec.*

ADIVDICATIO propriè habet locum in iudicijs diuiſorijs. *l. ſi quid putatis. §. ſi quis fundum. & §. offic. ff. comm. diuid. cum ſimil. per Alber. citatis.* Vlpian. *l. 2. ff. fin. regund.* [Iudici, inquit, fin. regundor. permittitur, vt vbi non poſsit dirimere fines, adiudicatione controuerſam dirimat.] Spieg.

ADIVDICATIO neceſſaria, eſt emptio voluntaria, *Paul. in l. ſi pignori. ff. famil. erciſc.* Adiudicationes prætòr tuetur. *l. inter. §. ſi famil. erciſc. ibid.*

AD iudicis religionem pertinere. *l. 2. ff. ſi vſufr. pet.*

AD iudicium occurrere non poſſe, *apud Vlpia. in l. 2. §. 1. ſi quis cautio.* Spieg.

AD iudicium venimus hoc modo, vt totam litem aut obtineamus, aut amittamus. Ad arbitrium hoc modo adimus, vt neque nihil, neque tantum, quantũ poſtulauimus, conſequamur. *Bud. in annot.*

ADIVTOR idem eſt, quod actor. *§. fin. Inſtit. de curat. l. ſolet. ff. de tutelis. l. præſes. & ibi gloſ. C. quomod. & quand. iud.* Alber.

ADIVTOR pro ſcrinieario ponitur. *l. nulli. C. de num. & act. lib. 12.*

ADIVTOR tutelæ dicitur, quem (vt ſcribit Pomponius) ſolet Prætor permittere tutoribus conſtituere, qui non poſſunt ſufficere adminiſtrationi tutelæ: ita tamen vt ſuo periculo eum conſtituant. *l. ſolet. 13. ff. de tutel.* Hot. Prat.

ADIVTORIVM quis præſtare dicatur Canoniſtę pulchrè indicant *in c. vlt. ext. de homicid.* Vocabulum extat & apud alios receptos authores. Spieg.

ADIVTOR Cornulariorum, vocationem munerum grauium habet, *l. vlt. ff. de iure immunit.* Cornularij qui ſunt, vide infrà *ſuo loco*, erant & adiutores Quæſtoris.

ADIVTORES officijs leuãdi laboris cauſa dabantur, qui his vel ægritudine præpeditis, vel multitudine negotiorum obrutis, opem ferrent. *l. 10. C. de numer. libr. 12. l. 3. C. de diuerſ. offic. lib. 12. & in Notitia Imperij Roman perſæpe.* Sic Adiutores Quæſtoris *in l. vlt. C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12.* Adiutores ſacræ memoriæ. *l. 13. l. 14. eod. tit.* Adiutores magiſtri officiorum. *l. 2. C. de princip. agen. in reb. lib. 12.* Adiutor Vrbani officij. *apud Symmach. lib. 1. epiſt. 22.* & Adiutor primicerij tribunorum notariorum *in Notitia, quæ ſubiecta eſt Nouellæ* 8. Appellantur verbó Græco Boethi *in l. vlt. C. de tabular. ſcri. lib. 10.* Briſſo.

ADIVTRICIS primæ legionis meminere Impp. *in l. vlt. C. de apparitoribus præfect. præt. & l. vlt. C. de caſtr. pecul. lib. 12.* in qua, Adiutrice noſtræ Reip. pro Adiutrice noſtra, vulgò perperam legitur.

ADIVVAE qui erant diſces *ex Notitia Imperij Roma.*

ADIVRARE pro adminiculari apud Paul. *in l. legitima. de pact.* In vſib. feud. denotat opem ferre, & auxiliari. *Hic finitur lex. per ibid. not.* Eſt autem adiuuari, vt Nonius inquit, cum voluptate intueri, delectari, accendi, & de rebus nouis, magnis, inſolitis, & inuſitatis dicitur. *Droſæus in methodo iuris.*

ADIVRARI Auxilio. *l. 6. §. ex decreto. l. 13. C. ad S.C. Velleian.* Beneficio. *l. 17. § ſicut. ff. Commodati.* Exceptione. *l. 2. §. ſi quis iudicio. ff. ſi quis cautionib. l. 27. §. qui ex Trebell. ff. ad S.C. Trebell. l. 23. & l. 30. ff. ad S.C. Velleian.* Per Exceptionem. *l. 30. de pecun. conſt.* Replicatione. *l. 2. ff. de except. rei iudic. l. 14. §. ſi quis. quod metus cauſ.* Reſcripto. *l. 1. ff. ſi cui plus.* Vtili repetitione. *l. 2. §. Lucius. ff. de ann. leg.* Adiuuãda lex interpretatione. *l. 64. ff. de condicio. & demonſt.* Adiuta negotia. *l. 65. de cond. indebit.* Briſſon.

ADIV-

ADIVTRIX, cognomentum legionis Romanæ, cuius ſit mentio in Conſtantini Imper. conſtit. *l. fin. C. de Caſtr. pec. lib.12.* Spieg.

AD libertatem vindicta manumittendo perducere. *l. ſi ins. ff. de dol. mal.* Spieg.

ADLECTI vide infrà, allecti.

ADLECTOS etiam dici putat Varro *lib.5. de ling. Latin.* qui in collegarum locum ſuppoſiti ſunt. Prat.

AD limina ſeruus, pro Atrienſi. Bud.

AD manus nummos non habere, venuſtè dixit Africanus, *in l. tutor. ff. ad S.C. Vell.* pro eo, quod & non minus elegans eſt, pecuniam ad manum non eſſe, vulgò aiunt, in promptu non eſſe. Spieg.

AD manum ſeruus is dicitur, cuius manu ad literas ſcribendas Princeps, aut quiuis alius vtitur: eſtque idem qui & à manu & Amanuenſis dicitur. Spieg. At hæc duo differre doctiſſ. Torn. annotauit *lib. aduerſ.5. cap.11.* vbi Amanuenſes ſerui ſunt à manu, qui excipiunt & ſcribunt. At ſerui ad manum alij ſunt, vt apud Cicer. *libr.3. de oratore.* & apud Liuium. Inde ad manum cantari hiſtrionibus ceptū. Nam ad manū ſignificat, quod præſto eſt, quod in promptu, quod paratum eſt.

ADMENSVM vinum, ridiculè interpretantur pro vino ad menſam venditum: tametſi Haloand. annotat, aliàs deeſſe hæc verba, *in l. ſi per emptionem. ff. de pericul. & commod. rei vend.* Eſt autem admenſum vinū, idem quod ſimplex menſum. Sic Cato *de Re ruſtica.* [Vinum emptoribus ſine moleſtia hoc modo admetiri debet.] Spieg.

ADMETIRI dicimus ea quę pondere & menſura conſtant, *lib.35. de contrah. empt.* veluti, oleum, metretis: vinum, amphoris: frumentum modijs, admetiri vinum, *l.1. §.1. ff. de per. & comm.* Sic admenſum vinum legimus apud Catonem *de re ruſt. cap.148. & 154.* admetiendi dies, *l.1. ff. de per. & comm.* Admetiri feudum, *l.40. ff. de contrah. empt.* opus, & ad mēſum opus, *l.36. locati.* Briſſon.

ADMINICVLVM, adiumentum. Vlpian. *l.1. ff. ſi vſusfruct. pet. §.1.* [Vſus fructus legatus, ait, adminiculis eget, ſine quibus vti frui quis non poteſt.] Propriè dicitur ſuſtentaculum ſiue fulcimentum rei alicuius, vel ſine quo res non ſubſiſtit. *l. inſtrumenta. C. de probat.* Spi. Prat.

ADMINICVLA. Vide l. inſtrum. C. de probat. l.2. §.1. conſtit. pec. l.1. ff. ſi vſufr. pet.

ADMINISTER, id eſt, magnus & præcipuus miniſter, vox Ciceroni familiaris. Ad enim habet vim intendendi. Adminiſtrationis appellatione, apud Canoniſtas continentur tantum eccleſiaſtica officia, nimirum exemplo tutoris, qui adminiſtrator in iure noſtro appellatur, diciturque habere officium. *l. alienam. C. de procur.* Notum eſt & apud Cæſarem, idoneum latinitatis autorem, adminiſtrare pro gubernare accipi. Spieg.

ADMINISTRARE dicitur qui quid alij reſtituit. *l. ſi pars.10. in fin. ff. de inoffic. teſtam. l.3. ff. ad leg. falcid.* Hinc.

ADMINISTRATIO libera quæ ſit, vide in l. filiusfa. ff. de donat. Vlpian. *in l. cum actum. ff. de negot. geſt.* cauſam indicat, quo ex ſuperioris temporis adminiſtratione nihil amplius in iudicium deduci poteſt. Cæterùm adminiſtrationem rerum liberam, qualem dominus habet, procuratori commiſſam, Barbari altam & baſſam vocant. *Ex Old.* Spieg.

ADMINISTRATORIS eſt, qui rerum publicarum, ſeu temporalium curam gerit: at Magiſtratus, qui iuriſdictionem exercet. *Azo Cod. de adminiſt. reipub. lib.10. in rub.*

ADMINISTRATORES in iure noſtro dicuntur maiores Magiſtratus: quòd illi ſolam meri imperij adminiſtrationem habeant, quæ vox eum comprehendit, qui alieno nomine, non proprio agit, *vt atteſtatur Accurſ. in rubr. de Adminiſtrat. reipub. C.11.* Quod & iuramēti formula probatur, qua iurant, Magiſtratus, occaſione traditæ adminiſtrationis fidem ſe Cæſari ſeruaturos. *in auth. iuſiur. quod praeſt.* Vides, quo te titulo vendis, qui ais te liberum eſſe: nihil ad te ius meri imperij pertinet, quod ſolius Imperatoris eſt: tantum exercitium tibi competit. Spieg.

ADMINISTRATORES ciuitatis, curatores dicuntur, *l. præſes. C. de tranſact. per l.3. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* Hi ſunt qui ciuitatis negotia gerunt, & adminiſtrant, quorum officium explicatur. ff. de admin. rer. ad ciuit. & C. eod. tit. lib.11. Prat.

ADMISSIO pro permiſſu: quēmadmodum admittere, pro fieri ſinere, nonnunquam vſurpatur. Notum admittere homicidium pro committere, & vt vulgò dicitur perpetrare, apud Iuriſconſ. *in l.1. §. pen. de ſicar.* & pro delinquere ſimpliciter *in l. ſpurij. in princ. ff. de decurion.* Spieg.

ADMISSIONVM officium *in l.2. C. de priuil. eor. qui in ſacr. pal. lib.12.* quod ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum ponitur *in notitia Imperij Rom.* Ab eo Admiſsionales, qui principem adoraturos admittebant *in l. vlt. C. de diuerſ. offic. libr.12.* Lamprid. *in Alexand.* [Salutabatur verò quaſi vnus de Senatoribus patente velo, admiſsionalibus remotis, aut ſolis his qui miniſtri ad fores fuerant: cùm antea ſalutare principem non liceret] hodie Camerarij vocantur. Admiſsionum etiam magiſtrum legimus apud Vopiſcum *in Aureliano.* Briſſo.

ADMITTERE, eſt miſſum in poſſeſsionem recipere *Vlpian. l.3. in princ. ff. ne vis fi. ei. eidem in l. in ...5. §. miſſus. ff. vt in poſſ. leg.* Prat.

ADMITTERE equum interdum pro conſcendere, accipitur, vt apud Ciceronem *in ſecundo de finibus* [Num etiam cum P. Decius ſe deoueret, & equo admiſſo in mediam aciem Latinorum irrueret, &c.] vt Budęus interpretatur. Sed Maioragi es *lib.11. cap.7.* eum lapſum exiſtimat. eo namque loco, equum admiſſum, non pro conſcenſo, ſed pro concitato, & celeri accipi debere ſatis demonſtrat Valer. Maxim. ſic vocem interpretatus. *l.5. cap.6.* de eodem P. Decio ſcribens, [Caput, inquit, ſuum pro Reipub. ſalute deuouit, ac protinus concitato equo, in hoſtium agmen, patriæ ſalutem, ſibi mortem quærens, irrupit.] Concitato equo, vt vides, dixit, pro eo, quod Cicero habet, Admiſſo. Quin ipſemet Cicero rem totam aperit, dum *lib.3. de natur. Deor.* loquitur in hæc verba, [Rebantur enim fore vt exercitus Imperatorem equo incitato ſe in hoſtem immittentem perſequeretur, id quod euenit, &c.] Item *lib. 1. de Diuinat.* de Publico Decio [poſt triennium autem, cum conſul eſſet, deuouit ſe, & in aciem Latinorum irrupit armatus. Quo eius facto ſuperati ſunt & deleti Latini.] Vbi vides verbum [Irrupit] equi concitationem admittere. Cæſar quoque *libr.11. Belli Gallici,* eodem ſignificatu verbo ipſo, quo de agitur, vſus eſt. [Confidius, inquit, equo admiſſo, ad eum accurrit, dicit montem, quem à Labieno occupari voluerit, ab hoſtibus teneri, &c.] Penelope Ouidiana.

Hic lacer admiſſos terruit Hector equos.

Magno Franciſci Philephi errore, qui *libr.36. ſuarum Epiſtolarum,* [Amiſſos] legit, qui alios etiam, neque infimi ordinis ſcriptoris aſſeclas habet, præter Egnatiū non obſcuræ hominem famæ, qui *in Obſeruationibus in Ouid. Heroid.* [Admiſſos] in eodem verſu legendum eſſe contendit. Prædictis, Ouidij eiuſdem luculentius teſtimonium accedat, *ex libr. 1. Metam.* vbi ſic ait:

——Vtque monebat
Ipſe amor, admiſſo ſequitur veſtigia paſſu.

Admiſſum paſſum pro celeri, quaſi ſeipſum Apollo ad curſum acrius concitaſſet, dictum eſſe perſpicis.

ADMITTERE ſcelus, dicitur, qui id perpetrat, & committit, in diuorum Marci, & Commodi reſcripto. *l. diuus. ff. de offic. præſid,* M. Cicero *pro Rabirio.* [Rabirius, inquit, fraudem capitalem admiſit.] *Vlpian. in l.1. in princip. ff. de offic. præf. vrbi.* Prat. Eodem ſignificatu frequenter dicitur, vt, admittere cædem, *l.25. ff. de S.C. Syllan.* capitale. *l.27. §.1. ff. de pœnis.* crimen, *l.38. ff. ex quib. cauſ. maior.* delictum, *l.2. §.1. ff. de priuat. delict.* dolum, *l.9. l.11. §. vlt. & l.13. ff. de doli except. & multis alijs locis, apud Briſſon.*

ADMITTERE præter notas acceptiones, eſt marem fœminæ, aut mari fœminam admouere ad initum *apud Vlpian. in l. ſi quis vxori. §. ſi quis. ff. de furt. Vide hoc loco Budæum.* Spieg.

ADMITTERE bonorum poſſeſsionem pro adgnoſcere & accipere *in l.7. C. de iure delib. & aliàs ſæpius.* Briſſ.

ADMITTERE vim, pro facere vim, vim inferre. Admitti vim alicui, pro pati vim, *Vlpian. in l. item ſi cum. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

ADMODVM, id eſt, valdè, penultima correpta. *l.1. in princ.*

princip. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. vnica. C. ne quis in ſua cauſ. iudic. Aliquando profertur accentu acuto, & tunc exponitur admodum, id eſt, neceſsitatem. *l. item ſi fundum. in fin. ff. de vſufruct.* Alber.

ADMONERE, in memoriam adducere. *adm auiſer. l. qui venenum. ff. de verb. ſignific.* Interdum admonere eſt monere, commonefacere, *admoneiter*. Vnde meritò admonentur magiſtratus diligenter cuſtodire fugitiuos ne euadant. *l. 1. §. pen. ff. de ſeru. fugit.*

ADMONEMVS propriè de re, quę nondum in mentem venit ei qui admonetur. Vnde apparet, interpretes non admodū rectè pro corrigere, admonere apud Paulum *in l. 3. §. ſciendum eſt autem, de officio præfecti. vigil.* tum alib.. Spieg.

ADMONERE, verbum notæ ſignificationis eſt. Plerumque caſtigare & corripere, & percutere ſonat. Corripere quidem ſignificat in Imp. Commodi conſtitutione *apud Modeſtinum l. alimenta. §. 1. ff. de agnoſc. lib. iuncta l. 1. ff. de iur. patron.* telo admonere Vergil. *libr. 10.* & flagello Columella *lib. 2. cap. 2.* dixère: quod & Nonius adnotauit. Hoc ita Græci exprimunt *νουθετεῖν, vt apud Platonem in lib. νόμων, ταῖς τῶν πληγῶν*. Hinc

ADMONITIO fuſtium, Calliſtrato, *l. veluti. ff. de pœnis.* Græcis *νουθέτημα*. Tu vide quæ de hoc ſcripta reliquerit I. Pollux *lib. 9. Onomaſt.* Prat.

ADMONITIO protelatur. *§. final. l. 2. vbi quis agere.* Spieg.

ADMOVERE probationi, apud Vlpianum *l. 1. in princip. ff. de quæſt.* eſt reum argumentis compellere. Prat.

ADMOTA id eſt, adhibita. *l. damni infecti. ff. de damn. infect.* Alber.

ADNEPOS, Adneptis Græci *ἀπεγγονος, ἀπεγγόνη* dicūt. Hi ſunt abnepotis, vel abneptis filius filia, pronepotis, vel proneptis, nepos, neptis. *l. 1. §. 5. & l. vlt. §. Adnepos. ff. de gradib. & adfin.* Sic in inſcriptione antiqua, L. Aurelius, Verus Antoninus Neruæ adnepos appellatur. A Nerua enim Traianum, à Traiano Hadrianum, ab Hadriano Antoninum Pium, à Pio Verum adoptatum, ex hiſtorijs notum eſt. Briſſon.

AD nomen reſpondere, eſt comparere, ac præſto eſſe, cum nomen recitatur. Liuius *lib. 7. ab vrbe condit.* [Acerbitas in delectu non damno modo ciuium, ſed etiam laceratione corporum lata, partim virgis cæſis, qui ad nomina non reſpondiſſent, partim in vincula ductis, inuiſa erat.] Prat.

AD nos pertinere intelligitur, quod competit nobis iure vel dominij, vel poſſeſſionis, vel curæ, ſiue adminiſtrationis. *arg. l. 1. §. quod ait. de offic. præfect. vrb.* Spieg.

ADNOTARI dicitur, qui abſens in reos refertur. nam in grauioribus criminibus Magiſtratus, qui abſentem in reos recipiebat, edicta proponebat, quibus illi denunciabat fore, vt niſi intra annum adeſſet, eius bona confiſcarentur. *vti Martianus docet l. 1. & 2. ff. de requir. vel abſent.* Hoto. Hinc

ADNOTARE quoq; eſt, cum præſes notat qua quemq; damnatum pœna dignum cenſeat, idque ad Imperatorem reſcribit. *l. 1. ff. quand. appell. l. 6. § præſides ff. de interd. & releg. l. 1. §. 1. ff. nihil innouand.* Plin. *lib. epiſt. 10* [Fuerunt ſimilis amentiæ, quos, quia Romani ciues erant, adnotaui in vrbem remittendos.] Hotom. Prat.

ADNOTARE aliquando accipitur pro repræhendere, *vt apud Paulum l. arbitor. 82. §. ternio. ff. de leg. 2.* Aliquando ponitur pro notare. *l. cum mater. ff. de inoffic. teſt.* Prat. Neb.

ADNOTARE, vide infrà adnotare inſulas.

ADNOTATIO, illa in reos relatio, *l. 4. ff. eodem titul.* Eſt &

ADNOTATIO. principis ad preces reſcriptum, idque ex Valentiniani Imper. Nouella edocemur, *tit. de homicid. caſu fact. verſi. merito ergo.* adnotationis, hoc ſenſu, frequens mentio eſt in Codice Iuſtinianeo *in l. nō aliter. 9. C. de pala. ſacr. larg. lib. 12.* Sic autem eam definit Theodorus: *τὸ φοσημειώσεις ἐστὶ τὰ κυριώτερα τῶν καλουμένων ... λαμβάνεται γρα... ἀλλ' οἱ ὀλίγα ... βασιλικὰ ὑπομνήματα.* Prat.

ADNOTATIO dicitur quæ fit proprio motu principis, *vt notatur in l. non aliter. C. de pal. ſacr. larg. libr. 12.* Vel Adnotatio eſt reſcriptum principis paucis adhibitis factum. *l. iubemus. C. de ſacr. eccleſ.* Quandoq; dicitur Adnotatio, actus, qui ſine teſtibus expeditur. *l. inſtrum. & ibi gloſ. 1. C. de probat.* Aliquando adnotatio eſt ſcriptura facta propria manu princip. *l. 1. C. de precib. Imp. offer.* Briſſ. Spieg. Alber.

ADNOTATVS cenſibus. *in l. quiſquis. 16. C. de epiſc. & cler.* idē qui adſcriptitius. Nam *in l. ſi quis. 20. eo.* cēſibus adſcriptus appellatur. Hotom.

ADNVMERARE, pro, in numerum referre. Sic adnumerare vrbanos. *l. 99. ff. de legat. 3.* Eodemque ſenſu adnumerari auio facto. *l. 32. §. 1. ff. de aur. & argent.* bonis *l. 73. §. 1. ff. ad l. falcid.* Caſtrenſi peculio. *l. 3. l. 6. de caſtr. pecul.* Adnumerari, id eſt, adſcribi ſeu imputari. Sic adnumeratur culpæ. *l. 9. §. Celſus & l. 25. §. culpa. ff. locati. l. 132. de diuerſ. regul. iur.* & Imperitię *d. l. 132.* Adnumerare pecuniam. *l. 31. ff. locati.* adnumerante ſeruo. *l. 2. ff. de depoſit.* vnde Adnumerari dicuntur, quæ numero conſtant. Briſſon.

ADOLESCO, à verbo Græco *ἀλδήσκω* veniens, Feſto, *lib. 1.* eſt ætate progredi, & creſcere Nonio, quo ſenſu vſus eſt Vlpian. *l. 3. §. ſi duo impuberes. de Carbonia. edict. ff.* Prat.

ADOLESCENS dicitur, qui pubertatem egreſſus *l. Aurelio. §. 1. ff. de liber. leg.* Adulecens ſæpè legitur in Pand. Floren.

ADOLESCENTES, qui moribus, & ſolertia præditi ſunt, tametſi legitimam ætatem nondum expleuerint, anno tamen vigeſimo poſſunt impetrare veniā adminiſtrandarum rerum. *l. 2. in princip. C. de his qui veni. ætat. impet.* Alioqui prætor opem pollicetur eis, ceu minoribus annis 25. Et ideo in hanc vſque ætatem adoleſcentes curatorum auxilio reguntur; nec antè rei ſuæ adminiſtratio eis cōmitti debebit, quanquam bene rem ſuam gubernantibus. *teſte Vlpia. l. 1. de minoribus.*

ADOLESCENTIAM, quæ pubertas eſt, I.C. placuit à quartodecimo anno ſumere initium, vigeſimoquinto perfici. *l. non aliter. §. 1. ff. de leg. 3. cum ſimil.* Prat.

ADOLESCENS à noſtris dicitur, qui inter annum decimumquartum & viceſimumquintum ætatem agit. nam ante decimumquartum pupillus appellatur. Hinc titulus *Rem pupilli vel adoleſcentis ſaluam fore lib. Dig. 46. vide, Aetatis gradus.* Hotom.

ADOLESCENS & iuuenis, Caio idem. *l. patri. ff. de minoribus.* Spieg.

ADOLESCENS & pupillus æquiparantur furioſo, quia non rectè intelligunt. *l. diem proferre. §. coram. ff. de recep.* Spieg.

ADOPTARE eſt quem in filium adſciſcere. Sed & ad alios pertinet, qui adſciſcuntur. vnde adoptare adminiſtros dixit Varro *lib. 4. de ling. Latina.* Prat.

ADOPTIO ita à Theophilo. *Inſtitut. de adoptio. in princip.* *νόμιμον πρᾶξις μιμουμένη τὴν φύσιν πρὸς παίδων παραμυθίαν ἐπινενοημένη*, quæ verba ita vertimus: Eſt actus legitimus naturam imitans ad liberorum ſolatium inductus. Rectè adiecit *μιμουμένη τὴν φύσιν*. Nam, vt ait Iauolenus *l. adoptio. 16. ff. de adoptio.* [Adoptio in his perſonis locum habet, in quibus natura locum poteſt habere.] Definitio autem hæc ſumpta videri poteſt ex §. minorem. Inſtit. & l. actus. ff. de regul. iur. Prat.

ADOPTIONIS origo antiquiſſima eſt. Non ſolùm enim apud veteres Romanos in vſu erat, vt ex A. Gellio. *lib. 5. cap. 19.* liquidò conſtat, ſed & apud Græcos, vt ex Plutarcho. *in Theſeo* liquet, quo loco Theſeum ab Aegeo in filium acceptum refert. Quam rem, inquit, Athenienſes, *θέσιν* adpellabant. Apud Iudæos eam fuiſſe proditum eſt. Adoptionis cauſam eſſe tradunt Impp. *in l. 3. C. de adoptionib.* liberorum orbitatem, id eſt, (inquiunt) quod liberos non haberes. Prat. *Vigium in §. adoptiui libero. Inſtit. de exhæred. lib.*

ADOPTATITIVS, ex filio adoptato natus *Feſto lib. 1.*

ADOPTIONIS ſolennitas hodie apud nos abolita eſt. Nec quenquam mouere debet, quod imaginem quandam adoptionis obſeruamus in ijs, quos loco filiorum alimus, atque etiam affectu quodam proſequimur, & filios appellamus. Nam Romani quoque idem faciebant, non tamen ea reputabatur ſolennis adoptio, *vt apparet ex l. quidam cum filium. ff. de verb. oblig.* Prat.

ADOPTIONIS nomen generale eſt: tam enim qui ſui iuris, quàm qui alienæ poteſtati ſubditi erant, tam qui rogatione lata, quàm qui magiſtratus auctoritate in libe-

 rorum

rorum ius locumq́ue adſciſcebantur, adoptari dicebantur: *vt ex Ciceronis Oratione pro domo ſua non vno loco demonſtratur.* Generaliter verò Adoptionē definiemus legitimū actum, naturam imitantem, quo liberos nobis quærimus, quàm Græci εἰσποίησιν, Gotthi adfiliationem, qui eam barbaram Caio appinxerunt interpretationem, quæ hodie apud eundem *lib.1. Inſt.tit.4.* legitur. Adoptio autem in duas ſpecies diuiditur, quarum altera Adrogatio, altera Adoptio ſimiliter dicitur: Eoque modo fit, vt idem nomē & genus & ſui ipſius ſpecies ſit. *l.1. & 2. ff. de adoptio.* Adoptio eorū eſt, qui in aliena poteſtate ſunt, & à patris naturalis in adoptiui familiam transferuntur. Eaque apud Prætorem vel Procōſulem, vel quemlibet alium magiſtratum, apud quem legis actio eſſet, fiebat, parēte naturali filium mancipante, eo quo Iuſtinianus *in l.vlt. C. de adopt.* perſtringit, ritu. Adrogatio verò eſt, cùm aliquis patrem non habens, in poteſtatē ſe adoptiui patris dabat. Et inde Adrogatio, ſecundum Caij opinionem, *quæ in l.2. ff. de adopt. & lib.1. Inſt. tit.5. conſcripta eſt,* quod & ille qui adoptabat rogaretur, vtrùm illum quem adoptaturus erat, iuſtum ſibi filium eſſe vellet, & ille qui adoptabatur, rogabatur, vtrùm id fieri pateretur. Gellius verò inde dictam Adrogationem *lib.5. noct.Attic.c.19.* tradit, quòd non niſi rogatione ad populum lata fieret, in hæc verba, [Velitis, iubeatis Quirites, vti Valerius L.Titio tam iure legeq́ue filius fiet, quam ſi ex eo patre matreq́ue familias eius natus eſſet, &c.] Cui etymologiæ & illud Taciti fauet quod eſt *lib.12.* De adoptione Domitij: [rogataq́ue lex eſt, qua in familiam Claudiam & nomen Neronis tranſiret.] Conſtat planè apud populū Adrogationes olim factas non Gellij modò, ſed & Vlpiani teſtimonio *in Inſtit. tit.8.* Ratio verò adhibendi populi, quantum ex Cicerone colligo, illa fuit, quòd iure à maioribus prodito libertatem nemo ciuis amittere ſine populi auctoritate poterat: Verùm tranſlato populi in principem imperio, principali exinde auctoritate Adrogationes fieri cœpêre. *l.2. ff. de adopt. l.6. C. eod. §.1. Inſtit. eod.* Briſſ.

Adoptio eſt actus legitimus, per quem extraneus in alienam familiam iuſq́ue filijfam. ſuſcipitur. Dixi [actus legitimus] Papinianum imitatus *in l.77. ff. de reg. iur.* quia non moribus, ſed lege 12. Tabularum inſtitutus eſt. Dixi, [extraneus] eum ſignificans qui ſuus non eſt: ſiue planè ſit extraneus, ſiue etiam agnatus. Dixi [in ius filijfam.] quia nullius alterius cognationis ius quæri per adoptionem poteſt. Eſt igitur adoptare idem, quod optione facta deligere, atque in familiam ſuam adſciſcere. quemadmodū cooptari in ſenatum dicebātur, qui delecti à Cenſoribus in Senatorum numerum referebantur. Hoto. Olim enim adoptiui omnes tranſibant in familiam, & ex pluribus nominibus adoptatorum cognoſcitur. Moribus enim hoc inductum fuiſſe apud Romanos teſtatur Appianus. Dion autem lege, & de Tit. Pomponio Attico legimus *in epiſtolis Cicer.* qui poſt adoptionem vocatus eſt. Q. Cecilius, Q. F. Pomponianus Atticus. Moris enim erat, vt is qui adoptaretur, prænomen, & nomen, & cognomen ſumeret familiæ adoptantis proprium nomen in (anus) plerunque deriuans, vnde Octauius poſt adoptionem Octauianus dictus eſt: & P. Cornelius Scipio Aemilianus, vt Dion auctor eſt. Sunt etiam qui putent à Marcellis Marcellianos hac ratione dictos fuiſſe, à Iulijs Iulianos, à Domitijs Domitianos, à Seruilio Seruilianos auctore Macrobio. Id quod latius explicat doctiſſimus & accuratiſſimus Paullus Manutius *in vlt. epiſt. lib.1. famil. epiſt. Ciceronis.* Hinc adoptare pro nominare non inſcitè Horatius vſurpauit, [Frater, Pater adde, vt cuique eſt ætas, ita quemq́ue facetus adopta] id eſt, adſcribe agnationi & familiæ tuę, modo fratrē, modo patrem appellans. Schard.

Adoptio, inquit Caius *in Inſtit.* eſt naturæ ſimilitudo, vt aliquis filium habere poſſit, quem non generauit. Hotoman.

Adoptio, inquit Theoph. eſt actus legitimus naturam imitans, ad eorum qui liberos non habent, ſolatium inuentus. *§.1. de adopt.* Verùm verum hoc ex Accurſij gloſſa ſumptum eſt, & ex Placentini Ioannisve commentarijs, vt Theophilus illorū ætate poſterior eſſe videatur: an contra tum illi, tum hic noſter ex tertio quopiam, cuius Latina extaret hæc definitio, totum hoc exſcripſerunt. Hoto.

Vide non contemnenda de adoptione apud Ræuardum in *lib. de auctoritate iuriſprud. cap.6.*

Adoptati ex tribus manibus. (Sic enim legendum, *vt rectè cenſet alibi Alciatus in l.pen. §. quæ autem de aliis. C. de Adopt.*) quòd de patris naturalis manu in fiduciarij manum traderentur? qui deinde in manum & poteſtatem adoptiui parentis dabit. Vnde *in l.ſequent.* per tres mancipationes adoptionem fieri legimus, quas Imper. Iuſtinianus antiquauit. Spieg. Cæterùm Alciati ſententiam refellit omnium codicum fides, & veterem lectionem retinendam eſſe, legendumq́ue, ex tribus maribus, cenſet Connanus *lib.2. cap. 15. num.13.* licet, qui ex tribus maribus adoptati dicantur, certi nihil adferre poſſit. Schard. Porrò differentia quædam adoptatorum hoc loco notanda. Adoptantur ſępius qui natura prius filij non fuerunt & Tranſlati dicuntur: Interdum qui fuerunt ſed exierunt & tunc Redditi appellantur. *Ita diſtinguitur in l. filio. ff. de liberis & poſthumis,* quæ differentia varios habet effectus iuris, vt in ſuis locis videre eſt.

Adoptatio, idem quod adoptio, ſed in vſu rariſſimum. Spieg.

Adplumbatum appellatur, quod plumbo vinctum & alij iunctum connexumq́ue eſt. *l.23. §. item quecunque. ff. de rei vindic. l.17. §. caſtella. ff. de actio. empt. l.2. ff. de ſepul. viol.* Contrarium huic verbum, Replumbatum legitur *in l.19. & l. 32. §.1. ff. de auro argent.* Briſſ.

Adplumbatura & Ferruminatio ſic differunt, quòd hæc per eandem materiam facit confuſionem: illa non idem efficit, ſed coniungit & connectit tantum: *ait Paulus in l. in rem. 23. §.4. ff. de rei vindic.* Hotom.

Adpoſcere, id eſt, adſtipulari, vt apud Terentium [Talenta dotis adpoſcent duo] id eſt, hæ minæ adpoſcent filiæ & adſtipulabuntur duo talenta: *Connanus lib.6. cap.6.*

Adprobatus fideiuſſor apud Caium *in l. ſi vero.5. ff. qui ſatisdar. cogant.* Spieg. id eſt, vt vulgò loquuntur, certificatus ſoluēdo eſſe, (ein zalbarer oder genugſamer bürge) hinc adprobetur eſſe idoneus. *l.18. §.vlt. ff. de lege Cornelia de falſis.* adprobata actio, *l.3. ff. de ſeruo corrupto.* Briſſo.

Adpromiſſor eſt, qui quod ſuo nomine promiſit, idem pro altero quoque promittit: inquit Feſtus. quo tamen loco haud ſcio an vox Alter deſideretur: vt locus ſic legatur: [Qui quod alter ſuo nomine promiſit.] nā Pomponius *in l.5. §.2. de verb. obligat.* [Satiſacceptio, inquit, eſt ſtipulatio, quæ ita obligat promiſſorem, vt adpromiſſores quoque ab eo accipiantur] id eſt, qui idem promittāt. Item Vlpian. *l. in omnibus. 43. ff. de ſolut.* [In omnibus ſpeciebus ſtipulationum etiam acceſſiones liberantur: putà adpromiſſores, hypothecæ, pignora.] Quibus ex locis conſtat, Adpromiſſorem eūdem eſſe qui & fideiuſſor dicitur, *l. ſi verò. ff. ſolut. matr.* Hotoma. ex Spieg. Sed & dubium non eſſe quin adpromiſſor pro fideiuſſore accipiatur, affirmat Duaren. *l.5. §. ſatiſacceptio. ff. de verbor. oblig.* Idq́ue non tantum apud I.C. ſed etiam apud veteres Latinos auctores. Inter quos Cicero eum qui pro alio ſe obligat, nuſquam fideiuſſorem, ſed ſponſorem potius aut adpromiſſorem vocat, *vt in oratione pro Roſc. Amer.*

Adorare antiquis ſignificabat agere, vnde & legati adoratores dicuntur: quia mandata populi agebant *Feſtus lib.1. & Prat.*

Adorare principem, eiuſúe purpuram, eſt venerari, ſalutare, ad principis genua accidere, & genua flectere. *l. vnic. de Comit. & Trib. ſchol. lib.12. C. l. fin. qui milit. poſſ. eod. lib. l. ſancimus. 4. de conſulibus eod. libr. Ammian. libr.21.* Sic adorare principis æternitatem, *l.2. C. de fabric. libr. 11. C.* quo ſenſu accipitur προσκυνεῖν, Græcis: vt Geneſ. *cap.33.* καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν ἑπτάκις. ſic apud Herodotum Spartiatæ negant, σφίσι νόμον εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν, legitimum eſſe apud ſeſe adorare hominem: id eſt, ſeſe abijcere ad pedes. Ducitur autem verbum Græcum ab adulatione canum in ſignificatione geſtus ſubmiſſi, & ſubiectionis ſeruilis. Eſt autem hic venerationis geſtus antiquus, vt *libr.1. Reg. cap.20.* procidiſſe in faciem Dauidem dicitur, & ter adoraſſe Ionatham. Sed Arrianus *libr. 4.* hanc venerationem inſtitutam eſſe à Cyro ſcripſit, *vt annotauit Ioachimus Camerarius in ſuo lexico.* Quod autem, adorare, pro venerari accipiatur, liquet

liquet ex l.1.C.de adparit.præfect.vrbi. Adorare verbum vetus in 12. Tabul. [Si furto adorat, nec manifeſtum erit.] *Feſtus lib.12.* Prat.

ADORARE. Iuxta Alber. impropriè dicitur adorari princeps. *C.de fabric. lib.11.* & cùm ſalutatur. *l. ſancimus. C. de Conſiliarijs.lib.12.* Sed ex verbis Laur.Val. *c.11. lib. Elegant.5.* ſatis colligimus, Adorare id eſſe propriè, quod humiliare ſe, & reuerentiam facere vulgò dicimus, hoc eſt, vel flectendo genua, vel proſternendo corpus venerari, zufuß fallen/oder ehren mit zufußfallē/ quemadmodum reges, principes, & præſtantes viros debito honore proſequentes, vel genua flectendo, vel corpus proſternendo veneramur. Sic Iacob fratrem ſuum Eſau ſepties adorabat in terram, hoc eſt, ſepties proſternendo ſe coram illo in terram. Eſt ad notitiam bonarum literarum, quidam etiam Scripturæ, & quidem per omnem linguam peritiſſimus, qui monuit, Adorare, cùm pro Dei cultu accipitur, expreſſius reddi poſſe à noſtris per ein Gottesdienſt thun/ oder Gott verehren/ quàm per anbetten. Plus enim tum ſignificat adorare, quàm in formam precantis procidere, quod anbetten videtur propriè ſignificare. Oldend.

ADORATIONIS vetus hic non apud Romanos modò, ſed & apud alias pleraſque gentes ritus fuit, vt dextra manu labris admota & ad oſculum relata, capite ſubmiſſo, corpus dextro verſum circumagerent. Quod in adoratione ciuili (ſic enim vocare liceat dum lubet) neſcio quomodo nuper tandem à nobis ſimiolis receptum eſt. Plin. *lib.28. cap.2.* [In adorando, dextram ad oſculum referimus, totum corpus circumagimus:] quod in læuum feciſſe Galli religioſius credunt. Fulgetras popyſmis adorare conſenſus gentium eſt. Plautus *in Curculione.*

PH. Quo me vortam neſcio

PA. Si Deos ſalutas dextrouerſum cenſeo.

Apuleius Afer *Apolog.1.* [Nam, vt audio percenſentibus iis qui nouere, nulli Deo ad hoc æui ſupplicauit, nullū templum frequentauit. Si fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admouere. Minitius Fœlix Octauio Cæcilius ſimulachro Serapidis viſo (vt vulgus ſuperſtitioſus ſolet) manum ori admouens, oſculum labiis preſſit.] Hieronymus *Apolog.1.in Ruffinum*, de expoſitione illius loci, Apprehendite diſciplinam. [Oſcul. (inquit) vt verbum verbo interpreter, καταφιλήσατε, id eſt, deoſculamini dicitur, Quod ego nolens transferre putidè, ſenſum magis ſecutus ſum, vt dicerem, Adorare. Quia enim qui adorant, ſolent deoſculari manum, & capita ſubmittere (quod ſe B. Iob elemētis feciſſe negat, dicens, Si vidi ſolem cum fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo, quæ iniquitas maxima eſt, & negatio contra Deum altiſſimum.) Et Hebræi iuxta linguæ ſuæ proprietatem, deoſculationem pro veneratione ponunt. Ad hunc quoque morem reſpiciens vetus interpres, quiſquis ille eſt, locum alterum *libr. 3. βασιλειῶν. cap.19.* ſic reddidit: [Quorum genua non ſunt incuruata ante Baal, omne os quod non adorauit eum oſculās manum.] Porrò ab hac manus ad os relatione, non immeritò aliquis ſuſpicetur adorandi, quod ab ador Nonius deducere tentat, vt à capitis ſubmiſſione ſupplicandi verbum deductū. Quanquam & hoc genua, & illud orationem magis ſpectare videatur. Quod autem Hieronymus adiicit, Adoraturos capita ſubmittere, pertinet maximè ad hæc Lampridii de Alexādro verba [Salutabatur nomine hoc, Haue Alexander, ſi quis caput flexiſſet, aut blandius aliquid dixiſſet, vel abiiciebatur, ſi loci eius qualitas pateretur, vel ridebatur ingenti cachinno, ſi eius dignitas grauiori nō poſſet ſubiacere iniuriæ] hoc eſt, quod idem paulo poſt ſcribit, Alexādrum adorari ſe vetuiſſe. Non eſt illud omittendū, Adoraturos etiam plerunq; ad ſolis ortum labia vibrare ſolitos, vt Tertullia. loquitur, cuius hæc ſunt ex *Apologetico* verba, [Deinde ſuſpicio Solem nos adorare, quod innotuerit ad Orientis regionem precari. Sed & plerique veſtrum, affectatione aliquando & cœleſtia adorandi, ad ſolis ortum labia vibratis] Vbi in Vet. lib. ſcriptum eſt, [affectatione aliquando & cœleſtia adoriendi.] Latinus Pacatus Drepanius Gallus *in Panegy. Theod. edito.* [Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cœli plagam ora conuertimus, à qua lucis exordium eſt, ſic ego vota verborū, quæ olim nuncupaueram, ſoluturus, id orationc tempus afficiam, quo Romana lux capit.] Cæterùm veteres etiam Chriſtianos, ſiue ſtante Paſchæ & quinquageſimæ diebus, ſiue aliis de geniculis adorarent, ad ſolis exortū conuerti ſolitos, vulgarius eſt, quàm vt adnotari debeat. Illud potius de voti aſſignatione, ex Apuleii Apolog. priore, huc congeratur: [Quippe omnibus (inquit) ſi cui fortè negotium magiæ faceſſitur, quidquid omnino egerint, obiicietur. Votū in alicuius ſtatuę fœmore adſignaſti. Igitur magus es, aut cur ſignaſti? Tacitas preces in templo Diis allegaſti. Igitur magus es, aut quid optaſti?] *Pithœus lib. Aduerſariorum 1.c.7.* Cæterùm & hoc notandum eſt antiquos interdum adorare poſuiſſe pro agere, vt Feſtus teſtatur *ubi* id circo hanc legis apud eundem particulam ref[illegible]. [Si adorat furtū quod nec manifeſtum eſt, duplione[illegible].] vſus in eadem ſignificatione verbo adorare videtur [illegible] Minutius Fœlix. [At enim, inquit, nos exequias adoramus, eadem tranquillitate qua viuimus, hoc eſt, exequias facimus, celebramus] *Raeuar. ad ll.12.tab. c.25.*

ADORATOS imbres Seneca dixit populo optatos & ſalutatos, *vt annot. doctiſſ. Turneb. lib. Aduerſariorum 3.c.3. Pet. Pithœi aduerſ. lib.1. cap.7.*

AD reſponſum apud Impp. *in l. ſi iniis in notitia de pal. ſac. larg. lib.12. C. in Nouella Iuſtinian Imp. ad §. πᾶσι τοίνυν in Edict. 8. eiuſdem* dicitur, qui deputatus eſt à magiſtro militum, vt quid opus ſit à competenti iudice in milites fieri reſponſum, id eſt, miniſterium ei exhibeat, & ſolet iſte deputari à magiſtro militum eo, ſub quo prouincia illa eſt, *auctore innominato interprete ad Iulianum Patritium conſtit.17. cap.62.* Prat.

ADROGATIO, & adoptio differunt ſecundum Gellium: [Cum in alienam familiam, inquit, inque liberorū locum extranei ſumuntur, aut per prætorem id fit, aut per populum. Quod per prætorem fit, adoptio dicitur: quod per populum, adrogatio.] Neb. *Reliqua lege ſupra, Adoptione. Vide infr. Arrogatio.*

ADSCRIBERE ſibi in teſtamento, eſt ſua manu ciūſue qui in poteſtate eſt aliquid in rem ſuam alieno in teſtamento ſcribere. *tit. de his qui ſibi in teſta. adſcrib. l.15. ff. ad l. Corn. de falſ.*

ADSCRIPTVM ſeruum pro adſignato dixit Paulus *in l.54. §.vlt. ff. locati, iunct. l.32. ff. de pign.* Adſcripti etiam Feſto auctore dicebantur, qui nomina in colonias dediſſent: quomodo adſcriptos colonos interpretor apud Liuium *lib.4.* Et ad eorum ſimilitudinem ab Impp. Adſcriptitii appellantur coloniis addicti atque adſignati, ſicut inde ſe mouere non poſſint, & poſſeſſionibus ipſis accedant, omniaque bona dominis prædiorum acquirant. *l.6. l.20. & l. vlt. C. de agric. & cenſit. lib.11. l.20. & l.34. C. de epiſc. & cler.* quorum conditio adſcriptitia dicitur. *l. vlt. C. de tranſ. ſtio. l.11. C. comm. vtri. iudic.* Iuſtinianus adſcriptitium ἐναπόγραφον vocat *Nouell. Conſtit.22.*

ADSCRIPTITII autem glebæ, qui à I. C. appellantur, cum agro vnà ſeruiebant domino, & cum fundis mancipabantur, alienabanturque, *vt tradit poſt alios Turn. libr. aduerſ.15. c.16. Connan. lib.2. c.10.*

ADSCRIBERE, eſt adiungere, cuius extat inſignis ſimilitudo *in lib. de Nat. deo.3. Cicer.* Hinc ciues & coloni adſcriptitii. Spieg.

ADSECTARI dicitur, qui tacitus frequenter ſequitur. Aſſidua enim frequentia quaſi præbet nonnullam infamiam *Vlp. l. item apud.15. §. ait ind.17. ff. de iniur.* Et ad iniuriam referri poteſt: quod accipiendum eſt, ſi cōtra bonos mores hoc fiat. *d.l. item apud. §. comitem ff.* Vnde non ineptè Feſtus dicit adſectata fœmina, vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quaſi ad extremū periculum adducta. Prat.

ADSERERE arbores *in l.7. §. vlt. ff. de vſufr.* Adſerere ſe in libertatem, pro vindicare, *in l.11. in fin. ff. de iniur.* vt adſerere ſe in ingenuitatem, *in l.2. §.1. ff. ſi ingen. eſſe dicet.* Ouid. *lib. 3. amor. eleg.10.*

Scilicet adſerui iam me fugique catenas.

Veteres autem liberali adſerere cauſa manu dicebant, cùm in libertatē iniuſta ſeruitute oppreſſos vindicabant: quæ Comicis familiaris eſt locutio, eaque Plaut. *in Curculio.*

& Pœnulo, & Perſa non ſemel, & Terentius *in Adelphis* vſi ſunt. Vnde autem dicta ſit hæc loquendi ratio, non ſatis liquet. Varro certè *lib. 5. de ling. latina.* ita explicat: [Conſerere manum dicimur cum hoſte: ſic ex iure manu conſertum vocare: Hinc adſerere manum in libertatem cùm prehendimus] Feſtus verò *lib. 1.* Adſerere manum admouere interpretatur, quod ea quoque quæ in terram demittantur, Adſeri dicantur. Idem *libr. 15.* ex quorundam ſententia, ſertorem dictum à præhendendo ſignificat, quia cùm is cuipiam adſerat manum, eius ex ſeruitute in libertatem educendi gratia vocetur Adſertor: cùm tamen Verrio Flacco veriſimilimum videretur à iungendo ita dictum, quod in libertatem eâdem, qua & ipſe fruitur, eum petat. Quod ipſi Feſto abſurdum videtur. Vt vt ſit, alienæ libertatis vindicem Adſertorem appellari certiſſimum eſt. *l. vlt. C. de adſertio. toll. & apud Paul. lib. 5. ſent. tit. 1. & tit. 34. Et Martial. lib. 11. Epig. Quintil. declamat. 3. & 8. Sueton. in Iulio. Tertul. libr. 1. aduerſ. Marcio. Donat. in Adelph. Terent.* Vnde adſertoriæ lites, quibus in libertatem quis ex ſeruitute ab alio vocabatur, *l. vlt. C. de adſertio. toll.* & adſertio *in ea rubr. & apud Plin. lib. 10. epiſt.* Sed enim commune hoc nomen fuiſſe tam à ſeruitute in libertatem, quàm à libertate in ſeruitutem trahentium notandum eſt, *quod Priſc. libr. vlt. adnotauit.* Nam & adſerere in ſeruitutem, Liu. *libr. 3.* & Tranq. *in Tiber. c. 2.* dixère. Adſertoremque idem Liuius eum qui in ſeruitutem petebat, vocat. Briſſ.

ADSERERE arbores *in ſupradicta l. 7.* Græcis eſt ἐγκεντρίζειν, id eſt, forare medullam arboris ſterilis, & in eam fœcundæ calamum immittere: inſitionis ſpecies pro genere. Qua forma adſerere prolem Papi. dixit pro adoptare, ſicut ſcilicet inforatione ſurculum truncus adoptat. *Cuiac. obſeru. lib. 11. cap. 36. in fin.*

ADSERERE manu, eſt admouere quid, ea quoque quę in terram dimittuntur, ſeri dicuntur Feſto *lib. 1.* quo ſenſu, arbores adſerere dixit Vlpia. *l. vſuſfructu. 7. §. Caſiam. ff. de vſufruct.*

ADSERERE in libertatem, eſt liberum ſe proclamare, & libertatem velut prehendere manu & vindicare, *Vlpian. l. non ſolùm. §. fin. ff. de iniur.* Adſerere ingenuitati dicit Saturninus, *l. 2. ff. ſi ingen. eſſe dicatur.* His contrarium eſt in ſeruitutem adſerere, id eſt, pro ſeruo & ex libertate in ſeruitutem vendicare, *Liuius lib. 3. ab vrb. cond.* [M. Clodio, inquit, clienti negotium dedit, vt virginem in ſeruitutem adſereret.]

ADSERTOR, libertatis vindex *Paul. lib. 5. ſent. tit. 1. & 33. in fin.* Et eodem ſenſu

ADSERTIO & Adſertoriæ lites, *l. 1. C. de adſerti. toll. & apud M. Fabium lib. 5. cap. 2. de ſecunda adſertione verba facientem.*

ADSESSORES, (vulgò beyſitzer) ſunt qui à magiſtratibus præſidibuſue in cõſilium adhibebantur, ab eo dicti, quod iure dicundo adſiderent, *l. 1. & penult. ff. de offic. adſeſſ. l. 1. C. de adſeſſ. & dom. l. in conſiliarijs. 10. C. eod. & alibi ſæpè.* ijdem comites dici cœpti ſunt, *l. diem functo. ff. eod.* & conſiliarij, *l. pen. ff. eod. & l. 3. & d. l. in conſiliarijs.* Omne adſeſſorum officium his ferè cauſis conſiſtere Paulus ſcribit *l. 1. ff. eod.* in cognitionibus, poſtulationibus, libellis, edictis, decretis, epiſtolis. Adſeſſorem σύνεδρον appellat Modeſtin. *l. ἓν μόνον ff. de excuſ.* Olden. & Prat. Dicuntur & conſiliarij, quod principi à conſilijs eſſent, *l. pen. ff. de offic. adſeſſ.* Cicer. *lib. 1. de diuina.* [Lacedæmonij regibus ſuis augurem aſſeſſorem dederunt, itaque ſenibus (ſic enim conſilium appellant) augurem intereſſe voluerunt.] *Forcatulus dialog. 62. Necyomantia num. 2.* Et notandum Aſſeſſores non iudices, ſed iudicum, hoc eſt, præſidum conſiliarios fuiſſe, *l. 1. & l. velut. C. de aſſeſſ. l. conſiliarijs. de offic. aſſeſſ. ff.* de aſſeſſoribus. Lamprid. *in Alex.* & latè Goueanus *lib. 2. de iuriſd.* Græci παρέδρους vocant.

ADSESSORIA, libri erant, hi à Puteolano ſcripti, *l. nam & in cere. 12. ff. de pact.* eodem ſenſu accipitur adſeſſoriũ *in l. lex 5. §. hac lege ff. de iniur.* Prat.

ADSESSVRA adſeſſoris munus & functio. *l. final. ff. de Proxenet.* Prat.

ADSIGNARE, pro Obſignare tabulas, aut cum alio ſubſcribere *in l. 127. §. Chryſogonus. ff. de verb. oblig. & l. 92. ff. de legat. 1. l. 20. ff. de auct. tut. l. 1. C. de ſolut. & libert. debit. ciuit. libr. 11.* Adſignatas res, annulo ſignatas accipere poſſumus, *in l. 1. §. vlt. ff. nauta, caupo.*

ADSIGNARE libertum, eſt teſtificari cuius ex liberis libertum eum eſſe velit. *l. 108. ff. de verb. ſignificat.* quo ſenſu verbum hoc accipiendum eſt, *l. 1. & toto tit. ff. de adſign. libert. l. vlt. ff. de oper. libert. l. 45. §. vlt. ff. de ritu nupt. l. 1. in fin. ff. de legit. tutor. & l. 22. §. qui liberti. ff. ad l. Cornel. de falſ.* Briſſ.

ADSIGNATA pecunia, attributa. *Varroni lib. 4. de lingua latina.*

ADSIGNATI agri vocabantur, qui veteranis pro præmio adſignabantur, & inter eos centurijs actis diuidebantur. *l. 15. §. 1. ff. de rei vindic. lib. 11. ff. de euictio. & apud Cicer. Philip. 5. ad fin. & Sical. Flac. in lib. de condit. agro. & Hygen. in lib. de limitib. conſtit. & Fron. in lib. de agror. qualit.* Briſſ.

ADSISTERE, quod Cic. adeſſe, patrocinari, aduocatũ eſſe, Vlpian. *l. 54. ff. de rei vend.* [Nec propterea quis, ſi poſtea cognouerit rem ad ſe pertinere, quod alij eam vindicanti ſuam eſſe adſiſtebat, dominium amiſit.] Hotom.

ADSTIPVLARI dicitur ſtipulanti ſtipulari, vt ſi petenti tibi decem à Mæuio, ego eadem ſtipulor tibi dari, in quo quia mens eſt vtriuſque noſtrum eadem, & idem quod tu tibi cupio & volo, ideo factum eſſe arbitror, vt adſtipulari pro adſentire dicamus. Cicer. *in Academicis*, [Falſum eſſe dicunt Stoici, & eorum adſtipulator Antiochus.] Sic enim eum locum Feſtus Pomp. interpretatur. Sed mihi videtur neſcio quid ſub hoc verbo latere ſignificationis, quod plus valeat, quam adſentiendi verbo contineatur: vt non qui adſentit ſolùm, ſed qui conſenſus aliorum & voluntates ſtipulatur alicui, & quaſi ſuffragia corrogat, adſtipulari dicatur: quid faciebat Antiochus, qui non ſolùm Stoicorum ſectam ſectabatur, & probabat ſed multis rationibus & argumentis alios omnes conabatur in eandẽ adducere ſententiam, &c. Eſt itaque adſtipulator, non qui accedit ſtipulatori, ſed qui ei adſtipulatur, & adpoſcit aliquid, quo verbo Terent. vtitur, [Minas quidem iam à me decem habet filia. Quas pro alimentis eſſe nunc datas duco. Haſce pro ornamentis conſequentur alteræ. Porrò hæc talenta dotis adpoſcent duo.] id eſt, hæ minæ adpoſcent filiæ, & adſtipulabuntur duo talenta. *Connanus lib. 6. cap. 6. num. 3.*

ADSTIPVLATOR, qui ſtipulatori accedit, & idem ſtipulatur eodem modo quo adpromiſſor: vt pacta & conuenta ſint firmiora, magiſque cauta & rata. Erant verò in foro Romano circum argẽtarias habentes qui adſtipulandi quæſtum exercebant, præſtoque erant ſtipulatoribus & paciſcentibus. adſtipulator in antiquo Lexico προσεπερωτῶν exponitur, id eſt, qui præter ſtipulatorem interrogat atque ſtipulatur. *ita doctiſſ. Turneb. lib. 10. aduerſ. c. 9.*

ADSTRINGERE fidem, (verſprechen / verbinden / verpflichten /) *l. 2. §. Imper. ff. ad municipalem. l. 1. C. de fideiuſſ. l. 6. C. mandati. l. 5. C. de pact. inter empt.* adſtringere ſe hæreditarijs actionibus, *l. 53. ff. ad SC. Trebell.* inſcriptionibus, *l. 10. C. de his qui accuſ. non poſſ.* muneribus, *l. 2. ff. de iur. immunit.* adſtringere neceſſitate, *l. 23. C. de probat. l. 13. C. de contrah. empt. & Inſtit. de oblegat.* adſtringi fideicommiſſo, *l. 77. §. modo. ff. de legat. 2. l. 2. C. quando dies legat. ced.* muneribus, *l. vlt. de munerib. & honorib. l. 17. §. error. l. 26. §. mancipijs. ff. de action. l. 17. §. vlt. ff. ad municip.* precibus, *l. 55. §. qui fideicommiſſariam. ff. ad SC. Trebellian.* periculo, *l. 40. ff. de adminiſtrat. & peric. l. 2. C. in quib. cauſ. l. 7. C. de locato.* & periculum te non adſtringit, *l. 2. C. de peric. & com.*

ADSTRINGI, pro compelli, *l. 49. ff. famil. erciſc.* adſtringendæ obligationis cauſa, *l. 99. ff. de verb. oblig.* Briſſon.

ADSVMPTIO eſt Profeſſio, & adſeueratio, & conteſtatio quædam, *l. adſumptio. 6. ff. ad municip. vt ſit ſenſus, Is qui conteſtatur ſe eſſe ciuem, cum reuera non ſit.* Olden.

ADTESTATIONES Pontificijs ſunt teſtium depoſitiones, & dicta. *c. ex tenore. de teſtib. in antiq.* Porrò qui concipiantur, diſces ex c. cum cauſam, ext. eod.

ADTENTARE imperium, adgredi, & quid aduerſus id moliri, *Varroni lib. 4. de ling. lat.* Prat.

ADTENTARE pudicitiam, eſt id facere, vt quæ pudica eſt, impudica fiat. *Paul. l. attentari. 10. ff. de iniur.*

ADTENTARE annonam, eſt vexare, & quid in eam moliri, quale ſolent dardanarij, *Vlpia. l. annonam. 6. ff. de extraord. crim.* Prat.

ADTENTARI ſententia dicitur, à qua appellatur. *Vlp.*

ADTINGERE hæreditatem, eſt adire Vlpiano. *l. ſed & ſi. §. ſi*

ſ. §. ſi quis. ff. de petit. hered. & eidem attingere bona. l. 2. §. fin. ff. de ſepar. Prat.

ADSERERE ſibi procurationẽ nulli licere. l. quæ omnia. ff. de procur. Spieg.

AD ſubſellia, id eſt, apud iudices.

AD ſimilitudinem abſentis haberi. l. qui mittuntur, ad fin. ff. ex quib. cauſ. maior. Spieg.

AD ſummam rempublicam, interpretantur ſummam reipub. vtilitatem, in l. ſi is qui nauem. ff. de exercit. act. Spieg.

AD tempus, duobus modis ſumitur. Vno modo, ad conditionem temporis, neceſſitatem & opportunitatem. Altero, ad ſpatium temporis. Spieg.

ADVENA. Seruius [Omnes terræ habitatores, aut indigenę ſunt, aut aduenæ, aut conuenæ. Indigenæ ſunt, inde geniti: Aduenæ, de vno loco venientes: Conuenæ, de diuerſis.] Interpretes aduenam eum accipiunt, qui alicubi temporaneam moram agit. l. heres abſens. §. 1. ff. de iudic. Vide l. omnes peregrini & aduenæ. C. comm. de ſucceſſ. Quod quidam exiſtimant, aduenam eundem eſſe, qui & incola dicitur, non ſubſiſtit. Spieg.

ADVENA eſt quem Græci ἔποικον vocant. Pomp. l. pupillus 239. §. aduena. ff. de verb. ſign. dictus quaſi aliunde adueniens. Iſidor. lib. 10. Etymolog. qui ſedem, domicilium non cõſtituit: & qui in aliena ciuitate moratur. d. l. hæres abſens. Gallis dicitur aduole.

ADVENAE. Vide Budæum in annot. in l. pupillus. ff. de verb. ſign. Spieg.

ADVENTITIA dicuntur, quæ fortuitò & aliundè, quàm ex vſitata conſuetudine manârunt. Itaque de hæreditate teſtamentaria Cicero loquens Verrin. 3. [Homo Ligurem accuſare venit, qui in re aduentitia & hæreditaria tam diligens, tam attentus eſſet.] Hotom.

ADVENTITIA bona ſunt, quæ non recta ſucceſſione, puta patris, & aui, ſed ex legatis, aut aliter caſu aliquo nobis adueniunt: Id eſt, quæ non iure agnationis, ſed ab extraneis, & inſperatò accedunt. in quibus pater vſumfructum, & liberalem adminiſtrationem habet. Spieg.

ADVENTITIA neceſſitas intelligitur vbicunque repentè aduenit aliquid peragendum, quod ad publicam vtilitatem ſpectat. Vide Alciat. enarrantem l. placet. C. de ſacroſanct. eccleſ. Spieg.

ADVENTITIA pecunia petitur ab eo, cui ſua nõ redditur. Hotom.

ADVENTITIAM dotem appellant eam, quæ aliunde quàm à patre profecta eſt. Hotom.

ADVENTITIVM lucrum. l. 41. ff. de diuerſ. regul. iuris. l. 4. in princ. ff. de manumiſſ. Aduentitium in l. 28. ff. de reb. auct. iud. poſſid. quod filio extrinſecus, non per patrem obuenit.

ADVERSVS edictũ vel legem feciſſe propriè dicitur, qui vetante lege vel edicto fecit. l. 102. ff. de diuerſ. regul. iur. l. vlt. ff. ne quid in loco public. Qui item non facit quod facere debet, videtur facere aduerſus ea quæ non facit. l. 121. ff. de reg. iur. Et ita aduerſus ſententiam arbitri fit, ſi ab eo, à quo arbiter peti vetuit, vel à fideiuſſore eius petat. l. 32. ff. de recep. qui arbit. & aduerſus dictum promiſſumve facere videntur, qui quod aſſeuerant, non præſtant. l. 17. §. vlt. ff. de ædilit. edicto. Inde aduerſarius qui cõtra nos in iudicio ſtat, quem plerunque diuerſam partem (Gegentheil) non noſtri duntaxat auctores, ſed & Quintilia. & Plinius appellant. Aduerſus, præter notam ſignificationem, etiam Erga ſignificat, vt Fest. in lib. 1. notat. Sic apud Terent. in Andria. [Id gratum fuiſſe aduerſum te habeo gratiam.] & apud Cicer. lib. 1. de natur. deor. pietas aduerſus deos. Sed & in l. 3. ff. de appellatio. & in l. 5. ff. de vſucapio. aduerſus id ſignificat, quod vulgò dicimus, pour le regard. Idem valet quod ſecundum, apud Vlpia. in Inſtit. tit. 20. & tit. 28. vbi bonorum poſſeſſio aduerſus tabulas dicitur, quæ in iure noſtro ſecundùm tab. appellatur. Briſſ.

ADVERSARIA dicuntur tabulæ ad quotidianum vſum paratæ, in quibus curſim & negligenter ea ſcribimus, quæ poſt accuratius in certas & perpetuo manſuras tabulas ordine ac diſpoſitè perſcribimus: deductaque ex eo appellatio videtur, quòd ibi ſtatui ſoleant, vbi nobis aſſidue obuerſentur: quaſi aduerſus nos poſita, vnde etiam aduerſarij dicti, quaſi in quos perpetuò incurramus, vel qui ſe nobis aſſidue opponant. hoc enim propriè aduerſari ſignificat, vulgò iournale vocant. Cicero pro Q. Roſcio. [Non habere ſe hoc nomen in codicem accepti & expenſi relatum confitetur, ſed in aduerſarijs patere contendit.] Hotom. Demoſthenes videtur appellare ὑπομνήματα, quaſi memorialia, ne res aliqua excideret, vt doctiſſimus Turnebus annotauit lib. 2. aduerſar. cap. 11. Duarenus lib. 1. diſputat. cap. 13. Budæus in l. talis ſocer. ff. de iure dot. Alciat. libr. 2 diſpunct. cap. 29.

ADVERSVS, inquit Feſtus, aut contrarium ſignificat, aut idem quod Erga. Et Chariſius, Aduerſus, inquit, ad animi motũ refertur: vt, aduerſus illum facio. Interdum autem promiſcuè accipitur. Hinc

ADVERSVS, pro ſecundùm. Vlpian. tit. 20. [Qui dediticiorum numero eſt, nec quaſi peregrinus teſtari poteſt, quoniam nullius certæ ciuitatis ſit, vt aduerſus leges ciuitatis ſuæ teſtetur. Item tit. 28. Bonorum poſſeſſio datur, aut contra tabulas teſtamẽti, aut aduerſus tabulas inteſtati,] quod paulo pòſt interpretatur ſecundùm tabulas, & Caius l. 5. ff. de vſurpat. & vſucap. [Naturaliter interrumpitur poſſeſſio, quum quis de poſſeſſione vi deijcitur, vel alicui res eripitur. quo caſu non aduerſus eum tãtum qui eripit, interrumpitur poſſeſſio: ſed aduerſus omnes] id eſt, ipſius commodo, ſed omnium. Hotoman. & Cuiac. tit. 20. fragmentorum Vlpiani, quorum exinde ſententiam comprobauit Gilbertus Regius cap. 20. libr. 2. Enantiophanῶν: & Prateus in ſuo lexic. ſed id gloſſema Ioanni Roberto libr. 2. Receptarum lectionum iuris ciuilis. cap. 23 omnino abſonum videtur, minimeque illis quos citant locis cõueniens: cum hanc particulam [aduerſus] conſtet propria etiam vſitataque ſignificatione idem ſignificare, quod [Erga.] Quod & Grammatici annotarunt, in primiſque Priſcianus, qui lib. 14. Inſtit. Grammat. particulas quaſdam propoſitiuas huiuſmodi ait eſſe, vt iuxta varietatem earum ſignificationem, modò præpoſitiones ſint, modò aduerbia: cuiuſmodi hanc eſſe ſic explicat, quòd aliquando ſumatur pro græca particula ἐπὶ, & tũc eam præpoſitionem eſſe vult, idem ſignificantem quod, erga, vt in illo Terentij Andriæ loco, in quo Soſia Simonem alloquens, [Idque aduerſum te gratum fuiſſe, habeo gratiam] (inquit) illic enim patet non ſignificare Contra, ſed Erga. In quam rem aliorum authorum locos citare poſſumus, vt illum Ciceronis, qui libr. 12. Epiſtol. ad Atticum. dixit, [Blandum eſſe aduerſus aliquem] pro Erga eum. & lib. 1. Offic. [Officia aduerſus eos ſeruanda, à quibus iniuriam acceperis,] hoc eſt, Erga eos. Eſt enim (vt ſubijcit) vlciſcendi & puniendi modus. Et lib. 2. de natura deorum: [Pietatem iuſtam aduerſus Deos eſſe ait, hoc eſt, Erga Deos, quibus idipſum quod præſtit, quaſi ex debito pro tantis eorũ in nos beneficijs perſoluatur.] Sed cum ſignificat ἐναντίον, hoc eſt, Contra, aduerbium præpoſitiuum ait eſſe idem Priſcianus: vt in illo Terentij loco in Phormione. [Ei loco ex aduerſo tonſtrina erat quædam,] hoc eſt, ex altera parte oppoſita, & apud Ciceronem in epiſtol. ad Octauium. [Aduerſus quos aciem ſtruis.] Et in legibus duodecim Tabul. [Aduerſus hoſtem æterna authoritas.] Vnde quæ propriè contraria & ἐναντία ab Ariſtotele vocata ſunt, hoc eſt, quæ nullo medio ſeſe inuicem pellunt, Cicero in Topicis Aduerſa vocauit: cuiuſmodi ſunt calidum, frigidum. Ibidemque Priſcianus idem ferè ſic variè obtinere tradit in particula Contra, vt cum ea idem ſignificamus, quod Græci per particulam κατὰ, hoc eſt. Contra, præpoſitio ſit, vt in illo Ciceronis. [Dixit contra orationem Metelli:] cum vero ea ſignificare volumus ἐξεναντίας ex oppoſito, ſit aduerbium, vt illo apud Iuuenalem loco, Satyra prima.

Stat contra, ſtarique iubet. ——

Et alibi:

Stat contrà ratio, & ſecretam garrit in aurem.

Quæ ſi vera ſunt, vt ea negari non poſſunt, non dubium, quin aptiſſimè illi Caij reſponſo conueniat prior illa ſignificatio præpoſitionis, Aduerſus. Id enim illic ſignificare voluit, naturalem interruptionem non aduerſus eum tantùm fieri, qui naturaliter ipſe interruperit, hoc eſt, Erga eum, vt illi ſoli proſit, ſed aduerſus omnes, hoc eſt, erga omnes: cum ea illis æquè proficiat. quo diſtat naturalis ea interruptio ab illa, quæ ciuilis dicitur: quod ciuilis, quæ litis conteſtatione, conſimilibuſque alijs ciuilibus modis fit, illi proſit, qui ipſe interruperit, l. intra

ff. de diuerſ. tempor. præſcrip. l. 2. in fine. ff. ne de ſtat. def. poſt quinqu. At naturalis, hoc eſt, quæ actu naturali fit, putà cum qui vſucapere cœpit, de poſſeſſione detruditur, poſſeſſionem aduerſus omnes interrumpat, hoc eſt, erga omnes, ſiue quod dici ſolet, reſpectu omnium. Quo manifeſtiſſimum fieri arbitror, hic nihil neceſſe fuiſſe dictionem iſtam ad oppoſitam omnino eius propriæ ſignificationem anxiè detorquere, ac multo minus in l. prima. ff. de iure fiſci: Nam in eo quod illic dicitur fiſco nunciari, aduerſus leges commiſſum factum eſſe, alteram illam ſignificationem propriè retinet, qua ſignificat Contra. Quis enim ambigat id illic intelligi, nunciari fiſco cōmiſſum factum eſſe, hoc eſt, rem in commiſſum propterea cecidiſſe, quod contra legum præſcripta quid actum ſit, *iuxta l. cotem. §. ſi dominus. & l. commiſſa. ff. de publica.* In eo autem quod *tit. 28. Fragmentor. Vlpiani* dicitur, bonorum poſſeſſionem dari aut contra tabulas teſtamenti, aut aduerſus tabulas inteſtati, procliuius prima facie videtur intelligi, Aduerſus tabulas, ſignificare ſecundùm tabulas: cùm maximè illic poſtea ſecundùm tabulas bonorum poſſeſſionis meminerit. Verùm aliter Robertus interpretatur id ſignificare voluiſſe Vlpianum, duplicem eſſe bonorum poſſeſſionem contra tabulas, nempè alteram contra tabulas teſtamenti, quod iure ſubſiſtit, alteram verò contra tabulas teſtamenti, quod minimè ſubſiſtat, vt quia vel irritum, vel ruptum ſit: quam ideò illuc vocat aduerſus tabulas inteſtati, hoc eſt, contra tabulas inteſtati. Neque nouum id videri debet, cum ita aduerſus id teſtamentum quod minimè ſubſiſtat, contra tabulas bonorum poſſeſſionem dari, & ab altera illa ſecerni, indubium in iure ſit, *vt in l. vlt. vbi nota. Accurſius C. de poſthum. ff. de bonorum poſſeſſione contra tabulas.* Quod idem Vlpianus *d. tit. 28.* apertè ſignificauit, cum poſteaquam de ea bonorum poſſeſſione dixiſſet, quæ datur ſecundùm tabulas teſtamenti, aduerſus quod bonorum poſſeſſio contra tabulas peti poteſt, immediatè ſubijcit & tractat *in verſ. etiamſi iure.* de eadem bonorum poſſeſſione, quæ cōtra tabulas ideo datur legitimis hæredibus, quod teſtamentum nullum. Nec magis eorum ſententiam iuuat Vlpiani locus. *tit. 20. Fragmentor.* quo ait, dedititium, nec quaſi peregrinum quoque teſtari poſſe. Quoniam (inquit) nullius certæ ciuitatis ſciens, vt aduerſus leges ciuitatis ſuę teſtetur. Eo enim ſignificare voluit, dedititium ſcire nullam ſe certam ciuitatem habere, cuius ſit ciuis, & quo intelligere poſſit, quomodo vel iuxta eius leges, vel contra eas teſtetur, quorum duorum ſola alterutrius expreſſio vtrunque complectatur, vt & in conſimilibus alijs paſſim idem fieri comperiemus: quò quid clarius?

ADVERSA pars, eſt noſter aduerſarius, ſeu aduerſaria, aut etiã multi in eadem cauſa nobis aduerſarij. Quin. *lib. 7.* [Nam & noſtra confirmanda, & aduerſæ partis deſtruenda finitio.] Spieg.

ADVERSABILE, quod aduerſum eſt, & contrarium homini. Auerſabile verò, quod auerſari debemus, & hoſtiliter cauere. Spieg.

ADVERSARVM rerum nomine continentur morbus, damnum, carcer, exilium, & cætera eiuſmodi. Spieg.

ADVERSA tempeſtate, de mari accipiendum, *in l. naui. ff. ad legem Rhod.* quæ non ſemper aduerſa eſt. Spieg.

ADVERSARIA, in fœminino genere à Cicerone vſurpatur. Sic etiam aduerſaria dici poteſt mulier, quę aduerſus nos iudicio contendit. *l. 14. C. de procur.* Spieg.

ADVERSATIVA particula ſeruans naturam ſuam aduerſatur in iure & in facto. *l. hoc amplius. §. de his. ff. de dam. infect.* Spieg.

ADVERSARIVS propriè dicitur, qui aduerſus nos litigat in iudicio: (der gegentheil) *l. 9. ff. de except. l. 1. ff. de ferijs. l. 1. ff. qui ſatiſd. cog.* Græci ἀντίδικον vocant: alio nomine dicitur pars aduerſa: ſed hoc eſt generalius, quia & de fœmina, & de multis ſimul dici poteſt. Spieg.

ADVERSARIVM producere, quid ſit apud Vlpianum *l. 1. ff. de edend.* explicat Alciat. *l. 2. diſpun. & rurſus libr. 8. cap. 7. Parerg.* ſed Duarenus *lib. 1. diſputat. cap. 13.* eius ſententia refutata, oſtēdit aduerſarium intelligi cum vnde petitur, id eſt, reum, quem qui ducit ad album prætoris, in quo ſcilicet actionum deſcriptæ ſunt formulæ, eique demonſtrat, quam actionem dictaturus ſit edere intelligitur.

ADVERSO caſu laborare, apud Vlpian. *l. 1. in princip. ex quib. cauſ. maior. Vide Beroald. in 3. Tuſc.* Spieg.

ADVERSVS bonos mores conuicium fieri, Vlpia. declarat *in l. item apud Labeonem, de iniur.*

ADVERSVS omnes, exponitur *in l. naturaliter. ff. de vſuc. l. qui ſit fugitiuus. ff. de edil. edict.*

ADVERSA valetudo: contrarium eſt, bona, ſecunda, proſpera. *§. final. Inſtitut. de cura. §. item propter. de excuſatione tutor.*

ADVERSA vulnera, quæ in pectore, fronteque accepta ſunt, & laudi dantur: Auerſa, quæ in tergo, & probro dantur. *ex Valla.* Spieg.

ADVERSVS exterum poſſeſſorem actionem dirigere. *l. 1. §. ſi ergo. ff. ſi pars hæred. pet.* Spieg.

ADVERTERE, recipere, & retinere. Cice. *in Verrem.* [Cum pyratarum nauem cœpit, omnem prædam ad ſe aduertit,] id eſt, inquit Aſconius, apud ſe retinuit. ita vt aduertere ſit aduerſum ſe attrahere & adducere. Atque inde aduerſione emere dicitur ex Connani ſententia, qui rem qualis qualis eſt emit: & bonitatem eius ſibi ſuoque periculo recipit, *l. 2. §. vlt. ff. de contrah. empt. de quo latius per eum lib. 7. cap. 10.*

AD viſitandum dominum venire. Scæuola [vſu retinetur ſeruitus, cum ipſe cui debetur, vtitur, quive in poſſeſſione eius eſt, aut mercenarius, aut hoſpes, aut amicus, vel medicus, qui ad viſitandum venit, vel colonus, vel fructuarius.] Spieg.

ADVLANDI ſtudium, *l. 1. & 2. C. de ſtat. & imagin.* Adulamur ſeruiliter, Valla inquit, etiam geſtu, quod nobiſcum commune eſt canibus. Fr. Plni. *l. 2. comment.* Adulari poſitum eſt, ait, in ficto & ſimulato vultu, ac geſtu corporis: dictum, quaſi adulari, ab cauda, quam Græci οὐρὰν vocant. Nam canes, cum cibi quidpiam veluti poſcunt, mo[illegible] alludentis caudæ adulantur. Aſſentari verò, ad gratiam loqui eſt: eoque aſſentatio non tribuitur mutis animantibus. Spieg.

ADVLATIONIS cauſa dicta verba, quæ interpretes Curialia vocant, vt teſtatur Alciat. *cap. 12. lib. 2. Parerg.* quòd ſcilicet ſoleãt aulici, & qui in principum comitatu ſunt, aliud ſentire, aliud loqui, nullam obligationem inducere traditum eſt: idem & de verbis iactatorijs dicunt. *l. diuus, de milit. teſt.* Spieg.

ADVLTER, & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum ſe conferunt. *Feſtus lib. 1.* Adulterũ definit Tryphoninus, *l. fugitiuus. 224. ff. de verbo. ſignific.* eum qui alienam matremfamiliàs corrumpit, quod non ſola animi propoſitione, ſed cum aliquo actu ſit: eodem ſenſu vſa eſt Penelope Ouid. *lib. 1. epiſt.*

Obrutus inſanis eſſet adulter aquis, Prat.

ADVLTER manifeſtus dicitur is, qui inter amplexus repertus eſt, vt definit alicubi Bartolus *allegatus à Budæo in §. furtorum autem. Inſtit. de oblig. quæ ex delict. naſc.*

ADVLTERARE, omne omnino quod ſincerum eſt, corrumpere ſignificat. Itaque non tantùm mulierem adulterare, ſed & rationes, & monetam adulterare in iure legimus. *l. 5. ff. ad leg. Pomp. de parricid. l. 1. in fin. ff. de ſeruo corrup.* Inde adulteratores monetæ. *l. 16. §. vlt. ff. de pœn.* Adulterinæ ſtateræ. *l. 6. §. vlt. ff. de extraord. criminib.* Adulterinum teſtamentum. *in l. 6. ff. ad leg. Corn. de falſ.* Adulterium enim in nuptam committitur, propter partum ex altero conceptum, compoſito nomine. Stuprum verò in virginem vel viduam committitur. Sed his verbis lex Iulia de adulterijs promiſcuè vtebatur. *l. 101. ff. de verb. ſign. l. 6. §. 1. l. 34. ff. ad leg. Iuliam de adult.* Briſſon.

ADVLTERIVM. Adulterium eſt acceſſus ad alterius thorum. Dictum adulterium, quaſi ad alterium, compoſito nomine ex, ad & alter, ſeu altera, quòd ille ad alteram, vel hæc ad alterum ſe conferat, vel quòd ex adulterio conceptus, ab vno ad alterius hæreditatem naſcatur. Dicitur autē per abuſionem, virginis & viduæ corruptio. Verùm propriè (vt Papinianus ſcribit & Valla) cum nupta committitur, quamuis trāsferatur ad alia, vt quando dicimus adulteria naturæ, pro operibus non verè naturalibus: adulteria mercis pro fraude: adulteria arborum pro inſitionibus. Apud nos autem adulterium pugnat cum ipſa natura matrimonij. nam Deus inſtituens matrimoniũ dixit,

[Et erunt

Et erunt duo in carne vna,] itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quid ſi coniugium ex duobus facit vnũ, & adulter rurſus ex vno facit duo, certè adulterium (vt dixi) pugnat cum ipſa natura matrimonij. Hinc eſt adulteræ maledictio à Domino, *Num.5* [Si declinaſti à viro tuo, atque polluta es, & concubuiſti cum alio viro, his maledictionibus ſubiacebis: Det te Dominus in maledictionem, & exemplum cunctorum in populo ſuo, putreſcere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus dirumpatur, ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumeſcente putreſcat femur tuum, & reſpondebit mulier, Amen, amen. ſcribetque ſacerdos iſta in libello, & delebit ea aquis amariſsimis, in quas maledicta congeſsit, & dabit ei bibere. & ſic potũ det mulieri aquas amariſsimas, quas cùm biberit, ſi polluta eſt, & contempto viro, adulterij rea eſt, pertranſibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computreſcet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo, maritus verò abſq; culpa erit, & illa recipiet iniquitatem ſuam. Quòd ſi polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.] Itaq; diuus Clemens dicit ſecundùm hæreſim adulterium omnium grauiſsimum eſſe peccatum, atque apud iudicem maiore pœna lui. Id quod verũ eſt. Nam pœna adulterij in iure ciuili eſt capitis. Quod verum in viris intellige, nouiſsimo enim authenticorum iure, fœminæ virgis cæſæ in monaſterium detruduntur. In iure autem Canonico eſt excommunicatio, cæteris quidem màior. Addit & Ludouicus Romanus alias pœnas de iure hodierno, ſed ridiculas ſatis. Prima eſt (inquit) ſeparatio chori. Secunda, detruſio in monaſterium, vt ibi làchrymis lauet peccatũ, quod fateri pudor eſt. Tertia, in pannis, capilliſq; ſciſsio ante & retro. Quinimò varias fuiſſe pœnas adulterij reperio olim ab varijs conſtitutas. Primùm Moſes mulierẽ adulteram cum adultero morte mulctandam ſtatuit. Plato etiam adulterũ lege ſanxit impunè occidi à viro poſſe. Arabes, qui felicem Arabiam incolunt, virum adulterum capite mulctabant. Porrò Lepræi, quos deprehenderant adulterantes, per triduum vinctos circa ciuitatem ducebant, mox toto tempore vitæ contemptibiles habebant. quod mulieribus itidem fiebat, niſi quòd hæ diebus vndecim in foro ſtare cogebãtur diſcinctæ, & tunica circumueſtitæ pellucida. Sicut Romæ in publicum egredi togatæ cogebantur mœchæ: quod approbat Martialis illis verſibus, vt Horatium prætoream cum eiuſdem interprete.

Telum viderat in toga ſpadonem,
Damnatam Numa dicit eſſe mœchum,

Non etiam ignorandum eſt, Saleucum inter alias, quas Locris conſtituit leges ſanxiſſe & illam quoque, vt quiſquis deprehenderetur mœchus, pœnas lueret excuſsis oculis, quod (ſicuti videtur ſanguinarium) in authorem regeſsit primum. Nam vbi Saleuci filius adulterij eſt cõuictus, ex paternis ſanctionibus præſtitutum ſubire ſupplicium cogebatur, quod ne irritũ fieret, poſteaquàm ſemel erat complacitum, qui ſanxerat pœnam ſibi parem irrogauit, ac velut partiario legis corroborauit integritatem. Quod ſic exprimit Aelian. ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τῷ παιδὶ ὀφ... ἀντέδωκε τὸν ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ... τὸ νόμου τέλειον. Adulterij autem origo, cauſaq; hęc videtur quòd Romani cum iugiter agerent fabulas, quarum argumenta maiore ex parte ſtuprorum continebant actus, iuuenes talia ſpectando imitandi licentiam ſumebant. D. enim Cyprianus ad Donatum ita ſcribens ait. [Adulterium diſcitur, dum videtur: & lenocinante ad vitia publicę authoritatis malo quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculum matrona proceſſerat, de ſpectaculo reuertitur impudica.] Hæc ſufficiãt de adulterio, & adulteris, in quos clamant tot priſci ſeculi decreta, tot virorum placita, plura non contemnenda apud doctos. Damhouder *in praxi crimin. cap. 86.* Anchor.

ADVLTERIVM inter & ſtuprum talem differentiam memoriæ commendauit Modeſtinus *in l. inter. ſtuprum ff. de verb. ſignific.* quod adulterium in nuptã, ſtuprum in puerũ, in viduam & in virginem committitur. Idem Modeſti. *in l. ſtuprum. ad leg. Iul. de adult.* Stuprum, inquit, committit, qui liberam mulierem conſuetudinis cauſa, nõ matrimonij, continet, excepta videlicet concubina. & hoc idem etiam dicit Papin. *in l. inter liberas. §. 1. eo. tit.* Non eſt amplius quod miremur ſi plures diuerſiq; iuriſconſulti in diffiniendo inuicẽ diſſentiant: cũ vnus idemq; Modeſtinus ipſe ſibi cõtradicere videatur. Nam in vno loco videtur ſentire cum l. Iulia, in alio non. Laur. Vallen. hoc attribuit eorũ ignorantiæ, qui diffinitiones Iuriſconſultorum deſcripſerũt, quæ ſi aptè fuiſſent conglutinatæ, probari poſſent, vt illa Papi. *in præal. l. inter liberas. §. 1.* [Lex, inquit Iulia ſtuprum & adulterium promiſcuè Græcè appellat μοιχείαν, ſed propriè adulterium in nuptam committitur propter partum ex altero conceptum, compoſito nomine: ſtuprum verò in virginem, viduamq; committitur, quod græci corruptionem appellant: & iſta definitio magis placet. Animaduertendum tamen eſt, l. Iuliam rectè hæc duo promiſcuè appellaſſe: non quod omne ſtuprum ſit adulterium, ſed quod adulterium omne ſit ſtuprum. Et ideò adulterium etiam in virgine dixit text. *in c. nemo. 32. qu. 4. vbi eſt text. vnicus ad hoc ſecundùm Ludo. Roman. ſingul. ſuo 687. nos ſumus.* Tamen illud impropriè dictum videtur: *& idem colligitur ex l. ſi ea quæ. C. de adulte. iuncta gloſſ. vbi Bald. eleganter notat pro ſuſtinendis libellis.* Neque etiam ritè, ſecundùm Vallam, Iuriſconſulti excipiũt ſtuprum à nupta, cũ in quotidiano ſermone ſic loquamur, qualis eſt apud Fabium Quint. [Vxor marito dixit, appellatam ſe de ſtupro à priuigno, & ſibi conſtitutum tempus & locũ. & alibi: Furtiua ſtupra, raptoſq; concubitus obijciat, vel falſo maritus fas eſt, fieri ſolet: parcius tamen, ſi iam ſit & mater, & ſi in fide caſtitatis vxoria fœcunditate præfecerit.] Et talis quotidianus ſermo, & pręſertim Doctorum ſeruandus eſt. *vulgata l. Labeo ait. ff. de ſupellect. legat. cũ his quæ latiſsimè tradit D. Felin. ſuper 1. gloſſ. Decretalium, in 2. col. & tribus ſequentib. poſt Abbat. & alios ibidem.* Pręterea (vt ſenſit Laurent.) ſtuprum eſt coitus lege vetitus, quod duplex eſt: Vnum cum nupta, aut cum puero, aut cum ſanguine coniunctis, aut cum ſanctimonialibus: quanquam hæc duo poſteriora potius appellantur inceſtus, *vt etiam dixit text. in c. lex 36. q. 1. & in c. virgines. 27. diſt.* Alterum, cũ vim afferimus cuilibet perſonę, etiam ancillæ: vnde ſtuprare dupliciter accipitur. Cuius poſterioris ſenſus teſtimonio eſt lex: quæ ſtupratorib. puerorum pœnam ſtatuit: *& de iſto loquitur. §. item lex Iulia. iuncto §. item lex Iulia de vi. Inſtit. de publ. iud. & l. & eum qui puerum. ff. ad leg. Iul. de vi publ.* Stuprum tamen pro turpitudine veteres etiam vſurparũt. Ennius, [Fœde ſtupreq; caſtigor quotidie.] Stuprè ibi accipitur, id eſt, turpiter. Et pro defenſione Iuriſ. ita etiã accipi poteſt apud Quintilianum *loco ſuperius relato. Cotta in memorabilib.* Adulterij pœna olim non fuit capitalis. Præter capitis pœnam, vir qui adulterium commiſit, ſi vxorem habuerit, amittit dotem & donationem propter nuptias, vel quartã debitam indotatis vxoribus: cætera bona liberis & parẽtibus eius ſeruantur vſque ad tertium gradum, poſt tertium gradum fiſco vindicantur. Mitius punitur mulier, quaſi infirmior, quæ adulterium commiſit: quanquam inter ſe coniuges exæquantur in pœnis ob cauſam iniuſti repudij, *Nouel. 127.* Coercentur etiam *Nouel. 134.* grauiſsimè adulter, & adultera, ſi fortè gratia iudicis, vel qua alia ratione euaſerint pœnam capitalem, & poſteà inter ſe nuptias contraxerint. Hoc enim eſt palam fateri adulteriũ, & lege Iulia etiam compræhenſum fuit *l. miles. §. licet. ff. de adult. l. commiſſum. C. eod.* Martialis:

Mœchus eras, poteras tamen hoc tu Paula negare:
Ecce vir eſt, nunquid Paula negare poteſt? Et alio loco:
Quod nubis Proculina concubino,
Et mœchum modò, nunc facis maritum,
Ne lex Iulia te notare poſſit,
Non nubis Proculina, ſed fateris.

ADVLTERARE rationes Vlpiano eſt conturbare, vel falſo deſcribi. *l. 1. in fin. de ſer. corrup.* Sic adulterare iudiciũ, pro corrumpere dixit Cic. Prat.

ADVLTERIORVM legem nullam ante Cæſarem Auguſtum fuiſſe traditur. Quære infrà, Lex Iulia Spieg.

ADVLTERINA res dicitur, quæ non eſt legitima, ſed ſuppoſititia, vnde filij adulterini dicti ex adultero concepti. Hinc adulterinæ literæ *apud Apuleium in libro 4. de aſino aureo*: & adulterina clauis *apud Saluſtium.* & adulterina ſigna vocat Feſtus Pom. quæ ſunt alienis annulis facta.

facta Ipſe quoque annulus,quo ſigna imprimuntur, adulterinus dici poteſt, *vt lib. 48. ff. tit. ad leg. Cornel. de falſis l. Cornelia*, vbi Modeſtinus ait, [Qui ſignum adulterinum fecerit, vel exſculpſerit.] Africanus quoq; *in eod. tit. l. ſi quis.* [Quod ſi teſtamentum, inquit, adulterinum non eſſet.] In eodem quoque 48. lib. *tit. ad leg. peculatus. l. ſacrilegij,* Vlpianus ait, [Non videntur adulterinam monetam exercuiſſe.] Nebriſſ.

ADVOCARE generaliter, ſignificat conuocare. propriè autem ad ius pertinet & ſignificat, homines vel patrocinij, vel conſilij, vel teſtimonij cauſa conuocare. Hinc Aſconius *Verri. 1.* Aduocatum in iudicio dicit eum eſſe, qui vel ius ſuggerit, vel præſentiam ſuam amico commodat. etenim moris erat in iudicijs tum priuatis, tum publicis, amicos omnes aduocare, quorũ auctoritate moueri poſſe iudices putabantur: *vt in ea pro Quintio docuimus.* Hinc Vlpianus *in l. 1. §. aduocatos. ff. de extraordin. criminib.* aduocatos ſcribit accipiendos omnes omnino qui agẽdis cauſis quoquo ſtudio operantur. Quanquã Aſconius *illo eodem loco* patronũ definiat eum, qui orator eſt, & verba facit: & Vlp. *in l. 1. ff. de præuaricat.* Macer. *in l. 3. eod. tit.* Patronum ab aduocato diſtinguat: generaliter tamen ſæpe vſurpatur. vt cùm legimus aduocationibus interdicere. *l. 8. ff. de poſtul. l. 9. ff. de pen.* Aduocationes poſtulare. *l. 23. §. 4. ff. ex quib. cauſ. maior.* Aduocationem ſuſcipere. *l. 9. ff. de offic. præſid.* Atq; hæc quidem de patrocinij & conſilij aduocationibus. Teſtimonij autem cauſa conuocatos, vulgò Aduocatos dici, patet ex orat. pro Cæcinna, vbi Aduocati dicũtur ij qui in rẽ præſentem deducebantur, vt de vi moribus faciẽda teſtes eſſent. Patet etiam ex Pœnulo Plauti, vbi certis aduocatis præſentibus Agoraſtocles ſuum apud lenonem ſeruum & pecuniam deprehendit. Pomponius *l. 18. ff. rem rat. hab.* [Prout intereſt agentis quòd litigat, quòd cõſumit, quòd aduocat, quòd damnatus ſoluit. Niſi fortè, Aduocat. pro, aduocatos Iuriſperitos conſulit.] ſed ſuperior magis arridet. Hinc enim Aduocatio apud Martianum *in l. 1. ff. ad leg. Cornel. de falſ.* [Item, inquit, ob inſtruendam aduocationem, teſtimoniave pecuniam acceperit, pactusve fuerit.] Et Hermogen. *l. 20. eiuſdem tit.* [Falſi pœna coercentur, & qui ad litem inſtruendam aduocatione, teſtibus, pecuniam acceperunt.] Non igitur ij Plautini aduocati tenebãtur, qui ab Agoraſtocle ſine mercede dimiſsi, inter ſe illud admurmurabant,

Iniuriam illic inſigitè poſtulat:
Noſtro ſibi ſeruire nos cenſet cibo.

Verùm vt de re dicamus, locus ille ſignificare videtur Aduocationes fuiſſe hominum iuris non imperitorum: teſtes verò, quorumuis. Hot.

ADVOCARE concionem non ſemel dixit Varro *lib. 5. de ling. lat.* Prat.

ADVOCAT, etiam apud Pomponium *l. ſi procurator. 18. ff. rem rat. hab.* accipi putat Accurſius pro, aduocatis miniſtrat. Alij pro teſte de vi moribus facienda deducendo intelligi exiſtimant. Accurſius ibi auocat, ſcilicet, à ſuis negotijs, legi poſſe cenſet. vtraque lectio, & ſenſus ferri poteſt. Pandectæ tamen Florentinæ, vulgatique codices habent, aduocat: quod de conuocatione aduocatorũm, teſtium & ſimilium victoriæ cauſa intelligendum putem. Prat.

ADVOCATIONEM prȩſtare, idem eſt, quod poſtulare. *Vlpianus in l. puto autem. §. 1. ff. de poſtulando.* Allegare, *Vlpianus in l. 1. §. hos igitur perſonis, ibidem.* Agere cauſam. *Paulus in l. pen. Tryphon. in l. vlt. eo. tit. ff.* quæ omnia idem ſonant. Prat.

ADVOCATIONE & foro interdicere, prohibere eſt ab officio aduocandi: quod genus pœnæ eſt. Foro tamen plus eſt quàm aduocationib. interdicere. Siquidem huic omnino forenſibus negotijs accommodare ſe, non permittitur, *Vlp. in l. moris. de pœ.* Papinianus auctor eſt, Imperatorem Titum Antoninum reſcripſiſſe, Eum cui aduocationibus in quinquennium interdictum eſſet, poſt quinquennium pro omnibus poſtulare non prohiberi. *l. Imperator. ff. de poſtulan.* Prat.

ADVOCATIONEM præbere, eſt cauſam agere, *l. 1. ff. de inoff. teſtam.* Prat.

ADVOCATIO, ipſa aduocati actio, poſtulatio, & patrocinium. Prat.

ADVOCATIO paſsim in iure pro ipſis aduocatis accipitur, *l. de quæſtione tali. 30. C. de tranſact. & alibi*: Plerunque pro ordine ipſo aduocatorum. *l. cum aduocatio. & l. iubemus. C. de aduocat. diuerſ. iudic. & alibi paſsim.*

ADVOCATIONES poſtulare, eſt aduocatos à prætore petere. *l. aut prætor. 23. ff. ex quib. cau. maio.* Prætor enim aduocatos dare ſolebat. *l. 1. ff. de poſtul.* Pra.

ADVOCATIONE litem inſtruere apud Hermogenianum *l. falſi. 20. ff. de falſ. & l. 1. ff. eo.* eſt falſam litem intendere, ad hoc inſtructos aduocatos inſtruere. Prat.

ADVOCATIONES infidæ, quæ litis clientiſve ſecreta pandunt, *l. aut facta. 16. ff. de pœn.* Prat.

ADVOCATOS militare, vide infrà. Militare aduocatos.

ADVOCATI Cæſariẽſes in iure noſtro ſunt celebres: nã ad eos Iuſtinianus cõſultus multas ſcripſit cõſtitutiones, inter quas eſt illa, qua ſtatuit ſobolẽ ex muliere quinquagenaria ſuſceptam, nihilominus haberi legitimam, *l. ſi maior. C. de legit. here.* Itẽ illa, qua reprobauit pactum de hȩreditate viuentis initum ſine eius conſenſu, de cuius ſucceſsione agebatur, *l. vlt. C. de pact.* Poſtremò & illa, qua cauit, ſcripturas, quæ teſtantur in ſtipulationibus aliquos fuiſſe præſentes, omnino ſequendas, niſi aliunde conſtet fuiſſe abſentes toto eo die, quo inſtrumentum eſt confectum. *§. item verborum. Inſt. de inutil. ſtipul.* Fuit autem Cæſarea Metropolis Cappadociæ, quæ Archelao pulſo hoc nomẽ ſortita eſt à Tyberio, vel certè ab Auguſto. Prius autem appellabatur Mazace. Atq; vt magis intelligamus ſedem olim illic quoque fuiſſe clariſsimorum Iuriſperitorum, Strabo *lib. 12.* narrat Mazacenos, ſiue Cȩſarienſes, Charundæ primum legibus vſos fuiſſe, eorumq; doctiſsimos habuiſſe interpretes, ſicuti habebant Romani ſuos Iuriſconſultos. Atq; eos quidem à Tygrane Cappadociam vaſtante aliquando in Meſopotamiam abductos fuiſſe: ſed paulo poſt magna cũ gloria reuerſos eſſe. Iulianus huius vrbis odio, quod eſſet Chriſtiana, tentauit nomen mutare: ſed fruſtra. Alia autẽ fuit Cæſarea in Palæſtina, quam bellis euerſam Herodes, Antipatri filius reſtituit, primuſq; in gratiam Auguſti dixit Cæſaream. In hac fuit celebris Eccleſia, quæ à domo Cornelij Centurionis ſumpſit initiũ, habuitq; Euſebium Epiſcopũ. Tertia fuit Cæſarea Philippi in Iudæa, reſtituta à Philippo Herodis Tetrarchæ fratre, *ex Bald. ad Inſtit. tit. quib. alien. licet, vel non.*

ADVOCATI & patroni differunt, vide infra Patroni & Aduocati differunt, &c.

De Aduocatis diuerſorum iudiciorum, hoc eſt, de priuilegijs, munere, mercede aduocatorum, qui in diuerſis iudicijs ſuis operam ſuam hominibus nauant, tit. C. *vide per totum.* Atq; tu (bone Lector) in hoc titulo cumprimis obſerua l. aduocati. Vbi Imperator dignitatem iuxta cõmoditatem aduocatorum egregiè oſtendit. *Hoc ſumpſimus ſcholium ex Hegendorphino.*

De Aduocatis diuerſorum iudicum. Gloſſa ſuper hac Rubrica dicit inter hunc titulum & prȩcedentem hoc diſcriminis eſſe, quòd in titulo præcedẽti diſſeratur de priuilegijs aduocatorum, qui adhuc aduocationis munere fungantur, iſtum verò titulum verba facere, de priuilegijs aduocatorum qui iam munus illud abdicauerũt. Sed hoc omnino [illegible] videtur. (vt rectiſsimè admonet Hegendorphinus hic.) Præterea fruſtra ſeſe torquere videtur Accurſius in connexione huius tituli cum præcedente, quandoquidem ille non habeatur in C. Norem. ſed illius ipſius conſtitutiones legantur ſub titulo ipſo præcedenti, nec malè, meo iudicio. Quòd ſi tamen id fieri non debeat, & aliqua ſit horum ad inuicem differentia, hæc potiſsima videtur (quemadmodum conſulit Hegendorphinus ipſe) iuuenes ſtudioſi legum peritiores obſeruent, in qua Imperator ſeriò edicit, ne quis aduocationis munus priùs ſubeat, quam per ſtatuta tempora legum eruditioni noſcatur inhæſiſſe. Statuta verò tempora, quinque anni ſunt. Anch.

ADVOCATVS Fiſci dictus eſt, qui ab Imperatore delectus pro eo poſtulaturus eſt, quotieſcunque de fiſci intereſſe agetur. Quæ autem ſint eius officia, ac quibus potiatur priuilegijs, ſub tit. C. de aduocato. fiſci demonſtratur. Dhumbert.

ADVO-

ADVOCATVS monaſteriorũ, Teuton. Kaſtenvogt / vt Zaſio videtur. Qui inutilis foro extitiſſet aduocatus, vulgò Cauſidicus appellabatur, Quint. autor eſt. Spieg.

ADVOCATVS veterator. vide, veterator.

ADVOCATVM malum ſolent dicere formularij genus hominum, vt quidam ait, pernicioſum, qui patiatur intra decem annos litem conteſtari cum tutore aut curatore, vt eſt apud Speculatorem abominabile exemplum de Vberto *in tit. de except. §. viſo quando exceptiones. verſic. item nota ſecundùm Vbert.* Sp.

AD vrbem eſſe, vt Pædianus ſcribit, dicebatur de ijs qui cum poteſtate prouinciali reuerſi, aut in prouinciam profecti nondum eſſent. *annotauit Paul. Manut.* Spiegel.

ADYNATVS, eſt ſtatus cui in themate ponitur, quod ſit contra naturæ fidem. vt ſi infans accuſetur adulterij, quod cum vxore cubuerit aliena. Fortunatus author.

ADYNATOS, impotens, imbecillis, inualidus. Spieg.

A E

AE ſyllabam antiqui Græca conſuetudine per AI ſcribebant, vt Muſai Feſto *lib.* 1. quale ſæpè viſitur in decretis antiq. veter. vrb. Prat.

AEDERE vide infrà Edere.

AEDAS in vſu, vrbana ædificia Florentinus adpellat *l. fundi. 211. de verb. ſign.* ab aditu dictas putat Varro *lib. 4. Ling. Lat.* quòd plano pede adibant, Feſtus verò dici exiſtimat, quia ſint vnius aditus, ſiue quia in eis æuum degatur. definitque domicilium eſſe in edito poſitum. Alij autẽ ædes dictas putant quod ædito loco ponerentur. Aedium adpellatione omnes ædificij ſpecies cõtineri Gaius ſcribit, *l. qui ædes. 9. de incend.* Aedium appellatione etiam ruſticas contineri Vlpiano *l. cætera. §. ſed ſi quis. ff. de leg. 1.* Nec pugnat cum Florentino *d. l. fundi.* hic vſu, ille de appellatione intelligit.

AEDES ex fundamento, pariete, tecto, ceu partib. integralibus conſtare, in confeſſo eſt: vel ſaltem, vt Celſo & Iaboleno placet, ſolo, & ſuperficie. *l. ſolum. ff. de rei vend. & l. cum qui ædes, in princ. ff. de vſuca.* Dicuntur & vrbana prædia. *l. fundi. de verbor. ſign.* Eſt autem Superficies, omne quod ſupra terram eſt: quapropter in prædijs vrbanis parietes & tecta, in ruſticis arbores, herbæ, frutices, ſuperficiei adſcribuntur. *Alciat. in eadem l.* vnde ſuperficiarias ædes appellamus, quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt: quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt, cuius & ſolum. *l. fin. ff. eod.* Quæ verò ædiũ diſtractis ædib. intelligãtur, oſtẽdit Iuriſ. *in l. Iulia, § fin. de act. empt. cum ſim. per Albericum indicatis.* Cæterum, ædium quàm domus latiorẽ appellationem plerique ſenſerunt. *l. 1. §. deinde. ff. de dom.* Aedes enim pro omni ſpecie artificij capi, etiãſi nulla adſint tecta: at domum non dici, quæ adhuc contecta non ſit. Sed Alciatus *l. citata,* promiſcuè hæc accipi magis ſentit. Spieg.

AEDES ſeruas efficere. *Vide Vlpianum in l. ſi quis duas. ff. com. præd.* Spieg.

AEDES ſacratiſsimæ *in l. acceptam. C. de vſur. & in l. 1. in diem. de ind.* Alber.

AEDICVLA, non eſt parua domus, vt vulgo accipiunt: ſed modò cellulam in ædibus ſignificat, modò ſacellum, id eſt, ædis ſacræ appendicem. Ein neben Capell. quod ex Liuio Budæ. demonſtrat. Nebriſſenſis ait, Aedicula templum ſacrum eſt apud Iuriſc. *ad l. Iul. pecul. l. ſacrilegij.* [Qui ædiculas, inquit, incuſtoditas tentauerit.] Quòd ſi ædiculæ non eſſent ſacræ, tentare illas, non eſſet ſacrilegium. atq; ex conſequenti ad legem peculatus non pertineret crimen. Sp. Neb.

AEDICVLA pro parua æde. hoc eſt, templo paruo accipitur. Nam ædes, is, in numero ſingulari ſemper accipitur pro templo: vnde ſemper adiungitur illi cui deo ſacrata eſt atque dedicata: vt, ędes Iouis, ędes Caſtoris, ædes Concordiæ. Dicitur quoque ædes ſacra, ædes ædium, in numero multitudinis ſignificat domum priuatam, caretq; numero ſingulari. Ab æde igitur ſacra fit ędicula, pro alicuius Dei templo paruo, vt Pli. *lib. 35.* Suprà ædiculam, inquit, iuuentutis, hoc eſt, Deæ præſidis iuuentæ ætatis. *Facit text. in l. ſacrilegij ff. ad l. Iul. peculatus. modo allegatum.* Ant. Neb.

AEDIVM ſunt, quæ perpetui vſus cauſa ſunt, paratæue ſunt. quæ paſsim in iure reperies *l. cætera. in fin. ff. de lega. 1.*

AEDIVM genera duo conſtituit Varro *lib. 4. de ling. Lat.* Sacras, & publicas. Prat.

AEDIFICARE, verbum eſt propriè, ædes facere: veruntamẽ ponitur & refertur interdum ad quoduis aliud genus conſtructionis, veluti nauem ædificare dicit I. C. *in l. auffertur. §. quod à præſide. ff. de iur. fiſ.* Adhæc, Inſulam, id eſt, domum ædificare *in l. ſin autem §. pen. ff. de rei vind. l. ſi ego inf. ff. de Publ.* ampla ædificia ædificare *l. ex duob. ff. de neg. geſt.* altius ædificare. *l. 4. ff. de ſeru. vrb. præd.* Rebuff.

AEDIFICARE. In edicto de mortuo inferendo intelligitur non ſolùm qui nouum opus molitur, verum is quoque qui vult reficere. Aedificare autem videtur prohibere, & qui prohibet eam materiam conuehi quæ ædificationi neceſſaria ſit. *l. 1. §. facere. ff. de mor. infer.* Briſſ. Alb.

AEDIFICARE prohibitus, videtur prohibitus poſſidere. *l. permiſceri. §. eum qui. ff. de acquir. poſſ.* Alb.

AEDIFICATIO, id eſt, opus ædificatum. *l. omnes. C. de oper. pub.* Alber.

AEDIFICII, item Aedium appellatio, tam ad ruſticas quàm ad vrbanas habitationes pertinet. *l. 180. ff. de ver. ſig. l. 41. §. ſed ſi quis ad opus. ff. de legat. 1.* Secundum hoc in eo 12. tab. capite, quo de incendiarijs agitur, & in interdicto de cloacis, Aedium appellatione omnes ſpecies ædificij contineri traditur. *l. 14. ff. de incendio, ruina l. 1. in prin. §. de vide att ff. de cloaca.* Sed & interdicto, vti poſsidetis, verba prętoris, Vti eas ædes, ad omnes res ſoli, quæ poſsideri poſſunt interpretatione trahuntur. *l. 1. in prin. & §. vlt. ff. vti poſſidetis* In vſu tamen vrbana ædificia, Aedes, ruſtica, villæ appellantur. *l. 211. ff. de verb. ſig.* Quanquam & in cenſu villas omnes ædes appellari Varro *lib. 4. de ling. Lat.* ſcribit. Aedes autem vt ſupra, duob. conſtant, ſolo & ſuperficie. *l. 23. ff. de vſucapio. l. 49 ff. de rei vindicatio. l. 39. ff. de legat. 2.* Vnde qui fundum excepto ædificio legat, non de ſuperficie tantum, ſed & de ſolo cogitaſſe intelligitur, ſine quo ædificia ſtare non poſſunt. *l. 81. §. qui fundum. ff. de legat. lib. 1.* Aedium ſunt quæ perpetui vſus cauſa parata ſunt, licet quandoque tollantur. Stratura itaque loci alicuius ex tabulis facta quæ æſtate tollerentur, & hyeme ponerentur, ædium eſt. *l. 242. §. 1. ff. de ver. ſig.* Prothyrum quoque quod in ædibus fieri ſolet, ædium eſt. *l. pen. ff. de verb. ſig.* & vt plumbum quod pro tegulis ponitur, aliter atque de eo dicendum ſit, quod hypæthri tegendi cauſa ponatur, vel ornatus ædium cauſa paratum ſit, non quò ædes perficiantur *d. l. 242.* Aedib. diſtractis vel legatis ea eſſe ædium ſolemus dicere, quę quaſi pars ædium vel propter ædes habentur, perpetuóq; vſus cauſa in ædificijs ſunt. Qualia ſunt quæ enumerantur *in l. 15. §. vlt l. 13. l. 15. l. 17. in prin. & §. quæ tabulæ. & §. Labeo, cum ſeq. & l. 18. ff. de actio. empti.* Aedium quoq; habentur ea omnia, quæ ijs connexa, iuncta, vincta, fixaque ſunt. *l. 41. §. penult. ff. de legat. 1. l. 52. §. ſed ſi bibliothecã. ff. de leg. 3. l. 59. ff. de rei vindicat.* Briſſ.

AEDILES creſcentibus plebeis opibus (inquit Feneſtella) ita vt etiam Dictatores, ac Pontifices de ſuo quoq; corpore præſtarent, atque patres multotiens à plebe victi, duos Aediles plebeios à patribus creandos peruicerunt. Tandem verò duo genera Aedilium (ſecundum Plutarchum *in vita Marij*) apud Romanos fuerunt. Itaque Aedilium alij ædes ſacras, priuataſque procurabant, alij frumento, annonæque præerant. Hi & à D. Iulio creati, & à Cerere Cereales nominati ſunt, vt ſcribit Pomponius Lætus. Illi verò Curules ideò dicti ſunt, vel quòd ſolio eburneo vterentur, vt ſcribit idem Pomponius: vel quòd ius dicendo, ſellis curuos pedes habentibus huiuſmodi Aediles vtebantur, *vt ſcribit Aymo in Riuallius*: vel quòd ſella conſulari vterentur, vt Theophilus ad verum accedere magis videtur. Aedilium Curulium regis vtentium inſignibus, & ornatorum purpura officium erat, ſacras priuataſque ædes procurare, totam vrbem tueri, curam habere vt cloacæ, & aquæductus & quæq; publica ædificia munda & integra eſſent, ludos publicos exhibere, loca in theatro aſsignare (vt de Serrano, & Scribonio legitur) & reliqua multa. Cerealib. verò Aedilibus erat cura rerum, ne qua fraus fieret, & mẽſurarum cura commiſſa erat, de quibus ita cauetur.

Suntoque Aediles curatores vrbis annonæ.

Dionyſius etiam pertinuiſſe ad officium Aedilium ſcribit, vt curam annonæ forenſis, copiæque cibariorum, ac menſurarum haberent. Vnde Iuuenalis:

Et de

Et de menſura ius dicere, vaſa minora
Frangere pannoſus vacuis Aedilis vlubris.

Hinc edicta AEdilitia.

AEDILES duo initio ex plebe cõſtituti ſunt qui ædibus præeſſent, in quibus omnia ſcita ſua plebs deferebat: Vnde nomen habuiſſe eos apparet. *l.2.§.iiſdem temporibus.ff. de orig.iur.* His deinde duo alij ex numero patrum additi ſunt qui curules dicti ſunt: in cuius verbi etymologia nõ ſatis videtur cõuenire inter Varronem, Feſtum, Pomp.& alios. Varronis certè opinionem ſecutus eſt Theophilus *in §.prætorum. Inſtit.de iure natur.* Poſtremo duos Cæſar ædiles qui frumento præeſſent, adiecit, qui & à Cerere Cereales appellati ſunt, *vt Dio.lib.43.& Pomp. in eadem l.2.§.deinde Cornelius.ſcribunt.de quibus & infra, in voce, Annona.* Ita ſex in vrbe ad extremum AEdiles fuère. AEdiles autem curules Edicta proponebant. *d.§.prætorum.* Ex quibus vnum præcipuè veterum ſcriptis commendatum habemus, quod de venditionibus morboſorum, vitioſorumq́ue mancipiorum, animaliumq́ue eſt: *toto tit.de Aedilitio edicto, l.31.ff. de pactis.l.32.ff.de euictio. Liuius & Cic.3.offic.& Gellius lib.4.cap.2.meminere.* Hinc Aediliciæ actiones quæ ex eo Aedilium edicto oriũtur: quales ſunt Redhibitoria, & AEſtimatoria. Quãti minoris, & actio quod aduerſus dictum promiſſũmue fit. *tit.de Aedilicijs actionib.C.l.23.§.hæ actiones.l.44.§.1.& §.vlt.l.47.ff.de ædilicio edicto.l.2.ff.de diuerſis tempor.l.31.§.ſi vir vxori.in fin.ff.de donat.inter vir.* Aediliciæ ſtipulationes quæ ad eandem cauſam pertinent. *l.5.§.prætoria.ff.de verb.obligat. & exponit Theoph.in tit.de diuiſione ſtipulatio.* Briſſon.

Erant & in municipijs ædiles. *l.30.§.1.ff.locati.l.12.ff.de decurionibus vt plenius lib.3.Select.Antiquit.comprobaui.* Aedilitatem itaque Curiæ dignitatem appellat Imp. *l.vlt.ſi ſeruus aut libert.ad decur.lib.10.C.* Aediles porrò Papinianus ἀστυνόμους *in l.3.ff.de via publica.* Dio verò vbique ἀγορανόμους vocat. Aeditui ſunt qui ædes tuentur, qui ædes ſacras curant, cuſtodiunt, & obſeruant. *l.1.ff.de tut.* & vt Theophil. *in §.1.Inſtit.eod.* ait οἱ ἱερεῖς οἱ τοὺς ναοὺς ἀσφαλίζοντες. Sic *in l.3.§.ſi tabulæ.ff.de tabul.exhib.* hoc verbum accipe. Briſſ.

AEDILES verò inter minimos magiſtratus habebantur. Quare adoleſcentibus ferè ad hoc officium deſignatis, primus erat gradus ad maiores honores, *teſte Cic.de leg.lib.2.* Ideoque non numerantur inter magiſtratus *in l.2.ff.de in ius vocan.* Impunè enim vocabantur in ius. *l.lectos.& l.ſeq.ff.de peri.& com.rei.ven.* Olden. Quæ autem fuerit cura ædilium rectiſsimè percipies ex l. penult. ff. de via publica: ſed clariùs Cicero *actione 7.in Verrem*: [Nunc ſum deſignatus Aedilis, habeo rationem quid à populo Romano acceperim, mihi ludos ſanctiſsimos maxima cum ceremonia Cereri, Libero Liberæque faciendos: mihi Floram matrem populo, plebique Romanæ ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquiſsimos, qui primi Romani ſunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Ioui, Iunoni, Mineruæque eſſe faciendos: mihi ſacram ædium procurationem, mihi totam vrbem tuendam eſſe cõmiſſam, ob earum rerum laborem & ſolicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in ſenatu ſententiæ dicendę locum, togamque prętextam, ſellam curulem, ius, imagines ad memoriam poſteritatemq; prodendam.] Curabant autem hi in primis omnem ciuitatem, idcirco Seneca *in lib.de beata vita* enumerat Aedilem metuentia loca, & in primis vias publicas. Vnde legitur apud Paulum *in l.lectos.ff.de peric.& commo.rei vend.* lectos emptos Aedilem, cum in via publica poſiti eſſent, concidiſſe. Et Vlpian. *in l.Item quæritur.§.ſi quis menſuras.ff.locat.* ſcribit, Aedilem menſuras iniquas fregiſſe. quod & ſcribit Perſius

Fregerit heminas Arreti Aedilis iniquas, &c.

Aldobrandinus §.prætorum, in verb. proponebant Inſt. de iur.natural.gent.&c.

AEDILIS à Varrone is dicitur, qui ædes ſacras, & priuatas procurat: *quod & Feſtus probat lib.1.* Interueniebat & arcendis incendijs. *l.1.ff.de off.præf.vigil.*

AEDILES Curules eò dicti ſunt, quòd ſellis curulib. ſederent, vt ex Liuio *lib.7.* diſces. [Non parentibus, ait, Tribunis, quòd pro conſule vno plebeio tres patritios magiſtratus curulibus ſellis prætextatos tanquam conſules ſedentes nobilitas ſumpſiſſet.] Idem & Feneſtella docet *cap.13.* Cæſar tandem alios duos Aediles conſtituit, qui frumento præeſſent, & à Cerere Cereales dicti ſunt *Pomponio l.2.§.deinde Gaius.ff.de orig.iur. Feneſtel.d.c.13. Dio.lib.43.in fin.* & ita ſex Aediles ſunt conſtituti Dioni, & Pomponio. Erant & Aediles in municipijs. *l.qui inſulam.§.1.ff.loca.* Hi merum imperium habebant, ita vt flagris cæderent. *l.12.ff.de decur.* Seilerus.

AEDILES qui, quot numero, quod eorum officium, vide Pet. Rebuf. *in l.bones.§.inter edere.ff.de ver.ſig.*

AEDILITAS dicebatur eadem dignitas, ſicut pontificatus, magiſtratus *Feſto lib.1.* Prat.

AEDILITAS, curiæ dignitas dici, definiri videtur à Conſtantino Imp. *l.2.ſi ſer.aut lib.ad decur.aſſpira.lib.10.C.*

AEDILITIAE ſtipulationes dicuntur, quæ ab ędilib. ex ipſorum officio ac iuriſdictione decernuntur ijs in rebus, quarum ipſi iuriſdictionem habent. *l.ſtipulationum, 5.ff.de verb.oblig.& l.ſi venditor.ff.de ædil.edict.* Hot. *ex Duareno d.l.5.*

AEDITIMVS, ædis intimus *Feſt.lib.1. Vide Gellium lib.12.cap.10. Plin.lib.32.cap.2.* Cæterum Feſti etymologiam damnat Cicero *in Topicis* dum agit de poſtliminio.

AEDITVVS, eodẽ auctore, dicitur ædis ſacræ tuitor. id eſt, curam agens. Huius definitionem probat Theophilus *§.tutores.Inſt.de tut.* his verbis ὥσπερ æditui λέγονται οἱ ἱερεῖς, qui ædes tuẽtur, τοὺς ναοὺς ἀσφαλίζοντες. Sic ædituus apud Vlpianum *l.3.§.ſi tabulæ.ff.de tab.exhib.* ibi, tabularum cuſtodiam ædituus ſuſcepit: nam in æde ſacra res controuerſæ deponi ſolebant *l.1.§.ſi pecunia.& §.ſeq.ff.depoſ.* Hodie obſignatio, & depoſitio fit apud acta; & cauſarum tabularios quos Galli Grefarios vocant, *idque per d.§.ſi tabulæ.* Sicut ſuperiùs intelligi debet apud Paulum *l.1.ff.de tut.& §.tutores.Inſt.eo.apud Iuſtin.* Pr. Hi autem ijdem ſunt quos Hierophilaces, quaſi ſacrorum cuſtodes appellat Scæuola *in l.Annua.ff.de ann.leg.* hierophylaci enim eo loci legendum eſt, vt alibi aduertit etiam Zaſ. *Aldo.d.§.tutores.Inſtitut.de tut.*

AEGRA mulier, pro triſti, difficili, irata, apud Papin. *l.vlt.ſi quis aliq.teſt.proh.* Sed vt fieri aſſolet, offenſam ægræ mulieris, maritali ſermone placauerat. Spieg.

AEGRE ferre, vitioſè ſcribitur coniunctim, cùm ſint duæ dictiones, pro eo quod eſt moleſte ferre. Anto Imp. *l.3.de Quæſt.* [Neque enim ægrè ferret, quæ venenis ſuis viſcera hominis extinxit.] Spiegel.

AEGROTI. Vide, Miſerabilium perſonarum.

AEGYPTVS. AEgyptus à Meridie introrſus recedit, quoad prætendant AEthiopes. A tergo inferiorem eius partem Nilus circumfluit, qui ſciſſus à loco, cui Delta nomen eſt, ad inſulæ faciem ſpatia amplectitur interna, & incerto pene fonte decurrens proditur. Originem habet à mõte inferioris Mauritaniæ, qui Oceano propinquat. *Vide plura apud Solinum Polyhiſto.* Cæterùm quam ob cauſam AEgyptus ipſa in prouinciæ formam redacta non ſit à noſtris, & cuius ordinis erant, qui per eam adminiſtrationes gererent, vide infr. *in verb. Præfectus Auguſtalis.*

AELIAE dorcadi matri meæ dari volo, quoad viuet vſum fructum bonorum meorum, ita vt poſt obitum eius ad liberos meos, aut ad eum qui ex his viuet, pertineat. *Vide l.generalis.ff.de vſufr.* Spieg.

AELIANVM ius. Sextus AElius alias actiones compoſuit, & librum populo dedit, qui appellatur Ius AElianum. *Pompon.l.Neceſſarium.§.augeſcente.ff.de orig.iur.* Old. Prat.

AELIA Sentia lex. Vide infrà Lex AElia.

AINIGMA apud Imp. Iuſtinia. *conſt.nouel.95.§ τοῦτο ad fin.* interpretatur Accurſius, Speculũ, Alciatus ex Gallio pro quæſtione obſcura. & inuoluta accipi putat *lib.4.Parerg.c.19.* quod & verum eſt Pr. Sp.

AENVM quod ſupra focum pendet, in quo aqua ad potandum calefit. *l.18.§.aſinam.ff.de inſt.vel inſt.* idem miliarium dicitur Vlp. *in l.cum aurum.§.ſi cui.ff.de aur.& arg.leg.* Aẽnum in quo olea aqua calida lauatur *in l.19.§.illud.ff.loca.* Aẽnum lateribus circumſtructum *in l.38.§.vlt.ff.de actio.emp.* craterẽ ſignificat quo aqua ex fiſtulis ducta excipitur. Vide Athenæum *lib.3.c.10.* & Iulium Pollucem. *de vaſculis calefactorijs.li.10.c.19.* Briſ. Prat. iunge quæ in verbo, ahenum.1.

AEQVA lance ſeruari ius intelligitur, Olde. teſte, pro exercere æquitatem, cum vltro citroque ſic obſeruatur proportio, vt alteri nihil adſit cum diſpendio alterius. *l.non tãtum dotis.ff.de re iudicat.l.generaliter.§.ſi autem.ff.de inreiur.*

l.maxi.

l.maximum C.de lib.præter.l.cum quæſt.ff.de leg.1. Alciat.monuit, æqua lance, & æquis paſsibus, dici prouerbiali figura de his, quæ ſimilia ſunt. Spieg. Albèr.

AEQVA lance, pro pariter & æquabiliter. Prat.

AEQVA lance ſeruari Modeſtinus dixit *in d.l.non tantum, 20.ff.de re iudic.* prouerbiali loquendi genere, pro pariter, æquabiliterque, vt apud Græcos ἰσοστάθμως [Maritus, inquit, in quantum facere poteſt, condemnandus eſt: quod & in perſona mulieris æqua lance ſeruari æquitatis ſuggerit ratio.] Sic Imp. *in l.cum quæ.10.in fin.de natur.lib.* [Quapropter, inquit, ſancimus, in huiuſmodi caſibus omnes liberos ſiue ante dotalia inſtrumenta editi ſint, ſiue poſtea, vna eadēq; lance trutinari.] Hot.

AEQVABILE ius apud Cicer. *lib.2.Offic.* accipiendum, non quod æquet omnes, ſic enim non poſſent alij alijs eſſe potentiores, aut ditiores: ſed, quòd iuſtitiam inter homines, & æqualitatem quandam proportionabilem, æquitatemque conſeruet: hoc eſt, quòd pari ſtudio defendat tenues & potentes, ſummos & infimos, & neutris patiatur ab alteris ſuum ſumi. Ariſtoteles *ἀναλόγικον*, & *κατ' ἀναλογίαν δίκαιον* appellat. Spieg. Prat.

AEQVALE idem eſt quod æquum, aptum locis, temporibus, perſonis. Oldend.

AEQVALIS ſubſtantiuū, pro pare. Vlp. [vt ſi quis maior vel æqualis ſubijciat ſe iuriſdictioni alterius.] Spieg. Olden.

AEQVALIS conuerſatio, pro pari conſuetudine victus. Calliſtratus: [Nam, inquit, ex conuerſatione æquali contēptio dignitatis naſcitur.] *l.obſeruādū.de off.Praſ.* Spieg.

AEQVALIS fides, cuiuſmodi eſſe debet inter dominum & vaſallum, in iure Beneficiario maximè conſideratur, vt fidus dominus efficiat fidum clientem. Sicut vulgò dicimus, trewer Herr/trewer Knecht.

AEQVALITER ad iuris cēſuram, non autem ad facti paritatem referre oportet.

AEQVALITER ad nos pertinere, apud Caium *l. vlt. de vſufruct.* Spieg.

AEQVIS penſionibus, item iniquis penſionibus, id eſt inæqualibus, *in l.3.ff.de ann.leg.* Spieg.

AEQVITAS varijs appellationibus in iure nominatur. I. Aequitas aliquantò ſignificantius dicitur, ἐπιείκεια, hoc eſt, conueniētia. Quoniam in ſocietate humana proportionem ſuppeditat aptam perſonis, rebus, loco, tempori. II. Bona fides accipitur pro æquitate: cui opponuntur apices iuris. *l.ſi fideiuſſor.§.quædam tamen.ff.mādati.* [De bona enim fide agitur (inquit Vlpianus) cui non congruit de apicibus iuris diſputare, ſed de hoc tantum, debitor fuerit, necne.] III. Naturalis iuſticia, ius naturæ, nihil aliud eſt quàm æquitas. *l.ſcire oportet.ff.de excuſat.tut.* [Cuius fidem (ait Modeſtinus) tametſi ſufficit firmare ex ipſa naturali iuſtitia: eſt tamen & conſtitutio Imperatorum Seueri & Antonini, hæc dicens,] *& l.iure naturæ æquum eſt.ff.de reg.iuris.* IIII. Verum ius, germana iuſtitia, pro æquitate, opponitur commentitio iuri ſeu imaginario. Cicero, [ſed, nos (ait) veri iuris, germanæq; iuſtitiæ ſolidam & expreſſam effigiem nullam tenemus. Vmbra & imagine vtimur.] Eas ipſas vtinam ſequeremur. V. Religio pro æquitate. *l. quæſitum.ff.de teſtibus.* VI. Aequitatem ſignificant iuriſconſulti, cum ſcribunt ἐν πλάτει, hoc eſt, ſolutius aliquid, & vltra præſcriptum accipi oportere. *l. quo enim. §.Iulianus ait ff.rat. rem haberi.l.ratum autem.ff.de ſolutionib.l.ſi arbiter.ff.de probationib.* VII. Simplicitas, pro æquitate: opponitur perplexitati, & ſcrupuloſæ ſubtilitati. VIII. Arbitratus boni viri, nihil eſt aliud, quàm cenſura ſeu ars boni & æqui, à iuſtitia deſcendens. *l.1.ff. vſufructuarius quemad. caue.* IX. Aequa lance ſeruare cuiq; ius ſuum, pro exercere artem boni & æqui. Id autem tunc fit, cum vltro citroque ſic obſeruatur proportio, vt alteri nihil accedat cum diſpendio alterius. *l. non tantum dotis.ff.de re iudic.* X. Humanitas, benignitas, pro æquitate *l.ſi ſeruo fideicommiſſaria ff.de hære.inſtituen.l.furti.§.paſtus ne.ff.de his qui not.in.infam.l.nulla iuris.ff.de his qui notan.infam.l.nulla iuris.ff.de legibus.* Spieg. Old. Prat.

AEQVITAS, quam aliàs æquum & bonum, aliàs æquum & iuſtum, aliàs æquum bonum, ſine copula dicimus, *l.1.& penultim.ff.de iuſti.& iur.l.ſi & me.ff.ſi cert.pet.* Ariſtoteles ἐπιείκειαν adpellat. Sunt & qui τὴν ἐπιείκειαν vocent: eſt mitigatio legis ſcriptę in aliqua circumſtantia, vtpote rerum, perſonarum, ac temporum [Ius eſt, inquit Donatus, quod omnia recta & inflexibilia erigit, Aequitas eſt, quæ ex iure multum remittit.] Exempla ſunt prætorum edicta. Quid enim aliud eſt reſtituere in integrum (vt ex multis vnum videamus) quàm laxare ſcripti iuris rigorem? Dicitur & humanior, & benignior iuris interpretatio.

AEQVITAS nihil aliud eſt, quam voluntas ſyncera, ſeu arbitratus boni viri, minimeq; verſipellis, ſic tribuēs vnicuiq; ſuum, vt interim nemo lædatur, ſicut eſt locus omnium elegantiſsimus *in l.bona fides.§.incurrit.ff.depoſ.* Old.

AEQVITAS eſt rationabilis modus, continens in ſe cōuenientiam & rigorem. Differt ergo à iure: quia ius eſt deciſio, quæ fit ſecundum iuris regulas: æquitas verò eſt quædam conuenientia, quoddam temperamentū recedēs ex cauſa, à communib. regulis iuris. Bart. *in l.1.ff.de legibus* Abb. *in c.ex part.de tranſ.in c.2.de re iud.* vbi dicit, quod æquitas eſt ordinata iuſtitia, temperata dulcedine miſericordiæ. *c.vt conſtituerunt.50.diſt.* Ioh.Bap.Caſt. Alb.

AEQVITAS duplex eſt, ſcripta & non ſcripta. Poteſt enim æquitas, tum in ſcholis, tum in foro duplici modo exerceri. Altero, vt diligenter conſideremus, quo ordine Iureconſulti & Impp.Rom. obſeruarint æquitatem in deſcribēdis, ponendisq; legib. & præiudicijs humanorū negotiorū: & ſi quando caſus eueniat, qui per omnia ſit ſimilis, nec habeat vllas differentes circūſtantias quę mutationē iuris deſideret: vt tunc ſecūdum illas iudicemus, certi, ꝙ æquitatis cenſura dudū ſit adhibita. Altero modo exercetur æquitas in his facti ſpeciebus, quæ nunc eueniunt, nec habent præiudiciū in legib. ſcriptis ex omni parte reſpondens, vt nos ſecundum circūſtantias earū applicatis axiomatibus ſummi iuris, iudicemus, quid diffiniri oporteat. Enimuerò hic propriè eſt vſus æquitatis omniū maximè neceſſarius Reipub. Quamobrē meritò non ſcriptā æquitatē vocare poſſumus, nō quaſi liceat ſine ſcripti iuris obſeruatione illā æſtimare: ſed quòd aliquantò lōgius à ſcriptis theſib. recedit: ſicut ius Ciuile à iure naturali diſtinguitur, *in l.ius ciuile eſt.de iuſti.& iur.* Olden.

AEQVITATIS cauſa efficiens eſt Deus, qui naturam humani generis ſic condidit, vt omnia quidem de futuris negotijs certò præſcribere non poſſet vllo modo, tamen notitiam quādam nobis inſculpſit, vt poſsimus certas aliquas honeſtatis formulas præſcribere generaliter, ad quas omnes factorum ſpecies quandocunque incidentes, exigantur arte quadam boni & æqui, hoc eſt, perpenſis atque collatis certa ratione circumſtantijs.

AEQVITATIS cauſa materialis eſt ius naturæ, Ius Ciuile, boni mores. Nam ex his fit pulchra quædam ac Reip. ſalutaris mixtura, per iudicium animi incorruptum. Materia verò, circa quam exercenda eſt æquitas, ſunt infinita hominum negotia, ſcilicet, cùm incidunt. Tunc enim pro re nata ius rectè applicabitur ſecundum circumſtantias, quæ ad cauſam pertinent. Old.

AEQVITATIS cauſa formalis eſt, vt conferantur diligenter facta iam incidentia cum circūſtantijs ſuis (pertinentibus inquam ad formulas iuris) non aliter, quàm ædificia probari ſolent adhibita principalioribus eorum partibus norma. Non poteſt autem elegantius tradi forma cum exemplis ſuis, quàm apud Tryphoninum *in l.bona fides ff.depoſ.vel contra.* videre licet.

AEQVITATIS cauſa finalis, ſeu effectus eſt, vt ſeruetur æqualitas humanarum rerum, quæ maximè inter ſe ſunt diſsimiles: vtq; conſeruetur Reipublicæ ſalus, quæ in rectis iudicijs vt plurimùm conſiſtit: & ſic tranſigatur iſtud ærumnoſum huius vitæ momentum ad gloriā Chriſti & æternæ vitæ Olden.

AEQVITATI opponitur ſummū ius. De quo ſuo loco.

AEQVITAS Iuris & morū norma. Sicut enim per normā iudicantur ſtructurę vitia: ſic æquitas de iure ſcripto, & omnib. humanis functionib. ac moribus rectè dijudicat. Itaq; Magiſtratus adtēperabit cognitiones ſuas bono & æquo, hoc eſt, diuinis, & naturalibus legibus? Contra quas quicquid iudicatur, non poteſt non iniquum eſſe. Old.

AEQVITAS & clementia differunt, æquitas enim ſemper eſt legis voluntati coniunctiſsima, ſequiturq; eā quo-

quocunque tendat, ſiue ad humanitatem, ſiue ad acerbitatem: Clementia vero ſolius principis eſt, aut eorum magiſtratuum, qui parem habent cum principe in iudicando poteſtatem: *Connanus lib.1.cap.11.num.9.*

AEQVVM dicitur, quod vſque quaque par & ſimile eſt, propriéq; in eo magiſtratu dicitur, qui non variè ius dicit: vt potentibus aliter, tenuibus verò & infimæ ſortis hominibus aliter: ſed pariter æquabiliterque omnibus. Cicero *in ea pro Murena,* [Huius ſors ea fuit quam omnes tibi optabamus, iuris dicundi, in qua gloriam conciliat magnitudo negocij: gratiam, æquitatis largitio, qua in ſorte ſapiens Prætor offenſionem vitat æquabilitate decernendi. beneuolentiam adiungit lenitate audiendi.] Itaque propriè nihil aliud Aequum, aut Aequitatem eſſe, quàm ius, facilè mihi perſuadeo. videoque Ciceronem *in Partit.* ſic vſurpaſſe, [Aequitatis, inquit, vis eſt duplex: cuius altera directi, & veri, & iuſti, & (vt dicitur) æqui & boni ratione defenditur: altera, &c.] Cùm autem benignius aliquanto & mitius ageretur, Aequum bonum, pro Ius benignum quaſi prouerbij figura dictum puto. nam Bonum, benignum eſſe, & Iouem optimum dici, quaſi beneficentiſsimum, nemo neſcit. Hinc illa formula, Aequum bonum, & æquius melius, in arbitrio rei vxoriæ: vt ipſe *in Offi.* ſcribit. Sic *in Bruto.* [Deinde æquum bonum, teſtamentum, ſententias voluntatesque tutatus eſt.] Hinc ſenſim conſuetudine loquendi Aequum & bonum coniunctim, tandem etiam ſeorſim Aequum. Terētius, [Nimium ipſe durus eſt, præter æquumq; & bonum.] vbi Donatus, [Potuit, inquit, ET, non addi: Præter æquum bonum.] Cicero *in Bruto,* [Craſſus multa contra ſcriptum pro æquo & bono dixit.] Et *pro Cæcinna,* [Ex æquo & bono, non ex callido verſutoque iure rem iudicari oportet.] Imp. *l.1.C.de legib.* [Inter æquitatem iusque interpoſitam interpretationem, nobis ſolis & oportet & licet inſpicere.] Hinc illa definitio apud Vlpian. *in l.1.ff.de iuſt. & iur.* Ius eſt ars æqui & boni: hoc eſt, Diſciplina iuris, eſt diſciplina controuerſias ex bono & æquo diſceptandi. Hinc illud Conſtantini *in l.8.C.de iudic.* [Placuit in omnibus rebus præcipuam eſſe iuſtitiæ æquitatiſque ſcriptæ, quàm ſtricti iuris rationem.] Hinc Paulus *in l. quod ſi, 24. de minorib.* [Non ſemper inquit, ea quę cum minoribus geruntur, reſcindenda ſunt, ſed ad bonum & æquum redigēda ſunt.] Suetonius *in Claudio.* [Nec ſemper præſcripta legum ſecutus, duritiam lenitatemque multarum ex bono & æquo perinde vt afficeretur, moderatus eſt.].

AEQVIVOCATIO, hoc eſt, vocis ipſius finitio, quæque ad eandem pertinent: cuius certè neglectus peperit nobis in iure ciuili commentarios, *vt rectè monuit Apellus.* Spieg.

AERAMEN, ſpecies quædam ex ære confecta *l.nemo. 12. C.de oper.pub.* ſic enim legendum & codex Theodoſianus, & res ipſa docet, non, ornamenta. *quæ lex extat lib. 15. tit. 1.l.37. C.Th.* Prat.

AERARIA ratio, vt doctiſsimus Turnebus *lib.8.aduerſar.cap.14.* arbitratur, eſt cum in aſsium numerum ſumma redigitur, vt verbi gratia, ſi centum millia æris deberi dicant: eam ſummam ſibi in ære numerari nolebant, in argento optabant. nemo enim eſt qui non magnam ſummam in argento, quàm in minuto ære habere malit.

AERARII Tribuni à tribuendo ære adpellati ſunt. *Feſt.lib.1.*

AERARII milites ab ære dicti ſunt, quòd ſtipendia facerent. *Varroni lib.4.ling.Lat.*

AERARII, vt ex M. Fabio *lib.2.c.vlt.* liquet, ſunt monetæ excuſores. Prat.

AERARII Quæſtores mulctarum receptores dici ex Tacito *lib.13.* cōſtat. [Cenſuit, inquit, Piſo deſignatus conſul, ne mulctam à Tribunis dictam Quæſtores ærarij in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent.]

AERARIVM populus Romanus in æde Saturni habebat Feſto *lib.1.* [Aerarium, locus erat vbi poplicæ, id eſt publicæ pecuniæ reponebantur.] Marciano. Iuriſc. pro principis fiſco accipiebatur, vt ex ipſius verbis conijcere licet *l.1.§.ex illa ff.ad leg.Corn.de falſ. & l.edicto.ff.de iur.fiſci.* Prat. Cęterum proprie ærarium eſt populi & Reip. Fiſcus verò principis. Id ex verbis Plinij *ad Traianū* facilè cognoſcitur. [At fortaſſe (inquit) non eadem ſeueritate fiſcum qua ærarium cohibes.]

AERARIVM duplex principes habuiſſe liquet *ex l.vnic.de Quæſt. & mag.off.lib.12.C. & Nouel.Valent. de 30.ann.præſcr. l.vnic.§.eandem.* Prat.

AERARIVM ſiquidem priuatum, ſcilicet, rerum priuatarum principis: quod curæ erat comiti rerum priuatarum *vt ex 6.Baſilic. & Theodorito lib. 3. c. 12. de quibus l.fin.C.de palat.ſac.larg.lib.12.* Eſt & ærarium ſacrum, ſiue ſacrarū largitionum, id eſt, theſaurorum *d. l. vnic. C. de quæſtor.lib.12.* Prat.

AERARIVM ſanctius antiquis dicebatur prorſus intactum, vnde pecuniam promi non liceret. Cic. *lib.7.ad Attic.Epiſt.1.* [Adtulit mandata ad Conſules, vt Romam venirent, pecuniam de ſanctiore ærario proferrent.] & Liuio *lib.7.belli Punici.* Prat.

AERATA porta Varroni eò dicta, quòd ære tecta fuiſſet *lib.4.ling.Lat.* Prat.

AERATVM etiam dic: obæratum, ære alieno obrutum, vt eſt apud M. Ciceronem *lib.1.Epiſt.1.ad Attic.Epiſt.incip. Quærit,* [Tribuni, inquit, non tam ærarij, vt appellantur, quàm ærati.] Prat.

AERE diruti milites, appellati ſunt quibus propter ignominiam ſtipendium ſubtrahebatur *vt tradit Pet.Crinitus de honeſta diſcip.lib.18.c.6.* Varr. *in libris de vita patrum,* [ſtipēdium, inquit, appellatum eſt quod æs militi ſemeſtre, aut annuum dabatur: cui vero datum non ſit, is propter ignominiam ære dirutus erat.] quod & Nonius Marcellus *in lib.de doctorum indagine* notauit.

AEROSA pecunia, dicitur ære miſta *l.creditor. 102. de ſolut.* ſic ærosum lapidem Plin. *lib.34.c.1.* dixit, cui ineſſet æris vena. malè igitur Alciatus *ad d.l.creditor.* pro ærosa, *ſpeciosa* repoſuit *lib.2.Diſpunc. cap. 25.* Vnde Cyprum inſulam ærosam adpellaſſe Veteres, Feſtus *lib.1.* ſcribit, quòd in ea plurimum æris naſcatur. Prat. *Adde Corr. lib. 1. Miſcel. cap.9.nu.4.* Forcatulus *in Necyomantia dial.6.* eraſam legendum cenſet, id eſt, iuſſu præſidis ſublatam, id eſt, quę alioquin quidem bona erat, & qua reſpublica communiter vtebatur, ſed eraſa erat, id eſt, non iuſti pōderis, ideò quod raſa eſſet in circulo, *ita in l.quicunque.ff.ad l.Corn.de fal.*

AERVSCARE, eſt æra vndique colligere. Spieg.

AES, Genus eſt metalli & præſertim coloris rubri, diſtincti tamen ab auro, argento, plumbo, ferro, atque reliquis metallis. Plerunq; tamen pro auro accipimus. Item pro argento, hoc eſt, argentea moneta, quod olim omnis pecunia fuerit ærea: vnde & æs pro pecunia ſumitur. Cato, [Fundum æribus ſuis emptum poſsidebant. [Seruius Tullius VI. Romanorum rex, primus poſt vrbem conditam æs ſignare cœpit (vt Plinius tradit) repetita vetere ſignandi conſuetudine ab Iano gemino, rege primo Italiæ introducta, qui vna nummi parte ſui capitis effigiem, altera nauim, qua aduectus in Italiam Saturnus fuerat, exprimi voluit. Signatum eſt etiam, æs nota pecudis (vnde pecunia dicta eſt) nec non ſuis, aut bouis ſigno (vt Plutarchus ſcribit) eò quòd cum nummorum vſus apud Romanos frequens non eſſet, pecudibus & iumentis ſontes plecterentur. Anch.

AES circumforaneum, Olden. inquit pecunia ad vſuras accepta.

AES alienum, quod alijs debetur.

AES autem alienum ſoluere neceſſe eſt, credere autem non eſt neceſſe, vt ait Paul. *in §.reſtitutio.l.quòd ſi minor.ff.de minor.* Spieg.

AES alienum meum, hoc eſt, quod ego cōtraxi. oppon. Aes alienum diſſoluere, vel exonerare.

AEs inaurari dicitur argento viuo, inductis ad id bracteis auri, eo tamen in primis criniato, accenſoque, ſale, aceto, & alumine reſtincto, deinde exarenato, vt ſplendore deprehendatur, an ſatis recoctum ſit, vt author eſt Plinius *lib.33.cap.2.in fine. quē allegat Corraſ. l.ſi id quod.22.ff.de verb. oblig.*

AES noſtrum, quod nobis debetur. In ære noſtro eſſe, pro in bonis noſtris eſſe. Cicero etiam de amicis dixit. In ære nullo eſſe. pro, nihil debere, *ex Oldendorp.* Spiegel.

AES. vt notiſsimum ſignificatum omittam. pro aſsibus accipi antiquis Varro *lib.8.ling.lat.* Vnde & mille æris legaſſe,

gaſſe ait, dicebant. quo ſenſu accipiendum verbum æs pu- tem in lege Aquilia, & Vlpian. *l. ſi ſeruum. §. huius legis. ff. eod.* aut pro pecunia, aut nummis. Aſſes qui ſint vide infrà AS.

AES etiam nummos aureos Vlpianus cenſet *l. etiam. 159. ff. de verb. ſignif.* Prat.

AES, tandem omne nummorum, pecuniæq; genus ſignificare liquidò conſtat. Quod hinc manaſſe ex Plinio *lib. 18. cap. 3. & lib. 36. c. 3.* didicimus, quòd veteres æreis nummis, ouium, boumq; effigie à Seruio Tullio ſignatis vterentur. Prat.

AERVGO. Horatio ſordes auaritiæ ſtudiumq; pecuniæ & æris ſignificat. Eam enim ſic vocat, quaſi animi hominum rubiginem & æruginem ducant ex auiditate nummorum & ſordibus auaritiæ, vt loculi reddi ſolent æruginoſi. *Turneb. lib. 19. aduerſ. cap. 9.*

AES cum auro ſemel miſtum deduci non poſſe noſtra putauit ætas *l. idem Pomponius §. ſed ſi plumbum. ff. de rei vindic.* & adeo communicabitur *vt ibi ſcribitur.* Hodie autem cum aurifices aqua quam Alciatus Chryſulcam vocat, æs ab auro ſeparent non communicaretur, ſed diduceretur, & ſuum cuique redderetur, vt plumbum cum argento miſtum *d. §. ſed ſi plumbum,* vel ſi æs cum argẽto *l. 1. in §. ſi ex ære. ff. de acquir. rer. dom.* vbi Accurſius putauit d. § ſed ſi plumbum, refragari, non intelligens olim aurum ab ære fuiſſe inſeparabile non argentum ab ære, nec plumbum etiam. *Forcatulus in Necyomantia dialogo 34. nu. 3.*

AESTAS, nunc ſecunda eſt ex quatuor anni partibus: olim tamen erat anni pars dimidia. Tunc enim annus in duas tantum partes diuidebatur, teſte Vlp. *in l. 1. §. hoc autem interdictum. de aqua quotid. vers.* [Aeſtatem incipere peritiores tradiderunt, ab æquinoctio vernali, & finiri æquinoctio autumnali: & ita ſenis menſibus æſtas diuiditur atque hyems] Spieg.

AESTIMO, as, pro eo quod eſt taxare, accipitur: verbum frequens in iure. ſcribitur per æ, diphth. quod ab ære, & τιμὴ, precium, componitur, vt idem ſit quod appreciare. Hinc eſt apud antiquos pœna æſtimata ab ære, inquit Feſtus. Atque hinc fit æſtimatio, æſtimator, & æſtimatorius. Eſt tit. apud Iuriſconſult. de æſtim. act. Nebriſſ.

AESTIMARE litem, vulgus imperitè dicit, taxare ad expenſas. Grammatici indicarunt, æſtimare tanti, quanti, tantidem, pluris & minoris eſſe verba precij. *Lege, lis æſtimata.* De ea quoque Dn. Alciat. non vulgaria tradit *in parerg.* Sp. Quandoq; autem æſtimare, pro exiſtimare ponitur, vt Cicero *in paradoxis* [Quæ ſeruitus eſt ſi hæc libertas æſtimari poteſt?] Ea ratione libertas dicitur inæſtimabilis, quia magna quædam res eſt, & difficilis ad iudicandum, quis libertate dignus ſit, Schard. *ex Comment.* æſtimare litem capitis, id eſt, criminaliter intendere actionem non rei perſecutoriam, &, vt vulgus loquitur, cõcluſiones capitales cõcipere *teſte Budæo.*

AESTIMATIO, cõſideratio eſt, & perpenſio: Aeſtimatio, iudicium & arbitratus. Exiſtimatio ab æſtimatione proficiſcitur. Rebus enim æſtimatis, id eſt perpenſis & excuſſis poſtea iudicamus & arbitramur. *Bud. in l. paulo poſt. de aeſtib. vide, Ratio eſt.* Spie.

AESTIMAS, æſtimationes dixêre antiqui. Prat.

AESTIMATORIA actio duplicem habet intellectum. Interdum enim hoc nomine ea actio ſignificatur, quæ de æſtimato proponitur, idq; dubitationis tollendæ cauſſa, veluti cùm res æſtimata vendenda datur Vlpiano. *l. 1. ff. de æſtimat. & §. aeſtimatum. & ibi Theoph. & Ang. Inſtitut. de actio.* Interdum æſtimatoria accipitur, quantò minoris, vt explicant Gaius *l. ſi quid. 18.* & Paulus *l. bonum. §. aliquando. ff. de aedil. edict.* Prat.

AESTIVA ſuppellex à Propertio dicitur de poculis. vtrique æſtiua ſuppellex. Et Methymnæi grata ſaliua meri. nominatur & æſtiua cœna à Tertulliano ſed alio modo & ſenſu cum de Empedocle loquitur *in libro de anima. Turneb. lib. aduerſ. 15. cap. 15.*

AETAS generale nomen eſt non ſolùm ad perſonas, ſed ad res, temporaque pertinens, vt ex ſubiectis apparebit.

AETAS enim in perſonis ea eſt, quæ infantiam, pueritiam, pubertatem, iuuentutem, ſenectutem continet. Aetas etiam ſignificat amplitudinem *l. domum. 58. ff. de leg.* vbi falſò in vulgatis codicibus legitur [quantitatibus.] Sic ætas pro longo tempore accipitur *in l. ſi quando. C. de oper. pub.*

AETAS quoq; ſiluarum, & arborum apud Aggenum Vrbicum *in comment. ad I. Frontin. c. de controuerſ.*

AETAS etiam vinorum apud Plin. & alios reperitur.

AETATEM etiam temporis dixit Vlpianus *l. ſi non ſortem 26. §. libertus. ff. de condic. indeb.* pro opportunitate, quæ Gallis dicitur *la ſaiſon du temps.* Prat.

AETATVM gradus, quod ad perſonas attinet, varij varios conſtituerunt. Seruius Tullius pop. Rom. Rex, (vt refert Gellius *lib. 10. c. 28.*) ætatem in tres diuiſit: pueritiam, iuuentutem, & ſenectutem. Pueros, minores annis 17. exiſtimauit, atq; inde anno 17. quos idoneos iam eſſe reipub. arbitraretur, militiæ adſcripſit, eoſq; ad annum 46. iuniores, ſupra eum annum ſeniores appellauit. Seruij Tullij diuiſionem ſequitur Vlp. noſter *l. cum ij. 8. §. modum. ff. de tranſact.* Xenophon autẽ in quatuor diſtribuit: alios enim appellat παῖδας, alios ἐφήβους, alios τελείους, alios τοὺς ὑπὲρ τὸ στρατεύσιμον ἐκγεγονότας.

AETATEM verò in plures gradus diſtributam fuiſſe ex Iuriſconſ. reſponſis, & Impp. conſtitutionibus diſcemus. Infantis igitur ætas, cuius commeminit Pomp. *l. ſi infanti. 55. ff. de v. ſuſ. ult.* in ſeptimum vſque annum porrigitur *l. ſi infantis. C. de iure delib. l. 1. §. ſufficit. ff. de adm. tut.* Inde pupillaris ætas in 12. annum in fœminis. in 14. in maribus producitur. *l. Aemilius. ff. de mino. l. an diuus. ff. de iur. fiſci. l. 1. C. qui legit. perſ. & alibi ſæpe.* Finita ætate pupillari, incipit pubes. *l. 1. C. quand. tutor. vel cur. eſſe deſi. l. coheredi. §. cum ſi. 1a. ff. de vu g.* In puberem ætatem incurrit prætextati ætas, cuius commeminit Vlpianus *l. deinde. §. fin. ff. de lib. exhib.* & Gellius *lib. 1. cap. 23. in fin.* Nam vſque ad 17. annum pueri ingenui prætexta induebantur, poſt quod tempus virili mutabant. Puberem ætatem excipit iuſta ætas, quę 25. anno inchoatur *l. 2. in prin. ff. de vac. muner.* & hac modo appellatur iuſta *d. l. 2.* (tametſi ſciam iuſtam ætatem plerumque pro pubere accipi, in ſpecie apud Pieratium ex Seruio relata, *l. quod Seruium. ff. de condi. cauſ. da.*) modo legitima *l. fin. C. de iis. qui ven. ætat. l. quæro. in fin. ff. de teſta. tutel. & alibi ſæpe.* modò perfecta. *l. ſi reliquero. ff. de legat. tutel. l. minor. 32. ff. de mino. & paſſim.* E diuerſo ætas minor dicitur imperfecta *l. 6. C. in quib. cauſ. in integ. reſt.* modò robuſta *l. ſi maritus. 15. §. lex. ff. de adult.* ex contrario infirma quæ puerorum, ſenumque eſt *l. cum alibi. 128. ff. de leg. 1.* Anno 25. virilem vigorem impleri Vlp. tradit *l. 1. ff. de minorib.* Scio Iulium Pollucem *lib. 2. Onomaſt.* ſeptem ætates ex Hippocrate connumeraſſe. Prat.

AETAS apud Romanos duplex erat: Seniorum, & Iuniorum. Seniores erant poſt annum ætatis quintum & quadrageſimum: Iuniores poſt ætatem militarem vſque ad quadrageſimum quintum annum. *Hoc ex Dionyſ. Halic. lib. 4.* Hot.

AETATEM in gradus quinq; putat Varro eſſe diuiſam, & horum vnumquemque ſurſum præter extremum in annos quindecim. itaque primo gradu vſq; ad annum quartumdecimum pueros dictos, quòd ſint puri, id eſt impuberes. Secundo ad trigeſimum annum adoleſcentes, ab adoleſcendo ſic nominatos. In tertio gradu qui erat vſque ad quinq; & quadraginta annos, iuuenes appellatos, eo quòd Rempubl. in re militari poſſent iuuare. In quarto vſque ad ſexageſimum annum ſeniores vocitatos, quòd tunc primùm ſeneſcere corpus incipiat. Inde vſque ad finem vitæ vnuſcuiuſque quintum gradum factum, in quo qui eſſet, ſenex appellatur: quod ea ætate corpus ſenio laboret. Hæc Cenſorinus *libro De die nat. c. 14.* Iuriſconſulti autem gradus quidem ætatis totidem fecerunt ſed ita, vt mentis potius & iudicij, quàm corporis, incrementiq; rationem ducerent. mihique Hippocratis potius, quàm Varronis ſecuti diuiſionem videntur. nam is, *vt eodem loco* Cenſorinus ſcribit, primum gradum anno ſeptimo terminat, quod eodem modo Iuriſconſulti faciunt, qui ætatem illam omnem, infantiam appellant, *l. ſi infanti. 18. C. de iure delib. ex qua interpretanda eſt l. ſi inf. ntis. 55. ff. de vſufruct.* Secundum autem ad annum decimumquartum producit: quo anno pueritia terminatur à Iuriſconſultis, & pubertas incipit. *l. vlt. C. quando tutel. eſſe deſin. l. 2. C. de teſtam. l. 1. C. de Carbon.* Tertium autem ad duodetrigeſimum extendit: vt bis ſeptem anni huic ætati attribuantur. & adoleſcentia totum id tempus appellatur, quo exacto media ſiue conſtans ætas eſſe incipiat.

Iuriſconſulti verò qui, vt modò diximus, non tam corporis, quàm animi ingenijque incrementum conſiderant, hos quatuordecim annos in tres diuidunt partes. nam quatuor primos, nimirum aduſq; decimum octauum, plenam pubertatem producunt. *§. vlt. quibus manumitt. licet. l. arrogato, 40. ff. de adoptio.* Cicero ineuntem adoleſcentiam appellat *in Catone.* eo namque anno cauſſas agere licebat: *l. 1. ff. de poſtul.* quippe cum anno antè, prætexta depoſita, virilem togam ſumere ſolerent, & in forum ad cauſſas audiendas deſcendere. Ab anno verò decimooctauo ſeptem continuos, nimirum aduſque vigeſimumquintum adoleſcentiæ, non tam, vt dixi, corporis, quàm ingenij & iudicij attribuũt. nam adoleſcentes per illud tempus forum & iudicia frequentabant, rerumque maximarum ſpectatores erant: cum interea ætas illa non ſatis matura & conſtans videretur. *l. 1. ff. de minoribus.* Reliquum tempus ætati conſtanti tribuunt: quia tunc virilis vigor completur: *vt ait Vlpianus in d. l. 1. de minoribus.* Itaque ætas illa, modò robuſta, modò iuſta, modò legitima nominatur. *l. 15. §. lex Iulia. ff. de adulter. l. 2. §. 1. ff. de vacat. mun. l. vlt. C. de his qui ven. ætat.* Marcellus autem *in l. non aliter. 69. ff. de leg. 3.* Iuuentutem illam appellat [Exiſtimari, inquit, poſſet Iuuenis is, qui adoleſcentis exceſſit ætatem, quoad incipiat inter Seniores numerari] Itaque conſtantem ætatem Romani ad annum ætatis quinquageſimum, quod ſenectutis initium eſt, producunt. Hoc enim anno ſenectutis initium eſſe ab antiquis factum, Cicero *in Catone* teſtatur: cuius verba, quòd ſuperiorem diſputationem confirmãt, ſubijciam. Loquens igitur de M. Valerio Coruino: [cuius, inquit, inter primum & ſextum Conſulatum octo & quadraginta anni interfuerunt. ita quantum ſpatium ætatis maiores ad Senectutis initiũ eſſe voluerunt, tantus illi curſus honorũ fuit. Item ſunt pueritiæ certa ſtudia. num igitur ea deſiderant adoleſcentes? ſunt & ineuntis adoleſcentiæ. nam ea iam conſtans requirit ætas, quæ media dicitur? ſunt etiam eius ætatis, ne ea quidem à ſenectute quæruntur. ſunt extrema quædam ſtudia ſenectutis. ergo vt ſuperiorum ætatum ſtudia occidunt, ſic occidunt etiam ſenectutis.] Hæc ille *in Catone.* In libro verò *de Amicitia* ita loquitur, [vt ſimiliter adoleſcentiam ab anno ferè decimooctauo incipiat: pueritiæ verò non modò annos quatuordecim attribuat, verùm reliquos vſque ferè ad adoleſcentiam, quam ætatem ineuntem adoleſcentiam ſuperius appellauit. Atque earum, inquit, rerum exemplum ex ſimilitudine capiebat ineuntis ætatis, quòd ſummi puerorum amores ſæpe vnà cum prætexta, ſumpta toga deponerentur: ſin autem ad adoleſcentiam perduxiſſent, dirimi tamen interdum contentione, &c.] Xenophon autem Pueritiam vſque ad annum decimumſextum perducit. Adoleſcentiam verò decennem facit, hoc eſt, vſque ad annum vigeſimumſeptimum: vnde virilem ætatem exorditur, quam per vigintiquinque annos producit: hoc eſt, vſque ad annum quinquageſimum ſecundum: à quo Senectutem incipit. Hotomannus. Adde vero hic Brechæum *in l. pueri. ff. de verbor. ſignificatione*, vbi eleganter ætates diſtinguit, ex Galeni ſententia.

AETATEM verò mutationes κατὰ ἑβδομάδα fieri, Solonis elegiæ *apud Clementem Alexandrinum* Στρωματ. λόγῳ ſexto declarant.

Παῖς μὲν ἄνηβος ἐὼν ἔτι νήπιος, ἕρκος ὀδόντων
φύσας, ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἕπτ' ἔτεσιν.
Τοὺς δ' ἑτέρους ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἕπτ' ἐνιαυτούς,
ἥβης δὲ φαίνει σπέρματα γεινομένων.
Τῇ τριτάτῃ δὲ γένειον ἀεξομένων ἔτι γυίων
λαχνοῦται, χροιῆς ἄνθος ἀμειβομένης.
Τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδι μέγ' ἄριστος
ἰσχὺν, ἥν τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς.
Πέμπτῃ δ' ὥριον ἄνδρα γάμου μεμνημένον εἶναι
καὶ παίδων ζητεῖν εἰς ὀπίσω γενεήν.
Τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,
οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμοίως ἔργα μάταια θέλει.
Ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος
Ὀκτώ δ' ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκ' ἔτη.
Τῇ δ' ἐνάτῃ ἔτι μὲν δύναται, μετριώτερα δ' αὐτοῦ
πρὸς μεγάλην ἀρετὴν σῶμά τε καὶ δύναμις.
Τῇ δεκάτῃ δ' ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἕπτ' ἐνιαυτούς
Οὐκ ἂν ἄωρος ἐὼν μοῖραν ἔχοι θανάτου.

AETATIBVS iuuentus connumeratur. ea incipit ab adoleſcentia finita, duratque ad ſenium *l. non aliter. 69. ff. de leg. 3.* porrò adoleſcentia durat ad 25. an. *l. de ætate. ff. de mi.*

AETATEM ſenectutis ab anno 48. inchoare docet Cicero *in Catone.* Prat.

AETATIS venia impetrata dicitur, cùm à principe ætatis gratia fit adoleſcenti ad conſequendam rerum ſuarũ adminiſtrationem *l. 10. C. de appell. & toto tit. C. de his, qui ven. æt. imp.* AEtatis veniæ poſtulationẽ ſic deſcribit C. Harmenopulus *lib. 1. tit. 12.* αὐτόματα βασιλικὰ ἀπολαύουσι τὰς παρὰ ταῦτα κατ' ὡς αὐτοὶ μόνοι τῶν ἰδίων πραγμάτων ποιεῖσθαι φροντίδα δυνάμενοι. Prat.

AETATIS igitur veniam impetrare, eſt ius curatores depellendi & res ſuas adminiſtrandi petitum obtinere. Prat.

AETATIS flexus dicitur, cum ætas vergere incepit & inclinari.

AETAS legitima. Quære, Legitima ætas.

AETATIS lubrico captus. *l. verum. §. ſi locupleti. ff. de minor.* Spieg.

AETAS militaris, pro robuſta ac apta ad militiam. *Ex Theſauro Roman.* Spieg.

AETAS naturalis. Lege, Naturalis ætas.

AETERNA autoritas. Lex Atinia furtiuam rem vſucapi prohibebat. Verba eius legis à Gellio commemorãtur: Quod ſubreptum erit, eius rei æterna autoritas eſto: id eſt, *Alciato exponente*, æternum tempus ad vſucapiendum. Spieg.

AETERNA lex. Bud. *in l. 2. de legib.* annnotat, quòd Theologi Legem naturæ vocant, Ciceronem & ſummam legem & alibi æternam legem vocare. Spieg.

AETERNA VRBS, Roma appellatur, *l. 1. C. de ſicarijs, lib. 11.* vt à Symmacho *lib. 1. epiſt.* & Marcellino vocatur, & ita in l. 4. C. de oper. publ. in qua, intra vrbem æternam, ſcripſerunt Impp. cuius loco, intra vrbem Romam, ſuppoſuit Tribonianus. eodemq; nomine Roma ornatur ab Amiano Marcellino *lib. 15. & 19.* & Auſonio, *epigrammate quo faſtorum à ſe digeſtorum meminit. & alijs duobus quibus annos ab vrbe condita ad conſulatũ vſq; ſuum computat.* vt & à Symmacho *epiſt. 26. 31. 38. & 50. lib. 10 & epiſt. 55. lib. 3.* Quam appellationẽ Proſper Aquitanicus *lib. de promiſſ. & præd. c. 2.* ita exagitat: [quis autem nõ intelligat, quam dicat ferentem poculum plenum exſecrationibus immũditiæ & fornicationis totius terræ? Aeterna cum dicitur quæ temporalis eſt vtique, nomen eſt blaſphemiæ.] Briſſon.

AETERNVS paries [Cum in lege ædium, Paulus inquit ita ſcriptum eſſet, Paries oneri ferundo. vti nũc eſt, ita ſit: ſatis aperte ſignificari, in perpetuum parietem eſſe debere. non enim his verbis: In perpetuũ hoc dicitur, vt idem paries æternus eſſet (quod ne fieri quidem poſſet) ſed vti eiuſdem modi paries in perpetuum eſſet qui onus ſuſtineret] *l. cum debere. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Fr. Philelphus reſpondit cuidam Cremenſi Iuriſconſulto, quod inter æternum, ſempiternum, ac perpetuũ nullam omnino priſci perdoctiq; latini differentiam eſſe voluerunt. Illud autem probat Ciceronis autoritate, indicans ſuæ tempeſtatis philoſophos nonnullos, itemq; Theologos, non tam verborum, quàm Ariſtotelis ſententiam ſecutos, ea inter ſe nomina differre voluiſſe: vt Perpetuum ſit cui & principiũ datur & finis. Sempiternum verò, quod ex ſemper & æternum componitur, id volũt intelligi, quod principium quidem habet, at finem nequaquam habiturum ſit. *l. mercatores. C. de commerc. & mercat.* Sed Aeternum nihil aliud eſſe, quam Deum, cuius nec principium fuerit, nec item finis futurus ſit. *Id quoque indicat ſcho. ſum in alleg. t. a l. cum debere.* Spieg.

AETERNVM 8. *AEneidos* pro magno atq; adeo immenſo poſuit Maro.

Tum pater æterno fatur deuinctus amore.

Et Curtiùs *lib. 4.* ferè eodem modo ſcripſit. [Ablue corpus illuuie æternisq; ſordibus ſqualidum.] *Turnebus aduerſar. lib. 13. cap. 8.*

AETERNIS tenebris, vinculisq; mãdare, Ciceroni eſt, quod

quod ſic barbarè à vulgo effertur, ad perpetuos carceres damnare.Spieg.

AITIA,ratio,cauſa,crimen,ob quod quis meritò in ius vocari poſſit.

AEVITAS in XII. Tab.ſenium ſonat, Gell. interprete *lib.20.cap.1.* verba legis XII hæc ſunt [Si in ius vocat,ſi morbus,æuitaſve,vitium extitit,qui in ius vocabit,iumentum dato: ſi nollet arceram ne ſternito.] Hanc autem legem explicui *lib.4.veteris Iuriſprud.l.50.* Prat.

AEVVM verò,more græcorum poëtarum, ſubinde vitæ appellatur. Nam & apud Homerum & Sophoclem αἰὼν ita vſurpatur. Et eorum imitatione Lucretius: [Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo: Multaq; præterea perdit cùm expellitur æuo.] *Turneb. lib. 20. aduerſar. cap.22.*

A F

AFFATVS,principum decreta, adloquendo, cognoſcendoque conceſſa *l.nos reddentes,C.de ſumm.Trin.& l.ſacri.6. C.de diuerſ.reſcrip.& l 3.C.de ep.ſc. aud.* Non poſſunt autem ita appellari aut definiri tardè conceſſa reſcripta, vt quidam autumant,nec hoc probat d.l.3.*ibi,tardiores.* Nam eius conſtitutionis is eſt ſenſus,vt non expectata principis iuſſione, aut reſcripto, non cunctetur iudex in inſtantius perſequendis raptoribus virginum, ſacrilegis, homicidis, non expectatis affatibus, quæ fortaſſis tardius adferentur & interea illi effugerent non ſine magno reip. incommodo. Alioquin definitum eſſet generalius definitione. Nam & *in d. l.nos reddens.* plenos affatus legimus. Prat.

AFFECTA propriè ea dicuntur, quæ non ad finem ipſum,ſed proximè finem progreſſa deductaúe ſunt. Affectã fidem pro læſa apud Tacit.Spieg.

AFFECTARE, vitium ſonat, quod extra modum verborum, vel cultum,vel nouitatem quærit. Hoc ſuffricatur Tubero, qui alioqui vir habitus eſt iuris publ. & priuati doctiſſimus,atq; ideo teſte Pomp.*l.2.de orig.iur.* parùm eius libri grati haberentur.Spieg.

AFFECTATIO eſt æmulatio ſiue appetentia rei,in malum ſonans, quam Græci κακοζηλίαν appellant. Eraſ. Affectatio ſiue Affectio eſt nimius animi motus, & opponitur rationi. Eius interdum ratio habet. *l.cùm ſeruus.ff.mandati.* Leuiores animi ſeu corporis affectiones, quidam διαθέσεις appellant infixas,vixq; mobiles ἕξεις,id eſt, habitus. Vt ira affectio eſt, iracundia habitus.*Vide Philipp.in Epit. Philos. moral.& l.§.4,Morbi animi.*Spieg.

AFFECTVM beneficiũ appellant Pontificij id,ad quod ex præſentatione ius habemus. *gloſſ.in verbo,Affectum in c. S.c. de conceſſ præben.lib.6.*Prat.

AFFECTVS præter notas ſignificationes accipitur pro liberis, *l. cunctos. 26. de decurio. libr. 12. C. Theo.* Capitolinus *in Gordianis* [affectus ſuos, inquit, vnicè dilexit, filium & nepotem vltra morem.] Quandoque pro vxore & alijs dilectis. Vulc. Gallica. [Nec tamen, ait, Antoninus grauiter eſt iratus, nec in eius liberos aut affectus ſæuijt.] Briſſ.

AFFINIS eſt,qui habet conſanguineam alterius in vxorem: vel econtrà, quæ habet conſanguineum alterius in maritum. Hinc affinitas, irregularitas perſonarum eſt,ex nuptijs coniunctarum,omni carens parentela.*C.de nupt. l.liberi.* Dicta, quaſi ad fines alterius acceſſio. Vel, Affinitas eſt,quæ ex coitu proximitatem perſonæ contrahit: & oritur tam ex coitu nefario,quam nuptiali. *Ferrar. Inſt.de nupt. lege,Affinis nomine.*

AFFINIS culpæ, conſors, & conſcius delicti. Spieg.

AFFINIS nomine,vxor non venit, ſed cauſa affinitatis cẽſetur: tametſi quãdoq; dicatur affinis.*vt Alberic.atteſtatur ad dictum locum.* Sed & affinitas dicitur inter ſponſos & coniuges,ſed tamen impropriè, *vt tradit gloſſ. in l. quod Seruius.ff. de cond.cauſ.dat.* Porro ceſſante affinitatis cauſa, ceſſat & ipſa. Vnde licet quis non poſſit eſſe teſtis vxoris fratris viuentis, tamen ſecùs ſi vidua eſt: quia affinitas eſt ſoluta. Spieg.

AFFINES Modeſtino *l. 4. de gradi.* dicti ſunt ab eo, quòd duæ cognationes, quæ diuerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius finem accedit, id eſt,vtriuſque cognationis fines in vnum locum quaſi conferuntur.

AFFINES ſunt,& qui aliorum cognatam habent in matrimonio,& quorum propinquam alter vxorem duxit: vt Affinitatem pingui quadam Minerua dicere poſſimus alteram accedentem, hoc eſt, eorum qui aliorum cognatam duxerunt: alteram Stantem, hoc eſt eorum qui alterius coniugis cognati ſunt. Hoto. Saluſtius affines vocat, qui finitimos & coniunctos poſſident agros, *prout annotauit doctiſſ.Turneb.lib.aduerſar.3.cap.15.*

AFFINIA, continia. Paul.*l.12.D.fin.reg.* [Non enim termini qui ſingulos fundos ſeparabant, obſeruari debent, ſed demonſtratio adfinium nouos fines inter fundos conſtituere.] Hot.

AFFINITAS eſt ius quoddam inter vnum coniugem & alterius cognatos inſtitutum. neque vnquàm hoc verbum ponitur, niſi vbi ius quoddam ſubeſt. quare cùm Modeſtin.ait *in l. 4. de gradib.* Affines eſſe viri & vxoris cognatos, ita intelligendum eſt, ac ſi diceret, Titij & Titiæ cognatos Caio & Caiæ affines eſſe: non autem viri cognatos, vxoris cognatis affines eſſe, vt quidam putant.nam ſi affines eſſent, quæreretur primùm quænam eſſent eorum affinitatis nomina: deinde quod ius inter eos ſit conſtitutum.Hot.

AFFINITATIS gradus,Herennius Modeſtinus negat eſſe.*l.non facilè.§.affines.de grad.& affini.* Videri tamen non ineleganter poſſunt,alij ſuprà,veluti ſocer,vitricus: ſocrus, nouerca. Item proſocer, & apud Iulium Capitolinum *in Vita Gordianorum*, abſocer: nec impedit quicquam quo minùs,& adſocer & triſocer dicas. Alij infrà: vt gener,priuignus: nurus,priuigna. Item progener & pronurus, & ſi quid aliud tale. Quidam ex latere: Nam fratis vxor,me leuirum,ſororem meam,glorem: nos illam,Fratriam vocamus. Sororis virum Iuſtinus è Pompeio Trogo, ſi memini,generum dixit: plerique ſororium appellant, quod neſcio num Latinum ſit. Sophocles *in Oedipo*, vxoris fratrem γαμβρὸν vocauit, id generum interpretari ſolemus. Maritus & vxor,affines an propinqui ſint, ſæpè multumq; tractatum fuit, & adhuc lis eſt ſub iudice. Congener, & connurus,qui Græcè dicuntur,& σύγγαμβρος & ἐνάτηρ,& alia quædam. Quod genus, & conſocer eſt apud Tranquillum *in vita Claudij*, & apud Vlpian. *in tractatu Donationum inter coniuges. l. cùm hic. §. pen.* quamuis prima facie ſimilitudinem quandam affinitatis habeant, tamen in contrahendis nuptijs prohibitionem non habent. Ita & gener vxorem ducet, quam nurum iam ante communis ſocer vocabat. Cæterùm appellationes hæ, iuris ciuilis ſunt, ſicut & ipſum affinitatis nomen: & ideo, ſtupro non ſolent contingere, niſi καταχρηστικῶς, vt apud Horatium *de Europa*, [vxor inuicti Iouis.] Sed reuerentia quadam naturæ illud inductum eſt, vt non minùs à propinquis eius, quam ſtupro quis cognouiſſet, abſtineretur: quam eius, quæ iure in matrimonium conueniſſet. Et ideo, ad tollendam dubitationem,in diffinitione aliqui addunt, [Aut ſtupro.] *Iacob.Curt.coniectur.lib.3.cap.7.*

AFFINITAS, impropriè & abuſiuè pro neceſſitudine. Neratius *l.quod Seruius.8.ff.de cond.cau. dat.* Non magis repeti poſſit,quàm quòd ſponſa ſponſo dotis nomine dederit, donec maneat inter eos affinitas: id eſt, propinquitas illa, vel potiùs ſpes proximæ communionis. nam ſponſa ſponſo propinquauit, ad eiuſque fines eo animo acceſſit, vt primo quoq; tempore in familiam ſe ſui ſponſi penitùs immergat. Verùm hoc planiùs intelligitur ex l.non ideo.5. C. de hæred. inſtit. vbi de teſtamento quæritur, in quo quæ vxor erat, affinis appellabatur. Gordianus enim impropriè poſitum affinis verbum ſignificat: [Non ideo minus,inquit, vxor tua iure hæres videtur inſtituta, quòd non vxor, ſed affinis teſtamento nominata eſt.] Hot.

AFFINITATE cognationeue defunctum contingere,apud Vlpianum *in l. ſi verò plures. §. hæc autem actio. ff. de his qui deiecer.* Nomina adfinitatis quære apud Rhodiginum. Spiegel. Reliqua vide ſuprà *in verbis, Adfinis, Adfinitas.*

AFFIRMATORES qui ſint,not.*ff.de fideiuſſ. tit. l. cùm oſtendimus.§.vlt.in fi.*

AFFLICTVS, id eſt, oppreſſus aduerſis rebus. Nihil tritius hoc verbo, Afflictio non eſt addenda afflicto. *Vide gloſſ. in l. diuiſ. ff. de offic. præſid.* Sp.

AFFLIGERE damno, pro afficere, *l. 2. C. ad l. Aquil. l. 28. de liberat. leg.* affligi diſpendio, *l. 3. C. de temp. in integr.* infamia, *l. 25. C. ad leg. Iul. de adult.* tormentis, *l. 6. ad leg. Iul. de vi publ.* valetudine *l. 3. C. qui morbo ſe exc.* verberibus, *l. 6. ff. ad leg. Iul. de vi publ. & l. 4. C. eod. tit.* Briſſon.

AFFLVERE in exercitium in Impp. conſtitutione, *l. 1. C. de metal. & metal. lib. 11.* eſt inſeri corpori metallariorũ. quod res ipſa docet. & verb. Confluxerint. Prateius.

ΑΦΗΛΙΞ, cuius commeminit Modeſtinus *l. ἀφῆκεν. 2. ff. de excuſ.* eſt, Theophilo definitore, ὁ ὑπὲρ ἥβην μὲν ὑπὲρ ἀνάβας, ἐλθὼν δὲ τῶν εἴκοσι πέντε ἐτῶν ὃ προῖσταται ἐπιτρόπους. Eſt pubes, minor tamen 25. annorum. Prat.

ΑΦΕΣΙΣ, ſiue ἄφεσιν vacationem vertit Antonius Auguſt. *ad l. ἀφῆκεν. ff. de excuſ.* Prat.

ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ, in Græca conſtitutione *l. μηδεὶς de metat. & Epide. lib. 12. C.* exarmatio, ſiue armorum detractio, vetatur ea conſtitutione præſes prouinciæ occaſione, prætextuq; ἀφοπλισμοῦ aurum exigere. Prat.

ΑΦΟΠΛΙΣΤΑΙ, in nouella Iuſtiniani *conſtit. 8.* ſunt, interprete Iuliano Patritio, qui priuatis hominibus arma habere non concedunt. Prat.

ΑΦΟΣΙΩΣΕΩΣ χάριν, dicis cauſa, perfunctoriè. Modeſtin. *l. 12. ff. de excuſat. tut.* ἀποχρῆ δὲ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ὄντα χῶν μόνον ἐὰν γὰρ μετὰ ταῦτα μὴ ἑκὼν ἀπολειφθῇ, οὐκ ἔχει παραγραφὴν. ἐὰν γὰρ ἀφοσιώσεως χάριν μόνον ἐντύχῃ, &c. Sufficit autem intra præſtitutum tempus adeſſe tantum. nam ſi poſteà non ſua voluntate aberit temporis præſcriptione non repelletur. quapropter ſi dicis cauſſa & perfunctoriè duntaxat adſit, &c. Alij tamen aliter cum locum arbitratu ſuo conuerterunt. Hot.

AFRICVM frumentum, apud Celſum *l. ſi is, qui. §. 1. ff. mand.* pro optimo accipi quidam putant. Equidem pro cariore, quam deberetur ſumi exiſtimem, idq; vecturæ ratione, cuius rei cauſa mandati illic agit fideiuſſor.

A G

AGALACTA paſcua, nuncupârunt Veteres medici lacti minùs accommoda: nam herbis lactis aliquo modo naturam immutari, traditum eſt. *Adi Cælium cap. 8. lib. 28.* Spiegel.

AGAPES, pauperum conuiuia, *Gratiano. in c. ſi quis deſpicit. 42. diſtinct.* qua voce etiam Chriſtianorum conuiuia ſignificari apud Tertullianum, & Cyprianum refert Alciat. *lib. Prætermiſſ.* ἀπὸ τοῦ ἀγαπᾶν. quod libentiſſimè recipere ſignificat apud Plutarchum *in Numa.* & Aeſchinem, & nutrire apud Ariſtotelem *lib. 2. Oecon.* hinc ἀγάπη, charitas, conuiuia, quæ pauperibus dari ſolebant, quo ſignificatu vſus eſt in eum ſenſum Iudas Apoſtolus, *in Epiſt. ſua* οὗτοι εἰσὶν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, & *in libro ſacrorum Concil.* τὰς ἀγάπας ποιεῖν, id eſt, conuiuia facere. Vnde illum canonem decerpſit Gratianus, vbi fortè ἀγάπια neutro genere legit. malim tamen illic legi ἀγάπας, vt & Apoſtolus Iudas indicat. Prat.

AGAPE, græca vox, dilectionem ſignificat. Extat apud Tertullianum *in lib. ad Martyres, & Apologetico. In Decret. 42. c. ſi quis deſpicit.* pro eleemoſyna, quòd ex charitate proficiſcatur, vt explicauit Rhenanus noſter: indicans, priſcos Chriſtianos vocaſſe conuiuiola ſua communia, Agapas. Vide Alcia. *lib. prætermiſſ. l.* qui exiſtimat, loco è Decretis iam citato, eclapinas, legendum, pro, Agapes. Spieg.

AGASO, ab agendo, id eſt, ducendo equos, vel mulos. *l. cùm quæreretur. §. 1. & vlt. ſi quadrup. paup. fec. dic.*

AGATVR fiat, ſine copula, Caius *in l. 1. §. 1. ff. Quod cuiuſcun. vniuerſ. nom.* [Per quem (inquit) tanquàm in rempublicam, quod communiter agi fieri oporteat, agatur fiat.] Spieg.

AGENDI ſecum poteſtatem non facere, hoc eſt, id efficere, ne ſecum agatur, fortè dum iudicem corrumpit, vel alia verſutia. Paulus *in l. ſed etſi per Prætorem. ff. ex quibus cauſis maior.* [Sed & ad eos (inquit) pertinet, qui conuenti fruſtrantur: & qualibet tergiuerſatione & ſolertia efficiunt, ne cum ipſis agi poſſit.] Spieg.

AGENS rerum. Paul. *l. fin. de offic. Præſid.* [Si actor rerum agentis, inquit, corruptus eſſe dicetur, veluti qui nunc vulgò dicitur eſſe diſpenſator.] Notum & verbum Satago iungi genitiuo, quod eſt, anxius ſum, & curioſus rerum. Spieg.

AGENS pro actore. *l. ante omnia. ff. de probat.*

AGENTES in rebus qui fuerint, non ſatis conſtare putat Spiegelius, niſi quòd generis vocabulum ſit, in eos relatum, qui res principis agunt, aut procuratores principis, ac Commiſſarios, quos vocant. Prateius magiſtrianos per eos intelligit, qui in rebus, & actu militabant, quibus curæ erat euectiones inſpicere, & curas agere, *l. 2. & l. vltim. C. de curioſ. lib. 12. de his extat titu. lib. 12. C. & loquitur conſtit. nouella 17.* Iuliani interpres eos Magiſtinos vocare videtur. Cæterùm poſt Cuiacium nullus, qui hi ſint, meliùs explicaſſe videtur, quàm doctiſſimus Turnebus: cuius verba *ex libr. 13. aduerſar. cap. 10.* adſcribam [Agentes (inquit) in rebus arbitror fuiſſe, in militia palatina, & velut armata, qui per prouincias ſpeciebus annonarijs, quæ fiſco aut vrbibus præſtabantur ex canone, aut indictione, conuehendis importandiſque præerant, vt canoni Romano, canoni Alexandrino, frumento militari, atq; eorum etiam officiorum annonis, quæ in palatino erant comitatu præſidebant.] Itaque D. Hieron. eos interpretatur πυροφόρους, frumentarios & veredarios: & quia locus inſignis eſt, eum ſubſcribam, vt tanti autoris certa fide potiùs res ſtabilita confirmataque teneatur, quàm noſtra interpretatione dubia nutet & vacillet [Hoc enim, inquit, quod LXX tranſtulerunt πυροφόρον, nos frumentarium vertimus, iuxta antiqui ſermonis eloquium. eos enim, quos nunc agentes in rebus, vel veredarios appellant, veteres frumentarios nominabant.] Et ſi autem erant in Palatinis officijs, vt indicat D. Ambroſ. *in epiſt. ad Marcellum,* his verbis: [Palatina omnia officia, hoc eſt, memoriales, agentes in rebus, apparitores diuerſorum comitum: tamen munus eorum etiam in prouincijs erat, cùm & in Imperatoris aula frumentationibus & annonis præeſſent, & in prouincia eandem rem curarent] quin & à Palatinis in Theodoſiano Codice diſtinguuntur his verbis, [Quicunque igitur inter agentes in rebus, vel inter Palatinos militiæ ſacramenta ſortiti ſunt.] Iterum: [Sublimitatem tuam inueſtigare præcipimus, an aliqui hæreticorum vel in ſcrinijs, vel inter agentes in rebus, vel inter Palatinos cum legum noſtrarum iniuria audeant militare.] Latiùs tamen eorum fortaſſe officium munuſque patebat: ac ſi quis de ijs plura cognoſcere cupit, is Cuiacij Iuriſconſ. principis nobilem comment. in Cod. legat. In perueteri lexico legi, agentes in rebus, exponi μαγιστριανοὺς. μαγιστριανοὺς autem Suidas explicat μαγιστρείους, id eſt, vt opinor, Caſtrenſes. *Turneb. aduerſ. tom. 2. libr. 13. cap. 10.*

AGENS libellos non pro magiſtro libellorum ſupplicum, ſed pro præfecto prætorio accipiendum putem apud Tryphoninum. *l. reſcriptum. in princip. 12. ff. de diſtract. pign.* Nam temporibus Alexandri Seueri (*de quo d. l. reſcriptum loquitur.*) Papinianus erat Præfectus Prætorio. *auctor eſt Spartianus in Alexand.* Prateius.

AGER eſt locus, qui ſine villa eſt. Vlpiano *l. ager. ff. de verbor. ſignific.* [Locus verò ſine ædificio, in vrbe area, ruri autem Ager appellatur.] Idemque ager cum ædificio fundus dicitur Florentino *l. fundi. ff. eod. tit.* Ager, inquit Varro *libr. 4. ling. Lat.* dictus eſt, in quam terram quid agebant, & vnde quid agebant fructus cauſa, id Græci dicunt ἀγρὸν, vt ager quod agi poterat. M. Fabius *libr. 1. Inſtit. orat. cap. 6.* hanc ἐτυμολογίαν reprehendit, atque, ager, vocem ex Græco duci. Prat.

AGER ab agendo dicitur: ſicut Villa, domus ruſtica, a vehendo, quòd in eam fructus aruorum vehantur. *Alciat. de verbo ſignific.* Spieg. Varroni nomen inde habet, quod aliquid in eo agatur, aut certè agi poſſit, ex quo poſſumus conijcere, fuiſſe hoc vocabulum Latinis generale ad omnem locum ruſticum, in quo ſeri, plantari, aut ædificari poteſt, vbi poſtquàm aliquid actum eſt, nomen mutat & alius ſibi proprium accipit à re cui deſtinatur. vt ager proſciſſus ad ſerendas ſegetes aruum dicitur, plantatus autem & conſitus arboribus aut vineis, plantarium, arbuſtum, vinetum nominatur, ædificatus verò villa. *Conna. libr. 4. cap. 6.*

AGER eſt locus in rure qui colitur, ſiue compaſcuus ſit, ſiue aruus, ſiue floridus, ſiue conſitus. Conſitus habet arbores. Aruus aratro proſcinditur, Compaſcuus habet gramina, Floridus ſeruatur apibus & voluptati. Ager interdum declarat non vnum aliquem, ſed vniuerſum territorium vrbi circumiectum, quod Græci χώραν dicunt. ea vox complectitur & ſaltus & nemora, & flumina & montes. Spieg.

AGER pro circumiecto ſumitur alicui vrbi agro, vt ager Sclatiſtanus. Aduertendum tamen, in hoc ſignificatu non habere pluralem numerum: continere autem id, quod ad iuris peritiam pertinet, flumina, lacus, cæteraque omnia. *quod rectè Valla admonuit libr. 4. Vide inf. Fundus.* Spieg.

AGER aſſignatus dicebatur, qui inter veteranos certis limitibus diuidebatur, qui etiam Limitati nomen ſumpſit. *l. in agris. de acqu. rer. domi. Vide Alciat. in Prætermiſſis.* Spieg.

AGER Adrianus, quòd limitibus maritimis Gallicis finitur.

AGER Alluuius, quem paulatim fluuius in agrum reddit.

AGER Arcifinius, Frontino *in lib. de agror. qualit.* ab arcendis hoſtibus appellatus. Alij dictum putant, quòd certis linearum menſuris non continetur, ſed arcentur fines eius obiectu fluminum, montium, arborum.

AGER Aſculanus varijs limitibus intercifiuis adſignatus.

AGER Auximalis limitibus Gracchanis per centurias adſignatus, Anconitanus eadem lege continetur. Albenſis idem vt Aſculanus. Reliqua agrorum nomina & ſignificatus petenda cenſeo ex libro de Agrorum conditionibus variorum auctorum. quibus connumeratur ſubſequens. Quædam etiam recenſet Varro *lib. 4. de ling. Lat.*

AGER limitatus, Feſto *libr.* 10. in centurias dimenſus. Is enim decumanis, & cardinibus, vt ait Frontinus *libell. de agrorum qualitate*, & ita accipiendus eſt apud Florentinum *l. in agris. 16. ff. de acquir. rer. domi.* & Vlpianum *l. 1. §. ſimili. 4. ff. de fluminibus.* Prateius. *Adde hic Alciat. lib. 1. Prætermiſſ. & Parergōn 1. cap. 38.*

AGER metatus, Horatio dicitur diuiſus & aſſignatus. Nam in agrorum diuiſione & aſſignatione modum metiebantur, quod eſt metari, ſed & metis & limitibus ſolebant centurias & agrorum formas includere, vnde & metationem hac in re his verbis nominat Siculus Flaccus. [Et quamuis vna res ſit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij typon, quod, vt ſuprà diximus, vna res forma.] Et Maro *in diris*:

Pertica quæ noſtros metata eſt impia agellos.

Hæc doctiſſ. Turneb. lib. aduerſ. 13. cap. 1. Tres autem fuêre ſpecies agrorum, vt docet Iulius Frontinus *in libello de qualitate agrorum.* vna, agri diuiſi & aſſignati, altera eius qui vna menſura totus comprehenditur, tertia Arcifinij qui nulla menſura continetur aut deſignatur. Ager ergo, inquit, diuiſus & aſſignatus eſt coloniarum, hic habet conditiones duas, vnam qua plerunque limitibus continetur, alteram qua per proximos poſſeſſionum rigores aſſignatus eſt, ſicut in Campania Sueſſæ. Ager eſt menſura comprehenſus, cuius modus vniuerſus ciuitati eſt aſſignatus, ſicut in Luſitania Salmarenſibus Tributarius ſolus per vniuerſitatem populus eſt definitus, &c.

AGER reſtibilis, qui reſtituitur, ac reſeritur quotquot annis. *Varroni lib. 4. de ling. Lat.* Prat.

AGER colonus videtur is propriè dici, qui ad arandum accommodatus eſt, & alio nomine Aruum vocatur, Spieg.

AGER farrarius, qui fruges producit. Nam far apud veteres de omnibus frugibus dicebatur. Scæuola [Sempronio, ait, do, lego ex reditu fructuum holeris & porrinæ, quæ habeo in agro farrario, partem ſextam.] *l. defuncta. §. pen. ff. de vſufructu.* Spieg.

AGER purus opponitur monumento, *l. 9. C. de relig. & ſumpt. fun.* vt in veteri inſcriptione monumenti vrbe Roma. [Huic monumento tutelæ nomine cedunt agri puri iugera 10. & taberna quæ proximò eum locum eſt.] *Cuiac. Obſer. lib. 19. cap. 37.*

AGER ſubſeciuus dicitur, qui aſſignari propter incommoditatem non poterat. *Spiegelio autore.* Cæterùm Forcatulus *Dial. 18. Necyom.* ex Iul. Frontino, *in libr. de Limitibus* exploratius ſcribit, agrum, qui manucaptus eſſet more maiorum, tripertitum fuiſſe. aut enim, inquit, aſſignabatur, aut vænibat, aut in publicum remanebat. Videamus primò de Aſſignato. Aſſignatus ager eſt, ager diuiſus veteranis militibus, & emeritis, in præmium laboris bellici, vt aliquando poſſent quieſcere, *vt l. ſi captiuus. §. expulſis. de captiuis. ff.* Vbi oſtenditur quòd ager captus manu ab hoſtibus publicabatur, & mox diuidebatur per centurias, hoc eſt, cuilibet militum centuriæ, certa iugera aſſignabantur. Vnde fundus Virgilianus ceſſit centuriæ Arij Centurionis, ab Ario deinde, Claudio militi aſſignatus fuit. ne poſthac dubium ſit, vtrùm Ario, an Claudio potiùs fuerit aſſignatus, quia vtrique ceſſit ſucceſſiuè, vt dixi. quoniam Centurio ſuis centum militibus viritim prædia manucapta diuidebat: & hoc eſt, quod Feſtus inuolutè dixit: ager limitatus eſt, in centurias dimenſus. Talis ager aſſignatus, non ſubijciebatur præſcriptioni. *l. agros de fundis limitroph. 11. C.* nec etiam alluuioni. *l. 1. §. ſi inſula. & §. ſeq. ff. de flumin.* quippe cum agri limitati forma, neutiquàm mutari poſſit. Hinc Aggenius Vrbicus Frontini interpres: [Si, inquit, in occupatorijs agitur agris, quidquid vis ex agro abſtulerit, repetitionem nemo habet, quæ res neceſſitatem ripæ muniendæ iniunxit, ita tamen vt ſine alterius damno quicquam fiat. Si verò indiuiſa eſt, aſſignata regione tractabitur, nihil amittet poſſeſſor: quoniam formis per centurias, certus cuique modus adſcriptus eſt.] Hæc ille, Vocat autem agrum Occupatorium, qui pulſis hoſtibus occupatus fuit, quem manucaptum dixi, *in mea. l. in agris.* ſicuti mancipia dicta ſunt, quòd manucapti homines in bello, ſerui fiant. *§. ſerui. Inſtit. de iur. perſon.* Secundò, vt ad Iulium Front. redeam, ager vænibat, hoc eſt, ſub haſta publicè vendebatur plus licitantibus, *d. l. in agris. in fine.* Poſtremò, in publicum, inquit, remanebat, & hic erat ager qui ſubſeciuus appellabatur. nam quoties expletis centurijs militum, agri portio ſupererat, quæ per menſorem commodè diuidi non poterat, vænibat in publicum. & hoc eſt, quod d. l. in agris. ait, non eſſe alluuioni locum agro aſſignato, vt ſciatur, quid cuique datum eſſet, quidve vænisset, & quid in publico relictum eſſet. ſiquidem vetita alluuione in agro aſſignato, id eſt, limitato, cuius menſura maior erat, quàm in reliquis duobus, facilè erat iudicare de Vendito, & de in publicum relicto. Quod autem idem videtur, d. l. in agris, poſuiſſe quartum genus agrorum manucaptorum, cùm dixit: [Trebatius ait agrum, qui hoſtibus deuictis, ea conditione conceſſus eſt, vt in ciuitatem veniret.] ab eodem Frontino explanatur. [Eſt, inquit, ager ſimilis ſubſeciuo, nec aſſignatus, ſed extraclusus dictus, qui Reip. pop. Roman aut ipſius coloniæ, cuius finibus circundatur, aut locis ſacris, aut religioſis, atque ad pop. Roma. pertinentibus iure ſubſeciuorum, in eius, qui aſſignare potuit, remanet poteſtate,] Domitianus omnia ſubſeciua in Italia donauit, Veſpaſianus vendidit. ſumpta ſimilitudine agri ſubſeciui, qui eſt obiter ſeparatus, de modo aliorum agrorum, & ferè is, qui ſupereſt. Dicimus ſuccifiua ſtudia, ſiue ſuccifiuas horas, quæ à ſerijs negotijs ſeparatæ ſunt, luxata voce à ſubſeciuo. Cicero *in primo de legibus.* [Incurrunt quædam ſuccifiua tempora, quæ ego perire non patior.] Subſeciua autem loca ab relictis & extraclufis in hoc tantùm diſtant, quòd illa ſint loca non aſſignata, quæ centuriæ modum explere nequiuerunt, hæc vacuæ centuriæ, quæ in adſignationem non ceciderunt, quæ omnia Domitianum veteribus poſſeſſoribus conceſſiſſe, Siculus, Vrbicus, & Suetonius ſcribunt. *Cuiac. Obſer. libr. 10. cap. 2. circa finem.*

AGER tutelatus, vnde ligna in reparationem publicorum vel mœnium, vel balneorum diſtrahebantur. *Vide Aggenium Vrbicum de Limitibus agrorum.* Spieg.

AGER vectigalis quis ſit, vide Vlpian. *l. 1. ff. ſi ager vectiga. &c.* Vectigales vocantur, qui in perpetuum locentur,

tur, id eſt, hac lege, vt quamdiù pro ijs vectigal pendatur, tamdiù neq; ipſis qui conduxerint, neq; ijs qui in locum eorum ſucceſſerint, auferri eos liceat.

AGERE, verbum latiſſimè patet. Tritiſſima ſignificatione facere, & gerere: inter hæc tamen ſubtilis quædam eſt differentia. Actum enim generaliter dicitur ſiue verbis, vt ſtipulatione, ſiue re, vt numeratione geſtum, rem ſine verbis factam ſignificat, *Vlpiano ex Labeone l. Labeo. 19. ff. de verbor. ſignifica.* Interdum hæc tria in eadem oratione ponuntur, *vt apud eundem Vlpianum l. 2. ff. de curat. bon. dand. l. 1. ff. de offic. procur. Caeſ.* Prat.

AGERE eſt iudicio experiri, & iudicio perſequi. exempla ſæpiùs fiunt obuia: ideo non referenda. Prat. Eſt enim agere commune actoris & rei: [qua quiſque, ait Vlpian. *in l. 1. de edend.* actione agere vult, eam priùs edere debet, nam æquiſſimum videtur eum, qui acturus eſt, actionem edere: vt proinde ſciat reus vtrùm cedere vel contendere velit: & ſi contendendum putet, veniat inſtructus ad agendum cognita actione qua conuenitur.] Hinc dicimus actorem agendo, reum excipiendo cauſam agere. Ferret.

AGERE crimen, Martianus dixit pro accuſare, *l. diuus. de crimin. expil. hæred.*

AGERE eadem de re videtur, vt Vlpian. ait *l. de eadem. de rei vind.* & qui non eadem actione agit, qua ab initio agebat, ſed etiam ſi alia experiatur de eadem tamen re, veputà ſi quis mandati acturus, cùm ei aduerſarius ſiſtendi cauſa promiſiſſet, propter eandem rem agat neg. geſt. vel condicat, de eadem re agit.

AGERE eſt ducere, Vlpiano *l. 1. §. 1. ff. de riuis*, vnde ait, primùm aqua ex flumine agi poſſit, & eodem ſenſu, Agere ratem edixit Prætor *in l. vnic. ff. vt in flumi. publi. na. lic.* & agere iumenta, *l. 7. ff. de ſerui. ruſti. l. 235. de verb. ſignific.*

AGERE etiam tractare ſonat apud Calliſtratum, *l. non intelligitur. §. 1. verſic. quando autem. l. 1. §. 1. ibi, agunt. ff. de pact. id eſt, tractant.* Prat.

AGERE etiam dicitur qui excipit, auctore Vlpiano, *l. 1. ff. de except.* Prat.

AGERE apud Celſum, *l. ſi plures. ff. de cur. bon. dan.* adminiſtrare ſonat, & apud Theodoſium Imp. *l. pro biennio. de prox. ſac. ſcrin. lib. 12. C.* Prat.

AGERE animam, agere diem extremum vitæ, hoc eſt, morti iam operam dare, ad exitum huius vitæ agonem inire ſeu certamen, de quo ſcitè diſſerit Salomon *in Parad.* opponitur, Agere in humanis rebus, Agere vitam, Agere ætatem, Agere annum decimum, *l. 1. C. de inoffic. teſta. ex Old. Copia.* Spieg.

AGERE cauſam dicimur, non gerere, die ſach / oder den Rechtshandel führen.

AGERE cõſulem dicitur, qui conſulis perſonam gerit. Regierender Ammeiſter / Burgermeyſter / Oberſtermeyſter / Stättmeyſter.

AGERE curam reprimendæ improbitatis, hoc genus hominum, *apud Vlp. l. 3. ff. naut. caup. ſtab.*

AGERE ferias, id eſt feriari. Agere diem feſtum, pro obſeruare, vel, vt vulgus loquitur, facere feſtum.

AGERE forum, eſt iura reddere, & cauſas audire.

AGERE furti, hoc eſt actionem furti intendere, quod eſt, de furto apud iudicem accuſare. Sic agere falſi. In his & ſimilibus ſubauditur ablatiuus, crimine vel actione.

AGERE vel experiri intra parietes, id eſt, inter amicos diſceptandam rem permittere citra iudicium, & extra cancellos forenſes, ſicut prudentes viri ſolent optare: Contrà, ſtolidi ad iudiciariam properant moleſtiam. Old.

AGERE lege. Vlpian. [Nemo, ait, alieno nomine lege agere poteſt,] hoc eſt, merum imperium, & gladij poteſtatem exercere, teſte Dn. Olden. *in Copia. Vide & infrà Lege agere.*

AGERE pœnitentiam dicitur, quem facti pœnitet, Paul. *in l. ſi in l. §. colonus. Locati.* [Quòd ſi in paucis diebus prohibuit, deinde pœnitentiam egit, omniaque colono integra ſunt.] Spieg.

AGERE cum patribus, eſt ad Senatum referre.

AGERE cum populo, eſt rogare quid populum, quod ſuffragio ſuo vel iubeat, vel vetet. Vnde rogatio pro lege dicta. Agere verò cum patribus, eſt ad Senatum referre. *Bud. in annotat. ad l. Iuliam. de Amb.*

AGERE ad populum, hoc eſt, concionem habere.

AGERE in ſimplum dicitur, cùm rem noſtram, vel nobis debitam, vel deniq; pœnam aliquam ſine vlla re, abſolutè perſequimur. In duplum verò, triplum aut quadruplum tunc experimur, cùm præter rem debitam exigimus aliquid vltrà, quòd æſtimationem eius rei duplo, triplo, aut quadruplo excedat. *Vide Inſtin. in §. in duplum. §. tripli. & §. quadrupli. Inſt. de actio.* Spieg.

AGERE ex ſponſo, id eſt, ex ſponſione: ſponſum enim & ſponſio, vt præceptum & præceptio, reſponſum & reſponſio, promiſſum & promiſſio, in eadem re dicuntur. Spieg.

AGERE ſummo iure, eſt rigorem poteſtatis ſequi ad vnguem. Opponitur. Iure ſuo cedere: Quod virorum eſt bonorum vbi cauſa deſiderat. Olden.

AGERE ſurdis teſtimonijs. *Quære, Surda teſtimonia.*

AGERE ſuum negotium dicitur, qui ſic in proprijs rebus eſt occupatus, vt nihil curet aliena.

AGERE tabellis obſignatis, eſt quempiam refutare teſtimonio ſuarum literarum, ſcriptorúmve: quod refutandi genus, vt cui vix contradici poſſit, videtur eſſe potiſſimum. Spieg.

AGERE denique verbum generaliſſimum eſt, cuius verbi diuerſas ſignificationes hoc tetraſticho expreſſit Martial.

Semper agit cauſas: & res agit, Attale ſemper
Eſt, non eſt, quod agas, Attale ſemper agis.
Si res & cauſæ deſunt: agis Attale mulas.
Attale, ne quod agas, deſit: agas animam.

citante Prateio.

AGERE, inquit Feſtus, interdum eſt iurgari: vt cùm dicimus: Agit cum eo furti. Tranſlata enim locutio eſt in forum ac iudicia, pro litigare, & iudicio contendere. Vnde etiam agere dicitur is, qui excipit, *l. 1. ff. de excep.* vnde actor. Hotoman.

AGERE Rempublicam, pro adminiſtrare Rempub. Paulus *in l. 35. §. 3. ff. ex quib. cauſis*, [Qui in Prouincia eſt, ſimul agere Rempub. cœpit, ad ſimilitudinem abſentis habetur.] Hotoman.

AGGERES per periphraſim Cic. vocat moles oppoſitas fluctibus. *l. 1. C. de Nili agger. non rump.* Vide Bart. *C. de immun. nem. conced. lib. 10.* vbi docet, quorum impenſis fieri debeant. Spieg.

AGGERES, ſunt lapidum, terræque coaceruatio fixis palis vndis cohibẽdis oppoſita, apud Vlpia. *l. pen. ff. de extraord. crim. l. 1. in fin. ff. de aq. & aq. plu. l. impenſa, 14. ff. de impenſ. in reb. dot.* Hi valla appellantur ab Honor. & Theodoſ. Impp. *l. vnic. C. de Nili. agger. non rump.* Significare etiam aggerem viam lapidibus ſtratam Iſidorus ſcribit *lib. 15. Etym. cap. vlt.* Seruius autem *lib. 12. Aeneid.* putat pro muris accipi. Equidem in eo Vergilij loco pro munimentis murorum ſumi putẽ. Vergilij verba hæc ſunt:

Quin intra portas, atque ipſis prælia miſcent
Aggeribus murorum.

Nec mouet quod ait Varro, quòd muris continerentur. Nam quæ cohærent, eodem iure cenſenda ſunt, *l. quæ religioſis. ff. de rei vind.* Prat.

AGGRESSVRA. Vlpianus, [Sed & ſi quid, ait, ex peculatu, vel ſacrilegio quæſitum erit, vel vi, aut clam, aut latrocinio, aut aggreſſura, hoc non diuidetur.] *l. 4. ff. fami. ercisc.*

AGITARE, tractare, *l. idque. 45. ff. de actian. empt.* Prateius.

AGITARE eſt incitare ad currendum, *l. 1. C. de curſu publ. libr. 12.* ſic & accipiendum putem in l. eos, qui. de ſpectac. lib. 11. C. ſiue qui currum equis adhibitis ducere. Prateius.

AGITARE facile, belliſſima locutione dicuntur diuites, quibus facilè, nulloque negotio omnia ad vitam degendam ſuppeditant. ſic dij quibus nihil deeſt, *ῥεῖα ζώοντες* à poëtis Græcis, id eſt, facilè viuentes dicuntur, *Turneb. lib. aduerſ. 20. cap. 23.*

AGITARE pro agere, litigare. *Paulus l. 73. ff. de fideiuſſ.*

AGITARI pro quæri, vel tractari, *l. 41. §. ſi dubitet. ff. de legatis, l. 65. §. ſi pupillo. ff. ad S. C. Trebellian. l. 19. §. vlt. ff. de recept.* agitari quæſtio, *l. 10. ff. mandati.* agitari cauſa, *l. 19. de appellat.* iudicium *l. 4. §. vlt. de noxal. act.* Briſſon.

AGITATORES autem olim dicebantur aurigæ, qui ludis Circenſibus, curuli certamine ſeſe exercebant, quorum ſpecies quatuor, Ruſſati, Albati, Praſini, Veneti. Et circus quidem locus erat, vbi ludrica celebrabantur certamina, forma oblonga ad inſtar arcus in circuitu habens gradus, ſpectatoribus ſedem commodiſſimam præbentes, ita vt alter alterius proſpectum non impediret. *Vide Bartol. Marlianum in Topographia antiquæ Romæ. Alciat. in l. 1. de ſpect. libr. 11. Coraſ. lib. 4. Miſcellan. cap. 24. nu. 17.*

AGMEN vt notos ſignificatus prætermittam, ſignificat numerum præfinitum in Iuſtini (niſi nos fallat inſcriptio) conſtitutione, *l. pen. C. de aduoc. diuerſ. iudicum.*

AGMINA enim militaria dicuntur numeri & ſocietates militum. Propriè autem agmen exercitus eſt ambulãs, ab agendo, modos vero corrigendi à quantitate & qualitate amplificat. *Droſæus in methodo iuris.*

AGMINALES EQVI *in l. vltim. § patrimoniorum. ff. de muneribus & honorib.* ſic dicti quod agmen exercitus ſequantur, conuehentes impedimenta.

AGMEN aquæ, in Claudij Imp. conſtitutione, pro multitudine aquæ, *l. præſes. C. de ſer. & aqua.*

AGNATI, Agnatio, Agnaſci. vide ſuprà, Adgnati. Prateius.

AGNATA dicuntur, non quæ alicunde nata ſunt: ea cum Enata dicuntur: ſed quæ ad alia, id eſt, contra, ſiue iuxta alia quædam nata ſunt. Itaque filius patri naſci dicitur, quum ad patrem cogitatio refertur: agnaſci verò, quum ad agnatos & propinquos. Cicero *libro de Orat. 1.* [Num quis eo teſtamento quod paterfamil. antè fecit, quàm ei filius natus eſt, hæreditatem petit? nemo; quia conſtat agnaſcendo rumpi teſtamentum.] Naſci filius apertè dicitur viuo patri, agnaſci mortuo: quia cogitatio poſthumi naturæ non ad patrem, ſed ad propinquos refertur. Idem *pro Cæcina*, [Cui filius agnatus ſit, eius teſtamentum eſſe ruptum, iudica.] Vlpian. *l. 3. ff. de iniuſt. rupt.* [Poſthumi per virilem ſexum deſcendentes ad ſimilitudinem filiorum nominatim exhæredandi ſunt: ne teſtamentum agnaſcendo rumpant. Et *in fine* Licèt autem poſthumus præteritus agnaſcendo rumpat.] Itaque Papinianus *l. 7. ff. ſi tab. teſt. null.* nepotem adhuc ſine dubio non eſſe agnatum affirmat. Hotoman. Adde quod ſolemus iuxta nata, adnata, non agnata vocare Plin. *lib. 16. cap. 44.* [Viſcum autem in quercu, robore, ilice, pyro ſylueſtri, nec alijs arboribus adgnaſci.] Idem *libro 27. cap. 11.* [Caule longo, hirſuto, adnatis multis cubitalibus.] Aul. Gell. [dentes quoque, & in ſeptem primis menſibus, & ſeptenos ex vtraque parte gigni, & geminos adnaſci annis ferè bis ſeptenis.]

AGNI minores ſunt anniculis, Alfeno *l. cum quæreretur, 60. ff. de legat. 3.* Agnorum quamdiu loco ſint, ex vſu cuiuſque loci accipiendum putat Marcian. *l. legatis, 90. ff. eod.* Nam in quibuſdam locis ouium numero videntur cùm ad tonſuram venerint. & hoc ſignificatu Græcis dicitur ἄγνος. Prat.

AGNOMEN Grammaticis, quod extrinſecùs aliqua ratione, vel caſu quæſitũ eſt: hoc tamẽ in veterum Iuriſcoſ. aliorumve ſcriptorum libris non legiſſe ſe Anton. Auguſtinus refert *lib. 3. Emend. cap. 8.*

ΑΓΝΟΣ Græcis purum, caſtúmque ſonat Feſto, ſed & agnum, ouis fœtum: eò quòd ſit hoſtia pura, immolationi apta. vnde & IESVS CHRISTVS Saluator noſter rectè agnus dictus eſt in varijs Noui teſtamenti locis. Varro tamen *de lingua Latina*, agnum putat ab eo dictum, quòd ſit pecori agnatus. Paulus *de legat. 3. l. cùm quæritur.* [Agni, inquit, legati, quatenus viderentur, quidam aiebant tantùm ſex menſium eſſe: ſed verum eſt eos legatos, qui minores eſſent agniculis.] Hinc pelles agninæ dictæ, vt apud Vlpianum *de auro & argento legat. l. veſtis.* pelles, inquit, caprinæ & agninæ. Nebriſſ.

ΑΓΝΟΣ fruticis genus apibus gratiſſimum, à Græcis redditur vitex apud Ariſtotelem *libro 9. anima.* Hinc ἀγνοφόρος apud Modeſtinum *l. Titia. 34. §. 1. ff. de legat. 2.* ferens agnos. ſic enim legendum dudum admonui *ad d. §. in Pag. Romilliana, & lib. 3. cap. 4. Iuriſprud. Med.* non ἀμνοφόρος, vt in vulgat. Codicib. nec ἀγνοφόρος vt in P. Florent.

AGNA, Ruſticis Beticæ prouinciæ, menſuræ genus, alijs actum. auctores ſunt Theodoſius & Neuterius: & hunc duplicatum putem ex Columella *libr. 5. cap. 16.* Prateius.

ΑΓΩΝΟΘΕΤΕΙΝ, certaminibus, ludiſque præeſſe, ea conſtituere, & deſignare apud Modeſtinum *l. Septicia. 19. ff. de pollicit.*

ΑΓΩΝΟΘΕΣΙΑ munus deſignandi, conſtituendique certaminis apud Vlpianum ex Neratio, *l. ſi pius. 20. §. Neratius. ff. famil. ercis.* Prat. Spieg.

AGONOTHETICI fundi mentio fit *in l. fin. C. de fun. patrim. lib. 11.* qui ſumptibus certaminum deputati erant, *vt C. de diuer. prædijs. l. pen.* Prat. Alber.

AGONOTHETAE dicuntur, qui certamen conſtituunt & deſignant, certaminibúsque præſident. Iul. Poll. *lib. 3. cap. 30.* ſunt γυμνασίαρχαι, *l. vltim. §. mast. gophori ff. de muneribus & honoribus, l. vltim. de expenſ. ludor. in Cod. Th.* Tertullian. *in libro ad martyr.* [Bonum agonem ſubituri eſtis, in quo Agonothetes Deus viuus eſt.] Spart. *in Hadriano.* [Multa in Athenienſes contulit, & pro Agonotheta reſedit.] Herodem etiam Olympicis ludis Agonothetem factum Ioſeph. *lib. 1. de bello Iud. cap. 16.* memorat. Inde ἀγωνοθετεῖν ἀγῶσι Ἀθηναίων, *in l. 10 ff. de pol. citat.* hoc eſt, quod ludis præſidere dicitur *in l. 6. ff. de annu. legat.* Solebant enim veteres aliquem ſibi conſtituere, qui certaminibus ludiſque, ſiue ſcenicis ſiue gladiatorijs præſideret. Idque ad Principem in vrbe, aut, eo recuſante, ad magiſtratus delatum ex Sueton. *in Auguſto cap. 45. & in Caligula cap. 18.* intelleximus. Verùm, vt Suidas tradit, ἀγωνοθέτης propriè eſt, ὁ τῶν σκηνικῶν, ὁ δὲ γυμνικῶν ἀθλοθέτης &, vt Nicander apud Heſychium ſentit, ἀθλοθέτης μὲν γυμνικῶν, ἀγωνοθέτης δὲ ὁ τὰ μουσικὰ ἀκροάματα διατιθέμενος. vnde ἀγωνοθεσία ipſum conſtituendi deſignandique certaminis munus appellatur, *l. 20. §. Neratius. ff. famil. erciſcund. l. 109. de Decurion. in Cod. Theodoſ.* Briſſ. Sed & Agonothetæ dicebantur, qui ſacris certaminibus præerant: erantque Decemuiri, vt Iulius Pollux ſcribit. Et præmia quæ his iam emeritis diſtribuebantur, dicebantur Agonothetica, ſiue ea quæ ipſi agonothetæ athletis adiudicabant. *Alciat. in l. iubemus. C. de fund. patrimo. lib. 11. Pyrrhus de mil. off.* Spieg.

ΑΓΟΡΙΚΑ in Græc. conſtit. *l. 4. de diſcuſſ. libro 10. C.* ſiue ἀγωγάτια *Nouell. 128.* dicebantur, quæ agebantur, ducebantur ad principem, cui ſignificationi indicium eſt verbum παραπεμπτά vtrobique poſitum, quo tranſmiſſilia ſignificantur. Prat.

AGORANOMIAS Anton. Auguſt. *lib. ad Modeſtinum ſingulari* interpretatur ædilitias curas, eos ſecutus qui forum rerum venalium ædilibus ſubijciunt.

AGRARIVM, quod ad agros pertinet. vt lex Agraria, & Agrarij homines, id eſt, fautores legis Agrariæ. Sic agraria facultas, item agraria res, apud Ciceronem. Spie. Agraria Lex, vide, Lex agraria.

AGRICOLAE, qui & agricultores, & agriculatores. Eorum aliquot diſtinguit genera D. Oldend, & ſcitè & dilucidè, quod ea interpretes aut non perceperint, aut non ſint dignati craſſius tradere, offundentes nobis tenebras in totum ius ciuile. Spieg.

AGRICOLA dicitur quaſi ægrum vel agros colens, & eſt nomen commune ad omnes agricolas. Sed nomina ſpecialia ſunt illa. quia agricolarum quidam ſunt adſcriptitij quidam cenſiti, alij perpetui, alij coloni conditionales, alij inquilini, alij originarij, alij ſimpliciter coloni nuncupantur, de quibus omnibus ſuis locis ordinarijs dicitur. Old.

AGRI limitrophi dicebantur, quorum videlicet poſſeſſores, annonam inde prouenientem ad caſtra militum ducerent, qui in Imperij limitibus excubabant aduerſus barbaros, a limitaneis videlicet limitibus, & τρέφω, nutrio, ſic dicti. *Droſæus in methodo iuris.*

AGRIPPA. Scæuola *l. pater, de lega. 3.* [Iulius Agrippa primipilaris, teſtamento ſuo cauit.] Quorum in naſcẽdo,

non caput, ſed pedes primi extiterant, qui partus difficillimus, ægerrimusque habetur, Agrippas appellari, ab ægritudine & pedibus, author eſt Gellius *noct. Attic. libr. 16. cap. 16.* Spieg.

AGRIPPINENSES. Celſ. *in l. fin. de cenſib.* [In Germania inferiori, inquit, Agrippinenſes iuris Italici ſunt.] Tradit Tacitus, eos puduiſſe Germanicæ originis, patriamque eiuraſſe, non Vbios, ſed Agrippinenſes ſeſe vocantes. Cauſam indicat eius rei Rhenanus noſter, *libro German. rer. primo.* Cætera apud eundem legere licet de Vbijs, Coloniaque Agrippinenſium, hactenùs vulgò haud cognita: cuiuſmodi vir ille vel tribus ſeculis dignus, nobis ex ter beata penu ſua proferre ſolet. Hic diuus Maximilianus ſcito procerum Germanici imperij edidit, ſi rem reſpicis, inſignem illam conſtitutionem, quæ ad officium notariatus pertinet. *Vide, Imperatoris nomen, & Colonia Germaniæ.* Spiegel.

AGRIPPINENSIS Colonia ciuitas eſt Germaniæ inferioris, ſiue Galliæ Belgicæ, *autor Ptolemæus.* Tempeſtate quoque noſtra Colonia appellatur, Nebriſſ.

AGRI plagam, quæ eſt in regione illa, Mœuijs Publio & Caio tranſcribi volo, precio facto viri boni arbitratu, & hæreditati illato, duplici euictione expromiſſa à reliquis hæredibus, ita vt ſub pœna centum promittant eam agri plagam, partemve eius ad Seiam, poſterosve eius non peruenturam quaqua ratione. *Vide Scæuolam in l. vxorem, de leg. 3.* Spiegel.

AGRVM non præſcindere, vites non ſubſerere, aquarum ductus corrumpi pati, *l. ſi cuius. §. denique conſultum. ff. de vſufruct.* Spieg.

AGRVM purum opponi monumento indicat l. 9. C. de relig. & ſumpt. fun. vt in veteri inſcriptione monumenti vrbe Roma. [Hinc monumento tutelæ nomine cedunt agri puri iugera 10. & taberna quæ proximè eum locum eſt.] Et in veteri iudicis ſententia: [Neceſſariam fuiſſe inſpectionem ædificiorum & loci, de quibus apud me actum eſt, re ipſa manifeſtatur. Quum igitur ædificia ſolo puro poſita depræhenderim, neque vllo ſepulchro ſuperpoſita vel coniuncta, apparet venditionem eorum iure factam: ideoque ad Aelium Rufinum militem ex cauſa emptionis pertinere videntur] *Cuiac. Obſ. 10. cap. 37.*

AGRI occupatorij, Flacco dicuntur, qui & arcifinales: quos videlicet in ea terra quam occupauerant non quatenus colere poterant, ſed quantum in ſpe colendi reſeruauerant, vicinos colendi virtute arcendo ſibi ſumpſerant. Hot.

AGRESTES homines dicuntur quicunque ciuilioris vitæ ignari ſunt, nec melioribus inuentis volunt acquieſcere. *Conan. lib. 9. cap. 5.*

AGRICVLTVRA ab initio ſemper fuit, & iam nunc eſt functio longè honeſtiſſima, quam ſancti patres apud Hebræos, & qui nobiles apud Romanos habiti ſunt, excoluerunt. Vnde nos hodiè magnam nobilitatis exiſtimationem quoque ducimus, quòd plerique nullam omninò negotiationem, ſed diuinam agri collationis inſtitutionem ſequuntur, & lucra, velut ex manu Dei ſuſcipiunt. Qua ratione veteres, cùm bonum virum ſignificare vellent certo aliquo vitæ genere, bonum agricolam appellabant, teſte Catone *in libr. de re ruſti.* & breuiter, quanto interuallo agriculturam Cicero præferat negotiationibus, ipſe tu lege *in officijs.* Et Valerius *lib. 4.* teſtatus, Q. Cincinatum arantem, olim fuiſſe, & quidem fœliciter, ſalutatum Dictatorem.

AGRIMENSORES, qui fines regunt, limites dirigunt, *vt liquet ex conſtitutione Theod. & Valen. Imp. l. præcipimus de ſepul. apud. & Imp. Conſtant. l. 3. C. fin. reg.* hi menſores Vlpiano dicuntur *l. ſi irreptione. ff. eod.* Hi etiam agrorum modum præſtituunt. Frontinus (vt totum negotium de controuerſijs agrorum, quæ per menſores dirimuntur, intelligatur) aliam controuerſiam facit de fine, aliam de Loco, aliam de Modo. Priores duæ notantur in l. quinque pedum. C. finium regundorum. his verbis: [Finalis iurgij & locorum.] Et *in l. 4. ff. eod.* his verbis: [Sed & loci controuerſia includitur controuerſia finium] De fine controuerſia eſt intra quinque pedes: de loco vltra quinque pedes: cùm locus quidam in confinio vel in medijs agris, quàm ad partem pertineat, quæritur. Finis vſucapi non poteſt: locus vſucapi poteſt. vtraque controuerſia eſt de latitudine, *l. vlt. ff. de pign. act.* & dirimitur arte menſoris. De modo quæſtiones naſcuntur ferè vt Vrbicus ait, in agris diuiſis, & adſignatis, quod in ære ſine forma agrorum modus cuique militi adſignatus comprehenſus eſt, quæ forma obligat vicinos inter ſe, quia publica eſt. Quas poſſeſſionum ſuarum formas priuatim quidem faciunt, eas nec ipſos vicinis, nec ipſis vicinos obligare Siculus ait: non magis ſcilicet quàm rationes priuatas, quia res eſt voluntaria. Eſt de eo ære, l. qui tabulam. ff. ad l. Iulia. pecul [Qui tabulam (inquit) æneam leges formámve agrorum continentem refixerit &c.] Longè alia eſt conditio agrorum, qui Occupatorij & Arcifinij dicuntur. Nam horum (vt Siculus ait) nullum eſt æs, nulla forma: quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimonium reddat: quod non ex menſuris actis miles modum accepit, ſed quod aut excoluit, aut in ſpe colendi occupauit. Adſignatorum eſt certus modus qui ære continetur: nec is tamen æqualis ſemper: quia non omnibus æqualiter (vt Siculus ait) ſed ſecundùm militiam, id eſt, ſecundùm merita militiæ, datus eſt modus. Adſignabantur militibus. *l. Lucius. ff. de euict. l. item ſi verberatum. ff. de rei vend.* Hygenus [Erat præmium terra, & pro merito habebatur.] Et adſignabantur agri omnes territorij vnius, id eſt, agrorum vnius populi vniuerſitas, & inde Modeſtin. ait *in l. 7. ff. finium regun.* [De modo agrorum Arbitros cognoſcere.] Agrorum, adſignatorum ſcilicet, quorum certus modus formis & ære continetur. Et is, inquit, qui maiorem locum in territorio habere dicitur, id eſt, qui plus poſſidet, quàm ære continetur, cæteris, qui locum minorem poſſident, integrum locum adſignare compellitur: controuerſia ſcilicet modi, reuocata ad æs ſiue publicam formam, quæ vicinos obligat inter ſe. Compellitur autem per Arbitrum ſiue Menſorem. Alias memorat Frontinus controuerſias De poſitione terminorum, De rigore, De proprietate, De poſſeſſione, De alluuione, De iure territorij, De ſubſeciuis, De locis publicis, De locis relictis & extracluſ. De locis ſacris & relig. De aqua plauia, De itineribus, De poſitione terminorum, vt quum terminus quidam malè poſitus dicitur, vel quòd cæteros terminos rectà non ſpectet, vel quòd fortè terminus comportionalis non conueniat rationi maximorum limitum. Et de terminorum poſitione, reſtitutione, redintegratione, declaratione, etiam arbitri dantur vel eliguntur, *l. 8. ff. fin. reg. l. inter. ff. de recep. qui arb. recep.* placetque arbitrij formula illa, Requiri placere terminos quos Socrates pegerit, hiſque parere, *lib. 1. de leg.* De Rigore & de Fine eadem penè controuerſia eſt, vtramque complectitur lex Mamilia. & in vtraque de quinque pedum latitudine agitur: at controuerſia de Rigore admittit etiam de maiori latitudine quæſtionem. Dicitur Rigor, à rectitudine, vt, rigor ſtillicidij, *l. vltim. §. vlt. ff. de ſeruit. vrban. præd.* & eſt rectitudo naturalis ſiue εὐθυωρία, qua agri diſterminantur, vt ſupercilium. Latitudo eius intra 30. pedes. Lex autem limitum ſupercilium omne vult cedere ſuperiori poſſeſſori vſque in planitiem, idque inferiorem poſſeſſorem æquo animo ferre & compenſare cum alio commodo, vt Siculus & Vrbicus ſcribunt, quod quicquid agit in ſuo ſolo id damno ſuperioris agat, qua ratione etiam dicitur naturaliter inferiorem agrum ſuperiori ſeruire, *l. 1. §. vltim. ff. de aq. & aq. arcen.* De ſupercilijs integrior Hygenus. [Supercilia, inquit, ſunt loca ex plano in breui cliuo deuexo intra pedes latitudinis 30. alioquin iam collis eſt.] In quæſtione de proprietate nonnihil etiam ars menſoris poteſt. namque in ea perſæpè termini obſeruantur, *l. pen. ff. fin. regun. l. 2. C. eod.* ſed vt integer Vrbicus ait, plus in hac controuerſia poteſtatis habet ius ordinarium, quàm ars menſoria. De poſſeſſione certè controuerſia, vt idem ait, nihil pertinet ad menſoris diſciplinam: ſed quæſtionem poſſeſſionis ſequitur quæſtio finium, in qua potiſſimùm ars menſoris valet, & hoc eſt quod ait l. 3. C. fin. regu. [Prius poſſeſſionis quæſtio finiatur, & tunc agrimenſor ire præcipiatur ad loca.] In controuerſia de Alluuione aliquid iudicium menſoris poteſt: ſicut in

contro-

controuerſia de proprietate, cùm quæritur cui fundo cedat, vel an flumini publicó vt cedat quod alluuio adiecit. Et ius certum eſt, metatos ſiue adſignatos agros non augeri, ſed neque inſula in flumine nata, *l. in agris. ff. de acquir. rer. dom. l. 1. §. ſi inſula. ff. de flum.* Occupatorios augeri vtroque non in maiore aut aluei mutatione, quod & Inſtitut. docent, & Vrbicus ex Caſſio Longino I. C. diſtinctè eleganterque, & addit Boetius *ii. de Geom.* [Eam inſulam ipſe ſibi vendicabit, cuius terram tempeſtatis vis præoccupauit.] De iure Territorij etiam arbitratur menſor, quod hæc plerunque controuerſia finiatur territorialibus terminis. Hæc eſt de iuriſdictione & iure ſolſ, limitationis, perticæ vniuerſo, quod ad colonias vel municipia pertinet, & complectitur quandoque etiam aliorum territoriorum partes aliquas, quæ præfecturæ vocantur, & in tributorum cauſa frequens eſt, cum ea territorijs indicuntur, *l. 4. §. ii ve rb. ff. de cenſib.* & in alijs plerisque cauſis. De Subſeciuis, quæſtio eſt in agris metatis & adſignatis, quum quæritur ad quem ea loca pertineant, quod ex lege a menſoribus initio agris diuidendis dicta, dirimitur. De locis Publicis, qualia ſunt vetus fluminis alueus, agri tutelati, conciliabula, præfecturæ, pomeria vrbium, loca noxiorum pœnis deſtinata, vt Vrbicus interpretatur, vel vt Feſtus, loca in quibus qui in funere comburuntur. Hæc ſæpe vſurpant priuati, & ideo incidit ſæpe hæc quæſtio, An locus ſit publicus, id eſt in iure pop. Roman. aut coloniæ, aut municipij: an priuatus. De locis Relictis & Extraclusis controuerſia eodem iure eſt quo ſubſeciuorum, & hoc tantùm diſtant ſubſeciua à relictis & extraclusis, quòd illa ſunt loca non adſignata, quæ centuriæ modum explere nequiuerunt, hæc, vacuæ centuriæ, quæ in adſignationem non ceciderunt, quæ omnia Domitianum veteribus poſſeſſoribus conceſſiſſe, Siculus, Vrbicus, Suetonius, ſcribunt. De locis Sacris & religioſis controuerſia pertinet ad ius ordinarium, niſi quum de eorum modo demonſtrando, aut reſtituendo agitur: tunc etiam menſorem adhiberi opus eſt. Controuerſia etiam de Aqua pluuia, licet ex 12. Tab. ſit de ea arcenda prodita ſpecialis actio, tamen deſiderat menſoris interuentum, quoties ex riuo fortè quem fecit aqua pluuia inter limites vnius agri, adfinis calumnioſè aſtimauerit oportere fines agri ſui, non ex limitibus initio conſtitutis. Inſpectio quoque menſoris ſæpè de itineribus controuerſiam dirimit, maximè in agris adſignatis, per quos menſurarum limitumque ratio iter populo præſtat, lege Colonica. *Hæc doctiſſ. Cuiacium Obſer. 10. cap. 2.*

A H

ANENEVM, Paul. *in l. cùm de lanionis. §. aſinum. ff. de inſtruct.* [Nec multum refert, ait, inter cacabos, & aheneum, quod ſupra focum pendet.] His aqua ad potandum calefit, in illis pulmentarium coquitur. quòd ſi aheneum inſtrumento continetur, vrcei quoque quibus aqua in aheneum funditur. Adiectiuum pro æreo poeticum eſt, vt apud Ouid. *1. Metamorph.*

Tertia poſt illam ſucceſſit ahenea proles.

Vide ſuper hoc verſu interpretes, & Aucon. Manc. 1. comment. in lib. 1. Catonum. Gellius *lib. 2. cap. 3.* Ahenum dicimus, per h interpoſitam literam a & e, nõ aenum, vt ſonus ſit viridior, vegetiorque, Spieg. Supra Aenum vide.

A I

AIO, & Nego, contraria ſunt. Nam aio propriè fateri ſignificat. Donatus *in Andr.* indicat, Aiunt de ea re dici, quã nolumus eſſe falſam. Quod locum non habet apud Iuriſconſult, *in l. 1. de ædil. ed. & l. auctus ſtatu.* Spiegel.

AIAT, apud Vlpianum inquientem, *in §. cùm vero. de legat. 1.* [Quia iniquum eſſe aiat id ſeparari a ſe.] Spiegel.

AIO verbum veteris iuris erat, quo actiones perſonales intendebantur. ſignificat dedico, affirmo, *Nonio.* Hinc nata illa forenſis formula. Prat.

A. T. M. D. O. id eſt, Aio te mihi dare oportere, vt Valerius Probus ſcribit. Prat.

AITIA, accuſatio, criminatio, apud Claſſicos rerum Græcarum ſcriptores: ἐν αἰτίᾳ γίνεσθαι dixit Plutarchus *in Camillo.* quod & I. Pollux *lib. octauo* oſtendit ex Platone, atque eſſe verbum iudiciale, ſiue forenſe. Prateius.

AITIMATA Geometris ſunt petitiones. *in lib. de generibus lineamentorum. Bud. in l. 1. ff. de iuſt. & iur.* Prateius.

A L.

ALAE, præter notiſſimos ſignificatus, ſunt exercitus equitum ordines *Gellio lib. 16. cap. 4.* ſic accipiendæ ſunt apud Vlpianum *l. 2. ff. de ijs qui not. infam.* Alarum præfectus apud Paul. *lib. 5. Sentent. tit. 3.* Sp. & apud Suetonium *in Tyber. cap. 30.* Alas autem vt Gellius *dicto loco* ſcribit, equitum ordines inde appellârunt, quòd circum legiones dextra ſiniſtraq; tanquam alæ in auium corporibus, locarentur. Sed & vt Veget. *libr. 2. cap. 1.* [Equitum alæ, ait, dicuntur ab eo quod ad ſimilitudinem alarum ab vtraque parte protegant acies.] Sueton. *in Claudio cap. 25.* [Equeſtrem militiam ita ordinauit, vt poſt cohortem, alam, poſt alam tribunatum legionis daret.] Alas etiam funditorum dixit Valer. *lib. 2. cap. 2.* Briſſ.

ΑΛΑΒΑ, atramentum Phauorino. Hinc

ΑΛΑΒΑΡΧΗΣ, ſcripturarum magiſter. *Vide Cœlium. Ο' ſer. lib. 8. cap. 37.*

ΑΛΑΒΑΡΧΙΑ, id muneris cuius meminit conſtitutio Impp. *l. vſurpationem. 9. C. de vectig. & comm.* ſic enim [illegible], emendum quidam admonuit, cùm ibi Arabarchia vulgo legatur. vide inf. Arabarchia.

ALABASTER, vas vnguentarium Baifio *l. argumento 25. §. mundus. ff. de aur. argen. mund.* vbi ſic legendum putat: pro quo in Pand. Flo eſt Lauatio, riſcus, vt & ipſemet refert.

ALABASTRVS, de quo meminit Vlpian. *in d. l. argumento. §. mundus.* ſecundùm veram lectionem, eſt genus marmoris perlucidi, & coloribus diſtincti, ex quo fiebant vaſa vnguentaria, Martial.

Quod Coſmi redolent alabaſtra, fóriſque deorum.

Et propterea ſcribit Plinius, Alabaſtrum ſeruandis vnguentis maxime idoneum, naſci circa Thebas Aegyptias & Damaſcum Syriæ, quo Romani vtebantur. Dicitur autem & Alabaſtrus, prout etiam vſus eſt I. C. & alabaſtrum in neutro genere, teſte Martial. quem ſuperiùs retulimus. Et Alabaſter, Cice. *Acad. 2.* Quibus etiam Alabaſter plenus vnguenti putreſcere videtur, *vt etiam refert Nonius. Cotta in Memor.*

ALANICVS dictus eſt Iuſtinianus ab Alanis populis deuictis. Hos Ptolomæus in parte Scythiæ collocare videtur, Capitolinus in parte Daciæ: Ioſephus inter Tanaim & Mœotidem: Plinius & Marcellinus in Sarmatia Europæa. Hi cum Vandalis iuncti erant, nec minùs eſſe feræ naturæ. Lucan. *lib. 8.* vocat duros æterni Martis Alanos, *ex Pad duano ad I. ſt. proœm.*

ALBARIVM calx liquefacta, qua muri exalbantur *Alciato ex Plinio ad d. l. 1.*

ALBERGARIAE, Canoniſtis cenſus ſunt ſeu pactiones quæ debentur pro comeſtionibus. *in his glo. inc. præter. de noue pet.* Spieg.

ALBINI, quos Græci κονιατὰς vocant. in Conſtantini Imper. ad Maximium conſtitutione, *l. 1. C. de excuſ. artific. libr. 10.* Sunt Albarij qui Albario muros illinunt. Prateius.

ALBVM, alba tabula, in qua atramento ſcribebatur. quod ex hoc Ciceronis loco intelligitur, quem *ex libr. De orat. 2.* deſcribam, [Res omnes ſingulorum annorum mandabat literis Pontifex Max. efferebatque in album, & proponebat tabulam domi, poteſtas vt eſſet populo cognoſcendi.] Vbi tamen REFEREBAT corrigendum putarem. Quod ſi in album res illæ referrentur, facilè intellectu eſt, non literas, vt Theophilus exiſtimauit, ſed tabulas ipſas albas fuiſſe, quod etiam ſuſpicari libet ex Plauti Perſa, vbi Paraſitum de quadruplatoribus ſic loquentem facit: [Si id fiat, ne iſti faxim nuſquàm appareant, Qui hic albo pariete aliena oppugnant bona,] vt autem Pontifices res geſtas, ſic Prætores edicta ſua in album referebant, & proponebant tabulam in publico, poteſtas vt eſſet populo cognoſcendi, quemadmodum anno quiſque ſuo ius dicturus eſſet. Paulus *l. 9. ff. de iuriſdict.* [Si familia alicuius album corruperit, non ſimiliter hic adijcitur, vt in furto.] Vlpianus *l. 7. eodem* [Si quis id quod iuriſdictionis perpetuæ cauſa, non quod, prout res incidit, in albo, vel in charta, vel in alia materia propoſitum erit, dolo malo corruperit.] Album

bum autem Latini ſimiliter dixerunt, vt Græci λεύκωμα: tam in albo leges ſcribebantur. Demoſthenes *contra Timocratem* ex Solonis legibus, [ὁ δὲ τιθεὶς τὸν κοινὸν νόμον, ἀναγράψας εἰς λεύκωμα ἐκτιθέτω πρόσθεν τῶν ἐπωνύμων. Qui communem legem feret, is eam in albo perſcriptâ pro Eponymis proponat.] Illud obſeruatu dignum eſt, quod aliquandò notauimus: moris fuiſſe, vt Album hoc Prætoris penderetur, ſic tamen vt de plano legi poſſet. Itaq; Auſon. *in gratiar. act.* [Has ergo literas tuas, inquit, in omnibus pilis atq; porticibus, vnde de plano legi poſſint, inſtar edicti pendere mandauero.] Lamprid. *in Alex.* [Tacebantur ſecreta bellorum, itinerum autem dies publicè proponebantur, ita vt edictum penderet ante menſes duos.] Hot.

ALBVM, parietem fuiſſe dealbatum Accurſius exiſtimat: ſed eius ſententiam pleriq; improbandam putarunt. cum actione de albo corrupto, is quoque teneatur, qui album ſuſtulit. *l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdict. om. iud.* murũ autem vel parietem, tolli non poſſe, conſtat. Cæterùm Accurſio videtur ſuffragari Plaut. *in Perſa* ſic ſcribens,

Næ iſti faxim nuſquam appareant
Qui hic albo pariete aliena oppignerant bona.

niſi continens pro contento κατὰ μετωνυμίαν accepiſſe Plautum dixeris, quamuis ſcripſerit expreſſè Suidas λεύκωμα, hoc eſt album, parietem fuiſſe gypſo inunctum ad inſcriptionem ciuilium rerum aptum. Id enim ad ea potius quæ prout res incideret ad tẽpus, quàm ad ea quæ iuriſdictionis perpetuæ cauſa in albo proponebantur videtur referendum. *Rauardus pro tribunal. lib. ſing. cap. 4.* Vt alij autem putant Album tabula erat dealbata.

ALBVM tabula erat dealbata, vel, vt Theoph. *in §. pœnales Inſtit. de action.* ſcribit, albis literis notata, in qua Prætores edicta ſua, quo omnibus innoteſcerent, actioneſque & interdicta proponebãt, *l. 2. §. eodem ff. de origin. iur. l. 7. & l. 9. ff. de iuriſ. illis. l. 1. C. de interdict. l. 1. §. eum quoque. ff. de edend. d. §. pœnales Inſtit. de action. Et apud Paulum lib. 1. Sentent. tit. 3. & lib. 5. tit. 24.* Heſychius σανίδας λευκὰς vocat. De Prætoris albo accipienda ſunt hæc Senecæ *epiſt. 49.* verba, [Turpes infameſque etiam ſedentibus ad album exceptiones.] Vt & hæc Quintiliani *lib. 12. cap. 3.* [Quorum alij ſe ad album ac rubricas transtulerunt.] Nam in albo Prætor propoſitas perſcriptaſque habebat actiones, *vt ex d. l. 1. C. de interdict. liquet.* Eodem referendum eſt quod Quintilian. *Declamatio. 374.* ſcribit, potentius eſſe quod in albo legitur, quàm quod in teſtamento. Transfertur & ad alia Albi appellatio. Nam illa quoque tabula, in qua Decurionum nomina ſecundùm cuiuſque ordinem ſcribuntur, Album appellatur, *tit. de albo ſcriben. l. 10. ff. de decurio. l. vltim. §. camelaſia. ff. de muneribus & honor.* Quibus in legibus loco ſuo pulſum hoc verbum, Pandectarum Florentinarum beneficio reſtitutum eſt. Huius etiam meminêre l. 5. l. 9. & l. 66. de Decur. libr. 10. C. Vocatur curiæ album *in l. 45. C. eod. tit. & in Nou. conſtit. l. 19.* Eodemque modo album ſenatorum dixit Tacit. *lib. 4.* quod Dio *lib. 55* λεύκωμα τῶν βουλευτῶν. Et album iudicum Tranquillus *in Claudio cap. 16. & in Domitiano cap. 8.* & Seneca *libr. 3. de benefic. cap. 7.* Et album Citharœdorum idem Tranquillus *in Nero. cap. 20.* Cicero quoque *libr. primo de Orato.* Pontificem maximum res omnes ſingulorum annorum mandatas literis extuliſſe in album, propoſuiſſeque tabulam domi. De quo etiam Liuius *libro 1. ab vrbe cond.* Omnia, quæ ad ſacra cæremoniaſque deorum pertinerent, ex commentarijs Regis in album relata in publico proponere à Numa iuſſum ſcribit. Idem etiam *libro nono* Cneum Flauium faſtos in albo circa forum propoſuiſſe refert. Briſſ. *Adde hic Corraſium libr. 4. miſcell. cap. 6.* Cæterùm Quintilianus album pro prætorio iure vſurpauit, cùm dixit [ad album & rubricas ſe transtulerunt.] *vt annotauit doctiſſ. Turneb. lib. 4. aduerſ. cap. 4.*

ALBAS ſententias Aſinius Pollio apud Senecam Albutij ſententias vocat, quæ apertæ erant, faciles non obſcuræ, non tenebricoſæ: quòd quæ alba ſunt nihil atrum, nihil caliginoſum habent. *Turneb. lib. 6. aduerſar. cap. 4.*

ALDVS, D. Alc. *enarrans l. lecta, de rebus creditis* obiter monuit, in lege Longobardica ſeruum ſignificare, & inde Caſtaldum, ſeruum, cui baſæ ſeu domus cura eſt demandata: ſicq; generaliter omnes œconomos dici, *l. penul. ff. de teſtib. l. cùm vnus. in princip. ff. de alim. legat.* Spieg.

ALEA, taxillus, quo fortunę periculo ludimus. ſic enim accipitur in edicto prætoris, *l. 1. in princip. ff. de aleato.* & pro ludo accipitur *l. fin. §. 1. ff. quar. rer. act. non detur.*

ALEAM ludere, pro ludere taxillis, vel alio fortunæ ludo dixit Paul. *l. 26. ff. de iniurijs.* Prat.

ALEAE luſus legibus vetitus fuit, quod & Horat. docet *lib. 3. Carminum* his verbis:

-neſcit equo rudis
Hærere ingenuus puer,
Venarique timet, ludere doctior
Seu Græco iubeas trocho,
Siue malis, vetita legibus alea.

ALEATORES ſunt, qui ſeſe quocunque ludendi genere varietati fortunæ committunt, & pecunias, & tempus, aliquando etiã vitam amittentes. Hos rectè coerceri vult lex in republica: quia nulla eſt maior occaſio deprauandi animi, quàm ludus paſſim immodicus, ad perniciem omnium rerum, *l. ſ. C. de religioſ.*

ALEA. Alea dicitur omnis ludus magna ex parte ex fortuna pendens. Vnde Martial.

Alea parua, nuces, & non damnoſa videtur,
Sæpè tamen pueris abſtulit illa nates.

Hinc itaque fit, vt & alea pro fortuna, & periculi cuiuſuis dubitatione ſumatur. vt. iacere aleam dicitur is, qui ſe fortunæ, periculoque committit. Vnde Titus Liuius. [In dubiam imperij, ſeruitijque aleam imus.] Item, emere aleã, qui incertæ rei futuræ ſpem emit. Paulus, [Cùm hæreditatem (inquit) aliquis vendit, eſſe debet hæreditas, vt ſit emptio. Nec enim alea emitur, vt in venatione, & ſimilibus.] Alea autem propriè de teſſeris dicitur. Et ſunt teſſeræ, quibus in fritillis, id eſt, alueolis luditur. Cæterùm, ab alea deriuantur aleatorium ludus, ipſe alex, & aleatores, qui ludum aleæ, quaſi artem quandam exercent. Et de ijs, deq; ebrioſis & ſcortatorib. extat declamatio lepidiſſima Philippi Beroaldi.

ALEAE emptio dicitur à noſtris, cùm incertus euentus emitur: veluti cùm piſcator iactum retis vendit, vel auceps pantheram. Pompo. *in l. nec emptio. 8. ff. de contrah. empt.* [Aliquando & ſine re venditio intelligitur: veluti cùm quaſi alea emitur. quod fit, cùm captus piſcium, vel auium, vel miſſilium emitur: quia ſpei emptio eſt.] Vlp. *in l. nam hoc. 2. ff. de hered. vel act. vend.* Incertum rei venire dicit. Hot.

ALENDOS inopes ſcholaſticos ab opulentis Doctoribus, Innocen. rectè cenſuit, *in c. fin. extr. de Magiſt.* Spieg.

ALERE, propriè eſt, victu temporali vitam ſuſtentare. Sic mater tenetur naturali iure alere filium triennio: vt abinde cura alimentorum ad patrem magis ſpectare videatur, *l. nec filium negare. C. de pat. poteſt.* Spieg. *Adde tit. C. de alendis lib. ac par.*

ALIAS, aduerbium variè pro re accipi apud Iuriſcoſ. ſolet. Plerunq; enim ſignificat, id eſt, aliò, vel potiùs in alium locum, *l. adeò. §. quod ſi. ff. de acq. rer. dom.* Sumitur etiam pro aliquando, *l. qualem. 19. §. vnde videndum. ff. de arbit.* Significat etiam, alioquin, apud Scæuolam, *l. dimertio. in princip. ff. de negot. geſt.* nam conditionis ibi nota non eſt, quod quidam crediderunt. Aliàs exceptionis notam eſſe liquet, *l. qui teſtamento. 20. §. mulier. ff. de teſt.* nam ibi aliàs. id eſt, in alijs actibus. Sumitur & pro aliter, & extra eos caſus, *l. aliàs. ff. de iureiuran.* Sonat etiam, modò, ſi geminatè aut tripliciter, aut quadrupliciter efferatur, aut ſcribatur: quale eſt apud Calliſtratum *l. 3. §. eiuſdem. ff. de teſtibus.* Cice. *in Verrem.*

ALIAS reuocabat, aliàs decernebat. Eſt vbi geminetur triplexúrve, accipitur tamen pro aliter, *l. cùm hi. §. modo. ff. de tranſact.* Aliàs temporis, putà præteriti ſignificatiua eſt, vel ſignificat aliquando, vel anteà, *l. penult. §. fin. ff. de inoffic. teſtam. & l. diuus. ff. de cuſtod. reo.* Scio Bartolum *in l. 1. verſ. quintò quæro de diſtinct. ff. de condi. & demonſt.* quinque ſignificationum huius aduerbij genera collegiſſe, quæ apud eum videas, velim, atque ex pendas.

ALIVS vide infrà ſuo loco. Prat.

ALEMANNIA. In extrauagantibus ciuilibus, *tit. de Pace Conſtantia*, fit mentio Alemanniæ dictionis, quæ vt explicetur,

cetur, non verò vt oſtendamus nos linguam Alemannicam callere. cuius ignari ſumus, nos hęc ad verbum ſumpſimus ex ſcholijs Vadiani *in comment. ad P. Melam.* [Alemannorum agri nomen vetus, ſupra Brigantium, & Lacum Acroniũ. Algovv vernaculæ linguæ, pro eo quòd integriùs anteà, das Almangovv, hoc eſt, Alemannorum ager, ſiue conuallis, compoſito nomine, teſte etiam Vladislao.]

ALEXANDRIA. Alexandria vrbs Aegypti clariſſima, fertiliſſimaque, non longè a Nili oſtio, ab Alexandro Macedone condita, cuius meminit Strabo, Pomponius Mela, Iuſtinus, Egeſippus, Diodorus, Plinius, Ioſephus, Imp. Leo & Anthemius. Anch.

ALGIDVM, oppidum erat trans montes Tuſculanos, quindecim millibus paſſuum ab vrbe Roma. nunc vrbis tantùm veſtigia extant. Horatius *primo Carminum:*

Quæcunque aut gelido premitur Algido.

Pomponius *de origine iuris, l. neceſſarium.* [Virginius, inquit, recens a cæde, madensque adhuc filiæ cruore ad commilitones confugit, qui vniuerſi de Algido monte, vbi tunc belli gerendi cauſa legiones erant, relictis ducibus pristinis ſigna in Auentinum montem tranſtulerunt.] Atqui Algidum, vt diximus, oppidum fuit, in cuius agro eo tempore Romanorum exercitus ab Aequis cæſus fuerat. Neqz ab Algido, ſed Auentino monte tunc exercitus Romam venit, *vt author eſt Liuius lib.* 3 Nebsiſſ.

ALIAS, variè poni, Albericus oſtendit. Propriè ſumpta, facit conditionem, *l. diuortio. ff. de negot. geſtis.* Spiegel.

ALIBI, alio in loco: inibi, in eo loco: necubi, ne quo in loco: ſicubi, ſi quo in loco: nuncubi, num quo in loco: vtrobi, vtro in loco, ex Alciat. Quid autem interdicto vtrubi caueatur, Vlp. exponit, *l. vnic. tit. eo nomine. qui extat, lib.* 44. *Pandect.* Spieg.

ALIBI, & alio in loco, & pro in re alia ſignificat.

ALICVBI fuerit deprehenſus. *l. 2. ff. de furt.*

ALICVLAE recenſentur ab Vlpiano inter pueriles veſtes, *in l. 23. §. 2. ff. de aur. argen.* quo verbo quid ſignificetur, hominẽ qui exponat inueni adhuc neminem: ſed & [Alicubi] vulgatis in libris legitur. Legendum putarem [Aliculæ,] vt manicatæ tunicæ intelligantur, quæ pueris decoræ, grandioribus autem minus honeſtæ apud Romanos erant. *vt patet ex Gellio lib.* 7. *cap.* 12. nam, vt ait Heſychius, ἀλλιξ χιτὼν χειρίδωτος. Allix, inquit, tunica chirodota: id eſt manicata: Hoc enim verbo Scipio Africanus apud Gelliũ vtitur. Hotoman.

ALIVNDE, & ad locum, & ad rem, & ad hominem refertur.

ALIENARE, eſt alienum facere, ex nomine Alienus, deductum. Quod enim alienum non fit, alienari non dicitur: vt negatiuè ab Etymologia vocabuli arguamus, *l. 1. §. quoties datio. ff. ſi certum peta.* Eſtq; verbum mediæ nouæque iuriſprudentiæ, quo iuris dominijq; à nobis translationem ſignificamus. Sic Seneca *lib. 5. de benef. cap.* 10. definit Alienationem rei ſuæ iuriſq; ſui, in alium tranſlationem. Rebuff. Prat. Briſſ. Spieg.

ALIENARE itaque eſt dominium in alium transferre, quod per traditionem potiſſimùm fit, *l. traditionibus. C. de pact.* vnde qui rem vendit antequam tradat, nullum ius dominij transfert. nec alienaſſe videtur. Etenim alienatum non videtur, quod adhuc in bonis venditoris manet, *l. 67. ff. de verbor. ſignif.* Itaque emphyteuta, aut vaſallus vendens rem emphyteuticam aut feudalem, ſine conſenſu domini, non tamen eam tradens, ea non priuatur, quia non dicitur alienata, licet vendita dicatur: nec debetur ex illa venditione laudemium. *l. fi. C. de iur. emphyt.* eſtque hæc propria huius verbi ſignificatio. Briſſ. Prat. Reb. Spie. Cæterùm, quod ad fraudandos debitores attinet, non intelligitur alienare qui occaſione adquirendi non vtitur. *l. 6. ff. quæ in fraud. cred. l. 28. §. 1. ff. de verb. ſignif.* Alienatio enim eſt, cum patrimonium diminuitur, non cum non adquiritur. Nec tamen pupillus, qui ſine decreto alienare non poteſt, delatam ſibi hæreditatem, vel legatũ ſine Prætoris autoritate rectè repudiat: quoniam ne ſpem quidem iuris, deteriorem reddere poteſt. Generaliter autem alienatione interdicta, voluntaria tantùm interdicta intelligitur, non etiam ea quæ cauſam iuris habet neceſſariam, *l. 1. ff. de fundo dot. l. 2. §. 1. ae reb. eor. l. 13. & 14. ff. famil. ercis. l. 1. ... ff. de pignor. ...* prædium. *ff. de legat.* 2. Briſſon.

ALIENATIONIS verbum generale eſt *per text. in §. alienationes. in Authen. de non alie. reb. eccl. coll. 2. in l. ſtatu liberi cæteris. in verbo, emptionis. ff. de ſtatu liberis.* Et latiſſimam eſſe eius ſignificationem teſtis eſt Anchoranus *conſ. 102. contra. col.* 1. Itaque alienationis verbum in hac generali ſignificatione acceptum variè interpretamur: Ac primum, verbum Alienationis etiam vſucapionem continet. Paul. *in l. alienationis. ff. de ver. ſignif.* [Alienationis, inquit, verbum etiam vſucapionem continet, vix eſt enim vt non videatur alienare qui patitur vſucapi.] Vnde ſtatutum vel lex prohibẽs alienationem, habebit locum in vſucapione, *d. l. alienationis. Bald. in authent. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. fin. in quib. cauſ. reſtit. in integr. non eſt neceſſ. Chaſſan. in conſ. Burgun. in rubr. des Fiefz. §. octauo. gloſſ. in alienation. & Iacob. de ſancto Georg. in tract. de feud. in verbo, cum pacto de non alienando.* II. Eum alienare dicimus qui non vtendo amiſit ſeruitutem, cæterùm qui occaſione acquirendi non vtitur, non intelligitur alienare, veluti qui hæreditatem omittit, vel optionem intra certum tempus datam non amplectitur, *d. l. alienationis. de verbo ſignific.* III. Prohibitus alienare rem, tranſigere non poterit ſuper ea, quia tranſactio alienationis appellatione venit, *l. 1. §. & ſi tranſigi. ff. ſi quid in fraud. patr. & ita expreſſè Bald. in l. 1. C. ſi aduerſus tranſact.* quod tamen verum eſt ſecundùm Bart. ſi res tradatur, ſecùs ſi per tranſactionem retineatur. *Bart. in l. ſi pro fundo. C. de tranſact. c. nulli. de rebus eccleſiæ non alien. Alexand. conſ. 95 viſo. col. 2. in 6. vol.* IIII. Qui rem alienare prohibetur, eam alteri promittere non poteſt, *l. fin. C. de Eunuch.* quia ſoluere & promittere quo ad hoc æquiparantur. *in l. fin. C. ad leg. Falcidiam.* Et prohibita alienatione prohibetur omne illud, per quod peruenitur ad eam, *l. oratio. ff. de ſponſ.* ſed per promiſſionem ad alienationem peruenitur, ideo prohibita cenſetur, nam promiſſa ſeruanda ſunt, *l. vnica. C. de ſuffrag.* Hodie tamen promiſſio non continet alienationem. V. Prohibitus alienare rem, eam obligare non poteſt. *l. in quorum. ff. de pignor. & ibi. Bartol. l. qui habebat. in princip. ff. de legat.* 3 nec ſpecialiter. *c. nulli. de reb. eccleſiæ non alienan.* nec etiam generaliter. *Barbat. conſ. 36. colum. 10. in 2. volum.* de quo tamen vide Neguzan. *in tract. ſuo de pign. in 3. membro. 2. part. princ. num. 93. cum ſeq.* VI. Verbo Alienationis etiam venditio continetur, *l. fina. C. de reb. alien. non alien. ſcribit de hoc plenè Fabi an. de monte. in tract. ſuo empt. & vend. quæſt. 4. verſicul.* 22. ſiue alienatio prohibita fuerit à lege ſiue à teſtatore, *d. l. fina. & Socin. conſil. 75. circa. ini. volum.* VII. Alienatione prohibita prohibetur & locatio ad longum tempus ſeu in perpetuum, *d. c. nulli. de reb. eccleſiæ non alien.* dum legitur ibi, conductionem (licèt quidam legant, conditionem, id eſt, conditionalem contractum, & alij ſeruitutem exponunt, videlicet quòd prohibeatur conditionalis contractus rei eccleſiæ, & ſeruitus etiam in re imponi) *gloſſ. in l. in codicillis. ſi. inſtituto. ff. de legat. 2. Innocent. c. ad hoc. ext. de decim. Bald. in rubric. C. de iur. emphyt.* Et dicitur ad longum tempus, per decem annos, *gloſſ. in Clemen. 1. de reb. Eccleſiæ non alien. Iaſon conſil. 29. quamquam. in 1. volum. poſt Bald. in c. vno. colum. 4. qui feudum dar. poſſ. Et vide Barbat. optimè diſtinguentem in addit. ad Baldum & Lapum allegat. 31. dicite vt ſupra. verſicul. quartò.* Et quod de locatione perpetua dicitur, idem etiam de emphyteuſi dicendum. nam prohibitus alienare prohibetur dare in emphyteuſim, *d. l. fina. C. de iure emphyt. Specul. in titul. de locat. §. nunc aliqua, quæſtion. 124. & 165.* VIII. Ceſſio, eſt vtilis dominij tranſlatio. *Bald. in cap. 1. per quos fiat inueſtitura. Bertachinus in tractat. de Gabellis; in 3. parte octaua partis, quæſtion. 9.* Nec agere poteſt qui prohibetur alienare. Abſurdum enim putat Iureconſultus ei cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere. *ol. ait Prætor. §. 1. ff. de in. re deliberan. 1. vbi vide gloſſ. & Docto. limitantes,* quia agendo poſſet per ſententiam rem amittere. *l. Iuliauus. ff. de condict. indeb.* IX. Alienationis nomine venit diuiſio. *l. ſi pupillorum. ff. de reb. eor. Lud. Roma. conſ. 182. in caſu. Barbat. in repet. rubricæ. de rebus eccl. non alien. col.* 45. Quia diuiſio emptionis vicem obtinet, *l. 1. C. com. vtr. iudi.* ex eaq; dominium transfertur. *Bald. ibid.* & an debeatur laudemium ex diuiſione ſcribit Ioan. Raynald. *in c. imperialem. §. præterea. in vſ. feud. de prohib. feud. alien. per Feder.* & Iaſon *in l. fin. C. de iur. emphyt.* X. Repudiatio alienatio eſt. *l. pupillus. non. & ibi Bald. C. de repud. hæredit.* Ideo non poteſt reſpuere efficiens in fraudem ſibi, qui deliquit,

liquit, quia alienare videtur. *Barbat. conſ.11.verſ.capio primum. in 1.vol.* XI. Habens rem pro derelicto dicitur alienare. *Bart. in l.1.ff.ſi ex nox.cauſ.agat.* quod intellige, quando cum fraude fit, aliàs contra. *Alexand. ibid.* Et præſumitur fraus ex connexitate & proximitate actus habendi pro derelicto, & occupandi per alium, *arg.l.ſi ventri.ff.de priuil. credit.c.officij.de elect.* Et ſi coniunctus vel amicus occupat, *arg.l.data.C.de donat.* XII. Permutatio dici poteſt alienatio, *d.c.nulli.de reb.Eccleſ.non alien. & Inſtit. quibus alien.lic.vel non.in princip.Bal.in auth. res quæ.C.com.de legat.col.vlt.* cùm regulariter nomine alienationis venit omnis contractus, per quem dominium transfertur, aut transferri poteſt, *l.fin. & ibi Bart. & alij.C.de rebus al.non alienan.* niſi ceſſaret ratio, vel appareret de contraria mente, *l.fin.de præd.curial.lib.10.C.gloſſ.& Doct.§.1.de prohib.feud.alien.per Feder. Bald. conſ. 176. iſtud ſtatutum.in 4. vol. Ancharan.conſ. 105.in themate.l.alienatum.ff.de verb.ſignific. Alexand.conſ.63.in cauſa.in 7.vol.* quod facit ad intellectum rub. Quæ in fraud.credit.fact. XIII. Nomine alienationis comprehenditur vltima voluntas, adeoq́; vt dixi, omnis actus, per quem dominium transfertur, *l.1.C.de fund.dot.l.ſi quis.§.certum.C.de ſecund.nup.* XIIII. Qui non poteſt alienare, non poteſt alienationi conſentire, *l.fin.ff.de iur.dot.Bald.in l.2.C.ſi aduerſ.donat. Barbat.conſ.41.Dominus innocent.vol.3.col.7.* quando nimirum per illum conſenſum compleretur & perficeretur alienatio, *l.ſicut.§.alienationum.ff.quibus modis pign.Iaſ.in l.ſi fundum per fideicommiſſum.ff.de legat.1.* Ex his ergo apparet, quod

ALIENATIO generali ſignificatione contineat omnem prorſus tranſlationem rerum, vt manumiſſionem, vſusfructus dationem, hypothecam, pignoris nexum, ſeruitutis impoſitionem, emphyteuſis contractum. *ex Inſti.conſtit.l.ſi.C.de reb.alie.non alie.* His addit idem Imper. *Nou.7.§.* τοῦ τὴν πρᾶσιν ἢ δωρεὰν καὶ ἀμοιβήν, id eſt, venditionem, donationem & permutationem.

ALIENARI etiam largè quandoque dicitur, quando transfertur ſola poſſeſſio, ſed hoc quoad titulum de alien. mut.iudic.cauſ.facta, *l.non ſolùm & ibid. Bart. Alex.conſ.98.viſis.col.1.in 5.vol.* Propriè autem loquendo alienatio non dicitur niſi illa per quam transfertur dominium, *l.1.C.de fund.dot.non alie.* vbi Bald. inducit ad ſtatuta odioſa, pœnalia, prohibentia alienationem, vt propriè intelligatur in ſuo proprio ſignificatu, & ſic non habebunt locum in pignore ſeu hypotheca *ſecundùm Barbat.in rub.de reb.Eccleſiæ non ali.gloſ. & Dd.in l.1.C.de iur.empk.* niſi lex aliud exprimeret, *d.l.ſi.C.de reb.ali.non alie.* Rebuff. Prat.

ALIENATIO alia expreſſa, alia tacita. Expreſſa vt venditio, donatio, emphyteuſis perpetua. Tacita, vt vſucapio. Rebuff.

ALIENATIO alia voluntaria quæ conuentione partium fit, alia neceſſaria quam ius infert. *Paul.l.1.ff.de fund.dot.l.ſi pupillorum.ff.de reb.eor.* Prat.

ALIENATIO duobus modis capitur. Propriè quando transfertur dominium directum vel vtile, *l.1.C.de fund.dot.non al.l.pen.ff.de his qui ven.et.imper.* Impropriè quando dominium non transfertur, ſed aliquod ius rei, *l.alienationis.ff.de verb.ſignif.l. ſed ſi maritus.ff.qui & à quib. Bald.in authen.hoc ius porrectum.C.de ſacr.eccl.quatuor modis dicit accipi quem vide.* Reb.

ALIENATIO ſæpè manet in pendenti, poſt futuris committenda fortunæ caſibus. *Nouell.de his qui ingr.litt.§.quoniam verò alienationes.conſtit.22.eodem interprete.*

ALIENATVM non propriè dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet, venditum tamen rectè dicitur. *Vlpianus l.alienatum.de verb.ſignif.ff.* Prateius.

ALIMODI pro aliùs modi, *Feſto lib.1.*

ALIENATVS Feſto *libro 1.* dicitur, qui alienus factus eſt.

ALIENA negotia dicuntur, quorum exitus commodum aut incommodum alijs affert, *Conna.lib.7.cap.10.nu.4.*

ALIENVM non eſt ſcilicet ab vſu forenſi, & vtilitate humanæ ſocietatis. Opponitur ei clauſulæ in legibus frequentiſſimæ, [Hoc iure vtimur.]

ALIENI appellantur qui amici, aut affines, aut propinqui non ſunt. Extraneos vulgus appellat. Sp.

ALIENIS ædificijs connexa. Vide Iulianum *l.habitatores de rei vend.*

ALIENI facti promiſſor dicitur, qui temerè antequàm rem compertam haberet & exploratam, promiſit. Spieg.

ALIENO facto homo onerandus, *l.inciuile.ff.de pign.* Spieg.

ALIENIGENAM, cùm pro in alieno territorio nato, tum pro alterius iuriſdictioni ſubiecto recipiunt interpretes, *l.1.C.de emancip.lib.* Val. Max. alienigena exempla, pro, externis dixit. Sp.

ALIENO nomine litem vel inferentes, vel ſuſcipientes, ſunt tutor, curator, procurator, defenſor, excuſator, actor, quem & Syndicum dicimus. Sp.

ALIENO nomine poſſidere dicitur, qui ab alio cauſam habet, *l.eſt ſpecies.& ibi gloſ.ff.pro ſuo.ex Alber.* Spieg.

ALIENVM æs, non loci eſt, ſed vniuerſarum facultatum, *vt ait Vlpia.l.ſi fideicommiſſum.§.tractatum eſt.ff.vbi quis ager.* Spieg.

ALIENVM eſt, quod commune eſt. *Inſtitut. vi bon.rapt.in princ.*

ALIENVS poſthumus, qui non eſt teſtatori futurus ſuus hæres. *Inſtit.de leg.§.poſthumo.* Quære, Poſthumi. Sp.

ALIENVS à vi, *l.metum autem.§.ſed licet vim.ff.quod met.cauſ.* Spieg.

ALII, indefinitè, ſignificat aliquos eiuſdem generis, de quo agitur: non autem omnes.

ALII abſimiles nõ adhibendi. *in fin.l.Labeo ait.ff.de recept.*

ALIIS pulſantibus reſpondere, *in l.2.§.legatus.ff.vbi quis ager.*

ALII vlli, Caius *in l.argentarius.ff.de ed.* [Neque alios vllos, ait, abſimiles rationes edere cogit.] Sp.

ALIMENTORVM appellatione cibaria, & veſtiarium, & habitatio continentur: quia ſine his ali corpus non poteſt: cætera quæ ad diſciplinam pertinent, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe probetur, non continentur, *l.6.& 7.l.17. & l.vlt.ff.de alimen.legat.l.8.§.qui tranſigit.ff.de tranſactio.* Anguſtior verò eſt diariorum vel cibariorum appellatio: his enim legatis neque habitatio, neq; veſtiarium, neq; calcearium debetur, quoniam de cibo tantùm teſtator ſenſerit, *l.21.ff.de alim.leg.* Nec enim diaria aliud quàm diurna cibaria ſonant. Alimentarij eadem qua legatarij & donatarij ratione dicuntur, quibus alimenta relicta ſunt, *l.8.§.cum tranſ.alimentorum ff.de tranſact.l.pen.§.1.ad l.Fal.* vt, Alimentariæ puellæ, apud Capitolinum *in Anto.Pio,* quibus alimenta de publico præſtabantur. Briſſ.

ALIMENTA ſi fuerint legata, dici poteſt etiam aquam legato ineſſe, ſi in ea regione fuerint legata, vbi venundari aqua ſolet, *vt Vlpianus de alimentis & cibar.legat.ait.* Maffeus.

ALIORSVM, aduerbio, vſus eſt Cato *apud Feſtum*: ſignificat autem verſus alium locum. Prat.

ALIO modo ſuccurri poſſe, *l.cùm à te.ff.de dolo.* Spieg.

ALIOQVI, coniunctio, pro quòd ſi non, vel præter hoc conditionaliter efficit diſpoſitionem, non autem orationem *l.ſi finita.§.ex hoc edicto.ff.de dam.infect.cum ſim.apud Alb.Vide Bar.in l.1.C.de cond.& demonſt.* Spieg.

ALIOQVIN, non rarò, pro, in alijs, vſurpatur. Spieg.

ALIPTAE, apud Ciceronem dicuntur, quorum officium ex vnctore & medico conflatum & commixtum erat, vel potiùs qui medicorum vnctores erant qui Iatroliptæ dicebantur, vt Celſus vocat. *De his Turneb.lib.16.aduerſ.cap.15.*

ALIQVANTVM ad modum refertur: aliquot, ſiue aliquam multi, ad numerum: aliquantiſper ad tempus, ſed cum ſignificatione breuitatis, quemadmodũ & tantiſper. *Vide Vallam.*

ALIQVALIS & aliqualiter non Latinè dicuntur, ſed aliquantus & aliquantum *Vide Vall.*

ALIQVID inopinatum emergere *in l. orationem.ff.de Ferijs.*

ALIQVID, vel quidpiam iuris habere, *l.ſi legati.ff.de pignorat.*

ALIQVIS, incertam perſonam ſignificat; habetque vim pluralem, quamuis ſingulariter proferatur: non enim eſt aliquis niſi de multis. *l.ſi verò plures.§.ait prætor.ff.de his qui deiec.l.ſi ſeruitus.de ſeruit.vrb.præd.* Spieg.

ALIQVOCVNQVE die. Vide. Quit.

ALIQVORVM res dicuntur, etiam ſi non ſint communes, ſed alia vnius, alia alterius, *l.litem.§.fin.de verb.ſignific.*

ALITER, id eſt, contra, ſic, ſi aliter factum eſſet, *l.7.ff.de ſeruit.rust.l.4.ff.de verb.oblig.* aliter exiſtimandum, *l.o.§.* circa

circa. ff. de furti. aliter obſeruantibus, *l. ff. de legat.1.* aliter interpellantibus, *l.77. & l.80. ff. de contrah. empt.* Briſſ.

ALIVS, excluſionis nota *l. ſi fundum. 81. §. ſi libertus. ff. de leg.1. Alciat. reſponſ. 566.* Aliquando pro quidam accipitur, & hoc ſi geminetur, quale eſt in Iuſtiniani conſtit. *l. alijs. in prin. C. de curat. furioſ.* Quandoque ſumitur pro, diuerſo à ſuperioribus. Eſt & caſus vbi includere videtur, nempè in decreto Pontificum. Adde quòd alius, alia, aliud, dictiones ſunt ſimilium repetitiuæ. *l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. Curt. ad l. ſi ſtipulatus. o. ff. de verb. oblig.*

ALIVTA (*Feſtus lib.1.*) Antiqui dicebant pro aliter, ex Græco ἄλλως, vel ἄλλων transferentes. Hinc illud in legibus Numæ Pompilij, [Si quis aliuta faxit, Ipſus Ioui ſacer eſto.] Prat.

ALLAVDIVM, (freyeigen erb) Fundus ad poſſeſſorē pleno iure pertinens, cuius nomine nullum laudatiuum (vulgo laudemium vocant) præſtandum eſt. *Alciat. lib.1. Parerg. c. 45.* Equidem vnico l. ſcribendum putem, vt verbum compoſitum ex, à priuatiua particula & laudium, ſiue laudatione. vt ſit id prædium cuius nullus autor eſt, niſi Deus. idq; inter omnes conuenit. Eſt enim laudare (vel Nonio teſte) nominare, quod & Budæus docuit ad Modeſtinum, *l. Heterorum. 63. de hæred. inſt.* In vſibus Feudorum, au, in, o, immutatum eſt. (Nam & Galli, o, pro, au, ſæpiſſimè pronunciant) & allodium pro Allaudium, ll duplici, dixerunt qui Feudorum libros compoſuerunt, *c. 1. de Alodijs, in vſibus feud.* vbi Allodium illud appellat I. Beluiſius, ius proprium & à nemine niſi à ſolo Deo recognitum. Prat. *vide infrà. Allodium.*

ALLECTI dicebantur, qui propter inopiam, ex equeſtri ordine, in ſenatus ſunt numerum aſſumpti. *Budæus in annot. ad l. vlt. de ſenator.* Vlpianus *in tract. de Decurionibus* ſcribit ſpurios poſſe in ordinem allegi, hoc eſt, numero addi. Quid ſit Allectio *in l. 1. inc. ff. de Incolis.* Accurſius non intellexit. Spieg. Antiquus Gloſſematum ſcriptor. Allectos, interpretatur eſſe logographos, his verbis: [Ex allectis, ἐκ τῶν λογογράφων.] quod congruit cum l. 12. & 13. C. Theod. de ſuſcep. præp. & arcad. & appellationis ratio hæc eſt, quod ſuſcipiendis tributis fiſcalibus allegentur. Inde l. 1. cod. allegationis officium *Cuiacius Obſeruat. libr. 11. cap. 27. in hoc.*

ALLEGARE, hoc eſt, citare librum, ſat eſſe ſe receptum aiunt. *§. fin. Inſtit. Per quas ag. poſſ.*

ALLEGARE pro ſe. Vlpia. [His igitur, ait, perſonis, quæ non virtutis cauſa cum beſtijs pugnauerunt, pro ſe prætor permittit allegare, pro alio prohibet.] Spieg.

ALLEGARE ſe ex ieiunitate in ingenuitatem, pro aſſerere apud Vlpian. *l.25. §.1. ff. de liber. cauſ.* Hotom.

ALLEGATIONES iuris cur in margine potius, quàm in contextu ſcribendæ ſint, extat elegans c. *in libr. 4. Parerg. Alciat.*

ALLEGATIO pro productione iurium. Paul. *in l. ff. de minor.* [Minor 25. annis omiſſam allegationē per in integ. reſtit. auxilium repetere poteſt.] Spieg.

ALLEGATIONEM, ſumi pro allegatione iuris, Albericus exemplis demonſtrat. Spieg.

ALLEGO, as, ex a, l. & lego as pen. pro. eſt ad aliquem locum mitto. Vnde Iuriſconſ. conſueuerunt allegare leges, id eſt, citare teſtes ad id de quo diſputant, comprobandum. Nebr.

ALLEGO gis, penultima breui, pro eo quod eſt coopto, hoc eſt, in collegium adſciſco: compoſitum ex ad, & lego, gis. Vlpianus *de decurion. l. generaliter.* [Allegi, inquit, id eſt, per electionem in ordinem aſſumi.] Idem.

ALLEGORIA eſt, quum aliud loquimur, aliud intelligi volumus: quam non temere apud Iuriſconſultos reperies. cùm enim perpetua & remota ſit tranſlatio, apud eos in vſu eſſe nequit, qui ex verbis mentem ſenſuum conijciunt, *1. Labeo. 6. no. ne l. p. leg.* Spieg.

ALLIGARE pecuniam dicitur qui ſtipulatur & reſtipulatur. Hinc alligatus ſponſio qui ſtipulatione obſtrictus eſt, idque tranſlatitiè. Nam alligare eſt aliquid ligare *Vlpian. l. 1. §. 1. ſi mulier non. ff. de mort. inferend.* Prat.

ALLIGATI etiam dicuntur criminis obnoxij, criminis affines, vt apud Terentium [alligare ſe furto;] & Cicero *ad Q. Fratrem.* [Sed idem Nerius index edidit alligatos Cn. Lentulum Vacciam. & C. Cornelium.] Alligatos etiam Iſidorus explicat ita: [teſtes ſunt à quibus quæritur veritas in iudicio, quos quiſque ante iudicium ſibi placitis alligat, ne cui poſtea ſit liberum, aut diſſimulare, aut ſubtrahere ſe, & alligati appellātur.] *Turnebus aduerſar. lib. 20. cap. 5.* Schard.

ALLIGARE loro mulum ad pollicem, apud Vlpian. *ad l. Aquil. in fin. l. ſi ſeruum ſeruum.* Spieg.

ALLILOKLIRONOMIA Græcis eſt pactum mutuæ ſucceſſionis inter coniuges, quod Gallis eſt *entr'aduertiſſement.* Schard. *ex Balduino tit. de bon. poſſ.*

ALLODIVM & feudum contraria verba ſunt, à Gothis deriuata, quibus Ortenſius *in libris de feudis* frequenter vtitur. Allodium enim vulgò appellant, quod ab omni clientela liberum ac ſolutum eſt, vel cuius cauſa poſſeſſor nemini fidem atque obſequiū debet. & (vt noſtri loquuntur) quod ita alicuius proprium eſt, vt a nemine alio niſi à Deo recognoſcatur. (das niemand lehen oder dienſtpflichtig iſt.) Hotom. Cæterùm de etymo huius vocis, varij varia conijciunt: alij deducentes ab, à, priuatiua, & leudes ſiue leodes, quòd allodij poſſeſſor nullius ſit vaſallus, quaſi leudes ſiue leodes, vaſallos vel fideles ſignificet, à Gallica voce, *leaux*, ſiue *loaux ita notante Cuiac. in prolog. feud.* alij, à laude, *prout ſup. notatum eſt.* alij denique à diuiſione agrorum captorum, quorum pars dimidia militibus, alia pars promiſcua multitudini, ſiue plebi adſignabatur, quod nobis ſonat, (allen leuten) atque hinc ea portio, allodiū dicta ſit, *refert Valetius lib. 1. de feud. c. 12. num. 11.* Tamen in re adeo dubia illud certum eſt, Allodium dici prædium optimi iuris. ab omni fide, ſeruitio, & hominio liberum: ſemperque opponi feudo. *Vult. vbi ſup. confer notata Cuiac. ad lib. 2. feud. tit. 17. & lib. 8. obſer. 14.*

ALLVERE eſt iuxta fluere, ita vt aſpergantur fluctu aquæ ea quæ alluuntur. Cicer. *de legib.* [Fluuius diuiſus latera inſulæ alluit] & *in Oratore.* [Ita iactantur fluctibus, vt nunquam alluantur.] Inſula verò quæ vndique alluitur flumine, circumlui dicitur. Vnde alluuionum & circumluuionum iura apud eundem Ciceronem, &c. *Connanus lib. 3. cap. 5. num. 1.* & vide infrà, Eluere, &c.

ALLVSIO ſolam verbi vocem, non etiam rei veritatem reſpicit *Alciat. l. taberna ff. de verb. ſignif.* Igitur probabilem potius, quàm neceſſariam probationem parturire poteſt: veluti poſſeſſio, à ſedibus, quaſi poſitio, *l. 1. ff. de acquir. poſſeſ.* bona ex eo, quòd beant, hoc eſt, proſunt, *l. bonorum adpellatio. ff. de verb. ſignif.* ſtipendium à ſtipe, *l. ager. ff. eod. tit.* Dimiſſoriæ literæ à dimittendo. *Ibidem.* Tugurium, à tegendo, quaſi tegularium, *l. tugur. ff. de verb. ſignif.* pignus à pugno, *l. pignus. ibidem.* Teſtamentum, quaſi teſtatio mentis. *Inſtit. de teſtam. in princip.* quædam item nomina habent variā alluſionem, vt de furto *in l. 1. ff. de furt.* Prat. Confundunt interpretes noſtri, & pro eodem ferè omnes ponunt Etymologiam & alluſionem: cùm tamen inter ſe longe lateque diſſent. Nam etymologiam latinè Cicero veriloquiū interpretatur, quam *in quæſt. Academ.* populariùs exponens, [Verborum etiam, inquit, explicatur probatur, id eſt, qua de cauſa quæque eſſent ita nominata, quam Etymologiam dicunt] à quo Bald. *in c. 1. §. ſi quis de manſo, col. fin. de controuerſ. inueſt. in feud.* non diſſentiens, Etymologiam tradit eſſe vocis reſolutionem in proprium ſignificatum rei, quæ demonſtratur. Alluſio verò ad ſubſtantiam rei nullo modo reſpicit, ſed ad vocis tantùm ſimilitudinem refertur. Quanquam ſi preſſiùs Latinæ linguæ proprietatem inſpectare velimus, neutrum ſignificet alluſio. Nam propriè & ſignificanter alludere dicimus, cùm vnum proloquimur, alio latenter ſententiam referentes, vt cùm Aeneæ ludos narrans Virgilius, luſit ad Auguſti victoriam, qua contra Antonium potitus erat, inquiens

Actiaque Iliacis celebramus littora ludis.

Quando autem ab alluſione argumentum ducere liceat, inextricabiliter ab interpretibus noſtris *in l. 1. ff. de acquir. poſſeſ. & al. ſæpè* diſputatum eſt, tandemque concluſum, argumentationem bonam eſſe, cùm ex ea frequenter vtantur Iuriſconſ. vt cum dixerūt, Mutuum appellari, quaſi de meo tuum. *l. 2. §. appellata. ff. de reb. cred. Io. Cor. Miſc. lib. 3. c. 22.*

ALLVVIO eſt incrementum latens, cùm quid paulatim, & vt Conſtantinus *lib.2. Epito.tit.1.* loquitur, κατὰ βραχὺ καὶ ἀνεπαισθήτως à flumine, fundo alieno adijcitur, vt intelligi non poſſit, quantum quoquo momento temporis adijcitur. *§.præterea. Inſtit.de rer.diuiſ.l.7.§.1.ff.de adquir.rer.domin.l.3. §.ſi aqua.ff.de aqua quotid.l.24.§.ſi quid poſt.de leg.1.* Itaq; ab inundatione, qua vno impetu ager occupatur, Alluuio diuerſam cauſam habet, *l.23.ff.quibus modis vſufr.amitt.* Eam ita deſcribit poeticè Lucan.

Illos terra fugit dominos, his rura colonis.
Accedunt donante Pado.

Porrò Alluuionem & Circumluuionem Cicero *1.de Orat.* ſeparat. De quo verbo nihil me aliud quicquam legere memini, præterquam apud Feſtum Pompeium, *libr.3.* qui circumluuionem ius eſſe prædiorum ſcribit. Briſſ.

ALLVVIO, inquit Iuſtinianus, eſt incrementum latēs, id eſt, ita lentè progrediens, vt non appareat. *§.præterea. de rer.diuiſ.* Sed videamus ne Iuſtiniani definitio, ſi ad exactū iudicium reuocetur, abſurda videri poſſit. non enim alluere, augere eſt, ſed attingere & aſpergere. Cicero *pro Sexto Roſcio.* [Ita iactantur fluctibus, vt nunquam alluantur.] Item *Verrina vii.* [Non alluuntur à mari mœnia extrema, ſed influit in vrbis ſinum portus] Alluuio ergo eſt adiunctio & appulſus fluminis, ripam contingentis. Alphenus *in l.Martius de acquir.rer.domin.* Alluuionem etiam vocat, receſſum ſubſidentis fluminis, quemadmodū & Pomponius. *l.ergo. §. Alluuio. de acquir.rer.domin.* quamuis in caſu paulò diuerſo. Schard. *ex Balduin.ad tit.de rer.diuiſ.* Hinc Alluuius ager, quem paulatim fluuius in agrum reddit: id eſt, qui ex alluuione factus eſt: *vt eſt in libro Variorum auctorum de limitibus.* Sed cum iſto appulſu & attritu affluentis aquæ, detractio illa conglutinatioque contingeret, ac proinde per alluuionem acquiſitio fieret, acquirendi modū, quod incrementum latens verè definitur, Iuriſconſulti alluuionem vocārunt: eique definitionem illam accommodārūt, rerum vim, non verborum proprietatem ſpectantes. Hotoman.

ALLVVIONE fit incerta poſſeſſio. Nam quod adiectum eſt, quandoque ad priorem dominum redit, *vt ſcribit l. Frontinus lib.d Limitib.agror.ex Impp.conſtitutione.*

ALLVVIONES ſunt vel fluminum, vel maris, vel pluuiæ, aut dimerſiones, aut tranſlationes locorum, Eluuiones, foſſæ, pluuia factæ. Vide, per Alluuionem. Spieg.

ALMA, Feſto *libr.1.* Sancta, ſiue pulchra, vel alens, ab alendo ſcilicet, pro pulchra aut clara & inclita accipi putem *in l.vnica, neget, ne milit. lib.12. C.* vt apud Vergilium *Seruius ſe.* Almus dies. *Eccl.8.* Spieg.

ALOGISTES. Vide elogij munus. Spieg.

ALTER, ad vtrumque ſexum refertur, *l.3. §.alterius. de neget.geſt.in princip.* Propriè tamen de duobus intelligitur. *l. qui duo.1. ff.de reb.dub.& ſimilibus locis.* Vnde adnotarunt latius ſumi, *in l.2.ff.de relig.& ſumpt.fun.l.ſi reum.de duob.reis.* Spieg.

ALTERA pars, pro contraria, *2.q.3. §.aptandum. l.2. C.de vſur.& fruct.l.2. C.qui pot.in pign.hab.*

ALTERA DIE, id eſt, poſtridiè, *l.7. §.1.ff.ſolut.matrim.* altera vel tertia die. *l.3. §.quod in. ff. quando appellan.* alterum diem, id eſt, biduum, *d.l.1. §. in propria.* ſeu ſecundum diem. *l.2. ff.eod.tit.* Briſſ.

ALTERNANS teſtis, qui ſubinde variat, & nunc vnum nunc aliud dicit: qui & vacillans, hoc eſt, parùm ſibi conſentiens dicitur. *Ex Bud.* Spieg.

ALTERNI dies, *in l.1. quando dies vſufruct. leg. ced. & l.5. de ſeruit.*

ALTERNIS diebus, apud Vlpianum *in l.1. de aqua quoti. & alijs in locis.* Eſt autem elegātius quàm alternatis. Sic monet Inſulan. Alternis vicibus quàm alternatis vicibus, citius dicendum. Alternis abſolutè, ac ſeorſum poſitum, eſt poëticum. Spieg.

ALTERNVM amicitiæ fœdus, eſt mutuum fœdus. itaque inter cætera ſignificata alternum accipi obſeruauit doctiſſ. Turneb. *lib.aduerſ.3. c.13.* ſic poëta dixit:

Hix bellem alternis congrediuntur habentes,

id eſt, ſecundus quiſque.

ALTERNIS annis duobus ſimul ſegetur, an ſingulis alternis annis, multum refert, indicante Papiniano *ad ſi.l. 6. ff. quib.mod. vſufr.amit.* Spieg.

ALTERNIS annis vel, frui. Vide Iulianum *l.quoties. ff. de vſufruct.* Spieg.

ALTERNIS diebus vſusfructus legatus, *l. vetus. ff.quando dies vſufruct.* Spieg.

ALTERIVS prouinciæ homo, aut potentior oppoſitus aduerſarius. *Adi.l.1.ff.de alte.ind.mut.cauſ.* Spieg.

ALTERNATIO propriè eſt per vices ſucceſſio, vt Feſtus ſcribit. Iuriſconſulti autem pro diſiunctione vſurpant: cùm dicitur Illud aut illud. *l.7. §.quod autem. ff. de ann. iur. l.2. §.2. ff. quod cert.loc. vbi Vlpianus loquitur de rerum alternatione, locorum alternationi mixta.* Vſurpatur etiam impropriè pro complexione, & ambarum rerum coniunctione. Vlpian. *l.9. ff.de ſeru.corrupt.* [Qui cum extraneo agit, ſiue receperit, ſiue corruperit, agere poteſt: qui cum ſocio, ſine alternatione.] Hoc eſt, extraneus vtroque caſu tenetur: ſocius, hoc vno duntaxat, ſi corrupit. Hot.

ALTERCATIO, iurgatio *Feſt.lib.1.* quæ non ſolùm inter veteres prudentes erat, cùm de re aliqua controuerterēt, *vt eſt in l.cùm quidam. C.de neceſſ. ſeruis.* ſed etiam inter cauſidicos, & aduocatos, *de quibus Quintil.lib.6. cap.5.* Prat.

ALTERCATIO igitur verbum iuris eſt, & ſignificat M.Fabio diſputationes, quæ in foro fiūt à cauſidicis. Prat.

ALTERVM tantùm, id eſt, tantundem ampliùs. Iulian. *l.13. ff.de liber.& poſthum.* [Ita enim ſecundùm voluntatem teſtantis filius altero tanto ampliùs habebit, quàm vxor, item vxor altero tanto ampliùs, quàm filia.] Paulus *l.9. §. 5. ff.de public.* [Quod illicitè publicè priuatimque exactum eſt, cum altero tanto paſſis iniuriam exoluitur.] *ſic in l.18. in fin. ff.de alimen.& cibar.& l.9. ff.de vſur.& l.27.de adult.* Plautus etiam Tribus tantis dixit, *in Trinummo:*

Frumenti quando sibi meſſis maxima eſt.
Trib.tantis illi minus reddit, quàm obſeuerit.

Cicero *in Orat.* [Pes qui adhibetur ad numeros partitur in tria: vt neceſſe ſit partem pedis aut æqualem eſſe parti, aut altero ſeſquimaiorem eſſe.] Erunt itaque verba Vlpi. *in l.pecuniæ* intelligenda, vt ſcilicet ſimplum alterum ſortis ſit, alterum acceſſionis, *vt Hotomanus interpretatur libr.1.cap.11. de vſuris.*

ALTIVS tollere. Totam materiam altius tollendi, ſeu extollendi, non bene declarant interpretes. Quare tenendæ ſunt regulæ, quas ea de re diligentiſſimus Oldendorp. noſter tradidit *Action.4. claſ.3.* Cæterùm de iure altius tollendi ſciendum id duplici ratione poſſe competere, iure naturali, & iure ſeruitutis: Iure naturali licet vnicuique ædificare, tollereque etiam in infinitum, *l.altius. C.de ſeruit. & aqu. l.cum. ff.de ſeru.vrban.præd.* modo tamen forma & ſtatus antiquorum ædificiorum cuſtodiatur. *l.qui luminibus. ff. de ſeru.vrban.præd.* & legitimum ſpatium à vicina inſula intermittatur. *l.fin. ff.finium reg. l.Impp. ff.de ſeru.vrban.* Iſto modo actio de iure altius tollendi non erit Confeſſoria, ſed Negatoria. Sed interdum licet altius tollere iure ſeruitutis, id tunc euenit, cum certa forma ædificiorum præſtituta, ſupra quam altius tollere non licet. Si iam vicinus mihi conceſſerit ius altius tollendi, ſeruitus erit: nam vicinus cogitur pati. Et iſto caſu actio erit confeſſoria, per quam mihi ſeruitutem deberi intendo, & altius tollere potero, ſupra veterem formā, & non habita ratione definiti à lege ſpatij: non quidem iure libertatis, ſed impoſitæ ſeruitutis. *l.1. ff.de ſeru.vrban.præd.l.qui luminib. ff.eod.de hac latius Coraſ. l.3. Miſcel.cap.24. & l.1. ff.de ſeru. Connanus lib.4. cap.10. num.10.* Cæterùm altius non tollere, & proſpectui non officere differunt. *l.ædificia. ff.de ſeruit.vrban. & l.altius. C. de ſeru. Coraſius ad Rub. de ſeruit. num.27. in verb. ne luminibus officiatur.*

ALVEVS, fluminis eſt vallis, ſiue foſſa, ſeu conceptaculum, & locus per quem fluuius labitur dum intra ripas notas currit. Nam cum euagatur, alueum tranſcendit. *ff.de acquir.rer.domin. l.adeò.* [Quod ſi in toto, ait, alueo naturali flumen alias fluere cœpit, prior quidē alueus eorum eſt qui prope ripam prædia poſſident.] Aliàs alueus eſt apum receptaculum; *vt in eod. tit.. l.naturalem.* [Antea quàm apes, inquit, in alueo à nobis concludantur.] Nebriſſen. Eſt & alueus tabula in qua teſſeris, ſiue taxillis luditur, vt apud Plin. M. Meſſalla inquit, [prid. Kal. Octobris diem natalis ſui egit, tranſtulit alueum cum teſſeris luſorium] quo ſenſu Alueolum pro tabula luſoria dixit Feſtus *libr.1.*

Prate-

Prateius. Vſurpatur etiam pro nauigio rudi & quocunque modo confecto, vt apud Liuium *lib.1.* vt docet Gyraldus de nauigijs: quorum ſententia cõfirmatur autoritate Propertij dicentis:

Aut quidnam fracta gaudes Neptune carina:
Portabat ſanctos aluens iſte viros.

Alueoli apud Iuuenali ſunt lãces & paropſides cum inquit:
Cuius & alueolos, & lanam pignoris Atreus.
de quo Turneb. lib. aduerſ.24. cap.4.

ALVMNVS, & alumna, dicuntur, qui, quæve ab aliquo alitur, *l.codicillis. §.qui Semproniam ff. de vſu & vſufruct.leg. §. eadem leg. Inſtit. quibus ex cauſ.manu. non licet in l.1. C. quæ res pign. obl.* vbi Accurſio non conſtat ſatis, quo ſenſu accipi illic debeat, an de eo, qui alitus eſt, aut de eo qui alit (quo etiam ſignificatu accipi putat Nonius, à L. Valla. repræhenſus) aut de filio concubinæ. Equidem putem alumnos eo ſenſu ſumi in d.l.1. quo in d. §. qui Semproniam. Neminem tamen adhuc legi, qui ſignificatum proprium alumni in ſpecie d. l.1. & d.§. qui Semproniam. aperiat. Nam cum alumni ſpecialiter pignori dari poſſint. *argumentum à contrario ſenſu in iure fortiſſimo d.l.1. C. quæ res pign.oblig.* ius igitur in eos habebatur. ſeruorum igitur genus quoddam erat: ſed adfirmare non auſim. Sanè per tranſlationem eos accipimus, quos victu, diſciplina, aut moribus alimus. Exempla lectoribus ſæpius ſiunt obuia, quàm quod referri debeant. Prat. Qui tamen alumni appellatione accipiendi ſint, ſatis videtur declarare Martianus *in l. Alumnos. ff. de manu. vindicat.* [Alumnos (inquiens) magis mulieribus conueniens eſt manumittere, ſed & iure receptum eſt, ſatiſque eſt permitti eum manumitti, in quo manumittendo propenſiorem animum fecerunt.] Ex quo loco verba hæc appoſitè declarantur: vſque adeò autem antiquitas alumnis tribuit, vt alumnos pro filijs vſurparet. *vt Nonius Marcellus declarat, & lib.6. Aeneidos, quod & indicat. l. ſi quis alumnum. C. de inceſt. nupt. ibi, loco filiæ.*

ALYTARCHES, vt in etymologico exponitur, dicebatur ὁ τῆς ἱερᾶς ἀγωνιστικῆς ἀγῶνι ... ἄρχων, ... Quod ego ex Luciano comprobare poſſum. qui in dialogo ... ita ſcribit: ... Alytarcharum autem fit mentio *in l. vlt. de expenſ. ludor. in C. Th. l.12. de iure fiſci. eod. l.2. de cupr. libr.10. C.* Vnde Alytarchia ad editionem ludorum pertinẽs munus in Syria prima ponitur *in l.1. C. de offic. comm. orient.* belle & feliciter Iacob. Cuiacius emendauit, *libr. obſeruat.2. cap.13.* vbi ex Phauorino oſtẽdit, Alytarcham ſacerdotem in Syria fuiſſe ſic dictum quod ludis qui fiunt in honorem deorum τοῖς ἀλυτάρχαις, id eſt, maſtigophoris præſit. Fuit autem olim Alytarchæ permiſſum, ex luco Daphnenſi, qui eſt in ſuburbijs Antiochenæ vrbis, cupreſſis denſiſſimus, vnam cupreſſum excindere, plures plantare, *l. & more. C. Th. de iure fiſci.* quod nominatim abrogatur *in l.1. C. de cupreſſu Cuiac. d.loco.*

AM.

AM, Feſto *libr.1.* loquelaris propoſitio ſignificat circũ. Hinc ambactus, vt ait lingua Gallica dicitur actus, & ambactus ſeruus mercenarius vt circũactus dicitur. Hanc vocem vſurpauit Cæſar *comm.6.* [ita plurimos circum ſe ambactos clienteſque habet.] Ambacti autem erant apud Gallos, qui ſe nobilibus in ſeruitutem dicarẽt, quod circum illos acti eſſent. In lexico Græco Ambactus ſic interpretatur δοῦλος μισθωτός ... Turnebus *lib. aduerſ. 14. cap.12.* & *Connan. lib.2. cap.9. num.6.*

AMANDARE, Ciceroni, eſt id, quod generaliter dicitur Reparare aut ſummouere.

AMATA, dicitur omnis virgo, quę à Pontifice Maximo capitur, vt Veſtalis fiat, quoniam quæ primùm capta eſt, hoc nomine fuiſſe refert A. Gellius *lib.1. cap.12.* Prat.

AMATORIVM poculum *in l.35. §.qui abortionis. ff. de pæn. l.3. §.1. ff. ad l.Corn. de ſicar. & apud Paul. lib.5. ſentent. tit.23.* Tranquillus amatorium medicamentum appellat *in Calig. cap.1.* Amatorium, nullo alio adiuncto vocant Quintilia. *libr.7. inſtitutio. cap.1. & cap.8. & declamatione 385.* & Plin. *lib.15. cap. vlt. & lib.27. c.8.* Plutarc. *in ſalubr. præcep.* φίλτρα καὶ γοητείας vocat. vt & Conſtantinus *lib. vlt. Epit.* vbi ita explicat: φίλτρα δέ ἐστι τὰ θέλγοντα ... Horatius *in epodis*, modò amoris poculum, modò deſiderij vocat. Cui contraria odij potio fingitur à Quintil. *declamat.14.*

AMATOR qui meretricibus ſeſe deuouit, venereoſque amplexus amat, qui adulterijs, ſtupriſque gaudet. *ſic accipitur in l.1. §.is quoque. ff. de ſeru.corru.* Hinc Cicero *lib.3. Tuſcul.* [Aliud eſt, inquit, amatorem eſſe, aliud amatorem.]

AMBAGE: hunc ablatiuum Plinius, abſque tamen veterum exemplo, pro multiplici errore & ambiguitate vſurpat. Nam apud veteres has duas voces tantùm legi, Ambages & ambagibus, ſunt qui annotauerunt. Extat vocula apud Iuſtin. *in l.fin. §.tales itaque. C. de furt.* tum alijs locis ab Alberic. indicatis. Spieg.

AMBASIATORES, pro Legatis vulgò dicuntur, & barbarè Bal. exiſtimat hos ſuam priuatam vtilitatem procurare poſſe in legatione: quem vide *in l. ſi cui. verſic. planè. l. non ver. ff. ex quib.cauſ. maior. 25. ann.* Spieg.

AMBIGERE, inter alia & controuertere eſt. Terent. *Heaut.* [Vicini noſtri hic ambigunt de finibus.] Cicero *in Verrin.4.* [Illius hæreditatis de qua ambigebatur.] Spieg. Porrò verbum ambigo à circumagendo dictum videtur. Id enim ſyllaba Am, apud veteres ſignificabat. Vt apud Catonem (vt ferunt) Am terminum. Vnde amplector, & ambio. Id enim verius puto, quàm vt ab eo deductum credas, quod ambas in partes agatur. Vnde & rectè ac diſtinctè loquentibus, is dubitat, qui neſcit & animo hæret incertus, quid dicat, ſentiat, aut faciat. Ambigit autem, qui dubium vult videri, & controuerſiam facit. Vnde Terent. in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ. [Simus & Crito vicini noſtri hic ambigunt de finibus, me cœpêre arbitrum] T. Liuius *lib.40.* [Neque nunc ſperare regnum, nec ambigere vnquam de eo forſitan debeo, quia minor ſum, quia me maiori cedere vis.] Denique, is dubitat, qui propè deſperat: is ambigit, qui bona cum ſpe contendit. Certum eſt, tamen hanc differentiam ſæpè confundi. *Curt. lib.3. coniectaneorum, cap.22.*

AMBIGVITAS modis fit quinque. Primò per diſcretum & indiſcretum. vt, Meretrices ſi ancillas habuerint, publicæ ſunt. Meretrices habent ancillas. Quæſtio eſt, quæ debeant publicari meretrices, an ancillæ earum, an vtræque? Secundò per homonymiã. vt, Legauit teſtamento diſcum ſuo amico, hæres offert vas vitreum, ille petit argenteum. Tertiò, per diſtinctionem. vt, Quidam duos amicos habebat, alterum nomine Mileſium, alterum Leſium: teſtamẽto ita cauit, Amicus meus hæres eſto Mileſi. Contendunt de hæreditate Leſius, & Mileſius. Quartò per abundantiam. vt, Meretrix aurata veſte ne vtatur: ſi vſa fuerit, publicetur. Meretrix aurea veſte vſa eſt. Quæſtio eſt, quæ debeat publicari: ipſa, an veſtis eius? Tolle, ne vtatur, legemque ita pone: Meretrix aurata veſte ſi vſa fuerit, publicetur. incipiet publicatio ad meretrices pertinere. Quintò, per deficientiam. vt teſtamento ita cauit, Ab hærede meo dari volo amico meo decem vaſa argentea quæ elegerit. quæſtio eſt, quis debet eligere? *ex Fortunatiano.* Spieg.

AMBIGVITAS imperſonalis verbi, in ſtipulatione propter præcedentem interrogationem declaratur: vt promittendi reus videatur περὶ ἐρωτήματος id eſt, ad rogatum reſpondiſſe. vnde Alciato valet hæc ſtipulatio, Promittis mihi centum? Promittuntur: tametſi frequentius traditum eſt, non valere. *Lege cap.18. ſecundi. Parerg. Alc.* Spieg.

AMBIGVITAS nominis, eſt, quæ minus doctè æquiuocatio dicitur.

AMBIGVITATIBVS ridiculoſis. *l. vlt. in fin. C. de leg.*

AMBIGVITATES, & ambages, *habetur in l. fin. C. de furt. l. ita pudor. ff. de adult. l. nemo Iudæorum. ff. de ind. l. in diem. ff. de minat.* Alber.

AMBIGVVM duas res ſignificare, Quintilianus *de amphibologia* ſcribit: & ideo Paul. *in l.3. de reb. dubijs* ait: in ambiguo ſermone non vtrunque dicimus, ſed id duntaxat quod volumus. Vnde colligitur, qui ambiguum loquitur, vnum dicere, & id ſolum quod ſentit: quamuis ambiguum plura ſignificet. Vnde regula eſt: Quòd in ambiguis, eius qui ſcripſit, ſententiam ſpectemus. At Fortunatianus, inter ambiguũ & obſcurum illud intereſſe docet:

quod in ambiguo plura ſe oſtendunt, quorum quid potius accipiendum ſit, ignoratur: in obſcuro autem aut nihil, aut parum, quid attendatur, apparet. Sed vbi parum eſt quod apparet, obſcurum eſt ambiguo ſimile, veluti ſi quis excipiatur aliquo triuio, vbi denſitate nebulæ, nihil viarum quod eſt, eluceſcat. Ergo à pergendo, prius obſcuritate tenetur. At vbi aliquantulum rareſcere nebulæ cœperint, videtur aliquid, quod vtrum via ſit, incertum eſt: & hoc eſt obſcurum, ambiguo ſimile. Diluceſcente autem cœlo quantum ſatis eſt, iam omnium viarum deductio clara eſt: ſed qua ſit pergendum non obſcuritate, ſed ambiguitate dubitatur. *Quære, Obſcurum.* Spieg. *Vide etiam Gelliū lib. 11. cap. 12. Alciatum in l. nepos Proculo. ff. de verb. ſignif. Petrum Matheſium ad l. veterib. §. veteribus placet. ff. de pact.*

AMBIGVVM, ſiue obſcurū, quibus modis perſpicuum fiat, ex Rhetor. Cic. docet Salom. *in l. omnes populi. ff. de Iuſtit. & iur.* Spieg.

AMBIGVVM & dubium differunt. Nam ille dicitur in dubio eſſe, qui neſcit & animo hæret, incertus quid dicat, ſentiat, aut faciat. *gloſ. in l. de ſtatu ſuo dubitantes. ff. de teſt. & in rubr. de iur. & fact. ignor.* Ambiguum autem eſt, vbi opinionum eſt conflictus, & iura videntur varia. *cap. 1. de iudic.* Sed hæc differentia ſæpius confunditur. Et de triplici ambiguitate, ſcilicet, iuris, facti, & perſonæ, *nota. 33. diſtinct. c. fin. ſecundum Iohan. Andr. in proœm. Clement. ſuper verbo, Ambiguitatis.* Adde, quid dicatur ambiguum, per Bartol. *in l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verbor. oblig. & in l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iudic. & per Bart. poſt gloſſ. in l. ſi quidem. C. de except. & adde l. an inutilis. ff. de accept. l. 1. ff. nil nouand. app. pend. c. 1. de iud. lib. 6. Ioan. Andr. Arch. & Card. per c. inter alia. de ſent. excomm.* Nebriſſ. Old. Rebuff. Alber.

AMBIGVA intentione, vel oratione, ſi quis vſus ſit, id quod vtilius ei eſt, accipiendū eſt, *Vlpian. ait. l. ſi quis intentione. ff. de iudic.* Spieg.

AMBIGVA res quæ ſit, notatur extra. *c. petitio. de procur.* Alber.

AMBIGVO in ſermone non vtrinque dicimus, ſed id duntaxat quod volumus. *l. 3. ff. de reb. dub. l. in ambiguis, de reg. iur. l. in ambigua. & l. non ambigitur. ff. de legib.* Alb. Prat.

AMBIGVA oratio ita accipi debet, quo res, de qua agitur, magis valeat, quàm pereat. *l. quoties. 2. ff. de reb. dub.*

AMBIGVVM dicitur Feſto. *lib. 1.* quod in ambas agi partes poteſt.

AMBITIO eſt ipſa ambientis actio *Feſto lib. 1.* Eſt autem ambire, vt notam ſignificationem prætervolitem, honores, & magiſtratum quærere: qui enim eos Romæ quærebant, populum ambire, id eſt, circumire ſolebant candidati, *vt Varro lib. 4. de ling. Latin. ſcribit.* Porrò *l. ordo. C. de execut. rei iudic.* accipitur pro fauore, & gratia,

AMBITIO in magiſtratu, eſt vitioſa emerendi fauoris aut vanæ laudis cupiditas ſine largitione pecuniaria. Odium eſt inſolens nocendi affectus. Sordes eſt auaritia & aucupatio pecuniarum peſſima. Hæc tria politicam adminiſtrationem corrumpunt. *Nouel. vt præſid. abſq; vlla datio. Conſt. S.* Oldend.

AMBITIOSA decreta, Iuriſconſultis per gratiam fauoremque expreſſa, & elicita & conceſſa. *Vlp. l. ambitioſa. 4. de decr. ab ord. facien.* Prat.

AMBITIOSA diligentia, pro nimis anxia, & inuſitata & in nullo remiſſa. *Vlp. l. ſi bene collocata. ff. de vſuris.*

AMBITIOSAE amicitiæ, quæ plurimum oſtētationis, nihil aut parum rei habent, cuiuſmodi nunc ſunt inter aulicos, qui, vt quidam incorruptæ famæ veriſſimè dixit, multis, ſed fucatis verbis & magnificis promiſſis amici videri incipiunt, cùm reuera alter alteri inuideat: imò alter alterum, ſi detur occaſio, plerunque decipiat. Obſeruauit & St. Rob. Sed profectò grauius eſt, atq; reipub. exitialius, quod *in l. 2. ff. de legat.* Budæus annotauit, quum ait: Quotus enim quiſque eſt qui modò in aula interiore alicuius ſit nominis, aut etiam ex eorum gente, qui in aula præpotentes ſunt, qui non ſe dignum cenſeat, quem propter leges & conſtitutiones, quantumuis graui ſanctione munitæ, violari debeant? Spieg.

AMBITVS. Ambitus in iure eſt crimen adfectati honoris. Quo modo accipitur. ff. & C. Sæpius enim qui vera virtutis via ad honorem aſpirare non poſſunt, ambitione contēdūt, quæ multos mortales falſos fieri coegit. Quam ob cauſam, & quia ambitione peccat, qui præter modum cupit honores, meritò latæ ſunt leges ad ambitum puniendum: qualis eſt lex Iulia de ambitu à Iulio Cæſare lata, & lex Calphurnia, à C. Calphurnio Piſone ſuo conſulatu lata. quibus præter alias pœnas pecuniaria etiam pœna adiecta eſt. Vnde qui in municipio cōtra hanc legem, magiſtratum, aut ſacerdotium petebat, cum infamia in centū aureis per S.C. puniebatur. Et per legem Iuliam iudicariam, aureos centum reus, vel accuſator domum iudicis ingreſſus fiſco inferre iubebatur, quia & in legē ambitus committebat. Non immeritò pœnam in municipio duntaxat ambiētis retulit, quoniam poſt aduentū principum (vt Modeſtinus ait) hæc lex in verbo ceſſauit, quia ad curā principis, non populi fauorem, tunc magiſtratuum creatio pertinuit. Antea autem à pòpulo ſolenni more magiſtratus petebantur, & tribuum ſuffragijs mādabantur. Sed quòd Accurſius ſcrupulum inijcit, quaſi lex ambitus vetuerit honores & magiſtratus peti, falſum id eſſe dignoſci poteſt. Cùm legem ambitus eos tantùm tenuiſſe conſtet, qui per pecuniam, aut malis artibus inuadere magiſtratus, & ad populi Romani honores obrepere conati eſſent, vt docet Alexander ab Alexandro, apparetque ex lib. Q. Ciceronis ad M. fratrem, qui inſcribitur de petitione cōſulatus. Prehenſationes verò & blandam petitionum rationem minimè vnquam lex illa ſuſtulit. Hodie etiam hoc ſenſu accipi debet caput 1. ad leg. Iul. de ambitu. cum ait, contra hanc legem, &c. Nam in municipijs & ciuitatibus cæteris, excepta vrbe Roma, ſententia eius legis etiam nunc viget, & vtilis interpretatio eſſe poteſt, quod & doctè annotauit Antonius Vacca. Certè Theodoſius Imperator (vt annotat Riuallius) viros non ambitione, vel precio, ſed probatæ vitæ, & diſciplinarum teſtimonio ad honoris inſignia debere promoueri dicebat. Diuus Ludouicus XLIII. rex, ne minimum quidem ſacerdotium & præbendam ædiculæ dabat, niſi lectiſſ. viris, & probatæ vitæ, & doctrinæ ſingularis. Quid (quæſo) facturus erat, ſi donaret epiſcopatus? honorum dignitates illi non erāt venales. Quinimò magiſtratuum ambitum, & ſordes coercuit, neq; auſus fuiſſet quis in toto iuriſdictionis tractu aut fundos emere, aut ſacerdotia liberis accipere. Nunc verò cum veniant magiſtratus, & officia, & hæc aut meretricum precibus, aut nummo, indoctiſſimo cuique, & virtute carenti conferantur, tribuanturque (vt ait idem Riuallius) non cōſiderant Principes dictum Alexandri Imperatoris, qui ideo ſe nolle dignitates, & magiſtratus vendere prædicabat, quia qui emunt, vt vendant neceſſe eſt, & vt pecunias in emptione honoris expoſitas recuperent, ſubditos torquere, & vexare hi ementes magiſtratus coguntur. Anchor.

AMBITVS honoris dici cæptus eſt, inquit Feſtus, à circumeundo, ſupplicandoque. Eſt igitur ambire ſupplicare. Ambibant autem Romani aut captantes populi ſuffragia, aut iudicum implorantes miſericordiam: Indeque tam hi qui fauorem & gratiam iudicum, quàm illi qui magiſtratum captabant, appellari ſolent ambitioſi. *Renard. lib. 5. Varr. cap. 6.*

AMBITVS, ab ambitione diſtat, quòd ambitus in actu eſt, ambitio verò in animo. Ambitione peccat, qui præter modum cupit honores, & dicitur Ambitioſus. Ambitum verò committit, qui largitionibus magiſtratum conſequitur. Modeſtin. *ad l. Iul. de Amb.* [Hæc, inquit, lex in vrbe hodie ceſſat: quia ad curiam principis magiſtratuum creatio pertinet, non ad populi fauorem, qui ſcilicet declaratur per ſuffragia.] Nebr.

AMBITVS, iter quod circumeundo teritur. nam Ambitus, circuitus. ab eo duodecim tabularum interpretes ambitum parietis circuitum eſſe deſcribunt. Hæc Varro. Feſtus autem ſic: Ambitus propriè dicitur circuitus ædificiorum, patens in latitudinem pedes duos & ſemiſſem: in longitudinem idem quod ædificium. Cicero *in Topicis.* [P. Scæuola id ſolum eſſe Ambitus ædium dixit, quoad parietis communis tegēdi cauſa tectum proijceretur: ex quo in eius ædes qui protexiſſet, aqua deflueret.] Sic enim eum emendandum locum, docuimus *lib. Obſeruat. 1. cap. 26.* Hoto.

AMBOS feciſſe dicimus, ſi duo coniunctim aliquid fecerint

cerint

cerint. vt, ambo ſibi ſepulchrum conſtituerunt: hoc eſt, vnum ſepulchrum commune. *vide infrà. Vterque.* Spieg.

AMBRICES, regulæ, ſiue (vt quidam legunt) tegulæ ſunt, quæ tranſuerſæ, aſſeribus, & tegulis interponuntur. Cæterùm doctiſſ. Turnebus *libro 14. aduerſ. cap.12.* regulas, legendum cenſet, non tegulas, idque Francorum lingua comprobat, quæ articulo addito tabellas, quibus lacunaria texuntur, aut ædes obducuntur, lambrices vocat, quod cum ſit, lambricari pro ambricari dicit.

AMBVLACRA, Feſto ſunt ambulationes. Prat.

AMBVLARE dicitur is, qui ſpatia facit, & in ſua veſtigia reflectit. It porrò, qui & vlteriùs pergit. Quo fit vt in definitione itineris hæc ſeparentur. *l.1. ff. de ſeruit. ruſtic. prædio.* Ambulo autem verbum, vt ambigo, de quo ſuprà: videtur & ipſum ab eo, quod eſt Am dictum. Quod autem additur, verius eſt productionem eſſe. Tametſi, vt iúctum ſit verbum, ac ſit in eo & Am, & aliud quoddam inuſitatum verbum, vel priſcum: non modicè facit Exulo. ex ſimili, vt apparet, verbo conflatum. Id tamen aliqui, tanquam ab extra & ſolum, dictum videri volunt. Nam exulem eſſe, qui extra ſolum eiectus ac fugatus ſit: argumentoque vtuntur, quod eadem propè ſignificatione dicatur & Extorris. Id valet, quaſi extra terram miſſus. Vtcunq; id habet, nec enim admodum refert, id animaduertendum eſt, frequenter hoc verbum à Iuriſconſultis ad ipſas res ἰσχηματισμένως transferri. *Curtius lib.3. coniectan al. cap. 28.* Transfertur enim ad ea, quæ in iure conſiſtuut. Nam ambulat bonorum poſſeſſio apud Vlpia. *l.2. §.fin. ff. de bon. poſſeſſ. ſecundum tab.* id eſt, comes eſt. & ambulare dicuntur actiones apud Paulum. *l. tutelas. ff. de capite minut.* & poſſeſſio ambulare dicitur apud Vlpianum. *l. ſed ſi. 28. §.pe. inde. ff. de hered. pet.* id eſt, tranſire in aliquos. Prat.

AMBVLARE quoque dicitur ſtipulatio eidem, *l. ſed & ſi. §. ſi operas. ff. de vſufruct.* & ambulat emptio, id eſt tranſit. *l. ſed vbi. 15. ff. de minor.*

AMBVLARE igitur à corporis progreſſu, ad animum porrigitur, accipiturque pro nô in vno ſtatu permanere, & mutari. Vnde dici ſolet ambulatoria volútas, quæ ſubinde in varias progreditur ſententias, & mutatur vſque ad mortem. *l.4. ff. de adim. legat.*

AMBVLATORIA actio, hoc eſt, variabilis à perſona in perſonam. *Iuſtiniano l. fin. in princ.*

AMBVLATORIA poteſtas. Erit ergo poteſtas legis ambulatoria, hoc eſt, mutabilis ad permittendam alienationem. *Paul. l. erit ergo. ff. de fund. dotal.* & ambulatoria condicio, *in l. ſeruus. 34. ff. de ſtatulib.* Prat.

AMBVLATORIA res Iuriſconſultis dicitur ea, quæ non ſubſiſtit in vno aliquo, ſed longius profertur. *Vt annotauit Balduin. in comment. ſuper tit. de conſt.*

AMBVSTVS, Feſto *lib.1.* id eſt, circumuſtus.

AMENTES inſignitæ proceritatis homines cenſeri, adeo vulgatum eſt, vt Eraſmus in diuerbiû abijſſe referat, Amens qui longus. Philonides certè Melitenſis prægrádi corpore inſulſus & indoctus eſt habitus. *Corr. lib.3. Miſc. c.18.*

AMETHYSTI *in l.21. ff. de auro, arg.* Gemmæ ſunt purpureæ permixto violaceo colore, leniter quaſdam flammulas fundentes. Cauſa autem nominis huius eſt, quòd ſit in purpura illius quiddam non ex toto igneum, ſed vini colorem habens. *vt Plin. lib.37. cap.9. & Iſidor. lib.16. Etymol. cap. 9. ſcribunt* Briſſ.

AMPHITAPA apud Vlpian. *l. veſtis. 33. §. veſtimenta. ff. de aur. arg. leg.* veſtes ſunt villoſæ vtrinque habentes villos, vt ait Nonius *in. de genere veſtimen.* quod & Baifius probat *in lib. de re veſt. cap.14.* atque, id genus veſtis vtrinque villoſum. Iſidorus tapeta ex vtraque parte villoſa interpretatur *lib.19. cap.26.* idē, etiam ſentit I. Pollux *lib.10. cap.9. Onomaſti.* qui ea ἀμφιτάπητας & ἀμφιτάπητα vocat. Briſſ. *Vide infrà in eod. hoc verbo.*

AMPHRACTVM, auctore Varrone *lib.6. ling. Latin.* ab origine flexum duplici dictum ab ambitu & frangendo ab eo leges in directo pedum octo eſſe, in anfracto ſedecim, id eſt, in flexu. Quod ait leges XII. tab. intelligit legem eam, quam refert & explicat Gaius, *l. via. ff. de ſeruit. ruſt. præd. l.6. quemad. ſer. amit.* eadem declaraui, *lib.4. vet. Iuriſp. ad 12. tab. c.12.* Celſus Gaij ſententiam probat. *l. non ſatis. in fin. ff. quemad. ſeru. amit.* Prat. *Raeuard. ad l.12. tab. cap.14.* Briſſ.

AMICA, concubina, pellex idem ſignificant Maſſurio apud Paulum. *l.144. ff. de verb. ſignif.* ſignificant autem eam, quæ cum vxor non ſit, cum aliquo viuit. Hác Græci ἑταίραν adpellant. Prat.

AMICOS, inquit Paulus, *l. late. §. amicos. ff. de verb. ſignific.* accipere debemus, non leui amicitia coniunctos, ſed quibus fuerint iura cum patrefamiliás honeſtis familiaritatis quæſita rationibus. quo ſenſu accipi putem. in l.3. in princ. ff. de teſtib. & l. ſciendum. ff. de legatio. generalius accipi videtur in Diocletiani, & Maximiani côſtitutione. *l. tutori. C. de neg. geſt.* Prat.

AMICVM ferentarium Varro interpretatur, qui inanis, & ſine fructu ſit. Plautus tamen eum dixiſſe videtur, qui auxilio & ſubſidio futurus ſit, *vt annotauit Turneb. libr.23. aduerſ. cap.16.* Hoc etiam obiter notandum, Iuriſconſultos ab Imperatore vocari amicos, quomodo & rex noſter omnes ſuos conſiliarios appellat fideles, & amicos. *Coman. lib.1. cap.16. num.7.*

AMINEVM vinum, idem quod Falernum. nam Aminei fuerant, vbi nunc Falernum eſt: *inquit Macrob. lib. Satur.3. cap. vlt.* Eius mentio fit *in l. vlt. §.1. ff. de rei vind. & ol.* [Vinum Amphorarium, Amineum, Grçcum, & dulcia omnia.] Vbi tamen Alciatus ἄμεινον reponit: à quo vehementer diſſentio. nam quod de Comēſis ſui obſeruatione nobis narrat, ei loco non conuenit: ſed hæc potius, genus poſt aliquot ſpecies enumeratas ſubiectum, ad eam ſpeciem reſtringitur, cuius illa ſunt indiuidua. nam OMNIA DVLCIA genus eſt. cuius duæ ſunt ſpecies, cibi videlicet, & potionis. huius aût erant illa indiuidua, vinum Amphorarium, Amineum, Græcum. quare generis nomen ad eam contrahitur ſpeciem, cuius illa ſunt indiuidua. AMINEVM aût ſine diphthongo legēdum eſſe, ex Auſonij verſu Beroald. *in Columellam* demonſtrat, ſolus qui Chium miſcet & Amineum. Beroald. inquam, hoc docuit. tum etiam Alciatus, quem ſanè non hoc tantum loco deprehendi ſuos hortulos ex illius fontibus irrigaſſe. Seruius autem in illud *Georgic.2.*

Sunt & Amineæ vites firmiſſima vina.

Amineum vinum dictû eſt, quaſi ſine minio, nam albû eſt. Hot. Plin. *lib.34.* principatus, inquit, datur Amineis propter firmitatem ſenio quoque proficientem. Idem quoque Falernum, & Cæcubum dicitur. Macrob. *in 3. Saturn. de generib. vuarum.* Aminæa, inquit, à regione dicta: Quod verò Aminæum, Cçcubum & Falernum ſynonyma ſint, teſtatur Galenus *in 6. Decameridon.* in muſto, inquit, vuarum auſterarum, quas vocant Aminæas, eaſdem & Falernas. Idem *in lib. de vini.* Aminçum, quod antiqui Romani nominant Cæcubum. Idem *in lib. de Euchymia.* Album, inquit, quale eſt Aminæum, nominant id antiqui Latini Cæcubum. Procul. *lib.33. tit. de vino & tritico legato. l. qui,* Aminæum, inquit, Græcum & dulcia omnia. Nebriſſ.

AMISISSE rem videtur, qui aduerſus nullû eius perſequendæ actionem habet. *l.14. in fin. ff. de verb. ſignif.* Amittere rem non videntur, quibus ea propria non fuit. *l.83. ff. de diuerſ. reg.* Non eo tamen minus periculo eorum amitti poteſt. in damnis autem ex l. Aquilia æſtimandis amiſiſſe dicimur, quod aut côſequi potuimus aut erogare cogimur. *l.33. ff. ad l. Aquiliam.* In edicto verò vi bonorum raptorum, Amiſſa dicuntur & ea, quæ corrupta alicui relinquuntur, ſciſſa fortè vel fracta. *l.4. §. loquitur. §. amiſſa. ff. vi bonor. raptor.* Alibi traditur amiſſum nô intelligi, quod alteri ablatum non ſit. *l.20. ff. ex quib. cauſ. maior.* Briſſ.

AMISSIO, quia in ſeſe eſt priuatio, non admittit probationem, niſi per quod contigerit aliquod factum, oſtendatur. *Vide D.O. dom. actio. S. C. ff.1.* Spieg.

AMISSIONE ciuitatis, fit capitis diminutio: vt in aquæ & ignis interdictione. *Pau. in l. amiſſ. 5. ue. de capite minutis. ff.* Prat.

AMISSVM non intelligitur, quod ablatum alteri non eſt, ait Papin. *l. nec vtilem. ff. ex quib. cauſ. maior.* Spieg.

AMITA patris ſoror appellatur. Caius *lib.2. Inſtit. tit.8.* Amita magna eſt aui paterni ſoror, *l.1. §.4. & l. vlt. §.4. ff. de grad. & adfin. l.17. §. vlt. ff. de ritu nupt.* Et Paul. *lib.4. Sentent. tit.11.* Amita maior eſt proaui ſoror, patris vel matris Amita magna: & vt Feſtus *lib.11.* ſcribit, aui & auiæ amita, quæ & proamita appellatur. *l.1. §. vlt. & l. vlt. §.7. ff. de gradib. & adfin.*

Amita maxima abaui ſoror, patris vel matris amita maior *d.l.vlt.§.6.* quæ abamita dicitur *in l.3. & in l.vlt.§.7. eodem tit.* Ataui verò ſoror proprio nomine caret. *d.§.7.* Amitini, Amitinæ, qui quæúe ex fratre & ſorore propagantur. *l.1. §.4.& l.vlt.§.eodem gradu. ff.de gradib. & adfinib.l.5. C.commun.de ſucceſſionib.* &, vt Nonius Marcell. definit, fratrum maris & fœminæ filij, vel vt Paul. *lib.4.ſent.tit.11.* Amitæ filius, filia.

Amitroi dicuntur innuptæ & connubij expertes, *vt teſtatur Tyraqu.comment.in 3.leg.connub.gloſſ.1.part.3.*

Amitto, generaliter ſignificat, iacturam quamlibet facio, perdo aliquid, vnde poſſeſſionem amittere dicimus, & res quomodolibet corruptas. *Vlp.in l.4. §.loquitur. ff.vi bonor.rapt.* Oldend.

Ammiraldus, pro littorum curatore, ſiue maris præfecto, neſcio cuius linguæ verbum eſt, inquit Eraſm. Quod genus ſunt & illa, mariſchalcus, Seneſchalcus, Baro, quæ videntur vnà cum Barbarico imperio inuaſiſſe. Quibus quidem vocabulis aut vtendum cenſet, aut vetus aliquod vocabulum ſubijciendum, quod nouo reſpondeat. Id vt commodius fieri poſſit, ipſe indicat *in lib.de conſcribēd. epiſt.* Spieg.

Amnestia, obliuio iniuriarum eſt, quaſi lex obliuionis: vbi cauetur, ne de iniurijs, damniſq; vltro citroq; illatis, ius ciuiliter, vel criminaliter reddatur, ab Athenienſib. inducta. *Alc.in l.qui in poteſtate. C.de in int voc.* Spieg.

Amomum *in l.vlt.§.ſpecies. ff. de public.* Genus eſt fruticis adorati in Syria & Arabia naſcentis, flore albo, veluti violæ, folijs ſimilibus Brioniæ. *Vide Dioſcorid.lib.1. cap.14. Plin. lib.12. cap.12. Iſid.lib.17. Etymol. cap.8.* Briſſ.

Amor eſt furor vehemēs, quem retinere philoſophiæ eſt, perfecta monentis, & inſilientem atque inhærentem concupiſcentiam refrænantis. *§.monitus.in auth. quibus modis natur.fil. col.6.*

Amovere, aliud eſt, quàm rapere. Nam amoueri aliquid etiam ſine vi poteſt: Rapi autem ſine vi non poteſt. *l.3.§.non ſolùm.ff.de incend.ruin.* Cæterùm amouere, côtrectare, & furto ſubtrahere ſubripereque eſt. *l.2. ff.ad l.Corn. de falſ. l.3.§.ſi quis dolo malo.de tabul.exhib.l.27.& 53.ff.de furt.l.6.ff.de his quæ vi indig.l.27.§.conſtat ff.de pecul.* Et tamen leuius & mitius eſt amouendi quàm furandi verbum. *colligit ex l.& ideo. §. ſi familia.ff.rer.amot.* Nā vt eleganter, Conſtantin. *lib.1.Epit.tit.13.* [Greek text illegible] Igitur quod ſui hæredes, ſerui, vxores intercipiēdi animo celauerint, interuerterint, conſumpſerint, eius rei non furtū feciſſe eos, ſed amouiſſe dicimus, leuitate vocabuli rei turpitudinem mitigantes. *l.71.§.Prætor ait. cum ſequ.ff. de acquir.hæred. l.59. §.1.ff.de manum. teſtam. l.4. C. eod. tit. l.41.in fin. ff.de liberali cauſa. l.7.§.donationes. ff. ſolut.matr. l.pen. & l.vlt. ff.ſi quis teſtam. lib.l.6. C.de compenſ.* Hinc amotarum rerum actio inter coniuges prodita earum rerum nomine, quas diuortij côſilio alteruter ſurripuerit. *toto tit.rer.amotar.l.52. ff.de re indicata.l.9. in fin.ff.de iure dotium.* Hæc autem actio condictionis furtiuæ vicem ſuſtinet, turpitudine & atrocitate facti verbi lenitate temperata. Briſſ.

Amovere, inquit Donatus, propriè eſt ſaxum de loco mouere. denique eſt non auferre, ſed remouere. Itaq; Iuriſconſulti, quibus in perſonis notare furti infamiam noluerunt, in ijs hoc verbum vſurparunt: velut ſuis hęredibus, quaſi non ex familia rem auferant. *l.ſi ſeruum. 71. §. prætor. ff.de acquir.hæred.* in ſeruis domini teſtamento manumiſſis. *l.Titia.59. §.1.ff.de manu.teſt.* Hotom.

Amovisse eum accipimus, qui quid celauerit, aut interuerterit, aut conſumpſerit. *l.ſi ſeruum. §. prætor. ff. de acquir.hæred.* Prat.

Amovere non videtur, qui non callido animo nec maligno rem repoſuit, ne is quidē qui in re errauit, dum putat rem non eſſe hæreditariam. *l.ſi ſeruum.71. §.5. ff. de acquir.hæred.*

Amotas res, dicimus nō ſolùm eas, quas mulier amouit, cum diuortij conſilium iniſſet, ſed etiam eas quas mulier nupta amouit, ſi cùm diſcederet, eas celauerit. *Vlpia. l.ſi conſtante. §.1.ff. rerum amotarum.*

Amphitapa, cuius meminit Iureconſul. *in l. veſtis. §.veſtimenta. ff. de auro & argent.leg.* eſt genus veſtis, vtrinque villos habens, ab ἄμφω græco vocabulo, quod ſignificat duo. Varro *in Manio.* [Alterum benè acceptum dormire ſub amphitapa benè molli] Lucill. *in 3.Satyr.* pſilæ atque amphitapæ, villis ingentibus molles, & ſi aliud quid deliciarum. Et ita caſtigādum eſt in Pandectis impreſſis, in quibus mendosè legitur, Amphitapha, *vt etiam docet Marcell. Cotta in Memorab.Vide ſuprà in eodem hoc verbo.*

Amphora, Græcis dicitur id, quod Latini Quadrantal, adpellant, Feſto *lib.15.* vas vinarium eſt. *l.vinaria. 206. ff. de verb.ſign.l.quod ſæpe.35. §.in his. ff. de contr. empt. l.15. §.4. de vſufr.l.2. l.5. & 6. de trit. vin. & l. vlt. ad l.Rhod. l.penul. ff. de penu legata.& alibi ſæpè.* quantum autem capiat vini docet his verbis Voluſius Mætianus, iuris auctor. [Quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet vrnas duas, modios tres, ſemodios ſex, congios octo, ſextarios quadraginta octo, heminas 96. quartarios 192. Cyathos 570.] eo; quod ait, vrnas duas, conuenit cum Columella *lib.12. cap.12.* in eo quod ſcribit ſextarios 48. conſentit cum Feſto. Prat. *lib.2. emendat. Auguſtini cap.11.* Cæterùm quæ in Capitolio aſſeruabatur maioris capacitatis erat, ac proinde hiſtoriarum ſcriptores Maximini incomparabilem bibēdi edendique vim expreſſuri, amphoram vini Capitolini vno die illum perſiccaſſe, carnis vero libras 40. & nonnunquam ſexaginta deuoraſſe memorant. *Coraſius l.ſtipulationum quædam.73. ff.de verb.oblig.*

Amphorarium vinum, apud Proculum, *l.fin. ff. de tritico & vin.leg.* inquientem, quod ſi ita eſſet, legatū vinum amphorarium, aminæum, Græcum, & dulcia omnia, nihil inter dulcia, niſi quod potionis fuiſſet, legatum putat Labeo, in collatione vini amphorarij. Spieg.

Amphibologia, nota figura. de qua Doctores *ſub rub.de reb.dubijs,* pleraque attigēre. Si verbi amphibologia incideret inter actorem & reum, tunc vtroque, aut altero eorum poſtulante, vel etiam ſi iudex animaduertat veritatem non ſatis côſtare, nullo pacto interim procedet ſub incerto: propter quod meritò totus corruit proceſſus. *c.2.de libel.oblat. Vide Bart. in l.ſi rem.ff.de rei vind.* Spieg.

Amphoteroplon, fœnus nauticum eſt, cum fœnerator & commeatus & remeatus periculum ſuſcepit. *huius meminit Modeſtinus in l.1. ff. de nautico fœnore.* Heteroplon verò, quum commeatus tantùm. *Bud.in annot.ad l.nihil intereſt, de naut.fœn.* Spieg. Hoc etiam annotauit idem Budæus *libro primo, de aſſe* eo loco, vbi docet ex Demoſthene πρὸς Φορμίωνα vſuram nauticam non fuiſſe menſtruam, ſed vna in omne tempus nauigationis & negotiationis conſtitutione taxatam.

Ampliatio à Comperēdinatione hoc differt, quòd illa libera eſt, & in Iudicum poteſtate poſita: hæc neceſſaria, & legis vi atque imperio inſtituta. illa ſæpius fieri poterat, hæc ſemel tantùm: illa in id tempus quod Iudicibus placebat alteram actionem differebat, hæc in perendinum diem duntaxat. Prima differentia patet *ex Verrina 3.* vbi Cicero ait, [antea vel iudicari primò poterat, vel Amplius pronunciari] Item [etiam ſi lex ampliandi poteſtatem faciat, tamen iſti turpe ſibi exiſtiment, non primò iudicare]. Item [cùm hæc omnia tanta contentione, tantis copijs agerentur, tamen tanta vis iſtius iniuriæ, tanta in iſto improbitas putabatur, vt, de Philodamo, amplius pronunciaretur.] Neceſſariam autem comperendinationem fuiſſe, illud eiuſdem declarat, [adimo enim côperendinatum: quod habet lex in ſe moleſtiſſimum, bis vt cauſa dicitur, quod aut mea cauſa potius eſt côſtitutum, quàm tua, &c. Item, Glaucia primus tulit, vt côperendinaretur reus antea vel iudicari primò poterat, vel amplius pronunciari.] Secunda differentia cognoſcitur ex eo quòd Valerius *lib.6.* cauſam C. Cottæ repetundarum accuſati ſepties ampliatam ſcribit. Et Cicero *in libro de claris Oratoribus* cauſam quorundam publicanorum tribus ampliationibus prolatam. In Comperendinatione autem numerum duarum actionum præſtitutum fuiſſe, locus quem *ex Verrina 3.* protuli, apertè oſtendit. Tertiam differentiam partim verbi notatio, quam Pedianus etiam declarat, partim locus Ciceronis *in Bruto* demonſtrat: [Vnum, inquit, quaſi comperendinatus medium diem fuiſſe.] Ex quo intelligitur plures in ampliatione interponi potuiſſe: in comperendinatione

natione nequaquam. Quod autem vir eruditione ſingulari prædicus, qui Verrinarum interpretes ſcribit in eo loco, tanquam in luto adhæſiſſe, duas ſtatuit differentias: de poſteriore, quum antiquiorem ſcribit (ſi tamen hæc differentia numeranda eſt (facilè aſſentior. In priore non poſſum: vbi ampliationem in Iudicum arbitrio tantùm poſitam fuiſſe ſcribit: Comperendinationem, in reorum poſtulatione, & Iudicum poteſtate ſimul: & niſi alteruter, aut vterque petiſſet, de comperendinatione iudices cogitaturos non fuiſſe. Locus enim Aſconij, quo ſolo firmamento hæc viri doctiſsimi opinio coniecturaque nititur, longè aliò mea quidem ſententia pertinet. Is autem *in argumento II. verrinæ* eſt his verbis [Expoſitio conſilij ſui, vt cum iudicibus deliberatio, videtur inducta: in qua oſtẽditur certandum cum Hortenſio aſtutia, non vtendo horis omnibus ad dicendum: ad tollendam, ſi fieri poſsit, cõperendinationem, per teſtes crimina comprobando.] Quibus verbis dici hoc ab Aſconio vir doctiſsimus exiſtimat: Sperabat Cicero càuſa patefacta & probata, futurum, vt de tollenda comperendinatione à iudicib. impetraret. fruſtra enim Cicero conatus eſſet tollere. ac ne conatus quidem eſſet, ſi neceſſaria fuiſſet. Verùm, vt antè dixi, aliò pertinere locus Aſconij videtur. nimirum eò, vt illa calliditate & aſtutia Cicero vtens, qua eſt vſus, hoc eſt, ſimpliciter teſtibus interrogandis crimina exponens, perpetuam orationem omittens, Hortenſio defendendi facultatẽ priore actione adimeret. quod eo ipſo conſilio Ciceronem aſſecutum, Pedianus ipſe in extremo eiuſdẽ Orationis demõſtrat. [Quib rebus, inquit, adeò ſtupefactus Hortenſius dicitur, vt rationem defenſionis omitteret.] Et Cicero *Verrina 3.* [Vererer, ne quem nemo prima actione defendere auſus eſſet, eum ego bis accuſare non poſſem] Item *in quinta*. [Qui teſtes interrogari priore actione nolueris, & ijs tacitum os tuum præbere malueris, quamuis & te & patronos tuos ingenioſos eſſe dicito.] Item *in ſeptima*. [Quoniam priore actione vt patroni tui dictitant, noua quadam ſapientia, vt omnes intelligunt, conſcientia tua teſtem nullum interrogaſti.] Item Aſconius *in ſecunda arg.* [Qua arte ita eſt fatigatus Hortenſius, vt nihil contrà, quod diceret, inueniret.] Item *in media tertia*, [Aſtutia Ciceronis hæc fuit, vtendo teſtibus, vt nihil reliqui eſſet Hortenſio, niſi vt eos interrogare poſſet. dicendi autem facultatem nullam ei dedit, nihil ipſe dicendo] Satis apertè, opinor, docuimus, aſſecutum fuiſſe Ciceronem id quod contendebat, nimirum, vt comperendinatio tolleretur, non legis permiſſu, ſed aſtutia & calliditate. Sublatam autem ideo comperendinationem, quia ſi fuiſſet comperendinatio, ſemel atq; iterũ defenſus Verres fuiſſet. Nunc autem defenſus non eſt. Itaq; poſt perpetuã orationem Ciceronis, & quinq; libros pronunciatos, ſemel tantùm defenſus fingitur, quaſi vnica actione tranſactum iudicium ex Cæcilia vel Acilia lege fuiſſet. Hæc & alia complura in Commentariorum editione altera copioſius: cui ne præiudiciũ afferatur, in meis quidem operis, in aliorum autem beneuolentia & comitate poſitũ eſt. Hot.

AMPLIATI rei ſunt, quorum damnatio differtur: aut quia coram ſiſtendi teſtes ſunt, & cum illis committendi; aut quia nondum planè liquet, aut de crimine, aut de pœnę modo. *Bud. in Annot.* Sp.

AMPLIATIO, in hoc à comperendinatione differt: quòd Ampliatio certum numerum actionum non habebat: Comperendinatio verò, iteratam actionem in tertium diem, hoc eſt, perendinum, quod Græci μετἀυριον dicunt, quaſi poſt craſtinum *Budæus ibidem*. Spieg.

AMPLIATIONIS nota, à iudicibus in tabella ſcribebatur, N. L. id eſt, non liquet, *autor Aſconius*.

AMPLIOR ſumma, pro maiore, apud Iuſtinian. *Inſtitut. Per quas perſ. nob. acq. §. Ideoque*.

AMPLISSIMVM, quod latiſsimè patet.

AMPLISSIMVS ordo, Senatus eſt. *l. 2. §. 1. & l. 30. ff. ad Velleia. l. 10. C. eo. tit. l. 21. ff. de legat. lib. 3. l. 1. ff. de colleg. & corp. l. 5. C. de excuſ. tut. l. 4. C. de interdicto mat.* Itaq; ſenatuſcõſulta, Ampliſſimi ordinis decreta, conſultaq; vocantur. *l. 2. ff. de his quæ vt indign. l. 15. ex quib. cauſ. infa. l. 2. C. ad Macedonia. l. 4. C. de excuſatio. tuto. l. 3. C. ad S. C. Velleia. l. 2. C. ſi quis ignor. rem minor. & apud Paul. lib. 4. Sent. tit. 14.* Et hoc ampliſsimorum titulo Conſules honorantur. *l. 50. ff. de conditio. & dem. l. 1. §. penultim. ff. de appellatio.*

AMPLISSIMAM etiam poteſtatem & Ampliſsimos iudices in conſtitutionibus legimus. *l. 29. C. de appellatio. l. 3. C. quando prouoc. non eſt nec.* quo elogio præfecti prætorio ornantur *in l. vlt. §. pen. C. de temporib. appellat.* Briſſ.

AMPLIVS non peti, Cautio fuit veteribus vſitata. *l. 2. ff. vt leg. nom. cau. l. 14. l. 15. l. 23. ff. rẽ rat. hab. l. 4. §. 1. ff. de verb. oblig. l. 24. & l. 31. C. de tranſact.* Cic. *lib. 1. epiſt. ad Attic.* [Is ſibi negat à procuratore quicquam ſcriptum eſſe, & miratur iſtam controuerſiam fuiſſe quod ille recuſaret ſatiſdari amplius abs te nõ peti.] Idem *lib. 13. Epiſt. ad Seruit. Sulpit.* [Sed duo ſunt quæ te nominatim rogo. Primum, vt ſi quid ſatiſdandum erit, amplius eo nomine non peti cures vt ſatiſdetur fide mea.] Stipulatio autem plerunq; ita plenè concipiebatur, Non petiturum eum cuius de ea re actio, petitio, perſecutio eſſet, & ratum habituros omnes ad quos ea res pertineret. *l. 23. ff. rem rat. hab.* Idem Cicero *in lib. de clar. oratorib.* [At vero tibi ego Brute, non ſoluam niſi prius cauero Amplius eo nomine neminem, cuius petitio ſit, petiturum.] Verba autem hæc, Amplius non peti, ita accipimus, ſi iudicio petitum ſit: ſi autem in ius vocauerit duntaxat, & ſatis iudicio ſiſtendi cauſa acceperit, ſtipulatio non committitur. *d. l. 15* Briſſ.

De vi vocis, Amplius, tractatur *in l. 103. §. ſi ita ſcriptum, cum ſeq. ff. de legat. 1. & in l. 54. ff. de legat. 3. & l. 82. ff. de verb. ſignif.* Exẽpla adſcribi poſſunt *ex l. 77. ff. de conditio. & demonſtr. l. 27. & l. 33. §. vlt. & l. 14. ff. de leg. 3.* Amplius pronuntiabant prætores quæſitoréſve cum eo quod ſibi de cauſa non liqueret, iudicium proferebant. Donat. ad illud Terentij *Eunucho*, liquet mihi deierare, liquet, ait verbum eſt iuris, quo vtebantur iudices cum Amplius pronuntiabant, grauitate cauſæ commoti. Inde ampliatam cauſam in Cicero. Valerio, Liuio, Seneca, alijſq; auctorib. crebrò legimus. Briſſ.

AMPLIVS etiam ſumitur pro expreſsius in S. C. Macedoniano. *l. 1. ff. ad S. C. Macea.* Eſt etiam temporis nota & ſignificat longiori tempore *in l. ſi quando. C. de teſtibus*.

AMPLIVS verbum ad eum quoque pertinet, cui nihil debetur: ſicuti ex cõtrario, minus ſolutum videtur, etiam ſi nihil eſſet exactum. *Paul. l. verbum, 82. de verb. ſignif. ff.*

AMPLIVS verbum inſinuare ſolet digreſsionem ad ſimiles negotiorum circumſtantias. *l. qui balneum. §. 1. ff. qui potio. in pig. hab.* Prat.

AMPLIVS, aduerbium notæ ſignificationis, quando indicat quantitatem, vel conditionem, *Bar. docet, in l. ſi tibi. eo leg. 3. quib. adde quæ idem refert in l. taliz. ff. ſi cert. pet.* Eſt item vbi pro, plus, non ineleganter vſurpatur. Spieg.

AMPLIVS & minus, comparatiua quamuis ſint, tamen ex ſubiecto argumento vim comparationis quandoque amittunt, poniturq; amplius pro toto, minus pro nihilo. *Exempla producit Alciat. in comment. de verb. ſignif.* Spieg.

AMPLIVS quàm mihi debes, decem dare ſpondes? vide Africanum *de legat. 1. l. ſeruum legatum*.

AMPVLLARIVS, ampullarum artifex. Eſt autẽ ampulla vas olearium quo in balneis ad vnctiones vti ſolebant, vt & ſtrigilibus ibi ſe defricabant, deſtringebantq;. *Turneb. lib. aduerſ. 4. cap. 1.*

AMVRCA, ſanies, ſiue ſuccus eſt ille aqueus, atque niger, qui ex oliua ſimul cum oleo exprimitur, atq; ſubſidit. Iam oliua ex quinque ſubſtantijs conſtat, oſſe, nucleo, ſanſa, oleo, amurca. Virgil *primo Geor.*

Perfuſa interdum, nigra profundere amurca.

quam Seruius interpretatur olei ſordes, ſed non exponit quas, cum ſint duplices. Nam, vt dixi, quod ſubſidit oleo, ex oliuarũ expreſsione dicitur amurca. Quod verò poſt oleum in dolia conditum, quaſi ſecundum purgamentũ, Fraces appellantur. Vlp. *in l. qui penum de penu. legat.* [Ariſto ait, notat etiam quæ eſui, potuiq; non ſunt, contineri legato, oleum, garum, amurca] Legendum fortè, muria, pro amurca, quæ non eſitatur. Nebriſſ.

A N

AN, particula duplicem interrogationem denotat, etiam ſemel poſita: ſecunda, ſubaudita cum negatione. *Inſt. de rer. diuiſ. §. cum ex aliena. & §. ferè. in fin. quib. mod. teſt. infir. l. an vſusfructus, ff. de vſufructu. & ſimilibus non paucis.*

AN, pro, vel. *l. 83. ff. de acq. vel omitt. & l. 11. ff. vt in poſſ. leg.* Briſſ.

ANACEPHALAEOSIS, rerũ repetitio, vulgo recapitulatio, vel, vt vertit M. Fabius *lib. 6. cap. 1.* enumeratio. Hac vtuntur cauſſarum actores, & aduocati in perorationib. Hac videtur vſus M. Antoninus *lib. 12.* περὶ αὑτ. Prat.

ANACHORETAE qui ſint, docet Iuſtinianus *Nouel. conſtit. 5. §* ... id eſt, iuxta veterem interpretem, niſi tamen quidam eorum in contemplatione & perfectione degentes vitam, remotum habeant hoſpitium, quos, &c.] Hi ſunt qui in ſolitudinem ſecedunt, quos hodie Heremitas vocamus. De his concilio Calcedonenſi ita decretũ fuiſſe refert Gratianus *c. qui verè. 16. quæſtio. 1* [Qui verè, pureque ſolitariam vitam eligunt, digni ſunt conuenienti honore.] Spieg. Sunt autem diuerſi à Monachis anachoretæ ſeu heſychaſtæ, de quibus *in d. No. 5.* obiter fit mentio, & inde Cedrino ἡσυχαστήρια diuerſa à monaſterijs. Hi ſunt, vt ſup. dictum, qui eremitæ vocantur, & quos Ariſtoteles ait aut beſtias eſſe aut deos. Quin & in monaſterijs *in No. 133.* tales eſſe vetantur nominatim, qui habeant proprium latibulum, quòd κελλίον dicitur illo loco, laura. No. Nicephori, ... & Suidæ, ... *Cuiac. in expoſitio. No. Iuſtin. 5. de Monachis, circa med.*

ANACRISIS apud Marcianum *l. diuus. 6. ff. de cuſt. reo.* & in actis Apoſt. *c. 5. in fin.* eſt veritatis indagatio, teſtium interrogatio, & quæſtio de aliquo facto habita, id eſt, facta informatio. Lucæ & Marcia. loci ſe inuicem declarãt. Apud Iuſtinia. *Nouel. 142.* ... *verſ.* ἀλλὰ μὴν ἡ ἀνάκρισις inquirendi ſtatus cognitio eſt, interprete Haloan. cuius verſionem videtur probare Agylæus. & Alciat. *lib. 1. παρέργ. cap.* Vide Bud. *in d. l. diuus.*

ANADEMATA recenſentur inter capitum ornamenta muliebria à Paulo *l. quæſitũ. 26. ff. de aur. argent. mund.* Alciat. *lib. 2. Prætermiſſ.* legit. ἀναδέματα. Pandectarum Florent. textum confirmant Heſychius, & Iulius Pollux *lib. 5. cap. 6.* ille ita ait ... Hic ſic καὶ ἀναδήματα, ... Vnde putem ἀναδήματα, qui ea capitis ornamenta fuiſſe. Fit etiam mentio apud autorem Etymologici magni & apud Phauorinum, qui ἀναδήματα idẽ quod στεφανώματα eſſe ſcribunt. Vſurpat & Lucretius *lib. 4* [Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ.] Ferrandus *lib. 1. explicationum cap. 36.* exiſtimat idem eſſe ἀνάδημα quod apud nos redimiculum. nam id valet ἀναδέω quod redimo. Schard.

ANDROKTASIA dicitur homicidium, *Iaco. Cuiac. lib. 6. obſ. cap. 21. ſub tit. de occiſo infante.*

ANACLASIS, reuerberatio, repercuſſio. Vlpian. [Qui deprimit ædificium, poteſt luminibus officere, ſi fortè κατὰ ἀνάκλασιν lumen in eas ædes deuoluatur.] *l. ſi arborem. de ſeruit. vrb. præd.* Spieg.

ANALOGIA eſt ſimilium ſimilis declinatio, quam quidam Latinè proportionem vocant, *vt annotauit Gellius lib. 2. cap. 25.*

ANAGRAPHE deſcriptio. vt Cicero, vel vt vulgus, inuentarium. (ein verzeichnus oder fundtbuch) Haloander apud Vlp. *in l. fin. de bon. iud. aut. poſſid.* ſic ait legendũ: Puto & ἀναγραφὴν ſcilicet facere Repertorium, & non, vt vulgata habent exemplaria: Puto creditoribus eſſe dandam copiam inſtrumentorum. Inuentarium autem, & Repertorium, voces eſſe in vſu Iuriſc. norunt, quibus textus eorum familiaris eſt. Spiegelius & Antonius Auguſtinus *lib. 4. Emendat. cap. 3.*

ANALECTAE ſerui dicebantur, qui reliquias cœnæ, aut ea quæ ceciderant de menſa, colligere ſolebant, quæ analecta dicebantur, *Turneb. libr. aduerſ. 24. cap. 33.*

ANALOGISTAE, tutores ſunt, qui non tenentur reddere rationem tutelæ adminiſtratæ. ab ἀνὰ καὶ λόγος ratio, vt ἄνευ tollat rationem. Iulian. *de adminiſt. tuto. l. quidam decedẽs,* [Eos, inquit, analogiſtas eſſe volo.] Et paulo pòſt. [Teſtamentum comprehenſum ſit vt analogiſtæ eſſent.] Nebriſſ. Sunt qui ἀλόγιστοι legũt hoc loco, vt indicat Alciatus: tametſi magis probat, vt ἀναλόγιστοι legamus. Hinc apparet, Nebriſſenſem corruptum exemplar ferè vbique ſecutum. In probis codic. lex allegata Vlpiano tribuitur. Spieg.

ANALOGUS, *Vide Eloginnanus.*

ANALYSIS Latinè reſolutio eſt, quæ capita rerum ordine conſpicuo diſcutit, & inueniendis diſciplinis accommodatur, ſuas capiens Theſes à catholicis, vniuerſalibus, & perpetuis axiomatibus. *Taboëtius in ſuo topico Leg. & Ciu. tomo 2.*

ANAPHORAE, id eſt, relationis varia exempla in iure habemus, cum & ipſa varijs modis fiat, *vt Alci. indicat lib. 4. de verb. ſig.*

ANARCHIA, maius malum quàm tyrãnis. Quid autem ſit ἀναρχία declarat Cicer. *orat. poſt reditum ad Quirites,* [Ego in qua ciuitate nihil valeret ſenatus, omnis eſſet impunitas, nulla iudicia, vis & ferrum in foro verſarentur cum priuati ſe parietum præſidio, non legum tuerentur, & Remp. nullam eſſe putaui.]

ANASTASIA. Vide, precor optime Lector, quam etymologiam de hac dictione Albericus afferat, quoniam ſimillimas illi, quibus abundat volumen eius, intactas relinquam. Hoc ideo hic ſemel monere libuit, vt cognoſcas ſic habere, quod *in Nuncupatoria* præfati ſumus. Spieg.

ANATHEMATA per, dicti ſunt homines ſacri, quorum capita diis inferis dicata ſunt: quemadmodũ etiam Latini veteres, Sacrum, in malum ſenſum vſurpabant. Vnde Anathematizare, id eſt, execrari ſe ipſum, ac Diis manibus, vt Ethnici loquuntur, deuouere. D. Eraſmus *in Lucam annotans,* indicat dici etiam Anathemata, ea dona quę dicata diis ſuſpenduntur in parietibus & columnis templi, cuiuſmodi nunc viſuntur potiſſimum iuxta monumenta diuorum, ſtatuæ argenteæ, equi aurei, pocula gemmata. D. Hieronymus admonet, Anathema verbum eſſe proprium Iudæis, quo extremam deteſtationem ſignificare ſoleant. At ex vſu ſcripturæ, & Eccleſiaſtico, Anathema eſt præſciſio à Chriſti corpore. Et fieri anathema, præſcindi ab eodem. Quę autoritas Eccleſiæ, hoc eſt, ſummis eius hierarchis, rectoribus & paſtoribus, in contumaces, & ſuis iuſſionibus ac moderationibus rebelles competit. *Auth. de Eccleſ. in prin.*

ANATHEMATIZO pro anathemate percello. *in Conſtitutio. Nouel. tit. de interdict. colleg. heret. §. 1.* Spieg.

ANATHEMATON nomina recenſet Pollux *lib. 1. περὶ ἀναθημάτων,* apud quem accipiuntur pro donarijs, quæ Deo dicata ſunt.

ANATOCISMVS ſingulorum annorum renouatio, vt vſuræ vſurarum debeantur. (wann der wucher zur haubtſummen ingeſchlagen wirdt.) quod Iuſtin. vetuit. *l. fin. C. de vſur. & l. fin. C. de vſur. rei iud. Ant. Aug. lib. 2. Emend. c. 11. Budæum ſequutus in l. nihil. de nau. fœno.* Cæterùm Hotomannus *lib. 1. cap. 3. de vſuris* exiſtimat non vſuras, ſed acceſsionis acceſsionem edicto tranſlatitio Ciceronis permiſſam fuiſſe exigere, ſed vſuras in ſortem reponere, quaſique vt coaleſcerent, facere: id quod licitum fuiſſe oſtendit l. tutor qui repertorium. §. ſi quas vſuras. l. qui negotiationem. §. ex duobus. & §. Quæſitum. ff. de admin. tut. & l. idemque. §. 1. ff. mandati.

ANCEPS periurium, Vlpian. eleganter dixit, pro incerto & periculoſo *in l. 4. de in lit. iur.* Prat.

ANCHORA. Græcis ... dicta potiſsimũ nauis præſidium eſt. Vnde nautæ maximam & validiſsimam anchoram, ſacram vocant, quam non mittunt, niſi cùm extremo periculo laborant. Vnde natum eſt Prouerbium: Sacram ſoluere anchoram, pro eo, quod eſt, ad vltimum confugere præſidium. falsò autẽ in vulg. codicib. *in l. 1. §. 3. ff. exerci.* legitur, anchora, cum in Pandect. Flor. legatur, cura. rectè. Prat. Eſt & altera anchora, quæ etiam ſereno cœlo, & vbi ob receſſum maris, fluctuumq́; dimiſſo velo quieſcendum eſt, vtuntur.

ANCILLA Serui aut naſcuntur, aut fiunt. Naſcuntur ex ancillis noſtris, hoc eſt, mulieribus ſeruis. *Iuſti. Inſtit. de iure perſon. §. serui.* Prat.

ANCILLA, mulier ſerua. Modeſtinus *de leg. 3.* [Seruis legatis, etiam ancillas quidam deberi rectè putant: quaſi commune nomen vtrumque ſexum contineat.] Ancillis verò legatis, maſculos non deberi, nemo dubitat. Spieg.

ANCILLA deuirginata, ſeruus ſtupratus, *apud Paul. in l. fin. de offic. præfid.*

ANCILLAE non ideo comparabantur olim, vt parerẽt, ſed vt opera earũ vterentur. *l. ancillarum. ff. de petit. hæred.*

ANCILLA

ANCILLA vrbana, *vide Vrbana ancilla.*

ANCILLARIVS. *Lege, Mulierculariꝰ.*

ANCONES, vaſa ſunt cubitalia. Paul. *de fund. inſtruct. l. taberna* [Doliaria, inquit, vaſa, ancones, calices, trullæ. ἀγκὼν græcè, cubitus eſt latinè.] Nebriſſ. Rhenanus Anconē, familiare telū priſcorum Francorū ein Fränckiſcher Hack/ eleganter deſcribit *lib. 2. rerum Germanic.* Spieg.

ANCONES à Paulo Iureconſul. *in l. taberna. ff. de fund. inſtruct.* enumerantur inter vaſa. Et dicitur more Græcorum, cubitus, vel curuus. Hinc à ſinus curuitate nomen accepit maritima vrbs Italiæ Anchona. Solinus: [Anconem quis ignorat à Siculis conditam?] Plin. *lib. 4.* à Siculis Ancon colonia promontorio Chimerico appellata eſt, in ipſo flectentis ſe oræ cubito.

ANCHONES etiam dicuntur, vt ſcribunt Vitruu. Strabo & reliqui, non ſolùm in promontorijs, ſed etiam in parietibus, & hominibus, quædam cubito conflexa, aut in humeros, vt etiam docet Plinius, *natural. hiſtor. lib. 2. cap. 46.* Licet mendoſi codices pro, cubito, legāt, ſubito: vt etiam animaduertit Hermolaus. Et Anchus dicitur qui aduncum brachium habet, vt exporrigi non poſſit: Et propterea vaſa facta ad hanc ſimilitudinem, Iureconſ. Ancones appellauit. *Cotta in Memorabilib.* Adde & Turnebum *aduerſ. lib. 2. cap. 22. & rurſum lib. 18. cap. 23.* vbi ancones calices ſunt non rotundi, ſed in cubitum flexi, & angulum habentes: vnde & illis nomen tributum.

ANDROLIPSIA in lege Draconis recitata à Demoſthene ἐν τῷ κατ᾽ Ἀριστοκρ. eſt hominis homicidæ prehenſio. & ἀνδρολήψιον ius prehendendi apud Iul. Pollucem *lib. 8. cap. περὶ δικαστῶν ὀνομάτων*. quod ius etiam creditori conceſſum quidam putant. Draconis legem explicui *libro Vet. Iuriſc.*

ANDROMANEIS Euripides mulieres Laconicas appellat, quòd impudica corporum ſuorum nuditate, multos ad furorem turpis amoris & libidinis adigerēt. Nam apud Lacedæmonios Lycurgus virgines omnino nudas proponebat omnium oculis in publicis ſpectaculis. Quare Chryſoſtomus *quodam loco* grauiter admonet eos à dæmonib. impelli ὅταν παρθένους γυμνουμένας ἐπὶ τῆς παλαίστρας ἄγειν ἐπὶ θέαν ἀνδρῶν. Nec placuerunt Hieronymo lauacra in adulta virgine, quòd etiam ſola ſeipſam debeat erubeſcere. Schard. *ex Bald. ad tit. quibus mod. tut. fin.*

ANECLOGISTVS, ἀνεκλόγιστος, rationibus reddendis liber ac ſolutus. Vlpianus *l. 5. §. 5. ff. de adminiſtrat. tut.* Quidam decedens filijs ſuis dederat tutores: & adiecerat, Eoſque aneclogiſtos eſſe volo. Et ait Iulianus, tutores niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari debere: quamuis teſtamento compræhenſum ſit, vt aneclogiſti eſſent. Iidem plerunq; dicuntur ἀνεξέταστοι.

ANEXETASTOS, rationib. reddendis, ſiue ſubducendis ſolutus. Scæuola *l. 23. §. 2. ff. de pecul. leg.* [Greek, illegible]: Quibuſcúq; libertatē & legata reliqui, eos ipſos reddēdis rationib ſolutos eſſe volo. Alibi autem ἀνυπεύθυνοι appellantur, & ab alijs ἀνεξέταστοι. *vide proximè ſuprà.*

ANEPSIOS. Ἀνεψιὸν plærique conſobrinum interpretantur, perperam ſi locum ſpectas cui adhibetur ea interpretatio. Nam & pro conſobrino veteres dixerunt, vel Zonara teſte, *in Baſilij Epiſtola ad Diodorum* his verbis: [Greek, illegible]. Alias vero ἀνεψιὸς refertur ad patruum, auunculum, amitam, materteram. Ἀνεψιαδοῦς ad patruum magnum, & cæteros, μακρὰς ἀνεψιὰς ad propatruum, proauunculum, proamitam, promaterteram. Ἐξανεψιῶν nomine vſus eſt Menāder, ſed alio ſenſu, pro his ſcilicet, qui poſtea dicti ſunt τρίτοι ἀδελφοί. *Cuiac. lib. 6. obſeru. cap. 6. ſub tit. quàm malè pleriq; vitiantur libris Græcorum Iuris auctorum.*

ANFRACTVS. vide ſuprà Amfractus.

ANGARIA. Ἀγγαρεύω. & Latinis angario, id eſt, cogo. Matth. 27. Lucæ 15 [Angariauerunt Simonem quendā Cyrenæum, vt tolleret crucem IESV.] Item Vlpianus, *lib. 50. Digeſtor. tit. de priuilegio veteranorum* [Naues (inquit) eorum angariari poſſe, Aelio Firmio, & Antonino Claro Veteranis reſcriptum eſt.] Eſt autem verbum, angario, Perſicum, vt indicat Suidas. Vnde angaria, penultima producta, eſt propriè ſeruitus coacta. Veluti ſi quis cogitur plus ſoluere publicanis, quàm liceat, angaria eſt. Quod videtur rectè intellexiſſe Accurſius dicens, Angaros vox eſt Perſica, ſignificatque nuntium: vnde græci tranſlata voce ad quoſuis, angaros appellabant baiulos, & onera ſubeuntes. Sicque nonnulli hodie ruſticos etiam langaros vocāt. quod & teſtatur Alciatus. Vbi procul dubio angariæ. inquit, munera ſunt, quæ operis perſonarum verſantur: ſicut parangariæ, in quibus etiam aliquid impenſæ fit. Itaque, vt idem indicat, omnia munera, quæ à militibus fiunt, etiam non vilia, ſecundum Vegetium, vt ſunt vigiliæ, itationes, & geſtationes in vſum belli, & cætera, dici poſſint angariæ ſeu perangariæ, quòd neceſſitate vrgente hæc munera ſubeuntur. Angarios etiam & perangarios, vt ſcribit Budæus, noſtrates poſtas vocant, quaſi poſitos, collocatoſque certis in locis, & ſemper in procinctu excubantes. Erat enim apud Perſas ἀγγαρήιον δρόμημα. curſus perniciſſimus equitum, *vt ſcribit Herodotus.* Anchar.

ANGARVS, ἄγγαρος, operarius, baiulus. Eſt autē vox Perſica, vt ſcribit Heſychius, [Greek, illegible] γραμματοφόρους: id eſt, ſignificat etiā eos, qui regias epiſtolas alter alteri ſuccedendo ferunt. Hos vulgus poſtas, quaſi poſitas curſorum ſtationes appellat. Vnde Angaria, operæ publicè ob negotium aliquod obortum cui celeriter prouidendum eſt, impoſitæ. Impp. *l. 11. C. de ſacroſanct. eccleſ.* [Neminem ab angarijs, vel parāgarijs, vel plauſtris, vel quolibet munere excuſari præcipimus. &c.] Quidam in Pandect. Græcis ſic legi teſtantur [Greek, illegible]. Hotomannus *lib. 6. Baſilicon.*

ANGARIA ἀγγαρεία, ſunt equorum præſtationes ad curſum publicum. *Ant. Auguſt. not. ib. ſing. ad Modeſt.* Pyrrhum *ſequutus*, quo ſenſu accipitur in l. 2. de quibus mu. vel præſtat. libr. 10. C. quale ſæpe fieri vidimus belli temporibus. apud Gallos. Poſtæ appellātur Budæo *in l. eos. ff. de falſ.* quod optimè cum Baſilicis conuenit, Poſtæ enim apud Gallos certis locis diſpoſitæ ſunt. Suidas autem definit hoc modo ἀγγαρεία, ἀνάγκης ἐπίθεσις, καὶ ἡ ἐξ ἀνάγκης γινομένη ὑπηρεσία. Vera quidem eſt Suidæ definitio, ſed generalior. At ἀνάγκη rectè, nam munera exhibere compellimur, niſi vacationis. Prat. Iacobus Cuiacius *in l. nullus fabricenſium. C. de fabricenſibus lib. 11.* inquit: Angariæ ſunt iumentorum, vel plauſtrorum præſtationes. Separantur aliquando à nauibus, quanquam & naues ipſæ aliquando angariari dicantur. *l. penultim. ff. de priu. vet.* Gregorius 8. *Epiſt. 164.* [Nauem ab omni angaria exuere feſtines.] Separantur & quandoque ab operis, licet & has angariarum appellatio contineat, *vt dixi in l. operarum. C. ne operæ à collatoribus exigantur. lib. 10. &c.* Separantur & plauſtra *in l. 2. ſupr. de quibus muner.* quæ tamen non eſt dubium angariarum appellatione contineri, vt in formula ceſſionis in oratorium collatæ apud Marculphum: [Nullas functiones, vel exactiones, neque caballorum partus aut parauerdos, aut carrarum angarias.] Differentiam autem inter angarias & parangarias vide apud eundem Cuiacium *in proœmio titul. C. de curſu publico, angarijs & parangarijs lib. 12.* Et definit ibi, quòd ſit angaria, qua curſus publicus, parangaria alioueſum, & dicit vtrunque onus à prouincialibus exigi in tranſuectione armorum, *vt ibi latiùs per eum.*

ANGELI, mentes ſunt incorporeæ, quæ ſi quomodo apparent, aſſumptitiam ſpeciem exhibent oculis. Dicuntur viri, non quod vllus ſexus ſit in angelis, ſed quod ea ſpecie ſeſe oſtendunt. Porrò ſpirituum tum bonorum, tum malorum ordinum quorundam tituli proditi ſunt, atque etiam propria nomina, vt Michael, Gabriel: quæ in formula iuriſiurādi, quod præſtari ſolet ab iis qui officia ſuſcipiunt, legimus *in Nouel. Conſtit. 9.* Rabini Hebræorum putant, ſpiritibus ipſis nomina impoſita eſſe ab Adamo, iuxta illud quod ſcriptum eſt *Geneſ. 2.* [Adduxit Deus cuncta quæ fecerat ad Adam, vt nominaret illa: & quomodocunq; vocauit rem, hoc eſt nomen illius.] Sed præſtat de natura Angelorum non altius philoſophari, quàm in Canonicis libris traditum eſt. Scripſit librum de Spiritibus Ioan. Tritemus Abbas quem dicauit Cæſari Maximiliano,

miliano, laudabantque qui id temporis erant Magiæ ſtudioſi.Spieg.

ANGIPORTVS,cuius meminit Vlpianus *l. portus. 59. ff. de verb. ſign.* eſt iter compendiarium in oppido, eò, quòd ſit anguſtus portus,id eſt,aditus in portum, *Feſto lib. 1.* quã etymologiam videtur probare Varro *lib.4.ling.lat.* Prat.

ANGVLARIVS pro angularis,legitur *in l. Rutilia. 69. ff. de contrah. empt.* Accurſius interpretatur, qui multos habet angulos.Sunt qui quadratum,vel triãgulum ſignificari eo putent.Reiicienda eſt alia lectio, Anguillarum, habens,vel auctore Accurſio. Equidem angularium lacum dici eum qui ex lapidibus quadratis circundatur, putẽ. Lapides,autem quadrati ſunt,quos Galli appellant *Pieres de taille*,cæſos vulgo vocamus & ad normam reſpõdentes. Prat.

ANGVILLARIVS lacus,apud Proculum,pro anguillarum alumno. *in l.Rutilia Polla.de contrah.empt. vide tamen proximè præcedentia.* Tradunt, anguillas lacuſtres inſuauiores eſſe marinis,& pluris alimenti. Anguillæ tamen omnes fluuiatiles ſunt, ſed in mare etiam deſcendunt : quas ad tricenos quoque pedes longas, in Gange amne reperiri, Plinius & Solinus ſcribunt,quod & à Maſſario Fo.obſeruatum eſt.Spieg.

ANGVSTE ſcribere,eſt verbis proximis & quaſi conſtrictis compreſsiſque ſcribere : quod contrà magni ſui quæſtus cauſa Aduocati hac ætate(& illos ſecuti iudicialium actorum,nec non cõtractuum,vt vulgò vocant,ſcriptores)faciunt.quàm iuſtè,ipſi viderint,dicit Fr.Sylvius. Spieg.

ANGVSTIAE,pluraliter tantum dicuntur loca, ſeu viæ quæ vix tranſiri queant.Vlp. *in l.2.§ ſi quis cau.* [Niſi anguſtiæ,ait,non patiebantur terra iter metiri, vel flumen circumire.]Spieg.

ANGVSTICLAVII.Lege, Clauus.Eſt autem anguſticlauium dictum vt & laticlauium, quòd eſſet tunica anguſti claui,de qua Ouid. *lib.4.Triſtium:*

Curia reſtabat : claui menſura coacta eſt :
Maius erat noſtris viribus illud onus.

Se enim in equeſtri ordine ſubſtitiſſe dicit Ouidius, & Suetonius patrem ſuum nondum adeptum fuiſſe latum clauum ſignificat. *Doctiſſ.Turneb. lib. 1.aduerſ. cap. 2.* Equeſtris autem ordinis clauus erat anguſtus, vt latus clauus Senatorij *prout idem annot. lib.12.aduerſ.cap.6.*

ANGVSTVS locus, demonſtrante Pomponio *in l.ſi tam anguſti.de ſeruit.* iter magis, quàm viam recipit,apud eũdem *in l.penult.ff.de vſu & habit.* legimus anguſtum legatariũ, pro eo,qui eſt re tenui atque modica.Spieg.

ANIMA,pro vita apud Iuſtin. *§.ſunt præterea. Inſtit.de pub. ind.* Sic Iuuenal.de teſtibus loquens:

Summum crede nefas animæ præferre pudorem. Spieg.

ANIMADVERSIO grauior,item maior, pro punitione & caſtigatione infamiæ. *vt ex Vlpiani verbis patet,in §.1.l.1. de offic.præfect. vrb.& Venuleij de offi. proconſ.* Omnis autem & animaduerſio & caſtigatio,contumelia carere debet:neq; ad eius qui punit aliquem,aut verbis caſtigat, ſed ad reipub. vtilitatem referri. *autor Cicero 2.de Offic.* Spieg.

ANIMADVERSIONEM ſeueriſsimam apud Iuſtin. *in l.nemo.C.de ſum. trin.* vltimum ſupplicium interpretantur. Spieg.

ANIMADVERTERE,pro cõſiderare,colligere; apud Vlpian. *in l.1.de his qui ſui vel alien. iur.* Quamuis propriè intelligimus aliquid argumentis,animaduertimus ſenſibus præſenti animo vtentibus.Id Aſconius monuit.Significat & animi iram exercere,punire. Vnde animaduerſio ſæpè pro pœna accipitur. Vlpianus *de iniur. l. item apud Labeonem* [ait prętor,Ne quid infinuandi cauſa fiat,ſi quis aduerſus ea fecerit,prout quæque res erit, animaduertam.] Hinc Animaduerſio,pro punitione. Iabolenus *ff. de furt. l.meminiſſe.* [Extraordinaria, inquit, animaduerſione coercendum.]Obſeruanda tamen differentia, quòd punire, eſt quorumcunque ſiue iure, ſiue iniuria : animaduertere eius eſt, qui in alterum habet poteſtatem ordine ac ritè puniendi. *l.3.ff.de iuriſd. omn. iud. C. de epiſc. & cle. l.ſi quis in hoc genus.* Spieg.ex Oldend.

ANIMADVERSVS,apud Paul. pro eo qui ſupplicio affectus eſt. Corpora animaduerſorum quibuslibet petentibus, ad ſepulturam danda. Sunt tamen qui annotãrunt id videri dictum licenter, *in l.fin. de cadauerib. punitorum.* Spieg.

ANIMADVERSIO prætoria, prout quæque res erit, animaduertam : ſic intelligendum eſt, vt plenior ſit prætoris animaduerſio : id eſt, vt quidquid eum mouerit,vel in perſona eius qui agit iniuriarum actione, vel eius aduerſus quem agitur,vel etiam re ipſa, id eſt, qualitate iniuriæ : non audiat eum,qui agit. *Vlpian.in l.item apud Labeonẽ. §.quod ait prætor.ff.de iniur.* Spiegel.

ANIMAEQVVS,eſt moderatus, & tolerãs,& minimè querulus in aduerſis. *Budæ.in Annotatio.prioril.us.*

ANIMAL eſt quod ſe mouet. *Celſo l.mancipiorum.c.2.ff.de verb. ſignif.* Vnde optima ratione quærebat Galenus εἰ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός,id eſt,an animal ſit quod in vtero eſt, quod legibus Solonis & Lycurgi comprobat,edito in eam rem libello hac inſcriptione εἰ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός.qua etiam de re diſſeſſerit in alio libro, cui titulus eſt περὶ φιλοσόφου ἱστορίας. Legis autem Solonis verba hæc ſunt: [illegible] quam legem ita verti, Qui abortus cauſa fuerit,pœna mors eſto. Qui in vtero eſt, hæres inſtitui poteſt.Hanc legem explicui *lib.1. Veteris Iuriſprud.l.*[illegible]3. Huius autẽ legis ea eſt ratio, Galeno auctore,nam illi nihil deeſt,quo minus homo ſit.Hanc autem legem accepit Solon ex libris Moſis, vt & alias permultas,vt liquidè conſtat *Exod.21.* quam diuinam legẽ exponit beatus Auguſtinus *in libro quæſtionum Noui & Veteris teſtamenti* & tranſlatitiè *in c.Moſes.&c.quod verò. 22. qu. 2.* Prat. Porrò Plutarchus duplicis generis animalia refert, τὰ χερσαῖα, τὰ ἔνυδρα. aues ſiue volucres annumerans terrenis animalibus,non marinis.

ANIMALIA gregalia ſunt, quæ gregatim paſcuntur, & Græcis ἀγελαῖα dicuntur.de his Ariſtoteles *lib. 8. & 9. de hiſtoria animalium.* [Animantes ciuiles, inquit Ariſtoteles, quæ labori communicant : idem quarum opus communi efficitur opera, munuſque idem omni eſt, quod non omnibus gregalib competit. Ciuilis generis eſt homo, apis, veſpa,formica,grus:quarũ aliæ ſub duce degunt:vt grues, vt apes:aliæ nulli ſubditæ imperio ſunt, vt formicæ, & alia innumera penè genera,&c.] Præterea cum eadem de Delphinis,hyrundinibuſque,quas animantes apibus exequat Plinius, dici non poſsint, nempe quod ciuiles non ſint,& cera melleque vſibus humanis non ſeruiant. meritò placida feraque ſimul animalia,delphini, hyrundineſque,Beroaldi ratione non erunt. Illud rectè habet apud Beroaldum,ſcilicet quod Plinius apum mores ſpectauerit,eorumque ratione nec feras, nec placidas dixerit. Si quis enim earum naturam diligentius intueatur, ac perpendat,in Plinij ſententiam haud ægrè pedibus ibit,Nam feræ illæ dici non poſſunt, quando hominis conſpectum non refugiunt,ſed placidorum in morem animalium inter homines degunt,pręſertim quæ aſsiduo eorum interuentu, qui aluearia curant, delinitæ fuerint : ac etiam ſi agris,vel ſub ſaxis,aut in arborum cauatis vetuſtate truncis mellificent,loca auia non quærunt,& inacceſſa quaſi nullo hominum timore perculſæ, nec viſa, aut deguſtata ab homine mella deſerunt,aut aliò transferunt, ſed quaſi alueis humana arte incluſę,eodem loco perſiſtunt,ac miteſcunt. Columella *cap.3.lib.10.* [Nam quanto,inquit,grandior apis,atque rotundior, tanto peior ; ſi verò ſeuerior, maximè peſsima. Sed tamen iracundia notæ melioris, facilè delinitur aſsiduo interuentu eorum, qui curant aluearia. Nam cum ſæpius tractantur,celerius manſueſcũt, durantque ſi diligenter &c.] Quamobrem rectè inquit Portius *in comment.ad Gloſſam 6.§. pauonum. ſub prædicto tit.de rer. diuiſ.* Apum naturam nõ adeò eſſe feram, quin mutari poſſit. Atqui placidæ etiam iure dici non poſſunt,quandoquidem facto examine, aliquando abſcedunt, alioque commigrant,& alueis incluſæ,in ſyluas interdum aufugiunt,ſæuiunt in homines aculeis, eorumque contactum refugiunt. Eadem ferè Delphinorum hyrundinumque naturę dici poſſunt, cum & placiditatis & ferietatis argumenta præ ſe ferant,de qua relatus Maioragius *lib. Miſcel.1.cap.3.*

ANIMVS

ANIMVS affectum, voluntatem, mentem, cogitationẽ poſsidendi ſignificat. *l. 1. §. ſed furioſus. l. 3. §. Neratius. ff. de acquir. poſſeſſ.* Animo itaque poſsidet qui affectum poſsidendi habet, quique ea mente & cogitatione eſt, vt poſsidere velit. *d. l. 3. in princ. §. Neratius.* Animo poſsidere deſinit, qui affectionem & voluntatem poſsidendi dimittit. *d. l. 3. §. in amittenda.* Veluti ſi quis poſſeſsione excluſus timore conterritus accedere nolit, quod vim maiorem vereatur, quodque ſuſpicetur ſe repelli poſſe ab eo, qui in poſſeſsione eſt. *d. l. 3. §. ſi quis nunciet. & l. 7. & 25. §. vltim. ff. de adquirend. poſſeſsione.* Itaque poſſeſsio facti & animi eſſe dicitur. *l. 1. §. Scæuola. ff. ſi is qui teſtamento liber.* quia ſcilicet factum naturale deſiderat & animum poſſeſſoris. Neceſſe eſt enim ad adquirendam poſſeſsionem, eam animo & opinione domini adprehẽdi. Sic, Niſi animus vtriuſque conſentit, id eſt, affectus. *l. 55. ff. de oblig. & act.* deniq; animus & affectio idẽ ſonant, *l. 5. ff. de bon. dam.* Vnde, animus retinẽdi, *l. 37. ff. de pig. act.* Non animo, id eſt, mente. *l. 24. §. ſed ſi ita. ff. de fideic. libert.* hoc animo dedit vt, *l. 3. §. inbecilim. ff. de cond. ca. da.* hoc animo tradere, *l. 13. ff. de donat.* Animus remanendi apud ſuos, vel reuertendi *l. 5. §. vlt. ff. de cap. & poſt. reu.* Animum reuertẽdi, habere homo, id eſt propoſitum. *l. 47. ff. de acq. poſſ. l. 43. §. ſi ferum. ff. de ædilit. edi.* Animum reuertendi deſiiſſe habere animalia quæ ex conſuetudine abire & redire ſolẽt, intelliguntur, cũ conſuetudinem reuertendi dimiſerint. *l. 5. §. inter autem. ff. de adquir. rer. dom. l. 8. §. penult. ff. fam. erciſc. §. reuertendi, Inſt. de diu. rer.* Briſſ.

ANIMVS, id eſt, quod in animo eſt, nec adparet, declaratur varijs modis. Conſuetudine teſtatoris & regionis, ex præmiſsis & ſequentibus dignitas legatarij, charitas, ſiue dilectio, neceſsitudo. Hęc collegi *ex l. ſi ſeruum plurium. §. fin. ff. de leg. 1.* quibus addit ibid. Accurſ. ſcripturæ vicinitatem, *& vide Albericum in l. qui iure familiaritatis. ff. de adq. poſſ.* Prat.

ANIMOSE liceri, apud Paulum *l. ſi pignori. ff. famil. erciſc.* opponitur adiudicationi, quæ ipſa neceſſaria eſt: de eo igitur accipi debet qui volẽs citra adiudicationis neceſſitatem emit. Prate. Alij autem interpretãtur animoſe liceri, id eſt, nimis augere precium fortè per inuidiam, *vt Matthæſius notis ſuis in Iureconſ. reſponſa.*

ANIMOSIOR emptor, apud Iauolenum *in l. ita vt. 36. §. 1. ff. mand.* qui cupiditate rei habendæ plus pretij offert, quàm res ſit. Prat.

ANNALES, memoria publica, monumenta vetuſtatis. Spiegel. Sic autem olim dicebantur libri, in quib. vnius anni geſta atque acta conſcripta erant, ſicuti ſemeſtres dicti ſunt, in quibus ſex menſium reſcripta, vel conſtitutiones deſcriptæ fuerunt, quo verbo vtitur Triphoninus *in l. poſt am. ff. de pact.* Schard. *ex Aldobrandino, ſub tit. de excuſat. tutor. §. ſitij. in verbo, in ſemeſtribus.*

ANNALES actiones, quod plerunque intra annum exerceri poſſunt. *Vide Inſtitut. de perpet. & temporal. actio.* Spieg.

ANNI centum, meta temporis humanæ vitæ. *teſte Caio in fin. l. an vſusfru. ff. de viuſr.* Spieg.

ANNI plurimi, ſunt 30. vel 40 *ff. de diuerſ. tempo. præſcript. l. ſi quiſquam. Vide Alber. in dictione, Certi anni.* Spieg.

ANNICVLVS quis dicitur, ſtatim ac illuxit vltimus anni dies, etiamſi nondum eſt completus. Rurſus toto illo die anniculus eſt, vſque ad primum ſequentis diei momentum, quo incipiente, demum & ipſe incipit eſſe maior anniculo, non antè, etiamſi aliquot horis anni naturalis curſum excedit. Vt natus hora ſexta diei Cal. Ianu. anno elapſo, cum primum vidit pridie earundem Calend. ſextam noctis horam, hoc eſt, ipſas naſcentes Calendas, dicitur eſſe anniculus, & toto die Calend. vſque ad ſextam noctis ſequentis ſimiliter anniculus appellatur: quamuis poſt meridiem illius diei incipiat maior eſſe ſi velimus ad naturalis curſus rationem illa perpendere. At communis conſuetudo loquendi aliud vſurpat: quæ toto illo die anniculum eum appellat, qui ætates hominũ non horis, ſed diebus & menſibus anniſve definit, &c. *Cennamus lib. 3. cap. 11. num. 3.*

ANNICVLVS, dicitur tam de animatis, quàm de inanimatis quæ ſunt vnius anni. vt, anniculus puer, anniculus agnus, anniculum vinum. Paul. *de verb. ſignificat. l. anniculus.* [Anniculus, inquit, amittitur, qui extremo die anni moritur. Et infra: Anniculus, inquit, non ſtatim vt natus eſt, ſed trecenteſima quinta die incipiente, planè non exacta, dicitur.] Item African. *de legat. 3. l. cum quæreretur.* [Agni, inquit, qui minores eſſent anniculis.] Nebriſſ.

ANNIVERSARIA, conditio percipiendi reditus, id eſt, annua vnoquoque anno vertente. *apud Scæuolam. l. 21. §. 6. ff. de annu. leg. t.* Hot.

ANNALIS exceptio. Varro ait tempora duorum temporum eſſe: vnum annale, quod ſol circuitu ſuo finit, alterum menſtruum, quod luna circumiens comprehendit. Sic quoque annus non is ſolus eſt, quem nunc communis omnium vſus appellat, ſed ſingulorum, ſeu luminum, ſeu ſtellarum, emenſo omni cœli circuitu à certo loco in eundem locum reditus, annus ſuus eſt. Sic menſis, lunæ annus eſt intra quem cœli ambitum luſtrat, duodecim verò menſes annus ſolis, quos luſtrando Zodiacum efficit diebus trecentis ſexagintaquinque, & quadrante, ſeu ſex horis. Secundum autem huiuſmodi annum, annalis exceptio Italici contractus ex priuilegio quodam Italiæ orta eſt. Sicut enim apparet ex circumſtantijs eius conſtitutionis, quã nos de ea habemus, hoc videtur olim Italiæ conceſſum vt, qui cum quopiam in Italia contraxiſſet, illum intra annum non poſſet conuenire, aut cogere ad præſtandum id, de quo inter illum conuenerat. Sed præter quod iſtud priuilegium pleriſque graue erat, etiam calumnia quadam id reddebant iniquius, cùm interpretarentur annum in eo priuilegio computandum, excluſis diebus feriatis, vtpotè quibus conuenire aliquem non licebat. quare ſublata eſt ea exceptio.

ANNONA. Annona ab anno inclinari videtur, quaſi alimonia. Et eſt prouentus vnius anni, non frumenti ſolùm, ſed etiam aliarum rerum, id quod lectio bonorum auctorum probat. Cicero, [Si Epicurus de voluptate corroſus eſſet, putarem annonam in macello cariorẽ fore.] Sic & annonam macelli, Tranquillus dixit, & Quintilianus annonæ incendium, magnam annonæ caritatem. Etiãſi quid (inquiens) reſidui erat, vt carius quidam venderent, ad annonæ incendium ſuppreſſum eſt: id eſt, vt annonæ augeretur precium, ingraueſceretque caritas. *Turneb. lib. 22. aduerſar. ca. 32.* Hinc annonarius, a, um quod ad annonam pertinet, vt annonaria prouiſio, & lex annonaria, quam Clodius ſummè popularis tulit: nimirùm vt frumentum quod antea ſenis æris, ac trientibus in ſingulos modios dabatur, gratis daretur. Item annonariæ expenſæ, quas Vegetius vocat eas frugum, pabulique ſpecies, quas prouinciales militibus expendunt. Quia verò annona propriè & potiſsimum frumenti eſt, fit hinc vt aliquando panis capiatur pro annona, & è cõtrario, præſertim apud Imperatores. Itaque, præfectus annonæ (de quo loquitur titulus de officio præfecti annonæ, *libro primo Codicis*) is eſt, qui frumento, ſeu frumentationi præerat. Et is Sitocomus dictus eſt. & etiam (vt apud Pyrrhum legitur) comes horreorum. Olim is fuiſſe videtur, qui & ædilis Cerealis dicitur. de quo ſuprà locuti ſumus. Anchora.

ANNONA, vt iuſto pretio venderetur, Aedilium officium erat vt ſuprà in voce, Aediles, annotatũ eſt. & ideò legimus apud Liuium *ad calcem libri primi Macedonici belli*, Aediles Curules M. Claudium: & Sext. Aelium Pætum binis æris in modios populo diuiſiſſe. Et apud Plinium, M. Seruium T. F. Aedilem curulem olei denas libras ſingulis aſsibus præſtitiſſe P. R. per totum annum vrbis anno ſexcenteſimo octuageſimo: cum tamen anno quingenteſimo quinto, Appio Claudio Cæci nepote, & L. Iunio conſulibus, olei libræ duodecim aſsibus venierint. Præterea (ne longè exempla petamus) Pompon. *in l. 2. §. deinde cum eſſet de origin. iuris*, refert ædiles duos, auctore Iulio Cæſare, conſtitutos eſſe, qui frumento præeſſent, quos à Cerere Cereales appellarunt: ſicut & cura carnis ad præfectum vrbis pertinebat. *l. 1. §. vltim. ff. de offic. præfect. vrb.* Et propterea fortè poſſet corrigi locus apud Papinian. *in l. ideo idemnatim. 17. ff. de compenſat.* dum legitur, quod arctiorem annonam edulitatis tempore præbuit: vt ſcribamus, [auctiorem annonam ædilitatis tempore.]

re.] *Cuta in Memorabilibus.* Cæterum ad illius loci intelligẽtiam ſciendum: Moris fuiſſe Romæ, vt ob annonæ caritatem curator à magiſtratibus extra ordinem comparando frumento conſtitueretur *l.21.in princip.ad municip.* Eoque Feſti illud referendum eſt [Qui rei frumentariæ præpoſiti ſunt Curatores dicuntur.] Illud igitur quęſitum eſt apud Papinianum, an vti compenſatione ædilis poſsit, qui tempore ædilitatis ſuæ arctiorem annonam præbuit, hoc eſt, qui in annonæ diſpẽſatione pretium auctoritate ſenatus conſtitutum exceſsit & auxit, eoque nomine condemnatus eſt. Nec quidem dubito, quin per annonæ præbitionẽ, diſpenſationem annonæ intellexerit Papinianus, ea profectò ratione, qua præbenda locare & quid præbendum conducere dixerunt veteres. *Reuardus lib.3. varior. c. 17. circa finem.* Vegetius annonarias expenſas vocat eas frugum pabulique ſpecies, quas prouinciales militibus expendunt. Spieg.

Breuiter ANNONAE in ſpeciebus conſiſtunt, veluti frumento, vino, oleo, pane, carne, ſale. *Cuiac. tit. de annonis & tributis. lib.10.*

ANNONARII, qui à ruſticis eſculenta emunt, vt deinde vendant, nomine comprehenduntur venalitiorum, *teſte Alciato in l. mercis appellatione. 2. de verb. ſign.* Spiegel.

ANNONAS in conſtitutionibus accepimus τὰς σιτήσεις, quæ militaribus palatiniſque officijs, ex eorum qui poſſeſsiones tenebant, collatione erogabantur. *l. 1. & toto tit. de annonis & tribut. lib. 10. C.* Briſſ. *& tit. de annonis & cap. adminiſt. & eorum aſſ.*

Atque eo modo ANNONAS ciuiles accepimus *in l.14. C. de ſacroſanct. eccl. l. vn. §. cum autem, in fin. C. de rei vxor. actio. l. 12. C. de hæred. inſtit. l. 6. §. his illud. C. de ſecund. nuptijs.* quæ & panes ciuiles dicuntur *in l. vlt. §. præterea. C. de iure dotis. & Nouel. 88. Et apud Iul. in l. Patritium, tit. Quibus panes ſubiecti ſunt, qui rem immobilem venerabilis loci comparauerunt.* Hinc annonaria collatio *in l. 1. C. de praeſ. 30. an.* Annonarius titulus *l. pen. de fid. inſt. lib. 10. C.* Ridiculus eſt autem Suidas, dum annonas dictas tradit quaſi μετὰ τὰς νόνας διδομένας. Briſſ.

ANNONAE autem cura ad præfectum Annonæ pertinebat, cuius meminit l. vlt. ff. de l. Iul. de anno. vnde

ANNONARIA præfectura. *l. 1. C. de off. praef. vrbi.* quæ & Annonaria poteſtas dicitur. *in l. 22. de piſtoribus in C. Th.* Briſſ.

ANNOTARE, vel, vt in Pandect. Florent. ſcribitur Adnotare, eſt notare requirendum reum: *quemadmodum apparet ex l. 4. §. rem capitalem. ff. de re militari, & l. 1. §. Diuus. ff. de iure fiſc. l. 1. & l. 2. & l. 4. in fine. ff. de requiren. vel abſen. l. 1. C. eod. tit. l. 6. ff. de cuſtod. reor. l. 2. C. ſi pẽdẽt. appel. mors interuener. l. 6. C. de accuſat.* Hoc autem edictis propoſitis fiebat, quibus reus adeſſe iubebatur, vel litteris, ad magiſtratus loci in quo conſiſtebat reus, miſsis, vt ei innoteſcere poſſet ſe eſſe requirendum adnotatum. *l. 1. §. 1. & l. 4. ff. de requiren. vel abſen.* Interim verò bona obſignabantur: quæ intra annum recipiebat: poſt annum ſi neque reſponderet, neque haberet qui ſe defenderet, tunc in fiſcum bona cogebantur. *l. vlt. ff. de requir. vel abſent.* Briſſ. Annotauit verò id ante eum Duarenus *lib. 1. diſput. c. 8.* Id verò genus loquendi non à iuris authoribus modò, ſed ab alijs quoque vſurpatur. Plinius *lib. 10. epiſtol. ad Traian.* de Chriſtianis ſcribens. [Fuerunt alij ſimilis amentiæ, quos, quia ciues Romani erãt, annotaui in vrbem remittendos.]

ADNOTARE, alio ſenſu *in l. 1. ff. quando appellandum ſit.* Præſes dicitur, qui notat in tabulis, ſibi videri quem deportandum, idque Imperatori ſcribit. *l. 6. §. præſides. ff. de interdictis & relegat.* Suetonius *in Caligula, cap. 27.* [Cùm ad ſaginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxijs laniandos adnotauit.] Et ſic adnotatus *in l. 1. §. 1. ff. nihil innou. appella. penden.* dicitur is, quem deportandum præſes adnotauit, vel de quo deportando principi ſcripſit. Briſſ.

ADNOTARE infulas *in l. 1. §. hi quib. ff. de legat. 3.* pro adſignare Briſſ. *& Duar. lib. 1 diſp. ca. 8.*

ANNOTATIO quandoque reſcriptum principis ſignificat propria eius manu ſubſcriptum, *vt oſtendit Nouel. Maior. de homicidio caſu fact. 31. in l. 10. C. de loc. of. eccl. l. 3. C. ſi nupt. ex reſcripto pet. l. 3. C. de præſcript. 30. annor. l. 2. de quibus muneribus. lib. 11. C. l. 7 de omni agro deſer. eod. l. 2. de bonis vacant. lib. 10. C. l. vnic. de his qui à principe vac. l. 5. de muneribus. munitum C. Th.* Et ita à reſcripto, pragmaticaque iuſsione annotatio ſeparatur. *l. vn. C. de monopol. l. vlt. in fin. de petit. bon. ſubl. lib. 10. C. l. vlt. de nauibus non excuſ. lib. 11. l. 23. de decurio. lib. 10.* Briſſ.

ANNOTATIO aliàs breuem ſeu priuatam ſcripturam ſine teſtibus factam ſignificat, qua quis ſibi debitorem adſcribit. *l. 5. & l. 7. C. de probat. l. vlt. C. de conueniendis fiſci debit. lib. 10.* Briſſ.

ANNOTINUM, & quod ad annonam pertinet, vt annotinæ naues, quibus annona comportatur, & quod eſt vnius anni, dicitur.

ANNOS non in totum compleuit. *Vlpian. in l. 1. §. de poſtulando.*

ANNUA bima, hoc eſt, ſingulis annis duo reditus nomine. Scæuola *in l. cum quis decedens. in prin. ff. de leg. 3.* Falſo autem legit Accurſius annua bima, pro duobus annis. Olden.

ANNUA, bima, trima die, dare decem promittis? hoc eſt, tempore vnius, duorum, trium annorum. *l. ſi legatum. de ann. legat.* [Si legatum, inquit I.C. ſit relictũ annua, bima, trima die, triginta fortè, dena per ſingulos debentur annos, licet non fuerit adiectum, æquis penſionibus.] & probat ibi Vlpian. idem ius eſſe, ſi teſtator decem, trima die legauerit. Quod nota. Non ſolum autem annua, bima, trima die dicere ſolebant veteres, ſed etiam annuo, biennio, triennio. Pomp. *de manumiſſ. teſt. l. ſi ita.* [Si ita inquit, fuerit ſcriptum in teſtamento: Stichus ſeruus meus, hæredi meo mille nummos annuo, biennio, triennio, ſi ſoluerit, liber eſto: non poteſt is ſeruus, niſi triennio præterito, liber eſſe.] Spieg. Fuit autem valde frequens hæc legandi formula. Itaque & Vlpianus *l. 30. de legat. 1.* Vulgarem vocat hanc clauſulam. [Quas pecunias legaui, quibus dies appoſitus non eſt, eas hæres meus annua, bima, trima die dato.] Balduinus.

ANNUA ſtipulatio, num vera ſit, Bart. diſſerit *in l. ſi ſeruum communis. §. cum ſeruum. ff. de ſtipul. ſeru.* Annuæ verò penſionis materiam, Guido Papa nõ inutiliter tractat *in quæſtionibus.* Spieg.

ANNUA præciſè dicuntur, quæ plenè Annua cibaria: vnde tit. *lib. 33* de annuis legat. Iuuenal.

Sunt quæ tortoribus annua præſtent.

Seneca *lib. de Clement. 1.* [Maſsiliæ parricidam continuit & annuum illi præſtitit, quantum præſtare integro ſolebat.] Hotoman.

ANNUATIM, aduerbium, niſi probetur idoneis autoribus, quidam recipiendum negant.

ANNUI reditus pecunia parẽtis empti, quorum commoda & alienare & hęredibus tranſmittere poſſunt filij, reputantur eis in legitimam. *l. cum modo. §. imputari. C. de inoff. teſtam.* Spieg.

ANNUM continuum intelligimus qui conſtat ex 365 diebus continuis. *l. ita vulneratus. §. æſtimatio. ff. ad legem Aquil. l. cum heres. §. Stichum. ff. de ſtatu liber. l. anniculus. 2. ff. de verb. ſignif.* Cicero *de nat. Deor.* [Circuitus ſolis orbium V. & LX. & CCC. quarta ferè diei parte addita, conuerſionem conficiunt annuam.] ſic legendum. Anniuerſarium annum latinè dixêre Impp. *in l. 4. C. de ſuſcept.* Annum verò vtilem dicimus, qui conſtat ex 365 diebus vtilibus, & ita in annalibus actionibus, quæ annua præſcriptione excluduntur, ſemper annum accipimus: *Cuiac. in* πραγματείᾳ *de diuerſ. temp. præſcript. & term. cap. 20.*

ANNUUM dicitur Salarium certum in annos ſingulos alimentorum cauſa: vt Iuuen. *Satyr. 5.*

Tortoribus annua præſtant.

Connanus lib. 8. cap. 11. num. 6.

ANNULI quidã ſignandi cauſa habebantur, qui & ſignatorij appellantur. *l. 74. ff. de verb. ſign. l. 25. §. ornamenta. ff. de auro & argen. de quibus in l. 22. §. ſi ab ipſo. & §. ſi pignum. ff. de teſtamento. l. 12. C. eodem tit. l. 16. §. 1. ff. de teſtam. milit. l. 77. §. pater pluribus. ff. de legat. 2.* Alij ornatus cauſa habebantur. *l. 25. §. ornamẽta. & l. penult. ff. de bon. damnator.* Cæterùm Annulos aureos ſolis ingenuis ferre licuit: *quemadmodum Iſidor. lib. 20. Etymolog. ſcribit.* Proinde liberti vt ingenuitatis munia ſaluo patronorum iure conſequerentur, ius aureorum annulorum à principe impetrare ſolebant. *l. 10. § patronum. ff. de in ius vocan. l. 44. ff. de excuſation. tutor. l. 33. §. 1. ff. de conditio. & demonſtrat. l. 42. ff. de adult. l. 3. ff. de bonis libertor. l. 11. de Senatusconſult. Silaniano.*

Silaniano. Annulis autem aureis donati in Equeſtrem ordinem tranſcribebantur, vt ſubiecti auctorum loci indicāt. Aſin. Pollio *lib. 10. Epiſt. Ciceronis.* [Fecit, vt ipſe gloriari ſolet, eadem quæ C. Cæſar ludis, quos Gadibus fecit. Herennium Gallum hiſtrioné ſummo ludorum die annulo aureo donatum in quartum decimum ſeſſum deduxit: tot enim fecerat ordines equeſtris loci.] Tranqu. *in Vitellio c. 12.* [Prouincia dein accepta mãſit, ac primo imperij die annulis aureis donauit ſuper cœnam, cum mane, rogantibus pro eo cunctis, deteſtatus eſſet ſe veriſsimè talem equeſtris ordinis maculam:] Hoc ius à Modeſtino δίκαιον χρυσῶν δακτυλίων appellatur *in l. 14. ff. de excuſat. tut.*

ANNVS cœptus pro completo habetur. *l. qui filium. §. 1. ff. ad S. C. Trebel.* Etenim fauoris ratio ſupplet tempus, quod alioquin natura nondum completum eſt. Annus cœptus pro completo non habetur. *l. non putabam. ff. de cond. & demonſtr.* Spieg.

ANNVS continuus eſt, in quo dies ad momentum reputantur, nullis agendi obſtaculis interim exceptis. vt in vſucap. *l. namque. §. 1. ff. de vſucap.* Spieg.

ANNVS extremus, extrema pars anni, quæ apud nos eſt Decembri menſe, cum duodecimus apud antiquos eſſet Februarius. Ideo eo menſe Terminalia feſta celebrabantur, quòd is dies extremus eſſet anni: de quibus, ſi placet, vide Ouid. *lib. Faſtor. 2.*

ANNVS litium. Seruius *in illud AEneid. 2.*

Si omnes vno ordine habetis Achiuos.
Idque audire ſat eſt: iamdudum ſumite pœnas.

vno ordine, inquit, id eſt, vno reatu. Dicebantur autem in ordinem cauſæ propter multitudinem, vel tumultum feſtinantium, cum erat annus litium. Iuuenal.

Expectandus erit qui lites inchoet annus. Hoto.

ANNVS. Priſcis illis temporibus non vnus omnibus annus fuit. Nam vt ſcribit Plinius, togatorum doctiſsimus, *lib. 7. Naturalis hiſtoriæ, cap. 48.* Annum alij æſtate vnum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis tēporibus, ſicut Arcades, quorũ anni trimeſtres fuêre. Quidam Lunæ ſenio, vt Aegyptij. Itaque apud eos aliqui & ſingula millia annorum vixiſſe produntur. Id quod & poſt eum recenſuit D. Auguſtinus *libro de Ciuitate Dei 15. cap. 12.* & ante vtrumque Diodorus *lib. 1. Bibliothecæ.* quæ varietas etiam ex noſtris, qui ab eis literas habuerunt, ſapientes fecit aberrare. Iberis annus quadrimeſtris vt plurimum eſt, rariſsimè ſolaris. Contrà Chaldæi, cùm in antiquitate diſciplinarum ſuarum vtantur menſtruo, in cæteris ſemper ſolarem ſe intelligere fatentur. Plutarchus *in Numa Pompilio.* [Quidam, inquit, ex Barbaris trium, ex Græcis autem Arcades quatuor: Acarnanes ſex menſium anno vſi ſunt. Aegyptiis menſtruus annus fuit, deinde menſium quatuor, vt aiunt: quare qui vel nuperrimè eam regionem incoluerint, vetuſtiſsimi videntur eſſe, annorumque incredibili multitudine in familiarum deductionibus differunt: quippe qui menſes in numerum annorum collocent. Romanis quoque ab initio annum fuiſſe decem menſium multis coniecturis probat, duoſque à Numa fuiſſe additos, ſcilicet Ianuarium & Februarium. In qua etiam ſententia Ouidius fuit, *ſtatim circa initiu, libro 1. Faſtorum.*

Tempora digereret cum conditor Vrbis, in anno
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.
At Numa nec Ianum, nec auitas præterit vmbras
Menſibus antiquis addidit ille duos.

Gellius quoque *lib. 3. Noct. Atticar. c. 16.* ſcriptum reliquit, fuiſſe, qui exiſtimarent, Homeri tempore, ſicut Romuli, annum fuiſſe non duodecim menſium, ſed decem: in eam opinionem adducti, propter verſus Homericos, quibus Neptunus alloquitur puellam à ſe recenter compreſſam, *lib. 11. Odyſ.*

Χαῖρε γύναι φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναί.

Id eſt:

Nunc gaude dilecta: aſt cum ſe euoluerit annus,
Illuſtres (neque enim ſunt vana cubilia diuum)
Natos nixa dabis.

Solinus *Collectaneorum cap. 3.* Annus (inquit) apud Aegyptios quatuor menſibus terminabatur: apud Arcades tribus: apud Acarnanes ſex. In Italia apud Lauinios tredecim: quorum annus trecentis ſeptuaginta quatuor diebus ferebatur. Subditque, quod de Romanis ſupra ex Plutarcho diximus. Macrobius quoque *libro 1. Saturnaliorum, cap. 8.* Anni certus modus apud ſolos Aegyptios fuit. Annum Arcades ſuum tribus menſibus explicabant, Acarnanes ſex, Græci reliqui trecentis quinquaginta quatuor diebus annum proprium computabant. D. autem Auguſtinus *libro de Ciuitate Dei 12. cap. 10.* cum Solino ac alijs fere conſentiēs, dicit apud AEgyptios annum quatuor menſibus finiri. Cenſorinus *in eo libro, quem de die natali ad Cerellium ſcripſit,* In AEgypto ait, antiquiſsimum ferunt annum bimeſtrem fuiſſe: deinde à Bihone, aut vt alij Pherone rege quadrimeſtrem factum: nouiſsimè Arminon ad tredecim menſes & dies quinque produxiſſe. Item in Achaia Arcades trimeſtrem annum primum habuiſſe dicuntur. Cares autem & Acarnanes, ſemeſtres habuerunt annos inter ſe diſsimiles, quibus alternis annis augeſcerent, aut ſeneſcerent. Ante hos Xenophon quiſquis is eſt, *in eodem libro de AEquiuocis:* neque enim ei conuenit cum Xenophonte Socratico: Annus, ait, diuerſus eſt. Etenim AEgyptij vtuntur anno quandoque menſtruo, ſæpè bimeſtri, non rarò trimeſtri, ſæpè quadrimeſtri, nonnunquam ſolari. Et hæc quidem de anno ciuili, quem ſibi populi, ſiue gentes pro arbitrio conſtituerunt. De naturali autem, ſiue ſolari, aut vertente, & de magno ſiue mundano, & alijs differentiis, multa apud eoſdem autores ſcripta comperies, quæ non duximus huc tranſponenda. Et apud nos quoque de ipſo anno naturali videbis *in l. ita vulneratus. §. æſtimatio. ff. ad legem Aqui. & in l. 3. §. minorem. ff. de minoribus & in l. cum hæres. §. Stichus ſi hæredi. ff. de ſtatu liber.* vbi ſcribitur, annum conſtare ex continuatis diebus trecentis ſexaginta quinque. *& in l. cum biſſextum, & iterum in l. anniculus non ſtatim. ff. de verborum ſignificat. & Doctores in illis ipſis locis, præſertim verò Alciatus in d. l. cum biſſextum, & in c. quadrageſima, & ibi gloſſ. de conſecr. diſtinct. 5. gloſſ. & Doctores in c. quæſiuit. extr. de verbor. ſignific. & in c. ſi propter. in ve. bo primi anni, de reſcript. libro 6. Archid. in c. ſi Papa, de priuileg. eodem libro ſexto. Luc. de Pen. in l. ſiue ex Prætoriano. colum. 1. & 2. C. de execut. & exact. libro 12. Aluarot. in §. his conſequenter, colum. tertia, verſicul. nota annum, tit. hic finitur lex. & in c. primo, colum. ſecunda, verſicul. nota militem, tit. quo tempor. miles. Philip Franc. in c. quàm ſit. §. electus. col. 2. de elect. in 6.* quibus locis videbis multas quæſtiones ad hanc anni menſionem pertinentes, quas breuitati conſulentes prætermiſimus, loca deſignaſſe contenti. Sed & noſtrates alias annorum ſpecies, ne id omittamus, ponunt, ſcilicet vt ſint alij viſuales, alij ceremoniales, alij legitimi, vt videre poteris apud Archid. Ioan. Andr. & Dom. *in d. c. ſi propter. de reſcrip. libro ſexto,* neque enim in iſtis diutiùs immorari decreuimus. *Tyraquel. in tract. retract. lign. gier. §. 1. glo. 10.*

ANNVS. quidam auſpicantur cum à Natali Chriſti, quidam à Kalend. Ianuar. quidam à die Paſchæ, quidam à feſto Annunciationis. Atque ex hac re ſæpenumero captio naſcitur parum attentis, quam varietatem expediret tolli è rebus mortalium, vt rectè ſentit Erasm. Lege Alciatum *in l. cum biſſextum. de verb. ſignificatio.* quibus adde, quod tanta fuit olim, etiam in Eccleſia eius rei cura, vt Cyrillus affirmet, in Synodo cõſtitutum eſſe, vt quatenus Alexandrinus Epiſcopus ſignificaret Romano certum æquinoctij diem, propterea quòd in ſchola Alexandrina eo tempore adhuc florebant cœleſtium motuum ſtudia. Romæ verò non perinde nota erãt. Spieg. Porro de varia ratione computandi annos tam hodie, quàm olim vſitata, vide omnino Couarr. *libro primo var. reſolut. cap. duodecimo per totum.*

ANNVS Biſſextilis, *vide annum apud. infra.*

ANNVS apud Romanos variè obſeruabatur, vſque ad tempora Caij Iulij Cæſaris, qui omnem rationem temporum vagam adhuc atque incertam, ordine diffiniuit, *Suetonio & Plinio auctoribus.* Nam annum in trecentos, ſexaginta quinque dies extendit. *Iulian. in l. ſi ita vulneratus. §. 2. ff. ad leg. Aquil.* Reſpexit autem Cæſar ad curſum Solis, qui totidem diebus & quadrante, curſum ſuum conficit. Et ne huic dierum numero ad annum conſtituendum quadrans deeſſet, voluit, vt quarto ſemper anno Sacerdotes, qui menſibus ac diebus faſtis & nefaſtis præerant, vnum in-

tercalarent ſeu interponerent diem, videlicet eodem tẽpore quo antea totus Menſis intercalari ſolebat, hoc eſt ante quoque vltimos dies menſis Februar. idque biſextum appellari iuſsit. Vnde iam nunc quartum quemque annum dicimus biſextilem. Quia duobus continuis diebus bis dicimus: 6. Kalen. Martias, duos dies pro vno computantes. Vt ſit biſextum, quaſi bis ſextum. Old.

ANNVS vtilis, trifariam dicitur: primò, ſi actor habet experiundi poteſtatem: item ſi reus præſtet ſui conueniendi facultatem: & tertiò, ſi iudicis copia adſit. *l.1.ff. de diuerſ. & temp. præſcr.* Spieg.

ANNVS quinquageſimus olim apud Hebræos, ex lege Moſaica, vocabatur Iubileus, quo tempore vnuſquiſque ad poſſeſsiones, & libertatem, familiamque ſuam, quam ob neceſsitatem alienaſſet, nec poſſet ſoluere, gratis admittebatur. *Num.25.* Old.

ANNVERE quo ſæpius I.C. vtuntur. *vt in l. 1. §. ſi quis ita interroget. ff. de verb. oblig.* eſt cum nutu, hoc eſt, capitis ſigno aliquid affirmamus, vnde & annuere pro concedere vſurpatum. Virg. *lib. 10.*

Annuit his Iuno & mentem lætata retorſit.

Corra. d. §. ſi quis ita.

ANOMALAM, hoc eſt, irregularẽ, & innominatã exceptionem interpretes appellant, quæ nec peremptoria, nec dilatoria ſit. Quanquam hoc non eſſe verum, *Zaſ.* ſtudioſè obſeruans proprietatem ſermonis veterum I. C. alicubi tradidit: quia non inuenitur eiuſmodi exceptio. Spieg.

ANOBATEYTOS in Iuſtiniani conſtitutione *l. fin. C. de nouat.* id eſt, ſine nouatione.

ANQVIRERE pecunia & capite veteres dicebãt, pro mulctã irrogare, vel ad populum ferre de mulcta vel capite alicuius, vt eam populus aut iubeat, aut antiquet. Liuius *lib. 8.* [Capite anquiſitum ob rem bello malè geſtam de Imperatore nullo, &c.] Idem *lib. 26.* [Cùm Tribunus plebis pecunia anquiſiſſet, tertiò capitis ſe anquirere diceret.] Idem *lib. 6.* [Sunt qui Duumuiros qui de perduellione anquirerent, creatos, auctores ſunt.] Hotom.

ANQVIRERE, veteris iuris verbum, quærere & informationem facere ſignificat Liu. *4. Belli punic.* [Seu legibus, ſeu moribus mallet, anquireret.] Prat.

ANQVISITIONES intelligimus, cùm diligenti perueſtigatione aliquid circumquærimus, q; & Ver. Flaccus probauit. Hinc etiam annus deductus eſt ab ipſo temporis circuitu, vt ex Capitone Atteio refert Macrobius: quoniam, An, pro, Circum, veteres poſuerunt: vnde, An terminos, circum terminos, & Anſanctũ. & Ambire pro circumire: quæ Grammaticorum commentarijs peruulgata atque detrita ſunt. *vt annotauit Petr. Crinitus lib. 2. cap. 14. de honeſt. diſcip.*

ANSA, eſt qua quippiam prenditur ac tenetur. Paul. *in l. in rem actio. §. 2. de rei vindi.* Veluti, inquit, ſi quis ſtatuæ ſuæ brachium, aut pedem alienum adiecerit, aut ſcypho anſam, vel fundum. Hæc vox per metaphoram varias adagiorum formas prebuit. Plautus *in Perſ.* [An non vides hanc anſam quærere?] id eſt, captare occaſionem reſcindendæ, irritandæq; pactionis. Cicero *in Lælio*: [Quo plures det ſibi tanquam anſas ad reprehendendum] Anſis vaſa tenentur. Et Aræ primò anſæ dictæ ſunt, quòd teneantur à ſacrificantibus. Varro auctor. Epictetus *in Enchiridio ſuo* ſcripſit, Vnicuique rei binas eſſe anſas: alteram, qua teneri poſſit: alteram, qua non poſsit. *Cætera in Chiliad. Eraſm.* Spieg.

ANSITARIA, expunge peregrinam dictionem, & repone. Amphitapa, *in l. veſte, de aur. & argen. leg.* intelligeque veſtes vtrinque villoſas. Sic n. corrigit *Alci. teſte*, Marinus Brixienſis. Quod ait Vlpian. Anſitaria quid velit, ingenuè fateor me planè neſcire. Bayſius inquit, *de re veſtiar.* putatque, vt Marinus repoſuit legendum, Amphitapa. Sed quid ſi ſtragulam inſtitoriam legamus, *quod in Par. Alc. annotauit.* quibus in officinis inſtitores ſe induunt. Spieg.

ANSVLAE vocantur lingulæ coriaceæ, quibus adſibulatur ipſe calceus ne folleat indecẽter. *Auth. Io. Baps. in com. Epiſt. Sidon. Apolli. ad Lampridium lib. 8.*

ANTAPOCHA. ἀντάποχα, ſeu antapocha, propriè chirographum, quo debitor fatetur debitum creditori, aut quo quis ſe obligat. Quandoque etiam antapocha ſignificat confeſsionem, quam debitor creditori facit in præſtationibus annuis, oppidò neceſſariam propter præſcriptionem.

ANTAPOCHA. Apocha eſt profeſsio ſolutæ pecuniæ. Antapocha eſt exemplum apochæ ſubſcriptum à debitore & creditori datum. (vulgò ein reuerſal/oder gegenbekantnus/gegenverſchreibung.) & hanc eſſe veram definitionem antapochæ probat l. plures C. de fid. inſtrum. ſi modò, vt auctores ſunt libri ſcripti, deleãtur hæc verba, [vel antapocham ſuſcipere,] quam Iacobus & Fulgoſius ſequuntur. *notat. An. Contius in addit. margina. 1. ad d. l. plures.* Apocha debitor probat ſe ſoluiſſe, vt creditoris actionem excludat. Antapocha creditor probat ſibi reditus, penſiones, vſuras ſolutas fuiſſe, vt præſcriptionẽ temporis ſummoueat, vel vt repellat colonum ſeſe in libertatem aſſerentẽ. Apocha ſecuritas etiã dicitur & ἀμεριμνία & ἀπόδειξις ſæpiſsimè *in Nouellis & in libris Baſilικῶν*. Petronius Arbiter *in Satyrico*, [Redde mihi apodixim defunctoriã,] id eſt, remiſsionem ſenilis ætatis. Caſsiodorus 11. [Meritò teſtimonium ſolutionis ſecuritas dicitur, de quo non ſolùm animus, ſed ſubſtantia communitur. Dicitur & Recauta *in Nouell. 130.* vbi Græci vertunt ἐντάγματα non minus malè quàm delegatores ματτὰς. Auguſt. *de cura pro mortuis.* vbi eſſet, recautum, quo illa cautio vacuata fuerat, indicauit. Poſteriores dixère Euacuatoriam, *in formulis Marculphi* ab euacuãda obligatione, vt quandoque Græci. ἀκυρωτικόν.

ANTALLAGMA, accipitur pro permutatione. Significat etiam rem, quæ more veterum in permutationem datur. *Alciat. l. Labeo. 19. ff. de verb. ſign.*

ANTANAKLASIS apud Vlpianum *l. ſi arborem. 17. de ſeru. vrb. præd. ff.* refractio luminis. A. Auguſt. *lib. 4. Emen. c. 16.* ſignificat reuerberationem. Prat. *Vide ſuprà* ἀνάκλασις.

ANTE, idem ſignificat quod, præ & in conſpectu eſſe: vt quod dicimus ante pedes, ante oculos poſitum, vt ſua natura non quidquid præcedit quantumuis longo interuallo, ſed quod proximè præcedit, dicatur ante eſſe. Cicero *ad Atticum*: [Crucior cum eum quem ante me diligo, video.] id eſt, nullum alium plus me quam illum diligo. *Connan. lib. 6. cap. 3.*

ANTE, particulam ad initium referri ſcribit Alciatus *l. anniculus. 132. §. ante. ff. de verb. ſign.*

ANTE, etiam excluſiuè ſignificat *l. qui ante. 13. ff. de verb. oblig.*

ANTE, incluſionis nota eſt, Vlpiano *d. l. qui ante. l. cùm ſtipulatus 113. ff. de verb. oblig.*

ANTE diem decimum Kalendarum, formula, decimus dies ſignificatur. *Anton. Auguſt. lib. 4. emend. cap. 6. Iacob. Cuiacio acutiſsimi ingenij viro. in l. qui ante. 13. ff. de verb. oblig.* Prat.

ANTE iudicium acceptum, eſt ante litem conteſtatam, ex verbis & ſententia Pauli *l. ampliùs. 15. ff. rem rat. hab.* eodem & ſenſu accipitur apud Labeonem, *in l. qui concubinam. 29. §. 3. ff. de legat. 3.* idque per Conſtantini conſtitutionem *l. 2. ibi. ſtatim. C. vbi in rem actio.* non igitur ante iudicium acceptum *in d. §. 3. inci. ſi hæres.* ſumitur pro ſententia, vt autumat Accurſius ibidem. & ante ſententiam, vt credidit Albericus. Nec moueor Pomponij reſponſo *l. ſi rem, quam. §. fin. ff. de euict.* Nam hic quocunque tempore, vt cauſæ adſit denunciari poteſt. Illic vt iudicium in ſe ſuſciperet. Vel apud Labeonem res euicta erat, apud Pomponium nondum. Scio Bartol. *in d. §. ſi hæres.* hanc ἀντινομίαν diluiſſe, vt apud Pomponium ſit titulus oneroſus, putà emptionis, apud Labeonem, titulus lucratiuus. Tu rem expende. Prat.

ANTE Kalendas ſtipulatus, ſimilis ei eſt qui Kalendis ſtipulatur *l. qui. 13. ff. de verbor. oblig.* Bartol. & Alciatus *in l. 2. §. creditum. ff. ſi cert. pet.* multa varia de hac voce, antè, dixere, quorum verba huc non transſcribo: ab ijs pete.

ANTE omnia id eſt, antè, quàm ad alia procedatur. *l. ante. 23. ff. de probat. & l. pen. ff. de alim. & cibar. legat. Azo in Summa, C. quand. ciuil. act. crim. præiudic.* Prat.

ANTE, Poſt, Mox, & cætera id genus, certam ferè temporis formam non recipiunt, *teſte Dn. Oldendor.* Spieg. Adde præterea quòd hæ dictiones, ante & poſt, ſunt earundem virium & naturæ, ſeque mutuò reſpiciunt, *vt latè docuit Tiraquellus in rep. l. ſi vnquam in verbo & poſtea, num. 14. nam & quamuis. C. de reuocan. donat.*

ANTE

ANTE calendas, & poſt calendas, idem poſſe ſignificare, Alciatus demonſtrat *in Comment. ad l. anniculus. de verb. ſig.* Spieg.

ANTE decimum diem Calen. ſignificat vndecimam, ſi de futuro loquar: poſt decimum diem ſignificat vndecimam, ſi de præterito agatur. *auctor Alci. in d. l. anniculus.* Spieg.

ANTE diem 3. Non. annotante Manutio, veteres dicebant, id eſt die 3. ante Non. Nam cum dicitur, 3. Non. conciſa locutio eſt: quæ integra eſſet, ſi diceres. 3. die ante Non. qua non admodum vtebantur antiqui, ſed eius loco, Ante diem 3. Non. Spieg.

ANTE diem tertium pro nudiuſtertius accipi videtur compendioſa locutione, quaſi dicas ante diem tertium finitum. Hinc Gellius Ciceronem natum eſſe ait ante diem tertium Nonas Ianuarij *lib. 15. cap. 25.* qui vt ipſe de ſe ſcribit, natus fuit tertio Nonas Ianuarij. *Duaren. l. qui ante Kalen. 13. ff. de verb. oblig.*

ANTE id tempus ſignificare, quod præcedit actum, poſt verò id tempus, quod ſubſequitur, Doctores concludunt. Quæ ſententia in actu momentaneo expeditum intellectum habet. Sed & in actu tractum habente, idem eſt, vt cum dicò rem factam ante bellum, intelligitur cœptum. *Vide Alciatum in l. 2. ff. ſi cert. pet.* Spieg.

ANTE cœnam, in cœnarum conuiuijs lautiſsimis primi ferculorum miſſus ante cœnam dicebantur, qui & iterabantur interdum: ſecunda fercula, ipſumque velut ſolidum cœnæ, cœna. *Turne. lib. 17. aduerſ. cap. 10.*

ANTAE populi Iſtri fluminis accolæ, cõgeneres Sclauinis, quos in Romanas prouincias incurrẽtes Iuſtinianus per Childibium ducem repulit, & poſt aliquot annos duce germano ſororis ſuæ filio, ad internecionem ferè deleuit, vt meritò ab eis nomen Antici vendicauerit. Quapropter Haloander noſter (quem fata ant diem nobis præripuère, non ſine, vt candidè fatetur Alciat. inſigni ſtudioſorum iactura) rectè in titulo Iuſtiniani, pro, Attico, Anticus, reſtituit, in quo bis erratum vulgo eſſe idem Alciat. oſtendit. *c. 3. lib. Parer. 5.* Flauij cognomentum, *de quo inf. in litera.* I Haloander non agnoſcit. Spieg.

ANTE. Aliàs ante cauſam cœptam. *l. 3. § iudicio tutelæ. ff. de contrar. tut.* Aliàs ante cauſam finitam. *l. in inſulam. § finitum. ff. ſol. matr. l. 2. in fin. & ibi Bart. ff. ſi cert. pet. c. cùm tk. de teſtib.*

ANTE aditam hæreditatem, ſic accipere debemus, antequàm vel ab vno adeatur hæreditas: nam vbi vel vnus adijt, competit libertas. *Paul. l. cùm hæres. ff. de ſtatu liberis.* Olden.

ANTECESSORES ſunt iuris Doctores, magiſtri, & profeſſores: quod & Heſychius his verbis docet. *ἀντικήνσορες, οἱ τῶν νόμων διδάσκαλοι.* Horum fit mentio *in conſt. omnem. in proœm. Pandect. & l. 2. § quæ omnia. C. de veter. iur. enucl.* Hoc titulo cohoneſtati fuère Theophilus, Inſtitutionum Iuſtiniani paraphraſtes, & Iulianus, patritius, Nouellarum Græcarum eiuſdem principis fidus interpres. Anteceſſor etiam accipitur pro iudice præcedenti & priore, apud Paulum *l. ediſtum 55. ff. de iudicijs.* Prat.

ANTECESSORES etiam, Tranquillo *in Vitellio* dicuntur præcurſores. Gallis *Auant coureurs.* Alciat. *lib. 3. diſpunct. cap. 12.* de interpretatione huius verbi dubitat ſed eam veriſsimam eſſe neutiquam ambigendum, vt ij ſcilicet anteceſſores dicantur, qui publicè iura profitentur, id quod manifeſtè probatur ex inſcriptione proœmij. ff. in quo Imperator præcipit formam, modum & methodum docendi. Nam ſcribitur epiſtola illa Theophilo, Dorotheo, Theodoro, Iſidoro, Anatolio, Thallælæo, & Cratino anteceſſoribus. Sed omnem dubitationem ſubmouent verba eius epiſtolæ, paulo poſt principium ibi. [Sed cũ vos, & omnes poſtea profeſſores legitima ſciẽtia conſtitutos etiam hoc oportuerat ſcire, quid, & in quibus temporib. tradi ſtudioſis neceſſarium credamus, vt ex hoc optimi atque eruditiſsimi efficiantur, ideoque præſentem diuinam orationem ad vos præcipuè faciendam exiſtimauimus, quatenus tam prudentia veſtra, quam cæteri anteceſſores, qui eandem artem in omne æuum exercere maluerint, noſtris regulis obſeruatis, inciſycam viam eruditionis legitimæ poſsint ambulare.] Idem etiam deprehendi poteſt ex verbis Iuſtiniani *in l. ſecunda. C. de veter. iur. enucl.* ibi: [Et Dorotheum virum illuſtrem & facundiſsimum anteceſſorem, quem in Berytienſium ſplendidiſsima ciuitate leges diſcipulis tradentem, propter eius optimam opinionem & gloriam ad nos deduximus participemq; huius operis fecimus. Et paulo poſt, Nec non & Cratinum virum illuſtrem & Comitem ſacrarum largitionũ, & optimum anteceſſorem huius almæ vrbis conſtitutũ.] Nam in vrbe Conſtantinopolitana, & in oppido prædicto Berytienſium iura publicè docebantur, *vt legitur in §. hæc autem tria, in proœm. ff.* nec diſſentio ab accuratiſsimo Holoandro, eos dictos eſſe à præeundo diſcipulos, & quaſi porrecta manu in penetralia iuris deducendo. Id enim ſignificare verbum Græcum, à quo deducitur illa dictio Græca paredri clariſsimum eſt. Eſt ergo tranſlatiuè formatũ, & per Metaphorã à præeundo, in quo ſignificatu diximus paulo antè magiſtrum accipi eum, quem vt exemplum ſequimur in re aliqua. Cæterum vir doctiſsimus Hadrianus Turnebus *libro 8. aduerſarior. capite 19.* anteceſſores homines legum peritos & iuris dici exiſtimat, etiamſi non ſint profeſſores, ab honore, quòd alijs qui ius non didicère, antecedant, ſic Apoſtolorum principes, Tertullianus anteceſſores vocat, vt *libro quinto, aduerſus Marcionem,* [quam Paulus ſciret ſe nõ in vacuum cucurriſſe, quã dexteras ei darent anteceſſores.] & *libro primo,* [tunc primum cum anteceſſoribus Apoſtolorum cõferebat.] Balduinus *in proœmio Inſtitutionum* exiſtimat hanc vocem effictam, imitatione Græcorum, apud quos *προάγειν* per metaphoram ſignificat, præeundo & docendo deducere diſcipulum in alicuius artis penetralia, quaſi dicas *προοδοποιεῖν* &c.

ANTECESSOR, prior magiſtratus, cui alter ſuccedit: qui alibi Deceſſor dicitur. Cicero. ſemper Prior. Paulus *l. 55. ff. de iudi.* Edictũ quod ab anteceſſore datum eſt, in numero trium edictorum connumerari debet planè, licet omnis ab anteceſſore numerus finitus ſit, ſolet ſucceſſor vnum edictum dare.

ANTEPHILANI Liuio dicti haſtati & principes in legione, quod eſſent ante triarios, qui Pilani vocabantur. *vt Varro de ling. Latin. docet: quem refert & ſequitur doct. ſſ. Turn. lib. 11. aduerſ. cap. 27.*

ANTESTARI quid ſit, demonſtrat Acron his verbis *in Serm. Horat. libr. 1. Sat. 9.* [Denunciantes litem anteſtates habebant, quibus præſentibus cõueniebat, ita vt aurem illis tertiò vellerent. Solebant enim teſtium aures tenere, & ita dicere: Memento quòd tu mihi in illa cauſa teſtis eris, quod eſt Anteſtari. Aliter, olim qui anteſtabantur, auriculam contingebant. Ideoque poeta ait, *Libenter auriculam obiuli,* Tangens autem auriculam his verbis loquebatur, licet anteſtari? ſi ille reſpondiſſet, licet: iniectione manus aduerſarium ſuum in iudicium trahebat. quòd ſi anteſtatus nõ eſſet, & manum iniecèiſſet, iniuriæ reus conſtitui poterat. Plautus *in Perſa,* Leno ad Satyrionem paraſitum. [Nónne anteſtaris? & paraſitus, Tuane ego cauſa carnifex cuiquam mortali libero aures atteram?] Aliter: Anteſtari, id eſt, teſte vti, quòd iudicij cauſa volo manum injicere. nam hæc erat conſuetudo, ſi quis vadato non paruiſſet ei aduerſarius aliquem de præſentibus anteſtabatur, id eſt, tangebat eius aurem, & dicebat, licetne anteſtari? ſi reſpondiſſet ille, licet: tunc injiciebat vadatus manum in eum qui non paruiſſet, & ducebat in iudicium: aliter ſi iniecèiſſet manum, iniuriarum poterat accuſari. Hæc Acron, & Porphyrio ferè in eandem ſententiam. Horatius *eo loco.*

Et quo tu turpiſsime? magna
Exclamat voce: & licet anteſtari? ego verò
Oppono auriculam, rapit in ius.

Plautus *in Curcul.*

Licet anteſtari? P. t. non licet.
Ph. Iupiter te malè diſperdat miles, inteſtatus viuito.

Et ſic quidem aliud nihil in effectu ſignificare videtur anteſtari, quam teſtibus vti, vel, vt Plautus ait, teſtes facere, quando actor in reum manus injicere volebat. Plaut. *in Curcul.*

Ne facias teſtes, neque equidem tibi debeo quicquam.

Quin & Caius cum de illis ageret, qui neque ſequuntur, neque ducuntur, in reum manus injici ſolere, reum ma-

nibus teneri ſcribens, indicare viſus eſt: Solutum inquit, non intelligimus eum, qui licèt vinculis liberatus ſit, manibus tamen tenetur, *l.48.de verb.ſig.* Quod ſi anteſtatus nō eſſet actor, & manum inieciſſet, iniuriarum, vt exiſtimat Acron, reus conſtitui poterat. Hinc illud Plauti *in Curcul.*

Hoccine pacto indemnatum, atque inteſtatum me arripi?

Nec immeritò, qui enim non reluctantem trahit aut rapit, vim inferre videtur. Proinde ne ſine iuſta cauſa ſic in aduerſarios ſæuirent actores, lege conſtitutum reor Decemuirali, vt qui ſine anteſtatione in reum manus inieciſſet, iniuriarum poſſet conueniri. Nec vero huius anteſtationis ſolennitas in tantum ab aliorum teſtimoniorum iure diſcedebat, quin vt à teſtimonijs reliquis, ſic ab anteſtatione ſerui repellerentur, Plaut. *in Curcul.*

Seruon' anteſtari?

Ph. Vide. C. Hem, vt ſciat me liberum eſſe.

Porro vt quis in ius raperetur, non ſemper opus anteſtatione fuit: nam ſi reus improbus eſſet, & inteſtabilis, vt ſunt lenones, fures, & id genus alij, ſine anteſtatione ad prætorem rapiebatur: id quod doctiſsimus præceptor meus Hopperus *in eruditiſſimo ſuo de iuris arte lib.3.* annotauit. Vtilius ſiquidem erat, plagiarios, & fures priuata manu, ciuiumque concurſu ad prætorem ſine anteſtatione rapi, quàm ſub prætextu ſecuritatis tranquillitatiſq; publicæ, tergiuerſationi, rapinis, plagijs, aut furtis indulgere. Quod cum ita ſit, mirum nemini profectò videri debet, in improbos huiuſmodi homines manus etiam ſine anteſtatione iniici conſueuiſſe. Sic Lyconidem adoleſcentem aulæ quadrilibris furem ſuſpicans Euclio, in ius rapere viſus eſt voluiſſe, apud Plaut. *in Aulularia.*

Niſi refers.

L. Quid tibi ego referam?

E. Quod ſurripuiſti meum.

Iam equidem ad prætorem hercle te rapiam, & tibi ſcribam dicā.

Nam quòd nullam hic ſuperſtitum optauerit præſentiam Euclio, quòd nullum viatoris implorauerit auxilium, hinc poteſt probabiliter argui, communi iure, in eum quem furem eſſe non dubitabat adoleſcentem manus iniicere Euclionem potuiſſe. Similiter *in Perſa*, cum in Dorpalum lenonem manus iniiceret Saturio Paraſitus, interrogatus à Lenone, anne anteſtaretur, reſpondit:

Tadne ego cauſa carnifex
Cuiquam mortali libero aures atteram.
Qui hic commercaris ciues homines liberos?

Rurſus *in Rudente*, cū Labrax leno à Pleuſidippo in ius vocaretur, ſic eum interrogabat Pleuſidipp.

Rapier hinc obtorto collo manis, an trahi?
Vtrumuis opta dum licet.

Cumque ſe neutrum velle leno reſpondiſſet, ſubiecit ſtatim Pleuſidippus:

Abi ſanè ad littus curriculo Trachalio,
Iube illos in vrbem ire obuiam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, qui hunc ad carnificem trahant.

Ego hunc ſceleſtum in ius rapiam exulem. Age ambula in ius. Quid ego deliqui? Et paulò pòſt:

Obſecro ſubueni mi Charmides, Rapior obtorto collo. Ch. quis me nominat? L. Viden' me vt rapior? Ch. Video, & inſpecto lubens. L. Non ſubuenire mihi audes? Ch. Quis homo te rapit? L. Adoleſcens Pleuſidippus.

Cæterùm ſi honeſtior eſſet perſona quàm vt eam rapi cōueniret (erant enim qui in ius vocati, duci, aut rapi, ne medio quidem anteſtationis poterant, *vt ex epigraphe l. 48. de verb. ſigni. colligimus*) diem ei dicebat, eamque promiſſa pœna, quam mulctā Plautus appellat, dari ſue, ni prędia poſſideret, vadibus, vel pignore dimittebat. Plaut. *in Capt.*

Hu diem dicam, irrogabo mulctam.

Nam quod lege cautum fuiſſe diximus, In ius vocati, vt irent, prætor illud edicto ſic eſt interpretatus:

In ius vocati vt eant, aut ſatis vel cautum dent.

Quod enim certos prætor ſeſsionum haberet dies, quibus poſtulationibus, quibus etiam cognitionibus vacaret, *libro. Vadimon.* demonſtrabimus. Manus in aduerſarium iniiciendi opportunitate actores fraudari diutius prætori iniquum videbatur: Proinde concesſit agere volentibus aduerſarios ſuos Vadari, hoc eſt, in ius vocare, vt pœnam ſtipulantibus actoribus promitterent, aut ſatis, vel cautum aliquo modo darent, prædiaue poſsiderent, manus iniectionem paterentur, & medio anteſtationis, vel ad prætorem, ſi is poſtulationibus operam daret, ducerentur: vel ſi alijs negotijs occupatus eſſet Prætor, in carcere proxima poſtulationū die iure ſiſtendi cauſa adſeruarentur. Plau. *in Perſ.*:

Vadatur hic me.

P. Vtinam vades Deſint, in carcere vt ſis.

Quod etiam de his, qui neque ſequuntur, neque ducuntur, Caius annotaſſe viſus eſt, *d.l. 48. de verbor. ſignif.* Ac ne eum, inquit, intelligimus ſolutum, qui in publico ſine vinculis ſeruatur. Per publicum enim, carcerem ſiue cuſtodiam intelligi, illud Plauti *in Amphit.* liquidò demonſtrat [Ita Peregrè adueniens, hoſpitio publicitus accipiar.] *Ranard. ta.5. ad ll.12. Tab. & ante eū Iacobus Cuiac. lib.7. Obſeru. cap.16.*

ANTIADES & pariſthmia Græcis dicuntur quæ ſunt Latinis tonſillæ, & ſunt inflammationes circa eas partes, quæ mela, id eſt poma, à recentioribus verò amygdalæ appellantur. Celſus *lib.7 cap.11.* [Tonſillās, quæ poſt inflammationem induruerunt, Græci Antiades appellant.] Galē. *lib.6. Decameridon.* [Hortulanū, inquit ab vulua, & antiadibus & pariſthmijs aduocationem patientem.] Idem verò *lib.10. de medicina ſimp. c.11.* [pariſthmijs, ſiue faucibus vuluæ, & antiadibus,] Vlpi. *lib.21. tit. de ædil. edict. l. quæritur.* [Et ſi quis habeat antiades & ſi antiades ſunt, quas exiſtimo, id eſt, inueteratas, & quæ iam diſcuti non poſſunt, [vtrobique mendum eſt Antiachæ. pro Antiades, Accurſ. faucium tumores exponit, non tamen dicit quos tumores: quòd verò ſubdit, vt ſcrofulæ, omnino fàlſum eſt, cum ſcrofulæ ſint apud iuniores medicos, quæ ab antiquis dicuntur Chœrades Græcè, Latinis Strumæ. N. briſſ. *Vide & Rhodig. lib.4. cap.2.*

ANTICVS cur Iuſtinianus dictus. Vide, Antha populi, ſuprà.

ANTICATEGORIA, recriminatio dicitur, ſiue mutua accuſatio. Et fit, aut quum litigatores idem crimen inuicem tentant, aut aliud atque aliud. *Bud.*

ANTIXRISIS, quid ſit, docuit Alci. *lib.2. diſpunct. cap.3.* & ex eo Spieg. poſt vtrumque Cuiac. *lib.3. c.55. obſer.* Appellant autem I.C. ἀντίχρησιν, cum conuenit, vt pecunia debitor vtatur, fruatur, & creditor loco vſurarum percipiat fructus pignoris, eoque intereà ſimiliter vtatur, fruatur. Papin. *l.1. §. pacto, de pign.* meminit cuiuſdā pacti, quo placuit, vt creditor fructus hypothecarum vſuris compenſaret, fini legitimæ vſuræ, talemque conuentionem vtilem eſſe ait. Modeſtinus quoque mentionem facit ſimilis conuentionis, vt creditor pignus in pecuniæ ſuæ compenſationē certo tempore poſsideat, & fructum capiat *l. 39. de pig. act.* Denique Paulus meminit pignoris, quod in vſu creditoris eſt, voluntate debitoris *l.9. §. vlt. de ſupel. leg.* Sed & in reſcriptis principum legimus, interdum poſſeſsionem ea lege creditori obligari, vt fructus in vicem vſurarum cōſequatur. Item pecuniam ea pactione mutuò dari, vt vice vſurarum creditor domum debitoris inhabitaret. *l. ſi ea lege, l. ſi ea pactione. C. de vſur.* Martianus, ſcribens de formula hypothecaria, duobus locis hanc pignoris conuētionem appellat ἀντίχρησιν, *l.11. §.1. de pign. l. ſi pecuniam, de pign. act.* & pignus nihilominus dici poſſe ait, & hypothecariam actionem competere, & ſoluto debito pignoratitiam actionē: videturque ἀντίχρησιν etiam deſcribere, cum ait ita dici, vbi creditor retinet poſſeſsionē, donec illi pecunia ſoluatur, & in vſuras intereà fructus percipit. Non eſt abſurdum, vt vſura alterius rei ſit & generis, quàm ſors ipſa. Sed multò erit iuſtior ratio ἀντιχρήσεως, ſi ad modum & (vt Papinianus loquitur) finem legitimæ vſuræ reuocetur Quid enim alioqui ſi cum centum aureos mihi mutuò dederis, fundum pignori acceperis, qui quotannis ſolebat fructum viginti aureorum reddere? Certè iniuſta eſſe ἀντίχρησις, & in fraudem legitimæ vſuræ contracta videri poſſet. Quanquam propter incertum fructum leges patiantur, vt ſi fortè fructus excedant modum vſurarum, nihilominus creditor eos habeat, tanquam periculi precium, cum etſi minus fructuum naſceretur, eo tamen contentus eſſe deberet, *l. ſi ea lege. C. de vſur.* Illud etiam notandum

dũ ex *Nou.32.33.& 34.* ſi nobis res ſit cũ agricola poſseſsionũ eius, aut ouiũ, aut mãcipiorum ἀντίχρησιν facere non licere Etiam illud Iuſtinianus adiungit, octauam duntaxat partem modij in ſingulos modios & in ſingulos ſolidos vnam ſiliquam quotannis ab agricolis vſurarum nomine accipere licere. *Balduin.in tract.de pign.& hypo.cap.16.* Differt autem ἀντίχρησιν ab vſuris hoc modo: Pacto conſtituitur ἀντίχρησιν, vſuræ ſtipulatione. Item Antichreſis perimitur nuda oblatione ſortis: vſuræ non item, *l.ex prædijs, C.de vſur.* ἀντίχρησιν ſimiliter ab agricola paciſci non licet, vſuras ſtipulari licet. *Cuiacius in expoſ. Iuſtin.d.Nouel.32.poſt prin. Adde Balduinum comment. tit.de pig.& hypoth.cap.de antichreſi.16.*

ANTIDORVM, doni redditio eſt ab ἀντὶ, re, & δῶρον, donum. Vlpian. *de pet.heredit.l.ſed & ſi* [Planè ſi antidora acceperunt, dicendum eſt, eatenus locupletiores factos, quatenus acceperunt.] Obſeruandum autem, ab ἀντὶ Græca voce, quod eſt contrà, viceuerſa, pleraque produci, vt antidorum, anticategoria, antichreſis, antipelargia, antiferna, antipeponthos, antipocha, antigraphe. Eleganter autem diffinit genus quoddam eſſe permutationis. Et remunerandi obligationem cẽnſet naturalem. Spieg.

ANTIDIAPLEKEIN Græci dicunt, quod nos replicare, ſicut, & ἀντιπαραγραφὴν, quam Latini Replicam.

ANTIDOTVM, medicamentum eſt, quo nos contra venenum præmunimus. Pau. *ff.de pen.leg.l.non omne.* [Quæ, inquit, in numero antidotum non eſt] Item *de contrah.empt. l.quod ſæpe.* [Antidota, inquit, & alia quædam ſalubria medicamina.]

ANTIFERNA, bona ſunt, quæ à marito viciſsim loco dotis adferũtur in matrimonium, (die widergabe/gegen vermachung) nam φερνὴ dotẽ ſignificat: vnde & Paraphernavocantur bona, quę mulier vltra dotem ſibi habet. Sp. His autẽ proxima ſunt ἀντίφερνα & ὑπόβολα, de quib. Cõſtantin. Harmenop. ſcribit. vnde & Hypobolica inſtrumenta apud Sid. Apoll. *lib.7. Epiſt.* quanquam ſunt, qui legant, Hyperbolica: alij quidam paraphernica, omninò malè. Cuiacius not. *ad tit.Vlp.de dotibus.tit.6.& in libr.5. obſeru.& emendat.cap.4.* idem Cuiacius inquit, his verbis: Donatio propter nuptias eſt dos mariti, atque ideò quæ donantur propter nuptias ἀντίφερνα, id eſt, tanquam ex altera parte doti reſpondentia vocantur, *l.vlt.C.de donat. ant. nupt. vel pro nupt.* Ea in dotem à muliere plerunque redigebantur, *l.generaliter.§.hoc obſeruari.C.de ſec.nupt.*

ANTIGRAPHAEOS Budæus vocat, quos Galli Contrarotulatores dicunt. Hoc vocabulum Cæſ. Maximilianus & pleraque alia, quæ miniſtros Principis indicant, è Gallia in Germanicum tranſtulit. Contraſier/Graſier/Quartier/Forier/Finantzier/Trapetzier/Guardier/ atque ijs ſimilia. Spieg.

ANTINOMIA, legum contrarietas. ab ἀντὶ contra, & νόμος lex, *C.de veteri iure enucl.l.Deo auctore*: [Nulla, inquit Iuſt. in omnibus prædicti codices membris antinomia.] Et paulo pòſt [Per ſuum vitium antinomias induxerũt.] Nebriſſ. Præceptor noſter Zaſius, in diſſoluendis antinomijs apud Iuriſcoss. per Dn. Budęum haud temerè obſeruatis, multum operæ impẽdit. Sed veritas eſt, multas leges ſcriptas, ſibi implacabiliter eſſe inuicem cõtrarias, teſte Dn. Oldendorpio, qui rectè tradit, tũc poſtremam ſequi nos oportere, memores ſemper mutationum quas circumſtãtiarum diuerſitas exigit. Exempla ſunt nouiſsimi iuris conſtitutiones.

ANTINOMIAM veteres magis appellabant conflictũ duarum legum, quæ non natura, ſed caſu aliquo pugnabant, propter aliquam circunſtantiam: vt cum duæ theſes in vna Hypotheſi confligunt. Tales Antinomiæ non poſſunt non ſæpè incidere. Sed Iuſtinianus Antinomiam vocat leges natura ſua pugnantes, & omnino contrarias: quæ certè ferri nullo modo debent. Ergo eas tolli iubet. *Balduinus.*

ANTIPELARGIA, dicitur quaſi Ciconiaria lex, qua liberi parentes alere iubentur. πελαργὸς Græcè Ciconia dicitur. Nam ferunt, parentes ſuos ſenio confectos alere: & volatu imbecilles, alis ſuis ſubuehere. quod eleganter expreſsit Alciat. *in emblemat. ſuis.*

Aerio inſignis pietate ciconia nido
Inueſtes pullos pignora grata fouet.
Taliaque expectat ſibi munera mutua reddi,
Auxilio hoc quoties mater egebit anus:
Nec pia ſpem ſoboles fallit, ſed feſſa parentum
Corpora fert humeris, præſtat & ore cibos.

Hinc verbum ἀντιπελαργεῖν, quod eſt promerentib. gratiam in tempore referre. *Bud.in annot.ad l.1.de Iuſt.& iure.*

ANTIPEPONTHOS, talio dicitur, quod genus Iuris (de quo infrà latius) Ariſt. improbat, nec legitimo iuri, nec ei quod in ciuilitate verſatur, conuenire ait. *Bud.annotanis in l.ius ciuile, tit.eo.* Sp.

ANTIPOCHA. Lege, Apocha.

ANTITHONITIS. *Nouella quarta Iuſtiniani* dicitur, quem nos conſtitutæ pecuniæ reum nominauimus.

ANYPEYTHYNOS, & ἀνεύθυνος, magiſtratus dictus, qui dicendæ cauſæ aut immunis eſt, aut quouis modo eximitur. *Bud.l.vlt.de ſenator.*

ANTIQVARE, Feſto eſt morem priſtinum reducere. Antiquare legem eſt ipſam abrogare, improbare, tollere, Ciceroni 3. *de legibus.* [Vos item, vt audio, legem antiquaſtis ſiue tabellas,] *& l.15.C.de ſacroſ.eccleſ. & l.fin.C.de ed. D.Had.tol.* Moris enim erat Romæ cum rogatam legem improbarent, & repudiarent in tabula ſcribere. A. qua notula ſignificabatur, Antiquo. Prat. Cæterum populus Romanus propriè antiquabat legem, quæ nõ perferebatur. Quo ſenſu antiquatam fuiſſe Tribunitiam rogationem de Veios commigrando ſcripſit *lib.5.* Liuius. Quæ autem ſemel perlata iterum tollebatur, illa abrogari dicebatur. Lex, inquit Vlpianus, aut rogatur, id eſt, fertur, aut abrogatur id eſt, prior lex tollitur. Schard. *ex Rauardo ad l.12.Tabu.c.1.&c.*

ANTIQVATVR autem lex, non ſolum quæ nimia vetuſtate conteneſcit, ſed & quæ recens & nuper nata, aut non obſeruatur, aut ſanè non ad longum tempus. Velut lex feratur, omnes nomina ſua quotannis deferant apud magiſtratum, id ſemel atque iterum & tertio, aut etiam ſępius factum, ſi poſt omittatur, deſuetudine lex illa antiquabitur, & voluntate omnium obſoleſcet, atque tempus ipſum tandem afferet, vt impunitum ſit ei non parere. *Conan.lib.1.ca.10.num.9.*

ANTIQVARIVS qui verbis ab vſu remotis vtitur, quive vetuſtiſsimos auctores ſcrutatur *Suetonio in Auguſt.ca.68.* Iuuen. *Satyr.6.*

Ignoſcas; mihi tenet antiquaria verſus.

ANTIQVARII etiam erant qui bibliothecæ codices componebant, vel pro vetuſtate reparabant. vt docent Impp. conſt. *l.2.in prima.Th.de ſtud.lib.vrb.Rom.lib.14.C.T.* quo etiam ſenſu accipiuntur in l.hac parte.10.C.de proximis ſacr.ſcrin. Prat. Cuiacius autem inquit, Antiquarij ſunt librarij ſiue ſcriptores librorum *d.l.2.C.Th.* Sido. Apollinaris *lib.*, licet antiquarium moraretur inſiccabilis gelu pagina. Auſonius *in Epiſt.ad probum. P.S.P.* oblata per antiquarios mora. *Cuiac.in d.l.hac parte.vide.autem & Turnebum lib. aduerſariorum 18.cap.28.*

ANTIQVIOR dicitur charior, & potior. Paulo *l.poſtliminium.19.§.transf.ge.in fin.ff.de capt.& poſtli.* quo etiã ſenſu ſępiſsimè inuenitur apud claſsicos rerum ſcriptores. Cicero, [Antiquiorem (inquit) Deiotaro fuiſſe laudem & gloriam, quàm regnum & poſſeſsiones ſuas.

ANTIQVVM ius apud iuris auctores variè accipi, ſpectari que liquet ex ſubiectis Nam interdum pro iure gentium quod cum humano genere natura prodidit. *Gaio l.1.ff. de adqu.rer.do.§.ſingulorum. Inſtitut. de rer.diuiſ.* Antiquum ius etiam dicitur, quod ex legibus 12. Tabul. deſcendit *l.in rem 24.§.tignum.ff.de rei vindic.* quæ antiquæ leges appellantur, ſiue antiqua lex, Vlpiano *l.2.§.1.ff.de nova.* & d. Antonino Imp. *l.1.C.de excep.* Dicitur & antiqua prudentia. *l.penult.in fin.C.de conſtit.pecu.* At in *l.Gallus.29.§.ſi eius.ff.de lib.& poſt.* antiquum ius accipitur pro eo, quod legem Velleam præceſſit: id quod de iure à Gallo inducto accipit Accurſius ad Gallum. quod & Bartol. & Baldus, & Iaſon probant. Idem videtur ſenſiſſe Alciatus *ibidem*, & res ipſa docet. Apud Vlpianum verò *in l.1.§.ſi nemo,& l.2.§.ſi mater.ff.ad S.C.Tertyl.* accipitur pro eo iure, quod Senatuſconſulta Tertylianum & Orphitianum præceſsit. Sed an hoc de 12. Tabul. intelligendum eſt? an de poſteriore? & de 12. Tabul. ac-

cipiendum putem cum Accurſio *ad d.§.ſi uero.* Apud Celſum *in l. pater. 29. in fin. ff. de leg. 2.* ius antiquum ſumitur pro legibus 12. Tabul. Accurſio interprete. Sunt qui putent accipiendum pro eo iure, quod eſt ante legem Iuliam & Papiam: quo etiam modo ſumendum aiunt in Epitome Vlpiani *tit. 17. & 18.* In Papiniani reſponſo *l. Seia. §. final. ff. de don. cauſ. mort.* ſignificat id ius, quod Seueri conſtitutionem præceſsit. In *l. 1. in fin. ff. ſi quis à par. man. ſit.* iuris antiqui nomine querelam inofficioſi ſignificari aiunt. Accurſ. ius alimentorum interpretatur. Prat.

ANTIQVITATIS nihil ignorandum eſt. *Inſtitut. de teſtament. §. 1.* cum hoc pugnat quod ait Imperator, veteris iuris prolixitatem ſcire, non eſt neceſſarium *l. vnica. §. & hoc locum. C. de caduc. tollen.* Conciliatio: vt quod vel tollitur, vel reformatur, non ſit incognitum, oportet ea in parte antiquitatem noſſe. *d. l. vnic. §. & cum triplici.* Ad declarationem vel confirmationem iuris antiquitas vtiliter inueſtigatur. *l. ideò quia. & l. ſeq. ff. de legi.* alioquin ad definitionem cauſarum, antiquitas iuris abrogati, nullo modo eſt allegandа. *l. vnic. in prin. C. de lat. lib. tol.* Prat.

EX ANTIQVITATE temporis, cuius initium non apparet, introducitur conſuetudo, quæ habet vim legis, & conſtituti *l. 1. §. fin. & l. 2. in prin. ff. de aq. & aqu. plu. arcen. l. hoc iure. §. ductus. ff. de aqua cotid. & æſtiu.* Talis antiquitas non minorem habet vim in ſuo genere, quàm iuſſus Imperatoris, *vt ait Andr. de Iſernia. tit. quæ ſint regal. in vſib. feud.* Prat. Antoninus & Seuerus, quoties in libris legitur, mendum eſt inſigne pro eo quod eſſe debuit, Antoninus & Verus, tum ex codicibus illis vetuſtis Florentinorum, tum etiam ex ipſa temporum hiſtoria.

ANTIQVITAS Romanorum intelligenda eſt de tempore, quod Conſtantinum principem anteceſsit: Enimuerò quæ in nouiſsimis libris C. leguntur, nihil ferè antiquitatis redolent. A recentioribus nanque Græcorum morib. ſumpta ſunt: & ob id magna ex parte non intelliguntur. Olden.

ANTIQVITATEM accipere oportet, ab introductione 12. Tabularum, ad tempora vſque Iuriſconſultorum, qui vniuerſum ius quotidie in melius reformarunt. *l. 2. §. dein ex his legibus. & §. poſt origin. ff. de orig. iur. Non. de his qui nupt. iter. §. atque hoc primum: Conſl. 22.* Old.

ANTIQVVM ius *in l. liberos. C. de collat.* quod anteceſsit conſtitutionem Anaſtaſij. Antiquum ius *in l. vnic. C. vnd. vir & vxor.* intelligitur Accurſio interprete de l. vnic. ff. eod. Equidem de lege Romuli accipiendum putem. Hic enim ita lege cauit: Filia, vti patri, ita defuncto viro, hæres eſto. *Halyc. lib. 2.* Prat.

ANTISTES à Iuſtiniano *in §. nos autem. Inſtit. de Attiliano tutor.* dicitur Epiſcopus, quod primus illius diœceſis ſacerdos ſit. Sunt enim apud antiquos Antiſtites primarij cuiuſque templi ſacerdotes, & ita accipiendi ſunt in l. ſi quenquam. & in l. decernimus. C. de epiſc. & cleric. Alibi autem ſacræ legis antiſtitem appellarunt Arcadius & Honorius Impp. ſacræ legis primarium doctorem, ſicuti Diocletianus liberalium ſtudiorum antiſtites appellauit *in l. 1. C. de decret. decur. lib. 10. ex Aldobrand. d. §. nos autem. Adde Gellium lib. 13. cap. 19.*

ANTONINVS à ſenatu Pius eſt cognominatus, inquit Iulius Capitolinus, vel quod ſocerum feſſa iam ætate manu præſente ſenatu leuauerit, vel quòd eos quos per malam valetudinem Hadrianus occidi iuſſerat, reſeruauit. Hic quum annos viginti quatuor imperaſſet, morbo perijt, anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo, & quaſi adoleſcens deſideratus eſt. Eiuſque ſingulari virtute, & incredibili quadā pietate factum eſt, vt ad quamplurimos Imperij ſucceſſores, nullo licet ſanguinis vinculo iunctos, nomē Antonini velut hæreditarium tranſiret. Quo nomine etiam Imperatores quoſdam prænominis cognominiſq; loco vſos eſſe ex diuerſis antiquitatum monumentis conſtat. Siquidem poſt obitum Antonini Pij fuiſſe nomen Antoninorum tam amabile, teſtis, eſt Aelius Lampridius, vt qui eo nomine non vteretur, mereri non videretur Imperium. Vnde etiam nonnulli & Seuerum & Pertinacem, & Iulianum Antoninorum prænominibus honorádos putant. Vnde poſteà duos Gordianos patrem & filium Antoninos etiam cognominatos falſò traditum eſt. Non enim Antonini, ſed Antonij, vt ex numiſmatibus conſtat, dicebantur Gordiani. Sed aliud eſt, inquit Lampridius, quum prænomen adſciſcitur, aliud quum ipſum nomen imponitur. Nā Pius verū nomen Antonini habuit, cognomen Pij. Marcus verū nomē veriſsimi habuit, ſed hoc ſublato atque abolito, non prænomen Antonini, ſed nomen accepit. Commodum autem Marcus Antoninum appellauit, atque ita in publicum edidit diem natalis ſui. Iam Caracallam Baſsianum, Antoninum appellatum ſatis conſtat, vel ſomnij cauſa, quod Seuerus viderat, quū ſibi Antoninum ſucceſſorem prædictum ſenſiſſet. Anno demum XIII. Antoninum dixit, quādo ei Imperatoriam dicitur addidiſſe poteſtatem. Hæc Lampridius: adijciens inſuper, Getam & Diadumenianum Antoninos etiam appellatos fuiſſe. *Renardus lib. 3. cap. 10. Variorum.*

ANTOMOSIA propriè dicebatur iuſiurandum rei, ſicuti actoris διωμοσία. Iſocrates tamen περὶ τοῦ ζεύγους etiam de actore dixit ἀντόμνυσθαι, & Iſæus orator de actore & reo viciſsim iurantibus ait, μελλόντων ἡμῶν ἀντόμνυσθαι. Sch. *ex Bald. ad tit. de pen. tem. litig.*

A P

APAMAEA Apamæa Bithyniæ, colonia fuit Romanorum, *de qua in l. 1. ff. de cenſibus. l. vltim. C. de diu. præd.* & Plinius *libro quinto, cap. vlt.* inquit: Intus in Bithynia Colonia Apamæa. *Cuiacius Obſeruat. lib. 1. cap. 18.*

APARGYRISMOS, idem quod adæratio, quæ eſt taxatio precij. *Cuiac. in l. lege repetita. C. de erogatione militaris annonæ lib. 12.*

APE, apud antiquos dicebatur, prohibe, compeſce *Feſto lib. 1.*

APENIANTISMOS, annuum exilium, pœna erat cædis inuoluntariæ apud Græcos, cum interim ab aliquo locuplete homine, cædis perpetratæ expiamentum quæreret, qui eam commiſerat. Quòd ſi quem ex conſanguineis eius qui interemptus erat, exorare & placare ſemel potuiſſet, nulla erat cædis inuoluntariæ pœna, vt ſcribit Demoſthenes πρὸς Ναυσίμαχον. Eaq; venia & miſericordia propriè dicebatur αἴδεσις quam etiam humaniores quiq; facilè tribuebant. Schar. *ex Bald. in Inſtit. de leg. Aquil. §. vt vim.*

APER, porcus ſylueſtris, animal propter conuiuia natum, iuxta Satyrograp. Triphon [vſufructuarium, inquit, venari in ſaltibus vel montibus poſſeſsionis, probè dicitur: nec aprum aut ceruum, quem ceperit, proprium domini capit, ſed fructus aut iure ciuili, aut gētium, ſuos facit.] *l. 62. ff. de vſufruct.* Spieg.

APERIRE viam eſt ad veterem altitudinem, latitudinemq; reſtituere *Vlp. l. 1. in princ. ff. de via pub. & iter. publ.*

APERIRE parietem dicitur, qui feneſtram, vel ianuam in eo facit. *Paulo & Scæuolæ. l. penult. & vlt. §. fin. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Sic aperire partem cœnaculi eodem ſenſu dixit Alfenus *l. habitatores. ff. loc.* Prat.

APERIRE refugia *in l. ſi cuius. 13. §. ſed ſi ædium. ff. de vſufruct.* Aperire puteum *l. fluminum. 24. §. fin. ff. de dam. infect.* eſt fodere puteum. Prat.

APERIRE ſulcum *l. qui duo. 29. ff. de ſeruit. ruſtic. præd.*

APERIRE Nonio eſt erigere, & oſtendere. Prat.

APERIRE ſcelus, furtum, coniurationem, adulteriū: pro detegere, patefacere. Sp.

APERIRE tabulas ille videtur, qui naturaliter aperit ſiue ſignatæ ſint, ſiue non ſint ligatæ, ſed tantùm naturaliter clauſæ. Et ita in edicto quo Prætor aperiri teſtamenti tabulas vetat ante quæſtionem de familia habitam, hoc verbum accipimus. *l. 3. §. quod ad cauſam. cum ſequentibus §§. ff. ad ſenatuſconſ. Silania.* Si in duobus exemplaribus ſcriptum ſit teſtamentum, alterutro patefacto apertæ ſunt tabulæ: ſed & ſi ſua natura patefactæ ſint, apertæ videbuntur. *l. 10. ff. quemadmodum teſt. aperiant.* Quòd ſi quis teſtamentum fecerit & exemplum, exemplo aperto nondum apertum eſt teſtamentum. Aliter atque ſi authenticum patefactum ſit. *l. vltim. ff. eodem.* Sic Apertura tabularum *in l. 31. §. 1. ff. de excuſationibus. l. 3. §. vltim. ff. de hæredibus inſtit. l. vlt. ff. de mortis cauſa donationibus. l. 21. l. 31. ff. de conditio. & dem. l. 58. §. teſtamento. de admin. tut.* Et Apertura codicillorum *in l. 86. §. 1. ff. de legat. lib. 1. l. vlt. de legat. lib. 2.* Briſſ.

APER-

Apertvram, pro apertione, vel ipſo aperiendi actu, vſurpauit. I. C. *in l.3. ad Sylan.* quum inquit, Omnis enim apertura prohibita eſt. Apud Vitruuium, quaſi os quoddam in ædificijs intelligitur. Spieg.

Apertvm ius, Cicerone & Quintiliano autoribus, id eſt, quod clarum & indubium eſt. Varium autem quod in opinionibus Iureconſultorum vagatur, quod & controuerſiam appellant: à contrarietate opinionum. veluti à varietate varium, & interpretes dubium, licèt ineptius dicunt. *de quo latius Salomon. in §. reſponſa prudentum. Inſtit. de iur. nat.* Spieg.

Aphilis, quo Modeſtinus vtitur *in l. Spadonem. ff. de excuſat. tutor.* puberem ſignificat, ſed minorem viginti quinq; annis, cui non tutor, ſed curator datur. vt Suidas & Phauorinus docent, quod etiam tradit Conſtant. Harmen. *lib.1. περὶ ἀνήβων καὶ ἀφηλίκων.*

Aphosiosbos vel ἀφοσιούμενος ποιῶν τι, hoc eſt, ad verbum, pietatis & ſanctitatis cauſa facere aliquid. Latini perfunctoriè, aut defunctoriè, & leui brachio dicũt, non verè, neque ex animo, vt ex Budæo annotat Connan. *lib.7. cap.3. num.3.* Vſus eſt his verbis Modeſtinus *l.2. qui petant tut. & in l. ſcire oportet.*

Aphthae, medicis ſunt oris vlcera, quibus præcipuè infeſtantur infantes. Vnde Aphthiphum volunt dici, qui eiuſmodi vexetur affectione: & ob id apud Vlpian. *in l. item Offilius, de Aedil. edict.* hanc vocem eſſe reponendam, qua Iuriſconſultus linguæ locutioniſque prauitatem attigerit. A'ypum autem Budæus legit, quod magis probandum, ſuffragante Noric. textu, & non ſatis expedito plectro linguæ vtentem, ab etymologia vocabuli intelligit. Scholiolum verò, præpoſterè loquentem exponit. Porrò Rhodiginus, ſi diuinare permittimur, inquit, malim Athyrophanam, vel Athyrotum ſubſtituere, quibus feſtinata nimis in loquendo celeritas ſignificatur. Spieg.

Apices iuris, hoc eſt, ſubtilitates, ſummum ius, ſtricta iuris ratio, quæ bona fide agenti non conueniunt: vt eximius æquitatis cultor Vlpianus dixit, *in §. quædam. l. ſi procuratoſſi. Mandati.* Hinc dubio procul emanauit vulgatum illud, Diſputantem in re liquida non eſſe audiendum. *de quo latius diſſerit Bartol. in l. conſiſtiu. ff. de cuſtod. reror.* Spieg.

Apeitheia, qua voce Iuſtinianus vtitur *in Nouell.97.* moroſitas eſt quædam, qua quis contumaciter reſiſtit rogantibus, & ſibi perſuaderi non permittit: vitium credulitati contrarium. *de quo lege cap.8. lib.4. Parer. Alciat.* Spieg. *Adde Gellium lib.19. cap.12.*

Apisci, pro Adipiſci. Vlpianus *l. 40. ff. de donat. inter vir.* Quod apiſcendæ dignitatis gratia ab vxore in maritum collatum eſt, &c.] Vlpianus *l.25. §.3. ff. de hered. petit.* Quòd ſi ab initio quidem iuſtam cauſam habuit apiſcendæ poſſeſſionis.] Paulus *l. 1. §.2. ff. de acquir. & amitt. poſſeſſ.* [Apiſcimur autem poſſeſſionem per noſmetipſos. *vt l.3.* Et apiſcimur poſſeſſionem corpore & animo. Hermogenianus *l.15. ff. de Carb. edict.* [Hæc bonorum poſſeſſio, ſi ſatiſdatum ſit, non tantùm ad poſſeſſionem apiſcendam, ſed ad res etiam perſequendas prodeſt.] Hot.

Applicationis ius, Turnebus *Aduerſariorum lib.24. cap.32.* ab Athenienſibus ortum eſſe arbitratur, apud quos peregrini ſe alicui opulento ciui in clientelam dabant, dicabantque. quod *in Palliata Comœdia* imitatus eſt Terent. cum *in Eunucho* ſcripſit, [Vna eſt domus, Thaïs patri ſe commendauit in clientelã & fidem: Nobis dedit ſe,] id Athenienſes appellabant νέμειν προστάτην. qui autem ad Patronum ſe non applicaret, in iudicium vocabatur. quod dicebatur ἀπροστασίου δίκη. Apud Romanos autem patronos habebant, clientes, liberti, municipia, coloniæ, prouinciæ: etiã qui ciuitate ab aliquo donati fuerant, eum à quo donati fuerant, patronum habebant, & eius nomen gerebant. Succedebant ab inteſtato patroni libertis, ſi ſuos hæredes non haberent: ſed etſi teſtamento facto deceſſiſſet libertus, nihilq; patrono reliquiſſet, aut minus quàm dimidiam partem bonorum reliquiſſet, contra tabulas teſtamenti, vt ait Vlpianus, dimidiæ partis bonorum poſſeſſionem ei prætor dabat. Idem etiam ius valere volebant, in ijs patronis, ad quos ſe peregrini applicabant, qui tamen propriè patroni non erant, ſed tanquam patroni. Idem in ijs, qui ciuitate aliquos donauerant. Cicero *in Verrem*, [Caius Sulpitius Olympus fuit: Is mortuus eſt C. Sacerdote prætore, neſcio an antequam Verres præturam petere cœperit. Fecit hęredem M. Octauium Ligurem. Ligur hæreditatem adijt: poſſedit Sacerdote prætore ſine vlla controuerſia. Poſteaquam Verres magiſtratum inijt, ex edicto iſtius, quod edictum Sacerdos non habuerat, Sulpitij patroni filio ſextam partem hæreditatis ab Ligure petere cepit.] Apud Vlpianum dimidiæ partis bonorum petitio datur patrono: apud Ciceronem ſextæ. Quo ex Ciceronis loco ſatis apparet, non item vt in bonis libertorum, ſic in eorum, qui ab aliquo ciuitate donati fuerant, de ſucceſſione confeſſum & receptum ius fuiſſe: quod idem de iure applicationis exiſtimandum arbitratur. Meminit & idem Cicero *lib.1. de Oratore.* [Quid, quod item in Centumuirali iudicio certatum eſſe accepimus? qui Romam in exilium veniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatoque eſſet mortuus, nónne in ea cauſa ius applicationis, obſcurum ſane & ignotum, patefactum in iudicio, atque illuſtratum eſt à patrono?] Applicationis etiam meminiſſe videtur Terentius *in ſua Andria* cum ait: [Tum ille egens forte applicat primum ad Chryſidis patrem ſe.] *Vide infra, ius applicationis.*

Apokirysis, abdicatio. *Imp. l.6. C. de pat. pot.* Abdicatio, quæ Græco more ad alienandos liberos vſurpabatur, & ἀποκήρυξις dicebatur, Romanis legibus non comprobatur. Hinc ἀποκήρυκτος ὁ ἐπὶ ἁμαρτήμασιν ἐκβληθεὶς πατρῴας τῆς οἰκίας, id eſt, qui ob peccata e patris familia eiectus eſt, *Vide, Abdicatio.* Hotoman. Formas eius deſcribit Quintilia. *lib.7.* de hac latius vide Connanum *lib.2. cap.13.*

Apokrisarios, ad reſponſum interpretatur Iuſtinian. *Nouell.25.*

Apokryphos, occultus, arcanus. Porrò qui libri ſint Apocryphi, vide *15. & 16. diſt. per tot.* Prat.

Apodeisis in Nouell. & Baſil. eſt apocha, cuius commeminit Euſtachius περὶ χρονικῶν διαστημάτων. tit. περὶ λημμάτων. M. Fabius ἀπόδειξιν definit *lib.5. cap.10.* euidentem probationem. Prat.

Apodytirion Epiphanio *lib. 2. Panar.* pars balnei, vbi conſtituebantur capſarij.

Apocha. Ἀποχὴ, vel apocha, ſchedula eſt, qua fatemur nobis de pecunia ſatisfactum ἀπὸ τοῦ ἀπέχειν Vulgò quitantiam (quittung) vocant. Latini proprium nomen non habent, ideoque vtuntur peregrino. *l. vlt. §. Titius. ff. de cond. indeb. l.27. ff. de furt. l. 47. §. tutela. ff. de adminiſtr. & perit. l. 18. C. de fide inſtru. l. 19. ff. de accepti.* appellatur autem pecuniæ ſolutæ profeſſio, *in l.14. C. de ſolut.* plerunque etiam ſecuritas ab Imperatoribus vocatur, quia debitorem reddit ſecurum. *l.35. §. vlt. ff. de inoffic. teſtam. l. vlt. C. ſi certum pet. l.1. de apoch. publ. lib.10. C.* Inter acceptilationem autem & apocham hoc intereſt, quòd acceptilatione omnimodo liberatio contingit, licèt pecunia ſoluta non ſit: per apocham non aliàs, quam ſi pecunia ſoluta ſit. Nolo itaque iuuenes latere ἀποχὴν Græcè, receptionem eſſe Latinè, & chirographum ſignificare, & cõfeſſionem quam debitor, qui fidem ſuam de receptis exoluit, à creditore accipit. Vulgò ſchedula dicitur, quam creditor dat debitori, cum ab illo pecunias numeratas, aut rem, quam illi debebat, recepit. Anch. Apochæ enim vocantur ἀποδείξεις τῶν χρεῶν, vt *Nouella 46. 49.* Haloander interpretatur male, probationes. Sed tamen paulò pòſt rectè, ἄλλας ἀποδείξεις, alias probationes. At Imperator Iuſtinianus *in Nouella 72.* propriè ἀποδείξεις vocat profeſſiones ſolutæ pecuniæ, quod & vetus interpres intellexit, qui interpretatur, De ſuſcepta. ſic enim ſolet appellare apochas. *Cuiac. ad d. Nouell. Iuſtin. 72. de tutoribus.* Sunt autem apochæ duplices, aliæ particulares, aliæ plenariæ. Plenariæ ſunt totius debiti, apochę generales. Eodem ſenſu forſitan plenariè dicitur in edicto de Alexand. Georgius plenariam munitionem dixit, *epiſtol.4. Idem Cuiac. in expoſit. Nouell. Iuſtin. 128. de actionum publ. tribut.*

Apocryphvm, Alberic. profligatæ barbariei ſecutus auctores. Apocriſum dici putauit, ab ἀπὸ, id eſt, de & κρίνω, ſecretũ: vnde liber apocryphus, ſecretus, occultus quia eius autor ignoratur. Melius interpretantur Eraſm.

in Scholijs epiſt. B. Hieronymi ad Lætam. de Inſtitut. filiæ. & Viues *in cap.23. D. Auguſt. de ciuit. Dei. lib.15.* vbi ait, [Sicut multa ſub nominibus aliorum Prophetarum, & recentiora ſub nominibus Apoſtolorum ab hæreticis proferũtur, quæ omnia ſub nomine Apocryphorum auctoritate Canonica diligenti examinatione remota ſunt.]

APOCRISIARII, non Apochryſarij, nec Ipochryſiarij, quamuis perinde barbarum, vt hæc eſſe videantur: attamen illud rectius ab ἀποκρίνομαι, quod reſpondeo ſignificat, dicitur. Eſt autem Apocriſiarius, vt quidam putat, Reſpõſalis & legatus Epiſcopi, inde dictus, quòd aliquando pro Epiſcopo reſpondere cogatur. Vſi ſunt hac voce Pontifices, item Iuſtin. loca indicat Alber. Canonum interpretes Papæ nuncios intelligunt Apocriſiariorum nomine, vt & apud mediæ ætatis annales reperitur. Melius Oldend. qui ait: Apocriſiarij dicebantur velut locum tenentes Epiſcoporum, vt res Eccleſię gubernarent, negotia ſingulorum audirent, referrentq́; ad Epiſcopos, *vt Nouell. Quom. oper. Epiſc. §. ſi vero non metropolitanum. & §. propterea ſancimus.* Spieg.

APODECTAE, Athenis dicebantur, qui collationibus & vectigalibus præerant, quorum iudicio quicquid controuerſiæ erat, in publicis collationibus decernebatur. *Alex. Neap. Gen. dier. lib.3. c.13.*

APOGONI. Lege, Epigoni.

APOGRAPHA, eſt annotatio bonorum, indexque eorum quæ reperta ſunt. Iuriſc. Inuentarium vocant, & Repertorium. *vt in Comment. linguæ Græcæ Budæus teſtatur.* Spieg.

APOGRAPHUM, dicitur exemplum vel libri, vel tabulæ, Latinè deſcriptũ, vel exſcriptum. (ein abſchrifft/ vulgò/ ein Copey.)

APOLECTI, id eſt, delecti, eximij, ſelecti, hoc eſt, ſanctius concilium, quod ex delectis conſtat viris, des heimlichſten Raths.

APOLIDES, item inſularij dicuntur à I.C. viles ſerui, ac peſſimi, ſine ciuitate, & in inſulas deportati, & in publicum opus, aut in metallum dati. Canonica decreta, ſeruos colendis agris deſtinatos, nuncupant tum Originarios, tum Aſcriptitios. Sed Originarij dicuntur propriè, qui ex aſcriptitijs nati ſunt in ipſo ſolo, ſiue fundo, *vt C. de agr. & cenſ. l. colonos lib.11.* & eiuſmodi ſine gleba, quam coluerunt, vendi nequeunt. Aſcriptitij verò ſunt, qui per 30. annos fuerunt in ſolo. Spieg.

APOLIS, extorris, ſiue exul. (ein landſtreicher) ab ἀπολλύω deperdo: ſiue ab ἀ priuatiua particula, & πόλις ciuitas. Mart. *in l. ſunt quidam. ff. de pœn.* Quidam, inquit, apolides ſunt, id eſt, ſine ciuitate. Vlpianus quoque, *de leg. 3. in l.1.* [Nec teſtamenti, ait, faciendi ius habent, cum ſint apolides] Nebr. Deportatos intelligens, quia deperdant omnia ciuitatis Romanæ iura, hoc eſt, ea omnia, quæ iuris ciuilis ſunt, quanquam retineant ea, quæ ſunt iuris gentiũ. Schar. *Vide etiam Duarenum lib.1. diſp. c.9.*

APOPHASIS, ſententia, dictum, reſponſio, Vlpian. *l.1. §.1. ff. de appell.* ὑπὲρ ἐξεῖναι τοῖς βουλομένοις ἐκκαλεῖσθαι πρὸς τὴν ἀπόφασιν. liceat ijs qui volent, aduerſus reſponſum appellare. Loquitur de reſcripto principis, qui ab iudice quopiam de aliquo negotio conſultus, reſponderat. Apud Dialecticos autem plerunque pro negatione ponitur. Horom.

APOSTASION, repudium interpretatur Euſtathius, *in eo, qui περὶ χρονικῶν διαστημάτων inſcribitur lib. tit. περὶ πλευρᾶς* Prat.

APOSTATA. Apoſtata nomen eſt deteſtabile, & Græcè neſcientibus atrocius, quàm Latinè deſertor, transfuga, & rebellis. (ein abtrünniger/ verleugneter) Is autem propriè apoſtata dicitur, qui cùm fidẽ Catholicam ſemel amplexatus eſt, poſtea ab ea recedit, verbique Dei doctrinam ceu ſtultam deridet, inſectaturque: ſicuti Iulianus Imperator feciſſe perhibetur, vnde & hoc nomen ſibi ſortitus eſt. Vt item Adrianus Imperator, qui cùm Chriſto templa condere inchoaſſet (ſicuti Lampridius teſtis eſt) præfecti ſacrorum ſuaſione ab incœpto deſtitit, ne hoc medio omnes futuri eſſent aliquando Chriſtiani, & ideo cætera etiam templa deſererentur. Itaque, mutato animi propoſito, acerrimè tandem Hadrianus Chriſtianorum veritatem inſectatus eſt. Veteres etiam Chriſtiani eos infami vocabulo apoſtatas vocabant, qui ad Paganiſmum vel Iudaiſmum defeciſſent. Nec minùs veri apoſtatę ſunt, quorum tota vita pugnat cum Chriſto, ac toto mundo ſeruit, & à baptiſmi profeſſione diſcrepat. Itaque, per tranſlationem eos apoſtatas vocamus, qui abſcedũt ab eo, quod tuendum ſuſcepêre, vt militem apoſtatam, qui ab Imperatore ſuo defecit ad hoſtem, & diſcipulum apoſtatam, qui recedit à placitis ſui doctoris, vt notat Bartolus. Quæ ſit autem eorum pœna, ponitur in l. 1. 2. & 3. & in l. apoſtatarum. C. de apoſtat. & in c. pen. & fin. ex eod. tit. Cùm autem infames ſint apoſtatæ, ſacrumque ordinem & clericatum recipere prohibeantur, ad omnia quæcunque beneficia redduntur inhabiles. Sed nec accuſare, aut teſtimonium ferre poſſunt. *Vide d. l. Apoſtatarum.*

APOSPHRAGISMATA Græcis dicuntur annuli ſignatorij, quod ſigna cuiuſque in eis ſculpta erant. *l. ad teſtiũ. §. ſignum. ff. de teſtam. Conn. lib.9. cap.2. num.4.*

APOSTATES miles dicitur, quum ab Imperatore ſuo deficit ad hoſtem. Sic & diſcipulus qui recedit à placitis ſui doctoris, apoſtates appellatur. Hinc veteres Chriſtiani, qui ab Euangelica fide defeciſſent ad Paganiſmum, aut Iudaiſmum, eos infami vocabulo apoſtatas vocabant: q. ab Imperatore Chriſto, cui ſemel dederant nomen, ad Satanam, quem abiurarunt, deſciuiſſent. Spieg.

APOSTINAI, Græcis dicitur, vxor, quæ diuortium cum marito fecit. *Vide Eraſm. Roter. de ratione concionandi lib.3.* Spieg.

APOSTOLI item, legati cum mandatis miſſi, cuiuſmodi 12. Dominus noſter miſit ad prædicandum Euangelium regni, cum poteſtate ſanandi morbos, eijciendique dæmonia. Iuſtinian. ſecundum horum canones (quos Haloander adiunxit Nou. conſtit. & quidem vt ipſe indicat, non temerè) ſubinde profitetur ſe leges condidiſſe, prohibens ne quis à communione arceatur præter Apoſtolicorum canonum tenorem, quorum cognitio neceſſaria eſt iuris ſtudioſo. Spieg.

APOSTOLICAM Eccleſiam verę illam dicimus, quæ non ſolùm ſucceſſionem cõtinuatam ab Apoſtolis habet, ſed etiam doctrinæ conſanguinitatem continet, retinet enim doctrinam, quam Apoſtoli tradiderunt. *Tertullian. de præſcript.*

APOSTOLI, dimiſſoriæ ſunt literæ. (abſcheidsbrieff) ab ἀποστέλλω, quod eſt remitto. vnde Apoſtole, es, remiſſio. T. Liuius [Apoſtolos fregit in ſenatu] Tit. Iuris eſt, de Dimiſſorijs, qui dicuntur Apoſtoli. Modeſtinus quoque *de verbor. ſignific.* [Dimiſſoriæ, inquit, literæ dicuntur, quæ vulgò Apoſtoli, quòd acta cauſæ à primo iudice ad ſecundum dimittantur, vt de cauſa inſtrui poſſit.] Et hoc in Appellationibus, vbi ſi appellationi defertur, Apoſtoli dimiſſorij dicuntur: ſi non, Refutatorij. Quòd ſi dubitetur, an deferendum ſit, nihilominus dari debent: Quòd obſequij teſtimoniũ præſtent aduerſus ſuperiorem iudicem, ideo à quibuſdam, Reuerentiales appellantur. *Alc. de verb. ſignific.* itaque Apoſtoli, literæ ſunt teſtimoniales, teſtificantes ſcilicet de facta appellatione. Et hi ſunt varij: conuentionales ſcilicet, quando pars admittit appellationẽ: Dimiſſorij, per quos apparet, quòd Iudex detulit appellationi: Refutatorij, per quos apparet, quòd iudex non defert appellationi: Reuerentiales, ſeu reuerendi, ſcilicet quando ob reuerentiam ſuperioris defertur appellationi: Teſtimoniales, de quibus iam dictum. Solent enim acta iudiciaria nonnunquam loco Apoſtolorum deſignari. Nam ſatis eſt appellanti, quòd teſtimonium habeat qualecunque, videlicet prouocationem interpoſitam, & iudici inſinuatam fuiſſe. Vnde Notarius quoque (ſi vtcunque iudex tamen voluerit) poteſt Apoſtolos teſtimoniales dare.

APOTELESMATA, mathematicorum reſponſa dicuntur: qui titulo Ptolemæi liber Quadripertitus, ἀποτελεσμάτων inſignitus eſt. *Alciat. de verb. ſignific.*

APOTHECAM Vlpianus, exemplo Plinij & Columellæ, pro cella vinaria vſurpat. *l. vulgaris. ff. de furt.* Idem pro repoſitorio, quod propriè eſt, vſurpauit *in l. quæſitum. §. inſtructo item fundo. ff. de fund. inſtr.* quũ ait, [Sed ſi quaſi apotheca librorum vtebatur, contrà erit dicendum.] Videtur

tamen

tamen à cella differre: vt ſit Apotheca maius quoddam repoſitorium, Cella verò minus, ad vſum ſcilicet quotidianum. Spieg.

APOTHECARII inter inhonoratas perſonas cenſentur. *l. priuilegio ... C. de Cohort. lib. 12.* Spieg.

APPARATVS, veluti ſcenicæ veſtis, vel aulæi. *l. 15. § ſi veſtimenta. ff. de vſufr.* Apparatus, de inſtrumento, quod in taberna ſeruus habet, vſurpatur *in l. 5. § ſi præter. ff. de tribut. act.* Briſſ.

APPARERE. Probatum eſſe & liquere probationibus idoneis. *§ ... diſcreto. Inſtit. de actio.* [Si apparet eum dare oportere.] quem locum ita vertit Theophilus. εἰ φαίνεται τὸν ἀντίδικον τὸ ἐν πράγματι χρυσοῦ ματέχειν. Apparet igitur, non pro intendere ibidem accipi, vt malè Oldend. explicuit. Prat.

APPARERE, Budæo *in Forenſib.* exhibendi officij & obſequij exhibendi gratia præſto eſſe, quod & ante docuit *ad Verg. lib. 12. Aeneid.* Seruius.

Hæ Iouis ad ſolium, ſæuique in limine Regis
Apparent, acuuntque metum mortalibus ægris.

Cicero *pro Cluent.* [Quid ſibi autem illi ſcribæ, quid lictores, quid cæteri quos apparere video, volunt?] Feſtus *lib. 12.* [Naualis, inquit, ſcriba, qui in naue apparebat.] Hinc

APPARITIO, officium, actus apparendi: quandoque ſumitur pro ipſis apparitoribus. Vlpianus *l. fin. § fin. ff. quod met. cauſ.* quo etiam ſenſu accipitur *in § 1. C. de loc. prædior. ciuil. lib. 11.* vbi ſubaudiendum interueniente, ex *d. § fin. ff. quod met. cauſ.* itaque etiam rectè ſentit Odofredus *ad d. l. 1. qui eam optimè omnium explicat.* Apparitio igitur ibi pro apparitoribus ſumitur, non pro iudice, vt Accurſius & Ioãnes de Platea ibidem: aut pro diſcuſſione, vt Oldendorpius falsò putarunt. Apparitio etiam ſumitur pro officio, ſiue ordine, *l. 2. C. de appar. procoſ.*

APPARITORES ſunt Magiſtratuum miniſtri, qui eorum iuſſa exequuntur, vt *colliges ex l. 1. ad inſcriptionem & ... γραφὴν relata de exeq. & exact. lib. 12. C.* Apparitorum numero ſcribas, viatores, lictores & præcones contineri ex eo, quem *ex M. Ciceronis Cluentiana ſuperius* adduximus, loco edocemur. Porrò eos varios fuiſſe conſtat, *ex lib. 12. C. tit. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.* Prat.

APPARITORES dicuntur, qui apparent, & præſto ſunt, obſequunturque Magiſtratibus. Virg. *7. Aeneid.*

Quam ipſi cupiant regi apparere Latini.

Gellius *lib. 2.* [Poſteaquam lictor, qui illi apparebat, intellexit.] Cicer. *lib. 3. de legibus.* [Leges, inquit, ſunt, quas apparitores noſtri volunt.] Hier. *ad Sabinianum.* [Nihil potuit militantes paludamentum & baltheus, & apparitorum caterua.] Vlpian. *lib. 21. tit. de exhib. ... ſi pignora.* [Si pignora, inquit, veniant per apparitores.] Nebr.

APPARITVRA autem, ipſum miniſterium, & officium, vt Tranquillus ſcribit *in lib. de Grammaticis. Vide Olden. in claſſe 1. actio. 4. in princ.* Prat.

APPARO, media correpta, pro intendo vſurpatur. Vnde apparitores dictos quidam putant. Frequens eſt in iure noſtro, vt nomen Actionis, vel Exceptionis, per coniunctiuam huius verbi, & particulam Si, denotetur. vt apud Iuſtinian. *in § ſic itaque. Inſtit. de action.* & Pomponium *in l. pen. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſecut.* Spieg.

APPELLARE dicitur inferior ſuperiorem, quum ad eum, vt alloquatur, accedat. Vlpianus ex præt. edicto *in l. 1. ff. ex quibus cauſ. maior.* [Quiſue Magiſtratus de ea re appellatus eſſet.] Et Aſconius in illum *Verrinæ 3.* locum, vbi Verres hæredem quendam hominem priuatum appellaſſe dicitur: Appellat, inquit, iniurioſum verbum in perſona Prætoris. appellatio enim eſt inferioris ad potiorem. Hinc

APPELLARE, verbum iuris, cùm is qui à magiſtratu aliquo iniuriam paſſus eſt, vel parem vel ſuperiorem magiſtratum adit, & vt illud decretum reſcindat, petit. veluti cùm Prætor contra Prætoris, aut Conſul contra Conſulis, aut Cenſor contra Cenſoris, aut Tribuni pl. contra cuiuſuis magiſtratus decretum appellantur. Hinc appellare, ab inferioris iudicis ſententia ad ſuperiorem prouocare. (ſich beruffen zu dem Oberrichter) Vlpianus *l. 1. ff. de appell.* [Appellandi vſus quam ſit frequens, quamque neceſſarius, nemo eſt qui neſciat: quippe cùm iniquitatem iudicantium, vel imperitiam corrigit, licet nonnunquam benè latas ſententias &c.] Hotom.

APPELLARE generale verbum eſt: Appellare Magiſtratum, eſt ipſum adire agendi cauſa, in edicto Prætores *l. 1. ff. ex quib. cauſ. maior.* Hoc, inquit Accurſius, non fuit expoſitum ab Vlpiano, quod tamen ab eo factum putem, ſed à Tribuniano omiſſum. vt & alia multa. Appellare item ab inferiore iudice ſuperiorem prouocare, *l. 1. ff. de appell. & tot. tit. C. & ff. eo.* Appellare etiam eſt iudicio conuenire. *l. qui appellat. 29. de iniur. & l. ſi creditor. ff. 16. § fin. ff. de fideiuſſ.* Prat.

APPELLARE, ſignificat nominare. Cicero. [P. Scipionem, qui primus Africanus appellatus eſt.] Pr.

APPELLARE pro alloqui & verba cum aliquo facere, vt, debitor antea, quàm vocetur ad iudicem, appellandus eſt, vt ſoluat. Cicero *pro Cluentio* [appellet hilari vultu hominem Balbus, vt blandiſſimè poteſt.] Hoc ſenſu rectè dices: appellatus debitor, bona conſcientia vrgetur apud iudicem ad ſolutionem. Eſt autem appellare debitorem, denunciare in iudicio vel extra iudicium, vt ſoluat. Seneca *lib. 5. de benefic.* [Fœnerator quoſdam debitores non appellat, quos ſcit decoxiſſe.] Mart. *lib. 7. ad Bacchar.*

Appellat rigida triſtis me voce Secundus,
Audis, ſed neſcis Bacchara, quid ſit opus.

Cic. *in Epiſt. ad Attic.* [Tulliola tibi diem dat, me ſponſorem appellat,] id eſt, te conuenit ex promiſſione, & me vt fideiuſſorem in ius vocat. Itaque debitorem appellans non tenetur iniuriarum, niſi vt Vlpian. ait, iniuriæ faciendæ cauſa fecerit, vt ſi cum Titius ſtatim à Seio pecuniam mutuam eſſet accepturus, eum conueniam, tanquam mihi deberet mille, ita vt terream Seium tunc vtrique teneor. Hac ſignificatione verbi, appello, vtitur, qui ait, qui prior appellat, prior agat. *l. qui prior. ff. de iud.* id eſt, ſi duo ſe inuicem creditores dicant, ille qui prior in ius vocauit, & litem inſtituit, prior auditur agendo: ſi modo actiones æquè principales ſunt. *auth. & conſequenter. C. de ſent. Forcat. in Necyomant. dialog. 58. num. 5.*

APPELLARE eſt auxilij gratia quempiam implorare, Cicero [Vos, vos appello fortiſſimi viri.] Pr. Sic Tribuni appellatur more, & inſtituto, & exemplo, cum eorum interceſſio poſtulatur, ſi quid iniquè à prætore, verbi gratia decidatur, ac cum auxilij cauſa appellantur, id verò non ſit more in cauſis, quia qui id facit, de cauſa ſua cognoſci non vult: qui autem auxilij cauſa tribunos appellabat in litibus, is ſe æquo iudicio certare non poſſe clamabat. *Tu. ... lib. 16. ... cap. 22.*

APPELLARE ex aduerſo, hoc eſt, nomina per antiphraſin imponere, vt bellum, quòd minimè bellum, vel bonum ſit. Prat.

APPELLARE item eſt blanda oratione alterius pudicitiam attentare. Hoc enim non eſt conuicium facere, ſed aduerſus bonos mores attentare. *Vlpia. in l. item apud Labeonem. 15. § appellare. ff. de iniur.* Prat.

APPELLATIO eſt triplex, videlicet, quædam à ſententia diffinitiua, *de qua tractatur. ff. & C. de appellat.* quædam ab interlocutoria ſententia, *quam requirit in l. 2. ff. de appellat. recip. vel non.* Quædam denique ab actibus extraiudicialibus, *cuius fit menti. in l. 1. § ſiue. ff. quand. appell. ſit.* Sunt qui duo tantùm genera conſtituunt, iudicialem putà, & extraiudicialem, quibus accedo. Sunt etiam qui eam in duo genera diſtribuant: in expreſſam, & tacitam. Expreſſa eſt quæ voce aut ſcriptis fit. *l. 1. & 2. ff. de appellat.* Tacita, quæ neque voce, neque ſcriptis fit, ſed facto. *cuius meminit text. in c. dilecti filij, de appellat. in antiqu.* Eſt & alia diuiſio. Nam quædam appellatur generalis, & hæc reijcitur *c. 2. extr. eo.* & ſpecialis. *gloſ. in d. c. 2.* Prat.

APPELLATIO, definitore Hermogeniano, *l. præſ. tit. 17. ff. de minor.* eſt iniquitatis ſententiæ querela. Hæc definitio, vt breuis, ita vera eſt. Bartolus verò ita definit *in l. 1. ff. de appellat.* vt ſit ius quo interim prima ſententia extinguitur, & interim cauſæ cognitio ad ſuperiorem iudicem deuoluitur. Hanc rectiùs quam Bar. definiſſe viſus pleriſque fuit Iulius Pontif. *tract. pl... tit. 12. qu. 6.* vt ſit à minore iudice ad ſuperiorem prouocatio. Hermogeniani & Iulij defini-

definitiones, vt rectæ aptæque ſunt, ita omnibus probat. Prat.

APPELLATIONVM formulæ explicitæ cùm ex iure ciuili, tum Pontificio.

APPELLATIONEM recipere & admittere, quæ duo idem ſonant, *l.ei, cuius. ff. de appell. l.ſi quis.6. §.hi autem,6. ff. de iniuſt.* ſignificat autem pontificijs appellationi deferri. *c.cum ſit. de appell.in antiq.* Huic contrarium eſt repudiare. *l.appellatione.3. C.eod.* Prat.

APPELLATIONIS cauſas reddere & agere, (beſchwernuß oder grauamina vorbringen.) *l.1.& 2.ff.an per alium cauſ.l.1. ff.ſi.pend.adpell.& alibi ſæpe in tit ff.de adpell.* eſt placitare cauſas adpellationis. Proſequi appellationem, & prouocationem exercere pro eodem dicuntur. *l.2. §.legatis. ff.de iud.l.3.ff. de appell.reo.* Ex appellatione cognoſci, & pronunciari dicitur, quando appellationis cauſa cognoſcitur & pronunciatur. *l.non ob.25. ff.pro ſoc.l.creditor.102. §.1. ff.de ſolut.l.licet.C.loc.* Sic ex appellatione ſentẽtiam dicere, *l.minor. 18. §.idem Imp. ff.de min.* Et ad appellationem iudicare. *l.non putabam. ff.de condi.& demonſtr.* Prat.

APPELLATIONES iniuſtæ pronunciantur, cum dicitur malè & temerè appellatũ (daß durch voriger inſtantz richter woll erkant/vbel aber daruon appelliert) *l. negotiorum. ff.de appell.* Porrò ſuperiori iudici ſatis eſt pronunciare iuſtam vel iniuſtam ex Diocl.& Maxim. conſtit. *l.eos. in fin. pr inc. C.de appell.* Oldend. *confer notata Gail 1.obſ.131.*

APPELLATIONVM tempora quatuor eſſe, à quodam antceſſore Toloſæ accepi. Primum intra quod appellare oporteat? Et intra decem dies appellãdum Juſtinianus conſtituit. *Nouell.23. §.1.* Idque à recitatione ſententiæ. Secundum tempus intra quod petendi ſunt Apoſtoli, *de quo l.iudicibus. C.de appell.* Tertium eſt tempus inducendæ, & vt pragmatici Galli loquuntur, releuandæ appellationis, *cuius meminit l.2.& 3. C.de temp. & repar. appell.* Quartum tempus terminãdæ. *§.ſancimus. de appell.conſtit.93.* Prat. quæ tempora vocantur, in foro, fatalia. *vide latè de his omnibus Gail lib. 1. pract. obſeruat.139. 140.& 141.*

APPELLATIO fuit inuenta ad præſidium innocentiæ: non autem vt defenderetur malitia appellantis. *c.Suggeſtũ, & c.Ad noſtram,de appellat.* Valde enim neceſſarium erat, multis remedijs ſubuenire ſubditis, aduerſus iniquam ſententiam magiſtratuum, ne premeretur innocẽtia, & eandem grauaminibus ad intolerabilem iniuriam productis, accideret paſſim contemptus & rerum omnium confuſio. Et propterea, ſi perpendas totius Iuris diuini & humani ſanctiones, ſemper obſeruatur æqualis quædam inter magiſtratus & ſubditos relatio. Omnes ſubditi obtemperare debent magiſtratibus. Et ex diuerſo, Magiſtratus honeſta ſemper debẽt præcipere. Sicut enim magiſtratuum eſt, rectè imperare: ita ſubditorum eſt, humiliter obſequi. Itaque vi huius relationis, cùm multa ſint introducta aduerſus contumaciam ſubditorum coercendi remedia; viciſſim certè oportebat ſubditos tueri aduerſus inſolentiam Magiſtratuum. Nullum quippe hominum genus eſt, quod non egeat competente medela: quoniam omnis homo mendax. Primum igitur aduerſus iniquam ſentẽtiam iudicis remedium eſt appellatio. Old.

APPELLATIO nonnunquam à Iuriſconſultis dicitur prouocatio. Nam aduerſus iniquitatem vel imperitiam inferiorum iudicum, appellamus & prouocamus ſuperiores Magiſtratus. *l.1.in prin.ff.de appell.iuncto.§.ſi quis.* Old.

APPELLATIVVM nomen, naturaliter commune eſt multorum, *vt Priſcian.docet lib.2.* Hoc quàm proprium, magis attendi videtur alicubi, vt colligunt Doctores, *l.Thais. §.Stichum ſeruum.ff.de fideic.libert.ex Alberic.* Spieg.

APPELLATOR, pro eo qui appellauit. *l.1. ff. ſi pendente. l.2. §.dies. ff.quando appell. ſit. l.6.§.vlt. l.12.16.27.& 31.C. de appell.*

APPELLATVS Modeſtino eſt, quem iudicẽ ad quem vulgò vocãt. (daß oberhaupt/zu welchem die appellation geſchehen.) Proinde labuntur, qui litigatorem alterum vocant appellantem, alterum appellatum, quia iudex ſuperior eſt appellatus, non aduerſarius. Imò contra eum prouocatur. Spieg. *l.1. ff. de appellat. recip. l.1. ff. an per alium. l.4. ff.de muneri.& hon.l.vlt.§.vlt.ff.de appell.l.6.ff.de appell.recip.*

& appellari dicitur Imperator. *l.20.& 21. ff.de appellat.* Magiſtratus, *l.vlt. ff. qui & à quibus.* Princeps, *l.1. ff.à quibus appellari. l.5. ff.de appellat.recipien.* Briſſon.

APPELLERE propriè nauigia dicuntur ad litus, ripam, portum. *l.riparum. 5. ff. de rer.diuiſ.* Sed & pecora ad aquam appellere. *l.vnic. §.fin.ff.vt in flu.public. l.1. §. Trebatius, ff.de aqu.quotid.& æſti.l.2. ff.de riuis.* Ex quo pecoris ad aquam appulſus. Prat. *l.14. §. vlt. ff.de aliment.& cibar. l.1. ff. de ſeruit. ruſtic.præd.* pro iure ſeu ſeruitute pecoris ad aquam appellendi. Et, appellere pecus, abſolutè. *l.2. ff.de riuis.* Appellendi ſeruitus, *l.6.§.vlt. ff.de ſeruit.præd.ruſt.*

APPENDERE ius, dicitur, quod eſt in ſuſpenſo. *l.vlt. §.vlt. ff.ad SC. Tertyll.* Briſſon.

APPENDERE mutuo, pro dare mutuo.

APPENDICIVS, a, um, quod ab alio pendet. Hieronymus *ad Furiam:* [pudicitia ſine comitibus & appendicijs ſuis continentia & parcitate.] Vlpian. *de acquir. hæred. l. ſi quis.* [Sunt, ait, appendiciæ præcedentis inſtitutionis.] Nebr.

APPENDIX, propriè ædificium quod alteri adiungitur, & quaſi appenditur.

APPIA via. Hæc ſic nominata fuit ab Appio qui eam muniuit, *vt auctor eſt Liuius in nono. 1. Decad.* Eſtque præcipua viarum ducens Brunduſium, in qua erant conditoria ſepulchraque Romanorum. *vide Pomp.in l.2. de orig. iuris. §.fuit autem inprimis,*

APPIVS Claudius, non ille decemuir, ſed cẽtum amplius annis poſterior, omnia omnium actionum tempora, & omnes obſeruationum ſolennitates propoſuit, & in vnum librum per ordinem redegit. *Vide Oldend. in §. poſtea cum Appium in poſter. l.1. ff.de orig.iur.* Spieg.

APPLICARE, interdum nauem appellere ſignificat. *l.2. §.poſt hoc quoque. ff.de origin.iur.* Sic per mare in Aſiam applicare. *l.4. §.quædam. ff. de offic. proconſ.* Interdum verò adiungere. Sic, ſummæ applicare vſuras. *l.9. §. vlt. ff. de pact.* peculium quod acceſſit, *l.8. §.verum. ff.de pecul.leg.* adiunctiones, *Paul.lib.3. ſentent. tit.7.* vnciam ſemiſſi, *Voluſius Metian.in lib.de aſſe.* Eodem loquendi genere, Applicari fideiuſſor obligationi, id eſt, adhiberi, *l.16. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſor.* & pœna obligationi & ſolutioni. *l.56. §.quæ ſibi. ff. de verb. obligat.* Applicari vſuras, id eſt, accedere, *l.17.§.eos qui. ff.de vſur.l.54. ff.locati.* Briſſon.

APPLICITVM, pro iuncto, apud Scæuolam, quum ait [Domum meam cum horto applicito.] *l.vxorem. §.1. de leg. 3.* vt apud Plinium *lib.2.epiſt.* [Applicitum eſt cubiculo hypocauſtum perexiguum.] Spieg. Applicitæ ſtipulationes conditioni, *l.31. ff.de obligat.* Applicitus fundus, *l.19. ff. de in diem addict.* Applicíti debitoribus exactores, *l.41. §. vlt. ff. de fideicom.libert.* Applicitus morbo, *l.7. ff.ad SC.Trebell.*

APPLVMBARE argentum, eſt plumbo addito curare, vt argentum argento, vel maſſa maſſæ cohæreat, *cuius fit mentio in l.rem actio. de rei vind.* Spieg.

APPONERE ſibi præuaricatorem, eſt curare per tertium ſe adornandum, vt colluderet ſcilicet. *Bud. in annotat.*

APROSKLITOS *dike* apud Græcos dicebatur, quæ intendebatur in eum, qui in ius vocatus non erat: quod iudicium nullius momenti fuiſſe conſtat: Quare Plato quoque *lib.8. de legib.* admonet, non eſſe negligendas leges de in ius vocando. Schard.

APPREHENDERE, pro capere perſonam apud Vlp. *ad leg. Aquil. l.3.* [Sin autem, ait, cum poſſet apprehendere, maluit occidere: magis eſt vt iniuria feciſſe videatur.] Spieg.

APPREHENSIO, id eſt captura perſonæ, non eſt paſſim concedenda propter magnam iacturam nominis & famæ. *iuxta l.3. §.tutores. ff.de ſuſpect.tut.* Spieg.

APPREHENSIO, aſſimilatur traditioni, *l. pen. de vſufr. pro legato. l.qua ratione. §.hoc autem amplius. de acquir. rer. dom. cum ſimil.per Appellum indicatis. c.3.Meth.* Spieg.

APPROBARE opus, ſiue probare, eſt, vt vulgus loquitur, rectè & probè conſummatum præbere. Id autem redemptoris eſt, non locatoris. Paulus *de locat.* [Si in lege locationis comprehenſum eſt, vt arbitratu domini opus approbetur, perindè habetur, ac ſi viri boni arbitratu comprehenſum eſt.] *Ex Budæo.* Porrò approbare, & non contradicere, idem ſunt. *Bart.in l.ne in arbitrio. C.de arbitr.*

APPRO-

APPROMISSOR eſt, qui quod ſuo nomine promiſit, idem pro altero quoque promittit. Feſtus.

APRONIANVM S.C. omnibus ciuitatibus, quæ ſub imperio Romani populi ſunt, reſtitui debere & poſſe fideicommiſſam hæreditatem iubet, *l. 26. ff. ad S.C. Trebell.* & hoc intelligi credo in l. 1. ff. de libert. municip. ab Apronio conſule nomen habet, qui Marci temporibus conſulatum geſſit. Briſſ.

APSIDES lances ſunt rotundæ, quæ & paraphſides etiam dicuntur: ſunt & tabulæ, in lancium genere magis latæ & planæ, vt apud Horat.

--- tabulas cænabat omaſi,
Vilis & agninæ. ---

ſed & in Iuriſconſulto paraphſidas tabulas, trullas aliqui legunt, alij acetabula.

APTA perſona, pro conueniente alicui rei, & idonea. *l. 2. ad fin. de conſtit.* Spieg.

APVD Iulianum Marcellum ſcribere vel notare, cùm legis, notas ſignificari accipe, quas is ad Iulianum ſcripſit. Cuius rei exempla, quia frequentia ſunt, non adfero. At cum apud Alfenum, vel Melam Seruium ſcribere legis, referri Seruij ſententiam ſcito. *l. 65. §. item ſcriptum. ff. pro ſoc. l. 77. in fin. ff. de verbor. ſignificat. l. 3. §. Seruium. ff. de penu leg.* Nam plurima Seruij Sulpitij auditores, quæ ab eo auditione acceperant, in ſcriptis ſuis retulère. *l. 12. in princip. & §. ſed an inſtrumenti. ff. de inſtruct. vel. inſtru. l. 22. ff. de negotijs geſtis. l. 25. ff. de teſtament. l. 1. §. ſed & aquar. ff. de aqua. & aqua. plu. l. 7. ff. de dote relegat.* Apud, & penes, differunt. Apud aliquem eſt, quod ab eo qualitercunque tenetur. Penes eum eſt, quod quodammodo ab eo poſſidetur. *l. 63. ff. de verbor. ſignific.* Sed hæc differentia vt plurimum confunditur. *l. 1. & l. 3. §. ſi penes. ff. de tab. exhib. l. 15. §. pen. ff. de precar. l. 23. ad fin. ff. de vſucap.* Briſſ.

APVD, mutuam loci, & perſonæ coniunctionem ſignificat: vt cum dicimus, cœno apud amicum. Apud & penes in hoc differunt: alterum perſonam cum loco ſignificat, alterum perſonam & dominium, ac poteſtatem, quo proximè accedit quod Vlpian. *l. penes. 63. ff. de verb. ſign.* dicit, penes amplius eſſe, quàm apud. Ridicula eſt igitur L. Vallæ repræhenſio.

APVD ærarium pendere. Qui apud veteres fiſci debitores erant, interim dum eorum bona venirent, cognoſceretur que quantum ex eorum bonis redigi poſſet, apud ærarium pendere dicebantur. *auctor Alciat. c. 23. libr. 10. Parerg.* Spieg.

A Q.

AQVA vbi venundari ſolet, alimentorum appellatione continetur. *l. 1. ff. de alim. leg.* Spieg.

AQVA Claudia, cuius Pomponius meminit, *l. 2. de orig. iur.* Vide, Claudia aqua.

AQVAM caducam vocabant ex lacubus abundantem. Sic ferunt Neruam edixiſſe, Caducam neminem volo ducere, niſi qui meo beneficio, aut priorum principum habent. Porrò qui aquam à Principe impetrarat, debebat epiſtolam adferre ad curatores aquarum, deinde ad Cæſaris procuratorem, qui calicem eius moduli, qui fuerat impetratus, adhibitis liberatoribus ſignabat, ad lineamque aliorum collocabat, deinde animaduertebat, ne alij caſtello, quàm epiſtola principis iuberetur, fiſtula ſubijceretur: Caſtellum autem Vlpianus ſcribit vocari receptaculum, quod publicam aquam ſuſcipiebat. *Bald. ad Inſtit. de ſeruit. cui ſubſcribere videtur Maioragius Miſc. lib. 3. cap. 8. ex Frontino de aquæ ductibus.*

AQVA quotidiana (vt Vlpian: *in l. 1. ff. de aqua quotidiana & æſtiua* ait:) non eſt illa, quæ quotidie ducitur, ſed ea, qua quis quotidie poſſit vti ſi vellet: quanquam quotidianam interdum hyeme ducere non expediat, & ſi poſſet duci. Duo autem ſunt genera aquarum: eſt quotidiana & æſtiua. Quotidiana ab æſtiua differt vſu, non iure. Quotidiana aqua eſt, quæ duci quotidie ſolet, vel æſtiuo tempore, vel hyberno: etiamſi aliquando ducta non eſt. Ea quoque dicitur quotidiana, cuius ſeruitus intermiſſione temporis diuiſa eſt. Aeſtiua ea eſt, qua æſtate ſola vti expedit: ſicut dicimus veſtimenta æſtiua, ſaltus æſtiuos, caſtra æſtiua, quibus interdum etiam hyeme, plerunque autem æſtate vtamur. Ego probandum puto ex propoſito vtentis, & ex natura locorum aquam æſtiuam ab aqua quotidiana diſcerni. Nam ſi ſit ea aqua quæ perpetua duci poſſit, ego tamen æſtate ſola ea vtar, dicendum eſt, hanc aquam eſſe æſtiuam, rurſus ſi ea ſit aqua, quæ non niſi æſtate duci poſſit, æſtiua dicetur, etſi ea ſint loca, quæ natura non adimant aquam, niſi æſtate, dicendum erit rectè æſtiuam dici. Maffeus.

AQVAM coërcere, eſt continere ſic, ne defluat vel dilabatur: dum modo nõ permittatur cui nouas venas quærere vel aperire: hic enim innouat aliquid præterquam præcedenti anno vſus eſt. *l. 1. §. coercere. ff. de fonte.*

AQVAE in iure ciuili hæc præcipua genera memorantur: Pluuia, Aeſtiua, Quotidiana, Diurna, Nocturna. Aqua pluuia eſt, quæ de cælo cadit & imbre excreſcit. *l. 1. §. 1. & toto titul. ff. de aqu. & aqua pluuia arcend.* Cicero *in Topic.* aquam imbri collectam definit quæ manu noceat. Imbribus autem conceptæ viua aqua opponitur. *in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte, l. 11. ff. quod vi aut clam.* Aqua pluuia nocet vel opere facto, vel natura. *l. 1. §. 2. de aqua & aqu. pluu. arcend.* Nam vt ait *in Topicis* Cicero, genus eſt aqua pluuia nocens: Eius generis formæ duæ, Loci vitio, & manu nocens. Aeſtiua eſt quæ æſtate tantùm ducitur, licèt & hyeme duci poſſit: *Quæ plenius & latius explicantur in l. 6. ff. de aqua quotid. & in l. 1. §. æſtas. ff. ne quid in flum. public.* Quotidiana aqua eſt, qua quis quotidie vti poſſit ſi velit, quæque duci aſſiduè poſſit, vel æſtiuo tempore, vel hyberno, & ſi aliquo temporis momento aliquando ducta non eſt. *l. 1. §. duo ſunt genera, cum §§. ſequent. & toto tit. de aqua quotidiana & æſtiu. l. 15. ff. de ſeruit. ruſtic.* Sed etſi alternis horis, vel vna hora quotidie duci poſſit, Quotidiana ſeruitus dicitur. *l. 7. ff. quemadmodum ſeruit. amitt.* Diurna aqua eſt quæ interdiu ducitur: nocturna quæ noctu tantùm. *l. 10. ff. quemadmodum ſeruit. amitt. l. 17. ff. de aqu. & aqu. plu.* Briſſ.

AQVAE caput; illud eſt, vnde illa naſcitur. Si ex fonte naſcatur, ipſe fons. Si ex flumine, vel lacu: prima incilia, vel principia foſſarum, quibus aquæ ex flumine vel ex lacu in primum riuum compelli ſolent. *l. 1. §. caput aquæ. ff. de aqua quotid. & æſtiua.*

SVNT & frigidæ & calidæ aquæ. *l. 1. §. idem Labeo ſcribit. ff. de aqua quotidiana. l. 3. §. 1. ff. de aqu. & aqu. pluu. l. 3. §. hoc interdictum. ff. de riuis.* vbi aquæ calidæ riuos, Hierapoli, ciuitate Phrygiæ, eſſe traditur: quod & Vitruuius *libro octauo, cap. 3.* teſtatur. Ad eundem modum, ait, Hierapoli efferuet aquæ calidæ multitudo, ex qua circum hortos & vineas foſſis ductis immittitur. Hanc vt puto ciuitatẽ Xiphilin. *in Traiano* intelligit, cùm Hierapoleos in Aſia mentionem facit. Briſſ.

SVNT & aquæ perennes quæ perpetuò fluunt, & ab illis ſeparantur quæ areſcunt. *l. 1. §. loquitur. ff. de aqua quotid.* Aquę ſalientes quæ ex tubulis & fiſtulis erumpunt. *l. 79. in fin. ff. de verb. ſignificat. l. 12. §. fiſtulæ. ff. de inſtruct. vel inſtrument. legat. l. 2. ff. de ſupell. leg. Et apud Sueton. in Auguſto.* Et ita ſalientes accipe *in l. 15. ff. de action. empt.* Saliebant verò aquæ, vel cantharis, vel roſtris perſonarum, *vt apparet ex l. 41. §. item hoc prohibetur. ff. de legat. 1. l. 17. §. caſtella. ff. de action. empt.* Briſſ.

AQVAE ductus ſeruitus, ius eſt aquam ducendi per fundum alienum. *l. 1. ff. de ſeruitut. ruſtic. l. 10. ff ſi ſeruit. vindic. l. vnic. §. hoc interdictum. ff. de riuis.* Ducitur verò aqua fiſtulis, riuo, tubulis, item per lapidem ſtratum, *vt l. 7. ff. de ſeruitutibus vrban. l. 78. ff. de contrahend. empt. l. 11. §. vlt. ff. commun. præd. l. 38. §. vlt. de action. empt. l. 17. §. 1. ff. de aqua pluuia.* vt Vitruuius *lib. 8. cap. 6.* & Pallad. *libr. 9. cap. 21.* ſcribunt. Vulgò autem fiſtulis aqua ducebatur: lapide verò ſtrato ita demum ſi conuenerat. Tollebatur verò & trahebatur aqua nonnunquam per rotas. *l. 40. in fin. ff. de contrahend. empt. l. 2. ff. commun. præd.* Diuidebatur aqua menſuris: digitis videlicet, vncijs & modulis. *l. 5. ff. de aqua quotidian. l. 2. & l. 3. de aquæ duct. Cod. Th. & apud Frontin. in lib. de aquæ ductib.* Aquarij ſulci in agris aquæ è liris educendæ cauſa fiebant, qui ὑδρορρόαι Græcè appellantur. *l. 1. §. ſed & ſi quis arare. & l. 24. ff. de aqu. & aqu. pluu. Co. Iunel. lib. 2. cap. 8. & Feſt. Pomp. lib. 5.* Briſſ.

AQVAGIVM *in l. 3. §. pen. ff. de aqua quotid. l. 15. ff. de ſeruit. ruſtic.*

ruſtic. quaſi aquæ agium, id eſt, ductus aquæ, vt Feſtus *lib.1.* interpretatur: aliàs aquæ iter vocatur. *l.21. ff. de ſeruit. ruſt. l.19. §. iter. ff. comm. diuid. l. vlt. ff. de aqua quotid. l. 40. §. in lege. ff. de contrah. empt.*

AQVAE hauſtus, eſt ius hauriendi aquam, & portandi per agrum, fundũ alterius, ratione ſeruitutis. Differtq́ue ab aquæ ductu, qui fit in fiſtulis & meatibus ſubterraneis. Sed aquæ hauſtus fit per animalia portando. Vt *l. ſi prim. §.1. & 2. ff. de aqua plu. arcend.* Vbi dicitur, quod non debet ille, cui debetur ſeruitus aquæ ductus, lapidibus ſeu fiſtulis ordinare, quia vſus domini plus incommodatur. *ff. de contrah. empt. l. ſi aqua ductus.* Hotom.

AQVAE ductus vel aquæ hauſtus, ex fonte conſtitui poteſt. ex puteo aquæ hauſtus, nõ aquæ ductus. nec omnis puteus habet aquam viuam, omnis autem fons habet aquã viuam. Et qui puteus aquam viuam habet, eleganter iugis puteus à Cicerone dicitur, & aqua, quam continet, ſimiliter iugis. Iugis autem quæ perennis, viua, naturalis eſt. Opponitur à Saluſtio pluuiæ *in Iugurthino.* Seneca *3. nat. qu.* Non cæleſtem eſſe nec collectitium humorem, ſed quod dici ſolet viuam aquam, & dicitur viua eodem ſenſu, quo Virgilio viuum ſaxum, viuum flumen, viuus lacus, & viua terra, id eſt, naturalis. Hac verò aqua ſola vſos veteres in ſacrificijs quidam putant, qui refelluntur à Feſto, dum muries definitur ea eſſe, quæ fit ex ſale ſordido in pilo pinſato, & in ollam fictilem coniecto, & cætera cui virgines veſtales aquam iugem, vel quamlibet, præterquam quæ per fiſtulas venit, addant. Ex quo loco emendandus eſt alter Varronis locus apud Nonium Marcellum, hoc ſanè modo: Commentaria (inquit Varro) veteri Fabij pictoris legi, Muries fit ex ſale, quod ſal ſordidum tuſum & in ollam rudem fictilem coniectum eſt. *Cuiac. Obſeru. lib. 11. cap. 3. in fin.*

AQVAE & ignis interdictio, grauiſſima apud veteres Romanos pœna erat, quæ adimebat neceſſarium duorum elementorum vſum. In cuius locum poſtea ſucceſſit deportatio. Apud Athenienſes aqua & igni interdici appellabatur, ἀτιμία τῶν νομίμων. Hinc

AQVA & igni interdicti in libris noſtris accipiendi ſunt deportati. *l.1. §. ſi quibus. ff. de leg. 3. l. vlt. ff. de legatis l.2. ff. de pœn. l.3. ff. ad leg. Iul. pecul. l. 5. ff. de cap. min. l.59. §. ſi heres. ff. de hered. inſtit. l.10. in fin. ff. ad l. Iul. de vi publ. l.13. ff. de bonor. poſſeſſ. l.25. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſth. l.24. C. de donat. inter vir. l. 1. C. de repud.* Cæterùm olim aquę & ignis ſacramento etiam matrimonij fœdera ſanciebantur. Materiam enim corporis in humore, animæ in calore eſſe putabant, & vtroque fœtus animantium omnium corporari atque animari ad vitam, *vt auctor eſt Lactantius.* Alterum enim quaſi maſculinum elementum, alterum quaſi fœmininum. Alterum agens, alterum patibile. meminit huius Scæuola. *in l. pen. ff. de donat. inter virum & vxorem. Plutar. in problemat. Connanus lib. 8. cap. 3. Forcatulus in penu. cap. 14. & rurſus in dialogo, qui inſcribitur Cupido Iuriſperitus. c.10. num. 8.* Idem etiam approbat Cuiac. *Obſeruat. libr. 11. cap. 2.* dum dicit, quod in d. l. pen. rectè ſcriptum ſit, [priuſquam vxor aqua & igni acciperetur.] Sic Nonius *apud Nonium,* [Sequere me, puriter volo facias, igni atque aqua volo hanc accipere.] Sic Varro *apud Seruium,* [Mariti aqua & igni vxores accipiebant.] Et eodem reſpicit verſus ille Valerij Flacci 8.

---- ignem Pollux vndamque iugalem
Prætulit, ----

Accipere autem & ducere vxorem idem eſt, vt Seruius *libro de dotibus* declarat. Promittit ſe daturum pater in ſponſalibus contrahendis, ſe accepturum ducturumve ſponſus *Cuiac. ſup. all. oc.*

AQVA profluens ſeparatur à fluminibus *§. & quidem de rer. diuiſ.* Videturq́ue tantum à flumine differre, quantum pars à toto. Flumen enim eſt quod integrũ fluminis vſum præbet, velut nauigandi, piſcandi, lauandi. Aqua profluens eſt pars eius, quantumuis tenuis, quæ non integrum fluminis vſum præſtat, ſed potandi & abluendi tantum. Ex quibus intelligi debet, aquam profluentem nihil aliud eſſe, quàm aquam fluminis. Prat.

AQVAGIVM. *l.3. §. pen. ff. de aqua quot. l.15. ff. de ſeruit. præd. ruſt.* id eſt, ductus aquæ, *vt Feſtus lib. 1. interpretatur,* aliàs Aquæ iter vocatur, *l.21. ff. de ſeruit. præd. ruſt. l.19. ff. quemad. ſeruit. amit. l. vlt. ff. de aqua quot. l. 40. §. in leg. ff. de contr. empt.* Briſſ.

AQVALICVLVS, ὑπογάστριον eſt, ab aqualus, quod aluum ſignificat. Perſius *Sat. 2.*

---- Nugaris cum tibi Calue
Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extat.

AQVARII appellãtur aquarum cuſtodes, quos Græci ὑδροφύλακας vocant. *l. pen. de aqua duct. lib. 11. C. & apud Front. in lib. de aquæ ductib.* Ita poſſunt aquarij ſerui accipi *in l.12. §. idem reſpondit. ff. de inſtruct. vel inſtr. & apud Firmicum. lib. 4. Mathe. cap. 6.* Sunt & aquarij impudicarum mulierũ ſordidi aſſeclæ. quam ſignificationem vir doctiſſimus Turnebus inde promanaſſe putat, *lib. 14. aduerſ. cap. 12.* quòd aquarij dicebantur qui aquã in ædes portabant, qua plurima eget ad balneum ſeque eluendas mulieres, & hac occaſione amorum internuncijs ſolebant eis vti, hinc Iuuenalis:

Veniat conductus Aquarius, &c. ----

AQVATIONEM pro irrigatione Palladius vſurpat. *annotauit & Rhodiginus.*

AQVILEX, qui ſcientiam deducendæ aquæ habet: vel qui, Marcello auctore, aquam colligit. Apud Iuriſconſ. *l. fin. de iure immun.* Aquilices inter eos, qui immunes habentur, numerat: tametſi fuerint, qui vel erraſſe Iureconſul. affirmarint, vel, aquilegẽ, ſcribendum. Sed nihil obſtat. Alciat. ait, ab eo qui aquilex nominandi caſu dicitur, & aquilicem, & aquilegem deduci. Sicut & maior vnicuiq; videri debet Columellæ, iuriſconſultiq́ue auctoritas, Nonij Marcelli teſtimonio: qui ignoraſſe videtur, qui ſint Elices. Huius dictionis explicationem infrà pete. Spieg.

AQVILIANA ſtipulatio, quia à Gallo Aquilio introducta eſt: qua omnes in vniuerſum obligationes, quibus vltrò citroq́ue obſtringimur, in ſtipulationem, & verborum obligationem perducuntur, vt ſic acceptilatione ſopiri queant. *l. & vno. §. eius rei. ff. de accept. l. ſi donat. C. eodem.* Spieg.

AQVILIANA ſtipulatio, vt Vlpianus de tranſactionibus ait, omnimodo omnes præcedentes obligationes nouat, & perimit: ipſa perimitur per acceptilationem: & hoc iure vtimur, ideoq́ue etiam legata ſub conditione relicta in ſtipulationem Aquilianam deducuntur. Maff.

AQVIMINALE, Paulus apertè pro vaſe aquario vſurpat. *in l.3. in princ. ff. de ſupell. leg.* Et paulò poſt. [Nam & pelues argenteas, & aquiminalia argentea, & menſas, &c.] Hoto. Cuiacius tamen *Obſeruat. lib. 10. c. 13.* non aquiminale, ſed aquimanile ſcribendum cenſet. Græci χέρνιβον vocant, eo quòd vel ex eis aqua manet, vel effundatur in pelues, vel quòd aquam poſcere ſolerent ante cibum his verbis: [Aquam manibus] Plautus *Truculento,* [Date aquam manibus, apponite mẽſam.] Fabius pictor *apud Nonium,* [Aquam manibus pedibuſque dato, polubrum ſiniſtra manu teneto, dextra vaſum cum aqua] Caper Grammaticus, [Veteres, manibus pedibuſque aquam, dixerunt.] Ariſtophanes Grammaticus, [Greek text] Et inde veteres gloſſæ quæ χέρνιβον aquimanile vocant, Aqua manus. *Cuiac. ſupr. alleg. loco.*

AQVIMINARIVM *in l.19. §. ſi cui eſcarium. & l.21. §. vlt. ff. de auro argent.* propter eſcam parari, & eſcario argento cedere traditur. Legimus & Aquiminalia. *in l.3. ff. de ſup. leg. & apud Paul. lib. 3. ſent. tit. 6. de qua proxime ſuprà.* Briſſ.

AQVIMINARIVM ſiue (vt malumus) aquimanarium Pomponius *eod. l. 21.* in argento eſcario ponit, Vrceolum in potorio, quum & hic aquæmanalis dicatur apud Nonium. Sed ratio diſcriminis eſt, quòd hoc potaturo, illo manibus cœnaturo aqua miniſtretur, & hoc idẽ de aquiminario proditum eſt. *l.19. §. ſi cui eſcarium.* in quo §. adnotari dignum, verba illa adulterina eſſe, Id eſt ad eſum & potum, (nam quæ ad potum, ſanè eſcario non cedunt) aut ſanè legendum. Item ad eſum & potum, *ex l.32. §. quidam, eod. tit.* Sed mirum aquiminaria ſimul & pelues & trullas argenteas, argento adnumerari *d. l.19.* quæ ſupellectili *in l. 3. ff. de ſupellect. lega.* & rurſus culcitras & ceruicalia veſti. *l.25.* quæ etiam ſupellectili *d. l.3.* Nam imperia ſiue impelia ceruicalia ſunt, & ſimiliter tegmina ſubſelliorum & tapeta, quæ inſterni aut inijci ſolent veſti *d. l.25.* quæ ſupellectili. *l.5. ff. de ſupellectil. lega.* Hæc certè pugnant inuicem,

cem. niſi aquiminaria in hoc tit. vaſa eſcaria ſunt, & trullæ potoria *vt conſtat ex l. 36.* & pelues, item eſcaria. Nam etſi fictilia aut vitrea quæ ſunt, ſuppellectili adnumerentur, nō tamen argentea propter ſeculi ſeueritatem, nondum admittentis in ſuppellectilem eſcaria aut potoria argentea vaſa. Et trulla quoq; ſimpliciter dicitur eſſe in ſuppellectili *d. l. 3.* non trulla argentea, pelues autem & aquiminalia argentea, quæ dicuntur eſſe in ſuppellectili *d. l. 3.* vaſa ſunt aquaria, quæ eſui & potui non ſeruiunt, quæ ſeuerior illa ætas non reſpuebat. Cuiac. *obſer. libr. 10. cap. 17. circa med.*

A R.

ARABARCHES, præfectus officio publicanorum. Vide Alciat. *lib. 1. Prætermiſſ.* qui cenſet, non immeritò damnandos, qui apud Iuuenal. Arabarchen, ſimpliciter mollem accipiunt. Arabarchiæ vocabulum extat in conſtitut. *l. 9. C. de vectig. & commiſſ.* quæ ſic habet [Vſurpationem totius licentiæ ſubmouemus circa vectigal arabarchiæ per AEgyptum, atque Auguſtaneam conſtitutū, nihilq; ſuper tranſductione animalium vendicari permittimus.] Quæ verba indicant, arabarchen, præfectum fuiſſe exigendo vectigali de pecuarijs, quę ex Arabia in AEgyptum deuehebantur: vt ſit illud officij publicanorum. Sunt qui ſimpliciter mollem accipiunt: ſed reclamante Alciato, qui eos dānandos exiſtimat. Spieg. Anton. Auguſt. *lib. ſingulari ad Modeſtinum* dubitat an ea cōſtitutio ad Arabiæ ſacerdotem pertinere dicenda ſit.

ARA graminea, Maroni *lib. 12.* ſunt ceſpiticiæ, quales in caſtris excitabātur, vt & tribunalia, quanquàm & è ceſpite ſubitas ſibi etiam alias aggerabant aras, & ceſpitem pro ara habebant. *Turn. lib. 11. aduerſ. cap. 1.*

ARATRVM pati ciuitatem, id eſt, excidium, ſed & amittere eſt ius ciuitatis, illudque ob delictum, quaſi morte deſinere habere. vt paſſa eſt Mediolanum Inſubriæ, Anno ſalutis M. C. LXIII. Propriè pœna eſt coniurationis atque inobedientiæ. Qua de re nonnihil attigimus *in Scholijs in* [illegible] *ad Ligur.* Spieg.

ARATRVM inducere, moris fuit Romanis, quum vrbem aliquam euertiſſent, vt eam funditùs delerent. Modeſtinus *l. 21. ff. quib. mod. vſufr.* [Si vſusfructus ciuitati legetur, & aratrum in ea inducatur, ciuitas eſſe deſinit: vt paſſa eſt Carthago. ideoque quaſi morte deſinit habere vſum fructum.] Horat. *lib. 1. Carm.* [Iræ altis vrbibus vltimæ ſtetere cauſæ cur perirent Funditùs, imprimeretque muris Hoſtile aratrum exercitus inſolens] Cicero *Phil. 11.* [Caſilinum coloniam deduxiſti, quò erat paucis annis antè deducta, vt vexillum videres, & aratrum circumduceres.] Hotom.

ARATORES dicebantur à quibus aliquis ager decumanus, qui proprius nō erat, ſed publicus Romani populi tenebatur, ac decumarum conditione, & penſitatione agricolis erat attributus, coleretur, agriq; quos colebant, arationes nuncupabantur: *vt annotat doctiſſimus Turneb. lib. 1. Aduerſariorum cap. 6.*

ARBITER, iudicem datum addictumq; à Prætore plerumq; ſignificat. *l. 24. ff. depoſ. coniuncta cum l. 7. ff. de neg. geſt. l. 1. ff. de pact. dot. l. 6. C. de reb. cred. l. 2. C. de ſen. & interloc. l. 5. C. de diſtr. pig.* A iudice tamen ſeparatur. *in l. 7. ff. ad l. Iul. repet. l. 15. ff. de re iud. §. omnium. Inſtit. de action. Et apud Gell. lib. 20. c. 1.* Quin hoc controuerſum fuiſſe apud veteres. Conſultos Cic. *in Muren.* ſcribit, iudicem an arbitrum dici oporteret: Quorum verborum illa ex eod. Cicer. *pro Roſc. Comœdo* differentia colligi poteſt, quod qui bonæ fidei iudicijs, vel arbitrarijs dabatur, Arbiter: qui ſtrictis, iudex dicebatur. Quod Feſti interpretatio comprobat, qui arbitrū inde dici ait, quòd totius rei habeat facultatem & arbitriū. Nam in arbitrijs cùm & hoc actionum natura & clauſulæ Ex bona fide, vel, Quantum æquius melius ſit dari, verba indulgerent, ſolutius æquitatem ſequi permittebatur: contra quam in ſtrictis iudicijs, quibus addictus iudex in anguſtiſſimam formulam, a qua diſcedere vel latum vnguem non poterat, concludebatur. Nam iudex à Prætore datus, facti tantùm, non autem iuris notionem habebat, ſed eo ſibi à prætore dato conſtringebatur: nec plus vel minus adiudicare poterat. De arbitro autem longe aliter ſcribit Paul. *in l. qualem. ff. de arbit.* qualem, ait, ſententiam dicat arbiter, ad Prætorem non pertinere Labeo ait, dummodo dicat quod ipſi videtur. & ideò ſi ſic fuit in arbitrum compromiſſum vt certam ſententiam dicat, nullum eſſe arbitrium. cum tamen Vlpian. *l. ſi conuenerit. ff. de re iud.* [ſi conuenerit, ait, inter litigatores quid pronuncietur, nō abs re erit iudicem eiuſmodi ſententiam proferre. Hoc diſcrimen Senec. *lib. 3 de benef. cap. 7.* perſpicue declarat. [Quæcunque, ait, in cognitionem cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam iudici. Ideo melior videtur conditio cauſæ, ſi ad iudicem quàm ad arbitrū mittatur: quia illū formula includit, & certos, quos non excedit, terminos ponit: hunc libera & nullis adſtricta vinculis religio: & detrahere aliquid poteſt, & adijcere. & ſententiam ſuam, non prout lex & iuſtitia ſuadet, ſed prout humanitas & miſericordia impulit regere.] Hæc ille. Inde obſeruare poſſumus, Arbitros in his potiſſimum iudicijs nominari, quę ex bona fide deſcendunt. Veluti, Arbiter familiæ erciſcundæ *l. 1. ff. de collat. dot. l. 20. l. 44. §. vſuſq; adeo. l. 47. l. 52. §. arbiter. ff. familiæ erciſc. l. 5. l. 15. l. 17. C. eodem tit. l. 2. C. de inoffic. donat. & apud Ciceronem pro Cæcina.* Qui & Arbiter diuidendæ hæreditatis appellatur *in l. 18. C. familiæ erciſ. idem l. 75. ff de hæredib. inſtit. l. 11. & l. vltim. ff. de diſtract. pignor. l. 13. C. de probatio.* Et Arbiter diuidendis bonis datus. *l. 3. C. commu. diuid.* Et Arbiter diuiſionis *in l. 26. §. 1 ff. de pact. dot. l. 79. §. pater plurib. ff. de leg. 2. & l. 8 C. de colla.* Briſſ. & Hotom. *§ ſic itaq; diſcreti. Inſt de act.*

ARBITER actionis quod metus cauſa. *l. 14. §. hoc autem. ff. quod metus cauſa.* Datur & in his cauſis Arbiter, quæ arbitratu viri boni æſtimandæ ac definiendæ ſunt. *l. 12. ff. de leg. 3.* Veluti ad determinandam viā latitudinemq; actus, vel itineris ſtatuendam. *l. 13. §. ſi totus. & §. latitudo. ff. de ſeruitutib. ruſtic.* Item ſi inter vicinos de altitudine ædificiorum ſit controuerſia. *l. 11. in fin. ff. de ſeruitut. vrban.* Ad fideiuſſores item probandos. *l. 5. ff. qui ſatiſd. cogan. l. vlt. ff. a quibus appel. non lic. l. 7. §. non ſolùm. ff. de minorib.* quos fideiuſſorum vires æſtimare, Emplait *in l. 6. C. de aduo. diuer. iu.* Briſſ.

ARBITER & de alimentis patroni datur, arbitraturus, quantum ſit in facultatibus. *l. 5. §. vlt. ff. de lib. adgn.* Nec non inter fructuarium & dominum de refectione ædium, & vt ſarta tecta habeantur, Arbiter datur. *l. 2. §. quoniam igitur. ff. de vſufruct.* Arbitrum dat Prætor, cuius interuentu tribuantur merces. *l. 7. ff. de tributor.* Sed & cùm magiſtratus in poſſeſſionem fideicommiſſi ſeruandi, ventriſve cauſa miſerunt, Arbitrum dant, ad definiendum quantum diminui oporteat. diſtrahendaque ea quæ mora deteriora futura ſunt. *l. 1. §. pen ff. de vent. in poſſ. ff. l. 27 ff. de rebus auct. iudic.* Præterea ad executionem iudicati, Arbiter datur. *l. 15 §. ſi ſuper. cùm alijs §§. ff. de re iudic. l. vlt. ff. de iud.* vt & ad reſtituendum fideicommiſſum *l. penul. ff. de confeſſ.* Quinetiam in reuocatoria actione arbiter interuenit. *l. 8. ff. quæ in fraud. cred.* Poſtremò & in controuerſia finium de modo agrorum Arbiter, vel ex conuentione litigatorum, vel Prætoris datione ſumebatur. *l. 7. ff. fin. regun. l. 48. ff. de recept. qui arbitr.* Terent. *Heaut.* [Vicini noſtri hic ambigunt de finibus: Me cepêre arbitrum.] Cic. *lib. 1. Offic.* [Nec noſter quidem probandus, ſi verum eſt Q. Fabium Labeonem, ſeu quem alium (nihil enim præter auditum habeo) Arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finibus a ſenatu datum,] idem *libr. 1. de legib.* [Nec Manilia lege ſinguli; ſed ex 12. tres arbitri fines regimus.] & *in Topic.* [Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur quàm vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non poſſis.] vbi Boeth. Arbitros finium regundorum ait eſſe qui finalia litigia diſcernūt, vt cum eſt orta de finibus contentio, eorum dirimatur arbitrio. Sueton. etiam *in Othon. cap. 4.* [Cuidam, ait, de parte finium cum vicino litigāti adhibitus Arbiter totum agrum redemit.] Inde eleganter Tertul. *in lib. de Pallio* amnem finium Arbitrum dixit, qui agros diſterminat.

ARBITER aquæ pluuiæ arcendæ. *l. 24. ff. de aqua & aq. Et apud Ciceronem in Topic. in loco à coniugatis.*

ARBITER communi diuidundo. *l. 31. ff. de vſufruct. leg. l. 4. ff. de ſeruit. leg. l. 6. §. ſi fundus. l. 26. ff. comm. diuid. l. 3. §. 2. ff. de noui oper. nunc. Et apud Paul. lib. 1. Sent. tit. 18. & Iſidor. lib. 5. Etymolog. cap. 25.*

ARBITER dotis recuperandæ. *l. 48. ff. de ſolut.* & arbiter qui de dote cognoſcit *l. 1. ff. de pact. dot.* Quò referenda ſunt hæc Tertulliani verba *lib. 2. ad vxor.* [Suſtinent quarum dotes obiectione nominis mercedem ſilentij faciant; ſcilicet

apud arbitrum ſpiculatorem litigaturi.] Nam olim rei vxoriæ actio bonæ fidei iudicis adnumerabatur. *§. fuerat. Inſtit. de actio. l. 8. ff. de cap. min. Cic. 3. Offic.*

ARBITER pro ſocio. *l. 38. ff. pro ſocio. & apud Ciceronem pro Quint. & pro Roſc. Comœd.* Arbiter tutelæ *l. vlt. ff. de appell. l. vlt. ff. rem pupil. ſalu. fore.* C. arbitrium tutelæ: ex quo titulo ſatis perſpicuum eſt, arbitrium in bonæ fidei contractibus, & iudicium perinde dici ſolere, vt & ex Ciceronis loco & illud ſatis conſtat, quod in pro ſocio actione iudex, qui ſedeat, ſedeat & arbiter: idemque ſit iudicium & arbitrium, Id quod tamen in iudicandi tantum officio accipiendum, non etiam in alijs rebus, quas ſuprà inter iudicem & arbitrum intereſſe oſtendimus. *Hotom. §. actionum autem. Inſt. de actio.*

ARBITER quoque Falcidiæ, ad ineundam bonorum quantitatem, cùm legi Falcidiæ locus eſſe dicebatur. *l. 12. ff. ad leg. Falcid. l. 1. §. Item lex. ff. ſi cui plus quàm per leg. Falcid. l. 2. C. de vſuf. legat.* Arbiter & à Prætore de rationibus excutiendis, inter hæredem & ſeruum redditur, computationis ineundæ, rationumque examinandarum & diſpungendarum cauſa. *l. 5. in fine. ff. de manumiſſio. l. 37. ff. de fideicomm. liber. l. 1. §. ſi ſeruus. ff. ſi quis teſtam. lib. l. 53. ff. de indic. l. pen. ff. de lib. cau. l. 50. ff. de cond. & demonſt.* Nihil aliud autem ſignificat quàm virum bonum à Prætore electum, cuius arbitrio rationes computentur. *l. 47. §. ſi Sticho. ff. de fideicom. libert.* Briſſ. Compromiſſo igitur litigatorum Prætor arbitros perinde atque iudices dare ſolebat: cogere tamen nullum poterat arbitrium recipere, cęterùm vbi quis ſemel recepiſſet, cogi poterat *l. 3. §. 1. ff. de recept. arbitr.* In hoc itaque verum eſt quod dicitur *l. 1. ff. de arbit.* Compromiſſum ad ſimilitudinem iudiciorum redigi, ſicut & in alijs quibuſdam: Nam ſicuti iudex datus acceptusque intra certum tempus litem controuerſiamque dirimere iubebatur. *l. 2. & l. ſi iudex. ff. de iudic.* & poſtquam ſemel ſententiam dixiſſet, iudex eſſe deſinebat. *l. iudex. ff. de re ind.* eiuſque ſententiam is, qui eum dederat, exequi tenebatur. *l. à diuo Pio. ff. de re ind.* Sic & in arbitris idem conſtitutum eſſe conſtat: Nam ſi arbiter, vt diximus, arbitrium recepiſſet, ſententia finem imponere controuerſiæ iubebatur. *l. Pomponius ait. §. 2. ff. de arbit.* & dicta ſententia arbiter eſſe deſinebat. *d. l. qualem. in fin. ff. de arbitr.* eiuſque ſententiam æquè Prætores exequebantur. *d. l. à diuo Pio*: Et hinc, nimirum ob tantam ſimilitudinem iudicis & arbitri, arbiter iudex interdum appellari ſolet. *vt l. 5. §. ſi ſortem. ff. de verbor. obligat. l. ſi minor. §. 1. ff. de min.* Arbitrorum autem duo genera eſſe ſcribit Proculus *in l. ſi ſocietatem. §. 1. ff. pro ſoc.* Sunt enim propriè arbitri, quorum arbitrio ſiue illud æquum, ſiue iniquum fuerit, parere debemus, nimirum ſi ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt. Alij autem non propriè arbitri dicuntur, ad quos ſine vllo compromiſſo adigimur, quorum arbitratum non quaſi iudicis, ſed quaſi viri boni opinionem exiſtimationemque poſtulamus: ab arbitrando, id eſt, exiſtimando dicti. Cæterùm recentiores iuris commentatores arbitros in tres ſpecies diſtinxère, quas, quia hodie frequentes ſunt, obiter exponam quoque. Sunt igitur alij arbitri iuris, alij Cōpromiſſarij, alij Arbitratores. Arbitri iuris ſunt illi, qui ſunt electi, quando euenit, vt pars dicat ſuſpectum iudicem, cui cauſa commiſſa eſt; quia tunc arbitri eliguntur, qui de ſuſpicione cognoſcant, *vt not. in l. fin. C. de indi.* vbi Bar. ſubdit, quod ab iſtis arbitris datur appellatio, & plus ſubdit, quòd arbitri, qui ex forma ſtatuti eliguntur, cum ſapiant naturam delegatorum, ab eorum ſententia datur appellatio. Contrarium tamen tenuit Bart. *1. conſtitutione.* Vide canon. *in c. ſuſpicionis. extr. de offic. & poteſt. ind. deleg.* & quòd iſti arbitri iuris dicantur delegati, habetur *in c. ab arbitrio. de offic. deleg. libr. 6. Et tradit Cornens conſil. 54. incip. Videtur prima facie dicendum. 2. vol. & habetur in l. fin. & ibi declarat Iaſon. C. de iudic. & prius Felin. In c. fin. de ſent. & re iudic.* Secunda arbitrorum ſpecies eſt illorum, qui à partibus eliguntur, ac coram eis non ſeruato ordine iudiciali proceditur, cum aſſumantur de iure & de facto; *& de his loquitur l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio.* Alibi Bald. appellat, quaſi negotiorum geſtores partium. *Bald. in l. fin. in 3. queſt. C. de contrah. empt.* Item alibi Bart. *vt in l. fin. ff. de var. & extraord. cog.* appellat quaſi proxenetas: & iſti propriè arbitratores appellantur: licèt alij eos quoque tranſactores dicant. Tertia ſpecies arbitrorum eſt, qui compromiſſarij appellantur, in quos fit à partibus compromiſſum, & iſti tenentur ordinem iudiciorum ſeruare. *l. 1. ff. de recept. arb.* Et coram ijs ſunt proponendæ actiones ad inſtar iudicum. *& de his loquitur text. in §. omnium. Inſtit. de acti. De quorum conformitate & differentia, vide per Ang. d. §. omnium.*

ARBITER prætereà is, in quem litigatores pœna adiecta compromittūt, appellatur. (ein willkürlicher richter/ ein ſcheidsman/ſcheidsrichter.) Vetus Gloſſ. [Arbiter eſt, qui ex compromiſſo partium de cauſa cognoſcit, nullam habens iuriſdictionem propriam, vel delegatam, ſed electus à partibus ad litem earum ſua ſententia dirimendam.] Et poſtea, [Arbitri ſunt qui ex conſenſu partium eliguntur, & in eos ſub ſtipulatione pœnæ compromittitur.] Huiuſmodi Arbiter, ex compromiſſo ſumptus iudex dicitur, *l. 81. ff. de indic. & apud Paul. libr. 5. ſentent. tit. 5.* & ex compromiſſo addictus, *l. 1. C. de recept. arbit.* Græci αἱρετὸν δικαστὴν dicunt. Dicuntur & recepti Arbitri, ab eo, quod arbitrium recipiant, *tit. de recept. & qui arbit. ff.* propterea quod, vt Iuſtinian. ait, ex recepto, hoc eſt, ex compromiſſo cauſas dirimendas ſuſcipiunt, *l. 12. C. de indic.* Vnde & Compromiſſarij appellantur, *l. 20. C. de pact. l. 5. C. de recept. arbit. l. vlt. C. vbi & apud quem cognitio.* quibus locis Iuſtinianus, Compromiſſarios ab Arbitris ex communi ſententia electis, quos neque pœna compromiſſa vallat, neq; iudex dat, ſed nulla ſententia præcedente communis electio, vt illorum ſententiæ ſtetur, procreat. Briſſon.

ARBITERIVM ſcribitur ſæpè in P. Flo. *tit. de recept.* licèt veteres Grammatici contendant, arbitrium, eſſe dicendū, non, arbiteriū, & ſic in inſcriptione Romana, [M. Larcius L. F. Pomptina arbiterio Larciæ Fortunatæ vxoris.]

ARBITRARIA actio quæ ſit, vide ſup *actio arbitraria*: quibus tamen hoc adijce, quòd cum Arbiter iudex ſit, qui totius rei arbitrium & facultatem habet, ſicut & Donatus, & Feſtus ſcribunt, conſentaneum eſt, vt arbitrariæ actiones dicantur, in quibus non reſtrictè certum quiddam poſtulatur, ſed id tantùm quod æquius & melius arbitro videbitur. Itaque, certum & arbitrarium, tanquam aduerſa opponi, apud Plautum videmus, cum *in Pseudo* ſic ſcribit, [*Nunc pol ego perij certò haud arbitrario. Conſultò hoc factum eſt, mihi vt inſidiæ fierent.*] Quo in loco alluſiſſe poetam ad actiones arbitrarias, facilè ſanè crediderim. Cicero autem *in* [illegible] *pro Quinto Roſcio* rem apertè omnem his exponit verbis: [Pecunia tibi debebatur certa, quæ nūc petitur per iudicem, in quæ legitimæ partis ſponſio facta eſt. Hic tu ſi amplius H. S. nummo petiſti, quam tibi debitum eſt, cauſam perdidiſti, proptereà, quod aliud eſt iudicium, aliud eſt arbitrium. Iudicium eſt pecuniæ certæ, Arbitrium incertæ. Ad iudicium hoc modo venimus, vt totam litem aut obtineamus, aut amittamus: Ad Arbitrium hoc animo adimus, vt neque nihil, neque tantum, quantum poſtulauimus conſequamur. Eius rei ipſa verba formulæ teſtimonio ſunt. Quid eſt in iudicio? directum, aſperum, ſimplex- Si pateret H. S. IↃↃↃ. dari op. hic, niſi planum facit H. S. IↃↃↃ. ad libellam ſibi deberi; cauſam perdit. Quid eſt in arbitrio? mite, moderatum, QVANTVM æquius & melius ſit dari. Ille tamen confitetur plus ſe petere, quam debeatur: ſed ſatis ſuperque habere dicit, quod ſibi ab arbitro tribuatur. Itaque alter cauſæ confidit, alter diffidit. Quæ cum ita ſint, quæro abs te, quid ita de hac pecunia, de his ipſis H. S. IↃↃↃ. de tuarum tabularum fide compromiſſum feceris, arbitrúmve ſumpſeris, Quantum æquius & melius ſit dari: repromittive, ſi peteret.] Hæc Cicero. quæ tamen à me longe aliter, quàm vt vulgo leguntur, commemorata ſunt. Verùm vtrocunque modo legantur, perſpicuè demonſtrant actionem omnem, quæ non certum quid, ſed quantum ex æquo & bono iudici videbitur, poſtulatur arbitrariam eſſe. Quapropter arbitrarium Feſtus definit, id quod apud Arbitrum agitur. Cum autem in bonæ fidei actionibus, & Arbitros pro Iudicibus dicamus, & ſummam exactionis ipſorum poteſtati permittamus, ſequitur etiam, vt illæ actiones verè & propriè Arbitrariæ dici poſſint. Quoniam tamen ſuum iam ac proprium nomen ex formula iudicij adeptæ ſunt, docendi cauſa, & vt ſuo quæque res nomine appelletur,

generalis

generale hoc nomen ad alteram ſpeciem accommodaui-mus. *Hot. Inſt. de act.*

ARBITRARIA autem ex ſtipulatu actio fit cum alio, quàm in quem ſibi dari quis ſtipulatus fuerat, loco agitur. *l.2. l.4. §.1. l.7. l. vlt. ff. quod cert. loc.* Tum etiam arbitrio iudicis tantilis æſtimatur, quanti vel actoris, vel rei interſit eam pecuniam loco conſtituto ſolui: pleniſſimumque hic eſt officium iudicis quod quantitati contractus non ſubſeruit, ſed vel augere, vel minuere condemnationem, propter loci vtilitatem poteſt, cùm eius æſtimationis tota ratio arbitrio eius committatur. *l.2. §. vltim. l.8. ff. quod cert. loc.* Sic & Actio quod met. cauſa. Arbitraria appellatur *l.14. §. hæc autem. ff. quod met. cauſ. d. §. præterea.* quod arbitrio iudicis, qui ex ea actione cognoſcit, reſtitutio comprehenditur. Is enim rei reſtituendæ facultatem vſque ad ſententiam reo tribuit. Quod niſi reſtitutio fiat in quadruplum, condemnatio ſequitur. Et generaliter quæcumque alia ſtricta iudicia ita redduntur, vt rei reſtitutio, deductio, exhibitio, officio iudicis committatur, ea arbitraria dicuntur. *l. 9. ff. de dol. d. §. præterea. & ibi Theophil.*

Adigere ARBITRVM veteres dicebant, pro agere ad arbitrum, id eſt, cogere ad arbitrum ſumendum. Cicero 3. *Offic.* [Arbitrum illum adegit quidquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona.] Idem *Topic.* finibus regundis arbitrum adigere dixit. Et *pro Roſc. Comœdo*, arbitrum pro ſocio adigere. Arbitri etiam dicuntur, qui ex compromiſſo adsumuntur. *l. 76. ff. pro ſoc.* quorum arbitrio metu pœnæ ſtatur, *toto tit. de recept. & qui arbitr. recep. ff. & tit. de arbitr. C.* Compromiſſarij iudices appellantur *in l. penult. ff. de iudi. & à Paulo libro 5. Sentent. tit. 5.* Græci hos ἀιρετοὺς δικαστὰς dicunt. Conſtantinus *libro primo, titul. 4.* ἀιρετὸς δικαστής [illegible] ... Briſſon

ARBITRARIVM porrò dicere ſolemus, quod neque lege, neque conſtitutione vlla definitum, alterius arbitrio relictum eſt *l. fin. C. de contrah. empt.* quaſi ex alterius arbitrio dependens *l.1. ff. de iure delib. Coraſ. Miſcel. lib. 4. cap. 12. nu. 6.* de quo elegantem & accuratum commentarium edidit Iacob. Menoch. *cui tit. de arbit. iud. quæſt. & cauſ.* ad quem ſenſum dicimus

ARBITRARIAM conditionem (quam commentatores parum aptè poteſtatiuam dicunt) quæ non ex fortuna pendet, ſed ex mera alicuius voluntate. *gloſſ. in l.1. & ibi Dd. ff. de cond. & dem. Coraſius prææallegato loco & §. præterea. num. 2. Inſtit. de act.*

ARBITRARIA pœna dicitur, quæ non lege ſtatuta eſt, ſed in iudicis arbitrio relicta. *l. aliud eſt fraus. l. ſi qua pœna ff. de verb. ſignific. Coraſius.* quod ita ferè effertur, (ſol noch befinden geſtrafft werden.)

ARBITRATORIS nomen, apud idoneos authores latinitatis, negant reperiri, nec eſſe neceſſe conſtitui differentiam aliquam inter arbitrum & arbitratorem, quòd hic appellari queat ſequeſter pacis, aut arbiter honorarius. Cæterùm ita tamen arbiter ab arbitratore vulgo diſtinguitur. Quia arbiter eſt, qui quaſi vir bonus inter aliquos ſub pœna eligitur, vt finem ſua ſententia controuerſijs imponat. *l.3. §.1. & l. Pomponius ait. §. recepiſſe autem. & l. litigatorum. §. arbitrum. ff. de recept. arbitr.* Arbitrator eſt, qui ſine pœna ad hoc eligitur, vt totis animi viribus exploret ius controuertentium, & æqua compoſitione definiat *l. ſocietatem mecum. ff. pro ſoc.* Olden. De differentia arbitri & arbitratoris vide Gail *lib. 1. obſ. 150. nu. 4. 5. & ſeq.*

ARBITRATV boni viri vſurum, fruiturum ſe fructuarius, vt adſolet, cauens, hoc ſignificat, non deteriorem ſe cauſam vſusfructus facturum: cæteraq; facturum, quæ in re ſua faceret, denique ita vſurum, quemadmodum bonus paterfamil. vti debet. *l.1. §. recte. ff. de vſufruct. quemad. caueat. l.6. in fin. ff. de vſu & habit.* Briſſ.

ARBITRATV rem terminare, ſententiam dicere, vel ferre, arbitratum eſſe: iudicare item arbiter dicitur. *Scæuola in l. inter Stichum. & l. Ne his rebus. ff. de recept.*

ARBITRATVS boni viri, nihil aliud quàm æquitatem ſignificat, *vt oſtendit Oldend. in Tract. quem de iur. & æquit. edidit ex Vlpian. verbis l.1. ff. vſufruct. quemad. caueat.* Spieg. *vide Menoch. in proœmio lib. 1. qu. arbit.*

ARBITRI, veteribus Iureconſultis dicuntur & recepti, ab eo quòd arbitrium recipiant, *tit. de recept. arbit. ff.* vel vt Iuſtinianus ait, quia ex recepto, hoc eſt, ex compromiſſo cauſas dirimendas ſuſcipiunt, *l. 12. C. de iudic.* Briſſ.

ARBITRI ſententiæ ſtare, nihil aliud eſſe Proculus ait, quàm id agere (quantum in ipſo ſit) vt arbitri ſententiæ pareatur. Spieg.

ARBITRII appellatione non continetur cuiuſlibet prauus adfectus, ſed arbitratus boni viri, (ein recht vnd billich meſſiger wohn oder meinung.) *l. in propoſita autem. ff. pro ſocio. l. hæc venditio. ff. de contrah. empt.* Eſt autem incorruptum animi iudicium, quod arbitrium boni viri dicitur. Siquidem hæc vox, Arbitrio, vel arbitratu boni viri, ſemper denotat, debere abeſſe calumniam, & agi rem ſincerè ex æquo & bono. *Old. in Capia.* Spieg.

ARBITRII voce, etiam libera voluntas denotatur, vt *in l. ſi ſeruum. ff. de noxal. action.* vbi prætor actori permittit arbitrium, vtrùm iureiurando rem decidere velit: id eſt, liberam voluntatem & delectum. *Hotoman. §. præterea. Inſtitut. de action.* Cæterùm *in d. §. præterea,* arbitrium aliud eſt, videlicet iuſſus, interlocutio, & quaſi admonitio iudicis, in actionibus arbitrarijs, in quibus, quamuis cauſa probata & liquida eſſet, non tamen prius ſententia definitiua ferebatur, quàm iuſſui reus non pareret, *vt docet Hotoman. prædicto loco. Coraſius ibidem: & in Miſcell. libr. 4. capi. 12. & ante hos eleganter Franciſcus Duar. de in litem iurando, numer. 41. & ſeqq.*

ARBITRIVM, non ipſa eſt ſententia, hoc eſt, iudicium arbitri, vt magni nominis interpretes volunt, ſed ſententiæ dicendæ facultas, vnde ſic Rubricam conceptam habemus, [de receptis arbitris, & qui arbitrium receperunt, vt ſententiam dicant.] Vnde quidam rectè finit his verbis: Arbitrium eſt facultas dicendæ inter controuertentes ſententiæ, priuato conſenſu, non autem publica autoritate tributa. Arbitrium item pro ipſa ſententia, & toto cognitionis exercitio promiſcuè ponitur, *vt in l. Pomponius ait. & in l. qualem autem. iam citata Rubrica.* Nec laudum, tametſi id quoq; magno errore receptũ eſt, dici poteſt. Spiegelius. Vt autem arbitri & iudices differunt, ita & iudicia & arbitria; *vt Cicero pro Roſcio Comœdo exponit*: Arbitria enim ea iudicia dicuntur, quæ in bonum & æquum concipi, & ex bona fide reddi ſolebant: quare huc repetas, quæ ſuprà de iudicum & arbitrorum differentia dicta ſunt. Sic dicitur

ARBITRIVM aquæ pluuiæ arcendæ. *l. 23. §. vlt. ff. de aq. & aq. plu.* Arbitrium rei vxoriæ *apud Cicer. 3. Offic.* in. Sic & *in l. 2. C. de vſur. lega.* Arbitrij verbum accipitur. Briſſ.

ARBITRIVM communi diuidundo. *l. 11. §. 1. ff. de aqu. & aq. plu. Vitr. libr. 2. cap. 8.* Itaque cum arbitria communium parietum ſumuntur, non æſtimant eos quanti facti ſunt. Briſſ.

ARBITRIVM familiæ erciſcundæ *l. 47. ff. fam. erciſcund. l. 17. C. eod. tit.*

ARBITRIVM pro ſocio. Cicer. *pro Quintio.* [Qui in re ita diligens erat, quaſi hi qui magna fide ſocietatem gererent, Arbitrio pro ſocio condemnari ſolerent] Idem *pro Roſcio Comœd.* [quæ cum ita ſint, cur non ad arbitrium pro ſocio adegeris Quint. Roſcium, quæro] Briſſ.

ARBITRIVM iudicis, arbitrium boni viri, religio iudicantis, Papinia. *in l. quæſitum. ff. de teſtib.* Omnia enim iſta ex conſtante illa & perpetua voluntate boni & æqui velut ex vno procedunt, & eodem tendunt ſcilicet ad dirimendas celeriter controuerſias litigantium. *Ex copia Dn. Old.* Spieg.

ARBITRIVM etiam officium arbitri, circa ea quæ in iudicio verſantur, formulaque minimè continentur, ſignificat. *l. 31. §. cuiparum. ff. de ædil. edict. l. 24. §. penult. & vlt. ff. ſolut. matr. l. 50. in fin. ff. de furt. l. 3. & l. 8. & l. vlt. ff. quod certo loco. l. 1. ff. de vſur. l. 38. §. 1. ff. de action. empt. l. 14. §. quatenus. ff. quod met. cauſ. l. 9. ff. de dolo.* Sic *in l. 3. §. ibidem. ff. ad exhibend.* per arbitrium, ait Vlpian. ſibi hac actione commiſſum iudex exceptiones æſtimat. Hinc Arbitrariæ actiones. *l. 3. §. in his. de vſur. l. 1. C. vbi conuenitur, qui certo loc.* id eſt, vt Iuſtinian. interpretatur, ex arbitrio pendentes. *§. præterea. Inſtitut. de actio.* & vt Gaius, quæ in arbitrium iudicis referuntur. *l. 3. ff. quod certo loc.* In his enim arbitrio iudicis committitur, quemadmodum actori res, vel reſtituatur vel ſoluatur, vel exhibeatur.

tur. Idque fiebat propter formulæ verba, [Neq; ea res arbitrio iudicis reſtituatur, dedatur, exhibeatur.] quibus arbitrium iudici commiſſum intelligebatur. Briſſ.

Arbitrivm recipere. *l.3.§.1.& ait Prætor. & l.9.§.ſi quis iudex, & aliàs paſſim in tit. ff. de recep. & qui arbitr. recep.* quod & ſuſcipere arbitrium dicunt. *l.4.& l.13.§.pen.ff.eo.tit.* & compromiſſi arbitrium recipere. *in l.21.§.Papinianus.eod. tit.* Recepiſſe autem arbitrium videtur qui, iudicis partes ſuſcepit, finemque ſe ſua ſententia controuerſijs impoſiturum pollicitus eſt, *l.13.§.pen.eod.tit.* Briſſ.

Arbitrivm etiam arbitratum ſignificat. Sed enim arbitrium aliud eſt liberum & ſolutum, quod in mera voluntate poſitum eſt, & arbitrium plenum voluntatis dicitur *l.7.§.1.ff.de rebus dub.l.2.§.quanquam.ff. de legat. 2. l. 28.ff. de adoptio.* & hoc ſignificatur his verbis: [Si volueris, ſi libuerit.] Aliud eſt arbitrium viri boni, quod his verbis exprimi intelligitur, [Si arbitratus fueris, ſi iuſtum putaueris, ſi comprobaueris, ſi tibi videbitur, ἐὰν δοκιμάσῃ.] *l. 75.ff.de legat.3.l.41.§.ſeruo.& l.46.ff. de fideicommiſſ. libert. l.3.ff. de un.leg.* Briſſon.

Vbicvnqve autem in arbitrium, ſiue iudicis, ſiue alterius quid confertur, pro arbitrio viri boni hoc habendum, & quaſi viro bono commiſſum accipiendum eſt, *l.17.§.prætor ait.ff.de iniur.l.30.ff.de oper.liber.l.6.ff.pro ſoc.l.1.ff.de leg.lib.2.l.43.de legat.3.l.69.§.gener.ff.de iure dotium.l.3.C.de dot. promiſſ.* Idque in conditionibus bonæ fidei iudicijs adſcriptis maximè locum habet. *l. 22. §. vltim.ff.de diuerſ.regul. iuris. l. 77. & l. 78. ff. pro ſocio.* Ita quod operum faciendorum lege comprehendi ſolebat, vt arbitrio alicuius opus fieret, adprobaretúrve, ad boni viri arbitratum referebatur. *l. 24. ff. loca.* Eadem eſt vis verbi, arbitratus. *l.51. ff.ſolut.matrimon.l.16.§.vlt.& l.penult.ff.de vſufruct.l.16. §. ait prætor.ff.de procurator.* Verba autem hæc, Arbitratu illius fieri (quæ plerunque conuentionibus adijciebantur. *l. 43. ff. de verbor. obligat.l. vltim. C. de contrah. empt.*) ius ſignificant, & in ſeruum non cadunt. *l. 68. ff. de verbor. ſignific.* Briſſ. [illegible] ratio eſt quare non cadant: quoniam ſeruus iudicantis perſonam obire non poteſt *l.Pædius.§.1.ff.de recept.arbitr.* Ac quod ad ius ciuile attinet, ſerui pro nullis habentur. *l.quod attinet. de reg.iur.infrà.* Vel quod lex iudicio adeſſe ſeruos prohibet. *l.ſeruus.C.de iudic. & ibidem gloſſ. l. vix. ff. eodem.* Sed an Monachi, qui cum ſeruorum conditione ſolent conferri, arbitrium ferre, aut iudices eſſe poſſint? Innocentius *in c.cum olim.extrà de priuileg.* negat poſſe. *Eſt pulchra gloſſa in d. l. Pædius. §.1.de arbitr.* Multa quidem præclarè & ſubtiliter de arbitris & arbitrijs ſcripſit Vdalricus Zaſius *in l.ſi quis arbitratu. ff.de verbor.obligat.* Bracheus *in l. illa verba. ff. de verbor. & rer. ſignificat.*

Arbor, generale nomen eſt, & appellatione eius, & in 12. tabulis, vites quoque & hederas, & arundines, & ſalictum contineri, ex textibus Iuriſcoſſ. relucet. Id tamen excipitur, quod tam tenerum eſt, vt meritò herbæ nomine veniat. *l.certè.ff.arb.furt.cæſ.* Spieg. Stirps quoq; oleæ arbor rectè dicitur *l.3.§.vlt.d.tit.*

Arbor cædua dicitur, quæ excisa repullulat, ſiue ab eodem ſtipite, ſiue ex ſtirpibus: vt ſalix, arundo, cornus, fraxinus, eſculus, quercus, laurus, alnus, bætula, ſambucus, populus, multæq; id genus ſpecies. *Alc.de verb.ſign.*

Arbor pro malo nauis *in l. 3. & l. 6. ff.de leg.Rho.& apud Paul.lib.2.Sent.tit.7.* quæ ſignificatio & in Lexico B. Germani his verbis adnotata eſt: Arbor nauis ἱστὸς πλοίου. Iſidorus *lib.19.Etymolo.cap.2.* Malus eſt arbor nauis, qua vela ſuſtinentur. Briſſ.

Arbor vento deiecta, non iam arboris nomen, ſed ligni magis obtinet. *l.ligni.de legat. 3.* Arborem partimur in radicem, truncum, & ramos: diuidimus verò in laurum, cedrum, quercum, &c. Spieg.

Arbores cremiales ad cremandum deſeruientes Holtz zuverbrennen. inde Cremium dicitur, Angebrennte ſpeiß. Ad differentiam arborum, quæ ſtructuris ædificiorum aptæ, maioris ſunt æſtimationis. *l.fructus.7.§.ſi fundum viro.ff.ſolut.matri.Old.* At alij non cremiales, ſed, germinales arbores, legendum cenſent, idque haud dubiè melius. Nam germinales dicuntur, quæ ſuccisæ à radice vel ſtirpe, tenue germen emittere incipiunt *l. diuortio. ad l. fructus.7.§.ſi fundum.* Quidam legunt, gemmales arbores, vt *interpres can.nunquam.de conſecr.diſt. 5.* quia gemma eſt in arbore oculus, qui ſe primo vere trudit, ex qua germen efficitur, ſumpta ſimilitudine à gemma annuli. *Forta.cap.19.in Cupidine Iuriſperito nu.7.vide Ant.Aug.lib.3.cap.7.*

Arbores euulſæ, vel vi ventorum deiectæ. *l. arboribus. ff.de vſufruct.* Spieg.

Arbores frugiferæ. *in l.13. §. fructuarius. ff. de vſufruct.* & fructiferæ *apud Paul.lib.5.Sent.tit.20.* Sunt enim & non frugiferæ, veluti cupreſſi. *l.16.§.1.ff. quod vi aut clam.* Arbores pomiferæ. *l.45.§.penult.ff. de iur.fiſci.* Arbores terminales *apud Paul.lib.5.Sentent. tit. 22.* quæ pro terminis & finibus obſeruantur, quales olim habebantur arbores antemiſſæ & peregrinæ, quæ & finales appellantur. *vide Sicul.Flacc.Hygen. & alios auctores de limitibus*, Briſſonius. De his arboribus Terminalibus latius Maioragius *libr. 4. Miſcellaneor. cap. 7.* quem vide.

Arbores fœlices, Cato dixit, quæ fructum ferunt. Infœlices, quæ non ferunt, *de qua re Cælius lib. 10.cap. 7.lect.antiquar.Brodæ.libr.4.Miſcella.cap.6.* Turnebus *lib. 4.cap.3.* per, infœlicem arborem, intelligit, ſtipitem & furcam, de qua ſontes ſuſpenduntur, neque enim vlla arbor, aut vllum lignum infœlicius eſt, & ita iſtud Liuianum intelligendum, [I lictor, colliga manus, infœlici arbori ſuſpendito.]

Arborvm grandium appellatione, quæ intelligendæ ſint, pete ex Alciat. comment. *ad l. ſyluacædua, de verbor.ſignific.*

Arbvstvm, locus eſt, quo certo ordine arbores vitium cauſa plantantur. quæ ſunt populus, vlmus, attinia, cornus. Hoc & arboretum aliqui vocant, *vt tradit Aulus Gellius, & apud nos Felin.in c.Rudolphus.17.colum.de reſcript.Cotta in memorab.* Hinc

Arbvstare verbum, id eſt, agrum arboribus vitiferis conſerere. Arbuſtorum autem rationem videbis apud Plinium *lib.17.cap.23.* Columel. *lib.de arbor.cap.16.* Schard.

Arca, pro monumento, vel loculo, in quo mortui conduntur in terra. *in l. is qui intulit. ff. de relig.* Item eodem ſignificatu Arcula, *in l.diui fratres.eod.tit.* Sed Arculam ipſam, ſi res exigat, in locum commodiorem licere tranſferre, non eſt denegandum. *autor Mo.* Spiegelius. Adde quod arcam habere dicebatur, qui bene nummatus erat; cui nihil nummorum erat, is arcam non habere dicebatur ſed multo ille pecunioſior, cui arcæ plures. hinc Catullus, de paupere, cui neque ſeruulus, neque arca. & Cic. *quodam loco*, confidito arcæ noſtræ. *doctiſſimus Turneb. libr. 6. aduerſ.cap.1.*

Arca camerata, id eſt, arcuata & confornicata, *Vlpian.in l.ſed addes.§.ſi inquilinus. ff. locati. Vide in hunc locum Budæ.* quam inde dictam ait Varro *lib. 4. ling. latinæ*, quod arceantur fures ab ea clauſa, *quod & Feſtus probat libr. 1.* Arcæ etiam mentio fit *in l.ſecuritates. C. de ſuſcep.præpoſ. & arca. libr.10.* Prateius.

Arca lapidea, Caius *in l. is qui intulit. ff. de relig. & ſumpt.* [aduerſus eum, inquit, qui in alterius arcam lapideam, in qua adhuc mortuus non erit conditus, mortuum intulit: vtilem actionem in factum proconſul dat: quia non propriè vel in ſepulchrum, vel in locum alterius intuliſſe dici poteſt.] Sed & Plinius *de viris illuſtribus* pro loculo lapideo vſurpauit. [abſumptus eſt, inquiens, poſitus apud Libyſſam in arca lapidea.] Spiegelius.

Arcalia, pro fiſci quodam iure particulari. [Reliqua (inquit Theodoſius) tam arcaliam, quàm vtriuſque ærarij, vſq; ad incipientem primam inductionem, iubemus ad indulgentiam pertinere.] id eſt, remitti. Spieg.

Arca ærata *in d.§.ſi inquilinus.l.ſed addes.ff.loc.*

Arca fiſcalis *in l.4.C. de muner.ar. lib. 11.* In quam tributa inferebantur, vt Iuſtinia. *in Nouel.περὶ τῶν τῶν ἀρχόντων... non procul ab initio* ſignificat. Eſt autem corruptum & deprauatum hoc verbum in l. 11. C. de ſuſceptoribus, lib. 10. in qua, mercedis diſcuſſionem, pro, arcæ diſcuſſionem, vitioſè legi, cùm ex ſcriptis codicib. tum verò ex l. 26. eod. tit. in C. Th. patet. Briſſ.

Arca frumentaria, & olearia *l.1.ff.de mu. & hon.l.2. de curat.Kalend.lib.12.C.Th.* Prat.

Arca vinaria *in l.ſecuritates. C. de ſuſcept. præpoſ. & arc. lib.10.*

lib.10.& apud Symmach.lib.epiſt.1.epiſt.28.& 33. Prat.

ARCA quæſtoria *apud eundem Epiſtol.lib.1.epiſt.19.* Prat.

ARCARIVS. Arcarij ſunt, qui præſunt arcæ rerũ publicarum: ſiue arcarij ſunt, qui pecuniam publicam adſeruant. Quomodo accipitur C. in tit. de ſuſceptoribus, præpoſitis, & arcarijs, & l. 1 hæis, in fin. ff. de fideicommiſſ. libertat. Vbi Scæuola [Stichum (inquit) rationibus redditis, manumitti volo. Stichus arcarius probante domino, nomina fecit, & rationes à domino ſcriptas exhibuit, &c.] Itaq; arcarij à Iureconſultis inter ſeruorum ſpecies numerãtur. Archarius etiam, media cum aſpirationis nota, præfectus & moderator dicitur. Vnde D. Paulus: [Salutat vos Eraſtus Archarius ciuitatis.] Anchor.

ARCARII, & Atriarij, à Iureconſultis inter ſeruorum ſpecies numerantur. Eas refert Alex. Neapolit. *cap.25.tertij Genial.dier.* & Pyrrh. *lib.2.de Quæſt.magiſt.* Spieg.

ARCARIOS Iuſtinianus *in Nouel.147.* eos vocat, qui indulgentijs tributorum exigendis recipiendiſq; præpoſiti ſunt, quæ in arcam præfecti prætorio (quæ eadem & menſa dicitur) inferuntur, *vt in tit. de ſuſcept. & arcar.* Aliàs arcarij ſunt diſpenſatores ſerui vel œconomi, *vt ſup. dictum, l. Titiau. §. victum, ff. de fid.liber.* Et peritè vetus interpres *epiſtolæ ad Romanos*, œconomum, arcarium. Macarius *homil. 16.* ... retinuit latinam vocem. *Cuiac. in expoſit. 4. Nouell. Iuſtin. 147. de indulg. reliq. tribut.*

ARCANVS homo, qui quæ audit, tacet & continet optime. Subſtantiuè arcanum dicitur ſecretum, cuius occultatio iuris naturalis eſt, quod nulla ciuili conſtitutione tolli poteſt. *Alciat. citat B. Thomam in quæſtione l. bona fides, ff. depoſ.* Spieg.

ARCEI. Lege, Biarchi.

ARCERA in xij. Tabulis, apud Gellium *lib.20.cap.1.* eſt Plauſtrum vndique tectum, & munitum quaſi arca quædã magna veſtimentis inſtrata, qua nimis ægri, aut ſenes cubantes portari ſolebant: quam definitionem probat N. Marcellus. hanc ex tabulis factam ſcribit T. Varro *li.4. ling. Lat.* verba legis ſunt ſuprà *in verb. AEtiatem.* Prat. *Adde Coraſium lib.3. Miſcell. cap.20. nu.3. & Ranard. ad ll.12. tab. cap.9. & Fr. Balduin. in comment. ſuper l.12. tab. cap.4.*

ARCERE aquam, eſt curare, ne influat, *l. 2. §. Idem Labeo. ff. de aqu. & aqu. plu.* Feſt. *lib.1.* Arcere, ait, eſt continere. Vnde arcus in ædificijs dictus, qui ſeipſum continet. Cic. *Top.* [Si in vrbe fines non reguntur, nec in vrbe aqua arceatur.] Cuius interpres Boeth. Arcet, ait, aquam, qui eam per ſua ſpatia meare non patitur. Idem Cic. *in Murena:* [Ille tenet & ſcit, vt hoſtium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur.] Coercere vero aquam Vlpian. *ad edictum Prætoris* interpretatur, continere ſic ne diffluat, neu dilabatur. *l. vnic. §. penult. ff. de fonte.* Briſſo. Aliam huius verbi notionem adducit doctiſſ. Turneb. *lib.10 aduerſ. cap.15.*

ARCESSERE ſignificat ad vocandum ire, vel vocare *apud Vlpian. l.2. §. legatis, ff. de iudic.* Interdum accuſare ſignificat, & ablatiuo iungitur cum genitiuo. Cicero *pro Cælio.* [Ipſe alterum iterum ambitus crimine arceſſeret.] Spiegel.

ARCHIA ſunt tabularia publica, & vt Suidas exponit, ... χάρται ... χο... In his publica inſtrumenta deponuntur & aſſeruantur. *l. 9. §. ... ff. de pæn.* vt Iuſtinianus *Nou. Conſtit. 15.* ſignificat his verbis. ... inde archeotæ, cuſtodes archiorum. *l. vlt. §. ... ff. de muner. & honor.* Admonet autem hic locus, vt Vopiſci verba emendemus, quæ ſunt apud eum auctorem in Taciti vita. Sic vulgo ſcripta ſunt. [Librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in Eiuicis archijs.] vbi, Ciuicis archijs, legendum cre do, vt ciuitatum tabularia ſignificentur. Briſſ.

ARCHIATER. Ἀρχίατρος, hoc eſt, Latinè archiater, vel archiatrus, dicitur medicorum princeps. Ἀρχὸς enim principem, ἰατρὸς medicum ſignificat. Itaque Aeſculapius dictus eſt archiater, tanquam præſes, deuſque medicorum eſſet. Et per tranſlationem D. Hieronymi, dictus eſt archiater, ſaluator noſter, qui languentium animarum præſentiſſimus eſſet opitulator. Quem igitur vulgò protomedicum regis appellamus, is archiater dicitur, hoc eſt, medicus principis. Quo ſenſu accipitur C. de comitib. & archiat. lib.12. Vbi legimus priuilegijs Imperatorijs archiatros decorari, ideo fortaſſe, quòd (vt Caſſianus ait) ſint ſalutis magiſtri. Anchor.

ARCHICAPELLANVS. *Lege, Capella.*

ARCHIDIACONVS. Dicitur archidiaconus; quaſi princeps, vel primus diaconorum. Archidiaconus enim dignitatem habere dicitur, cum teneat vicem Epiſcopi, & habeat iure communi iuriſdictionem. Quod licèt immutarit conſuetudo (quia nulla fortè in eccleſia vtatur iuriſdictione Archidiaconus) ſi tamen prærogatiuis in choro & capitulo fungatur, in dignitate nihilominus dicitur eſſe Archidiaconus. De eius autem officio tractatur Decret. *in tit. de offic. Archi. Item 25. diſtinct. perlectis. 94. diſtinct. cap. ſi quis.*

ARCHIDVCIS appellationem, primum Bruno frater Ottonis Imper. eius nominis I. inſolenter aſſumpſit, teſte Aemilio Veronen. *lib. Franc. hiſt. 3.* Id poſtea Carinthianorum principes vſurparunt: quibus extinctis, ad Auſtriacos ſimul cum ditione tranſijt, quod & hodie obtinent. Spiegel.

ARCHIEPISCOPI nomen, in Apoſtolicis literis non extat, quemadmodum nec hypodiaconi, nec archidiac. Extant autem in Pontificum & eccleſiaſticorum libris, necnon apud Impp. *in l. iubemus. in princip. C. de ſacroſanct. eccleſ. & Nouell. de Eccleſ. diuerſ. cap. §. iubemus igitur*, tum alibi. Archiepiſcoporum appellatione contineri & Patriarchas, Alberic. annotat. Spieg. Imò Cuiac. *in expoſit. Nouell. Iuſtin. 11. prope fin.* dicit Archiepiſcopum & patriarcham idem eſſe.

ARCHIEVNVCHVS, id eſt, cubiculariorũ Regis Princeps. cuiuſmodi nunc eſt apud Cæſ. Ferdinandum inclytus heros, Martinus à Guzman, de quo in dictione, Theſaurarij. Spieg.

ARCHIGERONTES *in l.5. C. de epiſc. aud.* Alciatus interpretatur qui procurant negocia aulæ principalis. legemque ita reſtituit, [Archigerontes diœcetæque ... non niſi Chriſtiani dirigantur: id eſt, qui quæ ad victum principis, palatinorumque pertinent, coemunt.] Hæc ille. nunquam autem ἀρχιγέροντα pro ea re vſurpari audiui. Suſpicarer igitur leuiſſima mutatione adhibita locum ſic corrigendum. [Archigerontes & diœcetæ ergaſticorum non niſi Chriſtiani, &c.] Eſt autem ἀρχιγέρων ab ἀρχιγερόντα deducto verbo, qui principatum tenet, fabrorum ſcilicet: vt in opificijs publicis & regijs, qui & ἀρχιτέκτων appellatur. Nam Ergaſticos meo iudicio nominat operas, quæ in publicis operibus conductæ ab aliquo quaſi principe & magiſtro gubernantur. ἀρχιγέροντες verò ſeniorum principes declarat: quod verbum ad huiuſce legis ſententiam quemadmodum accommodari debeat, non diſpicio. Hot.

ARCHIGVBERNVS, ex ἀρχὴ & κυβερνήτης iuncto nomine, princeps gubernator, omnium gubernatorum primus. Iauolenus *l.46. ff. ad S.C. Trebel.* [Seius Saturninus archigubernus, teſtamento reliquit hæredem Valerium Maximum trierarchum.] Hoto. Nomen hoc compoſitum ex Græco & Latino quod perquam rarum eſt: aliquando fieri ſolet, vt Quint. l. lib. oſtendit. Iabolenus *libr.36. Digeſt. tit. ad Senatuſconſ. Trebel. l.* Seius Saturninus, inquit, archigubernus ex claſſe Britannica, &c. Nebriſſ.

ARCHIMAGIRVS, dicitur Princeps coquorum, poeta ſatyrus vt palam eſt, vtitur hac voce. Lampridius *in Heliogabalo* magirum, coquum vocat. Cæterum ſimilitudinariè propè vatatum & imis ventris bene præparatum, & quod præfato honeſtarum aurium honore dictum ſit, diuiſorẽ, hoc eſt emaſculatorem, qui, vt Plautinis verbis vtar & Ciceronianis, Helium diuideret & ſubagitaret. Lampridius ſic inquit: [Nupſit & coijt vt & pronubum haberet, clamaretque pręcide magire, &c.] *Ioan. Bapt. in comment. Epiſtol. Solon. Apoll. ad Dominicum lib.2.*

ARCHIMANDRITA, agminis, ſiue gregis princeps. ... apud Græcos ſpelunca ſeu cubile eſt: multaque alia ſignificat. At Iuſtin. *lib.1. Cod.* pro pontifice accipit. Reuerendiſſimi, inquit, Archimandritæ. Idem *coll.2. de Monach.*

nach. Deo, ait, amabiles epiſcopi & archimandritæ. Verobiq; pro paſtore. Nebriſ. Sunt itaq; Archimandritæ, Abbates, quod μάνδρα Græcè, vt diximus, ſpeluncam ſignificat latinè, vel gregem. Nam monachi olim in eremis, ἐν ταῖς μάνδραις, id eſt, ſpeluncis, & cauis montium habitabant. Vel à grege paſcendo ſic dicti. *Alc. in l. vlt. C. de ſum. trin. & fid. cath.* Spiegel. Cæterùm Accurſij ſentētiam contra Alciatum ſequitur Ferrandus Adduenſis *lib. 2. explicationum, cap. 36.* nimirum quòd hac dictione intelligantur ouium principes. *l. vlt. C. de ſum. trinit.*

ARCHIMIMVS, mimorum princeps. Sunt autem mimi, qui in ſcena geſtus, actuſq; eorum quos irridere volūt, ſoli imitantur: tum etiam mores, qui Ethologi nominantur, & Ethopœi: vnde & Ethopœia, apud Quintil. poemata item laſciuientia in turpitudinem. à μιμέομαι, quod eſt imitor. Iulian. *de oper. libert. l. patronus.* [Nam ſi quis, inquit, archimimum, vel pantomimum.] Pantomimi, rerum omnium ſunt imitatores: Archimimi præcipui, & ceu mimorum principes. Spieg.

ARCHITECTVS, eſt ſtructorum princeps, qui ædificiorum rationem cōminiſci, & inſtruere didicit: ac graphicè, hoc eſt, lineamentorum ductu, & vmbratili pictura eas formas deſcribere. *l. ſi ff. de iur. immun.* In omni enim opere magnifico tres perſonæ conſiderantur: dominus, qui liberaliter impendit: ſtructor ſeu officinator, qui fabrili ſubtilitate conſarcinauit: architectus, qui venuſtam proportionem inuenit. Prat.

ARCHIVA, grammatophylacia, ſiue chartophylacia, quæ latinè tabularia, ac tablina dicuntur. Vlp. *de pœnis. l. moris.* [Quo loco, inquit, publicè inſtrumenta deponantur, archiuo fortè, vel grammatophylacio.] Roſtra, forum erat ante curiam Hoſtiliam Romæ, à roſtris nauium appellatum: vbi pulpitum erat concionantium, his roſtris ornatum: ibiq; legum tabulæ affigebantur, omnibus conſpicuæ. autor Salomon *in comment. ad tit. de orig. iur.* Bud. ait, Archiuum ex Græco factum eſt: Archiuum autem etiam magiſtratuum ædes ſignificat, & regiam, & palatium, & iudiciale forum, ex quo factum, vt Archium, & interpoſita u, Archiuum, ſignificet chartophylacium. Spie. *Adde Ranar. in comm. de reg. iur. l. Scæuola, 29.*

ARCHONTES, ἄρχοντες, annui magiſtratus apud Athenienſes: quorum ex nominibus, item vt Romæ ex Conſulum, anni numerabantur. Cic. *lib. de Fato* Græcum nomen retinuit: [Morietur Epicurus, quum duo & ſeptuaginta annos vixerit, archonte Pitharato.] Plinius tamen magiſtratum Latinè dixit *lib. 33.* [Nonaginta annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum.] Hadrianus antē pro quouis magiſtratu poſuit *in l. 48. ff. de iud.* τοὺς ἄρχοντας ἐν ᾧ ἄρχουσιν ἐνιαυτῷ, μήτε ἰδίαν δίκην, μήτε διωκόντων, μήτε φευγόντων. Magiſtratus quo anno magiſtratum gerunt, neque propriam agere cauſam, ſiue agendo ſiue defendendo, &c. Ergo τὸν ἄρχοντα dixit pro ὁ ἀρχῇ γενομένῳ. Hoc propriè ἄρχων ducem belli ſignificat, vt ait Heſychius & Iulius Pollux qui *lib. 1.* ἄρχοντας totius exercitus Imperatores eſſe ſcribit: Id quod & Thucydides oſtendit his verbis [Greek illegible], *Vide Ferrandum Adduenſem lib. 2. explicat. cap. 40.*

ARCHON autem ἐπώνυμος apud Athenienſes dicebatur, cui incumbebat cura dandorum pupillis tutorum, quos propriè appellabant τοὺς τῶν ὀρφανῶν ἐπιτρόπους, vt differrent à viduarum defenſoribus. Schard. *ex Bald. ad titul. Inſt. de tutelis.*

ARCHOENOCHVS, pincernarum, ſiue, vt D. Hieron. *ſub finem Quæſt. in Geneſ.* interpretatur, vinariorum princeps. Spieg.

ARCIFINIVS ager dicitur, qui nulla menſura continetur, finitus ſecundùm antiquam obſeruationem fluminibus, foſſis, montibus, vijs, arboribus antè immiſſis, aquarum diuergijs, & ſi qua loca quæ ante à poſſeſſore potuerunt obtineri. Nam ager Arcifinius, vt ait Varro, ab arcendis hoſtibus eſt appellatus. Quare & occupatorius ager dicitur, eo quòd in tempore occupatus eſt à victore populo, territis exinde fugatiſque hoſtibus. Quòd & Sic. Flac. tradit, qui occupatorios Arcifinales vocat, & arcendo vicinos hanc appellationem finxiſſe quemque tradit, dum non tantum terræ occuparet, quantum colere poſſet, ſed quantum ſpe colendi reſeruaret. Iſidor. verò aliam huius verbi notationem profert *lib. 15. Etymolog. cap. 13.* Briſſ.

ARCVLAE, in Pauli reſponſo *l. argento. 53. ff. de legat. 3.* diminutiuum Arcæ Feſt. & Varroni *de qua ſuprà.* Porrò arculas argenteas primus fertur habuiſſe Heliogabalus. Si quid Lampridio credimus. Prat. Diuos fratres edicto admonuiſſe, Martianus ait, ne ſepulturæ traditum, hoc eſt terra conditum corpus inquietetur: viderique terra conditum, etſi in arcula conditum hoc animo ſit, vt non alibi transferatur. *l. diui. 39. de relig. & ſumpt. fune.* Quo in loco per Arculam intellexit Accurſius caſam, in qua vltra montes magni homines imponuntur ſub terra. Ridiculum. Addidit enim Martianus, arculam in commodiorem locum transferri poſſe. Vnde etiam in Epitaphio An. Creſtinæ ſic legimus. NE QVIS NOS INQVIETET EX ARCA NOSTRA, NEQVE AB ANTE ALIAM PONAT, AVT COMMVTET. Certè Martiani temporibus eam ſepeliendi rationem in vſu fuiſſe ſuſpicor, cuius Caſſiodorus *Variarum lib. tertio* meminit. Tunc enim non terra ſolùm condi ſolebat, ſed etiam in arca lapidea, ſupra terram poſita, corpus perpetuæ ſepulturæ tradendum, plerunque recondebatur. Eoque ſenſu accepiſſe arcam lapideam viſus eſt etiam Caius, cùm ita ſcriberet: [Aduerſus eos, qui in alterius arcam lapideam, in qua adhuc mortuus non erat conditus, mortuum intulit, vtilem actionem in factum proconſ. dat.] *l. si qui in fine. 7. de relig. & ſumpt. fun.* Et Seneca *Epiſtol. libr. 13.* [In ipſa, inquit, Scipionis Africani villa iacens hæc tibi ſcribo, adoratis manibus eius, & arca, quam ſepulcrum eſſe tanti viri ſuſpicor.] Deque eiuſmodi arcis illud Frontini etiam accipiendum videtur, *de diuerſis menſuris agrorum libr. 1.* [In campis verò ſtatuerunt terminos quadratos curſorios, & interiectis locis arcas & monumenta, vel alia teſtimonia.] Et hæc de arcis. Plinius etiam ſcribit *Nat. hiſt. libr. 7. cap. 54.* ſepultum intelligi quoquo modo conditum; humatum verò, humo contectum. *Ranar. lib. 1. cap. 4.*

ARCVS, Nonio Marcel. interprete, omnis ſuſpenſus fornix dicitur. Arcus autem ducendæ aquæ cauſa olim fiebant, *vt oſtendit l. 2. ff. de aqua & aqu. pluuia.* Plin. *libro 10. Epiſtol.* [Ipſe perueni ad fontem puriſſimum, ex quo videtur aqua debere perduci, ſicut initio tentatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis & humilia perueniat. manent adhuc pauciſſimi arcus.] Frontinus quoque *libr. 1. de aquæductibus vrbis Romæ*, aquas per multa paſſuum millia arcuato opere duci tradit. Briſſon.

AREA, locus in vrbe ſine ædificio, Florentino. *l. fundi 211. §. locus. ff. de verbor. ſignific.* Feſto locus vacuus, quaſi exaruerit, & non poſſit quidquam generare. Varro autem aream vocat, vbi frumenta ſecta terantur, & areſcant. Græcis πλατεῖα, Gallis *place* dicitur. Prat. Alciatus *in l. fundi. ff. de verb. ſignificat.* adhærens etymo, tradit aream ruſticam eſſe, & μετα φορικῶς tātum in vrbe dici, at hunc redarguit Forcatulus *dialogo 16. Necyomantiæ*, cum Iuriſconſulti toties pro vrbano loco, in quo domus ædificetur, poſuerint *l. ſi in area. ff. de condict. indeb.* Horat.

Ponendique domum, quærenda eſt area primum.

AREA etiam Iuriſcoſſ. ſignificat ſolum, cui ædificium imponitur, & quod, depoſitis ædibus, manet, vnde & ædificij pars eſt *Paulo l. ſeruitutes. 20. §. ſi ſublatum. ff. de ſeruit. vrb. & l. qui res. 98. §. aream. ff. de ſolut. l. domo. ff. de pign. act. & alibi ſæpè.* Prateius.

AREAM quoque adpellabant, in quam collecta omni ex tecto pluuia deſcendebat: *quo etiam modo accipitur in l. 2. & l. ſeruitutes. §. ſi ſeruitus, & §. qui in area. ff. de ſeruitutib. vrban.* In ruſticis verò prædijs locus erat terendis frugibus, leguminibus aptus, *l. Mela. §. ſi. ff. de alimen. legat. l. ſi. C. §. ſi. de ſeruitut. & aq.* quo etiam ſenſu accipitur apud Varronem *loco ſuperius adducto.* Prat.

ARELATENSIS ab eo eſt, quod eſt Arelas, ſiue Arelate, Ciuitas prouinciæ Narbonenſis: nunc eſt Arles: Plinius *lib. 33.* [Pompeius Paulini equitis Arelatenſis filius.] Scæuola *lib. 33. ff. de vſu & vſufructu. l. codicillis.* [ad rempub. inquit, Arelatenſem pertinere.] Nebriſſ.

ARENA,

ARENA, pro loco vbi certamina præbebantur, qui ſpargi arena ſolebat. Vlpianus *l. 4. ff. de accuſa.* [Sed & calumnia notatis ius accuſandi ademptum eſt: item his qui cum beſtijs depugnandi cauſa in arenam intromiſſi ſunt.] Tryphon. *l. vlt. ff. de fugit.* [Si in arenam fugitiuus ſeruus ſe dederit, ne iſto quidem periculo diſcriminis vitæ tantùm ſibi irrogato.] Hotom. Vertranius *libro ſingulari de iure liberorum, cap. 11.* interpretatur amphitheatri caueam. Hinc

ARENARIVS, qui in arenam pugnandi cauſa deſcendit, ibiq; publicè pugnauit. *l. hæ demum. ff. de ope. libert. & l. ob carmen. §. ſi ea. ff. de teſtib.* Ij etiam cum feris beſtijs pugnabãt, vnde & beſtiarij quibuſdã dicti ſunt. *l. 1. ff. de ædil. edict.* Prat. *Adde Coraſ. lib. 4. Miſcel. cap. 24. num. 9.*

ARESCVSA, in editione Pand. Flor. Ancillæ nomen *l. Areſcuſa. ff. de ſtat. hom. l. Titius. & l. idē. 45. §. vlt. ff. de act. emp.* Attamen alibi in eadem editione

ARETHVSA ſcribitur *l. vbi. 75. §. illud. ff. de verbor. obligat.* Prateius.

ARETALIGVS, non tam videtur à virtute dici, quæ ἀρετὴ vocatur, quam ab ἀρεστὸς, id eſt, gratus & placens, qui narrationes & fabellas, acroamataque auribus auditorum grata loquitur: proinde & nugatores eo etiam nomine & garruli cenſentur. *Turnebus lib. 10. aduerſ. cap. 12.*

ARESEVSA nomen celebre eſt fœminarum, in libris Digeſt. In libris recentioribus mendoſè legitur, Arethuſa. Neque ignoro Arethuſam Nympham eſſe, & fontem eiuſdem nominis in Sicilia, de vtraque Virgil. *in Bucolicis, & in quarto Georgicorum libro.* Sed quod ad iuris rationem attinet nihil refert, Areſeuſam dicas, an Arethuſam; nos puritatem lectionis defendimus, quod Grammatici proprium eſt officium. Nebriſſ.

ARENGA, eſt & concors verborum ſententia, quæ ponitur poſt ſalutationem in priuilegijs arduorum negotiorum. Olden. Gallis ſignificat orationem ſiue declamationem, *vne harange.*

ARGENTARII, ciues Romani, qui tum Romæ, tum in prouincijs rei nummariæ negociationem exercebant: vnde & Numularij, & menſarij nominantur. nam ad eos duabus de cauſis pecuniæ deferebantur, quemadmodum ex Vlpiano intelligimus *in l. 24. §. 2. ff. de rebus autor. iudic.* aut enim deponebantur ſine fœnore, propter fidem publicam duntaxat: id eſt, vt tutiore loco quam priuatis in ædibus aſſeruarentur. nam in æde Caſtoris recondebantur. Plautus *in Curculion. Sub veteribus ibi ſunt, qui dant, quique accipiunt fœnore. Pone ædem Caſtoris ibi ſunt, quibus credas malè.* Iuuenalis: *quanto capitis diſcrimine conſtant incrementa domus. ærata multus in arca Nummus, & ad vigilem ponendi Caſtora nummi.* Aut ſub vſuris ipſis pecuniæ credebantur, quas deinde fœnori collocabant. Hinc argentariorum rationem Donatus Terentij interpres ſignificans. [Tunc, inquit, in foro & de menſæ ſcriptura, magis quàm ex arca domoque, vel ciſta pecunia numerabatur.] De qua conſuetudine quum Syngrapham interpretabimur, dicendi erit locus. Hinc conſtat quamobrem Vlpia. *l. 10. ff. de edendo* ſcribat, Argentariorum officium atq; miniſterium publicam habere cauſſam: & hanc principalem eorum operam eſſe, vt actus ſui rationes diligenter conficiant. & *l. 4.* Argentarios ſingulorum rationes conficere. Hos verò tabernas circum forum habuiſſe conſtat. vnde Circunforaneum æs Cicero appellat *epiſto. 11. lib. ad Atti. 11.* Liuius *lib. 26.* [Annibal, inquit, vocato præcone tabernas argentarias, quæ circa forum Romanum tunc eſſent, iuſſit venire.] id eſt, eas quæ tum erant: nam aliæ poſtea ſunt additæ. Has a Tarquinio rege in foro poſitas Dionyſius Halic. *lib. 3.* docet his verbis: [τήν τε ἀγορὰν ἐν ᾗ δίκαι τε ἐγίνοντο καὶ ἐκκλησίαι, καὶ τὰς ἄλλας ἐπετελοῦντο πολιτικὰς πράξεις, ἐκεῖνος ἐκόσμησεν, ἐργαστηρίοις τε καὶ παστάσι καὶ ἄλλοις κόσμοις περιλαβών. Id eſt, Forum in quo ius dicitur, & conciones fiunt, aliaque ad Remp. pertinentia tranſiguntur, ille tabernis & alijs ornamentis circumdatum exornauit.] De his tabernis Vlpianus loquens *in l. 32. ff. de cont. empt.* [Qui tabernas, inquit, argentarias, vel cæteras quæ in ſolo publico ſunt, vendit, non ſolum, ſed ius vendit: quum iſtæ tabernæ publicæ ſint: quarum vſus ad priuatos pertinet.] Ad eas autem tabernas, actiones fieri ſolitas patet *ex l. 18. ff. de hered. petit. l. 18. ff. de ſolutionibus. & ijs, quæ in Orat. pro Cæcinna explicauimus.* Hot.

[illegible]

ARGENTARIVS, non tam argenti opifex eſt, quàm is qui pecunias publicas exigit, aut pecunias ſub fide publica permutat. Cicero *in ea, quam ad Auguſtum Cæſ. ſcripſit epiſtola.* indicat illi ipſi auum fuiſſe argentarium. Atque hi vulgò Campſores appellantur. Marcellus *de ſtatu liber. l. Stichus.* [Aut argentariæ, inquit, menſæ exercitores.] *Item. ff. de edend. l. prætor.* Nebriſ. Sciendum tamen, quòd argentarij, numularij, menſarij, campſores, trapezitæ, collibiſtæ, ferè idem ſignificant: niſi quòd argentarij maiores negociatores erant, qui non in permutando tantum, vt cæteri, tabernam exercebant, ſed qui etiam nummos fœnori collocabant, non ſuos tantùm, ſed etiam aliorum. Vnde argentariam facere, vel exercere dicebantur. *l. Argentarius. §. 1. ff. de edend. & ll. iam à Nebriſſ. citatis.* Hi quoque præerant auctionibus, hoc eſt, venditionibus, quæ in publico ſolenniter fiebant, rerum non ad eſum, ſed ſuppellectilem, vel alios vſus pertinentium. Contractus quoque apud eos celebrati, eorum calendarijs inſcribebantur, Quod enim argentariorum olim fuerat, hoc hodie notariorum eſt officium publicum, in contractibus deſcribendis extra iudicium: dicti aliàs Collectarij, *in l. quiſquis. C. ſi cert. pet. Alci. lib. 4. Diſpunct. cap. 22.* Spieg.

ARGENTARIVS Coactor *in l. 40. §. vlt. ff. de ſtatu libe.* & Argentariæ coactiones *apud Tranquillum in Veſpaſiano cap. 1.* Argentariæ officium *l. pen. ff. de eden.* Argentariæ ſocietas. *l. 52. §. cum duo. ff. pro ſocio.* Inde Argentariam facere, exercere, adminiſtrare. *l. 4. ff. de eden. l. 19. §. 1. ff. de iud.* Plinius *in lib. de viris illuſtribus,* [Idem primò dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret.] Briſſ.

ARGENTARIORVM NOMINA.

ARGENTARIIS varia indita fuêre nomina, vocabantur enim à Iuſtin. *Nouell. 136. & Ed. 9.* ἀργυροπρᾶται, à Suida ἀργυραμοιβοὶ & Collectarij ab eodem *& in l. quiſquis. C. ſi cer. pe.* & Argenti diſtractores Iuſtiniano *l. fin. C. de pignor. & l. penult. in fin. C. de conſtit. pecu.* & Iuliano Patritio *ad Nouell. 4. §. fin autem,* & Argenti venditores à Theodoſio, & Valenti, *l. ſi cohortalis. 12. de cohort. libr. 12. C.* ab eiſdem Trapezitæ vocantur *ibidē,* & Argentariæ menſæ exercitores in edicto Prætoris. *l. 4. ff. eo.* Appellantur & menſarij, & menſularij *l. emptor. §. Lucius. ff. de pact.* & κολλυβισταὶ, à Iulio Polluce *lib. 7. cap. 3. & alibi.* & cermatiſtæ: & coactores à Scæuola *l. Sticho. 40. §. fin. ff. de ſtat. lib.* Ab eodem numularij. *d. l. emptor. §. Lucius. ff. de act. empt.* Briſſ. Vocãtur etiam ἀργυρογνώμονες quod pecuniã ſpectent an proba ſit, an legitima & locabilis, & cuius precij, quos Iuſtinianus diſtractorum argenti nomine intellexit. Diſtrahere enim vendere eſt, & hi quaſi vendunt pecuniã; cum pro eius ſpectatione & permutatione aliquid lucelli accipiant. *Conn. libr. 4. capit. 5. nu. 5.*

ARGENTI aurive appellatione tam factum quam infectum continetur. *l. 78. §. illud. ff. de leg. 3.* Proinde cùm aurũ, vel argentum legatur, & vaſa aurea argenteaque & omne omnino ſiue factum ſiue infectum argentum, non tamen ſignatam pecuniam legato contineri placet. *l. 19. in princ. & §. vlt. l. 27. §. 1. ff. de aur. arg.* Nec enim illa Ciceronis *in Topic.* ratiocinatio probanda eſt, qua argento omni legato nõ poſſe pecuniam numeratam, quæ argenti nomen retinet, non contineri concludit. Factum porrò argentum Q. Mutius definiebat, vas argenteum videri eſſe. Vlpian. rectè ita definiri poſſe ait, quod neq; in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſuppellectili, neque in mundo, neque in ornamentis ſit. *d. l. 27. in princip. & §. vlt.* Itaq; à ſignato factum ſeparatur, Seneca *lib. 1. de benefic. cap. 11.* [Libentius donabo argentum factum quàm ſignatum.] Argentum autem factum Iſidor. *lib. 16. cap. 17.* definit, quod eſt in vaſis & ſignis. Proinde argento auroq; facto & gemmas aureis annulis incluſas, & cymbia argẽtea cruſtis aureis illigata, & aurea emblemata, quæ in lapidibus, abſidibuſq; argenteis ſint, & replumbari poſſint, adnumerari, ſi ea argenti numero teſtator habuit, Paul. ſcribit *in l. 32. ff. de aur. argent.* Deniq; auro vel argento id continetur, ex quo auro vel argento aliquid effectum eſt, ſiue id ſuæ, ſiue alterius vſionis cauſa paratum eſt. *d. l. 27. §. cui legatum.* & quod non in ſuppellectilis nomen cadat. *d. l. 19. §. argento.* Facti autem auri cõplures ſunt ſpecies, prout & varijs vſibus ſubſeruit. Eſt argentũ eſcarium, potorium, viatorium, balneare. Eſcario argento legato, quod & eſcale appellatur *in l. 8. ff. de ſuppell.*

leg. id debetur, quod ad epulandum teſtator in miniſterio habuit, id eſt, ad eſum & potum. *d.l.19.§.ſi cui eſcarium.* Omnia itaq; vaſa propter eſcam parata, quæ non cocinatorij inſtrumenti ſint, legato cedēt. ſed & ea in quibus & potabat & edebat teſtator, continebuntur. *l.32.§.quidā. eod.tit.* In argento potorio non id tātùm eſt in quo bibi poſſit, ſed & quod ad præparationem bibendi comparatum eſt. *l.21.ff de aur.argent.* Viatorium verò argentum & balneare dicimus, quo in itinere & in balneo quis vti conſueuit. *l.vlt.in princ.& §.1.eod.tit.* Briſſ.

ARGENTO facto contineri vaſa argentea, veluti paropſides, tabulas, trullas, pelues, & his ſimilia, ſcriptū legitur apud Pompon. *in l.etſi non ſunt, eſt lex Vlp. cum aurum §.argento. §.1.tit.de aur.& argent.leg.* Sed hic locus etiā cæcis mendoſus poteſt videri: licèt Maſeius Vegius, vir alioquin eruditus, *in libello ſuo de verb.ſignific.* non animaduertit. Puto legendum, paropſides, matulas, trullas, & reliqua. Paropſis Græca dictio, à παρὰ & ὄψον, id eſt, ad cibum: eſt enim propriè iuris genus: autores Pollux & Euſtachius. Sed pro obſoniorum lance ac vaſe ponitur à iureconſulto, vt etiam apud Iuuenal. *Satyr.3. Quam multa magnaque paropſide cœnat.* Et ideo legimus *in lugubri Euangelio*: [Qui mecum manum in paropſide intingit, is me traditurus eſt.] *Math.25.* Sed Marc.15. catinus vocatur. Martial. *Quæ portas gaudens ancilla paropſide rubrica.* Idem, *Sic implet gabatas paropſideſque.* Tranquil. refert Galbam ordinario diſpenſatori breuiarium Romanum offerenti, paropſidem leguminis pro ſedulitate ac diligentia porrexiſſe. Matulas autem, non tabulas, legi debere coniicio: quia præterquam quod de tabulis intelligere eſſet abſurdum, nec conueniret præced. hoc etiam apparet ex illo Varronis *de Vita Patrum*: [Dum inquit, poſtularet trulleum, matellionem, peluim.] Quid autem ſit matula, ſcripſi infrà *in Dictione, Matula. Cotta in Memorab.*

Infecti ARGENTI appellatio, ait Vlp. rudem materiam continet, id eſt, non factam. *l.19.§.infecti.ff.de aur.& argent. lega.* infectum enim argentum eſt rude & in opera nulla coniectum argentum, quemadmodum Arnob. *lib. 6. aduerſ. gent.* loquitur, & in maſſa argentea conſtitutum, *vt in l.vlt.C.depoſ.& l.19 ff.de furt.* Hoc & graue aliàs appellatur, *vt Seru. in 6.AEneid.& Iſidor.lib.16.c.17.ſcribunt.* Cæterum & factum argentum, ſi fractum vel colliſum ſit, infecto continetur. Nam factum argentum id videtur, quo commodè vti poſſimus. *l.27.§.cui aurū.ff.eo.tit* Eſt & aliud argenti genus quod ſignatū appellatur: quod ſcilicet aliqua forma eſt expreſſum, veluti filippi & numiſmata. *l.27.§.cui legatum.ff. de auro arg.* Quæ tria genera Liuius *lib.34.* ita perſpicuè cumulat, [Secundo die, ait, aurum argentumq; factum infectumq; & ſignatum: Infecti argēti fuit pondo decem & octo millia: Facti vaſa multa omnis generis Signati argēti octoginta quatuor millia fuere Atticorum.] Argenti plane appellatione ſupellex argentea non venit, niſi argenti numero à teſtatore habita eſt *d.l.19.§.Idem Celſus, & §.argento.* Itaque argentū accipimus id omne quod ita ex argēto eſt, vt neq; ſuppellectilis inſtrumento cedat, neque proprio alicui & ſpeciali generi adſcribi poſſit: quod vulgo bufetum appellamus. *ſic in l.4.ff.de l.1. l.2.ff.de leg.2. l.22.ff.de manumiſſ.teſt. l.1.l.3.§.1.& §.vlt.de ſuppellect. leg.* Argentum menſale vocat Vopiſcus *in Claudio.*

ARGENTVM purum putum quid eſſet in fœdere inter P.R.& Carthagineſ. facto, vbi ſcriptū inuenitur, vt Carthagin. quotannis P.R. darent certum pondus argenti puri puti, quæſitum fuit ab Alpheno I. C. Seruij Sulpitij diſcipulo, rerumq; antiquarum non incurioſo. is *in 34. vol. Digeſtorum, Coniectaneorum autem 2. vt refert Aulus Gellius,* reſpondit, purum putum, valde purum, ſicut nouum nouicium dicimus, & proprium proprītium: augere atq; intendere volentes, noui atque proprij ſignificationem. Hoc vbi legimus, mirabamur, inquit Gellius, eandem affinitatem viſam eſſe Alpheno, puri & puti, quę ſit noui & nouitij. Nam ſi eſſet puritium, tum ſanè videretur dici quaſi nouitium. His ergo aſſentimus qui putum eſſe dicunt à putando dictum: & ob eam cauſam prima ſyllaba breui pronunciant, non longa, vti exiſtimaſſe Alphenus videtur, qui à puto id eſſe factum ſcripſit. Putare autem veteres dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia & aliena auferre & excidere, & quod eſſet vtile, & ſine vitio videretur, relinquere. Sic namq; arbores & vites: & ſic etiam rationes putare dictæ. Verbum autem ipſum puto, quod declarandæ ſententiæ noſtræ cauſa dicimus, non ſignat profectò aliud, quàm id agere nos in re dubia obſcuraq;, vt deciſis amputatiſq; falſis opinionibus quod videatur eſſe verum & integrum, & incorruptum retineamus. Argentum ergo in Carthag. fœdere putum eſſe dictum, quaſi exputatum, excoctumq;, omniq; aliena materia carens, omnibuſq; ex eo vitijs detractis emaculatum & candefactum. Proinde ſcribit Liuius *per initia lib.2.* de bello Macedonico, Carthagin. eo anno argētum in ſtipendium impoſitum, primum Romam aduexiſſe: id quia probum non eſſet, quæſtores renūciauerant, experientibuſq; pars quarta decocta erat. Pecunia Romæ mutua ſumpta, intertrimētum argenti ſuppleuerunt. De hoc Carthag. fœdere cum Romanis, lege Liuium *ad fin. 2. belli Punici.* vbi refert pacem datam cum hoc, vt præſtarent decem millia talentûm argenti, deſcripta penſionibus æquis, in annos 50. ſoluerent. Scriptum eſt autem purum putum non in Carthaginenſi ſolùm fœdere, ſed cum in multis alijs veterum libris, tum etiam in Q. Ennij Tragœdia, quæ inſcribitur Alex. & in Sat. M. Varronis, quæ inſcripta eſt, *Δὶς παῖδες οἱ γέροντες,* id eſt, bis pueri ſenes. & apud Plau. *in Pſeud.* [Purus, inquit, putus eſt ipſus.] Et Iuuenal. ſecundum veram lectionem, *Putum licet portes argenti vaſcula puri*: licet nonnulli purum legendum contendant, ſicuti Gellium, qui in puro primam corripit, vt ſuperius retuli. M. etiā Varro *de lingua Latina.* [Diſpuratio, inquit, & computatio à putando dictæ, quòd valet purum facere: ideo antiqui purum putum appellarunt. Et putator, qui arbores puras facit.] Refert & Feſtus Pomp. quòd antiqui putum pro puro dicebant: Vnde putatæ vites, quod deciſis impedimentis remanerent: & purum aurum putum dici ſolet, id eſt, repurgatum: de quo quoq;. Non. Marcel *in lib.prop.ſerm.* Putus, inquit, à putando dictus, hinc putari arbores dicuntur. Columel. *li.2.* [Neq; arent, neq; vitem aut arborem putent.] Autoritatem verò hanc Alpheni, quam refert Gell. equidem auſim affirmare hodie in Pandectis noſtris non reperiri, ab illis fortè reſecatam, qui Digeſtorum libros in breuiarium redegerunt, Tametſi coniecturæ locus eſt in hac re puto Alphenum de hoc ſenſiſſe in tractatu ſuo, quem nūc habemus in tit. locati, *in l.in nauem Saupheii*: cuius l. poſteaquam mentio facta eſt, obiter mendam corrigamus: Veluti cum argentum inquit, puſillatum (ſunt qui paſtillatum) vt informe argentum. & in maſſam aurifici datum fuiſſe intelligamus. Nam vt ſcripſit Pomp. Paſtilli maſſæ ſunt cuiuslibet materiæ. Vnde paſtilli medicinales. Flac. *Ser.1 paſtillos Ruſillus olet.* Quidam etiam puſtulatum argentum hic legi debere contendunt, pro purgatiſſimo excoctoq;. de quo Suet. *in Neronis vita*: [Exegitq; ingenti faſtidio & acerbitate nummum aſperum, argentum puſtulatū.] Et dum ſubdit, [Aut aurum annuli] vt loquutio ſit pręcedenti ſimilis, interponēda eſt dictio, vt, aut aurū, vt annuli. Et paulò pòſt. [quod ſeparatis tabulis, erronibus, aut in alia culpa clauſum caſtigandum.] *Cotta in Memor.*

ARGENTVM puſulatum *in l.31.ff. loca* vt in P. Florent. ſcriptum eſt. Nam apud Tranquill. *in Nero.* Martial. *lib.7.Epigram.* puſtulatum ſcribitur. Briſſ. Budæus etiam *in d.l.31.* legit, puſtulatum, & accipit pro purgatiſſimo, Sic Suet. *in Nerone.* Exigit ingenti faſtidio & acerbitate, nummum aſperum, & argentum puſtulatum, aurum obryzum.] Alc. *libr. Parerg.c.4.* Poſtulatum legit *in d.l.31.* & apud Martialem *lib.7.* Quamuis non ignoret vulgarem lectionem poſtulari eſſe: Quam & veriorem putat Forcat. *dialogo.6. Necyomant. num.7.* Exiſtimans argentum puſtulatum, quod aurifices in modum puſtularum & acinorum efformauerunt & cælauerit *Forcatulus d.loco.*

ARGENTVM ſublimatum, nuſquam apud Antiquos reperiri, traditum eſt. Planè venenum eſt. quòd ſemihora & minori ſpacio exedendo interficit. Nam omnia intrinſeca. & præſertim præcordia, velut ignis vrit, *vt atteſtatur Ant.Muſa Ferrar.* Spieg.

ARGYROLOGOI argenti ſunt exactores. *Hegend. in tit. C.de ſuſ.cept.* Spieg.

ARGENTVM viuū, cuius vim naturæ conſulti maximè eſſe

eſſe perhibent,atq; eius genera quatuor. Græci ὑδράργυρον, quaſi aqueum argentum vocant: à Romanis, ex motu,viuum argẽtum. Hermo. Barb. hoc minerale & naturale exiſtimat. Hydrargyrum arte factum: tamen apud autores tam Græcos quàm Latinos nomina confundi inueniuntur. Spiegel.

ARGVERE, reum poſtulare, indicare, conuincere ſignificat. *l.197.ff.de ver ſig.l.37.ff.ad l.Iul.de adult.l.3.§.ſi ex ſtipulatu.ff.de S.C.Silan.l.24.§.vlt.ff.de lib.cau.l.8.ff.de præſ.verb.l.2.ff.de l.Iul.repet.* inde iocus Plautin. *in Pſeudolo:* [Ecquid argutus eſt. G. H. malorum facinorum ſæpiſſime.] Luditur in verbo argutus quod & acutum hominem, & conuictum facinorum, *vt Priſcianus lib.10.interpretatur*, ſignificare poteſt. Sic & Arguere teſtamentum de inoffic. *l.pen.§.ſi hæres.ff.de inoff.teſt.* & arguere teſtamentum falſum. *l.18.ff.de accuſatio.* accuſare eſt. Briſſ.

ARGVERE reum, eſt ipſum primò iudici deferre: deinde probationes in eum inducere: tum receptis teſtimonijs, & facto (vt vocant) proceſſu, eum accuſare, id eſt, ad cauſam dicendam cogere, introductis aduocatis. *Alciat.in l.qui accuſare.C.de eden.*

ARGVAMVS, id eſt, argumentis probemus. *in l.licet.§.poſſumus.ff.naut.caup.ſtab.* Alberic.

ARGVIMVS autem, hoc eſt, probabiliter colligimus & demonſtramus in iure noſtro trifariam, lege, ratione, & exemplo. Methodum arguendi Bart. tradidit ſingulari tractatu: clariſſ. item vir Cl. Cantiuncula Iuriſc. eloquent. in explanatione legalium Topicorum tyrunculorum Iuris diſciplinæ ſtudium plurimùm adiuuit. Spieg.

ARGVMENTATIO ab argumentis differt: quod argumenta ea ſunt, quibus cauſa probatur: argumentatio verò elocutio, qua argumenta ipſa verbis explicantur: *autor Fortunat.* Spieg.

ARGVMENTVM, dictũ eſt, quaſi arguto ac ſubtili quodam artificio elicitum. *vt probat tex.in c.forus, de verb.ſig.gloſſa ſunt in l.de tutela.C.de in integr.reſtit.in l.deſiderium.C.depoſit.in l.ſi voluntate.C.de re c.vend.* Spieg.

ARGVMENTVM pronũciat Cicero, eſſe rationem, quæ rei dubiæ faciat fidem. *Ita etiam ſent Bald. in l. conuenticulam. C. de epiſc.& cler.glo.ſuper rub.C.de prob.& ibi Dd.* Quæ argumenti definitio, Cantiuncula teſte, ex l.ſi duo patroni. §. Marcellus. ff. de iureiur. & l.qui filium.§.fin. ff.ad S. C. Treb. iuncto c.ad Apoſtolicæ. circa medium. de re iud. lib. 6. apertè ſumi poteſt. Iſthic enim ex argumentis fuit rei controuerſæ facta fides. Spiegel.

ARGVMENTVM, pro probabili, vel non neceſſaria præſumptione, aut ſuſpicione, vt apud Africanum, *in l.non omnis.§.a barbaris.de re milit.* Quo loco elegans eſt, *Old.teſte*, exemplum comparandæ præteritæ vitæ ad præſentem, & contrà. Spieg.

ARGVMENTA rei de qua agitur, dicere, id eſt, indicia, ſigna, notas. *l.3.ff.ad exhiben.* Briſſ.

ARGVTO pectine dixit Theodoſius Imp. *l.ſæperent. C. de veſtib.holobern.lib.11.* imitatione Vergil. qui ita dicit. *1.Georg.*

Arguto coniunx percurrit pectine telas. &

Apuleius *lib.2.Aſin.aur.* [Et pectinis arguti dente tenui diſcriminantur.] Prat.

ARGYRITAI, qui pro coronis, præmioue argenteo vicerant. *l.commodis. ff.de re iud. & apud Pin arch.* Prat. ἀργυρώματα & ἀργυροπράματα, vide, Diſtractores argenti. Ariſi fructus in Nouell. Iuſtin. 32. *Διανίζοντες*, qui & ξηροὶ dicuntur, ſunt velut frumentum & ordeum *Accurſio autore. Auth. Adhæc. de vſur.C.* Prateius.

ARISTOCRATIA, eſt paucorum optimatum principatus, qui adminiſtrat omnia ad vtilitatem publicam, qualis fuit Romæ cum ſenatus ſumma autoritate ciuitatis ſtatum gubernabat, nihilq; præter populi dignitatẽ, aut domi, aut foris ſpectabat. Quo tempore factæ fuerunt leges, & ſenatuſconſulta. Hæc quando corrumpitur, relicta ſcilicet adminiſtratione ad vtilitatem potentium, contemptis tenuiorib. tunc fit Oligarchia: qualis fuit tempore Syllæ. *Quære, Democratia.* Spieg.

ARMA, quod ad interdictum de vi attinet, ſunt omnia tela, hoc eſt, fuſtes, & lapides, non ſolùm gladij, haſtæ, frameæ, id eſt, romphææ. *Vlp.l.3.§.armis.ff.de vi & vi arma.* His addit Gaius *l.armorum.41.ff.de verb.ſign.* ſcuta, & galeas. Adijcit & Paulus *in l.qui commeatum.§.armis.ff.de verb.ſign.* loricam. M. Cicero *pro Cecinna* glebas. Sunt autẽ romphææ apud Vlpianum, ex Gellio, teli genus Thracæ nationis. Armis etiã connumerat Feſtus *lib.1.* pugionem & ſicam. Prat. Hinc rectè Alciatus explodit Angeli ſententiam impropriè arma dici exiſtimantis, quæ ſolũ defenſionis cauſa parantur: quod id procul à Caij Iureconſulti mente abſit. Denotat item ſcripta, ſeu inſtrumenta, atq; quæcunq; alia documẽta, iuxta vulgare illud: Non ſunt ſumenda arma ex domo aduerſarij. *l.qui accuſare.& l.vlt.C.de edend.* Spieg. Plura de hoc, quæ armorum appellatione veniant, vide apud Cuiac. *in expoſit. Nou.Iuſtin.§5.de armis.prope finem.*

ARMA ab arcendis hoſtibus dici putat Varro. Feſtus verò ab armis, id eſt, humeris dependentia. Vtrunq; Etymon recipi poteſt, illud ab effectu, hoc à voce. Sed Etymon Varronis latius eſt: Nam lapides arma ſunt, & tamen ab humeris non pendent, arcent tamen hoſtes. *Colligere arma iubet validiſque incumbere remis*, imitatione Græcorum à Marone dictum eſt, qui armamenta velaq; ὅπλα etiam vocant. Schar. *ex Turneb.aduerſ.lib.19.c.29.*

ARMA poſtliminio reuerti negantur quod turpiter amittantur. *l.1.de capt.& poſtlim.reu.* Etenim ſemper apud veteres infame fuit arma amittere. Spieg.

ARMAMENTA dicuntur, teſte Sipontino, quæ ad inſtruendum aliquid pertinent. Vlpian. *l.3.ff.de rei vin.* [armamenta nauis, ait, ſingula erunt vindicanda.] In nauibus autem armamenta ſunt non ſolum arma, ſed remi, vela, antennæ, rudentes, clauus, & alia eiuſmodi. Spieg. *Adde Peckium.l.1.ad edictum.§.magiſtrũ nauis,nu.5.comment.tit.de exerc.act.*

ARMANDIA *in c.1.quæ ſint regalia.in vſib.feud.* ſecundũ quorundam opinionem, eſt vectigal aliquod ex armentis animalium pendendum, *ita Aluarot.nu.1.Præpoſit.nu.2.& Afflict.in d.c.1.* Alij opinantur armamẽtaria publica, id eſt, armorum fabricas, hac voce deſignari: *Dd.qui ſup.Vult.in de feudis lib.1.c.5.nu.7.Cuiac.lib.5.feud.in conſtit.Frederici.ſub rub.alia de iure fiſci.* vel certum vectigal, quod ex licẽtia arma fabricandi præſtaretur, ſignificari. *Iſernia, Aluarot.Bald.Afflict.Præpoſit.& alij in d.c.1.* Vtut ſit, barbaram vocem eſſe, teſtatur Roſenthal *in ſynopſi feudali c.5.concl.19.* quem vide.

ARMARIVM, & armamentarium, ab eadem origine eſſe, id eſt, ab armis. Varro autor eſt. Valla ſcribit, armarium eſſe, vbi reponuntur libri, cæteraq́; huiuſmodi. armamentarium, vbi reponuntur armenta & arma. Eſt igitur armamentarium, quod vulgò, Zeughauß/ vocamus, vbi machinæ bellicæ, tela, ſagittæ, aliaq; eiuſmodi generis arma reponuntur. Eſtq́; armamentarium priuatum, eſt etiam publicum. Spieg. vide Iuſtiniani Nouell. 85. quæ de Armis, inſcribitur.

ARMARIVM, Adrianus Turnebus *lib.aduerſ.7.c.23.* interpretatur, Promptuariũ, è quo promitur cibus. Plaut. *in captiuo. Cellas refregit omnes intus, recluſitq; armarium.* Schard.

ARMATOS accipere debemus non tantùm eos, qui tela habuerunt, ſed etiam aliud quid, quod nocere poteſt. *Paul.l.armatos.9.ff.de vi publ.* Armatos eos appellat Cicero *pro A. Cecinna*, ſcutis, telis, glebis, ſaxis & fuſtibus paratos ornatosve. Briſſ.

ARMATOS milites, lex caligatos appellat: fortè nunc Küriſſer / *in Aut. quib. mod.nat.effic.legit. l. à caligato.C.de nupt. vide infra, Miles caligatus.* Imperitum vulgus armigerum appellat: quum hoc vocabulum denotet eum, qui in prælio gerit tela domini ſui, vt ſcutum, vt arcum, lanceam, & cætera huiuſmodi. Valla & hoc monuit. Spieg.

ARMATAM legibus, hoc eſt, vt eleganter Cantiuncula explanat, iudiciorum atque Legum præſidio velut armatam & inſtructam eſſe maieſtatem Imperatoriam, ſapienter cenſuit Iuſtinianus *in proœmio elementorum Iuriſprudentiæ.* Old. ceu grauiter dictum ab eo recipit alicbui: tametſi quidam, ſi dijs placet, Accurſianorum patronus adſerat, quòd nemo adhuc conijcere potuerit, quid ſit, Legibus armare, quid armis decorare.

ARMENTA, Varro ab arando dicta tradit, quod principalis eorum is vſus eſſet. *argum. l. ſeruis. de leg. 3.* Spiegel.

ARMENTA dicuntur maiorum animalium, velut boum; vt minorum, Grex, *l.12.§.ſed ſi boum.ff.de vſu & habit.* Ita à

grege & equitio ſeparatur, *l.1.§.vlt.ff.de rei vind.* Briſſon.

ARMENTVM quaſi aramentum: ad quod boues maximè parabantur, vt inde eligerent ad arandum. Pomp. *de verb. ſign. l. boues.* [Boues, inquit, armentorum magis quàm iumentorum nomine appellantur.] Neb. Alij id genus pecoris intelligunt, quod eſt idoneum ad opus armorum, hoc eſt, quorumuis inſtrumentorum. Et eò reſpexiſſe videtur Virg. *Æn.3.*

Bello armantur equi: bello hæc armenta minantur.

Armento legato, etiam boues contineri conuenit, non etiam greges ouium & caprarum. *l.81.§.vlt.ff.de legat.3.* Inter armentum & gregem quid interſit, latè explicat Valla *lib. eleg.4.* Spieg.

ARMILLAS, Feſtus ait *lib.1.* ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas exiſtimat, quòd antiqui humeros cum brachijs, armos vocabant. Apud Vlpian. verò *in l. argumento 25. §. ornamenta. ff. de auro, & argen. leg.* pro eo ornamēto accipi putem, quo brachia ornantur, Galli appellant, *manchetons, & bracheletz.* Ornamētis igitur legatis armillæ debentur. de his meminit Plinius *naturalis hiſtoria lib.33. cap.3.* & D. Hieronymus *in Eſaia*: [Illa, inquiens, auferet dominus, ornamentum calciamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas.] *Cotta in Memor. in verbo, Viriola.*

ARMILVSTRVM circus maximus erat, Armiluſtrium armorum luſtratio. *Turneb. lib.22. aduerſ. c.16.*

ARMIS deijcere, & cum armis deijcere differunt: Nam cum armis deijcit, qui arma habet, etiamſi ijs fortè vſus non ſit: ſicuti Vlpianus reſpondit *l.3. §. qui armati. ff. de vi & vi arm.* [qui armati venerunt, etiamſi non armis vſi ſunt ad deijciendum: ſi deiecerint, armata vis facta videtur. Sufficit enim terror armorum vt videantur armis deieciſſe.] Armis vero deijcere, id eſt deijcere armis adhibitis, eorumq; vſu interueniente. Schard. *ex Bald. ad tit. de interd.*

AROMATA in plurali (nam aroma non dicitur) quarundam herbarum fructus, odoris & ſaporis admodum grati, quibus vtimur vel ad excalfaciendum ventriculum, vel ad appetentiam prouocandam, vt ſunt zinziber, piper, ſaccharum, & huiuſcemodi, quas vulgus ſpecies vocat. Vlpian. *l. penult. ff. de vſufr. act. ear. rer. quæ vſu conſum.* [Si lanæ, inquit, alicui legatus ſit vſusfructus vel odorum, vel aromatum.] Spieg.

ARRA dicitur quod emptionis nomine datur, vt euidentius probari poſſit conueniſſe de pretio. *l.35. ff. de contrah. empt. & l.6. & l. vlt. ff. de l. commiſ. l.2. §. is qui vina. ff. de act. empt. l.5. § item ſi inſtitor. ff. de inſtit. l.16. C. de fide inſtrum. Inſti. de empt. & vend. in princip.* Dicitur autem Arra, auctore Iſido. *lib.10. Etymolog. cap. vlt.* à re pro qua datur, vel, quod alijs magis placet, à Græco verbo ἄῤῥαβις, quod firmum ſignificat. Veteres Arrabonem dicebant, vt Varro *lib.4. de ling. Lat.* notat, & Plauti Terentijque teſtimonijs comprobari poteſt. Nec verò in argumentum contractæ modò emptionis, ſed & ſponſaliorum Arræ dantur, quæ ſponſalitiæ appellabantur. *l.38. ff. de ritu nupt. l.16. C. de epiſc. aud. l. vlt. C. de epiſc. & cler. l.1. C. ſi nup. ex reſcrip. pet. l.3. C. de ſponſalib.* Dantur autem à ſponſo ſponſæ, non contrà: quanquam in ea re Accurſ. hæret. Heſychius Μνήστρα ait, ὁ δίδωσι τὸ γάμῳ ἀῤῥαβῶνα. Animaduertēdum autem arras à veteribus dici annulos, aut res huiuſmodi alias modicæ quantitatis, quæ in hoc dantur vt veluti argumentum ſint matrimonij cōtracti. Nam ſi quis ampliſſimas poſſeſſiones, aut magnam pecuniæ vim donet ſponſæ, & quadruplum ſtipuletur, credendum non eſt hanc ſtipulationem valere. *Duar. l. Titia. in princ. ff. de verb. oblig.* Arræ nomine annulum plerunq; datum fuiſſe oſtendunt. *d. l.2. §. is qui vina. & l.5. §. item ſi inſtitor. ff. de inſtitor. Plin. lib.33. cap.1.* Argumento eſt cōſuetudo vulgi ad ſponſiones etiam annulo exſiliente: tracta ab eo tempore quo nondum erat arra velocior. Briſſ. Hinc

ARRAE Proxeneticæ dicuntur, quæ Proxenetis dantur, ſponſæ deferendæ, & quas Proxenetæ ipſi Sponſarum nomine accipiunt. Sic Arræ ſponſalitiæ dicuntur Iuſtiniano, quæ ſponſis ipſis dātur. Proxeneticæ, quas pro eis proxenetæ, id eſt, pater, mater, tutor, aut alij amici, qui in ea re fidem ſuam interponunt, &c. *Connan. lib.8. cap.2 num.1. &c.*

ARRA, ſimpliciter pignus eſt apud idoneos autores. Apud I. C. verò arra, vel arrabo propriè illud eſt, quod datur pro emptionib. confirmandis. Nam quemadmodum Vlp. ait, ſine pretio venditio nulla eſt, neq; pretij numeratio, ſed conuentio facit emptionem. Nebriſſ.

ARRABO, pro Obſide veterib. accipiebatur, vt ex M. Catonis verbis conſtat apud A. Gellium *lib.17. c.2.* Sic & apud Terent. *in Heaut. act.3. ſcen.3.* [reliquit filiam adoleſcentulam. ea relicta huic arraboni eſt pro illo argento.] Prat.

ARRABON ἀῤῥαβὼν vt tradunt Græci Grammatici ἰσχὺς ὁ ἐπὶ τῶν ὠνῶν παρὰ τῶν ὠνουμένων διδόμενος προκαταβολὴ εἰς ἀσφάλειαν, id eſt, ea pretij pars quæ ab emptoribus firmandi contractus gratia repræſentatur. *Connan. lib.8. c.2.* Sed cur in ſponſalibus contrahendis ab ſponſo arræ dentur ſponſæ, vndeq; ea res habeat originem, pauci nouerunt. Conſuetudo fuit apud maiores noſtros, vt ſponſus & ſponſa inituri fœdus matrimonij, ſe inuicem coëmerent: facta igitur pretij conuentione, & ſponſa emebat ſponſum dotis pretio. Id quod Plautus expreſſit, dicens: Imperium accepi, dote libertatem vendidi. & Iuuen. *Veniunt a dote ſagitta libertas emitur.* E contrario ſponſus emebat ſponſam. Vnde eſt illud Virgilianum *ex 1. Georg. Teq; ſibi generum, Tethys emat omnibus vndis.* Sed quia vtrunq; precium futurum erat in poteſtate viri, accipit ille dotem, quia emptus eſt ab ſponſa: illa verò tantum accipit arras, quod eſt, quaſi quoddam emptionis ſignum, &c. Nebriſſ.

ARRALE pactum *C. de act. vendit. & empt. l.3.*

ARRESTI varia appellatio. ſupremorum enim tribunalium ſententiæ, vulgo arreſta appellantur, fortè à Græco verbo ἄῤῥηκτον, quod ſignificat incorruptum inuiolatúmq; quod in illis ſupremis curijs, ſententiæ incorruptæ & iuſtiſſimæ exeant, aut certè exire deberent, quæ inuiolatæ manent, nullaque prouocatione ſeu appellatione infringi aut ſuſpendi poſſunt. *l.1. ff. à quib. appell. non licet.* Credit enim princeps, eos qui ob ſingularē induſtriam, explorata eorū fide ac grauitate ad huius officij magnitudinem aſſumuntur, non aliter iudicaturos eſſe pro ſapientia & luce dignitatis ſuæ, quàm ipſe foret iudicaturus. *l.1. C. de offic. præf. præt.* ideoq; arreſtum eiuſmodi, prætextu iniquitatis damnari non poteſt. *l. ſi quis. vbi id not. Cyn. & Saly. C. de precib. Imp. offer.* Budæus verò *ad l.6. ff. de ſenat.* & Budæum ſecutus Franc. Conn. *lib.1. comment. Iur. ciuil. c. vlt. nu.9.* & Ioan. Imbert, *Inſtit. Forenſ. lib.2. c.16. ad verb. adiuitur. ἄρεστον* Græcè, Latinè placitū & decretum dici exiſtimat, ſicut in Regijs diplomatibus poſt declaratas breuiter rationes, quib. adductus eſt princeps vt quid iubeat, vetet, aut permittat, poſtrema hæc tanquam rationum omnium clauſula ſubijcitur. [Et quia tale eſt noſtrum placitum.] Quibus verbis voluntatem pro iuſto Imperio & ratione habendam eſſe nō cenſet Princeps, ſed vult intelligi rem illam ſe de ſuorum procerum conſilio ſtatuiſſe. Quamobrem placere principi putauit Vlp. quod ratione & conſilio ab eo factum eſſet. Nam ciuilibus legibus, &, *vt ait Dion,* ſcripto iure ſolutus eſt: cæterum naturali lege tam eſt adſtrictus, quam quiuis noſtrûm, aut etiam multo magis. Prior explicatio magis placet multis Nam vt Rebuffus *in Conſtitutiones Regias. Tomo.2. tit. vt contract. teſt. ſent. & alij omnes ac gallic. concip. verb. gl.2.* ait. Placitum non magis conuenit Parlamentis ſupremisq; curijs, quàm inferioribus, quia etiam ſententiæ inferiorum iudicum Arreſta, id eſt, placita, dici poſſent, niſi per Antonomaſiam dicat. Sed ita (inquit) de omnibus rebus dici poſſet, quod citatio, litis conteſtatio, & omnia, quæ Parlamentis & curijs conueniunt, per Antonomaſiam de Parlamentis intelligerentur. *Et iterum hoc probat tom.3. in tract. de arreſtis & opponentib. contra ea. in prin.* Alio modo arreſtum, prout nec Græca, nec Latina, ſed merè Gallica vox eſt, ſignificat impedimētum, ſiue interdictum, ne res aut perſona loco, aut ſtatu ſuo moueatur. (Vulgariter in verbott legen / anhaltten / zuſchlagen / die güter oder perſonen bekümmern / vnd verbietten laſſen.) Eſtq; arreſtatio, iniectio manuū, cū alicui a Magiſtratu interdicitur, ne excedat ex eo loco, in quo inuentus eſt, niſi rebus cū eo cōpoſitis, qui de illo apud iudicē queſtus eſt, *c. clerici. de immunit. eccleſ. lib.6. Pyrrhus ad conſuet. Aurel. Rubric. de execut. inſtrum. cap.12. Lagus in ſua methodo. cap. de executoribus rei iud.* vel etiam cum res alicuius, quacunque ex cauſa pro ſecuritate noſtra, autoritate publica detinetur, ita, vt nobis inuitis ex loco illo, negotio nondum ſopito, auferri non poſſit. Qua ratione ſunt, qui arreſtare idem eſſe

dixerunt

dixerunt, quod gradum ſiſtere: quia poſtquàm arreſtum factum eſt, ibi ſiſtendum eſt. *Idem Pirrhus d. loco, tit. de execut. ex locato. cap. 7. verſic. habes caſum.* & Ioan de Athon. *ad conſtit. Angliæ, tit. de decimis, in c. erroris, ad verb. arreſtari,* dicit, arreſtationem eſſe citationem, quæ fit verbo & facto. Porrò autem Cardinalis *ad Clement. 1. de hæret.* exiſtimat arreſtationẽ abſque manuũ iniectione fieri: præhenſionem verò ſine manuum iniectione fieri non poſſe, quod etiam verum eſſe aſſerit Molynæus *ad conſuet. Pariſien. tit. 2. gloſſ. 1. ad verbum, arreſter, num. 3. verſ. & dicendum:* quia ſicut plus eſt rem aliquam præhendere, quàm impedire: ita plus eſt perſonam capere, quàm impedire, vel interdicere, ſeu, vt vulgò dicũt, arreſtare. Eodem etiam loco, *num. 11. & ſeq.* latiùs explicat Molinæus quid arreſtum cum ſequeſtratione, & miſſione in poſſeſſionẽ bonorũ cõmune habeat, & quatenus ab vtraq; diſtinguatur, quod & Paulum Pariſium quoque *conſ. 107. nu. 72. lib. 3.* feciſſe video, quę omnia nos hoc vno loco referre, non exiſtimamus eſſe neceſſarium. Peckius *de iure ſiſtendi lib. 1. cap. 1.*

ARRIPARE: *Lege, Plumbum in ripa.*

ARROGANTIA, pro temeritate violatæ legis apud Zenonem Imp. *In l. vnica. C. de priuat. car. lege, iniuſtitia.* Spiegel.

ARROGARE, Arrogatio, *vide Adoptio, item & Adrogatio.*

ARROGARE aliàs eſt adſcribere ſibi, & vendicare. Vnde dicitur arrogans, quaſi omnia ſibi adſcribens. Inde arrogantia, id eſt, temeritas & impudentia, ſuperbia, *de qua 46. diſt. imprim.* Differunt tamẽ, quia ſuperbia eſt inanis gloria de eo, quod quis habet, vt ſunt Philoſophi, Legiſtæ, & alij ſufficientes in arte ſua. Sed arrogantia eſt inanis gloria de eo, quod quis non habet, vt cùm quis credit ea ſe ſcire, quæ tamen neſcit. Arrogantiam opprimi iubet Zeno Imp. *l. vni. C. de priu. car.* Prat.

ARROGATIO & adoptio differunt, quod arrogato patrefam. liberi qui in eius poteſtate erant, nepotes apud arrogatorem efficiuntur, ſimulq; cum patre ſuo in eiuſdẽ recidunt poteſtatem. vt ait Modeſt. Quod non ſimiliter, inquit, in adoptione contingit. Nam nepotes ex eo in aui naturalis retinentur poteſtate. *Conna. lib. 2. c. 15. num. 12.*

ARROGATIONIS formam & differentiam inter eam & adoptionem, tractat Caius *in l. 2. tit. de adoptio.* quæ quoniam ſcitè & Aul. Gell. *Noctium Atticarum lib. 5. cap. 19.* exponit, ſubijciam, [Quum in alienam familiam, inquit, inque liberorum locum extranei ſumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. quod per prætorem fit, adoptio dicitur, quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem cum à parente, in cuius poteſtate ſunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atque ab eo qui adoptat, apud eum, apud quem legis actio eſt, vindicantur. Arrogantur hi, qui quum ſui iuris ſint, in alienam ſeſe poteſtatem tradunt, eiuſq; rei ipſi autores fiunt. Sed arrogationes non temerè, nec inexploratè committuntur. nam comitia arbitris pontificibus præbent, quæ curiata appellantur. Aetas quoque eius, qui arrogare vult, an liberis potius gignundus idoneus ſit, bonaq; eius qui arrogatur, ne inſidiosè appetita ſint, conſiderantur. iuſque iurandum à Q. Mutio Pontifice maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non poteſt, niſi iam veſticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus per populi arrogationem fit: eius rogationis verba ſunt hæc. Velitis, iubeatis, vti L. Valerius. L. Titio tam iure legeq; filius ſibi ſiat, quam ſi ex eo patre matreq; familias eius natus eſſet, vtiq; ei vitæ necisq; in eum poteſtas ſiet, vti patiendo filio eſt. hæc ita vti dixi, ita vos. Quirites rogo.] præterea hoc etiam adſcribendum putaui, pupillos arrogari non poſſe, niſi reſcripto principis. *l. generaliter. ff. de adopt. & Inſtit. eo. in prin.* cauſaque cognita & ſeruata forma tradita per Iureconſ. *in l. ſi paterfam. §. vlt. & in l. nec ei permittitur, & ll. ſequentibus. ff. de adopt.* & præſertim ratione, ſecundum Gell. quoniam tutoribus in eos tantam eſſe autoritatem, poteſtatemq; fas non erat, vt caput liberum fidei ſuæ commiſſum, alienæ ditioni ſubijciant. *Cutta in Memorabilibus. Adde ſuprà, Adoptio.*

ARPREXTIA apud Paulũ *l. & quæmon. ff. de edil. edict.* vitiũ eſt aduerſam valetudinem ſignificãs, & ægrotationẽ. Prat.

ARS à Græcis τέχνη, à Latinis recta ratio faciendi, ſciendi, intelligendi, & retinendi aliquid, arctis conſtans quibuſdam præceptis. Ars eſt quidam dolus bonus: & malus, aſtutia quædam, & experientia, quæ nos impedit falli ſed magis alios fallere docet, vt ars militaris, de qua Virgil. 2. *AEneid.*

Dolis inſtructus, & arte Pelaſga.

Ars forenſis, ars nautica ſiue naualis, ars fabrilis, hiſtrionica & mimica. *Taboetius in topico militiæ. & legal. diſcip.*

ARS, inquit Seruius, τῶν μέσων eſt: vnde ſine epitheto malè ponitur: vt bonas artes, malaſque artes dicamus. Exempla in malam partem vocis accepta, habes *in l. 1. C. de his qui ad ſtat. confug. l. omnes. de præſcript. 30. an.* Spieg.

ARS alia liberalis. *l. 4. ff. de decret. ab ord. fac.* Alia ludicra. Liberalia autem ſtudia quæ accipiantur, docet *l. 1. ff. de extraord. cognit.* Artes ludicras Seneca *lib. 13. Epiſt.* interpretatur, quæ ad voluptatem oculorum aut aurium tendunt. Artem itaque ludicram ſaltatores, geſticulatores, mimi, pantomimi, hiſtriones, & alij genus, non item athletæ deſignatoreſque facere intelliguntur. *l. 1. 3. & 4. ff. de his qui not. infam. l. 14. ff. de pæn. l. 42. l. 44. ff. de ritu nupt. l. 4. ff. de accuſatio.* Val. *libr. 8. cap. 10.* Conſtat AEſopum Roſciumque ludicræ artis periti ſſimos, id eſt, geſticulatoriæ artis. Plaut. *Aulular.* Continuo meum cor artem cœpit facere ludicram, id eſt, exilire & palpitare ac moueri cœpit. Quint. *lib. 3. cap. 6.* Qui autem ludicram exercuerit, 14. primis ordinibus ne ſedeat.

ARS quinque deſignat. Primò virtutem: ideò videtur deduci a Græca voce ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id eſt a virtute. Secundò habitum operatiuum. Tertiò rectam rationem. Quartò ordinem topicum. Quintò Diſciplinam vſu, traditione, & ratione ſtabilitam. *Taboetius in topico militiæ. for. & legal. diſcip.* Macer artem ludicram, id eſt artem ludionum, ac comœdorum vocat. *l. quædam. ff. de pæn.* Hor.

ARTABOn Meminit Iuſtin. *Edicto. 13.* [illegible], ait. [illegible] τῷ [illegible]. Exiſtimo autem de AEgyptia artaba ea verba accipienda. fuit enim menſura hoc nomine apud Aegyptios, modios quinque capiens, *autore B. Hieronymo lib. 2. Comment. in Eſa. c. 5.* Quod & Ariſtophanis interpres in Acharnenſibus teſtatur. ἀχάνη, inquiens, [illegible] αἰγυπτίων. Fuit & menſuræ Perſicæ medimnum Atticum & prætereà tres chœnicas capientis idem nomen, *vt Herodot. libro primo, & Pollux lib. 4. Onomaſt. cap. 23. & Suidas in verbo ἀρτάβη tradunt.* Briſſ.

ARTE fabrica peritum ſeruum dixit Paul. *in l. 19. in fin. ff. de inſtr. vel inſtr.* pro fabricandi perito.

ARTEM interdum pro dolo accipi annotauit Forcatul. *dialog. 25. Necyom.* vt apud Verg. *Multa prior arte Camillam. Circuit & arte pelaſga. & l. 1. de ſuffrag.* Schard.

ARTEMON, trochleæ genus tractorium eſt, quod ἄνογον Græci vocant: quo fune ductorio, per orbiculos traiecto, & acto in gyrum, facili ductu importantur onera vel exportantur. *Alex. de Alex. gen. dier. lib. 1. c. 25.* Eſt & Artemon, velum addititium, dirigendæ nauis cauſa ad auræ flatum, ab ἀρτάω deductum, quod ſuſpendere ſignificat, & aſſuere. Vide & ἀρτεμα item pro loro paruo accipitur, cui crumena aſſuitur. Eſt & hac ſimilitudine trochlea, Græcè ἐπάγοντα, qua ingentis oneris lapides tolluntur. Nomen quoq; machinarij fabri, *Alciat. de verb. ſign. vide & Maioragium Miſcell. lib. 1. cap. 10.*

ARTERIA & Vena inter ſe differunt. Eſt enim arteria conceptaculum ſpiritus naturalis miſti confuſiq; cum ſanguine in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis Vena verò eſt conceptaculum ſanguinis, quod ἀγγεῖον medici vocant, miſti confuſique cum ſanguine, in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. *Gellius lib. 15. cap. 10.*

ARTICVLEIANI S C. ſentẽtia exponitur in l. 51. §. ſed & Articuleiano, ff. de fideicommiſſ. libert. Puto id Articuleio Pæto conſule factum, qui cum Traiano vna conſulatum geſſit. Briſſon.

ARTICVLATVS libellus (ein articulirte Clagſchrifft) cuius formulam antiquitas ignorauit, idem qui poſitionalis. Nam articulus communi loquendi more appellatur, quaſi membrum alicuius facti ſeu

caſus

caſus diminutiſſimum, videlicet, cum ſingulæ orationis ſententiæ, interuallis quibuſdam diſtinguuntur. Poſitio autem, quæ Græcis theſis dicitur, eſt alicuius particularis rei ad cauſam pertinentis aſſertio, *autore Bart. l. 2. §. quod obſeruari. C. de iureiuran. propt. cal. dand.* Proinde ſi vno prorſus orationis contextu, factum iudici ex ſcripto proponas, libellus eſt: Sin autem ſingulas partes, & circumſtantias breuiſſimis pronunciatis complectaris, fit libellus poſitionalis aut (vt dicunt) articulatus. Olden.

ARTICVLVS eſt ſigillata locutio, vel per membra diſtincta oratio & ab artu dicitur, id eſt membro, *c. accuſatus de hæret. lib. 6.* hæc Baldus. Artus autem, inquit Sypontinus, partes ſunt corporis inter iuncturas connexæ, dictæ quod inter ſe arctentur, vnde minores partes per diminutionem articulos vocamus, quales ſunt digitorum.

ARTICVLI calumnioſi ſunt, cum ſub diuerſo loquendi ſchemate habent aliquid, ad quod ſi in ſpeciem reſpondeas, aut negaturus ſis quod prius confeſſus es: aut contrà confeſſurus, quod paulo antè negaſti, non ſine diſcrimine periurij. Quomodo id fiat, oſtendit eleganter Oldendorp. *de Formula libell.* Spieg.

ARTICVLORVM quidam ſunt impertinentes (vnerheblich) qui nihil ad rem faciunt, probari non releuant. *gl. ſi fin. de confeſſ. lib. 6.* Alij ſunt captioſi, quos ſiue neges, ſiue confitearis, tuum detegent periurium, atque ita te decipiunt & captant. *l. in duobus. 38. §. fin. & l. qui iuraſſe. §. ſi pater. ff. de iureiuran.* Alij ſunt multiplices, alij ſunt iuris, alij impoſſibiles, alij ſuper crimine: Quibus omnibus reſpondere reum cogendum non eſſe gloſſema *in d. c. fin.* ſcribit *per illum textum, & alios quos citat.* Prat.

ARTICVLVM, interpretatur Accur. *l. ab executione. C. quor. appel. non recip.* ſententiam definitiuam, cuius interpretationem probat Alber. Bartol. accipit pro interlocutoria. Equidem illic pro capite, & membro ſententiæ ſumi affirmare auſim. Nam ab vno ſententiæ articulo & capite appellari poteſt. *Bart. & Alber. in l. appellanti. ff. de appell. per illum text. Guid. Pap. deciſ. 4, 6, quæſt. 66.*

ARTICVLVS etiam ſumitur in Arcadij & Honorij conſtitut. *fin. C. comi. rer. priuat.* (*alias ... comi. ſacri pal.*) pro ſtatim, in ipſo temporis momento: vt rectè ibidem interpretatus eſt Accurſius. Sic etiam accipitur apud Terentium *in Adelph.* [vide vt in ipſo articulo compreſſit eam.] Prat.

ARTICVLVS quoque ſumitur pro themate factíq; ſpecie propoſita (caſum vulgò appellant) *in l. non poſſunt. 12 ff. de legi.* Prat.

ARTICVLVS pro eo quod vulgo dicimus, punctum. *In l. 22. §. transgreſſi ... ff. ſolut. matrimon. in l. 5. §. 1. ff. de præſcript. verb. l. 9. ff. de ſtatu hom.* Equidem non pro puncto, ſed pro particula & membro periodi, totius alicuius propoſiti, in illis legibus accipiendum putem, *vt in l. 6. § ſub hac. C. de bo. quæ lib.* quo ſenſu etiam eam vocem accipiunt Pragmatici Galli, dum probanda legibus, moribus, inſtrumentis in articulos digerunt: & hoc ſenſu accipitur *in c. præſentium. §. teſtes, de teſt. lib. in 6. & c. veniens. 2. eod. tit. in antiq. & vbi ob. ... glo. pro membro illo probando accipit.* Prat.

ARTIFICES ſunt, qui rem à ſe in aliam formam elaboratam vendunt: quales ſunt cerdones, fabri, pelliones, ſutores, textores, ſarcinatores, fullones, bracteatij. *Vide Alcia. in l. mercis appellatione. de verb. ſign.*

ARTIFICES ſerui, qui aliquod artificium callent *l. vlt. ff. de oper. ſer. l. 32. & l. 33. ff. de rei vind. l. 25. ff. de pignor. act. l. 3. §. 1. C. comm. de leg. l. vnic. §. eunuchi. C. de comm. ſerui manum. l. 12. §. idem reſpondit. ff. de inſtr. vel. inſtrum.* Opponuntur his Mediaſtini *in d. l. vlt.* qui nullam certam artem exercent, ſed in medijs ædibus præſto & ad obſequia quæq; parati ſtant.

ARTIFICIALES Operæ. *Lege. Operarum duplex eſt ſpecies.*

ARTIFICIVM in ſeruis ab officio ſeparatur, *l. 65. §. 1. ff. de legat. 3. l. 24. ff. de manum. ... ſtatu l. l. 4. §. in ſeruis. ff. de cenſibus.* vt & ab operis, *l. 11. §. planè. ff. ad exhiben.* Sic operæ quæ in artificio ſunt, ab his quæ in officio ſunt, diſtant, *l. 26. §. libertum. ff. de condict. indeb.* Quin & docere Grammaticam, artificium vocat l. 71 ff. pro ſocio.

ARTIFICIVM autem officio non mutatur, & ideò ſi lecticarius legatus ſit, & is poſtea cocus fiat, legatum non extinguitur *l. 65. §. 1. ff. de legat. 3.* Si quis textorem, ſed ſeſtiarium fecerit, non ad aliud artificium, ſed ad alium vſum tranſtuliſſe videtur, *l. 61. ff. de legat. 3.*

ARTIFICIVM, pro commento, fraude & machinatione, *l. 15. §. vltim. ff. de excuſat. tut. l. vlt. §. vlt. ff. de ſuſpect. tut.* Briſſ.

ARTIFICIVM ſumptibus poſſeſſoris diſcere. Paul. *in l. ceterùm ff. de rei vind.* Spieg.

ARTIFICIVM facere, apud Modeſtinum *l. quod ſi. ff. de rei vindicat.*

ARTITVS, bonis artibus inſtructus. *Feſto lib. 1.*

ARTOPTA, vas quoddam fuiſſe videtur quo panis torrebatur, tria enim erant panis genera, ex coquendi ratione: Fornaceus qui in furno coquebatur: clibanites vel teſtuaceus, qui in teſtu aut clibano: artopticius qui in artopta aſſabatur: Et hunc à teſtuaceo & furnaceo differre author etiam eſt Athenæus. *Turneb. aduerſ. lib. 14. cap. 5.*

ARVSPICES intelligendi ſunt, qui à victimis in ara inſpiciendis, vt futura prædicerent, nuncupabantur. Potiſſimum tamen iecoris, vnde à Græcis ἡπατοσκόποι & σπλαγχνοσκόποι vocantur. Conſiderabant tamen etiam cor, ſed omnium maximè, vt dixi, iecur. Dicuntur etiam latinè Arioli. *Turneb. aduerſ. lib. 19. c. 20.* Horum pœna, mors igne aut gladio *l. 3. & l. nemo. C. de malef. & mathe.* Sunt enim diuinatores. Sunt qui cum, h, ſcribendum putent. Prat.

ARVALES fratres, dicti ſacerdotes, quos Romulus primus inſtituit: ſeque inter illos duodecim, fratrem appellauit, vt arua fruges ferrent. Quorum inſigne erat, infula alba, & corona ſpicea. dicti ab aruo. Eſt autem Aruum ager aratus, nondum ſatus. *vt ait Feſtus.* Spieg. Dicuntur etiã Aruales ſodales, ... vt gloſſę interpretantur, ex libris de officio proconſulis. Sacri enim erant termini, idcircò rectè terminorum finiumque iurgijs finiendis Sacerdotes interueniunt fratres aruales. *Cuiac. obſeru. lib. 11. cap. 34. prope finem. Adde Gellium lib. 6. cap. 7.*

ARVVM, ager in quo ſationes fiunt [Id aruum quod in decem annos proximos ſatum erit] *l. 4. ff. de cenſib.* [ſi arui vſusfructus legetur & ibi vites ſunt poſitæ] *l. 10. §. agri. ff. quib. mod. vſusfru.* At Varro *lib. 1. de re ruſt. c. 19.* Aruum appellari tradit, quod aratum nec ſatum eſt. Similiq; modo Feſtus Pomp. [Aruum dicimus agrum necdum ſatum.] Briſſon.

A S.

AS. Varro *lib. 1. de lingua Latina* aſſem ab ære dictum eſſe putat. As enim, & libra, & pondo, idem ſignificant: quod nec Accurſius, vt mox ſequitur, ignorauit. Sumitur tamen etiam pro integra quacunque re. Veteres enim volentes aliquid diuidere in partes æquales, vt hæreditatẽ, & quiduis ſimile, id aſſem appellauerunt, & partes vncias. Ex aſſe hæres dicitur, qui ſolus eſt hæres. Spieg.

As in duodecim vncias diuiditur, *l. 13. §. vlt. ff. de heredib. inſtit.* Habent autem & hæ partes propria nomina, ab vncia vſque ad aſſem, puta hæc, Sextans, Quadrans, Triens, Quincunx, Semis, Septunx, Bes, Dodrans, Dextãs, Deunx, As. *l. 50. §. vlt. ff. de heredib. inſtit. §. hæred. Inſtit. eod. tit.* Vncia etiam in ſemunciam, & hæc in ſicilicum ſubdiuiditur, *l. 8. §. ſi quis impuberi. ff. de inoffic. teſt. l. 21. §. filium ff. de annu. leg.* Et apud Plinium *lib. 13. c. 15.* Inde autem ſicilicum, vt Feſt. *lib. 17.* ſcribit, quod ſemunciam ſecet. Obiter autem hîc admonebo emendandos Frontini *de Aqua duct. lib.* codices, in quibus perperam, ſemiuncia, pro, ſemuncia, ſcriptum eſt. Vncia & ſemis, ſeſcuncia appellatur. *l. 8. §. ſi quis impuberi. ff. de inoff. teſt. l. 42. ff. de vulg. & pup. ſubſt. & l. vlt ff. de coniung. cum emancip. lib. l. 5. ff. de leg. præſtand. l. vlt. C. de liber. præterit.*

ASSARIA pro obolis poſita legimus. nã & aſſem pro re minima vſurparunt priores, teſtimonio Ciceronis & Plauti. Vnde ad aſſem reddere, apud Plinium Cecilium: etiam ſi aliter doctiſſimo interpreti eſt viſum. Spieg. Auſonius de aſſe ita alicubi ſcribit.

Biſſenas partes quis continet æquiparet? as.
Tertia defuerit ſi portio, quid reliquum? bes.

ASSEM, libram, & pondo, idem ſignificare, Accurſius rectè admonuit: ſed tamen aſſis appellatio, ſæpius pro hæreditate accipitur. aliquando & nummum ſignificat apud Latinos. Voluſius Metianus (cuius nuper prodijt libellus, de aſſis diſtributione, notis, & vocabulis) dicit aſſem in duodecim partes duodecimas diuidi, eaſque ſingulas

gulas vncias vocari. De Etymologijs autem horum vocabulorum, ſcribit M. Varro. *de lingua Latina libro quarto*, Alexand. Neapolit. *lib. 1. gen. dier.* Budæus omnium exactiſſimè, opere pulcherrimo, vt ei tractationi peculiariter dicato, Quamquam à priſtinis vocabulis nũc propè deſueuimus, partis vocabulo vtentes vnà cum numerali nomine, veluti. Inſtituo Titium in duabus tertijs, Caium in tertia tertiæ quod eſt perinde, ac ſi vnum in beſſe, alium in triente inſtituam. *Ex comment. Viglianis ad tit. de hæred. inſtit. lib. 2.* Spieg. Ad aſſem vendere, qua formula Modeſtinus vſus eſt. *l. 9. quibus modis pign. vel hypoth. ſol.* quidam interpretantur eſſe in ſolutum dare: ſed magis placet Connano *lib. 4. cap. vlt.* iſtis duobus creditoribus datum in aſſem fundum, id eſt, pro quota cuiuſque debiti, ſed ita vt non ſolidum cuique, ſed pars tantùm aliqua ſolueretur reducto ad æſtimationem aſſis debito. Porrò quid in ſolidum vendere ſit, dubitatum eſt apud Alciatum, *Parerg. libr. 2. cap. 33.* & putat non idem eſſe, quod in ſolidum vendere, alioquin battologiæ vitio I.C. laboraret, cum infrà dicat, in ſolidum ſingulis. Quare ſecundum eum in aſſem venditionem appellare conuenit, in ſolutum dationem factam per æs & libram. Verùm Forcatulus *in Necyomantia dialog. 13.* oſtendit idem eſſe, in aſſem & in ſolidum, neque battologiam eſſe, cum aliud ſit in ſolidum vendere duobus ſimul, aliud ſingulis in ſolidum dediſſe pignori. plura apud eundem. Ex aſſe ſcriptus hæres, id eſt, ex toto, &c.

ASSIS autem appellatione ſolida hæreditas venit: cuius rei exempla crebriora ſunt tritioraque, quàm vt adſcribi debeât. Martialis nobis verſus ſufficiet *ex lib. 7. Epig.*

Hæredem Fabius Labienum ex aſſe relinquit.

Nec hæreditatem modò, & patrimonium, ſed & omne quodlibet ſolidum & integrum aſſis nomine eiuſque partibus notabant. *l. 76. ff. pro ſoc.* Hinc precij beſſem dixit Vlpian. *in l. 12. §. contrariò. ff. mandati.* In aſſem ſatisfacere, id eſt, in ſolidum. *l. 1. ff. de ſeparatio.* Ex aſſe poſſidere, aut pro parte, *in l. pen. ff. qui ſatiſd. cog.* In aſſem ſatiſdare. *l. 5. §. ſi ex duob. ff. vt in poſſeſſ. lega.* In aſſem vindicare. *l. 40. in fine. ff. de leg. 3.* In aſſem vendere. *l. 9. ff. quib. mod. pign. ſol.* Ex aſſe debere. *l. 1. § ſi quis legatum. ff. vt legat. nom. cau.* In aſſem impendium reddere. *Plin. epiſt. 15. lib. 1.* Sic & in aſſem dari inſtituique actio dicitur, *l. vlt. ff. de donat. l. 11. §. 1. ff. de interrogatio. in iur. fact.* Ex aſſe etiam auferri hæreditas dicitur, quæ tota aufertur, *l. 2. C. de his quæ vt indign.* Fundum denique aſſis partibus veteres diuidebant, *vt apparet ex l. 39. § ſi a me beſſem. ff. de euiction. l. 8. ff. de rei vind.* Vſuras etiam per aſſis partes diſtinguebãt, *vt aliàs docebimus.* Briſſon. Hinc ea vſura quæ ſumma eſſet, nimirùm quum ex centum denarijs, ſingulis menſibus ſinguli denarij ſoluuntur, As appellata: proptereaque quaſi ad aſſis rationem illius partes, id eſt, aliàs vſuræ minores appellationem ſumpſêre. *Hot. lib. 1. de vſur. cap. 7.*

ASCENDENTES I.C. vocant parentes maioreſq; noſtros, à quibus geniti & procreati ſumus: vt contrà deſcendentes eos, qui ex nobis prognati ſunt. *l. vltim. ff. de ritu nupt. l. vlt. §. iam & ex lateribus. ff. de gradib. & adfin. Conſtantin. lib. 4. epit. cap. 6.* Briſſ.

ASCETRIAE ſeparantur à Canonicis, vt aſcetria à monaſterijs. Canonicæ ſunt monachæ, *vt conſtat ex 2. Nicena cap. 20. & epiſt. Baſi ij. πρὸς Διοδώρου κανονικῆς περὶ βίου κανονικῶν. Cuia. in expoſit. Nou. Iuſtin. 59. de ſumpt. fun.*

ASCIA ne polito, &c.] verba leg. 12. Tabul. quæ explicat Dn. Oldend. *in ſ. holoſis*, Spieg. Erat autem Aſcia, inſtrumenti genus, non ſolùm poliendis lignis, ſed etiam conſtruendis connectendiſque aptum, quo in calcis maceratione veteres etiam vſos eſſe teſtatur. *Vitruuius de archi-tect. lib. 7. cap. 11.* Schard. *ex Rauardo ad ll. 12. Tab. cap. 15.*

ASCISCERE, pro approbare, decernere, vt in l. 12. Tab. [cùm Senatus, populuſque aſciuerit.] *lege cap. 6. & in illud Dn. Oldend.*

ASKITIRION, locus in quo moniales ſeruantur, & ad pietatis ſtudia exercentur. ἀσκῶ Græcis exerceo: & τηρῶ, ſeruo, cuſtodio, ſignificat. Hinc Aſceteria, pro Nonna, apud Iuſtin. *in conſtit. vlt. de ſanct. ſ. epiſc.* tum alibi. pro qua voce ſuppoſuerunt, qui eam non intellexerunt, Aſiſtria, commentì ab aſſiſtendo ægrotis, ſic dictam, vt in tit. C. de epiſco. & cler. Aſiſterijs, pro, aſceterijs legendum putarunt. Spieg.

ASCODROGITAE, in l. 10. & l. 11. C. de hæretic. (Sic enim illic legendum cenſeo.) Hæretici fuêre, qui vtrem inflatum in ſua eccleſia poſitum ac coopertum veneratione proſequebantur, & circa eum laſciuientes more bacchantium diſcurrebant, *auctore Philaſtrio Brixienſi Epiſcopo in hæreſeon Catalog.* Briſſ.

ASIMON eſt argentum non ſignatum. Moſchopul. περὶ σχεδῶν ἄσημον ἀργύριον, τὸ μὴ κεχαραγμένον. Sed & veteres gloſſæ, argentum interpretatur ἄσημον. *Cuiac. obſer. lib. 9. cap. 1. poſt princ.*

ASIMOS *in l. mutuum. ff. de ædil. edict.* id eſt, ſine ſignificatione.

ASELGEIA, eo ſenſu apud Græcos accipitur, quo laſciuia apud Vlpia. *l. lege 4. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* pro quadam poteruitate ludicra, aut ioculari. Prat.

ASIARCHES, Ἀσιάρχης, Aſiæ ſacerdos, & præſes: de ſacerdote iuris accipiẽdus eſt. Vide de hoc, & alijs ſacerdotijs, immunitatem à tutelis præſtantibus Anto. Auguſt. *lib. ſing. ad Modeſtinum.*

ASIARCHIAM, apud Modeſtinum, *l. ἐὰν δύο. ff. de excuſ.* interpretatur Anton. Aug. *lib. ad eundem ſingul.* quod & videtur dicere *ibidem* Modeſtinus. De hoc ſacerdotio Aſiæ loquitur & Papin. *l. in honorib. ff. de vaca. & excuſ. mun.* Prat.

ASINI machinarij, qui machinis frumentarijs & molis, quibus frumenta pinſebantur, adhiberi ſolebant, *l. 17. §. 1. de inſtructo & inſtrum. leg. & l. 12. §. & molas. ff. eodem tit. Vertrani. lib. ſing. de iure liberorum, cap. 90. Forcat. in penu iuris ciuilis, cap. 6.*

ASINARII Chriſtiani ſunt vocati, vt & Iudæi, quod hi falsò dicerentur aureum aſini caput in templi ſacrario adorare, quoniam Moſe duce, aſinorum beneficio aquas Iudæi inueniſſent. *Crinitus de honeſta diſciplina, cap. nono, libr. 1.*

ASPARGO. Vlpian. *in l. 4. §. cùm autem. ff. de lege Rho.* Si vicenûm, ait, merces duorum fuerint, & alterius aſpargine decem eſſe cœperint, id eſt, *ῥαντισθέντα, vt Lexicon B. Germani interpretatur.*

ASPERGILLVM, nouum videtur, ſed non inelegans vocabulum: ſignificat inſtrumentum, quo nos ſacris aquis ſolemus aſpergere, quarum antiquiſſimum vſum Alber. Piggius Campenſis, *cap. 6. libr. 1. Eccl. Hierar.* aſtruit, contra ſcripturarios: quorum nomine, vir ille per omnia orthodoxus, complectitur quicquid portentorum, paulò ſub exceſſum diui Imperatoris noſtri Maximiliani, natum eſt, ad apoſtolicam eccleſiaſticamque ſubuertendam traditionem. Spieg.

ASPERGINE iactas res fieri deteriores, hoc eſt, madefactione, apud Calliſtratum, *ad l. Rhod. de iactu. l. naui. §. cùm autem.* Spieg.

ASPERNARI, pro nõ agnoſcere, recuſare, apud Vlp. *in princ. l. 1 quod quiſque iuris.* Spieg.

ASPERSORES aquæ qui ſint, *in l. athletas. ff. de ijs qui not. infam.* nonnihil dubitationis habet. Et diuinaci quadam coniectura, vera tamen, Accurſius eos eſſe interpretatur, qui in ſtadio depoſiti, quo celeriùs & acriùs in equeſtri certamine refocillati equi currerent, velocitatéq; metam attingerent, equis frigidam aquam ſuffundebant & aſpergebant. cui interpretationi conſentit magnus ille Eraſm. *in expoſitione eius parœmiæ, frigidam aquam ſuffundere.* Ante quem in eam Alexand. Neapol. *lib. gen. dier. 3.* conceſſerat. Huic etiam ego album calculum adijcio. multoque ſanè mihi probabilior videtur ea, quam ad me Viues politè tamen & eruditè ſcripſit: Aſperſores aquæ eos confirmans, qui in cauea, vbi feræ incluſæ erant, priuſquam in theatrum prodirent, feris aquam multis ex cauſis ſpargebant, vt ne inuicem pugnarent, ſeſe excuterent, politæ in ſpectaculum prodirent, nitidæque emergerent. Nam hæc interpretatio d. l. Athletas, repugnat: Quæ non in feris, ſed equis aquam in certaminib. ſacris veteres aſperſiſſe refert. *Coraſ. Miſc. lib. 4. cap. 24.*

ASPIS duo ſignificat *iuxta Etymologicon.* Primùm animal ex genere reptilium, proptereà quòd circulos corpore ſuo efficiat, & non celeriter ſeſe extendat in longitudinem. Secundùm hanc ſimilitudinem & ſcutum ſignificat. Sic enim illud vibrat, & contorquet miles qui præliatur. Hoc autem nomen ἀπὸ τοῦ ἐπῶ καὶ σπίζω, quæ verba

extendere & producere ſignificant. A quo verbo *ονίζω* reiectione *ν*, fit *ονια* longũ, quod trahatur & extendatur. Hinc præpoſitio *α* priuatiuo fit *ἀσπίς*, quòd abſit longitudo & adſit figura circularis. Id verò primũ, non magnoperè compertum inquit Cęlius Rhodiginus, qui aſpidis ictu percuſſus euaſerit. Quo argumento, vt ſignificaretur principatus quædam inuicta vis, Aegypti regum mos fuit perpetuus, diademata ſerpentis eius imagine diſtincta geſtare. *Droſæus in methodo iuris.*

ASSASSINI, homicidæ, qui pecuniæ nomine homines iugulant & necant. *c.1. de homicid. lib. 6.* Prat.

ASSCRIBI in ciuitatem, eſt recipi in ciuem.

ASSCRIBI verò numinibus, eſt canonizari.

ASSCRIPTITII genus agricolarum adfine originarijs, *de quibus ſuo loco.* dicti, quòd per ſcripturam ſe terræ ſeu agriculationi adſtringebant, promittentes ibi ſtare, colere, & non diſcedere: & recens admittebantur cum cæteris agricolis, vt vnà eſſent eiuſdem conditionis. Et (niſi fallor) nos adſcriptitios ruſticos, ſiue colonos, Meyer vocamus, & villam, ein Meyerhoff. Spieg.

ASSCRIPTITII ciues nuncupantur extraordinarij, & haud ita pridem in ius ciuitatis admiſſi. Cicero *pro Archia,* [Venit (inquit) Heracliam, quæ cùm eſſet ciuitas æquiſſimo iure ac fœdere, adſcribi in eam ciuitatem voluit] hoc eſt, ciuis fieri voluit. Bürger werden. *vide copioſiùs, adſcribere.*

ASSCRIPTOR, idem ſignificat quod Subſcriptor. Eſt autẽ ſubſcriptor, vt ait Pedianus, cauſidicus, qui cauſam adiuuare poterat. Spieg.

ASSECLA, dicitur ab aſſectando, qui officij cauſa deducit.

ASSECTARI pretextatum, aut prætextatam, eſt pudorem pueri ingenui, aut puellæ ſuggillare. Iuſtinianus *in Inſtit. de iniurijs, §. 1.* [Siue quis, ait, matremfamiliâs, aut prætextatum, prætextatámve aſſectatus fuerit.] *Adi Vlpian. in l. item apud Labeonem. §. appellare, de iniur. Cætera apud Budæi annot.* Spieg. At Oldendorp. id rectiùs explicare videtur. Aſſectari (inquiens) eſſe comitatum præſtare, non tantùm foris, ſed & domi per vrbem, quaſi aliquem præeuntem ſectari, vel officij, vel amicitiæ, vel alicuius commodi gratia, vt puer herum, filius patrem, cliens patronum, amator puellam. Aſſectatio verò in re amatoria, principium eſſe ſolet ad ſtuprum: ita Oldend. *Adde Ferret. in lib. 4. Inſtit. tit. 21.*

ASSENTARI, *vt lib. 2. Comm. apud Philelphum,* ait Muzanus, in verbis eſt: ſed blandiri in verbis & rebus, cùm aut dicimus, aut facimus quidquam præter animi ſententiam, placendi ſtudio: id quod fraude carere non poteſt. hinc Itali, *Chi ti fa più carezze che non ſuole, ò t'ingannò, ò ingannar ti vuole.*

ASSEQVI, adipiſci. & quod vulgus lucrari appellat, Erkoferen/Erlangen/Eroberen. Impp. *C. de iure delib.* [Nec emere, nec donatum aſſequi, nec damnoſam quiſque hæreditatem adire compellitur.] Spieg.

ASSERERE, eſt in libertatem vindicare.

ASSERERE in ſeruitutem, eſt ex libero ſeruũ facere. Spieg.

ASSERERE manu, ſunt iuris verba. A quibus etiam Aſſertores dicuntur, vindices alienæ libertatis. Nam & cauſa ipſa liberalis dicitur, quæ actionem in ſe continet libertatis. Vide Donatum *ſuper illud Comici. Nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.* Spieg. *vide, Adſerere.*

ASSERTIO. Non licebat olim ſeruo de libertate agere, niſi per aſſertorem, qui vindex erat alienæ libertatis. Primò autem aſſertore aut victo, aut cauſam deſerente, liberum erat alteri cauſam agere liberalem, ſicuti & Paulus *lib. 5. ſentent.* ſignificat. Vnde & ſecunda aſſertio apud Quintilianum. Iuſtinianus non putauit eſſe neceſſarium talem alienæ libertatis, ſiue vindicem, ſiue procuratorem. Sanè *Inſtit. lib. 4. tit. 10.* ſcribit, non licuiſſe olim pro alio agere, niſi pro populo, pro libertate, pro tutela. Sed vt pro libertate ageretur, non niſi per alium agi poterat. Iam verò minimè, hoc eſt neceſſe. *Bald.*

ASSERES, dicti quod aſſideant parieti, lapidibúſve. *Feſtus lib. 1.*

ASSESSVRAE verbo vſus eſt Vlpia. *in l. 3. de pretor.* Spieg.

ASSEVERARE, quò diſtet à Profiteri, vide *in l. nominis. C. de probat.*

ASSIDVAE mulierum adulationes, pro blandimentis continuis, apud Iuſtinian. *in l. aſſiduis. C. qui pot. in pig. hab.*

ASSIDVI fideiuſſores dicebantur locupletes: quam, teſte Budæo, Galli Burgeſiacam cautionem nunc appellant. Spieg.

ASSIDVVS pro locuplete & facile munus faciente accipitur, dictus ab aſſibus, id eſt, ære dando, cùm tempora Reipub. exigerent, aut aſſiduitate muneris publici. *vide, adſiduus.* Prat. *Adde Franc. Balduin. comm. in l. 12. tab. cap. 44.*

ASSIDVVS, quidam per d. ſcribunt, quaſi ſit à ſedendo figuratum: ſed errant. Nam cùm à Seruio Tullio populus in quinque claſſes eſſet diuiſus, vt tributum pro eo quiſque poſſideret, inferret: ditiores qui aſſes dabant, Aſſidui dicti ſunt: & quoniã ſoli negotijs publicis frequẽtes aderant: eos qui frequentes aſſunt, aſſiduos ab aſſidibus dixerunt. *Chariſ. lib. 1. & Ranard. ad ll. 12. tab. cap. 9.*

ASSIGNARE libertum, vt ait Modeſtinus *de verb. ſign.* eſt hoc teſtari, cuius ex liberis libertum eum eſſe velit. Spieg.

ASSIGNATIONES, *lege, Attributa pec.*

ASSIGNO, dominij trãſlationem non perpetuò ſignat, quoad cùm pro ratione iuris, tùm pro re nata accipiendũ ſit, *vt docuit Bart. in l. ſi conſtante. ff. ſolut. matr. Cui Bald. ſubſcribit, in l. vbi adhuc. in fin. C. de iure dot. quod & antè monuit Oldend.* Spieg. *vide, ad adſignare.*

ASSIMVLO, pro comparo, non aſſimilo dicimus: quod pauci animaduertũt. Nam aſſimilare, teſte Inſulano, tollitur è claſſe Latinarum vocum, non impediente quicquam ſpurio illo ſophiſtarum loquẽdi more, quo dicere ſolent. Iſtud aſſimilatur illi. Spieg.

ASSISII dicuntur beneficiarij, qui tamen canonici non ſunt, ſeruiuntque Eccleſiæ, *c. pen. de cleric. non reſid. in antiqu.* Eoſdem & manſionarios vocari adnotat *ibidem* Bernhardus.

ASSISTERE, pro, præſentem & iuxta eſſe, *l. fin. C. de adminiſt. diuerſ. iud.*

ASSOLET, pro conſuetum eſt, *Marcell. in l. diuus Marcus. de offic. præfect.* Spieg

ASTANDA, regum in Perſide nuncios Angaros nuncupatos, à doctis obſeruatum eſt, atque illarum gentium eſſe vocabulum Herodoto videtur. Sicuti aſtandæ ferè notionis eiuſdẽ, hoc eſt, grammatophori ſiue tabellarij, qui certis itinerum ſpatijs permutarentur. Plutarchus *in libro de Alexandri fortuna* ſcribit, Darium Perſarum regem fuiſſe quandoque regis aſtandam. Spieg.

ASIV, apud Poëtas, Feſto *lib. 1.* aſtutiam ſignificat, cuius origo ex Græco ab oppido *ἄστυ* ducitur, in quo qui verſati aſſiduè ſunt, cauti atque acuti eſſe videantur. Eodem verbo in eundem ſenſum vſus eſt vetus interpres in auth. *de teſtib. §. ſi verò aſtu.* vbi Accurſius interpretatur dolum, vel malitiam, pro quo in Græcis eſt *ἐξεπιτηδὲς*. Prat.

ASTINOMIKOI. Aediles apud Papinia. *l. 1. ἀστυνομικοὶ. ff. de via publ. & ſi quid in ea fac.* vbi explicatur eorũ officium.

ASTOS ab *ἄστυ* ductus. Ciuem ſignificat apud Solonem *in Elegijs.*

Αὐτοὶ δὲ φθείρειν μεγάλην πόλιν ἀφραδίῃσιν
Ἀστοὶ βούλονται χρήμασι πειθόμενοι.

Cæterùm Athenas aſtu appellatas quoque conſtat. Hinc Aſtici ludi, qui & Attici. *vt annotat Turnebus libro aduerſ. 14. cap. 17.*

ASSVLTVS, ob quem quis feudo priuatur, eſt impetus in perſonam, vel locũ, ſiue hoc pedibus fiat, vel equo, aut machinis, vel alia quacunque re aſſiliatur. *vide Baronem à Tautenberg. in tit. 5. lib. 1. Feudorum.* Spieg.

ASSVMPTIO, pro profeſſione. Vlpianus *ad municipal.* [Aſſumptio originis quæ non eſt, veritatem naturæ non perimit.] Spieg.

ASSVRA, aſſiduitas eſt & diligentia in nutriendo, curando, habendo. Nam Aſſæ, nutrices dicuntur, quòd ferè ſemper aſſunt ijs, quos nutriunt. Schard. *ex Turneb. aduerſ. lib. 24. c. 22.*

ASSYR

ASSVRGERE, pro honorem præbere, ferè adiungitur datiuo. *de quo vide Vall. lib.5.* Trebatius Iuriſcóſ. fretus Cæſaris beneuolentia, adeunte quondam Cæſarem cum plurimis honorificentiſſimiſque decretis ſenatu, ſedentē cum pro æde Veneris genitricis admonuit, vt Publius C. aſſurgeret: quod ille ita ægrè tulit, vt ſubirato vultu Trebatium reſpexerit. quam tamen deſpecti ſenatus contumeliam autores inter præcipuas Cæſarianæ necis cauſas commemorant. Spieg.

ASYLIA, ab aſylo dicta, dicitur pro eo iure libertatis & veniæ, quod quis apud aras conſequitur: quam immunitatem eccleſiæ vocant. *Vide Budæum in Annot. prior.* Spieg.

ASYLVM ἀπὸ τοῦ ἀνασύρειν, quod eſt trahere, quaſi aſyrum, miſericordiæ templum, vnde neminem per vim extrahi fas erat. *Ferr. Inſtit. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. §. qui ad ædem.* Meminit Vlpianus *in l. quid ſit. §. apud Labeonem ff. de ædil. edict.* Virgil. *lib.8. Aeneidos.* Halycarnaſſ. *lib.2.* Cadmum dum Thebas conderet, primum ferunt Aſylum inſtituiſſe: quo perfugientes, ſiue ſerui, ſiue liberi, ab omni pœna tuti eſſent: indeq; per vim extrahi non poſſent. Alij tamen prognatos Herculis, primos Aſylum Athenis aperuiſſe dicũt. cùm enim Hercules è terris commigraſſet, nepotes eius, eos fortè timentes, quos auus vexauerat, Athenis Aſylum collocarunt. vt Seruius *in 2. & 8. Aeneid.* tradidit, eum Statij locum citans *2. Theb. lib.*

Fama eſt, defeſſos acie poſt buſta paterni
Numinis, Herculeos ſedem fundaſſe nepotes.
Sic ſacraſſe loco, commune animantibus ægris
Confugium.

Horum exemplo Romulus & alij multi Aſylum aperuêre. Romulus, vt quàm ocyſſimè vrbem conditam ciuibus repleret, ampliaretque, ſacrum quendam locum inter collem & Capitolium aperuit, ad quem quiſquis, quam libet ſceleſtus cõfugiens, non tantùm ab omni pœna tutus eſſet: verumetiam ciuitate donaretur. Authores ſunt huius rei locupletiſſimi Liuius *in 1. ab vrbe cõd.* Dionyſ. Halycarnaſ. *2. antiquit. Rom.* Plutarch. *in Romulo,* & Strabo *lib. Geographico.5.* commeminitque Virg. *d. lib.8.* inquiens:

Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer Aſylum
Rettulit, & gelida monſtrat ſub rupe Lupercal.

Et Ouid. *4. Faſt.*

Romulus vt ſaxo lucum circundedit alto,
Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris.

Cùm verò hę Aſylorum immunitates malefaciēdi anſam iniquis hominibus præſtarent, Tyberium Cæſarem, ne impunita eſſent crimina, eas abrogaſſe legimus: quem tamen Iunoni Samiæ & Aeſculapij delubro, veterem immunitatis morem reſtituiſſe, prodit Hiſtoria. Iuſta certè Aſylorum auctoritas ea quondam fuit, vt magis affectis iniuria, & potentiorum formidine oppreſſis, quàm ſceleratis hominibus ſeruiret. Nam & Theſeî ſepulchrum, apud Athenienſes, quemadmodum Plutarchus *in Theſeo* ſcribit, ſeruis, atque humilioribus fortuna hominibus, & potentiorum opes formidantibus, Aſylum conſtitutum eſt. nec delictis voluntarijs, veteres refugium eſſe aras putauerunt. *Coraſ. Miſcell. lib.5. cap.23. Ferrandus Adrienſis lib.2. explicationum cap.4. circa fin.*

ASYLI etiam dicuntur à Græcis, homines à violentia tuti, vt ſunt ſacroſancti, quos attingere ſine periculo non licet, nec prehendere: quales erant Tribuni plebis apud Romanos, & Caduceatores. vt atteſtatur Plutarchus *in problemat.* & Iulius Pollux, aſyli (inquiens) erant caduceatores, & licebat eis tutò quo vellent ire.

ASYSTATOS, id eſt, non conſiſtens ſtatus. Africanus hac voce vſus eſt *in l. qui quadringenta. ad leg. Falcid.* vt vulgati habent codices, tametſi in Not. text. τὸ ἀσύστατον legatur. Iuxta Alciatum vtraque lectio videtur poſſe defendi: niſi quòd alterum ad rhetores, alterum ad dialecticos pertinet. *Vide eum cap.8. lib. Parerg. 1.* Sp.

ASINAPTOS, apud Scæuolam *in l. ſi ſic. 2. ff. de verb. oblig.* pro hac dictione, qua is vſus eſt, Alciato teſte, *cap.18. lib.5. Parerg.* Doct. eandem Græcam non intelligentes, ſuppoſuerunt hæc verba, [Si actum ſit] ſanè quàm ridiculè, vt idē rectè dixit. Cuius ſignificationē Imper. Iuſti. ſic expreſſit in emendatis codicibus, *l. pen. C. de verb. ſignif.* Aut pro, Et accipi, vt videatur copulatiuo modo prolata, qui coniungi non poteſt. Græcè ἀσύνακτον dicitur. Sp.

ASPHALEIA *l. ſancimus. C. de verb. ſignif.* nudam promiſſionem, vt & cautio. vt dicit ibidem Imperator, idque per tranſlationem. ἀσφάλειαν in proprio ſignificatu genera recenſet Iul. Pollux. *lib.1. cap.8.* Significat & ſecuritatē. Prat.

ASOTOS, Theophilo. *§. furi ſi. Inſtit. de curat. & §. item prodigus. Inſtit. quib. non eſt per. fac. teſt.* eſt prodigus. Hinc

ASOTOS Zup. luxurioſè viuere, non malè vertiſſe in eum. §. in duplum. Inſtit. de act. ſcribit Ant. Aug. *lib.3. cap.11.* Prat.

A T.

AT, Feſto, differentiam rerum ſignificat, vt cùm dicimus, [Scipio eſt bellator, at M. Cato Orator.] & eodem etiam ſenſu accipitur in §. manet. Inſtit. de ſociet. & l. 1. de adpa. proconſ. & leg. lib. 12. C. licèt quidam ibi putēt pro, poſtquam, accipi: quum potiùs ſit ibi aduerſandi nota.

ATAVIA, abaui, vel abauiæ mater, *l. iurisconſultus. §. quinto gradu. ff. de gradib.*

ATAVVS eſt abaui, vel abauiæ pater, proaui vel proauiæ auus, aui auiæ quo proauus, matris vel patris abauus, *l. vlt. §. quinto gradu. ff. de gradib. & aff.* Atnepos atneptis, vel, vt in D. Flor. variè, Adneptos adneptis, hi ſunt abnepotis vel abneptis filius filia, pronepotis vel proneptis, nepos neptis, nepotis vel neptis, pronepos proneptis filij vel filiæ. Abneptos abneptis *d. l. vlt.* Briſſ.

ATELIS immunis, à quo nihil exigitur, vt docet Pollux *lib.9. περὶ τῶν κατὰ θάλατταν μετρῶν.* Id & de hominibus & de portu dicitur autore eodem. Exempla extant *tit. de vac. mun. D. & C. lib.10.*

ATELEIA ſiue ἀτέλεια tributorum immunitas, vacatio munerum.

ATHLETA interpretatur pugil ſiue certator, quia ἆθλος eſt certamen & ἆθλον ipſum certaminis præmiũ. Res quidem honorifica, non quemadmodũ eorum qui artem ludicram exercent, infamis. Iuuenal.

Lembus athletis & vaſa nouiſſima donat. Nebr.

ATHLETAE qui virtutis gratia paleſtra exercentur. *lib.4. ff. de his qui not. infam. l.6. §. Vlpianus. ff. de excuſ. tut. l. vlt. §. ſi fœnerator. ff. quod met. cauſ. l.5. C. quæ res pign. Vlpian. l.11. ff. de re iudic. l.5. ff. de nat. fœn.*

ATHLETARVM nomine, Gymnicus omnis intelligitur. Hi autem ſunt παλαισταὶ, id eſt, luctatores, δρόμοι, curſores, πύκται, pugiles, ἀκοντισταὶ, qui diſcum in ſublime iaculantur. Athletæ quibus ludis exercerentur, docet Paulus. *l.2. ff. de aleato.* cuius rei commeminit & Simonides. cuius verba vertit Alcia.

Iſthmia Phitoum, Diophon & Pythia vicit,
Et curſu & iaculo, ſaltibus, orbe, palo. Prat.

Coronati autem dicebantur Athletæ, quia in iſtis certaminibus præmium erat ſola corona, *quemadmodum tradit Iulius Pollux lib.3. Plin. lib.16. cap.4. Herodotus in Vrania. Gell. libr.3. cap.15. Ferrand. Adrienſis lib.2. explicationum cap.16.*

ATORNATI dicũtur Procuratores apud acta cõſtituti *in c. vnic. de ſtat. regula. lib.6. §. porrò. verb. gloſ.*

ATQVE ſimilitudinis nota eſt apud Tryphoninum, *l. pater.76. ff. de iur. dot.* quo ſignificatu ſubaud. vox, perinde, & alibi ſæpè. *vt l.4. ff. de pati.*

ATQVE etiam pro deinde, ſubinde accipitur. *in l. filia. 20. C. de inoff. teſtam.* niſi malis pro ſtatim ibidem poni, vt apud Virgil.

Atque illum procò rapit aluens amni.

Explicandi quoque notam eſſe apud Vlpianum, *l.1. ff. de adminiſt. tut. in prin.* quidam autumant: Quod Accurſ. & Alber. docent. Illuc Auxeſin quandam potiùs ſignificare putem, quale ſæpè apud Ciceronem viſitur, cùm verbo leuiori grauius expreſſius & ſignificantius addimus.

ATQVE, ſumitur pro, quàm, apud Pomponium. *l. quæ re.76. de pac.* & apud Perſium.

ATRAMENTO ſutorio abſolutum dixit Cicero, *vt exiſtimat doctiſſimus Turnebus lib. aduerſa. 6. cap.1.* qui fœdiſſimis ſordibus & maculis iudicem, qui ignominioſo iudicio & turpi eum liberaſſent, quem grauiſſimis ſententijs condemnare debuerant. Nam ſutorium atramentum, quo ligulæ ſolearum & corium calceorum denigratur, nigerrimas ducit maculas. Itaque Atramentũ ſutorium maculoſum

ſum, & infame iudicium vocauit. Schard.

ATRAPON Latini ſemitam vocant, vnde puto Gallos noſtros, atrapare, deduxiſſe, quod ſignificat fugientem capere, & aſſequi, quia fugitiui ſoleant non recta neq; regia ſed obliquis & latentibus ſemitis euadere, *Conna.lib.4.cap.11.num.1.*

ATRIDAE, Agamemnon & Menelaus Atrei filij, qui Græcorum principes fuerunt in expeditione Troiana. Vlpia. *in l.ſi vxor. de adult.* indicat, ceu vulgò iactatum, autore Sex. Cæcilio, illud Homericum, ἦ μοῦνοι φιλέουσ᾽ ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι. id eſt, interprete Eraſmo: Num ſolis hominum Atridis affectus amorque vxorum eſt? Hinc & Maro Homerum ſecutus *lib.Aeneid.9.*

Coniuge prærepta, nec ſolos tangit Atridas
Iſte dolor. ———

Vide Bud.in poſter.annot.citato titulo, Alcia. lib.2.Prætermiſſor.eo. & Roterod.in Parœ.Atridæ non ſoli amant vxores. Spieg.

ATRIENSIS erat is, cui cura credebatur atrij, quæ quidem pars prima domus eſt, mediam aream continens, in quam ex omni tecto collecta pluuia deſcēdit, & in qua priſci (vt refert Cato) hoſtio aperto epulabantur: vbi etiam pecunias & cætera precioſiora ſeruabant. Seruoſque quibus tanquam honoratioribus earum rerum cuſtodiam committebant, Atrienſes, & Atriarios appellabant. De quibus meminit & Alph. *in l.in lege cenſoria. de verb.ſignific.* & Vlpian. *in l.1.§.de exercitorib.ff.naut.caup.ſtab. & in l.ſed & ſi quid. in princ. ff.de vſufruct.* vbi Accurſ. exponit, Atrienſem, id eſt, vt lauent atria. D. tamen Hieron. [Atria, inquit, non ſunt quidem domus, ſed aliqua habent fundamēta: & de atrijs intramus domum] tradit Vitruu. *vol.6.* atria proxima ianuis in vrbem debere collocari. & ideò dixit Papi. *Sylua.1.*

--- Hic mecum dum feruent agmine poſtes,
Atriaque.

Dictum autem Varro *de Latina lingua, libr.1.* atrium putat, ab Atriatibus populis Ethruriæ, qui primi id genus ædificij inſtituiſſe traduntur: vel quia à terra oriatur, quaſi aterium: vel quod atrum ex fumo eſſet propter culinam, quia ex fumo culinæ nigreſceret. in atrio enim tria erant habitacula: Veſtibulum, locus ſportularum (qui & ipſe ſportula dicebatur, vbi ponebantur quæ dono mittenda eo die conſtituerant) & culina. *C.Cotta.* Turneb. *lib.18. aduerſ.cap.28.* ſe in antiquo libro inueniſſe exponit atrienſem διατάριον, διατάρχην: ſed & atrium eſſe μεσαύλιον περίστυλον.

ATRIENSES autem domini negotia procurabant, res venales diſtrahebant, debita exigebant, & in alios ſeruos non parùm iuris vſurpabant. Ab atrio dicti, in quo ſportulæ, cibariave diſtribuebantur. *Alcia. de verb.ſign.* Spieg.

ATRILICIVM, eam atrij partem ſignificat, in qua olim licia etiam texebant. *Autor eſt Aſcon. Pedianus.* Spieg.

ATRIVM quid ſit, & vnde dicatur, Feſtus indicat. Tu autem vide, quæ *in dicta ſeruorum ſpecies.* infrà relata ſunt.

ATROCIA facinora dicuntur homicidia, adulteria, & omnia capitalia crimina, *per gloſſ. ſingularem in l.ad ea. ff.de reg.iur.* Spieg.

ATROCEM iniuriam, quaſi contumelioſiorem & maiorem accipimus. Vlpian. ait, *de iniur. Idem in l.2.in fin.* [Aut vt adſpectu, inquit, atrox iniuria æſtimetur.] Quot modis illa fiat, à Iuſtiniano petendum eſt. *§.atrox iniuria. Inſtit. eod.* Spieg. De hac atroci iniuria vide latiùs Reuard. *libr.1. Var. cap.9.*

ATROCITATEM facinoris habere, dicuntur flagitia maiora: cuiuſmodi ſunt, quæ ad publicorum iudiciorum vindictam pertinent. Spieg.

ATROCIORES fures, quoniam noctu furtum cōmittunt vi priuata adiuncta: metu enim relicto pallio diffugiunt viatores. tametſi veriſimile ſit, expoliatores à Iureconſ. eos potius eſſe dictos, *teſte Alciato.* Spieg.

ATROCITER verberandi ius habere. *Vенul.de offic. proconſ.l.ſi quid erit.*

ATROX, contrarium miti. vt, ſententia atrox, tametſi iuſtè dicta ſit. *Vide gloſſam ſuper verbo, Atrocitate, in §.maxima capitis. Inſtit.de capit.diminut.* Spieg.

ATROX perſona, quæ vel maiora flagitia habet, die etwas mehrs auff der hauben hat/ iuxta vulgatū dictum: vel quæ ſæuitiā præ ſe fert, *apud Pan.in l.3.de off.præf.vigil.* Sp.

ATROX ſententia non quia iniuſta ſit, aut crudelis, ſed quia ſeorſum, conſiderato tantum effectu atrox videtur. *Inſtit.de cap.dimin.§.1.* Et hoc modo intelligendus eſt Iuſtin. *in l.2.§.ſeptimum. C. de veter.iur.enucl.* Schard. *ex Aldobrand.d.§.1.* Sic eodem modo Imperator dixit, atrocitatem verborum *l.nemini.ff. C. de obſeq. patron.præſt.* & atrociter verberare I.C. *in l.ſi quid erit. ff.de offic.proconſ. & legati.*

ATSI, particula, aduerſatur & facto, & iuri, *c.contentioni. ext.de appell.*

ATTAMEN, vna dictio, notæ ſignificationis, *in l.2.de offic. aſſeſſ.*

ATTAE appellantur, vt Feſtus atteſtatur, qui propter vitium crurum, aut pedum plantis inſiſtunt. & attingunt magis terram, quàm ambulant. Nos ſchurpffer oder ſurtſcher appellamus. Spieg.

ATTELLANVS, na, num, ab Attella vrbe Campaniæ, de qua Silius *lib.11. Punicorum:*

Iamque Attella ſuas, iamque & Calatia adegit.

Inde Attellani ludi, & Attellanæ comœdiæ. Iuuenal.

Vrbicus ex odio riſum mouet Attellanæ
Geſtibus autonoes.

Scæuola *tit.de legat.3.* patronus fundum, inquit, in regione Attellana legauit.

ATTENDERE, verbum eſt non plenum, ſed nudum. animum, enim ſubaudiendum eſt, ſignificatque aduertere. Arcad. *l.fin. de teſtib.* [Mandatis cauetur, vt præſides attendant, ne patroni in cauſa cui patrocinium præſtiterunt, teſtimonium dicant.] Spieg.

ATTENTARI pudicitia dicitur, cùm id agitur, vt ex pudico impudicus fiat, *l.attentari. ff. de iniur.* Obſeruandum autem, aliud eſſe attētare, aliud adſectari. Appellat enim, qui ſermone pudicitiam attentat: adſectatur, qui tacitus frequenter ſequitur. Aſſidua enim frequētia quaſi præbet nonnullam infamiam. *Vlpian.in l.item apud Labeonem.ff.de iniur.* Spieg.

ATTENTATA, interpretum, non autem Iureconſultorum eſt vocabulum.

ATTENTARE verbum communi inſpecto vſu loquendi duas habet ſignificationes. Prima quòd attentare ſignificat inchoare delictum & non perficere. & ita accipitur, & eſt materia, l.ſi quis non dicam. C.de epiſcop. & cleric. quo ſignificatu delictum eſſe, ſentit Veſtrius *in pract. lib.6.cap.vlt.nu.2.* & ſequens ſignificatio eſt quòd, attentare, ſit lite & appellatione pendente, innouare, de qua materia eſt textus *in l.vnica. ff. nil nouari. & toto tit. vt lite pendente in antiqu. Sexto. & Clement. Franciſc. Hercul.in tract.de Attentatis.cap.1. num.12.*

ATTENTIVS moneas, & inducas. quid hæc ſibi velint verba in principis reſcripto, latè explicat Arch. *in c.ſi pauper clericus, de præb.lib.6.* Spieg.

ATTESTARI, propriè eſt, abſenti denunciare. Cur autem magis abſenti, quàm præſenti denunciamus, ſcitè Alc. vt omnia exponit *in l.ſubſignatum, de verb.ſignific.*

ATTESTATIONES, dicta teſtium ſunt, vel teſtimonia, ordine iuris ſcripto deducta. (Zeugen außſag.)

ATTILIANVS tutor dicebatur, qui impuberi cū nullum tutorem vel patris teſtamento, vel lege accepiſſet, Attilia lege ab eo prætore, qui in vrbe ius diceret, dari ſolebat. *l.2. ff. de orig.iur.*

ATIMOI apud Græcos dicebantur, qui apud Latinos improbi inteſtabileſque. Schard.

ATTINERE, procurare, barbarum eſt: vt alicubi Accurſius interpretatur. Imperſonaliter ferè legitur pro pertinet, decet, conuenit. *l.quod attinet. ff.de reg.iur.* Spieg.

ATTINGERE hæreditatem, apud I. C. reperire eſt: *quemadmodum dixit C.ad Attic.ſcribens, lib.1, epiſt.6.* Spieg.

ATTINGERE rem quis dicatur, vide *de petit.hæred.l.ſed etſi.§.ſi quis re ſua.* Sp. Dupliciter autem accipi videtur: nam & attingit hæreditatem, qui hæreditarium quid cōſumit, aut expendit, & attingit hæreditatem, qui animo agnoſcit ſucceſſionem. *l.gerit. de acq.hæred.* Attinguntur autem propriè corpora, allegato verò §. ſi quis re: minùs propriè ſumi videtur *Matthæſius in notis ad I.C.reſp.d.l.ſed etſi.*

ATTRIBVTAE pecuniæ nuncupantur, quas nunc aſſignationes dicimus. Et tributum à tributis dictum: quòd ea pecunia quæ à populo impetrata erat, tributim à ſingulis

lis proportione cenſus exigebatur. Ab ea attributa, quæ aſſignata erat, dicta eſt. Spieg.

Atypvs. Vlpia. tria vitia linguæ expreſſit *in l. ofſilium, de ædil. edict.* & aliud præterea, quòd Atypi nomine vocauit: quòd quid ſit, Bud. ſe nondum inueniſſe ingenuè fatetur. Exiſtimat tamen ab etymologia vocabuli, eos eſſe Atypos dictos, qui non ſatis expoſito plectro linguæ vterentur, quaſi aërem non ferientes: vel quaſi non ſatis verba exprimentes, conformantesve. Hos, ni fallor, gaxer/ vulgò vocant noſtri Germani. Bapt. Egnat. *ap. 9. Racemat. in fine.* Aphrhiphum, legendum exiſtimat, vocemque interpretatur, qui aphthis, hoc eſt, vlceribus oris laborarent, ſunt autem Aphthæ ex ſententia Celſi medici maligna vlcera, ſerpentia, ignea, præſertim in ore pueris naſcentia. Sp.

A V.

Avaritia, ex ære nomé eſt ſortita. Interpretes exiſtimant, eam propriè eſſe in retinendo, vt cupiditatem in acquirendo: ſed falluntur. Nam incitata ſemel vanis indicijs auaritia, ad alia acquirenda ſe accingit ſubindè: quòd nondum ſit conſecuta tantum, quantum ſatis ſit, vt voti fiat compos, *vt ait Viues lib. 3. de anima.* Porrò ne quis auaritiam exerceret in ſacroſanctis Iudicijs, vbi latiſſima erit, Oldend. teſte, extorquendæ pecuniæ occaſio, prætextu ſportularum, conſtituta eſt actio cōdictitia de Sportulis. *Cuius meminit Iuſt. in §. tripli. & quadrup. Inſtit. de actio.*

Avarvs appellatur cæcus & ambitioſus, *c. quemadmo. de elect. lib. 6.* quia excæcatur eius animus, vt agenda non videat, & à prohibitis non declinet, *7. diſt. c. vi. non. & c. Sicut hi.* & differentia inter auarum, largum, & prodigū habetur, *de conſuet. ex pa. te.* Sp. Quòd ſi lucri ſui cauſa ſtuprū inferat quis: alter cupiditate incenius, hic intemperans, ille auarus potiùs nominabitur. *Conna. lib. 1. cap. 4. num. 9.*

Avarvm his verbis definit Horat. *lib. 2. ſermo. Satyr. 3.*

—— quid auarus?
Stultus, & inſanus.

Avaritiam *πάσης πονηρίας προοίμιον τε, καὶ πέρας εἶναι* docet Imp. Iuſtin. *Nouell. 8. §. Sciat*, & Apoſt. *1. ad Tim. 6.* *πάντων τῶν κακῶν ῥίζαν* adpellat. Prat.

Avarvs, quaſi æris auidus: iunctumque eſſe vocabulum, Gell. *lib. 10. cap. 5.* refert. Prat.

Avc. apud Valer. Probum, notam eſſe auctoris, auctoritatisve ſcribit A. Alciat. *lib. 2. cap. 9. Parerg.*

Avcta Feſto *lib. 1.* ſæpè aucta. Prat.

Avctio ab augendi, adijciendique negotio adpellatur. *Auguſt. libr. 2. emend. cap. 3.* eſt precij in ſubhaſtationibus adiectio, quam Galli, *encherre*, vocant. *ſic accipitur in l. ſi tempora 5. & l. ſeq. ne fide inſtr. & de iur. haſt. fiſc. lib. 10. C.* Prat. *Caet. coniectura. ium lib. 2. cap. 9.* Auctio autem publica & ſectio Varroni dicitur: ratio verò eius non ita omnibus obuia. Nam quod Grammatici aiunt, atque etiam ipſe Aſconius, ſectionem atque ſectorem inde dici, quòd ſpem lucri ſectētur, qui ex his emunt, non probatur quibuslibet. Nam ſi hoc eſſet, ſectationem, non ſectionem, dici oportuiſſet. Anto. Contius *lib. 1. diſput. iuris ciuilium.* admonet veterem debitorum in partes ſectionem, ſeu quis malit deterius verbum, ſecationem, in bonorum venditionem mutatam, idque ex Tertullian. probat. Sanè & Varro & Liuius ei teſtimonium perhibent. Nam Liui. ann. vrbis 429. L. Papyrio, & C. Poëtelio Viſolo. Coſſ. refert primùm ligari nexos deſijſſe, conſuleſque ob inſignem cuiuſdam fœneratoris crudelitatem tuliſſe ad populum, ne quis niſi qui noxam meruiſſet, donec pœnam lueret, in compedibus, aut in neruo teneretur, pecuniæ creditæ, bona debitoris, non corpus obnoxium eſſet, ita nexos fuiſſe ſolutos, cautumque in poſterum ne necterentur, &c. Vt ergo veteri illa ſectione, diuerſi creditores membra debitoris & nexi lacerabant & ſecabant, ita hac bonorum eius venditione, bonorum emptores, vt carnifices, ad reliquias vitæ lacerandas & diſtrahendas conueniebant, *vt ait Cicero pro Quintio.* Sed hanc bonorum ſectionem ſeu venditionem, quam etiam Iuſtin. ad acquirendi per vniuerſitatem modos retulit, ſublatam terrò olim fuiſſe vnà cum ordinarijs iudicijs, ait idem Iuſtin. *Inſt. de ſucceſſ. ſubla. quæ fiebant per bonorum venditiones.*

Avctionis diem obire, eſt ad auctionis diem adeſſe. *Cicer. pro Roſc. Amer. & lib. 10. 13. epiſt. famil.* Secundum autem Galliæ conſuetudinem, vt annotat Budæus, *in forenſ.* quarto trinundino auctionem futuram inclamatam oportet, & iuſtos dies præſcriptam, antequam vltima licitatio committatur, quam protinùs ſequitur addictio. Singulis auctionum diebus apparitor debiti quantitatem, ob quam pignora capta ſunt, palam ſignificat & denunciat, omnes cōmonet vt ea licitentur, pretium ab vnoquoq; oblatum deſcribit: poſtremò vbi iam nullum pluris licitari cernit, promulgat eam primam auctionem eſſe. ſecundam in octauum ab hinc diem vel moribus laxiorem reijcit, niſi diuini cultus feriæ id prohibeant, atque tunc proximo profeſto die ſequens auctio celebratur.

Avctionariæ tabulæ, quibus ſignificabatur alicuius fortunas haſta poſita diſtrahi, vociq; ſubijci præconis, auctionis die conſtituto. *Harum meminit Cic. 2. in Catil. & de lege Agraria: idem ad Q. fratrem, & ad Atticum lib. 12.* Harum verò tabularum proferendarum non vna fuit ratio. Iuſtinianus *Nouella 120* [Aēre alieno oppreſſæ (inquit) venerabilis domus diſpenſatores per viginti dies ſcriptum aliquod in publico ciuitatis loco proponunto, & eo modo rem immobilem emere volentes prouocanto, vt qui plus præbiturus eſt, cæteris præferatur.] Altera vis huius programmatis Impp. Dioclet. & Max. l. ſancita eſt, *l. ſi eo tempore. C. de remiſſ. pig.* Schar. *ex Rabirio Iunio.*

Avctionem conſtituere Cicero dixit decernere auctione, haſtaque poſita res diſtrahi & vendi. Schard. *ex Rabirio Iunio de haſtarum origine.*

Avctionalia apud Vlpian. *l. 1. §. officio. ff. de tut. & rat. diſt.* tabulæ, & inſtrumenta ſunt auctionis, *vt ex M. Cicerone in Catilinam liquet.* Prat. Auctionalia, Baſilica interpretātur *τραπεζιτικοὺς λόγους.* Quod verò ita beneficio argentarij gerebatur, id ſolebat iuſſu contrahentium, eorumve ad quos res ea pertinebat, ijs præſcribere diligenter, vt Gaius ait *in l. argentarius. ff. de edend. Cuiac. obſeru. lib. 10. cap. 14.*

Avctionis formulas varias recitat G. Budæus *in forenſibus*, puta has: Auctio bonorum proſcripta, id eſt, ſubhaſtatio. Auctionis clauſula, id eſt, decreto adiudicario. Auctionis inſtitor ſubhaſtationum perſecutor. Auctionis diem denūciare dici putat Budæus, ad diem decreti citare. addictioni decretali diem præſtituere dicendum veriùs & propriè magis putem. *l. ſi tempora. & l. ſequ. C. de fid. inſtru. & c. lib. 10.*

Avctionarios interceſſores, opponētes ſe ſubhaſtationi dici idem putat. Tu rem expende. Prat.

Avctor is dicitur, à quo quis auctoritatem, id eſt, ius domini in rem quampiam accepit. Cice. *Verrin. 7.* Tum illi intellexerūt, ſe id quod à malo auctore emiſſent, diutiùs obtinere non poſſe: id eſt, ab eo qui vendendi auctoritatem nullā habebat. Item *pro Cæcina.* P. Ceſennius auctor fundi. Plaut. *Curcul. Nec nobis auctor vllus eſt, nec voſmet eſtis vlli.* Declinatum aūt videtur verbū ab auctionibus, in quibus ei qui plurimùm auget, res addicitur: & ex ea auctione atque adiectione ſua, auctoritatem ſibi in rem emptā comparat. nam ab augendo deductum Grammatici veteres teſtantur: & nota illa oſtendit quæ eſt apud Valerium Probum, qua veteres vtebantur, A V C. quæ auctor ſignificat: & in antiquis monimentis ſic ſcriptum eſſe plerique teſtātur. Quum ergò auctor is propriè diceretur, cui propter ſummam auctionem & licitationem res addicta eſſet, & auctoritatis ius ex ea Auctione quæſitum: tranſlatum poſtea fuiſſe vocabulū putamus ad eos, qui rem quoquomodo abalienarent. vt quum quæreretur ex eo qui rem acceperat, vnde ſibi ius in eam comparaſſet, ſuum illū quaſi auctorem nominaret, qui ſibi ſuam auctoritatem tradidiſſet. vnde ſenſim in eos quoque quorum ſententiam & conſilium ſequimur, quaſi ius quoddam ita ſentiendi certum & conſtitutū haberent, cōſuetudine ſermonis tranſlatum eſt. nam (verbi gratia) quum inſtitutū eſt, vt legum quæ comitijs centuriatis ferrentur, ante initum ſuffragium patres auctores fierent, id eſt, vt S.C. prius aliquid decerneretur, poſtea illud idem à populo iuberetur, ea lex hanc vim habebat, vt quaſi in euictionibus, poſſeſſionumque controuerſijs poſſeſſor ſuum auctorem, à quo ius ſuum adeptus eſt, laudat, ita populus conſilij ſui auctorē ac ſuaſorem ſenatum laudare poſſet. Quod ſi quis vel *αὐθέντης*, vel *αὐτός*, vocabula nobis obijciat, indeq; propter

ſiterarum ſimilitudinem auctoritatem dictam putet, is Dionis verba audiat, qui *lib. 55.* ſic ſcribit: [Ἐβουλεύοντο μὲν, καί τι γνώμα συνεγράφετο, οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένον ἐλάμβανε, ἀλλ' αὐκτώριτας ἐγίγνετο, ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ. τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος τούτου δηλοῖ. ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστι. id eſt, Conſultabant autem Senatores (abſente Cæſare ſcilicet) & eorum ſentẽtia perſcribebatur, non tamen quaſi rata effectum habebat: ſed erat auctoritas, vt eorum ſententia nota eſſet.] Tale enim quiddam vis huius verbi declarat: quod vno verbo Græcè exprimi non poteſt. Paulus *l. ſi fundo. 53. de euictio.* [Si cùm poſſit emptor auctori denunciare, non denunciaſſet, ideoque victus fuiſſet. Modeſtinus *l. Herennius. 63. eod.* [Seia fundum à Titio emerat, & quæſtione mota fiſci nomine auctorem laudauerat.] Quod attinet ad Orthographiam & originem vocis, Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. Balduinus *ad tit. de autoritate tutor.* à Budæo ſe audiuiſſe ſcribit, Proficiſci à Græco verbo αὐτὸς, quo veteres ratam alicuius Poteſtatem ſignificabant, cui nemo poſſit refragari. Sic Liuius ſcribit mortuo Romulo, plebi quidẽ ſummã fuiſſe à patribus conceſſam authoritatem, penes patres tamen remanſiſſe authoritatem: vt ſit verbũ confirmationis; quaſi dicimus quod actum geſtumve eſt. Sic Conſtantinus Imper. *l. 9. de diuerſis officijs.* authoritates appellat eas literas, quas ipſi magiſtratus dant ijs quos militiæ ſuæ aſſignant: quaſi ipſi magiſtratus authores ſint ſoli, nec principem ratum probatumque habere neceſſe ſit. authoritas enim dicitur opinio, & iudicium eius, qui ſupremã habet in aliqua re poteſtatem. Sic Cœlius *in epiſt. ad Cicer.* Authoritates pſcriptas Senatus vocat, quæ Senatus authoritate facta fuerant & probata. & Leo Imperator *vlt. conſtitut. ne de fabricenſibus.* authoritates ampliſſimæ ſedis vocat literas præfecti prætorio. *Connan. lib. 4. cap. 3. num. 3.*

AVCTOR ſecundus. Vlpian. *l. 4. ff. de euict.* [illud quæritur, an is qui mancipium vendidit, debeat fideiuſſorem ob euictionem dare, quem vulgò Auctorem ſecundum vocant.] Hotom.

AVCTOR ſeditionis *in l. 3. §. item qui ſeditionis. ff. ad l. Cornel. de ſicar. l. 38. §. auctores. ff. de pæn.* Briſſ.

AVCTORAMENTVM ſumitur pro obligatione, nexuque ac veluti ſtipendio, precioque eius qui ſit auctoratus, id eſt, obligatus. Sic apud Paterculum. [In ea iugulati ciuis Reipub. conſtitueretur autoramentum,] id eſt, conſtitueretur merces, & præmium ei, qui proſcriptum trucidaret. Iterum [auctoramentoq; funebri ad conſeruatoris quondam Reipu. tantique Coſſ. irritando necem.] Hic auctoramentum funebre propoſitum præmium funeſtum ſignificat ei, qui Ciceron. iugularet. Merces igitur in ipſis Mercenarijs, eſt auctoramentũ ſeruitutis. Quoniam mercenarij ad tempus ſeruiunt. Vt auctoramẽtum, id eſt, mercedem ſeruitutis pręmium conſequantur. Hinc Auctoratus, auctoramento obligatus, & mercede conductus dicitur. Spieg.

AVCTORARE obligare eſt. Vel, vt Turnebus tradit *lib. adu. 2. cap. 20.* Præmium mercedemq; ſibi quærere. Vt Paterculus de Perpenna Sertorij interfectore. [Sibi turpiſſimã mortem peſſimo auctorauit facinore,] id eſt, mortem veluti mercedem ſibi quæſiuit & accerſiuit, vt debitam.

AVCTORARI, auctorem fieri, auctoritatemque adcommodare & interponere ſignificat, *l. 4. ff. de auctor. tut. l. 9. ff. quod falſo tut.* Auctorem aũt fieri, hoc eſt, dicere, probare ſe id quod agitur. *l. 3. ff. de auct. tutor.* Nec enim præſentia corporis ſufficit ad auctoritatem, ſi tutor vel ſomno vel morbo oppreſſus taceat, vel inuitus retineatur. *l. 1. ff. §. vlt. eod. tit.* nec multum intereſt abfuerit tutor, cùm negotium contraheretur, an præſens ignorauerit quale eſſet ꝙ contraheretur, *l. 14. ff. eo. tit.* Atq; ita prętorum tutorumq; auctoritatem accipimus. *tit. de auctor. tut. ff. & l. 8. ff. de tranſ.* Briſſ.

AVCTORATOS, Acron *in Satyr. 7. lib. 2. ſermo. Horat.* appellatos ab antiquis tradit, qui ſe ludo vendiderant: & auctorationem, gladiatorum vẽditionem. Itaq; in Lexico Latinogræco ædis B. Germani. Auctoratus definitur αὐθαιρέτως εἰς ἆθλον ἑαυτὸν βάλλων καὶ μονόμαχος. Sic apud Quintil. *Declamatio. 302. quæ inſcribitur, Auctoratus ad ſepeliendum patrem.* Quidam, ait, vt patrẽ ſepeliret, auctorauit ſe. Liuius *libr. 7.* Eo verò pignore veluti auctoratum ſibi proditorem ratus eſt. Et inde auctoramentum gladiatorum à Suet. dicitur *in Tib.* & Quint. *Declamatio. 9.* Briſſ.

AVCTOREM laudare, id eſt, nominare, *l. 6. §. ſi tibi iter. ff. de actio. empt. l. 1. C. de in lit. dan. tut. l. 63. §. 1. ff. de euict. l. 7. C. eod. tit. Cic. 3. de Orato. Gell. lib. 2. cap. 6. Feſtus lib. 10.* Ex quibus hoc verbum in formulis & actionibus ciuilibus vſitatum conſtat. Dicunt noſtri ſæpiùs, auctori denunciare. Auctor ipſe defugere dicitur, vel auctoritatem defugere, cùm defenſionem cauſæ ſuſcipere recuſat, quod vulgò dicimus, *de faillir de garend. l. 139. ff. de verb. oblig. l. 39. in fi. ff. de euictionibus.* Terent. *in Eunucho.* [Nunquam defugiam auctoritatem.] Plaut. *Pœnulo.* [Si auctoritatem poſtea defugeris, vbi diſſolutus tu ſies, ego pendeam.] Briſſ.

AVCTOREM rerum, Tacitus hiſtoriæ ſcriptorem vocauit. dum ita ſcribit matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurna actorum ſcriptura reperio, vllo inſigni officio functam. At Saluſtio eſt rerum adminiſtrator geſtorque vt Imperator qui bella gerit. dum ita ſcribit: [Tametſi haudquaquam par gloria ſequatur ſcriptorem & auctorem rerum.] Nam Imperatorũ maiorem eſſe gloriam intelligit, quàm hiſtoriæ ſcriptorum. *Annotauit id doctiſſ. Turneb. lib. aduerſar. cap. 25.*

AVCTORES dicuntur, à quibus ius in nos tranſijt. *l. 136. in fin. ff. de diuerſ. reg.* ab augendo, quòd nos re auxerint. Itaq; auctores plerunq; venditores appellantur, *l. 4. §. vlt. l. 52. §. vlt. ff. de actio. empt. l. 28. l. 51. l. 64. ff. de euictionib. & l. 3. ff. de diuerſ. temp. l. 15. ff. de minorib. l. 4. §. 1. de appell. l. 198. §. pen. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 1. in fin. ff. de fluminibus. l. 21. ff. de liber. cauſ. l. vlt. ff. de adminiſtr. rer.* Et hi ſunt primi auctores. Secundi verò auctores dicebantur, qui pro euictione fideiubebant. *l. 4. ff. de euict.* qui [illegible] à Iuſtin. vocantur *Nouell. 8.* & venditionis confirmatores, à Iuliano Patricio.

AVCTORES etiam pro prudentibus & conſultis Iuriſque ciuilis præceptoribus ponuntur. *l. 4. §. Labeo. ff. de doli except. l. 2. §. poſt originem. ff. de origin. iur. l. 1. §. vlt. ff. de vſufruct. adcreſ. l. 13. C. de vſufr.* Cic. *lib. 1. de orat.* [Atque illum, cùm diſſerendo par eſſe non poſſet, ad auctores confugiſſe, & id quòd ipſe diceret, & in P. Mucij fratris ſui libris, & in Sext. Aelij Commentarijs ſcriptum protuliſſe.]

DICVNTVR & Iuris auctores *in l. 39. ff. de action. empt. l. 32. ff. de vſur. l. 1. C. de verb. ſign. l. 3. C. de repud. l. 15. C. de vſufr.* Sic Gell. *lib. 2. cap. 10.* [Seruius Sulpitius iuris ciuilis auctor.] Et Agge. Vrbic. *in Comment. Front.* Caſſius Longinus iuris auctor.] Inde prudentibus Auctoritas tribuitur. *l. 14. ff. de hered. inſtit. l. 7. de iuſt. & iur. l. 2. §. his legibus. & §. ita in ciuitate. ff. de orig. iur. & apud Cicero. Topic.* Briſſ.

AVCTORITAS, Titulus, id eſt, ius quo quid poſſidemus. Itaq; Scæuola *in l. vlt. ff. de pignor. actio.* quod principio inſtrumentum emptionis appellauit, paulò pòſt Inſtrumentum auctoritatis nominat. Cæterùm quinque huius verbi varias ſignificationes obſeruauit Alcia. *ca. 9. lib. 2. parergωn Iuris.* Hotom.

AVTORITAS, ab auctore deducitur: cuius dictionis in iure quinq; ſignificationes & quidem nõdum in vulgus proditas, Alcia. ſcribit reperiſſe ſe. Et prima eſt, vt ius rei ſuæ vendicandæ, qualibet vſucapione reiecta, ſignificet. Vnde in l. Atinia dicebatur: [Quod ſurreptum erit, eius rei perpetua auctoritas eſto] & in leg. 12. tabul. [aduerſus hoſtem perpetua auctoritas.] & ſi quæ ſimilia ab eodem declarata. Alia ſignificatio eſt, vt actionem pro re euicta ſignificet. vt apud Venuleium *l. fin. de euict.* Tertia cùm pro iure accipitur, quod quis ab auctore, id eſt, venditore conſequutus eſt, *l. fin. de pign. act.* Quarta, pro iudicis edicto reperitur, *l. 1. C. ſi cer. pet.* Quinta, ex Theodoſij nouella conſtitutione, de Indulgentijs reliquorum accipitur, vbi pro mandato & iuſſu Principis, ſeu ſenatus legitur. Spieg.

AVCTORITATES magiſtratuũ pro literis & edictis, quæ publicis locis proponuntur aliquid imperantes, vetantesve, *l. 3. ſi certum petat. chir. in Cod. Theodoſ. l. vlt. C. de fabric. lib. 11. l. 10. C. de aquæduct. lib. 11. l. vlt. de cenſu ciui non adſcrib. in Cod. Theodoſ. Nouell. Valent. de indulgent. debit.* Sic & in Caſſiodoro aliquotiens, & in beatorum paſſionibus, vt vocant, hoc verbum accipitur. Briſſ.

AVCTORITAS pro iure dominij in 12. tab. Auctoritatem actionem pro euictione Venuleius interpretatur, *in l. vlt. ff. de euict.* quã Græci [illegible] [illegible] vocãt, *vt Pollux lib. 8. ſcribit.*

9.*ſcribit.* Sic apud Paul. *lib.2.ſent.tit.17.* [Venditor ſi eius rei, quam vendiderit, dominus non ſit, auctoritatis manet obnoxius.] *& eod.tit.* [Res empta mancipatione, & venditione perfecta ſi euincatur, auctoritatis venditor duplo tenus obligatur.] Senec. *lib.4.natur.quæſtio.* [Ergo ſi mihi parùm credis, Poſidonius tibi auctoritatem promittet.] Hinc inſtrumenta auctoritatis, quibus origo rerum & probatio iuris noſtri continetur, quæ vulgò titulos adquiſitionum appellamus, *l.vlt.ff.de pignor.act.* Et apud Senecam *lib.4.controuerſ.22. controu.* quæ emptionis tabulæ primùm, eædem poſt auctoritatis tabellæ appellantur. Inſtrumenta ad probationem originis prædiorum appellat, *l.24.C. de fideicom.* Tertullian. *in lib. de præſcript. aduerſ. hæret.* [Habeo origines firmas ex ipſis auctoribus, quorũ fuit res.] Briſſ.

AVCTORITAS etiam perſcribi dicebatur in Senatuſconſultis, cùm ob id quod Senatuſconſulto quis interceſſiſſet, eorum qui ſcribendo adfuerant, nomina conſcribebantur. vt ex Cælij Epiſtolis, & ex ipſo Cicero. *in princ. lib.3. de Orat. & epiſtolis ad Lentulum* apparet: quam verbi huius vim benè Dio his verbis reddidit *lib.55.* [ἐβουλεύσατο μὲν, καὶ τὸ γράμμα συνεγράφη τοῦ ὑμῖν τε κεὶ τίλ@ τιὰ ... ἀλλὰ αὐτόριτας ἐγίγνετο ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ.] Briſſ.

AVCVPATIO (vt notiſsimam ſignificationem prætermittam) in reſcripto Conſtant. *in l.1.C.de formul. & impet.* eſt verborum iuxta literæ rigorem (vt vulgo loquuntur) expoſitio. Vnde & Cicero verborum aucupium rectè dixit. Sic Varro *lib.4.ling.Lat.* [Scientiam ad opinionem aucupari dixit, quale noſtris temporibus vidimus.] Prat.

AVCVPIORVM & venationum reditus, *Vide Vlp.l.ſi fundi.ff.de vſufructu.* Spieg.

AVDACIA, pro fidentia, proteruitate. Vlpianus *de public. & vectig.* [Quantæ audaciæ, quantæq; temeritatis ſint publicanorum factiones, nemo eſt qui neſciat.] Albericus indicat in bonam accipi partem, Audere, verbum. Volút, nomen Audax, quod non tantùm ad hominem, ſed ad factum refertur, pro forti & ſtrenuo accipi. *Vide Eraſm. in Chiliadib. Fortes fortuna adiuuat.* Spieg.

AVDACIOREM ſpe geri, hoc eſt, cõfidentiorẽ, proteruiorẽ, apud Iuriſc. *in l.1. in prin. Si is qui teſt. liber eſſe iuſſ. fu.* Sp.

AVDACISSIMVS quiſq; Vlp. *l.1.§.ſed etſi ff. de Carbon. ed.* [Nam ſi aliter obſeruetur, inuenta erit ratio, quemadmodum audaciſsimus quiſque, eo maiore iniuria impuberem adijciat, &c.]

AVDACTER, id eſt, confidenter, in malam partem: quod mali plerunq; faciunt, & tamen à multis iuſtam cauſam tueri creduntur. Spieg.

AVDENTER, apud Vlp. *in fin. l.1. ſi pars hæredit. pet.*

AVDIENS dicto, Alphenus *in l. arbiter ex compromiſſo, de arbit.* [Alter ex litigatoribus dicto audiẽs non fuerat, hoc eſt, non obtemperauerat.] Sp.

AVDIENTIA, etſi eſt nomen latinum (Cice. namque *de Senect.* audientiam ſibi facere dixit) tamen Canoniſtæ, vt pleraq; alia, ineptè loquuntur, audientia cauſarum, audientia literarum. Spieg.

AVDIENTIA. Audire verbum, varij vſus eſt, & elegantis. Frequenter autem accipitur pro eo quod eſt, Pareo præcipienti. Diſcrimen autem inter audio & auſculto exprimitur in verſu Pacu. aut no expoſito lib. 1. de diuin. [Magis audiendum quàm auſcultandum cenſeo.] Sic videtur accipienda epiſcopalis audientia, *de qua tractat. tit. 9 lib.1.C.* Siquidem expeditiſsimum eſt, Imperatores conſtituiſſe in primitiua Eccleſia de rebus & perſonis eccleſiaſticis. Audientiæ vocabulo Plautus eſt vſus *in Pæn.* & Cicer. *de Senectute*: Vulgò ineptè vtuntur hac voce, cùm hominem multæ authoritatis, ac gratiæ, aut celebris exiſtimationis, dicunt eſſe magnæ audientiæ. Nec ignoro, noſtros vſurpaſſe, *d.tit.* audientiam, pro iuriſdictione, ſed vt rudes temporum. Spieg.

AVDIRE iudex præfectus vrbi, præſes dicitur, qui cognoſcit, ſic audire cauſam, *l.26.ff.de appellat.* crimina. *l.6.ff. de accuſat.* cuſtodias, *l.18. §. vltim. ff. de quæſt. l.12.ff.de publ.iud.* Briſſon.

AVDITOR contradictarum, hodiè inſigni officio clarus, quod verſatur circa reſcripta cõſtituendoſq; iudices extra Romanã curiã: vt & quos auditores nũc vocãt Sacri Palatij, quib. Pont. Max. cauſarum cognitionem demãdat.

AVDITOR. In varijs Ciuilis & Pontificij iuris articulis ſumitur variè. Quandoque pro diſcipulis, qui ius ciuile diſcunt, & præceptores audiunt, *l.2.§. Poſt hunc verſ. ſed plurimùm à ſuis. ff.de orig.iur.* Prat.

AVDITOREM pro lectore accipi, apud M. Ter. Varronem *lib.5. ling. lat.* ipſo ſtatim initio rectè quidã putant. Dicitur item is cui articulus cauſæ committitur, *c. ſuper quæſtionum. §. porrò ad fin. de offic. deleg.* Sed & is cui cauſæ terminus committitur & deciſio delegatur. *Clem. auditor. de reſcript.* Prat.

AVDITOREM veteres pro eo ſolùm accipiebant, qui auretenus adeſſet, donec tandem etiam pro quolibet diſcipulo vſurparunt, *l.2.§.penult. de orig. iur. l. cùm ſcriptum, de dot. rel.* Vnde

AVDITORES in curia Romana vocantur auditores Sacri Palatij. Auditores ſacri Palatij referunt inter ſe & pronũciant. Innocen. *c. Quoniam. de probat. in auth.* Cardinales verò auditores Papæ referunt: niſi eis commiſſa fuerit definitio. Prat. Porrò hi auditores Magiſtri quoq; appellantur, quaſi ad eam legum peritiam deducti, vt magiſterio fungi poſſent, ſeu magis, quia doctoratus inſignia aſſecuti ſunt. Galli enim pleroſq; doctores, magiſtros appellant, & appellationem hanc Curia Romana ſeruauit dum Gallia Romam reuecta eſſet. *Aldobrandinus in Proœmio Inſtit. in verbo, Magiſtro.*

AVDITORIVM, appellatur locus vbi cauſæ audiuntur, *l. contra. §. ſi qui. de re iudic. l. lecta. de reb. cred.* Porrò, Auditorium propriè ad Imperatores, Conſiſtorium ad Romanos Pontifices interpretes pertinere exiſtimant: licèt noſtro iure cõſtet, id haud perpetuũ eſſe. Pro ludo literario quoque dici cœpit, *l.1.C.de ſtud. liber. lib.11. Auth. habita. in ſ. C. ne filius pro patre.* Vide, Secretarium.

AVDITORIVM locus eſt vbi artium miniſtræ Philoſophia legeſq; docentur. *l. vnic. C. de ſtud. vrb. Roma. lib.11.* quidam vocant ludum literarium, *Cuia. Cont. Duralium lib.2.c.43.*

AVDITORIVM principis. *l.19. § 1. & § ſeq. ff. de minorib. l.22. ff. ad Trebell.* Hoc ſacrum cõſiſtorium in recentioribus Impp. conſtitutionibus. *l. vlt. §. in his. C. de temp. appell. l.35. C. de appell.* Briſſ.

AVDITORIVM præfecti prætorio. *l. 40 ff. ſi cer. pet.* Auditorium magiſtratuũ. *l. pen. ff. de off. adſ. l. 78. § penult. ff. de iur. dot.* Auditorium recipere. *l. 41. in fin. ff. de recep. qui a. b.* Briſſ.

AVE, ſiue, Haue, vel Habe (h pro u, vt ſæpè in P. Flo. vt eſt literarum mutua ὑπαλλαγὴ vel Fabio auctore) K. N B. id eſt, aue, aue chariſsime nobis, ſalutandi formula, qua vtebantur Imperatores ἐν ταῖς προγραφαῖς & inſcriptionib ſuarum conſtitutionum, qualem videmus in inſcriptione, *l. falſæ.* 4. C. Theod. de falſ. monet. & alibi ſæpe. & in Codice Iuſtinianeo eiuſmodi ſalutares inſcriptiones viſuntur: quæ quidam deprauârunt, & corruperunt.

AVENA apud Vlpian. *in l. ſi ſeruũ. § inquit lex ff. ad l. Aquil.* frumenti vitium eſt, quod ſole maximo, cœliq; humore accidit. Aliquãdò etiam ſeminis imbecillitate, cùm diutiùs terra retentum eſt, priuſquam erumpat. de qua Plin. multa. & Virgil.

Infœlix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

Et de his herbis & ſimilibus intellexit Vlpianus *in l. ex conducto. §.1. ff. locati.* qui locus aliter malè declaratur. Nebriſſ.

Expectata ſeges vanis eluſit auenis,

id eſt, vanis eluſit culmis & ſtipulis frugem non habentibus. D. enim Ambroſius ita exponit *in lib. de pœnitentia quem citat Turnebus lib. aduerſ. 19. cap. 29.* Sed ſunt & certa quædam vitioſæ auenæ genera vt bromos & ægylops, de quibus Herm. Barbarus *in Plinianis caſtigationibus lib. 22. cap. 25. Budæus in l. ex conducto. §. ſi vis. ff. locati.*

AVERSA charta, id eſt, opiſtographo *l. charta. ff. de bon. poſ. ſecund. tab.* Eſt enim ὀπισθόγραφος à tergo ſcriptus *Plin. lib. 3. Epiſt. 5.* Theodor. Hermopolites *ad l. notionem. ff. de verb. ſign.* ὀπισθογραφὴν λύσιν appellat apocham à tergo ſcriptam. *Cuiac. lib. 8. obſer. cap. 15.*

AVERSARIA ſunt ſcripturæ ſine ordine confectæ, tametſi ea aduerſaria adpellet Alciatus *l. 1. C. de edend. num. 14. in fin. Cuiacius loco præallegato.* Vide, Aduerſaria.

AVERSIONE, vel per auerſionem emere, conducere, vel locare, locutio eſt à ſolis I C. vſurpari ſolita, cæteris autem omnibus latinæ linguæ authoribus inuſitata,

vt vir doctiſſimus Franciſc. Connanus lib. 7. commentar. iuris ciuilis cap. 10. num. 6. tradit. Quid verò ſit vel per auerſionem conducere, vel emere à pleriſque quæſitum & hæſitatum eſt. Accurſius, quem & poſteriores nonnulli ſequuntur, auerſionem eſſe periculi à ſe repulſionem, & in locatorem reiectionem arbitrantur. Sed cùm antiqui Codices ferè omnes [Aduerſione] ſcriptum habeant, alia interpretatio alijs meritò quærenda viſa eſt. Alciatus igitur *parergῶn iuris, lib. 6. cap. 28. & lib. 7. cap. 11.* per aduerſionem nauem conduci, exiſtimat aliud nihil eſſe, quàm ſi aduerti conductor voluerit quot amphorarum nauis capax eſſet: Antonius autem Goueanus *lib. 2. Variar. lect. iuris ciuil. cap. 14.* putat auerſione id fieri, quod negligenter, neque ſatis conſideratè quis facit. quaſi oculos auertens ab eo, quod agit: cuius ſententiam reprobat Iacob. Ræuard. *libro 2. Variorum cap. 7.* ſubſcribens Antonij Auguſtini, aliorumque eruditorum ſententiæ: quorum ille *lib. 3. Emendationum cap. 6.* ex ſententia Lælij Taurelli tradit, auerſione vendi aut locari rem cùm numerus, menſura, aut pondus dictũ nõ eſt aut quid aliud his ſimile, *l. vlt. in fi. ff. ad l. Rhod. de iactu. l. opus. 36. ff. locati. cum ſimilib.* Cæterùm Franciſc. Connanus loco præallegato tũc aduerſione rem emi putat, cùm vt vt eſt emitur, ſtatimque perficitur emptio, cùm emptor nec deliberandi tempus, nec probandi poſtulauerit: neque ipſi venditor vitia rei præſtare cogitur: quia bonitatem eius, aut vitioſitatem ſuò periculò ſuſcepit emptor, & ad ſe aduertit, id eſt, vt ipſe interpretatur, aduerſum ſe attraxit, & bonitatẽ eius in ſe recepit. Igitur ſi res empta pereat, emptoris incommodo eſt, quoniam abſoluta fuit emptio. Veruntamen ſi dolus vẽditoris acceſſerit, & vel mortis cauſam dederit, vel detrimenti, æquum eſt ipſum præſtare. Sic eiuſdem ſententia, nauis conducta dicitur, ſi conducentis periculo conducta ſit. Igitur ſi nihil omninò portatum ſit, vel quia noluit conductor, vel quia aut tempeſtate, aut naufragio, aut vetuſtate non potuit, locatori nihilominùs ob ſuſceptum omne periculum, niſi ſi quid ſpecialiter exemptum ſit, integram mercedem exoluere cogitur. *Cuius ſententiam ſequitur Petrus Peckius de exercit. act. l. 1. §. per auerſionem & l. vlt. §. vlt. ff. ad l. Rhod. de iactu.* Briſſonio, auerſione vænire, dicitur.

AVERSIONE vænire dicitur, quod confusè & vniuerſaliter, vno pretio, ſeu in ſemel dicto, nõ in ſingulas res conſtituto vænit, *vt Gaius loquitur in l. 35. §. in his. & §. ſeq. ff. de cõtrah. empt.* vulgò id. *en gros & en blos.* Sic *in l. 4. §. 1. ff. de peric. & com. rei vend.* auerſione vinum vænisſe accipit, cùm omne quantumcumque fuit, vno pretio vænijt, non in ſingulas amphoras vel metretas, certo pretio conſtituto. Sic & *in l. 62. in fin. ff. de contrah. empt.* Auerſione locatum opus, id eſt, vno pretio non in ſingulas operas, *vt Iauolen. loquitur l. 51. §. vltim. ff. loca.* Vnde *in l. 36. ff. eod. tit.* Auerſione locatum opus ei opponitur, quod ita conductum eſt, vt in pedes menſuraſq; præſtetur. Auerſione locata inſula, *l. 35. ff. loca.* id eſt, vno pretio tota, *vt in l. 58. eod. tit.* Hęc etiam aduerſa facit Paulus *in l. vltim. §. vltim. ff. de lege Rhod.* Auerſione nauem conductã, & pro numero impoſitarum amphorarum mercedẽ conſtitutam. Eodem modo accipit & *in l. 1. §. exercitorem. ff. de inſtitor.* Briſſ. Eandem ſententiam amplectitur Hotomann. auerſione rem vænire tradens, quum res multæ ſimul atque aceruatim vno pretio venduntur. multas autem intelligit ſiue illæ plurium ſint generum, ſiue vnius: ſed numero, aut pondere, aut mẽſura diuidantur. Aſconius hac in re vocem, SEMEL, vſurpat, [Sectores, inquit, ſpem lucri ſui ſecuti, bona condemnatorum ſemel auctionabantur: ac poſteà ſingulas quaſque res populo venditabant.] Putatque Hotoman. non ab auertendo deductum vocabulum, ſed ab auerrendo: quaſi quum omnia ſimul vno tempore tanquàm per euerriculum auerruntur. vnde vniuerſa dicuntur propriè, quæ vnum in locum ſunt conuerſa. Exemplum eiuſmodi emptionis perſpicuum eſt in auctionibus, de quibus dixit: quum res non ſingulatim & ordine diuenduntur: ſed vniuerſæ vno precio ſimul atque aceruatim auferuntur. Vlpianus *l. 4. §. 1. ff. de peric. & comm.* [Si auerſione vinum vænit, cuſtodia tãtùm præſtanda eſt.] Et *§. ſequent.* [Vino autẽ per auerſionem vẽdito. finis cuſtodiæ eſt auehendi tẽpus:] id eſt, non ad menſuram: vt ipſe idem locutus eſt *in l. 1. §. 1. eodem tit.* Modeſtin. *l. 62. §. 2. de contrah. empt.* [Res in auerſione empta ſi non dolo venditoris factum ſit, ad periculum emptoris pertinebit.] Vlp. *l. 1. §. 7. de exercit. act.* [Exercitorem eum dicimus, ad quem obuẽtiones & reditus omnes perueniũt, ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino nauem per auerſionem conduxit.] id eſt, non in certam partem, vt certum onerum numerum imponeret, ſed vniuersè. quod apertiſsimè Paulus docet in *l. vlt. in fin. ff. ad leg. Rhod.* [Si conduxiſti nauem amphorarum duo millium, & ibi amphoras portaſti, pro duobus millibus amphorarum precium debes. Paulus, Imò ſi auerſione nauis conducta eſt, pro duobus millibus debetur merces: ſi pro numero impoſitarum amphorarũ merces conſtituta eſt, contrà ſe habet. nam pro tot amphoris precium debes, quot portaſti.] Perſpicuè Paulus eum qui per auerſionem conducit, ei qui ad certum onerum numerum conducit, oppoſuit. Florẽtinus *in l. 36. ff. locat.* [Opus quod auerſione locatum eſt, donec approbetur, conductoris periculo eſt (ſic putat legendum, non PERICVLVM.) quòd verò ita conductum ſit, vt in pedes menſuraſque præſtetur, eatenùs conductoris periculo eſt, quatenùs admẽſum non ſit.] Hæc quum ita ſint, haud ſcit, an ADVERSIONE potiùs, quàm AVERSIONE legendum ſit, quomodo in Florentinis libris vbique legitur, & AFVISSE pro Adfuiſſe, aut Abfuiſſe. nam & Fabius *libro duodecimo* veterum pleroſque, Auerſa, pro, Abuerſa, dixiſſe teſtatur: & quamuis quæ ad nos aduerrimus, ab alio auerramus, vt non magni intereſſe videatur: emptor tamen & cõductor aduerſione rem accipere dicentur, nõ auerſione. vt non incommodè dici poſſe videatur, quum de venditore aut locatore loquimur, Auerſione, quum de emptore & conductore, Aduerſione ſcribendum, & pronunciandum eſſe. Nec admodum ab his diſſentire videtur Iacobus Cuiacius *in notis ad Inſt. lib. 3. de empt. & vendit.* ea tamen ſententiæ ſuæ ratione reddita, quæ Goueani opinioni congruit: exiſtimans auerſione vænire, quod vno precio vænit, quòd ſcilicet quaſi auerſi quodammodò, negotium ita contrahamus, re omni, (pondus, numerum, menſuram intellige) neq; perſpecta neq; explorata benè. Idẽ *lib. Obſer. 3. cap. 2.* Auerſioni numerum opponit: & rurſus *lib. obſer. 1. cap. 15.* ex libro 53. βασιλικῶν, per auerſionẽ Græcos interpretari tradit ἀθρόως, id eſt, in vniuerſo & *in l. 4. §. ſi auerſione. ff. de peric. & comm. rei vendit.* κύβῳ id eſt, alea: ratione nominis reddita, quæ prius aſsignata eſt.

AVERSIONE vendere, Pomponius Confusè vendere dixit *in l. 36. ff. de ædil. edict.* Hot.

AVERSIONIS actio: de qua vide ſuprà, actio oneris auerſi.

AVERSVM & aduerſum differunt: Nã Aduerſum nuncupatur quod ad nos verſum eſt, auerſum quod nobis eſt retro. Vnde aduerſa vulnera quæ à frõte: auerſa quæ à tergo. Ex quo factũ eſt vt aduerſus nos & aduerſus, idẽ ſit, quòd penes & apud nos. Terẽt. [Id mihi gratũ fuiſſe, aduerſum te habeo gratiã.] Et Cic. [Eſt enim pietas iuſtitia aduerſus Deos,] id eſt, erga deos. Cõtrà quod alienũ eſt, & quaſi abeſt à nobis, auerſum appellatur: & auertere, à ſe abijcere, abalienare, aduertere, recipere & retinere. Cice. *in Verrem,* [Cùm Piratarum nauem cepit omnem prædam ad ſe aduertit.] id eſt, (inquit Aſcon.) apud ſe retiñit, &c. *Connanus lib. 7. cap. 10. num. 6.*

AVERTA *in l. quoniam. de curſ. publ. lib. 12. C.* quid ſit, ex Græco interprete Budæ. *in l. ens. ff. de falſis* docet. [Greek text, partly illegible] Auerta ex eo, quod auerſa ſit: ὑπομάσχαλον, id eſt (vt ait Budæus) lora latiora, quæ per terga equi iugalis excurrunt, ſub alis eius ſuccincta. Spieg. *ex Bud.*

AVERTERE, amouere & intercipere ſignificat. Sic Auertere onus. Vnde oneris auerſi actio *in l. 31. ff. locat.* Sic auertere mercem, *l. 7. §. pen. ff. de tribut. act.* merces, *l. 3. §. ſed et ſi quis. ff. ſtellion.* peculium, *l. 21. ff. de peculio* &c. Briſſonius.

AVES allectatrices, quæ alias ſui generis alliciunt & ſimulando ducunt incautas in retia. *de his Ariſtoteles libro 9. de hiſtoria animalium.* Schard.

AVFERRE, *toto tit. ff. & C. de ijs, quæ vt indign. & in l. auferetur. ff. de iur. fisci.* Eſt vindicare, idque per l. portiones. 21. ff. de ijs, quæ vt indig. auf. Auferendi cauſas pete ex dictis tractatibus.

ctatibus. latiſsimam enim tractationem exigunt. Prat. & auferre ſummouere, ac id ſine vi fieri poſſe Vlpianus ſcribit *l. quo naufragium. §. non ſolùm autem. ff. de incend. ruin. naufrag.*

AVFERRE, & pro è manibus rapere, & pro furari accipitur. *Vide l. 3. & ibi not. ff. de incend. rui. nauf. §. non ſolùm autem.* Spieg.

AVFERRE dies, eſt dierum dilationem impetrare.

AVGERE ſpectat ad quantitatem, ampliare ad precium. *C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. iubemus nulli. de iure fiſc. l. non intelligitur. §. diui.* Augere hæreditatem, gregem, & pecorum partus. *in fin. l. ſed etſi. ff. de petit. hæred.* Sp.

AVGMENTVM pro acceſsione Anfall opponitur diminutioni Abgang iuxta vulgatum illud: Hæreditas & augmentum recipit & diminutionem. Primum ex fructibus deinde ex pretijs rerum hæreditariarum exactis, vel quæ exigi potuerunt, *l. item veniunt. §. item non ſolùm. & §. fructus. l. ſi quo tempore. ff. de petit. hæred.* Spieg.

AVGMEN Lucretius *lib.* 3. pro mole & magnitudine dixit, hoc verſu:

-Et tamen ex his
Omnibus eſt vnum perfectum corporis augmen.

Turneb. lib. 20. Aduerſ. cap. 23.

Porrò verò AVGMENTVM, eſt alicuius præexiſtentis ſuperueniens acceſsio, vt fit pars eius, *ſecundùm Alber. Brun. in tract. de augmento & diminut.*

AVGVRES ab auium garritu dicti ſunt. Porrò trifariam augurari auibus ac futura prædicere ſolebant. Primùm volatu, deinde cantu, tertiò guſtatu obſeruato. Nam cùm pulli gallinacei ex cauea deprompti, porrectam eſcam non guſtarent, pernicies portendebatur. A ſacerdotibus autem augures conſtituebantur, viri illuſtres, vt fuerunt Marcellus, Cic. & alij ſimiles. Dicti autem ſunt Augures ab auibus, & gerendo *Feſto lib. 1.*

AVGVRARI pro diuinare vſurpamus. Cicer. *de diuinat. lib. 1.* [Calchas (ait) ex paſſerum numero, belli Troiani annos auguratus eſt.] item, inaugurari, pro cooptari atq; conſecrari in aliquem ordinem, à quo rurſus contrario modo ſecludi, rectè nuncupamus exaugurari. *Adi Gellium lib. 5. cap. 3.* Prat.

AVGVRES, maleficorum appellatione contineri ſanxit Conſtantius, eos conſuli prohibens, *l. nemo. 5. C. de maleſ. & math.* idque ſublata Romuli lege, iubētis. Ne quid inauguratò fieret. Prat.

AVGVSTVS, Feſto *lib. 1.* locus ſanctus, ab auiū geſtu, id eſt, quia ab auibus ſignificatus eſt, ſic dictus: ſiue ab auium guſtatu: quia aues paſtæ id ratum fecēre.

AVGVSTI cognomentum vnde deſcenderit, quave de cauſſa Cæſari inditum fuerit, ex Dione *lib. 43.* diſces: cuius verba ex G. Xylandri verſione hæc ſunt. [Sed poſteà quàm ea, quæ pollicitus fuit, re ipſa perfecit, ibi demùm Auguſtus à Senatu, populoque appellatus eſt. Etenim cùm ſtatuiſſent peculiari quodam cognomento inſignire, ac alij alia referrent, ac probarent: Cæſar quamuis Romuli nomen vehementer adpetebat, tamen cùm ſentiret, hinc ſe ſuſpectum adfectati regni fieri, eo omiſſo, Auguſtus quaſi hominis natura amplior ipſe cognominatus eſt. Auguſta enim ea, quæ honore digniſsima, ac ſanctiſsima ſunt, dicūtur: ideoque σεβαστὸν Græci Auguſtum interpretati ſunt, quaſi venerandum dicas. Prat Idem teſtatur Tranquil. *in Auguſto.* [poſteà C. Cæſaris, inquit, & deinde Auguſti nomen aſſumpſit: alterum teſtamento maioris auunculi, alterum Munacij Planc. ſententia, cùm quibuſdam cenſentib. Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum cōditorem vrbis, præualuiſſet, vt Auguſtus potiùs vocaretur, non tantùm nouo, ſed etiam ampliore cognomine, quòd loca quæq; religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, Auguſta dicantur.] Vnde & Cice. *de natura deorū,* ſimulachra deorum maieſtatis plena, & ſimilitudinē diuinitatis habentia, Auguſta vocat [Cùm deorū, inquit, auguſta & ſancta ſimulachra veneremur.] Sunt & qui ab Augurijs Auguſti nomen Octauio priùs impoſitum dicant, cùm Auguſtum, quod augurio conſecratum eſt, dicatur. Vnde tēpla Auguſta, hoc eſt, augurio condita, dixit Ouid. *in 1. Faſt.*

Sancta vocant Auguſta patres: Auguſta vocantur
Templa ſacerdotum, ritè dicata manu.

Et Auguſta mœnia, dixit Virg. *7. Aen.* pro augurio cōſecratis

Centum mittere Auguſta ad mœnia regis
Ire iubet.

Et quoniam non niſi in Auguſto loco ſenatus haberi poterat, templū Veſtæ non fuit augurio conſecratū, ne illuc conueniret Senatus, vbi erant virgines. Priori tamē alluſioni adſtipulari videtur Egeſippus *V. belli Iudaici* Auguſti apud Romanos nomē Imperij eſſe ſcribens, quòd augeat ſuos, non quòd alienos opprimat. *Corraſius Miſcellan. lib. 3. cap. 12.* Et qui primus apud nos interpretatus eſt Auguſtum, ein Mehrer/ quod vulgò receptum eſt, putauit deductam vocem ab augendo. Spieg. Et eidem interpretationi ſubſcribere videtur Ouid. *lib. 1. Faſtor.* cùm inquit:

Augeat imperium noſtri ducis augeat annos.

AVGVSTALES erant, qui primos ordines in bello ducebant, quòd ab Auguſto ad id munus eſſent adiuncti, *l. quinque ſummates. de Decurion.* Veriùs tamen hac lege dignitas eſt, quæ inter magiſtratus municipales erat. *Alciatus C. de Dec. l. præallegata, lib. 10.* Strabo autor eſt, deuicta Cleopatra, in certam adminiſtrationem Aegyptum redactam, & ad eam mitti ſolitos moderatione & prudentia inſignes viros ſub præfecti titulo. Is eſt præfectus Auguſtalis, qui vicem regis obtinet, *teſte Alciato. Vide tit. de offi. præfecti. Auguſtal. ff. & C. & vtrobique VVeſenb. & Cuiac. in paratit. & l. 11. C. de aduocat. diu. iudicior.* Idem verò dicitur etiam præfectus Aegypti, *l. 35. ff. ex quib. cau. ma. l. 1. C. de poſtul.*

AVGVSTALES item ſunt omnes Cæſarei miniſtri ad palatium principis, Auguſtale namq; eſt ipſum principis prætorium: & Auguſtales prætoriani, cuſtodes Palatini ſunt, qui & Comitatenſes dicti: & Cæſariani, & Curiales id eſt, aulici, quos Curtiſanos vulgus appellat. *Ex Pyrr.* Sp.

AVGVSTALIS flamen cui ſacerdotes auguſtales ſubiecti erant. Sacerdotium enim Auguſtalium ſodalium inſtitutum refert Tacitus, & notat doctiſſ. Turneb. *lib. 3. aduerſarior. cap. 3.* Latius id tamen explicat, & meliùs Vertranius *de iure liberorum c. 37.* vbi Sacerdotes Auguſtales vocatos tradit, qui ad vrbis ſimilitudinem in ciuitatibus erant, imperatorib. indigitatis decreti per decuriones, ſicut Fauſtus inter primos Auguſtales decurionū decreto cooptatus Mediolani. Hos in prouincijs principes ſacerdotum ſacri interpretes dixerunt, & protoflamines Gratianus *diſtinct. 21.* appellatos refert.

AVGVSTI dicuntur, qui nunc regnant, & à Senatu Imperatoris nomine honeſtati ſunt: at Cæſares, qui ab ipſo Auguſto electi ſunt ad regendam prouinciam aliquam, cum Cæſaris honore tātùm, donec Auguſtus vixerit, poſt eius mortem ſucceſſuri in Imperio. *Alciat. l. 2. C. de excuſ. artif. lib. 10. Quare, Imperatores appellantur Auguſti. Vide etiam l. & ſi excepto. C. de maleſic. & mathem.* Alijs propriè eſt Auguſtus, cui ſumma in rebus gerendis authoritas obtigit. Cæſar verò qui iam quidem adminiſtrat, ſed ad Auguſti nutum *teſte Alex. Neapolitano,* nemo ambigit, quin à D. Iulio & Octauio, reliqui Imperatores, Cæſares Auguſti dicti cognominatique ſint: partim quòd deſiderio illorum poſt funera tenerentur, partim quòd ipſi quoque ad præclara facinora obeunda inuitarentur. Sed & mulieres Auguſtas dictas, præter hiſtoriam Vlpianus indicat, quum *in l. princeps. ff. de legib.* ait, [Auguſta licet legibus ſoluta non eſt.] Spieg.

AVGVSTI duo quando primùm regnarint, docet I. Capitolinus *in M. Antonino philoſopho.* Marcum, ſcilicet philoſophum, & Verrum Commodum fratrem. Tres etiam poſteà ſimul regnaſſe ſcribit Ammianus Marcellinus. In hoc tamen, inquit, negotio Valentinianus morem antiquitùs inſtitutum ſupergreſſus, non Cæſares, ſed Auguſtos, germanum nuncupauit, & filium beneuolè ſatis. Prat.

AVGVSTA, Auguſti vxor, *l. princeps. 31. ff. de legibus, l. ſi Auguſta ff. de legat. 2. l. fiſcus. in fin ff. de iur. fiſ. l. cùm heredes. C. qui teſt. facer. poſſ. & alibi ſæpiſsimè.* Auguſta etiam Auguſti ſoror, *l. fi. C. Theod. de luſtr. collat.*

AVGVSTA domus, domus eſt principis priuata ad eius rem priuatam pertinens, *vt conijcere eſt ex inſcript. & tit. de priuileg. dom. Aug. lib. 11. C.* eadem diuina dicitur *in l. abſit. C. eo.* Prat.

AVGVSTAM fortunam, Auguſtum ipſum interpretari poſſumus, *l. vlt. in prin. C. de ind.* Prat.

AVGVSTALIS etiam ſextumuir, iudex municipalis erat à Decurionibus factus, vt ex l. quinq; 57. & l. ſi quos. 59. de Decu. lib. 10. C. iunctis epitaphijs, quæ Mediolani extát, FAVSTVS VI. VIR AVGVSTALIS, QVI INTER PRIMOS AVGVSTALES A DECVRIONIB. AVGVSTALIS FACTVS EST. Prat.

AVIA mater eſt parentum. Sicut auus pater parentum. Deduciturque à græco vocabulo, quod apud eos πάππος (quibuſdam literis immutatis) vel quod (vt alij volunt, ab alia græca voce) αὖος magnum ſignificat, quaſi Auus ſit magnus pater. (groſzvatter/) Sunt etiam qui putant auum dictum eſſe, quia ad duos attineat, quaſi ad duum, vel quia ad patrem ſit additus. Et pater aui noſtri proauus dicitur, & proaui abauus, abaui attauus, attaui tritauus. Et hi omnes ſunt in linea aſcendenti. In lineá verò deſcendentium numerantur Filius, nepos, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos. Cęteri verò veluti patruus, auũculus, frater, ſoror, &c. in linea collateralium. Anch.

AVIA mea, ſocrus magna vxoris meę eſt. *Modeſt. l. non facilè. §. gradus. de gradi. & adfin. ff.*

AVIARIA, apud Paulum *l. auibus. ff. de lega. 3.* caueæ quibus aues concludimus. Prat.

AVIARIA autem primus inſtituit M. Lælius Strabo Brundusij eques, carceresque fecit auibus, quibus natura cœlum aſsignauerat, vt autem ea ſalubria ſint, ſuffiri debent odoribus, ex Virgilij præcepto, qui fieri admonet his verbis:

Hic tum galbaneos ſuadebo incendere odores.

Schard. ex *Forcatuli auiario cap. 13.*

AVIBVS legatis, anſeres, phaſiani, gallinæ, & auiaria debebantur. An autem phaſianarij, & paſtores anſerum, voluntatis quæſtio eſt. *Hæ. Iul. Pauli. lib. 3. Sentent. tit. de legat. vnde excerpta eſt, d. l. auibus, à Tribuniano immutata.* Prat. Vide autem Forcatulum *in ſuo auiario iuris ciuilis cap. 1.* vbi vult aues eſſe volucres pennis præditas, nec apes auium nomine cenſeri. Eſt autem auium ſumma diuiſio hæc: quòd quædam ſunt feræ penitùs, vt aquila, grus, turdus, graculus: quædam feræ, ſed manſuefactæ, vt paui, columbæ: tertiò quædam natura domeſticæ, vt anſeres, gallinæ. Hæc diuiſio notatur ab Accurſio velut integra *in §. Ceruos. Inſtit. de rer. diuiſ. l. 5. §. fin. ff. de acquir. rer. dom. Forcat. in d. auiario cap. 3.*

AVIDI à non vidẽdo nominati ſunt, propter nimiam cupiditatem: vt Verrius Flaccus exiſtimauit, quod, à, littera priuandi vim obtineat, ſicuti amentes dicimus, qui mentem non habent. *Crinitus de honeſta diſcip. lina lib. 2. cap. 16.*

AVLAEVM Vlp. *l. ſed & ſi quid. de vſufructu,* [velut aulæi, inquit, vel alterius apparatus.] Sed & apud Ciceronem *pro Cælio,* in ſingulari legitur. Nam vſitatiùs in plurali & neutro genere Aulæa legitur: tapeta ſunt quibus parietes & aulæ ornatus cauſa teguntur. Spieg.

AVLAEVM ſcenicũ Maro appellat ludos ſcenicos & theatrales, quòd in ludis ſcenicis aulæum tendi ſolebat. Cice. *pro Cælio,* [deinde ſcabella concrepant, aulæum tollitur.] *Turneb. lib. 5. aduerſ. cap. 4.*

AVLICVS, qui aulæ ſectator eſt aſsiduus.

AVOCARE, pro auertere, retrahere, apud Calliſtrat. *l. 3. §. fin. de teſtib.* [Teſtes, inquit, non temerè euocandi ſunt per longum iter, & multò minùs milites auocandi ſunt à ſignis vel muneribus perhibendi teſtimonij cauſa.] Spi.

AVREA pecunia *in l. tres fratres. ff. de pact.*

AVREA barba: apud Perſium doctiſſ. Turneb. *lib. 1. aduerſ. cap. 20.* putat ſignificari ſummorum deorum, vt Iouis ac Neptuni inſignia & ornamenta. Meminit eius & Sueto. *in Caligula.* Horatio autem mediocritas aurea eſt quod ea hominibus chariſsima, optatiſsima, & precioſiſsima eſſe debeat, & tanti æſtimanda quanti aurum. *idem Turneb. lib. 9. aduerſ. cap. 27.*

AVREAE veſtis, Iuriſconſ. *in vulgatiſſima l. veſtis. de aur. & arg. leg.* nullam facit mentionem: nec eſt quòd mireris. Nã ad ea potius debet adaptari ius, quæ frequenter, quàm quæ perraro eueniunt. Neq; enim tam frequens erat vſus panni aurei temporibus illis, quàm eſt hodiè, quo hippotoxotæ noſtrates, nec niſi profeſtis vtuntur, ait Baifius. Spieg.

AVRES propitiæ opponuntur hebetibus quas habere dicuntur, qui non curant quæ audienda ſunt, audire. Vlpianus *in l. ſi extraneus. de iur. dot.* [Nequaquàm enim iudex propitijs auribus audiet mulierem dicẽtem, cur patrem, &c.] Sp.

AVRES acutæ Calphurnio dicũtur pro acribus & iudicij intelligentis: ſicuti contra obeſæ, iudicij nullius, aut obtuſi & hebetis. *Turneb. lib. adu. 21. ca. 3.*

AVRES perforatæ, exprobatio fuere barbariæ: Sic Xenophon. *ἀναβάσεως.* narrat quidam ſe vidiſſe aures Apollonidis, quæ ambæ eſſent, quales Lydorum perforatæ & Cicero dixit *in epiſtola ad Q. fratrem* in auribus omnium gẽtium ac nationũ poſitam virtutem. *Ioach. Camer.* Erat & auris perforata ſignũ perpetuæ ſeruitutis, vt apparet ex *21. cap.* Exod. in Moſe. vbi ſic legitur. [Quòd ſi ſeruo dominus vxorem dederat, finito ſexennio manumittebatur quidé, ſed vxor eius, & ex ea nati liberi erant domini: Quòd ſi amore captus vxoris, & liberorum ſuorum, nolebat à domino diſcedere, offerebat eum dominus dijs, id eſt, iudicibus: eique ad poſtem applicato, ſubula aurem perforabat, vt ei perpetuò ſeruiret, &c.] *Connan. lib. 2. cap. 1. nu. 7. &c.*

AVREOS quadringentos Pamphilæ dari volo, ita vt infrà ſcriptũ eſt à Publio actore, aureos tot & in caſtris quos habeo tot, & in numerato quos habeo tot.] Exponit Vlpian. *in princip. l. quidam teſtament. ff. de leg. 1.* Spieg.

AVRELIVS Antoninus Imperator, qui ad appellationem ex Germania iudicauit, vt memoriæ tradidit Paulus *in l. non putabam. de cond. & demonſtrat.* is eſt, qui virtute & eruditione inſignis, Philoſophi cognomentum tulit. bella geſsit in Germania contra Marcomannos: quorum loca hodiè tenent Morani & Sileſij. Spieg.

AVREVS antiquus centenos nummos ſeu ſeſtertios valuit. Tacit. *lib. 17. de Othone* [vt per ſpeciem conuiuij quoties Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuideret.] At Suetonius *de eodem.* [Quoties cœna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim diuidebat.] quod Plutarchus χρυσῆν ἑκάστῳ διανέμων. Ita ſeſtertijs decem aureis æſtimabatur, hoc eſt mille ſeſtertijs nummis. At Iuſtinianus mille ſeſtertijs vnicum aureum tribuit, & cum ſui temporis, qui tertia parte ponderis ab antiquo receſſerat. Valuit enim aureus veterum duos noſtros coronatos, & vnum dimidiatum, id eſt, quinque libras æris noſtri, ſimilis ferè Anglico nobili. At qui Iuſtiniani tẽporibus fuit aureus, ſubſeſcuplus fuit ad antiquum, & tertia parte minor, qui in Codice Iuſtiniani ſolidus vocatur, par ferè Angeloto Anglorum. Itaque in lege Papia centenarius appellatur, qui mille aureis antiquis cenſebatur, id eſt, aureis Iuſtiniani mille, trecẽtis, triginta tribus, & aurei antiqui triente, noſtratibus autem coronatis bis mille & quingentis. *Connan. lib. 2. cap. 9. num. 2.*

AVREVS centum continet ſeſtertios, vt ex his Dionis verbis intelligitur *ex libro* 55. quæ ſic conuertimus: [Quum Auguſti domus in palatio conflagraſſet, multiq́. multa illi conferrent, nihil accepit, niſi tantùm à populis aureũ, à priuatis verò drachmam. Aureum enim ego quoque nũmum qui drachmas vigintiquinq; valet, more noſtro appello Et Græcorum quidam, quorum libros, quòd Attico dicendi genere ſcripti ſunt, legimus, ſic ipſum vocarũt.] Hæc Dio. Quum igitur drachma denario Romano apertiſsimè à Plutarcho *in Camilli vita* æſtimetur, apparet Dionem aureum pro centum ſeſtertijs vſurpaſſe: quum ſcilicet in vigintiquinque denarijs tot ſint ſeſtertij. quod ex Taciti & Tranquilli duobus collatis inter ſe locis facile intellectu eſt. Nam quod hic Othonem ſcribit excubanti cohorti diuidere ſolitum, quoties cœna principem acciperet, viritim vnum aureũ: Tacitus idem commemorans centenos ſeſtertios nominat. *Adrianum Turnebus lib. 5. aduerſar. cap. 1.* Quæ quum ita ſint, crederem equidem locum illum apud Imp. *§. 3. De ſucceſſ. lib.* qui & me & alios complures exercuit, leui cõmutatione ſic ſanari poſſe, vt hæ duæ voces CENTVM & MILLE locum inter ſe commutarent, id eſt, altera in alterius locum ſuccederet. Nam ſi hoc modo legatur vt mox ſubijciam, omnia quadrabunt: [Si quidem libertus & liberta minores centenarijs ſint, id eſt, minus mille aureis habeant ſubſtantiã (ſic enim legis Papię ſummam interpretati ſumus, vt pro cẽtum ſeſtertijs vnus aureus computetur) nullum locum habeat patronus, & cæt.

Quum

Quum enim cẽtum ſeſtertij aureũ efficiant: centum quoque ſeſtertiorum millia, mille aureos conficiant neceſſe eſt. Atque huic errato ſimile aliud eſt *in l. 1. Si ager vectig. in vocibus Tandiù, & Quandiù*: quod tamen Haloander emendauit. Hoc præterea probatur ex eo quod ſcribit Vlpianus *in l. 1. §. 5. ff. de var. & extraordi.* licitũ aduocatorum honorarium pro ſingulis cauſis vſq; ad cẽtum aureos fuiſſe. Nam Corne. Tacitus *lib. 11.* ſcribens de Claudio Cæſare, qui pecunijs pro aduocationibus capiendis modum impoſuit, ait, eum ſtatuiſſe modum vſque ad dena ſeſtertium, quæ egreſsi repetundarum tenerẽtur. Sic enim lego in ſecundo caſu, vt ſubaudiatur, millia: ſicut in omnibus antiquis auctoribus. Quapropter quum audimus libertum, qui patronũ ſine venia in ius vocarit, quinquaginta aureis multari, *l. 15. & l. 24. & l. 25. ff. de in ius voc.* perinde accipiendum eſt ac ſi dictum eſſet, H.S. quinq; millibus. vt quum is qui edictum corruperit quingentis aureis multari dicitur, apud Vlp. *l. 7. ff. de iuriſdict.* continuò intelligimus H.S. quinquaginta millia: quæ ſanè ſumma permagna eſt: continet enim ſcutatos Gallicanæ pecuniæ mille ducentos quinquaginta. vt mihi Haloandri lectio probabilior eſſe videatur, qui non QVINGENTORVM, ſed QVINQVAGINTA poſuit. præſertim quum huius quoque varietatis nos optimus Accurſius admoneat. Quinquaginta enim ſcutatos Gallicos centenos vicenos quinos efficiunt. Huc accedit, quod idem Vlpianus *eadem in lege* ſcribit, eos qui inopia laborant, corporalem pœnam ſubire: Hermogenianus autem *in l. 10. ff. de accuſat.* eos eſſe pauperes cõſtituit, qui minùs quinquaginta in bonis habent. Verùm vt ad rẽ redeamus: quum ſcribit Caius *in l. 25. ff. de S.C. Silaniano*, præmium accuſatori ſeruorum conſtitutum eſſe in ſingulos ſeruos quinos aureos, & qui manumiſsi erunt denos: ſimiliter intelligendum eſt illi quidem, quingentos ſeſtertios, id eſt, ſcutatos duodecim & ſemiſſem: huic verò mille, id eſt, ſcutatos vicenos quinos. & apud Venuleium *in l. 7. §. 2. De repetund.* ſancitum eſſe, ne magiſtratus plus doni, muneris in anno accipiant, quàm quod ſit aureorum centum: ſic accipiendum eſt, ac ſi ſcriptum eſſet, H. S. decem millium: id eſt, ſcutatorum ducentorum quinquaginta. Hotomann.

AVRICHALCVM, inquit Sext. Pompeius, quidam putant compoſitum ex ære & auro, ſiue quòd colorem habeat aureum. Orichalcum ſanè dicitur quod in montuoſis locis inuenitur. Mons etenim Græcè ὄρος appellatur. Marcianus *l. 45. ff. de contrah. empt.* [Quemadmodum ſi vas aurichalcum pro auro vendidiſſet ignorans, tenetur vt aurum quod vendidit, præſtet] Seruius *Aeneid. 12.* [Apud maiores Orichalcum precioſius metallis omnibus fuit.] Namque ſicut Lucretius ait, Cùm primùm homines ſyluas incendiſſent, nullarum adhuc rerum periti, terra caſu fertilis omnium, ex incẽdij calore deſudauit metalla: inter quæ Orichalcum precioſius viſum eſt, quod & ſplẽdorem auri & æris duritiem poſsideret. Nam primùm de auro ſecuris facta, diſplicuit cauſa mollitiei, ſimili ratione & argenti contemptus eſt vſus: mox Orichalcũ placuit, donec veniretur ad ferrum: Vnde etiam ſecula ita dicũtur fuiſſe diuiſa. Orichalcum autem fuiſſe precioſum, etiam Plautus docet, qui ait *in Milite glorioſo*, [Ego iſtos mores Orichalco contra comparem.] Hotoman.

Αὔριον craſtinum & poſterum diem ſignificat. hinc Theſaurus quaſi θεὶς εἰς αὔριον, id eſt, poſitus in craſtinum aut futurum: Et θησαυριστικὰ τῆς τροφῆς animalia, quæ naturæ inſtinctu prouident ſibi alimenta in futurum, vt vulpes & formicæ. &c *Connan. lib. 3. cap. 4. num. 3.*

Αὐτόμ... ἢ αὐτοφυόμενον, id eſt, ſuæ ſpontis, vt dicit Celſus &c. *Connan. lib. 10. cap. 2. num. 4.*

AVREVS funis apud Lucretium nominatus, aurea cathena Homerica eſſe videtur. Plato autem *in Theæto* aureũ apud Homerum funem interpretatur, ſolem eſſe. *Turneb. lib. aduerſ. 7. cap. 25.*

AVRVM Toloſanum, prouerbium *Gellio lib. 3. cap. 9.* de hominibus calamitoſis. Hinc dictum, quod cùm Q. Cepio Cos. oppidum Toloſanum diripuiſſet, multumq; auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſera, excerabiliq; exitu perijt. Prat.

AVRVM coronarium, definitore Gellio *lib. 5. cap. 6.* coronæ aureę, quæ imperatoribus ob honorẽ triumphi mittuntur. Bap. verò Egnatius *in adnot. ad Capitol.* eſſe, quòd ciuitates, & oppida nouis Imperatorib. offerebãt ſub coronarum ſpecie. Equidẽ ab Imperatorũ definitione diſcedere non auſim. Aiunt igitur aurũ coronariũ eſſe id quod offertur à curiarũ ordinibus, vel amore proprio, vel indulgentiarũ lætitia, vel rebus proſperè geſtis, *l. quæ diuerſarum. Cod. Theod. de aur. coron.* Hoc autem non, niſi ab admonitis & ex conſuetudine præſtabatur, *d. l. quæ diuerſarum. & l. ſeq. C. Th. eo.* Hanc ſolam Iuſtinianus in Codicem ſui nominis tranſcribi iuſsit, quæ extat *lib. 10. C. eo. tit.* Aurum Coronarium voluntatis, munus voluntarium diuus Iulianus reſcripſit. Huius etiam meminit l. pen. C. de Iudæis, & ibi vide Græcos interpretes. Prat. *Vide & Vetranium de iure liberorum cap. 10. Forcatulum in Cupidine Iuriſperito cap. 20. num. 1.*

AVRVM comicum, Plauto, lupinos eſſe putat Anton. Muretus, quibus maceratis paſcuntur boues: *eumque ſequitur doctiſſ. Turn. lib. 1. aduerſar. cap. 19.*

AVRVM glebale, quod pro poſſeſsionibus penditur. *huius fit mentio in l. 2. C. de prætor. & hon. præt. lib. 12. Vide infrà in verbo glebalis præſtatio.*

AVRVM luſtrale, quod quarto quòque anno pendebatur, vt ait Zonaras: idem onus negotiatorum, & mercatorum erat. ob idque aurum negotiatorium appellabatur à Lampridio *in Alexan.* Huius fit mentio. C. de luſtralis auri conlatione. vbi ſunt duæ tantùm leges Græcæ, à quibus χρυσάργυρον appellatur. fit etiam mentio in varijs legibus. *C. Th. de luſtra. conlat.* appellatur quoq; functio auraria *in l. ſinguli. C. Th. eo.* à negotiatoribus (vt iam dixi) pendebatur, *vt ait l. à negotiatoribus. C. Theo. eo. & l. ſeq.* Prat.

AVRVM oblaticium, quod non canonis, vel indictionis, ſed oblationis genere quodam à ſenatoribus pendebatur, *vt ex Symmachi, & Syneſij epiſtolis didici.*

AVRVM publicum, quod ærario publico infertur. Huius comminere Honorius, & Theodoſius Impp. *in l. vnic. de au. publ. profectu. lib. 10. C.* Prat.

AVRVM obrizum, id eſt, defæcatiſsimum, ac multoties excoctum. Quantò enim magis igni excoquitur, tantò magis niteſcit. huius fit mentio l. fina. C. de veter. numiſ. poteſt. lib. 11. l. vnic. C. de obl. vot. libr. 12. dicitur, inquit Budæus Græcis τὸ πολλάκις ἑψηθὲν, hoc eſt multipliciter excoctum: *Forcat. dial. 6. Necyomantiæ num. 5.* Obryzum verò & nunc non habetur, propter Principum (vt quidam Italorum eruditiſſ. ait) ignauiam, & innatam quandam auaritiam. Idem quæritur, Venetos etiam, quorum moneta probatiſsima erat, Scutos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœpiſſe: & omnes Italię principes ſecutos eſſe. Obrizi vſum in re medica rariſsimum fuiſſe monuit, feſtiuè innuens, melancholicos donatos pelui aurearum monetarum, melancholico humore potiùs priuari, quàm auri puluere deglutito: demirans item de quibuſdã medicis, qui, vt vires animales ægris augeãt, & cor (vt dicunt) confortent, & exhilarent, aureas monetas inter capones decoqui iubent, ex quibus nihil aliud abſumitur, quàm multarum manuũ ſudor, quæ ipſas tractarũt, inhærens, itaq; arbitratur potius, aurũ pernicioſam naturam habere, vt cætera metalla. Quia nihil aliud eſt aurũ, quàm argentum viuum, purum, condenſatum, puriſsimam ſulphuris puri partem actu recipiens. Quam ob rem aurum in honore habetur: quia gaudemus poſsidentes, adeò ſtolidi effecti, vt rubram terram exiſtimemus, & albã. Nam argentum & aurum nihil aliud ſunt, quàm terra rubra, & alba. Argentum enim eſt viuum argentũ, purum, condenſatum, ſulphur potentia mixtum habens, quod ex hoc deprehenditur, quia ſi tractetur, ſulphuris odorem ſpirat: non eſt autem actu, alioqui auri colorem habuiſſet. Optãdum eſt magis, quàm ſperandum, vt noſtrorum fert tẽporum conditio, vt monetæ in puram metallorum perfectionem reuertãtur: vt ſub diuerſis Imperatorib. factũ eſſe, Annales teſtãtur. Aurum à Gallis *Or*, ab Hiſpanis *Oro*, à nobis Gold nuncupatur: Argentum Galli *Argent*, Hiſpani *Plata*, nos Silber vocamus. Quia verò & frequẽs eſt in iure noſtro & auri & argenti mentio, præter ſingularem titulum, hæc non omninò inutiliter vt puto, noſtram farraginem retexendo, acceſſerunt. Spieg. Hinc

AVRVM illicitum eſt quod Alchymiſtæ faciunt ex ære,

ære,vel argentum illicitum dici poteſt, cùm fixum reddunt Mercurium vt eorum nugis habetur, hoc eſt, argentum viuum, *l.ſacrilegij pœnam.§.5.ff.ad l.Iul.pecul.ex dialogo 6.Necyomantiæ.Fortat.*

AVRARIVS ſuſceptor *in l. 1. C. de apochis publ.lib. 10.* qui aurum collatum ſuſcipit ſuſceptor, *vide infrà,Suſceptor.* Briſſ.

AVRARIVM Canonē *in l.priuatæ,C.de excuſ. mun.lib.10.* interpretatur Accurſius ſuſceptorem aurarium : cùm pro penſitatione & functione in aureo facta accipi oportere, contextus ipſe conſtitutionis docet Briſſ.

AVRARIA penſitatio,idem.*de qua in l. 2. de fund.patrim. lib.11.C.*& Briſſ.

AVRARIA præſtatio *in l. vnic.C. Th.qui à præbit. tiron. & equi.excom.*& Briſſ.

AVRARIA functio,*l.ſinguli & l.omnes.C.Theo.de luſtra.collat.*& Briſſ.

AVRARIA penſio,apud Caſsiod.*lib.11. Epipha.Varia. ad Fauſtum.*Briſſ.

AVRIFEX,qui ex auro quid facit, *l.ſcribit. ff. de aur. & arg.lega.& l.2.C.Th.de excuſ.artif.*Hinc

AVRIFICES ſpecierum,& ſolidorum *in l. ſcrinijs. C. de palat.ſac.larg.libro 12.in breui,*(ſi malis)*in notitia.*

AVSPICIA cognitionum *in l.final.C.de incertum.* non inter augurium,& euentum litis,vt quidam putat, ſed initia cognitionis cauſſæ,vel potiùs litis (quod & Accurſius *ibidem* probat, interpretanda ſunt.Prat.

A SPICIA pro auctoritate,iuſſu & mandato *in Forenſibus* accipit G.Budæus.Prat.

AVSPICIA maiora, maiores honores & magiſtratus ſignificant. Nullus enim magiſtratus inauſpicatò creabatur.

AVSPICIVM appellatum eſt,ab auium volantiū ſpectatione,quaſi auis ſpecium, ſicut Augurium à garritu auium,tam in bonam,quàm in malam partem.Prateius.

Auß bewneglichen vrſachen. Hanc clauſulam qua nunc ferè iudices vti ſolent,quòd ſub eius prætextu nihil non excuſari poſſet. Dn. Oldendorp. ſumma ratione admonet expungendam,in epiſtola ſalutari, quam tum cordatè,tum grauiter ſcripſit ad Haſsiæ Cancellarium, dominum Ioannem Ficinum Profectò digna eſt,vt ſubinde legatur ab omnium principum Germaniæ Cancellarijs, quòd eos non modò ſui admoneat officij,verùm etiam tam luculentis à ſe actionum inſtructis claſsibus (quæ hactenùs abſq; certa ratione tractatæ ſunt) labore inueſtigandi iuris & æquitatis non mediocriter ſubleuauit,in maxima rerum occupatione detineri ſolitos.Spieg.

AVTHENTICON,Græca vox eſt,pro authorato. Hinc lex authentica, & decretum authenticum, quod multorum authoritate comprobatum eſt. Cur verò authentici nomine conſtitutionum Iuſtiniani volumen citetur,cùm tamen nuſquàm appareat,hunc titulum ab ipſo legiſlatore præfixum eſſe,declarat eleganter Alciatus *cap.46.lib. 2. Parerg.*Haloander acerrimi iudicij vir authēticos,hoc eſt, vt ait,breues illas ſententias ex Nouellis Iuſtiniani conſtitutionibus excerptas,in recognoſcendo codice, loco mouit,ſumma ratione, vt eſt legere apud eum. Alciatus obſeruauit authentici vocabulum, pro re certæ fidei poni non ſolùm apud Iulianum, Paulumq; Iuriſc ſed etiam apud Ciceronem *Epiſt.ad Atticum libr.9.& 10.* Tametſi Gaza *libello de Menſibus,* hanc vocem apud veteres hoc ſenſu non reperiri ſcribat.Spieg.

AVTHENTICAE rationes,plerunque ſunt neceſſariæ actori ad inſtruenda ea quæ poſteà emergunt ad notitiam eius ſpectantia:& neceſſarium eſt,cautionem ab eo ſuper hoc cohæredib.præſtari,*autor Vlp.l.Pomponius ſcribit. ff. Famil. erciſc.*Spieg.

AVTHENTICAE tabulæ,apud Vlp.*in fin. l. 4. ff.Famil. erciſc.* Hæredem enim,ait, exemplum debere dare tabulas verò authenticas ipſum tenere, aut in ædem deponere. Spieg.

AVTHENTICVM, *αὐθεντικὸν* eſt,quod vulgò originale dicimus,Paulo *lib.5.Sent.tit.12.* quæ in Pand.*libr.22.tit. 4.l.2. de fide inſtrum.* à Iuris ciuilis compoſitoribus relata fuit. Eodem ſenſu accipitur apud Vlpianum *l. 6.ff. teſt 4. quemad. aper. ἀπὸ τοῦ αὐθεντικοῦ* Quod inde deſcribitur,dicitur exemplū *d.l.2.& d.l.fin.*Galli Pragmatici,Copiam,appellant.

AVTHENTICA vulgus interpretum, & pragmaticorum vocat,quæ τὰς ΝΕΑΡΑΣ,& Nouellas conſtitutiones, & ipſe Iuſtinianus, eiuſque interpres Iulianus Patricius & interpretes Græci veteres.*ſupra Authenticon.*

AVTOCRATOR, id eſt, Imperat. Dion. *lib.33.* pluribus verbis explicat quomodo Iulio tributa ſit appellatio *αὐτοκράτορος*,quæ & ad ſucceſſores pertinet, ſicuti & Cæſaris nomen.Schard.

ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΣ *καὶ αὐτογνώμων* id eſt ſui iuris, & ſuæ ſpontis ac poteſtatis : vt ſuus hæres,id eſt, voluntarius & ſuæ poteſtatis.*Connanus lib.10.cap.2.*

AVT,non ſolum diſiunctiuæ, ſed & ſubdiſiunctiuæ orationis eſt.*l.hæc verba.124.ff.de verb.ſignific.*Huius ea vis eſt, vt alterum fieri ſatis ſit.*l.ſi is,qui.14.§.verùm.ff.de reb. dub.*Sæpe etiam diſiunctam,aut,pro coniūcta accipi Paulus ſcribit *l.ſæpe.53.ff.de verb.ſignif.*cum dico, [Quod dedi, aut donaui]quod & Iuſtinian.probat.*l.penul.C.eo.tit,* vt in interdicto Quod vi,aut clam.Hinc qui ſibi,aut filio, aut cuilibet extraneo ſtipulatur,manifeſtè filij, extraneive perſonam complectitur, *vt Iulianus ait l. cum qui.56. §. qui ſibi. de verb. oblig.* Ita comprehenſum, adiectum, interpretantur Bartolus,Baldus, Alexand. Alciatus *ad d.§.qui ſibi.* & rectè. Prat.

AVT,etiam ponitur pro ſiue,in forma d. Pij apud Calliſtratum *l.debitoribus.31.ff.de re iudic.*& tametſi Accurſius,& eum ſequutus Albericus pro, ſicut, ibi accipiendum exiſtiment : eodem ſenſu accipi poteſt ſcilicet, pro ſiue *in l. penult.§.fin.ff.de act.empt.*non pro,id eſt,vt credit Albericus, & inPand.Florent.vitium eſt interpunctionis.nam interpungi debet,poſt verbum, habitatoribus, & minuſculis literis ſcribendum hoc modo,& ſi receperis,habitatoribus.AVT QVAM QVISQ &c.vt ex initio illius §.liquidò conſtat.Eodem quoque ſenſu accipitur,idque diſiunctim.in l.quia abſente.4. C. de procur.& tum plerunque geminatè reperitur *l.exigendi.C.eod.tit.de procurat.& in l.ſi cum venderet.ff.de pig.act.*& ſic diſiunctim Prat.

AVT,negandi vim habet etiam geminatè *in l.dies feſtos.C. de ferijs,ibi,aut Circenſe certamen,&c.*Prat.

AVTEM,præter notiſsimam ſignificationem,ponitur, pro,enim,*in l.intra.§.quadrimatum.verſ.quatuor autem.ff.de diuerſ. & temp.præſc.*Aliquando ponitur pro,igitur *l.legatis. §. pectoribus.verſ.& ſuos autem.ff.de ſuis,& legit.hæred.* Prat. *Vide Vallam lib.2.Eleg.*Eſt vero coniunctio diſcretiua, licèt aliquando accipiatur pro,ſed.Schard.

AVTEM quoque ſonat etiam,& ſic iungit *l.2.§.hoc etiam. verſ.litem vlteriùs.C.de iureiurand.prop.calum.* vt in illo Plauti, [Abire,tu domum,& tu autem domum.]

AVTEM,particula ſubiecta,& elegantiam,& ornatum habet *l.cogi.16.§.& generaliter autem.ff.ad SC.Trebel.& l.ſi quis.5. §.tutelæ.verſ.& hoc autem.ff.de obligat.& actio.*Prat.

AVTOMATA dicuntur,quæ per ſe mouentur, quæuè fortuitò eueniunt.vt horologia.Prat.

AVTOMATA etiam ſunt operę, quæ ita fabricant mechanici, vt ſua ſponte quidquam efficere videantur. Hinc

AVTOMATORIA apud Vlpianum *l.cætera.4.§.pen.ff.de leg.1.*quæ Alciatus *lib.1. παρεργ.c.20.* interpretatur mechanica opera,quæ ſponte ſua mouentur, qualia ſunt horologia.Heron.in pneumaticis aquam ait in ſublime automaton,id eſt,ſpontalem ex ſphæra concaua. Tranquillus *in Claud.* [Si automaton, inquit, aut pegma vel tale aliud ceſsiſſet.]Briſſ.

Αὐτοφυὴς apud.Vlp.*l.ſi cui.70.ff.de leg.3.*appellari An.*Aug. lib.4.c.16.* ſcribit, quod ita per ſe natum eſt,vt nulla arte fucatum ſit,cuiuſmodi Vergilius finxit :

Nec varios diſcet mentiri lana colores.
Ipſe ſed in pratis,aries iam ſuaue rubenti
Murice iam croceo mutabit vellera luto.
Sponte ſua ſandix paſcentes veſtiet agnos.

AVTOGRAPHVM.lege Opiſthographum.

AVTOR eſt,vt ſic dicam,factor, ait Valla. Nam factor in vſu non eſt,niſi in quibuſdam à Græco tranſlatis.Sp.

AVTOR eſt is,à quo quis ius in re comparauit,aut aliàs quæſiuit : hoc eſt, qui debet præſtare,vt emptor cum tali iure poſsideat venditam rem,quali ipſum eſſe in venditi-

one

ſone affirmauit. *Budæus citat locum è Ciceronis vltim. actione in Verrem.* Spieg.

AVTOR, ſæpe pro duce negocij. *Exempla pete ex Rhenani theſauro, in Tacitum* Sunt qui autorem, cùm eum, qui opus facit, ſignificat, vel qui primus inuentor perſuaſorque eſt, per th. ſcribendum putent: vt à Græco veniat, qui αὐθέντην, αὐθέντης, αὐθέντιον dicunt. Sed Alciat. *in Parergis* ſcribit, ſe ſemper in plurimis veterum monumentis, auctorem, legiſſe, atq; Val. Probũ, *libello de Præſcriptis notis*, A V C. id eſt, auctorem, interpretari: atque ideo arbitror ab augendo deduci, auget enim, confirmatq; alios exemplo ſui, qui auctor alicui rei eſt. Spieg. *Vide ſuprà, Auctoris, &c.*

AVTORES pupillorum vocantur, in quorum adminiſtratione infirma ætas reſque eorum ſunt. Ideoque filios Regum pupillos ſub autorib. fuiſſe legimus: ſicut & noſtra memoria fuêre ſub autoritate auorum paterni, diui Cæſ. Maximiliani, materni, inclyti illius Ferdinãdi Aragonum Regis Principes noſtri Auguſti, Carolus, & Ferdinandus. Vnde Paulus: [Etiam ſi nõ interrogatus tutor, autor fuit, valet autoritas eius, cũ ſe probare dicit id quod agitur: hoc eſt enim autorem fieri.] Et Pomponius *de aut. tut. l. 4.* [Et ſi pluribus datis tutoribus, vnius autoritas ſufficiat, tamen ſi tutor autor erit, cui adminiſtratio. &c.] Spieg.

AVTOR iniuriæ publicæ, qui vindicat iniuriam pulicam Spieg.

AVTORAMENTVM. Lege, Autorare.

AVTORARE aliquem, eſt illum ſibi obnoxium facere, atque obligare: quoniam autores dicuntur qui habẽt poteſtatem aliquid faciendi, & ſine quorum autoritate non poteſt aliquid fieri. Vnde tit. eſt apud Iuriſconſul. *de leg.: vel Autorando milite.* Hinc & autoramentum, ipſa obligatio. Vlp. *de autor. & con. tut. l. & ſi pluribus.* [Si tutor, inquit, autoretur cui adminiſtratio tutelæ conceſſa non ſit:] pro, obligetur. Inde exautorare, pro eo, quod eſt obligatione ſoluere. Nebriſſ.

AVTORARE militem. Lege, Exautorare.

AVTOREM & teſtem producere dicimus, quum eum cuius ſuaſu, autoritatéve aliquid factum eſt, aut vnde rumor ortus eſt, indicamus. *Vide Rhenanum in ludum Senecæ.* Spieg.

AVTORITAS, pro veneratione ac dignitate quadam, cui credendum ſit. Pomponius *l. 2. §. Et vt obiter ſciamus. ff. de orig. iur.* [Primus, ait, diuus auguſtus, vt maior iuris autoritas haberetur.] *l. ſeptimo menſe. ff. de ſtatu hominum.*

AVTORITAS, pro decreto, permiſſu Ibid. Pomp. [vt ex autoritate eius, inquit, reſponderent,] *l. iuſtè poſſidet. ff. de adq. poſſ.*

AVTORITAS legis, Beneficium legis. Idem Vlp. *l. quod ait. ff. de diuor. & repu.*

AVTORITAS, eſt nomen vnum ex his, quæ dominium rerum perficiunt, inquit Budæus, Illud Ciceronis, Iure autoritatis, ſignificat iure vſucapionis, quam præſcriptionem vocant, quæſito ab autore, cuius cauſam ſequitur, qui ab eo rem quouis modo legitimo & ciuili. Spieg.

AVTORITAS eſt duplex: Neceſſaria & probabilis. Neceſſaria eius eſt, qui habet ſtatuendi poteſtatem vel generalem, vt Cæſaris: vel ſpecialem, ſicut alterius magiſtratus. Probabilis autoritas eſt eorũ, qui ſtudiorum aſsiduitate meruerunt profeſſoris titulo inſigniri, *iuxta l. 1. C. de profeſ. qui in vrbe conſtant. lib. 12* Hæc nullam fidem mereri debet, niſi quatenus lege aut ratione comprobata fuerit: tũc enim admittetur, *inquit Old.* non quia Doctoris, ſed quia iuris ſit ſententia. *de quo latius in vocabulo, Opinio.* Spieg.

AVTORITAS doctiſsimorum virorum extra profeſſionem ſuam non recipitur in iure. *l. in tantum. 6. §. & l. ſequẽt. ff. de rer. diuiſ.* Oldendorp. Iuriſconſultorum autem tanta eſt autoritas quanta Imperatorum iuris ratione. *ff. Cõſtitut. l. cumque hæc materia.* Idem Spieg.

AVTORITAS ſummorum philoſophorum, in ſua profeſsione fidem meretur, ideoque poſſunt allegari. *l. 7. menſe. ff. de ſtatu hominum. l. proponebatur, in fin. ff. de iudicijs. Inſtit. de empt. & vend. §. item precium.*

AVTORITAS. fama, & fides ex virtute quæſita. Põponius, nullam, inquit, obligationem ea ſcriptura recipit, ſed ad authoritatem meam conſeruandam poteris (ſi velis) facere. Item, ad authoritatem ſcribentis hoc quoque pertinet. & infrà: Sed ad authoritatem defuncti conſeruãdam pertinet, vt vbi iuſſerit, ibi ſint, *l. Q. Mutius. ff. de ann. legat.* Spiegel.

AVTORITAS æterna. *Vide infrà, Aeterna autoritas.*

AVTORITATEM interponere, apud Ciceronem pro approbare, & cõfirmare: vt, decretum interponere, apud Liuium: [Ius eo die ſe non dicturum, neque decretum interpoſiturum.]

AVTORITAS teſtatoris, Pomponio teſte, *ff. de ann. legat.* neque omnino ſpernenda, neque omnimodo obſeruanda eſt. Spieg.

AVTORITATEM præſtare eſt, cum quis dicat ſe approbare id quod agitur, hoc eſt, autorem fieri. Præſtare autoritatem poteſt quilibet tutor in rebus minoris, ad quem ſpectat periculum adminiſtrationis. Et ſic autoritas videtur idem quod conſenſus legitimorum tutorũ & curatorum. Et differentiam inter autoritatem & poteſtatem, vide per Hoſtienſ. *in ſumm. de ſacra vnctione. §. refert autem.* Item de autoritate doctorum ſanctorum habetur *diſtinct. 15. c. vlt. & gloſſ. in c. Sicut veterum. diſtinct. 9.* vbi dicitur quòd inter iſtos tres, Auguſtinum, Hieronymum & Gregorium, Auguſtino magis credendum eſt in diſputationibus, Hieronymo in hiſtorijs & trãſlationibus, & Gregorio in moralib. Quia nõ omnes in omnibus, ſed certi per certa, &c. *Cod. de veter. iur. enucle. l. 1. verſ. Quia non.* Olden.

AVTOPHOROS, Græci vocant non ſolum fures manifeſtos, ſed etiam omnes qui in aliquo crimine deprehenduntur, (die vff der thatt befunden.) non ἀπὸ τῶν φόρων vt pleriq; cenſent, ſed à verbo φωρῶ quod deprehendo ſignificat, vt Phauorinus & Budæus notant. Quod etiã Cœlius Rhodiginus *lib. 10. c. 6.* ſentire videtur. Quare Thucydides *lib. 7.* αὐτοφώρους appellauit eos, qui manifeſtò deprehenderentur ad tyrannidem aſpirare. Horum fit mentio *l. 3. ff. de furt. Inſtit. de obl. quæ ex delict. naſc. §. Furtorum. Ferrandus Adelmenſis lib. 1. Explicationum cap. 43.*

AVVNCVLVS, matris meæ frater eſt, *vt ait Paulus l. Iuriſconſ. §. 1. gradu. ff. de gradibus. quod & Modeſt. in l. inter. 5. ff. vnde legit. & Feſtus lib. 1. probant.* Traxit autem appellationem ab eo, quod æquè tertius à me, vt auus eſt, ſed non eiuſdem iuris: ideoque vocabuli facta eſt diminutio: ſiue auunculus appellatur, quòd aui locum obtineat, & proximitate tueatur ſororis filium. Pr. Alij dictum putant quaſi minorem auum. *Curtius lib. 2. Con. c. 47.*

AVVNCVLORVM autem tres gradus conſtituuntur, Magnus videlicet, Maior, Maximus.

AVVNCVLVS magnus, eſt auiæ frater: mihiq; is Auũculus magnus eſt, qui patri vel matri meæ eſt Auunculus, *l. 1. §. quarto. l. vlt. §. Auunculus magnus. ff. de gradib. & affin. §. quarto. Inſtit. de grad. cogn.*

AVVNCVLVS maior, is eſt proauiæ frater, patris vel matris Auunculus magnus. *l. vlt. §. quinto. ff. de gradib.* ſeu Auiæ, tam paternæ quàm maternæ frater. *Paul. lib. 4. ſent. tit. 11.* Et ita I. Cæſar, Auũculus maior Octauij appellatur à Velleio Paterculo, *lib. 2.* propterea, quod nepos eſſet Iuliæ ſororis Iulij Cæſaris.

AVVNCVLVS verò maximus, eſt abauiæ frater: patris vel matris auunculus maior, *d. l. vlt.* qui & Abauunculus, *l. 3. ff. de gradib.* Briſſon.

AVVS, patris vel matris pater. *l. fin. §. 2. gradu. ff. de gradib.* dictus à Græca voce πάππος mutatis aliquot literis. Alij auum dictum putãt, quia ad duos attineat, quaſi ad duum. Prat. Hinc auus paternus, *l. 5. §. 1. ff. de agnoſc. & alend. lib.* maternus, *l. 45. ff. ſolut. matrim. l. 13. §. Diui. ff. de excuſat. d. l. 5. §. item Diui. ff. de agnoſc. & alen.*

AVVS meus, vxoris meæ ſocer magnus eſt, illa illi pronurus. *Modeſtinus l. non facile. ff. eo. tit.*

AVXARIA, ſecreta nemoris dicta ſunt. eò, quòd ibi frequentant aues, *ſecundum Iſidor. 17. etymol. c. 6.* Inde venit impenſatio auxaria. *C. de ſun. patri. l. 2. lib. 11.*

AVXILIVM ferimus armis, manu, clamoribus, obiectu corporis, plorando. *Vlp. auctor eſt l. 1. de S. C. Sill. §. hoc autem Senatuſconſultum.* Notum eſt, auxilio nouo indigere, quæ de nouo emergunt. *l. de ætate. §. ex cauſa. ff. de interrog. action.* Prat.

Avxilivm iuris eſt ſuffragium, & beneficium iuris, prout dicitur, contra hæc prodita ſunt iuris auxilia, *vide de hoc ff. ad Sill. l. cùm dominum.* Fruſtrà auxilium legis inuocat, qui committit in legem. *ff. de mino. l. auxilium. de vſu. c. quia fruſtra. l. filio. ff. de rit. nupt.* Prat.

Avxilia appellabantur ex fœderatis, amicíſq; populis in exercitu conſcriptæ cohortes. *l. 2. §. exercitum. ff. de ijs, qui no. infa.* Sueto. *in Tib. cap. 16.* [per XV. Legiones cũ quatuor millib. legionariorum, & delectis auxilijs miſſus.] Prat.

Avxiliares dicuntur in bello ſocij Romanorum exterarum nationum: dicti ex Græco vocabulo αὔξησις, quod nos dicimus, rerum creſcentium auctionem. *Hæc Feſtus lib. 1.* Prat.

Avxilla, olla paruula, Feſto.

Avximalis ager, limitibus Gracchanis per centurias eſt adſignatus *ut. de limitib. Varro auctor poſt Hygenum.*

A X

Axare veterib. nominare ſonat *Feſto lib. 1.* Hinc

Axamenta, carmina erant quæ à Salijs componebãtur in honorem ſingulorum deorum, vt Iouialij verſus, Iunonij, Mineruij. Vetus Lexicon interpretatur, verſus in honorem Herculis, qui in eius ſacris canebantur. Schard. *ex Turneb. lib. 22. aduerſ. cap. 24.*

Axe adglomerari, vniuerſi ſtantes, id eſt (vt ait idem) cohortibus aut legionibus. Prat.

Axit pro egerit, vt faxit, pro, fecerit, veteres dixiſſe Feſtus autor eſt.

Axis quem Græci ἄξονα dicunt, plures habet ſignificationes. Nam & pars cœli ſeptentrionalis eſt. Proclus tamen *in Sphæra* ita, Linacro interprete, Axis, inquit, mundi vocatur dimetiens ipſius circa quem voluitur. Item, vt ait Præceptor meus Tuſanus *in Procli ſphæram*, mundi linea dimetiens, apud Ariſtotelem *de mundo.* Eſt & auctore Feſto, ſtipes teres, circa quem rota vertitur. Significat & tabulam ſectilem, & tabulam ligneam, in qua leges ſcribebantur. tabulas illas ἄξονας appellauit Solõ apud Plutarchum *in eo. de iiſ.* Atque ideo de Solone intelligendus eſt Horat. *in Arte Poet.*

......leges incidere ligno.

Paulo ante, Solonem ſapientiam appellauerat.

......fuit hæc ſapientia quondam
Publica priuatis ſecernere, &c.

Axiliosi, factioſi olim dicebantur: cùm plures vnà quid agerent, facerentque. Axit autem antiquos dixiſſe, pro egerit, conſtat, vnde Axies mulieres, ſiue dij dicebantur, vnà agentes. Prat.

Axioma (Budæus ait) dicitur maieſtas & dignitas magiſtratus. Dicitur etiam pronunciatum, ſententia, Donato auctore. Connanus *lib. 1. c. 16.* Axiomata vocat cõmuni decreto ratas ac cõfirmatas opiniones & regulas, Plinius placita vocaſſe videtur. Vtitur etiam hoc vocabulo Ariſtoteles, cùm *in Topicis* frequenter, tum *in poſterioribus reſolutorijs* frequentiſsimè, pro ea propoſitione, maximè quæ ſua euidentia nititur: id quod & ratio vocabuli Græci indicat. ἄξιος enim dignus ſignificat, vnde ἀξίωμα deriuatur.

Azonis opinio maxima habetur, quia ipſe fuit vas electionis, id eſt fons ll. ſi credimus Baldo *enarranti l. contra. Hue. C. de fid. inſtr.* At Nic. Rhodius vir doctus, incorruptóq; animi iudicio, vix Azoni concedit: in quo Placentinum vincit. Spieg.

B

B Litera Græcorum, Latinorumque ſecunda eſt. Huius neque vocem, neque ſonum eſſe Plato *in Theæteto* ſcribit. M. Fabius *lib. 1. Inſtit. Orato. c. 4.* in aliarum locum datam: hinc ex duello bellum factum ait. B. & V. mutua eſt enallage in Pand. Flo. vt Fauius pro Fabius, & in alijs vocibus. Prat.

Babylonicarvm veſtium meminit Vlpianus *in l. argumento ſunt. de aur. & argento legat.* ſecundum veram lectionem. Item Martianus *in l. interdum. §. diui quoque. de Publican.* Sentit autem Vlpianus, tametſi veſtes Babylonicæ, veſtimentorum appellatione contineantur: tamen ſtragulæ Babylonicæ, quæ equis inſterni ſolent, non veniunt appellatione veſtis: quandoquidem in alium vſum paratæ videntur. Colores diuerſos picturæ intexere, Babylon maximè celebrauit, & inde nomen Babylonicis impoſuit, à doctiſsimis vſurpatum vtriuſque linguæ autoribus, è quibus teſtimonia producit Bayſius *in libro de Vaſculis.* Spieg. Plinius autẽ de ijs loquens *lib. 8. cap. 48.* Colores, inquit, diuerſos intexere Babylon maximè celebrauit & nomen impoſuit. Sed & ex Atticorum conſuetudine Babylonios interdum barbaros appellatos id eſt, Medos & Perſas, annotauit Turneb. *lib. aduerſ. 20. cap. 31.* vide & ea quæ infrà *de barbaricarijs* notata ſunt.

Bacalarii, teſte Rhenano, à bacillo nominati ſunt quia primi ſtudij autoritatem, quæ per exhibitionem baculi concedebatur, iam conſequuti fuiſſent; vt fuerit velut quoddam mancipationis ſignum in huiuſmodi aliquod ſtudium, baculi traditio. Vulgus, Bacalarios, eruditi, Bacalaureos, vocant. Sunt qui putant, quos hodie iure ciuili Baccalaureos nuncupamus, à Iuſtiniano Græco vocabulo λύτας appellatos, *in Proœmio Pand. §. ſed quia ſolutum eſt.* Spieg.

Baccalavreos magiſtrorum nomine contineri ait Alciatus *l. cui præcipua. 57. ff. de verb. ſignif.* ex ſententia Pauli Iuriſconſ. qui illius legis auctor eſt. A baccalaurea nomen ſumpſiſſe videntur. Hi à Iuſtiniano litæ vocantur. prat.

Bacca, non à Baccho deducitur, ſed primogenium eſt: & ſignificat modò fructus arborum minutiores, modò gemmas & lapillos. Propriè tamen fructus ſunt minutiores diuerſarum arborum: vt lauri, oliuæ, myrti, & ſimilium. *Vide Ruellium cap. 2. lib. 1. de natur. ſtirp.* Spieg.

Baccar, vas vinarium, ſimile Baccioni *Feſt. lib. 1.*

Bacchari, idem quod furere, ſic Vlpianus circa fana ſeruum bacchari dixit, quaſi bacchi numine afflatum, & baccharum more lymphaticè vaticinantem *l. 1. §. idem Vianum. ff. de ædil. edict.* παρὰ τὸ βακχεύειν quod in Bacchanalibus clamores ab ebrijs tollebantur, quaſi Bacchi ſpiritu afflatis. Cicero *de clar. orat.* [Quod eos quorum altior oratio, actioque eſſet ardẽtior, furere & bacchari arbitraretur.] Hoto. Bacchæ verò appellatæ, quæ per furorem ſacra Liberi patris celebrarent. Ideo Mænades quoque dictæ, & Bacchus ipſe Mænoles, quaſi totus furens: *vt ſcribit Clemens, Euſebio citante, cap. 5. lib. 2. de præparat. Euang.* vnde Bacchata mulier ſeruili amore, pro vehementius, impotentiuſq; agitata, correpta, & planè furenti. apud Iuſtin. *§. f. Inſtitut. de ſucceſſione ſublat.* Spiegel. Sic virginibus bacchata, Laconis Taygeta, canit Maro. *de quo Turneb. lib. aduerſ. 21. cap. 10.*

Bagoi vocantur à Perſis, qui Latinis Spadones dicuntur, vt teſtis eſt Plinius, *lib. 13. natur. hiſtor. cap. 4.* quibus vinculo quodam ſtrictiore νεύρου, ſeu meatus penis ita contortus conuellitur, vt ſemen extrà ferri nequeat: vnde ἀπὸ τοῦ σπᾶν hoc eſt, à conuellendo ſpado dictus. *Brecham in l. 133. ff. de verbor. & rer. ſignif.*

Baii equi. *Lege, Palmati equi.*

Baivlare. Caius, Ferri propriè dicimus, quæ quis ſuo corpore baiulat. *l. ferri. de verb. oblig.* à baiulis tractum eſt verbum. Spieg.

Baivli (quos Græci βαστάζοντας vocant,) appellantur, qui onera mercedis gratia proprijs humeris portant: à Baijs, oppido Campaniæ fertiliſſ. & amœniſsimo, in quo propter confluentium aduenarum multitudinem, ob aquas calidas in eius agro exiſtentes & ad voluptatem, & ad curandos varios morbos commodiſs. magna erat huiuſmodi hominum gerulorum copia. Spieg. *Adde Gellium lib. 5. cap. 3.*

Balantivm. *vide, Phollis.*

Balanvs genus eſt glandis. de quo ſecundum aliquos intellexit Martialis, illo carmine: Hoc ex vnguento conſtat, & ex balano. & Vlpian. Iuriſconſ. *in l. carbonum appellatione. ff. de verbor. ſignific.* licet apud eum mendoſi Codices pro, balanis, legant, ballarijs. Acron verò ſcribit balanum eſſe herbam vnguentariam, & ab Horatio pro vnguento myrobalano poſitam. Balanus etiam vocatur id genus, alui ſubducẽdæ, quod clyſteris loco ſubducitur, à ſpecie glandis, vt ait Pollux, ex adipe & nitro conficiebatur

parte

parte plurima. Item Balanus nomen eſt vrbis in Epiro, vt refert Strabo: hinc ſit balanatus adiectiuum, quo vſus eſt Perſius. *Tum cum maxillis, balanatum gauſape pectis.* Sunt tamen qui balauſtia legendum aſſerant, in illo loco Iuriſconſ. quæ Celſus *lib.5.* capitula punici mali vocat, & dureſcunt in ligneam duritudinem, de quibus etiam meminit Plinius. Sed prior lectio gratior eſt, & ſecundū prædicta corrigenda ſunt verba eiuſdem Iureconſul. *in l. ligni appellat. in princip. tit. de leg. 3. Cotta in memoralibus.* Cæterum, vt Plinius *lib. 13. capit. 4.* ait, Balanus palmarum fructus, qui dactylus dicitur. Nā hic populari ſermone à nobis Balanus dicitur: *Alciatus in comment. ad l. carbonum. ff. de verb. ſignifi. vide etiā Tiraq. in l. 1. connub. gl. 1. parte. 1.*

BALANBION Græci, quod nos balneum, appellant, παρὰ τὸ τὰς βαλάνους ἐκβάλλειν, id eſt, à ſuccidendis balanis. Sic etiā Latini balineum vocant. Plinius *lib. 10. epiſtol. in epiſtola ad Traianum de theatro Nicæno.* [Claudiopolitani quoq; (inquit) in depreſſo loco, imminente etiam monte ingens balineum defodiunt, magis quàm ædificant.] Balineum igitur dicebant balneum, imitatione Græci vocabuli βαλανεῖον, ab ipſis balanis. *Brechæus l. carbonum. 167. ff. de verbor. & rerum ſignif.*

BALANEIS *vaſa* Iulio Polluci *lib. 10. cap. 17.* ἀσάμινθος, πύελος, κρουνὸς, ἀρύταινα, ἀρύβαλλος, κατάχυτλον, id eſt, Balnearia vaſa, peluis labrúmve, vrna, fons manufactus, cyathus, ſitula, aſpergillum. Briſſ.

BALNEA & balneas, vt cæteri Latini auctores, ita & Iuriſconſulti promiſcuè dicunt. *l. 50. ff. ad leg. Aquil. l. 35. §. vltim. & l. 91. §. penult. ff. de leg. 3. l. 17. in fin. ff. de inſt. vel inſt. l. 30. §. aduic. ff. loca. Paul. lib. 5. Sentent. tit. 3.* Aliorum auctorum exempla Nonius ſuppeditat. In Pand. Flo. ferè ſemper balneū ſcribitur *l. 3. in fin. ff. de offic. præfec. vig. l. 17. in fin. ff. de vſufruct. l. 14. ff. de impenſ. in res dot. l. 58. in fin. ff. loca. l. vl. §. 1. ff. de auro argent. l. 12. ff. quibus modis vſuſfruct. amitt. l. 5. §. vlt. ff. commoda* Dixi, ferè, propter l. 9. ff. qui potio. in pignor. hab. & l. 51. §. lignis, de leg. 3. A Græcis Thermæ appellantur. *l. 1. §. 1. ff. de muneribus & honoribus l. 5. & 6. C. de aquædu. lib. 11.* Dicuntur & balnearia *l. 13. ff. de ſeruit. vrban.* Et apud Senecam *lib. 3. Natur. quæſtio. Idem in lib. de tranquill. vitæ.* [Iam inter balnearia, ait, & thermas bibliotheca quoq;, vt neceſſarium domus ornamentum, expolitur. Briſſ.

BALNEA publica erant, *Vlpiano l. ſi quis in mari. ff. ne quid in loc. publ. & l. iniuriarum. §. ſi quis. ff. de iniur.* Erant & priuata. *l. ſi cuim. 13. in fin ff. de vſur.* Interdum à priuatis hominibus, publicè præbebantur. *l. Patronus. 35. ff. de leg. 3.* Olden.

BALNEARE argentum, quo quis in balneo etiam diebus feſtis vti conſueuit. *Scæuola. l. mediam. ff. de aur. argent.* Briſſ.

BALNEARIA in eundem ſignificatum appellauit Proculus. *l. quidam. 13. in princip. ff. de ſeru. vrb. præd.* Prat.

BALNEARII fures qui ex balneo quid ſurripiunt & furantur maximè eorum, qui in balneis lauant. *l. 1. ff. de furibus balnear. &c.*

BALNEARIVM furtum *l. fi. ff. eo. & apud Tert. lib. de idolat.* Balnearij autem fures cur acerbius cæteris puniantur, explicat Ariſt. *in problemat.* Spieg. *Adde Alciatum lib. 2. parergō cap. 38. Forcatulum in Necyoment. dialogo 28. num. 5.*

BALNEARIVM inſtrumentum, quo etiam balneatorem contineri Marcianus ſcribit *l. item pictoris. 17. §. inſtrumentum ff. de inſtru. inſtrumentóque lega.* Spieg.

BALNEAS legatæ domus eſſe portionem, ſi per domū intrinſecus adhibeantur. *vide Paulum l. prædiis. de lega. 3.* Sp.

BALNEATOR qui balnea præbet. *l. 4. §. ait Prætor. ff. de iis qui not. infa.* Spieg *l. 30. §. ædiliſ. ff. locati.* balneator etiā ſeruus qui balnei vſibus deſeruit *l. 17. in fin. ff. de inſtr. vel inſt. leg. l. 15. §. 1. ff. de viuſ.* balneatorium, quod balneis vſui eſt & accommodatum. *Martianus l. item pictorum. 17. ff. de inſt. vel inſt.* Pr.

BALNEORVM partes, formamque Vitruuius *lib. 5. c. 10.* ita deſcribit [Aena ſupra hypocauſtum tria ſunt componenda, vnum caldarium, alterum tepidarium, tertiū frigidarium: & ita collocanda, vti ex tepidario in caldarium quantum aquæ calidæ exierit, influat: de frigidario ad tepidarium ad eundem modum.] Idem ſubijcit, Laconicum ſudationeſq; tepidario coniugendas. Plinius apertiùs ſingula *lib. 6. epiſt. ad Apollinar.* exponit. cuius rei & ex libris noſtris probatio peti poteſt. tepidarij quidem certè meminit *l. 19. ff. de ſeruit. vrb.* Hypocauſti verò & ſphæriſterij, quod balneis adiungi ſolitum, Plinius quoque *epiſtola iam allegata* indicat, meminit. *l. 16. ff. manda.* & diætarum hypocauſtarum. *l. 55. §. lignis. ff. de leg. 3.* & fornacis ac fiſtularū. *l. 58. §. vlt. ff. loca.* & tubulorū. *l. 13. ff. de ſeruit. vrb.* Ex hypocauſto autem per tubulos cuniculoſque & fornaces vapor trahebatur. Inde balnearij vapores *in l. 3. §. hac interdictum. ff. de riuis. & in l. 8. §. vltim. ff. ſi ſeru. vindic.* De tubulis & fornacibus balneorum mentio habetur *in d. l. 13. & l. 58. in fin. ff. locat.* Briſſ.

BALINEVM, vt ait Varro *lib. 4. latinæ linguæ.* veterib. erat locus, vbi vrnæ poni ſolebant. Prat.

BALIVVS, vt ait gloſſema *ad c. 1. §. poteſtas verò de pœn. in clem.* vulgare prouincialium *c. dilecto. de ſent. excommun. in 6.* in Francia dicuntur præpoſiti. Hi de cauſis capitalibus, & ciuilibus cognoſcunt, vt apud Gallos notiſsimum eſt. Albericus ſcribit vulgare eſſe Gallorum, hocque nomine iuſticiarios, & locorum rectores, iudices temporales, & ſeculares contineri, *quod optimè probat c. quoniam. de immunit. eccleſ. lib. 6.* Prat. Connanus *lib. 4. cap. 15. circa finem.* prǽſides prouinciarum vocat Baliuos.

BALLISTARIVS Balliſta, à βάλλω, id eſt, iacio, machina eſt, quæ ſiue ſaxa iacit, ſiue ſagittas. Quæ ſaxa, maior balliſta appellari poteſt, quæ verò ſagittas, minor. Balliſtarium locus vnde mittebantur balliſtę, vel vbi ſitæ erāt: *Turneb. lib. aduerſ. 15. c. 6.* & balliſtarij, qui balliſta vtūtur. De quibus, maximè ſagittas torquentibus, mentio in iure Pontificio.

BALLVCA aurum eſt nondū purgatum, neque adhuc in maſſam redactum. Græcè chryſammos dictum, quaſi ab eo, quod ſit aurum imperfectum. Neque eſt verbum latinū, quod Accurſius putauit, ſed Hiſpanum, ſcribit Plin. *lib. 33. natur. hiſtor.* [Hiſpani, inquit, aurum quod minutum eſt, balucam vocant.] Iuſtin. *lib. 11. in tit. qui eſt de metallarijs. l. 1. C.* Octonos, inquit, ſcrupulos in baluca. Et infrà *l. ob metallicam.* cuius legis ſenſus hic eſt: quòd ſi metallarij conduxerunt à principe aurifodinam aliquot auri libris, puta centum, id debere eſſe purgatum, quod ſoluendum eſt. Quod ſi voluerint ſoluere in baluca, debere pendere pro ſingulis libris quatuor denas vncias, hoc eſt, pro intertrimento & ſpurcitia duas vltra duodecim. Eſt operæ pretium audire ſomniantem Accurſ. Baluca, inquit, vas lucēs, quaſi in eo vaſe aurei illi vectigales principi deferrentur. Sed quia hæc interpretatio illi non placebat, adiecit aliā non minus ridiculam. Vel baluca, inquit, quaſi baiulans lucem, hoc eſt, auri ſplendorem, &c. Nebriſſ.

BALLVCA eſt χρύσαμμος, vt Tribonianus expoſuit, quæ nuper effoſſa eſt è terra. Sic & *ad 2. Græci. 56. βασιλικῶν tit. 11.* ἡ ἐπιτιθεῖσα τοῦ χρυσάμμου ἀπόδοσις. Pollux τὴν χρυσίτιν ψάμμον vocat. *Cuiac. l. 1. C. de metallar. & metallis lib. 11. Alciatus ad tres lib. poſteriores. C.*

BALTHEVS, Varroni dicitur cingulum, è corio bullatum, quo equites accingebantur, quod erat equeſtris ordinis inſigne, nec ante acceptum cingulum milites habebantur. Illud etiam cingulum tum præſtari ſolitum erat, cū cui ius equeſtris aut militaris dignitatis tribueretur. quod planum fit ex Dione *in Traiano.* [Quum Suræ traderet tribunatum militiæ parazonium, quo pro militiæ dignitate accingendus erat, nudum porrexit ac talem, inquit, enſem accipe quem pro me ita ſtrinxeris, ſi iuſtè imperauero: quòd ſi perperam per me fieri cognôris, in perniciem meam vtaris velim, &c.] *Coma. lib. 9. cap. 5. num. 8.*

BALTHEVS. Baltheus & baltheum in ſingulari, in plurali neutrum tantùm, militare cingulum vel zona bullis ornata dicitur. Dictum quaſi bullatum cingulum quod Græci ζωστῆρα appellant. Itaque baltheus, ſiue baltheum, *vnc ceinclure e ſpée.* Varro enim baltheum inter arma aſſcripſit [Qui gladiatores (inquit) baltheum cingulū è corio habebant.] Hæc ferè omnia ex Bayſio, quæ minùs rectè aſſecutus eſt Accurſius *lib. 11. C. tit. l. Nulli licere in fellis, &c.*

BAMBALIO, pater Antonij vxoris, propter hæſitantiam linguæ per ſummam contumeliam dicitur à βαμβαλύζω, quod eſt tremere, dentibus crepitare, & labijs balbutire. *Turn. lib. aduerſ. 17. cap. 19.*

BANCAROTTA, vel Bancarottarius, barbarum eſt, hodie tamen vſitatiſsimum vocabulum, ſignificans merca-

torem foro cedentem & fraudantẽ creditores ſuos, quem & fallitum vocant: compoſitum ex Italicis banica, & rotta, quaſi dicas, menſa vel ſcamnum ruptum, fortè alluſione quadam ad veterem argentariorum morem, qui in foro menſæ adſidere ſolebant, &c. Genus eſt hominum furandi peritiſsimum, nam reperiuntur qui, vt diteſcãt ſubitò, hoc capiunt fraudationis conſilium, omnemque bona fide à mercatoribus corradunt pecuniam, mox ſimulantes ſe ſoluendo non eſſe, aliquamdiu deliteſcunt, donec cum anxiis creditoribus ſoluta triente vel quadrãte debiti depaciſcantur & tranſigant, de reliquo ipſi, ita illuſis creditoribus ſplendidè ditati. Verum ſunt etiam qui fortunæ iniuria ad ceſsionem redacti, commiſeratione & auxilio digni ſunt.

BANNALIS mola (ein zwangmüll / zwanghgemühl.) noua & barbara ſeruitutis ſpecies eſt, qua hodie paſsim ruſtici coguntur vna mola, quam bannalẽ vocamus, vnoq; furno vti, ad quæſtum domini, qui fortaſsis præeſt iuriſdictioni eius pagi. *Balduinus ad tit. de ſeruit. Inſt.* Similiter &

BANNALIA flumina, quę iuris eruditi præſcripta vocant, ſunt, quæ dominis beneficiarijs confinium prædiorum, aut permiſsione principis, aut longi temporis præſcriptione, aut conſuetudine, aut alio iuſto titulo quęſita ſunt: cuiuſmodi hodie penè omnia flumina eſſe conſentur: factaque priuata quæ natura publica erant. Nã Martiani (vt videtur) reſponſo inuitati potentiores, cùm pluribus annis in flumine ſoli piſcati ſunt, cæteros eodem iure vti prohibent. *l. ſi quiſquam. ff. de diuerſis & tẽpor præſcript.* Quamquam, vt inquit Papinianus, prçſcriptio longæ poſſeſsionis, ad loca iuris gentium publica obtinenda, concedi non ſoleat. *l. præſcriptio. ff. de vſucap. & vſurpat.* Putat Vlpianus, ſi quis prohibeatur ante ædes meas, vel prætorium meum piſcari, iniuriárum agi poſſe, *l. iniuriarum. §. ſi. ff. de iniur. & famoſ. libell.* Si quis tamen ſe obſtrinxerit, vt certo loco piſcationem exerceat, lex pactionis ſeruanda eſt. Cæterum ea flumina bannalia, potentiores ita tuentur, vt ſi quis eos interturbet, interdicto vti poſſidetis (quod Galli querimoniam Saiſinæ, & nouitatis appellant) agãt, & experiantur.

BANNVM, neotericum & nuper inuentum vocabulum eſt, inquit Oldendorp. ſed res antiquiſsima. Eſt autẽ Bannum, eodem finiente, quo omnia humanitatis iura, viciſsitudineſque officiorum, & commercia interdicuntur rebellibus. (das ſie des H. Reichs baan oder ſtraſſen nit gebrauchen dürffen.) Ideoq; ſoli Cæſari, qui generalem vbique iuriſdictionem habet, iure bãnum indicere licet. Cæteri magiſtratus non banno, ſed relegationibus alijſque pœnis vtuntur. ſumptus eſt autem Banni vſus, iuxta ipſum, ab inſtituto Romanorum. Romani enim Draconis Athenienſis duriſsimam legem imitati ſunt, ſimilitudine quadam: quia igni & aqua interdicere ſolebant: quod ei nihil eſſet reliquum, cui hæc elemẽta denegarẽtur. Spieg. Sic legitur C. de epiſcopis & clericis, in conſtitut. Friderici [banno ſubiaceant Imperiali,] intelligens proſcriptionem: quæ exilij ſpecies eſt, & æquiparatur deportationi. & rurſus excommunicatio habet ſimilitudinem cum banno, *gl. in §. relegati. Inſtit. quibus mod. ius pat. poteſt. ſol. Doctores in l. 1. de hered. inſt.* Sublata autẽ deportatione, cum prouinciarũ numerus ſub imperio Romano in anguſtum redigeretur, peruentum eſt ad proſcriptionem, quam dicimus Bannum, ſeu excommunicationem Imperialem, cuius meminit Fridericus II. *in conſtitut. de Statut. & conſuet. §. item nulla poteſtas.* Et cum primùm hæc nouiſsima proſcriptionis pœna introduceretur, obſeruata fuit, vt idem nouè tradit Oldendorp. differentia, inter Cenſuram & Bannum, hoc modo: Cenſura Imperialis die Keyſerlich acht / intra annum habebat hanc appellationem. Quia imperium cenſet, verũ in eam ſit declarãdus, an non. noſtra enim lingua Achten / ſignificat iudicare, exiſtimare, reputare. Adimebat autem ſecuritatem, & pacem, publicatis perſonis & rebus. Bannum verò, die Bantwid eſſiciebat, vt ſic bannitus apprehendi quidem poſſet in quolibet iudicio, ſed non paſsim occidi. Poſt annum verò iſta cenſura & proſcriptio iterabatur, confirmata grauioribus pœnis. Indè dicta eſt, die Oberacht / quaſi aggrauatio excommunicationis & cenſuræ Imperialis. Cæterùm bannum in legibus Longobardorum ſolidorum 60. vel totidem ictuum pœnam ſignificat: & id quidem conſtanter, niſi ſi legis ipſius verbis aliter definitur. Bannum autem, & ab eo Bannire verbum, eadem omnino ſignificatione, quà à Francis hodie vſurpatur, in eis quoque legibus accipi, indicant cap. 1. tit. 47. legis Ripuanor. tit. 17. legis Friſion. tit. 40. lib. 4. leg. Franc. Quibus in locis cum ad bellum à principe vocati Banniti dicantur, & Heribãnum vectigal pœnæ cauſſa, quod ab eo exigitur, qui Heribanno, id eſt, domini, vt tum quidem loquebantur, ſiue principis vocationi parere contempſerit. *cap. 71. & 72. libr. 4. Franc. & lib. 3. Longobar. tit. de Heribanno*, non temerè quis dixerit voces quoq; Francicas *Ban & Arriereban* ab eis deductas. Verum cum Banni, Bannitique verbum commune & generale ſit (nam quos propria quadam appellatione Bannitos dicimus, illi forbannitos vocant) hæc autem Francica *Ban, & Arriereban.* ita coniunctim de illa tantùm ad bellum vocatione vſurpare ſoleant, tentari ex aduerſo non incommodè poteſt, videri potius à Bando deducta, in Bannum vulgarem magis vocem deſciuiſſe. Bandum autem ſignum eſt ipſius ducis & Imperatoris, à quo & Bandophoros dictos, Procopius ſcribit *lib. 4. Belli Vandalici.* Paul. monachus. *lib. 1. hiſt. Longob. c. 13.* Tato Rodulphi (is erat Herulorum rex) vexillum quod Bandum appellant, ejuſque galeam, quam in bello geſtare conſueuerat, abſtulit. Suidas. βανδὸν καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ. Quæ interpretatio rectior & verior videtur illa, quam Stephanus περὶ πόλεων tradit, vbi de Alabanda loquitur. Romanos ſcilicet βανδὸν victoriam dicere. Sed facilis eſt exterorum hominum in aliena lingua vel exaudienda vel exprimenda, aurium, linguæ, animi denique lapſus. Quanquam ſanè vtrunque ſimul ferri poteſt. Bandi etiã verbo, pro ſigno militari vſus eſt pluries quiſquis auctor eſt eius libri, qui περὶ στρατηγικῶν πραγμάτων καὶ ἐπιτηδευμάτων Iuſtiniani Imper. nomine editus eſt. Verum ne cui nouum, & inſolens videatur, quod diximus, quaſi Banni verbo ſiue Francico, ſiue Lõgobardico, veriſimilius multò ſit noſtros, quàm Græco, aut Latino vſos, profectò *Bandes & Bandieres* à Bando potius dici, nemo opinor ſanus negauerit. Eſt & de Heribanno Francorum Gregorij locus. *lib. 15. hiſtor. cap. 26* [Chilpericus (inquit) rex, de pauperibus & iunioribus eccleſiæ vel Baſilicæ Bannos iuſsit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulaſſent. Non enim erat conſuetudo vt hi exſoluerent vllam publicam functionem,] *Ban & Arriereban*, vtrunque Heribannum eſt. *Pithœus Aduerſariorũm lib. 2. cap. 12.* Bannum, Albericus auctor eſt, à Banderia, quæ vox illi paruum vexillum ſignificat: & à verbo, eo, is, ire deriuari. Cæterùm pulchra quædam & ſingularia de origine banni, & eius definitione, vide apud Gail, *lib. 2. de pace publ. c. 1. per totum.*

BANNVM componere, iure Longobardico, eſt ſuper mulcta paciſci. *Vide Alberic. in l. hodie. ff. de pœnis.* Spieg.

BANNITVS, quem excommunicatum, Alciat. *lib. de ſing. certam. cap. 23.* vocari ſcribit, quaſi abannitus qui in annuum exilium actus eſt. Hic cui æquiparatur? Accurſius *in §. relegati. Inſtit. quibus mod. ius pat. po.* ait, pro delicto relegato, deportatóve. De hoc Bartol. *quæſt. 1. incip. Lucana.* pernegat: huius ſententiam videtur probare Angelus *in d. §. relegati.* Tu vtrũque conſule. Bannitos ex crimine & delicto intelligi Alciatus reſpondit *reſponſ. 454. num. 1.* ex ſententia Bartoli *in l. omne delictum. ff. de re milit.* Bannitus à Rege, excõmunicatus dicitur *cap. 1. in fin. princip. hic finit. lex, deinde conſuet. in vſibus feud.* Prat. Corraſius *lib. 1. Miſcell. c. 24.* proſcriptos vocat.

BANNITORVM receptatores non puniuntur, quando propter timorem, & non ſponte Bannitos hoſpitio recipiunt. *Bald. in l. in delictis. ff. de nox. ſequitur Ang. in malef. in ver. & ſic maleficia ſemper aſtiti, ad fi. Soc. conſ. 262. In cauſa magn. col. vlt. lib. 2. Hippolytus conſ. 25. vltra. ea. col. 5. Et hæc adde ad l. 1. & 2. ff. de recept. & ad ea quæ latè tradit Florianus in diſput. ſua inquiſitionis in 2. dub. Cotta in Memor.*

BAPHEVS, tinctor, & baphe, tinctura, vtrumque à βάπτω ductum, quod eſt tingo, colore inficio. Iuſt. *lib. 11. C. tit. de Muril.* [Baphei, inquit, per quos & priuata noſtra ſubſtantia tenuatur, & ſpecies gynecij confectæ corrumpuntur.]

tur. Idem in tit. *de veſt. olob. C. lib. 11. l. purpur.* Ad Baphia, ait, Phœnices. Sp. βαφεῖς autem tingendæ purpuræ Imperatorum præerant. Porrò de procuratore baphij meminit Euſeb. *lib. 7. c. 33.*

BAPHIA, taberna eſt tinctoria, βαφεῖα. Hinc Lampr. *in Alexand.* purpura Alexandrina, vulgo Probiana dicitur: idcirco quòd Aurel. Probus præpoſitus baphijs, id genus muricis reperiſſet. Apud Phœnices auté tingebatur precioſiſſima purpura, quorum tincturam Suidas appellauit Oxú βαφ@ ἐπὶ τῶν φοινίκων. Hinc Oxobapta, *in l. 1. C. Quæ res alie. non poſſ.* corruptè ergo ibi, dipapta legitur. *Alciat. C. de veſt. olob. l. vlt. lib. 11.* Spieg.

BAPTISMVS. Βαπτισμὸς Græcè, interpretatur latinè immerſio, ſeu lotio. Eſt autem Baptiſmus ſacramentum regenerationis per aquam in verbo vitæ. *Io. 3. Paulus ad Epheſ. 5.* plures definitiones tradit D. Thom. *3. parte q. 66. art. 1.* Baptiſmus quidem per aquam confertur, vt res inuiſibilis per illud viſibile elemētum (ſuper quod Spiritus ſanctus ferebatur) conferatur. Sicut enim aqua corpus viſibiliter purgat exteriùs, ita quoque baptiſmus latenter animam. Vnde D. Auguſtin. vnde (ait) iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur. Habet autem baptiſmus à petra Christo originem, ſicut *in v. c. Matth.* dicitur, vbi diſcipulis præceptum eſt, vt baptizarent omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quanquam Pagani ſiue Gentiles, circa fontes templa ſua facere ſolebant, vel ſaltem ibi ſemper aquam habebant, per cuius aſperſionem purificari credebant, ſic quodam modo figuraliter ad baptiſmum tendentes. Non tamē ab eodem ſumpſimus conſuetudinem baptiſmi, imò à tribus, quæ in veteri teſtamento fuerunt, ſcilicet à cataclyſmo (id eſt, diluuio) à mari rubro, & à Iordane, quæ baptiſmi figura fuerunt. Baptiſmum igitur (vt dictum eſt) dominus inſtituit, cum de latere ſuo ſanguinem & aquam produxit, quam & antea quaſi lege edictali ſanciuerat, dicens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnū cœlorum. Et ipſe Dominus baptizatus eſt tum in Iordane *Matth. 3. cap.* à Ioanne, tum in ſua paſsione. Vnde (inquit) baptiſmo habeo baptizari, quo coarctor, vſque dum perficiatur. *Luc. 12.* Itaque baptiſma tres producit effectus: remittit omnem culpam, vitat damnationis periculum, & aperit regnum cœleſte. Illud tamen ſciendum, baptiſmum reiterari nefas eſſe: vnde & titulus eſt Codicis, ne ſanctum baptiſma iteretur *vbi eleganter VV elenb. in parat.* Anchor.

BAPTISMI forma duo copulatè exigit: verbum, & elementum quod docet Auguſt. *Homil. 80.* quod probatur, iunctis Euang. locis *Ioan. 3* ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατ@ καὶ πνεύματ@, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ *Mat. c. vlt.* βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Huius effectus eſt remiſsio peccatorum, vt docet Petrus apud Lucam *Act. 2.* βαπτισθήτω ἕκαστ@ ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Tu vide *1. quæſt. 1. de conſecr. diſt. per totam.*

BAPTISTERIVM, dicitur lauacrum quod ex ſpoliario ingrediebatur controuerſum & è regione frigidarij Baptiſterium erat. Plinius Cæcilius, cuius in contrarijs parietibus duo baptiſteria veluti eiecta ſinuantur abunde capacia Vitruuius. Cæterum bapto verbum Græcum ſignificat tingo. Baphia, loca vbi lanæ tinguntur, Seruius appellat. Dibaphum purpura bis tincta & conſequenter prætexta nobilior Ciceroni Seruioq́; *Ioan. Bapt. comment. in Epiſt. Sidon. Appo. Iin. ad Domitium. lib. 11.*

BAPTAE. *Vide infrà, Seruobaptæ.*

BAPTIZARE, è Græcorum verborum numero eſt, quæ modica inflexione facta, olim ſunt conuerſa in Latinitatem. Impp. *in l. 2. C. ne ſanct. bapt. iter.* vtuntur vocabulo rebaptizare. Spieg.

BARBAM expilare, *in Plac. Feu. de pac. tenen. §. ſi quis aliam ceperit.*

BARBARAE nationes, quæ alio iure vtūtur, quàm Romanorum principum conſtitutionibus. *l. nulli. C. de epiſc. & cler. §. quòd ſi teſtator.* Spieg.

BARBARVS, primò dictus eſt Græcis, omnis qui alienā loqueretur lingua: quòd ipſis grauiter loqui videretur. Tandē viſi ſunt & Latinis Barbari, qui aliena vterētur lingua, vel ipſis nō intellecta, vel inconcinnè duriterq́; prolata: Núc quiſquis loquitur peregrina, & nobis incognita lingua, aut morib. eſt incōditis & horridis, is eſt nobis barbarus: ita quib. tantū cognita eſt lingua Germana, ijs omnes aliæ linguæ ſunt barbaræ, quòd ipſi vocant Welſch Et hi iam diu ſatis, nō tamē fruſtra ab Italis vocati ſunt Barbari: quòd latinā linguā grauiter & inconcinnè loquerentur. Dei tamen dono, & clarorū diligentia virorum, nunc barbariē exuerunt, & vtraq́; lingua cum Italis certare poſſunt Sed quantū linguæ barbariē ademerunt, tantū eandem moribus adiecerunt, per mercatores & milites peregrè allatā. Inde eſt luxus in veſtiendo, & veſcēdo. CHRISTI cōtemptus in maledicendo, & inſania in potādo: quod Volzius Exabbas queritur *in ſuis Obſeruat. Adde Gel. lib. 5. cap. 20.*

BARBARAE gentes initiò omnes præter Græcos dicebantur, etiā Romani ipſi iā domini poſt Latini, & Itali ea ſunt nota exēpti, donatis prouincijs omnib. ciuitate, & in ſenatū ex illis complurib. etiā aſcriptis, qui fuerunt ſenatores, *vt atteſtatur Lud. Viues,* tametſi Romā nunquā veniſſent, vt ciues alij qui Romā nunquā viderūt. Cæterùm Barbarici nomine illi ſoli ſunt notati, qui ſub Romano imperio nō eſſent. Sic Rhenus noſter duas dicebatur habere ripas, hāc citeriorē, illā vlteriorē, barbarā: cuius meminit I.C. *in l. Latinus. de euict.* & Claudian. *O quoties doluit Rhenus, qua Barbarus ibat, Quòd te non geminis frueretur iudice ripis* Spieg.

BARBARICARII vel Branbaricarij vocabantur, qui argento, vel auro, vel ære caſsidas & bucculas tegebant, & deaurabant. *vt apparet ex l. 1. de fabricens. in C. Theod.* Sic accipe in l. 1. de excuſat. artif. libr. 10. C. & innotitia quo loco de Comite ſacrarū largitionū in partib. occidētis agit. Eſt hoc vocabulū corruptū in l. .de præpoſit. agēt. in reb. libr. 12. C. Briſſ. Donato *Æn. 11.* Barbaricari, dicuntur, qui ex auro coloratis filis exprimunt hominū formas, & animaliū, & aliarū ſpecierū imitatā ſubtilitate veritatē. Palæmon in gloſsis Barbarica ornamēta ex auro. *Cuiac. in l. 1. C. de excuſ. artific. lib. 10* Hi ipſi dicuntur & Phrygiones: quod Phryges acu pingere primi inſtituerint, *vt annotat Turnebus lib. aduerſ. 5. cap. 25.* Nec nouum eſt Phrygas dici barbaros, vt apud Horatium *Græcia barbariæ lento colliſa duello*, id eſt Phrygiæ, & apud eundē: *Sonante mixtū tibijs carmē lyra, hac Lydiū, illis barbarū*, id eſt Phrygium: & apud Maronē *Barbarico poſtes auro ſpolijſq́; ſuperbi*, id eſt Phrygio. Phryges enim opib. & auro abundabant, opinioque Græcorum erat eos opulentos fuiſſe, vt & Perſas. Itaque vt barbarus ætate Demoſthenis dicebatur Perſarum Rex, ſic barbaros, qui de bello Troiano ſcripſēre aut tragœdias illius argumenti attigerūt, Phryges intellexerunt: quanquam latius barbari nomen patet. *Turnebus lib. 9. aduerſ. cap. 18.*

BARBARICVM. Feſto *lib. 2.* appellatur clamor exercitus, videlicet, quòd eo genere barbari vterentur. Apud Imperatores verò *in l. 2. C. de commerc. & mercat.* ſumitur pro barbarorum ſolo loco, & terra. Sic & apud Ammianum Marcellinum *libr. 18.* [viſus in barbarico miles per Hortarij regna tranſibat intacta] Prat.

BARBARICA lex appellatur Romana *Alciato libr. 6. Parerg. c. 12. ex Plauto.*

BARBARICVS ritus in menſis, pro Romano & frugali, cur a Plauto dictus, oſtendit eleganter Alciat. *lib. Parerg. 6. c. 26.* Spieg. Vide & Maioragium *libr. 3. Miſcel. c. 12.* vbi explicat quid ſit Barbaricum.

BARBAROS in Impp. cōſtitutionibus accipimus, quicunque Rom. Imperio non parebānt. *l. 26. C. de epiſc. & cler. Sic & in l. penult. in fin. ff. de bon. damnat.*

BARBARIVS Philippus, *cuius meminit l. 3. ff. de offic. prætor.* cū ſeruus fugitiuus eſſet diſsimulata conditione, præturā vrbis Romæ adeptus eſt & geſsit aliquādiu, donec tandē à domino agnitus in ſeruitutem retractus eſt, cōtigit hoc ipſum tempore triumuiratus Antonij, cui hic Barbarius familiaris & compotor fuit. &c. *vide Turneb. lib. 7. aduerſar. c. 7. & Ant. Contium lib. 1. diſput. c. 2.*

BARBATI, apud Romanos, ioco prouerbiali, dicti homines, priſcis ac ſimplicib. morib. ruſticanæq́; veritatis: quòd illic ſerò receptum ſit, radere barbā. Eò ſpectat illud Iuuenalis, *Facile eſt barbato imponere Regi.* Quod de veterū horrida, non pexa barba accipiendum eſt Hæc ceu molliter curata, per diminutionē barbula: eoſq́; qui eā gerunt barbatuli appellati ſunt. *Cic. in Orat. pro M. Cælio.* Spieg.

BARCAM, Iſidorus *lib. 10.* adpellat, quam quidam ab oneribus gerendis dictam putant. βαλμηρεῖς vocari ſcribit Harmenopulus *lib. 2. tit. τὰ περὶ ναυτῶν*, à Paulo *lib. 2. Sent. tit. 7. §. leuandæ.* nominatur. Prat. *vide etiam Cuia. lib. 2. recep. ſent. Iulij Pauli, tit. 7. §. leuandæ.*

BARDVS, Nonio, vi propria, & ingenio tardus. Nam, inquit, Græci bardos, tardos dicebant, Home. *Ilia. 4.*

—ἀλλὰ τοι ἔγωγε
βάρδιστοι δίφρον.

Feſto ſtultus à tarditate ingenij dicitur. Huic opponit Zaſ. *in epito. feud. tit. de feud. ſucceſſ.* ſtrenuum, virumque bellicoſum. Prat.

BARO ἀπὸ τοῦ βάρους dictum putant Alber. & And. Alc. *lib. de ſing. certamine cap. 32.* βάρος enim grauitatem ſignificat, baronis vulgare nomen eſſe, proque generoſo, inſignique homine accipi ſcribit idem *libr. 5. Parerg. cap. 16.* Hunc ita definit Bald. *in c. innotuit. de elect.* vt ſit quiſquis merũ, miſtumq; imperium in aliquo caſtro oppidove conceſsione principis habet.

BAROS, inquit Eraſ. Græcè nonnunquam faſtum ſignificat. & latinè graues viros dicimus eximios magnæq; autoritatis, vnde ſuſpicor & vulgò nunc dici Barones, qui generis ac virtutum auctoritate cæteris præeminent. Sp.

BARRONES, quam probam eſſe putauit dictionem apud Cicer. *in de Finib. 2.* interpres doctiſſ. inquit, quaſi naſci quoſdã homines, & ſola corporis mole graues, vt ſunt barri, id eſt, elephãtes: quorum vox Barritus dicitur. Qui elenchum illius comment. addidit, Barones, ait, per ſimplex r, dicuntur potentes & principes, citatque Cic. *ad Attic. lib. 5. Epiſt.* Sed fortè non minùs fallitur, quàm ij qui putant, & Ciceronem in eodem opere Frãcorum meminiſſe. Id errati primus omnium Rhenanus reſtituit. Nam & hic lectio corrupta videtur, pro, Barones, enim reponendum, Varrones, haud vulgariter eruditi quidam monuerunt. Inſulanus tamen, ceu probũ, Baronis verbum agnoſcit apud Cic. receptum, & ait, eminentem atque maiorem aliquam poteſtatem ſignificare: Italoſque nomen, Baroncelli, inde, ſuo more, tanquam minorem Baronem finxiſſe. Alciatus, Verones, inquit, ſeu imitatione Dorica Barones, accepi populos Hiſpaniæ eſſe: ſic à fluuio, cuius Mart. quoque meminit, dictos: qui ſolebant principibus apparere, & excubias facere: quos & veriſimile eſt eligi ſolitos prægrandi corpore, quamuis mente ſtolida eſſent: quod huius militiæ proprium eſt. Hæc ille. Sed an rectè Baronis voce ſignificetur, qui Germanicè Freyherr/ dicitur, adhuc quærendum eſſe puto. Conſtat autem conſenſu interpretum Pontificij iuris, Barones Comitibus præponendos, in Epigrapha *c. grandi. de ſupp. negl. prel. libr. 6.* Cæterùm in placitis Feudalib. Barones numerantur inter valuaſores, & vaſallos, vocabula illota, vt ait præceptor noſter Zaſ. Sed teſte Barone à Fautenberg, noſtris, hoc eſt, Germaniæ morib. Comiti Baro prorſus æquiparatur, nullumque eſt inter eos vel dignitatis, vel præeminentię diſcrimen: niſi quòd de Comitatu nõ ſit inueſtitus Baro: qui tamen in omnibus rebus ſuſcipiẽdis, honoribuſq; adminiſtrandis, haudquaquam Comite cenſetur inferior. Baro item mulier fuit philoſophiæ dedita, vt ſcribit Suida: quem P. Manutius allegat. Ex eo philoſophos, qui ſtolidiores eſſent, non philoſophos, quòd ex eo nomine viderentur indigni, ſed Barones vocabãt: vt quaſi mulierculæ per contemptum appellarentur. Cic. *vlt. Epiſt. lib. 9. Fam.* [Ille Baro te putabat quæſiturum, num vnum cœlum eſſet, an innumerabiles?] Sic enim ille hunc locum emendauit. Quamuis Eraſmus inter eas voces Baronẽ commemorat, quæ videntur vnà cũ barbarico imperio inuaſiſſe. Spieg.

BARISELLI. Scymer vulgò, apud Sicambros ſeu Vveſtualos, vmbram præ ſe ferunt Quæſtorum, Triumuiralium parricidij capitalium. Zaſ. *in l. 2. de orig. iur.* Bald. *in vſibus feud. in tit. de prohib. feud. alie. §. præterea.* 2. Bariſellos nominat ſingulares iudices, ſine certo tribunali iudicantes. Spieg.

BASES, quorum meminit Iabole. *in l. heres meus. 100. §. penult. ff. de leg. 3.* dicuntur orbiculi illi, quib. vaſa in menſis collocantur, ne toralia polluantur. Quamuis apud Iureconſult. verba mendosè circumferantur. Sunt & alij maiores, vt ſeſsiones ſtatuarum, columnarum, ſiue fabricarum, quæ à fundo conſurgunt, & ſuppoſitæ fabricæ ſuſtinent pondus. *Et de his intellexit Pomponius in l. pen. ff. de verb. ſign. Cotta in Memorabilibus.* Spieg. Sunt & ſuſtentacula, ſiue imæ partes cuiuſque rei. *Alc. lib. 4. Parerg. cap. 2.*

BASILICA, ἀπὸ τοῦ βασιλέως, dici putat Feſtus *lib. 2.* ſunt autem locus publicus, in quo iudicia exercebantur, *Fabio lib. 12.* venaliaque proponuntur. Alciat. *lib. 1. prætermiſſ. ex Vitruuio. & l. pediculis. §. 3. ff. de auro & argen. leg.* & verò quia ab Rege ducantur, domum regiam, palatiumq; ſignificans eidem, *in rubric. C. de ſacroſ. eccleſ.* quam ſignificationem templis conuenire *ibidem* ſcribit: quia eſt Regis æterni palatium. *Archid. c. non oport. 2. 42. diſt.*

BASILICA etiam libri ſunt, quibus continentur leges ab Imperatoribus promulgatæ, vel compoſitæ, qui libri hodie extant Græcè ſcripti, quibus lux magna iuri noſtro ciuili adferri eorũ lectione cõſtat. Prat. *vide infrà βασιλικῶν.*

[Sacram rem, vel religioſam, inquit Vlpian. vel vſib. publicis, in perpetuum relictam, vt forum, aut Baſilicam, vt hominem liberum, inutiliter ſtipulor, quamuis res ſacra, prophana fieri, aut vſib. publicis relicta, in priuatos vſus reuerti, & ex libero, ſeruus fieri poſsit.] *l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. oblig.* In cuius interpretatione admonui, Baſilicam apud Vlpianum non ſignificare locum ipſum, in quem Chriſtiani conueniunt, Deo dicatum: quamuis in ea ſignificatione dictio huiuſmodi apud Hieronymum & alios Eccleſiaſticos ſcriptores, nonnunquam legatur. *c. perlectis. §. ad Epiſcopum. 25. diſtinct.* à quibus & illud ſcriptum inuenio, quod cum Gothi vrbem Romam irrupiſſent, illos in primis ſecuros, inuiolatoſque ſinebant, qui in Apoſtolorum baſilicas confugiſſent. Etenim fuit Vlpianus, vt alibi ſcripſi, religionis Chriſtianæ inſectator crudeliſſimus, vt veriſimile non ſit, dicata Chriſto, eiuſque diſcipulis templa, tantæ apud eum dignitatis fuiſſe. Sciendum itaque, Baſilicam propriè ſignificare locum, in quo negociationes priuatæ, conſilia & iudicia exercebantur: dicta Baſilica, quaſi Regia, Græci enim βασιλεῖον, regiam appellant. Debent quippe (vt Vitruuius Architectus *in quinto* tradit) Baſilicæ adiunctæ eſſe foro, & quàm calidiſsimis partibus, vt per hyemem ſine moleſtia tempeſtatum, poſſent ſe in eas negociatores conferre. Iudicia autem peragi ſolita in Baſilicis, indicat Quintilianus *in duodecimo* Trachali oratoris vocem, cum in Baſilica Iulia diceret, auditam laudatamque fuiſſe, ex quatuor tribunalibus. Et Plinius *in Epiſtolis.* [Deſcenderem, inquit, in Baſilicam Iuliam auditurus, quibus proxima comperendinatione, reſpondere debeam.] Sanè Baſilicam principio locum fuiſſe cõſtat, quò ſub tectum, & ante veſtibulum ædium principes ad ius dicendum conueniebant, cui dignitatis gratia, tribunal poſteà additum eſt, tanquam plus ineſſet authoritatis, quòd iudicia publica ante domos darētur. Ac deinde quo Baſilica laxior eſſet, primarijs teſtibus non ſufficientibus, porticus intrinſecus hinc atque hinc additæ ſunt. Quatuor porrò Baſilicas Romę fuiſſe legimus. Portiã, quã Cato Cenſorinus magna mole conſtruxit. Opimã, in qua cœnaculũ erat, quod in ea ſeniores aſsiderent. Pauli, quæ 1500. talentis taxata, mox Fuluiæ conſecrata fuit, quã columnis è Phrigib. mirabilẽ inter magnifica locat Plinius *libro Naturalis hiſtoriæ 36. cap. 15.* Papiniuſq; ad nomen alludens eleganter Regiam dixit, cum *in 1. ſyluar.* ait:

Illinc belligeri ſublimis Regia Pauli,

Et aliam Iuliam, Centumuiralibus cauſis dicatam, cui cõſtruẽdæ, tradit *in quinto* Vitruuius, ſe præfuiſſe. Baſilicas vias noſtrates interpretãtur, prætorias & cõſulares, hoc eſt, publicas magnaſq; (die herſtraß/ freie Reichsſtraſſen.) *l. 2. §. viarum. ff. ne quid in loc. publ.* Nam quod magnum eſt, baſilicum dicitur. Et Græci βασιλικῶς, pro magnificè, prouerbiali figura dicunt. Grandioremq; & excellentiorẽ brachij venã, Phyſici Baſilicam dicunt: tres eſſe venas in brachijs tradentes: Baſilicã, cephalicã, & nigram, ſeu quod in medio harum ſit, mediam, communemvè, quæ in furore & delirio fieri ſolet. *Iom. Coraſ. lib. 6. Miſcel. cap. 18.*

BASILICAS Romæ plures fuiſſe ſcribit Onufrius: Baſilica Pauli Aemilij, Iulia, Vlpia, aliàs Traiani, Porcia, Sempronia, Argentaria, Opimij. *De quibus Plinius lib. de vir. illuſtribus & lib. 5. Epiſt. Suet. Victor. Varro lib. 4. ling. lat.* Prat.

BAI-

Βασιλικῶν. βιβλίων libros vulgo Βασιλικὰ βιβλία nuncuparunt, quod ſint 60. diuiſi in τεύχη ſex, non quatuor, vt plerique putant. Auctor eorum eſt Leo Philoſophus, vt Harmenopulus ſcribit, & Theodorus Balſamo in verſibus Heroicis apertè teſtatur. qua de re Iacob. Cuiac. *lib. 6. obſeruat. cap. 9.* Sed adiungit Leoni Phocium, quod eodem tempore hic canonibus, ille legibus digerendis operam impenderet. Baſilius Macedo cum filijs Conſtantino & Leone Philoſopho ediderat iam ante πρόχειρον diſtinctum titulis ſexaginta. Eum conſequutus Leo filius promulgauit βιβλίων libros 60. eodemq; tempore Phocius patriarcha Conſtantinopolitanus νομοκάνονα, quo titulo & alij quidā libri ante eum fuerant, diſtinctum titulus 14. quem & πρόχειρον appellatū reor, quia præponatur is Phocij liber Canonibus, quod Balſamo in præfatione ad Phocium ſignificat ijs verbis: περὶ τῶν κανόνων συγκεκλωσθέντα, qui multò poſt Phocium in eum, & in Canones omnes commentaria ſcripſit, iuſſu Manuelis Imperatoris, vir iuris, & legum peritiſſimus, vt Nicetas ſcribit in Iſaacio Angelo. *Cuiac. lib. & cap. prædicto.*

Basileia eo ſenſu dicitur, quo Auguſta, quæ Regis, Imperatoriſve vxorem ſignificat.

Basiliscvs Feſto *libr. 2.* ſerpentis genus. vel quòd in capite album habeat inſtar diadematis, vel quòd reliqua ſerpentum genera vim eius fugiant. Prat.

Basiliscvs etiam tyrannus fuit ſub Imperatore Zenone: de quo accipiendam putant l. decernimus. 15. C. de ſacroſanct. eccleſ. Huius meminit Suidas: & vide de eo Nicephorum, Procopium, & Zonaram. Prate. Meminit & Baſiliſci huius Cuiac. *Obſeru. lib. 3. cap. 19.*

Bastaga, munus, ſiue onus fiſcalium rerum iumentis portandarum, in Valenti. & Valētis ad Feſtum conſtit. *l. 3. de cohortal. lib. 12. C.* & in Leonis Imper. *lib. de bellicis adpar.* Baſtagam autem priuatam ſub diſpoſitione Comitis priuatarum ſacrarum diuinæ domus. Præpoſitos verò baſtagarum ſub diſpoſitione Comitis ſacrarum largitionum notitia collocat. corruptum verbum quibuſdam videtur: Nimirum Græcis dicitur ἀπὸ τοῦ βαστάζειν. Hot.

Bastagarii, quibus id oneris incumbit. *l. 4. & 8. de muril. lib. 11. C.* Hi vecturæ rerum ad ærarium pertinentiū ſeruiunt, quam iumentis faciunt. Spieg.

Bastagarios etiam dici putat Alcia. *rub. de muril. lib. 11. C.* qui neceſſaria militibus portabant. Opinatur idē fuiſſe eos, qui veſtes ad tincturam ferebant, referebantq;. *Vide & Connanum lib. 4. cap. 15. num. 3.*

Bastardi, vulgò à Germanico Böß art/ id eſt, degeneris ingenij. Et ideò pater non omnino certus eſt, quaſi tamen quodammodo certus eſt, qua de cauſa ei etiam omninò ab inteſtato non ſucceditur, & ex teſtamento eius liberi non ſemper ſolidum accipiunt. *Cuia. in expoſit. No. Iuſt. C. fol. 44. ferè in princ.*

Batiola, vaſis genus Nonio: qua voce vſum Plautū ſcribit: ex quo didici eam auream fuiſſe.

Batillvm è ferro ducitur, quo prunas & cinerem è foco tollere ſolemus, vt alio transferamus. Horat.

> *- - Prunæque batillum.*

Battologia iterationis vitium eſt, nomen habens à poëta Batto, cuius meminit Fauorinus *apud Gellium lib. 3. cap. 18.* qui dum ſimulachra & ſtatuas verſibus & hymnis celebraret, eandem ſæpius cantilenam recinere ſolebat: Inde verbum βαττολογεῖν, id eſt, multa, & ea quidem inania loquor, eademque ſæpius repeto: quod quidem verbum adeò fuit vulgò vſurpatum, vt D. Matthæus eo ſit vſus, *cap. 6.* vbi Chriſtus ita loquitur προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. Orantes autem ne battologizetis, ſicuti Ethnici. Et huc alludens Ouid. *lib. 2. Metamorph.* Battum quempiam eadem facit iterantem.

> *---- Sub illis,*
> *Montibus, inquit, erant, & erant ſub montibus illis,*

Cuius βαττολογίαν ridiculè imitatus Mercurius

> *--- Et me mihi perfide prodis,*
> *Me mihi prodis ait ----*

Quin & ipſum Ouidium eodem vitio laboraſſe contēdit probatque Scaurus apud Senecam *controuerſiarum, lib. 5. in 28. controuerſ.* Quo etiam loco ſcribit Seneca ipſe, Montanum Votronum declamatorem egregium hoc vitium habuiſſe, vt ſententias ſuas repetendo corrumperet, dum non eſſet contentus, vnam rem ſemel bene dicere, *vt de eo teſtatur Tyraq. in 9. l. connubi. gloſſ. 1. parte 9. num. 26.*

Bavcalivm. Alciato *lib. 1. prætermiſſ.* vas vinarium.

Bavcalis eſt, quo vtimur æſtate refrigerandis in aqua cyathis, *Alciat. lib. prætermiſſ. 1.* Nicarchus *in Epigram.*

> μὴ κάμνε, μὴ φθὰ μαστήριον πρὶν ἐγείρειν
> ἐν τῷ θέρει χλιαρὸν βαυκάλιον ἐγέρσατε.

Bavcismvs, inquit Pollux à ſaltatore Bauco comeſſatoria ſaltatio nomen ſortita, mollicula illa quidem & delicatos membrorum flexus habens. Camerar.

Baxea calceus philoſophicus, philoſophica crepida. *Turneb. lib. 7. aduerſ. cap. 20.*

B E

Beare. Vlpia. ait, eſt prodeſſe. *l. bonorum appellatio. §. natura. ver. de verb. ſignif.* Spieg.

Beate viuere, & honeſtè, interpretatur Cicero, cum virtute viuere. Spieg.

Beati dicuntur diuites: quia cæteris prodeſſe poſſunt, & debent. Dicuntur item ſimili ratione fœlices, *Alciat. de verb. ſignific.* Etenim beatum volunt eum, qui extra aleam ſit fortunæ, quique ſortem ſuam nolit cōmutatam, Quod rectè dubitat Inſulanicus Huttenus, an cuiquā mortalium contigerit vnquam: imò nec illi L. Syllæ, qui proprio cognomēto dictus eſt Felix. Vera beatitudo eſt æterna & cæleſtis illa, propter quam manifeſtandam verbum caro factum eſt. Spieg.

Beatvs, inquit Varro *lib. 4.* is qui multa bona poſſidet, & is opulentus ab ope cui ea opimæ. Hinc Vlp. bona dicta ſcribit, quod beent.

Beatissimos Patriarchas & Epiſcopos in conſtitutio. ſubinde compellat Iuſtinianus. Nec caret mos ita cōpellandi Rom. Pontif. exemplo vetuſto, vel D. Hieronymi teſtimonio, quod ante me ab eruditioribus in hoc obſeruatum video, vt inter audiendum cogitet ſeſe dignum tanto honore ſublimitateque præſtare: illud Horatij ſecum reputans.

> *Tu rectè viuis, ſi curas eſſe, quòd audis.*

Bebivs Marcellinus. Intelligitur Bæbius Marcellus, de quo in l. Bæbius. ff. de pact. dotal. eſſe ille, quem Dio ſcribit ſub Seuero capite damnatum. *Cuiac. obſeru. lib. 7. c. 2.*

Begardi & beguinæ, viri & mulieres infideles, quę cùm nulli promittant obedientiam, neque proprijs renuncient, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religioſæ nequaquam exiſtunt: quanquam habitum, qui beguinarum dicitur, deferant, & adhæreant religioſis aliquibus, ad quos ſpecialiter trahitur affectio earundem. *de quibus habetur in clem. 1. de relig. domib. & in Clemen. ad noſtram. de hæret. Ioan. Bellon. Etymolog.*

Bellaria à G. Budæo *in Forenſ.* dici, quæ vulgò Species dicuntur, Gallis eſpices, Græcis ἀπαιτήτια, ex Ariſtot. *Politic. 6.* Eſt & alia bellariorum notiſſima ſignificatio, ſuntque cibi melle, ſaccharo conditi, quæ menſæ ſecundæ appellantur Alciato, quod & antè Gellius docuerat, *lib. 13. cap. 11.* Prat.

Belle dubitare, apud Terentium Clementem *in l. cum ab vno. de leg. 2.* Spieg.

Bellissime ſcribere, apud Vlp. *l. 1. quòd leg.*

Bellica captiuitas. Olim in bello capti per hoc ſeruabantur, fiebantque capientium ſerui. *§. ſerui autem. Inſtit. de iure perſon.*

Bellvm bifariam accipitur & pro pugna ipſa, vt apud Saluſtium, [in eo bello trecenti milites deſiderati.] *Hermogen. l. ex hoc iure. in princip. ff. de iuſtitia & iure. Vlpianus in l. 1. Bo. conſti. & l. vlt. de excuſat. mun.* Et pro eo tempore, quo in militia ſumus, *ita accipitur Inſtitut. de excuſat. tut. §. filij autem. l. 1. §. 1. ff. de incendio, ruina, naufr. & l. in bello. ff. de captiu. & poſtlim. reuerſ. Aldobrandinum d. §. filij autem. Inſtitut.* Bellum verò ita rectè definierimus, vt ſit legitima defenſio, aduerſus offenſionem imminentem, vel præcedentem, ex publica vel priuata cauſa. vbi enim nulla eſt læſio iniuſta, ibi nulla poteſt cenſere defenſio, quæ bellum iuſtificet. Oldendor. Porrò etiam bellum dicitur, quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulſandorum hominum cauſa, *cap. inſtium. 23. q. 3.*

BELLVM iuſtum habetur, quod denunciatum antè & indictum eſt. Verius autem eſt ſolum indicendi belli arbitrium eſſe apud Principem, id eſt, Chriſtianorum Imperatorem, aut Regem, ſi abſoluta illa poteſtate cuncta metiamur, modò ea in commodum reipublicæ vtatur. Qua de re eleganter tractat ſacri imperij baronū per Germaniam doctiſſ. perilluſtreque ornamentum Fridericus à Tautenberg. *tit.6.lib.3.feud.* Quamuis & maximè iuſtum bellum habeat ſuas calamitates, *quarum meminit Auguſt. de ciuitate Dei, & Eraſm. in Chil.* Spieg.

BELLVM iuſtum eſt, quod propter defenſionem ſuam vel ſuorum, quatenus exigit hoſtium temeritas, ſuſcipitur. *l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure.* At dices: ea eſt definitio defenſionis, non belli. Certè ſi defenſionem à bello ſeparabis, ſeditionem efficies, non bellum. Etiam cum Imperator indicit? Etiamſi totus orbis in vnum conflatus indicat, aut Pontif. Max. Nam Imperator non magis poteſt bello lædere, quàm alicui rem ſuam, vel vitam ſine cauſa eripere. Rixentur ergo de bello commentatores in ſempiternum, non iuſtificabunt vnquam, niſi ex defenſione legitima.

BELLORVM ſeptem genera. Primum bellum Romanorum contra infideles. *De hæret. c. excommunicamus.* & dicitur Romanum, quia Romana Eccleſia eſt caput fidei, 24. *quæſt.1. Hæc eſt fides.* Secundum eſt iudiciale, quod fit autoritate iudicis habentis merum imperium. *De ſentent. excom. c. dilecto, lib.6. ff. de rei vindic. l. qui reſtituere.* Tertium eſt præſumptuoſum, quod faciunt inobedientes iudici, *de pœnit. diſtinct.6. ad fin.* Quartum eſt licitum, quod fit auctoritate iuris, quo ad illum, cui conceditur, *de reſtit. ſpolia. c. olim. de ſent. excom. c. ſi verò. C. vnde vi. l.1.* Quintum temerarium, contra illos, qui ſe iuſtè defendunt. Sextum volūtarium, quo moderni Principes vtuntur. *c. noli. 24. qu.1.* Septimum eſt iuſtum & neceſſariū, quod fit ſe & ſua defendendo. Et in iuſto bello morientes ſalui fiunt, cæteris paribus. 23. *qu.5. c. omnium veſtrum, & c. Si homicidium, & ea cauſ. quæſt.8. cap. omni timore.* Sed qui ſine iuſſu Principis bellum ducit, tenetur lege Iul. maieſtat. *ff. ad leg. Iuli. maieſt. l.3. & in auth. de armis. colum.6. & in authent. de mandatis Principum. colum.3.* Neceſſitate tamen imminente ſufficit licentia magiſtri officiorum *ſecundùm Hoſtienſ. C. de Fab. l. final. libr.11. De bello vide Archidiac. in Roſario. 23. quæſt.2. cap. iuſtum. vbi ponit hæc ſeptem genera.* Spieg.

BELLVM iuſtum ideo videri non debet, quòd triduo prius indictum ſit, aut etiam, ſi placet, decennio, niſi ſincera conſcientia ſuſcipiatur pro tuendis bonis aduerſus malos, ac legitima & neceſſaria ratione ab ijs, quibus Deus commiſit gladium. Oldend. Doctores argutè magis, quàm vtiliter diſputant de bello. *in l. vt vim. de iuſt. & iur. ac alijs locis.* Spieg.

BELLVM autem iniuſtum dicitur quinque modis. primò ratione rei, vt ſi non eſt de repetendis rebus. vel pro defenſione patriæ. *c.1. 23. quæſt.2.* Secundò ratione cauſæ, vt ſi voluntariè, non neceſſariò inferatur. Tertiò ex animo, quando ſcilicet fieret ad vindictam. Quartò, ſi non ſit authoritate Principis. Quintò, ratione perſonæ, putà in perſona Eccleſiaſtica, cui non licet effundere ſanguinē. *vide Iaſ. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & Dec. l. vt. vim. ff. de iuſtit. & iur. Hoſtienſ. & alij in rubr. de treug. & pace. & 23. quæſt.1. & 2. per totum.*

BELLVM etiam hoc tempus dicitur, quo ceſſatur à prælijs, aut intercedunt induciæ. Sola pax finit bellum: Induciæ dirimunt congreſſus: Prælium autem eſt conflictus bellicus. Verùm tempore bellorum præſcriptiones ceſſant, donec finiatur tumultus. *l. ab hoſtibus. C. quibus non obijcit. long. temp. præſcrip.* Idem ſentiunt Iuriſperiti de magna peſte. *Bart. in l. naturaliter. ff. de vſucap. per l. vlt. C. de fund. limitrop. lib.11.* Spieg.

BELLVM recuperatorium, quod ſcilicet ob recuperationem rerum ablatarum infertur. Defenſorium verò, quod videlicet neceſſariæ defenſionis gratia, non interuallo, ſed ex continenti ſuſcipitur. Verùm hoc non propriè belli nomen meretur, ſed potius defenſionis cenſetur facultas, cuilibet omni iure, ipſoque rationis ductu permiſſa. quādoquidem vim atque iniuriam propulſare, ius gentium permittit. *l. vt vim. ff. de iuſtit. & iur. cum ſimil. notatum per dictum Baronem loco allegato.* Bellum offenſiuum, bellū defenſiuum, vt vulgò loquuntur, in barbarorum ſchola, nota ſunt vocabula. Spieg.

BELLE, id eſt, eleganter & prudenter Nonio ex Plauto, & M. Cicerone. ſic in varijs Digeſtorum locis legendum cenſet Auguſt. *lib. Emend.1. cap.9.* Locos eos referam. Primus eſt apud Vlpianum *in l. ſi debitor. 4. §. fin. ibi, bellè quæritur. ff. quibus modis pign. vel hypot. ſoluit.* Secundus eſt apud eundem *in l. cæterùm. in princip. ibi, non bellè inquilinum. ff. de vſu & habita.* Tertius eſt apud eundemmet *in l. de pupillo. §. 9. in ipſo ſtatim initio. ff. de oper. nou. nunciat.* Quartus *in l.2. §. vnde. ff. de ſuis & legit. ibi, vnde bellè.* Quintus *in l.2. §. tractari. in ipſo principio. ff. ad S.C. Tertyll.* In quibus locis falsò legitur in vulgatis codicibus pro, belle, velle: cùm in P. Florentinis legatur, bellè. Prat.

BELLVM à duello factum Varro *lib.6. ling. latinæ.* exiſtimat: quod & Alberico probatur. A beluis duci Feſtus *lib.2.* putat: quod perpetua ſit diſſenſio beluarum. vtrunque etymon verū eſſe poteſt. Bellum definire videtur N. Marcellus, vt ſit pugna: hocque differre ait à prælio. Alij à Græcis deductum volunt, qui βέλος, telum vocant, quaſi quod telis geratur. *Connanus lib.9. cap.5. num.1.*

BELLVM adfectum Ciceroni *in Oratione, quam habuit de prouinc. conſula.* id eſt, pene confectum. Bellum, inquit, adfectum videmus, & verè (vt ita dicam) pene confectum. *quod A. Gellius lib.15. cap.5. Noct. Attic. probat.* Prat.

BELLICAE captiuitatis ea vis fuit, vt ſeruitutem induceret, *quod Florentinus, & Marcianus aiunt. l.4. & 5. ff. de ſtat. hominum & Iuſtinia. probat Inſtit. de iure perſon. §. ſerui.* bellicæ huius captiuitatis ſuperſunt reliquiæ quædam. Nam bello captus capientis homo eſt: & eo iure hodie vtimur, quodque exactiſſimè obſeruant tempeſtatis noſtræ milites. Cuius rei tractationem in aliud tempus reijcimus. Prat.

BELLICARVM coronarum genera hæc ſunt, Gellio & Plinio auctoribus: oualis, naualis, muralis, obſidionalis, caſtrenſis, ciuilis, triumphalis, *de quib. infrà, Corona.*

BELLONARIOS gloſſæ interpretantur Θεοφορουμένους. Martialis vocat Bellonæ turbam entheatam, *libr.12.* & de eiſdem *lib.11.*

Albani ſenis lacerantur brachia cultris.
Quum furit ad Phrygios enthea turba modos.

Eoſdem etiam Bellonarios appellauit Acro *in 2. Satyr. Horatij.* Bellonarij, inquit, lacertos humeroſque concidunt. *Cuiac. obſer. lib.11. cap.34. circa finem.*

BELOS. Eo nomine, inquit Caius, vulgò quidem id ſignificatur, quod ab arcu mittitur: ſed non minus omne ſignificatur, quod mittitur manu, ἀπὸ τοῦ βάλλειν. admonet nos Xenophon: nam ita ſcribit: καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι. Et tela ſimul ferebantur, haſtæ, ſagittæ, fundæ, tum plurimi lapides. *Hæc in l. ſi caluitur. 233. ff. de verb. ſignif.* Hot.

BELVA, ſiue, vt mauis, bellua, immanis fera. Hinc dictam quidam putant, quod ſine lumine, id eſt, mente feratur. Equidem à bellando duci putem, quod perpetuò feræ inter ſe pugnant. μιτεφορμεῖν accipitur de eo, qui ſciens falſum iurat *apud Auguſt. c. homines. 22. qu.2.* Spieg.

BENE in l.1. ff. ſi cert. pet. accipi putat Alber. pro decens eſt. ita habent vulgati Codices: in Pand. tamen Flor. aptius legitur, è re. Prat.

BENE eſt, pro commodum eſt, ſeu bona ratione, Vlpi. vſurpat exemplo Ciceronis, *l.1. de reb. cred.*

BENE emere, apud Ciceronem eſt carè emere: Sic & Martialis: [Adeo bene emit, inquit, imò non ſoluit.] *Turn. lib.3. aduerſ. cap.22.*

BENE ferre ætatem Cicero dixit, quod nondum maturuit, neque vetuſtatem ſentit. *Turneb. lib.9. aduerſ. cap.4.*

BENE gerere rationes, eſt ita rectè, vt nulli querelæ poſtea locus relictus ſit. *ita ſe explicat Scæuola in l. teſtamento. 18. ff. de fideicom. lib.* Prat.

BENE proſpexit apud Iuſtin. *§. conſtitutio. Inſtit. de vſucap.* id eſt, rectè, prudenterque. Prat.

BENE fit, quod bona fide fit, Accurſio *l. eum qui iurauit. §. in popularibus. ff. de iureiur.* Spieg.

BENE natum, apud veterem Nouellarū interpretem in cōſtit. interpretatur Accurſ. ingenuum *in conſt. 22. §. quod autem prim.* & rectè. pro eo in Græco eſt γνήσιος. Prat.

BENE

Bene agier inter bonos, vetere Iuriſconſultorum formula M. Ciceroni frequentiſſima, ſignificari quidã aiunt, bonos ex fide præſtare, quæ apertè lingua nuncupata non ſunt, quò propendet Pauli reſponſum. *l. quia tantundem. ff. de negot. geſt.* Prat.

Bene ſit, communis vox qua in teſtamentis præfabantur: *vide Eraſ. interpretantem* [illegible] Spieg.

Bene collocare pecuniam, id eſt, tutò ſeu bonis nominibus, *l. 13. ff. de adminiſt. & peric.* Et ita bene collocatæ pecuniæ, *l. 33. ff. de vſur.* ſimilique modo, bene credere, *l. 12. §. hoc amplius. ff. mandati.* id eſt, abſq; vllo periculo & damni metu. Huic cõtrarium eſt, Malè credere, *apud Plaut. Pœnul. act. 3. ſ. 2.* Bene emere, *l. 38. ff. de legat. 3. & apud Martial. epigram. 10. libr. 8.* Bene eſt, id eſt, bene res habet, *l. 15. §. in venditione. ff. de re iud.* Bene iudicatum, *l. 38. de minor.* Bene & ex fide adminiſtrare. *l. 67. §. vlt. ff. de ritu nupt.* Briſſon.

Benedicere eſt laudare, & gratias agere, bene precari, quod in dandi, accuſandique caſu effertur. Significat etiam in ordinem cooptare, & probare, & conſecrare, & ordinare, *cap. 1. de ſupplen. negl. prælat.* Huius benedictionis effectum tradit Panor. *in d. c. 1. verſ. quæro an alium, & verſ. præced.* Accipitur etiam pro conſecratione, & confirmatione nuptiarum, *de qua in can. feriatim. 32. diſtinct.* Qua in re ita cauit Leo Imper. *Nouell.* [illegible] Spieg.

Benedictionis quoque appellatione hæredis inſtitutio continebatur veteri Teſtamento. cuius rei exemplum eſt in cap. 27. Geneſis, & in Iacobi benedictione. *quod & annotauit Bald. in Proœmio Decretalium.* Prat.

Beneficentia Victorio *in M. Ciceronem*, eſt animi virtus, & quædã bonitas naturæ, qua opib. ſuis alios iuuare, & beneficia in homines cõferre, homines delectantur. Alij eam definiũt, vt ſit exterior charitatis, ſiue amicitiæ actus. Quidã hoc modo: eſt liberalitas, ſeu cognatio iuſtitiæ, quæ cõmunicat res nõ debitas iure præſertim ciuili, quas tamen aliquo modo iure naturæ communicare debemus. Hæ omnes definitiones eodem pertinent. poſtrema tamen cæteris explicatior, ad quam referenda vulgatiſſima iuris regula, Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, benignè præſtandum eſt *l. 2. in princip. ff. ſolut. matrimon.* quæ tamen cum Bartoli *ad d. l. 2.* diſtinctione recipienda eſt: & vide *ibidẽ* Iaſonem *4. notab.* qui ἀντινομίαν diluit. Eandem regulam caſibus interpretatur And. Alciat. *ad d. l. 2. verſ. niſi hoc eſt, &c.* Spieg.

Beneficiarii Feſto ſunt milites, qui vacationem habent munerum grauiorum, vt menſores, veterinarij, fabri, & alij, qui enumerantur l. vlt. ff. de iure immun. Sed in Nouel. Iuſtinian. 13. putem ſignificari exploratores, & indices, quos pro huius miniſterij præmio habeat Prætor plebis immunes. Tertullian. *de fuga in perſecutione.* [In matricibus, inquit, beneficiariorum & curioſorum, inter tabernarios & lanios & fures balneariũ, & aleones continentur,] vbi ſanè beneficiarios & curioſos non accipiam pro his, qui curam habent curſus publici, *vt docui in l. 3. de can. larg. tit. C. lib. 10. & tit. de curioſis. lib. 12. C.* ſed vt hoc loco pro delatoribus, à quibus & delatoria curioſitas dicitur, *l. 6. ff. de iur. & fact. ign.* Cæſari, Plinio, Agathio aliter beneficiarij ſunt corporis cuſtodes ſiue protectores & buccellarij. *Cuiac. in expoſit. Nouell. 1. ſtim. 13. in fin.*

Beneficiariae actiones ſunt, quas condictiones ex lege interpretes adpellant. de quibus latiſſimè Bart. *in l. 1. ff. de condict. ex leg.* Prat.

Beneficii verbo plura ſignificãtur. Accipitur enim pro priuilegio à principe alicui indulto. *l. 3. ff. de conſtitut. princip. leg. ex facto. 43. ff. de vulg. & pup. ſubſt. & l. ſi cui. 38. ff. ex quib. cauſ. maior.* & latiſſimè interpretandum, ait Iauolenus *d. l. 3.* & ipſemet Princeps interpretari debet. Huius concedendi cauſæ multæ ſunt. Aetas, ſexus, cauſæ iuſtæ, vt reipub. cauſa abſentibus, certa conditio: de quibus paulò inferius diſſeremus. Sumitur etiam pro largitione aliqua, quę ciuibus tantùm Romanis concedi ſolebat ob res præclaras geſtas, vt ex oratione pro Archia poëta M. Ciceronis liquidò conſtat. [Et in beneficijs, inquit, ad ærarium delatus eſt.] Hotom.

Beneficio alicuius, pro opera alicuius. *Vlpian. ex l. damni. 40. §. 1. ff. de damno infecto. l. communi. 7. §. 8. ff. commun. diuid. l. inter omnes. 46. ff. de furt.* Hotomannus.

Beneficium etiam accipitur quandoque pro gratia exhibita, & merito, benefactoque in alium collato. Papinianus. [Nec videntur hæc (ait) inter ſe contraria eſſe, cum beneficio affici hominem, interſit hominis.] Iabolenus, [beneficium (inquit) quod à diuina principis indulgentia proficiſcitur, quàm pleniſſimè interpretari debemus,] Bonifacius, [Decet conceſſum (ait) à principe beneficium, eſſe manſurum.] Et mox, [Indultum à iure beneficium, nemini eſt auferendum.] Pariter Paulus I.C. & Gregorius Pontif. [Adiuuari nos, non decipi beneficio oportet.] Pleni ſunt profectò huius generis exemplorum libri. At verò licèt tot poſſint eſſe beneficij appellatiões, quot ſunt munera & gratiæ à legiſlatoribus exhibitæ, tamen cõtracta eſt huius vocabuli ſignificatio. Nam in profanis beneficium pro feudo plerunque vſurparunt, in ſacris verò, & ſpiritualibus pro ſacerdotio, Idque frequentius vſitatiuſque, adeo quidem, vt iam vulgus noſtrum, per antonomaſiam quandam, beneficij nomine, ſacerdotia tantummodo intelligat, Cuiuſmodi beneficium ſic videtur poſſe non malè definiri, vt ius ſit percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis prouenientes, clerico, propter diuinum officiũ, competens. Hæc ferè omnia ex paraphraſi D. Ioan. Coraſij in vniuerſam ſacerdotiorum materiam, accepimus, cuius ſecundum caput videre profuerit, ad exponendam beneficij definitionem.

Beneficium, Seneca definiente, eſt beneuola actio tribuens gaudium, capienſque tribuendo, in id quod facit prone & ſponte ſua parata, *c. 6. lib. 1. de beneficijs.* Extat hæc definitio *in cap. Obertus. in vſibus feudor. in tit. in quibus cauſis feud. amitt.* Eſt autem duplex beneficium, publicum & priuatum. Longè præſtantiſſimum eſt publicum, videlicet eorum qui aut conſtituunt, aut defendunt, aut retinent reſpubl. Priuatum, cum videlicet priuatim operæ aut facultates cõmunicantur. *Vide elegantem, §. ſicut. in l. in commodato. ff. commodat. & poſt Iouinian. Pontanum noſtrum Philippum de Beneficentia lib. 2. Philoſophiæ Moralis.* Sunt autem *eodem tradente cap. 18. lib. 3.* qui ita diſtinguant, quædam beneficia eſſe, quædam officia, quædam miniſteria. Beneficium eſſe, quod alienus det. alienus eſt, qui potuit ſine reprehenſione ceſſare. Officium eſſe filij, vxoris, & earũ perſonarum, quas neceſſitudo ſuſcitat, & ferre opem iubet. Miniſterium eſſe ſerui, quem conditio ſua eo loco poſuit, vt nihil eorum quæ præſtat, imputet ſuperiori. Spieg.

Beneficium militare, vulgò Feudum à fidelitate nuncupant. *Vide infrà, Feudum.* Prat.

Beneficialis cauſa dicitur, ſiue agatur de dignitate vel perſonatu, officio, præbenda, vel beneficio, *Archid. in c. ſi gratioſè, & c. ſi propter. de elect. lib. 6.* Beneficium hic accipe ſpirituale. Prat.

Beneficiarius fundus, & beneficiarium prædiũ dicuntur Budæo *in forenſibus* eodem ſenſu.

Beneficiarios ex eo dictos cenſuit Vegetius *lib. 2.* quod tribunorum beneficio promouerentur.

Beneficiarius, qui beneficium accipit. Vnde & à veteribus beneficiarij dicti ſunt illi, quos Imperator ſuo beneficio promouiſſet in militia. Cæſar *com. lib. 1.* [Petreius verò non deſerit ſeſe, armat familiam, cum hac, & prætoria cohorte, certamen init, barbariſque equitibus paucis beneficiarijs ſuis.] Prat.

Beneficiarii olim opponebantur municipibus. Nam municipes dicebantur, *autore Feſto. lib. 2.* qui non vacabant, ſed munus Reipublicæ faciebant, Contrà, beneficiarij appellabantur, qui vacabant muneris officio. Cùm autem liberalitate quadam concedi cœpiſſent bona, quæ feuda dicimus, tranſlatum fuit hoc vocabulum ad huiuſmodi conceſſiones aliquantò commodius, quam barbara vox Feudatarius, aut Vaſallus, aut Vaſſus. Br.

Beneficium Eccleſiaſticum, id eſt canonicatus, vel præbenda. *cap. ex multis. §. conſtitutum. 1. quæſt. 3. & alibi ſæpiſſimè.* Beneficij quoque appellatione dignitates contineri ſcribit Ioannes Andr. *cap. ſi propter tua. de reſcript. libr. 6. per illum textum.*

Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri. *c. 1. de reg. iur. lib. 6. extr. c. ſi quis deinceps. 16. qu. 7. vide Dynum ad d. c. 1.* Prat.

Bene.

Beneficivm ſeu priuilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona, *c. priuilegium. vbi gloſſ. Dyn. & Alber. de regul. iur. lib. 6. l. priuilegia quædam. & l. in omnibus cauſis. 68. ff. eod. tit.* Prat.

Beneficia perſonalia ſine die & conſule non valẽt. *l. ſi quis, de diuiſ. rer. Cuiac. in l. 2. de decurionibus. lib. 10.*

Beneficii ceſſionis bonorum ea vis eſt, vt qui bonis ceſſerit, iudicatus in carcerem non trahatur. Atque ita Alex. Imp. reſcripſit, *l. 1. C. qui bon. ced. poſſunt.* Habet aliud beneficiũ: quia in id quod facere poteſt, tantùm condemnandus eſt, *§. fin. Inſtit. de actio. vbi vide Fabrum. & Ang. & eſt textus in l. 4. ff. de ceſſio. bonor.* Prat.

Beneficio Nouellæ 4. de fideiuſſor. prius conueniendus eſt debitor, ſiue reus principalis, quàm fideiuſſor: idque Iuſtin. conceſſit. *Nouell. conſtit. 4. §. 1.* Vetere enim iure poteſtatem fuiſſe creditori, reo relicto eligendi fideiuſſores Antoninus Imper. reſcripſit. *l. iure noſtro. 5. C. de fideiuſ.* Eſt & aliud

Beneficivm Nouellæ Iuſtinia. *4. περὶ ἀλληλεγγύων* inductum: quo, ſi qui rei promittendi fuerint, vt alter pro altero inuicem fideiubeat, ſi quidem additum non fuerit, vt vnuſquiſque ex his in ſolidum teneatur, pro portione ſua in tantùm obligatus eſt, atque pro ea tantùm excutiendus. Sed an hoc verè beneficium, ſeu priuilegiũ dici poſſit, alibi dicemus. Prat.

Beneficivm hypothecarum mulieribus cõceſſum, primùm dotibus inſunt hypothecæ beneficio l. vnicæ. §. & vt plenius. C. de rei vxor. actio. Secundò dotis nomine creditoribus, etiam anterioribus, præfertur mulier. *l. fin. C. qui pot. in pign. hab.* Prat.

Beneficio legis præfertur poſterior creditor, cuius pecunia prædium comparatum eſt. *l. licèt. 7. C. eodem.*

Beneficivm S. C. Macedoniani actionem denegat ei, qui filiofamiliàs mutuã pecuniam dediſſet, etiam poſt mortem patris, *l. 1. ff. ad Senatuſc. Macedon.* Spieg.

Beneficivm S. C. Velleiani, negat actionem in mulieres, quæ pro alijs interceſſerint. *l. 1. ff. ad S. C. Velleian. Lege S. C. Velleianum.*

Beneficivm reſtitutionis in duo capita quidam diſtribuunt: quorum primum explicatur ex capite minoris ætatis *D. & C. de minorib. 25. annis.* alterum ex abſentia. *de quo tit. ff. ex quib. cauſ. maior.* His poteſt addi metus cauſa. cuius rei nomine reuocatoriam competere Accurſius rectè ſcripſit *ad Vlp. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. actio non det.* cuius ſententiam probat *ibidem* Bartolus noſter. Spieg.

Beneficio ob liberorum numerũ excuſatur quis à tutela curáve apud Modeſtinum. *l. 2. §. 1. ff. de excuſat.* & reſcripto Seueri & Antonini, *l. 1. C. qui numer. lib.* à muneribus ciuilibus excuſationem præſtat Vlpiano *l. 2. §. 1. ff. de vac. muner.* & Conſtantinus in eandem rem conſtituit. *l. fin. C. de ijs qui num. lib. lib. 10.* Ijs quoque qui multos liberos procreaſſent, à Cæſare præmia multa propoſita fuiſſe ſcribit Dio. *lib. 43.* Prat.

Beneficivm cedendarum actionum eſt, per quod poſtulare poſſunt fideiuſſores, & alij, qui obligati ſunt in vna obligatione, ſibi cedi in alia, contra fideiuſſores, & alios, quibus ſunt obligati, alioquin niſi cedatur eis, poſſunt recuſare ſolutiones. *ff. de ſolut. l. Stichum aut Pamphilum. §. pen. vbi Bartol. hoc notat. De hoc vide in Spec. tit. de renun. §. finitur. verſ. poſtremò dicendum. De beneficijs & alijs require ibidem, §. partem autem. verſ. & nota.* Cedendarum autem actionum beneficio, *de quo in l. fideiuſſoribus, vbi Paul. Caſtrenſ. ff. de fideiuſſor.* petimus vt creditor ſuas nobis cedat actiones: eoq́; cogendus eſt. Prat.

Beneficivm epiſtolæ D. Adriani (*de quo fit mentio in §. ſi plures. Inſtitut. de fideiuſſor. etiam in l. inter fideiuſſores. ff. eodem tit.*) eſt, ſi vnus è multis fideiuſſoribus, de toto debito conueniatur, rectè excipiet pro rata parte duntaxat ſoluenda. quod accipiendum eſt, ſi cæteri litis conteſtatæ tempore ſoluendo ſint. *d. §. ſi plures.* non igitur fit debiti diuiſio ipſo iure, ſed epiſtolæ D. Adr. beneficio *d. l. inter.* Pra.

Beneficivm quadrimeſtre ijs competit, qui in actione perſonali ad ſolutionem cõdemnati ſunt, vt ad ipſam ſolutionem quatuor menſiũ habeant dilationem, etiamſi à iudice breuius tempus ſtatutum eſſet. *l. 4. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iudic.* Spieg.

Beneficivm S. C. Macedoniani competit filijsfamiliàs, parentibuſque eorum, qui pecuniam mutuam accipiunt patribus inuitis, vel inſcijs. Spieg.

Beneficivm reſtitutionis in integrũ duplex eſt. Alterum minoribus 25. annis, alterum maioribus ex clauſula, [Si qua iuſta cauſa mihi videbitur] competit. Spieg.

Benemerita quando ſint ſpecificè exprimenda in inſtrumento conceſſionis remuneratoriæ, petendum eſt ab interpretibus vſuum feud.

Benevolvs. Eraſmus alicubi ſcribit, ſicut beneuolentia nihil aliud ſonat Latinis, quàm amor: beneuolus nihil aliud eſt quàm amicus: & benè velle, nihil quàm amare: ita maleuolentia ſonat odium, maleuolus inimicum, malè velle, odiſſe. Iuſtin. *tit. de nuptijs. C. libr. 5.* Imperialis beneuolentiæ proprium hoc eſſe iudicat, vt Dei beneuolentiam imitetur, qui quotidianis hominum peccatis ſemper ignoſcere dignatur, & pœnitentiam ſuſcipere noſtram, & ad meliorem eam ſtatum deducere. Sp.

Benevolentia, dicitur ſtudium, fauor, amor, ſic accipitur in conſtitutione Iuſtiniani. *l. Imperialis, in princip. C. de nupt. & §. ſciendum Inſtitut. de hæred. qual. & different.* Prat. Sumitur etiam pro humanitate & benignitate. Sic, beneuolentiæ eſt, *l. 62. ff. de hæred. inſtit.* Beneuolentiam ſuam interponere. *l. 52. ff. de acquir. vel omitt.* contra beneuolentiam introducebant. *§. optionis. Inſtit. de lega.* Briſſ.

Benignitas, vt notiſſimã ſignificationem omittã, æquitatis epitheton, humanitas rigori contrarium eſt *Modeſtino l. nulla. 25. ff. de legib.* Prat.

Benignam interpretationem I. C. vocant, quòd non interclusa ſit verborum anguſtijs, & angulis literarum, nec reſtrictè ducta, ſed vt noſtri dicunt, largo modo. Cicero laxamentum legis vocat *pro Cluentio.* Sic æquitas dicitur benigna & liberalis, quòd plus præſtet ipſa, quàm legis verba concedant. *Connanus lib. 1. cap. 11. nu. 3.*

Benignvm, æquum, bonum ſignificat apud Vlpianum, *l. ſi fuerit. 5. ff. de legat. 3.* quod & Accurſius adnotauit *ibidem.*

Benigne apud Clementem V. Pontificem accipitur pro, humanè, *c. Romani. §. & quòd eccleſia. de iureiur. in Clement.* Apud Horatium eſt aduerbium blandè recuſantis, perinde ac ſi diceret, excuſatum me habeas. *Turneb. libr. 3. aduerſ. 9. cap. 13.*

Bergenae qui dicantur, vide infrà *in voce, Veſpilliones.*

Berones, Budæo *in l. in naue. 31. ff. locat. prioribus adnot.* dicuntur ſacci, quaſi perones, à pera dicti. Sic putat legendum apud Alfenum *d. l. in naue.* cum in Pandectis Florentinis legatur, berones, rectè. Forcatulus *in auiario iuris ciuilis, cap. 13. num. 3.* berones, *in d. l. in naue.* cuppas eſſe, non ſaccos tradit, reiecta Budæi ſententia. Idque videtur velle dictio, alius. *l. 3. C. de ſeru. fugit.* De beronibus loquitur Plin. *libr. 36. cap. 14.* vbi Hermolaus, peronibus, ab re legendum putat.

Beryllvs, ſiue (vt in editione Florent. eſt, vbi V. pro B. more veterum ſæpe ponitur) Veryllus, gemma eſt in India naſcens, quæ à gentis ſuæ lingua nomen habet, viriditate ſimilis ſmaragdo, ſed cum pallore. cuius meminit Martianus. *l. interdum. 16. §. ſpecies. ff. de publ. De hac Plin. lib. 37. cap. 5. Iſidor. lib. 16. Etymolog. cap. 7.* Briſſ.

Berytvs. *Βηρυτός*, Berytus, vrbs eſt Syriæ Phœnicis, poſt Sydonem, & haud procul ab Lyci amnis oſtijs, omnium eius littoris nundinario mercimonio clariſſima (vt teſtatur Vadianus) & Iuſtiniani temporibus legum ſtudijs celeberrima. Vnde Impp. Theodoſius & Valentinianus AA. eam vrbem Metropolitano nomine, ac dignitate exornarunt. Hodie vulgò Barutum vocant. Huius autem meminit Euſtachius, qui (vt à Volaterrano citatur) etymi rationem hanc aſſignat, quòd verùm ex authoritate Helladij linguæ Phœnicum robur ſignificat, quaſi vrbs in loco inexpugnabili, ac robuſto ſita. Item Dionyſ.

> Καὶ τύρον ὠγυγίην βηρυτοῦ τ' ὅλον ἱερῆς,
> βύβλον τ' ἀγχίαλον καὶ Σιδῶν' ἀνθεμόεσσαν,
> ναιομένην χαρίεντος ἐφ' ὕδασι βοστρηνοῖο,
> καὶ τρίπολιν ...
> ... Anch.

Berytiensis colonia. Auguſti beneficijs gratioſa,

& (vt

& (vt D. Hadrianus *in quadam oratione* ait) Auguſtiana Colonia dicta, author Vlpianus *l.1. de cenſib.* Spieg.

BES, veteribus des, Varroni *lib.5. de ling. Latina.* dempto triente. Feſto *libr.2.* quòd bis triens ſit. Beſſis vnciæ octo ſunt. Aſſis partem eſſe Voluſius Metianus *lib. diſtributi aſſis* docet, notam eius indicans, & ſignificat octo duodecimas partes aſſis. Prat.

BESSEM pretij pro octaua pretij parte dixit Vlpianus *l. ſi verò. 12. §. contrario. ff. mandat.* veteres enim Romani omne totum in vncias duodecim diuidebant. Hinc & ex

BESSE ſocium eleganter dixit Proculus. *l. ſocietatem. 76. ff. pro ſoc.* Prat.

BESSIVM vſurarum mentio fit *in l. eos. 26. §. ſuper vſuraru. C. de vſuris.* Sunt autem vſuræ beſſes, cum acceptis centum, poſt annum octo præſtantur, aut menſtrui denarij ſinguli, ſi ſors. 150. ſit, *vt rectè ſcribit Antonius Auguſtinus lib.2. cap.10. Emendati.* Prat. *Adde Brechæum l. vſura. ff. de verbor. & rerum ſignificat.*

BESTIAE dicuntur, quæ natura feræ ſunt. *Vlpian. l.1. §. in beſtijs. ff. ſi quadrup. paup. feciſſ. dic.* veluti vrſi, leones, pantheræ. *Gaio l.2. ff. ad leg. Aquil.* Beſtias, inquit Vlpian. *l.1. §. beſtias. ff. de poſtul.* accipere debemus ex feritate magis, quàm ex animalis genere. Beſtiarum numero elephantos, & Camelos contineri, ideoque nec mancipi eſſe, idem ait *in Epitom. tit. 19. in princ.* μεταφορικῶς beſtia dicitur homo, qui non facit, quæ hominem, rationalem creaturam decent, *vt admonet Accurſ. ad Nouell. 1. περὶ μονοσυρίων ex Boetio in lib. de Conſolat.* Spieg.

BESTIIS obijci apud Modeſtinum *l. pen. ff. ad leg. Pompei. de parricid.* durius, ſeueriuſque eſt. Qui enim beſtijs obijciebantur, ad ſtipitem adligabantur, vt ſex Flauio Vopiſc. *in Aureliano,* & ex paſſionibus Martyrum liquidò conſtat. Mneſteus (inquit) poſteà ſurrectus ad ſtipitem beſtijs obiectus eſt.

BESTIIS ſubijci dixit Marcianus *l.3. §. pen. ff. ad leg. Corn. de ſicar.* eodem ferè ſenſu. Hæc legis Corneliæ de ſicarijs, & veneficijs pœna erat, auctore eodem.

ad BESTIAS datũ, pœnę ſeruũ fieri cenſuit Macer. *l. quod ad ſtatum. 12. ff. de pœnis.* hac pœna puniebatur, qui nummos aureos ruſerat. *Vlpianus l. quicunque. 8. ff. de falſ.* De hoc pœnæ genere Gellius *lib.5. cap.14.* Dio ita damnatos τοὺς τοῖς θηρσὶν ἐκ καταδίκης ἀποδοθέντας dicit, *lib.58.*

ad BESTIAS damnari dicebantur, qui in hoc damnabantur, vt beſtijs ſubijcerentur. *l.6. ff. ad legem Iul. petul. l.8. in fin. ff. de teſtament. l.25. §. ſi quis pland. ff. de adquir. hæred. l.31. ff. de pœn. §. pœnæ. Inſtit. quib. modis ius pat. pot. & apud Tertullian. lib.1. ad Scapul. & Gellium lib.5. cap.14.* Hoc autem ſupplicium Prudentius ſic explicat:

Sanguinis humani ſpectacula publicus edit
Conſeſſus, legeſque iubent venale parari
Supplicium, quo membra hominum diſcerpta cruentis
Morſibus, oblectent hilarem de funere plebem.

Inde ad beſtias dari *in l.12. ff. de pœn. l.8. ff. ad leg. Corn. de falſ. & l.1. ff. de veteran.* Dio ita damnatos τοὺς τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης ἀποδοθέντας, dicit *lib.58.* Et ad beſtias pronunciari apud Tertullianum *in lib. de reſurrectio. carn.* Briſſ.

ad BESTIAS etiam dari dicebantur. Item beſtiarij, qui citra damnationem cum beſtijs depugnandi cauſa in harenam intromittebantur. *l.11. §.1. & §. vlt. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l.4. ff. de accuſat. l.1. ff. de ædil. edict. l.3. §. lege Iulia. ff. de teſtib.* & hos beſtiarios Latini appellant: quo verbo Seneca vtitur *lib.2. de benefic. cap.19. & Epiſt.1. libr.10.* & Tertullianus *in Apologet. cap.42.* Cicero *pro Sextio, & in Vatinium.* Erant etiam qui operas ſuas vt cum beſtijs pugnarent, locabant *l.1. §. qui operas. ff. ad Tertyll.* Briſſ. Spieg.

B I

BIARCHI in Leonis Imper. conſtitutione *l.3. C. de agent. in reb. lib.12. & l. vltim. ff. de offic. præfect. præt. Afric.* Officiales victui præfecti, qui in rebus militant. horum meminit Hieron. *ad Pammachium aduerſ. Ioan. Hieroſo.* Erant ex ſchola agentium in rebus. *vide Alciat. ad d. l.3.*

BIARCHVS autem dicitur is, quæ præeſt vitæ curandæ, aut victui. Deducitur à vocabulo βίος, quod vitam & victum ſignificat, appellatur communiter viuendarius, *Droſæus in Methodo iuris.*

BIARCHIA eorum munus in Conſtantini Imper. reſcripto. *l.1. C. de offic. mag. offic.* Briſſ.

BIBLIOTHECAE appellatione & armaria, & loci, quibus libri collocati ſunt, & ipſos libros ſignificari, Nerua apud Vlpianum ſcribit *l. librorum. 52. §. ſed ſi bibliothecam. ff. de legat. 3.* idque pro rei conceptione accipiendum idem Nerua ait. Eius ſententiam probat Feſtus *lib.2.* adijciens, id & Græcis & Latinis receptum. Ex Neruæ ſententia bibliothecam pro libris, eorumque numero apud Labeonem. *l. Labeo. 50. ff. de contrahend. empt.* accipiendam putem. Apud Vlpianum verò *l. quæſitum. §. inſtructo. ff. de inſtr. inſtrum. legat.* armaria ſignificat. Prat.

BIBLIOTHECARIVS dicitur, qui librorum curam gerit, quique bibliothecæ præeſt: ſic accipiendum exiſtimem *in c. Adrianus. l. premier. 63. diſtinct.* tametſi gloſſema ibidẽ & Alber. Archidiaconum ſequutus, Cancellarium interpretentur. Prat.

BIBLIVS, a, um, à Biblo oppido quoque Phœnices, de quo Strabo, Plinius, Mela. Eſt & in eadem prouincia, palæbiblos, id eſt antiqua biblos. Bibliorum meminit Iezechiel propheta *cap.26. & 27.* Iuſtin. *lib.10 C. de municip. & originarijs. lib.10.* [Cum te Biblium origine, incolam autem Berytium eſſe proponas.] Vtraque enim Syriæ Phœnices eſt ciuitas, & altera alteri finitima eſt. Nebr.

BIBLOS liber, ἀπὸ τοῦ βίου περιβάλλειν quod in ipſum viuę reijciantur. Aut ἀπὸ τοῦ βίου, viuo, quod libris homines immortales efficiantur.

BICESSIS à duobus decuſſibus dicitur Varroni *libr.4. linguæ latinæ.*

BICIPITEM, quod incomparatum eſt, poſſe dici Varro apud Nonium aperuit. In ſpem (inquit) adducebar non plus ſoluturos, quam vellem: iniquus equeſtri ordini iudicia, ac bicipitem ciuitatem fecit diſcordiarum ciuilium fontem.

BICLINIVM, locus vbi duo lecti erant. Plaut. *in Bacchidibus.*

Animaduortite Mneſiloche, & tu Piſtoclere iam facite
In Biclinio cum amica ſua vterque accubitum eatis.

Verbum iunctum eſſe ſcribit Fab. *lib.1. cap.5.*

BIDELLI, Alciat. *lib.7. parerg. c.22.* ſunt gymnaſiorum cuſtodes ex Lucillo. Prat.

BIDENS apud Vlpianum. *l. in inſtrumento. ff. de inſtruct. inſtrum. legat.* inſtrumentum foſſoriũ ruſticum, Græcis δικέλλα. Polluci *lib.1. Onomaſtic. c.12. περὶ ἐργαλείων γεωργικῶν ὀνομάτων.* Bidentes oues, Higinus apud Gellium *lib.16. cap.6.* vt alias ἐτυμολογίας omittam, hinc dictas putat, quod duos dentes altiores haberent. Prat.

BIDENTAL Feſto *libr.2.* dicitur quoddam templum, quod in eo bidentibus hoſtijs ſacrificaretur. Prat.

BIDVVM. De die notandum, biduum interdum pro vno die computari. *l.3. §. minorem. de minor.* & ideo ei qui natus eſt biſſexto, priore vel poſteriore die, nihil refert, nã id biduum pro vno habetur, *adde infrà biſſextum.* Supputatur autem biduum in dinumeratione annorum & menſium: pro duobus verò in enumeratione dierum. *Brechæus l. cum biſſextum. de verb. & rer. ſignif.*

BIDVVM, hac formula, illud facito in diebus, intelligi Iauolenus ſcribit *l. inter 217. §.1. ff. de verb. ſign.* Ex quo textu collegi, dies, numero multitudinis nõ adiecto, biduum ſignificare. Reliqua de biduo pete ab Euſtachio *libr. περὶ χρονικῶν διαστημάτων. tit. περὶ δύο ἡμερῶν.* Prat.

BIFVRCIVM terminum appellant Sarmatæ, qui tres petras circa ſe habẽs, trifinium demonſtrat *in lib. de limitib. auct. variorum.* Illius nota eſt B. Prat.

BIGAMVS dicitur, qui diuerſis temporibus, & ſucceſſiuè duas legitimas habuit vxores. Hoſtienſ. *c. aperiat. per illum text. 31. qu.1. c. ſi quis. & c. cognoſcamus. 34. diſt.* interpretatione qui corruptam, vel viduam duxit, *can. ſeriatim 32. diſt.* vel qui pollicitam virginitatem violauit. *c. quotquot. 27. quæſt.1.* vbi etiam proprius, & primus ſignificatus apertè declaratur. De Bigamis extat tit. *lib.1. Decretalium. tit.21.* vbi vide Panor. & Felin. & alios pontificios. Hinc

BIGAMIA dicitur irregularitas ex defectu proueniẽs Sacramenti.

BIGAMIA, quæ variè contrahitur. Primò quando quis duas habuit vxores, quas cognouit. Secundò quando

diuerſis

diuerſis temporibus habuit duas, vel plures, vnã de facto, aliam de iure. Tertiò quando plures habet eodem tempore, & eas cognouit. Quartò quando contrahit cum vidua ab alio viro cognita: ſecus ſi virgo manſiſſet. Quintò quando contrahit cum corrupta à quocunq; ſiue ſcienter, ſiue ignoranter, & eam cognoſcit. Sextò quando cognouit vxorem ſcienter vel ignoranter poſtquam ab alio corrupta eſt. Septimò quando quis in ſacro ordine conſtitutus, vel poſt factam profeſſionem religionis de facto contrahit cum corrupta. Prat. *De hoc vide etiam quid annotarit Tyraq. in 1. l. connub. gloſ. 1. part. 1. num. 45.*

BIGENERA animalia dicuntur, ex diuerſo genere nata. vt leopardus, ex leone & panthera: cicurſus, ex apro & ſcropha domeſtica: mulus, ex equa & aſino: hinnus, ex equo & aſina. Spieg.

BILAMNAE apud Vitalem *de limitibus agrorum.*

BILINGVEM beſtiam Plautus ſerpentem dixit. Et notat verbum latinum Fallaciloquentiam Virg.

Tyrioſque bilingues. Cam.

BIGATOS nummos à notis bigarum dictos putat Zaſ. *in catal. leg. antiq.*

BIMA die, id eſt, duobus annis *Vlpiano l. 3. ff. de ann. legat.* ſic eodem ſenſu

BIMAM æſtimationem, id eſt, in biennium ſiue pro biennio Pompon. dixit. *l. ſi vſusfruct. 6. ff. de vſufruct. legat.*

BIMVS dicitur, qui annorum duorum ætatem habet. Hinc nuces bimas Cato *cap. 17. rei ruſtic.* dixit. Hinc

BIMATVS ætas annorum duorum, pro quo Græcis *διετία* dicitur, *καὶ διετὴς*, vt in Euang. Matt. de Herode pueros bimulos necari iubente *cap. 2. καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω.* Prat.

BINI, idem ſignificat quod duo. Sic in prætoris verbis apud Iulia. *in fin. l. 1. de his qui not. infam.* [Quive ſuo nomine, non iuſſu eius in cuius poteſtate eſt, eiúſue nomine, quem, quámue in poteſtate habet, bina ſponſalia, bináſque nuptias eodem tempore conſtitutas habuerit.] Spieg.

BINA ſpõſalia conſtituere, eſt vnam duobus ſpondere, vt vtriuſque ſit vxor, & ſic quod vulgò dici ſolet, vna filia duos generos facere. *§ ſi quis alien. nom. l. quid ergo ſi non. ff. de his qui not. infam.* vbi Baldus monuit, vt leges, quæ de binis ſponſalibus loquuntur, diligenter notemus. Nam ex his argumentum ſumi, quod non poſſit quis eligi ad multas eccleſias. ætiologiam addit: Nam electum fieri ſponſum eccleſiæ. Nunc ò Balde vnius humeris imponũtur tres aut quatuor epiſcopatus cum aliquot abbatijs annexis. Id quo colore excuſes, quamuis acutiſſimi ingenij cognomen tuleris, haud ſcio ſi quem vnquam inueneris. Spieg.

BINIONES, apud Hegeſippum *lib. 5.* auri maioris formæ duplicíſque æſtimationis, vt formas binarias *in Alexan.* dixit Lampridius *Turneb. lib. 11. cap. 30. aduerſar.*

BINOMIVS Feſto *lib. 2.* cui geminum eſt nomen, vt Numa Pompilius.

BINVBVM rectè appellat vetus interpres. *§. quia verò hoſtenus. de nuptijs. in Nouell.* qui ad ſecundas nuptias conuolauit, (der zur zweyter ehe gegriffen) Nam in Græco ita eſt. *τὸν τὴν τελευτῶν τῷ δευτερογαμήσαντ@ γονέ@*, &c.

BIREMES naues à Romanis dictas ait L. Baifius *in libell. de re naual.* quæ binis remis agebantur.

BISALON appellatione tigni contineri ait Theophil. *in tit. de rer. diuiſ.* id peſſulum interpretantur, malè. Eſt enim idem prorſus quod teſtamẽ. *l. 1. ff. de tign. iunct.* ſiue later, *vt in Baſilicis ad l. fiſtulam. ff. de ſeruit. verb. præd.* ex figlino opere *ἀπὸ βισάλου.* & in gloſſis laterculum *βίσαλον πλινθάριον.* & apud Chariſium, beſalia. *Cuiac. obſer. lib. 9. cap. 26. fere ſub fin.*

BIS de duobus actibus dicitur, *l. ſeruos. C. ad leg. Iulia. de vi.* idque ſiue in legibus, teſtamentis, pactis, & ſtipulationib. ſic eodẽ ſenſu ponitur apud Paulum, *l. veluti. in fin ff. de edend.* & Vlpian. *l. cum plures. in fin. ff. de reb. auct. iud. poſſid.* Prat.

BIS ACTIO EADEM DE RE NE ESTO.

Hoc inquit Fabius *lib. 7. cap. 7.* ex iure obſcuro eſt, quæri enim ſolet an hoc ad actorem, an ad actionem referatur. Ad hãc legem pertinet vulgatiſſima antiqui iuris regula, cuius meminit Gaius *lib. 57. ff. de diuerſ. regu. iuris antiqu.* Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur.

BIS credere quid ſit, explicat Marcianus *l. creditor. ff. qui pot. in pign.* his verbis: [Si idem bis, id eſt ante ſecundum, & poſt eum crediderit, in priore pecunia potior eſt ſecũdo, in poſteriore tertius eſt.] Prat.

BISPELLIO, idem, opinor, qui verſipellis, id eſt, veterator, planus *πολύτροπ@*. Marcell. *l. 72. § 4. ff. de ſolution.* [Num ergo & ſi biſpellionem, aut aliàs turpem dederit hominem, idem ſit?] Vlpian. *l. 31 ff. de euict.* [Si ita quis ſtipulanti ſpondeat, ſanum eſſe, furem non eſſe, biſpellionẽ nõ eſſe, & cætera, inutilis ſtipulatio quibuſdam videtur.] vbi tamen, VISPELLIONEM, errore in Florentinis libris peruulgato, legitur. Item vt apud Metianum *in l. 7. ff. ad Senatuſc. Trebell.* [Quid enim ſi morbo adplicitus, Alexandriam iuſſus fuit adire? vel nomen Viſpellionis teſtatoris ferre?] BISPELLIONIS enim legendum vtrobique arbitramur. quo nomine hominem duarum pellium ſignificari conſtat. Eius autem appellationis origo in Arcadum fabula poſita eſt, quam Plinius *lib. 8. c. 28.* exponit: Ij certos homines ſtagnum quoddam tranſmiſſos in lupos transfigurari tradunt, & poſt annos nouem eo in habitu confectos, idem ſtagnum remeantes, priſtinum habitum recipere. vnde Verſipelles dicti. & apud Fabium, Eandem recipere veſtem. Ad hanc fabulam alluſit ſine dubio Perſius *Sat. 5.* his verſibus:

Sin tu quum fueris noſtræ paulo antè farinæ,
Pelliculam veterem retines, & fronte politus,
Aſtutam vapido ſeruas ſub pectore vulpem:
Quæ dederas ſuprà repeto, funémque reduco.

Biſpellionem igitur ſeruũ eundem dici puto, qui & Verſipellis: id eſt perfidioſum, fallacem, fraudulentum. Alij tamen VESPILLONEM, alij VESPERTILIONEM: alij etiam alio modo legẽdum putant. Quorum omnium coniecturis, ſi Bipellio legeretur, ſcripturam Florentini codicis anteponeremus. Nam quod quidem ad Veſpillionis nomen attinet. cum & Libitinarios, & Veſpillones, & Pollinctores, liberos homines fuiſſe cõſtet, aut certè ſeruos publicos: difficilè eſt eorum ſequi ſententiam, qui in iſtis omnibus Pandectarum locis vocem illam reponendam exiſtimarunt. Hotom.

BISEXTVS *in l. cum biſextum. ff. de verb. ſign. & l. 3. § minorem. ff. de minoribus*, diem ſignificat, qui quarto quoque anno intercalatur. Biſextus, inquit Iſidorus *libr. 6. cap. 17.* eſt poſt quatuor annos vnus dies adiectus. Creſcit enim per ſingulos menſes quarta pars aſſis. At vbi quarto anno aſſem compleuerit, biſſextilem annũ facit. Id biduum pro vno habere, poſterioremque diem Kalendarum intercalari Vlpianus ſcribit *d. § minorem.* quod & Pontifex probat *c. quæſiuit. § 1. de verb. ſignific. vide Alciat. ad d. l. cum biſextum.* quo in genere quæ ſubſequuntur non ineptè ex Olden. adieci.

BISEXTVS quaſi bis ſextus dicitur, quia duobus continuis diebus bis dicimus: ſexto Kalendas Martias, duos dies pro vno computantes. *d. § minorem.* Romani enim ex diſtributione Numæ Põpilij, ad Lunæ curſum, ſicut Græci, annum computabant: intercalantes totum menſem more Græcorum *teſte Macrobio lib. 1. Saturnalium. cap. 13.* Hinc Cato & Quintil. Mutius Iuriſconſulti, rectè appellarunt addititium menſem, *d. l. cum biſextum.* quoniam intercalabant eũ, hoc eſt, vocato populo Pontifices interponebãt, vt annus ad curſum Lunæ quadraret. Deinde verò, confuſis intercalationibus vitio Pontificum, qui aliàs ſuperſtitione, aliàs gratia, quo magis proferrent vel imminuerẽt publicanis annorum dies, adeò turbabantur tempora, vt neque meſſium feriæ æſtati, neque vindemiarum autumno competerent. Tranquillus *in Iulio Cæſare cap. 40.* Quapropter, Iulius Cæſar conuerſus ad ordinandum Reipublicę ſtatum, non iam ex curſu Lunæ, quæ paulò minus menſe in Zodiaci circuitione conſumit: ſed ad rationem ſolis qui 365. diebus & quadrante curſum ſuum cõficiens, ad ſignũ, à quo digreſſus fuit, reuertitur, totidem diebus annũ conſtare voluit. *Vide Dionem lib. 43. de hoc diſſerentem.* Et ne quadrans deficiens errorem ſupputandi temporis ingereret, ſtatuit, vt quarto quoque anno Pontifices vnum diem intercalarent, eodem tempore, quo antea menſis intercalari ſolebat, hoc eſt, ante quinque vltimos dies Februarij: idque biſextum appellauit. quia intercalato die bis ſexto Kalendas Martij dicitur. Hæc Oldend. *ex G. Budæo ad d. l. cum biſextum.*

biſextum.9S.quem conſule. Prat. *vide ſuprà, Annus biſextilis. Bart.ad d.l.3.§.minor.*

BIS. duum actuum eſt, nec ſæpius fieri, vt verbum iterum accipiendum eſt. *auctor Pau.l.veluti.in fin.de edendo.* Spieg.

BIS factum, etiam frequenter, ſæpe, & multum factum interdum accipitur. *Vide Zaſ.in l.ſæpe.ff.de re iudi.* Spieg.

BISSVS lini ſpecies in India naſcens. iam vero & Aegypto ex arbore lanicium quoddam fit, ex quo veſtem factam lineam magis dixeris, quàm laneam. Sola enim craſſitudine à linea differre auctor eſt Pollux. Abyſſo tenuiſſimo, & precioſo lino byſſina veſtis, vt à croco crocatula dicta, penè vt aurum fulgens. Spiegel. *vide infrà, Byſſinum.*

BITHYNIARXIA apud Modeſtinū. *l. ἰαγ ὅυο. §. ἔθνος. ff. de excuſ.* Bithyniæ ſacerdotiū, ſiue præfectura dicitur, Anton. Auguſti. interprete *lib.ſing.ad eundem.* Eſt autem Bithynia prouincia Aſiæ minoris, Solino, & Seruio. Hanc memorant Honorius, & Theodo. *l.2.C.de immu.ne.conced.lib.10.*

BIOKOLYTAI apud Iuſtinianum *Nouell.8.§.τὸ δὲ ἐν τοῖς. & Nouell.145.* dicuntur, Iuliano Patritio *in Epitom.* interprete, qui violentias prohibent. Prat. Fuit quondam ſpecialis quidam dux βιοκωλύτης, qui imperium habuit in Phrygia vtraque & Piſidia & Lycaonia & Lydia, quæ prouinciæ erant Aſianæ diœceſeos. *Cuiac.in expoſitio. Nouell. Iuſtin.8. ſub fin.*

BIVIRAE à Hieronymo vocitantur, quæ bis nubunt, alij multinubas vocant.

B L.

BLADVM Accurſio *in l. triticum. 94.ff.de verb.obliga.* generale nomen eſt ad omne, quod in area teritur. cuius ſententiam probat Bart. *in l.1.§.de eo opere.ff.de aq.pluu.arcend.* Hac voce vſus eſt Romanus Pontifex *in c.ex non ſcripto, de decimis in an.* legumina hac voce non contineri liquidò conſtat. Vnde ſi lege municipali vetantur blada prouincia exportari, legumina exportans nō mulctabitur, neq; tenetur. Sanè in eo genere regionis conſuetudo loquendi inſpicienda eſt, & ſtatuentium mens. Prat.

BLADA, pro frumentis, inter ea vocabula, quæ vſu quodam, ſed nimiùm quàm corrupto, ex Italica lingua ſunt deſumpta, habenturq; vulgo pro latinis, vt Allodium *cuius verbi mentio fit in c. 1. de allodijs in vſibus feud. vide ſuprà Alaudium.* Appreciari, pro æſtimare: Mediare, pro componere, aut pacificare: Appropriare, pro vindicare: Campus, pro exercitu: Liga, pro fœdere: Treuga, pro inducijs, Manutenere, pro tueri, ac ſuſtentare: Saiſare, vel Sachilare, pro extorquere, aut per vim auferre: Importat, pro intereſt, ſeu refert: Perpetuare, pro continuare: Fortalitium, pro arce, ſeu munitionibus: Succurſus, pro ſuppetijs, aut ſupplemento: Contentare, pro eo, quod ſit contentum reddere: Aſſecurare, & contutare, pro eo quod ſit ſibi tutò ac diligenter prouidere, ſiue munire: Baſſé, pro humiliter, ſummiſſè, aut in imo: Partialitas, pro factione, aut ſtudio partium, quorum aliquot crebrò apud interpretes occurrunt, purè loquuturo omninò vitanda. Monuit id eruditiſſimus Inſulanus. Spieg. *ex Oldend.*

BLAESVS, vide infra, Bleſus.

BLANDIRI, pro decipi, falli, poſuit Vlpian. *l. 3.§ ſi parens.in fin.ff.de adminiſt.tut.* Eodem & ſenſu Alexander *l.blanditus.12.C.de fideiuſſ.* Dicimur & blandiri vitijs noſtris, dum ea excuſamus, aut attenuamus. *Philel.lib.2.conuiui.ſerm.* Spieg.

BLANDITIAS potentum, & poteſtatem æquiparat Accurſius *l.vnic.C.ſi rector prouinc.in glo.in verb pignora.* Spieg.

BLASPHEMARE βλασφημεῖν eſt conuitijs inceſſere, obtrectare, impiè de Deo loqui, & creaturæ adſcribere, quod Deo conuenit, vel ab eo remouere, quod illi conuenit, vt Ambroſius ait. Verbum eſt Demoſtheni & Platoni familiare. Vnde βλάσφημοι dicuntur, qui per caput Dei aliaue membra iurant. *Nouell. Conſtit. 77.§ ἐπειδὴ δὲ τινες. & c.ſi quis per capillum.22.q.1.vbi de pœna blaſphemiæ.*

BLASPHEMATVR verbum Domini, vel cùm contemnitur Dei prima ſententia, & pro nihilo ducitur, vel cùm Chriſti infamatur Euangelium, *Hieronymo in Epiſtolam Pauli ad Titum, & c.cum caput.33.quæſt.5.* Blaſphemare ad homines quoque referri poſſe exiſtimat Bartolus *in l. item apud. §. ait Prætor.ff. de iniur.* quo ſignificari ait optare malum in futuro. Prateius.

BLASPHEMIA eiuſmodi infamatio. Porrò quæ blaſphemia deuitanda ſit, docet his verbis Tertullianus Iuriſcos. *in lib.de idololatria* [Si quis noſtrûm ad iuſtam blaſphemiam ethnicum deducat, aut fraude, aut iniuria, aut contumelia aliave materia digna querelæ, in quâ nomen meritò percutitur, vt meritò iraſcatur & Dominus.]

BLATTA purpuræ genus, quæ in lana eſt. *l.1.C.quæ res ven. non poſſunt.* & apud Caſſiodo. *lib.1.variarum epiſtol.* [Cum blatta, quam ſingulis annis noſtro cubiculo dare conſueuiſti.] Lampridius *in Heliogabalo.* [Parauerat (inquit) igitur funes, blatta & ſerico & cocco intortos.] Quo loco Baptiſta Egnatius adnotat, blattam eſſe purpuram ex Indico conchylio factam. Sic quod Eutropius dicit *in Nerone.* retibus aureis piſcabatur, quæ blatteis funibus extrahebat. Suetonius, ita piſcatus eſt reti aurato, purpura coctoq; funibus nexis. *Connan.lib.7.c.7.* Spieg. Hot.

BLATASERICA in conſtitutione Theodoſij, & Valentiniani *l.vltim.C.Th.de murilegul.* quo loco veſtem intelligas. Nā & Vopiſcus *in Aureliano* palliū blattoſericum dixit.

BLATTERARE Feſto *libr.2.* eſt ſtultè, & percupidè loqui, quod a Græco βλὰξ originem ducit, qua voce fatui, & ſtolidi ſignificantur. Sed & camelos, cum voces edunt, blaterare dicimus. Briſſ. Blaterones Gellio locutulei, linguaces.

BLATERARE etiam Nonio eſt per mendacia confingere, ex Afranio *in Augure.* [Quid eſt iſtuc te blaterare, atque obloqui?]

BLATIRE apud Tertullianum Iuriſcos. *in lib.de pallio.* vetus verbum, quo inaniter, & inconditè loqui ſignificauit, quod & Marcellus docuit. Prat.

BLASTI apud Platonem *in lib. περὶ νόμων,* eſt incrementum & fœtus ἀπὸ τοῦ βλαστεῖν. Prat.

BLASTOS Theophraſto *in lib.de cauſ.plantarum,* germen, ramulus. Prat.

BLENNOS, ſtultos eſſe Plautus indicat apud Feſtum *lib.2.* qui ait, Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones. Prat. Cæterum Turnebus *lib.aduerſ.3.cap.30.* Blennos vocari ait, vt mucoſos, id eſt βλεννώδεις. & ante eum Camerarius idem ſenſit.

BLESVS apud Vlpianum. *l.idem Offilius. §.fin. ff. de ædil.edi.* qui aliquam literam exprimere non poſſunt, quales ſunt qui labdaciſmum patientes literam L pronunciare nequeunt. Græcis τραυλὸς dicitur. Spieg.

BLITVM N. Marcello olus leue, à ſaporis ſtupore adpellatum putat Feſtus *lib.2. Dioſcor.huius meminit lib.2.c.146. & vocat βλῖτον.* Prat.

B O.

BOA, vel, vt quibuſdam placet, boua, ſerpens eſt aquatilis, quem Græci ὕδρον vocant, à quo icti obturgeſcunt. Crurum quoque tumor viæ labore collectus, Boa, ſiue Boua adpellatur.

BOARIVM forum Romæ, quòd ibi boues venderentur *Feſto lib.2.*

BOBIANVS, Magone, & Vegoia auctoribus, oppidum. iter populo debetur pedibus 10. lege Iulia eſt deductum, termini rotundi ſunt adpoſiti. Finitur teſtimonio arcarū, riparum, ſepulturarum, congeriarum, carbunculorum, riuorum, ſuperciliorum, & limitum.

BODONES apud I. Paulum *libr. 3. Sentent. tit 22.* vicem præſtant terminorum, aut ipſi termini: quos qui conuulſerit, ſiquidem ſeruus eſt, in metallum damnatur, humiliores in opus publicum, honeſtiores in inſulam relegantur Prateius.

BODONES, ſiue Botones, vox eſt menſorum, vel eorum qui de agrorum & limitum conditionibus ſcripſerunt. *Cuiac.lib.5.Recept.Sent.Iul.Paul.tit.22.*

BODVM apud Hygenum flumen eſt, quod ex veterum finibus eſt.

BOETHI *in l.boethos. 4.C.de tabula.lib.10.* dicuntur adiutores, Iuliano Patritio Anteceſſore interprete *in Nouell. 35.* quam Latinam eſſe aiunt quidam. Dicuntur autem ἀπὸ τοῦ βοηθεῖν. Horum varia genera eſſe conſtat. Quidam enim erant adiutores logiſtarum *d. l. boethos. in princip. & in Baſilicis lib.54.* Alij erant adiutores Quæſtoris, *de quibus ediſſeritur in d.Nouella 35.* Erant & officiorum, & Palatinorum *l. 3. C. de diuerſ. offic.lib.12.* Quidam erant adiutores Numerariorum *in Zenonis conſtitutione l.nulli.10.C.de numera.lib.12.*

BOIAE Feſto *lib.2.*genus vinculorum tam ligneæ,quàm ferreæ dicuntur.Prat.

BOICVS ager,eodem auctore,qui fuit Boiorum Gallorum. Is autem eſt in Gallia citra Alpes, quæ Togata dicitur,in qua ſunt Mediolanenſes. Boij ſunt quos Borbonios vocamus,Mediolanenſes,Gallis *Moulins en Bourbonnois.*

BOLETARIVM apud Martialem vaſis nomen, quod & alijs obſonijs,quàm boletis ſeruiebat *Turn.lib.15.ad.cap.20.*

BOMBILARE apum eſt, Græcis βομβεῖν.

BOMBYCINAE veſtis meminêre Paul.*lib.3.Senten.tit.6.* & Vlpianus *l.veſtis.25.§.1.ff. de aur. arg. mund.* Bombycinas veſtes dictas à bombyce vermiculo conſtat. Is enim longiſſima fila ex ſe generat, quorum textura, bombicinum dicitur. Bombycum telam prima retorquere, rurſuſque retexere inuenit in Co mulier Pamphila. Briſſ. *Adde Nebr. & ea quæ annotauit Bayſius cap. 5. de re veſtiaria huc facientia.* Spiegel.

BOMBYX, Tertulliano *in lib.de pallio,* vermiculi genus eſt,quæ per aërem aliquando aranearum more ſcopis idoneus diſtendit, dehinc deuorat,mox æquè reddere perinde ac ſi necaueris animata iam ſtamine aluo. De bombycibus, ita I. Pollux *libr.7.cap.17.* τὰ δὲ (inquit) ἐκ βομβύκων νήματα ... βόμβυκες ... τὰ νήματα ἀνιέντες, ὥσπερ οἱ ἀράχναι. De bombyce Coa vide Plinium *lib.11.cap.23.* Briſſ. *Huc adde etiam Tyraq.in 3.l.connub.gloſſ.1.part.2.*

BONA intelliguntur cuiuſque, quæ deducto ære alieno ſuperſunt, *vt ait Paul.in l.ſubſignatum. de verb. ſignific.* Idque ex ſermonis proprietate, nam ex mente diſponentis, aliter quandoque accipitur,cum alias aliquid abſurdum induceretur. *l.ſi quis ſeruum.§.fin.de leg.2.* Afric. Bonorum appellatio, inquit,ſicut hæreditatis, vniuerſitatem quandam, ac ius ſucceſſionis: & non ſingulas res.demonſtrat.*eod.tit.Vide infrà,in verbo,Bonorum.*

BONA Feſto *lib. 2.* id eſt, ſubſtantia rerum, dicta ſunt quòd bonis digna ſint,quod & Græcorum ſenario probari videtur:

ἐσθλῶν γὰρ ἐσθλὰ ... Prat.

BONA ἀκληρονόμητα, quorum nullus hæres eſt legitimus *in l.1.C.de bon. vac.lib.10.* & fiſci rationibus vindicantur *d.l.1.*idque ex lege Iulia. *l. quidam. 96.§.quoties.ff.de leg.1.Cuiac. l.penult.C. de prapoſ.ſac. cubic. libr. 12. & idem in l.quamuis. ff.de vſurp.& vſuca.*

BONA adeſpota,Græco verbo dici putat Budæus *in Forenſibus* vacantia,& quæ Galli appellant *Eſpaues.*Prat.

BONA aduentitia dicuntur, quæ alia ex re, cauſſaue quàm patris filijsfamiliâs, quæruntur. Vt rectè colligit Accurſius *in l.cum oportet.in prin.C.de bon.quæ lib. per illum text.* Strictius igitur accepit Alciat. *ad l.quod dicitur 130. ff.de verb.ſign,* exiſtimans illud aduentitium dici,quod filius propter merita ſua acquiſiuit. Ea ineptiſſimè ita definiebat quidam, quæ acceſſione quadam,& præter ſpem nobis contingunt. quæ definitio etiam profectitijs congruit. *vide infrà,Peculium.*Prateius.

BONA caduca in iure dicuntur, quæ deficiente eo, cui iure ciuili debebantur, in alium ceciderunt. veluti cùm lex ei dotem adimit, qui contra eius interdictum vxorem in prouincia ſua ducit,eamque fiſco attribuit. Caduca dos dicitur à Paulo *l.ſi quis 38. ff. de ritu nupt.* Quemadmodum Caduca glans in lege 12.tab. dicebatur, quæ deficiente eo,qui legat,ex arbore decidit.*l.ſylua.30. de verb.ſign.* Hinc ille Craſſi iocus *in lib.de orat.* 3. Noſtra eſt, inquam, omnis iſta prudentiæ, doctrinæque poſſeſſio, in quam homines quaſi caducam atque vacuam,abundantes otio, nobis occupatis, inuolauerunt. Hinc ille alter Ciceronis *in C.Antonium Philip.10.* [Quem niſi in via caducæ hæreditates retardaſſent, volaſſe eum, non iter feciſſe diceres.] caducas hæreditates, facetè dixit,pro,iacentes,quæ ipſi abſenti relictæ,necdum ab eo aditæ atque acquiſitæ fuerant. facetè,inquam,locutus eſt, non verè aut propriè. Nam caducum,auctore Vlpian.propriè dicitur, quod quis ſibi teſtamento relictum, ita vt iure ciuili capere poſſit, aliqua ex cauſa non ceperit,quaſi ab eo ceciderit: veluti ſi legatarius poſt mortem teſtatoris ante tabulas apertas deceſſerit. Hæc ille *cap.Inſtit.17.* Iuſtinianus autem *l.1.§.& cum 3.C.de cadu.toll.*tribus modis ea, quæ teſtamento relicta ſunt,deficere demonſtrat: Si quid pro non ſcripto habeatur, ſi in cauſa caduci. Aut ſi quid caducum ſit. Pro non ſcripto dicitur,quod ab initio defecit. Vt cum mortuo legatum hæreditaſve defertur. In cauſa caduci eſt, quod poſt teſtamẽtum ante teſtatoris mortem deficit: veluti ſi legatarius teſtatore viuo moriatur: caducum eſt quod mortuo teſtatore ante tabulas apertas deficit: veluti ſi tum legatarius moriatur. Atq; hæc quidem ſubtiliter à Iuriſconſultis ita diſputantur. Cùm alioqui caduca omnia dicantur,quæ illis excidunt,quibus iure ciuili debebantur. Veluti cũ Lex Papia Poppæa iubet vt quæ ad orbos ex teſtamentis perueniunt,eorum pars decima fiſco attribueretur, pars illa caduca dicitur. Vnde illud Iuuenal. de vxore, quæ marito liberos ex adulterio pariebat:

Iura parentis habes: propter me ſcriberis hæres.

Legatum omne capis,nec non & dulce caducum. Hoto. Reliqua vide infrà, *in verbo,Cadere in caſum.& in verbo, caducũ nomen.*

BONA ciuitatis abuſiuè publica dicta fuiſſe ſcribit Vlpianus *l.bona 15.& l.ſeq.& ſeq.ff.de verb.ſign* Prat.

BONA commiſſa eſſe Reipub. aut in commiſſum cadere ob vectigalia non ſoluta (zolfellige güter.) *l. commiſſa.ff. de public.* ſicuti dicimus pœnam commiſſam,hoc eſt,in pœnam incidiſſe.*l.4.§.Cato.l.5.§.vlt.ff.de verb.obligat.*

BONA ciuium publicare, eſt illa in publicũ è priuata poſſeſſione redigere.Spieg.

BONA de eccleſiæ menſa tunc facta dicuntur, quando per officiales ad hoc poteſtatem habentes ſunt deſcriptæ in lib.aliarum poſſeſſionum de menſa, vel ſunt declarata eſſe de menſa.*ita Bart.l.fin.C.de bon.vacant. lib.10.Cuius ſententiam probant Ioannes de Platea & Ang.ad d.l.fin.* Sed & de menſa ſunt, quæ Archiepiſcopus, vel alius prælatus ad manus ſuas tenuit,& in proprium vſum excepit, vel expendit, nec alijs infeudauit,idque Pontifex Celeſtinus decreuit,*c.vt ſuper de reb.eccleſ.ali.*Prat.

BONA deficere dici quidam autumant, non ſolùm cùm nulla extant, ſed etiamſi aliqua extarent, quæ in remotis eſſent collocata.Prat.

BONA fide, hoc eſt citra vllum figmentum facere,dicebant antiqui, cùm fieri aliquid non perfunctoriè, nec tranſlatiuè,id eſt vulgariter,ſed accuratè & enixè & totopere intelligi volebant. *Ex Bud.in Annot.ad l.emptorem.de act.empt.*Spiegel.

Itaque BONA fide poſſidere dicitur, qui ignorat rem alienam eſſe. *l.3.ff.ad l.Fab.de plagia.* & è contrario mala fide poſſidet, qui conſcius ad ſe non pertinere poſſidet, Quod & Conſtantin.*lib.1. Epito.tit.3.* oſtendit, καλῇ πίστει, ait κατέχει, τοῦτ᾽ ἐστιν ... ἀλλότριον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ᾽ ... νομίζων δικαίως κατέχειν αὐτὸ ... κακῇ πίστει ... τὸ πρᾶγμα.

Generaliter autem, qui à quolibet rem emit, quam putat ipſius eſſe,bona fide emit: At qui ſine tutoris auctoritate à pupillo emit: vel eo auctore, quem ſcit tutorem non eſſe,non videtur bona fide emere.*l.27.ff. de contra.empt.* Aliter atque ſi deceptus falſo tutore auctore emerit *l.15.§. qui a pupillo.ff.de publica.* Bona fide planè emere non videtur, qui ſciens ab eo emit, quem Prætor vt ſuſpectum hæredem deminuere vetuit.*l.7.§.qui ſciens. ff. pro emptore.*At qui à procuratore licet minoris diſtrahente,quàm res vendi potuiſſet, emit, mala fide emere non videtur, niſi fraudem participauerit.*d.l.7.§.pen.* Qui contra denunciationem à domino factam emit,bona fide non emit. *l.17.C.de rei vind.* In S.C.de petit.hæred. bonæ fidei poſſeſſor accipitur, qui ſe hæredem exiſtimans hæreditatem poſſedit: Malæ verò fidei poſſeſſor is, qui ſciens ad ſe non pertinere,poſſedit, Ex quo autem ſciuit quis à ſe hæreditatem peti,ex eo tempore incepit malæ fidei poſſeſſor eſſe, ſiue ei denunciatũ eſt,ſiue ſine denunciatione reſciuit.*l.22.§ petitam ff.de petit. hæredi.* Itaque ſtatim poſt motam hæreditatis controuerſiam in mala fide poſſeſſor conſtituitur. Enimuerò bona fide poſſidet,qui auctore prætore vel iudice comparauit.*l.180 ff.de diuerſ.reg.l.11.ff.de adquir.poſ.* Et, vt paucis complectar,bonæ fidei emptor eſſe videtur, qui aut ignorauit eam rem alienam eſſe: aut eum, qui vendidit,ius putauit vendendi habere, putà procuratorem aut tutorem eſſe.*l.110.ff. de verbor. ſignific.* Cæterùm bona fide non poſſidet, qui exiſtimat non licere ſibi per leges vſucapere. *l.32.§.1. ff.de vſucap.* Sed nec bonæ fidei poſſeſſor videtur, qui ta-

citum

citum fidei commiſſum in fraudem legis ſuſcepit. *l.18.ff.de his quæ vt indig.* Ac ne ille quidem vel ante illatam controuerſiam bonæ fidei poſſeſſor habetur, qui inultam defuncti necem omiſerit. *l.1.C. de his quæ vt indig.* niſi ſi deceptus ignorantia facti fuerit. *l.17.ff.eod.titul.* Malæ fidei item poſſeſſor eſt, qui ab hærede poſt motam controuerſiam quæſtionis illatæ non ignarus comparauit. *l.2.C. de pet. hæred.* Bonæ fidei certè poſſeſſor eſſe quis definit, ex quo cognouit rem alienam eſſe. *l.48.ff. de adquir. rer. dom.* Omnes poſſeſſores poſt litem conteſtatam malæ fidei eſſe intelliguntur. *l.25.§.etiam.ff.de pet.hær.l.45.ff.de rei vind.* Eodem autem ſenſu quo poſſideri & emi res bona fide interpretati ſumus, etiam bona fide ſeruire nobis ſerui vel liberi homines dicuntur, quos alienos vel liberos ignoramus. *l.19. l.23.ff. de adq. rer. dom. l.19.ff. de pact. & alias ſæpe.* Dicimus porrò & bonæ fidei emptorem, & bona fide emptorem, *vt in l.7.in fin.ff.de publicia.l.8.ff.pro empto.l.13.§.vltim.ff.de minoribus.l.1.§.cùm prædium.ff. de pignorib. l.4.§ auctore.ff. de doli except.* vt & bona fide poſſeſſorem. *l.9.§.ſed non vti. D.de adquir.rer.dom.l.2.C.ſi maior fact. alien. l.18. ff. de petitio. hæred. l.11. l.12. l.13.ff. de noxalibus.* & bona fide dominum *in l.12.in fin.ff. de liber.cauſ.*

BONA fides, eſt ſincera conſcientia, vnumquemque certò excuſans de ignorantia rei alienæ, quam vel tradit alij, vel accipit ab alio. Nemo ſanè conſcientiam ſuam, velut mille teſtes, fallere poteſt, ſi vtcunque aduerſario, vel iudici imponat. Eadem ratione mala fides, eſt læſa conſcientia, quæ accuſat & conuincit aliquem, non ignorare rem alienam eſſe, quam per fraudem vel tradit, vel accipit. Quare bona fides dolo fraudique aduerſatur, *l.3.in fin. ff.pro ſocio.* & contractus bonæ fidei dicti. *§.Actionum autem. Inſtit.de Action.l.conſenſum.ff.de action.& oblig.* Spieg. *Corraſius lib.4. Miſcel.cap.2.num.14.*

BONA fides, pro æquitate accipitur *in l.ſi fideiuſſor.§.quædam.ff.mandati.& in d.l.conſenſum.& ſimil.* Spieg.

BONA fides & integra fides dicitur. *l.1.C.de ſuffragi.* & ſyncera *l.2.C.ſi prop.pub.penſ.* & inde *l.19.C.de diſ.pig.* bona fide, ſynceriter. Hæc in contractibus bonæ fidei maximè exigitur. *l.5.C.de reſcind.vend.* Exigitur & in ſtrictis, ſed in ijs maximè, *Cuiac.obſeruat.lib.8.cap.10.*

BONA fides aliàs contraria eſt fraudi, dolo, aſtutijs, malitiæ. *l.3.in fin.ff.pro ſoc.l.58.ff.de diuerſ.reg.* Itaque bona fide, eſt citra fraudem, ſine dolo, ſine captione cuiuſquam. Eaque vt plurimum opponuntur inter ſe, Bona fide, & dolo malo, vel per fraudem. *l.35.ff.loca.l.22.ff.de manu.teſt.l.2. ff.de ſeparatio.l.12.§.1.ff.de liber.cauſa.l.9.ff. quæ in fraud.credit.l.27 ff.ad Velleia.* Vnde *in l.68.ff.de contrah. empt.* Proculus bonam fidem præſtare interpretatur, vt dolus malus abſit. Bona fide & non in fraudem alicuius. *l.34.ff.de procuratorib.* Bona fide, id eſt, citra calumniam, & non tergiuerſandi animo. *l.7.§.planè.ff.de pet. hæred.* Ex bona fide rationes reddere, ſine fallaci aliqua diſſimulatione. *l.45.§.procurator.ff.de procuratoribus.* Modeſtin. *in l.6.§.vltim.ff.de excuſ. tut.* μὴ ὑποκρινόμενοι, ἀλλ' ἐκ καλῆς πίστεως.

BONA fides aliàs æquum & bonum ſignificat. *l.1.§.1.ff. de action.emp.l.45.§.1.ff.loca.* Hinc bonæ fidei iudicia ſeu contractus. *l.5.ff.de in lit.iur.l.7.ff.quod cert.loc.l.3.§.in hac.ff.comm.l.36.ff.de pecu.l.3.§.in his quoque.l.32.§.in bona.ff. de vſur.l.57.ff.de obligat.& action.l.22.ff.de donatio.l.6.ff.quod cum eo.l.3.§.quia adſiduus.ff.de ædilit.ed.l.84.§.qui ſeruum & l.108.§.cum quid.de leg.1.* & iudicia bonæ fidei. *l.vltim.ff.de fideiuſſoribus tut.* quæ ſcilicet ex bona fide oriuntur atque deſcendunt. *l.57.ff. de contrah.empt.l.2.ff.de procura.Paul.libr.2.Sentent.tit.17.l.7.§.ſed & ſi non ignorauit.C.de rei vx.act.* quæ in æquum & bonum concepta ſunt. *l.8.ff.de cap.min.* In his enim iudicijs alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex bona fide, id eſt, ex æquo & bono præſtare oportet. *l.2.& l.5.ff.de oblig.& actio.* liberaque poteſtas permittitur iudici ex bono & æquo æſtimandi quantum actori præſtetur; cuius tantundem in illis iudicijs officium valet, quantum in ſtipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. *§.in bona. Inſtit. de actio.l.7.ff.de neg.geſt.* Hanc poteſtatem nanciſcebatur iudex, cùm in formula à Prætore additum erat, EX FIDE BONA, VEL QVANTVM AEQVIVS MELIVS, quod inſeri ſolitum formulis. Cicer. *lib.3 Offic.* lo declarat, cum ſine lege vindicari dolum ait iudicijs, quibus ex fide bona agitur, reliquorum autem iudiciorum hæc verba maximè excellere, in arbitrio rei vxoriæ, MELIVS AEQVIVS, in fiducia, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET. Quorum poſtremorum verborum etiam *l.7. Epiſt. ad Trebat.* meminit. Plenius verò *eodem loco* illa refert, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET, ET SINE FRAVDATIONE. Item *in Orat.pro Roſc.Com.* Arbitrum ita ſumi ſolitum in bonæ fidei iudicijs oſtendit. QVANTVM AEQVIVS ET MELIVS SIT DARI. Et *in 3.Offic.* QVOD DARE FACERE OPORTERET EX FIDE BONA, vt & Val. *lib.8.tit.2.* indicat. Hic ratione bonæ fidei adiectione temperandam actionem dixit Vlpian. *in l.12.ff.de dolo.* Sic verbum ex bona fide in l.54. ff.loca. & l.51.ff.de ædil.ed.l.31.in fin.ff.depoſ.l.1.ff.de æſtimat. accipiendum eſt. Sic & illud eiuſdem Cic. *libr.6 Epiſt. ad Attic.* accipiendum eſt. [Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν ex Q. Mucij P.F. edicto Aſiatico exceptionem, extra quam ſi ita negotium geſtum eſt, vt eo ſtari non oporteat ex fide bona] Proinde abeſſe a bonæ fidei iudicijs quàm maximè dolus malitiaque omnino debet, etiam ſi conuenerit, ne dolus præſtetur: nam huiuſmodi conuentio bonæ fidei contraria eſt. *l.24.ff.de diuerſ.reg.iur.* Doli quoque exceptio præſtatioque & bona fides his iudicijs ineſt. *l.21.ff.ſol.matri. l.84.§.qui ſeruum.ff.de leg.lib.1.l.152.in fin. ff. de diuer. reg.* Sed & pacti exceptio his ineſt. *l.3.ff.de reſcin.vendi.* In his iudicijs ſemper ad æquum & bonum interpretatio redigitur. Non recipiunt itaque eam præſtationem, quæ contra bonos mores deſideratur. *l.5.ff.de vſu.* Sed nec conuentionem aliquam iniquam admittunt. *l.11.§.vltim.ff.de acti.empt.* Bonæ fidei ratione fructus in his iudicijs præſtantur *l.21. ff.de hered.vend.* Quæ moris ſunt & conſuetudinis in his iudicijs veniunt. *l.31.§.quia adſidua. ff. de ædilit. ed.* Conſenſu maximè hæc iudicia ſuſtinentur. *l.117.ff. de diuerſ. regul.iur.*

BONA fides legem contractus ſeruari expoſcit. *l.13.ff. com.præd.l.2.in fin.ff. de adm. rer. ad ciuit.* Bona fides exigit vt quod conuenit, fiat. *l.21.ff. loca.* nec quicquam magis bonæ fidei congruit, quàm id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt. *l.11.ff.de actio.empt.* Ex bona fide eſt, eum, cum quo negotium geritur, non decipi. *l.51.ff.de ædilit.ed.* Contra bonam fidem eſt vſuras deſiderare temporis ante moram ab eo, qui beneficium in re aliena ſuſcipienda præſtitit. *l.24. in fin.ff.depoſ.* Bona fides exigit, vt arbitrium tale præſtetur, quale viro bono conuenit. *l.24.ff.loca.* Fides bona non patitur, vt qui ſuum negotium quaſi meum geſſit, me obliget. *l.6.§.ſed ſi quis ita.ff.de neg.geſt.*

BONA gratia diſſoluere matrimonium, Marcus Vertranius Maurus *de iure liberorum lib.ſingular.cap.5.* [Capta, inquit, vxore maritus degens in ciuitate, poſt tempus legitimum licentiam habuit ad alias migrare nuptias. ait Iulianus, ita tamen vt diſſolutum matrimonium bona gratia, id eſt, communi conſenſu tam viri, quàm mulieris, & vnanimi voluntate videatur, dum ſibi vnuſquiſque ius ſuum habeat imminutum.] Briſſ.

BONA gratia diſſolui olim matrimonium dicebatur, quod nullius ex coniugibus culpa, & ſine animi ſui ira & offenſa, ſed vel conſenſu mutuo, vel iuſta aliqua & rationabili ex cauſa ſoluebatur. *l.32.§.ſi diuortiū.ff.de don. inter vir.l. ſed ſi.14.ff.qui & à quib.* vt eueniebat, cū propter ſacerdotiū, vel ſterilitatem, vel ſenectutem, aut valetudinem, aut militiam ſatis commodè retineri matrimonium non poterat: vel cùm marito capto ab hoſtibus, & quinquennio à tempore captiuitatis elapſo, mulier ad alias nuptias migrabat. His enim cauſis matrimonium bona fide diſſolui intelligebatur. *l.60.& l.61.& l.62.ff.de don.int.vir. l.6.ff.de diuort.* Iuſtinia. *Nouell. Conſtit.22.* διαλύονται δὲ ἐν ζωῇ συμβαλόντων γάμοι, οἱ μὲν κατὰ προαίρεσιν εὔλογοι δὲ αἰτίαι. Bona gratia. καλῶντες Idem *Nouell.117.* κατὰ Bona gratia, διαλυθῆναι συμβαίνει τὸν γάμον. Iuſtin. ſimiliter *Nouell.2.*

BONA gratia. Appellatio eſt certæ ſpeciei ſolutionis matrimonij, cuius Iuſtinian. meminit in nobili illa conſtitutione, cui verior titulus, De his qui nuptias iterant. Vulgò de nuptijs allegatur. Plauto locutio familiaris eſt, bonam gratiam habere, pro eo quod nos dicimus, zu guten danck annemen. Spieg.

BONA hæreditaria partimur, non diuidimus. Spieg.

BONA in ipſis poſſeſſionibus: Fortunas in fructibus eorum, vocamus. Pedianus.

BONA lex, à mala, nulla alia, niſi naturæ norma diuidi poteſt. Ariſtotel. *lib. Politicorum 3.* [Qui legem, ait, ciuitati dominari volunt, hi videntur Deum ac leges dominari velle. Qui verò hominem volunt dominari, hi beluam præficiunt.] legem accipi vult pro naturali ratione diuinitus indita, ex qua ducatur certa viuendi forma. per hominem intelligit ſolam authoritatem humanam, qua ſic placeat, ſic receptum ſit. Spieg.

BONA memoria. Vide, Memoria.

BONA nomina, nonnunquam mala fieri, ſi nunquam interpelles, ait Alphius fœnerator apud Colum. Ille nomina, iureconſultorum more, debitores vocat: & interpellare, ſubinde creditum repoſcere. Spieg.

BONA noſtra dicere nondum poſſumus, quæ nondum competunt. *Vt ſcribit Paul. l. ſubſtitutio. ff. de acq. rerum domi.* Prateius.

BONA pars, pro magna parte: quod tamen non eſt perpetuum. Nam interdum pro ea, quæ alioquin non videatur contemnenda, accipitur. *Id autè nonnis Iuſolanum.* Spiegel.

BONA paterna quæ à patre profecta ſunt, præſumuntur communia inter fratres. *l. ſine poſſidetis. C. de proba. arg. l. ſi neceſſarias. §. pen. ff. de pig. act.* Spieg.

BONA prædia Pediano dicuntur quæ ſatiſdationibus ſunt obnoxia. Prat.

BONA rapta ſic accipiemus, etiam ſi vna res ex bonis rapta ſit *Vlp. l. Prætor. 2. §. bona rapta. vi bon. rapt. & deturba.* Prat.

BONA ſequeſtrata, hoc eſt, conſenſu partium, vel iudicis decreto apud ſequeſtrem depoſita, nec ab actore, nec à reo poſſidentur. *l. libertus. ff. de ſtat. hom.* Spieg.

BONA vacantia dicuntur, eadem quæ & caduca, nimirum quæ illius fuerunt, cuius hæres nullus eſt, (Erbloſe güter.) *l. 1. C. de bon. vacant.* hæc autem olim quidem publicabantur: ſicut Vlpia. *c. Inſt. tit. 18.* ſignificat. nunc verò confiſcantur, & quadriennij tempus ijs nunciandis præſcribitur. *l. intra quatuor, 10. ff. de diuerſ. temp. & l. quamuis. 18. ff. de vſuca.* Vacantia autem dici quæ & Caduca, patet ex *l. vlt. C. Th. de bon. vacant. & l. 2. cum alijs compiu. tit. ſeq.* Hot. *vide ſuprà, bona caduca.*

BONÆ fidei, verbum variè ſumitur. Interdum enim bonam fidem in animi ſcientia ponimus, cùm videlicet quis rem eam, quam poſſidet, ſuam eſſe exiſtimat *Sic in l. 136. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 24. ff. de vſucapionibus & alijs innumerabilib. locis.* Briſſ. Cæterùm bona fides quæ requiritur in eo, qui vſucapturus eſt, debet iuſta opinione niti, vt bona cauſa fuerit, cur putarit rem ſuam eſſe, nec putaret modò, ſed etiam crederet. Ideòque non ſatis eſt bona opinione eſſe, niſi fides adſit, hoc eſt, rei tanquam exploratæ & comprobatæ fiducia. Quare qui fundum meum me abſente occupat, exiſtimans vacantem & relictum, quia ſcit alienum, id eſt, ſuum non eſſe, dicitur in mala fide eſſe, etiamſi non mala mente, maloue animo id faciat, quamobrem non capiet vſu quantumuis longo. *Connanus lib. 3. cap. 13.* Varias autem ſignificationes huius verbi eruditè expoſuit Duaren. *ad tit. de in litem iurando: in verbis, Et in bonæ fidei iudic.* Vide ſuprà *bona fides alias.*

BONÆ fidei non conuenit abnegare id, quod acceperis. *l. 11. ff. depoſ.* Vt nec eo pacto ſtari, quod alteri captioſum ſit. *l. 7. ff. de reſcin. vend.* Aduerſus bonam fidem mandatum eſt, ſi meretrici pecuniam credi mandes. *l. 12. §. ſi adoleſcens. ff. manda.* Bona deniq; fides quæ in his contractibus exigitur, æquitatem ſummam deſiderat. *l. 31. ff. depoſ.*

BONÆ fidei actiones. non quòd vlla ſit actio malæ fidei, quoniam in omnibus negocijs exigitur bona fides. *C. de act. & oblig.* ſed ideò dictæ ſunt, quòd iudex in cognitione poteſt habere rationem earum quoque rerum, quarum inter contrahentes nulla mentio facta eſt. *§. in bonæ fidei. Inſtit. de act. Iulian. in l. conſenſu. in fin. ff. de act. & oblig.* Spieg.

BONÆ fidei contractus. Vide, Contractus bonæ fidei.

BONÆ fidei contraria eſt mala fides. *l. 1. C. de reſcind. vend.* Idem valet quod dolus malus. *l. 1. C. de longi temp. præſcrip.* Hoc ſenſu bona fides in omnibus contractibus deſideratur. *l. 4. C. de oblig. & act.* Abeſſe enim ab omnibus contractibus fraus & dolus debet. Mala autem fide ſignificat aſtutè, callido conſilio, malitioſè, doloſè. Sic in l. 5. §. vlt. ff. de auct. tut. non mala fide, ſed ſimpliciter: quo loci etiam non bona fide emere tutorem Vlp. ſcribit, qui rem pupilli per interpoſitam perſonam emit. Bonam fidem adgnoſcere *in l. 9. §. ſicut. ff. de admi. tut.* Bonam fidem præſtare. *l. 18. ff. de neg. geſt.* Briſſon.

BONÆ fidei emptor, Modeſtino *l. bonæ fidei 109. ff. de verbor. ſignif.* eſſe videtur, qui ignorauit eam rem alienam eſſe, aut putauit eum qui vendidit, ius vendendi habere, puta Procuratorem aut Tutorem eſſe. Prat.

BONÆ fidei emptor definitur *in l. bonæ fidei, de verbor. ſignific. l. qui à quolibet, de contr. empt. l. vltim. pro emptore.* Ergo is malæ fidei emptor eſt, qui ſcit rem alienam eſſe, aut eum, qui vendit, ius vendendi non habere, & vt breue id faciam, quiſquis contra legum interdicta mercatur. Si quis igitur à luxurioſo & diſſoluto adoleſcente, & protinùs meretrici daturo ſciens emerit, malæ fidei emptor eſt. Nec enim ab eo emere debuit, & in ſocietate quodammodo facti turpis verſari. Nam turpis eſt venditionis cauſa, & quaſi tacito iure alienatio ea interdicta eſt. *Cuiac. in l. ſi quis cum ſciret. ff. pro emptore. Coraſ. libr. 2. Miſcell. cap. 8. numer. 7.*

BONÆ fidei homo, cui res tutò creditur, vel qui rem ſibi creditam fideliter ſeruat.

BONÆ fidei homo, qui non habet in ſe dolum. *l. 3. C. de peric. & com. rei vend.*

BONÆ fidei poſſeſſor eſſe videtur, qui rem poſſidet nō ſuam, quam tamen ſuam eſſe putat: & eum qui vendidit, jus vendendi habuiſſe, puta procuratorem, ac tutorem fuiſſe. Contrà verò, malæ fidei poſſeſſorem eſſe dicimus, qui nec rem ſuam poſſidet, & eam ſcit ſuam non eſſe. Itaq; bonæ fidei poſſeſſor vſucapit, malæ non item.

BONÆ literæ ſunt, quarum finis ad quæſtum non pertinet, & quæ viam ad philoſophiam muniunt. Nam ſine eis, iuris ciuilis cognitio, tāquam firmiſſimo præſidio deſtituta, conſiſtere nequit. His certè debemus veteres Iuriſconſult. de quibus extat Laurentij Vallæ iudicium, & Budæi, in Epitome noſtra. infrà relatum. Spieg.

BONAM fidem agnoſcere, eleganter dictum à Iuriſconſul. *in l. quoties tutor. §. ſicut autem. de Adminiſtr. tut.*

BONAM fidem præſtare, nil eſt aliud, quàm ſine dolo & fraude verſari. Inde dicitur, homo bonæ fidei, qui nihil dolo facit. *l. 3. iuncta glo. C. de peric. & commo. rei vend.* Spieg.

BONI cenſentur ij, *Viues inquit, lib. de Anima. 3.* qui piè ſunt officio ſuo perfuncti, erga Deum, patriam, parentes, principem, herum, amicos, liberos, neceſſarios, propinquos, familiares, ſocios, ciues, peregrinos. quæ officiorum ratio in humano genere patet latiſſimè: quando, vt rectè eſt à M. Tullio ſcriptum, nulla vitæ pars ſeu publica ſeu priuata carere poteſt officio. Habentur pro viris bonis, qui quam plurimis profuerunt, proſunt, proderunt. nam qui nobis, aut ijs quos habemus beneuolentia coniunctos profuit, eum ritè fungi ſuo officio ducimus, & bonum eſſe virum. Spieg.

BONI conſulere cum genitiuo. Vlpian. *in l. generaliter, de decurionibus.* [Vt qui clementiorem ſententiam paſſus eſt, ob id quòd ad tempus relegatur, boni conſulere debeat humanitatis ſententiæ, nec decurionatum accipiat.] Per genitiuum, quaſi græco more dixit: id eſt, exiſtimare, clementer ſecum à iudicibus actum eſſe in animaduerſione criminis, *Vide Budæum in Anno. poſter.* Boni ducere, apud Tertullianum ſubinde reperire eſt. *Vid. Annot. Rhenanum. in lib. 5. aduerſus Marcion.* Spieg.

BONI æqui notitia Iuris conſultum ſignificat verum & vtilem *l. 1. in princ. de iuſt. & iure ff.* Prat.

BONI & æqui ars eſt collectio politicorum præceptorum, ad dijudicandas incidentium negotiorum circumſtancias, vt iuſtum in his ab iniuſto rectè diſcernatur. *l. 1. in princ. ff. de iuſt. & iure.* Horum autē præceptorum capita ſunt hæc: Honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum cuique tribuere. *Vlpian. l. iuſtitia. §. 1. ff. eod. tit.*

BONI magiſtratus patrum nomine cenſentur, & hoc veriſſimum eſt, inquit Olden. de Magiſtratu patriæ ac natalis ſoli, cuius filij quoque videmur. Vnde Vlpia. *in l. 1. §. & generaliter ff. de ventr. in poſſeſſ. mit.* [Qui etſi, inquit, non tantùm

tùm parenti, cuius eſſe dicitur, verum etiam reipub. naſcitur] Et Pomponius inter iuris gentium exempla refert vt parentib. & patriæ pareamus, *in l. velut. ff. de Iuſtit. & iur.* Spiegel.

Boni rhetoris quæ partes ſint in caſu in integr. reſtitut. indicat Marcellus *in fin. l. pen. ff. eod. tit.* Spieg.

Boni viri appellatio in iure noſtro emphaſin habet. Nam is bonus vir dicitur, qui nullius fraudis conſcius, verùm honeſtatis iudicium in qualibet re ſequitur. Vnde Iudex breuiùs definiri non poteſt, quàm quòd bonum virum eſſe dicas. Prat.

Boni viri appellatione iudicem cõtineri ex Venuleio liquet. *l. continuum. §. cum ita. ff. de verb. obl. lig. ex eod. l. vir bonus. ff. iudic. sol. & l. 56. §. 1. ff. locat.* Spieg.

Boni viri arbitratu alimenta relicta pro modo dotis intelligi ſcribit Papinian. *l. cùm vinus. §. fin. ff. de ali. & cib. leg.* Prat.

Boni viri arbitratu, eſt recto animi iudicio abſque prauis adfectibus ex bono & æquo aliquid decernere, obſeruata ratione ne quis lædatur. *l. ſi libertus ita iurauerit. ff. de oper. liber. l. ſi quis arbitratu. ff. de verb. obligat. l. non cogendum. in prin. ff. de procurator.*

Boni viri arbitratu frui *l. ſi fundi. in prin. ff. de vſufruct.*

Boni viri arbitrio legatum accipi, quod in alterius arbitrium collatum eſt, Vlp. ſcribit *l. 1. ff. de leg. 2.* Prat.

Boni viri arbitratum propoſitione patrimonij accipiendum ait *l. 5. de ann. leg.*

Boni igitur viri arbitratum ad æquitatem reducendum, & ex æquo & bono regulandum conſtat. *d. l. ſi libertus iurauerit.* & ita accipi debet in l. vnic. ff. de rip. muni.

Boni viri officium eſt, exemplo Sexti Aelij, in publicum edere, quod publicè profuturũ crediderit. *§. augeſcente ciuitate. l. 2. de Orig. iur.* Spieg.

Bonis cedere. Bonis cedere verbum iuris eſt, & ſignificat bona ſua creditoribus, improbè æs alienum à nobis contendentibus permittere, Galli autem vocant *faire bancque route.* Id autem plerumque euenit in fraudem creditorum. Improbi enim debitores decipiendo plerunq; contrahunt debita, tandemque cum vident ſe à creditoribus in vincula deijciendos, dicere ſolent ſe non habere vnde ſoluant, & ſua (quæ clam & dolo tranſtulerunt, occultaruntque) illis permittere. Ita debita creditoribus perſoluentes poſtmodum multò ditiores quàm antea vnquam efficiuntur. Aſt cùm graue ſit fallere fidem (quæ iuſtitiæ fundamentum eſt, vt ait Cicero) & actum fuerit de humano commercio, ſi nulla fidei habeatur ratio, & ſi non ſit aliquid quod pertimeſcant improbi debitores, lex 12. Tabul. capitis pœnam in debitores pecuniarios, vel ex confeſſione ſua, vel alijs legitimis probationibus conuictos per actorem, & condemnatos per iudicem, qui intra tempus ad ſoluendum non ſatisfeciſſent, conſtituit. Quæ pœna (vt ait Sextus Cæcilius iureconſultus) eo conſilio denunciata eſt, ne vnquam ad eam perueniretur. Vincti itaq; plures fuerunt, quia vinculorum pœnam mali homines contemnunt. Nemo autem fuiſſe diſſectus legitur, eò quòd hæc pœnæ ſæuitia contemni impunè non potuit, *vt quoque ſcribit Rinalim.* Anchor.

Bonis cedebatur non in iure tantùm, ſed etiam extra ius per nuncium & per epiſtolam, *cap. vlt. de ceſſ. bon.* Erat enim moris, vt rei qui ſoluendo non eſſent, Legis Iuliæ de bonis cedendis beneficium implorarent, eoque impetrato omnibus ſuis bonis æs alienum in iure profeſſi creditoribus cederent, bonorum, ſiue (vt eſt apud Varronem) bonam copiam eiurantes, *c. 4. C. qui bon. cedere p. ſ.* Eoque pertinet illud Senecæ *de benef. lib. 6.* [Si quis patriæ meæ pecuniam credat, non dicam me illius debitorem, nec ex hoc æs alienum profitebor aut candidatus aut reus] Et tum quidem obſeruari etiam ſolet, vt creditores ſolo venditionis remedio indemnitati ſuæ conſulerent. Siquidem bona diuidere non poterant propria auctoritate, nec etiam iure dominij detinere *d. cap.* 4. Extra ius bonis ad eum modum cedebatur, quem ſic *Apolog. 2.* deſcripſit Apuleius: [Pater eius pluribus creditoribus defœneratus maluit retinere pecuniam, quàm pudorem. Nam cùm vndique verſum tabulis flagitaretur, & quaſi inſanus ab hominibus obuijs teneretur, Flax inquit negat ſe poſſe diſſoluere, annulos aureos, & omnia dignitatis inſignia abijcit, cum creditoribus depaſciſcitur.] Hæc Apuleius, ſatis indicans in omni bonorum ceſſione, verbum, hoc eſt nudam voluntatis profeſſionem ſufficere, &c. *Ranardus l. cuius effectus. ff. de reg. iur. &c.*

Bonis conditionibus ſeruum venditum, vt accipiendum ſit, oſtendit Iuriſc. *in l. condit. de ædil. ed.*

Bonis interdicere quid ſit, vide infrà, *bonorum interdictio.* Spieg.

Bonis publicatis non veniunt iura & actiones, & ſic nomina debitorum, quando ſtatutum vtitur verbo poſſeſſiuo, putà, bona ſua, quia iura perſonalia non poſſidentur: *ita ſing. Bald. in l. 1. circa princip. de ſtatu hominum. & pro ſing. not. Angel. Aret. in maleficijs. in verb. & eius bona publicamus. in 2. colum. verſic. quæro quis iudicium poſſit, &c. Et in pulchro caſu ſequitur D. Alexand. conſil. 31. viſo titulo quæſt. colum. penult. verſic. confirmo per ea. libr. 1. & conſil. 45. habita ſuper his. colum. 3. verſic. primò enim conſidero. eod. lib.* Quid autem in donatione omnium bonorum præſentium & futurorum, an veniant nomina debitorum? Bald. ſing. conſuluit quòd non. *in conſil. 232. ſuper infrà ſcriptis dubijs in 2. dub. in 2. lib.* quod alibi ſe non legiſſe teſtatur & approbat D. Iaſ. *in l. ſtipulatio hoc modo concepta, in vlt. verbis. ff. de verbor. obligat.* vbi refert, ſe per hoc conſuluiſſe, quod in donatione omnium bonorum mobilium & immobilium, vbicunque exiſtentium, non veniant nomina debitorum. *de quo infrà latius in verb. Nomina.* Et vlterius dicit in propoſito Bald. *in cap. 1. §. ſciendum eſt. verſic. extrà quærit. in titul. de feudi cognit.* quòd ea quæ non ſunt corporalia, ſed incorporalia, non dicuntur propriè mobilia, nec immobilia, *quod dictum latè reaſſumit D. Alexand. conſil. 25. viſo themate & ſtatutis. colum. vltim. verſicul. & quòd ea. lib. 1. Cotta in memoral.*

Bonis viris præſentibus. *l. ſi pater. §. quidam. ff. de fideicom. libert.*

In Bonis eſſe, aliud eſt quàm ex bonis. Nam in bonis id eſſe dicitur, quod dominij noſtri, vel quaſi dominij eſt: Ex bonis vero, quidquid ex ſubſtantia noſtra eſt, etiam ſi commodatum tantùm, vel depoſitum, vel pigneratum ſit. *l. 2. §. in hac. ff. vi bon. rapt.*

In Bonis autem habere olim dicebantur, qui pleno iure, id eſt, ex iure Quiritium domini facti non erant: putà, quibus neque mancipata res, neque in iure ceſſa, nec ſtatuto ad vſucapionem tempore ab his poſſeſſa erat, vt Vlpian. *in Inſtit. tit. 1. & tit. 19. & 22.* explicat: & Theophil. *in Inſtitutis. tit. ex quibus cauſ manumitt. lic.* qui eleganter ficto vocabulo hos, Bonitarios dominos appellat. Latiùs autem & generalius dicimus, In bonis eſſe, quod in patrimonio noſtro aliqua ratione eſt. *l. 1. ff. de rer. diuiſ. l. 25. § ... ff. quæ in fraudem credit.* Ita res per vim alienata in bonis eſſe dicitur eius, qui vim paſſus eſt *l. 9. §. licet ff. quod met. cau.* & ſeruus domino non defendente ductus, in bonis eius eſſe qui duxit. *l. 2. §. vltim. ff. ſi ex nox. cauſa.* In bonis etiam venditoris res vendita eſt, antequàm ab eo emptore tradita ſit. *l. 8. §. ſi debitor ff. quibus mod. pig. §. cùm autem. Inſtit. de emptio. & vend.* In bonis autem noſtris computantur non ſolùm quæ dominij noſtri ſunt, ſed & quæ bona fide à nobis poſſidentur, vel ſuperficiaria ſunt. Æquè ſi quid in actionibus, perſecutionibus, petitionibuſque eſt, bonis adnumeratur. *l. 49. ff. de verbor. ſignific. l. vltim. ff. de vſufruct. leg.* Princeps itaque bona concedendo, videtur obligationes concedere. *l. 21. ff. de verb. ſignif.* Et actiones quidem ſiue legitimæ, ſiue honorariæ, ſiue ciuiles, ſiue pœnales, in bonis ponuntur: exceptis popularibus & iniuriarum actionibus, quæ niſi demum lite conteſtata, in bonis eſſe non creduntur. *l. 32 ff. ad l. Falcid. l. 28 ff. de iniur. l. 12. ff. de verbor. ſignific. l. penult ff. de popularibus action.* Lite planè conteſtata, cùm & ad hæredes tranſmittantur, & propriè eius fiant, qui inſtituit, bonis adgregantur. Dos etiam in bonis mariti eſſe dicitur conſtante matrimonio. *l. 21. §. Idem reſpondit. ff. ad municip. l. l. 7. §. ſi res. & l. 75. ff. de iure dot.* Denique rem in bonis noſtris habere intelligimur, quotiens poſſidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandam eam actionem habemus. *l. 52. ff. de adqui. rer. domi.* Subſtitutio quæ nondum competit, hæreditas item non adita, extra bona ſunt. *l. 42. ff. de adquir. rer. dom. l. 63. ff. ad l. Falcid.* In bonis etiam noſtris non eſt, quod euincitur.

citur. *l. 191. ff. de diuerſ. reg. iur.* Seruitutes nec in bonis ſunt, nec extra bona *l. 1. ff. de vſufruct. leg.* Briſſ. *& Coraſ. libr. 5. Miſcell. cap. 14. numer. 8.*

In BONIS etiam eſſe dicitur, qui in eorum poſſeſſionem miſſus eſt *l. pen. ff. vt leg. nom.* Sic & apud Cice. *lib. 13. Epiſtol. ad Attilium.* [Eius frater Catioæ nuper mortuus eſt: nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controuerſiam eum habiturum. Et eſt hodie in bonis,] id eſt, bona tenet ac poſſidet. Briſſ.

In BONIS eius qui ducit, ſeruus non defendente domino ductus *l. 2. §. fin. ff. ſi ex nox. cauſ. ag.* Prat. Æs denique alienum in bonis non eſt. Quod & ſignificat Quintil. *in Declamatio. 273.* [Bona, inquiens, ſunt vt opinor, ea, quæ detractis alienis deprehenſa ſunt. Finge alium creditorem fuiſſe eius, quem deprehendiſti. Non dubium eſt, quin quamuis ad te bona pertinerent adulteri, recepturus tamen ſuum creditor fuerit.] Concludamus ergo naturaliter id bonorum cuiuſque eſſe intelligi, quod æri alieno ſupereſt. *l. 11. ff. de iure fiſ. c.* Ciuiliter bona vniuerſitatem ſucceſſionis ſignificant, qua in ius demortui ſucceditur, ſuſcipiturque eius rei commodum & incommodum. *l. 3. ff. de bonor. poſſeſſ. l. 14. §. vltim. ff. ad Trebellia.* Vt cùm bonorum poſſeſſionem dicimus, idem hic valet bonorum appellatio quod & hæreditatis, iuſque ſucceſſionis non etiam ſingulas res demonſtrat. *l. 208. ff. de verbor. ſignificat.* Eſt enim iuris magis, quàm corporis poſſeſſio, *l. 3. §. 1. ff. de bonor. poſſeſſ.* Eaque de cauſa bonorum poſſeſſio iuris nomen eſſe dicitur, ſicut & hæreditatis. *l. 119. ff. de verbor. ſignific.*

BONITAS, vt docet Alciat. *in l. 3. de reb. cred.* quædam qualitas eſt, quæ rem ipſam non immutat, vnde à ſubſtantia non parum differt *l. vbi autem. ff. de verb. oblig.* Spieg.

BONO genere natus, id eſt, bona familia, vel vt vulgus dicit, bona domo. Spieg.

BONORVM appellatione hæ res comprehenſæ videntur, quarum proprietas ad hæredem pertinet, *Vlp. l. in cuil. 5 §. bonor. ff. vt in poſſ. leg. vel. fid.*

BONORVM appellatione nomina continentur. *l. bonorum 49.* Hoc tamen cum Bartoli diſtinctione recipiendum putem *in l. Princeps. ff. de verb. ſig. vbi vide Alberic. & Alciat.* Prat. *Vide ſuprà, bona publicata.*

BONORVM appellatione venit emphyteuſis. *ita ſing. Spec. in titul. de loca. §. nunc aliqua. in penult. car. verſic. 156. quæ ſunt verum plene. & in ſing. quæſt. conjuinit Bald. conſil. 254. præmiſſis verbis cuiuſdam ſtatuti in 1. libr.* item veniunt bona feudalia, *ſecundum And. de Iſer. in cap. 1. ad fin. de capitaneo, qui cur. vend.* ſcripſi de vtroque infra *in verb. Emphyteuſis.* Cotta *in memorab.*

BONORVM appellatio fructus non continet Paulo *l. ſi quis bonorum 23. ff. de leg. 1.* niſi mora interceſſerit. Prat.

BONORVM appellatione & prædia, & mancipia, & ſupellex. & Kalendarium continentur *l. 37. ff. de vſufr. leg.* Sed enim bonorum appellatio, aut naturalis eſt, aut ciuilis. Naturaliter ex eo bona dicuntur, quòd beent, id eſt, beatos faciant. *l. 49. ff. de verbor. ſignific.* Vnde & beatos latini appellant diuites atque locupletes. Plau. *in Pœnulo.* [Bonam ego quàm beatam eſſe primò dici mauolo.] Seneca *libr. 3. controuerſ.* [Inſolens malum eſt beata vxor, cùm immenſum pondus auri orba attulerit, cùm pecunia arcas noſtras onerauerit, quid aliud quàm beatæ ſeruiemus?] Idem *lib. 3. Epiſt.* de Sabino diuite homine. [Nunquam, ait, vidi hominem beatum indecentius.] Secundùm hæc bona propriè dici non poſſunt, quæ plus incommodi, quàm commodi habent. *l. 83. ff. de verbor. ſignific.* Proinde bona intelliguntur cuiuſque, quæ ſubducto ære alieno ſuperſunt. *l. 39. §. 1. ff. de verbor. ſignific. l. 72. ff. de iure dot. l. 2. §. 1. ff. de collatio. bon.* Eaque ratione bona ab hæreditate ſeparantur. *l. 81. ff. de legat. 3. l. 16. §. 1. ff. ad Treb.* Multumque intereſt, hæreditatis, an bonorum vſusfructus legetur. Vſufructu enim bonorum legato, æs alienum ex omnibus rebus deducendum eſt. *l. 69. ff. ad l. Falcid. l. vltim. ff. de vſ. fruct. leg.* At hæreditatis appellatio etiam onera continet. Bonorum etiam parte legata funeris impenſa manumiſſorumque pretium, aliter atque ſi hæreditatis pars legata ſit, ex medio deducitur. *l. 8. §. vltim. cum l. ſeq. ff. de leg. 2. l. 104. §. vltim. ff. de legat. 1.* Briſſon. Adde quod hac naturali bonorum ſignificatione factum eſt, vt tria eorum genera ponerentur, quibus comprehenditur, quidquid commoditatem aliquam affert hominibus. Sunt enim quædam bona animi, ijs propoſita philoſophis, quorum eſt de moribus diſputatio: alia ſunt corporis, quæ medicos ſpectant & phyſicos: alia fortunæ, in quibus tanquam in ſua materia quam tractet, verſatur iſta iuris ciuilis cognitio, propterea quòd in his præcipuum iuſtitiæ munus conſtitutum eſt. ſuntque ciuiliter bona, quas etiam fortunas nominamus, quandoque fortunam numero ſingulari, quaſi in vnius fortunæ poſita arbitrio. Scæuola *de ſtatu liberu. l. Sticho, ad finem.* [Cum pene totam fortunam in nominibus haberet] & Liuius *3. decade* [Caſtra plena omnis fortunæ publicæ priuatæque reliquit.] Græcis οὐσία dicitur, vnde Latini ſubſtantiam verterunt. Vlpian. *de iniurijs l. lex Cornelia.* [pro modo ſubſtantiæ accuſatæ perſonæ æſtimatione iudicis pretium conſtituitur.] Quo verbo Quintilianus vſus eſt: Tull. facultates dixiſſet. Atque hæc eſt bonorum ciuilis appellatio, ex qua Iuuenalis dixit:

Vetulæ veſica beatæ,

id eſt, diuitis, *Connan. lib. 3. cap. 2. nu. 9.*

In edicto, quo in bonorũ poſſeſſionem legatarios Prætor mittit, bonorum appellatione non eæ tantùm res, quarum proprietas ad hæredes pertinet, continentur, ſed & agri vectigales, & quæ pignori data ſunt, & quæ bona fide poſſidentur. *l. 5. §. bonorum. ff. vt in poſſ. leg.* Plane in his verbis prætoris. [Si dolo malo eius qui liber eſſe iuſſus erit, poſt mortem domini, ante aditam hæreditatem in bonis, quæ eius fuerunt, qui eum liberum eſſe iuſſerit, factum eſſe dicetur, quominus ex his bonis ad hæredem perueniet.] Plenius bonorum cauſam pro vtilitate omni accipimus, vt & pigneratæ res & commodatæ & alienæ, bona fide poſſeſſæ comprehendantur. *l. 1. in princip. & §. hac act. ff. ſi quis teſt. lib.*

BONORVM emptor olim dicebatur, qui, cùm debitoris damnati bona auctione vendenda eſſent, ſolus ea omnia bona per auerſionem coëmebat: vt, ſi facultas ferret, in ſolidum omnibus ſatisfaceret, dein ſi quid reliqui eſſet, ſibi haberet. quòd ſi diffidebat ne paria facere poſſet, tum antequam emeret, cum creditoribus decidebat. itaque ad emptionem accedebat. *§. 1. de ſucceſſ. ſublat. l. imperatores. C. & ff. de pact. l. 4. C. de bon. auct. iudic. l. Aediſtium. 29. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ.* Hot.

BONORVM interdictio per prætorem fit moribus, aliquando lege fieri dicitur, ſed cœpit à moribus primùm, deinde translata eſt in 12. tabul. *l. 1. ff. de cur. fur.* M. Tullius *in Cato. Maiore.* [Vt quemadmodum, inquit, noſtro more tem malè gerentibus patrijs bonis interdici ſolet.] Fit autem his verbis: [Quando tua bona paterna auitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re, commercioque interdico.] Citatur Paul. auctor *libro ſenten. ſiue Factorum 3.* Antea legebatur, habita quæ, pro, auitaque. Sic in l. priuilegio. C. de decurio. vbi pro, aſſuetus. veteres libri habent, habitus, id eſt, auitus, rectiſſimè. Hic enim eſt legis ſenſus. Auo decurione, patre milite, vel patre decurione, auo milite natum, curiam vtrobique ſequi potius, quàm militiam. Sic Cic. *de Senect.* [Arbitror te audire Scipio hoſpes tuus habitus Maſiniſſa.] Scriptum eſt enim antiquo more, habitus, pro, auitus: quod nec Gaza, qui πατρῷος vertit, nec cæteri interpretes intellexerunt. Sic Valerius *libr. 6. cap. liberè dicta, aut facta.* de eodem Scipione loquens: [Recens inquit, ipſius victoria Numantina, & patris Macedonica, deuictæ Carthaginis ſpolia habita, ac duorum regum Syphacis & Perſei ante triumphales currus catenæ, ceruices totius tunc fori clauſerunt.] Sic Tullij eſt inſcripta oratio pro Cluentio. Habito, id eſt, Auito. vt Flo. eſt ſcriptum *in l. Cicero. ff. de pæn.* Habitus enim, ſi penultimam corripias, nomen Romanum non eſt. *Cuiac. recept. ſen. Iul. Paul. libr. 3. tit. 4. §. moribus per prætorem.*

BONORVM poſſeſſio & poſſeſſio bonorum longè lateque diſtant. Nam illa ſonat ſignificatque ius: vt ex definitione ipſius liquidò conſtat, quam inferiùs paulò ſubijciam. Hæc verò facti eſt. *Ita Bald. & Angel. Inſt. de bon. poſſ. in princip. adducunt pro hac l. 1. §. adipiſcimur, & § ſi vir. ff. de acqu. poſſ.* Eſt & alia differentia, quòd illa ad bonorum vniuerſitatem,

tem,

vem, id eſt, vniuerſi iuris ſucceſſionem pertinet, atque in perpetuum decernitur, vt infrà patet. Hæc cauſa rei ſeruandæ, atque ita, ad tempus conſtituitur, *vt apparet ex verbis C illuſtrat l. quamuis. 13. ff. vt in poſſeſſ. leg.* Conuerſo tamen ordine poſſeſſionem bonorum (quæ iuris eſt) dixit Macer. *l. 4. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdictio.* Subtilem hunc verborum ordinem & ſtructurã non obſeruauit Paulus *l. in honorarijs. 35. ff. de oblig. et action.* [Illæ, inquit, rei perſecutionem continent, quibus perſequimur, quod ex patrimonio nobis abeſt. vt cùm agimus cum bonorum poſſeſſore debitoris noſtri.] Bonorum autem poſſeſſio, quæ C. Harmenopulo *διακατοχὴ* dicitur, à Iuriſconſultis ſimpliciter nonnunquam Poſſeſſio appellatur *l. ſcriptus. ff. de Carbon. edict. & l. cum pater. §. Titio. ff. de leg. 2.* In Macri tamen reſponſo *d. l. 4.* de ea, quæ facti eſt, accipiendum putem. Nam eam facto ipſo decernit iudex, vt eam accipiat hæres. Scio Alciatum differentiam ordinis improbare. *l. 1. in fin. C. qui admitti.* Prateius.

BONORVM poſſeſſio, pro iure ipſo hæreditario accipitur, quod cum prætoris decreto acquiritur: vt tametſi res ipſas hæreditarias poſſideamus, bonorum tamen poſſeſſionem, id eſt, ius ipſum, à iudice impetrare nobis neceſſarium ſit. nihilque ab ea hæreditate differt, niſi quòd ſolo animo hæreditas aditur: bonorum poſſeſſio vt acquiſita videatur, ius dicentis officium requirit. Nec eſt duntaxat ius perſequendi, retinendique patrimonij, ſed & rei cuiuſque, cùm is moritur, cuius fuit. *l. 3. de bon. poſſeſſ. Vide Alciat. libr. 4. Paradox. & ſuprà, Aditio hæreditatis.* Spieg.

BONORVM poſſeſſionem definit Vlpianus, *l. 3. §. bonorum. ff. de bonor. poſſeſſ.* ius perſequendi, retinendique patrimonij, ſiue rei, quæ cuiuſque cùm moreretur, fuerit. Alciatus hanc definitionem explicat *in rubric. C. qui admitt.* A C. Harmeno. *libr. 1. tit. 3.* *διακατοχὴ* appellatur. Prateius.

BONORVM poſſeſſio hoc tempore appellari poteſt ceremonia illa, quam ex ſtatutis adhibent ſuccedentes ab inteſtato, vel ex teſtamento, dum teſtamenta poſt mortem recitantur publicè apud magiſtratum, dum bona immobilia aſſignantur hæredi, & deſcribuntur in publicis monumentis. *Vide Bart. l. 2. C. de teſtamen.* Ad bonorum poſſeſſionem item pertinent ordinationes ſtatutariæ, ſcilicet, ne qui hæres admittatur, niſi probatione prius, ſaltem per duos teſtes audita de gradu cognationis proximo, & ſi quę ſunt ſimiles. Prat.

BONORVM poſſeſſionis introducendæ cauſa fuit, vt ius ciuile percipiendarum hæreditatum anguſtiſſimis finibus per legem 12. Tabularum conſtitutum, Prætor ex æquo, & bono dilataret, ſcilicet hoc agens, ne quis ſine ſucceſſore moreretur, qui ſaltem hęredis loco eſſet bonorum poſſeſſor. *§. adhuc autem. Inſtitut. de bonor. poſſeſſ. §. 1. Inſtitut. quibus ex cauſ. manum. non licet. l. Et quia. ff. de interrogat. in iur. faciend.* quæ ratio dilatandæ ſucceſſionis tantum apud veteres valuit, ■ Prætor non ſolùm emendandi, ac ſupplendi, verùm etiam confirmandi ſeu adiuuandi iuris ciuilis gratia, concederet bonorum poſſeſſionem etiam illis, qui vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, legitimè ſuccedere poterant, cœpitque paulatim decretum ſucceſſionis apud iudicem à quibuslibet hæredibus peti, ſicut & hodie in multis lócis obſeruari videmus. *Inſtitut. de bon. poſſ. in princ. l. vltim. C. qui admitti ad bono. poſſeſſ. vbi vide Alciat.*

BONORVM poſſeſſiones etiam hodie in multis caſibus proſunt, *vt tradit gloſſ. magiſtr. in l. certum eſt. C. vnde legit.* inter quos nota, quod licèt quis ſit excluſus à iure adeundi ſpacio 30. annorum, quòd ignoranti currit, quia eſt continuum, *vt l. 3. in fin. C. de præſcript. 30. annorum:* tamen ſi à die ſcientiæ, dantur centum dies, ſi eſt de tranſuerſalibus, vel ſi eſt de liberis, habet annum de iure prætorio, ad petendam bonorum poſſeſſionem. *l. 1. §. Largius. ff. de ſucceſſ. edicto. & l. 2. & l. penult. §. vltim. ff. quis ord. in bon. poſſ. ſer.* ita ſing. declarat Bald. *in rubr. C. qui admi. in 6. quæſt.* qui in hac materia melius & ſingularius loquutus eſt, quàm aliquis alius, ſecundùm Paul. de Caſtr. *in l. vltim. in vlt. col. in princip. C. vnde leg. & in l. quamdiu. C. qui adm.* vbi etiam reputat ſing & perpetua memoria dignum. & hac cautela inſtruit agnatos, qui per ignorantiam excluſi ſunt. Bart. Cepol. *caut. 243. nota auream. Cotta in memor.*

BONORVM poſſeſſio etiam elapſo termino peti poteſt & talis petitio producit effectum, vt quis videatur gerere ſe pro hærede, & efficitur hæres de iure ciuili, quod perpetuum eſt. ita ſing. Bald. *in l. puberem. circa fin. C. de tut. del.* & pro ſing. cautela commendat Bart. Veroneſ pro eo qui eſſet excluſus de iure prætorio, *caut. 259. quæ incip. Bald. ſingulariter, iunctis his quæ in ſimili ſcripſi inf. in verb. iuri adeundi.* Cotta.

BONORVM poſſeſſio, & hæreditas adeo affinia ſunt, vt ſæpe confundatur appellationis diſcrimen. *l. 3. §. 1. de bon. poſſ. l. hæreditatis. de verbor. ſignific. l. vlt. C. qui admitti.* Cæterùm vbi agitur de acquir. hæredi. & ratione ſuccedendi, non parum intereſſe videtur inter hæredem, & bonorum poſſeſſorem. Primùm nemo inuitus ſit bonorum poſſeſſor *d. l. 3. §. inuito.* quia videlicet ſuorum & neceſſariorum nomina ſiue qualitates non niſi ad hæredes pertinent. Rurſus bonorum poſſeſſionem poteſt filius agnoſcere, etiam inſcio patre *l. 1. C. qui admitti.* Ad hæreditatem adire nequit niſi eo prius iubente. *l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum, de acqu. hæred.* Præterea hæreditas ſolo animo aditur *l. pro hærede. ff. de acqu. hæred.* At bonorum poſſeſſiones, ſaltem hoc iure à prætore peti debebant. Nam vt prætoris edictum proximo deferat bonorum poſſeſſionem, non tamen omnino acquirit. Ad hæc per procuratorem peti poteſt bonorum poſſeſſio. *l. 2. §. acquirere. ff. de bon. poſſ.* At non hæreditas adiri. *l. Paulus. ff. de acquir. hæred.* poſtremò, hæreditatis adeundæ tempus eſt 30. annorum, & id quidem continuum, quod etiam ignoranti currit *l. licet. C. de iure delib.* Agnoſcendæ verò bonorum poſſeſſionis tempus eſt vtile, liberis quidem vnius anni, cognatis verò centum dierum; nec currit ignoranti *Bald. Inſtit. de bono. poſſeſſ.* Dare bonorum poſſeſſionem, eſt iuriſdictionis ſiue imperij mixti *l. imperium. ff. de iur. ſ. iſt. omn. iudic.* Dat eam prætor in vrbe, præſes in prouincia, non duumuiri. *l. ea quæ. ff. ad municipalia.* A præfecto vrbi bon. poſſeſſionis datæ exemplum eſt apud Valerium *libr. 7. cap. de teſtamentis, quæ reſciſſa ſunt.* Refert enim exhæredato patri à filio in adoptionem dato C. Calpurnium præf. vrbis reſciſſo filij teſtamento ab inteſtato bonorum poſſeſſionem dediſſe. quòd certè non eò quidem apud me nouum eſt, quia ob exhæredationem patris reſciſſum fuerit teſtamentum filij in adoptionem dati, quandoquidem & is filius viciſſim, ſi exhæredatus fuiſſet, de inofficioſo teſtamento patris iure experiri potuiſſet: ſed quia præfectum vrbi ait bonorum poſſeſſionem dediſſe. hoc enim iuris auctoritate caret. *Cuiac. obſeru. libr. 4. cap. 15.*

Porrò verò variæ ſunt diuiſiones poſſeſſionis bonorum, quas obiter ſubijciemus. Nam initio alia eſt contra tabulas, alia ſecundùm tabulas:

BONORVM verò poſſeſſio contra tabulas appellatur, quæ contra teſtamentum, contra ſignum, contra voluntatem defuncti competit: qualis eſt quæ filio emancipato, patronoque præterito datur. *l. 6. §. 1. ff. de bonor. poſſeſſ. l. 19. ff. de contr. tab.* Hæc à Græcis Iureconſultis *ἐναντίον κατὰ διαθήκην* dicitur. Alia ſecundùm tabulas, & ſecundùm voluntatem, quam Prætor omnibus iure ſcriptis hæredibus pollicetur. *§. ſunt autem. Inſtit. de bonor. poſſeſſ. ff. l. 6. §. 1.* Et hæ facto in ſcriptis teſtamento competunt: Aut ſi ſine ſcriptis teſtamentum conditum eſt, ſecundùm nuncupationem, vel contra nuncupationem bonorum poſſeſſio datur. *l. vltim. C. de bon poſſ. ſecund. tabul. l. 1. C. de bon. poſſ. contra tabul. liberti. l. vltim. C. de codicill.* Aliæ etiam ab inteſtato ius habentibus legitimum vel etiam non habentibus propter capitis deminutionem dantur: *quæ enumerantur in §. 1. cum ſeqq. §§. Inſtitut. de bonor. poſſeſſ. & libr. 38. Pandectar.* Briſſon.

BONORVM poſſeſſio contra tabulas, quamuis reducat rem funditus ad cauſam inteſtati in ſuo, tamen in emancipato hoc indiſtinctè non procederet. Iſtam differentiam conſiderat ſingulariter ſolus Bald. *in l. vltim. in penul. colum. verſic. iuxta hoc quæritur. C. vnde leg.* & pro ſingulari commendat eam Iaſ. *in l. 2. colum. 13. verſicul. redeo ad primum. C. de contra tabul.* & eſt memoria dignum, pro declaratione iurium quæ dicunt, quòd bonorum poſſeſſio contra tabulas competens filio præterito, non impedit hæreditatem adire de iure ciuili, nam intelliguntur procedere in

emancipato tantùm : ſecùs in ſuo, *per prædicta.* quod benè nota.

Bonorvm poſſeſſio ſecundùm tabulas, eſt ordinaria ex teſtamento. Et dicitur eſſe ex teſtamento, ſecundùm Azo. non quia iuuatur ex voluntate defuncti, ſed quia non habet locum, niſi exiſtente teſtamento, & datur ſcriptis hæredibus, & eis deficientibus vocantur ſubſtituti. Et inde ſubſtitutis deficientibus vocantur ſubſtituti eis. Petuntur autem ex originalibus tabulis tantùm, non ex exemplo. Item ſi fiat quæſtio de tabulis, debet probari cuiuſcunque intentio per ſeptem teſtes, & non per duos tantùm, ſecundùm Azon. licèt quidam dixerunt contrarium. Si autem teſtator non facit teſtamentum in ſcripis, ſed in verbis, vel nuncupationem rerum, vel hominum, datur bonorum poſſeſſio ſecundùm nuncupationem teſtamenti. Oldend.

Bonorvm poſſeſſio contra tabulas, quam Prætor liberis pollicetur, ſecundùm Specul. *in tract. de libell. tit. de teſtamen. §. Sequitur videre.* vbi dicit : Eſt & alia bonorum poſſeſſio contra Tabulas, quæ datur filio vel nepoti præterito contra teſtamentum patris vel aui, qui filium vel nepotem in teſtamento ſuo, vel vita præterijt, & talium in tabulis, ſi filio vel nepoti legauit, ipſe tamen legatum non agnouit, & ſecundùm Azon. *in ſumm. eod. titul.* Defertur liberis naturalibus & legitimis tantùm, puta adoptiuis. Item natis & naſcituris. Item emancipatis præcipuè, & his qui erant in poteſtate defuncti, & datur ex illis, ex quibus potuit aut hæreditas, aut bonorum poſſeſſio peti de iure communi. Datur autem à patre naturali, & in adoptione non habet locum hæc bonorum poſſeſſio, niſi inſtituantur ab eo hæredes, & alius eis committat edictum. Item alia eſt bonorum poſſeſſio contra tabulas, ſecundùm Specul. *ibidem*, quæ datur patri vel matri, auo vel patruo, ſi ſint præteriti ex teſtamento filij vel nepotis emancipati gratis & ſine pecunia, cum quo non eſt factum pactum, ne pater vel auus inquietaret ſua iudicia, nec receptum eſt ab eo, quantum ſatis eſt, qui etiam nec miles, nec in militia diſceſſit. *Vide latius eum ibi.* Oldend.

Secundò, quædam bonorum poſſeſſio eſt ordinaria, aut extraordinaria:

Bonorvm poſſeſſiones extraordinariæ ſunt duæ, ex teſtamento ſcilicet, ſecundùm tabulas, & contra tabulas. Et quatuor ab inteſtato, ſcilicet bonorum poſſeſſio vnde liberi : bonorum poſſeſſio vnde cognati : bonorum poſſeſſio vnde agnati: & bonorum poſſeſſio vnde vir & vxor, quarum deſcriptiones ſubijcientur. Olden. Et hanc intellige in l 3 §. vlt. de Carb. edicto.

Bonorvm poſſeſſio extraordinaria dicitur duobus modis, vel quia non eſt ſtabilita certa parte edicti, ſcilicet ex teſtamento tantùm, vel ab inteſtato tantùm, ſed vt vaga, quandoque ex teſtamento, quandoque ab inteſtato defertur, & competit tantùm his, qui vocantur ex nouis legibus. Vt ecce mater alijs in teſtamento inſtitutis poſteà in puerperio deceſſit, & filium, quem geſtabat in vtero, præterijt : Præſumitur enim filius hic inſtitutus & habet bonorum poſſeſſionem ſecundùm tabulas, & ſeptimam partem extraordinariam. Cuius bonum eſt exemplum ſecundùm legem Corneliam, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, quæ fingit eum, qui moritur in captiuitate, deceſſiſſe ipſa hora captiuitatis. Et ideo quilibet poteſt ei noua lege Cornelia ex teſtamento, & ab inteſtato ſuccedere. *Vt Inſtit. de bonorum poſſ. ff. §. Sunt etiam.* Dicitur autem extraordinaria poſſeſſio, quia ius non tribuit, vt Carboniana, & quæ datur ventri, & quæ datur gratia litis agnoſcendæ. Vnde & extraordinaria datur ſine cauſæ cognitione, quæ in ordinarijs, quia omne ius tribuit quantùm eſt.

Tertia bonorum poſſeſſionis diuiſio eſt, quia,

Bonorvm poſſeſſio quædam Edictalis, *l. 3. §. 1. ff. de adquir. hæredit. l. 1. §. 1 ff. ſi tabulæ teſt. null. ext.* quæ edicto defertur. Quædam verò eſt quæ decreto petitur, quæ cognitionem pro tribunali, decretumque deſiderat & expoſcit. *l. 2. §. dies. cum ſequen. ff. quis ordo in bonorum poſſeſſ. l. 2. §. ſi quis ex liberis. ff. ad Tertyll.* quæ decretalis dicitur. *l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſſ. ed.* Edictalis bonorum poſſeſſio quocunque die peti & de plano dari poteſt. Decretalis non niſi de tribunali. decreta enim tribunal exigunt. Edictalis ordinaria eſt: Decretalis non item. *l. filium. §. ſi quis contra ff. de leg. præſt. l. 3. § vltim. ff. de Carb. ed. Cuiac. Not. ad libr. 3. Inſtit. de bonor. poſſeſſ. ſuper verbo, dies vtiles.* Forcatulus tamen *in ſua Necyomantia dialogo 11.* cum alijs, exiſtimat, vnam eſſe bonorum poſſeſſionem, quæ ſemel edictalis fit, cùm prætor eam ex edicto ſuo defert, *l. 1. §. ſed etſi. ff. ſi tabul. teſtam. nul. extabunt. l. cum quidam. §. idemque. ff. de adquir. hered.* Eadem verò bonorum poſſeſſio decretalis mox vocetur, cùm prætor decretum interpoſuit *vt l. fin. C. qui admitt. l. 1. §. decretalis, de ſucceſſ. ed.* plura apud eundem. Confer Menoch. *de adipiſc. poſſeſſ. remedio 1. in princip.*

Quarta bonorum poſſeſſionis diuiſio eſſe poteſt, quia

Bonorvm poſſeſſio aut cum re datur, aut ſine re. Vlpian. *d. tit. 28.* Cum re, inquit, Si is, qui accepit, cum effectu bona retineat : Sine re, cùm alius iure Ciuili euincere hæreditatem poſſit, velut ſi ſuus inteſtatò ſit. Briſſon. Eſt etiam aliud Bonorum poſſeſſionis genus, quod inteſtati bonorum poſſeſſio Vlpiano nominatur. *d. titul. 28.* quam per ſeptem gradus dari ibidem ſcribit, quos recenſet. Primus eſt Vnde Liberi, & hanc ordinariam vocat Vlpian. *d. §. miſſum.* Hæc bonorum poſſeſſio quibus competat, quæue ſit eius poteſtas, explicatur ff. ſi tabul. teſtam nullæ exſtab. C. vnde liberi, & §. Sunt autem. Inſtit. de bonor. poſſeſ. Secundus gradus Vnde Legitimi, de quo ff. & C. Vnde legitimi. & Tertius, Vnde Cognati. Reliquos vide *in d. §. ſunt autem. libr. 38. ff. & 6. C.* Briſſon. Viſis ergo bonorum poſſeſſionis diuiſionibus nonnullas eius ſpecies obiter explicabimus : inter quas prima eſt Carboniana bonorum poſſeſſio, qua impubes bonorum corporalium poſſeſſionem adipiſcitur, non ſecus ac ſi ei nulla controuerſia ſtatus mota eſſet. *toto tit. de Carbonia. edict. &c.* Puberi non datur bonorum poſſeſſio Carboniana *l. 3. §. puberi. ff. de Carb. edict.* At ſi duobus impuberibus fiat controuerſia, & vnus pubuerit, alter non pubuerit, propter impuberem puberis controuerſia differtur, *d. l. 3. §. ibidem Iulianus.* Quod hæc ſententia non ita obſeruari oſtendit, cùm ab initio puberi ſimul & impuberi fit controuerſia: nec enim propter impuberē puberis cōtrouerſia differtur. Igitur duobus impuberibus datur Carboniana, & quamdiu vel vnus impubes eſt in alterius perſona Carboniana pubertate non finitur. At ſi puberi & impuberi controuerſia fiat, impuberi Carboniana datur, non etiam puberi, propter impuberis fratris perſonam. *Cuiac. ad recept. Senten. Iul. Paul. lib. 3. tit. 1.*

Bonorvm poſſeſſio Carboniana, & quæ datur ventris nomine, an habeat locum in bonis feudalibus deſijt dubitari : quia Bald. ſingulariter tenuit quòd ſic. *in cap. 1. colum. 4. verſicul. quæro nunquid tit. an agnatus vel filius.* & ideo mortuo patre ſi infanti moueatur quæſtio de ſtatu, debet talis quæſtio differri, & interim mitti in poſſeſſionem feudorum, per Carbonianum edictum : & eodem modo mulier ventris nomine. & hoc dictum Bald. ſequitur Do. Alexand. *in l. 1. ad fin. C. de Carbo. edic. vbi etiam Decius in 1. colum. & pro ſing. Do. Iaſ. in præludijs feudorum. colum. 13. verſicul. an autem vaſallus. & in rubric. C. de Carbon. edict. in vltim. verſic.* & eſt memoria dignum pro extenſione illorum titulorum. ſcilicet. ff. & C. de Carbo. edict. & de ventre in poſſeſſionem mittendo. *& ſequitur Curtius in tractat. feudali. in 3. parte. in 7. quæſtio. vbi Aluarot. citat. & tractat etiam Felin. in d. c. 1. in vlt. car. verſic. item quærit Bald.* Cotta.

Bonorvm poſſeſſio ex edicto D. Adriani tollendo, datur alicui volenti ſuccedere in bonis alicuius ex teſtamento, in quo inſtitutus, vel inſcriptus eſt, ex eo quòd oſtendit teſtamentum non cancellatum, nec abolitum nec in aliqua parte ſua abraſum *l. fin. C. de edi. D. Adriani. toll.* Et datur volenti ſuccedere ab inteſtato ſecundum Roſ. quòd probat ſecunda pars rubri. quæ dicit quemadmodum ſcriptus hæres in poſſeſſionem mittatur. ſed ratio Roſ. dicit contrà. *in ſum.* Hoc tamen notandum ſecundùm Specula. *de bon. poſſeſſ.* quòd bonorum poſſeſſiones olim fuerunt vtiles, ſed hodie ſunt inutiles, præter quàm in quinque caſibus. Primus, quando viuo teſtatore poſthumus præteritus deceſſit, quaſi videatur teſtamentum ruptum iuris ſcrupuloſitate nimiaque ſubtilitate, cùm nihilominus hæres ſcriptus ex iſto teſtamento petit bonorum poſſeſſionem, *vt in l. poſthumus.*

l. poſthumus. ff. de iniuſ. rup. & irrit. teſt. Secundus eſt in l. filios. eod. tit. Tertius Inſtit. quib. mod. teſt. infir. §. 1. Quartus in l. vt ſcriptus hæres. ff. de bon. poſſeſ. ſecund. tab. Quintus in l. æquiſſimum. §. 1. eod. tit. & l. filijs. C. de inoff. teſt.

BONORVM poſſeſſio ex ſucceſſorio edicto his datur, qui hæredes quidem non ſunt ſed hæredis loco conſtituuntur Prætoris beneficio *Vlpiano d. tit. 28. §. hi quibus.* Et vide C. & ff. de ſucceſſ. edict. in ſucceſſorio edicto ceſſante aut deficiente, primo gradu ſequens admittitur. *l. 1. C. eod.* Prateius.

BONORVM poſſeſſio litis ordinandæ gratia dicitur, quæ in hoc accipitur vt inſtitui & ordinari iudicium poſſit. *l. Papinianus. §. in prin. ff. de inoffic. teſtam. n.* Contrarium tamen ſentit Goueanus *Var. lect. lib. 2. cap. 6.* vbi exiſtimat, eam bonorum poſſeſſionem emancipatis liberis neceſſariam fuiſſe, qui à parentibus exhæredes ſcripti erant.

BONORVM poſſeſſio nomine ventris, datur mulieri prægnanti in bonis mariti, in quibus ſecundum dignitatem ſuam ſibi & familiæ ſuæ alimenta conſtituuntur. *l. 1. ff. de vent. in poſſ. mitt.* Prat.

BONORVM poſſeſſionis ordinem explicat Modeſtinus *l. 1. ff. quis ordo in bonorum poſſeſſio. ſeruet.* Prat.

BONORVM poſſeſſio ſeptima, ex pluribus bonorum poſſeſſionibus, quę aliàs erant in vſu, redacta res eſt ad ſex ordinarias. *§. decima. Inſtitut. de bonor. poſſeſſ.* eſt tamen addita ſeptima, quam Iuſtinianus hic appellat Extraordinariam, quæ ita appellatur, non ea ratione, qua carboniana bonorum poſſeſſio: vel ventris nomine, quod ſcilicet non tribuat ius: nam imò ius tribuit vt reliquæ ordinariæ. ſed quia eſt vaga, & non ſtabilita certa parte edicti, vt notat hic gloſſ. *ſuper verbo, & extraordin. & gloſſ. in l. fin. C. vnde legit.* Doctiſſ. iuriſconſult. Nico. Bellon. *cap. 15. libr. 1. Supput.* vnde excerpſi hæc: Iuuenes, inquit, cum difficultate præcipiunt, quæ nam ſit hæc bonorum poſſeſſio, & quomodo, & quando competat. Spiegel. De bonorum poſſeſſione vnde decem perſonæ, Corraſius *libr. 6. Miſcel. cap. 9.* Schard.

BONORVM poſſeſſor. licèt propriè hæres non eſt, tamen cùm omnino hæredi ſurrogatus ſit, quælibet diſpoſitio de hærede verba faciens, eum quoque comprehendet *l. in conditionibus. §. ſi patronum. de condit. & dem.* Spieg.

BONORVM poſſeſſores, Vlpianus inquit, in omnibus vice hæredum habentur, *lib. 2. de bonor. poſſeſſ.* Spieg.

BONORVM poſſeſſor, cui ad exemplum hæredis bona defuncti iure prætorio decernuntur: aliud poſſeſſor bonorum, qui rem aliquem poſſidet. *argument. l. 1. C. quor. bonor.* ex Appello. Quamuis Alciatus monuit alicubi, vulgarem hanc Doctorum differentiam à veritate abeſſe. Spieg. Quemadmodum iure ciuili hæredes; Sic iure prætorio bonorum poſſeſſores appellabantur poſſeſſores hæreditates. *l. 3. §. 1. de bon poſſ. Ranardus. l. Prætor bonorum. ff. de reg. iur.*

BONVM in ſacris literis tripliciter intelligitur, Primùm pro eo quod eſt conditum & ordinatum à Deo: Huiuſmodi ſunt omnia, quæ vocantur bona naturæ. Nam omnes creaturæ deſtinatæ ſunt ad aliquem vſum & conuerſationem naturæ. Secundò bonum ſignificat ἀδιάφορον, id eſt conceſſum lege Dei. Ita bonum intelligitur cum inquit Apoſtol. Bonum eſt homini non comedere carnem. Hic bonum opponitur prohibito. Tertiò bonum ſignificat actiones virtutis, quas Deus præcipit, ſeu veros cultus Dei, & quidem præceptos à Deo, vt apud Prophetam, Hoc eſt bonum ambulare coram Deo. & timere Deum. Hæc quòd multum lucis inferant partim ante dictis, partim & dicendis, in hac editione lubuit adſcribere. Spieg.

BONVM in philoſophia generaliter ſignificat, quod eſt conueniens naturæ. Et eſt duplex, Bonum naturale, & bonum morale. Naturale, eſt res conueniens ad conſeruationem naturæ, ſeu nata ad bonum vſum, vt cibus, potus, bona valetudo, opes, imperia. ſic appellatio boni continet res dubias. Morale, quod eſt in actionibus conueniens naturæ, iudicio mentis. hoc modo appellatio boni intellecta, tantùm ſignificat honeſtum. tale bonum ſola virtus eſt: cui opponitur vitium ſeu turpitudo, quæ teſte Philippo, vocatur malum in genere morum, ſeu malum culpę. Deinde bonum vtile, eſt res naturæ conueniens ad corporis conſeruationem, quæ eſt expetenda propter aliud, ſcilicet vſus cauſa: vt bona valetudo, vita, opes, &c. Bonum ſuaue eſt cognatum vtili: ſignificat enim id quod ideo expetitur, quia affert ſenſui aut animo iucundos motus. Hæc duo ſcilicet vtile & ſuaue vocãtur ἀδιάφορα, quod attinet ad genus morum. Quanquam igitur non ſunt bona moraliter, tamen ſunt natura res bonæ ad vſus aliquos expetendos natæ. Oppoſitum eſt malum pœnæ, vt vulgo loquuntur. Spieg.

BONVM accepiſſe videtur Accurſius eam æquitatem, quæ ex ancipiti hinc atque inde inclinantis animi motu præualet, & ſcriptis mandari poteſt, qualis eſt vſucapionis materia: & apud Ciceronem Ius, quod Iupiter ſancit, vt omnia quæ reipublicæ ſalutaria eſſent, legitima & iuſta haberentur. vt

BONVM etiam id ſignificet, quod in quacunque ciuitate vtile eſt, tametſi non ſemper cum æquitate concordet: videturque Græcè δίκαιον dictum, vt Grammatici atteſtantur, παρὰ τὸ δίχα ἄγειν, quod ex duabus partib. ſecernat, quid præualere debeat. *ex Alciato*, Spieg.

BONVM item, eſt iuris ipſius temperatio atque emendatio: quæ fit ex prudentia iudicis accommodantis ſe rationi cauſæ, & flectentis legem ad cauſam, non cauſam ad legem. Hoc bonum ſolet etiam bonum & æquum nominari: vt oſtendit exemplis Ludou. Viues, vir immortalitate dignus, in planè diuinis Commentarijs, quibus illuſtrauit Ciuitatem Dei, apud diuum Auguſt. Cicero æquum bonũ, *in Bruto* ſine copula dixit. Spieg.

BONVM pro commodo. Iuxta illud Caſſij I. C. dictum apud Ciceronem, [Cui bono fuerit, eum feciſſe credendum.] Declarat hoc eleganter Alciat. *c. 16. 2. Parerg.* Spieg.

BONVM & æquum, Ariſtot. *lib. 5. Ethicorum* tanquam differentia ponit. Sic Accurſ. aliud bonum eſſe cenſet, aliud æquum, narrans Iuriſconſulti hæc verba, *in l. 1. de Iuſt. & iur.* nec ſatis explicat, Budæo teſte, qui ea de re latè diſſerit, traditque: cùm æquum & bonum dicimus, abſolutè bonitatem æquitatemq; ſignificari, & iuris medullam, germanamque iuſticiam, quam cenſendo aſſequi non cuiuſuis ſit iuriſperiti. Spiegel. Planè æquum & bonum ſeu æquum bonum (interdum enim ſine copula legitur) exactã quandam probitatem ſignificat, ſecundum quam, locis, perſonis, rebus & temporibus conuenienter aptatam, nulloque ſcripto perpenſo arbitramur, & ſtatuimus. *l. ſi & me. ff. de reb. cred. l. ſi quid venditor. ff. de ædil. edict. l. in ijs. ff. de condit. & demonſtrat. l. conſ. nſu. ff. de actio. & obligat.* Hinc opponitur ſtrictum ius, hoc eſt, callida & ſuperſtitioſa verborum & præſcripti legis interpretatio, quam, ſi neglecto bono & æquo ſequeremur, ex ſummo illo iure ſummam crucem & iniuriam faceremus. Tumque potiſſimum ad bonum & æquum recurrimus, cum ſcripti & voluntatis eſt quæſtio: frequentiſſima ſanè inter Iuriſconſult. vt inde non minima iuris pars pendere videatur, *Quemadmodum Quintil. libr. 7. Orat. Inſtitut. ſcriptum reliquit. Coraſius libr. 2. Miſcellan. cap. 18. Idem in §. in bonæ fidei. in verbis, ex bono & æquo. Inſtit. de act.*

BONVM ac æquum impetrare, eſt Budæo exponente, ius ſuum obtinere, rem ſuam recipere: idq; exemplis demonſtrat *in Annot. prior.* Spieg.

BONVM ſignificat vtile. vnde bonum publicum, pro vtilitate publica *in l. 1. ff. de vſucapion.* Bonum autem & æquum in libris noſtris coniungi ſolent; *l. 1. & l. pen. ff. de iuſtit. & iure. l. 33. ff. de obligatio. & action. l. 65. §. quod ob rem. & l. 66 ff. de condi. indeb. l. 2. §. ſi quis tamen. in fin. ff. ſi quis cautionibus. l. 15. §. 1. ff. de minoribus. l. 32. ff. ſi cert. pet. & aliàs ſæpe.* Sic, nec melius, nec æquiùs, *in l. penultim. §. vltim. ff ſolu. matrimon. l. 82. in fin. ff. de ſolutionibus.* Ridiculi autem ſunt, qui bonum ab æquo ſeparant. Hæc enim indiuulſa in iure ciuili hærent, in quo quidquid vtile eſt, idem æquum habetur, propterea quòd ad ciuium vtilitatem omne ius referendum eſt, vt & ipſa iuris ciuilis, à Cicero. *in Topic.* tradita definitio docet. Itaque Horãt. vtilitatem iuſti & æqui matrem ſcitè appellauit. Briſſ. *Vide tamen & Corraſium lib. 2. Miſcell. cap. 13. num. 2.*

Quo BONVM eſt, pro, quæ vtilitas eſt, Iureconſultis propria locutio. *l. 13. in fi. ff. ad Velleian. l. 13. §. deniq; ff. de vſufruct.*

l. 3. ſi quis

l.3.§.ſi quis ex liberis. & l.10.§.liberi ff.de contr.tabul.l.93.ff.de ſolutionib. Sic & Caſſianum illud tritiſſimum, Cui bono. Priſcia.*lib.vlt.* interpretatur cuius gratia, cuius commodo, ad quod bonum: *Refertur à Cicero.in oratio.pro Milo. & in oratio.pro R.ſc.Amer. & 2.in Anton.oratio.*

BONVM nomen facere, hoc eſt idoneum, & ſoluendo reputare eum, quem quis admiſit ſibi debitorem delegari. *l.inter cauſas.26.§.abſiſe.ff.Mandat.* Spieg.

BONVM & frugi ſeruum intelligunt Iuriſcos. apud quos frequẽs eſt hæc locutio, vtilem & neceſſariũ. Beroal.

BONVS vir non tantùm iudex, ſed & quiuis alius vir iuſtus, æquus, innocens, & prudens, conſideratuſque paterfam. accipiendus eſt. *l.3.§.tametſi.ff.de arbitr.l.penult.ff.de vſufruct.quemadm.cau.l.fundi.16.in fin.ff.de vſu & habit.l.ſi pater.47.§.ſi Sticho.de fideicom.libert.l.58.§.1.ff.loca.l.vltim.C.de aliment.pup.præſt.l.45.ff.de procuratorib.l.5.§.1.ff.vt legat.ſeu fideicomm.* Horat. *lib.1.Epiſtolar.*

--Vir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum, qui leges iuráq; ſeruat:
Quo multæ, magnæq; ſecantur iudice cauſæ,
Quo reſponſore, & quo cauſæ teſte tenentur.

Quilibet itaque minimè aſtutus & fallax, ſed integræ vitæ & exiſtimationis, idoneuſque & diligens paterfam. vir bonus appellatur. pro eodemque virum bonum, & bonum patremfam. noſtri auctores dicunt. *l.9.§.ſed ſi lapidicinas.l.13.§.vlt.& l.15.§.& ſi veſtimentorum.ff.de vſufruct.l.20.§.1.ff.de oper.libert.l.13.ff.de annu.leg.* iudicemque viri boni & innocentis officio fungi debere dicunt. *l.4.ff.fam.ercis.* Vnde ad iudicẽ, id eſt, ad virum bonũ *in l.137.§.cũ ita.ff.de verb.oblig.* Et ita arbitratus viri boni in libris noſtris intelligendus eſt, qui omnibus ferè ſtipulationibus comprehendi ſolebat. *l.17.& l.12.ff.indic.ſol.l.21.§.fine autem ff.de oper.noui nunc.l.51.ff.ſol.matrim.l.12.§.& eaius ff.de dam.infect.& l.4.C.de reſtitutio.milit.* & alias vbicunq; hoc verbum occurrit. Briſſ.

BONVM etiam virum interpretamur eum, qui alteri facit, quod ſibi fieri vellet, ex ſententia Vlpiani *l.1.in med.ff.de iuſt.& iur.* quod & lex diuina iubet *Matth.7.* πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. Spieg.

BONVS vir, & arbitratus boni viri in iure Ciuili & πολιτικῷ ſic intelligendus eſt. Bonus vir eſt, qui ductu naturæ, infallibile iudicium conſcientiæ ſequitur, ſemotis affectibus alterutrius partis. Arbitratus ergo boni viri vtique definiendus eſt, vt deſeruiat foro, hoc eſt, reſpectu controuerſiæ, quam benè ac rectè dijudicet. Alioquin ſi bonum virum definias abſolutè, ſcilicet, qui honeſtè viuat, alterum non lædat, ius ſuum cuique tribuat, bona quidem, ſed generalior, & ab vſu forenſi remotior erit definitio. Sic boni viri mentionem facit Labeo ſecundùm ſuprà dictam rationem *in l.inſulam vno precio.§.1.ff.locati.* Et Iuſtinianus ipſe tali modo definit arbitratum iudicis, qui certè bonus vir & dici, & eſſe debet. *Nouell.17.Manda.principu.§.iſtud i.* Prat.

BONVS vir dicitur, vir ad definiendam rem aliquam perplexam & dubiam, incertamque aut naturæ beneficio, aut artificij commendatione, aut etiam negociationis longo vſu experimentoque peritus & idoneus. Quique examinandarum & diſcutiendarum accepti, expenſique rationum peritus eſt: Is etiam vir bonus rationibus audiendis dici poteſt, &c. *de quo vide latius Renardum l.generaliter probandum eſt.ff.de regul.iur.*

BONVS ſanè Martinus in auxilio, ſed carus in precio Apophthegma priſcorum Franconum. *vide, Capella.*

BORBONIANI, ſiue vt alijs placet, Borboritæ, *in l.Arriani & l.cognouimus.& l.penul.C.de heret.* ſunt hæretici, qui (vt ait Philaſtrius *in Catalogo hæreticorum*) vitijs implicati ſeculi, & malis concupiſcentijs ſeruientes iudicium non ſperarunt futurum, ſed potius carnalem ſeculi concupiſcentiam fundarunt. Briſſ. exorti hi ſunt Adriani Imperatoris & Xiſti ſummi Romanorum antiſtitis temporib. circa annum Domini 119.

BOSTRA in Leonis conſtit. *l.4.C.de natur.lib.* (ſic enim ibidem Boſtræ, non noſtræ, legendum) ciuitas Arabiæ *Marcellino lib.14.& de ea vide Strabonem libr.16.* Prateius. *Meminit etiam ſupradicta conſtit. Leonis Cuiac. Not.ad libr. Inſtit. de nupt.in fin.*

BOTONTINI ſunt, *Fauſto & Valerio auctoribus, in lib.de limitib.* monticelli de terra, *quorum etiam meminit Hygenus lib.de limit.conſtit.*

BOTRVS græca vox. Nam & Græcis βότρυς dicitur, ſignificatq; vuam, racemum: *quo ſenſu accipitur in can.Cum omne.§.illud vero.de conſecrat.diſtinct.2.* Botrus expreſſus ſignificat vuarum grana. *d.§.illud verò.eod.tit.* Prat.

BOVES ARATORII, quibus vtimur ad agrorum culturam. Hos mactari & immolari vetuit Solon *vt docui libr.2.veteris Iuriſp.ad ll.Solon.* alioquin capitale erat, *& vide Aelianum libr.5.variæ hiſtoriæ: & Plinium libr.8.cap.45.* Hos pignori capi vetuit Conſtantinus *l.executores.C.quæ res pignor.obligar.poſſ.* Sanxit & Conſtantinus, ne boues aratorij etiam deficientibus ijs, qui curſui publico deſtinati ſunt, ab ijs, qui iter faciunt, abſtrahantur *l.1.C.Theod.de curſu publico,* quod & ad vecturam bellicorum impedimentorum, & tormentorum æneorum produci poteſt. Boues aratorios inſtrumenta fundi eſſe F. Aretinus reſpondit *conſil.158.incipi.longa eſt, numer.18.* Prateius. Erat autem Bos olim etiam numiſma Atticum, bouis nota percuſſum, didrachmum alio nomine dictum, Ab eo numiſmate natum eſt apud Græcos prouerbium βοῦς ἐπὶ γλώττης βέβηκε. Bos ſuper linguam ſitus eſt vel firmatus: contra eos vſurpatum, qui aut pecuniæ autoramento loquendi libertatem perdiderunt, aut mulctæ irrogandæ metu, quæ dicenda ſunt, reticent. *Brechæus l.armorum.ff.de verbor.& rer.ſignific.*

BOVES magis armentorum, quàm iumentorum genere adpellantur. *Pompon.l.boues.89.ff.de verb.ſignif.quod & Vlpia.probat l.ædiles.38.§.iumentorum.ff.de ædil.edict.* Prat.

BOVES cerebroſi, dicuntur contumaces, vt homines à peruerſo cerebro, qui à nemine perſuaderi poſſunt. *Colum.lib.2.*

BOS cornupetens, vitioſus *l.bouem.43.ff.de ædilit.edict.*

BOYLI, Polluce *lib.8.Onomaſt.* auctore, ἐν Ἀθήναις τοὺς γ΄ καὶ φ΄ βουλεύοντας οἱ βουλευταί. Porrò vſu peritorum effectum fuit, vt pro Senatu acciperetur, *idque Antonius lib.ſing.ad Modeſtinum adnotauit.* Hinc

BOYLEYTAI apud Modeſtinum. *l.καλῶς.μετὰ.ff.de tuto.& curat.dat.ab.* ſunt decuriones. *Anton.Auguſt.[illegible] interprete: cuius verſionem probant I.Cuiac.ad l.1.ff.de excu.& G.Bud.ad l.ſolent.ff.de offic.Proconſ.& leg.*

BOOTIS bubulcus, vide Gellium de hac dictione diſſerentem. *lib.2.cap.21.* Prat.

B R.

BRABEION, brabium (Sic enim dici ſcribique debere Eraſmus adnotauit) victoriæ præmium. Brabium, coronam æternitatis appellat Tertullianus *in libr.ad Martyres.* An id debeatur domino equi priùs id attingentis, excuſſo tamen iam inſeſſore, Bartolus declarat *in l.1.§.item adquirimus.verſic.extra gloſſ.ff.de acq.poſ.* Et deberi τὸ βραβεῖον argumento eſt, quod dicit Paulus *l.1.§.per eum ff.de acqu.poſſeſſ.* & Vlpian. *l.1.§.quæſitum.ff.de aq.quot.& æſtiu.* Sed Pauli Caſtrenſis diuerſum aientis ſententiam veriorem putem. Vide tamen Pan. *in cap.Ioſeph.& ibi in addit.de verbor.ſignific.in antiq.* Hinc

BRABEYTAI, hi qui fuerint, ex I. Polluce *lib.3.Onom.c.30.* cuius hæc verba ſunt τοὺς δὲ γυμνικοὺς ἱερεῖς ἢ βραβευτὰς οὓς καὶ βραβεῖς ὁ Πλάτων καλεῖ. Hos certaminis præmium victoribus conſtituiſſe Beatus Rhenanus *in adnot.ad Tertullianum* docet: Hinc gallicam vocem *braue,* deductam exiſtimat Prateius: ſolent enim qui præmium aliquod reportant, inſoleſcere, Vlpianus noſter *l.4.ff.de ijs qui not.infam.* certaminum deſignatores, βραβευτὰς adpellari ſcribit Moſchopulus ἐν συλλογῇ Ἀττικῶν ὀνομάτων βραβεῖς καὶ βραβευταὶ οἱ διοικοῦντες τὸ ἀγώνισμα καὶ τὰ ἆθλα διδόντες ἀφ' οὗ βραβεῖον τὸ ἆθλον. Briſſon.

BRACARII *in l.vnica de excuſ.artif.libr.10.C.* artificum genus, in Baſilicis βρακάριοι Accurſius dictos putat à longis brachis Theutonicorum, vel Torculariorum: quæ interpretatio non congruit, vt ex ſerie conſtitutionis liquet.

BRANCA lupi in termino, ſiue petra naturali arborem peregrinam ſignificare ait Latinus V. P. Logatus. Eſt autem branca pars ima pedis abſciſſi, vt ex eodem Latino conſtat.

Branca vrſi, eodem auctore, in termino, ſiue petra naturali lucum ſignificat.

Bractearii *in d. l. vnic. C. de exc. artic. libr. 10.* qui Græcis πεταλουργοὶ dicuntur, qui aurum malleis fuſum, & ad quamuis tenuitatem ductile; rebus inaurandis inducunt, *idque Budæus in prioribus in Pand. adnotat.* Iulius Firmicus, eos bracteatores *lib. 8. cap. 19.* appellat. Briſſ. *Cuiac. d. l. vnic.*

Brenthsion, Brentiſium pro Brunduſio poni apud Scæuolam *, qui Romæ. §. Callimachus. ff. de verb. ſignific.* Alciat. & Iacob. Cuiac. aiunt. Porrò Brunduſium, Stephano vrbs Calabriæ ad mare Adriaticum ſita. Brunduſium quidam poëtæ breuitatis cauſa Brendam dixerunt, *Feſto lib. 2.*

Brephotropheion *in l. illud, 16. & l. ſancimus 18. C. de ſacroſanct. eccleſ.* locus domúſve, vbi infantes, recenteſque partus expoſiti, aut egentibus parentib. nati alebantur βρέφος enim infantem, fœtumque recens editum ſignificat apud claſſicos rerum ſcriptores. [illegible] Prat.

Breve Feſto *lib. 2.* à Græco deſcendit, quod eſt βραχύ.

Breve tempus *in l. cùm antiquitas, verſ. ſi tamen, C. de teſtam.* horam, vel etiam minus accipere debemus, pro rei neceſſitate. Aliquando triginta dies ſonat. *in l. in contractibus. §. 1. inſuper. §. 2. C. de non numer. pecun. & ibi hoc adnotat Accurſius.* Quandoque ponitur pro paucis diebus *c. cum Bertholdus. de ſenten. & re iudic.* Interdum accipitur pro anno, *gloſſ. in c. præterea. extr. de ætat. & qualit.* Prat.

Breve tempus etiam pro vita hominis accipitur *gloſſ. in c. quid ergo. 11. quæſt. 3.* Nam homo breui tempore viuit.

Breve teſtatum, dicitur ſcriptum, quod ſummam rei continet, teſtium aliquando, nedum tabellionis ſubſcriptione confirmatum, cuius exemplum extat in cap. 1. verſic. ſi enim quid ſit inueſtitura. in vſibus feudor. *De hoc vide Baldum ibi.*

Breve Apoſtolicum, eſt diploma ſeu reſcriptum à Papa, ſeu pœnitentiario magno emanatum. vel eſt ſcriptura modica in paruis conceſſa negotijs, in papyro frequenter ſcribi ſolita, cera rubea, annuloque piſcatoris ſigillata, ac ſigno ſecretarij ſubſcripta. *Rebuff. in praxi benef. tit. de breui apoſt.*

Brevis, Breues, & Breuia, paſſim in iure noſtro repertas, quæ ita definiuntur à Zonara *in Concilio Carthaginenſi* [illegible] γραφή, id eſt, compendiaria ſcriptura. Eo ſenſu accipiuntur in l. inter 5. C. de conuen. fiſci debit. libr. 10. & l. excellentia. C. de erog. milit. ann. Scio Budæum *ad tit. de offic. præfect. prætorio* interpretari commentariolos ſummam rerum continentes, & à Gallis appellari *Borderelles*. Breuium meminit Conſtantinus Imp. *l. 1. C. de exact. trib. libr. 10.* Lampridius *in Alexand.* [Notarium qui falſum cauſæ breuem in conſilio Imperatorum retuliſſet, &c.] Prat.

Brevis, Breues, Breuia, Breuicula, chartulæ ſunt, ſiue libelli breues. Ana. *Alexiade 6.* [illegible] Eandem vocem Iulianus retinuit in epiſtolis Græcis ad commune Iudæorum. τὰ βρέβια [illegible] & paulo poſt: [illegible]. Et eſt frequens in libris [illegible], dum rationes, volumina, vel corpora rationum ſignificantur, quæ quidem per ſe ſola fidem non faciunt. *l. inſtrumenta. l. exemplo. C. de prob.* & ideo nō poteſt fiſcus ex breuiarijs confiſcati rationibus quenquam conuenire, quaſi confiſcati debitorem, *l. inter chartulas. C. de conuen. fiſci debitorib. lib. 10.* Aliàs vero breuitas chirographi non minuit fidem. *l. ſi aliquem. C. de donat. Cuiac. l. inter chartulas. C. de conuen. fiſc. debit. lib. 10.*

Breves quadrimenſtrui ſunt, qui de ſingulis penſionibus conficiuntur à Chartularijs, & ad officium Palatinum aut præfect. prætorio tranſmittuntur. *l. 1. C. de apochis public. & deſcript. curial. lib. 10.* Conſtat enim tribus penſionibus anni cuiuſque indictiones ſolui, *l. vlt. C. de annon. & tribut. lib. eod. l. 15. & 16. eod. tit.* Caſſidorus ſæpè: vt trina, inquit, illatione deuotus poſſeſſor ſuam compleat functionem. Et inde ſingularum penſionum breues quadrimenſtrui ſunt. Idem Caſſiodorus *Epiſt. lib. 12.* [Expenſarum fidelem notitiam quaternis menſibus comprehenſam, ad ſcrinia noſtra dirigere maturabis, vt totius erroris caligine deterſa, rationib. publicis veritas eluceſcat.] quæ Caſſiodori verba Accurſius vſurpauit *in d. l. 1.* Maiorianus *Nouell. de ind. rel.* [Quadrimenſtruis illationibus annuæ functionis celebretur exactio.] *Cuiac. in proœmio, d. tit. de apochis publicis, & deſcriptionibus curial. lib. 10.*

Breviariae rationes apud Scæuolam *l. vltim. ff. de pecul. lega.* dicuntur in epitomen & compendium contractæ. Suetonius *in Galba cap. 12.* breuiarium rationum dixit. Briſſon.

Breviarium, opus conciſum, Græcè fœminino genere ἐπιτομή: tum etiam libellum cum non ineleganter accipimus, quem ærarij Principis, (Pfenningmeiſter) ſtatum generalem appellant, quo Princeps ſtatuit, quam ſummam miniſterio omni aulico expenſam ferre placeat. Prateius.

Breviatores *in Nouell. περὶ τῶν ὑπάτων §. τοὺς μέντοι* dicuntur breuium ſcriptores. Aldricus apud Accurſium ibidem interpretatur rectè qui breuiationes ſcribunt.

Breviatores etiam ſunt officiales in curia Romana, qui reſcripta eiuſdem curiæ & ſcribunt, & dictant.

Breviloqua ſubſtitutio, *Vide, ſubſtitutio breuiloqua.*

Brevi manu dixit Vlpian. *l. ſi ita. 43. §. quoties. ff. de iure dot.* quod ita interpretantur quidam, per compendium circuitu vitato. Circuitu vitato, aiunt, rectè. Breui manu acceptionis exemplum ponit Vlpianus. *l. ſingularia. ff. ſi certum petat. & l. 3. §. fin. ff. de donat. inter virum & vxo.* Diuerſum dixiſſe videtur Iauolenus *l. pecuniam. 79. ff. de ſolut.* dum ait manu longa poſſeſſionem tradi. m.

Breves, tabellæ exiguæ appellantur, in quibus & nomina debitorum & priuata quæque negotia adnotantur, *l. vltim. de conueniend. fiſc. debit. libr. 10. C. l. 1. de exc. artific. eod. lib. C. l. 1. de exactio. tribut. eod. l. 1. de apo. b. pub. 11. eod. l. penul. in fin. C. de canon. largit. tit. eod.* Lamprid. *in Alexand.* [Notarium, qui falſum cauſæ breuem in conſilio Imperatorio retuliſſet, &c.] Briſſon.

Breves cauſæ, Baldo *in authen. niſi breues. C. de ſenten. ex breuic. recit.* dicuntur, quæ inter homines paruæ conditionis agitari ſolent. Prat.

Brevis, numero vnius dixit vetus interpres *in Nouell. de nupt. § ſecundum occaſionem*, pro libello. vt rectè interpretatur Aldricus *ibidem* apud Accurſ. pro quo in Nouella Græca eſt βραχίον. Prat.

Breviculum breuem ſcripturam interpretatur Alberic. quod verbum à breui ductum putat Alciat. *libr. 1. Diſpunct. cap. 21.* Qua voce motus Bud. *in l. vltim. ff. de Senator.* legendum autumat *lib. 7. C. Iuſtin. tit. 44.* de ſenten. ex breuic. recitandis. Cùm ex C. Theod. libr. 4. tit. 15. & l. 1. C. Theod. eod. periculo, legendum facilè credat Alciat. *vbi ſuprà.* Cæterùm Alciatum redarguit Ferrandus Adduenſis *lib. 2. explicationum, capite 13.* atque oſtendit, breuiculum, legendum, non, periculum, cum ſub toto iſto titulo nihil aliud tractetur, quàm de ſententijs ex libello recitandis: vt breuiculum ſit nomen diminutum à breui, vt rectè Alberic. putat, quæ dictio pro libello accipitur, *l. vltim. de conuenien. fiſc. debit. lib. 10.*

Brevissimi loculi, repoſitoria in quibus monilia magnum patrimonium æquantia ſeruantur, *annotauit Rhenan. in lib. Tertul. de habitu muliebri.* Spieg.

Brocardicum, vocabulum eſt barbarum, in noſtro eleganti iure ciuili: relinquendum igitur barbaris.

Brocardica materia dicitur, quæ eſt contrariarum opinionum rationibus inuoluta. *Vide Alciat. l. quidquid. ff. de verbor. obligat.*

Broncitatem dentium, latini ſtridorem dixerunt annotante Camerario. Quibuſdam tamen brocitatem hanc eſſe placet.

Bruchus βροῦχος genus vermis è locuſtarum genere, herbas, & arborum frondes erodens. Huius meminit Hieronymus *in Malach. c. 3. & c. reuertimini. 16. quæſt. 1.*

Brutiani dicebantur, qui coacti erant ſeruilia exhibere pro eo, quòd primi bello ſecundo Punico poſt cladē Cannenſem ad Hannibalem defeciſſent. *Alexand. ab Alex. genial. dierum lib. 2. cap. 27. Feſt. lib. 2. Gellius lib. 10. cap. 3. Et præter hos Crinitus de honeſta diſciplina, cap. 7. lib. 2.*

BRVTVM dicitur, quod longiſſimè à ſenſu abſit. quo ſenſu paſſim in iure ciuili & pontificio reperitur. Brutum obtuſum & hebetem ſignificat Marcello.

BRVTVM etiam grauem antiqui dixêre, *Feſto lib. 2.* Prat.

B V.

BV, Bū, quamuis per ſe nihil ſignificat, magnis tamen & amplis rebus præponi ſolebat, *Feſto lib. 2.*

BVA & Pappa, Varroni puerorum potus & cibus.

BVBALINA, pro, Babylonica, falsò ab Oldendorp. & Spieg. legitur *in l. argumento ſaut. 25. ff. de aur. & argen. legat.* Babylonica, in Pand. Florent. legitur: quam lectionem confirmat *ibidem* Baiſius. Babylonicarū pellium meminit Marcianus *l. fin. §. ſpecies ff. de public. & vectigal.* Prat.

BVBINARI, Feſto *lib. 2.* eſt menſtruo mulierum inquinari, ex Lucilio.

BVBEVM, ſiue Bubleum, Feſto *eod. lib.* vini quoddam genus eſt.

BVBILE, locus vbi boues ſtabulantur, ſicuti equile vbi equi. *Col. lib. 1. rei ruſt. cap. 6.*

BVBVLCVS Varroni *lib. 4. ling. lat.* eſt quaſi temo inter boues. Bubulcum accipi poſſe rectè ſcribit Paulus *l. cum de lanionis 18. §. de bubulco. ff. de inſtruct. & inſtrum. legat.* & eum, qui bobus arat, & qui boues aratores paſcit.

BVCCELLARII, in conſtitutione Leonis & Anthemij Impp. *l. fin. C. ad leg. Iul. de vi publi.* Suidę ſunt ἑλληνογαλάται Gallogræci. is etiam βουκελλαρίων χώραν γαλλογραικίαν eſſe ait. Erant & Alciato *lib. 2. Diſpunct. cap. 2.* equites in exercitu Romano, quibus magiſter militum per Orientem præerat: alijque iuniores, alij ſeniores erant. Exiſtimarique poſſe ſcribit eos milites, poſtquàm miſſionē accepiſſent, latrocinari, & rapto viuere. Sed fortaſſe gētis vitium hoc fuit. Vnde eos latrones interpretatur Albericus. Sed tu hic adde quæ Turnebus *lib. 24. aduerſ. cap. 16.* ex Mauritij neſcio cuius macrocolis tradit: ſcribentis Buccellarios, equites eſſe armatos Zabis C. (ſic ille armaturam loricarum prope talarium appellat.) & manicis ferreis, contatos quoſdam & ſagittarios, & hos in magno honore fuiſſe, quod in agmine ante Imperatorem exercitus equitarent, & pòſt ſequerentur: Ac fuiſſe equites illos Gallogræcos locus Suidæ hic allegatus innuere videtur.

BVCCELLAS dari dixit Tertullianus I. C. *libro de monogamia* pro panibus, quos miniſtri Eccleſiæ mulieribus dabant domum perferendos. Hinc

BVCCELLATVM genus panis bis cocti *in l. 1. C. de erog. milit. ann. lib. 12.* Ammianus Marcellinus *lib. 18.* frumentum ad vſus diuturnitatem excoctum ita appellari ſcribit, quo milites paſci in caſtris ſolebāt. Spartianus *in Piſcennino.* [Idem piſtores ſequi expeditionem prohibuit, buccellato iubēs milites, & omnes contentos eſſe.] Paulinus, & Theraſ. *in Epiſtol. Auguſtin. 36.* [De buccellato Chriſtianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi miſimus.] Vnde non ineptè buccellatum, expeditionalem annonam interpretantur, à græcis δίπυρος, καὶ ξηρὸς ἄρτος, & παξαμάδιον dicitur. Briſſ.

BVCCETA interdum idem quod boum bucculorumq; grex, interdum autem bucceta pro paſcua vbi boues multi verſantur, & pro armenta buccena capitur, *Ioan. Bapt. comment. in epiſt. Sidon. Apoll. ad Domitium lib. 2.*

BVCCINA Feſto *lib. 2.* quam nos appellamus: Græci buchianon à ſimilitudine ſoni dicunt, eſt cornu recuruum quod more tubæ inflatur. Ouid.

> *...caua buccina ſumitur illi*
> *Tortilis in latum.* Hinc

BVCCINATOR apud Taruntinum Paternum *l. fin. ff. de iur. immun.* qui buccina canit in exercitu, aut prçconijs publicis, aut cùm in militem animaduertitur, *vt ex Vegetio lib. 2. cap. 22. liquet.* Briſſ.

BVCCINVM, genus conchiliorum eſt, ex quibus purpureus color inducitur. Vlpian. *de leg. 3. l. ſi cui.* [Purpuræ appellatione, omnis generis purpuram contineri puto: ſed occum non continebitur, Buccinum autem & Ianthinum continebitur.] Nebr.

BVCCONES homines ſunt tardi. alij interpretantur eſſe *μωρούς Turneb. lib. 17. aduerſ. cap. 21.* hos Camerarius vt & bucculentos à bucca, id eſt ore dictos putat: ſicut à labijs labiones.

BVCERVM pecus, de bubus dici Feſtus ſcribit.

BVCCVLAE apud Taruntinum Paternum l. fin. ff. de iur. immun. & in Valent. & Val. & Gratiani conſti. L. 1. C. Th. de Fabric. quid ſint, nondum planè conſtat: bucculam tegumentum interpretantur quidam. Alij inſtrumentum eſſe, in quo ſucculа inditur, catapultis exercendis parata, autumant. In lexico ædis beati Germani buccula vertitur *παραγναθίς.* Bucculam Turn. *lib. 9. aduerſ. cap. 16.* per diminutionem à bucca dictam putat, Atque inde buccularios dictos, qui galeas faciunt, ex ea galearum parte, quæ buccula dicitur impoſito nomine.

BVFO, rana terreſtris venenata. Vergil. *1. Georg.*

> *Inuentuſque cauis bufo, & quæ plurima terræ*
> *Monſtra ferunt. &c.*

BVFONES *in c. vnic. de vita & honeſt. cleric.* interpretatur Ioan. Andr. hiſtriones, vulgareque Tuſcorum eſſe ait. Prat.

BVLEVTAS in ciuitatibus Græcæ & Aſiæ, Senatores & decuriones Spiegelius fuiſſe exiſtimat, confuſa vtriuſque dictionis proprietate: Rectius autem Antonius Auguſtinus *lib. ſingulari ad Modeſtinum* Decuriones βουλευτὰς eſſe tradit. Sic enim Iuſtinianus cum duas conſtitutiones de eadem re Græcè & Latinè ſcripſiſſet, altera decuriones, altera βουλευτὰς appellat. *l. 2. §. cætera. C. de veteri iur. enucle.* & Plinius ad Traianum de buleutis Bithyniæ ſcribit: cui Traianus de decurionib. reſcribit: Senatores verò à Modeſtino συγκλητικοὶ dicuntur *cap. 15. de excuſat. l. Spadonem. de excuſatio.* Subſcribit ſententiæ Auguſtini Cuiacius *l. 1. ff. de excuſat.* differentiam inter decuriones & Senatores eruens ex l. 15. ff. eo. tit. & l. καὶ οἱ μὴ βουλευταὶ de tutor. & curat. datis, coniuncto §. 1. d. l. 15. Non tamen Antonius inficiandum arbitratur curiam & ſenatorum & decurionum fuiſſe. Cùm enim decuriones vt Pomponius ait *l. pupillus. §. decuriones. de verb. ſignific.* ex eo dicti ſint, quod initio cum coloniæ deducerentur, decima pars colonorum conſilij publici gratia cōſcribi ſolita ſit, & nihil decuriones in colonijs aut Municipijs à Senatoribus Romanis differrent Iuſtiniani Nouella, 8. mirandum non eſt, ſi in ſimili re ſimilibus nominibus vterentur. Sed & eadem ratione ſunt ex Græcis, qui βουλευτὰς Senatores appellent, & τὴν βουλὴν Senatum. *Auguſtin. præallegato loco.*

BVLGA, nota etiamnum aulicis vox: quam Feſtus indicat fuiſſe Gallorum, qui folliculos, aut crumenas, aut ſacculos ſcorteos, hoc eſt, è pellibus factos, olim appellabant Bulgas. Spieg.

BVLLA. Quas vulgus bullas, ſemidocti ſupplicationes, docti ſupplices libellos vocant, quæ & breues dicuntur. Forſan rectè appellare poſſemus diplomata, quamquam nec illud omiſerim, literas Apoſtolicas plumbeo ſigno munitas, in quibus Romanorum pontificum decreta continentur, non ineptè bullas appellari, quando βουλὴ, id eſt, bule, Græcis dicitur & conſilium, & locus in quo conſultatur, Sed nos, more noſtro, mutata e in a, bulla dicimus, vt fit à muſice. muſica, ac vocabulum per duplex ll perperam ſcribentes minus elegans reddimus. Bulla enim gemino ll. eſt propriè tumor ille inanis, qui viſitur in aquis, momento temporis enaſcens, ſimul & euaneſcens Ex quo prouerbialiter apud Varron. dicitur, homo bulla. Ancho.

BVLLA aurea Feſto, inſigne erat puerorum prætextatorum, quę dependebat eis à pectore, vt ſignificaret eam ætatem alterius conſilio regendam, dicta autem à Græco ſermone βουλὴ, quod conſilium dicitur Latinè: vel quia eam corporis partem contingat, id eſt. pectus, in quo naturale manet conſilium. Hæc ille. Quod autem eſſet inſigne puerorum, Plutarchi teſtimonio *in Romulo* probatur φορεῖν δέ, inquit, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν τὴν καλουμένην βοῦλλαν ἀπὸ τοῦ σχήματος. Bullæ aureæ comminerêre alio ſenſu pontifices *clemen. vnic. in fin. de iureiur. & c. præſentium. §. teſtes. de teſtibus, lib. 6.* Prat. *vide infrà, Prætexta toga.*

BVLLARI, verbum barbarum: quo tamen Accurſiani vtuntur, pro eo quòd Imper. Conſtantinus *in l. ſi quis in metallum. C. de pœ.* translatè, nec omnino ineleganter dixit. in facie ſcribere. Bulla item pro diplomate, vox eſt barbara.

BVNAS iudicat, prouerbio dicitur, vbi lis in longum profertur, nec vnquam explicatur. qui mos nunc eſt, teſte Eraſmo, perditiſſimis aduocatis noſtri temporis: vt ſubinde nouam reperiant cauſam producendæ litis, quo plus nummorum extorqueant à litigatoribus. Spieg.

BVRRES.

BVPRESTIS, ſiue, vt in Pandect. Flor. eſt, Bubreſtis, apud Marcianum *l.3.§.alio. S.C. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* animal venenatú. rarum in Italia, ſcarabeo lõgipedi ſimilimum, bouem inter herbas fallit maximè, vnde & nomen habet, ὡ γὰρ τὸ πρῆσαι τὰς βοῦς. *Paulus Aegineta lib.5. ex Dioſcoride libro 2. Plin. lib.30. cap.4. Coſta in memorial.*

BVRA Varroni quid ſit, ex eius verbis diſces. *lib.4. ling. latinæ.*

BVRA à bubus, alij à curuo curuum vocant. Eſt autem temo ille longus aratri, qui inter boues protentus eſt: à Marone vocatur buris. *Turneb. lib. aduerſar. 22. cap.29.*

BVRDO, partus eſt ex equo & aſina: ſicut ediuerſo mulos, ex aſino & æqua. Vlpian. *de leg.3. in l. item legato, in princip.* vbi ait: [Item iumẽta, vel lectica, vel ſella, vel burdones. item mancipia alia, &c.] Nebr. Spieg. Hinc Cuiac. *Obſeru. lib.11. cap.16.* approbat verſionem eorum, qui in d. l. item legato, Burdones interpretantur mulos. eodem namq; ſenſu ad l. qui duos, eod. tit. ita Græci ſcribunt: τῷ λεγάτῳ τῶν βορδονίων ἢ τῶν μούλων περιέχονται. Et Hieronymus *in translatione 2. Reg.* [vt tollam onus duorum burdonum.] Et eoſdem mannos eſſe opinor, cum vulgò & gloſſæ antiquæ, & Acro Porphyrio mannos, burdos, & buricos appellari dicant. Paulinus ad Senecam, [Macro & viliore aſellis burico ſedentem.] Hieronymus *ad Pammachium de obitu Paulinæ,* vtrumque nomen copulauit his verbis: [Feruentes buricos mannos.] Et idem *in Eccleſiaſten cap.10.* [Dignitate (inquit) perflati vias publicas manibus terat: quos vulgò buricos appellant.] Imitatus eſt Horatianum illud, Appiam mannis terit, ſed manibus dixit, pro mannis, eadem licentia, qua Lucanus faſtibus, pro faſtis. Cæterùm longè aliter hodie legitur illo Hieronymi loco, nempè hoc modo, [dignitate per flagitia publica ſublimentur, quos vulgò lubricos appellant.] quibus verbis nihil eſt deprauatius. *Cuiac. ſupra d. loco.*

BVRGI, quorum mentio in conſtitut. Paulus Oroſius *lib.7.* [Crebra, inquit, per limitem habitacula conſtituta, Burgos vulgò vocant.] Hinc in tit. C. de fund. rei priuatę. Eum qui collegio, vel curiæ, vel burgis, cæteriſque corporibus ſeruierit. Andr. Altham. vir eruditus, præcipuuſque Germaniæ illuſtrator, à Græco pyrgo vocabulum deductum putat. Colligitque haud abſurdè ab hac voce, eos qui in caſtellis, munitionib. & turritis mœnijs habitant, Bürger/ quòd ciues ſignificat, quaſi dicas Pyrgios: & Burggraff/ appellatum præfectum atque comitem arcis & caſtri. cõſtans autem eſt opinio, à Burgis, Burgundiones Germaniæ populos eſſe dictos. At Rhenanus noſter vetuſtius nomen arbitratur, quàm quod primum Cæſaris, Tyberijque ætate natum ſit: à Burgijs, hoc eſt, caſtellis limitum. Quam opinionem ſecutus Oroſius, innumeros, qui ſubſcriberent, reperit. Horum veteres ſedes, priuſquam per Germaniam in Sequanos cõmigrarunt, quicquid de illis cùm proditu dignum, tum circa ſtatum eorũ, pleroſque etiam magni nominis viros latuiſſe res ipſa manifeſtat, primus omnium idem Rhenanus Herculeo planè labore monſtrauit, aperuitque ſimul viam ſtudioſis rerum indagandæ, patefaciendæque vetuſtatis: cuius inter primos, quos eruditio ſumma commendat, noſtra ætate celebris viri memoria poſteris præcipuè celebranda, ſacroſanctaque habenda eſt. Spieg. Sed non eſt illud omittendum, quæ dicuntur caſtra in l.4. C. de offic. iudic. milit. & l. curæ. C. de offic. magiſtr. offic. burgos appellari in §. in Sardinia. l.1. C. de offic. præfect. prætor. Afr. Vegetius *lib.4.* caſtellum paruum, burgum vocant. Paulus *in Valentem.* [Crebra per limitem habitacula cõſtituta, burgos vulgo vocant]. *penult. C. de fun. rei priuat. lib.11.* Sunt igitur & burgi ſiue caſtra, & cluſuriæ in limitibus. *Cuiac. obſeru. lib.3. c.14. in pr. Pith. lib. aduerſ.1. cap.14.* Hinc

BVRGARII, *de quibus libro 7. C. Th. nondum typis excuſo,* à burgis.

BVRGVNDIONES quod Burgis expulſi à Romanis, adpellati ſunt. Prat. *vide ſuprà, Burgi.*

BVRRHVS, homo dicitur, qui pranſo cibo & potione rubet. Spieg. Camerarius autem annotat, quoſdam burrhos dici voluiſſe quibus buccæ ruberent. deducta verò vox videtur a Græca πύῤῥος & πυῤῥὸν, quarum vtraque rufum ſignificat.

BVSTA facientem, pro combuſtore defunctorum corporum, ſed perperam, Albericus intellexit. Nec enim I.C. eo loco quem citat, buſta, ſed iuſta facientem dixit. *Vide Seruium Aen.11. & Oldend. explicantem hæc verba, leg.12. Tabul. Rogum buſtumve nouum.* Spieg.

BVSTVM in 12. tab. Græcis τύμβον, monumentum & ſepulchrum videtur interpretari. Cicero *lib.2. de legibus.* cui videtur conſentire Feſtus Pompeius, *libr.2.* [Buſtum, ait, propriè dicitur locus, in quo mortuus eſt combuſtus, & ſepultus: diciturque buſtum quaſi bene vſtum, vbi verò combuſtus quis tantùm modo, alibi verò eſt ſepultus, is locus ab vrendo, vſtrina, vocatur, ſed modò buſtum, eò quòd ſepelitur, ſepulchra vocamus.] Hæc Feſtus. Verba legis 12. tabul. hæc ſunt: HEROVM BVSTVMVE NE VSVCAPITO. Hanc ex Solonis legibus accepiſſe decemuiros conſtat ex M. Cicerone *lib.2. de legib.* Lex Solonis hæc eſt: ἠρῷον, ἢ τύμβον, μὴ χρήσει λαμβάνειν. *Vtramq; legem explicant ... 2. & 4. Veteris Iuriſprud. ...* Porrò autem Græcam vocem τύμβος vſu retinuère Galli. Nam & ſepulchri operculũ, Tumbam, *Tumbe* vocant: ſepulchrum ipſum *Tumbeau.* Eo ſenſu, quo apud M. Ciceronem 2. *de legibus.* ſumit Imper. Iulianus. *l. pergit. 5. C. de ſepulc. violat.* Quidam etiam legunt *in l.2. in fin. ff. de in ius vocand.* In Pandect. tamen Flor. eſt iuſta. rectiùs.

BVSTVARIAE mœchæ, apud Martialem dicũtur vulgaria & diobolaria ſcortilla, inter buſta atque monumenta penè in propatulo proſtantia. *Turnebus lib. aduerſ.13. cap.19.*

BOYTTEIS interpretantur Baſilica, ſerias, nouo vocabulo, quo etiam Hetruſci hodie vtuntur. Nicetas dixit βούτζια, & interpretatur ἀποθοχεῖα. Veteres enim gloſſæ dogas exponunt βούτας, quod quidem dogarum nomen à Græcis raptum videtur, quibus δόχοι vel δοχαὶ ſunt, quæ capacitati alicui parata ſunt, & capacitates ipſæ vel menſuræ; vt in Aureliano Vopiſci. [Facta eſt ratio dogæ cuparum, nauium] doga non vas, ſed capacitatem ſignificat. Cupas autem βούτας μεγάλας exponunt veteres gloſſæ: eaſdemque vocari a quibuſdam gaulos. Idem buttarum & buticillarum nomen in veteri inſtrumento apochæ ſiue plenariæ ſecuritatis legi, quod ligni membrana ſcriptum extat in bibliotheca Regis. Scriptum fuit Rauennæ Imp. Dn. Iuſtiniano PP. Aug. anno 38. P. C. Baſili, anno 13. Id. Iul. Indict. 11. & eo Germanus V.S. ſubdiaconus, tutor Stephani II. P. profitetur ſe à Germana Cl. F. accepiſſe, quod pro tertia portione hæreditatis ex teſtamento. quod collicti ei competebat in rebus mobilibus & immobilibus, quarum notitia profeſſioni ſubijcitur. & inter cætera mobilia numerantur buttæ & buticellæ granariæ. *Cuiac. obſeru. lib.9. cap.26. in princ.*

B Y

BYRRHI in l.1. ad finem. C. Theod. de habit. quo vti oport. int. vrb. & apud Vopiſcum *in Carino,* tegmen capitis ſeruorum erat *ex d. l.1.* Imperatorum conſtitutio omnibus, præterquam militum ſeruis, Byrris vti permittit & cucullis. Cuius exceptionis hanc ego rationem vltrò refero, quod milites quoq; domini Byrris paſſim vterentur. Nam Burros, ſeu Byrros, fuiſſe arbitror veſtis genus aliquantum vilioris & pilis hirſutæ, qualem etiam Endromidem Martialis deſcribit. Paulus monachus Cyprianum byrro indutum fuiſſe refert, cum ad ſupplicium duceretur: Pontius Cypriani ipſius Diaconus, qui eius agonẽ ſanè quàm eleganter deſcripſit, in actis lacernum byrrum appellat. Sic memini veterem Perſij Flacci interpretem lacernam byrrum interpretari, & adijcere pallium eſſe fimbriatum, quo ſoli quondam milites vterentur. Auſonius Drepanio:

At nos illepidum, rudem libellum
Burras quiſquilias, ineptiasque.

In verſibus quoque nondum (quod ſciam) editis qui in veteri libro Euceriæ tribuuntur, ita ſcriptum reperi:

Nobilis horribili iungatur purpura burræ,
Nectatur plumbo fulgida gemma graui.

Burræ appellationem nos hodieque aliqua ex parte retinere videmur. Beri honeſtiorum & Palatinorum veſtes erant ſericiæ, vt a viris doctiſſimis notatũ eſt. Vnde ego

Beros Attrebaticos & Canuſinos à Capitulino dictos arbitror *in Carino*, non Byrros: vt & à Valerio Martiale, *lib. 1. Epigram.* dum ait:

Nec deſunt tibi Bera Gladiana.

Pithœus in ſubſecinis.

BYSSICVM opus, ad Martia. *l. fin. §. ſpecies. ff. de publican.* pro aliquo ex byſſo confecto, tametſi per *v* (quod y nota eſt in Græcorum libris) ſcribatur.

BYSSVM lini genus eſſe apud Indos candidiſſimi, & molliſſimi, Iſidor. *tit. 19. Etymolog. cap. 27.* & Iulius Pollux *libro ſeptimo, capite 17.* ſcribunt. Huius verba ſubijciam ε καὶ αὐτὰ βύσσινα καὶ ἡ βύσσος, λίνον τι εἶδος παρ' Ἰνδοῖς. Byſſum plerique interpretantur linum tenue, rufum, coloremque auri imitans, & ſplendorem atque fulgorem: reperitur & in prima marina molliſſimæ lanuginis, tenuiſſimæque & delicatiſſimæ. *Turneb. lib. 19. aduerſ. cap. 25.*

BYSSINAM veſtem Iudæis ſacerdotibus familiarem fuiſſe, Ioſephus *lib. 6. belli Iudaici* oſtendit. Prat.

BYSSINVM opus *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publican.* vt byſſina veſtis apud Apuleium *lib. 11. de Aſino aureo.* In Aegypto quoque byſſum quàm maximè natum ex cap. 26. Ezechielis, Hieronymique commentarijs intelligimus. Plinius *lib. 19. cap. 1.* etiam circa Elim in Achaia genitum ſignificat his verbis: [Ergo huic lino principatus toto in orbe. Proximus byſſino mulierum maximè delicijs circa Elim in Achaia genito. Quaternis denarijs ſcripula eius permutata quondam, vt auri reperio.] Briſſ.

BYTHINI apud Perſas erant, qui cum adorare voluerunt, ſumma montium conſcendere ſoliti, & ſine templis Iouem Papam ſalutare. *Brechæus in l. Taberna. ff. de verb. & rer. ſignific.*

C.

C. CONDEMNATIONIS nota erat, quæ in publicis iudicijs dabatur in tabella ſcripta, idque Aſconius *in 3. Verrin.* ſignificat: ideoque rectè triſtem eam adpellauit M. C. *pro Milone.*

Ↄ. litera inuerſa apud Voluſium Mætianum *in libello de aſſis diſtrib.* nota ſicilici.

Erat & nota prænominum, vt C. Caſſij. C. Caligulæ.

C, in G. mutatur Fabio teſte, *lib. 1. cap. 19.* vt & docui *in Conſuet. Marchiæ tit. des donations & dots. §. 301.* Marchiani enim dicunt *logres*, quod vetus interpres Nouel. adpellat lucra nuptialia. Nam C. & G. mutua eſt ἀναλογία. & O pro V, ſæpè veteres pronunciaſſe conſtat. C in G mutari ſignificauit Varro *libro 4.* in verbo, Gladius, qui à clade ducitur. Prat.

C, pro, Q, in antiquis libris ſcribi cœptum refert Petrus Victorius *in 1. epiſt. ad Atticum.* docetque earum literarum vſum ſæpè confundi. vnde ex ſterculinio, ſterquilinium, factum eſt: veterem tamen orthographiam Pand. Florentinæ retinuerunt, *in l. ſi quando. 17. §. final. ff. ſi ſeruitus vindic. & l. fundi. §. fundo. ff. de actio. empti.* quo ſcribendi genere vſus fuiſſe M. Catonem & Terentium Petrus Victorius admonuit.

CCCIↃↃↃ ∞ centum millium notam eſſe idem docet. Prat.

C, litera, Gaius notatur, inuerſa Ↄ. mulierem declaratque: quia tam Caias eſſe vocitatas, quàm Caios, etiam ex nuptialibus ſacris apparet. *Fab. lib. 1. cap. 7.* Hotom.

CABALA, diuinæ legis interpretatio, quam Moſes ab ipſo Deo accepit, idem eſt apud Hebræos, quod apud nos ſcientia ſecretior, ob eam ſcilicet rationem, quod illam doctrinam, non per literarum monumenta, ſed ordinarijs reuelationum ſucceſſionibus alter ab altero, quaſi hæreditario iure ſuſciperet. *Crinit. de honeſta diſciplina, lib. 25. cap. 3.*

CABALLVS, ab equo eò diſtat: quòd caballus ferè nunquam ſine deriſione dicitur: equus verò ſemper de apto & probato. Pomp. *de fund. inſtru. l. ſi ita.* Caballos ait, qui in piſtrinis eſſent: tanquam dicat, malos. Nebriſſ.

CABALLATIO, in conſtitutionibus munus alendi equos publicos, à caballis dicta. Feſtum autorem habet Alciat. Vnde apparet & exemplaria in hoc variare. *Adi Rhodiginum, cap. 24. lib. 21.* Spieg.

CABALLARII, Iulio Firmico auctore, dicuntur, qui ſub equi cæleſtis ſydere naſcuntur.

CABALLOS pro equis dixit Pomponius *d. l. ſi ita. 15.* quo etiam ſenſu vſus eſt & Lucillius *lib. 2. apud N. Marcellum.*

Succuſſatori tetri, tardique caballi.

CABVS, frumentaria menſura. Hinc

CABAESI dicuntur, qui expleri nequeunt. Prat.

CACABVS, olla grandior, ſiue illa ſit ex argilla, ſtanno, argento, vel alia quacunque re metallica. Pomponius *de aur. & argent. legat. l. & ſi.* Certè, ait, ſi cacabos argenteos habebat, vel miliarium argenteum, id eſt, vas ad coquendum milium. Nebriſſ. Cacabos & patinas inter culinaria vaſa adſcribit Paulus, *in l. cum de lanionis. ff. de fundo inſtruct. I. Poll. libr. 10. cap. 24. Onom.* Sunt & alia eius generis vaſa apud Latinos, aula, ſiue olla, ad pultem & olera coquenda, vel quod prouerbio manifeſtum ſit celebrata Catullo. Ipſa olera, olla legit. Annumerantur & iſta, lebes, ahenum, tripus, patella, frixorium, craticula, mortarium, & paſtillum. Spieg.

CACABVS, vas in quo pulmentarium coquitur, vt Paulus definit, *l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de inſtru. vel inſtrum. leg.* quo etiam ſignificatu vſus eſt eiuſdem collega Vlpi. *l. cum aurum. 19. §. ſi cui eſcarium. ff. de aur. argentoque legat.* Varro *libr. 4. ling.* dicit cacabum vas fuiſſe in quo cibus coquebatur, quẽ à cibo ductum ait. Pauli definitio, vt ſpecialior, ita verior ſemper mihi viſa fuit. Prat.

ΚΑΚΙΑ, *in l. 2. ff. qui pet. tut.* vitium, non malitiam ſignificat. *Cic. lib. 3. de finibus. & 4. Tuſcul. quæſt.*

CACVLA, Feſto *lib. 3.* ſeruus militis, ἀπὸ τῶν κάλων dictus, quòd fuſtibus clauiſque ligneis ad tutelam domini armari ſolitus eſſet. Hinc

CACVLATVM, id eſt, ſeruitium. Prat.

ΚΑΚΟΗΘΕΙΑ apud Paulum *in l. & quantum. ff. de ædil. edict.* vitium eſt, malignitatem, & malam conſuetudinem ſignificans, vlcera mammarum Dioſcoridi *libr. 3. cap. 16.* & ad animum transferri poteſt.

CADAVER. Nam à cadendo dictum rectè putat Tertullianus *lib. de reſurrectio. carnis.* De cadaueribus extat titulus *lib. 48. ff. de cadauer. punitorum*, quæ ab Vlpiano, Marciano, & Paulo Iuriſcoſſ. adpellantur corpora. *ff. eodem. l. 1. 2. & 3.* Hinc

CADERE dicimus corpus in terram per mortem. *Tertull. lib. 5. aduerſus Marcionem.*

CADERE in commiſſum, (der Obrigkeit verfallen) apud Marcianum *l. fin. in princ. ff. de publ.* dicitur ius cuius dominium fiſco acquiritur ob crimen. *l. commiſſa. ff. eod.* porrò quando de crimine accipere debeas, diſces *ex d. l. final. & l. cotem. ff. eod.* Prat.

CADERE. Hoc verbum multas egregias & venuſtas tranſlationes habet: quas refert Oldend. *in Iſagogico.* Primò, cadere pro Republica, hoc eſt, occidi, mori. Secundò, cadere commodè, pro contingere, euenire. Tertiò, cadere in ſuſpicionem, in deliberationem, pro incidere, venire. Quartò, alijs varijs modis vſurpatur. Sic namque cadere cauſa.

CADERE cauſa, antiquis dicebatur pro eo, quod nũc dicimus, cauſam litemve perdere, apud Papinianum, *l. Stichum. 56. §. penul. ff. de ſolut. & l. Titio centum. §. fin. ff. de cond. & demonſtr.* & Paulum *l. in fraudem. 45. §. neque inſtrumenta. ff. de iure fiſc.* ita explicat Iuſtinianus Imper. *in §. ſi quis agens. Inſtit. de actio.* Porrò modos, quibus cauſa cadimus, recenſet & declarat idem Imperator. *d. §. ſi quis. verſ. plus autem.* Sunt autem hi, res, tempus, locus, cauſa: & Paulus *lib. 1. ſentent. recept. tit. 10.* vbi pro, re, ſummam, pro cauſa, qualitatem dixit, vbi Auianus cauſa cadere, ait, eſt cauſam perdere. Sic eodem ſenſu, diuerſo tamen modo, Hoto. Autor quoque ad Herennium *lib. 1.* ſcribit eum cauſa cadere, qui non quemadmodum oportet, egerit. Teſtatur etiam Quintil. *libr. 7. cap. 4.* ſi ab Actore vno verbo erratum ſit, tota eum cecidiſſe cauſa videri.

CADERE dominio eadem forma dictum eſt, qua cadere cauſa, & cadere actione. *Feret. tit. de rebus creditis.*

CADERE formula, dixêre veteres: quod euenie bat, cùm quis non vt oportuerat, actionem inſtituiſſet. In omnibus ferè cauſis, (ait Fabius) in quibus cecidiſſe quis formula dicitur, hæ ſunt quæſtiones, an huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore agere liceat.

Succe-

Suetonius *in Claudio.* [Nec ſemper præſcripta legum ſecutus, duritiem lenitatemque multarum ex æquo & bono moderatus eſt. Nam & iis qui apud priuatos iudices formula excidiſſent, reſtituit actiones.] Quo ex loco patet, Cadere formula, in ſtrictis tantùm iudicij actionibus vſurpari ſolitum. Cauſa verò cadere, in omnibus. Hotoma. Porrò tametſi iuris formulas amputari iuſſerit Conſtantinus Imperator *l. vnic. C. de formul. & impetr. ſub.* quotidianus tamen forenſis vſus in exceptionib. reuocaſſe videtur, non formulas quidem, ſed hæc excipiendi genera, an huic, aut apud hunc, & dicuntur

Fines non recipiendi à practicis. Prat.

CADAT, verbum in legibus, conſtitutionibus, edictis, ſententiis intelligitur non ipſo iure. ita rectè explicat Accurſius *in l. 2. §. quòd ſi actor. C. de iureiurand. pro calumn. dand.* quod probat Nouell. *qu.* §. ἰδὶ, ἐπάνεικατὰ ψῆφον αὐτῷ ὁ μὲν ἐνάγων τὴν ἐκπωσιν τῆς ἀγωγῆς. ὁ δὲ ἐναγόμενος κατὰ δίκην ὑπομένει. Accurſij etiam ſententiam probat Bernardus *c. final. §. pona. extr. de iuram. calum.* Vide tamen Felinum *in c. ex tenore. extr. de reſcript.* Prat.

CADERE in caſum *in l. penult. de delatorib. lib. 10. C.* Hinc caduca bona generaliter appellantur, quæ ex aliqua cauſa in fiſcum cadunt. *l. 3. ff. de his quæ in teſtam. delent. l. 9. & l. 20. ff. ad S.C. Silan. l. 2. in fine. ff. ſi quis aliqu. teſtar. prohib. l. 30. de petit. & vlt. dat. in C. The.* Vnde in Lexico Latinogræco ædis B. Germani Pariſienſis caducũ definitur, τὸ χωρῶν εἰς τὸν φίσκον. Sic caducæ hæreditates apud Ciceronem 10. *Orat. in Anton.* Iſidorus *lib. 5. Etymolog. cap. 25.* Caduca, ait, inde dicuntur, quia eis hæredes ceciderunt. Caduca etiam legata, quæ à legatariis ceciderant, dicebantur. Addamus hic & hæc ex relatione Symmachi apud Ambroſ. *libr. 5. Epiſt.* ſumpta verba: [Quod nomen accipiet ablatio facultatum, quas nulla lex, nullus caſus facit caducas?] Eodemque modo caduca dos vocabatur, quæ illicito matrimonio contracto in fiſcum cogebatur. *l. 38. § penul. & l. 61. ff. de ritu nupt. Et apud Vlpian. in Inſtit. tit. 16.* Inde caducaria lex Iulia dicitur, quæ caducorum ius introduxit, *apud eundem Vlpian. in Inſtit. tit. 28.* Briſſ.

CADERE in ſuſpicionem, in deliberationem, pro incidere, venire. *Cic.* Oldend.

CADERE animos, vultus, verba: pro frangi, perire, debilitari. Olden.

CADERE in poteſtatem, pro redigi, *vt Inſtit. quib. modis ius patr. pot. ſoluit. §. 1.* Olden.

CADISCOS, ſiue καδίσκος, ſuffragiorũ vrna, ſeu amphora. Fuerunt autem duo apud veteres cadiſci, in quos calculos mittebant iudices: alterum ϑανάτου, ſiue καταδικάζοντα & hunc adpellabant κύριον, in quem condemnationis, alterum ἄκυρον, in quem abſolutionis calculos proiiciebant. Hæc καδίσκος ἐλέου, id eſt, miſericordiæ, vocabatur, in quem ἀπολύσεως mittebantur, altera ϑανάτου, hoc eſt, mortis erat, priore loco ſita. *Vide I. Pollux. libr. 8. Onomaſtic. περὶ δικαστῶν διαιτ. & Budæ. in comment. ling. Græcæ.* Old.

CADENS de cælo aqua, pluuia adpellatur, *Vlpian. l. 1. §. 1. ff. de aqu. & aqu. plu.* Prat.

CADVCVM dicitur, non quod cecidit, ſed quod facilè caſurum eſt, ruinamque minatur. Vnde & paries caducus, & glans caduca. *Alciat. de verb. ſignif.*

CADVCA auſpicia, *Feſto libr. 3.* dicebant veteres, cùm aliquid in templo excidit, veluti virga è manu.

CADVCVM aperta voce appellari conſtituit Iuſtin. *l. vnic. §. & cum tripl. C. de cad. toll.* quod relictum erat, mortuo teſtatore, deficiebat. *Adde Forcat. obſeru. in dialog. 67. in Necyom. & eleganter Cuiac. in parat. C. de cad. tollen.*

CADVCA aqua, I. Frontino *lib. 2. de aquæ duct.* quæ vel ex lacu abundat, aut ex caſtellis effluit, aut ex manationibus fiſtularum. Prat.

CADVCA glans quæ ex arbore cecidit. *l. ſyl. § glans. ff. de verb. ſignif.*

CADVCA oliua apud Columellam *lib. 12. cap. 49.*

CADVCVM. Nomen certè hoc iampridem in libris veterum legum, & ore I. C. peculiari quadam ſignificatione fuit: vt cùm glandem caducam, vel aquam caducam vocabant. Et apud Ciceronem *lib. 3. de Oratore.* Craſſus vocat poſſeſſionem caducam, & vacuam, Et Cicero *Philippica* 10. vocat hæreditates caducas. Sed in lege Papia, propria quædam & ſingularis huius verbi vis atque notio eſt: quã quidem Vlpianus noſter in titulis ita deſcribit, vt alius interpres nunc quærendus non ſit. [Quod quis (inquit) ſibi teſtamento relictum, ita vt iure ciuili capere poſſit, aliqua ex cauſa non cœperit, caducum appellatur, veluti ceciderit ab eo: verbi gratia, ſi cœlibi, vel Latino Iuniano legatum fuerit, nec intra dies centum: vel cœlebs legi paruerit: vel Latinus ius Quiritum conſecutus ſit: aut ſi ex parte hæres ſcriptus, vel legatarius ante apertas tabulas deceſſerit, vel peregrinus factus ſit.] His verbis Vlpianus totam hanc de caducis legem Papiam breuiter perſtringit. Iuſtinianus verò *l. vna. C. de caduc. tollend.* antiquæ locutionis ſignificationem & proprietatem diligentiùs exponit. Ait, veteres ea quæ teſtamento relicta ab initio non conſiſtebant, veluti quæ legabantur ei, qui non iam tùm in rebus humanis non erat, dixiſſe pro non ſcriptis haberi. Quæ poſt teſtamentum factum, viuo adhuc teſtatore deficerent, veluti quia legatarius, vel hæres interea moreretur: ea, in cauſa caduci eſſe. Caduca verò ſpecialiter appellata eſſe, quæ iam mortuo teſtatore primum deficiebant; veluti ſi poſt eius mortem legatarius, vel hæres moreretur ante aditam hæreditatem. Sed quę in cauſa caduci eſſe alioqui dicebantur, poterant etiam dici caduca, & æquè ad hanc legem Papiam pertinent: non tamen ea quæ pro non ſcriptis habentur. Certè in hac lege propriè caducum appellatur, quod quis communi quidem iure ciuili capere potuiſſet, ſed ex aliqua ſingulari cauſa per legem Papiam capere prohibetur: & eo veluti excidit, quod recidit ad fiſcum. Eſt & alia generalior in hoc argumento ſignificatio huius verbi; quum omnia bona vacantia, quæ in fiſcum recidunt, appellantur caduca, *l. 3. de iis quæ in teſtam. del. l. 9. Ad S. C. Silan. l. 20. de petit. hæred.* Certè & lege Iulia bona vacantia ad fiſcum pertinere: & legibus caducariis (ſic enim etiam appellantur) bona ad fiſcum deferri, legimus in Pandect. *l. 96. §. 1. de leg. 1. l. 4. de fideicommiſſ. liber.* Apud Caſſiodorum Rex Thedericus, qui in Italia imperabat, paulo ante tempora noſtri Iuſtiniani: Caduca (inquit) bona fiſco noſtro competere, legum cauta decreuerunt. Caduca ille etiam vocat bona vacantia, cùm quis mortuus eſſet ſine hęredibus, vel teſtamentariis vel legitimis. In Codice Iuſtiniani & Theodoſij ſæpè etiam legimus vacantia, pro caducis, & caduca, pro vacantibus. *Balduinus.*

CADVCARIA lex, apud Vlpian. *tit. 28. Epitom. vide infrà, Lex.*

CADVCA hæreditas, eadem ratione dicitur, qua caducum legatum, quod ad fiſcum defertur, vel ſubſtitutũ. Quoniam verò iucundum erat ſubſtituto, legatum caducum accipere, quaſi rem minimè ſperatam: ideò Iuuenalis, dulce dixit legatum, quaſi ſcilicet lucrum abruptum. Oldend.

CADVCVM, ex lege Papia, legatũ erat, relictum ſub conditione, qua deficiente vel viuo, vel mortuo teſtatore cadebat, & redibat, vel ad teſtatorem viuum, vel ad ſubſtitutum eo mortuo. Vnde titulus eſt in C. Iuſtin. de tollendis cad. Old.

CADVCVM generalius etiã appellabatur, quod quis ab initio capere non poterat ex teſtamento. *Bald. tit. de Ademptione legatorum.*

CADVCEATORES, Feſt. *lib. 3.* dicuntur legati pacem petentes, à caduceo quem manu geſtabant, vtuntur hodie ſpintere, quæ armilla dicitur Budæo *l. ſanctum. ff. de rerum diuiſ.*

CADVCEOS Græci Cerycia dicunt apud Marcian. *l. ſanctum. S. ff. de rerum diuiſ.* Eſt autem κηρύκειον vt Pollux auctor eſt *lib. 8. περὶ κηρύκων φόρημα τῶν βοιωτῶν.*

CADVCEVM, & haſtam ſimul mittere, eſt permittere, vt pro arbitrio quis vel bellum ineat, vel pacem amplexetur. Caduceum verò eſſe pacis inſigne, caduceatorum nomen demonſtrat. Spieg. *Adde Gell. lib. 10. cap. 27.*

CADVS apud Vlpia. *l. ſed ſi 15. §. proprietatis. ff. de vſufruct.* vas vinarium, Polluci *lib. 10. cap. 20.* vrnas tres capit. Palæmon. *apud Ant. Auguſt. lib. 2. Emend. cap. 11.* amphoram Atticam appellari ſcribit. Alcia. *libr. 4. diſpunct. cap. 21.* dicit cadum congiorum decem capacem, *ex Dioſcoride lib. 5.*

CADVS vocabulum Græcum eſt, *ἀπὸ τοῦ χάδειν*, quod capacem eſſe ſignificat: quamuis Plinius eo vtatur, ſed non niſi, vt aptè doctiſſ. Georgius Agricola monuit, vbi vel Græca transfert, vel de Græcis vinis loquitur. Extat & apud Proculum *l.pen.de vino leg.* [Illud verum eſſe puto, cui vinum cum vaſis legatum erit, ei amphoras, cados, in quibus vina diffuſa ſeruamus, legatos eſſe.] Spieg.

CAECAM diem, & cæca teſtimonia vocant I. C. quæ ſcripto perhibentur abſentibus. Cuius rei exempla pete ex l. ad perſonas. ff. de iureiurand. & alibi. Nam cæca ſunt, non tantùm quæ non vident, ſed & quæ non videntur, & abſunt. *Vide Eraſmum exponentem parœmiam, Cæca dies.*

CAECA veſtigia, vt refert Nonius pro inſidioſo, & latenti, & occulto malo. Verg. *Aeneid.lib.6.*

> *Cæca regens filo veſtigia*, &c. Old.

CAECVS paries, qui feneſtras non habet: cuius meminit Paulus *in l.eos.4. ff. de ſeruit.* ſi lectionem. C. Harmenopuli ſequamur, qui pro pariete communi, vt eſt, in Pandect. Flor. legit, *τυφλὸν τοῖχον*. Sed Florentinam lectionem probo: quod & ipſa res docet. Non tamen eo inficias, parietem, qui feneſtras non habet, cæcum dici, quo ſenſu ita ſcribit Virg. *lib.5. Aeneid.*

> *Vt quondam Creta fertur labyrinthus in alta*
> *Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque*
> *Mille vijs habuiſſe dolum.* ..... Sic

CAECVM cubiculum, quod feneſtram non habet, dixit Varro *lib.8.ling.lat.* Prat.

CAECVLTARE, Feſto *lib.3.* eſt cæcos imitari.

CAECVM vallum, Feſto *lib.eodem*, dicitur in quo præacuti pali terræ adfixi, herbis vel frondibus occuluntur: qua analogia cæca teſtimonia, id eſt, occulta dici putem.

CAECITAS, morbus eſt partis corporis *Vlpian.l.1.§.ſed ſciendum. ff. de adil.edict.*

CAECVM definire videtur Vlpia. *l.1. §. ſecundo loco. verſ. caſum. ff.de poſtul.* veriſque luminibus orbatum.

CAECVS tametſi à poſtulãdo repellatur, *d. verſ. caſum.* iudicandi tamen officio fungi eum idem Vlpianus credit *l.6. ff.de iudic.* Sed hoc accipiendum putat Bart. ſi poſtquam iudex erat, cæcitas ſuperuenerit. Teſtamentum tamen facere non poteſt. *§.cæcus autem. Inſtit. quibus non eſt permiſſ. facere teſtam.* Prat.

CAECVS *μεταφορικῶς* eſt, qui ſupernæ contemplationis lucem ignorat, qui præſentis vitæ tenebris preſſus dum lucem venturam nequaquã diligendo conſpicit, quo greſſus operis dirigat, neſcit, *c.hinc etenim 49. diſtinct.*

CAECVM animal appellat Hieronymus, *in Malach. cap. vlt.49.diſt.* indoctum, rectè. Nam & hoc ad animum tranſtulit M.Cic. *pro Sext.Roſc.* Prat.

CAECVM etiam pro improuido veteres dixiſſe Nonius ait.

CAEDEM, ait Feſt. *lib.3.* putant ex Græco dici, quod apud illos *κτείνειν*, interficere ſignificat.

CAEDERE à cædendo dictum putat idem. Prat.

CAEDERE ſecundùm Paul. *in l.cædere. in princip. ff. arbor. furtim caſarum.* eſt non ſolum ſuccidere, ſed etiam ferire cædendi cauſa, & vulnerare aut ferire ex parte, *l.5. & 7. §.etiamſi. ff.d. tit. arbor.fur.caſ.* non etiam ſecare. Ictibus enim (teſte Cuiac. *Obſer.lib.9. cap.12. circa med.*) cædimus, ferris ſecamus, non cædimus. Cingere eſt deglabrare, & reliqua. Sunt qui, Stringere, reponendum putent. Stringere enim idem eſt quod percutere, & ideo ſtrictores appellat Cato. eos qui fructus oliuarum feriunt. Modio, inquit, oleario aſſiduos homines quinquaginta præbeto, duas partes ſtrictorum præbeto. Plin. Oliuantibus lex antiquiſſima fuit. oleam ne ſtringito. Sed Alciatus noſter exiſtimat legendum, Deglubere, hoc eſt excorticare, & librum detrahere. propriè ſignificat folliculum excutere, & fabas ſua nudare ſiliqua. inde à Catullo in obſcœnum ſenſum trahitur, & ab Apuleio, apud quem Photis ait, ſe ſolitam viuos homines deglubere. Tiberius etiam Cæſar, *auctore Tranquillo.* Boni, inquit paſtoris eſt, pecus tondere, non deglubere. quòd adagij vice hodie viurpatur, *in Collectaneis prouerbiorum.* Poſſemus etiam legere, deglabrare, hoc eſt, glabrum reddere. quid hoc ſit, ſatis ſuperque notum ex Plauto & alijs, maximeque Nonio, dum inquit: Legitur quòd ludis præſulis pueri eſſent glabri ac depiles, propter ætatem, quos antiqui ludios appellabant. & propriè glabeſcere eſt, ſine pilis aut capillis, aut plumis fieri. Cotta.

CAEDITITIAE tabernæ in via Appia, à domini nomine vocari cœptæ ſunt. Prat.

CAEDVA ſylua, dicitur quòd illius arbores licitum eſt ſcindere, ſiue lignorum, ſiue materiæ cauſa. Nam ſylua nunquam dicitur niſi de arboribus. Plin. Cæcilius in *in epiſtolis.* [Cæduæ, inquit, ſyluæ cum monte ipſo deſcendunt, &c.] Nebriſſ. Sylua cædua eſt vt quidam putant, quę in hoc habetur vt cædatur. Seruius eam eſſe, quæ ſuccisa, rurſus ex ſtirpibus aut radicibus naſcitur. Si diffinitionẽ Seruij ex ſcripto accipias, nulla erit ſylua non cædua, niſi quæ nunquam cæſa eſt: ſi ex ſententia, aliud videtur velle ſyluam ſucciſam dum renaſcitur cæduam appellari. Dicitur autem naſci, quouſque ad perfectam ſuam magnitudinem peruenerit, quam ferè quinquaginta annis conſequitur. Sed quamdiu ſylua ex opinione Seruij dici poſſit cædua, dubitari poteſt. Nam videtur eo vſque naſcentem videri ſyluam, dum ad ſummum ſuæ altitudinis peruenerit, in quo regionis tamen mos obſeruandus eſt, num apud nos quæ triginta ſunt annorum nemora pro non cæduis habentur. *Covarruu. lib.4.c.1. num.5.& 6.*

CAEDVAE arbores *in l.fructus. §.ſi fundum. ff. ſolut.matr.* eodem ſenſu accipiuntur. Prat.

CAELARE, vel, vt in Flor. Pand. celare ſine dipthõgo, ſignificat inſculpere *l.cum aurum.19. §.infecti. 4. ff. de aur. & arg.leg.* Prat.

CAELATI verbo contineri, quod cælari cœpit *d. §.infecti.* quod ad multa produci poſſe varijs Iuris ciuilis articulis conſtat. Prat.

CAELATVRA, ſculptura, ſculpturæ opificium Paulo *l.ex argento. ff.de condict. furti.* Prat. ſine diphthongo tamen ſcribendum.

CAELEBS Feſto *lib.3.* dictus, quòd dignam cælo vitam agat. cui conuenit Iſidori etymon. Cælebs, inquit hic, quaſi cælo beatus, quod & D. Hieron. probat. Cælebs eſt, qui vxorem non habet, quæve virum: dicitur autem cælebs, tam qui caruit ſemper vxore, quàm qui nunc caret. *Not.rubr.C.de infirm.pœn.cælibatus.* Spieg. Hinc.

CAELIBATVS, vita ſine viro, aut vxore, *ἀγαμία*. Huius pœnæ legibus Papia & Poppea inductæ infirmantur ab Impp. *l.1.& 2. C.de infir.pœn.cælib.* Prat.

CAELIBES, quaſi cælites, quòd onere grauiſſimo vacent, Fabio *lib.1.c.6. Feſt. Iſidor.* & Fabij ſententiam probat Paulus Apoſt. *in epiſt.* Prat.

CAELESTIS AQVA, quæ de cælo cadit, *l.1. §.1. ff. de aqu.& aqu.plu. l.28. ff. de ſeruit.vrb. præd. & apud Columellam lib. 12. c.16. & Palladium lib.1. tit.16.* Briſſ.

CAEMENTA, vel, vt in Pand. Flor. Cementa, apud Vlpianum *l.redemptores. ff.de rei vind.* ſunt lapides rudes & informes, quibus vtuntur ad farturas operum. *Bud.a. l.ſicut. §.competit. ff.ſi ſeruit. vindicet. & l.qui domum. ff.loca. Vide Vitruuium lib.2. cap.8.* Hinc

CAEMENTITIA fundamenta dixit Iauolenus, *l. qui domum. ff.loca.* quæ cæmentis inferciuntur, &

CAEMENTITIVS riuus apud Vlpianum ex Seruio & Labeone *l.3. §.Seruius. ff.de riuis.* Prat.

CAEMENTVM dicitur à cædendo, nec eſt, quod vulgus putat, ædificij fundamentum, ſed ſunt lapides, vt ait Nonius, quibus ædificia conſurgunt, citatque Siſennam *in 4.hiſtor.* Formidine, inquit, oppreſſis quod humilem cæmentis iuſtum oppidi murum fecebat. Vitru. *libr.1.* Saxa quadrata ſiue ſilex, ſiue cæmentum, ſiue coctus later. Vlp. *tit.de riuis. l.Seruius.* Si riuum cæmentitium velit facere, audiendum eſſe. hic pro lapidibus quadratis poſuit. Nebr.

CAERA, prima teſtamenti eſt inſtitutio *Alcia. lib.4. Parerg.cap.6.* vel Horatij teſtimonio *Sat.lib.2.*

> *Siu tamen vt limus rapias, quid prima ſecundo*
> *Cæra velit verſu.* Prat.

Nam veteribus inſtitutio, caput, & fundamentum teſtamenti erat. *§.ante heredis. Inſtit.de leg.* Sed hoc emendaſſe ſe Iuſtinianus ait, *d. §.ante heredis. & vide, Cera.*

CAEREMONIAE ſunt externi in ſacris ritus, moreſque, *cap.non eſt. §.his itaque. & ibi gl. 6. diſtinct. & 16.qu.7. c.in noua. & Exod.12. cap.45. diſtinct. c. qui ſyncera. & vide Liturgiam Iacobi*

fratris

fratris Domini, & Dionyſ. caleſt. Hierarch. cap. 7. Auguſt. epiſt. 59. ad Paulinum. Cæremoniarum cauſſa vnde dicta ſit, docet Feſt. *libro 3.*

CAEREVM, quod quidem adiectiuum eſt, ex cæra aliquando factum: vt Cærea candela, ad differentiam eius quæ fit ex ſeuo, ſeu alio pingui, vt Cærea mella, apud Sedulium:

Cærea gemmatis flaueſ. aut mella caniſtris.

Cæreus verò ſubſtantiuum, funale ſignificat, à funiculis cæreis, quem in Saturnalibus ſolebant humiliores potentioribus præferre, cùm candelis pauperes, locupletes cæreis vterentur. Martial.

Hic tibi nocturnos præſtabit cæreus ignes.

nam aras Saturnias priſci excolebant accenſis luminibus, inde mos per Saturnalia miſſitandis cæreis cœpit. Quidam cæreos non ob aliud inter Saturnalia munera mitti putant, niſi quod ſub Saturno à tenebroſa vita quaſi ad lucem & bonarum artium ſcientiam ſumus euocati. propterea lege Publicia cautum fuit, vt ſolis ditioribus cærei miſſitarentur. Veteres autem (vt etiam ætate noſtra nobiliores conſueuerunt) reponebát ad domus vſum in penore, quæ ad medicamenta erant neceſſaria, vt laſer, & ſimilia. item cærea: & de his potuit ſentire I.C. quòd etiá à penoris nomine veniant. Cotta.

CAERITES tabulæ quæ eſſent, ex ſubiectis Gellij verbis *lib. 16. cap. 13.* diſces. [Primos autem municipes ſine ſuffragij iure Cærites eſſe factos accepimus, conceſſumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negotijs tamen atque oneribus vacarent pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditiſque.] Hinc

CAERITES tabulæ appellatæ vice verſa, in quas Genſores referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant. Pedianus *in diuinat.* [Qui plebeius erat in Cæritum tabulas referebatur, & ærarius fiebat, ac per hoc non erat in albo centuriæ ſuæ.] Prat.

CAESALIS lapis finalis erat, & Tiburtinus dicebatur *vt aiebat Dolabella, lib. de limitib.*

CAESA, definit Vlpianus arbores cæſas, & carbones *l. fundi. §. ſi rusta. ff. de actio. empt.* In rutis cæſis non eſſe ea, quæ terra non tenentur, quæq; opere ſtructili, tectorióve non continentur, ſcribit Quintus Mutius. *l. in rutis. ff. de verb. ſign.* Verba in lege venditionis dici, refert Varro *lib. 8. ling.* Prat.

CAESAR, inquit Feſtus *lib. 3.* quod eſt Iuliorum cognomen, à cæſarie dictus eſt, quòd ſcilicet cum cæſarie natus eſt. Prat.

CAESARIS nomen Imperatoribus Romanis inditum à cæſo matris vtero, dixit Accurſius *in præfat. Inſtit. in dictione, Imperator.* & in hoc à quibuſdam ſciolis damnatur, cùm tamen ante gloſſatorem hoc ſcripſerit Seruius, interpres Vergilij, & magni nominis Grammaticus & quamuis ignorauerit Accurſius Cęſaris nomen ante Imperatores primum inditum Scipioni Africano, ab elephanto in prælio occiſo, qui lingua Maurorum cęſa dicitur: vel quia mortua matre, cæſo ventre ſit natus: vel cum magnis crinibus ſit vtero matris effuſus: vel quòd oculos cæſios habuerit, *vt ſcribunt Plin. Solin. & alij.* non tamen tantopere redarguendus fuit, cùm inter ipſos Grammaticos ſuper hoc ſit controuerſia. Neque etiam verum eſt, quòd ipſi ſcribunt, Iulium Cæſarem dictatorem primum ita appellatum a cęſo elephãto: quia hoc falſum eſſe apparet ex his, quæ ex Plin. & Solin. ſuperius retuli, & aliàs ſcripſit Phil. Beroald. eorum præceptor, in ſuis contra Seruium Annot. Notatur etiam Accurſ. quod *in præfat. ff. in dictione, Permutantes,* ex commodo fabulam cõfinxerit, dum Iuſtinianus, vel illius epiſtolæ auctores referunt, apud Hom. Glauc. & Diom. inter ſe diſſimilia permutãtes, hoc verſu, qui in omnibus cod. deſideratur, ex ſexta Iliad. rhapſodia vt retulit Ang. Pol. *in ſua Miſcel. Centuria 1. cap. 93.* licet aliqui ſibi, & quidem impudẽter adſcribant. χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. Latinè ita ſonat, *aurea pro æratis, centenaque nouenum.* Hiſtoria autem, vel potius fabula apud Hom. eſt talis: Glaucus Troianus vir fortis, & Diomedes Græcus, cum circa Troiam ſimul armati obuiam facti ſibi inuicem eſſent cominus pugnaturi, ex genere amicitiam & antiquum hoſpitium inuiolatumque didicerunt, ob idque à pugna ceſſantes, prior Diomedes Glaucum alloquitur in hæc verba. Heus Glauce quin arma inuicem permutamus, vt omnibus his notum ſit, quòd inter nos non mortis timor, ſed auitum hoſpitium pugnam diremit. Itaque accepta dataque inuicem fide, Glaucus arma ſua ex auro fabricata, & centum bobus extimata, cum ferreis Diomedis armis, nouem tantum bobus extimatis permutauit. Cuius permutationis meminit Paul. *in l. 1. de contra. empt.* citans Hom. carm. *ex 6. Iliad.* in hanc ſententiam:

Iuppiter hic rapuit ſenſus de pectore Glauci,
Qui aurea Tidydæ mutauerit arma viciſſim:
Pro factis ex ære: boueſque valentia centum,
Pro his quæ fuerant bubus pendenda nouenis.

Græca verò carmina Homeri ſi quis deſiderat, retulimus *in prioribus. Memoral. in dict. Emendi.* Cotta.

CAESARES omnes in vniuerſum adpellati ſunt. Hoc tamen nomen Imperatoribus deſignatis, & futuris imperij ſucceſſoribus tribui ſolebat. Vnde ab Auguſto Cæſar ſeparatur, à Conſtantino A. Imper. *in l. & ſi excepta. ibi, in comitatu meo vel Cæſaris. C. de mathe.* & apud Spartianum, Capito. & Lampridium, & ſæpe in inſcriptionibus conſtitu. C. Sic poteſt accipi in l. fiſcus. § final. ff. de iure fiſci. Alij Cæſarem dictam putant à cæſo in Africa elephanto. Briſſon.

CAESARES, Viues ait, conſueuit Romanus ſermo cognominare eos, qui vel cæſo matris vtero, vel cum cæſarie naſcerentur, vel oculis eſſent cæſijs. Addunt quidam, de elephanto in Africa occiſo, quem indigenæ Cæſarem vocant, eamque ob cauſam, cognomen hoc primùm auo Dictatoris contigiſſe. Sed qui hæc tradunt, ignorare videntur, quòd non ſola illius progenies ex Iulijs hoc cognomen habuit, ſed & alij, & ante eum multi & cum eo gentiles illius pleriq; *Vide ſuprà, tal. m.* Spieg.

CAESARIANA prædia, dixit Calliſtratus *l. vlt. ff. de off. procur. Cæſ.* quæ ad Cæſarem pertinerent. Item, Cæſariana metalla. *l. 6. §. vlt. ff. ad leg. Iul. pecu...*

CAESARES ideo diuos appellatos credidit antiquitas, quòd poſt mortem inter diuos referrentur. Alciatus verò *in l. ad inſtructiones. C. de ſacroſanct. eccl. ſ.* diuos ideo dici, quod imperium à Deo ſit conſtitutum: cuius ſententia vera eſt. οὐ γὰρ (ait Apoſt. *Rom. 13.*) ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. quod & Iuſtinia. fatetur *in § 6. in prin.* ...

CAESARIANI, & Cæſarienſes dicuntur officiales procuratoris Cæſaris, qui & Catholiciani dicuntur *l. prohibitum. & l. defenſionis. C. de iure fiſc. libr. 10. & l. pen. §. final. C. de bonis proſcript.* Cæſarianos in actu duntaxat conſtitutos Conſtantinus Imper. reſcripſit *l. 1. C. Th. de Cæſarian. lib. 10.* Vnde eos, executores nuncios fiſcales interpretatur Alci. *l. fin. C. de pact.* Prat.

CAESARIENSIS aduocatio *in d. l. fin.* aduocati ſunt ipſius, ſcilicet Cæſaris, Accurſio interprete. Alciatus verò *ibidem* aduocatos Cæſareæ ciuitatis, quæ Cappadociæ metropolis eſt interpretatur rectè. Prat.

CAESARIENSIS COLONIA in Paleſtina, *l. 1. §. vlt. ff. de cenſib.* Cæſarienſes colonos fecit Veſpaſianus, *l. vlt. ff. eod. tit.* Fuit & Cæſarea Cappadociæ gentis caput: vnde Cæſarienſes aduocati. *§. vlt. Inſtit. quibus alien. lic. §. ſ. d. cum hoc. Inſtit. de inutil. ſtipul.* Cæſarienſis aduocatio, *l. vlt. C. de pact.* & Cæſariana, *lib. 12. C. de legit. hæredib.* Cæſarienſis ciuitas Mauritanæ prouinciæ, *l. 2. §. 1. C. de offic. præf. prætor. Afr.* Briſſ.

CAESONES, appellantur exſecti ex matris vtero, *Feſto lib. 3.* & huiuſmodi matrem filium habere ſcribit Vlpianus, *l. etiam ea. 141. ff. de verb. ſignif. vide tamen ibidem Alciat.* Prat.

ΚΑΙΡΙΚΑΙ horæ, Alciato *l. 2. §. cuiuſque. ff. de verb. ſignif.* dicuntur temporales, & vulgares. Prat.

CAETERA, abſolutè, pro quantum ad cætera, ponitur. Cætera cognitionis differre apud Scæuolam, *l. intra. ff. de minorib.* Spieg.

CAETERORVM & reliquorum appellatione etiam omnia continentur, *l. cæterorum. ff. de verb. ſignif.* &, cætera, dictio inducit repetitionem omnium dictorum in præcedenti, *vt in l. Gallus. §. idem credendum. vbi eſt doctrina Bart. ff. de lib. & poſth. & in c. miſericordes, &c. de reg. iur. in 6.*

CAIN fratricidæ & patriarchæ impiorum fit mentio *in 9. conſil. Iaſſ. incid. quod præaſ. fol.* Quidam ſignum illud quod

 Illi

illi Dominus impoſuit, *Geneſ.3.* tremorem intelligunt. quos conſtitut. ſequitur. Tu, ſi placet, vide B. Chryſoſt. *Homil.19.in Geneſ.* & Ambroſ. *in cap. vlt. libr.2. de Cain & Abel.* Caini hæretici, Cain & Iudam honorabant: autor D. Auguſt. Iudæ quoque meminit hæc conſtit. in fin. quum ait: [Habeboque partim cum Iuda, & lepram Hiezi, & tremorem Cain.] Spieg.

CAINANOS hæreticos dictos putat Iſidorus *lib.8. cap. 5. Etymolog.* quòd Cain fratricidam adoraſſent, &c. *quidam. 23. quæſt.3.* quod & antè dixerat Tertullianus Iuriſconſul. *in lib. de præſcript. aduerſus hæreticos.* [Magnificat enim, ait, Cain quaſi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ in ipſo operata ſit.] Prat.

CAIVS Seius pronepos meus, hæres mihi eſto ex ſemiſſe bonorum meorum, excepta domo mea & paterna, in quibus habito, cum omnibus quæ ibi ſunt. quæ omnia ſcias ad portionem hæreditatis, quam tibi dedi, non pertinere. *Vide Paul. de leg.2. l.Caium Seium.* Spieg.

CAIO Seio illud, & illud hæres meus dato, & te Sei rogo, fideique tuæ mando, vti ea omnia, quæ ſcripta ſunt, reddas ſine vlla mora, & reddas ipſo. *Habes ſententiam Marcelli in l.Lucius Titius cum datis, de leg.1.* Spieg.

CAIVS, CAIA, nomina in matrimonijs, quæ per coëmptionem fierent, vſitata: VBI TV CAIVS, ET EGO CAIA, quibus verbis, vt Plutarchus ſcribit, quaſi paciſcitur ſibi commune cum viro dominium, & par imperium domi: ac ſi diceret, Vbi tu es familiæ princeps ac dominus: ecce ego adſum familiæ princeps & domina. Quod Cicero facetè exagitans *in Muræniana,* [Quia, inquit, in alicuius libris exempli cauſſa id nomen inuenerũt, putarant omnes mulieres, quæ coëmptionem facerent, Caias vocari.] Valerius Max. [Cæterùm, inquit, Caia viſu ſuper omnes celebrata eſt: fertur enim Caiam Cæciliam, Tarquinij Priſci Regis vxorem, optimam lanificam fuiſſe. & ideo inſtitutum fuit, vt nouæ nuptę ante ianuam mariti interrogatæ, quænam vocarentur, Caiam eſſe ſe dicerent. Hotom. & Coral. *lib. Miſcell. 5. c.14. num.4.*

CALAMISTRI, Varroni *lib.4. ling.* quòd his calefactis in cinere capillus ornatur: pertinere poteſt ad ea, quæ recenſet Vlpianus *l.argumento. §.ornamentorum. ff. de aur. arg. mund.* Prat.

CALAMITAS, grando, quòd calamos cõminuat, Donato interprete. *Budæus l. ex conducto. §.1. ff. loca. Connanus lib.7. cap.11. num.13.* Accurſ. à cadendo dictam putat: Tranſlato vocabulo miſeriam & ærumnam ſignificare certum eſt, ſiue improbitatem, ſi ad culpam eius referas: Sic Terent. noſtri fundi calamitas, inquit.

CALAMITOSA tempeſtas apud Vlpian. *d. l. ex cõducto. §.1.* eodem ſenſu. Prat.

CALAMITAS etiam damnũ ſignificat μεταφορικῶς, apud Pomp. *l. fin. ff. de admin. tut.* & Paulum *l. ſi ab arbitro. ff. qui ſatiſd. cogant.*

CALAMITATEM fortuitam dixit Vlpian. *l.2. §.pen. ff. ſi quis caut.* Prat.

CALAMITAS, ſtatus mutatio. *§.è contrario. Inſtit. de ingenuis.* Hinc

CALAMITOSI, apud Calliſtratum, *l.obſeruandum. ff. de offic. præſid.* rei delati, ærumnoſi, malis calamitatibus prægrauati, Nonio. Prat.

CALAMVS, apud Martianum *in l. vlt. §.ſpecies. ff. de public.* quid ſignificet, dubitari conſueuit. & ideo ſunt qui putãt, callais, poſſe reponi, qui inter lapides precioſos à Plinio enumeratur, ſaphiro ſimilis. quæ lectio ſatis placet, quia conuenit alijs rebus ibi per I.C. enumeratis. Si tamen nihil velles immutare, Calamus etiam accipi poteſt in hoc loco pro arbore aromatica, quæ etiam in vſu erat ad murrhina conficienda: à calami eius ſimilitudine, quo vtimur ad ſcribendum, ſimulans guſtu caſſiam, de qua etiam in eodem loco meminit I.C. de calamo D. Hiero. *in Exod.* [Sume tibi aromata calami ducentos quinquaginta ſiclos, caſſiæ quingentos ſiclos pondere ſanctuarij.] Naſcitur in India, vt ſcribit Plin. refert etiam idem Plin. *in pen. lib.* Calamum lapidem precioſum eſſe, vnum ex generibus achatis. hocq; magis videtur conuenire verbis Iureconſ. Hic multa alia menda poſſent caſtigari, in d. l. vlt. quæ ideo omitto, quia de eis latè Philip. Beroal *in cõment. Tranq.* Cotta *in Memoral.*

CALANTICA eſt tegmen muliebre, quod capiti innectitur. Marc. Tull. *in Clodium.* [Túne cum vincirentur pedes faſcijs, quum calanticam capiti accommodares.] Ex Nonio Vlpian. *in l.25. §.4. ff. de aur. argent.* [Ornamentorum hæc, vittæ, mitræ, ſemitræ, calantica.] Florentini tamen Calautica. Hoto. Calautica. Et eſt verbum Latinum, Græcè autem κρήδεμνον appellatur. Homer. *in 15. Odyſſeæ* canit, Inonem, ſiue Leucotheam deam cridemnon Vlyſſi naufragio accommodaſſe, ad euadendum maris periculum. Auſonius Poëta *in Periocha Homerica,* quod ille cridemnõ dixit, calanticam interpretatur. verba Auſonij appoſui, quæ ſunt hæc: [Ino calanticam capiti ſuo demptam natanti accommodat, cuius ille ſuſtentatu ad Phæacum littus euaſit.] *Cotta in Memoralibus.* Lexicon quod extat in æde Beati Germani, referente Pratcio, definit εἶδος ζώνης. Briſſonius. De calauticis Seruius Honoratus ſic inquit: [Mitræ fœminarum ſunt, quas calauticas dicunt.] Inde Decalauticare Lucillio, id eſt, calauticã detrahere apud Nonium *in verbo, Depeculaſſere. Cuiac. obſeru. libr.10. cap.17. circa fin.*

CALARI, Gellio *lib.15. cap.27.* eſt conuocari ἀπὸ τοῦ καλεῖν. Hinc Calendæ, vt ſcribit Macr. *lib. Sat.1. c.15.* Prat.

CALASSIS, Feſto *libr.3.* tunicæ genus, quod Græci καλάσιριν vocant. Alij dicunt nodum eſſe tunicæ muliebris, quæ connexa circa ceruicem tunicæ ſubmittitur.

CALATA comitia, *L. Feneſtella libr.2. cap.7.* dicta quòd per lictorem curiatim calari, id eſt, vocari ſolerent.

CALATA comitia apud antiquos eſſe ait Labeo *apud Gellium lib.15. cap.27.* quæ pro collegio, aut regis ſacrorum, aut Flaminum inaugurandorum cauſa fierent. Ea autem in duo genera diuidebantur, curiata videlicet & centuriata, de quibus Dionyſius Halycarnaſſeus, & Liu. *in 1. ab vrb. cõd.* ſcripſerũt, &c. Nebr. Calata comitia dicebantur, cùm in comitium populus vocaretur, id eſt, in eum locum, in quo ſolebat conuenire, à coëundo dictum, & καλεῖν Græcis vocare ſignificat, quod Gellius in hunc modum exponit. [His, inquit, comitijs, quæ calata appellari diximus & ſacrorum deteſtatio, & teſtamenta fieri ſolebant.] *Connanus lib.9. cap.1. num.4.* Erat & olim teſtamenti genus, quod calatis comitijs appellabatur, *Iuſtinian. Impe. Inſtit. de teſtam. ordin. in princ.* Hoc qui fieret, docet Græcus interpres Theophilus: cuius verba huc non tranſcribo: ſtudioſiſſimo enim cuique obuia ſunt.

Κάλαθοι, Græcum eſſe verbum, Feſtus *libr.3.* & Seruius *ecloga 3. Vergilij* adnotant. pro quo Latini qualos, & quaſillos dixerunt, qualos inſtrumentum fundi cogendi cauſa paratum Vlp. ſcribit *l. in inſtrumento. S. §. cogendis. ff. de inſtruct. & inſtr.* vbi eos eſſe vindemiatorios ait. Vas eſt vimineum Porphyrioni, quod & Ouid. *lib.4. Faſtorum* probat:

Hæc implet calathos lento de vimine nexos. Prat.

CALATHOS Gynęcijs vaſis connumerat Iulius Pollux *lib.10. c.29.* Si quis horum formam videre velit, Marcellinum conſulat. Prat.

CALATIO, Varroni *libr.4.* de curia Calabra loquenti.

CALATORES, Feſto *lib.3.* quòd ſemper vocari poſſent ob neceſſitatem ſeruitutis. Prat.

CALBEOS, armillas dicebant antiqui, quibus triumphantes vtebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur, *Feſt. lib.3.* Prat.

CALCARE vuam, *l.25. ff. de act. empt.* id eſt, pede premere. Sic, calcatas vuas, dixit Varro *lib.1. de re ruſt. cap.54.* Ouid. *lib.2. metamorph.*

Stabat & autumnus calcatis ſordidus vuis.

Vuas autem torculario calcari monet Cato *de re ruſt. c.112.* Briſſ.

CALCARIA, eſt fornax, vbi calx ex coctis lapidibus conficitur: vnde Plinius *in hiſtor. natur.* ſcribit, Oliuas cinere ex calcarijs lætari. Imperator *in tit. de pœnis. l. aut damnum.* pro fodina poſuit lapidum, ex quibus igni reſolutis calx ipſa conficitur: nam de damnatis ad metallum loquitur: ſunt autem in genere metalli. Nam quod Accurſius dicit, calcariam eſſe opus calcandi terrã, etiam pueri, qui nondum ære lauantur, intelligunt eſſe perinane. Nebr.

CALCEARIVM, ſiue, vt in Pand. Flor. eſt, Calcearium, apud Vlpianum, *l.cum hi. §.qui tranſigit. ff. de tranſ. & l. cibarijs. ff. de alim. & cibar. leg.* non calceũ vnum, ſed quantũ calceorũ vſui ſatis erat, ſignificat: id quod pro perſonæ conditione

accipi debet, quod & Vlpiani verba vtrobique indicant, quæ non tranſcribam. Sic etiam accipi debet apud Suetonium *in Veſpaſiano*. Prat.

CALCEATVS, apud Paulum *l.4.§.ſciendum.ff.de offic. præf. vigil.* quo ſenſu accipi debeat, non liquet. Præterea. Hoc à Græcis interpretibus petendum cenſent. cùm huius interpretatio ab Accurſio, Bartolo, Baldo & reliquis eiuſmodi interpretib. pretermiſſa ſit: ob idque coniectura diuinari caligatum. Cæterum ſciendum eſt, varia fuiſſe calceorum genera. *de quibus Pollux & Volaterranus in Philologia lib. 27.* Erant enim lintei calcei, quos pedulia appellatos eſſe docet Cornelius Fronto. Similiter quoque calcei lunati, quos patritijs in vſu apud Romanos fuiſſe Plutarchus refert *Problemat. 75.* Erant & calcei mullei alutati, de quibus M. Cato *lib. 7. Originum*. Qui magiſtratum cœpiſſet, calceos mulleos alutatos, cæteri perones: De quibus latius Maioragius *lib. 3. Miſcellan. capit. 3.* Proinde quod ait Vlpianus, calceatum debere præfectum vigilum coerrare. *l.3.§.3. de offic. præf. vig.* illud ad perones, non autem ad mulleolos trahendum videtur. tum quod magiſtratus iſte curulis nõ ſit (qui curulis magiſtratus ſolus inter magiſtratus reliquos, vti mulleis ſolet, vt ex Catone probatum eſt) tum etiam quod intempeſta nocte per niues, per glaciem, & imbres præfectus vigilum coerraret: ſiquidem mulleoli ex alutis, hoc eſt, mollioribus pellibus facti iunulatique præfecto vigilum coerranti nulla ratione conueniebant. Quamuis interim dubium non ſit, quin inter magiſtratuum & ciuium priuatorum perones fuerit nonnihil diſcriminis. *Ranardus Variorum lib. 1. cap. 8.*

CALCEM pro fine, terminoque alicuius officij dixêre Honorius & Theodoſius *l. palatinos. C. de palat. ſacr. largit. lib. 12.*

CALCES. Feſto *lib. 3.* ampullæ plumbeæ.

CALCE petere vel percutere equus, *l.1.§.1. & l.1.§. Et generaliter. ff. ſi quadrup. paup.* Calcem reijcere mula, *l. vlt. ff. eod. tit.* Vnde calcitroſus equus, *d. l.1.§. ff. ſi quadrup. & Inſtit. eod. tit.* id eſt calce petere, vel calcem reijcere ſolitus. Calcitronê vocat Cœlius Sabinus apud Agellium, *lib. 4. c. 2.* Conſtantinus Harmenopulus cum Theophilo λάκτιστα vertunt. calcitroſa iumẽta, *l.4.§. idem Pomponius. ff. de ædil. ed. Bo. briſſon.*

CALCVLARE, hoc eſt, ad calculum vocare, vel rationem facere cum aliquo. Quod ad calculum ponere dicimus. Oldend.

CALCVLATORES à calculis, id eſt, minutis lapillis dictos putat Iſidorus, qui rationibus conficiendis adhiberẽtur *Anton. Aug. ... ff. de excuſ.* quo ſenſu accipitur in l. vt iuriſiurãdi. §. debitur. ff. de oper. libert. & l. oratione. C. de profeſſ. & medic. lib. 10. à Græcis ... Prat.

CALCVLVS variè pro re accipi in iure noſtro ſolet, quandoq; pro calculis, & computatione *l. vni. C. de erro. calcul. l. ſi ſponſus. §. ſi quis rogatus. in fin. ff. de do. int. vir. & vx. & l. quod priuilegium. ff. depoſ.* ita explicat & Macer, *l.1.§.1. ff. quæ ſent. ſine appell.* Azo. *in Summa. C. de erro. calcul.*

CALCVLVS etiam tranſlatitiè pro tabella iudicis, & ſententia accipitur, *l. ſi aſſer. C. de appell. l.4. C. de aſſeſ. præſ. l. eam non nouum. in prin. C. de iud. & c. per tuas. ext. de appel.* ψῆφος, vnde ſenſu Græcis dicitur *l.1. ...ff. de excuſ.* Azo. *in Summa de erro. calc. C.* dicit accipi, in d. l. rem non, pro cognitione cauſæ, quod plerique probant. Equidem pro ſententia accipiendum putem cum Ant. Auguſt. Hinc calculos æquare dixit Bud. pro diſtribuere ſententias in numerum parem.

CALCVLVS pro re pecuniaria & nũmaria *in l.6. in fin. ff. de his qui not. infa. l. 29. ff. de dolo.* Calculus verò pro computatione. *in l. 11. §. ſi duos. ff. ad l. Falcid. l.1. ff. quæ ſent. ſine appel. l.5. §. rogatus. ff. de donat. int. vir. l. 8. ff. depoſ.* Vnde calculatores *l.7. §. reſcriptum. ff. de operis libert. l.4. C. de profeſſ. lib. 10.* quos tabularios appellatos oſtendit l.1.§. ludi. ff. de extra. cog. ... appellat Modeſt. *in l. 15. ff. de muner. & hono.* Mart. *lib. 10.*

Nec calculator, nec notarius velox.

Auguſt. *lib. 2. contra Acad.* [Quibus duobus repertis nata eſt illa librariorum & calculonum profeſsio velut quædam Grãmaticæ infantia.] vbi, niſi mendoſus eſt locus, calculones, pro calculatoribus poſuit. Nam antiquitus pueri ſcribendi & calculi ponendi artem ſimul docebantur, vt Horat. *epiſt. 1. lib. 1.* oſtendit. Vnde idem *ſatyr. 6. de pueris, Læuo ſuſpenſi loculos tabulamque lacerto.* Iuuenalis:

Ponatur calculus, adſint cum tabula pueri.

Illic enim tabula calculatoria intelligenda eſt.

CALCVLVM pro puncto poſuit G. Budæus *in Forenſibus*. Hinc ponere calculum, id eſt, ad punctum aduertere, quo ſignificatu accipitur l. furti. in fin. ff. de ijs qui not. infa. vt res ipſa docet, non autem computationem ibi ſignificat, vt Accurſ. autumat. Prat.

CALCVLVM etiam pro expenſarum articulo G. Budæus *in Forenſib.* dixit.

CALCVLVM reducere, hoc eſt, mutare ſententiam. Eins anderen zu rath werden. Old.

CALCVLVM proponere ſeu porrigere, hoc eſt cenſendi poteſtatem facere, & in cõſilium mittere, cùm proceſſus in eo ſtatu eſt, vt iudicari poſsit. *Bud. l.2. ff. de orig. iur.* Den Richtern zulaſſen vrtheil zuſprechen, id quod vulgò dicimus zu recht ſetzen. Id in iudicio fit per litis conteſtationem. Quod nota. Old.

CALCVLOS publicos, publicas rationes, & fiſcum interpretamur in Zenonis cõſtitut. *l. vnic. C. vt omnes iud. tam ciuil.* Calculum pro re pecuniaria accipi quidam putant *in l. Sabinus. ff. de dolo.* Equidem pro computatione accipiendum putem, cuius rei nomine defunctus calculator tenebatur: quia doloſè computaſſet, vt lex titulo ſuo congruat. Prat.

CALCVLIS ſeu lapillis ferebant antiquitùs iudices ſententias, albis ſcilicet abſoluentes, nigris, condemnantes. Inde dictum eſt: Calculum addere. Loben/mit ſtimmen. Oldendorp.

CALDARIA cella, Vitruuio *lib. 5. cap. 10.* locus ſub hypocauſto. *Bud. l. ſi quis mihi. ff. mandat.* Et

CALDARIVM, ahenum, ex quo aqua calida hauritur, *eiſdem auctoribus*. Prat.

CALENDARIORVM & Iduariorum corpora dicta arbitror in veteri inſcriptione, quæ ab Appiano inter cæteras relata eſt. Habebant enim ciuitates, vt & priuati, Calendaria ſua, ex quibus qui fœnori ponebant & collocabant, Kalendarij, & curatores Kalendarij, qui relegebant, Iduarij, vt opinor, dicebantur. Interdum autem etiam in lege ſolebat adijci, vt Idibus demum ſolueretur. Exemplum eſt apud Catonem in lege oleæ pendentis. [Ponderibus modiſque domini datũ iri (ſic legẽdum vt ſignificet datum iri) primæ cotulas duas, dies argento ex Kalend. Nouẽb. Menſ. 10. oleæ legendæ faciundæque quæ locata eſt. Et ſi emptor locarit, Idibus ſoluito. Cuius rei æquitas manifeſta eſt.] Proferam & aliud exemplum non ſatis vulgò notum. Vectigalia P. R. menſe Martio Redẽptorib. & Publicanis locari ſolita, Macrob. *lib. 1. Saturnal.* tradit, & verum eſt. Solebant & eodem menſe, priuati agros ſuos colonis locare. Sed non fuit idem omnino ſolutioni præſtitutus dies. Nam horum ferè penſiones Kalend. Martijs inferri à colonis debebãt. At vectigalium locationes in Idus Martias ita conferebantur, vt exinde redemptor frui inciperet, & proximis quibuſque Idib. Mart. conductionis preciũ ſolueret. Itaq; Cæſar cum Inſulæ Cretæ cotorias locaret, legẽ ita dixerat. NE QVIS PRAETER REDEMPTOREM POST IDVS MARTIAS COTEM EX INSVLA CRETA FODITO, NEVE EXIMITO, NEVE AVEHITO. Sic enim apud Alphenum Varum (qui Cæſaris Dictatoris, & Auguſti temporib. vixiſſe videtur) auehendi verbum reponendum reſtituendumq; arbitror, ne quò tota propoſitæ quæſtionis dubitatio pendeat. Quod bona noſtrorum venia ... dixiſſe liceat. *Pithœus lib. Aduerſ. 2. cap. 4.*

CALENDARIVM, liber erat rationũ, nõ quarũcunq; ſed earum, quæ ad fœnus pertinebant, & in quo debitorũ nomina ſcribebantur. Dictum, quòd primò cuiuſq; menſis die, hoc eſt, Calendis pecuniæ dabantur fœnori, & exigebantur cũ vſura. Nebriſſ. *& Alciatus lib. 2. parerg. cap. 23. l. debitor. l. pen. ff. ſi cert. peta. infra, Calendarium libri.* Scæuola *de fun. inſt. l. in pen.* [Legauerat, ait, prædia vt ſtructa ſunt cum vino, grano, Calendario.] Item Aphr. *de ug. 3. l. cum ſi nun.* [Certa prædia nepoti per fideicommiſſum dederat, excepto Calendario.] *Accurſ. l. conuen. eo. t. t.* Nebr. Accedit Budæus. Calendaria, inquiens, dicebãtur tabulæ, ab obſeruatione ſingulorum menſium: vt Diaria, à ſingulorum dierum

 ratione

illi Dominus impoſuit, *Geneſ.* 3. tremorem intelligunt. quos conſtitut. ſequitur. Tu, ſi placet, vide B. Chryſoſt. *Homil.* 19. *in Geneſ.* & Ambroſ. *in cap. vlt. libr.* 2. *de Cain & Abel.* Caini hæretici, Cain & Iudam honorabant: autor D. Auguſt. Iudæ quoque meminit hæc conſtit. in fin. quum ait: [Habeboque partim cum Iuda, & lepram Hiezi, & tremorem Cain.] Spieg.

CAINANOS hæreticos dictos putat Iſidorus *lib.* 8. *cap.* 5. *Etymolog.* quòd Cain fratricidam adoraſſent, &c. *quidam.* 23. *quæſt.* 3. quod & antè dixerat Tertullianus Iuriſconſul. *in lib. de præſcript. adverſus hæreticos.* [Magnificat enim, ait, Cain quaſi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ in ipſo operata ſit.] Prat.

CAIVS Seius pronepos meus, hæres mihi eſto ex ſemiſſe bonorum meorum, excepta domo mea & paterna, in quibus habito, cum omnibus quæ ibi ſunt. quæ omnia ſcias ad portionem hæreditatis, quam tibi dedi, non pertinere. *Vide Paul. de leg.* 2. *l. Caius Seius.* Spieg.

CAIO Seio illud, & illud hæres meus dato, & te Sei rogo, fideique tuæ mando, vti ea omnia, quæ ſcripta ſunt, reddas ſine vlla mora, & reddas ipſo. *Habes ſententiam Marcelli in l. Lucius Titius cum duos, de leg.* 1. Spieg.

CAIVS, CAIA, nomina in matrimonijs, quæ per coëmptionem fierent, vſitata: VBI TV CAIVS, ET EGO CAIA, quibus verbis, vt Plutarchus ſcribit, quaſi paciſcitur ſibi commune cum viro dominium, & par imperium domi: ac ſi diceret, Vbi tu es familiæ princeps ac dominus: ecce ego adſum familiæ princeps & domina. Quod Cicero facetè exagitans *in Murœniana,* [Quia, inquit, in alicuius libris exempli cauſſa id nomen inuenerũt, putarant omnes mulieres, quæ coëmptionem facerent, Caias vocari.] Valerius Max. [Cæterùm, inquit, Caia viu ſuper omnes celebrata eſt: fertur enim Caiam Cæciliam, Tarquinij Priſci Regis vxorem, optimam lanificam fuiſſe. & ideo inſtitutum fuit, vt nouæ nuptę ante ianuam mariti interrogatæ, quænam vocarentur, Caiam eſſe ſe dicerent. Hotom. & Coral. *lib. Miſcell.* 5. *c.* 14. *num.* 4.

CALAMISTRI, Varroni *lib.* 4. *ling.* quòd his calefactis in cinere capillus ornatur: pertinere poteſt ad ea, quæ recenſet Vlpianus *l. argumento.* §. *ornamentorum. ff. de aur. arg. mund.* Prat.

CALAMITAS, grando, quòd calamos cõminuat, Donato interprete. *Budæus l. ex conducto.* §. 1. *ff. loca. Connanus lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 13. Accurſ. à cadendo dictam putat: Tranſlato vocabulo miſeriam & ærumnam ſignificare certum eſt, ſiue improbitatem, ſi ad culpam eius referas: Sic Terent. noſtri fundi calamitas, inquit.

CALAMITOSA tempeſtas apud Vlpian. *d. l. ex cõducto.* §. 1. eodem ſenſu. Prat.

CALAMITAS etiam damnum ſignificat μεταφορικῶς, apud Pomp. *l. fin. ff. de admin. tut.* & Paulum *l. ſi ab arbitro. ff. qui ſatisd. cogant.*

CALAMITATEM fortuitam dixit Vlpian. *l.* 2. §. *pen. ff. ſi quis caut.* Prat.

CALAMITAS, ſtatus mutatio. §. *è contrario. Inſtit. de ingenuis.* Hinc

CALAMITOSI, apud Calliſtratum, *l. obſeruandum. ff. de offic. præſid.* rei delati, ærumnoſi, malis calamitatibus prægrauati, Nonio. Prat.

CALAMVS, apud Martianum *in l. vlt.* §. *ſpecies. ff. de public.* quid ſignificet, dubitari conſueuit. & ideo ſunt qui putãt, Callais, poſſe reponi, qui inter lapides precioſos à Plinio enumeratur, ſaphiro ſimilis. quæ lectio ſatis placet, quia conuenit alijs rebus ibi per I.C. enumeratis. Si tamen nihil velles immutare, Calamus etiam accipi poteſt in hoc loco pro arbore aromatica, quæ etiam in vſu erat ad murrhina conficienda: à calami eius ſimilitudine, quo vtimur ad ſcribendum, ſimulans guſtu caſſiam, de qua etiam in eodem loco meminit I.C. de calamo D. Hiero. *in Exod.* [Sume tibi aromata calami ducentos quinquaginta ſiclos, caſiæ quingentos ſiclos pondere ſanctuarij.] Naſcitur in India, vt ſcribit Plin. refert etiam idem Plin. *in pen. lib.* Calamum lapidem precioſum eſſe, vnum ex generibus aerites. hocq; magis videtur conuenire verbis Iureconſ. Hic multa alia menda poſſent caſtigari, in d. l. vlt. quæ ideo omitto, quia de eis latè Philip. Beroal. *in cõment. Tranq.* Cotta *in Memoral.*

CALANTICA eſt tegmen muliebre, quod capiti innectitur. Marc. Tull. *in Clodium.* [Túne cum vincirentur pedes faſcijs, quum calanticam capiti accommodares.] Ex Nonio Vlpian. *in l.* 25. §. 4. *ff. de aur. argent.* [Ornamentorum hæc, vittæ, mitræ, ſemitræ, calantica.] Florentini tamen Calautica. Hoto. Calautica. Et eſt verbum Latinum, Græcè autem κρήδεμνον appellatur. Homer. *in* 15. *Odyſſeæ* canit, Inonem, ſiue Leucotheam deam cridemnon Vlyſſi naufragio accommodaſſe, ad euadendum maris periculum. Auſonius Poëta *in Periocha Homerica,* quod ille cridemnõ dixit, calanticam interpretatur. verba Auſonij appoſui, quæ ſunt hæc: [Ino calanticam capiti ſuo demptam natanti accommodat, cuius ille ſuſtentatu ad Phæacum litus euaſit.] *Cotta in Memoralibus.* Lexicon quod extat in æde Beati Germani, referente Prateio, definit εἶδος ζώνω. Briſſonius. De calauticis Seruius Honoratus ſic inquit: [Mitræ fœminarum ſunt, quas calauticas dicunt.] Inde Decalauticare Lucillio, id eſt, calauticã detrahere apud Nonium *in verbo, Depeculaſſere. Cuiac. obſeru. libr.* 10. *cap.* 17. *circa fin.*

CALARI, Gellio *lib.* 15. *cap.* 27. eſt conuocari ἀπὸ τοῦ καλεῖν. Hinc Calendæ, vt ſcribit Macr. *lib. Sat.* 1. *c.* 15. Prat.

CALASSIS, Feſto *lib.* 3. tunicæ genus, quod Græci καλάσιριν vocant. Alij dicunt nodum eſſe tunicæ muliebris, quæ connexa circa ceruicem tunicæ ſubmittitur.

CALATA comitia, *L. Feneſtellæ libr.* 2. *cap.* 7. dicta quòd per lictorem curiatim calari, id eſt, vocari ſolerent.

CALATA comitia apud antiquos eſſe ait Labeo *apud Gellium lib.* 15. *cap.* 27. quæ pro collegio, aut regis ſacrorum, aut Flaminum inaugurandorum cauſa fierent. Ea autem in duo genera diuidebantur, curiata videlicet & centuriata, de quibus Dionyſius Halycarnaſſeus, & Liu. *in* 1. *ab vrb. cõd.* ſcripſerũt, &c. Nebr. Calata comitia dicebantur, cùm in comitium populus vocaretur, id eſt, in eum locum, in quo ſolebat conuenire, à coëundo dictum, & καλεῖν Græcis vocare ſignificat, quod Gellius in hunc modum exponit. [His, inquit, comitijs, quæ calata appellari diximus & ſacrorum deteſtatio, & teſtamenta fieri ſolebant.] *Connanus lib.* 9. *cap.* 1. *num.* 4. Erat & olim teſtamenti genus, quod calatis comitijs appellabatur, *Iuſtinian. Impe. Inſtit. de teſtam. ordin. in princ.* Hoc qui fieret, docet Græcus interpres Theophilus: cuius verba huc non transfcribo: ſtudioſiſſimo enim cuique obuia ſunt.

Κάλαθοι, Græcum eſſe verbum, Feſtus *libr.* 3. & Seruius *ecloga* 3. *Virgilij* adnotant. pro quo Latini qualos, & quaſillos dixerunt, qualos inſtrumentum fundi cogendi cauſa paratum Vlp. ſcribit *l. in inſtrumento.* §. §. *cogendi. ff. de inſtruct. & inſtr.* vbi eos eſſe vindemiatorios ait. Vas eſt vimineum Porphyrioni, quod & Ouid. *lib.* 4. *Faſtorum* probat:

Hæc implet calathos texto de vimine nexos. Prat.

CALATHOS Gynęcijs vaſis connumerat Iulius Pollux *lib.* 10. *c.* 29. Si quis horum formam videre velit, Marcellinum conſulat. Prat.

CALATIO, Varroni *libr.* 4. de curia Calabra loquenti.

CALATORES, Feſto *lib.* 3. quòd ſemper vocari poſſent ob neceſſitatem ſeruitutis. Prat.

CALBEOS, armillas dicebant antiqui, quibus triumphantes vtebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur, *Feſt. lib.* 3. Prat.

CALCARE vuam, *l.* 25. *ff. de act. empt.* id eſt, pede premere. Sic, calcatas vuas, dixit Varro *lib.* 1. *de re ruſt. cap.* 54. Ouid. *lib.* 2. *metamorph.*

Stabat & autumnus calcatis ſordibus vuis.

Vuas autem torculario calcari monet Cato *de re ruſt. c.* 112. Briſſ.

CALCARIA, eſt fornax, vbi calx ex coctis lapidibus conficitur: vnde Plinius *in lib. hiſt. natur.* ſcribit, Oliuas cinere ex calcarijs lætari. Imperator *in tit. de pœnis. l. aut damnum.* pro fodina poſuit lapidum, ex quibus igni reſolutis calx ipſa conficitur: nam de damnatis ad metallum loquitur: ſunt autem in genere metalli. Nam quod Accurſius dicit, calcariam eſſe opus calcandi terrã, etiam pueri. qui nondum ætate lauantur, intelligunt eſſe perinane. Nebr.

CALCEARIVM, ſiue, vt in Pand. Flor. eſt. Calcearium, apud Vlpianum, *l. cum hi.* §. *qui tranſigit. ff. de tranſ. & l. ſtudiorum. ff. de alim. & cibar. leg.* non calceũ vnum, ſed quantũ calceorũ vſui ſatis erat, ſignificat: id quod pro perſonæ conditione accipi

accipi debet, quod & Vlpiani verba vtrobique indicant, quæ non tranſcribam. Sic etiam accipi debet apud Suetonium *in Veſpaſiano*. Prat.

CALCEATVS, apud Paulum *l.3.§.ſciendum.ff.de offic. præfect. vigil.* quo ſenſu accipi debeat, non liquet Prætereo. Hoc à Græcis interpretibus petendum cenſent. cùm huius interpretatio ab Accurſio, Bartolo, Baldo & reliquis eiuſmodi interpretib. prętermiſſa ſit: ob idque coniectura diuinari caligatum. Cæterum ſciendum eſt, varia fuiſſe calceorum genera. *de quibus Pollux & Volaterranus in Philologia lib. 27.* Erant enim lintei calcei, quos pedulia appellatos eſſe docet Cornelius Fronto. Similiter quoque calcei lunati, quos patritijs in vſu apud Romanos fuiſſe Plutarchus refert *Problemat.* 75. Erant & calcei mullei alutati, de quibus M. Cato *lib. 7. Originum.* Qui magiſtratum cœpiſſet, calceos mulleos alutatos, cæteri perones: De quibus latius Maioragius *lib. 3. Miſcellan. capit. 3.* Proinde quod ait Vlpianus, calceatum debere præfectum vigilum coerrare. *l.3 §.3. de offic. præf. &. vig.* illud ad perones, non autem ad mulleolos trahendum videtur. tum quod magiſtratus iſte curulis nõ ſit (qui curulis magiſtratus ſolus inter magiſtratus reliquos, vti mulleis ſolet, vt ex Catone probatum eſt) tum etiam quod intempeſta nocte per niues, per glaciem, & imbres pręfectus vigilum coerraret: ſiquidem mulleoli ex alutis, hoc eſt, mollioribus pellibus facti iunulatique præfecto vigilum coerranti nulla ratione conueniebant. Quamuis interim dubium non ſit, quin inter magiſtratuum & ciuium priuatorum perones fuerit nonnihil diſcriminis. *Ranardus Variorum lib. 1. cap. 8.*

CALCEM pro fine, terminoque alicuius officij dixêre Honorius & Theodoſius *l. palatinos. C. de palat. ſacr. largit. lib. 12.*

CALCES. Feſto *lib. 3.* ampullæ plumbeæ.

CALCE petere vel percutere equus, *l.1.§.1. & l.1.§. Et generaliter. ff. ſi quadrup. paup.* Calcem reijcere mula, *l. vlt. ff. eod. tit.* Vnde calcitroſus equus, *d.l.1.§.ff. ſi quadrup. & Inſtit. eod. tit.* id eſt, calce petere, vel calcem reijcere ſolitus. Calcitronē vocat Cœlius Sabinus apud Agellium, *lib. 4. c. 2.* Conſtantinus Harmenopulus cum Theophilo λάκτισμα vertunt. calcitroſa iumēta, *l. 4. §. idem Pomponius. ff. de ædil. ed.* Briſſon.

CALCVLARE, hoc eſt, ad calculum vocare, vel rationem facere cum aliquo. Quod ad calculum ponere dicimus. Oldend.

CALCVLATORES à calculis, id eſt, minutis lapillis dictos putat Iſidorus, qui rationibus conficiendis adhiberētur *Anton. Aug. ... ff. de excuſ.* quo ſenſu accipitur in l. vt iuriſiurā. 31. §. dubitur. ff. de oper. libert. & l. oratione. C. de profeſſ. & medic. lib. 10. à Græcis ... Prat.

CALCVLVS variè pro re accipi in iure noſtro ſolet, quandoq; pro calculis, & computatione *l. vni. C. de erro. calcul. l. ſi ſponſus. §. ſi quis rogatus in fin. ff. de do. int. vir. & vx. & l. quod priuilegium. ff. depoſ.* ita explicat & Macer, *l.1.§.1. ff. quæ ſent. ſine appel. reſc.* Azo. *in Summ. C. de erro. calcu.*

CALCVLVS etiam tranſlatitiè pro tabella iudicis, & ſententia accipitur, *l. ſi actor. C. de appell. l. 4. C. de edit. præſ. l. ... in princ. C. de ind. & c. per tuas. ext. de edpei.* ψῆφος, vnde ſenſu Græcis dicitur *l. i. ... ff. de excuſ.* Azo. *in Summa de erro. calc. C.* dicit accipi, in d. l. rem non, pro cognitione cauſæ, quod plerique probant. Equidem pro ſententia accipiendum putem cum Ant. Auguſt. Hinc calculos æquare dixit Bud. pro diſtribuere ſententias in numerum parem.

CALCVLVS pro re pecuniaria & nūmaria *in l. 6. in fin. ff. de his qui not. inf. l. 29. ff. de dolo.* Calculus verò pro computatione. *in l. 11. §. ſi duos. ff. ad l. Falcid. l. 1. ff. quæ ſent. ſine appel. l. 5. §. rogatum. ff. de donat. int. vir. l. 8. ff. depoſ.* Vnde calculatores. *l. 7. §. reſcriptum. ff. de operis libert. l. 4. C. de profeſſ. lib. 10.* quos tabularios appellatos oſtendit l. 1 §. ludi. ff. de extra. cog. ψηφιστὰς appellat Modeſt. *in l. 15. ff. de munei. & hono.* Mart. *lib. 10.*

Nec calculator, nec notarius velox.

Auguſt. *lib. 2. contra Acad.* [Quibus duobus repertis nata eſt illa librariorum & calculonum profeſsio velut quædam Grāmaticæ infantia] vbi, niſi mendoſus eſt locus, calculones, pro, calculatoribus poſuit. Nam antiquitus pueri ſcribendi & calculi ponendi artem ſimul docebantur, vt Horat. *epiſt. 1. lib. 1.* oſtendit, Vnde idem *ſatyr. 6. de pueris, Læuo ſuſpenſi loculos tabulamque lacerto.* Iuuenalis:

Ponatur calculus, adſint cum tabula pueri.

Illic enim tabulā calculatoria intelligenda eſt.

CALCVLVM pro puncto poſuit G. Budæus *in Forenſibus.* Hinc ponere calculum, id eſt, ad punctum aduertere, quo ſignificatu accipitur l. Furtū in fin. ff. de iis qui not. infa. vt res ipſa docet, non autem computationem ibi ſignificat, vt Accurſ. autumat. Prat.

CALCVLVM etiam pro expenſarum articulo G. Budęus *in Forenſib.* dixit.

CALCVLVM reducere, hoc eſt, mutare ſententiam. Eins anderen zu rath werden. Old.

CALCVLVM proponere ſeu porrigere, hoc eſt cenſendi poteſtatem facere, & in coſilium mittere, cùm proceſſus in eo ſtatu eſt, vt iudicari poſsit. *Bud. l. 2. ff. de orig. iur.* Den Richtern zulaſſen vrtheil zuſprechen / id quod vulgò dicimus zu recht ſetzen. Id in iudicio fit per litis conteſtationem. Quod nota. Old.

CALCVLOS publicos, publicas rationes, & fiſcum interpretamur in Zenonis cōſtitut. *l. vnic. C. vt omnes iud. tam ciuil.* Calculum pro re pecuniaria accipi quidam putant. *in l. Sabinus. ff. de dolo.* Equidem pro computatione accipiendum putem, cuius rei nomine defunctus calculator tenebatur: quia doloſè computaſſet, vt lex titulo ſuo congruat. Prat.

CALCVLIS ſeu lapillis ferebant antiquitùs iudices ſententias, albis ſcilicet abſoluentes, nigris, condemnantes. Inde dictum eſt: Calculum addere Loben / mit ſtimmen. Oldendorp.

CALDARIA cella, Vitruuio *lib. 5 cap. 10.* locus ſub hypocauſto. *Bud. l. ſi quis mihi. ff. mandat.* Et

CALDARIVM, ahenum, ex quo aqua calida hauritur, *eiſdem auctoribus.* Prat.

CALENDARIORVM & Iduariorum corpora dicta arbitror in veteri inſcriptione, quæ ab Appiano inter cæteras relata eſt. Habebant enim ciuitates, vt & priuati, Calendaria ſua. ex quibus qui fœnori ponebant & collocabant, Kalendarij, & curatores Kalendarij, qui relegebant, Iduarij, vt opinor, dicebantur. Interdum autem etiam in lege ſolebat adijci, vt Idibus demum ſolueretur. Exemplum eſt apud Catonem in lege oleæ pendentis: [Ponderibus modijſque domini datū iri (ſic legēdum vt ſignificet datum iri) primæ cotulaſ duas, dies argento ex Kalend. Nouēb. Menſ. 10. oleæ legendæ faciundæque quæ locata eſt. Et ſi emptor locarit, Idibus ſoluito. Cuius rei æquitas manifeſta eſt] Proferam & aliud exemplum non ſatis vulgò notum. Vectigalia P. R. menſe Martio Redēptorib. & Publicanis locari ſolita, Macrob. *lib. 1. Saturnal.* tradit, & verum eſt. Solebant & eodem menſe, priuati agros ſuos colonis locare. Sed non fuit idem omnino ſolutioni præſtitutus dies. Nam hominū ferè penſiones Kalend. Martijs inferri a colonis debebāt. At vectigalium locationes in Idus Martias ita conferebantur, vt exinde redemptor frui inciperet, & proximis quibuſque Idib. Mart. conductionis preciū ſolueret. Itaq; Cæſar cum Inſulæ Cretæ coticulas locaret, legē ita dixerat. NE QVIS PRAETER REDEMPTOREM POST IDVS MARTIAS COTEM EX INSVLA CRETA FODITO; NEVE EXIMITO; NEVE AVEHITO. Sic enim apud Alphenum Varum (qui Cæſaris Dictatoris, & Auguſti temporib. vixiſſe videtur) auehendi verbum reponendum reſtituendumq; arbitror, ne quò tota propoſitæ quæſtionis dubitatio pendeat. Quod bona noſtrorum venia παρρησίᾳ dixiſſe liceat. *Pithœus lib. aduerſ. 2. cap. 4.*

CALENDARIVM, liber erat rationū, nō quarūcunq;, ſed earum, quæ ad fœnus pertinebant & in quo debitorū nomina ſcribebantur. Dictum, quòd primō cuiuſq; menſis die, hoc eſt, Calendis pecuniæ dabantur fœnori, & exigebantur cū vſura. Nebriſ. *& Alciatus lib. 2. parerg. cap. 23. l. lectiſ. l. pen. ff. ſi cert. pet. & infrà, Calendarium librū.* Scæuola *de fun. inſt. l. ... ſciti.* [Legauerat, ait, prædia vt inſtructa ſunt cum vino, grano. Calendario] Item Aphr. *de leg. 3. l. quiſ. mm.* [Certa prædia nepoti per fideicommiſſum dederat, excepto Calendario.] *Adde l. cumcy. co. tit.* Nebr. Accedit Budæus. Calendaria, inquiens, dicebātur tabulæ, ab obſeruatione ſingulorum menſium: vt Diaria, à ſingulorum dierum

ratione obſeruata,cuius exempla ſunt tã apud I. C. quàm apud alios. Quoniam verò fœneratores diligentiùs faciebant huiuſmodi tabulas,ideo factum eſt, vt Calendarium in iure pro negotiatione nominum faciendorum accipiatur. Vlp.[Calendarij quoque curatio & quæſtura in aliqua ciuitate inter honores non habetur,ſed perſonale munus eſt.]Africanus:[Itaque ipſæ pecuniæ ſi adhuc Calendario, id eſt, nominibus faciendis deſtinatæ eſſent, fideicommiſſo cedere ſolent.]Spieg.

CALENDAE in ſtipulationibus & pecuniæ creditæ cautionib. primarum, proximarum, ſecundarum, tertiarum,& futurarum appellatione diſcerni conſueuiſſe docui *lib.6.de formulis.* Sic *in l.7.§.Papinianus.ff.soluto matr.* Ex calẽdis Nouembribus primis. Et *in l.40.ff.de reb. cred.* Dari calendis futuris,*Vlpian.in l.41.ff.de verb.oblig.& in l.1.§.ſi quis ſimpliciter.ff.eod.tit.* Martial.*epigr.100.lib.1. Atque intra puto ſeptimas calendas.* Porro qui ante calendas proximas ſtipulatur, ſimilis eſt ei,qui calendis ſtipulatur. *l. 13. ff. de verbor. oblig.* Briſſon.

CALENDAE quintæ. Vlp. *l. 1. de verb.oblig.* [Si quis interrogatus, intra Calendas quintas dabis? reſponderit, dabo Idibus,non obligabitur. non enim ſic reſpondit, vt interrogatus eſt.]Verba hęc.Alciatus inquit,maiores noſtri hactenus de quinque diebus ante Calendas eius menſis,de quo ageretur, interpretati ſunt : exiſtimantes,opinor,idem eſſe,Promittis intra quintas Calẽdas, vel quinto Calendas,cui ſentẽtiæ ratio latini ſermonis repugnat. Quapropter ea appellatione potius de quinque menſibus eſt accipiendum. Qui modus loquendi ex fœneratorum conſuetudine ortus videri poteſt. *l. lecta. ff. ſi certum petatur.* qui ſolebant in ſingulas Calendas mutuum dare. Sp. *vide Goedanum de contrah.ſtipul.c.4.num.42.*

CALENDARVM Martiarum, ex quibus olim vt plurimum locationes incipiebant, penſioneſque inferebantur,ſit mentio *in l.58.ff.de vſufr.l.19.de exactionibus in C.Th.* Cõſtat autem eum diem feſtum mulieribus fuiſſe:eoque munera ijs mitti ſolita,*vt ex l.31.§.ſi vir vxori.ff.de donat.inter vir.& vxo.colligitur.* quod & Budęus notauit. Cui addo Martial. *lib.5.Epigr.* carmen,quo Martias Kalend.Saturnal.fœminarum appellat.Idem & Acron *in odam octauam lib.3. Od.Horat.* & Solinus *cap.2.* ſignificant.*Vide ſuprà,Calendariorum.*

CALENDARIVM,librum fœnebris pecunię creditæ, ſeu codicem in quem nomina debitorum referũtur,ſignificat,*l.pecunia.ff.de reb.credit.l.vlt.ff.de pecul.l. 88.ff.de leg.2.l.6.ff.de inſt.vel inſt.l.39.§.negligentiæ.ff.de admi.tut.l.3.C. de cõpenſ.l.40.§.ſeruus.ff.de ſtatu lib.l.23.de pecul.leg.* Seneca *lib.13.Epiſt.*[Diuitem illum putas quia in omnib. prouincijs arat, quia magnus ei Kalendarij liber voluitur.]Hoc autem nomen ex eo deſcendit,quòd in Kalẽdas,veteres fœnerari ſolerẽt: Et ideo Kalendarum nomine libris ſuis præpoſito, quæ deinde nomina feciſſent, ſubſcribere ſolebant. Vnde Martial.*lib.8.epigr.44.*

Superba denſis arca palleat nummis,
Centum explicentur pagina Kalendarum.

Ouid.*lib.2.de Remed. Amor.*

Qui Puteal Ianumque timent,celereſque Kalendas,
Torqueat hunc æris mutua ſumma ſui.

Vbi celeres Kalendas vocat,quòd voto & deſiderio debitorum celerius redeant, & vſurarum incrementum adferant. Hinc

CALENDARIVM exercere, id eſt, eius generis negotiationem exercere,vt pecunias colloces,ac fœneres vſuris in ſingulas Calendas, id eſt, in ſingulos menſes ad exactionem conſtitutis *Dumolius de vſuris.l.33.§.1.& l. 30.§.legauerat.ff.de leg.3.* In Kalendariũ conuerſa pecunia dicitur,quæ nominibus & fœnore occupata eſt. *l. 39. §. negligentiæ. ff.de adm.tut.* Kalendario deſtinatæ pecuniæ, id eſt, nominibus faciendis.*l.62.ff.de leg.3.* Ex calendario nomina. *l. 34. §.1.ff. eod.tit.l.27.§.ex quadrante.ff.de do.ma.& mor.except.* In nominibus omnis ſubſtantia Calendarij.*d.l.34.§.1.*

CALENDARII curatio *in l.vlt.ff.de muner.& hon.* Cæterùm cum quis Kalẽdarium alicui præſtari vult,non nomina duntaxat debitorum,ſed & pecuniam, ſi qua ab his exacta,eidem Kalendario deſtinata fuerit.*d.l.62.*

CALERE iudicia, eſt iudicia exercere, idque magna diligentia,*apud M.Ciceronem.*

CALICATA ædificia,calce polita *Feſto lib.3.*

CALIENDRVM, operimentum capitis ſignificat, à Græco κάλλυτρον duci videtur. Vſurpatur & ab Arnobio, falciculæ,claues,caliendra,fomites,talaria : & à Flacco, altum Saganæ caliendrum : apud quem ſunt qui appoſititiam comam interpretentur,*vt annotauit Adrianus Turneb.lib.7.aduerſ.cap.10.*

CALIGA,militare calciamẽtum,ex qua C. Cæſar Germanici filius cognomen puer induit,*vt Tacitus lib. 1. & Sueton.ſcribunt.& vide Sabell.ad Sueto.in Caligula,* erat autem gregariorum militum calciamentum.*Anto.Auguſt. lib.ſingu.ad Modeſtinum.l.οὐ μόνον.in princ.ff.de excuſ.* Hinc

CALIGATA militia *in d.l.οὐ μόνον.*

CALIGATI milites, viliores, & obſcuriores ſignificantur,quod & ex ſerie contextus Vlpiani *l. 2. in princip.ff.de ijs, qui not.infa.& l.à Caligato.C.de inoff.* liquidò conſtat. Porrò in d. l.à caligato.pro, protectoris, legendum adfirmare auſim, pręfecti cohortis,*per ſeriem d.l.2.* Caligatos,viliores & obſcuriores interpretatur Nouella, *quomo.oat.eſſi. legit.§.quiſque.*(quæ Græcè nõ extat.)ex verſione interpretis veteris. Sic accipi poteſt in l. omne, 6. §. exploratores.ff. de re milit.& l.de militibus.9.ff.de cuſtod.& exhib.reo.Prat.

CALIGATVS dicitur à caliga, hoc eſt, tibiali ſiue ocrea,quod erat crurum armatura, de qua Tranquill.*in vita Caij Cæſaris.*[Caligula,inquit,cognominatus eſt,quia manipulari habitu eſt inter milites educatus.]de milite igitur caligato,hoc eſt manipulari ſiue infimæ conditionis, dixit Iuuenalis:

Cum duo crura habeat offendere tot caligatos.

Quintil. *in declamationibus* [parere caligatum tribuno lex iubet,]& paulo poſt.[Commendem tibi ordinem caligati militis.]*Vlp.in tit.de ijs qui not.infam.& t. tit. de cuſtodia & exhib.reo.l.de militib.& de re milit.l.omne delictum* Nebriſſ.

CALIGAE,in materia odioſa, veſtis appellatione nõ comprehenduntur,*ſecundum dec.ſenatus Tholoſanæ Capellæ.* Proinde ſi alia veſtimenta clerici capti congruant ordini clericali,nihil oberunt ei caligæ bipartitæ, aut diuerſorum colorum, quo minus ad iudicem Eccleſiaſticum remittatur.Spieg.

CALIGATVM, pro caliga, hoc eſt, tegumento tibiarum militari indutum,ſimpliciter Iuriſc.accipit, *in l.3.de offic.præf.vig.* Apud Priſcos Romanos, caligæ clauis ferreis ſuffigebantur:cuiuſmodi hodie Græci milites,die Grablotten/(vt ipſe in Veneta expeditione vidi)geſtãt, & alij de Turcis quoque tradunt.Spieg.

CALIM *Feſto lib.3.* antiqui dicebant pro clam : vt nis, pro,nobis:ſam,pro, ſuam:im,pro,eum:Hęc Feſtus.Sed &, am,pro eam,legimus in Pand.Florentinis.

CALIPTRA,auctore eodem, veſtimenti genus, quo capita operiebant veteres.Prat.

CALIX diatretus apud Vlpianum *l. ſi ſeruus. 27. §.ſi calicem.ff.ad leg.Aq.* tornatilis,& pertuſus,torno factus,Budęo vas eſt, quo bibimus : quod & Iulij Pollucis teſtimonio probatur *libr.6.cap.6.* & Varronis *lib. 4.ling.* Huius hæc verba ſunt:[Calix à caldo, quod in eo calida puls adponebabatur,& calidum in eo bibebant.] quod & Feſtus probat *lib.3.* Calicem non tantùm pro vaſe, ſed & pro ea tantùm vaſis parte, quæ humoris capax eſt, probatiſſimos auctores dixiſſe refert L.Baifius *in libel.de Vaſculis.* Prat.

CALIX etiã μετωνυμικῶς pro potu ſacroſancti ſanguinis CHRISTI Seruatoris noſtri accipitur. Tertullian. *lib. de Corona militis.*[Calicis,aut panis etiam noſtri aliquid decuti in terram,anxiè patimur,] & Cyprian. *in Epiſtola ad Cæcilium fratrem c.ſcriptura,de conſecra.diſtinct.2.* Prat.

CALLAINVS, pro lapide pretioſo apud Marcianum *l.interdum.§.ſpecies.ff.de publican.* in Pandect.Flo. Tu τὰ βασιλικὰ conſule. Nam ibi quidam,Callinnum, legunt.Prat.

CALLIVM nomine ſaltus intelliguntur vbi pecora paſcere ſolẽt. Nã in ſaltib. ſunt calles,à callo pedis pecudũ appellati.*Turneb.aduerſ.lib.3.cap.o.idem eodem lib.cap.22.*

CALLIDVS,in Iuſtiniani conſtitutione *l.cum antiquitat.in fin.C.de teſtam.* dicitur,cuius vſu animus concaluit.M. Ciceroni vafer,aſtutus.Hinc

CALLIDVM commentum eodem ſenſu dixit Papinianus *l.ob hæc.20.ff.de ijs,qui not.infa.* Et

CALLIDVM conſilium, Vlp.*l.ſed & ſi ve in Pand.Flo.aliàs*

l.cum,

l.etiam,qui,vt in vulg.Codicibus.§.prætor ait.ff.de publ.in rem. Cic.*ad Attic.*[callidius inire conſilium.]Hinc

CALLIDITAS *in l.1.§.dolum.ff.de dol.malo.* fallacia, & machinatio : quam iuſtitiæ contrariam M.Cicero ſcribit *lib.1.Offic.* Aſtutiam excogitatam videtur adpellare Zeno *l.vnic.C.vt om.ind.tam ciuil.quàm criminal.* Eodem ſenſu videtur accepiſſe Vlpianus *l.1.in princ.ff.ſi quis omiſ.cau.teſtam.* Eam tacendo fieri ſcribit Accurſius *in d.§.dolum* Equidem etiam facto verba ſubſecuto committi putem *l.1.& l.6.& l.fin.ff.ſi quis omiſſ.cauſ.teſt.* Prat.

CALLIDITAS tacendo,fallacia dicendo admittitur. *Lege prim.Ant.de Teſtibus.& infrà.Fallaciæ.* Spieg.

CALLIDO commento videris accuſationis inſtigator fuiſſe.]hæc verba ſentētiæ Præſidis prouinciæ, Papin.explicat, *in l.ob hæc verba.ff.de his qui not.infam.* Spieg.

CALLIDVS rerum Iudex pro prudenti & intelligenti rerum æſtimatore.Spieg.

CALON,cuius meminit Vlp.*in l.ſed etſi quid.15.in princ.ff.de vſufruct.* ſignificat lignum,quo etiam nomine ſerui,militum caſtra ſequentes,appellati ſunt,quia militibus ligna ſubminiſtrent.Vel quia clauas ligneas gerunt:vel, vt inquit Porphyr.à caladis,quia eo die cibaria accipiebant: vel ſecundum Acronem à calendo,id eſt,vocando,quia ad miniſteria vocentur.Horat.

Hunc permiment calones atque caballi.

De his ſæpe Cæſar *in 2.lib.belli Gallici, & in 1.C. belli ciuilis.* & Liui.*vbique.* Hinc etiam calones,dicti ſunt calcei ex ligno, quibus humiliores etiam hodie vtuntur. Ex his apparet incrtè in huius vocabuli interpretatione ſenſerit Accurſius *in d.l.ſed & ſi quid.in princ.ſup.alicq.tia.* Licèt in codicibus impreſſis Calum legatur, Niſi fortè in illo iuriſconſulti loco,Qualum,legere malimus (qualum, habet editio Contij Pariſienſis,Anno 1562.) de cuius ſignificatione ſcripſi inferius *in dict.l.Vinitor.* In illa etiam l.dum fit mentio de librario,ſunt qui intelligunt de ſeruo, qui in partiendis penſis præficitur,de quo meminit Cato. Mihi tamen magis placet,vt intelligamus de illo, qui libros tranſcribit,de quo ſæpe Cic.horum enim artificium dignius erat, & ideo apud Vlpia. in prædicto loco videtur abuti proprietate, & hoc magis conuenit exemplis Iureconſulti, &c.Cotta *in Memorabilib.*

CALOR irati animi impetum, & quemlibet efferueſcentem motum,inconſultamq; mentis commotionem ſignificat apud Paulum *l.3.ff.de diuort.l.quicquid.ff.de diuer.reg.iur.antiq.* Marcianum *l.1.§.quæ.1.ff.ad Turpil.l.lex.§.fin.ff.ad l.c.Iul.rep.l.2.C.de abol.& alibi ſæpiſſimè.* Prat.

CALPAR,verbum antiquum,doliū ſignificat N.Marcello.Varro,[Quia, inquit, antequam nomen dolij prolatum cum, etiam id genus vaſorum calpar diceretur id, vnde calpar adpellatur.] Calpar vinum nouum, quod ex dolio demitur ſacrificij cauſſa,antè quàm guſtetur.Feſto *lib.3.* qui ſubijcit,calpar fictilis vaſis genus eſſe.Prat.

CALPHVRNIAE,ceu improbiſsimæ fœminæ fit mētio *in l.1.de poſtul.* tametſi, vt Alciatus indicat, antiquorum codicū lectio in eius nomine vacillat : vnde ipſe arbitratur de C.Affrania intelligendum,*cap.37.lib.1.Parerg.* Spieg.

CALVISIANA actio appellatur, quæ patrono datur ad reuocanda ea, quæ in fraudem eius libertus alienauit, *l.16.§.idem ſi rebus.ff.de hered.petit.l.1.§.ſi pluribus.l.2.l.3.§.ſi inteſtato.& l.vlt.ff.ſi quid in fraud.patr.l.2.ff.ſi a par.quis manum.ff.l.16.§.1.ff.de iu.patron.* Vetus gloſſarium:[Caluiſiana actio eſt,per quam reuocantur quæ in fraudem patroni libertus alienauit.]Briſſon.

CALVMNIA eſt malitioſa,& mendax infamatio, Nonio,eaq; eſt Marciani ſententia *l.1.§.1.ff.ad SC.Turpill.* Eſt & callida,& malitioſa iuris interpretatio,*auctore M.Cic.lib.1.Offic.* cuiuſmodi interpretes pleroſque noſtra tempeſtate vidimus. Calumnia eſt etiam,cùm quis ex certa ſciētia, & dolo iniuſtè agit,aut excipit,*Azo in ſumma. C.de iuram.propt.calum.dand.* Sic accipitur in l.1.§.per calumniā. ff. ſi mulier vent.nomi.in poſſeſſ.cal.& l.2.in princip. C. de iureiur. prop.calum. dan. Iurare enim ea conſtitutione iubentur & actor & reus,ne calumniandi animo litē aut intendāt, aut excipiāt:vtinā eo iure vteremur. ſed & ea conſtitutio & cauſſarum patronos,& reliquos pragmaticos tenet,cuiuſmodi permultos noſtra tulit ætas. Significat & calumnia calliditatem apud M. Tullium *lib.2.de Republica,* vt Marcellus refert, [vt Carneadi reſponderetis, qui ſæpè optimas cauſas ingenij calumnia ludificari ſolet.] Calumnia etiam,pro accuſatione, accipi videtur, in Arcadij, & Honorij conſtitutione *l.ſancimus.C.de pœn.* ſed quæ calumnioſè inſtituta eſſet,vt ibidem Accurſius docuit.Nam præſumitur calumnioſè quis propinquum accuſare,qui eum dicit in propinquum deliquiſſe. *d.l.ſancimus, ex verbis & ſentent.* Sic accipiendam calumniam putem in l. 2. C.de cenſibus & cenſit.lib.11.quamuis quidam autument,pro pœna ibidem accipi.Prat.Hinc verbum

CALVMNIARI quod eſt, per moras & fruſtrationes negocium differre, vel per fraudem alios litibus vexare. Quod & cauillari dicitur:vtrumq; ab antiquo verbo,caluo,hoc eſt,decipio:quo vſi poſt Plautum Gellius,& Caius *in l.ſi caluitur.de verb.ſig.* licet vulgò legatur, calumnietur. Tracta eſt autem à caluis metaphora, qui eos fruſtrantur, à quib.per capillos prehendi videntur.Hinc & calumniator.*De quo vide l.1.ff.ad Turp.l.athletas.§.calumniator.ff.de his qui no.inf.* Spieg.

De CALVMNIA iurare,*l.13.§.qui damni ff.de damno infecto.l.3.ff.de teſt.quem.aper.i.m.& apud Senecam controuerſ.4.lib.7.* (Den eedt vor geferde ſchweren.) Iurare nō calumniæ cauſa, id eſt,vexandi aduerſarij,poſtulare ſe vt ſatiſdetur. *l.7.ff.de damno infec.l.15.in fi.ff.de reb.auct.iud.poſſ.l.15.ff.ad exhib.l.11.ff.de ver.amot.act.* Sic Iuſiurandum de calumnia.*In l.34.§.datur autē.ff.de iureiur.l.vlt.ff.de fideicom.* De calumnia pronunciare.*apud Plin.epiſt.31.lib.6.* Sine calumnia,*in l.37.ff.de minor.* id eſt, citra calumniæ periculum,vel ſine calumniæ timore,*vt l.2.C.de calumniat.* Calumnia ſubmouemus. *l.22.C.de pœn.* id eſt,calumnioſa actione liberamus.Briſſon.

CALVMNIA, quoque pro delicto accipitur, hoc eſt, pro eo actu,quem calumniandi cauſſa quis facit *l.auxilium.ff.de mino.& c.calumniam.ext.de pœn.* vt Albericus exiſtimat. Ego verò pro iniuſtè inſtituta actione, vel obiecta exceptione accipiendam ibi calumniam putem, quod verba, [temerè litigantium.]ibidem poſita indicant. Hinc

CALVMNIARI,quod eſt falſa crimina intendere.*l.1.§.calumniari.ff.ad SC.Turpil.* à verbo Caluor.quo vſi ſunt Decemuiri in lege 12. Tab. cuius verba hæc ſunt : [Si caluitur, pedemve ſtruit,manum endo iacito.] quam legem Caius explicat *l.ſi caluitur.ff.de verb.ſig.* & Feſtus *lib.18.* Alciatus interpretatur *ibidem,* id eſt, fruſtratur. metaphora à caluis ducta.quod & Nonius probat. Vnde Caius *in d.l.ſi caluitur* ductos exiſtimat.Prat.

CALVITVR,inquit Marcellus,eſt fruſtratur: tractum à caluis inimicis quod ſunt omnib. fruſtratui. Plau.*in Caſina.*[Nā vbi domi ſola ſum, ſopor manus caluitur.] Pacuuius *in Med.*[Sētio pater te vocis calui ſimilitudine,ſed quid conſpicio? nam lactans caluitur ætas.] Complura Nonius exempla potuliſt,ex quibus Caij reſponſum facilè intelligatur *in l.233.de verb.ſignif.* [Si caluitur & moretur, & fruſtretur :] vt ſi caluitur, verba ſint legis duodecim tab.quam interpretatur:cætera, ſua: id eſt gloſſæ & interpretationis.Hot.

CALVMNIAM ferre,apud Ciceronem *in epiſtolis ad Cælium* eſt,calumnioſum quid & aſtutum doloſumque excogitare & afferre,& obtinere fortaſſe *vt annotat. Turneb. lib. aduerſ.5.cap.vlt.*

CALVMNIAE ſpecies tractat eleganter Marcellus *in l.1.in princip.ff.ad Senatuſconſult.Turpil.* Oldendorp.

CALVMNIATORES qui per fraudem & fruſtrationem alios vexarent.Calumniator etiam eſt qui non debitum petit.*l.penultim.ff.ne quis eum,qui in ius vo.* & qui temere controuerſiam mouet. *l.cui neceſſitas.30.§.1 ff.de lib.cauſ.* Sic calumnia in c.calumniam.de pœnis,accipienda eſt.

CALVMNIANTES,interdum accipiendi ſunt,lata illa ſignificatione quædam docet Caius ,vt non eos modo intelligamus,qui falſa crimina intendunt, ſed omnes qui alijs improbè faceſſunt negotium.Theophilus vertit, *Sycophantas.Balduin.in proœm.Inſtit. & in glo.l.1.verbo calumniari.ff.ad Turpill.*

CALVMNIATOR ita demū notatur, ſi fuerit calumniæ cauſa damnatus. Neque enim ſufficit calumniatum, *Vlp.in l.Athletas.ff.de his qui not.infam.*

CALVMNIOSVS eſt,qui ſciēs,prudenſq; negotiū alicui com-

cõparat, *Paulus libro 1. recept. ſent. tit. 5.* is pro qualitate admiſsi puniendus eſt *Paul. ibidem.* Prat.

Per Calumniam petere dicitur, qui vexandi alicuius gratia petit. *l. poſtquàm 43. ff. de here. petit.*

Per Calumniam ſatis petere, vel, per Calumniam deſiderare, vt cautio interponatur, dicitur, qui nullo iure, ſed vexandi aduerſarij cauſa cautionem poſtulat *l. 3. §. 1. ff. vt in poſſ. leg. l. 1. §. fi. & l. Paulus. 8. ff. de prætor. ſtipul.* Prat.

CALVMNIAE actio, olim abſolutis reis aduerſus improbos litigatores, eoſq;, qui temerè petierant, dabatur. *§. hæc autem, vbi Theophil. Græcus interpres. Inſtitut. de pœn. tem. litig.* Sed hæc in deſuetudinem abijt.

CALVMNIAE pœnam, & aduerſus calumniatores procedendi modos explicat Bart. *l. 1. C. de calumniato. & l. 1. ff. ad SC. Turp.* Olim autem calumniatorum & delatorũ fronti ſtigmata inuſta & inſcripta fuiſſe ex Plinij panegyrico notum eſt? cuius verba ſunt, [neque vt antea exanguem illam & ferream frondem, nec quicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas rideant, ſed ſpectent paria damno præmia.] *Vide Turneb. lib. 8. cap. 22.*

CALVMNIOSA crimina, quæ falsò delata ſunt, & da[illegible] opera. Vlp. *in l. illicitas, de offic. Præſid.* [Néve, ait, defenſores eorũ calũnioſis criminib. inſectentur innocẽtes.] Sp.

CALVMNIOSA poteſtas aduerſarij apud Caium *in l. ſi idem. §. 2. de iuriſd. omn. iud.* intelligenda, quum reconuenit quem aduerſarius, qui per moras & fruſtationes (mit vmbzihen vnd verlengeren) negotium differt reconueniendo, vel per fraudem primum actorem litibus vexat: nã calumniari in iure ciuili, eſt ferè rem morari, fruſtrari, *teſte Hegendorphino.* Spieg.

CALX, vox, hoc veterum teſtimonio, ſiue cæmentum ſignificet, ſiue pedis partem extremam, fœminini generis eſt: vt quorundam Grammaticorum iuniorum diſtinctio locum non habeat. Ab eo quod eſt calx, & exuſtis lapidibus fit, Calcarius, qui calcem coquit: & Calcatorium, locus vbi calx coquitur: qui calcaria quoque dicitur, *teſte Vlpiano in l. aut dominum. §. in calcariam. ff. de pen.* Calx verò, pro extrema pedis parte, à calcando. Vnde calcaneum, & calcar, & calceus, qui è corio fit animantis: & calcearium, quo pes tegitur, *apud Vlpian. l. diarijs. de aliment. leg.* Calx pro fine, per metaphoram, *in l. palatinos. C. de pal. ſacro. larg. lib. 12. vt apud Cicer. de Senect.* Spieg.

CAMARA, & Camuri boues, à curuatione ex Græco καμπὴ. Camar dicitur fornix, arcus, teſtudo *Budæo l. ſed addes. ff. loca.* Prat.

CAMBIO, elegans & antiquum verbum, quod Alciatus annotauit *lib. 1. παρέργ. cap. 45.* id ferè ſignificat quod permuto. Vnde Campſor Latinè dictus (ein wechſeler.) Noſtri verò vocem cambij inde deducunt, quæ, eodem admonente, Latina non eſt. Id autem ea voce intelligunt, quod & κόλλυβον Græci, id eſt, vt Pollux *lib. 7. Onomaſt. cap. 30.* ait, ἀργυρίου ἀλλαγήν. Vnde Lagium alij dicunt, deductionem videlicet quandã, quam ſibi Trapezitæ retinent, vel ob mercedem ſuam, vel quia ſua tantùm interſit, pecuniam, quam permutationis vice exhibent, potius retinere, ob monetæ varietatem. Hinc eodem ſignificatu

CAMBIVM, & Cambij literæ (wechſelbrieff.) pro quibus ita præſumitur, vt executio concedi poſsit. *Alciat. reſponſ. 333.* Harum vſus frequens eſt inter Lugdunenſes negociatores.

CAMBIVM etiam aliud permutationis genus eſt, ſcilicet rei ad rem *vt c. ſi quis fecerit. quo temp. mil. inueſt. in vſib. feud.* verbum Iuriſ. veteribus incognitum, ſed interpretum, & vulgi vſu receptiſsimum, *& vide P. Rebuffum in tract. de chirograph. recognitione.* Prat. Chariſius apud Priſcianum *lib. 10. c. 2. eoq; vlt.* cambio ἀμείβομαι, quod permuto eſt, poſuit, & eius præteritum campſi, quòd ἀπὸ τοῦ κάμψαι, [illegible] Græco eſſe videtur. Vnde & campſo quoq; apud Ennium *lib. 10.* [Leucaten campſant.] id eſt, permutant, Vnde item campſores vulgò collybiſtas atq; trapezitas ſiue mẽſarios aut etiam numularios vocamus. *De quibus apud Alciat. lib. 1. parergõ. cap. 46.* Hoc autem Cambij verbo, pro permutatione vſæ ſunt conſuetudines feudorum. *in c. 1. §. ſi quis dominum, tit. quo temp. mil. & in c. 1. §. cum autem, tit. de contr. inueſti.* quo in loco Bal. *col. 1.* hoc dicit tantum intereſſe inter cambium & permutationem, quod hæc propriè eſt ſpeciei ad ſpeciem: illud autem ſpeciei quoque ad genus, puta frumentum: & tunc (inquit) eſt contractus innominatus. *Tyraq. in tract. de retract. lignagier. §. 30 gloſſ. 1.*

CAMELASIA, Camelorum curatio & præfectura: niſi fortè, CAMELARIA, legendum ſit à. Camelarijs, vt Argentaria, Sagaria, ab Argentarijs & Sagarijs. Camelarij nanq; qui camelorum curam habent, dicuntur, quorũ duo ſunt genera, alterum bactrianum, quod vnum tantùm habet tuber. Alterum Arabicum, quod duo tubera in dorſo habet: eoſdem & dromedarios ob velocitatem curſus vocant. Nebriſſ. Arcad. *l. vlt. §. 1. ff. de mun. & hon.* Camelaſia quoque ſimiliter perſonale munus eſt: nam ratione habita & alimẽtorum & camelorum, certa pecunia camelarijs dari debet, vt ſolo corporis miniſterio obligentur. Budæus tamen Camelelaſia, καμηλελασία legẽdũ putat. Hotom. *Ad. de Cuia. obſer. lib. 9. cap. 9. in prin.*

CAMELI, de quibus multa Plinius, iumentorum operam præſtant, *l. 2. §. 1. ff. ad l. Aquil.* Camelum vſurpant quidã literis nil mutatis, genere tantùm diuerſo, pro anchorario fune. Vt illud Euangelicum (quanquàm de animante intelligere maluit D. Hieronymus) Camelum faciliùs eſt per foramen acus intrare, quam diuitem in regna cœlorum. Sed doctiſsimi Grammatici malunt ſcribere, Camilos. Spieg.

CAMELA apud Ouid. *in Faſtis* quoddam poculum eſt quo in ſacris vti ſolebant:

Dum licet appoſita, veluti cratere camela,
Lac niueum potes, purpureamque ſapam.

CAMELLAE virgines ſunt apud Feſtũ mutatione γ in c. γαμήλιοι θεοὶ, *Turneb. lib. aduer. 3. cap. 11.*

CAMELORVM naturã quaſi miſtam eſſe, ideoq; iumentorum, & beſtiarum numero contineri Gaius ſcribit *l. 3. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* Bos, vt ait Plinius *lib. 8. cap. 18.* inter armenta paſcit Oriens. Horũ genera duo conſtituit. Omnes iumentorum vice dorſo fungi idem Plinius refert. Prat.

CAMERA, feudiſtis eſt locus, in quem theſaurus recolligitur? Cauena verò, in qua frumentum, vinum, oleum, & huiuſmodi cætera reſeruantur. *Zaſ. quæ res in feudum dar. poſ.* Albericus tamen vtrunq; pro eodem poni ſcribit *c. 1. de notis feudorum.* quod videtur probari, d. c. 1. Old.

CAMERA etiam principis ærarium, in quod mulctæ inferũtur, ſignificat *c. 1. §. ſi quis verò. de pace ten. & iur. fir. in vſib. feud.* Scrinium videtur interpretari Accurſ. *in rub. de proxi. ſac. ſcrini. lib. 12. C.*

CAMERA etiam vulgato Gallorum vſu pars ædium, in qua priuata agimus, quo ſignificatu accipitur in c. quæ fronte. ext. de appell.

CAMERA eſt fornix, ſiue arcus ædificium ſuſtinens, tectumq; deuexum & incuruatum. Prat.

CAMERATA arca, arcuata, & conſurnicata, vehiculum contectum: qualia ſunt hodiè cortio tecta, Budæo, (Ein ſenffte oder ein hangend wäglin.) quibus matronæ geſtari ſolent, & valetudinarij. *Vlp. in l. ſed addes. §. ſi inquilinus 5. ff. loca.* Pand. tamẽ Flor. pro camerata, habẽt, ærata, quòd rectiùs putem, & menti Vlpiani conſentaneum.

CAMINVS, vide infrà, Heliocaminus.

CAMILLOS ſacerdotum miniſtros fuiſſe, quibus lactucæ eſus fortaſſe præſcribebatur, tradit Turneb. *lib. aduerſ. 10. cap. 20.*

CAMPAGVS Regius, caliga fuit ex rubricatis pellibus purpurea, ſub poſterioríb. Impp. vt Liutprand. ſcribit *lib. 3. de rebus per Europam geſt. c. 9.* quod & ex Zonaræ & Nicetæ pluribus locis probari poteſt. In veterib. ſanè notis ad Iuliani patricij Nouellas, campacos, ſcriptum eſt, non cõpagos. Vt autẽ Impp. ſoli purpureis, ita Conſules aureis, patricij ſericeis caligis in publico vtebantur. Id ego duobus Caſsiodori locis breuiter conficiam, qui in excuſis exemplarib. valdè corrupti ſunt. Sed emẽdatiores hic adſcribam. Sic igitur *lib. 16.* In formula Conſulatus ſcripſit. Pinge vaſtos humeros vario colore palmatæ, validam manum victoriali ſcipione nobilita, lares proprios etiã calceis auratis egredere, ſellam curulem pro ſua magnitudine multis gradibus eniſus aſcende.] Apud eundem *lib. 7.* In codicillis patriciatus ad Tolũ Athlaricus de auo ſuo Theoderico ab Imp. Conſtantinopolitano patricio facto ita loquitur. Huic illa diues Græcia quæ multum glorio-

glorioſiſsimo domino ſuo noſtro debuit, gratificata perſoluit. Velauit humeros fortes chlamydum veſtis pinxit ſuras ſericis calceus iſte Romanus, & dignanter viſus eſt accipere, quod ſe cognoſcebat accipere per honorem. Ita plane habet vetus liber. *Pithœus Aduerſ. lib. 1. cap. 16.*

CAMPANA, notum inſtrumentum. Albericus indicat, olim in Vrbe magna contentione certatum, liceatne Dominicanis plures habere campanas? nec minore ſtudio, impendio autem multò maximo, per ſodalitium ordinis, vt vocant, Humiliatorum, aduerſus neſcio quos Monachos, qui priores, vt ipſe ait, deberent pulſare Matutinũ, anxiè quæſitum, atque poſt diuturnam litem, operamque & impenſam egregiè perditam, graui profectò ſententia cauſam deciſam tãdem videlicet, quòd qui primò ſurgeret, primò pulſare deberet. Habes quòd rideas. Spieg.

CAMPANI, qui Campaniam, Italiæ regionem habitant, ſic dictam, quòd campeſtris ſit. *Vlpian. in l. metum autem. quod met. cauſ. §. ſed ex facto.* [Cùm Campani, ait, metu cuidam illato, extorſiſſent cautionem pollicitationis, &c.] de his idem Vlpian. *l. 1. ff. ad Municipal.* qui Campaniam non regionem, ſed ciuitatem appellaſſe videtur, de qua Plin. *lib. 3. c. 5.* & Campani vini meminit idem *l. vbi. 75. ff. de ver. oblig.* & Campanus ager, qui circa Capuam eſt. *Hygenus lib. de limit. conſtit.* Prat.

CAMPE verò ſignificat brucum, ſiue erucam: à flexura, quæ Græcis dicitur καμπή. Quæ verò ſint Pityocampæ, docet Plin. *in 23 lib.* [Vlus ſapæ contra cantharidas, bupreſtin, pinorum erucas, quas pityocampas vocant ſalamandras, & contrà venenata mordentia.] Idem *lib. 29.* de cantharidibus ſcribens inquit. [Vis earum adurere corpus, cruſtas obducere. eadem pityocampis picea naſcentib.] Hæc admonent nos, mendoſa eſſe verba Marcelli *in l. 3. §. à libello tit. ad l. Corne. de ſic.* & etiam animaduertit Philip. Beroaldus licèt quidam alij ſubtraxerint. Proindè caſtiga pityocampas, vbi inuenies pituo carpas. Scribit etiam Colum. *lib. 12.* beſtiolas quæ à nobis appellantur erucæ, Græcis campe nominantur. Idem *in lib. de hortorum cultu* refert, has beſtiolas occidere homines, & ſi mulier, quæ in menſtruis eſt, ſolutis crinibus, & nudo pede, ter circum areolas horti ducatur, moriuntur. Carmen Colum. eſt hoc:

Voluitur ad terram diſtorto corpore campe.

De his vermiculis meminit & Palladius *in 1 libro rei ruſticæ:* [Campas (inquiens) nonnulli ficulneo cinere proſequuntur.]

CAMPVS, eſt ampla planicies ſiue in vrbe, ſiue extra vrbem: & regio campeſtris, quæ montes non habet. Spieg. Vnde campus iaculatorius. *l. 9. §. vlt. ff. ad leg. Aquil.* &

CAMPI Martij (qui priuſquàm Marti conſecraretur, Tyberinus, autore Gellio, dicebatur: ſicut Tyberis Martius, vt teſtis eſt Papinius *lib. 1. Syl.*) meminit Iuriſconſ. *in l. ſed & Celſus. de contrah. empt.* Spieg.

CAMPSORES, *Lege, Argentarius.*

CAMPSORIS & Bancharij, ſanè barbara à Iuriſperitis vſurpata nomina, quæ Iuriſconſulti noſtri non agnoſcunt. Spieg.

CAMVM de quo meminit Vlp. *in l. ſi quis vinum. tit. de vin. tritico, et oleo leg.* Camum porſo eſt, quę fit ex hordeo & alijs frug b. ſecundùm Dioſcoridem vocatur ſucca: Arabes verò foca. & eſt ceruiſiæ ſpecies, vt etiam ſcribit Simon Genuenſis. CHAMVS in alio ſignificatu pro freni genere etiam accipitur: ita dictus, quia breuis ſit. χάμ☉ enim breuis dicitur: de quo D. Hieron. *Dauidis Pſal. 31.* [In chamo & freno maxillas eorum conſtringe.] Niſi potiùs fuerint ſeptuaginta duo interpretes, quorum pſalteriũ per horas cantatur, vt quidam contẽdunt. Et de Camo, in hac ſignificatione pro ſpecie ceruiſiæ, non memini me legere apud Latinos, præterquàm in hoc loco Vlpiani, proindè obſeruatione dignum. *Cottæ in Memor.* Cuiac. *obſer. lib. 11. c. 30.* Camum, loramne ſic dicit. Namque Cælius Apitius ita videtur ſcripſiſſe *lib. 4.* [Camũ vel defritum imitatur, quod Romani loram vocant. Et id forſitan quod Dioſcoridi Curmi. Zytho enim proximè iungitur.]

KANA. *Feſto lib. 3.* Græcis idem eſt, quod Latini Caniſtra dicunt, *quid ſit, vide ſupra, Calathi.*

CANABIS, herba traditur, ex cuius cortice funes torquentur. Plin. *lib. 19. cap. 9.* [Deinde vtiliſsima, inquit, funib. canabis, ſeritur à Fauonio.] & paulò pòſt: [Ipſa canabis vellitur poſt vindemiam, ac decorticata purgatur.] Differt à lino candore & tenuitate. Perſius *Satyr. 5.*

Tun' mare tranſilias? tibi torta canabe fulto.

Palladius tamen, canabum, dixit: [Hoc, inquit, tempore canabum ſeris.] Hinc, canabinus, adiectiuum, quod ex canabe conficitur. Columel. *lib. 7.* [Canabiniſque funibus cornua iuuencorum ligato.] Conſimilis menda legitur *in c. licèt ad regimen. ext. de crimine falſi.*

CANABVLA, apud Hygenum *in libr. de limit. conſtit.* termini genus eſt, cuius formam eleganter expreſsit.

CANALIS, apud Vlpianum, *l. fundi. 15. ff. de act. empt.* eſt lignum cauatum ad cannæ, vnde ducitur, N. dempta, ſimilitudinem, quo aqua cõfluit in vijs **Ein kennel/oder khenn.** Old. Prat.

CANALICOLAE forenſes, homines pauperes, dicti quòd circa canales fori conſiſterent, *Feſt. auctor eſt lib. 3.*

CANALES inſtrumento contineri, & ad aquas ſalientes neceſſarios, Vlp. ſcribit, *l. quæſitum. §. canales. & §. fiſtula. ff. de fun. inſtru. & inſtrum. leg.* Prat.

CANCELLARE, eſt ſcripta tranſuerſis veluti cancellis, ſeu lineis expungere, illinire, Vlpian. de his quæ in teſtam. del. l. cãcellauerat quis teſtamentum, vel induxerat. Et ibidem, *l. proxima,* Si omnem ſcripturam cancellaſſet. Item *de probationib.* Si chirographũ cãcellatum fuerit. Vnde officium Cancellarij eſt reſcripta, vel reſponſa Imperatoris, & mandata inſpicere, & malè ſcripta cancellare: benè verò ſcripta, ſignaculo ſuo obſigillare. Quauis quidam Cancellarij nomen non putant reperiri apud probatos autores: niſi quod Fl. Vopiſcus ſcribit, à Carino Imperatore factum eſſe præfectum vrbis, vnum ex Cancellarijs ſuis. At Dn. Oldendorpio hæc vox adeò probatur, vt ad cancellarium Heſsiæ in epiſtola, de ea ſic ſcripſerit: [Cancellarij nomen, non ſatis videri feſtiuum, ad deſignandam tanti muneris defunctionem, multi noſtro ſeculo, & quidem non indocti præceptores tradiderunt, quippe quòd cancellandi opera, quæ haud dubiè iſtam appellationem genuit, vulgaris propemodum exiſtimari ſoleat. Proinde cenſent, rectiùs appellandum eſſe nomophylacem, ſeu legis præſidium: Iuris aſylum: morum inſtitutorumq; aram: æqui boni columen: oculum principis emiſsitium: aut alio id genus ſublimiore verbo. Equidem libenter fatebor, non iſta ſolùm, ſed & clariora deberi huic excelſo muneri encomia, ex quo non minima publicæ ſalutis ratio dependet, quòd item id authoritatis eſſe oportet, cui omnes magiſtratus honorum ſuorum faſces ſubmittere non indignentur. Veruntamen id mihi viciſſim donabunt omnes boni viri: hoc tempore nullam omninò reperiri vocem, & ne quidem inter eas, quas recenſui, qua ſignificantiùs exprimi poſsit magiſtratus iſte ſalutaris, quam vt cancellariatus appelletur, ab expungendi functione. Id autem quacunque ratione initiò acciderit, nihil moror: cùm nunc ſit appoſitiſsima ſignificatio, vtpote per quam hac tempeſtate omnes omnium Principum cancellarij ſuarum partium admoneantur maximè. Siquidem in Republica noſtra, ſi quis diligenter rationẽ ineat, nullo magis opus eſt munere, quàm cancellarij, ſcilicet qui verſo ſtylo multa cancellet ex ijs, quæ parùm prudenter introducta ſunt, & ita quidem recepta, vt non à quolibet homine ſine piaculo mutari poſſe videantur. In eo potiſsimùm genere diſcerni poteſt ſublime cãcellarij munus, ab alijs vulgaribus, vtique non contemnendis bonorum virorum conſilijs.] Oldend.

CANCELLARIVS, *in l. 3. & l. nemo. C. de aſſeſſo. & domeſtic.* ſcriba, vt ex inſcriptione marmori inſculpta, quæ Romæ extat T. Aproniani V.C. vrbi præfecti conijcere poſſum, eum notarium rectè interpretatus eſt Accurſius *in d. l. 3.* Erant enim cancellarij tunc temporis, qui preces ſupplicesque libellos omniaq; ſcripta, quibus princeps ſubſcribere nolebat, cancellabant, ideſt, ductis cãcellatim lineis vitiabant & inducebant, fortaſſe è notariorum numero. *Turneb. lib. 11. aduerſ. cap. 25.* In Gallia autem eò celſitudinis, ac dignitatis euectum tranſlatumve eſſe conſtat, vt Præfecti Prætorio inſtar ſit, & Nomophylax cenſeatur, vt ſcribit Budęus *in Prioribus ad Pand. adnot.* altiùs eius dignitatis originem repetens. Tu illum conſulito.

CANCEL-

Cancellarii partes hæ ſunt, & munus, Videat (inquit Budæus) vt nulla Principis cõſtitutio, nulla ſanctio, nullum diploma, nullum reſcriptum, nulli codicilli regij, non è republ. atq; etiam è dignitate reipublicæ principalique exeant: cuius cenſuræ, aut ſtylo, acta ſua eximi nunquam voluit Principum maieſtas. is Principis præſentis vicarius, &, eo peregrè profecto, Interrex quodã modo cẽſendus eſt. Hunc igitur rerum omnium cognitione, omni doctrinarũ, virtutũq; genere inſtructiſsimũ, & ornatiſsimũ, &, vt vno verbo dicã, ἐγκυκλοπαιδείαν abſoluiſſe, ingenioq; ad omnia verſatili omnia in numerato habere eum oportere neceſſariò fatendũ eſt. quid? ꝙ res ipſa docet, id reſpublica exigit. Licet autẽ & Old. & Budæus ſpecioſè de officio Cancellarij dicãt, à vero tamẽ ipſorũ ſententia abeſſe videtur, Cancellarios à cancellando, id eſt, actis cancellatim lineis perducendo, dictos exiſtimantium. Nam vt à cancellis potiùs dicantur, vel hæc vna maximè ratio ſuadere poteſt, quòd eorum ferè temporum ſcriptores à cancellis, & cancellos agere dicunt, Cancellarium ſignificantes. Caſsiodor. *libr. 2. Inſtitut. Diuinarum & humanarum ſcript.* de Marcellino Illyriciano, cuius hodieq; deflorata extant. [Is (inquit) adhuc patritij Iuſtiniani fertur egiſſe cancellos. Sed meliore conditione deuotus, à tempore Theodoſij principis, vſque ad fores Imperij triumphalis Auguſti Iuſtiniani opus ſuum, Domino iuuãte, perduxit.] Idem *lib. 12. var. for.* [Sic enim propriè noſtros cancellos agitis, ſi læſorum impia clauſtra ſoluatis.] Erricus monach. *lib. 6. de vita Germani.*

Voluſianus erat præcelſo nomine quidam
Vrbis patritio coti dilectus & vrbi,
Atque à cancellis priſco de more miniſter.

Sed rem totam bellè & accuratè cõficiet Caſsiodori P. P. locus ex *lib. 11. var. in Cãcellariatus codicillis.* [Hoc igitur (inquit) laudabile præiudicium, ſententiam gratioſam, militiam domeſticam à 12. indictione cancellorum tibi decus attribuit, vt conſiſtorij noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias. Per te præſentandus accedat: per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innoteſcat: iuſſa noſtra ſine ſtudio venalitatis expedias: omniaque ſic geras, vt noſtram poſsis commẽdare iuſtitiam. Actus enim tui, iudicis opinio eſt. Et ſicut penetrale domus. de foribus poteſt congruẽter intelligi. ſic mens præſulis, de te probatur agnoſci. Nec iniuria. Quia talem vnuſquiſque ad reſponſa ſua videtur eligere, qualem ſe cunctis decreuerit æſtimari.] Et paulò pòſt, [Reſpice quo nomine nuncuperis, latere non poteſt, quòd inter cancellos egeris, tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtratas ianuas. Et quamuis ſtudioſè claudas, neceſſe eſt, vt te cũctis aperias. Nam ſi foris ſteteris, meis emendaris obtutibus. Si intus ingrediaris, obſeruantium non potes declinare conſpectus.] Adſcripſi locum latiùs, cùm quòd cancellariorum, de quibus agimus conditionem plenè contineat, tum quòd in vulgatis libris ad finem corruptus ſit. *Pithœus aduerſ. lib. 2. cap. 12. Adde Adrian. Turnebum aduerſ. lib. 11. cap. 25.*

Cancellaria quid ſit, pluribus docet Budæus *in Forenſibus.* officinam & conuẽtum appellans, & iuris æquitatiſq; promptuarium, & oraculum, & Iuſtitiam ipſam, ſummi iuris emendatricem. Porrò à cancello ducitur

Cancellatio, quam diuidendi, & adſignãdi agri formam eſſe, Siculus Flaccus ſcribit *lib. de Condit. agrorum.* Prat.

Cancellum, numero vnius dixit Vlpianus, *l. nam & §. 9. ff. quod vi aut clàm.* Petronius etiam arbiter, eodem numero ea voce vſus eſt, exiſtimans cancellum murum eſſe cœnaculorum, ſeu quorumlibet ædificiorum ora, ab iniuria lapſus ibi incidentis defendens. Prat.

Cancelli per diminutionem dicti, olim Cancri dicebantur Feſto *lib. 3* Prat.

Cancelli, ligna ſunt inter ſe modicis interuallis in tranſuerſum connexa, quibus tribunalia, ſcenæ, & feneſtræ muniri conſueuerunt. Cicero *in Verrem.* [Circundati cancellis videntur in ſua prouincia.] Idem *primo de Orat.* [forenſibus cancellis circumſcriptam ſententiam.] Verũque per tranſlationem. Sed propriè Sidonius *lib. 1.* de turba ſatellitum Theodorici Regis. [Excluſa, inquit, velis, incluſa cancellis.] Canticor. *cap. 2.* Hieronymo interprete. Reſpiciens, inquit, per cancellos, id eſt per foramina cancellorum. Nebriſſ. Huiuſmodi quoque feneſtræ clatratæ dicuntur. Vlpian. *de legat. l. cætera. 41. §. item hoc. item de fund. inſtrum. l. quæſitum*, cancellos quoque inſtrumento contineri puto. Oldendorp.

Cancellos per tranſlationem appellat G. Budæus *in Forenſib.* locum, vbi aduocati ſtantes cauſſas agunt. Galli vocant *le barreau.* Stantes, dixi. Nam dum cauſas agunt, ſtare debent, iudex verò ſedere. idque Valentinianus & Valens conſtituerunt. *l. quiſquis. 6. in fi. C. de poſtul.* Prat.

Candelabra, ſuppellectili legata, deberi Paul. ſcribit *l. 3. in prin. ff. de ſupel. leg.* dicta autem ſunt Feſto *lib. 3.* quòd in eis candelæ figantur. Prat.

Candelabro ſigillum incluſum vindicari non poſſe, ſed vt excludatur, ad exhibendum agi, idem Paul. ait *l. gemma. ff. ad exhib.* Sed &

Candelabro vendito, ſigillum ei incluſum ſeruãdum non eſſe putem, ex ſententia Solonianæ legis, *quam explicui lib. 2. Iuriſp. veteris.* Legis verba hæc ſunt apud Diogenẽ Laertium: [ἀνελεῖν γλύφω μὴ ἐξεῖναι σφραγῖδα φυλάττοντι τὸν πραθέντος δακτύλιον.] Hoc ad candelabrum produci poſſe argumento eſt, quòd Paulus idem ius conſtituat in vtroque, nempè annulo, & candelabro, *d. l. gemma.* Prat.

Candela accenſa vtuntur in auctionibus, vt tandiù liceri, pretiumque augere poſsis quamdiù durat, & donec vnà cum lumine conſumpta fuerit, & tunc meliorem conditionem adferenti addicatur res: argumento ab electione petito, cuius formæ & ſolennitatis commeminit Pontifex *Decretali epiſtola. c. cùm veteri. de electione in antiq.* Prat.

Candidati Romæ dicebantur, qui conſulatum, vt ait L. Feneſtella *lib. 2. cap. 7.* vel alium magiſtratum, vt alijs placet, petebant: dicti, quòd veſtibus candidis induti eſſent, & tranſlatitiè aliarum rerum petitores dici cœpti ſunt. Hinc candidatos reſtitutionis dixit Tertull. *lib. 2. aduerſus Marcionem.* Prat.

Candidatos principis appellat Vlpian. *l. vnic. ff. de off. quæſtor.* qui libris ſolis principalibus in Senatu legendis vacabant. tamen L. Feneſt. epiſtolis legendis vacaſſe in eandem rem ſcribit *lib. 2. cap. 3.* vnde *lib. Iuriſprud. mediæ. 1. cap. 3.* literis, pro, libris, legendum admonui. Nam & à claſsicis rerum ſcriptoribus didici Imperatores cùm extra vrbem in expeditione eſſent, ſolitos fuiſſe ad Senatum literas mittere. Sed Florentinam lectionem confirmat, quod ijs verbis *in Auguſto* Sueton. Tranquillus vtatur [Etiam, inquit, totos libros in Senatu recitauit,] Prat. & Aldobrãd. *in proœm. Inſtit. in verbo, Exquæſtori.*

Cani, pluraliter tantùm, capilli albi in capitibus ſenum. Hos interdùm venire ante tempus, Alberic. citans vulgatum Boëthij verſiculum, indicat:

Intempeſtiui funduntur vertice cani.

Canicies, pro ipſa ſenectute *in §. ſi verò aliqui. Aut. de Quæſtore.* Hæc cenſuit Imp. caniciei deferendum, nimirùm quòd gloria ſenum habeatur. *Vide Alber.* Spieg.

Canis pecudum numero non continetur Gaio, *l. 2. ff. ad leg. Aq.* ſed nec inter feras beſtias eſt, vt ex Gaio colligere potes. Canis impudicus dicitur Epiſcopus, qui nec regiminis in ſe rationem habuit, nec ſua delicta deterſit, nec filiorum crimen correxit, *vt dicit Auguſt. c. qui nec regiminis. 2. q. 7.* Prat.

Canis, quando pro vinculo vſurpetur, vide infrà in *dictione, collare.*

Canon Græcè, regula Latinè. *c. canon. Diſtinct. 3.* Canonibus ſoluere, Legibus ſoluere, Gratiam canonis facere, pro diſpenſare, vom geſatʒ ledigen. *Bud. l. princeps. ff. de legib.* Oldendorp.

Canon etiam dicitur omnis eccleſiaſtica conſtitutio. *Panormita. & alij Pontificij in c. 1. de conſtitut. in antiq.* ſic accipi debet in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi vide Bartol. & Baldum diſputantes, legibus, an canonibus ſtandum, & docui in tabulas Bartoli. Prat.

Canon in conſtitutionibus Imperatorijs anniuerſariam penſitationem, collationem & præſtationem ſignificat, *l. final. C. de collat. fund. patrimon. lib. 11. l. 2. C. de præd. Tamiac.*

eodem lib. l. fin. C. de diuerſ. præd. eod. lib. l. 1. C. de indict. lib. 10. text. qui canonem definit. l. vnic. C. de colla. eod. lib. l. 3. C. quæ res vend. non poſſ. Briſſ.

CANON varij generis eſt, idque ex ſubiectis liquidò conſtabit. Erat igitur

CANON aurarius, *l. priuatæ 10. C. de excuſ. mun. lib. 10.* Et

CANON delegationis, *d. l. priuatæ.*

CANON emphyteuticus, *l. fin. §. neceſſitate. C. de iur. emphyt.* Prat.

CANON frumentarius vrbis Romæ. *Rubr. C. de cano. fru. vrb. Rom. lib. 11.* Lamprid. *in Heliogabalo.* [Iuſſerat, inquit, & canonem Pop. Romani vnius anni meretricibus, lenonibus, & exoletis intramuratis dari, extramuratis alio promiſſo, cum eo tempore iuxta prouiſionem Seueri, & Traiani ſeptem annorum frumentarius eſſet.] Prat.

CANON Telonei, quod ratione menſæ publicanorũ, penditur. cuius meminit Caſsiodo. *lib. 5. variar. ad Ampelium.* [Telonei quin etiam canonem nulla faciatis vſurpatione confundi.] Prat.

CANON glebæ, apud Sidonium Apollinarem *lib. 6. Epiſt. ad Papam Cenſorinum,* qui ratione glebæ præſtatur. Quem ſi domeſticis fidei deputata humanitate foueatis. id eſt, vt debitum glebæ canonem non petatis, tantùm lucelli præſtitum ſibi, &c. Prat.

CANON largitionalium titulorum 4. *rubr. C. de canone larg. tit. lib. 10.* eſt qui ex more infertur theſauris, vel ærario priuato, *l. 1. C. eod.*

CANON metallicus, *l. 2. C. de metal. lib. 11.*

CANON veſtium, *l. 1. C. de milit. veſte, lib. 12.*

CANON vrbanus, *l. nauiculario. C. Theo. de nauicula.* eſt & vrbicarius *l. 2. C. de cano. fru. vrb. Rom. lib. 11.* Eſt & alius in edicto 13. Iuſtiniani. Prat.

CANONICA penſitatio, *l. 2. C. de luc. aduocator. lib. 12.*

CANONICA illatio, cuius meminère Impp. Honor. & Theodoſ. *in l. placet. C. de ſacroſanct. eccleſ.* eſt ordinarium munus, quod habet certam præſtationem lege impoſitam, ad cuius ſolutionem etiam eccleſia tenetur.

CANONICI equi, *l. 3. C. Theo. de equorum collat.* diſces qui ſint *ex l. 1. 2. & 3. eo. tit. C. Th.* Prat.

CANONICI & rituales libri, ſunt ſecreta priſcorum ſacerdotum, quibus doctrina iuris Pontificij conſtare debet. *Tuſanus. Vide & Feſtum in verbo, Rituales.* Spieg.

CANONICATVS, appellatur titulus regularis ſacerdotij in eccleſia: Vnde Canonici dicuntur. Et differt à præbenda, quæ reditus habet annuos ex tali titulo. Itaque qui vtrunque habet, is Canonicus præbendarius dicitur. 70. *Diſt. c. ſanctorum canonum.* Sp.

CANONIZO, non eſt quod vulgò putant, in cœlitum numerum referre, ſed ad regulam examinare. κανὼν enim, latinè regula dicitur. Vnde Canonibus ſoluere, (quorum conditores magis probi, quàm docti fuére, vt ait Alciat. *c. 23. lib. 2. Diſpunct.*) pro diſpenſare dicendum eſt: quod &, vt docet Budæus, Gratiam canonis, legisque facere, dici poteſt. Spieg.

CANONICARII *in conſtit. Anaſtaſij, quæ Græca eſt. l. fi. C. de eroga. milit. annon. libr. 10. & Iuſtiniani, Nouel. λ. §. πρόσωπα ταύτην. & alibi* dicuntur, qui canones exigebant.

CANONICARII etiam ſunt palatini, qui mittuntur in prouincias, ex ſcrinio canonum ad exigendos canones, id eſt, ſolennes titulos fiſcales: & mittuntur vel à Comite domorum aut præpoſito ſacri cubiculi, *Nouel. 30.* vel à comite priuatarum, *vt eſt in formula comitiuæ priuatarum Caſsiodori, canonicarios dirigis.* Scriniarij dicũtur Nou. 134. 147. *De his Nou. Maioriani de indict. rei. Cuia. in expoſitio. No. Iuſtin. 128. poſt pr.*

CANONIA, vt Panormitan. definit *c. cùm M. Ferrarienſ. extr. de conſtit. in antiq.* eſt ius ſpirituale, proueniens eo ipſo, quod aliquis recipitur in canonicum. quid diſtet à præbenda, vide infr. *Præbenda.* Canonia eſt nomen tituli, & iuris. *& vide Innocen. in d. c. cùm M. Ferrarienſ.* Prat.

CANONICA inſtitutio, *in c. beneficium. de reg. iuris. lib. 6.* eſt legitima collatio beneficij, ſecundùm eccleſiaſticorum decretorum regulas, *vt ex glo. Dino & Alberico liquet.* Eodem ſenſu

CANONICA præſcriptio, & Canonicè procedere dicimus paſsim in iure pontificio. Prat.

CANONICA monitio, quando citatio interuenit cum tribus monitionibus, vel vna pro omnibus peremptoria, *c. conſtitutionem. de ſent. excom. lib. 6.*

CANONICA portio eſt, quæ à Canone deputatur eccleſiæ parochiali, de relictis à parochiano. *vide text. & Doct. in c. in noſtra ext. de ſepult.* Prat.

CANONVM quidam ſunt latæ ſententiæ, quidam ferendæ ille, verbo, innodatus: hic futuro, innodetur, *gl. in verb. innodetur. in c. quicunque. §. inhibemus. de hæret. lib. 6.*

CANON. Aſconius Pædianus tributorum genera facit tria: Canonem, vt in portorijs & vectigalibus: Oblationem, vt in vini diſtractione: Indictionem, quæ vulgò dicitur talea, Latinè item collatio ſeu collecta, vt apud Ciceronem. Is verò tria hæc penſitationum genera his verbis complexus eſt. Sic enim, inquit, de Sicilia loquens, [Quando illa frumentum, quod deberet, ad diem non dedit: ecce Canonem. Quando id, quod opus eſſe putaret, non vltrò pollicita eſt: ecce Oblationem. Quãdo id quod imperaretur, recuſauit: ecce Indictionem.] Hæc ille. Cæterùm, taleam nummariam, ſunt qui ex T. Liuij *lib. 8.* clarigationem appellari putent. Huiuſmodi autem tributis, quum Childericus IIII. Francorum rex libidinoſus & omnis generis luxui addictus, populum aliquamdiù vexaſſet, quo faſtum & pellices maximè foueret, tandem ob inſolentiam expellitur, Anno à CHRISTO 461. regni verò ſui tertio, pretium ſtultitiæ ferens. Erant & canones chronici, in quibus temporum ratio tractabatur. Apud Spartianum ita legimus: [Rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita cõſuluit, vt excedens ipſe vita ſeptem annorum canonem relinqueret.] In Heliogabalo, canon dicitur fructuarius, pro alimentis in tot annos paratis. Omninò videtur canon id frumentum, quod in vſum cadit annuum, vel quod annis conficitur ſingulis. *Hæc ferè omnia Cælius Rhodig. ite. & Budæus.*

CANONICVS. Sacerdotes, qui in templis præſertim cathedralibus anni tempore ſacris operam darent, hos Græcè canonicos, hoc eſt, regulares vocamus, vt qui ritè inſtituti cæteris viuendi normam præberent. Hi verò canonicatum adepti, ſuffragium, ſeu (vt dicunt) vocem, non habent in capitulo, niſi poſt decimumſeptimum annum. Anchor.

CANTHARIDES inter venenata animalia enumerantur à Marciano *l. 3. §. alio S. C. ff. ad l. Cornel.* vnde & Cantharidis venena dixit Tertullianus Iuriſcont. *in lib. aduerſ. Marcionem.* vtriuſque ſententiam probat Plin. *lib. 29. cap. 4. ad fin.* his verbis, [Cantharidas diximus, ſed & in his magna quæſtio: quoniam ipſæ venena ſunt potæ veſicæ cum cruciatu præcipuo.] Sunt autem Cantharides vermes terreni virides, auri colore ſuperlucentes in ſummitate ramorum fraxini, aut oliuæ naſcentes. Tranſlatitiè pro venenata potione ex cantharidibus confecta ſumitur *in d. §. alio S. C. & à M. Cicero lib. 9. Epiſt.* Gaius Carbo, accuſante L. Craſſo, cantharidas ſumpſiſſe dicitur. Briſſ.

CANTHARI apud Vlpianum, *l. cætera. 41. §. item hoc. ff. de lega. 1.* ſunt ludicræ quædam effigies & figuræ, per quos aquæ ſaliunt. Auſonius *in epiſto. ad Ld. Epiſt. 7.* [Harum verticularum varijs coagmentis ſimulantur ſpecies mille formarum, elephãtus belua, aut aper beſtia, aut anſer volans, & mirmillo in armis ſubſidẽs, venator & latrãs canis. Quin & turris, & Cantharus, & alia huiuſmodi innumerabiliũ figurarum, quæ alij alio ſcientiùs variegãt.] Hinc optima ratione cantharos, perſonas, ex quarum roſtris aqua ſalire ſolet, appellat idem Vlpian. *l. fundi. §. caſtella. ff. de actio. empt.* Iulius verò Pollux *lib. 6. Onom. ſt. cap. 16.* poculi ſpeciem κάνθαρον eſſe ſcribit. Briſſ.

CANTHARIS, ſcarabæi quædam ſpecies oblongioris, maculas rubras tranſuerſarias habens. Hiſpani in Bœtica mea, cubiculas vocant, alijs in locis Abadeios: in quo falluntur tempeſtatis noſtræ medici, pro cantharidibus vtentes quibuſdam vermiculis ad muſcarum ſimilitudinem. Plinius *lib. 18.* [Eſt, inquit, cantharis dictus ſcarabæus paruus.] Galenus præterea *de medicina ſimplic.*: [cantharidum, inquit, ſiue ſcarabeorum.] Nam cantharus eſt ſcarabeus, cantharis verò ſcarabei habens effigiem Marcel. *ad l. Corne. de ſica. & venef. l. eiuſdem.* [Et quòd quis, ait, luſtramenti cauſa dederit cantharidas.] Nebriſſ.

Cantharvs,non figulini modò nomen eſt à figulo ductum artifice,ſed & nauigij ſpecies. Quin apud Antiphanem,Coſmarion,id eſt,ornamentulum muliebre, Cãtharus dicitur.

Cantharvs etiam vas erat,quo vtebantur in ſacris Liberi patris, habens anſas, atque vt ait Acron,patulum erat. Virg. *in Bucol.*

Et grauis attrita pendebat cantharus anſa. Plin. *lib.* 33. [Cantharus potaſſe exemplo Liberi patris traditur.]Eſt prætereà Cantharus, illud aquæ conceptaculum, vnde ſalientes aquæ erumpunt. Vlpianus *de leg.1.l. cætera, §. Item hoc.* [Canthari,ait,per quos aquæ ſaliunt.] Nebriſſ. Not.text. & Alciat.hanc dictionem in ſyllaba aſpiratione priuant: & Alciato dubium eſt,quid hoc loco ſibi velint canthari: niſi accipias pro vaſis aquarum, quibus epiſtomia adduntur,vnde aqua exit:ideoque ſalientes dicti Latinis authoribus.Idem indicat,græcè legi poſſe κανάϑροι, vt generaliter intelligatur omne inſtrumentum, vnde aqua defluit. Spiegel. *Alciat.lib.1.parerg.cap.20.*

Cantherivs, *Feſto, lib.3.* equus cui teſticuli amputantur.

Cantor dictus eſt, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte muſica. Præcentor & Succentor. Præcentor eſt, qui vocem præmittit in cantu. Succentor, qui voce ſubſequenter canendo reſpondet. Concentor autem dicitur,qui conſonat,& concinit, *c.cle-ricos.21.diſt.* Io.Bello.

Cantabrvm,pro labarũ,vexilli appellatio,vt Minutius Felix,ſigna ipſa & cantabra & vexilla caſtrorum: & inde ſigniferi & cantabrarij, *l.2.C.Th.de collegiatis* quibus adiungũtur vitutiarij & Nemeſiaci & collegiati forſitan illo loco,qui Tertulliani *libro de ſpectaculis*, agonum collegiarij miniſtri. *At lib.11.C.tit.1.Nul.lic.in fre.equeſtr.ſel. Cuia. Obſer.libr.11.cap.20.poſt prin.*

Capax vt notam vulgò ſignificationem præteruolitem,habilem ſignificat,vt apertè colligitur ex Vlpiano, *l.1.§.non autem in fin.ff.de exercitor.* Huius verba hæc ſunt,Vt ecce ſunt naues,quæ Brundeſiũ à Caſsiopa, vel à Dyrrachio vectores traijciunt, ad onera inhabiles.] Adijcit, [Item quædam fluuij capaces,ad mare non ſufficientes.Sed ea ſignificatio ad factum refertur. Sed & inhabilitas illa ad ius pertinet: nam capax dicitur ille,cui relinqui iure poteſt,quicumve teſtamẽti factio (vt loquũtur interpretes) paſsiua eſt,quive capere quid poteſt.Prat.

Capedo,vas vinarium, *L. Baiſio ad l.cùm aurum,19.§.argento.ff.de aur.& argen.leg.vide apud eundem Baiſium, qui Plutarchum citat.* Prat.

Capella.Vetus amicus noſter eruditiſsimus ille, à D.Franciſco Ioan.Camers,ſcribit *in commentario in Tabulam Cebetis*,quod qui noſtro ſeculo capellam, pro ædicula, ſacellove vſurpant,nedum non ineptè, ſed ne friuolè quidem loqui exiſtimandi ſunt,quòd ea voce præter cęteros Clemens II. poſt Petrum Roman. eccleſ. epiſcopus vſus fuerit,cuius verba referuntur in c. non fuit. extr. de Iur. patronat. De capellis tota fermè cauſa 16. Decretorum ſcripta eſt. Tit. item 37.libr.3. Decret. de capellis monachorum & aliorum religioſorum inſcriptus extat. Teſtatur itidem,veterum plures Capellæ nomen in hac ſignificatione vſurpaſſe. Noſter autem Rhenanus nouè tradit, & quidem bellè,Capellæ vocem Francis veteribus deberi,qui in Gallijs regnum conſtituerunt,& Germanica lingua ſunt vſi.Occaſionem nouę vocis ex annotatione codicis cuiuſdam peruetuſti hanc fuiſſe narrat diuus Martinus Ludouico regi (illi, barbara pronunciatione, Clodouæus, nominatur) qui fidem Chriſtianam ex Francis primus ſuſcepit,à Remigio tinctus,adeò obſeruatus fuit, vt pleraq; bella ope eius diui ex voto confecerit,quorum minimum non eſt illud aduerſum Viſigothos geſtum. Extat apophthegma relatum annalib.Frãcorum. [Bonus ſanè Martinus in auxilio, ſed carus in precio.] Frequenter igitur præſentiſsimam Martini numen experti, tandem Cucullũ,qui Francis & Germanis, Cappa atq; Capula dicitur per diminutionem,de illius pallio nacti,Capellam ſancti Martini nominabant ſua lingua, Sant Martins Kappel. Hancque non ſolùm domi ceu rem ſacram colebant, verùm etiam ſecum in militiam ferebant tot nationũ victores Franci.Locus in caſtris,vbi ſeruabatur tentoriolo obduci ſolitus,& tẽporaria ſtructura exornari,magnæ erat venerationi vniuerſis, quẽ vocitabãt das Kappel/figuratè,pro continente contentũ vſurpantes. Vnde factum eſt,vt quibuſuis poſteà Sacellis id nomen tribueretur.In actis Concilij Triburienſis recentiùs habiti, citante Gratiano,legimus: [Sicubi à Normãnis & Sclauis, ab Vngaris,& malis Chriſtianis, ſeu qualicunq; modo eccleſiæ fuerint incenſæ & combuſtæ,in Capellis cũ tabula conſecrata miſſas iterũ celebrari permittimus.] (*de conſecrat.diſtinct.1.c.concedimus*)vbi interpres:[Fortè capellæ non erant, inquit, olim eccleſiæ, cùm antiquitùs dicerentur Capellæ,tuguria caprarũ pellib. tecta.] audis perbellam etymologiã. Ab illa ſua Capella reges Francorũ ſacrificium priuatum cum his nũc militiæ, ꝙ frequenter admodũ eueniebat,nunc peregrè verſantib. tum ob ardua ſubinde negotia,non liceret ſemper intereſſe publicis Miſſis,Capellanum nominabant,& Archicapellanum, vel ꝙ principis eſſet Capellanus,vel quòd cæteris præeſſet, nihil Grammaticorũ præceptionem curantes,qua græca cũ Latinis componi prohibent,ne dicam cum barbaris. Archicapellanorũ officiũ fuit etiá, tabulas atq; imperiales annotationes recognoſcere,quas omnes latinè perſcribi mos erat(quarum pleraſque autographas magna voluptate vidi,quum in Auguſtali curia ſacris Scrinijs præpoſitum agerem)& eſt penes Rhenanum exemplum literarum Ludouici regis,qui Caroli magni pronepos fuit, ſic ſubſcriptum : [Ernuſſus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognouit.] Et alterum Othonis primi Auguſti cum hac ſubſcriptione: [Vuilligiſus Cancellarius vice Roberti Archicapellani notaui.]Dignitas enim eſſe cœperat.Et hunc titulum ſub poſterioribus Cæſarib. diù Archiepiſcopi Electores retinuerunt, donec ab officio in Archicãcellarium,mutatus eſt Et habet nunc hunc titulum Abbas Fuldenſis vt ſit archicapellanus Auguſtæ.

Capellae, Bernhardo iuris Pontificij gloſſulario, *c.concedimus,de conſecr.diſtinct.1.* dicũtur Oratoria non conſecrata.Papias dictam putat capellã,quaſi capientẽ λαὸν, id eſt,populum,vel laudem.de capellis vide *d.c.concedimus.& 16.q.2.per totum.& c.peruenit.& ſeq.ead.cauſ.qu.1. & ext.de capel.monach.& ibi Doct.*

Capere,vt Vlpianus ſcribit *l. aliud. 71.ff. de verb.ſignific.* eſt cum effectu.quod & Accurſius docet, *l.cùm ei. 42.ff.de leg.2.* Effectum autem acquiſitionis duraturæ accipi oportere rectè putat A.Alciatus.Hinc optimè collegit Vlpin. *in d.l. aliud*, in hæc verba,[ideo non videtur quis capere, ꝙ erit reſtituturus.] *idem in l.non videtur.52.ff.de diuerſ.reg.iur.vbi Philip.Decius.* Sed huic reclamat Iauolenus *l. cùm ei. ff. de legat.2.* [Cùm ei,ait,qui partem capiebat,legatum eſſet,vt alij reſtitueret,placuit ſolidum capere poſſe.]Accurſius *in l.cùm ei.* hanc ἐναντιοφανείαν diluens ſcribit in d.l.cùm ei.impropriè accipi:nam qui tantum erogat, quantum accepit, capere quid non videtur Paulo, *l.ciuitatibus.122.in fin.ff.de leg.1.* καταχρηστικῶς etiam accipitur apud Pomponium, *l.1.§.1.ff.de fideiuſſ.tut.* vbi Accurſ.interpretatur,accipit,vel aufert: cuius interpretationem probat Alciatus *in d. l. Aliud*, ibi fortè legi poteſt, *rapere*,nam Iuriſconſ. ſtatim ſubijcit.

Non quidem crimine caret. Prat.

Capere etiam accipitur pro capi facere, & iubere, *in c.cùm Epiſcopus.de offic.ordin.libr. 6. & ita explicat ibi Ioan. Andr.* Nam *vt idem ait*,Epiſcopus ipſe non debet aliquem tenere, aut præhendere.Sunt qui dicant,capere,poni, pro ſua auctoritate propria capere: *quorum ſententiam probat And. Alciatus ad d.l.aliud.* Prat.

Capere ex teſtamento non poſſe,apud Vlpian. *l. cùm autem.23.§.fin.ff.de adil.edict.* is dicitur,cui teſtamenti factio paſsiua(vt Doctores loquuntur)non eſt,& cui aliquid relinqui non poteſt, vt ſibi quærat. Eodem ſenſu accipitur *in l.fin.ff.de leg.1.& l.in fraudem. 10. ff. de his, quæ vt ind.&c. & l.in tempus.ff.de hæredibus inſtituen.& l.ſi Titio.ff.de leg.2.* Capere,id eſt,capacem & habilem eſſe ad quærendum. *l. ſi is,qui.ff.de vulg.& l.qui non militabat.§.fin.de hæred.inſtituen.l. 3. ff. de iure fiſci.* Prat.

Capere etiam vſu adquirere ſignificat, *l. 45. §. 1.ff.de adquir.rer.dom.l.21.& l.23.ff.de vſucapio. l. 2. §. cùm Stichum.ff.pro emptio.*

empto.l.12.ff.de dam.infect. Ita dominium capere *in l.15.§. Iulianus.ff.de dam.infect.* Et in ſuum dominium capere *in l.5.ff.eod.tit.* Ita tempore capere, & poſſeſsione capere, Iureconſulti dicũt, *l.10.§.1.l.13.§.1.ff.de vſucapio.l.3.in fi.ff.de adq.poſſ.* Hinc dominij captio *in l.18.ff.de damno infecto.* & vſucapio, id eſt, dominij adquiſitio per vſum ſeu poſſeſsionem. Et mortis cauſa capio, quo nomine ea liberalitas, quæ morte alicuius obuenit nec proprium nomen habet, ſignificatur. *tit.de mort.cauſa donation.ibus & capionibus.* Quidquid enim propter mortem alicuius capitur, mortis cauſa capi dicitur, exceptis his capiendi figuris, quæ proprio nomine appellantur, *l.8.& l.18.& l.31.& l.31.ff.de mort.cau.don.l.54.ff.de condit. & demonſtr.* Vſucapere ergo nihil eſt aliud, quam vſu adquirere, & vſu ſuum facere, *l.82.§.1.ff.de legat.tit.1.* Dicitur & pignoris capio, ſeu alio, atque vſucapio ſenſu. *l.15.§.ſi ſuper.ff.de re iud.l.vlt.de diſtrahend.pignorib.in C.Th.*

Caperlata poſſeſsio, cuiuſdam fundi poſſeſsionis nomen eſſe Accurſius interpretatur *in l. Auctius.ff. de lib.leg.* quod & A. Auguſt.*lib.3.Emend.cap.7* probat. Alciat. *lib.6 c.23.parerg.* cum prolatis repoſuit: alij caprelatum, alij capellatum. Sed Accurſij lectio eſt veriſsima Prat.

Capi ab hoſtibus *l.11.ff.vnde legit.* captus ab hoſtibus *l.1.§.ſi ſi.tim.ff.de ven.in poſſeſſ.l.11.ff.de condit.pe.tit.l.1.ff.de iure & legit.hered.* Et ita, captum accipe, l.45.§.vltim.ff.de ritu nupt. At in l.5.§.vlt.ff de acq.rer.dom. capi ex hoſtibus dicuntur, qui eripiuntur hoſtibus. Briſſon.

Capi interdum ſignificat fraudari & decipi, *l.21.ff.ex quib.cauſ.maio.l.1.§.ergo.l.12.§.ex facto.& §.item adum.ff.de minorib.* Inde verba illa edicti Prætorij ET SI QVID DOLO MALO CAPTVS FRAVDATVSQVE ESSET. *l.36.ff.de procur.l.1.§.ſi tum.ff.depoſ.Cic.3.Offic.* Nã quantivci ba illa, VTI NE PROPTER TE FIDEMVE TVAM CAPTVS FRAVDATVSVE SIM. Non capitur, qui ius publicum ſequitur, *l.116.§.1.ff.de diuerſ.reg.iur.* Non capitur minor, emendo rem ſibi pernecceſſariam, licèt mortalem, *l.11.§.item.ff.de minorib.* Inde, Captio, pro fraudatione, deceptione, damno, & fallacia accipitur, *l.1.ff.de in integr.reſtit.l.44.ff.ad l.Aquil.l.1.ff.de minorib.l.penult.in fin.de vacat.muner.l.3.ff.de collat.bonor.l.22.§.ſicut.ff.manda.l.14.in fi.ff.de probatio.l.200.ff.de diuerſ.reg.l.66.§.ff.ad Trebell.* Et Captioſum, fallax atque damnoſum, *l.41.ff.de vſucapio.l.14.§.alienando.ff.quod met.cauſa:* vnde Captioſa & lucroſa contrariè referuntur *in l.6.§.ſi quid cũ pupillo.ff.quæ in fraud.credit.*

Capi etiam virgo veſtalis dicebatur, quæ in ſacerdotium veſtalium legebatur, *Vlpia.Inſt.tit.10.Gel.lib.1.cap.12.* Ambroſ.*lib.5.Epiſt.* [vix ſeptem veſtales capiuntur puellę.

Capi quoque dicebatur arbiter, qui a litigatorib ſumebatur. Plautus *Truculento,* [Ibo domum ego: tecum bellator arbitrum æquum ceperim.] Terent. *Heautontimor.* [Vicini noſtri hic ambigunt de finibus. Me cepêre arbitrum.]

Cepisse planè videtur quis, quamuis alij adquiſiuit, *l.140.de verbor.ſignif.* Capere autem ex teſtamento, vel capere legatum, hæreditatem, fideicommiſſum, eſt ſibi adquirere, *l.23.in fi.ff.de adit.edict.l.vltim.ff.de legat.1.l.10.ff.de his quæ vt indig.l.62.ff.de hæredib.inſtit.l.11.ff.de vulg.l.7.de legat.2.* Sic ſolidum capere non poſſe dicuntur, qui totius, quod relinquitur, capaces non ſunt, *l.72.& l.78.ff.de hæredib.inſtit.l.6.ff.de vulg.& pupill.* Sic & *in l.27.ff.de probatio l.3.ff.de iure fiſc.* Capiendi ius *in l.2.§.itẽ diui fratres.ff.de iure fiſc.* Et apud Iuuenal.Sat.[*Si Capiendi ius nullum vxori.*] Capere ex teſtamento nihil videtur, qui tantum erogat, quantum accepit, *l.122.in fin.ff.de leg.1.*

Cepisse non videtur, qui per exceptionem à petitione remouetur, *l.non videtur.13.ff.de diuerſ.reg.iur.* In edicto de Calumniatorib. & alias quoque, pecuniam cepiſſe videtur, qui obligatione liberatus eſt, *l.2.ff.de calumniatoribus.* Quò referenda eſt l.115.ff.de diuerſ.reg.iur. Vt ex inſcriptione apparet. Eodem modo Paul.*in l.22.§.vltim.ff.ad l.Falcid.* eum cui liberatio legata eſt, quamuis ſoluendo non eſſet capere videri ait, eò quòd liberetur. Quinetiam, ſi donaturus mihi mortis cauſa debitorem ſuũ creditori meo delegauerit, tantam pecuniam capere videbor, quanta à creditore fuero liberatus, *l.18.§.1.ff.de donat.cauſ.mort.*

Capitalis aduerſarius, & hoſtis, qui vel mortem, vel exiſtimationem alterius petit. *Aldobrand.de excuſ.tut.§.Item ſi propter.*

Capitalis pœna appellatur, per quam è ciuitate caput eximitur vel deportatione. Capitalis enim pœna eſt, quæ mortem vel amiſsionem ciuitatis continet, *l.103.ff.de verb.ſignific.* Capitalia quoque ea iudicia dicuntur, ex quibus pœna, mors, aut exilium eſt. hoc eſt, aquæ & ignis interdictio, *l.2.ff.de public.iudic.l.33.§.publicè.ff.de procurat.* Et ſic in Edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum poſſeſsio denegatur. Rei capitalis damnatus, Africano interprete, intelligitur is, cui pœna, mors, vel aquæ & ignis interdictio ſit, vel, vt Vlpianus ait, ex qua cauſa damnato vel mors vel etiam ciuitatis amiſsio, vel ſeruitus contingit, *l.13.ff.de bono.poſſeſſ.l.2.ff.de pœn.* Sic & *in l.4.ff.ſi quis caut.* & in ea parte edicti, qua à bonorum poſſeſsione liberti patronus repellitur, qui eum capitis accuſauerit: capitis accuſaſſe exiſtimatur is, qui tali iudicio appetit, cuius pœna aut vltimum ſupplicium habet, aut exilium, quod ſit vice deportationis, vbi ciuitas amittitur, *l.14.§.1.de bon.libert.l.10.ff.de iure patron.* Et ita *in l.33.§.pen.de fideicom.libert.l.10.§.ſi liberta.ff.de in ius voc.l.5.§.ſi quis à libert.ff.de liber.agn.& l.22.ff.de his, quæ vt indig.l.vlt.ff.de bon.lib.* hæc verba interpretanda ſunt. Capitis ergo pœna eſt beſtijs obijci, vel alias ſimiles pœnas pati, vel animaduerti, *l.11.§.vltim.ff.de pœn.* Capitalem quoque fraudem admiſiſſe in edicto Aedilium Curulium accipimus eum, qui tale aliquid admiſerit, propter quod capite puniendus ſit, *l.1.& l.23.§.excipitur.ff.de ædil.edic.* Eodemque modo capitalem ſententiã *in l.22.§.1.ff.de leg.3.* interpretor. Et ita iudicia capitis & famæ, Cic.*lib.9.Epiſt.ad Pæt.* ſeparantur. Latinè tamen loquentibus omnis cauſa exiſtimationis capitalis dicitur, *l.103.ff.de verbor.ſignif.* vt ex oratione Cicer.*pro Quintio apparet.* Et ita capitali crimine damnatum accipere poſſumus *in l.1.§.remouet.ff.de poſtul.* qui eo crimine damnatus ſit, cuius pœna exiſtimationem minuit. Briſſon. & Coral.*Miſcel.lib.3.cap.17.num.13.*

Capital, facinus capitale, & capitis pœna luendũ ſignificat, auctore Feſto. Sic *in l.6.§.ſi non communicauerit.ff.de re milit.& l.vltim.ff.de termin.mot.* Briſſon. Plaut. *in Menæch.* [Nunquam Aedepol fugiet, tametſi capital fecerit,] & *in Mercatore.* [Mulier alienata eſt abs te. Ch. Eutyche capital facis. Eut. Qui? Ch. Quia æqualem & ſodalem ciuem liberum enecas. Eu. Ne dij ſirint. Ch. Demiſiſti gladium in gulam, iam cadam.] Quibus addi poterit illud Lucilij apud Nonium. [Facile deridemur, ſcimus capital eſſe iraſcier.] Eadem forma puto veteres dixiſſe. Virginal, fæminal, puteal, & ſic deinceps. Sic enim alibi ſcribit Prudentius: [Intactum ab omni crimine virginal.] Et Apuleius *in Apologia prima* [Sed enim, inquit, fæmina nullo pacto reperiés munditer dicere, ad mea ſcripta confugit.] Et idcirco ijs aſſentiri nequeo, qui pro, capitale, dictum per apocopen, Capital, exiſtimant. *Kenard.lib.vario.3.cap.19.*

Capitales homines dicimus flagitioſos & facinoroſos, & qui in necem ac perniciem bonorum grauiter incumbunt: quiq; ob admiſſa delicta mortis pœna digni ſunt. Cicero *Philipp.5.Idem in C.Verrem act.4.* [Hoc erat etiam capitalior, quòd idem pecuniam his, qui ab iſto aliquid mercabantur, fœnori dabat.] Hinc & capitale odium, quod caput & vitam alterius petit. Sic capitalis morbus & capitale vitium. *quod Lauren.Vallen.lib.4.eleganter adnotauit.*

Capitales inimicitiæ ſunt, cùm quis ab aliquo capite diſsidet, *l.3.ff.de procuratorib.§.inimicitiæ.Inſtit.de excuſ.tut.* Moris autem erat apud Romanos, vt ſi quæ graues inter eos inciderent ſimultates, amicitias ſolenni modo renunciarent, & inimicitias teſtibus præſentibus profiterentur. Quę inimicitię ſic denunciatę, capitales dicebantur, eò quod ſanguinem ſpirarent ex profeſſo, iuxta Arnobij illud *aduerſus gentes libr.2.* [Aſſumerent ex corporibus cauſas quibus feræ fierent, & Immanes ſimultates atque inimicitias gererent.] de hoc more luculenter Ræuard.*lib.5.Variorum, cap.5.* Quæ verò ſint capitales inimicitiæ cenſendæ, iudicis diſcretioni relinquitur. Sunt enim aliqui caſus expreſsi à legibus & à doctoribus communi

ſignificatu, quarta nominum declinatione, & ſcribatu, *l. 1. ff. de muneribus & honoribus*, efferri. Non tamen nego, quin & capitibus legi poſſit, & ſignificat iumentorum pabula, vt ſuprà docui *in verbo, capita*, Prat. dubitat.

CAPITVLARII, capitum exactores, *Symmacho 11. Epiſt.* qui & Cephalæotæ dici cœpti ſunt, *l. fi. C. Theo. de patroc. vicor.* qui & liturgi, *d. l. fi.* & de capitularijs. *l. 2. C. de priuil. eo. qui in ſac. pala. milit.* Sunt & capitularij ſeu capitulares. Magiſtratus publici, qui in ciuitate capitulata, leges ſtatuunt, aut emēdant, & de capitalibus cauſis cū iudice regio pari iure quærunt, *l. Neratius. ff. de verb. & rer. ſignif.* Bræchæus.

CAPITVLARII horreorum, & tabernariorum, *apud Caſſiod. in lib. variarum.*

CAPITVLENSES, apud Paulū *l. fin. ff. de cenſibus*, populi ſunt Italiæ à Capitulo oppido, cuius commeminit Plin. *lib. 3. cap. 5.* Illis tributum capitis remiſſum fuit *d. l. fin.*

CAPITVLVM, non ſolùm paruum caput ſonat, vt eſt apud Terentium. *quod & notat Panor. in c. capitulum. extrà de reſcript.* ſed & ponitur, vt diſtinguat vnam materiam ab alia, & ſic dicuntur capitula Decretalium. Nam quælibet Decretalis per ſe capitulum dicitur. quo ſenſu accipitur in c. quod in dubijs. &c. inter alia de ſent. excommun. Quandoque ponitur pro loco vbi Canonici congregantur, qua ſignificatione accipi ait Panorm. in c. in cauſis de electionib. Sed verius eſt & rei magis congruum, vt accipiatur pro ipſo canonicorum collegio, pro ipſis canonicis congregatis. ſic accipitur in d. c. capitulum. Prat. *Adde Bræchæum l. Neratius. ff. de verb. & rer. ſign.*

CAPITVLVM interdum ſignificat themonariam functionem, *l. 15. & l. 18. C. Theod. de extraor. ſiue ſordid. mun.* Sic accipi & legi debet in l. maximarum. 12. C. de excuſatione muner. lib. 10. Eadem functio Capitularia appellatur *l. 14. C. Theod. de extraor. (itinerijs) ſiue ſordid. muner.* Prat.

Ita CAPITVLI functionem accipe in l. 15. & l. 18. eod. tit. in C. Theodoſ. In Lexico quoque B Germani tributum capitulare inuenitur & Græcè redditur [illegible]. Atque inde Capitularij qui & Temonarij *in l. 2. C. de p. (mag.) ...qui in ſacr. pal. libr. 12.* Et Capitularij horreorum ac tabernariorum apud Caſſiodor. *lib. 10. Variar. Epiſtol. ad Senatores & populum.* Ex quib. perſpicuum fit emendandum eſſe Symmachum, apud quem *lib. 2. Epiſt. 302.* Capitulani, pro, Capitularij, ſcribitur. Briſſ. Illud videndum, quæ ſit vis ac poteſtas eorum verborum, quæ in quibuſdam impreſſis libris ſubijciuntur, *vt in l. 1. C. de offic. præf. prætor. Afr.* in hunc modum, [Pro annonis & capitu Præfecti prætorio per totam Africam auri libras centum] & quæ ſequuntur, quæ quia huic loco non conueniunt, & prolixiora ſunt quàm vt huc adſcribi debeant, à me omittentur. Vidēdum item quis ſit ſenſus Rubricæ De annonis & capitu adminiſtrātium. C. & l. vn. eod. tit. cuius verba in veteribus codicib. ita, vti retuli, ſcripta ſunt. Equidem diù multumque hæſitaui (fatēdum eſt enim) quis eſſet huius verbi intellectus. Quod cùm mendoſum eſſe ſemper ſuſpicatus eſſem, ad extremum id ita eſſe cùm ex l. 6. de erogatio. milit. anno. lib. 12. C. in qua annonas & capita milites ex horreis conſequi Impp. conſtituunt, tū ex Nouellis Iuſt. intellexi: in quib. non ſemel ἀννώνας καὶ κάπιτα ἀννώνων καὶ καπίτων ſcriptum offendi: *in Nouell. S. Nouel. 24. & Nouell. 25. & Eadlo 13.* ex quibus rectoribus prouinciarum in annonas & capita certam ſummam præſitam apparet. Quo fit, vt in ſuperioribus locis credam legendum eſſe, Pro annonis & capitibus Præfecti prætorio, &c. & De annonis & capitibus adminiſtrātium: vt Annonarum nomine ea ſignificentur, quæ ipſis rectoribus pro victu ſuo, Capitum verò ea, quæ pro pabulo iumentorum eis præſtabantur. Conſtat enim, fœnum & paleam, & quæ ad pabula neceſſaria erant, adminiſtrantibus præbita fuiſſe: Idque Trebellius Pollio *in Claudio*, & Vopiſcus *in Aureliano*, indicant. Adiuuat noſtram ſententiam Marcellinus, qui lib. vigeſimoprimo ita ſcribit: [Interrogatus ex arte quid haberet compēdij, reſpondit vicenas annonas, totidemque pabula iumentorum, quæ vocantur capita.] Vnde Impp. *in l. S. de erogatio. milit. anno. libr. 12. C.* fœnum militibus ruſtis capitibus præſtandum ſtatuunt. Sic mihi videor obſcuriſsimorum verborum ſignificationem in denſiſsimis tenebris, quib. nemo dum lucem aliquā prætulit, diuino beneficio adſecutus. Nunc ad primam huius ſermonis originem tanquàm ex diuerticulo in viam redeamus. Briſſ.

CAPITVLARES, id eſt, libri ſtatutorum, eorum capitula continentes, *gl. in auth. caſſa. C. de ſacroſ. eccl.*

CAPSA, ciſta, quod in ſe res repoſitas, reconditasve capiat. Hinc

CAPSARII, qui mercede, ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipiunt, ita definit Paulus *l. 3. § fin. ff. de officio Præfect. vig.* quam definitionem probat Epiphan. *lib. 2.* in hæc verba, [illegible]. Pars autem ea balnei, in qua conſtituebatur capſarij, ἀποδυτήριον dicebatur. Prat.

CAPSARII etiam dicuntur Vlpiano, qui pueris cum ſibus in ſcholam libros portant, *l. ſi collect. item. 13. ff. de manumiſſ. vindict.* quo ſenſu accipitur apud Suetonium *in Nerone cap. 36* [Conſtat, ait, quoſdam cum pædagogis, & capſarijs vno prandio pariter necatos.] Eodem pertinet quod ait Iuuenal. *ſatyr. 10.*

Quiſquis adhuc vno partam colit aſſe Mineruam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ. Nebriſſ.

CAPSARII autem, in quā ſignificationem ferri debeant apud Tarruntinum Paternum *l. ſi. ff. de iure immu.* nondum mihi planè conſtat: ſuperioribus duabus non continentur. neque enim in his tributa cenſenda eſt munerum grauiorum vacatio: neque pro capſarum artificib. accipi ibidem poteſt, vt quidam Lexicographi autumant. Nam illic non ſubieciſſet Iuriſcoſ. & artificibus. Tu conſule [illegible] eum Paterni locum. Prat.

CAPSELLA, in quibus fructus componuntur, *l. 12. §. conſeruandi ff. de inſtrum. vel inſtruct.*

CAPSOLDVM Saliceto & Alciato *l. priuilegia. C. de ſacroſ. eccleſijs* quod de ſolido, id eſt, integro carpatur, Collybus, κόλλυβος rectius adpellatur, detrimentumque pecuniæ ſignificat. Ariſtophanis interpres [illegible] eſſe ait. alij dicunt pecuniam eſſe, quæ numulario datur pro pecunia commutanda. Prat.

CAPTARE propriè dicitur, qui dolis & illectamentis quibuſdam, lucrum alterius gratia aucupatur. Vnde Martialis Ruffum captatorem inceſſens, ait:

Dum me captares, mittebas munera nobis
Poſtquàm cepiſti, das mihi, Rufe, nihil.

Corraſius Miſcel. lib. 5. cap. 13. Hinc

CAPTARE aliquem à veteribus dicebantur, qui ſimulato obſequio munuſculisve eius ſuprema iudicia aucupabantur. Plin. *lib. 2. Epiſt.* [Regulus, qui ſperaret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum ceperat, medicos hortari, rogare, quoquomodo ſpiritum homini.] Idē *lib. 4. Epiſt.* [Mancipatum (ita vulgò ex morib. hominis loquebantur) fœda & inſolita parentibus indulgentiæ ſimulatione captabat.] Martial. *lib. 6. Epigram.*

Seu te captat, ſiue hunc, qui captat, amarum,
Et ſcis quid captet, quid, Mariane, velit:
Tu tamen hunc tabulis hæredem, ſtulte, ſupremis
Scribis: & eſſe tuo vis, furioſe, loco.
Munera magna quidem miſit, ſed miſit in hamo.
Et piſcatorem piſcis amare poteſt?

Eodemq; ſenſu Captare teſtamentum latini auctores dicunt. Seneca *lib. 6. de benefic.* [An vt Arnutium & Aterium & cæteros, qui captandorum teſtamentorum artem profeſsi ſunt, non putas habere eadem, quæ deſignatores, & libitinarios vota?] Quintilian. *Declam. vlt.* [Neque auia captare eius teſtamentum fas putauit, cui deſtinauerat ſuum.] Plin. *lib. 20. cap. 14.* [Et paulò ante Iulium Vindicem adſertorem illum à Nerone libertatis captatione teſtamenti ſic lenocinatum.] Erant verò Romæ qui ſenes orbos ac locupletes obſequio demereri ſtudebant, vt ex eorum teſtamentis aliquid ferrent, quique etiam palàm conſignatis tabulis eos hæredes faciebant, quo ad eandem liberalitatem iamiam morituros prouocarent. Cuiuſmodi captatoria officia ridet Lucianus *in Dialogis mortuorū* his verbis, [illegible].

CAPTARE etiam hæreditatem vel legatum noſtri dicunt, *l. 1. ff. ſi quis aliquem teſt. prob. l. 25. C. de tranſactionib.* pro eo,

conſuetudo tuliſſet, etiã Senatores qui Senatu mouentur, & Equites quibus equus publicus adimitur, & verò etiam ſeruuli, qui manumiſſione vel alienatione de familia tolluntur, capite minuti rectè dicerentur: ius enim in ordine ſuo eorum vnuſquiſque, quamuis exiguum obtinebat. Itaque Paulus *d.l.3.* Seruile caput appellat, id eſt, partẽ vnam ſeruilis familiæ: quomodo bouem, aut ouem, vnũ in grege caput, id eſt, partem vnam gregis dicimus. Verùm vt alijs in rebus innumeris, communis appellatio ad certas ſpecies reſtringitur, ac reuocatur: ſic in hoc tractatu capitis appellatio ad eos tres ordines hominum, ſcilicet liberorum, ciuium & familiarum contracta eſt. Hotom.

CAPVT ex Græco ductum, vt Feſt. *lib.3.* ſcriptum reliquit: quod illi interdum κάρα dicunt, idque per apocopen, pro κάρηνον. Sophocles παισὶ κάρα θεῶν. Varia, & multiplex eſt huius verbi acceptio. Primum quidem caput, quia principale hominis membrum, & rationis ſedes eſt, à Platone *in Timæo* diuiniſſimum appellatur: ideoq; κατ' ἐξοχὴν, pro toto homine ponitur: & ſic pro perſona apud Paulũ, *l.2. ff. de publ. iud. l.3. ff. de capit. minut. l.7. verſic. ex nouis. in fin. ff. eodem.* & Papinianum *l. penult. §. teſtamento. ff. de bonor. poſſeſſio. ſecundùm tabulas.* Eodem ſenſu κεφάλαιον Græcis, vt apud Lucianum ὅτι περιφέρεται τῇ κατασκευῇ. Sic etiam accipitur in eo quod vulgò traditur, Noxam caput ſequi, *l.2. ff. ſi ex noxali cauſ. agat. l. rem mihi. ff. commodati. l.1. in fine. ff. de priuat. delict.* quod explicat Paulus, *l. quod dicitur. ff. de furt.* idque etiam expreſſit Pindarus *Olymp. Ode 1.*

...ἐκίδνα λίθοιχ

Ορματα κινα γόνος. Prat.

Hinc IN CAPVT alicuius interrogari & torqueri, *l.1. §. ſeruum... in tribus §§. ſeqq. & l.2.3.10. §. poteſt. ff. de quæſt.* id eſt, in perſonam, vt ait *l.5. ff. de quæſtion.* Eodemque genere, in caput liberti teſtimonium dicere, *l.14. §. ii demum. ff. de bon. libert.* Hinc Seneca *controuerſ.1. lib.7.* [Quidã tam mites ſunt, vt non poſſint in caput teſtimonium quidem dicere.] In caput filij quæſtionem habere, *Cicero pro Cluentio.* Briſſ.

CAPVT anni, pro initio accipi, adnotat Accurſ. *l.1. C. quando dies leg. ced. Bart. tract. de inſigni. §. quod frequenter, n.5. per d.l.1. vbi falſo citatur, l.1. C. de adim. leg. pro quando dies legati cedat.* Prat.

CAPVT montis appellat Bartol, quod ſupra partem ſuperiorem eleuatũ eſt. Caput rei etiam vocat, per quam in illam rem ingredimur. Prat.

CAPVT prouinciæ, dicitur ciuitas honorabilior, ſeu metropolis, *Bart. d. §. quod frequenter accidit. per l. inter claras. in princ. C. de ſumma Trinit.* Prat.

CAPVT contubernij, apud Vegetium *lib.2. cap.8.* denis militibus præpoſitos ſignificat.

CAPVT vſuris oppoſitum, ſortem principalem ſignificat *l. vn. ad fin. de vſur. rei iud. in C. Theodoſ.* Græci in eadem ſignificatione κεφάλαιον dicunt. (Noſtrates das hauptgelt / die hauptſumma.) Briſſon.

CAPVT quoque initium ſignificat in ea formula, à Capite rationem reddere, id eſt, ab ipſo actus geſti initio, *l. eaquæ. 19. §.1. ff. de negot. geſt.* Originem aquæ primam ſonat, *l. aquam 16. ff. quemadm. ſeruit. amitt. l. ſeruitus. 9. ff. de ſeru. ruſt.* quod & Vlp. his verbis, *l.1. §. caput. ff. de aqua quotid. & æſtiu.* explicat. [Caput aquæ illud eſt, vnde aqua naſcitur.] *Colum. lib.4. c.9. nu.7.* Vitruuius *lib.7. c.1.* [Tum deprimẽdus eſt puteus in eo loco, & ſi erit caput aquæ inuentum, plures ſunt circà fodiendi.] Siculus Flaccus *lib. de conditione agror.* [Quidam, aìt, enim riui ab origine, id eſt, a capite, donec in mari defluãt fines poſſeſsionibus præſtant.] Sæpiſſime hoc verbo in eundem ſenſum vtitur I. Frontin. *lib.1. de aquæduct.* Prat.

CAPVT rationum, eam rationũ partem quæ ad reſtituendum aliquem pertinet, ſignificat, velut ſumma, *l. argentarius §.1. ff. de edend.* Accurſius ibi, a capite, id eſt, cum die & conſule, quæ ſunt in capite, interpretatur. quod ineptum eſt. Bart. appellat particulã illam ſeiunctam, quæ ad rem pertinet, & qua de agitur. quod & veriſſimum eſt, vulgò capitulum vocatur: quo ſenſu ſæpè κεφάλαιον apud Græcos reperias. Sic eodem ſenſu, Caput mandatorum, dixit Marcian. *l. diuus. 6. ff. de cuſt. reor.* & caput Edicti, Varro *libr.5. Linguæ.* Prat.

CAPVT etiam, pro perſona ſæpiſſimè poſuit Plautus: primùm quidem *in Perſa,* [vt des mihi nummos ſexcentos, quos pro capite pendam.] Idem *in Pſeud. Act.1.* [Tu autem, qui pro capite argentum mihi iam iamq; ſæpè numeras.] Seneca *epiſt.1. lib.11.* [Eripere hac ſeruitute, quam extremæ quoque conditionis mancipia, & in his ſortibus nata exuere conantur, peculium ſuum, quod comparauerũt capite fraudato, pro capite numerant.] Sic

CAPVT LIBERVM accipe apud Iuſtin. *Inſt. de iactis,* & apud Vlpia. *tit.11. reg.* Agell. *lib.5. c.19.* capita libera, *l.2. §. cum in eadem. & §. iactura. ff. de leg. Rhod.* & cõtrà ſeruile caput, *l.3. §. vlt. ff. de cap. minut.* Sic, ambulare cum capite obligationes, *l.7. §.1. ff. eod. tit.* Sic, caput de ciuitate eximi, *l.2. ff. de publ. iud.* & qui ſe adrogandum dat, cum capite fortunas ſuas in alienam familiam transferre, *l.11. §. vlt. ff. de bon. poſſ. ſec. tab.* Sic & noxa caput ſequi, *l.2. ff. ſi ex nox. cauſ. l.15. ff. de furt. l.21. §.1. ff. commodati. l.1. §. vlt. ff. de priuat. delict. l.6. §. ſi apud. ff. depoſiti.* Briſſon.

CARBO, non tantùm pruna extincta, ſed dicitur etiam cùm eſt ignitus, *l. ſeruitutes. ff. de ſeruit. l. fundum. de act. empt.* Quę carbonum appellatione veniant, docet Iuriſcoſſ. *in l. carbonũ. ff. de verb. ſig. item in l. ligni. & l. pali. de leg.3.* Carbone notare, id eſt, damnare: cui contrarium eſt, Creta notare. *De quo Eraſ. in Chiliad.* Carbonariam, ſubſtantiue, eſt negotium carbonarium exercere. Spieg.

CARBONVM appellatione, ligna ad cibos coquendos conficiendosque non contineri Vlpian. ait *l. ligni.55. §. ſi lignum. ff. de leg.3. repetita in l. carbonum. 167. ff. de verb. ſign.* Sed nec titiones, & alia ligna cocta, ne fumum faciant, carbonibus adnumeranda, *ibidem* ſcribit idem. Quid igitur eſt Carbo? tum dicitur, cùm pruna extincta eſt. Græcis ἄνθραξ. Huius meminêre Papinia. *l.4. §. modum. ff. de ſeru. tit. gen.* & Vlpian. *l. fundi.17. §. ſi ruta. ff. de actio. empt.* Briſſ.

CARBONIS præbitio olim in ſordidis muneribus numerabatur, *l.15. & l.18. de extraor. muner. in Cod. Theod.* ex quibus emendanda eſt l.13 de excuſ. mun. lib.10. clauſula in hunc modum: [Carbonis quoque, niſi eum quem moneta ſolenniter vel fabricatio ſecundùm veterem morem poſcit armorũ, ab huiuſmodi vitiis præbitio deſiſtat.] *l.167. de verb. ſign. quæ excerpta eſt ex l.53. in fin. ff. de leg.3.* Briſſ.

CARBONIBVS olim defoſſis, veteres quidam populi agrorum fines diſtinguebant, proptereà quòd res nulla durabilior, magiſque perpetua ſit, quàm carbones ſub terra defoſſi. *Bald. tit. de offic. iud. &c.*

Ex edicto CARBONIANO datur bonorum poſſeſſio decretalis contra tabulas, vel inteſtati, & nonnunquam ſecundùm tabulas impuberibus liberis, quibus fit cõtrouerſia ſtatus, id eſt, qui negãtur eſſe liberi, & quibus etiam fit cõtrouerſia bonorum paternorum. Datur interim perinde, ac ſi nulla eis controuerſia fieret, dilata vtraq; controuerſia in tempus pubertatis. Pubertate finitur: & ideo à Græcis dicitur ἡ μέχρι τῆς ἥβης διακατοχή. Et vis carbonianæ poſſeſſionis hæc eſt, vt ſolus poſſideat, niſi aduerſarius etiã ex liberis ſit, vt alatur interim, vt exerceat actiones, vt res perſequatur à poſſeſſoribus alijs, qui hæreditatis vel ſtatus controuerſiam non faciunt, vt ei conferatur, videlicet ſi aduerſario ſatisdederit. *Cuiac. tract.4. ad African. f.1 64. circa medium.*

CARBONIANA bonorum poſſeſſio datur, ſi pupillo fiat quæſtio de hæreditate paterna, & de ſtatu. Si de alterutro tantùm quæratur, Carbonianæ locus non eſt, ſed quæſtio ſtatus differtur in tempus pubertatis ex conſtitutionibus, non ex edicto: Quæſtio autẽ hæreditatis ſtatim explicanda eſt, *l.1. §. ſi quis filium. l.3. §. quamuis. de carbon. edict. Cuiac. tract.4. ad African. fol.65. poſt princ.*

CARBONIANVM. Titulus eſt, de Carboniano edicto, cuius ipſius edicti autor (quantum aſſequor) fuit Cneus Carbo, homo ſumma authoritate in republica, & partes Marianas ſecutus. Hoc autem edictum inuenit, vt conſuleretur impuberi, ſiue maſculo, ſiue fœminæ, dummodò ex virili ſexu deſcendat, cui de ſtatu moueretur quæſtio. Et is eo edicto bonorum corporalium poſſeſſionem adipiſcitur, nõ ſecùs ac ſi ei nulla ſtatus cõtrouerſia mota eſſet. Vel vt an filius huius, vel iſtius ſit, vt quando negatur bona, quæ petit, patris fuiſſe. Illud ſciendum ijs demùm generaliter Carbonianum competere, quibus contra tabulas bonorum poſſeſſio competit, ijs verò non competere, qui repelluntur à contra tabulas bonorum poſſeſſione. Auch.

CARCER, ait Seruius *libr. 1. & 5. Aeneid.* eſt vndecunque exire prohibemur: ſic dictus Varroni, quaſi arcer, ab arcendo, quod Vlpian probat, *l. aut damnum. 8. §. ſolent. ff. de pen.* [Carcer, ait, ad continendos homines haberi debet.] Carcerem etiam pro paleſtra interpretari, ſic ait Tertul. *lib. ad Martyres* Bart. tamen *in tract. de carceribus.* Carcer, ait, eſt locus ſecurus, & horribilis, repertus non ad pœnam, ſed ad delinquentium vel debitorum cuſtodiam. Prat.

CARCER bifariam intelligitur: publicus & priuatus. Publicus carcer eſt, quem magiſtratus habet ad continendos homines, non ad puniendos. & in hunc ſenſum accipitur in l. 1. & tot. tit. C. de cuſtod. reo. & l. carcer i. ff. eod. Priuatus carcer eſt, quem habent nulla poteſtate legitima præditi, vim illicitam exercētes priuatim, cuiuſmodi plures viſi ſunt anno Domini 1562. Item in bello Catholici Regis in Belgio contra ſubditos maximè in Ducatu Gelriæ & locis finitimis ab anno 66. & multis ſequentib. Et talis, ſub pœna vltimi ſupplicij, interdictus eſt omnibus, *vt l. vnic. C. de priuat. carceribus. & l. ſeccurriuri. ff. ex quibus cauſis maior.* Porrò qui videantur incidere in l. vnic. C. de priuat. carcer. docet eleganti diſtinctione Bartol. *l. capite quinto. ff. de adult.* quem omninò vide. Verum eſſe eum, qui in carcere clauſus eſt, non videri neque vinctum, neque in vinculis eſſe, niſi corpori eius vincula ſint adhibita, dicit Vlpia. *in l. verum eſt. ff. de verb. ſignif.* Oldend.

CARCERIS quoque alia diuiſio eſt. Nam quidam eſt ad cuſtodiam, alius ad pœnam. De primo agitur C. tot. titul. de cuſtodijs reor. & l. 8. ff. eodem. & d. §. ſolent. De ſecundo quidā textum eſſe aiunt in l. 2. C. de exactione tributorum, libro 10. Equidem de loco cuſtodiæ cauſa facto accipiendum putem, quod & docemur eadem l. 1. ibi, & in vſu hominū inſtituta cuſtodia. Nec moueor eo textu dicente, Carcer pœnalium, Carcer eſt hominum noxiorum, ad eos, ſcilicet, cuſtodiendos. Pontificijs tamen, Carcerē pœnæ eſſe liquet, *c. quamuis. de pœnis, lib. 6. & Clem. 1. §. duro. de hæreticis.* Prat.

CARCER. Carcer, ceris, locus, in quo ſeruantur noxij, vel vndecunque quis exire prohibetur, quaſi coarcer, à coercendo, vt docet Varro: quòd vincti in eo cuſtoditi prohibētur exire. Atque hoc ſenſu in ſingulari accipitur. Carceres verò numero plurali, ſunt currētium equorum repagula, vel funes, qui equis ad metam currere volentibus, opponuntur. Cicero tamen vtrunque indifferenter poſuit. Hinc autem μεταφορικῶς carceres pro principio, metam pro fine ponimus. Carceris autem genera veteribus tria fuiſſe inuenio: vnum quo immodeſti, parumque exculti compellerentur, vt noctu à doctis cōdocefierent, bonarumque artium profeſſoribus, quæ ad bonos mores, & vitæ modum pertinerent. Alterum, quo alieno ære implicit, & qui carceris tædio ab inita vitæ petulantia abſterrendi ſunt, detinerentur. Tertium, quo immanibus præſignes flagitijs, cœlo & hominum cætu indigni, vitijs necnon vitæ turpitudine deſamatiſſimi, ac propediem plectendi, tenebriſque & pædori addicendi, intruduntur. Itaque, Cicero meritò carcerem ſcribit, *in Lucium Catilinā,* vindicem nefariorum, ac manifeſtorum ſcelerum maiores noſtros eſſe voluiſſe. Et Titus Liuius, Ancium Marcium refert, ingenti incremento rebus auctis (quum in tanta multitudine hominum, diſcrimine rectè an perperam facti confuſo, clandeſtina facinora fierent) carcerem ad terrorem increſcentis audaciæ, media vrbe imminentem, foro ædificaſſe. Hodie in praxi tres ſpecies carceris, ponuntur: prima in qua delinquentes arctè cuſtodiuntur: ſecunda eſt quando apparitoribus cōceduntur domi cuſtodiendi, quæ cuſtodia honeſtioribus & nobilibus diuitibus concedi ſolet: tertia quando ciuitas pro carcere datur, vel *la ſuyte du conſeil.* Apud Meſſeneos carcer, Theſaurus nomine, locus ſub terra fuit quadrato ſaxo, tam immanis ac ſæuus, vt neque ventum neque auram acciperet: quales hodie multi ſunt: Romani barathrum dixēre, quod non minùs quoſdam torquere ſoleat, quàm infernus *gloſ. in l. in ſeruo. ff. de pœnis.* Appius decemuir, carcerem quem conſtituit, domicilium plebis nuncupauit, quòd plebs ibi cuſtodiri ſoleat: nobiles autem & diuites, vt dixi, apud apparitores, & liberas cuſtodias appellabant, cùm viri magnæ æſtimationis non in vincula conjecti eſſent, ſed domi apud ciues cuſtodiebantur. *Cælius Rhodig. lib. 9. c. 34. text. in l. miles agrum. §. eius fugam. ff. de re milita. vbi ait: eius fugam qui cùm ſub cuſtodia, vel in carcere eſſet, diſceſſit, in numero deſertorum non computandam.* Et hic carcer dicitur interdum cuſtodia militaris, *l. ſed etſi quis. §. illud. ff. ſi quis cautionibus.* Rebuff. *vide infrà in verbo, cuſtodia, & verbo, vincula, & verbo, Commentarienſis. vbi plura de hac re.*

CARCERATICVM, *in com. ad tit. 6. de verb. ſignif.* Alciat. accipit, pro illa mercede, quam militibus, qui cuſtodiæ carcerum præſunt, humanitatis cauſa magiſtratus largiuntur. Verùm Haloandri noſtri editio id verbi haud agnoſcit *in §. panicularia. l. diuum. ff. de bonis damnat.* ſed genuinū, nempè Chariſticon, quòd ob gratiam alicui datur. Eſt enim dictum à Charitibus, id eſt, Gratijs. vtranque lectionem reijcit Pand. Floren. editio, & pro eo legit, Chartiaticum, idque rectiſſimè. *vide infrà, Chartiaticum.* Prat. Suidas, vt Alciatus refert, χαριστικὸν, ſeu χαριστήριον, interpretatur munuſculum, quod illi rependimus, à quo maiora nos accepimus. *Vide, Chariſticon.* Spieg.

KARDAX, ſaltatio obſcœna, & comica. *Bud. in l. athletas. de his qui not. infam.* Spieg.

CARDAMOMVM, apud Marcianum *l. fin. §. ſpecies. ff. de public. & vectigal.* fruticis genus, amomo ſimile, ſemine oblongo, *Plin. lib. 12. cap. 11. qui huius genera recenſet. & vide Iſidorum lib. 17. cap. 9. & Dioſcoridem lib. 1.* Briſſ.

CARDINALES, in Pontificio iure dictos opinatur Alciat. exemplo ciuilium magiſtratuum. In libro Officiorum Theodoſij, Cardinales appellantur Præfecti prætorio Aſianæ diœceſios, & Præfectus Aphricæ, quòd maiores cæteris eſſent. Nam, teſte Sipontino, Cardinalis, & Cardineus, præcipuum ſignificat. Minimè errare videntur, qui nomen Cardinalis, D. Hieronymi ætate fuiſſe ignotum tradunt. Certè hoc Cardinalium genus non erat, etiam ſi demus nomen fuiſſe. Sed & adhuc ſub iudice lis eſt, quo tempore, quo fonte ſit ortus Cardinalium ordo. Pontificum libelli, *teſte Roterod.* indicant tum inſtitutos, quum orbis agnoſcens Romanā eccleſia totius Reipublic. Chriſtianæ principem, eò confluerer, ſi quid extitiſſet, quòd eruditorum conſilium requireret. Ad id muneris electi ſunt duodecim Cardinales viri, doctrina, moribus & linguarum peritia inſtructi, qui nunc vocantur Pœnitentiarij, penes quos hæret functio. Nomen & dignitas penes alios eſt, quę nunc regum æquatur altitudini. Spieg. Vide pro maiori intellectu originis, nominis & officij Cardinalium Nicol. Anton. Grauatium *ad cap. 1. libri 1. Octau. Veſtrij in actionem Romanā, vbi abſolutiſſimè proſequitur in litera b. &c.*

CARDINALES, à cardine dicti ſunt, quia ſicut cardine regitur oſtium, ita eccleſia bono eorum conſiliō, *not. in c. ſacroſancta. ad fin. 21. diſt. & Archidiac. in c. vbi periculum. §. hoc ſacro. de elect. lib. 6. vbi explicat eorum officium.* Cardinalem pro epiſcopo interpretatur gloſ. *in c. relatio. 21. quæſt. 1.* Maiorem autem dignitatem non habent, quàm epiſcopus. *Bart. l. 2. §. ſi quis. verſ. ſimile videmus. ff. de appell.* Prat.

CARDINALATVS quo iure inductus, & de eorum præſtantia A. Barbat. *tractat. de Cardinalium præſtantia,* docet. Cardinales etiam olim, Conſiliarij appellabantur, Romano *in ſermone poſt conſilia. cap. Eccleſ. 12. qu. 2.* Prat.

CARDINEM vocat Hygenus *lib. de limitib. conſtit.* limitē à meridiano ad Septentrionem. Prat.

CARDO rei in eo vertitur, pro eo quod eſt, ex hoc tota res pendet. Cardo cauſæ, perinde eſt, ac ſi dicas, Ius per hoc, vel illud pono: ac ſi ex dilemmate arguatur, an fateatur, vel neget pars aduerſa. Atque hinc litium cardo, aut ſummam totius litis conſtituere eſt. *Bud. in l. 2. de o. ig. iur.* Sp.

CARENA, aliàs Carentena, dicitur à carentia hominum vel cibariorum. Nam per quadraginta dies ieiunant in pane, & aqua, & includuntur in aliquo ſecreto loco iuxta Eccleſiam, vbi non habent conſortium hominum. *vt not. Bernard. in cap. accepiſti. de ſponſa duor.* & eſt vulgare Italicorum. *adde cap. accuſaſti. de accuſ. & ſimile not. gloſſ. in c. 2. de ſponſ.* Oldend.

CARENDI nomen, triſte Cicero appellat. *1. Tuſcul.* quo loco declarat etiam quid ſignificet.

CARERE culpa, pro eo quòd eſt, non delinquere. Sp.

CARICAE, apud Proculum inter dulcia numerantur, *l. fin. §. cui dulcia. ff. de trit. vino & oleo leg.* ficus ſiccas ſignificans

ex Plinio,

ex Plinio. Harum ſingularum nucibus, viginti folijs rutæ, granis aliquot iuniperi, aceto, & grano ſalis miſtarum ea vis eſt, vt peſtem auertant, vt ab eruditiſſimo medico mihi amiciſſ. accepi, quo remedij genere vtebar, cùm hæc ſcriberem. Nam tum peſtis inualeſcebat Lugduni anno 1564. quod Deus Opt. Max. auertat. Sunt etiam Caricæ ſiue Cariotæ palmarum fructus prædulces, qui in clientum officio & feudorum conſuetudine, non paruum vſum antiquitùs præſtitère: nam fructum palmæ cliens patrono offerebat, in recognitionem annuam, quam faciebat ipſo anni limine, id eſt, Calendis Ianuarijs, quibus & magiſtratus inire moris erat, *l. Publius. ff. de condit. & demonſt.* Martialis in Xenijs:

Aurea porrigitur Iani cariota Calendis
Sed tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet.

Et idem alibi de phiala Ruffi loquens, quam tam tenuem eſſe dicit, quàm erat Bractea, qua cliens cariotam inaurabat:

Hoc linitur ſputo Iani cariota Calendis
Quam fert cum paruo ſordidus aſſe cliens.

Forcat. in penu Iuris ciuilis cap. 17.

CARBVM, eſt genus aromatis, myropolis cognitum, nobis verò incognitum, quippe quod peregrinum ſit, &c. Vide Galenum *ad Paternianum cap. de careo.* Vtitur eo quoque Apitius *de re coquinaria.* Paul. *lib. 33. Digeſt. tit. de penu leg. l. nam omne.* [Sed quod quidam negauerunt piper Liguſticum careum, & laſer, eiuſmodi in penu non eſſe, improbatum eſt.] Nebr.

CARINA, *in l. Minutius. ff. de rei vind.* infima trabs, qua nauis fundatur. Pompon. *in fin. l. quod in rerum natura. §. fin. de legat.* [Etſi nauem legauero, & ſpecialiter eam adſcripſero, eamque per partes totam refecero, carina eadem manente, nihilominus rectè à legatario vindicabitur.] *Cond. lib. 3. cap. 6. num. 3.* Spieg.

CARINARIOS, Turneb. *aduerſar. lib. 14. c. 5.* eos eſſe putat, qui cerino colore pannum inficiũt. Nam cera Doricè κηρὸς dicitur, quæ alijs Græcorum linguis κηρὸς vocatur. *Ita: Turneb. loco præalleg.*

CARINANTES, Feſto *lib. 3.* probra obiectantes, à carina dicti, quæ infima pars nauis eſt, ſic illi ſortis infimæ.

CARNIFEX populi Romani, non modò ciuis Roman. non erat, ſed ne in vrbe quidem domicilium habebat. Cicero *pro C. Rabirio perduel.* [Sed moreretur prius acerbiſſima morte millies Gracchus, quam in eius concione carnifex conſiſteret, quem non modò foro, ſed etiam cælo hoc ac ſpiritu Cenſoriæ leges, ac vrbis domicilio carere voluerunt.] Venit autem in mentem ex Plauti Pſeudolo. ſuſpicari eum extra portam Mettam domicilium habuiſſe.

P. Iam hic ero: verùm extra portam Mettiam currendum eſt prius.
C. Quid eo? P. ... inde accerſendus cum tintinnabulis,
Eum ... duo greges virgarum inde vlmearum adegero,
Vt hodie ad ſtultitiam huic ſuppetat ſatis Iouis.
In malam crucem ſic ibi Iuppiter lenonius.

Crux autem non erat, ſed ponebatur in campo Martio, vt ex illa eadem oratione intelligitur. Et cùm damnatus collo in furcam inſerto virgis ad necem cæſus eſſet, tum vnco gutturi eius impacto a carnifice extra vrbem trahebatur. Iuuenal.

Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media ſulcum deducit arena.

Propertius:

Et benè cùm fixum mento ciſcuſſerit vncum,
Nil erit hoc, roſtro te premet anſa ſuo.

CARNIFICIS loco habebatur, vt ait Feſtus, qui ſe vt moreretur, vulneraſſet. Prat.

CARNIFICIS, hoc eſt, eius qui in reos animaduertit, & eius item, qui reos in carcere cuſtodit, officium vitandum eſſe dicit Ariſtot. *lib. Polit. 6.* quod huiuſmodi homines improbi eſſe ſoleant. Cenſoria lege cauebatur, vt nemo carnifex ciuis Romanus eſſet. Spieg.

CARPENTARII *in l. fin. de iure immunitat. & l. vnic. C. de excuſat. artific.* in Baſilic. ἁμαξοποιοὶ qui ἁμάξας καὶ τὰ σαγμάρια faciunt, id eſt, clitellas, quæ Latinè Carpenta dici poſſunt. Carpentarius, ſpeciale nomen eſſe Iſidor. ſcribit *l. 19. c. 19.* Horo. carpentarium, carpentorum artificem dici tradit.

CARPENTVM carri genus eſt, in quo mulieres primùm apud Romanos geſtabantur, poſteà tamen factum, vt ex Liuio *lib. 1. ab vrbe: & in 2. de bello Macedonico* didicimus, vt in bello etiam carpentorum vſus eſſet. Planè carpentum non à carro, vt quidam putant, deductum eſt, ſed à Carmente Euandri matre, quaſi Carmentum. Vnde *in 1. Faſtor.* Ouid.

Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Coraſius lib. Miſcell. 3. cap. 20. num. 19.

KARPISMOI, apud Clementem Alex. *lib. 2. ſtromatéων*, id eſt, manuum porrectiones, καρπὸς enim cauum manuum, & volam ſignificat eidem & Ariſtoteli *lib. 1. de animalium* iunctura καρπὸς ἄρθρον χειρὸς καὶ βραχίονος. Prat.

CARPVSCVLVM, ſiue, vt alij legunt, Carpiſculum, definitore Flo. Vopiſco *in Aureliano*, calciamenti genus eſt. Hanc etiam vocem reperi in Epigrammate lapidi antiquiſſimo inſculpto, quod Viennæ Allobrogum, ad D. Mauricij ædem extat. Prat.

CARERE impetratis *in l. pen. C. ſi contrà ius*, id eſt, non frui beneficio literarum à principe obtentarum: quod pragmatici Galli dicunt, *eſtre debouté de l'effect des lettres par eux obtenues.* eodem ſenſu accipitur *in c. 1. de lib. ſ. nat.* Prat.

CARERE crimine falſi, in D. Antonini reſcripto, *l. vnic. C. ne tut. vel cura. v. ſtig. condu.* eſt immunis eſſe falſitatis, & vacare eo ſcelere. Prat.

CAREVM & Claſſer, quid ſignificent apud Paul. *in l. non omne. ff. de pen. legat.* reuocabatur in dubium inter quoſdam ex collegis. Cùm fortè Paulum Petraſanctam iuuenem memoria noſtra doctiſſimum, familiaremq́; meum, qui nunc in collegio Mediolanenti excellit, prætereuntem conſpeximus: is a nobis ſalutatus rogatuſque vti de ſententiã, deque ratione horum nominum nos doceret. Claſſer, inquit, ipſe apud Latinos equidem non memini me legiſſe. ſed laſſer ſuccus eſt laſſerpitij, magnificus in vſu & medicamentis, de quo Plin. & ita affirmabat legendum eſſe. Putabat etiam legi poſſe Carynon, quod quidem oleum eſt è nucib. iuglandibus confectum, alopecijs vtile, tarditatiq; aurium infuſum. Cæterum ſapore graui. Vnde nobis eſculentis non ita admiſcetur, ſed in lucernis funiculum nutrit ardentem: ſicut & illud, quod ex lini ſemine exprimitur, ad alendum tamen in vſu apud aliquos etiam hodie eſt, non ſolùm in medicamentis. huius meminit Plin. *lib. 23. c. 5.* ſiue mauis Carynum, vt aliqui contendunt. Hæc vir ille impensè doctus, ſubitaria dictione effatus, à nobis receſſit. Me aũt petente illicò allatus eſt Plinij codex, is *in 6. capite, lib. 19.* [Ab his, inquit, proximum dicetur auctoritate clariſſimum laſſerpitium. quod Græci σίλφιον vocát in Cyrenaica prouincia repertũ, cuius ſuccus vocatur Laſſer. magnificum in vſu, medicamentiſque, & ad pondus argentei denarij penſum, multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulãtur pecorum pabulo: Vnus omninò caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt.] In reliquis, de natura & genere laſſerpitij, lege Plin. quæ omnia de verbo ad verbum ſibi adſcribit. Si Pontinus Pontifex *in ſat. in Martial. commentarijs ad fin. 26. epigrammatis.* Laſſer itaque, vt dixi, à Græcis Silphion dicitur. Hæc inter herbas primam obtinet gloriam. Vnde Ampelíotæ, quæ Aphricæ gens eſt, Delphis ſilphij caulem ſacratum ſuſpenderunt, auctor Alexandrides. Huius herbæ meminit pluribus verbis Ariſtophanis interpres in Pluto, vbi Poeta ſic. Τὸ πλοῦτον τὸν ὀρὸν καὶ τὸν Βάττου σίλφιον. ipſumque Plutum, ipſumque Batti ſilphion. Negat ſycophanta ſe quieturum, etiamſi Plutus ipſe, qui diuitiarum deus ipſe eſt, vel laſſerpitium, quod pretioſiſſimum eſt, ſibi detur. Hinc nata parœmia apud Græcos, Βάττου σίλφιον, vt per Konradum Chil. 4. c. 2. Adagio 1.4. Huius etiam vocabuli Laſſer meminit Martialis *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publica.* & Catullus Laſſerpiciferis iacet Cyrenis. In eo tamen, quod Paulus noſter putabat, Carynon, legendum, mihi cum eo in totum non conuenit, quia nimium eſſet diuerſe à communi lectione, quæ vera eſt, vt infrà ſubijciam. Aliqui codices, Cæreum, quod quidem adiectiuum eſt, ex cæra aliquando factum: vt cærea candela, ad differentiam eius, quæ fit ex ſeuo, ſeu alio pingui: vt Cærea mella, &c. quæ ſuprà ſequũtur in verbo Careum.

Vel ſi

Vel ſi nihil placet mutare, poſſumus dicere (vt etiã placet Alciato noſtro) Carreum dictum a Carris, vnde aduehitur: quo in loco fieri nundinas, ſcribit Plin. *in 12. lib. cap. 18.* quibus commercia odoratarum arborum exercebantur, quæ nundinæ poſtea agi cœperũt apud Characem. Carræ autem de quibus hic Plin. loquitur, non hæ ſunt, quæ in Meſopotamia Craſſi clade nobiles dicuntur, ſed oppidum in ipſo rubri æquoris littore, vt Mela Pomp. & apud Græcos Stephan. ſcribit, ſicuti nec per Characẽ quidam oppidum illud intelligunt, quod in Perſia eſt inter Tigrim & Eulæum fluuios: ſed potius illud quod itidem in Parthia eſt, cuius quodam in loco Ptolemæus meminerit. Igitur Carreum potuit Iureconſultus appellaſſe, odoris illud genus, quod à Carris veniebat. Quod ſi tibi gratiæ non eſt, potes eliſa copula legere. Aut liguſtrum carreum, aut carreum laſſer. Quamuis ſint, qui aſſarum, cuius *præd. 12. lib. cap. 13.* Plin. meminit, legãt, non laſſer: quod non reprobo, ſed nec addito. Cares etiam populi ſunt inſulani, quos Stra. Mela. Plin. Ptolemæus Aſiæ contribuunt. eos Minos nauali prælio vicit, de quibus Virgil.

Hinc Lelegas, Caraſque, Sagittiferoſque Gelonos.

Meminit & Valerius Max. *lib. 1.* Quid autem ſit Lyguſticum, in hoc loco I. C. haud facile reperies. & ideo arbitror dictionem eradendam eſſe, & eius loco liguſtrum reponendum. Quid id ſit, oſtendit Plinius 12. *lib. cap. 3.* huiuſmodi verbis. Cyprus in Aegypto eſt arbor, ziziphi folijs, ſemine coriandri, flore candido, odorato, coquitur hoc in oleo, premiturq; poſtea, quod Cyprus vocatur. precium ei in libras quinque: optimum habetur è Canopia, in ripis Nili nata. ſecundum Aſcalonæ Iudeæ. tertium Cypro Inſula odoris ſuauitate. Quidam hanc eſſe dicunt arborẽ, quæ in Italia Linguſtrum vocetur.] Hæc Plin. cui non diſſidet Dioſcorides, qui vbi de odoribus mentionem facit, inter eos illud numerat. Sunt tamen qui è linguſtron literam elidant. *Cotta in memor.*

CARPOCRATIANI *in l. 5. C. de hæretic. & Manich.* Hæretici fuêre, à Carpocrate ita vocati, qui Chriſtũ hominem duntaxat fuiſſe, & ex ſemine Ioſeph carnaliter progenitum, inſtar reliquorum hominum, aſſerebant: quemadmodum Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus *in hæreſeon Catal.* & Iſid. *lib. 8. Etymol. cap. 5.* ſcribunt. *c. quidem autem 24. qu. 3.*

CARPASVM *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de public.* Planta eſt ex qua ſuccus medicamentis vtilis exprimebatur, cuius Dioſcorides *libr. 6.* & Galenus *libr. 1. de compoſitione medicament.* meminêre, & ὀπὸν καρπάσου vocant. Paulus Aegin. Carpeſiã dicit. Prat. Briſſ.

CARROTIVM dictio eſt barbara, & ſignificat currum illum, in quo conſtituebatur vexillum publicum, cùm in aciem eundum erat. & hoc expreſſit apud nos Accurſ. *in l. omnis definitio. ff. de reg. iur.* dum inquit: Sed ſtet firmus regulæ, velut Bononienſis carrotio, licet aliqui capiantur de eius cuſtodibus. Et hæc gloſſ. in hoc ſingul. eſt, *ſecundum D. Alexandr. conſil. 72. incip. Inſpecto diligenter, col. 4. verſ. & iſtam opinionem. in 1. lib. Et Andr. Sicul. in tract. de præſt. Cardinal. in 1. quæſt. primæ partis, in 5. col. verſ. opinio.* Hocque currus genus poſt Gothos deletos potiſſimum Reipub. Mediol: in vſu fuit, vt in noſtris annalibus in multis locis relatum eſt. Putoq; à carro dictum, de quo Cæſar. [Inter carros impedimẽtaque prælium cõmiſerunt.] & Aul. Hirtius: [Pompeius, inquit, eã die per viarum anguſtias, carra complura, multoſque laniſtas retraxit.] *Cotta in mem.*

CARRVCA paruum carrum ſignificat, quatuor rotas habentem. Habuerunt autem veteres carrucas in delitijs vnde diſputat Scæuola, an ſub mundi muliebris, & omnis ornamenti legato, carruca dormitoria, cum mulis qua vxor ſemper ſit vſa, contineatur, *l. vxori. 2. ff. de aur. & argen. legat.* Spartianus Alexand. Seuerum Imperatorem Senatoribus omnibus Romæ permiſiſſe refert, vt carrucas argenteas haberent, dignitatis Romanæ intereſſe exiſtimans, vt iſtantæ vrbis Senatores vectarentur. Neronem præterea Cæſarem legimus, nunquam minus mille carrucis iter feciſſe, longo ſemper agmine impedimentorum præcedente. *Cor. apud. lib. Miſcel. 3. cap. 20. Cotta in memor.* Carrucæ mentio etiam fit, *l. ſi cuius. in fin. ff. de vſ. fruct. l. incommodato. §. penult. ff. commod.* & apud Paulum *lib. 3. ſentent. tit. 6. §. pen.* Plin. *lib. 33. cap. 1.*

CARRVCIS ſtabulum vacans, *in fin. l. ſi cuius. de vſufruct.* Spieg.

CARRVCHARIVS *in l. item quæritur. in princ. ff. loca.* qui & ciſiarius dicitur, qui Carrucham agit.

CARRVLI *l. cum duobus. 52. §. ſi quis ex socijs. ff. pro ſocio.* qui quid vehunt, *vt ex eo textu liquet*, Prat.

CARRVM, ſiue carrus & carruca, plauſtra ſunt oneraria, hoc eſt, comparata ad ferendum tantum onera. Cæſar *in primo comment.* [Iumẽtorum, inquit, & carrorũ quam maximum numerum coemere.] In commentario quoque Hiſpanienſi: [per viarum anguſtias carra complura.] Martial.

O iucunda Couine ſolitudo carruca magis eſſe deoque gratum.

Conſultus *lib. 39. de donatio. l. ſi id.* [Vel grex, ait vel carrum vel carruca.] Item Scæuola *tit. de aur. & arg. leg. l. vxori.* [An carruca dormitoria debeatur, &c.] Nebr.

CARTHAGO I. C. Modeſtin. [Si vſusfructus, ait, ciuitati legetur, & aratrum in ea ducatur, vt paſſa eſt Carthago, ciuitas eſſe deſinit, ideoque quaſi morte deſinit habere vſumfructum.] Mirum autem poſteris ſeculis reflorere eam principum Romanorum beneficentia potuiſſe, quæ ſic diruta, ſic diſiecta vaſtataque fuit, vt omnis muralis lapis in puluerem comminutus ſit. Spieg.

CARPHOS, Plutarchus, *de ſera numinis vindicta* appellat, quod feſtucam, fœnũ aridum, & lignum quoduis tenue & ſiccum ſignificat, buchetam lingua noſtra vel brindellam vocamus. *Conn. n. lib. 2. cap. 4. num. 3.*

CASA à cauatione, ductam putat Feſtus *lib. 3.* quæ lectã paſtorale Statio appellatur. Vergil. *in Aeneide:*

At que humiles habitare caſas, & figere ceruos.

& apud Scæuolã, *l. vxorem. 41. §. fœliciſſimo. ff. de leg. 3.* pro domuncula videntur poſuiſſe Iuſtinia. *§. literarum. Inſtit. de rer. diuiſ.* & Pompon. *l. pen. ff. de vſufruct.*

CASAE literarum, quæ fuerint ex lib. Variorum auctorum, de limitibus, diſces. & quid caſales, & caſalęquorum verba huc tranſcribere nimis longum eſſet.

CASARIA, Feſto, quæ caſam cuſtodit. Prat.

CASCVM, Feſto *libr. 3.* id eſt, antiquum, quod Varro probat, *lib. 6. linguæ.* ex Ennio. Manlius: Caſcum duxiſſe caſcam non mirabile eſt, quoniam canoras conficiebant nuptias. Prat.

CASEARIAM tabernam, ſiue (vt in Pand. Flor. eſt) Caſiariam, i, pro e, vt ſæpè, poſito, dixit Ariſto apud Vlp. *l. ſequ. §. Ariſto. ff. ſi ſeruit. ven.* in qua caſei fumigari ſolent. *vt d. §. Ariſto. lectio indicat, & ex Columell e lib. 7. cap. 8. liquidò conſtat, & ex Plinio lib. 21. cap. 42. vbi de Caſeorum diuerſitate loquitur.* Falſo igitur Haloander, raſoriam, vtrobique repoſuit *in d. §. Ariſto.* Non tamen reijcienda eſt Accurſij interpretatio, Caſeariam, in qua fiunt caſei, appellantis: tametſi ad Ariſtonis locum minimè pertineat. Sed & Caſeariam tabernam, locum vbi caſei veneunt, rectè quis appellet. Prat.

CASELLAE ſunt granaria, in quibus fructus componũtur. *ff. de rud. l. 1.* ſic accipi poteſt in c. caſellas. 12. q. 2. Dicitur quaſi cellula granorum. Old.

CASITO vel Caſſito frequentatiuum à Caſo, frequentatiuo verbi Cado. & eſt guttatim vel ſæpius cadere. Paulus *de ſeruit. vrb. prædior. l. ſeruitutes. §.* ſi ſeruitus ſtillicidij impoſita ſit, non licet domino ſeruientis areæ ibi ædificare, vbi caſſitare cœpit ſtillicidium. Feſto, Caſabundus, crebrò cadens eſt. Olden.

CASSARI dicitur ſententia, quæ tenet. *gloſ. in cap. accedens. le premier in verbo, caſſamus. extr. vt lit. non conteſt.* Caſſamus, verbum etiam caſſatum denunciamus, quo ſenſu accipi ait Bernardus gloſſularius *in d. cap. accedens 1.* ſed ineptè. alioquin fruſtra ibidem ſtatim ſubieciſſet pontifex; [vnde caſſas denunciauimus.] Non tamen nego, quin & Caſſare caſſum denunciare ſignificet. *in cap. cum dilectus. in fin. & ibi gloſſ. extr. de elect. & ele. poteſt.* Quod autem ea, quæ ipſo iure nulla ſunt, infirmari debeant, & caſſari, liquidò conſtat ex Nouell. 7. §. ἐπειδὴ. ibi, ἀλλὰ καὶ τὸ γινόμενον, ἄκυρον, &c. & adnotat Accurſius *in l. & eleganter. in verb. ſunt ipſo iure. ff. de dolo.* Prat.

CASSATIO, aliquando ad factionem fertur, *gloſſ. in cap. prop. ſuit. ext. ut contest. prob.* & ad actum nullũm. *Felin. c. ex parte. de teſtib.* Prat.

CASSIANI, Sabiniani, Proculiani, dicti ſunt, qui Caſſij, Sabini, & Proculi ſectam inſtitutionemque ſecuti ſunt: de quibus quæ Pomponius ſcribit *in l. 2. ff. de orig. iur.* ad ſummam hæc ſunt. Fuit Q. Tubero publici priuatique iuris doctiſſimus. eius duo fuere diſcipuli, Ateius Capito, & Antiſtius Labeo: quorum alter magiſtri præceptis adhæreſcens, alter ingenij fiducia pleraque innouans, diſſidium quoddam in iuris ciuilis diſciplinam inuexerūt. nam quum Ateio Maſſurius Sabinus, Labeoni Nerua pater ſucceſſiſſet, acceptam à magiſtris diſcordiam vehementer auxerūt. quam poſtea eorum diſcipuli, Sabini quidem Caſſius, Neruæ autem Proculus eò perduxerunt, vt duæ iam tum familiæ contrariæ ex eorū nominibus appellatæ ac propagatæ ſint. nam qui Caſſium ſequebantur, Caſſiani: qui Proculum, Proculiani dici cœpere. poſt ſecuti ſunt Caſſium quidem Cælius Sabinus, Proculum verò Pegaſus: vnde Sabinianorū & Pegaſianorum nomina. Quorum diſſenſionibus ac præceptionibus contrarijs imbuti poſtea I. C. Iauolenus, Neratius, Iulianus, & cæteri, quorū ex ſcriptis compoſiti ſunt ij, quibus nunc vtimur Pandectarum libri, mirificas concertationes, vt Iuſtinianus teſtatur, in hanc legum diſciplinam importarunt. Hotom. *Ant. Aug. lib. 1. Emendat. cap. 5. & lib. 3. cap. 4.*

CASSIA via, à Caſſio ſtrata. *Feſto lib. 3. & vide infrà, Via.* Prat.

CASSIOPA, ciuitas & promontorium eſt Epiri, Strabone, Ptolemæo, Plinio atque alijs auctoribus. Vlpian. *ff. de exercitatoria actione. l. 1.* [Sunt, inquit, naues quæ à Brunduſio, vel à Caſſiopa, vel à Durachio vectores traijciunt.] Nebr.

CASTALDIA, gubernatio dicitur, qua domini res gubernantur. Caſtaldi, gubernatores, vel vicedomini. *2. f. de feud. degradant.* Itaque erat Caſtaldio non abſimilis procuratori, & actori poſſeſſionum domini, cuius fit mentio in l. vlt. ¶ quod cum eo, qui in aliena poteſt. Secundum Aluarot. & gloſ. erat velut œconomus quidam, cui res dominica gubernanda committebatur, inſtar œconomi Eccleſiaſtici. *arg. l. œconomus nullus. C. de ſurioſ. Eccleſ.* Old.

CASTALDVM in leg. Lombard. *l. 1. de acquis. alio re.* gloſ. *in c. vnic. §. ſi vero. de feud. quæ ... in vſibus feud.* interpretatur eū, cui res domini committuntur. quam interpretationem probat Iacob. Beluiſius *ibidem.* Eo etiam nomine procuratores contineri liquet indicante Alberico. Illo, & eodem ſenſu ſumitur Caſtaldio. Beluiſio *d. § ſi vero.* Prat.

CASTALDIAE feudum, quod datur caſtaldo caſtri, *vt in cap. 1. de feud. guar. & caſtaldi. in vſib. feud. & ibi gloſ. in verbo,* Caſtaldi. *Ioan. Bello. Carmol.*

CASTE viuere dicitur, quæ legitimè nubit *Nouell 39. §. ἐπειδὴ.* quod & Bart. noſter rectè docuit, *l. ... verſ. ſed quia. C. ... vid. toll.* ait Imp. d. §. ἐπειδὴ ... Hoc ad eum tractatum pertinet, quo diſſeritur, an legatum mulieri, ſi caſte vixerit, præſtari debeat. quod Bart. placet *d. ... fin.* Paulo Caſtrenſi diſplicuit. Tu expende. §. ἐπειδὴ. Prat.

CASTELLANI. Andreæ Iſernio dicuntur hodie qui antea dicebantur caſtaldi, idque ex conſuetudine vtentium & vſu loquentium Porrò in Gallia Caſtellanos appellamus Caſtrorum ſiue Caſtellorum præfectos, & iudices. Sed & ſubalternos & inferiores iudices, *vt ſcribit ... Bud. in forenſibus.* Caſtellanus, etiam dicitur Caſtri dominus, ſiue poſſeſſor. *Alber. ex Hoſtien. ſ. c. ad audientiam. de præſcript. & vide paulò inferius de hac voce.* Prat.

CASTELLVM, vt notiſſimam ſignificationem prætermittam, accipere debemus, aquæ receptaculum, quod aquam publicam ſuſcipit. *Vlpian. l. 1. § ait prætor. ff. de aqua quotid. & æſt. & Labeus l. ... 88. ff. de contrah. empt.* Id veteribus diuidiculum appellabatur, Feſto *lib. 4.* quod nunc, inquit, caſtellum eſt ex quo à riuo communi aquam quiſque ducit. Heſychius κάστελλος, ait, ... Sic accipi debet apud Paul. *l. ... 16. ff. ... prad.* & Vlpianum *l. 2. ff. commun. prad. & l. altera. § item hæc prohibetur. ff. de leg. 2. & l. 3. de aqua ducti. lib. 11. C. de Caſtellis. vide I. Frontinum de aquæduct. & Vitruuium lib. 8. cap. 7.* Agrippa, ait Plinius *lib. 36. cap. 15. ad fin.* Caſtella 130. fecit. Porrò Caſtella vt plurimum plumbea erant, vt ex *l. ſi venditor. 38. § ſirmus. & l. fundi. § Caſtella. ff. de actio. empti.* Hæc conceptacula appellant Impp. *in l. 2. C. Th. de aquæduct.* Sed G. Budæum *in prioribus adnotat. ad d. § Caſtella.* permulta ex Claſſicis rerum ſcriptoribus prodidiſſe: cuius verba huc non transfero, vtpotè quæ cuiuis ſtudioſo ſint obuia. Cæterùm

CASTELLVM etiam inuenitur in alio ſignificatu magis noto, locumque denotat mœnibus clauſum, munitumque. Sueton. Scæua, inquit, excuſſo oculo, transfixus fœmore, & humero, centum & viginti ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam commiſſi caſtelli obtinuit. *Coraſ. Miſcel. lib. 6. cap. 10.* Hinc

CASTELLANI appellantur huius loci incolæ: quemadmodum ab oppido oppidani nomen ſortiti ſunt, & à vico vicini. Hodie autem quædam praua conſuetudo inoleuit apud nonnullos, appellantes arcium præfectos & cuſtodes, caſtellanos, quod tamen nunquam apud idoneos auctores memini me legiſſe, licet interpretes noſtri hanc conſuetudinē amplectantur. *& in pulchra quæſtione cõſuluit Cor. conſ. 206. viſo. in 6. col. in 3. lib. & de his nominibus plura D. Felin. in c. Rodulph. col. 15. verſ. cæterum de reſcript.* Cotta.

CASTELLENSE municipium quid ſit, Feſtus, & Valerius *in lib. de inſtit.* docuerant, ſed id iniuria temporum perijt. Prat.

CASTIGARE, eſt non ſolùm fuſtibus punire, & emendare, *l. 3. ... ff. de officio præf. ... vig. & l. ſi ... § final. ff. de iniur.* ſed & flagellis *per l. ſed ſi eum. ff. de vſufruct.* Sed & ad alia pœnarum genera pertinet, vt vides ex *c. quia plerique de officio ... lib. 6. & c. ſi clericus. de ſentent. excom. eod. lib. & vtrobique gloſ. & Dd.* Prat.

CASTIGATIO ... is, quæ accipienda ſit apud Vlpian. *l. ſed & ſi quem ... § ... ff. ad l. Aquil. repetita in l. item quæritur. § item Iulianus. ff. ...* Bald. docere nititur, *ad d. § fin.* appellatque moderatam, quod latè explicat. Prat.

CASTIGATIONEM modicam apud Vlpianum *in l. magiſtr. ... ff. de iuriſdict.* varij variè interpretantur. Accurſius *ibidem* appellat coercitionem, ſine qua iuriſdictio eſſe non poteſt, quod Bart. improbat, dicitque eam expediri officio iudicis nobili meſſique meri Imperij. Baldus autem ſcribit *ibidem* eam habere locum in leuibus delictis quæ corpus non tangant. Alciatus *in l. imperium. num. 144. ff. de iuriſdict.* Modica, inquit, caſtigatio, debet intelligi de ea, quæ venit acceſſoriè ad iuriſdictionem, quæ iuriſdictionis eſt, vel, ait, debet intelligi de aliqua coercitione, quæ corpus non lædat. & hæc Baldo conſentit.

CASTRARE apud Marcianum *l. 3. § item qui actor. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* eſt virilia, ſeu genitalia amputare, & excindere, *l. lege Cornelia. in fin. ff. ad l. Iul. de vi priuat. & l. ſi ſeruum ſeruum. ff. ad l. Aquil. Plin. lib. 18. cap. 32. & lib. 6. c. 26. Aldebr. Inſtit. de adopt. § ſ. d. & illud.*

CASTRATI dicuntur, quibus virilia exciſa ſunt, & vt ait Theophilus, *§. ſed & illud. Inſtitut. de adopt.* ἐφ' ὧν γίνεται ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων. Horum meminit Vlpianus, *l. ſed etſi ... ff. de lib. & poſthum. l. ſi ſeruus. 37. § fin. ff. de iure dot.* Solebant enim mangones pueros caſtrare, quo pretioſiores facerent, *l. ſi ſeruum. 27. § & ſi puerum. ff. ad leg. Aquil.* quod & ex M. Fabio *lib. 5. cap. 12. Inſtitut. Orat.* apertiſſimè indicat his verbis: [Mancipiorum negotiatores formæ puerorū, virilitate exciſa, lenocinantur.] & poſt paulò, [Libidinem iuuet ipſum effœminati ſexus mendacium: nunquam tamen hoc cōtinget malis moribus regnum, vt ſi qua pretioſiora fecit, fecerit & bona.] Porro homines caſtrari, Senatuſconſultis, & D. Hadriani edicto vetitum eſt *l. leg. 4. § vlt. & ... qui ſ ... ff. ad l. Cornel. de ſicar.* Briſſon. Eadem quoque pœna tenetur medicus caſtrans, & chirurgus, etiamſi ille qui caſtratur, conſenſerit. Imò conſentientem eadem pœna plecti vult. l. leg. Cornelia. ff. eodem. vbi etiam bona caſtrati vult publicari fiſco: etiamſi pretioſiorem cum reddiderit, nihilominus iniuriarum tenetur caſtrans. *l. ſi ſeruus ſeruum. § ſed etſi puerum. ff. ad leg. Aquil. gloſſ. in cap. legentes. 23. quæſt. 5.* quia hi caſtrati virilitatem amittunt. *l. leg. Cornel. § plant. ff. de ſicar.* Publicè autem intereſt integros habere homines, qui ciuitatem liberis hominibus legitimè repleant. *l. 1. ff. ſolut. matr.* Rebuff.

CASTRATI propriè dicuntur, quibus penis ipſe cum teſticu-

teſticulis eſt exciſus. Vnde videtur caſtratio tranſlata ad arbores, cum interraduntur & diſraduntur. *Columella in* 4. Hoc poteſt interradi & diſradi: quod opus ruſtici caſtrationem vocant, Plinius deputationem, Cato interputationem appellat. *Conan. lib.2. cap.15. num.9.* Caſtrare quoque ad animum refertur. Et per tranſlationẽ caſtratam Remp. dixit Cic. *lib.3. de Oratore.*

CASTRATVS poſthumum inſtituere non poteſt. *l. ſed eſt quæſitum. ff. de hæred. inſtit.* quia certum eſt hunc generare non poſſe, cùm facto hominis prorſus impotens factus ſit: & in certis amplius locus non eſt coniecturis. *l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig.*

CASTRENSES, miniſtri appellantur, vt ex Lampridio *in Alexand.* colligas. De quibus Tertullia. in hæc verba ſcribit. [Eſt & alia militia regiarum familiarum. Nam & Caſtrenſes appellantur, &c.]

CASTRENSIS ordo, is veteribus erat, vt miles Centurionis, Centurio Tribuni, Tribunus Legati, Legatus Conſulis, Magiſter equitum Dictatoris pareret imperio. *Budæus l.2. de orig. iur. ex T. Liuio. lib.8.* Oldend.

CASTRENSIANI ſunt miniſteriani aulici, vt colligitur ex rubr. de Caſtrenſ & miniſter. lib.12. C. qui ſacro Imperatoris miniſterio deputati ſunt, *l.4. C. eod.* Prat.

CASTRENSIANI & miniſteriani (vt D. Vueſenbecius *in Oeconomia Iuris*, oſtẽdit) pars regiæ familiæ eſt, ſeruitijs & miniſterijs principis interioribus, in aula & caſtris deuota, vt prægustatores, pincernæ, & menſæ cubiculóque principis inſeruientes. Vueſ.

CASTRENSE iugerum quadratum, habet perticas 288. pedes autem quadratos 28.800. id eſt, per latus vnum perticas.18. quæ in quatuor latera faciunt perticas 72. *ex Feſto & Valerio, lib. de limitibus.* Briſſ.

CASTRENSIS peculij, Caſtrenſiúmque bonorum eſſe intelligitur, quidquid in militia quæſitum, vel occaſione militiæ obuenit. Caſtrenſe peculium, vt Macer definit. *l. Caſtrenſe. 11. ff. de caſtrenſ. pecul.* quod à parentibus, vel cognatis in militia agenti donatũ eſt, vel quod ipſe filiusfamilias in militia adquiſiuit, quod niſi militaret, acquiſiturus non fuiſſet. Macri ſententiam probat Paulus *lib.3. ſent. tit.4.* niſi quòd pro, agenti, Paulus poſuit, proficiſcenti: quod tamen ſecundum Alexandri Imp. diſtinctionem accipiendum eſt, *l.4. C. famil. erc. & vide Bart. l.1. §. nec caſtrenſe. ff. de collat.* Caſtrenſis quoque peculij eſſe dicitur, quod à Palatinis conſcio Principe, & in eius propè conſpectu quæritur, vt D. Conſtantinus reſcripſit, *l. unic. C. de caſtr. omn. pala. pecul. lib.12.* Et

CASTRENSE æs alienum, in caſtris contractum: ex quo & Caſtrenſes creditores. *l.1. §. ſi filiusfamil. ff. de ſeparat. & vide infrà, Peculium.* Briſſ.

CASTRENSIS ſacri palatij, ſub diſpoſitione ſua habebat pædagogia, miniſteriales quoque dominicos & curam palatinorum. Huius meminère Honorius, & The. *l. unic. qui à præbit. tiro. exc. C. Th. & l.38. C. Th. de decur.* Briſſ.

CASTRENSI corona donabatur, qui primus hoſtium caſtra propugnando, introiſſet, cui inſigne erat ex auro vallum, *Feſtus lib.3. & Gellius lib.5. cap.6.* Prat.

CASTRVM, numero vnius, notiſſimæ eſt ſignificationis. Caſtra verò numero multitudinis locum ſignificant, vbi milites tentoria figunt: quo ſenſu accipitur apud Modeſtinum *l.3. §. emanſor. ff. de re milit.* Porrò horum genera multa erant, quædam erant prætoria, de quibus Tacitus *lib.1. Annalium* de Tyberio loquens. [Diſperſas per vrbem cohortes in vna caſtra conduxit Tyberius.] Alia erant vrbana. *l. ſi maritus. 15. §. legis. ff. ad leg. Iul. de adult.* Alia vigilum, ſiue vigilium *d. §. legis.* Prat.

CASTRVM à villa diſcernit Bart. *in l.1. §. ſiue autem. ff. de oper. nou. nunc.*

CASTRVM & periurum, Cicero contraria eſſe notat, *pro Q. Roſcio Comœdo.* Spieg.

CASVS, à Iuriſconſultis dici conſueuit, pro controuerſia quæ nata eſt, quaſi quæ acciderit, & caſu contigerit. Cicero verò cauſam appellat, *vt Verrina 3.* [Tantum quod hominem non nominat: cauſam quidẽ totam perſcribit.] Item, [nuſquam enim ſcribis, neque tu aliud quicquam edicto amplecteris, niſi eam cauſam, pro qua pecuniam acceperas.] Hinc Senéca *in prologo declamat.* [Declamat autem Cicero, non quales controuerſias dicimus, nec tales quidem, quales ante Ciceronem dicebantur: quas Theſeis vocabant. Controuerſias nos dicimus: Cicero Cauſas vocabat.] Hotom.

CASVM in iure variè accipi conſtat. Quandoque facti ſpecies propoſita, quodque in diſputationem incidit. ſic accipitur apud Iulianum. *l. neque leges. ff. de legibus.* quódve caſu accidit. Caſum, id eſt negligentiam explicuit Gaius, *l. qui ædes. ff. de incend. ruin. & naufrag.* Caſus quod inopinato euenit, aut contingit. *§. theſauros Inſtit. de rer. diuiſ.* vbi Accurſius ita definit. Caſus, inquit, eſt inopinatus rei euentus ex diuerſis cauſis prouenieus ob aliud. Prat.

CASVM fortuitum definiſſe videtur Vlpia. quem nullum conſilium humanum præuidere poteſt, *l.2. §. ſi eo tempore. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* & cui humana infirmitate reſiſti non poſſet, *idem ait l.1. §. is quoque. ff. de obligat. & actio.* quod diuorum principum reſcripto iuuatur, *l. in iudicio. 38. C. loca.* eius generis ſunt mors, latronum, hoſtiumve incurſus, piratarum inſidiæ, naufragium, incendium, fugæ ſeruorum. *ait Gaius l. in rebus. 18. ff. com. mo. rem explicans.* His adijcias vim aquarum, inſolitam ventorum vehemẽtiam, ruinam, labem, effracturam, rapinam, tumultus, *l. contractus. 23. ff. de diuerſis regulis iuris antiq. & alibi ſæpe.* & hi appellantur caſus maiores. Appellatur & huiuſmodi caſus vis maior. *vide infra, vis maior.* Exẽpla ſæpius in iure ciuili reperias, quàm quod tranſcribi debeant. Eoſdem caſum, & fortunam appellat Vlpianus *l.1. §. ſi magiſtratus. ff. de magiſtratib. conueniendis.* Vnde rectè caſum dixit Feſtus *lib.3.* quod fortuitò hominibus accidit. Diuerſa eſt caſus acceptio apud Marcellũ, *l. quia in eum 16. ff. ad l. Aquil.* quia in eum (ait) caſum res deuenit, à quo incipere non poteſt. & apud Scæuolam, *l. Gaius. §. ille caſu. ff. de liber. & poſthu.* Prat. in Briſſ.

CASVM. pro amiſſione, dixit vetus interpres *Nouella 22. §. miſeratio.* quæ etenim amittuntur, cadere dicuntur, pro quo Iuſtinian. ipſe, αὐτοματαισ … dixerat. Prat.

CASVS Maiores hos eſſe dicimus, quibus reſiſti non poſſit, vt Paulus inquit, *Balduinus tit. quibus modis re contrahitur, &c.*

CASVS repentinos eſſe aiunt, ſi mulier enitens iam moriatur, *l. ſi mater. C. de inoffic. teſtam.*

CASVM pro Caſu, hoc eſt, vocabulorum forma, qua in alium cadunt effigiem, etiam in iure noſtro poni, demonſtrat Albericus: quàm rectè, ipſe viderit. Conſtat autem, I. C. figuratè vti compoſito pro ſimplici. *l. verbum reddendi. de verb. ſignif.* & contrà ſimplici pro compoſito. *gl. ſ. fin. rub. ſol. matr. vbi Bart. & I ſo.* Quod & atteſtatur Apellus. Tempus item pro tempore. *l. ve. huius erit.* Numero plurali pro ſingulari, *l. non eſt ſine libertis.* & è contra ſingulari pro plurali. *l. in vſu iuris. de verb. ſign.* Spieg.

CASV maiore, non negligentia perdere. *in l. velati. ff. de edend.*

CASVALIS conditio, quæ ab incerto euentu pendet, *l. vlt. C. de neceſſar. ſeru. l. vn. §. ſin autem. C. de cad. toll.* Briſſ.

CASVRVM, interdum pro euenturum.

CATABOLENSES *in rubr. C. Th. de Piſto. & Catabol. lib.14. tit.4. eod. tit. l.9.* quo ſenſu accipi debeat, nondum planè ſatis cõſtat, niſi dicamus eos fuiſſe, qui panes exercitui præſtarent, ἀπὸ τοῦ καταβάλλειν vel καταβάλλειν, id eſt, ſoluere, *Bud. in poſter. ann.* Catabolenſes alio ſenſu accepiſſe Caſſiodorum ſubiecta eius verba *lib.3. Variarum epiſt. ad Feſtum V. I. Patritium* declarant. [Atque ideo magnitudini tuæ præſenti admonitione declaramus, vt marmora quæ de domo Pinciana conſtat eſſe depoſita, ad Rauennatem vrbem per Catabolenſes veſtra ordinatione dirigantur.] Eodem ſenſu accipiendi ſunt apud eundem *lib.4. Variarum ad Gudilam & Satonem.* vbi pro, Catabulnenſis, legendum, Catabolenſis rectè cenſuit B. Briſſ.

καταβολή, conſtitutio, & ſolutio, & præſtatio, verbum iuris eſt. Hinc καταβολαὶ τῶν προσόδων, redituum præſtationes dicuntur Ariſtoteli. *2. Oeconom. & ſæpe in Nou. Iuſtin. 128. ὑπατεί*, & alijs §§.

CATACLITA apud Tertul. ſunt accubita, quibus ad accumbendum vtebantur, ea molli pluma implebantur, vt ex Heliogabali vita notum, *Turneb. lib.7. aduer. ſ. cap.20.*

CATACLYSMVS, diluuium apud Tertull. *lib.4. contra Marcionem:*

Reddidit ergo Deus gratis peccata paterna
In cataclyſmo execans pariter cum prole parentes, &c.

CATADROMVS, apud Labeonem *in l. ſi ſeruum. 54. ff. de act. empt.* quibuſdam ſignificat deſcenſum ex grue machina. Verior ſemper mihi viſa eſt explicatio eorum, qui funem extentum ex edito loco in inferiorē demiſſum exiſtimāt. quod & Labeonis verba ſignificant. *d. l. ſi ſeruum. 54.* Veriſſima igitur eſt huius loci lectio, vel inuito G. Budæo ad Labeonem, tametſi non ſim neſcius locum ſignificare, in quo decurri ſoleat, *Sueton. in Nerone cap. 11.* Prat.

CATADROMVS, interpretatur decurſus, ait Nebr. Nam κατάδρομω, eſt decurro. Decurſio autem per catadromum non ſine periculo erat: quod & I.C. ſignificat, *de act. empt. l. ſi ſeruum tuum.* Eum, inquit, fuiſſe ſeruum, qui per catadromum deſcendere, aut in cloacam demitti ſolitus eſſet. Alexandro Neapolitano eſt & Catadromos, in quo agitabantur equites præcipiti curſu. ἀπὸ τοῦ δρόμου, per quem ſeruus currendo, vel in cloacam ſe demittendo nimirum vitæ periculum adibat. *Gen. dier. lib. 3. cap. 13.* Alciato probabile videtur, Catadromum nomen ſumpſiſſe γεράνιον, id eſt, gruem machinam, qua architecti ſaxa ingentia ſubleuant; *de qua apud Vitruuium.* Attamen Catadromi vocabulum, de quo miranda cecinit, id eſt, vaticinatus eſt Accurſius, latinè decurſorium ad verbum transferri poteſt. *Budæo teſte in Annot. prior.* Spieg. Dromos enim curſum ſignificat. Tranquill. *in Nerone*, [nobiliſſimus eques Romanus elephanto ſuperſedēs, per Catadromum decurrit.] id eſt, per ſtadium, in quo equites decurrere ſolebant, imaginario prælio, vt ſæpe fit. Briſſonius verò *in Lexico, verbo, catadromum.* ait funem extentum, & ex edito loco in inferiorem demiſſum ſignificare, & huiuſmodi homines qui per catadromum decurrunt, à Latinis Funambulos, dici.

CATALOGI vox ridiculè apud Albericum exponitur. Hac ſignificatur nobis oratio, ſiue ſermo, alicuius rei ordinem ac diſpoſitionem continens.

CATAMIDIARI, ſignificat omnibus deridendos exponi, à verbo Græco μωκάω, quod ridere ſignificat. *Coman. lib. 9. c. 4. num. 11.*

CATAMITI, pueri meritorij ſunt. Catamitum pro Ganymede dictum fuiſſe etiam Feſtus teſtatur. Hoc nomine eum nominat Arnobius κατ' ἀντονομασίαν. Prudent. *de Ioue.*

Compreſſu immundo miſerum aſpernens catamitum.

Id poeta optimus nominat ſcilicet.

Rapti Ganymedis honores.

Hic eſt ille ſenſus peruerſus hęc illa cupiditas ignominioſa, hoc illud deſiderium impurum, de quo Romanis loquitur D. Apoſtol ἀντιμισθίαν τῆς πλάνης. Nomen etiam ipſum ἀπὸ [illegible] per ablationem literę factum videtur. Nam Latinè Concubinus dicitur. *Geor. Fabr. in comment. ad poetas Chriſtianos. copiuſè Maioragius lib. 2. Miſcell. cap. 3.*

CATAPHRYGES, apud Iſidorum *S. Etymol. lib.* hæreticorum genus, quibus nomē à Phrygia prouincia inditum ait. Hi adſerebant aduentum Spiritus ſancti non in Apoſtolos, ſed in ſe traditum. Prat.

CATAPLOYS, portus ad quem plurimum appelli ſolet. Vlp. *l. 4. §. 4. ff. de off. procon.* [Ingreſſum etiam hoc eum obſeruare oportet, vt per eam partem prouinciam ingrediatur, per quam ingredi moris eſt, & quas Græcia ἐπιδημίας appellat, ſiue κατάπλουν obſeruare, in quam primum ciuitatē veniat, vel applicet: magni enim faciunt prouinciales, ſeruari ſibi cōſuetudinē iſtā, & huiuſmodi prærogatiuas.] Hot. Sic apud Martialē, cataplus eſt nauigatio & appulſus.

Cum tibi Niliacus portet chryſtalla cataplus

Turneb. libr. aduerſ. 10 cap. 23.

KATA PODAS, iiſdem veſtigijs ſubſequendis, quaſi dicas, ad pedes, eorumq; veſtigia, Iuſt. *de compoſ. ff. §. 17.* [Niſi tantum ſit velit eas in Græcā vocem trāsformare ſub eodē ordine eaq; conſequentia, ſub qua & voces Romanę poſitæ ſunt: hoc quod Græci κατὰ πόδα dicunt.] hæc ille. Cicero autem, Ad verbum, hoc appellat, Xenoph. *de Venatione.* Δρομαῖος οὐ κατὰ πόδας ὥσπερ ὁ λαγώς. venandus non iiſdem veſtigijs inſequendis, vt lepus. Plat. *lib. 11 de Leg.* μετὰ κιβδηλείας δ' ἐπιτηδεύματα κατὰ πόδα καπηλείας ἐν νόμοις τά: hoc eſt, Poſt præcepta de adulteratione, proxime ſequitur vt de cauponatione præcipiamus. Hotom.

CATARACTA eſt vehemens aquæ decurſio, qualis Anienis, Rheni, & quorundam torrentium conſpicitur, cum de altis mōtibus in planum fluuij præcipitantur. Proſper, contra ingratos Candida ſunt, & ſcripta manēt, quæ de cataractis Aeterni fontis fluxēre vndante meatu. Aquæ vbi è Cataractis, aut è charadris colliguntur, is locus μισάγκεια dicitur: De huiuſmodi cataractis meminit Plin. *lib. 5. c. 9. de Nilo flumine.*

CATARACTAE, dicuntur porrò ex funibus aut catenis pendentes, quæ attolli & demitti poſſunt, cuiuſmodi in portis vrbium videmus, ad hoſtium irruptionem accommodatas: harum Liuius *in poſterioribus libris* aliquoties meminit. Germanis vulgò dicuntur Schoßgatter/ alibi autem Schießpforten/ Sunt & in ædibus cataractę, quibus apertis quæ in ſuperiore loco ſunt, deijcimus aut effundimus deorſum, quæ Germanicè dicuntur Kandel Ad harum cataractarum ſimilitudinem in cœlo cataractæ dicuntur: in ſacris, vt ibi, [Rupti ſunt oēs fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt.] hoc eſt feneſtræ aërij cœli, ſicut interpretatur Rhodig. *lib. 22. c. 24.* Sic & Eſa. 24. cataractę de excelſo nominātur: In bonā verò partē Malach. 3. de ſalutari & larga pluuia: & 2. Reg. c. 7. Quacunq; verò ſignificatione cataractæ accipiantur, dictæ ſunt à verbo Græco καταῤῥάσσω quod inter cætera ſignificat, cum impetu decido.

CATASTA, locus vbi ſerui venales exponebātur ἀπὸ τοῦ καθίστασθαι. Erat & Catasta machina lignea longa, & magna cōpedis forma, qua ſerui vincti tenebantur, *Plin. lib. nat. hiſt. 35. c. 18.* Interdum etiam tortorum inſtrumentum.

CATASTRVM videtur appellare Bartolus *in l. forma. §. ſi cum ego. ff. de cenſibus* librū, quo tributa & cenſus æſtimari ſolent. *in §. ſi cum veniam d. l. forma.* ipſam æſtimationem. Alc. *reg. 1. præſump. 10. & l. iuſſum. ff. de lib. & poſth.* æſtimum vocat, Vlp. *d. § ſi cum ego.* profeſſionem. *in §. ſi cum veniam.* cauſam addictam. Prateius.

Καθαίρεσις genus eſt pœnarum eccleſiaſticarū. Duo enim ſunt genera pœnarum eccleſiaſticarum, nempe ἀφορισμός, qua puniuntur plebei & monachi, & καθαίρεσις, id eſt, degradatio, ſiue ab ordine motio, quæ epiſcoporū & clericorū eſt propria. & ita No. 42 degradantur epiſcopi quidam hęretici, qui negabant in Ieſu Chriſto, Domino & Seruatore noſtro duas naturas diſtinctè confitendas eſſe: diuinam enim humanam abſorbuiſſe. & ſit illius Nouellæ mentio ab hiſtoricis multis. & in actis quintæ ſynodi Conſtantinopolitanæ, quæ eoſdem epiſcopos reprobauit & condemnauit. *Cuiac. in exp. ſ. d. Nouell. Iuſtin. 42.*

CATECHISMVS, ſiue Catecheſis, inſtitutio, à verbo κατηχέω notum in ſacris literis, tū & in primitiua eccleſia valde vſitato. Vtitur enim ea ſcriptura *Luc. 1. Actor. 18. & 21. Rom. 2. 1. Corinth. 14. Gal. 6.* Et in decreto aliquoties inuenitur: *c. ante bapt. ſ. nim c. catechiſmi. de conſecrat. diſtin. 4.* vbi decernitur à ſacerdotibus vniuſcuiuſq; Eccleſiæ fieri poſſe catechiſmos. Significat autem aliquando ſimplicem narrationem, ſed tamen crebrius inculcatam, vt *Actorum 21.* [vt ſciant nihil eorum eſſe verum, quæ de te κατήχηνται audiuerunt.] Aliquando autem pleniorem inſtitutionem, præſertim in elementis religionis Chriſtianæ. & quidem talem, quæ fiat viua voce, atq; adeo ſubinde repoſcente præceptore, aut doctore ab auditore ea quæ antea illi tradiderat. Venit autem à κατὰ & ἦχος, quaſi dicas perſonate, aut circumſonare, quod talem inſtitutionem neceſſe eſt, ſumma fide & aſſiduitate tradere. Cicero id pulchrè Latina voce *initio officiorum* expreſſiſſe videtur, cùm ait, [vtile eſſe tuas aures, talibus vocibus vndiq; circumſonari.] Cœlius Rhodog. *lib. 10. cap. 1* κατηχεῖν interpretatur imbuere, & ἠχεῖν ſonare. Et hinc libri, qui elementa Chriſtianiſmi continent, Catechiſmi plerūq; appellari conſueuere: Nam ſic in Clementis Alexandrini pædagog. *lib. 2.* pulcherrimæ ſapiētiæ, quæ ex prouerbijs Salomonis diſcitur, principia doctrinæ vocantur κατήχησις, id eſt, talis inſtitutio, quæ per auditum iuuentuti inculcatur. Talis etiam fuit libellus Ioannis Hieroſolymitani epiſcopi, quem Xyſtus Betuleius, *in comment. ſuis ad præfationem Lactantij* in Bibliotheca Auguſtana repoſitum ſeruari ſcribit. Eſt igitur Catechiſmus elementaris inſtitutio Chriſtianæ religionis, viua voce tradita, ita vt ſubinde concionator repoſcat dictata ab auditore: Catechizare verbo Latinè vtitur Tertull. *lib. de corona militis.* Idq; vetus verſio ſemel tantum expreſſit *Gal. 5* κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος

χύμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. Qui catechizatur verbo, cõmunicet catechizanti in omnibus bonis. Hinc

CATECHISTAE, qui mox baptizandis fidei arcana, myſteriaq́; voce viua reſerarent, eoſq́; docerent. *Cælius Rhodig. lib. 10. c. 1. lect. antiquar.* Siquidem olim (*vt annotauit Eraſmus in præfatione D. Lucæ*) qui baptiſmatis erant candidati, ijs tradebantur fidei Chriſtianę myſteria, ſed viua voce, ſine ſcripto, quemadmodum priſcis illis Theologis mos erat, apud Ægyptios, & apud Gallos Druidib. Id autem erat initiari myſterijs. Spiegelius hic.

ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΟΙ, qui eo modo religionis initijs & elementis imbuebantur, Venantius Fortunatus *lib. 10.* de D. Martino:

Denique cum extincto catechumenus ore iaceret
Se ſuper extendens, effugat arma necis.

Et rurſus de Tetradio:

Tetradius pariter catechumenus eſſe meretur.

Hi κατηχούμενοι vocabantur & νεοφώτιστοι, ipſe verò Clemens γαλακτοφάγους Homerico vocabulo, νηπίους πίστει Paulina phraſi appellat, reſpiciens ad illud *1. Corinth. cap. 3.* vbi σαρκικοὺς καὶ νηπίους infantes fidei, cæterum πνευματικοὺς τελείους appellat eos qui progreſſiones notabiles in ſapientia Chriſti fecerunt: horum cibum βρῶμα, illorum γάλα nominans. Catechumeni autem dicebantur, *Budæo autore* non tantum quod adhuc religionis elementis imbuerentur, ſed & quod nondum ad ſacra ſpectanda introducerentur, verum myſterijs viua voce percipiendis occuparentur: Idque, vt Connan. *lib. 8. commen. iur. ciuil. c. 5.* credit, ne eorum myſteria, ſi ſcripto traderentur, efferentur in vulgum, haberentq́; autoritatis minus. Sanè in concilio Arauſicenſi, quod ſub Leone I. Pontifice Romano celebratum eſt, hoc decretum legitur factũ: placuit Catechumenis non legi Euangelium, quod Lucas ſubindicat in principio hiſtorię ſuæ dum ait, decreui rem totam ab ipſius quaſi incunabulis tibi diligenter explicare, ô Theophile, vt perfectè pleneq́; erudiri poſſis in ijs περὶ ὧν κατηχήθης. Docebantur autem primùm ea Apoſtolorum placita, quorum primum eſt, Credo in Deum patrem omnipotentem, &c. Dein iurabant magno iureiurando in nomen Chriſti, qui ὁρκισμὸς vocatur. *Can. ſecundo de conſec. diſt. 4.* Idque vt rectius intelligatur, ſciẽdum eſt quatuor olim ordines in eccleſia primitiua fuiſſe, primum Catechumenorum, ſecũdum Energumenorum, tertium Deſertorum, & poſtremum pœnitẽtium, quibus quidem in Eccleſia ſacris precibus, cantionibus, & concionibus adeſſe licebat, ſed cum ijs finitis ſacerdos conſecrationis myſterium ordiretur, tunc Diaconus ter, (vt Rhenanus admirabilis eruditionis vir ad Volzium Exabbatem ſcribit) exerta voce clamabat, [Ite Catechumeni, Miſſa eſt.] Idq́; apud Latinos imitatione Græcorum, à quib. myſteria religionis accepta ſunt, obſeruatum: qui abeundi verbo vtebantur, vbi Latini, Miſſam, pro dimiſſione vſurpabãt. Qua de re fuſius inferiùs, *in dictione, Miſſæ vocabulũ.* Porrò hũc clamandi morẽ rectè declarat Germanus Archiepiſcopus ille Conſtantinopolitanus, in hiſtoria Eccleſiaſtica, ſiue myſt. ca theoria cuius verba Rhenan. in alia quadam ad eundem Volzium epiſt. ſcripta, ſic vertit Latinè: [Catechumeni egrediuntur tanquam non initiati ſacro Baptiſmate, & myſterijs Chriſti, de quibus dicit Dominus: Quoniam alias etiam oues habeo, quæ non ſunt de iſto ouili.] Leo Tuſcus interpres Liturgiæ Chryſoſtomicæ, vtpote in Gręcia olim verſatus, rectius Eraſmo, cui, vt arbitror, Leonina verſio incognita fuit, percepit dimiſſionem Catechumenorum per verba diaconi eos abire iubentis, μήτις τῶν κατηχουμένων, hoc eſt, nullus Catechumenorum (ſubauditur) remaneat. Et tertiam exclamationem ὅσοι πιστοὶ ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Id eſt, Quotquot eſtis fideles, etiã atq; etiam in pace Dominũm rogemus. Nam Catechumeni iam exierant, & preces pro illis etiam ab illis ipſis erant antea factę. Spieg.

CATENA, vinculum ferreum in conſtitutione Gratiani & Val. & Theod. *l. fin. C. de abolit.* ad incorporea tamen referri conſtat. vnde, Legum catenas, dixit M. Cicero *in Sextiana.* In d. tamen l. fin. ad omne vinculorum genus catenæ verbum pertinere eorundem Impp ſententiâ ſignificatur. Prat.

CATHEDRA notioris ſignificationis eſt, quàm quod huc referri debeat. Quia verò iudices & Doctores ſolent in cathedra ſedentes docere ac iudicare, idque adeò receptum eſt, vt lege fiant irritæ ſententiæ à non ſedente iudice latæ: Ideo etiam in ſacris mentio fit cathedræ in figurata quadam ſignificatione vt *Pſalm. 1.* [Beatus vir qui in cathedra peſtilentiæ non ſedit, &c.] Sedere namque prouerbio dicebatur, qui malam docebat doctrinam, quæ velut morbus quidam per hominum pectora peruadit: *vt tradit Polyd. Virg. adagior. ſacror. 233.* Idq́; rectè: Nam & Chriſtus ipſe *Matth. 23.* Scribas & Phariſęos audiendos eſſe ſcribit cum ſedẽt in cathedra Moſis, id eſt, doctrinam eius tradunt ac legunt, non cùm ſedent in cathedra peſtilentiæ aut deriſorum: Et ſic hanc vocem accipiendam eſſe tradit Hilarius *Pſalm 138.* inquiens. Cum igitur doctrina Phariſæorum ob id probabilis eſſe docetur, quia ipſi in Moyſis cathedra ſederunt, doctrina neceſſariò ſignificatur in cathedra. Ex hoc more eſt, quod Epiſcopis poſtea in Eccleſia cathedræ ſunt attributæ, & quod tempus functionis, ſucceſſionis ſpacium eſt dictum, vt. [Hic aut ille Epiſcopus ſedit tot annis, &c.] *Adde Brechæum l. Neratius. ff. de verb. & rer. ſignif. num. 21.* Schard.

CATHEDRAM collocare, *in c. luminoſo. 18. q. 2.* eſt iudicia exercere, vt ibi explicare videtur gloſſa, vel (vt ait Albericus Roſatius) iuriſdictionẽ exercere, & explicare, quod ibi ſignificare viſus eſt pontifex, ſi, vel, particula explicationis nota ſit. Prat.

CATHEDRATICI appellatione *in c. conquerente. de offic. ordin. in antiq.* continetur quod clerici epiſcopo ſuo annuatim cathedralis honoris cauſa pendunt. quod & ſynodaticum quibuſdem adpellatur. Eius autem nomine duos ſolidos pendi, eadem decretali expreſſum eſt *d. c. conquerente.* quod & decretum fuiſſe Gratianus refert, *c. placuit. 10. q. 3.* Eſtq́; ſubiectionis, vel obedientiæ ſymbolum. verti autem debent in templi reſtitutionem, vel (vt cum alijs loquar) in eccleſiæ reparationem *d. c. placuit.* Prat.

CATERVAM, extra militiam rectius noſtri pro turba, ſeu conuentu hominum, quàm ſocietatem interpretarentur. Spieg.

CATHETVS, apud Gaium, & Theod. *in lib. de limitibus,* Græcum verbum, quo normalis linea, Cenſorino *apud Bud. in priorib.* ſignificatur. Prat.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΝ, Theophilus criminationem, ſiue iudicium, & accuſationem interpretatur. Et apud Latinos frequens eſt in hac ſignificatione verbum criminis. vt apud Cic. [Quærat non ſolum, quemadmodum noſtro crimini, verum etiam quo pacto ſuę confeſſioni poſſit mederi.] Sic Vlpianus ait [Accuſatores cauere debere, perſeueraturos ſe in crimine vſque ad ſententiam] *Balduinus tit. de ſuſpect. tut. vel curatoribus, &c.*

CATILLVS, Paulo *l. cùm de lanionis. 18. §. cum de villico. ff. de fund. inſtruct.* dicitur ſuperior pars molæ. F. Marius Grapaldus inferiorem eſſe autumat. auctorem nullum aut rationem adducẽs. à Paulo igitur, cui ne quiſquam alius diſſentit, facilè non diſcedas. Oldend. *Adde Forcat. in penetrariis Ciuilis, cap. 6.*

CATINVM, à capiendo dictum, vaſa, vbi pultem, vel iurulenti quid ponebant, adpellari ſolita Varro *lib. 4. ling. lat.* ſcribit. Siculoſq́; dixiſſe κάτινον, vbi aſſa ponebant.

CATHOLICA Eccleſia, id eſt, vniuerſalis ideo dicitur, quia non duas aut tres inuenire liceat, ſed quòd vniuerſorum electorũ Dei numerus in Chriſto vnitus & coadunatus per fidei vinculum in vnam coeat ſocietatem, atque in vnum Dei populum, cuius CHRISTVS Dominus noſter, dux ſit & princeps. Extra hujus Eccleſiæ contuberniũ nullam eſſe ſalutem, Scriptura pronunciat: In formula Iuramenti Magiſtratuum *Nou. 8. iuſiurand. quod præſt. ſi.* extat hæc clauſula, [Et quod cum ſanctiſſima Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia communionem habeo.] Et ita dici Catholicam eccleſiam teſtatur Irenæus *lib. 1. contra Valentinian. c. 3.* cum inquit: [Eccleſia in vniuerſum mundum diſſeminata fidem ab Apoſtolis acceptam diligenter cuſtodit, quaſi vnam domum inhabitans, & ſimiliter credit, videlicet quaſi vnam animam habens, & vnum cor, & conſonanter hæc prædicat & docet & tradit, quaſi vnum poſſidens os, Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna atque eadem eſt.] Ibidem paulo pòſt. [Et neque hæ, quæ in Germania ſunt fundatæ Eccleſiæ, aliter credunt,

credunt, aut aliter tradunt, neq; hæ, quæ in Celtis ſunt, neque hæ, quæ in Oriente, neq; hæ, quæ in Ægypto, neq; hæ, quæ in Lybia, neq; hæ, quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ. Sed ſicut ſol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus & idem eſt, ſic & lumen, prędicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines.] Cuius verba, quaſi de verbo ad verbum repetit Epiphanius *contra hæres. lib. 1. tomo 2.* Quid verò Catholicum ſit habendum, & quis Catholici nomine cenſendus, Vincentius Lyrinenſis tradit. [In ipſa (inquiens) Catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, vt id teneamus, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt. Hoc enim verè & propriè Catholicum eſt. Hoc ita demum fit, ſi vniuerſalitatem, antiquitatem & conſenſionem ſequamur. Si tale quid emergat, vbi illorum nihil reperitur, hoc repudiat, ſcilicet eccleſia, &c.] Hinc & ſic poſteà definit Catholicum, Qui ſtabilis in fide permanet, & quidquid vniuerſaliter antiquitus Catholicam eccleſiam tenuiſſe cognouerit, id ſolum tenendum, credendumque decernit. Quid verò in illo conſenſu ſit quoque ſpectandum, docet etiam idem auctor, dicens; [Eorum dumtaxat Patrum ſententiæ conferendæ ſunt, qui in fide & cõmunione Catholica, ſanctè, ſapienter, cõſtanter viuentes, docentes & permanentes, vel mori in Chriſto fideliter, vel occidi propter Chriſtum fœliciter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum eſt, vt quidquid vel omnes, vel plures vno eodemq; ſenſu manifeſtè, frequenter, perſeueranter, velut quodam conſentiente ſibi Magiſtrorum concilio, accipiẽdo, tenendo, tradẽdo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratoq; habeatur, &c.] Schard.

CATHOLICVM aliqui exiſtimant eſſe idẽ quod Chriſtianum, ſeu pium, dicentes, Ille eſt homo Catholicus. Cæterum Catholicus idem eſt quod vniuerſalis, communis. Inſulanus id rectè monuit. Sic enim in prima Rub. C. Catholica fides, pro vniuerſali accipitur: vel quia hæretici ſingularibus opinionibus innitũtur, vel quia fides CHRISTI, ab Apoſtolis per vniuerſum orbẽ fuit diuulgata. iuxta illud, [in omnem terram exiuit ſonus eorum, &c.] Id autem Pſaltis carmen Alciatus interpretans *d. rub.* putat hyperbolicὸs accipiendum: vel quod verius arbitratur, intelligendum eſſe, ante conſummationem ſeculi fore, vt vbique inualeſcat. Ego ſequẽdos puto, qui indicant, in ſcriptura frequentem eſſe ſynecdochen. Spieg.

CATHOLICANOS, docet Alciatus Iictos apparitores præfect. præt. Orientis: quoniam is propter ampliſſimam iuriſdictionem, Catholicus, id eſt, vniuerſalis diceretur: quem titulum etiam Antiochenos epiſcopos vſurpaſſe, auctores aliqui prodiderunt. Hunc autem obtinuit Pontifex Rom. Bonifacius a Phoca Imp. magna contentione, ſi Platinæ credimus. Spieg.

CATHOLICA fides. *quære, Fides Catholica.*

CATHOLICIANI in conſtit. Arcad. & Honor. *l. pe. § fi. C. de bon. proſcript.* qui & Cęſariani, dicebãtur officiales Catholici, & τῶν ſummarum ratiocinitorum, *indicio eſt d. §. vlt.* & procuratores Cæſaris *in l. prohibitum. 5. de iur. fiſ. lib. 10. C. Paratitlarum. l. 4. C. de epiſ. & cleri.* Prat.

CATHOLICVM adpellabant Cęſaris procuratorem ex multis Baſilic. lib. liquidò conſtat & ad d. l. prohibitum. ἰνδὶ ἢ, οἱ ὀφφικιάλιοι τοῦ καθολικοῦ ἐπιχειροῦσι παραβαίνειν τῷ νόμῳ. & ad l. C. de iur. fiſc. ὁ μὲν καθολικὸς ὑπὲρ τοῦ ταμείου idem & λογοθέτης dici cœpit. C. Harmenopulo. Prat.

ΚΑΤΟΧΗΝ Græcis, Latinis poſſeſſionem dictam ait Paulus *l. 1. ff. de acquir. poſſ.* quæ quid ſit, vide infra *Poſſeſſio.* Cur autem ita Græcis adpellata ſit, docet A. Alciatus *libr. 11. cap. 1. Parerg.* Ductum verbum illud putatur ad Paulum *d. l. 1.* ἀπὸ τοῦ κατέχειν, id eſt, detinere, & tenere. Prat.

CATONIANA regula definitur apud Celſum *l. 1. ff. de reg. Caton.* Hãc Catonis regulam in quibuſdam falſam idem ait. *d. l. 1.* velut in ſpecie apud eum relata. Ad quæ autẽ pertineat an non Catonis regula, explicatur eodem tit. & tractatu & l. cætera. 41. § 1. ff. de leg. 1. & l. ſi optio. 13. ff. de opt. leg. & alibi ſæpe. Eadem Catoniana ſententia adpellatur Marciano *l. Iulianus. § 2. de cond. & demonſtra.* Cætera interpretibus diſcutienda relinquamus, neque enim ad inſtitutum noſtrum pertinent. Prat. & Briſſ.

CATONIANA regula, eſt M. Catonis ſententia, ſiue axioma ex plurium legum mente notatum atq; obſeruatum: Quod ſi teſtamenti facti tempore deceſſiſſet teſtator, inutile foret, id legatum, quandocunque deceſſerit, non valere. *l. 1. ff. de reg. Caton.* cuius hæc ratio atque æquitas videtur eſſe; quia cùm teſtatoris certam mentem atque voluntatem eſſe oporteat, cum præſentis temporis cònditionem ſpectaſſe, deq; ea ſtatuiſſe iudicamus: non autem incerto futuri temporis euẽtui rem commiſiſſe. quippe cùm alioqui teſtamenta non ex teſtatorum mente, quæ in ijs dominari dẽbet, ſed ex fortuna & caſu penderent. *Plura in mearum obſeruat. lib. 11. cap. 3.* Hot.

CAVDECAE, vel Caudecę Feſto *lib. 3.* dicebantur ciſtellæ ex iunco, ad ſimilitudinem caudæ equinæ factæ.

CAVDEX, antiquis dici ſolebat (vt ait A. Seneca *lib. de breuitate vitæ*) plurium tabularum contextus. Hinc Codices *vide infrà Codex.* Prat.

CAVDICAE, eidem Senecæ *ibidem*, vel Caudicariæ, Feſto *lib. 3.* naues erant ex tabulis craſſioribus factę, harum etiam comme minit A. Gellius *lib. 10. cap. 25. Noct. Attic.* Prat.

CAVDICARII, *in l. 2. C. Th. de piſtoribus & catabol. & l. 1. C. Th. de cano. f. urb. Rom. & l. 9. C. Th. de ſuar. pecua. & ſuſce.* Frumentariorum vrbis Romæ genus erat, quorum ea functio erat, vt piſtorib. frumentum vænundare cogerentur, vt Valentinianus & Valens Impp. conſtituerunt *d. l. 1.* Hi corpus habebant *d. l. 2.* & patronos *d. l. 1.* De ijs etiã accipiendam putem l. 1. in fi. de condi. in publi. horr. lib. 10. C. Briſſ.

CAVEA, Varroni à cauo ducta, apud Vlpian. *l. iniuriarum. 13. §. ſi quis me. ff. de iniur.* ſignificat aream in medio theatri, in qua equitum ſubſellia conſtituta erant, dicta, quod velis tecta caueæ ſimilitudinem haberet, quo ſenſu accipitur *in Amphitruo.* [Vt conquiſitores (ait) ſinguli in ſubſellia eant per totam caueã ſpectatoribus.] meritò Gręcis θεωρητήριον. Ea publica erat adeò, vt ſi quis me in ea ſedere prohibeat, iniuriarum in eum agi poſſe idem Vlpian. ſcribit *d. §. ſi quis me.* Prat.

CAVERNA in c. vnico in prin. de not. feud. exponi videtur ibi Camera. Prat.

CAVERE iuris ciuilis verbum eſt, idq́; generale: in varias enim & multiplices acceptiones fertur, & formulas, ſingula excutiemus: Primò proſpicere, & conſulere ſonat apud Scæuolam *l. 3. ff. de tranſact.* & Labeonem *l. ſi mercedem. in fin. ff. de act. emt. & vend.* Sic cauere ſibi cenſetur creditor, qui curat ſibi pignus dari, apud Paulum *l. ſi conuenerit. 18. §. ſi quis. ff. de pign.* Generaliter definitum eſt, nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando quenquam alteri cauere, id eſt, proſpicere, & promittere poſſe, Q. Mutius ait *l. quo tutela. 73. ff. de diuer. reg. iur.* Prat. Brechęus autem *l. cautum. ff. de verb. ſignif.* affirmat cauere idem eſſe, quod ſtipulari ſatiſdationem: quod Græci συγγράφειν dicunt & cautionem ſeu ſtipulationem συγγραφήν. Dicimus enim cauere alicui, id eſt, ſatiſdare.

CAVET etiam, qui conſilium dat, quo ſenſu accipitur apud M. Ciceronem *in Topicis*, cuius hæc verba ſunt. [Etenim cùm tu mihi meoſque multa ſæpè cauiſſe, &c.] atque ita accipi debere indicio ſunt, quæ ibidem pręcedunt, & Ouid. *lib. 1. Amorum*:

Illo ſæpè loco capitur conſultus amore,
Quique alijs cauit, non cauet ipſe ſibi.

In eo autem genere rectè eum cauere Plautus exiſtimat *in Epidico*, qui iura, & leges tenet. Hanc tamen cauendi formam ſibi præripiunt atro circulo notati, exleges & auritę beluæ. Sibi igitur proſpiciant qui reſponſa conquirunt. at hodie vtrique excutiunt.

CAVERE etiam pro diſponere, ordinareuè aliquoties accipitur *l. Epiſtola. ff. de pactis.* Epiſtola (inquit I. C.) qua quis cohæredem ſibi aliquem cauit. Reperitur in hoc ſignificatu apud Plinium ſæpè. *Aldrobran. de legit. patro. tutel. ibi, de hac tutela cauetur.*

CAVERE boni viri arbitratu perceptum iri vſum fructum, hoc eſt, non deteriorem cauſam vſusfructus promittere, facere, & non aliter vti, quàm bonus vir arbitrabitur, *l. 1. Vſufructuarius quemadmod. caueat. ff. §. cauere.* Oldend.

CAVERE capite, eſt capitis periculo ſe obſtringere, & alium ſibi eodem vinculo obligare. *Budæus in poſterioribus adnotat. d. l. ſi ſeruitute. ex Plinio lib. 34. cap. 7.* Capiteq; tutelarios cauere pro eo inſtituti publici fuit.

CAVERE dotem, pro promittere. *Lege tit. de dote cauta C. lib.5.* Olden.

CAVERE cautionem, dixit Hermogenianus *l. tutores. 6. ff. rem ratam haberi.* pro quo Terentius Varro, Cauere cautione *lib. ling. 4.* atque ita apud Hermogenianum *d. l. 6.* legi poſſet: ſed cauere cautionem figuratè dixit. apud quem cauere, promittere per ſtipulationem ſonat.

CAVERE dupla, *in l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua. ff. de aedilit. actio.* vide infrà, dupla. Prat. *l. 49. ff. famil. ercisc.* & Cauere ſimpli quanti ea res ſit, *l. 36. ff. de donat. int. vir. & uxor.*

CAVERE idoneè dicimur ſatiſdato, aut pignoribus, ſed & ſi promittendi fides nobis habeatur ſine ſatiſdatione. ita explicat Vlpianus noſter *l. 4. §. addi. ff. de fideicommiſſ. liber.* pro quo Modeſtinus *in l. Sempria. 10. ff. de pollicitatio.* ἀσφαλίζεσθαι dixit in eundem ſenſum. ἀσφαλίζεσθαι enim cauere, & tutum facere ſonat. Sic accipi (vt ſupra) debet in l. ſed & hæ. §. defendere. ff. de procurat. & l. fideicommiſſa. §. ſi heres. ff. de legat. 3.

CAVERE lege, apud Papinianum. *l. ſi venditor. 6. §. ſi quid emptor. ff. de ſeruis exportand.* ex pacto nominatim aliquid exprimere & promittere, Prat.

CAVERE obſidibus, apud Cæſarem *lib. 7. de bello Gallico non procul ab initio.* Et quoniam (inquit) in præſentia obſidibus cauere, &c. qua formula obſides & dare, & exigere ſignificari, ſed ſub diuerſa ſignificatione, Gulielmus Budæus exiſtimat, *d. l. ſi ſciente. eod. tit.* Sic

CAVERE prædibus & prædijs, formula vetere dixit Vlpianus *in l. ſi quis putans. 6. §. ſi damni. C. communi diuidundo,* pro cauere fideiuſſoribus, & pignoribus. Cauebatur tamē prædibus & prædijs populo, vt Titi Liuij teſtimonio liquet. [Si quibus (ait) argentum in præſentia deeſſet, dandam ex ærario pecuniam mutuam, prædibuſq; ac prædijs cauendum populo cenſerent.] Hæc Liuius *lib. 22.* Prateius. *Vide infrà, Cautio pro tabulis. in fine.*

CAVERE rectè dicimus per ſatiſdationem, aut pignoribus datis, Pomponio ita apud Vlpianum explicante. *l. 8. §. iubet autem.* Sic

CAVERE ſatiſdato apud Pomponium *l. is, cui. 31. ff. ad leg. Falcid.* id eſt, cum ſatiſdatione, vt explicare videtur D. Antoninus *l. 2. C. de vſur. legat.* & Vlpian. *l. niſi it. ff. de rei vind.* Prat.

CAVERE, eſt etiam cautionem extorquere *in l. cùm poſtulaſſem. 44. §. fi. ff. de damno infecto.* Sic apud Ciceronem *in Bruto* in hæc verba, [At verò, inquam, tibi ego, Brute, non ſoluam, niſi prius à te cauero, &c.]

CAVERE etiam dicitur, qui fideiubet, vt ex Pauli verbis liquet *l. eum, pro quo. ff. de in ius vocan. & l. Lucius. 46. §. Paulus. 4. ff. de adminiſtr. tutor.* & apud Terentium Varronem *libr. linguæ latinæ* 5. ac pro ſe alterum dare, à quo cauere, &c. Prat.

CAVERE dicimur per ſtipulationem, ſi inter præſentes actum eſt, *Paulo l. Titia. 134. § penult. ff. de verb. oblig. & l. 1. C. de contrahen. ſtipul.* quo ſenſu accipi debet apud Celſum *l. tres fratres. ff. de pact.* quo loco Accurſius interpretatur, cauerunt, hoc eſt, promiſerunt, quod per ſtipulationem intelligendum eſt. *d. §. penult.* Cauet igitur qui interrogatus promittit, *d. d. l. 1. & d. §. penult.* Prat.

CAVERE tamen, nudè promittere ſignificare, non autem fideiuſſionis dationem eo verbo contineri, Iuſtinianus conſtituit *l. 3. C. de verbor. ſignificat.* Sanè ſi lex vel teſtator, contrahenſve ſatiſdationem aut fideiuſſionem adſecerit, tum aut dandum ſatis, aut fideiuſſores adhibendos liquet. Cauere igitur de nuda promiſſione accipi debere ait Mela apud Vlpianum *l. 2. §. ſed ſi dubitetur. ff. de iudic.* Prat.

CAVET quoque, qui confitetur, Accurſio *l. maritum. ea. ff. ſolut. matrimon.* cuius explicationem probat Albericus. Quod ſi ſecundum tractat. C. de dot. caut. non num. (vt par eſt) accipias, eſt ſcripto non acceptam dotem promittere. *l. 1. C. eod.* Prat.

CAVERE eſt nominatim exprimere, vel expreſſim quid ſtatuere, vt apud Paulum *l. 1. ff. de leg. Rho. de iactu.* & alibi ſæpè. Sunt qui putent verbum

CAVERE, apud Vlpianum *l. ſi vt certo. §. quinimo. ff. commodat.* & Paulum *l. in commodato. 17. §. 3. ff. eod.* ſignificare, chirographo ſe obligare. Quod verum affirmare auſim: cùm literis obligemur, *vt Inſtitut. de liter. obligat. & alibi*: Hinc natæ veteribus iuris-autoribus formulæ

CAVERE ab aliquo, apud Vlpianum. *l. ſi ſciente. ff. ad leg. Pompe. de parricid.* Ab ſeſe cauere, apud M. Ciceronem *in 3. Verrina.* Epicratem conueniunt, demonſtrant illi quod ſciebant, &c. ab ſeſe caueat, quemadmodum velit (hoc eſt, Budæo *ad d. l. ſi ſciente.* interprete) arbitrio ſuo ab aliquo cautionem exigat, &c. Prat.

CAVERE teſtamento, pro prouidere, ne quid præter voluntatem fiat. Olden.

CAVILLARI variè accipi ex ſubiectis liquet. Tertulliano *in lib. de corona Militis* pro cauere, à quo ducitur, [Aut (inquit) omnibus modis cauillandum: ne quid aduerſus Deum committatur.] Alios huius verbi ſignificatus refert A. Alciatus *in d. l. natura. de verbor. ſignific.* quandoque enim ſignificat calumnioſè agere. Cauillari eſt irridere, vt ex Feſto *libr. 3.* conſtat. Cauillari etiam dicitur, qui falſa, vt ſuam ſententiam tueatur, prodit ſciens. Cauillari Alciato *l. ſi calumnietur. ff. de verbor. ſignificat.* ſonat decipere. Prateius. *Adde Brecheum l. natura. ff. de verbor. ſignificat. in princ.*

CAVILLARI *in l. 1. ff. de reg. Catoni.* ſumitur pro ſcienter falſum dicere. *ita Accurſ. in d. l. 1.*

CAVILLARI, etiam fraudare, & fruſtrari ſonat, *l. ſi calumnietur. ff. de verbor. ſignific.* ſic accipi debet in l. 2. §. tractare. ff. ad S. C. Tertyl. Hinc

CAVILLATIO, quam ex Iuliano diffinit Vlpianus *in d. l. natura.* his verbis: [Natura cauillationis, quam Græci σωρίτην appellant, hæc eſt, vt ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducatur.] Repetitur in l. ea eſt natura. ff. de diuerſis regul. iur. antiq. vnde autem dicta ſit cauillatio, ex Gaio diſces *d. l. ſi calumnietur. 233. de verb. ſignif.* cuius hæc verba ſunt, [Si calumnietur, & moretur, & fruſtretur inde & calumniatores appellati ſunt: quia per fraudē & fruſtrationem alios vexarent litibus. inde & cauillatio dicta eſt.] Sic accipi poteſt in l. Titia. 81. ff. de cond. & demonſtr. Prat.

CAVILLATIO, Feſto *lib. 3.* eſt iocoſa calumniatio.

CAVILLATIO, in decretali pontificis Honorij epiſtola. *c. penult. de iudic. & antiq.* ſignificat fraudem & fruſtrationem. & id quod Galli vocant *Surpriſe*: qua ſæpiſſimè vtuntur pragmatici vafri, & impoſtores. Prat.

CAVILLATIO, pro argumento ſophiſtico à iuriſcont. vſurpatur *d. l. natura cauillationis. de verb. ſign. l. ea eſt. de reg. iur.* Græcis ſophiſma eſt. Spieg.

CAVILLATIO, iocoſa calumniatio: & cauillari, iocari eſt. Vlpian. *de verb. ſignif. l. natura cauillationis. Item de reg. iur.* [Ea, inquit, eſt natura cauillationis, quā Græci σωρίτην vocant.] Nebriſſ.

CAVILLATIO propriè eſt, quando ab euidenter veris trahuntur ad euidenter falſa, per quandam verborum inuolutionem, vel ſophiſtriam, *c. venerabiles. de Iud.* Spieg.

CAVLA, teſte Seruio (*et refert Sept. mommentil. epiſt. Sidon. Apollin. ad Eutropium*) eſt munimentum & ſeptum ouium, Græcum eſt nomen, addita c. illi enim αὐλὰς vocant animalium receptacula. Secus Pompe. autumat. ita ſcribens, [Caulæ à cauo dictæ. antiquitus enim ante vſum tectorum oues in antris ducebant.] Lucius ſimiliter Apollinaris poſuit caulam patrio caſu pro capili & ouili. inquit autem [Inſurgit ſpeluncæ, quā margines montanæ deriuant turris ardua, caula firma, ſolidis cratibus oculis ſtabulatione commoda] turrim nuncupauit Apuleius firmam caulæ, hoc eſt, firmamentis atque munimentis, quibus vtimur ad caulam obarmandam & fulciendam ſtabulum fuiſſe, hoc eſt, craticijs longurijs, ſtilucato, acorato, & id genus reliquis ruſticanis inſtrumentis. Poſſes intelligere quoque firmam caulæ, nuncupari munitam colle, naturali ſitu editi facie, Seruio ſubſcribente *in libr. Georgicon 2.* in eiuſce carminis interpretamento: *Pecus & caulibus ſ. &c.*: Antiquos caulem dixiſſe, pro eo, quod neoterici dicunt collem, quemadmodum aulam pro ollam, aurum pro orum, aurichalcum pro orichalcum, plauſtrum pro ploſtrum, & id genus plurima, palam eſt. Et poſſes intelligere firmam caulæ, fultam pedibus arborum antioribus & durabilioribus, ſiue caule, hoc eſt, ro-

eſt robore. ſarmēto ſirpaceo, ad ouile inſtrumentum dexterrimo.

CAVMA, *καῦμα*, calor, ſiue incendium Vlpian. *de lega. 1. l. cum res.* [Si fundus, ait, caumate perierit.] Atque alibi: [Prædia, ait, quæ caumate perierūnt.] Atque adhuc alibi: [Si caumate, aliove caſu pars fundi perierit] quibus in locis, caſma, pro, caumate, legitur. Chaſma namque per ch: aſpiratum aliud ſignificat: hoc eſt, cœli hiatum ſiue receſſum. Autores ſunt Ariſtoteles *in Meteorologicis*: Plinius *in 2. nat. hiſt.* Seneca *in primo natur. quaſtionum.* Seruius *libr. 9. Æneid.* Nebriſſ.

CAVPO, is accipiendus eſt apud Vlpian. *l. 1. §. caupones. ff. naut. caupo. ſtabul.* qui cauponam exercet. Græcis *κάπηλος*, eduliorum & vini venditor, & viatores in caupona manere patitur, *Gaius l. nauta 5. ff. eodem titul.* Sed & eius inſtitorem ea appellatione cōtineri, idem Vlpianus ait *d. §. caupones.* Hoc ſpeciali ſignificatu accepiſſe viſus eſt Martialis hoc pentametro:

Non potes, vt cuperes, vendere caupo merum. Prat.

CAVPO, à verbo cauponor, dicitur tabernarius, hoc eſt, eſculentorum, potulentorumque etiam venditor, ſed propriè qui vinum vendit: ſic caupona, mulier vendens vinum, & locus in quo vinum venditur. Hinc Vlpianus *in l. 1. §. qui ſint igitur. ff. naut. caup. ſtab.* [Caupones (inquit) & ſtabularios æquè eos accipimus, qui cauponam vel ſtabulum exercent, inſtitoresve eorum.] Caius *in l. nauta. eod. titul. ff.* [Caupo, ait, mercedem accipit, vt viatores in caupona manere patiatur.] Cauponationis autem nomen latius patere apud Græcos, ex Platone deprehendi poteſt, vbi, de legibus tractans, docet, cauponationem omnem in ciuitate non nocendi gratia, ſed contrà, omnino naturaliter adinuentam eſſe. *lib. ſine dialogo 11.* Anch.

CAVPONA, locus vbi vinum & edulia venduntur, vulgò Taberna. ſic accipitur in l. nauta. 1. ſuprà citata Eam veteribus coponam à copijs dictam, Feſtus *lib. 3.* putat. Quædam exemplaria habent, à cupis. quæ lectio verior videtur. Cupæ enim vaſa vinaria ſunt Vlpiano. *l. 3. ff. de tritic. vino.* Prat. *Adde Peckium comment. l. ait prætor. §. caupones. in tit. nautæ, caupon. ſtabular.*

CAVPONIA taberna. apud Paulum *l. 13. ff. de inſtr. vel inſtrum. leg.* vide infra, *Taberna.*

CAVPONAE negotiationis nomen eſſe idem ait, *d. l. 13.*

CAVSSA (ſic enim, non, cauſa, ſcribendum cenſet M. Fabius *lib. 1. cap. 7.* adijciens M. Ciceronem, & Vergilium ita ſcripſiſſe) verbum *πολύσημον* eſt: Primum enim ſignificat negotium, contractum & obligationem, *l. certi condictio. 9. in princip. ff. ſi cert. pet. l. obligari. §. pupillus. ff. de auctor. tutor. l. & vno. 18. ff. de acceptilat. & l. 9. §. 1. ff. de tribut.* pro contractu ſumitur in §. vnde in ijs cauſis. Inſtit. de auct. tuto. Nec ad contractus tantùm, ſed & ad omnes obligationes, etiam ex delicto deſcendentes pertinet. Sic accipitur apud Gaium *l. creditorum. ff. de verbor. ſignific.* ergo & ad quaſi contractus, *vt ibidem notis Andr. Alciat.* Prat. Id autem diſcriminis inter cauſam & negotium credit eſſe Quintilianus *lib. 3.* quod cauſam *ὑπόθεσιν*, negotium *περίστασιν* intelligamus, id eſt Thema, ſeu propoſitum, & circumſtantias.

CAVSAE etiam verbo lis ſignificatur, Paulo *lib. 1 ſenten. tit. 10.* quod & Iuſtinianus *in §. ſi quis agens. Inſtit. de actio.* expreſſit, interpretatus, cāuſā cadere, hoc eſt, rem amittere, ſic ſumitur in l. 1. C. de rebus creditis. quam tamen Græcam eſſe quidam referunt. eodem verbo in eandem ſignificationem vtuntur Pragmatici Galli. Hanc appellant Græci *δίκην*, quo verbo in eum ſignificatum vtitur ſæpiſſimè M. Cicero & Seneca *in prolo. 30. Declama.* Prat. Vnde cauſa dicitur deferri patrono, Cicero *orat. pro Cluentio.* [vt hæc ad me cauſa delata eſt.] Patronus verò cauſam ſuſcipere, recipere, agere, defendere, dicere, orare, perorare dicitur. Is vero cuius res eſt, tenere, obtinere. Cornel. Fronto, *de diff. vocum*, [cauſa eſt de qua agitur: Patrocinium quod accōmodatur. Cauſa autem vel Bona, vel Mala, Propria vel Aliena dicitur. Briſſon.

CAVSAM à lite ſeparaſſe diſtinxiſſeve videntur Impp. *in l. cauſas. 16. C. de tranſact.* & Pontifices *in c. forus. extr. de verb. ſignific. in antiq.* de quo Albericus *in d. l. cauſas.* Cauſam à lite etiam ſeparat Arcadius *l. 1. §. adhiberi. ff. de teſtib.* ex quo putem cauſam à lite ita diſtingui, vt illa generale verbum ſit, quo & capitalia, & ciuilia contineantur: litis verò appellatione ciuiles tantùm actiones comprehendantur. cui rei etiam indicio eſt l. litis. ff. de verbor. ſignific. Hinc diſputatur, an cauſa & actio eadem ſint, ab Accurſio *in §. 1. Inſtit. de actio. & ibidem* ab Angel. & Iaſone, & alijs, Cauſam generale verbum eſſe tradit Bart. *d. l. cauſas.* Cauſa tamen in d. cauſas, ſumitur pro hypotheſi vel negotio, ex quo lis nata eſt. Prat.

CAVSAM pro re ponit Vlpianus *in l. iuriſgentium. §. ſed & ſi in alium. & §. ſed cùm nulla. ff. de pactis.* quod autem dicimus, rem, accipe dandam, tradendam, faciendamve, *per d. §. ſed & ſi in alium.* Sic accipitur in titul. ff. de cond. cauſ. dat. & C. eod. & tit. de condict. ob turpem cauſam. & tit. de condict. ſine cauſa. Prat.

CAVSA etiam ſumi ſolet pro titulo debiti, actionis, dominij, poſſeſſionis *l. priuilegia. 16. ff. de priuil. cred. l. 3. §. ex plurimis. ff. de adq. poſſ. l. 46. ff. eo. tit. l. 11. §. eandē. ff. de exc. rei iud. l. 159. ff. de diuerſ. reg. iur.*

CAVSA ſignificat ius & conditionem rei: veluti ne vſucapta ſit, item fœtum & partum, & partus partum, omnem denique rei vtilitatem. Itaque intelligendus eſt titulus, de fructibus & omni cauſa. Vnde illud Pauli *in l. cum fundus. 31. ff. ſi certum petat.* Cum fundus petitus eſt, poſt iudicium acceptum cauſa omnis reſtituenda eſt, id eſt, omne quod habiturus eſſet actor ſi litis conteſtandæ tempore ſolutus fuiſſet. Item *in l. præterea, 20. ff. de rei vind.* Nec enim ſufficit corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt, vt & cauſa rei reſtituatur: id eſt, vt omne habeat petitor, quod habiturus foret, ſi eo tempore, quo iudicium accipiebatur, reſtituturus ille homo fuiſſet. Sic accipitur in l. Iulianus. 9. §. quantum. ff. ad exhib. §. 4. de offic. iud l. .l. 3. l. . ff. de vſur. l. 4. §. vnde. 6. l. 1. §. hanc actionem. ff depoſ. l. 7. C. ad exhiben. Quare cum dicimus ſeruitutes omnes, cauſas habere perpetuas, *l. foramen. 28. ff. de ſeruit. vrb.* ſic intelligendum eſt, earum ius atq; conditionem hanc eſſe oportere, vt ijs perpetuò aſſiduéq; vti liceat. Hot.

CAVSA, forma, modus, ratio. Paulus *l. 44. ff. de oblig. & act.* [Obligationum ferè quatuor cauſæ ſunt: aut enim dies in his eſt, aut conditio, &c.] id eſt, obligationum concipiendarum forma eſt quadruplex. Idem *l. 85. de verbor. obligat.* [In executione obligationis ſciendum eſt quatuor cauſas eſſe.] id eſt, executionis formam ac rationem eſſe quadruplicem. Hot.

CAVSA, in l. 1. ff. de oblig. & act. quaſi pro negocio vſurpatur. vbi Caius ſcribit, obligationes naſci aut ex contractu, aut ex maleficio, aut ex varijs cauſarū figuris quod ſic intelligo: Ex iure quodam à puro contractu, puroque maleficio ſecreto, per ſeq; ac propriè conſtante: ex varijs cauſis, quæ neque contractus, neq; maleficia ſunt, ſed illorum affines. Hot.

CAVSAE fauorabiles ſunt quatuor: ſcilicet, de libertate, matrimonio, dote & teſtamento, *c. dnobus. de re iud.* & de cauſa notat Panorm. *in clem. dudum. de ſepult. ſuper verbo, cauſis*, & Ioan. And. *in c. cum dilecti. de accuſ.* Olden.

CAVSAE omnium rerum ſunt quatuor: Efficiens, à qua fit: Materia, ex qua fit: Forma, per quam eſt: Finis, propter quem fit. Briſſ.

CAVSAE verbum plerunque per ἔλλειψιν ſupprimi, ſcribit Ant. Auguſt. *libr. 2. Emend. cap. 1.* apud Alfenum *l. cum quæreretur. §. vltim. ff. de leg. 3. verſicul. topiarium enim.* exempla reliqua ſæpiùs fient obuia, quàm quod dici ſcribique debeant. Briſſ.

CAVSAE appellatione comprehenditur omne commodum, omniſque vtilitas, quæ ex re percipi poteſt. ita videtur explicare Vlpianus *in l. Iulianus. 9. §. penult. & fin. ff. ad exhibend. & l. 5. ff. ſi vſusfr. petat.* eo itaque verbo partum contineri ait. Sic accipitur in titul. ff. de vſur. & fructibus. & cauſſis. Gaius igitur rectè exponit, cauſa, id eſt, omne quod habiturus eſſet actor, ſi quo tempore iudicium accipiebatur, res reſtituta fuiſſet, *l. præterea. 20. ff. de rei vindic.* Quaſi dicas, id omne, quod in cauſam venit, vt ſit cauſa pro eo, quod iudicio continetur, *l. cum fundus. ff. ſi cert. petat. l. 2. ff. de vſur.* quam expoſitionem probat Paulus ad condictionem producens *in l. cum fundus. 31. ff. ſi cert. pet.* Rectè quoque fœtum, & partum, cauſam appellat Papinianus *l. eum, 8. ff. de vſu.* Cauſa igitur à fructibus ſeparatur à Iu-

ſtiniano *§. ſi ad exhibendum. Inſtit. de off. iudic.* & antè ab Vlpia. *l. Iulianus. 17. §. idem Iulianus. ff. de rei vindic.* ſed & ab vſuris ſeparatur. Briſſ.

CAVSAE appellatione apud Paulum *l. obligationum. 44. ff. de obligat. & act.* formam quandam, & ſpeciem contineri aiunt quidam, *in l. in executione. 85. ff. de verbor. obligat.* vt obligatio in diem, ſub conditione, modo, & acceſſione. Briſſ.

CAVSA etiam, vt M. Cicero *lib. de fato* diffinit, eſt quæ id efficit, cuius eſt cauſa, vt vulnus mortis, cruditas morbi, &c. Sic accipienda eſt apud Vlpianum *l. 1. in princip. ff. depoſit.* Incendium, tumultus, ruina, naufragium cauſæ ſunt deponendi. *d. l. 1.* Hinc cauſa efficiens, formalis, & finalis: de quibus infrà. Vnde non immeritò Donatus *in 2. Æneid.* cauſam eſſe dicit, propter quam quid fit. Sic accipi debet in l. cùm antiquitas. 18. C. de teſtamentis. *μεταφορῶ* pro dilatione ſumi poteſt. Nam cauſæ ibi enumeratæ dilationem pariunt. Briſſ.

CAVSAM pro ratione ſumi interpretantur Albericus & Decius apud Paulum. *l. 1. ff. de diuerſ. regul. iuris.* legentes ibi, coniunctionem. cùm Pandect. Florent. habeant, coniectionem. Alciatus *lib. 5. Parerg. cap. 1.* poni ibidem cenſet pro maxima propoſitione, vnde ducitur argumentum. Coniectionem cauſæ, controuerſiæ argumentum, & ſummam interpretari videtur F. Duarenus *libr. diſput. cap. 46.* Conijcere enim eſt ſummatim exprimere, quod placet. Briſſ.

CAVSAM pro querela poni apud Iuſtinianum *l. ſi quis filium. 34. C. de inoff. teſtam.* quidam aiunt, quod & Accurſius *ibidem* putat. Cauſam tamen à querela ſeparare videtur Imperator. Sed de hoc alibi. Briſſ.

CAVSA plus petere, & plus re petere, eo nomine differunt, quòd qui plus re petit, petat aliquid omnino indebitum, Sed qui nititur obligatione generis vel diſiunctiua, ſicut quælibet ſpecies obligatione generis, hic petit plus cauſa. Neque enim quod ſimpliciter petit, ſimpliciter debetur. Sed poteſt debitor aliam rem eligere, quam præſtet. *Balduinus ad tit. de action.*

CAVSAM dicere, idem eſt, quod Græci tum *κρίνεσθαι*, tum *λέγεσθαι* dicunt, hoc eſt, iudicium ſubire, & culpam fraudeſq; iudiciorum ſuorum, actorumq; præſtare. *Budæus in l. vlt. ff. de Senator.*

CAVSA efficiens eſt eius, ex quo res ipſa fluit, vt ius ciuile, tutelæ: Teſtator, teſtamentariæ: lex, legitimæ: & magiſtratus, datiuæ: ius Gentium, emptionis, locationis, mutui, commodati, depoſiti, &c. Ius ciuile, ſtipulationis, contractus emphyteutici, &c. *Ex Apelio.* Spieg.

CAVSA extraordinaria. *Quære, Extraordinarius reus.*

CAVSA & factum, interdum pro eodem vſurpantur, *l. plurimum. ff. de iur. & facti ignor. l. ſi ex plagis. §. in cliuo. ad leg. Aquil.*

CAVSA ius reſpicit, Occaſio factum. Cauſa dominij quæ proxima ſit, item quæ remota, Glo. explicat *in l. poſſidere. §. veteres. ff. de acq. poſſ.*

CAVSA magna. *Quære, Magna cauſa.*

CAVSA mediante. Nouum enim non eſt, quod cum aliquid abſolutè non liceat, mediante tamen cauſa rectè fieri poſſit. Sic libera perſona, quòd aliàs abſurdum fuerit, vendicatur. *l. 1. §. 1. ff. de rei vend. Lege Vendicare liberam perſonam.* Spieg. Cauſæ ſoluendi matrimonij bona gratia, quatuor ſunt, videlicet, Debilitas, monachiſmus, ſeruitus, & captiuitas. *Cuiac. in expoſit. No. Inſt. 22. fol. 49. circa med.*

CAVSA obligationis, contractus, delictum, & quaſi. Spieg.

CAVSAM obtinere, eſt cauſam vincere.

CAVSA propria. *Quære, Propria cauſa.*

CAVSAM publicam ſuſtinere, eſt in oculis conſpectuque omnium exponere. Spieg.

CAVSAM recipere, eſt eam ſuſcipere defendendam. Spiegel.

CAVSAM rhetores eſſe maximam propoſitionem definiunt, à qua argumentum deducitur. ſic à Paulo accipi *in l. 1. de reg. iur.* cenſet Alciat. *c. 1. lib. 5. Parerg.* Spieg.

CAVSA fontica. *Vide. Sonticus morbus.*

CAVSA ſuperior, quæ iure communi fundata eſt: vel ius apparentius. Cuius contrarium eſt, Cauſa inferior. *Vide Bud. in l. 2. de orig. iur.*

CAVSA, verbum generale eſt, quod comprehendit principium negocij, cum proponitur, & cum quis deliberat, & proponit vt litiget. Cum verò diſcutitur, iudicium eſt: quod accipitur non ſolum, cum ipſum factum diſcutitur, ſed etiam tractantur ea, quæ præparatoria dicimus ipſius diſcuſſionis. At vbi iudicatum fuerit, dicitur facta iuſtitia: quia tum ius vnicuiq; eſt redditum. *Alciat. lib. 2. diſpunct. cap. 14.* Vlpiano, cauſa factum eſt vnde obligatio oritur, quod Rhetores *αἴτιον* vocant. *Idem in l. 9. ff. ſi cert. pet.* Vtraque tranſlatiuè, dicitur omnis actio, quam in ſenatu, vel in foro habemus. Et Cauſidici, patroni, qui in cauſis, iudicijſque verſantur, vbi lites & controuerſiæ, id eſt, cauſæ iudiciales aguntur. Præterea, cauſa dicitur id, ex quo, vel per quod, vel à quo, vel propter quod aliquid fit. Differtque hoc à ratione, quòd cauſa eſt impulſus ipſe ad aliquid agendum: ratio verò, ordo gerendorum ex cauſa venientium. *Vide. Lit.* Spieg.

CAVSARVM tria genera eſſe, notum eſt: Demonſtratiuum, Deliberatiuum, (quod & Concionale appellatur) & Iudiciale. Ex ijs tamen propriè cauſa dicitur, quæ iudicialis eſt. Vnde cauſam pro lite & controuerſia ponimus. Quamuis nonnulli ita diſtinguunt, vt controuerſiam, ſeu litem dici velint poſtquam conteſtatum eſt: cauſam autem, & ante & poſt conteſtationem. CAVSAE definitionem, quam refert gloſſ. *in rubric. ff. de condit. & demonſtr.* Bart. improbat: qui ait, cauſam eſſe quid præteritum, vel inſtans, quo quis impellitur ad aliquid diſponendum. Spiegel.

CAVSA in tit. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſecuta, (ſic enim legendum, teſte Dn. Oldend. *vt inf. à in voce, Datum, exponemus.*) pro ratione futuræ rei accipitur, propter quam datum eſt. *Facit huc, quod in verbo, Ob rem datur, relatum eſt.* Spiegel.

CAVSA, ſpeciali ſignificatione pro ea ratione finali accipitur, quæ mouet aliquem ad faciendum, aut etiam non faciendum. Omnia enim denominanda ſunt à fine ob quem fiunt. Sic accipitur in l. aut facta. §. cauſa. ff. de poe. Cauſa, eſt ratio quædam ſecundum iuſtitiam commutatiuam efficax, vt obligationem pariat: ſcilicet quia ab vno ad alium transfertur aliquid. Eo modo accipitur cauſa in l. iuriſgentium. ff. de pact. & in tit. ff. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſecuta. Cauſa cognita à Prætore quid eſt? Reſpondeo, vt iuſtitiam eorum, quæ proponûtur, examinet. Quid eſt iuſtitia cauſarum propoſitarum? An veræ ſint, in facto & in iure, quarum nomine petentibus ſubuenitur. *Modeſt. in l. 3. ff. de in integr. reſt.* Olden.

CAVSA cognita, pro examinare iuſtitiam cauſæ, hoc eſt, an veritas ſubſit. Olden.

CAVSAE cognitio, eſt deliberatio iudicis, ex aſſertione Actoris & contradictione aduerſarij ſolenniter factæ: ad inueſtigandam veritatem cauſarū, in quibus ius eſt poſitum *d. l. 3. ff. de in integr. reſtitu. iuncta l. ſi plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. Aquil.* Valde autem hallucinatus eſt Bar. *in d. l. 3.* diſtinguens iuſtitiam à veritate cauſarum: motus verbis Modeſtini, ſcilicèt inquientis, [vt iuſtitiam earum cauſarum examinet, an veræ ſint.] Nam iuſtitiæ & æquitatis cognitio nihil aliud eſt, quàm noſſe veritatē facti & circumſtantiarum. *d. §. in cliuo.* Itaq; hæc verba Modeſtini, AN VERAE SINT, declarant præcedentia, adeoque definiunt. Olden. *Vide inf. Cognitio, Cognoſcere.*

CAVSAM inauditam Plin. Iunior *lib. epiſt. 6. ad Arrianum* ait ſpatioſam eſſe, & quæ longiorem habeat tractatum, quam quæ cum patientia iudicis dicta eſt. Apuleius *lib. 10.* [Vt, inquit, ritè & more maiorū iudicio reddito, & vtrinque ſecus allegationibus examinatis, ciuiliter ſententia promeretur, ne ad inſtar Barbaricæ feritatis & tyrannicæ potentiæ damnaretur aliquis inauditus.] Ex magna verò vrgenteque ratione damnatur inauditus, ſi concurrant ea quæ habentur, *in l. ſi quis filio. §. hi autem. ff. de iniuſt. teſtam.* Primò, ſi crimen ſit atrox & notorium. Secundo, ſi moram res commodè non patiatur, quia timetur, ne eripiatur reus, dum amplius inquiritur. Tertiò, ſi iudex ſummum habeat imperium, qui ſuperiorem præter principem nullum agnoſcat, vt præſes, proconſul. Quartò, ſi reo non aliam ob cauſam infenſus ſit, quam deteſtatione facinoris,

noris, nec ſub prætextu facinoris priuatas inimicitias vindicet pœnam feſtinando. *d. §. hi autem. & l. fin. C. de maleſic.* Denique & punito reo, præſes certiorem principem faciat, vt ibi dicitur: adeo ſuſpecta eſt cauſa inaudita. *Forc. Dial. S1. Necyomant.*

CAVSAM inauditam T. Liuius, Tullius & alij, Indictam vocant. Vnde indicta cauſa damnari, inquit Budæ. id eſt, per contumaciam, vt nunc loquimur, ita Bud. *in l. 2. ff. de orig. iur.* bonus certè grammaticus, ſed qui nimium aliquando ſibi placuit accommodando antiqua verba, moribus præſentibus, nam cauſa indicta, ſiue inaudita nunquam quis iure damnatur. *l. 1. ff. de requi. reis.* per contumaciam autem aliquis iuſtiſſimè condemnatur. *l. abſentem. §. 1. ff. de pœn.* Præterea & qui præſens in iudicio erit, indicta cauſa damnabitur, ſi allegationes eius prætor non audiat, vt dixit Forc. *in exemplo Apuleij*, & eſt text. *in l. minor autem. §. 10. ff. de minor. 25. an.* vbi ſi princeps ſententiam dixerit in minorem, ſolet, ſed rarò, reſtituere, ſi minor cauſam non dictam alleget, vel ab Aduocatis ſe proditum queratur. *Forcat. ibid. num. 3.*

CAVSAE appellatione quæſtionem contineri putant quidam, apud Marcellum *l. penult. §. Priſcianus. ff. de his quæ in teſtam. delent.* nec fortè ineptè: Nã ibi dubitabatur, num inductis hæredum nominibus, libertates, & legata deberentur. hac de re quærebatur, & controuerſum erat inter quoſdã aduocatos apud Imperatorem. Prat.

CAVSAM apud Marcellum *in l. rerum. 30. in f. ff. de vſurpat. & vſucap.* Bart. qualitatem, alij naturam interpretantur. conditionem dicerem, quæ omnia eodem pertinent. Prat.

CAVSAM pro gratia, & fauore dixiſſe videtur Martianus *l. qui exceptionem. 40. ff. de condic. indeb.* quod verba ibidem ſubiecta oſtendunt.

CAVSAM, id eſt, hæreditatem explicat Imperator *in §. 1. qui in pupillari. Inſtit. de pupil. ſubſtit.*

CAVSAM, in libris Decretorum accipit Gratianus pro eo, quod ὑπόθεσιν Græci, Latini argumentum, & ex quo eliciuntur quæſtiones vnde de rebus diſputatur. ὑπόθεσιν, quam cauſam vocat, prætexuit, hinc quæſtiones diſcutiendas eliciens, vt colligi poteſt ex diſt. 101. & princip. primæ cauſæ, quæſt. 1. Prat.

CAVSA bona *in l. petitor. in fin. ff. de lib. legat.* qua litigando aduerſarium iuſtè & legitimè vincimus. Huic contraria eſt mala cauſa. *d. l. petitor.*

CAVSAM bonorum, vtilitatem interpretatur Vlpianus *in l. 1. §. hæc actio. verſic. plenim. ff. ſi quis teſtam. lib.* & ſic accipitur apud eundem Vlpianum *in l. in conuentionalibus. 52. §. fin. ff. de verbor. oblig.*

CAVSA caduci, apud Iuſtinianum *in l. vnic. C. de cad. tollen.* dicitur, cùm quid ſub cõditione relictum erat, deficiebat, vel is, cui relictum erat, viuo teſtatore moriebatur. *Vide ſuprà, Caducum.* Prat.

CAVSA capitis, apud Ciceronem dicitur ea, quæ priuata eſt, ſed infamiæ periculum habet. Vt cum *pro Quintio orat.* ait, ſe caput eius, famã, fortunaſque defendere. Pro Q. Roſcio tamen, priuata demum iudicia ſummę exiſtimationis, dicit propè eſſe capitis. Et apud Iuriſconſultos Modeſtinus *l. licet. de verb. ſignif.* ait: Licet capitalis Latinè loquentibus omnis cauſa exiſtimationis videatur: tamẽ appellatio capitalis, mortis vel amiſſionis ciuitatis intelligenda eſt. *Fran. Balduin. in cate. hiſt. iuris ciuil. cap. 5.*

CAVSA condictionis, apud Papinianum *l. pupilli 56. §. fi. ff. de ſolut.* eſt ipſum indebitum ob quod condictioni, id eſt, repetitioni locus foret. Prat.

CAVSAM dotis, apud Pomponium *l. 1. ff. ſol. matrim.* variè interpretatur Accurſ. nempè, actionem, dotem, conditionem, habitudinemve, titulum, cõtractumve iudicium, vel inſtantiam, & matrimonium. ſingulas acceptiones probat Bart. & Alciat. exponit cauſam, hoc eſt ſubiectum & materiam, quaſdam expoſitiones Accurſij ſequi viſus, & ante eũ Bald. Briſſonius ſecundam explicationem ſequitur. Equidem ſingulas poſſe ferri ego putem. Idem dicas in l. 1. ff. de iure dot. Prat.

CAVSAM edicti, edictum ipſum ſonat apud Vlpianum *l. ſi pater. 5. ff. vnde liber.* Equidem cauſam ibidem accipiendum putem id, quod impulit prætorem ad ita edicendum, Prateius.

CAVSA facti, *in l. tutor. 10. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* non factum ipſum, vt quidã autumant, ſed id, cuius cauſa quid fit. Cauſa dati tutoris in locum alterius erat abſentia, factum ipſum, datio tutoris. *in ſpecie d. l. tutor.* Prat.

CAVSA fideicommiſſi in Papiniani reſponſis *l. 3. §. nonnunquam. ff. de vſur.* ſignificat quibuſdam fideicommiſſum. Equidem pro conditione, & iure fideicommiſſi accipi debere putem. Tibi hoc ipſi cogitandum relinquo.

CAVSA fiſcalis, vel diuinæ domus. Cauſa fiſcalis, id eſt, cauſa ærarij Cæſaris, vel diuinæ domus, hoc eſt, patrimonij Imperatoris. fiſcus enim aliquando ponitur pro ſacculo, in quo pecuniæ publicæ reponuntur: vnde fiſcum aliquando pro ærario, maximè tamen Imperatoris, accipimus: à quo fiſcalis. Sic intelligi debet 16. titulus. libr. 3. Codic. per hæc alioquin clarus, atque explicatus ſatis. Anch.

CAVSAM vſusfructus, apud Paulum *in l. ſi ſerui. 10. ff. vſufruct. quemadmod. cau.* equidem pro lite, quæ huius nomine mota eſt, accipi putem: quod & ſubiecta ibi verba oſtendunt. Prat.

CAVSA minima, Accurſio *in §. illud etiam. in gloſſ. in verb. minimus. in authent. de appell. & int. quæ temp.* quæ minor eſt decem librarum auri. Dicerem quæ non excedit decem aureos. Cauſa etiam minima appellatur duorum, quinquaginta, centum aureorum, *Accurſ. in §. ſi tibi. de mand. princip. in authen.* Prateius.

CAVSAE maiores *in cap. 1. de tranſlat. Epiſcop.* dicuntur quæ reſeruata ſunt ſedi Apoſtolicæ. ſuntq́ meri imperij. *Panor. in d. c. 1. not. 4.* Prat.

CAVSARVM quædam eſt cauſa cauſans, quædam cauſa cauſata, *Baldus in l. 1. C. per quas perſonas. Tu eum videto.* Item quædam eſt remota, quædam propinqua, *vide gloſſ. in l. poſſidere. §. veteres. ff. de acquir. poſſeſſ.* Item quædam eſt impulſiua, quædam finalis. *Bart. in extrauag. ad reprimendum.* Item quædam ciuilis, quædam criminalis, quædam mixta. *c. tuas. extr. de procurat.* Prat.

CAVSARVM, inquit M. Tullius ex Chriſippo *in libro de Fato* aliæ ſunt perfectæ, & principales: aliæ adiuuantes, & proximæ. Prat.

CAVSAM perpetuam habere, apud Paulum *in l. foramen. 28. ff. de ſeruitut. vrban.* in ſeruitutibus dicitur, quòd continẽter his vti poſſes, vt aqua quæ cœlo decidit. quod accipe, aptitudine, *per l. 1. §. quod autem ff. de aqua quot. & æſtiua.* Cauſa perpetua naturalis etiam dicitur *in d. l. foramen.* Prat.

CAVSARVM quædam publica, quædam priuata. ita diſtribuit Homer. *Odyſ. 2.* quod ad ius noſtrum pertinet:

πρῆξιν δ' ἢ δήμιον, οὐ δ' ἴδιον, &c.

CAVSARIA miſſio, quæ propter valetudinem laboribus militiæ ſoluit. *l. 3. §. miſſionum ff. de his qui notan. infam. l. 4. & l. 26 ff. de teſt. mil. l. 1. C. de excuſ. veter.* vel, vt Macer definit, Cauſaria miſſio eſt, cum quis vitio animi vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur. *l. 13. §. miſſionum. ff. de re milit.* Vnde Cauſarij milites, apud Liui. *lib. 7.* & apud Spart. *in Hadr.* valetudinis ſcilicet cauſa miſſi. Aut vt veteres loquebantur, [Quibus morbus cauſa eſt.] vt apud Cic. *lib. 2. Rhet. ad Heren.* & apud Liuium ſæpè. Briſſ.

CAVSARII dicuntur, qui propter valetudinem aut ſenectam dimiſſi. Cauſa enim Latinis vitium eſt, Græcis αἰτία. Sic cauſariæ animi partes, id eſt, vitioſæ. Prat.

CAVSIDICI ſordidi qui adhibebantur ad moram faciendam, dum meliores aduocati recrearentur. *Vide Pedian.* Spieg.

CAVSIFICARI, eſt iura allegare, & in iure diſceptare. *vide Bud.* Spieg.

CAVSIDICI, in conſtit. Valentiniani & Valentis *l. quiſquis. C. de poſtul.* ſunt aduocati, cauſarum patroni, qui & Togati dicuntur, qui in foro cauſas dicunt. *Sic & in l. 1. C. Th. de decurionibus.*

CAVSIDICINA, cauſidicorum munus, apud Ammianum *libr. 30. vt refert Iacobus Cuiacius lib. 4. obſeru. cap. 40.*

CAVSA cadere, in duodecim Tabul. eſt rem amittere, *Iuſtin. in §. ſi quis agens. Inſtit. de action.* Cadendi autem cauſa modos recenſet, & explicat Paulus *lib. 1. ſentent. tit. 10.* Rei autem appellatione apud Iuſtinianum lis ſignificatur.

vide infrà, Res. Huius formulæ commeminit M.Cicero *lib.1. de Oratore*: verba Tullij frequentius fient obuia, quàm quod referri debeant. Prateius. Apud veteres tamen, vt obſeruauit Turnebus, cauſa cadere, plus petere erat: vt qui apud Ciceronem plus petit, quam lex in duodecim Tabul. permittebat. Cicero, [cum Hipſeus maxima voce pluribus verbis à M.Craſſo prætore contenderet, vt ei quem defendebat, cauſa cadere liceret, id eſt, plus ei liceret petere, quàm in duodecim Tabul. lege permiſſum erat. Rurſum Cn. autem Octauius homo conſularis, non minus longa oratione recuſaret, ne aduerſarius caderet, id eſt, ne aduerſario plus petere liceret, quàm quod eſſet in actione.] *Hæc Turnebus aduerſar. lib.23.cap.34.*

In CAVSA ius poſitum dixit Alfenus *in l. ſi ex plagis. 52. §. in cliuo. ff. ad leg. Aquil.* pro eo quod vulgus factum ipſum, interpretatur ibidem Accurſius. Ius, ait in cauſa poſitum, hoc eſt, vt is teneatur, qui cauſam mortis præbuit. Prat.

CAVSAM dicere, eſt litigare. Cauſam agere dicitur orator & aduocatus. *Varron. lib.4. ling.*

CAVSAM in vinculis dicere, apud Papinianum *l. 2. ff. de custod. reor.* ſignificat, vt carceratus ſuas defenſiones proponat, dum criminis quæſtio peragitur. *Prat. ex Bud.* Spieg.

CAVSAM dicere, Budæo *in prioribus*, eſt, iudicium ſubire & culpas fraudeſq; iudiciorum præſtare. Græci *κρίνεσθαι, καὶ λόγον* dicunt. Prat.

in eadem CAVSA eſſe, formula frequens Iuriſc. qua ſignificatur idem iuris eſſe in vtraq; ſpecie, vtriuſque eadem conditio. Prat.

CAVSARVM figuræ *in l. 1. in princ. ff. de oblig. & act.* variè explicantur ab Accurſio *in d. l. 1.* Bartolus obligationes ex quaſi contractu interpretatur, cuius ſentētiam quidam ex nouiſſimis Lexicographis probare videtur, tacito auctore. Alij pro negotio quouis accipiunt. Prat.

CAVSA iuris, apud Papinianum *l. cum pater. 77. §. fidei tuæ ff. de leg. 2.* vt quibuſdam placet, ſignificat diſpoſitionem, & voluntatem iuris, & teſtatoris. Equidem cauſam à voluntate ſeparari putem, & Cauſam ibidem, hoc eſt, occaſionem ad ita fideicommittendum.

CAVSA legati, apud Iulianum *in l. quæſitum. 9. §. duobus. ff. de leg. 1.* ius ipſum legati ſignificat.

CAVSA nouationis *in l. 4. in fin. ff. de vſur.* ſignificat ius, conditionem, & naturam nouationis. Prat.

CAVSA obligationum *in l. quamuis. 40. ff. ad S.C. Trebel.* Accurſio ſignificat ipſas obligationes. Ego conuentionem & contractum obligationum cauſam eſſe putem. Sic accipitur in l. ex Prætorio. ff. de diuer. reg. iur. Prat.

CAVSA ordinis *in l. ex conſenſu. §. ſi ff. de appel.* pro ipſomet ordine ponitur, vt quibuſdam placet. Prat.

CAVSA pecuniæ *in l. Publia. §. fin. ff. depoſiti.* pro obligatione ipſa quibuſdam accipi videtur. Prat.

CAVSA perpetua, *vide infrà, Cauſam perpetuam habere.*

CAVSA iuſta, ſæpiſſimè iure Ciuili, & Pontificio, quæ iuris auctores, iudiceſve mouet, vt quæ ius tribuit, quave dominium acquiritur. Ad primum referuntur, bellum litigium, peregrinatio, paupertas, temporis qualitas. Ad alterum, emptio, permutatio, donatio. vtrumq; ſignificatum negotia & res aperient. pro ſecundo eſt text. *in l. nunquam nuda. ff. de acqu. rer. dom.* Prat.

CAVSAM poſſeſſionis, *in l. 1. C. per quas perſ. nobis acquiratur.* in varias ſignificationes tulere varij. Accurſius ibidem ſignificare ait dominium, vel vſucapiendi conditionem. Quod & Baldus refert. Bartolus *ad d. l. 1.* pro poſſeſſione ipſa accepiſſe viſus eſt, quæ acceptio iuuari videtur Pauli reſponſo. *l. 1. §. per procuratorem. ff. de acquir. poſſeſſ.* Hanc expoſitionem probant quidam ex recentioribus: Baldus tamen reijcit, ſubijciens Nicolaum Maturellium pro re ipſa, quæ poſſideri poteſt, ſumere. Bartoli ſententia iuuatur etiam ex D. Seueri conſtitutione. *l. 1. C. de acqu. poſſeſſ.* quæ Seuerina explicatur à Iuſtiniano *in §. ex his itaque. Inſtit. per quas perſonas ex quo explicabis d. l. 1. C. per quas perſ. n.* Prat.

CAVSAM tamen poſſeſſionis, emptionem eſſe didici ex Iuliano *l. non ſolum. 33. §. quod vulgo. ff. de vſurpat. & vſuc.* Titulus itaque (vt ſic loquar) eſt poſſeſſionis cauſa. *vide infrà, Poſſeſſionis cauſa.* Poſſeſſionis igitur cauſam pro re, & negotio interpretabimur.

CAVSA poſſeſſionis *in cap. 1. & tot. tit. extr. de cauſa poſſeſſ. & propriet.* eſt ipſa lis, quæ de poſſeſſione ventilatur coram iudice, eodem ſenſu accipitur ibidem, cauſa proprietatis. Prateius.

CAVSAM propriam eam eſſe Vlpianus ait *l. 1. §. in propria 8. ff. quan. appellan. ſit.* cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet.

CAVSAM teſtamenti, codicillos appellare videtur Vlpianus. *l. 1. §. hoc interdictum. ff. de tabul. exhibend.* apud Papinianum *in l. tutores. 39. §. heres. ff. de admin. tutor.* pro iure, conditione, & ſpecie teſtamenti accipiendum id verbum putem. Sic accipiendum crediderim in l. 1. in princip. ff. ſi quis omiſſ. cauſa teſtam. licèt ibi accipi poſſet de his, quæ teſtamento cauta ſunt. & ibidem paulo pòſt, cauſa pro conditione accipi debet. Prateius.

CAVSA lucratiua eſt, ex qua accipienti nihil abeſt, veluti in legato & donato. *l. 5. ff. de vſucap.* Oneroſa propter quã quid accipienti abeſt, vt in empto, vendito, locato, conducto, permutato, & ſimilibus.

CAVSA indicta damnati dicuntur, qui cauſâ non cognitâ condemnati ſunt, Budæo *in l. 2. ff. de cuſt. reo.* vt & eſt apud Curtium *lib.8.* Eo quoque ſenſu dixit Marcianus *l. 1. in princ. ff. de requir. reis.* Prat.

CAVSA inaudita damnari, quod & æquitas, & Senatus *apud Tacitum libr. 18.* & Pontifex maximus *cap. 1. extr. de cauſ. poſſeſſ. & proprieta.* vetant. *Vide quæ hac de re ſcripſi ad leges Draconis libr. 2. Veter. Iuriſprudentiæ.* Prat. *vide ſuprà, Cauſam inauditam.*

CAVSAM ſubſcribere, in M. Ciceronis Cluentiana, ſignificat ſententiæ cauſam adſignare, vt Budæus *ad l. fin. ff. de priuat. delict.* interpretatur, [Video (ait) igitur, iudices, animaduertiſſe cenſores in iudices quoſdam illius conſilij Iuniani, cùm iſtam ipſam cauſam ſubſcriberent.] Prat.

In CAVSAM deſcendere, apud M. Cicer. *lib. 1. epiſt. ad Attic. cap. 1.* eſt, Budæo interprete, liti ſe adiungere, quod vſu receptum paſſim obſeruaui, dum cauſas agerem apud meos Marchianos. Prat.

CAVSAE formulas varias Budæum conflaſſe, ac congeſſiſſe *in Forenſibus* ſcio, quas prudens prætereo. Vtpotè quæ de ſuo maiore ex parte excogitatæ, confictæve eſſent Prateius.

CAVSOR, aris, eſt cauſam rei geſtæ afferre, ſiue excuſationem. Quintilianus: Ne cauſanti pupillo, ſic tutor iraſcatur. Virg. *in Bucol.*

Cauſando noſtros in longum ducis amores.

Vlpian. *ff. de fideicom. liber. l. generaliter*, [Neque enim cauſari debere quo minus illi relictum ſit.] Nebr.

CAVTELA, à Cautus, hæc vox omnino barbara non eſt vt quidam exiſtimauerunt: vtitur ea Ammian. Marcel. *l. 14* tametſi elegantius Captionem dicamus, *teſte Alciat.* Cautelas iuris ſumma ratione improbat Budæus. Illis namq; imputandum eſt, quòd ſanctiſſimum olim iuris ſtudium videmus ab antiquo illo veroq; degeneraſſe. Spieg. Prat.

CAVTELA pro Cautione legitur *in l. 15. §. vlt. de procurat. l. 14. ff. depoſ. l. 21. ff. de iudic. l. 6. ff. de pign. act.* Quod tamen verbum Triboniani magis, quàm Iuriſconſultorum phraſim ſapit: & vereor, ne ab illo ſecundùm ius poteſtatis ſuæ, ex quibus id verbum cōprehenditur, clauſulę ſint inſertæ. Sic enim ille loquitur, vt apparet in §. ſi verò aliqua. Inſtit. de ſatiſdat. Briſſ.

CAVTERIA, inſtrumenta ſunt inuſtòria, quibus bituminationes, & fortiores quæquæ conglutinationes concoquūtur. & de his intellexit Iureconſ. *in l. pictores. ff. de fund. instructo.* quamuis apud eum, Cautoria, mendoſè legatur. Cauterijs etiam vtuntur in remedijs medici, quibus morbi alioquin inſanabiles inuruntur. Hinc illud notum D. Hierony. prouerbium, [Putridæ carnes ferro curantur & cauterio.] Inde cauteriata conſcientia à Paulo Apoſtolo, *in epiſt. ad Timotheum 4. c.* dicitur, quaſi cautèrio notata: qualem in his cernimus, quos hypocritas nominamus. Cauteres etiam à Palladio nominantur, eoſque habendos eſſe in inſtrumento ruſtico præcipit. Cauterijs igitur vtuntur pictores, ad inurendam picturam: quæ encauſtice appellatur, *καίειν* enim Græci vſtum nuncupant. Vnde cauſtica mo-

ta medicamenta, quæ cauſticam vim habent, id eſt vſticam. Plin. *lib. natur. hiſtor. 35. cap. 23.* vbi etiam quærit, quis primus pingere ac picturam inurere excogitauerit, *& cap. 35.* Et de hac pictura intellexit Ouid. illo hemiſtichio,

– – Tabulasque coloribus vrit.

Opus quoque ita pictum, encauſtum dicitur. Martialis *Epigram. 1.*

Encauſtus Phaëton tabula tibi pictus in hac eſt.

Plin. [Figulinum opus encauſto pinxit.] Hoc autem genus picturæ primus Nicias in vſu habuit. hinc vulgus atramentum librarium hodie encauſtum appellat.

CAVTERIA, apud Marcianum *l. item pistoris. 17. ff. de instr. vel. instrum. lega.* dicta ſunt pictoris inſtrumenta, quibus bituminationes & fortiores quæque conglutinationes concoquuntur, maximè in ea pictura, quæ ἐγκαυστικὴ appellatur. ἐγκαυστικὴ enim pingendi ratio eſt, quæ inuſtis ita dicitur. Prat. Turneb. *lib. aduerſ. 8. cap. 9.* cauteria eſſe ſcribit, quibus pictores olim ceris pingentes picturam tabularum inurerent.

CAVTI dicuntur, qui vident ne à recto delabantur, neve ab alijs decipiantur. Itaque duplex dolus habetur: & bonus, qui cautorum eſt, quo fraudem, malaſque artes repellant: & malus, per quem ad iniqua, captioſaque, qui peruerſo ſunt ingenio, impelluntur. Prior prudentiæ comes, ſequitur iuſtitiam; poſterior ſubdolorum eſt, atque fallacium, fraudis ſatelles, ad ſuas tantùm vtilitates omnia referens, id eſt, omnem ciuilis ſocietatis conſeruandæ rationem euertens. *Ex Pontano.* Spieg. *Vide Cautè. gloſſa.*

CAVTIONIS appellatione nuda repromiſſio ſignificatur *l. 3. C. de verbor. ſignific. l. 49. ff. ſolut. matrim. l. 5. § ſi codicem. ff. commod. l. 134. § idem reſpondit. ff. de verb. obligat.* Hoc, niſi adiunctum verbum, vel rei conditio ac qualitas aliud poſtulet. Nam cum dicitur, Cauendum idonee vel rectè, vel ſatiſdato, vel cum ſatiſdatione, fideiuſſoribus vel pignoribus cauendum eſt, *l. 1. § cauteri & § iubet. ff. de collat. bon. l. 33. § defen. &c. ff. de procurat. l. 11. § ſi hæres rogatus. ff. de legat. 3. ... ad leg. Falcid. l. 2. C. de vſufr. & fruct. leg. l. 1. ff. de rei vind. l. 2. & l. 5. C. de magiſtr. conuen.* Itaque in conſtitutione Diui Marci, qua libertatum bona addici iubentur ei, qui idonee creditoribus cauerit de ſolido cuique ſoluendo. *l. 2. ff. de fideicom. lib. Inſtit. de eo cui libert. cauſa bona add. in princip.* Idoneè, ait Vlpianus, eſt vtique ſatiſdato vel pignoribus datis. Sed etiſi ei promittenti fides habita ſit ſine ſatiſdatione, idonee cautum videbitur. *l. 4. § ... ff. de fideicom. lib.* Briſſ. Duo igitur cautionum ſunt genera, quibus pro eo, quod debemus creditoribus noſtris, idonee caueri ſolet. Nam aut reis cauetur, id eſt fideiuſſoribus: aut pignoribus. *l. 1. § iubet. de collat. bon. l. 4. § ... ad S. C. de fideicom. libert.* Fideiuſſores appellamus appromiſſores, qui pro eo, qui aliquid debet, idem promittunt, & fide ſua eſſe iubent verbis, eoque modo pro aliena obligatione ſe reos faciunt. *Inſt. de fideiuſ.* Pignus autem res omnis eſt pro debito obligata. *§ item Seruiana. Inſt. de act. Donell. de pign. & hyp. Schard.*

Atque ita idoneam cautionem interpretabimur in l. 50. ff. de mand. ... vt & in l. 4. § 1. ff. de adm. rer. ad ciui. & l. 1 § penult. ff. quor. leg. proinde ſi mandato adiectum ſit, vt idonea cautio à debitore exigatur, non videbitur conditioni paritum, ſi neque fideiuſſor, neque pignora accepta ſint. *l. 59. § vlt. ff. mand.* Briſſ.

CAVTIO generaliter omnis ſcriptura appellatur, qua cui proſpicitur ſiue obligationis, ſiue liberationis probandæ cauſa conſcribatur, pro chirographo *in l. 40. ff. ſi cert. pet. l. penult. § vlt. ff. ad leg. Falcid. l. 27. ff. depoſ. l. 15. § quod dicitur. & l. 20. l. de pignor. ... ff. de pact. l. 10. § vlt. de eden.* Briſſ.

CAVTIONIS nomine, vel ἀσφαλείας, non eſſe fideiuſſionis interpretandum, niſi hoc ſpecialiter, vel in Græcis, vel in Latinis verbis ſcriptum fuerit, niſi enim vel generaliter de ſatiſdatione, vel fideiuſſione ſpecialiter ſit nominatum, cautione, vel ἀσφαλεία minimè fideiuſſionem, ſed nudam promiſſionem ſignificari. Hæc Iuſtinianus *l. ſancimus. C. de verb. ſignif.* cui addas, niſi aliud res tulerit, exegeritve, *quod & Baro in Petruſianis rectiſſimè animaduertit d. l. 3. quem videas.* Prateius.

CAVTIONIS tamen verbo promiſſionem contineri putat Alciatus *l. qui pecuniam num. 34. ff. ſi certum petat.* Eo etiam verbo ſimplicem cõfeſſionem ſignificari, idem *ibidem* ſcribit, quod & Albericus docet citans l. Lucius. ff. de manumi. teſt. Equidem putem pro promiſſione rem pupilli ſaluam fore accipi. Prat.

CAVTIO etiam in l. ita autē. § Iulianus (aliàs eſt lex in vulg cod. in l. quidam decedens,) ff. de adminiſtr. tuto. ſignificat formulam & verborum conceptionem. *G. Budæo interprete in l. ſi ſciente. ad leg. Pomp. de parric.* vel iuſſum teſtatoris. Prateius.

CAVTIO, quæ Græcis ἀσφάλεια, dicitur vulgò ſecuritas, quo ſenſu accipitur apud Pomponium *l. plus cautionis. 25. ff. de diuer. reg. iuris antiq.* Plus (ait) cautionis eſt in re, quàm in perſona. vbi Accurſius & P. Decius interpretantur, cautionem, ſecuritatem. Hanc Iuſtinianus *Nouell. conſt. ... §. ... ſ* appellat ἀσφάλειαν. vetus interpres vertit Cautelam. hoc verbo vſi ſunt Vlpianus *l. ſi defunctus. 15. in fi. ff. de procurat. & l. ſi debitori. ff. de iudic.* Gaius *l. ſi plures. 14. ff. de ... .* & Pomponius *l. quamuis. 6. ff. de pign. act.* Verùm cautelam pro cautione, à Tribuniano & collegis repoſitam quidam exiſtimat, quod & mihi veriſimile ſemper viſum eſt. Veterum enim iuris auctorũ ſcripta immutaſſe, & trũcaſſe eos conſtat, *vt docui in libris Mediæ Iuriſprudentiæ.* Prat.

CAVTIO, pro tabulis in quibus contractum negocium perſcriptum eſt. Paulus *in l. lecta. 40. ff. ſi cert. petat.* [Lecta eſt in auditorio Papiniani cautio huiuſmodi: Lucius Titius, &c.] Cicero *Verrina 3.* [Etenim qua ſtultitia fuiſſem, ſi quam diem qui iſtum excipiendum redemerunt, in cautione viderunt, cum ita cauerẽt, ſi poſt Kalend. Ianuar. in conſilium iretur: in eam diem ego, cùm potuiſſem vitare, incidiſſem.] Item *pro Domo:* [Sed vno tempore cautiones fiebant pecuniarum, &c.] Seneca *lib. ... Benefic. ...* [Video iſthic diplomata & ſyngraphas & cautiones, vana habendi ſimulachra.] Hinc Vlpianus *in l. 5. § 2. ff. commod.* [Si tibi codicem commodauero, & in eo chirographum: debitorem cuũ cauere iuſſeris &c.] *Et in l. in commodato. 17. § 3. ff. eo. l. 4. ff. quæ res pign. ... l. 3. ff. famil. ercif. l. 2. C. de non num. pecun. l. penult. § vltim. ff. ad leg. Falcid.* Cauetur ergo creditoribus illo modo: cauetur prætereà pignoribus. *vt l. vltim. § ſi legatarius. ff. quor. legat. l. ... § penult. ff. de pign. act.* Cauetur etiam prædibus & prædijs: id eſt, fideiuſſoribus & hypothecis. vt apud Ciceronem *Verrina 3.* [Prædibus & prædijs populo cautum eſt.] & apud Liuium *lib. 22.* Animaduertendum eſt autem, cum cui fideiuſſores dantur, dici propriè Cauere. Vnde illud Ciceronis *in Brutu* [At verò tibi ego Brute non ſoluam, niſi priùs à te cauero, amplius eo nomine neminem petiturum.] Vlpianus *l. ſi rem. 9. § 3. ff. de pign. act.* [Satisfactum autem accipimus, quemadmodum voluit creditor: ſiue alijs pignoribus ſibi caueri voluit, &c.] Sic Caius *l. 1. ff. qui ſatiſd. cog.* [Satiſdare dicimus aduerſario noſtro qui pro eo, quod à nobis petijt, ita cauit, vt eum hoc nomine ſecurum faciamus.] Atque hæc quidem propria ſignificatio eſt.

CAVTIONIS verbo inſtrumenta, tabulas, ſyngraphas & chirographa contineri, ſubiecta legum capita demonſtrant. *l. ... ff. famil. ercif. l. lecta. 40. ff. ſi certum pet. l. pen. § fin. ff. ad leg. Fal. l. Lucius. 27. ff. depoſ. l. cum conuenit. 20. ff. de pigno. & alibi ſæpiſſimè, vt in l. emptor. 47. § Lucius.* Sic γράμμα Lucæ 16. chartulam liberationis, ineptis Quitantiam ſonat. Eraſmus vertit cautionem. Prat.

CAVTIONIS appellatione inſtrumentum ſignificari apud Scæuolam *in l. ... empt. in princ. ff.* cenſuit *ibidem* Accurſius. Equidem pro nuda promiſſione accipiendum putem, *v. ... lib. ... ἐνθυμημάτων, cap. 1.* Prat.

CAVTIONEM apud Marcellum *l. Titius 24. ff. de pecu. conſtit.* epiſtolam ſignificare liquet.

CAVTIONE actionem intelligi quidam putant *in l. 1. § ſi ... ff. de donat.* Tu verſatione ſit quod dicunt, expende. Prat.

CAVTIONEM pro dilatione accipit Accurſius *in § ſi verò ... in auth. de litig.* ſed inepte. Inciderat Accurſius in deprauata exemplaria, *& cautione* pro *vacatione* legerat. Nam in ea conſtitutione Græcè à Iuſtiniano ſcripta ita eſt, ... &c.

CAVTIO in conſtitutione Honorij, & Arcadij *in l. quoniam. 15.*

num.13.C.Theo.de fide teſt.transſcripta in l. quoniam liberi.10.C.de teſtibus accipitur pro prouidẽtia, vel prouiſione, vt interpretatur *ibidem* Accurſius, & rectè. Prat.

CAVTIO arrogatorum, qua arrogator ſtipulatur ſeruo publico, quòd reſtituat arrogato, quæ ab eo habuit, vel eis ad quos peruẽtura ſint, & quòd dabit ſibi quartam partem de bonis ſuis, ſi eum ſine cauſa emancipauerit ſeu exhæredauerit. Oldend.

CAVTIO qua cauetur ei, cui reſtitutio fieri debet, per quam rogatus reſtituere bona alicuius, ſi ſine liberis deceſſerit, quicquid poſt mortem de hæreditate extabit, cogitur cauere illi, cui debet fieri reſtitutio, quod ſeruabit ei quartam partem. Oldend. *Adde Brechæum l. cautum. ff. de verbor. ſignific.*

CAVTIO de damno infecto, eſt, quæ præſtatur, cùm tua domus ruinoſa ruinam minatur domui meæ: vel etiam præſtatur ſecundùm quoſdam, cùm timeo ne aliquis mihi inſidietur, quia poſſum agere vt mihi præſtet cautionem, ne me offendat. Oldend.

CAVTIO debita *in l.1 C.de tut.illuſtr.perſon.* Prat.

CAVTIO de dolo, qua dolum abeſſe promittitur. Huius cautionis meminit Pomponius *l.5.in prin.ff.de verbo.obligat. & [illegible] ff. iudic. ſolui.* D. Ambr. *lib.3.c.10.de offic.* honeſtatis formulam vocat. Prat.

CAVTIO de dolo erat (vt opinor) Aquiliana illa formula tantopere à Cicerone celebrata: quam euerriculum malitiarum omnium appellat. nam Actionis nomine formulam Cicero ſignificat. Locum autem habebat, cum petita iudicio res eſſet, vereretur que petitor, ne quid dolo malo poſſeſſor interea committeret: itaque apud iudicem poſtulabat ab eo, vt ſibi repromitteret, ſe nihil in ea re dolo malo facturum, hoc modo: Spondes ab ea re qua de agitur, dolum malum abeſſe, abfuturum eſſe? Hot.

CAVTIO dotalis, *l. vlt. §.filiæ.de legat.2.* Et cautio pollicitationis. *l.9.§ [illegible] ex facto. ff. quod met. cau.* & Cautiò de ſoluendo interpoſita *l. 11. ff. de exceptio.* Cautio depoſitionis. *l.vlt.§.1. ff. de legat. 3. ſiue fideicom.* ſed & Cautio ſolutæ pecuniæ *in l.2.C.[illegible]* pro apocha. Et cautiones ſoluti vectigalis *l.[illegible] §.1 ff.de admin.tut.* Briſſ.

CAVTIO de euictione, dicitur, quando ſecuritas præſtanda vel præſtita emptori a venditore fit ea conditione, vt ſi ab eo euincatur, venditor ei reſtituat æſtimationem rei in duplum vel in ſimplum, prout inter eos prius conuentum eſt. Olden.

CAVTIO fœneratitia, apud Iuſtinianum *in l. ſancimus.25. C.de admini.tut.* qua fœnus aliquod promittitur. Textum illum expende. Prat.

CAVTIO quæ propter l. Falcidiam interponitur, fideiuſſorum habet præſtationem, *l. 3. §. 1. ff. ſi cui plus quàm per leg. Falcid.* Prætoriæ quoque cautionales ſtipulationes, perſonas deſiderant pro ſe interuenientium. *l. 7. ff. de præt.ſtip.* Briſſ.

Exprimitur etiam nonnunquam cautionis genus: Sic Cauere per fideiuſſores *in l.25. §.vlt.ff.de recep. qui arbitr.* Cauere pignoribus *l.vlt.§.ſi legatarius.ff.quor. leg.* Alioqui cautum intelligitur ſola repromiſſione abſque ſatiſdatione vel pignoribus. Sic cautum & ſatiſdatũ, cautio & ſatiſdatio, ſæpiſſimè ſeparantur. *l.1.ff.de rep. man.l.5. & l penult. ff. de petit.hær.l.57.ff.de rei vindic.* Nuda cautio aduerſa fit ſatiſdationi *in l.2.§.ſed verum.ff.de iudic.* & Cautionem nudam promiſſionem interpretatur *l.63.§.id quod facere.ff.[illegible]* Cui ſi iuriſiurandi religio acceſſerit, iuratoria cautio appellatur *l.vnic.C.vt omnes iudi.l.pen. de dignitatibus libr.10.C.l. vltim.de [illegible] ag.in rebus eod.l.penult.C.de teſtib.l.12.de prox.[illegible] lib.12.l.1. §.ſuper peculio. C. de [illegible]* Græce [illegible] & [illegible] *in Nouell.53.* Conſtantinus *lib.1.epit.tit.5.* [illegible] vocat. Briſſ.

CAVTIO fideiuſſoria eſt, quando interuenit fideiuſſor principali obligationi, & dicitur ſatiſdatio, & hæ ſunt multæ, vt de lite proſequenda, iudicio ſiſti, iudicatum ſolui, & de rato.

CAVTIO fidei propriæ interuentu dicitur, quæ fit per fidem præſtitam ſine ſolennitate iuramenti. Oldend.

CAVTIO idonea requirit fideiuſſores, vel pignora *l. ſi [illegible] §.vlt.vbi eſt caſus.ff.mandati.& in ſingu.queſtione conſuluit Bald.conſil.162.caſus ſuper quo, in 3.col.in 2.lib.* Fallit tamen, vbi eſſemus in aliqua materia, in qua non requireretur aliqua cautio: quia licet dictum ſit idonea cautio, non tamen requiruntur fideiuſſores, ratione ſubiectæ materiæ *ita ſing.D.Anton.de Butr. in c. vltim. de reſt. ſpol. refert, & ſimpliciter ſequitur D. Alexand.conſil.35.viſo proceſſu. colum. 4. verſic. circa tertium.lib.4.& Dec.in c.quia frequenter.in vltim.ver. de appell. & eſt mirabilis limitatio.ſecundum D.I[illegible] in l.3.in 2.col. verſic.1.mirabiliter. C. de verbor.ſignif. vbi tamen dicit, quod ſibi non placet: & eam alias, me audiente, Ferrariæ reprobabat ſingularis memoriæ vir D. Io. Sadol. in l.[illegible] ff.qui ſatiſda.cog. Et licet ipſi non dicant, tamen reprobat D. Alexand. in l. a morte.§.pen in 2.colum in c.[illegible] ff. ſol.matr. vbi dicit quod D. Anto. in hoc loquutus eſt ſine lege.* Cotta.

CAVTIO indemnitatis, quæ pro indemnitate præſtatur apud Papinianum *[illegible]* Prat. (jemand vor ſchadẽ/oder ſchadloß zuhalten/verſichern.)

CAVTIO iudicialis, quæ a mero iudicis officio proficiſcitur. ita diffinit Pomponius *l.5.ff.de verb.obliga.* Alciatus *ibidem* videtur aliter diffiniſſe vt ſit, quæ coram magiſtratibus interponitur. Prat. *Adde Ferret. in ac [illegible] ſtipulationũ. infra, Cautiones iudiciales.*

CAVTIONIS iudiciariæ cauſa materialis, eſt malitia ſeu leuitas hominum, qui ſæpe ludere ſolent ac perperam deſerere ſacroſanctam iudicij centuriam, ſimul etiam aduerſarium fruſtrari. Itaque ex delicto proficiſcitur. Nam ſuadebat publica vtilitas, vt aliquo cautionis veluti repagulo conſtricti, adeſſent rei conuenti. Oldend.

CAVTIONEM iuratoriam, (cuius forenſis vſus frequentiſſimus eſt) diffinit Iuſtinianus *§. ſed hodie. Inſtit.de ſatiſd.* promiſſionem cum iureiurando Græcis appellatur [illegible], vt refert idem Theophilus, vel (vt ex Iuſtiniano liquet *Nouell.[illegible]*) [illegible] ait enim [illegible] &c quod ita vertit Iulianus Patritius, [Si qui iurati promiſerint] Iudicialia hæc eſſe nomina ſcribit Iulius Pollux *lib.8. Onomaſt. cap.[illegible]* in hæc verba [illegible]. Iuratoriæ cautionis meminit Leo in *per. l.vnic.C.vt omnes iudi.* & Zeno *l.pen.de dignitat.lib.12.C.* qua quis ſuæ fidei committitur, vt idẽ ait, qui *in l.[illegible] lib.12.* adiuratoriã cautionẽ appellat. De cautione iuratoria accipienda eſt l.penult.C. de teſtib. iubens ſacramento committi. Prat.

CAVTIONES iudiciales ideo dici putant D[illegible] ſed falsò, quaſi iure ciuili eſſent introductæ: Prætorias verò, quòd à Prætore traxiſſent originem. Quo, [illegible] Dn Oldendorp. nihil abſurdius. Nam iudiciales recenſentur velut ſpecies prætoriarum, *in l.1.in pr. ff. de prætor.ſtipul.* Erroris cauſam ipſe demonſtrat. Spieg.

CAVTIO iudicio ſiſti, vocatur, ſi quis non poſſideat immobilia bona, vt is cogatur ſatiſdare, hoc eſt, fideiuſſoribus idoneis cauere, ſe permanſurum in iudicio vſque in finem litis. *Vide, Siſtere.* Spieg (Caution oder Beſtand/am Gericht zu erſcheinen/vnd der Sachen abzuwarten.)

CAVTIONEM iudicatũ ſolui petit actor a reo cõuento: (Beſtand vnd ſicherung/dem jenigen/ſo geurtheilt/vnd mit Recht geſprochen wirdt / wirckliche genugung zu thun.) nec hodie poteſt exigi, quàm ab eo qui alieno nomine cauſam defendit. nã olim qui cõueniebatur ſuo vel alieno nomine, is ex legitima cauſa ſuſpicionis cauebat iudicatũ ſolui. *l. qui proprio nomine in prin. & §.in aliena. ff. de Proc. Inſtit.de Satiſdat.l.ſi vero.& l.1.C.eod.tit.* Spieg.

CAVTIO qua legatarius cauet hæredi, eſt illa, qua legatarius ſatiſdat hæredi, vt ſi Falcidia locum habeat, quod amplius nomine legati receperit, quàm ratio legis Falcidiæ patitur, id hæredi reſtituat. Oldend.

CAVTIO Muciana eſt, qua legatarius, cui quid ſub conditione non faciendi legatum eſt, id ſe nunquam facturum promittit: a Q. Mutio Iuriſconſult. inſtituta. Cùm enim de illius conditionis euentu nunquam ante legatarij mortem conſtare poſſet: & propterea ipſe teſtatoris beneficio per totum vitæ ſuæ tempus carere cogeretur: neceſſario Q. Mutius eam cautionem in vſum induxit. Quo verbo quamuis nuda promiſ-

promiſſio vulgò continetur, *l. 1. ff. qui ſatiſd. cog.* videtur tamen etiam ſatiſdatio in hoc genere intelligenda eſſe. partim quia in l. hoc genus, 106. & l. cũ ſub hac. 67. ff. de cond. & demonſt. ſatiſdatio disertè appellatur: partim quia in legatis grauioribus, probabile eſt fideiuſſionem interpoſitam fuiſſe. Itaque Iuſtinianus *Nouell. 22.* vbi copiosè de hac Muciana cautione loquitur, interdum etiam iuſiurandum & hypothecam exquirit. Illius autem ea vis eſt, vt ſtipulatione commiſſa, qui contrà fecerit, vel rem cum fructibus, vel quanti ea res eſt, reſtituat *l. cum ſub hac. 67. l. hæres. 79. §. 2. ff. eod.* Etſi autem de legatis à Mutio concepta ſit, ad hæreditates tamen transferri poteſt. Itaq; Vlpianus *in l. 7. ff. eod.* [Mutianæ, inquit, cautionis vtilitas conſiſtit in conditionibus, quæ in non faciendo ſunt conceptæ: vtputa, ſi in Capitolium non aſcenderit: ſi Stichum non manumiſerit. nec ſolum in legatis placuit, verùm in hæreditatibus quoque idem remedium admiſſum eſt.] Hot.

Cautionem moratoriam, apud Papinianum *l. cum poſſeſſor. 5. §. fin. ff. de cenſibus.* eo ſenſu accipiendam putem, quo moratoria præſcriptio apud Diocletianum, & Maximia. *in l. 2. C. de precibus Imper. offerend.* (Anſtandbrieff/) Galli literas Quinquennales vocant, aut anni dilationem, quas in tributis & cenſibus admitti vetat d. §. fin. De his Quinquennalibus vide Cinum, Baldum & alios *in d. l. 2. ... moites.* Guid. Papam *in quæſt. 97. & 109.* Prat.

Cautio non numeratæ pecuniæ dicitur chirographum debitoris, quo ſibi creditam pecuniam ſcribit, quæ tamen numerata non fuit *l. 1. de caut. & non numerat. pec. C. Greg. & l. 1. 3. 4. S. C. de non numer. pec.* Huc pertinet titulus C. de dot. caut. & non num. pecu. Prat.

Cautionem nudam accipere debemus *in l. 2. §. ſed ſi dubitetur. ff. de iudic.* ſimplicem promiſſionem *per l. ſancimus. C. de verbor. ſignific.* quæue ſine ſatiſdatione fit, *d. §. ſed ſi dubitetur.* Quando autem huic locus ſit, gl. *in l. penult. ff. de hæreditat. pet.* & Alciat *in l. ſi quis ſtipulatus ſit Stichum. in fin. ff. de verb. oblig.* docent. Prat.

Cautio nudo pacto cùm quis tantum fidei de me habet, vt nuda promiſſione ſit contentus. Prat.

Cautio de opere demoliendo, quam præſtat ille quandoque cui nunciatur opus nouum, ſcilicet, quòd ipſum opus demoliatur, ſi conſtiterit eum iniuſtè ædificaſſe. Olden.

Cautiones prætoriæ, Omnes cautiones quoniam aliquam formam a Prætore acceperunt, vno nomine appellantur Prætoriæ. Vnde Vlpian. *in l. in conuentionalibus, in princip. ff. de verb. oblig.* [Enimuero, inquit, Prætoriæ ſtipulationes legem accipiunt ex mente Prætoris, qui eas propoſuit.] Sic generaliter quicquid in iudicijs tractabatur, Prætorium dictum eſt. *Vide, Prætoris cognitio.* Spieg.

Cautio de rato, eſt, cùm defenſor alterius promittit dominum ratum habiturum id, quod ſuo nomine egerit: ne ſi fortè iudicio vinceretur, reuerſus dominus rem qua de actum eſt, ſuam eſſe peteret. *l ſeruum. 33. in fin. ff. de procur.* Hot.

Cautio rati danda eſt, cùm de mandato dubitatur. *C. de procur. l. 1.* Et dicitur illa ſecuritas, quæ requiritur à procuratore actoris pro domino, cuius nomine agit, quòd ratum habebit omne illud, quod in iudicio per illum factum fuerit (daß ſein Principal/alle ſeine handlung ſtett/ vnd angenehm haben vnd halten werde.) Vnde cauere de rato, vel ſatiſdare. eſt procuratorem actoris promittere, velle perſeuerare vſque ad finem litis. Olden.

Cautionem rem ratam haberi, petunt mutuo à ſeſe, actor a defenſore rei, & reus à poſtulatore actoris, ſcilicet cum non ſatis conſtat de mandato. Nam hoc caſu, qui alieno nomine infert alicui litem, vel ſuſcipit, is debet cauere, dominum rem ratam habiturum, hoc eſt, comprobaturum ea quę procurator fecerit: nec reclamaturum expreſſè, vel tacitè. *§ ſin autem per Procuratorem. Inſtit. de ſatiſda. & l. Paulus reſpondit ff. rem rat. haber.* Spieg.

Cautio ſaluo pudore. *Lege, Pudor.*

Cautio ſubrepta aut corrupta. *ad fin. l. Argentarius. ff. de edend.*

Cautio ſolita, apud Vlpianum *l. diuus Pius. 5. ff. de petit. hered.* qui poſſeſſor hæreditatis cauet rem pendentem non alienare. Prat.

Cautio de vſufructu, in qua de duobus cauetur, ſcilicet, quòd vſufructuarius re non malè vtatur, & quod etiã vſufructu finitio reſtituat, ꝙ ex re ipſa ſuperextat. Old.

Cautionum genera recenſet Speculator varijs in locis, quos in indice reperies *in verbo, Cautio.* ea huc transferre vaniſſimi eſſet operis, ſtudioſiſſimo enim cuique obuia ſunt. Prateius.

Cautum (vt refert Paulus *l. habere. 188. ff. de verb. ſignific.*) intelligitur ſiue perſonis, ſiue rebus cautum ſit, hoc eſt, fideiuſſoribus vel pignoribus datis. Sed hoc reſponſum pugnare videtur cum l. ſancimus. C. eod. Hanc ἀντινομίαν, non ſatis conciliat A. Alciatus *in d. l. habere. §. cautum.* Tu rem exactiùs perſpice. Prat.

Cautionales ſtipulationes inſtar actionum haberi dixit Vlpianus *l. 1. ff. de prætor. ſtipul.* intercedunt autem vt ſit noua actio. Huius generis ſunt damni infecti ſtipulatio, rem pupilli ſaluam fore, ac nonnunquam de rato ſtipulatio: dicunturq; cautionales, quòd tantùm cautionales ſint non etiam iudiciales. *Duar. l. 5. §. 1. ff. de verb. oblig.*

Cautionem extorqueri, apud Vlpianum *in l. idem ſi cum exceptione. §. pro eo autem. ff. quod met. cauſ.* eſt compelli à iudice vt caueatur ſatiſdato, aut pignoribus, *vide ibi interpretes.* Prateius.

Cautus dicitur is, qui ſibi & alijs cauere conſulereque poteſt, ne quid in ciuitatis leges moreſque peccetur, Aut verò hoc loco Vlpianus cautum eſſe dicit eum, cum ſiue rebus, id eſt, pignoribus, ſiue perſonis, id eſt legitimis atque idoneis fideiuſſoribus, cautum eſt. *Brechæus l. cautum. ff. de verb. & rer. ſign. nu. 2.*

C E.

Cecteria, Theodoſio & Neuterio auctoribus, dicitur fouea rotunda. Prat.

Cectoria, lacunam eſſe ex ſubiectis eorundem verbis *ex lib. de limitibus* V. caſa, quæ per V. nomen habet, fines grandes habens ſuper ſe finem mittit, vt in colle eum meridiano requiras, qui terminus conſtitutus, & ipſa pedatura pergens per limitem orientalem, qui venit in ſextam cum & pertranſit ibidem facit quadrifinium, quem locum ſubter ſignificabimus: ab auſtro lapides natiuos, quod eſt exſoluti cectoriales in Epitecti cum adſignauimus, & in ipſo lapide deciſa eſt, & flumen tranſit, & lacunam, quæ eſt ſubter viam, & per lacunam limes excurrens, finalis, qui ex ipſo loco mittit vſque ad terminum & in longitudine LXX. hoc eſt cectorio eccleſiæ eius. ſimiliter pedatura accepit templum eorum viuos, hæc fecerunt: aquam proximam inuenies in fundo ſupraſcripto. Hactenus Theodoſius, & Neuterius, quos diligentiſſimè conſideres velim. Prat.

Cectoriales lapides qui ſunt, ex ſuperioribus facilè poteris diſcere. Prat.

Cedens cenſetur extranei loco. *l. ſi cum emptore. in princ. ff. de pact. l. 2. §. cum quis debitori. ff. de hered. vel action. vend.* Spiegel.

Cedere, verbi latiſſima ſignificatio eſt. Cedere, abire è loco. Hinc cedere foro, & cedere vrbi, apud Iuriſcoſ. & M. Ciceronem.

Cedere, Nonio Marcello, ſecundùm conſuetudinem ſignificat abire ſuperatum, & victori locum dare. Ita, cedere, & vltra contendere, opponuntur. *l. 1. ff. de eden.*

Cedere, ſuccedere ſonat, vt apud Virgilium *libr. 12. AEneidos,*

Ceſſerit Auſonio ſi fors victoria Turno.

Ceſſerit, id eſt, pro voto & optato euenerit.

Cedere, etiam obſequi Nonio ſignificat. Prat.

Cedere pro ſoluere Vlpiano dictum putant quidam *in l non ſolum. 33 §. ſi mihi. ff. de vſurp. & vſuc.* Equidem pro ius poſſeſſionis transferre apud eundem accipi crediderim. Prateius.

Cedere, etiam eſt, conſtituere apud Paulum *l. 6. ff. commun. præd. in princ.* de ſeruitute loquentem.

Cedere quoque renunciare ſignificat *in clem. vnic. de renunciat.* quod verum videri poteſt ſi vera ſit regula vulgò prodita, Leges debent intelligi ſecundùm titulos, ſub quibus poſitæ collocatæve ſunt. quæ regula colligitur ex l. Imperator, in fin. ff. de in diem addict. Eodem etiam ſenſu ſumitur cedere *in cap. quàm periculoſum. 7. quæſt. 1.* niſi dicas

dicas ibi pro ius ſuum transferre accipi. Cedere autem ſiue pro conſtituere, ſiue renunciare accipias, μεταφορικῶς intelligas, oportet. qui enim ſeruitutem conſtituunt, rebúſve ſuis renũciant, eaſve abdicant, iure ſuo abire credũtur.

CEDERE verbi ſignificatus reliquos ex ſubiectis formulis accipe. Prat.

CEDERE interceſſioni, *Bude. l. 2. de origine iuris.* eſt admittere oppoſitionem, nec procedere vltrà. Vnde ſublata interceſſione, quod nunc dicimus, Non obſtante oppoſitione. Oldend.

CEDERE actionibus, pro præſtare, dixêre Gaius *l. patri. 27. §. 1. ff. de minoribus.* Paulus *l. vt tantùm. 14. §. pen. ff. de ſeruit.* Vlpianus in *l. quod ſi 3. §. idem Labeo. in fin. ff. de in rem verſ.* & paſſim alibi, in quibus locis pro, actionibus, vulgata exemplaria habent, actiones. Sed lectio Florẽtina vt rei aptior, ita venuſtior ſemper viſa fuit. Prat.

Inter CEDERE actiones, & mandare, differentiã quandam ſubeſſe refert Accurſius *l. 1. C. de oblig. & act.* Bartolus *ibidem* exiſtimauit (quod ad cedentem, vel mandantem attinet) nullam eſſe: ſed reſpectu eius, cui ceditur, eſſe. Equidẽ hoc diſcriminis ſubeſſe putem. Ceſſione actiones trãſferri: idq; Iuſtinian. conſtituit *l. fi. in princ. C. de iure dot.* mandato non item. *l. 3. C. de nouat.* Prat

CEDERE bonis, eſt profiteri voluntate ſe deſerere bona ſua creditoribus. *hoc colligitur ex l. in omni. 6. & l. 1. & tot. tit. C. qui bonis cedere poſſunt.* Profeſſionem definitioni Azonis *in Summa C. eodem tit.* addidi. eam enim ſolam ſufficere Theodoſius dixit, *d. l. in omni.* Hoc autem beneficium conceſſit lex Iulia: *quod tit. 18. lib. 4. C. Theodo. cintur, & Diocletiani & Maximiani conſtitutione l. 4. C. qui bonis ced. poſſ. nt.* Prat.

CEDERE diem, Iuriſconſulti dicũt, cùm certi temporis pars effluit. veluti cùm quis Kalend. Ianuar. die ſtipulatus eſt, ſibi proximis Kalen. dari: vel cùm in locatione dies operi faciundo præſtituta eſt Kal. Feb. triduo quatriduove exacto, rectè tres quatuorve dies ceſſiſſe dicentur. qua de cauſa Vlpian. *in l. 213. ff. de verb. ſignif.* Cedere diem, inquit, ſignificat incipere deberi pecuniam. Similiter ſi quis ita ſit hæres inſtitutus, Cernito in diebus centum, quibus ſcierit poteritq;: quot dies effluxerint, ex quo ſcierit atque potuerit, tot illi dies cedere rectà dicentur: at quibus neſcierit, non dicentur: neque enim illi computantur. Sic in libris noſtris dies legatorum cedere dicuntur, cùm pars aliqua legitimi temporis, quo illa legatarijs quæſita ſunt, effluxit: *ſub tit. Quando dies legat. ced.* Poſitum igitur illud ſit, quod ex ſuperioribus conſtat, diem tum dici cedere, cùm præſtituti alicuius temporis pars effluxit. Vbi verò præſtitutum tempus nullum eſt, dici nullo modo poſſe. Quod cùm ita ſit, vehementer equidem mirari me fateor, tantopere vſq; adhuc celebratam illã ſubtilitatem fuiſſe, quàm *in d. l. cedere, 213.* ſub Vlpiani nomine legimus: quæ mihi ſanè frigida atque inſulſa videtur: neque ex Vlpiani ingenio, ſed ex Triboniani potius audacia emanaſſe: Vbi purè quis ſtipulatus fuerit, inquit, & ceſſit, & venit dies. Quòd ſi pro CESSIT, legeremus, ABIIT, nihil obtuſius dici poſſet: cùm tamen eadem vtriuſque vis ac ſignificatio ſit. Quòd autem ſequitur, VBI in diem quis ſtipulatus eſt, ceſſit dies, ſed nondum venit: quàm acutum hoc videtur? & tamen pro CESSIT legendum potius eſſet, CEDIT. neque enim omnes adhuc ceſſerunt: ſed quotidie abeunt. Illud autem poſtremum, VBI ſub conditione, neque ceſſit, neque venit dies: ecquonam, quæſo argumento dictum eſt? cum abire dies non poſſit, vbi nulla eſt. nam in puris & conditionalibus, quæ poteſt ratio abeuntium dierum ſubduci, cùm dies nulla ſit? an non hoc eſſet, ſine numeris Arithmeticam facere? at in ſtipulationibus in diem, dierum numerus computatur: & rectè dicitur, Vnus & alter, item tertius aut quartus dies abijt. quanquam etiam in his ipſis diem quæ venit, cum ea quæ cedit comparare, & in ea re argutum videri velle, nunquam mihi Vlpiani eruditione dignum viſum eſt. Quare vt iſtas Triboniani ineptias omittamus, & ad pẽſum noſtrũ reuertamur.

CEDERE operæ, eadem ſignificatione dicuntur, qua cedere legata, præciſa enim vtrobique locutio eſt, quę plena ſic effertur: Cedere dies, quibus operæ aut legata debebantur. Vnde illud Vlpiani *l. ſi quis. 13. ff. de oper. lib.* Iudicium de operis tunc locum habet, cùm operæ præterierint. Præterire autem non poſſunt, antequam incipiant cedere: & incipiunt, poſtquam fuerint indictæ. *Et l. quoties, 24. ff. eodem.* Operæ in ſtipulationem deductæ, ex die ſtipulationis cedunt: at eæ quas patronus à liberto poſtulat, confeſtim nõ cedũt, ſed poſtquam indictę ſunt, id eſt, quia ſtipulationes operarum tacitè ac vi ipſa præſtitutum tempus habent, atque in diem conceptæ ſunt, diebus tribus quatuorve ſine præſtatione operarum elapſis rectè dicemus, tot dies aduerſus libertum à ſtipulatione facta ceſſiſſe. Quæ verò operæ ſine ſtipulatione debentur, earum dies non ante indictionem cedunt: quippe cùm tempus earum præſtandarum non ante indictionem præſtitutum fuerit. Hotom. *vide infra, Cedere incipiunt.*

CEDERE dies legatorum dicitur, ex quo ea debentur. *l. 3. & tot. tit. ff. quan. di. leg. ced.* Sic accipiuntur in l. penul. & fi. C eod. tit. quod ita explicat Theophilus *in §. pecuniã. Inſtit. de legat.* προχωρεῖ δὲ τὰ λεγάτα, ἐπειδὴ ὡς κατὰ τὸ χρεῖν ἐμᾶς, καταφορὰ δὲ ... à morte teſtatoris ... Briſſ.

CEDERE foro apud Vlpianum *l. ſi hominem. 7. §. quoties ff. de poſ.* dicebantur argentarij, *vt ibidem refert Budæus in prioribus,* cùm tabernis, id eſt, menſis ſuis cedentes, quæ in foro Romano erant, aliò habitatum migrabant. Vulgus id vocat facere Banquam ruptam. Id autem eleganter expreſſit Iuuenalis *Satyr. 11.*

Hi plerumque gradus, conducta pecunia Romæ.
Et coram dominis conſumitur, inde vbi paulum
Neſcio quid ſupereſt, & pallet fœnoris auctor
Qui vertêre ſolum Baiæm, & ad oſtia currunt.
Cedere namq; foro iam non eſt deterius, quàm
Eſquilias à feruenti migrare Subura. Prat. *Adde Turneb. aduerſar. lib. 16. cap. 5.*

CEDERE hauſtum, & Cedere iter, dixit Vlpianus *l. 3. ff. de ſeruit. ruſtic.* pro conſtituere, & transferre ius aquæ hauriendæ, & eundi, *vt l. per fundum. in princip. ff. eod.* & ſeruitutem Cedere eodem ſenſu dixit Paul. *l. .... 15. ff. de ſeruit. vrb.* Pra.

CEDERE foro debitores dicuntur, qui ſolum vertunt, qui iudicio prouocari latitant, qui ne per procuratorem quidem, ad ius fori reſpondent. *Ranard. l. cuius effectus. ff. de reg. iur.*

CEDERE interceſſioni, eſt cedere prouocationi, id eſt, non procedere vltrà, & admittere oppoſitionem. Et ſublata interceſſione dicimus, quod nunc, non obſtante oppoſitione, vocant. *Budæ. in l. 2. de orig. iur.* Spieg.

CEDERE incipiunt operæ, poſtquam fuerunt indictæ, hoc eſt, deberi *l. ſi quis. 13. §. indictum. ff. de oper. lib.* Sic accipitur in l. hæ operæ. 23. & l. interdum. 34. ff. eod. Diuerſum eſt in operis in ſtipulationem deductis, *l. quoties ff. eod.* Briſſ.

CEDERE legibus, apud M. Ciceronem *in Miloniana,* eſt parere condemnationi pœnæ ſecundùm leges illatæ. Verba Ciceronis hæc ſunt, [Siue Milo morte patriam liberare voluiſſet, non dubitaturum fortem virum, quin cum ſuo periculo ſalutem Republic. attuliſſet, cederet æquo animo legibus.] Id quod ad cauſas ciuiles produxit, & iudicatum facere interpretatus eſt Oldend. Prat.

CEDERE nomina, eſt debita tranferre *ex l. Iulianus ff. de petit. hæredit. vide infrà, Ceſſio nominum.* Prat.

CEDERE poſſeſſionem, vel vſumfructum, vel ius, eſt alteri poſſeſſionem, vel vſum, vel ius tradere. Idem *in tit. de leg. 2. l. & ſimiliter.* [Si vſumfructum, inquit, mortis cauſa ceſſero.] *Et in tit. de acqui. poſſeſſ. l. ſæpè.* Nebriſſ.

CEDERE tempora, dicuntur apud Paulum *l. 1. ff. de iur. et fact. igno.* & Gaium *in l. annus. 6. ff. de calumn.* & Vlpianum *l. 4. ff. de adulterijs,* quæ currunt, & computantur. Prat.

CEDERE tutela, in Inſtit. Vlpiani *tit. 11.* abire à tutela, & ipſam deponere apud acta. & in alium eius adminiſtrationem transferre: quale ſæpe vidi apud iudices Lugduneos. Porrò illud legitimis licere, teſtamento datis tutorib. non item, idem Vlpianus ait. Hinc

CEDERE teſtibus, eſt teſtibus conuinci.

CEDERE vita, vltro ad mortem accedere, ſibi mortem conſciſcere. Cedere legibus, vltrò exilium acceptare, ne leges violare videatur, ſi in vrbe poſt commiſſum facinus manſerit. Sic Cedere fortunæ, eſt ſuccumbere. *Bude. in l. ſi hominem. §. quoties. ff. depoſiti.* Spiegel.

CEDERE tutela, in Inſtit. Vlpia. *tit.11.* abire à tutela, & ipſam deponere apud acta, & in alium eius adminiſtrationem trãsferre: quale ſæpè vidi apud iudices Lugduneos. Porrò illud legitimis licere, teſtamento datis tutoribus non item, idem Vlpianus ait. Hinc

CEDERE teſtibus, eſt teſtibus conuinci.

CEDERE vita, vltrò ad mortẽ accedere, ſibi mortem conſciſcere. Cedere legibus, vltrò exilium acceptare, ne leges violare videatur, ſi in vrbe poſt commiſſum facinus manſerit. Sic cedere fortunæ, eſt ſuccumbere. *Budæ. in l. ſi hominem. §. quoties. ff. depoſiti.* Spieg.

CEDI autem incorporales res & iura dicũtur, eodem modo, quo res corporales tradi, Seruius *in libr. 3. Aeneid. ad hæc verba, iter non ceſſiſſe marito.* [Ceſſiſſe, ait, verbum de iure eſt, cedi enim hæreditas dicitur.] Sic, Cedere actum, aquæductum, iter, viam. *l.15. ff. Comm. præd. l.14. ff. de ſeruitut. præd. ruſtic.* vſumfructum. *l.23. ff. de lib. cauſa. l.3. §. vlt. ff. de leg. 3.* Cedere ire agere, *l.10. §.1. ff. de ſeruit. vrb. præd.* ius eundi, agendi, *l.10. ff. de euict. &c.* Briſſ.

CELARE pro abſcondere, notæ ſignificationis eſt, falſi ſpeciem eſſe, & ad legem Corneliam de falſis pertinere Paulus ait, *l. qui teſtamentum. 2. ff. de falſ. & l. inſtrum. § Paul. ff. eo. vbi Bart. hoc adnotat, rectè quidem.* Prat.

CELARE dicitur etiam is, qui res amouit, vt colligitur ex l. ſi concubina. §. res amotas. ff. rer. amot.

CELARE fugitiuum *in l.1. ff. de fugit.* vt diffinit Accurſius, eſt quod velis ignorare eum, ad quem ea res pertinet, alicuius commodi ſui cauſa. Sed addes dolo malo, *per l. doli. in princ. ff. de ſeruo corrupto.* Prat.

CELARE venditorem, ſic accipiendum rectè putat Vlpian. *l.1. §.1. ff. de ſeruo corrup.* non ſolùm ſi non admonuit, ſed & ſi negauit ſeruitutem deberi. Prat.

CELARIA inter vaſa, quæ dulcedines & cõfectiones, & ſapores ad comedendum continent, poſuit I. Pollux *lib. 6. Onomaſt. cap.12.* Prat.

CELATIM pro occultè & abſconditè poſuit Siſenna *in hiſtorijs*, referente Gellio *lib.12. cap.15.* Prat.

CELEBERRIMVS, apud Hermogenianum. *l. ſi res pupillaris. 50. ff. de admin. tut.* dicitur populi iudicio & teſtimonio diuitijs clariſſimus, & famigeratiſſimus. Prat.

CELEBRARE diuiſionem, *in l. vnic. de ijs, qui ſe defr. lib.10. C.* eſt in populi frequentia rem diuidere. Prat.

CELEBRARE venditionem, eſt vendere *l.1. C. de comm. rer. alien.*

CELEBRIS ciuitatis appellatione apud Vlpianum *in l. ſi in aliam. (ſic incipit in Pand. Floren. in vulg. ſi in aliquam.) ff. de offic. Proconſ.* continetur ea, quæ ab hominibus frequentatur. Prat.

CELEBS dicitur, qui non vult contrahere matrimonium. Et hic, ſecũdum Azonem, fortè orbus dicebatur, quia ſine matrimonio & ſine liberis erat. Et illi olim non poterant cauſa mortis donare, quod hodie per leges corrigitur, *vt patet. C. de infirmandis pœnis celibatus & orbitatis.* Dicitur autem celebs, quaſi celobeatus, quia talis eſt, *ſecundum Iſid.* qualia ſunt lumina in celo, quæ abſque connubijs ſunt. Oldend.

CELERES, quorum commeminit Pomponius, *l. 2. §. quod ad Magiſtratus. & §. populo. ff. de orig. iur.* dicebantur equites veteribus, *d. §. quod ad magiſtratus.* quod & Feſtus *libro 3.* & L. Feneſtella *lib. 2. cap. 2.* probant. Eos Romuli comites videtur appellaſſe Plutarchus *in eod.* Delecti enim erant ad eius corporis cuſtodiam, *vt idem & D. Halycarnaſſæus referunt*, à celeritate & velocitate dicti, vt ijdem & Feneſtella ſcripſerunt: in quorum ſententiam pedibus iuit Zaſius *in d. §. quod ad magiſtratus.* Tametſi à Celere Remi interfectore dictos putet Feſtus *lib. 3.* quod & Ouidium confirmaſſe *in libro Faſtorum* ſcribit Feneſtella. Trecentos eos fuiſſe Halycarnaſſæus, & Feſtus prodiderunt. Vnde Galli Celeres vocare poſſunt, quos appellant, *Le Corps de garde du Roy.* Græcis σωματοφύλακας dicti. Erant celeres in exercitu propugnatores protectoreſque, ac multa in certaminibus corrigebant, primi pugnam capeſſentes, & vltimi prælio excedentes, vbi campus eſſet, equeſtri pugnæ idoneus equites, & vbi aſper inuiuſque equis locus eſſet pedites. *Corraſ. lib. 1. Miſcel. cap.10.*

CELERITAS, id eſt, velocitas actionum, id eſt actorum, apud Vlpianum *l. 3. §. ſed ſi debitorem. ff. de donat. inter virum & vxor.* in eum ſenſum, vt vnum ſtatim ſequatur aliud. Prat.

CELERITATEM tamen deſiderare, apud eundem *in l. 1. ff. de dam. infect.* ſignificat negotium diebus omnibus, etiam feſtis, abſque vlla dilatione exequi. Eſt igitur celeritas dilationi contraria, *d. l.1.* Hinc

CELERITER, pro ſtatim, illico, & ſine vlla dilatione, *in l. ne quis. ff. de cuſtod. reo.* Et eodem ſenſu

CELERRIME, in Iuſtiniani conſtitutione, *l. ſi quis. C. depoſit.* quod tamen dicunt leges celeriter, arbitrio iudicis relinqui, inque eius eſſe poteſtate, ſententia Vlpiani exprimitur, *l.1. in fin. ff. de iure delib.* Ex eo verbo, Celerrimè, colligit Bartolus depoſiti cauſam ſummariam eſſe *in d. l. ſi quis.* Et

CELERRIMVS finis, hoc eſt non moratorius, & abſque vlla dilatione, *in l.1. §. fin. C. de veter. iur. enuclean. quæ conſtitutio ad confirmationem Digeſtorum pertinet, vt docet eius inſcript.* Prat.

CELLA, quòd ibi celemus, quæ occulta eſſe volumus, appellata eſt. *l.3. de offic. præfect. vigil. l. quid ſit fugitiuus. §. apud Cælium ſcriptum eſt. de ædil. edicto.* Spieg.

CELLAM penuariam, dixit Vlpianus *in l.3. ff. de penu leg.* At contrà Caper, cella (inquit) penaria non penuaria dicendum. Et veteres gloſſæ penaria cella & promptuarium ταμιεῖον. *Cuiac. obſeru. lib.10. cap.26. poſt princ.*

CELLARIVS, qui cellæ penuariæ præpoſitus eſt. ſic accipi debet in l. nominatim. 24. ff. de manumiſſ. teſt. Sic fortè accipitur in l. hac ſanctione. 11. de diuerſ. offi. lib. 12. C. ab ijs præberi ſolebat cibus & potio.

CELLARIVM, apud Scæuolam *in l. vxorem. 41. §.1. ff. de lega. 3.* pro loco qui diætæ iungebatur. quid ſit diæta, vide infrà. *ſuo loco.* Prat.

CELLARIA, numero multitudinis aliter ſumi videntur in l. fin. C. Theodoſ. de offic. omn. iudic. quo loco annonis comparantur. Eodem ſenſu ſumitur apud Sulpitium Seuer. *lib.2. hiſt. ſacræ.* [Quadringenti (inquit) & aliquantò amplius Occidentales Epiſcopi Ariminum conuenere: quibus omnibus annonas, & cellaria dare Imperator præcipit.] Vnde &

CELLARIENSES ſpecies, *in l. pen. C. Theod. de indulg. debito.* Briſſ.

CELLARITAE, apud Caſſiodor *in lib. var. epiſt.*

CELLERARIVS *in cap. dilecto. de preb. in antiqu.* (tametſi Albericus, Cellarium, legi malit) adminiſtrator quidam rerum eccleſiaſticarum. Cælius tamen Rhodiginus exiſtimat eam vocem barbaram, & poni pro Cellario. *idque lib. 24. cap. 8. tradit.* Prat.

CELLARIVS, ab Vlpiano *in l. quæſitum. 12. §. ſi in aliqua. ff. de inſtruct. & inſtrument.* interpretatur, ſeruus ideo præpoſitus, vt rationes ſaluæ ſint. Qua de re nuſquam me legiſſe memini: & cùm in antiquis libris, Cellarius, legatur, haud ſcio an ita rectius eo loco reponeretur: & is ſeruus intelligatur, de quo Plautus & Columella mẽtionem faciunt, quique præpoſitus erat, vt cellæ rationes ſaluæ eſſent. de quo etiam legitur apud Caium, *in l. nominatim. 24. ff. de manumiſſ. teſtam. & l. vxor. 41. §.1. ff. de leg. 3* Hotom.

CELLARII dicti, qui penui aſſeruando præeſſent. *In C. Theod.* Cellarium neutro genere, pro collatione prouincialium accipitur: cum eo nomine, vt atteſtatur Alciatus, Comites vel præſides prouinciæ, vt cellam ſuam inſtruant, annonamque ſuam augeant, aliquid extorquẽt: eadem ratione vox deducta, qua Cerarium apud Cicero. *in Verr.* cum prætextu ceræ, vel ſigilli aliquid corraditur. Spieg.

CELLARIVM, locus à reponendis, celandiſque eſculentis, poculentiſque, dictus. Iuriſc. *de leg. 3.* Cellarium, ait, iunctum eidem diætæ. Spieg.

CELLA, à celando ducta locum ſignificat, vbi quid condebatur, repoſitorium Græcis ἀποθήκη, in qua res eſculentæ & poculentæ reponi ſolent. Ex epithetis, & appoſitis, ſiue (ſi malis) adiectiuis ſignificationem ſumit, vnde

CELLAM oleariam & vinariam dixit Vlpian. *l. ſi habitatio. §. fin. ff. de vſu. & hab. Adde etiam Foreat. in ſuo penu iuris ciuilis, cap. 24. de Cellarium.* Schard. Et

CELLAM penuariam idem dixit, *l. 3. §. ſine autem. ff. de penu*

de penu legat. pro repoſitorio eorum, quæ eſui, potuique ſunt. Et

Cellae promæ, pro ſepulchris poſuit Tertullianus *in lib. de reſurrectione carnis.* [Nam, ait, cùm legimus, Populus meus introite in cellas promas quantulum, donec ira mea prætereat. Sepulchra erunt cellæ promæ, in quibus paulisper requieſcere habebunt, qui in finibus ſeculi ſub vltima ira per Antichriſti vim exceſſerint.] Prat.

Cella etiam, interprete Pontifice Max. *in cap. priuilegium. de verb. ſignif. libr. 6.* dicuntur loca ſecreta & ſolitaria, quæ ab hominum ſeparata conuictu ſunt ad contemplandum, & Deo vacandum. de his accipi debere, c. qui verè. 16. qu. 1. rectè putat gloſ. *in d. c. priuilegium.* Hinc

Cellvla. *18. qu. 2. c. Cellulas. & c. ſeq.* eodem ſenſu.

Cellvlarivm, videtur interpretari Vlpian. *l. quæſitum. 12. §. ſi aliqua. ff. de inſtruct. inſtrument. leg.* vbi vulgaria exemplaria habent, Cellarium: quam lectionem veriorem putant quidam anteceſſores noſtræ tempeſtatis. Equidem a Florentina diſcedere non auſim. Hinc Marcellinus, Celſos iudices dixit *libr. 28.* & ſic fortaſſe celſi Rhamnes magni ſunt equites, alijſque ditiores & potentiores. *Turn. lib. adu. 3. cap. 11.* &

Celsvs, ait Feſtus, ex Græco κέλης eques dictus, ſignificat autem ὑπερήφανος, ſublimem, excellentemve. Hinc

Celsiores, doctores legum dicti ſunt *in l. 2. C. de off. ſic. diuerſ. iudic. vt ibi interpretatur Accurſius.* alibi honoratos appellat conſtitutio. *l. 3. C. eod.* Eorum enim iudicio iudices prouehuntur *d. l. 2.* Iuris igitur peritorum iudicio, & examine iudices futuri probandi ſunt. Illi meritò patres appellantur, cùm à iudicibus fratres vocari vetentur. *d. l. 2.* Prat.

Coelibes vocati ſunt quaſi cœlites, quod dignam cœlo vitam ducant. Cœlibatus, quo verbo Hieronymus vtitur, appellatur ſtatus hominis abſque copula vxoria vitam agentis. Adde quod dicimus thorum cœlibem & vitam cœlibem actam in cœlibatu. *Ioan. Bapt. commentar. in Epiſtol. Sidon. Apollinar. ad Deſiderat. libr. 2. vide ſuprà, Celebs dicitur.*

Coenacvlvm. cœnacula, loca ſunt altiora domus, ad quæ ſcalis aut cochleis aſcenditur. Hæc autem incolebant tenuiores & inquilini. Inde Cœnacularius Vlpiano *in l. ſolutam. ff. de pign. actio.* [Videtur, inquit, tacitè, & cum domino ædium hoc conueniſſe, vt non pactio cœnacularij proficiat domino, ſed ſua propria.] Cœnaculariã item facere dicebantur, qui domos totas conductas, per ſingula cœnacula inquilinis, locabant, vt inde quæſtum facerent pluris in ſummam locando, quomodo Budæo teſte accipitur in l. ſi verò. ff. de his qui deiec. Ita enim cœnaculariam facere, vt argentariam & furnariam: apud Vlpian. exercere cœnaculariam legimus. Spieg. Porrò cena, & cenaculum, abſque diphthongo in Pandectis Florentinis ſcribi notat Briſſon. *in Lexico.*

Cenotaphion, κενοτάφιον, vt Florentinus diffinit, *l. monumentum. 42. ff. de relig.* eſt monumentum memoriæ cauſa factum, in quod neque corpus, neque reliquiæ illatæ ſunt. quam diffinitionem probat Suidas his verbis, [Κενοτάφια, inquit, τὰ ἔρημα μνήματα ἐν τοῖς νεκροῖς μὴ ἔχοντα νεκρόν.] adeò, vt tumulum inanem rectè appellauerit, *lib. 3. Aeneid.* Vergil.

> ---- *maneſque vocabat*
> *Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,*
> *Et geminas, cauſam lacrymis, ſacrauerat aras.*

Suetonius *in Claudio cap. 1.* honorarium tumulum vocauit. Differentiam ſubeſſe inter ſepulchrum, & cenotaphium idem Florentinus ſcribit *d. l. monumentum.* In ſepulchrum corpus, aut reliquiæ illatæ ſunt, in cenotaphiũ non item: quod & Lampridius *in Alexandro* ſignificauit, [Cenotaphiũ inquit, in Gallia, Romę ſepulchrum ampliſſimũ meruit.] Prat. & Briſſ.

Cenotaphivm religioſum eſſe, Virgilij teſtimonio Marciano placuit. *l. in tantum. §. final. ff. de rer. diui.* Virgilij locum ſuprà retulimus. Sed diuos fratres contrà reſcripſiſſe Vlpianus refert. *l. ſed contra. ff. de rer. diuiſ.* Dein Vlpian. *ff. de religioſis, & c. l. vel quæ.* Si cenotaphium, inquit, ſit, vænire dicendum eſt, & infrà *l. monumentum.* Monumentum, inquit, memoriæ cauſa factum, quod Græcè cenotaphium dicitur: & tunc ſcribitur per e ſimplicem. Nam per æ diphthongum ſignificat cænotaphium, nouum ſepulchrum, quale fuit illud, in quo ſaluator noſter fuit ſepultus, de quo in Euangelio. Sed per œ diphthongum, cœnotaphium, ſignificat cõmune multorum ſepulchrum, quod Græcè Polyandron quoque dicitur. Taphos nanque ſepulchrum interpretatur. Cenos autem ſine diphthongo vacuus. Cœnos per œ diphthongum ſignificat commune. Nebr. Alciat. *libr. Parerg. 10. cap. 12.* Cenotaphium ob geminas aras ſacrum fuiſſe coniectat, quia & aræ ſacræ dicuntur à poëta, non tumulus: cùm nemo priuatus ſacrum facere poſſit. *l. in tantum. §. ſacræ. ff. de rer. diu. Forcat. dialog. 1. Necyomantiæ.* Schard.

Censeri, Budæus *in l. 1. ante form. de Inſtit. & iur.* pro æſtimari, in pretio eſſe, laudari, interpretatur. Sicque intelligendum putat I. C. cum dicit, feras beſtias iſtius iuris peritia cenſeri, id eſt, admirationi nobis ſunt. Nam & Cicero *pro Archia poëta* (vt eum Budæus vir doctiſſ. allegat) dicendi facultatem ex poetarum lectione cẽſeri dicebat. Et hæc quidem ſententia Budæi Spiegelio placuit: ſed & ſi verbum cenſeri capiatur in ea ſignificatione, quomodo iſti loco congruet? Abſurdum enim videtur dicere cætera animalia iuriſperitia, vel propter iuriſperitiam precium ac æſtimationem mereri, ac laudari. In ea ferè ſignificatione vſus eſt hoc verbo Claudianus loquens de Serena regina:

> ---- *Nec laude virorum*
> *Cenſeri contenta ſuis, niſi moribus æquè*
> *Vinceret:* ----

Quod tamen verbum ibi potius ad iudicium, quàm ad laudem referendum videtur. Quare aptius Theophilus quã locum iſtum ita vertit ἴσμεν γὰρ οὐ μόνον ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα ἐν τοῖς τιμῶσι τοῦτον τὸν νόμον ἀπογεγραμμένα. Quaſi dictum ſit, non homines, ſed cætera quoque animalia adſcribi & referri, ſiue recenſeri inter ea, quæ hanc legem obſeruant eiuſque motu impelluntur. Nam apud Latinos per tranſlationem cenſeri dicuntur, quæ in aliquem ordinem & numerum rediguntur, & in eum quaſi cenſum adſcribuntur. *Balduin. ibidem.* Ferrand. Adduenſ. *explic. lib. 1. cap. 3.* reiecta Budæi interpretatione, exiſtimat, cenſeri, exponendum pro, regi, gubernari: Nam huic expoſitioni conueniunt Inſtit. Theoph. & pulchrè hac elocutione vſus eſt Modeſt. *in l. liberi, ſi quid in fraudem patr.* [Liberi patroni, quanquam & ipſi in pleriſque cauſis manumiſſoris iure cenſentur, tamen libertum paternum literis ſuis aſſignare non potuerunt,] & Alex. 3. *in c. recolentes. de ſtatu mona. h.* Si enim relictis originalibus ordinis inſtitutis ad communia volueritis aliorum monaſteriorum iura diuertere, oportebit vos communi iure cenſeri: quia dignum eſt, vt qui ſimilem cum alijs vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam.] Et Cœleſtin. 3. *in cap. cum in tua. de deciſ.* [Et non debeat vna eademque Eccleſia diuerſo iure cenſeri.] Quod genus dicendi paſſim reperias in iure Pontificio. talem etiam elocutionem continet c. vnic. de feud. non hab. prop. natur. feud. licet propriam feudi naturam non habeat, iure tamen feudi cenſebitur, vt ex his cauſis ipſum amittat, quibus & verum feudum. Porro verò, cenſeri, pro, adſcribi, numerari, vt ſuperius *ex Balduino* notauimus, vſurpari nouum non eſt. Sic Iuuen. *Satyr. 8.*

> *Stemmata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo*
> *Sanguine cenſeri?* ----

Eiuſque elocutionis multa quoque exempla reperiuntur in iure Pontificio, vt exempli gratia, in c. in quibuſdam. de decimis. [In quibuſdam regionibus quædam permiſtæ ſunt gentes, quæ ſecundum ſuos ritus decimas de more non ſoluunt, quamuis cenſeantur nomine Chriſtiano,] & in c. præterea quoniam. de iur. patr. [ſeu quocunque alio nomine cenſeantur.] Vſus eſt & Liuius *lib. 7.* [Plebs contrà fremit, quid ſe viuere, quid in parte ciuium cenſeri, ſi quod duorum hominum virtute L. Sextij ac C. Licinij virtute partum ſit, id obtinere vniuerſi non poſſint.] Vide etiam Forcat. *in ſuo Auia. in c. 2. num. 1.* Vbi, cenſeri, accipit pro eo, quod eſt in eodem numero eſſe. & ſimiliter vti ductu iuris naturalis, vt bruta ipſa, atque duci ſolent homines.

mines. *l.liberi. ff. de aſsig.liber.* Habet autem cenſendi verbum multas & varias ſignificationes, vt proditum eſt à Latinæ linguæ architectis. Quippe cenſere nonnunquam iubere eſt. Cicer. *lib.1. Offic.* [Semper cum Græcis Latina coniunxi, neque id in philoſophia ſolùm, ſed in dicendi exercitatione: idem tibi (inquit) cenſeo faciendum, id eſt, iubeo.] Eſt etiam cenſere, deliberare, & ſententiam ſuam dicere. Vnde dicebant, Senatus cēſuit, populus decreuit, &c. Bud. *in annot. ad 2. de orig. iur.* ſcripſit, Cenſere, id eſſe, quod nunc opinari dicunt ἐπαγάγειν ψῆφον: & προτιθέναι ψῆφον cēſendi poteſtatem facere & calculum proponere, apud Demoſth. Cenſere præterea idem eſt Marcello, quod ſuccenſere apud Varronem. *in caprino prælio.* Ne vobis, inquit, cenſeam, ſi ad me referretis.] Cenſere item eſt τιμᾶσθαι καὶ τιμᾶν, mulctare, corrigere, & nota afficere. *Brechaeus l.cenſere. ff. de verbor. & rer. ſignific.* Schard.

CENSERE, Iabolenus *l.cenſeri (ſic enim incipit in editione Florentina, vbi I, pro E, vt alibi paßim ponitur) ff. de verbor. ſignific.* Cenſere, eſt conſtituere, & præcipere. Vnde etiam dicere ſolemus, Cenſeo vt hoc facias, & Senatum aliquid cenſuiſſe. Vnde Cenſoris nomen videtur eſſe tractum. Pro arbitrari quoque ponitur. Vnde Cenſores dicti, ad quorum cenſionem, id eſt, arbitriū cenſeretur populus. Hinc & Cenſiti, quorum res eſt deſtinata certa quædam ſententia, & per eam in claſſem ſuā redacti. Qui etiam Opicenſi, id eſt, opibus cenſiti dicebantur: & Capitecenſi, qui nullo, aut paruo ære cenſebantur. In C. Iuſtin. lib. 11. tit. eſt, de agric. & cenſit. Et infrà in quibus cauſ. colon. c. cenſ. dom. accuſ. poſ. Pomp. *de acquir. rer. dom. l. ergo.* [Cenſitorū, inquit, vice fungitur.] Sed & operari ſignificat, quod vulgò vocant, hoc eſt, in ſententiam ſuam, explicata ratione approbare audientibus, *teſte Budæ. in l. vlt. de Senat.* Propriè tamen eſt, ſententiam ſuam exponere, & conſtituere, quod eſt præcipere. Nam Senatus quod iuſſu populi cenſuerat, omninò obſeruandum erat, *annotauit Alciat. de verbor. ſignific.* Et cenſeri prædia dicuntur, quæ cenſum præbent. Eſt & cenſeri, in cenſum conſcribi. *vt C. in quibus cauſ. pign. tacit. contrah. l.1.* Spieg.

CENSERE territorium, pro imperare cenſum territorio, *l.1. C. in quibus cauſ. tac. pign. & l. omne territorium. de cenſ. lib. 10.* Spieg.

CENSERE, in varias ferri ſignificationes Feſtus *lib.3.* ſcribit, quandoque (inquit) ſignificat putare. quod & Nonius probat, idque exemplis Caſſius *hiſtor. libr.6.* Cenſuit ſeſe Regem Porſennam occidere. Nunc (ait idem Feſtus) ſuadere. Nunc decernere. Cenſere etiam pro conſulere in S.C. quod Imperatoris Hadriani eſt. *l. item. 20. §. prid. ff. de petit. hæredit.* poſitum, ait, interpretaturque Vlpianus. *l. ſed & ſi. §. conſuluit. ff. eod.* Cenſeri etiam pro in pretio haberi, & auctoritate valere dixit Papinianus. *l. vlt. ff. de ſuis & legit.* vel (vt expreſſius loquar) eandem vim habere. Prat.

CENSERI priuilegio, dixit Vlpianus, *l.1. §. qui ex duobus ff. ad municip.* pro munerum functione eximi. non ineptè tamen interpretaberis priuilegio dignari, & decorari. Aldobrand. *Inſtit. de iure natur. gent. & ciuili. §. 1.* Cenſeatur priuilegio, pro nitatur, aut fulciatur, Vlpianum dixiſſe exiſtimat. Aliter hôc verbo vſus eſt Papinian. *in l. vlt. ff. de ſuis & legit.* Priuatorum enim cautiones legum auctoritate non cenſeri, id eſt, auctoritatem non aſſequi, vt & Cicero *pro Archia.* [Quod ex his ſtudijs hæc quoque cenſetur oratio & facultas, &c.] Prat. Schard.

CENSERE autem pro cōſulere accipi, ſuprà diximus, pro quo hodie dici opinari, Budæus non ſemel *& in prioribus ad Pandectas, & in Forenſibus* ſcripſit. pro quo Græci ψῆφον ἐπαγαγεῖν. Prat.

CENSERE etiam apud Vlpianum, *l. ætatem. 3. ff. de cenſibus* eſt capita, id eſt, pſonas, & iugera, & bona deſcribere. quo ſenſu accipi debet in l. omne territoriū. de cenſib. lib. 11. C. quæ explicatio ex Luca Euangeliographo. ſumitur, c.2. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε δόγμα παρὰ καίσαρος αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Qua in re diligenter perſonę, & res diſcutiendæ & inſpiciendæ ſunt, ne prægrauentur: *per l.11. C. de cenſitorib. in C. Theod.* Cenſendi hoc ſenſu formam expreſſit d. l. omne territorium. Prat.

CENSI, Alciato. *lib.1. Parer. c.14.* dicuntur, qui ſpeciali priuilegio in fœderatis, vel Latinæ conditionis populi ciues Romani erant. Prat.

CENSIO, inquit Feſtus *libr.3.* æſtimatio ſiue (ſi malis) deſcriptio æſtimatoria, (ein anſchlag der ſteuren/ anlag der ſchätzung.) Prat.

CENSIONEM bubulam Plautus feſtiuè vocauit verbera lori bubuli, cuius cēſura in ſeruos animaduertitur. *vt de eo teſtatur Turn. aduerſ. lib. 24. cap. 23.*

CENSIO haſtaria, auctore eodem, dicebatur, cùm militi mulctæ nomine, ob delictum militare indicebatur, quòd haſtas daret. Prat.

CENSIONEM facere dicebatur Cēſor, cùm mulctam equiti irrogabat. Prat.

CENSITIONEM, pro cenſu dixit Aelius Spartianus *in Peſcennio Nigro.* [Vos, ait, terras veſtras leuari cenſitione vultis, ego verò etiam aërem veſtrum cenſere vellem.] Vbi, cenſere, pro cenſum ex äëre exigere, & aëri imponere accipi putem. Prat.

CENSITI, Agricolæ & coloni reuera & iure ipſo ijdem ſunt. Sed origine & cōſtituendi modo differunt, vnde diuerſa ſibi nomina inuenerunt. Agricolæ dicuntur ea ratione, qua agrum colunt, & in eam rem adſcripti glebæ atq; addicti ſunt: Vnde adſcriptitij nominantur. Qua verò ratione penſionem pendunt annuam, coloni appellantur, propriè tamen ij qui parte fructuum aliquota colunt agros, ſimiles partiarijs colonis. Sin id precio & pecuniæ penſione faciunt aut parte fructuū certa & conſtituta, cenſiti nuncupantur, ſimiles conductoribus alienarum ædium aut villarum, qui mercede habitant in alieno. Hinc eſt quod inquilini quandoque vocentur. Sunt enim inquilini, non, vt vult Feſtus, qui eundem colunt locum & focū, ſed qui in priuato & conducto habitant, ſiue in vrbe ſiue in agro, vt ſcribit Valla. *Sueton. in Nero. Connan. libr. 2. cap. 10. num. 3.*

CENSITI dicuntur cenſibus obnoxij, à quibus cenſus exigitur. ſic accipitur in tit. de agricol. & cenſit. libr. 11. C. Ijdem tributarij dicuntur *in l. ſeruos. 6. C. eodem. & l. 2. C. ſi vag. mancip. pet.* Dicuntur & capite cenſiti à Iuliano Patritio *in Nouel.* Prat.

CENSITORVM nomen deprauatum eſt *in l. 6 de cenſuum adſcript. in Cod. Theod.* in qua, cenſorum & peræquatorum officia, pro, cenſitorum cum vitio, ſcriptum eſt. Quod mendum etiam ſequentis Rub. inſcriptio prodit, quæ de cenſitoribus & peræquatoribus, inſcribitur. Briſſ.

CENSITOR eſt qui cenſum agit. & percipit præſtationem tributorum coloni, & pignoris iure vendit prædiū, ſi cenſus non ſoluitur, *vt ff. de cenſ. l. forma. §. illa & l. cùm poſſeſſor. §. cùm pro pecunia. ff. eod.* Sed accipitur in rubr. C. de cenſibus & cenſit. lib. 11. Oldend.

CENSITOR. Cenſitores in tit. de cenſibus, & cenſitor. lib. 11. C. dicuntur cenſuum impoſitores. In titulo verò de Cenſibus. ff. cenſitores intelliguntur ij, qui recipiunt præſentationes collectorum coloni. *l. forma. §. illam æquitatem. & l. cum poſſeſſor. §. pro pecunia. ff. eod. tit.* Anch.

CENSITVS. In tit. de agric. & cēſitis. lib. 11. C. cēſiti dicuntur, quorum agris cenſus impoſitus eſt, vt interpretatur Hegendorphinus *in Exegeſin.* Et de ijs nonnihil ſingulariter (licet de colonis quidem omnibus) tractatur eo titulo, ne reſpublica ſua penſitatione defraudetur. Anch.

CENSORES, à cenſendo dicti, quòd vitam, moreſque noſtros examinant, & de ijs inquirunt: cenſus item rationem ducunt, profeſſionem curant, & pro meritis hos de albo eximunt, illos deligunt. Hinc & præfecti dicti morum, magiſtri veteris diſciplinæ, & ſeueritatis. Horum veſtigia noſtris temporibus æmulantur, quos vulgò Heroidos vocamus, ſi tamen verè vtantur ſuo munere: qui & fœcialium officio funguntur, dum bella ſolennibus verbis indicunt. *Vide Alciat. in de Magi. & Zaſium in l. 2. ff. de orig. iur.* Præterea ſunt Cenſores, à cenſu æris. hoc eſt, pecuniæ dicti, quia cenſum tollunt. Sunt & iudices. Nam cenſura, iudicium eſt. Vnde ſenatum aliquid cenſuiſſe dicimus. *l. cenſeri. ff. de verb. ſignif.* Spieg.

CENSORES, Feſto *lib.3.* dicuntur, quòd quiſque rem ſuam tanti æſtimari ſolitus ſit, quantum illi cenſuerint. Hos cenſus agendi gratia conſtitutos, Pomponius ſcribit.

l.2. §.poſt deinde. ff. de origin.iur. quod & L. Feneſtella probat *cap.17.* vbi fortè pro, habendo, legendum eſt, agendo. Eos rerum & bonorum æſtimatores, prout quiſque ciuis profiteretur, interpretatur Zaſius, *ad d.l.2. §.poſt deinde.* Ij non tantùm rerum, ſed & morum æſtimatores erant, & diſciplinæ magiſtri, *vt ex M.Ciceronis Oratione pro Cluentio liquet.* Hos regendis moribus ciuitatis quinto quoque anno creari ſolitos ſcribit Aſconius *in Ciceronis Diuinationem.* Senatu etiam moris notas adſcribendi, & inurendi ius fuiſſe ait T.Liu. *Decad.4. lib.9.* Cenſorum officia, numerum, tempus ponit Cic. *lib.3. de legib.* Prat.

CENSORIAE animaduerſiones apud M. Tullium *in Cluentiana,* & Cenſoriæ notæ *paſſim,* & Cenſoria ſeueritas *apud Gellium libr.4. cap.20.* & Cenſoria ſubſcriptio *apud Ciceronem in Cluentiana,* & Cenſoria iudicia *paſſim apud M.Ciceronem,* Cenſoria virgula *apud M.Fabium lib.1.cap.2.* Prat.

CENSORES his literis ſcribi ſolitos ex Gellio conſtat, Cenſſ. Prat.

CENSORES autem, quanquam initiò bonorum eſſent æſtimatores: poſteriore tamen tempore cœperunt etiam magiſtri morum eſſe, multò maiore fructu, quàm cùm pecunias corraderent. Plutarchus *in Aemylio,* [Cenſura, inquit, maximæ omnium magiſtratuum reuerentiæ eſt, plurimæque poteſtatis, cùm alijs rebus, tum ad morum emendationem. Nam ſenatores è ſenatu remouere poteſt: equitibus equos adimere, ex plebeijs ærarios facere, notare infamia, cenſum agere, luſtrum condere.] Erant autem duo cenſores, qui quinto quoque anno creabantur. Hoc tempore nullus in republica magiſtratus, magis deſiderari videtur, quàm cenſoris, cuius tamen ne vmbra quidem extat. Oldend.

CENSVALIS dicitur is, qui cenſoribus aſſiſtit, præſtò eſt, famulatur, inſeruit.

CENSVRA, Cenſoris munus, & dignitas, *Gellio d. c.20.* ſic accipitur apud Plinium *lib.14. cap.4.* [Catonum, ait, ille primus triũpho, & cenſura ſuper cætera inſignis, &c.] & Liuium *lib.4. F.c.* [alios magiſtratus annuos eſſe, quinquennalem cenſuram grauem eſſe.] Sumitur pro ſeueritate, correctione, & decreto, & lege *Plin.in Panegyrico.* Nam vita principis, cenſura eſt, eaque perpetua: ad eam dirigimur, ad hanc conuertimur. Pro decreto accipitur in decretali Pontificis Maximi *epiſt.c.1. in fin.ext. qui cler. vel vouentes. & in c.de cætero. de teſtib.in antiq.* Prat.

CENSVRAE appellatione continetur excommunicatio, *c.2. de exceptionib. lib.6.* ſed & interdictum, & ſuſpenſio, vt explicat Pontifex Max. *c. querenti. de verb. ſignif.* cuius rei cauſam gloſſematarius ibidem adnotat, cenſuram generale nomen eſſe, vbi explicatur, quid ſit cenſura eccleſiaſtica. Prat.

CENSVS. Cenſus, vs, vt in literis humanioribus, ita quoque in iure noſtro non vna in ſignificatione accipitur. Nomine cenſus quicquid fortunarum quis habet, continetur. Vnde Iuuenal. *ſatyr.3.*

Protinus ad cenſum, de moribus vltima fiet
Quæſtio. ....

Sumi etiam ſolet pro toto cuiuſque patrimonio, vt Cenſus equeſtris vel Senatorius: & pro ipſa deſcriptione patrimonij, quod denumeramentum vulgò appellant. Galli, *Denombrement,* vt cum quis in cenſum referre vel deferre bona ſua dicitur. Igitur Latium antiquum primum donatum fuit iure ciuitatis Romanæ, deinde Italia iure Latino, vbi ciuitates liberæ erant, non tributariæ. Inde deductæ ſunt Coloniæ in prouincias quaſdam vel remunerandorum veteranorum gratia expulſis ingratis colonis, vel ob infrequentiam locorum, quæ ciuitates legibus Romanis vtebantur, vt municipia contrà ſuis legibus & moribus. Deinde cœperunt quædam prouinciæ deuinctę eſſe iure Coloniarum, cenſeri honoris tantum cauſa. Aliæ etiam iure Italico donatæ ſunt, id eſt, factæ immunes à tributis, ſicut ipſa Italia. *Scilicet ex lectur. Duaren. nondum impreſſa tit.15. lib.50. Pand.de cenſibus.* Olim quidem Cenſus erat recognitio ciuium per capita, & quantum quiſque habet in bonis quod quinto quoque anno fiebat a cenſoribus, *teſte Pomponio Leto, de Magiſtratibus Roman. cap.21.* Itaque cenſus, id quoque dici cœpit, quæ numerata pecunia principi per capita ſoluitur, ſiue per focos. Cenſus etiam eſt id, quo agri cenſuales eſſe declarantur, Gallicè dicimus, *cens & ſerues.* Huiuſmodi cenſus perſecutio inhæret in toto, & in qualibet parte fundi cenſualis. Item, cenſus eſt præſtatio tributi, annuaue penſio, quæ de rerum immobilium prouentis datur, quomodo accipitur, C. in tit. ſine ſenſu & reliqui fund. comparari non poſſe. & not.1. qu.3. quæſitum. Et hæc in quo differat à tributo, ponit Bartolus *in l.1. de public. & vectigal.* & Ioan. Andr. In quo autem à penſione, notat gloſſ. *in Clement. 1. de ſupplen. neglig. prælator. in verbo, Penſiones.* Cenſum autem prius omnium Seruius Tullius rex inſtituit, rem (veluti Liuius ait) ſaluberrimã toto futuro imperio, ex quo belli, pacíſque munia non viritim, vt antè: ſed pro poſſeſſione pecuniarum, ciues obirent. Anchor.

CENSVS eſt perſonarum, rerumque deſcriptio. ſic ſumitur apud Pomponium, *l.2. §.poſt deinde. ff. de origin. iuris.* Perſonarum quidem cùm ciues ſinguli in ſua tribu, claſſe, centuria, nomina ſua, vxorum, liberorum, libertorum, ſeruorumque ſuorũ, item cuiuſque ætatem, & quam vrbis regionem habitarent, profiterentur. Bonorum verò, cùm ijdem patresfamiliàs prædia ſua cùm vrbana, tum ruſtica, ſeruorum, pecudumque numerum, fundorum inſtrumenta, ſupellectilem, pecuniæ denique numerum profitebantur. quod & Dionyſ. Halycarnaſſæus *lib.4.* & Tit. Liuius *lib.1.7. & 39.* ſcribunt. Prat.

CENSVS quoque nomine, ſubſtantia, bona, fortunæque comprehenduntur, Cicer. *in Orat. pro Q.R.ſcio.* [Quem tu, ait, ſi ex cenſu ſpectas, Ciuis Romanus eſt:] *Vlpian. l.cogi 16. in princ. ff.ad S.C.Trebell. Iuſtinian. l.de creationibus. C. de epiſc. audien.* Prat.

CENSVM, pro pecunia diſtracta accipit gloſſ. *cap.1. de in integr.reſtit.* pro penſione tamen, quæ prouentibus ſoluitur accipi ibidem veriùs putem, quod & Angelus Clauaſius *in Summa, in verbo, Cenſus.* ait: ſicque accipi debere ſcribit in c. quæſitum. 1.qu.3. Sic ſumi ſolet tot.tit.ext.de cenſibus. vnde nec immeritò, ſed μεταφορικῶς reditum, ſiue prouentum appellant interpretes cenſum, tametſi à Doctoribus malè vſurpatum putet Old. Prat.

CENSVM ita diffinit Theophilus *in §.ſi. Inſt. de libertinis.* [illegible] Eſt igitur cenſus tabula, ſiue charta in qua Romani ſcribebant ſuas facultates. quo ſenſu accipitur apud Q. M.Scæuolam. *l.quæ quiſque.64. ff. de acquir.rer.domin.* Marcellum *l.cenſus. 10. ff. de probat. & alibi ſæpè.* & Caſſiodorum *lib. 3.variar..epiſt.penul.* cuius hęc verba ſunt, [Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuque deſcriptus eſt. Prat.

CENSVS crimen, apud Hermogenianum *in l.vix certis. ff. de iudic.* accipere debemus fraudati cenſus crimen per *l. 1. C. de quæſtion.* atque ita explicat Accurſius *in d.l. vix certis.* Prat.

CENSVS nouus dici poteſt, qui in fundatione ipſius eccleſiæ impoſitus non eſt, *gloſſ. in cap. ſignificauit. de cenſibus in antiq.* Prat.

CENSVS paſſiuus, apud Tertullianum *in lib. de Monogamia,* ſignificat infinitum, vagum, & liberum cenſum, vt *apud eum interpretatur B.Rhenanus.* Prat.

CENSVS luſtralis, ab Vlpiano *in Inſtit.* dicitur à luſtri ſpatio: vt ſi quinquennalis cenſus diceretur, quo luſtrabantur ciues quinto quoque anno: ſic appellatus ad diſcrimen cenſus equeſtris, Senatorij, aut eius cenſus qui in prouincijs agebatur. *Turneb.lib.aduerſar.7. cap.21.*

CENSVI cenſendo agri propriè appellantur, qui & emi, & venire iure ciuili poſſunt, *Feſto lib.3.* cuius rei exemplum extat apud M.Ciceronem *in oratio.pro L.Flacco.* [Illud, ait, quæro, ſint ne iſta prædia cenſui cenſendo? habeant ius ciuile? ſint, néc ne ſint mancipi? ſubſignari apud ærarium, apud Cenſorem poſſint? in qua tribu denique iſta prædia cenſuiſti?] Et apud eundem *in eadem.* Centum 30. millia pecuniæ numeratæ, & Cenſum mancipia legimus. Prat.

CENSVM agere, peculiare verbum eſt hiſtoricis, pro recenſere, vel capita, vel patrimonia profiteri, vt adnotat Zaſius, *l.2. §.poſt deinde. ff.de origin.iur.* Titus Liuius *lib.4.*

ſcribit

ſcribit. Papyrium & Sempronium cenſui agendo à populo præfectos. Oldend. *Gellius lib. 4. cap. 20.*

CENSV manumitti olim dicebatur, qui luſtrali cenſu Romæ iuſſu dominorũ inter ciues Romanos cenſum profitebantur, *vt auctor eſt Vlpianus noſter in epitom. tit. 1.* Sic etiam legendum adfirmare auſim apud Gaium *libr. 1. Inſtitut. tit. 1.* cuius hæc verba ſunt: [Ciues Romani ſunt, qui his tribus modis, id eſt, teſtamento, aut Cenſu, aut ante Conſulem fuerint manumiſſi.] vbi pro Cenſu legitur in quibuſdam exemplaribus, in Eccleſia. Prat.

à CENSV ducuntur Cenſuarij *in l. ſi quis intrà. 7. C. de bonis proſcript.* qui cenſum pendere debent, qui cenſibus obnoxij ſint: pro qua voce Cenſuarij *in C. Theod. eod. tit.* legitur, Caſarij. vnde in quibuſdam exemplaribus manuſcriptis C. Iuſtinia. legitur: ſed Caſarij verior omnibus lectio eſt. Cenſuarij in Gallia vocantur qui noſtræ ditionis ſunt; qui in ſingula iugera eius agri quẽ colunt, cenſum annuum nobis pendunt. *Connan. lib. 2. cap. 10. num. 3.*

CENSVALES qui dicuntur Tabelliones, & ſcribæ, & librarij cenſualis miniſterij, ſic accipi debent in l. 2. & 4. C. de princip. ag. in reb. lib. 12. & in rubr. de Tabul. ſcribis, logographis & cenſualibus, lib. 11. C. Sic & apud Capitolinum *in Gordiano.* [Senatuſconſultum tacitum, inquit, fieret: ita vt non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent.] & apud Symmachum *in Epiſtolis.* [Argenti, ait, publici ratio; quòd cenſualibus editores munerum contulerunt.] & *in Nouell. 17.* Cenſualis apparitio, pro magiſtri Cenſus apparitoribus, qui elogia intimant. ſic ſumitur in Iuſtini conſtitutione l. conſulta. C. de teſt. Briſſ.

CENSVALIS contractus eſt, cùm quis ius, quod in re habet, ſiue directum, ſiue vtile dominiũ, alienat prorſus in alium, pro certa pecunia, putà pro cẽtum, & præterea conſtituto annuo cenſu. Sed per emphyteuticarium contractum non transfertur omne ius in emphyteutam. *l. 1. C. de iure emphyt. vbi vide Doct.* Oldend.

Legati ad CENSVS accipiendos, apud Hermogenianum. *l. 1. ff. de muner. & honoribus (vbi in editione Florentina lege, ſcribatus, pro, ſcribitus.)* pro cenſualibus, de quibus ſuprà *in Nou. 17. §. vlt. ius.* vbi κηνσίτορας eos appellat Iuſtinianus. Iulianus & vetus interpres verterunt Cenſuales: *vide Accurſium, in §. coges, in auth. de man. prin.* Prat.

CENSVALES equi *in l. comperimus. C. de curſu public. libr. 12.* ſed verius eſt vt ibidem legas, Curſualium, hoc eſt, curſui deſtinatorum, vt & docet ἐπιγραφὴ & rub. illius tractatus, cui rei etiam indicio eſt quod his verbis ſcribit Caſſiodorus *lib. 5. variar. epiſt. ad Mammillam.* [Qui ſuprà, inquit, euictionum numerũ Curſuales equos vſurpare præſumũt.] Pr.

CENSVALIS forma quæ ſit, apparet *l. 4. ff. de cenſibus,* vt agri nomen, ciuitatis, & pagi referantur in cenſum.

CENSVALIA munera, *l. 2. C. de priuil. eorum qui in ſac. palat. milit. lib. 12.* volumina, *l. 3. eod. tit. in C. Theod.* Prat.

CENSVALE officium *in l. teſtamenta. 18. C. de teſtam.* exponit Alexand. Imol. *ibidem,* Cenſuum magiſtrum: cuius expoſitio iuuatur noua Iuſtiniani conſtitutione 44. §. *ira di* *κῆνσος.* Prat.

CENSVALIS profeſſio *in l. cenſualis. 7. C. de don. & l. omnes. 3. ſine cenſ. vel reliq. C. Th.* Briſſ.

CENSVALES paginæ, *l. fin. C. Theod. ſine cenſ. vel reliq.*

CENSVALES libri *l. 4. de agric. & cenſit. lib. 11. C.* qui ſint, ex eo loco diſces apertè. Prat.

CENTENA *l. 1. C. de offic. mag. offic.* id eſt, centenæ dignitas. Fuit gradus promotionis & dignitatis in ſcholis agentium in rebus, & eorum qui in ſacro palatio militabant: *l. 1. de Caſarianis. C. Th. & l. 1. C. Th. de mariteg. l. 5. C. Th. de Decurionibus & alibi paſſim in eo. C.* Hinc

CENTENARII dicebantur, qui eum gradum in ſchola tenebant, *l. 1. C. de lucris aduoc. libr. 12. l. 4. C. de ag. in rebus eo. lib. & l. 1. de exact. tribut. libr. 10. C. & alibi paſſim.* Porrò qui centuriones veteribus dicebantur, eos ſuis temporibus Centenarios dici ſolitos refert Vegetius *libro 2. capite 13.* Briſſ.

CENTENARIAE cœnæ, Feſto *libr. 3.* dicebantur, in quibus lege Licinia non plus cẽtuſſibus, præter terra nata, impendebatur, id eſt, centum aſſibus, qui erant breues nummi ex ære. Prat.

CENTENA pondo, inquit idem, dicebant antiqui, referentes ad libras. Prat.

CENTENARII liberti, in lege Papia dicebantur, qui centum millia H. S. in bonis habent, *vt ſcribit Imp. §. 2. de ſucceſſ. lib.* qui, vt ait Aſconius, more veterum Cenſi dicebantur. De centenarijs Vlpi. frequenter *in l. 16. ff. de iur. patron. & ſub tit. ad leg. Falcid.* qua de cauſa Suidas, κεντηνάριον, inquit, τὸ μυριάδας ... Quod autem apud Imper. *§. ſequ.* legitur, Centum millia H. S. centenis aureis comprehendi, falſum eſt: non enim cẽteni, ſed milleni aurei ſiue ſolidi centum ſeſtertium millia conficiunt. quapropter aut hallucinatum eſſe Tribonianum, aut locum corruptum *in Inſtit. comment.* docuimus. *Vide, Aureus.* Hotom.

CENTENARIAE cœnæ dictæ: à centenis ſeſtertijs. *Tertull. in Apolog. contra gentiles.* quę parciores erant: de qua re latiùs Crinitus, *de honeſta diſcip. lib. 14. cap. 6.*

CENTESIMA. Centeſima vſura ideo ſic dicta eſt, quòd quolibet menſe centeſimum nummum mereat, id eſt, duodenos aſſes annuos, in qua eſt opinione Budæus, *in annot. ad Pand.* Alij verò credunt ideo dici centeſimam, quòd centeſimo menſe ſortem æquaret. Quæ opinio fuit Accurſij, & quorundam, qui hunc ſecuti ſunt. Eaque opinio recidit in eandem cum priore: Veputa in centum aureos in ſingulos menſes, vnus aureus, id eſt, centeſima pars, vſura centeſima eſt. Eadem centeſimo menſe æquat ſortem. Cùm enim centum menſibus vnoquoque menſe vnus aureus pręſtitus fuerit, efficietur ad extremum ſumma centum aureorum, quæ principalis ſors fuerat. Quod autem dicimus, centeſimam eſſe partem ſortis in ſingulos menſes, ac non in ſingulos annos, referri debet ad morem & rationem veterum in fœnerandis pecunijs, & promittendis conſtituendiſque vſuris, *ſicut à Budæo annotatum eſt in annot. ad Pand.* Vſuras enim in ſingulos menſes ſtipulari ſolebant, non in ſingulos annos, *vt indicat l. lecta. ſi cert. pet.* Horat. *lib. 1. ſerm. ſatyr. 3.*

— Paulum deliquit amicus
Odiſti & fugis, vt Druſonem debitor æris,
Qui niſi cum triſtes miſero venere Calendæ, &c.

Ex quo Calendarium dictum eſt liber rationum, à Calendis, &c. Centeſimæ autem duorum generum erant. Aliquę enim perpetuo fœnore ducebãtur, & duodenos quotannis nummos merebant. Alteræ centeſimæ cum renouatione fœnoris anniuerſaria ducebantur, quas vſuras vſurarũm appellant. Vtrarumque meminit Cicero, & harum maximè in quadam ad Attic. epiſt. *lib. 5.* ſub verbo Græco anatociſmo. [Interim (inquit) cum id edicto trãſlaticio centeſimas me obſeruaturum haberem cum anatociſmo anniuerſario, ille ex ſyngrapha poſtulat ſibi ius dici.] Illarum verò meminit Plinius *ad Traianum,* his verbis. [Pecuniæ publicæ vereor ne otioſè iaceant. nam & prædiorum comparandorum, aut nulla, aut rariſſima occaſio eſt: nec inueniuntur, qui velint debere reipublicæ, præſertim duobus aſſibus, quanti à priuatis mutuantur.] Duodenos nummos appellat duodenos aſſes. Eſt ergò ex fœnèratorum conſuetudine is loquendi modus Iuriſconſultis, [Centeſimis Calendis dare ſpondes?] Item, dictio [calendaria,] qua ſolet Iuriſconſultus vti, cùm fœneratorum rationes deſcribit, & qua etiam vtimur appellantes libros rationum, calendaria. Et eo modo loquendi, Centeſimis calendis dare ſpondes? ea ratione ſtipulationes concipiebantur, quòd calendis fœnera exigebantur. Centeſimæ autem Calendæ octo annos, & menſes quatuor complectuntur, *vt Alciatus ſingulariter monuit, cap. 23. Parerg. lib. 2.* Non tamen hinc id genus vſuræ appellatum centeſima, dictum eſt, quòd centeſimo menſe expleret ſortem (tametſi id quoque verum eſſet) ſed quòd pro centum librarum ſorte ſingulis menſibus libram vnam vſuram pareret, hoc eſt, duodecim libras ſingulis annis. Iudicent interim viri docti de ijs, quibus non omnes vnà conuenẽre, & adſtipulati ſunt. Anchor.

CENTESIMAE dimidia, *l. 26. §. ceteros. C. de vſur. l. 2. C. de vſur. rei iud.* Tertia, *l. 17. §. vlt. ff. de vſur. & d. l. 26. §. ideoque. l. 6. §. mobilium. C. de ſecund. nupt.*

CENTESIMVS lapis, pro centeſimo miliario accipitur

pitur, *in l. propter litem. 21. §. licet. ff. de excuſat. & §. qui autem excuſare. Inſtit. eod. tit.* atque ita videtur explicare Vlpian. *l. 1. §. 2. ff. de offic. præfect. vrb.* & Theophil. *ad §. qui autem excuſare.* Prat.

CENTESIMAE Kalendæ, apud Paulum *in l. centeſimis. 46. ff. de verb. oblig.* dicuntur centeſimus menſis, Andr. Alciato & I. Cuiacio interpretibus *in d. l. centeſimis.* quidam centum annos interpretabantur, quos reprehendit idem Alciat. *lib. 2. Parerg. c. 23.* Prat.

CENTESIMARE, apud Iulium Capitolinum *in Opil. Macrinum,* militare verbum eſſe ait Egnatius ad illum. Milites enim vbi q̃d grauius admiſiſſent, ſæpe decimus quiſque, interdum cẽteſimus extremo ſupplicio adficiebatur. Verbum hoc centeſimare Macrini proprium ſcribit Capitolinus, cùm ſe dementem dixiſſet. Prat.

CENTIES aureorum, præciſa locutione pro Centies centena millia aureorum. Celſus *l. 88. de verbor. ſignif.* [Tantum quiſque pecuniæ relinquit, quantum ex bonis eius refici poteſt. ſic dicimus centies aureorũ habere: qui tantum in prædijs, cæteriſque ſimilibus rebus habet.] Paul. *l. 97. ff. de lega. & fid. 3.* [Pone, inquit, in condito centies aureorum eſſe, quæ in vſum ſumi ſolerent.] Sic decies ſeſtertium, pro decies centena millia H S. *vt in Verrinas demonſtrauimus.* Hotom.

CENTIES. Centies centena millia ſignificat, vt millies *in l. 4. §. 1. de ſtatu lib.* Millies centena millia, *quemadmodum Ant. Auguſt. lib. 2. emend. c. 6. notauit.* Sic quod Martial. *libr. 5. Epigr.* ait, de Apicio, cùm bis tricenties ventri dediſſet, ſupereſſeque ſibi centies duntaxat cogitaret, venenum bibiſſe, hoc idem Dio *libr. 57.* referens, ait, *διακοσίας μὲν καὶ πεντήκοντα μυριάδας* ei ſuperfuiſſe. Nam 25. myriades valent decies: quas ſi decies multiplicâris, habebis 250. myriades, pro eo quod Latini centies vocant. Seneca *in lib. de conſolat. ad Albin.* abliguriſſe eum ait ſeſtertium millies. Sic & Decies, *in l. 77. ff. de condit. & demonſtr. & l. 6. ff. de vſur.* id eſt, decies centena millia, ſiue vt vulgò loquimur, milio. *vt & in l. 6. ff. de vſur. & apud Plutar. in M. Anton.* Briſſ.

CENTIENS, pro centies, in Pandectis Florentinis ſæpè reperimus. quo in genere ſcire oportere admonuit Auguſtinus *lib. 2. cap. 6. emend.* veteres inter E & S. poſuiſſe N. vt molliùs proferrent. Hinc ſæpè in P. Fl. thenſaurum, & vicenſimum, &c. legimus. Prat.

CENTIES aureorum. *in d. l. propemodum. in Pand. Flor. incipit, tantum. 88. ff. de verb. ſignific.* legitur in eadem editione, non [Centiens] vt falsò G. Haloander exiſtimat, neque [Centum] vt in vulgaribus libris habetur. Prat.

CENTONARII, *de quibus in l. 1. & 2. C. Th. de Centonarijs, & Dendrophoris.* Prat. quorum corpus Romæ fuiſſe ex antiquis inſcriptionibus apparet. Briſſ.

CENTONES, vela ſunt ex pilis caprarum, ſiuè panni craſſiores, ex lana diuerſorum colorum conſuti. Meminit eorum Vlpianus, *l. quæſitum. 12. §. ſi domus. ff. de fund. inſtruct.* Alexand. Neapolit. *lib. genial. dier.* Dixére autem, inquit, centones ex villis groſſioribus ſagula intexta vilioribus pannis, quibus domorum tecta, tabulata, aut ligneæ machinæ militares, aduerſus incendia, ſi ignis maior vis ingruat, muniuntur.] *Vide in Chiliad. Eraſmicis, Farcire centones.* Oldend.

CENTONES, inſtrumento domus contineri, ſcribit Vlpian. *in l. quæſitum eſt. §. ſi domus. ff. de fund. inſtruct.* cuius verba ita caſtiganda ſunt: [dicunturq́ſ ſtragula quædam groſſiora, villis paſſim pendentibus, quibus lecti viliſſimarũ perſonarum ſternuntur. conficiuntur ex pannis diuerſorum colorum in vnum conſutis, coagmentatiſque. ex his tabernacula, omniſque caſtrenſis ſuppellex pluuioſo tempore velatur. à villorum multitudine nomen aſſumpſit.] Cato *lib. 1. de re ruſt.* centonem poſuit pro inſtrumento ruſtico: hoc eſt, pro interiore veſtimento, quod ſuper ſubucula ſuperindui ſolet, bombyce inſerta. Tres, inquit, centones pueris, ſex culcitras, nouem ſtragula. In hoc ſignificatu etiam legimus apud Macrob. *ſatur. lib. 1. cap. 5.* cuius faceti ſſimam fabulam ſubſcripſi. Tremellius Scropha cognominatus eſt euentu tali. Tremellius cum familia atque libertis in villa erat. Serui eius, cùm de vicino ſcropha erraret, ſurreptam conficiunt: vicinus aduocatis cuſtodibus, omnia circumuenit, ne qua hæc efferri poſſet: iſque ad dominum appellat, reſtitui ſibi pecudem. Tremellius, qui ex villico rem compeririſſet, ſcrophæ cadauer ſub centonibus collocat, ſuper quos vxor cubabat: quæſtionem vicino permittit. cùm ventum eſt ad cubiculum, verba iurationis concipit. nullam eſſe in villa ſua ſcropham, niſi illa, inquit, quæ in centonibus iacet. lectulum monſtrat. Ea faceti ſſima iuratio, Tremellio Scrophæ nomen dedit. Centones docet Cato fieri ex veſtimentis familiæ veteribus, cùm ait: [Quotieſcunque tunicam aut ſaga familiæ dabis, prius veterem accipito, vnde centones fiant.] Eodem modo cento apud Iuuenal. accipitur pro veſtitu famulari, craſſo & ſordido: ſic ſcribentem:

Intrauit calidum veteri centone lupanar.

Cento etiam ſecundum aliquos accipitur pro velo laneo, quod lana aut tomento conſertum ſit, vt ictus nullos patiatur. cuius vſus in re militari, apud veteres fuit frequentiſſimus, ad incendium quoque arcendum. Hinc præcipit Vegetius *libr. 4.* Turres & vineas, quæ machinæ ſunt militares, centonibus etiam, aut crudis corijs extrinſecus operiendas, communiendáſve, ne immiſſo igne concrementur. Cæſar quoque *commentario belli ciuilis Pompeiani 2.* refert, in oppugnatione Maſſiliæ turrim lateritiam à ſuis ſtructam fuiſſe, cui centones inſuper iniecerunt, ne aut tela tormentis miſſa tabulationem perfringerent, aut ſaxa ex catapultis latericium diſcuterent. Idem Cæſar paulo pòſt, in muſculi ſtructura, quæ & ipſa machina oppugnatoria eſt, ait, Coria inducta fuiſſe, atque centonibus contecta, ne igni aut lapidibus corrumperetur. Idem *belli Pompeiani libr. 3.* refert omnes ferè milites aut ex centonibus, aut ex corijs tunicas, aut tegumenta feciſſe, quibus tela vitarent. Cento præterea opuſculum eſt, ſtructum ex varijs diuerſiſque carminibus, cuius ſtructura ita ſolidatur, vt docet Auſonius poeta, videlicet vt coeant aut cæſi duo verſus: aut vnus, & ſequens cum medio. nam duos iunctim locare, ineptum eſt. ita ipſe centonem formauit nuptialem, conſutum ex filis Maroniani poematis. vnde Homerocentones, & Vergiliocentones: quales fecit Proba Falconia. tales feciſſe ſeſe refert D. Hieronym. *in prologo veteris teſtamenti,* ſignare volens opuſcula contexta ex Homeri Vergilijque carminibus, tranſducta accommodataque ad ſenſum conditoris. Venit autem a *κέντρον* verbo Græco. id eſt *τὸ κεντρίζειν*, quod inſerere eſt, deducitur, r literæ abiectione. hac ratione etiam Digeſtorum libros Centrones appellamus. Propterea damnandus eſt Sipótinus, qui in ſuis Commentarijs à centum deduci centonem exiſtimauerit. Cotta.

CENTVM anni, finis vitæ longæui hominis, *l. an vſusfruct. ff. de vſufruct. Vide inſr. vita. Rauar. l. ſemper. ff. de reg. iur.* Feſtus auctor eſt.

CENTVM, quæ in arca habeo, apud Vlpianum, *l. 1. §. adeo. ff. de dot. prælegata.* ad rei veritatem pertinent. eamque ſpectant atque ideo ſi nihil ſit, nihil debebitur.

CENTVMVIRI, iudices quidam erant, vel Ouidio teſte *lib. 3. de Ponte:*

Vtque fui ſolitus, ſediſſem forſitan vnus
De centum index in tua verba viris.

non autem magiſtratus. quos commemorant Paul. *in l. qui repudiantur. 17. de inoffic. teſtam.* & Iuſtinian. *l. fin. C. de lib. præterit.* De quibus autem rebus ij cognoſcerent: ex proximè ſequentibus videre eſt.

CENTVMVIRALE IVDICIVM. Erant olim dies conuentus, quibus haſtam centumuiralem ſic videntur coegiſſe decemuiri, vt ius haberent centumuiros conuocandi. Idque auctor ad Piſonem expreſsit elegàter his verſibus:

Seu trepidos ad iura decem citat haſta virorum,
Et firmare iubet centeno iudice cauſam.

Et hoc nimirum illud etiam eſt, quod ſcripſit Plinius *epiſt. libr. 6.* conſilijs quatuor conſcribi ſolere centumuiros. Plinij verba ſunt hæc: [Fœmina ſplẽdidè nata, nupta prætorio viro, exhæredata ab octogenario patre, intra vndecim dies, quam illa nouercam ei captus amore induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta, (tot enim quatuor conſilijs conſcri-

conſcribuntur) ingens vtrinque aduocatorum, & numeroſa ſubſellia præſtantium corona, latiſsimum iudicium, multiplici circulo ambibat.] Ex quo loco probari liquidò poteſt, cētumuiros ſic à decemuiris olim cogi ſolitos, vt ab ijs conſcriberentur quatuor conſilijs, conſcriptiq́; & ſimul congregati, in conſilia quatuor diſtribuerentur. De quibus conſilijs ſentire viſus eſt Sueton. ſic *in Domitiano* ſcribens: [Ambitioſas centumuirorum ſententias reſcidit: recuperatores, ne ſe perſuaſorijs aſſertionibus accommodarent, identidem admonuit, nummarios iudices cum ſuo quemque conſilio notauit.] Haud dubiè per iudices nummarios, centumuiros intelligens, deq́ue centumuirorum conſilijs quatuor planè ſentiens. Poſtquam autem centumuiri in quatuor conſilia diſtributi eſſent, tunc eos in Baſilica Iulia vnà cum decemuiris quatuor adſcendiſſe diuerſa tribunalia, ex Quintiliano conſtat, qui ſic *lib. 12. Inſtit. orat. c. 5.* ſcribit: [Certè cum in Baſilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vt moris eſt, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent, & auditum, & intellectum, & quòd agentibus cæteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.] Ex quo loco probari etiam poteſt, hæc quatuor iudicia in vno eodemq́ue loco ſic olim exerceri conſueuiſſe, vt qui primo tribunali diceret, facilè à reliquis exaudiretur. De vna enim eademq́ue cauſa, quatuor hæc centumuirorum tribunalia, ſimul vno tempore cognoſcebant, & iudicabant in vno loco. Idq́ue ex Valerio Maximo tam eſt perſpicuum, vt nullis amplioribus opus habeat argumentis. Sic enim de milite quodam *lib. 7. c. 9.* ſcribit: [Cum improbiſsimis enim hæredib. de paternis bonis apud cētumuiros contendit, omnibusq́ue non ſolum conſilijs, ſed etiam ſententijs ſuperior diſceſsit.] Idq́ue etiam illud eſt, quod de diuiſis tribunalibus, varijsq́ue iudicū ſententijs Papin. ſcribit, *l. 76. de leg. 2.* Nec aliò referri poteſt quod ſic ad Cottam ſcripſit Ouid. *lib. 3. de Ponto.*

Vtque fuit ſolitum, ſeduiſſem forſitan vnus,
De centum iudex in tua verba viris.

Hinc etiam eſt, quod centumuirale iudicium fuerit olim appellatum, iudiciū quadruplex Plinius *epiſt. lib. 4.* [Proximè cùm apud centumuiros in quadruplici iudicio dixiſſem, ſubit recordatio egiſſe me iuuenem æquè in quadruplici.] Ecce non ait, in quatuor iudicijs ſe Plinius dixiſſe, ſed in iudicio quadruplici, hoc eſt, in eo iudicio, quod ex quatuor conſilijs, ex quatuor diuerſis tribunalibus conſtabat. Erat etiam prætor, qui centumuiralibus præſidebat, cuius meminit idem Plin. *epiſt. lib. 5.* ſic Rufo ſuo ſcribens: [Hoc facto Nepotis commotus prætor, qui centumuiralibus præſidebat, deliberaturus, an ſequeretur exemplum inopinatum, nobis ocium dedit.] Hūc prętorem, fuiſſe prætorem vrbanum, ex eo eſt euidentiſsimum, quòd vrbanus Prætor apud centumuiros faceret poſtulantibus litigandi poteſtatem, vt ex Valerio dilucidè probatum eſt ſuo loco. Non eſt veriſimile alium prætorem feciſſe poſtulantibus huiuſmodi poteſtatem, quam eum qui iudicijs cētumuiralib. præſidebat. Cæterū in præſidendo illud etiam obſeruaſſe viſus eſt prętor, vt medius ſederet inter iudicum conſilia quatuor. Sic ni fallor, vt à dextra parte duo poſita eſſent diuerſa tribunalia; & totidem à parte ſiniſtra. Eoque non dubium eſt, quin reſpexerit Quintilianus, cùm partes centumuirales in duas haſtas diuiſas eſſe ſcriberet *Inſtit. orat. lib. 5. c. 2.* Illud enim ſic eſſe videtur intelligendum, vt haſtæ in omnib. iudicijs centūuiralibus, duæ, hoc eſt, vna centumuiralis, & altera prętoria ſiue decemuiralis, ponerentur. Huc etiam viſus eſt Marcellus reſpexiſſe, cum ita ſcriberet: [Si pars iudicantium, de inofficioſo teſtamento, cōtra teſtamentum, pars ſecundū id ſententiā dederit, quod interdū fieri ſolet, humanius erit ſequi eius partis ſententiā, quæ ſecundū teſtamētū pronunciauit.] *l. 10. de inof. teſt.* Sic enim hic Marcelli locus accipiendus eſt: Si pars vna centumuiralium (hoc eſt, duo conſilia) contra teſtamentum; & altera pars, (hoc eſt, duo alia conſilia) ſecundū teſtamentū pronunciauerint, quia pares ſentētiæ ſunt, quid faciēdū eſſet, dubitabatur? & tandē fuiſſe videtur definitū, ſequendā eſſe eius partis ſententiā, quæ ſecundū teſtamentum pronunciauit. Certè quia ſic *Epiſt. lib. 11.* Seneca ſcribit: [Reus ſententijs paribus abſoluitur, & ſemper quidquid dubium eſt, humanitas inclinat in melius.] Porrò hæc duo conſilia centumuiralia, quibus ſecundum teſtamentum pronunciatur, viſus eſt conſilia duplicia Quintilianus appellaſſe. Sic enim *lib. 11. cap. 1.* ſcribit: [Succurret etiam ſi apud alios iudices agetur, vt in ſecunda aſſertione, aut in centumuiralibus iudicijs duplicibus parte victa.] Per duplicia enim iudicia duo illa centumuirorum cōſilia intelligit Fabius, quibus altera pars victa eſt, nondum re controuerſa, ad alia duo conſilia tranſlata. Ea profectò ratione, qua ſic *Æneid. lib. 1.* ſcripſit Virgil.

--- Et duplices tendens ad ſidera palmas
Talia voce refert, ---

Admonet enim Seruius, Duplices, pro, Duas, in hoc loco ſecundum morem antiquum poſitum eſſe. Et hinc etiam intelligimus, quo ſenſu ad præiudicia partes traxerit cētumuiralium idem Quintilianus *ind. c. 1.* Quandoquidem enim tertio modo præiudicium dicatur, cum de eadem cauſa pronunciatum eſt, certè abſurdum non eſt, ad hanc præiudicij ſpeciem cauſas trahere centumuirales. de ijs enim quatuor iudicijs diuerſis ſolet pronunciari. Cæterum ſi formam iudiciorum centumuiralium conſideres, magis eam ad publicorum, quàm ad priuatorum iudiciorum ordinem intelliges inclinare. Eaq́ue ratione à priuatis iudicijs cauſas centumuirales viſus eſt Plin. diſtinxiſſe *Epiſt. lib. 6.* [Interuenit, inquit, acribus illis, & erectis frequens neceſsitas computandi, ac penè calculos tabulamq́ue poſcendi, vt repentè in priuati iudicij formam, centumuirale vertatur.] Et Quintilianus *lib. 5. c. 10.* [Proprium eſt, inquit, illud cauſæ, quod Amphictyones iudicant, vt alia apud centumuiros, alia apud iudicem priuatum in iiſdem quæſtionibus ratio ſit.] Nec id etiam ignoraſſe viſus eſt Iuſtinianus, cùm ita ſcribit. [Magnitudo & auctoritas centumuiralis iudicij non patiebatur per alios tramites viam hæreditatis petitionis infringi,] *l. fi. C. de petit. hæred.* Per magnitudinem, haud dubiè magnificam intelligens centumuiralis iudicij formam. Ad quam formam referri etiam debet, quod ſic Cicero *pro Cæcina* ſcribit: [Ornatè & copioſè L. Craſſus eloquentiſsimus, paulo antè quàm nos in forum venimus, iudicio centumuirali hanc ſententiam defendit: & facilè, cum contra eum prudentiſsimus homo, Q. Mutius diceret.] Nec aliò referendum eſt quod ad hunc modum Quintilianus ſcribit *lib. 4. cap. 1.* [Quibuſdam in iudicijs maximeq́ue capitalibus, vt apud centūmuiros, ipſi iudices exigunt ſolicitas & accuratas actiones, contemniq́ue ſe, niſi in dicēdo etiam diligentia appareat, credunt, nec doceri tantum, ſed etiam delectari volunt.] De quibus autem rebus cētumuiri iudicauerint, optimè explicat Cicero *de Orat. lib. 1.* [Nam volitare, inquit, in foro, hærere in iure, ac prætorum in tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire, in quibus ſæpè nō de facto, ſed de æquitate & iure certetur, iactare ſe in cauſis centumuiralibus, in quibus vſucapionum, tutelarum gentilitatum, agnationum, alluuionum, circumluuionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, ſtillicidiorum, teſtamentorum ruptorum aut ratorum, cæterarumq́ue rerum innumerabilium iura verſentur, cum omnino quid ſuum, quid alienum, quare denique ciuis an peregrinus; ſeruus an liber quiſpiam ſit, ignoret, inſignis eſt impudētiæ.] Hactenus Cicero. De inofficioſo teſtamēto, deq́; alijs hæreditarijs controuerſijs centumuiros cognouiſſe, præter Cicer. & Iuſtinianum, teſtatur etiam expreſſe Scæuola *l. 13. & 17. de inoffic. teſtam.* Eoque non dubium eſt, quin reſpexerit D. Hieronymus, cum ſic ſcriberet *epiſt. lib. 2.* [Liberatus & mundus à periculo, & hæreditariæ vel cētumuirales cauſæ de Barathro erutæ, quod hic forum negligens ſe ad Eccleſiam tranſtulit.] Hunc enim locum ſic arbitror intelligendum eſſe, quaſi ſic ſcripſiſſet Hieronymus. Hæreditariæ, vel aliæ centumuirales cauſæ. Certè quia ſic ſcriptum apud Iulium Paulum reperi, *ſentent. libro quinto. titulo 16.* [Iudex tutelaris, itemq́ue centumuiri, ſi aliter de rebus hæreditarijs, vel de fide generis inſtrui non poſſunt, poterunt de ſeruis hæreditarijs habere quæſtionem.] Accedit huc etiam quod ſic *libro 7. cap. 5.* Quintilianus ſcribit: [Sed nonnunquam etiam reus hic totius ſummam conſtituet, ſi exhæredatum à ſe filium

lium pater teſtatus fuerit elogio, propterea quòd is meretricem amauerit. Nam omnis hic quæſtio, an huic delicto pater debuerit ignoſcere, & centumuiri tribuere debeant veniam.] Idem Quintilianus ſic etiam *lib.3.c.12.* ſcribit:[Vt cum apud centumuiros, poſt alia quæritur, vter dignior hæreditate ſit.] Et hæc quidem hactenus de iudicijs centumuiralibus. Nihil aliud nunc reliquũ eſt, quàm vt de veteri ſententiarum pronũciatione pauca dicamus. *Renard.pro tribunal.lib.ſingul.c.* 20. His modò dictis conſentit etiam Cuiacius *Obſeru.lib.10.c.20.circa med.* cũ inquit:[Querela inofficioſi teſtamenti, ſiue (quod idem eſt) petitio hereditatis de inofficioſo, Centumuirale iudicium dicitur in libris noſtris, & haſtæ iudicium Valerio Maximo duobus locis, & quadruplex vel duplex iudicium Plinio & Quintiliano. Nam (vt ijdem declarant) diuidebantur centumuiri in cõſilia & tribunalia modò duo, modò quatuor. Et hoc eſt, ꝙ proponitur in l.quum filius. ff. de lega.2. diuiſis tribunalib. actũ querela inofficioſi teſtamẽti. Quo genere interdum eueniebat, vt duobus cõſilijs (conſtabat vnumquodque pari iudicum numero) vinceret actor, & totidem vinceretur, & verò ita ſententijs parib. eius partis ſi duplex iudicium centumuirale fuerit, vel earum partium ſi quadruplex, ſententia præualet, quæ tuetur defuncti voluntatem. Hoc enim humanius eſſe ait, l. ſi pars. ff. de inoffic.teſtam. quę partem iudicantium dicit, vt partes centumuiralium. Quintilianus *lib.5.*] Hæc Cuiac. *in ſup. allega. loco.*

Centvmvirale iudicium pro inofficioſi teſtamenti querela accipitur *in l.Titia 13.ff.de inoffic. teſtam. & in l. prætor.30.de lib.leg. & l.fin.C. de petit. hered.* Vſucapiones quoque, tutelæ, gentilitatis, agnationes, alluuiones, circumluuiones, nexus, mancipia, parietes, lumina, ſtillicidiaq́ ad Centumuiralia iudicia pertinere ex M. Cicerone *lib.1. de oratore* liquet. Centumuiros autem, haſta in foro poſita, iudicaſſe conſtat. qua de cauſa haſtæ præfuiſſe dicuntur. Centumuiralia igitur iudicia Feſto *lib.3.* quæ Centumuiri iudicabant, à quibus ita dici ſcribit. Prat. & Briſſ.

Centvmvirale iudicium, centum quinque virorum erat. *l.Titia.§.1.de inoffic.teſtam.* His haſta erigebatur, vt ſcirent iudicandi tempus. Sicuti noſtro ſeculo Sculte̱tus vulgò, ſolenni baculo, veluti haſtula, manibus prætento, iudicij auctoritatem aſſerere ſolet. *Zaſ. in l. 2. ff. de orig.iur.* Dictum eſt a Centumuiris (non autem à Senatoribus, qui Romæ centum erant, Rempublicamq́ curabant, non dantes operam iudicandis controuerſijs priuatorum.) Nam cum eſſent Romæ 35 tribus, quæ & curiæ ſunt vocatæ, terni ex ſingulis tribubus ſunt electi ad iudicandum: qui centumuiri appellati ſunt. Et licet quinque amplius quàm centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, centũuiri dicti ſunt. Budæ. Sic ſeptuaginta interpretes dicti ſunt quum tamen duo & ſeptuaginta eſſent, *teſte D. Auguſtino, lib. de ciuita. Dei 18.c.43. Vide Bud. in l.2.ff.de orig.iur. Feſtum lib. 3. & Old. claſſ 5 act.5* Spieg.

Centvria, inquit idem *eodem libro* in agris ſignificat ducenta iugera, de qua ita Varro *lib.4.Ling.Lat.* [Centuria primò à centum iugerib. dicta, pòſt duplicata idem nomẽ retinuit, vt tribus multiplicatæ idem nomen tenẽnt.] & Siculus Flaccus *in lib. de conditio.agr.* [Centurijs, ait, quarum mentionem nunc facimus, vocabulum datum eſt ex eo, cùm antiqui Romanorum agrum ex hoſte captum victori populo per bina iugera partiti ſunt, centenis hominibus ducenta iugera dederunt, & ex hoc facto Centuria iuſtè appellata eſt.] Sic ſumitur in l.omnes.10. C. Theodoſ. de anno. & tributis, & in Nouella Iuſtiniani 128. in princ. In hoc ſignificatu Centuriarum modum docet Hygenus *lib. de limit. conſtitut.* earundem inſcriptiones Siculus Flaccus *lib. de conditio. agrorum.* Hinc ex eodem ſenſu.

Centvriatio, apud Siculum Flaccum diuiſionis forma.

Centvria verò in re militari, auctore Feſto *lib.3.* centum homines ſignificat Prat.

Centvrio, apud Macrum *l. milites agrum. §. inuenerent. ff. de re milit. l.26.§.conuenit.ff.de pact.dot. l.15.ff.de vulg. & pupill. l.2. ff.de his qui not. inf. l.40.ff.de admin. & peric. l. 9. C. de inoff. teſtam. & in rub.C.Th.de centur.* qui centum militibus præerat, idque ex Euangelio Matthęi manifeſtiſsimum, à quo ἑκατόνταρχος dicitur. ἑκατόνταρχος ... Prat.

Ekatontarxis Græcis, vocatur Præfectus centuriæ, dicitur *in l.6.§.vlt.ff.de re milit.* Centurio cohortis, *l.1.C. de reſt.* Non. Marcell. centuriones & decuriones, à numero, cui in militia præerant, dictos notat Briſſon.

Centvriones primorum ordinum ſunt, centurio primipili, primus princeps, primus haſtatus, quorum maior erat dignitas in legione. *Turne. lib.3. aduerſ. c.3.*

Centvrionvm inſigne erat vitis, quam manu geſtabant, vt ex Plinio didici *lib.14.c.1.in fin.* cuius rei & commeminit Alexand. ab Alexand. *genialium dier. lib.6.c.8.* & Macer. *d.§.inuenerent. ibi, qui vitem tenuit, id eſt, centurionis munere functus ſit.* Habebant & corpus, quod deſerere non licebat *l. vnic. C. Theo. de Centurio.* Hinc

Centvriata Comitia Feſto *lib.3.* quia Pop.Ro. per centum turmas (quidam pro turmis Centurias legunt) diuiſus erat. Et,

Centvriata lex, *vide infr. Lex.* Prat.

Centvriatvs ager, *vide, Centuria, ſuprà.*

Centvriatvm etiam exercitum dixit Varro. *lib. 5. Ling.Lat.* Prat.

Centvrio Primipili dicitur, qui & primipilarius *Ant. Aug. ad Modeſt. de excuſ. tut.*

Centyrionem pro Centurione poſuit editio Florentina *in l. inter ſocerum. §. conuenit. ff. de pact. dot. & l. centyrio. ff. de vulga.* idque more veterum, qui & y pro v, vſi ſunt. Sed & ... hac figura vidimus ſæpe in Diogene Laertio *in lib. Decret.* quæ eſt forma, v, Latinorum. Nam & veteres Syllam, & Sullam dixerunt. Prat.

Centvssis, ait Varrò *lib. 4. Ling. Lat.* quo maius æris vocabulum non eſt, Bud. *in Forenſ.* hoc verbo aſſes, centum aſſes ſignificari ſcribit. Prat.

Cera, notiſsimo ſignificatu (ſignificat enim quòd, melle ex fauis expreſſo, ſupereſt) ſumitur in c. vnic. de offic. cuſtod. in antiq. Prat.

Cera etiam pro epiſtolis & pugillaribus ſæpiſsimè veteribus accipitur. *in l.1.§.1.ff.de leg.Corn. de falſis. Vlp. tit.20. reg. Plaut. Aſinaria act.4. ſce.1.* In his autem ceratis tabulis teſtamenta conſcribebantur. Vnde ceras pro tabulis teſtamenti vſurpauit Iuuenalis, *ſatyr.1.* cùm ait:

Nonne libet medio ceras implere capaces, Quadriuio?

Hinc profectæ formulæ, Cera prima, Secunda, ima. Suet. *in Cæſare c.83.* [Q. Pædium (inquit) ex quadrante hæredem inſtituit, reliquos in ima cera, hoc eſt in extrema parte teſtamenti.] Idem *in Nerone cap.17.* [Cautum vt in teſtamentis primę duæ cerę teſtamentorũ modo nomine inſcripto, vacuæ ſignaturis oſtenderẽtur.] Hinc & vltimas ceras, pro ſupremus tabulis dixit Mart. *epigram. 26. lib.4.* his verſibus:

Nihil Auiano præter aridam veſtem
Moriens reliquit vltimis pater ceris.

Sed & codicis extremam ceram dixit Cic. *lib.3. in Ver.* Hinc

Ceratae tabulæ, pro codicillis, & pugillaribus ponuntur, *vt adnotat Viglius in §. nihil autem. Inſt. de teſt. ordi.* Veteres enim ceratis tabulis vſos ſcribit Anto. Aug. *lib. ſing. ad Modeſt. l. ſi duas. §. ſi verò ff. de excuſat.* Prat.

Cereae tabellæ, (vt ait Alexand. ab Alex. *lib. 2. cap.30. gen. dier*) cera illitæ, in quibus monumenta literis nonnunquam mandabantur. aliquando duplices, pleruñq; triplices, aut quintuplices colore diuerſæ, & paulo pòſt, In triplicib. epiſtolas, in quintuplicibus honores, & magiſtratus, in duplicib. ſi quid eſſet arcanũ & ſubticẽdum, interioreſq́ue animi notas magis adnotabant. Prat.

Cereales, à Cerere dicti, conſtituti ædiles duo, qui frumento præeſſent, quorum creandorum auctor fuit C. Iulius Cæſar, *vt Pompo. de orig. iur. retulit, M. Feſtus. Vide ſuprà in verbo, Aediles.*

Ceramivm, amphora Attica *Ant. Aug. lib. 2. c.11.* capit autem vrnas tres Prat.

Caeretes, in ponderib. oboli pars media eſt, habẽs ſiliquam, & ſemis, ſicut in ea re teſtis eſt Iſidorus *lib.16. cap. 24. etymolog.* Prat.

Kepation, nummi genus, ꝙ ſex obolos, ſeu folles valebat, cuius mentio fit in Nouella Iuſtiniani *conſtit.59.§.* ... Iulianus Patricius vertit, ſiliquas, & Leonis Nouel. 83. in fin. Harmenopulus in legibus agrarijs ... Prat.

KEPATISMON, appellant Græci, quod Caſsiodorus Siliquaticum. Eſt autem id, quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam. Prat.

CERAVNIVM *in l. fin. §. ſpecies, ff. de publ. & vectigal.* gemmę genus, ab eo nomen habens, quòd non alibi quàm in loco ictui fulminis proximo inueniatur. Feminino genere dixit Plinius *lib. 37. c. 9.* idq́ue candidum eſſe ait. Lampridius *in Heliogabalo*, [Parauerat, inq̃t, & in ceraunijs, & in hyacinthis, & in ſmaragdis venena, quibus ſe interimeret, ſi quid grauius immineret.] Ceraunia coruſcare dixit Tertul. *lib. de habitu muliebri non procul, ab initio*, habet enim intus ſtellam coruſcantem, vt ait Zeno. Briſſ.

CERCVRI naues ſunt grandes in Aſia & celeres, quibus merces vehuntur. *Gel. lib. 19. c. 25.*

CERDO, qui & Lucrio dicitur. Eſt enim artifex ſordidus, qui artes illiberales quæſtus gratia exercet, quales ſunt veteramentarij (vt Sueton. appellat) conſutores. Olden.

CEREBROSI boues, contumaces, vt homines à peruerſo cerebro, qui toti ſuo conſilio hærent, & iracundiæ obtemperant, & à nemine perſuaderi poſſunt. *Columel. lib. 2.* Olden.

CERNO, à creando dictum putat Varro *lib. 5. linguæ Lat.* ab eo, quod cum quid creatum eſt, tunc deniq; videri, ait. Cernere in varios ferri ſignificatus ſcribit Non. pro videre accipitur apud Pub. Virgilium *lib. 3. Æneid.*

Cernimus adſtantes nequicquam lumine toruo.

Sic ſumitur in c. niſi cum. verſ. nec putes. extr. de renunciatio. in antiq. Prat.

CERNERE, iterum diſponere. Lucillius Satyr. *lib. 5.*

Poſtquam præſidium caſtris educere crenit.

CERNERE, dimittere. vnde vitam cernere dixit Varro *in didaſca o.* Prat.

CERNERE eſt iudicare. Pacuuius *in armorum iudicio.* [Et ęquum, inquit, & rectũ eſt quod poſtulas, iurati cernãt.]

CERNERE ſonat etiam, eodem autore, audire. Pr.

CERNERE etiam Varroni *lib. 6. linguæ L. tine*, ſignificat conſtituere. Vnde dicebant veteres cernere hæreditatẽm, id eſt, ſe hęredem cõſtituere. vt Varro interpretatur. quo ſenſu accipitur in l. 1. C. Gregor. de patria poteſtat. Prat. *Adde Forcat. obſeruat. in dialog. 57. Necyoman.*

CERNERE, eſt verba cretionis dicere, vt interpretatur Vlpianus *epitom. tit. 22.* [Cum me Mæuius hæredem inſtituerit, eam hæreditatem adeo, cernoque] Briſſon.

CERNERE, & pro hærede ſe gerere, qui inter ſeſe diſsideant, diſces ex eodem *tit. 22. §. ſi ſub impe. ſcriptum.*

CERNERE hæreditatem *l. 1. de patr. poteſt. in C. Gregor.* frequens Ciceroni & alijs bonis auctoribus locutio. Lexicon B. Germani interpretatur προσέχειν τῇ κληρονομίᾳ. Varro *lib. 7. de ling. latina*, illud Plauti interpretãs, Hanc mihi amicam eſſe creui, id eſt, conſtitui. Itaq; hæres cùm conſtituit ſe hæredem eſſe, dicitur cernere: & cum hoc fecerit, creuiſſe. At idem auctor *lib. 5. de ling. latin.* Verbum, Cernito, quod in teſtamentis adſcribi ſolebat, ſic interpretatur, Facito videant te hæredem eſſe. Itaque, ait, in cretione iubent adhibere teſtes. Cretio autem, vt Vlp. *eo quo dixi loco*, definit, erat certorum dierum ſpatium, quod dabatur hæredi inſtituto ad deliberãdum, vtrùm expediret ei hæreditatem adire, necne. Iſidor. *lib. 5. etymol. c. 24.* [Cretio, ait eſt certus numerus dierum, in quo inſtitutus hæres aut adit hæreditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum eſt illi vltra capiẽdæ hæreditatis ius.] Cretio appellatur quaſi decretio: Cernere enim decernere & conſtituere ſignificat. Nam ita dicitur, [Ille hæres mihi eſto, cernitoq́ue intra dies tot.] Sic accipito cretionem in l. 17. C. de iure delibe. & in tit. de Cretio lib. 4 C. Theod. & in l. 1. & 2. de bonis maternis. in eod. Cod. Briſſon. *Adde Franciſc. Baldui. C. ... lib. ſin. iur. ciuil. c. 3. de rebus.*

CERNERE *in l. fin. C. de Iudæis.* ponitur pro intelligere & ſcire μεταφορικῶς, quorum verborum frequens eſt vſus in eandem rem in pœnis, ſcilicet irrogandis. Prat.

CERNVVS dicitur curuus, procumbẽs in ſtiuam procidnus & pronus, quaſi quod terram cernat. Vergilius *lib. 10. Æneid.*

—— Eiectoq́ue incumbit cernuus armo.

Lucillius, [Modò ſurſum, modò deorſum tanquam collũ cernui.] Cernuum, ceſpitatorem equum Maro vocat, ſi Seruio credimus, qui alio nomine ſuffoſus appellatur. *Ioan. B pt. comment. in epiſto. Sidon. Apollin. ad Entropium lib. 1.* Turnebus autem *aduerſar. lib. ... c. 23.* aſtimat, quod Cernuus calciamenti genus ſit apud Feſtum, addit tamen, quod in eo vix pelluceat huius vocis veſtigium: ita vt de eo fortaſſe contra Grammaticorum ſententiam verſum illum Lucilij accipere liceat:

Cernuum extemplo plantas conueſtit honeſto:

nonnulli cernuum ſoccum interpretantur, ſine ſolo ligulatum. Cernuare erat labente veſtigio in pronum ire. & ſæpè etiam labi: quo genere luſus conſualibus vti ſolebãt per pelles vnctas currẽtes. In Lexico antiquo cernuus & cernulus exponitur petauriſta, & cernuere ... *Turneb. loco ſuprà allegato.*

CEROFERARII, ſunt Græcis Acolyti, *c. cleros, non procul à fine 21. diſtinct. & c. ſi quid poſt. §. deſeruientes, 33. diſt.* vtrobique eorum officium explicatur. Pr.

CERTA dies. *Vide, Dies certa.*

CERTA inquiſitio, qua ſpecialiter expreſſa ſolennia continentur, *l. libellorum, vbi Bart. de accuſ.* Spieg.

CERTA inſtitutio hæredis dicitur, cum teſtator nominatim, vel indubitato ſigno eum expreſsit. *l. iubemus. C. de teſt. tuen. l. quoties. §. ſi quis nomen. de hære. inſtit.* Et exhæredatio certa quæ nominatim facta eſt, *l. 2. de lib. & poſth.* Spieg.

CERTA mulier de mariti morte dicitur, quæ certo nuncio intellexit eum periſſe. *Auth. hodie. C. de repudijs. c. in præſentia. de ſponſal.* Spieg.

CERTAM legem in rem afferre, quod vulgus dicit allegare legem in proprijs terminis. Ad Heren. *lib. 1.* Hic certa lex in rem nulla affertur, & tamen multæ afferuntur, è quibus ratiocinatio naſcitur.] Hot.

CERTAE pecuniæ actio, apud Senecam *libro 3. de benef. c. 7.* Et

CERTA pecunia credita, M. Fabio *lib. 4. c. 2.* [Satis, ait, eſt dixiſſe certam pecuniam peto ex ſtipulatione,] & Scæuolæ *l. fin. §. Lucius, in princ. ff. de condict. indebiti.* Prat.

CERTA & arbitraria inter ſe opponuntur, Plaut. *in Amphitr.* [Hoc quidem profecto certum eſt, nõ arbitrarium.] Et *Pœnulo.* [Nunc pol ego quidem perij certo, aut arbitrario.] *Cuiac. ad Af. ... tr. ... 3. fol. 28. circa med.*

CERTAE & ſolennes actiones, certis formulis compræhenſæ, adſtrictæq́;. *l. 2. §. deinde ex his. ff. de orig. iur.* Sic in eundem ſenſum

CERTA verba *in §. procurator. Inſtit. de is per quos agere poſ.* id eſt, præſcripta, concepta, & ſolennia, & vt Theophilus ibidem vertit ῥητὰ, hoc eſt formalia & certa forma concepta. Certa verba dixit M. Cic. *lib. 2. de natur. deor.* pro ſolitis & ſolennibus. Prat.

CERTARE *in l. quod certatum. C. de poſth. hæredib. inſtit. & l. cum quidam. C. de legat.* eſt inter ſe contendere, & controuertere, & inuicem de re aliqua diſputare. Sic ſumitur apud Virg. *Eclog. 5.*

Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas. Prat.

CERTARE cum vſuris fructibus prædiorum dicuntur, quorum vectigalia vix vſuris ſoluẽdis paria eſſe poſſunt. (Da die auffgulte die vſſtumpſt vberſtieger.) Ciceroni 2. *in orat. ... in L. Catilinam.* [Neque enim iſti, qui poſſeſsiones habent, alia ratione vlla ſalui eſſe poſſunt. quòd ſi maturius facere voluiſſent, neque (id quod eſt ſtultiſsimum) certare cum vſuris fructib. prædiorum.] Conuenerant enim cum fœneratoribus, vt eorũ prædiorum, quæ pignori pro ſorte & vſuris acceperant, fructus pro vſuris colligerent. Cuiuſmodi pacti mentio fit *in l. 1. §. pacto. ff. de pignor. & l. Cum ... ff. de pignor. act.* Eueniebat autem, vt quoniam vſuræ, ſiue ſimplices, ſiue in ſortem redactæ longè maiores eſſent, quàm vt eas prædiorum fructus æquare poſſent. Catilinarii ſemper in annum elapſum debitores manerent. Ob eamq́ue cauſam ex ſequentis anni fructibus ſumẽdum eſſet, vnde fructus vſuris pares eſſe poſſent, quaſique cum ijs comparari atque contendere. Quod ideò ſtultiſsimum affirmat, quoniam ad extremum omnes ſequentium annorum fructus prioribus annis debebantur. itaque proprietas ipſa ære alieno onuſta creditorib. addicebatur. Vendi igitur prædia & poſſeſsiones oportebat, vt in ſpecie illa nobili, de qua Vlpianus ſcribit

in l.magis puto. ff. de reb. cor. &c. Vbi vſurarum modus, carendum eſſe ære alieno ſuadet, ideoque vendere, quàm obligare ſatius erat. Quod tamen Catilinarij, quoniam amore poſſeſsionum tenebantur, facere nolebant. *Hotoman. de vſuru. lib. 1. c. 2. circa fin.*

CERTAMEN, *de quo infra in l. liberto. §. Lucius. ff. de ann. leg.* ſignificat ludos & ſpectacula, & conflictus. Sic ſumitur in l. 3. C. de ſpectacu. lib. 11. Prat.

CERTAMEN, etiam μεταφορικῶς ſumitur pro iudicio contradictorio, in quo confligunt litigatores, in §. ſi verò altera. in authent. de nupt. conſtitut. 22. ita vertit ibi vetus interpres. pro quo Iuſtinianus dixerat τῶν ἀγώνων. Prat.

CERTAMEN pro ludo, in quo eſt contentio: vbi etiam victori ab agonotheta præmium proponitur. Scæuola *de annu. leg. l. liberto.* [Certamina, inquit, ſub nomine ipſius celebrarentur, id eſt, ludi.] Nebriſſ. Sic *eod. tit. l. penult.* apud Marcellum aientem. [cum erat pecunia certa Reipublicæ Sardianorum relicta per quadrienniū certaminis Chryſantiani.] *Quære, Sardiani.* Spieg.

CERTAMEN Chryſantianum, ab aureo flore præmio victoris nuncupatum: ἀπὸ τοῦ χρυσίου, id eſt, ab auro, & ἄνθος flore. Huius ludi meminit Iuriſcoſſ. *in l. penultim. ff. de ann. leg.* Dn. Budæus certaminum, ludorum & agonum antiquorum quædam nomina explicat, non modò lucem inferentia ad l. athletas. ff. de his qui not. infam. ſed & alia multa & Pādectarum, & Codicis Iuſtiniani. *Videtur. c. 12. lib. 12. de re militari.* Spieg.

CERTAMINVM genera quatuor fuiſſe apud Græcos, quibus ἀγῶνες dicebantur, ſcribit Budæus *in prioribus adnot. in Pandect.* Nemæa, Pythia, Iſthmia, Olympia, quæ & ſacra certamina appellantur, eodem auctore. Hæc explicat Alexand. ab Alexand. *lib. 5. c. 8.* ad cognitionem multarum legum Digeſtor, & Cod. De ijs Cælius Rhodig. *libro 13. cap. 30.* De ſacris certaminibus loquitur Pollux *lib. 3. cap. 30.*

CERTAMEN publicum, apud Vlpianum *l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione. ff. ad leg. Aquil.* dicitur, Accurſio interprete, quòd publicæ letitię gratia fieret, vel quod populo exhiberetur. Prat.

CERTAMEN Circenſe, *in l. eos qui, de ſpectac. lib. 11. C.* accipiunt Græci interpretes pro, equeſtri conflictu. *& vide infr. in verb. Circenſes.* Prat.

CERTATIONEM, pro cognitione extrema accipi putant quidam in legibus, quas refert M. Cic. *lib. 3. de legib.* Multæ pœnæ certatio eſto. Prat.

CERTIORARE, pro certiorem facere, non ſemel dixit Vlpianus *l. ſi fideiuſſor. 29. ff. mandati. & l. 1. ff. de actio. empti. l. 1. in fin. ff. de eo, qui pro tutor.* ſed id verbum à Triboniano pro venuſtiori aliquo repoſitum putem. tametſi ſciam, Alciatum exiſtimaſſe, Certiorare eadem ratione dictum, qua Melioraſcere, apud L. Columellam. Prat.

CERTIFICO. Pro hoc verbo, ceu reprobato, pleriq; ponunt, certum, aut certiorem facere, ſeu reddere: licet etiam eum certiorem facere dicimur, qui alioquin nihil certi à nobis habuerit: atq; ſic obtineat frequentior vſus ſcribendi, tamen aliter à Cic. poſitum, *lib. 9. Epiſt. fam.* Inſulanus obſeruauit. Spieg.

CERTIORO, as, verbo hoc Iuriſcoſſ. vtuntur: quod apud eos qui purè loquuntur, in vſu non eſt. Vlp. *de eo qui pro tut. l. 1.* [Sed neceſſarios, inquit, pupilli nō certiorauit,] Idem quoque *tit. mandati. l. ſi fideiuſſor.* [Cum certiorare, ait, non fecit.] Certifico verò, & certificatio, nunſquam quod meminerim, legitur, niſi in tit. de excuſ. [Honores, inquit, & immunitates certificauit ſcribens.] Item de pign. & hypot. ff. l. cum tabernam. quæ eſt Scæuolæ [non certificationem, inquit, ſed ſuppoſitionem à me accipere.] Nebr. Verùm Alciato videtur verbum certiorare, pro eo quod eſt, certiorem facere, eadem ratione deductum, qua & veteres meliorare dixerunt. vnde L. Columel. melioraſcere. Spieg.

CERTIS annis præſtitum, non modò de pluribus, longoque tempore dicitur, ſed etiam quod triennio præſtitum eſt. Cætera huc pertinentia, vide apud Alci. *in l. ſi certis annis. C. de pact.* Spieg.

CERTIS oherib. deſtinatum patrimonium, apud Vlp. *l. ſi fideicommiſſum. §. quid tamen. ff. de iudicijs.* Spieg.

CERTI limites, cum finibus adiectum eſt, qui duo vicini proximi ſunt. *l. formæ. de cenſib.* Spieg.

CERTI anni, in conſtitutione Impp. *l. ſi certis annis. C. de pact.* dicuntur Accurſio ibidem pauciores tribus. Bartol. & Bald. longum tempus interpretantur. Alciatus in Bartoli & Baldi ſententiam pedibus it, tametſi alioquin pro triennio accipi credat. Accurſij ſententia iuuari videtur l. 1. C. de fideicommiſſ. & c. 1. de præſcriptio. in antiq. Ni dicas vtrobiq; iure ſpeciali triennium prǽſtitutum. quod magis eſt. Nam in l. 1. C. de fideicom. alimentorum. in d. c. 1. de præſcrip. fidei Chriſtianæ fauor verſatur. Prat.

CERTIOREM confeſsionem, falſę videtur oppoſuiſſe Vlpianus *l. 1. §. ſi quis vltrò. ff. de quæſtionib.* licèt quidam putēt ibidem pro veriſimili accipiendam: verius tamen eſt, vt pro veris argumentis confirmata ſumatur. Prat.

CERTO certius, pro veriſsimo, prouerbiali voce Iuriſcoſſ. vſurpant. *in l. teſtamento. 2. de teſta. l. ait prætor. §. ſi non mulier. ff. quæ in fraud. cred. l. ſtipulatio. §. ſunt autē. de verb. oblig.* Sp.

CERTVM quid ſit, Sext. Pedius docet. *l. 3. ſi certum petat.* Videtur autem à cernendo dictum. Ab eo deinde & certare factum, quo magis nunc vtimur, vt lactare, ſpectare, & multis alijs. Nam veteres cernēdi verbum, non rarò vſurpant: quale eſt illud Ennij, quod refert Cicero, [Ferro nō auro cernamus,] *cert. lib. 1. ἀνωμάλων c. 12. Vide Iaſ. in l. certum. ff. ſi cert. petatur. & Feli. in c. 1. de ſum. trin.*

CERTVM, variè apud Iuriſcoſſ. accipi pro re, ad Alciatum in rerum ſummis obſeruaui, aientem eam vocem nunc latius, nunc anguſtius, ſecundùm ſubiectam materiam declarari, *id refert in l. certum. ff. ſi cer. pet.* Prat.

Et quidem CERTVM, quod ad certi conditionem attinet, eſt, cuius ſpecies vel quātitas, quæ in obligatione verſatur, aut nomine ſuo, aut ea demonſtratione quæ nominis vice fungitur, qualis, quantaque ſit, oſtenditur, *l. 6. & l. 9. ff. de reb. cred.*

IN ſtipulationum verò tractatu, quarum alię certę eſſe dicuntur, alię incertæ, Certū accipitur, quod ex ipſa pronunciatione, quid quale quantumq; ſit apparet (**ein benantes**) veluti aurei decem, fundus Tuſculanus, *l. 74. ff. de verb. ſignif.* Itaque hæ ſtipulationes, in quas huiuſmodi res deductæ ſunt, certæ appellantur. contrà vbi nō apparet quale quātumq; eſt in ſtipulatione, incerta eſt ſtipulatio. *l. 75. eod. tit.* Deniq; certa eſt ſtipulatio, in quam certa quantitas deducitur ſiue principaliter ſiue pœnæ nomine, At vbi in ſtipulationem id quod intereſt, venit, incerta, *l. 68. & l. 115. §. vlt. ff. de verb. oblig.* At certum, in actione ſi certū petetur, pro certa pecunia numerata accipimus. *de quo latius Ræuar. l. quatenus cuiuſq; intereſt. ff. de reg. iur.* De ea enim hæc actio cōparata eſt. *l. 1. ff. de condict. trit. l. 1. ff. de interrogat. in iur. fa.* vnde & pecuniæ creditæ actio vocatur *in l. 12. §. 1. ff. de diſt. pign.* Et actio certæ pecuniæ, apud Senecā *lib. 3. de benefic. c. 7.* & certa pecunia credita. Quintilia. *lib. 4. c. 2.* [Satis eſt dixiſſe, certam pecuniā creditā peto ex ſtipulatione.] Et *alio eiuſdem capitis loco.* [Nam quid in pleriſq; iudicijs priuatis de re certa credita, locato & conducto, interdictis haberi loci poteſt?] Et *lib. 8. c. 3* [Te nō pudeat certā creditā pecuniam periodis poſtulare. Cic. *pro Roſc. Com.* [Adnumeraſſe ſeſe negat, expenſum tuliſſe nō dicit, quū tabulas non recitat: Reliquū eſt, vt ſtipulatum ſe dicat. Præterea enim quemadmodum certā pecunia petere poſsit, non reperio.] *& in l. vlt. §. Lucius. ff. de condict. indeb. & l. 7. §. vlt. de contr. empt.* Briſſ.

CERTVM autē corpus generaliter eſt, quod ſpecie certa continetur, *l. 10. ff. de au. & arg. leg. l. 1. §. nō ſolum. ff. ad leg. Falcid. l. 68. ff. ad SC. Trebell. l. 26. ff. de leg. 1.* Hoc modo & numerata pecunia, & Res quę pondere, numero, mēſura conſtāt, incerta ſunt corpora, niſi certo loci ambitu concludātur. Nam ſi quis vinum ſimpliciter, vel pondus argenti, numoſq; generaliter legauerit, incertam rem legat, quoniam non in certo aliquo corpore, ſed in quātitate hæc conſiſtunt, quę nullis certis finib. circumſcribitur. At ſi vinū quod in illa apotheca eſt, decē quæ in arca ſunt, quis leget vel promittat, tunc certum corpus intelligitur legatum vel promiſſum. *l. 34. § ſed ſi non corpus. l. 47. §. ſed ſi id petatur, l. 51. & l. 108. qui quinque. ff. de legat. 1. l. 37. ff. de verb. oblig.*

CERTVM porrò eſt id demū, quod in oculos cadit, & demonſtrari cerniq; poteſt. Sic certus locus, qui pro diuiſo poſsidetur, *in l. 1. ff. de eucl. l. 6. ff. de ſeruit. l. 4. ff. pro empt. l. 8. ff. de rei vind.* Et ita certa pars & pro indiuiſo opponuntur. *d. l.*

l. &

1. & *l.25.ff.quib.modis vſusfruct.amit.* & *l.1.§.hoc interdictum.ff.vti poſſid.l.35.ff.de ſeruitutib.vrban.* Pars enim pro indiuiſo incerta eſt, cùm oculis demonſtrari nõ poſſit, nec certis regionibus deſcripta ſit, intellectuque & animo, non diuiſione corporum ſecernatur. *l.5.ff.de ſtipulat.ſeru. l.66.§.1.ff.de legat.2.l.5.§.ſi duobus.ff.commodat.*

At in eo quod dicitur, incertam partem poſſideri non poſſe, *l.3.§.Incertam.l.26.ff.de acq.poſſ.l.32.§.vlt ff.de vſucap.* aliter certam & incertam partẽ accipimus. Nam incerta eſt quæ quanta ſit, ignoratur, verbi gratia. Quicquid Titius poſſidet. Itaque & pro indiuiſo pars certa dicetur, ſi de modo eius conſtet. *l.26.* & *l.76.§.1.ff.de rei vind.l.11.§.ſi cum eſſet.ff.de interrog.in iu.fac.* Briſſon.

Certvm per naturam, dupliciter aliquid dicitur, ex cauſa ſcilicet & re ipſa. Ex cauſa puta, ſi mater vterum gerat: quoniam non concepti, naſci non poſſunt. Ea notitia, quæ ex cauſa naſcitur, ſi vnus tantum conceptus, certum eſt per rerum naturam vnum eſſe naſciturum. atque hæc notitia de futuris eſt. *l.ſed* & *ſi reſtituatur.in fin. ff. de ind. l.antiqui.ff.ſi pars hæred.pet.* Reipſa verò certum eſt quid nunc agat Rex: licet mihi ignotum ſit. *Ferret.tit.de verb.oblig.*

Certum etiam illud dicitur, quod tempore ſtipulationis in aliquo certo loco eſt, veluti vinum, oleum, triticum quod in horreo eſt, dare ſpondes? Incertum ergo eſt, quod nondum natum eſt, *l.vbi autẽ. 75.§.illud dubitationem.ff.de verb.oblig.* Prat.

Certvm etiam dicitur, quod clarum manifeſtumque eſt. *Alciatus in d. l. certum.* Sic accipitur in c.de capitulis.10. diſtinct. Quandoque accipitur pro eo, quod dicimus verum conſtare. *l.ſi filius.ff.de ritu nup.* Sunt tamen qui certum ibidem pro veriſimili accipiant. Prateius. *Adde Forcat. ob. ſeru.in 42.dialog.Necyomantia.*

Certvm eſt (quod ad certi condictionem attinet) cuius ſpecies vel quantitas, quæ in obligatione verſatur, aut nomine ſuo, aut ea demonſtratione, quę nominis vice fungatur, qualis, quantaque ſit, citra omnem ambiguitatem oſtenditur. Nam & Pedius *lib.1.de ſtipulationibus*, nihil referre ait, proprio nomine res appelletur, an digito oſtendatur an vocabulis quibuſdam demonſtretur, quatenus mutua vice res fungantur, quæ tantundem præſtant. *l.certum.ff.ſi cert.pet.* & *cert.cond.* Old.

Certvm quoque dicitur, quod licèt incertum nunc eſt, tamen dubium non eſt, poſſe certificari. *arg. l. quidam relegatus.de reb.dub.* Vnde Bart. docet, & certum dici poſſe, quod licèt incertum appareat, ſigno tamen indubitabili poteſt eſſe certum. Signum autem indubitabile illud intelligendum, quando fallere non poteſt. Spieg.

Certvm corpus propriè I.C. appellant, quod dialectici, Indiuiduum: Incertum verò quod illi genus. qua de cauſa inter ſe opponuntur, *in l. 1.§.non ſolùm.ff.ad leg. Falcid.* Hotom.

Certvm ius, in conſtitutione Alex. Imp. *l.2.C.de ſolut.* ſumitur pro claro & aperto. Certum ius, hoc eſt, expreſſa & aperta lege cautum. Prat.

Certvm ius, verò apud Pomponium *l. 2. in princ.de orig. iur.* dicitur ſcriptum, *vt colligitur ex §.exactis.d.l.2.* Sic

Certvs locus *in l.locus.ff.de acquir. poſſ.* & *l. 4. ff. pro empt.* dicitur, qui pro diuiſo poſſidetur, quę interpretatio comprobatur l. 1. ff. de euict. & l. Pomponius. 8. ff. de rei vindic. Alciatus *at d.l.locus.* certum locum ita diffinit, qui certis finibus ſit compræhenſus, quæ diffinitio iuuatur d.l. Pomponius.8. Prat.

Certvm vel incertum contractum Accurſius ferè intelligit de certo vel incerto, quod in cõtractum, vel obligationem deductum: quemadmodum & alibi certa, vel incerta ſtipulatio *l.ſtipulationum quædam.de verbor. oblig.* dicitur, vel ſtipulatio certi incertive. *l. ſi pœnam. l. liber homo. §. vltim.de verbor.oblig.l.4.de vſuris.* Cum certi contractus (meo iudicio) potius illi dici poſſint, qui nominati appellantur, ſcilicet quòd certum ac proprium nomen contractus habeant. *l.iuriſgentium.de pactis.* Incerti autem, qui vulgo innominati dicuntur, eò quòd proprio non appellentur nomine. Non enim illis locis, de eo quod in obligationem deductum eſt, ſed de ipſa cauſa, contractu vel obligatione Iuriſconſulti loqui videntur. Sic & actio præſcriptis verbis, vel in factum, incertum iudicium, vel incerti ciuilis actio vel condictio dicitur. *l.ſi conuenit, commun. diuid. l.penultim.depoſiti.l.6.16.præſcrip.verb.l.19.in fin.de precario.l.9.22. in fine.C.de donat.* hoc eſt, (vt ego arbitror) incerti contractus, vel negotij actio, iudicium vel condictio tunc enim locum habent, cùm incertum eſt, quo nomine contractum negotium propriè appellandum ſit. Idem in condictione incerti. Nam & illa tunc datur, cùm nominatæ illæ, & ſpecialiter introductæ condictiones, propriè locum non habent: ſed negotium ſubiectum ad ſimilitudinem illarum ita accedit, vt condictionem dari æquum ſit. *l.22.in fin.l.40.§.1.de condict.indebit.l.12. in fin. de condict. furt.l.5.* & *8.de actio.empt.§.incertam.* Dicitur tamen quandoque & incerti agi, cùm ob quantitatem non expreſſam ad intereſſe tantum datur actio, ſed de eo illis legibus non agitur. *l. vltim. ſi quis in ius voc.non ierit. l. 68. de verbor.obligat.l.2. de prætor. ſtipulation. Langebecius in annotat nouiſ. aliquot legum. cap.36.*

Certvs hæres, vt adire poſſit, dicitur, qui probabiliter, vehementi quadam opinione, credit ſibi delatam hæreditatem. *l.Pamponius Auitus. §. 1.de acq.hæred.* exituſque oſtendit eum rectè ſenſiſſe. *gl.l.ſi quis extraneus. in fin. eod. tit.* Spieg.

Certvs homo dicitur, cuius qualitas definita eſt: nam de quantitate non laboratur: qualitas autem aut nomine oſtenditur, aut demonſtratione. nomine; vt Pamphilus, Dauus: demonſtratione; vt ſi digito notemus: veluti cum dicimus, Hunc hominem meum eſſe aio. vel natione; vt Syrus, aut Phryx, aut Lydus: vel loco: vt frumentum quod in illo horreo eſt: veſtis quæ in illa arca eſt: aut alia quadam nota, vt filius Areſeuſæ. *l. Quintus. 10. ff.de aur.* & *argen.l.planè.34.§.2.l.cum res 47. §. 1. l. ſed ſi. 51. l.ſi ſeruus. 108.§.qui quinque. ff. de legat.1.* Contrà verò, Incertus homo dicitur, cuius qualitas definita non eſt: veluti cùm in genere teſtator ſcripſit, Hominem illi do, lego. *l.vbi autẽ.75. ff.de verb.oblig.* & *l.cum incertus.13.ff.de legat.1.l.hæredes.25.§.ſi incerto.ff.famil.erciſcun.* neque enim qualis ſignificetur, intelligitur.

Certvs pater, Cicero pro *S. Roſc. Amer.* [ſi tibi fortuna non dedit vt certo patre naſcerere,] certa mater *l. 5.ff. de in ius voc.* vbi mater ſemper certa eſſe dicitur.

Certvm vinum aut frumentum dicitur, cuius & qualitas & quantitas apparet: Incertum, cùm aut neutra, aut alterutra tantum definita eſt: veluti ſi quis dicat, vini amphoras centum, vel etiam vini Campani amphoras centum: Incertum dicit, proptereà quod quantitatem tantùm exprimit, qualitatem prætermittit. Campani enim vini multa genera ſunt. Quòd ſi adijciat, optimi: tum qualitatem expreſſerit. ſed ſi boni diceret, nequaquam, bono enim aliud eſt melius. Quinetiam

Certvm dicit, qui vinum quod in apotheca eſt, aut triticum quod in horreo eſt, dicit. hoc enim idem eſt ac ſi diceret, quale quantumque in illa apotheca, aut illo horreo eſt: *quæ omnia traduntur in l.ſtipulationum.74.* & *l.ſeq.l.triticum.94.ff.de verb.oblig.*

Cervi, præter notam ſignificationem apud veteres dicuntur cerui & fugitiui à celeritate, vt ex Sexto Pompeio docet Petrus Crinitus *de honeſta diſciplina libro 19.cap.8.* Sunt & furcæ lignave cornuta ad ſimilitudinem ceruorum cornuum apud Liu. *libr. 44.* & Cæſarem *lib. 6. de bello Gallico*, cum inquit, [poſt eas aggerem & vallum 12. pedum extruxit, huic loricam pinaſque adiecit grandib. ceruis.]

Cervical, veluti ceruicis ſuſtentaculum, quod nos vulgo *aureiller,* & *coſſinet.* vocamus. Eius meminit & Plin. *lib. 20. c.item 20.* & *lib.28.cap.4.* Iuuenalis *Sat. 6.* & Martialis *lib. 14 Epigram.146.* & quiſquis is eſt, qui Ezechielem traduxit, *cap.13.* vbi inquit, [his qui non faciunt ceruicalia, ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas] Et iterum non multo pòſt: [Diſrumpam ceruicalia veſtra, ſuper quæ vos colligitis animas] Græci id vocant [illegible], qua voce vſus eſt D. Marcus *c. 5.* vbi interpres vertit, Ceruical. Idem autem eſſe Ceruical & Puluinum, ex eo patet, quod dicemus infrà *in puluillo,* & *ex d.cap.13.Ezechielis.* De hoc autem eſt illud Martialis Apophoreton *d.Epigram.146.*

Tingi

Tinge caput nardi folio: ceruical olebit:
Perdidit vnguentum cum coma, pluma tenet.
Vt annotauit Tyraq. in l. connub. 3. gl. 1. part. 3.

CERVICALIA, veſtis nomine contineri Vlpia. ſcribit *in l. 25. §. 1. ff. de aur. arg.* quòd ſi ad muliebrẽ mundũ ea pertinent, ſignificari putarẽ eo nomine quæ Greci περιτραχήλια nominant, quæ I. Pollux in mundo muliebri recenſet. ſin virilia ſunt, ea dici putarem, quæ frigoris vitandi cauſa ceruici circundantur. Hot. *Adde quæ ſup. dicuntur in dictione, Aquiminarium.*

CERVICEM erigere, eſt Imp. Conſtantio, in eum cui gratitudo debetur, irreuerentem eſſe *l. 1. C. de libertate & liber. eor.* Notum, duræ ceruicis hominem dici, quaſi indomabilem, more ferocium boum, quique ceruice erecta, & rigida contumaciam quandam præ ſe ferat, tanquam nemini ceruicem inclinare volens, Hartnäckig. *c. niſi cum pridem. §. propter militiam. de renuncia.* Spiegel.

CERVICOSVS, ponitur pro duro & inexorabili.

CERVISA, ceruiſia, ceruiſium, potio eſt ex hordeo, ſiue tritico, ſiue ex pane concinnata. & eſt ferè quam ſacræ literæ in Hebręo ſermone interpretantur ſiceram, & idẽ quod Zithum. ſicera verò, Hieron. ait, eſt omnis potio quę poteſt inebriare præter vinum. Vlpianus, *De tritico & vino legat. l. ſi quis.* [Nec camum, inquit. nec ceruiſia continebitur.] Et paulo antè. [Certè Zithum quod in quibuſdam prouincijs ex tritico vel ex hordeo, vel ex pane conficitur.] Strabo *lib. 17. in deſcriptione AEgypti* ſcribit, commune illis populis eſſe poculum, & fieri modis varijs. Appellatur autem à Græcis Zithum, ab interprete Ceruiſium. Nebriſſ. Vlpian. *de tritico & vino. l. ſi quis.* [Certè ceruiſiũ, quod ex tritico, vel ex hordeo, vel ex pane conficitur,] Græcè ζύθος. Plinius: [Ex ijſdem fiunt & potus, Zythum in AEgypto. celia & ceria in Hiſpania, ceruiſia & plura genera in Gallia.] Quo loco melius quidam, Cereuiſiam, legunt, *teſte Step. Robert. eſt locus in c. 25. lib. 22.* Porrò idem Vlpianus *citata l.* ſimili modo, inquit, nec curmi, nec ceruiſia continebitur. ſubaudi. vini appellatione. Spiegel.

CERYCIA, ſunt inſignia quæ legati ferre ſolebant ne quis eos violaret. Sic ſumitur in l. ſanctum. ff de rer. diuiſ. quod & Iul. Pollux *libro 8. Onomaſtic.* his verbis docet, κηρύκειον φόρημα ἦν τῶν πρέσβεων. Nõ igitur ornamento tantùm erant, vt putat Alexander *genialium dier. lib. 4.* ſed & tuitioni *d. l. ſanctum.* Prat. Hicque obiter admonendi ſumus, ſinceriorem eſſe hanc eius loci lectionem, quàm ſit illa Alexandri Neapolitani, qui legendum putat ἱκετηρία, intelligens opinor, ramum oleæ lana obuolutum: ſed eum non conueniſſe niſi ſupplici, vel deprecatrici legationi, oſtendit ipſius vocis ſignificatio, &c. *Balduin. §. ſanctæ quoque res, Inſtit. de rer. diuiſ.*

CESSARE, pro fruſtrari, & moram facere ſolutioni. *l. antepenult. ff de leg. 1. l. 41. §. 1. ff. de vſur. l. 15. ff. de alim. leg. l. 35. ff. de minor.* Vlpian. ad interpretationem reſcripti Imp. Anton. quo in propria quoque hæredis bona legatarij mitti iubentur, ſi poſt ſex menſes, quam prætor aditus eſt, in ſolutione ceſſatum fuerit. Ceſſatum nõ videri, ait, ſi pupillus tutorem non habeat, nec curatorem furioſus vel adoleſcens, cùm fruſtratio his perſonis indefenſis nocere non debeat. *l. 5. §. Imperator. & §. ceſſatum. ff. vt in poſſ. leg.* Briſſ.

CESSARE partem, dixit Iauolenus *l. Mæuio. 41. ff. de leg. 2.* pro deficere. & ceſſantium, id eſt, deficientium partes, eodem ſenſu Paulus *l. diuus. 7. ff. ſi cui plus, quam per leg. Falc.* Sic Romanus Pontifex

CESSANTE cauſa, ceſſat effectus, id eſt, deficiente & ſublata. *c. cum ceſſante. extr. de appel. & vide A. Tyraquel. tract. ceſſante cauſa.* Prat.

CESSANTEM quoque demonſtrationem, apud Papinianum accipere debemus, pro deficiente probatione *l. cum ex pluribus. 97. ff. de ſolut.* Prat.

CESSARE edictum, dixit Vlpian. *l. quod ſi. 3. ff. ne quis eum, qui in ius voc.* pro eo, quod eſt locum non habere. & ad eum caſum non pertinere. Prat.

CESSARE libertatem, Et

CESSARE addictionem, apud Vlpianum *l. ergo. 4. §. ſi in fraudem. & §. ſi bona. ff. de fideicommiſſ. libert.* accipi oportet, hoc eſt non valere, & ei actui locum non eſſe.

CESSARE, pro ocioſum & inutile eſſe, ſæpius occurrit etiam apud Iuriſconſultos noſtros. Quod interpretes barbarè exponũt, modò, pro, nullum eſſe, modò, pro non competere. Scæuola eleganter dixit *in l. diuortio facto. ff. de negot. geſt.* [Præterire denique aliquid temporis debebit, quo ceſſaſſe videatur.] Item ceſſare dicuntur, quæ nõ ſunt extincta, & quæ redire poſſunt. Sic dicimus ceſſare obligationem, ſed non eſſe extinctam. *vide Zaſium in tract. ſubſtit. c. 3. & gloſſ. fin. l. propter. ff. ſolut. matr.* Spieg.

CESSARE impropriè, pro nunquam fuiſſe. Papin. *l. 97. ff. de ſolut.* [Quum ex pluribus cauſis debitor pecuniam ſoluit, vtriuſque demonſtratione ceſſante.] id eſt, ſine vlla demonſtratione. Hot.

CESSARE ſuo periculo, non negligentem eſſe. *l. 1. de administrat. tut.*

CESSATIO, interdum contumaciæ imputatur. *l. is cui. §. ceſſatum. ff. vt in poſſ. ff. leg.* Alber.

CESSICIA tutela, quæ in iure ceſſa eſt.

CESSICVS tutor, cui in iure ceſſa eſt tutela, eidem Vlp. *in Epitome*, à verbo, Cedere ducitur. Prat.

CESSIM ire *in l. ſi ex plagis. §. in cliuo. ff. ad legem Aquil.* eſt retro redire, ex interpretatione Alpheni eius legis auctoris. quod & Accurſius rectè intellexit. Eo dicendi genere vſus eſt Iuſtinus *lib. 2.* [Aut ſi hoc parum tritum extat, vos, commiſſo prælio, ite ceſsim, inhibete remos, à bello diſcedite.] Prat.

CESSIM, pro locum dare regrediendo, & retrocedendo. Iuriſc. *ad leg. Aquil.* [Interim ſuperius plauſtrũ ceſsim ire cœpit.] Spieg.

CESSIO propriè, & iuris & actionis tranſlatio: nam per ceſsionem iura & actiones in eum, cui ceſsit, transferuntur, quia ſicut in venditione, vel quolibet titulo alienationis rei corporalis neceſſaria eſt traditio quantum ad dominij tranſlationem: ita ad tranſlationem rei incorporalis, ſcilicet iuris, & actionis vtimur ceſsione, quæ reputatur pro traditione. Nebriſſ.

CESSIO, ſecundùm Iſid. *lib. 6. Etym.* eſt rei conceſsio, ſicut & illud *Rut. 4.* [cedo iuri propinquitatis.] Nam cedere dicimur, quaſi concedere, vtpote ea quæ propria ſunt. nã aliena non concedimus, ſed reſtituimus. Nebr.

CEDERE etiam dicitur, qui contra veritatem alteri conſenſit: & apud Cic. ceſsit auctoritati viri, id eſt potius paruit. Nebriſſ.

CESSIO eſt vtilis dominij tranſlatio, & ſic conſequitur alienatio. *Bald. in c. 1. per quos fiat inueſtitur.* Rebuff.

CESSIO non eſt exactio: vnde ſi vxor relicta ſit vſufructuaria, donec dotem exegerit, ſi vxor ceſſerit actionem ſuper dote, non perdit legatum vſusfructus, quia non videtur exegiſſe, cum, vt dixi, ceſsio non ſit exactio. *Bartol. in auth. hoc locum. in fin. C. ſi ſecundò nupſ. mul.* ſecus vbi ceſsionarius exegerit. *Alexand. in l. amplius. in fin. ff. rem rat. hab.* Rebuff.

CESSIO in iudicio tali forma contingebat. Accipiens rem, adito magiſtratu [Hanc ego rem, inquiebat, ex iure Quiritum meam eſſe aio.] Deinde iudex ex huiuſmodi vindicatione interrogabat cedentem: an contrà vindicaret? Quo negante, aut tacente, rem vindicanti addixit, eaq; vocabatur legis actio. Boet.

CESSIONIS bonorum beneficium introduxit lex Iulia. Beneficium eſt, quia etiamſi qui cedunt bonis, bonorũ venditionem patiantur. *l. debitores. C. ex quibus cauſ. inf. irrog. l. 3. & l. 5. ff. de ceſſ. bon. l. 2. & 4. qui bon. cede. p. ff.* tamen infames ex ea cauſa non fiunt: quia non inuitis illis venditio ſit. Non tamen caret hæc res ſuggillatione aliqua *No. 4.* propterea quod decoquunt creditoribus. cuius generis homines Adrianus in amphitheatro catamidiari iubebat, vt pleriſque locis hodie ſit in foro: & Boetijs fuiſſe eandem legem Nicolaus apud Stobæum auctor eſt, *c. 42.* Lex Roſcia cùm cauiſſet vt equites in quatuordecim ordinib. ſederent, exceperat decoctores. Et hanc omnẽ contumeliam pati cedẽdo bonis decoctores cogebantur metu carceris & vinculorum. & verberũ: quæ ſupplicia propoſita erant ijs, qui creditoribus ſuis non facerent ſatis. *l. 1. & vlt. C. qui bon. ced. p. ff. l. 1. C. Th. eod. tit.* Verum eos qui non ſuo, ſed fortunæ vitio decoxerunt, *Nouel. 135.* Iuſtinianus liberat tam ſupplicijs, quàm ceſsionis neceſsitate, dũmodò iurent ſe pares non eſſe ſoluendo, id eſt, ſi eiurent bonam copiam.

copiam Quod congruit antiquo iuri. Quum enim extr. tabul. olim debitores creditoribus necterentur & addicerentur, id antiqua lege ſublatum fuit, relata à M. Varrone. & liberati ſunt, qui bonam copiam eiuraſſent, ne eſſent nexi, ſicut d. Nouel. 135 qui eiurant bonam copiam, id eſt, ſe non eſſe ſoluendo, liberantur carcere cruciatuque omni corporis, immò & ceſsionis ignominia. Sed creditoribus pro extremo ſubſidio datur ius quantum potuerint bonorum debitoris conquirendi, & vindicandi, & conueniendi etiam debitores debitoris. *Cuiac. in expoſitione d. Nouel. Iuſtinian. 135. Vide & VVeſenbec. in parat. tit. de ceſſ. bonor. Suprà vide, Bonorum ceſsio.*

CESSIONARIVS dicitur ille, in quem transfuſa eſt obligatio, vel nomen: & debet certiorare debitorem, quod nomen eius in ipſum transfuſum ſit, ipſum notificando, vel oſtendendo inſtrumentum, & legendo, & copiam, ſi velit habere, dando, *vt l. nomé: quæ res pig. oblig. po. C.* aliàs alteri ſoluere poſſet debitum, non credens ſe obligatum ceſsionario. *C. de oblig. & actio. per Bartolum.* Prat.

CESSIONARIVM, cui ex iuſta cauſa ceſsio fit, poſſe vocari creditorem, Dd. aſſerunt *in l. 1. ff. ſi cert. petat. & pleno Reb. in ſ. hol. priuil. 177.* Reb.

CESSIONIS bonorum effectus hic eſt maximus, quòd qui voluerit cedere bonis, is non poſsit detrudi in carcerê, aut ſi ductus fuerit, debeat dimitti. *l. 1. C. qui bon. ced. poſſ.*

CESSIONIS bonorum, & dationis bonorum in ſolutum differentia ponitur in l. 4. C. qui bon. ced. poſſ. facta enim ceſsione bonorum, nô poſſunt creditores bona propria auctoritate tenere iure dominij: ſecus ſi data fuerint bona in ſolutum. Eſt, & illa differêtia, quod ceſsio bonorum quodammodo eſt iniurioſa. *Nouel. 3. 4. & 135* licet ipſo quidem iure nullam irroget infamiam. *l. 11. C. ex quib. cauſ. infam. irrog. l. vlt. C. qui bon. ced. poſſ.* datio bonorum in ſolutum iniurioſa non eſt, ſed benignior, ac per eam perinde ac ceſsione bonorum vitabitur carcer. *Cuiac. ad Nouel. 4.*

CESVRATIM, id eſt, ſuccinctè, breuiter per Ceſuræ commata partes & interordinia libelli. Ceſuratum vas appellatur ceſsim orificiatim. *Io. Bapt. comment. in Epiſt. Sidon. Apollin. ad Claudianum lib. 4.*

ΚΕΣΤΟΣ, ſignificat ſponſæ zonam nuptialem. Old.

CETEROQVIN, alioquin. Vlp. *l. 29. ff. de iure fiſci.* [Sed enim hęc pœna magis eſt, vt aduerſus ipſum locum habeat, qui delatorem redemit: ceteroquin aduerſus hæredem eius transire non debet.] Idem *l. 35. ſ. 3. ff. de hæred. inſtit.* [Intelligendum erit rerum Italicarum ſignificatione eas côtineri, quas perpetuò quis ibi habuerit, atque ita diſpoſuit, vt perpetuò haberet. ceteroquin ſi têpore, quo tranſtulit in alium locum, &c.] Hotom.

CETERORVM & reliquorû appellatione omnes ſcribit contineri M. Terentius Clemens *in l. cû optio. 17. ff. de optio. leg.* & Marcellus apud Vlpianû *l. ceterorû. ff. de verb. ſign.* ideoq; incluſionis notam eſſe conſtat. Excludit etiam plerunque, veluti apud Vlpianum, *l. non ſolum ſ. quæritur. ff. de procurat.* Singulari quoq; numero, apud eundem *l. 2. ff. de ijs quæ in teſtam. delen.* excludit. compendioſè in Tabellionum tabulis inſtrumentiſve interiecta his notis, &c. hæc vox compræhendit omnia, quæ ſunt de natura côtractus, vel rei, ſuper qua adponitur, *Bartol. in l. Gallus. ſ. idem credendum. ff. de lib. & poſthum.* Huius locutionis vim latiſsimè explicant Iaſ. & Alciatus *ibidem*, quos conſulas velim. Prat.

CETERA cognitionis, dixit Scæuola *l. intra vtile. 39. ff. de minorib.* pro omnibus, quæ ad cauſæ reſtitutionis in integrum cognitionem pertinerent. Sic eodem ſenſu dixit idem, Cetera negotij. Sic

CETERA venditionis dixit Vlp. *l. magis puto. 5. ſ. ſi pupillus ff. de reb. eor.* pro omnib. quæ venditorem facere, & præſtare oportet: &, omnia iudicij *l. in cauſæ. ff. de procurat.* Prat.

CETERVM aduerſandi nota eſt & accipitur pro ſed, in conſtit. Alex. Imp. *l. 1. C. ſi aduerſ. rem iud.* Prat.

Vox CETERVM, plerunq; abſurdi nota eſt, & ſignificat, Alioquin. *l. 8. ſ. 1. de minorib. l. 5. ſ. 1. ff. de alienat. iud. mutan. l. 15. ſ. poſteaquam. ff. de dam. infect. l. 12. ſ. 1. in fin. de pact. dotal. l. 15. ſ. 1. ff. quod vi aut clam. l. 45. ſ. ſed ſi emptor. ff. de re iudic. l. 17. ſ. ſi iuſſu. ff. de iniur. l. 63. ſ. hæc ita. ff. de furt. l. 2. ſ. idem Nerua. ff. ne quid in loco public. l. 3. ſ. hoc autê. ff. de liber. exhiben. l. 5. ſ. maximè. ff. de Carbon. edict. l. 32. in fin. ff. de recept. qui arbit. l. 49. ff. famil. erciſc. l. 5. ſ. meminiſſe. ff. de ope. no. nunciat.* Sic & apud Tertullianum *in lib. 2. aduerſus Marcionem* illo loco. [Ceterùm non eſſet anima, nec ſpiritus.] Et *lib. 2. ad vxor.* [Sanctificatur enim infidelis vir à fideli vxore, & infidelis vxor à fideli viro. Ceterùm immundi eſſent filij veſtri.] Hoc, ne leue videatur, Accurſium valde torſit in interpretatione l. 5. ff. iud. ſol. quæ huius vocis vi percepta, non obſcurum ſenſum habet. Contra etiã, Alioquin, pro, Ceterùm, ponitur *in l. 90. ff. de leg. 3. l. 1. C. de pact. conuent. l. 42. ff. de adq. hæred. Notauit Gouea. lib. 1. Var. lect. cap. 1.* Briſſ.

C H

CHALARE verbum à Græco χαλᾶν deducitur, atq; hoc verbum hodie nautis familiare eſt, qui chalare velum dicunt. Chalare enim laxare & dimittere eſt. Hinc etiam chalatorij funes ſunt, quibus antemna & attollitur & demittitur. *vt annotauit Turneb. aduerſ. lib. 2. 4. c. 15.* Schard.

CHALDAEI, Aſſyriorum Magi, ex gentis vocabulo dicuntur, qui diuturna obſeruatione ſiderum ſcientiam putantur effeciſſe, vt prædici poſſet quid cui euenturum, & ex quo quiſque fato natus eſſet: quorum profeſsio ab Imperatoribus damnatur, quum aiunt [Chaldæi ac Magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat Sileat omnibus perpetuò diuinandi curioſitas.] quam vltore gladio vindicandam conſtituerunt: *vt liquet ex l. nemo. C. de malefic. & mathemat.* Spieg. Secundùm interpretationem B. Hieronymi *in cap. 2. Danielis*, dicuntur γενεθλιάλογοι, qui futura ex natiuitatibus prędicunt, quo ſenſu accipi debet apud Spartianum, cuius hæc verba ſunt: [vel vates, vel Chaldæos conſuluiſſet,] quod & Plutarchus *in Galba* adnotauit. Prat. Hi & Arioli, & planetarij dicebantur, *vt annotauit Petrus Crinitus de honeſta diſciplina, lib. 8. cap. 7.* Schard.

ΧΑΜΟΘΕΝ, apud H Modeſtinum *l. ſi diuus. 6. χρὴ δὲ μὴ. ff. de excuſat.* Ant. Auguſtin. *lib. ſingulari ad Modeſt.* ſuppliciter. Iac. Cuiacius, de plano, vertit. A. Auguſtini ſententia potior viſa eſt. Nec moueor Græcorum interpretatione, qui interpretantur χαμόθεν ἐπὶ πεδίου, hoc eſt de plano, *qua de re fuſius diſputo lib. 1. enucleat.* Non tamen eo inficias, quin

ΧΑΜΑΙΔΙΚΑΣΤΑΙ, pedaneos iudices ſignificent, quorum commeminit Iuſtinianus *conſtit. 60. ſ. unuſtro. & vide Alciat. lib. 1. parerg. cap. 41.* Prat.

CHARISTIA, pro annona graui, ſeu difficili, malè ſumitur. Eſt enim in hac ſignificatione Italici verius, quam Latini ſermonis. χάρις quidem Græcis ſonat gratiam, ſeu decentiam, nobis **Anmut.** Sic gratioſus dicitur, **ein Anmütiger Menſch.** Nec gratioſus princeps, vt Barbaris in ore eſt, beneficum, hoc eſt, **ein gnedigen Fürſten**/ ſignificat. Fateor hoc Grammaticis eſſe relinquêdum: ſed huc impegerunt, vt in ſexcentis eiuſmodi magni vtriuſq; iuris Interpretes, quos huius ergò nullis contumelijs inſectandos, Alciatus alicubi rectiſsimè cenſuit. Siquidem, vt & attigimus in Epiſtola nuncupatoria huic noſtræ lucubrationi præfixa, vitia illa temporum fuerunt, non hominum. Aequiſsimum eſſet, humanioris literaturæ profeſſores, ſic cæcutientes interpretes, in verborum Latinorum ſenſu tolerare, nec tam durè cum eis agere, quod quidam Grammatici fecerunt (teſtatur Alciatus) qui tamen interim ſibi licere permittunt, de ſignificatione verborum Iuris ciuilis errare. Spieg.

CHARISTICON, pro remuneratione, apud Calliſtratum. *in l. diuus Adrianus. ff. de bon. dam.* [Sed debent ad ea ſeruari, quæ iure præſidum ſolent erogari: vtputà Chariſticon quibuſdam officialibus, &c.]

CHARACTER, figura vel ſignum, vel forma expreſſa literarum præcipuè. Vlp. *de teſtam. l. ad teſtium.* [Dum tamen, inquit, habuerit χαρακτῆρα,] Cicero ad Brutum *in oratore* [in omni re difficillimum eſt formam, quæ character Græcè dicitur, exponere.] Sed & ſtyli genus character ab autoribus dicitur. Nebr.

ΧΑΡΩΝΙΑΚΟΣ, dicitur libertus Orcinus, a Charonte Inferorum portitore. *Balduin. tit. de ſing. reb. per fideicom. relictis.*

CHARTA, eſt pagina ſcriptioni apta, ex quacunq; materia illa ſit, ſiue ex plũbo, ſiue ex cortice, ſiue ex linteis, ſiue ex papyro, ſiue ex corio, quæ dicitur Mêbrana. Vlp. *de leg. 3. l. li.* [Libro, inquit, appellatiõe oĩa volumina côtinêtur ſiue in charta, ſiue in mêbrana ſint ſiue in quauis materia] Neq; enim membrana excluditur à chartæ appellatione,

cum charta membrana appellatur. Idem quoque ibi. [Si quis, inquit, chartas legauerit puras, membranæ non continebuntur,] quaſi dicat, niſi addatur charta mēbrana. Sp.

CHARTIS legatis quid contineretur, docet l. 52. §. q tamē. & §. chartis. & l. 76. ff. de leg. 3. Chartæ autē à mēbranis ſeparantur, *l. 9. §. 1. ff. de acq. rer. dom. §. literæ Inſt. de rer. diu.* Ac plane chartas ſupprimente Ptolomæo, Mēbranas, Pergami repertas Plinius ex Varrone tradit *lib. 13. c. 11.* Ideoq; inſcitè faciunt, qui chartis membranas cedere confundūt, & chartarū appellatione membranas comprehenſas ſcriptis ſuis prodiderunt: Nam longe alia chartarum, longe alia membranarum materia fuit. Membranæ enim ex pellibus corioque animalium, Pergami primùm paratæ, hodieq; originis ſuæ nomen tenent, at chartas, quarum vſu olim maximè humanitas vitæ cōſtabat & memoria, ex papyro (fruticis id in Aegypto genus) confectas fuiſſe, docet Vlp. *in d. l. 52. §. chartis.* Apertius vero hoc ipſum declarat Plinius *illo quem modò citaui capite*, his verbis [Præparātur ex eo (*de papyro loquitur*) chartæ diuiſæ acu, in prætenues, ſed quàm latiſsimas philuras: principatus medio, atque inde, ſciſſuræ ordine.] Sic enim ille Plinij locus miſerè diuulſus, & diſcerptus in vnum iungendus eſt. Confecturam porrò chartarum eiuſq; rationem idem Plinius *eiuſdem libri c. 12.* exponit his verbis, [Texuntur omnes tabulę, madentes Nili aqua: turbidus liquor vim glutini præbet, cùm primò ſupina tabulę ſcheda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit eſſe ſegminibus vtrinque amputatis, tranſuerſa poſtea crates peragitur. Præmuntur deinde prælis, & ſiccantur ſole, atq; inter ſe plagulæ iunguntur: à proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas: nūquam plures, ſcapo, quam vicenæ.] Vopiſcus *in Firmo.* [Tantum habuiſſe de chartis vt publice ſæpe diceret, exercitum ſe alere poſſe papyro & glutino.] Chartam etiam Caſsiodor. *lib. 11. var. epiſt. 38.* hoc verborum ambitu deſcribit [iunctura ſine rimis, continuitas de minutijs, viſcera niuea virentium herbarum, ſcripturabilis facies, quæ nigredinem ſuſcipit ad decorem: vbi apicibus eleuatis, fæcundiſsima verborum planatrix ſeges, fructum mentibus toties ſuauiſsimum reddit, quoties deſiderium lectoris inuenerit] Auctor Etymologici, χάρτης χαρτηρία τῶν ἐγγραφομένων. Chartæ porro vel puræ erant, *d. l. 52. §. quod autem.* vel ſcriptæ *d. l. 76.* Chartæ autem appellatio & ad nouam chartam referebatur, & ad deleticiam, *l. 1. ff. de bon. poſſ. ſec. tab.* Varias autem chartarum, ſeu ſpecies, ſeu differentias exequitur Plin. *eiuſdem lib. 13. c. 12.* & poſt eum Iſidor. *lib. 6. origin. c. 10.* Varium quoque chartarum vſum, ex libris noſtris notare licet. Chartas enim Epiſtulares, & Chartas ad Ratiunculam vel Logarium paratas *memorat l. 3. §. vlt. ff. de pen. leg.* & Chartas in quib. rationes conſcriptæ ſunt, *l. vlt. §. 1. ff. de lib. leg.* de chartis epiſtularibus extat Martia. diſtichon *in apophoretis. epigr. 11.*

Hinc CHARTAREI codices, *l. 42. ff. de leg. 2.* & chartea ſupellex vatum, *apud Auſon.* & Chartulæ confiſcatæ, *l. 5. C. de conuenien. fiſ. debit. lib. 10.*

Hinc CHARTVLARII, qui chartas tractant, *rub. de numerarijs, actuar. & chartular. lib. 12. C.* quorum variç ſpecies in Impp. conſtitutionibus recenſentur, prout ea officia erāt quib. adiungebantur & deſeruiebant: Quidam enim de cohortalibus officijs largitionales titulos retractabant, *l. 3. C. de cano. largit. lib. 10.* Quidam Numerarijs operam prębebant, *l. 10. C. de numera. actuar. lib. 12. & in Notitia quæ Nom. & S. ſubiecta eſt.* Chartularij etiam Magiſtri equitum & peditum memorantur *in l. 5. de diuerſ. offic. & appar. in C. Th.* Iuſtinianus quoquè *Nouella 8.* Chartularios tres, τῶν θείων καβικλαρίων τοῦ συμβολαίου ... ponit, atque huiuſmodi munus chartularum miniſterium dicitur *in l. 8. de filijs mi lit. app. & veter. in C. Th.* Zonaras porrò *tomo 3. Annal.* poſterioribus temporib. chartulariū appellatū τὸν τῶν βασιλικῶν ... ſcribit, chartularios, etiā ſua ætate appellatos, qui olim Commētarienſes dicebantur, auctor Etymologici tradit, *in voce κομενταρήσιοι*, Briſſon.

CHARTARVM genera, & quo fierent modo, explicat Plin. *lib. 13. c. 2.* Sed Adrian. Turneb. *tom. 1. lib. aduerſ. 27. cap. 2.* hunc Plinij locum erudirè emendat. Quò melius ergo quilibet hanc Turnebi emendationem cognoſcere poſſet, totum eius caput de chartis ſcriptum, de verbo ad verbum huc inſerēdum eſſe putaui, cuius tenor talis eſt. [De chartis quæ à papyro fiebant differens Plinius, primam dicit olim fuiſſe hieraticam, è qua religioſi tātum ſacriq; libri ſcriberentur, eamque ab adulatione Auguſti nomen accepiſſe: ſecundam Liuiam, ab eius coniuge, vt in tertium locum deſcenderit hieraticę, quæ olim prima erat. Hic neſcio quid inquinatum eſſe, libidine emendatorum in bonos ſcriptores ſemper graſſante, fideliuſque exiſtimo, quod in antiquis exemplaribus reperi, quæ ablutione Auguſti nomen acceperit. Auguſta enim & regia charta, candidior erat, quàm hieratica, vt & Liuiana. Nam hieratica ſubcolorata erat, vt ſcribit Iſidorus, abluendo igitur candorem chartæ acquirebant. erat & amphitheatrica & Memphitica, cuius Lucanus meminit, [Conficitur bibula Memphitis charta papyro:] erat & Saitica, ab oppido Sai: & Teneotitica à loco quodam Alexandriæ: & Fanniana, ab interpolatore nomen habens: ſed & Corneliana à Cornelio Gallo, qui Aegypto præfuerat, nomen adepta eſt. Erat & Emporeutica, (ſic enim in Plinio emendandum arbitror) ea mercatorum vſui ſeruiebat, & inuolucris & integumentis mercium dicabatur, ſcripturæ inutilis. Texuntur, inquit Plinius, omnes tabulæ madentes Nili aqua. Quis huic emendationi auctor? non ſolùm libri veteres, ſed etiam Romana editio. nam in tabula chartæ ponebantur, in qua turbida Nili aqua glutinabantur: hodieque quæ ex concerpto comminutoque linteo chartæ conficiuntur, earum plagulæ ope glutini cohæreſcunt, proinde mox etiam lego, cùm primo ſupina tabulæ ſcheda allinitur, & reſegminibus vtrinque amputatis, cuius emendationis quàm multos veteres libros teſtes laudare poſſumus: qui etiam vno conſenſu tranſuerſa, deinde crates peragit, oſtendunt. Illud etiam ſic emendo, lituræ metum afferebat ex auerſis, & aliàs indecoro viſu per tranſlucida, pellucebat enim ob tenuitatem illa charta, & ſi quid in auerſa ſcriptum fuiſſet, metus erat lituræ. Nihilo ſecius quod mox ſequitur, in priſtinam reſtitui integritatem poſſe reor, igitur ſecundo corio ſtatumina facta ſunt, è primo ſubtemina. Chartam, inquit, Claudius duplicauit, & tanquam bilicem fecit, eiuſque tanquam ſtamen fecit è ſecundo papyri libro, è primo corio ſubtemen. lego etiam infra, ſed omnia ſecunda, lentiginoſæ autem maculæ oculis in charta deprehenduntur, fungoſæ temæ litera fundente ſe: ſed pro, fungo, in veteribus libris, iunco, lego, nam & ante, extremum papyri ſi po ſimile dixit, id eſt, iunco.] Hæc ille. *Adde Iſid. lib. 6. cap. 10.*

CHARTAM deleticiam, cuius meminit l. 4. *ff. de bon. poſſ. ſecund. tab.* græci vocant παλίμψηστον. *Cic. lib. 7. epiſt. epiſt. Attem piàte.* huius meminit Martialis:

Eſſe puta ceras, quamuis membrana vocetur
Delebis quoties ſcripta nouare voles.

XAPTOΦYΛAKION *in c. 1. ex. de probatio.* dicitur ſcrinium vbi chartæ reponuntur. *vide Suidam. Coraſ. c. 18. lib. 1. Miſcel. vide ſupra, Archiua.*

CHARTOPRATAI, Chartopratæ, *in tit. de colleg. & Chartopra. & Numul. lib. 11. C.* ſunt chartarum, quæ ex prouincijs in vrbem tranſmittuntur, ſuſceptores, & venditores. In Baſilicis eodem tit. περὶ συστημάτων ... χαρτοπρατῶν. repone χαρτοπρατῶν. *Coraſ. præallegato loco.*

XAPTOPRATIA, chartarum venditio *l. vnica. C. de colle. leg. & chartopratis lib. 11.*

CHARTA opiſtographa, ab ὄπισθεν, id eſt, retro, & γραφὴ quod eſt ſcriptura. Charta itaque quæ etiam in tergo ſcripta fuiſſet, opiſtographa fuit appellata, & qui tam à facie quàm à tergo exarabant, in opiſtographo ſcripſiſſe dicebantur, & libelli qui vtraque pagina, & aduerſa, & auerſa ſcripti ſunt minutis literis, & lituris pleni, Opiſtographi dicuntur. Andr. Alciatus *diſpunct. lib. 2. cap. vlt.* opiſtographos aduerſaria, ſeu tabulas tumultuariè cōfectas dici putauit ſed malè. Corraſ. *lib. 1. miſcell. c. 18.*

CHARTVLARIVS cubiculi, quē Græci ... vocabant, conſtitutiones ſubſcribebat, vt not. conſtitutio Manuelis, *cuius commeminit I. Cuiacius l. 2. Cod. de pet. bo. ſub. lib. 10.* Prat.

CHAR-

CHARTIATICVM *in l. diuus. ff. de bonis damnat.* quod pro charta officialibus præſtabatur. Sic enim legitur in Pandect. Florent. Sic & emendati vulgati Codices veteres in quibuſdam veterum Carciaticum: quod addita aſpiratione & repoſito elementulo, t, pro c. faciliimè emendaſſet A. Alciatus *lib. 1. παρέργ. c. 40.* ſi mentem Calliſtrati intellexiſſet: qua ignorata, varias lectiones excogitauit, & modò, Carceraticum, modo χαρτιακὸν legit. Florentinam lectionem confirmant Zonaræ verba ſubiecta ἀναστάς δὲ ὁ ἐπὶ χαρτιατικῶν ἐπὶ τῷ νομίσματι δύο κεράτια. Prat.

CHASMA, χάσμα, quo verbo terræ hiatum ſignificamus: eo vſus eſt Vlpian. *l. cùm res 47. §. fi. ff. de leg. 1.* & alij Iuriſcoſ. in Pandect. ſæpe χασμάτιον adpellât Ariſtot. *lib. 2. de Mundo τῶν δὲ σεισμῶν οἱ μὲν ἐπικλίνοντες ποιοῦντες εἰς τὰ κοῖλα χάσματα λέγονται.* De hoc terræ hiatu loquitur Plin. *lib. 2. c. 82.* Seneca *lib. 1. Nat. Quæſt.* Chaſma vocat, cùm aliquod cœli ſpaciũ decedit, & flammã dehiſcens, velut in abdito oſtentat. Pr.

CHELYNIAS *in l. fin. §. ſpecies. ff. de public. & vectig.* gemmam eſſe Indicæ teſtudinis oculo ſimilem putem, ex Plinio *lib. 37. c. 10.* Prat.

ΧΕΡΥΔΡΑ propriè terræ ruina, ſiue fiſſura, quam aqua pluuia, torrens, aut terræ motus efficit. Spieg.

CHILIARCHI, mille viris præfecti, hoc eſt, decem centurionib. *Bud. in l. poſteriore. de orig. iur.*

CHILONES & Cylones ac Cillones, qui dicantur, & quo pacto inter ſe differant, Sextus Pompeius *ex Verriani commentarijs* ſic refert. [Chilones enim, inquit, eiuſmodi homines appellati, qui maioribus labris ſunt: hoc eſt, qui Labeones aut Labieni à noſtris dici poſſunt. T. autem Lucretius labroſos nominat, Vnde illud:

Simula, ſylena Satyr eſt labroſa philema.

CYLONES verò, ſine vlla quidem aſpiratione, idem Pompeius eos appellat, qui fronte prominentiori ſunt, & quaſi excante: nam Cillones duplici, ll. aliud omnino ſignificat: etſi ridiculè quidam in hoc aberrare videantur. Cum enim Criſpum Salluſtium Cicero in gregẽ Cillonum, ſacrilegorum atq; impudicorum connumeret, nihil aliud intellexit quàm cynędum hominem, ac turpiter ceuentem, Quoniam Cillere apud veteres motitare, atq; agitare eſt: quod & Seruius atque Higinus teſtantur. Vnde Cillones dicti, qui pudore vendito ceuentes ſe effœminant. Nam & Leneus Pompeij libertus, cùm Satyras cõtra eundem Salluſtiũm ſcriberet, non modò illum popinonẽ ac lurconem ſatyricè appellauit, ſed etiam λάσταυρον quaſi meretriculam & ſcortũ, *vt annotauit Petrus Crinitus lib. 7. c. 9.*

ΧΕΙΡΕΜΒΟΛΟΝ, Vlp. *in l. 1. ff. naut. caup. ſtab.* [Quãquam ipſe vel nauicularius, vel magiſter id faciat, quòd Græci χειρέμβολον appellant. Significat hæc vox manus immiſſione, vt Alciatus *in Parergis* refert, qui arbitratur χειρέμβολον Iureconſ. hic dici ſignum, quod magiſter in prora ſedens dat, quum nautis imperat, vt aliquid faciant, ſeu aliquem recipiant, vel non recipiant. Verum cùm hæc vox à ſe nuſquam alibi lecta ſit, admonet amplius quærendum. Spieg.

CHIROGRAPHVM. χειρόγραφον, priuata cautio manu alicuius vel ſcripta, vel ſubſcripta (vulgò ein hãdſchrifft) itaque generale nomen eſt, ad omnes eiuſmodi cautiones pertinens. *l. pen. ff. de teſt. & ſæpe apud Cicer. & alios veteres.* fecit autem conſuetudo, vt chirographum propriè appelletur συμβόλαιον γραμματεῖον, vt ait Heſychius: id eſt, cautio ad cõtractus pertinens: & propriè libellus quo quis pecuniam ſe debere ſcripſit. Itaq; Aſconius *in Verrinam 3.* [Inter ſyngraphas, inquit, & cætera chirographa hoc intereſt, quòd in cæteris, tantùm quæ geſta ſunt, ſcribi ſolent: in ſyngraphis etiam contra fidem veritatis pactio venit, & non numerata pecunia, aut nõ integrè numerata, pro temporaria voluntate hominum ſcribi ſolent, more inſtitutoq; Græcorum. & cæteræ tabulæ ab vna parte ſeruari ſolent: ſyngraphæ, ſigna. æ vtriuſq; manu, vtriq; parti ſeruandæ traduntur.] hæc ille. *& vide Renardum l. quatenus. ff. de reg. iur.* Huius formula proponitur *in l. 41. §. vlt. ff. de vſur. l. 47. §. vlt. ff. de pact.* Hoc & ἰδιόχειρον appellatur *in l. 11. C. qui pot. in pign.* Hinc

CHIROGRAPHVM inane dicitur, quum id quod debitum, eſt perſolutum. Vlpianus *l. 18. ff. de ſolut.* [Solutione chirographo inani facto, & pignorib. liberatis, nihilominus creditor vt inſtrumenta ad eum contractum pertinentia ab alio quàm debitore exhibeantur, agere poteſt.] Idem. *l. 41. ff. ad leg. Aquil.* [Veruntamen in hærede vel legatario diuerſum: quib. teſtamenta, penè chirographa ſunt: id eſt, cautiones debitarum pecuniarum.] loquitur de eo qui teſtamentum deleuerit. Idem *l. 5. §. 6. ff. commod.* [Si tibi codicem commodauero, & in eo chirographum debitorem tuum cauere feceris, &c.] vbi tamen, CHIROGRAPHO, legendum potius arbitrarer. Hot.

CHIROGRAPHA porrò in tabulis & in codicibus fieri ſolebant. Sic *in l. 27. ff. de fur.* [ſi chirographa aureorũ decem tabulę erant.] Iuuenal. *ſatyr. vlt. Vana ſupervacui dicens chirographa ligni.* & Vlp. *in d. l. 5. §. quinimo. ff. Commod.* Briſſ. Hinc

CHIROGRAPHARIVS creditor dicitur, qui ſibi ſolo debitoris chirographo cauit. Paulus *l. 38. §. 1. ff. de priui. leg. cred.* [Reſpublica creditrix omnibus chirographarijs creditoribus præfertur.] Opponuntur autem ijs, qui Hypothecarij dicuntur. *l. cùm tibi, 10. C. qui pot. in pign. & l. 4. & 6. C. de priuil. credit.* Hinc

CHIROGRAPHARIVS debitor, qui ſua manu cautionem creditori dedit. *in l. pen. C. de noua:*. Et

CHIROGRAPHARIA pecunia, quæ ſine pignore per chirographum ſolum debetur. *tit. C. etiam ob chirog. pecun.* Hot. *Adde Fran. Balduí. catecheſin iur. ciuil. cap. 4.*

CHIROGRAPHO legato venditóue, non ſolùm tabulas, ſed & debitum, & nomen, legata, venditáve intelligi rectè ſcribit Vlpian. *l. ſeruum ſuũ. §. eum, qui chirographum. ff. de leg. 1. l. 59. ff. de legat. 3.* Prat.

CHIROGRAPHARIA inſtrumenta *l. fin. C. ſi certum pet.* tabulæ, quibus continentur huiuſmodi cautiones. Prat.

CHIROGRAPHARIA actio dicitur, quæ ex chirographo naſcitur. Prat.

CHIRONOMI, mimi, q taciti veluti præſcriptis motib. & nutib. cũ manuum geſticulatione ſaltabant: vnde &

CHIRONOMIA, ſaltatio geſticulatrix dicta, *Coraſ. Miſcell. lib. 4. cap. 24. num. 14.*

CHIRVRGVS, medicus vulnerarius, à manuum operatione ita vocatus: quem non rarò medicum abſolutè Iuriſcoſſ. appellant.

CHIRVRGIA, ipſa ars, quæ à Gręcis chirurgice dicta eſt, clericis interdicta *c. ſententiam. ext. ne cle. vel mon.* Spieg.

ΧΛΑΙΝΑ, Latinis læna, militaris veſtis genus, Baiſio, ex Plutarcho *in Numa.* καὶ γὰρ ὡς ἱερὸν ... χλαῖνας. Prat.

CHLAMYS, inter puerilia veſtimenta recenſetur ab Vlpiano, *in vulgatiſſima l. veſte. de aur. & arg. leg.* Suidas autor eſt, Numam primum Romanorũ regem chlamyde vſum eſſe, cùm legationem Iſaurorum excepiſſet, rationemque eorum habitus percepiſſet. *Vide Bayſium in d. l. veſtis. latè diſputantem.* Old.

CHOENIX, quæ & maior libra apud Athenienſes vocabatur, fuit menſura tritici quantum quiſq; vno die comederet: pendebat eorum drachmas 110. hoc eſt, 9. & 10. vncias Græcas, noſtra autem menſura ſeſquilibram. Eius Chœnicis dimidium, drachmarum 75. libra, ſeu libella dicebatur, cuius fit mentio in l. iudices. Cod. de epiſcop. aud. qua iubent Impp. Honor. & Theodoſius duas libellas id eſt, Chœnicem victualis ſubſtãtiæ, cuſtodiis præſtari, quod etiam olim fieri ſolitum, oſtendit Pythagoræ ſymbolum. [Chœnici ne inſideas.] Cuius explicationem pete ex Chiliad. Eraſmi. *& cap. 17. lib. 2. Parerg. Alciat.* Hac voce, Libra, ſeu libella, Paulus vtitur *in l. ſeruis vrbanis de legat. 3.* quũ ait, quòd maximè ex libellis, familiæ item cibarijs deprehendi poterit. Accurſius pro, albis panibus, inſcitè exponit. Olden.

CHOMATA, χώματα quid ſint, interpretatur Vlpianus *de extraord. crimin. ... ſeculari.* Chomata, inquit, ſunt aggeres, qui ſolent aquam Niliacam continere. χῶμα, autem Gręcè dicitur agger, terra adgeſta, cumulus terræ, vel lapidum. Old. Eſt autem aggèr, vt inquit Seruius in illud Virg. 10. *Æneid.*

Atque ipſis prælia miſcent Aggeribus.

terra illa, quæ facto vallo propius ponitur. Vnde tit. eſt apud iuriſconſultos, [de aggeribus Nili nõ rumpendis.] Illi aggeres propriè dicuntur χώματα gręcè. Nebriſ. *Adde infrà, comata.*

CHORAGROS Græcum eſt verbum, Theodoſio, & Neuterio auctoribus *in lib. de lumitib.* quo villa ſignificatur, ἀπὸ τοῦ χώρου & ἀγροῦ. Prat.

CHORAVLES, dicitur qui tripudij fiſtulatos modulos ſtaticulorum moderationibus effert. Ptolemæus vltimus auletes choraules. Fuit Chorauliſtria fœmina Propertio. Dictio fuſanea à choro veniens & αὐλὴ, hoc eſt, tibia, tibijs idoneum calamum & tibialem vocant auleticon. *Io. Bapt. comment. in epiſt. Sidon. Appollin. ad Agricolam lib. 1.*

ΧΩΡΕΠΙΣΚΟΠΟΣ *in græca conſtit. C. de epiſcop. & cler. & cap. Chorepiſcopi 68. diſtinct.* dicitur, qui ab vrbis epiſcopo certo vico, vel pago præficitur. vnde à Papia regionarius vocatur. Fuêre huiuſmodi multi, eccleſia naſcente, poſteà ſublati, idque Damaſus pontifex ſignificauit in epiſtolis *d. c. Chorepiſcopi.* ſic enim ibidem ſcribendum, non correpiſcopi. Prat.

CHORTALE, à chorte, quod in chorte nutritum.

CHORVS, pro congregatione. Id & Alc. adnotauit. Celſus, [Si chorus, inquit, aut familia legatur, perinde eſt, quaſi ſinguli homines legati ſint,] *l. ſi chorus de leg. 3.* Si ridere libet, Accurſium ſuper hac voce videas, quæ eſt ei muſicum inſtrumentum. Spieg.

CHORVM, Apud Africanum *l. cum eiuſdem. 34. ff. de edil. edict.* & Celſum *d. l. ſi chorus. 79. ff. leg. 3.* & in comœdijs Ariſtophanis, maximè in Pluto, accipere debemus cœtum, ſiue multitudinem canentium. Nam multorum vocibus, & concentu conſtat. Sic eodem ſenſu

CHORVM clericorum pſallentium dicimus. Chorus μετωνυμικῶς locum ſignificat, qui pſallentes continet in Decretalibus Pontificum epiſtolis *c. dilectus. extr. de præben. & dignitat. in antiq.* Prat.

CHRIMATON, adpellatione Iuriſconſultis tam mobilia, ſeque mouentia, quam immobilia continentur. pro rebus hereditarijs accepiſſe viſus eſt Solon apud Demoſthenem, in ea, quæ κατὰ Στεφάνου ψευδομαρτυριῶν β. eſt, oratione, κρατεῖν τῶν χρημάτων. Huius quidē verbi ſignificatio ita eſt latiſsima, vt pecuniæ Latinis. vt docent paſsim Iuriconſ. *potiſsimum ff. de verb. ſignif. l. 158. & l. 222.* περὶ τῶν χρημάτων. I. Pollux. *lib. 3. c. 10. & lib. 9.* Ariſtot. *lib. 4. Ethic.* χρήματα λέγομεν πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται. & Socrates apud Xeno. *lib. 1. Occon.* cōiūgit. χρήματα καὶ κτήματα Significās ea omnia quæ ad vitā tuendā conducūt, & quib. probè vti poſſumus. Nam & id χρῆσθαι ſignificat. *Balduin. tit. de action. §. item Seruiana.* Prat. *Vide Cumanum lib. 4. c. 3. num. 12.* χρήματα autem ſunt οἰκία, κτήματα, βοσκήματα, cenſus denique & facultates, opes, bona, & fortunæ, id eſt, τὰ ὑπάρχοντα, τὰ ὄντα, παρὰ τὸ χρῆσθαι αὐτοῖς, vt docet Xenophon *in principio Oeconomicῶν.* Cæterùm pecuniæ vocabulo, exactiore quidem, & proprio ſignificatu continentur ea omnia, quæ pondere, numero, menſurave conſtant, vt ex Paulo Iureconſ. docemur *in leg. 2. §. fin. ff. de reb. credit. ſi certum peta. l. ſatis. ff. de leg. 1. l. cùm ſtipulamur. ff. de verb. ſignific. l. quiſquis, de leg. 3. l. in illa ſtipulatione per te. §. item in ſtipulatione. ff. de verbor. oblig. Brechæus l. pecuniæ in titulo de verbor. & rer. ſignific.*

CHRIMATISMON, prænomen interpretatur Theophilus *in §. ſi quis in nomine. Inſt. de leg.* qua de re conſule Ant. Aug. *lib. 3. emendat. cap. 8.* Prat.

CHRISMA, vnctionem ſignificat, quod conficitur ex oleo & balſamo. *c. vnico. §. ad exhibendum autem. extra de ſacra vnctio.* quo verbo vſus eſt B. Ioannes *Epiſt. 1. c. 2.* καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε, &c. Prat.

CHRISIS, id eſt, vſus. Vlp. [ſed ſi χρῆσις, ait, ſit relicta, an vſus ſit, videndum,] *l. ſi habitatio. §. 1. ff. de vſu, & habitat.* Significat tamen & vtilitatem, vt etiam vſus Latinis, ex quo vtile & vtilitas dicuntur. Et apud illos χρήστης tam creditor quam debitor appellatur præſertim fœneratitius. Vt ego quidem conijcio, Propterea quòd à creditore vtilitatem ex mutuo capit debitor, & à debitore ex vſuris creditor. *Cumanus lib. 4. cap. 5. num. 5.*

ΧΡΥΣΕΑ χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. Hoc carmi. Homeri *lib. 6. Iliad.* παροιμιακῶς, vſus eſt Iuſtinianus *in proœmio ff. incip. omnem. in fin.* quo permutationem inæqualem ſignificat. & M. Cic. *lib. 6. epiſt. ad Atticum epiſt. 1.* indicat his verbis. [Habes ad omnia non vt poſtulaſti χρύσεα χαλκείων ſed paria paribus reſpondemus,] & Gellius *lib. 2. cap. 23.* ſatis apertè oſtendit, diſparitatem notans, Prat.

CHRYSAMMOS, *vide ſupra in verbo, Balluca.* Prat.

CHRYSAMOS Græce dicitur, quam, vt ait Plinius, Hiſpani balucem appellāt, de qua ſatis multa ſcripſimus *in verbo baluca,* dicta à chryſos ſiue Chryſion, quod eſt aurum. Iuſtinian. *C. lib. 11. tit. de metallarijs.* [Octonos, inquit, ſcrupulos in baluca, quæ Græcè Chryſamos dicitur.] Accurſius non minus in Chryſami delirat interpretatione, quàm ſupra fecerat in baluca. Chryſamos, inquit, Græcè: Latinè vtilitas, vt ſit chryſamos, id eſt, in vtilitate publica: cum tantum diſtet chryſamos à chreſmos quod interpretatur vtilitas, quantum Thais ab Hermione. Illud nanque per y, hoc per eta ſcribitur. Nebriſſ.

CHRISTIANORVM adpellatione Epiſcopos contineri *in l. Chriſtianos, C. de epiſc. aud. & l. fin. C. de poſtlim. reuer.* Azo & Accurſius *in d. l. Chriſtianos,* ſcripſere. Niſi dicas pro cœtu Chriſti fidelium accipi, quibus pro captiuorum redemptione hoc officium pietatis incumbit. Prior tamen interpretatio potior viſa eſt. iuuatur Nouella Iuſtiniani cōſtit. 131. §. *in ſinderis.*

CHRISTIANORVM duo ſunt genera: eſt autem vnum genus quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi & orationi, ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit: vt ſunt clerici, id eſt, ſorte electi: cleros enim Græcè, Latinè ſors. Aliud verò eſt genus Chriſtianorum, vt ſunt laici: laos enim Græcè, eſt populus Latinè. *c. duo ſunt genera. 12. quæſt. 1. Io. Bello. Etymol.*

CHRISTIANVS rectè vtitur ad perſequendum ius ſuum ſcriptis legibus, quia lex eſt creatura & ordinatio Dei, id eſt, conſeruatio ciuilis iuſtitiæ. Nam politicus ſtatus eſt Dei opus, etiamſi perſonæ ſint impiæ, & abutantur tali ordinatione. Paul. *Rom.* 13. [Non eſt poteſtas, niſi à Deo.] Et *Pſal.* 81. [Ego dixi, dij eſtis, hoc eſt, gerentes officia diuina quæ ſunt, conſeruare iuſtitiam, & iudicia, defendere innocentes, punire delicta, militiam legitimam exercere ad defendēdum bonos.] *vide l. 4. §. 1. ff. de alien. iud. mut. & Tyraq. de retract. lign. §. 8. gl. 7. num. 20. 21.* Chriſtiani autem dicuntur à CHRISTO *l. 1. C. de ſumma Trinit.* Old. Et

CHRISTIANITAS *in l. 112. & l. 123. de decurion. in C. Th. l. vlt. de ſpectac. l. 7. de apoſtat. l. 19. de iudæis cælic. & Samarit. in cod. C. Th. & apud D. Ambroſ. ſerm. 10* Briſſon.

CHRESTVM & Chreſtianos, non Chriſtum aut Chriſtianos, veteres gentiles, veri nominis ignoratione, dixiſſe non dubito. Id me vnus Tertulliani locus *in Apologetico* docuit [Si nominis (inquit) odium eſt quis nominis reatus? quæ accuſatio vocabulorum? niſi ſi aut barbarum ſonat aliqua vox nominis, aut infauſtum, aut maledicum, aut impudicum. Sed & cum perperam Chriſtianus (ſic et ſequentibus ſcribendum arbitror, vt & apud Tacit. *lib. 15.*) pronunciatur à vobis (nam nec nominis certa eſt notitia apud vos) de ſuauitate vel benignitate cōpoſitum eſt. Oditur itaq; in hominibus innocuis etiam nomē innocuum.] Hactenus Tertulliani verba, ex quib. ſanè quod propoſui confectum credo, χρηστὸς enim ſuauem, facilem & benignum ſignificat. *Pithœus lib. Aduerſ. 2. cap. 3.*

CHRISTI nomen, inquit Auguſtinus, à chriſmate dictum eſt. Χρίσμα autem Græcè, Latinè vnctio nuncupatur. Ideo autem nos vnxit, quia luctatores contra diabolū fecit. *Tractat. 33. in Io.* Quum hoc ipſum CHRISTVS humanæ naturæ vocabulum eſt, neq; enim iuxta diuinam naturam fuit auctus gratia: ne ſecundum corpus quidem vnquam fuit vnctus, ſed ſecundum animam, Spieg.

CHRONICA, orum. dicuntur ea quæ de temporibus ſcribuntur. Porrò Chronicis libris & ſua fides adhibenda eſt. qua de re extat commendata Felini commentatio *in cap. 2. de Reſcrip.*

CHRYSOLITHI *in l. 21. §. pen. ff. de auro, argent.* Auro ſimilis gemma eſt, cum marino colore adfinitatem quandam habens. quam Aethiopia gignit. *Auctores ſunt Plinius lib. vlt. c. 9. Iſidorus lib. 16. Etymolog. c. 14.* Briſſ.

CHRYSOMA, vas in quo aurum infundebatur, vnde & nomen ſumpſit, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ id eſt, ab auro. Aliàs Balluca vocatur, Plautus *in Bacchid.* [Opus eſt Chryſo chryſale.] *Alciatus in l. balluca. C. de Metallarijs. lib. 11.* Spieg.

CHRYSVLCA aqua, vulgò Aqua fortis (ſtarck waſſer.) cuius vi aurum à quocunque metallo deduci ſcribit Alciatus *lib. 3. Parerg. cap. 11. & nouiſsimè* Budel. *de re num. lib. 1. c. 12. nu. 20.* cuiuſmodi ars Vlpiani temporibus inuenta non erat, vt ex eiuſdem reſponſo colligit idem Alciatus *quod extat : idem Pomponius. 5. §. 1. verſ. ſed ſi deduci. ff. de rei vindic.* Prat.

CIBARI-

C I

Cibariorvm adpellatione neque habitationem, neq; calciarium, neq; veſtiarium contineri, Vlpianus recte ſcribit *l. diarijs. 21. ff. de alim. & cib.* ideoq; de cibo tãtùm accipienda putat. *& vide infrà, Cibus.* Eam quoque ſignificationem videtur indicaſſe Varro *lib. 4. Ling. Lat.* Prat.

Cibaria mandare, quid ſit, non facilè dixeris, niſi obſeruaueris ſerui actoris ſiue diſpenſatoris officium fuiſſe, reliquis ſeruis inuſitata quædam per Canonem certum ſtipēdia, certoſq; frumenti modios in ſingulos menſes præſtare: eumq; morem ex Saluiano, Terentio, Donato & Plauto euidentiſsimè demonſtrauimus *varior. lib. 5. Reuard. l. non vult hæres eſſe. ff. de reg. iur.*

Cibarivs panis, qualis eſt paſtorum & ruſticorum. Cibaria namq; minus delicata eſſe arbitrantur quidam: quamuis cibus etiã delicatis, autore Donato, præbeatur. Cibi verò appellatione, potum quoque contineri, dubium non eſt. *Adi Archid. c. in quibuſdam. de Conſe. diſt. 2.* Spieg.

Cibarivm. Cibarium ſubſtantiuè, non ſignificat locum, vbi reponuntur cibi, ſed ipſum cibum, vt, cibaria præſtet eis. Itaque, pro alimento accipiendum eſt apud Afranium *in l. mortuo. ff. de ſtat. lib.* Adiectiuè autem cibarium dicitur, quod ad cibũ pertinet. Hinc antiquitùs cibarius panis, id eſt, panis nigrior, à quo furfur excretum non eſt: ſicut ſimilagineus albicantiſsimus, qui ex ſolo flore conſtat. Cic. *lib. 1. Tuſcul.* [Cui cum (inquit) peregrinanti in Aegyptum, comitibus non ſecutis cibarius in capſa panis datus eſſet, nihil viſum illo pane iucundius.] Item, cibarium vinum, hoc eſt, vinum ignobile: potus meus vinum cibarium. Sic trãſlatiue cibarius homo, dicitur ſordidus, & plebeius, id quod frequens bonorum autorum docebit lectio. Anchor.

Cibillam à cibo duci rectè cenſet Varro *lib. 4. Ling. Latin.* eamque eſcariam dici: prius erat quadrata, poſteà rotunda facta. quo fit vt apud Feſtum cibillinæ, non cillibinæ, legendum adfirmare auſim. quæ omnia confirmant Vlpiani interpretationem *l. diarijs. ff. de alim. leg.* vt non immeritò cibaria à veſtiarijs ſepararint Scæuola *l. Gaio. 13. ff. de alim. & cibar. leg.* & Paulus *l. Lucius. 12. ff. eod.* In alimentis diuerſum Modeſtino placuit *l. 4. ff. eo.* Prat.

Cibila, eſt menſa eſcaria, à cibo dicta. cylibantum verò, menſa vinaria à poculo cylice, calice dicta, *M. Varr. autore.* Spieg.

Ciboria, in poculorum nomẽclatura refertur. Quæ & Scythia nuncupari poſſe, nonnulli putarunt, quod anguſtiora in imo ſint. Spieg.

Cibvm à victu ſic ſeparat Donatus, vt cibus ſit, qui etiam delicatis præbetur: Victus verò in paruis aridiſque alimonijs ſit conſtitutus. Conſtat *Gen. 1.* quod nullum cibi genus permiſſum eſt præter fruges terræ, & arborum fœtus. Atque hic paſtus erat homini cum cæteris animantib. communis, nec interim de vino vlla mentio. Spieg.

Cicatricem in notæ adpellatione contineri ait Vlp. *l. 1. §. fin. ff. de fugit.* quod & videtur obſeruaſſe Baldus (cuius loco Bartolum citant Lexicographi) *in l. ſi quis metallum. C. de pœn.* eam igitur euidentem rectè adpellat idem Vlpianus *l. quæritur. §. fin. ff. de ædilit. edicto.* remanet enim vulnere ſanato. Prat.

Cicatrix, hoc eſt, ſignum quod ex vulnere remanet, ad agnoſcendum hominem fidem facit. *Vide Bartol. in l. ſi quis in metallum. C. de pœnis. & de Fabricen. lib. 11.* Spiegel.

Cicvta: hæc herba eſt venenoſa, & in venenis numeratur, *l. 3. ff. ad leg. Corn. de ſic. Plin. lib. 25. c. 13.* quæ creſcit vſque ad duo cubita. ſemine tantùm & folijs in vſu eſt, ad refrigerandum, ſecundum Plin. In alio tamen ſignificatu vſus eſt Vergi. *Bucol. 2.* Illo carmine:

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula---- volens deſcribere ſpacium inter cannarum nodos: vt Seruius interpretatur. Corta.

Cidaris, Perſis, & Armenijs regijus inſigne erat, cærulea ſcilicet faſcia, albo diſtincta veſtiara, amictuſq; purpureus, quadrãgulari figura. Interdum Candys. *Alex. de Alex. gen. dier. libr. 1. cap. 28.* Spieg.

Cidonivm malum, idem eſt quod Cotoneum. Hinc vinum cidonium, ex eius mali ſucco confectum. Vlp. *de vin. & trit. leg. l. ſi quis.* [Cidonia, inquit, & quæ alia ſunt vina, quæ non ex vinea fiunt.] Nebriſſ. Spieg.

Cifre dicitur, qui nominat.

Cihiambleus, ſiliqua ſiluatica dicitur, Theodoſio, & Neuterio auctorib. *in lib. de Limitib.* Prat.

Cilicia vela inſtrumenti eſſe Caſsius apud Vlpianũ *l. quæſitũ. 12. §. ſi domus. ff. de fund. inſtruct.* texta de pilis in caſtrorum, nautarumque vſum ſcribit Aſconius. ſic & accipienda ſunt in l. fundi. §. quæ tabulæ ff. de actio. empt. Sic dicta quòd in Cilicia (ſic autem legendum, vt & Flor. *l. 4. in fi. ff. de cenſib.*) eorum vſus ortus eſſet. De his, accipiendum Vergilij verſum *lib. 3. Georg.* Seruius admonuit:

Nec minus intereà barbas incanaq; menta,
Cinyphij tondent hirci ſetaſque comantis
Vſum in caſtrorum, & miſeris velamina nautis.

Cilicii, termini à Cilicio Saturnino Cẽturione legionis 27. dicti *in lib. de Limitibus variorum auct.* Prat.

Cilicinvm veſtimentũ è pilis hircorum & caprarum textum, *c. qui ſanctus. de pœnit. diſtinct. 4. & de pœn. diſtinct. 3. c. Achab Rex.* quod pœnitentium erat dic. Sic autem vertit B. Hieronymus, vt refert Gratianus. Idem B. Hieronymus *in Eſaiam*: [Cilicina tunica habitus fieri prophetantis populi delicta plangentis.] pro quo 70. interpretes, σάκκος ex Hebræo dixère. Prat. Vnde Cilicina ſaga fiebant ad pluuias arcendas. Exod. c. 26. [Facies, inquit, & ſaga cilicina vndecim ad operiendum tectum tabernaculi.] Vegetius quoque *lib. 4. de re militari.* ſaga cilicina prætendi præcipit, ad excludendos impetus ſagittarum. Vlpian. *de fundo inſtructo & l. instrumento.* [Vela, inquit, cilicina inſtrumenta eſſe Caſsius ait, quæ ideo parantur, ne ædificia vento laborent.] Nebriſſ.

Cilo Græcis eſt προχειλος, Latinis chilo eſt labeo. Caper. Cilo eſt anguſto capite, cui hoc contigit in partu: Chilo dicitur modum labiorum excedens. In plerisque ſubſcriptionib. conſtitutionum Codicis ſcribitur, [Conſul Fabius Chilo] male, & in l. 1. ff. de off. præf. vrb. l. vlt. ff. de off. pr. vig. rectius, Fabius Cilo, vt in veteri inſcriptione ... & alijs pleriſque *Cuiac. obſer. lib. 10. c. 16.*

Κειμήλια, Theophilus *in §. ſacrat. Inſtit. de rer. diuiſ.* interpretatur, res ſacras, & donaria ritè ad miniſterium Dei dedicata, cuiuſmodi vaſa & veſtes ſunt, & ſimilia pretio magno habita, *vt eſt in l. ſancimus. C. de ſacroſ. eccleſ.* Sunt qui putent κειμήλιον numero vnius munus, multitudinis verò mobilia pretioſa ſignificare.

Ceimeliarchae vel κειμηλιάρχαι *in l. fin. C. de bon. auct. iud. poſ.* qui ceimelijs curandis præſunt.

Ceimeliarchion, ædem ſacram interpretatur Iuſtinianus *l. litibus. C. de agric. & cenſit. lib. 11.* vel potius locum in Eccleſia vbi κειμήλια reponuntur *per d. l. fin. Huius meminit Alciatus lib. 9. Παρέργ. c. 7.*

Cincia lex de donis & muneribus à M. Cincio lata, vt Cicero *2. de orato.* ſcribit, ſuadente Fabio Max. quemadmodum Cato teſtatur apud eundem Ciceronem *in libro ſui nominis.* Ea cauebatur ne quis ob cauſam orandam donum munuſue acciperet, vnde & lex muneralis appellata eſt, auctore Feſto *lib. 11.* Ad eam Paulus librũ ſingularem ſcripſerat, vt index Piſanus teſtatur: ex eoque ſumta eſt l. 28. ff. de legib. Meminit eius Tacit. *lib. 14. & 15.* Briſſoni.

Cingere arborem, vetuſtè pro deglabrare, ſiue delibrare: vt ait Paulus *in l. cædere. 5. ff. arb. furt. cæſ.* qua ſignificatione vſurpat hoc verbum Vlpian. *in l. furtim. 7. §. 2. eod.* vt enim ſtringere (*teſte Cuiac. obſer. lib. 9. cap. 12. poſt princ.*) pro deſtringere, ita cingere pro diſcingere, ... accipimus: quod arbores necare, ſi fiat in orbem, Plinius ſcribit *lib. 17. cap. 24.* idque eſt propriè cingere, in orbem, decorticare. Siue autem quis ſuis manibus cingit, ſiue dum imperat ſeruo arbores cingi, ſubſecari, cædi, idẽ eſt. A Paulo *in lege. 29. ff. locat.* [redemptor ſyluam ne cædito, néve cingito, néve deurito.] Hot.

Cingere præterea notiſsimæ ſignificationis eſt, à quo ſignificatu ducitur participiale nomen. Prat.

Cinctvs, a, um; quo vſus eſt Marcellus *in l. Titius. 25. ff. de milit. teſtam.* quod de eo milite accipiendum putem, qui tribunatui, aut muneri alicui præficitur, *d. l. 25. in prin.* Sed & ad alios qui alicui alij adminiſtrationi præſunt, veluti

in conſtitutione Theodoſij & Valentiniani Impp. *l.2.C.vt dignit.ord.ſerua.libr.12.* quo loco pro, cunctis, legendum, Cinctis, vt & res ipſa docet & vetera exemplaria admonent. Quia verò milites nullam geſtandi enſis habent opportunitatem, niſi accingantur, ideo accinctos, ſuccinctos, cinctoſque pro hominibus armatis & militiæ ſtudioſis dicimus, atq; adeo pro omnibus, qui ſunt alicuius virtutis & induſtriæ. *Connanus lib. 9. c. 5. num. 8.* Moris fuit antiquis, vt togati ciues Romani eſſent in militia: ſed prælium inituri, præcingerentur. Inde teſtamenta in procinctu, quẽadmodũ Plutarchus *in Coriolano* teſtatur. ſed eo more ſublato, cingulum manſit perpetuo. vnde qui ab Imperatore ignominia afficiebantur, plerunque diſcingebantur. qua pœna vſum Marcellum, Liuius *lib. 7.* teſtatur: Auguſtum verò, Suetonius. Hot.

CINCTVTI, pro viris militarib. & quaſi ad militiam accinctis dicuntur. Contrà diſcincti ad pugnam imbecilles atque imparati accipiuntur. Spieg. Turneb. *lib. aduerſar. 9. cap. 31.* Per ciuitates Cethegos intelligit veteres. Nam veteres cinctu vti loco tunicæ ſolebant, qui ætate Horatij exoleuerat, eratque veſtis infra pectus, corpus comprehendens ſimilis ſubligaculo Græce Ζῶμα & ζῶσμα. vt autem cinctus erat virorum, ſic cincticulus puerorum.

CINGVLVM tranſlatitiè ſumi pro adminiſtratione in iure nequiſquã omnium addubitat, quin & pro dignitate ipſa *l. 2. C. vt dignita. ord. ſer. libr. 12. & l. omnes. C. de metg. & Epide. eo. lib.* Sed & pro dignitatis titulo accipi ſolet *l. fin. C. de præpoſ. ſac. cubic. lib. 12.* Prat.

CINGVLVM depoſitum, adminiſtrationem poſitam & finitã interpretari oportet *in l. 2. C. vbi de ratiocin. agi oport.* Prat.

CINGVLI præſcriptionem, exceptionem fori declinatoriam ob priuilegium accipere debemus *l. fin. de adpa. mag. milit. lib. 12. C.* Prat.

CINGVLVM. Nemo eſt in politioribus literis verſatus, qui, quid ſignificet cingulum, ignoret. Cingulum hominis cinctoriũ dicitur, Græcis ζώνη. Aliàs cinctura à cingendo dicta: vnde & vulgare nomen prodijt, *vne ceinture.* Cingulum verò mulierum erat (inquit Varro) *vne trauſſure.* Vergilius de Pentheſilea:

Aurea ſubnectens exertæ cingula mammæ.

Latiore ſignificatione ponitur cingulum, pro eo quod dicimus *vn collier de leurier.* Vnde Varro, *de re ruſtica, c. 9. 12.* Cingulum circa collum ex corio firmo cum clauiculis capitatis. Item pro eo, quod appellamus *vne cengle de cheual.* pro qua ſignificatione legatur cingulæ, qua cinguntur iumenta. *de remed. am.* Ouidius:

Et noua velocem cingula lædat equum.

Cingulum etiam pro annulo quandoque ponitur, quod digitum circuit. Quo fit vt cingulum, titulum dignitatis interpretentur, *vt in nouell. vt omnes obed. indic. prouinc. §. a. ſipiat. & C. de præpoſit. ſac. cubi. l. vlt. eod. lib. 12.* nec non etiam adminiſtrationem, *vt in Nouell. vt liceat matri & auiæ §. quia verò quidã. & C. vt dignitat. ordo ſeruet. l. 2. libr. 12. l. omnes. de Met. & Epid. libro 12.* Anchora.

CINNAMOMVM *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publican.* naſcitur in Indiæ & Aethiopiæ regionibus, frutice breui, duorum tantùm cubitorum, colore ſubnigro vel cinereo, tenuiſſimis virgulis, cortice in modum cannæ rotundo & gracili. *vt Dioſcorid. lib. 1. & Plin. lib. 12. c. 19. & Iſidorus lib. 17. c. 7. ſcribunt.* Briſſ.

CIPPVS columna dicitur, quæ cũ inſcriptione ad conſeruãdam alicuius rei memoriã erigi ſolet, Græcis ϛήλη cuiuſmodi etiam in defunctorum monumentis erigi cõſueuère, de quo accipiendus eſt Horatius *lib. 1. Sermon. ſatyra 8.*

Mille pedes in fronte trecentos cippus in agrum
Hic dabat: heredes monumentum ne ſequerentur.

Pontificijs verò truncum ſignificat aut lignum inornatum, perforatum in modum capſæ: in quo pecuniæ oblatæ, donatæue eccleſijs reponebantur. *Clem. exiui. §. quocirca quæſtum. de verb. ſignif. vbi gloſſ* Prat.

CIRCA, ad locum referri putat Iſidorus, quod & Proculi teſtimonio comprobatur *in l. Rutilia Polla. ff. de contrah. empt.* Prat.

CIRCEIENSIS, e, nomen poſſeſſiuum gentile, ab eo quod eſt Circeij, orum, opido Italiæ in Latio veteri, atq; promontorium eiuſdẽ nominis, quondã inſula, vt inquit Plinius autoritate Homeri, vaſto mari circũdata. Hic Circe venefica illa decantatiſſima regnaſſe dicitur, quo tempore Vlyſſes orbem pererrabat. Hinc Plinius, de Oſtreis candidiora, inquit, Circeiẽſib. Liuius: [Circeienſium quidã cogniti & coloni à Velitris.] Paul. *ff. de iuris & fact. ignor. l. regula eſt.* [Ad opus, inquit, aquæ ductus Reipub. Circeienſium.] Nebriſſ. *Vide etiam Reuard. vario. lib. 3. cap. 13.*

CIRCENSES, quaſi circuenſes dictos putat Caſſiodorus *lib. 3. variar. ad Fauſtum,* propterea quòd apud antiquitatem rudem, quæ necdum ſpectacula in ornatum deduxerat fabricarum, inter enſes, & flumina locis virentibus agerentur. Certaminis Curulis genus erat, quod commemorat Alexan. Neapol. *lib. 5. genial. dier. c. 8.* de horum ſolennijs Gellius *lib. 3. cap. 10.* Hinc

CIRCENSES equi, apud Hermogenianum *l. 1. ff. de muner. & honor.* & Circenſes ludi. *in l. ciuitatibus. ff. de leg. 1.* Prat.

CIRCITER, ad tempus ſolum pertinere. Priſc. exiſtimauit. Contrà Valla (quod verius eſt, nec latuit etiam interpretes noſtros) ad numerum frequentius refertur. *Adde Card. de Offic. ordin. 6. & Specul. de Diſput. & alleg. §. 4.* Spieg.

CIRCITORES, Vlpiano *in l. cuicunque. 5. in princ. ff. de inſtit.* dicuntur quibus lintearij vel veſtiarij dant veſtem circumferendam & diſtrahendam. In re verò militari adpellantur Vegetio *lib. 3. cap. 8. de re milit.* qui vigilias circũibant, & ſi qua emerſiſſet culpa, renunciabãt. [Tribuni, inquit, eligunt, qui vigilias circumeunt, vt renuncient, ſi qua emerſerit culpa. quos circitores adpellãt: nunc militiæ factus eſt gradus.] Briſſ.

CIRCITORES, à Triumuiris, aut à præfecto vigilum conſtituti, vrbem noctu circumibant, ad extinguenda incendia, & arcẽdos fures. Hos Vegetius circuitores appellat. Sed & variè apud Vlp. *in l. quicunque. de Inſt. act.* & Modeſtinum *in l. ſi duos. de excuſat. tut.* capiuntur. Horum meminit & Pyrrhus *de Milit. off.* Spieg.

CIRCVLATORES, Paulo *l. vlt. ff. de extraord. crimin.* qui ſerpentes proponunt, & circumferunt. Hoc verbo vtuntur M. Cicero *in Epiſt. l.* & Seneca *in lib. Beneficiorum,* illos Græci vocant ἀγύρτας, καὶ ὀχλαγωγοὺς Prat.

CIRCVLATORES, circumforanei ſunt, qui publicè offucias quaſdam & præſtigia faciunt, vt videantur deuorare gladios, araneos & ſerpentes. Nebriſſ.

CIRCVMCIDERE, apud Modeſtinum *l. circumcidere. ff. ad l. Cor. de ſicar.* [Circumcidere Iudæis filios ſuos tantum reſcriptis D. Pij permittitur in non eiuſdem religionis qui hoc fecerit caſtrantis pœna irrogatur.] apud Paulum *lib. 5. ſent. tit. 22.* ſignificat per circulum incidere & amputare, quod & ſummus Nomotheta DEVS æternus iuſſerat *Geneſis 17.* formam ibidem docens καὶ περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν. Quam rẽ Paulus Apoſt. *Galat. 5.* Lucas *actor. 15.* Tertullian. *lib. aduerſ. Iudæos & lib. 5. aduerſ. Marcionem,* explicant, *& extra de Bapt. & eius effect. c. 1.* Prat.

CIRCVMCIDI rami, id eſt, circùm amputari, *l. 1. §. vltim. ff. de arb. cæd.* & arbores, *apud P. in. lib. 16. c. 40.* Sic circumcidere corticem, *Columel. lib. 3.* Briſſon.

CIRCVMCOLENTES, id eſt, accolæ *l. 1. ff. de flum. publ.*

CIRCVMCIRCA, non id quod Accurſius exiſtimauit, ſed omni ex parte, ſignificat. Spieg.

CIRCVMDVCERE, per tranſlationem pro delere & abrogare. Budæus exempla Iuriſcoſſ. producit. Eſt autem decipere, doliſque petere. *vt in l. cum prætoris ff. de Iud.* Spieg.

CIRCVMDVCERE, inducere, delere. Hinc circumduci cauſa dicitur, cùm ob id quia deſerta eſt, eius nomen ex cauſarum albo eximitur Paulus *l. 45. ff. de re iud.* [Acta apud ſe habita, ſi partes conſentiant, & iudex hoc permiſerit, poteſt iubere ea die circumduci.] Vlp. *l. 7. §. 1. ff. de iudic.* [Tum circumducendum erit edictum peremptorium, neque cauſa cognoſcetur, &c.] *Sic in l. 27. §. 1. ff. de liber. cauſ. l. 6. C. quomod. & quand* Hot.

CIRCVMDVCERE eſt fraude obrepere, & obtegere, Tertulliano, *lib. de pœnitent. in med.* Prat.

CIRCVMDVCERE edictum, eſt inducere, tollere & ad nihilum ponere *l. & poſt edictum. ff. de iudicijs. d. l. act. ff. de re iud.* Prat.

CIRCVMDVCI cognitionem, apud Vlp. *l. diui fratres. 27. §. 1.*

ter. §. 1. ff. de liber. cauſſ. cancellari interpretatur Accurſius rectè. Galli pragmatici dicunt, *meure au neant*. Prat. Sic eodem ſenſu

CIRCVMFERRI, pro circuiri, apud Plautum eſt purgari & luſtrari, propterea quod qui luſtrant, eum quem luſtrant, ſæpè aliquid circumferentes circumeunt. Vnde & luſtrare, circuire eſt. *Turneb. lib. aduerſ. 4. c. 15.* Schard.

CIRCVMFLVENS amnis inſulam facit. *l. ergo. ff. de acqu. rer. dom.* Prat.

CIRCVMFORANEOS medicos, qui ad fora properarent, vertit Anton. Auguſtinus *lib. ſingulari ad H. Modeſtin. l. ὑπὲρ δύο.* ibi, *περιοδευταὶ. ff. de excuſ.* M. Ciceronem *in Cluentiana* imitatus, [Pharmacopola, ait, circumforaneus qui properaret, cui fora multa reſtarent, &c.] *περιοδευταὶ* Circuitores verterat interpres vetus: cuius ſententiam probat I. Cuiacius *ad d. l. ὑπὲρ δύο*, atque circumforaneorum appellatione vtilitatē ſignificari. Equidem A. Auguſtinum rectè vertiſſe putem, quod & citato M. Ciceronis exemplo comprobatur. Circumforannos dictos putat Iſidorus, quòd in modum rotæ circumferantur. Prat.

CIRCVMLINIVM, ius prædiorũ, inquit Feſtus. Hot.

CIRCVMLVVIO, inquit Feſtus, eſt ius quoddam prædiorum: vbi fortaſſe, Prædiatorium legi debet. Eſt autem circumluuio, cùm parte aliqua diuiſum flumen, agrum alicuius ita ambit, vt inferius vnitum, illum in inſulę formam redigat. *l. adeò. 7. §. quod ſi. ff. de acqu. rer. dom.* Hot.

CIRCVMSCRIBERE, plerumque fallere ſignificat, vt apud Græcos *περιγράφειν*. Trãlatione fortè ſumpta a prǽſtigiatoribus, qui ſuas impoſturas orturi circulos & characteres circùm circà in terra ſcribunt. Paulus *l. exceptiones. 7. §. 1. de except.* [Si quis fideiuſſerit pro minore viginti quinque annis circumſcripto.] Plerunque autem in minoribus hoc verbum vſurpatur, Cicero *lib. offic. 3.* [Circumſcriptio adoleſcentium lege Lætoria vindicata eſt.] *Pro Cluent.* [Cùm omnis ab his fraus, omnes inſidiæ, circumſcriptioneſque adoleſcentium naſcerentur.] *Sic in l. 10. §. 1. & l. 17. ff. de minorib. l. 17. ff. de dolo.* Hot.

CIRCVMSCRIBERE, eſt cauſam fraudibus cauillationibusq; in iudicio exornare, vt obtineas & vincas aduerſarium. Ambroſius *in Luc. cap. 4.* [vtitur diabolus teſtimonijs ſcripturarum, non vt doceat, ſed vt circumſcribat & fallat.] Idem *ad Conſtantium*: [Nec quiſquam aut viduam ſpernat, aut circumſcribat pupillum. *& ibidem*. Quid circumſcribitur frater? fraudatur mercenarius?] Inde circumſcriptio. Idem Ambroſ. *ad Irenæum* [Omnia plena fraudis, plena circũſcriptionis:] Et circumſcriptor, oris. Iuuen.

Pupillum in iura vocantem, Circumſcriptorem.

Iulianus *lib. 44. l. exceptiones. tit. de except.* [Aut pro minore, ait, viginti quinque annis circumſcripto.] Nebriſſ. Sp.

CIRCVMSCRIBERE Senatum, dixit Tullius, pro priuare auctoritate, vt eleganter adnotauit Beat. Rhenanus *ad Tertullian. in lib. de patientia.* Prat.

CIRCVMSCRIBERE etiam abrogare & obliterare, frequens hoc ſignificatu verbum Iuriſconſult. & claſſicis auctoribus. Cicero *in fin. b.* [Circumſcriptis igitur ijs ſententijs, quas modo poſui, &c.] Prat.

CIRCVMSCRIPTOREM colubrum, hoc eſt, deceptorem appellat Tertullianus. Prat. & apud Cicer. *2. in Catil.* Iouenal *ſaty. 15.*

---- Pupillum in iura vocantem Circumſcriptorem. ----

CIRCVMSCRIPTVS dicitur, qui dolo alterius vel ætatis infirmitate, decipitur, *l. item exigit. 16. ff. de dolo malo. l. ſi ex cauſa. §. 1. ff. de minor.* vnde circumſcriptus index, cuius religio circumuenta eſt, *l. 33. ff. de re iud.* & circumſcriptio pro deceptione, *l. 4. ff. ſi mē. ſ. fa. l. 9. C. de bon. auct. iud.* Porrò autem is circumſcriptus non videtur, qui iure cõmuni eſt vſus: idque Zeno Imper. conſtituit, *l. fin. C. de in integ. reſt.* Pr.

CIRCVMSTANTIA alicuius loci intelligitur per 30. pedes, vt dicit Bart. *in l. item apud Labeonem. §. conuitium. ff. de iniur.* Old.

CIRCVMSTANTIAE, quæ in iure variant omnia, vt æquitas inde colligatur, ſeptem ſunt: Cauſa, quare aliqd factum ſit. Perſona, quis & cum quo fecerit. Locus, vbi factũ ſit. Tempus, quando factum ſit. Quantitas, magnumbe, an exile ſit. Qualitas, quomodo factum ſit. Euentus, an metu, vi, errore, dolo, culpa, caſu fortuito factum ſit. Claudius Saturninus *in l. aut facta. ff. de pœnis.* Secũdùm iſtas enim circumſtantiarum ſpecies, æquitas iubet ius ſummum vel intendi, vel remitti. Old.

CIRCVMSTANTIAS dictas quidam putant, quæ in vnaquaq; controuerſia quæri ſolent: & quaſi quæſtionem circũſtant. Has diligenter adtendẽdas ſuadet I. Chryſoſt. *Homil. 10. in Matth. & 23. qu. 5. c. occidit.* Circumſtantiam videtur definire Angelus Clauaſius *in dictione, Circumſtantia*, quæ circumſtat actum quaſi extrinſecus extra actus ſubſtãtiam conſideratum. Prat. Oldendorpius verò ſic definit:

CIRCVMSTANTIAE ſunt notæ rerũ, & perſonarum cõmunes, & externæ, ex quibus æſtimatur iuris definitio, non ſolùm in pœnis delictorum, verùm etiam in omnib. contractibus, & humanarum functionum negotijs. Old.

CIRCVMVENIRE eodem ſenſu, quo circumſcribere, hoc eſt, decipere, accipitur, *l. 1. ff. ſi quis omiſſ. l. 13. §. ſi quis colludente. ff. de act. empti. l. in cauſa. 16. § pen. ff. de minor. l. 1. §. dolum. ff. de dolo mal.* (jemand betrieglich hindergehen.) Sunt etiam qui putent circumuenire quem poſſe ſine dolo. Prat. vnde illi propriè circumuenti dicuntur, quos graſſatores quaſi ex inſidijs adoriuntur. Cęſar *in comm. Hiſpanienſ.* [Cùm vndique ſe circumueniri animaduertiſſet.] Ambroſ. *in illud Euang. Reddite quæ ſunt Dei, Deo.* [Nec intereſt apud Deum, vtrum vi aut circumuentione res alienas occupet.] Vnde

CIRCVMVENIRE ignorantiam alicuius, *l. 29. §. ſi cum. ff. mandati. l. vlt. ff. de cam. ſtell.* circumuenire iudicis religioné, *l. 33. ff. de re iud. l. 1. C. ſi tut. vel cur. falſ. alleg. l. 5. C. de præd. & alijs reb. min.* Circumuenire leges dicitur, qui in earum fraudem aliquid facit, *l. 123. §. vlt. ff. de legat. 1.* ſententiam legis, *l. 29. ff. de legib. l. 40. ff. de iure fiſci.* Circumuenitur oratio, *l. 8. §. ſi dum lis. ff. de tranſact.* voluntas defuncti, *l. 4. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt.* voluntas teſtantium, *l. 91. ff. de cond. & demonſt.* Circumuentus, *l. 11. C. de tr. ſ. falſ. l. 40. ff. de fideiuſſ. l. 12. §. mulier. ff. de iure dot.* & Circumuentio, *l. 49. ff. de reg. iur. l. 18. ff. de minor.* ex Briſſon.

CIRCVS, apud Macrum *l. 5. ff. de operib. public.* locus erat muris ſeptus, in quo curialia munera celebrabantur. Græci vertunt *ἱππόδρομον*. Vergil. *lib. 5. Æneid.*

---- mediòque in valle theatri
Circus erat, &c. ----

Hinc in inſcriptione quadam (*Cuiacio atteſtante obſer. lib. 10. c. 37. ſub fin.*) dicitur Traianus commoda tribuum etiam locorum adiectione amplificaſſe, quod propriè ad l. patronus. ff. de legat. pertinere videtur. Et de illa locorum adiectione Plinius *in Pan. y. co*: [populo, inquit, locorum quinque millia adiecit.] Intelligit autem circi loca. Hæc Cuiac. *d. loco obſeru. 10.* Dici autẽ circum à circuitu putat Caſſiodorus *lib. 3. epiſt. ad Fauſtum.* A circo dictum putat Tertullian. *lib. de ſpectac.* Prat. Ac planè omnem ambitum & gyrum, circumduci, Non. Marcellin. ſcribit. Circi autem Romani deſcriptio extat apud Dionyſ. Halicarnaſ. *lib. 3.* Hinc Circenſes equi, *l. 1. ff. de mun. & hon.* Ludi, *l. 122. ff. de lega. 1. l. 8. §. vt quoque. C. de repud.* qui abſolutè Circenſes dicentur, *in l. 12. §. equitij ff. de vſu & habit.* Hos ſolemnes circi ludos, Ouid. *lib. 5. Faſtor.* vocat. Sic & Circenſe certamen, *l. 3. C. de ſpect. lib. 11. & l. 7. de ſpectac. in C. Th.* Curricula autem ludorũ Circenſium ſolennia ſeptem fuiſſe tradit Agell. *lib. 3. cap.* Briſſ.

CIS, pro INTRA, nonnunquam vſurpatur, vt videre eſt apud Plautum *in Moſtell. vb.* [Cis paucas tempeſtates] pro, [intra breue tempus] poſitum eſt: Vt & *in Truculento*, [Cis paucos dies.] Sed & [cis pellam] *in Amphytrione* dixit, pro repellam, quod qui repellitur, citra regredi cogitur, non vltra progredi permittitur. Simile eſt illud Næui, [ſed quaſi omnis cis rapit] *Turneb. aduerſar. lib. 19. cap. 13.*

CISIARIVS, a ciſio, quod vehiculi genus eſt, cuiuſmodi nunc Hungari vtuntur triiugi dictus, hoc eſt, ipſius ciſij auriga & moderator. Vlp. *Locat.* [Si ciſiarius dum cæteros tranſire contendit, ciſium euertit. Sic à Beroal. citatur hic locus *in Com. Philip. Cicer.* & Haloander conſentit. Itaq; gloſſę nomine, id eſt, Carrucarius in contextum irrepſit. Spieg.

CISIVM genus vehiculi biroti, ein Karch. A quo ciſiarij qui ciſium regunt. Fuhrleut. *Vlp. ff. locati conduct.* Sp.

CISTA, hoc eſt, capſa, Græcum verbum, eſtque vaſis genus ad veſtes reponendas, idque Vlpianus expreſſit, *l. 1. §. ſi ciſta. ff. depoſiti.* quod & Iulij Pollucis teſtimonio comprobatur.

probatur *lib. 7. c. 19.* ἐν δ' ἄλλαις ἐπιφέροντο τὰς ἱερὰς κίστας, χολαὶ μὲν καθ' ἡμέραν ... καὶ ..., καὶ ... Ciſtam etiam commemorat idem *lib. 10. c. 6.* Prat.

CISTERNA inde dicitur, Feſto *lib. 3.* quòd ſit cis, id eſt, infra terram. Nam ciſterna non habet perpetuam cauſam, nec viuam aquam, ſed locus eſt ad colligẽdam aquam pluuiam aptus, imbribuſque concipitur, *l. 1. §. hoc interdictum. ff. de font.* Olden.

CISTERNAM quoque aquæ, & vini dixit Vlp. *l. vulgaris. 21. §. ſed ſi de naui. ff. de furtis.* pro loco effoſſo ad vini aquęve cuſtodiam. Prat.

CISTOPHORI, ſunt numiſmatum ſpecies, de quibus meminit Liu. *lib. 7. belli Macedonici.* & Cicer. *ad Atticum libr. 11.* his verbis: [Ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad ſextertiũ bis & vicies. & reliqua.] & Feſtus Pomp. dum inquit, Euboicum talentum numero Græco ſeptem millium & quingentorũ ciſtophororum eſt, noſtro quatuor mill. ũ denariorũ. Fortè ita appellati, quia in eis imprimeretur imago alicuius ciſtam ferentis: veluti & nos, Ambroſinos, vocamus id nummi genus, in quo D. Ambroſius impreſſus eſt. Et de his ſecundum aliquos intellexit Papin. Iurecõſ. *in l. Publia. §. Titius. ff. depoſiti.* licet eius verba in plerîſque libris mendoſa circumferantur. Sed hæc lectio Alciato diſplicet, *Diſpunct. 1. cap. 18.* aſſerenti, quos Trophimati, legendum eſſe. Proinde gloſſator noſter ibi ingenuè faſſus eſt, ſe non intelligere. Legitur etiam apud Suidam, Ciſtophorus, pro ciſtiphoro, & ciſtarũ baiulo. Ciſtas prӕterea in ſacris Cereris, *teſte Macrobio,* habuerũt antiqui, quas portabant ſacerdotes, nominatæ à Græcis κιστοφόροι, quaſi dicas ciſtipheras, ſiue ciſtilatrices. Græci enim dicunt κανᾶ, quę nos caniſtra: & per diminutionem caniſtella. Et de his ſacrificalibus ciſtis, inquit Catul.

Pars obſcura cauis celebrabant orgia ciſtis.
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire profani. & Tib.
Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.

Meminit & Plin. *in lib. 36. c. 5.* vbi etiam Hermol. Barbarus. Propterea non eſſet fortè malum referre ad nummos, in quibus ſignata erat figura ſacerdotis Cereris cum ciſta, & inde ciſtophoros appellatos. Ego tamen magis probarem in loco illo Iureconſulto ciſtophororum, vt ſit genitiuus pluralis, quia in ſingulari non multum conuenit cum precedentibus: vel. ciſtophoros. Et ideo non abſurdè Iulius Pollux in expoſitione Homerici carminis, quod apud nos retulit Paul. *in l. 1. ff. de contrah. empt.* putauit, boues apud Poëtam ibi intelligi poſſe pro nummis, in quibus bouis effigies impreſſa conſpiciebatur. quæ tamen expoſitio, iudicio meo non poteſt conuenire carminibus ibi per Sabinum primo loco relatis. Et vltra Pollucem, hoc etiam colligi poteſt ex his, quæ *in Publicola* ſcribit Plutar. & *in 36. Natur. hiſt.* Plin. quos oportunè retuli infr. *in dict. Pecul.* Cot.

CISTOPHORI. Sunt qui *in l. Publ. §. Titius. ff. depoſiti.* ciſtophoros, putent reponẽdos. vbi mendoſè leguntur modò, Coſtrophinati. Ciſtophorum fuiſſe legimus quatuor millium & quingentorum denarium: ſicuti & Rhodium talentum dici opinantur ciſtophorum ab inſigni ferentis ciſtam: ſicut coronati modò vocantur nummi, à coronæ imagine. *ex c. 2. lib. 10. lect. antiqu. Rhodigini.* Spieg. Adrianus Turnebus *lib. 3. aduerſ. cap. 5.* ex Feſto tradit, parum abfuiſſe, quin denarius Romanus duplo ſuperaret æſtimationem ciſtophori Aſianorum nummi, ſic appellati, quòd in eo ciſtiferi eſſent ſculpti, qui ſacrorum myſticorum ciſtis incluſorum arcana, vt in Cybelæ myſterijs, Bacchi orgijs, Cereris ipſis. Quatuor enim denarij ſeptem ciſtophoros cum ſemiſſe valebant.

CITA hæreditas, in libris Legum Romanarum, dicebatur diuiſa, vt ex Feſto *lib. 5.* & Seruio Grãmatico liquet, *& vide infrà, Erctum.* Prat.

CITARE, vt quidã benè admonuère, eſt per præconem vocare, (laden/vorheiſchen) *l. 7. ff. de in integ. reſtit. l. poſt edictũ, 73. ff. de iud. l. ... ff. ad pub. iud. c. 20. ff. de teſtib.* Liuius *lib. 1.* [Patres in Curiam per præconẽ ad Tarquinium citari iuſſit.] Valer. Maxim. *lib. 2. c. 4.* [Præco lecto nomine Salinatoris, citandum id ſibi eſſet necne. hæſitauit.] Quintil. *lib. 6. c. 5.* [In publicis certè iudicijs vox illa præconis præter patronos, ... qui egerit, citat.] Sueton. *in Tiber. cap. 2.* [Citatum pro tribunali voce præconis conuit iatorem rapi iuſſit.] Comprobatur & ex Plutarcho, quã quod Latini citare, hoc ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι dixit *in Gracchi vita.* Sed tamen & edicto citatus quis dicitur. *l. 15. §. diuus. ff. de iure fiſc. l. 1. §. ſciendum. C. de adſert. toll.* Citare libello, apud Plaut. *in Gurgulio.* Briſſ. *Vide Duarenum lib. 1. diſput. anniuerſ. cap. 7. Vult. lib. 1. diſcept. ſcholaſt. cap. 1.*

CITATIO, in ius vocatio, vel inuitatio. (ein ladung/ vorheiſchung in extraiudicialibus frequentius dicitur, ein vorgebott/ ein vorbeſcheid.) Eſt autem iuris naturalis & neceſſaria ad proceſſum iudicij, niſi præſens fortè fortuna in iudicio aduerſarius, ad cõmonitionem iudicis volens ſuſcipiat iudicium, & reſpondeat. Si verò allegat, ſe non eſſe citatum, tunc non poteſt cogi, vt reſpondeat mutus, ſed eſt vocandus ſolenniter in aliud tempus. *Ita docet Bart. in l. 1. ff. de in ius voc. probatus ab alijs.* Old. *teſt.* Spieg.

CITATIONUM genera duo excogitârunt interpretes: quædam enim verbalis eſt, qua præco, vel voce, vel edicto quẽ vocat in ius: Realis, quæ fit, cùm perſona prӕhẽditur, & in ius ducitur, trahiturve, & in carceres cõijcitur: quæ pſonæ prӕhenſio, & captio Græcis ἀνδροληψία adpellatur, *Pollux lib. cap.* ... verùmque generis commeminere Accurſius & Bartolus, & alij *in l. conſentaneum. C. quom. & quando iudex.* Sanè ſpecies quaſdam commemorat Bart. *in tract. quibus caſibus citatio non valet.* Prat.

CITATIONUM alia genera conſtituit Ioa. Imbertus *in libr. forenſ. Inſtit.* Vnum priuatum, quod per ſonæ, domicilióve fieri ſolet. Alterum, quod publicè fit per compita ſono tubæ, quod ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι appellauit Plutarch. *in Gracchi vita.* vel edictis compitatum, vel Eccleſiæ valuis. *Clem. 1. de iudic.* Prat.

CITATIO, ita diffiniri videtur ab A. Alciato *in rub. Cod. de in ius voc.* vt ſit actionum inſtituendarum principium, *quæ diffinitio comprobatur. §. omnium. Inſt. de pœn. temere litig.* Sed & aliter diffiniri poteſt, vt ſit in ius vocatio *per l. 1. ff. de in ius vocand.* Nam, cùm quis de aliquo conqueritur, & querimonia ſua corã iudice eſt depoſita, iudex emiſſo citationis edicto, ad eius inſtantiã vocat, vel inuitat illum ad ſe, in quem agere deſiderat, qui conqueſtus eſt. Sed enim ſi in edicto iudex, vel prætor adijciat hanc clauſulam, [Si in die præſcripto non veneris, quaſi contumax cõdemnaberis, vel reputaberis] tunc edictum olim dicebatur peremptorium. Hodie autẽ ſufficit, quòd dicatur: [citamus talem peremptoriè] Et eſt quadruplex modus citandi, *ſecundum Guiliel. de Mont. Lau.* Primus, per nuncium, literis citatorijs, Secundus, per præconem. Tertius, per edictum valuis eccleſiæ adfixum, vel per compita. *Clem. 1. de iud.* Quartus fit ex iuris diſpoſitione. Item quædam citatio fit ad monitionem iudicis, *c. conſuluit. de offic. deleg.* Item citationis ſunt tres actus: primus eſt præceptum de in ius vocãdo. cùm iudex iubet nuncio, vt citetur reus. Secundus, denũciatio, cùm nuncius denunciat citato, vt veniat. Tertius, relatio, cùm nuncius refert iudici, ſe talem in tali loco citaſſe. Additur etiã quartus, ſcilicet comparitio citati: & quãdo citatus teneatur comparere, & ſi non comparet, mulctetur, not. per Doct. *in cap. præterea de dila. & de illis actibus vide c. fin. de ferijs.* Et nota, quòd citatio eſt de iure naturali, *vt in Clement. paſtoralis. de re iudic.* Citatus ad locum morboſum, ſeu vbi aër eſt peſtilens, vel corruptus, non tenetur ire, cùm ſaluti hominum ſit ratio adhibenda, *l. recuſare. §. ſi quis alio. ff. ad Trebell. & ibi per Bart. & Doct.* nec citatus peremptoriè poteſt dici contumax ante libelli oblationem, *l. ſi finita. §. ſi plures. ff. de damn. infecto.* Porrò citationis ſcopus hic eſt, vt citatus iudicio ſiſtat, inque iudicium veniat *Alciato in rub. C. de in ius vocand.* Old.

CITATIOR aqua, apud Vlp. *l. 1. §. 2. ff. de aqua & aquæ pluu. arc.* vehementiori æquiparatur. In vulgaribus exemplaribus eſt citior, quàm rapidiorem interpretantur Alberic. Oldend. & Spieg. Prat.

CITO, in veteri interpretatione Nouel. *mandata princ. §. ſed & ſuſcipiẽtes.* exponit Accurſ. hoc eſt, triginta dies. Prat.

CITRA, in varios ferri ſignificat' ſubiecta demonſtrãt. Accipitur aliquando pro ſine, vel abſq; *l. fin. ff. de publ. iud. & l. vt ſit. 31. ff. pro ſocio. & alibi ſæpè eadẽ ſignificatione.* Prat. olim, ciſ dixiſſe veteres docet Connan. *lib. 6. cap. 3. num. 13.*

CITRA, exceptionis, reſtrictionisve notam eſſe, conſent

ſent, Accurſio duce, Bartolus, Baldus, & alij *in l.tranſigere. C.de tranſactionibus.* & Alciatus *lib.5. Paradox. c.9.* Idem tamen Alciat. *in d.l. tranſigere.* eam vocem, citrà, pro ſine, accipiendam putat: cuius expoſitionem tacito auctore, probat B.Briſſonius *lib.3. de verborum ſignific.* An vtraque interpretatio ferri poſſit, expende diligentiſſimè. Sumitur etiam pro, præter, *l.vlt. ff.de calumniat. ibi, & citra pretij æſtimationem.* Quandoque ſumitur quibuſdam priuatiuè, ſeu negatiuè, *l.ſi. filius. §.Papinianus. (aliàs eſt lex incipiens, ſi vnus.) ff. familiæ erciſ.* Significat etiam aduerſatiuè, & accipitur pro, contrà, *l. ſeruum. ff.de nouat.* Veriùs tamen eſt, vt ibidem ſumatur pro, ſine. Prat.

CITRA, præpoſitiua particula opponitur, vltrà. *in l.ſi. filius. ff.famil.erciſc.* vim priuationis habet, & etiam interdũ negationis. Pro, ſine & aliter, etiam accipi, ſicut apud idoneos autores indicat Albericus locis citatis. Nobis ſat erit, Vlpianum adducere, qui *in l.2.de his qui not. infam.* [Non tamen, ait, ſi citra indignationem principis ſucceſſor ei datus ſit.] Interpretes autem annotant, eam plerunque excluſiuam eſſe. vnde ſi quid, quod reſcripto iubetur fieri citra Calend. Martias, in ipſis Calendis eſt factum, non valere conſtat. Annotatum eſt & pro, antè, vſurpari, *in cap. dilecto, ext. de teſt.* quemadmodum Sueton. *in Auguſto. tit. de ſpectaculis.* dixit, [Citra ſpectaculum dies. hoc eſt, ante dies dicatos, ex more ſpectaculis. *Vide Berro. ibid.* Spieg.

CITREAE menſæ, id eſt, ex citri materia, celebrantur apud auctores, & fuerunt in tanto precio, vt cùm aliquando viri obiecíſſent fœminis nimios ſumptus, quos in coemendis margaritis faciebant, & vos, inquiunt, menſis citreis vtimini. Sed cùm apud omnes conſtet, citrũ arborem & mala citrea eſſe, quæ poſtea cœpta ſunt cognominari mala raucia, quorum materia neque firma, neq; odorata, neque quicquam habens quòd laudabile ſit, ſuſpicor aliquid erroris ſubeſſe circa has arbores iam inde ex antiquitate contractum, vt citrum videlicet pro, cedro accipiatur. hoc eſt, alerze, cùm præſertim arbor illa ſylueſtris ſit, copioſeq; proueniat in monte Atlante. Vnde Martial. de menſa citrea dixit:

Accipe fælices Atlantis munera ſyluas. & alibi:
Cùm poſſint Libycas ſuſtinuiſſe trabes.

Paul. *de actio. empt. & vend. l.ſi ſterilis.* [Veluti ſi menſas quaſi citreas emat, quæ non ſint.] Nebr.

CIVES, omnes liberi dicuntur, qui in Imperio Roma. communione ciuilium rerum, bello & pace ſunt participes. *Zaſ. in l.2. ff. de orig. iur.*

CIVES boni dicuntur, qui reipublicæ ſtudioſi ſunt, etiamſi improbi ſint homines: nam bonus ciuis, & bonus homo, eodem modo non dicuntur, *vt docet Ariſtot. lib. Politic. 3.* Qui verò boni viri dicantur, quorum frequens fit à Iuriſcoſſ. mentio, ex Cicerone petendum eſt. Spieg.

CIVIS meus, ciuis tuus dicitur, pro conciui, quẽ barbari vocant compatriotam. (Mitbürger.)

CIVIS Roman. cur Paulus Apoſtolus appellatus ſit, not. 10. diſt. c. Si in adiutorium. cap. fundamenta. §. vlt. de elect. lib. 6. Spieg.

CIVES Romani erant, quibus ius ciuitatis conceſſum fuerat *Vide Alciat. c.21. lib.2. Diſpunct. de bonorum priuilegijs. c.14. lib. 1. Parerg.* Sunt autem Romani ciues omnes effecti, qui in orbe Romano ſunt, conſtitutione Adriani, *l. quibus orbe. de ſtatu homin.* Colliguntque propterea Iuriſperiti, ius patriæ poteſtatis, quod ciuium tantùm Romanorum erát, ad omnes Chriſtianos pertinere. *Vide, Libertorum.* Spieg.

CIVILE bellum, *l. vnic. C. de cad. toll. l. 9. §. 1. ff. de legat. 3.* quòd ciues cum ciuibus gerunt. Ciuilem diſſenſionem vocat Vlp. *in l. 21. §. vlt. ff. de capt. & poſtl.*

CIVILE eſſe, pro pertinere ad officium ciuis, vel ciuilis moris eſſe, apud Imp. Alexandrum. *C. de furtis.* [Ciuile eſt, quod à te aduerſarius tuus exigit, vt rei quam apud te fuiſſe fateris, exhibeas venditorem. nam à tranſeunte & ignoto te emiſſe, dicere non conuenit, volenti euitare alienam bono viro ſuſpicionem.] Spieg.

CIVILE id proprium dici nemo ambigit, quod ciuiũ, aut ciuitatis eſt: hinc ſtudia inſtitutaque ciuilia, hoc eſt, ad ciuium ſocietatem, ciuitatiſque ſtatum pertinẽtia: quo ſenſu mores ciuiles, ciuiliterque quid fieri à Cicerone dictum. *lib.1. Offic.* Cùm autem ciuitatis ſtatus tuendi ratio id imprimis expoſcat, ne quid contra ea, quæ publicæ vtilitatis ſint, fiat: quod eiuſcemodi eſſet, id ciuile inde vocari inualuit: contrà quod, aduerſus vtilitatem publicam fieret, ciuiliq; ſocietati exitioſum foret, inciuile dictum eſt. Hinc frequentes illæ in iure voces, vt Alex. *in l. ciuile. C. de furtis.* Ciuile quid eum facere, qui ab eo, qui rem ſuam poſſidet, aut authorem exhibeat, à quo eam habet, exigit: quia ſi hoc ſolũ à tranſeunte, cuius nomẽ ignoretur, emptam fuiſſe ſufficeret dici, interuertendarum propriarum cuiuſq; rerum occaſio maxima præberetur, quod ciuitati pernicioſum eſſet. Ciuiliter itaque facit, qui contra nititur, ſuam nempè publicamq; vtilitatem ſimul tuetur. Inciuilem autem rem à Seuero, *l. inciuilem. C. de furtis.* facere dictus eſt, qui rem meã furto mihi ablatam, à fure emptam retinet, nec priùs reſtituere vult, quam pretiũ illi fuerit à me perſolutum. Cùm publicè vtile ſit, alienarum rerum interceptoribus præcludi viam, qua rerum ablatarũ precium conſequantur, & pecunia indè refecta faciliùs effugiant. Quod fiet, ſi cùm ab alijs, quàm notis, & ſpectatę fidei hominibus emere, nemini tutum erit, caute quiſq; ita negociari cogatur. Item & medici, infirmitatem conſultò protrahentis, aut etiam augentis, quo ægri loculos exhauriat, quidve aliud corradat, inciuile factum dicitur, vt exemplo id in ciuitate haud dubiè pernicioſum eſſe cõſtat, *l. medicus. ff. de var. & extraord. cog. Ioan. Rob. lib ſent. 3. caſ. 11.*

CIVILE negotium, hoc eſt, Iure ciuili receptum, *l. vnica, in princ. de extra. cognit.* Alberic.

CIVILIS dies incipit à media nocte, in ſequentemque mediam noctem finit, *l. more. de fer.* Spieg.

CIVILIS interruptio. *Lege, interruptio.*

CIVILIS poſſeſſio eſt, quæ ſola animi deſtinatione & ſolẽnitate quadã conſtat, etiamſi corpus non interueniat.

CIVILIS ratio naturalia iura corrumpere non poteſt, vt ait Caius, *l. eas. ff. de capit. minut.* Spieg.

CIVILITAS, quaſi ciuilis mos, qui & vrbanitas dicitur. Sic annotante interprete, ciuile pro vrbano & elegante, *in l. ciuile. C. de furt.* Spieg.

CIVIS dictus eſt, quòd in vnum coëat cœtum, & ſub legibus viuat politicis, *vt ex M. Cicerone conſtat.* Old.

CIVIVM quoque appellatione cõtinentur ij, qui vtuntur priuilegijs, & ſimilibus actibus ciuitatis, & ſuburbiorum incolæ, Alc. *in verbis.2. ff. de verb. ſignif. & ante eum Alexander Imola rub. ff. ſol. matrim.* Prat.

CIVES origine, manumiſſione, adlectione, & adoptione fieri, D. Principes reſcripſerũt, *l. ciues. C. de incolis. lib.10.* Prat. vide Menoch. *de arbitr. iud. qu. lib.2. cent.6. caſ.584.*

CIVES Romani ſunt Vlpiano *in epit. tit.1.* liberti, qui vindicta, cenſu aut teſtamento, nullo iure impediente manumiſſi ſunt. quod & Iuſtinianus probat. *Inſt. de libertin. §. fin.* Prat.

CIVILIS incerti actio, hoc eſt, præſcriptis verbis, Vlpiano *l. ſolent. ff. de præſcript. verb.* Prat. l.7 ff. de pact. Aliàs ciuilis actio criminali opponitur, *rubr. quand. actio ciui. crim. præiudic. C.* vt negotium ciuile criminali, *l.2. ff. de appellat. recipien.* Et ita ciuilis diſceptatio *in l.1. C. ſi. quis alteq. teſta.* & petitio, *l.17. C. de his qui accuſ. non poſ.* Ciuile iudicium, *l. vlt. C. de noxal. act.* χρηματικὰς ἐνοχὰς, & ἰδιωτικὰς vocat Harmenopol. *lib.1. tit.2.* Briſſon.

CIVILES res, in Theodoſij & Valentin. conſtitution. *l.2. C. de petit. bon. ſublat. lib.10.* hoc eſt, ad publicum pertinẽtes, vel etiam ad ciuitatem & Rempub. cuiuſmodi ſunt opéra publica, *l. ſi aliquando. C. de operib. public.* Prat.

CIVILE, pro iuſto, æquo, legitimo accipi ſolet, (das ehrbarlich iſt.) *l. ciuile. C. de furt. & l. cùm in fundo. 78. § ſed & ſi nõ ſit. ff. de iur. dot. l.83. §. ſacra. ff. de verb. oblig.* E diuerſo, inciuile, inhoneſtum, illicitum, iniquum, & contra iuris ordinem, (vnehrbarlich.) *l. inciuile. C. de rei vind. & alibi ſæpè.* Prat.

CIVILE ius, nulla ratione differt ab eo quod gentium dicitur, quàm quod vnum ciuium ſuorum: alterum omnium commune eſt hominum, vtrumque eorũ vtilitatem, quibus imperat ſpectans, & eo vim omnem inſtitutorum ſuorum dirigens tanquam ad ſuum finem. Atque etiam vtriuſque origo eadem, licèt ius gentium paulò ſit antiquius. Vt refert Tullius *pro P. Sextio* his verbis, [Quis veſtrũ

probatur *lib. 7. c. 19.* [illegible Greek]. Ciſtam etiam commemorat idem *lib. 10. c. 6.* Prat.

Ciſterna inde dicitur, Feſto *lib. 3.* quòd ſit cis, id eſt, infra terram. Nam ciſterna non habet perpetuam cauſam, nec viuam aquam, ſed locus eſt ad colligẽdam aquam pluuiam aptus, imbribuſque concipitur, *l. 1. §. hoc interdictum. ff. de font.* Olden.

Ciſternam quoque aquæ, & vini dixit Vlp. *l. vulgaris. 21. §. ſed ſi de naui. ff. de furtis.* pro loco effoſſo ad vini aquęve cuſtodiam. Prat.

Ciſtophori, ſunt numiſmatum ſpecies, de quibus meminit Liu. *lib. 7. belli Macedonici.* & Cicer. *ad Atticum libr. 11.* his verbis: [Ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad ſextertiũ bis & vicies. & reliqua,] & Feſtus Pomp. dum inquit, Euboicum talentum numero Græco ſeptem millium & quingentorũ ciſtophororum eſt, noſtro quatuor mill. ũ denariorũ. Fortè ita appellati, quia in eis imprimeretur imago alicuius ciſtam ferentis: veluti & nos, Ambroſinos, vocamus id nummi genus, in quo D. Ambroſius impreſſus eſt. Et de his ſecundum aliquos intellexit Papin. Iureconſ. *in l. Pubiſs. §. Titius. ff. depoſiti.* licet eius verba in plerisque libris mendoſa circumferantur. Sed hæc lectio Alciato diſplicet, *Diſpunct. 1. cap. 18.* aſſerenti, quos Trophimati, legendum eſſe. Proinde gloſſator noſter ibi ingenuè faſſus eſt, ſe non intelligere. Legitur etiam apud Suidam, Ciſtophorus, pro ciſtiphoro, & ciſtarũ baiulo. Ciſtas prętereà in ſacris Cereris, *teſte Macrobio,* habuerũt antiqui, quas portabant ſacerdotes, nominatæ à Græcis [illegible Greek], quaſi dicas ciſtipheras, ſiue ciſtilatrices. Græci enim dicunt [illegible Greek], quę nos caniſtra: & per diminutionem caniſtella. Et de his ſacrificalibus ciſtis, inquit Catul.

> *Pars obſcura cauis celebrabant orgia ciſtis.*
> *Orgia quæ fruſtra cupiunt audire profani.* & Tib.
> *Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.*

Meminit & Plin. *in lib. 36. c. 5.* vbi etiam Hermol. Barbarus. Propterea non eſſet fortè malum referre ad nummos, in quibus ſignata erat figura ſacerdotis Cereris cum ciſta, & inde ciſtophoros appellatos. Ego tamen magis probarem in loco illo Iureconſulto ciſtophororum, vt ſit genitiuus pluralis, quia in ſingulari non multum conuenit cum præcedentibus: vel. ciſtophoros. Et ideo non abſurdè Iulius Pollux in expoſitione Homerici carminis, quod apud nos retulit Paul. *in l. 1. ff. de contrah. empt.* putauit, boues apud Poëtam ibi intelligi poſſe pro nummis, in quibus bouis effigies impreſſa conſpiciebatur. quæ tamen expoſitio, iudicio meo non poteſt conuenire carminibus ibi per Sabinum primo loco relatis. Et vltra Pollucem, hoc etiam colligi poteſt ex his, quæ *in Publicola* ſcribit Plutar. & *in 36. Natur. hiſt.* Plin. quos opportunè retuli infr. *in dict. Pecul.* Cot.

Ciſtophori. Sunt qui *in l. Publ. §. Titius. ff. depoſiti.* ciſtophoros, putent reponẽdos. vbi mendosè legantur modò, Coſtrophinati. Ciſtophorum fuiſſe legimus quatuor millium & quingentorum denarium: ſicuti & Rhodium talentum dici opinantur ciſtophorum ab inſigni ferentis ciſtam: ſicut coronati modò vocantur nummi, à coronæ imagine. *ex c. 2. lib. 10. lect. antiqu. Rhodigini.* Spieg. Adrianus Turnebus *lib. 3. aduerſ. cap. 5.* ex Feſto tradit, parum abfuiſſe, quin denarius Romanus duplo ſuperaret æſtimationem ciſtophori Aſianorum nummi, ſic appellati, quòd in eo ciſtiferi eſſent ſculpti, qui ſacrorum myſticorum ciſtis incluſorum arcana, vt in Cybelæ myſterijs, Bacchi orgijs, Cereris initijs. Quatuor enim denarij ſeptem ciſtophoros cum ſemiſſe valebant.

Cita hæreditas, in libris Legum Romanarum, dicebatur diuiſa, vt ex Feſto *lib. 5.* & Seruio Grãmatico liquet, *& vide infrà, Erctum.* Prat.

Citare, vt quidã benè admonuêre, eſt per præconem vocare, (laden/vorheiſchen) *l. 7. ff. de in integ. reſtit. l. poſt edictũ, 73. ff. de iud. l. 10. ff. de publ. iud. l. 20. ff. de teſtib.* Liuius *lib. 1.* [Patres in Curiam per præconẽ ad Tarquinium citari iuſſit.] Valer. Maxim. *lib. 2. c. 4.* [Præco lecto nomine Salinatoris, citandum id ſibi eſſet necne, hæſitauit.] Quintil. *lib. 6. c. 5.* [In publicis certè iudicijs vox illa præconis præter patronos, ipſum, qui egerit, citat.] Sueton. *in Tiber. cap. 2.* [Citatum pro tribunali voce præconis conuiciatorem rapi iuſſit.] Comprobatur & ex Plutarcho, qui quod Latini citare, hoc [illegible Greek] dixit *in Gracchi vita.* Sed tamen & edicto citatus quis dicitur. *l. 15. §. diuus. ff. de iure fiſc. l. 1. §. ſciemes. C. de adſert. toll.* Citare libello, apud Plaut. *in Curgulio.* Briſſ. *Vide Duarenum lib. 1. diſput. anniuerſ. cap. 7. Vult. lib. 1. diſcept. ſcholaſt. cap. 1.*

Citatio, in ius vocatio, vel inuitatio. (ein ladung/ vorheiſchung in extraiudicialibus frequentius dicitur, ein vorgebott/ ein vorbeſcheid.) Eſt autem iuris naturalis & neceſſaria ad proceſſum iudicij, niſi præſens fortè fortuna in iudicio aduerſarius, ad cõmonitionem iudicis volens ſuſcipiat iudicium, & reſpondeat. Si verò allegat, ſe non eſſe citatum, tunc non poteſt cogi, vt reſpondeat inuitus, ſed eſt vocandus ſolenniter in aliud tempus. *Ita docet Bart. in l. 1. ff. de in ius voc. probatus ab alijs. Old. teſt.* Spieg.

Citationum genera duo excogitârunt interpretes: quædam enim verbalis eſt, qua præco, vel voce, vel edicto quẽ vocat in ius: Realis, quæ fit, cùm perſona præhẽditur, & in ius ducitur, trahiturve, & in carceres cõijcitur: quæ pſonæ præhenſio, & captio Gręcis [illegible Greek] adpellatur, *Pollux lib. cap.* [illegible Greek]. vtriuſque generis commeminere Accurſius & Bartolus, & alij *in l. conſentaneum. C. quom. & quando iudex.* Sanè ſpecies quaſdam commemorat Bart. *in tract. quibus caſibus citatio non valet.* Prat.

Citationum alia genera conſtituit Ioa. Lubertus *in libr. forenſ. Inſtit.* Vnum priuatum, quod perſonæ, domicilióve fieri ſolet. Alterum, quod publicè fit per compita ſono tubæ, quod [illegible Greek] appellauit Plutarch. *in Gracchi vita.* vel edictis compitatim, vel Eccleſiæ valuis. *Clem. 1. de iudic.* Prat.

Citatio, ita diffiniri videtur ab A. Alciato *rub. Cod. de in ius voc.* vt ſit actionum inſtituendarum principium, *quæ diffinitio comprobatur. §. omnium. Inſt. de pœn. temere litig.* Sed & aliter diffiniri poteſt, vt ſit in ius vocatio *per l. 1. ff. de in ius vocand.* Nam, cùm quis de aliquo conqueritur, & querimonia ſua corã iudice eſt depoſita, iudex emiſſo citationis edicto, ad eius inſtantiã vocat, vel inuitat illum ad ſe, in quem agere deſiderat, qui conqueſtus eſt. Sed enim ſi in edicto iudex, vel prætor adijciat hanc clauſulam, [Si in die præſcripto non veneris, quaſi contumax cõdemnaberis, vel reputaberis] tunc edictum olim dicebatur peremptorium. Hodiè autẽ ſufficit, quòd dicatur: [citamus talem peremptoriè] Et eſt quadruplex modus citandi, *ſecundum Guliel. de Mont. Lau.* Primus, per nuncium, literis citatorijs. Secundus, per præconem. Tertius, per edictum valuis eccleſiæ adfixum, vel per compita. *Clem. 1. de iud.* Quartus fit ex iuris diſpoſitione. Item quædam citatio fit ad monitionem iudicis, *c. conſuluit. de offic. deleg.* Item citationis ſunt tres actus: primus eſt præceptum de in ius vocãdo. cùm iudex iubet nuncio, vt citetur reus. Secundus, denũciatio, cùm nuncius denunciat citato, vt veniat. Tertius, relatio, cùm nuncius refert iudici, ſe talem in tali loco citaſſe. Additur etiã quartus, ſcilicet comparitio citati: & quãdo citatus teneatur comparere, & ſi non comparet, mulctetur, not. per Doct. *in cap. præterea de dila. & de illis alijs vide c. fin. de ferijs.* Et nota, quòd citatio eſt de iure naturali, *vt in Clement. paſtoralis de re iudic.* Citatus ad locum morboſum, ſeu vbi aër eſt peſtilens, vel corruptus, non tenetur ire, cùm ſaluti hominum ſit ratio adhibenda, *l. recuſare. §. ſi quis alio. ff. ad Trebell. & ibi per Bart. & Doct.* nec citatus peremptoriè poteſt dici contumax ante libelli oblationem, *l. ſi finita. §. ſi plures. ff. de damn. infecto.* Porrò citationis ſcopus hic eſt, vt citatus iudicio ſiſtat, inque iudicium veniat *Alciato in rub. C. de in ius vocand.* Old.

Citatior aqua, apud Vlp. *l. 1. §. 2. ff. de aqua & aquæ pluu. arc.* vehementiori æquiparatur. In vulgaribus exemplaribus eſt citior, quàm rapidiorem interpretantur Alberic. Oldend. & Spieg. Prat.

Cito, in veteri interpretatione Nouel. *mandata princ. §. ſed & ſuſcipietis.* exponit Accurſ. hoc eſt, trigintà dies. Prat.

Citra, in varios ferri ſignificat⁹ ſubiecta demonſtrãt. Accipitur aliquando pro ſine, vel abſq; *l. fin. ff. de publ. iud. & l. vt ſit. 31. ff. pro ſocio. & alibi ſæpè eadẽ ſign ficatione.* Prat. olim, cis, dixiſſe veteres docet Connan. *lib. 6. cap. 3. num. 3.*

Citra, exceptionis, reſtrictionisve notam eſſe, cenſent

ſem, Accurſio duce, Bartolus, Baldus, & alij *in l. tranſigere. C. de tranſactionibus.* & Alciatus *lib. 5. Paradox. c. 9.* Idem tamen Alciat. *in d. l. tranſigere.* eam vocem, citrà, pro ſine, accipiendam putat: cuius expoſitionem tacito auctore, probat B. Briſſonius *lib. 3. de verborum ſignific.* An vtraque interpretatio ferri poſſit, expende diligentiſſimè. Sumitur etiam pro, præter, *l. vlt. ff. de calumniat. ibi, & citra pretij æſtimationem.* Quandoque ſumitur quibuſdam priuatiuè, ſeu negatiuè, *l. ſi. filia. §. Papin. anim. (aliàs eſt lex incipiens, ſi vnt.) ff. familiæ erciſ.* Significat etiam aduerſatiuè, & accipitur pro, contrà, *l. ſeruum. ff. de nouat.* Veriùs tamen eſt, vt ibidem ſumatur pro, ſine. Prat.

CITRA, præpoſitiua particula opponitur, vltrà. *in l. ſi. filia. ff. famil. erciſc.* vim priuationis habet, & etiam interdū negationis. Pro, ſine & aliter, etiam accipi, ſicut apud idoneos autores indicat Albericus locis citatis. Nobis ſat erit, Vlpianum adducere, qui *in l. 2. de his qui not. infam.* [Non tamen, ait, ſi citra indignationem principis ſucceſſor ei datus ſit.] Interpretes autem annotant, eam plerunque excluſiuam eſſe. vnde ſi quid, quod reſcripto iubetur fieri citra Calend. Martias, in ipſis Calendis eſt factum, non valere conſtat. Annotatum eſt & pro, antè, vſurpari, *in cap. dilecto, ext. de teſt.* quemadmodum Sueton. *in Auguſto. tit. de ſpectaculis.* dixit, [Citra ſpectaculum dies hoc eſt, ante dies dicatos, ex more ſpectaculis. *Vide Bero, ibid.* Spieg.

CITREAE menſæ, id eſt, ex citri materia, celebrantur apud auctores, & fuerunt in tanto precio, vt cùm aliquando viri obieciſſent fœminis nimios ſumptus, quos in coemendis margaritis faciebant, & vos, inquiunt, menſis citreis vtimini. Sed cùm apud omnes conſtet, citrū arborem & mala citrea eſſe, quæ poſtea cœpta ſunt cognominari mala rancia, quorum materia neque firma, neq; odorata, neque quicquam habens quòd laudabile ſit, ſuſpicor aliquid erroris ſubeſſe circa has arbores iam inde ex antiquitate contractum, vt citrum videlicet pro, cedro accipiatur. hoc eſt, alerzæ, cùm præſertim arbor illa ſylueſtris ſit, copioſeq; proueniat in monte Atlante. Vnde Martial. de menſa citrea dixit:

Accipe fœlices Atlantis munera ſyluas. & alibi:
Cum poſſint Lybycas ſuſtinuiſſe trabes.

Paul. *de actio. empt. & vend. l. ſi ſterilis.* [Veluti ſi menſas quaſi citreas emat, quæ non ſint.] Nebr.

CIVES, omnes liberi dicuntur, qui in Imperio Roma. communione ciuilium rerum, bello & pace ſunt participes. *Zaſ. in l. 2. ff. de orig. iur.*

CIVES boni dicuntur, qui reipublicæ ſtudioſi ſunt, etiamſi improbi ſint homines: nam bonus ciuis, & bonus homo, eodem modo non dicuntur, *vt docet Ariſtot. lib. Politic. 3.* Qui verò boni viri dicantur, quorum frequens ſit à Iuriſconſ. mentio, ex Cicerone petendum eſt. Spieg.

CIVIS meus, ciuis tuus dicitur, pro concuii, quē barbari vocant compatriotam. (Mitbürger.)

CIVIS Roman. cur Paulus Apoſtolus appellatus ſit, not. 19. diſt. c. Si in adiutorium. cap. fundamenta. §. vlt. de elect. lib. 6. Spieg.

CIVES Romani erant, quibus ius ciuitatis conceſſum fuerat. *Vide Alciat. c. 21. lib. 2. Diſpunct. de horum priuilegijs, c. 14. lib. 1. Parerg.* Sunt autem Romani ciues omnes effecti, qui in orbe Romano ſunt, conſtitutione Adriani, *l. qui in orbe. de ſtatu homin.* Colliguntque propterea Iuriſperiti, ius patriæ poteſtatis, quod ciuium tantùm Romanorum erat, ad omnes Chriſtianos pertinere. *Vide, Libertorum.* Spieg.

CIVILE bellum, *h. vuic. C. de cad. toll. l. 9. §. 1. ff. de legat. 3.* quòd ciues cum ciuibus gerunt. Ciuilem diſſenſionem vocat Vlp. *in l. 21. §. vlt. ff. de capt. & poſtl.*

CIVILE eſſe, pro pertinere ad officium ciuis, vel ciuilis moris eſſe, apud Imp. Alexandrum. *C. de furtis.* [Ciuile eſt, quod à te aduerſarius tuus exigit, vt rei quam apud te fuiſſe fateris, exhibeas venditorem. nam à tranſeunte & ignoto te emiſſe, dicere non conuenit, volenti euitare alienam bono viro ſuſpicionem.] Spieg.

CIVILE id proprium dici nemo ambigit, quod ciuiū, aut ciuitatis eſt: hinc ſtudia inſtitutaque ciuilia, hoc eſt, ad ciuium ſocietatem, ciuitatiſque ſtatum pertinētia: quo ſenſu mores ciuiles, ciuiliterque quid fieri à Cicerone dictum. *lib. 1. Offic.* Cùm autem ciuitatis ſtatus tuendi ratio id imprimis expoſcat, ne quid contra ea, quæ publicæ vtilitatis ſint, fiat: quod eiuſcemodi eſſet, id ciuile inde vocari inualuit: contrà quod aduerſus vtilitatem publicam fieret, ciuiliq; ſocietati exitioſum foret, inciuile dictum eſt. Hinc frequentes illæ in iure voces, vt Alex. *in l. ciuile. C. de furtis.* Ciuile quid eum facere, qui ab eo, qui rem ſuam poſſidet, aut authorem exhibeat, à quo eam habet, exigit: quia ſi hoc ſolū à tranſeunte, cuius nomē ignoretur, emptam fuiſſe ſufficeret dici, interuertendarum propriarum cuiuſq; rerum occaſio maxima præberetur, quod ciuitati pernicioſum eſſet. Ciuiliter itaque facit, qui contra nititur, ſuam nempè publicamq; vtilitatem ſimul tuetur. Inciuilem autem rem à Seuero, *l. inciuilem. C. de furtis.* facere dictus eſt, qui rem meā furto mihi ablatam, à fure emptam retinet, nec priùs reſtituere vult, quam pretiū illi fuerit à me perſolutum. Cùm publicè vtile ſit, alienarum rerum interceptoribus præcludi viam, qua rerum ablatarū precium conſequantur, & pecunia indè refecta faciliùs effugiant. Quod fiet, ſi cùm ab alijs, quàm notis, & ſpectatę fidei hominibus emere, nemini tutum erit, caute quiſq; ita negociari cogatur. Item & medici, infirmitatem conſultò protrahentis, aut etiam augentis, quo ægri loculos exhauriat, quidve aliud corradat, inciuile factum dicitur, vt exemplo id in ciuitate haud dubiè pernicioſum eſſe cōſtat, *l. medicus. ff. de var. & extraord. cog. Ioan. Rob. lib. ſent. 3. caſ. 11.*

CIVILE negotium, hoc eſt, Iure ciuili receptum, *l. vnica, in princ. de extra. cognit.* Alberic.

CIVILIS dies incipit a media nocte, in ſequentemque mediam noctem finit, *l. more. de fer.* Spieg.

CIVILIS interruptio. *Lege, interruptio.*

CIVILIS poſſeſſio eſt, quæ ſola animi deſtinatione & ſolēnitate quadā conſtat, etiamſi corpus non interueniat.

CIVILIS ratio naturalia iura corrumpere non poteſt, vt ait Caius. *l. eas. ff. de capit. minut.* Spieg.

CIVILITAS, quaſi ciuilis mos, qui & vrbanitas dicitur. Sic annotante interprete, ciuile pro vrbano & elegante, *in l. ciuile. C. de furt.* Spieg.

CIVIS dictus eſt, quòd in vnum coëat cœtum, & ſub legibus viuat politicis, *vt ex M. Cicerone conſtat.* Old.

CIVIVM quoque appellatione cōtinentur ij, qui vtuntur priuilegijs, & ſimilibus actibus ciuitatis, & ſuburbiorum incolæ, Alc. *l. vrbis. 2. ff. de verb. ſignif. & ante eum Alexander Imola rub. ff. ſol. matrim.* Prat.

CIVES origine, manumiſſione, adlectione, & adoptione fieri, D. Principes reſcripſerūt, *l. ciues. C. de incolis. lib. 10.* Prat. vide Menoch. *de arbitr. iud. qu. lib. 2. cent. 6. caſ. 584.*

CIVES Romani ſunt Vlpiano *in epit. tit. 1.* liberti, qui vindicta, cenſu aut teſtamento, nullo iure impediente manumiſſi ſunt. quod & Iuſtinianus probat. *Inſt. de libertin. §. fin.* Prat.

CIVILIS incerti actio, hoc eſt, præſcriptis verbis, Vlpiano *l. ſolent. ff. de præſcript. verb.* Prat. l. 7 ff. de pact. Aliàs ciuilis actio criminali opponitur, *rubr. quand. actio ciui. crim. præiudic. C.* vt negotium ciuile criminali, *l. 2. ff. de appellat. recipien.* Et ita ciuilis diſceptatio *in l. 1. C. ſi. quis aliq. teſta.* & petitio, *l. 17. C. de his qui accuſ. non poſſ.* Ciuile iudicium, *l. vlt. C. de noxal. act.* χρηματικὰς ἐνοχὰς, & ἰδιωτικὰς vocat Harmenopol. *lib. 1. tit. 2.* Briſſon.

CIVILES res, in Theodoſij & Valentin. conſtitution. *l. 2. C. de petit. bon. ſubla. lib. 10.* hoc eſt, ad publicum pertinētes, vel etiam ad ciuitatem & Rempub. cuiuſmodi ſunt opera publica, *l. ſi aliquando. C. de operib. public.* Prat.

CIVILE, pro iuſto, æquo, legitimo accipi ſolet, (daß ehrbarlich iſt.) *l. ciuile. C. de furt. & l. cùm in fundo. 78. § ſed & ſi nō ſit. ff. de iur. dot. l. 83. § ſacra. ff. de verb. oblig.* E diuerſo, inciuile, inhoneſtum, illicitum, iniquum, & contra iuris ordinem, (vnehrbarlich.) *l. inciuile. C. de rei vind. & alibi ſæpè.* Prat.

CIVILE ius, nulla ratione differt ab eo quod gentium dicitur, quàm quod vnum ciuium ſuorum: alterum omnium commune eſt hominum, vtrumque eorū vtilitatem, quibus imperat ſpectans, & eo vim omnem inſtitutorum ſuorum dirigens tanquam ad ſuum finem. Atque etiam vtriuſque origo eadem, licèt ius gentium paulò ſit antiquius. Vt refert Tullius *pro P. Sextio* his verbis, [Quis veſtrûm

ſtrûm iudices ignorat ita naturam rerũ tuliſſe, vt quodam tempore homines, &c.] *Commen. lib. 1. cap. 7. num. 1.*

CIVILE Ius, eſt ius proprium cuiuſque ciuitatis, *l. 6. & l. 9. ff. de iuſtit. & iur. l. vlt. ff. de ſuperſic.* Et vt Paul. ait, quod omnibus, aut pluribus in quaque ciuitate vtile eſt, *l. pen. ff. eod. tit.* vel vt Cic. *in Topic.* æquitas conſtituta his, qui eiuſdẽ ciuitatis ſunt ad ſuum obtinendum. Paulò pleniùs id definit Vlpianus. *in l. 6. ff. de iuſtit. & iur.* Secundum quæ ius id, quo Romana ciuitas ex legibus, ſenatuſconſultis, plebiſcitis, principum conſtitutionibus. Prætorum Aedilium-que edictis, ac prudentium reſponſis vſa eſt, Ciuile appellatur, *l. 7. & l. 9. ff. de iuſtit. & iur. §. ius autem. Inſtit. de iur. natur.* quaſi proprium ciuitatis Romanæ, *l. 1. ff. de adquir. rer. domin.* Hoc tamen commune iuris ciuilis nomen ſuum fecit ac proprium ea pars iuris, quæ ex prudentium interpretatione legibus adhibita conſtabat. quæque ſine ſcripto in ſola prudentium auctoritate conſiſtebat, *l. 2. §. his legibus. & §. deinde cùm eſſet. ff. de orig. iur. l. 74. ff. de hered. inſtit.* Appellatum eſt etiam ius ciuile Papirianum, quod à Sext. Papirio in ordinem compoſitum fuit. Et ſimiliter ius ciuile Flauianum, ob librum qui actiones continebat, à Gnæo Flauio æditum. *d. l. 2. in princ. de origin. iur. l. 144. ff. de verb. ſignif. & apud Macrob. lib. 3. cap. 2.* Notat & Aſcon. *in 4. Verrin.* Ius ciuile à Cicer. pro priuato iure vſurpatum. Interdum iuris ciuilis appellatione lex 12. Tab. demonſtratur, *vt in l. 1. ff. de tut. Inſtit. de vſucapio. in princ. l. vlt. de bon. eorum, qui ſibi ante ſ. nt. coniuncta l. 220. ff. de verb. ſignif. l. 6. §. 1. ff. de bon. poſſeſſ. l. 1. ff. de bonor. poſſ. ff. cont. tab. l. 1. & 2. ff. vnde cognati. l. 10. C. de iur. delib.* Plerunque verò ius ciuile à prætorio ſeparatur. Et ita videre eſt hæc verba, Ciuili & Prætorio iure, opponi, *l. 7. ff. de caſtr. pec. § ſed iſtæ. Inſt. de act. & Inſt. de obligat. §. 1. l. 1. §. vlt. l. 3 §. 1. ff. de conſti. pecun. l. 23. ff. de teſtam. l. 5. C. de pact. l. 14. ff. de teſtib.* Ideoque & Ciuiles actiones ex legitimis & ciuilibus cauſis deſcendentes accipimus ad differentiam earum, quas Prætor ex ſua iuriſdictione comparatas habet. *§. ſed iſtæ. Inſtit. de actio. l. vlt. ff. de conſtit. pecun. l. 15. ff. de præſcrip. verb.* Ita ciuiles actiones Honorarijs opponuntur, *l. 25. §. vlt. ff. de obligat. & actio. l. 3. §. 1. ff. naut. caup.* Eoque ſenſu ciuilis actio accipienda *in l. 1. §. vlt. ff. de ſuperſic. l. 7. §. 1. ff. ad S.C. Trebell. l. 3. §. vlt. ff. ſi menſ. falſ. mod. l. 14. §. si qui. ff. de fur.* id eſt, iuris ciuilis actio, *vt ait, l. 14. ff. de precar.* Similiq́ue modo ciuiles obligationes à Prætorijs & Honorarijs ſeparantur. Ciuiles autem dicuntur, quæ aut legibus conſtitutæ, aut certè iure ciuili comprobatæ ſunt. Prætoriæ verò ſeu honorariæ, quas Prætor ex ſua iuriſdictione conſtituit. *§. 1. Inſtit. de oblig.* & ita ciuilis obligatio, *in l. 7. ff. de pact.* Briſſ.

CIVILIS poſſeſsio, iuſta & legitima poſſeſſio, quæ opinione domini tenetur, & in iure conſiſtit, ad vſucapionemq́ue proficit, *l. 2. §. 1. ff. pro herede. l. 24. ff. de adquir. poſſeſ. l. 3. §. vlt. ff. ad exhib. l. 10. C. de adquir. poſſeſſ.* Quam qui habent, ciuiliter poſſidere dicuntur, *l. 7. in princ. ff. ad exhib. l. 1. §. deijcitur. ff. de vi & vi arm.* id eſt, ex iure ciuili, *vt in l. 38. §. hæc quoque ſtipulatio. ff. de verb. oblig.* Briſſ.

CIVILIS ſapientia, pro iuris ciuilis ſcientia, *l. 1. §. 1. ff. de extrao. d. cognit.* ſic Cicero, *de clar. orat.* Ciuiles artes & Forenſes, eloquentiam & iuris ciuilis ſcientiam appellat.

CIVILIA verba, quæ & legitima, & directa, & imperatiua appellantur, *l. 7. ff. de vulg. & pup.* Vlpian. *in Inſtit. tit. de fideicom.* Fideicommiſſum eſt, quod non ciuilibus verbis, ſed precariuè relinquitur. id eſt, non directò, & imperatiuis, ſed precarijs & inflexis verbis. Briſſ.

CIVILITER, eo modo, eaque formula, quam I.C. excogitarunt & tradiderunt. Hinc Pomp. *in l. pen. ff. de ſolut.* ſcribit, verborum obligationem ciuiliter per acceptilationem tolli, non rei naturam ac ſubſtantiam: id eſt, conſenſum & pactum ſpectans: ſed modum ac formam aduentitiam. quum Vlp. *in l. 8. in fin. ff. de accept.* apertè dicat, Acceptilationem eſſe iuriſgentium: quatenùs ſcilicet pactum conuentum, id eſt, ſubſtantiam ipſius actus conſideramus, vt acceptilationis materia ſit iuriſgentium, forma verò iuris ciuilis. Hotom.

CIVILITER annum non ad momenta temporum, ſed ad dies numeramus. Nam naturaliter vltimus dies integer anno accedere deberet, & præterea quadrans, hoc eſt, ſex horæ. *ex Accurſ.* Spieg.

CIVILITER, interdum ſignificat, id eſt, Ciuili iure, vt cùm dicimus ciuiliter quem obligari, *l. 1. §. hæc actio. ff. ſi menſ. falſ. mod. dix. l. 1. §. ſi quis ita. ff. de verb. oblig.* Exempla frequentiora ſunt, quam quòd referri debeant. Aliquando ſonat rectè, legitimè, & ex iuris ciuilis regulis. *l. filium. 28. §. ſi quis eo. in fin. ff. de lib. & poſth. & l. 2. in fin. ff. de acquir. poſſeſſ.* Quandoque ſignificat, ſecundùm iuris ciuilis rationem, *l. anniculus. 134. ff. de verb. ſignif.* quam interpretationem probat Alciat. & ante eum Alberic. Roſat. *ibidem.* Non tamen improbandam putem expoſitionem Accurſij *d. l. 134.* explicantis ciuiliter, id eſt, ſecundùm conſuetudinem ciuium, & loquelam *per l. anniculus. 134. ff. eod. tit.* Prat.

CIVILITER agit, qui quod ſua priuatim intereſt, perſequitur: Criminaliter, qui publicum *l. vnic. C. quando ciuil. act. crim. præiud. & l. fin. C. de fur.* Ciuiliter criminali perſecutioni opponitur, *l. fi. ff. de furt. & l. cõſtitutionib. 37. ff. de iniur. l. 28. §. qui ob inimicitias. ff. de pœn.* Prat. Nã ad maleficia iudicanda, quibus magnoperè publica tranquillitas turbatur, variæ ſunt pœnæ legibus, & iure ciuili cõſtitutæ, *de quibus ſub tit. de pen. & alibi.* Et quia accuſatio ad eam rem valdè eſt neceſſaria, vt teſtatur Cicer. *in orat. pro Roſ. Amer.* permiſſum eſt, non ſolùm ei, cui nocitum fuerit, ſed interdum etiam cuiuis è populo nocentem hominem deferre & accuſare, *§. 1. Inſt. de publ. iud.* Eſtq́ue huius accuſationis finis & ſcopus, vt Reip. quam leges violando non mediocriter oſtendit, pœnas debitas perſoluat, nõ vt accuſatori quicquam præſtet, *l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publ. & vect.* Quiſquis autem ita accuſatur, criminaliter dicitur conueniri. Nec quicquam referre puto, corporaliſne ſit, an pecuniaria pœna, qua eius audacia coerceatur, *not. in l. 3. de ſepulch. viol. d. §. in ſumma.* Sed cum hac criminis executione Reipubl. tantùm conſulatur, non etiam accuſatori, grauiter fortaſſis læſo: proditæ ſunt priuatæ quoque & forenſes actiones, quæ ad priuatum ipſius agẽtis commodum intendantur: vt Furti actio, vi bonorum raptorum, Legis Aquiliæ iniuriarum, & ſimiles: quæ ciuiles, non criminales dicũtur, propterea quòd humaniùs, atque ciuem decet, tunc agatur, *l. 1. ff. de incend. ruin. naufr. l. vlt. de priu. delict. l. vlt. de fur. l. vlt. C. de iniur. & C. Quando ciuilis actio crimin. præiudic.* Dicuntur etiam pecuniariæ huiuſmodi cauſæ, quòd agens ad pecuniarium propriumq́ue commodum principaliter reſpiciat, *l. 1. ff. de teſtib. l. interrogari. C. de quæſt. l. properandum. C. de iudic.* In criminali autem iudicio hoc potiſſimum ſpectatur, vt admiſſum publicæ vtilitatis cauſa in exemplũ vindicetur, tametſi eius rei gratia plerunque pecuniaria ſequatur condemnatio, *d. §. quod illicitè. Duaren. lib. 1. anniuerſ. diſput. cap. 35.*

CIVILITER & naturaliter opponuntur: ita ciuiliter reſolui obligatio, veluti acceptilatione & confuſione. Naturaliter verò, ſolutione, aut interitu rei promiſſæ, *l. 107. ff. de ſolut.* Similiterque *in l. 53. ff. de acq. rer. dom.* Ciuiliter adquiri dicuntur, quæ iuris miniſterio, verbis, ſine aliquo corporali facto, adquiruntur: veluti ſtipulatio. Naturaliter verò, ſeu corporaliter, veluti poſſeſſio. Ciuiliter & quaſi more ciuitatis, *l. 42. ff. de verb. ſig.* vbi ciuiliter turpia, & natura, opponuntur. Briſſon.

CIVILITER modo, *l. 9. de ſ. ruit.* id eſt, cum aliquo temperamento. Briſſon.

CIVICVM munus pro ciuili accipitur *in l. 4. C. de fabric. lib. 11.* vbi falsò legitur, ciui commanere, pro ciuico munere. Prat.

CIVITATIS appellatione non veniunt ſuburbia, ſed id ſolùm quod murorum ambitu terminatur. *tex. eſt argumento à ſpeciali, in c. ſi ciuitas. de ſent. excom. lib. 6.* & hoc niſi diſpoſitio reddatur eluſoria, quia veniunt etiam ſuburbia, *d. c. ſi ciuitas, vbi eſt text. ſing. & melior de iure, ad hoc vt latè atteſtatur D. Iaſ. in l. cùm quidam, in fin. ff. de lib. & poſth.* Et ideo decidit ſing. Bald. *in c. ſignificauit. in vlt. col. verſ. pone, epiſcopus. de reſcr.* quòd ſi epiſcopus excommunicauit omnes leproſos ſtantes in ciuitate, niſi recedant de ciuitate infrà octo dies, & aliquis exiuit & recluſit ſe in quodam hoſpitali poſito in ſuburbijs, talis non euitat excõmunicationem: quia ſicut propter ſalutem animarũ interdicta ciuitate, interdicuntur etiã ſuburbia, ne ſententia excõmunicationis ſit eluſoria, *d. c. ſi ciuitas.* eodem modo propter ſalutem corporis, ne edictũ circumueniatur. Et hoc dictum Bal. pro ſingul. citat. D. Pelin. *in c. Rodulph. col. 3. verſ. limita dupliciter de reſcrip.* vbi latè tractat, quando appellatione ciuitatis veniant ſuburbia. Cotte.

CIVIVM appellatione an veniant oppidani, vel Comitatenſes, eſt notab. deciſio Bald. *in auth. & omnino. in penul. col. verſ. ſed hic dubitatur. 6. ne vxor pro marito. de qua latè ſcribit D. Fel. in c. Rodolphus. in 9. col. verſ. faciunt etiam, extr. de reſcriptis, cum his, quæ referam infr. in verbo, Repræſaliæ.* Sed quid de ſpurijs? Bald. ſing. cõſuluit, eos in ſtatutis non comprehendi: quia propriè ciues non ſunt. ita in pulchra quæſtione ſtatuti Mediol. concludit Bald. *conſ. 267. ad euidentiam præmitto. in vlt. col. in 1. lib. quod conſilium repetitum inuenio in vlt. lib. conſ. 437.* Nunquid autem habitatores Venetiarum ſint ciues, vel inſulani, eſt ſing. conſilium Bald. *num. 437. quidam emerunt. in 1. libr. cum his quæ ſcripſi infrà in verbo, Venetiæ.* Cotta.

CIVITAS eſt multitudo ſeu vnitas ciuium, in hoc collecta, vt iure ſocietatis viuat optimo, *c. ſi ciuitas. de ſent. exc. lib. 6. Zaſ. l. 2. ff. de orig. iur. Cicer. in Somn. Scip.* in ciuitate, & vbinis locorum, neceſſariò requiritur, in primis verbũ Dei: deinde magiſtratus, qui adminiſtret rempublicã: id quod gentes quoque, quamuis Chriſtum ſeruatorem noſtrum ignorarent, lumine tamen naturali aliquo modo cognouerunt. Ideoque intra exempla iuris publici referuntur ſacerdotes & magiſtratus, *in l. 1. §. 1. ff. de iuſtit. & iur.* Hac ratione

CIVITAS appellari ſæpè ſolet ἐκκλησία, hoc eſt, cœtus, vel cõgregatio, non qualiſcunque, ſed conciliata in vnam ſocietatem communionemque fidei, & ſacramentorum, (ein gemeine/) vnde Apoſtolus *ad Cor. 1.* [Eccleſiæ Dei, inquit, quæ eſt Corint.] Et *Coloſſ. 1.* [pro corpore ipſius ait, quod eſt Eccleſia.] Oldend.

CIVITATIS appellatio aliàs accipitur pro iure ciuium ac libertate, qua ciues vtuntur. vnde dicebãtur olim ciuitate Romana donari, daß Bürgerrecht empfangen. quorum exempla commemorat multa Cicero *pro L. Cornelio Balbo.* Item comprehenduntur horti, *arg. ff. de procur. l. præſens.* Item ciuitatis nomine nõn comprehenduntur diœceſes, nec econtrariò, *c. Rodulphus. & ibi gloſſ. extr. de reſcrip.* Vocatur autem propriè ciuitas, quæ habet Epiſcopum, *vt. 80. diſt. in illis. & c. ſequ.* Ciuitas quoque poteſt appellari, quæ Epiſcopum non habet *Alciato in c. perniciosam. de offic. iudic. ord.* Olden. Sunt autem Ciuitatis partes nouem. Vna eſt, agricolæ, qui circa alimenta verſantur. Secunda, opifices, qui verſantur circa artes aut neceſſarias, aut ad delitias, aut voluptates, aut ad ornatum pertinentes. Tertia, cauponaria, ementium vendentiumq; mercatoria & numularia. Quarta mercenarij. Quinta propulſatores belli. Sexta hi qui ius dicunt atque decernunt. Septima opulenti atque diuites, qui onera Reipubl. ſuſtinere valent. *de quibus Iuſtin. Inſt. de his qui ſui vel alien. iur. ſunt. §. dominorum* Octaua publicis magiſtratibus fungentes. Nona conſultores, & ius in controuerſijs aſſignantes. Reſpublica illius multitudinis ordinatio eſt atque gubernatio. *Dreſem in methodo iur.*

CIVITAS etiam ſolet vſurpari pro mœnijs duntaxat, & ædificijs. Sicut etiam eccleſiæ ſignificatio ad paucos ordines redigitur, adeoque ad templum materiale, *in tit. C. de ſacroſ. eccleſ. & de his, qui ad eccleſ. confug. in rub.* Old.

CIVITAS quandoque non pro loco, ſed pro ciuibus accipitur, vt cùm quis ciuitati, vel ciuibus aliquid mandat, *l. ſi quando. C. de bon. vac. lib. 10. Alciat. de verb. ſign. in l. 2.*

CIVITAS in tribus conſiſtit, in ſapientia eorum qui Remp. adminiſtrant: in militum fortitudine, in cæterorum ciuium temperantia: hiſque perfectè conſtituta cenſetur ciuitas, quòd cuique parti ſua virtus attribuatur. Attamen quæ ſupereſt Iuſtitia, non illa otioſa eſt aut inutilis, ſed per omnes alias diffuſa, implicat eas arctiſſimo æquitatis & concordiæ vinculo, facitque vt ſibi illæ conſentiant: quæ iuſtitia vocatur. *Conan. lib. 1. c. 2. num. 5.*

CIVITAS ſine legibus, eſt corpus ſine anima, vt ait Cicero. Quocircà multùm eleganter Ariſtot. *in Ethicis.* [Ideo, inquit, non concedimus vt homo imperet, ſed ratio. Nam homo hoc ſibi tribuit, & fit tyrannus.] Ex Pomponio, *l. 2. ff. de orig. iur.* animaduertere licet, Pop. Roman. viginti vix annis potuiſſe ſine certo iure viuere, quin leges à Græcis peterentur. *Cætera Oldend. in ciuitatem legem ſcribens.* Spieg.

CIVITATIS ſex. Socr. l. ſanciuit, vt nec parua ſit ciuitas, nec magna, ſed vna & ſufficiens. Quamobrem Cicero eleganter, aduentitiã illam ocioſorum hominum multitudinem, appellat fœcem ciuitatis, vt quæ nulli proſit, multos autem oneret: *monuit id ante me, Dn. Old.*

CIVITATEM appello quemcunque populum ijſdem legibus & moribus gubernatum. *Conan. libr. 1. cap. 7. numer. 1.* Idem ibidem ciuitatem Ariſtoteli dictam fuiſſe refert gentium virorumque in vita perfecta, ſeque ipſa contenta communionem. Nonio inter ciuitatem & vrbem hoc intereſt: ciuitas dicuntur incolæ: vrbs autem complectitur ipſa ædificia. *Adde quæ doctè annotauit Olden. in l. 2. ff. de orig. iur.* Spieg.

CIVITATES fœderatæ. *Vide, Fœderati.*

C L

CLABVLA vehiculi genus. Hinc

CLABVLARIS curſus, in Leonis conſtitutione, *l. curſum. 22. de curſu public. lib. 12. C.* vehicularis curſus genus quoddam fuit. Vulgata exemplaria habent, ambularem, quæ lectio iuuari poteſt, l. iudicib. 9. C. eod. Sunt qui maline caballarem, apud Luitprandum *in ſui temporis hiſtoria.* Quænam lectionum verior ſit, iudicent peritiores. *Vide infrà, Clauularis.*

CLADEM quidam à calamis comminuendis dictam exiſtimant: atque ideo pro calamitate accipiunt *in l. 1. C. de iur. emphyt.* quaſi clàm data ſit, vt Papias ſcribit. Prat.

CLAM. Priſcianus *lib. 14.* [Clàm, inquit, magis aduerbium eſt, cùm nec localem habeat ſignificationem, quam plerunque præpoſitiones poſſident, & qualitatem demonſtret, quę in aduerbijs inueniri ſolet: & diminuatur, quod nulla præpoſitio habet, & clanculum: vt poſſit etiam abſque caſu proferri: vt bona apertè facit, mala autem clàm, &c.]

CLAM, id eſt, latenter & furtiuè, *l. 54. ff. de adm. & peric. tut.* Clàm & palàm aduerſantur, *l. vlt. ff. de ritu nupt.* Clàm in libertate morari, *l. 12. §. 1. ff. de lib. cauſ.*

CLAM, à Clauibus dici putat Feſtus *lib. 3.* quòd his, quæ celare volumus, claudimus. Prat.

CLAM facit, qui celandi animo eum, quem prohibiturum intelligeret, & id exiſtimat, aut exiſtimare debet ſe prohibitum iri, *l. 4. ff. quod vi aut clàm.* Seruius etiam apud Venul. *in d. l. 4.* putat eum

CLAM facere, qui exiſtimare debet ſibi cõtrouerſiam futuram: aut etiam (*Vlpianus att. l. 5. ff. eod.*) qui aliter fecit, quàm denunciauit, vel decepto facit eo, ad quem pertinet non facere, vel conſultò tum denunciat aduerſario cùm eum ſcit poſſe prohibere, vel tam ſerò pronunciat, vt abire (in Pandect. Flor. Vbire.) prohibiturus priùs, quàm fiat, non poſſit. Clàm quoque feciſſe videtur, qui poſt denunciationem in certum diem, & horam fecit *d. l. 5. §. 1.* Prat.

CLAM poſſidere, inquit Vlpian. eum dicimus, qui furtiuè ingreſſus eſt poſſeſſionem, eo ignorante, quem ſibi controuerſiam facturum ſuſpicabatur, & ni faceret, timebat. *l. 6. ff. de acqu. poſſeſſ.*

IN interdicto quod vi aut clàm, Clàm videtur facere, qui celauit aduerſarium, neque ei denunciauit, Si modò timuit eius controuerſiam, aut debuit timere, *l. 3. §. vlt. ff. quod vi aut clàm.* Clàm enim facit, qui exiſtimare debet ſibi controuerſiam futuram, *l. 4. ff. eod. tit.* Aliàs Vlpia. definit. Clàm factum videri, quòd quis cùm controuerſiam haberet, habiturumve ſe putaret, fecit, *l. 73. §. vi factum. ff. de diuerſ. reg. iur.* Briſſ.

CLAM etiam poſſidere videri Paul. ait *libr. 5. ſent. tit. 6.* hæredem eius, qui precariam poſſeſſionem tenebat, ſi in ea manſerit. Ita

CLAM ab aliquo poſſidere accipimus in interdicto vti poſſideris, *l. 1. ff. vti poſſid. & l. pen. ff. pro ſuo.* Eodem modo

CLAM ab aliquo ducere aquam dixit Vlp. *l. 1. ff. de aqua quotid. & æſt.* Prat.

CLAM vti eum diffinit Vlpian. *l. 3. in princip. & §. 1. ff. de itin. actuque priu.* qui prohibitus vtitur, vel qui prohibito eo, cui id ius vtendo conſeruabat, vtitur. Prat.

CLAM etiam pro in obſcuro poni videtur *in l. 1. in princ. ff. de furt.* Prat.

CLAM ferre ſententiam, eſt notam in vrnam mittere; Palàm verò, eſt ore pronunciare. *Lege Ciceronem de Legibus 3.*

Ternas autem notas ſingulis iudicibus dabat is, qui cauſæ præerat: ſcilicet, A. C. N.L. *de quibus ſuprà monuimus.* Spieg.

CLAMORE quomodo præſtetur auxilium, I.C. oſtendit, *l.1. §.exciſſatur, ad S.C.Sil.*

CLANDESTINVS, na, num, à clàm, particula derivatur, notamque habet ſignificationem, neque ob aliam cauſam hoc in loco poſuimus, niſi quòd vulgò accentu barbaro ab omnibus profertur, hoc eſt, accentu in antepenul. cùm penultimam habeat longam, & iuxta regulas Latinæ linguæ in eadem accentus debeat collocari. Quòd verò penultima ſit longa, probatur carmine Manilij, *in 1. Aſtronomicon* dicentis:

Et clandeſtinis ſurgentia fraudibus arma.

Sillius quoque Italicus *in libris Punicorum:*

Ceu clandeſtino traheretur fœdere bellum. Nebr.

CLANDESTINAM electionem appellat Bernardus, *in cap. quia propter. §. fin. in gloſſ. fin. de electionibus in antiq.* quæ ſingulariter fit & occultè per occulta conuenticula. Prat.

CLANDESTINVM factum vitio magis perſonali, quàm reali adſcribi putat obſeruate Alberic. Roſat. *in l. quare (in Pandect. Florent. incipit, quam rem) ff. de vſurpat. & vſucap.* Spieg.

CLANDESTINA deſponſatio, clandeſtinum coniugium, & clandeſtinum matrimonium, quæ occultò contrahuntur. *per c. 2. extr. de clandeſt. deſponſ.* Prat.

CLANDESTINAM poſſeſſionem, interpretari debemus *in l. ſi de eo. §. vlt. ff. de adquir. poſſeſſ.* iniuſtam. *per l. 7. §. inter prædones. ff. commun. diuid.* & à quibus cauſis non poſſit ſeparari, docet Sal. Iulian. *d. l. ſi de eo. §. fin.* Prat.

CLARA perſona, in libris iuris Ciuilis intelligitur Senatoris, vel vxoris eius. *ita explicat Caius l. curator. 5. §. de cura. furioſ.* Clariſſimi igitur viri, Senatores accipiendi ſunt, vel Senatorio honore donati, *l. deſer. e. ff. de adult. l. ſpectoſiſ. de verb. ſignific. & Nou. l. 42. & alibi ſæpiſſimè.* Proconſules etiam clariſſimi viri appellabantur, *l. 1. C. ſi ex falſ. mitr.* Prouinciarum quoque præſides, & rectores, *l. raptores. C. de epiſc. & cleric.* & magiſtri cenſus, *l. fin. C. de iure emphyt.* & aduocati, *l. 1. C. de aduocat. diuerſ. iudic.* quod de rabulis minimè accipiendum eſt. Briſſ.

CLARA quoque dignitas ſic accipienda eſt, *l. fin. C. quod met. l. vnic. C. de his qui pot. eo.* quæ & claritas vocatur, *l. 10. C. de nupt.* Clariſſimi autem viri his notis, VV. CC. ſignificabantur. Prat.

CLARIGATIONEM, accipere debemus apud Titum Liuium *lib. 8.* pro eo quod τὸν ἀνδροληψίαν Imperator Iuſtinian. *in Nouell. 52.* vocat, vetus interpres Pignorationes vertit, Bartol. Repræſalias appellat, cuius rei cauſa tractatum fecit. *de quibus in c. vnic. de iniurijs. lib. 6.* Prat. *& Turneb. aduerſar. lib. 21. cap. 1. Adde Brechæ. l. facere. de verb. & rer ſignif.*

CLARISSIMARVM fœminarum nomine, Senatorum filiæ, niſi quæ viros clariſſimos ſortitæ ſunt, non habentur. tamdiu igitur clariſſima fœmina erit, quamdiù Senatori nupta eſt, vel clariſſimo: aut ſeparata ab eo alij inferioris dignitatis non nupſit, *l. 8. ff. de Senatorib. l. 22. §. 4. ad municip.* Hotom.

CLARIVS face meridiana. *C. de probat. l. ſciant cuncti.* vt apud Ciceronem, [Clariora luce conſilia,] *intell. in Catil. 3.* & [Clariora ſole.] *lib. 1. de Fin.* Spieg.

CLARISSIMATVS dignitatem non fuiſſe inferiorẽ ſpectabilitate putem, *l. peculiari. 5. C. de proximis ſacror. ſcrin. lib. 12.* tametſi quidam contrà ſcripſerit. Prat.

CLARISSIMOS tamen à Spectabilibus diſtinguit, l. vnic. C. de annonis, & capit. Itemque ab Illuſtribus, l. 1. C. vbi Senat. vel Clariſſ. Prat. Inter Clariſſimos nominantur comites & tribuni, *in Nouel. 71. vt in eiuſdem expoſit. per Cuiac. videre licet.*

CLARISSIMATVS, dignitatis vocabulum, *de quo Alciat. cap. 4. lib. 4. Diſpunct. 3.* Porrò quibus clariſſimatus dignitas collata erat, conſidendi, ingrediendique ſecretarium licentia contribuebatur, *l. peculiari. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12. C.* Prat. & Spieg.

CLASSICI *in l. vnic. C. de claſſic. lib. 10. & C. Th. eod. l. vnica.* milites ſunt deputati nauibus amnicis purgandorum fluminum, & aliarum neceſſitatum gratia. Hinc

CLASSIS Seleucena Orontis *d. l. vnic.* Prat.

CLASSICI. *In tit. de Claſſicis.* Claſſici dicuntur homines deſtinati ad claſſes, id eſt, naues ducendas. Claſſici etiam dicũtur apud bonos authores, non omnes, qui in claſſibus ſunt, ſed primæ tantùm claſſis homines, qui centum millia æris aut ampliùs cenſi erãt: quod apparet ex Liuio de Seruio Tullio loquente. Vnde per metaphoram, claſſici teſtes dicuntur Budæo, *in l. vlt. de pig. actio.* qui ſignandis teſtamentis adhibebãtur, hoc eſt, primæ claſſis homines, quaſi primæ authoritatis, & idonei veritatis ſponſores. Porrò, claſſici appellantur præcones, qui tuba vel cornu iuſſu magiſtratuum, ex arce, vel circum muros, populum ad comitium vocabant, dicti à calando, id eſt, vocando, ſiue à clangore. Anchor. *Adde Franciſc. Balduin. in Catechesi iuris Ciuilis. c. 3.*

CLASSIS, quam Græci τὸν στόλον vocant, quidam, ſed barbarè, Armatam, ius poſtliminij habet: de quo tractat Marcell. *in l. 2. de capt. & poſtlim. reuerſ.* Vlpian. *in l. omnia. de bonor. poſſeſſ. ex teſtam. milit.* [Item nauarches, inquit, & trierarchos claſſium, iure militari poſſe teſtari, nulla dubitatio eſt.] Spieg.

CLATHRI vel Clathra, Colum. cancelli, & oppoſitiones oſtiorum, vel Acrone admonente ſuper illud Horatij, *de arte poëtica:*

Obiectos caueæ valuit ſi frangere clathros.

Hinc clathrare, quod eſt, clathris munire & claudere. Clathratam autem feneſtram Plaut. *in mil. glor.* vocat, quæ clathris, hoc eſt, lignis tranſuerſis occluditur. *Coraſ. lib. 3. Miſcell. cap. 14. num. 6.*

CLAVARIVS officij nomen eſt, quo appellatus eſt Suetonij pater, ab eo quòd præfectus fuerit donatiuo Imperatorio inter milites diſtribuendo. Tacitus, [Seditioſæ, ait, militum voces clauarium terrebant.] Prat.

CLAVARIVM, apud Tacitum, nomen donatiui cuiuſdam eſſe videtur. Turnebus *lib. aduerſar. 4. cap. 7.* putat eſſe donatiuum, velut in clauos caligarum militarium. Nam militum caligæ clauis ſuffixæ erant.

CLAVATAE veſtes, de quibus ſentire videtur Vlp. *in l. cùm aurum. §. 1. verſ. idem Pomp. de auro & argen. legat.* ſunt, quæ clauos aureos, nos flores appellamus, habent, *vt docet Scholium Bapt. Egnatij in Vopiſcum in Aureliano.* Baiſius autem vir doctiſſimus, id quod res eſt, apertè monſtrat, Vlpianum, vt diuerſa clauos aureos, & inſitas picturas accepiſſe, *in l. veſtis. ff. eod. & vide infr. veſtis.* Oldend.

CLAVI, apud Vlpia. *l. cùm aurum. 19. §. 1. & l. veſtis. 23. §. 1. ff. de auro & arg. leg.* & in veſtibus dicuntur (vt ex Varrone refert Stephanus) nodi & globuli purpurei, aureiue in modum claui texti in veſtibus Senatorum. μεταφορικῶς pro dignitate Senatoria accipi ſolent. Prat.

CLAVI aurei vel argentei, quos fœminæ noſtræ ſolẽt veſtibus ſuis aſſuere, *de quibus in l. veſt. in princ. ff. de auro & arg. leg. & ibidem l. etſi non ſint, etiam in princ. & in l. argent. §. item fibulæ, qui primus eſt.* Et apud Varronem *de Analogia. lib. 1.* cuius hæc verba ſunt: [Si quis tunicam in vſu ita conſuat, vt altera plagula ſit anguſtis clauis, altera latis: vtraque pars carebit analogia.] Hinc Mantilia cocco clauata *apud Aelium Lampridium in Alexandro Seuero.* In alia autem ſignificatione accipitur clauus in l. qui clauum. ff. de ædil. edict. & Plinium auunculum, *lib. 20. cap. item 20.* & Plin. iuniorem, *lib. 1. Epiſt. 51.* & aliter quoque in l. qui naufragium. §. S.C. ff. de incend. rui. naufrag. & alibi ſæpè apud alios authores, *vt annotauit Tyraq. in 3. l. connub. gloſſ. 1. part. 3.*

CLAVDIA aqua. Appium Claudium (*cuius fit mentio in l. 2. ff. de orig. iur.*) omnium primum ex agro Lucullano arcuato opere deduxiſſe aquam, à Frontino traditur: qui nouem ſolùm aquas ſuo tempore in vrbem fluxiſſe ſic commemorat. Nunc autem in vrbem influunt Appia, Anio vetus, Martia, Tepula, Iulia, Virgo, Alſietina, quæ eadem vocatur Auguſta, Claudia, Anio nouus. quæ autem fuerint iſtæ aquæ, & vnde, quotque paſſuum millibus, vel ſub terram, vel arcubus ducerentur, pluribus verbis ipſemet recenſet. Spieg.

CLAVDIA Lex, ad legitimas fœminarum tutelas pertinebat, auctore Vlpian. *tit. 12. regular.* quam Conſtantini conſtitutione ſublatam ait Zeno, *in l. 3. C. de legit. tut.* Extſat verò ea Conſtantiniana cõſtitutio in l. 2. de tutor. & curat. in C. Theodoſ. Briſſon.

CLAV-

CLAVDIANI ſenatuſconſulti, de mulieribus quæ ſeruis ſe iunxerant, fit mentio apud Vlpian. *tit.12.regul.* Paul. *lib.4.ſ.ntent.tit.10.l.4. ad S. C.Claudianum in C.Theodoſ.l.10.de muneribus.l.17.de decur.in eod.C.* Sublatum id à Iuſtiniano *l. vlt.C. de S.C.Claudian.* vt ipſemet teſtatur *§.vltim. Inſt.de ſucceſſ.ſublat.* Briſſon.

CLAVDIANVM item Senatuſconſultum de nuptijs, quas maior ſexagenario cum ea, quæ quinquagenaria minor erat, contraxiſſet *Vlpian.tit.17. regular.* Sillaniano etiam Senatuſconſulto Claudianum adiungitur *rubr.de Senatuſcon. Sillaniano & Claudiano.ff.* Briſſ.

CLAVDIO Hieronymiano clariſſimo viro ab Vmbrio primo *l.quæſitum.ff.de fund.inſtr.*

CLAVDVS, à I. C. inter morboſos numeratur, *l.itē claudum.ff.de edil.edict.* De claudo, quare ſit ſalacior cæteris, cauſam reddit Ariſtot. *in Problemat.* Spieg.

CLAVICARII, ſiue Clauicularij *in l. vni. C. de excuſ. artif.lib.10.* ſunt clauium artifices, Gallis dicuntur *Serruriers.* Clauicularij etiam dicuntur ianitores carceribus præpoſiti, à clauibus gerendis, ſiue etiam Clauicarij. Græci interpretes *ad l.carceri.S.ff.de cuſt.reorum.* δεσμοφύλαξ ὁ λεγόμενος τῶν κλειδίων. Huius commeminit Iul.Firmicus *lib.3. Matheſeos, cap.6.* Prat.

CLAVI trabales, apud Horatium, ſunt grandes claui, quibus graues configuntur, *Turneb.lib.aduerſar.9.cap.10.*

CLAVIS. Nota eſt lippis atque tonſoribus (vt ita dicam) clauis ſignificatio. Quam ob cauſam, hanc prætermittendam eſſe ducimus. Eſt autem libr.12.C.tit.de prætorib. & honor.præt.&c. in quo de claui fit mentio, cùm tamen nihil dicatur in toto contextu, niſi me fallant iuris Codices recens cum elegantibus typis impreſſi. Tamen Alciatus *ad d.tit.de prætoribus & honor.præt.&c.* Clauem (inquit) datam edendum eſt prætoribus, quoniam ea ſignum liberæ poteſtatis, & dominij in rebus acquiſiti: quod vtique nec noſtri I.C. prætermiſere.

CLAVOS & latos & anguſtos fuiſſe, ex Varron. *lib.8.Ling. lat.* Budæo *l.ſi.ff.de Senator.* L.Baifio *d.l.veſtis* quos videas. Pra.

CLAVSOS, Vlp. pro vinctis accipit. Si modò ita vincti ſint, vt omni modo erumpere non poſſint, *l.ſi quis in graui.§. ſ.*[illegible] *ad Sila.ff.* Olden.

CLAVSVLAS appellant conſulti iuris Ciuilis, & pontificij, edictorum, ſtipulationum, teſtamentorum, reſcriptorumque particulas, *l. quædam.9.ff. de edend.l.3.ff.quod met.cau.l.iudicatum.6.& l.cùm quærebatur.13.ff.iudicatum ſolui.l.ſed etiam 31.ff.de legat.1.& c.cauſam, quæ, de reſcript.* Prat. Et generaliter de cuiuslibet orationis Parte, Capite, & Scriptura vſurpatur.

CLAVSVLA, de dolo, *in l.& per iuſiurandum.§.eum, qui.ff.de acceptilationibus.l.doli.119.de verb.oblig.* Clauſulam de dolo appellant eam ſtipulationis partem, qua dolum malum abeſſe, abfuturumq; eſſe, vel ſi quid in ea re dolo factum ſit, comprehenditur: vel ita, Cui rei dolus malus aberit, *l.ex ea parte.121.ff.de verb.oblig.l.hæc verba.69.ff.de verb.ſig.* Prat.

CLAVSVLA, Ob rem non defenſam, dicitur, qua in iudicatum ſolui ſtipulatione, re non defenſa, quanti ea res erit, promittitur, *l.3.§.fi.ff.iudic.ſolui.* Eadem, De re defendenda, vocatur *l.iudicatum.6.ff.iud.ſol.* vbi etiam ponitur Clauſula, De re iudicata. Scio interpretes alia ferè innumera clauſularum genera efformaſſe, inque eam rem libros edidiſſe qui extant. Eſt &

CLAVSVLA codicillaris. *vide inf.Codicilli.* Prat.

CLAVSVLAS alias efformarunt notarij, de quibus ſatis diſputatum fuit à me *in Theoria Notariorum Gallica.*

CLAVSVLA, Antè ferri, quid operetur, collige ex c.tibi, qui, de reſcript.lib.6.& c.quamuis.eod.tit.

CLAVSVLAM, Quidam alij, ad plures, quàm tres, aut quatuor trahi non poſſe decretali epiſtola cautum eſt, *c.cū in multis.de reſcrip.lib.6.& ibi vide Ioan.And.* Prat.

CLAVSVLA, Niſi pro alio ſcripſerimus, quî accipienda ſit in reſcriptis ad beneficia, docet gloſſ. *in c.duobus ſuper. eod.tit.lib.6. vbi vide Dect.*

CLAVSVLAS varias commemorat Spec. *tit. de reſcrip. præſen.§.ratione formæ.* Prat.

CLAVSVLAS prægnantes iuris interpretibus hæ ſunt, Plenitudo poteſtatis, Motus proprius, Certa ſcientia, de quibus ſuis locis. Earum ea vis eſt, vt in contrarium nemo audiatur, quòd ſemper præſumatur iuſtitia, excludatur omnis ignorantia, & error & defectus ſolennitatum in reſcriptis. Obſeruandum, has clauſulas principum ſententijs interijci non debere: quòd hic iuſtitia nulli cedat, vt quæ in principum ſententijs prælucere debeat, *l.fin.C.de legib.& l.omnium.C.de teſtam.* Prat.

CLAVSVLAS vel Cluſuras, Impp. appellant cuſtodias limitū, &, vt Suidas interpretatur ὀχυρώματα τῶν ἀκροβολισμῶν. Meminit l.2.§.In Sardinia.C. de offic.præfect. præto. Afri. l.4.C.de offic.mag.offic.l.vlt. C.de offic.mag. milit. cuius emendatio Iacob. Cuiac. debetur, qui de hoc verbo loca quędam auctorum notat. *lib.3.obſeruat.c.24.* Quibus addā videri apud Luitprandum duobus locis hoc verbum corruptum. Sic enim *lib.1.c.2.* legitur. [Quibuſdam nanq; difficilimis ſeparata à nobis erat interpoſitionibus, quas Cluſas nominat vulgus.] Et *lib.5.c.5.* [Præceperat enim rex clauſarum cuſtodibus, ne quempiam tranſire permitterent, niſi qui priùs quis eſſet, diligēti inueſtigatione inquirerēt.] Quibus in locis, ſecūdùm Suidæ interpretationem, [cluſurarum] rectiùs legeretur, niſi vitio temporū concinnum fuiſſe hoc verbum dicamus. Briſſ. *Confer infra, luſuræ.*

CLAVSTRI appellatione ſignificatur id quo quid clauditur, *l.fundo.ff.de actio.empt.l.librorum.in fin.ff.de actio. empt.* Sic portarum Clauſtra rectè dixit Virg. *lib.7. Æneid.* Prat.

CLAVSTRVM, impropriè eſt cœnobium ſiue monaſterium (ein Kloſter vulgò,) vt impura ſunt, quantum ad latinitatem attinet, Canoniſtarum ferè omnia. Sed I.C. id eſt, quo aliquid clauditur, atq; quælibet clauſura. *l.fundi.ff. de act.emp.l.librorum.in fin.de legat.3.* Spieg.

CLAVVLAREM curſum ſcripti codices habent in l. pen.C.de curſu pub.lib.12. vbi vulgò impreſſi, Ambularē. De cuius lectionis fide cùm dubitarem, in mentem venit etiam apud Ammian. Marcellinum hoc verbum me legendo notaſſe. Sic enim apud eum *lib. 20.* ſcriptum eſt, [Iulianus contemplans rationabiles querelas, cum familijs eos ad Orientem proficiſci præcepit, clauularis curſus poteſtate permiſſa.] Nec tamen rectum eſſe hoc verbum præſtare auſim, cùm vnde profectum ſit, ignorem. Ac forte qui Caballarem curſum in Clauularem tranſijſſe contendat, non fallatur. Nam & Caballicationes, & Caballicatas, apud Luitprandum *in hiſtor.ſuor.tempor.* legimus, & καβαλλικεύειν ἀντὶ τοῦ ἱππεύειν Actuarius *in lib.περὶ διαθέσεως φαρμάκων,* Italicā linguam ſecutus dixit. Sed hæc Doctoribus dijudicanda relinquere latiùs fuerit. Briſſ.

CLAVVS, morbi genus eſt in ſimilitudinem tuberculi coloris albi, rotunda ſpecie, fitq; vt plurimùm in plantis, digitisq; pedum maximè. Celſus *lib.5.* de clauo, eiusq; curatione multa ponit: [Clauus, inquit, nonnunquàm etiam alibi, ſed in pedibus maximè naſcitur, ſed præcipuè ex contuſo.] à Græcis helos dicitur, vt apud Galen. *lib.10.& 11.de medicina ſimplici.* Hoc morbo perijt Silius Italicus, *vt autor eſt P.lin.Cæcilius in epiſtolis.* Nebr. Vlpia. *de ædilitio edict.l.qui clauum, 7.lib.12.* [Qui clauū itaq; habet, morboſus eſt.] de hoc Celſus *lib.5.* Græcis ἧλος dicitur. Olden.

CLEMENTIA, quæ liberum arbitrium habet, non ſub formula, ſed ex æquo & bono iudicat, *autor Seneca.* Spieg.

CLEMENTIA ſolius eſt principis, aut eorum magiſtratuum, qui parem habent cum principe in iudicando poteſtatem, vt olim Senatus Romanus, *vt refert ex autoritate Plinij Secundi lib.4.epiſt.Fr.Connan.lib.1.cap.11.nu.9.*

CLEPSIDRAE, Madimulæ vitreæ turbinacea figura fiſtulatæ collo perquàm anguſto, vnde foraminum fiſtulatim, guttatimq; delabebatur aqua, metiens horas & momenta tradita oratori cauſam perorantí, quod Epigrammaticus innuit ita canens:

Sed tu clepſydras ingenti voce petiſti quatuor.

Ioan.Bapt.comm.in epiſt.Sid.Apoll.ad Domicium lib.11.

KLIROI appellatione ſignificatur hæreditas in legibus Solonis, *quas explicui lib.2.Veteris Iuriſprudentiæ.* κλῆρον etiā ſortem accipere debemus, *c.cleros.21.diſtin.* In Nouella tamen Martiani, quæ extat in Cod.Iuſtin. *l.generali.13.de ſacroſ.eccl.* ſumitur pro collegio, & corpore clericorum. Sic etiam accipiendum putem in d.can.cleros. Hinc

KLIRONOMOI, hæredes à ſortibus dicti, quòd veteres maximè ſoliciti ſint vti in hæreditate diuidunda ſortibus. *Balduin.tit.de legat.*

Clerici, quo generali verbo ſignificantur omnes, qui diuino cultui miniſteria religionis impēdunt, vt Conſtantin. Imp. *l. 2. C. Theod. de epiſc. & cler.* diffinit: cuius diffinitionem probat Iſidor. *lib. 7. Etymo. cap. 12.* & d. can. cleros. aiens Clericos nūcupari omnes, qui in eccleſia Chriſti deſeruiunt. eorum ordines gradatim recenſet: Oſtiarius, Pſalmiſta, lector, exorciſta, acolythus ſubdiaconus, diaconus, presbyter, epiſcopus, de quibus etiam fit mentio in l. presbyteros. 6. C. de epiſ. & cler. Porrò hæc Clericorū genera conſtituta fuiſſe initio naſcētis eccleſiæ, ex epiſtola S. Ignatij *ad Antiochenſes* liquet: cuius hæc verba ſunt *ἀσπάζομαι ὑπὸ διακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς τοὺς κοπιῶντας, ἐπορκιστὰς ὁμολογητάς*. Prat.

Clericvs. Clerici appellantur, qui Chriſtianæ religionis ſacris initiantur, etiam ab ipſa vſque naſcentis eccleſiæ infantia, *inquit Alciat. lib. 5. Parerg. cap. 22.* Dicti clerici à Græco κλῆρος, id eſt, ſors. Solebant enim per ſortem deligi clerici, *c. clericos, 21. diſt.* Quæ electio Pontificum iure non eſt approbata, *c. fi. de ſortileg.* quòd certo ſcilicet iudicio promoueri debeamus. *Auth. vt clerici, qui recedunt, &c.* Sed quid de veſtibus, gemmis, & annulis, quos hodiè deferunt Eccleſiaſtici? Certè Ludouicus Pius Imp. Aug. 24. rex, Anno Chriſti 830. regni verò ſui 16. ſynodum habuit, in qua vanitates veſtium, luxuſq; gemmarum, & auri, & argenti nimia pompa eccleſiaſticis interdicta ſunt, vt ſcribit author Chronici de regib. Francorum. Idq; meritò quidem factū eſt. Etenim non veſtis tenera (vti eſt apud D. Hieronymū) clericum facit, aut ſacerdotem, ſed caſta mentis intentio, humanæ proprietatis retinentiſſima, quæq; peccatorum proluuium prætextu nullo exemptū, purgatumq; erat. *Cælius Rhodig. lect. antiq. lib. 7. c. 13.* Sed nunc ea eſt ætas, vt multos clericos luxu perditos ferat, qui bona, quæ ad victum ſibi, eccleſiæq; deſeruientib. ſubminiſtrare debent, quodq; ſupereſt, Chriſti pauperib. elargiri, *c. fin. vbi gloſſ. & Panor. de pecu. cler.* profundant impudicis mulieribus, atq; de ijs teſtētur, ac diſponant pro animi libidine, ita vt creditu facillimum ſit, eos de altari non modò viuere, ſed & luxuriari, contrà quàm permiſſum ſit. *c. 1. 48. diſt.* Anch.

Clervm dici, Suidas ait, *ἀξιωμάτων ὠνομάσθαι τῶν πρεσβυτέρων*. Briſſon.

Clibanvs, thoracem, quo pectus tegitur, ſignificat. Leo Imperator *in lib. de bellico apparatu, cap. 6.* Armabant autem inquit, Ioan. Checo interprete, cataſractum equitem vndique, tùm ipſum, tùm equum, etiam loricis, id eſt, galeis, clibanis, id eſt, thoracibus, paramerijs, id eſt, machæris. & alibi, & paſſim apud claſſicos auctores reperitur hoc verbum.

A quo

Clibanarii dicti ſunt. Sunt autem equites cataſracti. Hos commemorant Impp. *in l. annonas. C. Th. de annon. ciuil.* & Notitia Imperij, & Vegetius *lib. 3. cap. 6.* & Lamprid. *in Alexand.* Briſſ.

Clientes, paſſim in libris Digeſtorum, & Codicis Iuſtiniani, liberi homines dicebantur, qui ſe in alicuius potentioris ductum applicarent, vt eius patrocinio defenderentur in capite & fortunis, viciſſimque ipſi patronos ſuos omni obſeruantia colerent, atq; obſequio. Vnde etiam à colendo clientes dictos putat Conna. *lib. 2. cap. 7. nu. 1.* quem vide ibi latiùs. & Ræuardum *ad l. in teſtamentis. ff. de regul. iur.* Hęc comprobantur ex l. non dubito 7. ff. de capit. & poſtlim. & Plutarcho *in Romulo* [illegible] inquit, [illegible] vt merito, Suſcepti dici cœperint Seruio *in 6. Æneid.* S[illegible]nus *libr. 5. de gubernat. Dei.* [Quærunt auxilia & patro[illegible] maiorum. Nihil ſuſceptis tribuunt, ſed ſibi.] Atque hæ clientelæ etiamnum hodie in Imperio Romano frequentes ſunt, dicuntur que ius patronatus, aut protectionis, vel aduocatiæ, (Schuß vnnd ſchirms gerechtigkeit.) nullamq; tribuit iuriſdictionem patrono in clientes. (der ſchuß vnd ſchirmer hat keine obrigkeit vber ſeine ſchirmsverwanten.) *vide Gaill lib. 2. pract. obſ. 54. per totum.*

Clientes etiam dicuntur, quorum cauſam patrocinio noſtro tuendā ſuſcipimus, *l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud.* Ouid. *lib. 1. Amor. Qui modo patronus, iam cupit eſſe cliens.* Idem *lib. 3. de arte amandi, Facundus cauſam ſæpe clientis agat.*

Clientes libertis comparaſſe videtur Vlp. *l. ſi verò. §. 1. ff. de ijs, qui deiec. vel effud.* Prat.

Clientvm originem ex Romuli legibus deſcendiſſe docet D. Halicarnaſſ. *lib. 2.* vbi & quæ patronorum & clientum officia ſcribit. Porrò legis verba, vt ego interpretor *lib. 3. veter. Iuriſpruden. ad leg. Romuli*, hæc ſunt, Plebei, qvem sibi ex patritiis patronvm volent, eligvnto. De clientibus etiam diſſerit Gell. *lib. 5. cap. 13.* Prat.

Clientem, nunc vaſallum vel fidelem vocamus, quaſi colentem dominum dicebant, vt ab eo defenderetur, & qui viciſſim dignitatem domini tutaretur propter beneficium. *Vide infrà, Vaſallum.* Old.

Clientela, eſt obſequiū ipſum, quod homagium vocant, & ſeruitium pro beneficio præſtandum. Moris enim fuit apud antiquos, vt prouinciales & ſocij populi Romani, in clientelam ſeſe darent, vel toti ſenatui, vel certis proceribus Romanis, quos patronos ſibi adoptabant priuatim: *vt docet G. Budæus in prioribus adnot. ad Pandect.* Quæ neceſſitudo ferebat, vt clientes perpetua patronorum protectione defenderentur, ac ipſi viciſſim eos omni obſequio colerent. Ex his cogitationibus tuandæ vitæ, ac fortunarum omnium, veluti ſcintillis quibuſdam, cœpit initium beneficiariæ conſuetudinis, quę aucta eſt multum, propter continuam bellorum moleſtiam. Oldend. Accipitur etiam pro patrocinio, & protectione, *l. 1. C. vt nemo ad ſuum patron. libr. 11.* in Baſilic. libr. vocatur ἐπίσκεψις, *l. 2. C. eod.* Prat.

Clypei appellatione continetur & ſcutum, & eius imago, *l. ſi vero. 5. §. ſi id quod poſitum. ff. de ijs, qui deiecer. vel effud.* Porrò vnde clypei nomen habuerint, docet Plinius *lib. 35. cap. 3.* cuius verba vtpotè obuia cuiuis ſtudioſiſſimo, huc tranſcribere minimè placuit. Cæterùm in d. l. 5. §. ſi id quod poſitum. ff. de his qui deiec. imaginem pictam ſignificat. Eaque huius verbi ſignificatio à Cornelio Fronto. & à Soſipatro adnotata eſt. Cuius ego ex bonis auctoribus alia prompta exempla ſubieci. Tacit. *in Domitia. cap. vlt.* [Scalas etiam inferri clypeoſq; & imagines eius coram detrahi, & ibidem ſolo adfigi iuberet.] Plinius *lib. 35. cap. 3.* [Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines.] Clypeum porrò, inquit Pompeius, ob rotunditatem veteres corium bouis appellarunt, in quo Romanorum fœdus cum Gabijs foret deſcriptum: Tarquinio Romanum Imperium regente. Subit autem inde clypei formam fuiſſe propè rotundam: vnde & Clypeodes gemma apud priſcos nobilis, etſi de forma quidam diſſentiunt. Dictum verò à cluendo clypeum, multis videor perſuaſum, quod apud veteres pugnare ſignificat: alij à calatura ipſa affirmant, id eſt, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod in clypeis imagines forent. Caius certè Plinius, vir in bonis diſciplinis acri iudicio, ab ipſis imaginibus dictum refert, qualibus in Troiano bello pugnatum ſit: non autem à cluendo, vt peruerſa ſubtilitas Grammaticorum voluit. A Clypeis verò deductum eſt verbum, Clypeare, pro eo quod eſt clypeo ſe protegere: vt apud poetam Pacuuium lectum eſt. De quo & Varro Terentius ad Marcum Ciceronem retulit, Pacuuianum eſſe verbum Clypeare: qua figura & à Cinna dictum eſt Galeare. Ita enim Pacuuius in Hermione fabula. *Crinitus libr. 6. cap. 3. honeſt. d. ſ. iplin. Liuius libr. 45.* Et duodecim Clypea ærata ab AEdilibus curulibus P. Claudio & Ser Sulpitio, Galbæ ſunt poſita. Trebellius Pollio *in Claudio*, [Illi clypeus aureus, vel, vt Grammatici loquuntur, clypeum aureum Senatus totius iudicio in Romana curia collocatum eſt.] Briſſ. Etſi autem clypei appellatione contineatur ſcutum, tamen animaduertenda ſunt verba Liuij *libr. 8.* cùm inquit. [Clypeis anteà Romani ſunt vſi, deinde poſtquàm facti ſunt ſtipendiarij, ſcuta pro clypeis fecere,] vbi apertè clypeus à ſcuto diſtinguitur. Sed & *libr. 1.* primæ claſſi imperatum eſſe ſcribit clypeum cum galea, ſecundæ pro clypeo ſcutum. vbi Dionyſius Halycarnaſſæus pro clypeo ἀσπίδα Græcè ſcribit, pro ſcuto θυρεόν. Igitur clypeus rotundus erat, vt Virgilio authore intelligi poteſt, qui prægrandem Cyclopis oculum comparat clypeo Argolico, oculi autem figura rotunda eſt. Scutum formæ oblongæ, maiuſque clypeo. Maro:

Scutis protectis corpora longis.

Hinc & Θυρεὸν Græci vocant, quòd referat ſimilitudinem forium, quæ longiores, quàm latiores eſſe ſolent. Turneb. *lib. 11. aduerſ. cap. 27.* Alciat. *lib. Parerg. 5. cap. 13.* Bartoli tractatum de inſignibus ludens, nouitium inuentum eſſe putat inſignia in antiquitatis nobilitatiſq; teſtimonium clypeis inſerere: Cæterùm manifeſto errore, Nam Zenodotus prodidit, Adraſtum Argiuorum regem oraculo monitum, vt apro & Leoni filias in matrimonium locaret: is Polynici Thebano, & Tydeo Calydonio eas deſpondit: quia in clypeo alter apri, alter Leonis habebat effigiem. Diodor. Sicul. *lib. 6.* meminit Gallos braccatos, in ſcutis animalium æreas formas paulò eminentiores tuliſſe antiquitùs, tùm ornatus, tùm defenſionis gratia. Quintil. *lib. 6. cap. 4.* de imagine Galli in ſcuto Cimbrico loquitur, *Forcat. in Cupidine Iuriſperito, cap. vlt.*

Κλιτεύειν, id eſt, anteſtari, & teſtimonium denũciare, Bud. dicit eſſe, *in annot.* ex Iulio Pollu. *lib. 8.* Quo loco exiſtimat ipſe Budæ. in publicis tãtùm iudicijs licuiſſe teſtimonium denũciare, hoc eſt, inuitum euocari ad remotum & longinquum tribunal. *Brechæus.*

Clivia, vt ait Feſtus *lib. 3.* auſpicia dicebant, quæ aliquid fieri prohibebant: omnia enim difficilia, Cliuia vocabant. Vnde

Clivi, loca ardua eidem. Sic ſumitur apud Alfenum *l. ſi ex plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. Aquil. & l. ſeruitutes. §. ſi domo. ff. de ſeru. vrb.* Capitolinus cliuus *in d. §. in cliuo,* vt Alex. ab Alex. *lib. 2. c. 18. genial. dierum* ſcribit, ex quo ad æqua vrbis ex Capitolio deſcenſus patuit. Cliui igitur ſumuntur pro loco celſo, & ſublimi, *vt colligitur ex d. §. ſi domo,* non autem pro foſſis terræ, vt falsò autumarunt Alber. & Old. Prat.

Clivosa dicũtur loca in ſublime ſurgentia, & opponuntur planis, *l. 2. §. deteriorem. ff. ne quid in loc. pub.* cliuus enim montis latus eſt. Vnde Decliuis, ex monte deſcendens: Accliuis, ad montem aſcendens. Vlpian. *l. prætor. Ne quid in loco,* [Vt cùm plana fuerit, ſic cliuoſa fiat.] Spieg.

Cloacale flumen, dixit Cato apud Feſtum *lib. 3.* pro cloacarum omnium colluuie. Prat.

Cloacarium tributum, quod cloacarum purgandarum cauſſa inferebatur, *l. ſi pendentes. 27. §. ſi quid cloacarij. ff. de vſufruct. & l. cùm ſeruum. 39. §. hæres ff. de legat. 1.* Ad cloacarum autem purgationem olim his, qui diu pœna functi erãt, vſos Traiani epiſtola ad Plin. *lib. 10. epiſt.* oſtendit. Briſſ.

Cloacina, de ea quæ cloacis præerat. eam in cloaca repertam conſecratam Tacitus.

Formulae.

Cloacam ducere, *l. 1. §. hoc ampliùs. ff. de clo.*

Cloacam facere, & immittere, *d. §. hoc ampliùs. & §. ſeq.*

Cloaca. Cloaca locus eſt cauus, per quem colluuies quædam fluit, *l. 1. §. cloaca. ff. de cloacis.* Et huius appellatione, & tubus & fiſtula cõtinentur, *d. l. 1. §. cloaca. ff. eod.* Dicta cloaca (vt inquit Feſtus) à verbo cloacare, id eſt, inquinare, ſiue etiam à colluendo, quaſi colluaca. Eſt verò duplex, priuata ſcilicet, & publica. Publicæ cloacæ dicebantur, veluti illæ, quæ Romę erant profuſis ſumptibus, & magna mole, ingentique altitudine depreſſæ ſtructuræ, per quas ſeptem amnes defluebant, ſecum rapientes omnia purgamenta vrbis, ad quas ſeruus demiſſus, vix ſine noxa per catadromum currere, vel cloacas deſcendere poterat, *vt ſcribit Alexander ab Alex. genial. dierum, lib. 3. cap. 14.* Inde cloacarius dicebatur, qui cloacæ curam habet, & cloacarium, quod reipublicæ ob cloacarum purgationem impenditur. Vlpian. *de vſufruct. l. ſi pendentes.* [Si quid (ait) cloacarij nomine debeatur, vel ſi quid ob formam aquæductus, qui per agrum tranſit, pendatur, ad onus fructuarij pertinebit.] Eſt ergo in Pand. *lib. 43. tit. 23.* de cloacis tit. qui inter Prętoris interdicta numeratur, quo Prætor curat, vt cloacę purgentur & reficiantur, cùm vtrunq; & ad ſalubritatem ciuitatum, & ad tutelam pertineat. nam & cœlum peſtilens, & ruinas, minantur cloacarum immunditię, idem ſi non reficiantur *l. 1. §. 1. eod. tit. ff.* Anch.

Cludere, pro claudere, & cluſum pro clauſum in Pand. Flor. ſæpiùs reperies, quàm quòd loca præcidi debeant, quod & Barn. Briſſ. *lib. ſingulari Parerg.* indicat. Cludere verbo vſus eſt Nigidius, apud Gellium *lib. 12. cap. 14.* verbum vetus eſſe Anto. Aug. *lib. 1. emend. cap. 2.* admonuit, quo & vſus eſt Vlpia. *l. tabernæ. ff. de verb. ſig.* & Hygen. *lib. de limitibus conſtit.* [Anguli centurias cludunt.] Hinc

Clusares anguli eidem *in eodem loco.*

Clusarium latus, ipſe explicat, quid ſit. Prat.

Clusurae in l. 2. §. in Sardinia. & l. curæ. C. de offic. mag. officiorum (ſic enim vtrobique, non, clauſuræ legendum) ſiue, vt vult Suidas. Cliſuræ, ſunt autem τὰ ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων. Cluſuras tamen dixit Caſſiodor. *lib. 2. var. ad Fauſtum præfectum præt.* & vide Procopium *de ædificijs Iuſtiniani lib. 3.* Prat. Imperatores Romani habuerunt in limitibus τὰ ὀχυρώματα, quæ ipſi Cluſuras appellãt: de quo verbo Doctor meus plures auctorum locos annotauit. Poſteriorum temporum ſcriptores, vt Luitprandus, Ado, Sigibertus, cæterique eius ferè ordinis, Clauſas, Cluſas, & interpoſitiones vocant. Id primùm ab Hadriano inſtitutum videtur, de quo Aelius Spartianus ſic ſcribit: [Per ea tempora, & alias frequenter, in plurimis locis, in quibus Barbari nõ fluminibus, ſed limitibus diuiduntur, ſtipitibus magnis in modum muralis ſepis funditùs iactis atq; connexis Barbaros ſeparauit.] Hæ Cluſuræ propugnaculis quibuſdã munitę fuerũt, quæ caſtra & caſtella dicuntur, vnde & caſtellanus miles alicubi nuncupatur. Herodianus *lib.* [illegible] ſτρατόπεδα καὶ τὰ φρούρια appellat. & paulò antè, τὰ [illegible] ſτρατόπεδα τοῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν. Dicuntur & Burgi, à quibus olim Burgundiones dictos Paulus monachus, Luitprandus Diaconus, & Iſidorus Epiſcopus tradiderunt. *Pancir. lib. 1. aduerſ. cap. 14.* & vide ſup. *Clauſuras.*

Κλυστήρ, ſiue cluſter, propter adfinitatem υ, antiqua figura, *, ita ſcribi ſolitum à ſæpè apud Laërtium, lauamẽ ſonat. Apud Vlpianum tamen *l. item ſi obſtetrix. 9. ff. ad leg. Aquil.* accipitur pro inſtrumẽto, quod ad proluenda ventris incrementa ſedi inſeritur, quoque inteſtinorum lauamentum aluo iniicitur. In Pandectis tamẽ Florent. legitur, clyſtere. Quod Galeni tẽporibus fuiſſe veſicam, cui cornea, vel alterius materiæ fiſtula, recta, & fracta ad finem annexa erat, ex multis eius auctoris locis colligi ferũt eius certè vſum homines ab Ibi AEgyptia volucri didiciſſe, item Galen. *in Introductio, ſeu medico.* & Plin. *lib. 8. c. 27.* tradunt. Prat. & Briſſ. Adde quod aliud eſt enema, quàm clyſter vel clyſterium illud, id quod iniicitur: hoc inſtrumentum quod iniicit per tranſlationem ſic dictum, à clyſterio, quod Gręci foramen vocant in naui, per quod emittitur ſentina. *Turneb. lib. 3. aduerſ. cap. 5.*

C O.

Coacta coniugia, tam legibus Cæſareis, quàm Pontificum conſtit. improbata ſunt, quæ liberis citra eorum aſſenſum à parentibus vel rata habentur, vel imperantur à magiſtratu.

Coacta voluntas, ſtricta iuris ratione eſt voluntas, *l. ſi mulier. §. pen. quod met. cau.* Spieg.

Coarctare, aſtringere eſt: contrarium dilatare. Imp. ſanctè cenſuit, coarctandos, vel vt alij legunt, coartandos iuueniles calores, *in l. cùm non ſolùm. §. ſi. ijs autem. C. de bon. quæ lib.* An verò coarctandi verbo, etiam maior veniat animaduerſio, Hoſtienſis ediſſerit, Alber. id non negat. *arg. in l. ſi quid. ff. de offic. Proconſ.* Certè verbi proprietas repugnare videtur. Spieg.

Coacti homines qualiter accipi debeant, exponit Vlp. *in l. 2. vi bon. rapt.* Spieg.

Coactilia, I.C. *vt Bap. Egnat. in annotat. apud Spart. annotauit,* numero multitudinis, dici videntur pelles, ſeu lora, quibus inuoluuntur, alliganturve veſtimenta, quæ omnia inſtrumenti viatorij ſint. Horum autem Vlpian. *in l. veſtis. de aur. & argen. leg.* in hæc verba meminit: [Argumento etiam ſunt nationes quędam, veluti Sarmatarum, quæ pellib. teguntur.] Ariſto etiam coactilia veſti cedere ait, & tegumenta ſubſelliorum huic legato cedere: quæ tegumenta Paul. *de ſuppell. leg.* Cathedraria videtur appellaſſe. Sed & ipſe Paulus eadem parte (*puta l. de tapetis*) coactiliorum videtur meminiſſe, cùm hæc addat verba, [Sed dicendum eſt potiùs inſtrumenti viatorij ea eſſe, ſicut pelles, quibus inuoluuntur veſtimenta, loraque quibus hæ pelles conſtringi ſolent.] A cogendo autem, id eſt, aſtringendo coarctandoq; coactilia dixere. Hactenus Baptiſta. Ita Spieg. Quem Pratcius in ſubſcriptis reprehendit.

Coactilia, apud Vlpian. *l. argumento. 25. §. Ariſto.*

ff. de aur. & arg. lega. veſti cedunt, & erant ex lanis per ſe coactis & ſubcoactis facta veſtimenta, vel tegmenta: Gallis dicuntur *Feltra*. Quod & libelli de rebus bellic. ad Theo. teſtimonio iuuatur. hoc enim veſtimenti genus, quod de coactili ad menſuram, & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis timoris ſollicitudo, ſolertię magiſtra compoſuit. Falſa igitur eſt B. Egnatij interpretatio in Spartianum *in Pertinace*, exiſtimantis dici pelles, ſeu lora, quibus alligantur veſtimenta. in quem errorem prolapſi ſunt Oldendorp. & Spiegelius. cuius quidem nos præmonuerat Lazarius Baifius *ad d. §. Ariſto.* Neque coactilitiam, vel coactiliariam, ſed coctilitiam, legendum putat apud Spartianum *in Pertinace*, teſtimonio Vlpiani fretus, *l. ligni. in fin. ff. de leg. 3.* de ligno cocto diſputantis. Prateius.

COACTORES ſunt, qui modico pretio mala nomina comparant. Die verloren ſchulden an ſich bringen. Qua de re aliquanto latiùs diſſerit Alciat. *in Parerg. lib. 1. cap. 24.* vbi ex Acrone docet, Coactores eſſe argentariorum, qui ſeu diuites, ſummam rerum poſſident, mercenarios: qui & Collectarij dicuntur. Spieg.

COACTORES, olim in auctionibus dicebantur quaſi quæſtores quidam, qui ab ijs quibus ſingulæ res in auctione attributæ fuerant, pretium exigebant: quaſi collectores, quia pecunias cogebant, i. colligebant. Scæuola *in l. 40 §. 5. de ſtatulib.* [Argentarius coactor, cùm penè totam fortunam in nominib. haberet, ſeruis actorib. libertatem ita dedit.] Horat. *lib. Serm. 1.*

Nec timuit, ſibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco paruas, aut, vt fuit ipſe coactor
Mercedes ſequerer.

vbi Acron, Præcones dicebantur, inquit, qui ſtabant ad haſtā: nunciabant enim pretia oblata. Coactores aūt mercenarij eorum, qui habebant argentariam. Sunt autem Argentarij, qui habent ſummam rerum venalium. Argentarium dicimus eum, qui habet ſummam diuitiarum, a quo accipiunt forani. Coactor, qui exigit numos à circumforaneis. Aliter, Coactores dicuntur argentarij in auctionibus, qui pecunias cogunt. ipſi ſunt côuectarij. Hæc Acron. De his quoq; Cluentianæ locus, quem ſubijciam, intelligendus eſt. [Quidam ex amicis Satinæ recordatus eſt, ſe nuper in auctione quadam vidiſſe, in rebus minutis aduncam ex omni parte dentatam & tortuoſam ventre ferrulā, qua illud potuiſſe ita circumſecari videretur: ne multa, perquiritur a coactoribus, inuenitur ea ferrula ad Stratonem perueniſſe.] Alij vero, in ea pro Poſthumo, coactores appellantur, *vt in comment. expoſuimus.* Hotom.

COACTIO, ipſum colligendi munus Suetonio, de Veſpaſiani patre, [Coactiones (ait) argētarias factitauit.] Sumitur etiam pro compulſione, quæ voluntati contraria eſt. Huius genera duo ſunt,

COACTIO abſoluta, cui reſiſti non poſſit, vt cùm quis vi trahitur, compelliturve vt quid faciat: quo caſu omni modo excuſatur. de hac accipiendus eſt can. presbyteros. 50. diſt. c. conſtat. 1. q. 1. Et

COACTIO conditionalis, quæ metum cruciatus, vel aliquid graue minatur, quæ ſi excuſat a tanto, non tamen à toto. *c. ſacris, & c. cùm dilectus. extrà quod metûs cauſ.*

COADVNATAE ſummæ. Paulus: [Cumulum, inquit, debiti & ad plures ſummas referimus: ſi vni fortè multæ ſummæ centum aureorum debeantur, alij verò vna ſumma aureorum quinquaginta. Nam in hunc caſum ſpectabimus ſummas plures, quia illæ excedunt in vnam ſummam coadunatæ.] Spieg.

COALERE, apud Venuleium *l. fin. Quod vi, aut clam*, non eſt, radices emittere, vt Alb. indicat, ſed cohęrere, concreſcere. Impp. *in l. per omnes. C. de defenſ. ciuit.* [Non ſinant crimina impunita coalere.] Spieg.

COALESCERE dicuntur arbores, plantæ, cruſtave agri, & vites quæ in fundum radices immittunt, & quaſi vnitatem cum terra faciunt *l. idem Pompo. 5. §. pen. ff. de rei vend. l. qua ratione. 9. ff. de acq. rer. dom. l. hoc ampliùs. §. Aſſenum. ff. de damn. infect. l. fin. ff. quod vi, aut clàm.* Sic ſemina cum terra coaleſcere, dixit Varro *lib. 4. Ling. Lat.* Concham coaleſcere dixit Vlp. *cùm aurum. §. ſi. ff. de aur. argen. legat.* pro concreſcere. Prat.

COALLVERE (vt eſt in vulg. codicib. *in l. ergo. 30. ff. de acq. rer. dom.*) ſignificat per alluuionem aliquid augere, Nebriſſenſi, quem probant Oldend. & Spieg. quo tamen loco Accurſius pro, coalluendo, legit, alluuio. in Pand. tamen Florent. legitur colluendo, rectiùs. quo verbo vtuntur & claſſici rerum ſcriptores.

COANGVSTARE legem. Cic. *de legib. 3.* [Atq; hæc lex, inquit, dilatata, in ordinem cunctum coanguſtari etiam poteſt.] Spieg. Et

COANGVSTARI aqua, *l. 1. §. deterior. ff. de fluminib.* vbi Coanguſtari & Dilatari opponuntur. Coanguſtari lex interpretatione. *l. 42. ff. de verb. ſignif.*

COARTARI, *l. 2. ff. de oper. libert. l. 31. §. mandati.* coartata via, *l. 2. §. ſi vir. ff. ne quid in loc. publ.*

COCCINA veſtimenta dicuntur ea, quæ infecta ſunt cocco, id eſt, frutice illo fullonio, cui adhęrent grana, quibus fit color ille lanarum præcipuus, cuius copia ſumma in ea parte Hiſpaniæ, quæ Tudertania appellatur. *Vide Strabon. lib. 3.* Sunt, vt Baifius *l. veſtis. ff. de aur. & argent.* teſtatur, qui putant cocco abundare Germaniam, eſſeq; id, quod carmeſinum vulgo dicimus. Vlp. *in l. ſi cui lana. de leg. 3.* [non placet coccum contineri purpuræ appellatione.] Paul. *in l. quæſitum. eod.* [coccum, quod proprio nomine appellatur, quin verſicolorib. cederet, nemo dubitauit.] Quid verò debeat promittens optimum, explicat I.C. *in l. ſi quid venditor. §. 1. ff. de edil. edict.* Oldend.

COCCVM, quod proprio nomine appellaretur, quin verſicolorib. cederet, nemo dubitauit: quin minùs porrò coratinum, aut inſignum, aut mellinum ſuo nomine, quàm coccum purpurave deſignatur, ita, memorię ſcriptū reliquit Paul. *in l. quæſitum. §. illud fortaſſe. de leg. 3.* cuius verba ſuperioribus dieb. in dubium reuocabātur. Propterea hæc adnotare, ab re viſum non eſt. nam Accurſius ne verbum quidē. & puto verba hæc ſic caſtiganda, [Quin minùs porrò crocinum, aut oenanthinum, aut mellinum, ſuo nomine, & reliqua.] Crocinum enim adiectiuum. idem eſt quod croceus, & lûteum colorem ſignificat, ſaffran. Croceus autem color eſt, qui vulgò gialdus appellatur, gall. Idem color etiam flammeus dicitur. Plin. *lib. 21. cap. 8.* [Lutei coloris video honorem antiquiſſimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum.] Crocinum prætereà vnguentum eſt, ex croco trito, & vino, pręcipuè dulci, confectum: quo Romani non ſolùm ad vſum corporis, ſed etiam pulpita ſpargebant. Propertius:

Pulpita ſolemnes non oluêre crocos.

Poſſemus etiam legere coccinum, vt veniat à cocco. Coccū enim rubens gramen eſt in maxima laude. vulgò granū dicitur laudatiſſimum, naſcitur circa Emeritam Luſitaniæ ciuitatē, *vt in 9. tradit Plin.* Coccinus verò pen. correpta. color eſt purpureus, quo panni inficiebantur. de quo D Hieron. inquit: [filiæ Iſrael flete ſuper Saul, qui veſtiebat vos coccino.] Hic color exuberantiam quandam aut ſplendorem ruboris oſtendit: qui & ſpadicus, & phœniceus, & roſeus vocatur. De veſtib. coccineis meminit Martial.

Coccina famoſæ donas & ianthina mœchæ:
Vis dare quæ meruit munera, mitte togam.

Oenanthe etiam inter colorū genera numeratur à Plinio, à flore eiuſdem nominis, ex vua lambruſcæ vitis: ſimulq; colligitur, cùm optimè olet, ſiccaturq; in vmbra ſubſtrato linteo, atq; in cados conditur, dicta eſt autem à Græcis nominibus. nam οἶνος dicitur vinum, & ἄνθος flos, quaſi vini flos, οι in œ diphthongum Latinam conuerſa. Tamen D. Hieron. *contra Iouinianum* accepit pro quodam odoramenti genere, cùm dixit: [Amomum Cyphi, œnanthe, muſcus, & peregrini muris pellicula.] & ideo œnanthinum vnguentum appellatur, quod ex oenanthe, id eſt, flore lambruſcæ ſit compoſitum. Si tamen magis placeret communis lectio, Inſignum, deme aduerſatiuam, aut, & intelligas de coccino inſigni, id eſt, excellenti. Verg. *Georg. 3.*

Nec mihi diſpliceat maculis inſignis, & albo.

Idem *Æneid. 4.*

Oſtroque inſignis & auro
Stat ſonipes.

Liuius *lib. 1. ab vrbe condita:* [Flaminem Iouis aſſiduum ſacerdotem creauit, inſigniq; veſte & curruli regia ſella adornauit.] Vlp. *in l. 1. de cenſib.* [Imperator noſter ob egregiā in remp. imperiumq; Romanum inſignem fidem, Italicū ius dedit.]

dedit.] Sunt tamen qui, Hyſginum, legant. is color eſt hyacintho ſimilis. inde apud Lucianũ & Suidam ὑσγινοβαφὴν, id eſt, veſtis hyſgino tincta: *de quo etiam ſcripſi infrà in verbo, Purpura.* Melinus autem color in floribus luteum ſignificat. Id ex Dioſcoride & Plinio euidentiſſimum eſſe, ſcribit Hermolaus Barbarus. Melinum etiam pro candido accipitur, à Melo inſula, teſte Plinio, Vitruuio, Plutarcho, & cæteris, denotatque pigmentum candidum, quod ibi fiebat laudatiſſimum. Plaut. *in Moſtel.* [Neque ceruiſiam, neque melinum oportet attingere.] Quidam autem melinum colorem volunt eſſe medium inter album & fuſcum, qui dicitur giluus, **apffelgrün/** quod mali cydonij pallorem imitetur. *Adr. Iun. in Nomencl.* Fit autem, vt alij ſentiunt, ex ſtruteo. Coroneum enim per excellentiã μῆλον, hoc eſt, melum vocamus: à quo fit melinum. Cotta.

COCCVM *in l. 70. §. pen. & vlt. & l. 78. §. coccum. ff. de legat. 3.* Plin. *lib. 9. cap. 41.* de tingenda purpura loquens: [Quin, ait, & terrena miſcere, coccoque tinctum Tyrio tingere vt fieret iſginum.] *Meminit & lib. 16. cap. 8.* Sed & *lib. 22. cap. 2.* [Atq; vt ſileamus, ait, Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granis coccum Imperatorijs dicatum paludamentis, tranſalpina Gallia Tyrium atque conchylium tingit.] Iſginum porrò, cuius Plin. meminit, etiam in purpureis numeratur *in d. l. 78. §. coccum. de legat. 3.* Briſſ.

COCCVM purpuræ appellatione non contineri, ſcribit Vlpianus *l. ſi cui lana. §. purpura. ff. de lega. 3.* Significat autem id, quod vulgo vocamus granum, vt rectè putat L. Baiſius *in libel. de colorib. cap. 8.* de quo & Plin. *lib. 21. cap. 8.*

COCCVM; eſt granum quod in quiſquilia inuenitur frutice, grana Hiſpani appellant, vnde purpura adulteratur. Plin. *libr. 9. Idem lib. 16.* [Quercus dotes ilex ſolo prouocat cocco.] Granum hoc, primoque ceu ſcapus fruticis paruę aquifoliæ ilicis, cuſculium vocant: penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donat. Vlpian. *de legat. 3. l. ſi cui. §. de verſicoloribus.* [Purpura, inquit, & coccum, quia nihil natiui coloris ſunt, contineri arbitror.] Quod Accurſius exponens, neſcio quas nugas affert: Coccum, inquit, bis tinctum in conſtructione tabernaculi, erat quidem pannus ſericeus duorum colorum, & videtur extrà viridis, & intrà ruber. Nebriſſ.

COCCINATORIVM inſtrumentum, pro coquinario ſumi conſtat *in l. cui aurum. 19. §. ſi cui eſ. arium. ff. de aur. & argent. lega.* Nam C. & Q. ſæpè confundi liquet ex P. Victorij explicationibus *ad Marcum Ciceronem.* Prat.

COCCIATORIA vaſa, apud Paulum *in l. 6. ff. de pen. leg.* legi videtur pro, Cocinatoria, id eſt, Coquinatoria. Vaſa autem Coquinatoria eadem eſſe, palàm eſt, quæ Plinius Coquinaria nominat *lib. 33. cap. 11.* à verbo Coquinari, quo Plautus eſt vſus: item vt hoc à Coquina. Meam coniecturam vulgata lectio confirmat, in qua legimus, Concinnatoria: & Accurſij gloſſa, qui ſi legiſſet Concinnatoria, nunquam ita interpretatus eſſet, id eſt, deputata ad coquendum. Sed omnem Vlpianus dubitationem adimit, apud quem *in l. 19. §. 5. ff. de aur. & arg.* ſic planè legitur. Hot.

COCTILICIAM tabernam, Lazarus Baiſius vir impensè doctus, eam intelligit, in qua coquebantur ligna, ne fumum facerent: quorum meminit Vlpian. *in l. ligni appellatio. de leg. 3.* his verbis. [Sed & titiones, & alia ligna cocta ne fumum faciant.] A Martiale autem ligna Acapna dicuntur. Spiegel.

COCVLA, vaſa ænea, coctionibus apta.

COCVS, viliſſimum antiquis mancipium & æſtimatione, & viu in pretio eſſe, & quod miniſterium fuerat, ars haberi cœpta, luxuriç peregrinç origine primùm inuecta in vrbem, Cn. Manlio Volſone de Aſiaticis triumphante. Ioan. Andr. ſentit cocum qui cibos delicatiores parat, & officium habere & artem. *citat text. in c. ne tales. de conſecrat. diſtinct. 5.* Bald. & Roman. coco imperatoris, tum Pont. Max. dignitatem tribuunt. *Tyraq. de nobilitate cap. 30. nu. 10. Vide item gloſſ. ſuper hac voce in l. legatis ſeruis. §. ſi ex officio. ff. de leg. 3.* Spieg.

CODEX dicitur in arboribus & fruticibus id, quod à radice craſſius ſupra terram aſſurgit, ex quo tabulas antiqui faciebant: hiſq; cera illitis ſtylo ſcribebant, poſteà ſolis earum corticibus, tenuioribusque tunicis nulla cera adhibita, pro membranis vſi ſunt, vnde nomen libri, cuius eadem origo eſt, quæ codicis, ab arborum corporibus & interioribus earum corticulis vtrunque. has enim materias prima hominum ætas habuit ad ſcriptionem literarum. Inde Codex accepti & expenſi. dicitur Ciceroni liber domeſticarum rationum, quod inſtar eſſet tabularum quo etiam modo fiebant memoriales libelli. *Suet. in Iulio &c. Conna. lib. 9. cap. 6. nu. 1.*

CODICES, vt Varr. *lib. 3. de vita pop. Rom.* apud Nonium ſcribit, antiqui plures tabulas coniunctas dicebant. Senec. *lib. de Breu. vitæ.* [Hoc quoque, ait, quærentibus remittamus, quis Romanis primus perſuaſit nauem conſcendere. Claudius is fuit, Caudex ob hoc ipſum appellatus, quia plurium tabularum contextus, caudex apud antiquos vocabatur. Vnde tabulæ Codices dicuntur.] Sic ſumuntur in l. 3. §. 1. ff. de tab. exhib. & l. librorũ. 52. ff. de leg. 3. Prat. & Briſſ.

CODICES etiam pro teſtamentaria ſcriptura dixêre Iuſtinianus *§. ſed & vnum. Inſtit. de teſta. ordin.* & Iuuenalis:

---Nam codice ſæuo
Hæredes vetat eſſe ſuos.

CODICES item appellat Leo Imperator *l. 3. de agent. in reb. lib. 12. C.* tabulas continentes notitiam dignitatum & adminiſtrationum ciuilium, vel militarium, & mandatorum principalium, & promotionum, & conſuetudinum. quod & Marianus docet. Erant & Codices, argentariorum ſcripturæ, quibus eorum rationes continerentur, *l. quædam. 9. §. penult. ff. de edend.* Erant & nummulariorum. Fiebant autem ex membranis, chartis, ebore, aliave materia, *vt conſtat ex d. l. librorum.* Hinc conſtitutionũ Imperatoriarum volumina, Codices appellati ſunt. *vide Cuiac. in paratit. C. in proœmio.* Porrò ante Iuſtinianum tres erant: quos commemorat Iuſtinianus *l. vnic. C. de no. Cod. fac. & l. vnica. C. de Iuſtin. Cod. confir.* & Iſidorus *lib. 5. Etymol.* Gregoriani Codicis commeminit B. Auguſtin. *lib. 2. de adul. coniug.* Hinc

CODICILLI, κατὰ μείωσιν, qui cerati erant, *d. l. librorum.* in eundem ſenſum. In iure tamen noſtro frequentius accipiuntur, vt à Theophilo diffiniuntur κωδίκιλλος δὲ ἐστιν ἐλλιπὴς ἐν διαθήκῃ γνώμης τελευταίας ἀναπλήρωσις. Quo ſenſu accipiuntur D. C. & Inſt. de codicillis. Theophili diffinitionem probat Harmenop. *lib. 5. cap. 7.*

CODICILLVS, aliàs accipitur pro diplomate, ſeu literis principalibus, *vt in l. adminiſtrantes. in princip. ff. de excuſ. tut. l. iudices. C. de dignit. lib. 12.* Sueton. *in Claud. cap. 29.* [Suppoſitos aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos.] vnde Lampridius, codicillarem poteſtatẽ appellauit: nominat Imperiales codicillos Iuſtin. *§. ſi impuberes. Inſtit. de pat. poteſtat.* aliàs pro paruis literis, à priuato ad amicum ſcriptis. Sulp. *ad Cicer.* [Puer Acidini mihi obuiam venit cum codicillis.] Old.

CODICILLVS, intelligitur pro ſententia voluntatis vltimæ, quam ſine iuſta teſtamenti ſolennitate permiſſum eſt, ob impedimenti neceſſitatem, ſcribere. Semper enim leges, quoad poſſunt, volunt accommodari vſibus hominum: & præſertim vltimis voluntatibus latiſſimè propagandis, impensè fauent, vt vnuſquiſq; pro re nata habeat occaſionem non admodùm difficilem teſtandæ voluntatis nunquàm rediturç. Codicillorum autem vſum primus introduxit L. Lentulus, *Inſt. de codicil.* Old.

CODICILLOS, & ſcriptis & ſine ſcriptis fieri conſtat *ex l. vlt. C. de bonis lib.* Codicillos Iuſtin. *in Nouell. conſtit. 51.* appellat σύμβολα. *Balduin. tit. quibus mod. ius pat. pot. ſolu.*

CODICILLORVM verò vtilitas non eſt obſcura: Nam ſi quis oblitus fuerit neſcio cuius rei in teſtamento non deſcriptæ, vel ſi vereatur, ne per obliuionem aliquid prætereat, is poteſt ante vel poſt teſtamentum, ſcribere codicillos. Adq; eſt, quod Paul. *in l. conficiuntur. in princ. ff. de iur. codicil* tradit, codicillos confici quatuor modis, quos ibidem declarat. Aut enim in futurum confirmantur, aut in præteritum, aut per fideicommiſſum teſtamento facto, aut ſine teſtamento. Old.

CODICILLI & teſtamenta differunt, quòd codicilli etiam plures relinqui poſſunt & omnes rati ac firmi, niſi quatenùs eſſent contrarij: Teſtamenta autem plura nemo ita relinquere poterit. Semper enim poſteriori rumpitur prius, etiam ſi vtrunque maximè conueniat. Nempè teſtamenta plenam continent diſpoſitionem bonorum & vniuerſitatis. Codicilli autem plærunq; ſunt rerum ſingularium. *Balduin. tit. de codicillis.*

CODICILLOS confirmatos teſtamento, accipere debemus *in l. ſed etiam.31.ff.de leg.1.l. vxorem.41.§.codicillis.ff.de leg.3.* Sic etiam intelligendi ſunt codicilli ad teſtamentum facti, *l.cùm hi.8.§.hac oratio.ff.de tranſact.& l.poſt legatum.§.principale.ff.de his,quæ vt indig.* & Codicilli ad teſtamentum pertinẽtes, in Alex. conſtitutione, *l.1.C.de codici.* Prat.

CODICILLI & teſtamenta, diuerſa ſunt, *l.ſi idem.C.de codic.* Ideoq; codicillis factis, non autem teſtamento, inteſtato quis deceſſiſſe dici meritò poterit, *l.4.C.eod.*

CODICILLARIS clauſulæ vi legata conſeruari, rupto præteritione poſthumi teſtamento conſtat, *l.ſi quis cum.§ ſed & ſi.ff.de iur.codic. Bartol.poſt Dinum in l.1.ff.eod.verſ.quintò quæro, atq; ita reſpondit F. Aretin.conſ 93.num.5.* Sic conſului, cenſuique anno 1565. menſe Nouembri.

CODICILLARIS quoq; clauſula inducit nouam conditionem, ſimilé reſpectu venientium ab inteſtato. *Alciat. l.3.ff.de leg.1.* ergo ſi venientes iure inteſtati reſtituere debent, *gloſſ.in l.eam,quam.C.de fideicom.* igitur & vi clauſulæ codicillaris conſeruantur fideicommiſſa, *d.§.ſed & ſi.G.Bened. in c.Raynutius.in verb.in eodem teſtamento relinquens,num.242.de teſtam.* quæ ſententia vera eſt, tametſi quidam aduocati contrà ſenſerint. Prat.

CODICILLVS, varias habet ſignificationes. Accipitur codicillus pro literis breuibus, hoc eſt, epiſtolis, vt ſunt, quæ à priuato ad amicum ſcribuntur. Sulpitius *ad Ciceronem,* [Puer Archidiui mihi obuiam venit cum codicillis.] Accipitur aliàs pro diplomate, ſeu literis principalibus, *vt in l.adminiſtrantes.in prin.ip.ff. de excuſ. tut. vide ſuprà, Codicillus. aliàs.* Hæc eſt etiam vulgata codicillorum notio, præter quam, eos etiam apud Catonem obſeruauimus pro arborum putaminibus accipi, [Vt (ait) codicillos oleaginos in aceruo ſub dio motas facito.] Codicillus verò I.C. eſt ſcriptura, vel litera, in qua teſtator ſuam figurat voluntatem, & nulla indigens ſolennitate, ſed ſolùm teſtatoris voluntate, qualicunque pronunciatione expreſſa *§.codicillos.Inſt.de codicil.* Codicillum ergo, ex Theophilo *in §.1.de cod.Inſt.2.* dicere poſſumus, eorum, quę in teſtamento, teſtatoris voluntati deſunt, ſupplementum. Huius enim beneficio ſubuenitur voluntatibus defunctorum, ob deficientem verborum legalium ſolennitatem, ſolenniumve neceſſitatem. Declarat autem Iuſtinian. Inſtit. *eo.tit.* qua ratione, & à quo codicillus, ſeu codicilli (ſic enim numero plurali frequentiùs vocantur) cœperint, idem monuit, & quidem non vulgariter, nos hodiè magis vti codicillis, quam teſtamentis. Imò confudêre vſum codicillorum & teſtamenti abſque vlla neceſſitate. prætextu clauſulæ, [Si non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorum.] Quod vtique contra mentem iuris, peſſimo errore (vt inquit Spiegel.) fit. Neceſſitati enim, (ait ille) deſeruire debet illa clauſula, non temeritati. Nec ſunt confundendæ huiuſmodi formulæ. Cuiac. *in tract.ſuo 2.ad Africa fol.16.ſub. fin.* Codicillum definit eſſe inteſtati voluntatem, vel teſtamenti ſequelam minùs ſolennem, *vt ibi videre eſt per eum.*

COELEBS, apud Vlpi. *tit.14. & 18.regular. ἄγαμος.* qui vxorem nunquam habuit, vt loquitur Mitio Terentianus *in Adelphis.* Feſtus Pompeius cœlibem dictũ exiſtimat, quod dignam cælo, vitã agat. Sic cœlibes, *l.1.C.de infirman.pœn.cælibat.* Vnde cœlibatus, *in d.rub.de infirm.pœn.cælibat.& apud Sueton.in Claudio c.16.& 26.* Briſſon.

COELIACI, dicuntur fluxu ventris laborantes, qui à Latinis aluini dicuntur. Nam cœlia Græcè, Latinè interpretatur aluus. Conſiſtit autem morbus ille in ventriculi porta, quæ à Græcis pyloros dicitur, *Ex Cornel.Celſo lib.4.I.C. in tit.de ædil.edict.* Nebr.

COELICOLAE, *Intit.de Iud. & cælicol.* Cœlicolæ dicuntur Chriſtiani. Atque illic Iuſtinianus imperator iubet, ac imperat, vt Iudæi in contractibus leges Chriſtianorum ſequantur, coram iudicibus Chriſtianis litigent, &c. Verùm, Dagobertus XI. rex (*vt legitur in Chronicis de regibus Francorum*) Iudæos omnes, qui Chriſtianiſmum profiteri nollent, Francia expulit, anno à Chriſto 639. Anch.

COELICOLAE quoque dici cœpti ſunt, qui cœlum quaſi Deum colunt. *Azo in ſumma.C.de Iudæ.de his i.2.l. cælicolarum.C.eo.tit.& l.75.C.Th.eo.* Prat.

COELVM duobus modis dici refert M. Varro *lib. 4. de Ling. Latin.* Nam inprimis cœlum dicitur cœli pars ſumma, vbi ſtellæ & aëris plaga, tenero terram complexu continens. Et quidem Aelius non tam cœlum à cœlando, quàm cœlare à cœlo deductum eſſe putat. Cœlum alij ita vocatum cenſent, quòd ſit cœlatum impreſſumque varijs ſignis, & diſtinctum ſculptumque. Hinc præclari illi verſus Varronis:

Mundus domus eſt maxima rerum
Quam quinque altitonæ fragmine zonæ
Cingunt, per quam limbus pictus bis ſex ſignis
Stellimicantibus, altus in obliquo æthere, Lunæ
Bigas acceptat.

Alijs cœlum dicitur vt κοῖλον. Cæterùm vbi ſcribitur à Varrone, [Ego magis puto à chao cauum.] quæ ſcriptura mirificè mihi probatur, in antiquis libris reperio [a chao couum,] vt librarius fortaſſe cohũ ſcribere voluerit. Nam, vt ait Feſtus, Cohum poetæ cœlum vocauerunt. Itidem in antiquiſſimo lib. Cl. V. Herrici Memmij ita ſcriptum reperi, coitus eſt quo cœlum continetur. Vnde Ennius:

Vix ſolùm complere cohum terroribus cœli.

Hæc Turneb.aduerſar.lib.20.cap.29.

COELVM pro aëre Vlpian. *l.1.§.1.de cloacis* dixit, id quòd & Hebræis vſitatum eſſe ſcribit Balduin. *tit.de Iure nat.gent. & ciuili.*

COELVM variè accipi conſtat. Quandoque ſignificat Dei domicilium *N.Marcello ex Virgilio.* & ita definijſſe videtur Chriſtus Seruator noſter apud Euangel. Matth. *cap.5.* his verbis. μὴ ὀμόσαι ὅλως μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ. Prat.

COELOS igitur loca ſupera meritò appellat Varro *lib.4.Analog.* Cœlum dictum putat Ael. Gallus quod eſt cælatũ, Varro autem a Chao. Hinc cauum. & hinc cœlum. Prat.

COELVM duobus modis dici Varro ibidem ſcribit, & pars eius ſumma vbi ſtellæ, & id quod Pacuuius demonſtrat, cùm dicit: [Hoc vide circum, ſupraq; quod complexu terram continet.] Prat.

COELVM etiam pro aëre dixerunt veteres N.Marcello, & I.C. *l.1.ff.de adq.rer.dom.l.fin.§.pen. ff. quod vi aut clàm.l.ſi apes.ff.de furt.l.1.ff.de ſeruit.vrb.præd.l ſi cuim.13.§ ſi tamen.ff.de vſufruct.* Eodem ſenſu accipi apud Cicer. *lib. 2. de Nat. Deor.* vbi de cœlo craſſo loquitur. Sic apud Virgil. *lib.1.Georg.*

... varium cœli prædicere morem.

Cœli, inquit Seruius, id eſt, aëris.

COELVM propriè, vt definit Iuſtinus Philoſophus Martyr *in lib.expoſit.fidei.q.5.* eſt ſumma pars totius mundi, *& in quæſt.à gent.quæſt.63.*

COELI in diuina ſcriptura aut ſunt, qui per ſe & eſſentia cœli ſunt, veluti primũ cœlum, aut aëris ſpacia. Hinc

COELESTIA auguria vocabant antiqui, *Feſto tit.3.* cùm fulminat, aut tonat. Sic

COELESTIA Mãdata, præcepta Decalogi rectè appellabimus. Antè enim quàm Dominus eloqueretur, tonauit, *Exodi 19.* ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον ἐγίνοντο φωναὶ ἀστραπαί, καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ' ὄρους Σινά. Prat.

COELESTE oraculum *in l.iubemus nullam.10.C.de ſacroſanct.eccle.* ſumitur pro indulgentia principis viua, voce conceſſa *Alciato ibidem.* Ideo autem cœleſte dixêre Impp. quaſi è cœlo dimanent principis mandata, vt innuit Iuſtinia. *in Nouell ſæpiſſimè.* Prat.

COELESTIS aqua, pluuia dicitur, *l.1.§.1.ff.de aq.& aq.plu.* cadit enim de cœlo. Prat.

COELITVS impetrare *in l.2.C.de Caſtrenſ.& miniſt. libr.12.* id eſt, à Principe, vt rectè interpretatur Accurſius: cuius ſententiã probat Ioan. Plat. & nouiſſimè I. Cuiac. *ibid.* Prat.

CODONOPHORI, id eſt, tintinabula geſtantes, Latinè dicuntur anteambulones, & ferales præcones, *vt annotauit Brechæus l.cùm in teſtamento.de verb.& rer.ſign.num.10.*

COEMITERIVM, Latinè dicitur Dormitorium, locus vbi mortuorum corpora conduntur. Sic dictum, quòd hęc mors corporis temporaria ſit, ſimusq; omnes reſurrecturi. Non inſcitè à quibuſdam dictum eſt Sepulchretũ: quo & Catullus vtitur. Promptum è Theſauro linguæ Latinæ Steph. Roberti. Spieg. Vel

COEMITERIVM dictũ à Cœmomę, quod eſt dormio, non cimiterium, quemadmodum vulgus nunc loquitur. Conditoria verò, ſiue ſepulchreta mortuorũ in noſtra religione dicuntur cœmiteria, id eſt, dormitoriã, quoniam propter ſpem reſurrectionis, mortuos conſueuit dormiẽtes ap-

te appellare, & eoſdem dormire in domino. Nebriſſ. Errant igitur iuris pontificij interpretes, Geminian. Abbas, & alij, qui inde ſic dicta exiſtimant, quòd cinis in eis mortuorum tegatur. *Maioragius lib. 2. Miſcel. cap. 19. De Etymologia huius dictionis vide latiùs Brechaeum l. Taberna. ff. de verb. & rer. ſig.*

Coemptio, ſolennis matrimoniorum contrahendorum ritus erat. cuius Cicer. *lib. 1. de Orat. & in orat. pro Flacco & pro Murena* meminit, & Seru. *in 2. Georg. & in 8. Aeneid.* & Iſido. *lib. 5. cap. 24.* Boethius *in Topica.* [Coëmptio, ait, certis ſolennitatibus peragebatur, & ſeſe in coemëdo (ſic enim lego) inuicem interrogabant: vir ita, an ſibi mulier materfam. eſſe vellet: illa reſpōdebat velle. Itē mulier interrogabat, an vir ſibi paterfamilias eſſe vellet: ille reſpōdebat velle: itaque mulier viri conueniebat in manum, & vocabantur hæ nuptiæ per coëmptionem.] Et erat mulier materfamil. viro loco filiæ. Quamobrem & ſuorum hæredum loco habebatur, vt Vlpianus *in Inſtit. titul.* 22. tradit. & in ius, manum, poteſtatemque viri cum capite fortunas ſuas transferebat, *vt Cic. in Topic. oſtendit.* Briſſon. *Adde Connan. libr. 8. cap. 3. num. 2.*

Coemptio etiā ad adoptiones pertinebat, *vt colligitur ex epi. Vlp. tit. 11. §. qui liberum.* Vnde &

Coemptor pater, fiduciarius pater dicitur, quoniam cum patre naturali vna emit, qui & pater naturalis dictus eſt, *d. §. qui liberum.* Prat.

Coenacula cœperunt, cùm deuentum eſt ad altitudinem ædificiorum, quæ olim contignationis vnius: & cōducebantur ab inquilinis & tenuioribus. vnde pars ſuperior Cœnaculum dici cœpit, ad quam ſcalis aſcendebatur hinc dictum quòd illic veteres cœnabant. Huius meminit Paul. *l. 3. §. fi. ff. de offic. Praefect. vigil. l. 1. §. ſi ſi. vniuſam ff. de ijs qui deiec. ve. effud.* Vnde cœnacularius dicitur, in cœnaculo habitans, *l. ſolutum. §. ſolutam. in fi. ff. de pig. act.* Sic apud Plautum vocatur pauper hiſtrio inquiens:

In ſuperiore qui habito cœnaculo.

ſe enim pauperculum dicit, qui habitet in ſuperiore domus cœnaculo ad tegulas, non in inferiore in prima contignatione, ſed in ſuprema: et cœnaculariam exercere is dicitur, qui domos totas conductas, per ſingula cœnacula inquilinis locat, quæſtum inde faciens, pluris in ſummam locando, *l. ſi vero. §. ſi quis. ff. de his, qui deiecer. vel effud.* Oldend.

Coenatio verò potentiorum, Bud. erat cœnandi locus, quum ad cœnaculum ſcalis aſcenderetur, vel cochleis. Vitruuius *lib. 6.* [Cùm enim aucto, inquit, mirum in modū Romano populo, neceſſe fuiſſet in cœnaculis habitari (nā antea, cum per vrbis laxitatem licebat, vnius tantùm contignationis erant ædificia) ad ædificiorum altitudines deuentum, & ædiū frequentiam.] *Bud. l. ſi cuius. ff. de vſufr.* Old.

Coenatoria Q. Mutius appellat pallia, quæ domi noctu, id eſt, ſub cœnæ tempus ſumebant. Vnde Martialis:

Pugnorum reum, ebriaeque noctis
Cœnatoria mittat aduocato.

Et quamuis eſſent iſta pallia, viris & fœminis promiſcua, *vt ex Tacito Baiſius docet, & ex Vlpian. l. veſtis. ff. de aur. & arg. & l. veſtis. de verb. ſignific.* non tamen ita communia, quin diſtincta eſſent ſua viris, ſua mulieribus pallia. Cæterùm quoſdam ſenatores mulieribus vſos cœnatorijs, noctu & domi, non ita valdè mirabitur, quiſquis ſciet Caligulam Imperatorem, non modò virili, ſed ne humano quidem habitu palàm vſum fuiſſe, vt ſcribit Sueton. Sæpè depictas gemmataſque indutus penulas inquit, manuleatus & armillatus in publicum proceſſit, nonnunquàm ſocco muliebri, &c. *Conna. lib. 6. cap. 3. num. 2.*

Coena recta, hoc eſt, legitimum conuiuium. Sportulę loco erat apud antiquos liberaliores: ſordidi tantùm ſportulam præbebant, *teſte Budaeo.* Spieg.

Coena terreſtris, Plauto *in captiuis* dicitur, ex oleribus & heluellis conſtans, quia ea terra naſcuntur: Erat autem pauperum & plebeiorum, *Turneb. lib. 1. aduerſar. cap. 22.*

Coena viatica apud eundem, eſt cœna aduentitia. Nam peregrè redeuntes ſolebant conuiuio excipi amici.

Saluos, inquit, cum peregrè aduenis, cœna detur.

Coercendis. Calepinus multas videtur adferre ſignificationes verbi coërceo, es, ſed quę ferè in idē recidūt. Primùm enim coercere ſignificat reſtringere. Cic. *in Laelio.* [Quam ſerpentem multiplici lapſu, & erratico ferro amputans coërcet ars agricolarum.] Item refrenare, continere: vt quando dicimus, coërcere aquam, hoc eſt, continere ſic, ne defluat, vel dilabatur, *l. 1. §. penul. ff. de fonte.* Lactantius *libr. 3.* [Illud ſatis eſt ad coërcendum furioſi hominis errorem.] Item colligere ſiue ſimul ſtringere. Ouid. *libr. 1. Met.*

Vitta coërcebat poſitos ſine lege capillos.

Item compellere. Cicero *libr. 3. ad Herennium.* [Prudentiæ partibus vtemur in dicendo, ſi commoda cum incommodis conferemus, quum alterum ſequi, alterum vitare coërcemur.] Item punire, caſtigare. Quomodo accipi videtur, ff. & C. in tit. *ad leg. Iul. de adulter. coerc. & ſtupro.* Hinc coërcio, ſiue coërcitio (vox Liuiana, & veterum iuriſcoſſ. in exemplaribus vetuſtioribus, quę Haloander ſecutus eſt) dicitur caſtigatio, punitio. Modica quidē coërcio, dicitur caſtigatio, quam ſimplex iuriſdictio ab imperio mutuatur, cuius ſolius eſt omnis coërcio. Quare, quicquid coërcionis eſt, ſupra modicam caſtigationem, meri imperij eſt. *de hoc fuſiùs Salomon. in l. ſi quis ius dic.* Anchor.

Coercere arbores, eſt ramos conſtringere, & circūcidere, ne eius vmbra vicino prædio noceret, *l. 1. §. deinde. ff. de arborib. caeden.* Hinc Coërceri cuſtodiā ferę, beſtiæ, volucres dicuntur, id eſt, contineri. *l. 3. ff. de acq. rer. dom.* Hinc

Coercitio, animaduerſio pecuniaria, ſiue in corpus punitio, & caſtigatio. Huius varia genera ſunt: quædam enim Capitalis, *l. haec ſtipulatio. 200. ff. de verb. ſign.* quæ ad corporis punitionem pertinet, & habet publicam coërcitionem. Quædam verò eſt modica, *apud Paulum l. fin. ff. de off. eius, cui mand.* ad miſtum imperium pertinens, quæ & ipſa pecuniaria eſt, pignoris capione iudicibus conceſſa, ne iuriſdictio inutilis eſſet. Eſt & leuis coërcitio *apud Vlpian. l. praetor. 7. §. praetereà. ff. de minor. & l. non ſolùm. §. quanquàm. ff. eod.* quâ ſignificatur leuis pulſatio & emendatio, *vt ipſe Vlp. interpretatur in d. §. praetereà.* Prat.

Coerrare calciatus, dicitur præfectus vigilum *apud Paul. l. 3. §. ſciendum. ff. de offic. praefect. vigil.* cùm huc illuc vicatim diuagatur, idque cum aliquo comitatu, & noctu. Florentina lectio quæ, Calciatum, habet, defendi poteſt aduerſus Hot. coniecturā legentis Falciatum ex M. Cic. *lib. 1. de Natur. deorum.* [cum pelle caprina, cum haſta, cum ſcutulo, cum calceolis.] Calcei indumentum pedum erant, quos noctu induebant diligentiùs citius ve coërrandi cauſa. Prateius.

Coaestimare, eſt ſimul, & cum aliqua alia cauſa æſtimare, vt cum varijs ex cauſis mea intereſt quid factum fuiſſe, vel non factum. Huius ſignificationis exemplum poſuit Celſus *l. inficiando. 67. §. 1. ff. de furt.*

Coetus in lege XII. Tab. & apud Martial. *l. quiſquis tam. ff. de ſicar.* accipitur pro hominū conuentu, & congregatione, à coeundo. *Iſidor. lib. 6. cap. 15. Etymol.* auctore Virgil. *1. Aeneid.*

Et cœtu cinxere polum.

Vnde in Decret. diſt. 15. Qui cœtum fecerit, vt inquit Seneca *in declam.* capitulo eſt, id eſt, dignus morte. Nebr. Vlpianus turbæ comparans, *l. praetor. 4. §. 1. ff. vi bonor. rapt.* hominū multitudinem diffinit, adijciens, decem, aut quindecim homines cœtum, vt & turbam, facere. *& vide Bart. d. §. 1.* Prat.

Cogere in ordinem, id eſt, vt vulgò loquimur, inquit Budæus *ad l. diuus. ff. de offic. praeſid.* ſuo ſtatu & conditione contineat eſſe cogendum. Huic opponitur, Eximere numero, Budæo. Oldend.

Cogere homines, pro conſcribere, congregare, colligere ve, apud Vlp. *in l. 2. §. dolo. vi bon. rapt.* Old. Et cogere fructus, id eſt, colligere *l. 5. §. quaeri, vt in poſſ. legat. l. 36. §. vlt. ff. de hered. pet.* vnde coacti fructus, *l. 27. §. 1. ff. de teſt. & teſtam.*

Cogi fructuarium poſſe rectè colere. *l. ſi fundi. in princ. ff. de vſufruct.* Spieg

Cogitare, non eſt, vt Alberic. adnotat, quaſi ſimul agitare, ſed dubitare, & veluti in mora eſſe conſilij explicandi. Nonius, [Cogitare, eſt dubitare: Deliberare, confirmare.] Spieg.

Cogitationes innoxiæ dicuntur, quæ malè, euentuq; contrario cadunt, eaſque putant neq; criminoſas, neque culpæ affines eſſe. Etenim non ſemper euentus rei ſpectandus, ſed conſulatio eſt. Spieg.

COGNATIONIS nomen, ait Paul. à Greça voce dictum videtur, συγγενεῖς enim illi vocant, quos nos Cognatos appellamus. Agnati ſunt per patrem cognati ex eadem familia: qui autem per fœminas coniunguntur, Cognati tantùm nominantur. Inter agnatos & cognatos hoc intereſt, quod inter genus & ſpeciem. nam qui eſt agnatus, & cognatus eſt, non vtique autem qui cognatus eſt, & agnatus eſt, *l.1.§.1.ff.de grad. & adfin. Paul. lib.4. Sent. cap.*8. Hotom.

COGNATI, ait Modeſtin. ab eo dici putantur, quòd quaſi vnà communiter ve nati, vel ab eodem orti, progenitive ſint, *l.4.§.1.ff.de grad. & adfin.* Hot.

COGNATI, inquit Vlp. appellati ſunt, quaſi ex vno nati, aut, vt Labeo ait, quaſi commune naſcendi initium habuerint, *l.1.ff. vnde cognati.* Hot.

COGNATIO eſt ius quoddam inter certas perſonas, quæ natura vel legis fictione inter ſe cognatæ ſunt, inſtitutum. eius enim duæ ſunt ſpecies: Naturalis & Ciuilis, *l.17.§.1.ff.de adopt.* Naturalis cognatio, eſt communio ſanguinis, quam habent ij inter ſe, qui ex eodem progenitore orti, quaſi riuuli ex eodem fonte deducti dimanarunt. Ciuilis autem, quæ per adoptionem contrahitur, non ſanguinis, ſed iuris communio eſt, *l.4.§.1.ff.de gradibus.* quæ ſic fortaſſe non incommodè definiri poterit, vt dicatur eſſe communio eiuſdem iuris, quod habent ij inter ſe, qui naturaliter cognati ſunt, per adoptionem contracta. ſed quoniam ea non vera, ſed ficta & adumbrata cognatio eſt, iccircò definiri neque à nobis ſolet, neq; verò ſatis abſolutè poteſt. Hot.

COGNATI propriè dicuntur, quaſi cum aliquo nati, *l.1.ff. vnde cognat.* quare non immeritò dubitabatur, an nepos poſt aui mortem conceptus, auo cognatus eſſet. Iulianus tamen *in l.8. ff. de ſuis & legit.* [Nam quòd in conſuetudine, inquit, nepotes cognati appellantur, etiam eorum poſt quorum mortem concepti ſunt, non propriè, ſed per abuſionem, vel potiùs ἀναφορικῶς accidit:] id eſt, relatione ad vitam aui facta. Nam quod Alciat. *lib. diſpun.1.* his poſteriùs verbis Iulianum dixiſſe: Generis verbum per abuſionem dici de ſpecie, videamus ne ſatis cautè dictum ſit. quũ ad argumẽtum quod ex definitione vocabuli ſumi poſſet, Iulianus hæc referat: neq; horum verborum additio faciat, vt genus in ſpecie κατ᾽ἀναφορὰν ponatur, ſed verè per abuſionem id dicatur: concinnius tamen per relationem ad aui vitæ tempus factam. Et eadem ratione Vlpian. *in l.7. ff. de ſenat.* diſputat, eum, qui poſteaquam pater ſenatu motus eſt concipitur, ſenatoris filium non eſſe. Hot.

COGNATOS in conſuetudine etiam nepotes eorum, poſt quorum mortẽ concepti ſunt, adpellari non propriè, ſed per abuſionem, vel potiùs ἀναφορικῶς accidere ſcribit Iulianus *l. item Prætor. 8. ff. de ſuis, & legit. hær.* Prat. Porrò inter

COGNATIONIS ſubſtantiam bifariam apud Romanos intelligi tradit Modeſtinus *l. non facilè. §. cognationis. ff. de grad. & adfini.* Quædam enim iure Ciuili, quædam naturali connectuntur. nonnunquam vtroque iure concurrente & ciuili & naturali copulatur cognatio. Singula hæc genera explicat Modeſtinus *in d. §. cognationis.* cuius verba huc tranſcribere vaniſſimi eſſet operis. Ad ciuilem cognationem pertinet & Spiritualis, qua de extat tit. *De cognatione ſpirituali. in Antiq. & 6. decretal.* quibus locis explicantur eius vis, eiuſque contrahendæ genera. *lege infrà, Cognatio ſpiritualis.* Cognatio autem, quæ ciuilis, ſiue legitima Modeſtino dicta eſt, legalis Pontifici Maximo dicitur *c. vnic. de cogna. leg. in Antiq.* Prateius.

COGNATIONEM etiam inter vulgò quæſitos conſiſtere, Gaius *l.2. ff. vnd. cogna.* reſpõdet. Sed inter ſeruos, quę Seruilis dicitur *l. adoptiuus. ff. de ritu nupt. & Inſt. de ſerui. cogn.*

COGNATIONI legatum, cognatis deberi ſcribit Vlp. *l. ſi cognatis 19. ff. de reb. dubijs.* Prat.

COGNATIO multifariam diuiditur, *vt colligitur ex l. cognationum. ff. de var. & extr. cogn.* Iuxta Theophilum partitur in tria: in parentes, in liberos, & in propinquos, qui ex tranſuerſo veniunt. Et parentes quidem ſunt, qui nos genuerũt: veluti pater, mater, auus, aua, & qui ſupra hos ſunt. Liberi verò, qui ex nobis gignuntur: veluti filius, filia, nepos, neptis, & qui infra hos ſunt. Ex tranſuerſo propinqui ſunt, qui neque nos genuerunt, neq; à nobis gignuntur, ſed ſtirpem ſuam & radicem nobiſcum habent communem: veluti frater, ſoror, patruus, vel auunculus, amita, vel matertera, conſobrinus, conſobrina, & qui ex his deſcendunt. Spieg. Idem etiam ſentit Cuiac. *in expoſit. Nouell. Iuſtin. 118.* dum inquit: cognatio triplex eſt, *vt ait Nouell. 89.* Diuiditur enim in parentes & liberos, qui in recta linea conſtituuntur, & eos qui ſunt ex tranſuerſo ſiue à latere in agnatos & cognatos. Sed & parentes ipſi ac liberi diuidi poſſunt in agnatos & cognatos. nam pater filiofam. eſt agnatus, filio emancipato cognatus: mater quæ conuenit in manum viri, filio eſt cognata, non agnata: nepos ex filiofam. auo eſt agnatus, nepos eſt filiæ fa. cognatus: filius ſuus patri agnatus, filius emãcipatus, cognatus. *Cuia. in ſuprà adducto loco.*

COGNATIO ſpiritualis, eſt propinquitas vel attinentia, quæ prouenit ex ſacramenti datione, vel ad ſacramentum requirendũ, atteſtatione, vel attentione. Vnde ex cognatione ſpirituali, quæ in baptiſmo contrahitur nouem propinquitates naſcũtur. Prima, filiatio, inter ſacerdotem baptizantem, & baptizatum. Secunda, compaternitas, inter ſacerdotem, & patrem baptizati. Tertia, commaternitas, inter eundem & matrem baptizati. Quarta, inter filios ſacerdotis, & baptizatum, ſcilicet fraternitas. *30. q. 1. hominis. & q. 3. ita diligere.* Quinta, filiatio inter baptizatum & ſuſcipientem ex baptiſmo. Sexta, filiatio inter eundem & vxorem ſuſcipientis. Septima, fraternitas inter baptizatum & filios ſuſcipientis. Octaua, compaternitas inter ſuſcipientem & patrem ſuſcepti. Nona, commaternitas inter eundem & matrem pueri. *30. q. 3. per totum.* Spieg.

COGNITIONIS verbum, in Principum reſcriptis ſtrictè poni, Iaſon docuit, *in l. cum prolatis. ff. de re iudic.* proindeq; excludi ſententiam in eis: cæterùm à lege prolatum, includit eam. Albericus adnotauit, iudicem exequendo cognoſcere. Spieg.

COGNITIONIS nomen quia generale eſt, ad ea plærunque iudicia refertur, quæ extra ordinem habentur. *Connanus lib. 1. cap. 16. num. 4.*

COGNITIONES ſunt cauſarum, vt cum dicimus, Senatus Romani cognitionem, certę legi non fuiſſe obnoxiam. Id ante nos monuit Rhenanus noſter *in Seneca ludum.* Spieg. *adde Ranerd. l. vbi lex duorum. ff. de reg. iur.*

COGNITIO cauſę quandoq; pro eius exercitatione ponitur, citra tamen definitionis faſtigium. Dicuntur & illæ cauſæ cognitionis eſſe, quæ non iuris ordinarij ſunt, ſed cognitioni Principis reſeruantur: quam ille per auditores ſuos extra ordinem abſq; vllis proceſſuum ambagibus confeſtim definit. *ex Alciat. Parerg.* Spieg.

COGNITIO ipſius feudi, pertinet ad dominum, & pares curiæ. Sed ea quæ incidunt circa feudum, iudicari poſſunt apud ordinarium. *c. 1. apud quem vel quos cont. & c. 2. de contro. inter dom. & alium, & c. ex parte. de for. compet.* Spieg.

COGNITIO Prætoria, Religio iudicis, Officium iudicis. *l. 1. ff. de rei vindicat. l. 2. ff. ſi vſusfruct. peta.* Vbi requiritur cognitio, ibi de modo, de cauſa, & de perſona quærendum, vt intelligas quid reuera ſit cognitio & quantum abſint à cognitione, qui ſcripta tantùm legunt. *l. cùm hi quibus. §. vlt. igitur oratio. ff. de tranſact.* Oldend. *Vide latius Brechaeum l. Notionem. de verb. & rer. ſignif.*

COGNITIO, quod in diuerſas ſignificationes ferri peritorum vſu receptum eſt. Paſſim in libris C. pro negotij examine, diſcuſſione, & quęſtione, *l. 1. ff. de officio Aſſeſ. l. cognitio. 4. ff. de off. eius cui mandat. eſt iuriſdict. & alibi ſæpè.* Prat.

COGNITIONVM genera paſſim hæc in iure reperias, Prætoria. *l. 1. §. per hanc. ff. de rei vind.* Extraordinaria. *ff. de extraor. cognit. quæ recenſentur in l. 1. ff. eo.* Eſt & alia cognitionum diuiſio à Calliſtrato tradita *l. pen. ff. eo.* de honoribus, ſiue muneribus, de re pecuniaria, aut de exiſtimatione, aut de capitali crimine. Porrò vbi cauſſæ cognitio eſt, ibi Prætor, ibi tribunal deſideratur *l. 2. §. dies. ff. quis ordo in bon poſſ. & l. vbicunq; ff. de diuerſ. reg. iur. quam explicant P. Decius, & nouiſsimè P. Faber. idque eruditiſsimè.* Prat.

COGNITIO, pro inſtantia (vt nunc vocant) accipitur apud Papin. *l. pen. ff. de ſuſpe. tutor. vt Bart. docet.* Oldend.

COGNITIONEM pro accuſatione poni putat Alber. *in l. ſi ea, quæ. C. qui accuſ. non poſſ.* Equidem pro negotij examine, diſcuſſione, & quæſtione accipi putem. Prat.

COGNITIONVM ſummariarum exempla varia colligit Iacob. Rebuffus: & in eandem rem libellum euulgabo

gebo1,1,2,3. (vide hæc exactè recenſentem Zangerum *de except.par.1.cap.1.num.18.* Kammergerichtsordnung *par.3.cap.2.* Von abwechſelung der audientz. *§.* vnd damit. & de modo procedendi hodie in cauſis ſummarijs vſitato, vide eundem Zangerum,*d.par.1.c.2.per totum.*)

COGNITIONALITER, hoc eſt, vtraq; parte præſente & audita *in l.fin.C.de leg.* Prat.

COGNITIONALIA certamina *in l.1.§.1.C.de annali except.* interpretantur litis conteſtationem, *Zang.tract. de except.par.1.cap.8.num.67.*

COGNITIO etiam ſumitur pro ſuſceptione cauſæ alienæ, & defenſione *l.nemo.6.C.de cognit.& procurat.C.Theod.* Hinc

COGNITOR, quem ita Feſtus *lib.3.* diffinit, qui litem alterius ſuſcipit, coràm ab eo, cui datus eſt, quod probat Anianus.C.Theodoſ.interpres *tit.de cogni.& procurat.* his verbis: [Cognitor is eſt, cui ſine mandato cauſam agendā præſens, præſente iudice, litigator iniungit.] Hunc a procuratore ſeparat Paulus *lib.1.ſent.tit.2.& 3.& tit.C.Th. de cognit.& procurat.* tametſi vtrunque litis miniſtrum adpellent diui principes *l.vlt.C.Th.eo.* Prat. Hinc cognitura apud Sueton.*in Vitellio* pro procuratione. *Turneb.lib.aduerſ.5.cap.1.*

COGNITOREM, apud Prudentium accipere debemus pro iudice, qui de negotio cauſſave diſceptat, eamve cognoſcit. [Hic tum cognitor pronūciauit, Claudatur infans carcere.] Eodem ſenſu accipitur cognoſcens *in l.1.§.calumniatoribus.ff.ad S.C.Turpill.* Prat. Licet ea tantum inter procuratores iudiciales & cognitores, a Budæo, *in l.moris.ff.de pœn.* exinde ex Alciato *lib.2.Parerg.cap.5.* tradita fuerit diſtinctio, qua procuratores dictos volunt, qui abſentium cauſam ex mandato ſuſciperent: cognitores autem eos, qui ſine mandato præſentium cauſam tuerentur: idq; Feſti Pompeij, Asconijq; auctoritate comprobare exiſtiment, quod Feſtus hunc cognitorem eſſe dicat, qui alterius litem ſuſcipit coràm ab eo, cui datus eſt: Procuratorem autē eum, qui abſentis nomine auctor fit. Sic autem Asconius *in Diuin.in Verrem.* [Qui defendit alterū in iudicio, inquit, aut patronus dicitur, ſi orator eſt: aut Aduocatus, ſi aut ius ſuggerit, aut præſentiam ſuam commodat amico: aut procurator, ſi negocium ſuſcipit: aut cognitor, ſi præſentis cauſam nouit, & ſic tuetur vt ſuam.] Sic tamen iudico, non acu rem eos attigiſſe. Quamuis enim & hoc quoq; diuerſos primū Cognitores a Procuratoribus fuiſſe agnoſcamus, quod procuratores abſentiū omninò nomine litem exequerentur, tametſi abſentes vocati in iudicio nūquam adfuiſſent: Cognitores autem non aliter fierent, quàm ſi dominus in iudicio præſens conſtituiſſet illum, qui poſteà abſentis quoque cauſam exequeretur: Altera tamen ſuberat præcipua magis, qua cùm procuratores & litem conteſtarentur, & eam quoque peragerent, id ſuo ipſi nomine agerent: qua ratione eos penè dominos, & alieni iuris Vicarios, Ciceronem *in oratio.pro Cecinna,* vocaſſe diximus. Eodemque ſpectat, quòd dictum eſt à Feſto, [eos autores factos,] & ab Asconio, [eos negocium ſuſcepiſſe,] non autem ſimpliciter nouiſſe, aut perſecutos fuiſſe, aut fouiſſe: cùm cognitores non ſuo, ſed mandantis nomine litem exequerentur. Ac, vt fuerit illud primum inter eos diſcrimen, quo à præſente magis cognitor, quàm procurator conſtituebatur, tandem eius rei nulla haberi cæpit ratio, vt ſenioris, cum, autore Modeſtino, literæ ſcriptæ, ab eoque adprobatæ, quibus ſignificet, illum à ſe procuratorem conſtitutum, idem operentur, ac ſi præſens procuratorem conſtituiſſet. *l.ſi procuratorem ff.de procurat.* vt & Paulus *ſentēt. lib.1.tit.de procurat.& cognitor.* procurationem mandari poſſe ait, & à præſente & abſente, & apud acta, vel alio loco: quaſi quo id loco fiat, nihil interſit, & tamen idem cognitorum à procuratoribus diſtinctionem ſeruat. Non ergo iſtam, ſed illam alteram præcipuam exiſtimamus differentiam fuiſſe, idque ex illo Ciceronis loco patet, quo refert (*in orat.pro Q. Roſcio Comœdo*) obiectum Roſcio fuiſſe à Fannio, quod in ea lite, quam aduerſus Q. Flauium ob interfectum Panurgum mouiſſet, is Fannium cognitorem dediſſet, qui vadimonia inde obijſſet, ac demum poſt litem cum Fannio cognitore conteſtatam, ſine eo de damno & iniuria cum Flauio decidiſſet. Ac paulo poſt ſubijcit, neminem alteri petere poſſe, niſi qui cognitor ſit factus, cùm tamē alioqui conſtet, tam ipſam partem, quàm eius procuratorem, rectè per ſe litigare, vt ſuprà dictum eſt. *Ioan.Rob.lib.ſententiarum.2.cap.1.*

COGNITIONEM cauſæ, Iuſtinianus vocat cauſæ dictionem *Nouell.de plebe. pretoribus. §. quoniam igitur nos omnia. conſtit.13.* Cauſæ, quæ ſummam deſiderant celeritatem, ſine ſcriptis expediri debent. *Nouell. Vt præſid.aliſque vlla datio.§.ſecundum veteres. conſtit.8.* Nam homines propter minimas cauſas, magnis fatigari diſpendijs non oportet: vt forſan totius litis æſtimatio, ad ſumptus iudiciales non ſufficiat. *Nouell.de appellationibus.§.illud etiam in tertio capit.conſtit.23.* Viles enim perſonæ ex non ſcripto perficere poſſunt id, in quo alioquin ſcripturæ ſolennitas exigitur. *Nouell.de liberis, quomodo eos oporteat.§.quiſquis autem in abiecta. conſtitut.74.* Inter viles & obſcuros viros reputantur, milites armati, & agricolæ. *Ibidem.* Ac vult Iuſtinianus, omnes controuerſias præciſis ambagibus ad finem decurrere. *Nouell. de litigioſ.& de cautionib. §. porrò cum omnes controuerſias. conſtitut.112.* Oldend.

COGNITIONIS ſummariæ exemplum longè pulcherrimum eſt in l.3.§. cauſæ cognitio & §. ſeq. ff.de Car. edic. quo ex loco noſtri magiſtratus argui poſſunt pernicioſiſſimi erroris, quòd pro tribunalibus hodie obmuteſcunt planè, tantùm admittentes cauſidicorum blaterationes aut volumina. Nam Vlpianus ibi. [Hoc enim, inquit, diligentiſſimè Prætori examinandum eſt, an expediat pupillo repræſentari cognitionem, an potius differri in tempus pubertatis, & maximè inquiri hoc à cognatis, matre, tutoribuſq; pupilli debet.] Audis? inquirere debet, diligentiſſimè examinandum eſt. Oldend.

COGNOMEN dicitur quod nomini additur, *vt refert Ant. Auguſtinus lib.3.cap.8.* ſic accipi debet l. ſi quis in nomine. C.de teſtam. & §. ſi quis in nomine. Inſtit. de leg. Porrò

COGNOMINUM genera duo conſtituit idem Auguſtinus *ibidem ex M.Varrone libro 2.de re ruſtica.* vnum familiæ, vt Annij, Tauri, Statilij & ad ſignificant. Alterum cognominis genus, eſt, quod ob aliquam rem additur, & hoc (vt ait Theophilus *ad d.§.ſi quis in nomine*) [illegible] Prat.

COGNOMINES (*Feſto lib.3.*) qui eiuſdem ſunt nominis.

COGNOSCERE, abſolutè, eſt rem cauſamque cognoſcere, vt loquitur Cicero *epiſt.2.lib.3.famil.* quod vel à magiſtratibus & Principibus pro tribunali, vel à iudicibus datis de plano fit. Sic *in l.8.& l.9.ff. de offic.præſ.* ſcribitur æſtimare debere præſidem proconſulemve, vtrùm ipſe cognoſcere, an iudicem dare debeat. Vlpian. *in l.1.ff.de conſtit.* & Iuſtinianus *in §.quod verò Principi.Inſtit.de iu.nat.* [quod Imperator cognoſcens decreuit.] Sueton. *in claudio,* [Cognoſcens quondam in Auguſti foro, victuſque nidore prandij, quod in maxima æde Martis, Salijs apparabatur, deſerto tribunali aſcendit ad ſacerdotes.] Plin. *lib.10.epiſt.ad Traian.* [poſtulauitque, vt cognoſcerem pro tribunali.] Et mox [cum ſediſſem cogniturus.] Quæ vt ad magiſtratuum Imperatorumque cognitiones, ita quæ ſequuntur exempla ad iudicum datorum notionem pertinent: [Iudex qui ex hac actione cognoſcit.] *l.4.§.1.ff.de eo quod cert.loc.* [officio iudicis familiæ erciſcundæ cognoſcentis.] *l.35.ff. de hered. inſtit.* [Qui tutelæ cognoſcit] *l.2.ff.vbi pupil.educ.deb.* [Iudex qui de dote cognoſcit] *l.27.§.vltim.ff.de rei vindic.* [Iudex qui de damno dato cognoſcit] *l.27.§.vltim.ff.de dam.inf.* [qui cognoſcit] *l.1.ff. vt leg.ſeu fideicom.* [qui de ea re cogniturus eſt] *l.64.§.vltim.ff.de leg.3.* [qui de inofficioſo cogniturus eſt] *l.3.§.ſi emancipatus.ff.de bon.poſſeſ.con.tab.* Briſſon.

COGNOSCERE ex interdicto, in reſcripto Valeriani, & Gallieni *l.2.C.de interdict.* eſt quærere de cauſſa, & examinare eam in cauſa interdicti. Prat.

COGNOSCERE quoque tutelæ apud Vlpianum *l.2.ff. vbi pupil.educ.deb.* pro eo accipitur, quod eſt de actione tutelæ diſceptare, & in ea actione litigantes audire.

COGNOSCERE igitur ad iuriſdictionem pertinet, ſignificans negotium excutere, & examinare, & de eo ius dicere. *l.3.§.cognoſcit. ff. de offic. præfect. vigil. l.2.ff.de re indica.* Prateius.

COGNOSCERE videtur poſuiſſe vetus interpres *in §. interdicimus.in authent.de non alien.* pro recipere, pro quo Iuſtinianus, *[illegible]* dixerat, quæ interpretatio recipi poſſe videtur ex ijs, quæ in eodem §. dicuntur. Prat.

Hinc

Hinc Cauſa cognita, hoc ſignificat, recognita, examinata, & ex vtraq; parte audita, & vocatis his, quorum intereſt, ſeu adhibitis his qui contradicent, *vt loquitur l. 39. ff. de adopt.* Nam cauſę cognitio tunc interuenit, cùm de negotio præſente vtraque parte & audita, vocatáve diſceptatur. *l. 13. §. 1. ff. de minorib. l. vlt. C. de legib. l. 9. §. vbi decretum. de off. præſid. l. 73. ff. de diuerſ. reg. iur. l. vn. C. ſi aduerſ. dot.* Vnde in *l. 3. C. de quæſt.* [cùm cognitionaliter audiſſet.] id eſt, vtraque parte præſente & audita cognouiſſet. *l. vlt. §. illud. C. de temp. appel.* Briſſ.

Vbicunq; autem cauſæ cognitio eſt, ibi Prætor, plerunque & tribunal deſideratur. *l. 2. §. dies. ff. quis ordo in bono. poſſ. l. 106. ff. de diuerſ. reg. l. 3. §. ſi cauſſa. ff. de bono. poſſ.* Nam, vt Impp. aiunt, cognitio cauſæ non interpellatione planaria, ſed conſidente magis iudice colligitur. *l. 4. C. de dilatio.* Proinde in his quæ cauſa cognita fiunt, ſemper prætoris interuentûs fit mentio. *l. 8. §. vult igitur. ff. de tranſact. l. 3. ff. de reſti. in integ. l. 13. §. 1. l. 44. & l. 45. de minor. l. 22. in fin. ff. de re iud. l. 2. §. ſed ſi dubitetur. l. 28. §. ſed & ſi dies. ff. de iud. l. 9. §. vlt. de arbi. l. 15. ff. de bon. auct. iud. l. 27. §. hæc autem. ff. de procurat.*

COGNOSCERE inſtrumēta, eſt relegere, recognoſcere. *l. 56. ff. de verb. ſignif. quæ vt ex inſcriptione apparet, pertinet ad* qu. *l. 15 ff. de reb. auct. iud.* Briſſ.

COGNOSCERE etiam dicitur qui ſtuprat aut comprimit mulierem, *extr. rub. de eo qui cognouit conſang. vxor. ſuæ.* Vnde

COGNITAM ſtupro, dicunt Papinianus *in l. 14. ff. de his quæ vt indig.* & Impp. *in l. 22. C. ad l. Iul. de adult.* cū qua ſtuprū factum eſt. Lamprid. *in Heliogabalo,* [Antonino autem Caracallæ ſtupro cognita: ita vt Varius vel Heliogabalus vulgò conceptus putaretur.] Ouid. *lib. 2. amor. eleg. 7.*

Et tali iucundo non ruſtica cognita furto.

Vtitur & eodem genere loquendi Tacit. *lib. 20.* Catullus quoque vnis lenibus cognitas fœminas vocat, quæ vnum expertæ virum fuerant.

COHAERARIVS is eſt accipiendus, qui quaſi vicarius magiſtratui adhęreat, quique fiduciariam habeat operam, quaſi adiunctus, ceu legatus conſuli adhæret. Olden.

COHAERERE, eiuſdem ferè ſignificationis, cuius eſt, Adhæreo. Sic ſolo ædificia, non autem aceruum hærere dicimus. *l. quia aceruum. ff. quod vi aut clam.* Spieg. Sic Cohærere inſula alueo fluminis, *l. 65. §. ſi quæ inſula. ff. de acq. rer. dom.* Iuriſdictioni imperium. *l. 1. §. 1. ff. de off. eius cui mand. eſt iuriſdict.* matrimonio dos. *l. 16. ff. de caſt. pec.* monumento locus, *l. 7. C. de religiſ.* ſolo fructus. *l. 61. §. ſ. ccant. ff. de furt.* & ſuperficies, *l. 44. §. 1 ff. de oblig. & act.* Briſſon.

COHAERES, qui vnà cum alio hæres exiſtit: aut qui ſimul hæres inſtitutus eſt. Vlpian. [Si ego, ait, ex parte me dicam hæredem, cohæres autem meus poſſideat hæreditatem.] *l. 1. ſi pars hered. pet.* Notandum autem, quòd cum cohęrede non contrahimus, ſed incidimus in eum. *l. heredes. §. ſi vnus. ff. fami. erciſ.* Spieg.

COHAEREDIS quoq; appellatione fideicōmiſſarium contineri conſtat *l. pater filium. §. fin. de leg. 3. l. Lucius. 93. §. fin. ff. eod. tit.* Prat.

COHORS, Varroni variè pro re ſpectatur *lib. 4. Ling. Lat.* In villa enim cohors dicitur quod ex pluribus tectis coniungitur. In re militari, quod ex manipulis copulatur, & in hoc ſignificatu, quot militibus conſtet apud Romanos & Gręcos docet Alex. ab Alex. *lib. 6. c. 13. genial. dier.* recenſens cohortium genera, ab eo petenda cenſeo: nam id ad inſtitutum noſtrum non pertinet, *& vide eundē lib. 1. c. 5. genial. dier. & alibi De cohortibus vide I. Cuiacium in lib. Obſeru.* Prat.

COHORS alia milliaria quæ M.D. pedites, equites verò 13. habet. alia quingentaria, quæ ex D. L. peditibus, equitib. verò 67. conſtabat. *Alex. de Alex. gen. dier. lib. 1. cap. 5.* Spieg.

COHORS à cohortando, quod cohortari ſe ad pugnam ſoleat, multitudo certa militum. Ein ſchar/ Ein beſtimpte zahl Kriegßvolcks. Spieg.

COHORS prætoria. hęc erat apud antiquos, quæ conſuli, aut prætori in prouincia præſtò ſemper erat, quaſique latus eius cingebat. Cuius cohortis præfectus, prætorius dicebatur. *Bud. in Annotat. prior.* meminit eius Iuriſcon. *in l. 2. de offic. præf. vig.* tum alijs locis fit mentio huius dictionis. Spieg.

COHORTALES dicti, quòd in domeſtica militia alicuius cohortis ſint, *teſte Alciato,* Meminit & horum Iuſtin. *in Aut. de defenſoribus ciuit. §. deinde.* Accurſiani, qui putabant titul. de Coartalibus. lib. 12. rectè inſcriptum, volunt ex eo dictos, quòd coartati ſint curiæ, cum ex locis eiuſdem tractatus liqueat, cohortales à cohorte dici, quaſi cohorti obnoxios, teſte Budæo *in Annot. poſter.* vbi indicat cohortales à cohorte ſic dictos, vt Curiales à curia, & tribules à tribu, & de alijs quoque cohortem dici probat exemplis. Qui autem hic cohortales, & in l. ſi cohortalis. cohortalini dicuntur, ijdem ſunt, vt opinatur, cum ijs qui apparitores in multis ſuperioribus titulis appellantur. Spiegel.

COHORTALIVM nomine intelligendos arbitratur Fr. Connanus omnes, qui tanquam acceſſiones & adminicula quædam ſunt cæterarum dignitatum. Cohortales autem militiæ aut certè pleræque earum ſeruiendi neceſſitate aſtringebant, non ipſos cohortales modò, ſed etiam eorum liberos: vt notatur in tract. qui eſt de Fabricenſibus & Murilegulis, qui de numero erant Cohortalium, ſimiles ijs qui curiales dicuntur, & quos adſcriptitios colonos vocamus. Quod verum fuiſſe non puto in omnibus alijs cohortalibus, ſed eam neceſſitatem duraſſe tanto tempore, quanto ſe obligauerant ad ſeruiendum. vt Baſtagiari, *Connan. lib. 4. cap. 15. num. 2.*

KOINON] *in l. ſi de vi. 37. de iudic. ff. & l. qui cœtu. 5. ff. de vi pub. & l. 1. ff. de appel. & l. iūp lib. 6. ff. de excuſ.* interpretatur Ant. Aug. *ad d. l. 6.* commune, & vniuerſitatem. Gallis adpellatur *vne communauté,* à quibus retinetur nomen illud *Commune.* (ein Gemeine.) Prat.

KOINONIA, forenſe verbum eſt I. Polluci *lib. 9. Onomaſtic.* ſocietas, & communio. Prat.

KOINOPRAXIA, apud Iuſtinianum *Inſtit. de action. in princip.* (ſic enim veteres libri & Theophilus ibidem legunt, tametſi & verbo κοινωνίας vtatur idem Theophilus.) Latinè ſocietas dicitur κοινωνίαν adpellaſ; C. Harmenopulus *lib. 3. c. 10. & 11.* [illegible] δὲ (inquit idem) κοινωνίαν πραγμάτων [illegible] δι' ἐγγύης. Hinc.

KOINONIKA χρήματα, dixit Demoſthenes apud Pollucem, eadem inter forenſia recenſentem *eodem loco.* Prat.

KOINOBION vitę fortunarumque communitas ſiue ſocietas, verbumq; Romanum A Gellius *lib. 1. cap. 9. in fin.* ſcriptum reliquit. Iuſtinianus pro loco, in quo monachi habitant, accepit *in Nouell. 5. §.* [illegible] quod verbum retinuit vetus interpres. Iulianus vertit, Monaſteria. Eodem verbo in eundem ſenſum vtitur Pontifex Maximus. *c. cùm dilectus. extra de conſuetud.* Prat.

COINQVINO, Ioan. Iouian. Pontanus vir doctiſſimus indicat priſcę ætatis autores non, coinquinare, ſed conquinare dixiſſe, ſicuti cōuenire & conferre: ac temporum ruditate effectum eſſe, vt pro eo quod erat, cōquino, dictum ſit, coinquino. Spieg.

COIRE, apud priſcos verbum criminoſum erat. Lege enim Cornelia conſtituta erat accuſatio aduerſus eos, qui accuſationes condemnationeſque coierant. Verba legis extant *in orat. Cic. pro Aulo Cluent.* Pœna legis Corneliæ teneri iubentur, qui in accuſationem innocentium coierint. *l. 1. in princ. ad leg. Corn. de falſ.* Spieg. *Adde Connanum libr. 7. cap. 13. num. 5.*

COIRE in bonam partem, *per tot. tit. pro ſocio.*

COIRE in accuſationem alicuius, pro ſubſcribere alicuius accuſationi, *vt Bud. exponit.* Cæterùm, coitio in malam etiam partem accipitur, pro coniuratione, & conſpiratione. D. Cæſar. Maximil. ſuppullulantem nullam ſinebat vires accipere: vt erat optimus magiſter refrenandi eius autores, nunquam non alio ex capite coërcitos. Spieg.

COIRE in matrimonium, hoc eſt conuenire, & conſentire. *l. in teſtamento. 31. ff. de condit. & demonſt.* Et

COIRE ſocietatem *l. 1. & 4. ff. pro ſocio.* id eſt, contrahere, Et

COIRE negotiationem *l. cum duobus. 52. §. quidam. ff. pro ſocio.*

COIRE in alienam litem, dicuntur, qui de commodo litis communicando paciſcuntur ſic, vt quicquid ex condēnatione in rem vnius redactum fuerit, inter eos communicetur *l. ex Senatuſconſulto. 6. ff. de vi priua.* Briſſ.

COIRE pro conſentire, & in vnam ſententiam decurrere, *vt in tit. ff. de quibus rebus ad eund. iud. eatur. & ſæpè alibi in materia ſocietatum.* Oldend.

COIRE cum furibus. *l.1.in princ.ff.naut.caup.ſtab.*

COLERE fide dominica, is dicitur, qui periculo domini colit: Vt fideiuſſor appellatur, qui obligationem alienã fide ſua eſſe iuſſit, hoc eſt periculo ſuo, vt ſi reus ſoluendo non ſit, id à ſe præſtare teneatur. *Connan.lib.2.cap.10.nu.2.*

COLERE fundũ qui promiſit, quid eo nomine præſtandũ ſit, explicat Iuriſcoſ. *in l.cū quæreretur.§.prædijs.de leg.3* Sp.

COLERE nummis dicitur, qui ſingulis annis pręſtat pecuniam pro fructibus: hoc eſt, vt ea perſoluta omnes fructus percipiat. ein Meyer. Paulus: [Conſtat, inquit, colonum, qui nummis colit, cum eo qui fructus ſtantes furto ſurripuerit, acturum furti.] *l.ſi apes.de furt.* Spieg.

COLESEVM, vocem nihili, apud Alberi. expunge, repoſito; Coloſus, quæ moles eſt per turribus. Spieg.

COLLACTANEVS, qui eiuſdem mammis eſt nutritus. apud Martianum, *de manumiſſ. vind.l.ſi collactaneus.§.inſtæ autem. Inſtit.quib.ex cau.manum.non lic.* ſic Collactaneæ, *l.20.§. Titia.ff. de adim.leg.* vbi Scæuola σύντροφον vocat, vt & Theoph. *in d. §. iuſtæ.* Spieg. Hunc eundem & antiqui collacteum dixerunt, vt Iuuenalis:

- Quid dicam nunc collactea mammæ?

COLLARE eſt vinculi ſiue tormenti genus hodie frequens, quod collo reorum inijcitur, ignominiæ aut pœnæ cauſa, (vulgò der Pranger) idq; ſignificatur *l.7.ad l.Iul.de vi publica* his verbis: [Aut quid in collum iniecerit vt torqueatur.] Pœna eſt ſeruilis, vel (vt ita dixerim) canina. Nã hoc genere canes vinciri ſolent. qua de cauſa hoc etiam genus vinculi, auctore Feſto, interdum canis appellatur. & forſitan Plautus *in Caſina* hoc ſenſu dixit:

Deos quæſo tu vt quidem hodie canem & furcam feras.

Niſi veri⁹ eſt animal ſignificari, cuius ęquè ac geſtatio furcæ fuerit ignominioſa. vt in hiſtoria Frederici ab Otthone conſcripta, legimus veterem conſuetudinem pro lege eſſe apud Sueuos & Francos, incendiarium aut prędonem, ſi nobilis ſit, antequam morte plectatur, ignominiæ cauſſa canem ferre de comitatu in proximum comitatum, quod ita Guntherus exprimit *Ligurinus lib.5.*

Quippe vetus mos eſt ibi, ſi quis rege remoto
Sanguine vel flamma, vel ſeditione aperta,
Turbine ſeu crebris regnum vexare rapinis
Audeat, ante grauem quam fuſo ſanguine pœnam
Excipiat, ſi liber erit, de more vetuſto
Impoſitum ſcapulis ad contigui comitatus
Cogatur per rura canem conſinia ferre:
Sin alium ſellam.

Et ne his quoq; locis canem accipiamus pro vinculo, ſed magis pro animali, facit quod ſequitur apud eundem:

-- cuius diſpendia pœnæ
Ille Palatinæ cuſtos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare comes, cunctis que videntibus
Portauit ſcapulis paſſim plus mille latrantem.

At verò verbis illis *l.7.* non collare aut catulum tantùm ſignificari puto, ſed quidquid pœnę cauſa collo Romani ciuis inijcitur, vt de ſporta ſabulo plena ſuppeditat exemplum. *Cuiac.obſer.lib.11.cap.22.in princ.*

COLLARIA æ, vinculum quo cõſtringuntur colla maleſactorum, *apud Plautum in Captiuis.* Nonius neutro genere profert, Collare, ad infamiam magis & pœnam, quam cuſtodiam pertinens. *Vide Alciat.in l. verum eſt. de verb.ſign. Vide, vinculorum genera.* Spieg.

COLLATAE nuptiæ dicuntur, quæ de facto celebratæ ſunt, quantum ad ipſorum votum quæque ductione factæ ſunt: vt conferre ſigna, conferre capita dicimus, id eſt, cõiungere, & quaſi in vnũ adducere. Tunc enim nuptiæ conferuntur, cùm mulier domum viri adducitur & in vnum eundemque larem coniunguntur. *Connanus lib.8.cap.2.num.2.* Duarenus [conferuntur nuptiæ (inquit) id eſt differũtur.] Sic enim accipitur hoc verbum apud Iureconſultos. *l. cum ſoluendæ, de diſtract. pign.*

COLLATERALES dicuntur, qui ſe attingunt, vel ſibi attinent tranſuerſaliter per lineã collateralem, non per lineã rectam aſcendentem vel deſcendentẽ, vt conſanguinei vel cõſimiles, hoc verbo ſępe vſus eſt Io. Andreas in declaratione arboris adfinitat. Gaius ex tranſuerſo, ſiue à latere vocat *l.1.ff. de gradib.& adfinib.* Dicuntur etiã collaterales generaliter oẽs æqualiter, quaſi lateribus conſidentes. Old.

COLLATIO, bonorum (de qua tractatus duo ſunt in libris noſtris) eſt contributio certæ partis bonorum inter fratres, propter paternæ ſucceſſionis rationem a Prætore inſtituta: nam cùm Prætor contra ius ciuile emancipatos, vnà cum ſuis ad paternam hæreditatem admiſiſſet, ſui autẽ bona omnia à ſe quæſita confuſa cum hæreditate paterna haberent: emancipati vero quæ extra familiam quæſierant, ſeorſim ſibi aſſeruarent: iniquum videbatur ſuos cõferre, emancipatos autem nihil conferre, ſed auferre tantum: quare Prætor edixit, vt emancipati volentes ad participandam patris hæreditatem accedere, tantam partem è ſuis bonis conferrent, quantam ex hæreditate auferrent: non ſinguli, ſed omnes ſimul, quippe cum omnes emancipati vnius locum obtineant. Itaque ſi duo ſint ſui, duo emancipati, quamuis emancipati ſinguli ex hęreditate quadrantem auferant, tamen ex ſuis bonis non ſinguli, ſed ambo quadrantem conferent. Conferũtur autem antiquo iure Aduentitia & Profectitia: hodie ex Iuſtin. conſtitutione, Profectitia tantũ, *l.vlt.C.de collat.* Emancipati inter ſe nihil conferunt: nam cùm alter alteri nihil auferat, nõ ipſorum cauſſa ſimpliciter, ſed propter ſuorũ rationem & reſpectum, Prætor collationem inſtituit. *l.ſi emancipati.C.eod.l.1.& paſſ.ff.eod.* Hot. Iaſon vim huius vocis in iure noſtro variè vſurpatam pulchrè oſtendit, *in rub. C.de collat.* Generaliter autem accipitur collatio, vt in tit. de collat. bonor. ff. pro communicatione, quaſi in communem lationem. In iure autem Canonico collatio accipitur pro gratuita quadam beneficij vacantis aſſignatione, ab habente poteſtatem domino clerico legitimè facta. Non enim fieri debet precibus, pactionibus, præmio, pretio, obſequijs, aliaque humana gratia. *c.Moſes.8. quæſt.1.* Alioquin ſimonia contraheretur, qua collatio ipſo iure nulla redditur. *c. ordinationes. Pan.c.cum clerici de pact.* Debet item fieri purè collatio, non ſub conditione. *cap.2. de elect. in 6.* Præter hæc fieri debet de patroni conſenſu, ſi beneficium ſit patronatum. *c. illud.de iur.patro.c.decernimus.16.quæſt.7.* Et quia clancularia collatio ſuſpitione non caret. *cap.7.§.1.vt eccleſ.beneſi.* ita vt licèt mero iure defendatur, *l.non minorem.C.de tranſact.* alijs tamen accedentibus adminiculis infirmari poſſit. *Panor.cap.1.de clandeſt.deſponſ.* Tutius eſt non in occulto conferre beneficium. *c.quia propter.§.ſi.de elect.* ſed coram teſtibus. licèt alioqui ſtetur omnino literis, authentico ſigillo annotatis, *vt ſ.ribit, & plura alia Io.Coraſius in paraphraſi ſua, in materia ben. fi.* Anch.

COLLATIO, ad cognoſcẽdas res commodiſſima. Veriſſima enim omnium Philoſophorum definitio eſt nullum eſſe commodiorem modum ad cognoſcendas rerum differentias, & ex his proinde res ipſas, quàm ſi inuicem conferantur. Sic enim quæ iuxta ſe ponuntur (vt dici ſolet) magis eluceſcunt. Sæpe item, quæ prima fronte diuerſa cuipiam, aut inter ſe pugnare videntur, ea ſi conferas per ſingulas cauſarum circumſtantias, aut nulla erit in effectu diuerſitas, aut talis, quæ conciliari poteſt. *l.cùm vnus.in princ.ff. de aliment.& cibar.leg.* Quamobrẽ prudentiſſimi legiſlatores, cùm de grauioribus rebus dubitaſſent, in vtram ſtatuendæ viderentur ſententiã, ſemper ad conferendi formulam confugere ſolebãt. Vnde Nouellis Iuſtiniani conſtitutionibus etiam collationis nomen inditum reor, quòd veteres ibi leges conferat, & eas aliqua ex parte mutet. Old.

COLLATORES, qui conferunt tributa, *vt in Auth.de collatoribus collat.9.Io.Bello.Etymol.*

COLLECTA, apud Ciceronem *lib. 2. de oratore* videtur eſſe pecunia quæ exigitur: (anlag) poſſet & eo nomine cenſeri collatio, quæ a conuiuis in cœnam aut prandium confertur, ſiue pecuniaria, ſiue penuaria ſit. *Turneb.libr. aduerſ.3.cap.6.*

COLLECTARIVS, in conſtitutione Honorij & Theodor. *l.pen.C.ſi cert.pet.* & apud M. Cic. *in lib. de Orator.* accipiendus eſt Suidæ ἀργυραμοιβὸς, ὁ τοὺς κέρμας ἀντὶ ἀργύρου ἀλλασσόμενος & τραπεζίτης. Alciat. *lib.4. Diſpunct.c. 22.* vertit argentarium, & camptorem. rectè. Reijcienda igitur eſt Accurſij & Alberici interpretatio, exiſtimantium, collectarium eum dici, qui eundem mecum petit honorem, ſed nec ita in locis ab eis citatis legitur, vt putant. Prat.

COLLECTARII, in iure coactores dicũtur, q in auctionib. reliqua publicanorũ ſolent emere, q̃ illi vel ob grauiores curas, vel ob debitorũ procraſtinationẽ nequierũt exigere.

igere. l. quiſquis. C. ſi cert. pet. Vide, Argentarij. & quæ adieci comment. 9. in Ligurinum. Spieg.

COLLECTVM per ſatyram, pro non ſeruato ordine, dicitur prouerbiali ſchemate: à ſatyra lance, ex varijs ferculis nullo ordine collatis compoſita. Spieg.

COLLEGAE primùm dicũtur magiſtratus, qui eiuſdem ſunt poteſtatis. l. 173. ff. de verb. ſign. ab eo, quod vnà lecti ſint, vt Varro lib. 5. de lingua latin. ſcribit. Sed & contutores concuratoresve Collegæ appellantur. l. 14. & l. 46. §. cum teſtamento. ff. de admin. tut. l. 2. C. eod. tit. l. 5. ff. de ſuſpect. tutoribus l. 3. C. de probat. l. 7. ff. rem. pup. ſal. for. l. 4. C. de magiſtrat. conueniend. Et qui eadem legatione funguntur. l. 2. C. de legat. libr. 10. Quinimò & cohæredes collegæ dicuntur l. 101. ff. de ſolut. necnon hi quoque qui ex eodem collegio ſunt. l. 4. in §. vlt. & l. 42. & l. vlt. ff. de excuſ. tut. l. vlt. C. de hered. decur. qui ab Impp. collegiati appellantur. l. penult. C. de commerc. in l. vn. de collegat. lib. 11. C. l. 9. C. de ſacro. eccleſ. Quibus tamen poſtremis duobus in locis propriam quandam ſignificationem hoc verbum habet: quam Iſidorum aſſecutum eſſe præſtare non auſim, qui lib. 9. Etymol. cap. 4. Collegiatos idcirco dictos ait, quòd eorum collegio cuſtodijſque deputarentur, qui facinus aliquod commiſerant: fuiſſeque hoc ſordidiſſimum genus hominum patre incerto progenitum. Et ideo maximis oneribus in municipijs ſubijciebantur, vt ex multis Theodoſiani Codicis locis liquet. Briſſ. Prætores etiam collegæ Conſulum ſunt, non quod ſint pari imperio (maius enim eſt imperiũ conſulis & ſuperior magiſtratus l. 4. ff. de receptis: ſiue maior, Feſto, eſt Conſul) ſed quod ijſdem auſpicijs creentur, & inter ſe quaſi collegæ auſpicia turbare aut retinere poſſint, & quod ita rogentur prætores, vt collegæ Conſulum ſint, quodque quaſi participato magiſtratu ſe inuicem collegas ſoleant appellare. Plinius in panegyrico, [Conſul pleraque ad prætores remittebat, atque ita vt collegas vocaret.] M. Tullius 9. ad Atticum. [prætores ita rogantur, vt collegæ conſulum ſint.] Neq; tamen hoc ſenſu Sabinus ſcripſit, collegam à magiſtratu tutorem dari poſſe, l. vbi. ff. de tut. & curat. alioquin poſſet à prætore Conſul dari, quod eſt falſum: ſed collegam accepit pro eo, qui pari imperio eſſet, l. collegarum. ff. de verbor. ſignific. Cuiac. in expoſit. Nouell. Iuſtin. 13. ante fin.

COLLEGIA, quæ & ſodalitates dicuntur (vulgò, zünfften) ſiue conuentus certorum hominum, artem aliquam certam factitantium: (zunfftgenoſſen) vt piſtorum, nauiculariorum, item eorum qui vectigalia, aurifodinas, argẽtifodinas, cęterave huiuſmodi munia exercent. l. 1. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. l. 1. & paſſ. ff. de colleg. Ea collegia à rege Numa inſtituta eſſe ſcribit Plutarch. in eius vita, Valerius lib. 1. & Plin. lib. 34. cap. 1. deque ijs Cic. in ea pro domo, & in Sextiana mentionem facit. Hot.

COLLEGIVM autem à colligendo dictum tradit gloſſ. in c. 1. extr. de vſu. in verb. collegium. Vnde collegas dicimus eos, qui ſimul habitant, quaſi vnà ſe colligant. glo. in l. 1. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. quę etiam M. Varronis ſententia eſt. Eam tamen non ſatis probat Alciatus, qui ab eligendo collegas dictos, quaſi in idem munus coëlectos mauult, & qui eiuſdẽ ſunt poteſtatis, vt ſcribit Vlpianus in l. collegarum. ff. de verb. ſignif. quos συνάρχοντας Græci appellant, Brechæ. l. Neratius de verb. & rer. ſignif. in princ.

COLLEGIVM, ſiue Corpus, dicitur ſocietas quædã hominum contracta, vt ex pluribus perſonis veluti vna perſona & vnum corpus fiat l. 1. Quod cuiuſque vniuerſ. nam quæ collegij vel corporis alicuius ſunt, ſingulorum hominum non ſunt, ex quibus id coaleſcit, ne pro parte quidem l. in tantum. §. vniuerſitatis. ff. de rer. diuiſ. Et ideo non agunt communi diuidundo aut pro ſocio inter ſe, earum rerum nomine quæ collegij ſunt, nec eas partiri ac diuidere poſſunt, niſi collegio diſſoluto l. 3. ff. de colleg. & corporib. Res enim huiuſmodi communes ſunt eis, nõ vt ſingulis, ſed vt vniuerſis. Collegium perſonam quandã eſſe imaginamur ex pluribus perſonis conflatam l. Mortuo ff. de fideiuſſ. quæ à multitudine collegarum differat. Itaque mortuis quibuſdã collegis, & alijs in eorum locum ſubſtitutis, idem collegium ſemper manet l. proponebatur ff. de iudicijs & ob delictum collegij non temere plectuntur ſinguli, ſed collegium ipſum potius. Notatur in l. aut facta. §. vlt. ff. de pœnis. l. 6. vſufructum ff. quib. mod. vſuſfruct. amittat. Et poſſunt collegæ ſeu ſodales pactionem quam volunt, ſibi ferre, dummodo ne quid de publica lege corrumpant, vt lex Decemuiralis, quam interpretatur Caius, permittit l. vlt. ff. de collegijs & corpor. Sed animaduertendum eſt omnia huiuſmodi corpora collegiaq; veteribus ſuſpecta fuiſſe, propter coniurationem in corpus & alia quædam incommoda. Vnde fit vt nullum collegium iure Romano licitum ſit, niſi ſpecialiter permiſſum fuerit. d. l. 3. & l. 1. tit. quod cuiuſq; vniuerſitat. l. 2. ff. de extraord. crim. Proinde qui illicitum collegium vſurpauerint, puniuntur extrà ordinem ad exemplum ſcilicet l. Iuliæ de vi publica l. 2. ff. de colleg. & corpor. Notandum eſt igitur ex hac dictione Collegia, Corpora, & Sodalitia alia eſſe licita quę mandatis, conſtitutionibus & Senatuſconſultis permittuntur, qualia ſunt Collegia in Academijs literatorum hominum & Companiæ ſeu ſodalitia negotiatorum & artificũ, quæ lege regia reformata ſunt à Franciſco Anno 1539. Alia eſſe illicita ſodalitia, de quibus lex Licinia & aliæ perlatę fuerunt. Vt videre eſt in Orationibus Ciceronis de ambitu pro Sylla, pro Plancio, pro Murena. Præterea notandum eſt, ſodales legem ſibi & pactionem, quam volunt, poſſe ferre, modò legi publicæ cõtraria non ſit, & ſodalitium ſit permiſſum, quod ex lege Solonis tranſlatum eſt in Romanos. Deinde notãdum eſt, collegium illicitum extra ordinem coërceri: quinimò ea pœna punitur, qua crimen læſæ maieſtatis l. 1. ff. de colleg. & corpor. quod eſt argumento, publicas accuſationes concurrere cum accuſationibus extraordinarijs, l. hæc verba. ad leg. Iuliæ de adult. & ſtupro. l. ſepulchri. tit. de ſepulchro vio. Seilerius ex Lecturis Duareni nondum impreſſis tit. 22. lib. 47. Pandect. de collegijs & corpor.

COLLEGIVM illicitum & reprobatum intelligitur, quod nulla lege inuenitur approbatum. l. 1. ff. Quod cuiuſ. vniuerſ. nom. & l. 3. §. in ſumma. ff. de Colleg. quam quod pleriq; ſcripſerunt, maiorem ad id numerum neceſſe eſſe. Spieg.

COLLEGIVM, corpus, vniuerſitas, conuentus, idem ſæpe ſignificant, Innocent. c. 1. de elect.

COLLEGIA, vel corpora iure permiſſa ſunt. l. penul. §. quibuſdam. ff. de iur. immunitat. Bar. in l. 1. ff. Quod cuiuſque vniuerſitatum. Spieg.

COLLEGIVM tres faciunt. l. 83. ff. de verb. ſignific. Collegium vt ſcribit Neratius Priſcus tit. de verb. ſignific. l. Neratius. à tribus fieri poteſt, quũ plures videantur in collegio contineri. Sed cum duo tantùm ſint conſules, atque alter alterum collegam appellat, nonne dicemus collegium conſulum? quandoquidem collegium & collega coniugata ſunt. Numa Pompilius inſtituit collegium tibicinum, aurificũ, architectorum, tinctorum, coriariorum, fabrorum & figulorum. Erit itaq; collegium illorum, qui ſunt eiuſdem ordinis & profeſſionis, vt Papinia. tit. de excuſatio. l. qui in collegio piſtorum ſunt, à tutela excuſantur. Item de colleg. ſæpe. Nebriſſ. Collegia autem vel licita ſunt, vel illicita. Licita collegia, quibus coëundi ius, quæ vel legibus, vel ſenatuſconſultis, vel principalibus conſtitutionibus comprobata ſunt, veluti fabrorum, piſtorum, nauiculariorum, publicanorum, & aliorum id genus. l. 1. & l. 3. ff. de colleg. l. 1 ff. quod cuiuſque vniuerſit. l. vlt. de excuſ. tut. l. 19. C. de pœn. Illicita verò, quæ ſine legis, ſenatus, principisve auctoritate conſtituta ſunt l. 1. in fin ff. de off. præf. vrbi Vide quæ de hac re lib. 1. ſelectar. antiqui. dixi. Briſſ.

COLLEGATARII ſunt, quibus coniunctim legatum eſt. l. 6. & l. 10. ff. de vſufruct. accr. l. 34. §. ſi duobus. de leg. 1. §. ſi eadem res. Inſtit. de leg. Briſſ.

COLLEGIATI artifices, vt Alciat. cap. fi. lib. 1. Parerg. ſcribit, dicuntur, quòd in collegia, ſeu decanias diſtincti eſſent. Hi vt alicui muneri diligentius deſeruirent, varia priuilegia conſequebantur: erantque ex ipſius vrbis fece, vt idem teſtatur, interq; eos maximè illi numeroſi, quos in Nouellis Iuſtinianus Lecticarios, ſeu Decanos appellat: ad hos cura libitinæ pertinebat, id eſt, exequias, ſepulturamq; defunctorum procurandi, pheretra, lecticaſue ferendi. Varius autem eorum fuit numerus, donec Iuſtinianus mille & centum ergaſteria, ſolum illis attribuit, quæ ad maiorem Eccleſiam pertinerent, immunitateq; fruerentur. l. 4. l. qui ſub prætextu. C. de ſacr. ſanct. eccleſ. Cæteros verò muníſices eſſe iuſſit, neque hoc nomine excuſari. Vide quæ idem adnotauit cap. 25. libr. 2. iam dicti operis. Spiegel. Plura de collegiatis vide apud Cuiac. obſer. lib. 11. c. 20. & quære ſuprà in dictione, Cantabrum.

COLLES,

Colles, intelliguntur homines inferioris vitæ, *c. de ſumm. trinit. l. fin. in princ. ſuper verb. Collu*. Old.

Collibertvs, ſiue conlibertus ab eodem patrono libertate donatus, qui cũ alio eſt libertus, *l. cum pater. §. volo. ff. de leg. 2. & l. vlt. ff. vt leg. no. cau. & alibi ſæpiſſimè*. Prat.

Collisvm argentum facto non contineri, ſed infecto, & fracto comparari Vlpianus rectè putat. *ff. de aur. & arg. leg. l. Quintus. 2. §. cui autem*. Prat.

Collocare, ſiue (vt ſæpè in Florent. P. & claſſicis ſcriptoribus reperias) conlocare, eſt addicere ei, qui licitatione vicerit, *l. quod autem. 11. ff. de in diẽ addict*. Tu de huius verbi ſignificatione propria vide Varronem *lib. 4. ling. Lat. vbi de verbo locare, agit*. Prat.

Collocare nominibus, dixit Proculus, *l. ſi ita. 86. ff. de leg. 3.* eſt deponere penes aliquẽ velut mutuo, qui huius pecuniæ cauſa obligabitur, ſortiſque reddendæ fœnus, vſuraſve penſurus, *l. vxori. 24. ff. de vſu, & vſufr. legat.* eodem ſenſu dicunt Iuriſcoſſ. Collocare in nomina, & collocare ἐκδοῦς. quam ſignificationem probaſſe videtur Traianus Plinio ſcribẽs *lib. 10.* [Non aliud remediũ diſpicio, quàm vt quantitas vſurarum minuatur, quò facilius pecuniæ publicæ collocentur] de genere collocandarum pecuniarum loquitur M. Cicero *lib. 3. offic.*

Collocare nuptam, pronubis adſcribitur, earum enim officium erat nouam nuptam in lecto collocare. vnde Catullus ſcripſit.

---Vos vnis ſenibus bonæ:
Cognitæ bene fœminæ Collocate puellulam. & Terent.
Deinde illam in lecto illæ collocant.

Collocare nuptias, propriè dixit Imp. Gordia. *l. 1. C. de indic. vidui. toll. ex notatione M. Varr. lib. 4. ling. Lat.*

Collocare, etiam ſumitur Pontificijs pro inſtituere, & beneficium conferre, *c. ad decorem. extr. de inſtitution. & vide infrà, inſtitutio*. Prat.

Collvctatio, eſt conflictus, ita accipitur in l. qua actione. §. ſi in colluctatione. ff. ad leg. Aquil. *Io. Bello. Etym.*

Colludere dicũtur, qui luſoriè, non ex animo cauſam agunt, & trãſlatitiè accuſandi munere defunguntur ei ſpontè lite cedentes. *l. & eleganter. 7. §. ſi dolo. ff. de dolo mal. l. vlt. 3. ff. de adul. l. 1. §. præuaricatorem. ff. ad SC. Turpill.* Prat.

Colludere etiàm ex alijs cauſis dicimus, atq; ideò ad ciuiles cauſas pertinet hoc verbum, *l. ſed addit. 19. ff. loc.*

Collvsorie agere, etiam eodem ſenſu dixit Vlp. *l. ſi ſeruus. 50. §. 1. ff. de leg. 1.* vbi tamen Pand. Flor. habent, luſoriè. Prat.

Collvsio ſiue conluſio eſt latens, & fraudulenta conuentio. per quã alter in iudicio ſuperari ſe permittit, qua interueniente aliquando delicta remanent impunita vel etiam committuntur, *l. 1. & 2. & tot. tit. ff. de colluſ. deteg. l. ſi ſuſpecta. ff. de inoff. teſt. & alibi ſæpiſſimè*, & ſecundum Azonem, *in ſumma. C. de collu. deteg.* fit per procuratorem & aduocatum cauſarũ, qui ſe in lite ſuperari patiuntur. Sed & per principales perſonas in ſimilibus, tam in ciuili cauſa, quàm in ſpirituali, *c. audiuimus. extra, de colluſ. detegen.* in ciuilibus autem ſecundum Azonem fit impunè, niſi in hoc caſu, putà ſi me agente cum alio, tanquam ipſe eſſet ſeruus meus, vel libertus, paſſus ſum eum pronunciari ingenuum, confitendo contrà me in iudicio eum ingenuum eſſe, & hoc ideò, ne per tales ita degeneres inquinaretur ampliſſimus ordo Senatorum, &c. Oldend.

Hinc Collvsor in *l. vlt. C. de coll. deteg.* dicitur qui colluſoriè egit. At in l. 1. §. 1. ff. de aleat. colluſores accipiẽdi ſunt, qui ſimul, ſeu inuicem, vel inter ſe ludunt. Briſſ.

Collybvs, verbum Græcum, Polluci *lib. 3. c. 9.* interpretanti ἀργυρίου ἀλλαγήν. Budæus *ad l. vlt. ff. de pign. act.* ſignificantius vim verbi exprimit his verbis, [Collybus eſt id detrimentũ pecuniæ, quod in ratiocinijs emptionem auri appellant, & vulgò Cambium dicitur, cum pecunia ad exteras nationes exportanda eſt, & apud numularios alijs numis commutanda, vt ſi argẽtea moneta, aurea mutetur, aut genera quædã pecuniæ abrogata, & antiquata aut quouis modo repudiabilia in alia prouincia alio quo genere permutãda ſint rato, & recẽpto, & promulgato in ea prouincia, id enim quod ex pecunia apud nummularium decedit, & velut perit, Collybus appellatur.] Hæc ille.

Collyrivm, κολλύριον παρὰ τὸ κωλύειν τὸ ῥεῖν: id eſt, quod fluxum impediat, ac ſiſtat: medicamentũ eſt ad oculos pertinens. Imp. *§. 22. de rer. diuiſ.* [Aut ex ſuis & alienis medicamentis emplaſtrum aut collyrium.] De collyrijs Cornel. Celſus copioſè, *lib. 6 c. 6.* Paulus *l. 18. §. 6. de inſtr. vel inſtr.* [In inſtrumento medici eſſe collyria & emplaſtra, & cætera eius generis Caſſius ſcribit.] Hor.

Colobia *in l. 1. C. Th. de hab. quo vti oport.* veſtimẽti genus, dicta putat Iſidorus, *lib. Etymolog. 19. c. 22.* quòd oblonga eſſent & ſine manicis. Diſſimilia forte non erant ei veſtimenti generi quem Galli vocant, *Rochet*.

Colobvm, ſiue Colobium, honeſtioris veſtis genus fuiſſe Impp. conſtitutio indicat, quæ eſt de habitu quo intra vrbem Romam licet eſſe. Seruius quoq; Colobijs antiquos vſos, ſeruos autem, neque colobia, neque calceos habuiſſe ſcribit. Memini & in epiſtola quadam Pij Rom. epiſcopi ad Iuſtum Viennenſem, quæ Auiti verſibus ſubiecta eſt, Epiſcopalis colobij mentionem fieri: Quod cum ſine manicis fuiſſe Iſidorus teſtetur, fortaſſe & illa tunica pectoralis, de qua Maras Chriſtiani nominis Diaconus ſub Gallo tortus eſt, colobij formam habuit. *Pithœus lib. Aduerſar. 1. cap. 16.*

Colonarivm ius (vetere interprete diffinitore, *in §. lex itaque. in auth. de non alien. aut permut. conſt. 7.*) eſt, veluti ſi domum valentem centum ſolidos, & pręſtantem penſionem ſolidos decem accipiat qs ab eccleſia, & det ꝓ ea ſolidos centum ſeu ampliùs, aut certè minus & quaſi iam de propria aggrauet ſe dare ſingulis annis quaſi pẽſionis nomine ſolidos tres, iſte appellatur *παροικικός*, &c. Old. Interdum aũt colonarium ius dicitur conditio coloni: aliàs merces emphyteutica, quoniam emphyteuſis ex longa conductione conſtat. idem Oldend.

Colonias inde dictas putat Siculus Flac. *in lib. de condit. agro.* quòd in municipia miſerint colonos. quod & Aggenus probat, aitque appellatas ab agrorum noua dedicatione culturæ. Vnde non immeritò

Coloniam pro prædio, quod ſub colono poſſideatur, ab eóve colatur dixére Iuriſcoſſ. Paulus *in l. ſi in lege. §. colonus. ff. de loca.* Scæuola *in l. Seiæ. 20. §. prædia. ff. de inſtr. inſtrumentoque lega.* Erant autem Coloniæ, cum coloni aliquem in locum deducebantur, aut veteribus incolis adſcribebantur, vel veteribus colonis noui addebantur. Hæ duorum erant generum, quædam Latinæ, quędam Italicæ. Latinis ius erat ciuitatis & ſuffragij & magiſtratus capiẽdi: ſi in ſua colonia magiſtratum geſſiſſent. Idem ius colonijs tranſpadanis dedit, quamuis colonos in ijs non collocaſſet Pompeius Strabo. Proinde ſcribit ad Atticum Cicero: [Quoniam videtur in ſuffragijs multũ poſſe Gallia.] Italicis autem colonijs ius ciuitatis & ſuffragij nullum erat, ſed qui in colonias illas deducebãtur, ius ciuitatis omnino quidem amittebant, immunes tamen erant, nec tributũ aut ſtipendium pendebant. Itaque extra Italiam coloniæ iuris Italici immunes erãt, cum prouinciarum ſolum tributarium, & ſtipendiarium eſſet. Tandem tamen paulò ante Strabonis ætatem tota Italia ciuitate donata eſt: & denique Antonini Imperatoris tempore, quicunque ex orbe Romano eſſet, vt Iuriſconſulti ſcribunt. Municipia vrbes erãt iure ciuitatis Romanę donatæ, in quas ſi coloni deducerentur, in colonię conditionem tranſibant, & cum ante ſui iuris eſſent, legem à deductore coloniæ accipiebant. Hinc veretur Cicero, ne Rullus municipia Campaniæ colonis occupet. Eodem modo coloniæ in ius municipij tranſibant, vel beneficio ſenatus, vel eius qui coloniam deducebat, vt ex legis verbis, quæ recitaui apparet. Puteolos coloniam fuiſſe ſcribit Liuius, ſcribit & Paterculus: paulò ante conſulatum Ciceronis in municipij conditionem mutati fuerant, vt ex his verbis *orationis ſecundæ in Rullum* apparet. [Puteolos verò qui nunc in ſua poteſtate ſunt, ſuo iure, libertateque vtuntur, totos nouo populo atque aduentitijs copijs occupabunt.] *pro Cælio.* [Nam quod eſt obiectum municipibus eſſe adoleſcentem non probatũ ſuis: nemini vnquam præſenti Puteolani maiores honores habuerunt.] Itaq; quòd tantopere ſe hæſitare Aſcon. confitetur, quid ſit quod coloniã Placentiam Cic. *in Piſonem* municipium appellarit, hinc nullo negotio ſolui diluiq; poteſt. *Turneb. lib. aduer. 1. c. 11.* Cæterũ quæ fora, quæ cõciliabula, quæ ꝓfecturæ fuerint, vide infrà *ſuis locis*.

Colonam, pro loco agricolationis accipi apud Paulum, *l. quæro. §. vlt. ff. locat.* falsò putat Oldendorp. cùm pro perſona ſumi, liquidò conſtet ex ipſo contextu, idque Bartolus ſentit rectè. falſiſſime igitur ibidem legit, Coloniã, I. Spiegelius pro loco agricolationis. Prateius.

Coloni propriè dicuntur, qui agrum certa pecunia conductum colunt, *autore Columella lib. 1.* vnde in iure appellantur nummis colentes. *l. ſi apes. ff. de furtis. l. ſi merces. §. vis maior. ff. locat.*

Coloni ſeu ruſtici proprij iuris, vulgò dicuntur Frenbawren/ quorum multi ciues ſunt coloni in oppidis. Fuiſſe autem & olim tales colonos, aut non per omnia diſſimiles, qui proprio colerent iure, liquet ex l. hi plures. §. ſine quibus C. de agric. & cenſit. Item ex tit. Nouell. vt nul. mutu. agricol. Et null. credent agricol. *Obſeruauit Oldend.* Spieg *vide ſuprà in dictione, Cenſiti.*

Coloni, interdum pro conductoribus prædiorum ad fiſcum pertinentium accipiuntur *in conſtit. Alex. l. coloni. 8. C. de excuſ. tutor.* Ijdem

Coloni Cæſaris appellantur, *l. fin. ff. de offic. procur. Cæſar.*

Coloni prædiorum fiſci, *l. vlt. §. 1. ff. ad municip.*

Coloni etiam dicebantur, qui in Colonias deducebantur. Vnde Colonus à municipe, & colonia à municipio ſeparatur. *l. libertus. §. error. ff. ad municip. l. eius, qui. 27. §. 1. ff. eod. Paul. lib. 4. ſentent. tit. 6.* & huius differentiæ commeminère Gellius *lib. 16. cap. 13.* & Alex. ab Alex. *lib. 4. cap. 10. Vide ſuprà, Coloniam.*

Coloni olim generaliter dicebãtur omnes vſquam habitantes, vt apud Virg.

--- Tyrij tenuere coloni.

Nunc verò colonos vulgò referimus ſolùm ad culturam agrorum, prædijque ruſtici conductorem & cultorem ſignificat: vt enim ædium inquilinus, ita agrorum colonus dicitur. ita hos ſeparat Marcian. *l. res pignori. 37. ff. de acquir. poſſeſſ.* in libro tamen Codicis 11. coloni terræ adſcriptos ſignificant. Prat. & Oldend.

Colonorum varia genera conſtituit Azo. Sed ea veriùs dignoſces ex libro 11. Codicis. Horum igitur alij vocantur coloni conditionales, alij coloni inquilini, alij originarij, alij partiarij, alij coloni ſimpliciter nuncupati.

Coloni conditionales dicuntur, quaſi ex ſua conditione prędium vel agrum colere debentes, & ſecundùm Ioannem de Plat. ſic conſtituuntur, quòd primò in ſcriptis, vel ſine ſcriptis perpetuo iure colonos ſe eſſe in fundo promittunt, vt poſtea per viginti annos in fundo permaneant. Et licèt quidã putent hos eſſe adſcriptitios conditionales, tamen ſecundùm Ioannem, malè putant, quia colonus temporis tranſcurſu poteſt liberari, adſcriptitius verò minimè, *vt C. de agricolis & cenſit. l. cùm ſcimus. lib. 11. require ſuprà, Adſcriptitius.* Prat.

Coloni dominici dicebantur, qui colebant agros Imperatoris, *vt C. de prædijs & omnibus rebus, libro 11.* Oldend.

Coloni Illyrici, aliàs Illyriciani, de Illyrico, id eſt, Sclauonia dicuntur, & habetur in l. cùm quærebatur. C. vnde vi. vbi dicitur, inter Illyricianam aduocationem gloſ. 1. inter aduocatos de Illyrico. *C. de col. Illyric. libr. 11. l. vnica.* Oldend.

Colonus originarius, ſecundùm Ioannem, dicitur coloni conditionalis filius, ex eo quòd originaliter conditioni colonariæ ſubiectus eſt: nec refert, ſecundùm Ioannem, ſiue in ſolo fuerit natus, ſiue extra ſolum: quia tanquam originarius ad terram illam reducendus eſt, quam pater ſuſcepit colendam. *vide l. originarios. C. de agric. & cenſ. lib. 11.* Oldend.

Coloni Palæſtini ſunt liberi: tamen terram dimittere non poſſunt. Prat.

Colonus vel ad pecuniam numeratam conducebat, vel partiarius erat, id eſt, damnum & lucrum cum domino fundi participabatur, *l. 25. §. vis maior. ff. locati.* Qui ad pecuniã numeratam conduxerat, is aliàs, Mercede colere dicitur, *vt in l. 20. §. liberto. ff. de inſtrum. & inſtr.* aliàs Nummis, *vt in l. 26. ff. de furt.* vel, Penſionis certa quãtitate, *l. 18. §. cum de villico. ff. de inſtrum. & inſtr.* vel, certa penſione, *vt l. 22. ff. de pact. dotal.* Plin. duplicem hãc colonorum differentiam ſic expreſſit, *epiſt. 37. lib. 9.* [Non nummis, ſed partibus locem.] Briſſ.

Coloni partiarij ſecundùm quoſdam dicuntur illi, qui terram colũt pro parte dimidia, vel tertia fructuum, ſecundùm ſterilitatem terrarum, & ſecundùm Ioannem, nullum ius habent, ſtatim fructibus à ſolo ſeparatis. Et ille dicitur propriè partiarius, qui cõducit rem ruſticam pro communi damno & commodo, (vulgò ſignificanter, ein Halbmann.) Et competit contra eum actio pro ſocio. Oldend.

Colonus partiarius, fructus cum domino diuidit. *l. ſi merces. 25. §. vis maior. ff. de locat. μορίτης* Iuſtiniano dicitur *in lib. legum ruſticarum. tit. 2. quem libellum epitomæ ſuæ ſubijcit. C. Harmenopulus.*

Colonus ſimpliciter ſecundùm Ioannem dicitur, qui ſub certa annua mercede in pecunia numerata prædia colenda accipit, & competit contra eum actio præſcriptis verbis, ſiue in factum. Nam, ſecundùm eum, non eſſet locatio ſine pecunia. *ff. depoſiti. l. 1. §. ſi quis ſeruum.*

Nota verò differentiam inter colonos & inquilinos. Primùm enim colonus in agro, inquilinus in ædibus regulariter & ſpeciali ſignificatione intelligitur, *l. res pignoris. ff. de acqu. poſſeſſ.* Deinde ea, quæ in prædia vrbana ſunt illata, pignori eſſe creduntur, etiam ignorante domino: In ruſticis verò prædijs non aliter obligantur, quam ſi ſciente domino fuerint illatæ res coloni. Quo ſenſu conciliantur l. eo iure vtimur. ff. in quibus cauſ. pign. vel hypoth. tacitè contrah. & l. certi iuris. C. de locat. & conduct. Denique, ſi inquilinus conductam domum, vel eius partem rurius alij locauerit, quod fieri poteſt, niſi aliud conuenerit, *l. nemo prohibetur. C. locat.* tunc res ſequentis conductoris domino ſunt obligatæ. *l. ſolutum. §. ſolutam. ff. de pignorat. action.* Sin autem colonus locauerit alij fundum conductum, res poſterioris conductoris, domino non obligantur, nec competit Seruiana: ſed fructus in cauſa pignoris manent, *l. ſi in lege. §. ſi coloni. ff. locati.* Old.

Colonus ſuperficiarius eſt, qui aream conducit ea conditione, vt ſibi liceat in ea ædificare, & domum tollere, cùm voluerit. Old.

Colonus & locator opponuntur, *l. 12. ff. de vi & vi arm.* Coloni Colonus, *l. vlt. ff. eod. tit.* Colona, *l. 77. ff. de rei vind.* & Colonica lex, apud Varron. *lib. 1. de re ruſt. cap. 2.* quæ colonis, quibus prædia colenda dabantur, dici conſueuerat. Briſſon.

Colonarius contractus, quo hodie apud ruſticos noſtros nihil eſt frequentius, cùm quis vt liceat ſibi habere ſemper agrum, obligat ſe ac hæredes ſuos, ad certam pecuniam vel ſpeciem, vel vtrumque quotannis ſoluendum. Certè nihil aliud eſt, Old. inquit, quàm Emphyteuſis. non illa quidem in Codice deſcripta, ſed quam exemplo illius politia velut vtilem recepit. Fit autem mentio huiuſmodi contractus in Nouel. de non alien. aut permut. rebus. probatque Bartoli dictum, quod multæ conuentiones de colendis agris, appellentur quidem diuerſis nominibus, res tamen ſit eadem. *in l. ſi finita. §. de vectigal. ff. de damn. infect. & l. 1. C. de iur. emphyt.* Spieg.

Coloniae Germaniæ, cuius meminimus in dictione Agrippinenſis, inter clariſſimas Imperij noſtri vrbes ab Oldendorpio rectè adnumeratur: inter cæteraſque laudes eius recenſet, quod Coloniẽſis Academia quatuor fratres, atque iam nunc ætate florida iuuenes, paucis annis in iure Doctores exhibuerit, & certè, vt ait, doctiſſimos. Exemplum medius fidius dignum, vt literis cõmendetur: quale ne Valerius quidem habuit, cùm illuſtriũ virorum catalogum recenſeret. Spieg.

Colophonem cauſæ ponere, eſt diſſentiendi inter partes finem facere, & vltimum calculum, ac totius rei definitiuum adijcere. κολοφών, vertex eſt & finis capitis, Budæus *in l. vlt. de Senator.* Sic colophonem addere, eſt vltimum & potentiſſimum ſuffragium adijcere, quaſique vltimam manum imponere, poſtquam nihil vltra hæſitandum ſit. Spieg.

Color, id eſt, ornamentum orationis, non eſt reſpiciendus, ſed veritas. Qua de re non inelegãter Speculator pluribus agit, *tit. de aduo. §. 6. cum ſequent.* Spieg.

Color,

Color, vt & titulus quæſitus, *in l. Sulpitius. ff. de don. inter vir. & vxor.* pro vitioſa, fraudulenta, nec ſincera donatione intelligẽdus eſt: nec interpretes ignorârunt, Colorem quæſitum, vſquam in malam ſonare partem, pro prætextu ſcilicet apud Mart. *l. 2. de inoff. teſtam. l. 5. eod. tit. l. 4. ff. ad SC. Trebell. l. 7. in princ. ff. de SC. Macedon.* (Noſtri vocant, einen geſuchten ſchein/ oder deckmantel.) Igitur color quæſitus dicitur, cum id quod verè agimus, ſimulatione aliqua obtegimus, ſiue fraudandæ legis gratia, ſiue alia ex cauſa id fiat: ſolentque hoc loquendi modo Iuriſconſulti plerunque vti metaphora, vt Alciat. opinatur, à rhetoribus accepta, qui verborum coloribus veritatem plerunque offuſcant. Spieg.

Colvmbarivm, Vlpian. *in l. Pomponius ſcribit. ff. famil. erciſc.* [Idem Pomp. inquit, & columbas, quæ emitti ſolent de columbario, venire in familiæ erciſcundæ iudicium.] Columbarium & columbaria, propriè eſt locus vbi habitant columbæ agreſtes: nam domeſticarum periſtereones vocamus. Eſt & columbarium loculamentum in periſterotrophio, ſingulis columbarum paribus præparatũ. Sp.

Colvm niuarium, vas quo veteres iniecta niue vinum colabant. id eſt, tranſmittebant: partim vt alſius biberẽt, partim etiã vt liquidius. Pomp. *l. in argento. 21. ff. de aur. & arg.* [In argento potorio etiam id quod ad præparationem bibendi comparatum eſt, veluti colum niuarium, & vrceoli.] Martialis de colo niuario, *in Apophoret. lib. 14.*

Setinos, moneo, noſtra niue frange trientes.
Pauperiore mero tingere lina potes.

Et de ſacco niuario:

Attenuare niues norunt, & lintea noſtra.
Frigidior colo non ſalit vnda tuo.

Colvm, pro, Coſtum, legi puto apud Pomponium, *in l. 21. §. 1. ff. de aur. arg. leg. Vide Coſtum.* Hot.

Colvmnas inde dici ſcribit Feſtus *lib. 3.* quòd culmina ſuſtineant. ſic accipit eas Vlpian. *in l. ſicut. 8. §. 1. ff. ſi ſeru. vindic.* Prat.

Colvmnarii, in epiſtolis Cælij apud Ciceronem, ſunt homines viliſſimi, obærati & decoctores, qui ſæpè ad columnam Mæniam in ius vocabãtur, quam intelligit Cicero *pro Seſtio* ſcribens, [æris alieni in freto ad columnam adhæreſcere.] *Turneb. lib. 12. aduerſ. c. 17.* Alciat. *lib. 4. parerg. cap. 18.* apud Ciceronem perperam, Herculeo freto, legendum putat: voluit enim Cicero, propter æris alieni magnitudinem, quod contraxerat gurges ac vorago patrimonij, cuique ſoluẽdo ne plurium exhauſtæ fortunæ eſſent ſatis, non ſolùm vt olim ad principum columnas, veluti perfugium quoddam aduerſus creditores, verumetiam ad Clodij tribunatum, in eiuſque fidem hoſtem confugiſſe. De ijſdem columnis, ac debitorum perfugio loquitur Vlpianus, *l. eum qui. ff. de priuileg. credit.* Pertinet huc etiam illa tribunorum plebis hiſtoria, cuius meminit Valerius *libr. 6. cap. 4.*

Comagena *in l. 23. ff. de aur. & arg.* vnguẽti genus, quod quale ſit, ex Plinij verbis à me ſubiectis facilè intelligi poteſt. Sic autem ille *lib. 10. cap. 23.* de anſeribus tractans, ſcribit. [Aliud reperit Syriæ pars, quæ Comagene vocatur, Adipem eorum in vaſe æreo cum cinnamo niue multa obrutum ac gelido rigore maceratum ad vſum præclari medicaminis, quod ex gente dicitur Comagenum.] Idem *lib. 29. cap. 3.* [Fit ex adipe anſerum, alioquin celeberrimi vſus eſt ad hoc Comagene Syriæ parte cum cinnamo, caſſia, pipere albo, herba quæ Comagene vocatur, obrutis niue vaſis odore iucundiſſimo vtiliſſimum ad perfrictiones, cõuulſiones, cæcos ac ſubditos dolores, vnguentumque pariter & medicamentum eſt.] Briſſ. *Adde Forcat. in ſuo Auiario, cap. 15.*

Comatae puellæ, quas ſibi mulieres exornãt, *l. 49. ff. de leg. 3.* Mart. *epigram. 98. lib. 12. Rumpis Baſſe latus, ſed in comatis,* Interpres Horatij ad ea verba *epod. 11.* *Aut teretis pueri longam renodantis comam*, [id eſt, in nodum colligentis, ſeſe ornantis, id eſt, pueri comati. Ante enim pueri formoſuli ſuam comam vitta nectebant, vt compoſiti ſuis amatoribus magis placerent.] Briſſ.

Combinae, dicuntur duplomata ſiue codicilli, qui dantur curſu publico vtentibus, vt I. Cuiac. ſcribit, *l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig.* Prat.

Combinationis verbo, alio ſenſu vſus eſt Bartol. *in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acq. poſſ.* quo verbo actionum concurſum, & coniunctionem petitorij, & poſſeſſorij ſignificauit, nõn, vt Alciatus putat ἀξιώματα, & quod duobus verbis Planudes, vno dixit expreſſitúe Bartolus, ait ille:

Hæc breuitas ſenſus fecit coniungere binos.

Bartolus coniunctionem duorum, Combinationem appellauit. Porrò petitorij & poſſeſſorij combinationes ſeptẽ recenſuit, & explicat Bartolus: quo in genere videndos Berengarij Fernandi, & Ioan. Coraſij præceptorũ meorum conſultiſſimorum commentarios *in d. §. nihil commune.* relinquo. Prat.

Comedere beneficia, per tranſlationem, eſt beneficiorum obliuiſci. Old.

Comitiva *l. vlt. de diſcuſſ. lib. 10. l. 47. de decurion. eod. lib.* id eſt, Comitum dignitas, *vt loquitur l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud.* ſeu Comitum honor, *vt lib. 14. de extraord. ſeu ſordid. in C. Th.* Sic Comitiua conſiſtoriana, *l. 25. C. de procurat. l. 8. C. de aduoc. diuerſ. ind. &c.*

Erant autem diuerſi Comitiuarum gradus. Nam & primi ordinis, & ſecundi, & tertij Comites, Comitiuaſquè inuenimus, *l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iudic. l. 6. C. de principibus agent. in rebus. lib. 12. l. 1. C. de Comitibus & tribun. ſcholar. lib. 12. l. vlt. C. de numerar. lib. 12. l. 9. de ſuarijs vrb. Rom. in Cod. Theod. & apud Caſſiodorum in libris Variar. non rarò.* Ex quo mendum eluam, quod Vegetij impreſſos omnes codices occupauit, in quibus *lib. 2. cap. 9.* ita paſſim ſcriptum eſt, [Proprius autem iudex erat præfectus legionis, habens communem primi ordinis dignitatem.] cum tamen legendum ſit, [Comitiuam primi ordinis,] vt ſcripti codices, & Modeſtin. epitoma docent.

Comitem (ait Vlpianus. *l. item apud Labeonem. 15. §. comitem. ff. de iniurijs.*) accipere debemus eum, qui comitetur & ſequatur. Labeo apud Vlpianum ita definiebat eum, qui frequentandi cuiuſque cauſa, vt ſequeretur deſtinatus in publico, priuatóve abductus fuerit. Pædagogos inter comites eſſe idem Labeo ait, apud Vlpianum *d. §. comitem.* Vnde in libris Pandectarum, ſeu Digeſtorum

Comites appellari cœpti ſunt, qui Proconſules, Præſides, Procuratores in prouincias euntes comitabantur, & in officio eorũ erant. *l. Senatusconſulto. ff. de offic. præſid. l. adminiſtrantes. ff. de excuſat. tutor. l. diem functo. 4. ff. de offic. aſſeſſ.* Suetonius *in Iulio. cap. 42.* [Sanxit, (ait) ne quis Senatoris filius, niſi contubernalis, aut Comes magiſtratus peregrè proficiſceretur.] Hotom.

Comites proconſulum erant duplices, munerum ſcilicet & tutelarum, *l. legato. ff. de vacat. muner.* Horum autem comitum alios dabat princeps vel Senatus legatis, alios verò ipſi legati eligebant. de prioribus agitur in l. abeſſe. ff. ex quibus cauſ. maior. vbi reipubl. cauſa abeſſe videntur Comites legati Cæſaris, qui in ærarium & in commentarium principis relati ſunt. nam princeps ſcribebat in ſuo commentario, veluti diario, & libro rationum. Talem præſidem præfeci Myſiæ, taleſque ei dedi comites, & ex ærario tot ſalarij nomine aſſignaui, nimirùm comites ex publico ſalarium capiebant. *l. fin. ff. de offic. aſſ.* & fiſcus ſiue ærarium habebat commentarium, in quo nomina Comitum deſcriberentur: cui qui præerat, dicebatur commentarienſis. *l. in fraudem. §. quotiens. ff. de iure fiſci.* De poſterioribus comitibus à legato electis, agitur in l. ſolet. §. ſicut. ff. de offic. proconſ. & apud Ciceronem *in epiſt. ad Q. Fratrem,* qui tum Aſiæ præerat, [Atque, inquit, inter eos, quos tibi comites & adiutores dedit ipſa Reſpublica, his finibus præſtabis, quos antè præſcripſi: quos verò aut ex domeſticis coniunctionibus, aut ex neceſſarijs apparitoribus tecum eſſe voluiſti, qui quaſi ex cohorte prætoris appellari ſolent, horum non modò facta, ſed etiam dicta præſtanda nobis ſunt.] hoc Tullianum confirmatur l. 1. ff. ad leg. Iul. repetund. ibi, [vel cum ex cohorte.] Prætores autem tanquam præſides gubernaſſe antiquitus prouincias, certiſſimũ eſt. *l. 5. §. conſtituti. ff. de orig. iur. l. eum qui. ff. de iuriſd. omn. iud.* Forcat. *in dialog. 62. Necyomant.*

Comitibvs connumerat Cicer. *act. 4. in Verrem,* præfectos, ſcribas, medicos, aruſpices, præcones. Iuſtinianus verò *ſub tit. de offic. adſeſſ.* Conſiliarios, & adſeſſores legato-

rum & proconſulum. Plin. *lib.9.cap.30.* de Comite Proconſulis loquitur. Prat.

COMITVM autem in conſtitutionibus Impp. recentiorum varia pro adminiſtratione nomina & ſpecies inueniuntur. Summa tamen eorum diuiſio in duo genera deduci poteſt: Quidam enim in Palatio militabant, circa latus Principis agentes, & circa ipſum Imperatorem occupati: Alij per prouincias conſtituti erant. Circa latus Principis agebant hi qui ſequuntur.

COMES rerum priuatarum, *in l.3. C. de bonis vacant. lib.10. & l.vlt. C. de petit. bon. ſubl. eod. lib. & Nouel.7. Valent.* gubernator erat priuatæ ſubſtantię principis, idque per curam Rationalium. ita videtur diffiniſſe Caſſiodorus *lib.6. in Formulis.* Interpretes Græci *lib.6. τῶν βασιλικῶν* ita diffiniunt, τὸν κόμητα τῆς ἰδικῆς περιουσίας τουτέστι τὸν φροντίζοντα τῶν πραγμάτων τῶν ἀφορισμένων εἰς τὰς ἰδίας χρείας τοῦ βασιλέως Strabo autem de eo ſic ſcribit, ἄλλος δ' ἐστὶν ὁ προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν ὑποπίπτειν τῷ Καίσαρι ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι. Vnde videntur comites rerum priuatarum fuiſſe, qui vacātia bona fiſci nomine occupabant.

COMES ſacrarum largitionum, cuius frequens mentio fit in ἐπιγραφαῖς variarum conſtitutionum C. Iuſtin. & Theod. ſed & in ipſis is erat, qui liberalitatis & donorum curam gerebat, vt docet Caſſiodorus *lib.9. de Comitiua ſacrarum largitionum.* Huius nulla fuit inter priuatos iuriſdictio, ſed tantùm pecuniæ fiſci, quæ, liberalitati principis ſuppeteret, cura erat demandata. *Connanus lib.4. cap.14. num.6.*

COMITEM ſacri patrimonij, *in tit. de officio comit. ſacr. patrimon. C.* accipere debemus eum, qui patrimonium ſacrum principis curat, cuique id ideo creditum erat pro ſubleuandis patrimoniorum fortunis, *vt Caßiod. lib. 6. in formulis ſcribit.* Briſſ.

COMES ſacri conſiſtorij qui intimo Principis conſilio aſſiſtebat. in §.1. C. de nouo Cod. faciend. & l.4. C. de aduocat. diuerſ. iud. vbi inter ſpectabiles ponitur. idem & Conſiſtorianus dicitur, *l.2. C. de comitibus conſiſtor. lib.12.* eum proconſulibus æquant Anthemius & Honorius, *l. 1. C. eod.* idem primi ordinis dicebatur, *vt ex Caßiodor. colligitur. libr.6. Variar.* Non ſum tamen neſcius, quin & comitiua primi ordinis magiſtro ſcrinij deputata fuerit, *vt idem Caßiodor. ibidem ſcribit, & ex varijs titul. lib.12. C. patet.* Vnde & comitiua conſiſtoriana, *in l. quicunque. C. de procurat.* Quid ſit comitiua, quidve ſit conſiſtorium, vide infrà *ſuo loco.* Prat.

COMES ſacri palatij. *l. vnic. C. de comit. & archia. ſac. palat. lib.12.* huius commeminit Caſſiodorus *lib.2. variar. in fo. mula Archiatrorum.* Briſſ.

COMES militum *in l.1. C. de offic. Vicarij, & l. nemo. 6. C. de adſeſſor.* Porrò comites rei militaris, in partibus Orientis duo erant: per Aegyptum vnus, per Iſauriam alter.

COMES commerciorum, *l. vnic. de an. & cap. C. l.2. C. quæ res vend. non poſſ.* qui negociationes curabat, commercijſve præerat, cuive licebat comparare ſericum à barbaris, *d. l. 2. Connan. lib.8. cap.7. num.1.*

COMES domeſticorum *in l. reſtituendæ 6. C. de aduoc. diuerſ. ind. l. neminem. 64. C. de decurio. lib.10. l. vnic. C. Theod. qui à præbit. tyro.* duos ponit Notitia Imp. vnum equitum. *d. l. neminem,* alium peditum. *Vide Ammian. Marcel. lib. 10.31.* & Briſſ.

COMES ſiliquatariorum, apud Caſſiod. *libr. 2. variar.* qui ponderibus ſpecierum inlatarum præerat, ſed & menſuris, ne quid culpæ admitteretur. Briſſ.

COMES ſcholarum *in l. 3. C. de offic. mag. offic.* extat & titulus de comitibus & tribun. ſcholaſt. lib. 12. C. horum ordo à Conſtantino inuentus fuit, *Euſeb. libr.4. de Conſtantini vita.* Is epulis Imperatoris intererat, vt eius purpuram adoraret. Briſſ.

COMES ſacræ veſtis *in l. vnica. C. Th. qui à præbit. tyronum.* Comes veſtiarij in Notitia appellatur. Briſ.

COMES ſacri ſtabuli, dicitur qui equorum præſtationi præerat, *l.29. C. Th. de ann. & trib. l.3 de equo. coll. C. Theod.* qui canonici equi dicebantur. Hunc Gallis dici *Eſcuier* putat Iacob. Cuiac. *in commentarijs ad l. vni. de comitibus ſchola. libr.12. C.* negatque eam appellationem ad Comeſtabilē pertinere, aitque vocem merè Francicam atque in Notitia officiorū Conſtantinopolit. dici κεφαλὴ τῶν ζογατόρων φράγγων. Contrà videtur ſenſiſſe B. Briſſonius *lib.3. de verb. ſignific.* ex Ammono Monach. *lib.3. cap.70.* cuius hæc verba ſunt: [Lendegiſlus regalium præpoſitus equorum, quem vulgò Comeſtabilem vocant] Rhegino monachus *lib.2. Annalium.* [Eodem anno Buchardum Comitem ſtabuli ſui (quē corruptè Conſtabulum appellamus) cum claſſe miſit Corſicam.] Eam dignitatem fuiſſe in pretio ex Ammian. Marcellino liquet, de Valentiniano loquente, qui Valentem fratrem ſtabulo cum tribunatus dignitate præfecit. Briſſ.

COMES fœderatorum, apud Zonaram *tom.3. Annalium in Tiberio.* Briſſ.

COMES excubitorum, apud eundem *in Iuſtino Curopal.*

COMES Archiatrorum, *l. vnic. qui à præbit. tyron. C. Theod.* de quorum dignitate ſcribit Caſſiod. *lib. 6. Variar.* eam illiuſque munus, & officium explicans. Briſſ.

COMES ærarij, *in d. l. vnica. & l. fin. C. de ſuſcep. lib.10.* præpoſitus erat theſaurorum.

COMES diſpoſitionum *in d. l. vnic.*

COMES metallorum, *in inſcriptione l.1. C. de metallarijs.* eum fuiſſe in Illyrico conſtat ex notitia Imper.

COMITES auri, Comites formarum, riparum & alueí Tyberis, portuum: quos omnes recenſet Caſſiod. & extant varij tituli *lib.1. & 12. C.* Briſſ.

COMITES matronarum. Moris fuiſſe, vt ſine comite materfamilias, aut matrona non prodiret in publicum, & idcirco non leuem iniuriam eiſdem fieri ab ijs, qui comites earum abducunt, teſtatur Vlpian. *l.15. §. 11. & 12. de iniurijs.* Ad quem morem reſpexiſſe viſus eſt Plautus *in Amphitr.* vbi Alcumenam ſic alloquentem facit: [*Valeas tibi, habeas res tuas, reddas meas: Iubes ire mihi comites? IV: Sana es? Al. Si non iubes ibo egomet, comitem pudicitiam duxero.*] Hieronym. *ad Demetriadem virginem,* [graues fœminæ & maximè viduæ ac virgines, tibi comites eligantur, quarum probata eſt conuerſatio, ſermo moderatus, ſancta verecundia.] Et paulò poſt: Mores enim & ſtudia dominarum, plerunque ex ancillarum & comitum moribus iudicantur.] *Ranard. variar. lib. 4. cap.17.*

COMITES per prouincias cōſtituti. *l.3. C. de offic. præſid.* quales erant comites Illyrici, Hiſpaniarum, Tingitaniæ, Britanniæ, Italiæ, Argentoratenſis, littoris Saxonici. Et comes Orientis qui V. C. & S.P. vocatur. *lib.3. C. de aduocat. diuerſ. iudic. l.3. C. de canon. largit. tit. lib.10. l. vnic. de claſſic. libr.11. l.29. & l.32. C. de appellat. l.2. in fin. de aduoc. diuerſ. iudic. l. vlt. C. de modo mult.* Cui ſuberant Palęſtina vtraque, Phœnicia, Syria vtraque, Cilicia vtraque, Cyprus, Oſrhoena, Meſopotamia, Iſauria. Arabia, Item comes Africæ apud Auguſtinū, *epiſt.70.* & in Notitia Occidentis, ſub cuius diſpoſitione erant præpoſiti limitum oræ Africanæ. Comites etiam tres ſunt Iuſtinianei, Pacatianæ videlicet Phrygiæ, Galatiæ primæ & Iſauriæ, *Nouel. conſtit. 8. & Nouel. 24. & Nouel. 27.* Idem Iuſtinianus comitem Armeniæ ſuſtulit *l. vlt. C. de offic. magiſtr. milit.* Briſſ.

COMITVM vt varia ſunt genera, ita varij ſunt ordines: genera ſuprà recenſuimus. Ordines ponit Euſebius *lib. 4. de Conſtantini vita:* κομήτων δὲ ὁ μὲν πρώτου τάγματος ἠξιοῦτο. ὁ δὲ δευτέρου ὁ δὲ τρίτου, &c. Prat.

COMES morum, Theodoſ. & Valentin. Impp. dicitur, qui de cauſis ciuilibus, & criminalibus coloni, & inquilini domorum principis cognoſcebat. *l. fin. C. vbi cauſ. fiſcal.* Prat.

COMES horreorum, cuius & mentio eſt in l. vnic. C. de piſtorib. lib.11. piſtrini Principis curator fuit, habuitque mancipia quædam purgandis horreis adſcripta, coquendoque pani Principis. Oldend.

COMES Palatinus dicitur, qui curam gerebat præcipuam, vt remiſſorum notariorum & iudicum negligentiam argueret, & à prouincialibus tributa exigeret, & conſueta depoſceret, ita quòd non in prouincialibus, ſed præcipuè iuſſus eſt, vt iudicibus, & eorum officialibus præcepto immineret & ſupereſſet. Old.

COMES Palatinus ſpurios legitimat. *Alciatus poſt alios in rub. ff. de lib. & poſthumis.* ſed & arrogationi auctoritatem interponere eum poſſe, docet Viglius. *§. adoptiui. Inſtit. de exhered. liber.* Prat.

COMITIVM, locus eſt, in quem populus ſuffragiorium cauſa cōueniebat. Pro actu ipſo, pluraliter tantum, comitia veteres dicebant. Differt autem Comitium, &

Conci-

Concilium. Etenim dum comitia calabantur, id eſt, conuocabantur, totus populus per cornicinem adeſſe iubebatur: Concilium autem eſt, quum à magiſtratibus iudicij cauſa congregatur. *Vigl. in tit. Inſtit. de teſtam. ord.* Comitiorum genera quatuor Romæ erant, Aedilitia, Prætoria, Tribunitia, & Conſularia: quibus poſteà addita, Cenſoria, & Quæſtoria. *Alex. de Alexand. lib. 4. genial. dier. cap. 3.* Sp. *Confer Gellium lib. 13. c. 14. & lib. 15. c. 27. Varron. lib. 4. ling. Latin.*

COMITIORVM rationem vniuerſam accuratè tradidit doctiſſimus vir Baptiſta Egnatius, hactenus & ignoratam, & inuolutam errore. Sic enim de ſe ait: [Nos verò primi (vt opinor) centuriatis comitijs leges quoque ferri: nos tributis, plebeios magiſtratus, demandari: nos, quid tributa à curiatis diſtent, quæ alij magno errore eadem eſſe putârunt: nos curiatis comitijs & legibus rem militarem tandem, & auſpicia procurata re texinius.] Sp.

COMITAS, *in Nouell. 38. §. κωμῆτα* vertit Holoander, comitianos. quá verſionem reprobat Iac. Cuiac. *in l. vnic. non licere hab. metroco. C.* mauultq́ue vertere, vicanos, quod rectiùs putem. Nam ducitur *ἀπὸ τῆς κώμης*, qui vicus eſt. Prat.

COMITIANI, dicuntur comitum officiales, *vt idem Cuiac. ſcripſit ad d. l. vnicam.* Prat.

COMITATENSES dicuntur, quicunque de comitatu ſunt. quos tamen omnes palatinos dictos arbitror, vt oſtendi videtur ex Conſtantini Imperatoris de caſtrenſi omnium palat. pecul. *Connanus lib. 4. cap. 15. num. 4.*

COMITATENSES milites, *l. 4. de veteranis. l. 7. de priuil. eor. qui in ſacro palat. l. vlt. §. pro limitaneis. C. de offic. prætor. Afric.* qui comitatui conceſſi ſunt, vt aiunt Arcadius & Honorius, *l. vnica miles, de re milit. lib. 12.* Comitatenſes legiones, *l. 7. C. de prim. ſacr. largit. lib. 12.* Numeri, *l. 12. C. de re milit. lib. 12.* Hinc & Comitatenſe munus, *l. 38. de decurionibus. in C. Theodoſ.* Briſſon.

COMITER conſeruare maieſtatem, hoc fœderibus comprehendi ſolebat, vt intelligeretur is populus ſuperior, cuius maieſtas comiter ſeruari iubebatur, *l. non dubito. §. ſi de captiuis & poſtlim. reuerſ. vbi falſò in vulgat. lib. legitur, communiter.* meminit & M. Cicero, *in orat. pro Cornel. Balbo.* [Primùm, ait, verbi genus hoc conſeruandi, imperantis eſt, non precantis: deinde cùm alterius populi maieſtas conſeruari iubetur, de altero iubetur, de altero ſiletur, certè ille populus in ſuperiori conditione cauſaque ponitur, cuius maieſtas fœderis ſanctione defenditur. Prat.

Eſt autem COMITER, ſine dolo malo, & fraude, & *ἀδόλως*, vt Polybius vertit, *ἐν λόγοις*. Aliàs Comiter, eſt hilare & lubenter, vt Varro *lib. 6. de ling. Lat.* explicat. Briſſ.

ΚΩΜΗΝ, Ariſtoteles vocat ex multis familijs, quæ primò conſtituta eſt, hominum ſocietatem, non quotidiani, ſed diuturni vſus cauſa. Poſteriores Latini pagum vocarunt, verbo græco. Nam lingua Dorica *παγαὶ* fontes appellantur. Eiuſdem enim vicinitatis homines eodem modo vtebantur. *Connanus.*

COMITATVS ſacer. *l. milites. 13. §. ignominioſa. ff. de re milit.* vbi eſt Imperator. Comitatus (vt ſcribit Andr. Alciat. *l. pupillum. 239. §. territorium. ff. de verb. ſignif.*) propriè de Imperatoria aula dicitur: ſed quia tempore Caroli Magni, regnantibuſque Berengarijs, & Othonibus, ad ſingulas ciuitates regendas aliquis comes mittebatur, cœpit territorium (quoniam illi comes præerat) Comitatus dici. etiam pro comitijs dixit Varro *lib. 4. ling. Lat.* Prat.

COMITIA à ſimul itando dicta, conuentus ſunt populi ad eligendos magiſtratus. vnde à Græcis *ἀρχαιρεσίαι* appellantur. At conſilia cenſentur, cùm populi pars conuenit, vnde comitia Conſularia, Prætoria, Tribunitia, Aedilitia, & denique omniū magiſtratuum creandorum nuncupabantur iſtę populi coitiones. Cæterùm tres differentiæ comitiorum fuerant. Nam quædam Calata, quædam Curiata, quædam Centuriata vocabantur. Calata comitia pro collegio Pontificijs habebantur, inaugurádi Regis vel Flaminis cauſa: alioquin ſemper in foro. Curiata ex curijs. hoc eſt, tribubus conſtabant. Erant autem Romæ tribus initio tres: tandem cœperunt eſſe triginta quinque manente tamen nomine, vt de centurijs agrorum dicit Columella *lib. 6.* Ex his enim pro conditione cenſus & ætatis, per lictorem conuocabantur. Centuriata denique comitia erant, cùm per ſingulas centurias calculus pro ſuffragio ferebatur. Sic enim ciues ob multitudinem centenario numero diſtribuebantur in creandis conſulibus. Oldend.

COMITIALES dies, *Feſto lib. 3.* appellabant, cùm in comitiō conueniebant, à coeundo, id eſt, ſimul veniendo.

COMITIALIS morbus, apud Iauolenum, *l. qui ſanitatem. ff. de ædil. edicto.* & apud Vlpian. *l. 1. ff. de aut. tut.* dicebatur *ἐπιληψία καὶ ἱερὰ νόσος* Ariſtoteli *in Problem.* qui cum totius corporis conuulſione principes cerebri operationes tollit, toto cerebro, vel duobus eius ventriculis affectis. Prat.

COMMATA, falsò apud Vlpianum, *l. in Aegypto. 10. ff. de extraord. crimin.* cùm, chomata, verbo Græco legi debeat, vt & Florent. Pandect. quod & eruditè indicat Budæus *in eum locum.* Chomata diffinit Vlpianus *ibidem*, aggeres, qui aquam Niloticam continere ſolent. *χῶμα* enim aggerem, humum aggeſtam, & obſtructionem ſignificat, vt & lexicographus Græcus docet, adijciens & ripam eo verbo ſignificari. Honorius & Theodoſius Impp. verterant in eandem rem, vallum *l. vnic. C. Theodoſ. de Nili aggeribus non rumpend. l. vnic. C. eod.* ſed & aggeres, *vt in rub. C. eod.* Quod autem ſubijcit Budæus *eodem loco ad fin.* rectè legi, commata, hoc eſt, aquarum emiſſaria, & incilia, falſum eſt: fruſtra enim adiecisſet Vlpianus *in d. l. in Aegypto.* diacopi, verbum etiam Græcum, quo ſignificantur meatus interciſi. per quos effluebat Nili aqua in arua remotiora. duobus enim verbis idem exprimeret, præter conſuetum morem. Prat. *Adde ſup. Chomata.*

COMMEARE, eſt animo redeundi abire. Vlpianus *l. 1. in princip. ff. de ijs, qui deiecer. vel effud.* [Publice enim vtile eſt, ait, ſine metu & periculo per itinera commeari.] Oldend.

COMMEATILIS miles dicitur, qui in ſtipendij partem accipit alimenta ex commeatu, id eſt, ex alimento publico. *C. de offic. præfect. prætor. Aphric. l. in nomine. 2.* [Nullum audeant duces, vel tribuni commeatilem de ipſis dimittere, ne dum ſibi lucrum conficere ſtudent, incuſtoditas noſtras relinquant prouincias. & infrà: Non de commeatibus militum, aut de eorū ſtipendijs lucrum facere] Commeatus enim in priori ſignificatione accipitur pro cibarijs atque alimentis exercitus, &c. Nebriſſ. & Ferret. *de teſtam. ordinand.*

COMMEATVM variè pro re accipi conſtat ex ſubiectis. Significat tempus quo quis ire & redire poſſit, *l. 1. ff. de re milit. & alibi ſæpè, vt l. 2. §. fin. ff. ad municipal. & apud claſſicos auctores.* Sic accipitur apud Paulum, *l. qui commeatum. 9. ff. de re milit.* Prat. *infrà, Commeatus aliquando.*

COMMEATVM etiam interpretatur I. Cuiac. abeundi licentiam. Sicque accipi ait in Conſtantini conſtit. *l. 1. C. de commeat. lib. 12.* Hinc

COMMEATVM petere, apud Varronem *lib. 5. lingua Latin.* Et

COMMEATVM accipere eodem ſenſu quibuſdam, *l. miles. 34. ff. ex quib. cauſ. maior.*

COMMEATVM dare. Et

COMMEATVM impetrare, hoc eſt, licentiam morandi, vbi voluerit *l. filij. 22. §. pen. ff. ad municip.* Prat.

COMMEATVS etiā accipitur pro ſpacio ad eundum, & agendum in via publica, *l. 2. §. deinde. ff. ne quid in loc. publ.* At in §. hoc interdictum. 14. d. l. 2. ſumitur, pro ipſo iure eundi, agendive. Prat.

COMMEATVS autem *in l. fin. C. de commeat. lib. 12.* interpretatur *τὰ γράμματα τῆς ἀφέσεως* vt & interpretatur Gregorius Nazianz. his verbis: *δός μοι τὸ γράμμα τῆς ἀφέσεως ὥσπερ τοῖς στρατιωτικοῖς ὁ βασιλεύς, ἵνα εἰ βούλει καὶ μετὰ δόξης τῆς μεταστάσεως*, Prat.

COMMEATVS. Commeatus aliquando accipitur pro licentia, ſiue quod dicitur ſaluoconducto, quem dat Imperator militi, præpoſitus inferiori, eundi quo velit, ad præſcriptum diem reuerſurus. Vnde peculiaris titulus, De Commeatu libr. 12. C. Martianus *l. relegati. ff. de pœnis.* [Nemo poteſt (inquit) commeatum remeatumve dare exuli, niſi Imperator, ex aliqua cauſa.] Item Modeſtinus, *in l. deſertorem. ff. de re militari.* [Si ad diem (ait) commeatus non veniat, perinde in eum ſtatuendum eſt, ac ſi emanſiſſet, ac deſeruiſſet pro numero temporis, facta prius copia docendi,

cendi, num fortè caſibus quibuſdam detentus ſit, propter quos venia dignus videatur.] Sic Cicero *ad Heren.* [Ille, qui ad diem commeatus non venit, quòd eum aquæ interclusiſſent.] Aliquando accipitur pro cibarijs ad alimoniam exercitus, & Reipublicæ, aut multitudinis alicuius, vel etiam priuatim. Cicero *pro lege Manilia.* [Iam commeatu & priuato, & publico prohibebamur.] Saluſtius *in bello Catilin.* [Si vincimus, omnia nobis tuta erunt, commeatus abunde.] Aliquando accipitur commeatus pro tranſitu multitudinis. Vnde Apuleius *lib. 6.* [Sed cuneatim ſtipato commeatu, difficultates tranſabiremus.] Anchor.

COMMENDAM diffinit gloſ. *in verb. Commendare. in c. nemo deinceps. de elect. libr. 6.* eccleſiæ cuſtodiam alicui commiſſam. cui definitioni neceſſario adijciunda putem hæc, In tempus, gratia euidentis neceſſitatis & vtilitatis. idque docuit text. *in d. cap. nemo deincept.* vbi ſcribit Ioannes Andreas.

COMMENDARVM genera duo eſſe: nam (ait) quædam eſt in titulum, quædam in cuſtodiam.

COMMENDAM, titulum eſſe canonicum, ſcribit eadem gloſ. Prat.

COMMENDARE (vt Papinianus ait) nihil aliud eſt, quàm deponere. *l. Lucius. 24. ff. depoſi.* quod Vlpianus probat, *l. cõmendare. 186. ff. de verb. ſignific.* Sic accipitur apud Paulum, *l. Publia. in princ. ff. depoſiti.* & alibi ſæpe. Vnde

COMMENDARE corpus, dicit Vlpian. *l. & ſi quis. § impenſa. ff. de relig. & ſumpt. fun.* pro temporis cauſa deponere, donec iuſtæ ſepulturæ corpus tradatur: ſic videtur explicare Paulus, *l. ſi quis eum, eod. tit. ff.* quod & nos docuit vetus libellus Seuero Imperatori datus. [Oppreſſus neceſſitate corpora eorum fictili ſarcophago commendauerim, donec is locus, quem emeram, ædificaretur.] Reijcienda igitur eſt Fr. Duareni lectio, exiſtimantis *in d. § impenſa.* legi poſſe, condendum, pro, cõmendandum. Prat. *Adde Brechaũ, l. commendare, de verb. & rer. ſignific.*

COMMENDARE cenſendus eſt & Roman. Pontif. Sacerdotia, cum adminiſtratorem generalem alicuius opulenti templi aliquem conſtituit: cenſeturque is liberam habere procurationem, modo nimirum reperto, quo (teſte Alciato, *l. commendare. ff. de verb. ſignif.*) citra ius irreuocabilis tituli, ex ſacrorum fructibus, οἱ ἀκάθαρτοι luxuriantur. Sed & commendat etiam, qui cuſtodiam mandat, vt idem annotauit, *enarrans d. l. commendare.* Old.

COMMENDATARIVS, dicitur nudus miniſter. *eadem l. Lucius.* Old.

COMMENDATITIAE literæ, ſunt dimiſſoriæ, quibus clericus dimittitur & abſoluitur à poteſtate ſui Epiſcopi, in quibus perhibetur de vita & ordinibus illius teſtimonium. Oldend. *Vide alio ſignificatu infrà, Commendatitiæ literæ.*

COMMENDANDI verbo, relinqui libertatem non videri, Diocletianus, & Maximianus reſcripſerunt, *l. ex verbo. C. de fideicomm. libert.* Prat.

COMMENDARE etiam ad homines refertur, apud Vlpianũ, *l. ſi vero non. 12. § cum quidam. ff. mandat.* ſignificatque quaſi eorum committere fidei, vt & apud Terent. *in Eunuchi Act. 4. Scen. 2.*

C. Ego me tuæ commendo, & committo fidei.

Id dicit more & inſtituto Athenienſium, apud quos qui ciues non erant, ſed inquilini, patronum aliquem ſibi optabant: quod προστάτην νέμειν dicebant. qui autem patronum non habebat, in ius eo nomine vocabatur, appellabaturque illud iudicium ἀπροστασίου. *Turneb. aduerſ. lib. 12. cap. 10.* Hinc

COMMENDARE, ſi cum datiuo iungatur, ſignificat committo: ſi verò accuſatiuo, cum Apud, vel ablatiuo, cum In, ſignificat, laudare, *vt in l. ſi vero remunerandi. § cum quidam. ff. mand.* Old.

COMMENDATITIAE literæ, (beforderungs brieff.) *l. pen. ff. de acqu. rer. dom.* & apud Macrob. *lib. 2. cap. 4.* [Accipe, ait, commendatitias: quia illic neminem noſti] Prat. ſuprà, Commendatitiæ literæ alio ſignificatu.

COMMENTARIENSES apud antiquos dicebantur, qui in commentarium cuſtodias referebant, & librum cuſtodiarum ſingulis quibuſque diebus conficiebant, vt apud nos memoriæ tradidit Vlpianus *in l. diuus Adrian. ff. de bon. damnat.* nam ita apud eum ſcribendum eſt: non vt in quibuſdam vulgatis codicibus, commentanenſes. Appellari etiam poſſunt hi, ad quos receptarum perſonarum cuſtodia obſeruatioque pertinebat: vt inquit Imperator. *in l. pen. C. de cuſtod. reorum.* nomen ſortiti, ſecundùm Accurſium, quia comitari debent eum, quem cuſtodiũt, vel quia Commentarium locus erat, vbi captiui retinebantur. Tamen magis placet, vt dicamus nomen inditum eſſe à ſcribendis commentarijs. Cotta.

COMMENTARIENSES etiam appellari cœpti ſunt, quorum manu acta ſubnotabantur, quoties apud fiſcum agitur, *l. in fraudem. 45. § quoties. ff. de iur. fiſci.* Erant & in legionibus cõmentarienſes, vt ex Imperij notitia apparet. Prat.

COMMENTARII dicuntur libri, in quibus res non latè, neque diffusè, ſed ſub quodã compendio verborum, & quaſi per capita explicantur. vt de commentarijs Numæ apud Liuium *lib. 1.* & ideo Cicero *in Bruto:* [Non eſt (inquit) oratio, ſed quaſi capita rerum, & orationis commentarium paulo plenius.] Seneca *Declamat. 3.* [Sine commentario nunquam dixit Seuerus Caſſius, nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponuntur.] Modeſtinus quoque noſter *in l. abeſſe.* (*ſecundum veram lectionem*) *tit. quibus ex cauſis maior.* [Ad Aerarium, inquit, delati, aut in commentarium principis relati ſunt.] Cœlius ad Ciceronem ſcribens, *Epiſtol. famil. lib. 8.* [Commentarium rerum vrbanarum primum dedi.] Hac ratione Cæſaris commentarios vocamus, quaſi in illis ſcribendæ hiſtoriæ materiam per compendioſa capita nobis reliquerit. Sic Traianus ad Plinium [dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua aſſueui, referri in commentarios meos iuſſi,] vbi interpres, Nos in diurnalem & rationalem (ſubaudi librum) in quem princeps acta ſua refert, interpretandum ducimus. In alia ſignificatione magis nota; commentaria etiam interpretum dicuntur: vt Seruij, Donati, & aliorum. & de commentarienſibus meminit etiam Baldus, *conſ. 229. 1. dub. in vlt. dub. in 1. lib.* Cotta.

COMMENTARIVS, liber eſt, quem ſibi quiſque priuatim facere conſueuit, quaſi quoddam memoriæ promptuarium eorum quæ agimus: id eſt, diarium & ephemeris actionum noſtrarum, Regiſtrum vulgò vocatum. Budæus.

COMMENTARIVM, pro protocollo, ſeu rotula tabellionum accipi poſſe, & referre in commentaria, pro protocollare, demonſtrat Inſulanus ex Cicerone. Spieg.

COMMENTATIONES, à comminiſcendo dictæ, fallaciamque confingendo, teſte Donato, Alciat. vt eleganter, ita verè poſteriorum iuris interpretum nimis longas illas futileſque ac parum ſibi conſtantes lucubrationes alicubi commentationes vocat: & quidem propriè, eaſdemque liberè agnoſcit plus detrimenti iuri noſtro attuliſſe, quàm auxilij: vt de doctoribus inquiens, dici poſſit, quod prouerbio trito de medicis traditur, Me multitudo perdit medentium. Spieg.

COMMENTA, pro ſcriptis, apud Ciceronem *in Bruto.*

COMMENTITIVM, idem quod fictitium. Cicero *1. de orator.* [Vt ſi in illa commentitia Platonis ciuitate res ageretur.]

COMMENTITIVM ius. Paulus *in l. ſi pænæ. ff. de pæn.* vocat nouum & recens excogitatum, hoc eſt, non tranſlatũ, non aliunde ſumptum, nulloque exemplo inſtitutum, ſed veſtit fictitium. Accurſius à Commentis Iuriſprudentum eſſe dixit, ignorans ſignificationem eius vocis, *teſte Budæo in poſter. Annot. ex Sueton. in Claud.* Spieg.

COMMENTVM, fictio eſt, à Comminiſcor. Papinian. [Socer, inquit, cum nurum adulterij accuſaturum ſe libellis præſidiatis teſtatus fuiſſet, maluit ab accuſatione deſiſtere, & lucrum ex dote magis petere. Quæritur, an eiuſmodi commentũ eius admitti exiſtimes?] Item Marcellus *de iure fiſci. l. res quæ.* [Dignum fuiſſe puniri pro tam turpi, tamque inuidioſo commento.] Item Vlpianus, *de rebus eor. qui ſub tut. l. quamuis.* [Tam callidum commentum in exemplum coercere debeat.] Nebriſſ.

COMMENTVM dicitur fictio rei, quæ non eſt, Varro *lib. 5. Linguæ latin.* Sic accipiẽdum putem in l. ob hæc verba. ff. de his qui notan. infam. & l. 1. C. de rebus alien. non alienand. & alibi ſæpè. Vnde non ineptè

COMMENTVM, pro fraude poſuit pótifex Maximus, *c. peruenit. 1. iunct. ibi gloſ. ext. de teſtibus cogend.* & pro fraudulenta machinatione, callidaque & ſubtili aſtutia, apud IC. *in l. 31. §. fouer. & l. 15. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult.* Hinc

COMMENTITIAM venditionem *in l. 2. C. ſi aduerſ. vend.* interpretatur Accurſius, commentitiè compoſitam, cùm pupillum lædunt, hoc eſt (vt ſignificantiùs rem aperiam) fictè coloreq; quæſito Prat.

COMMERCIVM, apud Hermogenianum *l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur.* putat Accurſius pro permutatione accipi. quod & Bald. probat. Alciatus contrà ſentit, exiſtimatq; eo verbo omnes contractus, etiam innominatos contineri. Non it tamen inficias, quin expoſitio Accurſij defendi poſsit.

COMMERCIVM, verbum generis eſt, ad omnes cõtractus pertinens, in quibus merx, vnde ductum eſt: Itaq; nobis eſſe commercium alicuius rei dicimus, quam contrahendo acquirere poſſumus. *Ferret. tit. de legatis.*

COMMERCIVM earum rerum non eſſe dicitur, quæ vſibus hominum dominioque ſubijci, & in obligationem deduci alienarijq; & adquiri non poſſunt, *l. cum ſeruus 34. §. vlt. de leg. 1. l. 6. & l. ſi in emptione. 34. §. omnium. ff. de contrah. empt. & l. 1. §. 1. ff. quæ res pign. l. vlt. ff. de act. empt.* quod ex l. 83. §. ſacrã. ff. de verb. oblig. & ex § 1 Inſtit. de inut. ſtipul. colligi poteſt, vbi Theoph. κομμέρκιον αὐτ, ὅπερ ἐστὶ δύναμιν πιπράσκειν ἢ ἀγοράζειν [illegible]. Briſſ.

COMMERCIVM non habere alicuius rei dicitur, qui eius habendæ capax non eſt. *l. 34. ff. de verb. oblig. d. §. 1. de inutil. ſtipul.* cui poſsidendi ius non eſt. *l. 40. ff. de leg. 1. l. 49. §. penult. de leg. 3.* Vlpian. *in Tallit. tit. 19.* Commercium interpretatur emendi vendendiq; inuicem ius. Commercio redempta, id eſt, pretio dato hoſtib. vendentibus, & iure commercij, *in l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 15. l. 16. & l. 17. C. de poſtlim. reuerſ. l. 6. ff. eod. tit.* Briſſ.

COMMILITIVM, apud Tryphon. *l. de hæreditate, 19. ff. de caſtr. pecul.* interpretatur Alciatus *lib. 4. Diſp. c. 17.* militũ commercium, & facultatem ipſam, ſiue ius, quo vnà militant. F. Hotoman. *in commentarijs Iuris*, ſocietatem interpretatur militiæ, quam inter ſe milites habent. Hotomanni ſententiam probat Prate. ſed ante eum Budæus commilitium expoſuerat ſocietatem militarem, & contubernalem amicitiam: idque ſecutus erat Coraſ. *lib. 2. Miſcel. cap. 4.* commilitium enim intelligimus, cùm ſimul militare cœperunt, *d. l. de hæreditate.* Prat. Vnde

COMMILITO, *l. 10. ff. de leg. Corn. de falſ. l. 2. §. initium. ff. de orig. iur. l. 9. §. 1. ff. de iur. & facti ign. l. 2. C. de teſt. milit.* συστρατιώτης, quem & commilitem, Cæſar *lib. 2. de bel. ciu.* vocat. Briſſon.

COMMINATIONES, ſunt minæ iudicis, quæ vim rei iudicatæ non habent, vt patet per tit. C. commina. epiſt. *Iuan. Bellon. Etymol.*

COMMINISCI, ait Varro dictum à con, & mente, cùm finguntur in mente, quæ non ſunt. Sic accipi debet, l. 1. in fin. princip. ff. de eo per quem factum erit. Prateius.

COMMINVS, in Honor. & Theodoſ. conſtitutione *l. 3. C. de fruct. & lit. expenſ.* accipi debet pro in præſentia, vbi, cõminus, pro, tota die, falsò interpretatur Accurſius. Quò verò ſignificatu accepère ijdem Impp. eodem accepit & Iuſtinianus *l. ſi Imperialis. C. de nuptijs.* Prat.

COMMINVS proè propinquo ſumitur apud Tertullianum *de carne Chriſti.* [Accedant, ait, cõminus ad congreſſum.] Vnde & pro ſtatim, vel ad manus, accipitur, vel præſenti pecunia. *l. ſi quaſi. ff. de pignorat. action.* Prateius.

COMMINVS, continuò, ſine intermiſsione. Venuleius *l. 137. ff. de verb. obligat.* [Continuus actus ſtipulantis & promittentis eſſe debet, vt tamen aliquod momentum naturę interuenire poſsit, & comminus reſpondere ſtipulanti oportet.] Idem *l. 3. de pignoribus.* Pompon. *l. 3. ff. de pignor. act.* [Si quaſi recepturus à debitore tuo comminus pecuniam, reddidiſti ei pignus.] Vergil. *lib. 1. Georg.*

Quid dicam iacto qui ſemine comminus arua
Inſequitur? ... Hot.

COMMISSA res, hac ſignificatione elegantius dicitur, quod publicanorum & vectigalium eſt proprium: quia non ſoluto vectigali merces dicuntur cecidiſſe in cõmiſſum, vel commiſſæ publicanis, id eſt, ipſo iure eorum factæ. (das wegen vnuerrichten zoll/ verwirckt oder zollfellich iſt) *Connan. lib. 4. cap. 15. num. 8.*

COMMISSA dicuntur in iure, & In commiſſum cadere, quæ fiſco propterea debentur, quia quid factum, aut non factum eſt. Veluti ſi quis apud publicanos profeſſus non eſt. (hat bey den zollbeambten gar nit/ oder vnrecht ſeine wharen angegeben.) *l. 1. & paſſ. ff. de public.* Vlpianus. *l. commiſſa. 14. eod.* [Quod commiſſum eſt, inquit, ſtatim deſinit eius eſſe, qui crimen contraxit, dominiumque rei vectigali acquiritur.] *Connan. lib. 7. cap. 9. num. 4.* Hinc.

COMMISSA pœna dicitur, quæ debetur. (ein verwirckte ſtraff.) *l. 4. §. Cato. & l. ſeq. & paſſ. ff. de verb. oblig. item ſub tit. de recep. arb. & apud Quint. lib. 7. cap. 5. Cic. Verrina 5. & in Cluen. l. Lucius. ff. de act. emp.* Hinc

COMMISSA condemnatio à Iuſtiniano dicitur, *§. ſed hæc quidem. Inſtit. de act.* cùm eius condemnatio incurritur, vt vulgo dicimus. Hotom.

COMMISSA ſtipulatio, cùm id quod per eum promiſſum eſt, debetur. *paſſim ſub tit. de verbor. oblig.* ac cùm effectum ſortitur, nempè quoniam caſus contigit, quo promiſsio dari debeat executioni, vnde eſt rub. C. de contrah. & cõmitt. ſtipulat. Hotoman. Hinc

COMMISSA obligatio, *l. 1. §. vlt. ff. de ſtipul. ſeru.* Item

COMMISSA deuotio capitis, à Cicerone *in or. pro Dom.* [cùm ſe reum voti fateretur, & caput deuotum deberet.] Hotom. Sic commiſſam hęreditatem palæſtræ, Cicero dixit *accuſationis lib. 2. quem alij quartum faciunt*, cùm eam in eum caſum incidiſſe ſignificaret, quo ad palæſtram pertineret, nempe quod hæres Heraclius cum teſtamento damnatus eſſet in palæſtra ſtatuas ponere, non tamen eas à palæſtritis poſuiſſe diceretur. *Hotom. §. ſed hæc quidem. Inſtit. de actio.* & hinc Aſconio Commiſſa dicuntur, quæ contra teſtatoris voluntatem facta aut non facta, ab hærede, mulcta aliqua pœnaque plectuntur.

COMMISSARIVS dicitur generaliter, cui aliquid gerendum committitur, *vt dicit Iacob. de Aren. in tract. de commiſſarijs. & facit l. 1. ff. de offic. præfid.* Schard. *confer Rutger. Rulant de commiſſar. Cameræ Imper. lib. 1. c. 2. num. 7. & ſeqq.*

COMMISSVM iudicium dicebatur, lite conteſtata, nimirum cùm iudices dati, ſuſceptumque iudicium à litigatorib. eſſet, præterea iudex per narrationem negotij cauſam audire cœpiſſet: ſumpta à re militari trãſlatione, in qua bellum commiſſum, pro eo quod vulgò apertum atque inceptum, eleganter ponimus. Cicero *in orat. pro Sext. Roſcio.* [Longo (inquit) interuallo, iudicium hoc primum committitur.] *Hot. §. 1. Inſtit. de act.* Sic

COMMISSORIA lex, in emptionibus appellatur pactum, quo venditio cõmittitur & reſoluitur: quoties videlicet placuit, vt ſi intra dictam diem pretium ſolutum non eſſet, res inempta foret. (im fall der eingewilligter kauffpfenning zu rechter zeit nit erlagt/ daß alß dan der kauff auffgehaben vnd nichtig ſein ſolle.) *l. 1. & ſ. in tit. ff. de leg. commiſſ. l. 38. ff. de minorib. l. 2. §. ff. de hæred. pet. tit.* quæ etiã Commiſſoria ſimpliciter appellatur. *l. 4. §. eleganter. & §. in cõmiſſoria. ff. de leg. commiſſ. l. 13. §. idem Papinianus. ff. de act. emt. l. 11. §. penult. ff. quod vi aut clam.* In pignoribus autem, vt niſi definito tempore ſoluatur debitũ, pignus fit creditoris: quod tamen in pignoribus reprobatum, *tot. tit. C. de pact. pignor. & lege commiſſoria, &c. Connan. lib. 4. cap. 18. num. 8.*

COMMISSVM, eſt delictum non ſolutæ penſitationis, dictum à committo. Nam cõmittere inter alia ſignificata pro delinquere, & in peiorem partem aliquid facere accipitur. Vnde Cicero: [Non committas, inquit, vt dicẽdum ſit, non putaram.] Et Tryphoninus *in l. auxilium. in fin. ff. de minorib.* [Et non ſit, ait, ætatis excuſatio aduerſus præcepta legum ei, qui dum leges inuocat, contra eas committit.] Itaq; is, qui non ſoluto vectigali, Rempublicam ſua penſitatione defraudat, multum ſanè delinquit & meritò res, quarum nomine aliquid ſoluendum erat, amittit. Ideo in commiſſum, vel in cauſam commiſsi dicuntur incidere. *l. commiſſa. ff. de public. & vectigal.* Olden. Sic commiſſum fieri, (verfallen.) *C. de vectigal.* in commiſſum incidere vectigalis, *l. 9. §. vlt. ff. de miner.* In cauſam commiſsi incidere, *l. vlt. §. diuus. ff. de publ. l. 2. C. de vectig.* Commiſsi pœna, *l. 7. §. vlt. l. vlt. §. quoties. ff. de publ.*

COMMITTENDI verbũ inter alia pro initiare à Romanis nonnunquam vſurpatum fuiſſe, Nonius Marcellus autor eſt, proferens Virgil. verſ.

Et tuba commiſſos medio canit aggere ludos.

Reuard. l. in omnibus obligationib. ff. de reg. iur.

COMMITTERE verò verbum quàm variam ſignificationem habeat, multa exempla nos docent, & oſtendit Curtius *lib. 2.* εἰκαστῶν *c. 48.*

COMMITTERE, vulgo confiſcare dicitur. Paul. *de neg. geſt.* [Si periculum erat, ne prædia in publicum committerentur,] *in l. Herennius. De euict.* Spieg.

COMMITTERE contra legem, vulgo dicitur, Peccare in legem. (gegen die geſatze freuelen/) *l. 37. §. vlt. ff. de minor. l. 39. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 56. §. vltim. ff. de fideiuſſ. 6. ff. de præuaric.* Spieg.

COMMITTIMVS, inquit Donatus, quæ cum magno periculo volumus eſſe ſeruata. Caius *in l. vlt. ff. quod quiſque iur.* in pœnam ipſius edicti committere dixit. Spieg.

COMMITTERE in legem venditionis, eſt quid facere, quo contraueniatur pacto venditioni adiecto. ſic accipias in l. fin. ff de leg. commiſſ. Eodem ferè ſenſu Imperatores, in legem cõmittere dixerunt, id eſt, in placita principum. *l. non dubium. C. de ll. & conſtit.*

COMMITTERE in pro ſocio actione, apud Paulum *l. actione. §. Labeo. ff. pro ſocio.* Prat.

COMMITTERE aduerſus teſtamentum, *l. 5. §. illud. ff. de lib. legata.* dicitur, qui contra teſtatoris voluntatem petit.

COMMITTERE etiam & edictum dicitur, qui ei locũ facit. Sic accipitur in l. 3. §. ſi quis ex liberis ff. de bon. poſſeſſ. cont. tabul & alibi ſæpiſsime. Et ſic Cælius Calcagninus *lib. 13. epiſt. ad Barbuleium I. C.* placuit committi edictum illic loci eſſe nil aliud quàm vigere edictum ac pollere, aduerſus voluntatẽ teſtatoris, & edictum ab eo committi, quod vti beneficio edicti poſsit. *Curt. lib. 2.* εἰκαστῶν. Eodem ſenſu

COMMITTERE ſtipulationem, dixit Papinian. *l. Stichum. 95 ff. de ſolut.* Prat.

COMMITTI ſtipulatio dicitur, cuius conditio exiſtit, vel cùm aduerſus eam factum quid eſſe dicitur *l. ſtipulatio iſta. 38. §. quæſitum. ff. de verb. obligat. & alibi ſæpiſsime.*

COMMITTI etiam pœna dicitur, cùm incurritur. *l. 4. ff. de verb. oblig. §. Cato. Hot. §. ſed hæc quidem. Inſt. de act.*

COMMITTI etiam merces & prædia dicuntur, qui in publicum cadunt. *l. vir vxori. 17. §. mulier. ff. ad S. C. Velleia. & vide ſup. §. committere etiam. 1.*

COMMITTERE interdum eſt admittere, & perpetrare *l. 13. §. de præteritis. ff. de vſufr.* (eine thatt begehen/) vt cum dicimus, committere crimen, *l. 5. ff. ad leg. Iul. peculat. l. 1. C. vi bon. rapt.* Culpam vel dolum, *l. 7. C. ad exhib.* Furtum vel iniuriam, *l. 25. §. ex facto. ff. de oblig. & act.* Noxam, *l. 18. ff. de ind.* Scelus, *l. 7. ff. de lege Iul. de parric.* Stuprum Adulteriumuè, *l. 9. §. 1. l. 37. ff. de minor.* quod commiſit medicus per imperitiam, *l. 6. §. ſicuti. ff. de off. præſ.* Committi damnum, *l. 15. §. vlt. ff. de damno inf.* Peculatus, *l. 12. ff. ad leg. Iul. pecul.* Stuprũ, *l. 101. ff. de verb. ſign.* Commiſſus dolus in rem, *l. 9. §. hæc actio. ff. de dolo.* Commiſſum plagij, *l. 12. C. de ing. manumiſſ.* Stellionatus, *l. vltim. C. de crim. ſtell.* Commiſſa delicta in legatione, *l. 14. §. 1. ff. de iudic.*

Interdum COMMITTERE ſignificat mandare, & fidei alicuius credere vel permittere, vt Non. explicat: Sic committere cauſam ſuam alicui, *l. 31. ff. de recept. qui arbitr. recep.* Cuſtodiam, *l. 14. ff. de cuſto. & exh. reor.* Nauem minus idoneis hominibus, *l. 16. ff. de rei vind.* Negotia, *l. 23. ff. de minor.* Rẽ minori, *l. 3. §. vlt. ff. de minor.* Committere rem, id eſt, perferendam dare, *l. 10. §. vlt. ff. commodati.* Committere Prætor. *l. 13. ff. de indic.* Committere cuſtodiæ inſtrumenta, *l. 5. C. ſi quis alteri vel ſibi.* Committere ſe iuriſdictioni, *l. 1. §. in operis. ff. de op. noui nunc.* Committere fidei hæredis, *l. 13. ff. de inoff. teſtam. & in fideicommiſſorum formulis paſsim.* Briſſon.

COMMITTERE quoque animalia dicuntur, quoties inter ſe confligũt. *l. 1. §. cùm arietes. ff. ſi quad. pau. fec. dic.* Budæus & Oldend. committere hic pro irritare ſeu prouocare accipiũt. Sic apud Romanos gladiatorum paria commiſſa legũtur: Græci id vocant συμβάλλειν ſicuti commiſsiones συμβολάς. Sed maiorum animalium commiſsionem eleganter deſcribit Virg. *Æneid. 12. & Georg. lib. 3.*

COMMODA & incommoda opponuntur, *l. 10. ff. de diu. reg.* commoda & incommoda hæreditaria *l. 1. ff. de bon. poſſeſſ.*

COMMODA ex tribu, pro liberalitatibus & emolumentis, quæ à tribu obueniunt. *l. patronus. ff. de legat. 3.* Prat.

COMMODA Primipili *in l. pater 23. ff. de adim. leg.* & Commoda Primipilatus *in l. 1. C. de Primipil. lib. 12.* dicuntur ſalaria, quæ ei præſtantur. Græcis dicuntur τὰ λόγῳ παραμυθίας παρεχόμενα. Eodem ſenſu

COMMODA veteranôrum dixit Suetonius *in Nerone cap. 32.*

COMMODA in re militari dicebantur, vel munera, vel prẽmia, vel agri denique, qui dabantur militib. Ouid.

Romule militibus ſciſti dare commoda ſolus.

Et iterum:

Hæc mihi ſi dederis commoda, miles ero.

Turneb. lib. 5. aduerſ. cap. 5.

COMMODA ſacra ſunt, quæ ex ſacris certaminibus proueniunt, nonnulli ἀθλητικὰ vocant. *Cuiac. in expoſit. No. Iuſtin. 53. fol. 75.*

COMMODARE in edicto Prætoris *in l. 1. ff. commod. iuncta l. 2. ff. ſi cert. pet.* eſt rem vtendam dare, vt eadem reſtituatur, finito vſu, in quem data fuit. Prat. *§. item is cui res. Inſtit. quibus mod. re contrah. oblig.*

COMMODARE, pro mutuò dare, poſuiſſe videntur Impp. *in l. 2. C. de ijs, qui ex publ. ratio. mutu. pecu. lib. 10.* niſi accipientem dicas eãdem ſpeciem, idemue aurum redditurum. Satior, & potior viſa eſt prior interpretatio, *vt primus articulus illius l. 2. & rubrica docent.* Prat.

COMMODARE etiam dixerunt Valentinian. & Valẽs Impp. *l. fundi. 4. de fund. patrim. lib. 11. C,* pro ius, vel ius nõs cedere, iureque dominij tradere. Prat.

COMMODARE, eſt alicuius rei vſum ad tempus concedere. Commodare argẽtum & triticum, improprie dicimus, pro eo quod eſt, mutuò dare. *teſte Cuiac. in parat. ff. Commodati.* Nam propriè cõmmodamus veſtes, libros, vaſa, equos, & ſimilia, quæ eadem redduntur. Mutuò autem damus ea, pro quibus alia redduntur eiuſdem generis: vt nũmos, frumentum, vinum, oleum, & ferè cetera, quæ numero vel menſura dari ſolent, vt eſt Iuriſconſultorũ ſententia. Sp. Exceptio tamen eſt in l. 3. §. fin. & l. 4. ff. commodat.

Interdum COMMODARE, accommodare ſignificat. Sic commodare adſenſum, *l. 11. C. de oper. libert.* Conſenſum, *l. 1. C. ſi in comm. eademque cauſa.* Fidem amico, *l. 12. §. ſi quod. ff. ſi quid in fraud. patr.* Interceſſum rebus proprijs, *l. 3. C. qui morbo.* Notionem, *l. 3. C. de noxal. action.* Briſſon.

COMMODATOR *l. 7. §. vlt. ff. Cõmodati, l. 14. §. ſi res. & l. 53. §. 1. ff. de furtis, l. vlt. C. eod. tit.* id eſt, qui rem commódauit, *vt l. 59. ff. eod. tit.* Is cui cõmodaui, & vt cui commodata res eſt. *l. 24. §. item Pompõnius. & §. an pater. ff. de furt.* qui commodatum ſuſcepit, qui rem vtendam accepit, *vt l. vlt. C. eod. tit.* Commodatum rogare & Accipere, *l. 5. §. quod vero. & §. quod interdum. l. 10. l. 13. ff. commodati.* Briſſon.

COMMODATVM dicitur, quia commodo accipientis datur: vnde commodatus, *in l. 11. in f. ff. Commodati,* cui vſus rei commodo eſt, diſſentit VVeſenb. *in paratit ff. Commodati. num. 2.* quaſi cum modo, id eſt, certa forma præſcriptoque vtendi modo datum.

COMMODATVM dicitur interdum res quæ commodata eſt, & quidem propriè: Interdũ ſumitur pro contractu, idq; per metonymiam ſubiecti pro adiuncto. hoc eſt, rei ipſius, pro contractu: ſicut & pignus. *argum. l. 6. §. fin. l. 5. 11. ff. de pign. act. Gadeus in l. 238. §. pignus. de verb. ſignif.* mutuũ & depoſitum: in quibus omnibus & rem ſubiectam & contractum inde deſcendentem eodem nomine appellamus.

COMMODATVM mutuo ſimilimũ eſt, ac propè idem. Et certè idem omnino, ſi contrahentium animum voluntatemq́ue conſideremus, quæ non alia eſt in mutuante, quàm in commodante: ſed diuerſitas naturę rerum in quibus verſatur vterq; contractus, diuerſum ius in ipſis conſtituit. Mutuum namq; earum rerum eſt, quæ quòd pondere conſtant, numero vel menſura, functionem recipiunt in genere ſuo, adeo vt nihil interſit creditoris, ſuũ illud ipſum quod dedit recipiat, an tantundem. Cæterarum autem rerum, quib. integris vti licet, & commoditatem aliquam nobis elicere, alia ratio inſtituta eſt, vt ijs frueretur ſane debitor, tum eas ipſas nobis reſtitueret. *Conan. lib. 7. cap. 3. num. 1.* Vnde non ineleganter dictum eſt a Cuiacio

commo-

commodatum eſſe mutuum ad vſum: Mutuum verò commodatum ad abuſum. *in paratit. ff. & C. Commodati.*

COMMODATVM. Commodatum contractus eſt Iuriſgentium, nominatus, bonæ fidei, quo res aliena nobis vtenda ſine mercede datur ad certum tempus. Huius definitionis verba ſingula ſunt nobis hîc ordine explicanda. Commodatum igitur (vt à capite incipiamus) Iuriſgentium contractum eſſe diximus, ex hoc enim iure omnes pene contractus introducti ſunt. *§. ius autem gentium. de iur. nat. gent. & ciuil. Inſtit.* Diximus & contractum nominatum eſſe, ex Vlpiano *in l. Iuriſgentium. in princip. ff. de pact.* tranſit enim in aliud, quàm conuentionis nomen. *l. 1. in fin. de pactis. ff.* Addidimus [bonæ fidei] ex mente Vlpiani, *in l. 3. §. in hac actione. cõmod. ff.* Addidimus & [quo res aliena nobis vtẽda datur] nam res quæ commodatur, non ita datur, vt eius cui commodatur, fiat: quo fit, vt qui cõmodatum accipit, re obligetur, deq; ea ipſa re reſtituenda teneatur. *§. item is. quibus mod. re contrah. obliga. Inſtit. 3.* Adiunximus etiã [ſine mercede] commodata enim res tunc propriè intelligitur, ſi nulla mercede accepta vel conſtituta, res vtẽda data ſit, alioqui mercede interueniente, locatus vſus rei videtur: commodatum enim gratuitum eſſe debet. *l. ſi vt certo §. nunc vidẽdum. ff. commodati. d. §. item is, in fine.* Adiunximus poſtremò [ad certum tempus] neque enim in perpetuum commodari res poteſt, cùm reſtitui debeat. Modum autem finemque commodati præſcribere eius eſt, qui beneficium tribuit, cum verò id fecit, id eſt, poſtquã commodauit, tunc finem præſcribere, & retroagere, atq; intempeſtiuè vſum commodatæ rei auferre non poteſt. Anchor. *Adde Brechæum. l. Labeo. in tit. de verb. & rer. ſignific.*

COMMODVM notiſsimæ ſignificationis fertur. Commodum bonorum poſſeſsionis *in l. ſed & ſi. 5. ff. de bonor. poſſeſ. contr. tab.* dixit Iulianus, quòd Paulus appellauit beneficium *l. 2. §. fin. ff. eod. tit.* Prat.

Hæc verba, CVM COMMODVM ERIT, ita interpretatur Sulpitius apud Labeonem, *l. aum. 79. ff. de iur. dot.* cùm primùm ſine turpitudine, & infamia dari poſsit. Proculus, cùm ſine incommodo poterit. *l. repos. 125. ff. de verb. ſignif.* Apud Paulum *l. ſi dies 21. ff. quando dies leg. ced.* ſignificare videtur Accurſio vtilitatem B. Briſſonio voluntatem, id eſt, ſi voluerit. Equidem accipi eo ſenſu putem, quo cõmodè, apud Varronẽ *lib. 6. Ling. Lat.* cuius hæc verba ſunt: [Igitur de originib. verborum multa qui dixerit cõmodè, potius boni conſulendum, &c.] pro aptè, & rectè & legitimè, legib. moribúſue conſentientib Sulpitij ſanè & Proculi interpretationes, tametſi diuerſæ, recipiendæ tamen ſunt. Verba enim pro re accipienda inter omnes conuenit. Pr.

COMMODVM Falcidiæ, quartæ loco eſt apud Hermogenianum *l. ſi hæres. 9. ff. ad leg. Falc.* Sic

COMMODVM Senatuſconſulti, apud Vlpianum. *l. 5. §. ſi quis rogatus, ad fin. ff. de donat. inter vir. & vx.* Prat.

COMMODVM poſſeſsionis conſiſtit & in percipiendis fructib. rei poſſeſſæ, & in euitãdo probationis onere. Vnde dici ſolet: Cùm obſcura ſunt vtriuſq; iura, pro poſſidente iudicandum eſſe. *§. retinendæ. verſ. commodum. Inſtit. de interdict.* Spieg *verſ. et l. 24. ff. de rei vindic.*

COMMONITORIVM, *in l. vnic. C. de ſuffrag.* adnotationẽ & ſcripturã conuentionis ſignificat. Commonitoriũ etiã Suidas interpretatur ἐπιστολὴν προσταϰτιϰὴν ἀποστελλομένην εἰς χώρας. Cuiuſmodi Cõmonitorij formula proponitur apud Caſsiod. *li. 7. variar.* Et ita apud B. Augul. *Epiſt. 129. & 158.* hoc verbũ accipiendũ eſt. Vincen. Lirinenſis *in lib. aduerſus profa. nouatio* [Me verò ſubleuãdæ recordationis vel potius obliuionis meæ gratia commonitorium mihimet paraſſe ſuffecerit.] Symmachus etiam Monitorium pro eodẽ vſurpare videtur. Briſſ. Cuiac. *in exp. ſit. Nouel. Inſtin.* S. commonitoria interpretatur σύμβολα.

COMMORIENTES, *in l. cum hic ſtatus. §. ſi ambo. de donat. inter vir. & vxo.* ijdem ſunt, qui pariter mortui *in l. quod de pariter, de reb. dub.* appellantur, vt teſtatur inſcriptio veteris cuiuſdam fabulæ Plauti. Commorientes, trãſlata ex Græca Diphili συναποθνήσϰοντες. Et eodem modo Florus 2 [Brutus (inquit) in acie cum Arũnte filio Superbi commortuus eſt.] *mac. in tract. 4. ad Africa fol. 55. in prin.*

COMMOVERE limites & terminos, loco mouere eſt. Sic in lege Manilia: [Qui termini hac lege ſtatuti erunt, ne quis quem eorum eijcito, néue commoueto ſciens dolo malo. ſi quis aduerſus ea fecerit, in ſingulos terminos, quos eiecerit, locoũe mouerit, HHS. XXV. dare damnas eſto.] Tertull. *in lib. de præſcript. aduerſ. hæret.* [Qua poteſtate Apelles limites meos commoues?] Briſſ.

COMMVNE dicitur, quod omnes ligat. Inde lex, Commune præceptum appellatur *in l. 1. ff. de legib.* Hinc & commune ius, quod dupliciter accipi notandum eſt: Aut enim reſpectu proprij iuris, quod quæq; ciuitas ſibi conſtituit, Commune ius dicitur, eoq; nomine ius gentium ſignificatur, quo omnes populi vtũtur, quòd omnibus inter ſe gẽtibus commune eſt *l. 1. §. vlt. l. 9. ff. de iuſtit. & iur.* quod cõmune omniũ hominum ius dicitur. *§. 1. Inſtit. de iure gent.* Quod & idcirco ϰοινὸν νόμιμον ab Ariſtot. *In Ethic.* appellatur. Aut Commune ius reſpectu iuris ſingularis dicimus, eoq; ius publicum ſignificamus, quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues reguntur, æquabiliter in omnes deſcriptum. *l. 21. & l. 26. & l. 35. ff. de milit. teſt. l. 8. ff. de condit. & demonſt. l. 7 ff. de iniuſto, rup.* Et ita Conſtantinus *lib. 1. tit. 6.* ϰοινὰς νομοθεσίας, τουτέστι τὰς ϰοινᾶς ϰαὶ χρησίμους παντὶ ὑποχείους interpretatur. Hoc modo, Communi iuri Priuilegium opponitur *in l. 15. ff. de vulg. & pup.* & iure communi & militari, vel proprio, aduerſa faciunt I.C. *in l. 7. de iniuſto rup. l. 17. §. vlt. ff. de caſtr. pec. l. 8. §. ſi miles. ff. de iure codic. l. 34. §. 1. l. 36. §. vlt. & l. 38. §. vlt. ff. de teſt. milit. l. 3. C. eod. tit. & apud Paul. lib. 3. ſent. tit. 4.* [Commune ius priuatorum,] *l. 37. ff. de in . fiſci.* Iure cõmuni formato pacto,] *l. 10. C. de iure dot.* Communi iure vſus minor.] *l. vlt. C. de in integ. reſt.* [Communi iure hypothecam vendere potes] *l. 1. C. de pact. pign.*] iure cõmuni pignora diſtrahere,] *l. 7. C. de oblig. & act.* Communi iure, & creditoris iure vendere, ſeparantur *in l. 59. §. cred. ff. mandat.* Communi enim iure vendere, eſt cæterorum venditorum more, qui de euictione tenentur, vendere. Iure verò creditoris, eſt ſine euictionis præſtatione promiſsioneq; vẽdere. Iure communi iniuriarum agi, ad differentiam quæſtionis publicæ, *l. 6. ff. de iniur.* Commune auxilium & extraordinarium opponuntur, *l. 16. ff. de minor.* Commune delictum Militari opponitur, *l. 1. ff. de veteran. ſucceſſ.* & Communi auxilio vel Proprio, opponuntur, *l. 15. § ſi in ſepulchro. ff. quod vi aut clam.* Briſſon.

COMMVNE eſt ꝙ oẽs vulgo probarunt, huiuſmodi, vt maiorib. natu aſſurgatur, vt ſupplicũ miſereatur. *Con. lib. 1. c. 15. n. 6.* Vnde cõmuniter, id eſt, generaliter. *l. 12. §. 1. ff. depoſ.*

COMMVNIVM nomine Martianus publica intelligit, quæ tamẽ Iuſtin. diſtinxit. Nam quicquid cõmune eſt, publicũ itẽ eſt, nec intereſt quod ad vſum attinet inter commune & publicũ, iure gentium: quia vtriuſq; vſus Cõmunis eſt omniũ gentiũ: Sed cõmunium proprietas nullius eſt, ſitq; accipientis. Publicorũ autẽ proprietas eſt, aut vniuerſitatis, aut ſingulorũ. *Connan. lib. 3. c. 2. nu. 2.* Interdũ in iure etiam noſtro commune pro Repub. accipitur, *vt l. ſi de vi. ff. de iudicijs.* idq; ad imitationem Græcorum, qui ſæpius in neutro genere τὸ ϰοινὸν dicunt pro Republ. vt Herodotus *in Erato:* ἔδοξε τὸ ϰοινὸν τῶν ... placuitq; hæc Græcanica phraſis Tullio, qui vt eam exprimeret, dixit, commune Maliadum, pro Repub. Maliadum. *Balduinus.*

COMMVNIA omnium eſſe dicuntur, quæ in cõmune patent, omnibusq; expoſita ſunt: qualia ſunt, aër, aqua profluẽs, & mare & littora maris & lapilli, & gẽmæ, cæteraq; quæ in littore inuenimus. *l. 2. & l. 3. ff. de rer. diuiſ. Inſtitut. eod. tit. in prin.* Quę à publicis quid diſtent ex littorum & riparum comparatione intelligitur: Quod publicorum licet vſus publicus ſit, in dominio tamen ea ſunt populi alicuius ciuitatiſue, nec occupanti conceduntur, vt bene antiquus interpres Ioannes ſenſit. *l. 14. ff. de adq. rer. do.* Briſſ.

COMMVNE à Publico differt. Cõmune enim ꝓpriè dicitur illud, ꝙ occupãti cõceditur, vt mare, maris littora, *l. quædã. ff. de rer. diuiſ.* Publicũ verò eſt, cũ vſus publicè multis cõpetit, ſed occupari nõ poteſt, vt ſunt portus, flumina, & reliqua, *de quib. ff. in tit. ne quid in loc. public. & ne quid in flum. pub.* Negotium faceſſere videtur, ꝙ in d. l. quædam. aqua fluminum communis vocatur, cum conſtet flumina eſſe publica. *§. flumina. Inſtit. de rer. diuiſ.* Præterea in §. & quidem. Inſtit. eod. littora communia ſunt, at in §. littorum, publica nuncupantur. Verùm enimuerò ſcitu dignum eſt, commune à publico perinde differre, atque à nobis præſcriptum eſt: Sed illud prætermittendum non eſt, nihil eſſe publi-

publicum, quod & commune nihil habeat: nihilque eſſe commune, quod non aliquid publicum habeat, veluti paria inuicem faciat. Vt ecce, flumen publicum eſt, ſed vſus fluminis æquè communis eſt, vt maris *l. pen. ff. de fluminibus.* Vtar ergò liberè aqua fluminis, ſed non vt aliquid ædificare moliriúe poſsim, & ſcitè *in l. quadam. ff. de rer. diuiſ.* dictum eſt, aquam profluentē eſſe communem, quaſi innuat aliter in alueo & ripis iudicandum fore, quia earum proprietas non fiet occupantis. *Forcat. in dialog. 84. Necyomant.* Vide VVeſen. *in §. flumina. Inſtit. de rer. diuiſ.* eleganter hæc explicantem.

Commvne eſt quod ad plures pertinet. *l. 46. ff. de ritu nup.* Communia autem quædam ſunt pro diuiſo, quorum ſecretæ ac diſtinctæ partes ſunt, oculiſque cerni ac demōſtrari poſſunt: Quædam pro indiuiſo, quæ nullis dum factis partibus communiter poſsidentur, non diuiſione corporum, ſed iuris intellectu. *l. 94. ff. de ſolutio. l. 25. ad fin. ff. de verbor. ſignific. l. 8. & l. 29. ff. de adqui. rer. dom. l. 8. ff. de rei vind. l. penult. ff. pro ſoc. l. 7. C. comm. vtr. ind.* In oratione Seueri, de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt ſine decreto non alienandis hæc verba, [Si communis res erit,] ſic accipere debemus, ſi pro indiuiſo communis erit: cæterùm ſi pro diuiſo communis ſit, ceſſante oratione, decreto locus erit. *l. 1. & l. 5. §. vlt. ff. de rebus eorum.* Briſſ.

Commvniter geſtum à ſocietate differt, quoniam etiam agi communiter citra ſocietatem poteſt. *l. 31. & l. 32. & l. 33 ff. pro ſoc.* Communis enim res vel cum ſocietate eſt, veluti inter eos, qui pariter eandem rem emerunt: vel ſine ſocietate inter eos, quibus eadem res teſtamento legata eſt. *l. 2. ff. commun. diuidund.*

Commvniter vel ſeparatim gerere opponuntur, *l. 1. C. de tranſact. l. 14. ff. de vſu & vſufr.* (quod Germani efferunt, ſambt/vnd ſonder.) communiter cum alio pecuniam accipere, *l. 2. C. de duob. reis.* communiter edi operæ, *l. 54. §. vlt. ff. de verb. oblig.* Rem habere, *l. 94. ff. de leg. 1.* ſtipulari, *l. 56. ff. de verb. oblig.* Briſſon.

Commvnis vſus loquendi, proprietate potentior eſt. *l. ... in vſu. de verb. ſig.* Tametſi quod ex prudentum conſuetudine obtinuit, non dubitandum, propter eorum auctoritatem propriè dici. *Vide, Vſus vulgatus.* Spieg.

Commvnicantvr, pro conferuntur, ſeu, vt vulgò dicunt, communes fiunt, apud Paulum *in l. 1. pro ſocio.* [In ſocietate omnium bonorum, omnes res, quæ coëuntiū ſunt, continuò communicantur.] Spieg.

Commvnicatio rerum fungibilium, quia nihil aliud eſt quàm relatio, ideò præceptor noſter *Zaſius* (quē illuſtris Baro à Tautenbergo alicubi commendat, ob veterem & bene fundatam peritiam, ac etiam anxiè diligētis cenſuram amplectitur) genus vnum, & genera tria in rebus fungibilibus eſſe dixit. Quod Apellus candidiſsimus commendat, ceu admodum verè & probè dictum, ſi ad diuerſitatem retuleris categoriarum. Spieg.

Commvnio rerum, hoc eſt, vt res ita vnius ſint, ſicut alterius, poſt Ariſtot. improbatur & à Iurecoſſ. ſtatuentibus legitimam rerum & dominiorum diuiſionē, vt vnuſquiſque ſuum habeat, ſitq; ſua ſorte contentus. Siquidem naturale iudicium facilè ſentit, fieri non poſſe, vt homines inſatiabili quadam cupiditate corrupti, fruantur cōmuniter omnibus rebus. *Fac. l. ex hoc iure. ff. de Iuſt. & iur. Vide Old. in diuin. tab. Precept. 7.* Spieg.

Commvnis opinio habet auctoritatem, non tā quia multorum eſt, quàm quòd ratione nititur: alioqui fugienda eſt. *Quære. Opinio communis.*

Commvnis prudentia. *Lege, Prudentia communis.* Spieg.

Commvnis ſenſus ea ferè complectitur, quæ iuri naturali adſcribuntur: id eſt, Budæo interprete, quæ natura docuiſſe nos creditur. Spieg.

Commvnis vſus eſt, in cuius obſeruantiam omnes conſentiunt, vnde tam citò conualeſcere nequit, hoc eſt, citrà decennium. Is quàm variè accipiatur, docent iuris interpretes Spieg.

Commvnio alia eſt publica & naturalis. Cuius ſit mentio in l. 2. ff. de rer. diuiſ. & in §. & quidem. Inſtit. eod. tit. vbi quædam naturali iure communia ſunt omniū. Talis publica & naturalis communio in paucis admodū rebus vix poteſt retineri, nec admittit iudicium diuiſionis, quia in ſimplicitate naturali manet. Oldend.

Commvnio alia eſt priuata & ciuilis, vmbrā quandam referens naturalis illius communionis. Hæc admittit diuiſionē de rebus priuatis, & dominio noſtro ſubiectis, etiam vniuerſitatis. Imò, requirit neceſſariò iudiciū diuiſorium, quoniam communio etiā inter paucos parit diſcordiam. *l. in re communi. ff. de ſer. vrb. præd. l. cum pater. §. dulciſsimis. ff. de leg. 2.* Vnde ſatis admonemur, quàm non fuerat poſsibile, abſolutā illā & ſimplicē retinere communionem omnium rerum, vt nonnulli phanatici ſomniāt. Old.

Commvniónem rerum omnium pugnare cum naturali, diuinoque iure, Exodi *cap. 20.* OY KLEPSEIS, hoc eſt, FVRTVM NON FACIES, nobis oſtenditur. Nam ſi omnes res nobis ſecundum naturam eſſent cōmunes, hoc eſt, ita vnius, ſicut alterius, non poſſet committi furtum contra naturam, quia concederentur iure occupanti: vt etiam nūc habemus quaſdam res communes, quæ furtum non admittunt, quoniam furtum committitur duntaxat in rebus alienis, vel alieni iuris, clam domino *l. 1. ff. de fur.* Statuitur igitur legitima rerum & dominiorum diuiſio, idque iure gentium. *l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iur.* Vt vnuſquiſque ſuum habeat, ſitque ſua ſorte contentus, quod Ariſtoteles eleganter, ac omnes Romani I. C. probant, reiecta Platonis falſiſsima opinione. Olden.

Commvni diuidundo iudicium eſt, quod inter eos redditur, qui rem, quam ex alia, atque hæreditaria cauſa communem habent, diuidi, ſimulque quod alteri ex bono & æquo præſtare oportet, dari fieri poſtulant, ex quo intelligitur, præcipuam huiuſce iudicij cauſam eſſe, diuiſionem: aut potius ſuæ cuiuſque partis demonſtrationem, qua ex parte realis potius, quàm perſonalis hæc actio eſt, quippe qua nō dari nobis quod alterius eſt, ſed quod noſtrum eſt demonſtrari petimus: at verò qua ex parte petimus, [Quicquid ex bona fide te mihi dare facere oportet,] tum perſonalis actio eſt, non ad diuiſionem, ſed ad præſtationem pertinens. *l. 2. & 3 ff. commun. diuid.* Hot.

Compactvm in conſtitutione diuorum Seueri & Antonini *l. 3. C. de execut. rei iudic.* ſtructam collato in vnū conſilio machinationem ſonat. Liuius *lib. 6. ab. cond.* [Vt multo (ait) veriſimilius ſit compacto eam rem. & communi fraude patritiorum actam.] Compactum, à cum, & paciſci, conuentio, vt quis fraudetur. Prat.

Comparare idem quod emere, mercari, *l. 14. §. aliquando. ff. quod met. cauſa. l. cum ipſe tutor. & l. inuitum. C. de contrah. emptio. Ioan. Bell. Etymolog.*

Comparationis verbo coëmptio ſignificatur *in l. 1. C. vt nemi. lic. in coëmpt. lib. 10. & l. 1. & fin. C. de quib. mun. eod. lib.* 57. ... appellatur ... *l. 2. C. vt nemini lic. in coëmpt.* Pr. Et ſimpliciter comparatio pro emptione, *l. 52. §. 1. ff. de iudic. l. 31. ff. ad municip.*

Comparationem etiam *in l. 1. ff. de priuil. cred. vel (vt eſt in Pan. Flor.) l. cum bona. 16. ff. de rebus auctor. iud. poſ.* accipere debemus, æquiparationem. Sed & Comparationem pro præparatione & formatione poſitam adnotat B. Rhenanus à Tertulliano *in lib. aduerſus Valentinianos.* Prat.

Comparatio, aliàs accipitur ſtrictius, cùm aliquod factum, quod per ſeipſum nō ſit probandum, ex eo, cuius id cauſa factum eſt, defenditur. Vt ecce: Si impuberi moueatur cōtrouerſia ſtatus: periculoſum eſt, eam ſtatim repræſentari plena cognitione. Et rurſus: multò periculoſius eſſe poteſt, differri in tempus pubertatis. *l. 3. §. dum autem. ff. de Carbonia. edict.* Item: Impunitum relinqui facinus, iniquum eſt. At longè iniquius fuerit, innocentē ob quaslibet ſuſpiciones damnari. *l. abſentem. in princip. ff. de pæn.* Eiuſmodi comparationes ſunt frequentes in iure, in quib. id, quod minimum habet iniquitatis, eligendum eſt. *l. quoties nihil. ff. de reg. iur.* Qua ratione Dauid maluit nō facere, quod iurauerat, quàm iuramentum ſuum, fuſo hominis ſanguine, adimplere. *1. Regum 25. & cap. quod Dauid. 22. q. 4.* Ex his cōparationibus natum eſt prouerbiū, [Lupum auribus tenere,] quoties nullus ſine periculo patet exitus. Old.

Comparatio aliàs laxius aliquanto in iuris diſciplina, eſt vnius rei ad alteram, ſecūdum maius aut minus, aut ſecundum æqualitatem facta collatio. Ea autem eſt tripartita: Aut enim maiorum ad minora, aut minorum ad maiora, aut parium inter ſe ſit comparatio. Old.

Com-

COMPARATIO literarũ, vltimũ ſubſidium indagãdæ veritatis, quoties teſtes neque tabellio produci poſſunt, vt veritatem ſcripturæ, cuius controuerſia vertitur, atteſtentur. Fit autem, cùm ex aliqua ſcriptura, ſeu inſtrumẽto minimè gentium ſuſpecto, character literarum agnoſcitur, vtrùm omnibus numeris ſit ſimilitudo inter vtrunque, an non. Spieg.

COMPARATIVVM nomen naturam ſuam ſeruat, & poſitiuo confertur, & de eadem ſpecie intelligitur. Quapropter cùm lex verberantem mulcta. 10. aureorum afficeret, vulnerantem maiore, arbitrio iudicis, reſponſum eſt, non poſſe iudicem aliam, quàm pecuniariam pœnam pro vulnere indicere. Comparatiuũ enim, [maiore,] ratione mulctę collationem facit, *l. vbi. de verb. oblig. ex Alcia.* Sp.

COMPARATIVVM, & ſuperlatiuum haud perpetuò naturam ſuam ſeruare, demonſtrant Doctores *in l. cum pater. §. libertu. §. rogo. de legat. 2.* Alber. citatis locis indicat, & comparatiuum aſſumere vim poſitiui, & viciſsim, hunc naturam comparatiui. Old. *l. quod Nerua. vbi Zaſ. ff. depoſiti.* vt apud Vergil.

Triſtior, & lacrymis oculos ſuffuſa nitentes.

nec immeritò: nam comparatiuo ſignificationem poſitiui ineſſe, adnotat Alciat. *l. vbi autem. in prin. ff. de verbo. oblig.* Prat.

COMPARERE dicitur, qui adeſt ad iudicium, (der vor der gerichtsſtel erſcheinet.) *l. 6. §. quamuis. ff. ad SC. Syllan.*

COMPARERE corpus, quod extat & apparet, *l. vlt. in fi. ff. de his qui not. infamia. l. 47. §. ſi ſeruus. ff. de leg. 1.*

COMPASCENDI ius. *l. pen. §. 1. ff. ſi ſeruitus vindic.* Et

COMPASCVVS ager (vt ait M. Cicero *in Topi.*) in quo ius eſt compaſcere. [Compaſcere (inquit illic Boethius) eſt ſimul cum vicino paſcere.] Sic & Feſtus hoc in genere ſcripſit,]Compaſcuus ager, relictus ad paſcendum communiter vicinis.] Iſidorus autem *lib. 15. Etymol. cap. 13.* tradit appellari agrum, qui à diuiſoribus agrorum relictus eſt ad paſcendum communiter vicinis.

COMPASCVA, Siculo Flacco *in lib. de condit. agror.* genus ſunt quaſi ſubſeciuorum, ſiue loca in quibus proximi quique vicini, id eſt, qui ea contingunt paſcua, ius paſcendi habent. Prat.

COMPEDES, vinculum eſt, quo pedes irretiri ſolent. Dicitur Compeditus homo, & Compeditus, abſolutè. *§. ſed pena. Inſt. de iniur. & §. vlt. de oblig. quæ ex delict. naſc.* Old.

COMPEDITVM appellat Theophilus eũ, qui in vinculis eſt, & viliſsimo comparatur. Prat.

COMPENDIVM eſt breue, & vtile. *Hoſt. in c. fin. ext. de dol. & contum. in antiq.* Prat.

COMPENDIVM temporis *l. debere. §. fi. ff. de caſt. pecul.* Et

COMPENDIVM itineris, dixit Modeſt. *l. eundem. 16. ff. de legat.* Et

COMPENDIVM edictorum, pro peremptorio edicto poſuit Vlpianus *l. nonnunquam. in fin. ff. de iudic.* Prat.

COMPENDII etiam verbo lucrum ſignificari exiſtimant interpretes. *l. duo ſocietatem. 71. §. duo. ff. pro ſocio. l. 3. ff. de calum. l. Iulianus. ff. ſi quis omiſſa cauſ. teſt. & alibi ſæpe in Pandect. l. iudices. C. de anno. & tribu. lib. 10. l. cum virum. 16. C. de fideicom.* In d. §. duo. Iuriſcos. lucrũ à cõpendio ſeparat, aliud igitur ſignificat. Eſt igitur id, ꝙ quærimus parſimonia. In alijs autem locis *μεταφορικῶς*, pro lucro accipi putem. Quod verbum à vetere æris penſandi ritu deriuant Feſtus *lib. 4.* & Varro *lib. 4. ling. Latin.* Huic opponitur Diſpendium *l. actione. 65. §. ibi qui. ff. pro ſocio.*

COMPENDIARIA, pro breui itinere ponitur in l. 4. ff. de itin. actuq; priuato. vbi, via, eleganter ſupprimitur, vt & apud Nonium. Varro, [Hoc, inquit, dico compendiaria ſine vlla ſollicitudine, ac moleſtia dicendi, poſſe perueniri ad eandem voluptatem.] Prat.

COMPENDIOSA, hæc dictio ſignificat ſubſtitutionẽ, quæ ſub conditione mortis alia multa complectitur tẽpora, ſeu lõgum tempus, quod dicitur poſt puberem ætatem. Et dicitur ideò compendioſa, quia ſub verborum cõpendio plura complectitur tempora, & quandoque plures ſubſtitutiones facit. *l. Maxim. §. duorum. ibi, orationis compendio. ff. de leg. 2. & l. precib. C. de impub. & ali. ſubſtit.* Et hoc prout adaptatur illud ſignificatum, quia poteſt ad alia adaptari, vt aliter ſignificet, prout verbum cui adaptaretur, ſignificare dictaret. Old. *de hoc vide latiùs Forcat. dial. 24. Necyom.*

COMPENSATIO. Compenſo verbum, id eſt, quaſi ſimul põdero, retribuo. Valerius Maximus, [Tarditatemq; ſupplicij, grauitate compenſat.] Inde Iuriſconſultis compenſatio eſt debiti & crediti inter ſe contributio. *l. 1. ff. de compenſat.* Zaſio *in §. in bonæ fidei. Inſt. de act.* eſt debiti ad debitum, hinc inde in vim ſolutionis cõparatio. Verbi gratia, Titius debet mihi decem, & ego ei quinque aureos. Si ego decem aureos à Titio peto, quinque, quos ei debeo, compenſare coger, & ſic potero alios quinque aureos exigere. Habetque locum compenſatio in omnibus actionibus, ſiue in rem ſiue in perſonam ſint, excepta depoſiti actione, cui aliquid compenſationis nomine opponi iniquũ credidit Imperator, ne ſub prætextu compenſationis, depoſitarum rerũ quis exactione fraudetur. *d. §. in bonæ fidei. l. fin. C. depoſit.* Sed & in delictis locum habet compẽſatio, paria enim delicta, vt inquit Pap. *in l. viro. ſol. mat.* mutua compenſatione diſſoluuntur. Hoc autem nomine compenſatio neceſſaria eſt, quia noſtra intereſt potiùs non ſoluere, quàm ſolutum repetere. *l. 3. ff. eod.*

COMPENSATIO quandoque etiam ſumitur pro deductione & retentione *l. in reſtituenda. C. de hæred. peti. l. fructus. 7. §. ob donationes. & l. rei iudicatæ. 15. §. 1. ff. ſolut. matrim.* Hanc retentionẽ appellant Vlpian. *in Inſti. tit. 6. de dotib.* & Iuſtinian. *l. vnic. §. taceat. C. de rei vxo. act.*

COMPENSATIO ita definitur à Modeſtino Iuriſcõſ. *in l. 1. ff. de compenſat.* eſt debiti & crediti inuicem inter ſe, ſcilicet contrahentes, contributio: liquidi autem ad liquidum fit compenſatio. *l. fi. C. de compenſat. Io. Bo. Etymol.*

COMPERENDINATI rei dicuntur, qui in criminalibus è cuſtodia dimiſsi fide ſua, ſuæ ipſius cuſtodiæ commiſsi ſunt, vt aut vrbem carceris loco iuſti, aut aliquam priuatam domum, vt interdum fit ex perſonarum dignitate, & genere cauſarum, habeant. *Budæ. in l. poſter. de orig. iur. ff. idem in Forenſib.* Old.

COMPERENDINATIO, eſt vtriſque litigatoribus inuicem ſibi denunciatio in perendinum diem. *Budæus in d. l. fin. ex Aſconio.* Oldendor. Aſconius autem ita definijt quod ſit vtriuſque partis recitatio, id eſt (vt interpretatur Turneb. *lib. 1. cap. 3*) cũ partes iterum à præcone citantur vt adſint, qui priore actione citati fuerant.

COMPERENDINVS dies erat, vt interpretatur Rænard. *lib. ſing. pro tribunalium c. 4.* dies in ius vocationi, dicendoque vadimonio deſtinatus.

COMPERENDINATIO diffinitur in quodam lexico *τριήμερος ὑπέρθεσις*, id eſt, trium dierum dilatio. vnde non immeritò

COMPERENDINATAM rem, iudicium in tertium diem conſtitutum, Feſtus *lib. 16.* diffinierit. Prat.

COMPERENDINATORES, qui nouam ſubinde cauſam comminiſcuntur, quo negocium proferant. Spieg.

COMPERTVS ſtupri, furti, ſacrilegij: pro in ſtupro, furto, ſacrilegio deprehenſus. Compertum eſſe. & exploratum eſſe, idem eſt, quod ſcire per inueſtigationem Sp.

COMPETENS, Iudex id eſt, congruus & ad quem cognitio pertinet (ein gebürlicher/bequemer richter.) *l. pen. ff. de iuriſd. om. iu. l. 2. ff. ſi quis in ius voc. l. 28. ff. de re iudic. l. ſed & ea. ff. de procur. & alijs innumerabilibus locis.* cõpetens appellationi iudex, *l. pendẽ. ff. iudic. ſol. l. 5. ff. de appell. recip.* Vſuræ quæ competierint *in l. 47. §. Lucius. ff. de pact. & l. 31. ff. de vſur. l. 59. §. 1. ff. de re iud. l. 3. C. de ſentent. quæ ſine cert. quant. & l. 78. §. hæredum. ff. ad Trebellia.* Sic & *in l. 40. in fin. ff. ſi cert. pet.* Paul. ait, [quod competit vſurarum nomine.] Ideoque eodem loco, Solutioni competentem menſium numerum dixit. Competentes vſuras, Imp. *in l. 1. C. ſi maior. fact. alien.* & omne quod vſurarum nomine competebat, Paul. *l. 11. ff. de vſur.* Briſſ.

COMPETENS cautela. *in l. 21. ff. de iud.* Briſſ.

COMPETENS pœna, congrua, & ſecundum delictum inflicta *l. 9. C. de lucr. aduoc.* Prat.

COMPETENS tribunal, apud quod ius fuit de ea re cognoſci. *l. ſed & h. e. §. 1. ff. de procurat.* Eodem ſenſu

COMPETENS forum *ex rub. de for. compet.* Prat.

COMPETENTES vſuræ, *in l. 1. C. ſi maior fact. alien.* cõgruę, & legitimæ legeque definitæ. Prat.

COMPE-

COMPETENTER, pro eo quod eſt, idoneè, *c. grauis. de reſtit. ſpoliat. in antiq.* ſic accipitur apud Vlpian. *ſolut. matrim. l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore.* [Quatenus, inquit, & filio & patri competenter conſulatur.] Oldend.

COMPETIT verbum Iuriſcoſſ. frequens, & familiare. Et competere dicitur quidquid ad nos pertinet, nobiſque quæritur, conceditur, indulgetur. Inde

COMPETERE libertates dicútur, quæ ex teſtamento, aliave cauſa contingunt *l. Papinianus. in fin. ff. de inoff. teſtam.* Et

COMPETIT actio, quæ lege data eſt, vel ex contractu deſcendit. Sic

COMPETERE certi condictionem dicimus. *l. certi condictio. ff. ſi cert. pet.* Prat.

COMPETITOREM, apud Vlpianum *l. generaliter. §. ſpurios. ff. de decurio.* eum, qui cum aliquo eundem magiſtratum, & officium, & honorem petit. Prat.

COMPILARE, eſt facto impetu in quempiam graſſari: quod propriè latronum eſt. Aliquando accipitur pro eo, quòd eſt aliorum ſcripta & inuenta furari. Paul. *ad l. Iuliam pecul. l. ſacrilegi.* [Sunt, inquit, ſacrilegi, qui publica ſacra compilauerint.] Nebr.

COMPILATORES, ſunt improbi ſpoliatores, ne pilum (telum intellige) quidem relinquentes in ſpoliatorũ corpore. Tametſi alij à pilis, id eſt, villis dictos putent: quibus, vt Alciatus notauit, ſyllaba repugnat. Turnebus *lib. 2. aduerſ. cap. 10* à Græco AEolico *πιλητὴς* quod furem ſignificat, deductum cẽſet, qui *φιλητὴς* ab Heſiodo vocatur. ſed AEolum eſt aſpirationes in tenues mutare. Transfertur & ad alios: vt haud iniuria dixeris etiam Compilatores, qui vel nomina, vel teſtimonia bonórum autorum induxerint. Quemadmodum Feſto, Compilare hæreditatẽ, eſt fraudare, diripere. Neq; tamen rectè dixeris, [Compilauit libros, aut pecunias.] Probè autem *iuxta Roterod.* [Cõpilauit ſcrinia mea.] Compilant ſerui dominis heymlich abtragen. Vſum verbi huius interpres non percepit Spieg.

COMPINGERE apud Vlpianum *l. qui res. §. aream. ff. de ſolut.* eſt componere, & cõiungere. quo ſenſu accipitur & apud Virgilium, *in Bucol.*

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula. --- -- Prat.

COMPINGERE, eſt res diuerſas in vnum coagmentare atque conglutinare. Vnde eſt illud Iob *cap. 10.* Hieronymo interprete. [Oſsib. & neruis compegiſti me. [Celſus *lib. 6.* [Tenuiſsimis minutiſsimiſque oſsiculis caput compingeret.] Paul. *lib. 46. Dig. de ſolut. l. qui res.* [Si nauẽ, inquit, eiſdem tabulis compegerit.] Neb.

COMPITVM (Albericus inquit) locus eſt, vbi plures viæ concurrunt. meliùs Seruius, Virgilianus interpres: Compita (ait) id eſt, per quadriuia, quæ Compita appellantur ab eo, quòd multæ viæ in vnam confluunt. Quia verò in compitis laribus ſacrum anniuerſarium fiebat, Cõpitalia dicta dies, ei ſacrificio ſtatus.] Quod & antè monuit doctiſsimus vir Sigiſmundus Gecler. Spieg. Varro *lib. 5. de Ling. Lat.* ad M. Tull. Ciceronem: [Compitalia (inquit) dies attributus Laribus, vt alibi, ideo vbi viæ competunt, tum in compitis ſacrificatur. Quotannis is dies cõcipitur.] Quid eſt, quod ait Varro, [vt alibi?] Hoc enim obſcurum eſſe video. Sic verò interpretor vt ſignificet, Compitalia dicta à compitis ſiue compitorium vijs, in quibus Compitalibus ſacrificabatur. quod & Macrobius ad ludos refert. Vt alibi, ſcilicet, ſacrificetur, id eſt, quamuis & alibi quàm in compitis Compitalibus ſacrificetur, nempe in foco. M. Cato *de re ruſtica,* [Rem diuinam niſi Compitalibus in compito aut in foco ne faciat.] *Martial. lib. 5. Curt. lib. 1. εἰκαστῶν, cap. 9.*

COMPLANATA domus, id eſt, deſtructa, & ſolo æquata. Spieg.

COMPLERE promiſſum, id eſt, præſtare quod promiſeris. Spieg.

COMPLESSE annos pubertatis intelligitur, non qui ad ſupremum vſque momentum peruenit, ſed qui attigerit vltimum diem. *Conna. lib. 9. cap. 4. num. 9.*

COMPLEXVS *in l. triplici. ff. de verb. ſign.* eſt compræhenſio, cùm vna clauſula complectitur, veluti & nomina & res. *qua de re vide infr. Coniunctio.* Prat.

COMPLVRIVM appellatione quatuor compluresve contineri liquet *ex l. 11. qui complures. ff. de leg. 2.*

COMPLVRIENS, pro ſępe, apud Catonem poni ſcribit Feſtus *lib. 6.* Prat.

COMPLVRES qui dicantur, vide Bartol. *in l. 1. C. ſi rector prouinciæ.* Old.

COMPLVVIVM, vt ait Feſtus *lib. 9.* quo de diuerſis tectis aqua pluuia in eundem locum confluit. In Vitruuio compluuium etiam eſt ea pars tecti in cauædio, quæ pluuiam deijcit, vt, cùm ijſdem rationibus trabes & compluuia collocantur. *Turneb. lib. 10. aduerſ. cap. 17.*

COMPONERE, eſt multas res apta quadam cohærentia, & velut harmonia ſimul ponere, coniungere, & de rebus ſuis diſponere *in l. 2. C. de exhib. reu.* Sic dicimus componi carmina, leges, ædificia, orationes. Vnde pulchra admodum metaphora, componere cenſemur lites, pro concordare, ad bonas conditiones paciſci. (die ſach gůttlich vertragen/beilegen.) quo ſenſu accipitur compoſitio. *c. 2. de teſtibus. lib. 6.* & Compoſitò, aduerbialiter, hoc eſt, ex pacto, cuius oppoſitum eſt, Non ex compoſito. Briſſ.

COMPONERE, etiam ſignificat, inſtituere, vt in l. 2. §. poſtea ne diutius. ff. de orig. iur. quo loco compoſitas actiones, pro inſtitutis quibuſdam agendi formis accipere debemus. Ergo actiones iure ciuili inductæ ſunt. *pro Bartolo contra Zaſium docui lib. 1. enucleationum.*

COMPONERE æquè propriè ſignificat in vnum redigere ab alijs facta, *vt l. 2. ff. de orig. iuris ibi. Sed quod leges ſine ordine latas in vnum compoſuit.* Et primò inuenire & facere vt *eodem loco* Pomponius vſus eſt, cum inquit, componere genera agendi. & Cicero *ad Atticum,* [Commẽtarium conſulatus mei Gręcè cõpoſitum miſit ad te.] *Aldobran. in proœm. Inſtit. ibi, tam à nobis promulgatis, quàm compoſitis.*

COMPOSITIO, eſt conuentio quædam per reum cum præſide facta ex cauſa, lite pendente, de dubio criminis ſtatu. de ſoluendo fiſco, certam pecuniarum ſummam ad effectum redimendi vexationes litis. *Probantur hæc omnia in l. ab accuſatione. l. deſiſtit. & l. ſeq. ff. ad S.C. Turpill. §. quia verò, Auth. de defenſ. ciuit. c. fin. de tranſact.*

COMPOS mentis, id eſt, competentis animi, vel animi ſani: vel potius, qui eſt in poteſtate mentis, cui (vt ait Cicero) regnum totius animi à natura tributum eſt. Compoti contrarium eſt, qui animum non habet in ſua poteſtate, ſed fertur affectuum arbitrio, *l. 4. C. de curat. furioſ.* Spieg.

COMPRAEDES, Feſto *libr. 3.* eiuſdem rei populo ſponſores.

COMPROMITTERE in arbitrum dicuntur, qui arbitri ſententiæ ſtaturos ſe hinc inde ſub pœna promittunt. *l. ſed ſi. 9. ff. de arbit.* Briſſ.

COMPROMISSVM eſt ſimultanea illa partium promiſsio, quæ ſua ſponte ad alicuius boni viri arbitrium ſuam remittunt controuerſiam. Quod frequentiſsimè fit addita per ſtipulationem pœna, ſi eius arbitrio paritum non ſit, tametſi quandoque ſine adiectione pœnæ fiat, *l. diem proferre. §. fin. ff. de recept. arb. Corraſ. lib. 4. Miſcell. cap. 18.*

COMPROMISSVM, ad ſimilitudinem iudiciorum redigitur, & ad finiendas lites pertinet *l. 1. ff. de recep. arbit.* Vocantur enim litigatores in ius, offertur libellus, dantur dilationes, recipiuntur teſtes, inſtrumenta, dicitur ſententia in compromiſſo, ſicut in iudicio. Olden. quod de ijs accipi oportet, quando ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt *l. ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio.* Prat.

COMPROMISSI diem proferre. Hęc clauſula nullam aliam dat arbitro facultatem, quàm diem prorogandi. Et ideò conditioné primi compromiſsi neq; minuere, neq; mutare poteſt *l. Labeo ait. §. hæc autem clauſula. ff. eod. tit.* Diem autem arbiter proferre vel præſens, vel per nuncium, vel per epiſtolam poteſt *l. diem proferre. in prin. ff. eod. tit.* Prolato die, cautio primi compromiſsi non abſimilis iterum pręſtanda eſt *d. l. Labeo ait. § fin. & l. ſeq.* Arbiter ita ſumptus ex compromiſſo, vt & diem referre (in Pand. Flor. proferre) poſsit, hoc eſt, retrò ferre, breuiorem ſtatuendo ad diſceptationem finiendam: hoc quidem facere poteſt inuitis ſeu contradicentibus litigatoribus: referre autem non poteſt, niſi conſentiant *l. arbiter ita. ff. de recept. arbit.* Licèt non valeat ſententia arbitri, poteſt tamen prolatio diei valere. *l.*

Labeo.in princ.ff.eod.tit. prorogatio diei non fit conuentione partium in compromiſſo,niſi ſequatur iuſſus arbitri. *l.non diſtinguemus.§.de ts compromiſſis.ff.eod.tit.* Oldend.

ex COMPROMISSO non naſcitur exceptio,ſed pœnæ petitio.*l.2.ff.de recept.arbit.* Si in cõpromiſſo fuerit adiecta pœna,non eſt opus ſtipulatione,aut fideiuſſoribus. Si ſtipulatio,vel cautio fideiuſſoria interuenerit,non eſt neceſſaria pœna ad producendam actionem. *Bart. in l.diem proferre.§.fin.ff.eod.tit.* Ex compromiſſo per pactum nudum confecto,adiecta pœna, competit certi condictio, ſiue certa ſit ſumma,ſiue incerta in id,quod intereſt.*arg.l.fin.ff.ſi quis in ius vocat.non ierit.* Ex compromiſſo per ſtipulationem confectio cum pœna,naſcitur actio ex ſtipulatu, ſi incerta fuerit ſumma: vel certi cõdictio,ſi certa fuerit. *Inſt.de verb.oblig. in princ.& §.ſi.* Vbi ſine pœna ſimpliciter ſententiæ ſtari,per ſtipulationem promiſſum eſt, ibi competit incerti actio, hoc eſt, ex ſtipulatu. Cùm in compromiſſo neque pœna, neq; ſtipulatio fuerit ſubiecta, tunc ſi litigatores ſubſcripſerint ſententiæ, hoc eſt, expreſsè in eam conſenſerint, vel tacitè, id eſt, intra decem dies non contradixerint, & actio in factum naſcitur,& exceptio pacti.*l.ne in arbitru.§.ſi quis autem.& l.pen.C.de recept.arbit.* Oldend.

in COMPROMISSIS,pœna vtrùm ſit certa,an incerta; vt puta quanti ea res erit,nihil intereſt.*l.non autem.ff.eod.tit.* non diſtinguitur item,minor an maior ſit pœna,quàm res de qua agitur.*l.non diſtinguemus.in princ.ff.eod.tit.* pœna cõpromiſſa accipitur non ſolùm nummaria, verùm etiam alia res, vice pœnæ promiſſa.*l.litigatores ierunt.§.1.ff.eod.tit.* Item ſi res apud arbitrum depoſitæ ſunt, vel quantitas certa, eo pacto,vt ei daret qui viciſſet,vel vt eam daret,ſi non pareretur ſententiæ. Item ſi ambo debitores paciſcantur, ne petat,quod ſibi debetur,qui ſententiæ non paruerit. *d.l.litigatores ierunt.§.quid ergo.& §.interdum ff.eod.tit.* Oldend.

in COMPROMISSIS ſtipulatio ſub hac conditione tacita committitur: Si ſine dolo malo ſtipulantis factum ſit. *l.ita demum.in princ.ff.de recept.arbitr.iunct.l.conditiones extrinſecus.ff.de condit.& demon.* Oldend.

in COMPROMISSO ſi adijciatur: SI QVID DOLO IN EA RE FACTVM SIT, ex ſtipulatu conueniri, qui dolo fecit, poteſt. Quòd ſi huiuſmodi clauſula adſcripta non eſt,tunc de dolo actio,vel exceptio locum habebit.*d.l.ita demum.* Oldend.

ſi COMPROMITTAT mulier alieno nomine, non erit pœna compromiſſa propter interceſſionem.*l.non diſtinguemus.§.ſi mulier.ff.de recept.arb.* Olden.

COMPROMISSARIVS iudex, ex compromiſſo ſumptus (willkürlicher richter.) *l.cum lege.ff.de arbitr.l.penult.C.de pact.l.fin.C.de teſtibus.per l.penult ff.de iudic.* vel ad quem ex compromiſſo itum eſt *d.l.ſocietatem.l.76.* vel (vt Suidas diffinit) *ὁ ἐπὶ συνθήκαις ὑπὸ μερῶν αἱρεθεὶς ἀντιδίκων* Prat.

COMPVLSORIALES literæ, (zwangsbrieff) dicuntur,à compellendo. Iudex enim appellationis,quoniam ſuperior eſt,compellere ſolet ad hoc inferiorem iudicem,à quo appellatum eſt,vt acta edat cum refutatorijs.*l.ab executoribus.C.de appell.l.vnic.ff.de libel.dimiſſ.* Olden.

COMPVTARE *in §.item tria.in fin.Inſtit.de excuſ.tut.* pro *ἀριθμεῖν*,accepit *ibidem* Theophilus,quaſi dicas,accipitur,intelligitur,cenſenda eſt,tutela plurium liberorum vna exiſtimanda eſt,*ἤγουν* (vt ait Theophilus) *νομίζεται μία ἐπιτροπή*, non tamen inficias eo,quin pro connumerari accipi poſſit.Prat.

COMPVTARE pro purum facere,accipere videtur T. Varro *lib.5.Ling.lat.* Prat.

COMPVTATIO in Gordiani Imp.conſtitutione *l.inſtar.C.de iur.fiſc.lib.10.* Accurſ.pro rationum traditione poni credit,vbi Albericus pro,traditione, legit, redditione. Bart. I.Platæus,& Odofredus *ibidem* pro rationum ſubductione, & ad calculum reuocatione accipiunt,& verius,quã Galli vocant *Compte* & verbum,computatio, nõ ad eum qui reddit,ſed eum,qui eas ſubducit & (vt vulgò loquimur) Computum facit,referri debere res ipſa docet. Prat.

CON, particula,nũquam præponitur verbis,quæ compoſita ſunt ex præpoſitione IN, Nemo, teſte Iouiano Pontano, vnquam dixit, Coinuenio, coinhæreo, coinhabito, coindoleo,coinfero,aut aliud huiuſmodi. Quamuis coinquino dixerint. Extat apud Impe. in fin. memorabilis l. ſi quenquam.C.de epiſc.& cler. *Quære, Coinquino.* Spieg.

CONATVM accipere debemus,ad quid faciendum tentationem, & periculum, niſum, & experientiam, Græcis *πεῖραν*, Gallis *effort à faire quelque choſe*, qui tamen eff.ctum nõ habuit. Sic accipi debet in l. 1. in fin. ff. quod quiſque iur. Diſputatum eſt varijs iuris articulis, an puniendus eſſet conatus? Regulariter definitur non puniri. Ex cauſſis diuerſum ius receptum ſcio. quo in genere librum ſcripſit Felinus Sandæus, *quem ſubiecit tit. de appellat.* Eam rem ab eo petas velim,adhibito iudicio.

CONATVS puniri oportet in his,quæ faciliter trahuntur ad pernitioſa exempla. Nam à corrumpente iam (quantum ipſe potuit) perfecta res eſt *§.ſed & ſi credat.Inſt.t.de oblig.quæ ex delict.naſc.l.ſi quis ſeruo.C.de furt.& ſeru.corrupt.* Alioqui in alijs delictis,quæ externum factum requirunt,quid obeſt ſimplex conatus.*l.1.ff.quod quiſque iur.* Old.

CONCAMERATIO, vel (vt in Pandec. Flor.) concamaratio *in l.ſi cui ædes.31.ff.de leg.3.* ſtructuræ genus, arcuato opere conſtans, Budæo *ex Vitruuio lib.6.cap.vlt.*

CONCEDERE,generale verbum eſſe,vimq; ſecundum naturam contractus,cui adiungitur,accipere ſcribit Bald. *ad l.non ambigitur.in fin.ff.de legib.* cui rei conteſtem habet. Prat.

CONCEDERE, pro dare, accipi apud Scæuolam *l.vxorem.§.1.ff.de leg.3.* itaq; ab eodem apertiſſime explicatur *ibidem* & à Baldo *d.l.non ambigitur.* quo verbo dominij tranſlatio ſignificatur,ex ſententia eiuſdem Baldi, exiſtimantis hoc ita, ſi cauſa ſubeſſet, vt in legato domus: cauſa enim (ait) apta erat ad dominij tranſlationem: alioquin committere ſignificat. Eo quoq; verbo dominij tranſlatio non ſignificatur,cum vſusfructuarius rem,in qua vtendi fruẽdi ius habet,alteri fruendam concedit *l.arboribus.§.vſufructuarius.ff.de vſufruct.* Prat.

CONCEDERE,pro remittere dixerunt Impp.*l.omnium.C.de vectig.& commiſſ.& l.2.C.de in ius voc.* Prat.

CONCEDERE in fatum, pro mori accipitur *in l.3.C.de iur.delib.* Prat. Concedere naturæ,*l.1.C.ad S.C.Tertyll.*

CONCESSIONE generali non cõtinentur ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter conceſſurus *c.in generali.de reg.iur.lib.6.vbi vide gloſſ.& Dinum.* Prat.

CONCEDERE,eſt exercitium duntaxat permittere. ſic videtur accipi in l.2.ff.de iuriſdict. Nachgeben. Olden.

CONCEDERE, pro permittere,temporarium eſt; Cedere,perpetuum *gloſ.in verb portionib.l.ad cum.ff.de donat.* Old.

CONCHA,apud Vlpianum *l.cum aurum.19.§.pen ff.de auro,& argen.leg.* non eſt margaritæ ſpecies, vt putat *ibidem* Accurſius,ſed belluæ marinæ genus,quæ margaritas parit, vt docet Plin.*lib.9.cap.35.* Conchamq; celerrimè creſcere ait *eod.lib.cap.36.* Plinij verba non refero, vtpote quæ obuia ſtudioſiſſimo cuique ſint.

CONCHAE etiam aliud ſignificant Marciano *l.item piſtoris.ff.de fund.inſtruct.* Accipitur enim ibidem pro vaſculo pictorio,& teſta conchæ.Prat.

CONCHYLIVM,*in l.ſacri.6.C.de diuerſ.reſcript.& l.ſi quis.6.C.de murileg.lib.11.l.4.C.de veſtib.olober.* piſcis genus, ex cuius inciſa concha colligitur ſuccus tingendis veſtibus olim expetitus. Ex eo enim inficiebatur purpura. Latinè Murex dicitur.*Vide Plinium lib.9.cap.35.& Caſſiod.lib.1.variar.epiſtol.2.& Iſidor.lib.19.Etymolog.c.28.* Legebantur verò in Tyro Phœniciæ metropoli præcipuè huiuſmodi piſces etiam eius non ingrati. Vnde Gulielmus Tyrenſis Pontif.*lib.13.Belli ſacri.cap.1.de Tyro agens* [hęc ait,& tritici & conchylij & pretioſi muricis inuentrix, egregio purpuram colore primò inſigniuit. Vnde & præcipua inter eas etiam hodie vrbis trahens nuncupationem, Tyria dicitur.] Briſſ.

CONCHYLII & conchæ eandem eſſe materiam,ſed temperamento differre ſcribit Plin.*lib.9.cap.36.* Ex conchylij humore quid tingi Caſſiodorus cenſuit *lib.1.variar.epiſt.2.ad Theonem.* Prat.

CONCHYLIAS,lapidem eſſe docet I. Pollux *Onomaſt.lib.7.cap.29.*

CONCHYLIA à murice ſeparat l.ſi quis.C.de murileg. Sunt tamen qui dicunt,muricem,& conchylium idem eſſe, ſed muricem Latinum, *κογχύλιον* Græcum eſſe. Hinc

CONCHYLILEGVLOS, qui conchylia legũt, paſſim reperias,quos *κογχυλιοθήρας*, Iuſtinian.*in Nouellis* vocat.

CONCEPTIONEM à formulis ſeparat Paulus noſter *in Sement.l.actio.47.ff.de neg.geſt.* & pro inſtitutione, & compoſiti one,

poſitione,& expreſſione poſuiſſe videtur.

CONCEPTAE in bonum,& æquum actiones apud Gaium *l.eas.8.ff.de capit.minut.* ſunt quę ex bona fide deſcendunt quæue bonæ ſunt fidei,cuiuſmodi eſt actio de dote.

CONCEPTIO formularum nō obſeruatur,apud Paul. *in l.actio.de neg.geſt.* Spieg.

CONCEPTIO iuramenti,inquit Iuriſconſult. *in l.Iuſiurandum.de iureiurand.* ſi de qualitate eius fuerit inter partes dubitatum,in arbitrio iudicātis eſt. Et paulò infrà: [Ideò ſi quid tale inciderit,officio iudicis conceptio huiuſmodi iuriſiurandi termineturr.] Hæc verba interpres explicat. Sed Budæus *in prior.annotat.* ea Accurſium neutrobi intellexiſſe indicat. Spieg.

CONCEPTAE in rem ſtipulationes dicuntur, quæ nullius certæ perſonæ factum comprehendunt,ſed ſcriptæ, *l.5.ff.vſufruct.quemadmod.cau.l.10.ff. vt legat. nom.* Concepta pœnæ nomine actio quæ ex delicto naſcitur, *in l.præter.9.§.vlt. ff.de reb.auct.iud.poſſid.*

CONCEPTI actio. Concepti actio tunc datur, conceptumq́; furtum dicitur,cùm apud aliquem,teſtibus præſentibus,furtiua res quæſita, & inuenta fuerit: Nam in eum propria actio conſtituta eſt, quamuis fur non ſit, quæ appellatur concepti. *§.conceptum. de obligat.quæ ex delict.naſc.* Cæterùm,hæc actio in deſuetudinem abijt; cùm enim requiſitio rei furtiuæ hodie ſecundùm veterem obſeruationem non fiat,meritò ex conſequentia etiam præfata actio ab vſu communi receſſit,cùm manifeſtum ſit,quòd omnes,qui rem furtiuam ſuſceperint, & celauerint,furti nec manifeſti obnoxij ſunt. *§.ſed hæ act. de oblig. quæ ex delict. naſc.* Anch. *Paul.lib.2.ſentent.tit.31.*

CONCEPTA in dolum actio dicitur in factum *l. huius actionis.9.ff.quod falſ.tut.auct.* Eodem ſenſu accipitur apud Iul. Paul. *lib.5.Sent.tit.7.* Prat.

CONCEPTVM furtum. Furtum per lancem & licium conceptum,nihil aliud eſſe ſuſpicor, quàm illud furtum, quod conceptum ſimpliciter à prudentibus viris eſt appellatum. [Lance, inquit Feſtus, & licio, apud antiquos dicebatur, quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat, propter matrumfamiliæ,aut virginum præſentiam.] Vnde manifeſtum ſatis eſt, lancem liciumque nihil aut adieciſſe,aut ſubſtantiæ concepti furti detraxiſſe, ſed nudam duntaxat furti inueſtigandi rationem denotaſſe. Moris enim Decemuirorum temporibus fuiſſe videtur, vt ſi quis in alicuius ædibus furtum vellet quærere,illud faceret nudus,licio cinctus,& lancem ante oculos tenens,iuratuſque Deos, legum cuſtodes, ſeſe reperiendi ſpe furtum quærere. nunc quidem alter ille apud quem furtum quærebatur, domum ſuam ei,qui furtum quærebat, aperire, & in obſignatis,& non obſignatis locis liberam furti inquirendi poteſtatem facere cogebatur. Quem morem primùm à Græcis vſurpatum,deinde in Romanam Rempublic.olim inuectum fuiſſe, ſi quis fortè ſatis ſibi non perſuaſerit,inueniet Platonis de legib. libr. 12. in quo id ita perſpicuè traditur,vt omnem auctor diuinus cum Feſto, Gellio, alijſque Latinis auctoribus collatus, dubitationis mihi ſcrupulum penitus exemerit. Igitur ſi conceptum furtum aliud nullum dici poſſit,quàm furtum quæſitum & inuentum, auctore Paulo, *Sentent.lib.2.tit.31.* & Iuſtiniano *in §.conceptum. Inſtit.de obligat.quæ ex delict. naſcunt.* conſequi rectè videtur, aliud quoque nullum dici poſſe furtum per lancem & licium conceptum, quàm furtum per lancem & licium quæſitum & inuentum. Et quia nulla temporibus Decemuirorum furta quæri ſine lance & licio in domo aliena poterant, ideo quoque nulla fuiſſe ijſdem temporibus videntur concepta furta, quæ non per lancem & liciū concepta dicerentur. At poſteaquam, furtorum quæſtiones, hoc eſt, inquiſitiones cum lance & licio euanuiſſent, *vt eſt apud Gellium libr.16.cap.10.* tunc furta, quæ per lancem & licium concepta dicebantur, appellari concepta ſimpliciter cœperunt. Et ita quidem amplius nihil in effectu furti nomine per lancem & licium concepti. Decemuiri ſunt complexi, quàm prætores & Iuriſconſulti per furtum conceptum intellexerunt. Idque mirum in modum confirmat idem Gellius. *Ranardus in l.12.Tabul. libr.ſingul.de furt.cap.16.*

CONCEPTAE feriæ, Varro *lib.5.Ling.lat.* indictæ, & lege,aut à principe præſcriptæ. Prat.

CONCEPTIS verbis iurare,id eſt,dictatis à deferente iuramētum. *Bud.e.l.iuſiurandum & ad pecuniae.ff.de iureiur.* Idem appellatur,præire verba iuriſiurandi. Prat.

CONCEPTIS verbis peierare, eſt inexpiabili periurio ſeſe contaminare. *Bud.in d.l.Iuſiurandum & ad pecuniae. vide infrà, Concipere certis verbis.*

CONCESSIO libellaria. *Vide, Libellaria conceſſio.* Itē condictus dies,qui ferè eſt idem quod ſtatus, hoc eſt, deſtinatus,defixus,& ſtatutus per commune dictum: nam condictum in commune dictum,vel ſimul dictum dicitur, quaſi decretum & conſtitutum. Pylade teſte. Spieg.

CONCESSIO ad vitā facta, dicitur perpetua. Verùm ea intelligenda in rebus maximi momenti. In his autem quæ ad minima pertinent,non æquè. *Brechæus l. Neratius. ff. de verb.& rer.ſign.*

CONCIDERE teſtamentum,id eſt,incidere. *l.1.§.ſed conſulto. ff. de his quæ in teſtam. delen.* Conciſum lignum, *l.55.ff. de legat.3.*

CONCILIABVLVM, à municipio, colonia, oppido, præfectura,vico,caſtello ſeparatur apud Paul. *lib.4.Sentent. titul.6.* vt & in lege Manilia. [Quæ colonia hac lege deducta quodve municipium, præfectura, forum, conciliabulum, conſtitutū erit.] Apud Liuiū etiam fora & conciliabula non ſemel diſtinguuntur *lib.4.& lib.25.& lib.39.* Frontinus *in lib.de limitibus agror.* [Sed vt ad hoc reuertamur, hoc conciliabulum fuiſſe fertur: poſtea in municipij ius relatum.] Et aliàs, [Sunt autem loca publica coloniarum, vbi prius fuere conciliabula, & poſtea ſunt in municipij ius relata.] Conciliabula porrò Feſtus *libr.3.* interpretatur loca,vbi in concilium conuenitur. Iſidorus *lib.15. Etymolog. cap.2.* [Pagi,apta ſunt ædificijs loca inter agros habitantibus.] Hæc & conciliabula appellata à conuentu & ſocietate multorum in vnum. Gellius *lib.1.c.7.* orationem Gracchi circum conciliabula dictam citat. Relinquitur igitur, Conciliabula conuentum hominum in agris eſſe, qui nec municipij,nec coloniæ, nec præfecturæ iure cenſeatur. Briſſ. *Vide etiam Turneb.lib.Aduerſ.1.cap.11.*

CONCILIARI, ſignificat amore coniungi, amare nuptias,matrimonium contrahere,in oratione Antonini *l.3. ff.de don.inter vir.& vxor.* Sed & contractis nuptijs, ſi diſſenſerint vir & vxor,& poſteà in mutuam gratiam redierint, conciliari veteribus dicebantur, idq́ue mulierum plerumque opera fiebat. Vnde

CONCILIATIO mutui per conſumptionem dicitur, quum res verè ad accipientem tranſlata ab eo ſtatim in neceſſitatem ſuā vertitur,vel ex interuallo conſumitur. Proinde,quæ Doctores de natura cooperante, & non cooperante mutuo ciuili congerūt,mera ſomnia ſunt, vt inſtaurator iuris Oldend. rectè monet.

CONCILIATVS, aliquando pro empto accipitur. vt apud Terent. *in Eunucho,* [Prodi malè conciliate.] pro, magno empte. Omnis enim conuentio, Conciliatio appellatur, *vt docet Donatus.* Spieg.

CONCILIVM quod Græci σύνοδον appellant, eſt legitima virorum ex diuerſis locis & prouincijs idoneorum, propter id quod in Repub. paſſim controuertitur, nomine totius Reipub.ab eo cuius intereſt, vocata congregatio, modis quibus oportet, ac conuenit hoc ipſum,de quo controuertitur deciſura,vel de ipſo ſaltem conſultura. Particulas huius definitionis pulchrè declarat Frid. Nauſea *lib.1.Rer.Concil.* Spieg.

CONCILIVM præbere, Paulus dixit, quemadmodum Cicero dare Senatum, *ad Q. Fratrem* [Tyrijs eſt Senatus datus frequens.] Eius autem erat concilium vel Senatum præbere,qui ipſum dimittere poterat. Is autem erat, qui concilio præerat. *Cannon.lib.2.cap.4.num.3.*

CONCILIVM, conuentus populi, non à conſilio, ſiue à conſenſu, vt Feſtus exiſtimat, ſed à concalando, hoc eſt, conuocando populum in vnum locum. Spieg.

CONCILII nomen tractum eſt ex more Romano: tempore enim quo agebantur cauſæ, conueniebant omnes in vnum,& communi intentione tractabant: vnde & concilium a communi intentione dictum eſt, quaſi concidium, d. in l. literam tranſeunte: vel Concilium dictum eſt à

commu-

communi intentione, eò quòd in vnum dirigant omnem mentis intuitum. Cilia etenim oculorum ſunt: Vnde qui ſibimet diſſentiunt, non agant concilium, quia nō conſentiunt in vnum. *c. canon. 15. diſtin. Ioan. Bell. Etymolog.*

Concinnare, eſt rē efictis mendacijs, omnibus lenocinijs perpolire, (ein ſache ſcheinbarlich außſtreichen außſetzen/auffmuſteren/ſchmücken) ſicuti is qui vnguētis delibutus, madenti coma & capillo cōpoſito conſpicitur. Hinc Vitilitigator appellatur. Græcè *χρατὴρ λιτῶν*, quaſi ſectator litium. *Vide, Redemptor cauſarum.* Eſt item concinnare, aptè componere. Hinc Concinnatorius, a, um, res ad concinnandum apta. Paul. *de pen. legat. l. inſtrumentum.* [Vaſa, inquit, cōcinnatoria inſtrumēto non continentur.] Quod antè Nebriſſ. monuit. Spieg. Aliàs concinnare accipitur ſine vitio, pro aptè aliquid componere. Vnde cōncinnatoria, quæ concinnationi deſeruiunt. Old. *Adde Forcat. in penu Iuris ciuilis. in cap. de vaſis penuarijs.*

Concinnatores litium, quorum Vlpianus meminit *in l. ne quicquam S. §. circa aduocatos. ff. de offic. proconſ. Alexander Neapolitanus lib. 4. genial. dier. cap. 15.* interpretatur eos, qui nouas lites ſimulatis captionibus, & cauillis improbis in longum ducere moliebantur, cùm eis iure agere non liceret. *Corraſ. miſcellan. lib. 1. c. 4. nu. 2. ſeq. ante eum docuerat.* Spieg.

Concio legitima dicebatur apud Romanos, quæ fixa ſtataq; erat: atque hæc ter in menſe fiebat. *Budæus in l. vit. de Senat.* Spieg.

Concionem habere, *vide, cum populo agere.* Hot.

Concio non tantùm locum & ſuggeſtum, vnde verba facimus: ſed etiam cœtum populi, & orationem quæ habetur ad populum, ſignificat. *Connan. lib. 1. cap. 2. nu. 6.*

Concipere iuſiurandum, quid ſit, ex verbis Taciti intelligere poſſumus, *lib. 2.* Referuntur illa à Budæo *in annotat. prior. ib. & l. iuſiurandum. de iureiur.* Spieg.

Concipere actionem in bonum. Papinian. *in l. pen. ff. de ſep. viol.* [Dixi eum rectè ea actione experiri, quæ in bonum & æquum concepta eſt.] id eſt, Budæo exponente, qua actione qui experitur, ita intendere petitionem poteſt, vt non vltrà petat, quàm quod præſtari & æquum & bonum eſt. Obſeruandum autem, quòd Scæuola Concipiendi verbum, tota lege Gallus, pro formare vſurpauit, nec à proprio ſignificato receſſit. Vnde ſunt qui parum probant, quod gloſſ. concipi, pro, intelligi, & Dynus pro, elici, ſiue, comprehendi interpretentur. Spieg.

Conclave, locus in domo ſecretior. Ideo poſuimus hoc in loco, quia in proferendo accentu plerique omnes peccant: cùm enim in penultima collocari debeat, in tertia à fine ponunt. Horat. 2. *Ser.*

Currere per totum pauidi conclaue.

Clauis, namque primam producit. Vlpian. *de vent. inſpic. l. in quo.* [in quo, inquit, conclaui mulier paritura erit.] Item Neratius, *de dam. infect. l. quod Cornelius:* [Conclauia, inquit, binarum ædium.] Nebr.

Concipere, certis verbis aliquid comprehendere. Vnde Concipere iuſiurandum, eſt certam iuriſiurandi formulam præſcribere. *l. 34. §. ſi de qualit. & § penul. ff. de iureiuran.* Cicer. *de offic. 3.* [Quod ex animi tui ſententia iuraueris, ſicut verbis concipitur iure noſtro, id non facere periuriū eſt.] Idem *pro Cluent.* [Africanus quòd eſſet cenſor, & in equitū cenſu C. Licinius ſacerdos prodijſſet, clara voce dixit, ſe ſcire, illum verbis conceptis peieraſſe.] *Vide Turneb. lib. aduerſ. 3. cap. 10.* Hinc

Concipere ſtipulationem, apud Vlpianum *in l. 6. l. 71. l. 115. ff. de verb. obligat. & l. 99.* ſtipulatori liberum fuit verba latè concipere. Hinc

Concipere vadimonium, apud Cicer. *lib. ad Q. Frat. 2.* [Trebatium, inquit, quòd ad ſe miſerim, perſalsè & humaniter etiam gratias mihi agit, negat enim in tanta multitudine eorum qui vnà eſſent, quenquam fuiſſe qui vadimonium concipere poſſet.] Hinc

Concipere libellos appellatorios, apud Vlpian. *l. 1. in fin. ff. de appell.* Hot.

Concratitius paries, dicitur paries confertus ex crate lignea, qui debilis erat, & formidoloſus. & ideo Vitruuius *in 2.* deſiderabat, cratitios parietes nunquam inuentos eſſe: quantum enim celeritate & loci laxamento proſunt, tantò maiori, & communi ſunt calamitati: quòd ad incendia, vti faces, ſunt parati. de his tract. Vlpian. *in l. cum duob. §. item Mela ſcribit. ff. pro ſocio.* quamuis apud eum, congratitium, mendosè ſcriptum ſit. & hæc etiam hodie apud ruſticos in vſu ſunt: vulgus graditiam appellat. Hincq; mendam in Pandectis factam puto. Cotta.

Concubina, eſt mulier quæ conſuetudinis, non matrimonij cauſa retinetur, *arg. l. 34. ff. de adult.*

Concubina dicebatur ea, quam quis non mariti animo, ſed concubitus tantū cauſa, ſine ſtupri tamen crimine, flagitiove, domi habebat. Dixi, Non mariti animo, quia concubinam ex ſola animi deſtinatione æſtimandam eſſe, Paulus ſcribit *in l. 4. ff. de concubin.* quin & Papinianus *in l. donationes 13. ff. de donat.* reſpondit, ſi quæratur, an maritalis honor & affectio interceſſerit, perſonis comparatis, vitæ coniunctione perpendendum eſſe: neque enim tabulas facere matrimonium. & apud eundem *in l. cum tabulis. 16. ff. de his quæ vt indign.* mentio ſit Caſſiani, viri clariſſimi, qui mulierem ingenuam, pleno honore dilexerat, cuius tamen filia ex eo concubinatu ſuſcepta, vulgò quæſita dicitur. Neque ſatis fuiſſet dicere, sine nvptiis. nam in mulieris honeſtæ liberæ conſuetudine, quamuis nuptiæ celebratæ non fuerint, tamen non concubinatus, ſed nuptiæ intelligendæ ſunt, *vt ait Paulus l. in liberæ. 24. ff. de ritu nupt.* Dixi, sine stvpri crimine, quoniam Vlpianus *in l. 1. ff. de concubin.* ſcribit, eas demum ſine metu criminis in concubinatum haberi poſſe, in quas ſtuprum non committitur: veluti, ſi ingenuam mulierem honeſto loco natam, & quæ corpore quæſtum non feciſſet, ſine teſtatione in cōcubinam duxiſſet: tunc enim ſtuprum non committitur, *d. l. 3. de concubin.* Dixi, sine flagitio: vt illud ſignificarem, quod Vlpianus *in l. 1.* ſcribit; Nefariam eſſe coniunctionem, ſi quæ patris concubina fuit, in filij aut nepotis concubinatum ſeſe tradat, aut ex contrario: quippe cùm genus quoddam inceſtus eſſe hoc videatur. Apparet ergo, legibus permiſſum concubinatum fuiſſe, ac proinde impune concubinam habere licuiſſe, *d. l. 3. ff. de concubin.* Et l. cum tabulis. 16. ff. de his quæ vt indign. vbi Papinianus ait, in ea quæ ſe in alterius, quàm patroni concubinatum dabat, ſtuprum non committi: quin & Maſſurius *in l. 144. ff. de verbor. ſignif.* ſcribit, eam, quæ cùm vxor non ſit, cum aliquo tamen viuit, vero nomine amicam, paulò honeſtiore concubinam appellari. Tametſi Marcellus ſcribat, eam quæ ſe in alterius quam Patroni concubinatum dedit, matrisfamilias honeſtatem non retinere, *l. probrum. 41. ff. de rit. nupt.* Sed quæri video, an & mariti concubinato habere poſſent? quod vulgò ab omnibus negatur, propter l. 1. C. de concubin. vbi Conſtantinus Imperator id vetat. At ego eius ipſius legis argumento adducor, vt credam ante Conſtantinum id licuiſſe. Cur enim id tum ille prohibuiſſet, niſi quia licebat? Verùm vt ea de re paulò fuſiùs explicemus; Primum omnium exemplum eius rei habemus apud Ciceronem *in lib. de Orat. 1.* vbi loquitur de eo, qui vxorem in Hiſpania reliquerat, Romæque alteram duxerat, neque nuncium priori miſerat. quia ſi iudicaretur certis quibuſdam verbis non nouis nuptijs fieri cum ſuperiore diuortium, in concubinæ locum eam duxiſſe videbatur. quæ dubitatio tamen poſterioribus legibus ſublata eſt, *ex l. nullum. 7. ff. de diuor. & l. cum qui. C. de adult.* Sed vtcunque ſit, apparet, olim ei qui vxorem habebat, licuiſſe alteram mulierem in concubinam ducere. Tametſi Conſtantini lege id poſtea vetitum ſit: & verò etiam Iuſtiniani *in l. vltim. C. commun. de manumiſſ.* apud quem locum illum: [Hominibus enim vxores habentibus, concubinas habere, nec antiqua iura, nec noſtra concedunt.] de lege Imperatoris Conſtantini intelligendum cenſeo: quod & interpreti Accurſio placuiſſe video. Quid? quod Marcianus *in l. 3. ff. de concubin.* ſcribit, adulterium per concubinam non committi: qua de re dubitari non poterat, niſi in eo, qui vxorem haberet. Itaque ſic infert, Nam quia concubinatus per leges nomen aſſumpſit, extra legis pœnam eſt. itaque ſtipulatione pœnæ caueri de ea re videmus *in l. 121. §. 1. ff. de verbor. obligat.* [Mulier ab eo cuius in matrimonium conueniebat, ſtipulata fuerat ducenta, ſi concubinæ, tempore matrimonij, conſuetudinem repetiſſet.] Objicitur lex vltim. in fin. ff. de diuor. vbi ſcribit Vlpianus, patronum qui libertam ſuam in matrimonio habebat, ſi concubinam

adhibeat, renunciaſſe matrimonio videri. Quid tum poſtea, quaſi verò eo ipſo quòd concubina adducatur, cum vxore diuortium fiat. Quid ergo eſt? Dico Vlpiani diſputationem ſuis finibus coercendam eſſe: loquitur enim de patrono, qui tantiſper in matrimonio libertam habere indicatur, quamdiu alienum ab ea animum non oſtenderit, [Vbicunque, inquit, vel tenuis intellectus videri poteſt, nolentis nuptam, dicendum eſt diuortium eſſe factum.] Ex quo intelligitur, in libertarum diuortio, neque verborum formulam, neque ſeptem teſtium conteſtationem requiri, ſed leuiſſimam duntaxat abalienati animi ſignificationem ſufficere: veluti ſi quam aliam appetierit, vel concubinam adhibuerit. Mouet me Paulus *lib. ſent.* 2. his verbis: [Eo tempore quo quis vxorem habet, concubinam habere non poteſt.] Concubina igitur ab vxore ſolo delicto ſeparatur. Sed videamus ne quid operis noui nobis aut Annianus, aut alius aliquis eo in loco molitus ſit: & poſterior ſententia demonſtret, eum ſine negatione legendum eſſe. Quid enim vox, IGITVR, ſignificat? aut quis ſenſus eo ex loco idoneus poteſt elici, ſiue SOLO DELICTO, ſiue, SOLO DELECTV, legimus? At hoc modo ſenſus erit aptiſſimus. Qui vxorem habet, poteſt & concubinam adiungere: vxorem verò non poteſt. Quid igitur intereſt inter vxorem & concubinam adiungere? Quid, inquam, intereſt, vtrùm vxorem aliquis, an concubinam adiungat? Nihil omnino, inquit, præter hoc vnum, quòd in vxore adiungenda delictum eſt: in concubina verò, nequaquam. Quod ergo ait, CONCVBINA IGITVR, ſic intelligatur; Adiuncta igitur concubina, ab vxore adiuncta ſolo delicto ſeparatur. Alioqui falſum eſſet, delictum eſſe, ſi quis concubinam habeat: vti ſuperiùs docuimus. Quòd ſi cui, SOLO DELECTV, legendum placet, non repugnabo. & ſenſum hunc aptiſſimum oſtendam: quòd ſolus delectus, ſiue animi deſtinatio, diſcernit vxoris adiunctionem ab adiunctione concubinæ. nam vt *ex l.* 4. dictum eſt, Cõcubina ſola animi deſtinatione æſtimatur. Verùm hæc quidem hactenus. Nunc illud adijciamus:

CONCVBINARVM alias libertas, alias ingenuas, alias ſeruas fuiſſe. Libertæ autem, inuitis ſuis patronis, in concubinatum alijs ſe dare non poterant, *l. 1. de concub.* Quòd ſi qua in patroni ſui concubinatu erat, quæſitum eſt, an alteri dare ſe in matrimonium prohibeatur. nam initiũ d. l. 1. ita ſcriptum eſt, vt pugnare inter ſe videatur: adeò vt quidam priorem partem adulterinam eſſe diſputent: ego verò ex l. vltim. ff. de diuort. vocem, ALTERI, non de extraneo, ſed de altero patrono intelligendam puto. Quod autem ad ingenuarum concubinatum attinet, quatuor tantùm caſibus eum permitti reperio: ſi ea obſcuro loco nata ſit, ſi corpore quæſtum fecerit, ſi teſtatio ea de re interpoſita ſit, ſi mulier adulterij crimine damnata ſit, *l. 1. & 3. de concubin.* Ancillæ autem vtrùm concubinæ fuerint, quæri poteſt: cùm ſatis conſtet, ancillarum omnium vſum ſuis dominis licitùm permiſſumque fuiſſe. ſed tamen & ancillas, concubinas fuiſſe video *in l. penult. ff. de reb. auth. iud. d. l. denique. 8. ff. de pignor. & l. vltim. C. communia, de manum.* Sequitur vt aliquot inter vxorem & concubinam differentias exponamus. Prima autem & ſumma, in animo & voluntate poſita eſt, vt ait Vlpian. *in l. item legato. 49. §. 4. de legat. 3.* vbi ſcribit, nihil admodum vxorem à concubina, niſi dignitate, differre. & *l. donationes. 31. ff. de donat.* liberam mulierem, quæ maritali honore dignatur, non pro concubina, ſed pro vxore habendam eſſe: neque enim tabulas, matrimonium facere. quod idem traditur *in l. in litera. 24. ff. de rit. nupt.* Secunda hæc eſt, quòd vxor iuſtorum liberorum quærendorum cauſa, &, vt ait Demoſthen. *[illegible]* concubina verò, voluptatis aut cultus corporis duntaxat adſciſcitur. Nam corporis cultum in ijs pono. quæ vel quinquagenariæ, vel ſexagenariæ ſunt: quas haberi concubinas poſſe, patet *ex l. 1. ff. de concubin.* Ex quo ipſo Tertia differentia intelligitur, Quòd in vxore ex lege Pappia Poppœna ſpectatur ætas: in cõcubina, modò annis 12. ſit maior, non ſpectatur. Quartam differentiam Paul. *in l. vlt. de concubin.* demonſtrat: vbi ait, Prouincialem magiſtratum poſſe ex ſua prouincia concubinam habere, cùm in vxore aliud ſit iuris *l. ſi quis officium. 38. de rit. nupt.* Quinta differentia eſt, quòd cùm donationes in vxorem, non valeant. *l. 1. & paſſim de donat. int. vir.* ea tamen quæ in concubinam collatæ ſunt, reuocari non poſſunt: nec ſi matrimonium inter eoſdem fuerit contractum, ad irritum recidit, quod antè iure valebat. *l. donationes. 31. ff. de donat. l. ſi prædia. 53. de donat. int. vir.* Sexta etiam apparet ex eo, quòd vxor forum domiciliumq́; mariti ſequitur, *l. exigere. ff. de iud.* concubina verò, nequaquam, *l. de iure. 37. in fin. ff. ad municip.* Hotom.

CONCVBINA, *vide, Pellicem.* Hot.

CONCVBINATVS non eſt coniunctio iuſta, vt matrimonium: nec concubina eſt iuſta vxor. Ex concubinatu nati liberi, non ſunt iuſti, & in poteſtate patris. Denique eſt in concubinatu vitium aliquod, & liberi ex eo ſuſcepti, degeneres ſunt, *l. vltim. C. de nat. lib.* id eſt, nothi & obliqui. Statius, [obliquumque à patre genus:] vbi Lactantius, [Quia fuerat, inquit, patris mei nothus.] Obliquum ergo dicit ex concubina progenitum: vt Lucanus, [Obliquum maculat qui ſanguine regnum.] *Cuiac. in expoſit. Nouell. Iuſtin. 18. in prin.*

CONCVLCATIO. *Vide, Periſſologia.*

CONCVPISCENTIA, eſt tam bonarum, quàm malarum rerum appetitus. Spieg.

CONCVRATORES, qui ſimul curam adminiſtrant, *l. 19. ff. de adm. tut. l. 3. §. quæri poteſt. ff. de ſuſpect. tut. §. 1. Inſtit. de ſatiſdat. tut.* Sic Contutor. *l. 5. ff. de ſuſpect. tut. l. 14. l. 24. §. 1. l. 32. §. vltim. l. 54. ff. de adm. tut.* Confideiuſſor. *l. 10. ff. de fideiuſſorib.* Et Conreus *in l. 3. §. nunc de effectu. ff. de liber. leg.* Briſſ.

CONCVRSV partes fieri dicuntur in legatis, cùm teſtator duobus pluribuſve legatarijs rem eandem ita legauit, vt ijs non diſtinctè ac ſeparatim partes certas attribueret, ſed potius rem ſolidam relinquere videretur, *l. coniunctim. 80. ff. de legat. 3.* Verùm cùm vtrinque vterque ad rei, putà fundi alicuius poſſeſſionem acquirendam accedit, vbi ad medium peruenerunt, & concurrerunt, quo in loco obuij inter ſe facti ſunt, ibi partis quiſque ſuæ fines conſtituunt, vt Salluſtij verbis vtar: qui *in Iugurthino* ſimilem quandam finium inter Carthaginenſes & Cirenenſes rationem inſtitutam ſcribit. Hi legatarij re coniuncti dicuntur: alij, quorum partes ab initio factæ ſunt, verbis coniuncti. *l. re coniuncti. 89. ff. de legat. 3. l. triplici. ff. de verbor. ſignific.* Hotom. Connanus *libr. animad. 1. ad l. re coniuncti*, concurſu partes fieri exiſtimat, non quod ea conflictu actionum vtroque totum vindicante inter eos res ſcindatur, ſed quod niſi alter partem ſuam petat, is qui petijt partem, & accepit, totum habeat, l. plenè. §. ſi coniunctim. ff. de legat. 3. vbi partes concurſu facere dicuntur ij, quorum alteri in primis tabulis, alteri in ſecundis eadem res legatur, quos ſimul petere non poſſe conſtat. Schard.

CONCVRSVS, ſæpius de perſonis, quàm de rebus inanimatis dicitur. Exemplum prioris extat in l. idemque. ff. qui pot. in pign. hab. poſterioris, in §. ſin. Inſtit. ſi quad. paup. feciſſ. dicat. Spieg.

CONCVSSIO dicitur, quaſi commotio totius animi ob aliquam imminentem violentiam. Porrò, concutio, à con & quatio, mutatis in compoſitione literis, ſignificat propriè, totum moueo inijciendo terrorem. Alberi. Concuſſio, eſt crimen, inquit, cùm quid officialis, à ſubditis per metum extorquet, aut non facit iuſtitiam, niſi pecuniâ receptâ: vel aliquid vltra ſalarium debitum extorquet: vel cùm quis accuſat, vel ab accuſatione deſiſtit propter pecuniam. Sanè quod contra leg. Iul. repet. turpiter datũ eſt iudici, cuius & manus & oculos innocẽtes eſſe oportet, nulla vſucapione adquiritur illi, vel hæredibus eius. Idem dicendum eſt de venditionibus aut locationibus pluris, minoriſve eo nomine factis, quoniam irritæ ſunt, nec vllo tempore confirmantur. *l. quod contra. ff. ad leg. Iul. repet. l. bonæ fidei. in princ. de acq. rer. dom.* Quare autem leges tam vehementer execrentur corruptum animi iudicium in magiſtratibus, eleganter tractat Iuſtin. *in Auth. vt iud. ſine quoq. ſuffrag. §. conſiderantium.* Spieg.

CONCVSSIO ſordida. *l. 2. §. qui autem. in fin. ff. de calumniat.* Alberic.

CONCVSSIONIS rei ſunt, pœnâq́; legis Corneliæ teneri iubentur, qui in accuſationem innocentium coierint *l. 2. de concuſſ.* Verba autem eodem in loco, ſcilicet, [Quive

ob denunciandum, vel non denunciandum teſtimonium acceperint.] ab Accurſio intellecta non eſſe, minus mirum eſt, cùm etiam à paucis percipiantur. Ea Budæus explicat. Spiegel.

CONCVTERE, dicitur qui percellit ac perturbat aliquem iniecto terrore, *l. 6. §. illicita. ff. de offic. præſid. l. 4. C. ad leg. Iul. repetund. & apud Paulum lib. 5. ſentent. tit. 25.* & terrorem Cicero ait eſſe metum concutientem. *lib. 3. Tuſcul. quæſt.* Hinc

CONCVSSIONIS crimen, quoties aliquid terrore poteſtatis illicitè extorquetur & aufertur: vt cùm quis iudicij, aut magiſtratus, alicuiusve poteſtatis quã habet, aliove terrore pecuniã alicui extorquet *l. 1. & 2. ff. de con. uſſ. l. 3. & 4. C. de condict. ob turp. cauſ. l. vn. C. ex delict. def. l. vlt. C. de modo mulct. c. militare. 23. quæſt. 1.* Sed & qui ad aliud quid, puta ad contrahendas nuptias. *l. 1. C. ſi qua præd. dig.* ad emendum, vendendũ cedendum *l. principalib. vbi Dd. ff. ſi cert. pet. l. penult. C. de his quæ vi met. cauſ. tot. tit. C. de contr. iud.* iure aut terrore poteſtatis inuitum cogit, concutere videtur, vt & cum, cùm vltra conſtitutum ſalarium imperioſè aliquid exigitur, *Iaſ. in §. quadrupli. nu. 3. Inſtit. de act. c. quoniam. diſt. 8. c. militari. 23. qu. 1. Spec. de execut. §. 1. nu. 5. & de recuſ. §. fin. num. 18.* Item quòd per euidentem calumniam ſpecie tranſactionis extorquetur, in concuſſionem cadit. *l. 1. §. vlt. ff. de calumniat.* Prat. Weſenb.

CONDEMNATVS, certam quantitatem *l. fideiuſſor. 45. ff. de fideiuſſ.* certam pecuniam *l. poſt mortem. 5. ff. quan. ex fact. tut.* quibus locis eleganter per ἔλλειψιν ſupprimitur præpoſitio in, vel, ad, quas vulgatis codicibus interiecerunt, qui elegans hoc dicendi genus non norunt. Vocum autem multarum ἐλλείψεις, videas in Pandectarũ ſeu Digeſtorũ libris.

CONDEMNARE, pro, condemnationem aduerſus aliquem obtinere, & (vt Iuriſcoſſ. loquuntur) iudicatum debitorem facere *l. 2. ff. de admin. tut. l. furti. 6. §. mandati. ff. de ijs, qui not. infam. l. 33. ff. de iu. dot. l. 2. ff. ad l. Iul. de adult.* Cicero *pro Roſcio Com.* [hunc per iudicem condemnabis?] Prat. Pertinet hoc verbum non minus ad decem aureos, quam ad deditionem noxæ. Eodem ſenſu

CONDEMNATIONEM facere, dixit Gordianus *l. quãuis. 8. C. de pig.* Prat.

CONDEMNARI ſummæ, pro, in ſummam, accipere debemus apud Pomponium *l. ſed hoc ita. 22. ff. de re iud.* & pecuniæ dixit Paulus *l. ſi ita. 59. ff. de oper. libert.* Prat.

CONDEMNARE ſponſionis, apud M. Ciceronem *in Verr. pro Cecinna* pro eo, quod dicimus, ob ſponſionem factam.

CONDEMNARE reliquo *l. 1. ff. arbor. furt. cæſa.* Prat.

In his verbis edicti prætorij, quod *ſub tit. de re iud.* proponitur, CONDEMNATVS VT PECVNIAM SOLVAT. Condemnatum accipere debemus eum, qui ritè condemnatus eſt, vt ſententia valeat. Cæterùm, ſi qua ratione ſententia nullius momenti ſit, condemnationis nomen non tenet. *l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud.* Aliàs quoque traditur, damnatum quem ita videri, ſi damnatio teneat. *l. 2. §. vlt. ff. de pæn.* Briſſon.

CONDEMNATVS pro condemnatione, vt ſtipulatus pro ſtipulatione, *l. vlt. ff. de re iud.* Briſſ.

CONDICERE, eſt ſimul dicere: nam Feſtus *lib. 3.* Condictum interpretatur, ſimul dictum. Ergo, Condicere, eſt diem locumque communi conſenſu conſtituere, quo quid fiat. Hinc

CONDICERE alicui cœnã, Cicero & Suetonius dixerunt, nõ pro inuitare ad cœnam, quemadmodũ vulgò placere video: ſed pro indicere cœnam, & denunciare ſe affuturũ, [Craſſus (inquit ille, ad Lentulũ ſcribens) vt quaſi teſtata Pop. Rom. eſſet noſtra gratia, penè a meis laribus, in prouinciam eſt profectus. Nam cùm mihi condixiſſet, cœnauit apud me, in mei generi Craſſipedis hortis.] Suetonius *in Tiberio*, [Sex. Claudio libidinoſo ac prodigo ſeni, cœnam ea lege condixit, ne quid ex conſuetudine immutaret, aut demeret.] Sed & in libris Iuriſconſultorum, CONDICTIO, eſt (vt *ibidem* Feſtus ſcribit) in diem certũ eius rei, qua de agitur, denunciatio. Moris enim fuiſſe, vt iudicio à Prætore conſtituto, diem ex ſuo commodo litigatores ſumerent, quo in iudicium venirent, vetera illã demonſtrant apud Plautum *in Curculione*, & Gellium *libr. 16. cap. 3.* [Si ſtatus condictuſve dies cum hoſte.] Sed multo planius locus ille *in oratio. pro Comœdo* rem omnem explicat, [Quid enim factum eſt? veniſti domum vltrò Roſcij: quod temerè commiſiſſes in iudicium, vt denunciares, rogaſti vt ignoſceret, te adfuturum negaſti: debere tibi ex ſocietate nihil clamitaſti.] quo in loco Denunciare dixit Cicero, quod Iuſtinianus *hoc loco* Condicere. Sed hoc nemo neque planius, neque elegantius exponit Aſconio, qui *Verrina 3.* ſic ſcribit, [Cõperendinatio eſt, ab vtriſque litigatoribus, inuicem ſibi denunciatio in perendinũ diem. namque cùm in rem aliquam agerent litigatores, & pœna ſe ſacramenti peterent, poſcebant iudicem: qui dabatur poſt tertium diem (ſic enim legendum puto, non Trigeſimũ) quo dato, deinde inter ſe in perendinũ diẽ, vt ad iudicium venirent, renũciabant.] Hæc Aſconius. Eodemq; notæ illæ pertinent, apud Valerium Probum, I. D. T. S. P. In diem tertium, ſiue perendinum, quam formulam *in Murænam* Cicero exagitat. Eodem etiam illud Macrobij *lib. 1. cap. 16.* pertinet. [Comperendini dies dicuntur, quibus vadimonium licet dicere: Stati, qui iudicij cauſa, cum peregrino inſtituuntur.] Hot.

CONDICERE, pro ſimul dicere, vt fit in pactionibus, Pomp. *l. 66. de contrah. empt.* [In vẽdendo fundo etiamſi quædam non condicantur, præſtanda ſunt.] Hot.

CONDICERE, accipitur pro repetere. *l. 4. §. res pignori. ff. ſi cert. pet. & alibi ſæpiſſimè.* olim ſignificabat denunciare, *§. appellamus. Inſt. de act.* Hinc.

CONDICTIO, qua omnẽ actionem in perſonã κατὰχρηστικῶς, ſignificari ſcribit Imp. Iuſtinianus *d. §. appellamus.* Ideo quod olim qui in perſonam agerent, aduerſario denunciare ſolerẽt, vt certo die iudicio adeſſet, *quemadmodum Theoph. in d. §. appellamus. ſcribit, & ibidem Weſenb. num. 2. Cuiac. libr. 5. obſ. 31.* Propriè tamen ſignificat denunciationem in diem certum eius rei, quæ agitur. *Feſto lib. 3.* Prat.

CONDICTVM eſt, quod in communi eſt dictum.

CONDICTIO ſemper eſt dicta actio in perſonam *l. actionum. 25. ff. de obligat. & act.* ſicut & nunc eam ſignificationem retinet. Hoc tantùm intereſt, quòd ſolennis olim obſeruabatur, quæ noſtris quoque temporibus eſt conuenientiſſima *per l. quidam. ff. de ſ. v. vrb. Theoph. in §. appellamus. Inſtit. de excep.* demptis verborum formulis: vt, cùm quis perſonaliter eſſet obligatus, tum is ſolebat admoneri, denunciato die, quo aut ſoluendum, aut in iudicio ſiſtendum illi eſſet. Oldend. Commeminere & huius rei Accurſ. Angel. & Iaſ. *d. §. appellamus.* Hodie verò hæc curioſa ſolennitas non adhibetur, rem tamen ipſam imitari debemus, non ſolùm præcepto humano, ſed etiam diuino. Olden. *Confer Weſenb. in §. appellamus. 15. Inſtit. de action. nu. 3. & Cuiac. lib. 5. obſ. 31.*

CONDICTIO, & Vindicatio ad rei recuperationem pertinent, Gaio *in l. ſi pignore. § cum furti ff. de furtis.* Olden.

CONDICTIO certi, quæ competit ex omni cauſa, & omni obligatione, ex qua aliquid certùm petitur: ſiue ex certo contractu, ſiue ex incerto, ſiue ex lege Aquilia agatur, ſiue ſuo nomine, ſiue hæreditario obligetur. *Vlpian. l. certi condictio. ff. ſi cert. pet.* Vnde manifeſtum eſt, quòd iſta condictio concurrit cum actione mandati, depoſiti, & cæteris, vbi quid certum petitur. Et ideo ſecundum diuerſitatem cauſarum, nunc re, nunc verbis, nunc literis, nunc conſenſu còntrahitur, nunc etiam ex contractu, nunc ex quaſi contractu, nunc ex delicto competit: imputata tamen pecunia, ſola illa competit. Olden.

CONDICTIONES, in iure noſtro variæ memorantur. Quædam enim appellatur

CONDICTIO ex lege, quæ aliàs Cõdictitia ex lege nominatur. *§. tripli. & §. ſeq. Inſtit. de act.* & hæc, ſecundùm Azonem *eod. titul.* locum habet, quoties ex noua lege deſcendit obligatio, nec in eadem lege cautum eſt, quo genere actionum experiatur, quæ pro varietate cauſarum, nunc ex contractu, nunc ex delicto naſcitur, & ſic non ſtatuitur vel cauetur, qua actione agatur. *vide l. 1. ff. de condict. ex lege. ff. & C. l. 28. ff. ad leg. Iul. de adult. l. vlt. C. de petit. hæred. l. vlt. §. ſin vero heredes. C. de iure delib. §. tripli. & §. quadrupli. Inſt. de act.* Porrò exempla condictionis ex lege eius cumulant Vultei. *libr. 2. Iuriſp. Rom. cap. 17. & Weſenb. in paratl. ff. de cond. ex lege. nu. 4.* Old.

CONDICTIO furtiua competit domino rei contra furem, eiuſque ſucceſſores, ad ipſam rem perſequendam, vel æſtimationem eius, quanti plurimi fuerit, poſtquàm ablata fuit, eò quòd fur ſemper eſt & fuit in mora. Oldend.

CONDICTIONES naturales, id eſt, quas æquitatis naturalis ratione Iuriſconſulti introduxerunt, quatuor ferè ſunt: Indebiti, ob rem dati, ſine cauſa, de bene depenſis, ad imitationem condictionis ex mutuo. *Cuiac. ad Africa. tract. 3. in princ.*

CONDICTIO indebiti competit ei, qui per errorem, indebitam pecuniam ſoluit alicui, credens ei teneri, cùm non teneatur, vel cùm à procuratore ſuo ſoluta eſſet, ipſo ignorante. Eſt ergo condictio indebiti, *ſecundum Azo. in ſum. eod. tit.* poſtquàm ſoluta indebita repetuntur, ſiue per ignorantiam facti, etiam non probabilem, vt qua errauit quis in facto ſuo: ſiue per ignorantiam iuris talia indebita ſoluantur, quia ignorantia iuris non debet alicui nocere in damno vitando, *vt ff. de iur. & fact. ign. l. iuris ignorantia. vide eod. tit. l. de condict. indeb. C. & ff* Old.

CONDICTIO liberationis competit ei, qui quod omnino non debuit, promiſit. *l. 1. C. de err. calc.* Old.

CONDICTIO ob cauſam datorum, ſecundùm Azon. *eod. titul.* competit, & locum habet, vbicunque duo contractus innominati interueniunt, ſcilicet, do vt des, facio vt facias. In illo autem contractu innominato, ſcilicet, do vt des, datur actio de dolo. Et, prout alij dicunt, tunc competit ad rem petendam, quæ ob cauſam honeſtam, vtpotè in cauſam futuram vel præteritam data eſt, cauſa non ſecuta. Poteſt enim condici cauſa non ſecuta, ſi pœnituerit dantem, re integra. Si verò dediſti decem, vt Bononiam irem, & aliquid, quod erogaui ad profectionem, exprimam; habes condictionem, ita tamen, vt præſtetur mihi indemnitas. Quia autem ex obligatione, quæ re contrahitur, & non conſenſu, perficitur hæc condictio, minima eſt, quia res ad aliquem profecta ſine conſenſu vtriuſque, contra eundem aſſenſum petitur & repetitur. Oldendorp. Appellatur autem condictio *cauſa* dati (ſic enim, non, DATA, legendum Paulus docet *l. 5. verſicul. in hac. ff. de præſcript. verb.*) qua datum cauſa, ea non ſequuta, repetitur. *tot. titul. ff. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſequut. & C. de condict. ob cauſ. dat.*

CONDICTIO ob cauſam. Hanc condictionem parit res apud alium conſtituta, ſiue ab initio, ſiue iam, ſiue poſtea peruenit ad eum ex iuſta cauſa, poſtea ad inſtātiam redijt. Vt chirographum apud creditorem debitor poſt debiti ſolutionem recipit. Sed hanc condictionem ob cauſam putant quidam ex contractu prouenire, quia non competit, niſi alij contractus præcedant. Alij ex quaſi contractu credunt deſcendere, ad ſimilitudinem condictionis indebiti, quia qui ob cauſam cōdicit actori, primum contractum diſſoluit. Oldend.

CONDICTIO dati ob turpem cauſam, eſt, per quam repetimus ea, quæ dedimus alteri, cauſa etiam ſecuta, ob quā data ſunt, ſi turpitudo tantùm ex parte accipientis verſetur. Alioquin, ſi ex parte dantis, repeti non poteſt: quia in pari cauſa turpitudinis, potior eſt conditio poſſidentis. *c. in pari. de regul. iur. lib. 6.* & ſecundùm Azonem, *eod. tit.* ponitur exemplum; Ego dedi tibi vt ſacrilegium non faceres, ab hoc enim debuiſti abſtinere, nullo tibi dato. Et ideò etiam cauſa ſecuta poſſum petere, quod tibi dedi. *vid. ff. de condict. ob turp. cauſ* Oldend.

CONDICTIO ſine cauſa competit, quando aliquid primò ex iuſta cauſa eſt apud alterum, ſed poſtea per aliquem effectum eſſe non debet. Verbi gratia: Mutuaſti mihi centum, feci tibi inſtrumentum, in quo confeſſus me tibi teneri, ſoluo tibi: modò inſtrumentum obligatorium eſt apud te ſine cauſa, per quam repetam ipſum? Competit ergo condictio ſine cauſa, finita cauſa, ex qua res ad aliquem peruenit ex cōtractu, qui iam finitus eſt, vnde videtur deſcendere, nec inde, quod exſpirauit, adhuc cauſam ſubſiſtendi habere. Item, ſi ſine cauſa penes te res eſt, quam non habes per contractum, & ita nec ex contractu, nec ex maleficio es obligatus mihi. Etiam locum habet, vbicunque ſine cauſa aliquid, quod apud te eſt, mea intereſt me habere *qua de re extat. tit. ff. de cond. ſine cauſ.* Olden.

CONDICTIO Triticiaria, ſiue Triticiana. Veteres Tritici appellatione intellexerunt opes terræ, cum omnes conſiſterent in pecoribus & culturis terræ. *& vide infrà Triticum.* Hinc dicta Triticiaria condictio, qua omnes res nobis debitæ ſiue certæ ſint, ſiue incertæ, ſiue immobiles ſint, ſiue ſoli, ſiue corporales, ſiue incorporales, vt Iura, Vſusfructus, Seruitutes, ruſticæ, vel vrbanæ, petuntur, excepta pecunia numerata, quæ cùm certa debetur, habet ſuam condictionem. *l. 1. ff. de condict. Trit.* Oldend. Cuiac. quoque *in parat. ff. de cond. Tritic.* hanc condictionem à tritico denominatam ait. Sed verius eſt & probabilius eam ab auctore Triticio ſic dictā, vt Publiciana, Fabiana & aliæ, *Accurſ. Bart. & Dd. ad l. 1. ff. de condict. trit.* per d. l. 1. vbi tritici nulla ſit mentio in numeratione rerum, ob quas datur ab Vlpiano, quod credibile eſt eum facturum, ſi occaſione tritici ita eſſet nominata.

CONDICTIO autem vel certi eſt, vel incerti. Certi condictio ex omni cauſa competit, ex qua certum petitur. *l. 9. & l. 24. ff. ſi cert. pet. l. 28. §. exceptio. ff. de iureiurand. l. 17. in fin. ff. de exercitor. l. 17. §. penult. ff. rer. amot. Inſtit. quib. mod. re contr. oblig. & de verbor. oblig. in princ.* quæ & Condictitia actio per quam certum petitur, appellatur, *in l. 23. ff. de reb. cred.* Condictio incerti, ex diuerſo, ex omni cauſa datur, ex qua incertum petitur. Hac condictione & liberationes, & cautiones, & iura prædiorum, & ea quorum incerta æſtimatio eſt, condicuntur. *l. 2. §. aliud. ff. de donatio. l. 3. ff. de condict. ſine cauſa. l. 5. & l. 8. ff. de actio. empt. l. 46. §. 1. ff. de iur. dot. l. 12. ff. de nouatio. l. 22. in fin. l. 40. §. penult. ff. de condict. indeb. l. 35. ff. de ſeruit. vrb. l. 15. §. Pompon. ff. de minorib. l. 5. §. 1. ff. de vſufruct. ear. rer. l. 12. tum ff. de condi. furt. l. vn. C. de erro. calc. l. 3. C. de poſtul.*

CONDICTIO certi, eſt ſtricta condictio, triticiaria arbitraria, *Cuiac. tract. 3. ad Afric. fol. 27. ferè ſub fin.*

CONDICTIO ex ſcriptura, *Inſtit. de litter. oblig.* eſt ex qua obligatio naſcitur. Prat.

CONDICTITIA lex, quæ ab Imperatore nominatur. *§. Tripli. Inſtit. de actio.* eadem eſt cum condictione ex lege. Nam quoties ex conſtitutionibus actio datur, neque tamen nomen actioni imponitur, generaliter condictionem ex lege nominamus *l. vnica ff. de condict. ex lege.* Interdum autem præcisè dicitur, nomine actionis non adiecto *l. is duo §. Item Iulianus. ff. de iureiurand.* interdum autem nomine adiecto *l. Si quis certum. ff. ſi cert. pet.* Ideoque pro condictione Theophilus vbique Condictitiam vertere conſueuit. Quid autem ſit ex lege Condictio, ſiue condictitia actio ex l. vnica ff. de condict. ex lege, intelligi poteſt. Hotom.

CONDITA appellabant ſpecies & copias publicas in horreis ſeruandi cauſa repoſitas. *tit. de condit. in publ. horr. C.* Capitolin. *in Gordiano.* [Cuius viri tanta in Republ. diſpoſitio fuit, vt nulla eſſet vnquam ciuitas limitanea potior, & quæ poſſet exercitum populi Rom. ac principem ferre, quę totius anni in aceto, frumento, & larido atque hordeo, & paleis, condita non haberet.] Symmach. *lib. 1. Epiſtol. 19.* [Cùm clementia veſtra meminiſſet carrucæ faciendæ impendium de ſacro ærario eſſe decretum: cenſuit, vt eius argentum publicis conditis redderetur. Idem *Epiſtol. 34.* de frumento & oleo annonario agens, Cuius rei V. C. præf. annonæ partium ſuarum diligens executor, Prætorianæ ampliſſimæ præfecturæ, vt ipſe adſerit, dudum fecit indicium, miſſis de more breuibus, quæ anguſtias patefacerent conditorum.] Marcellin. *lib. 29.* [A prouincialibus commeatum exercitui p... ibuit dari meſſes & condita hoſtium, virtutis noſtrorum horrea eſſe fiducia memorans ſpecioſa.] Briſſ.

CONDITIO, ſiue (vt in Pand. Flor.) Condicio, variè à varijs diffinitur. Conditio, ait Accurſius *in rubr. ff. de condit. & demonſt.* eſt ſuſpenſio, cuius de futuro defectus, vel confirmatio pendet. quam diffinitionem Azo. *in Summa. C. de condit. inſert.* probat. apud quem conſummatio pro, confirmatio, legitur. Bart. *in l. 1. ff. de condit. & demonſt.* reijcit eam diffinitionem, datque aliam in hæc verba: [Conditio eſt quidam futurus euentus, in quem diſpoſitio ſuſpenditur.] Conditio autem tunc vim ſuſpendendi habet, cùm in futurum tempus confertur, quæ in præſens tempus aut etiam in præteritum non ſuſpendit, aut moratur obligationem *l. Conditio in præteritum ff. de verb. oblig. & l. ſi ita ſtipulatus fuero ff. eod.* Alciatus *l. debitori. C. de pact.* ait eſſe qualitatem, qua quid condi, id eſt, fieri actum eſt. Hotom. [Conditio, inquit, eſt lex negotio appoſita, vnde ipſius euentus pendet.] Equidem Bartoli diffinitionem veram putem *l. vnic. §. ſin autem aliquid ſub condit. C. de caduc. toll. Inſtitia l. cum ad præſ. nu. 37. ff. ſi cert. pet.* Euentui ſubijcit d. §. ſin autem aliquid. & poteſtatiuas,

ſtiuas, & fortuitas & mixtas. Lex verò, in facto. ff. de cond. & demon. in euentu ponit, quæ obtingunt, id eſt, fortuitæ ſunt. Ideoque ita diffinire tentabam: Conditio eſt lex appoſita hominum actibus, eos ſuſpendens. Prat.

CONDITIONVM variæ ſunt diuiſiones. Iuſtinianus *l. vnic. §. ſin autem aliquid.* diducit in caſuales, poteſtatiuas, & mixtas: quarum euentus ex fortuna, hominum voluntate, vel vtroque pendet. Prat.

CONDITIONVM (ait Paulus *lib. 3. ſentent. tit. 4.*) duo ſunt genera: aut enim poſſibilis eſt, aut impoſſibilis. Poſſibilis eſt, quæ per rerum naturam admitti poteſt: impoſſibilis, quæ non poteſt. Quarum altera ex euentu expectatur, alter aſſubmouetur. *& vide Vlpian. §. impoſſibilis. Inſtit. de hæred. inſtit.* Prat.

CONDITIONES vel in præſens, vel in præteritum, vel in futurum conferuntur, ſed eæ demum poteſtatem conditionum obtinent, id eſt, in euentum aliquem negotium ſuſpendunt, quæ in futurum conferuntur. *l. cum ad præſens. & l. itaque. ff. de reb. cred.* Quæ conferuntur in futurum, aliæ in caſum & euentum incertum, aliæ in arbitrium conferuntur. Illas caſuales, has poteſtatiuas appellat Iuſtinianus *d. §. ſin autem aliquid.* Quæ in arbitrio noſtræ ſitæ ſunt, promiſcuas vocat Paul. *l. ſi non ſacta. §. 1. ff. de condit. & demon.* Prat.

CONDITIONES præterea facti eſſe dicuntur, quæ in facto conſiſtunt, & in faciendo verſantur, ad differentiam earum, quæ in dando conſiſtunt. *l. ſi cui purè. fin. ff. ad Treb. l. ſeruum. ff. de ſolut.* Quædam verò conditiones iuris ſunt, id eſt, iure veniunt. *de quibus l. mutuam. 25. ff. de condit. & demon.* Prateius.

CONDITIONVM inſuper alia voluntaria, alia caſualis: illa quæ voluntatis eſt, totam obligationem ſuſpendit, vſque dum perficiatur: quæ verò caſualis eſt aut neceſſaria, obligationis tantummodo effectum prorogat, vis obligationis atque adeo ipſa obligatio ſtatim perficitur, &c. *Connan. lib. 4. cap. 17. num. 7.*

CONDITIO dicitur, cùm quid in caſum incertum, qui poteſt tendere ad eſſe, & ad non eſſe, confertur. *Ferr. Inſtit. de verbor. oblig.* Spieg.

CONDITIO quoque pro matrimonio & coniunctione ſponſaliorum & nuptiarum vſurpatur, *in l. vltim. ff. de ſponſalib. l. 19. & l. 36. ff. de ritu nupt. l. vltim. ff. de proxenetic. l. 65. ff. de iudic. l. 15. C. de nupt.* Sueton *in Iulio, cap. 25.* [Octauiam ſororis ſuæ neptem, quæ Marcello nupta erat, conditionem ei detulit.] Idem *in Auguſto, cap. 69.* [Dimiſſam Scriboniam, quæ liberiùs doluiſſet nimiam potentiam pellicis, conditiones quæſitas per amicos, qui matresfamil. & adultæ ætatis virgines nudarent.] Sic & apud eundem auctorem *in Claudio, cap. 26. & in Galba, cap. 5.* accipiendum eſt. Seneca *lib. 3. controuerſ.* [Conditionem nuptiarum illi inuentam cum alio nullo modo poſſet.] Feſtus *lib. 3.* [Conuentæ, ait, conditio dicebatur, cum primus ſermo de nuptijs & earum conditione habebatur.] Vtitur hoc quoque verbo in hoc ſignificato Plaut. *in Trucvlen. & Aulular.* & Liu. *lib. ab vrb. cond. 4.* & Plin. *lib. 1. epiſt. ad Iunium Mauricium.* Itaque & in renunciatione ſponſaliorum hæc verba probata eſſe Caius ſcribit, CONDITIONE TVA NON VTOR, *l. 2. ff. de ſponſalib.* Briſſon.

CONDITIO etiam pactionem & conuentionem ſignificat & quod Græci dicunt συνθήκην. Cicer. *Topic.* [Si quæratur à natura ne ſit ius, an ab alia quam conditione, & pactione hominum.] Nam & lex κοινὴ συνθήκη τῆς πόλεως à Demoſthene definitur. *l. 2. ff. de legib.* Atque inde forte qui pactiones & inſtrumenta conſcribebant, Conditionales ſunt appellati, ſic enim appellantur *in l. 11. C. qui potio. in pignor. & l. 7. de iur. fiſc. libr. 10. C. l. 2. de ſtud. liberalibus. vrb. Rom. C. Theod. l. vltim. de ponder. auctor. inter.* Quanquam alia huius verbi origo eſſe videatur: Nam & eo Tertullian. in alium ſenſum vtitur *in lib. de Idololatr.* [Opera, ait, & Conditionalis eram. Nemo duobus dominis ſeruire poteſt.] Vnde fortè Conditionarij cenſiti & adſcripti, vel familiares appellantur *in cap. non confidas, diſtinct. 5.* & apud Yuonem Carnotenſem in epiſtol. ad Paſchalem Papam, qua rogat eum Conditionarios de familia Carnotenſis Comitis exciperet è priuilegio quod Carnotenſi Eccleſiæ de non admittendis Conditionarijs dederat. Conditiones etiam teſtium dicta quaſi condictiones dici, Iſidor. *libr. 5. etymol. c. 24.* ſcribit. Briſſ.

CONDITIO etiam pro cauſa vſurpatur, ita melior conditio adferri & offerri, *l. 2. 3. 4. 5. & paſſim ff. de in diem addict. l. 41. ff. de rei vindic.* [In ea conditione eſt.] *l. 1. § ſi quis. ff. vnde cognati. l. 7. ff. de adm. & peric. l. 45. §. vltim. ff. de fideicommiſſ. libert. l. 2. ff. de incen. ruina. l. 29. §. vltim. ff. de verbor. obligat.* [In ea conditione eſt teſtamentum.] *l. 11. §. 2. l. 13. §. ſi ſeruum. ff. de teſtamen. milit.* [In eadem erunt conditione.] *l. 20. §. licet. ff. de hæred. petit.*

Interdum CONDITIO optionem ſeu electionem ſignificat. Sic, Conditionem deferre, id eſt, optionem, *l. 1. §. ſi quis in fraudem. ff. ſi quid in fraud. cred. l. 16. ff. de adm. & peric.* Hirtius, ſiuè Oppius *de bello Africo* [Quibus cum conditionem ferrent vt oppido excederent, idq; ſibi vacuum traderent, conditionemq; repudiaſſent.] Briſſon.

CONDITIO in Iure pro MODO capitur, quòd ferè in multis conueniant, *l. 1. C. de iis quæ ſub mod.* pro modo autem capitur, cùm ſæpè, ſum euidenter in l. debitori. C. de pact. l. quoniam. C. de rer. permut. tamen modus fit per, VT, conditio per, SI, & in multis non parum diſcrepant, vt, liquet in gloſſ. rub. ff. de condit. & demonſtrat. Nunc adde ſuperiorib. ſi placet. l. ſi poſt. §. iiſdem. ff. quando dies leg. ced. vbi conditionem pro modo accipit Vlpianus, niſi nos decipit Accurſius. [Iiſdem autem diebus, id eſt, iiſdem conditionibus, inquit, hæredi præſtabitur legatum, quibus legatario præſtabatur.] Conditionibus, id eſt, Modis, ait gloſſa, quia cum hic agatur de hærede legatarij, ad quem legatum cum iiſdem conditionibus deuenit, non poſſunt eſſe veræ conditiones, ſed modi: quia conditiones ad hæredes non tranſmittuntur, *d. l. ſi poſt. §. ſed ſi ſub ff. eod. l. vnic. §. ſin autem C. de cad. tollen. Forcat. in ſuo Auiario. cap. 8.*

CONDITIO adſcribi dicitur, & inijci. *l. 34. §. 1. ff. de adq. hæred. l. 12. ff. de man. teſtam. l. 6. & l. 96. ff. de leg. 1.* & dari. *l. 14. §. 1. ff. de adquiren. hæred.* & inſeri. *l. 11. ff. de legat. 2.* pendere etiam & ſuſpendi, & exiſtere, & impleri, & euenire conditionem dicimus. Et è contrario, deficere & extingui, *in l. 2. §. ſi quis ſeruum. ff. de hæred. inſtit.* Briſſ.

CONDITIO, à demonſtratione hoc differt, quòd demonſtratio plerunque factam rem oſtendit: conditio futuram. *l. ſi nominatim. ff. eod.* Spiegel. & vt pleniùs dicamus: Conditio in liberam legatarij voluntatem, aut in euentum rei futuræ incertum confertur. vt, SI HOC FECERIS: SI NAVIS EX ASIA VENERIT, &c. Demonſtratio autem factam rem oſtendit, non quemadmodum conditio futuram: vt, Fundum Tuſculanum, quem Seius mihi dedit, do, lego, *l. Stichum. 6. ff. de leg. 1.* Weſenb. Placet etiam de hac differentia adſcribere, quæ doctiſſimus Cuiac. doctiſſimè *lib. 2. obſer. cap. 39.* ſcripſit. Multùm à Demonſtratione Conditio diſtat. Demonſtratio in præſens: Conditio in futurum tempus confertur. Hæc omnimodo exiſtat neceſſe eſt, vt legatum debeatur: illa, etiamſi vera non ſit, attamen debetur. Et ideò non fruſtrà quæritur *in l. 6. ff. de leg. 1.* vtrùm hæc verba, STICHVM, QVI MEVS ERIT CVM MORIAR: demonſtrationem, an conditionem faciant? Labeo autem ea pro Demonſtratione accipit. *l. 5. §. 1. ff. de leg. 1. l. nuper. §. vlt. ff. de leg. 3.* Trebatius contrà pro Conditione: nec putat quicquam intereſſe, ita legetur, QVI MEVS ERIT: an, SI MEVS ERIT. Ideoque ſi tempore mortis in totum, aut pro parte, ſeruus alienus fuerit, ex ſententia Labeonis, totus debetur: ex ſententia Trebatij, non debetur, niſi quatenus eo tempore defuncti fuerit. Obtinuit autem ſententia Trebatij, *vt in illa l. 5. & l. nuper, traditur.* Cuiac. *d. loco.*

CONDITIO libertatis leuiſſima, ea intelligenda eſt, quæ ad libertatem perducit, quamuis natura grauior & durior ſit. *l. leuiſſima. 35. ff. eod.* Spieg.

CONDITIO ſeruitutis, id eſt, ſtatus, fortuna. *l. vltim. §. fin. de ædil. edict.* Variè autem vſurpatur. Eſt enim conditio idem quod modus, ratio, lex, pactio, pactum, fortuna, ſtatus, locus, ius, cauſa. Spieg. Pro meliore conditione haberi debet, quicquid ad vtilitatem venditoris pertinet. *Connan. lib. 7. cap. 9. num. 8.*

CONDITIONEM hanc, SI COELVM DIGITO NON TETIGERIS, impoſſibilem, negatiuam Commentatores appellant, *in l. in illa. de verbor. obligat.* cùm rectiùs (Alciat. ait) neceſſariam conditionem dicerent, quę pro pura habetur. Niſi fortè de eo cœlo de quo oxymorũ, ridiculum ænigma confinxit Virgilius:

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli ſpatium, non amplius vlnas.

Quid hoc in loco ſignificet, cœlum, explicat Alciat. *cap. 8. lib. 1. parerg.* Spieg.

CONDITIONES quærere, adulteræ, infameſque fœminæ ſibi dicebantur, quæ homines benè mentulatos ſibi adſciſcerent, magnis etiam inuitatos præmijs. Egnat. *in Capitolinum, & Lampridium* annotauit. Viues autem, [Conditio, inquit, in fœminis eſt coniugium, vnde quærere conditionem, & inuenire conditionem filiæ.] Hinc apud Iuriſconſultos in verbis repudij erant & illa, Conditione tua non vtar. Spieg.

CONDITIONEM remittere. Opponitur, Conditionem manere alicui. *l. ei qui furti. ff. de furtis.* Old.

CONDITIONIBVS ſtare, eſt tenere pacta: cui contrarium, à conditionibus fugere.

CONDITIONALIS, cui conditio adiecta eſt: vt conditionalis ſtipulatio, aut legatum, *l. 44. ff. de verbor. obligat. & ſub tit. ff. de condit. & demonſtr.* Item Conditionale legatum, & Purum opponuntur, *l. 41. §. 1. ff. de legat. 1. l. 4. ff. quando dies leg.* Item

CONDITIONALITER, pro, ſub conditione. *l. quæres. ff. de verb. obligat. & paſſim in lib. noſtris.* Hotoman.

CONDITOR, qui aliquid componit, vel rei alicuius autor, vt conditor legum, *l. 8. C. de pact. l. vltim. C. de legibus. l. 23. C. de procurat.* Conditum teſtamentum, *l. 7. C. de teſtam.*

CONDITORIVM, id eſt, ſepulchrum. Catanæus oſtendit exempla *comm. ntar. 6. Pimian. epiſt.* Spieg.

CONDITVRA, quod ferculis, alijſq; eſculentis condiendi gratia adhibetur. Vlpianus *de tritico, & vino legat. l. ſi quis.* [Quod potius conditura loco fuit.] Nebriſſ.

CONDITVM, pro abſcondito, id eſt, quod abſconditè ſeruatur in aliquo loco. Paul. [diuerſam autem eſſe cauſam eorum, quæ in condito eſſent.] Item *paulò ſuprà in themate,* [ſi quæ in condito habuerat paterfamiliàs.] *l. Oſtium quidam. de legat. 3.* vnde Conditi fructus, *l. 5. §. non paſſim. ff. de reb. cor.* Conditæ merces in horreis, *l. 74. ff. de contrah. empt.* Conditiuum verò dicitur, quod ſeruari poteſt ſine læſura. Spieg.

CONDOCTI, dicuntur Comici, qui fabulam, quam acturi ſunt, vnà fideliter edidicerunt, geſtumq; agere ſciũt: Oportet enim hiſtriones peritos eſſe, & fabulam quam acturi ſunt, ſimul edidiciſſe, antequam in proſcenium prodeant, *vt refert Turneb. aduerſar. lib. 15. c. 6.*

CONDVCERE dicitur is, qui pretium accipit pro re aliqua facienda: quod Redimere etiam dicitur ex Budæo. Vlpianus: [Si quis ſeruum docendum conduxerit.] *l. item quæritur. 13. §. ſi quis ſeruum. ff. locat. & alibi ſæpiſſimè.* Sic & apud alios Iuriſconſultos reperies. *ſic accipitur in l. 2. ff. ad leg. Rhod. de iact.*

Conducit qui dat, ſed qui locat, accipit illud. Olden.

CONDVCERE nummo vno, donationis inſtar inducit, ait Vlpianus *l. ſi quis. 46. ff. Locati.* Eſt autem, teſte Oldend. prouerbiale ſecundùm veteres, ſicut nunc dicimus, fragmento panis vel pomi locare aut vendere: ſignificantes, donationem potius eſſe, quàm alium contractum. Spiegel.

CONDVCI etiam & locari nummi dicuntur, qui fœnore occupantur. Horat.

Omnia conductis coëmens obſonia nummis.

id eſt, fœnore ſumptis, inquit Acron. Conducuntur enim quaſi nummi, pro quibus merces ſoluitur. Et quemadmodum in emptione dixi, veteres emptionum venditionumque appellationibus promiſcuè vſos eſſe, idem eſt in locatione & conductione, vt Caius ſcribit *de actio. empt.* quod credo opinionem Laurentio Vallę inieciſſe, vt putaret locare ſepulturam faciẽdam, vt dicatur tam is qui dat, quàm qui ſuſcipit faciendam, cuius tamen nullum adhuc exemplum memini me legere, nec ſcio, an apud Latinos authores reperiri poſſit, vt rectè notauit Budæus: niſi fortè apud Labeonem *l. vltim. ad leg. Rhod. in princ.* [illegible] dò non ſunt mendoſi codices, quod facilè crediderim. Et cùm ſcribit Caius, veteres locationis & conductionis appellatione vſos fuiſſe promiſcuò, ſatis oſtendit iam hoc à conſuetudine Latini ſermonis receſſiſſe, atque ita poſteriores locutos fuiſſe, vt iſta diſtinguerentur, diceretur que locare, qui dat rem vtendam, Conducere autem, qui pro rei vſu & fructu, quem accipit, dat in pretij loco penſionem certam, vel nummorum vel fructuum, [illegible] le dicitur nummis colere aut conducere, hic partibus: vnde partiarius colonus. Ita locatur opus faciendum, [illegible] mandatur eius conſtructio & procuratio, quique [illegible] ſuſcipit non gratis, ſed & mercede & pretio. Ipſe autem conductor dicitur, quoniam eius ductu tota conſtructio peragitur. Hic igitur conductor appellatur qui dux eſt, & vt vulgò loquimur, magiſter operis: qui quod alienis & ipſe operis vtitur emptis, conductis, ad id quod ſuſcepit efficiendum, vocatus eſt redemptor: quaſi opus quod locatori ſuo debet, à mercenarijs redimat. Nam ſi quis ſua ſolius opera faciendum aliquid conducat, non rectè [illegible] lor, redemptor operis vocabitur, &c. *Connanus lib. 7. cap. 11. num. 1.*

CONDVCI aqua in vnum locum, *l. 3. §. ſi aqua. ff. de riuis.* [illegible] *apud Pallad. libr. 1. de re ruſt. tit. 16.* Briſſ.

CONDVCIT, in tertijs perſonis, pro vtile, eſt notius, quàm vt exemplis probari debeat.

CONFARRATIO, ſacrificij ſolennis genus erat, quo vtebantur veteres Romani in coniunctione viri & vxoris, cuius commeminiſſe videtur Vlpianus *in epitome, tit. 9.* [Farre (ait) conuenitur in manum certis verbis, & teſtibus decem præſentibus.] Eam ſolis Pontificibus conueniſſe ſcribit Boëthius *in Topic. in loco à gene.* qua de re adeundi ſunt, Alexãd. ab Alex. *libr. 2. genialium.* & Bar. Briſſonius *lib. ſingul. de ritu nupt.* Confarrationem Romæ omiſſam ſcribit Tacitus *libr. 4. Annalium.* Prateius. *vide latiùs Connanum libr. 8. cap. 3. num. 2.*

CONFERRE, à Con, & Fero, quaſi ſimul portare, multa ſignificat, propter varias conferendi cauſas. Quare ex eo, quod adiungitur, ſolet vis huius verbi lectoribus apparere. Oldend.

CONFERRE manus, conferre ſigna. Wider einander ſtreiten. Oldend.

CONFERRE pedem, antiqui eleganti metaphora dicebant pro eo, quod eſt propius accedere ad cauſam: Cuius oppoſitum eſt, Fugere ſcopum controuerſiæ, ſicut nunc ferè litigatores faciunt in iudicijs. Cicero *pro Plancio.* [Non poſſum pedem conferre, vt aiunt, aut propius accedere.] Commentatores venire ad punctum cauſæ, dicunt. Näher zu der ſach kommen. Spiegel.

CONFERRE in arbitrium alicuius. *l. 1. ff. de leg. 2.*

CONFERRE in aliquod tempus, hoc eſt, differre. *l. quæſitum. ff. de ſponſal.* Prat.

CONFERRE, comparare. *l. vbi falſi. ff. de falſis.* Dicimus enim, confero te illi, aut cum illo. Hieronymus *in proœm. Paralip.* [Quendam, ait, auctorem, qui apud Hebræos in admirationibus habebatur, aſſumpſi, & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vſque ad extremum vnguem: & ſic confirmatus, auſus ſum facere, quod iubebatis.]

CONFERRE in pauca, accipitur pro, concludere breuiter, quæ diffuſiùs ſunt dicta. Plaut. [Nunc verba in pauca conferam.] Oldend.

CONFERRE pontificios canones legibus Romanis ſic oportet: Primùm, retinenda ſemper eſt breuitas, né quid mediocritatem excedat: deinde, in locis ex iure collatis perpendi oportet auctorem, & illius conſilium, hoc eſt, quis, ob quam cauſam, cui, qua de re, & quando ſtatuerit tale ius. In his enim conſiſtunt & aperiũtur tibi ſtatim circumſtantiæ negotiorum: quæ cùm diuerſæ ſint, nihil eſt mirandum, ſi de quibuſdam ſpeciebus varient ius ciuile & canonicum. Tum ex collatione ſic facta apparebit tibi lux quædam mirabilis, ad inueſtigandam ſimilium negotiorum æquitatem, ſiue in ſcholis, ſiue in iudicijs, ſiue in conſultationibus verſeris. Porrò hæc eſt exercitatio, quam inculcare oportet ſtudioſæ iuuentuti: non ad altercationem

rem fori, ſed ad concilianda iuris præcepta, quæ eodem pertinent tandem. Nam, ſi benè circunſpicias, multò certè rarior inter ius ciuile & canonicum, eſt *ἀντινομία*, quàm vociferantur quotidie in tribunalibus. Differentias tamen permultas inter ius ciuile & pontificium conſtituit Bart. tractatu in eam rem edito, quem videas velim. Old.

CONFERRE, in commune & medium redigere ſignificat, *toto tit. ff. & C. de collat. bon. & ff. de dotis collat.* Vnde

COLLATIO bonorum & dotis *vbi ſuprà.* Eſt &

COLLATIO tributorum, & vectigalium, aliarumque functionum, hoc eſt, præbitio. *l. vltim. §. patrimoniorum. in fin. de mun. & honorib.* Sic accipitur in l. in honoribus. §. qui muneris. ff. de vacat. mun. eodem ſenſu accipitur in rubr. C. de collat. fundi patr. lib. 11. & C. de collat. fund. fiſcal. cod. lib. Et

COLLATORES in Nouell. 128. interpretibus Iuliano Patritio & Irnerio, quos *ἐκλήπτορας* Græco vocabulo appellauit Iuſtinianus *in d. Nouell.* Briſſ.

CONFERRE, apud Venuleium *l. ſi vir. 6. ff. ad leg. Falc.* pro impendere, poſitum aiunt Accurſius, & Alberic. equidem pro contribuere accipi putem.

CONFERRE apud Pontificios ſignificat concedere. *c. cum te. extr. de reſcript. ibi, præbendam ſibi conferre deberent.* Prateius.

CONFERRE, transferre ſignificat, *l. confeſſionibus. ff. de interrog. act.*

CONFERRE pacta in *l. fin. C. de ferijs.* eſt de paciſcendo colloqui. Prat.

CONFERRE rem in arbitrium alicuius. Et, conferre in aliquod tempus Heymgeben / Verziehen / Vlpianus *l. quæſitum. ff. de ſponſalib.* [Quæſitum eſt, inquit, apud Iulianum, an ſponſalia ſint ante duodecimum annum, ſi fuerint nuptiæ collatæ,] hoc eſt, dilatæ in id tempus ætatis: non, ſicut Accurſius comminiſcitur, re vera celebratæ. Oldend.

CONFERO beneficium, Confero honorem, Confero in te culpam, Jch thu guts / Jch gebe ehr / Jch gebe dir die ſchuldt Oldend.

CONFERRE dotem, vel alia bona, Wider einbringen. *Vt C. de collat. bon. & ff. eod. tit.* [Hic titulus, inquit Vlpianus, manifeſtam habet æquitatem. Quum enim prætor ad bonorum poſſeſſionem contra tabulas emancipatos admittat, participeſque faciat cum his, qui ſunt in poteſtate bonorum paternorum: conſequens eſſe credidit, vt ſua quoque bona in medium conferant, qui appetant paterna] Oldend.

CONFESSIONEM, Quintilianus *declam. 314.* accipiendam ait qualemcunque contra ſe pronunciationem ſuam. Pronunciantis ſententiam definire videtur Paulus *l. 1. ff. de confeſſis.* Briſſ.

CONFESSIO etiam *in Nouell. Iuſtin. 1.* ſumitur pro cautione, Græcorum imitatione, qui *ὁμολογίαν* dicunt, *vt in l. quum de indebito. ff. de prob. Cuiac. in expoſit. d. Nouell. Iuſt. 3. fol. vndec. circa med.*

CONFESSIO non nocet abſentibus, nec vocatis. *l. certum. §. ſi quis abſente. ff. de confeſſ.* quod declara, vt per Bart. *d. §. ſi quis.* & reſtringe vt per Bartho. Socin. *in tract. fallen. reg. 63.* Oldend.

CONFESSIO coram notario facta, habetur pro ſcriptura in fideiuſſione iudicio ſiſti, *l. penult. C. de fideiuſſ.*

CONFESSIO erronea nullius eſt momenti, *l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. legat. l. ſi obligatum. 13. C. de ſolut. l. error. C. de iur. & fact. ignor.*

CONFESSIO extraiudicialis, quæ fit apud probos & fide dignos homines extra iudicium. Hæc in pleriſque caſibus ſuum adfert robur, ad probandam intentionem actoris. *Vide Lucam in l. generaliter. C. de non num. pecun.* Spieg.

CONFESSIO facta in vno iudicio, fidem facit in alio, inter eaſdem perſonas. *Ioan. Andre. & alij, in c. per inquiſitionem. de elect. & in cap. 2. de ordin. cognit. Anton. de Butr. in c. cum dilectus. de capell. monach. Baldus, Alciatus, & alij in l. 2. C. de edend. per leges quas citant.* Prateius.

CONFESSORIA actio, cui opponitur Negatoria, dicitur quaſi adſertoria iuris & ſeruitutis: Cuius vindicandæ gratia confitemur, intendimus apud iudicem. Habet enim hic verbum iſtud, CONFITERI, emphaſin, & vehementiorem, pro ſubiecta materia, ſignificationem, quàm alibi. Daturque ei qui ſeruitutem ſibi deberi intendit, *l. 2. §. 1. ff. ſi ſeruitus vind.* Concipitur autem verbis adfirmatiuis, plerunque tamen negatiuis. *l. 4. §. fin.* Quod tamen negat Hotom. *in Comment. Inſtit.* affirmans, hanc actionem nunquam, niſi aientibus verbis concipi.

CONFESSORIA actio etiam datur in lege Aquilia de damno dato, aduerſus confitentem reum, id eſt, ex confeſſione rei. *l. inde Neratius. 23. §. fin & l. proinde. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* Sic quoque appellatur ea actio, quæ ex alicuius ad interrogata reſponſione competit *l. fin ff. de interrog. act.* Briſſ.

CONFESSI, vt ait Varro, *lib. 5. ling. lat.* qui fati id, quod ab eis quæſitum eſt. Prat.

CONFESSVS Iuriſconſulto videtur qui monitus tacet. *l. de ætate. §. nihil intereſt. & §. qui tacuit. ff. de interrog. act.* Oldend.

CONFESSA res, pro clara, manifeſta, & extra controuerſiam poſita. Spieg.

CONFESTIM variè pro re, hoc eſt, ſubiecta materia accipitur. Aliquando, vbi primùm potuit, hoc eſt, prætoris copiam habuit, *Vlpiano l. 2. §. confeſtim ff. ad S. C. Orfit.* Aliquando ſumitur interpretatio ex teſtatoris voluntate, vt ſignificet ſtatim à morte inſtituti. *l. cùm pater. §. ab inſtituto. ff. de legat. 3.* Interdum pro decem dierum ſpatio, *l. promiſſor. §. 1. ff. de conſtitut. pecun.* Plerunque pro modico interuallo temporis, ſcilicet pro tanto, quanto iudex pro tribunali ſederit, *l. diem. ff. de in integr. reſtitut.* Quandoque ſine vllo temporis interuallo. *l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil.* ſic accipitur, interprete Vlpiano *in l. 3. §. cùm igitur. ff. de vi & vi armat.*

CONFESTIM, hoc eſt, intra quatuor menſes. *ſic interpretatur Bart. in l. presbyteros. C. de Epiſc. & cleric.* Oldend.

CONFESTIM, &, Ex interuallo, opponuntur, *l. 51. ff. ad leg. Aquil.* vt [Confeſtim & interiecto tempore.] *l. 52. §. fideiuſſores. ff. de fideiuſſ.* & [Confeſtim ac Poſt tempus.] *l. 55. §. qui fideicommiſſum. ff. ad S. C. Trebell.* Briſſon.

CONFICERE rationes, apud Vlpianum *l. 1. §. officio ff. de tutel. & rat. diſtrah.* eſt in libro ſcribere rationes actus & adminiſtrationis. Prateius. Et conficere negotium, *l. 46 ff. de neg. geſt.*

CONFIDEIVSSOR, qui ſimul cum alio fideiuſſit (Mittbürg.) *l. 10. 39. & 48. ff. de fideiuſſor. l. fideiuſſoris autem. & l. videlicet. ff. de pact.* Sic Conſponſor, apud Ciceronem, *epiſtol. 19. lib. 6. familiar.*

CONFIDENTIAM eſſe vitij, nec Archid. ignorauit, *cap. 1. circa fin. de elect. lib. 6.* Fidentia ſemper eſt laudis. Confidens autem, mala conſuetudine loquendi, in vitio ponitur: ductum verbum a confidendo, quod laudis eſt. Inſulanus idem indicat, quo loco Cicer. ſecutus eſt conſuetudinem. Spieg.

CONFINATI, qui ad loca aſſignata accedere noluerunt, non propterea in crimen læſæ maieſtatis incidunt. *ita ſignanter Bald. conſil. 271. quæritur, vtrùm hi qui indignationem, in 2. libr. ſ. q. Deci. conſil. 410. in cauſa mota Mediolani. colum. vltim. lib. 5.* Cott.

CONFINES agri dicuntur, qui ijſdem ſe finibus adtingunt. *l. 4. §. non ſolùm. ff. fin. reg.* Eodem ſenſu

CONFINIA prædia dixit Paulus. *l. qui duo. 29. ff. de ſeruit. ruſt. præd.*

CONFINII appellatione ſignificatur, quo ſe poſſeſſores adtingunt. *l. 2. §. 1. verſic. præterea. ff. de aqua & aq. pluu. arc. l. patronus. §. 1. ff. de legat. 3.* Confinium porrò non intelligitur ſi via publica interuenit. *l. 4. §. fin. ff. finium reg.* Confines à vicinis ſeparat Paulus *d. l. 4.* quòd illi de ruſticis, hi de vrbanis prædijs dicuntur. Trifinium etiam veteres appellabant eum locũ, in quem tres poſſeſſores adtingebant, *ſicut in ea re teſtis eſt Siculus Flaccus, lib. de condit. agror.* Briſſ.

CONFINIA dicuntur ea, quæ adeò ſibi proxima ſunt, vt nullus medius paries interponatur, ſed vrbana parietibus diſtingui conſueuerunt. Et ideò, vbi non poſſunt dirimi fines, occaſione controuerſiarum finitimorum, permittitur iudiciũ finium regundorum, id eſt, dirimendorũ, vel ſeparandorum, quo caſu opus eſt, vt ex alterius prędio alij adiudicandum ſit, & is cui adiudicatur, pro eo, quod ei adiudicatur, certa pecunia condemnandus eſt. Actio enim finium regundorum habet locum in ruſticis prædijs tãtùm, in vrbanis autem prædijs locum habere non poteſt, quia

vrbana

vrbana prædia ſibi non ſunt confinia, ſed magis dicuntur vicinia. *ff. fin. reg. l. 4. §. hoc iudicium.* Olden.

CONFIRMARE eſt alicui iuri, vel facto firmitatem præſtare. Hinc

CONFIRMATIO, quæ eſt iuris priùs habiti corroboratio *c. inter dilectos, de fid. inſtr.* Prat.

CONFIRMATIO dicitur etiam, quando ſuperior confirmat factum inferioris, & de infirmo firmum facit. Qui enim confirmat aliquid, is non cenſetur dare. *l. & quia. ff. de iuriſdict.* Paulus *l. ſi donatæ. §. ſi ſponſus. ff. de donat. inter vir. & vxor.* [Quia, inquit, tunc factam donationem confirmare videtur, non inchoare nouam.] Ex innouatione priuilegij, nouum ius non adquiritur, ſed antiquum (ſi quod habet) conſeruatur. *cap. cùm dilecta. §. nuper autem. de confirm. vtil. vel inutil. & diſtinct. 12. c. præceptis.* Qui declarat, nihil dat, ſed datum ſignificat. *l. heredes palam. §. ſi quid poſt. in fin. ff. de teſtam.* Sic accipi debet toto titul. de confirmat. vtil. vel inutil. Oldend.

CONFIRMATIO etiam manuum impoſitionem ſignificat. *c. 1. unctio c. Spiritum ſanctum. de pen. diſtinct. 5. vbi docetur, quanam ſit eius vis.* Prat.

CONFIRMATIO fit duobus modis: aut in forma communi: aut ex certa ſcientia. In forma communi confirmare dicitur princeps, quando ſimpliciter abſque aliqua cauſæ cognitione confirmat. & hæc nullum ius tribuit. Ex certa ſcientia dicitur confirmatio, quando fit cum cauſæ cognitione: & iſta facit ius *ita eleganter declarat Bald. poſt Cyn. in l. ex verbis. ad fin. vbi alij ſequuntur. C. de donat. inter vir. & vxor. & commendat Decius latè circa hoc inſiſtens, in rubric. de confirm. vtili vel inutil. in 3. quæſt. poſt Andr. Sicul. inter conſilia Alexand. conſil. 123 ſcripſit eccleſiaſt. colum. 7. ad fin. & ſeq. in 4. libr. & Aretin. conſil. S. abunde. colum. 1. & 2.* Alio etiam modo dicitur confirmatio ex certa ſcientia, videlicet quando tenor priuilegij de verbo ad verbum inſeritur in confirmatione. *ita Specul. in tit. de inſtrument. edit. §. nunc autem. verſic. item opponitur. ſeq. Aretin. conſil. 15. reuerendiſſime pater, colum. 2. verſic. præterea certa ſcientia.* & eſt doctrina memoriæ commendanda, ad declarationem terminorum. Et iſta confirmatio ex certa ſcientia, quamuis det robur, non tamen extenditur ad id, quod in eo non includebatur. *ſecundum Bald. ſing. in l. 4. in fin. C. ſi aduerſ. rem iudicat. quem in pulchra quæſtione reaſſumit Corn. conſil. 9. incip. attentis narratis. in vlt. col. in 3. lib. & moderni in l. more. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* niſi addita eſſet clauſula, [ex certa ſcientia.] quo caſu non ſolùm dat robur actui confirmato, ſed etiam illum extendit. *ita ſingul. Bald. in c. penult. colum. vltim. verſic. quæro ergo. extr. de confir. & pro ſingulari multum notat & ſequitur D. Ieſ. in d. l. more. in 7. col. verſ. limita ſingulariter. ff. de iuriſdict. omn. ind. & ſeq. Alexand. conſil. 127. viſ. colum. penult. verſic. nec prædictis. libr. 4.* Alia verò ſimplex confirmatio nullum vigorem tribuit, *vt etiam in pulchro caſu conſuluit D. Zelialus inter conſilia Bald. conſ. 135. articulus. in vlt. colum. in 3. lib. & declarat D. Franciſ. Curt. in repet. l. admonendi. colum. 22. verſi. quid in priuilegijs. ff. de iureiuran. poſt Andr. Sicul. in loco prædlegato.* Cot.

CONFIRMATOREM venditionis vocat Iulianus & vetus interpres, vt M. Cic. *pro Cluentio* confirmatorem pecuniæ, auctorem ſecundum *l. 4. ff. de euict.* vt auctorem pecuniæ. *l. ſi literat. C. manda.* auctor primus, eſt vẽditor ipſe. *Cuiac. in expoſit. Nou. Inſtin. 4. in fin.*

CONFIRMARE, apud Calliſtratum *l. 3. ff. de teſtibus.* non adſeuerare, vt putat Oldendorpius, ſed pro ſimul probare accipitur. falsò apud Oldendorpium in Lexico legitur Confirmare, vt & apud Spiegel. Confirmare apud Paulum. *l. & quia. ff. de orig. iur.* ſignificat approbare, & validius & perfectius efficere. *vt explicat ibidem Bart.*

CONFISCARE. Aſcon quia maior ſumma eſt pecuniæ publicæ, quam priuatæ, factum eſt, vt fiſcus, pro pecunia, & inde Confiſcare dicatur. Quanuis, Inſulano teſte, à quibuſdam deuitatur, potius ſcribentibus, in ærarium publicum redigere, vel fiſco applicare: tametſi Plin. *in Panegyrico ad Traianum*, diſtinguit Aerarium & Fiſcum. Cicero vſus eſt verbo, publicare, pro confiſcare. exempla idem *in Obſeruat. ſuis* indicat. Catanæus non negat, interdum confundi, monens tamen: Viderint, inquit, qui crediderunt, ærarium & fiſcum, idem eſſe. Spieg.

CONFISCARI eſt Fiſco, id eſt, Principis ærario applicari, vel in fiſcum cogi. *l. fin. ff. de bon. eor. qui ſibi mortem. l. 4. C. de re milit.* Suetonius *in Domit.* [Confiſcabantur, ait, alieniſſimæ hæreditates, vel exiſtente vno, qui diceret audiſſe ſe, &c.] Vnde fiſcus eſt regius ſaccus, in quem reducuntur bona damnatorum, & proſcriptorum. Vnde dicitur, [facta eſt omnium bonorum confiſcatio.] Et caſus in quibus poſſunt bona alicuius confiſcari poſt mortem ſuam. vide gloſſ. *in l. fin. C. ad leg. Iulia. maieſtatis.* Et qualiter formabitur ſententia, eſt gloſſ. *Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſtat. §. per contrarium.* Oldend. Primi verò qui per calumnias & iniquas interpretationes multa fiſco in Imperatoris gratiam vendicarunt, fuère Palphurius & Armillatus. Vnde Iuuen. *ſatyr. 4.*

Si quid Palphurio, ſi credimus Armillato
Quidquid conſpicuum, pulchrumq; ex æquore toto eſt
Res fiſci eſt, vbicumque natat.

Coraſ. miſcel. lib. 6. cap. 19.

CONFISCARI etiam ad perſonas refertur. *l. ſi tutor. §. penult. ff. de tut.* vbi tamen, confiſcatus accipi debet pro eo, cuius bona confiſcata ſunt, & in ærarium Principis coacta. Suetonius *in Caligula.* [Prætereuntes (inquit) duos equites locupletes ſine mora corripi, confiſcariq; iuſſit.] Briſſ.

CONFITERI. Donatus *in Adelph. Terent.* confiteri & indicare ita diſtinguit, [Indicat, inquit, is qui de ſe volens aliquid, & de alijs etiam prodit: ſed confitetur, qui de ſe tantùm, & qui inuitus.] Interpretes tam ad eam, quæ à volente fit, quàm quę per tormenta exquiritur, confeſſionem referunt. *vide gloſſ. in l. ſeruos. C. ad leg. Iul. de vi ſuper verbo, confeſſionibus.* Porrò, obſeruarunt eruditiores nonnulli, verbum, Confiteri, à Cicerone alijſque frequentius ita vſurpari, vt dicant, confiteri de ſcelere, non ſcelus: quemadmodum accuſare, defendere, damnare de furto, de repetundis, de ambitu, dicimus. Spieg.

CONFLAGES, Feſto *lib. 3.* loca dicuntur, in quæ vndiq; confluunt venti. Spieg.

CONFLARE æs alienum, tranſlatitiè pro contrahere debitum, facereque ſe debitorem alienæ pecuniæ. Oldendorp.

CONFLARE propriè eſt æs ad informem maſſam reducere: non autem in ſignatam pecuniam redigere, vt Oliuerius & Aſcenſius, Valerij interpretes, exiſtimarunt, *in loco infrà citato.* quod Suetonius apertè demonſtrat, qui ſcribit, Auguſtum argẽteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflauiſſe omnes, ex quibus aureas cortinas Apollini Palatino dedicauit. Præterea id etiam ex Iuſtiniani verbis probatur in ea Conſtitut. τὰ ἱερώτατα σκεύη τὰ περὶ τὰ θεῖα ἢ ἄλλως ἱερὰ ὄντα χρείαν ἔχειν πωλεῖν, ἢ χωνεύειν καὶ ὁμοίως πιπράσκειν. Vaſa ſuperuacanea inuenta, vel alijs ſacris locis, ijs indigentibus vendere vel conflare, & ſimiliter vendere. Accedit, quòd verbum χωνεύειν, quod vſurpat Iuſtinian. apud Græcos pariter eſt, metallum fundere, & liquidum efficere, non autem pecuniam ſignare, vt in Græcis ſcriptoribus, ac præcipuè in ſeptuaginta interpretibus ſæpè legitur. Exempli gratia in caput 26. Ἐξόδ. & cap. 32. χωνευτὸς. Scribit Sozomenus, *vt habetur hiſtoriæ tripartitæ lib. 5. cap. 37.* Cyrillum, Hieroſolymorum Pontificem, cùm vehemens penuria eam prouinciam inuaſiſſet, vt populi inopiam ſubleuaret, vaſa, ſacrataque vela vendidiſſe. Legitur etiam *eiuſdem hiſtoriæ libr. 11. cap. 16.* Acacium, Amidæ Pontificem, ſacra vaſa conflauiſſe, quo Perſas captiuos à Romanis redimeret: dicebat enim, Deum non indigere huiuſmodi vaſis, qui neque biberet, neque comederet. Tradit quoque Victor *de perſecutione Vandalorum, libr. 1.* Carthaginenſem Pontificem, vt captiuos à Vandalis & à Mauris liberaret, omnia vaſa aurea & argentea vendidiſſe. Nec abſque talibus neceſſitatibus res ſacræ alienari debent, quemadmodum C. Marius, & Cn. Carbo fęciſſe leguntur, quos cum Sylla diſſidentes, refert Valerius Maximus *libr. 7. cap. 6.* aurea atque argentea templorum ornamenta conflauiſſe. *Ferrand. libr. 2. explicationum, in l. ſancimus nemini. C. de ſacroſanct. eccleſ. cap. 1.*

CONFLATAE arbores, pro ruptis. *in l. fluminum. §. item apud. ff. de dam. inf.* Spieg.

CONFLATVM vas, id eſt, compoſitum. *Inſtit. de rerum diuiſ. §. ex aliena.* Spieg.

CONFLVENS, eſt alueus, in quem duo plurave flumina conueniunt. Spieg.

CONFŒ

CONFOEDASTI, apud veteres dicebantur fœdere coniuncti, Bundtgenoſſen. *Vide Feſtum.* Spieg.

CONFORMARE, pro aſſeuerare, *l. teſtium. ff. de teſtibus.* De hoc verbo vide quæ referuntur à gloſſ. *in l. & quia. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* Bart. pro conſeruare, idem verbum exponit *in extrauag. de treuga. c. 1.* Spieg.

CONFRATER, nihili vox eſt: pro eaq; dicendum frater vel conſors. Inſulan. monuit. Spieg.

CONFRINGERE nauim, id eſt, naufragium facere. Spieg.

CONFVGAM, interpretamur eum, qui ad aſylum & eccleſiam confugit, *l. præſenti. 5. C. de ijs qui ad eccleſ. confug. l. ſi qua. 22. de epiſc. & cler.* Prat.

CONFVNDERE, id eſt, commiſcere. *§. ſi duorum. Inſtit. de rer. diuiſ.* vt confundi, pro, commiſceri, apud Iuriſconſ. Quorum exempla Alber. indicat. Spieg.

CONFVNDENDVM dolo malo argentum curare. *vide Paulum in l. 4. ff. de rei vindic.* Spieg.

CONFVNDI id dicimus, quod alij ita commiſceantur, vt ſeparari, & diduci non poſſit, aut certè difficilis ſit eius ſeparatio. *l. 3. §. fin. & l. ſeq. ff. de rei vindic. & §. ſi duorum. Inſtit. de rer. diuiſ.*

CONFVNDI obligatio dicitur, quoties in eandem perſonam & creditoris, & debitoris ius deuenit, id eſt, cùm vel debitor creditori, vel creditor debitori hæres exiſtit. *l. debitori. 50. ff. de fideiuſſ. l. licet. C. ad leg. Falcid. & alibi ſæpiſſimè.* Fit etiam debiti confuſio, quando alter correorum debendi alteri hæres eſt, *l. ſi duo. 93. ff. de ſolut.*

CONFVNDVNTVR ſeruitutes, quando vtriuſque prædij, & quod ſeruit, & cui ſeruitus debetur, idem dominus fit. *l. 1. ff. quemadmod. ſeruitus amitt.* Confundi etiam eas totiens dixit Iauol. *l. cùm ſeruitus. 15. ff. eod.* quotiens vti ijs is, ad quem pertinet, non poteſt: vt in propoſita ibid. ſpecie oſtenditur.

CONFVNDI dicitur vſusfructus, cùm fructuarius proprietatem adſecutus eſt *l. 4. ff. vſusfr. quemad. am. l. ſi fructuarium 6. ff. de manu. vind.* Sic &

CONFVNDI actiones dicuntur, quæ miſcentur inter ſe, *l. qui ſeruum. 34. §. fin. ff. de obligat. & act.* Accurſius tamen ibidem explicat, confundi, & miſceri, hoc eſt, tolli. Tu rem expende.

CONFVSA, quo diſtent à commiſtis, gloſſa differit *in l. ſi frumentum. §. idemq; ſcribit, ſi ex melle. in fin. ff. de rei vindic.* Alberic.

CONGIARIVM, ſportula erat quam diurni cibi nomine, comitibus, anteambulonibus, aſſeclis, ſtipatoribuſque ſuis, potentiores ciues diſtribuebant. Congium, vini menſura, ſextarios ſex capiens. Paul. *de fund. inſtruct. l. tabernæ.* [Vnde, inquit areæ, & congiaria, ſextaria,] Nebriſſ. *Vide & Donarium, & Periſtenma.* Spieg.

CONGIARIA inter cauponiæ tabernæ inſtrumenta recenſet Paulus *l. tabernæ, ff. de inſtr. inſt. leg.* Græcis χοεῖς. Polluci *lib. 10. cap. 20.* inter vaſa vinaria connumeranti. Congiarium autem eſt vas congij vnius, hoc eſt, ſextariorum ſenum capax: menſuræ igitur genus eſt Fabio *libr. 6. cap. 4. vide Ant. Aug. lib. 2. cap. 11.* Prat.

CONGIARII quoque verbo continetur munus, quod Imperator populo dabat *Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 24.* Principales etiam liberalitates *in l. patronus. ff. de leg. 3.* congiaria interpretatur Cuiac. vel auctoribus gloſſis antiquis, qui congiarium ſcribunt in legibus liberalitatem appellari his verbis: congiarium ἐπίδοσις ἐπὶ τῶν νόμων δωρεάν. *Cuiac. obſ. lib. 10. cap. 37. in fin.*

CONGLVTINATI libri, apud Vlp. item malleati, & ornati, *de leg. 3* Spieg.

CONGREDI, iudicio conſiſtere ſignificat, ita Congredi creditores, *ut l. 1. ff. de ſucceſſ. ed.* Congredi cum venditore, *l. 2. C. de adilit. act.* Congredi cum aliquo, *l. 5. C. mandati.* Contra aliquem, *l. 2. C. ſi mater indemnis.* Congredi in iudicio, *l. 3. C. quib. res iud.* Briſſ.

CONGRESSVS & congreſſio, ſunt infra conſuetudinem aſſiduam, & minus quiddam, quàm familiaritatem ſonant. Exemplum habes apud Inſulanum è Cicerone petitum. Spieg.

CONGRVERE, id eſt, conuenire, ſic [Conuenit bono & graui præſidi] *l. 13. ff. de offic. præſ.* [Congruit dicto ſcriptum] id eſt, conſentit, *l. 77. §. cùm imperfecta ff. de legat. 2.*

CONIECTIONEM cauſæ *in l. 1. ff. de diuerſ. reg. iur.* explicat illatiuè Aſconius cauſæ in breue coactionem. quod enim per ſpecies ſingulas obſeruatum erat in breue cogit regula, quod ex 12. Tab. deſi êdir. Harmenopulus *lib. 6* legit σύλληψις, id eſt, coniunctio, vt & Ioan. Placentinus, indicante Accurſio, *in d. l. 1.* Prateius. Coniectio autem cauſæ quid ſit, declarat Aſconius: [Quum, inquit, iure ciuili agerent litigatores, & pœna ſe ſacramenti peterent, poſcebant iudicem: qui dabatur poſt trigeſimum diem (legendum autem & corrigendum arbitror, poſt tertiũ diem *iunge quæ ſup. in verbo, Condicere actus: exam. actis.*) quo dato, deinde inter ſe perendinum diem, vt ad iudicium venirent, denunciabant. quò quum eſſet ventum, antequam cauſa ageretur, quaſi per iudicem rem exponebant. quod ipſum dicebatur cauſæ coniectio, quaſi cauſæ ſuæ in breue coactio] hæc ille. Coniectionem autem non pro coniectu, ſed pro coniectura dictam opinor. item vt, Quæſtio, apud eundem, pro Quæſtura, quaſi vnde de tota diſceptatione iudex conijciendi facultatem habeat. vt ergo Cauſæ coniectio rem ſtrictim & anguſtè continet: ſic Regula id quod iuris eſt, breuiter ſummatimq; complectitur. Hinc illud apud Gellium *lib. 5. c. 10.* [Et quum ad iudices conijciendæ, conſiſtendæq; gratia cauſa veniſſet.] & quæ ſequuntur. Et apud Afranium, vt Non. Marcellus refert: cauſam conijcere apud te volo: ambo adeſtis: profuturos arbitror. Hotom. *Vide & Duarenum lib. 1. Anniuerſ. diſput. cap. 46. & Turneb. aduerſ. lib. 17. cap. 15. &c.*

CONIECTVRA. Hac exquirimus, ſitne in rerum vniuerſitate res ea, de cuius natura quæritur. deinde, quæ eius origo, cauſa ac immutatio: vt, ſitne ius Gentium, quæ eius origo, qua cauſa à iure naturali diſſentiat. *imo tit. ff. & Inſtit. de iuſt. & iure.* Habetur autem coniectura (quatenus ad forenſem vſum attinet, potiſſimum in his quæ clandeſtina ſunt) potior, quàm ſtricta verborum ſignificatio habetur. *l. cùm proponebatur. de leg. 2. Vide l. continuus. §. cùm ita ff. de verb. oblig. & l. apud antiquos, C. de furtis.* Quibus verò ex cauſis aſſumatur, colligit Alciatus *mox ab initio commentariorum de verb. ſignif.* Spieg.

CONIVGATA, vt ſcribit M. Cicero *in Topicis*, dicuntur quæ ſunt ex verbis eiuſdem generis. id eſt, quæ ab vno orta, variè commutantur, hoc eſt, in diuerſas vocabulorum ſpecies inflectuntur: vt, iuſtitia, iuſtus, iuſtè iuſtum, iuſtitiarius. Oldend. Hæc verborum coniugatio Græcis σύζυγα dicitur, ex qua huiuſmodi eſt argumentum, auctore M. Tullio, Si compaſcuus ager eſt: ius eſt compaſcere. Hæres ſuccedit in vniuerſum ius defuncti. *l. cum hæres. ff. de diuerſ. & temp. præſcript.* Itaq; hęreditas eſt ſucceſſio in vniuerſum ius quod defunctus habuit. *l. hæreditas. ff. de reg. iur.* Sed hoc argumentum probatione indigere ſcribit M. Fabius *lib. 5. Inſtit. Orat. cap. 10.* Prat. & Old.

CONIVGES, Iſidoro *lib. 9. Etymolog. c. 7.* veriùs appellantur à prima deſponſationis fide, quamuis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus, quam explicationẽ refert D. Auguſtinus *lib. de bono coniug. & vide c. coniuges. c. commun. & c. priuſquã. 27. q. 2.* Coniunctio igitur animorũ, non corporum ſpectatur. Nuptias enim non concubitu, ſed conſenſu fieri, Vlpianus ait *l. nuptias. ff. de diuerſis reg. iuris.* Sed &

CONIVGES appellantur, qui non liberorum procreandorum, ſed continentiæ cauſa conueniunt, *cap. vlt. 32. q. 2.* Vbi pro, incontinentiæ, legendum, continentiæ. vt & Albericus rectè legerat. Prat.

CONIVNCTAE tabernæ appellatione contineri putat Albericus eas, quarum vna ſuperior, alia inferior eſt: non putem tamen ſignificationem latiſſimam à S. Iuliano *l. 1. ff. de ſeruitut. legat.* perſtrictam. Coniunctas itaque tabernas ita accipiendas exiſtimárim, quæ ſimul iunctæ ſint, quæve vna contignatione coniunguntur.

CONIVNCTI re videntur hæredes vel legatarij, vel vſufructuarij; cùm duobus eadem res ſeparatim relicta eſt, idque re ipſa non verbis appareat eos iungi ad communicandum, partibuſque ex concurſu æſtimandis: veluti, Titio fundum talem do, lego. Sempronio eundem fundum relinquo. *l. coniunctim. & l. re coniuncti. ff. de legat. 3.* ijdem etiam disiuncti vocantur. *l. vnic. §. ſin autem diſiunctim. C. de cad. tollen. Bart. d. l. re coniuncti. 4. oppoſit.* Oldend.

CONIVN-

CONIVNCTI verbis, non etiam re cenſentur, qui eadem oratione partibus factis coniunguntur: vt, Titio & Scio æquis partibus fundum Titianum do, lego, *d.l.re coniun&i.* Oldend.

CONIVNCTI re & verbis ſunt, quos & nominum & rei complexus iungit: vt, Lucio & Scio fundum Sempronianum do, lego. *l.triplici modo.ff.de verb.ſign.* Old.

CONIVNCTIONVM, AVT, VEL, SIVE, VE, ac ſimilium, certum eſt eam cenſeri poteſtatem, vt ſenſum orationis diſiungant. Quemadmodum coniunctiones, ET, AD, QVOQVE, AT, QVE, ATQVE, regulariter copulant. Et eam quidem ſignificationem verborum naturalis ratio ſuppeditat, quia ad hoc ſunt inuentæ coniunctiones, vt aliquid copuletur cum alio, aut diſiungatur ab alio. *Inſtitut.de leg.§.ſi eadem res.* Verùm in iure talis verborum ſignificatio nonnunquam inuertitur ex re. idque mens proferentis, vel rerum qualitas, vel alia ratio extrinſecus vrgens ſuadet. Id tractat eleganter Paul. *l.53.ff.de verbor.ſignific.* [Sępe ita comparatum eſt, inquit, vt coniuncta pro diſiunctis accipiantur, & diſiuncta pro coniunctis, interdum ſoluta pro ſeparatis. Nam cùm dicitur apud veteres, *Adgnatorum gentiliumque*, pro ſeparatione accipitur. At cùm dicitur, *Super pecuniæ tutelæve ſua*: tutor ſeparatim ſine pecunia dari non poteſt. Et cùm dicimus, *Quod dedi aut donaui*, vtraque continemus. Cùm verò dicimus, *Quod eum dare facere oportet*, quoduis eorum ſufficit probare. Cùm verò dicit prætor, *Si donum, munus, operas redemerit*: ſi omnia impoſita ſunt, certum eſt omnia redimenda eſſe. Ex re ergo pro cōiunctis habentur. Et ſi quædam impoſita ſunt, cætera non deſiderabuntur. Verba item, Ope, Conſilio, aliàs ex ſententia coniungentium, aliàs ſeparantium accipienda ſunt: ſed verius eſt ſeparatim accipienda.] Rationem *ibidem* adfert Paulus. & vide l.qui ſeruo. ff. de furt. & l. proinde. ff. de cond.fur. Oldend.

CONIVNCTIONEM nonnunquam pro diſiunctione accipi, Labeo ait, vt in illa ſtipulatione, [Mihi hæredique meo, te hæredemque tuum.] *Paulus in l. coniunctionem. 29.ff.de verbor.ſignific.* Oldend.

CONIVNCTIONIS diſiunctiuæ effectus variè intelligitur, & dignoſcitur, vt ex ſubiectis apparebit, aliàs ex adiectis intelligitur clauſulis. *l.plerunque intereſt.§.ſi.ff.de iure dot.* Siquidem fuerit adiectum, verùm mulier velit, ipſa eliget. Aliàs verò ex ipſo contextu orationis effectum ſeparandi non difficulter intelligimus: ſcilicet perpendentes quid diſiungat. Aliàs diſiungit, vt relinquatur arbitrium eligendi. *l.1.§.expilatores.ff.de effractoribus.* In opus publicum vel perpetuum, vel temporarium. *l. quicunque.C.de ſeruis fugitiuis.* Eum cum alio pari, vel viginti ſolidis reddat. Aliàs coniunctio diſiunctiua non ſeparat, ſed coniungit *l.Lucius.85.ff.de hered.inſtit.* Aut (quod abominor) prius morietur, quàm meam hæreditatem adierit, aut filium filiamve ex ſe natum. Paulus *l.ſi quis.ff.de auro & argent.mund.* [Si quis, inquit, ita legauerit, Vxori meæ mundum, ornamenta, ſeu quæ eius cauſa paraui, do, lego: placet omnia deberi. ſicuti cùm ita legatur, Titio vina quæ in vrbe habeo, ſeu in portu, do, lego.] Hoc enim verbum, ſcilicet SEV, ampliandi legati gratia poſitum eſt. *l. Quintus Mutius. ff. eod. titul.* Plànè ſi ita legatum fuerit, [Vaſa, aut veſtimenta, aut quæ vxoris cauſa parata ſunt.] tunc æquè erit vera Quinti Mutij ſententia. *l. generaliter. C. de inſtitut. & ſubſtitut.* Si filius vel filia inteſtatus vel inteſtata, vel etiam ſine liberis, vel ſine nuptijs deceſſerit. Oldend.

CONIVNCTIO diſiunctiua aliàs diſiungit actionem, obligationem, conditionem, vel ſolutionem. *l.plerunque intereſt.§.fin.ff.de iur.dot.* Verùm conuenerit, vt aut æſtimatio, aut res præſtentur. *l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit. ff. de verbor.obligat.* At ſi ſic, Dabis, ſi nauis venerit, aut Titius conſul factus ſit? ſufficit vnum factum. Et contrà: Dabis. Si nauis non venerit, aut Titius, conſul factus non ſit? ſufficit vnum non factum eſſe. *l. cùm illud aut illud legatur.* Enumeratio plurium rerum diſiunctiuo modo comprehenſa, plura legata non facit, *ff. quando dies legat. l. ſi ita quis ſtipuletur.ff.de verbor.obligat.* ſiue nauis ex Aſia venerit, ſiue Titius conſul factus fuerit, vtra priùs conditio extiterit, ſtipulatio committitur. Aliàs diſiungit, vt vnicuique ius proprium diſpartiat, diuerſis caſibus. *l.vbicunque rem. ff. de fideiuſſoribus.* Aut iure, aut exceptione liberandum. *l.ſed & ſi deceſſerit.ff.de bon poſſeſſ.contr.tab.* Secundùm tabulas, vel contra tabulas. *l.3.C.de condict.ob cauſam.* Vel vt donatori, vel eius hæredi. Aliàs diſiungit, vt in vnoquoque idem ius locum habeat, licèt diuerſa ſint. *Nouell. de eccleſiaſt. diuerſ. cap. §. Si quis cum diuina.Conſtit.123.* Legis vigorem vel tranſgreſſus fuerit, vel non vindicauerit. *l. 1.ff. ad leg. Pompeiam, de parricid.* Patronam occiderit, eiuſve dolo malo id factum erit. *l. 1. in princip. ff. ad leg. Cornel. de falſis.* Acceperit, pactuſve fuerit. Aliàs neque diſiungit, neque coniungit, propter aliquam extrinſecus accedentem rationem. *l.fin.ff.de verbor.obligat.* Cùm mihi aut Titio ſtipulor: dicitur aliam quidem rem in perſonam meam, aliam in Titij deſignari non poſſe, veluti mihi decem, aut Titio hominem. *l. ſi ita ſtipulatus.ff. eod. titul.* ſi ita ſtipulatus fuero, decem aut quindecim dabis: decem debentur. Item ſi ita, poſt annum aut biennium dabis: poſt biennium debentur. Oldend.

CONIVNCTIO interdum propinquitatem perſonarum ſignificat, *l.1.§.accuſationem.ff. ad S C. Turpill. l. 14. C.de appellat.* nam Coniungi ſibi dicuntur, qui aliquo cognationis gradu ſibi iunguntur, *§.eius vero. Inſtit.de nupt. §. itaque Inſtit.de legit.agnat.tut.* Aliàs Coniunctio, pro matrimonij coniunctione ponitur, *l. 35. §. idem ff. ad leg. Iul. de adult. l. 1.ff.de ritu nupt.*

CONIVNCTIONES aliæ iuſtæ ſunt & licitæ: aliæ licitæ non iuſtæ. Iuſtæ & licitæ ſunt, quæ legitimæ ſunt, & iuri ciuili congruæ, vt ſunt nuptię. Licitæ non iuſtę quæ permittuntur tacito ciuili iure, vt eſt concubinatus, &c. Rurſus ex coniunctionibus licitis, aliæ licitæ ſunt & honeſtæ ſimul, aliæ licitæ quidem, ſed non honeſtæ, &c. *Renerdus L. ſemper in coniunctionibus.ff.de reg.iuris.*

CONIVNCTIM hæredes inſtitui, aut coniunctim legari, hoc eſt, totam hæreditatem, & tota legata eſſe ſingulis data, partes autem concurſu fieri. *l. coniunctim.ff.de legat.3.* Oldend.

CONIVNCTIM autem legare in libris noſtris vt plurimum eſt Re & verbis coniunctim legare, *l. 16. 33. 34.§.ſi coniunctim. ff.de legat.1. l. 1.ff. de vſufruct. adcreſ.* Nam Re coniunctis ſeparatim & diſiunctim legari potius dicitur, quàm coniunctim, *l. 1. §. interdum. ff.de vſufruct.adcreſc.§.ſi eadem res.Inſtit.de legat.l.33.ff.de legat.1.l.63.ff.de hæredibus inſtit.* Briſſon.

CONIVNCTIM & partes legare, opponuntur, *l.20.ff. de legat.2.*

CONIVNCTIM & diſiunctim, aduerſantur, apud Vlpian. *titul. 25. regul.* vt [Coniunctim & ſeparatim vſusfructus relictus.] *l.1.ff.de vſufruct.adcreſc. l. vn.§.ſin autem. C. de caduc.toll.* Briſſon.

CONIVNCTIM plures conditiones hæredi datæ ſi ſint omnibus parendum eſt: quia vnius loco habentur. Sed ſi diſiunctim ſint, cuilibet. *l.ſi hæredi plures.ff.de cōdit.inſtit.* Old.

CONIVNX, & coniugium, à communi iugo dicuntur: metaphora ducta à bobus, eodem aſſuetis iugo, quos poſteaquam concordes reddidit aſſuetudo, commodè ferunt iugum, hæc Eraſmus. Et Lauren. Abſtemius *in de Obſcuris erroribus*, ſentit Græcorum exemplo potius à coniugo, quàm coniungo, Coniunx deriuatum eſſe, & n literam in extrema nominatiui ſyllaba non habeat. Spieg.

CONLVCARE, Feſto *lib.3.* dicebant, cùm profanæ ſiluæ rami deciderentur, officientes lumini. *lib.* verò 16. ſcribit, Conlucare, eſt ſuccīſis arboribus locum implere luce. Cōparatum olim fuit edictum, De conlucandis arboribus. extat in eam rem prætoris edictum. *l.1.in princ.ff.de arbor.cæd.* Sublucare verò dicebant, eodem Feſto autore, ramos ſupputare, & velut ſubtus lucem mittere. quo verbo vſus eſt Paulus *lib.5.ſentent.tit.6.* quò pertinere videtur alterum prętoris edictum, quod extat *l.1.§.deinde.4.* Veteres edixerunt, De ſublucandis arboribus. Briſſ.

CONNEXA vocantur, quæ licèt inter ſe diuerſa, iungūtur tamē ad aliquem iuris effectum, Vel priuato hominis arbitratu, vel publica legis auctoritate. nec refert verùm connexa nuncupemus, an commixta, vel coniuncta. Old.

CONNIVENTIA, eſt patientia accommodantium, ac videre ſe diſſimulantiū. Pro conſenſu accipi in l.quiſquis. C.de

C.de poſtul.putant Albericus,Spieg.& Old.poſt Accurſium *in d.l.quiſque*. Equidem priore ſignificatione accipiendum exiſtimarim, quod & ipſa indicant verba.Prat.

CONNIVENTIBVS oculis,prouerbialiter dixit Vlp. *l.4.ff.de manumiſſ.tit.gene.* hoc eſt,per diſsimulationẽ, quod prouerbialibus ſermonibus connumerat Alciat. *lib. 4. de verb.ſignif.* Spieg.(Noſtrates iocosè,durch die finger ſehen)

CONNVBIVM,ius legitimi matrimonij,inquit Seruius.D.Paulus cõnubij honorabilis nomine, innuit thorum immaculatum,hoc eſt,ipſe ille corporum contactus, qui vitari non poteſt (vt verecundè dixit magnus noſter Eraſmus)ſit caſtiſsimus. nam quidquid pertinet ad abominandas libidinum ſpecies,nec maritus ius habet ab vxore petendi,nec vxor tenetur obſequij lege.Spieg.

CONNVBIVM,inquit Vlpianus *in Epitome. tit. 5.* eſt vxoris iure ducendæ facultas, vbi, inter quos ius eſſet, docet. Hoc etiam explicat alibi Briſſonius. Lex quoque duodecim Tabul. prohibebat patritios cum plebeijs connubia contrahere,ſicut in ea re teſtis eſt Halycarnaſ.

CONQVIRERE,variè in iure noſtro, pro re accipi ſolet,apud Vlpianum *l. congruit.ff.de offic. præſid.* ſignificat diligenter quærere.& inueſtigare. Sic eodem ſenſu apud M. Ciceronem *in 5.Verrina.* [Quum vndiq; homines nequiſsimos conquiſiſſet.]Significat etiam coërcere Feſto. Theodoſius verò,& Valentinianus Impp. *l.8.C. Th. de legit.hæred.* poſuerunt pro acquirere,ſicque in Cod.Iuſtinianeo.l. mater.C.ad S. C. Tertul.ex C. Th. exſcripta legendum, vt & manuſcripti codices habent.Prat.

CONSANARI,pro ſanum effici, dixit Vlpianus *l. idem eſt in. 10.ff.de ædilit.edict.* in quibuſdam exemplaribus legitur,conſolidauerit:Conſanandi tamen verbo vſus eſt Columella *lib.4.cap.14*.Prat.

CONSANGVINEI fratres dicuntur de vno patre nati, vt Caius *lib.2.Inſtit.tit.8.* definit.Generaliùs Caſsius *in l.1.§.Conſanguineos.ff.de ſuis & legitim.* qui ſanguine inter ſe connexi ſunt. Conſanguinitatis enim iura à patre oriuntur. *l. 4. ff. vnde cognat.* Nec refert, eademne matre,an ex diuerſis geniti ſint. *l.3.C.de legit.tutor.l.1.l.3.& l.6.& l.14.C.de legit.hæred.l.3.C.ad S.C.Orphitia.l.5.C.commun.de ſucceſſio.* Id quod Iuſtinianus ſentit *in Inſtit.de legit.adgn.ſucceſ.* vbi Theophil. οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τεχθέντες ἀδελφοί, ὁμομητρίοι μὲν λέγονται καὶ συγγενεῖς, ἀλλ' ἐπεὶ διάφοροι. Sic conſanguineum interpretor in l.1.§.vlt.& l.2.§.ſi ſit cõſanguinea.l.6.& l.7.ff.ad Tertyl.l.2.ff.de lib. adgn. Briſſ.

Hinc conſanguinitas pro fraternitate,quę à patre communi deſcendit, *l.4.ff.vnde cognat. l.44.ff. de adoptio. l.13.C.de probat.§.cæterum.§.hoc etiam.Inſt.de legit.adgn.ſucceſſ.l.1.2.3.6.C.de legit.hær.* Briſſ.

CONSANGVINITAS à con, quod eſt ſimul, vel vnitum,& ſanguine,quaſi ſanguinis vnitas,& eſt vinculũ perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione cõtractum: *de quo in tit.de conſanguin.& affin.extra.* Vel alio modo definitur per Doct.Conſanguinitas eſt attinentia perſonarum,ex eo proueniens, quòd vna deſcendit ab altera,vel ambæ ab eadem. *Io.Bello.etymol.* Eſt enim conſanguinitas,ſpecies agnationis, id eſt,fraternitas, *§.vulgo.Inſt.de ſucceſſ.cog.* neque verò ſoli auctores noſtri,ſed etiam alij cùm Græci, tum Latini, hanc verbi proprietatem obſeruant,Sophocles *in Aiace.* τὸν μανιῶν ὁμαίμονα, id eſt, Aiacis furioſi fratrem Teucrum.Et Virgilius, Statiuſque:

Conſanguineus leti ſoporem

quem Homerus κασίγνητον, Anneus Seneca,& Valerius Flaccus,fratrem,

Frater duræ languide mortis,Somne fratri ſimillime leto.

Idem Statius 11.

Stat conſanguineum campo ſcelus vnius ingens,Bellum vteri. Et 3.

Conſanguineo gliſcis regnare ſuperbus,Exule, id eſt,fratre.

Claudianus *de ſtatuis fratrum.*

Nam conſanguineos eadem quum forma figuret.

Et *de conſulatu fratrum.*

O conſanguinei felix auctoribus annus.

Et *de Ioue & Iunone fratribus.*

Te conſanguineo recipit poſt fulmina feſſum, Iuno ſinu.

Cuiac.obſ.lib.11.cap.26.circa fin.

CONSANGVINITATIS autem iura inter ſe habent etiam poſt mortem, vel captiuitatem patris editi, ſed & adoptiui cum naturalibus. *l.vlt.ff.vnde legit.l.1.§.vlt.ff.de ſuis & legit.l.7.ff.ad Tertyl.& Inſtit.de legit.adgn.ſucceſſ.§.1.* Briſſ.

CONSCIENTIAM quidem vocamus vulgo animum ſibi conſcium, rectè, an ſecus, haud intereſt : eſt enim τῶν μέσων. Nec tamen nõ Latinè.Vnde apud Fabium Quintilianum ex vetere verbo.[Cõſcientia mille teſtium vim habet.] Cæterùm animaduerti nonnunquam conſcientiam a iuriſconſultis accipi pro ſcientia alieni flagitij. Sex. Cęcilius.[Siquidem ipſe hęres accuſaretur,quoniam certus eſſe debeat,ſe falſum non feciſſe, rectè adibit hæreditatem. Sin autem alius arguetur, citra conſcientiam eius non poteſt adire : quaſi dubitet,verum eſſe teſtamentum.] *l.cum falſum.de acquir.hæred.* Domitius Vlpianus,[Sufficit, qui cum ipſo, qui occiſus dicitur, fuerunt, & qui ſuſpicione cædis,aut conſcientiæ attingi videbuntur, de his quæſtionem haberi.] *l.1.§.in villa,ad Syllan.* Ita & T.Liuius *lib.3.* [Cõſilia inde non publica,ſed in priuato,ſeductaq; à plurium conſcientia habuere.]Sed & Corn. Tacitus *lib. 5.* [Liberti vnius conſcientia vtebatur.] Ac rurſus *lib. 12.* [Prouiſam iam ſibi medici conſcientiã adhibet.] *Curt.lib.2. ἀνεκδότων c.25.*

CONSCIENTIA eſt tacitum animi,infallibileq́, facti noſtri iudicium.à communi iuſtitiæ formula, quam Deus inſculpſit omnibus hominibus productum, per quod aut accuſatur res mala,aut defenditur bona.Itaq; conſcientia res eſt ſimpliciſsima, quæ diuidi non poteſt in vno atque eodem homine, vt rectiſsimè ſit dictum *in c.literas.de reſtit.ſpol.* [Qui facit contra conſcientiam,ędificat ad gehennã.] Itẽ,[Conſcientia mille teſtes.]Old. *Corraſ.Miſcell.lib.4.c.20.*

CONSCIENTIAM ſynceram niſi adhibeat iudex, non poteſt cauſam ſecundum æquitatem definire,etiam ſi mille teſtes,totidemq́ue videat ob oculos inſtrumenta. Conſcientia enim certa eſt,non fallitur. At in probationibus ſæpe vel error, vel dolus verſatur,ſicut experientia, heu nimis frequens,nos docet.Oldend.

CONSCIENTIAM diffinit Papias, cognitionem cordis ſui ipſius.Prat.

CONSCIENTIA,inquit Apoſtolus, eſt in gentibus factum accuſans vel defendens. Eſt igitur lex, quaſi dicat: Conſcientia cuilibet indicat, num bene, an malè fecerit, etiam homini planè agreſti & indocto. Sed tale iudicium non poteſt fieri in conſcientia ſine aliqua formula legis, quæ indicet in corde hominis eſſe iuſtum, aut iniquum id quod fecit.Ergo eſt in homine Lex, quam etſi nunquam ex ſcripto legit, habet tamen à Deo inſculptam ad formandos mores.

CONSCIVM criminis eum dicimus, qui aut commiſit ipſe,aut qui committenti adſenſit, non quo ſciente & cognoſcente perpetratum eſt.neq; enim teſtes.quib. præſentibus & ſcientibus aliquid factum eſt, dicuntur eſſe conſcij ſed qui ope & conſilio,& voluntate adfuerunt. *Connanus lib.4.c.16.num.6.* Old.

CONSCRIPTI,Feſto *lib. 3.* dicebantur, qui ex equeſtri ordine patribus adſcribebantur, vt numerus Senatorum expleretur.Prat.

CONSCRIPTI patres, *vide infrà, Patres conſcripti.*

CONSCRIPTIONEM pro inuentario accipi, ait Archid. *in c.ſi ubi.12.q.5.* ex quo textu obſeruandum, inuentarium breue eſſe debere.Spieg.

CONSECRARE *in l.ſi quando.3.C.de bon.vac.* eſt mancipare,& addicere,quod ad res refertur.Significat etiam Deo dicare,& ad perſonas refertur, *24.qu.1.c.pudenda.* quo verbo vſus eſt & Iulianus Patritius *in verſione Nouellæ. 6.* cuius loco verbo χειροτονεῖν vſus eſt Iuſtinianus *eadem Nouell.* quo manuum impoſitionem ſignificauit. Hoc enim modo Epiſcopos conſecrari cœptos fuiſſe, docet nos liber, qui ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ inſcriptus eſt.Prat.

CONSECRATAE etiam μεταφορικῶς dicuntur ędes,quę Imperatori dicantur,quæ palatium dicuntur. *l. vnic. C. de palat.& domib.dominic.lib.11.* Prat.

CONSENTIRE in arbitrum, *l.17. ff.de recept. qui arbit.recep.* in iudicem, *l.57.ff.de re iud.* in præſidem, *l.15.ff.de iuriſdict.*

CONSENSISSE in iudicem intelliguntur, qui ſcientes ſe eius iuriſdictioni ſubiectos non eſſe, ei ſe ſubijciũt. *l.2.ff.de iudic.* quod ſi putent eius eſſe iuriſdictionem, & ſe ſubiecerint,conſenſiſſe intelligendi non ſunt,cùm errantis nullus ſit conſenſus. *d.l.2.& l.ſi per errorem.ff.de iuriſdict.*

om.iud. Conſenſiſſe nonnunquam & is accipiendus eſt, qui expreſsis verbis, & nominatim id teſtatus eſt. In eadem cauſſa eſt & is, qui non contradixit. veluti in eo, quod dicitur, filiam patri de dote agenti conſentire debere. *l.2.§. voluntatem.ff.ſol.matr.* In conſtituendis quoq; ſponſalib. filię, pater, niſi euidenter diſſentiat, conſentire intelligitur, *l.7.§.vlt.ff.de ſponſal.* Briſſ.

CONSENSISSE etiam intelligendus is eſt, qui euidenter diſſentit. *l.in ſponſalib.§.1.ff.de ſponſal.*

CONSENSVS dicitur, cùm duorum voluntates in vnū concurrunt, vtroq; approbante & ſciente. *Connan.lib.6.cap.1.num.4.* Imo conſenſus propriè non dicitur, niſi qui verbis expreſſus eſt. *l.2.§.voluntatem.ff.ſol.mat.c.fin.de iudicijs in 6.& in ſpecie Philip.Dec.in rub.ff.de pactis, Corraſ.lib.6.cap.16.*

CONSENSVS liber non eſt, qui alieno pendet ab arbitrio. *c.ſuper eo.de condit.appoſ.* Old.

CONSENSVS eſt quadruplex, ſcilicet negligentiæ, conſilij, cooperationis, & auctoritatis, ſeu defenſionis. Et primò & ſecundò conſentiens minus punitur, quàm faciens, tertiò æqualiter, quartò verò plus. Vnde

Conſenſus ſpernit, ſuadet, iubet, atque tuetur,
Hic minus, ille minus luit, hic æqualiter, hic plus.

De hoc gloſſ. optima in c.1.de offic.deleg.ſuper ver.pari pœna. Spieg.

CONSENSVM metiri oportet in delictis ex ope & conſilio, vt nemo ope videatur feciſſe, niſi & cōſilium malignum habuerit: nec conſilium habuiſſe noceat, niſi & factum ſecutum fuerit. *§.ope & conſilio. Inſtit. de oblig. quæ ex delict.naſc.l.qui ſeruo.ff.de furt.& l.ſæpe ita comparatum.§.fi.ff.de verb. ſignif.* Olden.

CONSENTIENTES in aliquam rem, ex conſenſu obligari neceſſariò ex voluntate noſtra videmur. *l. obligamur.ff. de act.& obligat.* Old.

CONSENTIRE, eſt in vnam ſententiam concurrere. *l.1.§.conuentionis.ff.de pactis.* ſic accipitur in l. conſenſu.ff.de actio.& obligat. Spieg.

CONSENTIRE quoq; congruere & conuenire ſignificat. Sic [Conſentire acceptilatio cum obligatione,] *l.14. ff.de acceptil.*

CONSENSVS nuptias facit *l.30.ff.de reg.iur.* id eſt, maritalis affectio, *vt ait l.32.§.mulier.ff.de donat.inter vir.* Conſenſu contractum matrimonium intelligitur, *l.66.ff.de donat.inter vir.l.2.C.de repud.* ex Briſſon.

CONSENTIRE in iudicem quando dicantur colligatores, diſputat Bartolus & cęteri *in l.ſi conuenerit.ff.de iuriſd.omn.iudic.* ac poſt longam diſputationem omnes ferè in hoc conueniūt, in iudicem conſentiri bifariam, partim litem conteſtando, partim proponendo exceptiones declinatorias: ſic enim apud Bartolum *in d.l.ſi conuenerit.* legendū eſt, non, dilatorias *in verſ.& ſic dubium*, vt ex ipſomet liquet: ſicq; legiſſe videtur apud eum Baldus *in d.l.ſi conuenerit.* Quod ad litis conteſtationem adtinet, rationem adferebat Rob. Irlandus Scotus, præceptor meus, quia partium conſenſus poſt litis conteſtationem tranſit in contractum *l.3.§.idem ſcribit.ff.de pecul.* Spieg.

CONSEQVI interdū ſignificat ſequendo adprehēdere. Sic conſequi fugientē. *l.10.§.ſi debitor eius.ff.quæ in fraud.credit.*

Aliàs CONSEQVI eſt obtinere, nanciſci, ſeruare *l.76.ff. de procur.* ita conſequi actione. *l.1.ff.de alien.iud.mut.*

CONSEQVI arbitrio iudicis. *l.29.ff.de ædilit.edict.* Condictione *l.3.ff.de cond.ſine cauſa.* Cōſequi cura aut diligentia, *l.19.ff.commodati.*

CONSEQVI per actionē. *l.26.ff.de ſeruit.præd.vrb.* per exceptionem *l.25.de admin.& peric.* per prætorem *l.17.§.vlt.ff. de noxal.act.*

CONSEQVI æſtimationem litis *l.8.§.vlt.ff.quib.mod.pig.* debitum *l.1.C.de diſtr.pign.*

CONSEQVI aliàs acquirere & adipiſci ſignificat. Sic, Conſequi dominium *l.67.ff.de ſolut.* hæreditatem. *l.18.ff.de vulg.& pupil.* liberationem, *l.39.§.ſi Titium.ff.de legat.1.*

CONSEQVI dominij captione & publico iure. *l.18.ff.de dam.infect.* ex re vel operis. *l.3.§.fructuario.ff.ſi vſusfr.petat.*

CONSECVTAE nuptiæ. *l.27.ff.de don.inter vir.& vxor.* Ex Briſſon.

CONSEQVI etiam & proſequi. *l.1.ff.de ſeparat.*

CONSEQVENS dicimus, quod ex aliquo ſequitur illatiuè, & argumentando. *vt ſumitur in l.ſi vero plures.§.hoc edicto, ff.de ijs, qui deiec.vel effud.* Nam ex toto partem concludimus, qui ex loco deijcere vetat, ergo & ex partibus loci. Prat.

CONSEQVENS apud Iulianum. *l.de quibus.ff.de legibus* quidam interpretantur, hoc eſt, ſimile & conforme, vt accipi aiunt in §.eſt & aliud.verſ.ſed nos. Inſtitut. de donat. Quod ad verſ. ſed nos, adtinet, conſequens ibi pro conſonum, & conforme accipi putem, pro quo Theophilus ibi vertit τὸ ϖρέπον. In reſponſo verò Iuliani, conſequens, accipiendum exiſtimarim, quod interpretatione ex conſuetudine inferri poſſet, & argumentando. quo ſenſu accipitur in l.ſi verò plures: tametſi non negauerim, pro cōueniens, & rationi conſentaneum poni. *vt in l.7.§.illud.ff.de adq.rer.dom.l.4.ff.de captiu.l.38.ff.de iure dot.l.3.§.vtilitas.ff.de itin.actuque priu.l.penult.ff.qui pot.in pign.&c.* Eodem ſenſu

CONSEQVENTIAS hæreditatum, dixit Vlpianus *l.3. in princ.ff.de leg.hæred.* hoc modo, [Huius hæres es. Sequitur igitur, vt eiuſdem tutor ſis iure quodam naturæ, vt eum ſequantur onera, qui commoda habiturus eſt.]

CONSEQVENTIAM verborum, dixit Iuſtinianus *l.fin. C.de hæred.inſtit.* pro gradatim, & ordine: veluti, [Plotius mihi hæres eſto, Sempronius Plotij hæres eſto.] Nā Sempronius in totum, partemq; Plotij vocatus intelligitur. Prat.

CONSEQVENS in l.eos qui. 4. in fin.ff.de capti. quidā putat pro conueniens, & rationi & æquitati conſentaneum accipi. Equidem pro eo, quod ex aliquo infertur, accipi debere arbitror, quod magis ſubtili iure, quàm æquitate receptum eſt. propoſitio eſt: Hoſtibus deditus, reuerſus à nobis receptus non eſt. Ergo ciuitatem adipiſci non poteſt. hoc eſt conſequens, & concluſio. Sic accipi poteſt in l. ſanè.ff.de iur.dot. Prat.

CONSERERE manū, à bello ad iudicia, tranſlata locutio eſt. Nam ex iure manum conſertum vocare in vindicijs veteribus dicebant. in iudicijs enim realibus petitor poſſeſſorem ex iure, id eſt, ex eo loco, in quo Prætor ius dicebat, in rem præſentem manum conſertum vocabat, cuius rei Varro *lib.5.de ling.Lat.* meminit. Cic. *lib.7.epiſtol. ad Trebat.* Hos verſus Ennij refert:

Non ex iure manum conſertum, ſed mage ferro
Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt ſolida vi.

Item *lib.1.de Orat.* [Multiſque præeſſem, qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex iure manum conſertum vocarét, quòd in alienas poſſeſsiones tam temerè irruiſſes.] Nam vbiq;, contra exemplarium impreſſorum fidem. [manum conſertum,] legendum eſt. *vide de hoc ritu plene & eleganter diſſerentem Car. Sigonium lib.1.de iudicijs.c.21.cui adde Freigium in notis ad oratio. Ciceronis pro Cæcina.*

CONSERVVS *l.9.§.1.ff.de pecul.l.25.§.Prediæ.ff.de ædilit. edict.* Briſſ.

CONSERVABVS pro Contubernalibus. *in l.27.§.ad fini. ff.de inſtr.vel inſtr.* Eadem forma & Conſoceros dixit Vlp. *in l.32.§.proinde ſi duo.ff.de donat.int.vir.* Briſſ.

CONSERVATOR eſt iudex datus ad defendendum aliquos à manifeſtis iniurijs, iudiciali ordine non vtens. hāc diffinitionem tradit Io. Andreas *in c.fin.verſ.notandum de offic.deleg.lib.6.& probatur ext.eod.tit.& lib.c.1.* qualis eſt Lutetiæ Pariſiorum, Conſeruator priuilegiorum ſcholarium. Eſt & alius conſeruator priuilegiorum nundinarum Lugduni. Quæ, qualiſve ſit eius iuriſdictio, & in quos extēdatur, huc referre inſtituti noſtri non eſt. Apud eum ſyngrapharum agnitiones, & literæ cambij verſantur. Huius commeminit Bartolus *in l.ſi fideiuſſor.§.quædam.ff.mandat.* ex quo obſeruātiſsimè colligit, in curia mercatorum debere iudicari ex bono & æquo. Tales etiam ſunt, qui aliquibus (vt à manifeſtis iniurijs & violentijs tueantur eoſdem) plerunque à ſede Apoſtolica conceduntur. Et deputari non poſſunt, niſi Epiſcopi, vel eorum ſuperiores, aut abbates, ſeu dignitates, vel perſonatus in cathedralibus, vel collegiatis eccleſijs obtinentes: & vices ſuas alijs committere non poſſunt, niſi hoc eis competierit ex beneficio literarum, & perſonis tantum, quæ ſuperius ſunt expreſſæ: *vt in c. fin.de offic.delegat.lib.6.Io.Bell.Etymol.*

CONSIGNARE *in l.creditor.20.C.de pig.tit.gene.& l.acceptam.C.de vſuris.* ſignificat obſignare, & deponere in manib. quod verbum in eundem ſenſum retinuerunt pragmatici Galli, dicunt enim *Conſigner l'argent, ou autre choſe, & mettre entre les mains du Greffier, ou d'autiers.*

CONSIGNARI tabulæ, inſtrumentaque dicuntur, quæ annuli impreſsione ſignantur. *l. vlt. ff. de dot. præleg. l. penultim. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Cicer. *pro Quintio*, [Tabulæ, inquit, maximè ſignis hominum nobilium conſignantur.] Hinc eodem ſenſu

CONSIGNATIO tabularum & inſtrumentorum dicitur. *l. 1. §. 1. ff. de falſ. & l. inſtrumentorum. §. 1. ff. eod.*

CONSIGNARE legem, eſt pactionem ſcripto redigere. *l. Iulianus. §. idem Iulianus. ff. de action. empt. & vendit.*

CONSIGNARE teſtationes, pro ſubſignare dixit Vlp. *l. moris. §. 1. ff. de pœn.* Briſſ.

CONSIGNARE autem (vt ad primum ſignificatum redeamus) non videtur, qui conſignatum rea ſumi; *gl. in d. l. acceptam. C. de vſur. Boërius lib. 1. quæſt. q. 23.* Briſſ.

CONSILIVM pro conuentu iudicũ (der rechts rhatt) *in l. 1. ff. de off. conſul. l. 2. ff. de off. eius cui mand. eſt iuriſd. l. 27. ff. de manu. teſt. & paſſim in tit. de manum. vind. l. 1. & vlt. C. de vind. libert. l. 2. & 3. C. ſi aduerſ. libert.* Theoph. *in §. eadem. Inſt. quib. ex cauſ. manum. non lic.* Conſilium ait eſſe [illegible] Idem ſubijcit, quod & ab Vlp. *in Inſt. tit. 1.* traditur, Romæ in conſilium adhibitos quinque ſenatores, & quinque equites Romanos: in Prouincia verò viginti recuperatores, ciues Romanos, apud quos cauſam probare minor 20. annis ſeruum manumittens ex lege Aelia Sentia cogebatur Briſſ. *Vide etiam Aldobr. d. §. eadem. vbi Theophili ſententiam improbat.*

CONSILIVM præbere, exercereq́; dicitur Prætor, vel conſul, qui conſilium cogit. (Wan der richter oder ſtathalter ſeine vrtheiler / beiſitzer / oder ſchöpffen zu gericht nider ſetzet.) *l. 1. ff. de officio conſul. & l. 2. ff. de officio eius cui mandat. eſt iuriſdict. & alibi ſæpe.* Eodem ſenſu accipitur apud Vlpianum *in epit. tit. 1. §. eadem lege.* Qui verò aduocantur, in cõſilium adhiberi, in conſilio eſſe, in conſilium adſidere dicuntur. (zu gericht ſitzen.) Plin. *lib. 6. epiſt. ad Maximum.* [Adhibitus, ait, in conſilium a Præfecto vrbi, audiui ex diuerſo agentes ſummæ ſpei adoleſcentes. In Conſilio eſſe, Celſus. *l. pater. 29. ff. de leg. 2.* in conſilium adſidere, Papin. *l. fin. ff. de offic. aſſeſſ.* dixêre. Spieg. & Old.

CONSILIVM exerceri. Die cognitionũ, vel ſolet Prætor conſilium exercere, vel ſolet præbere conſilium. Erat & alius dies cognitionum, in quem edicebatur cõcilium, id eſt, conuentus. In conſilium prætoris adhibentur Romę quinque ſenatores, & quinque equites Romani, auctore Theophilo, & *in fragmentis* Vlpiano *tit. 1.* Cùm pr̨ętor cognitionum die de cauſis adhibito conſilio cognoſcebat, tunc exercuiſſe conſilium, rectè videri poteſt. *l. 2. de off. eius cui mand. eſt iuriſd.* Proinde ſi reus poſtulationum die, deſiderio actoris contradiceret, vel diem ad ſui defenſionem poſtularet; ſic in diem cognitionum res deferebatur, vt tamen actio edita, actis poſtulationum infereretur. Scribas enim fuiſſe, qui notis acta Præſidum ſcribebant, teſtatus eſt Modeſt. *c. 32. Ex quibus cauſis maiores.* Eoque pertinet illud Senec. *epiſt. lib. 14.* [Quid loquar verborum notas, quibus quamuis citata excipitur oratio, & celeritatẽ linguæ manus ſequitur.] *Renard. pro tribunal. lib. ſing. cap. 9. quem vide hic.* Sic

CONSILIVM præbere. Fuiſſe videtur certus quidam cognitionum dies, quo minori manumittere volenti, & alijs omnibus, qui quid ſine ſententia conſilij prohibêtur facere, quique in integrum deſiderant reſtitui, conſilium Prætor præbere ſolet. Minor annis viginti lege Aelia Sentia manumittere ſine cõſilio prohibetur. *l. 4. §. 2. de manum. vind. §. eadem. Inſtitut. quibus ex cauſis manum. non licet.* Et idcirco præbere conſilium dicebatur minori prætor manumittere volenti, cùm ſedens pro tribunali, adhibitis quinq; ſenatoribus, & totidem equitibus Romanis, cognoſcit, an cauſæ manumiſsionum, quas annis viginti minor allegat, iuſtæ ſint, & non ex luxuria potius, hoc eſt, prodigalitate proficiſcantur, quàm ex affectu. *l. vnic. in princip. de offic. conſulu. l. 5. 6. & 16. de manum. vind. l. 27. de manumiſſ. teſt. Theophilus in d. §. eadem.* Et tunc quidem, ſi prætori, & toti conſilio cauſæ viderêtur iuſtæ, apud ſe minori vindicta ſeruum manumittendi faciebat prætor de cõſilij ſententia poteſtatem: vindictaq́; eius qui manumittendus erat, capiti impoſita, hæc ſolennia verba pronũciabat: AIO TE LIBERVM MORE QVIRITIVM: Et ſtatim, peracta manumiſsione, in acta nomen manumiſſi referebatur, *vt eſt à me dilucidè probatum variorum lib. 4. cap. 9.* Quibus etiam conſentaneum eſt illud Cornuti *in Perſium*: [Vindicta eſt virga Prætoris, qua manumittẽdi à Prætore in capite pulſantur: ideo ſic dicta, quia eos vindicat libertati.] Eoque pertinet quod ſic reſcripſit Imperator Gordianus. [Et ſi minor viginti annis, vt allegas, conſtituta ſeruum tuum ab eo circunſcripta, in concilio manumiſiſti, tamen vindictæ impoſitio, qua libertas iuſta munitur, ne obtentu quidem ætatis reſcindi poteſt.] *l. 2. C. ſi aduerſ. lib.* per, conſilium, cõuentum intelligit Imperator prouincialem. In prouincijs enim extremo concilij ſiue conuentus die præbebat præſes aut proconſul conſilium, auctore Theophilo. Et ſic quidem differunt, In concilio & apud conſilium manumittere, quod à nemine eſt animaduerſum. *Renard. lib. pro trib. ſing. cap. 12.*

CONSILIVM, vel à conſulẽdo, vel quod in vnam ſententiam plurium mentes conſiliant, & tandem expenſis rationibus conueniant ad ſtatuendum id quod rectum eſt. ſed à ſilendo credibilius dictum putatur, quo maxime inuenitur Feſto *lib. 3.* Spieg.

CONSILIVM accipitur plerunq; pro quadam congregatione ad aliquid, cum deliberatione tractandum deputata. Cic. *pro Roſc.* Qui ex ciuitate in ſenatum propter dignitatem: ex ſenatu in hoc conſilium delecti eſtis, propter ſeueritatem.] Oldend.

CONSILIVM ante factum iniri oportet: non autem poſteà cauſari ignorantiam, niſi præter opinionem quid emergat fortuitò. *Nouell. de hæred. & Falc. §. ſed neq; illis. conſt. 1.* Nam nemo redargui poteſt, quòd futurum non præuiderit. *Nouell. de his qui nupt. iter. §. duo igitur huic. conſt. 22.* Bene autẽ vniuerſa geruntur, & competenter, ſi principium fiat decens, & amabile Deo. *Nou. Quomodo oport. epiſc. §. ſancimus igitur. conſtit. 6.* Old.

CONSILII plenioris effectus, eſt correctio errorum, & reſtitutio in melius. *Nouel. de his qui nupt. iter. § vetuſtas p. anc. conſt. 22.* Multa autem quæ videntur iuſta, ſi pleniore conſilio perluſtrentur, erunt corrigenda. *d. §. vetuſtas.* Euentu enim temporis edocemur. *ibi. §. per cauſam verò neceſſariam.* Rerum experientia docet certò quid ſit damnoſum, quid vtile. *Nouell. de appell. in princ. conſt. 23.* Infinitatem rei eijcere medicina eſt optima. *Nouell. Vt determi. ſit numer. cler. §. ex omn. igitur.* Etiam magnus ille Papinianus aliquando non ſatis definiuit medendi rationem in negotijs. *Nou. Vt credit. primùm aggredi. §. cæterùm ſi ſide iuſſor. conſtit. 4.* Olden.

CONSILIVM & iudicium non ita multùm differunt, nam venerandæ antiquitati conſulere fuit iudicare, hoc eſt, de vtili & honeſto decernere. Vnde S. C. nomen traxit. Et nunc quoque, ſi quid intereſt, hoc fuerit, quòd in iudicijs contentioſa, in conſilijs verò voluntaria iuriſdictio exercetur. *l. 2. ff. de offic. procon.* Iudicia item apertè tractãtur, conſilia autem plerunque ſemotis arbitris. Alioqui effectus vtrorumq; eodem tendit. Vnde adſeſſores quoq; iudiciorum dicuntur conſiliarij. *l. conſiliarijs. & l. vlt. ff. de adſeſſ.* Quid autem iudex poteſt conſulere vtilius atq; honeſtius, quàm vt diſſentientes redeant in concordiam, quam Deus amat? Sæpe enim progreſſu litis, & controuertentes ipſi, & eorum cognatio ad perpetua rapiuntur odia, quę interdum & vitæ & bonorum diſpendio exercentur. Old.

de CONSILII ſententia pronunciatũ dicebatur, quod ex eorum, qui in conſilium adhibebãtur, ſententia ſtatuebatur. *vt apud Cic. ſæpe & Apuleium, Apolog. 1.* Quę verba his notis D. C. S ſcribi ſolita, Valerius Probus eſt auctor. Sic, cauſa cum conſilio cognita, eodẽ ſenſu dicebãt veteres. Briſſ.

CONSILIVM in Rub. C. de vind. & apud cõſilium manu id eſt, pro conuentu. tametſi Azo *in Sum. eod. tit.* videatur accepiſſe pro loco illo, in quo celebratur, vel exercetur iuriſdictio voluntaria: cuius ſententiam probat Albericus, licèt Accurſ. *l. 1. C. eod.* dicat poni pro præſidentibus in conſilio. Prat.

CONSILIVM prò deliberatione poſuiſſe videtur Alexander Imp. *l. 1. C. qui, & aduerſ. quos in integ.* & pro aliquid faciendi, vel non, excogitata ratione. *Cic. 1. de Inuent.* Conſilium etiam pro corpore & collegio accipitur. *l. fin. C. de manſ. lib. 11.* Prat.

CONSILIVM etiam ſæpiſsimè in libris I. C. ſumi ſolet, pro

ler,pro ſuaſione & hortatu.*§.tua tantùm.Inſtit.mand.l.conſilij.ff.de diuerſ.regul.iur.l.ſæpè.53.ff.de verb.ſig.& alibi ſæpiſſimè*, quo ſenſu rectè Theop.*d.§.tua tantùm.*adpellatur. ſυμβουλὴ ἀπὸ τοῦ ſυμβουλεύειν Itaque à mandato differt.*d.§.tua tantùm.*Prat.

CONSILIARII ſunt iudicum comites, & adſeſſores, qui iudicibus adſident.*l.penult.ff.de offic adſeſſ.& l.conſiliarios.C.eod.*Prat.Græci conſiliarios vocant ſυμπόνους, quod Holoander malè vertit,collaboratores: rectè vetus interpres, conſiliarios: & ita innumeris locis adſeſſores ſiue conſiliarios,Greci modò ſυμπόνους,modò παρέδρους,[illegible] vocant,Latini etiam particeps *l.1.C.ſi rector prouinc. vel ad eum pert.l.1.C.de contr.iud.l.2.C.Theo.de inc.nupt.*Plautus *in Milite*,[ſocium tuorum conſiliorum & participem cōſiliarium.] Et conſiliatores:vt filium Dei ſalutem certiſsimā hominum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtū, quem Sibylla ſύμβουλον vocat,Lactantius conſiliatorem interpretatur 1.& 4.Plinius 4.*epiſtol.*[In gerendis honorib.conſiliator & rector.] & ſæpè in tranſlatione veteris teſtamenti.In leg.18.Theodor.de lega.à conſiliantibus:vt Horatius,conſiliantib. diuis.*Cuiacius in Nouell.Iuſtin.119.circa.med.*

CONSISTERE dicitur quod valet, vtileq; eſt,ac efficax,ſic Conſiſtere actio,*l.1.C.ſi ſeruum exter.* Donatio iure, *l.27.ff.de donat.inter vir.*Emtio.*l.4.C.de contrab.emt.* Fideicommiſſum,*l.76.ff.de legat.2.l.40.ff.de leg.v.3.*iudicium.*l.24.ff.de iureiur.l.7.C.de iudic.& l.vlt.C.de noxalib.act.*iudiciū inter nos, *l.11.ff.de indic.&c.*

CONSISTERE etiam dicitur quod in aliquo poſitum eſt.Sic[Fructus hominis in operis conſiſtit,] *l.4.ff.de oper.ſeru.*[Fructus prędij in pecore]*l.3 ff.de ſeruit.ruſt.præd.*[In facto conſiſtit ſumma quæſtionis]*l.52.§.ex peccato.ff.de obligat.& act.*

CONSTITIT,pro conſiſtit, ſæpe in Pandectis vſurpatur.Conſtitit ademtio,*l.26.ff.de adim.leg.*Fructus,*l.4.ff.de op.ſer.* In factum hæc diſputatio, *l.34.ff.de negot geſt.* Vſusfructus in fundo & ædibus,*l.3.§.1.ff.de vſufructu.*

CONSISTERE interdum,iudicio congredi,& in iudicio aduerſus aliquem ſtare ſignificat.(**iemand zurecht ſtehen/des rechtens pflegen.**)Sic,Cōſiſtere aduerſus adoleſcentem,*l.1.C.qui pet.tut.*aduerſus cohęredes.*l.2.C.de euict.* aduerſus dominos,*l.53.ff.de indic.*Conſiſtere cum aduerſario, *l.1.C.qui legit.perſonam.*cum debitoribus,*l.49.ff.de hæredit.petit.* Cum domino *l.5.ff.de manumiſſ.l.7.ff.de leg.Corn.de falſ.*

CONSISTERE in fundo,*l.15.ff.de ſeruit.* in prouincia, *l.3.vbi in rem actio.*Briſſon.

CONSISTERE etiam aliquando idem eſt quod conquieſcere,vt apud Cic.[conſiſtere, inquit, eius animum ſine furore ac amentia non ſinunt.]

CONSISTORIVM,*l.fin.C.de offic.diuerſ.iud.* locus in quo iudices conſiſtunt: & vt interpretatur Suidas, [illegible] vet.gloſſar.[Conſiſtorium vel Prętorium,vel Tribunal,eſt locus:in quo more ius redditur.]

CONSISTORIVM etiā vt Suidas, alibi exponit, [illegible] ſignificat.Similiterq; vet gloſſar [[illegible]]Et ita Conſiſtorium ſacrum Principum,*l.28.de præt.& quæſt.l.2.de primicer.& not.l.5.de prox.com.diſpoſ.l.8.ad l.Corn.de ſicar.l.10.de leg.& dec.leg.in C.The.* Inde Conſiſtoriani comites,*rub.de comitibus conſiſtorian.lib.12.C.& apud Ammianum Marcellin.lib.31.& Ambroſ.epiſt.37.lib.5.*Briſſon.

CONSOBRINI, Conſobrinæ, propriè qui quæue ex duabus ſororibus propagantur,quaſi cōſororini.*l.1.§.4.& l.vlt.§.eod.gradu.ff.de gradib.& adfinib.§.4.Inſtit.de gradib.cogna.Paul.lib.4.ſent.tit.10.Non.Marc.c.vlt.lib.de propr.ſer.* Obtinuit tamē & patrueles quoq; fratres, id eſt,ex fratribus natos, & amitinos, id eſt, ex fratre & ſorore genitos,communi conſobrinorum nomine appellari.*d.l.vlt.§.eodem gradu.& §.1.Inſt.de leg.adgn.ſucc.l.1.C.vnde legit.*Idq; per abuſionem fieri Theophil.*ibidem* dicit [illegible] Conſobrina.*l.vlt ff.de ſenatorib.l.77.§.cum exiſtimaret.ff.de leg.2.l.27.§.hæres.ff.ad Trebell.l.23.& l.24.ff.de conditio.inſtit.l.3.C.de his quæ vt indig* Briſſ.Quod autem Paulus *d.l.vlt.§.8.*ſcribit,ſororum fratrumque meorum nepotes nepteſque,conſobrinos eſſe,obſcurum videtur :nam illi non Conſobrini, ſed Sobrini appellantur. Reſpondetur autem,Paulum ita ſenſiſſe,vt qui inter ſe ſobrini ſunt,leui abuſione dici inuicem poſsint Conſobrini: veluti ſi qui inter ſe fratres ſunt,ſe Confratres appellarent.Hot.

CONSOCERI dicuntur, ait Theophilus, quorum alterius filia,alterius filio nupſiſſet.*§.9.de nupt.Y tiam Vlpian.l.32.§.proinde.ff.de don.inter vir.*Hotom.

CONSOLIDATIO eſt proprietatis cum vſufructu coniunctio,*Imp.§.2.de vſufruct.* Vel ex contrario: ſi vſufructuarius proprietatem rei acquiſierit: quæ res conſolidatio appellatur.Hinc fructuarius proprietatem acquirens conſolidare dicitur,*l.3.& l.6.ff.de vſufruct.accreſ.* Hinc apud Iauol.*l.à liberto 35.ff.de bon.libert.*ſolida proprietas dicitur, in qua vſusfructus ineſt.itemque apud Paulum *l.Sempronius,26.§.1.de vſufr.leg.*& dicitur ius ſolidum *in l.9.ff.in ſi.ff.de aq.plu.arcen.*Hot.Regula Fabri eſt Gallici I.C.clari in primis & ſummæ autoritatis, Ea quæ iure conſolidationis accedunt,non eadē eſſe in cauſa,qua id,cui miſcentur; ſed alio iure haberi,& propriam quandam,& ſui generis eſſe ſpeciem.*§.ſi cui.Inſt.de leg.*Conſolidationem Vlpianus & cæteri,vt apparet,ex eo vocarūt(*l.idem.de vſufruct.acc.*) quod quæ à ſolido iam diuulſa erant,iterum ſe ſolidō iungant,& velut in vnum redeant.Ea figura,qua alibi(ſed audaciore)fictum eſt,Coadunare: pro eo quod eſt in vnum conferre, vel miſcere.*l.ſi plures.de pact.*Sed videndum, ne non tam verum ſit iſtud,quàm plerique id mangonizando vulgarunt. Et promptum eſt,contradicere in primis:Nam reſponſum à Iulio Paulo eſt,*l.4.de iure dot.*Id quod iure conſolidationis doti acceſsit, non aliam dotem videri,ſed dotis augmentum eſſe. Non etiam legem & cauſam, res quæque in eo traditam,cui accedit,ſeruat,& ſequitur,vt ait Scęuola.*l.quidam.de iure dot.*Denique non primus contractus & ipſa origo ita rem in totam in agendis rebus informat, & velut inficit,vt nulla ſit propria eius ratio, quod deinde ex lege initio accepta,aut iuris conſtitutione rem geſtam ſequitur.*l.ſi procurator.mand.* Quippe nec nouum videri poteſt,aut aliud,cuius origo ex vetere,aut eadem cauſa ducitur.*l.cum filius.§.hæres.de leg.2.*Nec mutant, quæ Fabrum mouère,ſed planè pro nobis faciunt, ſi rectè intelligantur *l.Mæuius.§.fundo.de leg.2.& d.§.ſi cui.* Sed ea quæ dicta ſunt, ita recipi poſſunt,ſi aliqua differentia eſt rerum, vt conſtitui poſsit,vtra alteram perimat,& in ſē transferat. Nec enim anxiam, vel obſcuram habet diſputationem, an tanquam ſublata obligatione,cui minus virium aut fauoris: ea quæ extracta erant è ſolido, iam confuſa & ſolido miſta, in vnum redeant:ſicut & quædam alia cauſæ potentiori iuncta,vim ſuam amittūt.At vbi eadem ac par eſt duarū obligationum poteſtas,non videntur eæ inter ſe miſceri: cum dicere non poſsis,quare hæc magis quam illa, alterā conſumat.*l.ſi rem.de duobus.reu.*Ita & hic [illegible], vt multa alia, conſolidationem impedit.*l.cum enim.de ſtipulat.ſer.Curt.lib.2.*[illegible] *cap.46.*

CONSORS, eiuſdem ſortis & conditionis eſt, *vt ait Bald.in l.dudum.C.de contrab.empt.* & ſignificat dominij participem.*Vide Alciat.l.proxime.ff.de verb.ſign.* ſed pro ſubiecta materia aliter atque aliter μεταφορικῶς accipitur.In d.l.dudū,ſumitur pro dominij participibus Ij etiam,quib.talis cōmunis eſt res,conſortes adpellātur.Titulus notus eſt in Iuſtiniani Codice,de Conſort.eiuſdē lit.Spiegel. *Vide Rainard.l.in ambiguis.§.quoties.ff.de reg.iur.*

CONSORTES fratres dicuntur, non diuiſo patrimonio,*l.21.§.vlt.ff.de excuſat.* id eſt, qui bona communia habēt, *vt loquitur l.78.ff.de acq.vel omitt.Cuiac.lib.5.obſ.10.*Et

CONSORTES eiuſdem litis, quorum lis communis eſt,qui litem ſimul ſunt conteſtati,(vulgo **ein zuſtant/**) *l.1.C.de conſort.litis vbi Cuiac.in paratit.& d.lib.5.obſ.10.*Vnde

CONSORTIVM,pro ſocietate & communione, *l.52.§.idem Papinianus.ff.pro ſocio.l.5.ff.de lege Rhod.de iactu.l.4.C.de caſtr.pecul.l.1.ff.de ritu nupt.*

CONSORTIVM etiam pro coniugio: ſiue licito, *l.5.de natur.lib.l.vlt.de nupt.in C.Theodoſ.* ſiue illicito, *l.1.de inceſt.nupt.in C.Theod.*Briſſon.

CONSORTIO,communio.*l.96.§.3.ff.de ſolut.*

CONSPIRATIO, eſt quædam fraudulenta confœderatio,facta in præiudicium alicuius perſonæ,vel dignitatis.Hanc,quia ferè nunquam non doloſa cenſetur,ideò ſeuerè lex iubet vindicari. Sed & Imp.Adrian. priuatim quoq; ſtatuit,vindicari ſcelus aduerſariorum,quib.opprimitur litigantis innocentia.*l.Diuus.ff.de re iud.*Oldend.

Con-

CONSPONSORES è Cicerone dicuntur, qui à I. C. correi debẽdi: id eſt, qui eiuſdem obligationis ſunt debitores. Cic. *ad Attic. lib. 12.* [Tamen velim des operam, vt inueſtiges ex conſponſorum tabulis, ſitne ita.] Idem *Lepta*, [De tuo negocio quòd ſponſores es pro Pompeio, ſi Galba conſponſor tuus redierit.] *Comm. lib. 6. cap. 5. num. 1.*

CONSPONSOS, antiqui dicebant fide mutua colligatos. *Feſtus.* Hot.

CONSTAFOLARIOS, dictione ex Latino, ſiue Gallico, & Germanico conflata, hodieque conſtofeleros vocãt Germani, præſertim qui ad Rhenum habitant, aſſeſſores iudicij, decuriones, die Conſtoſler / olim à Stafolo Comitis hoc eſt, iudicis fiſcalis, quæ vox Germanis gradum ſignificat. Sic enim illi tribunal iudiciariũ innuebant, à gradib. per quos & ad id aſcenditur, quando ſolent editiore loco ſedere iudices. Et erant olim ſub Francis omnes prouinciæ Comitum, qui Germanis Graphiones dicuntur, hoc eſt, iudicum fiſcalium diſtrictib. diſtinctæ. Vnde & tribunal prætoris vocarunt, Staffelſtein. In antiquiſsimis priuilegijs Nouientenſis Abbatiæ, quam Ethico Germaniæ primæ dux, non procul Seleſtadio, aſſentiente vxore ſua Bertſuinde, conſtituit, legimus, Vnd ſol der Hoff haben zwen ſtaffelſtein / vnnd einen ſtock. Deprauatus locus eſt, in impreſsis Ripuariorum legibus, *tit. de Intertiatione*, in his verbis. [Si autem extra regnum ſupra 80. (ſubaudi, noctes) ad Regis ſtans polum, vel ad eum locum vbi mallum eſt, autorem ſuum in præſenti habeat.] Tu pro, [ſtãs polum,] ſcribe, [Stapfolum.] Rurſum inferius *tit. de re propriſa*: [Si quis caballum, hominem, vel quamlibet rem in via propriſerit, aut rem ſequutus fuerit per tres Marcas ipſam oſtendat, & ſic poſtea ad regis ſtabulum.] Vbi legi debet, [ad regis Stafolum] Recenſuimus autem eius legis ſinceriorem lectionem ex Codice Vormacienſi manuſcripto. Nam impreſſus libellus hic omnino corruptus eſt, habens in tit. *de Reprobis*, cum debeat eſſe, *de re propriſa*. Quo vocabulo, malè Latino, res aliena in proprietatem vindicata, intelligitur, id quod in bello captis rebus euenire ſolet. Siquidem Gallicus ſermo priſum nominat, quod belli iure publicatum eſt, & deprædationi obnoxium: quaſi dicas, præhenſum, ſiue prenſum. *Ex Rhenanicis obſeruationib.* Spieg.

CONSTANS, pro grato *in l. obſeruandum, de offic. præſid.* pro firmo, in definitione iuſtitiæ. *Inſtit. de iuſtit. & iur.* Spieg.

CONSTARE dicitur teſtamẽtum, quod infirmari non poteſt. Cùm dandi caſui iungitur, eſt conſtantem eſſe, & perſeuerantem. Significat & manifeſtum eſſe & clarum: vt Conſtat de eius innocentia, id eſt, manifeſta eſt. & apud Vlpian. conſtat alimenta cum vita finiri *l. cum hi. §. modus. de tranſact. cum ſim.* Item Conſtat inter omnes, id eſt, nemo negat. Spieg.

CONSTAT, id eſt, manifeſtum eſt, vel nemine in ſpecie admonente. Quando enim I. C. dicunt, Cõſtat, tunc ſemper habent aliquam regulam naturæ præ oculis. Oldendorp.

CONSTITVERE, aliàs conuenire ſignificat, & conueniendo obligare ſe ad id, quod iam debitum eſt. Theophilus ἀντιφωνεῖν dixit. Demoſthenes *in orat. cõtra Timocratem* ὑποστῆναι. Latiùs autem patet, quàm fideiubere: primùm quòd permiſſum ſit, vt aliud pro debito conſtituatur. *l. 1. §. ſi poteſt. ff. de conſtit. pec.* Cùm ſit diuerſum in fideiuſsione. *l. ſi ita. ff. de fideiuſſ.* Deinde, quòd non ſolùm pro alio, ſed pro ſeipſo quis rectè conſtituat. *§. de conſtituta. Inſt. de act.* Fideiuſſor verò non niſi pro alio intercedit. *Inſt. de fideiuſſ. in prin.* Deniq; conſtitutum nudo duntaxat pacto fit, nulla ſtipulatione interpoſita. *d. §. de conſtituta*, ſecus eſt in fideiuſsione. Old. Debitum autem oportet eſſe, quod conſtituitur, non quidem in perſonam: id eſt, non ab eo præcisè, qui conſtituit, ſed (vt ait Vlpianus) in rem, id eſt, generaliter, ſiue ab illo, ſiue ab alio. *l. eum qui. §. 2. ff. de conſtit. pec.* Nam, vt idem ait *in l. heſternum. 11. ff. eod.* hactenus conſtitutum valebit, ſi quod conſtituitur, debitum ſit. Et haſce quidem differentias recenſet Duarenus *l. 5. §. ſane acceptio. ff. de verb. oblig.*

CONSTITVERE, aliàs eſt formare, & bonam diſpoſitionem adhibere. Et ſic conſtituta iudicia rectiùs dicuntur, quàm proceſſus iuris. Olden.

CONSTITVERE eſt conſiſtere, & conſtare. *l. 39. ff. de exc. tut.*

CONSTITVERE, cum parte ſtatuere & deliberare. *Alciat. l. bona. C. de poſt.* Spieg.

CONSTITVERE diſceptationem, id ſonat, quod vulgus dicit, Accordare ſcripturas. Spieg.

CONSTITVERE iudicium vel quæſtionem, in publicis duntaxat iudicijs, dicitur Quæſitor, qui iudicum reiectione vtrinque facta, certos cõſtituit iudices, qui ſibi iurati conſilio adſint, & ſecum cognoſcant: in priuatis verò iudicijs, cùm Prætor vrbanus iudici aut recuperatoribus à litigatoribus acceptis, poteſtatem de cauſa cognoſcendi & iudicandi facit. Cicero *pro Cæcin.* [Qui igitur conuenit, quæ cauſa fuerit ad conſtituendum iudicium, eandem moram eſſe ad iudicandum.] Vel ſic,

CONSTITVERE iudicium Prætor in priuatis cauſis dicitur, cùm agendi poteſtatem litigatoribus: iudicandi verò, iudicibus ſumptis permittebat. Hot.

CONSTITVERE rem, Cicero *in eadem oratione pro Cæcin.* dixit, quod antè dixerat conſtituere iudicium: alibi autem, Conſtituere quæſtionem, dicere conſueuit.

CONSTITVERE in re præſenti, deliberare item cum re præſenti, dicebatur, cùm quid ſtatui, tranſigiq; non poſſe, niſi in loco ipſo ſignificabant. vt ſit hodie in his actionibus, à quibus interdicta retinendæ poſſeſsionis auſpicari ſolemus, & in huiuſmodi rebus alijs, quæ non niſi in locis ipſis explicari ſolent. Teutonicè, Auff den augenſchein gehen. Spieg.

CONSTITVARE quæſtionem, eſt decernere vt iudicetur.

CONSTITVERE ſeruitutem, nõ eſt ſimpliciter cedere, ſe re ipſa imponere. Conſtituũtur enim ſeruitutes per patientiam, vel traditionem *l. 13. §. 1. ff. de Pub.* id eſt, ſi inducatur quis in prædium, vel eum, is qui cedit, ſeruitute vti patiatur. *l. 3. ff. de vſufr. l. 1. in fin. ff. de ſeruit. ruſt.* patientia autem illa pro traditione habetur, *vt colligunt interpretes ex l. pen. ff. de ſeruit.* qui enim ſeruitutem debet, pati debet. *l. quoties. 15. ff. eod. tit.* quæ quidem patientia eſt, de natura ſeruitutis. *d. l. quoties.* ergo patientia habetur pro conſtitutione *d. l. quoties.* vt aliàs diſputando tentaui, Toloſæ 1542. Briſſ.

CONSTITVTVS vſusfructus tunc dicitur, cùm iam quis vti frui poteſt. *l. vnica. §. dies. ff. quando dies legati cedit.* Igitur

CONSTITVTVS non dicitur ante aditam hæreditatem, vel antequam dies ceſſerit *l. 1. ff. quib. mod. vſufr. amitt.* Cæteroquin

CONSTITVTAE ſeruitutes dicuntur, quæ pactionib. ſtipulationibus, legatiſve iam impoſitæ ſunt. *l. 10. ff. ſi ſeruit. vind.* Briſſ.

CONSTITVTIONES DIVALES hoc eſt, Imperatoriæ. Cenſentur enim Imperatores diui, non quidem apud nos falſa diuinitatis opinione (ſicut apud gẽtes olim) ſed quia omnes magiſtratus ſunt ordinatio Dei, & imperator eſt ſummus magiſtratus. Old.

CONSTITVTIO IVDICII, controuerſia quædam eſt ante litem conteſtatam; præcedens iudicium, vulgò dicũt exceptiones dilatorias impedientes proceſſum. Iudicij præparatoria Cicero, *in Partitionibus.* [Atque etiam, inquit, ante iudicium de conſtituendo ipſo iudicio ſolet eſſe cõtentio: cùm aut, ſit ne actio illi qui agit, aut iámne ſit, aut num iam eſſe deſierit, aut illáne lege, illis verbis ſit actio, quæritur.] Oldend.

CONSTITVTIONVM aliæ generales ſunt, aliæ perſonales. Generales ſunt, quæ ad omnes pertinent: Perſonales verò ſunt, in quibus propter certæ perſonæ rationem, à iure communi receſſum eſt: quæ & Priuilegia appellantur. *Hæc ex d. l. 1. & l. 3. C. de legib. & §. quod Principi, de iur. nat.* Hot.

CONSTITVTIO. Quod principi placuit, legis habet vigorem. cùm lege Regia, quæ de imperio eius lata eſt, populus ei, & in eum omne imperium ſuum & poteſtatẽ cõtulerit. Quodcunq; igitur Imperator per epiſtolã & ſubſcriptionẽ ſtatuit, vel cognoſcens decreuit, vel de plano interlocutus eſt, vel edicto præcepit, legem eſſe cõſtat. Hæc ſunt quæ conſtitutiones vulgò appellamus. (abſcheidt/) Planè ex ijs quædam ſunt perſonales, quædam verò generales: perſonales ſunt, quæ nec ad exemplum trahuntur, quoniam non hoc princeps vult. Nam quod alicui ob meritum indulſit, vel ſi quam pœnam irrogauit, vel ſi cui ſine exemplo ſubuenit, perſonam non tranſgreditur. Aliàs autem,

tem, cum generales ſint, omnes proculdubio tenent *l. 1. de conſtit. princ. ff. §. ſed & quod, de iur. nat. gent. & ciuil. Inſt. 1.* Cæterùm, conſtituere verbum latiùs patere, quàm fideiubere, Oldend. indicat. Anch.

CONSTITVTIONVM ſunt quatuor virtutes *l. legis virtus. ff. de legib.* Vnde

Quattuor ex verbis virtutes collige legis,
Permittit, punit, imperat, atque vetat.

Nam permittit, vt vir fortis petat præmium: Punit ſcelera & delicta: Imperat & præcipit, vt ſtatuta canonica ſeruentur, *vt* clerici regulare propoſitum, & honeſtum habitum deferentes, continenter & caſtè ſtudeant viuere: Prohibet, clericos ſecularibus immiſceri negotijs. Et cõſtitutio conſulit, quæ virtus poteſt comprehendi ſub prima: nam qui conſulit, ſatis permittit. Old.

CONSTITVTIO in l. 41. §. vlt. ff. de donat. cauſ. mortis conſtitutio Seueri intelligitur, qua in donationibus mortis cauſa Falcidia inducta eſt. *l. 2. C. de donat. ca. mortis, l. 5. C. ad leg. Falcid.* Beneficio conſtitutionis in l. 41. in fi. ff. de re iud. ſcilicet Diui Pij, *vt apparet ex l. 29. ff. de diu. reg. iuris.*

CONSTITVTIO ſuſpenſi iuris Poſtliminium ſignificat, *in l. penult. ff. de ſuis & legit.* Briſſ.

CONSTITVTORIA ſiue conſtitutiaria actio dicitur, quæ in eum, qui ſe ſoluturum conſtituerit, datur, his ferè verbis: [Si appareat Mæuium Titio pecuniam conſtituiſſe, eamque pecuniam, cùm conſtituebatur, debitã fuiſſe, neq; Mæuius aut ſoluat, aut faciat id quod conſtituit: ac per actorem non ſteterit quo minus fieret, quod conſtitutũ eſt, tum Mæuius damnetur,] *l. 16. 17. 18. ff. de conſtit. pec.* Hot. Hinc

CONSTITVTOR, qui pro alio ſe ſoluturum promittit, vel aliqua facturum, & alterius in ſe transfert, vel ſuſcipit obligationem. Old.

CONSTO, conſtas, conſtiti, conſtitum & conſtatum, conſtiturum & conſtaturum: conſtare in ſententia, & conſtare in factum. Old.

CONSTITVTVM. vocabulum ad ius ciuile pertinens. Et ſignificat diem tempusq; communi conſenſu indictum, quo ſe aliqui in loco certo ac conſtituto ſiſtant. Cicero *in Orat. pro Cælio,* [cùm ſit ijs confitendum, nunquam ſe, ne congreſſu quidem, & conſtituto cœpiſſe de tantis iniurijs experiri.] *Et in epiſt. ad Attic. lib. 11. epiſt. 1.* [Atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autem die in Tuſculano, ibi vnum diẽ. 5. Cal. Igitur ad conſtitutum.] Et eleganter tranſtulit *in epiſt. ad Marium,* [Si quod conſtitutum habes cum podagra, fac in alium diem differas.] Varro *de re Ruſtic. lib. 2.* [Scrofam enim mane ſalutaui, cùm alius eum ſalutaſſet, alius conuitiatus eſſet, qui tam ſerò veniſſet ad conſtitutum.] Hotoman.

CONSTITVTVM pignus quibuſdã appellare libuit, quod aliàs tacitum dicitur. *l. eo iure. §. 1. Ex quibus cau. pign. vel hypoth. tac. con. l. vnic. §. 1. C. de rei vxor. act.* Sic enim & ſeruitutes iure conſtitutas dicimus, cùm ab his ſeparare volumus, quæ natura quodammodo rei & lege imponuntur. *l. hoc iure. §. ductus de aq. quotid. & æſtiu. l. 2. §. vlt. de damn. infect. Donellus de pign.*

CONSTITVTVM tempus, pro biennio quod lege 12. Tab. vſucapioni amittendiſq; non vtendo ſeruitutib. *vt ex Paulo lib. ſent. liquet,* præſtitutũ eſt *in l. 4. ff. pro ſuo. & l. 34. §. vlt. ff. de ſeruit. ruſt. l. 2. ff. de diuerſ. temp. præſcr. l. 12. §. idem tractat. ff. de vſufruct. l. 22. ff. quibus mod. vſusfruct. amitt. l. 10. ff. de vi & vi arm. l. 17. ff. de aq. & aq. plu. l. 27. §. pen. ff. de noxal. act.* Sic & ſtatutum tẽpus accipe in l. 6. & l. 32. ff. de ſeruit. vrb. l. 7. ff. quemadm. ſeruit. amitt. l. 66. §. pen. ff. de contr. emp. l. 1. & 3. C. ſi quis ignor. rem mino. l. 2. C. ſi maior fact. quod & legitimum & ſolenne aliàs appellatur. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus. *l. 95. §. quod vulgo. in fin. ff. de ſolut.* quod ad reſtitutionem in integrum petendam, legibus præſcriptum eſt, *vt & in l. 9. §. ſi minor. ff. de inrestitr.* olim quidem poſt legitimam ætatem impletam annus vtilis, hodie quadriennium continuum. *l. vltim. C. de temporibus in integ.* Briſſ.

CONSTITVTVM tẽpus *in l. 63. §. vlt. ff. de adq. rer. do.* pro anno, *vt patet ex l. vlt. C. de iure domin. impetr.* Briſſ.

CONSTITVTVM tẽpus ætatis *in l. 62. in fin. ff. de rit. nupt.* interpretare ex l. 66. eod. tit. l. 7. ff. ad l. Iul. de adult. & l. 6. C. de interd. matr.

CONSTITVTI dies *in l. 7. ff. de re iud.* qui iudicatis ex l. 12. Tab. vel conſtitutionib. principum indulgentur ſtatuo, conſtitutũ iudicatis tempus, intelligo *in l. 2. ff. de diuerſ. temp.* & ſtatutum ſpatium poſt condemnationem. *l. vlt. C. de execut. rei iud. de quo vide l. vlt. §. vlt. C. de vſur. rei iud.* Briſſ.

CONSTITVTAM partem *in l. 3. ff. ſi quis à parent. man.* opinor intelligi, quæ patronis lege Papia præſtituta eſt. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus *in l. 19. C. de tranſactio.* olim annus, hodie biennium. *l. vnic. C. de dolo.* Conſtitutum tempus *in l. 8. ff. de capt.* quinquennium accipe *ex l. 6. ff. de liber.* Briſſ.

CONSTITVTVM ius *l. 25. ff. de don. int. vir. l. 1. ff.* [illegible] *l. 94. ff. de cõdi. & dem. l. 20. §. is cui ſeruum. ff. de ſtatulib. l. 1. §.* [illegible] *contra. ff. quæ ſent. ſine appellat. l. 22. C. de vſur. Et apud Gell. lib. 12. c. 13.*

CONSTITVTVM, quoque dicitur regula iuris. *l. 13. §. regula. ff. de lib. & poſth.*

CONSTITVTA tempora *in §. qui autem. Inſtit. de excuſ. tut.* quinquaginta dies, intellige, tutorib. datis, ex Marci conſtitutione, præſtitutos ad excuſationis cauſas cõteſtandas. *l. 16. l. 38. ff. de excuſat. tut.* Briſſ.

CONSTRINGERE ſe ſponſione, *l. vn. C. de ſuffrag.*

CONSTRINGI, id eſt, obligari. *l. vlt. C. quod cum eo, l. vn. C. de priuat. carcer.* Briſſon.

CONSVETVDO, iuris pars eſt, quæ fortaſſe ita non incommodè definietur: Ius quod vſu diuturno & maiorum moribus ſine vllis literis conſtitutum, non minus quàm quod ſcriptum eſt, vſurpatur, (ein alte verjärte gewonheit/oder brauch/ein wolherbracht herkommen/vbung.) *l. 32. & ſeq. ff. de legib.* Vſus enim diuturnitas eius iuris firmamentum eſt. Diuturnitas autem ex maiorum moribus repetenda eſt. *arg. l. more maiorum. 5. ff. de iuriſd. om. iudi. l. 1. §. 1. de off. eius cui mandat. l. pœna. 9. ff. de leg. Pomp. de parricid.* Quare cùm maiores propriè dicantur vſq; ad tritauum, *l. 10. ff. de aſſin. & gradib.* ſequitur vt minimum cẽtum annorum ſpacium requiratur: nimirũ vt ſinguli gradus plena pubertate alios ſuperent. Itaq; apud Liuium *lib. 27.* [Prætor contendebat Flamines ius in ſenatum introeundi non vtendo amiſiſſe: quia nec patrum nec auorum memoria quiſquam id ius vſurpaſſet.] Hot.

CONSVETVDO legem imitatur. *§. ex non ſcripto. Inſt. de iure nat. gent. & ciuili* legem imitari dixit, id eſt, tantumdem præſtare, & quaſi legem repræſentare. *Aldobr. ibidem.* Sebaſtian. Med. *in ſuo tract. de definit. par. 2. num. 9.* dicit, Conſuetudinem eſſe ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex. *c. conſuetudo. 1. diſtinct.*

CONSVETVDO pro concubinatu interdũ vſurpatur, Sic [Cõſuetudo liberę mulieris,] *l. 24. ff. de ritu nupt* [Cõſuetudinis cauſa, nõ matrimonij,] *l. 34. ff. ad leg. iul. de adult.* Briſſ.

CONSVL. Cùm expulſi eſſent reges Romæ, qui regnârunt annos ducentos & quadraginta, vel, vt alij tradũt, ducentos quadraginta duos, Conſules conſtituti ſunt duo, penes quos ſummum ius eſſet, regiæ poteſtatis exemplo. vnde de ijs ſic ſcriptum reperitur in 12. Tabulis: [Regio imperio duo ſunto, ijque præeundo, indicando, conſulendo, prætores, iudices, conſules appellantor.] Ij itaque ab eo quòd plurimum reipublicæ conſulerent, ſeu (vt ait Feneſtella, *de magiſt. Roman. cap. de conſulibus.*) quòd cõſulere reipublicę deberent, & ſecundum Varronem, quòd ſenatum, populumq; conſulerẽt (vt inde lex vel Senatuſc. fieret) cõſules appellati ſunt. Ne tamen ipſi per omnia regiam poteſtatem ſibi vendicarent, quando eo tempore nulli adhuc principes erant, nullæ extabant leges, neque adhuc ſcriptæ vllis certis libris cuſtodiebantur, illis annuum imperium datum eſt, & lata lege cautum eſt, vt ab eis prouocatio eſſet, neq; etiam poſſent in caput ciuis Romani animaduertere, niſi iuſſu populi. Vt enim Plutarchus *in vita Ciceronis* ait, quando conſuli mandabatur, ne quid detrimenti reſpublica pateretur, ſummam poteſtatem conſul habebat, non aliàs, ita vt ſine iuſſu populi, & reiecta prouocatione, quæ ab eis fieri ſolebat, ipſi Coſſ. in facinoroſos homines animaduertebant. Quamobrem, cum de coniuratione Catilinæ tota reſpublica turbaret, nuntiatéque, & M. Tullio Ciceroni conſuli hæc poteſtas data eſſet, ſenatus decreto Lentulum Cethegum, & alios coniurationis Catilinarię participes per triumuiros interfecit. Quos alioquin interficere nõ poterat ſine iuſſu populi

quandoquidem conſulibus ſolùm relinquebatur, vt coërcere poſſent, & in vincula publica duci iubere. Quod & ſcribit Pomponius Lætus, *de magiſtratu Roman. cap.15.* Inde erat, quod duodecim lictores cum faſcibus (id eſt, virgis, & laqueis) conſules præcederent, à quibus, iuxta mandatum ipſorum, malefactores, ſeu rebelles ligarentur (vnde etiam lictores dicti ſunt, *teſte ipſo Pomponio Læto, ibid. cap. 8.*) & ſi opus foret, ſanguineis virgis cæderentur. Et huiuſmodi lictores, quem conſules præhendi iuſſiſſent, præſtò erant ad apprehendendum, & venientes conſulibus obuiam de equo deſcendere iubebant. Ita hic magiſtratus nemini (præſertim in bello) parebat, ſed eius mandata omnes ſeruabant. Quòd ſi quis irreuerens miles eſſet, non tantùm à tribuno, vel centurione, ſed etiam à principe, hoc eſt, conſule coërcebatur. Quia autem Kalendis Ianuarijs annus apud Romanos incipiebat, *vt ſcribit Rinalltus, lib.2. hiſtor. iur. ciuil.* Ideo tunc ipſi conſules procreati magiſtratum inibant; *vt Marcellus oſtendit, in l. Pub. Mauius. de condit. & demonſtr. & ex Plutarcho in vita Marij colligitur.* Conſulatus tamen (teſte Liuio) interdum Idibus Martijs initus eſt. Hinc ergò tit. in Nouella, de conſulibus. vbi licet colligere, quanta fuerit ipſa conſulis dignitas. Maximè verò conſulum nomen ad milleſimum plùs minùs annum progreſſum, cum Romanorum imperio effloruiſſe. Primi autem conſules, poſt exactos reges, fuère L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus. (Anno ab vrbe condita 245. *vt Liuius tradit ſub finem lib.1. & lib.2.*) Brutus quidem (*vt loco citato ſcribit idem Feneſtella*) cum collega egit, vt penes alterum duntaxat faſces forent, ne ſi penes vtrunque populus conſpexiſſet, duplicatum terrorem ex vno ad duos reges quæreretur. Quo autem tempore conſules cœperunt non eſſe annui, & qui eſſent maiores, qui minores, indicat Alciatus, Dionis autoritate, *lib.5. Parerg.* Anch.

Consvl & dies, in temporis deſignatione coniunguntur, *l.1. §. edit. omn. ff. de edendo. l.28. ff. de probat. l.34. §.1. ff. de pignor.* (vulgò, Jahr vnd tag.)

Consvlaris, qui conſulatum geſſit, *l.11. ff. de dolo. l. 3. §. quæſitum. ff. ex quib. cauſ. maior. l.3. §. vlt. ff. de recept. qui arbit. l. 52. ff. de procurat. & l. vlt. ff. de ſenat. l.1. C. de conſulib. lib.12. Cuiac. in expoſit. nouell.52.* Briſſ.

Consvlares fœminas intelligimus conſularium vxores, *l.1. ff. de Senat. l.3. §. vlt. ff. de arbitr.* Briſſ.

Consvlares viæ publicæ quæ & Prætoriæ, & Baſilicæ, dicuntur. *l.2. §. viarum. ff. ne quid in loc. publ.* Briſſ.

Consvlares, quidam prouinciarum rectores. *l. vnica. vt omnes iudic. l. vnica. de officio Comit. ſacr. patr.* qui in Orientis partibus 15. erant. ita accipere debemus. *ὑπάρχων ὑπατείας. Nouell.8.* & conſulares Campaniæ. *l.12. de pæn. C. Theodoſ.* Old.

Consvles olim ſolebant miſſilia ſpargere in vulgus. *§. penult. Inſtit. de rer. diuiſ.* & ob id quamcunque ſparſionem, poſteriores arbitror ὑπατείαν appellaſſe. Cedrinus duobus locis ἔῤῥιψεν ὑπατείαν πολλήν. Martianus *l.2. C. de conſul.* conſtituit, ne quid deinde conſules in populum ſpargerent, ſed certam duntaxat ſummam expenderent in formarum reparationem: cuius conſtitutionis meminit Iuſtinianus *in Nouell.105.* ſed eam non probat, quia miſſilia iactare in vulgus, & ſportulas populo dare conſulibus, volentibus permittit, ad certum modum tamen, & ſepties tantùm in anno: I. Initio magiſtratus Kalend. Ianuarij, quibus & prætores & conſules inire magiſtratū ſolebant, *l. Publius. ff. de cond. & demonſt. l. pridiè. ff. de ferijs.* II. Circenſibus ludis, quos Mappæ appellatione deſignat, cuius rationem Georgius Cedrinus expoſuit, & Caſſiodorus *ad Fauſtum præfect. prætorio.* III. Theatrica venatione. IV. In ſpectaculo quod μονομάχιον dicebatur. Extat epigramma Leonis Philoſophi *in τὸ μονομάχιον.* Edebatur in eo pancarpum & ferarum venatio. V. Munificentiæ exhibitio fit ludis ſcenicis, quos πόρνας vocari refert, à productione meretricum in ſcenam. VI. Iterū ludis circenſibus. VII. Tempore depoſiti magiſtratus.

Consvles grauiſſima ratione dicti ſunt à conſulendo, vt officij ſui ipſa quoque vi nominis admonerentur, quippe cōſulendi cauſa ſeſe velut patres electos eſſe pro regibus. Old.

Consvlere, conſilium petere, (rhatsfragen / ertennen laſſen.) & conſilium præbere, (rhat geben ſignificat,) in quo verbo ſcitè luſit Cicero, *epiſt.3. lib.7. fam.* [Conſuli quidem te à Cæſare ſcribis: ſed ego tibi, ab illo conſuli mallem.]

Consvli dicebantur prudentes, his à quibus conſilij expetendi cauſa adibantur, *l.41. ff. de reb. cred. l.4. §. vlt. ff. de hæred. inſtit. l.14. §. quidem. ff. de adim. l.52. §.1. ff. ad leg. Aquil. & paſſim.* Et.

Consvlentibvs reſpondebant iuriſconſulti, *l.2. §. & vt obiter. ff. de orig. iur.* Inde hæc non rarò in libris noſtris [conſultus reſpondit] *l.78. §. filiam. ff. ad SC. Trebell. l.5. ff. de adim. legat. l.7. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. l.1. §. vlt. ff. ad leg. Falcid. l. 191. ff. de reg. iur.* Hinc

Consvltatio quæſtionem ſeu facti ſpeciem iuriſperito propoſitam, & de qua iuriſperitus conſulitur, ſignificat, *l.27. §. Sticho. ff. de liber. leg. l.27. ff. qui teſtam. fac. l.34. ff. de leg.2. l.14. §. quæ Marco. ff. de ann. leg.*

Consvltatio ſimiliter appellatur, cum ad Imperatorem quid de iure dubitans magiſtratus refert: ad cuiuſmodi conſultationem reſpōdere & reſcribere dicitur *l.6. §. legatos. ff. de offic. proconſ. l.11. §. ex facto. ff. de minor. l.1. §.1. ff. de appell.* Et hodie iudices inferiores, vel ob imperitiam, vel alia de cauſa ſolent, de concipienda ſententia conſultare, vel peritiores, vel iudicem ſuperiorem, (laſſen ſich einer vrtheil belernen.) Briſſ.

Consvltatio, hoc eſt, cùm cauſa in varias partes expenditur, vt quod optimum eſt, appareat, ſuccurritur noſtræ cæcitati & inconſtantiæ. Quandoquidem rectiſſimè dictum eſt, Hominem inconſtantiſſimum animal eſſe. *Roman.4. Epheſ.2. Geneſ.6. Pſal.115.* Omnis homo mendax. *l.2. C. de vet. iur. enucl.* Hoc verbo vſi ſunt iuris auctores *in l.11. §. ex facto. ff. de minor. l.1. ff. de appell. l.2. C. de legib.* Old.

Consvltandis rebus oportet ad plenum proſpicere. Non autem partem abſoluere, partem erroribus implicitam relinquere, quæ difficilioribus adhuc controuerſijs materiam præbitura ſit. *Nouell. vt ſi plures filij non ſint. §. quòd ſi minus agat. conſtit.18.* Old.

In Consvltationibvs non tantùm Imperij proceres, & ſummi magiſtratus, ſed etiam totus Senatus conuenito. Proponuntor quoque in medio ſancta Euangelia. Et quæ ordinis decreto placuerunt, referuntor ad maieſtatem Imperatoriam. *Nouell. de Conſultationibus, conſtit.62.* Oldend.

Consvltvs, adiectiuum, ſignificat ſcientem, & peritum, à quo iure cōſilium petas, (ein rhatsgeber) Liuius *lib.1. ab vrbe condita.* [Conſultiſſimus iuris, vt illa quiſquam ætate eſſe poterat.] Significat etiam, interrogatus. *l. denique. §. ſi quis. ff. de minor.* Old.

Hinc Conſultum iuris, dixit Horatius pro iuriſperito: & Conſultum abſolutè. Ouidius *lib.1. de arte amat.* cùm ait:

Illo ſæpè loco capitur conſultus amore.

& Horat. *lib.2. epiſt.2.*

Quedam ſi credas conſultis mancipat vſus. Inde &

Consvltor dicebatur, qui peritum conſulebat, (der ſich rhats befraget.) Horat. *ſat.1. lib.1.*

Sub Galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.

Ad quem locum vetus interpres [Conſultor, ait, qui conſilium rogat: nam Conſultus eſt qui dat conſilium.] Briſſ.

Consvlere etiam proſpicere ſignificat. ſic [Conſulere infirmitati filij.] *l.21. §. ſi item. ff. de ann. leg.* [ſuo commodo,] *l.5. §.1. ff. de doli mali except.* Similiterque

Consvli, proſpici eſt, *l.17. §.1. ff. de pact. l.33. l.40. §. vlt. eod. tit. l.7. ff. de dolo. l.11. ff. de adſign. libert.* Briſſ.

Consvl olim populus dicebatur, cum magiſtratu ſenatorio plebeióve interrogante, populus rogabatur, vellet, iuberet aliquid fieri. Feſtus. Pomp. [Rogatio eſt, cum populus conſulitur.] Cic. *pro Milo.* [Nihil de eius morte populus conſultus eſt.] Idem *pro domo ſua.* [ſi populus de ea re conſultus eſſet.] Senatus quoque conſuli dicebatur, vt vel vnus Cicero *epiſt.22. lib.10. famil.* idoneus teſtis eſt. vnde Senatuſconſultum dictum. Hinc

Consvltvm ampliſſimi ordinis, pro Senatuſcōſulto. *l.3. C. ad SC. Vell. cū l.4. de excuſ. tut.* ſic Horat. *epiſt.16. lib.1.*

Qui conſulta patrum qui leges iuraque ſeruat.

Conſulta diualia, *l.24. C. de teſtam.* Briſſ.

CONSVLTO & caſu opponuntur, *in lege Dei, tit. 1.* Item conſultò & per errorem, *l. 53. ff. de reg. iuris.*

CONSVLTO, id eſt, data opera, de induſtria, &, vt vulgò loquimur, ex certa ſcientia, (vorſetzlich / bedechtlich.) *l. 1. §. ſolent. ff. de offic. præf. vrbi. l. 23. §. vlt. ff. de oper. libert. l. 18. §. Sabinus. ff. de inſtr. vel inſtr. l. vlt. §. item. ff. ad municipal. l. 2. §. ſi conſulto. ff. de bon. poſſeſſ. ſec. tab. l. vlt. ff. de liberat. leg. l. 35. §. vlt. ff. locati.* ex Briſſ.

CONSVMMARE, eſt inchoatum perficere, *l. ſi in aliquâ. ff. de offic. proconſ.* Spieg.

CONSVMI actiones dicuntur, quæ tolluntur, pereunt, extinguuntur, *l. 25. §. exceptio. ff. de iureiur. & alibi ſæpiſſimè.*

CONSVMTI nummi, & extantes opponuntur, *l. 9. §. hoc ſenatuſconſultum. ff. ad SC. Macedon.* Conſumti nummi videntur, qui alijs permutati, vel ita mixti ſunt, vt diſcerni non poſſint: vel aliàs ſunt expenſi, *l. 11. §. vlt. l. 12. l. 13. l. 14. l. 18. l. 19. §. vlt. ff. ſi cert. pet. l. 25. §. 1. ff. de vſur. l. 17. 78. & 94. ff. de ſolut. l. 56. §. ſi nummos. ff. de fideiuſſ. l. 81. ff. de iure dot.* Ipſo enim vſu aſſidua permutatione pecunia quodammodo extinguitur. *§. conſtituitur. Inſtit. de vſufr.* Briſſ.

CONTEMNERE, & deſpicere, in eo diſtant: quòd deſpicere eſt grauiùs quàm contemnere. Paratus ſoluere, etiam ſi non offerat, contemnere non cenſetur. *Vide Archid. & Ioan. Andr. in c. 1. extr. de ſent. excom. lib. 6.* Spieg.

CONTEMPTIBILIS videri, apud Vlp. *in l. nec quicquid. ff. de offic. proconſ.*

CONTEMPLATIO perſonarum habenda eſt, hoc eſt, cuius vitæ ſint, vtrum frugi, an ſequioris. *Adi Vlp. in celebri l. cùm hi. §. ſed & perſonarum. ff. de tranſact.* Spieg.

CONTEMPLATIO, vox familiaris Vlpiano, *quod vel ex l. item ſi cùm putauit. ff. de negot. geſt. conſtat.* Spieg.

CONTENDERE, litigare, & iudicio certare ac diſceptare ſignificat, *l. 2. ff. ſi ingen. eſſe dic. l. 24. ff. de dolo. l. 42. ff. de iureiur. l. 1. ff. de edendo.* Contendere etiam pro in iudicio dicere, allegare, adfirmare, *l. 5. ff. de his quæ vt indig. l. 10. §. quod ait. ff. quæ in fraud. cred. l. 45. ff. famil. erciſc. l. 68. ff. de rei vind.* atque ita Contendere & Negare opponuntur, *l. 2. ff. ſi ſeruit. vind.* ex Briſſ.

CONTENTIOSA iuriſdictio, voluntariæ opponitur, *l. 2. ff. de offic. proconſ.* Briſſ.

CONTENTVS, qui continet quod animo ſatisfacit, *l. ſi rem alienam. §. omnis. ff. de pig. act. l. ſtipulationum aliæ. §. ſatiſacceptio. ff. de verb. oblig. l. à diuo Pio. §. ſi pignore. ff. de re iudic.* Vel dicitur contentus qui eo peruenerit, quo contendebat. *Hot. §. 2. Inſtit. de act.*

CONTESTARI ſignificat, teſtibus adhibitis aliquid declarare ac profiteri, (ſich bezeugen) *l. 1. ff. quod iuſſu.* Vnde conteſtatio, pro, teſtatione, *l. 20. §. vlt. de teſtam. & apud Paul. lib. 2. ſent. tit. 14.* Et, Conteſtatò, aduerbium, *l. 1. §. Iulian. ff. de lib. adgn.* Ita Cic. *lib. 3. epiſt. ad App.* Conteſtari deos dixit. Hinc & lis conteſtari dicta eſt, cùm iudicium accipiebatur, ex eo quòd litigaturi eos qui tum aderant, teſtes faciebant, *vt eſt à Feſto lib. 3. proditum.* Briſſ. Dicitur autem conteſtari litem actor cum reo, non reus cum actore, *l. ſi à me fuerit. ff. de iud. Cuiac. obſeru. lib. 9. cap. 21. poſt princ.*

CONTESTATA autem lis tunc videtur, cùm iudex per narrationem negotij, cauſam audire cœperit, *l. 1. C. de lite conteſtat.* Conteſtari autem non actiua tantùm, ſed & paſſiua ſignificatione dicimus, *l. 1. in fin. ff. de ferijs. l. 3. §. ſi is cuius. ff. de ſepulch. viol. l. 16. ff. de offic. præſid. l. 22. §. eo autem tempore. ff. ſolut. matrim. l. 3. C. de nouat.* Sic conteſtatum iudicium. *l. 7. §. 1. ff. de petit. hæred. l. 19. ff. ſolut. matrim.* Et conteſtatam litem ex actione dicunt, *l. 37. ff. de negot. geſt.* Briſſ. & Spieg.

CONTESTATIO litis, eſt eius rei, de qua controuerſia eſt, apud Iudicem ex vtraque parte facta narratio, teſtibus præſentibus. *Vide Sigon. de iud. lib. 1. c. 27.* Hoc genere res in iudicium deducitur, & litis nomen accipit. Nec enim propriè lis eſt, antequàm conteſtetur, ſed controuerſia, *l. 25. §. ſi ante. ff. de petit. hæred. Cuiac. d. lib. obſeruat. 9. c. 21. in princ.*

Hæc definitio licèt antiquæ formulæ conueniat, tamen & eam hodierno vſui conformem eſſe docet Goddæus *ad l. litis nomen. 36. num. 10. & ſeqq. de verb. ſignif.* (Formula litis conteſtationis præſcripta eſt hodie in ordin. Camer. Imp. *part. 3. tit. 13. §.* vnd nachdem. hiſce verbis, Ich bin der klage nicht geſtendig/ bitte mich von derſelben zu erledigen.)

CONTEXTVS teſtamenti, *l. 75. ff. de leg. 3.* Contextu autem vno teſtamentū fieri debere dicitur, id eſt, nullo alieno actu intermixto, *l. 21. §. vlt. ff. de teſtam.* Contextu ædificiorum vnita domus, *in l. 15. §. ex hoc edicto. ff. de damn. infect.* Contextum rationum dixit Pomp. *in l. 110. ff. de condit. & demonſt.* Contextum etiam appellatur quod in tela eſt, nondum pertextum vel detextum, *l. 22. ff. de auro argent.* Et ſic Contexta accipe in l. 70. §. verſicoloribus. ff. de leger. 3. Briſſon.

CONTIGNATIO, *in l. 36. ff. de ſeruit. vrb. Vitruuius lib. 2. cap. 9. Plinius libr. 35. cap. 13.* dicitur vel lignorum, vel tignorum, vel aliarum rerum coniunctio. Et quandoq; dicitur tegmen. Vnde duæ ædes dicuntur eſſe ſub vna contignatione, hoc eſt, ſub vno & eodem tegmine. Briſſ. Vel

CONTIGNATIO, eſt trabium coaſſatio ad tabulata cœnaculaque conſtruenda. Plinius *lib. 35.* [Seſquipedalis parres non ampliùs, qui vnam contignationem ſuſtinet.] Liuius *lib. 21. ab vrb. cond.* [Coneni in tertiā contignationem ſua ſponte ſcandiſſe refert.] Papinian. *de ſeruit. vrban. præd. l. binas quis.* [Binas, inquit, quis ædes habebat vna contignatione tectas.] Nebriſſ.

CONTINENTES prouincias accipere debemus, quæ Italiæ coniunctæ ſunt, vt Galliam & Prouinciam. *l. 99. ff. de verb. ſign.* Prat. Continens terra (Gallis *terreferme*) opponitur inſulæ, & eſt quæ nullo mari aut fluuio circumluitur.

CONTINENTIA vrbi, pro ſuburbijs accipiuntur, quòd cum ipſa vrbe ſe teneant, contiguaque ſint, *l. 2. l. 139. l. 154. ff. de verb. ſignif.* Notandum, qui extra continentia vrbis eſt, abeſſe. cæterùm vſque ad continentia, non abeſſe videbitur. Inter continentia vrbis vicos vult intelligi Vlpian. *in l. collegarum. ff. de verb. ſign.* Spieg.

CONTINENS, etiam plerunque pro continuus, hoc eſt, continuatus accipitur. Cicero 1. *Tuſcul. quæſt.* [Continentem orationem audire malo.] Celſus *lib. 3.* [Et multò magis, ſi continentes febres ſine remiſſione ſunt.] Triphonius *lib. 27. de excuſat. l. Titius.* Teſtamento, inquit, Romæ concepto, vt in continentibus. Nebriſſ.

Ex CONTINENTI & in continenti, id eſt, confeſtim, nec vllo interiecto tempore, vel interpoſito interuallo, (im fußſtapffen:) Proinde Ex continenti, & Ex interuallo opponuntur, *l. 89. ff. de condit. & demonſtr. l. 7. §. quinimo. ff. de pactis.* In continenti, & Ex interuallo. *l. 3. §. cùm igitur. ff. de vi & vi armat.* Item, In continenti, &, Poſt interuallum, *l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. actio.* At in l. vlt. C. de erro. aduocat. Ex cōtinenti, interpretantur Impp. Triduo proximo.

Ex continenti pacta ſubſecuta, *l. 7. §. quinimo. ff. de pact.* id eſt, in ingreſſu cōtractus facta, *vt ibidem loquitur Vlpian.* ad eorum differentiam quæ poſtea interponuntur, *vt ibidem ait,* ſeu quæ poſteà fiunt, *vt loquitur Papin. in l. 72. ff. de contrah. empt.* Briſſ.

In continenti quæ fiunt, videntur ineſſe. *l. lecta. ff. ſi cert. petat.*

CONTINVA poſſeſſio dicitur, non ſolùm quæ penes vnum, atque eundem ſemper eſt, verùm etiam quæ ab vno ad alium legitimè tranſlata fuerit. Old. (ein ſtetiger vnd wolhergebrachter beſitz.)

CONTINVVM tempus, vulgari ſignificatione dicitur, quod continenter & iunctim numeratur, prout cedit, labitur & currit, *l. 7. ff. quemad. ſeruit. amitt. l. 2. ff. quibus mod. vſusfruct. l. 3. C. ſi mancip. ita fuer. alien. l. 40. §. Pamphilo. ff. de ſtatulib. l. 4. §. Stichus. ff. eod. tit.* Aliàs

Continuum tempus Vtili opponitur: eoque ſignificatur tempus, quod ſolido dierum ac menſiū numero computatur, nulla eorum dierum, quibus experiūdi poteſtas non fuit, ſubductione facta: & ignorantibus quoque cedit, *l. 8. ff. de his qui not. infam. l. 31. §. 1. ff. de vſurpat. l. 2. C. de quadr. præſcript. l. vlt. C. de temp. in integrum reſtit.*

Ita Continui dies, Vtilibus, & Seſtionum diebus opponuntur, *l. 1. §. dies. ff. de aqu. & aqu. l. 5. §. ſatiſfactionis. ff. vt in poſſeſſ. legat.* Continuos dies, Theophil. *in §. qui excuſare. Inſtit. de excuſat. tutor.* ἡμέρας ἰσχῦς τρίχαμαι appellant. Conſtantinus verò dies [illegible] vocat. Sic Continui quinque

dies.

dies, *apud Paul. lib. 5. ſent. tit. 33.* Continui quinquaginta dies, *§. qui autem. Inſt. de excuſ. tut.*

CONTINVA cretio dicebatur, in qua non adijciebantur hæc verba, [quibus ſcieris poterisque,] itaque ei qui ſub huiuſmodi cretione inſtitutus erat, etiam illi dies imputabantur, quibus ignorauerat ſe hęredem inſtitutũ, aut ſciuerat quidem, ſed non potuerat cernere, *quemadmodum ait Vlp. tit. 22. regular.*

CONTINVAE ſterilitates, *l. 63. §. vlt. ff. ad leg. falcid.* ex Briſſ.

CONTINVA prædia, id eſt, contigua, & vicina, ſeque inuicem contingentia, *l. 31. ff. de ſeruit. ruſtic. l. 7. in fin. com. præd.* Briſſ.

CONTINVVS actus, *l. 137. ff. de verb. obligat.* ſine aliquo lõgo interuallo, & aliquo actu cõtrario obligationi. Briſ.

CONTORQVERE, Ciceroni eſt, oratione non recta, ſed tortuoſa vti, quo genere ſolebant plerunque ſuas contexere argumentationes Stoici.

CONTRA, pro, Ex diuerſo, ſeu per contrariũ, *l. 1. §. vlt. ff. de verb. obl. l. 25. §. contra. ff. fam. erciſc. l. 9. §. vlt. ff. ſi ſeruit. vind.*

CONTRA, pro ex aduerſo, *l. 13. ff. comm. præd. l. 29. §. ſi ſtatuis ff. ad leg. Aquil.*

CONTRA, id eſt, ſecus, *l. 14. ff. de re ind. l. 23. ff. de recept. qui arbit. l. 2. ff. ſi quadrup. paup.*

CONTRA ſentire, *l. 39. ff. de re ind. l. 23. §. 1. ff. de rei vind.* id eſt, diſſentire, *vt l. 36. ff. de re ind.* ex Briſſ.

CONTRA ius partium pronunciare, vocatur, cùm in ſententia non exprimitur aliquid contra leges, ſed tamen ſi ad factum & cauſam exigatur, tum apparet iniquitas. Sp.

CONTRA bonos mores frequẽs in iure formula, qua publicam honeſtatem lædi, ſignificamus. Contra bonos mores dicitur, quod vel flagitioſum eſt, vel ad flagitium pellicit. *Connan. lib. 5. cap. 11. num. 2.* Spieg.

CONTRA legem facit, qui id facit, quod lex prohibet, *l. 29. ff. de verb. ſignif.* Contra edictum facit, qui prętore vetante facit, *l. 103. ff. de reg. iur.* Contra conſtitutiones iudicatur, cùm de iure cõſtitutionis, non de iure litigatoris pronunciatur, *l. 1. §. item cùm contrà. ff. quæ ſent. ſine appell.* Briſſ.

CONTRACTVS, & conuentio. Conuentionis verbum generale eſt, ad omnia pertineus, de quibus negotijs contrahendi tranſigendique cauſa conſentiunt, qui inter ſe agunt. Nam ſicuti conuenire dicũtur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur & veniunt: ita qui ex diuerſis animi motibus in vnum conſentiunt, in vnam ſententiam decurrunt, *l. 1. §. conuentionis. ff. de pactis.* Adeò autem conuentionis nomen generale eſt, vt dicat Pędianus, nullum eſſe contractum, nullam obligationem, quę non habeat in ſe conuentionem, ſiue re, ſiue verbis fiat. Nam & ſtipulatio, quæ verbis fit, niſi habeat conſenſum, nulla eſt, *l. 1. de pact. ff.* Conuentionum autem alię actiones pariunt, alię exceptiones duntaxat, *l. iuris gentium. ff. eod.* Conuentiones eę actiones pariũt, in quibus ſubeſt cauſa, quæ, vt plurimùm, in ſuo nomine non ſtant, ſed tranſeunt in proprium nomen contractus: vt, emptio, venditio, locatio, conductio, ſocietas, commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus, *d. l. iuris gentium.* Ex quibus apparet, contractum eſſe conuentionem, in qua ſubeſt cauſa, quæque actionem parit. Contractus enim eſt, vt inquit Vlp. *in l. Labeo. 19. §. 1. de verb. ſignif. ff.* vltrò citroque obligatio, quam Græci *συνάλλαγμα* vocant. Conuentiones verò eę exceptiones pariunt, in quibus nulla ſubeſt cauſa. cùm enim nulla ſubeſt cauſa præter conuentionem, hic cõſtat non poſſe conſtitui obligationẽ, igitur nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem, *d. l. iuris gentium. §. 1.* niſi veſtiatur traditione, vel ſtipulatione. tunc enim etiam actionem parit. Anch.

CONTRACTVS à contrahendo dicitur Græcis ſignificantiùs *συνάλλαγμα* vocatur, continetque omne pactum. Qua voce Ariſt. vtitur. *Ethic. lib. 5.* contrahere ergo dicitur, quaſi contra, viciſſim, mutuò aliquid agere ad obligationem. Quò reſpiciens Labeo, adſerit, contractum eſſe vltrò citroq; obligationem, *in d. l. Labeo. 19. ff. de verb. ſig.* Old.

CONTRACTVS cauſa efficiens, eſt Ius gentium, hoc eſt, naturale, ſeu diuinum. Naturæ enim præceptum eſt: diligendũ eſſe proximum: quia Deus nos dilexit. Et pater miſericors ideo nos creauit, vt in cognitione illius, fratres cenſeremur omnes, hancque momentaneam vitam honeſtè tranſigeremus. Ergo benefaciendum eſt maximè, nocendum minimè fratri. *§. iuris præcepta. Inſtit. de iuſtit. & iur. l. vt vim. ff. eod. tit.* Non poſſumus autem cõmodius alteri benefacere, quàm ſi cõmunicemus aliquid rerum noſtrarum vel officiorum. Rurſus cõmunicatio, niſi haberet modum iure præſcriptum, nunquam expleret adfectus hominum inſatiabiles. Quare modos adhibere oportuit, & ordines quoſdam in transferendis rebus, vt mutua quædam ſeruaretur vtilitatis ratio, ne alter ab altero nimis grauaretur. Et hæ ſunt contractuum formulę, per quas exerceemus mutuæ charitatis officia, in pace & tranquillitate. Item, eſt alia regula naturæ: omnes res ſunt à Deo, gratia hominũ creatæ. *§. ſi verò ad quem. Inſtit. de rer. diuiſ.* Omnia, inquit Dauid, ſubiecisti ſub pedibus eius. Iam cùm diſtincta ſint rerum dominia: fit vt id, quod noſtrum eſt, inuitis nobis auferri non liceat, *l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur.* Opus ergo fuit alijs quibuſdam medijs, ad introducendam mutuam omnium rerum & operarum communicationem, ſine vllo grauamine. Tales autem ſunt contractus nominati & innominati, ac quaſi cõtractus. Viden? quomodo cõtractus ſint ex iure gentium? Quæ genus enim non probet huiuſmodi naturæ beneficia lumine naturalis rationis? Old.

CONTRACTVS cauſa materialis, ſunt res humanæ, & functiones tam variæ, vt plura ſint negotia, quam vocabula, *l. natura enim. ff. de præſ. verb.* Circa hãc enim cauſam perpendendum illud eſt, non potuiſſe conſeruari pacẽ in hac vita, confuſis tot rerum ſine diſtinctione commercijs. Et rurſus, diſtinctionem fuiſſe pernicioſiſſimam ſine formulis communicandarum rerum futuram. Vis videre, quam hoc ſit verum, circumſpice quoquo verſus, & videbis, ne nunc quidem ſatis conuenire inter homines, vtcunque rebus diligentiſſimè diſtributis. Quid igitur erat futurum, non introductis cõtractibus obligatorijs? Certè beluino more nos inuicem dilaniaremus, niſi eſſent contractus. Oldend.

CONTRACTVS cauſam formalem ſi rectè inſpicias, oblectabit te maiorum prudentia. Mirum enim dictu eſt, quàm pulchra ſit obſeruata contractuum ratio, ac velut harmonia, vſui noſtro omnibus modis deſeruiẽs per gradus. Ea enim eſt vera philoſophia, cuius meminit l. 1. ff. de iuſtit. & iur. I. Ecce ſi rebus indigeas, & habueris pecuniam numeratam: propoſita eſt formula emendi & vendendi, præſtans omnium facilè rerum communionem. II. Si careas pecunia, locuples aliũ rerum: tunc vti potes priſca illa permutandi obſeruatione, quæ etiam frequentatur hodiè. III. Si non ita multum habeas pecuniarum, nec rerum: aut, ſi dominus nolit alienare rem, qua indiges, tunc proximum eſt, vt vſum eius cõſequaris, ſaltem ad tempus certum. quò pertinet locatio & cõductio, exhibens etiam nobis cõmutationem operarum perſonalium. Item, cõmodati contractus, & mutui, eodẽ ſpectant. IV. Vbi nihil eorũ poſſis conſequi pecunia: tunc expoſitas habes liberalitatis formulas: vt ſunt, precarium, donatio tam inter viuos, quàm cauſa mortis. ſæpè enim largimur rogati, & ſine obligationis vinculo, id quod alioquin non concederemus pecunia. Eſt ne hæc elegans forma in gradibus contractuum obſeruata? Tu collige ita de reliquis omnibus, videlicet, quomodo abſentibus nobis deſeruiãt contractus mandati, negotiorum geſtorum, Old.

CONTRACTVS denique cauſa finalis eſt, vt vtamur fruamur rebus à Deo donatis, honeſtè ac commodè: ne alter ab altero grauetur: vt æqualitas commutatiua pacem conſeruet, Pax Rempublicam, in qua, velut eadem naui, ſumus omnes. Item, vt exerceamus charitatem, & cõmunicemus res noſtras indigentibus, vtque certò conſtet in commercijs rerum, quid vnicuique tribuendum ſit. Et in ſumma: omnes contractus pertinent ad finem benefaciendi proximo. Nam in hoc conſiſtit verus eorum vſus: errantque tota via, qui contractus ad vilem quæſtum referunt principaliter, quanquàm honeſtum lucrum non repudiatur inter contrahentes. Old.

CONTRACTVVM autem duo ſumma genera ſunt: nam alij nominati dicuntur, quibus certum nomẽ Latinæ linguę conſuetudo impoſuit, (ſo jhre eigne gewiſſe namen haben.) veluti emptio, locatio: alij vero innominati: Do vt des, Do vt facias, Facio vt des, Facio vt facias. qui propterea

tereà ſic appellantur, quia nullum ex Latinæ linguæ conſuetudine certum ac proprium nomen habent. tametſi enim prima ſpecie ad nominatorum ſimilitudinem accedere videantur, tamen propter iuris ciuilis ſubtilitatem ab ijs magnoperè diſcrepant, *l.1. & paſſ. ff. de præſcript. verbis.* Hotom.

CONTRACTVS ex conuentione legem accipere dignoſcuntur, *de reg. iur. lib. 6. ex l. contractus. ff. eod. tit. & in l.1. §. ſi conuenerit. 6. ff. depoſ.* In alternatiuis, debitoris eſt electio: & ſufficit alterum adimpleri. *ibid. ex l. in eo quod plus. §. vbi verba. ff. eod. tit.* Old.

CONTRACTVS bonæ fidei dicuntur, ex quibus ſimplici quadam ratione boni & æqui, abſque vlla ſubtilitatis diſputatione, præſtanda ſunt etiam ea, quæ non fuerāt nominatim inter conuenientes dicta. Stricti verò iuris, anguſtis finibus cōcluſi, nihil admittunt, quàm cuius facta eſt mentio. *§. in bonæ fidei. Inſt. de act. l. conſenſu. in fi. ff. eod. tit.* Old.

CONTRACTVS Colonarius, *Vide, Actio emphyteutica. & Colonarius contractus.*

CONTRACTVS cōſtituti, qui teſte Zaſio eſt frequentiſſ. in omni terra, ideo nomen ſortitur, quòd in eo quod poſſidemus, poſſumus facere alium poſſeſſorem, conſtituendo nos eius nomine poſſidere. *Vide ipſum in enarr. l. quod meo. ff. de acqu. poſſ.* Spieg.

CONTRACTVM emptionis & vēditionis, non autem contractum venditionis & emptionis dicimus: quoniam contractus ab emptore, velut indigente re empta, cenſetur cœpiſſe. Iuris partem non aliter, quàm in ſomnijs tractarunt, quum ne vim quidem, teſte D. Old. verbi contractus ſatis explicārint. Spieg.

CONTRACTVS Feudalis, quum totus ex beneficio proficiſcatur, eſt bonæ fidei. Vnde rectè dixit D. Oldend. pueriliter rixari feudiſtas, vtrùm contractus iſte ſit bonæ fidei, an ſtricti iuris. Zaſius *in feudo priuatorum* Aluarotum ſequitur, qui mehercle parum ſolidè ſua hic, vt eum pleraque alia, firmat. Quis quæſo contractus erit bonæ fidei, ſi feudalem non ſinant eſſe talem? Spieg.

CONTRACTVS fidem detegendi ſeruo poteſtas tributa eſt, *iuxta Hermogenianum in fin. l. in cri. cauſis. ff. de iud.* Sp.

CONTRACTVS fiduciarius, qui non iure nititur, ſed fiducia cōtrahentis: vt ſi fidem eius qui tibi obligari non poteſt, ſequaris. Ita fiducia contrahitur, ſi te ita hæredem inſtituam, vt aliàs filiam, vel amicum meum exulem: vel ſi ea lege conferam tibi prębendam, vt eam alteri reſignes. Quod in manus fidelis tradere, vulgò appellant. Spieg. *quaſi Contractus, Lege, actio neg. geſt.*

CONTRACTVS libellarius dicitur, cùm res non à domino, ſed à vaſallo aut emphyteuta datur perpetuò, valdè parua penſione vt noſtri tradūt. ſed falsò: nam & à vero domino fieri poteſt, & ab emphyteuta nunquam. *Comm. lib 7. cap. 12. num. 12.*

CONTRACTVS ſimulatus propriè eſt, cùm fœnerator, quod pignoris cauſa acceptum eſt, emiſſe videri vult. *c. ad noſtram. de emptio. l. 3. C. Plus val. quod ag.* Spieg.

CONTRADICTORIO iudicio conſuetudinem firmare Vlpiano eſt, quod vulgò dicitur, in contradictorio iudicio obtinere, vincere. quemadmodū apud Ciceronem, Syluio indicante, contradictiones, pro inſtantijs & obiectionibus, accipiuntur. Spieg.

CONTRAFACERE, ſic intelligendum: ſi iuſſio affirmatiua eſt, qui negligit, aduerſus eam facere dicitur, *l. ſi quis maior. C. de tranſ.* ſi prohibitiua, ne quid fiat, ſit aduerſus eam, negligendo non facimus, ſed faciendo tantùm. *Ex Alciato.* Spieg.

CONTRAHERE, paciſci, vt fit in emendis vendendiſque mercibus. Cic. 3. *offic.* [Tollendum eſt igitur ex rebus contrahendis omne mendacium.]

CONTRAHERE in loco, & conferre ſolutionem in locum, longè differunt, *l. eum qui. §. 1. ff. de conſt. pec.* Spieg.

CONTRAHENTIBVS licere inuicem ſe circumuenire, dixére Vlpian. *l. in cauſa. 16. ff. de min.* & Paulus *l. item ſi. §. fin. ff. locati.* quod accipiendum putat illic Bartolus, ſi dolus abſit, nec vltra dimidium iuſti precij factum ſit. Panorm. *in c. nauiganti, de vſuris in antiqu.* hoc clariùs explicat, vt tum demum circumuenire liceat, cùm circumſcriptio re ipſa interuenit: ex propoſito diuerſum eſſe, quæ ſententia verè eſt. Accurſius tamen in *l. ſemper in conuentionibus. ff. de diuerſ. reg. iur. antiq.* hoc non cōgruere viro bono ſcribit. Phil. Decius inter ſcientes hoc conceſſit, *in d. l. ſemper.* Tu rem expende, & vide eundem P. Decium *in l. pen. C. de paſt.* & Saliz. *in auth. ad hæc. C. de vſuris.* & Ioan. Imol. *c. 1. de empt. & vend.* Prat.

CONTRAHENDARVM rerum genera ſunt tria. Aut enim verbis id fit, aut re, aut conſenſu. *Comm. lib. 7. c. 1. nu. 1.*

CONTRAHENTIVM deceptio iure ciuili toleratur, vſque ad dimidium iuſti pretij, *l. in cauſa. §. idem Pompon. ff. de minoribus.* Erant autem olim periti rerum æſtimandarum inter contrahentes, quos Summarios appellabant. *Nou. de hortu lauis. §. ipſam verò eorum æſtimationem. conſt. 64.* Old.

CONTRAHERE verbum variè, & pro rei argumento accipitur. Dicimus enim aliquando rem totam paucis contrahere: & neruorum contractionem, id eſt, σπασμόν. Sed propriè à Iuriſconſultis noſtris contrahere eſt, commercia exercere, permutare, τὸ συναλλάττειν. Cic. *lib. 3. off.* [Tollendum (inquit) eſt igitur ex rebus cōtrahendis omne mendacium: non licitatorem venditor, nec qui contrà liceatur emptor apponet: vterque ſi ad loquendum venerit non pluſquàm ſemel eloquatur.] quo loco ipſe Cicer. ſcribit dolum malum in vendendis & permutandis rebus ſemper abeſſe debere. Ab hoc igitur verbo contrahere, id eſt, συναλλάττειν, Contractus deſcendit, quem Gręci συνάλλαγμα vocant, veluti emptio, venditio, locatio, &c. *Brech. l. Labeo. de verb. & rer. ſignific.*

CONTRAHERE alicui, pro, cum aliquo. Vlpianus *l. 8. §. 10. ff. ad S. C. Velleian.* [Si quum eſſem tibi contracturus, mulier interuenerit, vt cum ipſa potiùs contraham.] Hoc.

CONTRAHERE crimen, *l. 2. ff. de condict. ob turp. cauſ. l. 20. ff. de accuſ.* fraudem, *l. 8. ff. de public.* furtum, *l. 2. C. de vſucap. pro dote.* vim, *l. 1. C. ad leg. Iul. de vi publ.* pro, admittere, (ſich einer vbelthat pflichtig machen.)

CONTRAHERE aureos, pro, redigere, *l. 69. ff. de leg. 1.* Contrahi, pro, in vnū cogi, *l. vlt. ff. de curat. bon. dando.* Ne frumentum contrahatur, *l. vlt. ff. de appellat. recip.* id eſt, cogatur. Contracta turba, id eſt, coacta & conuocata, *l. 4. §. ſi quis. ff. vi bon. rapt.* ex Briſſ.

CONTRARIA iudicia. *Vide, actiones directæ.* Hoto. *Vide & Cuiac. in paratit. ff. Commodati.*

CONTRARIETAS iuris eſt, quoties ex eodem in ſpecie facto repugnātes ſunt definitiones præceptorum, quarum alteram, inſpecta ratione boni & æqui, oportet eſſe falſam. Talis cōtrarietas, quia valdè nocet humanæ ſocietati, ſemper fugienda eſt. *Conſtit. ff. 3. §. contrarium.* Old.

CONTRARIVM, ſeu ἀντινομίαν, hoc eſt, Legum repugnantiam, nullam putat Iuſtinianus in Pandectarum libris inueniri, ſi quis ſubtili animo diuerſitatis rationem excutiat. Nam ſemper eſt aliquid, ſecundùm quod liceat diſſonantiam conciliare. *Conſtit. ff. 3. §. contrarium.* Contrarium autem Budæus contrà nititur probare. quæ ſoluit Zaſius. Old.

CONTRARIVM iudicium tutelæ dicitur, quando tutori ſunt ſumptus & expenſæ reficiendæ. Vlp. *in l. furti. de his, qui not. infam.* [Contrario iudicio damnatus, ait, non erit infamis.] Spieg.

CONTRARIORVM eadem eſt diſciplina, *l. 1. ff. de his, qui ſunt ſui.* Sed, quandoquidem plurimi refert, quo modo diſciplinam accipias, ſic diſtingue: Aut intelligimus contrariorum eandem eſſe diſciplinam, id eſt, cognitionem, & erit vera propoſitio. nam cognito vno ex contrarijs, cognoſcemus & aliud contrarium, *l. ex duobus. in princ. & l. ſequ. in fin. de vulg. ſubſtit. l. 1. in princ. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris:* Aut referimus eam propoſitionē ad iuris ſanctiones, vt ſit contrariorum eadem ſanctio, vel ordinatio: & tunc, cùm in vtroq; eſt eadem ratio, erit eadem iuris definitio. Cùm autem apparet diuerſa ratio, erit quoque diuerſa definitio. Ibi autem plerunque par ratio eſt, vbi ambo contraria ſeſe mutuò reſpiciunt, & ex ſeſe naſcuntur ſub corruptionis modo, hoc eſt, vt cùm alterum contrariorum naſcitur, alterum perimatur, veluti retinere & amittere: obligare, & liberare: contrahere, & diſtrahere: teſtamentum facere, & teſtamentum reuocare: nunciare nouum opus, & remittere. In his enim & ſimilibus eadē eſt iuris diſpoſitio, vt quod in vno ſtatuitur, cenſeatur etiam in alio ſtatutum. Vt ecce, In obligatione diſpoſitum eſt, eam

eſt, eàm tempore produci non poſſe, *l.ſi certis annis.c.de pact.* Ergo nec tempus perimere poteſt obligationem, *l. obligationum ferè. §. placet. ff.de obligat. & act.* Sic quando contractus fuit bonæ fidei, eius quoque reſolutio erit bonæ fidei, *l.ab empt. ff.de pact. l. nihil tam naturale. ff. de diuerſ.reg.iur.* Old.

CONTRECTARE eſt loco mouere, atque ita in quæſtione de furtis verbum accipiendum, oſtendit l.5.§.ſi rem ff. de acqu.poſſeſſ.& alibi ſæpè. vt autem furtum contrectatione committitur, ita purgatur, ſi res reponatur, *l.40. ff.de ſtatulib.* Briſſ.

CONTRIBVTIO eſt collatio, vt fit merciũ pro iactu. *l.1. ff.ad leg.Rhod. de iactu.* Prat.

CONTRIBVTA bona dicuntur, id eſt, vnita & confuſa, *l.1. ff.de ſeparat.* Contributæ actiones, *l.26. §. cæterum. ff. vi bon.rapt.*

CONTROVERSIA eſt certarum perſonarum de re propria contentio, & dicitur ante litem conteſtatam, *l.ſed & ſi lege. ff.de petit. hæred.* Spieg.

CONTROVERSIA aquæ, *in l.fluminum. §. item ſeruus. ff. de damn.infect.* dicitur vis & impetus. Prat.

CONTROVERSIAM poſſeſſionis facere is videtur, qui prohibet aliquem vti poſſeſſione ſua naturali, *l.ſi duo. §.hoc interdictum ſufficit. ff. vti poſſidetis.* Spieg.

CONTVBERNALES à taberna dicti, *l.inde. ff.de verbor. & rer. ſignif.*

CONTVBERNALES, pro ſeruorum coniugibus, & natis, instructo fundo continentur, *l.quæſitum.§.ſi inſtructum. ff.de fund.inſtru.* Spieg.

CONTVBERNALES, in re militari dicuntur commilitones, qui in iiſdem tabernaculis, ſeu tentorijs militãt, *l.rem. §.1. ff.Commod.* Spieg.

CONTVBERNALIS ſeruus pro domeſtico, *l. vlt. de aur.& arg.leg.* Old.

CONTVBERNIVM, manipulum militum ſignificat, vt Veget. *lib.2.cap.13.* ſcribit, vbi centurias in contubernia diuiſas fuiſſe ſcribit: vt decem militibus ſub vno papilione degentibus, vnus quaſi præeſſet Decanus, qui caput contubernij nominabatur. Et ita vox hæc accipienda eſt *in l.5. §. à barba 11. ff.de re milit. & apud Suet.in Iulio, c.2.* Briſſ.

CONTVBERNIVM etiam ſeruile connubium ſignificat. *Paulus lib.2.ſent. tit.20. l.14. §. ſeruiles. ff. de ritu nupt. l.49. de manumiſſ.teſtam. adde l.cum ancillis. C.de inceſt.nupt. Nouell. de nupt. §.ſi vero ab initio.* Sed hodie quantum ad nuptias attinet, nulla differentia eſt inter nuptias liberorum & ſeruorum, *c.1. de coniug.ſer.* Briſſ.

CONTVBERNIVM generalius accipitur, *in §. quibus connumerari. Inſtit.de hæred.quæ ab inteſtat.* Briſſ.

CONTVMACIA euidens, quæ & manifeſta: & contrahitur, ſi reus dicat ſe non compariturum, aut obtemperaturum. Prat. &

CONTVMACIA præſumpta, eademq́ue & dubia, cùm reus ad domum citatus, vel in valuis eccleſiæ non comparet. Eadem &

CONTVMACIA, inobedientiam ſignificat, & propriè contemptum potiorum: (der vngehorſam/) & eſt delictum perſonale, perſonam ſequens inobedientis. Vnde fit, quòd procuratores, tutores, vel curatores, ſi non obtemperarint iudici, ipſi tenentur, non dominus, pupillus, vel adoleſcens, *l.1. §. ſi procurator. ff. ſi quis ius dicent.non obtemp.* Old.

CONTVMAX eſt, qui tribus edictis propoſitis, vel vno pro tribus, quod vulgò, peremptorium, appellatur, literis euocatus vel denũciationibus conuentus, præſentiam ſui facere contemnit, *l.contumacia, de re iudic.* Cæterùm, qui ad maius tribunal euocatus eſt, ſi litem inchoatam deſeruit, contumax non videtur, *l.54. ff.de re ind.* Spieg.

CONTVMAX non dicitur, qui citatus à iudice non comparuit, quia timebat ire ad iudicẽ, etiam ex leui cauſa *ita ſing.Bal.in l.deberi.verſ.item conſidera.C.de fideicommiſſ.liber. quod dictum pro aureo commendat Aret.in l.2.in 2.not.C.de Carbon.edict. vbi etiam D.Iaſ.in 3.not. & latè tradit de veritate D.Iaſ.in l.vnic.§.vlt. in pen.col.per vnam gloſ.ſing.ibi. ff. ſi quis iudic. non obtemp. & D.Alex. in l.quiRomæ.§.duo fratres.in 10.col.verſ.& dicit quòd licet.ff.de verb. oblig.* Quid autem in eo qui monitus fuit à iudice? eſt ſing. dictum Ang. vbi dixit, quòd ſimplex iudicis iuſſus habet vim peremptorij, & conſtituit iuſſum in vera cõtumacia, adeò quòd non poterit appellare, ſi non comparuerit. *ita ſing. Ang.per gloſ. ſing. ibi in l.2. C.quomodo & quando iud. ante fin. & vetalis infr.in verb.peremptorij vim.* Cotta.

CONTVMAX item dicitur, qui vocanti in ius non obtemperauit. Contumaces autem non vidẽtur, niſi qui cùm obedire deberent, non obſequuntur: id eſt, qui ad iuriſdictionem eius, cui negant obſequi, pertinent. *d.l. contumacia.* Cæterùm, Contumacem per annum ius ſuum amittere, Doctores tradiderunt, idq́ue in ſimplicis cõtumaciæ pœnam, contra mentem §.pen.l.4. C.de aſſert.tol. *vt latiùs declarat Alc.cap.17. lib.3. parerg.* Obſeruandum tamen, Contumacem eſſe citationi, & non obtemperare ius dicenti, diuerſa eſſe. Sp.

CONTVMAX etiam eſt, qui omninò non reſpondit in iure interrogatus, *l.de ætate. §.qui tacuit.ff.de interrog. act.*

CONTVMELIA à contemnendo dicitur. *Vlp.in l.1.ff.de iniur. & famoſ.libell.quod & Seneca probat lib.de tranq.vitæ 11.* Pr.

CONTVRBO, as, præter vulgatam ſignificantiã, etiam decoquo, ſiue fidem frãgo, nec creditori volo, aut poſſum ſatisfacere, denotat. Alph. *de in rem.verſ.l.quid.in fundum.* [Poſteà, inquit, conturbauerat, qui boues vendiderat.] Idem *de Inſt.act.l.cuicunque.* [Si quis piſtor ſeruũ ſuum ſolitus fuit ad certum mittere locum, ad panem vendendum, deinde conturbauerit.] Nebr. Qui enim non ſunt ſoluendo, neq; ſe extricare nominibus poſſunt, & ære alieno, illi conturbant: nec enim eorum rationes explicari & expediri poſſunt. Huius contrarium eſt expedire rationes, *Turneb. lib. aduerſ.cap.15.* Propriè tamen de ſeruis dicitur, qui cum rationibus dominicis paria non faciunt, *vt in l.quidam, de in rem verſ.* Sic plena locutio eſt. Conturbare rationes, cõturbare fortunas, *vt monuit Bud. in l.cuicunque. §. idem Labeo, de inſtit.act.* Sed & conturbare debitores dici poſſunt, qui cõmiſcent & confundũt ea, quæ bonis omnibus debent, vt non diſſoluantur niſi vniuerſis, aut ne vniuerſis quidem. Solent namq; hi qui creditoribus ſatisfacere non poſſunt, id beneficij ab Imperatore impetrare, vt quinquennio toto à creditoribus appellari non poſſint. Id Germani vulgò Quinquenell appellant. Spieg.

CONTVSA vaſa, Vlp. [quemadmodum ſi vinum eſſet effuſum, vel vaſis contuſis, vel qua alia ex cauſa,] *l.1.in princ. ff.de peric. & commod.rei vend.* Spieg.

CONTVTOR. *C.de contrar.iud.tut.l.1.& de in lit.dan.l.1.* Sp.

CONVALESCERE, propriè eſt ad ſanitatẽ corporis, & incolumitatẽ redire, priſtinamq; valetudinem recuperare, *l.13.ff.de don.ca.mort.l.19.ff.de reb.cred.l.12. ff.de cõd.cau.data. l.56.ff.de don.int.vir.* Inde μεταφορικῶς conualeſcere dicitur, quòd cùm ab initio non valuiſſet, aut in pendenti fuiſſet, ex poſtfacto confirmatur, & vires recipit. (erreichet ſeine wirckligkeit/wird beſtendig/kreffig.) Sic Conualeſcere dominium, *l.33.§.vlt.ff.de donat.int.vir.* donatio, *l.33.§.vlt.& l.59.ff.de don.int.vir.* Legatum, *l.40. §.1 ff.de leg.1. l.4. C.de legat.* Libertas, *l.20.§.1 ff.de cond.inſtit.* Pignus, *l.8. §.quod ſi. ff. quibus mod.pig.l.9. §.vlt.ff.qui pot.* ſtipulatio, *l.27.ff.de iur. dot.* ex Briſſ.

CONVBIVM, vt Vlp. *in Inſt.tit.5.* definit, eſt vxoris iure ducendæ facultas. Iſid. *lib.10.etymol.cap.vlt.* Conubium, ait, dicitur cùm æquales nuptijs coeunt: vtputa ciues Romani pari vtiq; dignitate. Conubium autem non eſt, cùm ciuis Roman. cum Latina iungitur. Cicer. *Topic.* [Si mulier cùm fuiſſet nupta cum eo, cui conubij ius non eſſet, nuncium remiſit, quoniam qui nati ſunt, patrem non ſequuntur, pro liberis manere nihil oportet.] Vbi Boeth. Non omnibus, inquit, erat conubiũ cum Romanis, nec erant nuptiæ iure contractæ, quæ non aut inter ciuem Romanum, ciuemq́ue Roman. inibantur, aut cui princeps populusve ciuitatem, vel conubium permiſiſſet: eo ſcilicet modo, vt in poteſtatem parentum liberi redigerentur. Sic Hernicis datum, Anagninis ademptum conubium, Liu. *lib.9.* narrat. Conubium pro nubendi poteſtate *in l.45. §.hoc caput. ff. de ritu nupt. l.vlt. ff. de diuort. l.1. ff. de concubin.* quibus omnibus in locis, Conubium, vnico, n. ſcribitur in Pand. Flor. & in veteri meo C. *l.1.C.de inceſt.nupt.l.1. C.de interd.matr.* Et in Lexico B, Germani Conubium ἐπιγαμία. Briſſ.

CONVASARE, ſicuti Marcellus & Donatus celeratim & ſtrictim interpretantur, eſt furtim omnia colligere, Terent. *in Phormione.* [Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me ego conijcerem protinùs in pedes.]

CON-

CONVENIRE, propriè eſt debitorem appellare. & ſic interdum ſumitur. Caius *l. 41. ff. de hæred. petit.* [Si quo tempore conueniebatur poſſeſſor hæreditatis, pauciores res poſſidebat, deinde aliarum quoque rerum poſſeſſionem aſſumpſit, eas quoque victus reſtituere debebit.] Hot.

CONVENIRE in manum dicebatur materfamilias, quæ in matrimonium certis ſolennitatibus adhibitis coibat. Cicer. *Topic.* [Genus eſt vxor. eius duæ formæ: vna matrumfamiliarum, hæ ſunt, quæ in manum conuenerunt: altera earum, quæ tantummodò vxores habentur.] Vlp. *in Inſtit. tit. 9.* [Farre conuenitur in manum certis verbis, & teſtibus decem præſentibus.] Idem *tit. 11.* Conuentionis in manum meminit. *Vide Boeth. in Cicer. Topic. & Seruium in 1. Georgic.* Sic conuenire *in l. 17. ff. de concubin. & l. 15. ff. de ritu nupt. & l. 121. §. 1. ff. de verbor. oblig.* & apud Apul. *libr. 6. de Aſino aur.* [Hic ecce Pſyche conuenit in manum cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia.] Briſſ.

CONVENIRE in matrimonium dicitur mulier, quæ nubit. Papin. *l. 121. §. 1. ff. de verb. oblig.* [Mulier ab eo in cuius matrimonium conueniebat, ſtipulata fuerat ducenta, ſi concubinæ, tempore matrimonij, conſuetudinem repetiſſet.] Idem *l. 15. ff. de ritu nupt.* [Nec in matrimonium conuenire nouercam eius, qui priuignæ maritus fuit] Gellius *lib. 18. c. 7.* [Matronam eſſe quæ in matrimonium cum viro conueniſſet: matremfamil. quæ non in matrimonium tantùm, ſed etiam in manum mancipiumque mariti veniſſet] Paulus autem *in l. 134. ff. de verb. oblig.* Coire in matrimoniũ, pro Conuenire, dixit. Hot.

CONVENAE dicuntur, qui è diuerſis mixti nationibus, in vnam coaluerunt ciuitatem, qualis eſt origo Venetorum. Spieg.

CONVENIRI interdicto, nihil eſt aliud, quàm quod comparente iam aduerſario, poſtulatorem petere: vt ſummatim cognoſcatur mandatum iudicis vigoroſum & exequendum eſſe. Hæc verba Iuriſconſult. Conueniri interdicto, etiam magnæ exiſtimationis viros non intellexiſſe, Oldend. ſcribit. Spieg.

CONVENIRE etiam in ius vocare ſignificat. Et inde Conuentio *in l. 45. ff. de rei vind. l. 7. C. de præſcript. 30.* Briſſ.

CONVENIRE teſtato *in l. 10. §. ſi quis particeps. ff. quæ in fraud. cred. l. 122. §. coheredes. ff. de verb. oblig.* Briſſ.

CONVENIRE, etiam pro cõſentire & paciſci, frequenter vſurpatum eſt, *l. 1. l. 2. l. 6. l. 7. ff. de pactis. l. ſi conuenerit. ff. de re iud. l. lecta. vbi Dd. ff. de reb. cred. ſi cert. pet.*

Item CONVENIRE, pro decere, oportere, æquum eſſe, *l. nec intentio. 23. verſ. ſed hoc integro negotio tractari conuenerat. C. de tranſact. l. fin. apud acta. 28. verſ. hanc ſeruari conuenit. C. eod. tit. l. nunc conuenit. 15. C. de accuſat. l. caſtitati. 9. C. ad leg. Iul. de adult. l. inter. 38. verſ. mortis cauſa me accepiſſe conuenit. ff. de mort. cauſ. donat.* Sic eodem ſenſu accipiendũ eſſe in l. ſi quis cùm aliter. 36. ff. de verb oblig. doctè monet ex Donello Goddæus, *de contrah. & commut. ſtip. c. 3. num. 95. & ſeqq.* contrà gloſ. Bart. Bald. Iaſ. Zaſ. Duaren. & vulgus Doct. *in d. l. ſi quis cum aliter.*

CONVENIT, abſolutè ponitur, pro eo quod pacto firmatum eſt. Spieg.

CONVENTA tacita, pro, quædam pacta tacito conſenſu contracta. Spieg.

CONVENTIO iuſta dicitur *in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact.* conuentio vera, non iniqua, non iniuſta, non improbata: ſicuti iuſta defenſio. *in l. miles. §. defuncto. ff. ad l. Iul. de adult. Coraſ. lib. 1. Miſcel. cap. 3. num. 7.*

CONVENTIO legitima, vt ait Paulus, eſt, quæ aliqua lege confirmatur: & ideò interdum ex pacto actio naſcitur, vel tollitur, quoties lege vel Senatuſconſulto adiuuatur. Spieg.

CONVENTIO publica eſt, quæ fit per Principem, aut quoties inter duces belli quædam paciſcuntur, *l. conuentionum. ff. de pact.* Spieg.

CONVENTIONALES ſtipulationes ſunt, quæ ex conuentione reorum fiunt, quarum totidem ſunt genera, quot penè dixerim rerum contrahendarum. Nam & ob ipſam verborum obligationem fiunt, & pendent ex negotio contracto, *l. ſtipulationum alia. ff. de verb. obl.* Oldend. *Vide Goddæum de contrah. & commut. ſtipul. c. 5. num. 335. & ſeq.*

CONVENTIONALES ſtipulationes differunt à prætorijs, quia in conuentionalibus, contractui formam contrahentes dant, nec à forma contractui data recedimus. Prætoriæ ſtipulationes benigniùs accipiuntur, & ex mente prætoris qui eas propoſuit, *l. in prætorijs. ff. de prætor. ſtipul. Duaren. l. in conuentionalibus. ff. de verb. oblig.*

CONVENTIONIS verbum generale eſt, ad omnia pertinens, de quibus negocij contrahendi, tranſigendique cauſa conſentiunt, qui inter ſe agunt. Nam vt conuenire dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur, & veniunt: ita qui ex diuerſis animi motibus in vnum conſentiunt, id eſt, in vnam ſententiam concurrunt. Adeò autem Conuentionis nomen generale eſt, vt eleganter dicat Pædius, nullum eſſe contractum, nullam obligationem, quæ non habeat in ſe conuentionem, ſiue re, ſiue verbis fiat. Sp. *Vide latiùs Fr. Conan. lib. 5. cap. 1. num. 9. & Franc. Balduin. in ſuis catecheſ. iuris ciuil. cap. 4. VVeſenb. parat. ff. de pactis. num. 2.*

CONVENTICVLVM, pro illicita congregatione Iuriſperiti vſurpant. Sic & apud bonos authores reperies. Rariùs enim bonã accipitur in partem. Vide Frider. Nauſ. *lib. Conciliariorum rerum primo*, latiùs explicantem hoc vocabulum: qui nulla circuitione vſus, quid de noſtri ſeculi conGregationibus ſenſerit, inibi liberè indicauit. Iaſ. *arg. l. de quæſtione. C. de pact.* cenſet, crimine hæreſeos notari eos, qui viuente Pontifice, de Pontificatu conuenticula faciunt. Alciatus potiùs læſæ maieſtatis credit. *Vide eum in citata l. cuius in citiſſimè per eum explicata.* Spieg.

CONVENTIS ſtare, eſt conuenta ſeruare. Spieg.

CONVENTVM, Theophil. *in §. eadem. Inſtit. quibus ex cauſ. manumit. non lic.* definit. ἐστὶν χρόνον πρὸς κ.τ.λ. [illegible] Sic conuentum agere apud Cæſ. *lib. 6. de bello Gall.* & Cic. 7. *in Verr.* Liuium *lib. 38.* Meminit & idem Theophil. *in princip. tit. de ſucceſſionibus ſublat. Vide quæ præterea diximus in verbo, Forum.* Briſſ.

CONVENTVS quatuor modis intelligitur. Primò, cùm quemlibet hominem ab aliquo conuentum eſſe dicimus. Secundò, cùm ſignificatur multitudo ex compluribus generibus hominum, contracta in vnum locum. Tertiò, cùm aliquis in locum frequentiæ hominum, ſupplicationis, aut gratulationis cauſa colligitur. Quartò, cùm à magiſtratibus iudicij cauſa populus congregatur. Hæc ex Feſto. Spieg.

CONVENTVS amicabilis, id eſt, compromiſſum.

CONVERSATIO æqualis pro conſuetudine familiari, *l. obſeruandum. ff. de offic. præſid.* Prat.

CONVERSATIO, habitatio, Vlp. *l. 12. §. 1. ff. de relig. & ſumpt.* [Senatuſconſulto cauetur, ne vſus ſepulchrorum permutationibus polluatur: id eſt, ne ſepulchrum aliæ conuerſationis vſum accipiat,] hoc eſt, ne quis aliam ob cauſam, quàm ſepulchri & religionis ibi habitet, aut verſetur: vt ex edicti verbis intelligitur, quæ idem Vlpian. refert *in l. 3. ff. de ſepul. viol.* Hot.

CONVERSVS dicitur omnis eccleſiaſtica perſona, *c. duo. 12. qu. 1.* Prat.

CONVICIVM, eſt contumelia petulantiùs iactata. Cicer. *pro Cælio.* [Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ, ſi petulantiùs iactetur, conuicium: ſi facetiùs, vrbanitas nominatur. Hot.]

CONVICIVM à concitatione vel conuentu venit, hoc eſt à collatione vocum in vnum, quaſi conuocium, *l. item apud. §. conuicium. ff. de iniur. & in §. ex his, eadem l.* ex his apparet non omne maledictum conuicium eſſe, ſed illud ſolùm quod cum vociferatione dictum eſt. Valla etymologiam falſam dicit, & à vitio vel à vito potiùs deduci vult, quàm à voce, à conuitandóve, quo verbo vſum neminem eruditorum ſcimus. deinde titubat, & modo cum t, modo cum c, ſcribi vult conuicium. deinde cùm reprehenſionem etymi ineptam & curioſam intelligat, negat conuicium à maledicto differre. Nos, primo loco, conuicium à voce deductum eſſe oſtendemus, non à vitio, vt ante Vallam Nonius Marcellus fruſtrà putauit. quia ratio ſyllabæ hoc detegit, quæ enim in vitio, breuis eſt, in conuicio longa deprehenditur: à conuito autem quis conuitium deduxerit, cùm ſit verbum barbarum & imperitè nouatum? ſed à voce potiùs, expenſa ratione ſyllabæ, tam in voce quàm in conuicio. Ouid. *in libello ad Piſonem.*

Sic &

Sic & Aedonia ſuperatur voce cicada.
Stridula cum rapido faciunt conuicia ſoli.

Huc accedit illud Martial. *de liberto ſuo, ad Candidum:*

Lis erit, ingenti faciet conuicia voce,
Eſſe pudor vetuit fortia verba mihi.

Feſtus Pompeius hanc probat etymologiam, ſed addit à vicis quoque deduci potuiſſe, vbi primùm facta fuerunt conuicia. Parui tamen refert etiam ſi Valla non obtineat. Poſteà negat ipſe conuicium ſemper cum vociferatione fieri, & ideò dicit nihil aliud eſſe quam quodlibet maledictū contumelioſum. Sed *in verſ. ex his*, maledictum à conuicio diſcernitur, & meritò quidem intelligere debuerat grammaticus, edictum prætoris hic interpretari, quod ſic erat propoſitum, [Qui aduerſus bonos mores conuicium feciſſe dicetur, in eum iudicium dabo.] *l. item apud. §. ait prætor ne quid.* Quare cùm ſeparatim de conuicio verba faceret, commodè ſeparatur ſignificatio conuicij à maledicto & quauis contumelia. quia tunc non largè ſed propriè capitur conuicium iuxta ſuum etymum. vbi eſt vociferatio & collatio vocis, non quòd prætor neget conuicium alicubi pro maledicto ſimplici accipi. Et vſus eſt Vlp. *in l. illud. ff. de appell. & l. 3. ff. de lib. & poſth. & l. quæ omnia. §. 1. ff. de procur.* & non Vlp ſolùm, ſed & Cicer. *in orat pro Muræna & alibi.*

CONVICIVM etiam in bonam partem plerunq; vſurpatur, neque (vt Valla putat) ſemper contumelioſum eſt. Seneca *in Medea:*

Feſta dicax fundat conuicia Feſcenninus
Soluat turba iocos.

Martial. *lib. 7. epigr. de reditu Domitiani*

Feſta coronatus ludet conuicia miles.

Quintilianus *Tryphoni amico*, [Efflagitaſti quotidiano cōuicio.] Cicer. *lib. 12.* [Deturbatus eſt meo iuſtiſſimo ac honeſtiſſimo conuicio.] Idem dixit *lib. 4. Academicarum quæſtionū.* Quòd ſi verum eſt, vt eſt longè veriſſimum, à voce venit, verbo medio, non à vitando, vel, vitio, quæ ſemper in malum ſonant. meritò prætor conſultiſſimus, *d. §. ait prætor.* cōuicium aduerſus bonos mores factum vlciſcitur, vt dubium ancipitis verbi tolleret.

CONVICIVM, inquit Vlp. dicitur, vel à concitatione, vel à conuentu: hoc eſt, à collatione vocum. quum enim in vnum complures voces conferuntur, conuicium appellatur, quaſi conuocium, *l. 15. §. 3. ff. de iniur.* Rectè Vlpian. etſi à Laurentio Valla reprehendatur, qui Conuicium à vitio nō à vocibus deductum putat. nam Cicero *in orat. pro Sextio* Vlpianum tuetur, cùm ita de P. Clodio loquitur, [Et is qui anteà cantorum conuicio conciones celebrare ſuas ſolebat, cantorum ipſorum vocib. eijciebatur.] Clodij enim cantores per ridiculum appellat eos, quos ille data opera ad ſuas conciones euocabat, vt ſibi apud populum concionanti pro conſuetudine acclamarent, Benè & præclarè, bellè & feſtiuè. quem morem populi R. fuiſſe nemo neſcit *ex lib. de orat. 3. ex Quintiliano, & nonnullis orationibus Ciceronis.* Manutius autem doctiſſ. eius orationis interpres, Sextianæ locum ſic interpretatur, quaſi Clodius cantores adhibuiſſet, qui modulatis vocibus populi oblectandi cauſa concionantis vocem ſubſequerentur. de quo more fateor me nihil adhuc legiſſe: tametſi Gracchi eburneolam fiſtulam meminerim, quā longè alio pertinuiſſe conſtat. Similiter

CONVICIVM pro ſtrepitu & vocū multitudine Cic. vſurpat *in ea pro Archia.* [Quia, inquit, ſuppeditat nobis vbi & animus ex forenſi ſtrepitu reficiatur, & aures conuicio defeſſæ conquieſcant.] Hot.

CONVICIVM. Quod Vlpia. ſcribit, cùm in vnum complures voces conferuntur, cōuicium appellari, quaſi conuocium, *cap. 15. §. 2. de iniur.* id perpetuò verum non eſt. Nam is qui aliquem repræhendit, etiamſi in vnum voces complures conferantur, rectè nihilominùs conuicium facere dicitur. Quo ſenſu conuicium facere C. Iunio iudici quæſtionis, *pro Cluentio Auito. & pro Quintio*, ſuſtinere quotidianum alicuius conuicium, ſcripſiſſe, viſus eſt Cicero. Nec eſt etiam omne conuicium iniuſtum, aut inhoneſtum. nam poſſe alicui conuicium iuſtè honeſteq; fieri, oſtendit Plinius, cùm ſic *lib. 6. epiſt.* ſcribit. [Proindè etiam atque etiam rogo, vt mihi ſemper eadem ſimplicitate, quo ceſſare videor (nunquàm enim ceſſabo) conuicium facias.] Oſtendit idipſum Cicero, ſic Cornificio ſcribens *epiſt. fam. lib. 12.* [Meo iuſtiſſimo honeſtiſſimoque conuicio, te tuam dignitatem ſumma tua virtute tenuiſſe, prouinciæque honoribus ampliſſimis affectum, vehementer gaudeo.] Hinc quod Vlpianus & Paulus ſcribunt iudici ab appellatoribus conuicium fieri non oportere (alioquin eos, qui conuiciantur, infamia notari plectique, diuos fratres voluiſſe. *l. 42. de iniur. & l. 8. de appell.*) illud de ijs eſſe accipiendum rectè videtur, qui ſententias iudicum reprehendunt, eorumque pronunciationi contradicunt. Huiuſmodi enim homines plecti ſolere, docet euidenter Apul. *in 1. Apol.* vbi de Sicinio Aemiliano loquitur, *Ræuar. varior. lib. 1. cap. 3.*

CONVICIVM non tantùm præſenti, verùm abſenti quoque fieri poſſe, Labeo ſcribit. Proindè ſi quis ad domū tuam peruenit te abſente, conuicium factum eſſe dicitur. Item ſi ad ſtationem, vel tabernam ventum ſit, probari oportere. Feciſſe conuicium non tam is qui vociferatus eſt, verùm is quoque, qui concitauit ad vociferationem alios, vel qui ſubmiſit, vt vociferetur: Quod autem nec in cœtu, nec vociferatione dicitur, conuicium non propriè dicitur, ſed infamandi cauſa dictum eſt, *ait Vlpianus, de iniurijs.* Maffeus.

CONVICIVM aduerſus bonos mores accipimus, in vnum collatam vociferationem, quæ bonis moribus improbatur, & ad infamiam alicuius ſpectat, *l. 15. §. cui prætor. ff. de iniur.* Hot.

CONVIVA, qui ad conuiuium vocatus eſt. Conuiuator, qui ad conuiuium inuitat: vel qui conuiuium facit & apparat. Conuictor, qui comedit & bibit nobiſcum familiariter.

CONVIVIVM. Cicero [Benè, inquit, maiores noſtri accubationem epularum, quòd amicorum vitæ coniunctionem haberet, conuiuium nominarunt.] Paul. *l. fin. de aleat.* [quod in conuiuio, inquit, veſcendi cauſa ponitur, in eam rem familia ludere permittitur.] Spieg.

CONVOLARE ad ſecundum legatum, *l. 33. ff. de legat. 2.* ad ſecundas nuptias conuolare, *l. 9. C. de repud. & auth. ex teſtam. C. de ſecund. nupt.* id eſt, tranſire ad ſecundas nuptias, *vt loquuntur Impp. in l. 4. C. eod. tit.* vel, ad ſecunda vota migrare, *vt l. vlt. C. eod. tit.* Briſſ.

CONVOTI, Feſto dicuntur, ijſdem votis obligati.

COOPTARE, eſt eligere inter pares, aut ferè pares, autore Valla.

CONVS, à Syro Luciano in Lexiphane (*vt refert Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apoll. ad Domitium lib. 2.*) pro capitio acuminato capitur. Conus galeæ quoque dicitur, quem lingua vernacula, nec impropriè pinnaciū vocamus, quippe quemadmodum fieri conſueuit priſcis galeatis capitibus ſuper inſigentibus ſtruthi pinnulas, quod Plin. annotauit, qui ſtruthius Latinè & ſtruthiocamelus & paſſer marinus appelletur, quod nos indicantes Camænali elegiaco ſic luſimus:

Blandimicant quod pluma tegit quæ inſigne marini,
Paſſeris externo munus ab orbe venit.

De cono galeatum Auſonius:

Arma inter conoſque truces furtoque nocentes
Sauromatas.

Seruius *lib. 3.* [Conus eſt curuatura, quæ in galea prominet, ſuper quam criſtæ ſunt] Vergil. *& conum inſignis galeæ criſtaſque comantes.* Conus dicitur fructus cupreſſi, & ipſa κωνοειδὴς eſt. Nam à rotunditate in acumen leuatur. Coniferas, cypariſſos Vergil. appellat. Capite conificans Quintiliano videtur idem ſignificare quod arietans, & frontem frōnte percutiens, vt ſatiati agni ludunt, blandeque coniſcantur. Vbi coniſcant, pro eo quod eſt, conificās, intelligit: ni quod autumno, inibi legendum ſit, coniſcāt: Conos cupreſſinos in pecorum medela Columella adhibet *lib. 6.* Eſt & conus muſicus. Boetius *in muſica*, [Si conum, quem turbonem vocant, quos diligenter extornet.]

COOPTARE Senatum, Tullius dicit cùm ſuppletur nouis ſenatoribus: ad quam rem optimi quique optantur & leguntur. *Connan. lib. 2. cap. 15. num. 1.*

COPIA pro facultate & poteſtate ponitur, vt, Copia non eſt iudicis. *l. 1. §. dies. ff. quand. appell.* Magiſtratus *l. 26. §. ait prætor. ff. ex quibus cauſ. maior.* Si eius à quo prouocatur, copia non fuerit, *l. 1. §. dies. ff. quand. appell.*

COPIA pro multitudine & abundantia, vt ſi copia eſt

 ciuium.

ciuium. *l.3.C. quemadmodum ciuil.* In his ciuitatibus quæ copiã virorum honeſtorum habent. *l.12. ff. de decur.* vbi Copia & paucitas opponuntur.

COPIAS etiam pro materijs ad ædificandum idoneis dixit Vitruuius *lib.5. c.7. & lib.6. cap. vlt.*

COPIA quoque pro exemplari, vulgò apud pragmaticos vſurpatur *vox copie.* (ein abſchrifft) copia authẽtica, quæ cum autographo conuenire, notarij aut alterius publicæ perſonæ teſtimonio comprobata eſt, opponitur ſimplici.

COPIATAE. in l.15. de epiſc. & cler. in C. Theod. & apud Iuſtin. Nou.60. ſunt κοπιᾶται ἤ, περὶ τὴν λειψάνων ἐκφορὰν κάμνοντες. ſic enim vetus gloſſ. interpretatur. Libitinarios, vel Pollinctores, vel Veſpillones reddere poſſumus. Briſ.

COPIAE, ſunt cibaria quæ publicè præbentur. Papinian. *l. ob negotium.20. ff. de compenſ.* [Ob negotium copiarum expeditionis tempore mandatum curatorem condemnatum &c.] Valer. *lib.5. cap.1.* [Obuiam illi P. Corneliũ Scipionem Quæſtorem, Capuam miſit, cenſuitq; vt ei domus Romæ quam optima conduceretur: & copiæ non ſolùm ipſi, ſed etiam comitibus eius publicè præberentur] Plin. *in Panegyr.* [Emit fiſcus quicquid videtur emere, inde copiæ, inde annona.] Hot. Alcia. pro mercimonijs earum rerum, quæ ad victum pertinent, & ad exercitum deferũtur, vſurpat. cumque ſequitur Spieg. Cæterùm prior eſt probabilior, de qua Duar. *lib.1. anniuerſ. diſp. c.26.* Et hinc Porphyrioni apud Horatium dicuntur copiarij, qui alias dicuntur parochi, præſtãtes annonam ſiue commeatum Reip. cauſa iter facientibus.

COPIOSVM patrimonium, pro locuplete accipiendum. Tenui contrarium. Spieg.

KOTTAVISIS, conuiualis ludus erat apud Græcos, cũ reſiduũ potus in æneas phialas iactarent: qui ſi ſonantior creparet, ſe ab amica redamari, & mutuo affectu teneri putabant. *Vide Alex. lib. genial. dier.3.*

COPVLARE, pro, iungere matrimonio, *l. vlt. C. de interd. matrim.*

COPVLATIVA oratio, à noſtris appellatur oratio cõiuncta, ad cuius veritatem requiritur, vtranq; partem veram eſſe: Diſiunctiua, ad cuius veritatem requiritur alteram partem eſſe veram. *not. in l. ſi plures. ff. de cond. inſt. & §. pen. Inſt. de hered. inſtit. & in l. ſi quis ita. de verb. obl. Io. Bell. etymol.*

COPVLATIVAM coniunctionem duobus modis accipi, D. Alc. obſeruauit ex probatiſſimis grãmaticorum: videlicet quandoque ſenſu ſingulari, quandoq; ſenſu compoſito. Singulariter accipitur, cùm dicimus, [Cæſar & Pomp. fuerunt conſules] non enim ſimul fuerunt, ſed diuerſis tẽporibus: [Cæſar cum Bibulo Pomp. cum M. Craſſo.] Compoſito ſenſu accipitur, ſi dixero, [Duo & tres conficiunt quinque:] nec enim alteruter illorum numerorum quinque conficit, ſed ita demùm, ſi coniuncti ſint. Sp.

COPVLATIVAS particulas, [&, quæ, cum,] Paul. *in l. triplici. de verb. ſign.* articulos more Græco nominat.

COQVINATORIVM, vel potiùs coquinarium, vt legit Haloander, inſtrumentum apud Pomp. *in l. & ſi non ſunt. ff. de aur. & arg. leg. in fin. §. inſecti autem.* Spieg.

CORACINVM colorem Iuriſc. nominat *in l. quæſitum. §. coram. ff. de leg.3.* nec, Crocinum, legendum ſit, quod habet Nor. editio, Alci. nigrum interpretatur *in Parerg.* quo loco colores explicat: & dicitur παρὰ τὸ κόραξ, quaſi dicas coruinus: color niger: vt ex Strabone intelligitur, qui *lib.12.* de nigerrimo pecorum Laodicenſ. colore loquens, τὴν κόραξι χρόαν appellat.

CORAM, vt Seru. *lib.2. Aeneid.* ait, ſignificat in cõſpectu, quod *ἐνώπιον* dicitur. Sic coram pluribus *l.33. ff. de verb. ſign.* coram Prætorẽ, *l.1. §. ſi pecunia. ff. depoſiti.* Briſſ.

CORAM Titio aliquid facere iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat, qui enim animo abeſt, adeſſe non videtur, *l. diem. §. coram. ff. de arbitr.* Itaque ſi furioſus, aut infans ſit, aut dormiat, non videtur coram eo feciſſe. ſcire autem, non etiam velle is debet: nam etiam inuito eo rectè fit, quod iuſſum eſt, *vt ait Florent. de verb. ſign. l. coram Titio.209. & vide Moſſæum. Addè Brechæum l. coram Titio. ff. de verb. & rer. ſignific.*

CORBIS, licèt communi vocabulo vas ſit vimineum, Græcè, cophinus, appellatum: propriè tamen Corbis eſt, quo meſſes excipiuntur. Vlp. *de inſtruct. inſtrum. leg. l. in inſtrum. 8.* [Inſtrumenta, inquit, cogendi fructus: quemadmodum torcularia, corbes, falces meſſoriæ, falces fœnariæ.] Neb.

KORINTIAZESTAI veteribus vulgato ioco dicebãtur, qui ſcortationibus indulgerent, *apud Stephanum de vrbibus, authoritate Ariſtophanis. vt refert Tyraq. in 15. l. connub. gloſ.1. parte 15. num.34.*

CORINTHIVM æs, & vaſa Corinthia, ab ære Corinthio dicta, quod Corintho, vrbe Achaiæ, à Romanis euerſa, & incenſa, ex varijs ſit metallis conflatum. Plin. de ære Corinthiaco: [Caſus, inquit, hoc miſcuit, Corintho cum caperetur incenſa.] Sed autor oſtendit, opifices nobiles Corinthiorũ vaſorum Corinthi excidiũ præceſſiſſe. Mart.

Conſuluit nares an olerent æra Corinthon.

Iabolenus Priſcus *de leg.3. l. heres, &c.* Proculus verò rectè ait, ſi æneæ quidem ſint abaces: ſi autem Corinthiæ, non deberi. Accurſ. Corinthiæ, id eſt, de vili materia, puta palea vel herba paluſtri, exponit. putans precioſiora eſſe vaſa ænea, quàm vaſa Corinthia. Atque ita lectionem cum ſenſu perturbat. Erit igitur ordo & literæ ſenſus talis. Proculus verò rectè ait, ſubaudi, abaces deberi, quia vaſa Corinthia erãt in tanto pretio, vt vna libra permutaretur aliquãdo quingentis. Aequitas itaq; legis in hoc conſiſtit, quòd abaces ex viliori materia debẽtur, ex precioſiori tamen non debentur. Nebr.

CORNELIAE Leges quatuor præcipuæ in libris noſtris commemorantur.

CORNELIA de ſicarijs & veneficijs. *tot. tit. ff. ad l. Corn. de ſicar.* Tulit autem eam legem Cornelius Sylla Felix dictator, vt Seneca *in libro qui inſcribitur: quare bonis viris, &c. Idem in ludo de morte Claudij* [Is lege Cornelia quę de ſicarijs lata eſt querebat.] Hac nominatim eos qui proſcriptos à ſe occiderant, exceperat Sylla, *vt Sueton. in Iulio adnotat.*

CORNELIA lex de iniurijs ab eodem Sylla lata, *auctore Venuleio in l.12. ff. de accuſ. huius legis mentio fit in l.5. & l.7. §.1. ff. de iniur.*

CORNELIA lex de falſis, *tot. tit. ad l. Cornel. de falſ.* cuius & Suet. *in Auguſto & in Nerone* meminit. Ea verò tenetur, qui teſtamentum falſum ſciens dolo malo ſcripſerit, ſignauerit, recitauerit, amouerit, ſuppreſſerit, abiecerit, reſignauerit, deleuerit. *vt Paul. lib.4. ſent. tit.7. & l.38. §. qui vini. ff. de pœn. ſignif.* Eamque ob cauſam ea lex Cornelia de teſtamentis, ſeu teſtamentaria appellatur, *l.1. ff. de public. iudic. l.3. §. ſi quis dolo. ff. de tabul. exhib.* Pertinebat & ad hanc legem ſuppoſiti partus crimen. *l.11. §. fin. ff. ad acceſſat. l.10. C. ad l. Cornel. de falſ.* Atque hæc lex nudo Corneliæ nomine exaudienda eſt, *in l.1.2.4.5. C. de his quæ ſibi adſcrib. l.1. de his quæ pro non ſcript.*

CORNELIA lex de captiuis, quæ teſtamẽta eorum qui apud hoſtes deceſſerint ante captiuitatem facta cõfirmat, nec non inteſtatorum legitimam hæreditatem, perinde atque ſi in ciuitate deceſſiſſent, defert. *l.10.11.12. §.1.22. ff. de capt. l.1. C. eod. tit.* Nec verò teſtamenta tantum, ſed & ſecũdæ tabulæ, & ſubſtitutiones, & tutelæ teſtamẽto apud hoſtes morientium conſcriptæ, ea lege confirmantur. *vt in l.S. & l.29. ff. de vulg. & pupil.* Refertur & alia lex Cornelia in l. lex Cornelia, ad SC. Syllan. ex Briſſ.

CORNICVLARIVS. Vt planè innoteſcat huius dictionis ſignificatio, præmittam, corniculũ fuiſſe ornamẽti genus quo donabantur milites ab Imperatoribus pro re benè geſta. Liuius enim *lib.10.* ſcribit, Papyrium cõſulem equites omnes ob inſignem in bellis operam donaſſe corniculis, armilliſque argenteis: tanquã cornicula ſint inter donaria ornamẽta militaria. Hinc cornicularius, qui donabatur, vel qui militabat corniculo. Et hic in bello dicebatur, Accenſus decurionis. Vnde Accurſius [Accenſi, inquit, dicebantur attributi decurionibus, hoc eſt, miniſtri eorum, quaſi ad cẽſum additi, quos nunc cõmentarienſes, & cornicularios appellant.] In Palatina enim militia, cornicularius accipitur pro accenſo primi ſcriniorum, vel principis proximorum, teſtante Alciat. *in l.2. C. de prox. ſacr. ſcript. lib.12.* Hic verò Accurſij opinionem reprehendit ſuppreſſa ratione *tit. de cohortalibus, & principum cornicularijs, lib.12. C.* vbi, inquit, quia in huius dictionis cornicularij ſignificatu Accurſ. hic fallitur, intellige cornicularios, id eſt, adiutores principis, cuſtodiæ, vel officialis. Caſſiod. tamen ſcribit, *lib.11. variar.* Cornicularios dici officiales, qui præ-

qui præſunt cornibus ſecretarij, quod veriùs putat Spieg. Cæterum quidquid dicant alij, veriſſima videtur ſentẽtia Turneb. *lib. 5. aduerſ. cap. 10.* qui cornicularium dictum putat, quod Corniculo Tribuni militum præſit. Nam vt in exercitu & acie dicitur cornu: ita in cohortibus tribunorum militum, corniculum, & fortè in ordinib. centurionum.

CORNICVM oculos configere, prouerbium eſt de ijs dici ſolitum, qui acutos, ingenioſos & cautos homines, tamen in fraudem inducunt. Sumptum à cornicibus, quòd aues ſint cautiſſimæ, & facilè inſidias prouidentes. Hinc Cn. Flauius (cuius meminit Cic. *in orat. pro Murena*) qui formulas cautis Iuriſc. ademit, cornicum oculos confixiſſe dicitur. Hotom.

CORNVARII *in l. fin. ff. de iure immunitat.* vel qui cornua conficiunt, vel cornicines, qui cornu canunt, quos Aeneatores à priſcis dictos Feſtus ſcribit *lib. 1.* Paternus à Tubarijs eos ſeparat, vt & Cornicines à Tubicinibus, Veget. *lib. 2. cap. 22.* Briſſ.

COROLLARIVM, id quod prȩter debitũ additum eſt, tanquam auctuarium ſuperpondiumque, id eſt, vltra pondus, menſuramque adiectum. (ein zugabe). Spieg.

COROLLARIAE autem, corollæ erant, è lamina ęrea vel argentea tenui inaurata: Græci *ἐπιφυλλίσματα* vocabãt, *vt annotauit Turnebus aduerſar. lib. 18. cap. 29.*

CORONA, qua reges inueſtiũtur, tropum habet, cuius perpetuò meminiſſe debent erga ſubditos, ſicut beneficiarij erga dominos inueſtituræ cȩremonialis. Certè non carent iſtæ cæremoniæ allegoria, & myſterio ciuili. quod cùm Iuriſperiti neque ſcribendo, neq; docendo explicent in ſcholis: fit, vt non aliter in foro quoque vtantur huiuſmodi ſolennitatibus, quàm ſimiæ & pſittaci vſu quodam inanimato ſolent mores humanos imitari. Old.

CORONA clericorum eſt in ſignũ regni, quod in Chriſto expectatur. *c. duo ſunt genera. 12. qu. 1.* Et nota quod rex Romanorum coronatur triplici corona. Prima eſt ferrea, quam recipit ab epiſcopo Colonienſi in Aquiſgrano einſdem diœceſis: ferrum autem fortitudinem deſignat, qua vincere debet rebelles. Secunda eſt argẽtea, quam ingreſſus Italiam recipit à Mediolanenſi archiepiſcopo in villa Modicenſi einſdem diœceſis: tamen hodiè recipit illam Mediolani, in eccleſia S. Ambroſ. argentum autẽ deſignans munditiã & claritatem, ſignificat ipſum principem talem eſſe debere. Tertia eſt de puro auro, qua coronatur per Papam in eccleſia S. Petri, ad altare S. Maurici. & deſignat aurum, quod omnibus metallis excellentius eſt, ipſum Imperatorem alijs regibus & principibus in potẽtatu & iuſtitia excellentiorem eſſe debere, *gloſ. veſtigijs. Clem. vnic. de iureiur. Io. Bello, etymol. confer Hemming. Goden conſ. 1.* Corona plectilis quæ ex herbis odoratis plectitur, non cõſeritur, neque ſuitur. *Turneb. lib. 2. aduerſ. c. 30.* Corona venibant olim mancipia coronata, eratque corona ſignum captiuorum venalium. Vnde illud Catonis. [Vt populus potiùs ob rem benè geſtam coronatus ſupplicatũ eat, quàm re malè geſta coronatus væneat, &c.] *Bald. tit. de iure perſon.*

CORONARVM genera & differentias perſequitur Tert. *de Corona milit.* Gell. *lib. 5. cap. 6.* Prat.

CORONAE menſarum, *l. 19. §. peruenimus. ff. de aur. & arg. leg.* quas conuiuijs adhiberi ſolitas, antiquorum teſtimonijs liquet. Briſſ.

CORONAE ſacræ, quę athletis in certaminibus ſacris præſtantur. *l. 40. ff. de re iud.* Briſſ.

CORONARIVM aurum *in rub. de auro coron. C. & l. 15. C. Theod. de legat.* Seruius *libr. 8. Aeneid.* ita appellatum tradit, quod à victis gentibus dabatur, quod propter conceſſam vitam illis impoſitum erat, *& vide Lampridium in Alexandro. & Ammian. Marcellinum lib. 25.* Briſſ.

CORPORATI, qui ſunt ex corpore collegij, vel ciuitatis, *l. fin. C. de nauicul. lib. 11. l. vnic. C. de priuil. corporat. vrb. Rom. l. vnica. C. de Alexand. primat.* Quæ eſſent eorum munera, docet Symmach. *epiſt. lib. 1. epiſt. 13.*

CORPORALIS occupatio, eſt nuda & ſine iure detentio. *Connan. lib. 3. cap. 10. num. 8.* Briſſ.

CORPORALIS poſſeſſio, quæ corpore tenetur. Corporaliter autem poſſidet, qui poſſeſſioni incumbit, *l. 24. & l. 25. §. fin. ff. de acq. poſſ. l. 40. §. fin. ff. de pignorat. act.* Prat.

CORPORALIA pignora ad differentiam nominũ & iurium, *l. 15. §. ſic quoque iudices. ff. de re iud.* dicuntur, quæ corporaliter capiũtur, & quæ in corpore conſiſtunt. Corporaliter, etiam acceptum pignus, dixit Iulianus Patritius *in Nouel. tit. 20.* Briſſ.

CORPORALIS labor, *l. vlt. ff. de munerib. & honor.* Corporale miniſterium, *l. vlt. §. mixta. ff. eod. tit.* Corporalia munera, *l. 3. §. corporale. ff. eod. tit. l. 8. §. philoſophi. ff. de vacatio.* (vulgò handdienſte.) ex Briſſ.

CORPORALES res ſunt, quę tangi poſſunt, veluti fundus, homo, veſtis, aurum, argentum, & aliæ res id genus, *l. 1. §. hæ autem. ff. de rer. diuiſ. l. 8. ff. quib. mod. pign. l. 95. ff. de leg. 3. Caius lib. 1. Inſt. tit. 1.* Tangi enim (vt Lucretius ait) niſi corpus, nulla poteſt res. Incorporales itaque res ſunt, quæ tangi non poſſunt, quæ in iure conſiſtunt, vt hæreditas, obligatio, ſeruitus, *l. vlt. C. de long. temp. præſcr.* Seruitutes enim prædiorum licèt corporibus accedunt, incorporales tamen ſunt, *l. 14. ff. de ſeruit.* Briſſ.

CORPORALITER iurare, *Vide, iurare corporaliter.*

CORPORE & animo poſſeſſioni incumbere, Iuriſperiti dicunt, quia poſſeſſio non tantùm corpore, ſed animo etiam retinetur: & hoc verbo Impp. Diocler. & Maxim. vſi ſunt *in l. conſentaneum. C. quomodo & quando Iudex ſent. prof. deb.* Spieg. *Adde Connan. lib. 3. cap. 10. num. 8.*

CORPVS pro cadauere, *l. 14. §. impenſa. & l. 40. ff. de relig. l. 30. §. ab heredibus. ff. de adim. leg.*

CORPVS meum vxori meæ volo tradi ſepeliendum in fundo illo, & monumentum extrui vſque ad quadringentos aureos. Scæuola ad propoſitionem reſpondet *in l. Titius heredes. 42. de leg. 3.* Spieg.

CORPVS POSITVM, pro ſepultum, apud Scæuolam *in §. cibaria. l. fin. ff. de alim. & cib. leg.* Huius verbi vſus latè patet, varieq;, quem fideliter tradit Robert. Stephan. Old.

CORPVS, pro collegijs & vniuerſitatibus à Iuriſconſ. accipitur, vt Calliſtrat. *de excuſat. l. non tantùm.* Item Pomp. *de vſucap. l. rerum. 30.* [Corporum, inquit, tria genera ſunt. Vnum, quod cõtinetur vno ſpiritu, & Græcè *ἡνωμένον*, id eſt, vnitum vocatur, vt homo, tignum, lapis. Alterum, quod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod *συνημμένον*, id eſt, commixtum vocatur: vt, ædificium, nauis, armarium. Tertium, quod ex diſtantibus capitibus cõſtat, vt corpora plura non ſoluta, ſed vni nomini ſubiecta, Græcè *διεστῶτον*, veluti populus, legio, grex] *l. in rem. 24. §. item ex. ff. de rei vind. & vide Senecam, libr. 17. epiſt. & Plutarch. in præceptis connub.* Old.

CORPVS menſorum frumenti, *l. 10. §. 1. ff. de vacat. mun.* Sic Corpus fabrorum *l. pen. §. quibuſdam. ff. de iure immun.* Corpus naucularioru m, *l. 2. §. licet. ff. eod.* Corpus patrimonij, *l. 25. §. quod autem. ff. de petit. hered.* Prat.

CORPVS patrimonij, *l. 20. ff. quod met. cauſ. l. 25. §. quod autem. ff. de hered. pet. l. 74. & l. 77. §. dulciſſimus. ff. de leg. 2. l. 9. §. ſi quis ius ignorãs ff. de iur. & fac. ign. l. 23. & l. 25. ff. de alim. leg.* Briſſ.

CORPORA, vt Epiphanius annotat *in lib. cui titulus eſt ἀγκυρωτός*, veteres vocarunt conſuetudine quadam ſeruos. Et ſic apud Athenæum *lib. 5. cap. 8.* ex Moſchione accipi tradit Maioragius *lib. 1. Miſcell. cap. 10. circa fin.*

CORPORE vitiatus. Corpore vitiatos, Græcis *πεπηρωμένους* dicimus, qui cæci, vel manci, vel claudi, nati factive ſunt, aut aliud huiuſmodi vitium patiuntur. Calepinus. Corpore autem vitiati ſignificanter dicũtur, qui propria voluntate abſciſſi ſunt, *c. pœnitentes. 55. diſtinct.* vt qui pudenda vltrò ſibi exſecuerunt, licèt credentes, obſequium ſe præſtare Deo, *c. ſignificauit. de corp. vitiat. c. hos qui. 55. diſt.* aut iuſto etiam timore ſuperati. *c. maritum. 23. diſt.* Sunt enim ſui ipſorum huiuſmodi homines homicidæ, *c. ſi quis abſciderit. 55. diſt.* non quia iam mors ſecuta ſit, ſed quia viriliũ ſectione mortis periculum conflari putatur, *c. fin. 87. diſtin.* Nec Matthæi locus 19. Eunuchos eſſe dicens, qui ſe caſtrauerũt propter regnum cælorũ, de ijs accipiendus eſt, qui verenda ſibi ipſis amputant (maledictũ enim hoc) ſed de ijs, qui continentes ſunt, obq; Chriſti amorem, Veneris affectum deuitant. Hæc ferè omnia Ioannes Coraſius. Anch.

CORRADERE pecunias, eſt vndecunque illas erueſcere, atque conquirere. Vlpia. *de bon. damn. l. diuus.* [Plerunque, inquit, corraſas pecunias, præſides ad fiſcum tranſmiſerunt.] Spieg.

CORRASI nummi *§. ſtatuliberos. ff. de ſtatulib.*

Correctio legum, hoc eſt, emendatio, mutatio fugienda eſt. Quoniam, vt monuit prudentiæ iuris ſcientiſſimus Old. ſemper, quóad fieri poteſt, conciliandæ ſint leges, perſpectis rationibus earum: vt poſteriores determinent potiùs, quàm extendant, aut reſtringant. Ariſt. *lib.2. Polit.* etiam ſi quid incómodi habeant, receptas leges non eſſe mutandas cenſuit. Et Vlp. *in l.2. de conſtit. Princip.* [In rebus, inquit, nouis cóſtituendis, euidẽs eſſe vtilitas debet.] Legem autem correctam allegare, diſſimulata lege corrigente, pœna falſi eſt ſcelus reputatum. *Bart. in l. omnes populi. & in l. vlt. ff. ad leg. Cornel. de falſ. Adde quoque Nouel. Vt cùm de appell. cog. in princ.* Spieg.

Correctores, pro rectoribus & gubernatoribus, apud Hermogenianum *in l. de omnibus. ff. de offic. præſid.* Spieg.

Correi ſunt eiuſdem obligationis debitores, quos Cicero *in epiſt. ad Atticum.* Conſponſores vocat. *Connan. lib.6. cap.5. num.1. vide ſuprà, Conſponſor.*

Correlativa, aliàs relata, aliàs, ad aliquid dicta, cenſentur ea, quæ ſecundùm hoc ipſum quod ſunt, aliorũ prorſus dicuntur, hoc eſt, quæ niſi poſſunt ad aliud referri, non exiſtunt in rerum natura. Sunt & correlatiua, quæ propter mutuam inter ſe conſiderationem contrarij effectus circa eandem rem, dicuntur contraria relata: veluti acquirere & amittere: Obligari & liberari: Contrahere & diſtrahere. Old.

Correptio, magis ad verba, quàm ad verbera refertur.

Corrioi dicuntur, quæ praua & dura ſunt, cùm in melius emendantur, reformantur, aut interpretatione molliuntur, *l.7. ff. de inſt. & iur. l.79. ff. pro ſocio.* Græci [illegible] dicunt. Briſſ.

Corrivales ſunt, qui ex eodem riuo ſimul aquantur. & per tranſlationem, qui eandem amicã habent communem. Vlpian. *de aqua æſtiu. l.1.* [Corriuales, inquit, id eſt, qui per eundem riuum aquam deducunt.] Spieg.

Corroboratvs, pro egreſſus annos pubertatis, qui vir eſſe cœpit, apud Ciceronem obſeruauit Paul. Manut. homo nec negligens, nec indoctus. Spieg.

Corrvmpere ſeruum, eſt bonum ſeruum facere, malum, ſiue malum deteriorem, *l.1. ff. de ſeruo corrupto.* Old.

Corrvmpere virginem, eſt vitiare, *l. ſi quis aliquid. ff. de pœnis.* Siquidem corrumpere verbum tam ad animum, quàm ad corpus refertur, *l. ſi ſeruus ſeruum. ad leg. Aquil.* Spieg. ex Oldend.

Corrvmpere, eſt infringere àuferẽdo efficaciam, vt in nihilum redigatur. Sic accipitur in l. ſtipulationes non diuiduntur. in pr. ff. de verb. obl. & in l. pro parte. ff. de ſeruitutibus. Spieg.

Corrvpisse (quod ad leg. Aquiliam attinet) videtur, qui vinum ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit, *l.27. §. inquit lex. tam §. ſequ. ff. ad leg. Aquil.* Item ſi frumento arenam, aut quid aliud immiſcuit, cuius difficilis ſeparatio ſit, quaſi de corrupto agetur, *d. l.27. §. ſi quis veſtimenta.* Briſſ.

Corrvpisse etiam intelligitur tabulas qui eas interleuerit, *l.42. ff. ad leg. Aquil. l.35. ff. de dolo mal.* Briſſ.

Corrvptela, eſt peruerſa conſuetudo, ſacris canonibus inimica, *c. cùm venerabilis, de conſuetud. in vol. Greg. c. ad decorem. de vit. & honeſt. cleric.*

Corrvptores teſtamentorum, aut aliarum ſcripturarum, pœna falſi tenentur, non ſolùm ſi corruperint: verùm etiam ſi reſignauerint & legerint per iniuriam, vel ſi aduerſario legendas prodiderint, *l.1. §. ſi quis. depoſ. l. qui teſtamentum. & l. Paul. reſpondit. ad l. Corn. de falſ. l. eum qui. C. eod. tit.* Spieg.

Corrvmpi dicũtur ſtipulationes, legata, libertates, quæ aliqua ratione vitiãtur, & intercidunt, *l.11. ff. de ſeruit. l.30. §. diuus. ff. de fideicommiſſ. liber.* Briſſ.

Corricevm locus vbi puellæ ſeſe exercere & ludere ſolitæ eſſent. *Turneb. lib. aduerſ. 10. cap. 10.*

Costvm, *l. fin. §. ſpecies. ff. de publicanis.* radix eſt herbæ in India, Arabia, Syria naſcentis, iucundi odoris *Dioſcoridi, Plin. lib.12. cap.12. Iſidor. lib.17. cap.9.*

Costvm. Marcian. in l. vlt. § 5. ff. de publican. inter ſpecies ad vectigal pertinentes recenſet, de quo Plinius *lib.12. cap.12.* ſic ſcribit. [Radix & folium Indis eſt maximo pretio. Radix coſti guſtu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili.] Et *lib.12. cap.14.* [Odorum cauſa, vnguentorumque & deliciarum, ſi placet etiam ſuperſtitionis gratia emãtur, quoniam thure ſupplicamus & coſto.] Quum autem hos Marciani & Plinij locos cum illo Póponij confero, vbi odorum vnguentorumque meminit *in l.21. §.1. ff. de auro & argent.* venio in ſuſpicionem, pro *Colum*, cuius verbi ſenſus eo quidem loco fortaſſe nullus eſt, reponendum eſſe, *Coſtum*, de quo tamen iudicium doctioribus relinquo. Hotom.

Cotidie per c, & non quotidiè per q, debere ſcribi, Quintil. eſt auctor *lib.1. de orat. inſtit.* Victorinus quoque *in lib. de Ortographia* cotidiè per c, literam, debere ſcribi oſtendit. Adnotarunt & hoc Angel. Politianus, & Laurent. Abſtemius, & Ludouicus Bonogninus *in annotationibus ſuis, &c.* Nebr.

Cotidianvm eſſe dicitur, quod cotidie competit, *l.7. ff. quemadm. ſeru. amitt.* cotidiana ſunt hæc, id eſt, cotidie ex facto accidunt, *l.25. ff. de liber. leg.* Briſſ.

Cotoria, vena eſt, vnde cotes exciduntur. Alphen. *in l. Cæſar. de Public.* [Cùm inſulæ Cretæ cotorias locaret, legem dixerat.] Spieg.

C.P. Nota eſt, Conſtantinopolim ſignificans, vt in extremo Inſtitut. prçfationis. ff. C.P. id eſt, datum Conſtantinopoli. & alibi frequenter. Hot.

Crabattvs, [illegible] lectulus meridiãdo idoneus, *l.10. §.8. ff. de fund. inſtru.* Prat.

Crater, nomen quidem generale eſt. Sed maximè proprium & aptum ad ea vaſa omnia, quibus ea quæ fluũt, aut infunduntur, continentur, & quaſi retinentur. κρατὴρ enim ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, quod tenere & capere ſignificat. Fuit & cucumella genus vaſculi curui, quod vt arbitror à forma Cucumeris nomen ſuum inuenit, ad eundẽ vſum ad quem & labra & crateres, paratum. *Connan. lib.4. cap.10. num.5. adde Turneb. latiùs hanc dictionem explicantem lib. aduerſar. 21. cap. 13. &c.*

Cratitivs paries, qui rectis cratibus, tum alijs tranſuerſis, illos preſsè circumplicantibus conſtat, *l. ſi fratres. ff. pro ſocio. Vitru. lib.2. cap.8.* Prat.

Crassescere. *Vide, Meliureſcere.*

Creare frequens verbum apud I.C. à quo dicimus, creare magiſtratum, pro conſtituere. *l.1. §. ſolent. ff. quando appell. ſit.* Propriè ſignificat, gignere vel generare, vel producere. Theologi omnes magno conſenſu creare vocant, aliquid de nihilo facere. hoc modo nihil aliud, quàm Deus poteſt creare. Diſputant tamen vanè, an potentia hæc creandi poſſit communicari creaturæ; de quo multa Thomas: cuius argumenta nititur infirmare Scotus, vt ſua confirmet: quæ labefactare conatur Occam, vt ſua figat: at iſta quoque Petrus Aliacenſ. lege Viuem. *in cap.18. de ciuitate Dei.* Spieg.

Creari dicuntur, qui ad aliquod munus & honorem in municipijs, ſuffragijs & decreto ordinis vocantur atq; eliguntur. *l.13. §. vlt. ff. de muneribus & honor. l.2. ff. de vocat. & excuſat. l.1. C. ſi propt. inimicit. l.3. §. in eum. ff. de admin. rer. ad ciuit.* Sed & creare curator dicitur, *l.16. C. qui de. tutores.* ſiue Minorib. conſtituatur, ſiue bonis detur, *l.2. ff. de curat. bon. dand.*

Creatores, id eſt, nominatores, *l. vlt. C. de hered. decur. l.59. lib.10. C. de decurion.* Briſſ.

Credendi appellatio generalis eſt: ait Vlpian. *in l. 1. ff. de reb. cred.* Nam cuicunque rei aſſentiamur alienam fidem ſecuti, mox recepturi quid ex hoc contractu, credere dicimur. Hæc ille. Siue ergo pecuniam aliaſq; res, quæ non in ſpecie, ſed in genere redduntur: ſiue quid aliud, cuius ſolutio ſpeciem, id eſt, indiuiduũ ipſum creditum exigat (vt in depoſito & pignore) alterius fidei committamus, rectè credere dicimur. *quod ipſum intelligitur ex l. ſequ. §.3. & l.10.15.19. & alijs.* Aliud autem eſſe credere, aliud in creditum ire, mihi quidem animaduertiſſe videor *ex eod. l.2.* vbi Paulus ait, Mutui dationem in ijs rebus conſiſtere, quæ pondere, numero, menſura conſiſtunt: quoniam eorum datione poſſumus in creditum ire, quia functionem in ſuo genere recipiunt. In cæteris autem rebus ideo in creditum iri non poſſe, quia functionem in ſua ſpecie non recipiunt. Vt ſignificare videatur, Mutuum dare, idem eſſe quod in creditum ire: ijſdemque in rebus poni hoc vtrunque verbum: in ijs autem, in quibus Depoſitum, aut Pignus,

Pignus aut Commodatum exercetur, iri in creditum non poſſe. Quam differentiam qui vnquam expoſuerit, inueni adhuc neminem. Sed profectò niſi vera eſſet, perridiculè Paulus dixiſſet, Credendi verbum ad Commodatum aut Pignus non pertinere: quod contrà duobus pòſt verſibus ipſe idem affirmat, & in lege proxima Vlpia. diſertè confirmarat. vt illud omittam, quòd ineptiſſimè alioqui ſuperiùs dixiſſet, Mutui dationem in pondere, numero & menſura conſiſtere, quoniam creditum in iiſdem cõſiſtit. quod apertiſſimè continuò pernegans, Creditum, inquit, conſiſtit extra eas res, quæ pondere, numero, menſura continentur, vt duæ videlicet ſpecies ſub credẽdi verbo ſubijciantur, Mutui datio, ſiue in creditum itio: & altera quæ generis ſui nomen retinens, appellatur Creditum. Et profectò ita eſt, vt Iuriſcõſulti tum demùm hoc verbum, In creditum eundi, vſurpent, quum res accipientis facta eſt. veluti Alfenus, qui ſine controuerſia omnium eorum, quorum ex ſcriptis Pandect. libri maximè compoſiti ſunt, optimè ac latiniſſimè loquutus eſt. Is igitur *in l. 31. ff. locati.* [Rerum, inquit, locatarum duo ſunt genera: vt aut idem redderetur, ſicuti quum veſtimenta fulloni curanda locarentur: aut eiuſdẽ generis redderetur, veluti cùm argentũ puſulatum fabro daretur, vt vaſa fierent: aut aurũ, vt annuli: ex ſuperiore cauſa, rem domini manere: ex poſteriore, in creditum iri.] Atque hoc ipſum eſt quod Paulus dicebat, iis rebus in creditum iri, quæ functionem in ſuo genere recipiunt. Africanus *l. 19. in fin. ad S.C. Vellejan.* [An verò, inquit, perinde habendum ſit, ac ſi initiò ego pecuniam mulieri credidiſſem, ac rurſus tu mihi in creditum iſſes.] Vlpian. *in l. 5. §. 8. de trib. act.* [Sed ſi dedi mercem meam vendendam, & extat, videamus ne iniquum ſit in tributum me vocari. & ſiquidem in creditum ei abijt, tributio locum habebit. enimuerò ſi non abijt, quia res venditæ non deſinunt eſſe meæ, quamuis vendidero, niſi ære ſoluto, &c.] Denique idem alijs locis obſeruatum reperies: vt apud Vlpi. *l. 3. §. 1. ad S.C. Maced.* & Mæcianum, *l. 65. §. vlt. ad S.C. Trebell.* Hot.

CREDERE etiam ſignificat committere: vt credere adminiſtrationem, *l. 32. §. idem reſpondit. ff. de peric. & admin. tut.* Credenda eſt cuſtodia, id eſt, committenda, *l. 14. ff. de cuſt. & exhib. reor.* Creditum munus, *l. 21. C. ad leg. Iul. de adult.* onus, *l. 45. ff. de relig. & ſumpt.* Briſſ.

CREDITOR vt quis dicatur, ſatis, quòd fidẽ alterius ſecutus ſit, vel verè, vel legis interpretatione. *l. qui in fraudem. §. ex omni. qui & à quibus manu.* Old.

CREDITORES peculiares, qui in peculium credidiſſent. *Vlp. in l. hn conſequenter. §. ſi filiusfam. ff. famil. erciſc.* Old.

CREDITORES eos accipere debemus, qui aliquam actionẽ vel ciuilem habent (ſic tamen, ne exceptione ſubmoueantur) vel honorariam, vel in factum. *Vlp. l. is cui. ff. de action. & oblig.* Old. Propriè tamen creditores ſunt, qui pecuniam mutuam dederunt, tam Græcis, quàm Latinis: (ſchultglaubiger) & ſimiliter qui eis reſpondent, debitores ſunt qui ex cauſa crediti debent, *l. incendium. C. ſi cert. pet.* ſed porrigitur vtrorumq; appellatio etiam ad alios contractus, *l. 11. ff. de verb. ſignif. l. mutuum. ff. de iud.* ita & toti Nou. Iuſtin. quartæ locus eſt non tantùm in mutuo, verùm etiã in alijs contractibus, quibus fideiuſſores aut mandatores acceſſerunt, aut rei conſtitutæ pecuniæ. vnde venditionis emptionis contractu ſi agatur de euictione, prius conueniendus eſt venditor quàm βεβαιωτής, id eſt, is qui ſpondet pro venditore euictionis nomine. *Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſtin. 4. in fin.*

CREDITOR autem is eſt, qui exceptione perpetua ſubmoueri non poteſt. Qui autem temporalem exceptionem timet, ſimilis eſt conditionali creditori. *Paulus l. creditor. ff. de verb. ſign.* Old. Hinc

CREDITORVM appellatione non illi tantùm accipiuntur, qui pecuniam mutuam dederũt, ſed & hi, quibus ex quacũnque actione vel perſecutione, vel iure ciuili, vel extraordinario, purè, vel in diem, vel ſub conditione debetur, modò non perpetua aliqua exceptione ſummoueri poſſint, *l. 10. l. 11. l. 15. ff. de verb. ſign. l. 4. ff. de ſeparatio. Nou. conſtit. 4. ad fin. §. vlt.* Proindè & ſi cui ex delicto debeatur, creditoris loco accipietur: ſed ex populari planè cauſa ante litis conteſtationem rectè dicetur creditoris loco non eſſe, *l. 12. ff. de verb. ſignif.* Maritus ex promiſſione dotis, creditoris quoque loco habetur, *l. 25. §. 1. in fin. ff. qui potio. in pign. l. 41. ff. de re iud. l. 19. ff. de oblig. & actio.* Et ex diuerſo vxor dotem repetens, in creditoribus numeratur. *l. 31. ff. ſolut. matr.* Is cui ſub conditione legatum eſt, pendẽte conditione non eſt creditor, ſed tunc demùm, cùm ea extiterit: aliter atque ſi ſub conditione ſtipulatus eſt. nam & hic pendente conditione creditor eſt, *l. 42. ff. de oblig. & act. l. 27. ff. qui & à quibus. l. 54. ff. de verb. ſign. §. ex conditionali. Inſtit. de verb. oblig.* Planè quibus natura duntaxat debetur, creditorum loco non ſunt, quia petitionem non habent, *l. 10. in fin. ff. de verb. ſign.* Creditique appellatio eam tantùm pecuniam demonſtrat, quæ peti poteſt, non etiam eam, quæ petitionem quidem non habet: ſolutione autem facta, repeti non poteſt, *l. 94. §. vlt. ff. de ſolution.* Briſſ.

Sed hæc generalis CREDITI appellatio nonnunquam adſtringitur ad mutuam pecuniam ſignificandam. Vt ecce quod S.C. Maced. conſtitutum eſt, filiofam. credi non licere, non ad verba, ſed ad numerationem referendum eſt. Sola enim mutui datio prohibetur, cùm cætera negotia rectè cum filijsfam. contrahantur, *l. 4. §. vlt. ff. ad Maced. Sic & in l. 24. §. pen. l. 27. §. 1. ff. de minorib.* Et ita in creditum ire, *in l. 19. §. cùm haberes. ff. ad Velleia. l. 2. §. 1. ff. ſi cert. pet. l. 65. §. vlt. ff. ad Trebell.* Briſſ.

CREDITOREM abſoluere, liberare creditorem, dimittere creditorem, Alciato, pro eo quod eſt, ſoluto debito dimittere creditorem, qui ſtante vltro citroque obligatione quodammodo ligatus videtur, *l. & in contraria. ff. de vſur.* Old.

CREDITVM ſignificat vſuras, de quibus fidem habere dicebatur creditor, quòd eas ſuo tempore non exegiſſet, ſors ipſa non tam credita, quàm vſuris occupata & locata erat. Itaque credendi verbum quanquam generale ſit, magis tamen mutationibus iſtis congruit, quam cæteris contractibus. *Connan. lib. 7. c. 1. num. 2.*

CREDITVM à mutuo differt, quo genus à ſpecie. Nam creditum cõſiſtit etiam extra eas res, quæ pondere, numero, menſura cõtinentur. Item mutuum non poteſt eſſe, niſi proficiſcatur pecunia. Creditum autem fit interdũ, etiam ſi nihil proficiſcatur, veluti ſi poſt nuptias dos promittatur. *Paul. l. mutuum. ff. ſi cert. pet.*

In CREDITVM pecuniam accipere, pro accipere mutuo, vel ut ſuam fœnerare. Opp. mandatu domini ſumere & fœnerare. *Vlp. in l. ſi remunerandi. §. apud Iulian. ff. mand.* Old. In creditum ire, eſt mutuum aut promutuum contrahere. promutuum contrahit, qui vice debitoris ſe reum creditori conſtituit. *Cuiac. tract. 4. ad Africa. poſt princip.*

IN CREDITVM ire ex cauſa emptionis, vel alio ſimili contractu dicitur, *l. 3. §. is autem. ff. ad S.C. Maced.*

In CREDITVM abire, idem ſignificat, quòd aliàs dicitur, fidem emptoris ſequi, & fidem habere de pretio, *l. 31. ff. loca.* Prat. In creditum ire Paulus dicit pro eo, quod eſt dare mutuo, quod fieri nõ poteſt, niſi de iis rebus, quæ functionem recipiunt in genere ſuo. *Vide Con. lib. 7. cap. 1. nu. 2.*

In CREDITVM ire dicitur, cùm rei dominium in accipientem ſequitur. Prat.

In CREDITVM poſſidere, eſt in crediti vicem, & locũ poſſidere, *l. 15. §. ſi pignora. ff. de re iud.* Prat.

In CREDITVM autem poſſidere, dicitur in omnem pecuniam, quæ debita eſt, vel etiam dicitur, quod in creditum poſſidere idem ſit, quod iure dominij poſſidere: quia in creditum ire, ſæpè dominij translationem ſignificat, *l. in naue. ff. locat.* & item verbum poſſidere, *l. Rutilia. ff. de contrah. empt.* & Imperator dicit, Iure dominij poſſidere, in tract. pig. iudicial. *l. 1. & fin. ff. de iur. dom. impet. C.* ſic ſentire videtur Vlpian. *in l. 1. D. Pio. §. ſi pignora. ff. ſi re iudic.* [illegible] malit, ſe ipſum aliter explicet.

Compedes quas ipſe fecit, ipſus vt geſtet faber,

vt loquitur paræmia.

In CREDITO eſſe argentum dicitur, quod in nominibus eſt, *l. 23. §. argento. ff. de auro & arg.* Prat.

CREDITVM & debitum opponuntur, *l. 1. ff. de compenſ.* vt, credita & debita, *l. 3. ff. famil. erciſc.* (vulgariter ſchult vnd forderung.) Briſſ.

CREDENTIA, eſt aſſertoria epiſtola, quam vulgò certificationem vocamus, cùm ſuperior magiſtratus fidem

facit

facie pro ſubdito, vel etiam pro alio. Spieg.

Credentiarivm nominant barbari eum, qui ſit à dapibus prægustandis: quem peculiari nomine Sueton. *in vita Claudij*, vocat prægustatorem. qui ad principum menſas minutatim, ſuo more, edulia conſcindunt: qui mos apud Italos vbiq; eſt vulgaris. Structorum nomine vocari poſſe, cenſuit Inſulanus. Spieg.

Credvlvs, qui faciliter credit: id autem ex rei nunciatæ & nunciâtis qualitate deprehendendũ eſt, *l.1. §. dolum autem. & l. hoc edicto. §. etſi ſtipulator. ff. de eo per quem fact. erit.* Spieg.

Cremia, hoc eſt, ligna ad cremandum præ cæteris apta, vnde & pleriſque dicta videntur. Sunt autem ſurculi tenues ac aridi, qui facilè comburuntur, *l. ligni. ff. de legat.* 3. *Columell. lib. 12. cap. 19.* vnde & cremiales arbores dictæ. Alij gremia & gremiales legunt, cenſentque ſic dici, quod à ruſticis gremio deferri ſoleant. *Duaren. l. fructus. 7. §. ſi fundũ. ff. ſolut. matr.* Poſterior etymologia Connano diſplicet, & prima probatur *lib. 4. cap. 1. num. 7. Adde Brechaeum. l. Carbunum. de verb. & rer. ſignif.*

Crepida, Id genus calciamentum appellantur crepidæ, quod Græci *κρηπῖδας* vocant, eiuſque calciamenti ſutores crepidarij ſunt dicti. Sempronius Aſellio *in libro rerum geſtarum* 14. [Crepidarium, inquit, cultellum rogauit, à crepidario ſutore.] *Gell. lib. 13. cap. 20. adde Tyraq. 3. l. connub. gloſ. 1. parte 1. num. 27.*

Cretifodinae, *l. 9. §. ſ. d ſi. ff. de vſufruct. l. 13. §. indè eſt ff. eo. l. 77. ff. de verb. ſign.*

Creta dicitur terra tenax. Ita accipitur in l. ſi cretæ. ff. de furt. *Ioan. Bell. etymol.*

Cretae fodina dicta eſt, vnde creta effoditur. Sed cùm multa ſint Cretæ genera, Cymolia, Sarda, Vmbrica, ſaxea, argentaria, figula, de Cymolia creta intelligendum eſt dixiſſe iuriſconſultum, *lib. 27. ff. tit. de rebus eorum qui. l. ſed ſi Caius lib. 39. de publican. & vectig. l. ſed & ij.* Eſt autem Creta Cymolia, qua vtuntur in lanificio pannarij, ad lanæ duritiem molliendam. Nebriſſ.

Cretatae crepidæ, id eſt, cãdidæ, vt faſcias cretatas ad Atticum dixit Cic. *Turneb. lib. 7. cap. 20. aduerſ.*

Cretio, quam ita diffinit Vlp. *eod. tit.* [Cretio, ait, eſt certorum dierum ſpatium, quod datur inſtituto heredi ad deliberandum, vtrùm expediat ei adire hereditatẽ] quam Vlpiani diffinitionem probat Iſidor. *lib 5. etymol. c. 24.* his verbis: [Cretio, inquit, eſt certus dierum numerus, in quo inſtitutus hæres aut adit hæreditatem, aut finito tempore Cretionis excluditur, nec liberum eſt ei, vltrà hereditatis ius capiendæ] Cretionum ſolennitatis meminit conſtitutio, *l. vnic. C. Th. de cretione & bonorum poſſ. ff. & l. 2. C. Th. de mater. bonis.* Cretionibus, pro, curationibus, in c. ius Quiritum. 1. diſtinct. reponendũ putem. quod & res, & verba indicant: quæ ex Iſidoro *lib. 5. etymolog.* tranſcripta à Gratiano fuêre. Cretionum ſolẽnitates ſuſtulerunt Impp. conſtitutiones, *l. 1. C. Theod. de mater. bon. l. cretionum. C. de iure delib.* Prat.

Cretio aut vulgaris dicitur, aut continua. Vulgaris, in qua adijciuntur hæc verba, [Quibus ſcieris, poteriſq;] Continua, in qua non adijciuntur. *Vlp. t. Inſtit. 22.* Hot.

Crimen, à delicto ſiue maleficio Iuriſconſulti perſpicuitatis ſtudio plerunque ſic diſtinguunt, vt criminis nomine capitalis fraus intelligatur, quibus Reſpublica læditur, veluti cædes, falſitas, adulterium. Delicti verò, priuata noxia, qua priuatim quiſque læditur, veluti furtum, iniuria, &c. Vlp. *l. 17. §. 16. ff. de ædilit. edict.* [Noxas accipere debemus priuatas, hoc eſt, eas, quæcunque committuntur ex delictis, non publicis criminibus.] Hinc titulus eſt, de priuatis delictis, lib. Digeſt. 47. & apud Iuſtin. tit. de obligat. quæ ex delict. & item quæ quaſi delicto naſcuntur, lib. Inſtit. 4. Nonnunquam tamen crimina, eaque priuata nominantur. Vlp. *l. 1. §. 3. ff. de pœn.* [Generaliter placet in legibus publicorum iudiciorum, vel priuatorum criminum qui extra ordinem cognoſcunt Præfecti vel Præſides, vt eis qui pœnam pecuniariam egentes eludunt, coërcitionem extraordinariam inducant.] Hot.

Crimen, pro criminatione & accuſatione, Vlpian. *l. 7. ff. de accuſ.* [Cauent itaque ſinguli quod crimen obijciãt, & præterea perſeueraturos ſe in crimine vſque ad ſententiam] Priori verbo delictum, poſteriori accuſatio ſignificatur. Paulus *l. 109. ff. de reg. iur.* [Nullum crimen patitur is qui non prohibet, quum prohiberi non poteſt.] Macer *l. 2. ff. de concuſſ.* [Sed ſi ideo pecuniam quis accepit, quòd crimẽ minatus ſit, &c.] *Sic l. 3. C. de calumniat. d. l. 109. l. 21. ff. de Senat. Silan.* Sic

Crimen ſuſpecti, id eſt, criminatio, accuſatio. Vlpia. *l. 1. §. 1. ff. de ſuſp. tut.* [Sciendum eſt ſuſpecti crimen ex lege 12. tab. deſcendere.] Id verò quomodo intelligendum ſit, multi quærunt cùm crimen à lege deſcendere non poſſit. At reſponſio facilis eſt: verba legis 12. tabularũ hæc erant [Suſpecti tutores remouẽtor.] Decreuit igitur lex, quòd hoc crimen eſſet, ideoque ex lege 12. tabularum delictum eſſe cognoſcimus. Si enim lex non eſſet, nec delictum fuiſſet, ſeu ſaltem fuiſſe non cognouiſſemus. Sed cùm legis virtus ſit vetare ac punire delicta, *l. Legis virtus. ff. de legibus*, meritò dicitur hoc crimen ex l. 12. tabularum deſcendere. *Aldobrand. §. ſ. ſciendum. Inſtit. de ſuſpect. tut.*

Crimen maieſtatis. Maieſtatis crimen, vt Vlpian. eleganter diffinit, eſt illud quod aduerſus populum Romanum, vel aduerſus ſecuritatem eius, committitur, quo per legem Iuliam maieſtatis tenetur, qui in bellis ceſſerit, aut arcem tenuerit, aut ea caſtra conceſſerit, & qui iniuſſu principis bellum geſſerit, delictúmve habuerit, exercitumque comparauerit, quive, quum ei in prouincia ſucceſſum eſſet, exercitum ſucceſſori non tradiderit, aut alijs modis (plures enim ſunt, vt apud Iuriſconſ. noſtros *ſub tit. de lege Iulia maieſtat.* apparet) maieſtatem publicam læſerit: Et eius criminis rei, ſecundùm Honorij & Arcadij conſtitutionem, bonis omnibus fiſco addictis, gladio puniri ſolent. id quod voluit lex. tabul. quæ ſic habet, [Qui hoſtes concitauerit, quive opera hoſti tradiderit, pœnam capitis dato] Eam verò legem lex ipſa Iulia maieſtatis deinde ampliauit, nec immeritò. eſt enim crimen adeò atrox, vt in quæſtionibus læſæ maieſtatis Papinianus dixerit, debere etiam mulieres audiri. Nam & Lucij Catilinæ coniurationem Iulia mulier, ſecundùm eum detexit, & M. Tullio Coſ. in iudicium eius inſtruxit.

Crimen læſæ maieſtatis eſt, vbicunque quis contrà principem vel vrbem aliquid molitur, aut qui profugit ad hoſtes, vel illos iuuat qualicunque cauſa, ſcilicet, armis, conſilio, vel pecunia: vel qui ſubiectas prouincias nititur facere rebelles, vel ſeditiones, aut bella mouet in ciuitate, vel qui prælatum, magiſtratum vel principem occidit, vel qui contrà latus eius militat, vel arma fert & occupat contrà rempublicam. Et idem dicitur crimẽ perduellionis, id eſt, hoſtile, nam perduelles dicũtur hoſtes. Secus ſi committatur hoc crimen non contrà rempublicã, quia tunc non dicitur perduellionis, ſed ſimpliciter læſæ maieſtatis. Et nota: Non ſubditus crimen læſæ maieſtatis non committit, *vt in §. rurſus. in Clem. paſtoralis. de re iud. vbi rex Siciliæ Robertus, non eo modo ſubſuit Henrico Imperatori, vt crimen læſæ maieſtatis in eum commiſerit.* Old.

Crimen deriuare, *lege deriuare crimen.*

Crimen domeſticum ac vernaculum Cicer. appellat, quod intra parietes admiſſum, nondum peruenit in publicum rumorem. *In actione in Verrem* 5. Spieg.

Crimen expilatæ hæreditatis, quia adhuc dominus non adeſt, alioquin furtum eſſet: vt quod in hoſtico eſt prædam agere, ſit in ſuo dilabẽtibus dominis compilare. *ex Alciato.* Spieg.

Crimen importare, appetere iudicio, pro accuſare, *l. qui cùm maior. ff. de bon. lib.*

Crimen militare eſt, quod ſolis militibus capitale eſt, cæteris verò ciuibus aut impunè omninò, aut non tam graue. Vt arma amittere vel alienare, vallum tranſcendere, per murum caſtra ingredi, & ſi quæ ſunt eius generis. *Connan. lib. 9. cap. 5. num. 6.*

Crimina, in quibus impunitas dabatur indici (id eſt ei qui eius facinoris, cuius ipſe eſt conſcius, latebras indicat) ſunt maieſtatis & proditionis.

Crimina publica recenſentur in l. 1. ff. de publ. iudic. Pontificium ius, vnumquodque crimen publicum cenſet. Spieg.

Crimina legitima, id eſt, quorum iudicium lege aliqua publicorum iudiciorum, eſt conſtitutum. Vlp. *l. 3. §. 1. ff. de crim. ſtell.* [Pœna autem ſtellionatus nulla legitima eſt,

quum

ſtumnec legitimum crimen ſit. Solent autem ex hoc extraordinem plecti.]Hot.

CRIMINALITER vſurpauit Vlp. *in l. meminiſſe. quæ eſt poſtrema.tit. de furtu.* Scæuola autem criminale dixit *in l. 3. de appellatio.recip.* quod eſt contra nobiles Grammaticos, qui à crimine, criminoſum, non criminale deflectunt. Sp. Hinc

CRIMINALIA iudicia, *vide, Iudiciorum alia Criminalia.* Hot.

CRIMINALIS accuſatio, *l. 3. C. ad leg. Aquil.* Actio, *rubr. quando actio civ. cauſa, l. 15. C. de quæſt.*

CRIMINALITER agi tunc dicitur, quando quis publicam vindictam criminis exequitur: quæ publica vindicta cōtingit, ſiue infligatur pœna corporis adflictiua, ſiuè alia etiam pecuniaria, dummodo fiſco adplicetur, *iuxta magis communem opinionem Dd. gl. & Bart. in l. 3. ff. de ſepul. viola. Duaren. lib. 1. diſput. c. 35. Delrio ad l. transigere. C. de tranſact. num. 8. & ſeqq. Zanger. de except. par. 1. c. 1. num. 8. & ſeqq. vſque ad nu. 16.* Porro apud Latinos

τὸ CRIMINALITER, latiùs patet quàm vernaculum (peinlich.) apud Germanos: hoc enim ſemper corporis afflictiuas pœnas, & ſimiles importat (ſo leibſtraff vff ihnen tragen.) illud præterea & pœnas pecuniarias mulctaſq; complectitur (geltbuß oder gelstraff.) ſi tamen & adplicentur fiſco, *vt modò dictum eſt.* vide de hoc latè diſſerentem Petr. Frider. *de proceſſ. in Imper. Cam. extrah. lib. 1. cap. 9. nu. 12.* & Rutger. Rulant *de Commiſſarijs Cam. Imp. lib. 2. c. 3. num. 7.*

CRINA *in l. 21. §. 1. ff. de aur. & argen. leg.* Lilium rubēs. Moſcopulus κρίνον ... Falſo apud Vlpianum legit Old. Crinalia.

CRINALE ornamentum capitis eſt ad fingendum capillos, ne turbentur euagenturq; Ouid. 3. *Metam.*

Nec torques collo, nec habet crinale capillos.

Idem *in 5 Vergil. 11. Aeneid.*

Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ. Vlpian. *lib. 34. de auro. & argen. leg. l. argumento, &c.* Philippus Beroaldus non legit, Crinales, ſed, faſciæ crurules pedulesque: quaſi faſciæ ſint crurum pedumque munimenta quædam. Nebriſſ.

CRINAM Pompon. *in l. 21. §. 1. ff. de aur. argen.* numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſſa ſunt parata. niſi fortè CRINONIA legendum ſit, vt ſit oleum ex lilio cōfectum, & odoramentis conditum, quam Crinonis Plin. 21. *cap. 6.* meminit. quod lilium rubens appellat. Hotom.

τὸ ΚΡΙΝΟΜΕΝΟΝ eſt diſceptatio, quæ ſcilicet ex rationis & firmamenti conflictione, & quaſi concurſu exoritur, *vt annotauit Brechæus l. litem in f. de verb. & rer. ſignif.*

CROCINVM (iuxta Haloandri editionem) pro coracino legendum *in l. quæſitum. §. Coccum. de legat. 3. Vide Alc. cap. 1. lib. parerg. 2.* Old.

CROCOTIA, veſtes delicatæ fuerunt, vt indicat vetus prouerbium ..., id eſt, feli crocoton, quo vtimur cùm indignis honor exhibetur. Suidæ autem ... id eſt, veſtimētum orbiculatum. Et hinc Crocotularij, aut, vt alij legunt, Crocotarij, infectores huiuſmodi veſtium, dicti Plauto *in Aulularia:* Nonius Marcellus à croco hæc dicta putat. Hinc Hercules κροκωτοφόρος appellatus, quod Omphale ſeruiens habitu muliebri crocoton geſtaret, *vt annotauit Tiraq. in 3. l. connub. gl. 1. parte 3. num. 27.*

CROCVPHANTIA, opinor eſſe ornamenta villoſa, quæ ſub reticulis contexta per eorum plagulas apparent. id enim origo vocabuli κροκύφαντος, declarat. Vlpian. *in l. 25. §. 4. ff. de aur. arg.* [Ornamentorum hæc, inquit: vittæ, mitræ, reticula, crocuphantia.] Alciatus autem & alij eruditi homines alio vocabulo conquirendo mirabiliter exercentur Hotom. Aliqui ſcribunt, Crocotia: ſunt qui malint Crocota, ſeu, crocotula, à flore. nam à croco, fit croceus, vt ſuperiùs dixi: à quo Crocotulæ veſtes. Plautus. [Pathagiatam caltulam aut crocotulam:] Næuius *in Ly. ur.* [Palatis pathagijs crocotis malachis mortualibus.] Dicuntur etiā crocotæ veſtes, tunicæ infectæ croco colore; quæ quidem veſtes delicatæ ſunt & fœminiles. Propterea optimo epitheto mollicinam crocotam nuncupauit Næuius *in Padi-*dum inquit. [Mollicinam, crocotam, chirodotam, richam richinium. Plaut. *in Aulul.*

Qui incedunt infectores crocotarij.

& de his veſtibus aſſerunt Iureconſ. hic ſenſiſſe. *Cotta. in memor.*

CRVCIATVS vocatur, inquit D. Auguſtin. vbi dolores acerrimi exagitant. A cruce nominatus. pendentis enim in ligno crucifixi, clauis ad lignum pedibus manibuſque confixi, producta morte necabantur. Non enim crucifigi hoc, erat occidi, ſed diù viuebatur in cruce. non quia longior vita eligebatur, ſed quia mors ipſa protendebatur, ne dolor citiùs finiretur. Spieg.

CRVDAE vuæ, maturis opponuntur, *l. ſi ſeruum ſeruum. §. oliuam ff. ad leg. Aquil.* Ab hac verò dictione dicitur crudelitas. Eſtque crudelis propriè, qui crudam carnem aut crudum hominem deuorat, ſicut leones, vrſi, lupi, deuorant homines. Et eam crudelitatem imitantur anthropophagi, qui ab hac crudelitate, quia homines vorant, appellationem acceperunt.

CRVENTA ſpectacula ſublata. *Vide tit. de Gladiat. toll. C. lib. 11.*

CRVCIARII, qui tollūtur in crucem, hoc eſt, furcam, qui & Patibulati dicuntur. Supplicij huius, quod, vt ex Seneca conſtat, non fuit vnius generis, Vlpian. meminit: Calliſtrat. item *de Pœn. l. capitalium.* [Summum inquit, ſupplicium eſſe videtur, ad furcam damnatio, item viui concrematio.] Sed furca tunc non erat, vt hodiè peculiare furum ſupplicium, ſed latronum & homicidarum. *§. famoſos latrones. l. ea.* Spieg.

CRVRA equi frangere, *l. vlt. ff. ad leg. Aquil.*

CRVRVLES, quod Beroaldus Maior elegans vocabulum dicit, reponendum idem putat ad Vlpianum *in l. argumento. de aur. & argen. lega.* nam pro eo vulgati Codices habent, Faſciæ crinales. Crurules autem, & Pedules Vlp. appellat, à crurib. ſcilicet & pedibus veſtiendis. Spieg.

CRVSTVARII, à cruſtis: quarum mentio apud Paulum *in l. pediculi. de aur. & arg. l. g.* dicti quorum artificio vaſa cruſtis illigabantur. Huiuſcemodi cruſtarum meminit Iuuenal. *Saty. 5.* Spieg.

CRVSTA fœminino genere, fragmentum eſt quoddam tenue, vel lapidis, vel ligni, vel vitri, vel alterius modi eorum, quæ non comeduntur. Vergil. 3. *Georg.*

Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ.

Cruſtum verò & cruſtā neutro genere dicimus, de his quæ eſui ſunt. Verg. 7. *Aeneid.*

Fatalis cruſti patulis nec parcere quadris.

Et Horat. per diminutionem *in Satyr.*

- Vt pueris olim dant cruſtula blandi Doctores.---

Illis porrò cruſtis, parietes ad voluptatem & ornatum operiuntur. *l. Impenſa. §. fi. ff. de verb. ſig. Coraſ. lib. 4. cap. 16. num. 7. Menoch. de arbitr. iud. caſ. 258. num. 19.*

CRVSTA agri *in l. 9. §. Alfenus. ff. de dam. inf.* Cruſtæ marmoreæ *in l. 17. §. quæ tabula. ff. de act. empt.* quæ ſcilicet parietibus opere tectorio inducebantur. Quintil. *Declamat. 9.* [Nōme aurata laquearia, nec cadiéres marmore columnæ, nec graues cruſtæ fecerint immemorē fragilitatis.] Caſſiod. *lib. 1. variar.* [Diſcolorea cruſta marmorū gratiſſima picturarum varietate texatur.] Iſidor. *lib. 19. etymol. c. 13.* [Cruſtæ, ait, tabulæ ſunt marmoris. Vnde & Marmorati parietes & Cruſtati dicuntur:] vbi & marmora ſecandi in cruſtas rationem explicat. Indè Incruſtationes *in l. 43. in fi. ff. de ſeruit. vrb. l. 79. in fi. ff. de verb. ſign.*

CRVSTAE etiam aureæ *in l. 32. ff. de auro arg.*

ΚΡΥΤΑΙ, Vlp. *l. ſi duo. 3. §. ſed ſi ſupra. ff. vti poſſ.* vide Alciat. *lib. 2. prætermiſſ.* Prat. Hinc incruſtare parieti, pauimento, aut alteri operi cruſtam adiungere, inducere, & applicare. *Coraſ. d. loco.*

CRVX, ſeruorum, non ciuium erat ſupplicium. Vnde ſerui fugitiui, qui crucem meruerunt, Cruciferi dicti ſunt: & in ſignum ignominiæ, crucis ſignum in veſte ferebant. Iuxta quod ſcriptum eſt, [Morte turpiſſima condemnemus eum.] Crux autem modò in pœnis reorum non eſt apud Romanos: vbi enim Domini crux honorata eſt, putatum eſt, quòd & reus honoraretur, ſi crucifigeretur. *Autor Auguſtin. Tract. 36. in Ioan.* Spieg. vide elegantem tractatum Iuſti Lipſij de cruce.

CV

Cvbile. *Quære, Lectulus.*

Cvbicvlarii, qui cubiculo, vel ad limina aſsidēt. Alphenus hos numerat inter eos, quos vſus ſui cauſa paterfamilias habet. *ad finem. l. in cenſoria. ff. de verb. ſig.* Spieg.

Cvbicvlvm, locus in quo cubile, id eſt, lectus, in quo cubetur, ſternitur. Vlpianus *in l. cùm fuerit. de condit. & demonſtr.* [Quamuis, ait, nōdum in cubiculum mariti venerit. Nuptias enim non concubitus, ſed cōſenſus facit.] Sp.

Cvbicvlvm Principis, dicitur ſacrum. *C. de Præpoſit. ſac. cubic. lib. 12.* Spieg.

Cvbicvlarivs *l. 65. de lega. 3. & l. 203. ff. de verb. ſign.* quid ſit, docent nouiſsimi interpretes in Cod. quos ſecretarios ſecretorum vulgo adpellamus. Cubiculo præpoſitum Xiphilinus πρόκοιτον, vocat. Cubicularij, id eſt, ſecretarij *No. 8. 24. 26. 27.* ſunt chartarij, vt ait Iuliani Patritij interpres, quem videas.

Cvbital, brachiale, ſeu tegumentum brachiorum. Græcis περιβραχιόνιον appellatum, ſicuti faſciolæ ſunt crurum. *Turneb. lib. aduerſ. 7. cap. 10.*

Cvbitvs Nili. *l. 1. de Nili aggerib. in C. Theod.* Incrementa enim exundantis Nili cubitis metiri Aegyptij ſolebant, *vt Plin. lib. 5. cap. 9. & lib. 36. cap. 7. & Nicepho. lib. 7. cap. 46. ſignificant.* Philoſtratus *in Dionyſio Mileſ.* Καὶ τοῦ μὲν Διὸς ... τὸ σῶμα ... πήχεσι διαμετρεῖν ... Erat que adeo apud Memphim in Serapidis templo mēſura è ſculpto ſaxo conſtructa, inſcriptis per interualla cubitalibus lineis. per quam Nili incrementa indigenis indicabantur: *quemadmodum Heliodor. hiſto. Aethiop. lib. 9. oſtēdit.* Quam menſuram à paganorum templis ad Chriſtianorum ædem Conſtantinus tranſtulit. Poſteà inde demptam, Iulianus Serapidi reſtituit. *teſte Nicephoro lib. 10. hiſtor. eccleſ. cap. 4.* Briſſ.

Cvcvllvs, tegumentum capitis, & propriè papyraceum: quanquàm & ex alia materia fiat. A quo Cucullatus, hoc eſt cucullo opertus dicitur: quales ſunt monachi, & qui vulgò vocantur Fratres ordinum mendicantium, & quos Picus Iunior facticiæ religionis nomine complectitur. de quibus Politianus *in præfatione, quā in Menæchmos Plauti fecit.* hæc dixit, [Hi ſunt præcipuè quidam clamoſi, leues, cucullati, lignipedes, cincti funibus.] Vnde Bardocucullus genus eſt veſtis cucullatæ, à Bardis Gallorum gente, quod hoc præcipuè genere veſtis vteretur. Cæterùm Viatores olim cultores & vinitores ſerò colentes appellare cucullos in deſidiæ opprobrium ſolitos, annotat Turneb. *lib. aduerſ. 2. cap. 1. ex Plinio & Auſonio.*

Cvcvma, quid ſit apud Iureconſultos *in l. 1. §. diuus. ff. ad l. Corne. de ſica.* plurib. modis declaratur, variando lectionē: nam aliqui reponunt *Cultro*, alij *Cucumis*. Sunt etiam qui *Cucurnis* ſcribendum contendant: quibus Bart. noſter aſtipulatur, intelligens de quadam freni parte. & ante eum declarauit gloſſator *in l. vnica. C. nulli licere in frenis & equeſtribus ſelln. lib. 10.* Sed hanc Accurſ. & Bartol. ſententiam reprobat Alciat. *in annotationibus ſuis in hos libros. C. in rub. nulli licere in frenis equeſtribus.* Nihilominùs vera lectio eſt *Cucuma* vel *cucumella*: & eſt vaſis coquinatorij genus, ad calefaciendum aquam, quod ex ære & ex terra factum eſt. de quo etiam Martial. & Petronius Arbiter, quos *in Miſcellaneis* citat Angel. Politianus *Centuria 30.* dum nititur oſtendere, apud Martialem ſingulare verbum nō eſſe cucumam: quod alij ſuſpicabantur. De cucumis meminit D. Ambroſius: [Dij, inquit, tui aut ænei ſunt, ex quibus cucumæ meliùs fiunt ad vſum hominum.] vbi pro vaſe æneo videtur poſuiſſe. Spieg. Vtitur eadem voce Marcellus *libris de Medicamentis* ſæpiſsimè, vt teſtatur Cuiac. *obſer. lib. 10. cap. 15. in fin.* Petronius Arbiter *in Satyr.* [Frangitur ergo, inquit, ceruix cucumæ, ignemq́; valeſcentem reſtinguit.] Idem: [Incincta quadrato pallio cucumam ingentem foco appoſuit.] Martial. [Cucumam fecit Otacilius,] vbi pro fornace videtur poſitum. Nebriſſ. Budæus autem exiſtimat *in d. l. 1.* eſſe genus baculi ferrati, vt & alijs quibuſdam videtur, eſſe genus verberis cuiuſdam. A cucuma fit cucumella, quo nomine vſus eſt apud nos Alphenus Iureconſultus, *in l. ſi quando. §. 1. ff. ſi ſer. vend.* dum inquit, [Et terreas cucumellas.] ita enim legendum eſt: non vt mendoſi codices habent, [& teneras cucumellas.] ex terra enim rubra à figulis cucumas fieri, & alia vaſcula quæ teſtarum nomine ſignificamus, primus Dibutades inuenit. *Cotta in memoralib. ex Forcat. Necyomant. dialog. 27. nu. 6. vbi vide omninò.*

Cvcvma, videtur eſſe genus ædificij, tugurij pauperis. Cucumellam inter vaſa poſuit Vlpian. *tit. Si ſeruitus vend. l. ſi quando.* [Seius, inquit, ſi ſyluam ſeuiſſet, in qua labra & crateras & cucumellas poſitas haberet.] Pro genere verberis cuiuſdam poſuit Martianus, *ad l. Corn. de ſic. d. l. 1. §. Diuus.* [Si claua, inquit, percuſſerit, aut cucuma] Petronius Arbiter pro fornace videtur poſuiſſe. *vbi ſupra.* Nebr.

Cvcvmam, Bap. Pius ait eſſe genus vaſis, *in l. ſi quando. §. cum in domo. ſi ſeruit. vend.* Cucumellas perperam exponit Interpres, cucurbitas eſſe, ſeu pepones, quos vulgus melones vocat. Old.

Cvcvmis, ornamētum ex aurichalco in modum lancis factum, quod habenis affigitur loriſve quæ ab armis pendent, atque pectore equorum.

Cvcvrbitare dicitur vaſallus, qui domini vxorem adulterat, vel ad crimen iſtud ſaltem ſollicitat, turpiter tentat, affectat: item filiam, neptem, nurum, aut ſororem eius polluit. *Zaſius de Feud. priuat.* Mariti cucurbitati ſolent duci Pariſijs per ciuitatem ab vxore retrogradi ſuper aſinum, præcone clamante: Qui ſic faciet, ſic accipiet. *Neuizanus in Syl. nupt.* Spieg.

Cvdones, apud Silium Italicū, ſunt galeæ pelliceæ; verba ſunt Silij:

----Caput hic cudone ferino Stat cautum.----

notat Turnebus lib. aduerſ. 1. cap. 17.

Cvi voles quid ſibi velint hæc verba, I.C. oſtendit *in l. ſi mandauero. §. ſi tibi mandati.*

Cvilibet relictum ex familia, quomodo recipiendum: *lege, Relictum cuilibet ex familia.*

Cvivslibet conditionis: hæc addita verba in principis conſtitutione, edicto, decretō, lege, ſeu quauis alia diſpoſitione, digniſsimōs quoſque regulariter cōprehendit. Olden.

Cvlcitrae, generali nomine vocari poſſunt, omne ſtragulum, in quo aliquid quieſcendi gratia inculcatum ſit. Paulus *l. 3. de ſupel. leg.* [Culcitræ, toralia, mappa, villoſa, &c.] Spieg.

Cvlcitrae autem lectis imponuntur, culcitris inſtragula quibus incubant homines operimentis obducti. *Turneb. lib. aduerſ. 7. cap. 22. Adde Tiraquell. in 3. l. connub. gl. 1. parte 3. num. 27.*

Cvlevs, vt docet Fulgentius, ſaccus è lino, vel canabi, vel corio factus, & ab occulendo, id eſt, claudendo dictus. Cullei autem tam vinarij quàm frumentarij ſunt. *l. 17. in fin. ff. de ann. leg. l. vlt. §. vlt. ff. de pign. actio. l. 3. in fin. ff. de trit. vino, & ol. l. 12. §. 1. ff. de inſtr. & inſtru. Feſt. lib. 3.* Culleola dicta à ſimilitudine colleorum, quibus vinum ſiue oleum continetur. quod & ex Cato. *de re ruſt. cap. 154.* apparet. Hinc etiam cululli pocula per diminutionem elata. etſi enim culleus primam producit, tamen vt aſſolet in diminutione corripit, vt mamma, mamilla. Acron autem, quod putat fuiſſe fictiles pontificum calices culullos, quibus & Veſtales virgines vterentur, veretur Turnebus *lib. aduerſ. 9. capit. 13.* ne culullos pro capeduncuIis acceperit. Culleus præterea eſt menſura viginti amphorarum capax, ſi Plinio credimus. Imo vrnas, &c. *Adde Forcat. in pen. iuris ciuilis cap. 25.* Vrna 40. capiebat, auctore Columella *lib. 3. de re ruſtica cap. 3* Plinius *in lib. 18. cap. 31.* [Sæpe numero ſeptenos culleos ſingula iugera, hoc eſt, amphoras centenas quadragenas muſti dedere.] Priſcianus *in lib. de ponderibus:*

Eſt & bis decies quem conficit amphora noſtra,
Culleus, hac nulla eſt maior menſura liquoris.

Cvllevm Iſidor. *lib. 5. etymolog. cap. 27.* definit vtrem ex corio factum, in quo parricidæ cum ſimia & gallo & ſerpente incluſi, in mare præcipitabātur, *vt in l. 9. ff. de l. Pomp. de parricid. & l. 4. quor. appell. non recipiunt. in C. Th. & apud Cicero. 1. Rhet. ad Heren. traditur.* Theophilus etiam ἀσκοβόειον vocat *in §. alia deinde. Inſt. de public. iudic.* Briſſ. Et hinc patet error eorum, qui folliculum lupinum apud Ciceronem *Rhet. 1. ad Herennium.* poni pro culeo parricidæ contendunt, quod falſum eſſe colligitur ex lib. 2. Ciceronis de inuētione, ex quo tranſportata ſunt illa ad Herennium: Quis enim non intelligit folliculo ſolum os parricidæ inuolutum eſſe, quaſi

quaſi quodam tegumento ex lupina pelle confecto? vt hoc modo velato capite in carcerem cōtectus duceretur, moxque culeo comparato inſueretur: Hæc pœna parricidarum, ſecundum aliquos, à Pompeio Magno conſtituta eſt, & ideo lex Pompeia dicitur. Originem autem ſortita eſt à Tarquinio, Romanorum rege, qui, *vt lib. 1. ſcribit Valerius Max.* Marcum Tullium Duumuirum, quod librum ſecreta ciuilium ſacrorum continentem, cuſtodiæ ſuæ cōmiſſum, corruptus Petronio Sabino deſcribendum dediſſet, culeo inſutum in mare abijci iuſsit. Idque ſupplicij genus non multo poſt parricidis lege irrogatum eſt. Iuſtiſsimè quidem: quia pari vindicta parentum ac deorum violatio expianda eſt. De hoc ſupplicio intellexit Iuuenalis taxans Neronem veluti multiplici parricidiorum pœna digniſſimum, dum inquit:

Cuius ſupplicio non debuit vna parari
Simia, nec ſerpens vnus, nec culeus vnus.

Notta in memor. al. Maioraginus miſcell. lib. 4. cap 8.

CVLINAE, (vt ait Aggenus Vrbicus) loca ſunt publica, inopum funeribus deſtinata. Feſtus verò *lib. 3. ſub fin.* ait, Culinam dictum fuiſſe locum, in quo epulæ in funere comburerentur. *Maioragius lib. 2. cap. 19. miſcell.*

CVLMEN propriè tegminis ex culminibus facti cacumen ſignat. *vt annotauit Droſæus in methodo iuris.*

CVLPA eſt læſio per imprudentiam alteri illata, quæ alioquin humanitus euitari potuiſſet. Culpa, inquit Donatus, eſt eius, qui neſciens aliquem læſit. Inſpiciamus hanc diffinitionem: [CVLPA eſt læſio,] Læſionem accipimus loco generis: nam & dolus malus, & omnia planè maleficia ad lædendum ſolent deſtinari, ideoque velut res nocituræ ab humana ſocietate reijciũtur. Niſi enim ſequatur læſio, non conſideratur dolus. *l. ſi quis in pigno. in fin. ff. de pigno. act.* ideò quoque læſionis adpoſitiſsimè fit mentio in definitione, quia in cognitione doli, culpæ, periculi, diligentiæ, ſemper oportet obſeruare relationem quandam ad alium. Nam & iuſtitia virtus, & iniuſtitia, vitium, in hoc maximè diſcernuntur, quòd ſemper ad alium referri volunt, *vt l. Iuſtitia eſt. ff. de iuſt. & iu.* Quare deuiatio vel declinatio non admodum huc pertinent. Additum eſt autem in definitione [per imprudentiam illata] Hinc adparet differentia inter culpam & dolum: culpa enim eſt ex ſegnitie animi, vel ruſticitate, vel inertia, vel ſimplicitate: quæ ſemper habent comitem imprudentiam. *l. 3. §. vlt. ff. de ſuſpect. tutorib.* Dolus verò naſcitur ex malitioſa deſtinatione animi contemnentis omnem honeſtatem atque prudentiam, cũ propoſito lædēdi. Sequitur in diffinitione [quæ alioquin humanitus euitari potuiſſet.] Per hoc diſcernitur culpa à caſu fortuito: culpa enim propter incurioſitatē reprehenſibilis eſt, & obligat lædētem: quia potuiſſet adhibita quadã diligētia prouidere ne damnũ cōtingeret. At caſus fortuiti ſupra omnem hominis prouidentiam plerunque incidunt, veluti, mors, fuga hominis non cuſtoditi, rapina, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, ruinæ, naufragia, impetus prædonum. *l. contractus. ff. de reg. iur. l. quæ fortuitis. C. de pign. act.* nihil enim hîc eſt, quod in homine reprehendatur, cùm ſupra cuiuſlibet prudētiam ſint, & fato potius eueniant. *l. cùm duobus §. damna. ff. pro ſocio.* Et propterea, ſi dolus vel culpa præcedens occaſionem det huiuſmodi nocumentis, non cenſentur caſus fortuiti. *l. capitalium. §. incēdiarij. ff. de pœn. l. ſi ſeruum ſeruum. § ſi fornicarius. ff. ad l. Aquil. l. qui petitorio. §. 1. ff. de rei vind. l. eum qui. §. an pater. ff. de fur. Inſtit. quib. mod. re contrah. obl. §. item is cui.* Old.

CVLPA eſt deuiatio à legis diſpoſitione, ſecundum Pet. Old.

CVLPA eſt deuiatio ab eo quod bonum eſt, quod per diligentiam hominis potuit prouideri, ſecundum Bart. *in l. quod Nerua. ff. depoſiti.* Old.

CVLPAE quinque ſpecies tractant interpretes, videlicet, latiſsimam, latiorem, latam, leuem & leuiſsimam. *ſecundum Bartol. in l. quòd Nerua. ff. depo.* ſed certè, ex huiuſmodi gradibus aut maioris aut minoris culpæ non poſſunt conſtitui diuerſæ ſpecies. *iunc. l. fin. ff. de inſt. vel iud. leg. l. si. cui. ff. quemadmodum ſeru. amitt.* Et ne quidem poſſunt omnes culpæ gradus certis definitionibus explicari, quia cenſendo magis, quàm diſputando percipiuntur. Omnium enim æſtimatio arbitrio iudicis committitur, *l. Semper §. culpam. ff. quod Vi aut clam.* quem ante omnia diligēter æſtimare oportet qualitatem & conditionem perſonæ, de qua agitur. *l. eum §. fin. ff. de oper. libert.* Quare Vdalricus Zaſius. *lib. 1. Reſponſ. ſingul. cap. 2.* reiecta interpretum ſententia, totam hanc culparum materiam aliter tractat: Culpam in duas duntaxat ſpecies diuidens, in latam & leuem, tametſi non improbet, leuem, & leuiſsimam, diſtinctis nominibus vſurpare, dum non ad ſpeciem referantur. Latam, duplicem facit: Ignauiæ, quæ à dolo abeſt: & verſutiæ quæ dolo eſt proxima. *d. l. quod Nerua. l. mulier. §. ſed enim ff. ad Trebellianum, & l. ſi conſtante. §. ſi maritus ff. ſolu. mat.* Culpam ignauię eſſe dicit, quę ſupinam & craſſam negligentiam refert, quam ignaui & ſocordes homines in tractandis negotijs adhibent. *l. nec ſupina, & l. regula, §. ſed facti. ff. de iuris & fact. ignor. l. latæ culpæ. ff. de verbo. ſig.* Nec dicas ex Bartol. eiuſmodi deſidiam fatuis & mente captis conuenire. nam cùm de culpis tractamus, inquit Zaſius, conſequens eſt, nos de eo hominum genere loqui, in quos, rationem licet craſſam habentes, qualitas culpæ cadere poteſt: furioſos autem, & fatuos, vtpote rationis expertes, à culpa ſecluſos eſſe, neminem clam eſſe puto. *l. diuus. ff. de offic. præſid. l. ſed etſi quæcunque. §. 1. ff. ad l. Aquil. l. fin. ff. de adminiſt. tut. Clement. 1. de homici.* Culpam verò verſutiæ Zaſius eſſe dicit, qui cum in rebus ſuis prouidi ſint & diligentes, alienas tamen res affectata quadam negligentia, & improuidentia malignè vel negligunt, vel diſsimulant. *l. ſi fideiuſſor. in princ. ff. mandat.* Verum nec hæc Zaſij traditio arridere poteſt, vt latam imprimis culpam in duo genera diſtinguamus, cum hoc nec lege, nec ratione probetur: & leges de lata culpa in ſingulari numero vbique verba faciant. Denique, quoniam culpa, qua de agimus, ab imprudente, non etiam à ſciente committitur, quamuis lata, *l. latæ culpæ. ff. de verborum ſig.* vt meritò explodenda ſit culpa illa verſutiæ, quam comminiſcitur Zaſius, quæ propriè dolus dici debet. *l. ea quæ §. fin. ff. de contrah. empt.* Sed & tota eius diſtinctio, commentitia eſt, cùm nuſquam culpam ſub his nominib. ignauiæ & verſutiæ, legamus. Quare Iureconſultis recentioribus aliter hæc culparum tractatio inſtituenda eſſe viſa eſt. Ij itaq; culpam dupliciter accipiunt in genere & in ſpecie: Id quod nō eſt nouum in iure noſtro, vt de adoptione legimus *l. 2. ff. de adopt.* de legitimis hęreditatib. *l. 3 §. de illo ff. pro ſocio. l. lege. ff. de verb. ſign.* cũ ſimilibus. Culpa in genere conſiderata delictum includit & quemcunque actum illicitum *l. Si ſeruum §. 1. ff. de verbor. obligat.* deinde in ſpecie, vt à dolo vero ſeparata eſt: Quam quidem ita definit Corraſius *lib. 4. Miſcell. cap. 2.* vt ſit imprudentia, qua homines circa res alienas vel negligunt, quod fieri oportet, vel faciunt quod omitti debet. Hæc verò duobus capitibus ab ipſis circumſcribitur, vt aliàs culpa dicatur latior, aliàs leuior *l. Cum res §. Culpa ff. de leg. 1.*

CVLPA latior, eſt læſio, tam reprehenſibilis & iniuſta, vt ſecundum communem ſenſum non poſsit excuſari. Vt ſi quis faciendo, aut prætermittendo non intelligat, quod omnes intelligunt. *l. cedere diem. §. fin. l. latæ culpa. de verb. ſignif.* aut ſi quis non ad eum modum curet res alienas, quo proprias ſolet. *l. quòd Nerua. ff. depoſ.* Hic enim tanta eſt fraudis ſuſpicio, vt talis incurioſitas rectè cenſeatur dolo comparanda, vel proxima, vel etiam dolus ipſe: nam hæ phraſes effectu iuris inſpecto, non differunt. *l. 1. §. hæc actio ff. ſi menſ. falſ. mod. dix. l. mulier. §. ſed enim ſi quis. ff. ad SC. Trebel.* quare Vlpianus *in l. 1. §. non autem aliàs. ff. ſi is qui teſt. lib. eſſe iuſſ. erit.* [Sed culpa, inquit, dolo proxima dolum repræſentat.] Quanquam enim ſecundum rerum naturam, ſimilia, non propriè ſint eadem res, ciuili tamen ratione nihil prohibet, alterum prædicari de altero, propter eoſdem ferè iuris effectus. Adpellatione enim doli mali regulariter lata culpa continetur. *l. 3. §. ex hoc edicto. ff. naut. caup. ſtab.* quia, inquit Vlpianus, in locato & conducto culpa, in depoſito dolus duntaxat pręſtatur. *l. 1. §. ſi quis ſeruũ. ff. depoſiti.* Et hoc fefellit Bart. ſe fruſtra torquentē *in l. quod Nerua. ff. eod. tit.* quēadmodũ arbitri pronũciatio eſt ſentētia. Sunt tamē certi caſus in quib. lata culpa dolo non cōparetur, quos hic adſcribere nimis prolixũ foret, eos vide apud Corraſiũ *lib. 4. c. 2. Miſcellan.* Nã neq; propter culpã actio de dolo datur, neque ob culpam in litem iuratur, neq; ob negligentiam

remotus à tutela infamiam incurrit. Poſtremò in criminibus dolus à culpa ſeparatur. *Goueanus ad l. ſi menſor. ff. ſi menſ. falſ. mod.* Et ex his intelligi poteſt definitio Martiani *l. in actione. ff. de in lit. iuran.* ſed in his omnibus, inquientis, ob dolum ſolum in litem iuratur, non etiam ob culpam: ſcilicet leuiorem. Alioquin ob latiorem iurari, verius eſt, iuxta l. 2. C. de in lit. iuran. vbi autem dolus pro ipſo facto accipitur: ibi lata culpa, pro dolo, per iuris interpretationem non intelligitur. *l. in lege Cornelia. ff. ad l. Cornel. de ſicar.* Pro facto autem accipi, eſt ipſum factum per ſeſe tam turpe cenſeri, vt puniatur, vt propriè conueniat illius definitioni. Conſtat autem, diſtare definitiones doli & culpę. Old.

Cvlpae latiori adnumeratur ignorantia iuris communis, niſi ob ætatem, ſexum, vel ruſticitatem excuſetur. *l. regula eſt. in prin. & §. ſi quis ius ignorant. ff. de iuris & facti ignor.* [Sciant (inquit Paulus) ignorantiam facti, non iuris prodeſſe, nec ſtultis ſolere ſuccurri, ſed errantibus,] ſed tum appellatione doli non continetur. *l. ſed etſi lege. §. ſcire autem. ff. de pet. hæred.* Nihil his refragatur l. à procuratore C. manda. A procuratore dolum, & omnem culpam prętari, quaſi vniuerſale, [Omnem] de tribus ſaltem accipiẽdum ſit. *l. Neratius. ff. de verb. ſign.* nam nõ ſolùm tres aut quinque, ſed infinitos culpæ gradus, ſignificant Imperatores. Summatim, de culpa teneri procuratorem, Vlpian. dicit *in l. ſi procuratorem. § proinde. ff. mandati.* Oldendorp. Latioris autẽ culpæ nomine cur I. C. latam intelligat *d. l. quod Nerua,* Corraſius *lib. 4. miſcell. cap. 1. num. 14.* hanc putat eſſe rationem, qua comparatiuum pro poſitiuo, vt Grammatici docent concinnè non vno in loco ponitur. *l. minus. l. verbum amplius, & l. ſi à te ſtipulatus. ff. de verb. ſignif. c. conſilium. de celeb. miſſ. c. auaritiæ. de elec. in 6.* vt apud Virgil. *1. Æneid.*

Atque illum tales iactantem pectore curas,
Triſtior & lacrymis oculos ſuffuſa nitentes, Alloquitur Venus.

Stat illic, *Triſtior* comparatiuũ pro poſitiuo. Quando enim triſtis eſt Venus, vt triſtior nunc dici poſsit? nec dubium igitur, quin ex veriſimili loquentis mente dictio latior, vim comparationis amittat. Pro poſitiuo, inquit Quintilianus, comparatiuo vulgò vtimur, vt ſi quis infirmiorem ſe dicat. Nec præterea abſurdum videri debet, latioris culpæ verbo, latam intelligi: cum & grauiorem eam, ſimili comparatiuo vſus, Modeſtinus quandoque dixerit. *l. bono liber. ff. de acquir. rer. domin. Corraſ. lib. 4. cap. 1. num. 15.*

Cvlpa leuior, eſt incurioſitas, vel negligentia, quam alij plerunq; homines in reb. ſuis ſolent euitare. Id enim peccatur duntaxat leui culpa, quòd non tam diligens fuit, ſicut alius quiſpiam circumſpectior fuiſſet. *l. ſi cùm venderet. in fin. & ſeq. ff. de pign. act. l. ſi putator. ff. ad leg. Aquil.* culpam autẽ eſſe, ait Paulus, cùm quod diligenter prouideri potuerat, non eſſet prouiſum, aut tunc denunciatum eſſet, cùm periculum euitari non poſſet. Dicta eſt autem leuis, non, quòd aliquando non grande damnum adferat, ſed quòd nulla planè coniectura colligi poteſt animus mali cõſcius. Ideoque defectus ille, non omnino ſemper excuſetur: leuior tamen exiſtimari ſolet, etiamſi magnum ſit damnum. *arg. l. hi. ff. de calumnia.* Et queadmodum in dolo & latiore culpa mens hominis inſpicitur; ita & in culpa leuiore ſimplicitatis habetur ratio: Fraudis interpretatio (inquit Papinianus) ſemper in iure ciuili, non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur. Simplicitatem autem adpello generaliter omnem animi ſegnitiem, vel ruſticitatem, vel inertiam. *l. 3. §. fin. ff. de ſuſpect. tutor.* Proinde nullũ certius eſt argumentum animi ſimplicis ac minimè mali, vnde culpa proceſsit, quàm ſi in proprijs rebus nihilò ſoleat eſſe diligentior, ac fuerit in alienis. *l. mulier. §. ſed ſi. ff. ad SC. Trebellia.* ſed ſi, ait Vlpianus, cùm diſtrahere deberet, non fecit lata culpa, non leui, & rebus ſuis conſueta negligentia: huiuſmodi rei rationem reddet. Quo loco non diſtinguitur duplex lata culpa, vt quidam opinantur, ſed leuis culpa deſcribitur. Imperitia quoque leuiori culpæ adnumeratur, ſi modum non excedat. *l. imperitia. ff. de regul. iur. l. idem iuris eſt. ff. ad leg. Aquil. l. ſi quis id, quod. §. doli mali. ff. de iuriſdi. l. 1. §. fin. ff. de eden. l. 3. §. vlt. ff. de ſuſpect. tut.* Illud & notandum eſt, quòd lex nonnunquam, aut hominum conuentio, vltra innocentiam à culpa, requirit etiam diligentiam, vel cuſtodiam alicuius. & in hoc diſcerni ſolent huiuſmodi adpellationes: vt alia cenſeatur diligentia, vel cuſtodia, quæ nominatim exigitur: alia, quæ facit ad materiã culpæ leuioris. *l. 1. §. ſæpe euenit. ff. depoſ. l. contractus. ff. de reg. iuris. l. cùm res. §. culpa. ff. de leg. 1. l. ſi vt certo. §. nunc videndum eſt. & §. ſeq. ff. commodat. l. ſi cùm venderet. §. fin. ff. de pignorat. act. & l. nautæ & campo. ff. naut. caup. ſtabul. l. heredes eius. §. non tantum. ff. famil. erciſc.* Ea enim diligentia vel cuſtodia, quæ ſeorſum & nominatim debetur, ad exactiſsimam boni patrisfamiliàs cõſuetudinem exigitur, *vt adparet ex d. §. non tantùm. & euidentius ex l. ſi cùm venderet. §. fin. & l. ſeq. ff. de pignor. actio.* Verba enim Vlpiani, [Venit & cuſtodia.] Paulus ſic interpretatur, [quæ diligens paterfamiliàs in ſuis rebus præſtare ſolet.] Ex prædictis omnibus obſeruandum, cùm adpellatione doli mali regulariter comprahendatur latior culpa: conſequens eſt, adpellationem culpę nõ ad latam, ſed ad leuem culpam pertinere. *l. ſi mora. ff. ſolut. matr. l. in venditione. §. de tempore. ff. de reb. iudicis auct. poſſid.* Vnde

Cvlpam qui ſimpliciter dicit, de leui loqui intelligendum eum P. Faber ſcribit *in l. contractus. ff. de diuerſ. reg. iuris.* quæ à Græcis ἀμέλεια adpellatur. Eum conſule, de culpæ generibus eruditè differentem. Adde autem & Corraſium *miſcellaneorum lib. 4. cap. 1.* & Ræuardum *allegata l. contractus. ff. de regul. iuris.* vide etiam latiſsimè Curtium *Ιεικῶν lib. 2. cap. 18. in princ.*

Cvlpa vxoris vel mariti diuortium factum ſolutúmve matrimonium dicitur, cùm alteruter diſsidij cauſam præſtitit ob mores, verbi gratia, improbatos. *l. 9. §. nunc videndum. in fin. ff. de minoribus l. 38. l. 44. & l. 45. ff. ſolut. matr. l. 19. ff. de verbor. obligat. l. 11. §. vlt. ff. de adulter. l. 91. §. pen. ff. de condicio. & dem. l. conſenſu. C. de repud. l. vnic. §. ſileat. C. de rei vx. act. & apud Vlpian. in Inſtitut. tit. 6.* Cic. *Top.* [Si viri culpa factum eſt diuortium, & ſi mulier nuntium remiſit, tamen pro liberis manere nihil oportet.] Terentius *Hecyra, act. 3. ſce. 5.*

Neq; culpa hôc eueniſſe diſsidium mea.

Eſſeque hoc verbum iuris, Seruius *in 3. Æneid.* adnotat. Briſſon.

Cvlpa autem vxoris diremptæ nuptiæ videntur, ſi illa furenti nuncium remiſerit, ſi modò furor ferendus non ſit his, qui circa eam ſunt. *l. 22. §. ſi maritus. cum ſeq. ff. ſol. matr.* Briſſ.

Articulus Cvm, copulam ſignificat. *l. 142. ff. de verb. ſign.* non tamen ſemper indiuiduè ac neceſſariò coniungit. Itaque ſi quis Titio cum Seio ſe legare dixerit, Vtrique legaſſe intelligitur, ſicut vtrumq; legatur, cùm fundus cum domo legatur. *l. 112. §. ſi. ita legatum. ff. de leg. 1.* Cæterùm cùm quis Titio cum Sejo legat, ſine altero alter ad legatum admittitur. Nam & cùm Prętor dicit, Ventrem cvm liberis in possessionem esse ivbebo, & ſi non ſint liberi, venter in poſſeſsionem mittetur. *l. 121. ff. de leg. 1. l. 13. in fin. ff. de manum. teſt. l. 31. ff. de ſtatuliber.* Item vt in illo, [Stichus cùm rationes dederit, cum contubernali ſua liber eſto.] *l. ſi ſeruo. 31. ff. de ſtat. lib.* Hotom. Hæc verba, Cvm qvatvordecim annorvm erit factvs, & si qvatvordecim annorvm erit factvs, eandem conditionem habent. Sed poſteriori ſcriptura, per conditionem, tempus: priori, per tempus, condicio demonſtratur. *l. 12. ff. quando dies leg. ced. l. 49. in princ. & §. 1. ff. de leg. 1.* Briſſ.

Cvm præpoſitio, ad perſonas principales non cohærẽtes poſita, copulat: ſicut particula, Et. *l. Titia. §. nihil. de leg. 1. l. ſi quis inquilino. eod. tit. cum ſim.* Sp.

Cvmqve. *Vide. Quicunque.*

Cvm commediſsimum erit, vt accipiendum ſit, exponitur *in l. annua. §. pater. ff. de iur. dot.* Old.

Cvm dare potuerit, pro, Cum dederit. *l. ſtatuliberus. §. ſi quis acceperit libertatem. ff. de ſtatulib. l. qui ædes, de incend. ruin. nauf.*

Cvm inſtrumento fundus legatus, exponitur. *l. 1. ff. de fund. inſtr. l. 2. cum ibi not. C. de verb. ſig.*

Cvm iuſtæ ætatis factus fuerit, cum perfectæ ætatis fuerit, cum adoleuerit, de annis 14. completis intelliguntur. Albericus locos indicat. Cum ad legitimum ſtatum peruenerint, an verba hæc conditionem inducant, notatur *in l. ex his verbis. C. quan. di. leg. ced.* Spieg.

Cvm nupſerit, lego, vt intelligatur, vide *in l. ſi legatum. ff. de condit. & demonſtr.*

Cvm omni cauſa Quoties lex vtitur his verbis, accipiendū eſt quaſi dicat: quicquid cauſam traxerit quouis modo ex re aliqua. *Ex Old.*

Cvm oportuerit, &, Si oportuerit, eandem ſignificationem habent. *l. quodcunque. ff. de verb. oblig.*

Cvm populo agere (quę verba legis ſunt 12. Tab.) eſt rogare quid populum quod ſuffragio ſuo, vel iubeat, vel vetet: vnde Rogatio, pro lege dicta. Concionem autem habere, eſt verba facere ad populum, ſine vlla rogatione. *Gell. lib. 13. cap. 14.*

Cvm Patribus autem agere, eſt ad ſenatum referre. *vide Bud. in annot. poſt.* Spieg.

Cvm omnib. quæ domi ſunt: quo ſenſu hæc verba veniant accipienda, declarat Iuriſconſ. *in l. Seius. in princ. cum ibi not. ff. de leg. 2.*

Cvm voluerit, ad tempus vitæ extenditur, teſte Vlp. *in l. fideicommiſſum §. ſi: fideicommiſſum. de leg. 3.* Spieg.

Cvm is in tutelam ſuam peruenerit. Item, in ſuam tutelam & ſuam poteſtatem. Item, cùm ſui iuris fuerit factus. Item, cùm ad pubertatem peruenerit. Item, & ſi cum ſuæ ætatis fuerit factus, vel legitimæ factus, cum iuſtæ ætatis factus, vel cum maturæ ætatis ſit, vel cum adoleuerit. Vide Vlpian. *in l. cum filiusfamilias. de leg. 3* Spieg.

Cvm ita legatur, Illi hoc amplius fundum illum cum omnibus rebus, quæ in eodem fundo erunt: mancipia quoque contineri Modeſtinus reſpondit. *l. omnia. de leg. 2.* Spieg.

Cvm morietur ipſe ſeruus: vide Africanum *de leg. 1. l. ſi à pluribus hæredibus.*

Cvm pater moreretur: vide Vlpianum hæc exponētem verba *in l. fideicommiſſ. §. ſi filio. de legat. 3.* Spieg.

Cvm imperio eſſe dicebatur apud antiquos, cui nominatim à populo dabatur imperium. Cum poteſtate eſſe dicebatur de eo, qui à populo alicui negocio præficiebatur. Feſtus. Ita diſtinguuntur imperium & poteſtas, *l. 7. & 10 ff. de v. ſ.* Hot.

Cvm sacco adire, eſt poſtulare vt ſibi eueſtigio, atq; eodem temporis puncto pecunia ſoluatur. Paulus *l. 105. ff. de ſolut.* [Quod dicimus in eo hærede qui fideiuſſori teſtatoris, id quod ante aditam hæreditatem ab eo ſolutum eſt, debere ſtatim ſoluere, cum aliquo ſcilicet temperamento temporis intelligendum eſt. nec enim cum ſacco adire debet.] Alciatus autem fortaſſe vt noui aliquid afferrè videretur, ad hæredem hoc réfert, quaſi hæreditatem cum ſacco adire non debeat. Hotom.

Cvmera, apud Horatium *in epiſtolis*, vas eſt vel vimineum, vel fictile, reponendis frugibus idoneum, Græcis ***. *Turneb. lib. aduer. 5. cap. 13.*

Cvmvlatio, eſt ius perſequendi multis actionibus in vno atque eodem iudicio editis, gratia minuendarum litium permiſſa. *l. ſi idem cum eodem, in princip. ff. de iuriſd. l. fin. C. de annali except.* quem admodum enim cumulus debiti, vocatur coadunatio multarum ſummarum: ita cumulus actionum eſt editio plurium actionum. *l. maiorem. & l. ſeq. §. cumulum. ff. de pactis.* Old.

Cvmvlatio actionum, ſicut etiam reconuentio, cum præiudicijs, & toto iudiciorum proceſſu eſt introducta propter compendium litigandi, ſcilicet, vt apud eundem iudicem, eodemque tempore ſimul diſceptentur ea, quæ alioquin multiplicatis ſumptibus & moleſtijs ſeorſum expedienda forent. Et ideò commentatores rectè dicunt: Cumulationem permitti ſemper, niſi fuerit nominatim prohibita in iure. *l. ſi idem cum eodem. ff. de iuriſdict. omn.* Old.

Cvmvlvs patrimonij *l. 3 ff. vbi pupil. edu.*

Cvmvlvs æris alieni *l. 4. ff. ad S. C. Trebel.* Prat.

Cvmvlvs debiti, pro augmento, apud Vlpianum *in l. ſi plures.* & Papinia. *in l. maiorem. de pactis.*

Cvnabvla, pro primis rudimentis, apud Aurelium, *in l. une a. §. his cunabulis. de offic. præf. præt. §. cumque, in proœmio. Inſt.* Eraſmus citat Aurelij verba in explicatione parœmiæ, [Ab incunabulis.] Notum Vergilij hemiſtichium, *Gentis cunabula noſtræ.* Similiter & crepundia, pro prima ætate accipiuntur. Spieg. Sunt autem Cunabula propriè faſciæ & panni quibus pueri in cunis inuoluuntur, inuolucraq; eorum vno verbo lanea & lintea. *Turnebus aduerſ. lib. 9. c. 10.* Sic Iuſtinianus has Inſtitutiones appellat prima legum cunabula. Theophilus vertit, προοίμια. Et Pomponius ſcribit Sextum Aelium veterem Iuriſcóſultum ſcripſiſſe librum, qui continebat iuris cunabula. Ac ne putemus hanc eſſe infrequentem metaphoram, Iuſtinianus prima vrbis Romæ cunbula, & prima fideicommiſſorum cunabula dicit. Aurelius quoque appellat cunabula præfectorum prætorio, &c. *Balduin. in proœmio Inſtit.*

Cvncti vocabulum, ad ſingula, quæ ratio nominis complectitur, generatim refertur. *l. cunctos populos. C. de ſum. trin. l. ſciant cuncti. de probat.* Hoc autem ab omnib. diſtat, quod hoc quidem omnes, ſed coniunctos & congregatos: illud verò continet etiamſi ſint in diuerſis locis: ſi Feſto credimus. Spieg.

Cvnei, peditum ſunt globi, vt Vexillationes, equitum turmæ. Atque ita hæc verba diſtinguenda ſunt *in l. 1. de bonis milit. in C. Th.* Vegetius *lib. 3. cap. 29.* [Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ iuncta cum acie primo anguſtior, deinde latior procedit, & aduerſariorum ordines rumpit.] Idem *lib. 1. cap. 26.* [Tertiò pręcipiendum eſt, vt quadratam aciem repentè conſtituant: quo facto in trigonum, quem cuneum vocant, acies ipſa mutuanda eſt.] Ammia. Marcellin. *lib. 31.* [Congregatosq; in cuneos ſenſim progrediẽs Gotthorum optimatem Farnobium cum vaſtatorijs globis vacantem licentius occupauit.] Et poſtea: [Veſperaque intendente Gotthorum vaſtatorijs cuneis propè flumen Hebrum ſubitò viſis.] Quibus in locis promiſcuè, globos, & cuneos, ab eo auctore appellari cernimus. Globos autem etiam Drungos (nō vt vulgò legitur, Drumos vel Grumos) vocitatos Veget. *lib. 3.* ſcribit. Qua de re alias plura, ne extra calcem (quod aiunt) ſermo decurrens lectori faſtidium pariat. Briſſ.

Cvnicvlvs pro canali *in l. Prætulus. ff. de damn. infect. l. ſupra iter. de aq. plu. arc.* Vlpianus *in l. Seruius autem. de riuis.* Cuniculum vocat foramen ſub terra occultum. Feſtus protulit genere neutro. Spieg. ex Old.

Cvnire, *Lege. Inquino.*

Cvpidi, pro amantibus, eleganter apud Vlp. *in fin. l. 1. de ædil. edic.*

Cvpiditas, hoc eſt, ſtudium diſcendi, optima ratio viuendi eſt. *l. apud Iulianum. de fideicom. libert.* Et Cupidus nihil à Studioſo differt, Grammaticorum placito. Spieg.

Cvppa & cuppula, vaſa ſunt vinaria, in quibus vina conduntur. *l. Lucius. ff. de legat. 3.* Item Vlp. *de fund. inſtr. l. inſtrumenta.* Cuppas exponit, vaſa vinaria lapidea, vel de terra facta, conſtant ex lignis. Item *de leg. 3. l. cuius.* Vaſa, inquit, vinaria, id eſt, cuppę & dolia, quę in cella fixa ſunt. De Cuppula Iureconſ. *de trit. & vin. leg. l. ſi cui.* in Cuppis, inquit, ſiue cuppulis. Nebriſſ. Simplici p. Iouian. Pont. *lib. 1. de aſpirat.* effert hanc vocem, cum ait. [Sunt autem cupæ vaſa vinaria maiora ex ligno, quas ſatis impropriè multi Vegetes vocant.] Feſtus & Cæſar *commentario belli Pompeij* dum inquit: Cupas tæda ac pice refertas incendunt. Vocari autem cupas id genus vaſa, Lucanus oſtendit, cum ait:

Namq; ratem vacuæ ſuſtentant vndiq; cupæ.

Cupis enim naues impoſitæ, ſuſtinentur in mari, cum ipſarum latera carinæque reſarciuntur. Dictæ autem fuere à priſcis Caupæ, à Cauo: inde caupones dicti, a caupis. Sp. Decupa, qui vinum minuatim vendit. Cicero: [Vinum à decupa & propola quotidie ſumit.] De cupis meminit etiam Vlpianus *in l. quæſitum eſt. §. 1. eod. tit.* enumeratq; inter ea inſtrumenta, quæ exportandorum fructuum cauſa parantur. *& in l. 3. §. penult. de vino tritic. oleoque leg.* & Alph. *in l. in naue Saupbei. §. vlt. ſecundum veram lectionem. ff. locati.* Cupa etiam vaſculi genus eſt, quod nomen ſumpſit à cauponibus, quę eo in poculis vtebátur. Næuius. Qui duas cupas mero plenas exhauſit. Cotta. Suprà dictis de cupis adſtipulatur etiam Cuiac. *obſ. lib. 19. cap. 26.* dum ait, cupas *βύτιοι μεγάλαι* exponi à veterib. gloſsis: eaſdēq; à quibuſdā vocari gaulos. Quid autē Græci *βύτιοι* nominent, *quære inf. in diction. βύτιοι.*

Cvpitvs ſerui nomē, *in l. 41. §. libertatē. ff. de fideic. libert.*

Cvpressvs. Cupreſſus arbor eſt (vti docuit Plin.) natu moroſa, fructu etiā ſuperuacua eſt, baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidē gratioſa. de cuius virtute, & potentia videre eſt inter cæteros Dioſcoridem *lib. 1. cap. 86.* Hanc autem arborem Impp. Arcadius & Honorius vetàrunt excidi, neque vendi per Ægyptum, quòd huiuſmodi arbores (vt inquit gloſſ. *in tit. de cupreſſis. lib. 11. C.*

CORRECTIO legum, hoc eſt, emendatio, mutatio fugienda eſt. Quoniam, vt monuit prudentiæ iuris ſcientiſſimus Old. ſemper, quoad fieri poteſt, conciliandæ ſint leges, perſpectis rationibus earum: vt poſteriores determinent potiùs, quàm extendant, aut reſtringant. Ariſt. *libr. 2. Polit.* etiam ſi quid incômodi habeant, receptas leges non eſſe mutandas cenſuit. Et Vlp. *in l. 2. de conſtit. Princip.* [In rebus, inquit, nouis côſtituendis, euidẽs eſſe vtilitas debet.] Legem autem correctam allegare, diſſimulata lege corrigente, pœna falſi eſt ſcelus reputatum. *Bart. in l. omnes populi. & in l. vlt. ff. ad leg. Cornel. de falſ. Adde quoque Nouel. Vt cùm de appell. cog. in princ.* Spieg.

CORRECTORES, pro rectoribus & gubernatoribus, apud Hermogenianum *in l. de omnibus. ff. de offic. præſid.* Spieg.

CORREI ſunt eiuſdem obligationis debitores, quos Cicero *in epiſt. ad Atticum.* Conſponſores vocat. *Comment. lib. 6. cap. 5. num. 1. vide ſuprà, Conſponſor.*

CORRELATIVA, aliàs relata, aliàs, ad aliquid dicta, cenſentur ea, quæ ſecundùm hoc ipſum quod ſunt, aliorũ prorſus dicuntur, hoc eſt, quæ niſi poſſunt ad aliud referri, non exiſtunt in rerum natura. Sunt & correlatiua, quæ propter mutuam inter ſe conſiderationem contrarij effectus circa eandem rem, dicuntur contraria relata: veluti acquirere & amittere: Obligari & liberari: Contrahere & diſtrahere. Old.

CORREPTIO, magis ad verba, quàm ad verbera refertur.

CORRIGI dicuntur, quæ praua & dura ſunt, cùm in melius emendantur, reformantur, aut interpretatione molliuntur, *l. 7. ff. de iuſt. & iur. l. 79. ff. pro ſocio.* Græci ἐπανορθοῦν dicunt. Briſſ.

CORRIVALES ſunt, qui ex eodem riuo ſimul aquantur. & per tranſlationem, qui eandem amicã habent communem. Vlpian. *de aqua æſtiu. l. 1.* [Corriuales, inquit, id eſt, qui per eundem riuum aquam deducunt.] Spieg.

CORRUBORATVS, pro egreſſus annos pubertatis, qui vir eſſe cœpit, apud Ciceronem obſeruauit Paul. Manut. homo nec negligens, nec indoctus. Spieg.

CORRVMPERE ſeruum, eſt bonum ſeruum facere, malum, ſiue malum deteriorem, *l. 1. ff. de ſeruo corrupto.* Old.

CORRVMPERE virginem, eſt vitiare, *l. ſi quis aliquid. ff. de pœnis.* Siquidem corrumpere verbum tam ad animum, quàm ad corpus refertur, *l. ſi ſeruus ſeruum. ad leg. Aquil.* Spieg. ex Oldend.

CORRVMPERE, eſt infringere auferẽdo efficaciam, vt in nihilum redigatur. Sic accipitur in l. ſtipulationes non diuiduntur. in pr. ff. de verb. obl. & in l. pro parte. ff. de ſeruitutibus. Spieg.

CORRVPISSE (quod ad leg. Aquiliam attinet) videtur, qui vinum ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit, *l. 27. §. inquit lex. cum §. ſequ. ff. ad leg. Aquil.* Item ſi frumento arenam, aut quid aliud immiſcuit, cuius difficilis ſeparatio ſit, quaſi de corrupto agetur, *d. l. 27. §. ſi quis veſtimenta.* Briſſ.

CORRVPISSE etiam intelligitur tabulas, qui eas interleuerit, *l. 42. ff. ad leg. Aquil. l. 35. ff. de dolo mal.* Briſſ.

CORRVPTELA, eſt peruerſa conſuetudo, ſacris canonibus inimica, *c. cùm venerabilis, de conſuetud. in vol. Greg. c. ad decorem. de vit. & honeſt. cleric.*

CORRVPTORES teſtamentorum, aut aliarum ſcripturarum, pœna falſi tenentur, non ſolùm ſi corruperint: verùm etiam ſi reſignauerint & legerint per iniuriam, vel ſi aduerſario legendas prodiderint, *l. 1. §. ſi qui. depoſ. l. qui teſtamentum. & l. Paul. reſpondit. ad l. Corn. de falſ. l. cum qui. C. eod. tit.* Spieg.

CORRVMPI dicũtur ſtipulationes, legata, libertates, quæ aliqua ratione vitiãtur, & intercidunt, *l. 11. ff. de ſeruit. l. 30. §. diuus. ff. de fideicommiſſ. liber.* Briſſ.

CORRICEVM locus vbi puellæ ſeſe exercere & ludere ſolitæ eſſent. *Turneb. lib. aduerſ. 10. cap. 10.*

COSTVM, *l. fin. §. ſpecies. ff. de publicanis.* radix eſt herbæ in India, Arabia, Syria naſcentis, iucundi odoris *Dioſcoridi, Plin. lib. 12. cap. 12. Iſidor. lib. 17. cap. 9.*

COSTVM. Marcian. in l. vlt. § 5. ff. de publican. inter ſpecies ad vectigal pertinentes recenſet, de quo Plinius *lib. 12. cap. 12.* ſic ſcribit. [Radix & folium Indis eſt maximo pretio. Radix coſti guſtu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili.] Et *lib. 21. cap. 14.* [Odorum cauſa, vnguentorumq́ue & deliciarum, ſi placet etiam ſuperſtitionis gratia emãtur, quoniam thure ſupplicamus & coſto.] Quum autem hos Marciani & Plinij locos cum illo Pôponij confero, vbi odorum vnguentorumq́ue meminit *in l. 21. §. 1. ff. de auro & argent.* venio in ſuſpicionem, pro *Colum,* cuius verbi ſenſus eo quidem loco fortaſſe nullus eſt, reponendum eſſe, *Coſtum,* de quo tamen iudicium doctioribus relinquo. Hotom.

COTIDIE per c, & non quotidiè per q, debere ſcribi, Quintil. eſt auctor *lib. 1. de orat. inſtit.* Victorinus quoque *in lib. de Ortographia* cotidiè per c. literam, debere ſcribi oſtendit. Adnotarunt & hoc Angel. Politianus, & Laurent. Abſtemius, & Ludouicus Bonogninus *in annotationibus ſuis, &c.* Nebr.

COTIDIANVM eſſe dicitur, quod cotidie competit, *l. 7. ff. quemadm. ſeru. amitt.* cotidiana ſunt hæc, id eſt, cotidie ex facto accidunt, *l. 25. ff. de liber. leg.* Briſſ.

COTORIA, vena eſt, vnde cotes exciduntur. Alphen. *in l. Cæſar. de Public.* [Cùm inſulæ Cretæ cotorias locaret, legem dixerat.] Spieg.

C.P. Nota eſt, Conſtantinopolim ſignificans, vt in extremo Inſtitut. præfationis. ff. C.P, id eſt, datum Conſtantinopoli. & alibi frequenter. Hot.

CRABATTVS, κράβατος lectulus meridiãdo idoneus, *l. 20. §. 8. ff. de fund. inſtru.* Prat.

CRATER, nomen quidem generale eſt. Sed maximè proprium & aptum ad ea vaſa omnia, quibus ea quæ fluũt, aut infunduntur, continentur, & quaſi retinentur. κρατὴρ enim ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, quod tenere & capere ſignificat. Fuit & cucumella genus vaſculi curui, quod vt arbitror à forma Cucumeris nomen ſuum inuenit, ad eundẽ vſum ad quem & labra & crateres, paratum. *Comment. lib. 4. cap. 10. num. 5. adde Turneb. latiùs hanc dictionem explicantem lib. aduerſar. 21. cap. 13. &c.*

CRATITIVS paries, qui rectis cratibus, tum alijs tranſuerſis, illos preſsè circumplicantibus conſtat, *l. 6. fratres. ff. pro ſocio. Vitru. lib. 2. cap. 8.* Prat.

CRASSESCERE. *Vide, Meliorеſcere.*

CREARE frequens verbum apud I.C. à quo dicimus, creare magiſtratum, pro conſtituere. *l. 1. §. ſolent. ff. quando appell. ſit.* Propriè ſignificat, gignere vel generare, vel producere. Theologi omnes magno conſenſu creare vocant, aliquid de nihilo facere. hoc modo nihil aliud, quàm Deus poteſt creare. Diſputant tamen vanè, an potentia hæc creandi poſſit communicari creaturæ; de quo multa Thomas: cuius argumenta nititur infirmare Scotus, vt ſua confirmet: quæ labefactare conatur Occam, vt ſua figat: at iſta quoque Petrus Aliacenſ. lege Viuem. *in cap. 18. de ciuitate Dei.* Spieg.

CREARI dicuntur, qui ad aliquod munus & honorem in municipijs, ſuffragijs & decreto ordinis vocantur atq; eliguntur. *l. 13. §. vlt. ff. de muneribus & honor. l. 2. ff. de vacat. & excuſat. l. 1. C. ſi propt. inimicit. l. 3. §. in eum. ff. de admin. rer. ad ciuit.* Sed & creare curator dicitur, *l. 16. C. qui de. tutores.* ſiue Minorib. conſtituatur, ſiue bonis detur, *l. 2. ff. de curat. bon. dand.*

CREATORES, id eſt, nominatores, *l. vlt. C. de hered. decur. l. 59. lib. 10. C. de decurion.* ex Briſſ.

CREDENDI appellatio generalis eſt: ait Vlpian. *in l. 1. ff. de reb. cred.* Nam cuicunque rei aſſentiamur alienam fidem ſecuti, mox recepturi quid ex hoc contractu, credere dicimur. Hæc ille. Siue ergo pecuniam aliasq; res, quæ non in ſpecie, ſed in genere redduntur: ſiue quid aliud, cuius ſolutio ſpeciem, id eſt, indiuiduũ ipſum creditum exigat (vt in depoſito & pignore) alterius fidei committamus, rectè credere dicimur. *quod ipſum intelligitur ex l. ſequ. §. 3. & l. 10. 15. 19. & alijs.* Aliud autem eſſe credere, aliud in creditum ire, mihi quidem animaduertiſſe videor *ex ead. l. 2.* vbi Paulus ait, Mutui dationem in ijs rebus conſiſtere, quæ pondere, numero, menſura conſiſtunt: quoniam eorum datione poſſumus in creditum ire, quia functionem in ſuo genere recipiunt. In cæteris autem rebus ideo in creditum iri non poſſe, quia functionem in ſua ſpecie non recipiunt. Vt ſignificare videatur, Mutuum dare, idem eſſe quod in creditum ire: ijſdemq́ue in rebus poni hoc vtrunque verbum: in ijs autem, in quibus Depoſitum, aut

Pignus,

Pignus, aut Commodatum exercetur, iri in creditum non poſſe. Quam differentiam qui vnquam expoſuerit, inueni adhuc neminem. Sed profectò niſi vera eſſet, perridiculè Paulus dixiſſet, Credendi verbum ad Commodatum aut Pignus non pertinere: quod contrà duobus pòſt verſibus ipſe idem affirmat, & in lege proxima Vlpia. disertè confirmarat. vt illud omittam, quòd ineptiſſimè alioqui ſuperiùs dixiſſet, Mutui dationem in pondere, numero & menſura conſiſtere, quoniam creditum in iiſdem cōſiſtit. quod apertiſſimè continuò pernegans, Creditum, inquit, conſiſtit extra eas res, quæ pondere, numero, menſura continentur, vt duæ videlicet ſpecies ſub credēdi verbo ſubiiciantur, Mutui datio, ſiue in creditum itio: & altera quæ generis ſui nomen retinens, appellatur Creditum. Et profectò ita eſt, vt Iuriſcōſulti tum demùm hoc verbum, In creditum eundi, vſurpent, quum res accipientis facta eſt. veluti Alfenus, qui ſine controuerſia omnium eorum, quorum ex ſcriptis Pandect. libri maximè compoſiti ſunt, optimè ac latiniſſimè loquutus eſt. Is igitur *in l.31. ff. locati.* [Rerum, inquit, locatarum duo ſunt genera: vt aut idem redderetur, ſicuti quum veſtimenta fulloni curanda locarentur: aut eiuſdē generis redderetur, veluti cùm argentū puſulatum fabro daretur, vt vaſa fierent: aut aurū, vt annuli: ex ſuperiore cauſa, rem domini manere: ex poſteriore, in creditum iri.] Atque hoc ipſum eſt quod Paulus dicebat, iis rebus in creditum iri, quæ functionem in ſuo genere recipiunt. Africanus *l.19. in fin. ad S.C. Velleian.* [An verò, inquit, perinde habendum ſit, ac ſi initiò ego pecuniam mulieri credidiſſem, ac rurſus tu mihi in creditum iſſes.] Vlpian. *in l.5. §.8. de trib. act.* [Sed ſi dedi mercem meam vendendam, & extat, videamus ne iniquum ſit in tributum me vocari. & ſiquidem in creditum ei abiit, tributio locum habebit. enimuerò ſi non abiit, quia res venditæ non deſinunt eſſe meæ, quamuis vendidero, niſi ære ſoluto, &c.] Denique idem aliis locis obſeruatum reperies: vt apud Vlpi. *l.3. §.1. ad S.C. Maced.* & Marcianum, *l.65. §. vlt. ad S.C. Trebell.* Hot.

CREDERE etiam ſignificat committere: vt credere adminiſtrationem, *l.32. §. idem reſpondit. ff. de peric. & admin. tut.* Credenda eſt cuſtodia, id eſt, committenda, *l.14. ff. de cuſt. & exhib. reor.* Creditum munus, *l.21. C. ad leg. Iul. de adult.* onus, *l.45 ff. de relig. & ſumpt.* Briſſ.

CREDITOR vt quis dicatur, ſatis, quòd fidē alterius ſecutus ſit, vel verè, vel legis interpretatione. *l. qui in fraudem. §. ex omni. qui & à quibus manu.* Old.

CREDITORES peculiares, qui in peculium crediderint. *Vlp. in l. hn conſequenter. §. ſi filiusfam. ff. famil. erciſc.* Old.

CREDITORES eos accipere debemus, qui aliquam actionē vel ciuilem habent (ſic tamen, ne exceptione ſubmoueantur) vel honorariam, vel in factum. *Vlp. l. à cui. ff. de action. & oblig.* Old. Propriè tamen creditores ſunt, qui pecuniam mutuam dederunt, tam Græcis, quàm Latinis: (ſchuldglaubiger) & ſimiliter qui eis reſpondent, debitores ſunt qui ex cauſa crediti debent, *l. incendium. C. ſi cert. pet.* ſed porrigitur vtrorumq; appellatio etiam ad alios contractus, *l.11. ff. de verb. ſignif. l. omnem. ff. de iud.* ita & toti Nou. Iuſtin. quartæ locus eſt non tantùm in mutuo, verùm etiā in aliis contractibus, quibus fideiuſſores aut mandatores acceſſerunt, aut rei conſtitutæ pecuniæ. vnde venditionis emptionis contractu ſi agatur de euictione, prius conueniendus eſt venditor quàm βεβαιωτὴς, id eſt, is qui ſpondet pro venditore euictionis nomine. *Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſtin. 4. in fin.*

CREDITOR autem is eſt, qui exceptione perpetua ſubmoueri non poteſt. Qui autem temporalem exceptionem timet, ſimilis eſt conditionali creditori. *Paulus l. creditor. ff. de verb. ſign.* Old. Hinc

CREDITORVM appellatione non illi tantùm accipiuntur, qui pecuniam mutuam dederūt, ſed & hi, quibus ex quacunque actione vel perſecutione, vel iure ciuili, vel extraordinario, purè, vel in diem, vel ſub conditione debetur, modò non perpetua aliqua exceptione ſummoueri poſſint, *l.10. l.11. l.15. ff. de verb. ſign. l.4. ff. de ſeparatio. Nou. conſtit.4. ad fin. §. vlt.* Proindè & ſi cui ex delicto debeatur, creditoris loco accipietur: ſed ex populari planè cauſa ante litis conteſtationem rectè dicetur creditoris loco non eſſe, *l.12. ff. de verb. ſignif.* Maritus ex promiſſione dotis, creditoris quoque loco habetur, *l.25. §.1. in fin. ff. qui potio. in pign. l.41. ff. de re iud. l.19. ff. de oblig. & actio.* Et ex diuerſo vxor dotem repetens, in creditoribus numeratur. *l.31. ff. ſolut. matr.* Is cui ſub conditione legatum eſt, pendēte conditione non eſt creditor, ſed tunc demùm, cùm ea extiterit: aliter atque ſi ſub conditione ſtipulatus eſt. nam & hic pendente conditione creditor eſt, *l.42. ff. de oblig. & act. l.27. ff. qui & à quibus. l.54. ff. de verb. ſign. §. ex conditionali. Inſtit. de verb. oblig.* Planè quibus natura duntaxat debetur, creditorum loco non ſunt, quia petitionem non habent, *l.10. in fin. ff. de verb. ſign.* Creditique appellatio eam tantùm pecuniam demonſtrat, quæ peti poteſt, non etiam eam, quæ petitionem quidem non habet: ſolutione autem facta, repeti non poteſt, *l.94. §. vlt. ff. de ſolution.* Briſſ.

Sed hæc generalis CREDITI appellatio nonnunquam adſtringitur ad mutuam pecuniam ſignificandam. Vt ecce quod S.C. Maced. conſtitutum eſt, filiofam. credi non licere, non ad verba, ſed ad numerationem referendum eſt. Sola enim mutui datio prohibetur, cùm cætera negotia rectè cum filiisfam. contrahantur, *l.4. §. vlt. ff. ad Maced. Sic & in d.24. §. pen. l.27. §.1. ff. de minorib.* Et ita in creditum ire, *in l.19. §. cùm haberet. ff. ad Velleia. l.2. §.1. ff. ſi cert. pet. l.65. §. vlt. ff. ad Trebell.* Briſſ.

CREDITOREM abſoluere, liberare creditorem, dimittere creditorem, Alciato, pro eo quod eſt, ſoluto debito dimittere creditorem, qui ſtante vltro citroque obligatione quodammodo ligatus videtur, *l. & in contraria. ff. de vſur.* Old.

CREDITVM ſignificat vſuras, de quibus fidem habere dicebatur creditor, quòd eas ſuo tempore non exegiſſet, ſors ipſa non tam credita, quàm vſuris occupata & locata erat. Itaque credendi verbum quanquam generale ſit, magis tamen mutationibus iſtis congruit, quam cæteris contractibus. *Connan. lib.7. c.1. num.2.*

CREDITVM à mutuo differt, quo genus à ſpecie. Nam creditum cōſiſtit etiam extra eas res, quæ pondere, numero, menſura cōtinentur. Item mutuum non poteſt eſſe, niſi proficiſcatur pecunia. Creditum autem fit interdū, etiam ſi nihil proficiſcatur, veluti ſi poſt nuptias dos promittatur. *Paul. l. mutuum. ff. ſi cert. pet.*

In CREDITVM pecuniam accipere. pro accipere mutuo, vel ſuam fœnerare. Opp. mandatu domini ſumere & fœnerare. *Vlp. in l. ſi remunerandi. §. apud Iulian. ff. mand.* Old. In creditum ire, eſt mutuum aut promutuum contrahere. promutuum contrahit, qui vice debitoris ſe reum creditori conſtituit. *Cuiac. tract.4. ad Africa. poſt princip.*

IN CREDITVM ire ex cauſa emptionis, vel alio ſimili contractu dicitur, *l.3. §. ſi autem. ff. ad S.C. Maced.*

In CREDITVM abire, idem ſignificat, quòd aliàs dicitur, fidem emptoris ſequi, & fidem habere de pretio. *l.31. ff. loca.* Prat. In creditum ire Paulus dicit pro eo, quod eſt dare mutuo, quod fieri nō poteſt, niſi de iis rebus, quæ functionem recipiunt in genere ſuo. *Vide Con. lib.7. cap.1. nu.2.*

In CREDITVM ire dicitur, cùm rei dominium in accipientem ſequitur. Prat.

In CREDITVM poſſidere, eſt in crediti vicem, & locū poſſidere, *l.15. §. ſi pignora. ff. de re iud.* Prat.

In CREDITVM autem poſſidere, dicitur in omnem pecuniam, quæ debita eſt, vel etiam dicitur, quod in creditum poſſidere idem ſit, quod iure dominii poſſidere: quia in creditum ire, ſæpè dominii tranſlationem ſignificat, *l. in naue. ff. locat.* & item verbum poſſidere, *l. Rutilia. ff. de contrah. empt.* & Imperator dicit, Iure dominii poſſidere, in tract. pig. iudicial. *l.1. & fin. ff. de iur. dom. impet. C.* ſic ſentire videtur Vlpian. *in l.1. D. Pio. §. ſi pignora. ff. ſi re iudic.* ſi malit, ſe ipſum aliter explicet.

Compedes quas ipſe fecit, ipſus vt geſtet faber,

vt loquitur parœmia.

In CREDITO eſſe argentum dicitur, quod in nominibus eſt, *l.23. §. argento. ff. de auro & arg.* Prat.

CREDITVM & debitum opponuntur, *l.1. ff. de compenſ.* vt, credita & debita, *l.3. ff famil. erciſc.* (vulgariter ſchuld vnd forderung.) ex Briſſ.

CREDENTIA, eſt aſſertoria epiſtola, quam vulgò certificationem vocamus, cùm ſuperior magiſtratus fidem

quùm nec legitimum crimen ſit. Solent autem ex hoc extraordinem plecti.]Hot.

CRIMINALITER vſurpauit Vlp. *in l. meminiſſe. quæ eſt poſtrema.tit.de furtu.* Scæuola autem criminale dixit *in l. 2. de appellatio.recip.* quod eſt contra nobiles Grammaticos, qui à crimine, criminoſum, non criminale deflectunt. Sp. Hinc

CRIMINALIA iudicia, *vide, Iudiciorum alia Criminalia.* Hot.

CRIMINALIS accuſatio, *l.3.C.ad leg. Aquil.* Actio, *rubr. quando actio civ.*cauſa, *l.15.C.de quæſt.*

CRIMINALITER agi tunc dicitur, quando quis publicam vindictam criminis exequitur: quæ publica vindicta cótingit, ſiuè infligatur pœna corporis adflictiua, ſiuè alia etiam pecuniaria, dummodo fiſco adplicetur, *iuxta magis communem opinionem Dd.gl. & Bart.in l.3.ff.de ſepul.viola. Duaren.lib.1.diſput.c.35. Delrio ad l. transfigere. C. de tranſact. num. 8. & ſeqq. Zanger.de except.par.1.c.1.num.8. & ſeqq. vſque ad nu.16.* Porro apud Latinos

τὸ CRIMINALITER, latiùs patet quàm vernaculum (peinlich.) apud Germanos: hoc enim ſemper corporis afflictiuas pœnas, & ſimiles emportat (ſo leibſtraff vff ihnen tragen.) illud præterea & pœnas pecuniarias mulctaſq; complectitur (geltbuß oder geltſtraff.) ſi tamen & adplicentur fiſco, *vt modò dictum eſt.* vide de hoc latè diſſerentem Petr.Frider.*de proceſſ.in Imper.Cam.extrab.lib.1.cap.9 nu. 12.* & Rutgier.Rulant *de Commiſſarijs Cam.Imp. lib.2.c.3.num.7.*

CRINA *in l.21.§.1.ff.de aur. & argen.leg.* lilium rubés. Moſcopulus [illegible Greek] Falſo apud Vlpianum legit Old. Crinalia.

CRINALE ornamentum capitis eſt ad fingendum capillos, ne turbentur euagenturq;. Ouid.3.*Metam.*

Nec torques collo, nec habens crinale capillus.

Idem *in 5 Virgil.11.Aeneid.*

Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ. Vlpian. *lib. 34. de auro & argen. leg.l.argumento, &c.* Philippus Beroaldus non legit, Crinales, ſed, faſciæ crurules pedulesque: quaſi faſciæ ſint crurum pedumque munimenta quædam. Nebriſſ.

CRINAM Pompon. *in l.21.§.1.ff.de aur.argen.* numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſſa ſunt parata, niſi fortè CRINONIA legendum ſit, velit oleum ex lilio cófectum, & odoramentis conditum, nam Crinonis Plin. 21. *cap.5.* meminit, quod lilium rubens appellat. Hotom.

τὸ ΚΡΙΝΟΜΕΝΟΝ eſt diſceptatio, quæ ſcilicet ex rationis & firmamenti conflictione & quaſi concuſſu exoritur, *vt annotauit Brachæus, lib. in tit. de verb. & rer. ſignif.*

CROCINVM (iuxta Haloandri editionem) pro coracino legendum *in l. quæſitum. §. Coccum. de legat. 3. Vide Alc. cap. 1. lib. pareg. 2.* Old.

CROCOTIA, veſtes delicatæ fuerunt, vt indicat vetus prouerbium [Greek], id eſt, feli crocoton, quo vtimur cùm indignis honor exhibetur. Suidæ autem [Greek] id eſt, veſtimétum orbiculatum. Et hinc Crocotularij aut vt alij legunt, Crocotarij, infectores huiuſmodi veſtium, dicti Plauto *in Aulularia*: Nonius Marcellus à croco hæc dicta putat. Hinc Hercules [Greek] appellatus, quod Omphale ſeruiens habitu muliebri crocoton geſtaret, *vt annotauit Tiraq.in 3.l.connub.gl.1.parte 3.num.27.*

CROCVPHANTIA, opinor eſſe ornamenta villoſa, quæ ſub reticulis contexta per eorum plagulas apparent. id enim origo vocabuli [Greek], declarat. Vlpian. *in l. 25.§.4.ff.de aur.arg* [Ornamentorum hæc, inquit: vittæ, mitræ, reticula, crocuphantia.] Alciatus autem & alij eruditi homines alio vocabulo conquirendo mirabiliter exercentur Hotom. Aliqui ſcribunt, Crocotia: ſunt qui malint Crocota, ſeu, crocotula, à flore. nam à croco, fit croceus, vt ſuperiùs dixi: à quo Crocotulæ veſtes. Plautus, [Pathagiatam caltulam aut crocotulam:] Næuius *in Lyc ur.* [Palatis pathagijs crocotis malachis mortualibus.] Dicuntur etiã crocotæ veſtes, tunicæ infectæ croco colore; quæ quidem veſtes delicatæ ſunt & fœmiriles. Propterea optimo epithero mollicinam crocotam nuncupauit Næuius *in Pedi*. dum inquit, [Mollicinam, crocotam, chirodotam, ricbam richinum. Plaut. *in Aulul.*

Qui incedunt infectores crocotarij.

& de his veſtibus aſſerunt Iurecõſ. hic ſenſiſſe. *Cotta. in memor.*

CRVCIATVS vocatur, inquit D. Auguſtin. vbi dolores acerrimi exagitant. A cruce nominatus. pendentis enim in ligno crucifixi, clauis ad lignum pedibus manibuſque confixi, producta morte necabantur. Non enim crucifigi hoc, erat occidi, ſed diù viuebatur in cruce. non quia longior vita eligebatur, ſed quia mors ipſa protendebatur, ne dolor citiùs finiretur. Spieg.

CRVDAE vuæ, maturis opponuntur, *l. ſi ſeruus ſeruum, §. alinam ff.ad leg. Aquil.* Ab hac verò dictione dicitur crudelitas. Eſtque crudelis propriè, qui crudam carnem aut crudum hominem deuorat, ſicut leones, vrſi, lupi, deuorant homines. Et eam crudelitatem imitantur anthropophagi, qui ab hac crudelitate, quia homines vorant, appellationem acceperunt.

CRVENTA ſpectacula ſublata. *Vide tit. de Gladiat. toll. C. lib.11.*

CRVCIARII, qui tollũtur in crucem, hoc eſt, furcam, qui & Patibulati dicuntur. Supplicij huius, quod, vt ex Seneca conſtat, non fuit vnius generis, Vlpian. meminit: Calliſtrat. item *de Pœn. l. capitalium.* [Summum inquit, ſupplicium eſſe videtur, ad furcam damnatio, item viui concrematio.] Sed furca tunc non erat, vt hodiè peculiare furum ſupplicium, ſed latronum & homicidarum. *§. famoſos latrones. l. ea.* Spieg.

CRVRA equi frangere, *l.vlt.ff.ad leg.Aquil.*

CRVRVLES, quod Beroaldus Maior elegans vocabulum dicit, reponendum idem putat ad Vlpianum *in l. argumento. de aur. & argen. lega.* nam pro eo vulgati Codices habent, Faſciæ crinales. Crurules autem, & Pedules Vlp. appellat, à crurib. ſcilicet & pedibus veſtiendis. Spieg.

CRVSTVARII, à cruſtis: quarum mentio apud Paulum *in l. pediculis. de aur. & arg. leg.* dicti quorum artificio vaſa cruſtis illigabantur. Huiuſcemodi cruſtarum meminit Iuuenal. *saty.5.* Spieg.

CRVSTA fœminino genere, fragmentum eſt quoddam tenue, vel lapidis, vel ligni, vel vitri, vel alterius modi eorum, quæ non comeduntur. Vergil.3.*Georg.*

Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ.

Cruſtum verò & cruſta neutro genere dicimus, de his quæ eſui ſunt. Verg.7.*Aeneid.*

Fatalis cruſti patulis nec parcere quadris.

Et Horat. per diminutionem *in Satyr.*

Vt pueris olim dant cruſtula blandi Doctores,—

Illis porrò cruſtis, parietes ad voluptatem & ornatum operiuntur. *l. Impenſæ. §. fi. ff. de verb. ſig. Cuiac. lib. 4. cap. 16. num. 7. Menoch. de arbitr. iud. caſ. 258. num. 19.*

CRVSTA agri *in l. 9. §. Alfenus. ff. de dam. inf.* Cruſtæ marmoreæ *in l. 17. §. quæ tabulæ. ff. de act. empt.* quæ ſcilicet parietibus opere tectorio inducebantur. Quintil. *Declamat. 9.* [Nõ me aurata laquearia, nec cadiẽtes marmore columnæ, nec graues cruſtæ fecerint immemorẽ fragilitatis.] Caſsiod. *lib. 1. variar.* [Diſcolorea cruſta marmorũ gratiſsima picturarum varietate texatur.] Iſidor. *lib. 19. etymol. c. 13.* [Cruſtæ, ait, tabulæ ſunt marmoris. Vnde & Marmorati parietes & Cruſtati dicuntur.] vbi & marmora ſecandi in cruſtas rationem explicat. Indè Incruſtationes *in l. 13. in fi. ff. de ſeruit. vrb. l. 79. in fi. ff. de verb. ſign.*

CRVSTAE etiam aureæ *in l. 32. ff. de auro arg.*

ΚΡΥΤΑΙ, Vlp. *l. ſi duo. 3. §. ſed ſi ſupra. ff. vti poſſ.* vide Alciat. *lib. 2. prætermiſſ.* Prat. Hinc incruſtare parieti, pauimento, aut alteri operi cruſtam adiungere, inducere, & applicare. *Cor. ſ. d. loco.*

CRVX, ſeruorum, non ciuium erat ſupplicium. Vnde ſerui fugitiui, qui crucem meruerunt, Cruciferi dicti ſunt: & in ſignum ignominiæ, crucis ſignum in veſte ferebant. Iuxta quod ſcriptum eſt, [Morte turpiſsima condemnemus eum.] Crux autem modò in pœnis reorum non eſt apud Romanos: vbi enim Domini crux honorata eſt, putatum eſt, quòd & reus honoraretur, ſi crucifigeretur. *Autor Auguſtin. Tract. 36. in Ioan.* Spieg. vide elegantem tractatum Iuſti Lipſij de cruce.

C V

CVBILE. *Quære, Lectulus.*

CVBICVLARII, qui cubiculo, vel ad limina aſsidēt. Alphenus hos numerat inter eos, quos vſus ſui cauſa paterfamilias habet. *ad finem. l. in cenſoria. ff. de verb. ſig.* Spieg.

CVBICVLVM, locus in quo cubile, id eſt, lectus, in quo cubetur, ſternitur. Vlpianus *in l. cùm fuerit. de condit. & demonſtr.* [Quamuis, ait, nōdum in cubiculum mariti venerit. Nuptias enim non concubitus, ſed cōſenſus facit.] Sp.

CVBICVLVM Principis, dicitur ſacrum. *C. de Præpoſit. ſac. cubic. lib. 12.* Spieg.

CVBICVLARIVS *l. 65. de lega. 3. & l. 203. ff. de verb. ſign.* quid ſit, docent nouiſsimi interpretes in Cod. quos ſecretarios ſecretorum vulgo adpellamus. Cubiculo præpoſitum Xiphilinus *πρόκοιτον*, vocat. Cubicularij, id eſt, ſecretarij *No. S. 24. 26. 27.* ſunt chartarij, vt ait Iuliani Patritij interpres, quem videas.

CVBITAL, brachiale, ſeu tegumentum brachiorum. Græcis *περιβραχιόνιον* appellatum, ſicuti faſciolæ ſunt crurum. *Turneb. lib. aduerſ. 7. cap. 10.*

CVBITVS Nili. *l. 1. de Nili aggerib. in C. Theod.* Incrementa enim exundantis Nili cubitis metiri Aegyptij ſolebant, *vt Plin. lib. 5. cap. 9. & lib. 36. cap. 7. & Nicepho. lib. 7. cap. 46. ſignificant.* Philoſtratus *in Dionyſio Miles.* Καὶ τοῦ μὲν Δωδεκαπήχεων ... τὸ ſόμα ... πήχεσι διαμετρεῖν τὴν γλῶτταν ... Eratque adeo apud Memphim in Serapidis templo mēſura è ſculpto ſaxo conſtructa, inſcriptis per interualla cubitalibus lineis, per quam Nili incrementa indigenis indicabantur: *quemadmodum Heliodor. hiſto. Aethiop. lib. 9. oſtēdit.* Quam menſuram à paganorum templis ad Chriſtianorum ædem Conſtantinus tranſtulit. Poſteà inde demptam, Iulianus Serapidi reſtituit. *teſte Nicephoro lib. 10. hiſtor. eccleſ. cap. 4.* Briſſ.

CVCVLLVS, tegumentum capitis, & propriè papyraceum: quanquàm & ex alia materia fiat. A quo Cucullatus, hoc eſt cucullo opertus dicitur: quales ſunt monachi, & qui vulgò vocantur Fratres ordinum mendicantium, & quos Picus Iunior factitiæ religionis nomine complectitur. de quibus Politianus *in præfatione, quā in Menæchmos Plauti fecit*, hæc dixit, [Hi ſunt præcipuè quidam clamoſi, leues, cucullati, lignipedes, cincti funibus.] Vnde Bardocucullus genus eſt veſtis cucullatæ, à Bardis Gallorum gente, quod hoc præcipuè genere veſtis vteretur. Cæterùm Viatores olim cultores & vinitores ſerò colentes appellare cucullos in deſidiæ opprobrium ſolitos, annotat Turneb. *lib. aduerſ. 2. cap. 1. ex Plinio & Auſonio.*

CVCVMA, quid ſit apud Iureconſultos *in l. 1. §. diuus. ff. ad l. Corne. de ſica.* plurib. modis declaratur, variando lectionē: nam aliqui reponunt *Cultro*, alij *Cucumia.* Sunt etiam qui *Cucumis* ſcribendum contendant: quibus Bart. noſter aſtipulatur, intelligens de quadam freni parte. & ante eum declarauit gloſſator *in l. vnica. C. nulli licere in frenis & equeſtribus ſellis. lib. 10.* Sed hanc Accurſ. & Bartol. ſententiam reprobat Alciat. *in annotationibus ſuis in hos libros. C. in rub. nulli licere in frenis equeſtribus.* Nihilominùs vera lectio eſt *Cucuma* vel *cucumella*: & eſt vaſis coquinatorij genus, ad calefaciendum aquam, quod ex ære & ex terra factum eſt. de quo etiam Martial. & Petronius Arbiter, quos *in Miſcellaneis* citat Angel. Politianus *Centuria 30.* dum nititur oſtendere, apud Martialem ſingulare verbum nō eſſe cucumam: quod alij ſuſpicabantur. De cucumis meminit D. Ambroſius: [Dij, inquit, tui aut ænei ſunt, ex quibus cucumæ meliùs fiunt ad vſum hominum.] vbi pro vaſe æneo videtur poſuiſſe. Spieg. Vtitur eadem voce Marcellus *libris de Medicamentis* ſæpiſsimè, vt teſtatur Cuiac. *obſer. lib. 10. cap. 15. in fin.* Petronius Arbiter *in Satyr.* [Frangitur ergo, inquit, ceruix cucumæ, ignemq́; valeſcentem reſtinguit.] Idem: [Incincta quadrato pallio cucumam ingentem foco appoſuit.] Martial. [Cucumam fecit Otacilius,] vbi pro fornace videtur poſitum. Nebriſſ. Budæus autem exiſtimat *in d. l. 1.* eſſe genus baculi ferrati, vt & alijs quibuſdam videtur, eſſe genus verberis cuiuſdam. A cucuma fit cucumella, quo nomine vſus eſt apud nos Alphenus Iureconſultus, *in l. ſi quando. §. 1. ff. ſi ſer. vend.* dum inquit, [Et terreas cucumellas.] ita enim legendum eſt: non vt mendoſi codices habent, [& teneras cucumellas.] ex terra enim rubra à figulis cucumas fieri, & alia vaſcula quæ teſtarum nomine ſignificamus, primus Dibutades inuenit. *Cotta in memorab. ex Forcat. Necyomant. dialog. 27. nu. 6. vbi vide omninò.*

CVCVMA, videtur eſſe genus ædificij, tugurij pauperis. Cucumellam inter vaſa poſuit Vlpian. *tit. Si ſeruitus vend. l. ſi quando.* [Seius, inquit, ſi ſyluam ſeuiſſet, in qua labra & crateras & cucumellas poſitas haberet.] Pro genere verberis cuiuſdam poſuit Martianus, *ad l. Corn. de ſic. d. l. 1. §. Diuus.* [Si claua, inquit, percuſſerit, aut cucuma] Petronius Arbiter pro fornace videtur poſuiſſe. *vbi ſupra.* Nebr.

CVCVMAM, Bap. Pius ait eſſe genus vaſis, *in l. ſi quando. §. cum in domo, ſi ſeruit. vend.* Cucumellas perperam exponit Interpres, cucurbitas eſſe, ſeu pepones, quos vulgus melones vocat. Old.

CVCVMIS, ornamētum ex aurichalco in modum lancis factum, quod habenis affigitur loriſve quæ ab armis pendent, atque pectore equorum.

CVCVRBITARE dicitur vaſallus, qui domini vxorem adulterat, vel ad crimen iſtud ſaltem ſollicitat, turpiter tentat, affectat: item filiam, neptem, nurum, aut ſororem eius polluit, *Zaſius de Feud. priuat.* Mariti cucurbitati ſolent duci Pariſijs per ciuitatem ab vxore retrogradi ſuper aſinum, præcone clamante: Qui ſic faciet, ſic accipiet. *Neuizanus in Syl. nupt.* Spieg.

CVDONES, apud Silium Italicū, ſunt galeæ pelliceæ; verba ſunt Silij:

---Caput his cudone ferino Stat cautum.---

putat Turnebus lib. aduerſ. 1. cap. 17.

CVI VOLES quid ſibi velint hæc verba, I.C. oſtendit *in l. ſi mandauero. §. ſi tibi. mandati.*

CVILIBET relictum ex familia, quomodo recipiendum: *lege, Relictum cuilibet ex familia.*

CVIVSLIBET conditionis: hæc addita verba in principis conſtitutione, edicto, decretō, lege, ſeu quauis alia diſpoſitione, digniſsimòs quoſque regulariter cōprehendit. Olden.

CVLCITRAE, generali nomine vocari poſſunt, omne ſtragulum, in quo aliquid quieſcendi gratia inculcatum ſit. Paulus *l. 3. de ſupel. leg.* [Culcitræ, toralia, mappa, villoſa, &c.] Spieg.

CVLCITRAE autem lectis imponuntur, culcitris inſtragula, quibus incubant homines operimentis obducti. *Turneb. lib. aduerſ. 7. cap. 22. Adde Tiraquell. in 3. l. connub. gl. 1. parte 3. num. 27.*

CVLLEVS, vt docet Fulgentius, ſaccus è lino, vel canabi, vel corio factus, & ab occulendo, id eſt, claudendo dictus. Cullei autem tam vinarij quàm frumentarij ſunt. *l. 17. in fin. ff. de ann. leg. l. vlt. §. vlt. ff. de pign. actio. l. 3. in pri. ff. de trit. vino, & ol. l. 12. §. 1. ff. de inſtr. & inſtru.* Feſt. *lib. 3.* Culleola dicta à ſimilitudine colleorum, quibus vinum ſiue oleum continetur. quod & ex Cato. *de re ruſt. cap. 154.* apparet. Hinc etiam cululli pocula per diminutionem elata. etſi enim culleus primam producit, tamen vt aſſolet in diminutione corripit, vt mamma, mamilla. Acron autem, quod putat fuiſſe fictiles pontificum calices culullos, quibus & Veſtales virgines vterentur, veretur Turnebus *lib. aduerſ. 9. capit. 13.* ne culullos pro capedunculis acceperit. Culleus præterea eſt menſura viginti amphorarum capax, ſi Plinio credimus. Imo vrnas, &c. *Adde Forcat. in pen. iuris ciuilis cap. 25.* Vrna 40. capiebat, AuctoreColumella *lib. 3. de re ruſtica cap. 3* Plinius *in lib. 18. cap. 31.* [Sæpe numero ſeptenos culleos ſingula iugera, hoc eſt, amphoras centenas quadragenas muſti dedere.] Priſcianus *in lib. de ponderibus:*

Eſt & bis decies quem conficit amphora noſtra,
Culleus, hac nulla eſt maior menſura liquoris.

CVLLEVM Iſidor. *lib. 5. etymolog. cap. 27.* definit vtrem ex corio factum, in quo parricidæ cum ſimia & gallo & ſerpente incluſi, in mare præcipitabātur, *vt in l. 9. ff. de l. Pomp. de parricid. & l. 4. quor. appell. non recipiunt. in C. Th. & apud Cicero. 1. Rhet. ad Heren. traditur.* Theophilus etiam *ἀσκὸν βόειον* vocat *in §. alia deinde. Inſt. de public. iudic.* Briſſ. Et hinc patet error eorum, qui folliculum lupinum apud Ciceronem *Rhet. 1. ad Herennium.* poni pro culeo parricidæ contendunt, quod falſum eſſe colligitur ex lib. 2. Ciceronis de inuētione, ex quo tranſportata ſunt illa ad Herennium: Quis enim non intelligit folliculo ſolum os parricidæ inuolutum eſſe,

quaſi

quaſi quodam tegumento ex lupina pelle confecto? vt hoc modo velato capite in carcerem cõtectus duceretur, moxque culeo comparato inſueretur: Hæc pœna parricidarum, ſecundum aliquos, à Pompeio Magno conſtituta eſt, & ideo lex Pompeia dicitur. Originem autem ſortita eſt à Tarquinio, Romanorum rege, qui, *vt lib. 1. ſcribit Valerius Max.* Marcum Tullium Duumuirum, quod librum ſecreta ciuilium ſacrorum continentem, cuſtodiæ ſuæ cõmiſſum, corruptus Petronio Sabino deſcribendum dediſſet, culeo inſutum in mare abijci iuſsit. Idque ſupplicij genus non multo poſt parricidis lege irrogatum eſt. Iuſtiſsimè quidem: quia pari vindicta parentum ac deorum violatio expianda eſt. De hoc ſupplicio intellexit Iuuenalis taxans Neronem veluti multiplici parricidiorum pœna digniſſimum, dum inquit:

Cuius ſupplicio non debuit vna parari
Simia, nec ſerpens vnus, nec culeus vnus.

Notta in memora l. Maioragi. miſcell. lib. 4. cap 8.

CVLINAE, (vt ait Aggenus Vrbicus) loca ſunt publica, inopum funeribus deſtinata. Feſtus verò *lib. 3. ſub fin.* ait, Culinam dictum fuiſſe locum, in quo epulæ in funere comburerentur. *Maioragius lib. 2. cap. 19. miſcell.*

CVLMEN propriè tegminis ex culminibus facti cacumen ſignat. *vt annotauit Droſæus in methodo iuris.*

CVLPA eſt læſio per imprudentiam alteri illata, quæ alioquin humanitus euitari potuiſſet. Culpa, inquit Donatus, eſt eius, qui neſciens aliquem læſit. Inſpiciamus hanc diffinitionem: [CVLPA eſt læſio,] Læſionem accipimus loco generis: nam & dolus malus, & omnia planè maleficia ad lædendum ſolent deſtinari, ideoque velut res nociuæ ab humana ſocietate reijciũtur. Niſi enim ſequatur læſio, non conſideratur dolus. *l. ſi quis in pigno. in fin. ff. de pigno. act.* ideò quoque læſionis adpoſitiſsimè fit mentio in definitione, quia in cognitione doli, culpæ, periculi, diligentiæ, ſemper oportet obſeruare relationem quãdam ad alium. Nam & iuſtitia virtus, & iniuſtitia, vitium, in hoc maximè diſcernuntur, quòd ſemper ad alium referri volunt, *vt l. Iuſtitia eſt. ff. de iuſt. & iu.* Quare deuiatio vel declinatio non admodum huc pertinent. Additum eſt autem in definitione [per imprudentiam illata] Hinc adparet differentia inter culpam & dolum: culpa enim eſt ex ſegnitie animi, vel ruſticitate, vel inertia, vel ſimplicitate: quæ ſemper habent comitem imprudentiam. *l. 3. §. vlt. ff. de ſuſpect. tutorib.* Dolus verò naſcitur ex malitioſa deſtinatione animi contemnentis omnem honeſtatem atque prudentiam, cũ propoſito lædẽdi. Sequitur in diffinitione [quæ alioquin humanitus euitari potuiſſet.] Per hoc diſcernitur culpa à caſu fortuito: culpa enim propter incurioſitatẽ reprehenſibilis eſt, & obligat lædẽtem: quia potuiſſet adhibita quadã diligẽtia prouidere ne damnũ cõtingeret. At caſus fortuiti ſupra omnem hominis prouidentiam plerunque incidunt, veluti, mors, fuga hominis non cuſtoditi, rapina, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, ruinæ, naufragia, impetus prædonum. *l. contractus. ff. de reg. iur. l. quæ fortuitis. C. de pign. act.* nihil enim hîc eſt, quod in homine reprehendatur, cùm ſupra cuiuſlibet prudẽtiam ſint, & fato potius eueniant. *l. cùm duobus §. damna. ff. pro ſocio.* Et propterea, ſi dolus vel culpa præcedens occaſionem det huiuſmodi nocumentis, non cenſentur caſus fortuiti. *l. capitalium, §. incẽdiarij. ff. de pœn. l. ſi ſeruum ſeruum. §. ſi fornicarius. ff. ad l. Aquil. l. qui petitorio. §. 1. ff. de rei vind. l. cum qui. §. an pater. ff. de fur. Inſtit. quib. mod. re contrah. obl. §. item is cui.* Old.

CVLPA eſt deuiatio à legis diſpoſitione, ſecundum Pet. Old.

CVLPA eſt deuiatio ab eo quod bonum eſt, quod per diligentiam hominis potuit prouideri, ſecundum Bart. *in l. quod Nerua. ff. depoſit.* Old.

CVLPAE quinque ſpecies tractant interpretes, videlicet, latiſsimam, latiorem, latam, leuem & leuiſsimam. *ſecundum Bartol. in l. quod Nerua. ff. depo.* ſed certè, ex huiuſmodi gradibus aut maioris aut minoris culpæ non poſſunt conſtitui diuerſæ ſpecies. *iuxt. l. fin. ff. de iuſt. vel iuſ. leg. l. is. cui. ff. quemadmodum ſeru. amitt.* Et ne quidem poſſunt omnes culpæ gradus certis definitionibus explicari, quia cenſendo magis, quàm diſputando percipiuntur. Omnium enim æſtimatio arbitrio iudicis committitur, *l. Semper §. culpam. ff. quod Vi aut clam.* quem ante omnia diligẽter æſtimare oportet qualitatem & conditionem perſonæ, de qua agitur. *l. eum §. fin. ff. de oper. libert.* Quare Vdalricus Zaſius, *lib. 1. Reſpon. ſingul. cap. 2.* reiecta interpretum ſententia, totam hanc culparum materiam aliter tractat: Culpam in duas duntaxat ſpecies diuidens, in latam & leuem, tametſi non improbet, leuem, & leuiſsimam, diſtinctis nominibus vſurpare, dum non ad ſpeciem referantur. Latam, duplicem facit: Ignauiæ, quæ à dolo abeſt: & verſutiæ quæ dolo eſt proxima. *d. l. quod Nerua. l. mulier. §. ſed enim ff. ad Trebellianum. & l. ſi conſtante. §. ſi maritus. ff. ſolu. mat.* Culpam ignauię eſſe dicit, quę ſupinam & craſſam negligentiam refert, quam ignaui & ſocordes homines in tractandis negotijs adhibent. *l. nec ſupina. & l. regula. §. ſed facti. ff. de iuris & fact. ignor. l. latæ culpæ. ff. de verbo. ſig.* Nec dicas ex Bartol. eiuſmodi deſidiam fatuis & mente captis conuenire. nam cùm de culpis tractamus, inquit Zaſius, conſequens eſt, nos de eo hominum genere loqui, in quos, rationem licet craſſam habentes, qualitas culpæ cadere poteſt: furioſos autem, & fatuos, vtpote rationis expertes, à culpa ſecluſos eſſe, neminem clam eſſe puto. *l. diuus. ff. de offic. præſid. l. ſed etſi quæcunque. §. 1. ff. ad l. Aquil. l. fin. ff. de adminiſt. tut. Clement. 1. de homici.* Culpam verò verſutiæ Zaſius eſſe dicit, qui cum in rebus ſuis prouidi ſint & diligentes, alienas tamen res affectata quadam negligentia, & improuidentia malignè vel negligunt, vel diſsimulant. *l. ſi fideiuſſor. in princ. ff. mandat.* Verum nec hæc Zaſij traditio arridere poteſt, vt latam imprimis culpam in duo genera diſtinguamus, cum hoc nec lege, nec ratione probetur: & leges de lata culpa in ſingulari numero vbique verba faciant. Denique, quoniam culpa, qua de agimus, ab imprudente, non etiam à ſciente committitur, quamuis lata, *l. latæ culpæ. ff. de verborum ſig.* vt meritò explodenda ſit culpa illa verſutiæ, quam comminiſcitur Zaſius, quæ propriè dolus dici debet. *l. ea quæ §. fin. ff. de contrah. empt.* Sed & tota eius diſtinctio, commenticia eſt, cùm nuſquam culpam ſub his nominib. ignauiæ & verſutiæ, legamus. Quare Iureconſultis recentioribus aliter hæc culparum tractatio inſtituenda eſſe viſa eſt. Ij itaq; culpam dupliciter accipiunt in genere & in ſpecie: Id quod nõ eſt nouum in iure noſtro, vt de adoptione legimus *l. 2. ff. de adopt.* de legitimis hęreditatib. *l. 3 §. de illo ff. pro ſocio. l. lege. ff. de verb. ſign.* cũ ſimilibus. Culpa in genere conſiderata delictum includit & quemcunque actum illicitum *l. Si ſeruum §. 1. ff. de verbor. obligat.* deinde in ſpecie, vt à dolo vero ſeparata eſt: Quam quidem ita definit Corraſius *lib. 4. Miſcell. cap. 2.* vt ſit imprudentia, qua homines circa res alienas vel negligunt, quod fieri oportet, vel faciunt quod omitti debet. Hæc verò duobus capitibus ab ipſis circumſcribitur, vt aliàs culpa dicatur latior, aliàs leuior. *l. Cum res §. Culpa. ff. de leg. 1.*

CVLPA latior, eſt læſio, tam reprehenſibilis & iniuſta, vt ſecundum communem ſenſum non poſsit excuſari. Vt ſi quis faciendo, aut prætermittendo non intelligat, quod omnes intelligunt. *l. cedere diem. §. fin. l. latæ culpæ. de verb. ſignif.* aut ſi quis non ad eum modum curet res alienas, quo proprias ſolet. *l. quòd Nerua. ff. depoſ.* Hic enim tanta eſt fraudis ſuſpicio, vt talis incurioſitas rectè cenſeatur dolo comparanda, vel proxima, vel etiam dolus ipſe: nam hæ phraſes effectu iuris inſpecto, non differunt. *l. 1. §. hæc actio ff. ſi menſ. falſ. mod. dix. & l. mulier. §. ſed enim ſi quis. ff. ad SC. Trebel.* quare Vlpianus *in l. 1. §. non autem aliàs. ff. ſi is qui teſt. lib. eſſe iuſſ. erit.* [Sed culpa, inquit, dolo proxima dolum repræſentat.] Quanquam enim ſecundum rerum naturam, ſimilia, non propriè ſint eadem res, ciuili tamen ratione nihil prohibet, alterum prædicari de altero, propter eoſdem ferè iuris effectus. Adpellatione enim doli mali regulariter lata culpa continetur. *l. 3. §. ex hoc edicto. ff. naut. caupo. ſtab.* quia, inquit Vlpianus, in locato & conducto culpa, in depoſito dolus duntaxat prȩſtatur. *l. 1. §. ſi quis ſeruũ. ff. depoſiti.* Et hoc fefellit Bart. ſe fruſtra torquentẽ *in l. quod Nerua. ff. eod. tit.* quẽadmodũ arbitri pronũciatio eſt ſentẽtia. Sunt tamẽ certi caſus in quib. lata culpa dolo non cõparetur, quos hic adſcribere nimis prolixũ foret, eos vide apud Corraſiũ *lib. 4. c. 2. Miſcellan.* Nã neq; propter culpã actio de dolo datur, neque ob culpam in litem iuratur, neq; ob negligentiam

remotus

CVM omni cauſa Quoties lex vtitur his verbis, accipiendũ eſt quaſi dicat: quicquid cauſam traxerit quouis modo ex re aliqua. *Ex Old.*

CVM oportuerit, & Si oportuerit, eandem ſignificationem habent. *l. quodcunque. ff. de verb. oblig.*

CVM populo agere (quę verba legis ſunt 12. Tab.) eſt rogare quid populum quod ſuffragio ſuo, vel iubeat, vel vetet: vnde Rogatio, pro lege dicta. Concionem autem habere, eſt verba facere ad populum, ſine vlla rogatione. *Gell. lib. 13. cap. 14.*

CVM Patribus autem agere, eſt ad ſenatum referre. *vide Bud. in annot. poſt.* Spieg.

CVM omnib. quæ domi ſunt: quo ſenſu hæc verba veniant accipienda, declarat Iuriſconſ. *in l. Seius. in princ. cum libe ...ff. de leg. 2.*

CVM voluerit, ad tempus vitæ extenditur, teſte Vlp. *in l. fideicommiſſum §. ſic fideicommiſſum. de leg. 3.* Spieg.

CVM is in tutelam ſuam peruenerit. Itẽm, in ſuam tutelam & ſuam poteſtatem. Item, cùm ſui iuris fuerit factus. Item, cùm ad pubertatem peruenerit. Item, & ſi cum ſuæ ætatis fuerit factus, vel legitimæ factus, cum iuſtæ ætatis factus, vel cum maturæ ætatis ſit, vel cum adoleuerit. Vide Vlpian. *in l. cum filiofamilias. de leg. 3.* Spieg.

CVM ita legatur, Illi hoc amplius fundum illum cum omnibus rebus, quæ in eodem fundo erunt: mancipia quoque contineri Modeſtinus reſpondit. *l. omnia. de leg. 2.* Spieg.

CVM morietur ipſe ſeruus: vide Africanum *de leg. 1. l. ſi à pluribus hæredibus.*

CVM pater moreretur: vide Vlpianum hæc exponẽtem verba *in l. fideicommiſſ. §. ſi filio. de legat. 3.* Spieg.

CVM IMPERIO eſſe dicebatur apud antiquos, cui nominatim à populo dabatur imperium. Cum poteſtate eſſe, dicebatur de eo, qui à populo alicui negocio præficiebatur. Feſtus Ita diſtinguuntur imperium & poteſtas, *l. 7. & 10 ff. de v. ſ.* Hot.

CVM SACCO adire, eſt poſtulare vt ſibi eueſtigio, atq; eodem temporis puncto pecunia ſoluatur. Paulus *l. 105. ff. de v. ſ.* [Quod dicimus in eo hærede qui fideiuſſori teſtatoris, id quod ante aditam hæreditatem ab eo ſolutum eſt, debere ſtatim ſoluere, cum aliquo ſcilicet temperamento temporis intelligendum eſt. nec enim cum ſacco adire debet.] Mciatus autem fortaſſe vt noui aliquid afferre videretur, ad hæredem hoc refert, quaſi hæreditatem cum ſacco adire non debeat. Hotom.

CVMERA, apud Horatium *in epiſtolis*, vas eſt vel vimineum, vel fictile, reponendis frugibus idoneum, Græcis ... *Turneb. lib. aduer. 25. cap. 13.*

CVMVLATIO, eſt ius perſequendi multis actionibus in vno atque eodem iudicio editis, gratia minuendarum litium permiſſa. *l. ſi idem cum eodem. in princip. ff. de iuriſd. l. fin. C. de annali excep.* quemadmodum enim cumulus debiti, vocatur coadunatio multarum ſummarum: ita cumulus actionum eſt editio plurium actionum. *l. maiorem. & l. ſeq. §. cumulum. ff. de pactis.* Old.

CVMVLATIO actionum, ſicut etiam reconuentio, cum præiudicijs, & toto iudiciorum proceſſu eſt introducta propter compendium litigandi, ſcilicet, vt apud eundem iudicem, eodemque tempore ſimul diſceptentur ea, quæ alioquin multiplicatis ſumptibus & moleſtijs ſeorſum expedienda forent. Et ideò commentatores rectè dicunt: Cumulationem permitti ſemper, niſi fuerit nominatim prohibita in iure. *l. ſi idem cum eodem. ff. de iuriſdict. omn.* Old.

CVMVLVS patrimonij *l. 3. ff. vbi pupil. edu.*

CVMVLVS æris alieni *l. 4. ff. ad S. C. Trebel.* Prat.

CVMVLVS debiti, pro augmento, apud Vlpianum *in l. ſi plures.* & Papinia. *in l. maiorem. de pactis.*

CVNABVLA, pro primis rudimentis, apud Aurelium, *in l. vnic. §. his cunabulis. de offic. præf. præt. §. cumque, in proœmio. Inſt.* Eraſmus citat Aurelij verba in explicatione parœmiæ, [Ab incunabulis.] Notum Vergilij hemiſtichium, *Gentis cunabula noſtræ.* Similiter & crepundia, pro prima ætate accipiuntur. Spieg. Sunt autem Cunabula propriè faſciæ & panni quibus pueri in cunis inuoluuntur, inuolucraq; eorum vno verbo lanea & linea. *Turnebus aduerſ. lib. 9. c. 10.* Sic Iuſtinianus has Inſtitutiones appellat prima legum cunabula. Theophilus vertit, *προοίμια.* Et Pomponius ſcribit Sextum Aelium veterem Iuriſcóſultum ſcripſiſſe librum, qui continebat iuris cunabula. Ac ne putemus hanc eſſe infrequentem metaphoram, Iuſtinianus prima vrbis Romæ cunbula, & prima fideicommiſſorum cunabula dicit. Aurelius quoque appellat cunabula præfectorum prætorio, &c. *Balduin. in proœmio Inſtit.*

CVNCTI vocabulum, ad ſingula, quæ ratio nominis complectitur, generatim refertur. *l. cunctos populos. C. de ſum. trin. l. ſciant cuncti. de probat.* Hoc autem ab omnib. diſtat, quod hoc quidem omnes, ſed coniunctos & congregatos: illud verò continet etiamſi ſint in diuerſis locis: ſi Feſto credimus. Spieg.

CVNEI, peditum ſunt globi, vt Vexillationes, equitum turmæ. Atque ita hæc verba diſtinguenda ſunt *in l. 1. de bonis milit. in C. Th.* Vegetius *lib. 3. cap. 29.* [Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ iuncta cum acie primo anguſtior, deinde latior procedit, & aduerſariorum ordines rumpit.] Idem *lib. 1. cap. 26.* [Tertiò pręcipiendum eſt, vt quadratam aciem repentè conſtituant: quo facto in trigonum, quem cuneum vocant, acies ipſa mutuanda eſt.] Ammia. Marcellin. *lib. 31.* [Congregatosq; in cuneos ſenſim progrediẽs Gotthorum optimatem Farnobium cum vaſtatorijs globis vacantem licentius occupauit.] Et poſtea: [Veſperaque intendente Gotthorum vaſtatorijs cuneis propè flumen Hebrum ſubitò viſis.] Quibus in locis promiſcuè, globos, & cuneos, ab eo auctore appellari cernimus. Globos autem etiam Drungos (nõ vt vulgò legitur, Drumos vel Grumos) vocitatos Veget. *lib. 3.* ſcribit. Qua de re aliàs plura, ne extra calcem (quod aiunt) ſermo decurrens lectori faſtidium pariat. Briſſ.

CVNICVLVS pro canali *in l. Proculus. ff. de damn. infect. l. ſupra iter. de aq. plu. arc.* Vlpianus *in l. Seruitus autem. de riuis.* Cuniculum vocat foramen ſub terra occultum. Feſtus protulit genere neutro. Spieg. ex Old.

CVNIRE, *Lege. Inquino.*

CVPIDI, pro amantibus, eleganter apud Vlp. *in fin. l. 1. de ædil. edic.*

CVPIDITAS, hoc eſt, ſtudium diſcendi, optima ratio viuendi eſt. *l. apud Iulianum. de fideicom. libert.* Et Cupidus nihil à Studioſo differt, Grammaticorum placito. Spieg.

CVPPA, & cuppula, vaſa ſunt vinaria, in quibus vina conduntur. *l. Lucius. ff. de legat. 3.* Item Vlp. *de fund. inſtr. l. inſtrumenta.* Cuppas exponit, vaſa vinaria lapidea, vel de terra facta, conſtant ex lignis. Item *de leg. 3. l. cum.* Vaſa, inquit, vinaria, id eſt, cuppę & dolia, quę in cella fixa ſunt. De Cuppula Iureconſ. *de trit. & vin. leg. l. ſi cui.* in cuppis, inquit, ſiue cuppulis. Nebriſſ. Simplici p. Iouian. Pont. *lib. 1. de aſpirat.* effert hanc vocem, cum ait. [Sunt autem cupæ vaſa vinaria maiora ex ligno, quas ſatis impropriè multi Vegetes vocant.] Feſtus & Cæſar *commentario belli Pompeij* dum inquit: cupas tæda ac pice refertas incendunt. Vocari autem cupas id genus vaſa, Lucanus oſtendit, cum ait:

Namq; ratem vacuæ ſuſtentant vndiq; cupæ.

cupis enim naues impoſitæ, ſuſtinentur in mari, cum ipſarum latera carinæque reſarciuntur. Dictæ autem fuere à priſcis Caupæ, à Cauo: inde caupones dicti, à caupis. Sp. Decupa, qui vinum minutatim vendit. Cicero: [Vinum à decupa & propola quotidie ſumit.] De cupis meminit etiam Vlpianus *in l. quæſitum eſt. §. 1. eod. tit.* enumeratq; inter ea inſtrumenta, quæ exportandorum fructuum cauſa parantur. *& in l. 3. §. penult. de vino tritic. oleoque leg.* & Alph. *in l. in naue Saufeii. §. vlt. ſecundum veram lectionem. ff. locati.* Cupa etiam vaſculi genus eſt, quod nomen ſumpſit à cauponibus, qui eo in poculis vtebãtur. Næuius. Qui duas cupas mero plenas exhauſit. Cotta. Suprà dictis de cupis adſtipulatur etiam Cuiac. *obſ. lib. 19. cap. 26.* dum ait, cupas *βύττας μεγάλας* exponi à veterib. gloſsis: eaſdẽq; à quibuſdã vocari gaulos. Quid autẽ Græci *βύττας* nominent, *quære inf. in diction. βύττας.*

CVPITVS ſerui nomẽ, *in l. 41. §. libertatẽ. ff. de fideic. libert.*

CVPRESSVS. Cupreſſus arbor eſt (vti docuit Plin.) natu moroſa, fructu etiã ſuperuacua eſt, baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidẽ gratioſa. de cuius virtute, & potentia videre eſt inter cæteros Dioſcoridem *lib. 1. cap. 86.* Hanc autem arborem Impp. Arcadius & Honorius vetàrunt excidi, neque vendi per AEgyptum, quòd huiuſmodi arbores (vt inquit gloſſ. *in tit. de cupreſſis. lib. 11. C.*

lib.11.C.)continerent aggeres tenentes aquam Nili, quæ opportunis temporib. ſpargitur per agros,cùm in Ægypto non pluat. Anchor. *Adde Forcat.dial.1. Necyoman.*

CVRA corporis neceſſaria,*l.50.§.vlt.ff.de op.libert.* Cura rei,*l.1.ff.vſufr.quemad.cau.* Cura funeris, *l. 14. §.ſi cui,ff.de relig.* Condendi corporis,*l.88.§.1.ff.de legat.2.*

CVRA à Cultura ſeparatur, *§. ſi quis à non domino. Inſtit.de rer.diuiſ.* Nam vt agri coli,ita oues & pecora Curari dicuntur.Ex Briſſ.

CVRAE appellatione interdùm curatorum actus,munus,ſeu curatio ſignificatur, (die vormundſchafft.) *tit. de reb.eor.qui ſub tut.vel cura ſunt.*

CVRA, pro onere, ſiue prouincia alicui delegata. Sic Iuriſconſ.*in l. 1.* de offic.præf. vrbi,curam carnis ad illum ſpectare dicit.Salomonius interpretans hanc legem, *verſ. ideo forum ſuarium ſub ipſius cura eſt.* [verbum,inquit, curæ hic pro ſollicitudine, imperio, & iuriſdictione intelligo, quia in magiſtratibus ſic accipi ſolet.]Spieg.

CVRA ædium ſacrarum.*l.1.ff.ne quid in loco ſacro.*

CVRARE,pro operam dare,*in l.congruet.ſic enim Haloandri editio habet,de off. preſid.l.29.ff.locati.l.21. §.1.ff.eod.tit. l.curabit. C. de act.emti.* Etiam pro,ęgris mederi,*l.11.§.13.ff. ad exhiben.l.2. in fi.ff.de op.libert.*

CVRATE agros accendere,apud Vlpianum, *in l.Iuliano. de leg.3.*apparet,Accurſium,quòd variat lectionem,non ſatis intellexiſſe:nimirum neglectis bonis autoribus,qui de re ruſtica perquàm eleganter ſcripſere.Spieg.

CVRARI,id eſt,obſeruari,*l.107.ff.de verb.oblig.*

CVRARI dicuntur oues & pecora,*l.60.§.vlt.ff.de legat.3. l.7.§.non ſolum.ff.ſol.matrim.*necnon & arbores, *l. 3. ff.de impen. in res dot.*

CVRARI etiam dicuntur veſtimenta à fullone, *l. 11.ff. de furt.l.31.ff.locati.*ex Briſſ.

CVRATOR.Generali vocabulo is dicitur curator, qui reb.aliquibus curãdis gerẽdiſue præficitur, (ein verwalter.) Hinc Suetonio *in Cal.* dicitur curator munerum ac venationum.Frõtino curator aquarum, & Catulus à Gellio, per tranſlationem,curator reſtituendi capitolij. Curator igitur in iure eſt.qui rebus vel adulti, vel decoctoris, aut furioſi, curandis gerendiſque præponitur, & ſecundariò perſonis. Itaque, officium curatoris in adminiſtratione negotiorum conſtat,adeò, vt adminiſtratio bonorum minoris,curatoris autoritatem requirat. Datur autem curator & generaliter,ſine vlla præfinitione:& ſpecialiter,ad certam cauſam:vt,cum minor agens,vel conuentus, curatorem acceperit,vt cauſam ſuam ſuſcipiat,ac ſibi in iudicio auxilietur,vtq; pro ſe cum aduerſario litiget. Si quis autem obligatum ſibi minorem, vel res eius habuerit,is prorſus ad eius curationem non accedat, ne quidem ſi vel lex ipſa vocet.Quod enim pro ſe ille non agat,qui & de ſe quod vult, ſtatuerit, & poteſtatem rerum aduerſarij eſt conſecutus?Propterea enim& illud ſancitum eſt,vt ſi manifeſtiſsimè conſtet,eum,qui curator conſtituitur, iurib. minoris teneri,neque ille curator fiat:ne quoniam aut Calendarium ſurripiat, aut alias probationes, quæ ad manum ſint,ſupprimat,& curatio minori rerum ſuarum perniciem adferat.*l.omnia.in Auth.vt qui obligat.&c.col.6.* Anch.

CVRATOR bonorum,qui ad diſtrahenda vel gerenda bona abſentis,vel ejus,cui hæres non exiſtit, vel qui apud hoſtes eſt, vel cum ſcripti hæredes deliberant, à Prætore datur.*l.48.ff.de adm.tut.l.5.§. vlt.de Carb.ed.l.13.& 9.ff.de cur.fur. l.9.§.his verbis.& l.31.ff.de reb.auct.iud.l.1.in fin.ff. de muner.& honor.l.2.ff.de ferijs.tit.de curat. bon. dan.l.15.ff.ex quib.cau. maio.l.22. §.ſi curator.ff.manda.l.90. ff. de ſolut. l. 22. ff. de minoribus.* Græcè ἐπιμελητὴς vocari ſcribitur *in l.46.§.1.ff.de adm.tut.*Briſſ.

CVRATOR eſt, qui poſt pueritiam, ſequentem iuuat ætatem adoleſcentiæ,aduerſus multarum rerum pericula egentem adhuc auxilio. Item dicitur & is, qui per totam hominis ætatem ſubuenit incidentibus multifariam defectib.Datur enim principaliter cauſis, & rebus : in conſequentiam tamẽ etiam perſonis. *Iulianus in l.conſilio ff.de curat. furioſ.l.D.Marcus.ff. de offic. præſ.* Vnde fit,quòd appellatione tutoris aliquando continetur curator, *vt in l.2.ff.de tut.& curat.dat ab his.& in l.pater.§.conditionum verba.ff.de condit. & demonſt.* Oldend.

CVRATVRVM ſe promittens,vt alius det decem,fideiuſſorem dando locupletem,liberabitur.*l.vlt.§. vlt. de reb. cred.*Cura enim ab eo tantùm exigitur,quæ ſcilicet nõ nudis & inanibus verbis,ſed re & facto aliquo oſtendatur.*l. illa ſtipulatio decem,&c.& ibi Duaren.ff.de verb.oblig.*

CVRA Palatij. Dignitatis nomen in aula Conſtantinopolitana.*l.1.C.de comitib.& trib.ſchol.lib. 12.* quod & ex Ammia.Marcellino cùm aliàs ſæpe, tum lib. 31. facile intelligitur, [Tribunus, ait, Equitius, cui tunc erat cura palatij credita.]Meminit & Gregorius Turonenſis *lib. 2. hiſtor. c.8.* Zonaras κυροπαλάτην vocat. ſic enim *Annal.tomo 3.* in Iuſtino ſcribit. ἱερὸς δὲ τὸ γένος τυγχάνων Ἰλλυριὸς, κυροπαλάτης πρὸ τοῦ βασιλεύειν τετίμητο. Idem in Leone Iſauro. τὴν κουράτωρα τοῦ Ἀρτεμίου ... Κυροπαλάτην αὐτὸν ὀνομάσαι. Et in Stauracio. ἐπιβάλλει δὲ τῷ Κυροπαλάτῃ Μιχαήλ. Vnde Excura palatij eadem figura,qua,Exconſule,& Excomite,apud Marcellinum *lib. 22.* legimus.Briſſ.

CVRATORES multiplicis generis libris noſtris memorantur.Sunt enim adoleſcentium, furioſorum, prodigorum, mutorum,ſurdorum,dementium, fatuorum, debiliumq; perſonarum,& eorum, qui rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt.*ff.& C. de curat.furioſ.& Inſt.de curat. l. 1.§.vlt.& l. 2.3.4.& 5.ff. de poſtul.*Horum munus,cura & curatio adpellatur *ſub tit.de reb.eorum qui ſub tutel.cura ve ſunt.*Hinc

CVRATIONIS iudicium *l. 11. ff. de auctor. tut.* ceu actio adminiſtratæ curæ.*l.4. C. de tranſact.* Prat. quæ negotiorum geſtorum actio eſt,*l. 4.in fi.ff.de tut.& rat. diſtrah.l.1. C.quod cum eo qui.*Curator enim negotia gerere dicitur,vt Tutor tutelam adminiſtrare.*l.67 ff.de ritu nupt.*ex Briſſon.

CVRATIONEM reſtituere eadem forma,qua tutelam, dixit Paul.*l.32.ff.de minor.*id eſt,curę adminiſtratę rationem reddere.Prat.

CVRATIO,id eſt,Cura, &, vt vulgò loquimur, Curatela,*l.3.ff.de poſtul.l.29.§.ex cauſa ff.de minor. l. 1. C. de curat.fur.& Inſt.de tutel.* Quæ eſt poteſtas adminiſtrandi bona eius, qui vel ob ætatem, vel ob mentis corporiſve vitium præeſſe rebus ſuis non poteſt.Inter Tutelam autem & curationem hoc intereſt, quòd Tutela eſt poteſtas in capite libero, id eſt,in perſona pupilli:Curatio verò,niſi illa furioſi ſit,rei & cauſæ datur. Tutor inuito & ignoranti datur : Curator inuito adoleſcenti non datur.Tutela anno decimo quarto finitur:Curatio anno 25.

CVRATOR alius eſt Legitimus,alius Honorarius:Legitimus dicitur,qui datus eſt ijs, quibus lex 12. Tab. dari iubet : nimirum furioſis & prodigis.Honorarius dicitur, qui à Prætore datur ei,qui nuper pubes factus, idoneè ſua negotia gerere non poteſt : item ſurdis, mutis, & perpetuo morbo affectis.*l.1.& paſſ.ff.de cura.fur. l. 48.de admin.tut.l. 1.§.vlt.ff.de mun.& hon.l.14.§.pen.ff.de ſolut.*

CVRATORES operum *l.7.ff.de offic. procons. l. 2. §.1.ff.de oper.publ.* quib.ſcilicet extruendorum reficiendorúmve ædificiorum cura mandatur *l. 1. §.hi quoque:& l. vltim.ff.de mun.& hon.*

CVRATORES corporum *l.pen.in fin.ff.de colleg.* Prat.

CVRATOR municipum *l.5.§.hæc verba.ff.quod vi, aut clàm.*

CVRATOR reipubl.*l.fin.ff.de offic.adſeſſ.l.37.ff.de pact.* Vlpianus librum ſingularẽ ſcripſit de offic.cura.reipub.qui & curator ciuitatis,Græcè λογιστής. *vt eſt in l. 3.C.de mod.mult.* Prat.Fit horum & mentio l.Lucius.§.Sempronij. ff. de admi.tut.horum verò curæ incumbebat, vt annona vndique in vſum ciuitatis deferretur, cuius rei cauſa Athenienſes olim decemuiros creauerunt.*Corraſius lib.3 miſcel.cap. 6. num. 14.*Sed & ad officium curatorum Reip. ſpectabat vt dirutæ domus extruerentur à dominis, teſtis eſt Iulius Paulus *l.46.de damn.infect.*Ideoque ſi quas viderent ædes in ciuitatibus ruinoſas,ſolent illi adire Præſidem, & poſtulare, vt deformitati auxilium ferret,tum Præſes euocari iubebat ædificij dominum,eique refectionem imperabat,& tandẽ aduerſus detrectãtem decernebat Reipubl.curatori competens remedium. Eoque remedio impetrato ædificium ruinoſum publico ſumptu reficiebat curator Reipub & ſi dominus poſt opus refectum intra quatuor menſes ſortẽ cum vſuris non perſolueret,eius dominio priuabatur, & iure ædificium Reſpub. diſtrahebat,*d.l.46.* Et hoc quidem illud cõpetens remediũ eſt,quo deformitati auxiliũ ferebatur,à D.Marco introductũ. *Rauar. l.domũ ſuam.ff.de reg. iur.*

CVRATOR Cæſaris, pro procuratore *l. fin. ff. de off. procur. Cæſ. l. 5. ff. de iur. fiſc.* Prat.

CVRATORES frumenti, & olei emendi, quos σιτώνας & ἐλαιώνας adpellant. *l. fin. ff. de mun. & honor.* Prat.

CVRATOR Kalendarij. *l. 6. §. item reſcripſerunt. ff. de adm. rer. ad ciuit. perti. l. 1. C. Th. de cur. Kal.*

CVRATOR diuinæ vel dominicæ domus. *l. fi. C. de quadrie. præſcrip. Nou. Iuſtin. conſtit. 1.*

CVRATOR ventris dicitur, qui viduæ mulieri grauidæ relictæ cibum, potum, veſtitum, tectum pro facultatibus defuncti, & pro dignitate eius atque mulieris ex defuncti bonis præbeat. *l. 1. §. 14. & 15. ff. de vent. in poſſ. mit. l. penult. §. etſi. ff. de ritu nupt. l. 8. ff. de cura. fur. l. 48. de admin. tut.*

CVRAX, pro diligenti & ſolicito. Caius *l. 18. ff. de ædil. edict.* [Si conſtantem, aut laborioſum, aut curacem, vigilacem eſſe, aut ex frugalitate ſua peculium acquirentem affirmauerit.]

CVRCVMA, Heſychius, Camum: quod genus eſt ornamenti equeſtris, vilius freno, freni tamen vel ocreæ vice interpretatur his verbis, ἐν κημῷ ἐν κεφαλῇ μέν. *Cuiac. obſ. lib. 11. cap. 20. circa fin.*

CVRIA & ſenatorum, & decurionum dicitur. *l. 3. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. 38. §. indicen. ff. de pœnis. Adde Ferret. tit. de nuptijs.*

CVRIALIS. Curiales dicuntur eiuſdem curiæ homines hoc modo accipitur C. in tit. de curialibus vrb. Romæ. item C. in tit. ſi curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit. Itẽ curiales dicuntur officio, curiæue iudicum obnoxij. *l. præſcriptionem. & ibi gloſſ. C. de præſcript. 30. vel 40. ann.* Quos autẽ aulicos dicebant priores in philologię nuptijs, Martianus peruulgato nunc vocabulo etiã curiales nuncupat, *teſte Cal. Rhodig. lib. 22. cap. 5.* Anch.

CVRIAE, & Curiatæ leges. Initio ciuitatis Romanæ populus ſine certa lege, ſine iure certo primum agere inſtituit, omniaque manu regis gubernabantur. Poſtea, aucta ad aliquem modum ciuitate, ipſe Romulus traditur populum in triginta partes diuiſiſſe, quas partes curia appellarit, propterea quòd tunc reipublicæ curam per ſententias earũ partium expediebat. Et ita leges quaſda & ipſe curiatas ad populum tulit, tulerunt & ſequentes reges, quæ omnes conſcriptæ extant in libro Sexti Papirij. *l. 2. in princip. de orig. iur. ff.* Anch.

CVRIAE Dominicales, in pagis & villis ſunt, quæ vetuſtatis velut vmbram referunt. *Zaſius in l. 2. ff. de origin. iuris.*

CVRIAE familiarium. *Lege, Curia.*

CVRIALES, ſub Romanis Principibus erant ex decurionibus ſeu principalibus ciuitatum, & qui munera omnia ſuſtinere cogebantur, & ab alijs tributa exigere: quorum conditio cœpit peſsima exiſtimari, quia à præſidibus, exactoribuſque tributorum plerunq; inquietabantur, cogebanturq; de ſuo tenuiorum onera ſubire: & ideo prohibita eis erat prædiorum alienatio, ne ſolum verterent, euitãdorum munerum cauſa. *Ex Alciat. Parerg.* Spieg. Olim verò cum aliquod oppidum incolis eſſet deſtitutum, Triumuiri colonias eò deducebant, & decimum quenq; conſilio ſiue curiæ adſcribebant: vnde dictos eſſe Decuriones ſcribit Pomp. Fuitq; is vetus legendorum primò Curialium mos, ſed cum deinde multi fugerent curialia munera, & collaberentur curiæ hominum penuria, Theodoſius ſtatuit naturales liberos curijs ciuitatum deditos, fieri legitimos, vt hoc præmio plures allicerentur ad Remp. Sic enim propter aliorum penuriam neceſſe fuit ſpurios recipere, quod fieri rectè poſſe grauiter olim reſponderat Vlp. *Bald. §. aliquando autem. Inſt. de nup. Adde his notata ab Aldobr. ad tit. de nuptijs. §. aliquando autem.*

CVRIA olim adpellata eſt pars populi, ex diuiſione Romuli, qui primus Romanorum populum in triginta partes propterea diſtribuit, vt per eas commode rogaret ſententias ſingulorum, ſicq; reipubl. curam talibus ſententijs expediret. Vnde vides, curam dediſſe honeſtiſsimam adpellationem curiæ: quia partes populi dicentes ſententias de ſalute reipublicæ, adpellabantur curiæ, & unde Curiatæ leges. *d. l. 2. in princ.* Oldend. Nunc fere pro loco accipitur, in quo magiſtratus haberi ſolet *l. 2. in princ. ff. de orig. Iur.*

CVRIAS, à cura dictas eſſe, veluti per quas publica ſalus curaretur, non ſine magna ratione Pompon. admonet. Siquidem cura, ſolicitudo eſt, & anxietas animi, quaſi cor edens. Et profectò tali conatu atque diligentia rempublicam iuuare oportet. Oldend.

CVRIA autem, aliàs ſignificat ordines hominum, qui curant, *vt in d. l. 2.* aliàs locum, in quo curabantur res diuinæ, vel humanæ. Nam & curia ſacerdotum, & curia ſenatus erat, ſicut Hoſtilia. Inde Curiales ſeu curiones, ad curiã pertinentes. Curius maximus, cuius auctoritate curiones regebantur: Curiata lex à curiatis comitijs. Curionatus, ipſe magiſtratus. Iſta enim omnia ſignificantiſsimam habent deriuationem à cura, ſcilicet quæ ad publicam vtilitatem pertinet. Hoc tempore dicimus curiam Romani Pontificis, Imperatoris, aliorumque principum, quòd ibi frequentiam hominum verſari videmus. Cæterùm, vim & poteſtatem verbi, hoc eſt, rem ipſam quam ſignificat, nemo animaduertit: & propterea curiarum maieſtas in leuiſsimos vſus paulatim eſt perducta. *C. ſi curialis relicta ciuitate, rus habitare maluerit.* Oldend.

CVRIALITAS, quàm barbarè dicitur, tam ineptè neceſsitati opponitur ab interpretibus, dum docent hoc aut illud procedere de curialitate: nec rarò etiam contra apertum textum, præcepta legum torquentes ad arbitrariam licentiam. Spieg.

CVRIARVM ius pro Curarum, vulgò cum vitio legitur in l. 2. C. de apparitoribus præfect. præto. lib. 12. quemadmodum etiam Curiæ pro curæ perperam ſcribitur in l. 2. C. de executoribus & exactoribus lib. 12. At in l. 1. C. de offic. magiſt. offic. rectè. [Ad curas agendas & curſum exeant.] vt & in l. 2. Cod. de curioſ. lib. 12. [in Curis agendis & euectionibus publici curſus inſpiciendis.] Vnde Curioſorum nomen deſcendit, qui curis agendis & curſus publici inſpectioni deſeruiebant. *d. l. 2. C. de curioſ. l. 13. C. de curſu public.* Hos quoq; crimina iudicibus nunciaſſe l. 1. C. de curioſ. indicat. Briſſ.

CVRIATAE leges, à Curiatis comitijs dictæ ſunt, id eſt, tributim coactis. Centuriatæ verò, à centuriatis comitijs, id eſt, centuriatim, ex cenſu & ætate diſtributis. Atq; hæc maioris autoritatis erant. *Budæus in l. poſt. de orig. iur.*

CVRIONES, *Lege, Curia. & vide Corraſ. libr. Miſcell. 1. cap. 10. numero 4.*

CVRIOSI appellantur, non qui vbi delicta fierent, denunciabant, vt ſentit Accurſius: ſed qui commiſſa in curia Principis, vel in comitatu Præſidum per omnes prouincias referrent ad præfectos: vnde & nomen ſumpsêre. *Alciat. in rubr. C. de curioſ. & ſtationar. lib. 12.* Porrò qui in Codice Iuſtiniani curioſi vocantur, eorum, vt apud Suidam refertur, *in vita Ioan. Chryſoſt.* mentio erat his verbis, ἀλλάμενοι ὑπὸ τῶ κουριόσου τῆς πόλιως ἐν μέσῳ τῇ πόλει. *Turneb. lib. aduerſar. 2. cap. 13. Reuardus lib. 4. cap. 11. variorum.*

CVRIOSI erant, qui paſsim delicta in re militari commiſſa nuntiabant. Scotus ad Theodoſium. ſcribit in officio magiſtri officiorum eſſe curioſum vnũ curſus publici: quales ſunt magiſtri curſorum, Poſtmeiſter / vocabulo maioribus noſtris ignoto, appellati. Nam hi nobis primùm ſub Cæſare Maximiliano innotuerunt. Memoria namq; patrum neglectam eiuſmodi curſorum, quôs & nos voce Gallica *Poſtas* vocamus, conſuetudinem, Vicecomitum Mediolan. Ducum familia renouauit. Spieg.

CVRIOSITAS eſt paralyſis, ac tabes, renudatioque rerum non efferendarum, vt refert Plutarchus *in lib. cui titulus eſt, de vitanda curioſitate.* Hinc Paulus *1. ad Timoth. 5.* garrulitatis & curioſitatis vitium in mulieribus iungit, cùm dicit. [verboſæ, ac curioſæ loquentes quæ non oportet.] Quem locum enarrans Chryſoſtomus, aſſerit curioſitatem impudentiæ ſingularis potiſsimum eſſe argumentum. Cui adſtipulatur quod ipſe Plutarchus *in eodem lib. de Curioſitate* ſcribit, Adulterium eſſe curioſitatem alienæ voluptatis. *Tyraquell. in l. 9. connub. gloſſ. 1. parte. 9.*

CVRIOSVS in bonam partem, pro valde diligẽte, apud Vlp. *§. pen. l. 3. de in rem verſ.* Spieg.

CVRAGENDARII pro eodem ſumuntur *l. 2. C. Th. de curioſis.* Prateius.

CVRMI, ex maceratis & coactis frugib. potus. Vlp. *in l. ſi quis. ff. tritic. & vin. leg.* [Igitur & acetum, ait, quod vini numero paterfamilias habuit, & zythum & curmi, &c.] quæ pro hominum affectione numero vini habebuntur. Old.

CVROTROPHIVM, κουροτροφεῖον, domus alendis pueris deſtinata. κοῦρος enim puerum ſignificat. Vtitur Iuſt. *l. illud. 16. C. de ſacroſ.* Differt autem à Brephotrophio, βρεφοτροφείου: quòd

in hoc infantes recenteſq; partus aut expoſiti, aut parentib. egentib. nati alebantur: in illo, pueri grandiuſculi, qui nondum labore ſuo victum ſibi parare poterant. Hot.

CVRRICVLVM temporis, id eſt, exitus, in conſtit. vt Alber. indicat: quemadmodum apud Ciceronem, Curriculum vitæ, legitur. Spieg.

CVRSOR propriè eſt, qui pedibus celeriter literas defert. Paulus *in l. ſeruus vrbanus. de leg.* 3. Curſores in familia recenſet. Interdum Viator appellatur, hoc eſt, Apparitor, qui lites in ius vocandis denunciat: vulgus ſuo, hoc eſt, barbaro more, Pedellos vocat. Spieg.

CVRSVS exhibitio, pro rationum relatio, quaſi totius procurationis ac muneris ſui diſcurſus, ſiue *διαδρομὴ* edatur. Conſtantin. l. 4. C. de epiſc. & cler. vbi quum initiò dixiſſet, [Officiales rationales, ſi exhibitione curſus, ſeu primipili neceſsitate neglecta.] mox infert, [Si verò obnoxij ratiocinijs vel neceſsitatibus non ſint.] Hotom.

CVRSVALES equi, id eſt, curſui publico deputati, *l. 19. C. de curſu publi. lib. 12.* (zu abwechſelung der poſt/ oder/ zum poſtiren.)

CVRTEM, pro Corte, ſolent dicere barbari, ſi ædes villaticas putent. Aliqui credunt Cortem dici, quòd circa illam coerceatur pecus. Inſulanus.

CVRVI. *l. 3. ff. de ædil. edict.* Spieg.

CVRVLES ædiles dicti à curuli. Erat enim curule, vel curulis, ſedes ex ebore qua maiores magiſtratus vtebantur in curru, quo honoris gratia in curiam vehi ſolebant. De his ædilibus eſt tit. ff. de ædil. edict. Spieg.

CVRVLES equi, *l. 5. C. de ſpectac. lib. 11. l. 7. C. de muner. & ſtuat. lib. 11. l. 4. C. de muneribus patrimon. lib. 10* Circenſes ſignificat. Briſſ.

CVSO, frequentatiuum eſt à cudo, Ich ſchmide. inde componitur accuſo, are, Verklagen. Eſt autem, Oldend. teſte, pulchra metaphora. Nam accuſare eſt apud cauſari, aliquem peccaſſe. Ergo quaſi malleo ad incudem accuditur frequentia quadam deferendi ac probandi criminis, qui accuſatur redigendus in aliam viuendi aut moriendi formam. Spiegel.

CVSTOS Eccleſiæ is dicitur, cui ea, quæ eccleſiæ competunt, cuſtodienda traduntur, & committuntur, *tex. in c. 2. de offic. cuſtod. vbi exponuntur quatenus ſit eius officium & munus.* Prat.

CVSTODIA idem ſignificare videtur, quod vincula: prior tamen vox non niſi publicam cuſtodiam complectitur, poſterior & publicam & priuatam, *l. vinculorum. de verb. ſign ſic.* Magiſtratus autem ex qualibet leuiſsima ſuſpicione, eum, quem nocentem arbitratur, in carcerem ducere poteſt. *Bald. in l. nullus. C. de exhib. reo.* Accipitur etiam cuſtodia pro carcere publico, *l. 9. ff. quibus ex cauſ. maior. in l. ad commentarienſem. C. de cuſtod. reo.* quoniam in illum Rei, non pœnæ cauſa, ſed cuſtodiendi mittuntur. Sed & cuſtodia non rarò pro ipſo in carcerem coniecto vſurpatur, *l. 12. ff. de public. iudic. & apud Tranquill. in Tiberio, & Tertullianum in apolog. cap. 44.* Old.

CVSTODIA quoque diligentem rei curam, & qualem bonus ac diligens paterfamil. in ſuis rebus præſtare ſolet, diligentiam ſignificat, *l. 35. §. ſi res. ff. de contr. empt. l. 2. in fin. ff. de perfic. & com. rei vend.*

CVSTODIRE diligenter, pro vincere, accipiendum *in l. 1. ff. de fugit.* adnotàrunt & alij. Porrò ad cuſtodiendi rationem, quam Dd. obſcurè tractant; pertinet rem conſeruare ſumptibus. *l. Iulianus. §. præterea. ff. de actio. empt. l. domum. C. de rei vend.* Oldend.

CVSTODIA reorum, alia publica eſt, alia militaris, alia libera, alia fideiuſſoribus commiſſa. Publica cuſtodia, carcer publicus eſt. Militaris, cùm reus militi cuſtodiendus traditur. De cuſtodia fideiuſſoribus commiſſa, ſic ſcribit Symmachus *epiſt. lib. 1.* [Statui vt Felix vadibus, qui Fulgentio non eſſent cogniti, traderetur.] Cæterum, libera tunc appellari cuſtodia ſolet, cum præſes, aut proconſul in prouincijs, vel Conſul Romæ ſibi, aut alicui magiſtratui ſenatorive reum committit. Id enim fieri ſolere, docet eleganter Tacitus *Annal. lib. 5.* [Et quia incuſabatur, inquit, facilè toleraturus exilium, delecta Leſbo inſula nobili, & amœna, retrahitur in vrbem, cuſtoditurque domibus magiſtratuum.] Eoque pertinet, quod *in coniurat. Catil.* ſic ſcribit Saluſtius. [Senatus decreuit vti abdicato magiſtratu Lentulus, itemque cæteri in liberis cuſtodijs haberentur. Itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum ædilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Cæſari, Gabinius Marc. Craſſo, Ceparius, (nam & is paulo antè ex fuga retractus erat) Cn. Terentio ſenatori traduntur.] Nec aliò reſpexiſſe viſus eſt Sidonius Apollinaris, *epiſtolar. libr. 1.* de quodam Arnando, ad hunc modum ſcribens: [In capitolio cuſtodiebatur à Flauio Aſellio hoſpite, comite ſacrarum largitionum, qui adhuc in eo ſemifumantem præfecturæ nuper extortæ dignitatem venerabatur.] Et hoc nimirum illud eſt, quod ſic Vlpianus ſcribit. [De cuſtodia reorum Proconſul æſtimare ſolet, vtrum in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, vel fideiuſſoribus committenda, vel etiam ſibi.] *l. 1. de cuſtodia reor.* Cæterùm hanc cuſtodiarum diuerſitatem ante reorum confeſsionem obſeruari duntaxat conſueuiſſe, ex Venuleio Saturnino conſtat, qui reum confeſſum donec de eo pronuncietur, in vincula publica conijciendum eſſe, *lib. 2. de publicis iudicijs* teſtatus eſt, l. 5. d. titul. Auctor eſt etiam expreſsè Scæuola, reum confeſſum, ob ſolam confeſsionem conijci in vincula conſueuiſſe, *l. 4. circa fin. ad leg. Iul. Maieſt.* Igitur ante confeſsionem æſtimare proconſul ſolet, an militi, fideiuſſoribus, vel ſibi committenda reatus tempore perſona ſit. Poſt confeſsionem verò huiuſmodi, nullus eſt deliberationi locus, etiam ſi publica, quæ in reatu eſt, perſona fuerit. Idque dilucidè ſatis demonſtrat Apollinaris, qui de eodem illo Arnando, quem in Capitolio ante confeſsionem Flauio Aſellio cuſtodiendum fuiſſe traditum dixerat; confeſſo hunc in modum ſcribit. [Confeſtim priuilegijs geminæ præfecturæ, quam per quinquennium repetitis faſcibus rexerat, exauctoratus, & plebeiæ non additus, ſed redditus, publico carceri adiudicatus eſt.] Huic planè conſentaneum eſt, quod ſcripſit Hexametron *lib. 4.* D. Ambroſius, præconum clamore, clarum honoribus ac poteſtatibus præminentem virum in carcerem rapi. Verba eius hæc ſunt: [Eſt etiam qui dudum vbertate affluens copiarum, liberalitatis fama per ora volitans ſingulorum, clarus honoribus, præminens poteſtatibus, tribunalibus celſus, ſolio ſublimis, beatus populis æſtimatus, dum præconum clamore deducitur, ſubita conuerſione in eum carcerem rapitur, quo alios ipſe detruſerat, & inter reos ſuos, imminentis pœnæ deflet ærumnam.] Porrò in nonnullis prouincijs fuiſſe morem, vt per publicos ſeruos rei cuſtodirentur, auctor eſt Imperator Traianus, qui ſic Plinio ſcribit: [Perſeueremus in ea conſuetudine, quæ iſti prouinciæ eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur.] *Ranard. Varior. lib. 3. cap. 12.*

CVSTODES, obſeruatores, qui actiones notant, animaduertunt, quaſique ſpeculantur. Vlpian. *l. 3. ff. de administ. tutor.* de honorarijs tutoribus loquens, [Dati ſunt enim quaſi obſeruatores actus eius & cuſtodes.] Nam Cuſtodes erant propriè iuuenum, vt ex Cicerone Seruius declarat, quibus ad militiam euntibus, anno primo Rectores darentur. Qua ex conſuetudine Maro *lib. 5.* ſcripſit:

Cuſtodem ad ſeſe comitemque impubis Iuli,
Epytiden vocat, &c.

Turneb. lib. aduerſ. 7. cap. 3. Vnde & qui quempiam obſeruat, ne quid ſuffuretur, cuſtos appellatur. Cicer. *Verr. 7.* [Quod vbi iſti nunciatum eſt (loquitur de Verre, & naue prædonum capta) ſtatim Quæſtori Legatoq; ſuo cuſtodes miſit complures, vt omnia ſibi integra quamprimum exhiberentur.] Hi ſi rationes quoq; perſcriberent, atq; conficerent, *ἀντιγραφεῖς* à Græcis dicebantur. Hotom.

CVSTODIAE, pro ijs, qui in cuſtodia ſunt rei, qui cuſtodiuntur aut in carcere, aut à militibus ſeruantur. Modeſt. *l. 12. ff. de public. iud.* [Cuſtodias auditurum, tam clariſsimos viros, quam patronos cauſarum adhibere debere.] *Item l. 12. ff. de cuſt. & exhib. l. 6. ff. de offic. procons. l. 18. §. penult. ff. de quæſt. l. pen. ff. de fer.* Hotom. Sic Seneca, [quemadmodum eadem catena & cuſtodiam & militem copulat.] *Turneb. lib. aduerſ. 5. cap. 8.*

CVTIS, innatum corpori amiculum & cooperimentum. Feſtus voci tribuit originem Græcam. Plinius ait: Cutis ipſa ſenſu caret, maximè verò in capite. Vbicunque per ſe, ac ſine carne eſt, vulnerata non coit vt in buccis, ciliiſq; Spieg.

C Y.

CYATHVS, vaſculum, quo priſci potus ſui menſuram metiri ſoliti fuiſſe videntur, quod ſerui quidam ad cyathos

ſtatione vel eſſe dicerentur, vel ſerui ad limina, & ad pedes. Pocillatores ab Apuleio appellantur. Spieg.

ΚΥΒΙΣΤΗΤΗΡΕΣ, Græcis vrinatores, hoc eſt, natantes ſub aquis ſunt, qui ſe ſub aquas capite mergunt, à κυβιςᾶν, quod in caput ferri, deuolui que ſignificat. *Buda. in l. 2. §. 1. ad leg. Rhod. de iact.* Spieg.

CYCLADES. Inſulæ ſunt Cyclades (vt Plinius teſtatur) in Ionio mari, quarum prima Andrus cum oppido, quam ob aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait, & aliæ plurimæ, quæ latè apud eundem recenſentur. Dictæ Cyclades, quod in Cycli formam diſponantur. Nam à promontorio Ceraſto, circa Delum in orbem ſitæ ſunt. Harum meminit I.C. *in l. deiectus, ff. ad l. Rhod. de iact. & Peck. ibid.*

CYCLICVS ſcriptor qui dicatur, interpretatur Turnebus *aduerſar. lib. 19. cap. 9.* in hunc modum verba faciens. [Ego (inquit) cenſerem epicum poetam rhapſodum ſignificari. Nam rhapſodi verſus heroicos ſcenæ & theatro dabant, qui fortaſſe vt verſus dithyrambicorum à choro κυκλίῳ vocato, cantabantur, ex quo & Cyclij vocabantur ab Horatio Cyclici. Fidem huius rei facit epigramma Græcum, in quo ſcribitur:

τοὺς κυκλίους τούτους, τοὺς αὐτὰρ ἔπειτα λέγοντας
μισῶ, λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων.
καὶ διὰ τοῦτ' ἐλέγοις προσέχω πλέον· οὐδὲν ἔχω γὰρ
Παρθενίου κλέπτειν ἢ πάλι Καλλιμάχου.

Hæc annotauit Turneb. *aduerſ. lib. & cap. ſupr. alleg.*

CYDONIVM, κυδώνιον, Plinius Cotoneum appellari latinè ſcribit. Et Macrob. *lib. 7. cap. 6.* [Nec hoc prætereo, inquit, quod ex fructibus arborum illi ſunt frigidiores, quorum ſuccus imitatur vini ſaporem: vt mala ſeu ſimplicia, ſeu granata, ſeu cydonia, quę Cotonea vocat Cato.] Vlpian. *in l. 9. ff. de tritic. vin. & ol.* Cydonium vinum appellat ex malis cotoneis confectum: [Cydonium, inquit, & ſi qua alia ſunt, quæ non ex vinea fiunt, vini adpellatione non continebuntur.] Hotom.

CYDONEVM *in l. 9. ff. de tritico vino.* id vini genus, quantum conijcio, ſignificat, quod Dioſcor. *lib. 5* κυδωνίτην οἶνον vocat: inde ſcilicet, quod ex malis cotoneis in muſti metreta maceratis conficitur. Briſſ.

CYLINDRI, lapilli teretes & oblongi, cylindrorum inſtar, de quibus Plinius *lib. 38. cap. 5.* Paulus *in l. 32. §. vlt. ff. de aur. & arg. leg.* [Quum quædam ornamentum mamillarum ex cylindris triginta quatuor legaſſet, &c.] Hot.

CYLINDRI erant gemmarum ſiue ſmaragdorum ſpecies quædam, à forma vocatæ. de quibus Plin. *lib. 37. c. 5.* ſcribit. Poſtremi cryſtallis ferè ſimiles, hi capilamenta habent, ſordeſque, alioquin euanidi, quæ ſunt omnium vitia. Inde merè gaudent longitudine eorum, ſolosque gemmarum eſſe prædicant, qui carere auro malint; & ob id perforatos elephantorum ſetis religant, & alios conuenit non oportere perforari, quorum ſit abſoluta bonitas, vmbilicis ſtatim ex auro capita comprehendentibus: ideoque Cylindros ex his facere malunt, quàm gemmas, quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine. Fiebant pariter ex chyſopraſio, vt idem Plin. atteſtatur *eod. lib. cap.* 8. Facit etiam eorum mentionem Iuuen. *ſatyr.* 2.

Tu nube, atque tace, donant arcana cylindros.

Erant Cylindri longi & teretes, qualis lapis ad aream æquandam, de quo Virg. *Georg. lib.* 1.

Area cum primis ingenti æquanda cylindro.

Ferrand. lib. explic. 1. in l. pediculis. §. vlt. cap. 38.

CYMATILIS veſtis dicitur, quæ cærulei coloris eſt. Sunt qui vndulatam intelligant apud Plautum, quæ nobis **Schamlott** eſt, quod tamen D. Bayfius non probare videtur. Spieg.

CYMBIVM, poculi quoddam genus, ad ſimilitudinem cymbæ factum. Paulus *de auro & argen. leg. l. pediculis.* [Cymbia inquit, argentea, cruſtis aureis illigata.] Oldend. *Vide autem præ cæteris Crinitum de honeſta diſcipl. lib. 19. cap. 11. & Plin. lib. ... cap.* 8.

CYNOSARGES. *Lege, Gymnici agones.*

CYNICVS, Alberico, ſuæ ætatis autores ſecutus, eſt ribaldus reprehenſibilis. Dicti ſunt autem Cynici vel à Cynoſarge gymnaſio, vbi verſabatur Antiſthenes princeps philoſophorum Cynicæ ſectæ, vel à κυνῶν (canes) quaſi canini: quia eſſent in cauillis caſtigationibuſque more canum mordaces contra vitia. Eraſm. noſter refert alicubi: [apud priſcos, inquiens, aliquis cœpit pallio ſemitectus cum baculo obambulare, ac mendicato viuere, & obuijs malè dicere: adeò non defuerunt qui inſtitutum hoc ſequerentur, vt hinc orta ſit philoſophorum familia, quæ cynicorum dicitur.] Spieg.

CYNICA cœna vitam traducere dicuntur, Petronio Arbitro, qui miſerè viuunt, vt ſiliquis & leguminibus, quique viliſsimis cibarijs ſe tolerant, atque ſuſtentant. Nam talis erat Cynicorum philoſophorum victus, *vt è Luciano docet Turneb. lib. aduerſ. 1. cap. 9.*

D.

D LITERA, *in fin. præfat. Inſtit.* ſignificat Datum. Sed & decimo, vt adnotat P. Victorinus *in Cic.* & dedico, in antiquis inſcriptionib. quæ in lapidib. hodie Lugduni viſuntur, S.A.D. ſub aſcia dedicauit.

DABO, verbum ſolenne, ciuile & directum, [Palemoni in ſtipulationibus dabis? Dabo.]

DACIAE prouinciæ, quæ nunc VValachia poſt Mœſias, fit mentio *in l. fin. ad fin. C. ut diuer. offic. & appar.* Hæc ſub Gallieno Imper. amiſſa eſt, & pòſt à Gothis Scadia dicta, & è Germanici Oceani remotiſsimis inſulis egreſsis, occupata. Eſt autem longè ab ea, quam non rectè hodie Daciam vocant: cùm ſit Dania appellanda, vulgò dicta **Dannemarck**, ad Cimbricam Cherſoneſum. Imper. eam diuidit in Mediterraneam & Ripenſem, *in auth. de eccleſ. tit. §. 1.* Prat.

DACTYLIOTHECA, annulorum capſula, δακτύλιος enim annulus eſt, θήκη, capſula, ſiue arcula, vbi quid reconditur. Vlpia. *l. 52. §. 7. ff. de leg.* 3. [Idem Pomponius in dactyliotheca legata tractat: & ait annulos quoque contineri, non ſolùm thecam, quæ annulorum cauſa parata ſit.] Et Paulus *l.* 53. [Annulis legatis dactyliothecæ non cedunt.] Plin. *lib. 37 cap. 1.* [Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine Dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ Scaurus.] Celſus *l. 67. ff. de furt.* [Nec refert in digito habeat annulum, an dactyliotheca, quem cùm depoſito teneret, habere pro ſuo deſtinauerit.] id eſt, in digito, an in dactyliotheca. Briſſ.

ΔΑΗΡ Græcis, eſt mariti frater, Latinis Leuir: quod & Alciatus probat. At mariti ſoror, Γάλως, à nobis, vt Rhodiginus ait, Glos dici poteſt. Idem Alciatus, quin & alij obſeruarunt, haud rectè ab Accurſio, Læuirum vxoris fratrem, quaſi læuum virum acceptum: cùm Læuir ſolùm ſit mariti frater. *l. Iuriſconſultus. & l. non facilè. ff. de gradibus, & adfin.* Prateius.

DALMATICA eſt veſtis, qua modò vtuntur omnes diaconi ex conſuetudine in ſolennitatibus, *vt 70. diſt. de ieiunio.* Antiquitùs tamen ſine conceſsione Papæ, nec epiſcopis, nec diaconis licebat vti hac veſte. *diſtinct. 23. cap. omnes ſiim.* Prat.

DAMIVRGI, qui & Demiurgi apud Dorienſes, inquit Heſychius, dicuntur ij, qui publica negotia reſque ciuitatis adminiſtrant, qui ſimiles ſunt ijs, qui ab Athenienſibus Demarchi vocantur, id eſt, tribuni. Peloponneſij autem Dorici ſunt generis, quo factum eſt, vt Damiurgi Doricè Liuius diceret. *Iu* Δαμιοργοὺς appellat Thucyd. *lib. 1* τοὺς ἐν Δαμιοργοὺς ἐπιδημιουργ. vbi annotant *ἐπι* redundare, & demiurgos eſſe phylarchos, ſed verius putat eſſe Turneb. *aduerſ. lib. 14. c. 11.* quod & Liuius & Heſychius ſcripſêre.

DAMNARI indicta cauſa dicuntur, qui ad iudicem vocati non aſſuerunt, abſenteſque ſententiam paſsi ſunt. (**vnerhorter ſachen verdammet werden.**) *Vide Budæum in annot. poſter.*

DAMNARE mulctæ, Budæo *in Forenſib.* eſt condemnare ad mulctam. Prat.

DAMNAS, apud I. C. vox peculiaris. Marcel. *in l. damnas eſto. de vſufruct. legat.* id eſt, damnatus, per ſyncopen. Alij tamen, damnes, legunt, ea ratione, qua & copes dicitur copioſus. Sed Alciatus veterem lectionem magis probat, quæ & verior eſt, atque ita habent Pand. Floren. Huc non reſpiciens Nebriſ. monuit, pro hac voce vbique reponendum, damnatus. Meminit & eius vocis (*vt atteſtatur Alciat. capit. lib. 2. Parerg.*) Agrætius Grammaticus, Iuriſconſultorum verbum

bum illud eſſe aſſerens. Ea voce vtebantur veteres, cùm quaſi pœnæ cau ſa quem damnabant, vt in S. C. cuius commeminit I. Front. *libr. 2. de aquaduct. & vide M. Fabium lib. 7. cap. pen.* Prateius.

DAMNAS ſit, pro, damnatus ſit. *l. 82. ff. de condit. & demonſt.* Quo de genere etiam Agrætius *in lib. de ortograph.* hæc tradit, [Vnde & in iure Damnas iſtius, & iſtud eſto legatum dicitur, hoc eſt ſoluendo eſto, quod ſolui omnibus modis neceſſe eſt, & ſi res aliena legetur.] Inuenio & huius verbi in legibus vſum fuiſſe, vt in lege Manilia, [Colonis municipibuſque, in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto.] Et ad finem. [Neve quis, cui ob eam rem hac lege damnas eſto.] In illo quoque S. C. quod eſt apud Frontin. *lib. 2. de aquaeductibus.* [Si quis aduerſus ea commiſiſſet, in ſingulas res in dena millia damnas eſſet.] Et in ea lege, quæ eodem loco recenſetur, [Reficere, reſtituere, ædificare, ponere, demoliri damnas eſto.] Briſſ.

DAMNATVS dicitur hæres, à quo ita legatum eſt, [Hæres damnas eſto dare. Facere, Præſtare, Vendere,] aut aliud quid: cuius formulæ extant exempla, *l. 4. §. vlt. l. 35. l. 36. §. vlt. & aliàs paſſim. ff. de leg. 1. l. 26. §. adeo. ff. de condi. indeb. l. 14. & l. 15. ff. de vſufruct. leg. l. 5. ff. de act. empt. l. 44. §. ſi duo. ff. famil. erciſc. l. 7. §. 1. ff. de annu. leg. cum alijs multis; quæ cuiq; in promptu ſunt.* Quod legati genus damnationis, vel per damnationem appellabatur. *§. 1. Inſtit. de legat. Vlpian. in Inſtit. tit. 24. Gaius lib. 2. Inſtit. tit. 5.* Illius autem legatorum formulæ, DAMNAS ESTO, non in libris tantum conſultorum, quorum exempla huc adferre, miſeræ eſſet, & nimium ſollicitæ diligentiæ, ſed & apud Quintil. *libr. 7. cap. penult.* fit mentio. Illud notatu dignum eſt, verbum, [Damnas] etiam numero multitudinis de pluribus hæredibus dici, vt *in l. 122. §. 1. ff. de leg. 1.* [Lucius Titius & Gaius Seius Publio Mæuio decem dare damnas ſunto.] Sic & in *l. 34. §. 1. ff. de legat. 3.* [Viginti dare damnas ſunto ſine dolo malo.] Briſſ.

DAMNATI voti ſunt, qui ad obſeruationem voti obligati ſunt, non qui ſoluerint. *Alc. de verb. ſignif.*

DAMNATI ad ferrum qui dicantur, explicat Alciat. *cap. 23. lib. 1. Parerg.* ipſe eos intelligit, quos alibi lex ad gladium damnatos ait. Spieg.

DAMNATI in metallum. Damnabantur quidam in metallum; alij in opus metalli: Inter quos nulla erat prorſus differentia, niſi vinculorum. Ij enim qui in metallum damnabantur grauioribus vinculis premebantur, & aufugientes grauiori pœna plectebantur. Quam rem omnem fuſiùs explicat Vlpian. *in l. aut damnum. §. eſt pœna. ff. de pœn.*

DAMNATVS, qui non prouocauit. Cæterùm ſi prouocet, nondum damnatus videtur. Damnatus enim ille eſt, vbi damnatio tenuit. *l. 2. ff. de pœn.*

DAMNO, verbum notæ ſignificationis. Genitiuo aliquándo, aliquando ablatiuo iungitur: ſed variè. Genitiuo, eius rei propter quam quis damnatur: vt ſceleris, ambitus, indulgentiæ, iniuriarum, maieſtatis. Iungitur etiam Genitiuo ſignificanti pœnam; vt, damnari dupli, quadrupli. Ablatiuo itidem pœnæ: vt, damnati capite. Spieg.

DAMNO, præter notam ſignificationem, etiam eſt obligo. *de diuort. l. ſi filium.* [Damnandum, inquit, eum, quanti mulier litem iurauerit.] Item *de lega. 1. l. cum filio.* [Hæredem, inquit, mihi dare damnauerit.] Hinc, Damnatus, pro, obligatus, legitur. Nebriſſ.

DAMNO imputatur commodum amiſſum *l. 1. §. [illegible] l. 2. §. meritò. ne quid in loco publ.* Alb.

DAMNO litis puniri, ſiue damnum litis facere, quid ſit, ceu obſcurum, & ſicut omne multiplex dubium eſt, variè exponit gloſſ. *in l. contumacia. ff. de re iudic.* Spieg.

DAMNVM diuiditur in iniuriam, & pauperiem. *l. 1. ff. Si quadr. paup. fec. dic.* Spieg.

DAMNVM quo diſtet à lucro ceſſante, aduerſus Baldi ſententiam, explicat Alciat. *enarrans l. cùm prætor. de verb. ſignif.* Spieg.

DAMNVM, & damnatio, ab ademptione, & quaſi deminutione patrimonij dicitur. *l. 3. ff. de damn. infect.* Quamobrem & qui clàm ſurripit, & qui vi rapit, damnum dat: ſed illud damnum non fit iniuriâ, quia hoc non eſt plerunque propoſitum damnum inferentis, vt te damno afficiat, ſed vt te locupletet damno ſuo, qui autem ſeruum iumentumve tuum aut vulnerauit, aut occidit, damnum & iniuriam tuam cogitauit. Quamobrem Paulus *l. qui ſeruum. de act. & oblig.* [Qui ſeruum, inquit, alienum iniurioſè verberat, ex vno facto incidit & in Aquiliam, & in actionem iniuriarum.] Iniuria enim ex affectu fit, damnum ex culpa. *Ferret. de lege Aquilia.* Quintil. *Declam. 320.* Damnum definit amiſſonem bonorum, quę habuerimus, qui hoc ibidem tradit, damnationem exeo dictam eſſe, quod pleriſque criminibus pecuniæ imponeretur. Proinde nemo damnum facit, niſi cui de ſuo aliquid deminuitur & deperit: aliudque eſt damnum facere, aliud lucro prohiberi. *l. 26. ff. de damn. infect.* Aliud lucrum extorqueri, aliud damnum infligi. *l. 6. §. ſimili modo. ff. quæ in fraud. cred.* Damnum planè accipit & is, cuius ædium luminibus officitur. *l. 25. ff. de damno infect.* Sed & quod ad interdictum attinet, quo Prætor, ne quid in loco publico fiat, neve quid in eum locum immittatur, qua ex re quid illi damni detur, interdicit: damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico conſequebatur, quale quale ſit, veluti ſi proſpectus, aut aditus deterior anguſtiorve fiat. *l. 2. in princ. & §. meritò. ff. ne quid in loco publ.* Briſſ.

DAMNVM tribus modis fit, daturve vel abs nobis ipſis, vel ab animalibus ſeruiſve noſtris, vel abs rebus inanimatis. Cùm à nobis datur, pertinet ad legem Aquiliam. Quod abs ſeruis vel animalibus noſtris, ad noxale iudicium & actionem de pauperie quadrupedis. Quod abs rebus inanimatis datur naturaliter, non venit in aliquod iudicium. Si earum vitio, veluti ædium vitioſarum ruina: ſiquidem damni infecti nomine prius cautum fuerit, in ſolidum id præſtabitur. Si nulla talis ſtipulatio interuenerit, interdum ex cauſa conceditur, vt quaſi re integra petatur, aut damnum præſtari, aut rem pro noxa relinqui; vt ſi Reipubl. cauſa abſens non potui tempeſtiuè mihi proſpicere, vt ante ruinam caueretur. *l. 9. de damno infect.* Sed commune ius eſt, vt dominus alioqui non teneatur, ne noxali quidem iudicio. *l. 6. de damn. inf. & l. 5. §. ideo. l. 29. §. ſi nauis. ad leg. Aquil.* Nam & etſi culpa quædam eſſe videatur, non fulcire ædes ruinoſas, quæ alteri nocere poſſunt: tamen ſi vicinus non poſtulet, eius periculo non tenemur vltrò occurrere. *Franciſc. Balduin. in ſua catecheſi iur. ciuil. cap. 5.*

DAMNVM in ſocietate non intelligitur, niſi omni lucro deducto. *l. 30. ff. pro ſoc.*

DAMNVM non modò pecuniarium, *l. 5. §. cum autem. ff. de his qui deiec.* ſed & exiſtimationis, *l. 1. C. ſi cont. mat.* famæ, *l. 1. C. de modo mulct.* infamiæ, *l. 6. C. ex quib. cauſ. infa.* litis, *l. 33. ff. de re iud. l. 1. ff. de interrogat. §. tripli, Inſt. de act.* voluntatis, *l. 23. §. ſeruum. ff. de fideicom. libert.* Briſſ.

DAMNA fatalia, quæ imprudentibus accidunt, ad quæ præſtanda non cogimur. *l. 2. in fine ff. de peric. & commod. l. cùm duobus. 52. §. damna. ff. pro ſoc.* Briſſ.

DAMNI infecti promittere, & damni infecti mitti in ædes, Iureconſulti dicunt, ſubaudientes, nomine, vel cauſa, *l. 15. §. ſi damni. ff. ex quibus cauſ. maior. & tit. de damn. infect.* Cicer. *Topic.* [At ſi quis in pariete communi demoliendo damni infecti promiſerit, non debebit præſtare quod fornix vitij fecerit.] vbi Boeth. Damni infecti promiſſionem eſſe ſcribit, quotiens qui promittit, ſi quod damnum vitio ſuo contigerit, ſua reſtitutione eſſe penſandum. Briſſ.

Sine DAMNO, id eſt, ſine deminutione, & vt Theophil. interpretatur, *δίχα τῆς ζημίας. in §. at ex contrario. Inſtitut. quibus alien. liceat. l. 25. C. de adminiſt. tutor. l. vlt. §. penult. C. de rebus credit. ind.* At in l. 23. §. ſeruum. ff. de fideicommiſſ. liber. Citra damnum voluntatis, id eſt, citra offenſam voluntatis teſtatoris. Briſſon.

DAMNVM iniuria datum dicitur, non ſolùm ſi dolo, ſed & ſi culpa ſine dolo detur. Semper enim quod non iure factum eſt, iniuria appellatur: ac vt damnum ſarciatur, iuſtiſſimum eſt. *vt annotauit Franc. Balduin. in catecheſ. iur. ciuil.*

DAMNVM iniuria datum, in l. Aquilia accipimus, quod cum damno iniuriam attulerit. *l. 49. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* vel, vt Iuſtinianus, damnum culpa facientis datum. *Inſtit. de iniur. in princ.* & vt Theophil. interpretatur, *[illegible]*. Ita damnum iniuria *in l. 1. ff. ad leg. Aquil. & l. 1. ff. de iniur.* Et damnum iniuriæ. *in l. 31. ff. de furt.* Vnde damni iniuriæ actio *in l. [illegible] §. vlt. ff. de tut. & rat. diſtr. l. 30. ff. ad l. Falc. l. 18. [illegible] ff. ſolut. matrim. l. 57. in fin. ff. locat. l. 27. §. ſi quis. de mand. & l. 32. ff. ad leg. Aquil. l. 57. ff. de damn. inf. vel l. 51. ff. de furt. l. 11. in fin. ff. de edend. l. 6. §. [illegible] ff. [illegible] l. 11. §. [illegible] ff. de [illegible] l. 3. ff. de ſeruit. §. [illegible] ſin. [illegible]*

fin. Inſtit. de pœnis tem. litig. quæ aliàs damni iniuria actio. *d. l. 6. §. 1. ff. nautæ, caupo. & apud Ciceronem in Orat. pro Quint. Roſc. Com.* Et damni iniuria data apud Quintil. *Declam.* 385. Et damni per iniuriam dati actio, apud eundem aut alium Quintil. *in tit. Declamatio pro paupere contra diuitem.* Vnde damni iniuria agi *in l. 7. §. eſt & alia. ff. quod vi aut clam. l. 23. ff. de furt. l. 28. §. colonus. ff. de iureiur. l. 29. §. item Labeo. ff. ad l. Aquil.* Et damni iniuria argui. *l. 24. §. vltim. ff. de liber. cauſa.* Et damni iniuria teneri. *l. 27. §. ſi furnum. & §. Proculus. & §. ſi calicem. & l. 45. in fin. ff. ad leg. Aquil.* Et damni iniuria conueniri. *l. 28. §. colonus. ff. de iureiur.* Aliàs damni iniuriæ agi. *l. 14. in fin. ff. de præſcript. verb. l. 2. §. pen. vi bon. rapt. l. 27. §. Proculus. & §. ſi calicem. & l. 41. ff. ad leg. Aquil. l. 54. ff. de adquir. rer. dom. & l. 31. ff. de furt.* Briſſ.

DAMNVM ſine iniuria facientis datum, vocatur pauperies, *l. 1. in prin. ff. ſi quadr. paup. fec. dic.*

DAMNVM dediſſe videtur, qui cauſam damni dandi præbuit. *l. 4. §. pen. ff. vi bon. rapt.* Prat.

DAMNVM facere, dare. *l. 151. ff. de diuer. reg. iur.*

DAMNI ſpecies eſt intertritura, & intertrimétum. Nam ea quæ trita ſunt inter ſe deminui quoq; ſolent, & minoris eſſe pretij. *l. vlt. ff. de pign. act.*

DAMNVM quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non alijs imputare. *de regul. iur. libro 6. l. quod quis ex ſua culpa. ff. eod. tit.* Prateius.

DAMNVM is dat, qui iubet dare. *l. 169. ff. de diuerſ. reg. iur.*

DAMNVM nemo facit, niſi qui id fecit, quod facere ius non habet. *ff. eod. tit. l. 169.*

DAMNVM videtur eſſe poſſeſſori, quòd ſibi non proſpexerit cautione. *l. quod ſi poſſeſſor. ff. de petit. hæredit.*

DAMNI infecti promiſsio eſt, quoties quis promittit, ſi quod damnum vitio ſuo contigerit, ſua reſtitutione penſandum eſſe, *Boeth. ait in Top. Cic.*

DAMNVM infectum, eſt damnum nondum factum, quod tamen futurum veremur. *l. 2. ff. de damno infect.* vt cùm ædificium alicuius, ruinam minatur ædificio vel prædio alterius vicini: tunc enim ædificij iſtius, vel prædij dominus, à domino ædificij, ruinam minantis petere poteſt, vt ſibi caueat nomine damni infecti, quæ ſtipulatio continebit totum intereſſe illius vicini. *ff. eod. titul. l. ſtipulatione. & l. ſed etſi conditione. & l. damni infecti.* Et damnum pateris, quando rebus tuis aliquid decreſcit, non quando accreſcit. Quando autem lucrum amittis, damnum non pateris. Etiam quoddam damnum, ſiue intereſſe eſt circa rem, vt ſi ſubtraxiſti mihi inſtrumenta, quibus poſſeſsio firmatur, teneris mihi ad damnum, quod contingit propter ablationem inſtrumentorum. Et quoddam damnum eſt extra rem. *Vide l. vnic. C. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt.* Prat. *Adde Franſc. Balduin. catech. iur. ciu. cap. 5.*

DAMNARE & reprobare differunt. Nam damnare, eſt rem ſine remedio ſubleuandi tormentis ſeu ignominiæ ſententialiter deputare: reprobare vero eſt rem rationibus euidentibus ream facere. Iſtam differentiam aſsignat Pan. *in c. damnamus. in 2. notab. de ſum. trin. & fid. cathol.* Prat.

DAMNI, ſiue eius quod intereſt, tres ſunt ſpecies. prima eius quod neque à lege, neque ex partium conuentione definitum eſt, ideoque probandum, & quantùmcunque erit (ex regula tamen l. vnic. C. ſentent. quæ pro eo quod) adiudicandum. quæ quidem prima ſpecies generis ſui nomen retinet, & appellatur, Id quod intereſt. Altera autem ſpecies eius eſt, de cuius ſumma integra, & quantacunque futura eſt, inter partes conuenit, quæ in Iure appellatur Pœna. *l. vltim. ff. de prætor. ſtipul. l. 8. §. 2. ff. rem rat. habe.* Tertia ſpecies eius eſt, de cuius ſumma non integra, nec quantacunque ad extremum eſſe poteſt, ſed quanta ſit per ſingulos menſes, ipſo iure definitum eſt, ſic vt quamuis pluris vel minoris interſit, ſola tamen ea ſumma præſtetur. *vt patet ex l. vltim. ff. de peric. & commod. rei vend.* Et hæc à nobis, quoniam ex vſus diuturnitate pendet, Vſura, ſiue Interuſurium, appellatur. Hotom.

DAMNOSVS contractus, *l. 9. ff. de confirm. tut.* Damnoſa hæreditas, *l. 57. ff. de acq. vel omitt. l. 119. ff. de verbor. ſignific. l. 32. ff. mandati. l. 33. ff. ſolu. matrim. l. 16. C. de iur. delib. §. extraneus Inſtit. de hæred. qual.* id eſt, quæ damnum habet, *vt loquitur l. 3. ff. de bon. poſſeſſ.* Damnoſa & Lucroſa opponuntur, *l. 1. ff. de dolo.* Briſſ.

DANEIZESTHAI, pro mutuo accipere, Scæuola *l. 34. fin. ff. de pignor. & hypoth.* [δανεισάμενος παρὰ σοῦ δηνάρια πεντακόσια, &c.] Quum abs te quingentos denarios mutuatus eſſem, rogaui te, &c. Scæuola *l. 88. §. 25. ff. de legat. 2.* [βούλομαι δὲ τὰς οἰκίας μου μὴ πωλεῖσθαι ὑπὸ τῶν κληρονόμων μου, μήτε δανείζεσθαι κατ' αὐτῶν. ἐὰν δέ τις βουληθῇ ἐξ αὐτῶν τῷ πωλῆσαι τὸ μέρος αὐτοῦ, ἢ δανείσασθαι κατ' αὐτοῦ, &c.] Volo autem ædes meas à meis hæredibus neque vendi, neque mutuam pecuniam ſub earum pignore accipi. quòd ſi quis eam quam in ipſis habet partem velit vendere, aut ſub eius partis pignore mutuum accipere.] Nam κατ' αὐτοῦ ſignificat quod vulgus dicit, Super eo. Quod iccirco admonui, ne quis hominis eruditi autoritate permotus crederet hoc loco, δανείζεσθαι, poſitum pro, Pignori opponere. Sequitur enim [ἐξουσίαν ἐχέτω πωλεῖν τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ, καὶ δανείζεσθαι παρ' αὐτοῦ. id eſt, poteſtatem habeat vendendi ſuo cohæredi, aut mutuam pecuniam ab eodem ſumendi.] Hot.

DAPHNE lucus ad vrbem Antiochiæ fuit amœniſsimus, & Cupreſsis maximè opacus, *vt Niceph. lib. 10. eccleſ. hiſtor. c. 28. & lib. 16. c. 23. ſcribit.* titulus, De cupreſsis ex luco Daphnes, &c. lib. 11. Cod. quem, vt pleroſque alios, nobis Alciatus, hiſtoriarum ſcientiſsimus, reſtituit. Itaque, Daphne eſt amœnum in Syria ſuburbanum, iuxta Antiochiam octuaginta ſtadiorum ambitu, vt ait Strabo. In hoc loco Antiochenſium conuentus agitabatur, vt idem Strabo. Fuit autem hic lucus à Cneo Pompeio Magno conſecratus, Euſebio autore. Eſt quoque Antiochiæ porta Daphnitica, de qua Hieronymus *in vita Ignatij, &c.* Iuſtinianus *lib. C. 11. de cupreſſis ex Luco Daphnenſi, l. ſi quis autem Daphnenſis Luci, &c.* Nebriſſ. Dictum à Daphne Ladonis filia, vt nonnulli volunt: vel ab eo, quòd illic erant (auctore Auſonio) ſpectatiſsimæ lauri, quæ δάφνιδες Græcis dicuntur. Addit Philoſtratus alibi inſolitas in eo naſci cupreſſos in memoriam Cypariſsi, quem Apollo dilexit, cui ille lucus eſt ſacer. Eius meminerunt præter eos, qui ab Alciato citantur, D. Chryſoſtomus *contra gentiles,* Ammian. Marcellinus *ad fin. lib.* 19.

DARDANARII dicuntur, qui annonam merceſve coemptas tantiſper ſupprimunt, dum cariùs eas vendendi occaſio ſe offerat: à Dardano, vt quidam aiunt, mago nominati. *Vide Vlpian. l. 6. ff. de extraord. criminibus & l. 37. ff. de pœn.* Iulius Pollux ἀναπραμένους, & ἀναπωλήτας, hoc genus hominum appellari ſcribit. nam Propolas eos nominat, quos Iuriſconſulti, Proxenetas. Dardanarius autem non malè Thales ille ſapiens appellari potuiſſet, qui olearum inopiam prouidens, omnes coemit, & anno inſequenti vendidit: vt ſcribit Ariſtoteles. ſiquidem eum quæſtum turpiſsimum factitare voluiſſet. Hotoman. *Adde Forcatul. in pœnu iuris ciuil. cap. 28.*

DARDANARII. Turnebus *aduerſar. lib. 9. cap. 17.* Dardanarios dici putat eos, qui annonam onerant & premunt, quòd eorum tanquam maleficijs & venenis magicis crederent annonam auerti in ipſorum horrea & in metiendo menſuram imminui, eiuſque modo ſubtrahi: aut quod ad contumeliam & probrum magos eos increparent, Dardanarios vocantes, cum eſſet odioſiſsimum magiæ & infame vocabulum. Certè Dardanarij à Dardano habere nomen videntur, quem magum fuiſſe conſtat. Tertullian. [vt ipſis iam vocabulis vtar, quibus auctrix opinionum iſtarum magica ſonat: oſtentantes & Typhon & Dardanus & Damigeron & Nectabis & Berenice.] Sed & Dardaniæ artes, Columellæ magicæ ſunt:

At ſi nulla valet medicina repellere peſtem,
Dardaniæ veniant artes.

Dardanius etiam ab Apuleio inter inſignes magos nominatur. Vt autem arcarius, buccularius, tignarius dicitur, quæ formatio in multis artificum vocabulis obſeruatur, ita, vt in opificio & artificio aliquo, Dardanarius eadem proportione dicitur. Nec verò in annona tantùm, ſed & in alijs mercibus dardanarij, eodem Iuriſconſulto auctore, dicebantur. Qui ſe in aliena cœnacula dirigunt, furandi animo, diætarij vocantur, quòd cœnaculum diæta etiam non malè vocari poſsit, cum in diæta ſit. Hæc annotauit Turnebus *loco ſuprà citato.* Sed lubet etiam hic doctiſſ. D. Cuiacij explicationem huius vocis adſcribere: ex cap. 19. libr. 10. obſer. [Dardanarij (inquit) ijdem ſunt & Pantapolæ & Seplaſiarij, ſi gloſsis veterum credimus, quæ & Seplaſiarios, & Dardanarios Pantapolas exponunt, & Pantametabolos: quo genere hominum nihil eſt fraudulentius, nihil iniquius in oneranda annona mercium quarumlibet,

& ideò varijs conſtitutionibus fraudes, calliditates, ſtellionatus eorum coërcentur, non etiam genus omne improbatur negociationis huiuſmodi. Nam & Reipublic. vtiles ſunt, & vrbe aliquando eiecti quum fuiſſent, reuocantur. Nouell. Valentiniani, de Pantapolis ad vrbem Romam reuocandis, his verbis: [Græcos negociatores, quos Pantapolos appellant, in quibus manifeſtum eſt maximam ineſſe multitudinem, magnamq; in emendis, vendendiſque mercibus diligentiam, vlterius non patimur ſacræ vrbis hàbitatione ſecludi, licet eos diſſentio, & maximè inuidia tabernariorum, quam venerabilis Romæ vtilitas à negatione ſubmouerit. Idcircò hoc edicto ſinguli vniuerſique cognoſcant pantapolis ad vrbem Romam redeundi negotiandique licentiam reſtitutam, vt cura peruigili vbertas populo miniſtretur.] Hæc valent. Sed ſi fortè vel menſuras, & pondera falſarint, vel legibus conſtituta pretia exceſſerint, vel vndique coëmptas merces ſuppreſſerint, dum ex raritate caritatem affectant, hi conſtitutionibus coërcentur. *l. in dardanarios. ff. de pœnis. l. annonam. ff. de extraord. crimin.* & ſpecialiter crimine ſtellionatus. *l. 3. §. vltim. ff. de crim. ſtellio.* Et de omni eo genere hominum qui ex annonæ caritate lucrum ſperant, minuſque vberem annonam expectant, vt eo demum tempore quam diu horreo flagellarunt, promant, eleganter Gregor. Nazianzenus *in funebri oratione Baſilej Magni:* Χηρεύει τοὺς καιροὺς, κατεμπορευόμενοι τὰ τῆς ἐνδείας καὶ γεωργοῦντες συμφοράς. & adijcit, ταῦτα μὲν ἀκούέτωσαν οἱ σιτοκάπηλοι, vt in alia oratione ad patrem, οἱ σιτῶναι καὶ σιτοκάπηλοι, καὶ τηροῦντες τοὺς τῶν τιμιῶν ἀνακοπάς. Hi ſunt Dardinarij, qui his artibus attentant, onerant, vexant annonam, vt loquitur Vlpian. & Martialis.

Hic vbi Roma ſuas aurea vexat opes.

vt Varro, Incendunt, & excandefaciunt: vt Lampridius, vaſtant: [Quum annonam, inquit, vaſtarent hi qui tunc Rempubl. gerebant, etiam inopia ingens Romæ exorta eſt, quum fruges nô deeſſent.] vt Plinius, Flagellant, quod eſt premût. Denique vaſtat, flagellat, vexat, annonam propriè qui ſupprimit quive vendit iuſto pretio. Salomon. ὁ συνέχων σῖτον, δήμου κατάρατος. Populo, inquit, deteſtabilis eſt qui ſupprimit annonam. *Cuiac. obſ. 10. cap. 19.*

DARE, id eſt, credere. *l. vlt. ff. commun. prædi. & l. ſi venit. §. fin. ff. de ſeruit. ruſtic.*

DAT qui permutat, vel compenſat. *l. dediſſe. ff. de verb. ſign.* Prateius.

DARE, adſignare *l. quæ pater. ff. famil. erciſc.*

DARE, hoc eſt ſoluere. *l. creditor. §. cum de ſorte. ff. de ſolut.* Prat.

DARE nuptui, collocare in matrimonium. *Inſtit. de lega. §. legari.*

DARE, eſt delegare *l. ſi ita. ff. de offic. præſidis.* Prat.

DARE intelligendus eſt, qui remittit, *l. generaliter. ff. de calumniat.* Prat.

DARE, id eſt, dare velle. *l. ſtipulatus ſum Damam. ff. de verbor. obligat.*

DARE, præſtare *l. 40. §. Pamphilo. de ſtatulib.*

Quod te mihi DARE, facere oportere verba, licèt coniuncta videantur, ſic tamen accipienda ſunt, vt quodvis eorum probare ſufficiat. *l. 53. ff. de verb. ſignific.*

DARI etiam vacua poſſeſsio dicitur *l. 31. §. arbitri. ff. de arbitris.*

DARE, id eſt, commodare *in l. ſi vt certo. §. nunc videndum. ff. commod.* & pro tradere. *l. ſi tibi. ff. de præſcrip. verb.* Prat.

DARE & donare, differunt, tanquàm effectus & cauſa, cùm donare ſit meram liberalitatem exercere, dare verò, tradere, ſignificet *l. 1. ff. de donat. Godde. ad l. 53. n. 8. ff. de verb. ſign.*

DARE propriè eſt dominium transferre. *§. ſic itaque. 14. de action.* Itaque ſtipulationes de dando conceptæ hanc vim habent, vt dominium ſtipulatoris efficiatur *l. vbi autem. 75. in fine ff. de verb. obligat. l. ſi ita. 25. ff. de contrah. empt.* neque enim videntur data, quæ eo tempore quo dantur accipientis non ſiunt. *l. non videntur. 167. de reg. iur.* Hotoman. Aliàs denique dare videtur qui reſtituit. *l. ſtatu liber. §. ſi quis ſeruum. ff. de ſtatulib. l. ſi ſeruus. in princ. ff. de ædil. edict.* Olden.

DARE FACERE, vetus fuit formula actionis in perſonam: qua id quod aliqua de cauſa debebatur, peti ſolebat: ſiue id in dando, ſiue in faciendo conſtaret. *l. obligationum. 25. ff. de obligat. & act.* ſoluta enim pro ſeparatis in ea formula accipiuntur. *l. ſæpè. 53. ff. de verbor. ſignific.* hoc eſt, vt alterutrum tantum debeatur. Vſurpatur in l. vltim. ff. commun. præd. l. 18. §. 1. ff. de acceptilat. l. 13. ff. de inoffic. teſtam. Cicero *lib. 3. offic.* [Itaque Calphurnius arbitrum illum adegit, Quidquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona.] Hot. Simili modo legimus, ire agere, inducta illata, vti frui, &c.

DARE vindicias ſecundùm ſeruitutem, Ab libertate in ſeruitutem, Contra libertatem: locutiones veteribus vſurpatę, pro Decernere eum quo de agitur, tantiſper ſeruum eſſe. Liuius *lib. 3.* [Iudicem te ab libertate in ſeruitutem vindicias non dediſſe.] Item, [Vindiciaſne ab libertate in ſeruitutem dederit.] Aſconius *in Cornelianam,* [Quis fuerat ille ex Decemuiris, qui contra libertatem vindicias dederit.] Hot.

DARE non ſolùm intelligendum eſſe cenſet Iauolenus *in l. ſi mulier. ff. de condic. cauſa dat.* & Vlpianus cum de eo, quod venditori datur, vt putà pretium vſuræ: ſed etiam ſi quid emptionis cauſa erogatum erit. *l. debet. ff. de ædilit. edict.* Tamen Specul. *tit. de empt. & vendit.* tradit, verbum, DARE, quandoque impropriè in inſtrumentis & contractuum perſcriptionibus pôni, quandoque etiam propriè: veluti cum res data, ſit accipientis, & de vera alienatione ac dominij tranſlatione agitur: ſi modò tradens dominus erat. *l. traditio. ff. de adquir. rer. dom.* Impropriè autem quandocunque ſolus vſus, ſolave poſſeſsio rei datur: cuiuſmodi eſt contractus emphyteuſeos, locationis & rei in clientela poſitæ, ſeu in feudum datæ. In his etenim id genus conceſsionis, contractibus & tabulis, dominium minimè transferri ſolet. Qua de re in contractu emptionis, dedit, pro tradidit, κατὰχρηστικῶς, & ex improprio ſcriptum cenſet Bartol. *in l. fin. ff. de condi. ob cauſam. & in l. ex empto. ad prin. ff. de actio. empti. & c. Brechæus l. dediſſe intelligendus eſt, de verb. & rer. ſign.*

DARE item alienare eſt & dominium transferre, vt habetur *in l. nemo rem ſuam. & l. vbi autem apparet. §. fin. ff. de verbor. obligat.* Tamen qui rem pro re alia, quam dare tenebatur, commutauit, vel compenſauit, aut ſibi accepto latum eſt, id dediſſe cenſetur. *Paulus in l. vel permutauit. ff. de liber. cauſ.* Vnde ſi mulier nuptura ei, qui centum dare debebat, cum eo ita pacta eſt, [pro centum quæ mihi debes, fundus Huſſeianus doti tibi erit.] ſecundùm id quod placuit rem pro re ſolui poſſe, & liberatio contigit, & centum in dotem erunt. Sic reſpondit Paulus *in l. ſi et. ff. de iur. dot. & c. Brechæus ibid.*

DARE vſumfructum hæres iuſſus, (vt in ſpecie l. 3. ff. quibus mod. vſusfruct. amit. l. 10. §. vltim. l. 32. §. 1. ff. de vſusfruct. & vſu leg.) dare intelligitur ſi legatarium in fundum inducat, eumque patiatur vti frui, *l. 3. ff. de vſufruct.* Sic, Dari vſumfructum, *l. 37. ff. de vſufruct. l. 30. §. vlt. ff. de iureiurand.* Atque ita Dari quoque ſeruitutes per patientiam intelliguntur, *l. 19. ff. de ſeruit. præd. ruſt.* Briſſon.

DARE cum adiuncto variat ſignificationẽ: dare mutuo, dare hypothecæ. *l. & quæ nondum. in princ. ff. de pignor.* Old.

DARE actionem & iudicia prætor dicebatur, cùm actori poteſtatem agendi faciens, eum ad intendendam actionem admittebat, quod Cicero *pro Cæcina* ait. [Etenim ſi prætor is, qui iudicia dat, nunquam petitori præſtituit, qua actione vti eum velit.] & *actio. 3. in Verrem.* [Si quis (inquit) eum pulſaſſet, edixit, ſe iudicium iniuriarum non daturum; quidquid ab eo peteretur, iudicem de ſua cohorte daturum, ipſi autem nullius rei actionem ſeſe daturum.] Iudices quoque litigatoribus dabat, nonnunquam ex centumuiris quibus prætor præerat, ſæpiſsimè tamen ex primis in quos litigatores conſenſerant *l. 2. §. 1. ff. de iudic. l. ex conſenſu. ff. de appella. Coraſ. Miſcell. lib. 3. cap. 18. Confer Sigonium de iudicijs. lib. 1.*

DARE beneficium, pro rem gratam facere, dictum eleganter *in l. Neratius conſultus. de reg. iuris.* Olden.

DARE, pro, facere, poſitũ à I. C. *in l. ſi quis ab alio. ff. de re iudic.* ſingulariter obſeruauit Zaſius noſter, & ſi magna ſit differentia inter dare, & facere, vt ipſe *in §. ſequenti eadem lege* docet. Sed ſic dici in re magna, Donatus *in Adelphis* monuit. Oldend.

DARE ferias, pro obſeruare, apud Vlpianum *in l. ſi moll. quum. de offic. procouſ.* Olden.

DARE iuſiurandum dicitur etiam, qui vi, vel amens promittit. *§. ſicut ergo. in illa gloſſ. in authent. vt cod. ſine quo ſuffrag.* Sic Cæſar *lib. 1. Gallic.* [Hac ratione adducti, inter ſe fidem & iuſiurandum dant.] Oldend.

Dare nomen, eſt curare nomen inſcribendum. (ſich einzeichnen/auff ſchreiben laſſen.) Arrianus *in l.3.§.de re milit.* [Qui poſt deſertionem, inquit, in aliam militiam nomẽ dederunt, legive ſe paſsi ſunt.] Budæus interpretatur, ad delectum ſeſe exhibere. Oldend.

Dare ſententiam, pro, dicere & ferre. *l.28.ff.de re iud.l.56.§.1.ff.de euictio.* Et dare ſimpliciter eodem ſenſu, *vt in l.27.in fin.ff.de liber.cau.* Contra libertatem dabit, id eſt, ſententiam feret. Tacit. *libr.* 4. [Ita ſecundùm Meſſenos datum,] id eſt, pro Meſſenis pronunciatum. Sueton. *in Claud. cap.15.* [Abſentibus ſecundùm præſentes dabat facillimè nullo delectu.] Plin. *libr.7.epiſtol.ad Macrin.* [Finem cognitioni quæſtio impoſuit, quæ ſecundùm reos dedit.] Hæc autem locutio imminuta & conciſa eſt. Plenè enim ſic enunciatur, [Secundùm aliquem litem dare.] quam locutionem in pronunciationibus vſitatam ex Valer. Max. *libr.3.cap.3.* & Seneca *in præfat. libr. 7. Declamat.* aliàs docui. Cicero *pro Quint. Roſc.* [Scauri tabulas poſcebamus, nunc tuas, C. Fanni Chærea, ſolius poſtulamus, quominus ſecundùm eas lis detur, non recuſamus.] Lucan. *lib.* 3. [ſecundùm AEmatheam lis tanta datur.] Briſſon.

Dari, id eſt, damnari. Sic Dari ad beſtias. *l.1.ff.de veteran.l.12.ff.de pæn.l.8.ff.de leg.Cornel.de falſ.l.11.ff.ad leg.Cornel.de ſicar.* in exilium *l.4.ff.de interdict. & releg. l. 29. ff. de excuſat. l.4. ff.de extraord.cognit.l.3.C.ſi pend.appell.* in ludum venatorium *l.8.§.vltim.ff.de pæn.* in metallum *l.1.ff.de iur.patron. l.17.l.23.l.28.§.qui vt generaliter.ff.de pæn.l.vltim.ff. de effractor. Paul. libr. 1.Sentent.* in opus metalli *l.3.§.ſi in metallum.ff.de muneribus. l.1.ff.ſi pendent.appell.l.8.§.vltim.l.17.ff.de pæn.* in opus publicum. *l.17.l.28.& l.34.ff.de pæn.l.1.§.1.& l.vltim.ff. de effract. l. 4. §.1.ff. de recept.reum.l.7.ff.de extraord.crimin.l.40.ff.de iur.fiſc.* in quæſtionem *l.12.ff.de quæſt.* Briſſ.

Dasvmianvm ſenatuſconſultum, *l.36.& l.51.§.ſenatuſconſulto.ff.de fideicommiſſ.libert.* quo cauebatur, de his qui fideicommiſſariam libertatem præſtare rogati, iuſta ex cauſa abeſſent, vt nec libertas impediretur, nec libertas eriperetur his qui fraude carerent, *l. 39. ff. de fideicommiſſ. libert.* Briſſon.

Dativi tutores dicebantur, auctore Vlpiano *in Inſtitut. tit.11.* qui teſtamento dati erant. Datiuos tamen, & teſtamentarios tutores ſeparat Modeſtin. *in l. 7. ff.rem pupil. ſaluam fore.* Quemadmodum datiuam tutelam, à teſtamentaria & legitima Iuſtinianus ſeparat *in l.40.C.de epiſcop.& cler.* Datiuoſq; idem Imper. *in l.vltim.C.de legit.tutor.* accipit, qui à iudice dantur. Briſſon.

Datv iri, pro, datum iri, dixit. I.C. *l. ſtipulatio iſta, habere licere. §.ſi quis inſulam.ff.de verbor.obligat.* qua de vide *Ant.Auguſt. lib.2.Emend.cap.1.*

Datvm, ſubſtantiuum, in tit. de condict. cauſ. dati, qui vulgò citatur ſic: [De conditione ob cauſam.] confuſa loquendi phraſi, ac proprietate, nec abſque ſtudioſorum detrimento. Præterea legendum [de Condictione cauſa dati, cauſa non ſecuta.] non autem, [Cauſa data.] nullo cohærente ſenſu. Sic Celſus *in l.vlt.eod.tit.* obligationem dati vocat. Oldendorp. *Vide Cuiacium & VVeſenbecium in paratit. hoc ipſo titulo.*

Datvs iudex, id eſt, delegatus. Nam in iure ciuili, vt Zaſius ait, *in l.duo iudices.ff.de re iudic.* rarò inuenies verbum, Delegari, pro Iudice, ſed frequenter verbum Dari: vt Iudex datus, *in l.iudex.de iudic.in l.à iudice.& l.apertiſsimi.C.eodem.in l.2.ibi, cui iuriſdictio data eſt, in l. & quia. in princip. de iuriſdict. omn.iudic.* Propriè iudex datus dicitur, cui reſpectu vnius cauſæ, vel articuli tantùm mandata cognitio eſt, & præter eam nihil habet. A recentioribus Cæſaribus Pedaneus appellatus. Oldend.

D E.

De, præpoſitio auget in depoſito *l. 1. ff. depoſit. Anton. Auguſtinus lib.emend.3.c.7.* Quandoque ſignificat, è, vel, ex, *l.lecta.ff.ſi cert.pet. Adde Gellium lib.6.c.16.* Prat.

De, pro, à, *l.ſi is qui rem.§.fin. ff. de furt.cum ſim.* Sic & Cicer. vſurpat.

De domo, pro ex domo, apud Paulum, *in princip.l.lecta.ff.de reb.credit.* ſic & Terentius vſurpauit, [Clamat de via.] id eſt, è via. Pauli verba, quæ ſic habent, [Lucius Titius ſcripſi, me accepiſſe à Publio Mæuio quindecim nummos numeratos mihi de domo.] ſecundùm Alciat. ſignificant, tam quod domi numeratum, quàm quod ex domo ad eum miſſum eſt, ſiue per ipſum patremfamil. ſiue per eius ſeruos, aut inſtitores. Spieg.

De, interdum pro, vel propter ſignificat. Vlpianus: [Vel ſi quid ex eo quod egerit, ad eum peruenerit, dolove eius malo, vel culpa eius factum ſit, quo minus perueniret, hiſdem de rebus reddi, id eſt, propter haſdem res reddi, vel pro his rebus rectè præſtari.] *vt in l.aliud.de verbor.ſignific. Vide Budæum in l.redhibere.de ædilit.edict.* Hæc item præpoſitio quandoque in malam partem accipitur. vt deſperatus, demens, dedecet, deformis, degener. *Alciat. lib.4.de verb.ſignific.*

De eadem familia, vber einen leiſt. Spieg.

Dealbatores, item Deauratores. *lib.10.C.* ab Impp. inter artifices recenſentur, qui munerum immunitate donati ſunt. Spieg.

Deambvlandi ius, hoc eſt, ſpaciandi. Vlpian. [Præter habitationem autem, ait, quam habet, cui vſus datus eſt, deambulandi quoque & geſtandi ius habebit.] *l. plenum. §. 1. ff.de vſu & habit.* Spieg.

Debere, verbum, ad omnes omnino actiones referendum eſt *l.pecuniæ.§.hoc verbum.de verb.ſignific.* Id tamen ad ſubſequentes tantùm ſpecies referri oportere, ſcilicet ciuilem, prætoriam, aut fideicommiſſariam perſecutionem, quamplurimi exiſtimant. Vix enim in rem actioni debendi verbum competit. Neque enim res mea mihi deberi poteſt, *ſicuti apparet ex l.Quintus Mutius. §. argento. & l.ſcribit. ff.de auro & argent.legat.* Id tamen vim habere obligationis palàm eſt *ex l.1.§.1.ff.de act.empt.* [venditor ſi cum ſciret deberi ſeruitutem, celauit.] *& l.ſi domum.ff.de ſeruit.ruſtic. præd. Adde VVeſemb.in tit. de actio.in Inſtit.in princ.ſuper verbo, Deberi.*

Debere defunctus non dicitur, ſed debuiſſe. Interpretes citant textum ſingularem & vnicum, quo id colligunt, *l. qui Romæ.§.Angerius.ff.de verb.oblig.* Oldend.

Debet, hoc verbum importat neceſsitatem. *l.1.in prin.ff. de edend.Io.Bello.Etymolog.*

Deberi propriè id tantum intelligitur, quod peti & ab initio exigi poteſt. *l.108.ff.de verbo. ſignific.* Martial. *libr.2.epigr. Sexte nihil debes, nil debes, Sexte, fatemur:*

Debet enim ſi quis ſoluere iure poteſt.

M.tamen Cicero *in Paradoxis.* [Quoniam (inquit) nihil quiſquam debet, niſi quod eſt turpe non reddere,] ſeruus nec debere, nec illi deberi intelligitur *l.41.ff.de pecul.* Prat. Ac proinde eos qui natura tantùm obligantur, debitores per abuſionem dicimus: cum debitores hi tantum propriè dicantur à quibus inuitis pecunia exigi poteſt, *l.16.§.fideiuſſor.ff.de fideiuſſor.l.108.ff.de verb.ſignific.* Obtinuit tamen, vt etiam Natura deberi dicamus, licet eius petitio nulla ſit, *l. 1. §.vlt.ff.de pec. conſtit.l.1.§.id quod natura.ff.ad leg.Falcid.l.55.ff.de diu.reg.iur.l.10.ff.de obligat.& act.& alijs vulgatis locis.* adeò vt qui natura tantùm obligatus ſoluerit, Debitum ſoluiſſe dicatur, *l.16.§.pen.ff.de ſolut.* Et Debiti appellatio plerunque ſolam naturalem obligationem comprehendit, *l.40.§.dominum.ff.de condit.& demonſtr.l.25.§.1.ff. quando dies leg.* Sic fit vt deberi aliquid vel Naturâ, vel Ciuili, vel Honorario iure poſsit, *l.1.§. debitum.l.3.ff.de pec.conſt.l.1.ff.de nomat.l.47.ff.ad S C.Trebell.* eaq; eſt iurib. debita pecunia, *l.3.§.1.ff.de pec.conſt.* Debetur porrò vel purè, vel in diem, vel ſub conditione, *l. 16. ff.de pet.hered.* Nam & quod die certa præſtare oportet, Deberi dicimus, licet dies eius nondum venerit, *l.9.ff.vt leg.nom.cau.* Briſſ.

Debiles perſonæ, qui propter infirmitatem, vel perpetuo aliquo morbo rebus ſuis supereſſe non poſſunt. inter eas fœminæ & pupilli connumerantur *in l. ne quicquam. §. obſeruare. ff. de offic. proconſulis.* alibi Imperator miſerabiles nuncupat. *C. quando imp. inter pupill. libr. 3.* Præcius.

Debiti facere gratiam, pro remittere. Old.

Debiti inſtar habet id, quod officio iudicis adſequi poſſum ab inuito aduerſario, imò & ipſum officium à iudice debetur poſtulanti ſecundùm ius, & ſi negauerit, tenetur iniuriarum *l.1.§.permittitur autem.in fin.ff. de aqu.quot. & æſti.* Olden.

Debitor propriè is dicitur, cui nulla competit exceptio: ſtrictè autem accipitur, vt is ſit, à quo inuito exigere poſſimus, hoc eſt, extorquere, vt rectè Accurſius interpretatus eſt. *l.debitor.de verb.ſignific.* Oldend.

DEBITOR tam ex contractu, quàm ex delicto intelligitur, *l.14.cum ſeq.ff.de pet.hered.* Briſſ.

DEBITOR putatiuus, qui putat ſe debitorem, vero debitori opponitur. Vide l.qui ſe debere. de condit. cauſa dat. cuius intellectum nec interpretes, nec Bartol. ſatis aſſecuti ſunt, vt ex Zaſianis intellect. euidenter patet. Old.

DEBITORES rerumpublicarum accipere debemus, qui ex adminiſtratione reipublicæ reliquantur. vel qui ex pollicitatione quæ recuſari non poteſt, obſtricti ſunt. *l.reſcri pto.ff.de muner.& honor.* Olden.

DEBITA portio, quæ liberis ex ſubſtantia paterna iure ciuili debetur. (gebürlich antheil.) *l.8. §.vnde ff.de inoffic.* nimirum quarta pars ſucceſsionis, quæ ab inteſtato obtigiſſet. Appellatur & debitum bonorum ſubſidium. *l.2. & l.5.C.de inoffic.donatio.* Deberi autem parentum hæreditas liberis intelligitur, liberorum verò parentibus non æquè, propter votum parentum, & naturalem erga filios charitatem. *l.15. ff.de inoffi.teſt.l.vltim.ff.de bon. damnat. l.7.in fin. ff. vnde liber.l.50. ff.de bon.liber.* Briſſ.

DEBITA etiam patronis portio, quæ patronis ex l. Papia relinqui debet. *l.114.§.1.de legat.1.l.28.ff.de lega.2.l.1. §.pen. ff.ſi cui plus quàm per l.Falcid.l.20.ff.de donat.l.60.ff.ad Trebell.Inſt. de ſucc.lib.l.19.§.1.de condit.& demon.l.25.l.41.l.44.ff.de bon.liber. l.6.§.ſi patronus.ff.ſi quis in can.teſt.* Briſſ.

DEBITV IRI, vetuſtè, pro, Debitum iri. Vlpianus *l.1.§. 3.de dot.præleg.* [Et mulierem agentem ex teſtamento cauere debere, defenſu iri hæredem aduerſus maritum. ergo maritus item debebit cauere, aduerſus mulierem defenſu iri, ſi prior agat.] Et *§.ſequenti,* [Non aliàs eum legatum conſecuturum, quàm ſi cauerit hæredes aduerſus mulierem defenſu iri.] Item apud eundem *l.11.§.17.ff.de legat.3.& l.14.de noxal. act.& l.10.& 38.de rebus cred.* Hotom.

DEBITVM. Perſonæ vel res alicuius, non poſſunt detineri propter delictum alterius. Id autem Iuſtinianus appellat. *ἐνεχυρασμόν,* vetus interpres vertit, Oppignorationes: vulgus Repræſalia. *Nouell.Ne perſona vel rei vel auri.conſti.52.& Nouell.de vicarijs,ſeu locum tenentibus.§.cùm verò contigerit.conſtit.134.* Mutuum dans agricolæ, terrã eius tenere non poteſt ex quacunq; conuentione. *Nouell.Ne quis mutuo dans agrico.conſtit.32.33. 34.* quæ conſtitutiones ad diuerſos præſides ſunt promulgatæ. Oldend.

DEBITVM ſolutum dicitur, cùm eſt res perfectè creditoris facta. Sic debitor fundi, alteri pignorati, dando fundum, non ſatis facit, niſi pignoris obligatione ſublata. *l.ſi rẽ meam.ff.de ſolut.* Spieg.

DEBLATERARE, eſt garrire, nugari. Plautus *in Aulularia.* [Vbi ea ea quæ deblateraſti vicinis omnibus.]

DECANVS. Modeſtinus *in ſingulari lib. quem de rei milit. vocabulis fecit,* [Decani (inquit) erant decem militibus præpoſiti, qui nunc caput contubernij vocantur.] Idem etiam teſtatur Flauius Renatus *lib.2.* eodem modo dicti, quo centenarij, & ducenarij. Quos verò *Græca conſtitutione 43.item alia 59. in Nouellis* Iuſtinianus lecticarios, ſeu decanos appellat, ad hos cura libitinæ pertinebat, id eſt, exequias, ſepulturamque defunctorum procurandi, pheretra, lecticaſve ferendi. Varius autem fuit eorum numerus, donec Iuſtinianus mille, & centum ergaſteria ſolùm illis attribuit, quæ ad maiorem Eccleſiam pertinerent, immunitateque fruerentur, cæteros vero munifices eſſe iuſsit, neque hoc nomine excuſari, quod *ex libr.1.pareg. Alciati cap.* 50. referendum hic duxi, vt aliquæ leges, quæ ſub rub. De ſacroſanctis Eccleſi. meliùs intelligantur. Cæterùm, apud Eccleſiaſticos dignitatis nomen eſt Decanatus, vulgò *doyenné.* Anch.

DECAPROTI, & Decaprotia, Decemprimi & Decemprimatus. *Vide Decemprimi.* Hot.

DECEDERE, eſt propriè à mandata functione diſcedere, vt conſules ex prouincia decedere ſolebant. *Adde Brechæ l.hereditas.de verb.& rer.ſignific.*

DECEDERE iure ſuo, eſt non ſummo iure agere, aliquid ſui condonare comiter. Vulgò dicunt, Præterire ius. (nachgeben/nachlaſſen.)

DECEDERE officio, non eſt ab officio recedere, ſed eſt, contra quàm decet, atque officioſum eſt, aliquid agere. Oldend.

DECEDERE, pro mori, tanquam de gubernatione corporis recedere. Eo enim modo per ſe dicimus, Deceſſit, qui Defunctus eſt, vt ſubintelligatur vita. Old.

DECEDERE poſſeſsione, Decedere iure ſuo, vel de iure ſuo. *Vlpianus in l. his conſequenter. §. ſed & cùm mutuas. ff. famil. erciſc.* Oldend.

DECEM, aut quindecim hæres dato.] ſecundum Pompon. pro eo eſt, ac ſi decem ſola legata ſint. *in l. ſi ita relictum. §. fin.ff.de leg.2.* Oldend.

DECEM & octo annos plenæ pubertati Modeſtinus adſeruit. *in l.arrogato.de adopt.* Old.

DECEMPEDA, regula eſt ſeu pertica decem pedum, qua fabricæ menſura colligitur. Old. Hinc

DECEMPEDATOR, qui eo menſuræ genere demetitur. *Ciceroni in Philip.*

DECEMPRIMI, qui & *Δεκάπρωτοι* plerunque nominantur, erant Decemuiri ex Decurionum ordine conſtituti, qui tributorum exactioni ita præerant, vt ſi qua detrimenta fiſcus defunctorum culpa contraheret, ipſi ſuis ſumptibus reſarcirent. eorum nanque adminiſtratio nequaquam in Republic. gubernatione ciuitateque regenda ac defendenda verſabatur, ſed potius in ſumptibus, Republic. cauſa faciendis. Illa autem munera Iuriſconſulti Perſonarum, hæc verò Patrimonij appellant. Hermogen. *l.1.ff.de mune. & honor.* [Patrimonij ſunt munera rei vehicularis, item nauicularis, decemprimatus.] Arcadius autem *in l.18. §.3.eiuſdem tractat.* [Decaproti, & Icoſaproti tributa exigentes, & corporale miniſterium gerunt, & pro omnibus defunctorum fiſcalia detrimenta reſarciunt.] Cicero *pro Sext. Roſcio.* [Itaque Decurionum decretum ſtatim fit, vt Decemprimi proficiſcantur ad L.Syllam.] Hotom.

DECEMVIRI. Pomponius *in l. neceſſarium. ff. de origin. iur.* [Et cùm placuiſſet (inquit) leges quoque ferri, latum eſt ad populum, vt omnes magiſtratus ſe abdicarent: & decemuiri conſtituti ſunt anno vno. Hi cùm magiſtratum prorogarent ſibi, & rem iniurioſè tractarent, neque vellent deinceps ſufficere magiſtratus, vt ipſi & factio ſua perpetuò rempublicam occupatam retinerent: nimia atque aſpera dominatione eò rempublicam perduxerunt, vt exercitus à republica ſecederet.] Oldend.

DECEMVIRI. Suſpicor viros illos decem, quos prætor vrbanus in conſilium diebus cognitionum adhibebat, DECEMVIROS STILITIBVS IVDICANDIS appellatos fuiſſe. Nimirum ſub Auguſto decem, ſi Dioni credimus, ſenatores, ſub Antoninis & Alexandro, quinque ſenatores & equites Romanos totidem. [In conſilium (inquit Vlpianus *in fragment.*) adhibentur Romæ quinque Senatores, & quinque equites Romani.] Fuiſſe autem hos quinque ſenatores & equites quinque, non aſſeſſores, aut conſiliarios prætoris vrbani, ſed iudices, ex eodem Vlpiano eſt euidentiſsimum, qui ſic *libr.2.ad leg. AEliam Sentiam* ſcribit: [Illud in cauſis probandis meminiſſe iudices oportet, vt non ex luxuria, ſed ex defectu deſcendentes cauſas probent.] *l.16. de manumiſſ. vind.* In hoc enim loco de ijs quinque ſenatoribus, & quinque Romanis equitibus, quos in conſilium adhibebat prætor, Vlpianum ſenſiſſe tam ex eo conſtat, quòd hic de cauſis probandis agatur, quæ probatio apud conſilium fieri ſolet: quàm quod ad legem AEliam Sentiam hoc Vlpiani reſponſum pertineat, qua lege minor viginti annis non niſi cauſa apud conſilium probata manumittere potuit. Idque mirum in modum Antonini reſcripto quodam confirmatur, cuius hæc ſunt verba. [Eorum qui apud conſilium manumittuntur, poſt cauſam à iudicibus probatam, & manumiſſione ſecutam, non ſolet ſtatus in dubium reuocari, ſi dicantur falſa demonſtratione liberati.] *l.1.C.de vindic.& apud conſ.ma.* Eoque ſenſu conſilium accepiſſe, viſus eſt etiam Valerius *lib. 2. cap. 9.* ſic de Q. Metello ſcribens: [Nam quid plus honoris tribui potuit conſuli, quàm eſt datum reo Metello? qui cùm cauſam repetundarum diceret, tabulæq; eius ab accuſatore expoſtulatæ, & ad nomen inſpiciendum circa iudicium ferrentur, totum conſilium ab earum contemplatione oculos auertit, ne de ea re quæ in his relata erat, videretur dubitaſſe. Non in tabulis, ſed in vita Q. Metelli argumenta ſincerè adminiſtratæ prouinciæ legenda ſibi iudices crediderunt, indignum rati, integritatem tanti viri exigua cera, &

pancis

paucis literis perpendi.] Hæc Valerius, conſilium expreſſe iudices interpretans, non aſſeſſores, non conſiliarios. Igitur oportet, inquit Vlpianus, iudices, hoc eſt, quinq; ſenatores, & quinque Romanos equites, in cauſsis ijs, quas minor allegat ad conſilium manumittere deſiderans, probandis, meminiſſe, vt non ex luxuria, hoc eſt, prodigalitate, ſed ex affectu deſcendentes cauſas probent. *d. l. 16.* Et hæc, niſi fallor, veriſsima eſt huius loci ſententia. Igitur illi, per quos exercebat & præbebat conſilium prætor, quinque ſenatores, & equites Romani, non aſſeſſores erant, non conſiliarij, ſed iudices. Et quia Decemuiri Stlitibus iudicandis, aliud nihil, quàm decem iudices ſignificant, idcirco probabiliter etiam dici poſſe, & veriſimili coniectura liquidum videtur, illos quinque ſenatores & quinque equites, decemuiros olim Stlitibus iudicandis appellatos fuiſſe. Idque eo etiam videri poteſt veriſimilius, quod Romæ decem hi iudices, & in prouincijs viginti recuperatores certi fuerint & perpetui, non ex ſenatorio & equeſtri ordine ſortiti, aut ſine ſorte arbitratu prætoris Romæ, & in prouincijs præſidis arbitrio ex conuentu mercatorum, vt quibuſdam perſuaſum eſt, ſingulis cognitionum diebus electi. Auctor eſt enim Vlpian. eum cui mandata eſt iuriſdictio, conſilium exercere non poſſe. *l. 2. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdict.* Quibus verbis non prohibetur is, qui mandatam exercet iuriſdictionem viros aliquot prudentes in ſuum conſilium adhibere (id ſiquidem fieri ſolere ex Ciceronis Quinctiana eſt euidentiſsimum) ſed illos ipſos viginti certos recuperatores in prouincijs, & Romæ certos quinque ſenatores illos, & equites quinque, quibus exercere aut præbere præſes & prætor conſilium ſolebant, is cui mandata eſt iuriſdictio, conuocare prohibetur, & cum ijs tanquam præſes, tanquam prætor tribunal adſcendere. Hoc enim eſſe conſilium exercere, docet Apuleius, ſic *in Apologetic. 2.* ſcribens, [Teſtor te Claudi Maxime, voſque qui in conſilio eſtis, voſque etiam qui tribunal mecum adſiſtitis,] Et præter Apuleium docet idipſum etiam euidentiſsimè Liuius, de decem legatis, de quorum ſententia L. Æmilius Paulus imperator res Macedonicas componeret, diſſerens *libr. 45.* ad hunc modum. [Ipſe (L. Paulum intelligit) vbi dies venit, quo adeſſe Amphipoli denos principes ciuitatum iuſſerat, literaſque omnes, quæ vbique depoſitæ eſſent, & pecuniam regiam conferri, cum decem legatis circumfuſa omni multitudine Macedonum in tribunal conſedit. Aſſuetis regio Imperio tamen nouum formam terribilem præbuit tribunal, ſummotior aditus, præco, accenſus, inſueta omnia oculis auribuſque, quæ vel ſocios, nedum hoſtes terrere poſſent. Silentio per præconem facto, Paulus Latinè quæ ſenatui, quæ ſibi ex conſilij ſententia viſa eſſent, pronunciauit: ea Cn. Octauius Prætor (nam & ipſe aderat) interpretata ſermone Græco referebat.] Hæc Liuius. Et ſanè decem illos viginti que viros, quos in conſilio Prætores & præſides habebant, certos fuiſſe teſtatur manifeſtè Cicero, ſic *in Verrem actio. 4.* ſcribens. [in conſilio habebat homines honeſtos è conuentu Syracuſano, qui Sacerdotis quoque in conſilio fuerant.] Idem Cicero ſic etiam *in eadem Verrina* ſcribit: [Illud negare poſſes, aut nunc negabis te conſilio tuo dimiſſo, viris primarijs qui in conſilio C. Sacerdotis fuerant, ubi ſolebant eſſe remotis, de re iudicata iudicaſſe? teque eum quem C. Sacerdos adhibito conſilio cauſa cognita abſoluiſſet, eundem remoto conſilio cauſa incognita condemnaſſe:] Proinde decem illos quos habebat in conſilio Prætor, iudices dignitatis aliquod, honoriſque nomen ſpeciale olim adeptos fuiſſe, & appellari DECEMVIROS STLITIBVS IVDICANDIS conſueuiſſe, omnino ſit mihi veriſimile. Certè vel ob id etiam maximè, quod viginti illi quos in ſuum conſilium præſides adhibebant iudices, honoris gratia RECVPERATORES PEREGRINI appellarentur, *Autore Theophilo.* Et ſic quidem tales fuiſſe Romæ videntur decemuiri ſtlitibus iudicandis, quales in prouincijs erant Peregrini recuperatores. Expoſui paucis quidnam de decemuiris Stlitibus iudicandis ſentiam. Sed ita expoſui, vt interim in hac re, quemadmodum & in cæteris, quæ a nobis proferuntur rebus omnibus, ſuum vnicuique liberum & integrum iudicium relinquam. *Ranard. Prætribunal. libr. ſing. cap. 18.* Adde Cuiacium *obſer. lib. 3. cap. 32.* vbi hoc etiam annotat, Decemuiros litibus iudicandis datos, etiam fuiſſe STLITIBVS IVDICANDIS olim nominatos: vt ex S. Pompeio & Valerio Probo liquet.

DECEPTIONEM, circumuentionem & aliud genus in contractu emptionis & venditionis non intelligi oportet pro fraudulento venditoris conſilio, quòd vehementer damnatur: & ſi interueniat, reddit contractum bonæ fidei nullum *l. ex empto. §. is qui vinum ff. de actio. empt. l. ſi dolo. C. de reſcinden. vendit.* Verùm exaudiri debet deceptio, vt D. Oldendorpius ait, quæ re ipſa contingit ex incuria contrahentium. Nam venditoris votum eſt, pretio vendere plurimo: emptoris autem minimo emere. *l. ſi voluntate. C. de contrahen. empt.* Vide quæſo eum *claſſ. 4. actio. 1.* vbi ſcitè confutat fanaticorum voces, calumniantium, leges docere mendacium in Publiciana, deceptionem in venditione, dolum diſsimulare in compenſatione, rixas in iudicijs. Spiegel.

DECERNERE prætor dicebatur, cùm cauſa cognita circa negotij diffinitionem, auctoritatem ſuam permittendo, iubẽdo, vetando aliòue modo interponebat *l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procons.* vt cum bonorum poſſeſsionem dabat, caueri poſſidereque iubebat, & in poſſeſsionem mittebat, aut reſtituebat in integrum. Hæc cum ſolo prætoris imperio expediebantur, eadem poteſtate magiſtratibus municipalibus denegata. *l. ea quæ. ff. de municip. Corraſius miſcellan. libr. 3. cap. 18.*

DECERNERE quæſtionem, pro eo, quod nunc dicimus, ordinare, vt fiat informatio, & vt contra delinquentes procedatur.

DECERPERE eſt aliquid ex aliqua re detrahere, vt vuas ex vite, aut ex arbore. Hinc

DECERPERE oliuam immaturam *l. ſi ſeruus. §. oliuam. ff. ad leg. Aquil.*

DECESSIO, id eſt, deminutio, & detractio. Vlpianus, [Hæreditas nomen iuris eſt, quod & acceſsionem, & deceſsionem in ſe recipit.] Dicimus enim Latinè, hoc mihi decedit, quemadmodum è diuerſo, hoc mihi accedit. *Brechaus l. pecuniæ verbum. §. hæreditas. de verbor. & rer. ſignific.*

DECESSIO, damnum: Acceſsio, lucrum. *l. ſi quis putaus. §. ſi quid poſt. ff. commu. diu.* Alb.

DECESSOR eſt, cui è prouincia abeunti ſucceſſor mittebatur. Vlpianus *l. 4. de offic. procons.* [Rectè autem & ordine faciet, ſi edictum deceſſori ſuo miſerit, ſignificetque quæ die fines ſit ingreſſurus.] Spieg.

DECESSOR, in iure canonico nuncupatur, qui prædeceſſoris locum obtinet. & qui huius erat locum ſortitus, Anteceſſor dicebatur.

DECET, propriè conueniens eſt, refertur q; tam ad animum, quàm ad corpus, atque extrema. Falluntur, qui apud Iuriſcoſſ. hoc verbum pro oportere interpretantur. Nam magis quod officij ſit quàm neceſsitatem ſignat. Spieg.

DECIDERE, paciſci, & tranſigere ſignificat *l. 46. ff. de rei vind.* vt Decidere cum creditore, eſt ſuper debito tranſigere. Scæuola *de adminiſtrat. & peric. tut. l. cum hæreditas.* [Cum pleriſque, inquit, creditoribus ita decidit.] & infrà, [Cum pleriſque creditoribus ita deciderunt.]

DECIDERE damnum, pro tranſigere de damno. Vlpian. *l. 46. §. 3. ff. de furt.* [Si quis eorum pro fure damnum deciderit, dici oportet, ſolummodo actionem ſibi competentem amiſiſſe eum,] Item. [Si proponas communem ſeruum ſurreptum, & alium ex dominis pro fure damnum decidiſſe qui non decidit, habebit furti actionem.] Item apud African. *l. 61. §. 1. eod. l. 9. de condict. furt. l. 9. §. nunc videndum, de minoribus.* Hotom.

DECIES, præciſa locutione, pro Decies centena millia: quod *in Verrinas* demonſtrauimus. Papinian. *l. 77. §. 2. ff. de condit. & demonſtr.* [cùm vxori mandatum eſſet, vt moriens filiæ communi decies reſtitueret, &c.] Hotom.

DECIMA, ſecundum Hoſtienſem *in Summa de decimis, §. 1.* Decima eſt omnium bonorum mobilium licitè quæſitorum pars decima. Et hæc diuina conſtitutione debita, Deoque danda eſt. *vt colligitur cap. 1. c. parochianus. cap. non eſt. c. tua nobis. §. verum. & c. cum non ſit ab homine. extr. de decimis, primit. & oblat.* Eſt itaque, attenta vocabuli deriuatione,

decima, pars decima, non vigeſima, ſiue ſoluantur decem, ſiue duodecim, ſiue etiam viginti: ſiquidem omnia, ſecundum communem vſum loquendi, appellantur decimæ, vt latiùs probant vtriuſque iuris interpretes in lecturis & reſponſis. Varia autem apud veteres decimarum genera fuerunt: nam apud Babylonios, omnium, quæ inferebantur, decimæ ſoluendæ erant: *vt auctor Ariſtoteles lib. 2. œconomic.* Thao AEgyptiorum rex, decimam conſilio Glabriæ Athenienſis exegit. Scribit Appianus decimam partem fructuum reipublicæ, ſolitam pendi, pro vectigali eorum agrorum, qui deſerti ad culturam redigerentur. Siculi Romanis decimam frumenti ſoluebant. Ab his, qui metalla effodiebant, decima exigebatur. *l. cuncti. C. de metallarijs.* Decimam veteres dijs vouebant. *l. 2. ff. de pollicitat.* Fuit decima Herculanea. Alterius decimæ meminit Suetonius Tranquillus *in Caligula.* Sunt alia pleraque decimarum genera, de quibus alibi dicetur. Cæterum, ſecundum Hoſtienſem *in Summa*, Decimarum tres ſunt ſpecies, ſcilicet quædam Perſonales, quæ debentur ex opere perſonali, vt ex artificio, ſcientia, militia, negotiatione &c. quædam Prædiales, quæ proueniunt ex prædijs, vt vinum, bladum, fructus arborum, &c. Tales enim dandæ ſunt illi eccleſiæ, in cuius parochia ſita ſunt prædia. *de decim. ad Apoſtolicæ.* Etiam decimas prædiales tenentur ſoluere Iudæi. *cap. de terris. eod. titul.* Item debent ſolui de diuerſis ſeminibus vnius agri, non tantum de vno, ſi fuerint ſucceſsiuè ſeminata. *cap. Ex parte Canonicorum. eod. tit.* Etiam Ciſtertienſes & alij, qui nullo gaudent priuilegio, dare tenentur decimas de terris de nouo acquiſitis, licèt eas proprijs manibus excolant. *cap. Nuper. eodem titul.* Quædam ſunt decimæ Mixtæ, ſecundùm Hoſtienſ. *ibidem.* Et poſſunt dici hæ, de quibus dubitatur, verùm ſint prædiales, vel perſonales, vt de agnis & fœtibus aliorum animalium, quæ ſunt in paſcuis, & gregatim paſcuntur. Oldend. *Adde Rebuff. t. att. de decimis. quæſt. 3.* vide Leuit. 14. 26. & 27. Num. 18. & 19. Deuteron. 14. 28. & 26.

DECIPERE, genericum eſt. Nam decipit, qui imponit, qui fallit, qui defraudat, qui verba dat, qui in errorem inducit. *vide §. 1. l. 1. ff. de Do. o.* Oldend.

DECISIO, tranſactio dicitur, in eodem ſignificatu Paul. *ad l. Falcid. l. ſi hæres.* [Si hæres, inquit, cum creditoribus deciderit, ne ſolidum ſolueret: & ob eam deciſionem factum ſit, vt aliquid retineret] Pro lege quoque Imperatoris accipitur. *l. veteris. C. de contrah. & commit. ſtip. & de emend. Iuſtin. C. in princip. ſuper verbo, Deciſiones, & §. vnde quæſitum. Inſtit. de nupt.* Verùm ea Imperatoris lex intelligitur, qua partium altercationes diremptæ ſunt. Pragmatica verò ſanctio licèt vulgò dicatur, quam Princeps extra corpus iuris ciuilis promulgarit: veriùs tamen priuilegium vocatur, non quòd priuatis hominibus, ſed quòd vel corpori alicuius vniuerſitatis, vel ei qui officio benè functus eſt, confertur, hoc eſt, quæ ob cauſam publicam, aut communem negotiorum functioné, in ſpeciale quoddam priuilegiũ impertitur. Old.

DECLAVARE, eſt clauas amputare. Nam clauas & clauulas in hac ſignificatione poſuerunt. Palladius, [Clauaſeri commodius eſt, quæ ſit manubrij craſsitudine, longitudine cubitali.] Varro, [vt ſit de tenero ramo ex vtraque parte æqualiter præciſum, quas alij clauolas, alij taleas appellãt.] *vt annotauit Turneb. aduerſar. lib. 53. cap. 19.*

DECLARARE, ad facta frequentiùs, quàm ad dicta pertinere, Valla demonſtrat, *lib. 1.* Noſtri docent, eum, qui vel addit, vel diminuit quippiam, non declarare, ſed potiùs noui quid facere. Oldend.

DECLINARE, pro eo quod eſt, euitare, vſurpatur eleganter. Cicero *in officijs*: [Declineróq; ea, quæ ei nocitura videantur.] Itaq; quoties aliquem diſcrimine quàm minimo à periculo abfuiſſe ſignificabimus, corpore declinatum malum dicemus. *ex Eraſmi chiliadibus.* Spieg.

DECLINARE ſententiam, eſt paulatim illam infirmare, & ideò niſi ſententia declinetur, rebus iudicatis ſtabitur. Spieg.

DECOCTORES, χρεωκόποι, teſte Budæo, dicti ſunt id genus fermè hominum, qui Aſoti dicuntur verbo Græcó. id eſt, luxu, & ganeæ ſtudio perditi: & Latinè Nequam, verbo ſignificantiſsimo: eorumque vitium Aſotia & Nequitia, quam Gellius luxum & Propinationem interpretatur. His olim Romæ certus locus in ſpectaculis aſſignatus erat, vt inſignes omnibus eſſent, etiamſi infortunio aliquo, non nequitia decoxiſſent. Accipiuntur & pro his, qui depeculantur pecuniam publicam. *l. quilibet. C. de Decur. lib. 10.* Spiegel.

DECOLLARE, pro auferre caput, interpretes noſtri vſurpant, non abſque exemplo. Nam Sueton. *in Caligula.* [Miles inquit, decollandi artifex, quibuſcunque è cuſtodia capita amputabit.] Hoc ideo monui, quòd eruditi quidam ab ea ſignificatione abhorrentes, pro collo deponere ſolùm vſurpandum exiſtimant. Spieg.

DECOLLATIO, deceptio apud Paulum, *lib. 5. Sentent. tit. 17.* nam decollo, Diomedi *lib. 1.* ſignificat decipio. At aliter inuenitur apud L. Feneſtel. *lib. Epitom. 2.* Inuenitur & apud Senecam *lib. 4. controuerſ.*

DECOLOR is dicitur, ex cuius ore color defluxit, & exanguis relictus eſt: atque idcirco pro deformi capitur, & nigro. Diſcolor autem non modò pro vario ſumitur, ſed ſi quid eundem colorẽ velut radios quoſdam diffundit. Concolorem, eiuſdem eſſe coloris, nemo ignorat. Verſicolorem verò, vt autem ſæpè dicimus, quòd è diuerſis partibus ſpectanti non eundem offert coloris leporem. Hæc ex Thyleſ. quòd & diligenter colorum materiam tractauerit, & eiuſmodi voces apud ipſos quoque iurecoſſ. recurrant. Alciatus Vallæ ſentẽtiam refellens, ſcribit, ex origine vocabuli eam rem eſſe verſicolorem, cuius color in alium verſus ſit, & nõ quæ variorum colorum ſit. Spieg.

DECOLORARI, pro infamia notari, per trãſlationem. *in l. eum qui probabilem. C. de Epiſc. & cleric.* Spieg.

DECOQVERE, eſt vorato patrimonio, creditoribus fidem fallere, aut certè fidem ſuam per inopiam nõ liberare. *Vide Bud. in annot. ad l. ſi hominem. §. quoties. ff. depoſiti. & Alc. in l. ſi aliquid. C. de ſuſcept. Præpoſ. & Arcar. lib. 10.* Spieg.

DECRESCERE peculium, pro diminui. *l. peculium. ff. de pecul.*

DECRESCERE & Adcreſcere aduerſantur, *l. 4. ff. ſi pars hered.*

DECRESCENDI Ius quid vocent Dd. vide, Ius decreſcendi, &c.

DECRETALIS bonorum poſſeſsio, quæ facti eſt, & extraordinaria vulgò vocatur: ideo dicta eſt, quòd potiſsimùm à decreto pendeat, ſuamque ſubſtantiam accipiat. id monuit, & quidem notabiliter, Alciat. *enarrans l. delata. de verbor. ſignific.* Spieg.

DECRETALIS epiſtola, eſt conſtitutio Pontificis, ad alicuius conſultationem promulgata *vt dicit rub. de conſt. nu. 31.*

DECRETA priuata Cæſaris dicuntur, quæ non publico decreto, vt inter exempla referantur, ſed priuati iuris cauſa, ſtatuta eſſe videntur. *Vide Alex. ab Alex. cap. 23. lib. 6.* Spieg.

DECRETA ſenatus, à conſultis ſic diſtinguuntur ſecundum aliquos: quòd decretum dicant, particulam quandam eſſe ſenatuſconſulti: vt cùm prouincia alicui decernitur: tanquam decreta ſint ſpecialia, conſulta generalia, & ita quidem ex AElio Gallo diſtinguit Feſtus *lib. 17. quem refert Connan. lib. 1. cap. 14. nu.* 5. Nonnunquam tamẽ decreta pro ſenatuſconſultis ſumuntur, *vt l. 17. ff. ad municip. & apud Cornel. Tacit. ſæpiſsimè.* At à ſententia diffinitiua decretum differt, quia hæc continet condemnationem, vel abſolutionem. *l. 1. ff. de re iud. l. præſes. C. de ſentent. & interloc.* II. Sententia non poteſt ferri ſine litis conteſtatione. *tot. tit. vt lit. non conteſt.* in decreto ſecus. *gloſſ. in verbo, per contumaciam. l. ſancimus. C. ad S. C. Trebell.* III. Sententia nõ poteſt ferri in abſentem. *l. de vno. ff. de re iudic.* in decreto ſecus. *l. recuſare, in prin. ff. ad Trebell.* Prat.

DECRETORII dies ſunt, de quibus hæc *lib. 9.* Firmicus, [Sanè extra ceteros climateras, etiã ſeptenni anni & nouenni, per omne vitæ tẽpus multiplicata ratione currẽtes, naturali quadam & latenti ratione varijs hominem periculorũ diſcriminib. ſemper afficiunt. vnde 63. annus, quia vtriuſque numeri ſummã pariter excipit, Androdas appellatus eſt. nouies enim ſeptẽ anni ſexaginta tres cõficiunt, & rurſus ſeptẽ nouem ſimili modo 63. annos efficiunt. Quia itaq; vtriuſque numeri curſus in hoc anni æquata ratione ſpacio concurrit, grande ſemper periculi diſcrimen imponit. Si enim ſeptenni & nouenni anni, qui hebdomatici à Græcis & eneatici appellantur, grandia pericula hominibus ſemper indicunt, quid facient 63. anni, qui vtriuſq; numeri multiplicatam & imparem ſibi obligatam efficiunt ſummam? Hac ex cauſa ab

AEgyptijs

Aegyptijs Androdas dictus eſt, quòd omnem viri ſubſtantiam frangat ac debilitet. *Ioan. Baptiſt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Lampridium, libr. 8. Adde eleganter ratiocinantem & examinantem cauſam horum Leuinum Lemnium de ſecretis naturæ miraculis lib. 2. cap. 32.*

Decretvm autem & generis olim & ſpeciei nomen fuit. Quidquid enim pronunciat ius dicens Prætor, genere quodam decretum appellatur. Eoq; ſenſu tunc decreta eſſe accipienda, cum à prætore decreta latinè iubentur interponi, alio docuimus. Tertull. *in lib. de habitu mulieb.* [Qua conſtantia inquit, tribunal illud aſcendimus, decreturi aduerſus eos quorum munera appetimus?] Seneca *in Medea.*

Ch. Vox conſtituto ſera decreto venit.
Me. Qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera,
Aequum licèt ſtatuerit, haud æquus fuit.

Erat etiam decretum nomen ſpeciei, cùm videlicet edita de plano, aut die poſtulationum controuerſia, in diem cognitionum hac intentione differtur, vt ea cum conſilio examinata, certam accipiat iuſtamque definitionem. Ea nimirum ratione, qua principum ſententiæ, quæ in cauſarum cognitionibus de conſilio conſularium virorum proferebantur, appellari decreta ſolent. Id quod hæc epigraphe manifeſtum facit Paulus, Imperialium ſententiarum in cognitionibus prolatarum, ſiue decretorum, ex libris ſex lib. 2. cap. vlt. De iure patro. l. 41. Famil. erciſc. l. vlt. de hæredit. inſtitu. Idque illud eſſe omnino videtur, quod ſic Aſconius ſcribit *in Verrinam ſecundam.* [Sunt autem inſtituta Prætorum, in decretis interponendis dijudicandiſque cauſsis.] Et hoc ſenſu decretum prætoris, præſidis, aut proconſulis accepiſſe viſus eſt etiam his verbis Vlpianus: [Vbi decretum neceſſarium eſt, per libellum id expedire Proconſul non poteſt. quæ enim cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum non expediuntur.] *l. 9. §. 1. de offic. Proconſ. l. 71. de regul. iur.* Haud dubiè per decretum exactam ſedulamque cauſæ apud Prætorem adhibito conſilio diſpoſitionem intelligens, & cauſæ cognitionem ad prætoris tribunal referens. Quid enim aliud eſt, quòd ſic ab eodem Vlpiano inuenimus alio loco ſcriptum? [Si cauſa, inquit, cognita bonorum poſſeſsio detur, non alibi dabitur, quam pro tribunali: quia neque decretum de plano interponi, neque cauſa cognita bonorum poſſeſsio alibi quam pro tribunali dari poteſt.] *l. 2. ff. de bonor. poſſeſſ. Ranard. procrib. libr. ſing. cap. 8.* (vulgò ein gerichtlicher abſcheidt / erkentnus / bewilligung / auff eingenommenen gnugſamen bericht vnd erwögung beſchehen.)

Decretvm, apud I. C. propriè eſt deliberatio iudicis cum cauſæ cognitione, ad mixtum imperium pertinens. *l. nemo quicquam. §. vbi de offic. Proconſ.* Et eſt id, quod placitum aliàs latinè dicitur. Græcè *δόγμα καὶ ψήφισμα, καὶ κρίσιν* dicitur, auctore Budæo. At propriè & ſpecialius dicitur, cum iudices auctoritatem ſuam interponunt, & maximè in iuriſdictione voluntaria. vt in alienatione bonorum minoris, in tranſactione alimentorum, & in bonorum poſſeſsione. *Albutius pro Alciato.* Quo verò à lege diſtet, infra patebit *in dictione, Lex.* Spieg.

Decretvm, ſiue edictum primum, in contumacem ſolet expediri, vt is tædio ductus, ſui copiam in iudicio tandem faciat, ius ipſius contumacis non perimens. *l. 3. in fin. de acquir. poſſ.*

Decretvm ſecundum, conſtituit eum bonorum poſſeſſorem, quæ ex primo decreto detinebat, incolumi hactenus contumacis iure. *Vide c. 1. extr. de eo qui mitt. in poſſeſſ. Bart. tractat materiam primi & ſecundi decreti in l. ſi finita. §. Iulian. ff. de dam. infect.* Spieg.

Decretvm magiſtratus, non ideo habet auctoritatem quòd magiſtratus dixerit: ſeu quod ſecundum ius & rationem decreuerit. *l. pen ff. de Iuſt. & iu.* Spieg.

Decretvm prætoris exaudiri non poſſe, apud Vlp. *in l. 2. de poſt.* Spieg.

D. C. S. De conſilij ſententia. Auctor Val. Probus, apud quem tamen Conſulis mendosè legitur, pro Consilii. Cicero *Verrina 7.* [Cum conſilio cauſam Mamertinorum cognoſcit, & de conſilij ſententia Mamertinis ſe frumentum non imperare pronunciat.] Harum autem ignoratio notarum errorem apud Vlpianum peperit *in l. vn. ff. de offic. conſul.* vbi ſic legitur. [Cum ipſe ſit, qui ex ſenatuſconſultò conſilij cauſam examinat.] pro, Ex sententia consilii. Hotom.

Decvmani agri dicuntur, ex quorum fructibus pars decima Pop. Rom. ſolueretur, vt idem ipſe Cicero in eodem loco paulo inferius teſtatur his verbis, [L. Octauio & C. Cottæ conſulibus Senatus permiſit vt vini & olei decumas, & frugum minutarum, quas ante te quæſtores in Sicilia vendere conſueuiſſent, Romæ venderent, legemque his rebus, quam ipſis videretur edicerent, &c.] Decumas, decimam partem intelligit. &c. *Brechæus l. inter publica. ff. de verbor. & rer. ſignific.*

Decvmanvs limes, qui fit ab ortu ſolis ad occaſum, Feſto *lib. 4. Aggenus Vrbic. lib. de limitibus. agro. & Hygen.* Prat.

Decvmbere, & valetudine impediri, & mori ſignificat. Prioris eſt exemplum in l. 2. ſi quis caut. poſterioris in 2. Tuſcul.

Decvriae, tribus & ciuitas, pro loco, iure, & hominibus ponuntur *teſte Connano. lib. 1. cap. 2. nu. 6.*

Decvrio. Decurionum alij vrbani, alij municipales erant. Vrbani præerant turmæ, quæ conſtabat ex duobus & triginta equitibus. Qua ſignificatione in tit. De hæreditate decurionum, libr. 6. C. ſumi prorſus arbitror vnà cum Hegendorphino. *in Exegeſ.* Municipales erant, qui Romæ ſenatores, *vt ſcribit Valla lib. elegant. 6. cap. 32.* Nam qui in ſenatu & conſilijs reipublicæ municipales eſſe poterant, decuriones erant. De horum autem officio, ac dignitate, extat titulus *in Pandect. Ad municipalem. & libr. 1. Cod. alias de magiſtratibus municipalibus.* Meminit autem de huiuſmodi decurionibus Cicero *pro Sextio,* [Qua de cauſa & tum conuentus ille Capuæ huic P. Sextio apud me maximas gratias egit, & hoc tempore beneficium, fidemque hominis teſtimonio declarant, periculum deprecantur ſuo decreto. Recepta (quæſo) P. Sexti, quid decuriones Capuæ egerint?] Decuriones quoque in tit. De ſilentiarijs & decurionibus eorum. lib. 12. Cod. dicuntur primarij Cæſarum, hoc eſt, principum conſiliarij *vt Hegendorphinus poſt Alciatum annotat, in exege. ſua iuniorum C.* Anchora.

Decvriones generaliter appellari cœperunt Principes ſeu capita cuiuſlibet ordinis. Et ordo ipſe Decuria vocabatur: vt Decuria iudicum. Decuria ſcribarum, Decuria cubiculariorum. Inde Decurionatus. Olden.

Decvriones quidam dictos aiunt ex eo, quod initio cùm coloniæ deducerentur decima pars eorum qui deducerentur, conſilij publici gratia conſcribi ſolita ſit. *l. pupillus. §. decuriones. ff. de verbor. ſignific.* Et de his eſt tit. de decurio. & eorum filijs in dig. *Ioan. Bapt. Egna.* Decurionatus autem non fuit magiſtratus Principis ſed municipalis, quare nec militijs annumerari poterat. *vt ait Connan. lib. 4. cap. 15. num. 1. Vide de hoc & ſuprà in verbo ſtaliberni.*

Decvrsorivm eſt, quòd vulgò Turneamētū dicitur.

Decvssis, denarius vocabatur. Ex quo (ait Budæus) intelligere debemus denarium fuiſſe argenteum & denis aſsibus valuiſſe. Quod etiam ex Vitruuio, *lib. 3. cap. 1.* videre eſt. [Noſtri autem (inquit) primo decem fecerunt antiquū numerum, & in denario denos æreos aſſes conſtituerunt; & ea re compoſito nummi ad hodiernum diem, denarij nomen retinet &c.] *Brechæus l. etiam nummos. ff. de rer. & verbor. ſignifica.*

Dedecvs, ignominia, quæ ex turpiter geſtis naſcitur, Vlpian. *in l. in eadem cauſa.* [Quia ita alligati ſunt, vt ſine dedecore non poſsint in publicum apparere.] Spieg.

Dedecvs publicum, accipe infamiam publicam, remque omnibus modis infamem & pernicioſam. Spieg.

Dedicare, & Dicare propriè eſt dicendo deferre, ac obſequio dare alicui numini, ac in perpetuum conſtituere, *C. de ſacroſanct. eccleſ. auth. Ingreſſi.* In pontificio iure pro conſecrare: quemadmodum & à Plinio *in epiſt.* vſurpatur: tametſi ex M. T. *pro domo ſua*, vbi quid interſit inter conſecrare & dedicare, colligi poteſt. Fiebat autem dedicatio templi, aut proconſulem, aut Imperatorem, præeuntibus verbis Pont. Maximi. *Ex Cataneo.* Spieg.

Dedisse intelligendus eſt etiam is, qui permutauit, vel compenſauit. *l. dediſſe ff. de verb. ſignif.* Spieg.

Dedititia libertas. Alciatus, *Parado. 1. cap. 14.* Dedititij (inquit) populi, cum in Romanorum fidem conceſsiſſent, rebellibus

rebellibus animis ab eis deſciuerunt, quos deinde ſuperatos adeo humanè Romani tractarunt, vt & vitam illis ſeruarét, & imaginariam quandam libertatem relinquerent, ſed tamen infamiæ labe aſperſam, lege lata, vt ad veram libertatem, Romanæque ciuitatis iura peruenire nunquam poſſent. Quales videntur feciſſe Gabij, vnde & Gabius ager apud Marcum Varronen. Itaque, in Inſtitut. tit. de libertin. Dedititij ſerui erant, qui ex obſidione ſe dederunt in poteſtatem victoris. Eorum autem alij libertini, alij peregrini dicebantur, de quibus ſuo loco tractemus. Hinc verò dedititia libertas dicta eſt, qua quis ita conſequebatur libertatem, vt toto vitæ tempore ſeruituti ſuæ obnoxius eſſet, & morte demum ab ea liberabatur. Cuiuſmodi conditionem libertinorum tollit lex vnica C. De dedit. libertin. toll. volês quòd eo modo ſint liberti, quo ſimpliciter manumiſſi, & ab eis non differant. De ijs alibi quoque Alciatus meminit, *nempe lib. Diſpunct. 2. cap. 21.* & habetur non inelegans caput apud Angelum Politianum. *Miſcellaneor.* Anch.

DEDITITII ſunt, qui poſt admiſſa crimina ſupplicijs ſubditi, & publicè pro criminibus cæſi ſunt, aut in quorum facie, vel corpore quæcunque indicia, aut igne, aut ferro impreſſa ſunt ita, vt deleri non poſsint. hi ſi manumiſſi ſunt, Dedititij appellantur *Gaio lib. 1. Inſt. tit. 1. Reliqua vide apud ipſum autorem Commentum lib. 2. cap. 6. nu. 2. & nu. 4.*

DEDVCERE, alias pro demere aliquid de ſumma pecuniarum vel rerum. *l. pater. ff. de iur. dot.* Inde dicimus, expenſas vel æs alienum deduci. *l. ſi à domino. §. fin. & ſequen. ff. de petit. hered. l. fundus qui. ff. famil. hercif. l. veniſſe. ff. de verb. ſignific.* Oldend.

DEDVCERE, aliàs pro redigere. *l. 1. ff. arbor. furt. caſar.* Oldend.

DEDVCERE item, pro perducere: vt, controuerſiam ad exitum deducere. *l. fin. ff. de procur.* Deducere ad adgnatos. Oldend.

DEDVCERE riuos, idem eſt, quod ſiccare riuos. *vt annotauit Forcat. in dial. 86. Necyoman.*

DEDVCTARVM expenſarum nomine comprehenduntur fructus. *l. ſi à domino. §. fin. & l. ſeq. ff. de petit. hereditat.* Hæ nullo caſu intercipiuntur. *l. fundus qui. famil. herciſcun.* Old.

DEDVCTIO, ſignificat nonnunquam abſolutè diſpendium, imminutionem rerum, ein abgang. Titius magnã patitur fortunarum deductionem.

DEDVCTIO alias imminutio eſt etiam iuſta cauſa, fortè, ein abzug. Oldend.

DEDVCTO ære alieno, non hoc ipſum ſolùm, hoc eſt, pecunia, ſed quæuis onera veniunt accipienda. *Vide Alciatum in l. veniſſe. de verb. ſignif.*

D.E.R.I.C. notæ quibus in S.C. ſcribendis vtebantur, pro. [De ea re ita cenſuerunt.] vt apud Gelliũ *lib. 41. cap. 6.* [Quod C. Iulius L. filius Pontif. nunciauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, D.E.R.I.C. vt M. Antonius Conſul hoſtijs maioribus Ioui & Marti procuraret.] item apud Vlp. *l. item, 20. §. præter. 6. ff. de here. pet.* [De qua re ita cenſuerunt.] Idem *in l. 2. ff. ad Sen. Velleian.* [Quod M. Silanus, & cætera, verba fecerunt, & cætera, quid de ea re fieri oporteret: de ea re ita cenſuerunt.] vbi tamen CONSVLVERVNT imperiti librarij C. literam interpretati ſunt. Gell. lib. 15. c. 2. [Quod verba facta ſunt de Philoſophis & Rhetoribus. [De ea re ita cenſuerunt.] Sic *in epiſtol. Calij ad Cic. lib. 8.* [Quod M. Marcell. Cos. V.F. prouincijs Conſularibus D.E.R.I.C. vti L. Paulus, &c.] *Et eadem epiſtola rurſus aliquoties.* Scribebatur etiam ita, D.E.R.V.I.C. De ea re vniuerſi ita cenſuerunt. Hot.

DEESSE, pro deſerere, id eſt, non defendere, ſicut adeſſe pro defendere ſæpe dici, non ignorant qui in probæ Latinitatis autoribus verſati ſunt, in quibus & iuriſconſulti noſtri ſuas tenent non infimas. Spieg.

DEESSE ſignificat ad iudicium non adeſſe *l. 55. ff. de euict. & apud Suetonium in Caligula.* Inde

DEESSE per contumaciam *l. 13. §. vnde tractari. ff. de mino.* Et

DEESSE cognitioni *l. 27. §. 1. ff. de lib. caus.* Prat.

DEFECTAE ſenectutis homo, apud Vlp. *l. arborib. §. de illa. ff. de vſufruct.*

DEFECTI ætate, qui propemodum conſumpti ſunt, Mit denen es gar nach auß iſt/ apud Vlpian. *in l. ſi quis ingrauit ſcente. ad S.C. Silan.* Spieg.

DEFENDERE, eſt id facere, quod dominus in litem faceret, & cauere idoneè. Nec debet durior conditio procuratoris fieri, quàm eſt domini: præterquam in ſatiſdando. *Vlpian. in l. ſed & ea. ff. de procurat.* Oldend.

DEFENDERE viri boni arbitratu, aliud nihil eſt, quàm ſatiſdare. *l. 5. §. 3. iudicat. ſolui. Reuoca l. Qui rem alienam. ff. de reg. iuris.*

DEFENDERE tum prohibere & propulſare eſt, tum conſeruare & tueri, vt defendere iniuriam, eſt reijcere à ſe & expellere. At dicitur etiam defendere dignitatem ſuam qui eam conſeruat & obtinet. *Comm. lib. 7. cap. 14. nu. 8.*

DEFENDERE inculpate, quid ſit, pulchrè colligit ex verbis Bart. *in l. vt vim.* Salomonius. Adde quæ idem Bart. docet *in l. furem nocturnum: de ſicar.* Old.

DEFENDI autem videtur, qui per abſentiã ſuam in nullo deteriorem cauſam aduerſarij facit. *l. Prætor ait. ff. Quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur.* Oldend.

DEFENSIO, pro excuſatione, apud Iuriſconſultos *in l. ſi reip. de vſur.* Hæc & in capitalibus iudicijs danda eſt. *l. Seruum quoque. §. Publicè. ff. de procurator.* Item pro exceptione vſurpatur. *l. 1. C. de iur. & fac. igno. l. ſi quidem. de exceptionib.* Old.

DEFENSIO quot modis ſumatur, vide Bart. *in l. Liberto. in fin. ff. de negot. geſt.* Quando aliquid dicatur fieri ad defenſionem, vide eundem *in l. 1. C. Vnde vi.* Oldend.

DEFENSIO illicita dicitur, quum offenſio licita cenſetur. *Bald. text. ſingularis eſt in l. Si ſeruus. C. de his, qui ad eccl. confug. & Si pignus. §. ſi furem. de furt.* Oldend.

DEFENSIO plena accipietur, vt ait Vlpian. *in fin. d. l. Item ait prætor,* ſi & iudicium non detractetur, & iudicatum ſolui ſatiſdetur. Oldend.

DEFENSIO moderata vel tutela inculpata, (eine nohtwehr/) quæ ſit, in ſpecie definiri non poteſt, niſi ex ipſius belli circunſtantijs, hoc eſt, ex perſona vim vel iniuriam inferentis, ex perſona item defendentis, ex cauſa belli, ex re controuerſa, ex loco, ex tempore, & cæteris huiuſmodi argumentis. *l. Si quid vendit. ff. de ædil. edic. l. in his quæ ext. ff. de cond. & dem.* Cæterùm generaliter definiri poteſt, moderatam defenſionem, & legitimam belli formam tribus modis intelligi: Primùm, ne temere ad arma properetur, hoc eſt, ſine magna neceſsitate ac deliberatione: deinde, ne modus qui ad propulſaldam vim vel iniuriam ſufficit, excedatur. Cur enim occidatur, qui capi poterat? Tertiò ne victoria trahatur ad inſolentiam. Multi enim bello rectius vtuntur, quàm victoria. Oldend. (vide Peinliche halßgerichtsordnung. D. Caroli V. *cap. 140.*)

DEFENSIO eſt inſtantis, imminentiſue offenſionis propulſatio. Vbi hæc ceſſat, non eſt quod propulſari queat, ab offenſione enim omnis defenſionis pendet ratio. *Vide Salomonium in l. Vt vim. de iuſtit. & iure.* Quo verò iure defenſio nitatur, Bartolus explicat *in eadem l.* Et quàm variè accipienda ſit, refert ipſe *in l. de pupillo. §. 1. & fin. ff. de oper. no. nunc.* Oldend.

DEFENSIO, pro exceptione, *l. 43. ff. de reg. iur. l. 2. ff. de iur. & facti ign. l. 52. ff. de iudic. l. 11. C. de except.*

DEFENSOR. In iure varia eſt defenſoris ſignificatio: Defenſor accipitur quandoque pro tutore vel curatore. *l. 1. qui petant tutor.* Quandoque accipitur pro eo, qui abſque mandato, cum ſola ſatiſdatione alterum in iudicio defendit, atque tuetur. *vt eſt in l. minor. cum duabus proximè ſequentibus. ff. de procurat.* Qua in ſignificatione defenſor à procuratore non vſque quaque videtur diſtare. Itaque, Arcadius *ſing. li. de muner. ciuil.* [Defenſores quoque (inquit) quos Græci ἐκδίκους appellant, laborem perſonalis muneris aggrediuntur.] De propria autẽ ſyndici ſignificatione dicemus ſuo loco. Quare, illuc (lector) ſi vis, recurrito. Anchor.

DEFENSOR idoneus non eſt minor vigintiquinque annis, in quibus cauſis in integrum reſtitui poteſt. *l. minor. ff. de procuratorib. Vide Paulum ibidem, l. neque fœmina.* Old.

DEFENSORES ciuitatum non ex Decurionibus, ſed ex alijs municipibus ſeu ciuibus eligebantur olim tres, qui curarent ne tenuiores à nobilibus læderentur. *l. 2. & 3. C. de defenſor. ciuitat.* Quorum munus ſeu adminiſtrandi forma deſcribitur in l. In defenſoribus. *C. eod. tit.* Oldendorp. & Spieg. Ideo paterna voce defenſores vocari, vt parentis vicem plebi exhiberent, *l. vtili, l. defenſores 2. & l. in defenſoribus. C. de*

defenſ.

Defenſ.ciuitat.§.1.de defenſor.ciuitat.col.3. & alibi defenſores plebis nuncupati. *l. vnica C. de offic. Iudic. Alexan.* Iudicabant de pecuniarijs cauſis vſque ad trecentos aureos, de leuioribus quoque criminibus cognoſcebant, eadem competentis caſtigatione tradentes, cum tamen hoc ante magiſtratibus municipalibus non licuiſſet, *l. Magiſtratus.ff.de Iuriſdict. omn.iudic.* deprehenſos in maioribus criminibus in carcerem detrudebant, mittebantque ad prouinciæ præſidem *d.l.velli.l.per omnes.l.defenſores 3.C.de defenſ.ciuitat.* deniq; apud defenſores ciuitatum, teſtamentorum, & donationum inſinuationes, & quidquid aliud erat monumentorum proprium agebatur. *§.Iuſiurandum.de defenſ.ciui.coll. 3. Coraſ. Miſcel. lib. 3. cap. 6.* Quomodo viri clariores ciuitatis cogerentur ſuſcipere defenſoris munus, inepte & ridicule exponit Accurſ. dum ait, nobiliores cogi ſolitos in circulum, duoſque ex eis perſcrutari cæterorum bonitatem: quæ ſomniaſſe potiùs, quàm diuinaſſe videtur. Nam cum oporteret eos ἀμοιβαδὸν hoc munere fungi, quòd Gregorius Haloander dixit, per vices, non inquirebatur ſingulorum præſtãtia, quia neceſſe erat vt omnes ſuo tempore id munus obirent. Neque ſententia mea Tiraquellus, vir certè doctiſsimus hũc locum percepit, qui *in lib. de iure primog. quæſt.19.* tradit hic intelligendum eſſe de illo circulo, de quo ſcribit Caius *in Inſtitutionum lib.1.tit.2.* & quem Auſonius Gallus orbẽ teretem appellauit, & de quo mentionem facit Felinus *in c.cum dilecta, de reſ. rip.* & Card. Alexand. *in c. Nicolao. de appellat.* quia in eis circulis ita nomina ſcribebantur, vt dignoſci nõ poſſet, quis prius, quiſue poſterius nominatus eſſet, hic verò κατὰ κύκλον dixit Iuſtinianus. id eſt, eo ordine, vt quis non cogatur iterum eſſe defenſor, donec alij quoque defenſores non fuerint, vt ex ſubſequentibus apparet. Magiſtratus qui hoc modo creabantur, περιοδικὰ πολιτεύματα Demoſthenes vocauit, quos Budæus circulares Magiſtratus dixit. Non omitto, interpretem *in conſtit. de defenſor. ciuit. §. interim, & infrà ſub eod. tit. in §. ſi qua verò* εὐπορωτέρους nobiliores exponere, cum de grauioribus & dignioribus viris Iuſtinian. intelligat. Hæc enim dictio id ſignificat, vt conſtat ex ſcriptoribus Græcis quòd etiam Suidas & Budæus docent, & in Magiſtratibus non minus hominum dignitas & integritas, quam nobilitas eſt exſpectanda. *Forran. lib. 2. explicatio. in conſtit. de Defenſ.ciuit. §. interim. cap.37.*

DEFERRE ſe dicitur, qui quod ei tacitè, & in fraudem legis relictum eſt, capere ſe non poſſe profitetur. *l.1.l.3.§.ſi. l.15.l.16.ff.de iure fiſc.* Prat.

DEFERRE, pro in cenſum deferre, & deducere, *l.4.§.in forma.ff.de cenſib.* Senec. *lib. 1. de Benef.* [Nec illis fraudi eſt, ſi quid in cenſum detulerint.] Prat.

DEFERRI dicitur hæreditas, quam adeundo conſequi poſſumus. *l.151.ff.de verb.ſignific.* Eodem modo

DEFERRI bonorum poſſeſsio dicitur, quam agnoſcẽdo acquirere poſſumus. *l.1.§.decretalis.ff.de ſucc.edi.l.8.ff.de collat.bon.* Sic

DEFERRI legatum. Et

DEFERRI actionem dicimus. *l.64.§.dabit.ff.ſolut.matrim.*

DEFERRE aliquem, eſt eum accuſare. Cicer. *in orat. pro Q.Ligar. 10.* [Nouum crimen C. Cæſar, & ante hunc diẽ inauditum, propinquus meus ad te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in Aphrica fuiſſe &c.] Quint. [In tormentis pauper diuitem detuli reum.] Id Græci dicunt ἀποφέρειν δίκην, ἐνδεικνύναι, φέρειν, quibus noſtrum deferre (ait Budæus *in Comment. linguæ Græcæ*) videtur reſpondere. *Brechæus l. iudicaſſe rerum ff. de verb. & rer. ſignif.* Sed deferre alicui, eſt grates & reuerentiam ei exhibere. *ff. de accuſ. l. libellorum.* Et ſic dicimus: Plus Deo deferendum eſt, quàm homini. *de ſent. excom. c. relatum. 11. quæſt. 3. quiſquis metu, & c. Iulian.* Differunt tamen Deferre, & Accuſare in hoc, quia Deferre fit reo abſente, ſed accuſare fit reo præſente. Olden. & Prat.

DEFERRE appellationem, in iure Pontificio idem eſt quod, admittere appellationem. *Vide Archid. ext. de appell. cum appellat. lib. 6.* Old.

DEFERRE hæreditatem, deferre iuſiurandum, deferre iudicium, notæ & frequentes apud iuriſcoſſ. locutiones. Old.

DEFERRE cauſam ad patronum dicitur cliens, quum eum conſulit, & ei controuerſiæ ordinem, argumentumq; exponit. (Den handel anzeygen.) Old.

DEFERRE iuramentum, eſt aliquẽ arctare, vel aſtringere ad iurandum, & quandoque defertur à iure, quandoque à iudice, quandoque à parte, quandoque etiam delatio à parte parti defertur. de omnibus his nota. C. de iureiur. l.1. Poteſt autem ipſum deferre maior 25. annis. Etiam minor ipſum deferre non prohibetur, dum ſaltem conditio ſua peior non fiat, ſed ſi lædatur, reſtituitur. *de iureiur. l. nam poſtea. §. Sed ſi minor.* Etiam pater familias, non filiusfamilias. *C. de iureiurando. l. nec filius.* Item liber, non ſeruus. *ff. eod. tit. l. multò magis. aliàs, Quantò magis. in fine.* Item compos mentis, non prodigus, nec conſimiles, *vt l. tutor. §. prodigus, ff. eod. tit.* & hoc in rebus quæ ad eos pertinent. Si autem adminiſtrationem adijt tanquàm procurator: licèt ei iuramentum deferre in trib. caſibus, ſcilicet, ſi ſpecialem habeat adminiſtrationem, ſi in rem ſuam ſit datus, & ſi generalem & liberam habeat adminiſtrationem. *vt ff. de iureiur. l. Iuſiurandum. §. ſi tibi, & l. ſequenti.* Et Epiſcopus habet hanc adminiſtrationem, quò ad ea, quæ alienari poſſunt. Cui autem deferatur, dicendum eſt ſecundum Hoſti. quòd à parte parti defertur, quòd vocatur, ſecundum eundem, iuramentum voluntarium, vel extraiudiciale. Verùm aliud eſt neceſſarium & iudiciale, ſcilicet, quando iudex parti defert, *vt C. de iureiur. l. 3. §. bonæ fidei. Vide de hac materia Hoſtien. in tit. de iureiu. ſub §. De iuramento aſſertorio, quaſi per totum.* Old.

DEFERRE in ærarium, item deferre in principis commentarium, quid ſit, Budæus explicat *in l. abeſſe. de minoribus.* Old.

DEFERRE nomen, propriè non eſt accuſare, ſed apud magiſtratum vel iudicem de aliquo crimine ante accuſationem denũciare, (Angeben/) & alium in capitis diſcrimen rapere. Old.

DEFERRE reum, idem eſt, quòd poſtulare, & vt cognitionem ſuſcipiat, petere. *l. deferre. de iur. fiſ.* Quomodo autem id fiat, docet Alciatus *in l. Iudicaſſe.* Oldend.

DEFICERE, id eſt, ceſſare, vt, Deficere actio, *l. 26. §. illud. ff. de ædil. ed. l. 1. ff. ſi is qui teſtam. lib. l. 2. §. quamquam. ff. de aq. & aq. plu.* Exceptio, *l. 21. ff. de præſcrip. verb.*

DEFICERE conditio dicitur quę non exiſtit, *l. 68. §. vlt. ff. de legat. 1. l. 28. §. vlt. ff. de pact. dotal.* Deficere cõditio vel exiſtere aduerſantur, *l. 20. ff. de vſu & vſuf.*

DEFICERE debitores, qui labũtur facultatibus, & efficiuntur non ſoluendo (nit zalbar.) *l. 3. §. multa. ff. de iur. fiſci.* vnde defectus facultatibus, *l. 33. ff. de iur. dot. l. 1. C. de op. libert.* Hoc ſenſu & cautio deficere, *l. 73. ff. de condit. & demonſt.* fideiuſſoribus ad inopiam vergentibus, & ita defecta nomina accipe *in l. 11. in fi. ff. de vſur.* ex Briſſ.

DEFICERE dicuntur, qui ab his, quorum ſub imperio ſunt, deficiſcunt. & in hoſtium numerum ſe conferunt, (abfallen/abtrünnigh werden.) ſed & hi, quos ſenatus lata lege hoſtes iudicauit: vel relegati, vtique vſque adeò, vt ciuitatẽ amittant. *Auctor Paul. in l. amiſsione. 5. ff. de cap. minut.* Sp.

DEFICERE bona. *vide ſuprà, Bona deficere dicuntur. & Zaſ. ad fin. l. commodis. de re iud.*

DEFICERE dicuntur, qui animam agũt, expirant, moriuntur. *l. 22. §. nec vero. C. de adminiſt. tut. l. 8. §. hoſtes ff. de pen. l. 32. §. ſi ambo ff. de donat. inter vir.*

DEFICI quem conditione dicimus *l. 8. l. 74. ff. de condit. & demonſt.* Prat.

DEFICERE & hi dicuntur, qui hæreditatem amittũt, vel ante agnitam aditamque eam decedunt *l. 5. ff. de vulg. l. 78. ff. ad leg. Falc.* Ita

DEFICIENTIVM partes interpretare. *l. 53. in fin. ff. de acq. hered. & l. vnica. § fin autem ad deficientis. C. de cad. toll.*

DEFICERE ipſa quoque pars dicitur. *l. 31. ff. de condit. & demonſtr.* quæ & aliàs ceſſare, & vacare dicitur. Prat. *l. 55. 57. & 59. ff. de leg. 2.*

DEFINIRE, in iure ciuili, generaliter, & ſummatim quid ſtatuere. *l. 4. § puto. ff. de heredib. inſtitu. l. 5. §. conceſſa ff. de don. int. virum & vxor.* Prat. Eſt autem definire, non tantùm quid res ſit, explicare, ſed ea quoque omnia, quæ ad rem aliquam pertinent, determinare, vnde dicitur in regula iuris: Omnem in iure definitionem periculoſam eſſe, & leges paſsim definitiones appellantur. De quo vocabulo vide latiùs per Leonardum *in commentario Oeconomicorum Ariſtotel. Dreſem in methodo Iuris.*

DEFINITIO, eſt earum rerum quæ ſunt eius rei propriæ, quam definire volumus, breuis & circunſcripta quędam explicatio. *Bud. in l. 1. de iuſt. & iur.* vel

DEFINITIO eſt oratio ſubſtantiam cuiuſque rei ſignificans. *Accurſ. in l. omnis definitio. ff. de regul. iur. Ioan. Bell. Etymol.*

DEFINITIO propriè dicitur, quæ conſtat ex genere & differentijs. *Vide Bart. in l. 1. ff. de teſtam.* Multa autem ſunt definitionum genera, quæ Boethius breuiter & eleganter *lib. 3. in Topica Cicer.* exponit. Obſeruandum autem, quòd finitio nominis præcedit definitionem rei: neq; enim probe definieris canem, niſi primùm conſtitueris, an de animali, ſiue terreſtri, ſiue marino, an verò de cœleſti loquaris. *gloſ. l. quoties. de verb. obligat.* Vt res exemplo pateat, Quæris an publiciana actio detur aduerſus eum, qui pro hærede poſsidet? ab initio perſtringendum erit tibi, quid hæc loquendi formula, pro hærede poſsidere, intelligi velis. Sed nec id prætereundum quod & Viglius animaduertit, non vulgus modò, ſed & doctos pleroſque viros, non diſtinguere definitionem à diffinitione, ſed librariorum errore iam olim iſta confuſa eſſe. Salomonius: Conſidera, inquit, definitionis eſſe explicare quid eſt: Etymologiæ verò, rationem nominis exponere. Porrò, veluti aliud eſt nomen, & aliud res ipſa quæ nominatur: ſic alia cognitio nominis, & alia rei nominatæ. Hinc à noſtris non recipitur paſsim ab etymologia ſyllogiſmus, ſed vix negatiuè: & tunc cum ab eſſentia traducitur rei quæ nominatur, vt Iuris vocabulum è Iuſtitiæ viſceribus ductum. Spieg.

DEFINITIO pro regula accipitur interdum, vt in illa vulgata regula, Omnis definitio in Iure ciuili periculoſa eſt: quod vel titulus demonſtrat. *l. 10. ff. de auro & arg. leg. l. 3. §. 1. ff. de hæred. inſtit.* ſic regula Catoniana etiam dicitur definire. Neque enim tam eſt difficile, rem aliquam in Iure ciuili exactè definire, quam eſt rarum, regulam ex legibus colligere, quæ nulla in parte infirmari queat. Adde Vigli. *Inſtit. de teſt. ord.* & vide Budęum *in Annot.* quamuis hoc ipſum quoque Accurſius declarauit. Spieg. Nec id videtur ignoraſſe Proſper Aquitanicus qui in epiſtola quadam de libero arbitrio ſic ſcribit. [Ad defenſionem alicuius definitionis ea promenda ſunt, quæ alteri intellectui, à quo videtur definitio diſſonare, non cedant, & eã regulam cui ſunt aptata non deſerant.]

DEFLORARE virginem *Archidiac. c. vnico. de deſponſ. impub. lib. 6.* Prat.

DEFORMARE, pro deturpare apud iuriſcons. [Ne deformetur vrbs ruinis.] *l. vlt. Ne quid in loc. publi.* Spieg.

DEFORMATI fructus, qui delapſis florib. iam formati exiſtunt.

DEFORMATVM item, modò pro informato, vt apud Quintilianum: & pro eo quod deforme & infame, ex pulchro & honeſto factum ſit, à M. Tullio dici, obſeruatum eſt.

DEFORMITAS corporalis, plerunque inuiſa, non adeò in noſtro attenditur, atque in Pontificio iure. *l. ex hac lege. ff. Si quis pau. fec. dic.* Caius *in l. fin. ff. de his qui deiec.* [Cicatricum autem & deformitatis nulla fit æſtimatio, quia liberum corpus nullam recipit ęſtimationem.] Cæterum ędificiorum deformitati auxilium prębendum eſſe, Vlpia. indicat. *l. præſes prouinciæ. de offic. præſid.* Spieg.

DEFRAVDARE genium, apud Terentium dicitur auarus, qui meritis eum & debitis bonis priuat. *vt tradit Comman. lib. 5. cap. 5. ann. 1.*

DEFRVTVM muſtum eſt decoctum & deſpumatum, vt Palladius & Plin. *lib. 14. cap. 9.* ſcribunt. Varro *de vita pop. Rom. lib. 1. vt eſt apud Non.* [Sapam appellant, quòd de muſto ad mediam partem decoxerant. Defrutum, ſi ex duabus partibus ad tertiam redegerant deferuefaciendo.] Vtriuſque meminit l. 12. §. ſi in aliqua. ff. de inſtr. & inſtrum. De fruti verò & paſsi meminit. l. 9. & l. vltim. §. vltim. ff. de tritico, vino. Paſſum autem eodem Varrone interprete nominabant veteres, ſi in vindemia vuam diutius coctam legerent, eamque paſsi eſſent in ſole aduri. Nam & paſſum quò ex ſicciore vua eſt, & defrutum quò magis incoctum eſt, eò eſt valentius, teſte Celſo *lib. 11. medicin. cap. 7.* Planè Victorinus *in lib. de orthograp.* defructum, ſcribendum docet, propterea quòd defruendo & coquendo fiat tale: quod defrudetur, id eſt, fraudetur coctura & minuatur. Briſſ. *Adde Forcatulum in penu Iuris ciuilis cap. 5.*

DEFVGERE dicitur auctor, vel eius hęres, qui laudatus & ad rem defendendam conuentus, deeſt, defenſionemque cauſæ detrectat. *l. 85. §. 1. l. 139. §. 1. ff. de verb. oblig. l. 39. §. vlt. de euict.* ex Briſſon.

DEFVNCTORIE, Perfunctoriè, Et tranſlatiuè, vel trãſlatitiè, pro eodem accipiuntur, hoc eſt, frigidè, non ſatis bona fide, nec ex animo. *l. 2. ff. ad S. C. Tertul. l. aut qui. ff. quod vi aut clam.* Tranſlatiuè, pro vulgari & non accurata diligentia. Oppoſ. Bona fide, Optima fide, hoc eſt Citra omnem prorſus ſimulationem. *l. 1. C. Qui munc. tut. ſe excuſ.* Non defunctoriè, hoc eſt, non quæſito prætextu ad curandum iuſtæ tutelæ munus. Accurſius ineptè accipit pro, Franſitoriè.

DEFVNCTORIE tutelam ſuſcipere is dicitur qui data opera ſe alicuius tutorem ſimulat cum tutor non ſit, eamque dicis cauſa ad hoc adminiſtrat, vt hac ſimulatione à noua tutela excuſetur. Diciturque defunctorie ſuſcipere tutelam ea ratione qua matrem coerceri ſcripſit Vlpianus quæ filijs tutores petijt defunctoriè, data opera. *l. 2. §. 16. de S. C. Tert. Ferret. l. in ambiguis. §. non eſt nouum. ff. de reg. iur.* Old.

DEFVNCTVS. *Quære, Fungi. & ibidem Vita defunctus.* Spieg.

DEFVNGI, eſt explicari negocio aliquo, finemque ei imponere. Vlp. *de act. empt.* [Emptorem noxali iudicio condemnatum ex empto actione id tantum conſequi, quanti minimo defungi potuit.] Hinc defunctos fato, id eſt, ſolutos & exemptos, nec vltrà vlli fato obnoxios. Defunctum item, vt adnotauit Bud. more Græcorum, pro cadauere intelligimus ſubſtantiuè. Cætera apud eum *in l. emptorem. tit. eodem.* Defungi etiam dicimus, nõ toto conatu, non magnopere aliquid curare, ſed tepidè & inſtrenuè, & eo tantum animo, vt officio functi eſſe videamur, & quatenus ſatis ſit ad vitandam reprehenſionem, aut emerendam veniam. Defungi autem quanti minimè quis poſsit, *vide ff. de act. empt. l. ex empto.* Spieg.

DEGENER, qui maiorum ſuorum morib. non reſpondet, *vt colligitur ex textu & gloſſ. in auth. de non alien. §. nunc ergo.*

DEGLABRARE. Paul. *in l. cædere arbor. furt. cæſa.* [Cingere eſt, inquit, deglabrare.] Bud. hanc legem corruptam eſſe putat, indicatque ex compendio Græco, quomodo hic locus legendus ſit. Haloander à veteri lectione non recedit. Itaque Paulus deglabrare tranſlatè pro corticem eximere poſuiſſe videtur: quod propriè à ſimplicis verbi ſignificatione, & quidem magis vſitati, nihil diſtat. Spieg.

DEGLVBERE, eſt detrahere pellem. Tiberius Cæſar, auctore Suetonio, admonitus ab amicis, vt prouincialibus augeret vectigalia: reſcripſit, Boni paſtoris eſſe tondere pecus non deglubere. hoc eſt, nihil reliqui facere. Tondẽt autem, qui ita ſpoliant, vt ſortem relinquãt, vnde res poſſit creſcere: quum cute detracta, nihil extat quod deinde poſsit auferri. Spieg.

DEGRADATIO, idem quod depoſitio à gradibus, vel ordinibus eccleſiaſticis. Et eſt duplex: Quædam verbalis, quæ eſt à proprio epiſcopo aſsiſtente in degradatione clericorum in ſacris conſtitutorum ordinibus certo epiſcoporum numero definito canonibus, facienda. Poterit autem epiſcopus in huiuſmodi degradatione vti verbis aliquibus, ad terrorem illis oppoſitis, quæ in collatione ordinum ſunt prolata, dicente presbytero, hæc vel adſimilia verba in remotione, [Auferimus tibi veſtem ſacerdotalem, & te honore ſacerdotali priuamus:] *vt in c. degradatio. de pœnis. lib. 6.* Quædam actualis, ſiue ſolennis cœleſtis militiæ militis, id eſt, clerici degradatio, fit vt exauctoratio eius, qui militiæ deſeruit armatæ, cui militaris detrahuntur inſignia, ſicque à militia remotus caſtris eijcitur, priuatus conſortio & priuilegio militari. Clerico igitur degradãdo epiſcopus ſingula, ſiue ſint veſtes, calix, liber, ſeu quæuis alia, quæ illi iuxta morem ordinandorum in ſua ordinatione ab epiſcopo fuerint tradita ſeu collocata, ſingulariter aufert, & raditur caput illius, ſiue tondetur. *Ioann. Bello. Etymologia.*

DEGVSTARE, idem quod guſtare. Vide Vlpianum *in l. 1. in prin. & §. 3. l. ſi quis vina. in princi. ff. de peric. & commod. rei vend.*

Vbi pulchrè diſtinguit, de rebus degustationem exigentibus. Spieg.

DEIECISTI, verbum refertur ad perſonam eius qui deiecit, nec pertinet ad eum, cuius familia deiecit. *Ibidem.*

DEIECISSE videtur tam qui ſuis manibus expulit, quàm qui mandauit, vel iuſsit, vt aliquis deijceretur. *Ibidem.* Prat.

DEIECISSE locatorem colonus videtur, qui ei cui locator poſſeſsionem vendidit, poſſeſsionem non tradidit: niſi probabili cauſa ductus id fecerit *l.12.ff.de vi & vi arma.* Prat.

DEIECTVM & effuſum intelligitur, quod pendens decidit vel effuſum eſt, etiamſi nemo deiecerit vel effuderit, non tantùm in ciuitatib. & vicis, ſed etiam ruri in quibuſcunque vijs *l.1.§.quod ſi ſuſpendeatur l.penult.ff.de his qui deiec.vel effud.* Old.

DEIERARE pro falſò iurare accipitur *in c.in literis.de teſtib.& c.literas.de præſumpt.extra.*

DEIICERE, eſt ex eminentiore loco aliquid demittere, quòd noceat aut ſtatim, aut aliquo temporis interuallo. Sic accipitur in tit. ff. de his, qui deiecerint vel effud. Old.

DEIICITVR in interdicto, Vnde vi, id eſt, expellitur is, qui poſsidet: ſiue naturaliter, ſiue ciuiliter poſsideat. *Vlpian.in l.1.ff.de vi & vi armata.* Prat.

DEINDE poſtea: Cicero *de Claris oratoribus,* vſus eſt, poſtea deinceps, Verba ſunt Martiani *in l. ex ſeruorum. ff.de ſtatu lib.* Aldobr.

DELATOR. Multis modis accipitur in iure delator. Primùm, pro denunciatore tantùm poſuit Papinianus *in l. ... de diuer. & tempor. præſcript.* qua in ſignificatione, vel parùm diuerſa delatorem accepit Conſtantinus Harmenopulus *lib.1.epitomes iuris,tit.6.* [Μηνυτὴς (inquit) λέγεται ἀρχηγὸς καὶ αἴτιος ... ἐγκαλεῖσθαι, ... id eſt, delator dicitur autor ac cauſa prodēdi alicuius negotij, vel rei, quæ antè incognita, ab eo poſtea detegitur ac indicatur.] Atque in tit. de iure fiſci, propria delatoris ſignificatione vtitur ſæpe. Delator enim eſt, qui inuidia prodit alios *c.delatori.5.quæſt.6.* Delator etiam pro occulto accuſatore, & calumniatore accipitur. Memorabilis Domitiani vox, *apud Suetonium.* [Princeps, qui delatores non caſtigat, irritat.] Præterea, delator dicitur, qui bona, quæ confiſcanda ſunt, defert & denunciat. *vt in tit. de delatorib.lib.10.Cod,* De qua voce videre licet Plutarchum *in Solone.* Et ij pro delationis præmio quartam partem in bonis delatorum conſequebantur. Quadruplatores dicebantur, teſte Plaut. *in Perſa.* Cæterùm, aliæ ſunt delatoris ſignificationes, quas, quia Grammaticorum plane ſunt, prudēs omitto. Anchor. *& vide infr. in verbo. Quadruplatores.*

DELATORIA curioſitas, pro maxima diligentia interpretatur gloſſ *in l.nec ſupina.ff.de iur. & fact. ignorant.* Old.

DELATVM eſt, quod adeundo conſequi poſſumus. Hinc delata hæreditas. Dicitur autem propriè delata hæreditas, vel bonorum poſſeſsio, quando quis remoto quolibet impedimento, poteſt eam adire, vel agnoſcere. *Bald. in l. potuit. C. de iure deliber.* Singulariter obſeruauit Nicol. Bellonus Iuriſcōſ. acutiſsimus, Delatam hæreditatem dici reſpectu hæreditatis, non perſonæ hæreditatis. Qua de re diſſerit diligenter, nec inutiliter *cap.16.lib.ſuppu.2.* Spiegelius. Triplici autem iure deferri hæreditas dicitur. Aut enim defertur ex teſtamento, iure ciuili: aut ab inteſtato ad ſuos, ex lege duodecim Tabul. aut iure honorario, id eſt bonorum poſſeſsione, *vt ampliſsimè traditur in tit. de hæreditatibus ab inteſta. Inſtit. & l.qui autem.§.1.ff.quæ in fraud.credit. Brachem l.delata.in tit.de verb.& rer.ſign.ff.*

DELATVM legatum nondum acquiſitum eſt. Defertur ipſo iure adita hæreditate. Acquiritur autem agnitione, *l.ei qui ... ff.de condit.inſtit.l.cum vero.in fi.ff.de fideic. libert.* non ipſo iure poſt aditam hæreditatē, licèt agnitio retrò agat ad diem aditæ hæreditatis. *l.ſeruum filij.§.1.l.ſi tibi homo.§.cum ſeruum.ff.de leg.1.* Delatum legatum repudiari poteſt: acquiſitum repudiari non poteſt. *l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſ.ed.* & per hanc differentiam conciliatur pugna. l. legatum. de leg.1.& l.Titia.§.Lucia.de leg.2.de delato loquitur l.legatum.de acquiſito, §.Lucia. Vide Cuiacium *lib.3. obſ.11.* fuſius hanc antinomiam explicantem.

DELEGARE, *in l.Neſennius. ff. de re iudi.* eſt alium debitorem loco ſui ſubſtituere. (**den glaubiger vberweiſen.**) vt, ſi tibi ſim in aliquā ſumma obligatus, dico ad debitorem meum quòd tibi ſoluat: & ſic debitor ſubſtituitur, vt ſoluat alteri creditori, loco delegantis. *Ita eſt text. in l. delegare.ff.de nouat. & del.* inde veniunt iudices delegati, id eſt ſuppoſiti & ſuffecti à principe vel iudice ordinario vt loco principis audiant cauſas. *Ex Zaſio.* Spieg. Qui delegat id videtur dare, quod ſibi debetur, ſufficitque debitum ſubſiſtere, etiamſi debitor ipſius ſoluendo non eſt. At ſi conuentus iudicio ſit abſolutus, neque reus, neque confideiuſſor liberatur, quoniam res inter alios acta ius non facit, &c. *Vide Connanum lib.6.cap.7.num.12.*

DELEGARE ſe, *in l.4.ff.de manumiſſ.* eſt alieno creditori vice debitoris ſe obligare.

DELEGARE etiam mandare ſignificat & committere, *l.2.ff.ſi menſor.l.32.§.quæſitum.ff.de recept. qui arbit.* delegare teſtamento tutelam, *l.3.§.quamuis.ff.de adminiſt.& peric. tut.l.1.ff.de dam.inf.*

DELEGARE negotium, *l.16.C.de appellat.* Hinc

DELEGARI iuriſdictio. & Delegatus iudex. &c. ex Briſſon.

DELEGATAM pecuniam Paulus dixit, pro decreta, conſtituta, ac aſsignata. *in l.2.ad leg. Iul.pecul.* Et delegatæ iuriſdictionis vocabulo vſus eſt Papin. *in l.1.de offic. eius cui mand. eſt iuriſdictio, vt Budæ. monuit in poſterioribus annotat.* Mihi magis placet editio Haloandrina, quæ habet, Delatam. Spieg.

DELEGATIO, qua creditori ſuo alium reum vice ſua debitor dat: quæ vel per litis conteſtationem, vel per ſtipulationem fit, *l.11.ff.de nouat.*

DELEGATIO, in poſteriorum Impp. reſcriptis, deſcriptionem ſignificat, à principe vel præfecto prætorio ſingulis prouincijs tranſmiſſam, qua tributorum annonarumque illationis modus & ratio continetur: & quomodo largitionalium titulorum exactio debeat procedere, præſcribitur ac præcipitur. *l.1.& l.vlt.de indictionib. eo. lib. l. vlt.de cano.largitio.l.23.C.de decurionib.eo.lib.l.7.C.de offic. rect.prouinc.l.1.& l.4.C.de modo mult.l.9.l.11. de excuſatio. muner. lib. 10. C.* Iuſtin. *Nouel.128.* [illegible] vocat [illegible] Briſſ.

DELEGATVS dicitur, cui cauſa committitur terminanda, vel exequenda, vices delegantis repræſentans: & in iuriſdictione nihil proprium habens. *l. 1.ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſdict.* Is tamen cui cauſam aliquam princeps delegat *§.omnem verò.in Nouell.de litig.* plenam in cauſa delegata iuriſdictionem habet: adeò vt etiā iudices dare poſſit *l.vnic.qui pro ſua iuriſdict.* Connanus *l.2.de iuriſdict.* Id tamen minus propriè, vix enim eſt vt quis eius rei notionem habere videatur, de qua cognoſcere, niſi iuſſus nō poteſt, & de qua iudex conſtitutus non eſt. *idem lib.2.de iuriſd.c.1.* Quo verò delegatus diſtet a vicario, hoc eſt, vt interpretes barbarè dicunt, à vicem gerente, ſeu locum tenente, Bartol. indicat *in l.1.& ſeq.C.de his qui vicem alt.ger. Vide Index.* Porrò teſte D. Oldend. quia delegatorum iudicum vſus nō intelligitur, admodum pernicioſus eſt. Tantiſper enim, inquit, diſputatur de poteſtate delegantis, de forma delegationis, de perſona delegati, donec litigatores cum cauſa diſpereāt. Spieg.

DELEGATVS iudex is eſt, qui iuriſdictionem non ſuo iure, ſed alieno beneficio habet. Horum delegatorum alij quidem à fortuna ſeu culmine imperiali dati, alij ſimplici appellatione principis delegati, quidam ex ſacra iuſsione dati, quidam pedanei. *vide Connanum, cap. 2. de Officio iudic. lib.2.* Spieg.

DELERE vel interlinire. Vlpianus. [Si vnus rationes hæreditarias deleuerit, vel interleuerit.] *Quære, Interlinire.*

DELIACA ſuppellex, in qua erant triclinia, & lecti cum pedibus, & fulcris ex ære Deliaco factis. *Vide Boſ.* Spieg.

DELIBARI latinè dicuntur, quæ minuuntur. Hinc

DELIBATIO hæreditatis legatū eſſe dicitur *in l.116. ff.de leg.1.* quod teſtator ex eo, quod vniuerſum hæredis foret, aliquid decerpit, deminuit & ſubducit. Ex diuerſo

illibatus quadrans in l. 20. §. *Papinianus. ff. fam. ercisc.* id eſt, integer, & non minutus legatis. Briſſ. *Adde Iacob. Rauard. l. im maſtrum. ff. de reg. iur.*

Deliberandi ius, quod à Prætore hæredi conceſſum eſt, ad ſtatuendum vtrùm hæres eſſe velit, an non, *toto tit. ff. de iur. delib. l. 26. ff. de contrah. empt.* Prat.

Deliberare, eſt factum diligẽter tractare, & mente voluere *l. Ariſto. ff. de iure delib.* ſiue conſilium aliquid faciendi, vel non faciendi capere. *vide Bud. in prin. adnot. ad Pand.* Dicitur à libella qua quid perpenditur, Feſto. *lib. 4.* Prat.

Deliberatio, eſt prouida cauſæ circũſpectio, cum qua ratio totum agit, & furor ſibi nihil vendicat. Centum autem dies ſunt commodum deliberandi tempus. *l. 2. ff. de iure deliberand.* Old.

Delibrare, quod eſt librum, hoc eſt, corticem arbori detrahere. *lege ſuprà. in verbo, Congerere arborem, & in verbo, Deglabrare.* Nebr.

Delicatus debitor eſt, quaſi luxui cõſecratus. quod enim nunc dedicatum, prius delicatum dixere. Vlpian. *de pign. act. in fin. l. ſi ſeruos.* [Igitur hæc, inquit, à iudice erunt deſpicienda, vt neque delicatus debitor, neq; oneroſus creditor audiatur.] Spieg.

Deliciae *lib. 15. Cod. Theodoſ. ſub tit. de aquæductu*, deriuationes vocantur ac ſulci aquarij. inde

Deliciares regulæ apud Catonem *de re ruſtica cap. 14.* videntur appellari regulæ quædam maiores, quæ in tectis influentem aquam excipiunt, deorſumque liciunt, & perducunt, eumq; præſtant deducendis pluuijs in tectis vſum, quem in agro, *Maioragius lib. 3. Miſcel. cap. 9.*

Deliciatum tignum, Feſtus interpretatur, quod à culmine ad tegulas angulares infimas verſus faſtigiatum collocatur. *Maioragius vbi ſup.*

Delictum generale verbum eſt quo quid prætermiſſum ſignificatur ex Feſto *lib. 4.* B. Auguſt. definit declinationem à bono, quà bonum prætermittitur: & quid à crimine diſtet, collige ex gloſſ. *in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oportet.* Prat.

Delicta priuata ideò ſic dicuntur, quia horum delictorum publica accuſatio non eſt, ſed priuata & forenſis. Verum quidem eſt extra ordinem nonnunquam animaduerti in fures, vt dicitur in l. vlt. tit. de priuatis delictis, & ſub hoc quidem titulo regulæ quaſi generales traduntur, quæ pertinent ad omnia delicta priuata. Prima eſt, pœnalibus actionibus hæredes non teneri. *l. 1. eod. tit.* Sed aliquãdo rei perſecutoria actio naſcitur ex maleficio, vt condictio furtiua, quæ tranſit etiam in hæredem. Idem dicitur in § non autem. Inſtit. de perpet. & temp. act. Idem etiam in C. ſub. tit. ex del. def. in q. hær. con. ex quo loco colligenda eſt exceptio huius regulæ, niſi lis conteſtata ſit cum defuncto. tunc enim actio quantumlibet pœnalis tranſit ad hæredem. Præterea hoc etiam accipiendum eſt, niſi quid ad hæredes ex eo maleficio peruenerit. *d. tit. C.* Quamuis in hæredem non tranſeat actio furti, vt in hæredem detur, datur tamen hæredi. Excipitur actio iniuriarum, quæ hæredi non competit, propterea quod odioſa ſit. Secunda regula eſt. Plures actiones ex maleficio deſcẽdentes poſſunt concurrere. vt dicitur in l. nunquam. d. tit. de priuatis delictis. Et in d. l. nunquam. hoc tit. oſtendit I. C. differentiam inter actionem l. Aquiliæ & iniuriarum, qui ſurreptum ſeruum flagellauit tenebitur furti, deinde iniuriarum, nõ item l. Aquiliæ, quia damnum iniuria datum non eſt, ſed tamen contumelia quædam & iniuria: & propterea ſerui dominus iniuriarum actione agit. Tertiò notandum eſt, ſi ex maleficijs quis velit experiri criminaliter & extraordinariè, eum cogendum eſſe in crimen ſubſcribere *l. 3. d. tit. de priuat. delict.* Noranda verò hic eſt diuiſio iudicij criminalis, in iudicium ciuile & criminale: Agere ciuiliter dicitur qui proſequitur id quod ad commodum ſuum ſpectat, ſiue pœnam ſiue rem familiarẽ perſequatur. Criminaliter agere dicitur, qui vindictæ publicæ cauſa agit, nec refert an pecuniaria ſit pœna vel non. non enim condemnationem ſpectamus, ſed ſcopum, propter quem hæc actio inſtituitur. Quidam exiſtimarunt omnia iudicia, quæ pecuniariam habent condemnationem ciuilia eſſe. Hinc crediderunt l. Iuliæ de ambitu iudicium ciuile eſſe, quod perabſurdum eſt. Refertur enim inter publica iudicia licet tantùm ſit pecuniaria condemnatio. Nulla accuſatio eſt publica, ſed tamen etiam extra ordinem puniuntur priuata delicta, quia moribus noſtris etiam domeſtica furta capitalia ſunt. licèt criminaliter agere permittatur delictorum priuatorum nomine, non puto tamẽ accuſationem publicam eſſe. Quamuis hoc certi iuris non ſit, ego tamen ita exiſtimo id poſſe colligi ex tit. de publ. iudic. l. & in prin. Inſtitu. eod. tit. &c. *Scilerus ex lectura Duareni nondum impreſſa ſub d. tit. de priuatis delictis.*

Delictum pro ſtultitia poni, ait Alberic. *in l. cum mancipium. ff. de ædil. edict.* Prat.

Delicta fiunt, aut propoſito, aut impetu, aut caſu. Propoſito delinquunt latrones, qui factionem habent. Impetu autem cum per ebrietatem ad manus, vel ad ferrum venitur. Caſu verò, cum in venado telum in feram immiſſum hominem interficit. Maffeus.

Delinimenta nouercalia, apud Iuriſconſ. *in l. 3. de inoffi. teſt.* Interpres nouercales blanditias exponit. Cic. *1. de Finib.* [Qui blanditijs præſentium voluptatum deliniti, atque corrupti.] Spieg.

Delitescere, idem quod ſimplex ipſum, quod eſt latere. Id quoque ſcholium indicat *in l. 1. de fugit.* Spieg.

Delphi, orum, ciuitas eſt Phocidis, ad montis Parnaſſi radices poſita, vbi Apollo ſolitus erat reſponſa dare: Sed quemadmodum ait Iuuenalis, nunc ceſſant oracula Delphis. *tit. de cenſib.* Nebriſſ.

Delphicae menſæ, à Delphis vrbe Apollini ſacra dictæ ſunt, & erant ex ære, quas veteres Cortinas vocabãt. Plinius *lib. 34.* [Ex ære, inquit, factitauerunt cortinas tripodum, nomine Delphicas.] *Cic. ſeptima in Verrem.* Martial.

Argentum atq; aurum non ſimplex Delphica portat.

Florentin. tit. de ſupellect. legata. l. id eſt, &c. Nebr. De hac dictione ita ſcribit Cuiac. *obſ. 10. c. 13.* [Supellectili legata Paul. *in l. 3. ff. de ſup. legata.* cõtineri ait Delphicas &c. Delphica (qua voce etiam in receptis ſententijs idem Paul. vtitur,) abaci ſunt quibus vina miniſtrantur, non (vt legitur in Baſilicis) οἱ τὰς τραπέζας ἴχοντες λαμπάδας licet & hi inter vaſa ponantur à Plinio. 33. c. 11. Placet enim magis gloſſarum veterum interpretatio, Abaci, Delphicum miniſterium vt Iuuenalis, qua ſanè videtur hic Iuuenalis locus ſignificari.

Ornamentum Abaci nec non & paruulus infra
Cantharus & recubans ſub eodem marmore Chiron,

Marmoream enim Delphicam fuiſſe Porphyrio ſcribit. Cicer. *4. in Verrem* [Menſas Delphicas è marmore.] Mart.

—Aurum non ſimplex Delphica portat.

Agretius. In Delphica (inquit) cõparia vaſa ſemper ſunt.] Hæc Cuiac. *d. loco.*

Delphica vaſa ſunt, quorum nulla mutata forma, varius & multiplex vſus eſt. Namque ita erant facta, vt duplici, facie diuerſis vſibus inſeruirent: nunc poculorum vicem præſtantia, nunc clypeorum vſum: tam elaboratæ artis Delphi vaſa habebant. *Alex. de Alex. genial. dier. lib. 1. cap. 19.*

Delubra, id eſt, templa. Lex 12. Tab. [Conſtructa à Patribus delubra habento.] Hodie verò Dei templa habemus, vt ad audiendum verbum eius, populus Chriſtianus ſtatis temporibus conueniat: ſuntque donata multis priuilegijs. Quò pertinent TT. iuris, de ſacroſanct. eccleſ. de immuni. eccl. & alij id genus. Item interdicta prætorum. *ff. Ne quid in loc. ſac.* Nam Eccleſiæ verbo ibi pro templo vtuntur imperatores, populariter loquentes, vt ſæpè alibi, teſte Olden. Spieg. Eſt tamen inter delubrum ac templum nonnihil diſcriminis. Sunt enim templa (inquit Aſcon. Pædianus) ſingulorum Dijs attributorum locorum: delubra multarum ædium ſub vno tecto à diluuio pluuiæ munitarum, Alij delubra dicunt eſſe ea templa in quibus nunc ſunt delibera corporum abluendorum more Dodonæi Iouis, aut Apollinis Delphici, in quorum delubris, lebetes tripodeſque viſuntur. Sunt etiam qui delubra lignea delibrata. id eſt decoriata pro ſimulachris deorum, more veterum poſita exiſtiment. ſed perperam. Nos verò Chriſtiani templa omnia, vulgo Eccleſias appellamus, vt Eccleſiæ vocabulum etiam locum ipſum ſignificet, in quem conuenitur diuini cultus gratia, qui & Baſilica, teſte Alciato

ciato, appellatur. ſiue quod loca publica, Baſilica Græci vocent, ſiue quòd domus Principis Baſilica, id eſt, regia dicatur: quæ ſignificationes diuinis quoque templis conueniunt. *Brechæm l. Inde tabernacula. ff. de verborum & rerum ſignif.*

DEMAGOGI, apud Athenienſes vocabantur duces quidam vulgi, popularem auram concionib. aucupantes, homines populariter factioſi. *Buda. in l. venditor. Com. præd.* Spieg.

DEMENSVM quid ſit, exponit Donatus *in Phormionem.* Eius vocabuli ratio facit ad intelligentiam l. ſi quis venditor. de ædil. edict. Dicitur & Dimenſum, Bapt. Egnat. in Spartian. annotante, ἐπιμήτρων à Græcis dictum. Spieg. Brodæus *lib. Miſcell. 2. cap. 15.* annotat, quaternos olim frumenti modios quolibet menſe ſeruos a dominis ſuis accipere ſolitos, idque demenſum appellatum eſſe: verum à dimetiendo, non à menſe. Plau. [Nunc argentum vobis demenſum dabo.] Et *in Sticho*, [Vos meminiſtis quot Calendis petere demenſum cibum.]

DEMENTES ſunt menti capti, qui propriè loquendo, à furioſis diuerſi ſunt. Ideoque ab his ſeparantur. *l. 2. ff. de teſt. teſt. l. 27. §. cor. nun. ff. de recep. qui arbit. §. furioſi. Inſtit. de curatorib.* Et furor à dementia *in l. 6. ff. de cur. fur. l. 8. §. 1. ff. de tut. dat. l. vlt. §. 1. C. de adm. tut.* Græci Iureconſulti ita diſtinguunt, vt furioſos μαινομένους dementes ἀνοήτους dicant. Eſt autem dementia, vt Cic. *3. Tuſcul. quæſt.* ſcribit, affectio lumine mentis carens, cum non integra mens eſt & ſana, tuetur tamen mediocritatem officiorum & vitæ communem cultum atque vſitatum. Hæc propria verbi ſignificatio, quæ latius plerumque porrigitur, vt cum furore dementia confundatur. Quintilia. *declam. 345.* [Deméntia eſt ablatus rerum omnium intellectus.] Briſſ.

DEMENTEM ac mente captum à furioſo differre conſtat. vbi enim quis in rabiem quandam aut furorem agitur, atque huc & illuc temerè fertur, furioſus eſt. Vbi verò mens abeſt, ea amentia, dementia & inſania fatuitas dicta eſt. Iſque mente captus dicitur amens, demens, inſanus & fatuus, id quod Cicer. *lib. 3. Tuſcul. quæſt.* exprimit, dum inquit: [Itaque non eſt ſcriptum ſi inſanus, ſed ſi furioſus eſſe incipit. Stultitiam enim conſuerunt, id eſt inconſtantiam ſanitate vacantem, poſſe tamen tueri mediocritatem officiorum, & vitæ communem cultum atque vſitatú. Furorem autem rati ſunt mentis ad omnia cæcitatem: quod vel atra bili vel iracúdia grauiori, vel timore, vel dolore commota mente ſæpe contingit.] Mente captus is dicitur, qui ſuæ mentis compos non eſt, & cuius mens ex eius poteſtate abijt, vt inquit Feſtus: quam differentiam doctores noſtri probant, iique maximè ab effectis cognoſcuntur, *l. ob quæ vitia ff. de ædil. edic.* Hi igitur ex lege Lectoria (vt Capitolinus inquit) ad exemplum furioſi curatores accipiunt. *Siluest. Aldobrand.*

DEMENS eſt & is, qui neſcit exprimere quod velit, aut nolit *c. paſtoralis de cleri. agrot. lib. 6. & ibi bonum text. & gloſſ.* Prat.

DEMERVERIT. Vlpia. [Proinde etſi ita ſit, ait, fidei commiſſum relictum, illi ſi demeruerit, omnimodo fideicommiſſum debebitur ſi modò meritú, quaſi apud virum bonú collocare fideicommiſſarius potuit.] *l. fideicommiſſa. §. quanquam autem. ff. de legat. 3.* Spieg.

DEMIGRARE, vt & ſimplex Migrare, eſt domicilium mutare, & aliò ſe ad habitandum conferre, relicta priore habitatione. *ff. de migr. an. per tot. & C. de inſt. & ſi. l. certa pecunia. lib. 10.* Spieg.

DEMINVERE, id eſt, alienare, *l. 5. §. an autem. ff. de Carb. ed. l. 1. §. verum. ff. ſi quid in fraud. patr.*

DEMINVI vetabo. His verbis Prætor non tantum alienationem impedit, verum etiam actiones exerceri nó patitur. *Vlp. l. ait prætor. ff. de iur. de lib.*

DEMINVO, is, & deminutio, onis, non diminuo, & diminutio, vt paſſim legitur in libris Digeſtorum, debere ſcribi Ludouicus Bologninus in Pádectis Florentinorum monet. Nebriſſ.

DEMINVTVS capite, qui ciuitate mutatus eſt, & ex alia familia in aliam adoptatus & qui in hoſtium poteſtatem venit, & cui aqua & igni interdictum eſt. Nebriſſ.

DEMOCRATICI ſunt, qui populari inſtituto viuentes, dignitatem in libertate conſtituunt. δημοκρατία principatus populi. Oligarchici, qui paucorum ſtatu gaudétes, dignitatem partim in cenſu & facultatibus ponút, partim in generis nobilitate ὀλιγαρχία ſtatus reipubl. à paucis adminiſtratus. Ariſtocratici verò dicuntur, qui optimatium ſtatum fouentes, virtute dignitatem metiuntur. ἀριστοκρατία optimatium principatus, ſtatus, gubernatio: quando optimates Rempub. tractant. Huic contraria δημοκρατία *Bude. in l. ius ciuile, de iuſt. & iur.* Clarius, vt omnia, apud Oldédorp. ſic habét, aut plures, aut omnes. Si vnus, & ille bonus, Monarchia, ſeu regnum cenſetur: ſi malus, tyrannus: ſi verò plures regnant, & boni, Ariſtocratia eſt: ſi mali, Ochlocratia: ſi denique omnes imperant, & bene, Democratia, hoc eſt, popularis principatus dicitur: ſi malè, Seditio. Spieg.

DEMOLITIO, molitioni opponitur. *l. ſtipulatio. ff. de op. nou. nun.* Siquidé demoliri, eſt extructa diruere, Moliri, ædificare eſt. Vlpianus, *tit. de vſufruct. l. hæres.* [Antequá vſufruct. prohibuerit, demolierit.] Et demolitus paſsiuè. *vt in tit. de vſucap. l. eum qui.* Spieg.

DEMOLIRI ſepulchra, crimen eſt læſæ maieſtatis, nec excuſat vllus titulus. *vide C. de ſepulch. viol. per tot.* Spieg.

DEMONSTRATIO eſt quædam ex inſtátibus, vel præteritis accidentibus notitia, quo magis diſpoſitio ſit liquida, adhibita rei, quæ eſt in facto & non quæ eſt in fieri. *Vide Bart. in l. demonſtratio. ff. eod.* inducitur demonſtratio per relatiuum iunctum verbo præteriti, vel præſentis temporis. *§. proxima. Inſtitut. de legatis*, item per adiectiua ſignificantia officium vel artificiú, vel aliquid aliud propter quod res nominata ſit magis certa. *l. ſi nominatim ff. de cond. & demon.* de alijs, vide Bart. *d. l. demonſtratio.* Aliam definitionem tradidit Azo, & gl. *eiſdem locis.*

DEMONSTRATIO, à cauſa & conditione multum diſtat. *l. 75. §. 1. & l. 96. ff. de legat. 1.* Demonſtratio plerumque factam rem oſtendit, Conditio futuram. *l. 34. in fin. ff. de conditio. & demonſtr.* id eſt, Demonſtratio, in præſens vel præteritum, Conditio in futurum tempus confertur, *vt ex l. 85. ff. de legat. 3. patet*, Theophilus *in §. huic proxima. Inſtitut. de legat.* hæc duo ita diſtinguit, ἡ δεμόνστρατιων ἐστὶν δήλωσις πράγματος ἤδη γενομένου ἡ δὲ κονδιτιων ἐπὶ τοῖς μέλλουσι ... Hæc oratio, STICHVM QVI MEVS EST, demonſtrandi cauſa poſita intelligitur. At ſi ita concipiatur. STICHVM QVI MEVS ERIT, pro conditione accipitur. *l. 6. ff. de legat. 1.* Demonſtratio quoq; eſt ſi ita dicam, VESTEM PVRPVREAM, QVAE VXORIS CAVSA PARATA EST. CENIVM, QVOS MIHI DEBET. STICHVM, QVEM DE TITIO EMI. FVNDVM TVSCVLANVM QVI MIHI A TITIO DONATVS EST. FVNDVM QVEM ILLA MIHI DOTI DEDIT. *l. 10. ff. de auro, argent. l. 26. ff. de liberi. legat. l. 76. §. hæres. ff. de legat. 2. l. 17. & l. 40. §. qui dotalem. ff. de condit. & demonſtra.* Briſſ.

DEMONSTRATIO vice nominis fungitur. *l. 34. ff. de condi. & demon. l. 6. ff. ſi cert. pet. l. 6. in fin. ff. de rei vind.* Briſſ.

DEMONSTRATAE rei, quidquid adijcitur ſatis demonſtratæ, fruſtra eſt. *l. 1. in fin. de dot. præleg.*

DEMORIRI mancipia, apud Vlp. *l. verum §. ſi locupleti. verſ. ſed hæc res. ff. de minoribus.* Spieg.

DEMORTVAE arbores. Paul. *ff. de vſufructu*: [Agri, inquit, vſufructu legato, in locum demortuarum arborum aliæ ſubſtituendæ ſunt.] Spieg.

DENA, idem quod decem: Bis dena, viginti. Qui dena abſolutè pro viginti accipiunt, id idoneis probét autoribus. Iulian. *de legat. 1. l. ſi quis teſtamento.* [Nullam, ait. hæc verba recipiunt ambiguitatem: vt Dena dixiſſe videatur, qui Decem dixit.] Spieg.

DENI, denæ, dena, nomen eſt dimidium diſtributiuum, quale illud bini, binæ, bina, & ſimilia, cuiuſmodi nomina Accurſius ſolitus eſt exponere in bis tantum, cum reuera ſignificent cuilibet tantum, quod latuit Bartolum. Is enim exponens legem quæ habetur, de legat. 3. [Si quis teſtamento Titio & Seio decem dari iuſſerit. Nullam recipiunt hæc verba ambiguitatem, vt dena dixiſſe videatur, qui decem dixit:] putauit per dena viginti intelligi. Ait namque. [Qui reliquit decem, non videtur relinquere viginti.

Nam cum inter decem & dena illa ſit differẽtia inter oratores obſeruata, quod decem numerum ſimplicé, hoc eſt, decem vnitas ſignificet, dena verò cuilibet decem, erat ſenſus legis: quòd qui Titio & Seio legauit decem, non legauit dena, id eſt, cuilibet decem, ſed decem ſimpliciter, hoc eſt, cuilibet quinque.] in tit. de verbor. oblig. l. ſi ita. Accurſius dena pro decem interpretatus eſt. Idem de annuis legatis. l. ſi legatum. exponens illud, [Si legatum fortè ſit relictum annua, bima, trima die,] fortè triginta dena per ſingulos debentur annos, licèt non fuerit adiectum æquis penſionibus.] dena pro decẽ interpretatus eſt, cum dena non ſimpliciter decem, ſed per ſingulos annos decem ſignificet. Nebr. *Adde Forcat. in dial. 20. Necyoman. num. 5.*

DENARIVS inde nomen traxit, quia primò decem aſſes valebat. Apud D. Matthæum quoque in parabola de conductis in vineam cap. 20. drachma valebat decimam partem coronati: quanta & hodie ferè diurnæ operæ merces eſſe ſolet. *Lege Georgium Agricolam lib. 4. virum & doctum, & diſertum, mirè abſtruſiſſimam ponderum menſurarumque rationem aperientem. Adi item Alexandrum Neap. lib. 4.* Spieg. *Vide Comanum lib. 10. cap. 6. num. 10.*

DENEGARE, eſt ſedulò negare ſe aliquid feciſſe, aut ſibi quid creditum eſſe.

DENEGARI non debet ius iuſtè deprecantibus, teſte Vlp. *in l. 2. de his qui ſui vel alieni iuris.* Spieg.

DENICALES feriæ, cum hominis mortis cauſa familia purgabatur. Siquidem priuatæ erant, ſicut Parentalium feriæ publicæ. Cicero *lib. 2. de legib.* [Nec verò (inquit) tam Denicales, quæ à nece appellatæ ſunt, quia reſidẽtur mortui, quàm cæterorum cœleſtium quieti dies, feriæ nominarentur, niſi maiores eos qui ex hac vita migraſſent, in deorum numero eſſe voluiſſent: eas in eos dies conferre ius, quibus nec ipſius, neque publicæ feriæ ſint. totaq; huius iuris compoſitio pontificalis, magnam religionem, cæremoniamque declarat.] Poſſumus itaque & nos quidem Chriſtiani his temporibus, ſecundum menſis Nouembris diem, quo reſidentur mortui, id eſt, mortuis feriamur, parentalia latinè appellare, ſeu etiam denicales, id eſt Feſtum defunctorum: qui dies ferè eſt vltimus anni finis Dicimus quoque Feralia. Ouid. 2. *Faſtorum.*

Hanc, quia iuſta ferunt, dixere feralia lucem:
Vltima placandis manibus illa dies.

Brechæus l. appellatione parentis. ff. de verb. & rer. ſignific.

DENIQVE, inquit Donatus, ad finem dictorum ponitur poſtremò. ſic apud Iuriſconſ. *in l. ſi filiusfamil. ſi certum pet. cum ſimilibus.*

DENOTARE pro infamare, ignominia notare, Pompon. elegáter vſurpauit. [Turpia, inquiens, legata, quæ denotandi magis legatarij gratia ſcribuntur, odio ſcribentis pro non ſcriptis habentur.] *de leg. 1.* Spieg.

DENVNCIATIO quid ſit, latiſsimè explicat Alcia. *in l. deteſtatio, de verb. ſignific. qua non alium copioſius enarrauit, quanuis pauca ſex ſcilicet tantùm verbis conſtet.* Spieg.

DENVNCIARE, in mala re dicitur: vt adulterium, furtum, inimicitias, periculum, bellum. Eſt autem indicere, prænunciare, & vt ita dicam, præſignificare. Obſeruandum autem, quòd Denunciare teſtimonium, non eſt teſtificari, vt vulgò exiſtimatur: ſed eſt homini diem dicere ferendo teſtimonio, hoc eſt, ad iudicium euocare ferendi gratia teſtimonij. & euocare inuitum ad remotum longinquumque tribunal: in publicis tantummodo iudicijs, quorum prætextu hominibus domi occupatis faciliter hoc modo adferebatur damnum. Et propterea huius calumniæ ſpecialiter fit mentio. *l. 1. §. 1. ff. ad l. Cornel. de falſ.* Ex Budæo. Spiegel. Eſt etiam denunciare crimen, in iudicium ad publicam vindictam deducere, ſiue id fiat per priuatum ſiue per officialem, vt iudex tali denunciatione habita, poſteà de illo crimine inquirat: prout hodie vulgo definitur. *Maranta de ord. iudic. parte 6. de denunciatione,* quæ in hóc ab accuſatione differt, quòd hæc abſque libello inſcriptionis non admittitur *l. libellorum ff. de accuſat. l. 3. C. de his qui accuſ. non poſſ.* denunciatio tamen citra inſcriptionis vinculum recipitur, nec denunciator facit partem in iudicio. *vt declarat Salycetus l. ea quidem. in princip. C. de accuſat.* Ea autem Magiſtratibus olim fieri conſueuit, per certos homines, quibus id munus publicè mandatum fuerat, ne grauiora facinora, deficientibus fortè accuſatoribus impunita manerent. hi dicebantur Stationarij ſiue Irenarchæ *d. l. ea quidem. l. 1. §. quiet. ff. de offic. præf. vrb. l. diuus Adrianus. de cuſtod. reor. l. 1. C. de curioſ. & ſtat.* Quo argumento & procuratoribus, quos vulgo regios ſeu fiſcales vocamus, hæc inſcribẽdi neceſsitas remitti debet. hocque iure vtimur. *Duarenus diſput. anniuerſ. lib. 1. cap. 38. Seil. ex lecturis Duar. nondum impreſſis tit. de accuſationib. ff.*

DENVNCIATIO, ciuilis interpellatio, ſiue admonitio olim obſeruabatur: quæ debitoribus in perſonam ſolenniter fiebat, antequam conuenirentur apud iudicem. Siquidem agens aduerſario huiuſcemodi denunciabat, TALI DIE ADSIS MECVM DISCEPTATVRVS. A qua denunciatione licet hodie receſſum ſit, condictionis tamen nomen pro perſonali retentum eſt actione, *vt monuit Theophilus in §. appellamus. Inſtit. de action.* Vnde condictiones, appellatæ ſunt actiones perſonales. Condicere enim vt ſuprà dictum eſt, priſca lingua denunciare ſignificat. Sp. ex Oldendorp. *Coraſius lib. 4. Miſcel. cap. 7.*

DENVO, id eſt, ruſſus, de integro. *l. cum prior. ff. de diſtr. pig. l. 1. de aduoc. diuerſ. iud.*

DEI appellatio, quanquam apud Chriſtianos non eſt vlli mortalium, vel per iocum communicanda. neq; omnino tam inſignis, tamq; fœda adulatio eſt in mores noſtros recipienda: tamen quomodo fieri poſsit, vt vſus ſit huius adagij, [Homo homini Deus,] oſtendit Roterodamus. Spiegel.

DEO immortali, apud Martianum *ad leg. Iul. pecul.* [Sed etſi donatum Deo immortali abſtulerit, peculatus pœna tenetur.] Nam & gentes Deum intelligebant conditorem omnium rerum, cui ſit obediendum, qui ſit inuocandus: & id quidem lumine naturali, prorſus ignaræ gratiæ Euangelicæ. Cicero *de Legibus,* [De ipſis quidem, inquit, hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neque tam fera, quæ nõ (etiam ſi ignoret qualem habere Deum deceat) tamen habendum ſciat.] Igitur, iuxta Old. valde ad rem dixit Pomp. *in l. vt vim. ff. de Iuſt. & iur.* cum inter exempla Iuris naturalis (nam ſic ibi intelligi debet Ius gentium) referret religionem erga Deum. Spieg.

DEPACTVS, inquit Vlpianus, dicitur turpiter pactus *l. 3. §. 1. ff. de calumniat.* quaſi verò non & Depaciſci aliquis honeſtè poſsit. ſed edictum de Calumniatoribus Vlpianus interpretabatur. præterea, quod ad illius excuſationem plurimum valet, Syrus, non Romanus erat. Depaciſci, eſt pactione tranſigere: inquit Donatus in illum Terentij locum Phorm. *Iam depaciſci morte cupio.* Cicero *Verr. 5.* [Et quidem Romanum ſcitote biduum cibo tectoque prohibitum: biduum Leontinis in foro cuſtodijs Apronij retentum atq; ſeruatum: neque antè dimiſſum quàm ad conditiones eius depactus eſt.] Idem *pro S. Roſcio Amer.* [Cùm illo contra hos inire conſilia, horum cõſilia illi enunciare, cum illo partem ſuam depaciſci, hiſce aliqua fretum hora ſemper omnes aditus ad Syllam intercludere.] Item *de Inuentione lib. 2.* [Quidam Imperator cùm ab hoſtibus circumſideretur, neque effugere vllo mõdo poſſet, depactus eſt cum eis, vt arma & impedimenta relinqueret, milites educeret.] Hot. *Adde Forcat. in dial. 57. Necyomant. num. 4.*

DEPECISCI (ſic enim vbique, & non Depaciſci legẽdum) ſignificat pactionem facere. A Iuriſconſ. quidem in malam partem vſurpatur, *vt ex Alciato ſupra expoſuimus.* Sp.

DEPECTVS, participium, ab eo quod eſt Depeciſcer. quòd ſignificat, turpiter paciſci. Vlpia. *de calumniat. l. & generaliter.* [Hoc, inquit, edicto tenetur, qui depectus eſt.] Hinc depector, apud Apuleium *in oratione pro magia:* [Eſt, inquit, litium depector, omnium falſorum commentator.] Aliàs autem non depectus, ſed Diſpectus legitur in Norico exemplari. Nebr.

DEPENDERE, pro præſtare, ſoluere, *in l. 3. §. in his. ff. de vſur.* Spieg. Significat autem dependere non ſimpliciter pendere, ſed periculum alicuius rei præſtare, & omne detrimentum, quod in re aliqua ſit quaſi pœnam. Cicer. *lib. 1. epiſt. famil.* [dependendum tibi eſt, quidquid pro illo ſpopon-

ſpopondiſti,] id eſt, etiamſi quid non conſequaris ab eo, ſi quid ipſe non præſtet, id tibi præſtandum & ſuſcipiẽdum eſt. Idem *lib. 1. ad Attic.* [Abiurare ſatius eſt quàm dependere,] id eſt, quàm confeſſionis periculum ſubire. Ita Iureconſ. *in l. 4. §. poſt litem. ff. fin. regund.* dependere fructus dixit de ijs, in quibus præſtandis periculum agitur rei, id eſt, ijs, qui percepti non ſunt, percipi tamen potuerunt: à quibus dependendis debitor immunis eſt. *Donellus de fructib.*

DEPENDI, id eſt, ſolui, *l. 65. ff. de ſolut. l. 2. C. de vſuris fiſcal.*

DEPERDITVM, inquit Caius, intelligitur, quod in rerum natura eſſe deſijt: Deminutum verò, quod vſucaptum eſt, & ob id de hæreditate exijt. Spieg. *l. 21. ff. de hæred. pet. l. 2. §. non tantùm. ff. de hæred. vel. act. vend.*

DE PLANO, id eſt, ex æquo loco: veluti vnde magiſtratus in tribunal, quod editiore in loco poſitũ erat, conſcendebant. Itaque de plano, & pro tribunali opponuntur. Vlpianus *l. 3. §. 6. ff. de bonor. poſſ.* [Si cauſa cognita bonorum poſſeſſio detur, non alibi dabitur, quàm pro tribunali, quia neque decretum de plano interponi, neque cauſa cognita bonorum poſſeſſio alibi, quàm pro tribunali dari poteſt.] Item *l. 2. §. 1. ff. quis ord. in bon.* [Sed non ſeſſionum dies numerabũtur: ſi modò ea ſit bonorum poſſeſſio, quæ de plano peti potuit. quid ſi ea quæ cauſæ cognitionem pro tribunali deſiderat, vel quæ decretum expoſcit?] *Similiter in l. 1. §. 4. ff. ad S. C. Turpil. & l. 18. in fin. ff. de quæſt. & l. 9. §. 3. ff. de offic. procon.* Huc autem alludens Seneca *lib. de Clement. 1.* [Hæc tamen, inquit, magnanimitas in bona fortuna laxiorem locum habet, meliuſque in tribunali quam in plano cognoſcitur.] Sueton. *de Tiberio.* [Si quidam reorum elabi gratia rumor eſſet, ſubitus aderat, iudiceſque aut è plano, aut è Quæſtoris tribunali, legum & religionis admonebat. Hinc illæ notæ, V. D. P. R. L. P. Vnde de plano rectè legi poſſit, Hotom. *Comment. lib. 1. cap. 16. num. 5.* Hoc mihi videtur, inquit Vlpianus, dicere. Non ſolùm quæ cognoſcens, & pro tribunali princeps decreuerit, ſed etiam quæ de plano, & quaſi aliud agens, vim legis obtinere. Nam quum hoc eximium ſibi fore putarent, ſi non cogerentur ius pro tribunali dicere, vt cæteri magiſtratus, aut quia fortaſſe publicis negotijs impediti, vix ſatis otium tribunalibus & forenſibus iudicijs ſuppeditare poſſent, ſolebant domi & foris vbicunq; ſui poteſtatem feciſſent, de plano ius reddere poſtulatoribus, quod nimirum in via nonnunquam facere cogebantur quoties appellarentur aut adirentur. Alioqui potuiſſent audire quod quædam anicula Imperatori Adriano dixit, cum illum in via de iure ſuo poſtulaſſet, negaſſetque ille ſibi tum otium eſſe, Noli ergo, inquit illa, imperare. quod ipſe & æquo animo tulit, & illam leniter audiuit. Itaque Principum hæ cognitiones, quæ de plano, id eſt, æquato loco habebantur, minùs aliquantò ſolennes erant, quàm quæ cum cauſę cognitione auditis vtrinque rationibus exercebantur. Idcirco Vlpianus appellat eas interlocutiones, quod eas Princeps quaſi inter aliud agendum & loquendum decerneret, aut ipſum interloquentibus reſponderet. Latini enim interloqui dixerunt, pro eo, quod eſt loquentem interpellare, & alterius ſermonem interrumpere. Terent. *Sic tu me interloquere, &c.*

DEPONERE, transferre, *l. ſi ſponſus ſponſæ. §. ſi maritus. de donat. int. vir. & vxo. ex Apollo.* Spieg.

DEPONERE imperium, pro ceſſare ab officio. Vlpia. [Proconſul, inquit, portam Romæ ingreſſus, deponit imperium.] Spieg.

DEPONERE, eſt cuſtodiendam rem dare, (hinderlegẽ) *tot. tit. ff. & C. depoſiti.*

DEPONERE antiquis ſignificabat abalienare à ſe & abijcere, vt not. Non. Marcellus. Vnde Plautus. [Vt me deponat, vino eam affectat viam.] hinc depoſitum pro abiecto & deſperato, & quod pro derelicto habetur. Cicer. *3. in Verrem.* [Itaque mihi videor magnam & propè depoſitam Reip. partem ſuſcepiſſe.] hoc eſt, inquit Aſcon. depoſitæ ſalutis. Sic & Virgil.

Ille vt depoſiti proferret fata parentis.

Quem locum explicans Seruius, depoſiti, id eſt, deſperati. Nam conſuetudo erat apud antiquos, vt deſperati ante ianuas ſuas collocarentur, vel vt extremum ſpiritum redderent terræ, vel vt poſſent à tranſeuntibus fortè curari, qui aliquando ſimili laborauerũt morbo. Hinc illa: deponere curam, ſolicitudinem, magiſtratum, officium, pro eo quod eſt, exuere ſe cura, ſolicitudine, magiſtratu, officio. Quia verò plerunque res noſtras deponimus & abijcimus, non perdendi animo, ſed conſeruandi gratia, eaſque ſic à nobis dimittimus, vt alij tradamus & committamus, ideo factum eſt, vt deponere idem ſignificet, quod credere & committere. & depoſitum, quod alicuius fidei eſt, & diligentiæ creditum, quod proprium eſt huius loci. Vlpian. [Depoſitum eſt quod cuſtodiendum alicui datum eſt: dictum ex eo quod ponitur. Præpoſitio enim de, auget poſitum, vt oſtendat totum eius fidei cõmiſſum, quod ad cuſtodiam rei. Hoc eſt, non ſolùm apud amicum rem noſtram ponimus, ſed deponimus & dimittimus à nobis, vt apud eum collocemus, & curam eius atque cuſtodiam à nobis ad illum transferimus, & in ea cõſeruanda, operæ & induſtriæ noſtræ vicariam eius fidem ſupponimus, in quo ſimillimum eſt mandato. Nam vt hic res noſtras alienæ fidei tradimus conſeruandas, ſic in illo negotiorum noſtrorum curationem & adminiſtrationem alijs mandamus, & committimus. Itaque iudicia Fiduciæ eſſe dicuntur ea, quæ ſunt ſocietatis & tutelæ.] Cicero *pro Roſcio Comœdo* [Si qua enim ſunt priuata iudicia maximæ exiſtimationis, & penè dicam capitis tria hæc ſunt, Fiduciæ tutelæ, ſocietatis. Aeque enim perfidioſum & nefarium eſt fidem frangere, quæ continet vitam humanam: & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit: & ſocium fallere, qui ſe in negotio coniunxit. Fiduciæ nomine mandatum & depoſitum notauit, quod in ijs præcipuè de rebus noſtris, fidei credimus alienæ. Nam vt plurimum non mandat quiſquam, niſi amico: neque rem ſuam deponit, niſi apud eum quem fidelem putat. In ſocio & tutore eadem fidei ratio, ſed non tanta, quod certa lege conſtituuntur ipſi, nec poſtea liberum eſt eos reuocare. Sed & tutor inuitus fit plerunq;. At reuocandi mandati quandocunq; libuerit, & depoſiti repetendi poteſtas eſt cuique: vt hęc ab eius qui ſuſcepit probitate & fide maximè pendeant: & tamen ipſum depoſitum multò magis: Propterea quod reuocato mandato, nihil iam contra poteſt is moliri, qui mandatum ſuſceperat, vt ſummè cupiat: repetenti depoſitum non ſtatim reddit is qui acceperat, ſi callidè verſari velit, & à fide recedere: Quare idem Tullius *in oratione pro A. Cæcinna.* fiduciæ nomen ſoli depoſito tribuit. [Qui per tutelam, inquit, aut ſocietatem, aut rem mandatam, aut fiduciæ rationem fraudauit quempiam.] Et Vlpianus *l. certi. ff. ſi certum pet.* [Fiduciariam hæreditatem appellat, quæ fidei hęredum committitur, & quaſi cuſtodienda traditur ad tempus, vt eam alij poſtea reſtituat quæ communiter à Iureconſultis vocatur Fideicommiſſaria. Mandatum ergo & depoſitum ſimilima in hoc quidem ſunt, quod & ſummæ fiduciæ & vtrumque, & eius tantum gratia fiunt, qui mandat aut deponit. Cæterùm hoc differunt quod depoſitum re contrahitur: Mandatum ſolo conſenſu & illius fides in conſeruando cernitur, huius autem in agendo. Qui depoſitum ſuſcepit, tenetur tantum, vt rem ſibi creditam cuſtodiat diligenter: cui mandatum eſt aliquid, etiam vt faciat, & operam atque induſtriam ſuam præſtet alieno negotio, vt Vlpianus hoc 1. cap. duobus aut tribus exemplis oſtendit, &c. *Hæc Connanus lib. 7. cap. 4. num. 1. & 2. &c.*

DEPONERE, eſt demoliri, & ad aream redigere, & ſolo æquare, *l. 23. in fin. ff. de vſucap. l. 6. ff. ſi ſeruit. vind. l. 83. §. ſacram. ff. de verb. oblig.* Prat.

DEPONERE, ædificium deprimere ſignificat, *l. 16. ff. ſi ſeruitus vindicet. l. 17. ff. de ſeruit. vrban. præd.* Prat.

DEPORTATOS eos accipere debemus, quibus princeps inſulas annotauit, vel de quibus deportandis ſcripſit *l. 1. §. his quibus. ff. de legat. 3.* & hi fideicommiſſum relinquere non poſſunt, quia nec teſtamentum faciendi ius habent. Cæterùm priuſquam factum præſidis princeps comprobet, nondum quis amiſiſſe ciuitatem videtur. Proinde ſi antè deceſſiſſet, ciuis iam deceſſiſſe videtur, & fideicommiſſum, quod ante reliquerat, quam ſententiã pateretur, valebit. Sed etſi poſt ſententiam antequam Imperator

Digitized by Google

comprobet, valebit quod factum eſt, quia certum ſtatum vſque adhuc habuit. Maffeius. Sunt autem ij, quibus aqua & igni interdictum, *d.l.1. §. hi quibus. ff. eodem.* Cuiuſce rei pulcherrimum habemus exemplum de M. Tullio Cicerone, cui Clodius Tribunus plebis diem apud populum dixit, quod ciues ſine iuſſu populi Romani contra leges necaſſet, & deinde ob id factum Clodius de exilio Ciceronis rogationem ad populum tulit, vt infrà quadraginta ab Italia miliaria ipſi Tullio aqua & igni interdictum eſſet, vt recipientis eum bona publicarentur, iſque exularet, & ne quis de Cicerone reducendo ad Senatum referret, ne quis decerneret, ne quis diſputaret, aut loqueretur, aut pedibus iret, ſcribendóve adeſſet. Meritò itaque, deportatum mortui loco haberi, Paulus Iureconſultus ſcribit: *l.4. §. ſi deportatus, de bonis libert.* & deportatio interdum vltimum ſupplicium, & mors cenſetur. *§. publicorum. Inſtitut. de public. iudic. §. cum autem. Inſtit. quibus modis ius patr. poteſtat. ſoluit.* Eſt autem deportatio ipſa (ciuiũ Romanorum pœna, quæ ſucceſſit in locũ aquæ & ignis interdictionis) perpetua in exilium ſiue inſulam condemnatio, quaſi circumfinitio, quòd ei, qui damnatus eſt, certo ſpatio circumſcribitur pœnæ perpetuò pendendæ locus. *l. inter pœnas. ff. de interdict. & relegat.* Et hac quidem puniuntur depeculatores ærarij publici, vel pecuniæ ſacræ, *l. peculatus pœn. l. peculatus crim. ff. ad leg. Iul. pecul.* & huiuſmodi defamatiſſimi, ſceleratiſſimique homines, qui, quia acerbitas puniendi maleficij plerunque diſciplina eſt bene beateque viuendi, non iam deportantur, ſed vel laqueo, vel gladio feriuntur. Anch.

Deportati à relegatis differunt: Nam Relegatio pœna capitalis non eſt, nec propriè exilium dicitur, *l. 2. ff. de publ. iud. l. edicto. de bon. poſſeſſ. l. 2. de pœnis. l. licet capitalis. de verb. ſignif.* Vide Ouid. *ad Aug.*

Quippe relegatus non exul dicor in illo,
Parcaque fortunæ ſunt tibi verba meæ.

Deportati verè exules ſunt, qui carent ciuitate, ideoque modo Apolides, modo peregrini dici ſolent. *l. quidam. ff. de pœnis. l. 1. C. de hered. inſtit. l. ſed ſi hac. ff. de in ius voc.* Exilij tamen appellatio nonnunquam latius patet, pro relegatione ſcilicet quæ ſalua ciuitate contingit, *l. ſed & ſi quis. ff. ſi quis caut. l. exilium. ff. de interd. & releg.* vt apud Cicer. *in orat. pro Cecin.* & eundem Ouidium, cum ita librum ſuum alloquitur:

Vade, ſed incultus, qualem decet exulis eſſe,
Infelix habitum temporis huius habe.

Duarenus libr. 1. diſput. anniuerſ. cap. 37. Porrò verò quid inter Deportationem, Exilium & Relegationem interſit, latius diſcutit Ioan Rober. *lib. 5. ſent. cap. 11.* Petrus Crinitus *de honeſt. diſcip. lib. 22. cap. 5.*

Deportatus olim ciuitatem non amittebat, neque vllus alius niſi volens. Ideo qui vel deportabatur, vel huiuſmodi pœnis afficiebatur, non prius amittebat ciuitatem Romanam, quam ipſe ſciens volenſque in alia ciuitate nomen ſuum profiteretur, & vt hoc facere cogerentur, eos qui deportabantur olim, non lata lege priuarunt ciuitate, ſed ijs aqua & igni interdicebant: vt horum præſidio ſpoliati, cogerentur, vt dixi, nomen ſuum profiteri, & alterius ciuitatis ciues effici: quo caſu noluerũt Romani homines duarum ciuitatum, Romanæ ſcilicet & alterius ciues eſſe. Vnde quadam quaſi renũciatione iuris ciuitatis interueniente, ciuitatem hoc modo amittebant. Quæ omnia ſumuntur ex Cic. *in orat. pro domo ſua, ad pontifices.* [Ciuitatem (inquit Cicero) nemo vnquam vllo populi iuſſu amittet inuitus. Qui ciues Romani in Colonias Latinas proficiſcebantur, fieri non poterant Latini, qui non erant auctores facti, nomenque dederant. Qui erant rerũm capitalium condemnati, non prius hanc ciuitatem amittebant, quam erant in eam ciuitatem recepti, quò vertendi, hoc eſt, mutandi ſoli cauſa venerant: Id autem vt eſſet faciundum, non adeptione ciuitatis, ſed tecti, aquæ & ignis interdictione faciebant.] Hæc ille, at poſtea ſub Romanis principibus occupata Romanorum libertate ſublatus eſt ille circuitus, ſtatutumque, vt abſque alia tecti, aquæ & ignis interdictione, qui lege vel iudicio deportatus erat ſtatim ciuitatem amitteret. & hoc eſt quod dixit Vlpian. *in l. 2. ff. de pœn.* [Conſtat poſtquam deportatio in locum aquæ & ignis interdictionis ſucceſſit, non prius amittere quem ciuitatem, quàm princeps deportandum eum in Inſulam ſtatuerit. Præſidem enim deportare non poſſe nulla dubitatio eſt.] & alibi Vlpianus *in l. prima. ff. de legat. 3.* [Ij, inquit, quibus aqua & igni interdictũ eſt, id eſt, deportati, fideicommiſſum relinquere non poſſunt.] & idẽ *in l. 3. ff. ad leg. Iul. peculatus.* [Peculatus pœnam aquæ & ignis interdictionem, in quam hodie ſucceſſit deportatio, continet.] Et Iuſtinianus *in §. deportatio tamen. Nouella de nupt.* [Deportàtio tamen (inquit) in quam migrauit, & antiqua ignis & aquæ interdictio.] Succeſſit enim deportatio in locum interdictionis prædictæ: Quia circumſcripta interdictione tanquam minùs neceſſaria priuabantur ciuitate ipſa ſententia, quod teſtatur idem Vlp. *in d. l. 2. ff. de pœnis.* ibi. [Sed præfectus vrbis ius habet deportandi, ſtatimque poſt ſententiam præfecti amiſiſſe ciuitatem videtur.] Quod clarius oſtendunt Theophili verba: [Simul atque ſententia lecta fuerit, lex ei & ciuitatem & bona adimit, & ciuitate Roman. exutus, fit peregrinus] *Syluester Aldobrand. tit. quibus mod. ius patr. poteſt. ſoluit. verbo, Ciuitatem amittit, &c.*

Depositarius eſt, apud quem res aliqua deponitur cuſtodienda: & ita ſumitur in auth. Sed iam. C. depoſiti. Et differt à ſequeſtro: quia depoſitarius ad hoc præciſè tenetur, vt depoſitori rem reſtituat, tenetur etiã maximam diligentiam adhibere. Sed ſequeſter neuter litigantium tenetur præciſè rem reſtituere, ſed indeterminatè illi qui vicerit. Old. Differt &

Depositum à ſequeſtro in alijs: Primò, licèt deponere tam vnus quàm plures poſſint: attamen apud ſequeſtrum non niſi plures deponere ſolent. Nam tunc id fit, cum aliqua res in iudicium deducitur. Vnus autem ſecum non controuertit. Secundò: In ſequeſtro vnuſquiſque inſolidum videtur depoſuiſſe. Sed, cum plures communem rem ſimpliciter deponunt, quilibet pro ſua parte cenſetur deponere. Tertiò: rei depoſitæ proprietas, & poſſeſſio apud deponentem. In ſequeſtrum autem poſſeſſio aliquando transfertur, vt is cuſtodiendo poſſideat. Id enim agitur ea depoſitione, vt neutrius poſſeſſionis id tempus procedat, *l. licet. ff. eod. tit.* A ſequeſtro autem, ſequeſtrariam actionem vocat Pomponius *in l. ſi in Apu. §. cum in ſequeſtro. ff. eod. tit.*

Depositum eſt, quod cuſtodiendum alicui datum eſt: dictum ex eo, quòd ponitur. Præpoſitio enim De, auget poſitum, vt oſtendat, totum fidei eius commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet, *l. 1. ff. depoſit.* Oldendorp. Cùm dominium rei noſtræ damus perpetuò, donatio eſt, cum ad tempus, vt ipſa vel ſimilis reddatur, mutuum dicitur: Cum vſum eius, commodatum: cum operam noſtram, mandatum: cum diligentiam noſtram, in re alterius conſeruanda, depoſitum nominatur. *Connan. lib. 5. cap. 2. num. 2.*

Eſt & depositum iudiciale, cùm res ea, de qua controuerſia eſt, apud officium vel vbi iudex ſtatuerit, deponitur. *l. 16. in fin. ff. de offic. præſid. l. 7. §. vlt. ff. qui ſatiſd. cogant. l. 21. §. vlt. ff. de appell. l. 7. ff. depoſit. l. 3. §. pen. ff. de liber. exhib. l. 11. §. pen. ff. ad exhibend.* Briſſ.

Depositor, *l. 1. §. apud Iul. ff. depoſiti*, id eſt, qui depoſuit.

Depositio, pro depoſito, *l. 1. in pr. & l. 17. §. vlt. ff. depoſiti. l. vlt. §. 1. ff. vt leg. ſeu fideicomm. l. 2. §. ſi in te. ff. vi bon. rapt. l. 8. §. Labeo. ff. de dolo.* Briſſ.

Depositvm, tam dicitur de re ipſa, quæ deponitur, quam de contractu & negotio exinde deſcendente: idque per metonymiam ſubiecti pro adiuncto.

Depositio μεταφορικῶς, apud Pontificos amotio facti ſine ſolennitate, *c. degradatio. de pœn. lib. 6.* & hæc dicitur ſimplex depoſitio. Abb. Quibus autem ex cauſis fiat depoſitio, docet gloſſ. magna *in fin. cap. 1. 15. qu. 8.* Prat. *Vide ſupra, Degradatio.*

De poſſeſſione deijcere, ex ſermone Iuriſconſultorum in vulgi ſermonẽ abijt, pro eo quod eſt, famam cuipiam eripere, quam omnium conſenſu obtinuerit: aut adimere quidpiam, quod ſuo quaſi iure tenere videatur. Nam ius ſemper fauet poſſidenti, ne quis vi quempiam deijceret. *ex Chiliad. Eraſ.* Spieg.

Depre-

DEPRECATIO, de qua Tryphoninus, *l. tres tutores. in princip. ff. de adminiſt. tut. l. auxilium. ff. de minor.* eſt, vt definit M. Cicero, in qua non defenſio facti, ſed ignoſcendi poſtulatio continetur. Prat.

DEPRECATOR, qui reum ad impunitatem expoſcit, & reatu eximit. Vulgus interceſſorem appellat. Spieg.

DEPRECARI, eſt precibus rogare, & ſummiſsè obteſtari ne quid fiat: multum autem longeque diſtat à recuſare. (verbitten) *vt docet Alexan. Neapol. cap. 14. lib. 4.* Spieg. Idque ſatis oſtendit, l. fideiuſſores magiſtratuum. §. 1. ff. de fideiuſſor. vbi clarè oſtenditur, deprecari idem eſſe, quod vehementer & obnixè precari. Etenim precabantur ſuppliciter apud Iul. Paulum fideiuſſores, vt neglecta ſubſcriptione fideiuſſionis, in vſuras condemnarentur. Animaduerti ipſe variè verbum deprecari, ab autoribus probatiſſimis accipi, Nam Aulius Gellius *Noct. Att. lib. 6. cap. 16.* deprecari, abominari, vel deteſtari eſſe dixit. Vnde deprecor ſupplicium, idem Gellius dictum ait, quaſi deteſtor & execror. quem taxat Laurentius Valla *lib. 6. cap. 24.* exiſtimatque deprecari nihil aliud eſſe, quàm dicto, vel facto recuſare. Idque auctoritate Ouidij *de Ponto* probat:

Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum.

Quare non ineptè, vt ait, dixeris Bucephalum, qui præter vnum Alexandrum, omnem alium recuſabat ſeſſorem: deprecari alios ſeſſores, præter regem. Sed Vallam multis verbis iiſdemque elegantiſſimis ridet Alexand. ab Alexand. *lib. genial. dier. 3. cap. 14.* pluribuſque veterum autoritatibus probat, nos ineptè, abſurdè, & barbarè loqui, ſi deprecari, pro recuſare dixerimus. tandemque oſtendit, veterem, probabilemque ſenſum eſſe, vt deprecari idem ſit, quod ſuppliciter, & precibus expoſcere, ne quid fiat quod vitare cupimus, & contendimus ne eueniat. Mortem ergo, inquit Ouidius, deprecatur, non ſimpliciter recuſans mortem, ſed ſuppliciter expoſcens, ne mors contingat inter tot truces immaneſque homines. Vnde deprecari diſtare multum longeq; à recuſare, probat: quippè deprecari eſt precibus rogare, & ſummiſsè obteſtari ne quid fiat. Recuſare verò iure & manu contendere, & quadam mentis vecordia minaciter magis quàm precibus, depoſcere. Cicero *lib. 2. Tuſc.* [De Anaxarcho, inquit, Democritoque cogitetur, qui cum in manu Cyri, Nycocreontis incidiſſet, nullum genus ſupplicij deprecatus eſt, neque recuſauit.] Et Cæſar *in comment. lib. 5.* [Hedui nec deprecandi, nec recuſandi cauſa, legatos ad Cæſarem mittere volebant.] Quibus liquet, deprecari idem eſſe, quod precibus eniti & rogare, ne quid fiat, ſeu eueniat tale, quòd tu nolles euenire, vt futurum deteſtaris. vt & ille pleniùs proſequitur, cui ipſe aſſentior. Exiſtimoque deprecari eſſe idem, quod precibus auertere & depellere malum quod impendet. Vnde Cicero *in 7. Verr.* deprecari periculum dixit, id eſt, precari ne eueniret. [Illi, inquit, ad deprecandum periculum proferebant, alij purpuram Tyriam, thus alij, atque odores.] Dixit quoque deprecari auaritiæ crimina. [Nunc verò, ait *in Verr.* quid faciat Hortenſius? auaritiæne crimina frugalitatis laudibus deprecetur?] Hoc eſt, depelletne & orabit, vt ne auarus exiſtimetur, ſed magis frugalis. Dixit item deprecari exilium & fugam, hoc eſt, precibus orare, ne exul eſſe, fugamque facere cogeretur, cum inquit ſibi non incolumen fortunam, ſed exiliũ & fugam deprecaretur eſſe coactum vt vita ſeſe ipſe priuaret. Et *pro Plancio*, deprecatorem fortunarum appellauit eum, qui precibus depoſcebat, ne fortunæ ſibi ſuæ adnumerentur. hoc eſt, ne condemnaretur, & bonis publicatis in exilium iret. Et *pro Sylla*, Multorum, inquit, hîc vitam eſt à L. Sylla deprecatus, hoc eſt, precibus impetrauit, vt multis L. Sylla ignoſceret. Hic color ille Rhetoricus, qui deprecatio dicitur, cùm & peccaſſe, & conſultò peccaſſe ſe reus fatetur, & tamen vt ignoſcatur, poſtulat. Hoc autẽ colore vſus eſt Tryphoninus *in l. auxilium. §. in delictis. ff. de minor.* Hunc porrò Cicero ita definit. Deprecatio eſt, in qua non defenſio facti, ſed ignoſcendi poſtulatio continetur, *vt & annotauit Anton. Auguſtin. lib. 1. emend. cap. 7.*

DEPRECARI iuſtè. *Inſtit. de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. l. 2. ff. eod.* Spieg.

DEPRECIATVM, quod modò viliori pretio habetur (nachgültig) Paulus *ad leg. Aquil. ad fin. l. proinde.* [Sed & eius ait, ratio haberi debet, quo cætera corpora depreciata ſunt.] Spieg.

DEPRAEHENDERE aliquem, eſt quod barbari dicut, capere in ipſo facto, ita vt nec fugere, nec inficiari poſſit, vt deprehendi in adulterio. *l. palàm. §. quæ in adulterio. ff. de rit. nupt.* Spieg.

DEPRAEHENSI dicuntur, qui effugere nequeunt, vel vitare cum maximè cupiant, aut è re incommodè nata ſe explicare & ſubducere. *vide Budæ. in l. quod ait lex. ad leg. Iul. de adult.* Spieg.

DEPRESSA nauis, pro merſa, *l. ſi nauis aduerſa. & l. cum depreſſa. ff. ad leg. Rhodi. de iact.*

DEPRIMERE ædificium, & tollere opponuntur, *l. 17. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Deprimere vel adleuare riuum, *l. 11. ff. comm. præd.* Briſſ.

DEPRIMERE vitem dicitur, qui eam in terram deductam defodit, vt anno inſequenti renouetur, (proffen) Cato *de re ruſtica c. 32.* [Arbores facito vti bene maritæ ſint, viteſque vti ſatis multæ afferantur, & ſicubi opus erit, de arbore deijciantur, & in terram deprimantur, & biennio pòſt præciditoveteres.] Venuleius *l. ſi vitem. 22. ff. quod vi aut clam.* [Si vitem meam ex fundo meo in fundum tuum depreſſeris, eaque in fundo tuo coaluerit, vtile eſt interdictum: Radices quæ in fundo meo ſint, tuas fieri, quia hæ acceſſiones ſint.] Sic autem locum reſtitui, quum omnibus in libris, deprehenderis, legatur. Hot.

DEPROPERARE, vt apud Plaut. pro valde properare, *in l. vnic. in fin. de oper. non. nunc. & l. 2. §. ſed quæ diuinæ. de vent. insp. emol.* Spieg.

DEPVBERE, qui ad annos pubertatis non potuit peruenire.

DEPVLSIO. *Vide, Intentio.*

DEPVGNARE feram, quæ regioni nocet, apud Vlpianum *in l. 1. § ſed ſi quis operam. ff. de poſtul.* Spieg.

DEPVTATI *in l. C. de ſeru. fugit.* à Iuliano Patritio *Nou. 85.* ſtatuti, de quibus ita Iuſtinianus. *Nou. de armis.* [ἀλλ' οὐδὲ [illegible]] Planè Leo Imper. *in* [illegible] *apparatu* ait: [Qui antiquis temporibus [illegible], ſuis temporibus [illegible] dicebantur. Prat.

DEPVTATI domeſticorum, equitum, & peditum *in Notitia Imperij Romani.*

DEPVTATI ſacræ veſtis, *l. 7. C. de palat. ſacrar. largit.* Prat.

DERECTARII, qui domos alienas furandi animo introeunt. Vlpianus *l. 7. de extraordinar. crimin.* Item, qui Directarij appellantur, hoc eſt, hi qui in aliena cœnacula ſe dirigunt furandi animo, plus quàm fures puniendi ſunt.] Paulus *libro ſentent. 5. cap. 4.* [Quoties quis pulſatur, vel cuius domus introitur ab iis, qui vulgò Directarij appellantur.] Vtitur & Vlpianus *in l. 1. ff. de eff. actoribus.* Hotomannus. Dicti autem ſunt Directarij a dirigendo, vt Petrus Crinitus *lib. 17. cap. 8. de honeſta diſciplina* annotauit, quod in alienam domum ſe dirigere, perinde ſit, atque ingredi. Eoſdem verò eſſe directarios quidam dixerunt, qui τοιχωρύχοι à Græcis vocantur, verbo etiam Vopiſco vſurpato.

DERELICTVM dicitur illud, quod caret poſſeſſore, vel quod in nullius eſt poſſeſſione. *vt Inſtit. de rer. diuiſ. §. hoc amplius. circa fin.* Old.

DERELICTVM. *Vide §. qua ratio. Inſtit. de rer. diuiſ. auth. de nupt. §. ſed multo. C. de infant. expoſit. l. 2. ff. pro derelicto. per totum.* Quo diſtet derelictum à deperdito, indicat Iauolen. *in l. interdum. de acquir. poſſ. ff.* Old.

Pro **DERELICTO** habetur, quod dominus ea mente abijcit, vt in numero rerum ſuarum eſſe nolit, quodque omnimodè à ſe reijcit, & ita deſerit, vt eius dominium ad ſe pertinere nolit, *l. 36. ff. de ſtipul. ſeru. §. pen. Inſtit. de rer. diuiſ. l. 6. & l. 7. §. vlt. & l. 15. §. non autem ſtatim. ff. de damn. infect. l. 38. ff. de noxalib. l. vlt. ff. de euict. l. 2. §. vnde Ofilius. cum §. ſequent. ff. ne quid in loco public. l. 5. ff. quæ in fraud. creditor. l. 58. de adquir. rerum dominio. l. 44. §. qui alienum. & §. ſi quis ſponsè. ff. de furtis,*

Quo

Quo genere loquendi, & Cicer. *epiſt.1. libr.8. ad Atticum* vſus eſt. Et Iuſtin. *Nouell.22.* καὶ κατὰ τὴν ὅτι νῦν, pro derelicto in- δοχ ίαντῶν ὄντα. Merces porrò ex naue iactæ derelictæ non videntur, *l.7. ff. pro derelict.* Non enim poteſt videri id pro derelicto habitum, quod ſalutis cauſa interim dimiſſum eſt, *l.21. §.1. ff. de adquir. poſſeſſ. l.9. §.vlt. ff. de adquir. rer. dom.* ſed nec pro derelicto habetur ſeruus, quem dominus in capitali cauſa reum factum non defendit, *l.9. ff. de publ. iud.* Briſſ. & Connan. *lib.3. cap.3. num.3.*

Deridere ſententiam, pro improbare, ſeu opinionem confutare, apud Vlpianum *in l. ſed an vltrò. in tit. de negot. geſtis.*

Derisorium magis, quàm vtile legatum, apud Vlpianum *in l. ſi domin. de legat.1. Ibidem in princip. ſimpliciter legare.* Spieg.

Derivata vocantur, quæ aliàs coniugata dicuntur, quaſi more riuulorum ab vno fonte deducta, vt à iuſtitia ſunt, iuſtus, iuſtè, iuſtitiarius, iuſtificare. Old.

Derivare crimen, eſt deflectere ab eo ad quem pertineat, ad eum, ad quem non pertineat.

Derogare eſt diminuere, vel in parte tollere, vel detrahere. *vt ff. de verb. ſignif. l. derogare.* & differt ab abrogare. *ibid.* Old.

Derogare eſt propriè quum quid ex lege vetere quo minus fiat, ſancitur lege noua. Derogare ergo, detrahere eſt. Feſtus. Hot.

Derogatoriae clauſulæ non tollunt ea, quæ concilijs generalibus ſunt conſtituta. *Alciat. in l. nullum. C. de ſumma trin.* Spieg.

Derogatur legi, cùm pars detrahitur. Abrogatur verò legi, cùm prorſus tollitur. *lege Alc. in comment. de verb. ſignific.*

Descendere, pro naſci, oriri apud Vlpianum, tum cæteros. Hinc à nobis nati deſcendentium nomine veniunt, qui cum aſcendentibus rectam lineam conſtituunt: de qua vulgatum illud, Nullos aſcendentes inter ſe poſſe connubium contrahere. Quare ſi Adam hodie ſuperſtes eſſet, non poſſet ducere vxorem. *prob. gloſ. in l. nuptiæ. ff. de ritu nupt. Inſtit. de nupt. §. inter eas.* Spieg.

Descendentes dicuntur liberi, nepotes, pronepotes, & ſequentes hos in infinitum.

Descendere in cauſam, eſt ſe adiungere cauſæ, ſich der ſach annemen/ anhängig machen.

Describere, propriè eſt, exemplum ſumere ex authentico, quod barbarè, vulgò dicitur, Copiare. Caius *in l. ſi quæ ſunt. ff. fam. erciſc.* [Cæteris, ait, deſcriptum & recognitum faciat.] Spieg.

Descriptae rationes, *l.6. ff. de edend.* Tabulæ, *l.4. §. vltim. ff. famil. erciſc.* id eſt, quarum exemplum datum eſt, (deren man eine abſchrifft hat.)

Describere bona, *Paul. lib.5. ſent. tit.12. l.1. ff. teſtam. quemadm.* id eſt, in inuentarium redigere. Deſcripto aſſe, id eſt, expleto. *l.57. ff. de hered. inſtit.* Briſſ.

Descriptio bonorum, quomodo licitè fiat, Bart. pulchrè tradit *in l. mandatum. ff. de requir. reis. in l. defenſionis. C. de iure fiſc. lib.10.* Spieg.

Descriptio, commentatoribus Iuris ciuilis appellatur, quæ dialecticis definitio eſt ab accidentibus, vt, leo eſt animal quadrupes, villoſum, pedatim incedens, vt ait Plin. *Vide Apellum. c.1. de definitione. tit. Quintum definiendi genus.* Spieg.

Descriptio, ſubnotatio, cognitio, diſpunctio rationum, inſtrumentorumve differunt. Deſcribimus ea, quorum exemplũ accipimus. Subnotamus, cùm quaſi Inuentarium conficimus. *l. fin. C. de bon. autor. iud. poſſ.* Adſcribimuſque, quot corpora inſtrumentorum ſint, & de qua recognoſcimus, cum ea legimus atq; relegimus. Qui enim rationes recognoſcit, verum eſt, eum ipſas cognoſcere: ſicut qui reddit, dat: qui repetit, petit. *Bart. in rub. ſolut. matrim.* Diſpungit rationes, qui data & accepta confert, excutitque & examinat. Vnde & diſpunctio, pro diligenti percontatione, examinationeque accipitur, *l. ſi ſtatu lib. primo. in fin. ff. de ſtatulib. ex Alc.* Spieg.

Descriptio, fit adſcripto collatorum nomine & collationis modo, *l.1. C. de apoch. public. lib.10.* A Græcis appellatur ἀπογραφὴ, *Lucæ cap.2. de Chriſti natiuitate loquitur.* Pri.

Desecare ſegetem, pro incidere, apud I. C. *in l. ſi ſeruus ſeruum. §. olinam. ad leg. Aquil. l.12. §. Iulianus. ff. de vſufr.*

Deserere propriè militum eſt, qui relinquunt locum in acie, aut ſine comitatu diſcedunt ex caſtris. Hinc deſertor & deſertio: de quibus ſæpè in libris. ff. Nebriſſ. Bart. an idem deſero & derelinquo ſignificent, exequitur in *l. qui agros. C. de omn. agr. deſer.* Spieg.

Deserere vadimonium dicitur, qui ſe ad vadimonium & condictum diem non ſiſtit. *Vide, Vas.* Hotoman.

Deserta promiſſio, contempta, non obſeruata. Vlpian. *l.4. §.2. ff. ſi quis cautionibus.* [Quæſitum eſt an poſſit conueniri, ne vlla exceptio in promiſſione deſerta iudicio ſiſtendi cauſa facta obijciatur: & ait Attilicinus conuentionem iſtam non valere.] Paulus *in l. ſequenti.* contemptam appellat. Et ſenſus eſt, an valeat conuentio, ne ſi promiſſio facta cauſa ſiſtendi iudicio deſeratur, & negligatur, vlla exceptio excuſatioque afferatur. Alciatus autem *in Parergis.* Diserta emendat, ſanè quàm, vt ipſius vtar verbo, parergôs. Doctioribus tamen iudicium relinquo. Per deſertam promiſſionem, deſertum accipitur vadimonium: Quod ab eo mirum eſt intellectum non fuiſſe, qui ex deſerta promiſſione diſertam ſtuduit facere. Sed fruſtrà. Idipſum enim quod hic de promiſſione deſerta traditur, ad deſertum vadimonium refert expreſsè Seneca *de benefic. lib.4. capite penult.* Ait enim, vadimonium promittimus, tamen deſeritur, non in omnes datur actio, deſerentem vis maior excuſat. *Renard. l. quæ propter neceſſit. ætem. ff. de reg. iur.*

Desertam cauſam, Iureconſ. compoſita voce Eremodicium vocant. *l. & ſi ſine dolo. de minor. l. quum quærebatur. ff. iud. ſolui. item l. properandum. C. de iudic.* Dicitur autem deſerta cauſa, cum altera parte abſente fertur ſententia. Hinc prouerbiali ſchemate, vincere deſerta cauſa, eſt vincere nullo contrà pugnante. *Adi Eraſ. in Chiliad.* Spieg.

Desertor eſt, qui per prolixum tempus euagatus; reducitur, *l. deſertorem. §.3. ff. de re militar.* Ab effectu. Oldend.

Desertor accuſationis, in priuatis criminibus, punitur arbitrio iudicis pro qualitate admiſſi, *l. ſi quis repetere. §. ſi ſtellionatus. & l. & in priuatis. ff. ad S.C. Turpill.* Oldendorp.

Desertum, pro neglecto. *C. de agric. & cenſit. l. quiſquis. lib.11.* Spieg.

Desertus locus quis intelligatur, vide *ext. de verbor. ſign. c. veniens. §. illum locum deſertum.*

Desiderare actionem, dare actionem, *l. ſi verò plures. §. hæc autem actio. ff. de his qui deie.*

Desiderare, eſt poſtulare & petere, & vt vulgò in vſu forenſi loquimur, Requirere, *l.3. §. ſolent. ff. de tabul. exhib. l.30. ff. de procuratoribus. l.32. ff. de adopt. l.5. & penult. ff. iud. ſolui. l.21. §.1. ff. de inoffic. l. vlt. C. de edend. l.32. ff. de rei vind. l.13. §. vlt. ff. de minor. l.4. §. pen. de damn. infect. l.48. ff. de iur. fiſc. l.41. §. hoc S.C. ff. de leg.1.* Et aliàs ſæpè deſiderare interdictum, id eſt, à prætore petere, *l.40. ff. de procuratoribus.* Et deſiderare præiudicium, *in l. vlt. ff. ſi libert. ingen.* Deſiderare per interdictum, *l.1. §.1. ff. de vent. inſp.* Briſſ.

Desiderati milites, ſecundùm conſuetudinem deperditi, vel qui perierunt: vel ſecũdùm rationem, vt Valturius refert, quòd abſentium rerum, nec dum inuentarũ, ſint deſiderium. Spieg. Hinc

Desideria pro libellis, poſtulationibus, precibus, & vt craſſiùs dicam, ac pinguiùs, requeſtris, *l.4. §. ingreſſus. l.9. §. obſeruare. ff. de offic. proconſ. l.1. ff. de poſtulan. l.11. ff. de offic. præſid. l.15. ff. de in ius vocan. l.52. §. vlt. ff. de pact. l.3. ff. de appell. recep. l.22. ff. de hered. petit. l.5. §.1. ff. de lib. adgn. l.86. §. vlt. ff. de diuerſ. reg. l.3. C. de poſtul. l.2. C. de erro. aduocato.* Suet. *in Auguſt. cap.53.* [promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem, tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quod ſic ſibi libellum porrigeret quaſi elephanto ſtipem.] Symmachus *in epiſtolis.* [Principem in hac parte degentem varia omnium deſideria vel neceſſitates ſequuntur.] Briſſ.

Desidero, præter notam ſignificationem, notat & deficere. In quo ſenſu accepit I. C. *in tit. ſi liber. ingen. eſſe dic. l.*

& l. ſuis. [Sine officium, inquit, deſideretur, id eſt, deficiat in eo, qui debet obſequi & obtemperare.] Nebriſſ. & Oldend.

DESIGNATORES, curatores funerum dicuntur, qui ludis funebribus apud antiquos præerant, & multitudinem retinebant, ob eam cauſam quòd in his ludis fiant noua & ſpectanda. Seneca, [An tu Arutium, & Aterium, & cæteros qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quæ deſignatores & libitinarios vota? Illi quorum merces optant, neſciunt: hi familiariſſimum quemque, ex quo propter amicitiam rei plurimum eſt, mori cupiunt.] Vlpian. I.C. *in l. athletas in princip. de his qui notan. infam.* [Deſignatores, inquit, quos Græci βραβευτὰς appellant, artem ludicram non facere, Celſus probat: quia miniſterium, non artem ludicram exercent. Et ſanè locus iſte à Principe hodie non pro modico beneficio datur.] Accurſius verò noſter eos deſignatores eſſe intellexit, qui diſponunt loca, vel homines, vbi debeant ſedere. Coraſius *lib. Miſcell. 4. cap. 24.* Deſignatores dici vult, qui Gymnicis ludis præficiebantur, vt ſpectatores in officio continerent, compoſiteque reprimerent, locum & ordinem vnicuique præſcribentes: ſic dicti, quod deſignent, & ordinent ſpectatores. Idque terrore virgarum, quas lictores deferebant. *Plautus in prolog. Pœnuli.* Inde conſtat perperam ſentire, qui autumant, Deſignatores tantum pompæ funebri præfici, cum & cuicunque pompæ præſint, locum & ordinem incedendi vnicuique deſignantes, Romæ in collegio Cardinalium, hodie magiſtri ceremoniarum appellantur. & in hoc ſignificatu vſus eſt Plautus *in prologo Pœn.* dum inquit: [Neu deſignator præteriens obambulet, neu ſeſſum ducat dum hiſtrio in ſcena ſiet.] Aliquando deſignare ſignificat decernere, deputare conſtituere, deligere. Saluſt. *in 1. hiſtoria,* [Catilina, inquit, nihilominus in proximum annum conſulatum petebat, ſperans ſi deſignatus foret, facilè ſe ex voluntate Antonio vſurum.] Colum. *lib. 3.* [Ipſum autem aruum quod ſeminariis deſignaueris, planum & ſuccoſum ſit.] Cott.

DESIGNATVS Epiſcopus, vulgus coadiutorem appellat. Refert Eraſmus, Dauidem epiſcopum Traiectenſem, virum doctum & cordatum, ſuadentibus quibuſdam vt propter ætatem ingraueſcentem, pateretur adiungi ſibi deſignatum epiſcopum, dixiſſe, ſe ſic D. Antonij exemplo commoueri, quo minùs id facere vellet. Nam hunc negligi cœpiſſe, ſimul atque ſucceſſiſſet Rochus recentior diuus. Spieg.

DESIGNATVS prætor, id eſt, electus, *in l. Barbarius. ff. de offic. præt.* Electus eſt in Cæſarem, duxit in vxorem, ambo iſta non arrident doctoribus, teſte Inſulano. Meliora hæc, electus, ſiue deſignatus eſt Cæſar, duxit vxorem, vel Vlpiani teſtimonio. Spieg.

DESINERE verbum ſignificat eius rei, quam habuimus, priuationem, aut eius, quod incepimus, negotij ceſſationem: Eſtque quod ſolemus dicere, priuatio præſupponit habitum. Hoc Græci καταλύειν. vt πολὺν καταλέλυκα nauigare deſij apud Demoſthenem. Idem quoque ſignificat, quod λήγειν. vt παύομαι τῆς ἀσχολίας ταύτης, ceſſo ab hoc negotio, & quieſco: id eſt, hoc deſino negotium. Virg. *libr. 4. Æneid.*

Deſine meque tuis incendere, teque querelis, &c.

Brecham. l. ſi fuerit autem. ff. de verb. & rer. ſignif.

DESINERE in perpetuum, non ad tempus, quo quis reuerti poſſit, referendum eſt: *autor Pomponi. in l. fin. de aſſig. libert. Sic in l. ſi is qui. §. quod dicitur. de iur. dot.* Spieg.

DESINERE abeſſe res tunc videtur, cùm ſic redijt in poteſtatem, ne amittere eius poſſeſſionem poſſimus ob hoc, quòd furto primùm ſubtracta eſt, *l. ſi ...eris. ff. de verb. ſignif.* Old.

DESIIT eſſe ſoluendo, cui vel inſignis calamitas, vel magna inopia acceſſit. *autor Paul. in l. ſi à bitro. qui ſatiſdare cogunt. Vide & Triphon. in §. quod autem dicitur deſiiſſe. l. tres tutores. ff. de adminiſtr. tut.* Spieg.

DESIISSE Reipubl. cauſa abeſſe quis dicatur, indicat Vlpianus *in l. ſi cui. §. tamdiu. ff. ex quibus cauſis maior.* Spieg.

DESIISSE non videtur, quod nec incipit, *l. 96. ff. de condit. & demonſt.* Deſinere tamen pertinere vſumfructum, quod ad ſtipulationē quâ cauet fructuarius ſe reſtituturū rem, cum vſusfructus ad eū pertinere deſinet, accipimus, etiam ſi nec cœperit pertinere, cum legatus eſſet, *l. 1. in princ. & l. 3. §. 1. ff. vſufr. quemad. caueat.* Briſſ.

DESISTERE, eſt de negotio abſtinere, quod calumniandi animo inſtituerat, ait Vlpian. Terent. *in Phorm.* deſiſtere litibus, hoc eſt, renunciare. Planè ſi quis cognita rei veritate, ſuum negotium deſeruit, nolens in lite improba perſeuerare, quam calumniæ cauſa non inſtituerat, is deſtitiſſe non videtur, *l. deſtitiſſe. ff. de iud.* Spieg.

DESISTERE dicitur accuſator, qui accuſationem nō implet, nec in ea vſque ad ſententiam perſeuerat, aut citra abolitionem eam omittit, *l. 15. §. idem. ff. ad SC. Turpill.*

DESISTERE ab accuſatione, *l. 6. §. 1. ff. ad SC. Turpill.* eſt relinquere accuſationem. ex Briſſon.

DESIIT poſſidere, ſic accipere debemus, deſijt habere facultatem reſtituendi, *l. 1. ff. quorum legat.* Old.

DESPERATI homines, idoneis autoribus ſunt, de quibus nulla eſt ſpes. Noſtri interpretes abſolutè vſurpāt pro conſciſcentibus ſibi mortem: de quorum bonis, C. & ff. tractant vulgati tituli, *Azo in ſumma.*

DESPERATIO, ægritudo, ſine vlla rerum meliorum expectatione, *Cicero autor 4. Tuſcul. Vide §. fendu. l. vnica. ff. de pert. quæ liber. damn. conced.* Old.

DESPONSATIO. Deſpondere eſt promittere, quod ad nuptias propriè pertinet, & ad eum præcipuè cuius intereſt locare mulierem viro, ſiue virum mulieri. Terent.

Non aliam pater ei deſponderat, gnatam Chremetis.

Idem ſignificat deſponſare: nam deſponſo, as, à deſpondeo fit. Vnde deſponſatio, mentio & promiſſio futurarum nuptiarum. Quomodo accipitur lib. 4. decretalium in tit. de clandeſtina deſponſatione. item lib. eod. & Sexti, in tit. de deſponſatione impuberum. Deſpondeo autem, ſiue deſponſo, ex de & ſpondeo componitur. Spondeo verò à ſponte fit, quod veteres pro dico vſurpabant, quia, qui ſpondet, ſpontè, id eſt, voluntariè, dicit, vnde reſpondeo factum eſt, quod eſt poſteriore loco dico. Poſtea verò ſpondere, cœptum eſt vſurpari pro ſponte promittere, vnde qui puellam ſpondet, ſponſor: quæ ſpondetur puella, ſponſa: cui ſpondetur, ſponſus: qua rogatur pecunia dotis à ſponſo, ſponſio, hoc eſt, promiſſio appellatur. Et dies qua puella promittitur, ſponſalis, & ſponſalia, mentio, & promiſſio futurarum nuptiarum. *Vide, ſponſalia.* Aoch.

ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ γυμνὴν, Iuſtinianus *in Nouella ſua conſtit. 18.* vocat nudam proprietatem. *Bald. tit. de vſufruct.*

DESTINATA vel parata ad aliquam rem, factum vel qualitatem rei, non habentur pro abſolutis, vnde in l. 1. fin. C. ad Sylleian. nihil dicitur actum, cum aliquid ſupereſt ad agendum. *Vide elegantem text. in l. ligni. §. ſi lignum. ff. de leg. 2.* Spieg.

DESTINATVM habere, pro deliberare, apud Triphon. *in fin. l. tres tutores. de adminiſtrat. tutor.* pro deputare & aſſignare Pomponius vſurpauit, *in l. quod in rerum. de legat. 1.* [Quam fundo Titiano deſtinaret.] Et infrà, [Cùm noſtra deſtinatione fundorum nomina & domus, non natura conſtituantur.] Vlpianus pro parare & conſtituere, quum ait: [Aut ſi quis deſtinet domicilium transferre alter eorum,] *in l. cum hi. §. cauſa. ff. de tranſact.* Idem *in l. vnde Neratius. ad leg. Aquil.* [de quo inquit, quæſtionem habere deſtinaueram,] Spieg.

DESTITISSE à lite conteſtata is videtur, non qui diſtulit, ſed qui liti renunciauit in totum, *vt ait Vlpian. l. deſtitiſſe. ff. de minoribus.* Spieg.

DESTITVTVM teſtamentum pro deſerto. *§. cum autem. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer.*

DESTRVERE matrimonia, teſtes.

DESVETVDO non eſt ſimpliciter mala, ſed cōtraria, aut diuerſa conſuetudo. Fieri autem poteſt, ait Inſulan. vt deſuetudo ſit bona & laudabilis. citat locum de Numa Pompilio apud Liu. *lib. 1. ab vrbe condita.* noſtris vox hæc eſt, & morem ſuum intermittere, & legem abolere. *l. de quib. in fin. ff. de legibus. l. 1. §. 1. de interrog. act.* Spieg.

DESVETVDO & Conſuetudo, differunt ſecundùm Bartolum *in l. de quibus. ff. de legibus. ſuper verbo, Deſuetudinem.*

Nam

Nam conſuetudo eſt, quando fit contra legem per ipſam conſuetudinem: ſed deſuetudo eſt, quando non vtimur aliqua lege in iure poſita. *de hoc not. in prœmio. inſtit. in fin. & in gloſ. præalleg.* Oldend.

DESVETVDO vt volunt, nihil aliud eſt, quam conſuetudo, contraria antecedenti conſuetudini vel legi: quod ſi ita eſt, vt conſuetudo, ſic & deſuetudo non ſola patiētia vel negligentia inducetur, ſed contrarijs factis & rebus. At ego iſta nugis ſimilima eſſe iudico. Nam deſuetum eſſe dicitur, quod deſijt eſſe in vſu, &c. *Connan. lib. 1. cap. 10. nu. 9.* Non autem deſuetudinis hæc eſt vis, vt legem tollat, ſed tantùm vt obſcuret, *quemadmodum refert Balduin. inſtit. in prœmio, &c.*

DESTRINGI in plures aduerſarios, *l. 28. §. vlt. ff. de pecul. ex qua delibata eſt. l. 2. ff. de exercitor.* pro diſtrahi. Et ita in l. 3. ff. de aliment. legat. Tametſi codices varient, & in l. 16. ff. de iudic. ſol. l. 20. ff. de procur. l. 25. ex quibus cauſſa maior. Briſſ. Hinc

DISTRICTE *in l. 15. ff. de arbit. & l. 7. §. quæſitum. ff. de muneribus. l. 13. ff. de procur. l. 1. §. cùm quis latrones. ff. de quæſtionibus, & apud Tertull. ſæpiſſimè.* Briſſ.

DESVLTOR *in l. 20. ff. de præſcript. verbis.* ab eo dictus, autore Iſidor. *lib. 18. cap. 39.* quòd cum ad finem curſus venerat, deſiliebat, & de equo in equum tranſiliebat. Hunc ſcitè Manilius tribus verſibus depingit *lib. 5. Aſtronomic.*

Necnon (ait) alterno deſultor ſidere dorſo
Quadrupedum & ſtabilis poterit defigere plantas.
Per quos vadit equos, ludet per terga volantum. Briſſ.

DESVLTOR, qui in ludis Circenſibus ex equo in alterum ſubinde mira pernicitate deſiliebat. Vlp. *de præſcript. verb.* [Apud Labeonem, inquit, quæritur, Si tibi equos venales experiendos dedero, vt ſi in triduo diſplicuiſſent, redderes, tuque deſultor in his cucurreris, & viceris, deinde emere nolueris, an ſit aduerſus te ex vendito actio?] Rhodiginus notat aliud omninò deſultorem videri, aliud deſultorium equum. Nam illud, inquit, ad hominem vtique ſpectat equos alentem: dicentemque qui dicantur deſultorij. citat M Terentium *lib. 2.* & Liuium *lib. ab vrbe cond. 3 & 20.* Quin & eum qui certat, rectè deſultorem dixeris: quod comprobat ſecundùm eum Vlpianus ijs verbis, quæ iam citauimus. Spieg. *Adde Forcat. in ſuo Cupid. Iuriſper. cap. 20. num. 8.*

DETEGERE, patefacere. Paul. *de condict. indeb. l. in ſumma §. 1.* [Sin autem euidens calumnia detegitur, & tranſactio imperfecta eſt, & repetitio dabitur.] Hoc Pauli dictum meritò Bald. effert, memorique mente tenendum exclamat. Nam hoc, tametſi trāſactio ſtricti iuris habetur, mox aperto dolo corruit. So der betrug an tag kompt. Hoc enim propriè detegere ſignificat. vnde Detecta fraus, Detecta coniuratio. Spieg.

DETEGERE improbitatem, *l. tranſactionem. C. de tranſact.*

DETEGERE iniquitatem ſententiæ, *l. 1. §. 1. ff. ſi pen. appel. mors interu.*

DETENTATIO, eſt inſiſtentia corporalis non dominij cauſa, ſed ratione alterius effectus vel iuris, quod ei dētur. Vnde plures fundū detinere poſſunt ad conſequendum effectum eis debitum, & ſi ſpolientur vel turbentur, interdicta eis dantur, non tamen aliter, quàm ratione iuris, quod habent, non ratione rei quæ detinetur. *Ita pulchrè declarat Zaſi. in l. poſſidere. §. ex contrario. ff. de acquir. poſſeſſ.* Spieg.

DETERIOREM viam fieri in Interdicto, de via publicā, accipimus, ſi vſus eius ad commeandum, id eſt eundū, agendum, corrumpatur. *l. 2. §. ait prætor. & §. deteriorem. ff. ne quid in loco publ.* Prat.

DETERIOR ſtatio, nauigationiſque iter deterius fieri dicitur, ſi vſus eius corrumpatur, vel quoquo modo impediatur, vt difficilior curſus, aut minor, aut rapacior fiat, aut in totum auferatur. *l. 1. §. 1. & §. deteriorem. ff. de fluminibus.* Prat.

DETERIOREM cauſam facit vſurarij proprietarius, etiam in meliorem ſtatum re commutata, *l. fin. ff. de vſu, & habit.*

DETERIOREM ſeruum facit, qui fugam ſuaſerit, aut furtum, quique alias mores corpuſve corruperit. *l. 1. §. fin. ff. de ſeruo corrup. Paul. lib. 1. ſent. tit. 13.* Prat.

DETERIORES res fieri dicuntur, quæ depretiantur. *l. 9. ff. de in integ. reſt. l. 13. ff. de rei vind. l. 22. ff. de hered. pet.*

DETERIOREM cauſam poſſeſſionis fieri quid ſit, explicat l. 9. in princip. & §. præterea. ff. de bon. auct. iudic. poſſid.

DETERIVS ius prædij fit, amiſſis non vtendo ſeruitutibus, *l. 6. l. 7. ff. de fund. dot.* Prat.

DETERIOR calculus, pro contraria ſententia, *l. 10. C. de appell.* Briſſ. (ein widerwertig vrtheil.)

DETERIORES ſunt, qui detrahendo aliorum vitam corrumpunt, & ſubſtantiam diripiunt, *cap. deteriores. 16. qu. 1.* Prat.

DETERMINARE, pro certò exprimere, definire, ſeu deſcribere, accipitur *in l. fin. ff. de iuſt. & iur.* Quem locum, inquit Paulus, determinare hoc modo poſſumus, id eſt, definire & quaſi terminis proprijs diſtinguere. Old.

DETERMINATIO actus, *l. 13. §. 1. ff. de ſeruit. præd. ruſtic.* Generalis eſt iſta determinatio, id eſt, definitio, *l. 15. §. vlt. ff. de teſtam. milit.* Briſſ.

DETERRERE, à propoſito auertere, (abſchrecken/ abhalten.) Vlpian. *de ædil. edict. in l. quid ſi nolit. §. qui mancipia.* [Plerunque enim natio ſerui, aut prouocat, aut deterret emptorem.] Spieg.

DETESTARI, eſt abſenti denunciare, teſtibus adhibitis, *vt l. ſubſignatum. §. 2. ff. de verb. ſignif. & l. ſequ. Adde Brechæum in l. atteſtari. ff. de verb. & rer. ſignif.* Aliter autem deteſtari, eſt facta alicuius abrenunciare, ſpernere, vel abominari, ſeu non approbare, vel eſt exarari, vel deſcribi res aliquas, & eas, quæ quales, & quantæ ſunt, ſcripto comprehendi, *vt ff. l. præalleg.* Hinc

DETESTATIO eſt denunciatio facta cum teſtatione. *Vlpian. in l. deteſtatio. ff. de verb. ſignif.* Old.

DETESTATIO etiā auctore Feſto *lib. 13.* dicēbatur, cùm Deus teſtis in deteriorem partem vocabatur. Inuenitur & apud Gellium deteſtatio ſacrorum, *lib. 10. cap. 27.* Briſſ.

DETEXTA lana dicitur, cum perfecta eſt, & à textrinis inſtrumentis detrahi poteſt. Spieg. Vlpian. *in l. teſtamentum. ff. de auro & argent. legat.* detextum appellare videtur, vt nullam differentiam inter detextum, & pertextum conſtituat. Nam vt idem alio loco ait, præpoſitio de auget in depoſito. *l. 1. ff. depoſi.* erit itaque vtrumque conſummatū, quod ad textrinam attinet, etſi nondum deſectum. *Anton. Auguſt. in lib. 3. emend. cap. 7.*

DETINERE, pro occupare, etiam de eo dici volunt, qui poſſidet bona fide. *per text. l. apud antiquos. C. de furt.* Detinere aut occupare, aut corpore poſſidere dicitur.

DETRACTIO alieni, hoc eſt, ablatio & furtum rei alienæ. Apud medicos vox hæc inanitionem prauorum humorùm denotat.

DETRACTOR, qui famæ alicuius derogare nititur, huic pontificio iure non patet facilis aditus vel ad accuſandum, vel ad teſtimonium ferendum.

DETRACTOR eſt non ſolum qui detrahit, ſed & qui detrahentes audit, *c. ex merito. 6. quæſt. 1. & c. non ſolùm. 11. quæſt. 3.*

DETRAHERE legatis, eſt deminuere, *l. fin. ff. de adimen. legat.*

DETRAHERE aliquid obligationi, & Adijcere, opponuntur, (ab vnd zuthun) *l. 1. §. cum adijcit. ff. de verb. oblig.*

DETRECTARE, eſt vitare, fugitare, auerſari. *l. qui cum vno. ff. de re milit.* Vnde dicitur cum detrectatione, vel ſine detrectatione quiſpiam abeſſe, qui occaſionem quæſierit, vel non quæſierit, cauſæ dictionis euitandæ, *in l. ſi maritus. §. lege Iuliæ. ff. ad leg. Iul. de adult.*

DETRIMENTVM à detritu, quòd ea, quæ trita ſunt, minoris pretij. Intertrimentum ab eo, quòd duo, quæ inter ſe trita, & deminuta. *Varro, & in cap. 2. de conſtit.* Prat.

DETRVDERE, *l. 4. ff. de vſucap.* verbo vtebantur Prætores in interdicto, Vnde vi. *M. Cic. in oratio. pro A. Cæcina.*

DETRVDI in monaſterium, *c. ſi quis Epiſcopus. 50. diſtinct.*

DETRVDI de via, id eſt, deijci *l. 4. §. ſi viam. ff. de vſurp.*

DETRVSVS epiſcopali loco & nomine, id eſt, exauctoratus, *l. 14. C. de epiſc. & cler.*

DETRVSI in ſeruilem conditionem, *l. 2. C. de poſtl. reu.*

DETRVSVM, Impp. *in l. quicunque reſidentibus. C. de epiſcop. & cler.* intelligunt, quem idonei autores, Exauctoratum,

Cano-

Canoniſtæ crebrius Depoſitum appellant: quibus & Detrudi in monaſterium, perpetuò illic includi eſt, pœnitentiæ, vt aiunt, agendæ cauſa, ob perpetrata crimina, maxime publica, ſiue vt ipſi loquuntur, notoria, populumque Dei offendentia. Sic Chronica atteſtantur, Zachariæ Papæ autoritate, Hulderichum (qui ab externis rerum ſcriptoribus corruptè Chilpericus nominatur, & poſtremus fuit è Merouingica familia Francorum Rex) detonſum, in S. Emeranni monaſterium apud Reginisburgum, Auentino indicante, detruſum, nulla cuiuſquam querela, ſed non ſine admiratione, vt Alibi ex Aemilio relatum à nobis eſt in Ligurin. Spieg.

DETVRBARE, eſt poſſeſſione deijcere, (des beſitʒ entſetʒen/ berauben/ außtreiben.)

DEVERTICVLVM fluminis, *l. 45. ff. de vſucap. l. 7. ff. de diuerſ. & temp. præſcrip. & apud I. Frontinum. lib. de aquæduct.*

DEVESTIRE, feudalium placitorum conditoribus adimere ſignificat, *in princ. tit. 7. de natur. feud.* Apuleius *lib. 3.* pro veſte exuere vſurpauit.

DEVIRGINATA ancilla, apud Paulum *in l. vlt. de offic. præſid.* pro deflorata, conſtuprataque, & quæ virginitatem exuit, *vt ait Beroald. 3. comment. ad fin.* Spieg.

DEVOLVTAE res, angefallen Erbgütter/ *l. 1. C. de bon. matern.* Spieg.

DEVOLVTA bona ad fiſcum, *l. 20. l. 45. §. ſi principalis. ff. de iur. fiſc. l. 2. ff. de alim. vel cib. l. 15. C. de fideiuſſ.*

DEVOLVTVM feudum, ein Lehen/ ſo dem Lehnherren heimgefallen/ eröffnet. quaſi retrò deuolutum.

DEVOTAE gentes, quæ olim Romano populo parebant. *l. alligatis. C. de vectig. & commiſſ.*

DEVOTI, qui profeſſi vulgò vocantur. Religioſus & deuotus olim in malam partem ſolùm, at hodie ſolùm in bonam. *Alc. in rubr. de verb. ſign.* Spieg.

DEVS, nomen principaliter in eo eſt, ex quo omnia, & per quē omnia, & in quo omnia, quod à parte virtutem & naturā trinæ ſingularitatis denunciat. Secundo verò in loco, & vt ita dixerim, abuſiuè, Deos dicit Scriptura etiam illos ad quos ſermo Dei fit. ſicut confirmat Deus in Euangelijs. Sed & cæleſtes virtutes ſub hoc nomine appellari videntur, dum dicitur: DEVS ſtetit in ſynagoga deorum: in medio autem Deus dijudicat. Tertio verò in loco non iam abuſiuè, ſed falsò, dij gentium dæmones appellantur, quum dicitur: Omnes dij gentiū, dæmonia. Hæc Origines in cantica: nominis etymologiam ex probatis autoribus indicauimus, enarrantes Prudentianum hymnum de CHRISTI miraculis. Alberici prorſus ridicula eſt, vt & multæ aliæ nimirùm è Papia, & ſimilibus auctoribus petitæ. Paulo antè citauimus Iuriſcōſ. Martiani locum, quo Dei immortalis meminit ſingulariter, vt & Vlpian. *in tit. de iureiurand.* Dei enim notio eſt æternitatis & immortalitatis, ἀεὶ ὄντος καὶ ἀεὶ γινομένου, iuxta Homerum. Vide Oldend. *in diuinis tab. præcept. 1.* Spieg.

DEVS, quid Numæ Pompilio ſignificarit, refert Connan. *lib. 1. cap. 12. num. 3. &c.* Prat.

DEO & iuſtitiæ nihil maius eſt, ſine quibus nihil commodè geri poteſt. *Nouell. de hæred. in princip. conſtit. 164.* Benè autem vniuerſa geruntur, & competenter, ſi rei principiū fiat decens & amabile Deo. *Nouell. quomod. oport. epiſc. §. ſancimus igitur. conſtit. 6.* Omnia igitur ſunt ita ſancienda, ne Deo debitus honor detrahatur. *Nouell. Vt ſine vllo impedimento. §. hæc igitur lex ad tuendam. conſtit. 94.* Omnes enim legiſlationes bonæ ex Deo pendere, ac eo reſpicere debent, hoc eſt, Deus ſit earum principium ſimul, & medium, atque finis. *Nouell. de mulieribus fide hæret. in principio conſtit. 109.* Execrabilia verba, & iuramenta ad blaſphemiam in Deum pertinentia ſupplicio ſunt puniēda. *Nouell. Vt qui contra naturam luxuriant. §. inſuper quia vltra. conſtit. 77.* Omnes ſunt cohortandi, vt Dei timorem in animo concipiant, & eius implorent benignitatem. *d. Nouell. Vt qui contra naturam luxuriant. in princip. conſtit. 77.* Old.

DEVS ſolus, & ad imitationem eius Imperator cum reliquis magiſtratibus, gubernare poteſt multas & vndique perplexas humanarum rerum conditiones. *Nouell. Vt omnes prouin. magiſtr. §. hanc nos legem. conſtit. 68.* Old.

DEVS Hebræis Iehoua, Græcis ΘΕΟΣ, vt eſt ὑπερούσιος ita nec eius virtutes, καὶ δυνάμεις mente cōcipi, lingua ſcriptisve exprimi poſſunt. Huius vocis tractationem Theologis relinquo. Prat.

DEVS dedit, *c. tanta. de ſimon.* Et

DEODATVS, *c. 3. extra eod. tit.*

DEVNX, duæ partes ex tribus cum quarta, hoc eſt, vnciæ vndecim, *ait Theoph. §. 8. Inſtit. de hæred. inſtit.* quaſi dempta vncia, as.

DEXTANS, duæ partes è tribus cum ſexta, vnciæ decē. *Theophil. ibid.* Prat. quaſi dempto ſextante, as.

DEXTRA leuaque, quid ſit, facilè intelliges ex l. 1. C. de aquæduct. lib. 11. Prat.

D I

DIABATRARII, coriarij. Nam Diabathra, vt Pomp. ſcribit, Græcarum ſolearum eſt ſpecies. Plaut. *in Aulular.* [Sedentarij ſutores, Diabathrarij.] Capiuntur etiam pro gradibus penſilibus, ſeu ſcalis. ἀπὸ τοῦ διαβαίνειν quod eſt, aſcendere. Hinc Anabathra. *Iuuen. ſatyr. 7. Alcia. C. de excuſ. artif. lib. 10. Adde Turneb. aduerſ. lib. 23. cap. 17.*

ΔΙΑΒΑΘΡΟΙ ſunt ſtationarij cohortales, & officiales præſidum, vel conſularium correctorum, *Iacob. Cuiac. l. 1. C. de cohort. lib. 12.*

DIABOLE, Latinis eſt criminatio, cùm reo nihil ſciente, nedum ad contradicendum non admiſſo, ſoli delatori fides adhibetur. Fuēre, vt indicat Alciat. qui hanc vocem reponendam exiſtimauerunt in l. natura, de verbor. ſign. refragante ſenſu. Spieg.

DIABOLVS, Eraſmo delatorem, aut calumniatorem ſignificare videtur: à verbo διαβάλλειν, quod eſt deferre, traducere, ſiue infamem reddere, Budæo autem, aduerſarium. Spieg.

DIACATHAROTIA, id muneris eſt, cum Imperator priuatis fundis concedit, vt purgentur. διακαθαίρειν enim idem eſt quòd purgo. purgatio ipſa καθαρμὸς, καὶ καθάρσιον dicitur. *Alciat. in l. quicunque. C. de omn. agro. deſert. lib. 11.*

DIACATOCHIA *in l. quicunque. C. de omni agr. deſert. lib. 11.* hoc eſt, poſſeſſionis ius & titulus.

DIACONVS, vox Græca, ſimpliciter quemcunque miniſtrum ſignificat. Poſtea, vt *Act. 4. habetur.* delecti ſunt certi homines in Eccleſia, qui non propriæ doctrinæ & inſtitutionis, ſed pauperum & redituum, ac rerum ad victum pauperum & miniſtrorum ſpectantium, curam haberent, qui propriè hoc nomine appellati ſunt: quales illi ſeptē in actis fuerunt. Sed nec illi ſeſe intra illas metas miniſterij victus continuerunt. Quare poſteà, & nunc quoque in noſtris eccleſijs, Diaconi ſunt dicti inferioris ordinis doctores. Habuerunt autem olim & Diaconiſſas, ad eandem externarū rerum curam delectas: qualis Phebę fuit, Cenchræorum miniſtra: & de qualium delectu Paulus *1. Tim. 5.* clarè præcipit.

DIACONI, id eſt, miniſtri. Miratur Eraſmus, Diaconem quis primus dixerit. Arguit & Budæus erroris, qui diacones à diaconibus dicunt, quaſi Diacon in recto, vt Dracon & Solon dicatur. Gręci Diaconum ſacrarium dicunt, vel ſecretarium, vbi dominica contineantur vaſa. Sed & Diaconi gradum legimus in canonicis Decretis. Vnde diaconica vocantur loca, & decanica. *C. de epiſc. audiend.* quæ ab eccleſiaſticis videntur diuerſa. Spieg.

DIACONATVS eſt dignitas, *c. poſt acceptum. 51. diſtinct.*

DIACOPI παρὰ τὸ διακόπτειν, inciſa, ſiue incilia, id eſt, aditus in aggeribus Nili patefacti, per quos in arua influere aqua poſſit, *l. pen. ff. de extraord. crim.*

DIADEMA regium, tam Romanis, quàm exteris gentibus, candidam faſciam eſſe conſtat: quod inſigne à Libero patre inuentum, Plin. notauit. *Alex. ab Alex. gen. dier. lib. 1. cap. 28.*

DIAETA in hortis habitationem ſignificat, amœnitatis & voluptatis cauſa extructam. *l. 43. §. 1. ff. de leg. 1. l. 13. §. vlt. ff. de vſufruct. l. pen. §. vlt. ff. de donat. int. vir.* Meminit & Plin. *libr. epiſt.* & Lamprid. *in Heliogab.* qui zætas appellat, more Græcorū, qui δια in ζα ſæpe commutant, vt ζάβολος pro διάβολος apud Eccleſiaſticos ſcriptores, & maximè Paulinum. Diætæ etiam in ædibus pro cœnaculis, *l. 13. §. ſed ſi ædium. ff. de vſufruct. l. 32. ff. de donatio. l. 13. §. illud. ff. de acceptilatio. l. 1. §. hoc autem. ff. de SC. Silania. l. 41. §. in teſtamento. l. 34. ff. de vſufruct. leg.* Diætæ hypocauſtæ *in l. 55. §. lignis. ff. de legat. 3.*

Briſſ. Erat autem diæta cœnaculum, natura vel arte calefactum, in quo hyeme ad ſolem, æſtate ad vmbram cœnabatur. *l. ligni. §. lignum. ff. de verb. ſignif. Coraſ. lib. 3. cap. 14. Miſcell.* Alio modo Cœnatio apud Latinos nuncupatur. & dictæ ſunt à conuerſatione & victu, apud Græcos: *διαιτάομαι* enim ſignificat viuo, & conuerſor. & ideo Tullius *epiſtol. famil. lib. 1. ad Lentulum.* [Ego quidem vt debeo, inquit, & vt tute mihi præcepiſti, & me diæta vtilitaſque cogit, me ad eius rationes adiungo.] Quidam ætate noſtra clariſſimi, dietas exiſtimant diætas, quòd in eis per diem edatur: hancque interpretationem fulciunt auctoritate Varronis. tamen cùm nunquàm à Varrone hoc traditum legam, fides ſit penes eos, nec eo inficias, huius etiam ſententiæ fuiſſe Accurſ. *in l. æquiſſimum. §. ſi tamen. ff. de vſufruct.* Apud antiquos in hortis ædificari diætas cōſuetum erat, *vt tradit Vitruu.*

DIAETA quoque vocatur victus, & ideo in adagiorū collectaneis, [Alia vita, alia diæta.] & medicinæ pars Diætetica nuncupatur, quæ victu medetur.

DIAETA etiam dicitur iter vnius diei, *vt legitur in c. nonnulli. de reſcript. & in c. quamuis. §. 1. de offic. ordin. libr. 6.* & ſecundū iuris ciuilis conſtitutiones, vicena millia paſſuum in ſingulos dies dinumerantur, *teſte Iureconſulto in l. 3. de verb. ſignif. & in l. 1. ſi quis cautio.* licet aliter diuidant ſingulæ quæque regiones, *vt not. in d. c. nonnulli. & in præallegat. l. 1. per Bart. & Doctores.* Cotta.

DIAETA apud Græcos etiam eſt locus iudiciorum, in quem conueniunt arbitri: & tunc deriuatur à verbo *διαιτάω*, quod eſt, iudico vt arbiter. Hinc

ΔΙΑΤΗΑΙ, arbitri apud Athenienſes partim ſorte, partim electione electi numero quadragintaquatuor. Illos ſexageſimum annum exceſſiſſe oportebat, & non infimæ eſſe notæ, ſed inſigni probitate viros. Sic verò adibantur: Actor & reus ex compoſito quoſuis deligebant ex eo numero, ea lege, vt ſi lis apud illos conteſtata inceptaque eſſet, neceſſe eſſet, vt & apud Romanos, illic terminari, alioqui mulctabatur, qui illorum ſententiæ non paruiſſet. Succurrebatur verò læſo, duplici remedio. Nam & illic iudicij cauſam reddebāt, & ex appellatione poterat adiri *Δικαστὴς* iudex ciuilis, cauſæque ſuccurrere. Hæc Demoſth. ſententia eſt *ex oratione κατὰ Μειδίου.* Vide & Pollucem.

DIAETARII fures, qui ex diætis aliquid ſurripuiſſent, vt quidam legunt *in l. nunc eum. ff. de effractoribus.*

DIAETARII ſerui, inde dicti quod in diæta mēſas ornare, & menſis miniſtrare ſolerent, *l. 12. §. idem reſpondit. ff. de inſt. & inſtrum.* Cæterùm in l. ait prætor. ff. nautæ, caupo. ſtabular. &c. diætarij intelliguntur ij, qui cibum ſeu mercedem in dies recipiunt, & cuſtodiæ cauſa vno aut altero tantùm die, naui præponūtur, (aliàs *ναυφύλακες* dicuntur) *vt annot. Peck. in ſuo comm. ad l. ait prætor. ff. eod.* Briſſ.

DIAETAE *ἀκριβείς*, id eſt, victus exquiſitus, perfectus & accuratus, definiens, ſtatus, circumſcriptus qualitate, quantitate, tempore & modo, *Brech. l. iuſta interpretatione. ff. de verb. & rer. ſignif.*

DIARIVM, calendarium, quo ſingulorum dierum ratio obſeruata continetur, Græcè Ephemerides vocantur. Olden.

DIARIVM veteres appellabant, quod hodie Galli Iournale. Mos namque apud antiquos erat, vt non tantùm ea, quæ ad publicum pertinebant, in acta referrentur: ſed vt quiſque domeſticam totius vitæ ſuæ rationem, diebus ſingulis adnotaret: Maximi ſemper duxit Pop. Rom. & id quidem ad ſuā dignitatem pertinere exiſtimauit, res præclaras annalibus mandare: quotidianas autem & domeſticas, diurnis actis, &c. *De quibus vide Brech. l. Labeo. ff. de verb. & rer. ſignif. Adde Forcat. in penu Iuris ciuil. c. 3.*

DIARIIS, vel cibarijs relictis, neque habitationem, neque veſtiarium, neque calciariū deberi, palàm eſt: quoniam de cibo tantùm teſtator ſenſit, *Vlp. de alim. & cibar. lega.* Maſſ.

DIASTOLAE, dicuntur rationum correctores ſeu diſtinctores: vel, quod magis erit gratiæ, diuiſores. *Διαστέλλω* enim eſt diuido, ac diſtinguo. Inde *διαστολαὶ* dicta. *Alciat. C. de tabul.*

DIATAGMATA Græcè vocantur, & à Cicerone definiuntur eſſe ea dicta, quæ prætores vrbis, vel peregrini, vel Aediles Curules iura dixēre. Dionyſius, iuſſa ac vetita Magiſtratuum. Proponebantur enim publicè in alba tabula: quod idcirco albū dicitur: apud Græcos *λεύκωμα.* *Connan. lib. 1. c. 15. num. 1. &c.*

DIATHETVM, genus videtur poculi. Iuriſconſ. *ad l. Aquil. l. ſi ſeruus.* [Si calicem, inquit, diathetum faciendum dediſti.] Iuſtin. quoque *lib. 10. l. 1.* [Artifices, inquit, diathetarij.] Nebr.

DIATHYRON. *Lege, Prothyron.*

DIATRETARII ſunt, qui intarſiatum (quod vocant) faciunt: à Græca præpoſitione *διὰ τοῦ τρητὸς.* Inde apud Vlpianum *in l. ſi ſeruum. §. ſi calicem. ad l. Aquil.* calix diatretus, Sanè hi artifices poſſunt tornatores dici, quoniam *διατρέω* torno, laborare ſignificat. Et *τρητὸς*, teſſelatus dicitur. Poſſunt & Diatrocharij dici, quòd rotas, pilaſque ligneas faciunt, & carros: nam idipſum ſignificat *τροχὸς.* Inde *τροχοποιεῖν* verbum. *Alc. C. de excuſ. artif. lib. 10.*

DIATRETVS calix, vas erat torno politum. *Alex. de Alex. genial. dier. lib. 5. cap. 17.*

DIATVREI, Græce *διαιτάριοι*, cuſtodes nauis ſunt, qui non pretio conducti, ſed ſolo victu nauem cuſtodiebant. Vox eſt cōpoſita *ἀπὸ τῆς διαίτης*, id eſt, à victu, *καὶ οὖρος* quod cuſtodem notat. *Alc. in l. naut. caup. ſtab.*

DIAVLVS, duo ſunt ſtadia: drithalbhundert paſſus.

DIBAPHA Tyriæ. *Vide Purpura.*

DICARCHEA cognomentum Puteolis fuit, quod illic iuſtitia ſummoperè & obſeruanter colebatur. Dicarcheam quoque Silius appellat. Puluis ex collibus Puteolanis vbi naſcebatur, euehebatur Romam, optimum & accommodatiſſimum molibus in mari ſolidandis, quippe corneſcebat & lapideſcebat in aqua, huius rei ſunt teſtes, Plinius, Tranquillus & cæteri, *Ioan. Bapt. comment. in Panegy. Sidon. Apoll. ad Auguſt.*

DIKASTIS Iudex, dictus quaſi *διχαστὴς*, quòd, duobus inter ſe diſſidentibus & diuiſis, medius eſt, quaſi honorarius quidam arbiter conſtitutus, vt ei, qui plus iuſto accepit, auferat, quod addendum ſit ei, qui minus. *Connan. lib. 1. cap. 2. num. 5.*

DIKI apud Græcos ſeptem ſignificat, Ius, actionem, cauſam, iudicium, pœnam, libellum forenſem, & Deam iudiciorum, filiam Iouis: cui Deæ pro ſymbolo virginitas adſcribitur, quia iuſtitia debet eſſe virgo, caſta & incorrupta, quæ non nouit patrem neq; matrem. veritatem nouit vnicam, perſonam non accipit, Deum imitatur, qui potius infamia mundi elegit, vt confunderet fortia, qui pauperes Apoſtolos in ſuam cooptauit familiam, & diuites ſuperbos reliquit. Atqui ſola Dei iuſtitia virgo dici poteſt, hominum verò iuſtitia meretrix ſpecioſa, apud quam,

Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas.

Apud quam

Curia pauperibus clauſa eſt: dat cenſus honores,
Cenſus amicitias, pauper vbique iacet.

Vt annotauit. Tabort. in topico militiæ & lex. diſcip.

DICE, dea, iudiciorum præſes dicitur. *Δίκη*, ius ſignificat: ob id Græcè dicta, quòd lites & contentiones dirimat. Hinc dicaſtes, iudex, litium diremptor. Et Dicaſpolos, qui circa reddenda iura verſatur. Item quas Græci Dicas vocabant, eas Romani, Latinè actiones, cauſas, ſeu iudicia dixerunt. *Vide Bud. in ann. ad l. 1. de inſt. & iur.*

DICERE dominum mentiri. *in l. quæ omnia. ff. de procurat.* Spieg.

DICERE ius, eſt, cùm iudex de iure & æquo faciendo ſententiam fert, ac promulgat. Vrtheil eröffnen.

DICERE mendacium, & mentiri, quo differant, declarant Nonius & Gellius.

DICERE mulctam, verbum eſt antiqui iuris, pro infligere, & irrogare, ſtatuere, quo vtitur I.C. *in l. ne quis. de cuſtod. reor.* Item Alex. Imp. *C. de mod. mul. Vide Bud. in annot. poſter.* Spieg.

DICERE ſententiam exiſtimatur arbiter, cùm ea mente quid pronunciat, vt ſecundum id diſcedere litigatores à tota controuerſia velit, *vt tradit Paul. l. qualem. ff. de recept.*

DICERE pro teſtimonio, eodem autore, vulgo dicitur nunc Deponere. Spieg.

DICERE dotem, in antiquorum libris, eſt certis verbis,

bis, nulla interrogatione vel ſtipulatione præcedente, promittere dotem. Cuiuſmodi dictione has dũtaxat perſonas, mulierem videlicet debitoremq́ue eius, parentem item virilis ſexus obligari olim potuiſſe. Vlp. *Inſtit. tit.6.* & Caius *in lib.2. Inſtit. tit.9.* ſcribunt. Quibus etiam ſolis dotis dictionem tribui, animaduertere eſt, *vt in l. vlt. de inceſt. nupt. C. Theod. & apud Terent. Heautont. act.5. ſcen.5. & Afranium fratrijs referente Nonio, & Ciceronem pro Flacco, & Plin. libr.6. epiſt. ad Catinium. & Sex. Aurel. Victor. in Neron.* Qua de cauſa Dictio, dotis, à promiſſione ſtipulationeq́ue ſeparatur. *l. vlt. de dotibus. in C. Th. & apud Vlp. Inſtit. tit.6. & tit.11.* Briſſ.

DICERE vindicias, pro dare & adiudicare, *l. 2. §. initium. ff. de origin. iur.* Liuius *lib.3.* [Inuidiæ proximus quòd in vrbe fuerat, cùm iniuſtæ vindiciæ dicerentur.] At, in tit. Si menſor falſum modium dixerit, dicere, renunciare ſignificat. Briſſ.

DICERE inofficioſum teſtamentum, arguere & accuſare eſt, *l.5. §. qui ac vſ... ff. de his quæ vt indig. l.6. ff. de inoffic. teſtam.* hoc eſt, allegare, quare exhæredari, vel præteriri non debuerit, *interprete Marcello in l.3. ff. de inoffic. teſtam.* Briſſ. Eodem modo

DICERE ruptum, irritum, falſum teſtamentum. *l.8. §. ſi quis irritum. ff. de inoffic. teſtam. l.15. ff. de his, quæ vt indig. l.5. ff. de hæred. petit. l.3. ff. de l. Cornel. de falſ. l.19. ff. de bon. libert.* Hæc ſic nonnunquam noſtri auctores exprimunt: Dicere de inofficioſo teſtamento, *l.9. §.1. ff. de dolo. l.2. l.10. §. pen. ff. de contra tab. l.122. ff. de verb. oblig.* & Dicere de falſo teſtamento, *l.18. ff. de accuſatio.* Briſſ.

DICERE legem contractu, *l.12. ff. de verb. ſignif. l.10. C. de pact. conuen.* Dictum & promiſſum in venditione ſeparantur: Et quidem dictum accipitur, quod verbotenus pronunciatum eſt, nudoque ſermone finitur: Promiſſum & ad nudam pollicitationem, & ad ſponſionem pertinet, *l.1. l.19. §.1. ff. de ædil. ed.* Dicere enim adfirmare eſt, *l.18. ff. eod. tit.* Cæterum quod venditor, vt commendet, dicit, ſic habendum eſt, quod ad præſtationem attinet, quaſi neq; dictum neque promiſſum ſit, *l.37. ff. de dolo.*

DICTVM, id eſt, conuentum, *l.22. ff. de reb. cred. l.13. §. ſeruatum. ff. de ſeruit. præd. ruſt.* Nec contractibus ſolùm, verumetiam legem teſtamento dicere, *l.14. ff. qui teſtam. fac. l.114. §. diui. ff. de legat.1. l.22. ff. de legat.3.* ex Briſſ.

DICIS cauſa, hoc eſt, perfunctoriè, & ad ſpeciem, non verè, nec ex animo, *l.1. §. excuſantur. ff. de SC. Syllan. Coraſ.4. miſc. 8. Duaren. in l.7. §. dolo. ff. de pactis.* ſic Dicis gratia, numerationis loco intercedere pecuniæ dicuntur, *in l.4. ff. commodati.* vt ſit in imaginarijs venditionibus, in quibus nũmus vnus aut item alter interuenit. Var. *lib.5. de ling. lat.* [Dicis cauſa fiebát quædá, neq; item dicta, neq; facta ſemp.] Vtuntur eo verbo Cic. *orat.6. Ver.* Plin. *lib.28. c.2.* & Arnob. Vetus gloſſar. Dicis cauſa, & Dicis gratia, νόμου χάριν, λόγου χάριν, ὡς παρὰ ... νομικοῦ, huius verbi vim ſic Dio *lib.57.* expreſſit, τῶν ἀρχαίων ... ἕνεκα, ὅπως ... γίγνεσθαι. Huic ſimile eſt quod Agell. *lib.4. c.18.* dicit, [Seruandæ conſuetudinis gratia] & in noſtro idiotiſmo, [pro forma.] ex Briſſ. *Confer Conarr.4. var. reſol. 8. Cuiac.10. obſ.37. & 5. obſ.33. Duaren.1. diſput. 47. Forcat. necyom. dial.7. num.3. Turneb.11. aduerſ.20. & 18. aduerſ. 26. & 20. aduerſ.16.*

DICIS cauſa factum dicitur, quod vitandi iudicij, & tegendi criminis gratia factum eſt. Itaque ijdem Græci aliud loquendi genus repererunt, quod etiam ea comprehenderet, quæ non criminis, ſed vituperationis & malæ hominum exiſtimationis vitandæ gratia fit, ἀφοσιώσεως vel ὁσίας ἕνεκα ποιεῖν τι. hoc eſt, ad verbum, pietatis & ſanctitatis cauſa facere aliquid. Latini perfunctoriè aut defunctoriè & leui brachio dicunt non verè neque ex animo, &, vt notat Budæus, ἕνεκα τοῦ ἀμέμπτου καὶ ἀνεπιλήπτου, hactenus vt repræhenſione careat qui fecerit, vno verbo ἀφοσιοῦσθαι dicunt. Modeſt in. *l.2. qui petant tuto.* non ſolùm ſi non petierit eum qui admitti, ſed & ſi pietatis gratia petierit eum qui dimitti poterat,]. apud Modeſt. qui tractatum illum Græcè ſcripſit, eſt ὁσίας χάριν. Idem *l. ſcire oportet.* [Ideoque ſi repræſentauerit quis ſe ſolùm, non permanſerit autem:] apud eundem ἀφοσιώσεως χάριν. In quo vtroque vetus interpres falſus eſt expoſitione. Ibi enim vertere debuit, ſi defũctoriè petierit: hîc autem ſi defunctoriè adſit ſolùm, neque permaneat, *vt Anton. Auguſtinus elegantiſſimè tradidit.* Poſſet & dicis cauſa id factum dici, quia fugiendi iudicij gratia fit tantùm, &, vt dicitur, pro forma. Græci enim ſic loquuntur κατὰ δίκην, vel δίκην, per ſyncopen: quod Latini inſtar & in modum. Saluſt. *in Catil.* [Cum domos atque villas videas in modum vrbium ædificatas.] Et Cicero: [Inſtar mortis putant] id eſt magnitudine par atque æquali. Δίκη enim ius ſignificat, quod æquale eſt, & rerum omniũ modus & menſura. Vnde hunc loquendi modum Græcos puto in conſuetudinem ſui ſermonis adduxiſſe. Ac ne quis miretur, dicis nomẽ in vſu fuiſſe Latinis, ijdem ab eodem verbo dicam finxerunt. vnde illa, [dicam alicui impingere aut ſcribere.] Illo Terentius vtitur, hoc Tullius non ſemel *in orationibus contra Verrem.* & item [dicas ſortiri] quod credo audentiùs tum fecit, quòd Siculorum cauſam ageret Græcorum hominum. Nam alibi eum his verbis & loquendi genere vſum non memini. Fuit enim in eo diligentiſſimus Cicero, ne vnquam verba Græca Latino ſermoni inſereret. *Connan. lib.7. cap.3. Duaren. lib. diſput. anniuerſ.1. cap.47. Corraſius lib. Miſcell.4. cap.8. num.7. Curtius* ... *libr.3. c.35.* Varro antiquam eſſe locutionem ſcribit, & eadem ab origine deductam, vt verbum, Dico: indidemq; illud vetus manaſſe. [In manipulis caſtrenſibus dicibus] Quod ſi ita eſt, coniecturam facere licebit, DICIS caſum eſſe, à recto DEX declinatum, vt ſit Dex, Dicis, ex Dico: item vt Iudex, iudicis, à iudico: & Index, indicis, ab indico: Lex, legis, à lego: Dux, ducis, à duco. Nam ſi iuncto verbo Iudex, auctore Varrone, dicitur qui ius dicit, veriſimile eſt, voce ſimplici ſimiliter eum, qui dicit, Dicem appellatum. Præterea idem Varro *lib. de Analog.3.* docet, ex numero multitudinis vocem ſingularem cognoſci poſſe. Videmus enim, inquit, ex his verbis Trabes, Duces, de extrema ſyllaba E literam excluſam: & ideo in ſingulari factum eſſe Trabs, Dux. Quare ſi Manipuli caſtrenſes dices quidam appellantur, perſpicuum eſt opinor, vel Dix in ſingulari fuiſſe: vel (quod veriſimilius videtur) Dex, item vt Iudex & Index. Hæc de vocis origine, quam ego, Varronis auctoritate victus, Latinam, quam Græcam eſſe malo: tametſi olim aliter ſenſerim. Nunc de locutionis ſententia, quæ coniecturam noſtrã adiuuat. Omnes enim vno ore conſentiunt, Dicis cauſa id fieri, quod alia nulla de cauſa fit, niſi vt factum eſſe dicatur: vt eum ſcribit Caius *in l.4. ff. commod.* ſæpè enim ad hoc commodantur pecuniæ, vt dicis gratia numerationis loco intercedant. veluti in nexis ac mancipijs, cùm ære libram percutiebat Manceps, idq́ue æs dabat ei, à quo mancipium accipiebat quaſi pretij loco, inquit Caius: numus illi dicis tantùm cauſa tradebatur, cùm alibi pecunia numeraretur. itemq́ue in omnibus adumbratis ſiue imaginarijs contractibus quibus vno numo emptio perficiebatur: numus enim aliam nullam ob cauſam tradebatur, niſi vt qui ei contractui quaſi teſtis ac ſpectator intereſſet, dicere ac teſtari poſſet, pecuniam fuiſſe traditam. Sic cùm Vlpianus ſcribit *in l.1. ff. ad S.C. Syllan.* [Excuſantur ſerui, qui auxilium tulerunt ſine dolo malo: nam ſi finxerit quis auxiliũ ferre, vel dicis gratia tulit, nihil hoc commẽtum illi proderit] cùm, inquam, ſic ſcribit Vlpian. hoc ſignificat, Si non animo domini defendẽdi, ſed tantùm propter Dicem, id eſt, propter eum qui aderat, ac dicere poterat, ſeruum conatum eſſe ſuum dominum defendere, hæc ſimulatio nihil illi proderit. *vtuntur Cicero Verr.6. & Plin. lib.22.* Hot.

DICTARE actionem, pro inſtituere & inferre. Paul. *in l. non diſtinguemus. §. illud. in princip. ff. de recept. arbitr.* eodem ſenſu, quo Terentius, impingere dicam, appellauit. Idem *in l. ſi ſeruus depoſitus. in fin. ff. de noxal. action.* Iudicium dictare vocat. Tranquillus, Intendere formulam dixit: vulgò nuncupamus, Inſtituere actionem. Vlpianus *l.1. ff. de edend.* [qua quiſq; actione agere volet, eam edere debet, vt proinde ſciat reus, vtrùm cedere, an cõtendere vltrà debeat] Porrò, dictata dicuntur, quæ alio præeunte verba ſcribi conſueuere (Barbari, pronunciare ad pennam, dicunt) ita & quæ natura nobis excipientibus ſuggerit, dictare dicitur. Teſtis eſt Catanæus, doctiſſimus grammaticus, qui dictare apud Plinium *lib. epiſt.2.* exponit, componere, ſuggerere: indicatq́ue ex lib.5. epiſt. Senecæ colligi poſſe, quo differat à Dicere. [Tum dictata ſunt, inquit, quæ ludimagiſter de aliquo autore pueris tradit interpretamenta

vt prædiſcant, eademque ipſi poſt paululum ita reddant, vt tradita ſunt.] quod & Catanæus Ciceronis teſtimonio probat. Obſeruanda autẽ pulchra metaphora apud Pomponium *in l.2. ff. de orig. iur. §. nouiſſimè.* Nam ſicut dictari cenſentur ea, quæ non noſtro adfectu, ſed alio præeunte, verba ſcribimus: ita & quæ viciſſitudo rerum, volente Deo, ſuggerit, ea excipimus, & volentes nolẽtes ſequimur, quia natura dictat. Apud Barbaros, dictare rationem, facere computum dicitur. Spieg.

DICTARE teſtamenta, Pro ſuo arbitrio diſponere, *l. dictantibus. C. de teſtam.* Propriè Dictare teſtator dicitur, qui teſtamentario excipiẽte ſuprema ſua ordinat, (ſeinen letſten willen auffſchreiben/ verzeichnen laſſen.) *l. 93 ff. de legat. 3. l. 9. §. 1. ff. de hæred. inſtit.*

DICTAT ratio. Valla *in Raud.* [Ita & ratio loquitur, quod nos ſcribendum putamus: & ratio dictat, quòd in alterum effundamus.] Solet in Principum reſcriptis, quibus cognitio delegatur, clauſula haud infrequens inſeri, [Prout ratio dictat, iuriſque ordo requirit.] Spieg.

DICTATOR, à dictando nomen traxit: quòd poteſtate ſua finita, futuros ſolus ipſe dictaret magiſtratus, id eſt, eligeret. *Zaſius in l. 2. ff. de orig. iur.* Græci δικτάτωρ vocant. *Alex. de Alex. lib. 4. genial. dier. cap. 22.* Spieg. Hic ſummam poteſtatem habebat, hoc eſt, per omnia regiam dominationem, ſolo nomine excepto. Eamque ob rem dictator dicebatur magiſter ciuium, autore Varrone. Et per imitationem antiquitatis haud dubiè factum eſt, vt primarij inter Decuriones noſtros, iam nunc quoque magiſtri ciuium appellentur, Bürgermeiſter. Old. De his vero ità Pomp. [Dictatores proditi ſunt, à quibus neque prouocandi ius fuit, & quibus etiam capitis animaduerſio data eſt: nam cùm populo Romano aucto, crebra bella orirentur: & quædam acriora à finitimis inferrentur, interdum re exigente, placuit maioris poteſtatis magiſtratum conſtitui. Hunc magiſtratum, quoniam ſummam poteſtatem habebat, non erat fas vltra ſextum menſem retinere. His dictatoribus magiſtri equitum iungebantur ſic, quomodo Regibus tribuni celerum, quod officium ferè tale erat, quale hodie præfectorum prætorio: magiſtratus tamen habebantur legitimi.] *in Pomp. l. 2. de orig. iuris.* Maff.

DICTATVRA erat extraordinarius & ſummus magiſtratus, ad quem non niſi in maximo periculo, velut ad ſacram anchoram, & vltimum remedium confugiebatur. In hunc enim quicquid Romanæ ditionis eſſet, transfundi conſueuit: adeò vt non alij magiſtratus interim eſſent. Qua ratione, & duæ ſecures, præcedentibus lictoribus, & cætera regia inſignia illis attribui ſolebant. Old.

DICTA, ſponſa, pacta. Nonius, [Inter ſperatam, inquit, dictam, pactam, & ſponſam, hoc intereſt: quòd virgo poſtquam petitur, ſperata dicitur: dehinc promiſſa dicta, vel pacta,] *ex Bud.* Spieg.

DICTA FACTA, eleganti combinatione dicimus, ſignificantes omnem prorſus rem geſtam inter aliquos.

DICTVM à promiſſo Vlpian. eleganter diſcernit, *in l. ſciendum, de ædil. edict.* [Dictum, inquit, à promiſſo ſic diſcernitur: Dictum accipimus, quod verbotenus pronunciatum eſt, nudoque ſermone fungitur: Promiſſum autem poteſt referri & ad nudam promiſſionem ſiue pollicitationem, vel ad ſponſionem] *l. ſciendum tamen eſt. ff. de ædilit. edict.* In ſumma, vox hæc omnem complectitur ſermonem, Spieg. *Vide vberius Connan. lib. 5. cap. 1. num. 11. Huic adde Brechæum. l. commendare. de verb. & rer. ſignif.*

DICTVAE ſunt columnæ eccleſiæ, in quibus imagines patrum in ſuo catalogo ponuntur: vel ſunt tabulæ, in quibus quid ſcribitur, vel pingitur. Prat.

DIDRAGMA valet duos denarios, *Archid. cap. magnum 11. quæſt. 1.*

DIDVCERE, eſt diuidere, & diſtinguere, *Inſtit. de obl.* quo verbo vtuntur & claſſici auctores.

DIENSES, Macedoniæ populi, *l. fin. ff. de cenſib.*

DIES more Romano incipere à media nocte, inquit Paulus. Quare id autem à Romanis ſeruatum fuerit, dubitat Plutarchus *in Romanis quæſtionibus.* cuius verba, quoniam Latinè recitat Catellianus Cotta, non referam. Multas ille quidem rationes adducit, ſed prima veriſimilior mihi videtur, nempe id Romanos feciſſe, propterea, quod more militari viuebant. Nam plurima in bello noctu fieri neceſſe, quò ſole oriente manus conſeri poſſint, quandoquidem vt Chiloni Myſon dixiſſe fertur, præparatos rem aggredi, non agentes præparari oportet. quam etiam opinionem approbat Cælius Rhod. *lib. 11. cap. 1.* Nihilominus aliam fortaſſis ob cauſam factum eſt, quæ mihi, dum hæc ſcriberem, in mentem venit. Cùm enim dies id ſpatium dicatur, quo ſol omnium ſtellarum inerrantium celerrimus, ſuum curſum conficit, non illum quidem proprium, qui eſt ab occidente ad orientem contra cæli motum, quo annos metimur, ſed illum violentum, quo rapitur ab oriente ad occidentem, ideo crediderim Romanos ea hora diem incepiſſe, quoniam tunc ſol incipit nobis propinquior fieri. Quocirca tradit Marcus Varro *in libr. rerum Romanarum, quem de diebus ſcripſit,* vt etiam aſſerit Aulus Gellius *Noct. Attic. lib. 3. cap. 2.* Romanos ſacra nocturna, ſi ante mediam noctem facta fuiſſent, diei præcedenti, ſi pòſt, diei ſequẽti tribuiſſe, & idem ſeruaſſe in auſpicijs: ac Tribunos, quos à Roma nullum diem abeſſe licebat, ſi poſt mediam noctem extra vrbem profecti fuiſſent, & ante mediam ſequentem reuerſi, non videri vnum diem abfuiſſe, atque ea de cauſa dicere ſolitum Q. Mutium I.C. lege non eſſe vſurpatam mulierem, quę cùm Calend. Ianuar. apud virum cauſa matrimonij eſſe cœpiſſet, ante diem quartum Calendas Ianuarias ſequentes vſurpatum iſſet, non enim poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à viro vſurpandi cauſa ex 12. Tabulis deberet, quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ, alterius anni eſſent, qui inciperet ex Calendis. Idem Varro ſcripſit, Athenienſes diem incipere ab occaſu ſolis, Babylonios ab ortu, Vmbros à meridie. quæ præter Gellium recitat Macrobius, *Satur. lib. 1. cap. 3.* & Plinius *lib. 1. cap. 77.* & Iſidorus *etymologiar. lib. 5. cap. 30.* Addit Plinius, morem Romanorum ſeruatum fuiſſe ab Aegyptijs, & ab Hipparcho, atque omne vulgus incepiſſe diem ab ortu ſolis. Accurſius & Odofredus loco Vmbrorum nominant Arabes, de quibus apud veteres nulla mentio. Hunc diem à Romanis vocatum fuiſſe ciuilem, aiunt Gellius & Macrobius, quod etiam tradidit Cenſorius *in libr. de Natali die.* Quamobrem Cotta reprehendit Accurſiũ & Iaſon. quoniam ſpacium 24. horarum, diem naturalem appellarunt, & tempus illud, quo ſolem conſpicimus, diem artificialem dixére: cùm tamen nulla reprehenſione digni videantur. Nam iſtam diuiſionem vſurparunt Mathematici omnes, quæ etiam probatur à Sypontino. Iſidorus autem diem Ciuilem vocauit legitimum. Duodecim diei partes à Babylonijs Græcos didiciſſe, narrat Herodotus, *in Euterpe.* at Fabius Victorinus *in Rhetorica Cicer.* id ait inuentum fuiſſe Mercurij Triſmegiſti. Dies autem non dicitur à ſplendore ſiue claritate, quemadmodum Ioan. Andr. & Iaſ. opinati ſunt, ſed ἀπὸ τοῦ Διὸς, id eſt, à Ioue, vt Varro & Feſtus ſcripſere. Hinc ipſe Iupiter Dieſpiter primę diei pater vocatus fuit, Horat. *carmin. lib. 1.*

-- Namque Dieſpiter Igni coruſco nubila diuidens
Plerunque per purum tonantes Egit equos, volucremque currum.

Et Cretenſes Δία τὴν ἡμέραν, hoc eſt, Iouem, diem appellarunt, *vt eſt apud Macrob. Satur. lib. 1. cap. 15.* & ſinguli dies à Dijs nomina ſumpſere, *vt notat Iſidorus in eod. lib.* Quin etiam Aethiopes diem coluiſſe dicuntur, & diei ſimulachrum ab Antiocho Epiphane factum proditur ab Athenæo. *Ferrett. lib. explicat. 1. in l. more Romano. de ferijs.*

DIES, apud varias gentes variè accipiebatur. Nam apud Romanos, à media nocte ad mediam noctem ſequentem, finiebatur, *vt in l. more. ff. de feri.* [More Romano, inquit Paulus, dies à media nocte incipit, & ſequentis noctis media parte finitur. Ita quicquid in ijs viginti quatuor horis id eſt, duabus dimidiatis noctibus, & luce media actũ eſt, perinde eſt, quaſi qualibet hora lucis actũ eſſet.] Apud Aegyptios ſimili modo obſeruabatur. Apud Athenienſ. totũ id tempus, quod ab occaſu ad occaſum eſt, dies habebatur. Nunc ab ortu ad occaſum ſolis, vulgò nuncupamus diem, more vetuſtiſſimo, quo dies primùm in duodecim horas eſt diuiſus. Vnde Chriſtus ſeruator noſter, *Ioan. 11.* [Nónne, inquit, duodecim ſunt horæ diei?] Et *Geneſ. 1.* [Et diuiſit lucem à tenebris, appellauitque lucem diem, & tenebras noctem.] Quò reſpexit Proculus *in l. hæc verba. ff. de verb.*

de verb. ſign. [Disiunctiuum eſt, inquit, veluti cum dicamus: AVT DIES, AVT NOX EST: quorum poſito altero, neceſſe eſt tolli alterum.] Et Claudius Satur. *in l. aut facta. § tempus.* [Tempus, ait, diſcernit emanſio: enim fugitiuo: & effractorem vel furem diurnum, à nocturno.] Dies præterea accipitur pro tempore interminato, idq; fœminino genere, vt [Longa dies nihil non in aliam transfert faciẽ] Vnde eſt iſta locutio: [Promittis annua, bima, trima die, hoc eſt, tempore vnius, duorum, trium annorum, dare decem?] *Vlp. in l. 3. ff. de annu. leg.* Dies igitur in iure ciuili intelligendus ſecundum ſubiectam materiam. Nam cùm aliquid tractatur, quod aliam rationem in luce, aliam in tenebris habet, antiquiſſima, & vulgaris diei appellatio retinenda eſt. Sin autem quæratur de continuo temporis ſucceſſu, ſequi oportet Romanam inſtitutionem, vt in materia præſcriptionum. Nam tempus ita noctu procedit, ac die, ad complendam vſucapionem. Vlp. *in l. in vſucapionibus. & l. ſi qu. ff. de vſucapio.* [Ideoque, inquit, qui hora ſexta diei Kalen. Ian. poſſidere cœperit, hora ſexta noctis prid. Kalend. Ianuar. implet vſucapionem.]

DIEM D. Baſilius Magnus *in hexametro* dixit illum eſſe aërem, quem Sol illuminet, cùm eſt in eo dimidio globo, qui ſuper terrã eſt collocatus. Ariſtoteles autem ſcripſit, eſſe Solis excurſum ab oriente in occaſum. Variè autem diei etymon autores claſſici diſcutiunt. Quidam enim dixerunt ἀπὸ τοῦ Διὸς diem dictum, quod Iupiter diei ſit dominus & rector. Alij verò quod Dei opus ſit, dici exiſtimant. Nonnulli à dio tractum volunt, quod lumen ſub cælo eſſe dicimus. Vt ſub dio eſſe, id eſt, ſub tegmine cæli. Sed M. Varro diem ex Deo dictum aſſerit. Græci ἡμέραν appellant, quam nos diem, propterea quod (vt autor eſt Plato) ἱμερον, id eſt, lumen è tenebris emicuit hominibus ſummoperè deſiderantibus ac congratulantibus. Qua de cauſa priùs veteres (ait ipſe Plato) ἱμέραν ſcripſerunt. Poſteritas autem ἑμέραν, ac tandem ἡμέραν, nõnulli vero quaſi ἥμερον, id eſt, manſuetam dici crediderunt. Dies item diuerſis appellationibus à rerum effectis cognominarunt veteres. Nam quoſdam nominabant intercíſos, alios ſtatos, profeſtos, feſtos, quos Plutarch. ἀποφράδας dicit: quemadmodum à Suida, ἀπαρχὰς πράξεις ἀνεπιτηδείοις ad actiones minimè idonei & conuenientes, Præliares, Communicarios, Pdistriculares, nundinarum, intercalares, luſtricos, ad quos medici κρισίμους καὶ κρισίους appellant, id eſt decretorios & iudicatorios: & iuſtos, à decemuiris, qui numero triginta dabantur iudicatis confeſſi æris & debitæ conquirendæ pecuniæ cauſa, quàm diſſoluerent. Eratque veluti quoddam iuſtitium, id eſt, iuris inter eos ceſſatio quædam: quibus diebus nihil cum his iure agi poſſet, *vt teſtatur Gellius lib. 20.* Magnum quoque diem appellamus, qui finem longis laboribus imponit. *Quod Alciatus latius dixit lib. 8. Parerg. & lib. 4. Brechaeus l. Vrbis appellatio. §. cuiuſque dien. tit. de verb. & rer. ſign.*

DIES, ob commoditatem hominum, à nocte diſtinguitur in duodecim horas, quotieſcunque de his rebus tractatur, ad quas neceſſaria eſt lux, vt ſi quis operas diurnas promiſerit. Non enim noctu eas præſtare tenetur, & ne quidem poteſt ſine alterna requie. Quamobrem magno errore appellant hunc diem artificialem, credo propter horologium arte factum. Alioquin accedit non minus ad naturam, quàm dies naturalis. Dixit enim DEVS, [Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem & noctem.] *Geneſ. 1.* Old.

DIES quidã ſunt NATVRALES, quidem CIVILES. Dies naturalis eſt tempus ab exoriente ſole ad ſolis occaſum, cuius contrariũ eſt nox ab occaſu ad ſolis ortũ. Dies verò ciuilis, tempus, quod fit vno cæli circumactu, quo dies verus & nox continetur. Sic accipitur in d. l. more Romano. *qua de re vide Cenſorinum lib. 19. de die naturali.* Prat. *Adde Aul. Gel. lib. 3. cap. 2.*

DIES actionis cedere dicitur, cùm id quod in pactum deductum eſt, cœpit deberi: etiamſi nondum agi poſſit, vt quod debetur, præſtetur. Diem verò venire, eſt, quoniã res incipit perfectè deberi, obligatione, actioneque efficaciter & verè orta, *l. 213. ff. de verb. ſign.* Spieg.

DIEM actionis exiſſe, pro finitum eſſe tempus actioni præſcriptũ, *l. 1. l. aut prætor. §. hi plane. l. ſciendũ. ff. ex quib. cauſ. maior.*

DIEM compromiſſi proferre. Hæc clauſula nullam aliam arbitro dat facultatem, quàm diem prorogandi: & ideo conditionem primi comprimiſſi, neque minuere, neque mutare poteſt. *l. Labeo ait. ff. de recep.* Spieg.

DIES DIFFISVS, Decemuiri eum diem diffindi dicebãt, qui differebatur. Nec dubiũ eſt, quin hanc legem de diffindẽdo die à Numa rege deſumpſerint. Nam certa quædam vitia enumeraſſe viſus eſt Numa, quibus ſi iudex, vel alteruter ex litigatorib. impeditus eſſet, dies iudicij diffinderetur. Eiuſque legis particulam, quæ apud Feſtum *lib. 16.* mendoſiſſima extat, omninò mihi perſuaſit Iacob Cuiacius acutiſſimus interpres, ſic eſſe reſtituẽdam: [Si quid horum fuit vitium iudici, arbitróve, reóve, dies diffiſus eſto.] In exemplarib. impreſſis pro Diffiſus, legitur Diffenſus, erroris non admodum obſcura origine, ſiquidem veteres ita ſcribere ſolebãt, Diffeiſus, pro Diffiſus: quod cum non perciperent imperiti librarij, diffeiſus loco, diffenſus poſuerunt. Dies autem ita diffindi ſolet ex lege 12. tabularum, vt ſi morbo ſontico actor, vel reus impeditus eſſet, morbũ in iure allegari per amicum curaret: tũc prætor excuſatione cognita, quia decemuiri ob morbum ſonticum volebant diem iudicij diffiſum eſſe: in diffindendo die, hac formula vtebatur. [Hic dies diffiſus eſto] *vt autor eſt Acron in Horat.* Ergo vocatus in ius, in morbo eſſet opus iumento, neue morbo ſontico dies iudicij diffiſus eſſet, ſtatim in ius ſequi actorem cogebatur: eique non ſequẽti, præſentibus anteſtatis, actor iudiciũ denunciabat. *Reuard. in ll. 12. tab. lib. ſing. cap. 5. de in ius vocand. Vide Coraſ. epiſt. quæſt. cap. 33. Adde infrà, diffindere diem.*

DIFFISVS DIES putatur idem, qui prolatus, *in l. 27. l. 33. D. de recept. qui arb.* id eſt, cùm negocium, quod certa die confici debuit, in diem alterum reijcitur. Vlp. *l. 2. §. 2. ff. ſi quis cautionib.* [Lex 12. tab. ſi iudex, vel alteruter ex litigatoribus morbo ſontico impediatur, iubet diem iudicij eſſe diffiſum.] Sic enim legitur in Pand. Flor. Budæus, Diffuſum, legendum putat: item vt apud Gellium *lib. 14. cap. 2.* & Liuium *lib. 9.* legitur. A quo equidem non abhorreo: cùm diffundi alium in diem negocium dici poſſit, item vt vinum, quod ex dolio in aliud vas transfunditur. Hot.

DIEM ſuum obire apud Vlpian. *in princ. l. ſi filia nupta. ff. fam. erciſc.* Spieg.

DIEM referre, **den tag anſagen.** Diem proferre, **den tag weiter ſtrecken.** Papinianus *ff. de recep. arbit.* inquit, [Ita ſumptus ex compromiſſo, vt & diem referre poſſit, hoc quidem facere poteſt, proferre autem contradicentibus litigatoribus, non poteſt.] Spieg.

DIES FASTI, quibus fari prætori licebat tria verba, Do, Dico, Addico. his contrarij nefaſti. *& vide Macr. lib. 1. Saturn. cap. 15. Coraſ. in Miſcel. 3. cap. 18.*

DIES alij ſunt, CONTINVI, alij VTILES. Vtiles dicuntur à Græcis ἐργάσιμοι, qui & olim Faſti, hoc eſt, quibus agendi poteſtas eſt, *l. 1. ff. de diuerſ. temp. præſcript. l. miles. §. quadam. ff. de adulterijs. l. iure. C. eod.* Prat.

DIES continui, ſunt συνεχεῖς καὶ ἀδιάκοποι, hoc eſt, non interrupti: ſed connexi, cohærentes, tam vtiles, quàm (vt ſic loquar) inutiles, *l. 2. ff. de colluſ. deteg. l. 24. ff. ad S. C. Velleian. l. 31. ff. de adult. l. 8. ff. de his qui notant. infam. 38. ff. de excuſat. tut.*

DIES aliquando cauſa finiendæ obligationis adijcitur, vt *in l. ex empto. §. denique. ff. de actio. empt.* [Si quis, inquit Vlpian. ea conditione ſeruum vendiderit, vt intra triginta dies duplum, poſtea ne quid præſtaretur.] Old.

In DIEM differri: ſub conditione contrahi dicitur negotium, *l. 1. §. item mandatum. ff. mandat.* Old.

DIEM cedere, diem procedere, *l. ſi plures. ff. de bonor. poſſ.* Oldend.

DIEM abire, *l. 1. §. quod ſi in lite. ff. ſi quid in fraud. patr.* Old.

DIES ATRI dicebantur, quibus legiones educere, aut acies cum hoſtibus committere, vel quicquam reipublic. agere religio non ſinit. *Alex. de Alex. genial. dier. lib. 2. cap. 5. adde Crinitum lib. 19. c. 12. de honeſt. diſcip.*

DIES condictus, *Lege, Condicere.*

DIES Domini, *Lege, Iudicium humanum.*

DIES FERIATVS, quo feriæ aguntur, hoc eſt, quo à forenſibus negotijs datur vacatio. Paulus *in l. fin. l. 2. ſi quis in ius vocat.* [Remittit, ait, prætor pœnam, puta, quia dies feriatus fuit.] *& in tit. de ferijs.* Spieg.

DIES feſti continebant ferias publicas, & priuatas, ludos, epulas, & ſacrificia deorum. Dies profeſti. vide ſuo loco. Spieg.

DIES vel certus eſt, vel incertus, *l.1.ff.de cond.& dem. l.13. ff.de hered.* Incertus eſt, qui quando exiturus ſit, omninò neſcitur, & hic conditionis vim obtinet, *l.30.ff.de legat.1.l.11. in fin.ff.de legat.2. vide Bart.in l.ſi pecuniam. §.fin. de leg.2.*

DIES autem INCERTVS variè accipitur: Interdum incertus eſt omnimodo, cùm omnimodo incertum eſt, non modò quoniam fiet, ſed etiam an aliquando fiet. Hic cum die certo nihil habet commune, ſed pro conditione haberi ſolet. Sic accipimus quod Papinianus ait, *l.24. §.dies. ff. de condit.& dem.* Diem incertum conditionem in teſtamẽto facere. Paulus *l.ſi dies.quand.dies leg.ced.* [Si (inquit) dies certus ſit, ſtatim cedit, quamuis nondũ venerit. At ſi incertus, veluti, CVM MAGISTRATVM INIERIT, CVM ALIQVID FECERIT, niſi temporis conditio obtingit, neq; res pertinere, neque dies legati cedere poteſt.] Hinc etiam deſcendit diſcrimen, quod Vlpian. *l. ſtipulatio iſta habere. §.inter.de verb.obl.* notat inter diem certam & incertam & huius formulam eandem propè eſſe, quæ conditionis eſt. Nam diei incertæ formulá proponit, SI ALIQVID FIAT, aut, CVM ALIQVID FIET. Apertius etiã Pomponius *l. ſi Titio.quando dies legat.ced.* [Nihil intereſt (inquit) vtrum ſcribatur, cum quatuordecim annorum factus erit, vel, annorum quatuordecim factus erit. Priore enim ſcriptura per tempus conditio demonſtratur: ſequente per conditionem tempus, vtrobique autem eandem conditionem eſſe.] Aliquando etiam incertus dies dicitur, cum certum quidem eſt factum iri aliquando, nec dubitatur an fiet, ſed incertum eſt quando fiet, &c. *Franciſ. Bald.in comment.de condit.*

DIES LEGITIMI vocantur, quos nunc dilationes ordinarias appellant, *ait Budæus in annotat.prior.*

DIES legitimi, ſecundùm Aſconium Pædianum, viginti, qui dabantur ad accuſandum: totidemque defenſori ad reſpondendum. Dierum iudicialium, id eſt, certorum meminit quoque Capitolin. *in M.Ant.Philoſ.* Spieg.

DIES mortis incertus. Vlpian. *de condit. & demonſtr. l.1.* Dies autem incertus eſt, cum ita ſcribitur, Hæres meus cùm morietur, decem dato. Nam diem incertum habet mors eius.

DIES RELIGIOSI, dicuntur triſti omine infames impeditique, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri, temperandum eſt: quos multitudo imperitorum prauè & perperam Nefaſtos appellant, *vt annot. Aul.Gell.in lib.noct.Attic.4. c.9.*

DIES ſanctificationibus deputati, feriæ in Iure dicuntur, *de quibus lege Oldend.in 12.tab. tit.1. cap.4.* Spieg.

DIES SESSIONVM erant & appellabantur, quibus prætor pro tribunali ſedebat, *l.2.§.dies. Quis ordo in bon.poſſeſſ.* quod quidem erat neceſſe in ijs cauſis, quæ cauſæ cognitionem decretumque deſiderabant, neque de plano poterant experiri: cuius generis erat, reſtitutio in integrum. Sed non dicebantur tamen dies vtiles, niſi ſi quis etiam nunc potuerit reſtitutionem poſtulare. Quid enim, ſi quis eo tempore in vinculis fuiſſet, vel ab hoſtibus captus, vel abſens Reip. cauſa? Si verò cauſa fuiſſet, quæ per libellum de plano inſtitui poterat: etſi dies ſeſſionis, imò verò, etſi eſſet feriatus, tamen inter vtiles numerabatur, ſi alioqui Prætor ſui copiam faciebat: neque & qui quid perſequi volebat, alio modo non impediebatur, *l.11. §.sexagintaq. ad l.Iul.de adult.* Cùm igitur in ea tota diſtinctione multum eſſet difficultatis, & annus vtilis interdum hac ratione decennium fieret, ſicuti Iuſtin. indicat *in d.l. vn. C. de annal. except.* Conſtantino Iuſtinianoque diſplicuit illa (vt ita dicam) vtilitas incerti temporis: & viſum eſt, potius deſtinendum eſſe certum aliquod tempus. Sed Conſtantinus locorum differẽtiam iniecit, Iuſtinianus ſuſtulit. Neque verò in omnibus cauſis ſublatus eſt vſus temporis vtilis. Nam in multis adhuc locis & C. mentio vtilis anni, dierumq; vtilium rectè fit. Sed in reſtitutionibus ſaltem in integrum, pro tempore vtili cõtinuum eſt ſubſtitutum *Balduinus.*

DIES ſolutionis, ſicuti ſumma, pars eſt ſtipulationis, *l.1. ff.de edend.*

DIES ſigillarij, *Vide, Sigillaria.*

DIES VENTOSVS, ſi quidem Paul. ait, die ventoſo id fecit, culpæ reus eſt, *l. qui occidit. ad leg.Aquil. §. in hac actione.* Spieg.

DIEI cuiuſque maior pars eſt ſeptem horarum primarum diei, *l.2. vbi Alc. ff. de verb. ſign.* Vergilius autem dixit Diei meliorem partem eſſe, quæ meridiem antecedit.

DIE repetita, id eſt, vt vulgò dicimus, antidatata, *l.* ... *ff.de fid.inſtr.*

DIFFERVNT hæc, In diem, Ex die, Ad diem, *l.1. §. penult. quando dies leg. vſusfruct. l.9. §. vlt. & l.34. ff.de hered.inſtit. l.4. ff.de ſeruitutib. l.9. §.plane. ff. vſufr. quemadm.cau. l.14. ff. vt legat. nom.cau. l.1. §.1. ff. quibus mod. vſusfruct. amit. l.4. §. ſi ex die. de fideicom.libert. l. vlt. in §. ff. de adſig.libert.* Ex die promitti dicitur, cùm ex die incipit obligatio. Ad diem, cùm in diem ita confertur, vt die finiatur: veluti VSQVE AD CALENDAS MARTIAS DARE SPONDES? *l.44. ff.de oblig. & action.* Similiter ex die & ad diem cõſtitui dicuntur ſeruitutes, quæ ita conſtituuntur, vt vel à tempore incipiãt, vel tempore finiantur. Ad diem tamen, pro In diem *in l. 77. ff. de verb.oblig. & in l.5. ff.de peric. & comm.* ad diem, id eſt, ſua die. Briſſ.

DIES INTERCISI erant, quaſi dijs & hominibus cõmunes. Nam quibuſdam horis fas erat ius dicere: quibuſdam verò nefas erat, vt cùm hoſtiæ cæderentur. Ouidius *in Faſtis:*

Nec toto perſtare die ſua iura putaris.
Qui iam faſtus erit, mane nefaſtus erat.

DIES PROFESTI, rebus tum publicis, tum priuatis deſtinabantur. Qua ratione horum dierum alij erant faſti, in quibus Prætori licebat ſolennia hæc verba fari: DO, DICO, ADDICO: alij Comitiales, quibus cum populo rectè agebatur: alij Comperendini, quibus vadimonium dicere permittebatur, hoc eſt, ſponſionem decernere, iudicio ſiſti: alij Stati, qui & ordinarij *Bud. in annot.* quos iudicij cauſa cum hoſte inſtituebant: alij Præliares, quibus repetere res, vel laceſſere hoſtem, licebat. Old.

DIFFAMARI, verbum medium in bonam aliquando partem accipitur. Auguſtinus *de ciuit.Dei. lib.3.* [Romanum imperium tam longe lateque non potuiſſet augeri, & tam grandi gloria diffamari.] In malam verò partem frequentiùs reperitur vſurpatum, pro eo ferè, quod eſt infamare, ſiue id iure, ſiue iniuria fiat. Iure, cùm dicimus, actionem & ſententiam infamare: Iniuria, cùm ſceleratus aliquis dilacerat famam proximi, ductus ad hoc prauo quodam adfectu, ſicut in l.diffamari. D.de ingen.manu. (Verleumbden/an ſeinen ehren vnd leumut beleidigen.) Nam diffamare, eſt per diuerſas partes famam diuulgare, vitiorum facta commemoratione. Hier. [Si Originem, inquit, nunquam ſecutus ſum, fruſtra infamare me cupitis.] Old.

DIFFAMATOR iniuſtus delinquit, occidit hominem, furatur nomen, improbo lædit teſtimonio. Old.

DIFFERENTIA, eſt qualitas diſcriminans, diſſimilitudineſque inducens, per quas diſcernitur hoc ab illo. *Sa. lo. in l.Gallus.de lib.& poſth.* Bart. Latomus, Differẽtia, inquit, & proprium, re idem ſunt: ſed appellatur differentia, quòd rem certa proprietate à cæteris diſtinguit, proprium, quod vni ſoli conuenit. Spieg.

DIFFERENTIA, eſt quædam peculiaris nota: quæ diuidit & ſeparat ea, quæ ſunt ſub eodem genere poſita, certamq; cum genere ſpeciem conſtituit. *Taboëtius in topico militiæ for.& lega.diſcip.*

DIFFERENTIA eſt quædam qualitas addita generi, internam diſcriminans cuiuſque rei naturam, & inducẽs ſpecierum varias diſſimilitudines, id eſt, faciens vnam rem ab alia differre, vt rationale facit hominem diſtare à brutis, & ſeparat eum à cæteris animantibus. *Taboët. ibid.*

DIFFICILE dicitur quandoque quod nullo modo fit. *2.quæſt.6. biduum. verſ.ſed aduerſus.* & gloſſ. *fin.de teſt.cap.præſentium.* exponit, non de facili, id eſt, nullo modo. Adde quod difficilè, interdum exponitur, id eſt, rarò, *vt ff. de leg.3. l. Seia.& l.heres meus. §. vxori.* Aliquando difficilè, id eſt, nunquam, *1.quæſt.1. Si quis neque, & c. Principatus, & ibi not.* Aliquando difficilè exponitur, id eſt, laborioſum, *in auth. vt hi qui obſequ.hab.per res min. §. quoniam autem.* Aliquando, vix. 67.

diſtinct. q. tutumlibet. & ibi not. Item qualiter difficile & facile intelligitur, vide *de her. inſtitut. l. ſeruum.*

DIFFICILE & impoſsibile propemodum non diſtát. Vlp *famil. ercis.* [ſi familiæ erciſcundæ, inquit, vel communi diuidundo iudicio agatur, & diuiſio tam difficilis ſit, vt penè impoſsibilis eſſe videatur.] Spieg.

DIFFICVLTAS, pro incommodatione, apud Paul. *in l. 2. §. ex his. de verb. obligat.* [ſed non facit, inquit, inutilem ſtipulationem difficultas præſtationis.] Spieg.

DIFFICVLTAS magna, ferè fortuito caſui æquiparatur. *l. non dubium. in fin. ff. de leg. 3.* Publicas difficultates, probi autores accipiunt pro penuria rei nummariæ.

DIFFIDARE, eſt feidam, hoc eſt, bellum indicere, hoſtem declarare. Frideric. *lib. feud. 2. tit. 59. §. 4.* [Perpetua dánamus infamia, diffidamus, atque bannimus.] Prat.

DIFFIDATIONEM vulgus vocat Denunciationem cum hoſtibus factam, antè quàm committatur bellum: (vulgariter Abſagung/abſagbrieff.) quę non minus quàm trium dierum tempus complecti debeat. Vnde eſt tit. de diffidat. Oldend.

DIFFINDERE diem, eſt differre in ſequẽtem, qui nec religioſus, nec faſtus eſt, ſed iudicialis etiam partibus, ſine exceptione morbi ſontici. *autor Alciat. de verb. ſign.* Nebriſſenſis ait. Diffindere diem, & diei diffiſsio, ſignificat diem interſciſſum intercapedinatum, ac proinde dilatum. Sp. *Vide ſup. Dies diffiſſus.*

DIFFISSIONES, id eſt, prorogationes, & dilationes.

DIFFINITIO *Vide Definitio.* Monet autem doctiſsimus vir Anton. Auguſt. *lib. 4. emendat. cap. 9.* definitionem eſſe ſcribendum, non diffinitionem.

DIFFVNDERE diem, olim dicebatur id, quod nos cõtinuare terminum vſque in diem craſtinum, nuncupamus. Tria autem erant de differendis iudicijs, pronunciandi genera. Aut diffundebatur dies, id eſt, in poſterum diem reijciebatur: aut comperẽdinabatur, hoc eſt, in tertium diem differebatur: aut denique iudex pronunciabat, ſibi non liquere, quæ ampliatio vocabatur. *Vlp. in l. ſi demerit. de recept. arbit.* Old *Vide & Ampliatio.* Spieg.

DIFFVNDVNTVR vina propriè, quæ poſteaquàm defecata ſunt in dolijs, conduntur, tranſuaſanturque. Iulian. *l. cùm quærunt. de legat. 3.* [Nam ſi vina diffudiſſet, habiturus vſui.] Item Proculus *de trit. & vin. leg.* [Cùm vinum, inquit, quod in amphoris, ſeu cadis diffuſum eſt.] Nebriſſ.

DIFFVSA, diuerſis diſiunctiſque in locis ſita, Paulus *l. decreto, 24. ff. de admin. tut.* [Quotieſque vel diffuſa negotia ſint, aut dignitas, vel ætas, aut valetudo tutoris id poſtulet.] Imp. *l. teſtamento. 1. C. de excuſat. tut.* [Sed propter latè diffuſum patrimonium, an tibi adiungi aliquos curatores oporteat.] Item *l. 3. C. In quibus cauſis tut. hab.* Propter latè diffuſum, id eſt, in diuerſis locis conſtitutum patrimonium adiungi aliquos curatores, &c. Hot.

DIGAMVS, idem qui & Bigamus, is habetur, qui corruptam vel inſciens duxerit, ſed Pontificia ſolùm conſtitutione: qua & à ſacerdotio arcetur. qua de re latiùs diſſerit Eraſmus noſter *in annotat. ad Paulum, item ad Tim. ni ſallor. & in de Ratione Chriſtiani matri.* Propriè autem Digamus, qui ſecundam vxorem duxit. Fuere apud Ethnicos graues autores, qui vel nullam, vel ſemel ducendam vxorem eſſe putarunt, nec iterum naufragium faciendum. Lege Codrum *ſermone 4.* Neuizanum prodigioſum allegatorem E noſtris, ſecundas nuptias Tertullian. damnauit: cuius dogma ab orthodoxis patribus reſciſſum eſt, à quibus ſtandum nobis eſt: vt antè Rhenanus noſter prudẽter admonuit. Extat in Nouell. conſtit. benè lõga, de his qui nuptias iterát. Sp.

DIGESTVM, opus pandectarum iuris ciuilis vocari non probat Inſulanus, magis autem ſi congeſtio appellaretur. cuius nomine Cicero alicubi intellexiſſe videtur prolixum opus. Spieg. Cęterùm, Digeſtorum nomen in iuris ciuilis ſcientiæ libris nouum non fuiſſe, hinc facilè oſtendi poteſt. quòd Saluius Iulianus nonaginta nouem libros Digeſtorum ſcripſit. Alphenus libros 40. P. Iuběntius Celſus libros 39 Vlpianus Marcellus 31. Serbĭdius Scæuola 40. Herennius autem Modeſtinus libros 12. Pandectarum ſcripſit. Huius verò inſcriptionis rationem affert idem Iuſtinianus in epiſtola ſua ad ſenatum. & omnes populos, quæ hodiè ſecunda eſt in tit. de vete. iur. enucl. [Nomen (inquit) libris impoſuimus Digeſtorum, ſeu pandectarũ, quia omnes diſputationes ac deciſiones in ſe habent legitimas, & quod vndique fuit collectum, hoc in ſinus ſuos receperunt.] Eſt enim propriè digerere, ordinare diuidendo, quo verbo vſus eſt Cicero, cum egit de iure ciuili tractando *lib. de oratore.* cùm inquit, [ſi quis omne ius Ciuile in genera digerat, quæ perpauca ſunt.] Et *in Verrem*: [Habeo & iſtius patris eius accepti tabulas, quas diligentiſsimè legi, atque digeſſi.]

DIGESTORVM libri ideo duplici ff. ſignantur, quòd Græci Pandectas per π cum accentu circumflexo notabát, ſub quibus & Digeſtorum libri comprehenſi ſunt, vnde facili litura π. in ff. Latine inoleuit. Alciatus *lib. 3. diſpunct. c. 16.* Haloander (cui vtinam, vt conſtituerat, reſpondere licuiſſet & Vallæ & cæterorum calumnijs, quibus tam Iurecoſſ. veteres, quàm ipſum Iuſtinianum conuicijs impetunt) non negat, nulla iniuria noſtrorum hominum imperitiam accuſari, qui caput aliquod ex Digeſtorum opere in teſtimonium adducentes, legis verbo, & gemino ff. vtũtur, cùm ex monumentis antiquiſsimorum Codicum conſtet, Latinos ἐν τοῖς παρατίτλοις ſimpliciter huic π, vel huic π notæ, qua operis nomen ſignificabant (vnde & ſupina librariorum negligẽntia irrepſit, vt hodiè ff. ſcribantur) titulum, nudumq́; capitis principium hunc in modum adiecisse, Digeſt. vel π. vel l. de action. empt. Iulian. Græcos verò frequentiùs operis nomen omiſiſſe, titulum, caput ac verſum, quem θέματον illi, quaſi nouam facti ſpeciem ſiue caſum, noſtri ineptè Paragraphum appellarunt, per numeros tantũ indicaſſe, hoc modo, β. ς. λ. πτ β. κ. τ. θ. κ id quod fragméta quædam de pignorib. de ſucceſsione ab inteſtato, de peculio, Græcè ſcripta, quæ ipſe dũ viueret, habuit antiquiſsima, teſtari poſſunt. Spieg. *Alciatum refert & ſequitur etiam Coraſius miſcell. lib. 5. cap. 15. num. 6.* Quamuis autem hæc ad aliquam coniecturam faciendam ſufficiant, ea tamen magis grauis illius & ingenioſi viri egregiam perſpicaciam, quam veritatem olere putat Aldobrandinus *in proœm. Inſtit. ibi, poſt libros quinquaginta.* Catellianus Cotta *in opere ſuo, quod Memoralia inſcripſit, in verbo, Pandectæ.* dicit ita ſcribi, quaſi dicas, factæ fuerunt, quæ ratio eſt nimis generalis, quia idem de omnibus libris dici poſſet. Laurentius Valla *in Raudenſem* tradit illam notam eſſe Δ literam Gręcam, quod mihi nequaquàm placet, cùm Digeſtum ſit nomen Latinũ, & Græci ſuum proprium habeant. Autor illius hiſtoriæ, qui Faſciculus temporum inſcribitur, vbi de Iuſtiniano loquitur, ait, Olim conſuetudinem fuiſſe, vt Digeſta per D. & G. ſcriberentur, quæ literæ, vt ipſe refert, duplici ff ſimiles videbantur. At Ferrando Adduenſi *lib. 1. cap. 1. explicationum* alia ratio probabilior eſt, etiam omnibus magis ſatisfacturá opinatur: Putat enim duplici ll antiquos vſos fuiſſe, quod duplici ff eſt lõge ſimilimum. Nec ſanè in alio differunt, niſi quod duo ll paulo inferiùs linea coniunguntur. Verùm quid in cauſa ſit, cur duplici ll. vterẽtur, id eſt, quòd quinquaginta libros ſignificare volebant. Nam l quinquagenarium numerum ſignificat, vt Valerius Probus docet. & Pandectæ quinquaginta libris continentur. Vel etiam libros legum intelligebant, vel fortaſsis, & meliùs leges tantùm: namque ex eodem Probo conſtat, leges ſcribi ſolitas per duplex ll. Porrò quibus notis Digeſtorum libri ſignificarentur ex Euſtachio Græco interprete in libro περὶ χρόνων διαστημάτων diſces. Is enim in hunc modum Digeſtorum loca præcidit ὅτι β' ἐν τῷ διγ. ι. γ. vnde nec immeritò Iuriſconſultiſsimi noſtri temporis maiuſculo elemento D. digeſtorum libros ſignificant, idque rectè Prateî iudicio. *Confer Vultei. in prol-g. inſtit. prud. Romanæ.*

DIGITVS apud Iuriſconſultum *in l. Lucius. de ſeruit. ruſt. præd.* quid ſignificet, Accurſium ignoraſſe, commentũ eius oſtendit. Digitus autem hic modulus aquarius, ſiue fiſtula digitaria intelligendus eſt, per quem aquę fluxus diuiduntur, perinde ac parietum prominentiæ per pedes diuidi ſolent, *l. ſi quando. ff. ſi ſeruit. vendic. Idem Budæus annotatur, & Old.*

DIGITVS, eſt pars minima agreſtium menſurarum: inde vncia habet digitos tres: *vt eſt in lib. var. auct. de limitibus.* Paulus *l. 37. ff. de ſeruit. ruſtic.* δίδωμι σοι χρήσασθαι δακτύλου ὕδατος. Do concedoq́; tibi digitum aquæ: id eſt, tubulum qui digitum vnum ſit latus. Hotom. Eſt autem digitus vt

conuenit ſextadecima pars pedis vncia duodecima. Quemadmodum autem inter vnciam & digitum diuerſitas, ita & ipſius digiti ſimplex obſeruatio non eſt. Nam alius vocatur quadratus, alius rotundus: Quadratus tribus quartiſdecimis ſuo rotundo maior. Rotundus tribus vndecimis ſuo quadrato minor eſt. Scilicet quia anguli deteruntur. *Conna.lib.4.c.10.num.2.*

DIGITVM tollere, ſignificat ſe eſſe redẽptorem. Idem digito liceri. In emptione enim antiquitùs poſt licitationem digitus leuabatur, ſignificans, quenquam emptioni allubeſcere. *Bud.*

DIGITO ſummo tangere, apud Iuſtinianum *in fin. Inſtit.* ridiculè interpretantur, vel pro digniori, vt Albericus indicat, vel pro longiori digito, vt Accurſius putat. Eſt enim ſummo, ſeu extremo digito attingere, breuiter ſiue leuiter tangere, *vt explicat Eraſmus cent.9.chiliad.1.*

DIGITVM proferre, prouerbialiter dictum apud Cic. *in orat. pro Caecin.* pro aliquid velle dicere, vel agere. [Deniq; inquit, nimia iſta, quæ dominatur in ciuitate, potentia, in hoc ſolo genere quieſcit: quid aget, quomodo aggrediatur iudicem, quà deniq; digitum proferat, non habet.] *vide Eraſ. in Chiliad.* Prat.

DIONATIO eſt, quod Græci ἀξίωμα dicunt, id eſt, dignitas & amplitudo, propter honores geſtos, aut magiſtratum: vel propter oris morumque maieſtatem: qualis in Pompeio fuit. Cicero alicubi perſonam & dignitatem pro eodem poſuit, id eſt, pro autoritate quæſita, nominiſque amplitudine. Vnde apparet, Accurſium dignitatem ex poſuiſſe, pro decurionatu, *in l. Imperatoris. de Decur.* Spieg.

DIGNITAS, honor eſt, alicui propter merita, ſpecialiter principis, vel legis beneficio impenſus. *Bart. l. 1. de Dig. lib.12. C. vbi latè.*

DIGNITATVM genera quatuor, poſtremorum Imperatorum ætas fecit. Alij namque Perfectiſsimi, Clariſsimi alij, ſuperiores Spectabiles, ſupremi Illuſtres appellabãtur. Perfectiſsimatus, dignitas prima erat, ad quam cuiuis, niſi qui ſordida conditione eſſet, aditus patebat: *vt ex lib. C.12. tit. 33. intelligitur.* Clariſsimatus autem dignitatem, inferiorem ſpectabilitate fuiſſe, Theodoſius *l. 5. de prox. ſacror. lib. C.10.* demõſtrat: Ii quoque, in quos hanc clariſsimatus conferimus dignitatem, cùm ſpectabilibus etiam habere ſeſe reuerentiam recognoſcant. Itaque Clariſsimi à Spectabilibus diſtinguuntur *l. vn. C. de annon. & cap.* item vt ab Illuſtribus *in l. 1. C. vbi Senat. vel clariſſ.* [Quicunq; non illuſtri, inquit Conſtantinus, ſed clariſsima tantùm dignitate præditus, &c.] *itemque Nouella conſtit. 71.* Spectabiles porrò Magiſtratus erant, vt Proconſules, Auguſtales, Comites orientis, *ſicuti conſtat ex l. 32. C. de appell. & Nouel. conſtit. 7. & 20. extremis.* Illuſtribus autem eos inferiores fuiſſe, Imperatores *d. l. 32.* demonſtrant: vbi appellari à Spectabilium ſententijs ad illuſtres perſonas, iubent, *quod idem ex l. 36. eiuſdem tituli recognoſcitur.* Hac Illuſtris nota maior nulla eſt. Nam etſi Conſules & Patricij ſuperiores eſſent illuſtribus, nulla tamen ijs nota dignitatis attribui ſolebat. Itaque Iuſtinianus eos hoc modo ſignificat, Qui ſupra illuſtres ſunt: *vt conſtat ex l. 26. C. de vſur. & l. 36. C. de appellat. & §. 9. de iniur.* Illuſtres autem eos fuiſſe, qui ſententiæ in ſenatu dicendæ ius haberent, *in l. vlt. ff. de ſenat.* non Vlpianus, meo iudicio, ſed Tribonianus tradit: quod alibi quoque diximus. Hos verò poſtremorum Impp. ætate fuiſſe dignitatum gradus, qui antea non erant, vel hinc licèt intelligatur, quod ait Vlpianus *in l. 8. de ſenat.* fœminam tantiſper dici clariſsimam, dum ſenatori vel clariſsimo nupta eſt. Sed & Lampridius *in Seuero,* Præfectis prætorio ſuis, inquit, ſenatoriam addidit dignitatem, vt viri clariſsimi & eſſent, & dicerentur: quod anteà vel rarò fuerat, vel omninò non fuerat. Vlp. *l. 100. de verb. ſignific.* [Speciosas perſonas accipere debemus clariſsimas perſonas vtriuſque ſexus, item eorum, quę ornamentis ſenatorijs vtuntur.] Ex quibus verbis clariſsimos & ſpecioſos ſiue ſpectabiles eoſdem Vlpiani tempore dici conſueſſe nemo non videt. Hotom.

DIGNITAS eſt etiam adminiſtratio rerum eccleſiaſticarum cum iuriſdictione, *Abb. c. de multa. num. 21. de præben. glo. c. quia. de cleri. non reſ. Hoſt. in ſumma de præb. num. 2. Rota deciſ. 133. Cardin. Clem. auditor. num. 9. de reſcri. Zacharias in addit. ad Abb. in rubr. de præb. col. 2.*

DIGNITATIS appellatione beneficia ſimplicia continentur, *c. ſi fortè. de elect.* Prat.

DIGNVM *in §. diſſonat. in auth. de nupt.* hoc eſt, ſecundùm leges. Prat.

DIGNVS eſſe fundus, vel ſeruus, quindecim, verbi gratia, aureis dicitur, qui tot aureos valet, *l. 28. §. ſi ex decem. l. 31. §. ſi dum. ff. de don. inter vir. & vx. l. 19. 65. & 88. ff. ad leg. Falcid.* Prat.

DIGRESSVS eſt, cùm quis à propoſito argumento diſcedit, Græcè παρέκβασις, Iureconſ. Exceſſus. Ita ingreſſus eſt, qui Græcis ἐμβασις, *Alciat. in l. in bonæ. C. de pact.*

DII cur iudices dicti, pulchrè, medius fidius, oſtendit Aretius *in enarrat. in euang. Ioan.* Spieg.

DIIVDICARE inter. Apud Labeonem: [Et pretium ſeruare, donec inter nos dijudicaretur.] *l. ſi oleum tuum. de dolo.* Sic Cicero *in Tuſcul.* [Vtrùm igitur inter has ſententias dijudicare malimus.] Admonent eruditi, Dijudicare controuerſiam, videri id ſignificare, quod Appunctare barbarè dicitur. Nobis fortè eſt, Erörteren/ (entſcheiden.) Spieg.

DILACERARE, trãſlatè ſignificat, dilapidare, diſperdere: quod prodigorum propriè eſt, *l. 1. ff. de curat. fur.* Spieg.

DILARGIRI, diuerſis dare.

DILAPIDARE, propriè lapides auferre eſt. Iuriſconſultus pro prodigere, diſperdere & decoquere vſurpat *in §. pen. l. verum. ff. de minor.* cùm ait: [Melior eſt cauſſa, ſecundùm Pomponium, eius qui accepit & dilapidauit, vel perdidit ſcilicet pecuniam.] Capnion. *in ſcenicis prog ymnaſmatis olim à nobis enarratis ſcena 2. actus 1.* [Dilapidat argentum ſuum tam prodigè, quàm ſi leues eſſent ariſtæ.] Spieg.

DILATIO, eſt tempus, quod indulgetur actori, vel reo ad faciendum aliquid in re iudiciaria: voluerunt enim optimi legiſlatores, dilationes neque ipſius iudicis arbitrio prorſus, neque partium affectibus relinquere. *patet in rub. de ferijs.* Si quidem homines, ſecundùm naturam corrupti, ſunt faciles ad litigandum, *l. ſi vnus. §. & principaliter. ff. de recept. arbit.* Nihil autem humanæ ſocietati pernicioſius eſt, quàm lites nimium differri, *l. quidam exiſtimauerunt. ff. ſi certum petat.* Hinc Paulus *in l. more Romano. ff. de ferijs & dilat.* tam curioſè deſcribit diem, à media nocte ad mediam noctem, ne quid temporis perdatur ad expediendas lites. Oldend. *Dilationum tempora, vide apud And. Gaill. pract. obſ. lib. 1. obſ. 91. nu. 13.*

DILATIO, eſt tẽporis in cauſſa prorogatio. *Hoſt. in ſumma. qui eius genera recenſet.* Suſtinere iudicium, *l. diuus Pius. §. ſi. ff. de pet. hæred.* Differre iudicium: Expectare iudicium: Moram fieri cauſſæ, *l. ſi quis libertatem. ff. eo. tit.* Impediri cauſſam. *ibi.* In tempus extrahere negotium, opponitur, Iudicium ſtatim explicare, *l. de bonis. in prin. & §. ita demũ. ff. de Carbo. edict.* non pœnæ feſtinatione, ſed præueniendi periculi cauſſa properare licet, *l. ſi quis filio. §. quid tamen. ff. de iniuſt. rupt. irrit. facto teſta.* Old.

DILATORIA exceptio eſt, quæ differt actionem. *Vlp. in l. 2. ff. de except. & præſcript.* Old.

DILATORIAE autem, ſeu temporales exceptiones ſunt, quæ non ſemper locum habent, ſed euitari poſſunt, *l. 3. §. temporales. ff. de except.* qualis eſt pacti conuenti temporalis, id eſt, ne fortè intra quinquennium petatur. Et hæ quidem ante litem conteſtatam proponi debent: propterea quod cùm is, qui hanc proponit, diutiùs ſe litigare nolle indicat, iudicij tamen conſtitutionem ingreſſus, pugnare ſecum cenſebitur: quare indignus erit, qui poſtea admittatur, *l. ſi quidem. C. de except. l. exceptionẽ. C. de prob. Iaſ. in l. ita demùm. quo loco ſedecim limitationes tradit. C. de proc.* Has exceptiones Rhetorici tranſlationes vocant, *vt annotauit Brechaus in l. verbum oportet. §. verbo actionis in tit. de verb. & rer. ſignif.*

DILEMMA, argumentum eſt, quod vtrinque aduerſarium capit, à δὶς, καὶ λαμβάνω, capio, ſeu conuinco. Aliàs, Syllogiſmus cornutus, Iurecoſſ. familiaris. Nam ex contradictorijs concludit. Spieg.

DILIGENS, pro ſtudioſo, quòd eorum quæ amamus, ſumus ſtudioſi. *Inſtit. in fin. de ſuſpect. tuto.* Enimuerò tutor, vel curator, quamuis pauper ſit, fidelis tamen & diligens, remouendus non eſt, quaſi ſuſpectus. Diligentia in cauſis defendendis quantum valeat, latè explicat M. Tullius *lib. de oratore 2.* Ea vna, vt colligit, virtute, omnes virtutes reliquæ continentur. Spieg.

DILIGENTIA eſt quæ culpæ è regione reſpondet, *l. ſi*

cum.69.ff. de contrah.empt. Ea autem triplex eſt, Infima, mediocris & ſumma. Infimæ reſpondet è regione culpa lata: mediocri, culpa leuis: ſummæ, culpa leuiſsima. Hot.

DILIGENTIAE pars eſt, cauere damni infecti ædium nomine, quarum cuſtodia debetur, *l.38.ff.de act.empt.*

DILIGENS cuſtodia, exactior quàm in ſuis rebus, *l.5. §.cuſtodiam.ff.commod.* Prat.

DILIGENS iuris ciuilis, *l.17.ff.de iur.patr. Quintil.declam.* 261. Prat.

DILIGENTER aduerbium accipi debet pro ſubiecta materia, *apud Corſetum in ſingul.in litera D.*

DILIGO te vt illum, ergo diligo illum. haud probam illationem eſſe, Albericus monuit.

DILVCIDE, apertè, manifeſtè, diſertè. Mit außgetruckten worten/ *ſi quis inſiurand. C. de Iurciur.l. generaliter. de non num.pe.* Spieg.

DILVDIA dicuntur interualla & intermiſsiones ludendi, vt apud Horatium:

...Diludia poſco.

Turneb.aduerſar.lib.55.cap.5.

DILVERE crimen, propriè reorum eſt, hoc eſt, infirmare, diſſoluere, refutare obiectas criminationes. Spieg.

DIMIDIAM operam præſtitiſſe non dicetur, nec diurnæ mercedis dimidium meritò cõſequetur, qui à meridie ad occaſum opus faciet, *l.2.de verb.ſig.*

DIMIDIVM, eſt pars dimidiati altera. nam quod in duas partes diuiſum eſt, dicitur dimidiatum. Minus dimidium, pro dimidio minùs, apud Ciceronem Budæus obſeruauit.

DIMINVERE, alienare plerunq; ſignificat, veluti cùm Prætor intra tempus ad deliberandum heredi datum eum diminuere vetat, non tantum alienationem impedit, ſed & actiones exerceri non patitur, *l.7.ff. de iure delib. l.26.ff.de contrah.empt.* Sic cùm ſuſpectum hæredem diminuere vetat, *l.7.§.qui ſcient.ff.pro empto.* hoc eſt, prohibet ex hæreditarijs bonis eum quicquam alienare, *l.31.in ſi.ff. de reb.auth.iudi.l.Senatuſ.conſult.de petit.hered.* Diminutum accipitur quod vſucaptum eſt, & ob id de hæreditate exijt, *l.20.§.an ſenatum & l.21.ff.de hæred.petit.* Diminuendi cauſa tranſigere *in l.46.§.vlt.ff.de adm.tut.* Diminutio *in l.20.ff.de curat.fur.* Briſſ.

DIMINVTIO, eſt præexiſtentis rei particularis remotio, vel interitus, ſalua rei forma, *l.ex malo. de euict.l.quod ſæpè.§.in his,de contrah.empt.Dd.c.1.de conſecr.eccl.vel alt.*

DIMINVTIO, ſeu mauis, vt Haloander continenter legit, Deminutio capitis, apud Iuriſcoſſ. eſt ſtatus immutatio, vt ſuprà dictum eſt. Antiqui tamen oratores, de capite diminuere, & de capite demere dicebant. De capite minutis, apud Haloandr. eſt tit. pro, de cap.dimin. Spieg.

DIMINVTVM. *Vide, Deperditum.*

DIMISSVM accipere debemus militem caligatum, vel ſi quis alius vſque ad centurionem. vel præfectum cohortis, vel alæ, vel legionis dimiſſus eſt, *l. Quod ait.ff.de his qui not.* Spieg.

DIMISSORIAE literæ, inquit Iuriſconſ. ſunt, quæ vulgò Apoſtoli dicuntur: quod per eas cauſa ad eum qui appellatus eſt, mittitur. *l.106. vbi Godda.ff. de verb.ſig.l.vn.ff.de lib.dimiſſ. Paulus lib.5.ſenten.tit.34.* Spieg.

DIMITTERE vxorem, pro repudiare. *l.30.§.vlt.ff.de minor.l.44.§.1.ff.qui & à quib.* Sic dimiſſa è matrimonio, pro repudiata. Spieg.

DIMITTERE vxorem pro repudiare, remittere, reijcere: veniam abeundi dare: quod Græcis ἀπολύειν dicitur, & ἀπολῦσαι, in Euangel. Matthæi 19. cap. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν. Quo loco Eraſm. Roterod. ἀπολύειν pro repudiare ſiue abijcere cenſet poſitum: quod alioquin etiam dimittere dicunt: & hoc verbum à Tranquillo *in Tyberio Cæſare* pro repudiare poſitum. [Dubium, inquit, vxoriſne tædio, quam neque criminari aut dimittere auderet, neque vltrà perferre poſſet, &c. *Brechæus l.diuortium.de verb.& rer.ſign.*

DIMITTO, pro relinquo, ad vltimas voluntates pertinet, *Aut.de eccleſ.tit.§.ſi quis vni ſinſtrum* Spieg.

DIMITTERE creditorem, ſatisfacere, ſic vt ampliùs moleſtus non ſit. Vlpian. *l.ait Prætor,10.ff.quæ in fraud.cred.* Cæterùm ſi creditores dimiſit, & alios ſortitus eſt: ſiquidem dimiſsis prioribus quos fraudare voluit, &c.] *item in l.quæro,28.ff.de pact.dotal.l.1.de diſtr.pig.l.16 ff.qui pot.in pign.l.3.in fin.ff.de ſepara.* Hot.

DIMITTERE debitorem, iudicio abſoluere. Vlp. *l.4.ff.de decret.ab ord.fac.* [Ambitioſa decreta decurionum reſcindi debẽt, ſiue aliquem debitorem dimiſerint, ſiue largiti ſunt.] Hot.

DIMITTI creditores dicuntur, cùm eis pecunia debita exſoluitur, *l.15.§.quod ſi rei ff.de re iud.l.5.§.Titia.& l.16.ff.qui pot.in pign.l.3.§.de legat.3.l.3.in fi.ff.de ſeparat.*

DIMITTI debito, id eſt, liberari, *l.19.ff.de dolo.* Dimiſſus obligatione, *l.41.ff.de op.libert.* Dimiſsis legatis, id eſt, ſolutis. *l.6.ff.ſi quis omiſſ.* ex Briſſon.

DIOBOLARES teſtes eleganter Budæus appellat leues, quod ipſos inopia ipſa refellit, quos fames magis, quàm fama commouere creditur: quomodo & antiqui Diobolares meretrices dixerunt. *Vide Feſtum.* Spieg.

DIOECESES appellabantur adminiſtrationes multarum ſimul prouinciarum, quæ in vnum coactæ per præfectos prętorio & eorum vicarios regebantur, *l.vn.C.vt omnes iud.l.3.de collatio.equor.in C.Th.l.34.de navicular.eod.* Veluti, ſub præfectura Prætoriana Orientis quinque erant diœceſes, Oriens, Aegyptus, Aſiana, Pontica, Thracia: *quemadmodum ex l.vn.C.vt nemo ad ſuum patrocin. & l.5.C. de temporib. & reparat.appell.& l.2.C.de milit.veſte.lib.12.& l.1.C.de comitib. & l.10.C.de numerarijs,l.6.C.de fund.patrimonialib. l.97.de decurionibus.in C.Theod.& ex Notitia Imperij Roman. liquet.* Quarum diœceſium vnaquæq; plures prouincias complectebatur, Orientis quidem certè diœceſis 15. prouincias continebat, Aegyptiaca verò 6. Aſiana 10. Pontica totidem, Thracia 6. Præfecturæ verò Prætorianæ Illyrici diœceſes duæ ſuberant, Macedonia & Dacia: quarum illa prouincias ſex, hæc quinque capiebat. Briſſ.

DIOECESIS. Alciatus *in l.notionem. §.continentes. ff.de verb.ſignif.* ſcribit diœceſim pro prouincia vſurpari in iure Pontificum ſed teſtis, quo ille vtitur, eum prodit, nempè Pelagius Pontifex, *in can.ſit.ote.6.quæſt.3.* vbi Prouinciam vocat, quæ habet decem, vel vndecim ciuitates & vnum Regem, & totidem ſub ſe minores magiſtratus, & vnum metropolitanum, aliosque coadiutores 10. vel 11. epiſcopos. Quod ſi quilibet epiſcopus pręeſt vni diœceſi, vt verè pręeſt: item ſi plures epiſcopi in vna prouincia ſunt, *can.ſi quis epiſcopus.ead.q.* ergo in prouincia plures diœceſes ſunt, contra Alciatum. Præterea, ſi cui, reſcripto Pontificis ſacerdotium in diœceſi aſsignatum eſt, non habebit vbique in tota prouincia. *c.quamuis.de præbend.lib.6* Dicam inſuper ingenuè, Pelagium religioſum quidem hominem bullatis diplomatis componendis aptiorem fuiſſe, quàm definiendæ prouinciæ. Quotuſquiſque enim tam ſtupidus eſt, vt in qualibet prouincia Regem eſſe, & decem vel vndecim ciuitates videat? In Gallia vnus eſt Rex, vnus in Britannia, variæ prouinciæ. Planè prouincias vetuſtas limitum, & ſæpe opinio hominum diſtinguit. dummodò vna ſit ciuitas præ cæteris excellens, & 5.6.7. vel plures ciuitates, vel municipia. Quondam Germania vnica prouincia fuit, deinde in duas diuiſa, & duobus commiſſa præſidibus, *l.3.ff.de offic.aſſeſſ.* Diœceſis quę ſub prouincia comprehenditur, Græca vox eſt, quæ procurationem ſeu diſpenſationem ſignificat, quia intra prouinciam vaſtam & amplam procuratores erant diœceſibus præpoſiti. Cicero *13.epiſtolar.lib.* Pub. Seruilio ſcribit. [Ex prouincia mea Cilicienſi, cui ſcis τρεῖς διοικήσεις Aſiaticas attributas fuiſſe, nullo ſum vſus familiariùs, quàm Andronc.] Alciatus *in l.pupillus.§.territorium.* pro ſe citat. l.1 C.de priuat.carc. vbi legitur Aegyptiaca diœceſis cùm certum ſit Aegyptum eſſe prouinciam. ſed nihil ei confert adiumenti. nam aliud eſt dicere Aegyptum diœceſim, aliud Aegyptiacam diœceſim: quia ſi centum eſſent diœceſes in Aegypto. omnes vocabuntur Aegyptiacæ: ſicut omnes diœceſes Aſiæ, Aſiaticæ, vt dixi ex Cicerone, cum ſit vna prouincia Aſia, *l.fin.de cenſ.ff.* nõ prout eſt tertia pars orbis. Hæc differentia ſeruatur in l.fin. de fund. patrim. lib. 11. C. ibi. in quacunque diœceſi, vel in quacunque prouincia.

Sed

Sed Iuſtinianus nõ ſeruauit, in l. Deo nobis. §. fi. C. de epiſ. & cleric. ibi, antiſtites Aphricanæ diœceſeos, ſiue aliarũ prouinciarum. ſi modò dictio, alius, ſemper repetit ſimilia, ſed non repetit. in l. argumento. §. margarita. ff. de aur. & argen. [margarita, vel qui alij lapides,] cùm margarita non ſit lapis, *l. etſi non. §. margaritas. ff. eo.* ſed eſt lapillis ſimilis. ſic diœceſis prouinciæ. Ita excuſari poteſt abuſio Iuſtiniani *Forcatulus Necyomantia dialog. 61. num. 3. & ſeq.*

DIOECESIS, gubernatio, ſiue diſpoſitio. Diœcetes, gubernator, ſiue procurator. *Iuſtin. de epiſ. audien. l. archigeronteѕ*, & diœcetæ: à *Διοικῶ* guberno. Nebr. Senſum huius l. Accurſius minimè eſt aſſecutus, *vt indicat in diſtinct.* Hæc vox in Iure ciuili pro prouincia aſſumitur, *l. 1. de priuat. car.* ſed in patrum decretis, ſolet ad Epiſcoporum munus deflecti. Non enim in primitiua eccleſia epiſcopi iudicia exercebant, ſed ſacra adminiſtrabant, curabantque: vnde meritò diœceſis, id eſt, procuratio, diſtributioque in eis propriè locum ſibi vendicabat. Sicut ergo Territorium dicitur, quatenùs iudex ius terrendi habet: ſic Diœceſis dicitur, quatenùs epiſcopus ius adminiſtrandi ſacra habet. Pronuncietur autem penultima ſyllaba breui. Siquidem Græci ſic ſcribunt, *διοίκησις*. Cochlæus ſentit, Diœceſis, & diœceſis vtrunque rectè dici: nec vllo errore falli, qui Dioceſis nomine vtuntur. Spieg.

DIOECESANI locorum, ſunt Epiſcopi, & eorum ſuperiores, *Clement. vnic. de ſuppl. negl. prælat.* Archiepiſcopus tamen non eſt diœceſanus, ſed epiſcopus *c. in apibus. 7. qu. 1.*

DIOECESANVS dicitur, qui habet domicilium in diœceſi. *gloſſ. in c. ſtatutum. §. multis, de reſcriptis, lib. 6. & vide Bart. in conſ. incip. ciuitati Camerini.* Prat.

DIOECESANVS à Põtificijs propriè appellatur epiſcopus & non alius, quamuis de iure ſpeciali in loco ordinarium habeat. Differt igitur ab Ordinario. Quòd Ordinarius is eſt, qui ordinariam iuriſdictionem habet: Diœceſanus autem qui Diœceſi præeſt, quod ſoli epiſcopo conuenit. *Panor. in c. cùm olim. de maior. & obed. & in c. Ioannes, num. 2. vbi ex profeſſo. de teſtam.* Qua ratione poteſt epiſcopus paſſim in omni ſua Diœceſi iudicare, neque ſtatam aliquam iuris dicundi ſedem habet, *vt c. cùm epiſcopus. de offi. ordin. lib. 6.* ſed eius Officialis aut Vicarius non item, quippe cui tribunalis locus præſtitutus ſit: niſi forſan in comitatu epiſcopi. Tunc enim ibi pro tribunali ſedet, vbi epiſcopus adeſt. *quod ſenſit Zaſ. in l. imo plurimus. ff. de iuſti. & iur. Brechæus l. Prouinciales. ff. de verb. & rer. ſign.*

DIOMEDIS & Glauci permutationis meminit Iuſtin. *in proœmio Pandectarum* his verbis: [Noſtris temporibus talis legum inuenta eſt permutatio, qualem apud patrem Homerum omnis virtutis, Glaucus & Diomedes inter ſe faciunt diſsimilia permutantes.] Quorum verborum ſenſum, cùm Interpres, antiquitatis imperitus, minimè aſſequeretur, fabulam inſulſiſsimam non ex autoribus, ſed è ſomnijs attulit. Significat autem Imp. *vt Eraſm. in chiliad. exponit*, pro relictis, inutilibus, ac faſtidiendis voluminibus, recepta tùm meliora, tũ breuiora, hoc eſt, permutationem factam vehementer inæqualem. Spieg.

DIORTHOTICVM Ius dicitur quaſi emendatiuum, quod in commercijs verſatur. *Budæus in l. Ius ciuile. de Iuſtit. & iur.* Spieg. *Connanus item lib. 5. cap. 1. num. 3.*

DIPLOMA, *παρὰ τὸ διπλοῦν*, id eſt, duplicari: literæ magiſtratuum, quibus alicunde exeũdi poteſtas datur. Modeſtin. *l. 27. §. 2. ff. ad leg. Cornel. de falſ.* [Qui ſe pro milite geſſit, vel illicitis inſignibus vſus eſt, vel falſo diplomate vias commeauit, pro admiſsi qualitate grauiſsimè puniendus eſt.] Cicero *ad Atticum lib. 10.* [De diplomate admiraris, quaſi neſcio cuius te flagitij inſimularem. Ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare (etenim audieram, nemini aliter licere) eo te habere cenſebam, & quia pueris diploma ſumpſeras:] id eſt, literas à magiſtratu aliquo, quibus tibi ac pueris M. & Q. Ciceronum filijs ex Italia diſcedendi poteſtas daretur. Hot.

DIPLOMA prætereà ſumitur pro literis, quæ à Principe impetratæ ſunt, vt equis publicis diſpoſitis vti liceat priuatis enim abſque principis diplomate curſus publicus olim nõ permittebatur, *l. nullis. C. de curſ. public.* cuius moris meminit Plin. *lib. 10. epiſt. ad Traianum, cum plerisque alijs.* Venuleius *l. 137. §. 2. ff. de verb. oblig.* [Vt qui Epheſi daturum ſe ſpoponderit, neque diplomate diebus ac noctib. & omni tempeſtate contempta iter continuari cogatur.] Et paulò pòſt, [Quòd ſi diplomate vſus, aut felici nauigatione, maturiùs quàm quiſq; peruenerit Epheſum,] id eſt, dupla, ſiue alterà tanta celeritate vulgò vtuntur. Vbique tamen DVPLOMATE vitiosè legitur. eſt enim originis Græcæ, à verbo *διπλόω*, vt antè dixi. Plaut. Syngraphum appellat. nam *in Captiuis* Aegio ſic loquitur:

Sequere me, viaticum vt dem à trapezita tibi:
Eadem opera à Prætore ſumas ſyngraphum. TYND.
Quem ſyngraphum? AEGIO,
Quem hic ferat ſecum ad legionem, hinc ire huic vt liceat domum.

DIPOLOS terra, quæ eſt bis arata. *apud Rhodiginum.* Sp.

DIRECTA in iure dicuntur, quæ ſimplicia ſunt, atque ita per ſe conſtant, vt aliunde non adiuuentur. Hinc

DIRECTA in teſtamentis dicuntur, quæ rectà à teſtatore in eum, quo de agitur, nulla alterius opera interpoſita, &, vt vulgus loquitur, immediatè tranſeunt. veluti, ſi quis dicat, [Dauus liber eſto:] poſt eius mortem Dauus, vi ſolius teſtamenti, & ſine cuiuſquam alterius opera libertatem obtinebit, & mortui libertus habebitur. At ſi ita dicat, [Rogo te hæres, vt Dauo libertatem impertias,] quia Dauus hæredis opera in libertate conſequenda indiget, idcirco non directò, ſed per obliquum à teſtatore libertatem accepiſſe dicetur: & libertus non mortui, ſed hæredis habebitur. Hinc

DIRECTA libertas dicitur, quæ à teſtatore ipſo directò ſeu directis verbis datur, non autem per obliquam fideicommiſsi viam, & quaſi per anfractum. Libertas enim fideicommiſſaria deflexiſſe videtur à teſtatore ad legatarium, & à legatario in libertũ. Imp. *§. 3. de ſingul. reb. per fid.* [Directa, inquit, libertas tunc dari videtur, quum non ab alio ſeruum manumitti rogat, ſed velut ex ſuo teſtamento libertatem ei competere vult.] *Sic in l. 1. §. in quibus. ff. ſi cui plus quàm. l. 2. §. 1. ff. de iur. codicil. l. 12. ff. ſi quis omiſſ. l. vn. C. de leg. Fuſ. Caninia.* Hinc

DIRECTA inſtitutio, & precaria opponuntur *in l. quærebatur. 19. de teſt. milit.* Hot. Item

DIRECTO & per fideicõmiſſum, *l. libertates, 16. ff. de fidei. libert.* Hot. Hinc actionum aliæ

DIRECTAE appellantur, quarum ſcilicet formulam is qui agit directò ac ſimpliciter ex verbis legis vſurpare poteſt: aliæ vtiles, quę non ex ſimplicibus verbis legis, ſed ex æquo & bono vtilitatis cauſſa, contra iuris ſummi ſeueritatem conceduntur, *l. qua actionem. 7. §. 3. & l. item ſi. 9. §. 1. & 2. ff. ad leg. Aquil. §. cæterùm. 9. Inſtit. eod. tit. l. actionum, 37. ff. de oblig. & act. l. actio. 47. ff. de nego. geſt. confer Godda. ad l. 6. §. 1. num. 16. & ſeqq. de verb. ſign.* Hinc

DIRECTAE actiones ſeu iudicia contrarijs opponuntur: *l. 18. §. poſſunt. ff. Commodati. vbi Cuiac. in parat. l. 20. ff. de negot. geſt.* quæ & Principales appellantur, *l. 17. §. 1. ff. Commodati.* de quibus diximus *ſub voce, Actio directa.* Hot.

DIRECTA verba, id eſt, ciuilia, legitima, imperatiua, quibus rectò hæreditas vel legatum, vel libertas relinquitur, qualia ſunt hæc [Hęres eſto, hæredem facio, inſtituo, do, lego, præcipito, tibi habeto, ſumito, vindica, hæres dãnos eſto dare, ſinito eum habere, relinquo, iubeo, liber eſto.] *l. 2. C. Communia de legat. l. 15. C. de teſtam.* Quibus aduerſantur verba fideicommiſsi ſeu precaria, quæ inflexa ſunt & obliqua, precatiuè, non etiam imperatiuè concipiuntur. ex Briſſon.

DIRECTO, id eſt, recto iure, *vt in §. 1. Inſt. de fideicom. hæred.* ſeu Directo iure, *vt l. 9. C. de teſtam. man.* Briſſ.

DIRECTARII, *vide Derectarij.* Hot.

DIRIMERE, propriè componere eſt inter ſe concertantes, Entſcheyden. Iurecoſſ. pro diſſoluere, ſeparare vſurpant. Paul. *de Regul. l. 1.* [Dirimitur matrimonium morte, diuortio, captiuitate.] Spieg.

DIRIMERE actionem, pro interrumpere, & in alium diem reijcere eius exitum, Budæus exponit. Fortè id quod nobis eſt, der handel iſt entſchlagen.

DIRIMERE controuerſiam, pro dijudicare, vel illo Ouidiano carmine noto:

Res eſt arbitrio non dirimenda meo.

DIRIMERE litem, apud Cice. pro diſſoluere, & decidere interpretatur Budæus.

DIRIMERE tempus, & diffundere, vel diffundere diem, cognata ſunt verba. *de quib. Bud. in annot. prior. latiùs.*

DISCEDERE ab emptione, (den kauff ſchwinden/ fallen laſſen.) *apud Iuriſconſ. in l. 2. de in diem addict.*

DISCEDERE à conſuetudine Ciceroni, quod Iuriſper. in deſuetudinem abire.

DISCEDERE ab officio, Barbari dicunt, non facere ſuum debitum.

DISCEDERE in diuerſa, eſt in ſenatu diuerſa cenſere. (einer anderer meinung ſein.)

DISCEDERE à perſona, id eſt, immutare perſonam. Modeſtin. *de vſufr. l. Titio.* [Vſusfructus inutiliter legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus, quo à perſona ſua diſcedere incipit.] Spieg.

DISCEPTARE, eſt ambigere contendereque, vt in iudicio fieri ſolet. Hinc Diſceptatio, accuſatoris & patroni contentio: & Diſceptator pro iudice & arbitro à Iuriſcoſſ. accipitur, qui litem & controuerſiam dirimit & componit, *l. 3. ff. de recept.* Pro dijudicare, cognoſcere, apud Cicero. quum ait lex, Bella diſceptando, accipiendum. Spiegel.

DISCEPTARE, idem re ipſa ſignificat, quod diſputare aliquam rem in omnem partem, quo magis tandem verum cognoſcatur, Mit ſtreitigen worten erklären.

DISCEPTARE, frequentatiuum eſt à diſſepio, Von einander zünen. ſiquidem actionum remedijs vnuſquiſque ius ſuum retinet, velut ſæpe ab alieno diſtinctũ. Inde ſeparari lites, pulchra metaphora dicuntur, hoc eſt, dirimi, tolli è medio, tribuendo vnicuique quod ſuum eſt: *autore D. Old.*

DISCEPTARE pro arbitrari, iudicare, erkennen/ vrtheylen. Inde diſceptator, & diſceptare controuerſias, item, libera diſceptatio, id eſt, cognitio, quæ ſecundùm conſcientiam fit. Spieg.

DISCEPTATIO, cauſa, lis, contentio, controuerſia. Paul. *l. Neſennius, de negot. geſt.* [Hæc diſceptatio, ait, in factum conſtitit.] Sic enim legendum, & non vt vulgata lectio habet. [In facto conſiſtit.] Spieg.

DISCEPTATOR, qui iudicis arbitrivè munere fungitur. Vlpian. *l. 3. §. 1. ff. de arbitr.* [Quoniam non deberent decipi, qui eum quaſi virum bonum diſceptatorem inter ſe elegerunt.] Cice. ad Sulpitium *lib. 13 epiſt. 27.* [Vt omnibus in rebus, & quæ in aliquam controuerſiam vocarentur, te arbitro. &, quod cõmodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore vterentur.] Aſinius Pollio *lib. 5. cap. vlt.* [Si Cæſar ex omnibus mortalibus, qui ſint ac fuerint, poſſet huic cauſſæ diſceptator legi, non quiſquam te potiùs nobis optandus fuit.] *Curt. lib. aduerſ. 2. cap. 27.*

DISCERE propriè eſt, rem ignotam aſſequi, quod vel meditando fit, vel alio docente. Pomponius Iuriſconſ. diſcendi ſtudium, vnam optimam viuendi rationem exiſtimabat, eamque in octauum & ſeptuageſimum ætatis annũ perduxit. Memor memorabilis illius vocis, quam dixiſſe fertur Saluius Iulianus, cognomento Seuerus origine Mediolanen. Iuriſperit. κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ τάφῳ ἔχω προσμαθεῖν τι βουλοίμην, id eſt, Haloan. vertente, Etſi alterum pedem in tumulo haberem, non pigeret aliquid addiſcere. *extat apud Pompo. in l. apud Iulianum. de fideicom. libert.* Spieg.

DISCESSIO fieri dicebatur, cùm in diuerſas ſententias ſenatores ibant. Exẽpla huius locutionis habemus apud Cic. *lib. 1. epiſt. ad Lentulum, & Philipp. 4. & 5.* Plin. *lib. 2. Epiſtol. ad Arria, & lib. 8. epiſt. ad Ariſtot.* Sueton. *in Tiber. cap. 31.* & Tacit. *lib. 5. & lib. 14.* Gell. *lib. 3. c. 18. & lib. 14. c. 7.* Briſſ.

DISCIDIVM pro diuortio & repudio *in l. 8. ff. de captiu. & poſt. l. 11. §. vlt. ff. de adulter.* & apud Martial. *lib. 10. epigram.* de ea, quæ à marito prætore deſignato ſumptuum futurorum metu diuerterat:

Diſcidium, ait, non eſt hoc, Proculeia, lucrum eſt. Briſſ.

DISCI, orbes argentei. Diſci duo apud Iuriſ. *tit. Depoſiti.*

DISCINCTI nominantur, qui ſunt molles, ignaui & militiæ inhabiles. Perſius:

Non pudet ad morem diſcincti viuere Nattæ.

Et Liu. *lib. 7. belli Punici,* [Diſtrictis gladijs diſcinctos deſtituit.] *vide vberiùs Conna. lib. 9. cap. 5. num. 8.*

DISCIPLINA in diſcipulo. Doctrina in magiſtro. Eſt enim propriè eruditio, quam à præceptore diſcipulus accipit, *l. ſi pendentes §. ſi ſerui. de vſufr.* Spieg.

DISCIPLINA à docere, priſca locutio. *de qua vide Oldendorpiana ſcholia in lege 12. Tabul. cap. 6. tit. 1.* Porrò diſciplina ciuilis, pædagogia eſt ad Chriſtum. *Galat. 3.* Spieg.

DISCIPLINA publica, *l. 1. ff. de offi. præf. præt.* & communis, *l. 6. de re milit.* & militaris *l. penult. de ferijs.* quæ in l. 12. & l. 13. ff. de re milit. exaudienda eſt. & Caſtrorum, *l. 19. § filius, ff. de captiu.* & ſpectaculorum, *l. 1. §. quies. ff. de off. præf. vrbi.* Br.

DISCIPLINA Eruditus ſeruus, *l. 78. ff. de leg. 3.* qui datus eſt inſtituendus. Briſſ.

DISCIPLINA Papiæ eſt rerum quarumcunque ſcientia, *Archidiaco. 1. diſt. c. conſuetudo. in verbo, diſciplinæ.* Prat &

DISCIPVLI non liberalium modò ſtudiorum, ſed & artificij cuiuſlibet appellantur. *l. 1. C. de ſtud. liberal. lib. 11. l. 5. §. vlt. ff. ad leg. Aquil. Paulus lib. 2. ſent. tit. 18. l. 5. §. ſed cum fullo. ff. de inſtitor.* Briſſ.

DISCIPVLI quales ſunt in ſcholis inſtituti, tales ſunt poſteà magiſtratus, tales iudices, tales cauſidici. Nũquàm igitur rectè ius exercetur in foro, niſi rectè tradatur in ſcholis, id eſt, certa, & compendioſa ratione.

DISCIPVLOS generali vocabulo non tantùm, ſed & ſcholaſticos appellatos, qui Iuri operam nauabant, ex Græcorũ epigrammatis ait ſe obſeruaſſe noſter Haloand. Eos autem ab omni iniuria defendere debet magiſtratus ciuilis, epiſcopus, & legum profeſſores vniuſcuiuſque loci. *conſtit. ff. 2. 6. & hæc omnia.* Spieg.

DISCOBOLI. *Lege, Athletarum nomine.*

DISCOLOR veſtis, quæ & varia, hoc eſt, diuerſis coloribus conſuta. Diuiſam nunc omnes vocant, *ait Bayſ.* Spieg.

DISCRETAE gentes pro diſtinctæ. apud Hermogen. *l. ex hoc iure, de iuſt. & iure* Spieg.

DISCRETIO, differentia *l. fi. in prin. C. de ſacroſan eccleſ.*

DISCRETVM, diſtinctum. *l. diſcretum. C. qui teſtam. fac. poſſ.*

DISCRETIONES, diuiſiones patrimoniorum inter conſortes, *Feſto lib. 4.*

DISCRIMEN à diſcerno venit, quod aliàs diuido ſignat. Si à priori deducas, certamen & periculum ſignificabit: ſi à poſteriori, diuiſionem ac differentiam. *Droſæus in methodo iuris.*

DISCVSSIONES apud Firmicum *lib. 4. Matheſ. cap. 13.* Etiam Iuſtinianus *Nouel. 148.* Diſcuſsiones vocat quę ἀναζητήσεις ... Briſſ.

DISCVSSO periculo, pro ſublato, *apud Papin. in l. nihil. de naut. fœn.*

DISCVSSOR *in l. penul. C. quor. appell. non recip. Rub. de diſcuſſorib. & aliàs in tribus poſtremis Codicis libris perſæpè.* In vetuſtis gloſſarijs, Diſcuſſor aliàs redditur, ..., aliàs λογοθέτης. Et certè, rationes fiſcales & publicas diſpunxiſſe Diſcuſſores, non dubium eſt. Meminit & Caſsiodor. *lib. 4. variar. epiſt. ad Fauſtum.* Errorque eſt in hoc verbo apud eundem auctorem *lib. 9. variar. epiſtol. ad vniuerſos prouinciales Syracuſ.* nam ibi, diſcurſoribus, pro, diſcuſſoribus, legitur. Br.

DISCVTI matrimonium, apud Paulum *in l. 2. de don. inter vir. & vxo.* pro diſturbari, diſſolui.

DISERTVS idem quod eloquens, diſertiſsimus, idem quod eloquentiſsimus, *l. petitionem virorum diſertiſſimorum. C. de adu. diuerſ. iudiciorum. & l. petitiones. C. de aduocat. diuerſ. iudicum. Io. Bello. Etymol.* Sed Cicero diſertum ab eloquente ſeparat, inquiens, eum eſſe diſertum, qui poteſt ſatis acutè atque dilucidè apud mediocres homines ex quadam communi opinione dicere. Eloquentem verò, qui mirabiliùs atque magnificentiùs augere poteſt, atque ornare quæ vult, omneſque omnium rerum, quæ ad dicendum pertinent, fontes animo atque memoria continet. *Droſæus in methodo Iuris.*

DISIVNCTI in iure Ciuili appellantur qui re, non etiam verbis coniuncti ſunt.

DISIVNCTOS Iuſtinianus appellat eos, qui non vno verborum complexu cõiuncti ſunt, etiamſi propter eiuſdem rei communionem, re coniuncti videantur, & à noſtris I.C. aliquando eo nomine appellentur coniuncti. *Balduin. tit. de legat.*

DISIVNCTIO, ſecundũ Ciceronẽ, eſt, cũ eorũ, de quib. dicimus, aut vtrunq; aut vnũquodq; certo cõcluditur verbo. In ſumma, diſiũctio eſt, quæ deiungit ſenſum & verba, vt tra-

vt tradit Bart.in l.1.ff.de condit.& demonſtrat. Aliquando tamen verba deiungit tantùm,ſed ſenſum non deiungit: vt [aut domum,aut habitationem dabis:]verba deiuncta ſunt,vt quæ ſint diuerſa,ſed ſenſus idem nec deiunctus.*Brecham.l.hac verba.de verb.& rer.ſign.*

DISIVNCTIONEM ex contrarijs, Cicero vocat propoſitionem,quam vocant diſiuncto extremo, cuius partes ſunt termini contradictorij: [Aut viuet Hermachus, aut non viuet.] horum duorum neceſſarium eſt alterum eſſe: cùm omne(vt ait Cicero)quod ita diſiunctum ſit,quaſi aut etiam,aut non,nó modò verum ſit,ſed etiam neceſſarium. *Idem ibidem, &c.*

DISIVNCTIM relictú,quod duobus ſeparatim, & diuerſis rationibus relictum eſt,*§.ſi eadem res.Inſti. de legat.*

DISIVNCTIVO modo, ſeu diſiunctim relinqui dicitur,quod ſub alternatione relinquitur,*l.25.ff.quãdo dies leg.ced.*

DISIVNCTIVA conditio, quæ ſub diſiunctione concipitur,*l.63.ff.de verb.ſig.*Briſſ.

DISIVNCTA pro coniunctis ſæpe ponuntur, *l.53.ff.de verb.ſig.*Briſſ.

DISIVNCTIVVM eſt, veluti cùm dicimus.[Aut dies eſt,aut nox:] quorum poſito altero, neceſſe eſt tolli alterum.Item ſublato altero,poni alterum.Ita ſimili figuratione verbum poteſt eſſe ſubdiſiunctiuum. Subdiſiunctiuorum autem duo ſunt genera: vnum quando ex præpoſitis finibus,ita non poteſt vtrunq; eſſe, vt poſsit neutrum eſſe, veluti cùm dicimus, [aut ſedet, aut ambulat,] nam vt nemo poteſt ſimul vtrumque facere, ita aliquis poteſt neutrum,veluti is qui accumbit: Alterius generis eſt,quando ex præpoſitis finibus ita non poteſt neutrum eſſe,vt poſsit vtrumque eſſe: [omne animal aut facit, aut patitur:]nullum eſt enim quod nec faciat, nec patiatur: aut poteſt ſimul & facere & pati,*vt Proculus de verb.ſig.*Maffeus.*cui adde l.& ille aut ille.de verb.ſig.*

DISORTIONES, autore Feſto, dicuntur diuiſiones patrimoniorum inter conſortes. Solétque ita fieri diſortiones,vt imprimis coerceretur commune patrimonium, ac deinde cieretur.Id enim his verbis, [ERCTVM citumque,]legum Ro.tabulis cõtineri,& in ijs [erctum]à coercendo [citum]à ciendo dictum eſſe teſtatur idem Feſtus. Eoque accedere videtur illud Seruij *in 8.Aeneid.* [vt eſt in iure Ercto,non cito,] id eſt, patrimonio vel hæreditate coercita,non diuiſa, Ita enim arbitror eum locum ex Feſto ſupplendum eſſe. Siquidem antè coerceri ſubductis examinatisq; ſingulorum conſortium rationibus hæreditatem oportebat,quã ea cieretur,hoc eſt,in certas iuſtasq; portiones diuideretur.*Renar.l.in ambiguis.§.quoties æquitatem.ff.de reg.iur.*

DISPENDIA dicuntur damna & detrimenta, vt diſpendia litium.*c.diſpendia. de reſcript. lib. 6.* Et diſpendioſa dicitur litium prorogatio,id eſt,damnoſa. *Cle.diſpendioſam.de iud.*

DISPENSATOR ſeruus appellatur, qui familiæ rationes diſpenſat,peculijque adminiſtrationem habet,*l.51.l.62.ff.de ſolutio.l.1.in fi.princ.ff.de auro,argent.l.66.l.203.ff.de verb.ſignif.*Marcus Tullius *in Hortenſio,* referente Nonio *in verbo Aera*: [Quid tu,inquam, ſoles, cùm rationem à diſpenſatore accipis (ſic enim legendum cenſeo.) Si æra ſingula, probaſti, ſummam quæ ex his confecta ſit, non probare?] Quintilia.*lib.6.cap.4.* [Diſpenſatori, qui cùm ad reliqua non reſponderet, dicebat ſubinde, Non comedi.] ita & idem,ſeu quis alius eſt.Quintilia. *declamatio 353.* Diſpenſatorem ſupra rationes poſitum eſſe ait. Sueto.*in Veſpaſiano*: [Admonente diſpenſatore quemadmodum ſummam rationibus vellet inferri, &c.] per Diſpenſatores itaque olim nomina faciebant,*vt apparet ex l.vltim.§.ſi inter.ff.de verbo.oblig.*Idem Quintilian. *declamatio.345.* [Satis ſit vobis & diuites hoc veſtras diſpenſare fortunas,quòd per diſpenſatóres fœneratis.]Vnde Theophil.*in §.rectè.Inſtitut.manda.* Diſpenſatorem definit ἐπίτροπον ὃς ἐπιτέθη ἐγχειρίζεσθαι τὰ δεσποτικὰ χρήματα. Diſpenſatores verò dictos, quibus pecuniarum adminiſtratio credita eſſet, ipſa nominis notatio arguit, quam ab antiquo pendendæ pecuniæ modo,Varro *lib.4.Ling.Lat.*Pompo.& Iſido.ducunt. Ideoque qui principum pecunias curant, theſaurorumque adminiſtrationem gerunt,in conſtitutionibus Diſpenſatóres appellantur, *l.1.C.ſi aduerſ.fiſcum.& C.Th.de his qui cum diſpenſ.contrah.*Briſſ.

DISPENSATIO apud Pontificios(ſic à Specul.*in tit.de Diſpenſationibus* definitur.) eſt iuris prouida relaxatio, ſeu neceſsitate penſata.Vel ſic. Eſt rigoris iuris per eum, ad quem ſpectat,canonicè facta relaxatio, *c.niſi rigor.1.quæſt.7.* Κατ᾽ ἐξοχὴν plerunque accipitur pro iuris declaratione, *vt in c.Quintauallis.ext.de iureiuran.* Ioan. Andreas ſignificare etiam ſcribit quandam communem menſurationem ad ſingula.*& vide Hoſt.in Summa.*Prat.

DISPOSITIONVM ſcrinium quoddam memoratur *in l.3.& l.4.& l.11.C.de proxim.ſacr.ſcrin.lib.12.* Et Diſpoſitionũ comes *in l.8.C.eod.tit.* Vnde emendandam eſſe,l.4.*eod.tit.*ſuccurrit.in qua[comitiuam primi diſpoſitionum,]pro,[comitiuam primam diſpoſitionum,]legitur.Briſſ.

DISPOSITIONEM generalem eſſe volunt Innoc. Hoſt.& Panor.quæ in toto genere: Specialem autem,quæ in vna ſpecie verificatur.Spieg.

DISPOSITIVE narrata quæ dicantur, vide *in dictione, Enunciatiuè.*Spieg.

DISPVNGERE,eſt expungere,ſeu tranſuerſo calamo rationem cancellare.*de verbo.ſig.l.cognoſcere.* Diſpungere,inquit,eſt conferre accepta & data: & ex ea collatione (vt ait Accurſ.)cancellare quod eſt redditum. Hinc Diſpunctio,ipſa rationis cancellatura. Vlpian. *l.cum plures,de bon.aut.iudic.poſſ.* [An recognitio, inquit, & diſpunctio concedenda ſit creditori.]Nebriſſ.

DISPVNGERE rationes, eſt computum, vt vulgò dicitur,examinare.Papinian.*l.56.ff.de verbor.ſignific.* [Diſpungere,eſt conferre accepta & data.]Item *alibi*; [Percunctandas atque examinandas rationes, & diſpungendas atque diſcutiendas.]Et iterum *alibi*, [Vtrùm ſemel,an etiam ſæpiùs recognitio & diſpunctio concedenda ſit creditori.] *Bud.eius.*Spieg.

DISPVTARE,à dis,& puto, are, quaſi verborum agitatione prorſus purum facere.Propriè enim diſputare eſt purum facere, per tranſlationé autem rem aliquam hinc inde collectis rationibus agitare, vt veritas tandem cognoſcatur.Old.

DISPVTARE rationem cum aliquo, (Rechenſchaffe erleuteren.)Quod & deputare rationem dicimus. Plaut. *in Aulul.*dixit:[Aes petitur, putatur ratio cum argentario. Vbi diſputata eſt ratio cum argentario, etiam plus ipſus debet argentario.]Old.

DISPVTANDVM eſt ſobriè in vtranque partem, quaſi conferendo alicuius rei ſententias: *vt Marcellus in l.1.§.accuſationem.ff.ad Senatuſc.Turpil.Vlpian.in l.1.§.quæſitum eſt.ff.quor.legato.*Old.

DISPVTATIONEM fori accipit Pomponius *in l.2.ff.de origin.iur.* pro applicatione legum ad commoditatem reipublicæ, cuius negotia in foro tractari ſolent. Dicimus enim in foro diſputare, ſicut, Vti foro, Deſeruire foro. Old.

DISPVTATIONES moderatè exercitij vice adhiberi debent,more veteris ſcholæ Socraticæ.Sic enim obſeruabatur,vt cùm alter dixiſſet,quod vellet,alter contradiceret modeſtè: in hoc tantùm differentes,quò magis inueſtigaretur veritas,& diuerſa ſimul collata, faciliùs intelligerentur.

DISPVTATIO autem doctorum immodica quantum noceat, ex ipſo vſu forenſi colligere licet: quum non ob aliam cauſam lites fiant immortales, quàm quòd quilibet cauſidicus calumniæ ſuæ patrocinium facilè adſequitur ex repugnantibus eorum ſententijs. Vnde Spec. *in tit.de except.§.viſo quando excepti.*refert, Vbertum dicere ſolitum fuiſſe: Non eſt bonus aduocatus, qui patitur intra decem annos litem conteſtari cum tutore vel curatore. O impudens verbum.Old.

DISQVISITIONEM vocabant antiqui iudicium per opiniones(vt nunc loquimur)cùm opinionem vel ſententiam omnes rogantur.(die vmbfrag.)*Bud.in l.poſter.de orig.iur.*Spieg.

DISSERERE,ait Alciatus,nihil aliud eſt, quàm clarè & ſpecialiter ſententiam ſuam exprimere.Spieg.

DISSIDIVM, inter virum & vxorem diuortium eſt. Terent.*in Andria.*

Valeant, qui inter nos diſſidia quærunt.
Idem in Hecyra:
Nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum.
Adde Brachetum l. inter diuortium. in tit. de verb. & rer. ſignif. Papin. *ad l. Iul. de adul. l. miles.* [Quære, inquit, an cauſam diſſidij præſtitiſſe videar.] Nebriſſ. Spieg.

DISSIMVLARE, pro côniuere, *in l. diuus. de off. præſid.* aliter dixit Paulus, Diſſimulare de ſua conditione *in l. 4. quibus ad libert. proclama. nô lic.* Spieg. Differt à Simulare: Diſſimulantur enim ea, quæ ſunt. Simulantur ea, quę non ſunt.

DISSIPARE, etiam eſt dilapidare, *l. 38. ff. mandati, l. 27. §. §. p°n. ff. de incend. ruina.*

DISSIPARE ædificium, pro diſturbare & demoliri, *l. 3. §. ff. de car. fur. l. vlt. ff. vt legat. ſeu fideicom. nom.*

DISSOCIARI *l. 4. ff. pro ſoc.* Diſſociatum matrimonium id eſt, diſſolutum, *l. 4. C. de nup. l. 23. C. ad leg. Iul. de adult.* ex Briſſ.

DISSOLVTA negligentia, *l. 29. ff. mand.* quæ aliàs ſupina & lata. Cic. Diſſolutum hominem in re familiari vocat negligentem, & parùm circunſpectum, ſolicitumq́; patremfamilias. Briſſon.

DISSOLVTIO eſt, quæ coniúctionibus verborum è medio ſublatis, partibus ſeparatis effertur, hoc modo, Gere morem parenti, pare cognatis, obtempera legibus. Spieg.

DISSOLVI nauis dicitur, cùm tabulæ refinguntur, & reſoluuntur, *l. 88. ff. de legat. 3. l. 83. §. ſacram. ff. de verb. obligat.* Et

DISSOLVI ornamentum, *l. 10. § ſi maſſa ff. quib. modis vſuſfruct. amitt.* Briſſ.

DISSORS, diſſimilis ſortis. *Auguſtin. in Grammat.*

DISTRAHO propriè, diuerſè traho, diuido. Terent.
Quod ſi eò mea fortuna redeunt, abs te vt diſtrahar. Virgil. *lib. 6.*
– Turbatis diſtractus equis –
Per tranſlationem ponitur pro eo, quod eſt, vendere, aut auctioni exponere. Atque hoc ſenſu manifeſtè vſurpat Vlpian. *in l. cùm ij. §. ſi vni. ff. de tranſact.* [Si vni (inquit) pluribusve fundus ad alimenta fuerit relictus, velintve eum diſtrahere, neceſſe eſt prætorem de eius diſtractione, & tranſactione arbitrari.] Præterea, Suetonius Tranquillus, *in vita Veſpaſiani.* [Sola eſt, in quo meritò culpetur pecuniæ cupiditas. Non enim contentus omiſſa ſub Galba vectigalia renouaſſe, noua & grauia addidiſſe, & auxiſſe tributa prouincijs, nonnullis & duplicaſſe, negotiationes quoque vel priuato pudendas, propalam exercuit, coemendo quædam tantùm, vt pluris poſteà diſtraheret.] Ita ſane hoc modo accipitur verbum diſtraho. ff. & C. in tit. de diſtractione pignorum, & C. in tit. De patribus, qui filios ſuos diſtraxerunt. Qui titulus eſt è Romulo, qui filium à patre vendi poſſe primùm lege conſtituit quam legem deinde viri decem poſt exactos reges (vt Dionyſius Halicarnaſſ. ſcribit *lib. 11.*) in 12. Tabulis cum alijs legibus conſcripſerunt, hoc pacto: [Vendendi filium patri poteſtas eſto.] tametſi Numa Pompilius eam priùs emendauerat, ne in filio, qui patre approbãte vxorem duxerat, locum haberet. Hæc verò poſtmodùm à Diocletiano & Maximiano Imperatoribus ſublata eſt, diſponentibus, nullo contractus genere alienari poſſe filium. Verum, propter nimiam paupertatem, victusque egeſtatem, poſteà Conſtantini lege rurſus permiſſum eſt patri, vendere filium. Anchora.

DISTRAHERE rationes ſub tit. de act. tut. & rationib. diſtrah. pro eo dicitur, quod eſt accuſare fraudem vel culpam tutoris, qui rem ex bonis pupilli abſtulit, nec proinde retulit in rationes. Vlpianus diſpunctionem vocat ipſam rationis cancellaturam *in l. cùm plures. ff. de bon. author. iud. poſſid.* Oldend.

DISTRAHERE ſocietatem, *l. 63. ff. pro ſocio.* matrimonium, *l. 2. ff. de diuort.* negotium, *l. 4. §. ſi quoque. ff. de obligat. & act.* pro, diſſoluere, & tollere.

DISTRAHERE controuerſias, hoc eſt, dirimere, & decidere. Cice. *pro Cecinna.* [Omnia iudicia aut diſtrahendarum controuerſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſſa reperta eſſe.] Eodem verbo in eundem ſenſum vtitur Sueton. *in Iulio, cap. 78.* Prat.

DISTRACTIO ponitur pro diuortio, *in auth. de nup. §. nuptias. & ibi in gloſſ. ff. de diuort. & repud. l. 2. & vide C. de iure delib. l. 1. vide ſuprà, Deſtringere.* Spieg.

DISTRACTORES argenti, Iuſtinianus nominauit eos quos alij menſarios, & argentarios, nummularios, & à commutandis pecunijs, Collybiſtas ἀργυρογνώμονας, & item Ἀργυροπράτας vocant, quòd pecuniam ſpectent, an proba ſit, an legitima & locabilis, & cuius pretij. Diſtrahere enim vendere eſt, & hi quaſi vendunt pecuniam, cùm pro eius ſpectatione & permutatione aliquid lucelli accipiant, qui Collybus dicitur. *Comment. lib. 4. cap. 15. num. 8.*

DISTRACTVS apud Doctores, pro reſolutione cuiuſcunque contractus ponitur. Spieg. vnde Diſtractus & contractus opponuntur, *§. item vt cùm. Inſt. de obligat. quaſi ex contr.*

DISTRIBVERE eſt ſuũ cuique tribuere, *l. 1. ff. famil. erciſ.*

DISTRIBVTIO quotidiana, Pontificijs ſignificat id, quod præſtatur his, qui horis certis interſunt diuinis, *cap. 2. §. 1. de ætate & qual. in Clem. c. vnic. de cleric. non reſid. lib. 6. & c. licet vobis. de præbend.* Prat.

DISTRICTE, pro prorſus, omninò, profectò, ſic res ſe habet, *l. 7. §. 5. ff. de minor.* aliquando ſignificat præcisè, præfractè, reſtrictè, religioſè, *l. 13. ff. de procur.* Prat.

DISTRICTE, hoc eſt, valdè ſtringendo ac minitando: metaphora ſcilicet à gladiatorib. tracta, qui contra aduerſarium ſuum enſem ſtringunt, id eſt, nudant. Spieg.

DISTRICTVS vocabulum, autore Alciato, apud antiquorum neminem reperitur. Spiegelius *in Ligurinum annotans* refert quatuor nomina eiuſdem intellectus: Territorium, Comitatum, Diſtrictum, & Diœceſim. verùm quam rectè, viderit ille. Diſtrictus enim eſt locus, iuriſdictione munitus, intra quem homines diſtringuntur. & dicitur à diſtringẽdo ſicut territorium, à terrendo, *vt habetur in c. vbi periculum. §. porrò. iuncta gloſſ. in verb. territorio. de elect. in 6. & not. Abb. in conſil. 10. in. 2. vol. 1. & Corne. in conſil. 187. vol. 4. & ſecundùm Felin. in c. Rodulphum. nu. 31. de reſcript.* Diſtrictus eſt laicorum & clericorum, ſed diœceſis clericorum tantùm. & vbicunque quis diſtringendi, ſiue terrendi habet poteſtatem, ille locus dicitur de diſtrictu, ſiue territorio, *vt refert Decius in conſ. 534. nu. 7. vol. 4. & in l. fin. nu. 19. ff. de iuriſdict. om. iud.* Vel diſtrictus, *vt vult Are. in conſ. 77. nu. 4.* propriè eſt dominium vel territorium ciuitati in ſubiectionem accedens vltra fines ſimul cum ciuitate ſtatutos, intra quos quicquid eſt, vocatur diſtrictus vel territorium, *l. ſi pupillus. §. territorium. ff. de verb. ſign.* & quicquid de nouo ciuitati accreſcit, dicitur diſtrictus, niſi ſub ciuitatis nomine concedatur. *vt per Cy. & Bald. in l. etiam. C. de iur. dot.* & diſtrictus eſt illud, quod à ciuitate actualiter diſtringitur, *vt per Zaba. in Cle. 2. § ſanè, nu. 6. de elect.* Et diſtrictus aliquando ponitur pro territorio loci vel agrorum. & pro iuriſdictione, & idem eſt quod comitatus, *ſecundùm Parid. de Put. in verb. diſtrictus. de verb. ſign.* & diſtrictus & poteſtas idem eſt, *vt voluit glo. in §. rurſus. in verſ. poteſtate. Inſtit. de actio. & Paris de Put. in c. 1. nu. 7. de fin. feu.* vel & ſecundùm Baldum *in conſ. 499. num. 5. vol. 4.* Diſtrictus tripliciter accipitur, videlicet conuentionalis, quando caſtrum pro ſe regit, & ſe alicui ciuitati, ob ſui corporis tutelam, ſubmittit, ſine tamen Principis præiudicio, *vt in l. eſt receptum. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* & diſtrictus priuilegiatus dicitur, quando princeps alicui ciuitati caſtrum conceſſit ad diſtrictum, *vt in l. humanum. C. de leg.* & præſcriptus diſtrictus dicitur, quando Imperium & Iuriſdictio præſcribitur in ipſo caſtro, *l. viros. iuncta gloſſ. in ver. omittit. C. de diuerſ. official. lib. 12. & c. cùm contingat. in fin. iunct. gloſſ. in verſic. vel conſuetudine. de foro compet.* vel vt dicit Bald. *conſ. 429. ad euidentiam præmittendũ, vol. 1.* Diſtrictus eſt territorium, cui iuriſdictio ineſt, & à comitatu differt: quia comitatus propriè eſt ciuitatum, & diſtrictus eſt dominorum. vel ſecundùm Geminia. *in c. quoniam. vt cler. vel mona. in 6.* diſtrictus comprehenditur ſub appellatione terrarum domini, & vt traditur per Felin. *in d. c. Rodulphum, num. 13.* Diſtrictus dicitur, propriè loquendo, ſpacium aquæ, ſeu latitudo iuriſdictione munita, & ſic diſtrictus erit in mari, *vt voluit Capol. in tract. de ſeruit. ruſt. præd. in tit. de mari. nu. 26. & Lauren. Calc. in conſ. 50. in fin.* Et diſtrictus dicitur non ſolùm in terra & mari, ſed in cœlo & aere, *vt voluerunt Bald. in conſ. 420. verba Principis, nu. 1. & Capol. in d. tit. de mari. nu. 24. & Paris de Put. in c. 1. nu. 6. de fini. feud.* & termini in cœlo & aere fuere poſiti tempore Alexandri Papæ VI. inter Luſitanos ſiue Portugalenſes, & Caſtellanos, diuidendo inſulas Indiæ tunc nouiter repertas per lineas graduum cœli, & quicquid reperiebatur à parte orientali erat Portugalenſiũ, & à parte occidentali erat Caſtellanorum.

DITIO, imperium, (ein herſchafft/gebiet.) Phocas in vſu tantùm in ablatiuo & accuſatiuo ditionem putat: nos tamen,

tamen, ait Catanæus, plerunque in genitiuo notamimus, præſertim apud Iureconſultos. Spieg.

DITIO, à Dico deriuatur, & poteſtatem ſignificat, ſeu facultatem. *Zaſ. in l. 2. ff. de origin. iuris.* & ita vſurpat Iuſtinianus. *§. vtrinque. Inſtit. in proœmio.* Pompon. *in l. 2. §. capta deinde Sardinia. ff. de orig. iur.* Virgil. 1. *Æneid.*

Vaſtabat, Cyprum victor ditione tenebat.

DIV ponitur pro biennio. *ff. de re iud. l. ſi. & ff. locati l. cùm domini.* Quandoque ponitur pro tribus menſib. 13. *diſt. l. eſſe. in gloſſ.* Aliquando pro decem. *Inſtit. de lit. oblig. §. pen. & ff. qui & à qui. l. ſi cùm fideicommiſſaria. §. Ariſto. et Deuclaus de vſuris. &c.* Ponitur etiam alijs modis, *vt ibi not.* Aliquando pro triennio. *ff. de vſucap. l. 1. & l. quamuis aduerſus.* Aliquando ponitur pro anno. *ff. de ſucceſſo. edict. l. 1. §. largius. & §. quibus.* Aliquando momentum ſignificat. *C. de acq. poſſeſſ. l. 2.* item quando diù fieri intelligatur, vide *extr. de elect. quia propter. & c. offerri. de libell. oblat.* Prat.

DIVALES conſtitutiones. *Inſtit. de hæred. quæ ab inteſta.*

DIVALIA conſulta. *C. de teſtam. l. diualia.*

DIVAE memoriæ, *Inſtit. de vſucap.*

DIVARICARE, eſt à recto deflectere, idque propriè cùm quis rectis pedibus ſtare nequit, ſed deductis & variè diſcretis. vnde diuaricata ligna architecturæ profeſſores dicunt, id eſt, refracta, quæ Gallis ſunt *Chevrons b. iſcq. Brechæus in l. prænauicatores. ff. de v. rb. & rer. ſignif.*

DIVERSA ſunt, quorum diffinitio non eſt eadem, ſeu quorum ſubſtantia non eſt eadem: conuertuntur hæc *l. 1. de dol. gloſſ. in l. omnis definitio. de reg. iur.* Spieg.

DIVERSA illa dicuntur, quæ origine & corruptione ſunt diuerſa, *l. ſi mihi eodem tempore. de ſeruit. ruſt. præd. l. ſi domus tua. de ſeru. vrb. præd. Bald. in l. ex hoc iure. de iuſt. & iur.* Spieg.

DIVERSA pars, pro aduerſario. *l. 71. ff. de iudic.* Sic & Diuerſam partem accipe, *l. 12. C. de poſt. l. 4. & 6. C. ad exhib. l. 1. C. de præd. minor. l. 4. C. de vſucap. pro empt. l. 3. C. de execut. l. 5. C. commun. epiſt. l. 3. C. ſi ex falſ. inſtru. C. ſi tut. vel curator. &c.* ex Briſſ.

DIVERSORVM iudicum. De officio diuerſorum iudicum (*qui titulus eſt 49. lib. 1. C.*) id eſt, de officio diuerſæ conditionis iudicum, vel clarius, de diuerſis iudicũ officijs. Quorum eſt primum, ne matremfamilias in publicũ protrahant. Niſi fortaſsis pro fiſcalibus, vel priuatis debitis in ius vocetur. Nam tunc etiam materfamilias iudicem adibit. Deinde officium iudicum eſt, viris magni nominis honorem debitum habere. Poſtremo caueant iudices, ne magni ſubſellij viros in ſubſcriptionibus fratres nominent. *Hegendorp. in exegeſi. ad ſup. adictum titulum.* Ancho.

DIVERSORIVM, Accurſius *in l. 3. ff. In quib. cauſ. pign. vel hypo. tac.* rectè ſic interpretatur, Statio in qua diuerſi generis merces afferuntur. Alijs locis Diuerſorium eſt mercenariũ hoſpitium, quò ex itinere aliquatiſper commorandi cauſſa diuertimus non habitandi: vnde illud Cicer. *in Cato.* [Ex illa vita ſic diſcedo tanquàm ex hoſpitio; non tanquam ex domo. commorandi enim natura diuerſorium nobis, non habitandi dedit.] Et *libr. Famil. 6.* [Nam & villa & amœnitas illa commorationis eſt, non diuerſorij.] Hotom. *& Douelius de pign.*

DIVERTERE, nuncium remittere, Dirimere matrimonium, Repudiare vxorem, Nuncium mittere, Matrimonium ſoluere, *l. ſi maritus. ff. ſolu. matr. l. pe. ſpparxit. ff. Qui & à quibus manu. l. ſi cùm dotem. §. ſi maritus. & §. ſeq. ff. eod. tit.* Spieg. *Adae Brechaeus l. inter diuortium. de verb. & rer. ſign. nu. 2.*

DIVI fratres, quorum in iure Ciuili ſæpiſsimè fit mentio, fuerunt, Marcus Aelius Antoninus, & Verus Commodus. Marcus enim Antoninus eximiæ doctrinæ ac probitatis princeps, hunc Commodum fratrem ſuum ex adoptione Pij Antonini principis, imperij conſortem fecit, & primi omnium imperatorum, bini regnare cœperunt anno ſalutis 163. quos deinde multi ſunt imitati, adeo, vt terni nonnunquam imperarent. Sed Marcus, Commodo non multò poſt mortuo, cum filio Commodo imperauit, homine peſsimi ingenij, & omnibus incommodo. Old.

DIVI Iuriſconſ. appellantur Imperatores, qui poſt obitum in deos relati erant ea ἀποθεώσεως ſolennitate, quam Herodianus *libr. 5.* deſcribit. poſt quam & templa eis conſtrui, ac ſacerdotes & ſodales creari, & ludi fieri omnesq; diui honores decerni ſolebant. *ex Tacito Sueton. Spartiano, Capitolino &c.* Papias verò ſcribit eo diuos vocari, quod ſint quaſi cœleſtes, quam verbi notationem admittere, & pium, & Chriſtianum magis eſt: nam qui iuſtitiam colunt, diui rectè appellantur, ita vt qui eos contemnat, Deum cenſeatur contemnere. Roman. 13. [Item ego dixi, dij eſtis & filij excelſi omnes.] Olim Imperatores diuos appellabant, neſcientes tamen rationem, quare id facerent. Oldend. *Reliqua vide ſupra, in verbo, Diuus.*

DIVIDERE, pro partiri, vt cùm Iuriſconſ. inquit, *de verbor. oblig.* [Stipulationes non diuiduntur.] Loquitur enim non de diuiſione, ſed partitione, atque earum rerũ quæ partitionem non recipiunt: quales ſunt res imperfectæ, vſus, habitatio, iter, actus proſpectus, ſtillicidium, quaſi dominium, quas perſtringit Bart. *in l. 3. §. ex pluribus. in pri. de acquir. poſſeſſ. quod & Apellus indicat.* Spieg.

DIVIDERE, pecuniamq; inter ſe partiri. Martianus *l. collegia. ff. de colle. & corporibus.* [Sed permittitur eis, inquit, pecunias communes (ſi quas habent) diuidere, pecuniamq; inter ſe partiri.] Spieg.

DIVIDERE. Ad diuiſionem ſingulorum ciuium legare Paulus dixit, quod alio modo ciuitatibus in diſtributionem relinquere Martianus dixit, *l. 117. de leg. 1.* cùm etenim quis ciuibus quid legaſſet, ſingulæ tribus ſuos legitimos diuiſores habebant, qui id partirentur, idque Aſconius ſcripſit in hunc Ciceronis locum, *actio. 2. in C. Verrem.* [vnum illud ex hominibus certis, ex quibus omnia comperi, reperiebam. fiſcos complures cum pecunia Siculienſi a quodam Senatore ad equitem Romanum eſſe tranſlatos: ex his, quaſi decem fiſcos ad Senatorem illum relictos eſſe comitiorum meorum nomine, diuiſores omnium tribuum noctu ad iſtum vocatos.] Eoque ſenſu diuiſores etiam viſus eſt accepiſſe idem Cicero, quum ſic *epiſtol. libr. 1.* ad Atticum ſcriberet: [Conſul autem ille deterioris hiſtrionis ſimilis ſuſcepiſſe negotium dicitur, & domi diuiſores habere: ſed ſenatuſconſulta duo iam facta ſunt odioſa, quod in conſulem facta putantur, & Domitio poſtulante: vnum. vt apud magiſtratus inquiri liceret, alterum, cuiuſmodi diuiſores haberent contra Rempublicam.] His addatur illud Suetonij *in Augusto,* [C. Octauius pater a principio ætatis, & re & exiſtimatione magna fuit: vt miter equidem hunc quoque à nõnullis argentarium, atque etiam inter diuiſores, operaſque campeſtres proditum.] Hæc Sueton. haud dubie per operas campeſtres, eos intelligens, qui calaris in campum Martium comitijs, aliquo miniſterio publico fungebantur. Diuiſores pecuniam populo viritim diuidebant, ſinguli in ſua tribu, & alio nomine magiſtri curiarum appellantur, *vt idem Aſcon. auctor eſt.* de quibus ſic loquitur *in Aulul. Plaut. in* Euclio.

Nam noſter noſtræ qui eſt magiſter curiæ,
Diuidere argenti dixit nummos in viros.
Id ſi ego relinquo, & non peto, omnes illicò
Me ſuſpicentur credo habere aurum domi.
Nam non eſt veriſimile hominem pauperem
Pauxillum paruum facere quin nummum petat.
Et paulò pòſt :- *Neque quiſquam curialium*
Venit, neque magiſter quem diuidere argentum
Oportuit...

De huiuſmodi ciuium diuiſionibus ſentire viſus eſt Cornelius Tacitus *Annalium libr. 1.* cum ita ſcriberet: [Cæterùm Tiberius nomine Germanici tricenos plebi ſeſtertios viritim dedit, ſeque collegam conſulatu eius deſtinauit.] *Ranard. vario. lib. 2. cap. 16.* Fuerunt autem hæ diuiſiones, ſportulæ, pecuniæ, oleum, cruſtum, vinum, aliaq; id genus nec abſimilia, quæ teſtatores collegijs & ſodalitatibus, militijsq; negociatorum & artiſicum, item decurionibus, populoque interdum, die natalis, qui viuentibus fuerat celeberrimus atque honorata, parentaliorumque tempore ſingulis annis dari teſtamento cauebant, *l. cùm quidam. 25. ff. de annuis leg.* Harum diuiſionum etiam meminit Paulus Iuriſconſultus in eiſdem pandectis, *ſub tit. de legat. 1. l. 125.* Huiuſmodi diuiſiones a viuentibus lætitiæ gratia dari conſueuiſſe, non eſt ambigendum. Dabant antiqui diuiſiones, nedum Decurionibus, vt cognoſcitur ex prædicti relata inſcriptione, ſed etiam eorum liberis, inter cætera Diuiſiones panis & vini. *Maior. gen. miſcel. lib. 2. cap. 2.*

DIVIDERE ſententiam. Aſconius, Quum aliquis in dicenda ſententia duas plureſve res complectitur, ex ſi non

omnes

omnes probantur, poſtulatur vt diuidat, id eſt, vt de rebus ſingulis referatur. Sextus Pompeius, Numera Senatum, ait, quiuis Senator Conſuli, quum impedimento vult eſſe quominus faciat S.C. poſtulatque vt aut res quæ afferantur, diuidantur: aut ſimul conſulantur, aut ſi tot non ſint ſenatores, quo numero liceat ſcribi S.C. expectetur. *Vide in appendice c. De ſenatu, & S.C.* Oldend.

DIVIDVVM eſt, quod diuidi poteſt in partes aliquo effectu iuris ſeparatas. Indiuiduum eſt, quod diuidi non poteſt in partes, quolibet iuris effectu ſeparatas. Hæc deſcriptio deducitur à cauſa finali, ſeu ab effectu diuiſionis. Nam verbum diuidere, in hac materia accipitur politicòs & ciuiliter, vt negotijs hominum deſeruiat: ſcilicet, quoties occurrit quæſtio, verùm aliquid adquiri, vel retineri, vel alienari poſsit pro parte: an verò non niſi totius commerciũ admittat, Siue quæratur de rebus corporalibus, ſiue de rebus incorporalibus. Siue item de obligatione, vel actione, aut ſolutione diuidenda, vel non diuidenda. In his enim totum ius conſiſtit, & per conſequens totus effectus diuidui & indiuidui, *l. ff. de leg. l. 1. ff. de ſtat. hominum. iuncto tit. Inſt. de reb. corporalibus & incorporalib.*

DIVIDVVM Romani legiſlatores ſignificare ſolent his aut ſimilibus verbis: PARTIVM PRAESTATIONEM RECIPERE, *l. 2. in princip. ff. de verb. obligat.* A SINGVLIS HAEREDIBVS DIVISIM CONSEQVI: PRO PARTE PETI: ADMITTI PARTIS EXECVTIONEM, *l. In executione. ff. eod. tit.* Pro parte adquiri: Pro parte retineri: Pro parte remitti, *l. pro parte. ff. de ſeruitutib. l. vnus ex ſocijs. ff. de ſeruit. præd. ruſt.* A communione decedere, ſcilicet rerum particularium, *vt in tit. ff. & C. communi diuid.* familiam herciſcere, hoc eſt, hæreditatem diuidere, ſeu rerum vniuerſitatem, *vt in tit. ff. & C. famil. erciſcun.* Ad ſignificandum verò indiuiduum has appellationes accommodant Iuriſconſulti: Partium præſtationem non recipere: Niſi totum detur ſtipulationi ſatis non fieri: In ſolidũ teneri, *l. 2. in prin. & §. 1. ff. de verbor. obligat.* Ab omnibus hæredibus committi pœnam: In ſolidum peccari, *vt in l. eadem. §. Cato. ff. eod. tit.* Diuiſim non præſtari: In ſolidum agi: totum dari, *d. l. In executione.* Ex his atque id genus alijs appellationibus intelligi poteſt, quomodo in hac materia ſit accipiendum diuiduum & indiuiduũ, nempe quod diuidi poteſt, vel diuidi non poteſt in partes, iuris effectu ſeparatas. Oldend.

DIVIDVVM & indiuiduum duplici ratione dicitur: Natura, videlicet & lege. Natura id diuiduũ appello, quod hominis facto in partes diſcretas, ſeparataſque, ſecari & diuidi poteſt, vt fundus, homo, veſtis, & aliæ denique res corporales innumerabiles, *l. 1. §. quædam. ff. de rer. diuiſ. l. ſi quis duas. §. ſi quis partem. ff. com. prædio. & l. quod in rerum. §. ſi quis poſt. ff. de lega. 1.* In homine tamen cæteriſq; rebus animatis, lat. & poſteriores *in l. 2. §. & harum. ff. de verbor. obligat.* hoc non admittunt, quod earum rerum diuiſio ſubiectum omninò corrumpat, *l. rerum mixtura. ff. de vſucap. c. afferte. de præſumpt.* Sed eorum ſententiam ipſe non facilè probauerim, ſi quidem hac ratione attenta, ex corporeis rebus pauciſsimæ eſſent, quæ ſectionem admitterent. Nam & nauis, veſtis, liber, hiſque ſimiles, in partes præſertim minutas ſine ſubiecti deſtructione ſeparari nequeunt: illud ſcio, hominem, mulum, cæteraque animantia, in partes commodè diuidi non poſſe. *§. eadem. in fin. de offic. iudic. in Inſtitut.* verùm hæc commoditas, vel incommoditas, in diuiduo ſecundum naturam minime attenditur, ſed id conſideratur duntaxat, an res corporea ſit atque ita actualiter diuidi poſsit, *d. §. quædam & d. §. ſi quis partem.* quòd & in hominem ipſum cadere, probat d. c. afferte. de præſumpt. Quibus confirmatur prima doctrina, in hac materia omnes res corporales natura diuiduæ ſunt, *d. l. quod in rerum. §. ſi quis poſt. ff. de legat. 1.* a qua totum punctum excipit Petr. Bellapertic. qui tam paruus eſt, vt tametſi corporeus ſit, partes non recipiat. Eſt enim punctus, aut ſi mauis punctum, (vt Mathematici docent,) quod ob incomprehenſibilem ſui breuitatem, in partes diuidi non poteſt, nec ipſum pars aliqua, ſed tantummodo ſignum eſſe dicatur, pro-tractum, vt Euclides ſcribit, lineam conficiens. Verùm hoc exemplum non mihi valdè videtur ad rem pertinere, ſiquidem punctum licet ex ſe faciat corpora, non tamen ipſum corpus ſit. Eo conſtat, ineptos eſſe, & ridiculos ex recentioribus quoſdam, licet alioqui multæ auctoritatis, qui *in l. 4. §. Cato. ff. de verbor. obligat.* ſcriptum reliquerunt, punctum nonnunquàm diuidi, veluti cùm adeò magnus, vt in partes diduci & ſecari poſsit, Bartol. verba in eum ſenſum contorquentes, dum *in l. ſi cui. hoc tit.* tradit, res omnes in vniuerſum, ex philoſophorum ſententia, in infinitas partes diuiſibiles eſſe, Punctus enim eſt, vt dixi, qui ob incomprehenſibilem ſui breuitatem, nec longus, nec latus, nec altus dici poteſt. quo circà ſi aliquam habeat magnitudinem, iam puncti nomen amittit. Præterea rebus corporeis, vt dixi, non annumeratur. Cognito vno ex contrarijs, reliquum (vt dici ſolet) facilè perſpicitur, *l. 1. ff. de his qui ſunt ſui* proindè cognito quid ſit diuiduum natura non difficulter intelligemus, eadem natura indiuiduum dici, quod hominis facto, & naturaliter in partes ſeparatas ad oculum diuidi non poteſt, *d. l. 2. §. & harum. & l. non amplius. §. bonorum. ff. de legat. 1.* Cuius generis ſunt res omnes incorporales, quæ cùm neque tangi, neque videri poſsint, *l. 1. §. 1. ff. de rer. diuiſ. §. incorporales. de reb. corpor. in Inſtit.* hominis opera in partes, quæ ad oculum demonſtrentur, ſeparari nequeunt, *l. heredes. §. an ea. ff. familiæ erciſcun.* Ideoque ſeruitutes, de quibus agimus, licèt corpori diuiduo accedant, *l. ſeruitutes. 14. ff. de ſeruit.* ipſæ tamen diuiſionem, natura præſertim, non admittunt, *vt d. §. & harum. d. §. an ea. d. l. ſtipulationes non diuiduntur. & l. fideicommiſſa. §. penult. ff. de legat. 3.* Lege diuiduum dupliciter conſideratur, vel reſpectu diuiſionis corporeæ, vel intellectualis, quatenùs ad ſectionem corporalem rem ipſam referimus, illud lege diuiduum dici cenſeo, quod commodè, & ſine damno diuidi poteſt. Per contrariumque, indiuiduum, quod non niſi cum incommodo ſectionem admittit, *l. non amplius. §. cùm bonorum. ff. de legat. alleg. §. eadem. in fin. de offic. iud. in Inſtitut.* Homo itaque in hac conſideratione indiuiduus eſt, cæteraque animantia quæ vno ſpiritu continentur. *Bald. in cap. quanto. de iudic.* quando non niſi cum deſtructione ſubiecti diuidi poſsit, *l. rerum mixtura. ff. de vſucap.* nec membrum offendi, quin toti corpori vis fiat, *l. vulgaris. in princip. ff. de furt. l. 1. §. item quæritur. ff. de aqua quotid. & æſti.* Reſpectu verò diuiſionis in intellectu conſiſtentis, Diuiduum lege dicitur, quod in partes plures indiuiſas & intellectuales vtilitatis gratia diſſecatur, *l. ſeruum communem. ff. de ſtipul. ſeruor. l. locus. ff. de acquir. poſſ.* Quod fit plerunque per quotas, ſeu partes, quas quotitatiuas vocant, vt tertiam, quartam, dimidiam, & ſimiles, *pulchrè Fulgoſ. in l. 1. §. ſi pecunia. ff. depoſ.* qua ratione, homo lege quoque diuiduus exiſtimatur, *l. ſi ſtipulatus. §. 1. ff. de ſolut. l. in executione. §. pro parte. ff. de verbor. obligat.* poſſunt quippe duo domini eiuſdem ſerui eſſe, ita vt ſinguli dimidiam partem pro indiuiſo habeant, *d. l. ſeruum communem.* Dixi ſanè: VTILITATIS GRATIA, quia diſtributionem illã partis intellectualis proportionabilem commoditatem adferre oportet, hoc eſt, tantum vtilitatis reſpectu partis, quantum totum in ſuo toto, *d. l. in executione. §. 2.* Hinc liquet, iura & actiones lege diuidi inter hæredes, tam actiuè, quàm paſsiuè pro portionibus hæreditarijs, *l. pacto ſucceſſorum. C. de pactis. l. 1. C. ſi certum pet. l. pro hæreditarijs. C. de hæred. act.* Quod magis conſiderato effectu admiſerim, quàm iure ipſo, *l. ea quæ. C. famil. erciſcun.* ponderando prima illius conſtitutionis verba: [Hæc quæ in nominibus.] non enim dixit nomina diuidi, ſed ea quæ ſunt in nominibus: cùm ius in ſe nullam recipiat diuiſionem, *l. 1. §. 1. ff. de rerum diuiſ.* ex his intelligis quoque, indiuiduum ad ſectionem intellectualem, relatum illud eſſe, quod in partes pro indiuiſo conſcindi non poteſt, vt in ſeruitutibus, quas diuiſionem non recipere manifeſtum eſt, *l. ſtipulationes non diuiduntur, & l. 2. §. & harum. ff. de verbor. obligat. l. fideicommiſſa. §. penult. ff. de legat. 3. l. pro parte. ff. de ſeruit. & hic.* adeò vt nec per legem quidem eas diuidi poſſe Iul. Paul. dicat. *l. heredes. §. an ea. ff. famil. erciſcun.* cuius rei rationem attingemus infrà. Hæc ad ſubſtantiam obligationis, & rerum in ea deductarum pertinet: in eius autem executione, hoc eſt, circa rei debitæ petitioné & ſolutionem, quatuor cauſas I. C. conſiderari volunt, quas accuratè proſequitur Vlpian. *per totam l. in executione, allegat.* nonnunquam enim euenit, vt talis res in obligationem veniat, quam creditor pro parte petere, itidemq; præſtari pro parte à debitore poſsit, veluti ſi promiſſa ſit pecunia certa, ſeu quantitas, *d. l. 2. §. & harum. & d. l. in executione. §. 1.* Hoc eſt, quòd dicere ſolemus, quantitatis obligationem diuiduam, de qua regula ad ſatietatem ſcripſimus *in d. l. ſtipulationes*

non diuiduntur. Interdum, & ſecundò, contingit omnino diuerſum, vt aliquid debeatur, quod nec pro parte peti, nec pro parte ſolui poſsit, vt ſeruitutes, operæ, & facta, *d.l. ſtipul. & hic l. libertus qui ſoluendo. ff. de oper. liber.* Quare ſi opus teſtator fieri iuſſerit, hæredes ſinguli, inquit Vlpian. in ſolidum tenentur, *d.l. in executione. §. ſecundo. & d.l. fideicommiſſa. §. penult. ff. legat.3.* quæ omnia de ſeruitutibus facti & operis *in d.l. ſtipulationes*, pleniſsimè ſum exequutus. Quandoque verò nonnihil pro parte peti poteſt, quod in ſolutione ſectionem non admittit. etenim ſolui niſi totum, nequit, ſicut in ſtipulatione generis & alternatiua. *d. l. in executione. §. pro parte.* alioqui, vt Vlpian. ait, in diuerſis rebus rectè partes ſoluerentur, quod debitor facere non poteſt, ne creditor debitum non conſequatur, indeque enata celebris illa regula, obligatio ſolutione indiuidua eſt, ſi contingere ex ea poteſt, in diuerſis rebus ſolutionem fieri. Quam Ioan. Imol. *in l. ſuprà iter. §. officium ff. de aq. plu. arcen.* declarat, procedere in obligatione ex hominis diſpoſitione fluente, vt in alternatiua, & generis, *d. §. pro parte.* ſecus in ea, quæ deſcendit ex diſpoſitione legis, vt in cauſa noxali, in qua cum lex conſtituerit, dominum dando, vel ſeruum qui damnum intulit pro noxa, vel litis æſtimationem liberari, *toto titul. ff. C. & in Inſtit. t. de nox. actio. l. inter. §. 10. ff. de re iudic.* poterit dominus partem in pecunia, partè in ſerui dominio præſtare. Hoc enim minùs habet iniquitatis, ne nimis prægrauetur innocens dominus ex maleficio ſerui, *l. quoties nihil. ff. de reg. iuris.* & vulgò dici ſolet, mitiùs agi cum lege, quam cum homine, *l. Celſin. ff. recep. arb.* hoc tametſi Alexand. Iaſon & poſteriores recipiant, nunquam ipſe probaui, cùm verùm non ſit, dominum præſtando partem in quantitate, partem in ſeruo, liberari, *d. §. officium, vbi Bartol. & l. ſi ſeruus communis. ff. de nox. actio. l. ſi unus reo. ff. ſi ex noxali cauſa agatur, l. & tantùm. § ſi ſeruus. ff. de ſeru. corrup.* Ideoque nec præcipua eorum doctrina defendi poteſt, aſſerentium, in obligatione ex diſpoſitione legis fluente, in diuerſis rebus partes rectè ſolui: nam & obligationem, rem tradi, ea potiſsimùm ratione indiuiduam eſſe conſtat, ne ſolutionem in diuerſis rebus fieri contingat. *Bart. in d.l. ſtipulationes non diuiduntur. 3. q.* Cùm enim ſit obligatio facti, in qua lex diſponit ſuccedere, obligationem in id quod intereſt, *l. ſi quis ab alio. ſup. ff. de re iudic.* parte fundi exſoluta, poſſet pars quæ ſupereſt, in pecunia numerata præſtari, quod eſt abſurdum, *d. §. pro parte.* quam rem paulò plenius *in d. l. ſtipulationes*, attigimus. Accedere denique poteſt, vt ad ſolidum agi debeat, adferatque nihilominùs ſolutio partis liberationem, veluti inquit Vlpian. *in d. l. in executione. §. in ſolidum.* ſi contra hæredes venditoris agere velim, vt me defendant contra Titium, qui fundum venditum vult à me euincere, hæredibus omnibus, & inſolidum denunciare debeo, ſi tamen fundum euinci contingat, pro portione tantùm hæreditaria, ſinguli tenentur. Hæc multò clariùs obſcurum hunc tractatum aperiunt, quàm commentitia illa doctorum diuiſio, dicentium, Diuiduum & indiuiduum lege, conſiderari tripliciter, contractu, petitione, & ſolutione. Quædam enim ſunt omninò, hoc eſt, tribus illis reſpectibus diuidua, vt obligatio quantitatis, quæ pro parte deduci in contractum, pro parte peti, & pro parte ſolui poteſt, *d. §. & harum.* Quædam omninò indiuidua, vt ſeruitus, quæ nec per partes in contractum venire, nec pro parte peti, nec pro parte præſtari poteſt, *vt hic, & d.l. pro parte. d.l. hæredes. §. an ea. ff. fam. erciſcund. cum vulg.* Aliqua, inquiunt, ſunt contractu diuidua, petitione verò & ſolutione indiuidua, vt facta, quæ principiò pro parte in contractum deduci poſſunt, *l. 2. §. præterea. ff. de aqu. plu. arc. l. locum. ff. de acquir. poſſeſſ.* Poſtquàm autem ſuper his ſemel contractum eſt, per partes, neque peti, neque præſtari poſſunt, *d.l. ſtipulationes & d.l. in executione. §. ſ. cuncta.* Denique quædam dicuntur & contractu, & obligatione diuidua, quæ tamen in ſolutione ſectionem non admittunt, vt ea quæ ſi pro parte præſtantur, vel proportionabilem commoditatem non adferunt, quia nó tantum vtilitatis pars reſpectu partis affert, quantum totum, reſpectu totius, *d. §. 2.* vel in diuerſis rebus ſolutionem fieri contingere poteſt, *d. § pro parte. Coraſ. in l. via. ff. de ſeruit.*

DIVINA loca, *l. 1. ff. de interdict.*

DIVINAS domus, id eſt, Imperatorias, Alciat. interpretatur *in l. ad inſtructiones. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Spieg.

DIVINAE tabulæ, hoc eſt, decem præcepta, ſuperiore ætate relegatæ prorſus erant à ſcholis Iuriſperitorum, admiſsis potiùs immenſis Baldi & aliorum commentarijs. videbatur enim ad Theologos pertinere, nec quicquam conferre ad iuriſprudentiam Decalogus, quum tamen acerrimi iudicij vir Old. verè indicarit fontem iudiciorum, & actionum eſſe 8. præceptum. Spieg.

DIVINATIO, eſt iudicium, quo duo pluresve, qui ſe præponi in accuſando volunt, de accuſatione ſibi deferenda contendunt. ex eo autem deductum nomen putamus, quòd quum in hoc iudicio iudices non de præterito, ſed de futuro ſtatuant, vter ſit rectiùs accuſaturus (quod totum opinabile eſt, coniecturaque nititur) diuinare dicantur, eorumque iudicium opinabilis diuinatio. Vlpian. *l. 15. ff. de accuſat.* [Si plures exiſtant, qui eundem in publicis iudicijs accuſare volunt, iudex eligere debet eum qui accuſet, cauſſa ſcilicet cognita, æſtimatis accuſatorum perſonis, vel de dignitate, vel ex eo quod intereſt, vel ætate, vel moribus, vel alia iuſta de cauſſa.] Hoc in publicis iudicijs. In popularibus autem Prætor eligebat idoniorem: *inquit Paulus in l. 2. ff. de popul. act. vide Fab. lib. 3. cap. 10. & lib. 7 cap. 4. Gellium lib. 2. cap. 4.* Hoto. *vide & Duarenum lib. diſputat. anniverſ. 1. cap. 36.*

DIVINOS autem honores ſibi cùm vindicarent Imperatores, eò factum eſt, vt diuinæ domus & conſtitutiones, Cæſarum domus & conſtitutiones appellentur, vt & alia multa. Prat.

DIVINVM ius, quod ad Dei cultum pertinet. Hinc nuptias diuini iuris communicationem definit Modeſtinus *l. 1. ff. de ritu nupt.* quòd vir & vxor eorundem ſacrorum participes eſſent, *l. 4. C. de crimi. expil. hæred.* & Iuriſprudentia diuinarum rerum ſcientia definitur, *l. 10. ff. de iuſt. & iur.* Prat.

DIVINI iuris eſſe dicuntur res ſacræ & religioſæ, *l. 1. ff. de rer. diuiſ.* Sic Diuinas res interpretatur Vlpian. *l. 1. ff. de interd.* quæ definitio à Gothis interpolata eſt apud Gaium *lib. Inſt. 2. tit. 1.* Prat.

DIVINA VIS, *l. 24. §. Seruius. ff. de damn. inf.* quæ aliàs Vis maior, & *θεῶν βία* appellatur. (vulgò Gottes gwalt.)

DIVISIO, eſt vel totius in partes, vel generis in ſpecies fiſsio. eſt enim duplex. Vna fit in partes, altera in ſpecies. Prior appellatur Partitio, & eſt totius integralis ſiue legalis in partes. Poſterior diuiſio, totius ſcilicet vniuerſalis, ſiue prædicatiui in ſpecies, *gl. ff. l. recta. de verbor. ſignific. Ex Apella.* Sed clariùs hæc, docendi gratia, diſtinguuntur: vt diuiſio ſit generis in formas. vt animal diuiditur in hominem, auem, aſinum & piſcem, nam genus hæc omnia in ſe complectitur, quaſi totum quoddam: cui quæ ſubiecta ſunt, veluti membra ſunt. Vnde & Cicero fatetur, ſpecies, quas ipſe maluit appellare formas, interdum & partes vocari, Partitio verò, quum totum ſiue (vt quidam appellare malunt) integrum diuiditur in ſuas partes, velut in membra, tum in corporalibus, tum iis quæ intellectu tantùm percipiuntur, vt cùm corpus hominis diuiditur in caput, humeros, brachia, thoracem, ventrem, ilia, crura, & pedes: aut domus in tectum, fundamentum, aut parietes. Hæc ſenſu percipiuntur. Rationis ſunt illa: Ius diuiditur in legem, morem, & æquitatem. Si rempublicam diuidas in monarchiam, democratiam, oligarchiam, & ariſtocratiam, diuiſio erit, qua totum in formas diducitur. At ſi rempublicam diuidas in patres, equeſtrem ordinem, & populum, partitio erit. In ſumma tamen, omnis diuiſio aut eſt ſubſtantiæ in ſubſtantias: vt, animalis in hominem, & cætera bruta, aut ſubſtantiæ in accidentia: vt, animalium aliud bipes, aliud quadrupes, aliud pedibus carens. aut accidentium in ſubſtantias: vt ſi volatilia diuidas in aquilam, noctuam, & alias ſpecies. aut accidentis in accidentia: vt, eruditorum alius ex ſe doctus eſt, alius à præceptoribus inſtitutus. Spieg.

DIVORTII quæ ſit etymologia, inter auctores non eſt parua diſſenſio, exiſtimante Paulo Iuriſconſulto *in l. inter divortium ff. de verbor. ſignif.* dictum ideo quod in diuerſas partes eant, qui diſcedunt, Caio *in l. 2. ff. de divortijs.* à diuerſitate mentium, alijs à diuertendo, quibuſdam verò per tranſlationem, à diuortio aquarum, eiuſque ſimilium, cùm propria voce rem hanc exprimente careamus. quæ fuit Ciceronis ſententia *lib. 3. de oratore.* qui cùm ſit teſtis omni exceptione maior, vt alios refellam, me maximè cogit, præſertim Caium, cum diuortio non admodum ſtructura & ſono diuerſum

uerſicis affinis ſit, & longiùs quàm par ſit, etymon petatur. Idem Cicero *lib. citato.* doctrinarum diuortia dixit, In Epiſtolis verò ad Atticum, aquarum diuortia. Iulianus Frontinus *in c. de qualitate agrorum*, aquarum diuergia. Virgilius ſimiliter aquarum diuortia, & viarum. *adde infrà in verbo Diuortia aquarum.* Lucanus fluminum & maris, Gratius verò poëta *in libello de Venatione*, morborum in canibus diuortia. Vnde non immeritò Nonius, diuortium rerum omnium ſeparationem dixiſſe videri poſsit. Hebræi, penes quos vetuſtiſsima diuortium habet initia, *vt Deut. cap. 24. perſpicitur*, nomen Diuortij à verbo quod ſcindere ſonat, deducunt: libellumque abſciſsionis dicunt (Marcus Euangeliſt. cap. 10. *βιβλίον ἀποστασίου*, Matthæi verò interpretes *ἀποστάσιον*, quaſi abſciſsionale nuncupant) quòd viri & vxoris nexum, coniugationem, &c. in perpetuum abſcindat ac dirimat. *Maiorag. libr. 2. miſcell. cap. 15.* Inter diuortium autem & repudium hoc intereſt, quòd repudiari etiam futurum matrimonium poteſt: non rectè autem ſponſa diuertiſſe dicitur, quod diuortium ex eo dictum eſt, quòd in diuerſas partes eunt, qui diſcedunt. Illud quoque hic reticendum non videtur, in diuortijs ſolennia fuiſſe verba, quibus antiqui vterentur. Caius *l. 2. ff. de diuortijs.* [In repudijs autem, id eſt, renunciatione, comprobata ſunt hæc verba: TVAS RES TIBI HABETO. Item hæc: TVAS RES TIBI AGITO. In ſponſalibus quoque diſcutiendis, placuit renunciationem interuenire oportere, in qua re hæc verba probata ſunt: CONDITIONE TVA NON VTAR.] Hæc Caius. Quo in loco ſciendum, priora illa renunciationis verba, fuiſſe magis in vſu, cùm Cicero, Plautus, Martialis, atque Apuleius in eadem formula verbum habendi, non autem agendi ponant. Cicero *Philip. 2.* [Mimam illam ſuam, ſuas res ſibi habere iuſsit ex duodecim Tabulis.] Apud Plautum matrona à marito diuertens ait: TIBI HABETO RES TVAS. Martialis:

Menſe nouo Iani veterem Proculeia maritum
Deſeris, atque iubes res ſibi habere ſuas.

Apuleius *lib. 5. de aſino aureo.* [Confeſtim, inquit, thoro meo diuorte, tibique res tuas habeto.] *Maiorag. d. cap. 15. Adde Forcat. in ſuo cupid. iuriſperit. cap. 15. nu. 3. & ſeq.*

DIVORTIVM. Hæc de diuortio definitio Gofredi & Hoſtienſis, *in ſumma. §. 1. de diuortijs.* videtur præferenda reliquis. Diuortium (inquiunt) eſt inter virum & mulierem legitimè facta ſeparatio. Dicitur autẽ, LEGITIME, eò quòd quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, vt ſcilicet, & abſque ratione. non enim homo ſeparat, quos pœna damnat, quos reatus accuſat, quos maleficium coarctat, 33. *quæſt. 2. c. ſolet. & de conſang. & affinitat. c. de infidelibus.* Moſes tamen primus diuortij autor fuit, *Deutero. cap. 24.* Ille enim (autore D. Hieronymo) videns Iudæorum alios auaritia, alios moleſtia domeſtica, alios libidine commotos, ſuas vxores iniuria, & morte aliquando afficere, quò ſibi integrum foret nouas ducere vxores, aut iuniores, pulchriores, ditioreſve, vt domeſticæ quieti conſuleret, facultatem illis dedit diuortij faciendi cum prioribus vxoribus, ea tamen conditione, vt vir daret vxori ita reiectæ libellũ diuortij, in quo (teſte Ioſepho *Iudaica antiq. 4.*) in hanc ferme ſententiam ſcriptum eſſet, [Promitto me non repetiturum te.] quò ſic mulier poſſet cuiuis rurſum nubere. Et hinc factum eſt (ſicuti ego arbitror) vt olim Romani in repudijs, id eſt, renunciationibus, vſitatiſsimi habuerint moris verba ea: RES TVAS TIBI HABETO, TVAS RES TIBI AGITO. Nec illa reijcerentur, CONDITIONE TVA NON VTAR: *ſicuti tit. de diuort. adnotârunt Iuriſconſ.* Quia verò repudij meminimus, intelligendũ hic eſt, repudij rationẽ nõ mutuam fuiſſe apud Hebræos; neque olim apud Romanos. Cauiſſe enim Romulum lege ſatis cõſtat (ſi Plutarcho credimus) ne mulieri virum, in cuius manu, mancipioque cauſa foret, relinquere fas eſſet. Et quanquam viro liceret repudiare, Romanis tamen ipſis vxorem dimittere veteris non fuit inſtituti, nec probatum eſt, niſi in liberorum veneficio, aut in adulterio (cuius ſolius gratia diuortium minimè reſpuendum Chriſtus ſanxit *Matthæi cap. 5. & 19.*) foret deprehenſa, aut niſi claues ſubieciſſet, quòd ſi quis aliter repudiaſſet, eius opum vxori portionem dari, reliquum Cereri eſſe ſacrum idem Romulus iuſsit. Prætereà, & eos qui ab vxore diuerterent, ſacra dijs inferis obire. Itaque, viro tantum diuertere licebat, quin & zelotypiæ illius mederi vxor cogebatur, exemplo vel fœdiſsimo, nec citra horrorem. Tunc & dicebatur vxori nuntius remitti. Cicero enim *epiſt. 1. ad Attic.* [Vxori (inquit) Cæſarem nuntium remiſiſſe.] Cauſas autem, & formulas diuortij varias fuiſſe certum eſt, vti videre eſt apud Platonem, *dialog. 11. de legib.* & Alexandrum ab Alexandro, *lib. 4. cap. 8.* Vna eſt ſterilitas, cuius gratia Spurg. Carbilius Romanorum primus vxorem fertur dimiſiſſe, ac, diuertentibus matrimonijs, quaſi anſam prębuiſſe, quem ſecutus eſt Sulpitius Gallus, miſſo repudij nuntio, quòd in caput veſtem deducere animaduertiſſet. Idem fecit Pub. Sempronius, quòd eius vxor ludos funebres ſpectaſſet. Quam ob cauſſam, diuortium, ſeu repudium (vtrumque enim confunditur: nam horum verborum ſignificatio differentiam habet excogitatam à Iuriſconſultis. quod verò ad affectum attinet, vtrorumque eadem vis eſt, ac poteſtas) olim ex multis, atque non ita grauibus cauſis admittebatur. Sed hodiè non niſi ex vna cauſa, nimirùm, adulterij. quod & ſancti epiſcopi, & iuſtiſsimi Cæſares intellexerunt etiã de cauſibus criminum, quæ maiora ſunt, & habentur, minusque tolerabilia maritis omnibus, quàm ſit omne adulterium: vt ſi conantibus quibuſdam contra principem, conſcia id marito ſuo non manifeſtarit, ſi homicida ſit, venefica, inſidiatrix vitæ mariti depræhenſa, furax, blaſphema in Deum, & perpetua irritatrix mariti, ac omnino impacabilis. Quemadmodum & inter alias cauſas à Cæſaribus Chriſtianiſſimis, *l. in conſenſu. C. de repud.* enumerantur, præter adulterij crimen, homicidium, veneficium, falſarij crimen, ſepulchrorum effractura, ſacrilegium, latrocinium, plagiarij crimen, & huiuſmodi quædam alia, quæ adulterio (cuius meminit Dominus exempli gratia, vt inde atrociora æſtimemus crimina, de quibus tamen eccleſiæ iudicio ſtandum eſt magis, quàm proprio) vel æquiparantur, vel multum excolunt in crimine, & ob quæ etiam mulieri, quemadmodum & viro, repudij auxilio vti neceſſariò permittitur libertas, ſeque viciſsim dimittere. Sunt verò, qui dimittere opinentur haud ſatis huic accommodum re verbum. Nam exercitum (inquiunt) dimittimus, ſicuti dimittitur ſenatus, concio, amicus, digredi volens. Verùm, qui hoc ſentiunt, producuntq;, falli manifeſtiſsimum eſt ex Tranquillo, qui in Cæſare dimiſſam ab eo Coſſulam tradit. Abijcere in hoc vſu non reformidat D. Hilarius, neque Hieronymus abijcere vti videtur, quippe qui eiectam mulierem intelligat, quæ à marito viuente eijciatur. Non prætereunda interim eſt Pauli ſententia, *ex 2. Inſtit. lib. tit. de dotibus.* [Si diuortium (inquit) citra mulieris culpam obtigiſſet, integra repetebatur dos, quòd ſi ab vxore quid delictum foret; in liberorum ſingulos ab marito ſexta dotis retinebatur portio, vſque ad dimidiam modò dotis partem.] Commeminit quoque & Boetius, [Romanæ (inquit) ciuitatis iure in parentum arbitrio retinentur liberi, vſq; dum mancipatione ſoluantur tertia. Ergò, ſi diuortium foret factum mulieris vitio, dotis parte pro liberorum mulctabatur numero.] Ancia.

DIVORTIA Itinerum, dixit Liuius *lib. 4.*

DIVORTIA *Iſidor. lib. 15. etym. cap. vlt.* ſunt flexus viarum, hoc eſt viæ in diuerſa tendentes. *Verg. lib. 9. Æneid.*

Abijciunt equites ſeſe ad diuortia nota.

Eadem diuerticula dici cœpta ſunt. Briſſ.

DIVORTIA aquarum dixit Vergilius, cùm ex eodem capite in diuerſas partes fluunt. Vnde diuortium non propriè in ſponſalibus vſurpatur, quia ſponſi nunquam in vnũ tanquam caput aut iugum coniuenerent. *Paulus l. 191. de verbo. ſign. vt refert Cuiac. lib. 8. cap. & numero citato.*

DIVORTIONALE. Eraſmus *in cap. 5. Matth.* vertit diuortionale ad verbum *τὸ ἀποστάσιον*, hoc eſt, inquit, libellum diuortij, & *capite Matthæi 19.* vertit libellum repudij. Quamobrem nihil fermè diſcriminis videtur inter vtrunque ponere: quod Iuriſconſultis ſæpè quoque accidit. *Papinianus in l. viro atque vxore. ff. ſoluto matrim. & in Nouella Iuſtinian. conſtitut. 117. ſub tit. de diuerſ. capitul. & ſolutio matrimo. Brocham l. inter diuortium. de verb. & rer. ſign. citatu dignum.*

DIVOS olim Imperatores appellabant, neſcientes tamen rationem quare id facerent. Nos verò Deo authore, poſſumus dicere Diuos Imperatores etiam dum viuunt, quia in adminiſtranda ſacroſancta iuſtitia, Dei miniſterium agunt, vt qui eos contemnat, Deum contemnere cenſeatur.

Roman.13. [Item, Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes.] Quam ob cauſam cùm Ioas coronaretur in templo, tradebatur ei lex Domini in manus. 2. *Paralip*.23. Quem morem in hodiernum diem rectè imitantur Chriſtiani. Dauid enim beatos pronunciat eos, qui meditantur in lege domini die ac nocte, *Pſalmo* 1. Proinde meritò Diuos fratres dixerimus Carolum V. A. & Ferdinandum C. Optimos Maximoſque Principes noſtros. Vnde diligentiſsimus Latinæ linguæ interpres A. Calepinus: [Cùm autem dicimus, inquit, Diuam fœminam, intelligimus eam, quæ ſua virtute diuinitatem meretur.] Sic dicimus Diuos Imperatores, etiam dum ſunt in vita. Oldend. *Aliquid repete ſuprà ex verbo, Diui fratres, & Diui I.C.*

DIVRNVM petere, Seneca *lib.1. controuerſ.* dixit pro eo, quod panem mendicare. vt ſolent facere apud nos quidam inertis atq; ignauæ vitæ homines, quos tanquàm inutiles, & ad nullam rem vtiles, Bliteos appellamus, qui de alieno, eoque emendicato in diem viuunt. *Connan.lib.8.cap.11.nu.6.*

DIVTVRNA conſuetudo pro iure & lege in his: quæ ex non ſcripto deſcendunt, obſeruari ſolet, *l. diuturna. de legibus.* quam verò ibi diuturnam appellauit Vlpianus: longam dixit Hermogenianus *in l. ſed & ea, eodem tractatu*: receptumque eſt, vt decem anni diuturnos conſtituant mores, maximè ſi contradictorio aliquando iudicio confirmati fuerint, *l. cùm de conſuetudine. de legibus.* Cæterùm cùm mores & conſuetudinem nominauerint prudentes, conſtat ex vnica actione mores non introduci. *Ferret. de iure nat. gent. & ciuil.* Diuturnum autem ſignificat longum quoddam tempus, non certum aut definitum, ſed pro rei conditione, cui iungitur modò longius, modò breuius, quod hoc vno exemplo Ciceronis oſtendi poteſt *de Senectute.* [Nihil mihi diuturnum videtur, in quo eſt aliquid extremum.] *Connan. lib. 4. cap. 10. num. 6.*

DIVTVRNVM tēpus, & Diuturna poſſeſsio ad decennium referuntur, inter præſentes, viginti verò inter abſentes: idque vulgò obtinuit *l.1. ff. de aqua, & aquæ plu. arcen. l.10. ff. ſi ſerui. vindic.* Spieg.

DIVTVRNVM quid ſit, explicatur in l. diuturna. ff. de leg. & Inſtit. de iure nat. §. ex non ſcripto. Albericus hoc aliquantò contractiùs eſſe putat longo tempore, tametſi videantur idem ſignificare tempus. *vtat §. emanſor. l. 2. de re milit.* Spieg.

DIXI. Aſconius, [Moris fuit, quum ſatis viſum eſſet fluxiſſe verborum, hanc ſibi neceſsitatem finiendæ orationis imponere, vt dicerent ad vltimum, DIXI: quod etiam ab vtraque parte oratione conſumpta, vt in conſilium dimitterentur, Prætor ſoleret pronunciare Dixerunt.] Hæc ille. Vbi tamen, Præco, corrigendum eſſe docui *in notis in Aſcon.* quam meam ſententiam Fabius adiuuat, *lib. 11.* Iudex in priuatis, Præco in publicis dicere de cauſſa iubet. Nam vt initiò pronunciabat, Dicite, ſic in extremo, Dixerunt. Hot.

D O.

DO, DICO, ADDICO, Omnis prætorum iuriſdictio, quæ modò eſſet in iudicijs, his trib. verbis notabatur: Quorum primum, dandi iudicis ſignificabat poteſtatem, Secundum, iuris dicendi, & ferendæ ſententiæ. Tertium, iudicari faciendi & exequendi. *Connan. lib. 7. cap. 9. num. 5.* de quibus Ouid. *lib. 2. Faſtor.*

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur:
Faſtus erit per quem lege licebit agi.

Dabat enim iudices, recuperatores, arbitros: dabat iudicia, actiones, exceptiones: dabat poſſeſsionem. Dicebat ius, dicebat mulctam, dicebat viam in vindiciarum litibus: Addicebat in ceſsionibus, in bonis cōtrouerſis, in vindicijs. Itaque in legibus antiquis finium regundorum apud Hagynum ita legitur: [Deque ea re curatoris qui hac lege erit, iuriſdictio, recuperatorumque datio, addictio eſto. Si curator hac lege non erit, tunc quicunque magiſtratus in ea colonia iuridicundo præerit, de ea re iuriſdictio, iudiciſque datio, addictio eſto.] Cicero *Verrina* 3. [Domus erat plena, noua iura, noua decreta, noua iudicia petebantur. mihi det poſſeſsionem, mihi ne adimat, in me iudicium ne det, mihi bona addicat. Item, Simul in iure dicendo bonorum poſſeſsionumque contra omnium inſtituta addictio & condonatio.] Varro *lib. de Ling. lat.* 5. [Dies faſti, per quos Prætoribus omnia verba ſine piaculo licet fari: contrarij horum nefaſti, per quos dies, nefas fari Prætorem, Do, dico, addico. itaque nō poteſt agi. neceſſe eſt enim aliquo eorum vti verbo, cum lege quid peragitur.] Hot.

DO, LEGO, Iauole. *de ſtatulib. l. Stichum.* [Titio do lego.] Paul. *l. 1. ad leg. Falcidiam.* [Eaſque res quibusque dare legare volet.] Non plus ſignificat, do lego, quam ſi do ſolùm, vel lego dixiſſet. Spieg.

DOARIVM Gallis quid ſit, ex hoc loco Balduini patet. [Sed præter emolumentum coniugalis ſocietatis, ſiue communis, tribuitur vxori ſuperſtiti, vſusfructus certæ portionis bonorum mariti, quod Doarium dicimus, &c.] *Balduin. § fuerat antea. Inſtitut. de actionibus.*

DOCERE diſciplinam. Vide tit. de Duobus ſacerd. generibus, in leg. 12. Tab.

DOCERE, id eſt, oſtendere, ſeu apud iudicem probare, (**beweiſen/beweiſlich darthun.**) *l. 14. §. in hac. ff. quod met. cau. l. 5. ff. de inoffic. teſtam. l. 23. §. vltim. ff. ad leg. Aquiliam. l. 9. §. ſi minor. ff. de iureiurand. l. 2. §. ſequitur. ff. de doli except. l. 2. C. ſi ex falſ. inſtrum. l. 10. ff. ſi ſeru. vind.* Doce, id eſt, proba, *l. 9. C. de rei vind. l. 1. C. rer. amot.* Si docuerit, id eſt, probauerit. *l. 1. §. permittitur. ff. de aqu. quotid.* Briſſon.

DOCILIS, qui natura aptus doceri. *c. qui Epiſcopus 23. diſt. Ioan. Bello. Etymol.*

DOCTORES legum, magiſtros appellari, adnotatum eſt etiam ab Alciato diligentiſsimo: putatq; generaliter magiſtri nomine contineri Baccalaureos, Licentiatos, Doctores. Sicut enim athletę tribus coronis, more Gręcię antiquo inſigniri debebant. *l. 1. de athl.* ita in agone literario tres ſunt diſtincti gradus. Notandum autem, quòd Doctores liberalium artium, & medicinam profeſſos, ciuitate Romana donauit D. Cæſar. Hanc à principio parciſsimè populus Romanus dabat: lapſis deinde temporibus, latius hoc ius propagatum eſt, *vt oſtendit. tit. de cenſibus.* Spieg.

DOCTORVM in iure promotio, in vſu eſſe cœpit circa annos imperij Lotharij Auguſt. Saxonis, qui mandauit publicè in ſcholis tractari Romanas leges: quas quum doctiſsimos quoſque (quemadmodum in re noua fieri ſolet) amplecti viderent monachi, Scripturæ autem ſacræ cognitionem frigeſcere & contemni, præ ſtudio Iuriſconſultorum: & ipſi quoque Theologicum ſtudium auſpicari cœperunt, atque exemplo Iuriſconſultorum, diſputationes ſcholaſticas de rebus ſacris inſtituerunt. Mox quum & apud illos doctorum numerus augeretur, editæ ſunt conſtitutiones de promotione, de numero annorum: & ſancitum eſt, vt de diuinis differentes, non modò recepta ſcholæ decreta ſequerentur, ſed & vocabulis vterentur, & loquendi formulis in ea ſchola natis. Qua verò factum id ſit ratione, pulchrè Rhenanus noſter recenſet *in annotat. ad Tertullianum.* Spiegel.

DOCVMENTA. Documenta dicuntur literæ publicæ. (**ein brieflicher ſchein/vrkundt.**) *c. quoniam contra. ex. de prob.* Propriè autem documenta ſunt id, quod nos docet (documentum enim formatur à præterito docui, verbi doceo, ſicut à monui monumentum) ſiue ex quo quid docemur. Saluſtius, *in bello Catilinario.* [Quarum rerum ego maximè hæc documenta habui, quòd in bello ſæpius vindicatum eſt in eos, qui contra imperium in hoſtem pugnauerunt.] Anchora.

DODRANS, pars aſsis, *l. 29. ff. de vſufruct. l. 1. ff. ad leg. Falc. l. 13. §. vltim. ff. de hæredib. Inſtit. l. 35. eod. §. hæreditas. 4. Inſtit. eo. tit. vbi VVeſemb.* quaſi dempta quadrante AS; vt vult Varro, nouem vnciæ. id eſt, tres partes è quatuor, (**drey viertheil.**)

DOGMA eſt lex docēs ſcientiam fidei, & eſt vera doctrina & omnium ſcientiarum viaticum *c. qui ſine 26. q. 2. gl. c. ſatis 96. diſt.* Dicitur autem dogma ἀπὸ τοῦ δοκῶ, id eſt puto, cenſeo, exiſtimo. Latinè placitum, decretum. *Droſæus in methodo iuris.*

DOGMA, *in l. 2. ff. ad S.C. Vellian.* decretum, & ſenatuſconſultum ſignificat, pro quo Modeſtinus *in l. ... ff. de excuſ. ...* dixit. Spieg.

DOLABRVM per quod ignis vel flamma in tignis recepta, quaſi dolando abraditur, ne progrediatur. *l. 3. ff. de offic. præfect. vigil.* Oldend.

DOLARE, fabrorum lignariorum verbum, cùm materiæ complanatur aſperitas. Vnde Iuriſconſult. *in l. ferri. 235. §. vltim. ff. de verbor. ſignific.* [Fabros tignarios dicimus non

eos duntaxat qui tigna dolarent, ſed omnes qui ædificarẽt.] Spieg.

DOLIVM, vas fictile eſt, vino atque alijs rebus condendis aptiſsimum. Vlpian. *de fun. inſtruct. l. inſtrumenta.* [Dola, inquit, licet defoſſa non ſint, & cuppæ.] *Idem de aur. arg. leg. l. dolia fictilia, quibus terra adſ[c]ripta eſt.* Hinc doliarius, qui facit dolia. Et doliarius, a, um, quod ad dolia pertinet. Paul. *de fund. inſtruct. l. tabernæ.* [Doliaria, inquit, vaſa & ancones.] Item *l. ſi vinum. ff. de peric. & com. rei vend.* [Si doliare, inquit, vinum emeris.] Nebriſſ.

DOLIVM, vas grande, quo vinum reconditur. Dolia ſingula, *in l. 1. §. 1. ff. de peric. & com. rei vend. l. dolia. de contrah. empt.* Scribunt Iuriſconſulti, vino legato cum vaſis, dolia legata non ſunt: quia ſcilicet ea mente vinum in dolia condimus, vt ex his poſtea in amphoras, vel cados diffundamus. Ex hoc eſt vinum, quod paſsim diffuſum nominatur, & doliare, quod dolijs plerunque in multos annos adſeruatur, ex quibus ſolebat minutatim vendi. *vide latius Connanum lib. 7. cap. 10. num. 2.*

DOLIA etiam, Vlpiano tradente, in alium vſum, quàm vini habentur: vt ſi tritico, vel pecunia impleantur. adfert exempla Alciat. *in comment. ad l. vinaria vaſa. de verbor. ſignific.* Spieg.

DOLIARIVM, non locus vbi dolia, ſed vas ipſum ampliſsimum & capaciſsimũ: apud Caium *in l. 35. §. 6. ff. de cont. empt.* [Sed & ſi ex doliario pars vini venierit, veluti metretæ centum, veriſsimum eſt antequam admetiatur, omne periculum ad venditorem pertinere.] Hot. Cæterum, doliarium, vt pleraq; in arium nomina, repoſitorium ſignificat, in quo dolia reponuntur. *l. vxorem. §. in teſtamento. ff. de leg. 3.*

DOLONEM Romani vocauerunt genus breuioris ferri, acuta cuſpide, quo præcipuè graſſatores vtebantur. Nam & Plutarchus *in Tyberio*, dolona eſſe ait ξιφίδιον λησρικόν. Ioſephus *lib. 20. antiquit. Iudaic.* de ſicarijs verba facturus, ait, à Romanis ſicas vocari gladiolos inſtar acinacis Perſici incuruos. *Balduin. in tit. de publicis iudicijs.*

DOLON, eſt aut flagellum, intra cuius virgam latet pugio: aut, ſecundum Varronem, ingens contus cum ferro breuiſsimo. Dolones autem à fallendo dicti ſunt: quòd decipiant ferro, cum ſpeciem præferant ligni. Hæc Seruius *Æneides lib. 7.* Vtitur autem hac voce Alfenus *in l. ſi ex plagis. 52. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* [Ille flagello quod in manu habebat, in quo dolo inerat, verberare tabernarium cœperat.] Sic enim cum corrigendum eſſe locũ, vbi antea DOLOR legebatur, iampridem eruditi viri animaduerterunt, mihi quoque videor ſimile mendum animaduertiſſe in l. 1. §. 1. ff. ſi quadrup. vbi Vlpianus ſic ſcribit, [Et generaliter hæc actio locum habet quoties contra naturam fera mota pauperiem dedit. ideoq; ſi equus dolore concitatus, calce petierit, ceſſare iſtã actionem. ſed eum qui equum percuſſerit, aut vulnerauerit, in factum magis quam lege Aquilia teneri.] nam DOLONE legendum eſſe, meo iudicio verba hæc oſtendunt. Suetonius *in Claudio:* [Reperti & equeſtris ordinis duo in publico, cum dolone, ac venatorio cultro.] Heſychius, δόλωνες, inquit, ξιφίδια ἐν ξύλοις ἐγκεκρυμμένα.

DOLVS alius bonus eſt, veluti quo à medentibus falli ægros, non tamen decipi, Lucretius poeta teſtatur: *inquit Donatus in Eunu. bom.* alius malus, qui decipiendi tantum cauſſa paratus eſt. Hot.

DOLVM bonum veteres etiam dicebant, & pro ſolertia accipiebant, maximè ſi aduerſus hoſtem latronemve quis machinetur. *ita inquit Vlpian. in l. 1. §. non fuit. ff. de dolo. & conſulunt Corne. conſil. 53. in hac conſultatione. in 2. colum. lib. 2. & conſilio 6. in præſenti. colum. 5. circa fin. lib. 3.* Propterea And. de Iſernia ſummus feudiſta, *in cap. 1. §. publici latrones. in fin. de pace tenenda, & eius violatoribus*, commendat egregium factum Caroli Magni: Is cùm intellexiſſet, patrem & filium accuſatos de maleficio, nolle aliquid etiam adhibitis quæſtionibus confiteri, probato quod alter eorum verè homicidium perpetrauerat, iuſsit ambos ſuſpendi: Ideo pater, cùm iam ad ſupplicium ducti, videret nullam redemptionis ſpem, delictum faſſus eſt: & ita filium liberauit. & ſubdit Iſernia, Carolum feciſſe, prout legitur de Salomone 3. *Regum cap. 3. & in c. afferte mihi gladium. de præſumpt.* de mulieribus inuicem certantibus de filio. & hunc Caroli dolum pro pulchro refert Andreas Siculus *in commento l. cum acquiſſimi. colum. 14.* *verſicul. nec obſtat dum dicebatur. C. de fideicommiſſ.* commendat etiam D. Iaſon *in repet. l. ſi is qui pro emptore. in 50. colum. ad fin. & ſeq. de vſucap.* dicens eſſe valdè notandum ad gloſſ. in l. vlt. vbi Bart. ff. de ſicarijs. quæ vult, quòd ſi non apparet cuius ictu quis perierit, quòd omnes teneantur. Tamen hæc gloſſ. declaratur procedere, vt ſolùm teneatur pœna arbitraria, non mortis. *ſecundùm D. Alexand. conſil. 15. viſo proceſſu. in 3. col. verſic. & reſpondet. libr. 1. cum his quæ ſcripſi infrà in verbo, Mortuus qui.* & hæc Caroli cautela non procedit inter extraneos, ſi verum eſt illud vulgatum, Solatium eſt miſeris ſocios habere pœnarum. Cotta.

DOLVS malus. Gallus ille Aquilius, qui primus de dolo malo formulas protulit, dolum malum definiuit, cum eſſet aliud actum, aliud ſimulatum: Eaque definitio Marco Ciceroni in tantùm placuit, vt ſcriberet *offic. libr. 3.* hoc quidem ab Aquilio collega ſuo ſanè luculenter dictum eſſe. & ab homine perito definiendi: adeo quidem vt adijcere non ſit veritus idem Cicero, omnes aliud agentes, aliud ſimulantes, improbos & malitioſos eſſe. Eodem tempore habuit & alium collegam Gallus Aquilius in hac ſua doli mali definitione, paululum Cicerone perſpicaciorem: Is erat Seruius Sulpitius, admirabili quadam & incredibili, ac penè diuina in legibus interpretandis, æquitate explicanda, ſcientia præditus, ipſo Cicerone teſte *Philippica 9.* Is Seruius Sulpitius animaduertens, definitioni, quam primus excogitauerat de dolo malo Gallus Aquilius, latens quoddam ſubeſſe vitium, quod nec ab Aquilio ipſo, nec etiam à Cicerone depræhenſum, facilè rem definitam ſubuertere poterat: vir prudens & amici & collegæ honori conſulens, non in eam acerbius quid meditatus eſt, ſed eam adiecta quadam neceſſaria clauſula aduerſus quorundam deriſorum peruicaciam muniuit. Conſiderans enim Seruius, longo rerum vſu exercitatiſsimus poſſe & ſine ſimulatione id agi, vt quis circumueniatur, poſſe & ſine dolo malo aliud agi, aliud ſimulari, ac per hoc definitionem Galli omnino ſubuerti poſſe: dolum malum machinationem eſſe quandam ſcripſit, alterius decipiendi cauſa, Ea enim vera eſt & abſoluta doli mali definitio, quam tamẽ honore & ſingulari quadam erga amicum beneuolentia, ijs verbis temperauit, quibus in dolo definiendo Gallus Aquilius vſus erat: interim non ignorans, ea verba eſſe ſuperuacanea, nec aliqua ratione ad ipſam definitionis ſubſtantiam pertinere. Quod cum tandem deprehendiſſet Antiſtius Labeo, pro ea qua præditus erat plurimarum rerum innouandarum auiditate (teſte Pomponio) id facere non dubitauit, quod amico parcens Seruius attentare non fuerat auſus: nimirum definitioni doli mali a Seruio traditæ, detrahens ea verba quibus integra Galli definitio antea concepta fuerat, & ſic in effectu non Seruij, ſed ſolam Galli definitionem repræhendens, & abolendam cenſens: eaque vera ſententia eſt l. 1. §. 1. de dolo malo. Hæc cùm non animaduertiſſent recentiores quidam interpretes, perſuadere conati ſunt hæc verba: [Machinationem alterius decipiendi cauſa.] quæ Seruio tribuit Vlpian. *d. §. 1.* ſuppoſititia eſſe, & ex margine ſumpta videri. interim non conſiderantes ijs quæ auferenda eſſe cenſent, deletis verba reliqua non ipſi Seruio, ſed Gallo Aquilio potius tribui debuiſſe. Siquidem eorum verborum tam manifeſtus eſt autor Gallus Aquilius, vt pudicæ & intolerabilis negligentiæ inſimulandus veniat Vlpian. ſi id adſcribere Seruio non dubitauerit, quod omnes norunt, ſoli Gallo acceptum ferendum eſſe. *Hæc Rauar. l. contractus quidam. ff. de regul. iur.* Et hinc apparet quàm inutilis ſit interpretum diſtinctio inter dolum verum, & dolum præſumptum. Nam omnis calliditas, ad lædendum alterum contra ius adhibita, eſt verè dolus malus. Et omnis dolus malus eſt præſumptus, quia non niſi præſumptione, & indicijs probari poteſt. *d. l. 1. §. dolum malum. l. dolum. Cod. de dolo malo.* Quamobrem I.C. promiſcuè vti ſolent his verbis, DOLO FACERE VIDETVR, & DOLVS EST, *l. ſi procuratorem. ff. mandati.* Dolo autem, inquit, Vlpian. facere videtur. Et, *l. dolum eſt. ibid.* Dolus eſt, ait, ſi quis nolit perſequi, quod perſequi poteſt. De qua doli veri & præſumpti differentia nonnulla etiam annotauit Coraſius *lib. 4. miſcell. cap. 1.* Simili leuitate diſputant, verùm dolus ſit crimen? cùm vtiq; non poſsint inficiari, dolum eſſe fontem omnium planè criminum: imò ſine quo crimen cenſeri

non ſoleat. *l.vlt. C. ad l. Corneliam de ſicar.* Ideóq; IC. dolum malum appellant crimen. *l. 1. ff. de fideicōmiſſ. libert. l. ſuter. l. item exigit. ff. de dol. mal. l. 1. §. plane ſi ex dolo. ff. de tutel. & rationibus diſtrah. l. omne crimen. in princip. ff. de re milit.* Oldend.

DOLVS & fraus an differant, fruſtra quæritur, cùm extent apertæ ſanctiones. *l. hæc verba cui rei ff. de verb. ſign. l. fraudis interpretatio. ff. de reg. iur.* Quidquid enim non eſt ex bona fide, id neceſſariò venit ex mala fide. Mala autem fides eſt dolus & fraus. *l. ſi dolo. C. de reſcin. vendit.* Sunt tamen qui hoc modo diſtinguant, dolum fieri, alterum circumueniendi cauſa fraudem propriè dici, etiamſi decipiendi conſilium non adfuerit, ſed is, qui deceptus eſt, à ſeipſo, vel ex euentu fraudatus ſit. Dolum item in faciendo, fraudem in verbis dicunt, à φράζειν, quod eſt loqui. *Alciat. de verb. ſignific.* Dolum etiam clàm, fraudem palàm committi volunt. *§. dolo. l. iuriſgentium. ff. de pactis.* Oldend. *Adde Brechaeum l. aliud. de verbor. & rer. ſignific.*

DOLVS & Culpa ſæpiſsime ponuntur pro eodem: nam Culpa nomen generis eſt, quod continet quicquid doloſe peccatum eſt & malitioſe, vt cum dicimus nihil in vita nobis præſtandum eſſe præter culpam. At qui partitè & diſtinctè loqui volunt, dolum ſceleri tribuunt. Culpam verò imprudentiæ. Ille, vt verbis Bartoli vtamur, in faciendo eſt, hæc in non faciendo. Donatus *ad illud Terentij in Hecyra: Non mea opera, neque pol culpâ euenit.* [Opera eſt, inquit, ſi ſcientes læſerimus, Culpa, ſi neſcientes, quorum alterum ſceleris, alterum ſtultitiæ eſt.] *Connan. lib. 7. cap. 4. num. 7. & vide ſupra in dictione, Culpa.*

DOLI mali ſpecies ſunt: Calumnia, Præuaricatio, Tergiuerſatio, Cauillatio. Calumniari, eſt falſa crimina intendere: Præuaricari, vera abſcondere: Tergiuerſari, in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. *l. 1. in princ. & §. 1. ff. ad S. C. Turpill. l. 1. ff. de præuaricato. l. ſi caluitur, in princ. ff. de verb. ſignif.* Cauillari, eſt falſis diſputationibus imponere. Iulianus, [Ea inquit, eſt natura cauillationis, quam Græci σωρείτην appellát, vt ab euidenter veris, per breuiſsimas mutationes, diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducatur.] *l. ea eſt natura. ff. de regul. iur.* Exemplum eſt in l. qui quadringenta. in prin. ff. ad l. Falc. Oldend.

DOLVS malus ſæpe procedit ad aliquod maleficium nominatum, veluti, furtum, homicidium, periurium, falſum. Aliquando producit factum criminoſum, quod tamen ſpeciali nomine non eſt ſignificatum. Et ideò dicitur Stellionatus. *Vt extant tit. de criminibus nominatis. & probatur l. 1. ff. ſtellionat.* Plerunque verò dolus affert læſionem, nullo tamen facto, quod criminaliter accuſari poſsit, ſicut in commercijs hominum, alijſque modis fieri ſolet. Et tunc retinet doli appellationem. *vt in titul. ff. de dol. mal. &, de dol. mal. & met. except.* Oldend.

DOLI mali effectus ſunt: 1. Omnis dolus malus legitimis probatus indicijs, eſt famoſus, vel ſaltem quaſi infamiam apud bonos viros irrogat. *l. 1. ff. de his qui notan. infam.* [de dolo, ait Iulianus, & fraude ſuo nomine damnatus, pactusve erit.] *l. penult. C. de interdict. matri. inter pupil. & tutor.* Et ſic accipienda eſt l. 2. ff. ſtelliona. 2. Contractus bonæ fidei per dolum præcedentem, ipſo iure vitiatur. *l. & eleganter. in princip. ff. de dol. mal. l. bonæ fides ff. depoſit.* ſtricti verò iuris, per exceptionem reſcinditur. *l. penult. C. de inutilibus ſtipul.* 3. Dolus malus facit ceſſare quodcunque priuilegium. *l. 2. §. verba itaque. ff. ad S. C. Vellejan.* Fraus enim nemini debet patrocinari, imò punienda eſt. *l. verum eſt. §. ſemper autem. ff. pro ſocio. l. tranſactione. C. de tranſact.* 4. Nullum mali genus eſt, quod maiorem humanæ ſocietati peſtem inferat, quàm dolus malus. Cicero *lib. offic. 1.* [Semper autem, inquit, in fide, quid ſenſeris, non quid dixeris, cogitandum.] Et *paulò poſt* [Cùm autem duobus modis, id eſt, aut vi, aut fraude fiat iniuria: fraus quaſi vulpeculæ, vis leonis videtur. Vtrunque alieniſsimum ab homine, ſed fraus odio digna maiore. Totius iniuſtitiæ nulla capitalior eſt, quàm eorum, qui tum, cùm maximè fallunt, id agunt, vt viri boni eſſe videantur.] Oldend.

DOLI capaces, Pontificio iure cenſentur ſeptennio maiores: noſtro iure maſculi, decem annos, ac ſex menſes nacti: fœminæ, quibus ad nouem ætatis annos ſemeſtre acceſſit. *l. impuberem. ff. de furt. l. 1. & ibi per gloſſ. fin. C. de dolo. l. pupillum. ff. ſtellionat. cum ſimil.* Spieg. verius tamen eſt relinqui iudicis arbitrio quis dicatur doli capax. *pulchrè* [illegible] *57. num. 40.*

DOLI clauſula, pars illa ſtipulationis, qua dolum abeſſe abfuturumque comprehendimus. *l. 22. l. 53. l. 119. l. 121. l. 135. §. vltim. ff. de verbor. obligat.* Complectitur autem quidquid contra bonam fidem & æquitatem fit. Dolo enim facit qui contra bonum æquum aliquid facit. *l. qui æquitate. de except. dol.* Quæ tamen ſpecialiter excepta ſunt, hac clauſula non continentur. *l. 22. §. ſi in ſtipulationem. ff. rem rat. haberi.* Huius mentio fit. *l. 4. §. in ſtipulatione. ff. de doli except. l. 22. in fin. ff. de re iud. l. 1. in princip. & l. 3. ff. ſi cui plus quàm per l. Falcid. l. 19. ff. iudic. ſolui. & l. 45. ff. de hered. petit. l. 31. ff. de recept. qui arbitr.* Quæ & clauſula de Dolo malo appellatur *in l. 13. §. illud. de acceptilatio. l. 21. §. habet. ff. de nou. oper. nunt. l. 19. ff. rem ratam hab. l. 6. ff. iudic. ſolui.* Et doli ſtipulatio, *in l. 121. in fin. ff. de verbor. obligat.* Cæterùm in l. 30. ff. de pecul. doli clauſula appellatur adiectio illa, quæ actioni de peculio additur, ET SI QVID DOLO MALO DOMINI ACTOR CAPTVS FRAVDATVSVE EST. *l. 36. in fi. ff. eo. tit.* Et ſi autem doli clauſula generalis eſt, & ea complectitur, quæ contra bonam fidem fiunt: tamen Iulianus *in l. ſtipulationes commodiſsimum. ff. de ver. obligat.* conſulit, vt ea non ſimus contenti, quod magnam incertitudinem continet. Itaque conſultius eſt ea nominatim exprimere, quæcunq; ſpecialiter comprehendi poſſunt, deinde ſubijcere doli clauſulam quæ incertos caſus generaliter complectatur. *l. doli. 119. ff. de verb. obligat.*

DOMESTICA furta vocant, quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij his, apud quos degunt, ſubripiunt. *l. reſpiciendum. §. furta. ff. de pœnis.* Spieg.

DOMESTICAE perſonæ, recenſentur coniuges, ſiue pro marito vxor, ſiue pro vxore maritus teſtis eſſe velit: item concubinæ, item homines liberi, qui operas ſuas nobis mercede locant, quique alia ex cauſa ob imperium noſtrum poſſunt à fide diuerti, maximeq; ij, qui à manibus ac pedibus nobis ſunt, aliaque viliora officia ſuſtinent *l. idonei. ff. de teſtibus.* Spieg.

DOMESTICI, qui ex eadem domo ſunt, & nobiſcum habitant. *Vide D. de his qui ad eccleſ. confug. l. præſenti. §. ſunt, & ibi in gloſſ. & ad Syll. l. 2. Bart. & Bal. in d. §. furta.* Spieg.

DOMESTICI iudices. *Vide, Aſſeſſores dicuntur.* Spieg. Dicuntur etiam domeſtici qui cum ipſis iudicibus habitant, vulgò Cancellarios, grapharios vocamus. *Droſæus in methodo iuris.*

DOMESTICVS princeps. *Vide, Sileutiarius.*

DOMESTICVS teſtis, vbi quis ipſe ſeſe laudat, quaſi domi teſtem habeat, non aliunde adductum. Huic autem teſtium generi quàm minima fides haberi ſolet, ac legibus ceu ſuſpecti reijciuntur. *de teſt. ff.* Paulus ait, [Teſtes quos accuſator de domo produxerit, interrogari non placuit.] Imper. *l. 2. C. eod. tit.* [Etiam, inquiunt, iure ciuili domeſtici teſtimonij fides improbatur.] Eraſ. *in Chiliad.* indicat, Ciceronem alicubi domeſticos teſtes appellaſſe, propinqua cognatione iunctos. Spieg. *ex Oldend.*

DOMESTICVM autem teſtem non tantum eum dici, qui in eadem domo habitet, ſed & qui eiuſdem familię, gentis, & agnationis ſit, tradit Duarenus *lib. 1. anniuerſ. diſp. cap. 28.* Sic apud Virgil. domus Aſſaraci pro gentilibus eiuſdem & agnatis accipitur: Ac idem cùm eo ſentit Connanus *lib. 9. c. 3. nu. 4.* Domeſticum teſtimonium dictum ſcribens ab ijs qui ſunt ex familia. Theophil. [illegible], id eſt, domeſticum teſtimonium non ex conſanguinitate, ſed ex vnitate ſubiectionis accipimus, id eſt, ratione ſubiectionis, qua vnum efficiuntur. Huiuſmodi teſtem qui de domo accuſatoris producitur, Cicero mutum accuſatorem vocat *in oratione pro Roſc. Amer.* Græcis οἰκεῖον μάρτυρα dici ſolet. *Adde Brechaeum l. ſerui. de verb. & rer. ſign. nu. 4.*

DOMESTICI *in rubric. & l. 1. & 2. C. de domeſtic. & protecto.* ſunt milites protectores corporis. Suidas. [illegible]. Briſſon.

DOMESTICI equites, & pedites, in notitia Imperij Romani ponuntur & l. fin. Cod. de domeſtic. & protect. libr. 12.

DOMESTICI & protectores. *& d. l. 1. & 2.* & Domeſticus protector *apud Marcellinum lib.* 18. Briſſonius.

DOMESTICORVM ſchola erat, cui Comes præerat, *Marcellinus*

uilius lib. 25. & 26. Trebellius Pollio in Numeriano.

DOMESTICVS ſcholarum *Niceph. lib. 7. hiſt. eccleſ. c. 18. Zonar. tom. 3. Annal.* Briſſ.

ΔΟΜΕΣΤΙΚΟΣ *μέγας*, in aula Conſtantinopolitana, vt docet Guliel. Tyrienſis pontifex *lib. 2. belli ſacri c. 5.* de Alexio loquens, [Hic à domino Nicephoro qui tunc in ſceptris agens principabatur, plurimum honoratus, & Megadomeſtici dignitate (quem nos maiorem Seneſchallum appellare conſueuimus) fungitur offic.] Briſſon.

DOMESTICVM funus, familiare *l. 2. ff. de in ius voc. l. 4. ff. ſi quis caut.* Prat.

DOMICILIVM, eſt domus poſſeſſio in ea ciuitate, in qua ciuis cenſetur, & ſæpius commoratur *ff. ad municip. per totum.* Spieg.

DOMICILIVM ibi quis habere intelligitur, vbi larem, rerumque ac fortunarum ſummam quis conſtituit *l. 7. C. de incol. lib. 7.* Sic interpretabimur in l. 19. §. 1. & l. 50. ad fin. ff. de iudic. Planè ſola domus poſſeſſio, quæ in aliena ciuitate cõparatur, domicilium non facit *l. 17. §. ſola. ff. ad municipalem.* Sed nec domicilium quis ibi habere intelligitur, vbi ſtudiorum cauſſa habitat, niſi decem annis tranſactis, eo loco ſibi ſedes conſtituerit *l. 5. §. domum. ff. de muneribus. l. 2. C. de incol. lib. 10.* Briſſ. quod tamen meritò negat Menoch. *de arbitr. iud. libr. 2. cent. 1. c. 86.* Cæterum quot & quibus modis domicilium arguatur conſtitutum, poſt Menoch. *d. lo.* & alios, latè & eleganter tractat Zangerus *tract. de except. par. 1. c. 1. nu. 5. & multis ſeqq.*

DOMICILIVM ibi videtur miles habere, vbi meret, ſi nihil in patria poſſideat, *l. 23. in fi. ff. ad municip.* Prat.

DOMICILIVM in vrbe retinent Senatores, etiam vbicunque morandi poteſtatem impetrauerint *l. 22. §. ſenatores. ff. ad municip.* Prat.

DOMICILIVM amiſſi mariti ſequitur vidua, quæ ſe alijs nuptijs non iunxit *d. l. 22.*

DOMICILIVM neceſſarium *d. l. 22.*

DOMICILIVM & in domo propria, & conducta habere poſſumus *l. 2. §. domum. ff. de iniur.* Prat.

DOMICILIVM ferre *d. l. 22. §. municipes*, eſt conſtituere, & transferre. Prat.

DOMICILIVM nõ nuda conteſtatione, ſed re, & facto transfertur *l. 20. ff. ad municip.* Prat.

DOMINA ſanctiſſima, ſcio te de amicis meis curaturam, ne quid his deſit, veruntamen & Marco dari octingẽta, Scæuola reſpondet *in l. Titia hæred. ff. de ann. legat.* Spieg.

DOMINA vxor. *Quære, Vxorem appellat.*

DOMINATIO, Triphoninus *de condict. indeb. l. ſi quod.* [vt enim libertas, ait, naturali iure continetur, & dominatio ex gentium iure introducta eſt, &c.] Notum, dominatum & dominationem in eadem re dici. Aſperæ dominationis quis ſit exitus, memorabile habetur exemplum *in l. 2. ff. de origin. iur. §. & cum placuiſſet.* Spieg.

DOMINATIONES ſcribere oportet in l. vlt. C. de cenſitoribus & peræquatoribus, vbi nunc, donationes, vulgo legitur. Quod vitium ſcripti codices cum impreſſo Theodoſiano conſentientes, arguũt. Porrò in ea l. Tribonianus quatuor menſes ad duos ab Honorio & Theodoſio tributos, addidit. Briſſ.

DOMINIA antiqui appellarunt conuiuia, non omnia, vt putat Marcellus, ſed quæ domi celebrabatur, & dominus is erat, qui conuiuium exhibebat, aut fortaſſe is apud quem conuiuium celebrabatur. Nam Lucilius *ſatyr. 3.*

Primum dominia atque ſodalitia omnia tolluntur.

dominia videtur diſtinguere à ſodalitijs, quòd illa domi à priuatis, hæc publicis & ſolennibus in locis à ſodalitatibus aut magiſtratibus præbeantur. *Conn. in ſuis lib. 10. cap. 5. num. 7.* Sic & eodem loco idem, dominium, de quo inferius, dictum putat à domo, quia non fuerit olim amplius latiusque dominium, quam quod domus, habitationisque noſtræ finibus contineretur: & quaſi qui domui præſit, cuique imperium obtineat, cum ei familiam omnem parere oporteat, is verè dominus ſit, tanquam domus moderator atque imperator. Sic enim idem penè has dictiones referre indicat Cicero, cùm dominos rerum omnium, & moderatores ait eſſe Deos, *libr. 2. de legibus.* Et animum, vt Dominum atque Imperatorem obedienti corpori a Deo præfectum, *in libr. de vniuerſ.* Comprobantur ea Vlpiani definitione. *in l. pronunciatio. ff. de verbor. ſignific.* qua hunc patremfamil. eſſe finit, qui in domo dominium habet, hoc eſt, præeminentiam, inquit illic Alciatus, aut ſi Latinius mauis, moderandi arbitrium & poteſtatem. Quo fit, vt cum abſolutè dominij mentio fit, ad domus dominum apud antiquiores illos autores referri comperias, vt in eo, quod à Cicerone *lib. offic.* dicitur, non domo dominum ornandum, ſed magis domino domum ornandam eſſe. Inde quoque dominandi imperandique actus, dominatio dictus eſt. Tametſi in eam partem ſæpius trahatur vt nimiam potentiam, duriuſque & grauius imperium, ac ſæpius tyrannidem deſignet. Dominatus autem dictio vtrunque ſignificat, tam dominationis actum illum, quàm imperandi, dominandique poteſtatem: quæ eo ſenſu à Cicerone ſumitur, vt id ſignificet, quod ex Vlpiano dominij vocem propriè ſignificare diximus. Cum autem inter regni & ciuitatis adminiſtrationem, & familiæ moderandæ rationem ſimilitudo tanta ſit, vt Plato hæc multitudine tantùm, & paucitate differre exiſtimauerit, non ſpecie, quod tamen Ariſtoteles refellere conatur *libr. 1. Pol.* effectum, vt qui imperandi ius in ciuitate haberent, & quibus populi ſubeſſent, domini dicerentur. Sic Romanos rerum dominos vocat Virgil. ſic dominum Æneam: ac tandem frequens adeò ea domini vox in principibus compellandis eſſe cœpit, vt non alia appellatione eos affari poſterioribus temporibus licuerit, vt vbique Plinius nepos Traianum dominum vocat, nec tamen ea præfatione addita Plinius auunculus Veſpaſianum alloquitur. Sic Antonium dominum vocatum refert Marcellus *in l. vltim. ff. de his quæ in teſtamen. del.* & Voluſius Metianus, *κύριον βασιλέα*. Vnde dominium ſignificat illud ius, quo rem facimus noſtram, nobiſque propriam. Poſſeſſio in detentione & occupatione rei ſpectatur. Illud in iure, quod habemus de ipſa vt volumus liberè diſponendi, poſitum eſt: hæc in iure rei & detentione magis verſatur: ipſa quidem dominio prior & antiquior, ſi rerum originem aſpicias, ſed iuris ordine autoritateque poſterior. Initio enim generis humani à poſſeſſione ortum eſt ius dominij, vt quicunque in vacua veniſſent, ſola occupatione conſtituebantur domini rerum locorumque, quos primi cepiſſent. Iureconſulti ergo dominium ſic definiunt: Ius de re aliqua corporali, plenè ac liberè diſponendi, extrà quam ſi quid lege prohibeatur. In qua definitione [ius diſponendi.] idcirco dicitur, quia licet pignus vel hypotheca, ius in rem ſit. *l. pignoris. de pignor.* quia tamen creditor diſponere non poteſt de re pignorata, non rectè Dominus appellatur *l. pignus. C. de pignor. act.* Dicitur, [plenè, ac liberè.] quoniam tametſi Tutor & Curator, aliæque ſimiles perſonæ, procurationem habeant & diſpoſitionem alienarum rerum *l. interdum. §. qui tutelam. ff. de fur.* plenam tamen & liberam non habent *l. qui fundum. §. ſi tutor. ff. pro empt.* quod dominorum proprium eſt. *l. in re mandata C. mandati.* Dicitur, [de re corporali.] quia quamuis is, qui ſeruitutem habet, de ea pro arbitrio diſponere non prohibeatur, dominus tamen non eſt, cum traditio, qua dominium acquiritur, in res incorporales non cadat. *l. ſeruum. §. incorporales. ff. de acquir. rerum dom.* Extrema definitionis verba, propter eos dominos adiecta ſunt, quibus bonorum adminiſtratione lex interdicit, & alios huiuſmodi *l. is cui bonis. ff. de verbor. obligat. & Inſtit. quibus alien. non licet.* Dominium vulgò partiuntur Accurſiani in directum & vtile: quæ verba ab ipſis conficta ſunt, nec apud veteres vſquam leguntur. Sed vt rem ipſam percipiamus, quam hac nouitate verborum exprimere & docere voluerunt, ſciendum eſt, Ius quoddam aliquando reperiri dominio proximum, quale eſt, exempli cauſa, Ius emphyteuticum, propter quod datur actio in rem vtilis, ſicut directa ob verum dominium competit. *§. namque. Inſtitut. de action. l. 1. ff. ſi ager vectig. vel emphyt. l. 1. ff. de ſuperficiebus.* Et quia per abuſionem hoc ius nonnunquam ſimpliciter dominium appelletur. *l. poſſeſſores. Cod. de fund. pat.* ne vnius atque eiuſdem rei duo in ſolidum domini eſſe dicantur, contra rationem iuris. *l. ſi vt certo §. ſi duobus. ff. commod.* duplex conſtituerunt Dominium; quorum vnum directum, ab actione directa, quæ pro eo datur: alterum vtile, pro quo videlicet, vtilis actio competit, appellarunt. *notatur in l. ſi quis vi. §. differentia. de acquir. poſſ. ff.* Sed & alias in iure inueniri dominij ſpecies, indicat Alciatus *in Parergis.* Quoddam enim dominium eſt *κατὰ ἐλπίδα*, id eſt, in ſpe, vt cum *in l. in ſuis. de liber. & poſthum.* filiusfamiliàs rerum paternarum dominus

dominus vocatur: vnde & Sui hæredes dicuntur, tanquam ſibijpſis ſuccedant. erant enim viuente quoque patre domini. Aliud eſt dominium, quod κατὰ πρόληψιν, id eſt, per anticipationem dicere poſſumus: vt cùm mulier rei ſuæ in dotem traditæ domina dicitur. *l. in rebus. C. de iure dot.* Aliud eſt dominium, quod vidua habet, quam maritus relictis liberis decedens, in teſtamento iuſsit eſſe dominam vſufructuariam, adminiſtratricem (dominium enim illud ἀνυπόστατον, & imaginarium eſt) eam ſolùm in domo præeminentiam conſecuta, quam viuente marito habebat: ideoque ad alimenta tantum trahitur: eſt igitur & hoc dominium ἰσχνωμένον. Aliud eſt, quod ſummum, ſeu maius dominium vocant: quædam ſcilicet maieſtas, cuius obſeruationem fœderati ſupremo Principi, vel reipublicæ debent. *l. non dubito. de capt. & poſtlimin. reu.* Effectus autem maioris dominij, quos non paucos referunt, ab interpretibus petendi ſunt. Spieg.

DOMINIVM item diuiditur in id, quod Iure gentium acquiritur, & in id quod iure ciuili. Prius autem ſine poſſeſſione acquiri non poteſt, poſterius poteſt maximè. *l. à Titio. in fin. de furt. l. cum heredes. in princ. de acqu. poſſeſſ. l. facta. ad ſenatuſcon. Trebell. l. 1. de bon. poſſeſſ. §. 1. Inſtitut. de acquiſ. per adrog. & tit. proximè ſeq. cum ſimil. ex Apello.* Spieg. *Vide de his latè differentem Connan. lib. 3. cap. 3. comment. iur. ciuil.*

DOMINIVM aliud eſt naturale, aliud ciuile. Naturale eſt, quod gentium omnium commune eſt: hoc eſt, quod ijs modis acquiritur, quibus gentes omnes in acquirendis rebus vtuntur: Ciuile eſt, quod ciuium Romanorum proprium eſt, qua de cauſa ius Quiritum appellatur. Conſtat autem trib. modis: mancipatione, vſucapione, in iure ceſsione: vti docet Vlpian. *c. Inſtit. 1.* quanquam à Iuſtiniano ſublata illa differentia eſt: *l. vnic. C. de nud. iur. Quirit. l. vn. C. de vſucap. transf. Vide,* IN BONIS. Cum autem naturaliter acquiritur dominium, neceſſe eſt illud à poſſeſsione incipere, ſiue ea occupetur, ſiue alio tradente aut volente accipiatur. *l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ.* Ciuiliter autem acquiritur vel ipſo iure abſque traditione, aut poſſeſsionis apprehenſione, aut vllo temporis adminiculo, vt lege 12. Tabularum dominium rei legatæ ſtatim à morte teſtatoris directò in legatarium, rei hæreditariæ directò in hæredem ab adita hæreditate tranſit abſque adeptione poſſeſsionis. Vel non ipſo iure, ſed alio præterea adminiculo accedente, puta temporis continuatæ poſſeſsionis, & iuſti tituli vt in vſucapione, aut longi temporis capione. *Contius lib. 1. diſputat. cap. 8.*

DOMINIVM apud Romanos duplex erat, teſte Theophilo, naturale & legitimum. Naturale illud erat, quod in bonis eſt: vnde bonitarius dominus dicitur: legitimum autem, quod iure Quiritum competit, & appellatur Dominus iure Quiritario. Itaque, inquit, ſi quis vtrunque dominium habebat, dicebatur pleno, id eſt, perfecto iure dominus; quoniam haberet & quod à lege, & quod à natura datur, dominium. Hoc idem, ſed explicatius, traditur in illa epitome Vlpian. *eo ipſo tit. de libertis*: qui tantum, inquit, in bonis, non etiam ex iure Quiritum, ſeruum habet, manumittendo Latinum facit. In bonis tantum alicuius ſeruus eſt. velut hoc modo, ſi ciuis Roman. à ciue Rom. ſeruum emerit, iſque traditus ei ſit, neque tamen mancipatus eſt, neque in iure ceſſus, neq; ab ipſo anno poſſeſſus ſit. Nam quādiu horum quid fiat, is ſeruus in bonis quidem emptoris eſt: ex iure autem Quiritum venditoris eſt. Ea enim fuêre ſolennia quærendi dominij iure Roman. quibus prætermiſsis aut neglectis, iure communi gentium omnium, quod naturale vocat, non iure ciuili quæſitum dicebatur dominium. Idcirco talis dominus ſeruo, quem manumittebat, ciuitatem dare non poterat, quia iure ciuitatis nō erat ſerui dominus, id eſt, vt loquitur Theophilus, pleno perfectoq; iure, quòd neceſſe fuit. Hinc Paul. *l. 3. de manumiſſ.* [Seruus pignori datus, etiamſi debitor locuples ſit, manumitti non poteſt.] Datum ſeruum intelligit, qui traditus eſt creditori: quia traditio quaſi naturale dominium transfert à debitore, qui tradidit ad creditorem, qui ſuſcepit, & iure aliquo ſuo ſuſcepit. Itaque reſpondetur aliud in eo ſeruo, qui generaliter eſt obligatus *l. 29. Caius: Qui & à quibus ma. liberi non fiunt.* Generaliter pignori datus ſeruus, ſine dubio, pleno iure eſt debitoris, & iuſtam libertatem ab eo conſequi poteſt, ſi lex AElia Sentia non impedit libertatem, id eſt, ſi ſoluendo eſt, nec ob id creditores videantur fraudari. Quia tamen Caius in generaliter obligato loquitur; probabile eſt in ſpecialiter obligato ſecus eſſe, tametſi conuentione tantùm id fiat ſine vlla traditione. Et cauſſa diuerſitatis erit, quod ſpecialis obligatio certum ius tribuit creditori, quo videtur præſcripta lex eſſe debitori, ne ſeruum manumittat, alienet, aut quid in eo faciat, quo creditoris iuri deroget. *Connanus lib. 2. cap. 6. numer. 9. Aldobran. ad Inſtit. §. libertinorum autem ſtatus. Inſtitut. de libertinis.*

DOMINIVM & poſſeſsio differunt: nam præter ea, quæ ſuperiùs attigimus, Vlpianus *in l. ſi quid vi. ff. de acquir. vel amitt. poſſ.* differentiam hanc eſſe ait inter dominium & poſſeſsionem; quod dominium quandoque nobis inuitis remanet: quum poſſeſsio ſtatim recedat cum id conſtituerimus, eiuſque rei ponit exemplum in eo, qui ea mente rem dat alicui, vt ſibi poſteà reſtituatur: tradit eo animo vt proprietatem eius, poſſeſsionemque amittat, non perpetuò, ſed ad tempus: ideoq; perdit omnino poſſeſsionem, & verè perdit, quum poſſeſsio plurimum facti habeat: dominium tamen retinet: quia id ad tempus ex pacto perdi non poteſt. Quare qui accepit, interim verè poſſeſſor eſt; non tamen eſt verè dominus: ſed quaſi dominus rē vtitur, poſt tempus dominium ipſo iure fit eius qui dederat, quoniam interim retinuerat: nam ſi amiſiſſet, poſt diem reſtitutioni adiectam non eſſet dominus; niſi ex noua cauſa reſtitueretur ſibi, & ante reſtitutionem remaneret ſemper dominus is cui tradita res erat, quantumcunque longo tempore eam retineret: ſic enim conſtituendum eſt in hac ſpecie, eum cui traditio facta eſt ad tempus, perpetuò tamē poſſeſſorē fore, nec lapſu temporis adiecti deſinere eſſe; niſi noua traditione priſtinū dominium ſuæ poſſeſsioni reſtituat: & dominus perpetuò poſſeſsionem amiſit, nec eam niſi noua apprehenſione recuperat: quia poſſeſsio ad tempus perdi non poteſt: idemq; in dominio: quia res noſtræ tempore certo non poſſunt deſinere eſſe noſtræ, quemadmodum in omni obligatione dixit Paul. *l. obligationum. de actionibus. Connan. libr. 3. cap. 9. numer. 2.*

Secundò, DOMINIVM à poſſeſsione in eo differt: quod ex vna tantùm cauſa domini eſſe poſſumus: poſſeſſores verò etiam ex pluribus, nam quod noſtrū eſt, nullo modo magis noſtrum fieri poteſt: etſi res mea mihi, aut legetur, aut donetur, aut vendatur, inutile erit legatum, inutilis donatio & venditio. At quod pro hærede poſsideo, nihil vetat pro emptore poſsidere, vt ſi vna cauſa non valeat, per alteram mihi conſulatur. Paul. *ex illo cap. 3.* [Ex pluribus cauſis poſſidere eandem rem poſſumus, vt quidam putant: & eum qui vſuceperit, & pro emptore, & pro ſuo poſsidere. Sic enim etſi ei qui pro emptore poſsidebat, hæres ſim; eandem rem & pro emptore, & pro hærede poſsideo. Nec enim ſicut dominium non poteſt niſi ex vna cauſa contingere, ita & poſſidere ex vna duntaxat cauſa poſſumus.] Poſſeſsio enim iſta conſideratur per ſe, & à dominio ſeparatim, vt initiò diximus: & tanquam detentio quædam eius rei, quæ noſtra non eſt, ſed quam aut putamus eſſe, aut debere eſſe noſtram: vt rem quam emi, poſsideo quaſi meā, etiamſi non ſit. nec enim ſequitur, emi eam bona fide; ergo mea eſt: ſed ex eo benè concluditur, eam me iuſtè poſsidere. Et nil vetat, eandem pro hærede vt detineam, & vtroque titulo eam poſſideam, vt vtrauis cauſſa vera reperietur, per eam mihi quæratur. neque hoc mirum, cùm poſſeſsio iſta ſit quodammodo iuris vi & natura, non rei noſtræ neceſſariò, ſed nobis debitæ. Satis eſt enim, mihi deberi ex iuſto titulo, vt iuſtè poſsideam. *Connan. lib. 3. cap. 10. num. 1.*

DOMINIVM & proprietatem Franciſcus Duarenus *lib. diſputat. anniuerſar. 1. cap. 17.* eadem eſſe exiſtimat, ſi propriè dominium accipiatur, cùm veteres Iureconſulti promiſcuè his verbis vti ſoleant. *l. ſi procurator. l. cum in corpus. ff. de acquir. rer. dom.* Cæterùm Ioannes Robertus *lib. 3. ſententiar. c. 18.* prolixè oſtendit, proprietatis longe aliam, quàm dominij ſignificationem eſſe: nimirum vt ius, quo plenè & perfectè res mea eſt, proprietas abſolutè dicatur; id ita tamen locum poſsit, vt ius vtendi à nuda proprietate ſeiungatur: quod quamdiu competit, dominandi ius aliquod tribuit. Qua ratione cum de dominio, proprietatis ratione competente, quid dictum intelligi iuris autores volunt, dominium proprietatis ſæpius vocant, quo eo intelligamus, non

de quo-

de quouis vſusfructus forte ratione tantum competente dominandi iure agi,ſed de pleno & perfecto , quaſi diuerſum aliquod ſit à proprietatis dominio , vſusfructus dominium, *iuxta l.ſi ita legatum.ff.de vſu & habitat.l.vti frui.ff.ſi vſusfruct.pet.l.proprietatis dominium. C. de probatio. de quo latius Robertus prædecto loco.*

DOMINIVM non modò corporalium , ſed & incorporalium rerum dicitur : nam vſusfruct. dominium dicitur *in l.3.ff.ſi vſusfruct.petat.* & generaliter ſeruitutum *in l.ſemper.15.§.hoc interdicto.ff.quod vi aut clam.*

DOMINII ius impetrare dicitur creditores,qui à principe impetrant vt pignora quorum emptor repertus eſt nullus,ſibi addicta dominij iure poſsidere liceat.*l.1. & paſsim.C.de iur.dom.impet.l.5.§.ſi fundum.ff.de rebus eorum.* Hotom.

DOMINVS fit is,cui traditur,ex cauſa emptionis, donationis,dotis,mutui legati,hæreditatis,ſolutionis, tráſactionis,ſententiæ,vel ſimilibus.*l.traditionibus.C.de pact.n.l.nunquam nuda de acquir.rer dom.* Domini autem appellatio , à domo deducitur.*ἴδιον.* proprium Græci vocant,& à domo deriuant. *Vigl.in tit. institut.de hæred.qual.& differ.* ad eoſque extenditur, qui rei alicuius proprietatem habent , etiamſi vſusfructus alienus ſit. Vlpian. [Domini , abuſiuè dicuntur filijfamiliàs,& cæteri liberi,qui in poteſtate ſunt, & vſufructuarij.] Spiegel.

DOMINVS litis,apud Neratium *in l. ſi procurator. ff. ſi quis caut.* Spieg.

DOMINVLVS,forma diminutiua apud Scæuolam iuxta Noric.text.*in l.vxorem.§.teſtamento.1.de legatn.3.* Spieg.

DOMINVS ſimpliciter appellatur in Iure ciuili is, qui quoquo tempore vſucepit.*l.ſi ſinita.§.Iulianus.de damno inf.ct.* D.Eraſmo conditionis nomen Dominus eſt,non honoris:tyrannicum,non magnificum : Barbaricum , non Romanum. Nam & lenonem,ait,cui mancipia ſint , dominum rectè dixeris. Quamuis non ſolum recentiores quidam (quos libenter ſequimur)haud vulgari eruditione prçſtantes,ſed etiam veteres honoris cauſa Dominum aliquem dicere ſolebant, vt cum Neſennius ad Paulum ſcribens.*l. Neſennius. ad leg.Falcid.* [Ex facto,inquit, Domine, talis ſpecies incidit.] Sic & mariti vxores ſuas, & maritos illæ quandoque appellant. Sic & Plin.Traianum Dominum , eadem ſcilicet conſuetudine : cuius & Martialis quoque & Seneca meminerunt.certè apud Græcos *κύριος* frequenter honoris vocabulum eſt, *δεσπότης* non item : quemadmodum apud Latinos Herus domini vocabulum eſt potius,quam honoris.Spieg.

DOMINVS vſufructuarius dicitur,qui nec alienare rem nec mutare,aut deteriorem facere poteſt. *Connan.libr.4.cap.3.num.11.*

DOMINICAE partes,*l.40.§.totius.ff.de dam.inf. l.1.ff.de vſufr.adcreſ.l.13.§.ſi duo.ff.de Inſt.§.communem.Inſt.per quas perſ.nob.oblig.* id eſt, partes quas quiſque in rei vel ſerui dominio obtinet. *l.13. §.ſi duo. ff.de Inſt.* Dominicæ rationes,*l.1.§.vlt.ff.de ſer.corrup.l.5.§.vlt.ff.de pecul.* Res,*l.11.§.1.ff.de minor.*

DOMINICAE res appellantur res Cçſarum,*tit.ne rei dominicæ,vel templor.C.* Et ſic Dominici coloni *in l. 7. C. vbi cauſæ fiſc.al.* Imperatores enim Domini appellabantur. *l. 3. ff.de his, quæ in teſt.del.l.penult.ff.de lege Rhod.* Idque ſibi nomen primus vindicaſſe Caligula diademate capiti impoſito dicitur, *vt eſt à Sex. Aurel.traditum.* Auguſtus certe vt inſolens nomen hoc ſemper reiecit, *Tertulliano teſte cap.34.Apolog.* Amplexus verò eſt ac libens Domitia. cui hoc titulo Martialis ſæpe adſentatur.Briſſ.

DOMINICVM veteres & naſcentis eccleſiæ Chriſtiani, quòd nos templum,appellabant. Nam & Domini nomen apud eos paulò frequentius erat,quam Chriſti,ſecundum Apoſtolicum morem & Euangelicæ hiſtoriæ modum. Qua ratione , cum Domini vocabulum ſemper illis eſſet in ore, ipſa ideo loca,in quibus orationis euchariſtiæq; ergo coibant,Dominicum dicebant, ſeu quod ea ipſa loca in honorem Domini Dei ſacrata erant , vnde Ruffinus Aquileienſis *lib.10.eccleſ.hiſtor.c.4.* [Si hæc (inquit) ita eſſe credis,ſurge,& ſequere me ad Dominicum,id eſt,ad templum,& fidei ſigna ſolum ſuſcipe.] *Brechæus l.taberna.de verb.& rer.ſign.*

DOMVS vnicuique exiſtimari debet, vbi ſedes & tabulas habet,ſuarumque rerum conſtitutionem fecit.*l.203.ff.de verb.ſignific.* Briſſ.

DOMVM,accipere debemus non proprietatem domus, ſed domicilium: quare ſiue in propria domo quis habitauerit , ſiue in conducta, vel gratis , ſiue hoſpitio receptus domus eius intelligitur.*l.lex Cornelia §.domum.ff.de iniuri.* & appellatione domus omnis habitatio continebitur.*§.ſi tamen.eadem l.Ioan.Bello.Etymol.*

DOMVS , quandoque familia eſt : vt apud Paulum tota domus pro gente vna tota, ein gantz geſchlecht.*l.vlt .de offic.præſid.*per *μετωνυμίαν*,tãquam continens pro contento ponitur : vt accipiatur pro his , qui vnà habitant.*Alciat.de verbor.ſignific.* Veruntamen Domum non dici,quæ adhuc contecta non ſit,plerique ſenſerunt.*l.1.§.deinde.de dam.* vt ſuprà dictum eſt. Negat Cicero *in oratione pro Domo ſua* , quicquam ſanctius, quicquam omni religione munitius , quàm ſit domus vniuſcuiuſq; ciuium.& quæ ſequuntur.Paulum *in l.ſed & ſi ui.de In ius voc.* arbitror ad hunc Ciceronis locum reſpexiſſe.Vbi tamen,inquit,de domo ſua nemo extrahi debet : quia , vt Caius *eod.tit.* dixit *in l.pleriq;*,domus tutiſsimum cuiq; refugium atque receptaculum ſit.proinde qui domum alienam ingreditur inuito habitatore,vim inferre videtur.*Hegendorp.has leges eleganter explicat.*Spieg.

DOMVS cœnaculariæ ab Inſulis differunt , quod domus ſunt habitationum ædificia , coniuncta proximis & vicinis domorum parietibus,vt viciniam numeroſam, & frequenti habitatore ſtipatam efficiant : *τὸ πλῆθος τῶν οἰκοδομημάτων συνεχῆ Budæo teſte,in commentar. linguæ Græcæ. Brechæus l.vrbana familia.ff.de verb.& rer.ſig.*

DOMVM meam cum horto applicito libertis meis concédi volo.] *& alio capite* : [Fortunio liberto meo ex domo mea,quam libertis meis dedi diætam,in qua habitabá: item cellarium iunctum eidem diætæ,ab hçrede meo concedi volo.] *l.vxorem.de legatis.3.*Spieg.

DOMVM,quçque mea ibi erunt,cum moriar.]Proculus exponit *in l.ſi ita.de legat.3.*Spieg.

DOMO inſtructa,ſuppellectilem legatam,non etiam vina accipimus : quia domus vinis inſtructa, intelligi non poteſt : *autor Pompon.l.ſi ita teſtamento.ff.de fund.inſtr.uct.* Spieg.

De DOMO, pro,ex domo , apud Paulum,*in princip.l.lecta.ff.de reb.credit.* Sic & Terentius vſurpat: *Clamas de via*, id eſt, è via. Pauli verba quæ ſic habent : [Lucius Titius ſcripſi, me accepiſſe à Publio Mæuio , quindecim mutua numerata mihi de domo.] Secundùm Alciat.ſignificant , tam quod domi numeratum,quàm quód ex domo ad eum miſſum eſt, ſiue per ipſum patremfamil.ſiue per eius ſeruos,aut inſtitores.Spig.

DONA Caius *lib.2.Inſt.* appellat quæ poſt mortem hæredis relinquuntur, vt ſunt fideicommiſſa.*Connan.lib.10.c.7.nu.2.*

DONARE ad proceſſus , id eſt, vt eo donatarius vtatur in pompa,vel cum in Principis eſt comitatu,id enim ſignificat proceſſus *in l.nam & Imperator.ff. de donat. inter vir. & vxor. teſte Alciat.lib.3.de verb.ſignific.* vnde & alibi dicitur *l.1.C.de frument.poſſ.* cum proceſsiſſet, Imperator ſalutatus eſt. Propriè namque dicitur procedere,qui pompa quadam procedit in publicum : veluti ſi ſponſus procedat aut ſponſa. quod Virgil.dicit, *Tandem progreditur.*Spieg.

DONARIA, dona ſunt, Paul.*libr.49.de re milit.l. qui excubias.* donarium pro donatiuo poſuit. Item C.de ſacroſanct. eccl.l. ſancimus. [Vaſa,vel veſtem,ait,cæteraque donaria.] Nebriſſ.

DONARIVM,largitio eſt Imperatoris in milites : quæ eadem in populum facta,Congiarium dicitur.*Bud.in l.penult.de re milit.* Olim Imperatorũ dona ampliſsima erant,vt ſcribit Plin.*lib.18.Nat.hiſt.cap.3.* quantum quis vno die plurimum circum arauiſſet.Alciatus autem tradit , quidquid præcipuũ alicui datur,ſicut dos,ita & donarium dici poteſt.quo ſenſu recentiores autores,quos nominat *cap.13.lib 4.Parerg.* arbitratur que & autorem opuſculi,quod inſcribitur Cato,ſic accepiſſe : licet corrupte pro Donario , legatur Denarium : & verſu ſequente,Optat habere, pro Captat habere. Cætera apud eum *cap.13.lib.4.Parerg.*Spieg.

DONATIO.Donatio dicta eſt à dono , quaſi doni datio, tracta a Græcis : nam ij dicunt *δῶρον καὶ δωρεάν.l.ſenatus.§.primo.de mor.cau.donat.ff.* Donationum autem duç ſunt ſpecies:alia enim pura ſiue propria,alia códitionalis eſt. Pura donatio eſt,cum quis ea mente dat,vt ſtatim velit accipientis fieri,nec vllo caſu ad ſe reuerti,& propter nullam aliã cauſam facit , quàm vt liberalitatem , & munificentiam exerceat.

Hæc

Hæc propriè donatio appellatur. *l. 1. de don. ff.* (donari enim illud propriè videtur, quod nullo cogente iure conceditur. *L. donari. de reg. iur. ff.*) quæ ſi fuerit perfecta, temerè reuocari nõ poteſt: perficitur autem, cum donator ſuam voluntatẽ ſcriptis, aut ſine ſcriptis manifeſtauerit. *§. alia autem. de donat. Inſtit.* Sciendum eſt tamen, quòd etſi pleniſsima ſit huiuſcemodi donatio, ſi tamen ingrati exiſtant homines, in quos beneficium collatum eſt, donatores licentiam habent, certis ex cauſis eam reuocare, ne illi, qui ſuas res in alios contulerint, ab ijs quandam patiantur iniuriam, vel iacturam. *d. §. alia autem.* Ingratitudinis autem cauſas pleniſsimè recenſet Imperator Iuſtinianus *in l. fin. de reuoc. don. C.* Donatio conditionalis eſt, cùm quis ea mente dat, vt tunc demum accipientis fiat, cùm aliquid ſecutum fuerit. ea enim non propriè donatio appellabitur, ſed totum donatio ſub conditione eſt. Item, cum ipſe ea mente dat, vt ſtatim quidem fiat accipientis, ſi tamen aliquid factum fuerit, aut non fuerit, velit ad ſe reuerti, ea non propriè eſt donatio, ſed totum donatio dicitur, quæ ſub conditione ſoluatur. *d. l. 1. de don. ff.* Eius rurſus donationis, quę ſub conditione fit, alia mortis cauſa, alia non mortis cauſa fit: quæ non mortis cauſa fit, reuocatur, ſi conuentioni, donationi impoſitæ, non ſtetur. De ijs eſt tit. lib. 8. C. tit. 55. *de donat. quæ ſub modo, vel ſub conditione, vel ex certo tempore conſtituuntur.* Anch.

DONATIO ſignificat liberalem promiſsionem donandi. Promiſsionem dico, nam re ſemel præſtita ceſſat hoc beneficium: adeò, vt etiamſi fortè poſtea res ad donatorem rediſſet, non ſit ei locus, ſed cõdemnetur donator in ſolidum, nempe vt quiuis alius rei alienæ poſſeſſor. Dico etiam liberalem eſſe debere promiſsionem: quia hoc beneficium tribui videatur liberalitati: hæcque demum vera ſit donatio, vt intelligas non idem temerè tribui ei, qui conueniretur ex cauſa remunerationis promiſſæ: quia nec ea vera donatio dicenda ſit, ſed potius quædam permutatio, &c. *Balduin. tit. de actionib. &c.*

DONATIO cauſa mortis. Mortis autem cauſa donatio eſt, quæ propter mortis ſit ſuſpicionem, cum quis ita donat, vt ſi quid humanitus ei contigiſſet, haberet is, qui accepit: ſin autem ſuperuixiſſet is qui donauit, reciperet, vel ſi eum donationis pœnituiſſet, aut prior deceſſerit is, cui donatũ eſt. Et in ſumma, mortis cauſa donatio eſt, cum magis ſe quis velit habere, quàm eum, cui donat: magiſque eum, cui donat, quàm hæredem ſuum. *§. 1. de donat. Inſtitut. l. 1. de mort. cauſ. dona. ff.* Mortis autem cauſa donare licet, non tantùm infirmę valetudinis cauſa, ſed periculi etiam propinquæ mortis, vel ab hoſte, vel à prædonibus, vel ab hominis potentis crudelitate, aut odio, aut nauigationis ineundæ, aut per loca inſidioſa ituro, aut ætate feſſo. hæc enim omnia inſtans periculũ demonſtrant, *l. mortis cauſa. 3. cum tribus ll. ſequen. de mort. cauſ. donatio. ff.* Sed & mortis cauſa capimus, non tunc ſolũ, cũ quis ſuæ mortis cauſa nobis donat, ſed & ſi propter alterius mortem id faciat: veluti ſi quis filio, vel fratre ſuo moriente, donet Mæuio ea conditione, vt ſi conualuerit alteruter eorum, reddatur ſibi res, ſi diſceſſerit, maneat apud Mæuium. *l. mortis cauſa. 18. de mort. cauſa donat. ff.* Ex mortis cauſa donationes ad exemplum legatorum redactæ ſunt per omnia. *d. §. 1. de donat. Inſtitut.* Ex ijs, quæ diximus, apparet, mortis cauſa donationem tribus caſibus reuocari: ſi priſtinæ incolumitati reſtitutus ſit, qui donauit: ſi eum donationis pœnituerit, & ſi prior deceſſerit is, cui donatum ſit. *ibidem.* Anch.

DONATIONES cauſa mortis, & legatum differunt. Primùm, hæ donationes ineuntur vt contractus, duorum nempè conſenſu: & ſi donatur abſenti vel ignoranti, magis iudicatur fideicommiſſum. Legatum verò & abſenti & ignoranti relinqui, atque etiam acquiri dubium non eſt. Si conferas horum confirmationem, nihil habent ſimile. Nam legata pendent ab hæreditatis aditione. At non etiam hæ donationes: vtpote quæ non morantur vim teſtamenti, vnde & cum is, qui teſtamentum iniuria impugnauit, repellatur à legato, vt indignus: non repellitur tamen à mortis cauſa donatione. Prætereà filiusfamilias, ſaltem patre conſentiente, poteſt mortis cauſa donare: at legare nullo modo poteſt, ſicuti nec teſtari. Poſtremo, ſi quis in annos ſingulos mortis cauſa pecuniam ſtipulatus ſit, non eſt ei ſimilis, cui in annos ſingulos legata eſt. Nam legata plura intelliguntur. ſtipulatio hæc vna eſt: Magna autem huius diſcriminis vis eſt. Et qui exiſtimant, noua Iuſtiniani conſtitutione ſublatas eſſe differentias, quæ in Pandectis ſparſim commemorantur inter legata & donationes cauſa mortis, & has habere omnes omnino effectus vltimæ voluntatis: tamen poſtremum hoc diſcrimen quod dixi, ſublatum non eſſe fatentur, quia præter donationem cauſa mortis, ſtipulatio interpoſita ſit, & conſtitutio Iuſtiniani loquatur de effectu donationis, non etiam ſtipulationis. *Balduinus Inſtitut. de donationibus.*

DONATIONEM autem veteres propriè appellabant, vbi ipſa quoque rei traditio datioque acceſſerat. Nam & Cicero *in Topicis* ſcribit, donationem non poſſe intelligi abſque acceptione. Quinimò Paulus noſter *l. 35. §. 1. de donat. cauſa mortis* ait, donationem exemplo Græcorum dictam eſſe, à dono & datione. Plin. *lib.* 35. ſcribit, Græcos antiquos Δῶρον appellaſſe palmum: & ideo Δῶρα vocaſſe munera, quia manu darentur. Itaque & nonnulli argutè putant, in ſuperiore Pauli loco pro, Dono, legendum eſſe, Doro. Sed iam quæritur de donatione quodammodo imperfecta: hoc eſt, quæ in promiſsione conſiſtit, & quam traditio nondum impleuit. Martialis aliquando eleganter luſit hoc epigrammate:

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai:
Vincam te donis, muneribusq; meis.

Sed ne quis ita cuiquam illudere poſſet, placuit Iuriſconſultis, ſtipulatione ſaltem, ſicuti traditione, confirmari donationem: hoc eſt, ſi quis donandi cauſa ſtipulanti promiſerit, omnino teneri & obligari vt det. Ex nuda verò pollicitatione aliquem teneri, ius Quiritum non erat. Non enim agi ex nudo pacto patiebatur. Sanè cum Seuerus Imper. ſtatuiſſet donationes inter virum & vxorem morte confirmari: Papinianus iudicauit id tantùm intelligi, de donationibus rerum, hoc eſt, quæ traditione perfectæ ſunt: neque putauit, ſi ſtipulanti vxori maritus donare promiſiſſet, poſſe hæredem mariti conueniri. *l. 23. de donat. inter vir. & uxor.* Sed paulo pòſt videtur aliter placuiſſe: proptereaque Tribonianus illam Papiniani annotationem rectè expunxiſſet. Nam Vlpianus refert, Antonini, qui Seueri filius fuit, orationem de confirmandis donationibus, pertinere ad omnes donationes: vt vel ipſo iure res fiant eius cui donatæ ſunt, vel obligatio ſit ciuilis, *l. 32. de donat. inter virum & vxor.* Ciuilem vocat obligationem, ex ſtipulatione donandi cauſa facta, ſicuti & alibi ait, ſi ſtipulata fuerit mulier annuum dari, morte mariti ex Senatuſconſulto confirmari talem donationem. *l. 33. de donat. inter virum & vxor.* Porrò Cæſares qui ſecuti ſunt, non omnino contenti fuiſſe videntur ſtipulatione, vt ex donatione, hoc eſt, donandi promiſsione obligatio ciuilis eſſet. Nam Conſtantinus metuens, ne falſæ donationes eius generis confringerentur, aliam cautionem adhiberi voluiſſe videtur: hoc eſt, donationes interueniente (vt loquitur) actorum teſtificatione confici. *l. lata. C. de donat.* Sed Theodoſius poſtea expreſsit, etſi ſine ſcripto donatum quid fuerit, poſſe quod geritur, adhibitis alijs idoneis documentis comprobari. *l. in extraneos. C. de donati.* Quid noſter Iuſtinianus? Ille actorum obſeruationem non omnino reijcit, præſertim vbi magna eſt donatio: ſed ſtipulationem hic non eſſe neceſſariam ſtatuit. Itaque ex nudo etiam pacto donationis obligationem contrahi ſignificat: & donationem quodammodo refert inter contractus iuriſgentium, qui proprium nomen habent, & ex ſola conuentione tribuunt actionem. Itaque & in Inſtitut. Ad exemplum (inquit) venditionis noſtra conſtitutio donationes in ſe habere neceſsitatem traditionis voluit. Non eſt omnino perpetua hæc comparatio venditionis & donationis. Nam venditor tantùm tradere tenetur, neque de euictione tenetur, quandiu emptori habere licet. Qui dare debet, dominium transferre debet. Quanquam alioqui qui donando tradit, ne quidem re euicta teneatur. *Balduin.*

DONATIO inter virum & vxorem. Donationes inter virum & vxorem prohibitas eſſe, certiſsimi iuris eſt. *l. 1. de dona. inter vir. & vxor. ff. l. ſi res. de iur. dot. ff.* Eius autem rei variæ à Iuriſconſultis redduntur rationes. Primo enim loco hoc receptum eſt, ne mutuo amore ſeſe ſpoliarent, donationib. nõ temperãtes profuſa erga ſe liberalitate vtẽtes. Secundò, ne eſſet eis ſtudium liberos potius educandi. Tertiò, quia ſæpè futurum eſſet, vt diſtraherentur matrimonia, ſi non

dares

daret is, qui poſſet, atque ea ratione euenturum, vt venalia matrimonia eſſent. Quartò, maiores noſtri inter virum & vxorem donationes prohibuerunt, amorem honeſtum ſolis animis æſtimantes, famæ etiam coniunctorum conſulentes, ne concordia pretio conciliari videretur. Quintò, ne melior in paupertatem decideret, deterior ditior fieret. *l.1.2.& 3.in prin.de dona.inter vir.& vxor.ff.* Quòd autem dicimus, donationes inter virum & vxorem prohibitas eſſe, verum intelligendum eſt, matrimonio conſtante. Donatio inter virum & vxorē facta, morte eius qui donauit, proculdubio, tanquam teſtamento, confirmatur. *l.cum hic ſtatus.de don.inter vir.& vxor.ff.* Sed & regulariter inter virū & vxorem mortis cauſa donationes receptę ſunt. *l.ſi enim.§.ſi.ff.eod.* Anch. Prout & donationes reciprocæ.

DONATIO reciproca eſt, cùm coniuges ita inuicem donant, vt ſine liberis prædefuncti bona ad ſuperſtitem perueniant. *l.12.vbi comm.Dd.C.de inoff.teſtam.l.7.§.2.ff.de donat.int.vir.& vxor.arg.l.1.& 27.ff.de donat.Gail 2.obſ.40.nu.7.& 126.num.3.Minſing.2.obſ.33.* (das der letzlebend / des verſtorben güter haben ſolle.)

DONATIO inter viuos proprio nomine dicitur, quæ neque mortis, neq; nuptiarum, ſed à viuente in viuentem ſolius liberalitatis cauſa fit. *l.1.ff.de don.l.ſenatus.35.de mort.cauſ.* ſolaque voluntatis teſtatione ſic perficitur, vt traditionis neceſsitatem afferat, publicis literis conſignari, niſi quingentos aureos ſuperet, non debeat: ab ingrato tamen repeti certis de cauſis poſsit. *d.l.ea.l.35.& pen.C.eod.l.vlt.C.de reuoc.don.* Hot.

DONATIO immodica, ſeu immenſa. *Quære, Immodica donatio.* Spieg.

DONATIO mera, quæ venit ex mera liberalitate donantis, nec habet vllam aliam cauſam. *Connanus lib.5.c.9.n.6.*

DONATIONES inofficioſæ cenſentur, cum parentes bona ſua ſic exhauriūt donationib. dum viuunt, aliàs ſtultitia, aliàs malignitate, vt nihil ſit inde ad liberos peruenturum. Spieg.

DONATIO oneroſa dicitur, cum donans reuocat donationem propter ingratitudinem. *Zaſius §.item ſi quis.Inſtit.de act.* Spieg.

DONATARIVS cui quid dono datur, præſenti vel abſenti. *l.etiam.l.abſenti.ff.de don.l.nec ambigi.C.eod.tit.* Obſeruandum autem, geri negotium cum donatario obligatorium. obligatur enim, teſte Dn. Oldendorp. ad gratitudinem autore omnium maximo, hoc eſt, natura ipſa & Deo. Spieg.

DONATOR, qui donat, (der gifftet.) *l.49.ff.de re iud.l.18.§.vltim.& l.19.§.ſi quis.& l.33.§.1.ff.de donat.l.19.23.& l.24.ff.de mort.ca.donat.* Donatrix, *l.4.C.de contrah.emt.l.5.C.de his quæ à non dom.l.20.C.de donationib.l.2.C.vi bon.rapt.* Briſſ.

DONATIO ante nuptias, quam eandem ſponſalitiam appellamus, olim fuit ea, quam ſponſi & ſponſæ inter ſe conferebant. tam enim à ſponſa in ſponſum, quàm à ſponſo in ſponſam exercetur. Sed Iuſtiniani lege hæc donatio nomē mutauit, & propter nuptias appellata eſt: quoniam conſtante matrimonio tum fieri, tum augeri poteſt, *l.vlt.C.eod.* ſi tamen ante nuptias conſtituatur, ſuum ac proprium nomē ac ius retinet, vocaturq; ſpōſalitia largitio. at ſi poſt nuptias, à Iuſtiniano, propter nuptias appellatur. Grecè autē ἀντίφερνα: propterea quod à marito viciſsim in gratiam dotis tribuitur: nec ſimplex donatio ſit, qualis eſt ea, quæ inter virum & vxorem prohibita eſt: ſed propter dotis donationem & ipſarum nuptiarū affectionem, vt idem ſcribit. Hot.

DONATIO honoris cauſa, eſt quam vxor marito ad honorem vel dignitatem aliquam conſequendam facit. Caius *l.42.ff.de don.inter vir.* [Nuper ex indulgentia principis Antonini recepta eſt alia cauſa donationis, quam dicimus honoris cauſa. vt ecce ſi vxor viro Laticlauij petendi gratia donet, vel vt equeſtris ordinis fiat, vel ludorū gratia.] Hot.

DONATIO propter nuptias eſt, quam facit ſponſus, vel aliquis nomine eius, ſponſæ, vel alteri, nomine ſponſæ. Hæc vno verbo Græcis ἀντίφερνα, quaſi contrà vel mutua donatio. Vulgò hanc donationem propter nuptias, dotem viri nuncupamus, cū æqualis ſit in iure doti mulieris. (vulgo, die gegenvermachung/widergabe.) *confer notata per Cuiac.lib.5.obſ.4.*

DONATIO propter nuptias autē olim dicebatur propterea, quòd eo dūtaxat tempore ſponſus exercebat liberalitatem in ſponſam, idq́ue dupliciter: aliàs ſimplici, idq́ue perpetua, & irreuocabili munificentia, non adiecta nuptiarum conditione: aliàs ea mente, vt non ſecutis nuptijs, res donata redderetur, *l.1.ff.de donatio.* Sed ab eo iure primùm diſceſsit Conſtantinus: vt omnes huiuſmodi donationes haberent in ſe conditionem, vt non ſequēte matrimonio, reſtituerentur ſemper à viuo nolente cōtrahere: Mortuo autem eo, reſpiciendum eſſet, oſculóne, an ſine oſculo contigiſſet liberalitas. *l.cum veterum.& l.ſeq.C.de don.ante nupt.* Deinde Iuſtin. conſtituit, vt non ſolum ante, ſed & poſt nuptias fieret donatio matrimonij gratia: ideoq; propter nuptias eam appellauit, nomine rebus conſequente. *§.eſt & aliud.Inſtit.de donat.l.cum multæ.in prin.C.de don.ante nupt.* Sic & dos eſt donatio ob cauſam nuptiarum. *l.1.ff.de don.*

DONATIO propter nuptias accipitur pro liberalitate, quam vir confert ad onera matrimonij, ante vel poſt nuptias. *§.eſt & aliud.Inſtit.de donat.* Hanc Iuſtin. vult eſſe ſpecialem contractum, ab alijs donationib. ſeparatum. *Nou.vt ſpon.larg.in prin.*

DONATIO propter nuptias appellatur vulgò id, quod ſoluto matrimonio, apud coniugem manet ſuperſtitem ad vitam eius. Sic enim mariti futuri donare ſolent vxoribus, vel ex pacto concedere bona, quę habeant dum viuunt, aut certam pro eis pecuniam, vt poſt mortem earum redeant ad hæredes donantis. Idq́ue inter nobiles eſt frequentiſsimum. Vxores quoque viciſsim ita ſolent ante matrimonium, vel parentes earum paciſcēdo permittere, vt maritus ſuperſtes, quoad vixerit, aliquid habeat, videlicet, in caſum ſoluti ſine liberis matrimonij. Et hoc apud pleroſq; nuncupatur dotalitium, voce domi eorum nata. (vulgo ein widthumb/ leibgeding.)

DONATIO propter nuptias intelligitur etiam de omni lucro dotali, quod coniunx ſuperſtes ſibi paciſcitur in bonis primum morituri, ſiue ſit maritus, ſiue vxor. Quod quibus modis fiat, tractatur ff. & C. de pactis dotalibus & l. fœminæ. C. de ſecundis nuptijs. Nouella de nuptijs. §. ſi verò expectet. Et huiuſmodi liberalitates, quādoquidem vel ex mutua coniugum pactione, vel ex beneficio legis proficiſcuntur, dicta propriè ſunt lucra dotalia vtrinq;. Vſu autem vulgari confunduntur ſub appellatione donationis propter nuptias.

DONATIO propter nuptias in diuerſa nomina pro regionibus & prouincijs abijt, quorum nomenclaturam huc recenſere vaniſsimi eſſet operis. Hoc te interpretes, & forenſis vſus docebunt.

DONVM & munus differre inter ſe, Vlpianus quidem & Marcianus ſcribunt *in l.inter.194.& l.munus.214.de verb.ſignif.* ſed eorum differentiam ita obſcurè exponunt, vt pugnantia loqui videātur. nam Paulus donum eſſe genus ait, munus ſpeciem: cōtrà Marcianus in hoc genus: in illo, ſpeciem conſtituit. Aliud ſanè eſſe donum, aliud munus, illud argumento eſt, quòd vetuſtiſsima lex Cincia non præciſè de donis aut de muneribus, ſed cōiunctim de donis & muneribus ſcripta eſt: Ne quis ob cauſam orandam donum munuſvè caperet. Item lex Iulia repetūdarum: Ne vrbani magiſtratus plus doni, muneris in anno accipiant, quā q ſit aureorum centum. *l.6.illo tit.* itē lex Iulia Papia; Ne quis donum, munus, operas præter eas, &c. dare facere, præſtare cogatur. *l.qui libertinus.37.ff.de oper.liber.l.vlt.ff.de lib.cauſa.d.l.ſæpe.53.de verb.ſignif.* Item in mandatis Principū: Ne proconſules donum munuſve capiant. *l.ſolent.6.ff.de offi.procon.* Sic Plautus *in Ciſtel.*

Inde in amicitiam inſinuauit cum matre, & mecum ſimul.
Blanditijs, muneribus, donis.

Et Cice. *in Cluentiana:* [Tantū donis datis munerib. perfecerat.] Et *pro Archia.* [quod quaſi deorū aliquo dono atq; munere commendati nobis eſſe videātur.] *itē in l.plebiſcito.18.ff.de offi.præſid.& l.Campan.47.ff.de oper.libert.* Vidēdū igitur, remota aliorū auctoritate, quid inter donū ac munus interſit. nam Seruius quidē Virgilij interpres, donum propriè ſuperiorum deorum eſſe ait: Munus verò inferiorum: Donatus autem *in Teren.* Donum propriè deorum: Munus hominum. Quòd cum ita ſit, plus eſſe certè donum voluerſit,

quàm munus. qua de cauſa etiam in ſuperiorib. exemplis ferè ſemper priore loco collocatur. vt non incommodè fortaſſe dicere poſsimus, Donum eſſe maiorum rerum: munus verò minorum. nam Pompo. *in l. ſed ſi. 31. §. ſi vir. ff. de do. int. vir.* [Si vir, inquit, vxori munus immodicum Kal. Mart. aut natali die dediſſet, donatio eſt.] Itaque & regna, & regiones, & oppida, & prædia, ceteraſq́; res immobiles dono dari, paſsim legimus: munera dari, legiſſe me non memini. quin & abſentes res donari rectè dicuntur: munera autem mitti, & præſentia offerri, *l. munus. 18. ff. de verb. ſign.* qua de cauſa fortaſſe Gallica lingua noſtra Præſentia nominamus, quæ præſenti in manus dantur. Rectè ergo Vlpianus donum quaſi genus facit: munus, ſpeciem: propterea quòd quæ muneri dantur, dona omnia ſunt: at non contrà. Atq; hæc quidem generatim de rebus omnibus dicta ſint. nam quod Vlpian. *eo loco* ſcribit, ſanè non vniuersè dictum arbitror: ſed propriè ac præcipuè de libertorum in patronos grati animi ſignificatione. [Donum, inquit, genus eſt: munus autem donum cum cauſa: vt puta natalitium, nuptialitium.] Significat enim ea munera, quæ liberti patronis eorumve liberis, aut coniugibus, natali nuptiarumve die dabant. Nunc ad Marciani diſputationẽ accedẽdum eſt, qui *in d. l. 214.* munus à dono ita diſtinguit, vt illud dicat eſſe neceſſarium: hoc verò voluntarium, ſiue ſpontaneum. quod quidem facile intellectu eſt, ſi modò munera pro ijs oneribus intelligamus, à quibus qui liberi ſunt, immunes appellantur. *d. l. munus. 18. eod. tit.* quanquam in eo genere diſputationis munera cum donis cõtendere, nulla ratio eſt. Sed quoquo modo ſe res habeat, quidnam tamen illud eſt, quod mox ſubiungit, [Non quodcunque munus, id & donum accipi: at quod donum fuerit, id munus rectè dicitur?] Nam quæ adeò inter ſe pugnant, vt alterum ſit neceſſarium, alterum voluntarium, difficile dictu eſt, ea generis inter ſe ac ſpeciei vicem præſtare poſſe: præſertim autem ſi id quod neceſſarium eſt, genus facere velimus. Videndum igitur, num multo verior & certior ſit Pauli ſententia, qui donum genus conſtituit, eiuſque duas ſpecies facit: quarum altera in generis ſui nomine conſiſtit, altera munus appellatur. Quod ſi ita eſt conſiderandum etiam, ecquid particula NON ſuo loco mota ſit, & in alienum tranſlata, quaſi ita rectius legatur: Sed in ſumma, in hoc ventum eſt, vt quodcunque munus, id & donum accipiatur: at non quod donum fuerit, id etiam munus rectè dicatur. de quo tamen nihil affirmo: veteris codicis auctoritatem expecto: iudicium eruditiorib. viris integrum relinquo. Hoto. *Adde Connanum lib. 5. cap. 7. num. 2. & vide infrà in verbo, Munus.*

DONEC, id eſt, quamdiu. Sic [donec tu extollis.] *l. 5. ff. ſi ſeru. vind.* [Donec in eadem cauſa fuerit.] *l. 31. §. ſi ſeruus. ff. de vſurpat.* Briſſon.

DONEC etiam pro, quouſquè, *l. 83. ff. de iu. dot. l. 10. §. tandiù. ff. de cond. furt. l. 17. ff. de an. legat. l. 8. ff. de ſenat. l. 56. ff. de cond. indeb.*

DORMIRE cum aliqua, eſt adulterium cum ea committere. *c. qui dormierit. 27. q. 2.*

DORMIT præſcriptio, vel tempus non currit, ſed quieſcit, paſsim apud interpretes. Prat.

DORMIENTES pro ceſſatoribus, incurijs, & negligentiùs ſua agentibus. Iuxta vulgatum illud: Vigilanti, & non dormienti ius ciuile ſcriptum eſt: *l. pupillus. in fi. ff. quæ in fraudem credit. cum ſimil.* Vigilantes autem accipimus, qui ſuarum rerum ſatagunt. Prateius.

DOTIS ſignificatio varia eſt: nam & dotes animi, corporiſque vulgò dicimus, & dotes prædiorum non ſemel vocant Iureconſulti noſtri. *l. 2. de inſtruct. leg. l. cum ſit. de fideiuſſor. Duarenum de dotibus. cap. 1.* Et Plin. vlmum vitæ dotatam dixit, & Cicero artem indotatam verborum dote locupletare. *Connanus lib. 8. cap. 8.* dicta ab eo quod dabatur. Nam & Acron, interpres Horatij dotem definit eſſe donum puellarum nubentium. *reliqua vide infrà, Dotes prædiorum.*

DOS eſt. quod datur à muliere marito (ein Eheſtewr/ Ehegelt/ Heyratsgutt.) *l. ſi rem æſtimatam. ff. de iure dot.* vel ab eius patre, vel extraneo. *vt in §. accedit. l. vnica. C. de rei vxor. act.* Bartol. vult Dotem eſſe proprium patrimoniũ mulieris: quẽ vide *in rubr. ff. ſoluto matr.* propriè autem dos dicitur, vt ait Varro, quæ nuptiarũ cauſa datur. nã ipſa ſine matrimonio eſſe non poteſt. *l. 3. ff. de iure dot.* Et vbicumque matrimonij nomen non eſt, nec dos eſſe poteſt. *l. 48. ff. de iure dot.* Donatio verò propter nuptias eſt, quam facit ſponſus, vel aliquis nomine eius ſponſæ, vel alteri nomine ſponſæ. Illa redit ad vxorem, vel eius hæredes: hæc ad maritum, vel eius hæredes. dicta Græcè ἀντιφερνὴ, quaſi contra, vel mutua donatio. Vulgo hanc donationem propter nuptias, Dotem viri nuncupamus: cum æqualis ſit in Iure dotis mulieris, Ein widergab/ *ex Old. Copia.* Spieg.

DOS eſt proprium patrimonium mulieris. *l. 3. §. ergo etiam. ff. de minorib. l. mutus. ff. de relig. & ſumpt. funer. Vide Azon. in ſumma. Bart. in rubr. ſolut. matrimo.* Quod propterea marito datur à parente, vel ab extraneo, vt onera matrimonij ſuſtineat. *l. 1. l. dotis fructus. & l. res in dotem. ff. de iur. dot.* Ein Heymſtewr/ Mitgab/ Brautſchatz. quaſi mulieris theſaurus, ad vitæ neceſsitatem conſeruandus. Spieg.

DOS legitimè reſtituta mulieri, aut patri ſoluto matrimonio, non plus dicetur dos, ſed nominabitur patrimonium mulieris: ſicut hæreditas adita, poſtquam eſt adita, nõ plus dicitur hæreditas, ſed patrimonium hæredis. *l. ſed ſi plures. §. filiæ. ff. de vulgar.* Dos autem nondum reſtituta, quamuis matrimonium ſit ſolutum, rectè dicetur Dos, *per text. in l. 1. §. taceat. C. de rei. vxo. actio.* Spieg.

DOS communis, *l. 22. §. 1. ff. ſolut. matr.*

DOTI reſpõdet donatio propter nuptias. Eadem enim cauſa, vt vitam commodè trãſigant, vel maritus, vel illius nomine alius eam confert. Vnde Græcis dicta eſt ἀντιφερνὴ, quaſi contra vel mutua donatio. Prateius.

DOTATAS eſſe fœminas, ad ſobolem procreandam, replendamq́; liberis ciuitatem, maximè eſt neceſſarium, *ibid.* Prat.

DOS non eſt ius vniuerſale, vt cum Bartolo Iaſon & alij cauillantur, quorum ſententia non poteſt vllo colore defendi: ſubſcribendum itaque Baldo & ijs qui rectè ſequũtur eum. Dn. Zaſius Dotem eſſe ius incorporale haud negat, id eſt, quandam qualitatem legalem, quoddam ius quod intellectu colligitur, quod verſatur circa corpora dotalia. Spieg.

DOS certa, quæ ſecundùm patrimonium promittentis, & conditionem eius cui promiſſa eſt, accipienda. *l. ſi cum ea. C. de dot. promiſſ. l. cum poſt. §. gener. ff. de iur. dot.* Spieg.

DOS profectitia Vlpiano eſt, quæ à patre, vel parente proficiſcitur, de bonis eius, vel facto eius: Siue igitur parens dedit dotem, ſiue procurator eius, ſiue iuſsit alium dare, ſiue cum quis dediſſet negotium eius gerens, parens ratum habuit, erit dos profectitia, *l. profectitia. ff. de iure dot.* In ſumma, parentis nomen dotem profectitiam facit. *d. l. profectitia. §. ſi pater pro filia.* Aduentitia verò dos illa eſt, quam nemo ex paternis bonis, ſed quiſpiam extraneus alicundè dedit: *vt ex Iuliani verbis colligitur.* Spieg.

DOS per præceptionem legata, hoc eſt, ante captionem *in l. fundus ff. famil. erciſc. Quære, Præceptio.*

DOS promiſſa Diſceptant Dd. an dos promiſſa dicatur dos, quaſi ſit ibi determinatio diminuens: & an in ſtatuto veniat nomine dotis, ea, quæ necdum tradita eſt, ſed promiſſa. Eſt Zaſio inueſtigatio vtiliſsima, quem vide *in tit. ſol. matr.* Spieg.

DOTEM opinatam latinè dici poſſe putat Duarenus *l. ſi cum dotem. §. ſi mulier. ff. ſolut. matr.* quam vulgo putatiuam vocant.

DOTEM legari, vel pro dote legari, non differunt, *ff. de dot. præleg. l. cum quis. §. ſed ſi non dos. & l. cum ſcriptum.* Spieg.

DOTEM paruam Dn. Alc. accipit, quæ ſi amiſſa ſit, ex hæreditatis rata portione reſarciri filiæ valeat: magnam, quæ non valeat, adeò vt collatio circa nullam verſetur ſpem ex patris imperſuaſibilitate: ſic enim legendum idẽ, & quidem rectè, monet: non autem, illam ſpeciem, vt vulgata habet tranſlatio. *In Auth. collat. 7. paulo antè finem.*

DOTIS cauſa, pro ipſa dote nominatur *in l. 1. ff. ſolut. matrimon.* vt annotauit Zaſius: ex iſto textu colligo, aiens, dotis cauſam nominari hic ipſam dotem. vel negotium, naturam, vel conditionem dotis: nam ita ſumi cauſam pro negotio, apud rhetores vulgatum eſt. Nec temerè dotis cauſa præcipua dicitur, quod ad mulieres pertineat, quæ ſolent ciuitatem replere ciuibus, liberis. Hoc eſt, quod dicit Iuſtin. *in Auth. de nupt. in princ.* Artificioſam immortalitatem

gem induci procreatione prolis. *Accedit elegans text. in l. liberorum in fi. ff. de verb. ſig. Item text. in l. 1. §. generaliter. necnon §. fin. ff. de ventr. in poſſ. mit.* Spieg.

DOTALE prædium, etiam nomen retinet ſoluto matrimonio. *ff. de fund. dot.* Dotale autem prædium non ſolùm intelligimus, cùm iam marito eius dominium quæſitum eſt. *l. dotale. §. dotale. eod.* ſed etiam deſtinatum. *l. dotale prædium, quint. ibid.* Spieg. *ex Old.*

DOTALES res eſſe videntur, quæ dotali pecunia emptæ ſunt. *l. cum vir & vxor. §. pen. ff. de iure dot.* Spieg. ex Old.

DOTALIA bona, & Dotales fundi, hoc eſt, ad dotem ſpectantes, & in quibus dos mulieris collocatur, vel quos vir accepit pro dote mulieris. Spieg.

DOTALIA inſtrumenta. (Heyrats Notlln.)

DOTALIVM ſeruorum & ancillarum ſæpè meminêre Iuriſcoſſ. Sunt autem, vt verbum ipſum prodit, quos vxor cum dote ad maritum attulit. Recepticius, dotali opponitur, quem vxor ſibi proprium retinet, neque doti dat. Sp.

DOTALIS autem fundus intelligitur, ſiue cum mulieris nomine quis viro dederit, ſiue cum à viro ſibi debitum ipſa mulier doti promiſerit, &c. *l. 1. 14. § ſi fundum. ff. de fund.*

DOTES prędiorum, quas Gręci ἐνθήκας dicunt, *l. 2. §. fin. & alibi ſæpè. ff. de inſtru. & inſt. leg.* Columel. *lib. 4* [vineas cum ſua dote, id eſt, cum pedamentis, & viminibus.] Plinius *lib. 3. epiſtol. vlt.* [Prædium quod his dotib. commendatur.] Græco autem, Enthecę & Enthecarũ, verbo vtuntur Impp. *l. 7. C. Theod. de epiſt. l. 7. C. de bon. proſcriptor.* in C. Iuſtiniani, legitur apothece, apothecis. Prate. & Connan. *lib. 4. cap. 1. num. 4. iunge ſuprà, Dotis ſignificatio.*

DOTALITIVM, id eſt, donatio propter nuptias, vel res paraphernales, id eſt, vltra dotem datæ, *c. ex parte. de for. compet. c. nuper. de donat. inter vir. & vxor.* Præceptor meus Berengarius Fernandus anteceſſor Toloſæ accipiendum tradebat, Dotalitium, quod mulieri datur, de quo in c. plerunq; de donat. int. vir. & vxor. vbi glo. interpretatur donationem propter nupt. Id per adulterium perdit mulier. *d. c. plerunque.* Prat. Coraſ. *miſcel. iuris lib. 3. cap. 1.* lucrum nuptiale interpretatur. Idque à Iureconſultis additamentum. *l. inter ſocerum. §. cum inter ff. de pact. dotal.* A Tholoſatibus agenſamentum appellari ſcribit.

DOERIVM eſt dotis augmentum, vt dicebat idem Præceptor meus, idq; ex parte dotis. Guido Papæus *quæſt. 524.* pro eodem ponit Dotalitium & doërium. *& vide quæſt. 525. & 249.* Ex quo collige Pragmaticos Gallos plerunque hoc vocabulo abuti: pro dote enim accipiunt & potiſsimum Notarij imperiti. Prat. Curacius *lib. 5. obſ. 4.* legit, donarium, ſumitq; pro vſufructu certæ partis bonorum mariti, poſt mortẽ eius vxori debito, videturq; loca donationis propter nuptias, moribus noſtris vſurpari cœpiſſe: ſolet namque communiter mulieri nubenti in pactis dotalibus caueri & conſtitui vſusfuctus certæ partis bonorum mariti, in caſum mortis eius, (vulgo ein Widthumb/oder leibgeding.)

D R.

DRACHMAM, & Denarium, idem nõ eſſe, docet Agricola *lib. 4.* Quanquam menſurarum & ponderum ratio vix definiri, explicarive ſatis poteſt, propter variam eorundem dimenſionem. Quod & Alex. Neapol. exiſtimat, apud quem extat *lib. 2.* elegans caput, omninò iuris Candidato legendum. quo explicat, quibus finibus, quaque menſura iter, actus, aut via conſtent. Spieg.

DRACHMA auri, id eſt, oboli ſex, tanti eſt in præſentia propter temporum noſtrorum paupertatem, quanti olim oboli octo. vt Budæus docet *lib. 2. de aſſe.* Hæc vox, vt neutro genere rapinam, manipulum donariumque ſignificat: Drama verò eiuſdem generis rei eſt repræſentatio. vt communiter fit in fabulis. Vnde Dramaticum opus, vel poema, in quo ſolæ perſonæ agunt, abſque poetæ interlocutione. Spieg.

DRONI, Latinè curſus dicuntur. Vnde Catadromus. *Vide ſuprà, Athletarum nomine. & in voce, Catadromus.*

DROMONES dicuntur, qui præerant nauibus, ad ſeruandum traiectum maris, in hoc rei publicæ militantes, & maris tranſitum tenentes, vel tuentes. *C. de officio præfecti prætorio Africæ. l. 2.* Vnde etiam adhuc eorundem naues nomine vulgari Dromones appellantur. Spieg.

DROMONARII, huiuſmodi nauium exercitores Caſſiod. *lib. 4. variarum ad Venenatum.* Prat.

DROMONES nauigij quoddam genus, cuius fit mentio in l. vlt. C. de offic. præfect. prætor. Afr. Iſido. *lib. 19. Etymolog. c. 1.* [Lõgæ naues ſunt, ait, quas Dromones vocamus dictę eò φ longiores ſint ceteris. Cuius cõtrarius Muſculus, curtũ nauigiũ.] Procopius quoq; nauigia longa, ab eo, φ celerrimè excurrerent, Dromones appellata ſua ætate ſcribit. Curſum enim δρόμον Græci dicunt. Caſsio. *lib. 5. Var. epiſtol. ad Abundantium.* [Decreuimus mille interim Dromones fabricandos adſumere, qui & frumenta publica poſsint conuehere, & diuerſis nauibus, ſi neceſſe fuerit, obuiare.] Zonaras *Tomo 3. in Mauritio:* ὁ δὲ κρατῶν τοῦ πλοίου ... Idem in Iuſtiniano Rhinotmito: ... Huiuſmodi verò nauium exercitores, Dromonarij vocantur. Et ita apud Caſsiodor. *lib. 4. Variar. epiſtol. ad Venenatum, & in inſcriptione epiſtol. ad Dromonar. lib. 2. Variar.* emendandum hoc verbum cenſeo. Briſſ.

D V

DVAS ędes habere, apud Vlpia. *in prin. l. ſi quis. ff. com. præd.* Spieg.

DVAE res, non ſunt fructus, & fundus, ſed vna. *l. fin. §. pen. ff. quæ in fraud. creditor. l. 1. §. ſi duæ res, quarum legat.*

DVBIA cauſa dicitur, quæ (vt voce vtamur forenſi) ſemiplenè probata eſt. *gloſ. eſt celebris in l. admonendi. ff. de iureiur.* porrò in dubijs interpretandis, ad mitiora deflectendum eſſe, ſchola noſtra omnino recepit.

DVBITARE quid ſit, Bart. docet *in d. l. admonendi, de iureiur. Adde l. Licinius. de fideicom. lib.*

DVBITATIO eſt motus indifferẽs ad vtranq; partem, ex æqualitate rationum contrariarum proueniens, ad quã Iudex perducitur per negationem, qua res fit dubia, *glo. l. fi. C. qui. ad liber. proclam. non licet. Felin. c. ſuper. de teſtib. cogend. Bald. l. final. de prob.*

DVBIVM eſt, de quo inter ſapientes dubitatur. *l. an inutilis. ff. de acceptilat. argum. l. vnica, & quidem perquam elegantis, Nihil innouand. appellatio. pend.* Spiegel.

DVBIVM argentum, de cuius pondere vel bonitate dubitari poteſt.

DVBIVS euentus litis, ex Scæuola dici ſolet. *l. quod debetur. ff. de pec.* apudque Iurecoſs. ferè prouerbij loco vſurpatur, apertiſsimamque habet ſignificationem, *vt ait Alc.* Spieg.

DVBIVS hæres, dum deliberat, vtrùm adeat, necne hæreditatem.

DVCATOR. *l. 28. § ſi nauis alterã. ff. ad leg. Aquil.* Vetus Gloſſarium, Ducatores, ἀρχοὶ, ἡγεμόνες, προηγούμενοι. Briſſon.

DVCATVS, pro regione cui Dux dominatur apud Feudorum conditores. Extat exemplum huius ſignificationis apud Sueton. *in Nerone.* Lampridius auctor eſt, Heliogabalũ allaudatum Imperatorem olim vendidiſſe ducatus, & officia palatina. Tertullianus nouè vſurpanit Ducationem pro Ducatu: & Ducatorem, pro Duce, Rhenano annotante *in libro de corona milit.* Spieg.

DVCENA, vt & centena, gradus dignitatis promotioniſve, in ſchola agentium in rebus. *l. vlt. C. de agentib. in rebus. l. 5. C. de princip. agent. in rebus. l. 1. C. de murilegul. in C. Theod. l. 1. de Cæſarianis. in eo. C. l. 5. de decurionib. in eod. C.* Ex quibus patet, ducenam, non ducenariam legi oportere in l. 1. C. de offic. magiſtr. officio. quamquam impreſsi codices hoc vitio laborent. Briſſ. Inde

DVCENARII, qui ducenam gerunt, & ducentis ſcholaribus præſunt. *l. 3. C. de agentib. in rebus. l. 1. C. de lucris aduocator. l. 1. C. de exactorib. tribut. l. 9. de exactionib. in C. Th.* Cyprianus *lib. 1. epiſtol. 4.* [Neque vt ille ſuperbierit, ſublatuſq; fuerit mundanis dignitatibus Ducenarius potius quàm Epiſcopus vocari volens.] Meminit & huius muneris Nicephorus *lib. 6. hiſt. eccleſiaſt. cap. 30.* In Notitia quoque crebrò in officio rectorum prouinciarum principem de ſchola agentium in rebus Ducenarium recenſeri inuenias. Cæterùm & in re militari, Ducenarius, interprete Vegetio *lib. 2. c. 8.* dicebatur, qui duas centurias, id eſt, ducentos homines ducebat in acie ſecunda. Briſſ.

non ſoleat. *l. 1. C. ad l. Corneliam de ſicar.* Ideóq; I.C. dolum malum appellant crimen. *l. 1. ff. de fideiuſſorib. tutor. l. item exigit. ff. de dol. mal. l. 1. §. plane ſi ex dolo. ff. de tutel. & rationibus diſtrah. l. omne crimen. in princip. ff. de re milit.* Oldend.

DOLVS & fraus an differant, fruſtra quæritur, cùm extent apertæ ſanctiones. *l. hac verba cui rei ff. de verb. ſign. l. fraudis interpretatio. ff. de reg. iur.* Quidquid enim non eſt ex bona fide, id neceſſariò venit ex mala fide. Mala autem fides eſt dolus & fraus. *l. ſi dolo. C. de reſcin. vendit.* Sunt tamen qui hoc modo diſtinguant, dolum fieri, alterum circumueniendi cauſa fraudem propriè dici, etiamſi decipiendi conſilium non adfuerit, ſed is, qui deceptus eſt, à ſeipſo, vel ex euentu fraudatus ſit. Dolum item in faciendo, fraudem in verbis dicunt, à φράζειν, quod eſt loqui. *Alciat. de verb. ſignif.* Dolum etiam clàm, fraudem palàm committi volunt. *§. dolo. l. diuerſi. tritium. ff. de pactis.* Oldend. *Adde Brechaeum l. aliud. de verbor. & rer. ſignific.*

DOLVS & Culpa ſæpiſsime ponuntur pro eodem: nam Culpa nomen generis eſt, quod continet quicquid doloſe peccatum eſt & malitioſe, vt cum dicimus nihil in vita nobis præſtandum eſſe præter culpam. At qui partitè & diſtinctè loqui volunt, dolum ſceleri tribuunt. Culpam verò imprudentiæ. Ille, vt verbis Bartoli vtamur, in faciendo eſt, hæc in non faciendo. Donatus *ad illud Terentij in Hecyra: Non mea opera, neque pol culpâ euenit.* [Opera eſt, inquit, ſi ſcientes læſerimus, Culpa, ſi neſcientes, quorum alterum ſceleris, alterum ſtultitiæ eſt.] *Connan. lib. 7. cap. 4. num. 7. & vide ſupra in dictione, Culpa.*

DOLI mali ſpecies ſunt: Calumnia, Præuaricatio, Tergiuerſatio, Cauillatio. Calumniari, eſt falſa crimina intendere: Præuaricari, vera abſcondere: Tergiuerſari, in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. *l. 1. in princ. & §. 1. ff. ad S. C. Turpil. l. 1. ff. de præuaricato. l. ſi caluitur, in princ. ff. de verb. ſignif.* Cauillari, eſt falſis diſputationibus imponere. Iulianus, [Ea inquit, eſt natura cauillationis, quam Græci σώρειτα appellát, vt ab euidenter veris, per breuiſsimas mutationes, diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducatur.] *l. ea eſt natura. ff. de regul. iur.* Exemplum eſt in l. qui quadringenta. in prin. ff. ad l. Falc. Oldend.

DOLVS malus ſæpe procedit ad aliquod maleficium nominatum, veluti, furtum, homicidium, periurium, falſum. Aliquando producit factum criminoſum, quod tamen ſpeciali nomine non eſt ſignificatum. Et ideò dicitur Stellionatus. *Vt extant tit. de criminibus nominatis. & probatur l. 1. ff. ſtellionat.* Plerunque verò dolus affert læſionem, nullo tamen facto, quod criminaliter accuſari poſsit, ſicut in commercijs hominum, alijſque modis fieri ſolet. Et tunc retinet doli appellationem. *vt in titul. ff. de dol. mal. &, de dol. mal. & met. except.* Oldend.

DOLI mali effectus ſunt: 1. Omnis dolus malus legitimis probatus indicijs, eſt famoſus, vel ſaltem quaſi infamiam apud bonos viros irrogat. *l. 1. ff. de his qui notan. infam.* [de dolo, ait Iulianus, & fraude ſuo nomine damnatus, pactuſve erit.] *l. penult. C. de interdict. matri. inter pupil. & tutor.* Et ſic accipienda eſt l. 2. ff. ſtelliona. 2. Contractus bonæ fidei per dolum præcedentem, ipſo iure vitiatur. *l. & eleganter. in princip. ff. de dol. mal. l. bona fides ff. depoſit.* ſtricti verò iuris, per exceptionem reſcinditur. *l. penult. C. de inutilibus ſtipul.* 3. Dolus malus facit ceſſare quodcunque priuilegium. *l. 2. §. verba itaque. ff. ad S. C. Velleian.* Fraus enim nemini debet patrocinari, imò punienda eſt. *l. verum eſt. §. tempus autem ff. pro ſocio. l. tranſactione. C. de tranſact.* 4. Nullum mali genus eſt, quod maiorem humanæ ſocietati peſtem inferat, quàm dolus malus. Cicero *libr. offic. 1.* [Semper autem, inquit, in fide, quid ſenſeris, non quid dixeris, cogitandum.] Et *paulo poſt* [Cùm autem duobus modis, id eſt, aut vi, aut fraude fiat iniuria: fraus quaſi vulpeculæ, vis leonis videtur. Vtrunque alieniſsimum ab homine, ſed fraus odio digna maiore. Totius iniuſtitiæ nulla capitalior eſt, quàm eorum, qui tum, cùm maximè fallunt, id agunt, vt viri boni eſſe videantur.] Oldend.

DOLI capaces, Pontificio iure cenſentur ſeptennio maiores: noſtro iure maſculi, decem annos, ac ſex menſes nacti: fœminæ, quibus ad nouem ætatis annos ſemeſtre acceſſit. *l. impuberem. ff. de furt. l. 1. & ibi per gloſſ. fin. C. de donat. l. pupillum. ff. de reg. iur. cum ſimil.* Spieg. verius tamen eſt relinqui iudicis arbitrio quis dicatur doli capax. *pulchrè Menoch. de arbit. iud. q. 57. num. 40.*

DOLI clauſula, pars illa ſtipulationis, qua dolum abeſſe abfuturumque comprehendimus. *l. 22. l. 53. l. 119. l. 121. l. 135 §. vltim. ff. de verbor. obligat.* Complectitur autem quidquid contra bonam fidem & æquitatem fit. Dolo enim facit qui contra bonum æquum aliquid facit. *l. qui æquitate. de except. dol.* Quæ tamen ſpecialiter excepta ſunt, hac clauſula non continentur. *l. 22. §. ſi in ſtipulationem. ff. rem rat. haberi.* Huius mentio fit. *l. 4. §. in ſtipulatione. ff. de doli except. l. 22. in fin. ff. de re iud. l. 1. in princip. & l. 3. ff. ſi cui plus quàm per l. Falcid. l. 19. ff. iudic. ſolui. & l. 45. ff. de hæred. petit. l. 31. ff. de recept. qui arbitr.* Quæ & clauſula de Dolo malo appellatur *in l. 13. §. illud. de acceptilatio. l. 21. §. habet. ff. de nou. oper. nunt. l. 19 ff. rem ratam hab. l. 6. ff. iudic. ſolui.* Et doli ſtipulatio, *in l. 121. in fin. ff. de verbor. obligat.* Cæterùm in l. 30. ff. de pecul. doli clauſula appellatur adiectio illa, quæ actioni de peculio additur, ET SI QVID DOLO MALO DOMINI ACTOR CAPTVS FRAVDATVSVE EST. *l. 36. in fi. ff. eo. tit.* Et ſi autem doli clauſula generalis eſt, & ea complectitur, quæ contra bonam fidem fiunt: tamen Iulianus *in l. ſtipulationes commodiſsimum. ff. de ver. obligat.* conſulit, vt ea non ſimus contenti, quod magnam incertitudinem continet. Itaque conſultius eſt ea nominatim exprimere, quæcunq; ſpecialiter comprehendi poſſunt, deinde ſubijcere doli clauſulam quæ incertos caſus generaliter complectatur. *l. doli. 119. ff. de verb. obligat.*

DOMESTICA furta vocant, quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij his, apud quos degunt, ſubripiunt. *l. reſpiciendum. §. furta. ff. de pœnis.* Spieg.

DOMESTICAE perſonæ, recenſentur coniuges, ſiue pro marito vxor, ſiue pro vxore maritus teſtis eſſe velit: item concubinæ, item homines liberi, qui operas ſuas nobis mercede locant, quique alia ex cauſa ob imperium noſtrum poſſunt à fide diuerti, maximeq; ij, qui à manibus ac pedibus nobis ſunt, aliaque viliora officia ſuſtinent *l. idonei. ff. de teſtibus.* Spieg.

DOMESTICI, qui ex eadem domo ſunt, & nobiſcum habitant. *Vide D. de his qui ad eccleſ. confug. l. præſenti. §. ſanè, & ibi in gloſſ. & ad Syll. l. 2. Bart. & Bal. in d. §. furta.* Spieg.

DOMESTICI iudices. *Vide, Aſſeſſores dicuntur.* Spieg. Dicuntur etiam domeſtici qui cum ipſis iudicibus habitant, vulgò Cancellarios, grapharios vocamus. *Droſæus in methodo iuris.*

DOMESTICVS princeps. *Vide, Silentiarius.*

DOMESTICVS teſtis, vbi quis ipſe ſeſe laudat, quaſi domi teſtem habeat, non aliunde adductum. Huic autem teſtium generi quàm minima fides haberi ſolet, ac legibus ceu ſuſpecti reijciuntur. *de teſt. ff.* Paulus ait, [Teſtes quos accuſator de domo produxerit, interrogari non placuit.] Imper. *l. 2. C. eod. tit.* [Etiam, inquiunt, iure ciuili domeſtici teſtimonij fides improbatur.] Eraſ. *in Chiliad.* indicat, Ciceronem alicubi domeſticos teſtes appellaſſe, propinqua cognatione iunctos. Spieg. *ex Oldend.*

DOMESTICVM autem teſtem non tantum eum dici, qui in eadem domo habitet, ſed & qui eiuſdem familię, gentis, & agnationis ſit, tradit Duarenus *lib. 1. anniuerſ. diſp. cap. 28.* Sic apud Virgil. domus Aſſaraci pro gentilibus eiuſdem & agnatis accipitur: Ac idem cùm eo ſentit Connanus *lib. 9. c. 3. nu. 4.* Domeſticum teſtimonium dictum ſcribens ab ijs qui ſunt ex familia. Theophil. [illegible] λαμβάνομεν, id eſt, domeſticum teſtimonium non ex conſanguinitate, ſed ex vnitate ſubiectionis accipimus, id eſt, ratione ſubiectionis, qua vnum efficiuntur. Huiuſmodi teſtem qui de domo accuſatoris producitur, Cicero mutum accuſatorem vocat *in oratione pro Roſc. Amer.* Græcis οἰκεῖος ὁ μάρτυς dici ſolet. *Adde Brechaeum l. ſerui. de verb. & rer. ſign. nu. 4.*

DOMESTICI *in rubric. & l. 1. & 2. C. de domeſtic. & protecto.* ſunt milites protectores corporis. Suidas. [illegible] Briſſon.

DOMESTICI equites, & pedites, in notitia Imperij Romani ponuntur & l. fin. Cod. de domeſtic. & protect. libr. 12.

DOMESTICI & protectores. & d. l. 1. & 2. & Domeſticus protector. *apud Marcellinum lib. 18.* Briſſonius.

DOMESTICORVM ſchola erat, cui Comes præerat, *Marcellinus*

Xiiiio lib.21.& 26.Trebellius Pollio in Numeriano.

DOMESTICVS ſcholarum *Niceph.lib.7.hiſt.eccleſ.c.18.Zonar.tom.3.Annal.* Briſſ.

ΔΟΜΕΣΤΙΚΟΣ *μέγας*, in aula Conſtantinopolitana, vt docet Gulhel.Tyrienſis pontifex *lib.2.belli ſacri c.5.* de Alexio loquens, [Hic à domino Nicephoro qui tunc in ſceptris agens principabatur, plurimum honoratus, & Megadomeſtici dignitate (quem nos maiorem Seneſchallum appellare conſueuimus) fungitur offic.] Briſſon.

DOMESTICVM funus, familiare *l.2.ff.de in ius voc.l.4.ff.quis cau.* Prat.

DOMICILIVM, eſt domus poſſeſsio in ea ciuitate, in qua ciuis cenſetur, & ſæpius commoratur *ff.ad municip.per totum.* Spieg.

DOMICILIVM ibi quis habere intelligitur, vbi larem, rerumque ac fortunarum ſummam quis conſtituit *l.7.C.de incol.lib.7.* Sic interpretabimur in l.19.§.1. & l.50. ad fin.ff.de iudic. Planè ſola domus poſſeſsio, quæ in aliena ciuitate cõparatur, domicilium non facit *l.17.§.ſola.ff.ad municip.eiem.* Sed nec domicilium quis ibi habere intelligitur, vbi ſtudiorum cauſſa habitat, niſi decem annis tranſactis, eo loco ſibi ſedes conſtituerit *l.5.§.domum.ff.de muner.l.2.C.de incol.lib.10.* Briſſ. quod tamen meritò negat Menoch. *de arbitr.iud.libr.2.cent.1.c.86.* Cæterum quot & quibus modis domicilium arguatur conſtitutum, poſt Menoch. *d.lo.* & alios, late & eleganter tractat Zangerus *tract.de except.par.1.c.1.nu.5. & multis ſeqq.*

DOMICILIVM ibi videtur miles habere, vbi meret, ſi nihil in patria poſsideat, *l.23.in fi.ff.ad municip.* Prat.

DOMICILIVM in vrbe retinent Senatores, etiam vbicunque morandi poteſtatem impetrauerint *l.22.§.ſenatores.ff.ad municip.* Prat.

DOMICILIVM amiſsi mariti ſequitur vidua, quæ ſe alijs nuptijs non iunxit *d.l.22.*

DOMICILIVM neceſſarium *d.l.22.*

DOMICILIVM & in domo propria, & conducta habere poſſumus *l.1.§.domum.ff.de iniur.* Prat.

DOMICILIVM ferre *d.l.22.§.municipes*, eſt conſtituere, & transferre. Prat.

DOMICILIVM nõ nuda conteſtatione, ſed re, & facto transfertur *l.20.ff.ad municip.* Prat.

DOMINA ſanctiſsima, ſcio te de amicis meis curaturam, ne quid his deſit, veruntamen & Marco dari octingẽta, Scæuola reſpondet *in l.Titia hered.ff.de ann.legat.* Spieg.

DOMINA VXOR. *Quære, Vxorem appellat.*

DOMINATIO, Triphoninus *de condict.indeb.l.ſi quod.* [vt enim libertas, ait, naturali iure continetur, & dominatio ex gentium iure introducta eſt, &c.] Notam, dominatum & dominationem in eadem re dici. Aſperæ dominationis quis ſit exitus, memorabile habetur exemplum *in l.2.ff.de origin.iur.§.& cum pla.miſſet.* Spieg.

DOMINATIONES ſcribere oportet in l.vlt. C.de cenſitoribus & peræquatoribus, vbi nunc, donationes, vulgo legitur. Quod vitium ſcripti codices cum impreſſo Theodoſiano conſentientes, arguũt. Porrò in ea l. Tribonianus quatuor menſes ad duos ab Honorio & Theodoſio tributos, addidit. Briſſ.

DOMINIA antiqui appellarunt conuiuia, non omnia, vt putat Marcellus, ſed quæ domi celebrabantur, & dominus is erat, qui conuiuium exhibebat, aut fortaſſe is apud quem conuiuium celebrabatur. Nam Lucilius *ſatyr.3.*

Primum dominia atque ſodalitia omnia tolluntur.

dominia videtur diſtinguere à ſodalitijs, quòd illa domi à priuatis, hæc publicis & ſolennibus in locis a ſodalitatibus aut magiſtratibus præbeantur. *Connanus lib.10.cap.5.num.7.* Sic & eodem loco idem, dominium, de quo inferius, dictum putat à domo, quia non fuerit olim amplius latiusque dominium, quam quod domus, habitationisque noſtræ finibus contineretur: & quaſi qui domui præſit, cuiusque imperium obtineat, cum ei familiam omnem parere oporteat, is verè dominus ſit, tanquam domus moderator atque imperator. Sic enim idem penè has dictiones referre indicat Cicero, cùm dominos rerum omnium, & moderatores ait eſſe Deos, *libr.2.de legibus.* Et animum, vt Dominum atque Imperatorem obedienti corpori a Deo præfectum, *in libr.de vniuerſ.* Comprobantur ea Vlpiani definitione. *in l.pronunciatio.ff.de verbor.ſignific.* qua hunc patremfamil. eſſe finit, qui in domo dominium habet, hoc eſt, præeminentiam, inquit illic Alciatus, aut ſi Latinius mauis, moderandi arbitrium & poteſtatem. Quo fit, vt cum abſolutè dominij mentio fit, ad domus dominum apud antiquiores illos autores referri comperias, vt in eo, quod à Cicerone *lib.offic.* dicitur, non domo dominum ornandum, ſed magis domino domum ornandam eſſe. Inde quoque dominandi imperandique actus, dominatio dictus eſt. Tametſi in eam partem ſæpius trahatur vt nimiam potentiam, duriuſque & grauius imperium, ac ſæpius tyrannidem deſignet. Dominatus autem dictio vtrunque ſignificat, tam dominationis actum illum, quàm imperandi, dominandique poteſtatem: quæ eo ſenſu a Cicerone ſumitur, vt id ſignificet, quod ex Vlpiano dominij vocem propriè ſignificare diximus. Cum autem inter regni & ciuitatis adminiſtrationem, & familiæ moderandæ rationem ſimilitudo tanta ſit, vt Plato hæc multitudine tantùm, & paucitate differre exiſtimauerit, non ſpecie, quod tamen Ariſtoteles refellere conatur *libr.1.Pol.* effectum, vt qui imperandi ius in ciuitate haberent, & quibus populi ſubeſſent, domini dicerentur. Sic Romanos rerum dominos vocat Virgil. ſic dominum AEneam: ac tandem frequens adeò ea domini vox in principibus compellandis eſſe cœpit, vt non alia appellatione eos affari poſterioribus temporibus licuerit, vt vbique Plinius nepos Traianum dominum vocat, nec tamen ea præfatione addita Plinius auunculus Veſpaſianum alloquitur. Sic Antonium dominum vocatum refert Marcellus *in l.vltim.ff.de his quæ in teſtamen.del.* & Voluſius Metianus, *κύριον βασιλέα*. Vnde dominium ſignificat illud ius, quo rem facimus noſtram, nobiſque propriam. Poſſeſsio in detentione & occupatione rei ſpectatur. Illud in iure, quod habemus de ipſa vt volumus liberè diſponendi, poſitum eſt: hæc in iure rei & detentione magis verſatur: ipſa quidem dominio prior & antiquior, ſi rerum originem aſpicias, ſed iuris ordine autoritateque poſterior. Initio enim generis humani à poſſeſsione ortum eſt ius dominij, vt quicunque in vacua veniſſent, ſola occupatione conſtituebantur domini rerum locorumque, quos primi cepiſſent. Iureconſulti ergo dominium ſic definiunt: Ius de re aliqua corporali, plenè ac liberè diſponendi, extrà quam ſi quid lege prohibeatur. In qua definitione [ius diſponendi.] idcirco dicitur, quia licèt pignus vel hypotheca, ius in rem ſit. *l.pignoris.de pignor.* quia tamen creditor diſponere non poteſt de re pignorata, non rectè Dominus appellatur *l.pignus.C.de pignor.act.* Dicitur, [plenè, ac liberè.] quoniam tametſi Tutor & Curator, aliæque ſimiles perſonæ, procurationem habeant & diſpoſitionem alienarum rerum *l.interdum.§.qui tutelam.ff.de fur.* plenam tamen & liberam non habent *l.qui fundum.§.ſi tutor.ff.pro empt.* quod dominorum proprium eſt. *l.in re mandata C.mandati.* Dicitur, [de re corporali.] quia quamuis is, qui ſeruitutem habet, de ea pro arbitrio diſponere non prohibeatur, dominus tamen non eſt, cum traditio, qua dominium acquiritur, in res incorporales nõ cadat. *l.ſeruus.§.incorporales.ff.de acquir.rerum domi.* Extrema definitionis verba, propter eos dominos adiecta ſunt, quibus bonorum adminiſtratione lex interdicit, & alios huiuſmodi *l.is cui bonis.ff.de verbor.obligat.& Inſtit.quibus alien.non licet.* Dominium vulgò partiuntur Accurſiani in directum & vtile: quæ verba ab ipſis conficta ſunt, nec apud veteres vſquam leguntur. Sed vt rem ipſam percipiamus, quam hac nouitate verborum exprimere & docere voluerunt, ſciendum eſt, Ius quoddam aliquando reperiri dominio proximum, quale eſt, exempli cauſa, Ius emphyteuticum, propter quod datur actio in rem vtilis, ſicut directa ob verum dominium competit. *§.tamquam.Inſtitut.de actio.l.1.ff.ſi ager vect.vel emphyt.l.1.ff.de ſuperficiebus.* Et quia per abuſionem hoc ius nonnunquam ſimpliciter dominium appelletur. *l.poſſeſſores.Cod.de fund.pat.* ne vnius atque eiuſdem rei duo inſolidum domini eſſe dicantur, contra rationem iuris. *l.ſi vt certo §.ſi duobus.ff.commod.* duplex conſtituerunt Dominium; quorum vnum directum, ab actione directa, quæ pro eo datur: alterum vtile, pro quo videlicet, vtilis actio competit, appellarunt. *notatur in l.ſi quis vi.§.differentia.de acquir.poſſ.ff.* Sed & alias in iure inueniri dominij ſpecies, indicat Alciatus *in Parergis.* Quoddam enim dominium eſt *κατὰ ἐλπίδα*, id eſt, in ſpe. vt cum *in l.in ſuis.de liber.& poſthum.* filiusfamilias rerum paternarum dominus

de quouis vſusfructus forte ratione tantum competente domunandi iure agi, ſed de pleno & perfecto, quaſi diuerſum aliquod ſit à proprietatis dominio, vſusfructus dominium, *iuxta l. ſi ita legatum. ff. de vſu & habitat. l. vti frui. ff. ſi vſusfruct. pet. l. proprietatis dominium. C. de probatio. de quo latius Robertus praeallegato loco.*

Dominivm non modò corporalium, ſed & incorporalium rerum dicitur: nam vſusfruct. dominium dicitur *in l. 3. ff. ſi vſusfruct. petat.* & generaliter ſeruitutum *in l. ſemper. 15. §. hoc interdicto. ff. quod vi aut clam.*

Dominii ius impetrare dicuntur creditores, qui à principe impetrant vt pignora quorum emptor repertus eſt nullus, ſibi addicta dominij iure poſsidere liceat. *l. 1. & paſsim. C. de iur. dom. impet. l. 5. §. ſi fundus. ff. de rebus eorum.* Hotom.

Dominvs fit is, cui traditur, ex cauſa emptionis, donationis, dotis, mutui legati, hæreditatis, ſolutionis, tranſactionis, ſententiæ, vel ſimilibus. *l. traditionibus. C. de pact. & l. nunquam nuda de acquir. rer. dom.* Domini autem appellatio, à domo deducitur. ... proprium Græci vocant, & à domo deriuant. *Vigl. in tit. inſtitut. de hæred. qual. & differ.* ad eoſque extenditur, qui rei alicuius proprietatem habent, etiamſi vſusfructus alienus ſit. Vlpian. [Domini, abuſiuè dicuntur filijfamiliâs, & cæteri liberi, qui in poteſtate ſunt, & vſufructuarij.] Spiegel.

Dominvs litis, apud Neratium *in l. ſi procurator. ff. ſi quis ...* Spieg.

Dominvlvs, forma diminutiua apud Scæuolam iuxta Noric. text. *in l. vxorem. §. teſtamento. 1. de legatis. 3.* Spieg.

Dominvs ſimpliciter appellatur in Iure ciuili is, qui quoquo tempore vſucepit. *l. ſi finita. §. Iulianus. de damno infect.* D. Eraſmo conditionis nomen Dominus eſt, non honoris: tyrannicum, non magnificum: Barbaricum, non Romanum. Nam & lenonem, ait, cui mancipia ſint, dominum rectè dixeris. Quamuis non ſolum recentiores quidam (quos libenter ſequimur) haud vulgari eruditione præſtantes, ſed etiam veteres honoris cauſa Dominum aliquem dicere ſolebant, vt cum Neſennius ad Paulum ſcribens *l. Neſennium. ad leg. Falcid.* [Ex facto, inquit, Domine, talis ſpecies incidit.] Sic & mariti vxores ſuas, & maritos illæ quandoque appellant. Sic & Plin. Traianum Dominum, eadem ſcilicet conſuetudine: cuius & Martialis quoque & Seneca meminerunt. certè apud Græcos κύριος frequenter honoris vocabulum eſt, δεσπότης non item: quemadmodum apud Latinos Herus dominij vocabulum eſt potius, quam honoris. Spieg.

Dominvs vſufructuarius dicitur, qui nec alienare rem nec mutare, aut deteriorem facere poteſt. *Coman. libr. 4. cap. 3. num. 11.*

Dominicae partes, *l. 40. §. ... ff. de dam. inf. l. 1. ff. de vſufr. adcreſ. l. 13. §. ſi duo. ff. de Iuſt. §. communem. Inſt. per quas perſ. nob. oblig.* id eſt, partes quas quiſque in rei vel ſerui dominio obtinet. *l. 13. §. ſi duo. ff. de Iuſt.* Dominicæ rationes, *l. 1. §. vlt. ff. de ſer. corrup. l. 5. §. vlt. ff. de pecul.* Res, *l. 11. §. 1. ff. de minor.*

Dominicae res appellantur res Cęſarum, *tit. ne rei dominicæ, vel templor. C.* Et ſic Dominici coloni *in l. 7. C. vbi cauſæ fiſc. al.* Imperatores enim Domini appellabantur. *l. 3. ff. de his, quæ in teſt. del. l. penult. ff. de lege Rhod.* Idque ſibi nomen primus vindicaſſe Caligula diademate capiti impoſito dicitur, *vt eſt à Sex. Aurel. traditum.* Auguſtus certè vt inſolens nomen hoc ſemper reiecit, *Tertulliano teſte cap. 34. Apolog.* Amplexus verò eſt ac libens Domitia. cui hoc titulo Martialis ſæpe adſentatur. Briſſ.

Dominicvm veteres & naſcentis eccleſiæ Chriſtiani, quod nos templum, appellabant. Nam & Domini nomen apud eos paulò frequentius erat, quam Chriſti, ſecundum Apoſtolicum morem & Euangelicæ hiſtoriæ modum. Qua ratione, cum Domini vocabulum ſemper illis eſſet in ore, ipſa ideo loca, in quibus orationis euchariſtiæq; ergo coibant, Dominicum dicebant, ſeu quod ea ipſa loca in honorem Domini Dei ſacrata erant, vnde Ruffinus Aquileienſis *lib. 10. eccleſ. hiſtor. c. 4.* [Si hæc (inquit) ita eſſe credis, ſurge, & ſequere me ad Dominicum, id eſt, ad templum, & fidei ſignaculum ſuſcipe.] *Brechæus l. taberna. de verb. & rer. ſign.*

Domvs vnicuique exiſtimari debet, vbi ſedes & tabulas habet, ſuarumque rerum conſtitutionem fecit. *l. 203. ff. de verb. ſignific.* Briſſ.

Domvm, accipere debemus non proprietatem domus, ſed domicilium: quare ſiue in propria domo quis habitauerit, ſiue in conducta, vel gratis, ſiue hoſpitio receptus domus eius intelligitur. *l. lex Cornelia §. domum. ff. de iniur.* & appellatione domus omnis habitatio continebitur. *§. ſi tamen. eadem l.* Ioan. Bello. Etymol.

Domvs, quandoque familia eſt: vt apud Paulum tota domus pro gente vna tota, ein gantz geſchlecht. *l. vlt. de offic. præſid.* per μετωνυμίαν, tanquam continens pro contento ponitur: vt accipiatur pro his, qui vnà habitant. *Alciat. de verbor. ſignific.* Veruntamen Domum non dici, quæ adhuc contecta non ſit, plerique ſenſerunt. *l. 1. §. deinde. de dom.* vt ſuprà dictum eſt. Negat Cicero *in oratione pro Domo ſua*, quicquam ſanctius, quicquam omni religione munitius, quàm ſit domus vniuſcuiuſq; ciuium. & quæ ſequuntur. Paulum *in l. ſed & ſi is. de in ius voc.* arbitror ad hunc Ciceronis locum reſpexiſſe. Vbi tamen, inquit, de domo ſua nemo extrahi debet: quia, vt Caius *eod. tit.* dixit *in l. pleriq;*, domus tutiſsimum cuiq; refugium atque receptaculum ſit. proinde qui domum alienam ingreditur inuito habitatore, vim inferre videtur. *Hegendorp. has leges eleganter explicat.* Spieg.

Domvs cœnaculariæ ab Inſulis differunt, quod domus ſunt habitationum ædificia, coniuncta proximis & vicinis domorum parietibus, vt viciniam numeroſam, & frequenti habitatore ſtipatam efficiant: ... *Budæo teſte, in comment. linguæ Græcæ. Brechæus l. vrbana familia. ff. de verb. & rer. ſig.*

Domvm meam cum horto applicito libertis meis concédi volo.] *& alio capite*: [Fortunio liberto meo ex domo mea, quam libertis meis dedi diætam, in qua habitabá: item cellarium iunctum eidem diætæ, ab hęrede meo concedi volo.] *l. vxorem. de legatis. 3.* Spieg.

Domvm, quęque mea ibi erunt, cum moriar.] Proculus exponit *in l. ſi ita. de legat. 3.* Spieg.

Domo inſtructa, ſuppellectilem legatam, non etiam vina accipimus: quia domus vinis inſtructa, intelligi non poteſt: *autor Pompon. l. ſi ita teſtamento. ff. de fund. inſtruct.* Spieg.

De Domo, pro, ex domo, apud Paulum, *in princip. l. lecta. ff. de reb. credit.* Sic & Terentius vſurpat: *Clamat de via*, id eſt, è via. Pauli verba quæ ſic habent: [Lucius Titius ſcripſi, me accepiſſe a Publio Mæuio, quindecim mutua numerata mihi de domo.] Secundum Alciat. ſignificant, tam quod domi numeratum, quàm quod ex domo ad eum miſſum eſt, ſiue per ipſum patremfamil. ſiue per eius ſeruos, aut inſtitores. Spig.

Dona Caius *lib. 2. Inſt.* appellat quæ poſt mortem hæredis relinquuntur, vt ſunt fideicommiſſa. *Conan. lib. 10. c. 7. nu. 2.*

Donare ad proceſſus, id eſt, vt eo donatarius vtatur in pompa, vel cum in Principis eſt comitatu, id enim ſignificat proceſſus *in l. nam & Imperator. ff. de donat. inter vir. & vxor. teſte Alciat. lib. 3. de verb. ſignific.* vnde & alibi dicitur *l. 1. C. de ſentent. paſſ.* cum proceſsiſſet, Impèrator ſalutatus eſt. Propriè namque dicitur procedere, qui pompa quadam procedit in publicum: veluti ſi ſponſus procedat aut ſponſa. quod Virgil. dicit, *Tandem progreditur.* Spieg.

Donaria, dona ſunt, Paul. *libr. 49. de re milit. l. qui excubias.* donarium pro donatiuo poſuit. Item C. de ſacroſanct. eccl. l. ſancimus. [Vaſa, vel veſtem, ait, cæteraque donaria.] Nebriſſ.

Donarivm, largitio eſt Imperatoris in milites: quæ eadem in populum facta, Congiarium dicitur. *Bud. in l. penult. de re milit.* Olim Imperatorũ dona ampliſsima erant, vt ſcribit Plin. *lib. 18. Nat. hiſt. cap. 3.* quantum quis vno die plurimum circum arauiſſet. Alciatus autem tradit, quidquid præcipuũ alicui datur, ſicut dos, ita & donarium dici poteſt. quo ſenſu recentiores autores, quos nominat *cap. 13. lib. 4. Parerg.* arbitraturque & autorem opuſculi, quod inſcribitur Cato, ſic accepiſſe: licet corrupte pro Donario, legatur Denarium: & verſu ſequente, Optat habere, pro Captat habere. Cætera apud eum *cap. 13. lib. 4. Parerg.* Spieg.

Donatio. Donatio dicta eſt à dono, quaſi doni datio, tracta a Græcis: nam ij dicunt ... *l. ſenatus. §. primo. de mor. cau. donat. ff.* Donationum autem duę ſunt ſpecies: alia enim pura ſiue propria, alia cõditionalis eſt. Pura donatio eſt, cum quis ea mente dat, vt ſtatim velit accipientis fieri, nec vllo caſu ad ſe reuerti, & propter nullam aliã cauſam facit, quam vt liberalitatem, & munificentiam exerceat.

Hac

Hæc propriè donatio appellatur. *l.1.de don.ff.* (donari enim illud propriè videtur, quod nullo cogente iure conceditur. *l. donari.de reg.iur.ff.*) quæ ſi fuerit perfecta, temerè reuocari nõ poteſt: perficitur autem, cum donator ſuam voluntatẽ ſcriptis, aut ſine ſcriptis manifeſtauerit. *§. aliæ autem.de donat. Inſtit.* Sciendum eſt tamen, quòd etſi pleniſsima ſit huiuſcemodi donatio, ſi tamen ingrati exiſtant homines, in quos beneficium collatum eſt, donatores licentiam habent, certis ex cauſis eam reuocare, ne illi, qui ſuas res in alios contulerinɛ, ab iis quandam patiantur iniuriam, vel iacturam. *d. §. aliæ autem.* Ingratitudinis autem cauſas pleniſsimè recenſet Imperator Iuſtinianus *in l.fin.de reuoc.don.C.* Donatio conditionalis eſt, cùm quis ea mente dat, vt tunc demum accipientis fiat, cùm aliquid ſecutum fuerit. ea enim non propriè donatio appellabitur, ſed totum donatio ſub conditione eſt. Item, cum ipſe ea mente dat, vt ſtatim quidem fiat accipientis, ſi tamen aliquid factum fuerit, aut non fuerit, velit ad ſe reuerti, ea non propriè eſt donatio, ſed totum donatio dicitur, quæ ſub conditione ſoluatur. *d.l.1.de don.ff.* Eius rurſus donationis, quę ſub conditione fit, alia mortis cauſa, alia non mortis cauſa fit: quæ non mortis cauſa fit, reuocatur, ſi conuentioni, donationi impoſitæ, non ſtetur. De iis eſt tit. lib. 8. C.tit.55. *de donat. quæ ſub modo, vel ſub conditione, vel ex certo tempore conficiuntur.* Anch.

DONATIO ſignificat liberalem promiſsionem donandi. Promiſsionem dico, nam re ſemel præſtita ceſſat hoc beneficium: adeò, vt etiamſi fortè poſtea res ad donatorem rediiſſet, non ſit ei locus, ſed cõdemnetur donator in ſolidum, nempe vt quiuis alius rei alienæ poſſeſſor. Dico etiam liberalem eſſe debere promiſsionem: quia hoc beneficium tribui videatur liberalitati: hæcque demum vera ſit donatio, vt intelligas non idem temerè tribui ei, qui conueniretur ex cauſa remunerationis promiſſæ: quia nec ea vera donatio dicenda ſit, ſed potius quædam permutatio, &c. *Balduin.tit. de actionib. &c.*

DONATIO cauſa mortis. Mortis autem cauſa donatio eſt, quæ propter mortis fit ſuſpicionem, cum quis ita donat, vt ſi quid humanitus ei contigiſſet, haberet is, qui accepit: ſin autem ſuperuixiſſet is qui donauit, reciperet, vel ſi eum donationis pœnituiſſet, aut prior deceſſerit is, cui donatũ eſt. Et in ſumma, mortis cauſa donatio eſt, cum magis ſe quis velit habere, quàm eum, cui donat: magiſque eum, cui donat, quàm hæredem ſuum. *§.1.de donat. Inſtitut. l. 1. de mort.cauſ. dona.ff.* Mortis autem cauſa donare licet, non tantùm infirmę valetudinis cauſa, ſed periculi etiam propinquæ mortis, vel ab hoſte, vel a prædonibus, vel ab hominis potentis crudelitate, aut odio, aut nauigationis ineundæ, aut per loca inſidioſa ituro, aut ætate feſſo. hæc enim omnia inſtans periculũ demonſtrant, *l. mortis cauſa.3.cum tribus §. ſequen.de mort.cauſ. donatio.ff.* Sed & mortis cauſa capimus, non tunc ſolũ, cũ quis ſuæ mortis cauſa nobis donat, ſed & ſi propter alterius mortem id faciat: veluti ſi quis filio, vel fratre ſuo moriente, donet Mæuio ea conditione, vt ſi conualuerit alteruter eorum, reddatur ſibi res, ſi diſceſſerit, maneat apud Mæuium. *l. mortis cauſa.18.de mort. cauſa donat.ff.* Eæ mortis cauſa donationes ad exemplum legatorum redactæ ſunt per omnia. *d. §. 1. de donat.Inſtitut.* Ex iis, quæ diximus, apparet, mortis cauſa donationem tribus caſibus reuocari: ſi priſtinæ incolumitati reſtitutus ſit, qui donauit: ſi eum donationis pœnituerit, & ſi prior deceſſerit is, cui donatum ſit. *ibidem.* Anch.

DONATIONES cauſa mortis, & legatum differunt. Primùm, hæ donationes ineuntur vt contractus, duorum nempè conſenſu: & ſi donatur abſenti vel ignoranti, magis iudicatur fideicommiſſum. Legatum verò & abſenti & ignoranti relinqui, atque etiam acquiri dubium non eſt. Si conferas horum confirmationem, nihil habent ſimile. Nam legata pendent ab hæreditatis aditione. At non etiam hæ donationes: vtpote quæ non morantur vim teſtamenti, vnde & cum is, qui teſtamentum iniuria impugnauit, repellatur à legato, vt indignus: non repellitur tamen à mortis cauſa donatione. Prætereà filiusfamilias, ſaltem patre conſentiente, poteſt mortis cauſa donare: at legare nullo modo poteſt, ſicuti nec teſtari. Poſtremò, ſi quis in annos ſingulos mortis cauſa pecuniam ſtipulatus ſit, non eſt ei ſimilis, cui in annos ſingulos legata eſt. Nam legata plura intelliguntur. ſtipulatio hæc vna eſt: Magna autem huius diſcriminis vis eſt. Et qui exiſtimant, noua Iuſtiniani conſtitutione ſublatas eſſe differentias, quæ in Pandectis ſparſim commemorantur inter legata & donationes cauſa mortis, & has habere omnes omnino effectus vltimæ voluntatis: tamen poſtremum hoc diſcrimen quod dixi, ſublatum non eſſe fatentur, quia præter donationem cauſa mortis, ſtipulatio interpoſita ſit, & conſtitutio Iuſtiniani loquatur de effectu donationis, non etiam ſtipulationis. *Balduinus Inſtitut. de donationibus.*

DONATIONEM autem veteres propriè appellabant, vbi ipſa quoque rei traditio datioque acceſſerat. Nam & Cicero *in Topicis* ſcribit, donationem non poſſe intelligi abſque acceptione. Quinimò Paulus noſter *l. 35.§.1.de donat.cauſa mortis* ait, donationem exemplo Græcorum dictam eſſe, à dono & datione. Plin. *lib.* 35. ſcribit, Græcos antiquos *δῶρον* appellaſſe palmum: & ideo *δῶρα* vocaſſe munera, quia manu darentur. Itaque & nonnulli argutè putant, in ſuperiorẽ Pauli loco pro, Dono, legendum eſſe, Doro. Sed iam quæritur de donatione quodammodo imperfecta: hoc eſt, quæ in promiſsione conſiſtit, & quam traditio nondum impleuit. Martialis aliquando eleganter luſit hoc epigrammate:

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai:
Vincam te donis, muneribusq; meis.

Sed ne quis ita cuiquam illudere poſſet, placuit Iuriſconſultis, ſtipulatione ſaltem, ſicuti traditione, confirmari donationem: hoc eſt, ſi quis donandi cauſa ſtipulanti promiſerit, omnino teneri & obligari vt det. Ex nuda verò pollicitatione aliquem teneri, ius Quiritum non erat. Non enim agi ex nudo pacto patiebatur. Sanè cum Seuerus Imper. ſtatuiſſet donationes inter virum & vxorem morte confirmari: Papinianus iudicauit id tantùm intelligi, de donationibus rerum, hoc eſt, quæ traditione perfectæ ſunt: neque putauit, ſi ſtipulanti vxori maritus donare promiſiſſet, poſſe hæredem mariti conueniri. *l. 23. de donat.inter vir.& vxor.* Sed paulo pòſt videtur aliter placuiſſe: proptereaque Tribonianus illam Papiniani annotationem rectè expunxiſſet. Nam Vlpianus refert, Antonini, qui Seueri filius fuit, orationem de confirmandis donationibus, pertinere ad omnes donationes: vt vel ipſo iure res fiant eius cui donatæ ſunt, vel obligatio ſit ciuilis, *l. 32.de donat.inter virum & vxor.* Ciuilem vocat obligationem, ex ſtipulatione donandi cauſa facta, ſicuti & alibi ait, ſi ſtipulata fuerit mulier annuum dari, morte mariti ex Senatuſconſulto confirmari talem donationem. *l. 33. de donat. inter virum & vxor.* Porrò Cæſares qui ſecuti ſunt, non omnino contenti fuiſſe videntur ſtipulatione, vt ex donatione, hoc eſt, donandi promiſsione obligatio ciuilis eſſet. Nam Conſtantinus metuens, ne falſæ donationes eius generis confringerentur, aliam cautionem adhiberi voluiſſe videtur: hoc eſt, donationes interueniente (vt loquitur) actorum teſtificatione confici. *L. lata.C.de donat.* Sed Theodoſius poſtea expreſsit, etſi ſine ſcripto donatum quid fuerit, poſſe quod geritur, adhibitis aliis idoneis documentis comprobari *l.in extraneos. C. de donati.* Quid noſter Iuſtinianus? Ille actorum obſeruationem non omnino reiicit, præſertim vbi magna eſt donatio: ſed ſtipulationem hic non eſſe neceſſariam ſtatuit. Itaque ex nudo etiam pacto donationis obligationem contrahi ſignificat: & donationem quodammodo refert inter contractus iuriſgentium, qui proprium nomen habent, & ex ſola conuentione tribuunt actionem. Itaque *& in Inſtitut.* Ad exemplum (inquit) venditionis noſtra conſtitutio donationes in ſe habere neceſsitatem traditionis voluit. Non eſt omnino perpetua hæc comparatio venditionis & donationis. Nam venditor tantùm tradere tenetur, neque de euictione tenetur, quandiu emptori habere licet. Qui dare debet, dominium transferre debet. Quanquam alioqui qui donando tradit, ne quidem re euicta teneatur. *Balduin.*

DONATIO inter virum & vxorem. Donationes inter virum & vxorem prohibitas eſſe, certiſsimi iuris eſt. *l. 1. de dona.inter vir.& vxor.ff.l.ſi res.de iur.dot.ff.* Eius autem rei variæ à Iuriſconſultis redduntur rationes. Primo enim loco hoc receptum eſt, ne mutuo amore ſeſe ſpoliarent, donationib. nõ temperãtes profuſa erga ſe liberalitate vtẽtes. Secundò, ne eſſet eis ſtudium liberos potius educandi. Tertio, quia ſæpè futurum eſſet, vt diſtraherentur matrimonia, ſi non

daret is, qui poſſet, atque ea ratione euenturum, vt venalia matrimonia eſſent. Quartò, maiores noſtri inter virum & vxorem donationes prohibuerunt, amorem honeſtum ſolis animis æſtimantes, famæ etiam coniunctorum conſulentes, ne concordia pretio conciliari videretur. Quintò, ne melior in paupertatem decideret, deterior ditior fieret. *l.1.2.& 3.in princ.de dona.inter vir.& vxor.ff.* Quòd autem dicimus, donationes inter virum & vxorem prohibitas eſſe, verum intelligendum eſt, matrimonio conſtante. Donatio inter virum & vxoré facta, morte eius qui donauit, proculdubio, tanquam teſtamento, confirmatur. *l.cum hic ſtatus.de don.inter vir.& vxor.ff.* Sed & regulariter inter virũ & vxorem mortis cauſa donationes receptę ſunt. *l.ſi eum.§.fin.ff.eod.* Anch. Prout & donationes reciprocæ.

DONATIO reciproca eſt, cùm coniuges ita inuicem donant, vt ſine liberis prædefuncti bona ad ſuperſtitem perueniant. *l.12.vbi comm.Dd.C.de inoff.teſtam.l.7.§.2.ff.de donat.int.vir.& vxor.arg.l.1.& 27.ff.de donat.Gail 2.obſ.40.nu.7.& 126.num.3.Minſing.2.obſ.33.* (das der letzlebend / des verſtorben güter haben ſolle.)

DONATIO inter viuos proprio nomine dicitur, quæ neque mortis, neq; nuptiarum, ſed à viuente in viuentem ſolius liberalitatis cauſa fit. *l.1.ff.de don.l.ſenatus.35.de mort.cauſ.* ſolaque voluntatis teſtatione ſic perficitur, vt traditionis neceſsitatem afferat, publicis literis conſignari, niſi quingentos aureos ſuperet, non debeat: ab ingrato tamen repeti certis de cauſis poſsit. *d.l.eo.l.35.& pen.C.eod.l.vlt.C.de reuoc.don.* Hot.

DONATIO immodica, ſeu immenſa. *Quære, Immodica donatio.* Spieg.

DONATIO mera, quæ venit ex mera liberalitate donantis, nec habet vllam aliam cauſam. *Conanus lib.5.c.9.n.6.*

DONATIONES inofficioſæ cenſentur, cum parentes bona ſua ſic exhauriũt donationib. dum viuunt, aliàs ſtultitia, aliàs malignitate, vt nihil ſit inde ad liberos peruenturum. Spieg.

DONATIO onerosa dicitur, cum donans reuocat donationem propter ingratitudinem. *Zoſim §.item ſi quis.Inſtit.de act.* Spieg.

DONATARIVS cui quid dono datur, præſenti vel abſenti. *l.etiam.l.abſenti.ff.de don.l.nec ambigi.C.eod.tit.* Obſeruandum autem, geri negotium cum donatario obligatorium. obligatur enim, teſte Dn. Oldendorp. ad gratitudinem autore omnium maximo, hoc eſt, natura ipſa & Deo. Spieg.

DONATOR, qui donat, (der gifftet.) *l.49.ff.de re iud.l.18.§.vltim.& l.19.§.ſi quis.& l.33.§.1.ff.de donat.l.19.23.& l.24.ff.de mort.ca.donat.* Donatrix, *l.4.C.de contrah.emt.l.5.C.de his quæ à non dom.l.20.C.de donationib.l.2.C.vi bon.rapt.* Briſſ.

DONATIO ante nuptias, quam eandem ſponſalitiam appellamus, olim fuit ea, quam ſponſi & ſponſæ inter ſe conferebant. tam enim à ſponſa in ſponſum, quàm à ſponſo in ſponſam exercetur. Sed Iuſtiniani lege hæc donatio nomé mutauit, & propter nuptias appellata eſt: quoniam conſtante matrimonio tum fieri, tum augeri poteſt, *l.vlt.C.eod.* ſi tamen ante nuptias conſtituatur, ſuum ac proprium nomé ac ius retinet, vocaturq; ſpõſalitia largitio. at ſi poſt nuptias, à Iuſtiniano, propter nuptias appellatur. Grecè auté ἀντιφερνὴ propterea quod à marito viciſsim in gratiam dotis tribuitur: nec ſimplex donatio ſit, qualis eſt ea, quæ inter virum & vxorem prohibita eſt: ſed propter dotis donationem & ipſarum nuptiarũ affectionem, vt idem ſcribit. Hot.

DONATIO honoris cauſa, eſt quam vxor marito ad honorem vel dignitatem aliquam conſequendam facit. Caius *l.42.ff.de don.inter vir.* [Nuper ex indulgentia principis Antonini receptà eſt alia cauſa donationis, quam dicimus honoris cauſa. vt ecce ſi vxor viro Laticlauij petendi gratia donet, vel vt equeſtris ordinis fiat, vel ludorũ gratia.] Hot.

DONATIO propter nuptias eſt, quam facit ſponſus, vel aliquis nomine eius, ſponſæ, vel alteri, nomine ſponſæ. Hæc vno verbo Græcis ἀντιφερνὴ, quaſi contrà vel mutua donatio. Vulgò hanc donationem propter nuptias, dotem viri nuncupamus, cũ æqualis ſit in iure doti mulieris. (vulgo, die gegenvermachung/widergabe.) *confer notata per Cuter.lib.5.obſ.4.*

DONATIO propter nuptias auté olim dicebatur propterea, quòd eo dũtaxat tempore ſponſus exercebat liberalitatem in ſponſam, idque dupliciter: aliàs ſimplici, idque perpetua, & irreuocabili munificentia, non adiectà nuptiarum conditione: aliàs ea mente, vt non ſecutis nuptijs, res donata redderetur, *l.1.ff.de donatio.* Sed ab eo iure primùm diſceſsit Conſtantinus: vt omnes huiuſmodi donationes haberent in ſe conditionem, vt non ſequẽte matrimonio, reſtituerentur ſemper à viuo nolente cõtrahere: Mortuo autem eo, reſpiciendum eſſet, oſculóne, an ſine oſculo contigiſſet liberalitas. *l.cum veterem.& l.ſeq.C.de don.ante nupt.* Deinde Iuſtin. conſtituit, vt non ſolum ante, ſed & poſt nuptias fieret donatio matrimonij gratia: ideoq; propter nuptias eam appellauit, nomine rebus conſequente. *§.eſt & aliud.Inſtit.de donat.l.cum multæ.in prin.C.de don.ante nupt.* Sic & dos eſt donatio ob cauſam nuptiarum. *l.1.ff.de don.*

DONATIO propter nuptias accipitur pro liberalitate, quam vir confert ad onera matrimonij, ante vel poſt nuptias. *§.eſt & aliud.Inſtit.de donat.* Hanc Iuſtin. vult eſſe ſpecialem contractum, ab alijs donationib. ſeparatum. *Nou.vt ſpon.larg.in prin.*

DONATIO propter nuptias appellatur vulgò id, quod ſoluto matrimonio, apud coniugem manet ſuperſtitem ad vitam eius. Sic enim mariti futuri donare ſolent vxoribus, vel ex pacto concedere bona, quę habeant dum viuunt, aut certam pro eis pecuniam, vt poſt mortem earum redeant ad hæredes donantis. Idque inter nobiles eſt frequentiſsimum. Vxores quoque viciſsim ita ſolent ante matrimonium, vel parentes earum paciſcẽdò permittere, vt maritus ſuperſtes, quoad vixerit, aliquid habeat, videlicet, in caſum ſoluti ſine liberis matrimonij. Et hoc apud pleroſq; nuncupatur dotalitium, voce domi eorum nata. (vulgo ein widthumb/ leibgeding.)

DONATIO propter nuptias intelligitur etiam de omni lucro dotali, quod coniunx ſuperſtes ſibi paciſcitur in bonis primum morituri, ſiue ſit maritus, ſiue vxor. Quod quibus modis fiat, tractatur ff. & C. de pactis dotalibus & l. fœminæ. C. de ſecundis nuptijs. Nouella de nuptijs. §. ſi verò expectet. Et huiuſmodi liberalitates, quãdoquidem vel ex mutua coniugum pactione, vel ex beneficio legis proficiſcuntur, dicta propriè ſunt lucra dotalia vtrinq;. Vſu autem vulgari confunduntur ſub appellatione donationis propter nuptias.

DONATIO propter nuptias in diuerſa nomina pro regionibus & prouincijs abijt, quorum nomenclaturam huc recenſere vaniſsimi eſſet operis. Hoc te interpretes, & forenſis vſus docebunt.

DONVM & munus differre inter ſe, Vlpianus quidem & Marcianus ſcribunt *in l.inter.194.& l.munus.214.de verb.ſignif.* ſed eorum differentiam ita obſcurè exponunt, vt pugnantia loqui videãtur. nam Paulus donum eſſe genus ait, munus ſpeciem: cõtrà Marcianus in hoc genus: in illo, ſpeciem conſtituit. Aliud ſanè eſſe donum, aliud munus, illud argumento eſt, quòd vetuſtiſsima lex Cincia non præciſè de donis aut de muneribus, ſed cõiunctim de donis & muneribus ſcripta eſt: Ne quis ob cauſam orandam donum munuſvè caperet. Item lex Iulia repetũdarum: Ne vrbani magiſtratus plus doni, muneris in anno accipiant, quã quę ſit aureorum centum. *l.6.illo tit.* itẽ lex Iulia Papia; Ne quis donum, munus, operas præter eas, &c. dare facere, præſtare cogatur. *l.quis libertinus 37.ff.de oper.liber.l.vlt.ff.de lib.cauſa.d.l.ſept.53.de verb.ſignif.* Item in mandatis Principũ: Ne proconſules donum, munuſve capiant. *l.ſolent.6.ff.de offi.procon.ſ.* Sic Plautus *in Ciſtel.*

Inde in amicitiam inſinuauit cum matre, & mecum ſimul.
Blanditijs, muneribus, donis.

Et Cice. *in Cluentianæ*: [Tantũ donis datis munerib. perfecerat.] Et *pro Archia* [quod quaſi deorũ aliquo dono atq; munere commendati nobis eſſe videãtur.] *Itẽ in l.plebiſcito.18.ff.de offi.præſid.& l.Campan.47.ff.de oper.libert.* Vidẽdũ igitur, remota aliorũ auctoritate, quid inter donũ ac munus interſit. nam Seruius quidẽ Virgilij interpres, donum propriè ſuperiorum deorum eſſe ait: Munus verò inferiorum: Donatus autem *in Teren.* Donum propriè deorum: Munus hominum. Quòd cum ita ſit, plus eſſe certè donum voluerũt,

quàm munus.qua de cauſa etiam in ſuperiorib. exemplis ferè ſemper priore loco collocatur. vt non incommodè fortaſſe dicere poſsimus, Donum eſſe maiorum rerum: munus verò minorum.nam Pompo.*in l.ſed ſi. 31. §. ſi vir. ff.de do.int. vir.* [Si vir, inquit, vxori munus immodicum Kal. Mart.aut natali die dediſſet,donatio eſt.] Itaque & regna, & regiones,& oppida,& prædia,ceteraſq; res immobiles dono dari,paſsim legimus: munera dari, legiſſe me non memini.quin & abſentes res donari rectè dicuntur:munera autem mitti,& præſentia offerri,*l.munus.18.ff.de verb.ſign.* qua de cauſa fortaſſe Gallica lingua noſtra Præſentia nominamus,quæ præſenti in manus dantur.Rectè ergo Vlpianus donum quaſi genus facit:munus, ſpeciem; propterea quòd quæ muneri dantur,dona omnia ſunt: at non contrà. Atq; hæc quidem generatim de rebus omnibus dicta ſint. nam quod Vlpian.*eo loco* ſcribit,ſanè non vniuersè dictum arbitror: ſed propriè ac præcipuè de libertorum in patronos grati animi ſignificatione.[Donum, inquit, genus eſt: munus autem donum cum cauſa: vt puta natalitium, nuptialitium.]Significat enim ea munera,quæ liberti patronis eorumve liberis,aut coniugibus,natali nuptiarumve die dabant.Nunc ad Marciani diſputationẽ accedẽdum eſt,qui *in d.l.214.* munus à dono ita diſtinguit,vt illud dicat eſſe neceſſarium:hoc verò voluntarium,ſiue ſpontaneum. quod quidem facile intellectu eſt,ſi modò munera pro ijs oneribus intelligamus, à quibus qui liberi ſunt,immunes appellantur.*d.l.munus.18.eod.tit.* quanquam in eo genere diſputationis munera cum donis cõtendere, nulla ratio eſt. Sed quoquo modo ſe res habeat,quidnam tamen illud eſt, quod mox ſubiungit,[Non quodcunque munus, id & donum accipi: at quod donum fuerit, id munus rectè dicitur?]nam quæ adeò inter ſe pugnant,vt alterum ſit neceſſarium,alterum voluntarium, difficile dictu eſt,ea generis inter ſe ac ſpeciei vicem præſtare poſſe: præſertim autem ſi id quod neceſſarium eſt, genus facere velimus. Videndum igitur, num multo verior & certior ſit Pauli ſententia,qui donum genus conſtituit, eiuſque duas ſpecies facit: quarum altera in generis ſui nomine conſiſtit, altera munus appellatur. Quod ſi ita eſt conſiderandum etiam,ecquid particula NON ſuo loco mota ſit,& in alienum tranſlata,quaſi ita rectius legatur: Sed in ſumma, in hoc ventum eſt,vt quodcunque munus, id & donum accipiatur: at non quod donum fuerit,id etiam munus rectè dicatur.de quo tamen nihil affirmo: veteris codicis auctoritatem expecto:iudicium eruditiorib.viris integrum relinquo.Hoto.*Adde Connanum lib.5.cap. 7. num. 2. & vide infrà in verbo, Munus.*

DONEC,id eſt,quamdiu.Sic [donec tu extollis.] *l.5.ff.ſi ſeru.vind.* [Donec in eadem cauſa fuerit.] *l.31. §.ſi ſeruus.ff.de vſurpat.* Briſſon.

DONEC etiam pro, quouſquè,*l.83.ff.de iu.dot. l.10. §.tamdiù.ff.de cond.furt.l.17.ff.de an.legat.l. 8. ff. de ſenat. l. 56.ff.de cond. indeb.*

DORMIRE cum aliqua, eſt adulterium cum ea committere.*c.qui dormierit.27.q.1.*

DORMIT præſcriptio,vel tempus non currit,ſed quieſcit,paſsim apud interpretes.Prat.

DORMIENTES.pro ceſſatoribus, incurijs, & negligentiùs ſua agentibus.Iuxta vulgatum illud: Vigilanti, & non dormienti ius ciuile ſcriptum eſt:*l.pupillus. in fi.ff.quæ in fraudem credit.cum ſimil.* Vigilantes autem accipimus,qui ſuarum rerum ſatagunt.Prateius.

DOTIS ſignificatio varia eſt: nam & dotes animi,corporiſque vulgò dicimus, & dotes prædiorum non ſemel vocant Iureconſulti noſtri.*l.2.de inſtruct.leg.l.muſſit.de fideiuſſor.Duarenum de dotibus.cap.1.* Et Plin. vlmum vitæ dotatam dixit,& Cicero artem indotatam verborum dote locupletare.*Connanum lib.8.cap.8.* dicta ab eo quod dabatur. Nam & Acron,interpres Horatij dotem definit eſſe donum puellarum nubentium.*reliqua vide infrà,Dotes prædiorum.*

DOS eſt,quod datur à muliere marito. (ein Eheſtewr/ Ehegelt/Heyratgutt.)*l.ſi rem æſtimatam.ff.de iure dot.* vel ab eius patre,vel extraneo.*vt in §.accedit.l.vnica.C.de rei vxor. act.* Bartol. vult Dotem eſſe proprium patrimoniũ mulieris: quẽ vide *in rubr. ff.ſoluto matr.* propriè autem dos dicitur,vt ait Varro,ꝙ nuptiarũ cauſa datur.nã ipſa ſine matrimonio eſſe non poteſt.*l.3.ff.de iure dot.* Et vbicumque matrimonij nomen non eſt,nec dos eſſe poteſt.*l.48.ff.de iure dot.* Donatio verò propter nuptias eſt, quam facit ſponſus, vel aliquis nomine eius ſponſæ,vel alteri nomine ſponſæ. Illa redit ad vxorem,vel eius hæredes: hæc ad maritum, vel eius hæredes. dicta Græcè *ἀντίφερνα*, quaſi contra,vel mutua donatio. Vulgo hanc donationem propter nuptias,Dotem viri nuncupamus:cum æqualis ſit in Iure doti mulieris,Ein widergab/*ex Old.Copia.*Spieg.

DOS eſt proprium patrimonium mulieris. *l. 3. §.ergo etiam.ff.de minorib.l. mem. ff. de relig. & ſumpt. funer. Vide Azon.in ſumma.Bart.in rubr.ſolut.matrimo.* Quod propterea marito datur à parente,vel ab extraneo, vt onera matrimonij ſuſtineat.*l.1.l.dotis fructum.& l.res in dotem.ff. de iur.dot.* Ein Heymſtewr/Mitgab/Brautſchatz.quaſi mulieris theſaurus,ad vitæ neceſsitatem conſeruandus.Spieg.

DOS legitimè reſtituta mulieri,aut patri ſoluto matrimonio,non plus dicetur dos,ſed nominabitur patrimonium mulieris: ſicut hæreditas adita,poſtquam eſt adita, nõ plus dicitur hæreditas,ſed patrimonium hæredis. *l. ſed ſi plures.§.filia.ff.de vulgar.* Dos autem nondum reſtituta,quamuis matrimonium ſit ſolutum,rectè dicetur Dos,*per text.in l.1.§.taceat.C.de rei.vxo.actio.*Spieg.

DOS communis,*l.22.§.1.ff.ſolut.matr.*

DOTI reſpõdet donatio propter nuptias. Eadem enim cauſa,vt vitam commodè trãſigant,vel maritus, vel illius nomine alius eam confert.Vnde Græcis dicta eſt *ἀντίφερνα*, quaſi contra vel mutua donatio.Prateius.

DOTATAS eſſe fœminas, ad ſobolem procreandam, replendamq; liberis ciuitatem, maximè eſt neceſſarium, *ibid.*Prat.

DOS non eſt ius vniuerſale, vt cum Bartolo Iaſon & alij cauillantur,quorum ſententia non poteſt vllo colore defendi: ſubſcribendum itaque Baldo & ijs qui rectè ſequũtur eum. Do. *Zaſius* Dotem eſſe ius incorporale haud negat,id eſt, quandam qualitatem legalem, quoddam ius quod intellectu colligitur, quod verſatur circa corpora dotalia.Spieg.

DOS certa,quæ ſecundùm patrimonium promittentis, & conditionem eius cui promiſſa eſt, accipienda.*l.ſi cum eo.C.de dot.promiſſ.l.cum poſt.§.gener.ff.de iur.dot.*Spieg.

DOS profectitia Vlpiano eſt, quæ à patre,vel parente proficiſcitur,de bonis eius, vel facto eius: Siue igitur parens dedit dotem, ſiue procurator eius, ſiue iuſsit alium dare,ſiue cum quis dediſſet negotium eius gerens, parens ratum habuit,erit dos profectitia,*l.profectitia. ff. de iure dot.* In ſumma,parentis nomen dotem profectitiam facit. *d.l. profectitia.§.ſi pater pro filia.* Aduentitia verò dos illa eſt,quam nemo ex paternis bonis,ſed quiſpiam extraneus alicundè dedit: *vt ex Iuliani verbis colligitur.*Spieg.

DOS per præceptionem legata,hoc eſt,ante captionem *in l.fundus ff.famil.erciſc.Quære,Præceptio.*

DOS promiſſa Diſceptant Dd.an dos promiſſa dicatur dos,quaſi ſit ibi determinatio diminuens: & an in ſtatuto veniat nomine dotis,ea,quæ necdum tradita eſt, ſed promiſſa.Eſt Zaſio inueſtigatio vtiliſsima,quem vide *in tit.ſol. matr.*Spieg.

DOTEM opinatam latinè dici poſſe putat Duarenus *l. ſi cum dotem.§.ſi mulier.ff.ſolut.matr.* quam vulgo putatiuam vocant.

DOTEM legari,vel pro dote legari,non differunt,*ff.de dot.prælег.l.cum quis.§.ſed ſi non dos.& l.cum ſcriptum.*Spieg.

DOTEM paruam Do. Alc. accipit, quæ ſi amiſſa ſit, ex hæreditatis rata portione reſarciri filiæ valeat:magnam, quæ non valeat, adeò vt collatio circa nullam verſetur ſpem ex patris imperſuaſibilitate:ſic enim legendum idẽ, & quidem rectè,monet:non autem, illam ſpeciem,vt vulgata habet tranſlatio.*In Auth.coll.a.7.paulo antè finem.*

DOTIS cauſa,pro ipſa dote nominatur *in l. 1. ff. ſolut.matrimon.* vt annotauit Zaſius: ex iſto textu colligo,aiens, dotis cauſam nominari hic ipſam dotem, vel negotium, naturam,vel conditionem dotis: nam ita ſumi cauſam pro negotio,apud rhetores vulgatum eſt. Nec temerè dotis cauſa præcipua dicitur,quod ad mulieres pertineat, quæ ſolent ciuitatem replere ciuibus,liberis.Hoc eſt,quod dicit Iuſtin.*in Auth.de nupt.in prin.* Artificioſam immortalita-

tem

gem induci procreatione prolis. *Accedit elegans text. in l. liberorum. in fi. ff. de verb. ſig. Item text. in l. 1. §. generaliter. necnon §. fin. ff. de ventr. in poſſ. mit.* Spieg.

DOTALE prædium, etiam nomen retinet ſoluto matrimonio. *ff. de fund. dot.* Dotale autem prædium non ſolùm intelligimus, cùm iam marito eius dominium quæſitum eſt. *l. dotale. §. dotale. eod.* ſed etiam deſtinatum. *l. dotale prædium, quint. ibid.* Spieg. *ex Old.*

DOTALES res eſſe videntur, quæ dotali pecunia emptæ ſunt. *l. cum vir & vxor. §. pen. ff. de iure dot.* Spieg. ex Old.

DOTALIA bona, & Dotales fundi, hoc eſt, ad dotem ſpectantes, & in quibus dos mulieris collocatur, vel quos vir accepit pro dote mulieris. Spieg.

DOTALIA inſtrumenta. (Heyrats Notúln.)

DOTALIVM ſeruorum & ancillarum ſæpè meminêre Iuriſcoſſ. Sunt autem, vt verbum ipſum prodit, quos vxor cum dote ad maritum attulit. Receptitius, dotali opponitur, quem vxor ſibi proprium retinet, neque doti dat. Spi

DOTALIS autem fundus intelligitur, ſiue cum mulieris nomine quis viro dederit, ſiue cum à viro ſibi debitum ipſa mulier doti promiſerit, &c. *l. 1. 14. §. ſi fundum. ff. de fund.*

DOTES prędiorum, quas Gręci ἐνθήκας dicunt, *l. 2. §. fin. & alibi ſæpè. ff. de inſtru. & inſt. leg.* Columel. *lib. 4* [vineas cum ſua dote, id eſt, cum pedamentis, & viminibus.] Plinius *lib. 1. epiſtol. vlt.* [Prædium quod his dotib. commendatur.] Græco autem, Enthecę & Enthecarū, verbo vtuntur Impp. *l. 7. C. Theod. de epiſt. l. 7. C. de bon. proſcriptor.* in C. Iuſtiniani, legitur apothece, apothecis. Prate. & Connan. *lib. 4. cap. 1. num. 4. iunge ſuprà, Dotis ſignificatio.*

DOTALITIVM, id eſt, donatio propter nuptias, vel res paraphernales, id eſt, vltra dotem datæ, *c. ex parte. de fur. compet. c. nuper. de donat. inter vir. & vxor.* Præceptor meus Berengarius Fernandus anteceſſor Toloſæ accipiendum tradebat, Dotalitium, quod mulieri datur, de quo in c. plerunq; de donat. int. vir. & vxor. vbi glo. interpretatur donationem propter nupt. Id per adulterium perdit mulier. *d. c. plerunque.* Prat. Coraſ. *miſcel. iuris lib. 3. cap. 1.* lucrum nuptiale interpretatur. Idque à Iureconſultis additamentum. *l. inter ſocerum. §. cum inter ff. de pact. dotal.* A Tholoſatibus agenſamentum appellari ſcribit.

DOERIVM eſt dotis augmentum, vt dicebat idem Præceptor meus, idq; ex parte dotis. Guido Papæus *quæſt. 524.* pro eodem ponit Dotalitium & doërium. *& vide quæſt. 525. & 249.* Ex quo collige Pragmaticos Gallos plerunque hoc vocabulo abuti: pro dote enim accipiunt & potiſſimum Notarij imperiti. Prat. Cuiacius *lib. 5. obſ. 4.* legit, donarium, ſumitq; pro vſufructu certæ partis bonorum mariti, poſt mortē eius vxori debito, videturq; loca donationis propter nuptias, moribus noſtris vſurpari cœpiſſe: ſolet namque communiter mulieri nubenti in pactis dotalibus caueri & conſtitui vſusfuctus certæ partis bonorum mariti, in caſum mortis eius, (vulgo ein Widthumb/oder leibgeding.)

D R.

DRACHMAM, & Denarium, idem nō eſſe, docet Agricola *lib. 4.* Quanquam menſurarum & ponderum ratio vix definiri, explicarive ſatis poteſt, propter variam eorundem dimenſionem. Quod & Alex. Neapol. exiſtimat, apud quem extat *lib. 2.* elegans caput, omninò iuris Candidato legendum. quo explicat, quibus finibus, quaque menſura iter, actus, aut via conſtent. Spieg.

DRACHMA auri, id eſt, oboli ſex, tanti eſt in præſentia propter temporum noſtrorum paupertatem, quanti olim oboli octo. vt Budæus docet *lib. 2. de aſſe.* Hæc vox, vt neutro genere rapinam, manipulum donariumque ſignificat: Drama verò eiuſdem generis rei eſt repræſentatio. vt communiter fit in fabulis. Vnde Dramaticum opus, vel poema, in quo ſolæ perſonæ agunt, abſque poetæ interlocutione. Spieg.

DROMI, Latinè curſus dicuntur. Vnde Catadromus. *Vide ſuprà, Athletarum nomine. & in voce, Catadromus.*

DROMONES dicuntur, qui præerant nauibus, ad ſeruandum traiectum maris, in hoc rei publicæ militantes, & maris tranſitum tenentes, vel tuentes. *C. de officio præfecti prætorio Africæ. l. 2.* Vnde etiam adhuc eorundem naues nomine vulgari Dromones appellantur. Spieg.

DROMONARII, huiuſmodi nauium exercitores Caſſiod. *lib. 4. variarum ad Venenatum.* Prat.

DROMONES nauigij quoddam genus, cuius fit mentio in l. vlt. C. de offic. præfect. prætor. Afr. Iſido. *lib. 19. Etymolog. c. 1.* [Lōgæ naues ſunt, ait, quas Dromones vocamus dictę eò quòd longiores ſint ceteris. Cuius cōtrarius Muſculus, curtū nauigiū.] Procopius quoq; nauigia longa, ab eo, quòd celerrimè excurrerent, Dromones appellata ſua ætate ſcribit. Curſum enim δρόμον Græci dicunt. Caſsio. *lib. 5. Var. epiſtol. ad Abundantium.* [Decreuimus mille interim Dromones fabricandos adſumere, qui & frumenta publica poſsint conuehere, & diuerſis nauibus, ſi neceſſe fuerit, obuiare.] Zonaras *Tomo 3. in Mauritio:* [illegible] Idem in Iuſtiniano Rhinotmeto: [illegible] Huiuſmodi verò nauium exercitores, Dromonarij vocantur. Et ita apud Caſsiodor. *lib. 4. Variar. epiſtol. ad Venenatum, & in inſcriptione epiſtol. ad Dromonar. lib. 2. Variar.* emendandum hoc verbum cenſeo. Briſſ.

D V

DVAS ędes habere, apud Vlpia. *in prin. l. ſi quis. ff. com. præd.* Spieg.

DVAE res, non ſunt fructus, & fundus, ſed vna. *l. fin. §. pen. ff. quæ in fraud. creditor. l. 1. §. ſi duæ res, quorum legat.*

DVBIA cauſa dicitur, quæ (vt voce vtamur forenſi) ſemiplenè probata eſt. *gloſ. eſt celebris in l. admonendi. ff. de iureiur.* porrò in dubijs interpretandis, ad mitiora deflectendum eſſe, ſchola noſtra omnino recepit.

DVBITARE quid ſit, Bart. docet *in d. l. admonendi. de iureiur. Adde l. Licinius. de fideicom. lib.*

DVBITATIO eſt motus indifferēs ad vtranq; partem, ex æqualitate rationum contrariarum prouenieus, ad quā Iudex perducitur per negationem, qua res ſit dubia. *glo. l. ſi. C. qui. ad liber. proclam. non licet. Felin. c. ſuper. de teſtib. cogend. Bald. l. final. de prob.*

DVBIVM eſt, de quo inter ſapientes dubitatur. *l. Aniſtitius. ff. de acceptilat. argum. l. vnica, & quidem perquam eleganter, Nihil innouand. appellatio. pend.* Spiegel.

DVBIVM argentum, de cuius pondere vel bonitate dubitari poteſt.

DVBIVS euentus litis, ex Scæuola dici ſolet. *l. quod debetur. ff. de pec.* apudque Iurecoſs. ferè prouerbij loco vſurpatur, apertiſsimamque habet ſignificationem, *vt ait Alc.* Spieg.

DVBIVS hæres, dum deliberat, vtrùm adeat, necne hæreditatem.

DVCATOR. *l. 28. §. ſi nauis alterā. ff. ad leg. Aquil.* Vetus Gloſſarium, Ducatores, ἀγοὶ, ἡγεμόνες, προηγούμενοι. Briſſon.

DVCATVS, pro regione cui Dux dominatur apud Feudorum conditores. Extat exemplum huius ſignificationis apud Sueton. *in Nerone.* Lampridius auctor eſt, Heliogabalū allaudatum Imperatorem olim vendidiſſe ducatus, & officia palatina. Tertullianus nouè vſurpauit Ducationem pro Ducatu: & Ducatorem, pro Duce, Rhenano annotante *in libro de corona milit.* Spieg.

DVCENA, vt & centena, gradus dignitatis promotioniſve, in ſchola agentium in rebus. *l. vlt. C. de agentib. in rebus. l. 5. C. de princip. agent. in rebus. l. 1. C. de murilegul. in C. Theod. l. 1. de Cæſarianis. in eo. C. l. 5. de decurionib. in eod. C.* Ex quibus patet, ducenam, non ducenariam legi oportere in l. 1. C. de offic. magiſtr. officio. quamquam impreſsi codices hoc vitio laborent. Briſſ. Inde

DVCENARII, qui ducenam gerunt, & ducentis ſcholaribus præſunt. *l. 3. C. de agentib. in rebus. l. 1. C. de lucris aduocator. l. 1. C. de exactorib. tribut. l. 9. de exactionib. in C. Th.* Cyprianus *lib. 1. epiſtol. 4.* [Neque vt ille ſuperbierit, ſublatuſq; fuerit mundanis dignitatibus Ducenarius potius quàm Epiſcopus vocari volens.] Meminit & huius muneris Nicephorus *lib. 6. hiſt. eccleſiaſt. cap. 30.* In Notitia quoque crebrò in officio rectorum prouinciarum principem de ſchola agentium in rebus Ducenarium recenſeri inuenias. Cæterùm & in re militari, Ducenarius, interprete Vegetio *lib. 2. c. 8.* dicebatur, qui duas centurias, id eſt, ducentos homines ducebat in acie ſecunda. Briſſ.

DVCENARII iudices erant, qui de leuioribus rebus pronunciabant. Dicti à cenſu ducentorum ſeſtertiorum. Ducenarij quoque, vt alij tradunt, capiuntur pro exactoribus publicanisvè. Ducenaria enim nomen vectigalis eſt, ſicut Centeſima, Quinquageſima. Reperitur etiam id nomẽ in alio ſignificatu apud Veget. *lib.* 11. vbi primus, inquit, haſtatus, duas cẽturias, id eſt CC. homines ducebat in acie ſecunda: quem nunc Ducenariũ vocant. Scotus *ad Theodoſ. Imper.* in ſchola agentium tradit fuiſſe ducenarios, qui in præfectorum officio in prouincijs fiebant officij principes: eratque eis poteſtas principalis clementiæ adorandę. *Alc. in l. matricul. om. C. de agentibus in rebus. lib.* 12. *aſtipulatur Rhenani ſcholium apud Euſebianam hiſtoriam, c.* 26. *lib.* 7. Spieg. *ex Olden.*

DVCERE funus. *vide, Funus familiare.*

DVCERE in matrimonium. fœmina ſola nubere dicitur, vir autem ducere in matrimonium, ducere in vxorem, habere vxorem, & habere in matrimonio. Spieg.

DVCERE pugnum, cædere pugno. Paulus *l.* 4. *ff. de iniur.* [Si cùm ſeruo meo pugnum ducere vellem, in proximè te ſtantem inuitus percuſſerim: iniuriarum non teneor.] Hotom. Sic plauſtra ducuntur: Quia ducere propriè eſt manuducentis. Virgil.

— En ipſe capellas

Protinus æger ago, hanc etiam vix Tityre duco.

Agi enim armenta dicuntur à bubulco qui ponè ſequitur: Trahi autem ab eo, qui præcedit. *Connan. lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 1. *Duarenus lib.* 1. *diſputat. anniuerſ. cap.* 13. aliàs ducere, eſt iudicare, exiſtimare: Propriè autem ducuntur volentes, trahuntur nolentes. Seneca: [Fata volentem ducunt, nolentem trahunt.] Old.

DVCES partium, id eſt, factionum, Cæſ. Maximil. Rádel fürer/ vocare ſolebat. Nunquam non illis grauis, ſed mox in delictum deprecantes clementior: tulit autem omnium ægerrimè detectos, paucis annis ante exceſſum ſuum, contra fœderatæ coniurationis autores. Spieg.

DVCI vxor dicebatur, quæ ex patris domo, in mariti domum eo ritu, quem infrà deſcribam, deducebatur. Primùm augurijs captatis, factiſque ſacrificijs, ignẽ & aquam attingebant: vti Varro ſcribit, & Feſtus, & Plutarchus *in Problem.* quòd generationis cauſa in calore & humore poſita ſit: eiuſque rei veſtigium eſt. in l. penult. ff. de donat. inter vir. vbi Scæuola ſignificat, aquæ & ignis adhibitione nuptias celebrari. Tunc nuptam vir è ſinu matris dicis cauſa rapiebat. aut ſi ea non erat, ex proxima neceſſitudine, quòd, vt ait Feſtus, ea res feliciter Romulo ceſſerat. pòſt flameo amiciebatur nuptæ nouæ caput, ominis boni cauſa: quòd eo aſsiduè vtebatur Flaminica, id eſt, Flaminis vxor, cui non licebat facere diuortium. Hinc nuptam & Varro & Seruius appellatam tradunt, quòd ei caput velabatur. Ita deducebatur nupta à prætextatis tribus, quorũ vnus præibat facem tenens ſpineam. E ſpina autem ea fax erat, quoniam idem fecerant paſtores qui Sabinas rapuerant: *vt Plinius lib.* 16. *c. ſtatuit.* & præibat fax, quòd non niſi veſperis exortu nubentes in viri deducebantur domum. Duo reliqui manu nuptæ brachia ſuſtinebãt, puerorumq́; & puellarum cantibus inter ſe reſpõdentium ea deductio celebrabatur:

O hymen hymenæe, hymen, ô hymenæe.

Plutarchus quinque fuiſſe faces ſcribit, quòd is numerus maximè nuptijs conueniret. Cùm autem ad mariti limen ventum erat, tũ poſtes oleo inungebat nupta, eoſq́; laneis vittis ornabat: vnde vxorum nomen Varroni, & Seruio, & Feſto, quaſi Vnxores. Limen autem attingere, religio erat: ne, vt Varro putat, à ſacrilegio inchoarẽt, ſi depoſituræ virginitatem calcarent rem Veſtæ, id eſt, numini caſtiſsimo violatam. Ingrediente illa, *Talaſio*, voce magna clamabatur: ea de cauſa, quæ ex primo Liuij omnibus nota eſt. Plautus:

Senſim ſuper attolle limen pedes noua nupta.

Catul. Transfer omine cum bono limen aureolos pedes. raſilemque ſubi forem. Cùm autem in cubiculum deducta eſſet, prætextati brachia mittebant, ac diſcedebant: pronubæ, bonæ fœminæ, quæ ſemel nupſerant, eam in lecto geniali collocabant. ſic enim lectus vocabatur, qui nuptijs ſternebatur in honorem genij: vnde & appellabatur, vt ait Feſtus. Tum maritus pueris nuces ſpargebat, vt Iouis omine (quod Varro ſcribit) matrimonium celebraretur, & nupta matrona eſſet ſicut Iuno: quia nuces in Iouis tutela erant. Rapi etiam ſolebat fax prætextati qui præluxerat, ab vtriuſq; amicis, ne aut vxor eam ſub lecto viri ea nocte poneret: aut vir in ſepulchro comburendam curaret: quo vtroque mors propinqua alterius captari putabatur. Neq; prætermittẽdum quod Feſtus ſcribit, Cingulo nouam nuptam præcingi, quod vir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis: vt ſicut illa in glomos ſublata coniuncta inter ſe ſit, ſic vir ſuus ſecum cinctus vinctuſque eſſet. Hoc Herculano nodo vinctum vir ſoluit, ominis gratia; vt ſic ille felix ſit in ſuſcipiendis liberis, vt fuit Hercules, qui ſeptuaginta liberos reliquit. & paulò infrà: Cinxiæ item Iunonis nomen ſanctum habebatur in nuptijs, quòd initio coniugij ſolutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta. Hæc Feſtus. Atque hæc quidem antiqui. pòſt verò inſtitutum eſt, etiam abſentis viri domum duci vxor poſſet. Pomponius *l. mulierem.* 5. *ff. de ritu nuptiar.* [mulierem abſenti per literas eius, vel per nuncium poſſe nubere placet, ſi in domũ eius deduceretur. eam verò quæ abeſſet, ex literis vel nũcio ſuo duci à marito ſuo non poſſe. deductione enim opus eſſe in mariti, non in vxoris domum.] Quod eleganter Paulus *lib. ſent.* 11. ſic complexus eſt: [Vir abſens vxorem ducere poteſt, fœmina abſens ducere non poteſt: quippe, quæ deduci non poteſt.] deductione igitur omnino opus eſt. Domus enim viri, matrimonij domicilium ait Pomponius, *d. l. mulierem. & l. cæterùm. §. mulieri. ff. de vſu & habitatio. l. cùm ante. C. de donat. inter vir. & vxor.* Auguſtinus *lib. de ciuitate Dei.* 6. *c.* 19. [Sed domum ducenda eſt quæ nubit. adhibetur Deus Domiducus. ſic enim eum Deum, qui ei ſolenni deductioni præerat, appellabant.] Scæuola *l. Seia.* 66. *de donatio. inter vir. & ux.* [Seia Sempronio quum certa die nuptura eſſet, antequam domum deduceretur, donauit tot aureos. item, Virgini in hortos deductæ ante diem tertium quàm ibi nuptiæ fierent, quum in ſeparata diæta ab eo eſſent, die nuptiarum prius quam ad eum trãſiret, obtulit decem aureos dono.] Hot.

DVCI & ferri ſeparantur *in l. vnic. ff. ſi quis in ius vocat. non ier. l.* 57. *ff. de euiction.* hoc ad ea quæ anima carent, illud ad ſe mouentia pertinet. Itaque duci de ſeruis vſurpatur, *l.* 2. *§. vlt. ff. ſi ex noxal. cauſa. l.* 36. *ff. de procurat. l.* 26. *§. ſi abſente, l.* 31. *ff. de noxalib. l.* 30. *ff. de liber. cauſ.* & de iumentis *l.* 13. *ff. de ſeru. tut.* Duci etiam, in ius duci eſt, in titulo edicti prætorij, qui neq; ducantur, neque ſequantur: cuius ſit mentio in interceptione. l. 48. ff. de verb. ſignificat. Quod produci dicitur. *l. pen. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius vocat. vt ex. l.* 4. *ff. ad leg. Iul. de vi priuat.* Quintilianus etiã in ius edicere dixit. *lib.* 7. *c.* 8. Briſſ.

DVCI ſerui dicebantur, qui noxæ nomine dediti in aliorum dominium tranſibant, *l.* 2. *ff. ſi ex noxal. cauſ. agat. l. quod ait.* 3. *ff. de noxal.* Hinc

DVCI in cauſis liberalibus dicebantur, contra quos vindiciæ in ſeruitutem datæ fuerunt. *l. duobus.* 30. *ff. de lib. ca. l.* Hinc.

DVCENDIS de liberis Prætoris interdictum. *l.* 3. *ff. de lib. exhib. l.* 1. *ff. vtrub.* Hinc

DVCI obærati dicebantur, qui addicti creditoribus in ſeruitutem fuerant in 12. Tab. Prat.

DVCTVS aquæ, autore Vitruuio *lib.* 8. *de architect. cap.* 7. fiunt generibus tribus: riuis per canales ſtructiles, aut fiſtulis plumbeis, aut tubulis fictilibus: Palladius *lib.* 7. *de re ruſtica.* addit quartum genus, videlicet canales ligneos.

DVELLVM dicitur bellum, quo duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Vnde conſtat in ſignificatione rei errare eos, qui duorum duntaxat bellum exiſtimauère, cum ſit quoque multorum, & ipſorum exercituum. Alioqui non diceretur à Plautò, *Duellum inter Thebanos, & Teleboas.* Præterea, non ſuccineretur ab Horatio *lib.* 1. *epiſtol.*

Græcia barbariæ lento colliſa duello,

Stultorum regum, & populorum continet æſtus.

Quandoque verò duellum accipi pro duorum certamine (quod ſingulare appellamus) palàm eſt ex tit. *de cleric. pugnantibus in duello. lib.* 3. *Decret.* Conſtat autem duellorum certamina fuiſſe frequentia, *quemadmodum collegit & dendorpius in leges* 12. *Tabul. ex conſtitutione de pace tenend.* nec non, quemadmodum videre eſt, ex quodam reſcripto Philippi regis dudũ conceſſo,

teſſo, à Guidone Papæ ad verbum expreſſo *in ſuis deciſionibus quæſt. 617.* Maximè verò tempore Friderici Imperatoris primi cognomento AEnobarbi, fuere frequentia, ad inueſtigandam rerum geſtarum etiam priuatim veritatem aut etiam ad purgationem inducendam: ita videlicet, vt qui ſe ſic probaturum, purgaturumve aliquid obtulerit, & vicerit, probaſſe credatur: ſi non vicerit, in probatione defeciſſe putetur. Verum, huiuſmodi certamina ſanguinolenta, & Vlpiani tempore Romanorum legib. nondum damnata, *l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione, ff. ad leg. Aquil.* omnino vetantur. *c. monomachiam. 2. quæſt. 4. c. 1. ext. de purgat. toto tit. de cleric. pugnant. & l. vnica de gladiatorib. lib. 11. Cod.* Cæterùm, de materia duelli, videre licet præter Ioan. Fabrum. *de hæredit. quæ ab inteſtato deferuntur*, Guidonem Papæ, ampliſſimè eam tractantem *in ſuis deciſionibus Delphinalibus. d. quæſt. 617. cum ſex quæſt. ſequentibus.* Anchora. Frequentabatur adhuc duellum tempore Friderici I. Ab illo autem priſco more pugnandi, ſunt iſtæ phraſes, Kempflich klagen/ pro eo, quod eſt, criminaliter accuſare. Item Kempflich grüſſen/ hoc eſt, ad diſcrimen vitæ ſolenniter prouocare. Hodie duellum prohibetur cum omnibus id genus cruentis hominum ſpectaculis, *in l. 1. C. de gladiator. c. 1. de purgat. vulg. & 2. q. 3. c. Monomachiam.* Adde Concilium Tridentinum, vbi duella ſub pœna excommunicationis prohibentur, includunturque tam ſuaſores, quàm ſpectatores, pœna priuationis Dominiorum contra permittentes ſtatuta, &c. *ſeſſio. 25. cap. de reform. 19.* Spieg.

DVELLA fuit triceſima ſexta pars aſsis, continuitque duas ſextulas. Cicero tamen duas ſextulas, quàm duellam dicere maluit *in orat. pro Cæcin. Balduinus Inſt. de hæred. inſtit.*

DVITAS apud Labeonem, quem refert Iauolenus *in l. madum. §. viduam. ff. de verb. ſignificat.* ea dicitur, quam noſtri tẽporis Philoſophi dualitatem, & Græci Δυάδα vocant. Hinc vidua appellata eſt, à, ve, priuatiua particula, quaſi Vedua, hoc eſt, ſine duobus, cum ſola viuat abſq; matrimonio, in quo duo ſunt, vir & mulier. Macrobius tamen ſcribit, Ethruſcorum lingua Iduare eſſe idem quòd diuidere: vnde vidua, quaſi valde idua, id eſt, valdè diuiſa. aut vidua, à viro diuiſa. Et ita caſtigandus eſt locus Iureconſulti *in præallegato §. viduam* apud quem legitur, [Viduam dictam eſſe ſine viduitate,] ſed ſcribendum eſt [ſine Duitate.]

DVLCIA inter ea numerantur, quæ menſis ſecundis apponebantur: cuiuſmodi ſunt ea, quæ recenſentur à Proculo *in l. fin. §. cui dulcia. de tritic. & vin. leg.* Spieg.

DVLCIARIVS panis, quamuis admixtione mellis fiat: tamen quodcunque genus placentæ dulcioris, delicatioriſque nihil vetat panem dulciarium vocari. Et putat Angel. Politi. Marzopane genus lautioris edulij apud Italos, rectè panem dulciarium vocari poſſe. *Idque monuit Inſulam.* Spieg.

DVLCISSIMIS filijs meis. *l. cum pater. §. dulciſſimis. de leg. 2.* Spieg.

DVLCISSIMIS fratribus meis, auunculis autem tuis, quæcunque mihi ſuperſunt in Pamphylia, Lycia, vel vbicunque de maternis bonis concedi volo, ne quam cum his controuerſiam habeas. Senſum indicat horum verborum Iuriſconſ. *in l. cum pater filios. §. dulciſſimis. de legat. 2.* Spieg.

DVM, particula eam ſignificationem habet, quam, donec & quamdiu. Pompon. [Hoc, inquit, ſermone, dum nupta erit, primæ nuptiæ ſignificantur:] vnde propriè hæc verba interpretantur, donec, ſeu quamdiu erit nupta. *Cætera Alciat. in l. boues, de verb. ſignif.*

DVM nupta erit. His verbis propriæ nuptiæ intelliguntur. *l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignificat.* Spieg.

DVNTAXAT, idem ſignificat, quòd ſolum. Huius particulæ vim oſtendit Bartol. *in l. cum ita. ff. de condit. & demonſtrat.* Non duntaxat, pro, non ſolum, apud Paulum: Cum tutor non rebus duntaxat, ſed etiam moribus præponatur. *l. cum plures de adminiſtrat. tutor.* Spieg.

DVO, ſunt multa. *Inſtit. de tut. perſ. in fin. in Auth. de depoſ. & de manc. ſeq. ibi. cum mult. c. Bartol. in l. 1. ad Syll.* Sic ex actu vno, ſeu ex duabus vicibus conſuetudo fit, id eſt, aſſuetudo facti. *l. nemo, in fin. C. de Epiſc. aud.* Spieg.

DVO Auguſti quando primùm facti, Capitol. refert *in M. Antonino Philoſopho.* Tres itẽ ſimul Auguſtos legimus apud Amm. Marcellinum. In hoc tamen, inquit, negocio Valentinianus morem inſtitutum antiquitus ſupergreſſus, non Cæſares, ſed Auguſtos germanum nuncupauit, & filium, beneuolè ſatis. Nec enim quiſquam ante hac aſciuit ſibi pari poteſtate collegam, præter Principem Marcum, qui Verum adoptiuum fratrem abſque diminutione aliqua maieſtatis Imperatoriæ, ſocium fecit. Spieg.

DVODECIM, loquendi compendio appellabantur Leges 12. Tab. *vt colligitur ex Cicero. lib. 2. de Oratore.* Spieg.

DVO vel plures rei ſtipulandi ſunt, qui ab vno vel à pluribus eandem rem vel pecuniam, ex vno eodemque contractu, ſuo nomine, ſinguli in ſolidum, & in partem virilẽ ſtipulati ſunt. Vel, apud quos commune ſtipulati ius eſt. *vt l. ſi rem. §. vlt. ff. de donat.* [illegible]

DVO vel plures rei promittendi, qui eandem rem vel pecuniam ex eadem cauſa ſinguli in ſolidum & in partem virilem, ſuo nomine vni vel pluribus ſtipulatibus promiſerunt. *l. inter eos. ff. de fideiuſſ. Cuia. in parat. C. lib. 9. tit. 39. Vide & VVeſenb. in Inſtit. & ff. ad hunc tit.*

DVPLA, pro Duplum, vnde Duplæ cautio: cùm emptor ſtipulabatur à venditore duplum pretium rei, ſi ea euinceretur. quod in precioſarum rerum venditionibus fieri ſolebat. *l. 45. l. 56. ff. de euict. l. 37. §. quia. ff. de act. empt. l. 20 in fine. ff. de lib. cauſ. l. 45. ad leg. Falcid.* Varro *lib. de re ruſt. 2. cap. 10.* Si res mancipio nõ datur, dupla promitti ſolet: aut, ſi ita pacti, ſimpla.] Vlp. *in l. qui erat. 49. ff. ſaus. eod. tit.* Hos demum venditores ad duplæ cautionẽ compelli ſcribit, qui ſponte ſua diſtrahunt. cęterùm qui officio diſtrahẽtis funguntur, non debere aſtringi. *vide, Euictio.* Hot.

DVPLAE ſtipulatio olim fuit frequentiſsima, ad reprimendam venditorum temeritatem. *l. 4. §. ſi is, qui. ff. de verbor. oblig.* Sic & Vlpian. dicit duplari pœnam, *in l. qui tabulas. in princip. ff. de furt.* Spieg. Subauditur autem quantitas ſiue æſtimatio, vt ſit ſtipulatio quantitatis duplæ, æſtimationiſue eius rei, quæ diſtracta eſt vnde quod duplum dicimus, duplum dici plæriſque in locis legimus *l. vindicantem. 17. ff. de euict. Douellus eod. tit. Vid. VVeſen. in Parat. tit. de euiction. & dupl. ſtip.*

DVPLI appellatione, interdum quadruplum continetur. *l. inter eos. §. quod diximus. ff. de furt.* Spieg.

DVPLICARI, apud Vlpian. *in l. qui tabular. ff. de furt.* Spieg.

DVPLICATIO, eſt allegatio quæ datur reo ad infirmandam replicationem actoris, *§. rurſum. Inſtit. de replicat.*

DVPLICIA iudicia ſunt, famil. erciſc. com. diui. fin. regund. *l. 2. §. vlt. ff. comm. diuid. l. 37. ff. de iud.* quia par vtriuſque litigatoris in his conditio eſt, nec quiſquam præcipue reus, vel actor intelligitur, ſed vnuſquiſque tam rei, quàm actoris partes ſuſtinet. *l. 37. §. vlt. ff. de oblig. & act. l. 10. ff. fin. reg.*

DVPLICIA interdicta appellantur, in quibus ita par vtriuſque litigatoris conditio eſt, vt vterque tam actoris, quàm rei partes obtineat: veluti, Vti poſsidetis, & Vtrubi: in quibus non vnus ſolus poſtulat, ſed ambo copulati in ius veniunt, & inuicem apud Prætorem aliquid poſtulant. *l. 2. ff. de interd. §. pen. Inſtit. eod. tit.* Hotom.

DVPLEX ſubſtitutio & ſimplex, opponuntur, *l. 1. ff. de vulg. & pup.* Duplex autem ſubſtitutio eſt, quæ in vtrumque caſum, vulgarem ſcilicet & pupillarem concipitur, *l. 4. & l. 45. ff. de vulg. & pup.* in hunc modum [Filius meus hæres eſto: ſi hęres non erit, vel intra pubertatem deceſſerit, tunc Caius hęres eſto. *l. 1. C. de vulg. & pupill.* Briſſon.

DVPLICIA teſtamenta. Vt quæ ſint duplicia teſtamẽta, intelligatur, ſciendum eſt eos, qui alieno iuri ſubiecti ſunt, teſtamenti faciendi ius non habere: adeo quidem, vt quamuis parentes eis permiſerint, nihilo magis iure teſtari poſsint. *§. 1. quib. non eſt permiſſ. fac. teſtam. Inſtit.* Præterea, teſtamentum facere non poſſunt impuberes: quia nullum eorum animi iudicium eſt. *§. præterea. d. tit. quib. non eſt permiſ. fac. teſtament.* Si qui ergo parentes filios in poteſtate habeant, ijque impuberes ſint, (vtrunque enim requiritur) moribus inſtitutum eſt, vt cum eius ætatis filij ſint, in qua ſibi teſtamentum facere non poſſunt, parentes eis faciant. *§. 1. de pupill. ſubſtit. Inſtit.* Cæterum, liberis ſuis teſtamentum nemo facere poteſt, niſi & ſibi faciat. Nam pupillare teſta-

mentum pars & ſequela eſt paterni teſtamenti: adeo vt ſi patris teſtamentum non valeat, nec filij quidem valebit. *§. liberis autem d. tit. de pupil. ſubſt.* Ex ijs, quæ diximus, apparet, quando duplicia ſint teſtamenta, tunc ſcilicet, cum pater, qui filium impuberem in poteſtate habet, teſtamento ſuo facto, etiam filio impuberi teſtamentum facit: ſiue eum hæredem inſtituerit, ſiue (nihil enim intereſt. *§. non ſolum. de pupill. ſubſtit. Inſtit.*) exhæredarit. Eius rei hoc ſit exemplum, Primus, cum filium Secundum impuberem in poteſtate haberet, ita teſtatus eſt, [Filius meus Secundus impubes mihi hæres eſto: quòd ſi Secundus filius meus impubes, antequam pubes factus ſit, deceſſerit, Titius ei hęres eſto.] Cùm dixit, [Filius meus Secundus impubes mihi hæres eſto,] ecce patris teſtamentum: cum verò addidit, [quòd ſi Secundus filius meus impubes, antequam pubes factus ſit, deceſſerit, Titius ei hæres eſto:] ecce filij teſtamentum. Nihil enim intererit ſi in ſuo teſtamento pater filium exhæredem fecerit: hoc modo, [Filium meum Secundum impuberem, exhæredem eſſe iubeo: Titium autem hæredem facio,] ecce patris teſtamentum, [quòd ſi filius meus Secundus impubes, quem exhæredem eſſe iuſſi, intra pubertatis annos deceſſerit, Caius ei hæres eſto,] ecce filij teſtamentum. & ſic vno contextu duo teſtamenta, patris & filij. Igitur in pupillari ſubſtitutione, ſecũdum præfatum modum ordinata, duo quodammodo ſunt teſtamenta, alterum patris, alterum filij, tanquam ſi ipſe filius ſibi hæredem inſtituiſſet. *§. igitur. de pupil. ſubſtit. Inſtit.* [quodammodo] adiecimus, quia proprius eſt, vt vnum ſit teſtamẽtum, ſed duarum cauſarum, id eſt, duarum hæreditatum. *d. §. igitur.* Porrò, vnum eſſe teſtamentum, vel eo argumento oſtenditur, quod ſolùm ſeptem teſtes adhibeantur, cum ſi duo fuiſſent teſtamenta, quatuordecim adhibendi fuerint. *Theophil. in d. §. igitur. & l. patris & ſi 11. de vulg. & pupil. ſubſt. ff.* De duplicibus ijs teſtamentis fit a Marcello *ſub tit. ad leg. Falcid.* mentio *l. in duplicibus.* Anchor.

DVPLICIARII milites dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria dabantur. Germani nunc, quib. duplicia ſtipendia penduntur, Doppelſoldner vocant. Spieg.

DVPLICITER, Vlp. *in l. 2. in fin. de manum. teſtam.* pro vtraque parte, ſiue, vt Azo exponit, pro vtroque gradu venuſtè accepit. Spieg.

DVPLIO, verbum 12. Tabul. quo duplex vel pecuniæ, vel capitis mulcta iniungitur alicui: quemadmodum Talionis, talis pœnæ dicebatur condemnatio, cuius aliquis aliũ affecerat. Verba legis hæc ſunt: [Frugem aratro quæſitam furtim noctu ſi pauerit, ſecueritue. pubes ſuſpenſus Cereri necator: impubes verberator, noxiamque duplionem præſtato.] *Hanc explicat lib. 4. Veteris Iuriſprudentiæ. l. 71.* Prat.

DVPLO, verbum à duo, teſte Perotto: vſus eſt eo Paulus *in l. in hoc iudicium. de ſer. corrup.* inquiens, quia omne damnum duplatur. Spieg.

DVPLVM, bis tãtum. Zwifach. Cato *de re ruſt.* [Maiores enim noſtri ſic habuere, & ita in legibus poſuere, furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli. id eſt vt bis tantum reddat, quãtum furatus eſt.] Iuriſcoſ. in duplum, triplum, quadruplum, ſubſtantiue quoq; vſurpant, exemplo Ciceronis. Spieg. Forcatulus etiam *Necyomantiæ dial. 44. num. 1.* Duplum vocat rei cuiuſque æſtimationem, & tantundem, ita vt in duplo inſit ſimplum. *l. non eſt, C. de reſcind. vend.*

DVPLVM ſtipulari, hoc eſt, vt pretium emptori in duplo reddatur, ſi res fuerit euicta. *l. 72. ff. de contrah. empt. l. 31. §. quia aſſidua ff. de ædi. edi.* D. Harmen. vocat τίμημα εἰς τὸ διπλοῦν, opponitur ſimplo, *l. 23. §. ſi dolo. ff. ad leg. Aquil. l. 45. ff. de ædi. edicto. l. 48. ff. ad leg. Falcid. §. omnes. Inſtit. de act.*

DVPONDIVM ſiue dipondium (inquit Metianus) ſedecim ſeſcunciæ efficiunt, hoc eſt, viginti quatuor vnciæ. Appellarunt autem veteres dupondium à duobus ponderibus: Pẽdebat enim duos aſſes ſeu librales nummos. *Balduin. Inſtit. de hæred. inſtitut. Adde Turnebum aduerſar. lib. 6. cap. 19. tom. 1. Cuia. obſeru. 12. c. 40. & lib. 7. c. 33.*

DVPONDII iuuenes, ſtudijs tantum initiati, infimæ claſſis auditores in ſcholis noſtris: à dupondio nummo, quaſi duobus aſſibus æſtimarentur, ſeu à pondere Dupondio: quod & Stater dicitur, & Tetrachmon. ſunt enim adhuc modici valoris: Pupilli vulgò dicuntur, quemadmodum rudes Chriſtianiſmi, Paruuli, & Infantes appellantur. Sed id vocabulum Iuſtinianus *in proœmio Pandect. §. & primo quidem anno.* reiecit, pro Dupondijs, Iuſtinianeos nouos nuncupandos cenſens. Spieg.

DVPONDIVS quid ſit, explicat Vigl. *in enarratione. §. & ſi plures. Inſtitut. de hæred. inſtit.* rectè inibi refellens Accurſij dogma, exiſtimantis hodie ad Dupondium tranſitum non fieri, niſi clarè de mente teſtatoris conſtet. *vide Georgium Agricolam.* Spieg.

DVRACINAE vuæ, & Duracina perſica, quæ comeſtibilia, & matura ſunt. Græcè τρώξιμος: Iureconſ. *de verbor. ſigni.* qui fundum, inquit, vendit, pomumque excepit, ficus, nuces & vuas duracinas. Nebriſ. *de his & Alciatus pulchrè in l. qui fundum. de verbor. ſigni.* Spieg. *Adde Brechæum in l. qui fundum, de verb. & rer. ſignif.*

DVRA lex, & quæ non facilè fertur, & quæ immitis intelligitur. ſicut apud Ciceronem, [duriores legum conditores.] Recentiores Iuris Ciuilis Interpretes differunt latè *in l. omnes populi. ff. de Iuſt. & iur.* an durior lex ſeruanda ſit. Spieg.

DVRIOR conditio, pro difficilior: vt ſi quis duriorem habeat patronum. *gloſ. §. fin. l. generaliter. ff. de fideicom. libert.* Sic durior aduerſarius *in l. 1. C. de alie. iudi. mutan. cauſ. fac.* Sp. Sic in duriorem cauſam, ſeu, conditionem accipi fideiuſſor, id eſt, in grauiorem & oneroſiorem. *l. 8. §. illud. & §. ſi quis Stichum. & l. 49. §. vlt. ff. de fideiuſſor.* In duriorem cauſam acceptò ferre, *l. 3. ff. de ſolu.* id eſt, in grauiorem, *vt l. 5. ff. eod. tit.*

DVRANTE matrimonio, pro conſtante: contrarium, Soluto matrimonio. Donatus ait, Durare verbum, perferendis malis conuenire. Spieg.

DVRARE, pro in tempus conſiſtere, apud Vlpian. *in l. 1. de pecul.* [Si in conditione priore duraſſet.] Spieg.

DVVMVIRI, magiſtratus municipales appellabantur quod duo eſſent, *l. 6. §. 1. ff. quod cuiuſ. vniuerſ. nom. l. vn. ff. ſi quis ius dic. nõ obtemp. l. 3. §. vlt. ff. de pecul. l. 1. §. ſi inter. ff. de magiſt. conuen. l. vlt. C. qui admitti. l. vlt. C. de iudic.* Briſſon.

DVVMVIRI olim erant, qui carcerum curam habebant, qui publica locabant, & negotia reipublicę gerebãt: ac interim his publicis functionibus ſatis ſuperq; diſtenti, neque de mulctis, neque de emancipationibus ſe intromittebant: ſicut nec defenſores ciuitatum. *l. 1. ff. quis ius dicent. non obtemp. l. 1. de emanci. liber.* Erat autẽ maximus inter honores municipales hic duumuiralis magiſtratus: & propterea faſcibus vtebatur, *l. 1. ff. de alb. ſcriben. l. Duumuiratum. C. de decurio. lib. 10.* Et carceris curã certè maximã in ciuitatib. habebãt. *l. ſi quis vxori. §. ſi fugitiuũ. ff. de furt.* Creabãtur autem ex decurionibus, non ex plebeis. *l. honorem. §. 1. qui. ff. de decurion. l. Item eorum. §. 1. ff. quod cuiuſ. vniuerſ.* Old.

DVVMVIRI. Horum alij quos ſæpe populus creauit, nec ante obitum mutare decebat, ab omnique vrbano munere & belli cura immunes erant, & ſacras ædes dedicabant, & obſecrationes expiationeſque ad placandas auertendaſque Deorum iras, tum alia quædam procurabant, *quorum meminit Alexander c. 16. lib. 3. genial. dier.* Alij Municipiorum, & alij Nauales dicebantur: & alij Capitales, qui perduellionis diem ad populum dicerent, & in facinoroſos animaduerterent, à principio originum creati. Vlpianus *l. vnica. ſi quis ius dic.* meminit Duumuirorum Municipalium, non illorum qui Romæ olim criminalia tractabant, *teſte Liuio lib. 1.* Et quamuis in Latinis municipijs, ceu primi magno in honore haberentur, deerat illis tamen poteſtas mulctandi. Vnde non poterant Iuriſdictionẽ ſuam defendere pœnali iudicio, vt ait Vlpian. *loco iam citato.* Commentatores non animaduertũt, quiſnam hoc loco Duumuirorum magiſtratus eſſet. Zaſius noſter putat duumuiros hodie rectè dici tribunos plebis. Old. autem arbitratur, Tribunos ſucceſſiſſe apud nos loco defenſorum ciuitatis. Et Duumuiros nunc, Magiſtros ciuium vulgò dici, ſeu Cõſules. Quin & Duumuiratum fuiſſe magiſtratum municipalem, teſtantur Paul. *tit. de actionib.* & Vlp. *de dam. inf.* Spieg.

DVVMVIRI nauales, quibus naualium popu. Rom. quoties inſtrui claſſem, vel refici oportebat, vtque naualibus ſocijs implerentur, commeatuque & armamentis inſtrue-

inſtruerentur, negotium dabatur: nec non aquæductuum deriuandarumque aquarum, coloniæque deducendæ qui curam agerent, quique id muneris exequerentur, ſæpè Duumuiros fuiſſe conſtat. Spieg.

DVVMVIRI QVINQVENNALES ideò ſunt cognominati, quòd creabantur in integrum quinquennium, cenſus tributique cauſa, vel potius quibus Iuris dicendi cauſa in quinquennium ob ſpectatam virtutem is honos mandabatur: cùm alijs annuus eſſet, *Turnebus aduerſar. lib. 11. cap. 10. tom. 1.*

DVVMVIRATVS appellatur ipſum Duumuirorũ munus & officium, *l. 1. ff. de albo ſcrib. l. 1. C. de tempor. appell. l. 3. C. quando prouo. non eſt nec. l. 7. §. ſi qui. & l. 18. C. de decurion. lib. 10.* Duumuirilitas dicitur. *l. 1. C. de natur. lib.* ex Briſſ.

DVOVIRALES appellantur, qui Duumuiratu functi ſunt, *l. 1. ff. de albo ſcrib.* ex Briſſ.

DVX, Feudiſtis, vaſallus dignitatis eſt, *vide, ducum origo, & lege, Comes.* Dux autem, Princeps, & Comes communi genere leguntur. Itaque barbara ſunt, Duciſſa, Principiſſa, Comitiſſa. Spieg.

DVX, à ducendo exercitu dictus eſt. Ideò enim Dux dicitur, quòd præcedit, & ſequentem ducit, (ein Fürſt/ quaſi, der fürderſt/ per ſyncopen.) Virgil.

— Dux fœmina facti.

Vnde ducere bellum, pro gerere, idem dixit:

Hi bellum aſſiduè ducunt cum gente Latina.

Is conſularibus inſignibus vtebatur. Vnde Ducatus, aliàs regio, cui dux dominatur, aliàs ipſa ducis dignitas, præfectura, & imperium militare iam nunc dicitur. *Vlpian. in l. 2. in princ. ff. de his qui not. infam.* Prat.

DVX Tripolitanæ & Byzacenæ prouinciæ & Mauritaniæ, & Numidiæ, *l. fin. C. de offic. præfect. prætor.* Sic

DVX Rhœtici *apud Vopiſcum in Bonoſo.* Et

DVX limitis Scythici, Illyriciani, Thracij, Orientalis *apud eundem in Aureliano.* Prat.

DVCIANI, ducum officiales ſeu milites ſignificant, *l. 2. C. de offic. præfect. præt. Afric.* Ducianum iudicium, *l. 36. de appellat.* ex Briſſ.

τῇ DYNAMEI, quod Sabinus ait, *l. aduerſus. de arbitris*, id eſt, quod vulgò dicimus, in effectu, ſiue vt Pedius dixit, quod tantundem præſtet. *l. incertum. ſi cert. pet.* aut etiam vt Marcellus, vt ipſa, *l. qui decem. §. Stichum. de ſolut.* Scilicet cum poteſtas & exitus rei, quę agitur, id habet in receſſu, quod ſpecie & prima, vt dicitur, fronte non videtur agi. Sic qui à fideiuſſore petit, τῇ δυνάμει à reo petere dictus eſt. Nec aliter, quod ita pignori datur, vt nulla ſuperſit ſpes luendi, vel tenuis, τῇ δυνάμει alienari, videtur. *Bald. in l. voluntas. C. de fideicommiſſ.* Ita qui pro ſe filium vadem aut obſidem dedit, τῇ δυνάμει ipſum in vinculis eſſe, exiſtimari oportet. *Maria. Socin. tom. 1. 53.* Et cuius mandato, vel iuſſu alius ſoluit, τῇ δυνάμει ipſe ſoluiſſe intelligendus eſt. *Curt. lib. aduerſ. 1. cap. 19.*

DYNAMIS verò & ἐξουσία inter ſe differunt. Eſt enim δύναμις ſimpliciter facultas & virtus: ἐξουσία, id eſt, poteſtas ius & auctoritatem ſignificat, *Brechæus in l. poteſtatis verbo. ff. de verb. & rer. ſignific. num. 4.*

E.

E pro, I, veteribus ſæpè poſitum fuiſſe conſtat, quod & M. Fabius *lib. 1. cap. 4.* docet: vnde in Pand. Floren. intelleguntur, intellegi: pro. intelliguntur, intelligi: *vt & B. Briſſ. lib. parerg. adnot.* Prat.

E, vocula plerunque excluſionis nota eſt, *cap. 1. de renunt.* Sumitur etiam pro De, *l. 8. §. vlt. ff. fam. erciſ.*

EA mente apud Vlpianum *de furt.* pro voluntate, & non vt vulgus ſolet, pro intentione accipiendum eſt. Accurſ. *in l. codicillis. de legat. 2.* eadem verba in Scæuolæ reſponſo, haud ſimpliciter, hoc eſt, pro animo, aut ſententia, ſed pro pacto, intellexit. Spieg.

EA, & eadem, aduerbia loci, id eſt, per eandem viam.

EADEM ſunt, quorum ſubſtantia eſt eadem. *Vide Bald. in l. ne quo leges. ff. de legibus. & l. ea quæ. C. de condict. indebit.* Quæ origine & corruptione ſunt diuerſa, eadem non ſunt, *ait Salomonius. l. Gallus.* Spieg.

EADEM per eadem, eſt ſemper eadem inculcare: quo vitio notantur à viris, non illaudatis recentiores ſcholiaſtæ, qui additiones tantùm accumulant, *leg. caſtil.* Spieg.

EADEM opera, pro eo facto: quod, ſermonis priſci ignari, non animaduertere, qui nec operæ, antiquis quid fuerint, ſatis intellexiſſe videntur. Spieg.

EADEM res non debet diuerſo iure cenſeri, *lib. 1. de rer. permut.*

EANVS *ἑανός*, veſtis ſplendida & ſubtilis apud Hom. *lib. 14. Ilia.* ἀμφὶ δ' ἄρ' ἀμβρόσιον ἑανὸν ἕσαθ', ὅν οἱ Ἀθήνη ἔξυσ' ἀσκήσασα, τίθει δ' ἐνὶ δαίδαλα πολλά. Et in Hymno veneris, loquens de ornatu ipſius, ἀμβρόσιον ἑανὸν ... *Tyraq. in 3. l. connub. gloſ. 1. part. 3.*

EATENVS, variè poni docet Bartolus. *in princip. l. 1. de oper. non. nunc.* Porrò, Eatenus dicitur quis poſſe facere, quatenus ex fructibus ſupereſt, deductis alimentis, *l. qui bonis. ff. de ceſſ. bon. l. Imperator. ad S.C. Trebell.* Spieg.

E B

EBLANDITAE preces, ſignificant teſtimonia blandis precibus impetrata.

EBORARII, inter artifices qui à Principibus vacationem munerum obtinent, numerantur *in l. prima. C. de excuſ. artif. lib. 10.* Spieg.

EBOREVM, quod ex ebore eſt. Pomponius *in l. 2. de origin. iur.* [Placuit, publica auctoritate decem conſtitui viros, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, & ciuitas fundaretur legibus: quas in tabulas eboreas perſcriptas, pro Roſtris compoſuerunt.] Sic legit Haloander. Vulgatus textus: [Vt ciuitas fundaretur legibus, quas in tabulis eburneis præſcriptas, pro Roſtris, &c.] Zaſius obſeruauit traditum à Dionyſio & Liuio, fuiſſe in æs inciſas. Sed & fœdera Latinorum in columnam æneam inciſa eſſe poſt Roſtra, Cicero auctor eſt *in orat. pro Corn. Balbo.* Spieg.

EBRII vel ipſis ethnicis adeò exoſi fuêre, vt Cenſores, tanquam indignos, qui honores & publica munera gererent, Senatu mouerent, notaque & ignominia perſtringerent. Et Pittacus temulentos, ſi quid deliquiſſent, duplici pœna puniri curauit: vt formidine ſupplicij, à vino promptius abſtinerent. Quanquam Iure noſtro pœna minuitur: quod in ebrio dolus abeſſe putetur. *l. omne delictum. ff. de re milit. & l. reſpiciendum. de pœnis.* Spieg.

E C

ECBOLI, eiectam denotat. Quod verbum reponendum eſt in l. 3. de incend. ruin. naufrag. Inde etiam Eiectitiam ſuam Græci ἐκβολὰν appellant, Athenæo auctore. *Alc. in l. iubemus. C. de naui. non excuſ. lib. 11.* Spieg.

ECBOLIA, medicamenta quibus medici vtuntur abigendis infantibus in vtero enectis. quæ & Phthoria dicuntur. Vlpianus: [Si mulierem, inquit, viſceribus ſuis vim intuliſſe (*per eiuſmodi intelligendum medicamenta*) quo partum abigeret, conſtiterit, eam in exilium Præſes prouinciæ exiget.] *ad l. Cornel. de ſicar.* Quod tamen hodie apud nos capitale eſt. Vim inferre, hoc eſt, quòd vulgò dicimus, Zwang vnd drang thun. Spieg.

ECCE, pro vides, etiam de re non repentina, neque noua dicitur. Exemplum habes apud Caium, *in l. 1. quod cuiuſ. vniuerſ. nom.* Spieg. non rarò tamen aliquod ſingulare momentum habet: excitat enim attentionem, & rem eximiam monſtrat. Crebro igitur rem vel nouam, & mirabilem, vel etiam deſiderabilem ac exſpectatam ſignificat, maximè in ſacris. *Iſa. 12. & Iſa. 7. Matth. 21.* Ecce, Hebræis crebro indicat promptitudinem alicuius, parati ad obediendum, & veluti ſe ipſum in alterius obſequium offerentis ac dedentis. *Luc. 1. Hebr. 10. Iſa. 6. 2. Sam. 15.* Aliquando affirmationem & certitudinem ſignificat. *Geneſ. 1. ibidem 16.*

ECCLESIAE confugium, haud dubiè deductum eſt à primis parentibus. Nam & Moyſes poſt reditum in tribus ciuitatibus ab eo conditis ædes conſtituit, ad quas, qui hominem non ex propoſito occidiſſent, confugientes tuti eſſent, neque inde extrahi poſſent, *vt eſt apud Ioſephum lib. 4.*

lib.4 Nepotes etiam Herculis timentes, quos auus viuens vexauerat, miſericordię templum Athenis conſtituerunt, *vt Plutarchus in vita Theſei teſtatur, & Statius lib.2. Thebaidos.* Quod & Romulum feciſſe Romæ, Liuius *libr.1.* & Dionyſius *libr.2.* tradiderunt. Dictæ enim ſunt ſacræ ædes illæ, ad quas confugientes tuti erant, aſyla, *de quibus ſuprà.* Cæterùm Carolus Magnus (vt teſtatur Molinæus) decreto à ſe edito menſe Martio, anno 11. regni ſui duobus & viginti annis, ante adeptum Imperium, *cap.8.* ſtatuit homicidas, aut cæteros reos qui legibus mori debent, etiamſi ad eccleſiam confugerint, non habere immunitatem, quòd trecentis circiter annis ante eum ſtatuerat Iuſtinia. Magnus *in Nouella.* De honore autem eccleſiæ habendo, & quomodo ſe quis in ea gerere debeat, vide omninò textum *in c. decet. & in c. cùm Eccleſia. de immunit. eccleſiæ lib.6.*

ECCLESIA collegiata dicitur eſſe, quæ multis continetur ſodalibus ſeu Canonicis in vnum collectis, rectorem & ſuperiorem vnum habentibus, qui eorum omnium ſit caput, ipſi verò membra, (noſtri vocant Stifftkirchen) *gloſſ. in cap. ſtatutum. in verbo, collegiatis. de elect. & elect. pot. Brechæus l. Neratius. ff. de verb. & rer. ſignif.*

ECCLESIAM ſuprà *in voce, ciuitatis.* diximus appellari poſſe ciuitatem, hoc eſt, cœtum vel congregationem, non qualemcunque, ſed conciliatam in vnam ſocietatem communionemque fidei & Sacramentorum. fuit autem id nomen celebre etiam ethnicis. Siquidem, vt ait Eraſmus, Græcis eſt, quod Latinis concio, hoc eſt, populus euocatus ad audiendum de reipublicæ negotijs. Nam qui multitudinem ad nugas conuocant, ἀγύρται, circulatores, & circumforanei vocantur: qui aduerſus rempublic. ſeditioſi nominantur. Vtitur hac voce Aeſchines contra Cteſiphôtem, inquiens, [illegible] Et Athenis olim duplices habuerunt conuentus, Eccleſias & Agoras: ac plerumque nomen Eccleſiæ ſignificauit conuentum totius populi ordinatum, ac per ſuos ordines euocatum: contra autem ἀγορὰ confuſam promiſcuamque congregationem. Sumpſerunt ergo Apoſtoli iſtud melius nomen ad ſignificandam eccleſiam, vt oſtenderent politiam populi Dei eſſe quidem democraticam, ſed tamen non confuſam, verùm ordinatam: vt quæ habeat ſuum regem Chriſtum, & ſuam ariſtocratiam doctorum ac præcipuorum membrorum, quem ordinem aut harmoniam etiam Paulus *Rom.12. & 1. Cor.12. ac Epheſ.4.* deſcribit. Dicitur autē eccleſia ab ἐκκαλεῖν, id eſt, euocare. Nam vt olim populus euocabatur ad audienda & cognoſcenda publica negotia: ſic electi è tenebris impij mundi in admirabilem lucem veritatis miniſterio euāgelij euocantur, ſicut Apoſtolus Chriſtianos per euangelium è mundo euocatos appellare ſolet κλητοὺς ἁγίους hoc eſt, vocatos ſanctos. Euocantur enim ex impiorum congregationibus, & congregantur in ouile Chriſti per euangelium, hæc piorum congregatio in veteri teſtamento vocabatur Kehal Edonai, id eſt, cœtus & eccleſia Dei. Hinc Apoſtolus eccleſiā *1. Tim.3.* vocat domum Dei viuentis, columnam & baſim veritatis, & *2. Theſſ.2.* templū Dei & *Epheſ.5.* Sponſam Chriſti. Neque verò ſolum huiuſmodi cōuentus fidelium atque piorum, ſed & locus in quem conueniebatur, Græcis dicitur ἐκκλησία. Atque pro vtroque ſignificatu paſſim ſumitur in decretis Canonicis. Notabiliter pro loco ipſo, *C. in tit. de ijs qui ad eccleſias confugiunt.* vt autem Alciatus ſcribit, *in rubr. C. de ſacroſ. eccleſ.* locus ipſe appellatur βασιλικὴ. ſiue quod loca publica, Græci βασίλεια vocant, ſiue quod domus principis baſilica, id eſt, regia dicitur, quæ ſignificationes etiam diuinis templis conueniunt. Vnde Baſilicæ nomen pro templo, in quó confluūt Chriſtiani. Hinc.

ECCLITOI quidam dicebantur ad certas conſultationes deſtinati. Xenophon. [illegible] id ad conſilium Lacedæmoniorum & ſociorum.

ECCLESIASTERIVM. Vitruuius *libr.7. cap.6.* tradit eſſe valde paruum theatrum, in quo ſcena apud Alabandanos ab Apaturio concinnata fuit, *vt refert Brechæus l. unde tabernacula. ff. de verb. & rer. ſignif.*

ECLOGARII HOMINES, dicuntur eruditi, qui olim quidquid ferè legebant librorum, ex ijs excerpebant breuiarium quoddam. Sic eclogæ repertuntur è Diodoro, è Polybio, è Cteſia, è Theophraſto, è Strabone, vnde & poëmata imitata, eclogæ vocantur: vt Bucolica Maronis è Theocrito, ac proinde etiam ſine imitatione poëmatia, quod imitatorum breuitatem & ſimilitudinem habeant: ſed & loci inſignes ἐκλογαὶ dicuntur, quòd excerpi notarique potiſſimum ſoleant, vt in vita Aeſchylij [illegible] *vt annotauit Turnebus aduerſ. lib.9. cap.55.*

EXEIPON munitum & ſecurum ſignificat. *Comman. lib.4. cap.13. num.2.*

ECTAGI delegatio, ſiue diſpoſitio Præfecti prætorio *in l. fin. C. de exact. trib. lib.11.* Prat.

ECONVERSO. eſt & in vſibus feudorum tit. Quæ fuit cauſ. ben. amit. in princip. Melius cenſent mutua vice, viciſſim, vice verſa, ſeparatim ijs duobus verbis poſitis. Spieg.

ECONTRA, quod in placitis feudalibus, *cap. vnico. de inueſt. in marit. fac.* & in Pontificio iure frequentius ponitur: ſed nemo neſcit, vtraque modica rei latinæ puritate tradita, latinum eſſe negant, ſed hæc illius vice potius, è diuerſo, aut contra dicendum. Spieg.

ECONTRARIO, pro viciſſim, viceverſa: apud Pap. *l. 11. §. 1. ff. de duobus reis conſtit.* Hot.

EKTINEIN [illegible], curationis nomine ſatisfacere, rationes referre, reliqua ſoluere. Modeſt. *l. 49. ff. loc.* [illegible] Tutores facti prius quàm procurationis ſuæ nomine ſatisfecerint, prohibentur aliquid à Cæſare conductum habere. Hot.

EKYPOΣ, ſocer, ſicut ſocrus ἑκυρά. vt Modeſtinus ſcribit *de grad.* quo exemplo & aliqui ex antiquis, *annotante Alc.* ſoceram pronunciauerunt, non ſocrum. Spieg.

ECDIKOI, ſyndici ſunt, & curatores Reip. *Alc. in l. praeſes. C. de tranſact. & lib. 1. cap. 5. parer. vide, Syndicos.*

ECVLEVS, eſt genus tormenti ad modum crucis diſpoſitum, *C. de male. & math. l. etſi excepta. in fin. de hoc 23. quæſt. 1. cap. 1. per Arch.* Quidam ardentem laminam eſſe tradunt, qua homines cruciabiliter torquentur. Alij ab equo diminuto vocabulo, materiam quandam in equi formam aiunt, in quam coijciebantur rei. *de quo in d. l. etſi excepta. C. de malefic. & mathemat. Ioan. Bello. etymol.*

E D

EDEATRAE, qui præſunt regijs epulis, fortè Truchſeſſen / nunc à nobis appellati. Hos Nicolaus Zyegler, dynaſtes Barri Elſatienſis (qui celébri nomine apud D. Maximilianum inter primos præfectus ſacro ſcrinio rerum Germanicarum, in noſtra lingua meruit audire, Tullius Cicero, tametſi Roman. omnino, quòd mirari poſſis, ignarus eſſet) olim *Trugſeſſen* vocatos exiſtimauit. Spieg.

EDERE, in actione ex edicto de edendo, eſt copiam deſcribendi facere, vel exemplar complecti & dare, vel dictare, hoc eſt, ſic dicere, vt alter ſcribendo excipiat, vel proferre ſcriptum, vt legatur: aut denique quouis alio modo inſinuare ſententiam ſcripturæ, cuius tenor deſideratur, *l. 1. §. 1. & l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium. ff. de edend.* Budæus, [Edere, inquit, apud Iuriſconſultos, quod nunc per ſcriptum dare, vel per declarationem dicunt.] Speigel. Antequam autem in ius ventum eſſet, reo actionem edere actorē olim cogi non ſolere, ex his Plauti verſibus *in Perſa probari poteſt:*

Age, ambula in ius leno. D. quid me in ius vocas? S. A.
Illic dicam apud prætorem, ſed ego in ius voco.

Quamuis alioquin copiam actionis deſcribendæ, reo antequam in ius veniret, actor nonnunquam faceret, vt proinde reus deliberaret, vtrùm cederet, an contendere vltra deberet. & ſi contendendū putaret, veniret inſtructus, cognita actione qua conueniretur, *l. 1. de edend.* Quam quidem editionis rationem Terentius eleganter his expreſſit verſibus *in Adelphis:*

Quid

— *Quid? ſi ego tibi illam volo vendere,*
Cogas me? AES. Minimè. S. Namque id metui.
AES. Neque vendundam cenſeo,
Quæ libera eſt: nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.
Nunc vide vtrum vis argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc dum ego redeo leno.

Fuerunt autem edendarum actionum quinque rationes diuerſæ. Prima fuit, ſi quis diceret qua actione agere vellet. Secunda, ſi eius quam allegabat actionis deſcribendæ actor reo faceret copiam. Tertia, ſi actor ſuam intentionem in libello eſſet complexus, & eam ſic offerret aduerſario. Quarta, ſi ex libello eam aduerſario dictaret. Quinta ſi aduerſarium ſuum actor ad album produceret, demonſtraretque, quid dictaturus eſſet, vel id dicendo quo vti vellet, *d.l.1.* Quod autem ad quintam hanc editionis ſpeciem attinet, ea profectò non talem habet ſententiam, qualem habere plerique putant. *Rænard. protrib. lib. ſing. c. 4. Adde Forcat. in ſuo cupid. Iuriſperito, cap. 17.*

EDERE exemplum in aliquem, eſt ſupplicio afficere, & in eum animaduertere. Gellius *lib. 6. cap. 14.* docet, cur exempla pro grauiſſimis ſupplicijs, ab antiquis dicta ſint. Spieg.

EDERE iuſiurandum, pro, in medium afferre.

EDERE leges, hoc eſt, conſcribere & ſtatuere, vel imponere.

EDERE nomina, hodie dicimus eos, qui prouocatores apud acta curiæ præſentari dicuntur. Quòd & nomen dare vocatur, vt dare nomen militiæ. *l. 3. de re milit.*

EDERE reo, pro contra reum, *vt Cicero in orat. pro Plancio.*

EDI, pro naſci, apud Triphoninum, *in l. Arescuſa.* [Incipiente igitur partu, exiſtens conditio efficit, vt ex libera edatur, qui poſtea naſcitur.] Vulgati Codices pro, edatur, habent, naſcatur. Sed Haloandri textus, quem vbique ſequimur, dubio procul archetypo magis reſpondet. Spieg.

EDERE. Miratur F. Syluius, quæ ſit opinio huius ætatis hominũ vel doctiſſimorum, vt edere cum æ diphthongo prima ſyllaba ſcribant: quum præpoſitio E, vnde id verbum compoſitum eſt, neque in compoſitione, neque extra hanc diphthongum recipiat. Spieg.

EDERE diem eſt vel dictare, vel tradere libellum, vel codicem proferre, *l. 6. §. 6. ff. de edendo.* Hot.

EDERE iudicium, ſiue actionem, eſt profiteri & enunciare, qua actione vſuri ſimus. Iulianus *l. 22. §. 4. ff. rem rat. hab.* [Si procurator iudicium de hæreditate ediderit, deinde dominus fundum petierit.] *Sic l. 2. ff. pro donat. l. 4. §. mandaui. ff. de doli except. l. accipientis. 11. ff. de auct. tut.* Idque non ſolum ſimpliciter, ſed ita vt aduerſarius ante litis conteſtationem, & iudex poſt litem conteſtatam intelligant, quonam iure perſequendi actor intendat ſibi aliquid deberi, *l. edita, C. de edend. l. Pomponius in fin. ff. de neg. geſt. l. vt fundus. ff. commu. diuid.*

EDERE operas dicitur libertus, pro dare, præſtare, præbere operas. Vlpianus *l. 9. ff. de oper. lib.* [Proprietas earum in edentis perſona, & in eius cui eduntur, conſiſtit.] Iauolenus *l. 21.* [Operæ loco edi debent, vbi patronus moratur, ſumptu & vectura patroni.] Hot.

EDI etiam interdictum dicitur, *l. 8. §. ex hoc interdicto. ff. de precar. l. 3. ff. de interdict. l. 1. §. annum. ff. de vi & vi arm. l. vlt. in fin. ff. quor. legator.* Editam quoque formulam dixit Plin. *lib. 9. c. 59.* Quintil. *declamat. 13.*

EDERE patrimonium, *l. 1. §. ſi quæ ſeruus. ff. de offic. præf. vrb. l. 9. ff. de tutel.* vt Edere cenſum, *apud Plin. lib. 10. epiſt.* Nomen, *l. 1. ff. de offic. conſ. l. 3. ff. qui pet. tut. l. 2. C. eod. tit. l. 2. §. ſi mater. ff. ad S. C. Tertyllian.* Exemplum literarum, *l. penul. ff. de appellat. recip. l. vlt. ff. quando app. ſit.* Librum, *l. 46. §. tutor. ff. de adminiſtr. tut.* Mandatorem, *l. 2. §. diuus. ff. de iure fiſc.* Crimina, *apud Paul. lib. 5. ſentent. tit. 4.* Briſſ. Item, edere Labeo ait, qui aduerſaria ſua ad album produci demonſtret, quid dictaturus eſt, vel id dicendo, quo vti velit, *d. l. 1. §. 1. ff. eod.* Hoc exponit Alciatus, *lib. 2. diſpunct. c. vlt. & parerg. lib. 8. cap. 7.* & bene de eo qui aduerſarium ſuum, hoc eſt, tabulas cumultuarias rationum ſuarum profert & edit, vt ex eis oſtendat, quam actionem dictare velit, aut qua ſumma cum reo iure conſiſtere. Notum eſt enim ex Cicerone & alijs, aduerſaria ſumi pro tabulis tumultuarijs; quod verbum etiam rectè opinor ſingulari numero dici, quanquam Duareno non placet, *libr. 1. diſput. anniuerſ. cap. 13.* qui exiſtimat, producere aduerſarium ſuum, hoc eſt, reum cui formulam actor velit intendere, rectius intelligi: quæ opinio noua eſt, & non contemnenda. Præterea, Budæus, *in prioribus annotat.* Edere (inquit) apud Iuriſconſultos, quod nunc per ſcriptum dare, vel declarationem dicunt. Tractatur autem in d. tit. de edend. triplex editio, ſcilicet inſtrumentorum, rationum, & actionis. Sed ratio editur in principio, cætera in proceſſu cauſæ, *vt dicit gloſ. illic ſuper rub.* Anchor.

EDI ratio ita intelligitur, ſi à capite edatur. Nam ratio (teſte Caio, *in l. argentarius, d. tit.*) niſi à capite inſpiciatur, intelligi non poteſt, ſcilicet vt non totum cuique codicem rationum, totaſque membranas inſpiciendi, deſcribendique poteſtas fiat: ſed vt ea ſola pars rationum, quæ ad inſtruendum aliquem pertineat, inſpiciatur & deſcribatur. Spieg.

EDERE autem rationes aliud eſt, quàm Reddere. nec enim is qui Edere iuſſus eſt reliquum reddere debet, *l. 89. ff. de verb. ſignific.* Sed & cum die & conſule edendæ ſunt rationes, quoniam data & accepta non aliàs poſſunt apparere. *l. 1. ff. de edend.* ſic editæ rationes, *l. 31. ff. de ſtatulib.* ex Briſſon.

EDICERE, propriè denunciare eſt, vt quid fiat, aut non fiat: τὰ γὰρ ἐπιτάγματα καὶ τὰς διαγραφὰς τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ἐδίκτα καλοῦσιν, inquit, *lib. 5.* Dionyſ. hoc eſt, Præcepta enim ac præſcripta rerum iuſtarum atque iniuſtarum, Edicta Romani appellant. Quamquam

EDICENDI verbo in Prætorijs quidem legibus ſubeſſe videatur vis prædicendi, & in poſterum denunciandi. vnde illud Cicer. *in lib. de finib. 2.* [Eſt enim tibi Prætori deſignato edicendum, quæ ſis obſeruaturus in iure dicendo.]

EDICERE, eſt decernere aliquid iure magiſtratus, ſiue id iubendo fiat, ſiue vetando, quid refert? Quare Bartolus non rectè poteſt reprehendi, quòd dixit, edictum eſſe genus, interdictum verò ſpeciem deſeruiens materiæ, *in l. 1. ff. de non. oper. nunc.* ex diuo Oldendorpio. Spieg.

EDICERE, vel indicere ſenatum, eſt extra conſtitutum tempus ob negotia incidentia repentè Senatores conuocare. Hinc edictus, indictuſue ſenatus, *Eudæmon in annot. prior.* Spieg.

EDICI concilium, vt refert Gellius ex ſententia Lælij Felicis, dicitur cum non vniuerſus populus, ſed aliqua pars iubetur adeſſe. *Connan. lib. 1. c. 13. num. 6.*

EDICO. Donatus *in Hecyra Terentiana.* Inter Edico & Interdico hoc intereſt, quòd Edicimus quod fieri iubemus: Interdicimus quod fieri vetamus. Edicimus vni generi hominum: Interdicimus diuerſis. itaque Prætoris Edicta, & Interdicta dicuntur. Quæ diſtinctio, vt Alciat. ait, non ſat vera eſt, cum ſub rubr. de interdictis, quædam ſint, quæ fieri non prohibet, vt Reſtitutoria, Exhibitoria. Spieg.

EDICTA Cicero definit eſſe, quæ Prætores vrbis vel peregrini, vel Aediles Curules iura dixère. Dionyſius iuſſa & vetita magiſtratuum (quæ Græci διατάγματα vocant) proponebatur publicè in alba tabula, quod idcirco Album dicitur, apud Græcos τὸ λεύκωμα. *Conn. lib. 1. cap. 15. nu. 1.*

EDICTA Iulia quæ ab Auguſto necem auunculi vindicaturo contra eius percuſſores propoſita fuère, vt hiſtorici tradiderunt. *Coraſ. lib. 2. cap. 1. Miſcell.*

EDICTA, vt Halycarnaſ. *lib. 5.* ſcribit, Romani appellabant τὰς τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων διαγραφάς. Nam vt ſcirent ciues quod ius de quaque re magiſtratus dicturi eſſent, ſeſeque præmunirent, edicta proponebant, *l. 2. §. eodem tempore. ff. de origin. iur.* Proconſules etiam & Præſides in prouincijs, edicta eiuſmodi proſcribebant, quæ Prouincialia appellabantur, ad differentiam vrbanorum. *patet hoc ex Cicero. lib. 6. epiſtolar. ad Atticum. epiſtol. 1. & ex Verrinis.* Ad edictum autem tam prouinciale quàm vrbicum, Gaius commentarios ſcripſit. Eaque cauſa eſt, cur in edictorum interpretatione proconſulis ſæpe mentionem faciat, *vt in l. 1. ff. de diuerſ. iudic. mun. l. 27. ff. de dolo. l. 27. §. 1. ff. de minoribus. l. 1. ff.*

l.1. ff. quod cum eo. l.1. §. pen. ff. quod cuiuſque vniuerſit. l.68. ff. pro ſocio. cum alijs, quæ ab Anton. Auguſt. lib.4. emendat. cap.5. notantur. Sunt & edicta principi. *l.8. ff. de quæſtionib. l.13. ff. de iure fiſc. l.15. ff. ad l. Cornel. de falſ. l.1. ff. de conſtit. princ. rubr. de edicto D. Hadrian. toll. §. ſed & quod princ. Inſtit. de iure natur.* vbi Theophil. edictum, ait, dici πᾶν ὅπερ [illegible] Briſſ.

EDICTVM ab interdicto quid differat, tradit Bartolus *in l.1. ff. de non. oper. nunc.* eo nimirum edictum ab interdicto differre, quo genus à ſpecie: quippe edictum generis nomen eſſe, *argum. §. conſtat. de iur. natur. gent. & ciuil. Inſtit.* Interdictum verò ſpeciei, quaſi edictum in id diuidatur, quod ſpeciali vocabulo edictum dicitur, & interdictum: non ſecus quàm adoptio, in adoptionem ſpecialiter dictam & arrogationem, *l.1. ff. de adoption.* & cognatio in cognationem alteram, & agnationem, *l. Iuriſconſultus. ff. de grad. cogn.* interdictum autem ab illa edicti altera ſpecie eo differat, quòd hoc inter duos dicatur: quòd verò ex ſuo officio Prætor facit, edictum ſit. Hanc autem Bartoli ſententiam reijcit Alciatus *lib.3. parer. cap.15.* ea ratione, quod quidquid edicat, ad duos pertineat, actorem nempe & reum. Interdictum autem propriè ſit, quo prætor aliquid iubet, vel vetat, non perpetuò, ſed ad tempus, donec pleniore iudicio de iure petitoris quæratur, quaſi id interim dictum, interdictum inde nuncupatum ſit: & interdicere nihil aliud ſit, quàm interim dicere, quod ab eodem alibi quoque aſſertum. *in l. pecuniæ verbum. §. vltim. ff. de verb. ſignific.* & ab alijs quoque comprobatum. Ioan. Coraſ. *in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſeſſ.* confirmat Ciceronis auctoritate, *lib.2. Rhet. ad Heren.* Sed quo loco, interdicere, apud Ciceronem legit Alciatus, comperi legi, interim dicere. Alijs viſum eſt, hoc edicta ab interdictis differre, quod edicta generalia eſſent, interdicta verò perſonalia. Quibus omnibus probabiliorem verioremque Bartoli ſententiam illam iudico, non quidem vſquequaque, verum in eo ſaltem, quod hæc non ſecus, quàm genus à ſpecie differre dixit, Sic enim altius id omne exquirens conſtituo, edicere id omne ſignificare, quod iubendo, vetando, aliterue decernendo & pronunciando publica autoritate effertur: quaſi edicere id generaliter ſignificet, publicè pronunciare, & particula, è, verbo dicendi, quod generale eſt, adiecta, generalem quoque ſimplicis ſui ſignificationem, aliquatenus retinens, id tantum operetur, quo non quod vbique & quomodocunque dicitur, id edicendi verbo propriè ſignificetur, ſed id tantum, quòd aliter, quàm priuato ſermone proferre cupientes, publicè efferre aut quaſi publicè effari volumus, vt apud Ciceronem *in lib. de legibus.* [Suade igitur, inquit, iſtam ipſam legem, vt ego poſſim edicere, hoc eſt, publicè eam proponere, & efferre.] Idem *alio loco lib. offic.* [Edictum, quod communiter compoſitum fuerat, ſolus edixit.] & Plinius *in Panegyrico.* [Adſueſcat, inquit, Imperator cum imperio calculum ponere: ſic exeat, ſic redeat, tanquam rationem redditurus, edicat quid abſumpſerit: ita fiet, vt non abſumat, quod pudeat dicere.] quod & alijs infinitis locis paſſim occurrentibus patebit, vt in conſimilibus verborum aliorum compoſitis particulam illam eandem vim operari comperiemus, vt quod emittitur, deſignet, non quod priuato loco continetur: qua ratione non inſcitè, licet conciſè à Laurentio Vallenſi. *libr.5. elegant.* dictum videtur. Edicere eſſe magiſtratuum, regumve. Nam quod etiam de iis, quæ priuati decernunt, & priuatim dicunt. id quoque verbum dici ſolet: ſic metaphoricôs tum ad id transferri agnoſcemus, quòd quaſi auctoritate publica ſanciatur, in primis ratum eſſe volunt. Sic Callicles apud Plautum *in Truculento.* verum ab ancillis extorquere volens.

Edico primum, inquit, ne duplices habeatis
Linguas, ne ego bilingues vos necem.

Et apud Terentium *in Heautontim.* Soſtrata Chremetem alloquens:

Primum hoc te oro, inquit, ne quid credas me aduerſus tuum dictum facere eſſe auſam.

Idem Terent. *in Hecyr.*

Ibo intro atque edicam ſeruis, ne quoquam efferri ſinant.

Inde adeò incertum edicti vocabulum vocat Theodoſius, *l.3. C. de legibus.* illicque legem ſic latam, vt generaliter ad omnes pertineat, vim edicti obtinere conſtituit: quo effectum exiſtimem, vt cum non in priuati tantùm cuiuſquam negotio aliquid Princeps definit, ſed eo conſilio aliquid ſtatuit, vt generalis ea lex ad omnes pertineat, edictali lege ſe id ſcire profiteatur, quo illud ab eo fieri intelligamus. *l. hac edictali. C. de ſecund. nupt. l.2. C. vbi quis de cu. vel cohort. l.2. & 3. C. de ſentent. ex breui. recit.* Quod à Prætorij edicti perpetui forma manaſſe iudico, cum alioqui & quæ inter priuatos quiuis magiſtratus antea pronunciaret, edicta vocata fuiſſe, innumeri apud probatos auctores, imprimiſque Ciceron. *in orat. pro Quintio. & actio.2. in Verr.* loci teſtentur. Hinc edictum aduerſus abſentem impetrari, edictum circumduci, paſſim in iure dicitur. *l. edictâ, & l. poſt edictum, cum l. ſequent. ff. de iudic.* Sic & interdicta, edicta quoque nonnunquam vocantur, ſpecie tum generis nomine deſignata. *l.1. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeſſ.* Interdicere autem non aliud propriè ſignificat, quàm prohibere, *tex. in l.1. circa fin. & l.2. ff. de cloac. l.1. ff. de migr. l.1. in princip. ff. de finibus.* Hinc aquæ & ignis, atque etiam cuiuſcunque alterius certæ rei interdictio vocata eſt. *l. poſthumus. ff. de inoffic. l. vlt. ff. de minor.* Et quod bonis interdici prodigo dicimus, cui ne bona adminiſtret, prohibetur. *l. is cui. ff. de verb. oblig. l. is cui. ff. de teſtament. l.1. & l. Iulian. & l. & mulier. & l. vltim. ff. de cur. fur.* Sic effectum, vt cùm Prætorum omnia penè decreta edictaque, quæ ad poſſeſſionis ſeparatum à proprietate iudicium pertinerent, prohibitionis formula concipere ita expoſcente, vſitatius eſſe cœpiſſet, ea ſpeciali vocabulo interdicta vocata, ſpecialem illam appellationem retinuerint. Vnde nonnullos exiſtimaſſe refert Iuſtinian. *in §. ſumma. de interdict. in Inſtit.* Illa tantum interdicta propriè vocari, quæ prohibitoria ſint, quaſi id quod alia verbis alijs concepta, interdicta vocata fuerunt, per extenſionem tantum poſterioribus temporibus, propter alias id ſuadentes communiones & ſimilitudines inualuerit, vt idem indicat. Quod ab eo imprimis profluxerit, quod illa quæ prius prohibendo edixiſſet Prætor, poſſeſſionis tantum iudicia contingerent: alia verò quæ rerum vſu exigente adijcerentur, licet directò non prohiberet, quia his iuberet Prætor: attamen conſimiliter ad poſſeſſorij tantum iudicij diſceptationem pertinerent, ac illis iubentibus, eorum formulis ineſſet, & prohibitio quædam. Sic enim, cum iubet aliquid fieri Prætor, ex conſequentia vetat quoque, ne contra quam iuſſerit, fiat: Veluti cum interdicto de liberis exhibendis, liberos exhiberi iubet, vetat quoque in conſequentiam vim fieri liberos ſuos exhibitos deducere volenti, *l.1. iuncl. l.3. ff. de liber. exhib.* quod & in alijs conſimilibus obſeruare poſſumus, *in l.1. in princip. ff. de clo.* vt è contrario in interdicto prohibitorio, ne quid in loco publico, ex conſequentia quoque factum immiſſum reſtitui iubet, *l.2. §. prætor. ff. ne quid in loc. publ.* Ac vt id nonnullis prohibitorijs haud adeò perſpicuè accommodare poſſimus, illud certè conſtat obtinuiſſe ea prætorum decreta, in quibus de ſola poſſeſſione ageretur, interdicta fuiſſe vocata, verùm originem vocabuli à prohibendi formula, verbique illius ſignificatione cœpiſſe. Itaque interdicta ſic rectè cum Iuſtiniano finiemus, eſſe formulas atque conceptiones verborum, quibus Prætor aut iubebat aliquid fieri, aut prohibebat, cum inter duos de ſola poſſeſſione, aut quaſi poſſeſſione ageretur, *§.1. de interdictis. in Inſtit.* Et quia illæ verborum conceptiones, quibus prohibet Prætor, ad duos regulariter referrentur, eum nempe, cui prohibet ne aduerſus illum alterum quid agat, quæ vt dixi, primum interdicta eo proprio nomine conſtituta ſint, quòd in alijs quoque reſtitutorijs & exhibitorijs conſimiliter obtinere obſeruatum eſſet, eoque hæc inſuper cum illis conuenire, præter id quod in omnibus, vt dixi, de poſſeſſionis tantùm contentione ageretur, ad duos nempè interdictorum omnium formulam quamcunque referri, non abſonam eam alluſionem accommodari poſſe exiſtimatum eſt, quia interdictum quoduis inter duos quid in eo dictum ſit, id ea voce, nec aliud quam quod iſtiuſmodi eſſet, ſignificari intelligeremus, vt & hac quoque parte interdictis omnibus inter ſe conueniret, cui quadraret interdicti non quidem etymo-

etymologia, ſed quaſi alluſio quædã, ac veluti *παρονομασία* ſiue agnominatio, haud illis abſimilis, quibus teſtamentum mentis teſtationem, donationem doni dationem, nouationem nouam obligationem dicimus eſſe, cum magis à teſtando, donando, nouando deducta ſint. *§.1. de teſtam. in Inſtit. illicque Viglius. l. fratres. §. donatio. ff. de dona. cauſ. mort. l.1. ff. de non.* Illas autem in interdictis formulas & verborum conceptiones, ad iudices pedaneos relatas non fuiſſe, ex multis etiam nunc extantibus, ſi quis eas accuratius expendat, manifeſtè patebit. *l.1. & 3. ff. de lib. exhib. l.1. ff. de lib. homin. exhib. l.2. ff. de precar. & l.1. in princip. ff. de vi & vi arm. l.3. in princip. ff. ne quid in loco public. l.1. ff. de tabul. exhib. l.1. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeſſ.* ac cæteris quoque omnibus, quorum licet formulæ minimè iuri noſtro ſint inſertæ, ex interpretatione tamen prudentum, ac earum formularum interciſis nonnullis clauſulis exiſtimare poſſumus, ad eum cõive dirigi ſermonem, quos vel vim, vel quid aliud facere vetet, aut vt quid ab his agatur iubeat, non autem ad pedaneum iudicem. Illud quidem agnoſco interdictum iudici pedaneo, veluti regulæ loco fuiſſe, à qua in controuerſia dijudicanda recedere ei minimè liceret. Sed tamen præter generaliter concepta interdicta hæc in ſingulis poſſeſſorij iudicijs mandatæ cuiuſque cauſæ cognitionis formulam interuenire oportuit. Nam eas quæ extant interdictorum conceptiones, ex quibus quales reliquæ omnes fuerint, conijcere poſſis, quis perſonales aſſerere auſit? cùm clarius ſignificari non potuerit, hoc earum ita concipiendarum & ſanciendarum fuiſſe propoſitum, vt in omnibus illiuſmodi controuerſijs obtinerent, & quid ſequi nos oporteat, præſcriberent. Tametſi id ſimul & nos agnoſcamus, ius experiundi in poſſeſſorio iudicio, quod nobis à prætore conceditur, interdictum fuiſſe vocatum, cuius conceſſionis cauſa illius cognitionis mandatum addi a Prætore ſolitum eſſet. Quo etiam diuerſa ſunt ab edictis generalia illa interdicta, cum ius experiundi edicto delatum actio vocetur, ſed tamen nonnunquam, & quod ex interdicto competit indirectum, actio etiam dici conſueuit, *l.1. §. hæc actio. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeſſ. l.3. §. hæc actio. ff. de vi & vi arm.* Cur autem rarius actio vocetur, ſubobſcurius expreſſit Vlpianus, *in l.1. verſ. Interdictum autem. ff. vti poſſidetis*, nempe quod actio nonnunquam vltro poſſeſſori detur, hoc eſt, nulla in id actio prodita ſit, vt tueatur quis ſe, ſed tantum, vt quid quiſque perſequatur: eſt enim ius perſequendi, *§.1. de action. in Inſtitut.* Itaque poſſeſſori qui tuitione tantum & defenſione egeret, nulla actione opus eſſe poteſt, ſed tantum auxilio aliquo ab illo tamen diuerſo, in poſſeſſione tuẽdus eſt, quòd ex interdicto competens, meritò inde aliud, quam actionis nomen aſſumpſit, nempe interdicti, quòd tamen in multis ad perſecutionem competat, in eoque actionis, tum nomen rectè adſciſcat, vt ſupra dictum eſt. Quòd ſi quis perſonalia inde interdicta aſſerere mauult, hic confuſè nimis loquetur, ni ea diſtinxerit. Quo magis toto, quòd aiunt, cælo aberrabit, ſi ea tantum ratione, qua perſonalia ſint ab edictis illa ſecernere volet. Nam ad eundem quoque modum, quæ in ſingulis cõtrouerſijs Prætor iudici mandaſſet, edicta quoque veteres vocaſſe conſtat, quæ conſimili ratione perſonalia quoque erant. At quem non puderet inde edicta perſonalia eſſe generaliter aut indefinitè loquendo colligere, aut eo, quaſi non alia, quam perſonalia ſint, à cæteris non perſonalibus diuerſa conſtituere? Superioribus autem & id corollarij loco addi poteſt, quo illud imprimis comprobatur, æquè generalia interdicta, vt edicta fuiſſe, quòd conſimiliter vtraque à prætore in albo iuriſdictionis perpetuæ cauſa conſcripta publice generaliterque propoſita fuerunt, *l.a. C. de interdictis. l. ſi quis id quod. & l. ſi familia. ff. de iuriſdict. omn. iud. Ioan. Rob. lib. ſent. 3. cap. 19.*

EDICTVM prætorium vel honorarium appellatur, quod ab ijs qui ſunt in aliquo honore poſiti, inſtitutum eſt, non à populo aut plebe, vt leges & plebiſcita. *P. ypi. de iuſtit. & iure. l.6.* Ius Prætorium eſt, quod Prætores introduxerunt, adiuuandi, vel ſupplendi, vel corrigendi iuris ciuilis gratia, propter vtilitatem publicam, quo & honorarium dicitur ab honore prætorum ſic nominatum. Nam & ipſum ius honorarium quaſi viua vox eſt iuris ciuilis. Prætorium vocatur eadem ratione, quia Prætor dicebatur quicunq; magiſtratus, quod iuri & exercitui præiret, inquit Varro: vnde illud Lucretij. Ergo Prætorum eſt ante praire *Vide latius Connan. lib.1. c.15. num.1.*

EDICTVM aliud eſt perpetuum, aliud temporale. Perpetuum eſt, quod iuriſdictionis perpetuæ cauſa proponi dicitur *in l. 7. ff. de iuriſdict.* nimirum edictum illud quod Prætores magiſtratu inito, proponebant, quo ciuibus denunciabant, quemadmodum anno ſuo ius dicturi eſſent. Temporale verò, quòd etiam peculiare dicere poſſumus, eſt quod certi negotij oborti cauſa proponitur vt illud Verris, [Vt Calend. Decemb. adſit Schenius Syracuſis.] item, [Ne quis frumentum ex area tolleret, &c.] Exoritur, inquit Cicer. peculiare edictum repentinũ, &c. item illud quod citatorium ac peremptoriũ appellamus, *in l.68. & aliquot inſequentibus. ff. de iud.* De ſuperiore ſic loquitur Aſconius *in Corneliana argument.* [Aliam, inquit, legem Cornelius, etſi nemo repugnare auſus eſt, multis tamen inuitis tulit, vt Prętores ex edictis ſuis perpetuis ius dicerent, quę res cum gratiam ambitioſis Prętoribus qui variè ius dicere aſſueuerant, ſuſtulit.] Sic enim locum interpretor, nõ quòd in horas (vt quidam ſcribit, quem alij ſecuti ſunt viri doctiſſ.) edicta ſua Prętores mutarent: ſed quòd ex edictis ſuis ius non dicerent. Cuius rei Verres à Cicerone quoque *libr. act. primo* accuſatur. Tum verò, inquit, in magiſtratu contra illud edictum ſuum ſine vlla religione decernebat. Neque enim id factum vſquam reperietur, vt quis plura edicta perpetua propoſuerit. Hot. *vide Corra. lib. 4. miſcell. c.6. num.4. & 6.*

EDICTVM perpetuum etiam alia ſignificatione dicitur, quod vnum ac ſimplex in omnes annos, atque in perpetuum compoſitum eſt. Nam Prætores olim arbitratu ſuo edicta, quæ leges erant annuæ, ſcribebant. id eorum honori tribuebatur, vt in annum ſuum ius conſtituerent. Itaque quo edicto ſuperioris anni Prætor vſus erat, inſequens ferè non vtebatur, alioqui eius edictum Tranſlatitiũ dicebatur. Sed poſtea ea diminuta cum illa populi Roman. magiſtratuum quoque poteſtate: conſtitutum eſt, vt edictum vnum componeretur, ex quo edicto omnes in poſterum tempus Prætores perpetuò ius dicerent: quod idcirco perpetuum eſt appellatum. Huius rei auctorem fuiſſe D. Adrianum, Iuſtinianus *in l.2. C. de vet. iure enucl.* teſtatur. Edicti verò ſcriptorem C. Saluium Iulianum. Quum & ipſe Iulianus, ait, legum & edicti perpetui ſubtiliſſimus conditor, &c. item, Et hoc non ipſe ſolus, ſed & D. Adrianus in compoſitione edicti, &c. idem tradit præterea in l.10. C. de condit. indebit. Eutropius *lib.9.* [Poſt eum Saluius Iulianus Rempublicam inuaſit, vir nobilis & peritiſſimus, nepos Saluij Iuliani, qui ſub D. Adriano perpetuum compoſuit edictum.] Ex his igitur, quæ inter illud ſuperius edictum perpetuum, & hoc poſterius differentia ſit, facilè intellectu eſt. quum illud ob eam cauſam ſic dicatur, quòd in vniuerſum Prצturæ vnius tempus valeat: quum temporalia, in partem duntaxat, veluti menſem vnum aut alterum vim habeant: hoc verò, ad omnes omnium Prætorum iuriſdictiones pertineat: quum antea quotannis noua fere edicta proponerẽtur. Ac de hoc ipſo intelligendum eſt, quod Hermogenia. ſcribit, *l.2. ff. de ſtatu hom.* [De cæteris pòſt, edicti perpetui ordinem ſecuti, & his proximos atque coniunctos applicantes titulos, vt res patitur, dicemus.] *Idem in l. vlt. in fin. ff. de appel. recip. l.5. ff. de extraord. crim.* Hot. *de his vide Connan. lib.1. c.15. num.2. & Forcat. Necyoman. dial.10. num.5.*

Alia erant edicta, quæ prout res inciderat, proponebantur, & ad ſingulas cauſas è re nata adcommodabantur: qualia erant ea, quibus aliquem euocabant, & adeſſe iubebat Prætor, *l.68. l.72. l.73. l.75. ff. de iudic. l. vlt. ff. vbi pupill. educ. deb. l.2. §. ſenatus. l.15. §. ſenatus. l.42. in fin. ff. de iure fiſc. l.20. §. prætor hæc. in fin. ff. de petit. hær. l.1. §.1. ff. de requir. reis. l.7. §. vlt. ff. de ſuſpect. tut. l.3. C. qui accuſ. non poſſ. l.26. §. euocari. ff. de fideic. lib. l.53. ff. de re iud. l.2. §. quid ergo. ff. ad S.C. Tertyl. l.2. C. vbi in rem act. l.5. ff. de pœn. l.51. de decur. lib.10. C. Et apud Paul. lib.5. ſentent. tit.5. Iuſtin. Nouell. Conſtit.112.* [illegible]

EDICTA.

cellaria in diplomatis, quæ à Principe ſuper natalium reſtitutione, hoc eſt, nobilitatione, vt ait Budæus *in prior. annot.* impetratur. Tametſi apud idoneos latinitatis autores, vix putant reperiri, Effigiare: pro quo malint, delineare, exprimere characteribus, depingere, aut effingere, idque pro rei ipſius natura, de qua loqui volueris. Prudentius, qui inter Chriſtianos vetuſtus videri poteſt, grauiſſimus certè auctor, hoc verbum non reſpuit. Et Gellium dixiſſe, fœtum ineffigiatum, Inſulanus obſeruauit. Spieg.

EFFODERE oſſa, vel eruere, *l. 8. ff. de relig. l. vlt. ff. de ſepul. violat.*

EFFODERE terminos, eſt lapides finium cauſa poſitos euellere, & eijcere. *l. 1. C. de accuſ. & Paulus libr. 5. ſentent. tit. 22.*

EFFRACTORES plerunque dicuntur, qui vi fores parietéſve diripiendi expilandique cauſa perfringunt. Interdum etiam, qui vt è carcere effugiant, parietes eius perfodiunt. *vt ſub tit. de effract. & expil. Item l. 3. §. 1. ff. de offic. præfect. vigil. l. aut facta. 16. §. tempus. ff. de pœn.* Cic. *in Vatin.* [Licèt impunè per me parietes in adoleſcentia perfoderis, vicinos compilaris.] Hot.

EFFRACTORES autem quidam nocturni, & hi atrociores: quidam diurni, *l. vlt. ff. eod.*

EFFRACTVRA, pro violenta diſruptione, & vbi fiat plerunque, *in l. 3. de offic. præfect. vigil.* Paulus memorat. Spieg.

EFFRENATI ſunt, qui nullis legibus, nulla vi honeſtatis cohiberi poſſunt. Spieg.

EFFVNDERE in edicto prætoris, De his qui effuder. eſt aliquid liquidæ materiæ ex cœnaculo ædibúſve, in eũ locum, qua vulgò iter fit, immittere, ſpargere, *l. 5. §. si quoque. ff. de obligat. & act. l. 31. ff. de his qui effud.* ex Briſſ.

EFFVSORES, qui patrimonium, peculiumve temerè & largè expendunt, diſſipantque. Zerſtrews guttel. Verbum fuit admodum familiare D. Cæſ. Imp. Auguſt. Frid. 3. Spieg.

EFFVSVM. *Vide, viciare vinum.*

E G

EGERE dicitur, ſecundùm Bartol. qui non habet vnde ſe alat. Feſto eſt velut exgens, cui ne gens quidem ſit reliqua. Vnde egens, & Egenus, opponitur locupleti, *l. 3. ff. de teſtib. l. 57. de manumiſſ. teſtam. l. 52. §. cum Titio. ff. de furt.*

EGERERE, eijcere ex aliquo loco, *l. 25. l. 53. §. ſi ſulphurariæ. ff. de furt.* Prat.

EGGEIOS, vſura terreſtris menſtrua in legibus naualibus. Prat.

EGESTAS ferè in mala re dicitur, quæ ſcilicet ad maleficium hominem impellit. Propriè tamen eſt alicuius rei opus habere. Tryphoni. *in l. bona fides. depoſiti.* cenſuit, nec iniquè, malè meritum, publicè vt alijs exemplo ad deterrenda maleficia ſit, etiam egeſtate laborare debere. Spieg.

EGKYKLIA, id eſt, Circularia, Græci, quorum ſedulus eſt plerunque imitator Horatius, appellare ſolent ea, quæ vulgaria ſunt & obuia, quæque omnibus patent. *Turneb. aduerſ. lib. 19. cap. 9.*

EGO poſſeſſor ero effectus, apud Vlpianum *in l. & ſi furtè. §. 1. ff. ſi ſeruit. vind.* Spieg.

EGREDI 10. annos. Paul. *in l. vlt. ff. de condit.* & Vlpian. *in fin. l. 1. de conſtit. princ.* perſonam non egreditur, tranſlatè vſurparunt. Quo enim, vel ad quod non egredimur pedibus?

EGREGIAE perſonæ. vide tex. & Doct. *in l. ad egregias. ff. de iureiur.* & Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 70.*

EGREGIARVM autem perſonarum exempla ſunt, maiores magiſtratus: Doctores, & alij quibus iuris auctoritate dignitas ineſt. *Bart. l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud.* Quinimò Iaſ. *d. l. ad egregias.* ſecutus Dominicum, *in proœmio ſexti.* idem reſpondit de eo, qui ad profeſſionem maioris diſciplinæ deſignatus ſit, quem vulgò Licentiatum dicunt. *Oldendorp. de iure ſingul.*

EGREGIATVS, dignitas, *l. 1. C. Th. de muril.*

E I

EI ius dicitur, cui quid per ſententiam adiudicatur: aduerſus autem eum, cui quid abiudicatur: quod vulgò dicunt, Cauſam obtinere, & ſuccumbere in cauſa. Vlpia. *l. eſt receptum.* [Eſt, inquit, receptum, vt poſſit ei & aduerſus eum ius dici,] *de iuriſd. omn. iud.* Spieg.

EISDEKTIKA hominij, ſiue homagij ſymbola, *Cuiac. lib. 8. obſeruat. cap. 14.* Prat.

EIECTA vocantur, quæ vel leuandæ nauis gratia mari committuntur, donec ſors ea ſaluata reſtituat: vel quæ incendij cauſa ſub dium emittuntur, priori domino qui ea abiecit, reſtituẽda. vt qui animo ea poſſidere interim non deſtitit, *vt vulgatis legib. ſub tit. ad leg. Rhod. de iactu. & de acquir. rer. dom. conſtat.* Spieg. *Adde Peckium comment. l. 3. §. non ſolùm. ff. de incend. ruin. naufrag.*

EIECTVS, pro naufragium paſſo. *vt apud Terentium in Andr.*

EIECTA nauis, hoc eſt, quod Græci aiunt ἐξώκειλε, id eſt, in vadum eiecta illiſaque, *l. quo naufragio. ff. de incend. ruin. naufrag.* quæ & Deiecta *l. 7. ff. de leg. Rhod.* Briſſ.

EIICERE, verbum eſt ad immaturum partum accommodatum. Vnde eiecti partus. pro abacti. Eiecti item, & eiectitij, pro abortiui dicuntur. Vlpian. *in l. ſi ſeruum ſeruum. §. ſi quis de manu. ad l. Aquil.* [Si mulier pugno, inquit, vel equa ictu à te percuſſa eiecerit.] Spieg. *Adde Peck. comment. l. 3. §. non ſolùm. ff. de incend. ruin. naufr.*

EIICIMVS quempiam, antequam ſit ingreſſus. Deijcimus verò iam ingreſſum, hoc eſt, deturbamus. Spieg.

EINATERES aut ἰανάτερες (ait Modeſt.) apud Græcos dicuntur, duorum fratrum vxores: quod vno verſu ait Modeſt. idem Homerus ſignificat:

Ἤ τις ἐς γαλόων, ἢ εἰνατέρων ἐϋπέπλων.

Siue alicubi inglorium, aut einaterum ſpecioſis peplis, *l. 4. §. 4. ff. de grad. & adfin.*

EIPHNODIKAI. *Vide, Fecialis.*

EIPTH carcerem ſimul & vincula ſignificat, ab εἴργω quod eſt in carcerem conijcio, quaſi εἴργω, id eſt, contineo, & vincio. Vnde vincti & Ergaſtularij ſerui dicuntur (Budæo teſte *in comment. linguæ Græcæ*) [illegible], qui etiam ergaſtula appellantur, vt cuſtodia [illegible], qui carceribus continentur. Itaque ergaſtularij, qui vincti in opus publicum ob crimen aliquod admiſſum damnati erant, dicebantur in vincula publica coniecti, cũ tamen carceribus occluſi non eſſent: Et cum dominis ſuis reddebantur, vincti reddebantur. *Alexander Imper. l. ſeruus. C. de pœnis. Brechæus l. verum eſt. ff. de verb. & rer. ſignif. Comment. lib. 2. cap. 6. num. 3.*

EISIENAI δίκην, cauſam agere. Paulus *l. 48. de iudic.* [illegible]. Magiſtratus quo anno cum imperio ſunt neque propriam agere cauſam, ſiue agendo, ſiue defendendo, &c. Demoſth. [illegible]: id eſt, & Reus factus, cauſam hanc violatarum legum apud vos dixi: & ſum abſolutus. Hot.

EIVRARE bonam copiam, eſt iurare, ſibi copiam non eſſe æris alieni diſſoluendi. Cic. *lib. 9. epiſt. ad P*[illegible]. [Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil eſt. cum enim cùm rem habebas, quæſtiunculis te faciebam attentiorem.] Quo ergo loco adductus reſtituendum hoc in Varrone verbum credo, quod vnius literæ ademptione omnem ſenſus gratiam perdidit: Ait ille, *lib. 6. de ling. Latin.* [Liber qui operas ſuas in ſeruitute pro pecunia, quam debebat, dat, dum ſolueret, nexus vocatur. Hoc C. Popilio rogante, Sylla Dictatore ſublatum, ne fieret, & omnes, qui bonam copiam iurarent, ne eſſent nexi diſſoluti.] vbi ſenſus non conſtabit, niſi Eiurarent, legas, id eſt, ſi iureiurando negarent ſibi facultatem dari, eo ſe ære liberandi. Adiuuat nos Feſtus, *lib. 5.* qui Eiurationem ſignificare ait, non poſſe id, quod deſideretur, præſtari. Briſſ.

EIVRAT, qui iurat quod deſideratur à ſe præſtari non poſſe, ait Sext. Pompeius. Ex quo Eiurandi verbum apud Varronem & Ciceronem à doctiſſimis hominibus iure repoſitum eſt. Puto & apud Hieronymum reponendum *in lib. de Monogamia ad Gerontiam*, vnde eum viri ſummi, neſcio quo iure exturbant, contra veterum librorum, quam ipſius proferunt, fidem. Hierophantia (inquit) apud Athenas eiurat virum, & æterna debilitate ſit caſtus. Hoc quid

clarius? quid rectius? Sed illi non ſatis oculatè, eiurat, legunt. Sic & Tertullian. à quo Hiero. multa ſæpè mutuatur, & cõmercium, & patrem matremque eiurare dixit. Apud eundem Tertull. in exhortatione ad caſtitatem, veterem ſcripturam retineo, atq; ita lego. Cùm autem Deus ſummus tantum, Satanas, ad perficiendum prouocatio eſt noſtra, imò ſubfuſio pigriſſimorum ad continentiam Deo exhibendam, qua diabolo qui antiſtant, nunc virginitate, nunc viduitate periurant, &c.] Periurare dicit, quia diabolo iurant, non Deo. Apud eundem auctorem *in Apolog.* vbi de Socrate loquitur, deierandi verbum ſimpliciter accipio, vt apud Terentium Donatus. Dæmonas (inquit paulo pòſt Tertull.) id eſt, Genios adiurare conſueuimus, vt illos de hominibus exigamus. Non deierare, vt illis honorem diuinitatis conferamus. Adiurare, eſt exorcizare: vt & exorciſtas latinè adiurantes verti Iſidorus ſcribit. Poſteriores coniurare dixerunt, non tam aptè. Sext. Pomponius. Obiurare eſt iureiurando obſtringere. Præiurare eſt præire verbis cõceptis iurantibus. Itaque præiurationes facere dicuntur ij, qui ante alios conceptis verbis iurant, poſt quos in eadem verba iurantes tantummodo dicunt, idem in me. *Pith. in lib. aduerſ. 2. c. 8.*

EIVLATVS, rationis ploratus expers.

EISQVE mancipijs, quæ ſuprà legaui, cibarij nomine ab hæredibus meis præſtari volo, quæ me viuo accipiebant. Explicat hoc thema Scæuola, *in l. à filio. §. teſtator. ff. de aliment. legat.* Spieg.

EIVS vitæ adoleſcens, vt meritò bonis ei interdici debeat, *in l. patri. ff. de minor.* Spieg.

EIVSMODI homo, id eſt, talis generis vel eiuſdem modi, *l. fin. ff. de offic. præſid.* Spieg.

E L

ELAIONIS, curator oleo coëmendo. Arcadius *l. vlt.* (ἐλαιώνου) *ff. de mun. & hono.* [Cura quoque emendi frumenti, olei. nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creari moris eſt.] Hot.

ELAEEMPTORIA, id eſt, olei publicè coëmendi cura. Iuriſconſ. *in l. fin. §. patrimoniorum. de mun. & honor.* [Elaemptoria & Oſprionia (hoc eſt, leguminum comparandorum cura) apud Alexandrinos patrimonij munus exiſtimatur.] Spieg.

ELATI ſui ſecuritate, apud Impp. *in l. nullus. C. de Iudæis.* vt apud idoneos auctores, elatus arrogantia, ſuperbia, inſolentia: & efferri iracundia, odio, dolore, lætitia. Sp.

ELECTIO. Nihil eſt aliud electio, quàm idoneæ perſonæ, ad dignitatem eccleſiæ vacantem, ſolennis euocatio, *cap. cùm in cunctis. in princip. de elect. cap. 1. & 2. de conceſſ. præbend. c. Olim. §. fin. 61. diſtinct.* Aliter autem electio accipitur apud Ariſtot. *lib. 3. de moribus. cap. 2.* Solenniter autem in epiſcopatib. Abbatijs, & alijs prælaturis (quæ mortuo paſtore viduatæ dicuntur) triplici via fieri poteſt electio, per ſcrutinium videlicet, compromiſſum & inſpirationem, *cap. quia propter. de elect.* Rurſus inſpirationis via fit dupliciter: Per inſpirationem veram, quæ fit Deo Optimo Maximo miraculosè reuelante, *c. ſi autem. §. fin. 61. diſtinct.* & per quaſi inſpirationem, cum electores nullo tractatu præcedente, omnes in vnum conſentiunt, *d. c. quia propter.* Sed vt ſcribit D. Coraſius *in paraphraſ. ſacerdotiorum. cap. 3.* neutrum hodie in vſu eſſe, argumento eſt, quòd columba quæ ſpiritum ſanctum afferre ſolebat, iam diu enecata ſit, quòd & Canoniſtæ dicunt. *cap. qualiter. de elect.* In electionibus verò inferiorum dignitatum, hoc tantum eſt ſolenne, vt ſingulorum conſenſus, in communi, id eſt, collegialiter præſtetur. *c. in Geneſi. §. 1. de elect. c. ſicut. eod. tit. in 6.* Nam & in quibuſcunq; actibus collegij, vt vniuerſitatis perpetuum eſt, vt ſingulos ſeparatim conſentire non ſatis ſit, ſed conuocati communiter conſenſum præſtare debent, *l. 2. de decur. libr. 10. C. gloſſ. cap. cum omnes, de conſtitut.* Quæ maiore ex parte ſumpta ſunt è Ioan. Coraſ. ne quem gloria fraudem. Anchor.

ELECTRVM. Vlpianus auctor eſt, Electrum auri appellatione non contineri, *l. 4. de legat. 1.* id quo ſenſu accipiendum ſit, optimè aduerſus Hermogenem docet Tert. Nam & teſtam, inquit, licèt ex argilla confectam, iam non argillam vocas, ſed teſtam. & electrum licet ex auro & argento fœderatum, nec argentum tamen, nec aurum appellabo, ſed electrum. à cuius habitu quid diuertit, pariter & à vocatu eius recedit appellatione, ſicut & conditionis proprietate. Huic addendum eſt illud eiuſdem Tertulliani *aduerſus Praxeam.* [Si enim ſermo ex transfiguratione, & demutatione ſubſtantiæ caro factus eſt, vna iam erat ſubſtantia Ieſus ex duabus, ex carne & ſpiritu mixtura quædam, vt Electrum ex auro & argento, & incipit nec aurum eſſe, id eſt, ſpiritus, nec argentum, id eſt caro, dum alterum altero mutatur, & tertiũ quid efficitur] Electrum igitur, quia ab auri & argenti receſſit habitu, ideo nec auri poteſt, nec argenti nomine comprehendi. Et hoc nimirum illud eſt, quòd dixit Vlpianus, rerum vocabula immutabilia eſſe, *d. l. 4.* quod enim ex auro & argento fœderatum eſt, proprium habet vocabulum, & electrum, non aurum, non argentum. Eoque ſenſu electreos nummos appellaſſe videri poteſt Lampridius *in Alexandro.* [Alexandri habitu, inquit, nummos plurimos figurauit, & quidem electreos aliquantos, ſed plurimos tamen aureos.] Eſt & aliud genus Electri, de quo ſcribit ad hunc modum D. Ambroſius *Hexameron lib. 2. cap. 15.* [Quid autem tibi referam, quod electrum lachryma virgulti ſit, & in tantæ materiæ ſoliditatem lacryma dureſcat? Nec leuibus id aſſeritur teſtimonijs, quando folia, & minutiſſimæ ſurculorum portiones, aut exigua quædam animantium genera in electro ſæpe reperiantur, quæ videtur, cum adhuc gutta eſſet mollior, recepiſſe, & ſolidata tenuiſſe.] Hæc Ambroſius. Et de hoc quidem electri genere accuratiſſimè diſputaturus eſt doctiſſ. medicus Guilielmus Pantinus, in ijs commentarijs, quos in C. Plinij naturalem hiſtoriam meditatur. *Rauard. Vario. lib. 1. c. 19.*

ELECTRI Sardenſis, tanquam memorabilis meminit Sophocles *in Antigone.* ſed in qua ſignificatione quærunt ibidem interpretes.

ELECTRI nomen duobus modis accipi Pauſanias *lib. 5. Eliacor.* docet. τὸ δὲ ἤλεκτρον τοῦτο, ait, οὗ τῷ Αὐγούστῳ πεποίηται τὴν εἰκόνα, ὅσον μὲν αὐτόματον ἐν τῇ ψάμμῳ τοῦ Ἠριδανοῦ εὑρίσκεται, σπανίζει μάλιστα, καὶ ἀνθρώπῳ τίμιον πολλῶν ἐστιν ἕνεκα, τὸ δὲ ἄλλο ἤλεκτρον, ἀναμεμιγμένος ἐστὶν ἀργύρῳ χρυσός. In hanc poſteriorem ſententiam electrum vſurpatur, *in l. 7. §. voluntas. ff. de acquir. rer. dom. §. ſi duorum. Inſtit. de rer. diuiſ. d. l. 4. ff. de leg. 1. Plin. lib. 33. cap. 4.* Vbicunque quinta argenti portio eſt, electrum vocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Caria. Fit & cura Electrum, argento addito. Seruius *in 8. Aeneid.* Secundum Plinium, ait, tria ſunt Electri genera. Vnum ex arboribus, quod ſuccinum dicitur: & eſt lachryma defluens ex arbore gleſſaria in inſulis Germaniæ ſeptentrionalibus, quas gleſſarias, ſiue Electrides dicunt: quæ deinde congelaſcẽs, in lapidis duritiem vertitur. Virg. *in Bucolic.*

Pinguia corticibus ſudent Electra myricæ. Nebr.

Aliud, quod naturaliter inuenitur: Tertium, quod fit de alijs quatuor partibus tribus partibus auri & vna argenti. Quas partes etiam ſi naturam reſoluas, inuenies. Quæ poſtrema verba ab eo mutuatus eſt Iſidorus, *libr. 19. etymol. c. 23.* Idemque Plinius *lib. 9. cap. 40.* Sicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, vt electra fiant, addere æra, vt Corinthia. Hinc Electrei nummi apud Lamprid. *in Alexand.* Planè electrum etiam ſuccinum ſignificat, vt in illo Martialis verſu:

Corticibus duris ſudare electra feruntur.

eoque ſenſu Electrina vaſa accipi poſſunt, *in l. 32. §. Neratius. ff. de aur. arg.* Briſſ. *Adde Forcat. Necyom. dial. 38. num. 3.*

ELECTRI appellatione, quid Vlpianus intellexerit, *l. 4. ff. de legat. 1.* quæri conſueuit. Et eo aurum intelligi, cui quinta argenti pars admixta eſt, tradit Ioan. Rob. *lib. 1. fruct. cap. 16.* Nam quod Alciat. *lib. 7. parerg. cap. 4.* id refert ad aliã ſignificationem, qua electrum ſuccinum quoque ſignificat, probabile non eſt: tum quod in hac ſignificatione nuſquam comperiam id ſumptum à Iurecon. econtrariò verò in illa ſignificatione ſæpius vſurpatum, *in l. adeò. §. voluntas. ff. de acquiren. rer. dom. & l. pediculis. §. Neratius. & §. ſi duorum. de rer. diuiſ. in Inſtit.* tum etiam, quod nullum penè ſtultius exemplum ab Vlpiano propoſitum alioqui dici poſſit. *in d. l. 4.* Itaque id addere non debuiſſet, cum ſtultius quid proferre ſe illic teſtetur. In hac itaque ſpecie non valet lega-

legatum, licèt Electrum proximum ſit auro. Aliud tamen ſi fortè ea, quæ diximus, accederent, nempe conſueuiſſe teſtatorem auri appellatione Electrum quoq; ſuum compleſti. *arg. l. ſi quis vinum. de tritico vino. & d. §. quod tamen.*

ELECTORES, (Churfürſten/) quorum iam non ſolum vſus, ſed & autoritas ac dignitas in Imperio ampliſſima eſt, ab eligendo Imperatore dictos eſſe conſtat. de quorum tamen inſtitutione, variant docti: vt videre eſt ex Onuphrij Pannunij & Simo. Schardij contrarijs ſcriptis.

ELEMENTA legalis ſcientiæ, Accurſius *in proœmio Inſtit.* malè exponit, quòd quemadmodum ſingula ex vi quatuor elementorũ gubernantur, vt ille inquit, ita hic liber omnia iura complectatur. Nam Iuſtinian. illic prima elementa appellauit, id eſt, principia totius legitimæ ſcientiæ, prout fuſius explicat hanc ſententiam idem Iuſtinian. *in l. 2. C. de vetere iure enucl. in verſ. Mandauimus.* Plinio auctore elementa dicta ſunt quaſi eleuamenta, eo quòd ex ipſis cætera originem ſumant, initia videlicet & fundamenta creaturarum. Hac tranſlatione vſus eſt Cicero *in Topicis.* [His igitur locis (inquit) qui ſunt expoſiti ad omne argumentũ reperiendum, tanquam elementis quibuſdam ſignificatio & demonſtratio datur.] Dictæ ſunt enim literæ elemẽta, quod ſint orationis principia quædam, ex quibus primum ſyllabæ, ex ſyllabis dictiones, ex dictionibus orationes conficiantur.

ELICES ſulci ſunt aquarij, qui in ſegetibus fiunt, per quos aqua collecta educitur è liris. Vlpianus *l. 1. §. Labeo. ff. de aqu. & aqu. plu. arcend.* [ſulcos aquarios, qui hinc Elices appellantur, ſi quis faciat, aquæ pluuiæ arcendæ, eum teneri.] Haloander ſic habet: qui Græcis ὑδραγωγοὶ appellantur: quemadmodum & Alciatus quandoque legẽdum exiſtimauit. Nunc *in Parergis* indicans nihil immutandum, idq; auctoritate L. Columellæ, cuius verba adducit. *lib. 2. de re ruſtica, cap. 8. lib. 11. cap. 2.* Arbitramur tamen Elices propriè dici, capita fontium, & ſcaturigines. Vnde Aquilices Calliſtrato, qui artem hanc exercent, ſciuntque, quo modo aquæ elici poſſint. Alciatus rectè ſententiam mutauit: nam Pandect. Flor. habent ἕλικες, quæ lectio retinenda eſt, vel peritorum conſenſu. Prat. Dicitur autem & Helix quoddam machinamenti genus, quod primus inueniens Archimedes præclarus eſt habitus. Elix autem dicta eſt à circumuolutione, vel à verbo ἑλκύω, id eſt, traho, *de quo latius Maioragius lib. 2. Miſcell. cap. 20.*

ELIDERE in ſpecie Pauli, *l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact.* non omnino tolli, ſed & inutile, & inefficax effici accipi debere docui, *lib. 4. medulæ Iuriſpr. frument. cap. 3.* quod eiuſdem Pauli verba oſtendant ibidem, [non quidem ipſo iure & replicatione exceptio elidetur] quod & Iuſtinianus probat, *§. præterea. Inſtit. de actio.* [pacto conuento obligationes non omnino diſſoluũtur.] Zaſius *verò lib. 1. Reſponſ. num. 5.* & Fortunius Garſias *in repet. d. §. pactus ne peteret.* omnino tolli falsò contra ſenſerunt, cùm ex verbis I. Pauli contrariũ ſit verius. *Docuit id ante Prat. Coraſ. Miſcell. lib. 2. cap. 16.* Sed elidere eſſe idem quod perimere, & enecare, teſtatur auctoritas Virgilij, cum inquit:

Geminosque premens eliſerit angues:

& Suetonius *in Cæſare* ſæpe præ turba eliſi & exanimati ſunt: ſic in iure Canonico probationes elidi, id eſt, tolli dicuntur, *c. quoniam. §. ſi verò. vt lit. non conteſt.*

ELENCHVS, lapillus eſt ex genere margaritarum. Paul. *de aur. & argent. leg. l. pediculis.* [Item cum inaures, in quibus duæ margaritæ elenchi, & ſmaragdi duo, legaſſet, & poſtea elenchos detraxiſſet.] Nebriſſ. in lib. quem de Vaſculis Baiſius edidit, collegit è Plinij verbis, cylindros & elenchos in eo differre: quòd elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis, cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Spieg.

ELENCHOS non eſſe gemmas, ſed margaritas, docet etiam Plinius, qui *lib. 9. cap. 35.* de margaritis loquens, ſic inquit. [ſumma laus coloris eſt exalumniatos vocari, & proceribus ſua gratia eſt, Elenchos appellant faſtigiata longitudine alabaſtrorum, figura in pleniorem orbem deſinentes. hos digitis ſuſpendere, ac binos & ternos auribus fœminarum gloria eſt.] Oſtendit quoque Iuuenalis *ſatyr. 16.* Elenchos non eſſe gemmas, qui prius gemmarum, poſtea elenchorum mentionem facit:

Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil
Cum virides gemmas collo circumdedit, & quum
Auribus extenſis, magnos commiſit elenchos.

Fetr. explic. lib. 1. in l. pediculis. §. vlt. ff. de auro & arg.

ELEPHAS, maximum animalium terreſtrium, iumenti operam præſtat, continetur q; primo capite legis Aquil. *Caius auctor l. 2. ad leg. Aquil.* Spieg.

ELEVARE fidem teſtium, & refutare teſtes, quid ſit, *in annot.* Bud. docet. Quàm verò eleganter hoc verbo veteres vſi ſint, pluribus oſtendit Beroaldus *apud Propertium.* Spieg.

ELIGIMVS re ipſa, quod prius mente optauimus: quapropter promiſcuè optio electioque aſſumitur, *auctor Alciatus.* Omnis autem electio, actus eſt voluntarius, *vt Ariſtot. docuit 3. Ethic. colligiturque ex l. Gallus. §. & quid ſi tantum.* Eſt autem Electio de multis, *l. quod in hæredem. §. eligere. de tribut. l. plerunque. §. fin. de iure dot. Vide Salomon. in d. l. Gallus.* Spieg.

ELIMATVM, id eſt, expolitum. Nam polire verbum, propriè pro limare ponitur. Et expolire nihil à poliendi ſignificatione differt: niſi fortè aliquid perfectioris artis habere velis. Sic verbum Elimatum, accipiendum *in §. ſed cum perſpeximus. l. 2. C. de vet. iur. enucl.* Spieg.

ELOGIVM, teſtificatio de certo homine: vt de inquiſitione criminum alicuius rei, quæ ad magiſtratum, cuius ea de notio eſt, mitti ſolet. Modeſtinus *l. 3. ff. de re militar.* [Deſertorem auditum ad ſuum ducem cum elogio præſes mittit.] Martianus *l. 6. ff. de cuſt. re.* [Non omnes ex fide bona elogia ſcribere compertum eſt.] item, [Irenarchæ quum apprehenderint latrones, interrogent eos de ſocijs & receptatoribus, & interrogationes literis incluſas atque obſignatas ad cognitionem magiſtratus mittant.] Igitur qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi ſunt. Hotom.

ELOGIVM, oratio de re quapiam data opera, id eſt, ob nullam aliam rem, perſcripta. Vlpian. *l. 35. §. 2. ff. de ædil. edict.* [Idcirco Elogium huic edicto ſubiectum eſt, cuius verba hæc ſunt, &c.] id eſt, de induſtria, vt de pecore nominatim caueretur, hæc clauſula ſubiecta eſt. Vlpianus propriè vſurpauit. nam Elogium cùm in bonam partem accipitur, eſt teſtificatio de homine certo, ei vni propria, neq; alteri cõueniens. vt illud de Attilio Calatino, [Vno ore cui plurimæ conſentiunt gentes, populi primarium fuiſſe virum.] Hot.

ELOGIVM in malam partem notatio quædam (ſic enim notationes Cenſoriæ dicebantur) exhæredationis cauſam perſtringens. Africanus *l. 14. §. 2. ff. de lib. & poſthu.* [Non enim videri quaſi filium exhæredatum eſſe, quum elogium pater, quum filium exhæredaret, propoſuiſſet.] id eſt, exhæredationis cauſam. *Sic in l. 1. §. idem ait. ff. de Carbon. edict. l. 9. C. de ſuis & legit.* Cic. *in Cluent.* [Vnum eſt etiam quod maximè me conturbat: quòd elogium recitaſti de teſtamento C. Egnatij patris hominis honeſtiſſ. idcirco ſe exheredaſſe filium, quòd is ob Oppianici damnationem pecuniam accepiſſet.] Quint. *lib. 7. cap. 4.* [Sed nonnunquam etiam reus hic totius ſummam conſtituit, ſi exhæredatum à ſe filium pater teſtatus fuerit elogio, propterea quòd is meretricem amauerit.] Hot.

ELOGIA etiam pro teſtamentis morientium, *l. 10. C. de inſ. delib. l. 33. & 35. C. de inoffic. teſtam. l. 3. C. de poſth. hæred. inſtit. l. 2. & 3. C. commun. de manumiſſ. l. vlt. §. & ſi quidem. C. de curat. fur. l. 23. & 28. C. de teſtam milit. l. vlt. C. de ſec. nupt. l. vlt. C. commu. vtriuſque iud. l. 8. & 9. C. qui teſtam. fac. & Nouell. 22. c. 19.* Briſſ.

ELOGII munus eius, qui annonæ rationem procurat. λογιστὸς, enim rationalis, ratiocinatorúe à Græcis dicitur. Hinc Alogiſtes, & Analogos, qui rationes reddere non tenetur. *Modeſtinus in l. quædam, de adminiſtr. tut. Vide Alc. in tit. de frument. Alex. lib. 11. C. Old. in actio. 2. claſſ. 4.* Spieg.

ELOQVENTIA, eſt benè & rectè loquendi ſcientia. Vnde Eloquens, qui in dicendi ratione perfectus eſt. Pomponius *l. 2. de origin. iuris. §. ab his profecti.* [Sed plus, inquit, eloquentiæ, quàm ſtudio iuris operam dedit.] & *in §. ab hoc plurimi ad fin.* [Ex his, ait Trebatius, peritior Caſcellicis, Caſcelius, Trebatio eloquentior fuiſſe dicitur. Offilius vtroque doctior.] Iuris ciuilis ſcientiam, decere cultum ſermonis, modò illi non præcurrat, oſtendimus *in encomio Tyrocinij.* Spieg.

ELVDERE, eſt finem ludo imponere. *ex Donato, interprete Terentij.* Spieg.

ELVDERE, id eſt, fruſtrari, *l.10. §.praeterea. ff. quae in fraud. cred. l.30. ff. de recept. qui arb. l.4. C. eod. tit. l.2. C. de inoffic. donat. l. 8. ff. de poenis.*

ELVERE propriè eſt lauare, & ita lauando purgare, vt ſordes omninò tollantur & deleantur. Vnde terrarum eluuiones Ciceroni dicuntur, cùm aquarum inundationibus terræ immergũtur & tanquam abſorbentur. Itaque eluuio curſim, & vno ferè continuoque impetu fit. Alluuio ſenſim & conatu, nec certo perpetuoque accedit aut decedit, cuius incremẽtum latens & obſcurum non facilè animaduerti poteſt, niſi poſtquã eſt magna aliqua ex parte factum, *Connan. lib.5. cap.3. num.1.*

ELVGERE, luctum deponere, vel finem lugendi facere. *l.1. ff. de inf. enibus.* Die Klagkleyder hinweg legen. Solet autem vir elugeri propter turbationem ſanguinis. Vnde Pomponius eam, quæ intra legitimum tempus partum edidit, putat vel ſtatim poſſe nuptum collocare, *l. liberorum. d. tit.* Spieg.

ELVSCARE vetus verbum eſt, cuius habetur mentio in 12. Tabul. & ſignificat luſcum facere, ſicut & verbum Elucificare, ſignificat, luce priuare: quod vltimum non eſt aſſequutus Nonius Marcell. qui exponit lucificare, id eſt, lucidare, auctore Laberio. qui ita intellexit, ſecundum eum, dum inquit: [Volo elucificare exitum ætatis meæ,] & ita etiam Laberium intelligit Sipontinus *in ſuis in Latinam linguam commentarijs, ſuper 24. epig. Si quis adest longo rem, &c.* tamen tacito (vt moris ſui eſt) Nonio à quo didicerat. Nam (quod eorum pace dixerim) Elucificare apud Laberium accipitur in alio intellectu, neque ſignificat lucidare, aut clarificare, prout putant ipſi: ſed quod eſt totum contrarium, luce priuare. Quidam enim diues auarus apud Laberium deplorat alotiam, & popinationem filij, atque velle Democriti exemplo ſe luminibus oculorum priuare, ne videat filium nequitia & luxu patrimonium diſſipãtem. Laberij carmina ſi quis deſiderat, citat A. Gellius: apud quem tamen lucificare inuenies, pro elucificare, & malè. & ita etiam verbum elucificare, quod ſignificat luce priuare, exponit Ambroſius Calepinus *in ſuo Dictionario.* & Philippus Beroaldus vir ſæculi noſtri diligentiſſimus, *in ſuis in Apuleium comment.* Et ſecundùm iſta debet declarari Vlpian. *in l. ſed etſi. §. ſi magiſter. ad l. Aquil.* dum refert Iulianum ſcribere, Aquilia teneri eum qui eluſcauerit in diſciplina diſcipulum. Licet quidam mendum putantes, tentauerint textum nitidum deprauare. Cotta. Hinc

ELVSCATIO, actio ipſa priuandi altero oculo. Vlpianus *de aedilit. edict. l. item Ofilius.* Eluſcationem eam quidã putant, vbi homo lumine adhibito nihil videt. Qui id dixerint, non ſunt audiendi, quia nulla freti auctoritate id dicant, in d. l. item Ofilius. in Pand. Flor. legunt quidam luſcitationem, falsò, Haloander Nuſcitationem. Prat. & Sp.

ELVSORIVM Prætoris imperium eſſe non debet, *in l. prætor. ff. de iud. in l. vlt. N. in loc. publ.* hoc eſt, vanum.

ELVSORIVM reddi non debet iudicium, *l. ſi prætor. 75. ff. de iud. Gail. lib.1. obſ.148. num.2. Old. claſ.1. act.6.*

E M

EMANCIPARI, Feſto *lib.5.* dicebantur, qui patris poteſtate exibant, vt paſſim in libris noſtris. Vnde Mancipare & emancipare prædia, fundoſque. *Plin. lib.7. epiſt. ad Calvisium. Vide inf. mancipare. & adde Connan. lib.2. c.14. num.4.*

EMANCIPATIONEM veteres omnibus cõtractibus, qualeſcunque illi tandem fuerint, adhibebant. Idque eam ob cauſam, quia nulla res tantã facit controuerſiam, quàm illæ alienationes. Vt igitur cõſtaret de alienatione, illam ſolennitatem introduxerunt. Nos hodie illud negotium per arram conficimus. Old.

EMANCIPATIO ſimilitudinem venditionis habebat, hoc modo. Naturalis pater filium ſuum alij fiduciario patri mancipabat, hoc eſt, in manum tradebat: à quo vice mutua duos numos, quaſi in ſimilitudinem pretij accipiebat, & iterum eos fiduciario patri tradebat. Quòd ſecundò & tertiò fiebat coram ſeptem teſtibus, Et tali ſuperſtitioſo circuitu, filius exibat patriam poteſtatem, *vt in lib. Inſtit. 1. Gaius tradit.* Old.

EMANCIPATIO etiam pro abdicatione iuſta ſumitur, *vt ait Bald. tit. de adopt.*

EMANCIPATIO eſt patriæ poteſtatis relaxatio, vtriuſque, & patris & filij interueniente conſenſu, coram iudice. *Azo in ſumma C. eod. tit. in princ. §. praeterea, Inſtit. quib. mod. ius patr. pot. ſolui. &c.*

EMANCIPATIONIS formulam diſces, *ex lib.1. Inſtit. Gaij.* Olden.

EMANCIPARE agrum, eſt alienare è mancipio, id eſt, dominio & poſſeſſione ſua emittere, & alteri poſſidendum tradere.

EMANCIPARI propriè Filius dicitur: Seruus verò manumitti, *l.1. ff. de condit. caus. dat.* Briſſ.

EMANSOR, inquit Modeſtin. *in l. deſertorem. §.2. ff. de re milit.* eſt, qui diu vagatus ad caſtra reuertitur: eoque diſtat à deſertore. Quemadmodum & erro dicitur ſeruus, qui eo quoque animo errat, vt in tempus reuertatur: ſicut fugitiuus, qui non habet animum reuertendi. Nebr. *Vide inf. Erro.*

EMANSIO appellatur delictum emanſoris, *l.4. §. ædilis. & §. vlt. ff. de re milit.* Leuius autem eſt emanſionis delictum, quam deſertionis: ſicut illius eſt erroris, quam fugitiui. Emãſorem autem à fugitiuo, tempore diſcerni belliſſimè ait Claudius *in lib.16. §. tempus. ff. de poenis.* ex Briſſ.

EMASCVLARE, eſt caſtrare, hoc eſt, maſcula virilitate viduare: in qua ſignificatione eſt & Exuirare, apud bonos auctores. Sanè quod id fieret, edicto vetitum eſt. *l.1. C. de eunuch.* & publicum iudicium ex lege Cornelia conſtitutum. Spieg.

EMBAMMA condimentum ad obſonia paranda, vt docet Columella, dum inquit. [Hoc ſinapi ad embammata non ſolùm idoneo, ſed etiam ſpecioſo vteris.] & ideo quæſiuit Vlpian. *in l. ſi quis vinum, de vino, trit. oleoque leg.* ſi acetum quis legaſſet, an embamma contineatur? & putat contineri: quia aceti numero fuit. apud quem tamen, emblema, mendoſè legitur. Sunt etiã qui embammata accipiant immerſiones, quando intingimus vel panem, vel obſonium in vaſculis repletis re liquida. & a Græco verbo ἐμβάπτειν deduci videtur, quod eſt immergere & intingere. & hæc opinio viſa eſt poſtea placere Alexandr. *genial. dier. lib.5. cap.11.* Sunt etiam qui embamma putent dici acetum coagulatum, quòd vino diffuſam, aut aqua, aceti ſaporem facit. & propterea in legato aceti cõtinebitur embamma, quoniam eiuſdem ſaporis eſt. Cotta. *Adde Barcin. num. 10 ſua pena iuris ciuil. c.20.*

EMBATEVTICI iuris appellatione, ceu generali, (cuius meminit Vlpian. *in l.3. §. fin. de reb. eor. qui ſub tut.*) Alciato tradente, id ius intelligi poteſt, quod & quandam detentionem reſpicit, & rei poſſidendæ facultatem, tametſi proprietas vera ad alium pertineat. Quale eſt ius ſuperficiarij, vel eius qui fundum vectigalem poſſidet, vel perpetuarij: *l. bonorum. de verb. ſignif. l. fin. de ſuperfic. l.1. ſi ager vectigalis.* Erunt fortè, quibus magis arridebit, Ius Embateuticon intelligere, quod vulgò Pedagium, Weggell/ quod alioqui ad regalia ſolet pertinere. Sed Alciatus eam interpretationem magis probat, quæ in etymologico magno eſt, vbi ille Grammaticus, ἐμβατεία, inquit, quæ nũc & ἐμβάδεια dicitur, id ius quod creditor in bonis debitoris ſibi pignoratis retinuit, propria auctoritate ea ingrediendi. Spieg.

EMBLEMATA appellantur opera, quæ ex teſſerulis ſtructa ſunt, quale eſt muſceatum in parietibus ſeu pauimentis, & tarſeatum in lignis. ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλειν quod eſt interſero, vocitata. Accipiuntur etiam pro ſigillis ex auro vel argento, vaſis impreſſis, illigatiſque. Cicero *in actio.* 5. de ſignis taxat Verrem, quòd emblematum vim coaceruauerit, quæ omnia vaſis Siculorum cælatis impudenter abſtulerat. Plin *lib.34.* [Vliſſes, inquit, & Diomedes erant in phialæ emblemate, Palladium ſurripientes.] Lucil.

Arte pauimento atque emblemate vermiculato,

quem citat Cicero, dum inquit, [Nullum niſi loco poſitum, & tanquam in vermiculato emblemate (vt ait Lucilius) ſtructum verbum videres,] & de his apud nos intellexit Paulus Iureconſultus *in l. pediculis. §.1. ff. de auro & arg. legat.* meminit Vlpianus *in l. Quintus Mutius. § cui aurum. eod. tit.* Cotta.

EMBOLA *in l.10. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. vlt. de nauibus non excuſat. libr. 10. C.* publicarum ſpecierum copiarumque ſeu annonarum tranſuectionem ſignificat, quæ quotannis ex Aegypto nauibus illatę Conſtantinopolim deferebantur. ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλεσθαι ταῖς ναυσὶ τὸν σῖτον, vt Iuſtin. *in edicto 13.* his verbis indicat: πᾶσαν γίνεσθαι πρόνοιαν τοῦ τὸν τῆς εὐθηνίας ἐμβολῆς σῖτον καὶ ἐκπλεῖσθαι καὶ κατὰ τοὺς νενομισμένους καιροὺς ἐκπέμπεσθαι. ἀλλὰ τοῦτον μὲν εἰς πρώτην ὅσης δὴ ἀκατίζοις ἐν ᾧ ἀγόντα, τὸν δὲ ἄλλον ἀνυπερθέτως ὑποδέχεσθαι, ὃ καὶ ἐμβάλλεσθαι τοῖς πλοίοις παρασκευάζειν τῇ εἰς ταύτην ἐκπέμπεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ὅσος τοῦ κανόνος τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐμβολῆς ἐπὶ τῆς ἑαυτῆς πληρούμενα. Idem in eodem loco ἐμβολὴν σιτοπομπείαν vocat. Briſſ.

EMBOLA, roſtra ſunt nauium. Significat & alia præter hoc. de quibus Herm. *in Corollario Plinia.* Alciat.

EMBOLISMOS Græcè, nobis intercalatio. Si quidem Macrobio tradente, Intercalare, interſerere eſt: quòd verbum *in §. minorem. l. 3. de minoribus.* Accurſ. (vt Budæus ait) inſcitè, de medio tollere, interpretatus eſt: cum ſit non eximere, ſed interſerere, interponereque. Nebr.

EMBOLOS nauis velociſſima, Aeſchil. *vide adnotationes in leges Rhodias.* Prat.

EMBRYON in legibus Solonis apud Galenum κύημα τὸ κατὰ γαστρός. & in lib. περὶ φιλοσόφου ἱστορίας, ſignificat infantem in vtero. *vide quæ ad leges Solonis ſcripſi in lib. Veteris Iuriſp. 2.* Pr.

EMENDA, verbum Gallicum, Latinis multa, vel mulcta: Græcis ζημία, dicitur. de verbo Gallico text. *in c. quamuis. de offic. ordin. lib. 6.* de Latino *tot. tit. C. de mod. mult. l. ſi qua. ff. de verb. ſignif.* De Græco in legibus Solonis, quæ extãt apud Demoſth. orat. & Plutarch. & D. Laërtiũ *in eod.* & veterem noſtram Iuriſprud. *lib. 2.* Prat.

EMENDARE nihil aliud eſt, quàm mendum litura tollere, *Alciat. in l. edita. C. de edend.* ſalua remanente ſubſtantia. *l. Actorum. ff. de re iudic.* ſignificat enim corrigere & caſtigare, *de quo plura d. tit. de edend.*

EMENDATORES apud Athenienſes erant χρήσται, id eſt, debitorum exactores: & rationum magiſtri: apud quos quòd cauſa obitæ perperam legationis dici ſolebat quam Græci παραπρεσβείας vocant, inde λογισταὶ ſunt nominati.

EMENDATIO, modo pro prauorum morum, & vitiorum admiſſorum caſtigatione vſurpatur. vt TT. C. ſatis notis De emend. propr. De emend. ſeru. modo pro mutatione ſeu libelli variatione: de qua interpretes differunt *in l. edita. C. de edend.* Alciatus hic omnino videndus eſt ijs, qui ad forum animum appulere. Emendatio etiam eſt, qua ſingula prout ipſa res poſtulat, dirigimus, æſtimantes vniuerſorum ſcriptorum ſententiam diuerſam: vel correctio eorum, quæ per ſcripturam, dictionemve fiunt: auctore Diomede. Tradunt optimum eſſe emendandi genus, ſi ſcripta in aliquod tempus reponantur, vt ad ea poſt interdum, velut noua atque aliena, redeamus. Sp.

EMENDICARE, more mendicantium aliquid petere. *C. de accuſ. l. ſinguli.* vbi Impp. [Singuli, aiunt, vniuerſique iudices cognoſcant, in publicis criminibus non oportere emendicatis vti ſuffragijs decretorum.] Spieg.

EMENDICATA ſuffragia appellantur, quæ leuiter cauſam adiuuant. vt potentium commendationes, & ciuitatum in alicuius honorem decreta, vt ait Alciatus, vbi mendicata ſuffragia refert inter prouerbia Iureconſult. Spieg.

EMENDICATA gratia, *l. 129. de decur. in C. Theod.*

EMERE, antiquis pro accipere ponebatur, vt ſcribit Feſtus: Vnde redemptores, qui tametſi conductores fint alicuius operis faciendi, qui tamen confecto opere pecunias accipiebant, redemptores vocati ſunt, & emptorum nomine deſignati. Emo igitur: quotieſcunque aliquid ἐμὸν, id eſt, meum facio ſiue dominium rei acquiram, ſiue vſum, aut aliam quamcunque eius commoditatem. Vnde fortaſſis origo verbi. *Connan. lib. 7. cap. 6. num. 1.* Idem Connan. *lib. 7. cap. 5. num. 1.* ſic inquit: [Origo emendi vendendíque à permutationibus cœpit, vt ſcribit Paul. *de contrah. empt. l. 1.* Olim enim (inquit) non ita erat nummus, neque aliud merx, aliud pretium vocabatur: ſed vnuſquiſque ſecundum neceſſitatem temporum, ac rerum, vtilibus inutilia permutabat: quoniam plerunque euenit, vt quod alteri ſupereſt, alteri deſit, &c. *vide eundem Connan. latius de origin. emend. lib. 7. cap. 5. num. 6. & infrà quære, Emptio.*

EMERE rem neceſſariam, licèt mortalem, *§. ſciendum in fin. l. verum. ff. de minor.* Spieg.

EMERGERE dicuntur ea, quæ in occulto cùm eſſent & laterent, ex poſt facto apparent. ſic Emergere inopinata ſeruitus. *l. 1. §. 1. ff. de actio. empti.* ſi aliquid inopinatum emergat, *l. 7. ff. de ferijs. l. 8. ff. de confir. tut. l. 4. C. de iur. & fact. ign. l. 10. §. plurimum. ff. de quæſt.* ex Briſſ.

EMERGENS quæſtio, & incidens differunt. Emergens eſt, quæ extrinſecus accedit, & nihil habet commune cum negocio principali, & tantum proceſſum reſpicit, & tendit ad ipſum impediendum: vt teſtem admittendum, vel non. Incidens eſt, quæ reſpicit merita cauſæ, & habuit ortum ante litem conteſtatam, vt exceptio tranſactionis, pacti & compenſationis. Differentia euidens inter quæſtionem emergentem & incidentem poteſt haberi hoc verſu:

Incidens perimit, emergens quæſtio differt.

gloſſ. in cap. 1. de ord. cogn. & vide gloſ. in l. quod iuſſit. ff. de re iud. Ioan. Bellon. etymolog.

EMERITA ſtipendia dicuntur, quæ peracta ſunt, cùm iam milites miſſionem, vt veterani, impetrauerunt. Emerita, numero tantùm multitudinis etiam ſunt præmia veteranorum, *vt ex Modeſtini verbis colligitur in l. deſertorem. de re milit.* Spieg.

EMERITA & Emeritenſis colonia, ciuitas eſt Luſitaniæ nominatiſſima, Auguſta cognominata. Nam, vt ſcribit Dion, deuictis Cantabris & Aſturibus, eam vrbem illis, qui ſuprà ætatem eſſent, emeritis, Auguſtus habitandã conceſſit. Vnde vrbs appellata Emerita Auguſta, ex nomine conditorum & Auguſti. [Paul. *in l. Lyſitania. de cenſibus.* [In Luſitania, inquit, Pacenſes & Emeritenſes.] Nebr.

EMERITI dicuntur milites, qui ſunt exautorati, hoc eſt, militiæ ſacramento ſoluti, quibuſque iam donatiuum eſt ſolutum. Modeſtin. *ium d. l. deſertorem.* [ſi expleto, inquit, tempore redeat miles veteranus, reſtituatur, & emerita accipiat.] Nebr.

EMICARE, pro excellere, apud Iuſtinianum *in §. hæc omnia. l. 2. de vet. iur. enucl.* vbi de Triboniano ſuo loquitur. Spieg.

EMIGRARE dicuntur, qui ante finitum conductionis tempus, habitationem derelinquunt. *l. 28. §. 1. ff. locat. & alibi ſæpiſſimè.* Prat.

EMINET, qui cæteris præſtat. Vnde eminentiſſimus Tribonianus. *Inſtit. quibus alien. licet. §. ſed hoc etiam.* & eminentia tua, *in §. fin. Auth. de aliena. & emphyt.* Eminẽtia formę, *in auth. de rapt. mulier. in princ.* & poteſtatum Eminentiæ, *C. de appar. præfect. vrb. l. 1. lib. 12.* Spieg.

EMINENTISSIMI viri, *l. 11. C. de quæſt.* Eminentiſſimorum autem titulus præfectis prætorio tribuitur, & magiſtris militum, & patricijs, *§. ad iſtum. epiſt. de Iuſtin. Cod. confic. l. 2. C. de ſenten. ex breu. recita. l. 64. C. de decurion. lib. 10. & l. 1. C. de adu. diu. ind. §. ſed hoc. Inſtit. quibus alien. lic.* & Præfectis vrbi, *l. 5. C. de arbitr.* Briſſ.

EMISENI, populi in Emiſſena regione Syriæ, Paul. *in l. in Lyſitania. de cenſib.* Imperator noſter Antonius ciuitatem Emiſenorum coloniam iuris Italici fecit.] Nebr.

EMISSam manum, Modeſtinus vſurpat, *in l. quidam. de prob.* pro cautione manufacta, (eine vber ſich gegebene handſchrifft.) Spieg.

EMISSARII vocantur conciliatores, atque internuncij furtorum eorum, quę à magiſtratibus committuntur, *auctor eſt Aſconius. in Cicer. 5. Verr.* Ponitur & pro calumniatore, & vexatore ſubmiſſo & ſubornato ab inimicis. Cicero Mario *epiſt. lib. 7. 4.* [Perſuaſeratq; nonnullis inuidis meis ſe in me emiſſarium ſemper fore.] Spieg.

EMOLOGARE verbum, nec Latinitas, nec Græciſmus agnoſcit. Interpretes pro confirmare, vel laudare vſurpant. Homologare, propius ad ſuam, quæ Græca eſt, originem accedit. *Vide Bart. in l. cum antea. C. de arbitr. lege, Homologare.* Spieg.

EMOLVMENTVM, vtilitas eſt: opponiturque Detrimento, ſed quam, vt nonnullis, abſurdè viſum eſt, ex opera & labore, & quaſi molimine noſtro aſſequimur. Interpretes Emolumenta etiam pro bonis abſolutè, interdum pro ſalarijs accipiunt. *§. quod ſi delinquentes. auth. de mand. Princip. C.*

alij. C. de profeſſ. præt. Aphr. l. 1. §. quæ verò emolumenta, l. indices. de annon. & trib. lib. 10. C. Spieg.

EMPHRACTAE naues appellantur, quæ vndique clauſæ ſunt, à verbo Græco ἐμφράττω, quod ſignificat obturando, occludoque. Plin. tradit haſce naues à Taſijs inuentas eſſe. De his ſæpè Liui. Cæſar, & cæteri, & apud nos Vlp. *in l. 1. §. ſed ſi vt certis. tit. de exercitoria actio.* licet apud eum, emphatæ, mendoſè adſcriptum ſit. Sunt tamen qui putent legendum, embatæ, à verbo ἐμβαίνω deductum, quod ſignificat, nauem conſcendo. Alij embolatæ, id eſt, roſtratæ, quod non placet, niſi apud Imperatorem, *in l. iubemus nullam. C. de ſacroſanct. eccleſ.* quo in loco ingreſſio itineris interpretari debet. *Alcia. ad tit. C. de nauibus non excuſand. lib. 11.* Quidam etiam epibatæ: vt intelligamus de his, quæ vectoribus traijciendis aptæ ſunt. Hæ apud nos Actuariæ appellãtur, quia remis tantummodò compelluntur, vulgus ſcyphum, vel gundulam appellat. & de his ſenſit gloſſator noſter in loco illo Vlpiani. Ex diuerſo quædam etiã naues ſunt quæ aphracta dicuntur, & illa aperta quidem & intecta ſunt: de quibus Cic. *ad Attic.* inquit, [Nos Rhodiorum aphractis tranquillitates aucupati eramus.] Ex his palàm fit, mendoſa eſſe verba apud M. Tullium, in eo volumine quod ſuprà citauimus. Nam vbi legitur, acta Rhodiorum tu lege, aphracta. & de hoc nauigij genere intelligas, prout etiam aliàs meminit Beroald. ſi rectè memini. Cotta. Embatas vulgare verbum, aut nauticum eſſe, putat Bud. Epibatas autem & milites claſſiarios dicit, hoc eſt, milites in nauibus merentes, & pro vectoribus apud Græcos accipi tradit. Reijcienda autem eſt & Nebrißenſis & Budæi diuinatoria lectio, retinendaque eſt Florentina, in qua eſt ἐπιβατηγοί. Sunt autem ἐπιβατηγοί, naues vectorum ductrices, *ἀπὸ τοῦ ἄγειν τοὺς ἐπιβάτας, vt ex Ammon. Aug. lib. 4. cap. 16.* Prat.

EMPHYTEVSIS, (Erbbeſtändnuß) contractus eſt à Zenone Imper. primùm nominatus, cùm ager ea lege fruendus datur, vt quamdiu merces ſoluatur, nunquam ad dominũ redeat. *l. 1. C. de iur. emphyt.* vbi Zeno ait ius emphyteuticarium neque conductionis, neque alienationis eſſe titulis adijciendum: ſed hoc ius tertium eſſe ab vtriuſque memoratorum contractuum ſocietate ſeparatum, conceptionemque ac definitionem habere propriam. Huius autem originem contractus vocabulum ipſum demonſtrat. nam ἐμφυτεύειν conſerere eſt: vt facilè appareat, tum illum vſurpari cœptum, cùm agri deſerti atque inculti non facilè colonum reperiebant: qui cùm impendium magnum in illorum culturam & conſitionem, atque (vt nunc loquimur) meliorationem feciſſent, ab ijs diſcedere cogerentur. Inſtitutum igitur, vt non ad tempus, ſed in perpetuũ, vel certè ad tempus longiſſimum illi agri locarentur: ea lege, vt quamdiu merces ſolueretur, tamdiu vel certè vſque ad longiſſimum tempus illud retinerentur. Ex quo facilè intellectu eſt, quid ab Emptione, quid item à Conductione contractus hic differat. nam cum omniũ iſtorum ſex ſint partes, in duarum quidem perſonarum & rei tradendæ ratione nihil à ſuperioribus differt. in mercede autem, locationi quidem ſimilis eſt: emptioni verò diſſimilis, in qua non pluribus & incertis ſummis, ſed vna & certa pretium perſoluitur. In conſenſu autem à locatione hoc differt, quòd illic res ad tempus, hic ferè in perpetuum traditur. à venditione verò, quòd per eam res ſemel tradita purè alienatur: hic vero ſub conditione, ſi merces perpetuò ſoluatur. In iure rurſus ab vtraque ita diſcrepat, quòd in locatione rei periculũ ad ſolum locatorem pertinet: in vẽditione, ad ſolum emptorem. hic verò permiſtè ad vtrunque pertinet. nam ſi res tota intereat, periculum ad dominum ſpectat: ſin ex parte, tantùm ad colonum. Imperatores autem hoc ius modò Emphyteuticarium, modò perpetuarium appellant, *vt §. 2. de locat. & conduct. & l. 1. C. de offic. comſ. ſacr. palat.* Hotom. *Emphyteuſeos materiam, vide latè toto tit. C. de iur. emphyt. I. V. eſcob. paratit. ad tit. ff. ſi ager vectigalis. Mynſ. ſuper §. adeò. Inſtit. de locat. & conduct. Specul. lib. 4. part. 3. de Emphyteuſi. Mynſ. cent. 3. obſeru. 65. cent. 4. obſer. 95. cent. 6. obſer. 83. Gail. lib. 2. obſ. 23. num. 23. 24. 25. obſeru. 48. num. 4. obſer. 51. num. 7. & obſ. 67. num. 7. & 12.*

EMPHYTEVTICVS canon. Iuſtinianus *l. Codicis, de ſacroſanct. eccleſ.* [Qui emphyteuticum canonem per biennium non ſolueris, repelli poteſt.] Spieg. *Vide Mynſing. cent. 5. obſeruat. 65.*

EMPHYTEVTICVM ius. Quod ad l. 2. C. de iure emphyt. attinet, conſtat, ius ἐμφυτευτικόν, vel ἐμβατευτικόν, vt Vlpian. vocat, & antiquiſſimum, & veteribus Iuriſconſultis notum fuit, *l. 3. de rebus eorum. & in tit. ſi ager vectig.* Ac primum quidem populum Rom. agros ab hoſte captos, ea conditione colendos dedit: poſteà & in vrbe Roman. priuatus quiſque hoc exemplum eſt ſequutus. Quia verò dubitabatur, an locationi, an verò venditioni annumeretur talis ἐμφύτευσις: tandem Zeno Imper. ſtatuit propriam eſſe ſpeciem contractus, cuius ea lex eſſet, vt fatale damnum totius rei dominus ſuſtineret, emphyteuta verò damnum partis. *Bald.*

EMPHYTEVTICARIVS, verbum aliàs adiectiuè accipitur, *vt in tit. ff. ſi ager vectig. vel emphyteut.* aliàs ſubſtantiuè, pro eo, qui habet ius emphyteuticum, *vt in l. 1. C. de iur. emphyt.* Old.

EMPHYTEVTICA actio. *vide, actio emphyteutica.*

EMPLASTRVM, nunc vulgò vnguentum dicitur, ein ſalb. Nec quod doctis eſt Cataplaſma, ein pflaſter/ ſignificat? tametſi communem ſequutus errorem, qui Germanicè vertit Inſtit. Iuſtin. ſic reddidit hoc vocabulum, *in §. cum ex aliena. de rer. diuiſ.* Spieg. *Adde Gellium lib. 16. cap. 7.*

EMPONIMA, Græcis ſignificat quicquid laboris, induſtriæ, operæ & ſtudij poſitum eſt in curatione agri. *Coman. lib. 7. cap. 12. num. 8.*

EMPONEMA Græcis, quæ melioratio noſtris dicitur. & eſt ius quod emphyteuta adquirit. Primùm enim ſic cœpit contractus emphyteuticus, vt ſterilia tantum concederentur, in meliorem ſtatum plantationibus reddenda. *extat vox apud Iuſtin. in l. vlt. C. de iure emphyt.* Spieg.

EMPONEMATA, huius verbi Græci vim expendere, operæpretium eſt. Propriè autem ſignificat ea, quæ elaborata ſunt, ad fundum vel excolendum, vel conſerendũ: quæ quidem etiam requirebat ipſa conditio appellatioq́; emphyteuſeos. Ea itaque cum neceſſariò fiant, & impendantur ex lege & natura ipſius contractus, facilè amittuntur cum re & iure principali. Sed ſi emphyteuta vltro feciſſet, & impendiſſet, quod nullo modo debebat, veluti ſi ſumptuoſum aliquod ædificium in fundo extruxiſſet, id ego temerè non aſcripſerim ἐμπονήμασι: quaſi emphyteuta ne eo quidem nomine quicquam petere, ſi expellatur, & penſionum quoque debitarum ratione conueniatur, poſſit. Quod noſtri interpretes vulgò non ſatis diſcernere videntur: quanquam & veteres Iuriſconſulti, nobis cur ita ſentiamus, argumentum præbeant, *l. penult. locat.* Bald.

EMPTIO, Emptio cõtractus eſt notiſſimus, tritiſſimuſque. Origo autem emendi, vendendique à permutationibus cœpit, olim enim non ita erat numus, neq; aliud merx aliud pretium vocabatur, ſed vnuſquiſque ſecundùm neceſſitatem temporum, vtilibus inutilia permutabat, quando plerunque euenit, vt quod alteri ſuperſit, alteri deſit. Sed quia non ſemper, nec facilè concurrebat, vt cùm tu haberes, quod ego deſiderarem, inuicem ego haberem, quod tu accipere velles, electa materia eſt, cuius publica ac perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubueniret. ea materia forma publica percuſſa, vſum dominiumque non tam ex ſubſtãtia præbet, quàm ex quantitate: nec vltra merx vtrunque eſt, ſed alterum pretium vocatur, *l. 1. de contrah. empt. ff.* Eſt ergò emptio contractus iuriſgentium, nominatus, quique conſenſu perficitur, quo res aliena nobis certo pretio datur. Definitionis huius verba ſi explicauerimus, liquidò apparebit quæ ſit emptionis natura. Emptionem, contractum iuriſgentium eſſe diximus, ex mente Pauli *in d. l. 1. §. fin. de contrah. empt. ff.* ex hoc enim iure omnes penè cõtractus introducti ſunt. *§. ius autem gentium. de iur. natur. gent. & ciuil. Inſtit.* Diximus & ex Vlpian. *in l. 1. §. fin. & l. iuriſgentium. ff. de pact.* emptionem contractum nominatum eſſe: tranſit enim in proprium contractus nomen. Addidimus ex Paulo *in l. 1. §. fin. de contrah. empt. ff.* [qui conſenſu perficitur] in venditionibus enim & emptionibus conſenſum debere intercedere, palàm eſt. Cæterùm, ſiue in ipſa emptione diſſentiant, ſiue in pretio, ſiue in aliquo alio, emptio imperfecta eſt, *l. in venditionibus. de contrah. empt. ff.* Addidimus & [quo res aliena]

aliena] quia quod meum eſt, amplius meum fieri non poteſt. *§. ſi cui fundus, de legat. Inſtitu.* & regulariter ſuæ rei emptio non valet, ſiue ſciens, ſiue ignorans emit. *l. ſuæ rei. de contrah. empt. ff.* Adiunximus & [certo pretio] pretium enim conſtitui oportet: nam nulla emptio ſine pretio eſſe poteſt, ſed & certum pretium eſſe debet. *§. pretium. de empt. & vendit. Inſtitut.* Item, pretium (omiſsis antiquis quæſtionibus) in numerata pecunia, conſiſtere debet. *§. item pretium. de empti. & vendit. Inſtit. 3.* Adhibuimus poſtremò [nobis datur] cum enim in emptione dominium transferatur, meritò hoc verbo vtimur, quod dominij tranſlationem importat. *§. ſic itaque diſcretis. de actionib. Inſtitut.* Illud non omittendum, quod diximus, emptionem conſenſu perfici, verum eſſe in emptionibus & venditionibus, quæ ſine ſcriptura conſiſtunt. In ijs autem quæ ſcriptura conficiuntur, non aliter perfectam eſſe venditionem & emptionem conſtitutum eſt, niſi & inſtrumenta emptionis fuerint conſcripta, vel manu propria contrahẽtium, vel ab alio quidem ſcripta, à contrahentibus autem ſubſcripta, etſi per tabellionem fiunt, niſi & complexiones acceperint, & fuerint partibus abſoluta. Donec enim aliquid deeſt ex ijs, & pœnitentiæ locus eſt, & poteſt emptor & venditor ſine pœna recedere ab emptione & venditione. *§. 1. de empt. & vendi. Inſt.* Anch. *Adde Forcat. Necyomantiæ dialog. 48. num. 1. & ſeq.*

EMPTIO & venditio eſt contractus bonæ fidei, inter quos iure ciuili licet factus, de re certa certo pretio, in perpetuum domini iure obtinenda. Ita ratio hæc rerum acquirendarum à mancipatione diſcernitur: quæ non cõtractus eſt, ſed actus, vt vulgò loquimur, id eſt, legis actio. Rurſus à locatione diſtinguitur, quia res conducta neque iure domini, neque in perpetuum obtinetur. Hot.

EMPTIO à conductione differt. Conductio eſt quoties materia, in qua aliquid præſtatur, in eodem ſtatu eiuſdem manet: Quoties verò & mutatur, & alienatur, emptio magis quàm locatio intelligi debet. Si res pereat, perit emptori, at non æquè conductori. Denique emptioni fit ſatis, ſi res ſemel tradatur, nec amplius ex empto agi poteſt eo nomine. At ex conducto ſæpius agi poteſt, vt res tradatur, nempè quoties ea frui non licet, neque enim vnico ſtatim actu impleri poteſt totum negotium. *Balduinus tit. de locat. & conduct.*

EMPTIO & permutatio ſic differunt: primò, in emptione res pro numis datur: in permutatione, res pro re, vel numus pro numo vel, vt certiùs loquamur, pretium pro pretio: vt equus cum boue, vel numus Gallicus cum Italico. Secundò, in emptione ex ſola conuentione naſcitur obligatio: in permutatione ex rei traditione tantùm. Tertiò, in illa venditor tenetur tantùm ad poſſeſsionem præſtandam: in hac, rei dominium trãſfertur. Quartò, illa rei alienatæ traditione poteſt conſiſtere: hæc verò nequaquam. Quintò, ex illa venditor vna tenetur actione, nimirùm eius quod intereſt: in hac qui rem accepit, duabus tenetur actionibus: aut condictione, aut petitione eius quod intereſt, *l. 1. ff. de rerum permut.* Hot.

EMPTIONIS verbo lex 12. Tabularum alienationem omnem complexa eſt, ait Pompon. *l. ſtatuliberi. 29. in fin. ff. de ſtatulib.* Ego verò animaduerti, Varronem *in lib. de re ruſtica* plerunque hac in re verbum illud vſurpaſſe. vt *lib. 2. cap. 10.* [In emptionibus dominum legitimum ſex ferè res perficiunt.] prò, In acquiſitionibus Item *cap. 8.* [Sequitur quartum de emptione. Fit alterius, cùm à priore domino, ſecundo traditum eſt.] Hotom.

EMPTIONIS & venditionis verbis veteres promiſcuè vtebantur: ait Caius *in l. 19. ff. de act. empt. & vendit.* quod ego interpretor in locationibus & conductionibus, quia hæc Caius ſcribit ad titulum de publicanis: quod magnoperè attendendum puto. nunquam enim reperietur, opinor, eũ qui pecuniã pro re ſibi vendita numerat, venditorẽ ab antiquis eſſe dictum. Conductores autẽ operũ, aut vectigalium, Redemptores ab antiquis appellatos eſſe, nemo eſt qui neſciat. Itaque eundem Caium ſcripſiſſe in lege ſequenti facilè mihi perſuadeo: vbi non, Idem eſt, ſed, Id eſt, legendum puto: vt quod in commentario ſuo ſcripſerat, planius interpretaretur: id eſt, in locatione & conductione. Venditionis autem & emptionis exemplum ex *Verrina 3.* proferemus. [Vbi illa conſuetudo in bonis (prædibus, prædijſque) vendendis, omnium conſulum, Cenſorum, Quæſtorum denique vt optima conditione ſit is, cuia res ſit, cuium periculum?] id eſt, Vbi eſt conſuetudo illa vetus in operibus locandis, vt is qui conduxit, alijs omnibus anteponatur? Sic enim locum illum *in commentarijs* explicauimus, alter atq; Aſconius, aut Budæ. aut alij: fateor, ſed Lector locum animaduertat, & in hac controuerſia ſuum iudicium interponat. nam adhuc qui meam cauſam improbaret, reperi neminem. Hotom, *Huic adde Franc. Balduin. comment. in l. 12. Tab. cap. 34.*

EMPTIO imaginaria dicitur, quæ ſimulatur, cum in veritate non ſit emptio. *Zaſius §. item ſi quis. Inſt. de actionib.*

EMPTIO ſpei eſt, veluti cum alea luditur, quod fit cum captus piſcium vel auium, vel miſsilium emitur. emptio enim contrahitur etiamſi nihil inciderit. Emitur enim euentus rei, qui in captu piſcium, aut auium, aut miſsilium fortuitus eſt. *Connanus lib. 7. cap. 6. num. 7.*

EMPTIO vxoris, quibus olim ſolemnitatibus peragebatur, refert Alciatus, *enarrans l. pronunciatio. de verbor. ſignif.* Spieg.

EMPTOR, non ſolum qui pretio emit, ſed etiam ſi quis vel permutauit, vel compenſauit, accipiendus eſt. *l. ſciendum. §. penultim. ff. de ædil. edict. l. fin. ex quibus cau. in poſſ. Cætera apud Alber.* Spieg.

EMPTOR familiæ, ſicut alia vetuſta, in vſu eſſe deſijt. meminit eius Iuſtinianus *in §. acceßit. Inſtitut. de teſtam. ord.* Spieg.

EMPTOREM pro venditore. locatorem pro conductore, creditum pro debito quandoque poni, & quandoq; vice verſa poni, obſeruatum eſt ab Accurſio *l. 2. ad leg. Rhod.* Laur. Valla *lib. 1. eleg.* & nuper ab Alciato *lib. 5. Parerg.* Spieg.

EMPTORI quid redhibitorio iudicio pręſtare venditor debeat, doctè diffuſiuſq; aliquanto explicat Alex. Neapol. *cap. 1. lib. 6.* Spieg.

EMPTVM & paratum hoc differunt, quod in empto paratum ineſt: in parato non continuò emptum continetur. *l. 47. ff. de legat. 3.* Paratum ergo generis nomen eſt: Emptum ſpeciei. *l. 45. 46. 47. 49. 78. eod.* Hotoman.

EMPTVM rogare, pro emere. *Id admonuit Alcia. in Parerg.* Spieg.

ENARGIA, per a, euidentiam & rerum repræſentationem, & vt Cicer. inquit, luſtrationem, Energia autem per e ſcriptum in ſecunda ſyllaba, efficientiam ſignificat. *Bud. in annot. prior.* Spieg.

ENCARPA. Turnebus encarpa apud Vitruuium *lib. 4.* exiſtimat eſſe ornamenta capituli columnarum, palmites aut ramos cum ſuo fructu habentia: aut etiam arbuſculas fructuoſas, quę vocantur *θαλλοὶ, ἔγκαρπα* à Gręcis, aut frondibus & ramis implexos innexoſque fructus, ſunt & *ἔγκαρπα* Heſychio ſegetes triticeæ ſectæ meſſæq;. *Turn. aduer. lib. 11. cap. 4.*

ENCAVSTVM cur dicatur librarium atramẽtum, Rhodiginus indicat *cap. 31. lib. 7. Vide C. de reſcript. & prag. ſanct.* Sp. Encauſtum in l. 6. C. de diuerſ. reſcript. l. 4. de extraord. muneri b. in C. Theodoſ. In quo verbo error eſt in l. 1. § 1. C. de collegiat. Nam vbi vulgò, In cautis breuibus, legitur, ſcripti codices, Encauſtis breuibus, dilucidè habent. Sed & in l. 9. C. de agricol. & cẽſit. lib. 11. vbi, Encauterijs, quidam codices, alij Fuctei ijs, ſcriptum habẽt, crediderim Encauſtis potius legendum eſſe. Encauſtum autem ſacrum ex muricis ſeu conchylij cruore compoſitum. *d. l. 6. C. de diuerſi reſcript. docet.* Et inde memini me in Epitome quadam Chronicorum Vverueronis Leodienſis monachi legere Palæologum Conſtantinopolitanum Imperatorem Romæ in æde S. Spiritus eccleſiæ Romanæ obedientiam, ſubiectionemque iureiurando pollicitum. idq; ſyngrapha conchylij ſanguine à ſe ſubſcripta teſtatum reliquiſſe, quæ in archiuis adſeruatur. Briſſ.

ENCAENIA, Eraſmus apud euangeliſtam verbum verbo reddens interpretatur Initialia: Græcis autem dicuntur ab innouando ſiue initiando. Alber. vocis Encæniorum etymologiam adfert planè Hugonicam, quam animi cauſa retulit Eraſmus *in annot. ca. 10. Ioan.*

ENCAENIA, quaſi renouationes dicas, aut inſtaurationes. Fuit ſolennis quædam feſtiuitas, quam Iudæi

die 25. Nouembr. obſeruarunt. Significat autem vocabulum renouationem, ſeu dedicationem. Alij putant hoc feſtum initium ſumpſiſſe à tempore Iudæ Machabæi, qui tẽplo inſigni virtute recuperato, dedicationem eo die maxima lætitia fecit: ac deinceps communibus ſuffragijs ſtatuit, vt eo die quotannis ἐγκαίνια, ſeu recordatio iſtius dedicationis, ac mirandæ recuperationis templi peragere-tur. *1. Machab. 4.* Alij feſtum eſſe antiquius aſſerunt, nempè quod à reditu ex Babylone, templi fundamentis iactis, celebratum ſit, die 24. Nouembris. *Zach. 2.* Tempus enim perpulchrè coincidit. Sed vt vt ſeſe res habeat, planum eſt, lętiſsimũ fuiſſe feſtũ, in quo beneficia Dei de inſtaurato tẽplo, & cõſeruato miniſterio, deniq; etiã de patefacta ac defenſa doctrina cœleſti, prædicata ſunt. Obſeruat hoc feſtum cum Iudæis Chriſtus, *vt Iohan. 10. ſcriptum eſt.* Hinc tranſlata eſt vox ad conſecrationem templorum: quæ cultui diuino dedicantur. *Vide Turneb. aduerſ. lib. 11. cap. 11. in fin.*

ENCHIRIDIA Græcis, quæ nobis, à pugno, Pugillares dicuntur, *ex lib. 4. Alciati, de verb. ſign.* Spieg.

ENCOMION, carmen in victoris laudem editum ad immortalitatem, quo ipſius res geſtæ magnificæ, illuſtri præconio canebantur: quod & Epinicion vocant, id eſt, præmium & celebritas pro habita victoria. *Alex. ab Alex. gen. dier. lib. 1. cap. 22.*

ENDIADIS, eſt quædam figura, *gloſſ. ait ſuper verbo Placitum & conſenſus. in §. 1. l. 1. ff. de pact. nec explicat.* Eſt autem, dum ſubſtantiuum in adiectiuum reſoluitur: Dicitur Endyadis cum diuerſa in vnam rediguntur conuenientiam, vt ſemiſſem patrimonij & portionis eius. *l. Lucius Titius. §. Caio Seio. ff. ad Senatuſconſult. Trebellian.* hoc eſt ſemiſſem patrimonij in portiones diuiſi. Olden.

ENDO PROCINCTV, in procinctu, ſignificat autem quum ex caſtris in prælium exitum eſt: procinctos quaſi præcinctos, atque expeditos: nam apud antiquos togis incincti pugnaſſe dicuntur. *Feſtus. lib. 5.* Hot.

ENDOIACERE, verbo vetere vſa eſt lex 12. Tab. *apud Feſtũ lib. 18.* quo ſignificatur amputare. verba legis hæc ſunt: SI CALVITVR, PEDEMVE STRVIT, MANVM ENDOIACITO. *Hanc legem explico lib. 4. veteris iuriſprud. l. 87.* Prat.

Ἐν ἔργῳ, id eſt, in re ipſa. *Vlp. l. quod ait. ad leg. Iul. de adult.* Et hoc eſt quod Solon & Draco dicunt, ἐν ἔργῳ. Hanc lectionem vt veram probat Alc. nec ab ea recedẽdum admonet: tametſi altera è Luciano ſit magis elegans & erudita. Spieg.

ENITI, id eſt, parere, ſeu edere partum, *l. 44. §. vlt. ff. de vſurpat. l. 135. ff. de verb. ſign. l. 1. ff. de ven. inſpic. l. 53. ff. de fideic. hered.* Enixa eſt ancilla *l. 22. ff. de ſta. hom. l. 3. C. ſi mancip. l. 21. ff. de opt. vel. elect.* Enixa filium, *l. 29. §. vlt. ff. de probat. l. 3. ff. ſi pars hered.* ex Briſſ.

ENIXAE preces, hoc eſt, diligentiores, quæ cum maiori ſtudio fieri ſolent. Papin. *in l. cùm pater filios. 77. §. filius. ff. de legat. 2.* [Nam, ait, enixæ voluntatis preces ad omnem ſucceſsionis ſpeciem porrectæ videbantur.] Spieg.

EN πλάτει, locutio eſt Iuriſconſultis familiaris, idem ſignificans quod laxè, non anguſtè, neque preſsè. nam vt ait Heſychius, πλατεῖα τὰ ἐν πλάτει νεμόμενα μεγάλα. id eſt πλατεῖα dicuntur paſcua longè lateq; patentia. Ex quibus patet deductam locutionem ex ijs qui non ex aliquo angulo & anguſto loco, ſed in campis latè patẽtibus verſantur. Labeo *l. 28. ff. de proba.* [Num aliquis meminerit quo die, aut quo Conſule factum ſit, ſed num aliquo modo probari poſsit, quando id opus factum ſit. & hoc ita quod Græci dicere ſolent ἐν πλάτει, poteſt enim hoc memoria non teneri intra annum puta L. aut LX. factum.] Sic enim eum legendum eſſe locum *in obſeruationibus* demonſtraui. Iulianus *l. 13. ff. de ſolut.* [Ratum autem habere dominus debet, quum primùm certior factus eſt. ſed hoc ἐν πλάτει, & cum quodam ſpacio temporis accipi debet, [Vlp. *l. 12. §. 2. ff. rem rat. hab.* [Hoc autem ἐν πλάτει accipiendum, & cum quodam ſpacio temporis nec minimo, nec maximo.] Et rurſus *l. 3. ff. de cond. triti.* Vt ſi quis diceret, Hoc tempus accipiẽdum eſt in campo, non in angulo: id eſt lõgum, non breue. Eſt enim à tempore ad locum tranſlatio. Et ſimilima locutio eſt apud eoſdem Iuriſconſultos παρεγκυκλίως, de quo ſuo loco dicturi ſumus. *Vide infrà in P. litera.* Hotom.

ENODE, quod ſine difficultate eſt.

ἕνωσις dicitur ad verbum vnio, ex quo ἡνωμένον vocat Põponius omne corpus quod perpetuo opere vnum & continuatum eſt. *Conna. lib. 3. cap. 14. num. 6.*

ENORME damnum, pro immodico prægrandiq; vſurpatur: id cẽſurę iudicis relinquitur, interpretum calculo.

ENORMITATEM ſtipendiorum, dixit Spartianus pro nimia largitate. Spieg.

ENOPKOI ἀναβολαὶ & ὑπωμοσίαι dicuntur, Budæo teſte, illæ dilationes, quæ propter ſonticum morbum aliamve iuſtam & legitimam cauſam iureiurando poſtulabantur, & impetrabantur, &c. *Brechæus l. morbus ſonticus. de verb. & rer. ſignific.*

ENTHECA vocabulum in decretis canonicis eadem penè ſignificatione ponitur, qua apotheca & horreum, videlicet pro loco, gazæque repoſitorio. *annotauit Beroaldus.* Extat & apud Iurecoſſ. nempè Vlpian. *in §. final. l. Iuniano, alias Iulianus & Papinianus in l. 2. de fund. inſtruct.* [Dotes prædiorum, inquiens, quæ Græco vocabulo, appellantur, ἐνθήκαι] Alciatus aliter legit. Haloander noſter Græcè doctiſsimus nihil mutauit. Spieg. ἐνθῆκαι. appellantur, cùm nõ inſtructa legantur, à legatario non præſtantur. *Connanus lib. 4. c. 1. nu. 4.*

ENDROMIS. hyemalis & villoſa veſtis eſt. *Lib. 14. Epigram.* Martialis:

Pauperis eſt munus, ſed non eſt pauperis vſus,
Hanc tibi pro tegula mittimus Endromida.

Io. Bapt. comment. in epiſtol. Sidon. Apollin. ad Domitium. lib. 2.

ENTHRONISTICA, pro Intoniſticis ſupponendum, apud Iuſtin. *in conſtitut. de ſanctiſſ. epiſcop. §. ſi quis autem epiſcoporum.* Sunt autem Cathedralia, vt nunc vulgò dicuntur, à Græca voce ἐνθρονίζειν. quod eſt in ſedem ponere. Barbari dicunt inſtallare, quod & Coclæus indicat. Spieg.

ENTHYMEMA eſt oratio in qua non omnĩbus permiſſis antè poſitis feſtinata infertur concluſio, & ex vniuerſali concluditur particulariter, ſeu minus vniuerſaliter, & dicitur ſyllogiſmus imperfectus. *Sebaſt. Med. in tract. de definit. parte. 2.*

ENVBERE nihil aliud erat, quàm è patriæ domo tranſire, patriaque ſacra relinquere. Hinc illę voces conſulum *ſup. lib. 4.* [connubio patrum cum plebeis cõceſſo ignorari non poſſe, qui natus ſit, cuius ſanguinis ſit, quorum ſacrorum ſit, dimidius patrum ſit, dimidius plebis.] Et huc L. C. reſpicientes, matrimonium dixere communionem humanorum & ſacrorum. *l. aduerſus, C. de crimine expil. heredi.* Et plebeia vxor per matrimonium nobilitatem adipiſcitur, ſicut è contrario, nobilis ſi nubat plebeio, eam amittit, ac tranſit ad plebem. Id itaque minimè Hiſpale metuendum eſſe, ius emptionis conceſſum ei tribuit, &c.

ENVCLEO. Enucleare per tranſlationem, pro declarare, & explanare, *vt in tit. C. de veteri iure enucl.* Itaque, illic enucleando, id eſt exponendo, & in certum librorum ordinem redigendo. Anch.

ENVMERARI, pro recenſeri, *in l. fin. C. de præſc. 30. vel 40. annor. Terent. aliter vſus eſt.*

ENVNCIARE conſilia. *Lege, Conſilia enunciare.* Spieg.

ENVNCIATIVE, vel narratiuè deduci dicitur, cùm ſimpliciter aliqua res, ſine myſterio, ſine põdere, ſine momento deducitur. vt cum dico, [Peto à Titio, qui eſt hæres Seij.] iſta verba. [Qui eſt hæres,] enunciatiua ſunt. Vnde etiam ſi non eſt hæres Seij, tamen procedit libellus. Caſus eſt, vt aiunt, in terminis, in l. qui familiæ. quem text. vt ſingularem, ſecundùm præceptorem meum Zaſium, omnes Doctores exclamant. ff. famil. erciſc. Diſpoſitiuè autem narrata, vim habent & obligandi, & diſponendi cauſam: vt ea quę medullas reſpiciunt, mutari, emendarivè nequeant, maximè ſi pro reo faciant. *per text. elegantem in l. cum precibus. C. de lib. cauſ.* Spieg.

ENVNCIATVM, Cicero. eſt, quod Dialectici propoſitionem vocant. Spieg.

E O

Eò, id eſt, eo loco, vel ibi, *l. 12. §. ſed ſi quis. ff. de inſtruct. vel inſtrum.* Briſſ.

EO, pro intantum, etiam reperire eſt apud Canoniſtas.

Eò, pro propterea. Paulus *de conſtit. pecu.* [non minuetur peculium, eò quod ex ea cauſa obſtrictus eſſe cæperit.] *iud quod ſub conditione.* Spieg.

Eò

Eo amplius. Hæc verba & addunt & repetunt, vt interpretes demonſtrant. *l. ſi ſeruum. §. ſi quis ita. de leg. 1. & l. ſi ſit. eod. cum ſimilibus.* Spieg.

EODEM tempore facta intelliguntur, quæ diſtant modicè. Spieg.

EODEM loci, *l. 7. §. illud. ff. ex quib. cau. in poſſ. eatur.* id eſt, eodem loco, *vt l. 54. §. vlt. ff. de procur.* Eodem loci conſumi, *l. 1. ff. de naut. fen.* ex Briſſ.

EO IPSO. Verbo hoc Barbatius tradit denotari canonẽ latæ ſententiæ: *citatque l. fin. §. ſi poſt quam, verſ. Eo ipſo quòd inuentarium fecit. C. de iur. delib.* Spieg.

Eo loci, pro eo ſtatu. Vlp. *de ind. l. ſed & ſi.* [Si ea res, quæ per fideicommiſſum relicta eſt, eò loci ſit, dicendum eſt, non debere præſcribi.] Spieg.

Eo loci, pro eo loco, vel in loco, apud eundem, *de noui oper. nunciat. l. de pupillo.* [Qui eo loci operantur.] *l. cum aliter. ad S. C. Syllan.* [Quicunq; eò loci faciunt, vnde vocem exaudire potuerant.] Idem pro, tũnc, eò loci, vſurpat, *in l. hæres. ff. de iudic.* [Defendere ſe eo loci debebit.] Spieg.

EO minus. *l. 1. qui teſt. fac. poſſ. cum alijs locis.*

Eo nomine, quo contrahitur, actionem eſſe dandam, Iuriſcoſſ exponunt *tit. de inſt. act.*

Eo potius, pro eo amplius, vel ea maximè ratione. *ſic intelligitur. A. h. ait, ex l. item ait prætor. §. hoc autem. ff. ex quibus cauſ. maior.* Spieg.

EOVSQVE, pro intantùm. *§. illud quæſitum. Inſt. de rer. diuiſ.*

E P

EPANGELIA dicitur, quum quis accuſatur, quòd præter leges cõcionetur, aut rempublicã capeſſat. *Ex Cœlio.* Sp.

EPHESVS, metropolis Aſiæ eſt, quæ propriè minor dicitur, ad quam proconſuli neceſsitas impoſita erat per mare applicare, *teſte Vlpiano in l. 4. de off. procoſ.* Spieg.

EPHEMERIDAE. Fuerunt qui libros ſuos inſigniuerunt hoc titulo Ephemeris. In Ephemeride Cæſarem Seruius aduocat. Ephemerides ſunt tabulæ, in quibus ſingulorum dierum accepta & erogata perſcribebantur. Propertius:

Forte iacent duras inter Ephemeridas.

De his & Naſo *in amoribus*, ἐφήμερος Græcè, cotidianus. *Io. Bapt. comment. in Epiſt. Sidon. Apol. ad Burgundionem. lib. 9.*

EPHIPPIVM *Lege, Parephippium.*

EPIBATAI, milites dicuntur nauibus impoſiti, non vt remos ducant, ſed vt ſtent ad pugnã parati. Latinè claſsiarij. *Bud. in l. 1. de recept. arbit.*

EPIBATAI naues, *in dictione, Myſonautæ explicantur: & ibidem, quid ſit Epibates.* Spieg.

EPIBATIGOI naues eædem quæ vectoriæ, id eſt, vectorum ductrices: iuncto nomine ex ἐπιβάτης, id eſt, vector, & ἄγω duco. Vlpianus *l. 1. §. 5. ff. de exercit. actio.* [Quędam enim naues onerariæ: quædam, vt ipſi dicunt, ἐπιβατηγοὶ ſunt: & pleroſque mandare ſcio ne vectores recipiant, & ſic vt certa mari negocietur.]

EPICAIA, indéque verbum Epicaizare, vocabula ſunt inſulſa, quamuis protrita. Nam, vt docet Budęus, potius Epijcia, Epijcizare dicendum eſt. Sp. *Coraſ. lib. 2. miſcel. cap. 8.*

EPICOPI dicuntur remis appoſiti & gubernaculis: velut Epibatæ Atticis, ſunt in nauib. depugnantes. Quanquã & qui aliena iter naui faciunt, ſic dicantur quoque: quos Homerus item Emporos vocat. Spieg.

EPIDIMIAI, viæ tritæ & peruulgatæ, per quas plerunque ad vrbem aditur. ex δῆμος, id eſt, populus. conficto nomine. Vlp. *l. 4. §. 4. ff. de offic. procon.* [Ingreſſum etiam hoc eũ obſeruare oportet, vt per eam partem prouinciam ingrediatur, per quã ingredi moris eſt, & quas Græcia ἐπιδημίας appellat, ſiue κατάπλουν obſeruare.]

EPIDEMETICVS. Epidemetici, inquit Accurſius *ad tit. de metatis, & epidemetic. lib. 12. C.* dicuntur, qui ſuprà milites ſunt conſtituti, metientes, ſiue dimetientes militibus hoſpitia: ab ἐπὶ, quod eſt ſuprà, & metis, id eſt, metatis, quaſi, deij, qui ſupra milites dimetiuntur, atque diuerſis diuerſa aſsignant hoſpitia. Alij ab ἐπιδημία deducunt, nomine Græco, ſignificante plerunque aduentum in vrbem, & acceſſum ad ciuitatem aliquam. Quæ poſtrema deductio magis placet. Solẽt enim epidemetici priùs, quàm milites, petere ciuitatem, ad ipſa hoſpitia ſingulis aſsignanda. Me tatò itaque Cælius Rhodiginus *lib. 7. cap. 14.* Epidemetici (ait) ſunt, qui forriarios modo à Gallis opinẽtur dici. Cæterùm, Iuſtinianus *in Auth. vt nulli iudicum.* epidemetica videtur accepiſſe pro collatione pecuniæ, quam milites à ciuibus extorquebant, ne in eorum domibus hoſpitarentur, id quod etiam alicubi probat Alciat. Anchora.

EPIGONI vocantur ex ſecundis concepti nuptijs: ſicut Progoni intelliguntur, qui ex primis. quanquam eo item vocabulo maiores accipi videntur, velut minores vocantur Apogoni. *ex Rhod.* Spieg.

EPIEIKES, æquum & bonum eſt. Interdum ipſa æquitas. Hinc verbum, ἐπιεικεῖν, ex fide bona, ex æquo & bono ſtatuere, ex bono & ęquo arbitrari, cenſere, æſtimare, conſtituere. Hinc contractus bonę fidei, hoc eſt, æquitatis, non ſtricti iuris. Spieg.

EPIEIKES. æquum & bonum eſt Ariſtoteli *lib. Moralium* 5. non quidem ſimplex æquitas, ſed id quod à legislatoribus eſt omiſſum: de quo tamen ſi interrogati fuiſſent, ſuadente eadem æquitate, idem conſtituiſſent. Sic videtur Iureconſ. bonum & æquum accepiſſe *in l. ſeruum. de verb. oblig.* quod Budæus indicat. Interdum tamen ipſa æquitas eſt.

EPIEIKEIA, hoc eſt, conuenientia, Latinis æquitas dicitur. Quare Ariſtoteles ſæpè vocat æqualitatem. Nomen enim factum ab ἐπὶ, quod eſt iuxta, & εἰκὸς, conueniens, adſimilatum, ab εἴκω, ad ſimilor. Porrò æquitas ſeu æqualitas retinet in humana ſocietate proportionem rerum omnium iuſtam, hoc eſt, ſtatuit aptum locis, temporibus, perſonis. Prat.

EPIKINDYNON, nauticum creditum, quod eſt periculo creditoris, *de quo in l. 122. §. Callimachus. ff. de verb. oblig.* Prat.

EPIMETRON, frumẽti quinquageſima, hordei quadrageſima, vini, lardi, viceſima. *l. 15. C. Th. de ſuſceptor.* Prat.

Ἐπὶ πάσῃ ἐξουσίᾳ vſurpatum eſt, apud Paulum *in l. 29. ff. qui teſtam. fac.* pro quacunq; ratione & modo fieri poterit. ſcribit enim Paulus, ſcripturam ad teſtamentum paratam, vim teſtamenti non habere: niſi hæc ei verba defunctus ſubſcripſerit.] Hoc teſtamentum quacunque ratione poterit, ratum eſſe volò.]

EPISAKTOI, milites euocati, *l. 2. C. vt armi. lice. à cõmpt.* forte aduentitij, & externi. Prat.

EPIMELITAI, qua voce Paulus *in l. Lucius Titius, de admin. tut.* vſus eſt, iuxta Haloandri editionem, generaliter ſignificat curatorem, vt apud Demoſthenem κατὰ μειδίου [illegible] ἐπιμελητήν. Apud Athenienſes decem erant hoc nomine, qui emporijs præſiderent, curarentq; in vſum ciuitatis triticũ deferri. *Vide Alciat. c. 27. lib. Parerg. 2.* Spiegel. Hi autem dicebantur ἐπιμεληταὶ τοῦ ἐμπορίου. Nec verò ſolùm curabant frumentum deferri, ſed & de rerum pretio ſtatuebant, vt non vendentium arbitrio, ſed iuſto tantum pretio diſtraherentur, ad hæc ne vitioſas, loco legitimarum, merces exponerent.

EPINICIA, à nobis cantica ſolennia, obſecrationeſq; ob partam victoriam dici poſſunt, *ex Budæo.* Spieg.

EPIRHEDIVM currũ ſignificat, quod vocabulum Romani Fabro autore ex duobus peregrinis ſuum fecerunt, ἐπὶ prępoſitione Græca, & rheda dictione gallica. Vſus eſt ea Iuuenalis *ſatyra 8. Coraſ. lib. 3. Miſcellan. cap. 10.*

EPISCOPVS, olim in nouo Teſtamento fuit commune nomen presbyteris, vt ex Philippenſi 1. apparet: vbi ſalutat Paulus eius eccleſiæ epiſcopos & diaconos, plures hoc nomine honorans. Sic & *Actorum* 20. dicit ad concionatores Epheſios: [Attendite vobis & vniuerſo gregi, cui vos Spiritus ſanctus præfecit epiſcopos.] Teſtatur & Hieronymus *in quadam epiſtola ad Ruſticum,* olim eoſdẽ fuiſſe ſacerdotes & epiſcopos: Sed in remedium ſchiſmatis, vnum quendam è numero ſacerdotum delectum eſſe, qui eſſet, & vocaretur epiſcopus. vox alioqui vetus eſt: nam & Homerus Hectorem vocat epiſcopum ciuitatis. Videtur autem hæc appellatio venire ab Hebræa metaphora Zophe, Speculator. vt. [Fili hominis Speculatorem te poſui, &c.] *Ezechiel.* 33. Atque hinc fuit primus gradus monarchiæ pontificiæ, vt vnus reliquis presbyteris ac collegis præficeretur. Inde progreſſum eſt ad hoc regnum ad Archiepiſcopos, metropolitanos, primates, patriarchas, & tãdem ad ſummos pontifices.

EPISCOPI, & Ephori Græcis ſunt, quibus non ſolum oculis

oculis luſtrandi poteſtas, ſed etiam prouidentia & cognitio mandata eſt: à qua ſignificatione Epiſcopi Antiſtites dicuntur: quod vocabulum ſi Latinè transferre quis velit, non verius Speculatorem, vt Budæus cenſet, quàm inſpectorem vocarit. Fit mentio Corepiſcoporum in decretis Canonicis. *diſtinct. 68. c. quamuis, & ſeq.* quos opinatur Eraſmus vicorum ac pagorum ſacerdotes appellatos: ſcribendumque Chorepiſcopos, quòd χώρα Græcis interdum rus aut agrum declaret. In Epitoma autem canonum Conſtantini Harmenopuli ex octauo decreto Synodi Antiochenæ χωρεπίσκοποι interpretantur ἄρχοντες ἐπὶ τὰς ἐπαρχίας ὑπὸ τῷ μητροπολίτῃ. Dicitur autem Epiſcopus ἀπὸ τοῦ ἐπὶ, quod eſt ſupra καὶ σκοπεῖν, quod eſt intendere. Inde Epiſcopus qui ſuper intendit. *Droſæus in methodo iuris.* Apud Athenienſes olim Epiſcopi erant, ad quos delectus prouinciarumq; negotia, vt Ciceronis verbis vtar, referebantur. In ſingulis enim prouincijs hi velut rerum arbitri conſtituti, perquirebant de his quæ ad iuriſdictionem, publicas iniurias, liteſq; ſpectabant, ſi quis illos adire vellet: ac ſententiam ferebant, cui non ſecus ac ſi à principe magiſtratu lata fuiſſet, parebatur. vocabantur verò etiam ἁρμοσταὶ aptatores, & φύλακες id eſt cuſtodes, atq; ἔφοροι præfecti. ἐφορᾶν enim & ἐπισκοπεῖν, eſt ſpeculari, diſponere. Nomine ephori vſus eſt Cicero *quæſt. Tuſcul. 1. Ic. in l. munerum. §. Irenarcha voce Epiſcopi. ff. de mun. & hon.* vbi epiſcopi intelliguntur Aediles Cereales, qui vt ait Arcadius *ibid.* præerāt pani & cæteris venalibus rebus, quæ ciuitatum populis quotidianum victum ſuggerant.

EPISKOPOI τῆς χώρας dicebantur apud Athenienſes adoleſcentes, qui ex ephebis exceſſerant. Nam priuſquam ipſi τῶν λήξεων ἄρχοιεν, id eſt, rei hæreditariæ & bonorum ſuorum poſſeſsionem haberent, biennio cogebantur circumire vicinas regiones, hoc eſt à decimooctauo anno, vſque ad vigeſimum. Ideoque appellabantur περίπολοι, id eſt, circumitores. ἐφόδου ob viam & peregrinationem in qua verſabantur: ἐπίσκοποι τῆς χώρας regionis, inſpectores, nō veluti magiſtratus, ſed vt cum ingrueret neceſsitas, eſſent regionum, viarum, & locorum periti. *Poſtellus de magiſtr. Athenien. cap. 16.*

EPISTALMA, id eſt, commiſsio Principis, per mandati ſubſcriptionem facta. *Alciat. in l. pactum. C. de pactis.*

EPISTATHMION appellatione intelligimus ſignificari præfecturas manſionū ſiue ſtatiuorum. Nam ἐπίσταθμοι appellabātur, quos Galli vocant Fauriers. Sed hic opinor melius cum diphthōgo legi ἐπισταθμείων, vt ſignificetur neceſsitas illa militis hoſpitio recipiendi, à qua liberantur artium profeſſores. quod Imp. Cōſtantinus ſtatuit & Theodoſius, & ante vtrunque Veſpaſianus, Adrianuſque ſuis reſcriptis ſignificarunt. *Balduin. tit. de excuſati. tut. vel cur.*

EPISTATHMIA, munus recipiendi hoſpitis, *Bud. & l. fin. ff. de mun. & hon. Aut. Aug. lib. ſing. ad Modeſti.* Heſychius vocat ὑποδοχὴν ξένων Prat.

EPISTELLEIN & ἀποστέλλειν differunt inter ſe. Nam ἐπιστέλλειν eſt litteras mittere, ἀποστέλλειν, emittere cum mādatis aliquem ſignificat. *vt notauit Eraſ. Roterod. in Ioan. cap. 1. & in Matth. cap. 2.*

EPISTOLA, vocabulum origine Græcum, nemini non latinorum notum. vt latini ab elementorum multitudine literas, ita Græci ab emittendo epiſtolas nominauere. ἐπιστέλλω enim mitto ſignificat: ſic ἀποστέλλω nuncio, Vnde Apoſtolus, nūcius. Ab epiſtola diminutiuum Epiſtolium. Catull.

Conſcriptum hoc lacrymis mittit epiſtolium.

Et quia στέλλω non modò mitto ſignificat, ſed etiam orno, inde ſtola, corporis ornamentum, *teſte Io. Petr. Valla interprete Plantino.* Extant de ratione eas conſcribendi, libelli vulgati, elegantes. At non æquè nota, quæ vis epiſtolæ, quæ fides ei adhibenda, requirat ne etiam ſignum mittentis, diem & conſulem, tum pleraq; alia quæ in conſideratione epiſtolaris rei veniunt, nec inutiliter à noſtris interpretib. diſſerendo deducta ſunt *in l. nuda. ff. de donat. in l. Lucius. ff. de fideiuſſ.* vbi inueſtigatur, quam vim obligandi habeat, quæ vulgò vocantur literæ Credentiales, *in l. cum tabernam. §. idem quæſit. de pig. l. publia depoſiti. C. de probat. l. non epiſtolis. Auth. ſi contra ſim. C. de fid. inſt. d. l. cum tabernam. §. 1.* An literæ commendatitiæ obligent *in l. fin. C. de pign. actio. Magiſter practica titul. de Actore.* *verſ. item repellitur credere.* Eſt verò epiſtola abſentibus id, quod ſermo præſentibus: imò qui mittit alteri literas, intelligitur præſens præſenti loqui *Bartol. in d. l. nuda. de donat. aſtipulatur l. ſi per procuratorem. ibi, velut præſentis. de procurat.* Spiegel. Omnem ſcripturam, qua abſentem alloquimur, & alicuius rei certiorem facimus, Epiſtolam rectè vocari, cuique notiſsimum eſt: quaſi voluntatis noſtræ ſignificatio ſcripto emiſſa, ab ἐπιστέλλω, hoc eſt, ſignifico & emitto, ſic dicta ſit. Et cum id omne ad eum modum epiſtola ſignificare ſolemus, quod abſentem ſcire, aut teſtatum illi eſſe volumus: tum ea in primis, quæ fieri mandamus & præcipimus, & quæ nos facturos recipimus, ac veluti ſcripto noſtro cauemus. Hinc effectum, vt quemadmodum in cæteris pleriſque per enallagen id, quod aliquid continet, pro contento ſumitur, & contentum ſignificat: putà Calendarium, nomina debitorum in Calendario conſcriptas & menſa nummularia, ea, quæ menſæ rationum occaſione debentur: & Chirographum, non tabulas, ſed debitum eo teſtatum. *l. ſeruum filij. §. cum qui chirographum. ff. de legat. 1. l. qui chirographum. & l. qui filium. ff. de legat. 2.* Et è conuerſo contentum nonnunquam pro continente ſumitur, vt pacti & ſtipulationis appellatione, ipſum pactionis & ſtipulationis inſtrumentum ſignificamus. *l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pact. l. 1. circa fin. ff. de eden.* Sicque Cice. vſus videtur, cum dixit *in part. Oratorijs:* [Scriptorum aliud publicū, aliud priuatum. Publicum, lex, Senatuſconſultum, fœdus. Priuatum, tabulæ, pactum conuentum, ſtipulatio.] Similiter, Epiſtolæ, vel literarum etiam appellatione, promiſsionem, vel cautionem, epiſtola literiſve contentam intelligimus: & è conuerſo cautionis ſiue ſtipulationis, aut etiam mandati appellatione, ipſam, quæ ea continet, epiſtolam: ſed ita tamen vt non quæuis cautio, epiſtola dici poſsit, ſed ea tā tum, quæ in modum epiſtolæ ſit concepta. Ex qua frequentiore cautionum epiſtolæ modo conſcribendarum formula, quibus antiqui abſentes cautiores, & certiores conſenſus ſui facere volebant, illud profluxit, vt & inter præſentes quoque nonnunquam in modum epiſtolæ conciperetur cautio, neque præter rem id, cum ea mente ita conſcriberetur, vt illi poſtea abfuturo id perpetuò epiſtola ſignificatura, eiuſque rei fidem factura eſſet. Ita ne tum quidem hæc aliter epiſtola diceretur, quàm ſi epiſtolæ formam ſeruaret, hoc eſt, ſi cum non reipſa ad eum, qui tum abeſſet quaſi ad abſentem tamen conſcripta, dirigeretur ſermo. Neque quicquam interfuiſſe exiſtimo, an ſalutatio illi ſcripto præponeretur, *vt in l. vltim. in fi. ff. mand. l. Lucius. & l. publia. §. vlt. ff. depoſi. l. Lucius. ff. de ſeruitut. ruſtic. l. Lucius. & l. ad eum. ff. de don. l. 1. C. de contrah. & commit. ſtipul. l. vltim. ff. de conſtit. pecun. l. Titius. ff. de pignor. act.* an verò minimè, vt frequentius eam omitti comperiemus. Eſt enim leuicula ſanè hæc epiſtolæ dignoſcendæ ratio à ſalutatione præmiſſa, cum ipſum Ariſtotelem legamus ad Philippum ſcribentem, in fine tantum adieciſſe, τὰ δ' ἄλλα ἐπιμελοῦ: & in Euripidis epiſtolis, nullam aut in fronte, aut in calce extare teſtatur Budæus *in comment. græcæ linguæ.* Illud porrò alienius, quod nonnulli colligunt, quaſcunque cautionum ſcripturas, inde Epiſtolas dictas fuiſſe, quia cautionibus iſtiuſmodi ſalutationes præmitti ſolerent, aut etiam qui alia inſuper ratione, ad inſtar literarum, quæ abſentibus mittuntur, eas concipi inualuiſſet. Sic enim & quaſcunq; mādatorum & donationum ſcripturas licebit epiſtolas, & literas vocare, quia ſæpiſsimè literis mandatum donatioq; concluderetur, *l. ſi procurator. ff. de procur. l. ſi mādato. §. pen. l. ſi creditor. §. 1. & §. pen. l. ſi verò non remunerandi. §. cum quidam. & l. pen. ff. mand. l. Lucius. ff. de fideic. l. Lucius. l. ad eum. ff. de don. l. ea quæ. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Quin & quaſcunq; conſtitutiones Imperatorū, & quæcunq; Iuriſconſultorū reſponſa, epiſtolæ vocabulo donabimus, quādo ad inſtar epiſtolæ frequētiſſimè cōſcribi ſolerēt. *l. interdū. in princ. & §. 1. & pen. ff. de publ. Sulpitius. ff. de don. inter vir. & vxor. l. Attilicinus. ff. de pactis dot. l. Domitius. ff. de teſt. l. procur. ff. de iur. dot.* Imò verò magis exiſtimandum, cum aliter, quàm in epiſtolæ modum cautiones conſcribi poſsint, ſic nēpè, vt qui cōſcribit, nō quaſi ad abſentē ſermonē dirigat, ſed abſolute, & imperſonaliter loquatur, (cuius rei exempla, ex infinitis locis proferri poſſunt) *l. lecta. ff. ſi certum petat. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus &*

Epluribus.ff.de verbor.oblig.d.§.quod ferè.l.tutor.in fin.ff.de vſur. eo caſu cautionem non rectè epiſtolam poſſe vocari,nec illis cautionibus ſolitas præmitti ſalutationes. Nam alioqui id à verbis ſubiectis alieniſsimum eſſet.Quod ſi ad abſentem, aut quaſi abſentem referatur ſermo, epiſtolam id tum rectè vocari agnoſcam.*Ioan.Rob.lib.ſent.4.cap.20.Duaren.diſputat.anniuerſa.lib.1.cap.45.*

EPISTOLA.pro cautione.Scæuola *l.vltim.ff.de pecun.conſtitut.*[L.Titius Seiorum debitor deceſsit : hi perſuaſerunt P.Mænio,quòd hæreditas ad eum pertineret : & fecerunt, vt epiſtolam in eos exponat debitorem ſe eſſe quaſi hæredem patrui ſui confitentem : qui & addidit epiſtolæ ſuæ, quod in rationes ſuas, & Marcellus *l.34.ff.de pignor.act.*[Petit à creditore,vt fundum certo pretiq emptum haberet : & quum impetraſſet,epiſtolam qua ſe vendidiſſe fundum creditori ſignificaret, emiſit.] *Sic l. emptor. 47.ff. de pact.l.vlt.ff.de inſtit.l.24.l.26. ff. depoſit.l.34. ff. de pignor. act.* Hot.

EPISTOLAE principum,quæ & Reſcripta Principum appellantur,dicebantur,quibus illi vel ad poſtulata præſentium, vel ad magiſtratuum abſentium conſultationes reſpondebant.*l.1.ff.de conſtitut.principum.* Exemplum extat *in l.ſed addes.19.§.8.ff.locat.l.Diui fratres,17.ff.de iur.patron. l. ff. de teſtibus.l.debitoribus.17.ff.de re iudic.*Hot.

EPISTOLA D.Adriani fideiuſſoribus amica, non extat:ſententia tamen eius habetur in l.fin.C.de conſtit.pec. §.ſi plures.Inſtit.de fideiuſſor.*Lege,Beneficium epiſtolæ D.Adriani.*Spieg.

EPISTOLA falſa vel inanis reperta.*l.quidam.ff.de dolo.*

EPISTOLA ſibi aliquem cohæredẽ cauere, apud Vlp. *ff.de pactis.*

EPISTOLAM emittere.Scæuola *in l.alimenta.ff.de alimen.legat.*[Epiſtola etiam, inquit, emiſſa ad ordinem ciuitatis vnde oriunda erat.]

EPISTOLARES viri deuoti,apud Iuſtin,*in l.fin. §. in his autem.C.de tem.appell.* Opinor horum referre ſpeciem, qui nunc apud conſilia (vt vulgò vocant) iuſticiæ, in ſummorum aula Principum actis ſcribendis præpoſiti ſunt, des hoffraths ſecretarien Spieg. Oldend. autem per eos, Cancellarios intelligi exiſtimat *l.1 ff.de offic.aſſeſſ.*

EPISTOMIVM, foramen eſt, per quod aqua defluit ex concha,labro,vel cratere. Vlp.*l.fundi. de act. empt.*] Caſtella plumbea,opercula puteorum, epiſtomata.] Nebriſſ. Hic non tantùm,ſed & alibi deprehenditur. Nebriſſ. vulgatos ſequutũ eſſe codices.Nor.text.Putealia habet. & hæc verba,[Opercula puteorum,] Budęus exiſtimat in textum addita epiſtomia. Alciatus,vt eſt in Nor. quoque textu, citat in Parergis,quam ait vulgo vocari ſpinas. Budæus verò *in annot.ad d.l.*ἐπιστόμιον,inquit, Græcum eſt, quaſi oris obturaculum dicas. Hoc ad hauriendum, ad quotidianum vſum vinum in hypogęis vtimur,Fontem appellantes. Sp. Contra quem ſic Hotom.

EPISTOMIA,ἐπιστόμια, non ſunt foramina, per quæ aqua effluit,vt Alexandrinus putauit : nam ab ἐπιστομίζειν cõfictum vocabulum apparet, quod ſignificat os claudere,ſiue obturare.vnde ἐπιστόμια clauſtra ſiue obturamenta canalium.Paulus *lib.ſenten.3.cap.9.* [Inſtrumẽto balneatorio legato,balneator ipſe & ſcamna,& podia. fiſtulæ, miliaria, epiſtomia,rotæ aquariæ continentur.] Vbi tamen aut AQVIMINALIA legendum putarem:aut FAMILIARIA EPISTOMIA,id eſt,fiſtulis applumbata:*vt de Epiſtomijs in l.17.§.quinto.ff.de act.empt.*Hot.

EPISTOMION Gręca dictio eſt,à verbo ἐπιστομίζω,quod ſuffreno & contineo interpretatur. De epiſtomijs meminit Vlp.*in l.fundi.§.vlt.ff.de act. empt.*apud quem in codicibus impreſsis ita ſcriptum legitur:[Et caſtella plumbea, putà opercula puteorũ,ephitonea, fiſtula applumbata, aut quæ terra continentur,quamuis non ſint affixa,ædium eſſe conſtat.]Sed in hoc loco mendum eſſe,nullus recti conſilij inficiabitur.quis enim adeò fatuus,dubitaſſet puteos ædium eſſe?Præterea Iureconſultus puteos, non putea debuiſſet dicere.Iuuenal.*ſatyr.3.*

Hortulus hic,puteuſque breuis,——

Item malè,adieciſſet illud,[Quamuis non ſint affixa:]quæ verba ſi rectè componantur,generaliter ad ſupradicta poterunt referri. Et ideo ſunt qui putent ita legendum eſſe. [Caſtella plumbea,putealia,id eſt opercula puteorũ,epiſtomia.]ita vt fortaſſe verba illa expoſitiua, [id eſt opercula puteorum,] ſint ex margine in textum inſerta. vel etiam fuerit Iurecõſulti expoſitio, prout etiam de eadem re videmus *in l.Iulianus, in fi. iuncta l. ſequenti,eodem tit.* Epiſtomium ergò in hoc loco Iureconſulti ſignificat ferreum inſtrumentum,quo aquæ murmurantes emittuntur. talia videmus in fontib. manu fabrè factis, in quibus ſunt huiuſcemodi linguæ plures prominentes, quibus ora ſalientium & fiſtularum clauduntur aperiunturque, prout vſus popoſcit.nam pertuſa ſunt,& vertuntur in vtranque partem. vulgus Galletum vocat. & etiam hodie vtimur, cum manus illotas mundamus,vt docet Varro *de re ruſt.lib.3.* [Epiſtomijs(inquit)ad vnumquemque actum ſic vt influat in conuiuium.]Seneca *ad Lucilium*,[Niſi aquam argentea epiſtomia effuderint.& adhuc plebeias fiſtulas loquor.] De his etiam Vitruuius *lib.10.*[Singulis canalibus ſingula epiſtomia incluſa ſunt,manubrijs ferreis collocata, quæ manibus cum torquentur ex arca patefaciunt nares in canales.]Cotta.

EPITHESIS,eſt inſcriptio quædam appoſititia, in cõtumeliam fraudemuè alicuius facta,Vlp.*l.Lex Cornelia,in fin. de iniur.* [Eadem pœna ex S. C. tenetur is, qui epitheſim, aliudúe quid,ſiue ſcripturam in notam aliquorum produxerit.]Spieg.

EPITHECA Græcis eſt,quod dos Romanis.Vnde prædiorum epithecæ apud Iuriſprudentes, quas Papinianus impoſitiones interpretatur:quamuis pro epithecis,vicioſè legitur,eotici,vt & apud Vlp.*Lege c.13.lib.22. lection. antiq. Rhodigin.*Spieg.

EPITIMIA, apud Modeſtinum *in l. ſcire. de tut. & curat.* Sic enim legendum : nam interpres, vt ſcholium Haloandri indicat, Græcam vocem reliquit : quam Alciat. exponit pro illabefacta nominis honoriſque ſui fama, niemandes nachtheilich an ſeinem gelimpff vnd ehren. Accurſius,etymio,legit,& volũtatem teſtatoris interpretatur.Sed mentem Iuriſconſ.nõ ſatis percepit,quam idem eleganter explicat *lib.Parerg.2.*Spieg.

EPITHIMIA interpretatur conſcientia, vel deſiderium.& in hoc ſignificatu legitur apud Modeſtinum *in l.ſcire oportet.§.1.ff.de tut.& curat.dat.ab his.*Cotta.

EPITIMIVM eſt ſuſpenſio vnius ſeptimanæ,vel eſt quędam increpatio vel genus pœnæ,*ſecundum Ioh. Andr. in gloſſ. 21.q.4.omni iactura.*

EPITOGIVM,veſtis ſuperior clerici *gloſſ. clem. 1. de vita,& hon.cleric.*Prat.

EPITOME,es,vel Epitoma, atis, breuiarium interpretatur, vbi ſcilicet res in compendium rediguntur. Vlp. *l.non inutiles.de acceptil.*Epitoma, inquit,liber Labeonis. [Nebriſſ. At Budæus *in l.qui leuandæ. ff.ad leg. Rhod. de iact.* annotat inualuiſſe peruerſa cõſuetudine,vt Epitoma neutro genere dicatur. Id autem nec analogia, nec vſu, nec autoritate doctorum defendi poſſe:errore verò eorum inductũ eſſe, qui epitoma,vt epichema & anathema, & ſimilia dici putauerunt.Spieg.

EPITOME,epitomes,ſecundũ aliquos fœminini generis,pen.producta,conciſum dicitur,vel cõpendium, quod breuiariũ à noſtris interpretatur, vt apud Sueton. quem retuli inferiùs *in dictione,Pecoris.* Conſuetudo verò hodie Epitoma,ſicut & gloſſema, & thema, & diploma,& chriſma,in neutro profert.& ideo dicunt.L.Florũ Romanarum rerum epitoma ſcripſiſſe,& Iuſtinũ Trogi.& Auſoniũ Homeri periocha. Qualia etiã apud nos compoſuit Caius ex Hermogeniano, & Voluſius Metianus, vt refert Iulianus *in l.qui leuandæ.ff.ad l.Rhod.de iac.* licet Metiani nomen in Marcianum deprauetur à ſcriptoribus.in aliquibus tamen codicibus impreſsis verba illa apud Iulianum deſiderantur, ſcilicet, libro epitomatum ſeu epitomarum, vt protulit Politianus,& aliqui contendunt.Cotta.

EPITONIA,ἐπιτόνια ab ἐπιτείνειν,id eſt intendi,ſunt inſtrumenta,quib.funes intenduntur.qualia pleriſq; in Germaniæ locis cernuntur,rota inſtructa,& puteis applũbata eo ordine vt terni & quaterni ſimul aquam eodẽ ex puteo haurire poſsint,funiculo per rotã demiſſo.Vlp.*l.17.§.5.ff. de action. empti.* [Caſtella plumbea, putea, opercula puteorum epitonia fiſtulis applumbata,aut quæ terra continentur,quamuis non ſint affixa,ædium eſſe conſtat.]Hotom.

EPITHE-

EPITROPOI, Curatores *apud Dionem.* Sed & tutorem paſsim *in lib. excuſatio. Modeſtini ſignificat.* Prat.

EPOCHE. *Vide Cuiacium obſer. 14. cap. 1.*

EPONIMON, cognomen apud Iuſtinianum. *Nouel. 78.* quo verbo vtitur & Plutarch. *Vide Anton. Auguſtin. lib. 3. cap. 8.*

EPVLONES. *Lege, Septemuiri.*

EPVLVM, conuiuium eſt numeroſis ciuib. exhibitum, vel in honorem deorum, vel oſtentationem magnificentiæ, aut in funere parentali. Gell. *lib. 11.* [Solēni die epulum Ioui libaret: atque ob id ſacrificium Senatus in capitolio epularetur.] Horat. 2. *Serm. Gladiatorum dare centum Damnati populo paria, atque epulum arbitrio.* Arrius Iuriſ. *de Leg. in quadam l. ad munus.* [Vel ſi epulum, inquit, relictum fuerit.] Nebriſſ.

E Q

EQVESTRIS dignitas *Vide l. 1. C. de equeſt. dig. lib. 12.* Ea inter patres & plebem fuit. Seuerus Imperator conſueuit equeſtrem ordinem appellare Senatorum ſeminarium. iudicandi ius aliquando habuit, vnde Equites iudices appellati. Deinde autoritas nominis vario ſeditionum euentu ſubſtitit circa publicanos lege Roſcia ius ſedendi in quarto decimo gradu theatri habebant. Et quia gerendorum annulorum autoritatem tenuerunt, illuſtres ab hiſtoricis appellati, olim ſexcenti numero fuere. *lege Catanaeum in princ. comment. 5.* Spieg.

EQVESTRIS facultas, cenſus equitum Romanorum, qui quadringentis millibus nummûm (nam idem id eſt) conſtabat. *lege Catanaeum Comment. 1. Budaeum in l. vltim. ff. de Senat.*

EQVOS publicos appellabant (vt eſt apud Ammianum Marcellinum & Procopium *lib. 2. Belli Perſici*) Veredos: aliàs ætis non multi: Quales ſunt quos noſtri hoc tempore poſtas, & equos poſtæ vocant. Vnde & Curſus publicus aut fiſcalis dictus, cum ab Imperatoribus certis locis & manſionibus equi præceleres deſtinabantur: quibus non vtebantur, niſi facultate impetrata, quam vocant tractatoriam, &c. *Brethaeus l. bona ciuitatis. ff. de verborum & rerum ſignificationibus.*

EQVI appellatione non continetur pullus, *l. ſed addes. §. ſi quis mulierem. ff. locati.*

EQVIS legatis, equæ etiam continentur, *vt Martian. l. legatis ſeruus §. pen. de legat. 3.* Maffeus.

EQVI agminales, qui agmen exercitus ſequuntur: ad conuehenda impedimenta. Gall. *les bagages. l. ſi. §. patrimoniorum. 2. ff. de mun. & hon.* Rebuff.

EQVICOLI, Vmbriæ populus, in quarta regione Italiæ, quæ hodie ducatus Spoletanus appellatur, & Marſis finitimus inter Sannites & Pelignos, &c.

EQVILE, ſtabulum vbi equi concluduntur. *Varro lib. 1. de re ruſt. cap. 2.*

EQVIENS mula, quæ equum appetit, vt creditur.

EQVIMENTVM, merces quæ datur pro admiſſura equi Spieg.

EQVIMVLGVS, victitās mulctu & equi ſanguine, pulteque miliacea hiſce condita, Maro.

Et lac concretum cum ſanguine potat equino.

Ioannes Baptiſt. comment. Epiſt. Sidon. Apollin. ad Probum. lib. 4.

EQVISO, domitor equorum, vulgo Parafrenarius. tametſi priſci equiſones vocabant omnes, quibus alicuius rei regimen committebatur. Spieg.

EQVITABILIS locus, in quo facilè equi inambulare poſsint. *Steph. Rob.*

EQVITARII, qui equitijs præſunt vel curant, quibus affines vel mulomedici habentur, *dicit Cœlius.*

EQVITES cur dicti, quæq; ad eos pertinent, latè, docteque explicat Alexand. Neapol. *lib. 2. cap. 29.* Attigit etiam Alciat. *enarrans l. plebs eſt. de verb. ſign.* Bud. item *in d. l. vlt. de Senat.* Spieg.

EQVITEM etiam appellamus eum, qui vel aſino, vel mulo, vel camelo inſidet, nedum equo: monuit & antè Apel. beatus Auguſtinus *cap. 3. lib. de Ciuit. Dei* [Eques ait, non homo & equus, ſed ſolus homo eſt.] At Gellius. Marcellus, Macrobius & Seruius, docent equitem pro equo accipi, teſtimonio tum Ennij, tū Virgilij, Macrobius. [omnes, ait, antiqui ſcriptores, vt hominem equo inſidentem, ita & equum quum portaret hominem, equitem vocarunt: & equitare non hominem tantùm, ſed & equum quoque dixerunt.] Spieg.

EQVITES medij inter patres & plebem interiecti cum eſſent, tamen in plebe cenſebantur: donec Cicero, vt ſcribit Plinius, eum ordinem à quo prouectus erat cum eſſet Conſul Senatui conciliauit, & vſque eo vires eius & dignitatem auxit, vt tertium quiddam factum ſit corpus ciuitatis, cœptumque eſt ſeparatim Senatui populoque Romano adijci, dixeruntque S. P. Q. R. E. E. Senatus populuſque Rom. & equites: vt non pro dignitate ſecundi, ſed poſt populum vltimi, quia nouiſsimè adiecti eſſent. *Cuma. lib. 1. cap. 13. num. 5.*

EQVITES AVRATI, quos nos Ritter appellamus, & per errorem vulgò Milites vocant: in Equitum Romanorum ſucceſſere locum. *de quibus lib. 12. C. de Equ. dig.* Nam vt olim Romani Equites aureis annulis à plebe, ſic noſtri iā aureis, à reliqua nobilitate, calcaribus diſtinguūtur. Vulgaris nobilitas aurum nunc vſurpat, poſtquam virtus in pretio deſijt eſſe, qua vna præſtare oportuit. *Adde quæ de his pulchrè ſcripſit Viglius in rub. Inſtit. de teſtam. milit.* Spieg.

EQVITIVM, equorum armentum. Vlpia. [Equitij vſu legato, videndum, an & domare poſsit, & ad vehendum ſub iugo vti.] Equitiarij, equorum moderatores. Differt autem Equitij legatum, à legato equorum. *l. equis. ff. de vſu. §. ſi grex. Inſtitut. de legat. l. plenum. §. equitij. ff. de vſu & habit.* Spieg.

EQVITIVM, equorum mandra eſt, ſeu armentum equinum. Inde Equitiarius dictus armenti cuſtos: quaſi præfectus equitij, Firmicus Maternus refert, equitiarium futurum, qui natus fuit oriente Centauro. Equitij meminit Vlpian. *in l. plenum. §. equitij vſu. ff. de vſu & habit. & in l. 3. ad fin. ff. de rei vend.* alio vocabulo Polia appellatur, *Vlpian. in l. edilis aiunt. §. vlt. ff. de ædil. edic.* Cotta.

EQVVLI, id eſt, parui equi, in pecudum fructu. *Inſtit. de rer. diuiſ. §. in pecudum. §. item ſi iumenta, ibi, quorum ſequela erat equulus. ff. de furt.* Sic equula apud Varron. [Nemo eſt tam negligens, qui ſumma diligentia eligat aſinum, qui faciat equulam.]

EQVO publico tranſuehi quid ſit, vide infrà *in verbo Tranſuehi.*

EQVVS publicus autem erat, quo equites Romani merebant, eis à Cenſore aſsignari ſolitus. Quid autem fuerit equus publicus, parum compertum eſt. Varro *in libro de lingua Latina*: Equum publicum mille aſſarium vocat, quibus verbis, vt Sigonius *lib. 2. de antiquo iure Quiritum* putat, ſtipendium fortaſſe aliquod, vel alendi, vel emendi equi cauſa de publico cōſtitutum ſignificat. Plin. *lib. 33.* equum publicum, equum militarem vocauit, cum de ordine equeſtri verba faceret: [Annuli, inquit, planè medium ordinem tertiumque plebi & patribus inſeruere, & quod anteà militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt.] Item equitum nomen ſubſtitit in turmis equeſtrum publicorum. Intelligit enim equites primū, ab equis publicis, poſt à cenſu iudices dictos.

EQVVS pro animali ſatis cognito. *l. idem Pomponius. §. idem ſcribit,* [ſi equam meam equus tuus prægnantem fecerit, non eſſe tuum, ſed meum quod natum eſt.] *ff. de rei vendicat.*

EQVVS militaris. *l. officium. ff. de re milit.*

E R

ERE, id eſt, ex vtilitate, vel ex præſenti materia, *vt Alciat. exponit.* Apud Haloand. ſic incipit, l. 1. ff. ſi cert. pet. quam receptior lectio habeat, bene eſt. quam & ipſe Alciat. probat. Spieg.

E Repub. id eſt, pro Reipub. vtilitate, vel in commodum Reipub.

ERANIA pecunia quid, & corruptè hactenus heroſa apud Iuriſconſultum *in l. creditor. de ſolut.* lectum eſſe, Alciat. oſtendit *eleganti cap. 25. lib. Diſpunct. 2.* Catanæus *apud Plinium ſecundum,* vocem Eranos, interpretatur, Exactores collationum: dicens ſic Pollucem, Athenæum, & eos ſecutum Hammonium interpretari. Spieg. *vide omnino Coraſ. libro 1. miſcell. c. 9.*

ERASI, quos vulgò extra ſtatum poſitos dicimus.

Die

Die jhrer ehren oder empter entſetzt ſeindt. *Ex Bud. & Cariomo.* Plinius *in Panegyrico*: [Datum eſt iis, inquit, qui poſt edictum tuum, in locum eraſorum ſubditi fuerant, æquatique ſunt cæteris, illi etiam quib. non erat promiſſum.] id eſt, Budæo exponente, Delectorum è numero eorum qui accipiebant congiarium. Spieg.

ERCISCERE, pro diuidere, ex Feſto notum eſt. Iudicium de hæreditate inter cohæredes diuidenda, cur id nominis obtinuerit, pluribus docet Riual. *in 12. Tab. interpretatione.* Spieg.

ERCISCI, verbum antiquum eſt, & ſignificat Sex. Pomp. diuidere: fortè ab arceo, es, deriuatum: quod in diuiſione hæreditatis altera, vel vtraque pars ab altera arceatur, id eſt, ſeparetur. Hinc dicunt Iouem Ercium, quòd arceat à nobis mala. *Zaſ. §. quadam. Inſt. de actionibus.* Accedit Pontanus *lib. 1. de Aſpirat.* quum ait, [At Erciſcundus, quam vocem apud Iuriſcoſſ. ſæpius reperies, quem alio nomine penetralem Romani vocabát, aſpiratione caret. Ercium enim antiqua dictio, vnde Erciſcundum dici volunt, à coërcendo tracta eſt. Vnde Iouem Ercium puto dici, quòd mala crederetur arcere.] Alij ab ἑρκίζειν quod interſepire & diuidere ſignificat, deduci contendunt: ideoq; aſpirandum dicunt. His Oldend. ſubſcribit. Accurſius vocis huius vim ignorauit. Spieg.

ERETAI ſunt remiges. Thucyd. ἐρέτας μισθῷ πείθοντες.

ERECTVM patrimonium, nondum diuiſum. Feſtus *lib.* 5. [Erectum, quod ſit inter conſortes, vt in libris legum Romanarum legitur. Erectum à coercendo dictum: vnde & Erciſcundæ, & Erciſci. Citum autem vocatum eſt à ciendo.] Ad hunc locum illud Seruij pertinet *lib. 8 Aeneid.* 8. [Donatus, inquit, hoc loco contra metrum ſentit dicens, Citæ, diuiſæ: vt eſt in iure, Erecto, non cito: id eſt patrimonio vel hæreditate non diuiſa.] Hæc illi. Mirum autem videtur mihi, niſi apud vtrunque ERCTVM, non ERECTVM legendum ſit. vt Erctum dicatur, quia cùm hæreditas diuiſa eſt, alter ab alterius parte ercetur. Hotom.

EREMODICIVM, ἐρημοδίκιον, deſertum iudiciū: vt origo vocabuli demonſtrat. Itaque ἐρήμην Heſychius μονομερῆ δικαστήριον interpretatur, id eſt, iudicium ex vno litigatore conſtans. ſed quod idem addit cum reus abſens damnatur ad noſtrum eremodicium non pertinet: quod non modò ad rei, ſed & ad actoris abſentiam Iuriſconſulti referunt. nam de actoris abſentia locus eſt apertiſsimus *in l. 7. in fin. ff. de minoribus.* Item & in eremodicijs minori ſubuenitur, inquit Vlpianus. conſtat autem omnis ætatis hominibus reſtaurationem eremodicij præſtari, ſi ſe doceat ex iuſta cauſſa abfuiſſe. De rei verò abſentia idem ſic loquitur *in l. 13. ff. iudic. ſol.* [Quum quærebatur, ſi interpoſita iudicatum ſolui ſtipulatione, quum quis rem non defenderet, poſtea ex eremodicio ſententiam eſſet paſſus, an ob rem iudicatam clauſula committatur.] Et Imper. *in l. 13. C. de iudic.* [Sin autem reus adfuerit, & ſimilis eius proceſſerit requiſitio, quemadmodū pro perſona actoris diximus etiam abſente eo eremodicium contrahatur.] Item aliquanto poſt, [Quum autem eremodiciū ventilatur, ſiue pro actore, ſiue pro reo, examinatio cauſſæ ſine vllo obſtaculo celebratur.] Hotom.

EREMODICIVM (nam & Romani Iuriſconſulti hac Græca voce vtuntur) propriè appellatur, cum poſt obitum vadimonium, iudicium iam cœptum deſeritur. Sic Papinianus meminit deſertæ litis, quæ in iudicium deducta erat. *l. 31. §. item. de negoc. geſt.* & Paulus litis deſertæ, quæ conteſtata erat *l. 2. iud. ſol.* ſicuti & Vlpianus vocat deſertam promiſsionem iudicij ſiſtendi cauſa, cum de vadimonio deſerto loquitur *l. 4. §. quæſitum. ſi quis caution.* Siue autem actor, ſiue reus deſereret iudicium iam cœptum, dicebatur eremodicium, ſicuti Iuſtinianus in propoſita conſtitutione ſignificat, & Iuriſconſulti antea notauerāt *l. 7. §. vltim. de minor. l. 13. iud. ſol.* Peragebatur autem eremodicium, ſed μονομερῶς, hoc eſt, ab altera tantum parte. Sic enim & Græci & Latini Iuriſconſulti etiam locuti ſunt, & fieri ſolebat, vt eremodicij pœna eſſet damnum litis, hoc eſt, qui iudicium deſeruiſſet, cauſa caderet: & deſertor damnaretur, niſi ſi ex cauſa daretur reſtitutio, & deſertæ litis inſtauratio. *l. 7. §. vlt. de minor. l. 1. C. ex quib. cauſ. maio. l. 13. iud. ſol. l. vlt. Ad S. C. Trebell.* Bald.

EREMODICII exemplum, Paulus *in l. vltim. ff. ad S. C. Trebell.* proponit, vbi Polycrates, quum eius aduerſarius Phœbus μονομερῶς egiſſet, victus eſt, Nam vt ſcribit Heſychius, Ἐρήμη, μονομερὴς δίκη τῶν μὴ ἀπαντησάντων ἐπὶ τὴν κρίσιν δικαστῶν: Ereme, inquit, eſt iudicium vna ex parte conſtans, quum reus qui ſe non ſtitit in iudicium, condemnatur. Hot. huius nominis meminit Iureconſultus *in l. & ſi fine. §. vlt. ſeu in l. ait prætor. ad fin. ff. de minor.* apud quem mendosè Hermodiriū legitur. de Eremodicio Imperator *in l. properandum. §. ſin autem reus. vbi Accurſius, C. de iudicijs.* Dica tamen recipitur etiam apud Latinos. Terentius *in Phormione.*

Si tu illam attigeris ſecus quàm dignum eſt liberam,
Dicam tibi impingam grandem.

Tullius: [Scribitur Heraclio dica.] Euclio apud Plautum *in Aulul.*

Ad prætorem hercle te rapiam, & tibi ſcribam dicam.

Et propterea eremodicium dicitur iudicium illud, cum aliquid reo abſente cognoſcitur, & ſolo actore præſente, cauſa ventilatur. & idem poſtea nobiſcum ſentire viſus eſt Alex. *genialium lib. 4. cap. 15.* Cotta.

ERGASTERIA ἐργαστήρια, Officinæ fabrorum atque opificum: itemque tabernæ in quibus merces venduntur. Imper. *l. ſi cohortalis, 12. C. de cohort.* [Qui diuerſarum rerum negociationibus detinētur, trapezitas ſcilicet, vel gemmarum argentiq; & veſtium venditores, apothecarios etiam, ceteroſque inſtitores aliarum mercium, quibuſcunque ergaſterijs adhærentes.] *Sic l. 2. C. de epiſcop. & cleric. l. 2. C. de met. & epidim. l. 9. Cod. de operibus public. l. 26. §. illos. C. de vſur.* Hotom. vel

ERGASTERIVM eſt locus vbi aliqui operantur, vt docet Suidas. cuius ſæpe facit mētionem Iuſtinianus in Conſti. περὶ τῶν ἐργαστηρίων κωνσταντινουπόλεως non vnde ait Accur. dictum ſed ἀπὸ ἐργάζεσθαι, id eſt, alicui operi incumbere. quòd vocabulum eſt Terentianum, ſicut affirmat Heſychius, & apud Demoſt. in Orat. κατὰ νεαίρας ἐπ' ἐργαστηρίου καθῆσθαι mulier dicitur, quæ publicè, toto corpore ſe proſtituit, quod notauit quoq; Bud. *in lingua Græca commentarijs. Ferrar. lib. 2. explicat. in l. rem non nouam C. de iud. cap. 7.*

ERGASTVLVS, qui & Ergaſtularius cuſtos carceris. Quamuis & Ergaſtulum pro eo eſt reperire, qui damnatus fodit. Plinius, [Coli rura ergaſtulis, peſsimum eſt vt quicquid agitur à deſperantibus.] Ergaſtulum, inquit, Bud. locus in quo mancipia deteriora in vinculis opus facere cogebantur, vt metallarij ſerui ſolent. Pompon. Iuriſconſ. [Quiue domi erant vincti, quiue in ergaſtulo cuſtodiebantur.] Spieg.

ERGOLABI ibi dicuntur, qui opus aliquod faciendum conducunt, vt Suidas ait. Quos Teleclides Comicus ἐργολάβας vocauit teſte Polluce, qui ἐργολάβους ſiue ἐργολαβοῦντας eos omnes dici putat, quorum contrarios Xenophon ἐκδιδόντας nominauit. Eſt enim ἐργολαβεῖν rem perficiendam ſuſcipere, vt inde lucrum quis faciat. hos conductores, latini redemptores vocant, & Cicero nonnunquam ſequeſtres appellat. Xenophon [illegible] Huius verbi vim pulchrè expreſsit Aeſopus ἐν τῷ περὶ μελίσσης τῷ ἀλιέως, loquens de mulieribus ad funera conductis, ait enim [illegible] ἐργολαβεῖν, quod interpres malè explicat. Quare malè videntur notaſſe San. Pagninus, & nonnulli alij ἐργολαβεῖν: eſſe operam elocare, cum quis poſsit operam locare, nec opus aliquod perficiendum conducere, nec omnes redemptores operam ſuam elocent, quandoquidem non omnes redemptores ſunt artifices. Plato *lib. 2.* πολιτειῶν. ἐργολάβους inter artifices minime neceſſarios enumerat. Hoc nomen apud Oratores in malā partem capitur. Demoſthenes, κατὰ [illegible] ἐργολάβων τῶν [illegible] τῶν ἄλλων. Ita etiam ſequeſter à Ciceron. nonnunquam in malam partem accipi ſolet, vt *pro Cluentio*, [cuius tu tribus venditorem & corruptorem, & ſequeſtrum Placium fuiſſe clamitas.] Verum dupliciter contingere poteſt, vt aliqui opus faciendum redimant. Nam aliquādo ſunt ipſi artifices, ſed alij, qui poſtea artificib. id opus minori precio perficiendum locant. de quibus Imperator hîc intelligere videtur, cum ipſos ab artificibus diſtinguat Quamuis etiam de vtraq; ſpecie poſsit intelligi, ſi nomen artificis referas tantum ad eos, qui operas ſuas ex die in diem aliquo precio pacto locant. Quod ego verius arbitror, Etenim licèt artifex aliquod opus faciendum conducat, non tanquàm artifex, ſed tanquam redemptor id efficiet. *Ferr. lib. explication. in tit. de Metap. & commen. cap. 9.*

ERGOLABI qui ſint, ita Cuiacius explicat: Sæpè potentiores alienas actiones ſuſcipiunt, & intendunt quaſi ſuas, præſtantq; hoc modo cauſis alienis patrocinium, ſuum nomen accommodantes, vel gratia vel mercede: rurſus mercede modò data, modò accepta. Mercede data, vt ſi quis actionem alienam, pecunia redimat, eius qui actione tenetur laceſſendi, vexandi, vlciſcendi gratia. quod eſt odioſum & inuidioſum, ideoque ſolet emptio nominum ſtrictius accipi. *l. penult. C. mand.* eſt enim plærunque calumniæ & vexationis emptio, quàm iuris: & ἐργολαβία mera. Harmenopulus. ἐργολάβος ἐστὶν ὁ χρήματα διδοὺς ἐπὶ τῷ ἐκφωνηθῆναι ἀγωγήν. Mercede accepta, vt ſi quis alienam litẽ agendam ſuſcipiat quaſi ſuam, ſub pactione tertiæ, vel quartæ, vel dimidiæ partis: quod leges vetant. *l. 20. C. mand. l. litem. C. de procur. l. 5. C. de poſt. l. ſumptus. ff. de pactis l. 1. §. ſi cui cautum. ff. de extra. cognit.* Idemque eſt ἐργολαβεῖν. Zoranas *Chalced. ſynod. cap. 2.* ἐργολαβεῖν καὶ παρὰ τοῖς νόμοις διαβεβλημένον ἐστὶν, ἐργολαβεῖν δὲ ἐστὶ τὸ ἀλλότρια ἐπιθέσθαι πράγματα ἐπιτηδεύοντα διὰ κέρδος. vel ſi bona aliena aut agricolas alienos defendẽdos ſuſcipiat mercede certa: quod etiam leges vetant. *l. 1. & 2. C. vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcip. vi.* & eſt ἐργολαβεῖν. vt No. Tiberij *de diuin. domib.* γεωργοὺς ἀλλοτρίους ἐργολαβεῖν, καὶ προστασίαν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεσθαι. & Nouell. Iuſtin. 17. τοὺς ἑτέρων βίους ἐργολαβεῖν, id eſt, aliorum bona patrocinio ſuo defendenda redimere. *Cuiac. obſer. 8. cap. 31.*

ERGO, correptum, ſignificat idem, quod Græcis οὖν, productum idem quod χάριν, gratia: cùm ſcilicet gratia intelligitur pro cauſa, vt, virtutis ergò. Hinc Vergilius *lib. 6. Æneid.*

——illius ergò

Venimus & magnos Erebi tranauimus amnes.

ERGO, verbo in eum ſignificatum vſa eſt lex 12. Tab. verba legis hæc ſunt, QVI CORONAM PARIT, PECVNIAVE EIVS VIRTVTIS ERGO IPSI MORTVO, PARENTIBVSQ. EIVS, DVM INTVS POSITVS ESSET, FORISVE FERRETVR SINE FRAVDE IMPOSITA ESTO. Hanc ex 12. Tabul. legibus ait Plinius *lib. 21. cap. 3. eandem explicat in lib. 4. veteris Iuriſprud. lib. 4. lege. 45.* Prat.

Quid ERGO? id eſt, quid dicemus? *l. 17. ff. de vſur. l. 1. §. meminiſſe. ff. de inſp. ventre. l. 3. ff. de conſ. tut.* Quid ergo eſt, *l. 36. ff. de fideicom. libert. l. 3. ff. de collat. bon. l. 3. ff. de donat. int. vir. l. 30. §. vlt. ff. de vſurpat. l. 2. ff. pro empto, l. 15. ff. de legat. præſt. l. 56. §. ſi à te. ff. de verb. oblig. l. 78. ff. de iu. dot. l. 7. ff. de fun. dot. l. 10. ff. de in diem adiect.* Briſſon.

ERIPERE, eſt de manibus auferre per raptum: Eximere, quoquo modo auferre. *Pompon. autor l. ſed eximendi. Ne quis eum, qui in ius voc.* Spieg. *ex Oldend.*

ERIT, interdum præteritum tempus demonſtrat. *l. verbum erit. de verbor. ſignific.* vt ſi in teſtamento dictum ſit, Quod in codicillis ſcriptum erit, vel quod quibuſque tabulis reliquero, valere volo. intelligentur hæc verba, Cum moriar, quodcunque codicillis vel tabulis reperietur ſcriptum, ſiue ante teſtamentum ſcriptæ ſint tabulæ, ſiue poſt. Spieg. *vide Gellium lib. 17. cap. 7.*

EROGARE, impendere, diſtribuere. Paulus *in l. ciuitatib. de leg. 1.* [nihil ex teſtamento videtur capere, qui tantum erogat, quantum accipit.]

EROGARE per partes, *in l. quaedam. ff. de edendo,* apud Apuleium pro valde rogare. Pijs, inquit, precibus erogatus, Erbetten. Sed Exrogare, eſt ex lege vetere aliquid eximere per nouam legem, *tradente Feſto.* Spieg.

EROGARE interdum ſignificat præſtare, *vt l. 32. §. Lucius ff. de adm. & peric.* Erogare fideicommiſſorum quantitatem, *l. 2. ff. de dot. præleg.*

EROGARE aliàs ſignificat conſumere & exhaurire, ſic [Erogare bona in fraudem.] *l. 68. ff. pro ſocio.*

EROGARI per codicillos, id eſt, dari ſeu relinqui, *l. 4. ff. ad leg. Cornel. de falſ.* Erogari legata ex hæreditate, *l. 15. ff. de iu. codicil.* Erogari legata data, *l. 22. §. 1. ff. ad leg. Falcid.*

EROGATIO pro impenſa ſeu ſumptu, *l. 9. §. quod ait. ff. de reb. auct. iud. poſſ. l. 3. ff. de impen. in res dot. l. 14. ff. de neu. & bon.* Briſſ.

EROGATIONEM in honorem filij facere, apud Scæuolam *l. fin. ff. de petit. hæred.* Spieg.

EROGATORII, qui vltimam voluntatem exequi debent, non poſſunt alijs vices ſuas mandare: ſecundum Baldum notab. *in l. nulli. in 2. col. de epiſcop. & cler.* vbi dicit, in practica ſeruari. ſequitur Alexand. *in l. ſtipulatio. in princ. in vlt. col. de verb. oblig.* & Felinus *in c. vltim. col. penult. de offic. deleg.* vbi Bald. & alij per Felinum relati limitant. procedere in executore dato ab homine: ſecus ſi à lege vel canone daretur, vt in epiſcopo. *iuxta ea quæ latè refert Bald. in repetit. l. 1. in penult. colum. de leg. 1.* Cotta.

ERRANDI facilitas cognata eſt hominib. propter corruptæ naturæ fragilitatem. Old.

ERRANS circa cauſſam facti, in ipſo quoq; facto erraſſe videtur. *l. ſi poſthumus. in fin. ff. de liber. & poſthu.* Spieg.

ERRANS, dubitans, ignorans, titubans, quibus modis differunt, tradit Bart. *in l. qui teſtamento. ff. de teſtament.*

ERRARE eſt aliud pro alio putare. *Azo in ſumma. C. de iuris & fact. igno.* vnde, Errantis nullus eſt conſenſus. Spieg.

ERRARE etiam eum exiſtimat P. Faber. *in l. id, quod noſtrum. 11. ff. de diu. reg. iur.* qui metuit, Quoniam, ait, in metu ineſt ignorantia. *l. item ſi cum exceptione. §. in hac actione. ff. quod met. cauſſa,* quod recipi poteſt propter ceſſantem voluntatem, quoniam metuentis nulla eſt voluntas. Sed mouet quod ſcribit Paulus *l. ſi mulier. 21. §. ſi metu. ff. quod met. cauſ.* nempe coactum velle. Voluntas coacta, volũtas ſit néc ne, docent Doctores *in d. §. ſi metu.* Prat.

ERRATVM eſt, quod conſultò admiſſum non eſt, minuſque quàm vitium ſignificat. Idem etiam quod mendum, error denotat.

ERRONES, vagabundi ſerui & fugitiui. (nobis **Vmbläuffer/landtſtreicher.**) ſic enim interpretatur Vlpian. *tit. de ſer. fugit.* quanquam Arrianus *de re milit. l. qui cum,* velit erronis crimen in ſeruo leuius eſſe, quàm fugitiuo. Inde Labeo puſillum fugitiuum erronem appellat: vt ex diuerſo magnum erronem. In ſumma, Erro eſt, Catanæo etiam diligentiſsimo & doctiſsimo Grammatico indicante, qui non equidem fugit, ſed frequenter ſine cauſa vagatur: & temporibus in res nugatorias conſumptis, ſerius ad dominum redit. *§. erronem. l. quis ſit fugitiuus. ff. de ædilitio edicto.* Hinc Columella erronem apum ducem cẽſet, detractis alis velut quadam compede, domi retinendum. Spieg. *ex Old.* Porrò P. Nigidius Errones etiam ſtellas, quas alij erraticas, appellat, vt teſtis eſt Gellius *lib. 3. noct. Attic. cap. 10.*

ERROR eſt exiſtimatio, qua approbatur verũ eſſe, quod falſum eſt: vel falſum eſſe, quod verum eſt: vel certum eſſe, quod incertum eſt: aut contrà.

ERROR, pro vagatione apud Vlpian. cum de ſeruo corrupto loquens, [aut amator exiſteret, ait, vel errori, vel malis artibus eſſet deditus.] *in ſ. l. 1. de ſer. cor.* Interpres non intellexit hunc locum, vt expoſitio eius declarat. Spieg.

ERROR & dubitatio paria ſunt. *Doct. in l. fin. C. de condict. indeb. l. fin. §. ſi autem neſcius & dubitans. C. de ſeruis.* A Celſo tamen *in l. quod non ratione. ff. de legibus.* error accipitur pro vago alicuius vſus incepto, quod certam æqui & boni rationem non habet. Nam Errare inter alia ſignificata, ponitur pro vagari & diſcurrere: ſicut & Coerrare apud Iuriſconſ. *de offic. præfect. vigil.* Spieg.

ERROR & ignorantia promiſcuè accipiuntur in iure, & idem vitium in ſpecie ſignificant. *l. iuris ignorantia non prodeſt. & l. ſeq. ff. de iur. & fact. ign. l. error. facti. C. eod. tit.*

ERROR procedit ad actionem dicti vel facti falſam: Ignorantia poteſt etiam intra animum latere, nec progredi ad actionem externam. Et ex his collige, quomodo intelligendus ſit tit. ff. de iur. & fact. ignor. hoc eſt, politicõs, vt ignorantia ſemper habeat comitem errorem. Old.

ERROR computationis circa prouocationem corrigitur. verbum eſt Macri, *in l. 1. quæ ſent. ſine appellat. reſcind.* Spieg.

ERROR iuris, à iudice contingit vel per theſim, id eſt, generali deciſione, generalibus verbis. vel per hypotheſim, id eſt, per indiuiduum: cùm perſonæ & cauſæ nominantur. Theticus ipſo iure nullus eſt: Hypotheticus, ſiue ſuppoſititius, licet ſit iniuſtus, tamen non eſt nullus. Iſta tractantur in l. 2. C. quand. prouoc. non eſt nec. & in l. 1. poſt princip. ff. quæ ſentent. ſine appell. reſcin. Obſerua, quod & error iuris, facti nomen recipit, quatenus enim error, ius eſt: factum autem, quod in alio quam veritate ipſa conſiſtit. Spieg.

ERROR iuris bifariam conſiderari poteſt: Aut enim erratur in iure conſtituto: aut erratur in iure, quod quis in ſuo habet negotio. *l. 1. §. 1. ff. quæ ſentent. ſine appellat. reſcind.* Spiegel.

ERROR tripartitò in iure ſolet conſiderari, *Aretinus Inſt. de vſu-*

de vſucap.§.error. Et in primis vt ſit error iniuſtus, quādo quis nulla aduerſarij calliditate inductus in facto proprio errat, *cuius exemplum eſt in d.§.error.* Huic contrarius eſt error iuſtus, cùm quis in facto quidē proprio errat, ſed aduerſarij technis circumſcriptus, quia videlicet rem notam non habuerit, vt ſi fortè procurator meus, cui emendam rem mandauerā, perſuaſerit, ſe mihi emiſſe, egoque illius fidem ſecutus rem ipſam præſcribere velim. *cius exemplum eſt in l.de ætate §. interdum: & §. qui iuſto.ff.de interrog.in iur.* Eſt & tertius error, quem ipſi iuſtiſsimum vocauerunt, vt eſt error facti alieni, hiſque omnibus iuſtiſsimam patrocinij cauſam præbere ſolet. *Decius in l. qui in alterius.ff.de reg.iur.*

ERVBESCIMVS, id eſt, pudore afficimur, cùm quid ſine lege dicimus. *in Aut.de trient.& ſem.§.conſideramus.* Spieg.

ERVDERARE, eſt repurgare, rudeſq; hoc eſt, comminuta fragmenta dirutorum ædificiorum auferre. Spieg.

ERVERE, pro detegere, apud Vlpian. *in §.ſed ſi ſeruus.l.inde Neratius. ad leg.Aquil.*

ERICTIRES appellātur quidam manumiſsi vel liberti apud Lacedæmonios. *de quibus vide Athenæum libr. 6. vt refert Balduin.tit.de libertinis.*

E S.

ESCVLENTVM, quod edi poteſt. Modeſtinus *de offi.præſ.* [Niſi eſculentum, poculentúmve, quod intra dies proximos prodigatur.] Spieg.

ESQVILIAE. Eſquilias duos vrbis montes eſſe, ex Varrone docemur. Celebrior tamen pars, Eſquilinus mons dictus eſt, vel ab auium excubijs, *vt apud Ouid. 1. Faſtor, legimus.* vel ab aucupibus, quòd eo loco quiſquilijs proiectis, auibus illuderent, hic ex vrbis collibus ſolus duplici iugo & aggere munitur, cum reliqui ſingulis contenti ſint. Ex quibus alter Ceſpius nuncupatur, alter Oppius. *qua de re vide Marlianum libr. 1. & lib. 5. cap. 9. Alexand.ab Alexand. lib. 6. cap. 11.* Noſtra autem tempeſtate Eſquiliæ incipiunt a templo S. Petri ad Vincula. & protenduntur vſque ad eccleſiam S.Crucis, inde ad thermas Diocletianas, includitque eccleſiam S. Mariæ maioris, & S.Praxedis.

ESSE, cum genitiuo poſitum, aliquando nec ineleganter ſignificat pertinere, vel officium, & partes eſſe alicuius. Pedianus, *de alien.iud.cauſ.l.non ſolum.* [Hæc, inquit, actio in id quod intereſt, competit. Proinde ſi res non fuit petitoris, (i. vt rectè gloſſ.exponit, ad eum non pertinuit) ceſſat iudiciū] Alia vulgata ſunt. Sed & eſſe, pro venire, vel vendi, apud Iuriſcoſſ. opinor me legiſſe. Spieg.

ESSE, ad veritatem referri, Paul. demonſtrat. *l. hæc verba. de verb.ſig.* Spieg. Et præſentis temporis demonſtrationē continet *l.ſcribis.§.idem ſcribit.ff.de aur.& arg.leg.*

ESSE, pro eſſe fingi intelligendum, vbi ſubſtantiuè veritas demonſtrari nequit, Baldi doctrina eſt, interpretum calculo probata. *in l.quæ fortuitu.ff.de pignor.act.* Spieg.

ESSE cum aliquo teſtamenti factionem, id eſt, talem eſſe, qui poteſt inſtitui. *Inſtit. quibus non eſt permiſſ. fac. teſtamen. §.teſtamenti autem.& Inſtitut.de hæred. qualit. & differ. §. in extraneis.* Spieg.

ESSE, pro manere, *in l.ſi patronus. ff. de concub. tum alijs locis.* Sic Cicer. *ad Atticum*, [Tu quidem & amicè & prudenter ſuadeſ, vt in ijs locis ſim potiſsimum, quoad audiamus hæc quæ commota ſunt, quorſum euadant.] Spieg.

ESSE in poſſeſsione, & poſsidere, diuerſa ſunt. *l.ſi quis autem.§.1.de acqui.poſſ.l.Prætor ait. §.cum, de dam. inf.*

ESSE talem, & haberi pro tali, diuerſa ſunt. *l. mercis. & ibi gloſſ.de verb.ſig.Bart.in l.maritus.2.§.legis Iuliæ.ff.de adult.* Sp.

ESSE in vita, eſt inter ſuperſtites adnumerari. Nam Eſſe quoq; pro viuere eleganter vſurpatur. Cic. [Nec enim dum ero, angar vlla re.]

ESSEDARIVS, qui eſſedam regit. vehiculi id genus eſt, apud Belgas repertum.

ESSEDARII. horum meminit Cæſar *lib. 4. de bello Gall.* quod genus equitem ſit, & quomodo pugnent, ita deſcribit, [Genus hoc ex eſſedis pugnæ, primo per omnes partes obequitant, & tela conijciunt, atq; ipſo terrore equorum, & ſtrepitu rotarum ordines plerunque perturbant, & cum ſe inter equitum turmas inſinuare volunt, & ex eſſedis deſiliunt & pedites prœliantur, &c.] *vide apud Cæſarem.*

ESSENTIALIA rei dicuntur, quæ ab ea cuius ſunt, ſeparari nequeunt. *Salomon.in l.Gallus.* Spieg.

ESSENTIAE nomen à pleriſque deuitatur, quamlibet ſit frequens in ore theologorum, ac philoſophorum. pro eoque habent Græcè *οὐσίαν*, qua voce alicubi Vlpia. eſt vſus. Sed enim ſi Macrobius bonus autor dicendi haberi poteſt, hic etiam *in ſomnio Scipionis*, eſſentię nomine eſt vſus. Donatus Grāmaticus deriuat à verbo Sum, hęc gerundia, eſſendi, eſſendo, eſſendum. Verum doctiſsimi quiq; hanc deriuationem non probant. *vide obſeruat. Inſulanicas.* Spieg.

EST, non ſolùm præſens tempus, ſed etiam præteritum complectitur. *l.verbum erit.de verb.ſign.* quamuis propriè præſens notat, demonſtrationemq; continet. *l.inter veſtem.§.item ſcribit.ff.de aur.& argent.leg. Vide Gellium lib. 17. cap. 7. & Alciat.in d.l.erit.* Spieg.

EST aduocatus iuuenis, & medicus, ſenex: prouerbiale eſt, cuius rationem ſingulariter explicat Alciat. *cap.21.libr. 10.parerg.* Spieg.

EST RATIONIS. Hic modus dicendi apud I. C. frequens reperitur. Martianus *de hæred. inſtit.* [Quæ rea fuerat eiuſdem criminis poſtulata, rationis eſt.] *pariter de bonis eor. qui ante ſent.mort.ſibi conſcis.* Vlp. *quando dies legatorum*, [quæſtionis eſt.] *& idem de fideicom.libert.* Papiniān. *de collat. dot.* Paulus *de aqua plu.arc.* dixit [Conſuetudinis eſt.] & *de verb.oblig.* [Dubitationis eſt.] Modeſt. *de donat.* [Summæ æquitatis eſt.] Sp.

E T.

ET, coniunctio aliquando implicat, *vt etiam annotauit Zaſius in l.1.ff.de iuriſdict.omn.iud.ex doctoribus in eandem l.ibi, & poſſeſſionem dare & in bonorum poſſeſſionem mittere.* Sed tamen Et, numquam diuerſa copulat, *vt not. Accurſius in rub.de iur.& fact.ignor. & Felin.Sand.in c.Gregorius.proœm.decret.Brechæus l.alienationis verbum.§.oratio.ff.de verb.ſign.*

ET, pro, id eſt, *in §.ſed iſtæ.ibi.cùm dicitur, & ſi quæ ſint ſimiles. Inſtitut.de act.* Huius particulæ vis propria eſt, vt coniungat. *l. ea tamen adiectio.de leg.3.* tametſi hoc non ſit perpetuum: eſt enim, vbi ET, pro, VEL, disiungit, *vt l. ſæpe.ff.de verb.ſignif.* & alijs modis accepta, cùm diſpoſitionem, tum ſententiam variat, *vt latiſsimè proſequitur Alberic. attigit Bart. l. 1.de pact.l.non ſolum.ff.ſolut.matrim.* Aliquando ordinis nota eſt, *l.Gallus.§.1, vbi Doli.ff.de lib.& poſthum.* Aliquando pro, etiam, *vt l. 1. C.de no.C. comp.* Quandoque ponitur pro, Quia. *l.fi.C.de cur.fur.* Interdum ſubauditur *l. ſi abrogator §.1.ff.de adoptio.* Prat. *ex Spieg.*

ET à te Seia peto, vt quidquid ad te ex hæreditate ea peruenerit, exceptis his quæ tibi ſupra legaui, reliquum omne reddas & reſtituas Mæuiæ infanti dulciſsimæ, à qua Seia ſatis exigi veto: cum ſciam, eam potius rē aucturam, quàm detrimento futuram. *Vide Scæuolam in l.vxorem.§.fi.de leg.3.* Spieg.

ET domus eam partem, in qua morari conſueuimus, Scæuola declarat, *de leg.3.l.vxori ſuæ.in princ.* Spieg.

ET peracto quinquennio cū eius vſusfructus eſſe deſierit, tunc eum fundum illi & illi libertis dari volo. *l. vxori vſumfructum.ff.de vſu & vſufruct.* Spieg.

ET CAETERA. *Sunt* qui plurimum referre putent, extēſim hæc clauſula ſcripta ſit, an præſcriptis notis, &c. Quod Alc. ridiculum arbitratur, refertq; dictionem, Cætera, deductam à Græco *ἕτερα*, id eſt, & alia. Et ideo cum abbreuiationis cauſa apponitur, eius virtute cēteri alia repetita, quæ ex natura & conſuetudine actus requirebantur. Spieg. *De hoc vide latiùs Tyraquellum in tract.de iure conſtit.poſſeſſorij parte tertia 31 num.2.3.& 10.&c.*

ETAIRAS Græci amicas vocant, quæcunque ſcilicet ſcortilla, etiam ignobilia. Concubinæ nomen paulò honeſtius olim Amicæ, vt quæ extra legis pœnam & ſine metu criminis habebantur. Meretrices vero, quæ palàm & pluribus ſe, accepta pecunia, miſcent. *Alciat. de verb.ſign.vide ſuprà, Concubinæ appellatio.*

ETESIAE, venti appellantur, qui certo tempore anni, cum Canis oritur, ex alia atq; alia parte cœli ſpirant, *vt annotauit Gellius lib.2.cap.22.*

ETHOLOGI, morum ſunt effictores affectuumq; cuiuſcunque perſonæ. *Bud.in annot.* Prat. Alias Ethopœi. Hinc Ethopœia, morum alienorum imitatio.

ETIAM, particula conſentientis eſt. Iuriſc. *de verb. oblig l.1.* [Et reſponderit, Quidni? etiam.] Nebriſſ. Eſt etiam particula ampliatiua *l.extraneum. C.de vulgari.*

ETIAMNVM, pro adhuc. Vlp. *tit.arb.furt.caſ.l.item.* Etiamnum, reponi poteſt. Nebriſ. Aliqua exemplaria, etiam nunc, habent, ſuffragante textu Nor. quod ſignificat, pro vſque

nunc,vſque ad iſtud tempus.Etiamnum, ponitur pro vſque tunc,vel vſque ad id tempus.Spieg.

ETYMOLOGIA,verborum eſt explicatio,id eſt, qua de cauſa quæq; eſſent ita nominata.vt ait Cicero. 1. *Acad.*Si propriè vocem hanc,Dn.Old.ait latinitate volueris donare,veriloquiũ appellabis.Cicero *in Topicis*, à notatione nuncupat. Ariſtoteles Symbolum dicit. Etymologia non verbi ſolum, ſed etiam rei de qua quæritur, veram interpretationem ſequitur.Quamobrem ſpecies finitionis cenſenda eſt meritò. Cæterùm cum naturam ſuam ſeruat etymologia, argumentum ab ea affirmatiuè ſumptum valere negant.Negatiuè verò efficax eſſe,quia à quo remouetur genus, ab eo & quælibet ſpecies remouetur.Exempli cauſa: Fur à ferendo,id eſt, contrectando dicitur: verum erit,ſi dicamus, Res non fuit contrectata,igitur in ea furtum factum non eſt, & id pro regula proditum eſt: quæ tamen non procedit, cum ratio vocabuli aliud inducit, vt exemplis demonſtrat Alciat. *in l. taberna.de verb.ſig.*Spieg.Confundunt Iuris interpretes Etymologiam & Alluſionem, & pro eodem ferè omnes ponunt, cum tamen inter ſe longè lateq; diſtent. Nam Etymologia, vt dictum eſt,propriè eſt,cum explicatur, qua de cauſa quæque ita ſint nominata: Alluſio verò ad ſubſtantiam rei nullo modo reſpicit,ſed ad vocis ſimilitudinem tantùm refertur.Imo ſi preſſius linguæ latinę proprietatem inſpicere velimus,neutrum ſignificat alluſio. Nam propriè & ſignificanter alludere dicimur cum vnum proloquimur,aliò latenter ſententiam referentes,&c. Quando autem argumentum ab alluſione ducere liceat,inextricabiliter interpretes diſputant *in l.1.ff.de acquir.poſſeſ.Corraſ.lib.3.cap.22. Miſcell.Tu vide Nicol.Everhardi in top.legal.loco.ab etymologia.*Etymologia quæ à Cicerone *in Topicis* modo notatio, modo veriloquium, ab Ariſtotele appellatur σύμβολον, quod latinè eodem Cicerone teſte,eſt nota vel vt quibuſdam alijs placet,ſignum,indicium, quando ad veram verbi interpretationem, vocem traducimus,&c. *Brechaeus l.iuguriſ ff.de verb.& rer.ſignificat. Adde Forcatulum Necyomantia dial.73.in princ.*

E V.

EVACVATORIA in formulis Marculphi,ab euacuanda obligatione,ea forma,qua Græci ἀποχήν: pro quo apocha. *l.penult.C.de ed.inſtr.& rub.lib.10.C.de apoch.* & ſecuritas *l.1.C.eod.*in Nouel.130.re cauta.Auguſt.*li.de cauſa pro merit,* vbi eſſet recautum,quo illa cautio vacuata fuerit, indicauit. Prat. *Adde Cuiac.ad lib.10.C.tit.21.de apoch.publ,& deſcript.conſul.*

EVADERE,verbum Vado, cum compoſitis dici ſolet in re iniuſta,aut difficili. vt,

Vadimus immixti Danais haud numine noſtro.

Inde Donat.Euadere dicit eſſe,per obſtantia & difficultatem venire.Spieg.

EVAGARI, non eſt idem quod vagari.Contractius enim eſt,diu vagari in emaniore,quàm per prolixum tempus euagari: quod eſt deſertoris. *Vide Modeſt.in l.deſertorem.de re milit.* Spieg.

EVANESCIT actio,id eſt,intercidit.*in §.1.l.cum fundum.ſi cert.pet.* Item Euaneſcere actionem autoritate Iuris, remitti actionem voluntate domini. *l.qui iniuriæ.§ ſi ſeruum.ff.de furt.* Spieg.

EVANGELIVM,pro præmio accipi,quod dari ſolet lætum adferenti nuncium,& notter Zaſ.alicubi indicauit.Propriè autem Græcè ſonat,bonum nuncium. At non pro quocunque bono nuncio ipſum accepit Chriſtus, ſed pro nuncio redemptionis & ſalutis noſtræ æternæ, quo per Apoſtolos exhilarauit & impleuit orbem terrarum, Quidam citat è l.falſus creditor. ff. de furt. hæc verba: [Quid ergo,ſi quæ Græci euangelia dicunt,petant?] Sunt tamen, qui hoc loco ἐπίνικα legendum exiſtimant,hoc eſt, indicium, vel præmium. Haloander neutrum agnoſcens, legit ἐνρετρα, interpretatur ... inuentionis præmia. Spiegel. *vide Bud.in annotat.prioribus in ff.de ... Prato.& in poſt.... Alciat.lib.2.praetermiſſ.hoc ſpecie.*

EVANGELISTARVM, Euangeliorumque meminit Imp.*in Authent.Iuſiurand.quod praſt.ab his.* Bald. docuit *in c.poſt tranſlationem.ext.de renun.* euangelium recipere interpretationem,non quidem ſingularem,& ſectariam,ſed quæ ad communem ſententiam eccleſiaſticæ traditionis accedit.hæc eſt enim ipſiſſima rectę intelligentiæ ſcripturarum amuſſis,*ſecundum Pighium 4.cap.lib.1.Hierarch.eccleſiaſt.* Spieg.

EVCHARISTIA. Polydorus Virgil. *de inuentoribus rer. lib.5.cap.12.*Euchariſtia (inquit) Græcis gratiarum actionem ſignificat, ſicuti Euangelium,bonum nuncium, Latini miſſam vocant vulgari appellatione. Verum, dominica ſolennia veteres vocaſſe, Tertullianus teſtis eſſe poteſt. De huius quidem ſacramenti laudibus,& præconijs ampliſſimis,atq; prærogatiuis præcipuis,eſt optimus textus *in Clemen. vnica.de reliq.& venerat.ſanctorum.* & idipſum ſacramentum Euchariſtiæ,quòd poſſit per priorem conuentus prędicatorum conferri ſuo religioſo extra terminos ſui cõuentus, probat atque multis oſtendit iuribus Guido Papæ, *quæſt.502.* licèt videatur contrarium, *per Clemen.1.de priuil.& exceſſibus prælator.* Anch.

EVCHARISTICON liber vbi gratiæ redduntur, ſiue pro amici incolumitate Deo reduci, & ſoſpitatori, ſeu quod pro ſuſcepto beneficio gratiæ referuntur,qualis eſt apud Papinianum hoc titul. Silua. εὐχαριστεῖν eſt verbum Græcum,quod denotat gratias agere, εὐχαριστία gratitudo & gratiarum actio,ſtrue ſacrificali parata, &c. *Ioan.Bapt. comment. panegyr.ad Fauſtum.*

EVGENES ... *Theoph. Theo.Inſtit.tit.de ingenuis.& Harmenopulum lib.1.tit.vlt.*Prat.

EVCHETAE. *l.5.C.de hæret.*Hæretici fuêre, de quorum prauo dogmate videndus eſt Nicephorus *lib.11.cap.14.hiſtoriæ eccleſiaſt.*Briſſ.

EVCTERIA, loci in quibus orationes, actaque prouinciarum continentur. *Alciat.in l.immunitatem.C.de agricolis & cenſitis lib.11.*Spieg.

EVECTIONIS appellatione,curſus publicus, eiuſque exhibitio & conceſſio ſignificatur,*l.1.C.de muneribus.l.3.l.4.l.6.l.9.l.penult.l.vlt.C.de curſu publ.l.2.C.de commeatu.* Itaque mendoſa eſt ſcriptura l.2.C.de curioſ.lib.12.in qua Euictionibus, pro,Euectionibus anteà legebatur,B.Auguſt.*epiſtol.55.*[Zenobius magiſter memorię factus eſt,&miſit nobis euectionem cũ annonis.] Sulpitius Seuer.*lib.2.hiſtor.ſacr.* [Hilarius quartum iam exilij annum in Phrygia agens, inter reliquos epiſcopos per vicarium ac præſidem data euectionis copia adeſſe compellitur.] Symmach.*lib.2.epiſt.261.*[Tibi igitur hoc munus iniungo,vt impetratis euectionibus in adminiculum Prætoriæ functionis habitũ mentis meæ apud eum plenius exequaris.] Briſſ.

EVENIT imperſonale,pro ita cecidit.

EVENIET, pro continget. Vlpian. *§.1.l.1.de ſeru.corrup.* [Eueniet,vt duobus actio ſerui corrupti competat: quod eſt abſurdum.] *Sic etiam accipitur in §.eſt & aliud genus.verſ.ſed primum.Inſt.de don.*Spieg.

EVENTVM. Cicer. *in Rhetoricis*, cuiuſcunq; negotij finem definit, à quo ſæpenumerò res iudicantur: quo nihil iniquius eſt,ſiquidem euentum in manu ſtultorum verſari, magni autores tradiderunt, tametſi ſpectandus ille eſt,vt Imp. cenſuit *in Authent.ſuſſ.§.euentus.de pœnis,l.rem non nouam.C.de Iudicijs.*& Euentus declarat *l.ordinata.ff.de lib.cauſ.* Si euentum fraus habuerit,*in l.ait Prætor.ff.Quæ in fraud.cred.* pro eo quod eſt,ſi fraude actum fuerit.Nam vt Lucretij teſtatur carmen,

*Euentum dici poterit,quodcumque erit actum.*Spieg.

EVENTVM expectare,*l.penult.in fin.C.de procurat.*

EVENTVS autè,in Iure noſtro multa complectitur, motum ſiue vim,errorem,dolum,culpam & caſum fortuitum. *Vide Apellum cap.7.de circumſtantijs.*Spieg.

EVENTVS mortalitatis, pro caſu mortis *apud Vlp.de offic. præſid.l.illicitas.§.pen.*Catanæus ante nos,*in commentario in Plinium epiſtolas.* admonuit Iuriſcoſſ. frequenter vſurpare mortalitatem,pro morte.*Vide & Mortalitate.*Spieg.

EVERRIATOR dicitur,qui accepta hęreditate,iure iuſta facere defuncto debet: quæ ſi non fecerit, ſeu quid in ea turbauerit,ſuo capite luat.*Vide Feſtum.*Spieg.

EVERRICVLVM,& Verriculum, rete eſt piſcatorium, à verrenda aqua ſic appellatum. Vlp. *in l.iniuriarum.de iniurijs.* [Si quis me prohibeat in mari piſcari, vel euerriculũ (quod Græci σαγήνην dicitur) ducere.]Spieg.

EVERSIO totius domus.*Paulus in l.vlt.de offic.præſid.*

EVERSOR, pro prodigo, diſſoluto, qui patrimonium ſuum profundit. Caius *libr.Inſtit.1.tit.8.*[Sub curatore ſunt minores ætate,maiores euerſores,inſani, qui euerſores aut inſani ſunt,omni tempore vitæ ſuæ ſub curatore eſſe iubentur.] Hotom.

Evertere patrimonium domini, eleganter dictum ab Vlpian. *in l. 1. ſi fam. furt. fec. dic.* pro, ſpoliare dominum patrimonio. Idem venuſtè quoq; euertere vſurpat pro deſtruere, *in fi. §. pen. l. 3. ſi quis caut.* Spieg.

Evestigio, pro continuò, ſiue ſtatim. Sceuolà *in l. diuortio facto. de neg. geſt.* [Non, inquit, eueſtigio in officio deliquit.] Nebriſſ. Alberic. indicat eſſe præpoſitionem cum caſu, reclamante veterum ſcriptura. Spieg.

Evicta hæreditate, legata reddi. Vide Caium *l. quod ſi poſſeſſor. ff. de petit. hæred.* Spieg.

Evictio, eſt eius rei, quam aduerſarius legitimo iure acquiſierat, per iudicem recuperatio, *l. non tamen. 24. ff. de euict.* quòd vt intelligamus, illud ſcire oportet, olim moris fuiſſe, vt ſi res non Quiritium, ſed gentium iure abalienaretur, is qui eam acquirebat, duplam, aut ſimplam ſtipularetur ſibi ab auctore dari, ſi ea ſibi iudicio adimeretur. *quemadmodum Varro lib. de re ruſt. 2. cap. 10. ſignificat.* cùm autem mancipio res venierat, tum iudicij periculũ præſtabat is, qui eam vendiderat: vti poſterius *in voce Mancipium* ex Cicerone & Plauto docebimus. Itaq; Varronis locus intelligendus eſt, cùm ait, [Si mancipio non datur] id eſt, ſi res non acquiratur per ius Quiritium, hoc eſt, per mancipationem & nexum. nam ſi mancipio res erat dâta, aut vſucapta, aut in iure ceſſa, nunquàm euinci poterat, id eſt, iudicio à poſſeſſore auferri. Hotom.

Evictionis autem nomine vel ex conſuetudine regionis caueri oportebat, *l. ſi fundus, 6. eo.* vel ſecundum id quod inter partes conuenerat, *l. 4. & l. emptori, 37.* Plerunq; autem per ſtipulationem ſimplæ cauetur: hoc eſt, vt euicta re ſimplũ venditor emptori reſtituat, *l. euicta, 6. & l. euicta, 70. eo.* vbi Paulus ait, euicta re, ex empto actio non ad pretium duntaxat recipiendum, ſed ad id quod intereſt, competit. aut verò cauetur per ſtipulationem duplę, hoc eſt, vt euicta re venditor ad duplum præſtandum obligetur, *l. vindicantem, 17.* quę ſtipulatio duplæ non de quauis re, ſed de ea quæ alicuius pretij ſit, interponitur, ſi margarita fortè, aut ornamenta precioſa, vel veſtis ſerica, vel quid aliud non contemptibile veniat, *l. emptori, 37. eod.* quinetiam & triplum & quadruplum ſtipulari poſſumus, *l. ſi dictum, 56. eod.* at in dubio ſemper ſimplæ ſtipulatio interpoſita iudicatur, *l. 60. eod.* vbi Iauol. ait, ſi in venditione dictum non ſit, quantum venditorem pro euictione præſtare oporteat, nihil venditor præſtabit præter ſimplam, euictionis nomine: & ex natura ex empto actionis, hoc quod intereſt. Commiſſa autem ſtipulatio dicitur, cùm aut res petitori reſtituta eſt, aut damnatus eſt litis æſtimatione, aut poſſeſſor ab emptore conuentus, abſolutus eſt, *l. euicta, 16. §. 1. l. ſi ſeruus, 21. eod.* ſed perpetuò neceſſe eſt, vt maturè venditori denuncietur dictatum eſſe iudicium, cuiuſmodi illud ſit, *l. ſi mancipium, 34. §. 1. & l. ſi rem quam, 29. §. 2. l. emptori, 37.* Iam verò aduerſus venditorem triplex datur actio: ex empto, ex duplæ ſtipulatu, & ſimplæ. *l. hoc iure 27.* neque intereſt, vtrum emptor ex ſtipulatione, aut empto aduerſus auctorem primum agat, *l. ſed etſi. 18.* vbicunque autem ex ſtipulatione agi poteſt, ibi tum empti, tum etiam præſcriptis verbis rectè agitur: at non ex contrario. Illud inſuper addendum eſt, duplam hoc in loco non bonitatis rei, ſed pretij conuenti accipiendam eſſe, *l. cùm fundus, 48. l. ſi fundo, 53. ff. eod.* ad eamque non ſatisdationem exigi, ſed ſimplicem repromiſsionem ſufficere, *l. ſi dictum, 56. eod.* Hotom.

Evidens, propriè quod apertum eſt, & ſemper apparet, *l. ea quæ. ff. de contrahen. emptio.* Vnde vulgatum illud, Quod in euidenti eſt, nulla poteſt tergiuerſatione celari: nec indiget, quod manifeſtum eſt, probatione. Siquidem plus eſſe Euidens quàm manifeſtum, traditum eſt ab Imp. *in l. quoniam ſororem. C. de iure delib.* [Manifeſtum atq; euidens eſt, inquiunt, antequam pro hærede gereret, vel bonorum poſſeſsionem admitteret.] De Euidenti, vide *ff. ad exhibend. l. 3. & de Aedil. edict. l. quaeritur. §. vlt.* Spieg.

Evidens vtilitas, apud Vlpian. *l. 2. de conſtit. Princip.* ſic intelligenda eſt, meliore interprete Dn. Olden. vt retineatur Ius naturæ, quod lex, aut conſuetudo, niſi corrigeretur, paulatim eſſet corruptura. Spieg.

Evidentia, Cicero *in Acad.* [Propterea quod nihil clarius ἐνάργεια, vt Græci: perſpicuitatem, aut euidentiam nos, ſi placet, nominemus, fabricemusq; ſi opus erit, verba.] Spieg.

Evidentia facti, inter ſpecies probandi verſatur. mit der that beweiſen/darthun/augenſcheinlich vorſtellen. vt cùm qui ſenſu corporeo coràm percipitur. Si quis enim aſſerat, vulnus atrox eſſe, & mox indicet locum, certè hæc probatio non poteſt reuocari in dubium. *Pau. in l. vulnerit. de iniur. & in l. ſi corruptione. fin. reg.* Spieg.

Evidentiam facti, & notorium exæquãt Canoniſtæ. *c. vlt. extr. de reſtitut. ſpoliat. c. euidentia. de accuſat.*

Evidentem voluntatem teſtatoris vocat Vlp. *in l. licet Imperator. de lega. 1.* quæ ex argumentis & interpretationibus verborum colligitur. Spieg.

Evidenter probatur, hoc eſt, apertè, perſpicuè. (hãdtgreifflich/) *C. de teſtam. l. non codicillum.*

Evidentius, *l. in ſuis. ff. de lib. & poſthum.*

Evidentissima ratione conſtitutum, *in §. ſed hoc. Inſtit. Quibus alien. lic.* apud Plinium reperies, & Ratio euidẽns, & Argumentum euidens. Spieg.

Evincere, vt verbi vis & ratio facilè indicat, eſt aliquid vincendo ab aliquo auferre & conſequi, vnde in diſputando, atque omni orationis contentione, quod vi argumentorum ac dicendo ab aduerſario extorquemus, vt concedat, euincere ab illo dicimur. Eoque modo, ſub tit. de euict. accipitur. Sed quoniam id verbum iuridicum eſt, & in contentionibus ciuium inter ipſos de rebus, negotijsque omnibus, quæ iure ſuſcipiuntur, hęc vnica vincendi ratio eſt, ſi iure iudicioque agamus: eo fit, vt euincere in iure ſit, rem non quouis modo, ſed per iudicem auferre & auocare ab emptore. Vincere denique iudicio rem illius non eſſe, de qua quæritur *l. non tamen 24. l. ſi mancipium. §. 1. ff. hoc tit. Donel. de euict.*

Evincere rem, non modo dominus, ſed & creditor dicitur, *l. 61. ff. de euict. l. 2. C. ſi aduerſus creditor.* nec iure dominij tãtùm ſed & hypothecæ, vt ſeruitutis iure res euinci dicitur. Vnde Pompon. *in l. 34. §. vltim. ff. de euict.* [Duplæ, ait, ſtipulatio euictionem non vnam continet, ſi quis dominium rei petierit & obtinuerit, ſed & ſi Seruiana actione experiatur.] Et, vt ibidem ſcribit [non intereſt quo genere iudicij euincatur, vt habere non liceat.] Briſſ.

Evinci hæreditas dicitur per inofficioſi querelam, cùm ab hærede ſcripto auocatur, *l. 21. §. fin. ff. de inoffic. teſtament.* Briſſon. Sic

Evinci per bonorum poſſeſſionem, *l. 6. in fin. ff. ſi. pars hæred. pet.* Briſſ.

Evinci in l. quod euincitur. 190. ff. de reg. iur. id eſt, euinci poteſt aliqua ratione. Prat.

Evincere, pro vendicare. Celſ. [Quòd euincitur, in bonis non eſt.]

Evlabes, negotiorum ſuſceptorem ſignificat, vt eſt apud Suidam. *monuit Alc. in tit. C. de præpoſ. labor. lib. 12.*

Evm qui prouinciæ præeſt, adire potes. is exiſtimabit, quid ſit partium ſuarum. Harum clauſularum ſenſum explicant Iulianus, & Calliſtratus, *de off. præſid.* Spieg.

Evnomia, recta iuris legumq; conſtitutio. εὐνόμοι populi dicuntur, qui recta legum, inſtitutorumq; ratione vtuntur. *Bud. in annot. prior.*

Evnomia duplex eſt. Vna quidem recta iuris conſtitutio. Altera verò, rectè iuri conſtituto obtemperatiò. Neque enim ſatis eſt, benè inſtitutam poſitamq; eſſe rationem Reip. niſi & hoc omnibus perſuaſum ſit, inſtitutioni tali omninò parendum eſſe. *Bud. in eiſd. annot.* Spieg.

Evnvchi propriè dicuntur lectorum cuſtodes, & cubicularij, non ſpadones: quamuis barbari Reges id muneris huce molliculis ferè iniungere ſoliti ſunt: vnde & Eunuchi Spadones dici cœpere. *Quære, Spado propriè. Item, Spadonum genera.* Spieg.

Evnvchvm aliquãdo putant per catachreſin ſignificare potentem aulicum, etiam non exectum, ſicut Ionathas verſor Chaldeus intelligit fuiſſe Ebedmeloch Aethiopem. *Ieremiæ* 38. qui Ieremiam ex puteo, aut carcere extrahi curauit. Talis fortè fuit etiam Candaces reginæ Aethiopum eunuchus. *Act.* 8. Non igitur ſemper caſtratum, ſed ſæpè officium tantùm ſignificat. Chriſtus *Matth.* 19. triplices eunuchos facit, natos ab hominibus, caſtratos, & qui ſemetipſos caſtrauerunt propter regnum Dei: id eſt, quos eo dono Deus ornauit, illique eo libenter vtuntur, vt tantò liberiùs & expeditiùs veram religionem promouere poſsint, ſicut Paulus tandem feciſſe videtur. De eunuchorum vſu Maio-

ragius *ex Gregorio Nazianzeno in monodia in Baſilij vitam,lib.2.cap.5.*

EVNVCHAS etiam Andamites Lydorum rex mulieres fecit,hiſque loco virorum eunuchorũ vſus eſt,*vt refert Athenæus lib.13.Dipnoſoph.cap.4.Maioragius lib.2.miſcell.cap.6.*

EVNVCHORVM alij ſunt ſpadones, alij caſtrati, alij thlibiæ: Spadones quidem ſunt, qui propter morbum aliquem, aut frigiditatem teſticulorum liberis operam dare non poſſunt,ſed eo ſublato liberos ſuſcipere poſſunt. Thlibiæ verò ſunt,quib.vel à nutrice,vel à matre fortuitò teſticuli contriti fuere. Caſtrati autem quibus execta ſunt membra virilia. Qua etiam diuiſione vſus eſt Conſtantinus Harmenop.*lib.2.cap.περὶ ἰνδυτῶν.* Videtur quoq; eam tradere Suidas *in verbo σπάδων.* Hinc apparet ineptè Accurſ.& Ang.Are. putaſſe caſtratos eſſe caſtè natos. & malè Accurſ.*ſub.tit.de ædilit.edict.* tradidiſſe ſpadonem eſſe vnius teſticuli virum.Patet etiam falſam eſſe diſtinctionem factam ab Anton. Butr. *in cap.ex parte, de corp. vitia.* qui retulit, ſpadonem ita eſſe factum, caſtratum autem ſic ortum. Atque Alciat. perperam notaſſe,*in l.ſpadonem.de verbor.ſignific.* omnes eunuchos appellari poſſe caſtratos. verùm hæc diſtinctio videtur eſſe contra d.l.Spadonum.& l.ſi ſerua.de iur. doti. & l. 4. ad l. Cor. de ſica.in quibus ſub nomine Spadonum thlibiæ & thlaſiæ comprehenduntur. Sed reſponderi poteſt hoc nomen dupliciter accipi,vt adoptio & cognatio capi ſolent? Nam aliquando capitur pro ſpecie,vt hic: aliquando tanquàm genus,vt ibi. Sed in illo genere non continentur caſtrati,vt inſulsè tradidit Sypontinus, quum ergo ait Imperator, qui generare non poſſunt,intelligendum eſt hoc tempore, propter aliquem morbum. Sed fieri poteſt,vt aliquando gignãt eo ceſſante. Spadones autem nequaquàm videntur poſſe dici ab euulſis teſticulis,*vt exiſtimarunt Bapt.Pius,& alij*: Nam qui propriè Spadones vocantur,teſticulis non carent, licèt propter aliquod impedimentum generare nequeant. Sic etiam ſurculos,qui nihil attulerint, ſpadones appellari ſcribit Colum.*libr.*3.Scio Quintilian.*libr.* 5. & Galenum *in interpretatione ſententiarum Hippocratis* eos quoque vocaſſe ſpadones,quibus exciſi ſint teſticuli. ſed id minus propriè. Tales enim ſunt caſtrati, quod etiam confirmatur auctoritate Iuuenalis *ſatyr.*10.

...nullum ephebum.

Deformem ſæua caſtrauit in arce Tyrannus.

Ferrand.lib.2.explicat.in §.ſed & illud.de adop.c.19.

EVOCARE ſacra, eſt expurgationes ſacrilegij nomine exoluere. Vlpian.*in l.ſacra loca.de rer.diuiſ.* [Et ſolent,inquit, qui liberare eum locum religione volunt, ſacra inde euocare.] Quæ res vt olim ſit fieri ſolita, Macrobius & Liuius exponunt.Spieg.

EVOCARE prætor dicitur, quos iubet ad iudicium venire, *l.1.ff.de ferijs. l.3.C. de procurat. l. 29. §. vltim. ff.de minor.*ex Briſſon.

EVOCATIONES quomodo fieri ſolitæ. Si reus ſic latitaret,vt nullam actori ſecum agendi faceret poteſtatem,ſolebat actor die poſtulationum prætoris auxilium implorare, qui prætor audita & cognita cauſſa reum euocari ad ſui defenſionem iubebat.*l. 28. de fideicommiſſ. lib.* Fiebant autem euocationes nonnunquàm ſolis denunciationibus, interdũ litteris,interdum etiam edictis.*l.26.circa.fin.de fideicom.lib.* Sic ni fallor,vt ſi latitans denunciationibus euocari poſſet, nec literis,nec edictis opus eſſet: ſin minùs,interdum literis interdum edictis euocaretur,*l.2.de pænis.* Literis quidem ſi Roma abeſſet: Edictis verò,ſi ſic in vrbe latitaret,vt aditum ad ſe nullum præſtaret. Iubebat igitur prætor reum euocari poſtulationum die, iubebat etiam rei latitantis bona poſſideri,proſcribi,& proſcripta tandem diſtrahi die cognitionũ, *l.73.§.1.de iud.* Poſſidebantur quidem dies triginta, proſcribebantur verò ac diſtrahebantur poſt trigeſimum diem. Sic enim ſcripſit *pro P.Quintio* M. Cicero: [Iubet P. Quinctium ſponſionem cum Sexto Næuio facere: bona ſua ex edicto P. Burrieni prætoris dies 30. poſſeſſa non eſſent.] Proſcriptiones autem ſic ſolitas olim fieri,vt ad ædes condemnati debitoris tabulæ figerentur, cunctisq; eius bonis ſuſpẽderentur libelli,docet eleganter Seneca *de benef. lib. 4.* [Spondeo, inquit,pro iudicato,& ſuſpenſum amici bonis libellum deijcio,creditoribus eius me obligaturus: vt poſſim ſeruare proſcriptum,ipſe proſcriptionis periculum iubeo. *& Cic.pro P.Quintio.& Renard.Pro trib.ſingul.cap.3.*

EVOCARI,pro vocari,apud Vlpian.*de fideicom. libert.in l. cùm verò.in.§.* [euocari autem à Prętore oportet eos,qui fideicommiſſariam libertatem debent: cæterùm niſi fuerint euocati,ceſſat Rubrianum S. C. proinde denunciationibus & edictis,literisq; euocandi ſunt.] Et Cicero vſurpauit alicubi Euocare, pro Vocare. Vnde haud ſcio quàm rectè monuerint quidam, ex adductis Vlpiani verbis colligi diſcrimen inter Euocari,atque Vocari. Apud geſtarum rerum ſcriptores Euocati accipiendi ſunt, non qui iuſti milites ſunt, ſed qui repentina aliqua neceſsitate ex agris in bellum tumultuariè & vocantur,& coguntur. Vnde & auxiliares dicti, quod ſubitò conuocarentur,ad opem Reipublicæ ferẽdam. Ea militia,*Cataneo teſte*,dicitur Euocatio. Spieg.Dicti Euocati quaſi extraordinarij & tumultuarij in neceſsitate adiutores.Oldend.

EVOCARE in municipium,id eſt,reuocare, *l.8.§.tutor.ff. qui ſatiſd.cog.*Briſſon.

EVOCATI milites, ſiue ἀνάκλητοι appellati ſunt Veterani,quos poſt patris cædem exciuit Auguſtus ex Galitia & Caſilino,quorum fuit certum corpus, ferentium vites Centurionum more,vt Dio ſcribit.55. Viues ἠϊκλήτ vocat, vt & autores Baſilicorum *ad l.milites.§. irrenerens. ff. de re milit.* Euſebius *7.τιμῶντι δὲ ἡ παρὰ Ῥωμαίοις τάγμα ἠϊκλήτων τυχόντας ἕδειν ἑκατοντάρχου.* & ita Titiminũ,quem Vellæus Paterculus, G.Caſſij euocatum,Dio 47.& Valerius 11.Centurionem, vocant *in l. vlt.C.qui mil.poſſ.Cuiac.obſer.lib.7.cap.10.*

EYTHYDIKEIN dicebatur apud Græcos,qui nulla exceptione vtebatur,ſed recta via pedem cum actore conferebat, actionemq; ipſam plena recuſatione propulſabat *teſte Balduino ad tit.de exceptionib.*

EYTHYS enim ſignificat confeſtim, ilicò, ſtatim *libr.60. βασιλ. tit.17.cap.9.* ἐν δὲ ὁ μὲν τοι μετὰ δουλείαν Theodorus Hermopolit.*l.12.ff.quod met.cauſ.*Prat.

EXPATRIDAI,apud Athenienſes non diſsimiles erant ijs quos Romani Patritios vocabant,nobiliores ſcilicet & à primis illis patribus & ſenatoribus,quos inſtituerat Romulus,oriundos.*Balduin.tit.de iur.natural.gent.& ciuil.&c.*

EYTEDESTATI,apud Theophil.*in §.item tria.Inſt.de excuſ.tut.*alij tenuiſsimam, alij opulentam interpretantur. Tu expende rem ipſam.Prat.

EVTYCHIA,ancillæ nomen, *l. 44. & l. 59.ff.de manumiſſ. teſt.& l.20.C.de probat.* Liberæ quoquè mulieris nomẽ eſt, *in l. 2.C.de donat.ante nupt.*Briſſ.

EYPETPA *in l. 43.§.qui alienum.in fin.ff.de furtis.* præmia inuentionis rei perditæ & amiſſæ.Briſſ.

EVVLSAE arbores, à iuris autoribus appellantur vi & tempeſtate ventorum deiectæ atq; euerſæ, *de quibus in l.arboribus.& l.Proculus.ff.de vſufruct.*

EVVLGARE,eſt palàm vulgò aliquid facere. Liuius *ad fin.lib.9.Decad.1.*de C.Flauio,Cn.F.ſcriba loquens,[Ciuile,inquit,Ius repoſitum in penetralibus pontificũ euulgauit.]Sp.

E X.

Ex,particula,vt varijs verbis iungitur,ita & variæ eſt ſignificationis. Propriè autẽ innuit cauſam proximam, & immediatam,*l.1.§.ex incendijs.de incend.ruin.naufr.* Significat item Ex præpoſitio,cauſam per ſe,& non per accidens, *l.eo tempore §.fin.ff.de procur.* Adi Bart. *in l.Prætor.§.1.ff. de bon. aut. iud.poſſid. ac plerisque alijs locis.* Alber.collegit non inutiliter aliquot alias huius particulę ſignificationes.Spieg.

Ex,pro propter,*l.2.§.2.ff.de incend.ruin. naufra.* pro ab,vel à, *l.2.in pri.C.ſi in cauſ.iud.pig.ca.ſit.* pro,&,& tunc excludit, *l.1.ff. de itin.actuq; priuat.* Sic Cicero *in epiſt.*[Veterem ex literis tuis amplexus ſum.] id eſt,propter literas tuas: & Ex tua voluntate,reique publicæ commodo cuncta fient,id eſt,ſecundùm id quod Reipub.videbatur expedire. *Connan.lib.5.cap.2.num.7.* Aliquando ſignificat,inter,*c.dudum.cap. 3.4. quæſt. 6.* aliquando,contra.*c.ex his.33.quæſt.1.* Aliquando incluſionis nota eſt, *l.quod dicitur,ff.de impenſ.in reb.dotal.fact.* quandoq; excluſionis, *l.quæſitum.§.idem Celſus.ff.de fund.inſtructo.* Ex,quandoque ſignificat ortum,*l.ex hoc iure.ff.de iuſtit.& iure.*Prat.

Ex,quoque interdum ponitur pro Ab. Et ita. [Ex coactis ab alio damnum datum.] *l.2.§.ſi quis.D.vi bon.rapt.*Briſſ.

EX QVO, pro, Ex qua die,*l.20.& l.28.& l.37.§.vltim.ff.de adm.& peric.l.16.& 44.ff.de excuſat.l.12.ff.de cap.*Briſſ.

Ex quoq; dictio, dignitatum magiſtratuumq; nominib. adiectaq; functione finitam,præteritam, ſignificat.Pro qua

Græci

Græci ἀπὸ habent. *Anton. Auguſt. lib. 3. emend. cap. 3.*

EX ABVNDANTI ſtipulationem interponere, *apud Vlp. l. 5. eo.* Spieg.

EX ABVNDANTI, pro abundanter, apud Papin. *in l. conſen. de manumiſſ. Vide gloſſ. in l. ſi pupilli. §. item ſi procuratori. ff. de negot. geſt.* Spieg.

EXACTA dicuntur quæ, perfecta ſunt, & quibus vltima manus adpoſita eſt, & quaſi omnibus numeris abſoluta. Sic Martial. *lib. 4.*

Vt docto placeas Apollinari:
Nil exactius eruditiusque. &c.

Aliàs ſunt exacta, quæ iam præterierũt. Paul. in priori ſignificato *de act. & obl. l. 1.* [Exactiſsima, inquit, diligentia.] Nebr.

EXACTA pecunia intelligitur, quæ perſoluta eſt. ſiue enim volens, ſiue inuitus debitor dederit, non eſt dubium, dici eum ſoluiſſe. *Ex Alc.* Spieg.

EXACTIONEM, quæ paſsim imponitur. Barbari nominãt taleas, collectas, procurationes, prẽſtãtias, auffleg/bett/ ſtewr/ſchatzung. Tributum autem vno nomine debet appellari, *vt exemplis Iuſtinian. in obſeru. oſtendit.* Quod verò à Iuriſconſ. Exactio etiam nominatur Angaria, Grẹca vox eſt, ſignificans exactionem ſiue coactionem: quod à Nebr. iudicatum eſt ſuprà. Sed tamen Parangariæ nomen repudiatur: quòd Iuriſconſulti quodam ſuo more dicunt, pro derelicto habere, cauſam videlicet, ius, aut litem intelligẽtes. Spieg. Hinc Exactor ab exigendo, id eſt, petendo dicitur. Vnde Exactores tributorum nominantur, petendis tributis deſtinati, *vt in rubric. C. de exact. trib. lib. 10.* Et Exactio idem eſt, quod petitio. *Ioan. Beſſ. Ety.*

EX aduerſo, pro è diuerſo, & contrà: frequentiùs tamen apud Canoniſtas.

EXAEDIFICARE, pro abſoluere ædificationem.

EXAESTVARE, eſt feruere, *glo. in Clem. dudum. in verbo Exæſtuanti. de ſepul. Ioan. Bello. Etym.*

EXAGOGICA vectigalia. Ex Cicerone liquet *pro lege Manilia*, vectigalium tria fuiſſe genera: ex agricolatione: mercibus exportatis, vel importatis, vnde exagogica dicebantur & iſagogica: denique ex agris paſcuis. Primum decimas complectitur, ſequens portorium, poſtremò nomen fit ſcriptura. *Ex Cælio.* Spieg.

EXAGONIA dicuntur quæ ad cauſam non pertinent, velut extra certamen.

EXAGGERARE, eſt accumulare. Agger enim, terra eſt accumulata. Vlpian. *de itin. act. priu. l. vnde.* [Aut deprimat, aut exaggeret iter.] Nebr.

EXAGIVM trutinam ſignificat & certæ ponderationis genus eſt. *Cuiac. in l. fi. C. de ſuſcep. & ſuſcep.* [illegible] Prat.

EXAMEN, noua apum ſoboles; quam parentes ex ſuis aluearibus, ad nouas quærendas ſedes exire cogunt. *§. examen. Inſtitut. de rer. diuiſ. l. naturalem. §. examen. ff. de acquir. rer. domi.* Tranſlatè pro quacunque nouæ prolis multitudine inſtar apum accipitur. Metaphoricè autem à noſtris Interpretibus modò, nec abſurdè, pro iudicij inueſtigatione: modò pro ſcrutinio, & vt barbari dicunt, depoſitione teſtium. Spiegel.

EX animi ſententia iurare veteres dicebant, pro ſyncerè, liquidò & ex animo, ac ſine dolo malo. Liuius *lib. 22.* [Ex animi mei ſententia iuro, vt ego Rempub. non deſeram, neque alium ciuem deſerere patiar.] Cicero *Acad. 2.* [Quam rationem etiam maiorum cõprobat diligentia, qui primum iurare ex animi ſui ſententia quenq; voluerunt, deinde ita teneri ſi ſciens falleret.] Hot.

EXANGELVS. Cœlio citante Angelum eſſe ſcribit Ammonius eum, qui extrinſecus quippiam nunciat. Spieg.

EXANGELVS, qui quæ intus ſunt, extimis promit, quẽ Dyangelum vocat Thucydides: Autangelus, qui ex ſe nunciat, non ab alio miſſus. Spieg.

EXANGVES vocitantur mortui, hoc eſt, ſine ſanguine: vti & exanimes, i. ſine anima. Virg. *lib. 2. Æneid.*

– Corpuſque exangue ſepulchro
Redditis Hectoreum.—
Nec mortuo in caſtra tuli, Rhamnete reperto
Exangues. – Et lib. 11.
Labitur exanguis.

Nam vt ſcribit Lactantius, aut (vt alij vocant) Lactarius, Statij interpres *in lib. 6. Thebaidos*, ſanguis propria videtur eſſe animi poſſeſsio, vnde exangues mortuos dicimus, *vt annotauit Tyraquell. l. 15. connub. gloſſ. 1. parte 15. nu. 18.*

EXARARE eſt delere, ductum ex more aratri ducendi dirutis vrbibus, *l. 4. §. 4. ff. fin. regun.* Cice. *lib. de legib. 2.* [Quum multa in eo loco ſepulchra fuiſſent, exarata ſunt.] quale eueniſſe Lugduni vidimus anno 1562. Prat.

EXARCHIATRI, qui archiatri dignitate functi ſunt: *in l. 6. C. de profeſſ. & med. lib. 10.* Hot.

EXARGENTARE, in pecuniam redigere ſignificat. *Ex Alciat.* Spieg.

EXARMARE, quod verbum Accurſius inſcitè interpretatur *in l. 2. ad legem Rhod. de iact. §. 1.* ea forma dicitur, qua exceloiare, hoc eſt, armis nauim ſpoliare, vt malo, roſtro, antemna, carcheſia, clauo, pede, anchora, & reliquis. Hac voce etiam vſus eſt Cæſar *in comment.* & metaphoricè Plin. ſecundus exarmare dixit, pro debilitare & infirmare. *Ex Bud.* Spieg.

EXARVIT flumen, id eſt, exiccatum eſt, *l. 1. ff. de flum.* Sic Cice. [Exaruerunt amnes.] *in Piſonem.* Spieg.

EXARVIT patrimonium donationibus, pro exhauſtum eſt. *in Auth. de inoff. don. & C. eo. l. ſi mater. & l. fin.*

EXARTEIAS appellatione nihil aliud contineri putat C. Harmenopulus, *lib. 2. tit. 10.* quam ἐξάρτυσιν, quæ eſt σκεύη, & κατασκευὴ, inſtrumenta ad tutelam & conſeruationem nauis neceſſaria; Latinis armamenta, *l. 3. §. armamenta. ff. ad leg. Rhod.* Prat.

EXASPERARE, aſperiùs facere. Iuriſc. *in l. interpretatione. ff. de pœn.* [Exaſperandæ non ſunt pœnæ.] Spieg.

EX aſſe hæres. *Vide As.*

EXAVDIRE, pro perfectè audire. Vlpian. de ſurdo loquens *in l. 1. de poſtul.* [Nec enim erat, ait, permittendum ei poſtulare, qui decretum Prætoris exaudire non poterat.] Sp.

EXAVCTORANTVR, qui ſoluuntur ſtipendio, nec tamen dimittuntur, ſed habentur ſub vexillo, non ſub aquila, aut ſignis legionis, neque iam legionarij ſunt, retinentur tamen donec emerita ſoluantur, aut agri aſsignentur. Miſsio verò ijs datur, qui penitùs dimittuntur. *Turneb. libr. 3. Aduerſar. cap. 3.*

EXAVCTORARE, inſignia militaria detrahere, *l. 4. §. non omnes. ff. de re milit. l. 29. ff. de lib. cauſ.* Vlpian. *l. 2. §. 2. ff. de his qui not. infam.* [Sed & ſi eum exauctorauerit, id eſt, inſignia militaria detraxerit, inter infames efficit, licèt non addidiſſet ignominiæ cauſſa ſe eum exauctoraſſe.] hæc ille. Auctorare milites, eſt ſacramento ac ſtipendio aſtringere: opinor, quòd quas res quis auctione emiſſet (qui Auctor, vt alibi diximus, appellabatur) eæ Auctoratæ dicerentur, quaſi auctori addictæ atque obligatæ. Liuius eleganter tranſtulit *libr. 37.* [Nec fides antè Piſiſtrato facta eſt, quàm coram nuncio eius Polyxenidas ſua manu ſcripſit, ſe ea quæ pollicitus erat facturum: ſignoque ſuo impreſſas tabulas miſit. Eo verò pignore velut auctoratum ſibi proditorem ratus eſt. neque enim eum qui ſub Rege viueret, commiſſurum fuiſſe, vt aduerſus ſemetipſum indicia manu ſua teſtata daret.] Auctoratum puto dictum, quaſi addictum & planè obligatum. hinc Auctoramentum, non ipſa Auctoratio, ſed finis auctorationis: id eſt, obligatio. Cicero *lib. de offic. 1.* [Illiberales autem & ſordidi quæſtus mercenariorum omnium, quorum operæ, non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces auctoramentum ſeruitutis.] id eſt, vt numus in auctione datus rem auctoris facit: ſic merces operario promiſſa, ipſum conductoris quodammodò ſeruum ac mancipium efficit. Sic Auctorati gladiatores dicuntur, cùm mercede conducti ſunt. Aſinius *lib. epiſt. 10.* [Ob Fadium quendam militem Pompeianum, quia cùm depreſſus in ludum bis gratis depugnaſſet, auctorari ſeſe nolebat, & ad populum confugerat, &c.] Hot.

EXAVGVRARE eſt templa profana facere: quemadmodum Inaugurare eſt ea augurijs ſanctiora reddere, *vt Liuius libr. 1. hiſtor. oſtendit, & annotat Gyraldus hiſtoriæ Deorum ſyntagmate 17. cap. 1.*

EX bono & æquo facere, elegãtiùs quàm quod vulgò dicitur, In bona fide & æquitate. Iulianus de contractib. bonæ fidei loquens, [In ijs, ait, alter alteri obligatur de eo quod alterũ alteri ex bono & æquo præſtare oportet.] id eſt, Budæo expoſitore, non de eo ſolùm quod cautum eſt: quod etiam ex bona fide dicitur alibi ab eodem. quod & ille annotauit.

Ex bonis peruenire, apud Papinianum, *de vſur. in l. 3. §. cum Pollidius.* Ex bonis meis, hoc eſt, ex ſubſtantia mea. Sic exponit Vlp. *in l. 2. §. 2. in hac actione. vi bon. rapt.* Spieg.

Ex bonis, &, In bonis, differunt: nam in bonis eſſe propriè dicuntur ea, quæ ſitu & poſitione intra rem aliquam noſtram continentur: ex bonis verò, quæ ἔντος, id eſt, naturaliter ſunt extra rem: ſed tamen ad eam pertinent. vt aliud eſt annulum eſſe in dactyliotheca, aliud ex dactyliotheca. Itaque decem quæ in arca mea ſunt, in bonis meis eſſe dicuntur: at quæ Titio dedi mutuo, ex bonis. Item vſusfructus quem alieno in prædio habeo, in bonis meis non eſt: ſed ex bonis. Paul. *l. 1. ff. de vſufruct. leg.* [Nec vſus, nec vſusfructus itineris, actus, viæ, aquæductus, legari poteſt: quia ſeruitus ſeruitutis eſſe non poteſt. nec erit vtile ex Senatuſconſulto, quo cauetur, vt omnium quæ in bonis ſint, vſusfructus legari poſsit: quia id neque ex bonis, neque extra bona ſit.] Iuſtinianus *§. 2. de vi bonor. rapt.* [Sanè in hac actione non vtique expectatur, rem in bonis actoris eſſe, nam ſiue in bonis ſit, ſiue non, ſi tamen ex bonis ſit, locum hæc actio habebit.] Quæ igitur quaſi manu non tenentur, ſed conſequi per actionem poſſumus, ea ex bonis noſtris dicuntur: at quæ iam intra ditionem ac fines noſtros ſunt, in bonis. vnde ſeruus iuſſu Prætoris abductus, in bonis noſtris eſſe dicitur, *l. 2. in fin. & l. 26. in fin. de noxal. act.* Atque hæc quidem, vti ſuperius dicebamus, propria huius vocis ratio eſt. Impropriè autem in bonis noſtris omnia dicuntur eſſe, quæ in patrimonio noſtro ſunt, *l. 1. ff. de rerum diuiſ. l. vlt. §. non ſolùm. ff. quæ in fraud. cred.* & generaliter rē in bonis noſtris habere intelligimur, quoties poſſidentes exceptionem, aut amittentes, ad recuperandam eam actionem habemus, *l. 52. ff. de acq. rer. domin.* vnde & res per vim alienata in bonis eius eſt qui vim paſſus eſt, *l. 9. §. 6. ff. quod met. cauſ.* & vendita res in bonis venditoris eſſe dicitur, vſque dum emptori tradita ſit, *l. ſicut, §. §. ſi debitor. ff. quibus modis pign. vel hypothec.* Denique quicquid in actionibus, petitionibus, perſecutionibuſq; eſt, bonis adnumeratur, *l. bonorum. 49. ff. de verb. ſign.* Hot.

Excandescere, nō eſt fortiter acclamare, *vt indicat ſcholium, in l. obſeruandum, de offic. præſ.* ſed vehementiùs commoueri & iraſci, quod ira velut ignis animum incendat. Calliſtratus *loco iam citato*, de ius reddente loquens. [Sed &, inquit, in cognoſcendo neque excandeſcere aduerſus eos, quos malos putat, neque precibus calamitoſorum illachrymari oportet.] Spieg.

Ex cauſa hæreditaria diuerſum eſſe, id eſt, propter hæreditatem, *not. in l. qui abſens. §. fin. ff. de acq. poſſ.*

Excedere, propriè exire eſt. Sed à Paulo, *in l. 3. de offic. præſid.* glo. accipit pro decedere, hoc eſt, ſe abdicare adminiſtratione. Spieg.

Excedere, egredi ſignificat, *l. 5. ff. mandati. l. 19. §. poſtliminio. ff. de capt. l. 1. §. 1. ff. de effractor. l. 15. & l. 32. ff. ex quibus ca. maiores. l. 15. ff. de offic. præſid.* excedere etiam ſignificat præterire, *l. 19. ff. de in rem verſo. l. 4. C. de vſur. & l. 5. C. de iniur. l. 7. C. quod cum eo. l. 14. C. de pæn. l. 20. C. de excuſat. tut.* Excedere quinquennium, id eſt, implere, *l. 3. §. cum quinquennium. ff. de iu. fiſci. l. 6. C. ne de ſtatu def.* Si exceſſerit quinquennium, *l. 6. ff. de diuor.* id eſt, effluxerit. Excedere dodrantem, *l. 1. §. ſi vſusfructus. & l. 73. §. vlt. ff. ad leg. Falcid.* dicitur, quod ſupra dodrantem eſt, *vt d. l. 1. §. ſi quis. l. 29. ff. de vſufruct.* Excedere quoque dicuntur qui vrbe vel regione aliqua ſummouentur, ſeu ſolum vertunt, *l. 7. §. his quoque. ff. de interd. & releg.* Excedere in exilium, *l. 4. ff. de pænis.* & ita accipitur, [Non exceſsiſſe.] in l. 4. C. ex quibus cau. infa. irrog. Excedere vita, *l. 51. ff. ad leg. Aquil. l. 3. C. de inoffic. teſt.* vnde Exceſſus pro obitu, *vide infrà*. ex Briſſ.

Exceptionis verbum interdum generaliter accipitur, vt omnem omninò defenſionem contineat. *Faber ad rub. de except.* ſiue ea replicatio, ſiue duplicatio, ſiue triplicatio, ſiue quadruplicatio ſit. Interdum verè propriè & tunc Exceptio, &c.

Exceptio (ait Vlp.) dicta eſt quaſi quædam excluſio, (Außzug/einredt) quę interponi actioni cuiuſque rei ſolet ad excludendum id quod in intentionem cōdemnationemve deductum eſt, *l. 2. ff. de except.* Excludendum autem dixit, pro Eijciendum, & amputandum. nam Excipere propriè detrahere eſt: indeq; dicta Exceptio eſt, quòd partem aliquam de vniuerſo actoris iure detrahat. Quapropter eius formula vitata hæc erat, Extra quam: *vel* Niſi ſi, *vel* Si non.] quaſi defenſor aliqua ex parte veram eſſe actoris intentionem fateretur, ſed tamen cum exceptione. Qua de cauſa Paul. *in l. exceptio, 22. ff. eod.* formulam hanc, [Si non.] quæ tota conditionalis eſt, ſignificans, ita ſcribit. Hotom. Idem tamen *in §. præiudiciales. Inſti. de act.* exceptionem dictam putat quod excipiat, id eſt amputet, excindatq; ab eo quod in intentionem deductum eſt, *l. 2. de exceptio.*

Exceptio pro pactione. Exceptiones non ſolùm appellari ſolent defenſiones, quibus actorum excluduntur intentiones, ſed interdum pactiones etiam exceptiones ſignificant. Quo ſenſu excipiendi verbo vſus eſt Horat. *ſerm. lib. 2. ſatyr. 3.*

Mentem niſi litigioſus
Exciperet Dominus.

De eo enim loquitur Horatius, qui cum emptore pactus fuerat, mentem mancipij ſanam non præſtare. Sic excipere ſeruum ſine peculio, viſus eſt eo planè ſenſu Vlpianus accepiſſe, quo diceremus, paciſci cum emptore de quodam hæreditario ſeruo ſine peculio, vniuerſa hæreditate vendita retinendo, *l. 2. §. 10. de hered. vel act. vend. Idem Vlpian. d. l. 2. §. 11.* Et hæc quidem ſi vera ſunt, nunc opinor intelligimus, & rectè & verè pactiones illas, quibus imminuitur legitima conuentio, exceptiones his verbis Vlpianum appellaſſe: [Adeò autem bonæ fidei iudicijs exceptiones poſteà factæ ſunt.] *l. 7. §. adeò. de pactis.* Eoque ſenſu exceptionis vocabulo vſus eſt etiam Modeſtin. *in l. 39. de act. empt.* & præter Modeſtinū Pompon. *in l. 32. de vſufruct.* Proindè videndum eſt, an rectè vir quidam acutiſsimus pro, Exceptiones, reponendum eſſe, Depectiones, apud Vlpianum arbitratus ſit, *in d. §. adeò. Ranconet. varior. lib. 2. cap. 13.*

Exceptio eſt conditio, quæ modò eximit reum damnatione: modò minuit damnationem. Hot. Conditio autem dicitur, quia ſub conditione concipiebatur. Qua ratione & fideicommiſſum conditionale, & additionem in diem Cæſares etiam appellant conditionē. *Balduin. tit. de exceptionib.*

Exceptiones annales, atq; mixtas, quas iuris pontificij Commentatores induxere, nos modò perpetuis, modò temporalib. accōmodamus, vt Ferrarius noſter atteſtatur, *enarrans tit. de excep. in Inſti.* vbi etiam perſpicua (vt aſſolet) breuitate, quod tamen paucis conceſſum eſt, indicat vſum, ſiue, vt vulgò dicunt, praxim exceptionum. Spieg.

Exceptio Anomala, commentitia. *Vide Anomalam.* Sp.

Exceptio anomala eſt, quæ non ſequitur normam aliarum, quia poteſt opponi ante litis conteſtationem, & poſt, & in litis conteſtatione, vt exceptio excommunicationis, & aliæ, ſcilicet, de quibus dubitatur, an ſint perpetuæ, an temporales, vt exceptio matrimonij, & exceptio non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis, *vt not. Inſt. de except. §. appellantur.* & plures aliæ *ſecundùm Hoſt. & Spec. eo. tit.* & exceptio quæ competit fideiuſſorib. ex epiſt. Adriani contra creditores, *vt no. Inſt. de fideiuſſ. §. ſi plures.* Old.

Exceptiones dilatoriae ſunt, quæ differūt duntaxat perſecutionē actoris, nec ſemper locū habēt: ideoque poſſunt ab eo euitari. Vt, pacti cōuenti tēporalis: id eſt, ne fortè intra quinquenniū agatur. Nam eo tempore finito, non obſtat agenti. Huc pertinent exceptiones procuratoriæ, *l. 3. C. ad S. C. Velleia.* Dilatorias exceptiones rurſus non inutiliter diuidens gloſſa, *c. exceptionē. de exceptionib.* Alia (inquit) eſt declinatoria iudicij, alia eſt declinatoria ſolutionis. Declinatoria iudicij triplex eſt: Aut enim proponitur contra iudicem: & illa propriè dicitur recuſatoria iudicis: aut contra reſcriptum: aut contra impetrantem. Inter quas primo loco proponenda eſt recuſatio iudicis, *arg. c. quoniam contra falſam. de probatio.* Quia ad eam reuerti non poteſt, qui alias exceptiones proponit, *l. ſi arbitrio ff. qui ſatiſd. cogant.* Dilatoria ſolutionis, hoc eſt, quæ differt id, quod actor ſibi petit à reo conuento ſolutiāte litem quidem conteſtatam proponi debet: Verum probari poſt fundatam actoris intentionem, *l. exceptionē C. de probatio. l. ſi quidem. C. de exceptionib. c. cùm Ioannes de fide inſtru.* Vtilis hæc eſt diuiſio, propter ordinem proponendarum exceptionum. Oldend.

Exceptio doli mali conceditur ei, qui cùm dolo malo inductus, ſtipulanti promiſiſſet, iure ciuili obligatus erat. Eius formula hæc erat, [Niſi dolo malo inductum cum ſtipulāti promiſiſſe appareat.] *l. 1. & paſſ. ff. de doli & met. except.* Hotom.

Exceptionis doli duæ videntur eſſe ſpecies. Prior eſt, quæ principaliter ex ipſo contractu datur, veluti quia dolo me induxeris vt promitterem. Hæcq; condemnato irro[gat] infamiam, & quia odioſior eſt: ſi quis debitor ea tutus exceptione, vltro ſoluat, non repetit. Altera eſt, quæ non ab initio naſcitur ex ipſo contractu, ſed magis ex quodam facto poſtea ſubſecuto: veluti ſi pactus nō petere ante Calendas, nihilominùs ante eum diem petas. Et hæc quidem exceptio conuenit cum exceptionib. in factum: nec vllam iuris continet infamiam, eſtq; fauorabilior: vt ſi quis cùm ea tutus eſſet, per errorem vltrò ſoluerit, poſsit condicere. *Balduin. de exceptionibus.*

Exceptio excuſsionis. *Vide infrà Excuſsionis beneficium.*

Exceptio in factvm, conceditur ei, qui errore inductus ſtipulanti promiſerat, & iure ciuili contra æquum & bonum obligatus fuerat, [extra quam cum iuſto errore inductum ſtipulanti ſpopondiſſe appareat.] *vt l. Iulianus. 7. ff. de doli excep.* Hot.

Exceptio ivrisivrandi, permittitur ei, qui actore iuſiurandum deferente, iurauit ei ſe nihil debere. [Niſi appareat eum deferente actore iuraſſe, ſe nihil debere,] *l. 3. & 4. ff. de iureiur.* Item ei datur, qui petitore deferente, ſuam eſſe rem qua de in iure agebatur, iurauit, *l. ſed & ſi poſſeſſor. ff. eod.* Niſi appareat eùm, petitore deferente, rem ſuā eſſe iuraſſe. Hot.

Exceptiones intentionis vocant, quando actor planè nullum ius perſequendi habet, de facto tantùm mouet litem. Tunc enim exceptio actionem vel ius non inueniens, factum duntaxat intentionis excludit, *l. nec intentio. C. de tranſact. & l. 1. 2. ff. de exceptionib.* Exempla ſunt *in tit. ff. quar. rer. actio non dat.* Oldend.

Exceptio litis pendentis, tum competit, cùm actor mutat planè iudicium contra iuris ordinationē, prohibitum enim eſt, ne reus in vno iudicio conuentus trahatur ad aliud tribunal ob eandem cauſam, anteà, quā dicta ſit à priore iudice ſententia, *l. vbi. cœpit. l. ſi quis poſteà. ff. de iudicijs.*

Exceptio autem continentiæ non diuidendæ locum habet, quando actor non prorſus vult mutare, ſed diuidere iudicium duntaxat, calliditate quadam. Old.

Exceptio non nvmeratae pecvniae, conceditur ei qui quaſi ſtatim creditur o ſtipulanti ſpopondit, iureq; ciuili obligatus eſt. Niſi nō numeratam fuiſſe pecuniam appareat. Eſt autem inſtitutio Iuſtiniani biennis facta, *l. in contractibus. C. de non numer. pecun.* Hot.

Exceptio Novationis, competit debitori liberato: ſi creditor vel hæres eius aduerſus eum agat diſsimulata nouatione: *ac hic tit. de nouat. & deleg.*

Exceptione omni maiores teſtes, quorum fides nulla ex cauſa legitima poteſt eleuari, & qui communi hominum opinione reputatur boni viri. (gnugſame/glaubhaffte/vnwiderſprechliche/ohnſchlbare/beſtendige zeugen.) Quibus verò ſuſpicionis exceptio rectè opponatur, tradunt Iuriſconſulti, *in l. 1. & 3. de teſt. Vide & infra, Teſtes omni exceptione maiores.* Spieg.

Exceptio obſcura, nullius eſt momenti, *l. 1. §. Labeo ſcribit. ff. de fluminib. l. vt tenxores. in princ. ff. de legat. 1. Bart. in l. 1. ff. de excep.* Obſcurè excipere, eſt nihil excipere, *argu. l. de ætate. §. nihil intereſt. ff. de inter. &c.* Exceptum non cenſetur in contractu id, quod non apparet. *l. in lege fundi. ff. de contrah. emptio.* Conuentio, ne vlla exceptio obijciatur, nihil prodeſt, niſi ſpecialiter exprimantur omnia, *l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis cautionib. l. ſi quis mihi bona fide. §. poſſum etiam. ff. de acquir. hæred.* Sub obtentu exceptionis non debet mora fieri, in detrimentum alterius. *l. ſi quis libertatem. §. cum quidam. ff. de petition. hæred.* Sicut intendēs incompetentem actionem, ſuccumbit, *l. 1. §. ideo autem. ff. ſi menſ. fal. mod. dixer.* Ita etiam qui ineptam exceptionem opponit, *l. 2. §. 1. ff. de dol. mal. & met. exceptio. l. 1. §. Labeo ſcribit ff. de fluminib. Bar. in l. 1. ff. de except.* Old.

Exceptio pacti conventi, conceditur ei debitori, quo cum creditor de non petendo pactus erat, & qui tamen nihilominùs iure ciuili obligatus manebat, *l. iuriſgentium. ff. de pact.* Niſi creditorem de non petendo pactum fuiſſe appareat, *§. 3. Inſt. de except.* Hot.

Exceptio pronunciationis, affinis eſt exceptioni rei iudicatæ, *de qua in l. penult. C. de ædilit.*

Exceptiones perpetvae dictæ, quod vt ſemper locū habent, ita in nulla litis parte euitari poterūt: quæque rem de qua agitur, hoc eſt, cauſam principalē perimunt: vnde etiam peremptoriæ appellantur. Qualis eſt exceptio doli mali, rei iudicatæ, iuriſiurandi, pacti conuenti de non petendo perpetui, & id genus exceptiones, agentibus nunquàm non obſtantes. Old.

Exceptio praefestinationis dicitur, cùm quis ante tempus petit. Inter dilatorias connumeratur: vndè mox à primo limite, id eſt, ante litem cōteſtatam, eſt obijcienda. Spieg. *ex Oldend.*

Exceptio praeivdicii, competit pro incommodo quo grauaretur reus conuentus, ſi iudicium aduerſus eum dictatum procederet, *l. per minorem. ff. de iud. l. cùm ſtatus. C. de ord. cog. l. fundum. & l. fundi. ff. de except. l. vt debitum. C. de aſſ. hæred.* Alias autem iſta exceptio nominatur, Ordinis peruerſi, hoc eſt, quando ordo cauſarum interuertitur: primum inducendo eam quæ poſtremo loco diſceptari deberet. Old.

Exceptio praeposterationis, genus eſt præiudicialium actionum earū, quæ ita ſe contingunt, quòd ſequens iudicium premitur per ſententiam prioris iudicij, hoc eſt, iudicium quod ſequitur, eſt acceſſorium ad cauſam quæ primò eſt mota, ita quòd vtræq; cauſæ ſeſe contingunt. exempli gratia. Ego peto à te, quòd diuidas hæreditatem: tu contrà contendis, quòd non ſim hæres: quomodo ergo meā diuides hæreditatem? Ecce hic ſunt duo iudicia, ſcilicet diuiſorium hæreditatis, & an ſim hæres. Iſta duo iudicia ſe contingunt. quia non poteſt diuidi hæreditas, niſi cum hærede. Ergo priùs eſt, quòd declaretur hoc iudicium, an ſim hæres, vel non: qua ſententia lata, tunc præiudicatur alteri petitioni. quia ſi ſum iudicatus hæres, meritò mecum diuides: ſi iudicatus ſum non eſſe hæres, rectè nihil diuides mecum. Extat hîc caſus in l. 1. famil. erciſc. & dicitur Exceptio, vel præiudicium præpoſterationis: & primū eſt genus præiudicialium ratione contingentiæ. *Vide Bart. in l. fundum. ff. de except. & præſcript.* Spieg.

Exceptiones Peremptoriae intentionē perſequentis ſemper perimunt, ideoq; ſemper obſtant, nec poſſunt euitari ab aduerſario, quales cenſentur, doli mali, rei iudicatæ, pacti conuenti perpetui: id eſt, ne omninò pecunia petatur. Si quid item contra leges factum eſſe dicetur. Vtpotè, ſi res dotalis inuita muliere ſit alienata. *Inſtit. Quibus alien. licet, vel non. in prin.* Vel, ſi mulier pro alio fideiuſſerit, *l. 3. C. ad Senatuſcon. Velleian.* Old.

Exceptio procvratoria, inquit Vlpian. eſt exceptio qua reus dicit nō licere procuratorio nomine agi: nec prorſus litem inficiatur, ſed perſonam euitat, *l. 2. §. 3. ff. de except.* Hot.

Exceptio, qvod metvs cavsa, datur ei, qui cum metu adductus ſtipulanti promiſiſſet, iure quidem ciuili obligatus erat, prætori tamē propter iniquitatem & aſperitatem iuris ciuilis, dignus hoc præſidio videtur, *l. 1. & paſſ. ff. de dol. mal. & met.* [Si nō metu inductum ſtipulanti promiſiſſe, appareat.] Hot.

Exceptio revocandi domvm, conceditur legatis, hoc eſt, qui in cauſis publicis aliquo miſsi ſunt. poſſunt enim ſi conueniantur reuocare domum, hoc eſt, petere vt cauſa remittatur ad iudicem loci in quo domicilium habent, ne interim à publicis expeditionib. diſtrahantur, *l. 2. §. legatis. ff. de iud. c. vlt. de for. compet.*

Exceptio rei ivdicatae, conceditur ei, qui cū in iudicio eiuſdē rei quę nunc ab ſe iterū petitur cauſam obtinuerit, denuò tamen in ius vocatus eſt, [Niſi rē illā qua de agitur, iudicatam eſſe appareat.] *l. 1. & paſſ. ff. de except. rei iud.*

Exceptio spolii, cōpetit ſpoliato, ſi deiector ipſe, vel mandans, autratam habens deiectionem, vel horum vniuerſalis ſucceſſor: agat ex qualibet cauſa ciuili vel criminali aduerſus deiectum vel eius hæredem, *c. ſi. de ordi. cognit. l. 1. §. hoc interdictum & hæredi. ff. de vi & vi arm.* Id verò tantū hæc exceptio præſtat reo conuento, vt reſpondere non teneatur actori antequàm reſtituerit ereptam rem, idq; pronunciabit iudex, *c. 2. de ordine cognit.* Old.

Exceptio ſimulationis, *de qua infrà, in verbo, ſimulatio.*

Exceptio rei venditae, & traditæ ei obijcitur, qui rem à ſe venditam, & traditam vindicat, atq; petit. *in to tit. ff. de except. rei vend. l. 50. ff. de actio. empt.* Porrò apud Iuriſconſ. frequens eſt hæc locutio. Prat.

EXCEP-

EXCEPTIONES TEMPORALES ſunt, quæ ad tempus ſolùm nocent: quare cùm actionem in tempus deferre ſoleant, etiam dilatoriæ vocantur apud Innocentium, *tractatu de exception.* Vt eſt pacti conuenti temporalis. Item iudicis incompetentis, & ea quæ aduerſus procuratorem competit: ſicuti Iuriſconſ. *in l. exceptiones. de except.* & poſt eum Iuſtin. exponit. Spieg.

EXCEPTIONVM FORMVLAE.

EXTRA quàm ſi quid ita factum ſit, vti lege fieri licuit, *l. 1. §. Labeo. ff. de fluminib.*

EXTRA quàm in reum capitis præiudicium fiat. *Cice. lib. 2. de Inuentio.*

Si non vi, non clàm, non precariò feceris, *l. ſi vitem. ff. quod vi, aut clàm.*

Si in ea re nihil dolo malo actoris factum ſit, *l. 2. ff. de dol. mal. met. excep.*

Si in ea re, qua de agitur, præiudicium hæreditati non fiat, *l. 1. ff. famil. erciſc.*

Si in ea re nihil metus cauſa factum erit, *l. 4. §. vltim. ff. de dol. except.*

Si non voluntate creditoris fundus vænijt. *l. ſicut. §. illud. ff. quib. mod. pignus.* Prat.

EXCEPTAE perſonæ, *l. 5. §. fin. & l. 15. & l. 20. ff. de leg. præſtan.* intelliguntur parentes, liberi, vxor, nurus, cui dotis nomine legatur, *l. 1. ff. eo. l. 1. C. de cõtra tab. apud Vlp. in epit. tit. 1.* Prat.

EXCEPTAS perſonas accipere debemus cognatos, quibus per legem Furiam plus mille aſſes capere licebat. *Vlpian. in eo. lib. tit. pen.* Prat.

EXCEPTOS *in l. 1. ff. ad leg. Iul. repet.* accipi oportet conſobrinos, propiorisve gradus cognatos vxore. Prat.

EXCEPTO eo, apud Paul. *in l. cui rectè. ff. de non.*

EXCEPTO quòd, pro, præterquàm quòd.

EXCEPTOR, pro librario, hoc eſt, qui aliquid deſcribit, *apud Vlp. §. fin. l. ſed addes. Locati.* Vulgus perperam ſcriptores dicit, quos librarios dicere deberet: cùm ſcriptores ſint ipſi autores, cõditoresque librorum. quod Beroaldus *in Suet. Domitianum* adnotauit: Deſcribere & exſcribere, propriè eſt exempla transferre, quod pertinet ad librarios. Sed & hi pro cuſtodibus librorum, ac etiam pro ijs, qui libros rationum curant, accipi, Catanæus indicat *commen. quarto in Plinian. epiſt.* Proinde qui ab aſcitis ad penetralia rationem, auff die rahtkammer / nuncupantur hodiè Buchhalter / haud abſurde librarij poſſe videntur vocari. Spieg.

EXCEPTORES in ſcriniorum officijs ponuntur *l. 5. l. 11. C. de proximis ſacror. ſcrinior. lib. 12. l. 5. l. 7. & l. vlt. C. de palat. ſacrar. largitionum. l. vlt. §. hoc quoq;. C. de re milit. l. vlt. C. de caſtr. peculio. l. 5. C. de numerarijs.* Briſſ.

EXCESSVS, pro errato, noxa, maleficio, facinore admiſſo, apud Canoniſtas & barbaros ponitur.

EXCESSVS vocabulum apud Marcellum *in l. iam dubitari non poteſt. de hered. inſtit.* non ſatis intellectum à noſtris doctoribus; Alciatus *in parergis* monuit: quod videntur veteres pro degreſsione quadam accipere, vel cùm quis altiùs rem petit, vel cum capta occaſione obiter extra argumentum aliquid dicitur. Spieg.

EXCESSVS etiam, pro exceſſu è vita, ſeu obitu, *l. 32. ff. de donat. int. vir. l. 23. C. de procur.* quo nomine Imperatorum qui inter Deos relati erant, obitus plerunq; deſignatur. Sic, Romuli exceſſum, dixit Cicero, *lib. 2. de legib.* Exceſſum Auguſti, Tacitus, *in inſcript. annal.* & Sueton. *in Tyberio c. 22. & c. 70.* Briſſ.

EXCETRA. Singularis in hac voce emphaſis ineſt. Significat namq; tum ita illecebris meretricijs irretitum, vt etſi Ebutius abſit, amor tamen minimè extinguatur, ſed ſemper viſa [illegible], magis magiſq; inflammetur, & adaugeatur. Excetra enim dicta eſt hydra lernęa, quòd vno cæſo capite tria excreſcebant. Plaut. *in Perſa.*

Nam cum leone & excetra, & cum apro Aetolico, cum auibus
Stymphalicis, cum Antæo deluctari malim, quam amore &c.

EXCIPERE interdum eſt exceptione vti ſeu exceptionẽ obijcere & opponere, *l. 1. ff. de except. l. 9. & l. 18. §. 1. ff. de probat. l. 12. ff. qui pot. in pign. hab.* Excipi, id eſt, exceptio opponi. *l. 8. §. quod ſi. ff. quib. mod. pign.* ex Briſſ.

EXCIPERE, pro ſuſcipere. (vberkommen/empfangẽ) *in §. hoc ampliùs, Inſt. de rer. diuiſ.* [Cùm miſsilia iactant in vulgus, ignorant quòd eorũ quiſque ſit excepturus.] Huius verbi & varius & elegans eſt vſus. A noſtris & pro nominatim cauere, Eigentlich außtrucken/außdingen/vorbehalten. vſurpatur. [In emptionibus eo iure vtimur, quod lex præſcripſit: alij enim plura, alij pauciora excipiunt.] *De alijs Alberic.* Spieg.

EXCIPERE actionem, *l. 13. ff. quib. mod. vſusfruct. l. 20. ff. de iud.* id eſt, ſuſcipere *vt loquutur l. 21. §. vlt. ff. de peçul.* Oppoſitum, Securum eſſe. Gaius *in l. non ſolùm. ff. de noxal. act.* [Nam abſurdum, inquit, videretur, eos quidem, qui bona fide poſsiderent, excipere actionem: prædones verò ſecuros eſſe.] Sp.

Ad Agendum, & Excipiendas actiones, opponuntur, *l. 27. ff. ad S.C. Trebell.*

EXCIPERE pœnam, id eſt, ferre ſeu ſuſtinere, *l. 38. §. Imperator. ff. ad leg. Iul. de adult.* ſententiam, *l. 10. ff. de except. l. 29. §. vlt. ff. de except. rei iud. l. 25. ff. de pœnis.* Excipere aquam profluentem, *l. 1. §. ſed & ſi. ff. de aqua & aq. plu.* lumina, *l. 4. ff. de ſeru. vrb. præd.* ſtillicidia, *l. 17. ff. eod. tit.* ex Briſſ.

EXCIPERE, pro accipere, *l. 2. C. de prædijs & omn. reb. nauic. lib. 11.* Prateius.

EXCIPERE, excepta exponere, (verſtehen/außlegen.) *l. & eleganter. ff. de dolo mal.* Aliquando ſignificat deducere, *l. furioſi. ff. de peti. hær.* Quandoq; recipere *l. 3. ff. de ſeru. vrban. præd.* Plerunq; conuenire. *ff. locat. l. ſed addes.* Prat.

EXCIPI nominatim, id eſt, poni ſeparatim, *l. ob quæ vitia. §. animi. ff. de ædil. edict.* Prat.

EXCLVDERE gallinæ vel aues dicuntur, cùm incubando pullum emittunt ac procreant: quod & excudere dicitur.

EXCLVDERE, id eſt, repellere & ſubmouere, *l. 2. §. illud. ff. de except. l. 30. ff. ad S.C. Velleian. l. 28. ff. de excuſat. l. 7. C. de ſolut. l. 8. §. quarta. ff. de inoff. teſt.* Excludi, id eſt, repelli, *l. 14. ff. de bon. libert. l. 17. ff. de iu. patr.* ex Briſſ.

EXCLVDI tempore, eſt impediri, ne quis quid poſsit agere propter tẽpus. (wegen verlauff der zeit nit zuläſſig.) Papin. *ad S.C. Turpill. l.* [quærebatur, an hi, qui ab accuſatione tempore excluſi eſſent, in S.C. Turpilij inciderent.] & ſubdit: [Qui præſcriptione temporis excluſi, cauſam adulterij perferre non potuerunt.] Idem *de decurio. l. ſpurij.* [Si præſcriptione temporis excluſus fuerit, nõ tenebitur.] *Sic apud Paul. in l. ſi proponas. de inoffic. teſtam. Iulian. in l. ſi libertus. de bon. libert. & Pompon. l. ſi tamen. de ædil. edict.* Spieg.

EXCLVSIO, eſt exceptio, *l. 2. de except.*

EX cohorte Prætoris, dicuntur prouerbiali ſermone, qui ad omnem nutum delegantur, ad hoc, aut ad illud exequendum, Flux hand anſchlagen. Miniſtri Prætorum non egent alia excuſatione, quam vt dicant, ſe quod fecerunt, illorum iuſſu feciſſe: vt iam in prætorem ſit actio, non in miniſtros. *ex Chilia. Eraſ.* Spieg.

EXCOMMVNICATIO, eſt extra communionem eccleſiæ ſeparatio. Vel cenſura eccleſiaſtica, excludens aliquem à communione fidelium. *11. quæſt. 3. cap. nihil.* Prat.

EXCOMMVNICATIONVM genera duo ſunt: Maior & minor. *c. pen. de ſent. excom.* Prat.

EXCOMMVNICATIONIS verbo vtraq; cõtinetur. *d. c. pen.* aliquando minor tantũ, *c. cũ non ab homine. extra de iud.* Pra.

EXCOMMVNICATIO minor qui à maiore differat, docet Felin. Sand. *in c. 2. de except.*

EXCOMMVNICATIO eccleſiaſtica (quæ certè contẽnenda non eſt, ſi fuerit iuſta, quoniam Chriſto auctore conſtat) contumaciæ pœna eſt maxima. *Matth. 18.* Apoſtol. *2. Theſ. 3. & 1. Cor. 5.* [Cùm huiuſmodi, inquit, ne cibum quidem capiatis.] Apud Hebręos olim apoſynagogi dicebantur, quaſi ſynagoga exacti, & extorres, propter contumaciam ſuam, vitandi ab omnibus, donec reſipiſcerent. Old.

EXCOMMVNICATOS nunc vocamus, quibus humanitatis ius, viciſsitudoq; officiorum interdicitur. Et ſicut, quos maiore execratione multandos eſſe eccleſiaſtica auctoritas cenſuit, anathema appellãt, ex eo, quòd in cippis expoſita eſt eorũ deteſtatio, & proſcripta: ſic rebelles imperatoriæ cenſuræ, denuò excõmunicari ſolent, bannio, vt vtar verbo vulgari, duplicato. Quã pœnã Romani olim interdictionem ignis & aquæ nuncupabant, mutuatam à Græcis, apud quos Draco legiſlator, cùm de cædibus ferret legem Athenienſibus, ſtatuit hominem homicidã, aqua ablutoria, libationibus, crateribus, ſacris, & foro arceri. Draconis lex extat apud Demoſthen. πρὸς λεπτ. quam ideo tulit, quò magis terribile

bile peſtilensq; ſcelus videretur, hominem alterum alterius interemptorem eſſe. Hæc pœna erat proxima capitis ſupplicio, cùm vſus ignis & aquæ interdiceretur, ſine quib. nec ortus hominis, nec vitæ progreſſus conſtare poſsit: quare & in nuptijs vtebantur, & Scæuola aquæ & ignis ſolennitatem pro nuptijs dixit in *l. penult. ff. de dona. inter vir. & vxor. Draconis legem explicaui lib. 1. Veter. Iuriſprudentiæ.* Old.

Ex Composito, idem ſignificat, quod Compoſitò. quaſi dicas, dedita opera, & vt conuenerat inter eos: vt ſubaudiri videatur alius datiuus (negotio) nempè, ex compoſito negotio. Dem anſchlag nach handlen. Ex diſpoſito, in ſimilem vſum dixiſſe Macrobium, Inſulanus obſeruauit. Spiegel.

Exconsvl dicitur, qui perfunctus eſt conſulatu, non qui conſulatum dimiſerit. Sicut Exquæſtor, qui perfunctus eſt quæſtura. Imp. *de nouo Codice faciendo,* [Thomam, inquit, quæſtorem ſacri palatij & Exconſulem.] Nebriſſ. *Vide infrà in voce, Exquæſtor & ibi notatos autores.*

Ex Continenti, *in l. 7. §. 1 ff. de pact.* hoc eſt, coniunctè, ac continuè. Nam continere ſignificat intra ſe tenere. Id autem fit, cùm paciſcentes, in eadem adhuc tractatione contrahendi perſiſtunt, nec ad aliud negotium proceſſerunt, *l. ſi ex duobus. in princ. ff. de duob. reis conſtit. l. continuus. in princip. ff. de verb. oblig.* aliquando his verbis. Ex continenti, triduum ſignificatur, vel vt ait Alberic. pro intra triduum accipitur, *l. 2. C. de erro. calcul.* Prat.

Ex Contrario, Paul. *in l. in emptionib.* [Scim9, ait, quòd præſtare venditor debeat, quidq; ex contrario emptor.]

Ex Compromisso ſumptus, *l. penul. ff. de iudicijs.* Sp.

Excrescere, & decreſcere aqua dicitur, *l. 1. in princ. de aqua plu. arc.* Alberic.

Excvbiae, pro vigilijs rectè intelliguntur, *in l. 1. de offic. præf. vigil.* Sunt enim & diurnæ. Vnde opinor hanc vocem apud Paulum abſolutè poni *in l. qui excubias. de re milit.* Vigiliæ enim tantummodò ſunt nocturnæ, ſi Vallæ credimus.

Excvbicvlarii, qui cubicularij munere functi ſunt. Imp. *l. 13. de excuſ. lib. C. 10.* [Maximarum culmina dignitatum conſiſtoriani quoq; comites, notarij etiam noſtri, & cubicularij omnes atq; excubicularij ab omnibus ſordidis muneribus vindicentur.] Hot.

Excvlcatores dicuntur ij, qui ſcilicet miſsilia & lapides, & glandes exculcant & eijciunt. In Romani Imperij commentario exculcatores, ſeniores appellãtur, *vt refert Turneb. aduerſ. lib. 24. cap. 12.*

Excvriati, exterminatiq; apud Varr. M. Q. Tulliiq; leguntur vocabulis tanq; probis, pro ijs, qui curia, & terminis exacti ſunt. Spieg.

Et quod Excvrrit *in l. 26. §. fi. ff. depoſ.* ſignificat, & aliquot præterea ſummulas, vel denarios. quæ formula B. Auguſt. frequens eſt. hanc formulam rectè expoſuit G. Bud. *in d. §. ſi. his verbis* Prat. *Conf. z. Cuiac. lib. 1. obſ. vit.*

Excvr[illegible]re id dicitur, quod ordinem, modumve, id eſt, menſuram & numerum egreditur. Prat.

Excvsare, propriè eſt obiectũ crimen diluere. Tranſlatè tamen in iure noſtro, eſt cauſam afferre, per quam ſtetit, quò minus factum eſt, quod fieri, vel agi, præſtarivè debuit: veluti, ſi latrones, aut flumina impedimento fuerunt, ne ad diem à iudice dictum adeſſe poſſem. Excuſare itẽ propriè dicitur, qui excuſat eum, qui ipſe nec in ius venire, nec alium mittere poteſt, *in c. directis. de dolo & contum.* Id quod fermè contingit in iudicijs criminalibus, vbi procurator nonnunquam admittitur, non vt verè interueniat *l. pen. ff. de publ. iudic.* ſed magis, vt reum pro innocentia atq; abſentia ſua excuſet, *l. ſeruum. §. publice. ff. de procur. & Bar. in conſil. ad reprimendum quem. in crim. læſæ maieſt.* Spieg.

Excvssatvs, pro Excuſſus. Paul. *l. 46. §. 6. ff. de admin. tut.* [Non prius ad eos reuerti pupillus poteſt, quã omnes tutores excuſſati fuerint.] Hot. *vide infra, Excutere aliquem. in fin.*

Excvssio, diligens inquiſitio eſt, ac detentio rerum, bonorumq; principalis debitoris, per marcem vſq; ad pera (vt vocant) & ſacculum, id eſt, nouiſsimum quadrantem effecta. *Bar. in tract. de excuſſione pign. col. 1.*

Excvssionis beneficium, quod & nouæ conſtitutionis Imp. Iuſtiniani dicitur ideo, & quidem meritò appellatur, quod bona debitoris, ad quę ea res principaliter pertinet, principiò ſint excutienda: experiundumque, an ſpes ſit conſequendi ab eo debiti. Priuſquam fideiuſſores conueniantur à creditoribus, atq; compertum ſit principalem debitorem non poſſe ſoluere in ſolidum: *Nouella: vt creditor primum aggred. princ. deb.* Old.

Excvssis proprijs facultatibus, *l. plures. §. 1. de adminiſt. tut.*

Excvtere diligenter rationem, *l. Titia. §. fin. de manumiſſ. teſtam.*

Excvtere aliquem, eſt facultates eius diſcutere, & inquirere, vt ſciatur, an ſit ſoluendo, *l. 2. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtamen. l. 1. §. ſi inter. ff. de magiſtr. conue. l. 1. C. de reuoc. ijs, quæ in fraud. cred.* At in l. 46. §. cum teſtamento. ff. de admin. tut. vbi vulgò, excuſsi, qui Pand. Flor. deſcripſerunt, excuſſati, ſcripſerunt: ducti vocum ſimilitudine, quod in archetypo, excuſati, ſcriptum eſſet.

Excvtere vires alicuius, *l. 42. ff. manda.* pro inquirere in fortunas eius, *vt Annæus Seneca lib. 1. de benefic. loquitur.* Briſſon.

Excvtere impenſam, id eſt, ſupputare, quanti ſint impenſæ. *l. 60. §. mandaui. ff. loca.* Briſſ.

Excvtere, id eſt, exigere, *l. cùm plures. §. mandaui. ff. loc. Alber.* Tu rem expende. Prat.

Excvtere, pro diſquirere, diſpicere & examinare, *l. vltim. §. 1. ff. ad municip. l. 13. §. 1. l. 14. & l. vltim. ff. de offic. præſid. l. 13 ff. de probat. l. 17. ff. de hæredibus Inſt. l. 5. §. Diuus. ff. de iur. immun.* ex Briſſ.

Exephrasii, Vlpian. *l. 3. §. 5. ff. de incend. ruin. naufr.* ſcribit de naue eiecta, à verbo ἐκφράζειν, quod eijcere, & expellere ſignificat. Hinc Heſychius ἐκφράσαι, ait, [illegible] Hot.

Execrabile, hoc eſt, deteſtandum & abominandum delictum, ſi ſeruus ſuum dominum vendat, *l. mancor. C. ſi ſeru. export.*

Execranda præda, *l. ne piſcatores. ff. de incend. ruin. naufrag.*

Execrari lites, pro abhorrere à iudiciali ſtrepitu *in l. item ſi res. ff. de alien. iud. mut. cauſ.* [Hæc enim, *inquit Vlpian.* verecundia & cogitatio eius qui lites execratur, non eſt vituperanda.] Spieg.

Execvtio, id eſt, actio iudicati, quam tertius, quod mirari poſsis, impedire poteſt, ratione intereſſe quod prætendit. Et dicitur vulgò iſte caſus contradictionis: qui & cauſa emergens appellatur, *vt Zaſ. indicauit.* Spieg.

Execvtio, id eſt, criminalis accuſatio. Ita enim vtimur executionis verbo: nec rarò executio apud Latinos ſignificat vltionem. Certè in publicis iudicijs accuſator non modò vltionem perſequitur, ſed tantùm nõ exequitur. Nam is eſt, qui litem peragit, & cui acceptam ferre debeamus delicti vindictam. Nam & ſine accuſatore periculum eſt, ne multa lateant impunita ſcelera. Cæterùm ſi quis tantum indicarit delictum commiſſum: cùm iudex ipſe tum litẽ peragat rectiùs ei potius, quàm iudici tribuetur executionis gratia &c. *Balduin. tit. de publ. iudicijs.*

Execvtio, id eſt, nunciandi poteſtas, *l. de pupillo. in prin. ff. de oper. nou. nun.*

Execvtio, defenſio, *c. defenſionis. 87. diſt.*

Execvtio ſententiæ eſt mixti imperij, *l. iubere cauere. ff. de iuriſdict.* Prat.

Execvtio quandoque ponitur pro ſolutione, *l. centum Capuæ ff. de eo, quod cert. loc.* Prat.

Execvtio de re iudicata dicitur, *l. qui pro tribunali. ff. de re iudic.* de ſententiæ executione fuſiſsimè Bart. *l. ſi miles. ff. eod. tit.* Prat.

Execvtio plus eſt, quàm cognitio, *Alberico l. à D. Pio. ff. de re iud.* Prat.

Execvtio obligationis, à Iureconſultis plerunq; accipitur pro petitione, exactione & ſolutione, *l. ſi minor. 66. ff. de verbor. oblig. l. quidam. 132. eo. l. centum. de eo quod certo loco. Duaren. l. in executione, 85 ff. de verb. oblig.*

Execvtionis vocabulum etiam hoc modo definiri poteſt, quòd videlicet, Executio ſit ſatisfactio quædam, quæ fiat per condemnatum, opera & miniſterio publici executoris pro ſententiæ iam latæ obſeruatione. *& probari poteſt hæc definitio ex l. 4. §. ait prætor. ff. de re iud. & l. 2. & fi. C. de cuſt. re. Bald. auth. ſed nouo. C. de ſeruis fugit.*

EXECVTIO ſententiæ, nunc officio iudicis, nunc actione in factum fieri dicitur, *l. intra. de re iud. vbi Bart.* quandoq; & vtili actione. *l. fin. eo.* Spieg.

EXECVTORES vltimarum voluntatum legitimi ſunt, quibus à lege tribuitur poteſtas vltimæ voluntatis defendendæ, quò minùs interuertatur, aut procraſtinetur. Hos & rectè dici publicos Conſeruatores vltimarum voluntatum: quales ſunt omnes boni magiſtratus, præſertim in cauſis pijs epiſcopi. *Old. indicat in ſingulari ea de re quàm exactè ſcripto tractatu.*

EXECVTORES, teſtamentarij ſunt, quos teſtatores ipſi deputarunt, ad exequendam voluntatis ſuæ poſtremam ordinationem. Et horum alij vniuerſales, alij verò particulares vulgò dicuntur. Vniuerſales quidem executores ſunt, quando teſtator nullos ſcripſit hæredes in ſpeciem, ſed pauperes Chriſti inſtituit hæredes generaliter: vel aliquem locum pium: vel ſi vniuerſa bona ſua iuſſit per tales teſtamentarios diſtribui pauperibus, non inſtituendo hæredes. Et huiuſmodi executores habent nomen hæredis, & cenſentur omnibus modis hæredes, *l. id quod pauperib. & l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſ. & cler.* Particulares verò executores ſunt, qui ſimul cum alijs hæredib. in teſtamento ſcribuntur. Frequenter enim fieri ſolet, vt teſtatores inſtitutis hæredib. deputent nihilominùs aliquos ad executionem rerum ſuarum, quas in varias cauſas relinquunt: fortè dubitantes de fide hæredis, *vt in l. alio herede. de alim. & cibar. legat. Quære Teſtamentarius.* Spieg. *ex Oldend.*

EXECVTORES vltimarum voluntatum eadem ratione qua publici iudicum miniſtri dicti ſunt (de qua mox infrà) quoniam iuſſa teſtatorum ad amuſsim exequentur. Sæpè appellantur fideicommiſſarij apud Bart. Item diſtributores, diſpenſatores, apud Speculatorem. Quæ omnia tendunt eodem. Modò tamen memineris longam eſſe differentiam inter fideicommiſſarios, de quibus tractatur in tit. ff. & C. de fideicommiſſ. ac illos quorum munus nunc frequentatur in noſtra Germania. Vſus autem introduxit, vt compendio quodam loquendi dicamus iſtos executores vltimarum voluntatum vno verbo Teſtamentarios. quæ phraſis, perperàm recepta eſt. Quamuis enim & leges 12. Tabul. dicebantur olim duodecim, vt quæ omnibus notæ eſſent: & in nouo quoque Chriſti teſtamento, duodecim intelliguntur Apoſtoli, qui tot erant: longè tamen alia illius appellationis eſt ratio. Spieg. *ex Oldend.*

EXECVTORES negotiorum dicuntur, vt opinor, viatores, qui quæ ad iudicium conſtituendum, exercendum & exequendum pertinebant, agebant, *l. vlt. ff. de teſtib. l. 13. & l. vlt. ff. de iud. l. 15. C. de teſtib. l. cum clericos, 25. C. de epiſc. & cleric. §. tripli. de actionib.* Hot.

EXECVTOR dicitur & is, qui de certo articulo cognoſcit, *c. ſuper quaeſtionum. extr. de offic. deleg.* Prat.

EXECVTORIS appellatione continetur delegatus, *c. ſi quis contra. de for. compet.* Prat.

EXEDRA Græcum vocabulum eſt: à ſedium frequentia, & ſedendi commoditate nomen accepit, quibus etiam hodiè vtuntur eccleſiæ & canonici in clauſtris: vulgò capitulū, ſeu chorus dicitur. Apud antiquos exedræ in vſu erant, eorumq; ſtudijs delectabantur. collocabãtur enim in tribus porticibus (*vt in quinto ſcribit Vitruu.*) exedræ ſpacioſę, habentes ſedes, in quibus philoſophi rhetoresq; ſedentes diſputabant. De his Cicer. *in 3. de orat.* [Tunc debita opera quieſcentibus alijs in eam iam exedram veniſſe, in qua Craſſus poſito lectulo requieuiſſet.] idem *in 1. lib. de natu. deor.* [Offendi (inquit) eum ſedentem in exedra, & cum C. Vel eo ſenatore diſputantem.] D. Hieron. *ad Euſtoch.* [Si quis cœperit ægrotare, transferatur ad exedram latiorem, & tantò ſenum miniſterio confoueatur, vt nec delitias vrbiū, nec matris quærat affectum.] Vitruu. *in 7.* [Periſtylijs (inquit) autē exedris, aut cæteris huiuſmodi locis, quò ſol & luna poſsit radios ſuos immittere.] Et ſecundùm iſta intellige Iureconſultum *in l. ſi verò plures. poſt princ. ff. de his qui deiec. vel effud.* licèt gloſſator noſter ibi exedram pro feneſtra intellexerit. Neq; audiendi ſunt quidam alij, qui mutata antiqua lectione vocabulum barbarum repoſuerunt. Neq; etiam prętereo quod Alexand. *genial. 5. cap. 11.* hoc in loco exedram putat non ſedem ab Vlpiano, ſed cubiculum deſignari, columnis fultum, & epiſtylijs, pluribus exciſis ſpacijs, quibus proſpectus in viam erat, Cotta.

EITA, inquit Iul. Pollux *lib. 1. cap. 9.* [illegible] Budæus vbi ſuprà de exedræ vſu ſatis ſuperq; ediſſerit, reiecta explicatione Accurſij. Prat.

EXEGISSE dicitur, cui per delegationem ſatisfactum eſt: cùm delegationem vice ſolutionis habere, receptum ſit, *l. ... §. interdum. ad Vell.* Spieg.

EXEMPLAR principalem ſcripturam eſſe, exemplum verò, quod indè deſcriptum ſit, rectè Bart. *in l. Sempronius Proculus. ff. de legat. 2.* dicit. Paul. *in l. 2. ff. de fid. inſtrum.* Authenticum vocat, quod vulgò dicunt Originale. Et exemplum pro indice accipit. Nuſquàm autem reperias eo modo Copiam dici. Plinius alicubi exemplum appellat exemplarium. Semper enim memento, bonos autores non obſeruare differentiam inter exemplar & exemplum. Spieg.

EXEMPLAR ſignificat idem quod exemplum, id eſt, quod ex aliquo ſcripto tranſcribitur. Cice. *ad Atticum libr. 4.* [Vrgebat ab eo, cui miſi, & non habebam exemplar.] Et Plancus *Cicer. lib. 10.* [Exemplar eius chirographi Titio miſi.] & C. Aſinius Pollio *eod. lib.* [Ex literis, quas Panſæ miſi, cognoſces omnia. nam tibi earum exemplar miſi.] Horat. quoq; *de Arte poëtic.*

Vos exemplaria Græca,
Nocturna verſate manu, verſate diurna.

Pariter Suetonius *de claris Grãmaticis,* [multaque exemplaria contracta emendare ac diſtinguere & adnotare curauit.] Non me præterit Sext. Pompeium Feſtū ſcribere exemplar eſſe id, ex quo ſumitur exemplum, quod etiam tradit Laur. Valla *elegan. lib. 6.* Verùm non intelligunt de ſcriptura, ſed de exemplo propoſito ad imitandum, ſicut vſus eſt Cicero *pro Cecin.* [Falcula exemplar antiquæ religionis.] quanquam Cicero in eadem ſignificatione exemplum accipiat, vt patet ex oratione pro L. Muræna, ſicuti Valla notauit. At in hac lege legitur, exemplarij, non exemplaris: Quamobrem hæc quęſtio ſuperuacanea videri poteſt, quanquam fortaſsis, exemplaris, legendum, cùm nuſquam apud bonos ſcriptores Exemplarium legatur. Licet Valla & Nicolaus Perottus apud Plin. *lib. 6. c. 28.* ita legant, [Iuba, qui videtur diligentiſsimè proſecutus hæc, omiſit in hoc tractatu, niſi exemplarium vitioſum eſt, Berenicem alterā, quæ Panchryſos cognominata eſt.] Vbi nunc legitur, [niſi ... exemplarium vitium eſt.] Vſurpauit etiā hanc dictionem loco exempli ſeu exemplaris, qui Iuſtiniani conſtitutiones Latinas reddidit, *ſub tit. ...* Ex quibus manifeſtè apparet, etiāſi in hac lege Exemplarij, legendum ſit, vt Pand. quoq; Flor. habēt, non rectè accipi pro prima ſcriptura ad differentiā exempli. Quare interpretandum duxerim exemplarij cauſa, id eſt, vt teſtator ſecum exemplar habere poſsit. Et quamuis hæ binæ tabulę forent ambæ originales, vt eas Bart. appellat, non tamē dicuntur exemplaria ad exempli differentiam, *vt Doct. ...* Nam Scæuola dixit, exemplarij cauſa, quoniam vtręq; tabulæ ſunt alterarum tabularum exemplar. Eſt enim plerunq; neceſſarium, vt plura ſint exemplaria propter innumerabiles cauſas, vt ait Imp. *Inſt. de teſtam. ord. §. ſed & veum. Ferran. explic. lib. 1. in d. l. Sempronius. cap. 33.*

EXEMPLVM itē ſolet dici, quòd ſequamur aut vitemus. Exemplar, ex quo ſimile faciamus, auctore Feſto *lib. 5.* Sed ſępè confunduntur: vt pertineat vtrunq; ad factum, quo doceamur. Cic. *pro Mur.* [Domeſticū te habere dixiſti exemplū ad imitandum.] Et rurſus: [Ad imitandum verò tam mihi propoſitum exemplar illud eſt, quàm tibi.] Quod autem ad exemplar attinet, probatur ex Feſto. exemplū verò pro vulgato, copia, ſumitur *l. 2. ff. de eden. l. ſi. ff. quando appell. & alibi ſæpiſsimè.* In eundem ſenſum vtuntur Iuriſcoſſ.

EXEMPLARII verbo, *d. l. Sempronius. ff. de leg. 2. l. 10. ff. quemadmod. teſta. aper.*

EXEMPLVM præterea accipitur pro pœna grauiore, quæ cæteris ſit documento ad emendationem. Claudius Saturninus *in l. aut facta. ff. de pœnis.* [Nonnunquàm, ait, euenit, vt aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur: quoties nimirum multis perſonis graſſantibus, exemplo opus ſit.] Hinc, exemplum in aliquem fieri. Old.

EXEMPLVM quoque appellat Cicero id, quod rem venditurus oſtendit emptori, vt ex particula, totius qualitatem æſtimet. Ein prob/oder muſter. Spieg.

EXEMPLVM deniq; accipitur, non autem exemplar, pro ſpecie argumentationis: cùm probatur aliquid ex ſimili facto,

ſto,cum citatione auctoris, ſicuti tractat l. non poſſunt.ff. de legibus.Vnde prohibita ſunt exempla iudiciorum priuatorum, *l.nemo index.C.de ſent. & interlocu. omn.iud.* Cùm non exemplis, inquit Iuſtinianus, ſed legibus iudicandum ſit. Hanc tamen reſtringit Bart. Soci.*in tract. fallentiarum* tribus limitationibus,quas tibi perluſtrandas relinquo.Prat.

Ad EXEMPLVM trahere, id eſt, vt Paulus interpretatur,ad conſequētias producere.*Balduin.tit.de iure nat.gent. & ciuil.*

EXEMPLVM pro conſequētijs ponitur *in l.1.ff. de conſtit. principum,l.14.ff.de legib.*Briſſ.

EXEMPLO pernicioſiſsimum,peſsimumve:Et

EXEMPLI iniquires,*l.14.ff.de legat.2.l.47.ff.de iudic.*Sic

EXEMPLO malo,& peſsimo,*l.1.ad S.C.Maced.l.33.ff.de re iud.*& his verbis

EXEMPLO,& ad exemplum, vtilis actio ſignificatur,*l.13.§.ſi procurator.ff.de act.empt.l.16.& l.pen ff.de inſtitor.* aliàs nudam ſimilitudinem ſignificant illa verba, *l.27.in fi.ff.de dona.l.7.ff.de inſtit.l.6.C.de inoff.don.*Briſſ.

EXEMPLARIS ſubſtitutio, *vide inf Subſtitutio.*

EXEMPTA actio dicitur quæ intendi poſſe deſijt, *l.ſed & ſi.§.actio.ff.ex quib.cauſ.maio.*(eine verloſchene/verſchwunden forderung.)

EXEMPTILE dicitur quod eximi poteſt, *l.argumento.§.pen.ff.de aur.& argent.leg.*

EXEMPTIO eſt quædam libertas, qua exemptus eripitur vel liberatur ab ordinarij iuriſdictione,*gl.c.cum olim.de priuil.Dec.conſ.113.& conſ.152.Dominicus i ſi papa,de priuileg.in 6.*

EXEMPTIO apud Pontificios eſt,vbi aliqua conuentualis eccleſia canonicorum ſecularīū,vel regularium, monachorum,vel monialium immediatè ſubeſt Papæ. Prat.

EXEMPTIONVM genera duo ſunt: vniuerſalis, quæ cum vniuerſitate iuris ad Papam ſpectat,ita,vt nec metropolitano, vel diœceſano quicquā iuris maneat in eadem. Particularis quæ pro parte certis caſibus ab eorūm iuriſdictione eximit.*vide c.cùm perſonæ,vbi interpretes,de priuileg.lib.6* Prat.

EXEMPTVS dies,pro adempto,& denegato.

Ex empto, verba aliquando pro contractu emptionis accipiuntur,*l.ædiles aiunt.ff.de ædil.edict.*quandoque pro actione illa ciuili *l.inſtiſsimè.§.proponitur.ff.illo tit.*Prat.

EXEQVI,pro vlciſci. *Inſt. in ti. de his qui ſui vel alie.iur.ſunt.* ſic & à Plinio iuniore vſurpatum eſt. Cataneus enim interpres,executos,id eſt,vltos exponit.*epiſt.4.lib.3* Spieg. Aliàs ſignificat declarare.Cicero Varroni:[Occultiora habeo, quæ vix verbis exequi poſſum.]Aliàs accipitur pro agere iudicati formula in factum,vel officio iudicis, *l.intra.& l.fin.ff.de re iud.*Vnde Zaſ.*teſte Olden.*executionem rectè accipit pro actione iudicati, quam tertius poſsit impedire pro ſuo intereſſe, idque mirabile reputat, vt paulò antè diximus. Aliàs denique exequi denotat perficere,ad finem perducere,(vollziehen/vollenden.)Hinc ſunt executores, publici iudicū miniſtri, quorū officiū eſt,vt mandata & ſententias ad effectum perducant,*l.executorem. C. de execut.rei iudic.*vbi Accurſ. tractat quaſdam more ſuo, hoc eſt, admodum frigidè,huius verbi ſignificationes.Spieg.

EXEQVI tranſlatitiè,eſt transferre pœnam in leuiorē communemq; modum,qui ad illud delicti genus non multum pertineat.*Vlp.l.1.ff.de iur.patron.*Spieg.

EXEQVI mortem.*Lege,Mortem exequi.*

EXEQVIAE ſunt funeris celebratio dum corpus effertur,ſicuti funus pompa exequiarum eſt. Buſtum poſtquàm cadauer crematum eſt,quaſi benè vſtum. *Corraſ. lib.1.miſcell. cap.13.*

EXEQVI,pro punire. Exequi ſub titulo, eſt pertractare.*Vlp.in l.1.§.hoc edicto.ff.de poſtuland.*Old.

EXERCERE,eſt lucrum facere, *vt in tit. ff. de exercit.actio.* Et profectò in omni re,etiam literaria, nulla eſt ad lucrū commodior via,quàm exercendi,& frequenter tractandi.

EXERCERE conſilium das gericht oder hoffgericht beſetzen/beruffen/verſamlen/ quod quia poteſtatis eſt, der oberhand geburt/mandata iuriſdictione nōn tranſit: & idcirco Vlpian.*de iuriſdict.* ſcribit eum qui iudicare iubet, magiſtratum eſſe oportere.*Vide,Conſilium exercere.*Spieg.

EXERCERE varias pro adiuncto verbo recipit ſignificationes.Dicimus enim

EXERCERE argentariam. Inde

EXERCITORES argentariæ menſæ,*l.4.ff.de edend.*

EXERCERE nauem,*l.1.§.ſi.& l.4.ff.de exercit.*

EXERCERE pecunias,*l.35.in fine.ff.de hæred.inſtit.* Et

EXERCERE fœnus,*l.49.ff.de admi.tut.*Prat.

EXERCERE vectigalia,*l.6.§.decurio.ff.de decur.l.6.ff.de vi public.*Cice.*pro lege Manil.*[Quo,ait,tandem animo exiſtimatis,aut eos,qui vobis vectigalia pēſitant,aut eos,qui exercent,atq; exigunt?]Cauponam, ſtabulum *l.5.in fi.ff.de oblig.& act.l.1.§.caupones ff.naut.caup.ſtab.*Feras,id eſt,agitare,*l.62.§.1.ff.de vſufruct.*Poſſeſsiones *l.12.ff.de inſtruct.inſtr.legat. & Varro lib.1.de re ruſtic.cap.2.*Prat.

EXERCERI etiā dicitur poſſeſsio, id eſt, coli fundus. *l.12.ff.de inſtr. vel inſtr.* quo ſenſu ſumitur apud Verg. *in lib. Georg.*

EXERCERE figlinas,harenarias, & argentifodinas,*l.15.§.inde quæſitum.ff.de vſufruc.*Piſtrinum.*ff. de excuſ.tut.* Litem, id eſt,perſequi,*l.32.§.item ſi.ff.de arbit.l.4.C.de reb.cred.* Indè

Fideiuſſor de EXERCENDA lite,*l.8. §. poſt litem.ff.de fideiuſſ.* Sic

EXERCERE prouocationem,*l.2.§. ei quoque.ff.de iudicijs.* Cauſas appellationis,*l.4.C.mand.*Excuſationis *l.pen.ff. de excuſ.tut.*Prat.

EXERCET cognitionem,qui eam perſequitur,*l.1.ff.ſi liber.ingen.*

EXERCERE actionem,id eſt intendere & inſtituere,*l.32.ff.de adm.& peric.l.1.§.1.ff.de ſer.corr.l.27.§. inquit.ff.ad leg. Aquil.l.34.ff.de oblig.& act.*Exercere actiones,& excipere,correlatiua ſunt.*l.3.§.quod in tutoribus.ff.de adm.& per.*ex Briſſ.

EXERCERE,punire,*c.non omnis.5.q.5.*

EXERCERE,petere,*l.vt verborum.C.qui admit.*vel aperire viam petenti.

EXERCERE quæſtionem,pro torquere, & tortura afficere (Peinlich fragen.)

EXERCITOREM dicimus eum,ad quem obuentiones & reditus nauis omnes perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit,ſiue à domino nauim per auerſionē,recepto in ſe omni lucro & damno,conduxerit,vel ad tempus, vel in perpetuum,*l.1. §. exercitorem. ff. de exercit.* Nec refert,qui exercet, maſculus ſit, an mulier, paterfamilias, an filiusfamilias, an ſeruus. Sed ſi pupillus nauem exercet,exigitur tutoris auctoritas.Prat.

EXERCITOR ab inſtitore in hoc tantùm differt,quod hic terreſtri negotiationi, ille maritimæ præpoſitus ſit,*l.1.& l.inſtitor.ff.de inſtitoria.*

EXERCITVS,Vlpianus:Exercitum dicimus,nō vnam cohortem,neq; vnam alam,ſed numeros multos militum &c.*l.2.de his,qui not.infam.*exercitus autem nomen ab exercitatione traxit,*l.1.ff.de militari teſtam.*Spieg.

EXERCITIO quæſtionum publicarum,*l.1.ff.de offic.eius, cui mand.l.200.ff.de verb.ſign.Suet.in Iulio cap.41.* Et

EXERCITIO iudicij,*l.15.ff.vt legati ſeu fideic.nom.caueatur.*Prat.

EXERO,id eſt,amitto,*ita accipitur in l.ſi.C.qui admit.Io.Bella.Etymol.*

Ex facili,pro facilè.

Ex facto conſultus,*apud Vlp.in l.3.§.1.ff.de mino.*

EXHAVRIRE facultates,*l.30.ff.de re iud.*id eſt, exinanire,*l.1.C.de inoff.donat.l.6.eod.tit.l.4.C.in quib.cauſ.pign.* ex Briſſ.

EXHAVSTA pars *in l.6.§.ſi patronus.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti,& in tit.ad leg.Falc.ff.*dicitur,quæ legatis abſumpta eſt. Briſſ.

EXEDRA. Ἐξέδρα,propriè conclaue,in quo ſellæ poſitæ ſunt complures colloquendi cauſa. Vlpianus *l.5.§.2.ff.de his qui deiec.vel effud.* [Oportebit Prætorem æquitate motum in eum potiùs dare actionem, ex cuius cubiculo vel exedra deiectum eſt: licèt plures in eodem cœnaculo habitent.]Cicero *lib.5.de Finibus,& in orat.de prouin.Conſ.* pro conclaui vbi philoſophi ſedentes diſputarēt,vſurpat. In lib. de orat.3.Craſſum lectulo in exedra poſitum dormientem facit.Hotom.*Vide ſuprà,Exedra.*

EXHAEREDARE propriè eſt, eum qui ipſo iure hæres deſignatus erat,ab hæreditate remouere. (enterben.) Itaque verbum hoc in ſuis tantùm hæredibus vſurpatur: in extraneis,res inepta eſt: inquit Paul.*in l.quidam.132.ff.de verb.oblig.* Animaduerti tamen, impropriè & abuſiuè verbum

bum hoc etiam ad eos transferri, qui præteriti ſunt: non tantùm filios, verùm etiam agnatos: in eo loco *lib. 1. de orat.* quem olim, aliorum quorundam auctoritate adductus, corruptum arbitrabar. [Res delata eſt ad Centumuiros, cùm miles domum reueniſſet, egiſſetque lege in hæreditatem paternam teſtamento exhæres filius:] id eſt, præteritus. Sic *in Philipp. orat. 2.* fratrem ad quem, vtpote proximum agnatum, hæreditas pertinebat, exhæredatum legimus, pro ſilentio prætermiſſum: & eo ſilentio quaſi excluſum ac deiectum de ſpe certa & explorata quam habebat. Igitur, inquit, fratrem exhæredans, te faciebat hæredem. Sic Cornificius *lib. ad Heren. 4.* Hæreditas aliqua obuenit? non poteſt dici: ſed etiam à neceſſarijs omnibus exhæredatus eſt.] Sic *in Cluentiana.* [P. Aelij teſtamento propinquus exhæredatus cùm eſſet, hæres hic alienior inſtitutus eſt.] Hot.

EXHAEREDATIO. Qui filium in poteſtate habet, curare debet, vt eum hæredem inſtituat, vel exhæredem eum nominatim faciat, alioquin, ſi eum ſilentio præterierit, inutiliter teſtabitur, adeo quidem, vt ſi viuo patre filius mortuus ſit, nemo hæres ex eo teſtamento exiſtere poſſit: quia ſcilicet ab initio non conſtiterit teſtamentum. *§. 1. de exhær. liber. Inſti. l. tutor cætera. de liber. & poſth. ff.* Filij autem exhæredatio vt valeat, multa requiruntur. Primò enim, nominatim fieri exhæredatio debet, *d. §. 1.* quid autẽ ſit exhæredare nominatim, ex Vlpiano *in l. 1. & in l. 2. & in l. 3. de lib. & poſth. ff.* videre licebit. Secundò, purè exhæredatio fieri debet, *d. l. 3. §. purè.* Tertiò, a toto gradu, nõ à certa hæredum perſona exhæredatio fieri debet, *d. l. 3. §. filius.* Quartò, exhæredatio ab vniuerſa hæreditate, non à certa parte hæreditatis, vel à fundo hæreditario, vel alia re ſingulari fieri debet, *l. cùm quidam. de lib. &c poſthum. ff.* Ex eo, quod in principio diximus, apparet, matri neceſſe non eſſe, ut filios, quos non vult ſibi hæredes eſſe, exhæredet, ea enim filios in poteſtate non habet: itaque regulariter, matris præteritio pro exhæredatione. *§. fin. de exhær. liber. Inſtit.* apparet, & patrem poſſe filium emancipatum, cùm è manu eius exierit, prætereundo, vel inter cæteros exhæredare. *§. emancipatos. Inſtit. eod.* Cæterùm, & quòd diximus, patrem debere filium quem in poteſtate habet, aut hæredem inſtituere, aut nominatim exhæredare, verum eſt in maſculis, filias enim, etiam quas in poteſtate habebat, exhæredare nominatim non tenebatur pater. *§. 1. Inſtit. eod. l. maximum vitium. de liber. præter. C.* Et hæc quidem olim. Hodie verò, parentes tenẽtur liberos, ſiue maſculos ſiue fœminas, ſiue eos in poteſtate habeant, ſiue emancipati ſint, aut hæredes inſtituere, aut nominatim exhæredare. *§. ſed hæc quidem. de exhær. lib. Inſtit. d. l. maximum vitium. de liber. præter. C.* Sed & parentibus non aliàs licet liberos in teſtamento ſuo ſilentio præterire, aut exhæredes facere, niſi fortè ingrati comprobentur, & eas ingratitudinis cauſas parentes nominatim in ſuo deſcripſerint teſtamento. quas pleniſsimè ex Imperatore, *in §. aliud quoque capitulum, vt cùm de appell. cognoſc. in Auth. col. 9.* videre licebit. Illud autem non omittendum, exhæredationem, nõ adita hæreditate ex teſtamento, nullius eſſe momenti, *l. penult. §. ſed cùm. de bonor. poſſ. contra tab. ff.* Anchor.

EXHAEREDATIO, legis implet voluntatem: Præteritio ſecùs. Illa ſolidat teſtamentum: iſta infirmat: Illa lege permittitur: iſta prohibetur. *Salom. in l. Gallus. ff. de liber. & poſthu.* Spieg.

EXHAEREDATVS, hæreditate ritè priuatus. Non enim quæuis exhæredatio ſummouet filium à contra tabulas poſſeſſione, ſed quæ ritè facta, *vt apud Vlpian. de bon. poſſ.* Vnde filijs querela ſæpè eſt inoff. teſtamenti. Prat.

EXHAEREDATIONIS formula duplex eſt, aut nominatim, aut inter cæteros. *Inſtit. de exhære. lib. & ff. de lib. & poſthu.*

EXHAEREDARE inter cæteros, id eſt, generaliter, & vt ait Theoph. *δοφϰῶς. Balduin. tit. de exhæred.*

EXHAEREDATIO autem, quædam notæ & iniuriæ cauſa fit, quædam non notæ, ſed bono conſilio, *l. 18. ff. de lib. & poſth. l. 12. §. ſi quis. & l. 47. ff. de bo. lib.* Inde

EXHAEREDATIONIS nota, *l. pen. ff. de bon. poſſ. cont. tab.* Prat.

EXHAEREDATVS filius videtur, non tantùm ſi ita dixerit pater, [Filius exhæres eſto,] ſed & ſi ita. [Ille filius meus alienus meæ ſubſtantiæ eſto,] *l. 3. C. de lib. præter.* Quinetiam à matre, militeve præteriti pro exhæredatis habentur, *l. 47. §. ſi. ff. de bon. lib.* Prat.

EXHIBERE, eſt facere in publico apud magiſtratum poteſtatem videndæ & apprehendendæ rei, vt actor copiam eius habens, poſsit exequi actione, quod deſtinauit, *l. 2. ff. ad exhib.* & Caius *in l. plus eſt. ff. de verb. ſign.* [Exhibere, inquit, eſt præſentiam corporis præbere.] Vſus autem exhibitionis latiſsimè patet. Et propriè ad res mobiles pertinet. fahrende haab yitzengen. Transfertur tamen & ad res incorporales: vt, exhibere negotium, hoc eſt, moleſtiam. Exhibere amicitiam: Exhibere doctrinam. *Adde Brechæum ad d. l. plus eſt.* Old.

EXHIBERE minus eſt quàm reſtituere; inquit Caius. Nam Exhibere eſt præſentiam corporis præbere: Reſtituere, eſt etiam poſſeſſorem facere, fructusque reddere pleraque prætereà reſtitutionis verbo continentur. *l. 22. ff. de verb. ſig.* Hot. *Alciat. de verb. ſig.*

EXHIBERE ait Vlpianus, eſt in eadem cauſa perſtare, in qua fuit cùm iudicium acciperetur vt quis copiam rei habens, poſsit actionem exequi, quam deſtinauit: in nulla cauſa quam intendit læſa, quamuis non de reſtituendo, ſed ad exhibendum agatur. Proinde ſi poſt litem conteſtatam vſucaptum exhibeat, non videtur exhibuiſſe, cùm petitor intentionem ſuam perdiderit &c. *Balduin. tit. de offic. iud.*

EXHIBET, inquit Labeo, qui præſtat eius de quo agitur præſentiam. nam etiam qui ſiſtit, præſtat eius de quo agitur præſentiam, nec tamen eum exhibet. & qui mutum, aut furioſum, aut infantem exhibet, nõ poteſt videri eius præſtare præſentiam: nemo enim ex eo genere præſens ſatis aptè appellari poteſt, *l. 246. ff. de verb. ſign.* Hot.

EXHIBERE in interdicto de lib. hom. exhib. eſt, vt ait Vlp. in publicum producere, & videndi tangendique hominis facultatem præbere. propriè autem exhibere eſt extra ſecretum habere. *l. 3. §. 7. ff. de hom. lib. exhib.* Hot.

EXHIBERE, in tractatu de tabulis exhibendis, hoc eſt, inquit Vlpian. materiæ ipſius apprehendendæ copiam facere. *l. 3. §. 5. ff. de tab. exhib.* Hot.

EXHIBERE actionem, mandare actionem, cedere actionem alicui, *l. qui iniuriæ. §. qui alienum. ff. de furt.* Dicimus etiam cedere actioni, transferre actionem ad aliquem. *Caius in l. quod ſæpè arrs. §. ſi res vendita. ff. de contrah. empt.* Spieg. *Vide Cuiac. obſer. lib. 10. cap. 14.*

EXHIBERI, pro per gratiam relaxari, *in l. ad beſtias. ff. de pœnis.* nec rectè interpretari, nec inde colligi poſſe alleuationem pœnæ, oſtendit Alc. *cap. 28. 2. Parerg.* Spieg.

EXHIBERE, aliàs eſt educare, alere, nutrire, *l. 34. ff. de nego. geſt. l. 1. §. 1. ff. de off. præf. vrb. l. 5. in princ. & §. ſi quis à liberto. ff. de lib. agn. l. 5. ff. de naut. fœn. l. 11. ff. ad exhib. l. 1. §. ſi pupillus. ff. de tutel. & rat. l. 10. §. ſi dominus. l. pen. & l. vltim. ff. de in rem verſo. l. 42. §. vſuras. ff. ſolut. matrim. l. 10. in fin. ff. de alim. leg. l. 17. ff. de doli excep.* Inde Exhibitio pro alimentis *in l. 26. §. vltim. ff. quando dies leg. ced. l. 1. §. non autem. ff. de exercit. l. vlt. §. ſi inter. ff. manda. l. penult. ff. de acquir. hæred. l. 18. §. item cùm fundus. ff. de inſtrum. vel inſtruct. l. 69. §. in domum. ff. de iur. doti.* Plenius Exhibere cibum & potum *in l. 1. §. 1. ff. de muneribus.* Vtitur & hoc verbo in hanc ſententiam Tertul. *in lib. de Idolola.* Briſſ. *Vide & Duaren. l. in inſulam. §. vſuras ff. ſolu. matrim. & vide plura de huius verbi ſignificatione, & exempla apud P. Rebuffum in l. 22. ff. de verb. & rer. ſign.*

EXHIBITIO, pro deguſtatione, *apud Vlp. in l. 3. de opt. vel elect. legat.*

EXHIBITIONIS neceſsitate teneri, *apud Impp. in l. exhibitionis. C. ad exhib.*

EXHIBITIONIS, & deductionis onus, *l. 3. & l. 5. C. de aduoc. diuer. iudi.* Fortè exhibendarum angariarum munus ſignificatur *l. vnic. C. ſumptus iniuncti. muneris ad om. colleg. pertinere.*

EXHIBITORIA interdicta, quib. liber homo, qui ab alio inuitus detinetur, exhiberi cogitur, *l. 1. ff. de lib. hom. exhib.* Exhibere autem ibi eſt in publico copiam facere, *l. 3. ff. de lib. hom. exhib.*

EXIGERE cum effectu accipimus. Exigere enim eſt, quod ſibi debetur per iudicem aut ſine iudice repoſcere & auferre: ad eius ſolutionem præſtationemue, debitorem vrgere ac compellere: deniq; ſuum ab inuito vel ceſſante debitore conſequi. Igitur qui interpellato cum inſtantia debitore ad ſuum perueniunt. Exegiſſe dicuntur:

Exactum-

Exactumque accipimus, quod non vltrò, ſed vel imminente iudice, vel aliàs vrgente creditore ſolutum eſt ac præſtitum. Non. Marc. [Exigere, debitum repetere.] Idcirco [Non exegerat, ſed debitor vltrò pecuniam obtulerat,] opponuntur, *l. 11. §. ſi rem. ff. de legat. 3.* Briſſ.

EXIGERE poſſe dicitur qui actionem habet, *l. 64. §. peruenisse. ff. sol. matrim.* Exigi non poſſe dicitur, cuius nulla actio petitioque eſt, *l. 52. ff. eod. tit.* Briſſ.

EXIGERE interdū ſignificat Expoſcere, Poſtulare, Deſiderare, Requirere Briſſ.

EXIGENDI priuilegium, *l. 1. ff. de ceſſ. bon. l. 24. §. 1. ff. de reb. auct. iud. poſſ. l. 35. ff. de reb. cred. l. 52. §. idem reſpondit. ff. pro ſocio.* Quod quale fuerit, colligitur ex Plin. *epiſt. 109. & 110. lib. 10.* ex Briſſ.

EXACTVM, vt Non. Marcell. interpretatur, ſignificat tranſcurſum, præteritum. Et hoc ſenſu, Exactas æſtates, & Exactos menſes, Virgil. *lib. 3. Georg.* dixiſſe notat. Exactus dies, *l. 6. in fi. ff. de naut. fen.* Exacto die, *l. 134. ff. de verb. ſig.* id eſt, trāſacto, ſeu Peracto, *vt loquitur l. 3. ff. de op. libert.* proinde Exacto, & incipiente die, opponuntur, *in d. l. 134.* Poſt exactos dies, *l. 1. C. de teſt. mil.* Briſſ.

EXACTORES *in l. 2. & 3. de conuenien. fiſ. debit. lib. 10. C. & l. 1. de his qui ex pub. rat. eod. lib. & C. de exact. tribut.* dicebantur, quibus exigenda fiſcalia nomina mandata erant, quive ad tributorum, & fiſcalium debitorum exactionem deſtinati. Quo in ſignificato ſæpiùs hoc verbum reperitur apud Saluian. Maſſil. *in lib. de vero Dei iudicio.* Ἀπαιτητὰς πράκτορας ἤτοι ἀπαιτητὰς Iuſtin. appellat *in Nouel. 17.* Briſſ.

EXIGO, deſidero, vt des, fideicommiſſum valet: ſed & ita, volo hæreditatem meam Titij eſſe: ſcio hæreditatem meam reſtituturum te Titio. Neratius autor. Spieg.

EXIGERE, variè accipi, monuit Alcia. propriè tamen exegiſſe dicitur, qui id recepit, quod inſtituta actione petebat: vnde exigere ab inuito accipitur. Spieg. *Vide Rebuff. ad l. verbum exactæ. ff. de verb. & rer. ſign.*

EXIGERE, ab ex & ago, pro eijcere, expellere, außtreiben, *l. 2. §. quod ad magiſtratus. ff. de orig. iur. l. 8. ff. ad leg. Corn. de ſicar.*

EXIGVA res. *Vide, Res exigua.*

EXIGVA ſumma, pro modica, *l. 6. ff. de præt. ſtipul.*

EXIGVIORES nummi, apud Vlp. *in l. nummis. de leg. 3.* & exiguius legatū, *in fi. l. ſi ita ſit adſcriptum. de leg. 1.* ſicut exiguiſſima legata, dixit Plin. ſecundus. Spieg.

EXILIVM, ab ex & ſolum fictum eſſe verbum, Feſtus, Nonius & Seruius ſignificant his verbis: Solum ſignificat locum. hinc exules dicuntur, ſolo patriæ ſuę pulſi. Item Exules dicuntur extra ſolum. Item, Exul, quaſi trans ſolum miſſus, aut extra ſolum vagus. Item, Exulat, id eſt, extra ſolum ſuum habitat. Quicunque ergo ſiue ſua ſponte, ſiue pœnæ, ignominiæve cauſa extra ſolum ſuum habitant, Exules dicuntur. quorum tamen tria genera reperio. nam alij Interdicti, alij Relegati, alij Deportati nominantur: quod illa inſcriptio declarat in lib. Pandect. 48. *de interdictis, relegatis & deportatis.* Interdicti dicuntur, quibus interdictum eſt certi loci aditu commercioq́; veluti ſi quis Roma abeſſe iubeatur à conſule: vt L. Lamia eques Rom. quem (vt ſcribit Cicero *in orat. pro Sextio*) P. Gabinius conſul iuſſerat ab vrbe abeſſe millium paſſuum ducenta. Item ſi cui à præſide prouinciæ, veluti Siciliæ, aditu ſuæ prouinciæ interdicatur. Cuius rei exempla ſuppeditat *in l. 7. §. 4. 5. & 6. ff. eo.* Relegatorum autem duo genera ſunt. alij namque propriè Relegati dicuntur, cùm in locum aliquem ab hominibus amicis, & notis remotum amandantur: vt Ouid. qui in Pontum abire iuſſus eſt: qua de cauſa ita ſcribit:

[illegible] ... arna relegatum iuſſiſti viſere Ponti.

Cice. *lib. de offic. 3.* [Criminabatur etiam quòd Titium filium qui poſteà eſt Torquatus appellatus, ab hominibus relegaſſet, & ruri habitare iuſsiſſet.] Alij verò impropriè relegati dicuntur, qui non modò non amādantur aliò, ſed certum in locum quodammodò includuntur: & quaſi circumſcribuntur. vt cùm præſes damnat aliquem ne domo ſua prodeat: *in l. vlt. ff. eod.* quod feciſſe Verres dicitur à Cicerone, *Verrina* 4. qui iudicem illum qui ſecundùm Heraclium iudicarat, in ſenatu eſſe, lociſq́; & commodis publicis vti vetuit. Item cùm quis patria excedere vetatur, iubeturve certis in vicis morari: qua de re loquitur Vlp. *in l. 7. §. ſolet. eo.* eaq́; eſt, meo iudicio, quā Marcianus latam fugam appellat *in l. 5. eo.* vbi ait latam fugam eſſe, cum omnib. locis interdicitur præter certum locum. Nam latam fugam Græcus homo dixit, non facultatem liberè vbiq; vagandi, vno loco excepto, ſignificans: ſed φυγὴν potiùs demonſtrās, id eſt, exilium ab omnibus locis præterquàm ab vno: quaſi dicas, hominē ab omnibus locis, præterquàm ab vno aliquo fugatum. ſic enim Græcè nonnunquàm noſtri loquuntur, vt notauimus *in l. 1. ff. de ſponſal.* Sponſalia eſſe mentionem, pro μνηστείαν, Apparet igitur neq; corruptum illum eſſe locum, *vt Budæus & alij exiſtimant,* & hanc latam fugam ex aduerſo reſpondere Interdictioni. ſiquidē Interdictio dicitur, quū quis certi loci aditu, lata fuga vero cùm certi loci exitu prohibitus eſt. quod paucis hiſce annis apud Allobroges vſurpari vidi, cum decreto Senatus piſtor quidā vrbe ſua exire per vniuerſum vitæ ſuæ tempus eſt prohibitus. quam multam Exilij nomine rectè à Iuriſconſultis appellari, locus quem *ex orat. Cicer. pro Sextio* ſubijciam, oſtēdit: [Idemq́; tu cum his atq; huiuſmodi conſilijs, ac facinoribus nomine C. Cæſaris clementiſsimi, atq; optimi viri, ſcelere verò atque audacia tua M. Bibulum foro, curia, templis, locis publicis omnibus expuliſſes, incluſum domi contineres: cumq́; non maieſtate imperij, non iure legum, ſed ianuæ præſidio, & parietum cuſtodijs conſulis vita tegeretur, miſeriſne viatorem, qui M. Bibulum domo vi extraheret, vt id quod in priuatis ſemper eſt ſeruatum, id te Tribuno pleb. Conſuli domus exilium eſſe non poſſet.] Deportati porrò dicebantur, qui ciuitate ſua multati, vincti (vt veriſimile eſt) neruo, aut compedibus, in nauim aliquam imponebantur, ſeruiſq; publicis vt eum in inſulam transferrent, tradebantur: idq; atrociſsimum exilij genus erat, quod (vt modò dixi) ius omne ciuitatis & agnationis adimebat, *l. 6. ff. eo. l. 4. ff. de gradib. l. ſunt quidam. 17. ff. de pœn. & l. 1. ff. de hered. inſtit.* Itaq; neque capere quicquam ex teſtamento ciuis Romani, deportati poterant, neq; ius vllum in ſua priſtina ciuitate retinebant, *l. eius qui. 8. ff. de teſta. l. ſi pater. 9. C. de ſent. paſſ.* Deniq; mortuorum loco habebātur, *§. cùm autem. quib. mod. ius pat. l. Gallus. ff. de lib. & poſth.* Hinc illud Iulij Cæſaris edictum *apud Suetonium*: [Deſinant, inquit, vlterà quærere, mihiq́; qui compertum habeo, credant: aut quidem vetuſtiſsima naui impoſitos quocunque vento in quaſcunq; terras iubebo auehi.] Sic Terent. *in Phormione*:

Tantane affectum hominem quenquam eſſe audacia?
Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier in ſolas terras?

id eſt, in ſolitudinem, vt ait Donatus. Triplex igitur inter Deportationem & Relegationem differentia. Deportati ciuitatem amittunt, *d. l. 6. de interdict.* Relegati verò retinēt, *l. 7. §. 1. eo.* vbi Vlp. ait, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuū quis fuerit relegatus, & ciuitatem Romanam retinet, & teſtamenti factionem non amittit: quod idem traditur *in d. l. 8. de teſtam. & l. 4. de interd.* vbi Vlp. ait, relegatum in poteſtate ſua liberos retinere: quia & alia iura ſua omnia retinet. Altera differentia eſt, quod Deportati perpetuo exilio damnantur: Relegati verò, ſæpè ad tempus, *d. l. 7. §. 1. de interdict.* Tertia, quòd deportati, vt verbi vis declarat, ſeruis publicis traduntur vincti, vt eos in nauim impoſitos in ſolas terras transferant: *vt loquitur Terent.* Relegati verò exire iubentur, his verbis. [Illum prouincia illa, inſuliſq́; eis relego, excedereq́; debebit intra illum diem,] *d. l. 7. §. his qui. eo.* Atque hæc quidem ita propriè ac ſubtiliter diſputantur. Verùm intelligendum eſt, pinguius plerunq; nos iſtis vti verbis, vt qui interdicti propriè ſunt, relegati dicantur. Itaque Gallus Aelius Relegatos, apud Feſtum, ita definit, quibus ignominiæ, aut pœnæ cauſa neceſſe eſt ab vrbe Roma, aliove quo loco abeſſe, lege, ſenatuſueconſulto, aut edicto magiſtratuum. Sic Vlp. *in d. l. 7. §. his qui* ſcribit eis qui relegantur, ita magiſtratus fari ſolitos, [Te illa prouincia exire iubeo.] Sic de L. Lamia Cicero loquens *in ea pro Sextio.* [Eum, inquit, in concione relegauit, edixitq́; vt ab vrbe abeſſet millia paſſuum ducenta.] Maximè verò verbū exilij confunditur atq; permiſcetur: cùm enim generale ſit (vt ſuprà diximus) tamen ad deportationis ſpeciem plerunque & quaſi propriè reuocatur, & à Relegatione remouetur, vt *in l. 2. ff. de pœn.* Capitalia, inquit, iudicia ſunt, in quibus pœna mors, aut exilium eſt: hoc eſt, aquæ & ignis interdictio. per has enim pœnas eximitur caput de ciui-

tute.nam cætera,non exilia, ſed relegationes propriè dicuntur: tunc enim ciuitas retinetur. In eandem ſententiam Ouid.*lib.Triſt.2.*

Adde quod edictum quamuis immite minaxque,
Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe relegatus,non exul,dicor in illo
Parcaque fortunæ ſunt tibi verba meæ. Item:
Nec mea concuſſa eſt alijs fortuna,nec exul
Edicti verbis nominor ipſe tui.
Arua relegatum iuſsiſti viſere Ponti,
Et Scythicum profuga ſcindere puppe fretum.

Item *Triſt.5.*

Ipſe relegati,non exulis vtitur in me
Nomine: tuta ſuo iudice cauſſa mea eſt.

Nomen igitur exilij,quod generale eſt, plerunque ad ſpeciem Deportationis ita contrahitur, vt de ea ſola intelligatur. Martianus autem *in d.l.5.de interdict.* ad ſolam interdictionem & relegationem contraxit. vbi cùm dixiſſet, exilium eſſe triplex,tamen duplex duntaxat ponit:ſpeciemq; pro genere conſtituit.quemadmodum ex ijs quæ ſuperiùs dicta ſunt,facilè intellectu eſt. Atq; hęc quidem de exilio:
cuius in Pandectis mentio fit ſatis multa. nunc illud ſcire
oportet,ſtante Repub. diſsimilimam fuiſſe rationem exi-
lij.quàm poſtremis temporibus fuerit. Nam (vt Cic.ſcri-
bit *in orat.pro Cecin.*) exilium non ſupplicium erat, ſed per-
fugium,portusq; ſupplicij: nam qui volebant pœnam ali-
quam ſubterfugere,aut calamitatem, ſolum vertebāt, hoc
eſt,ſedem ac locum mutabant. Itaque nulla,inquit,in lege
noſtra reperietur, vt apud cæteras ciuitates, maleficium
vllum exilio eſſe multatū. ſed cùm homines vincula igno-
miniasq; vitant, quæ ſunt legibus conſtitutæ, confugiunt
quaſi ad aram,in exilium: qui ſi in ciuitate legis vim ſubi-
re vellent, non prius ciuitatem quàm vitam amitterent,
quia nolunt,non adimitur his ciuitas,ſed ab his relinqui-
tur atq; deponitur. Sic Cæſar *in oratione de coniuratis apud Saluſtium.* [Eodem illo tempore maiores noſtri,Græcię morem
imitati,verberibus animaduertebant in ciues;de condem-
natis ſummum ſupplicium ſumebant. Pòſt autem lex Por-
cia,aliæq; leges paratæ ſunt,quibus legibus exilium dam-
natis permiſſum eſt.] Et paulò ſuperiùs.[An quia lex Por-
cia, ac aliæ item leges condemnatis ciuibus non animam
eripi,ſed exilium permitti iubent?] Et Polyb. in eandem
ſententiam,*lib.6.* itemq; Cic.*in orat.pro domo ſua.* Scire autem
illud oportet,moris tum fuiſſe,vt quibus ciuitas lege adi-
meretur,ijs nō exilium nominatim irrogaretur, ſed aqua
& igni interdicerent: quod *in cōmentarijs orationis, pro Cecinna*
iampridem docuimus: *& ſuperiùs ſub verbo, Aqua & igni,* vt du-
bitare nemo poſsit, quin cùm exilio damnatum aliquem
per id tempus legimus, de aquæ & ignis interdictione in-
telligendum id ſit. Sed quæri video de C. Verre, de Fabri-
cio & alijs, qui cum rei lege aliqua publicorum iudicio-
rum facti eſſent,ſeſeq; damnatum iri viderent, ſua ſponte
ciuitatem relinquebant,verumne exilium illud appellan-
dum ſit? & ſi exilium eſſet,verùm legitimum, an volunta-
rium? Reſpondemus autem noſtra quidem ſentētia, veriſ-
ſimum illud exilium fuiſſe, nec voluntarium appellandū,
ſed & legitimum,& coactum,& neceſſarium. legitimum,
quia leges quibus erant rei facti, ciuitatem ijs adimebant.
itaque abſentes condemnabantur: *vt in Verrinam 2. iampridem docuimus.* Coactum autem ac neceſſarium,quia non ſpontè
ac libenter diſcedebant,ſed quoniā fore videbant,vt pau-
cis pòſt diebus damnati ciuitatem relinquere cogerētur.
Malebant igitur abſentes, quàm præſentes eam infamiam
ſubire.Hotom *Vide Franciſc. Duaren.lib.1. anniuerſ. diſput,cap.37. Ioannem Robertum Aurelium ſent,lib. 4. cap. 11. Adde Peckium l. 4. §. diuus,num.7.ff.de incen.ruin naufrag.*

EX illo dolio amphoras decem,& ſi nō decem,ſed pauciores inueniri poſſunt: non extinguitur legatum,ſed hoc tantùm modò accipit quod inuenitur, ait Paul.*in l.ſi quis ſeruum.de leg.1.*Spieg.

EX iure manu conſertum vocari, priſci Iurecoſſ. dicebant aliquem,cui lis intendebatur. Metaphora ſumpta à bellis,in quibus manus conſerere dicuntur, qui cominùs confligunt. *Autor Varro lib.de lingua Latina 2.*Spieg.

EXIMERE diem,eſt prolongare. vt, Cato diem dicendo eximebat, id eſt,prælonga oratione, cenſendi tempus conſumebat de induſtria. Sic eximere actionem dixit Vlpia. cùm per dilationem effectum eſt, vt iam agi lege non poſſet. *Vide ſuprà, Actio exempta.*

EXIMERE & Eripere, in tractatu, Ne quis in ius vocatum vi eximat,hoc differunt,quòd Eripere eſt de manibus auferre per raptum: Eximere,quoquo modo auferre, *l.4. ff.ne quis eum qui in ius.* Hot.

EXIMERE noxæ,eſt criminis admiſsi gratiam facere, hoc eſt,vt ſcribit Budęus,remiſsionem dare. *Brechæus l.aliud eſt fraus.§.inter mulctam.ff.de verb.& rer.ſignific.*

EXIMI de reis dicitur, cuius nomen cùm ipſe in reos relatus eſſet,deletum eſt. *l.hi tamen,11.in fin.ff.de accuſat.l.ſi interueniente,12.ff.ad Senatuſconſult.Turpillia.* vbi Vlpianus abolitione interueniente de reis eximi aliquem ſcribit. Cicero etiam *Verrina.4.* ſignificat accuſatore abſente id fieri.[Quo tempore,inquit, omnis illa mea feſtinatio fuit cum periculo capitis,ob eam cauſam,ne tu ex reis eximerere,ſi ego ad diem nō affuiſſem.] Et Pedianus *in Cornelian.* [Poſtero die cùm P.Caſsius aſſediſſet,& citati accuſatores nō adeſſent, exemptum nomen eſt de reis Cornelij.] Hotom.

EXIMIVS Imperator Martian.*in Auth.de Conſul.§.1.*

EXINANIRE, ab ex & inanire, eleganter accipitur, pro attenuare,ſeu minoris efficere.Prat.

EXINANIRE legatis,donationibus,hoc eſt,euacuare, attenuare,& ad nihilum patrimonium redigere, *l.1.& 3.C. de inoffic.donat.*Spieg.

EXINANITIO,euacuatio *c. ad apoſtolicam, de re iud. lib.6. vbi Archid.*Prat.

EX INTEGRO agere,idem quod de integro ſignificat.

EXIRE de poteſtate parentum,à Iurecoſſ. dicitur emācipare: à qua ſermonis formula,exiſſe è poteſtate dicuntur,qui effrenati feruntur aut libidine, aut iracundia. *lege Tullium lib.Tuſcul.q.3.*Spieg.

EXISSE è poteſtate dicebantur, qui à mente excidiſſent,& qui ſpreta ratione,cupiditatum arbitrio præcipites ferebantur. Formula ſermonis detorta videtur, vt ait Eraſmus, à Iureconſultis: apud quos filij ex iuſtis nuptijs procreati, dicuntur eſſe in poteſtate parentum: niſi emancipentur,aut niſi pater moriatur.Spieg.

EXISTERE,propriè ab exiſtendo dicitur: Siſtitur autem,quod firmum & immutabile. Cicero *de offic.lib.2.* [Vt tyranni exiſterent,& optimates opprimerentur.] Hinc

EXISTERE conditio, propriè dicitur, quando mora amplius dilui non poteſt. *ex capit.9.lib.3.parerg.Alciat.*

EXISTERE,operari eſt,& efficere: qui eſt ſignatus modus loquendi elegantia Iuriſconſultorum dignus, monuit Zaſius *in gloſſ.nouis ad l.in ratione.ff.ad leg.Falcid.*Spieg.

EXISTERE dies, conditio, dicuntur noto ſenſu. quæ venit & impletur. Exiſtere etiam hęredes,id eſt,apparere. Quod verbum de ſuis propriè vſurpatur, qui emergunt, apparentq; ſui,& naſcuntur, non fiunt hæredes, *l.14.ff.de ſuis & legit.l.11.ff.de lib.& poſt.adde l.ſi pater filium.ff.de vulg.& pupil.* vbi Goueanus annotauit. Exiſtere proprium verbū eorum eſſe,qui ſine vllo facto,mortuis parētibus, ſtatim hæredes fiunt. Extranei verò exiſtere hæredes dicuntur, cum hæreditatem adière: Cuius rei crebriora in libris noſtris ſunt,quàm vt adſcribi debeant,exempla.Briſſ.

EXISTIMO,id eſt,puto,opinor. Quo verbo opiniones ſententiaſq; ſuos exprimunt Celſus,Papinianus, Marcellus, Iauolenus. *l.6.ff.de coll.bon.l.19.ff.de vſurpat.l.98.ff.de verb.obligat.l.7.ff.de magiſt.conu.* Vnde

EXISTIMATIO interdum pro opinione ponitur, *vt in l.27.§.Celſus.ff.ad municipal.l.9.§.qui ignorauit.ff. de iur. & fac.ign. l.27.ff.de condict.l.15.§.vlt.ff.de vſurpat.* ex Briſſ. Aliàs

EXISTIMATIO, eſt dignitatis illæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus: quæ ex delicto noſtro autoritate legum,aut minuitur,aut conſumitur. *Autor Calliſtr.l.cognitionum.de extraor.cog.*Spieg.

EXISTIMATIO aliàs pro fama accipitur: quia ſcilicet fama ex vulgi iudicio & exiſtimatione naſcitur. *l.teſtium.ff.de teſtibus.*

EXISTIMATIO eſt aliàs arbitratus & iudicium. Nam exiſtimatio ab æſtimatione proficiſcitur. Cum rebus æſtimatis, hoc eſt,perpenſis & excuſsis, poſtea iudicamus & arbitramur.

EXISTIMATIONEM conſeruare. Vlp.*in l. quid ergo.ff.de his qui*

his qui not. inſa. [Pœna grauior vltra legem impoſita, exiſtimationem conſeruat, &c.] Spieg.

EXISTIMATIONIS cauſſa (ſic enim legi debet *in l. ſi in duab. 104. de diverſ. reg. iur.* non, vt in vulgaribus, æſtimationis) quæ ad famam pertinet, quæve infamiæ notam iuuerit *P. Decio, & Pet. Fabro interpretibus.*

EXISTIMATIONEM lædere, & notare, *l. 2. ff. de ijs qui notan. infa.* & alibi conſeruare *l. 13. §. prætor. ff. de ijs, qui not. infa.* purgare. *l. 1. ff. de iniur.* Prat.

EXISTIMATIONE integra, & illæſa. *l. 25. de procur ff.* Quod H. Modeſtino dicitur [illegible] *l. 21. ff. de tutor. dat.* Prat.

EXITVS, præter vulgatam ſignificationem, etiam pro effectu, ponitur. *l. 5. ff. teſtam. quemad. ap. l. 16. §. 1. ff. de iniuſto rupto. l. 15. §. ex hoc. ff. de dam. inf.*

EXITVS etiam pro morte, *l. 1. §. 1. ff. de his qui not. inf. l. 32. §. ait oratio ff. de donat. inter vir. & vx. & l. 4. ff. de adim. leg.* ex Briſſ.

EXITIVM, ait Feſtus, peſsimum exitum dicimus, *l. 21. ff. de capt. & poſtl.* ex Briſſ.

EX LEGIBVS verbum, quomodo intelligendum, Alc. explicat *in l. nominis vei. de verb. ſign.* Et re vera ſi vnquam peccatum eſt in hoc nunc peccatur maximè non à Iuriſperitis tantùm, ſed à principibus, magiſtratibus, regibus, pontificibus, ſacrificis, theologis quoque Proinde nulli non, vt vulgò dicitur, facultati, crebrius inculcanda ea ſententia, quę habetur *C. de legibus.* Nulli dubium, in legẽ committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem. Spieg. *Adde Forcat. Necyomantiæ dial. 64. num. 4.*

Ex more, pro, ſecundum conſuetudinem.

Ex natis gregem ſupplere, id eſt, in locum capitum defunctorum vel inutilium alia ſubmittere, *vt dicunt Vlp. & Pomp. l. vetus. & ſeq. ff. de vſuf. uctu.* Spieg.

Ex nobis Deſcendentes dicuntur: vt Nos, ex Aſcendentibus. *Aut. de hær. & Falc. §. 1. vtiq;.* Alber.

Ex nunc, verbum & includit. & excludit *c. frequens. de reſcr. ſpol. in 6.* Si hæc verba adponantur in ſententia excommunicationis, non eſt neceſſe adijcere, prout ex tunc. *Clem. 3. de ſepult.* nam trahitur ad diem cõditionis. *Innoc. c. præterea. de adpellat.* Prat.

EX NVNC, PROVT EX TVNC, &, EX TVNC PROVT EX NVNC, frequens pragmaticis formula, quã ſignificatur, extremitatem temporis trahi ad initium, & finẽ trahi ad extremitatem. *Accurſ. l. 1. C. de edendo. Bart. l. ita ſtipulatus. la grande. de verb. oblig. Bart. l. de pupillo. §. ſi plurium. ff. de no. op. nunciat.* Spieg.

Ex non ſcripto, ſine libello, interpretatur Albericus *in §. ſi ſibi ſtudium. de mandat. princip. in auth.* Aliter ſumitur in §. ex non ſcripto. *Inſtit. de iure nat. gent. & ciuili.* Prat.

Ex officio ad artificium tranſire, declaratur à Martian. *de leg. 3. l. legatus ſeruus.* Spieg.

EXOLERE, pro deficere, ac vetuſtate quadam euaneſcere, familiare verbum Iureconſul. *l. 2. §. exactis ff. de orig. iuris. vbi Oldend.*

EXONERARE æs alienũ. *l. 5. §. ſi filiusfamilias. ff. de iure dot.* creditorem probandi neceſsitate, *l. 30. ff. de iureiur.* petitorem, *l. 30. ff. de iuriſdict.* pignus, *l. 35. ff. de pign. act.* ſtipulationem, *l. 89. §. vlt. ff. de ſolut.* Briſſ.

EXORBITANTIA, Zaſ. interpretatur, quæ ſunt extra limitanea, quæ ſunt irregularia, quę ſunt enormata, & propemodum abſurda. De his valde notabilis doctrina per Ang. iactatur *in l. quiq;. §. parentes. ff. de in ius voc.* Quod quantumcunq; ſint exorbitantia aliqua, tamẽ propter honeſtatis rationem fit extenſio etiam ad caſum improprium. Sanè egregia limitatio ad id, ꝙ per manus traditur, in exorbitantibus non fieri extenſionem. Spieg.

EXORCIZARE vulgare eſſe impoſtorum verbum Vlpia. *in l. 1. ff. de var. & extraordin.* ſcribit. A quo Exorciſtæ. Iul. Firmic. *lib. 3. Matheſ. cap. 9.* [Faciet exorciſtas, & qui laborantes dæmonũ incurſione homines aptis remedijs liberẽt.] Auguſtin. *in lib. de beata vita* de ſpiritu immondo agens vt ille, ait, qui extrinſecus inuadit acumen ſenſusq; conturbat, & quendam hominibus infert furorem: Cui excludendo qui præſunt, manum imponere vel exorcizare dicuntur, hoc eſt, per diuina eum adiurando expellere. Cui muneri in eccleſia qui præerãt, Exorciſtæ vocabantur. *l. 6. C. de epiſc. & cler. l. 121. de decurionibus. in C. Th.* Iſidor. *lib. 8. Etymolog. cap. 12.* Exorciſtæ ex Græco in Latinum adiurantes vocantur. Inuocant enim ſuper catechumenos vel ſuper eos, qui habent ſpiritum immundum, nomen domini Ieſu, adiurantes per eum vt egrediatur ab eis. Briſſ.

EXORCIZARE. Vlpianus *l. 1. ff. de extraord. cognit.* [Non tamen ſi incantauit, ſi imprecatus eſt, ſi, vt vulgari verbo impoſtorum vtar, exorciſauit. non ſunt iſta medicinæ genera. tametſi ſint qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment.] hæc ille. Ὁρκίζειν eſt abiurare, & execrari. Talium imprecationum quibus morbi expelli credebantur, meminit Plin. *lib. 28. c. 2.* Luc. etiam *in act. Apoſt. cap. 19.* de preſtigiatorib. quibuſdam cõmemorat, qui ſe dæmonas poſſe pronunciato Chriſti nomine profligare profitebantur: quos Ὁρκιστὰς appellat. Hot.

Ex ordine, vice aduerbij fungitur.

Ex parte, idẽ ꝙ partim ſignificat, & vice aduerbij ponitur. Canoniſtæ aliter, & vt pleraq; alia, barbarè vſurpant.

EXPATRICIVS, qui patritiatum depoſuit. Zeno *l. 3. C. de ſenat. vel patrit.* [Quoties viro fortè patritio, vel expatritio ei quem Prætorianæ, &c.] Hotom.

EXPECTARE mortem patris, ſignificat etiam valde auidè expectare, vt eſt apud Fabium *lib. 8. c. 3.* & notum eſt illud è poeta.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Balduinus de hæred. qual. & diff.

EXPEDIRE, pro abſoluere. Caius *de Iureiur.* [Maximum remedium expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio.] in tertijs perſonis, hoc eſt, imperſonaliter, pro vtile eſt, vſurpatur *Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. §. ſed & maior.* [Expedit reip. ne quis re ſua malè vtatur.]

EXPEDIRE propriè eſt pedem retentum liberare, (auffiöſen.) quod impeditus is dicatur qui pedes habet ita alligatos, vt progredi nequeat, hinc ad multa alia transfertur, vt expedire negotia: & expeditum quicquid promptum eſt & paratum. *Connanus lib. 9. cap. 5. num. 9.*

EXPEDIENDA de plano ſunt, quæ proconſul habet *l. nec quicquam. de offic. procon.* Quam expeditionem, qui eandem cum ſummaria cognitione faciunt, res diuerſas confundunt, nec acutè ſatis diſtinguũt quæ ſecerni debẽt. Id enim pro conſtãti & certo habeo, eſſe vbi & ſummatim de cauſſa cognoſci poſsit, cum tamen de plano res expediri nequeat. & quod eſt ergo, de plano expedire? Nempe iudice pro tribunali more maiorum ad ius dicẽdum non ſedente: Ex eo ſignificatione ſumpta, quod Planum pro terra, ſeu ſolo nonnũquam dici ſoleat. vt apud Ouidium Naſonem:

Qui cadit in plano, ſic cadit, vt tacta ſurgere poſsit humo?

Apud Domitium Vlpianum. *l. ſed etſi. §. 1. de inſt.* Proſcribere palam ſic accipimus claris literis, vt de plano rectè legi poſsit.] & apud Cornelium Frontonem. [Cadimus in plano, decidit aliquid ex alto.] Hinc Suet. Tranquil. *in Tiberio Cæſare.* [Si quem reorum (inquit) elabi gratia rumor eſſet, ſubditus aderat, iudiceſque aut è plano, aut è Quæſitoris tribunali, legum & religionis, & noxiæ de qua cognoſcerent, admonebat.] T. Liuius *lib. 10.* [Quia ægrè ſucceſſerãt ex plano in muros.] & L. Florus *lib. 4.* [Qui fiduciã timens, in quos ſe recipiebant, Caſtra ſua, ſed quæ in plano erant habitare & incolere iuſsit.] *Curt. lib. 3. in exemp. cap. 41.*

EXPEDIRE per libellum. Moris fuiſſe, vt quid à principe deſideraturi, principem etiam præſentem ſcripto adirent, *author eſt Tacit. Annalium lib. 4.* ciuſque moris meminit Calliſtratus: ait enim D. Hadrianum aditum fuiſſe per libellum à Iulio Tarentio. *l. Diuus ff. de rei vindic.* Vlp. etiam de quodam ſcribit, qui ſe feciſſe procuratorem libello principi dato profeſſus eſt. *l. ne ſatiſdatio ff. Rem rat. hab.* Hunc morem ab ijs quoque obſeruatum fuiſſe, qui quid à prætore aut præſide, aduerſario nulla in ius vocato, poſtulabant, expreſſe teſtatus eſt Iulius Paul. *l. 15. de in ius voc.* Et tunc ſi talis res per libellum peteretur, quæ prolixiorem nullã requireret cauſę cognitionem, ſtatim per libellum, etiam de plano expediebatur. Ideq; illud eſſe omnino videtur quod Sueton. ſic de Nerone ſcribit. [In iuriſdictione poſtulatoribus, niſi ſequenti die ac per libellos non temerè reſpondit.] eos haud dubiè libellos intelligens, quibus adiri Principes moris erat. Igitur ad illud quod à principe, vel à præſide libello petebatur, per libellum reſpondebatur: & ſic per conſequens expeditio poſtulationis fieri etiam

per libellum ſubſcriptione ſolebat. *l. 29. de l. Cor. de falſis.* Si autem res quæ per libellum petebatur, talis eſſet, vt opus haberet decreto, tunc ea neq; de plano, neque per libellum poterat expediri, ſed in diem cognitionum differebatur: qui dies cognitionum, decreti dies appellatur. *l. 28. in prin. de excuſ. Rævard. protrib. lib. ſing. cap. 8.*

EXPEDITIO, propriè profectio cum expeditis militib. Saluſt. *Iugurth.* [Marius interea exercitu in hybernaculis compoſito, cum expeditis cohortib. & parte equitatus proficiſcitur in loca ſola.] Et paulò pòſt, de eodẽ loquens, [Pauidi ſine decore ad Syllam profugiunt, quem Conſul in expeditionem proficiſcens, Proprætorem reliquerat.] Imp. tamen pro caſtris poſuit *in princ. tit. de milit. teſt.* vbi teſtamentorum leges non exigit ab ijs qui in expeditionib. occupati ſunt. nam *in §. 4.* [Quatenus, inquit, militant, & in caſtris degunt.] Hotom.

EXPEDITVM, Vlp. *in l. contra. §. ſi filius, de pactis,* venuſtè accipit, pro certo, explanato, declarato, deciſo, quod & ipſum non eſt expeditum. Idem *in l. 1. rem pup. ſal. fore.* non expeditam emptionem, pro difficili, & ea quæ citò fieri nõ poteſt. Sic expeditiſsimũ pro certiſsimo & indubitato, Gaius dixit *l. in venditione. §. fin. de bon. aut. iud. poſſ.* Prat.

IXPELLERE & Repellere, non debet intelligi de armis priuatis, & de facto, ſed de publica executione, & de iure, teſte Iuſtiniano *in proœmio Inſtit.* qui ait, [Sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat.] Vnde quidam Doct. falsò tradunt, in certis ſpeciebus permitti priuatim expellendi facultatem. Prat.

EXPELLERE è patrimonio, Ciceroni eſt, paterna hæreditate excludere. Idem dixit, Expulſam à matrimonio filiam. Spieg.

EXPENDENDVM reditum patrimonij vtiliter monuit Vlp. *in l. ius alimentorum. Vbi pup. educ. deb.* ſic ſcilicet, vt ſemper aliquid ex reditu ſuperſit. Spieg.

EXPENSA in rationibus ab antiquo appendendarum pecuniarum more dicta Plin. *lib. 33. c. 3.* ſcribit. Inde Expenſare *in l. 41. §. libertatem. ff. de fideicom. li.* quod aliàs Expenſum ferre dicitur. Plin. *lib. 2. c. 7.* [Huic omnia expẽta, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium ſola vtramq; paginam facit.] ferre pro imputare & attribuere *l. 22. §. pen. ff. ad Trebel. l. 10. ff. de ſup. leg. l. 24. ff. quæ in fraud. credit. l. 13. ff. qui potio. in pign.* Briſſ. *adde Conna. lib. 8. cap. 1. num. 5.*

EXPENSAE. Nemo qui vltra ſubſtantiæ ſuæ modum ſumptus facit, æquo animo ferendus. *Nouell. Vt determi. ſit numer. cler. §. ex omni igitur, conſtitut. 3.* non oportet vndiq; ad ſumptus poſſeſsiones conquirere, (nam id inſatiabili cuidam auaritiæ ſimul, & impietati proximum eſt) ſed ex moderatis facultatibus ſumptum temperare. *ibid.* Prat.

EXPENSAE, ſumptus ſunt voluntarij: & non neceſſarij: Impenſæ verò ſunt vtiles, & neceſſariæ.

EXPENSAE debentur varijs ex cauſis: aliàs ex victoria totius cauſæ, *de quibus tractatur in l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iudic. & in c. calumniam. de pœnis.* Aliàs ex contumacia aduerſarij. *quarum fit mentio in l. ſancimus C. de iudi. & in c. cum dilecti. de dolo & contumac.* Aliàs ex culpa aduerſarij, qui proceſſum cauſſæ differt, *vt eſt conſtitutum in l. non ignoretis. C. de fructi. & liti. expenſ. & in c. finem litib. de dol. & contuma.* Aliàs ex temeritate eius, qui alium ſine actione in ius traxerit, *vt in l. eum quem temerè. in princip. de iud. c. 1. de dol. & contum. lib. 6* Prat.

EXPENSVM ferre, eſt ſcribere, ſe pecuniam dediſſe. (in die außgabe verzeichnen. cui opponitur, Acceptum ferre. den empfangk zuſchreiben.) Vlp. *ad S. C. Trebell. l. mulier.* [dicendũ eſt potius, fructib. hoc expenſum ferendum, quàm fideicommiſſo.] Obſeruandum autem, quòd non ſolùm de pecunia, ſed etiã de alijs operib. dicitur. Marcel. *ad leg. Iul. repetund. l. lex Iulia* [Illud quoq; cauetur, ne expenſum ferat opus publicum faciendum, frumentum publice dandũ, præbendũ, adprehendendũ, ſarta tecta tuenda, antè quã perfecta, probata, præſtita lege erunt.] Iauol. *de ſup. leg. l.* [qui veſtẽ cõmunem omnẽ, & res plurium generũ ſuppellectili ferre ſolitus erat.] Scæuola, *quæ in fraud. l. pupillus.* [Creditores negligentiæ expenſum ferre debent.] Spieg. *Adde Forcat. in ſuo Auctario Iuris Ciuil. cap. 2. num. 5.*

EXPERIRI & periculum facere etiamnum latinis pro eodem dicitur, & periculum pro experientia, experientia pro periculo. *Conna. lib. 7. cap. 11. num. 7.*

EXPERIRI, vel experiri ius (vtrunq; enim dicitur) lege agere eſt. inde deducto verbo, quòd qui rẽ aliquã iudicio petunt, ij quid iuris ſe habere ad eã rem petendã arbitrantur, id ad iudices tentandi & experiundi cauſa exponunt. Paul. *l. 1. ff. de in ius voc.* [In ius vocare, eſt iuris experiundi cauſa vocare.] Vlp. ex Prætoris edicto *in l. 4. ff. vi bon. rapt.* [In eum in anno, quo primum de ea re experiundi poteſtas fuerit, in duplum, &c.] *Sic l. 3. §. hac pœna. ff. quod quiſque iur. l. 1. de diuerſ. temp. act.* Hot.

EXPERIENS pro experto *l. ex aula. C. de priuil. eo. qui in ſac. palat. milit. lib. 12. C.* Prat.

EXPERIENTIA eſt cognitio quædam, nullo docente, per vſum contingens. Et in hoc diſtat ab arte, quæ certis traditur præceptis. Old.

EXPERIRI intra parietes, Ciceroni eſt, permittere rem diſceptandam inter amicos citra iudicium, & extra cancellos forenſes: vulgus Amicabilem ingredi compoſitionem appellat. Spieg.

EXPERIVNDI poteſtatem habere quid ſit, exponitur *in l. 1. ff. de diuerſ. temp. & l. 55. ff. de ædil. ed.* Quod pertinet ad interpretationem. l. 6. ff. de calumniato. l. 1. ff. quando act. de pecul. l. 1. & l. 10. ff. quæ in fraud. cred. l. 1. ff. vti poſsid. Iuris experiundi gratia dixit. Paul. *in l. 1. ff. de in ius voc.* vt & Cicer. *pro Cæcinna:* [Homines inermes, qui ad conſtitutum iuris experiundi gratia veniſſent.] id eſt, vt de iure ſuo experirentur, diſceptarent. Briſſ.

EX PERSONA mora fieri dicitur *in l. mora. ff. de vſur.* cũ per debitorem fit, quò minus ſoluat. quod tunc accidit, cum interpellatus non ſoluit, quib. in cauſis moneri illum oporteat. nam qui paratus fuit ſoluere, ſi à ſe peteretur, nihil facere videtur, quo minus eo tempore, quo creditor poſtulet, ſoluat. *Donell. de mora.*

EXPERTES, qui nullam rerum experientiam habent. *C. de tutor. & cur. illuſtr. perſ.*

EXPERTVS, hoc eſt, experientia doctus & prudens factus. Huic credere oportet, *l. diſt. c. vt conſtitueretur.*

EXPETERE ius alicuius, procurare, vt alicui fiat ius, & ius ſuum obtineat.

EXPIGMARE & Expigmatio, pro fucare & fucatio capitur apud Cyprianum *in lib. de habitu virginum,* licet vulgò ibi legatur, Expugnare & Expugnatio, quæ verba non quadrant ſententiæ. *Tiraquellus in 3. l. connub. gl. 1. parte. 1.*

EXPILARE, furtiuè fraudare. Inde apud Iuriſcoſſ. titulus eſt, De crimine expilatæ hæreditatis. Et qui alienam hæreditatẽ expilauerit, extraordinariè ſolet coerceri. Pr.

EXPILATAE hæreditatis crimen proprio nomine notatum eſt, cum in furti appellationem non caderet, quod in re hæreditaria committi non intelligitur. *l. 2. §. 1. ff. expil. hæred. l. 17. C. de furt. l. 3. C. famil. erciſc. l. 3. §. nũc videamus. ff. de ſuſpect. tutor.* Quamobrem in l. 21. ff. de adquir. hæred. ita ſcriptum eſt [rem hæreditariam quaſi ſubripiens, vel expilans.] Expilare verò hæreditatem, id eſt, ſpoliare dixit Scæuola in *l. 40. ff. de ſtatuliber.* Et ita Expilatam hęreditatem accipimus *in l. 23. ff. de fideicommiſſa. libert.* Et expilatæ hæreditatis poſtulare *in l. 33. ff. de negotijs geſt. toto tit. de crimine expilatæ hær. l. 7. in fi. ff. ad Tu. pillia. l. 3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpect. tutorib.* Expilatio hæreditatis furtum improbius appellatur. *l. 12. C. de his qui notant. infam.* Briſſ.

EXPILATORES, ſunt Aſconio, atrociores fures qui ne pilum quidem relinquunt in corpore ſpoliatorum. *Vt de ſupra, Compilatores.* In iure noſtro propriè hoc vocabulo notantur, qui ex reb. vacantis hæreditatis aliquid ſurripiunt. *vt ff. & C. eod.* Vlp. *de effrac. l. 1* Expilatores, inquit, qui ſunt atrociores fures, hoc eſt λωποδύται, id eſt, qui veſtibus homines exuunt. vt Haloander interpretatus eſt. Budæus legit συλαγωγοὶ vel [illegible] indicans hoc furtum vocari improbius, *in l. ſi te expilaſſe. §. ex quib. cauſ. infam. irrog.* Cicero *in prætura vrbana* improbiſsimum appellauit. Alciat. apparet eos dici expilatores, qui viatoribus noctu pallia & veſtes diripiunt. Spiegel.

EXPIRAT, Mart. *§. fin. l. 1. de requir. reis.* [Nam & ſi intra annum mortuus ſit, criminis cauſa expirat & perit.] tranſlatè, pro, decidit & tranſluit. Sic & libertas expirare dicitur, quæ in declinatione eſt. Spieg.

EXPLANARVNT, id eſt, interpretati ſunt, & expoſuerunt, apud Iuſtin. *in Aut. quom. oporteat epiſc. §. 1.* Hoc autem futurum

futurum eſſe credimus, ſi ſacrarum regularum obſeruatio cuſtodiatur, quam iuſti & laudandi, & adorandi inſpectores & miniſtri Dei verbi tradiderunt Apoſtoli, & ſancti patres cuſtodierunt & explanauerunt. Hinc explanator, qui interpretatur & exponit. Cicero 1. *de Diuin.* Sunt enim explanatores, vt grammatici poetarum. Spieg.

EXPLERE, complere, & implere ſignificat. Briſſ.

EXPLETO eſſe, *l. 13. §. vlt. & l. 17. §. 1. ff. de hæred. inſtit.* id eſt, poſt deſcriptum aſſem, *vt l. 59. ff. eod.* videlicet 12. vncijs diſtributis. Briſſ.

EXPLICARE, expedire, conficere, peragere plerunque ſignificat. Briſſ.

EXPLICARI, id eſt, decidi res non poteſt citra adiudicationes & condemnationes. *autor Paulus de procur. l. licet. §. ſi plures.* Spieg.

EXPLICARE pecuniam, quod Græci πορίζειν, Latini curare. Calliſtratus *l. 31. ff. de re iudic.* [Si qui tamen per contumaciam magis, quàm quia non poſſint explicare pecuniam, differat ſolutionem,] id eſt, in promptu non habeant. Hot.

EXPLICATIO, eſt allegatio infirmans ſupplicationẽ. Et eſt pro actore contra reum. Replicatio, allegatio eſt contra exceptionem. Supplicatio verò, allegatio eſt, quæ replicationem infirmat, & reum adiuuat. Spieg.

EXPLICITE, non eſt diſtinctè & apertè, vt Canoniſtę vſurpant, hoc enim explicatè ſignificat, ſed expeditius & celerius denotat.

EXPLICITO, hoc eſt, abſoluto, apud Vlpian. *ad S.C. Trebell.* [Explicito tractatu, qui ad fideicommiſſa ſingularum rerum pertinet, tranſeamus nunc ad interpretationem S.C. Trebelliani. Hoc S.C. factum eſt, eod. referente, temporibus Neronis, octauo Calend. Sept. Anneo Seneca, & Trebellio Maximo, Coſſ. Spieg.

EXPLORATA fides, pro perſpecta & certò cognita, apud Aurelium, *in l. vnica, de offic. præf. præt.* Spieg.

EXPLORATORES, qui ſecreta nunciant hoſtibus, (außſpeher/ kundſchaffter/) proditores ſunt, & capitis pœnas luunt. *Arcadius in l. omne delictum. de re milit.*

EXPLOSA priſtina fictione. *Inſt. de fideicomm. hæred. §. ſed quia.* Alber.

EXPLOSIS ridiculis ambagibus, *l. vlt. C. de legib. & conſt.* Alberic.

EXPLOSIS atque reiectis præſcriptionibus, *l. 1. C. de conſort. eiuſd. lit.* Alber.

EXPOLIATI, Zaſius inquit, eleganti figura dicuntur, qui ſunt priuati, qui iacturam in bonis paſſi ſunt. Ita Iuriſconſ. *in l. 1. ff. de don. int. vir. & vxor.* dicit, donationem eſſe prohibitam inter coniuges, ne ſe mutuo amore ſpoliarẽt. Sic *in l. 2. C. de damno.* Is qui detruditur in carcerem propter crimen, non debet ſpoliari bonis antequam feratur ſententia. Spoliari, id eſt, priuari. Et quod Iuſtin. *in §. compenſationes. Inſtit. de Act.* dicit, Expoliatum bonis. Iuriſconſ. *in l. vn. ad tit. de his quæ in fraudem.* dicit, Exutum bonis: vt paria ſint, Exui bonis, & Expoliari bonis, id eſt, iacturam bonorum pati. Vnde interpretes *d. §. compenſationes.* verbi Expoliatus elegantiam non intelligentes, alienum, ridiculum, & planè impium, vt Zaſij vtar verbo, ſenſum innexerunt. Spieg.

EXPOLIATORES. *Lege, Atrociores fures.*

EXPONERE cautionem epiſtolamque dicimus pro cauere & emittere epiſtolam, *l. 25. ad fin. ff. de probat. l. vlt. ff. de conſtit. pec. l. 8. §. procuratorem. ff. de procuratoribus. l. 43. in fin. ff. de admin. tut. l. 7. §. & illud. C. de præſcript. 30. ann. §. ſin autem per procuratorem. Inſtit. de ſatiſd.* Exponere filium, *l. 29. ff. de manumiſſ. teſtamento. l. 16. C. de nupt.* Et Expoſitus filius, *in l. 1. §. ſi quis neſciat, ff. de iur. & fact. ignor.* Briſſ.

Exponi dicuntur infantes, ſerui, liberti, & languidi, ſi ſine cura dimittuntur, vel eis alimenta negantur à parentibus, à dominis vel à patronis. *vt in c. vnico de infant. & languid.* Exponere enim aliqui ſolent, relegato pietatis officio, infantes vel languidos ante Eccleſias, vt eos alij miſeratione moti colligant, *87. diſtinct. Si expoſitus.* Spieg.

EXPORTARE, verſchicken. Martia. [Exportandus ab Italia, ſi venerit, in prouincia morari poteſt.] *l. 2. de export.*

EXPOSCERE, & Depoſcere, eſt dedendum aliquem ad pœnam petere.

EXPOSTVLARE ſummiſſum, ſeruorum eſt erga dominos: qui apertè conqueri non audent, propter reuerentiam. Nec ſemper eſt ſubaccuſare, ſeu appellare aliquem de accepta iniuria, verumetiam vehementer poſtulare. *Inſul. ex Suet. in Aug. exemplum adfert.* Spieg.

EXPOSTVLATIO, eſt aduerſus eum quem accuſamus, quòd F. Sylu. adnotauit. Expoſtulationem facere, eſt cum quærela apud amicos requirere, & quaſi officium amicitiæ in alio deſiderare: quia ab eo violatum ſit. Spieg.

EX PRAEPARATO, vice aduerbij ponitur, id eſt, dedita opera. (vorſetzlich.)

Ex præſcripto agere, imperitè aulici dicunt iuxta inſtructionem.

EXPRESSA nocent, non expreſſa non nocent. Sententia hæc eſt apophthegmatica, plus in receſſu habens, quàm verba ipſa in fronte præ ſe ferebant, *vt oſtendit eleganter Ferrarius in huius regulæ explicatione.* Obſeruandum tamen, quòd & ea, quæ ad aliud expreſſum referuntur, aut ex neceſſaria conſequentia veniunt, tanquam expreſſa iudicantur, *l. ait prætor. §. 1. l. in ſumma. in princ. de re iud. l. aſſe toto. ff. de hæred. inſtit. cum ſimilibus.* hanc elegantem iuris doctrinam accuratè latè proſequitur Iaſon *in l. Prætor ait. ff. de oper. nou. nunt.* & Abbas *in cap. olim. extr. de cenſibus.* Alioqui expreſſum, facit ceſſare tacitum, *l. cùm ex filio. §. filio. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtit.* Et plerunque fit latior interpretatio in caſu expreſſo, quàm tacito.

EXPRESSE, pro manifeſtè & apertè. (außtrucklich.)

EXPRESSIM, disertè, nominatim. Paulus *l. 98. §. 3 ff. de ſolut.* [Quod ita poteſt admitti, ſi hoc ipſum expreſſim agebatur.] Hot.

EXPRESSVM, tribus modis: Primùm, quod verbis generalibus exprimitur: Secundò, quod verbis ſpecialibus: Tertiò, quod ſingulariter & proprio nomine exprimitur. *ſecundum doctrinam Bart. in l. 1. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. Io. Bello, etymol.*

EXPRIMERE, inter alia etiam hoc ſignificat, vi & neceſſitate impetrare & auferre, (abdringen.) vt enim extorquere, ſic exprimere dicitur, quaſi manibus preſſis auferre, & extundere. Spieg.

EXPROBRARE, pro pudore afficere. ſic Plin. Iunior. [Etiam mala emptio ſemper ingrata, eo quòd exprobrare domino ſtultitiam videtur.] Spieg.

EXPROMISSOR dicitur, qui pro alio nouandi animo promittit, *l. vlt. ff. ad Macedon. l. ſi mulier. 22. ff. ad Velleian. l. 7. §. 4. ff. de dolo malo. l. 4. §. 1. ff. de re iudic. l. 4. ff. de condict. cauſ. dat. l. qui libertinus. 37. ff. de oper. libert.* Itaque differt Expromiſſor à fideiuſſore, ſiue adpromiſſore. nam ille ſolus obligatur: hic cum alio. ille reus principalis eſt: hic acceſſorius. illum qui dat, liberatur: hunc verò qui dat, obligatus manet. *l. vt res. 53. ff. de contrah. empt. l. quod ſi 10. ff. de pign. act. l. quod ſeruus, 56. ff. de pecul. l. 5. §. ſi pater. ff. de iur. dot.* Hot. *Ad le Cuiac. ad l. eleganter. §. ſeruus pactiones. ff. de dolo malo. Connan. lib. 6. cap. 6. num. 2. & num. 91.*

EXPROMITTENDI autem verbum proprium eſt iureconſultorum, ab ipſis docendi gratia factum & inuentum, cui nullum magis reſpondet, quam quod illi dicunt recipere, quod plus aliquando ſignificat, quam polliceri vel promittere cum in alieni facti obligationem veniunt. *Connan. præallegato loco.*

EXPVGNATVR nauis, cum ſpoliatur, aut mergitur, aut diſſoluitur, aut pertunditur, aut vela conciduntur, aut anchorę inuoluuntur de mari. *Calliſtratus auctor, de incend. ruin. naufr.* Spieg. Porro & tunc nauis expugnari dicitur, cum prælium aduerſus nauem ſuſceptum eſt, *de quo latius Peckius l. 3. §. deinde ait prætor. ff. eod.*

EXPVNGERE, Budæ. ait, eſt punctis circumducere & tollere, & quaſi rem iam confectã eximere è codice. Hermogen. *de diuerſ. tem. præſcr.* [Reipublicæ rationes ſubſcriptæ & expũctæ aduerſus eum quidem qui adminiſtrauerit, vltra viginti: aduerſus verò hæredem vltra decem annos retractari non poſſunt. Spieg.

EXPVNCTI. *Vide Punctum. ad fin.* Spieg.

EXPVNCTVS miles dicitur, qui è numeris exemptus eſt. & ære dirutus. Bud.

EXPVRGARE, idem quod ſe vitio aliquo purgare.

Et expurgationem habere, pro ſe purgare, accipitur. Sp.

EXQVAESTOR, Quæſtorius, qui quæſtura eſt functus. hoc ex Iuſtiniani præfatione Græca cum Latina collata intelligitur. quarum in hac ſic legitur, [Quæ omnia confecta ſunt per virum excelſum, necnon prudentiſſimũ magiſtrum, exquæſtorem, & exconſulem Tribonianum,] in altera verò hoc modo. ἅπερ ἅπαντα συντέθειται καὶ ἐκπεπόνηται, καὶ τὴν παρ᾽ ἡμῶν κελεύσεως ἀξίως παρά τε Τριβωνιανοῦ τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ σοφωτάτου μαγίστρου, ἀπὸ κοιαιστόρων τῶν ἱερῶν βασιλικῶν, καὶ ὑπάτων. Hotom. & ita quidem ante alios id interpretatus eſt Crinitus, *de honeſta diſciplina. lib. 10. cap. 12.* eumque ſecutus Ferretus, *in proœmio Inſtit.* Exquæſtores & exconſules interpretans, qui olim quæſtores conſuleſve fuerint. Aldobrandinus autem *in d. proœmio*, Quæſtorem & Exquæſtorem eundem eſſe putat. Nam quem exquæſtorem *in d. proœmio* vocat, & *in inſcriptione epiſtolæ ſub tit. 16. C. de vetere iure enucleando in eiſdem duabus epiſtolis* modò Quæſtorem, modò exquæſtorem appellat eodem tempore. Item titulus eſt de quæſtoribus, libr. 12. ſubſequitur autem ſtatim conſtitutio de his qui exquæſturæ honore viguerint. vbi exquæſturæ honor quæſtoris appellatur. Adde quod Exquæſturæ munus ſeparatim non legitur. vide & Alciat. *lib. 4. diſput. cap. 3.* vbi Exquæſtorem Tribonianum dictum putat, quaſi qui ante omnes quæſtores, & alios omnes magiſtratus aulæ Iuſtiniani fuerit. ex, enim particula eſt non priuantis tantum, ſed & augentis.

EXQVIRERE, id eſt, inter ſe conſultando inueſtigare: quod eſt vniuerſalis concilij proprium. Spieg.

EXROGARE. *Vide. Erogare.*

EXSCRIBERE, eſt & exemplum ſumere, & ſcriptum perficere.

EX ſecto ventre extractus. *Vlpian. l. poſthumus. de inof. teſta.* Spieg.

Ex ſeminario, id eſt, ſtirpitus: ſic Vlp. interpretatur. *in l. vitem. §. quod ſi quis. arb. furt. caſ.* Spieg.

EX ſuperiore in inferiora non aquam, non quid aliud immitti licet. in ſuo enim alicui hactenus facere licet, quatenus nihil in alienum immittat.

EX ſingrapha agere, obſignatis tabellis agere: pro eo quod eſt, rigidè, parumque ciuiliter, ſed velut ex obligatione. Sunt formæ, vt ait Eraſm. à Iuriſcoſſ. ductæ, verſæ in prouerbium. Spieg.

EX tempore, id eſt, cauſa temporis, ſeruiendo tempori, vt vulgò dicunt, ſecundum exigentiam temporis.

EX tempore dicere, id eſt, citra præmeditationem: & apud Perſium, extempore viuere, id eſt, citra ſolicitudinẽ futurorum. Hanc vitam ceu feliciſſimam probauit Chriſtus: vt quam & ipſe ſemper ſecutus ſit, & Apoſtolis ſequendam propoſuerit. *ex Eraſ.* Spieg.

EXTA. Extorum vſus olim in ſacrificijs frequens erat apud Græcos: nam in ſacrificijs primum hoſtiæ partem adolebant, & exta coquebant, eiſque veſcebantur, deinde ex alijs viſceribus poſtea epulabantur, id quod ex Homero facilè perſpici poteſt, ita ſcribente:

νέοι δὲ παρ᾽ αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσί.

nam quincuplex illud veru craticulæ ſimile tenebant exta torrentes. ſequitur enim mox

Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ᾽ ἐκάη, καὶ σπλάγχν᾽ ἐπάσαντο,

quo quidem ſignificat exta tum cocta fuiſſe, & comeſa eſſe, cum coxæ in deorum aris vrebantur. reliqua poſtea viſcera aſſabant ad reliquam dapem: Homer.

μίστυλλόν τ᾽ ἄρα τἆλλα καὶ ἀμφ᾽ ὀβελοῖσιν ἔπειραν.

In Herculis ſacro idem Liuius declarat a Romanis fieri ſolitum, cui græco ritu res diuina fiebat, his verbis, [Forte ita euenit, vt Potitij ad tempus præſtò eſſent, iiſque exta adponerentur, Pinarij extis adeſis, ad cæteram venirẽt dapem.] hæc tamen Maro de eodem Herculis ſacro loquens confudit, non tam vt reor volũtate, quàm carminis lege, qua coacti interdum poëtæ res & tempora non ſatis diſtinguunt: ſed adſcribamus eius verſus:

Veſcitur Æneas ſimul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & luſtralibus extis.

cùm autem extorum mentionem fecit Maro, hoc ipſo participes ſacrificij intellexit & ſignificauit: nam qui à ſacris arcebantur, iis de extis guſtare nefas erat, vt homicidis: Ariſtophanes οὐκ ἱερῶν μετέχειν, οὐ σπονδῶν, οὐ χερνίβων, οὐ σπλάγχνων μετέχειν. Et Turnebus exta à Marone ideo appellata eſſe luſtralia putat, vel quod primus Hercules poſt Caci cædem ad aram maximam, facto ſacro ſe purgauerit & luſtrauerit: vel potius quod cum omnia, non ſacra luſtrẽt & purgent extorum eſu id maximè conſequimur & ſacrificiorum participes ſumus, à quibus impij arcentur. *Turneb. aduerſ. lib. 7. cap. 13.*

EXTARE dicitur, quod eſt in rerum natura. Proinde extare, & conſumptum eſſe, opponuntur, *l. 1. §. vlt. ff. de reb. cred. l. 9. §. vlt. ff. de iur. & fact. ign. l. 9. §. 1. ff. ad exhib.* Aequè pugnant hæc, extare, & extinctum eſſe, *l. 8. ff. de peric. & comm. rei vend.* Itidemque extare, & in rerum natura non eſſe, vel deſinere eſſe. *l. 84. §. ſi ita cui. ff. de leg. 1. l. 17. §. non ſolùm. ff. de alb. rer. amot.* ex Briſſ.

EXTANTES fructus, *in l. certum. C. de rei vend.* intelliguntur nondum conſumpti: eaque ſententia recepta eſt. Donellus *de fructib.* extantes interpretatur pendentes adhuc, & qui à ſolo nondum ſint ſeparati, quàm rectè viderit ille.

EXTENDERE legem, eſt eam ampliare ad non expreſſa. Vnde vulgata doctrina eſt, in fauorabilibus extenſionem fieri oportere, ſi ſit idoneitas rationis, *l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. Bart. in l. ſi conſtante. in prima parte, in nona quæſt. ſolut. matr.* Sed & interdum verba in extenſam, & deſtricta ſignificatione in latam laxari poſſe, gloſſ. monuit, *in auth. vt hi qui obligat. poſt princ. verb. ad curationem. & ibi Ang.* Sic & noſtra appellamus, in quibus ius aliquod habemus. *gloſſ. & Bald. in l. 2. ad princ. de orig. iur. gloſ. in l. ſi & me & Titium. ſi cert. pet. in l. 1. ad fin. & ibi Alber. de eo quòd cert. loco. vide ſuprà, Exorbitantia.*

EXTERMINARE, eſt quod nos vocamus, **verbannen**/ id eſt, extra Bannum eijcere. quam vocem, vt Rhenanus noſter atteſtatur *in annot. ad Tertullianum.* Anſegiſus Abbas, Franciarum legum, quas de Germanico ſermone in Latinum vertit, Forbannire reddidit. Vnde Forbãniti legibus Longobardorum & Alemanorum, & reliquarum gentium nominis Germanici. Vſus eſt eadem voce Imp. Fridericus II. *in conſtit. regni Neapol. lib. 2. tit. 2.* vbi interpres minimè contemnendus, quo Foro iudicari, à Forobannitis diſtent, haud inſcitè demonſtrauit. Spieg.

EXTERNAE res dicuntur non tantum bona fortunæ, ſed etiam quæ domeſticæ non ſunt: quas Forenſes appellat Cicero. Spieg.

EXTERVS religionis, pro alieno à religione, Impp. vſurparunt, *in l. nemo. C. de iudæis.* Spieg.

EXTER, pro extraneo, *l. 84. ff. de acquir. vel omitt. l. 11. ff. de leg. 1. l. 6. ff. quando dies legat. l. 11. §. quæſitum. ff. de leg. Falc.* Planè Exter hæres in l. 69 §. 1. & §. vlt. ff de leg. 2. & l. 114. §. cùm pater. ff. de leg. 1. intelligitur, qui ex nomine familiæ teſtatoris non eſt. Briſſ.

EXTORRES, exules ſunt: quaſi extra terram eiecti, *Alc. in l. nemo clericus. C. de ſum. trin. & fid. cath.*

EXTORRIS etiam transfertur ad alia: vt extorrem fieri ſacri miniſterij dicitur, id eſt, à ſacro miniſterio priuatum & eiectum, *c. ita dominus. 29. diſt. Ioan. Bell. etymol.*

EXTRA, pro præter, *l. diximus. ff. de excuſ. tut. Alber.* ſic apud Ciceronem *in primo inuect. in Catilin. cum alijs locis per Syluium adductis.* Spieg.

EXTRANEVS, in materia dotis, dicitur omnis ille, qui non eſt paterfamil. virilis ſexus, & qui non habet filium in poteſtate: ſolo eius parente excepto, omnes alij dicuntur Extranei. *vide Zaſium in §. fuerat. Inſtit. de actio.* Spieg. & Briſſ.

EXTRANEI etiam ſui dici poſſunt ratione delicti, gloſſ. eſt probata, *in l. 3. ff. de offic. Præſid.* vbi dicitur, Præſidem etiam aduerſus extraneos imperium habere, ſi malefecerint: licet aliàs in ſuæ tantum prouinciæ homines habeat. Spieg.

EXTRANEOS hæredes, Viglio teſte, melius definiuit Tribonian. *in §. cæteri Inſtit. de hæred. qualitat.* quàm *poſteriore inſtit. lib.* Caius. Variè autem Extraneus dicitur: interdum reſpectu eius qui in poteſtate eſt, interdum filij, interdum vel agnati, vel propinqui. *Vide Bald. in l. ſi emancipati. C. de collat.* Spieg.

EXTRANEI hæredes intelliguntur, quicunque teſtatoris iuri ſubiecti non ſunt. *§. cæteri, Inſtitut. de hæred. qualit.* Gaius certè imperfectius, *lib. 2. Inſtit. tit. 3.* Extraneos hæredes definit, qui nullo propinquitatis gradu teſtatori iunguntur, ſed eos pro arbitrio ſuo quiſque hæredes ſcribit.

Nam

Nam & emancipati pro extraneis habentur, licet naturali vinculo cõtineantur. Appellantur & Extrarij hæredes *l.36. ff. de bon. libert. l.78. §. penult. ff. de leg.2.* Extraneus etiam hæres Exter vocatur. *l.84. ff. de acquir. hæred.*

Extranei à ſuis hæredibus aliquot notis diſſident: illi enim adeunt, hi ſeſe immiſcent: illi repudiant, hi abſtinent, characteremque ſuitatis impreſſum vix à ſe abdicare poſſunt, *gloſ. in §. Extraneis. Inſtit. de leg.* iſti contra repudiatione ſic hæredis nomen exuunt, vt hæredes nunquam fuiſſe videantur. Hoc tamen vtriſque commune eſt, quòd ſi ſemel hæreditatem adierint, nũquam aditæ hæreditatis pœnitere illis liceat, niſi vel militiæ fauor. *l. ſi emim. C. de iure delib.* aut minoris ætatis priuilegium id ſuaſerit, *l.1. ff. de min.* aut grande æs alienum, quod hæredem latere poterat, poſt aditam hæreditatem emerſerit, *d. §. extraneis. verſ. ſi ſtudium eſt tamen.*

Extraneus poſthumus apud Iuſt in *tit. de legat.* & alienus idem valent. Extraneuſque accipitur, qui ſuus teſtatori hæres non eſt, vel inter ſuos non eſt naſciturus. Et ita Theoph. *in tit. de bonor. poſſeſſ.* ἀλλότριος. ait, ποσθοῦμος, τουτέστιν ὁ μὴ ὑπεξούσιος μαῖος. At in l.6. ff. de vent. in poſſeſſ. mitt. extraneus paulò generalius accipitur, qui nullo cognationis vinculo teſtatori iunctus eſt. Briſſ.

Extra ordinem fieri dicuntur, quæ legitimo & vſitato ordine non obſeruato fiunt. Sic D. Claudius conſulibus, eam autoritatem dedit, vt pupillis extra ordinem, hoc eſt, non ſeruato ordine agnatorum legitimo, *de quo l.3. §.1. de legit. tutel.* ex agnatis tutores eligere poſſent, ad functionem huiuſmodi maximè idoneos. Sic tamen, vt proximiores, ſiquidem ſatis eſſent idonei, ſeruato iuris antiqui ordine, tutores eſſent, ſin verò inter agnatos magis inuenirentur proximioribus idonei, illi tutelam adminiſtrarent: Simili ratione I.C. *in l. ſed etſi § ſi feriæ. ff. ex quibus cauſ. maior.* ferias extra ordinem indictas vocauit, hoc eſt, non obſeruato aliquo ſtatarum ſolennium que feriarum ordine. *Ranard. lib.1. var. cap.10. & in ſui lib.5. cap.19. vnde & infrà in verbo, feriæ.* Hinc

Extraordinariae cognitiones dicebantur, quas Prætores Præſideſque præter vſitatam officij ſui conſuetudinem ſuſcipiebant, *l.1. & paſſ. ff. de extraord. cognit. l.2. ff. ex quibus cauſ. maior. l.1. §. eſt autem. ff. de exerc. act.* Hinc

Extraordinariae perſecutiones, apud Vlp. *in l. pecuniæ.178. ff. de verb. ſign.* veluti fideicommiſſorum, & ſi quæ aliæ ſunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem, id eſt, in quibus formularum conceptio non vſurpatur, *l. ult. ff. de neg. geſt. & apud Vlp. Inſtit. cap.29.* Hinc

Extraordinarium auxiliũ reſtitutionis in integrum appellatur, *l. in cauſæ.16. ff. de minor.* propterea quòd tota ex Prætoris cognitione pendebat, neque vlla certa actione poſtulari poterat. *l. quod ſi.24. in fin. ff. eod.* Hinc

Extraordinaria actio ea dicitur, quæ loco interdicti datur, propterea quòd interdictis agendi ritus ſublatus eſt, *tot. tit. de interdict. ſiue extraord. act. quæ pro his comp.* Hinc

Extraordinaria pœna, *in §. in ſumma, de iniur.* cuius arbitrium officio iudicis permittitur. *l. vlt. C. eod. l. qui iniuriarum.43. l. vlt. ff. eod.* Hot.

Extraordinaria pœna, corporis aut ſaltem exiſtimationis in iure ciuili intelligitur. Et cum de maleficijs criminaliter agitur, extra ordinem agi dicitur, quod videlicet tum negligatur ſolennis ille iudiciorum ordo. Poteſt autem & extraordinaria pœna certa eſſe, & legitima ordinariaque. Sic enim ſacrilegij pœna certa eſt, videlicet capitis, & tamẽ appellatur extraordinaria, quia criminalis eſt. Rurſus termini moti certa, iureque ſtatuta pœna eſt: & tamen extra ordinem hoc maleficium puniri dicitur. *Bald. in tit. de iniurijs.*

Extraordinaria crimina dicuntur, quæ non lege aliqua publicorum iudiciorum, ſed extra ordinem magiſtratus imperio ac poteſtate exercentur. Vnde legitima crimina extraordinarijs opponuntur ab Vlpian. *l.3. ff. de crim. ſtell.* Idem *in l. vlt. ff. de priu. delict.* Si quis actionem quæ ex maleficijs oritur, velit exequi: ſiquidem pecuniariter agere velit, ad ius ordinarium remittendus erit, nec cogendus erit in crimen ſubſcribere. enimuerò ſi extra ordinem eius rei pœnã exerceri velit, tunc ſcribere eum in crimen oportebit.] Idem *in l. vlt. ff. de furt.* [Meminiſſe oportebit, tunc furti plerunque criminaliter agi, & eum qui agit in crimen ſubſcribere: non quaſi publicum ſit iudicium, ſed quia viſum eſt temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduerſione coercendam.] *Et in eandem ſententiam Paul. l.9. §.3. ff. de public. & vectig. Vlpian. l.1. in princ. ff. de incend. naufr. & ruin. l.3. §.1. de crim. ſtell. & alibi perſæpe.* Hinc titulus *lib Pand.47.* De extraord. criminibus. Hinc illa extraordinaria quæſtio nobilis in Milonem conſtituta: cuius rei quæ ratio fuerit, explicandum hoc loco videtur. Nam quum eſſent leges, eſſent quæſtiones ordinariæ de cæde, vel de vi, quibus ſui Prætores, ſiue Quæſitores præerãt, quibuſcunque reus poſtulari Milo poterat. Pompeius tamen cõſul creatus legem de vi promulgauit, qua nominatim, cædem in Appia via factam comprehendit: in qua id quoque ſcriptum erat, vt Quæſitor ſuffragio populi crearetur: creatuſque eſt Cn. Domitius Aenobarbus, apud quem Milonis cauſa extra ordinem acta dicitur, quod non veteribus legibus apud ſuum Prætorem, ſed noua lege data opera perlata, apud certũ Prætorem, id eſt, de induſtria creatum, acta ſit. quæ quidem lex pœnam grauiorem, & formam iudiciorum breuiorem damnato conſtituebat, quàm illa vetus & vſitata: ſicut docet Aſconius. quinetiam quas tabellas alijs legibus Quæſitores ipſi ſuis iudicibus dabant, eas non Domitius Quæſitor, ſed Pompeius Conſul diſtribuit. Itaq; nouum iudicium Cicero illud appellat & obſcurè Pompeij factum accuſans, [Quantum, inquit, luctum in hac vrbe fuiſſe à noſtris patribus accepimus, quum P. Africano domi ſuæ quieſcenti illa nocturna vis eſſet allata? quis tum non gemuit? quis non arſit dolore? Num igitur illa quæſtio de Africani morte lata eſt? certè nulla. quid ita? quia non alio facinore clari homines, alio obſcuri necantur.] id eſt, qua lege pœna conſtituta eſt in eos qui cædem fecerint, ea lege quicunque ſiue clarum, ſiue obſcurum hominem interfecerit, tenetur: neque noua lex, nouum iudicium, noua pœna extra ordinem ſtatuẽda eſt. Sua enim cuique crimini ordinaria perpetuaque quæſtio lege conſtituta erat, vt ait idem *in Bruto.* perpetuæque ob eam cauſam quæſtiones dicebantur, quia forma ijs per leges publicorum iudiciorũ præſcripta atque conſtituta perpetuò ſeruabatur: nec quemadmodum antea fiebat, vt quodque crimen admittebatur, Quæſitor nouus nouaque iudicij forma conſtituebatur. Quod ſi quando tamen contingeret, tum verò extra ordinem dicebantur agi iudicia, quia ſcilicet contra vſitatum iudiciorum ordinem ac rationem exercebantur: vt tum in Milonis cauſa factum eſſe conſtat. Nam ſi Milo apud eum Prætorem, qui de vi iudicium eo anno exercebat, accuſatus fuiſſet, neque nouus Quæſitor conſtitutus: vtrum tandem ordinarium, an extraordinarium illud iudicium fuiſſet? Quare aſſentiri doctiſſimo viro non poſſum, qui Milonis iudicium, idcirco quòd erat de vi, extra ordinem factum fuiſſe tradit: & illud Tuccij, de quo ſcribit ad Ciceron. Cælius *lib.8. epiſt.8.* propterea extra ordinem habitum fuiſſe, quia de vi reus eſſet factus. Ordinariam enim fuiſſe de vi quæſtionem, ſuumque, item vt alias, Prætorem certum habuiſſe, conſtat ex locis innumeris. Cauſam tamen cur hoc Tuccij iudiciũ extra ordinẽ exerceretur, aliam à Milonis iudicio fuiſſe, locus epiſtolæ perſpicuè demonſtrat. quum id iudicium prætermiſſis alijs de vi reis omnibus, quamuis prius factis, primo quoque tempore factum eſſe teſtatur: neque de Quæſitore nouo creato mentionem vllam faciat. Cuius rei quæ ratio fuerit, vt verè dicam, coniectura aſſequi non poſſum. neq; enim Lutatia lege, quæ quotidie, feſtis etiam (vt ait Cicero *pro Cælio*) ludorumque diebus de vi iudiciũ exerceri iubebat, ſed & Plautia, & poſt ludorum dies acta cauſa eſt, niſi fortè dicamus, quemadmodum in quæſtione inter ſicarios parricidij crimen extra ordinem ac primo quoque tempore in iudicium vocabatur, *vt conſtat ex libro de Inuent.2.* (parricidij enim crimen iudicij de ſicarijs partem fuiſſe, Roſciana oratio declarat) eodem modo in quæſtione de vi Plautia lege conſtituta crimina quædam fuiſſe, de quibus propter atrocitatem ordine reorum neglecto ſtatim iudicandum eſſet. In quibus, ſi ſuſpicioni locus eſt, vis ingenuis allata non poſtrema fuit. Quare cùm Sempronium hominem & cognomẽto & colore Ruffum,

hybernãs

bum hoc etiam ad eos transferri, qui præteriti ſunt: non tantùm filios, verùm etiam agnatos: in eo loco *lib.1.de orat.* quem olim, aliorum quorundam auctoritate adductus, corruptum arbitrabar. [Res delata eſt ad Centumuiros, cùm miles domum reueniſſet, egiſſetque lege in hæreditatem paternam teſtamento exhæres filius:] id eſt, præteritus. Sic *in Philipp. orat. 2.* fratrem ad quem, vtpote proximum agnatum, hæreditas pertinebat, exhæredatum legimus, pro ſilentio prætermiſſum: & eo ſilentio quaſi excluſum ac deiectum de ſpe certa & explorata quam habebat. Igitur inquit, fratrem exhæredans, te faciebat hæredem. Sic Cornificius *lib. ad Heren. 4.* Hæreditas aliqua obuenit? non poteſt dici: ſed etiam à neceſſarijs omnibus exhæredatus eſt.] Sic *in Cluentiana.* [P. Aelij teſtamento propinquus exhæredatus cùm eſſet, hæres hic alienior inſtitutus eſt.] Hot.

EXHAEREDATIO. Qui filium in poteſtate habet, curare debet, vt eum hæredem inſtituat, vel exhæredem eum nominatim faciat, alioquin, ſi eum ſilentio præterierit, inutiliter teſtabitur, adeo quidem, vt ſi viuo patre filius mortuus ſit, nemo hæres ex eo teſtamento exiſtere poſsit: quia ſcilicet ab initio non conſtiterit teſtamentum. *§. 1. de exhær. liber. Inſtit. l. tutor cætera. de liber. & poſthu. ff.* Filij autem exhæredatio vt valeat, multa requiruntur. Primò enim, nominatim fieri exhæredatio debet, *d. §. 1.* quid autẽ ſit exhæredare nominatim, ex Vlpiano *in l. 1. & in l. 2. & in l. 3. de lib. & poſth. ff.* videre licebit. Secundò, purè exhæredatio fieri debet, *d. l. 3. §. purè.* Tertiò, à toto gradu, nõ à certa hæredum perſona exhæredatio fieri debet, *d. l. 3. §. filius.* Quartò, exhæredatio ab vniuerſa hæreditate, non à certa parte hæreditatis, vel à fundo hæreditario, vel alia re ſingulari fieri debet, *l. cùm quidam. de liber. & poſthum. ff.* Ex eo, quod in principio diximus, apparet, matri neceſſe non eſſe, vt filios, quos non vult ſibi hæredes eſſe, exhæredet, ea enim filios in poteſtate non habet: itaque regulariter, matris præteritio pro exhæredatione. *§. fin. de exhær. liber. Inſtit.* apparet, & patrem poſſe filium emancipatum, cùm è manu eius exierit, prætereundo, vel inter cæteros exhæredare. *§. emancipatos. Inſtit. eod.* Cæterùm, & quòd diximus, patrem debere filium quem in poteſtate habet, aut hæredem inſtituere, aut nominatim exhæredare, verum eſt in maſculis, filias enim, etiam quas in poteſtate habebat, exhæredare nominatim non tenebatur pater. *§. 1. Inſtit. eod. l. maximum vitium. de liber. præter. C.* Et hæc quidem olim. Hodiè verò, parentes tenẽtur liberos, ſiue maſculos ſiue fœminas, ſiue eos in poteſtate habeant, ſiue emancipati ſint, aut hæredes inſtituere, aut nominatim exhæredare. *§. ſed hæc quidem. de exhær. lib. Inſtit. d. l. maximum vitium. de liber. præter. C.* Sed & parentibus non aliàs licet liberos in teſtamento ſuo ſilentio præterire, aut exhæredes facere, niſi fortè ingrati comprobentur, & eas ingratitudinis cauſas parentes nominatim in ſuo deſcripſerint teſtamento. quas pleniſsimè ex Imperatore, *in §. aliud quoque capitulum, vt cùm de appell. cognoſc. in Auth. col.* 9. videre licebit. Illud autem non omittendum, exhæredationem, nõ adita hæreditate ex teſtamento, nullius eſſe momenti, *l. penult. §. ſed cùm. de bonor. poſſ. contra tab. ff.* Anchor.

EXHAEREDATIO, legis implet voluntatem: Præteritio ſecùs. Illa ſolidat teſtamentum: iſta infirmat: Illa lege permittitur: iſta prohibetur. *Salom. in l. Gallus. ff. de liber. & poſthu.* Spieg.

EXHAEREDATVS, hæreditate ritè priuatus. Non enim quæuis exhæredatio ſummouet filium à contra tabulas poſſeſsione, ſed quæ ritè facta, *vt apud Vlpian. de bon. poſſ.* Vnde filijs querela ſæpè eſt inoff. teſtamenti. Prat.

EXHAEREDATIONIS formula duplex eſt, aut nominatim, aut inter cæteros. *Inſtit. de exhære. lib. & ff. de lib. & poſthu.*

EXHAEREDARE inter cæteros, id eſt, generaliter, & vt ait Theoph. *...* *Balduin. tit. de exhæred.*

EXHAEREDATIO autem, quædam notæ & iniuriæ cauſa fit, quædam non notæ, ſed bono conſilio, *l. 18. ff. de lib. & poſthu. l. 12. §. ſi quis. & l. 47. ff. de bo. lib.* Inde

EXHAEREDATIONIS nota, *l. pen. ff. de bon. poſſ. cont. tab.* Prat.

EXHAEREDATVS filius videtur, non tantùm ſi ita dixerit pater, [Filius exhæres eſto,] ſed & ſi ita. [Ille filius meus alienus meæ ſubſtantiæ eſto,] *l. 3. C. de lib. præter.* Quin etiam à matre, militeve præteriti pro exhæredatis habentur, *l. 47. §. fi. ff. de bon. lib.* Prat.

EXHIBERE, eſt facere in publico apud magiſtratum poteſtatem videndæ & apprehendendæ rei, vt actor copiam eius habens, poſsit exequi actione, quod deſtinauit, *l. 2. ff. ad exhib.* & Caius *in l. plus eſt. ff. de verb. ſign.* [Exhibere, inquit, eſt præſentiam corporis præbere.] Vſus autem exhibitionis latiſsimè patet. Et propriè ad res mobiles pertinet. fahrende haab zuzeygen. Transfertur tamen & ad res incorporales: vt, exhibere negotium, hoc eſt, moleſtiam. Exhibere amicitiam: Exhibere doctrinam. *Adde Brechæum ad d. l. plus eſt.* Old.

EXHIBERE minus eſt quàm reſtituere, inquit Caius. Nam Exhibere eſt præſentiam corporis præbere: Reſtituere, eſt etiam poſſeſſorem facere, fructuſque reddere pleraque prætereà reſtitutionis verbo continentur. *l. 22. ff. de verb. ſig.* Hot. *Alciat. de verb. ſig.*

EXHIBERE ait Vlpianus, eſt in eadem cauſa perſtare, in qua fuit cùm iudicium acciperetur vt quis copiam rei habens, poſsit actionem exequi, quam deſtinauit: in nulla cauſa quam intendit, læſa, quamuis non de reſtituendo, ſed ad exhibendum agatur. Proinde ſi poſt litem conteſtatam vſucaptum exhibeat, non videtur exhibuiſſe, cùm petitor intentionem ſuam perdiderit &c. *Balduin. tit. de offic. iud.*

EXHIBET, inquit Labeo, qui præſtat eius de quo agitur præſentiam. nam etiam qui ſiſtit, præſtat eius de quo agitur præſentiam, nec tamen eum exhibet. & qui mutum, aut furioſum, aut infantem exhibet, nõ poteſt videri eius præſtare præſentiam: nemo enim ex eo genere præſens ſatis aptè appellari poteſt, *l. 246. ff. de verb. ſign.* Hot.

EXHIBERE in interdicto de lib. hom. exhib. eſt, vt ait Vlp. in publicum producere, & videndi tangendique hominis facultatem præbere. propriè autem exhibere eſt extra ſecretum habere. *l. 3. §. 7. ff. de hom. lib. exhib.* Hot.

EXHIBERE, in tractatu de tabulis exhibendis, hoc eſt, inquit Vlpian. materiæ ipſius apprehendendæ copiam facere, *l. 3. §. 5. ff. de tab. exhib.* Hot.

EXHIBERE actionem, mandare actionem, cedere actionem alicui, *l. qui iniuriæ. §. qui alienum. ff. de furt.* Dicimus etiam cedere actioni, transferre actionem ad aliquem. *Caius in l. quod ſæpè arrs. §. ſi res vendita. ff. de contrah. empt.* Spieg. *Vide Cuiac. obſer. lib. 10. cap. 14.*

EXHIBERI, pro per gratiam relaxari, *in l. ad beſtias. ff. de pœn.* nec rectè interpretari, nec inde colligi poſſe alleuationem pœnæ, oſtendit Alc. *cap. 28. 2. Parerg.* Spieg.

EXHIBERE, aliàs eſt educare, alere, nutrire, *l. 34. ff. de neg. geſt. l. 1. §. 2. ff. de off. præf. vrb. l. 5. in princ. & §. ſi quis à liberto. ff. de lib. agn. l. 5. ff. de naut. fœn. l. 11. ff. ad exhib. l. 1. §. ſi pupillus. ff. de tutel. & rat. l. 10. §. ſi dominus. l. pen. & l. vltim. ff. de in rem verſo. l. 42. §. vſuras. ff. ſolut. matrim. l. 10. in fin. ff. de alim. leg. l. 17. ff. de doli except.* Inde Exhibitio pro alimentis *in l. 26. §. vltim. ff. quando dies leg. ced. l. 1. §. non autem. ff. de exercit. l. vlt. §. ſi inter. ff. manda. l. penult. ff. de acquir. hæred. l. 18. §. item cùm fundus. ff. de inſtrum. vel inſtruct. l. 69. §. in domum. ff. de iur. dot.* Plenius Exhibere cibum & potum *in l. 2. §. 1. ff. de muneribus.* Vtitur & hoc verbo in hanc ſententiam Tertul. *in lib. de Idolola.* Briſſ. *Vide & Duaren. l. in inſulam. §. vſuras. ff. ſolu. matrim. & vide plura de huius verbi ſignificatione, & exemplis apud P. Rebuffum in l. 22. ff. de verb. & rer. ſign.*

EXHIBITIO, pro deguſtatione, *apud Vlp. in l. 3. de opt. vel elect. legat.*

EXHIBITIONIS neceſsitate teneri, *apud Impp. in l. exhibitionis. C. ad exhib.*

EXHIBITIONIS, & deductionis onus, *l. 3. & l. 5. C. de aduoc. diuer. iud.* Fortè exhibendarum angariarum munus ſignificatur *l. vnic. C. ſumptus inueſt. muneris ad om. colleg. pertinere.*

EXHIBITORIA interdicta, quib. liber homo, qui ab alio inuitus detinetur, exhiberi cogitur, *l. 1. ff. de lib. hom. exhib.* Exhibere autem ibi eſt in publico copiam facere, *l. 3. ff. de lib. hom. exhib.*

EXIGERE cum effectu accipimus. Exigere enim eſt, quod ſibi debetur per iudicem aut ſine iudice repoſcere & auferre: ad eius ſolutionem præſtationemue, debitorem vrgere ac compellere: deniq; ſuum ab inuito vel ceſſante debitore conſequi. Igitur qui interpellato cum inſtantia debitore ad ſuum perueniunt. Exegiſſe dicuntur:

Exactum-

Exactumque accipimus, quod non vltrò, ſed vel imminente iudice, vel aliàs vrgente creditore ſolutum eſt ac præſtitum. Non. Marc. [Exigere, debitum repetere.] Idcirco [Non exegerat, ſed debitor vltrò pecuniam obtulerat,] opponuntur, *l. 11. §. ſi rem. ff. de legat. 3.* Briſſ.

EXIGERE poſſe dicitur qui actionem habet, *l. 64. §. perueniſſe. ff. ſol. matrim.* Exigi non poſſe dicitur, cuius nulla actio petitioque eſt, *l. 52. ff. eod. tit.* Briſſ.

EXIGERE interdū ſignificat Expoſcere, Poſtulare, Deſiderare, Requirere Briſſ.

EXIGENDI priuilegium, *l. 1. ff. de ceſſ. bon. l. 24. §. 1. ff. de reb. auct. iud poſſ. l. 35. ff. de reb. cred. l. 52. §. idem reſpondit ff. pro ſocio.* Quod quale fuerit, colligitur ex Plin. *epiſt. 109. & 110. lib. 10.* ex Briſſ.

EXACTVM, vt Non. Marcell. interpretatur, ſignificat tranſcurſum, præteritum. Et hoc ſenſu, Exactas æſtates, & Exactos menſes, Virgil. *lib. 3. Georg.* dixiſſe notat. Exactus dies, *l. 6. in fi. ff. de naut. fen.* Exacto die, *l. 134. ff. de verb. ſig.* id eſt, trāſacto, ſeu Peracto, *vt loquitur l. 3. ff. de op. libert.* proinde Exacto, & incipiente die, opponuntur, *in d. l. 134.* Poſt exactos dies, *l. 1. C. de teſt. mil.* Briſſ.

EXACTORES *in l. 2. & §. de commun. fiſ. debit. lib. 10. C. & l. 1. de his qui ex pub. rat. eod. lib. & C. de exact. tribut.* dicebantur, quibus exigenda fiſcalia nomina mandata erant, quive ad tributorum, & fiſcalium debitorum exactionem deſtinati. Quo in ſignificato ſæpiùs hoc verbum reperitur apud Saluian. Maſsil. *in lib. de vero Dei iudicio.* ἀπαιτητὰς πράκτορας ἤτοι ἀπαιτητὰς Iuſtin. appellat *in Nouel. 17.* Briſſ.

EXIGO, deſidero, vt des, fideicommiſſum valet: ſed & ita, volo hæreditatem meam Titij eſſe: ſcio hæreditatem meam reſtiturum te Titio. Neratius autor. Spieg.

EXIGERE, variè accipi, monuit Alcia. propriè tamen exegiſſe dicitur, qui id recepit, quod inſtituta actione petebat: vnde exigere ab inuito accipitur. Spieg. *Vide Rebuff. ad l. verbum exacta. ff. de verb. & rer. ſign.*

EXIGERE, ab ex & ago, pro eijcere, expellere, außtreiben, *l. 2. §. quod ad magiſtratus. ff. de orig. iur. l. 8. ff. ad leg. Corn. de ſicar.*

EXIGVA res. *Vide, Res exigua.*

EXIGVA ſumma, pro modica, *l. fi. ff. de præt. ſtipul.*

EXIGVIORES nummi, apud Vlp. *in l. nummis. de leg. 3.* & exiguius legatū, *in fi. l. ſi ita ſit adſcriptum. de leg. 1.* ſicut exiguiſſima legata, dixit Plin. ſecundus. Spieg.

EXILIVM, ab ex & ſolum fictum eſſe verbum, Feſtus, Nonius & Seruius ſignificant his verbis: Solum ſignificat locum. hinc exules dicuntur, ſolo patriæ ſuę pulſi. Item Exules dicuntur extra ſolum. Item, Exul, quaſi trans ſolum miſſus, aut extra ſolum vagus. Item, Exulat, id eſt, extra ſolum ſuum habitat. Quicunque ergo ſiue ſua ſponte, ſiue pœnæ, ignominiæve cauſa extra ſolum ſuum habitant, Exules dicuntur. quorum tamen tria genera reperio. nam alij Interdicti, alij Relegati, alij Deportati nominantur: quod illa inſcriptio declarat in lib. Pandect. 48. *de interdictis, relegatis & deportatis.* Interdicti dicuntur, quibus interdictum eſt certi loci aditu commercioq́, veluti ſi quis Roma abeſſe iubeatur à conſule: vt L. Lamia eques Rom. quem (vt ſcribit Cicero *in orat. pro Sextio*) P. Gabinius conſul iuſſerat ab vrbe abeſſe millium paſſuum ducenta. Item ſi cui à præſide prouinciæ, veluti Siciliæ, aditu ſuæ prouinciæ interdicatur. Cuius rei exempla ſuppeditat *in l. 7. §. 4. 5. & 6. ff. eo.* Relegatorum autem duo genera ſunt. alij namque propriè Relegati dicuntur, cùm in locum aliquem ab hominibus amicis, & notis remotum amandantur: vt Ouid. qui in Pontum abire iuſſus eſt: qua de cauſa ita ſcribit:

Atrox relegatum iuſsiſti viſere Ponti.

Cice. *lib. de offic. 3.* [Criminabatur etiam quòd Titium filium qui poſteà eſt Torquatus appellatus, ab hominibus relegaſſet, & ruri habitare iuſsiſſet.] Alij verò impropriè relegati dicuntur, qui non modò non amādantur aliò, ſed certum in locum quodammodò includuntur: & quaſi circumſcribuntur. vt cùm præſes damnat aliquem ne domo ſua prodeat: *in l. vlt. ff. eod.* quod feciſſe Verres dicitur à Cicerone, *Verrina 4.* qui iudicem illum qui ſecundùm Heraclium iudicarat, in ſenatu eſſe, locisq; & commodis publicis vti vetuit. Item cùm quis patria excedere vetatur, iubeturve certis in vicis morari: qua de re loquitur Vlp. *in l. 7. §. ſolet. eo.* eaq; eſt, meo iudicio, quā Marcianus latam fugam appellat *in l. 5. eo.* vbi ait latam fugam eſſe, cum omnib. locis interdicitur præter certum locum. Nam latam fugam Græcus homo dixit, non facultatem liberè vbiq; vagandi, vno loco excepto, ſignificans: ſed φυγὴν potius demonſtrās, id eſt, exilium ab omnibus locis præterquàm ab vno: quaſi dicas, hominē ab omnibus locis, præterquàm ab vno aliquo fugatum. ſic enim Græcè nonnunquàm noſtri loquuntur, vt notauimus *in l. 1. ff. de ſponſal.* Sponſalia eſſe mentionem, pro μνηστείαν, Apparet igitur neq; corruptum illum eſſe locum, *vt Budæus & alij exiſtimant*, & hanc latam fugam ex aduerſo reſpondere Interdictioni. ſiquidē Interdictio dicitur, quū quis certi loci aditu, lata fuga vero cùm certi loci exitu prohibitus eſt. quod paucis hiſce annis apud Allobroges vſurpari vidi, cum decreto Senatus piſtor quidā vrbe ſua exire per vniuerſum vitæ ſuæ tempus eſt prohibitus. quam multam Exilij nomine rectè à Iuriſconſultis appellari, locus quem *ex orat. Cicer. pro Sextio* ſubijciam, oſtēdit: [Idemq; tu cum his atq; huiuſmodi conſilijs, ac facinoribus nomine C. Cæſaris clementiſsimi, atq; optimi viri, ſcelere verò atque audacia tua M. Bibulum foro, curia, templis, locis publicis omnibus expuliſſes, incluſum domi contineres: cumq́; non maieſtate imperij, non iure legum, ſed ianuæ præſidio, & parietum cuſtodijs conſulis vita tegeretur, miſerisne viatorem, qui M. Bibulum domo vi extraheret, vt id quod in priuatis ſemper eſt ſeruatum, id te Tribuno pleb. Conſuli domus exilium eſſe non poſſet.] Deportati porrò dicebantur, qui ciuitate ſua multati, vincti (vt veriſimile eſt) neruo, aut compedibus, in nauim aliquam imponebantur, ſeruisq; publicis vt eum in inſulam transferrent, tradebantur: idq; atrociſsimum exilij genus erat, quod (vt modò dixi) ius omne ciuitatis & agnationis adimebat, *l. 6. ff. eo. l. 4. ff. de gradib. l. ſunt quidam, 17. ff. de pœn. & l. 1. ff. de hered. inſtit.* Itaq; neque capere quicquam ex teſtamento ciuis Romani, deportati poterant, neq; ius vllum in ſua priſtina ciuitate retinebant, *l. cum qui. 8. ff. de teſta. l. ſi pater. 9. C. de ſent. paſſ.* Deniq; mortuorum loco habebātur. *§. cùm autem. quib. mod. ius pat. l. Gallus. ff. de lib. & poſth.* Hinc illud Iulij Cæſaris edictum *apud Suetonium*: [Deſinant, inquit, vltrà quærere, mihiq́; qui compertum habeo, credant: aut quidem vetuſtiſsima naui impoſitos quocunque vento in quaſcunq; terras iubebo auehi.] Sic Terent. *in Phormione*:

Tantane affectum hominem quenquam eſſe audacia?
Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier in ſolas terras?

id eſt, in ſolitudinem, vt ait Donatus. Triplex igitur inter Deportationem & Relegationem differentia. Deportati ciuitatem amittunt, *d. l. 6. de interdict.* Relegati verò retinēt, *l. 7. §. 1. eo.* vbi Vlp. ait, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuū quis fuerit relegatus, & ciuitatem Romanam retinet, & teſtamenti factionem non amittit: quod idem traditur *in d. l. 8. de teſtam. & l. 4. de interd.* vbi Vlp. ait, relegatum in poteſtate ſua liberos retinere: quia & alia iura ſua omnia retinet. Altera differentia eſt, quod Deportati perpetuo exilio damnantur: Relegati verò, ſæpè ad tempus, *d. l. 7. §. 1. de interdict.* Tertia, quòd deportati, vt verbi vis declarat, ſeruis publicis traduntur vincti, vt eos in nauim impoſitos in ſolas terras transferant: *vt loquitur Terent.* Relegati verò exire iubentur, his verbis, [Illum prouincia illa, inſulisq; eis relego, excedereq; debebit intra illum diem,] *d. l. 7. §. his qui, eo.* Atque hæc quidem ita propriè ac ſubtiliter diſputantur. Verùm intelligendum eſt, pinguius plerunq; nos iſtis vti verbis, vt qui interdicti propriè ſunt, relegati dicantur. Itaque Gallus Aelius Relegatos, apud Feſtum, ita definit, quibus ignominiæ, aut pœnæ cauſa neceſſe eſt ab vrbe Roma, aliove quo loco abeſſe, lege, ſenatusue cōſulto, aut edicto magiſtratuum. Sic Vlp. *in d. l. 7. §. his qui* ſcribit eis qui relegantur, ita magiſtratus fari ſolitos, [Te illa prouincia exire iubeo.] Sic de L. Lamia Cicero loquens *in ea pro Sextio.* [Eum, inquit, in concione relegauit, edixitq; vt ab vrbe abeſſet millia paſſuum ducenta.] Maximè verò verbū exilij confunditur atq; permiſcetur: cùm enim generale ſit (vt ſuprà diximus) tamen ad deportationis ſpeciem plerunque & quaſi propriè reuocatur, & à Relegatione remouetur, vt *in l. 2. ff. de pœn.* Capitalia, inquit, iudicia ſunt, in quibus pœna mors, aut exilium eſt: hoc eſt, aquæ & ignis interdictio. per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate.

bis qui not.infa.[Pœna grauior vltra legem impoſita, ex ſtimationem conſeruat,&c.]Spieg.

EXISTIMATIONIS cauſſa (ſic enim legi debet *in l.ſi in duab.104.de diuerſ.reg.iur.* non,vt in vulgaribus, æſtimationis) quæ ad famam pertinet, quæve infamiæ notam iniurit *P.Decio,& Pet.Fabro interpretibus.*

EXISTIMATIONEM lædere, & notare, *l.2.ff.de iis qui notan.infa.*& alibi conſeruare *l.13.§.prætor.ff.de iis, qui not.infa.* purgare.*l.1.ff.de muner.*Prat.

EXISTIMATIONE integra, & illæſa.*l.25.de procur.ff.* Quod H.Modeſtino dicitur *μονίμου τῆς ἀτιμίας l.21.ff.de tutor.dat.*Prat.

EXITVS,præter vulgatam ſignificationem, etiam pro effectu,ponitur.*l.5.ff.teſtam.quemad.ap.l.16.§.1.ff.de iniuſto rupto.l.15.§.ex hoc.ff.de dam.inf.*

EXITVS etiam pro morte,*l.1.§.1.ff.de his qui not.inf.l.32.§.eis oratio.ff.de donat.inter vir.& vx.& l.4.ff.de adim.leg.* ex Briſſ.

EXITIVM,ait Feſtus,peſſimum exitum dicimus, *l.21.ſ.de capt.& poſtl.*ex Briſſ.

EX LEGIBVS verbum,quomodo intelligendum, Alc. explicat *in l.nominis tei.de verb.ſign.* Et re vera ſi vnquam peccatum eſt in hoc,nunc peccatur maximè non à Iuriſperitis tantùm, ſed à principibus,magiſtratibus, regibus,pontificibus,ſacrificis,theologis quoque.Proinde nulli non,vt vulgò dicitur,facultati,crebrius inculcanda ea ſententia, quę habetur *C.de legibus.*Nulli dubium,in legē committere eum,qui verba legis amplexus,contra legis nititur voluntatem.Spieg. *Alde Forcat.Necyomantiæ dial.64.num.4.*

EX more,pro, ſecundum conſuetudinem.

EX natis gregem ſupplere,id eſt, in locum capitum defunctorum vel inutilium alia ſubmittere, *vt dicunt Vlp. & Pomp.l.vetus.& ſeq.ff.de vſuf.& vſu.*Spieg.

EX nobis Deſcendentes dicuntur: vt Nos,ex Aſcendentibus.*Aut.de hær.& Falc.§.1.verſ.*Alber.

EX nunc,verbum & includit,& excludit *c.frequens.de reſcrip.lib.6.* Si hæc verba adponantur in ſententia excommunicationis,non eſt neceſſe adijcere,prout ex tunc. *Clem.2.de ſepult.* nam trahitur ad diem coditionis.*Innoc.c.præterea.de adpellat.*Prat.

EX NVNC, PROVT EXTVNC, & EXTVNC PROVT EX NVNC,frequens pragmaticis formula, quâ ſignificatur,extremitatem temporis trahi ad initium,& finē trahi ad extremitatem. *Accurſ.l.1.C.de edendo.Bart.l.ita ſtipulatus.la grande.de verb.oblig.Bart.l.de pupillo.§.ſi plurium.ff.de no.op.nuncia.* Spieg.

EX non ſcripto,ſine libello,interpretatur Albericus *in §.ſi tibi ſtudium.de mandat.princip.in auth.* Aliter ſumitur in §. ex non ſcripto. *Inſtit.de iure nat.gent.& ciuili.*Prat.

EX officio ad artificium tranſire, declaratur à Martian. *de leg.3.l.legatis ſeruis.*Spieg.

EXOLERE, pro deficere, ac vetuſtate quadam euaneſcere,familiare verbum Iureconſul.*l.2.§.exacto ff.de orig.iur.vbi Oldend.*

EXONERARE æs alienū.*l.5.§.ſi filiusfamilias.ff.de iure dot.* creditorem probandi neceſsitate, *l.30.ff.de iureiur.* petitorem,*l.30.ff.de iuriſdict.* pignus,*l.35.ff.de pign.act.*ſtipulationem, *l.89.§.vlt.ff.de ſolut.*Briſſ.

EXORBITANTIA,Zaſ.interpretatur, quæ ſunt extra limitanea,quæ ſunt irregularia, quę ſunt enormata,& pro pemodum abſurda. De his valde notabilis doctrina per Ang.iactatur *in l.quiq.§.parentes.ff.de in ius voc.* Quod quantumcunq; ſint exorbitantia aliqua, tamē propter honeſtatis rationem fit extenſio etiam ad caſum improprium. Sanè egregia limitatio ad id, ꝙ per manus traditur, in exorbitantibus non fieri extenſionem. Spieg.

EXORCIZARE vulgare eſſe impoſtorum verbum Vlpia.*in l.1.ff.de var.& extraordin.* ſcribit. A quo Exorciſtæ. Iul. Firmic.*lib.3.Matheſ.cap.9.*[Faciet exorciſtas,& qui laborantes dæmonū incurſione homines aptis remedijs liberēt.] Auguſtin.*in lib.de beata vita* de ſpiritu immundo agens vt ille,ait,qui extrinſecus inuadit acumen ſenſusq; conturbat, & quendam hominibus infert furorem: Cui excludendo qui præſunt, manum imponere vel exorcizare dicuntur, hoc eſt,per diuina eum adiurando expellere. Cui muneri in eccleſia qui præerāt,Exorciſtæ vocabantur. *l.6.C.de epiſc.& cler.l.121.de decurionibus in C.Th.* Iſidor. *lib.8.Etymolog.cap.12.* Exorciſtæ ex Græco in Latinum adiurantes vocantur. Inuocant enim ſuper catechumenos vel ſuper eos, qui habent ſpiritum immundum, nomen domini Ieſu, adiurantes per eum vt egrediatur ab eis.Briſſ.

EXORCIZARE.Vlpianus *l.1.ff.de extraord.cognit.*[Non tamen ſi incantauit,ſi imprecatus eſt, ſi, vt vulgari verbo impoſtorum vtar,exorciſauit. non ſunt iſta medicinæ genera,tametſi ſint qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment.]hæc ille. *Ἐξορκίζειν* eſt abiurare,& execrari. Talium imprecationum quibus morbi expelli credebantur, meminit Plin.*lib.28.c.2.* Luc.etiam.*in act.Apoſt.cap.19.*de preſtigiatorib.quibuſdam cōmemorat,qui ſe dæmonas poſſe pronunciato Chriſti nomine profligare profitebantur: quo: *Ἐξορκιστὰς* appellat.Hot.

EX ordine,vice aduerbij fungitur.

EX parte,idē ꝙ partim ſignificat,& vice aduerbij ponitur. Canoniſtæ aliter,& vt pleraq; alia,barbarè vſurpant.

EXPATRITIVS,qui patriciatum depoſuit.Zeno *l.3.C.de ſenat.vel patrit.*[Quoties viro fortè patricio, vel expatritio ei quem Prætorianæ,&c.]Hotom.

EXPECTARE mortem patris, ſignificat etiam valde auidè expectare,vt eſt apud Fabium *lib.8.c.3.* & notum eſt illud è poeta.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Balduinus de hæred.qual.& diff.

EXPEDIRE,pro abſoluere.Caius *de iureiur.*[Maximum remedium expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio.]in tertijs perſonis, hoc eſt,imperſonaliter, pro vtile eſt, vſurpatur *Inſtit.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.§.ſed & maior.*[Expedit reip.ne quis re ſua malè vtatur.]

EXPEDIRE propriè eſt pedem retentum liberare, (außlöſen.)quod impeditus is dicatur qui pedes habet ita alligatos,vt progredi nequeat,hinc ad multa alia transfertur,vt expedire negotia:& expeditum quicquid promptum eſt & paratum.*Connarus lib.9.cap.5.num.9.*

EXPEDIENDA de plano ſunt, quæ proconſul habet *l.nec quicquam.de offic.procon.* Quam expeditionem,qui eandem cum ſummaria cognitione faciunt, res diuerſas confundunt,nec acutè ſatis diſtinguūt quæ ſecerni debēt. Id enim pro confeſſo & certo habeo,eſſe vbi & ſummatim de cauſſa cognoſci poſsit, cum tamen de plano res expediri nequeat.& quod eſt ergo,de plano expedire? Nempe iudice pro tribunali more maiorum ad ius dicēdum non ſedente:Ex eo ſignificatione ſumpta,quod Planum pro terra, ſeu ſolo nonnūquam dici ſoleat.vt apud Ouidium Naſonem:

Qui cadit in plano,ſic cadit,vt tacta ſurgere poſsit humo?

Apud Domitium Vlpianum.*l.ſed etſi.§.1.de in ius.* Proſcribere palam ſic accipimus claris literis, vt de plano rectè legi poſsit.]& apud Cornelium Frontonem.[Cadimus in plano, decidit aliquid ex alto.] Hinc Suet.Tranquil. *in Tiberio Cæſare.*[Si quem reorum (inquit) elabi gratia rumor eſſet, ſubditus aderat, Iudiceſque aut è plano, aut è Quæſitoris tribunali, legum & religionis,& noxiæ de qua cognoſcerent,admonebat.] T.Liuius *lib.10.* [Quia ægrè ſucceſſerāt ex plano in muros.] & L.Florus *lib.4.*[Qui fiduciā timent, in quos ſe recipiebant, Caſtra ſua, ſed quæ in plano erant habitare & incolere iuſsit.] *Carr.lib.3.in ſymp.cap.41.*

EXPEDIRE per libellum.Moris fuiſſe, vt quid à principe deſideraturi, principem etiam præſentem ſcripto adirent, *author eſt Tacit.Annalium lib.4.* eiuſque moris meminit Calliſtratus: ait enim D.Hadrianum aditum fuiſſe per libellum à Iulio Tarentio. *l.Diuus ff.de re iudic.* Vlp.etiam de quodam ſcribit, qui ſe feciſſe procuratorem libello principi dato profeſſus eſt.*l.ne ſatiſdatio ff.Rem rat.hab.* Hunc morem ab ijs quoque obſeruatum fuiſſe, qui quid à prætore aut præſide, aduerſario nullo in ius vocato, poſtulabant, expreſſe teſtatus eſt Iulius Paul.*l.15.de in ius voc.*Et tunc ſi talis res per libellum peteretur, quæ prolixiorem nullā requireret cauſę cognitionem,ſtatim per libellum,etiam de plano expediebatur. Idq; illud eſſe omnino videtur quod Sueton.ſic de Nerone ſcribit.[In iuriſdictione poſtulatoribus,niſi ſequenti die ac per libellos non temerè reſpondit.] eos haud dubiè libellos intelligens, quibus adiri Principes moris erat. Igitur ad illud quod à principe, vel à præſide libello petebatur, per libellum reſpondebatur: & ſic per conſequens expeditio poſtulationis fieri etiam

per libellum ſubſcriptione ſolebat. *l. 29. de l. Cor. de falſis.* Si autem res quæ per libellum petebatur, talis eſſet, vt opus haberet decreto, tunc [illegible] neq; de plano, neque per libellum poterat expediri, ſed in diem cognitionum differebatur: qui dies cognitionum, decreti dies appellatur. *l. 28. in prin. de excuſ. Rauard. protrib. lib. ſing. cap. 8.*

EXPEDITIO, propriè profectio cum expeditis militib. Saluſt. *Iugurth.* [Marius interea exercitu in hybernaculis compoſito, cum expeditis cohortib. & parte equitatus proficiſcitur in loca ſola.] Et paulò pòſt, de eodē loquens, [Pauidi ſine decore ad Syllam profugiunt, quem Conſul in expeditionem proficiſcens, Proprætorem reliquerat.] Imp. tamen pro caſtris poſuit *in princ. tit. de milit. teſt.* vbi teſtamentorum leges non exigit ab ijs qui in expeditionib. occupati ſunt. nam *in §. 4.* [Quatenus, inquit, militant, & in caſtris degunt.] Hotom.

EXPEDITVM, Vlp. *in l. contra. §. ſi filius, de pactis*, venuſtè accipit, pro certo, explanato, declarato, deciſo, quod & ipſum non eſt expeditum. Idem *in l. 2. rem pup. ſal. fore.* non expeditam emptionem, pro difficili, & ea quæ citò fieri nō poteſt. Sic expeditiſsimū pro certiſsimo & indubitato, Gaius dixit, *l. in venditione. §. fin. de bon. aut. iud. poſſ.* Prat.

EXPELLERE & Repellere, non debet intelligi de armis priuatis, & de facto, ſed de publica executione, & de iure, teſte Iuſtiniano *in proœmio Inſtit.* qui ait, [Sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat.] Vnde quidam Doct. falsò tradunt, in certis ſpeciebus permitti priuatim expellendi facultatem. Prat.

EXPELLERE è patrimonio, Ciceroni eſt, paterna hæreditate excludere. Idem dixit, Expulſam à matrimonio filiam. Spieg.

EXPENDENDVM reditum patrimonij vtiliter monuit Vlp. *in l. ius alimentorum. 1 de pup. educ. deb.* ſic ſcilicet, vt ſemper aliquid ex reditu ſuperſit. Spieg.

EXPENSA in rationibus, ab antiquo appendendarum pecuniarum more dicta Plin. *lib. 33. c. 3.* ſcribit. Inde Expenſare *in l. 41. §. libertatem. ff. de fideicom. li.* quod aliàs Expenſum ferre dicitur. Plin. *lib. 2. c. 7.* [Huic omnia expēſa, huic omnia ferentur accepta, & in tota ratione mortalium ſola vtramq; paginam facit.] ferre pro imputare & attribuere *l. 22. §. pen. ff. ad Trebel. l. 10. ff. de ſup. leg. l. 24. ff. quæ in fraud. credit. l. 13. ff. qui potio. in pign.* Briſſ. *adde Conna. lib. 8. cap. 1. num. 5.*

EXPENSAE. Nemo qui vltra ſubſtantiæ ſuæ modum ſumptus facit, æquo animo ferendus. *Nouell. Vt determi. ſit numer. cler. §. ex omni igitur, conſtitut. 3.* non oportet vndiq; ad ſumptus poſſeſsiones conquirere, (nam id inſatiabili cuidam auaritiæ ſimul, & impietati proximum eſt) ſed ex moderatis facultatibus ſumptum temperare. *ibid.* Prat.

EXPENSAE, ſumptus ſunt voluntarij: & non neceſſarij: Impenſæ verò ſunt vtiles, & neceſſariæ.

EXPENSAE debentur varijs [illegible] cauſis: aliàs ex victoria totius cauſæ, *de quibus tractatur in l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iudic. & in c. calumniam. de pœnis.* Aliàs ex contumacia aduerſarij. *quarum fit mentio in l. ſancimus C. de iudi. & in c. cum dilecti. de dolo & contumac.* Aliàs ex culpa aduerſarij, qui proceſſum cauſſæ differt, *vt eſt conſtitutum in l. non ignoret. C. de fructi. & liti. expenſ. & in c. finem litib. de dol. & contuma.* Aliàs ex temeritate eius, qui alium ſine actione in ius traxerit, *vt in l. eum quem temerè. in princip. de iud. c. 1. de dol. & contum. lib. 6.* Prat.

EXPENSVM ferre, eſt ſcribere, ſe pecuniam dediſſe. (in die außgabe verzeichnen. cui opponitur, Acceptum ferre. den empfangh zuſchreiben.) Vlp. *ad S. C. Trebellia. l. mulier.* [dicendū eſt potius, fructib. hoc expenſum ferendum, quàm fideicommiſſo.] Obſeruandum autem, quòd non ſolùm de pecunia, ſed etiā de alijs operib. dicitur. Marcel. *ad leg. Iul. repetund. l. lex Iulia.* [Illud quoq; cauetur, ne expenſum ferat opus publicum faciendum, frumentum publice dandū, prębendū, adprehendendū, ſarta tecta tuenda, [illegible] quā perfecta, probata, præſtita lege erunt.] Iauol. *de ſup. leg. l.* [qui veſtē cōmunem omnē, & res plurium generū ſuppellectili ferre ſolitus erat.] Scæuola, *quæ in fraud. l. pupillus.* [Creditores negligentiæ expenſum ferre debent.] Spieg. *Adde Forcat. in ſuo Auario Iuris Ciuil. cap. 2. num. 5.*

EXPERIRI & periculum facere etiamnum latinis pro eodem dicitur, & periculum pro experientia, experientia pro periculo. *Conna. lib. 7. cap. 12. num. 7.*

EXPERIRI, vel experiri ius (vtrunq; enim dicitur) lege agere eſt. inde deducto verbo, quòd qui rē aliquā iudicio petunt, ij quod iuris ſe habere ad eā rem petendā arbitrantur, id ad iudices tentandi & experiundi cauſa exponunt. Paul. *l. 1. ff. de in ius voc.* [In ius vocare, eſt iuris experiundi cauſa vocare.] Vlp. ex Prætoris edicto *in l. 4. ff. vi bon. rapt.* [In eum in anno, quo primum de ea re experiundi poteſtas fuerit, in duplum, &c.] *Sic l. 3. §. hac pœna. ff. quod quiſque iur. l. 1. de diuerſ. temp. act.* Hot.

EXPERIENS pro experto *l. ex cola. C. de priuil. eo. qui in ſac. palat. milit. lib. 12. C.* Prat.

EXPERIENTIA eſt cognitio quædam, nullo docente, per vſum contingens. [illegible] in hoc diſtat ab arte, quæ certis traditur præceptis. Old.

EXPERIRI intra parietes, Ciceroni eſt, permittere rem diſceptandam inter amicos citra iudicium, & extra cancellos forenſes: vulgus Amicabilem ingredi compoſitionem appellat. Spieg.

EXPERIVNDI poteſtatem habere quid ſit, exponitur *in l. 1. ff. de diuerſ. temp. & l. 55. ff. de ædil. ed.* Quod pertinet ad interpretationem. l. 6. ff. de calumniato. l. 1. ff. quando act. de pecul. l. 1. & l. 10. ff. quæ in fraud. cred. l. 1. ff. vti poſsid. Iuris experiundi gratia dixit. Paul. *in l. 1. ff. de in ius voc.* vt & Cicer. *pro Cæcinna:* [Homines inermes, qui ad conſtitutum iuris experiundi gratia veniſſent.] id eſt, vt de iure ſuo experirentur, diſceptarent. Briſſ.

EX PERSONA mora fieri dicitur *in l. mora. ff. de vſur.* cum per debitorem fit, quò minus ſoluat. quod tunc accidit, cum interpellatus non ſoluit, quib. in cauſis moneri illum oporteat. nam qui paratus fuit ſoluere, ſi à ſe peteretur, nihil facere videtur, quo minus eo tempore, quo creditor poſtulet, ſoluat. *Donellus de mora.*

EXPERTES, qui nullam rerum experientiam habent. *C. de tutor. & cur. illuſtr. perſ.*

EXPERTVS, hoc eſt, experientia doctus & prudens factus. Huic credere oportet, *l. diſt. c. vt conſtitueretur.*

EXPETERE ius alicuius, procurare, vt alicui fiat ius, & ius ſuum obtineat.

EXPIGMARE & Expigmatio, pro fucare & fucatio capitur apud Cyprianum *in lib. de habitu virginum.* licet vulgò ibi legatur, Expugnare & Expugnatio, quæ verba non quadrant ſententiæ. *Tiraquellus in 3. l. connub. gl. 1. parte. 1.*

EXPILARE, furtiuè fraudare. Inde apud Iuriſcoſ. titulus eſt, De crimine expilatæ hæreditatis. Et qui alienam hæreditatē expilauerit, extraordinariè ſolet coerceri. Pr.

EXPILATAE hæreditatis crimen proprio nomine notatum eſt, cum in furti appellationem non caderet, quod in re hæreditaria committi non intelligitur. *l. 2. §. 1. ff. expil. hæred. l. 17. C. de furt. l. 3. C. famil. erciſc. l. 3. §. nūc videamus. ff. de ſuſpect. tutor.* Quamobrem in l. 21. ff. de adquir. hæred. ita ſcriptum eſt [rem hæreditariam quaſi ſubripiens, vel expilans.] Expilare verò hæreditatem, id eſt, ſpoliare dixit Scæuola in *l. 40. ff. de ſtatuliber.* Et ita Expilatam hęreditatem accipimus *in l. 23. ff. de fideicommiſſa. libert.* Et expilatæ hæreditatis poſtulare *in l. 33. ff. de negotijs geſt. toto tit. de crimine expilatæ hær. l. 7. in fin. ff. ad Tertullia. l. 3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpect. tutorib.* Expilatio hæreditatis furtum improbius appellatur. *l. 12. C. de his qui notant. infam.* Briſſ.

EXPILATORES, ſunt Aſconio, atrociores fures qui ne pilum quidem relinquunt in corpore ſpoliatorum. *Vide ſuprà, Compilatores.* In iure noſtro propriè hoc vocabulo notantur, qui ex reb. vacantis hæreditatis aliquid ſurripiunt. *vt ff. & C. eod.* Vlp. *de effrac. l. 1* Expilatores, inquit, qui ſunt atrociores fures, hoc eſt λωποδύται, id eſt, qui veſtibus homines exuunt. vt Haloander interpretatus eſt. Budæus legit [illegible] vel [illegible] indicans hoc furtum vocari improbius, *in l. ſi te expilaſſe. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* Cicero in *pretura vrbana* improbiſsimum appellauit. Alciat. apparet eos dici expilatores, qui viatoribus noctu pallia & veſtes diripiunt. Spiegel.

EXPIRAT, Mart. *§. fin. l. 1. de requir. reis.* [Nam & ſi intra annum mortuus ſit, criminis cauſa expirat & perit.] tranſlatè, pro, decidit & tranſijt. Sic & libertas expirare dicitur, quæ in declinatione eſt. Spieg.

EXPLANARVNT, id eſt, interpretati ſunt, & expoſuerunt, apud Iuſtin. *in Aut. quem. oportet epiſc. §. 1.* Hoc autem futurum

futurum eſſe credimus, ſi ſacrarum regularum obſeruatio cuſtodiatur, quam iuſti & laudandi, & adorandi inſpectores & miniſtri Dei verbi tradiderunt Apoſtoli, & ſancti patres cuſtodierunt & explanauerunt. Hinc explanator, qui interpretatur & exponit. Cicero *1. de Diuin.* Sunt enim explanatores, vt grammatici poetarum. Spieg.

EXPLERE, complere, & implere ſignificat. Briſſ.

EXPLETO eſſe, *l. 13. §. vlt. & l. 17. §. 1. ff. de hæred. inſtit.* id eſt, poſt deſcriptum aſſem, *vt l. 59. ff. eod.* videlicet 12. vncijs diſtributis. Briſſ.

EXPLICARE, expedire, conficere, peragere plerunque ſignificat. Briſſ.

EXPLICARI, id eſt, decidi res non poteſt citra adiudicationes & condemnationes. *autor Paulus de procur. l. licet. §. ſi plures.* Spieg.

EXPLICARE pecuniam, quod Græci πορίζειν, Latini curare. Calliſtratus *l. 31. ff. de re iudic.* [Si qui tamen per contumaciam magis, quàm quia non poſſint explicare pecuniam, differat ſolutionem,] id eſt, in promptu non habeant. Hot.

EXPLICATIO, eſt allegatio infirmans ſupplicationē. Et eſt pro actore contra reum. Replicatio, allegatio eſt contra exceptionem. Supplicatio verò, allegatio eſt, quæ replicationem infirmat, & reum adiuuat. Spieg.

EXPLICITE, non eſt diſtinctè & apertè, vt Canoniſtę vſurpant. hoc enim explicate ſignificat, ſed expeditius & celerius denotat.

EXPLICITO, hoc eſt, abſoluto, apud Vlpian. *ad S.C. Trebell.* [Explicito tractatu, qui ad fideicommiſſa ſingularum rerum pertinet, tranſeamus nunc ad interpretationem S.C. Trebelliani. Hoc S.C. factum eſt, eod. referente, temporibus Neronis, octauo Calend. Sept. Anneo Seneca, & Trebellio Maximo, Coſſ. Spieg.

EXPLORATA fides, pro perſpecta & certò cognita, apud Aurelium, *in l. vnica. de off. præf. præt.* Spieg.

EXPLORATORES, qui ſecreta nunciant hoſtibus, (außſpeher/ kundſchaffter/) proditores ſunt, & capitis pœnas luunt. *Arcadius in l. vlt. de re milit.*

EXPLOSA priſtina fictione. *Inſt. de fideicomm. hæred. §. ſed quia.* Alber.

EXPLOSIS ridiculis ambagibus, *l. vlt. C. de legib. & conſt.* Alberic.

EXPLOSIS atque reiectis præſcriptionibus, *l. 1. C. de confeſſ. eiuſd. lit.* Alber.

EXPOLIATI, Zaſius inquit, eleganti figura dicuntur, qui ſunt priuati, qui iacturam in bonis paſſi ſunt. Ita Iuriſconſ. *in l. 1. ff. de don. int. vir. & vxor.* dicit, donationem eſſe prohibitam inter coniuges, ne ſe mutuo amore ſpoliarēt. Sic *in l. 2. C. de damno.* Is qui detruditur in carcerem propter crimen, non debet ſpoliari bonis antequam feratur ſententia. Spoliari, id eſt, priuari. Et quod Iuſtin. *in § compenſationes. Inſtit. de Action.* dicit, Expoliatum bonis. Iuriſconſ. *in l. fin. ad tit. de his quæ in fraudem.* dicit, Exutum bonis: vt paria ſint, Exui bonis, & Expoliari bonis, id eſt, iacturam bonorum pati. Vnde interpretes *d. § compenſationes.* verbi Expoliatus elegantiam non intelligentes, alienum, ridiculum, & plane impium, vt Zaſ. vtar verbo, ſenſum inuexerunt. Spieg.

EXPOLIATORES. *Lege, Attrectores fures.*

EXPONERE cautionem epiſtolamque dicimus pro cauere & emittere epiſtolam, *l. 25. ad fin. ff. de probatio. l. vlt. ff. de conſtit. pec. l. 8. § procuratorem. ff. de procuratoribus. l. 43. in fin. ff. de admin. tut. l. 7. §. & illud. C. de præſ. cript. 30. ann. §. fin. autem per procuratorem. Inſtit. de ſatiſd.* Exponere filium, *l. 29. ff. de manumiſſ. teſtamento. l. 16. C. de nupt.* Et Expoſitus filius, *in l. 1. § ſi quis neſ. tit. ff. de iur. & fact. ignor.* Briſſ.

Exponi dicuntur infantes, ſerui, liberti, & languidi, ſi ſine cura dimittuntur, vel eis alimenta negantur à parentibus, à dominis vel à patronis. *vt in c. vnico de infant. & languid.* Exponere enim aliqui ſolent, relegato pietatis officio, infantes vel languidos ante Eccleſias, vt eos alij miſeratione moti colligant, *87. diſtinct. Si expoſitus.* Spieg.

EXPORTARE, verſchicken. Martia. [Exportandus ab Italia, ſi venerit, in prouincia morari poteſt.] *l. 2. de export.*

EXPOSCERE, & Depoſcere, eſt dedendum aliquem ad pœnam petere.

EXPOSTVLARE ſummiſſum, ſeruorum eſt erga dominos; qui apertè conqueri non audent, propter reuerentiam. Nec ſemper eſt iubaccuſare, ſeu appellare aliquem de accepta iniuria, verumetiam vehementer poſtulare. *Inſul. ex Suet. in Aug. exemplum adfert.* Spieg.

EXPOSTVLATIO, eſt aduerſus eum quem accuſamus, quod F. Sylu. adnotauit. Expoſtulationem facere, eſt cum quærela apud amicos requirere, & quaſi officium amicitiæ in alio deſiderare: quia ab eo violatum ſit. Spieg.

EX PRAEPARATO, vice aduerbij ponitur, id eſt, dedita opera. (vorſetzlich.)

EX præſcripto agere, imperitè aulici dicunt iuxta inſtructionem.

EXPRESSA nocent, non expreſſa non nocent. Sententia hæc eſt apophthegmatica, plus in receſſu habens, quàm verba ipſa in fronte præ ſe ferebant, *vt oſtendit eleganter Ferrarius in huius regulæ explicatione.* Obſeruandum tamen, quòd & ea, quæ ad aliud expreſſum referuntur, aut ex neceſſaria conſequentia veniunt, tanquam expreſſa iudicantur, *l. ait prætor. §. 1. l. in ſumma. in princ. de re iud. l. aſſe toto. ff. de hæred. inſtit. cum ſimilibus.* hanc elegantem iuris doctrinam accuratè latè proſequitur Iaſon *in l. Prætor ait. ff. de oper. nou. nunc.* & Abbas *in cap. olim. extr. de cenſibus.* Alioqui expreſſum, facit ceſſare tacitum, *l. cùm ex filio. §. filio. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtit.* Et plerunque fit latior interpretatio in caſu expreſſo, quàm tacito.

EXPRESSE, pro manifeſtè & apertè. (außtrucklich.)

EXPRESSIM, diſertè, nominatim. Paulus *l. 98. § 3 ff. de ſolut.* [Quod ita poteſt admitti, ſi hoc ipſum expreſſim agebatur.] Hot.

EXPRESSVM, tribus modis: Primùm, quod verbis generalibus exprimitur: Secundò, quod verbis ſpecialibus: Tertiò, quod ſingulariter & proprio nomine exprimitur. *ſecundum doctrinam Bart. in l. 1. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. Io. Bello, etymol.*

EXPRIMERE, inter alia etiam hoc ſignificat, vi & neceſſitate impetrare & auferre, (abdringen.) vt enim extorquere, ſic exprimere dicitur, quaſi manibus preſſis auferre, & extundere. Spieg.

EXPROBRARE, pro pudore afficere. ſic Plin. Iunior [Etiam mala emptio ſemper ingrata, eo quòd exprobrare domino ſtultitiam videtur.] Spieg.

EXPROMISSOR dicitur, qui pro alio nouandi animo promittit, *l. vlt. ff. ad Macedon. l. ſi mulier. 22. ff. ad Velleian. l. 7. § 4. ff. de dolo malo. l. 4. § 1. ff. de re iudic. l. 4. ff. de condict. cauſ. dat. l. qui libertinus. 37. ff. de oper. libert.* Itaque differt Expromiſſor à fideiuſſore, ſiue adpromiſſore. nam ille ſolus obligatur: hic cum alio. ille reus principalis eſt: hic acceſſorius. illum qui dat, liberatur: hunc verò qui dat, obligatus manet. *l. vt res. 53. ff. de contrah. empt. l. quod ſi 10. ff. de pign. act. l. quod ſeruus. 56. ff. de pecul. l. 5. § ſi pater. ff. de iur. dot.* Hot. *Ad le Cuiac. ad l. eleganter. § ſeruum paſſionis. ff. de dolo malo. Comment. lib. 6. cap. 6. num. 2. & num. 91.*

EXPROMITTENDI autem verbum proprium eſt iureconſultorum, ab ipſis docendi gratia factum & inuentum, cui nullum magis reſpondet, quam quod illi dicunt recipere, quod plus aliquando ſignificat, quam polliceri vel promittere cum in alieni facti obligationem veniunt, *Comm. in præallegato loco.*

EXPVGNATVR nauis, cum ſpoliatur, aut mergitur, aut diſſoluitur, aut pertunditur, aut vela conciduntur, aut anchorę inuoluuntur de mari. *Calliſtratus auctor, de incend. ruin. naufr.* Spieg. Porro & tunc nauis expugnari dicitur, cum prælium aduerſus nauem ſuſceptum eſt, *de quo latius Peckius l. 3. § deinde ait prætor. ff. eod.*

EXPVNGERE, Budæ. ait, eſt punctis circumducere & tollere, & quaſi rem iam confectā eximere è codice. Hermogen. *de diuerſ. tem. præſcr.* [Reipublicæ rationes ſubſcriptæ & expūctæ aduerſus eum quidem qui adminiſtrauerit, vltra viginti: aduerſus verò hæredem vltra decem annos retractari non poſſunt. Spieg.

EXPVNCTI. *Vide Punctum. ad fin.* Spieg.

EXPVNCTVS miles dicitur, qui è numeris exemptus eſt, & ære dirutus. Bud.

EXPVRGARE, idem quod ſe vitio aliquo purgare.

Et expurgationem habere, pro ſe purgare, accipitur. Sp.

EXQVAESTOR, Quæſtorius, qui quæſtura eſt functus, hoc ex Iuſtiniani præfatione Græca cum Latina collata intelligitur. quarum in hac ſic legitur, [Quæ omnia confecta ſunt per virum excelſum, necnon prudentiſſimũ magiſtrum, exquæſtorem, & exconſulem Tribonianum,] in altera verò hoc modo. ἅπερ ἅπαντα ἐκτίθη τα καὶ ἐκ πάντων ... παρὰ τε Τριβωνιανοῦ τοῦ ... Hotom. & ita quidem ante alios id interpretatus eſt Crinitus, *de honeſta diſciplina. lib.10. cap.12.* eumque ſecutus Ferretus, *in proœmio Inſtit.* Exquæſtores & exconſules interpretans, qui olim quæſtores conſulesve fuerint. Aldobrandinus autem *in d.proœmio*, Quæſtorem & Exquæſtorem eundem eſſe putat. Nam quem exquæſtorem *in d.proœmio* vocat, & *in inſcriptione epiſtolæ ſub tit.16. C.de vetere iure enucleando in eiſdem duabus epiſtolis* modò Quæſtorem, modò exquæſtorem appellat eodem tempore. Item titulus eſt de quæſtoribus, libr.12. ſubſequitur autem ſtatim conſtitutio de his qui exquæſturæ honore viguerint. vbi exquæſturæ honor quæſtoris appellatur. Adde quod Exquæſturæ munus ſeparatim non legitur. vide & Alciat. *lib.4. diſput. cap.3.* vbi Exquæſtorem Tribonianum dictum putat, quaſi qui ante omnes quæſtores, & alios omnes magiſtratus aulæ Iuſtiniani fuerit. ex, enim particula eſt non priuantis tantum, ſed & augentis.

EXQVIRERE, id eſt, inter ſe conſultando inueſtigare: quod eſt vniuerſalis concilij proprium. Spieg.

EXROGARE. *Vide. Erogare.*

EXSCRIBERE, eſt & exemplum ſumere, & ſcriptum perficere.

EX ſecto ventre extractus. *Vlpian.l. poſthumus. de inof.teſta.* Spieg.

EX ſeminario, id eſt, ſtirpitus: ſic Vlp. interpretatur. *in l. vitem. §.quod ſi quis.arb.furt.cæſ.* Spieg.

EX ſuperiore in inferiora non aquam, non quid aliud immitti licet. in ſuo enim alicui hactenus facere licet, quatenus nihil in alienum immittat.

EX ſingrapha agere, obſignatis tabellis agere: pro eo quod eſt, rigidè, parumque ciuiliter, ſed velut ex obligatione. Sunt formæ, vt ait Eraſm. à Iuriſcoſſ. ductæ, verſæ in prouerbium. Spieg.

EX tempore, id eſt, cauſa temporis, ſeruiendo tempori, vt vulgò dicunt, ſecundum exigentiam temporis.

EX tempore dicere, id eſt, citra præmeditationem: & apud Perſium, extempore viuere, id eſt, citra ſolicitudinẽ futurorum. Hanc vitam ceu feliciſſimam probauit Chriſtus: vt quam & ipſe ſemper ſecutus ſit, & Apoſtolis ſequendam propoſuerit. *ex Eraſ.* Spieg.

EXTA. Extorum vſus olim in ſacrificijs frequens erat apud Græcos: nam in ſacrificijs primum hoſtiæ partem adolebant, & exta coquebant, eiſque veſcebantur, deinde ex alijs viſceribus poſtea epulabantur, id quod ex Homero facilè perſpici poteſt, ita ſcribente:

νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσί.

nam quincuplex illud veru craticulæ ſimile tenebant exta torrentes. ſequitur enim mox

αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ' ἐκάη, καὶ σπλάγχν' ἐπάσαντο.

quo quidem ſignificat exta tum cocta fuiſſe, & comeſa eſſe, cum coxæ in deorum aris vrebantur. reliqua poſtea viſcera aſſabant ad reliquam dapem: Homer.

μίστυλλόν τ' ἄρα τἆλλα καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν.

In Herculis ſacro idem Liuius declarat à Romanis fieri ſolitum, cui græco ritu res diuina fiebat, his verbis, [Forte ita euenit, vt Potitij ad tempus præſtò eſſent, iiſque exta adponerentur, Pinarij extis adeſis, ad cæteram venirẽt dapem.] hæc tamen Maro de eodem Herculis ſacro loquens confudit, non tam vt reor volũtate, quàm carminis lege, qua coacti interdum poetæ res & tempora non ſatis diſtinguunt: ſed adſcribamus eius verſus:

Veſcitur Aeneas ſimul & Troiana iuuentus
Perpetuo tergo bouis, & luſtralibus extis.

cùm autem extorum mentionem fecit Maro, hoc ipſo participes ſacrificij intellexit & ſignificauit: nam qui à ſacris arcebantur, iis de extis guſtare nefas erat, vt homicidis: Ariſtophanes *οὐκ ἱερῶν τοι οὐχὶ σπλάγχνων χρὴ σπλάγ-χνων μετέχειν.* Et Turnebus exta à Marone ideo appellata eſſe luſtralia putat, vel quod primus Hercules poſt Caci cædem ad aram maximam, facto ſacro ſe purgauerit & luſtrauerit: vel potius quod cum omnia, non ſacra luſtrẽt & purgent extorum eſu id maximè conſequimur & ſacrificiorum participes ſumus, à quibus impij arcentur. *Turneb.aduerſ.lib.7.cap.13.*

EXTARE dicitur, quod eſt in rerum natura. Proinde exſtare, & conſumptum eſſe, opponuntur, *l.1.§.vlt.ff.de reb. cred.l.9.§.vlt.ff.de iur.& fact.ign.l.9.§.1.ff.ad exhib.* Aequè pugnant hæc, exſtare, & extinctum eſſe, *l.8.ff.de peric.& comm.rei vend.* Itidemque exſtare, & in rerum natura non eſſe, vel deſinere eſſe. *l.84.§.ſi ita cui.ff.de leg.1.l.17.§.non ſolum.ff. de aſſ. rer.amot.* ex Briſſ.

EXTANTES fructus, *in l.certum. C. de rei vend.* intelliguntur nondum conſumpti: eaque ſententia recepta eſt. Donellus *de fructib.* extantes interpretatur pendentes adhuc, & qui à ſolo nondum ſint ſeparati, quàm rectè viderit ille.

EXTENDERE legem, eſt eam ampliare ad non expreſſa. Vnde vulgata doctrina eſt, in fauorabilibus extenſionem fieri oportere, ſi ſit idoneitas rationis, *l. illud. C.de ſacroſanct.eccleſ. Bart.in l.ſi conſtante.in prima parte, in noua quæſt. ſolut. matr.* Sed & interdum verba in extentam, & deſtricta ſignificatione in latam laxari poſſe, gloſſ. monuit, *in auth. vt hi qui obligat.poſt princ.verb. ad curationem. & ibi Ang.* Sic & noſtra appellamus, in quibus ius aliquod habemus. *gloſſ. & Bald. in l.2. ad princ.de orig.iur. gloſ.in l.ſi & me & Titium. ſi cert pet. in l.1.ad fin. & ibi Alber.de eo quòd cert.loco. vide ſuprà, Exorbitantia.*

EXTERMINARE, eſt quod nos vocamus, verbannen/ id eſt, extra Bannum eijcere. quam vocem, vt Rhenanus noſter atteſtatur *in annot. ad Tertullianum.* Anſegiſus Abbas, Franciarum legum, quas de Germanico ſermone in Latinum vertit, Forbannire reddidit. Vnde Forbãniti legibus Longobardorum & Alemanorum, & reliquarum gentium nominis Germanici. Vſus eſt eadem voce Imp. Fridericus II. *in conſtit.regni Neapol.lib.2.tit.2.* vbi interpres minimè contemnendus, quo Foro iudicari, à Forobannitis diſtent, haud inſcitè demonſtrauit. Spieg.

EXTERNAE res dicuntur non tantum bonæ fortunæ, ſed etiam quæ domeſticæ non ſunt: quas Forenſes appellat Cicero. Spieg.

EXTERVS religionis, pro alieno à religione, Impp. vſurparunt, *in l.nemo. C.de iudæis.* Spieg.

EXTER, pro extraneo, *l.84. ff.de acquir. vel omitt. l.11. ff. de leg.1. l.6. ff.quando dies legat.l.11. §. quæſitum. ff. de leg. Falc.* Planè Exter hæres in l.69 §.1. & §. vlt. ff de leg.2. & l.114. §.cùm pater. ff.de leg.1. intelligitur, qui ex nomine familiæ teſtatoris non eſt. Briſſ.

EXTORRES, exules ſunt: quaſi extra terram eiecti, *Alc.in l.nemo clericus. C.de ſum.trin.& fid.cath.*

EXTORRIS etiam transfertur ad alia: vt extorrem fieri ſacri miniſterij dicitur, id eſt, à ſacro miniſterio priuatum & eiectum, *c.ita dominus.29.diſt. Ioan.Bell.etymol.*

EXTRA, pro præter, *l.diximus.ff.de extoſ.tut. Alber.* ſic apud Ciceronem *in prima inuect. in Catilin. cum alijs locis per Sylnium adductis.* Spieg.

EXTRANEVS, in materia dotis, dicitur omnis ille, qui non eſt paterfamil. virilis ſexus, & qui non habet filium in poteſtate: ſolo eius parente excepto, omnes alij dicuntur Extranei. *vide Zaſium in §.fuerat. Inſtit.de actio.* Spieg. & Briſſ.

EXTRANEI etiam ſui dici poſſunt ratione delicti, gloſſ. eſt probata, *in l.3. ff. de offic. Præſid.* vbi dicitur, Præſidem etiam aduerſus extraneos imperium habere, ſi male fecerint: licet aliàs in ſuæ tantum prouinciæ homines habeat. Spieg.

EXTRANEOS hæredes, Viglio teſte, melius definiuit Tribonian. *in §. cæteri Inſtit. de hæred. qualitat.* quàm *poſterior inſtit.lib.* Caius. Variè autem Extraneus dicitur: interdum reſpectu eius qui in poteſtate eſt, interdum filij, interdum vel agnati, vel propinqui. *Vide Bald.in l.ſi emancipati. C.de collat.* Spieg.

EXTRANEI hæredes intelliguntur, quicunque teſtatoris iuri ſubiecti non ſunt. *§.cæteri, Inſtitut. de hæred. qualit.* Gaius certè imperfectius *lib.2. Inſtit.tit.3.* Extraneos hæredes definit, qui nullo propinquitatis gradu teſtatori iunguntur, ſed eos pro arbitrio ſuo quiſque hæredes ſcribit.

Nam

Nam & emancipati pro extraneis habentur, licet naturali vinculo cõtineantur. Appellantur & Extrarij hæredes *l.36. ff. de bon. libert. l.78. §. penult. ff. de leg. 2.* Extraneus etiam hæres Exter vocatur. *l.84. ff. de acquir. hæred.*

EXTRANEI à ſuis hæredibus aliquot notis diſſident: illi enim adeunt, hi ſeſe immiſcent: illi repudiant, hi abſtinent, characteremque ſuitatis impreſſum vix à ſe abdicare poſſunt, *gloſ. in §. Extraneis. Inſtit. de leg. u.* iſti contra repudiatione ſic hæredis nomen exuunt, vt hæredes nunquam fuiſſe videantur. Hoc tamen vtriſque commune eſt, quòd ſi ſemel hæreditatem adierint, nũquam aditæ hæreditatis pœnitere illis liceat, niſi vel militiæ fauor. *l. ſcimus. C. de iure delib.* aut minoris ætatis priuilegium id ſuaſerit, *l.1. ff. de min.* aut grande æs alienum, quod hæredem latere poterat, poſt aditam hæreditatem emerſerit, *d. §. extraneis. verſ. ſciendum eſt tamen.*

EXTRANEVS poſthumus apud Iuſtin. *tit. de legat.* & alienus idem valent. Extraneuſque accipitur, qui ſuus teſtatori hæres non eſt, vel inter ſuos non eſt naſciturus. Et ita Theoph. *in tit. de bonor. poſſeſſ.* ἀλλότριος, ait, τουτέστιν ὁ μὴ τικτόμενος ὑπεξούσιος. At in l.6. ff. de vent. in poſſeſſ. mitt. extraneus paulò generalius accipitur, qui nullo cognationis vinculo teſtatori iunctus eſt. Briſſ.

EXTRA ordinem fieri dicuntur, quæ legitimo & vſitato ordine non obſeruato fiunt. Sic D. Claudius conſulibus, eam autoritatem dedit, vt pupillis extra ordinem, hoc eſt, non ſeruato ordine agnatorum legitimo, *de quo l.3. §.1. de legit. tutel.* ex agnatis tutores eligere poſſent, ad functionem huiuſmodi maximè idoneos. Sic tamen, vt proximiores, ſiquidem ſatis eſſent idonei, ſeruato iuris antiqui ordine, tutores eſſent, ſin verò inter agnatos magis inuenirentur proximioribus idonei, illi tutelam adminiſtrarent: Simili ratione I.C. *in l. ſed etſi §. ſi feriæ. ff. ex quibus cauſis maior.* ferias extra ordinem indictas vocauit, hoc eſt, non obſeruato aliquo ſtatarum ſolenniumque feriarum ordine. *Ranard. lib.1. var. cap.10. & noſtri lib.5. cap.19. vide & infrà in verbo, feriæ.* Hinc

EXTRAORDINARIAE cognitiones dicebantur, quas Prætores Præſideſque præter vſitatam officij ſui conſuetudinem ſuſcipiebant, *l.1. & paſſ. ff. de extraordin. cognit. l.2. ff. ex quibus cauſ. maior. l.1. §. eſt autem. ff. de exerc. act.* Hinc

EXTRAORDINARIAE perſecutiones, apud Vlp. *in l. pecuniæ. 178. ff. de verb. ſign.* veluti fideicommiſſorum, & ſi quæ aliæ ſunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem, id eſt, in quibus formularum conceptio non vſurpatur, *l. act. ff. de neg. g. ſl. & apud Vlp. Inſtit. cap. 25.* Hinc

EXTRAORDINARIVM auxiliũ reſtitutionis in integrum appellatur, *l. in cauſæ. 16. ff. de minor.* propterea quòd tota ex Prætoris cognitione pendebat, neque vlla certa actione poſtulari poterat. *l. quod ſi. 24. in fin. ff. eod.* Hinc

EXTRAORDINARIA actio ea dicitur, quæ loco interdicti datur, propterea quod interdictis agendi ritus ſublatus eſt, *tot. tit. de interdict. ſiue extraord. act. quæ pro his comp.* Hinc

EXTRAORDINARIA pœna, *in §. in ſumma, de iniur.* cuius arbitrium officio iudicis permittitur. *l. vlt. C. eod. l. qui iniuriarum. 43. l. vlt. ff. eod.* Hot.

EXTRAORDINARIA pœna, corporis aut ſaltem exiſtimationis in iure ciuili intelligitur. Et cum de maleficijs criminaliter agitur, extra ordinem agi dicitur, quod videlicet tum negligatur ſolennis ille iudiciorum ordo. Poteſt autem & extraordinaria pœna certa eſſe, & legitima ordinariaque. Sic enim ſacrilegij pœna certa eſt, videlicet capitis, & tamẽ appellatur extraordinaria, quia criminalis eſt. Rurſus termini moti certa, iureque ſtatuta pœna eſt: & tamen extra ordinem hoc maleficium puniri dicitur. *Bald. in tit. de iniurijs.*

EXTRAORDINARIA crimina dicuntur, quæ non lege aliqua publicorum iudiciorum, ſed extra ordinem magiſtratus imperio ac poteſtate exercentur. Vnde legitima crimina extraordinarijs opponuntur ab Vlpian. *l.3. ff. de crim. ſtell.* Idem *in l. vlt. ff. de priu. delict.* Si quis actionem quæ ex maleficijs oritur, velit exequi: ſiquidem pecuniariter agere velit, ad ius ordinarium remittendus erit, neque cogendus erit in crimen ſubſcribere. enimuerò ſi extrà ordinem eius rei pœnã exerceri velit, tunc ſcribere eum in crimen oportebit.] Idem *in l. vlt. ff. de furt.* [Meminiſſe oportebit, tunc furti plerunque criminaliter agi, & eum qui agit in crimen ſubſcribere: non quaſi publicum ſit iudicium, ſed quia viſum eſt temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduerſione coercendam.] *Et in eandem ſententiam Paul. l.9. §.3. ff. de public. & vectig. Vlpian. l.1. in princ. ff. de incend. naufr. & ruin. l.3. §.1. de crim. ſtell. & alibi perſæpe.* Hinc titulus *lib. Pand. 47.* De extraord. criminibus. Hinc illa extraordinaria quæſtio nobilis in Milonem conſtituta: cuius rei quæ ratio fuerit, explicandum hoc loco videtur. Nam quum eſſent leges, eſſent quæſtiones ordinariæ de cæde, vel de vi, quibus ſui Prætores, ſiue Quæſitores præerãt, quibuſcunque reus poſtulari Milo poterat. Pompeius tamen cõſul creatus legem de vi promulgauit, qua nominatim, cædem in Appia via factam comprehendit: in qua id quoque ſcriptum erat, vt Quæſitor ſuffragio populi crearetur: creatuſque eſt Cn. Domitius Aenobarbus, apud quem Milonis cauſa extra ordinem acta dicitur, quod non veteribus legibus apud ſuum Prætorem, ſed noua lege data opera perlata, apud certũ Prætorem, id eſt, de induſtria creatum, acta ſit. quæ quidem lex pœnam grauiorem, & formam iudiciorum breuiorem damnato conſtituebat, quàm illa vetus & vſitata: ſicut docet Aſconius. quinetiam quas tabellas alijs legibus Quæſitores ipſi ſuis iudicibus dabant, eas non Domitius Quæſitor, ſed Pompeius Conſul diſtribuit. Itaq; nouum iudicium Cicero illud appellat: & obſcurè Pompeij factum accuſans, [Quantum, inquit, luctum in hac vrbe fuiſſe à noſtris patribus accepimus, quum P. Africano domi ſuæ quieſcenti illa nocturna vis eſſet allata? quis tum non gemuit? quis non arſit dolore? Num igitur illa quæſtio de Africani morte lata eſt? certè nulla. quid ita? quia non alio facinore clari homines, alio obſcuri necantur.] id eſt, qua lege pœna conſtituta eſt in eos qui cædem fecerint, ea lege quicunque ſiue clarum, ſiue obſcurum hominem interfecerit, tenetur: neque noua lex, nouum iudicium, noua pœna extra ordinem ſtatuẽda eſt. Sua enim cuique crimini ordinaria perpetuaque quæſtio lege conſtituta erat, vt ait idem *in Bruto.* perpetuæque ob eam cauſam quæſtiones dicebantur, quia forma ijs per leges publicorum iudiciorũ præſcripta atque conſtituta perpetuò ſeruabatur: nec quemadmodum antea fiebat, vt quodque crimen admittebatur, Quæſitor nouus nouaque iudicij forma conſtituebatur. Quod ſi quando tamen contingeret, tum verò extra ordinem dicebantur agi iudicia, quia ſcilicet contra vſitatum iudiciorum ordinem ac rationem exercebantur: vt tunc in Milonis cauſa factum eſſe conſtat. Nam ſi Milo apud eum Prætorem, qui de vi iudicium eo anno exercebat, accuſatus fuiſſet, neque nouus Quæſitor conſtitutus: vtrum tandem ordinarium, an extraordinarium illud iudicium fuiſſet? Quare aſſentiri doctiſſimo viro non poſſum, qui Milonis iudicium, idcirco quòd erat de vi, extra ordinem factum fuiſſe tradit: & illud Tuccij, de quo ſcribit ad Ciceron. Cælius *lib.8. epiſt.8.* propterea extra ordinem habitum fuiſſe, quia de vi reus eſſet factus. Ordinariam enim fuiſſe de vi quæſtionem, ſuumque, item vt alias, Prætorem certum habuiſſe, conſtat ex locis innumeris. Cauſam tamen cur hoc Tuccij iudiciũ extra ordinẽ exerceretur, aliam a Milonis iudicio fuiſſe, locus epiſtolæ perſpicuè demonſtrat. quum id iudicium prætermiſſis alijs de vi reis omnibus, quamuis prius factis, primo quoque tempore factum eſſe teſtatur: neque de Quæſitore nouo creato mentionem vllam faciat. Cuius rei quæ ratio fuerit, vt verè dicam, coniectura aſſequi non poſſum. neq; enim Lutatia lege, quæ quotidie, feſtis etiam (vt ait Cicero *pro Cælio*) ludorumque diebus de vi iudiciũ exerceri iubebat, ſed & Plautia, & poſt ludorum dies acta cauſa eſt, niſi fortè dicamus, quemadmodum in quæſtione inter ſicarios parricidij crimen extra ordinem ac primo quoque tempore in iudicium vocabatur, *vt conſtat ex libro de Inuent. 2.* (parricidij enim crimen iudicij de ſicarijs partem fuiſſe, Roſciana oratio declarat) eodem modo in quæſtione de vi Plautia lege conſtituta crimina quædam fuiſſe, de quibus propter atrocitatem ordine reorum neglecto ſtatim iudicandum eſſet. In quibus, ſi ſuſpicioni locus eſt, vis ingenuis allata non poſtrema fuit. Quare cùm Sempronium hominem & cognomẽto & colore Ruffum,

Iupomalo, Cælius mel ac delicias Ciceronis appellet (quo verbo, vt ſatis conſtat, obſcœnitas plerunque cõtinetur) ſi Veſtorio Tuccium vim attuliſſe diceremus, ob eamque cauſam lege Plautia extra ordinem à Sempronio eſſe accuſatum, totum illum locum hoc modo interpretari non incommodè poſſemus: vt Cælius Tuccij patronus, verbũ de crimine Tuccij, quod inficiari fortaſſe non poterat, nullum faceret: ſed ipſius Sempronij notam infamiam in iudicio cõmemoraret, exponeretque eum ipſum aliquando id pro beneficio dediſſe, quod in maximi flagitij loco Tuccio poneret: quodque Veſtorius in maximis iniurijs numeraret. Et quoniam rumor quoq; aliquis, falſus fortaſſe in ore tamen hominũ verſatus erat (qua de cauſa veterem fabulam appellat) Rufum hunc Ciceroni aliquãdo in delicijs fuiſſe, iocans Cælius ſubiungit, ſe quoq; Ciceronis & illius fabulæ veteris apud iudices mentionem feciſſe: vt iſto modo eluſus Sempronius, calumniam magno plauſu tulerit, qui non animo flagitij vindicandi, ſed vt præſentis anni Prætorem effugeret, auſus eſſet accuſatorem ſuum eius criminis reum facere, cuius ipſe iampridem omnium hominum ſermone damnatus eſſet. Hot.

EXTRAORDINARIAE perſecutiones appellantur, quarum cognitio ad ipſum prætorem pertinebat, veluti de fideicommiſſis, *l.178.§.actionis. ff.de verb.ſignif.* Non enim per formulam fideicõmiſſa iure ordinario, ſed apud proprium prætorem petebantur, *vt Vlpian. in Inſtit. ſcribit, & indicat. l.83.in fin.ff.de hered.Inſtit.l.4. ad fin. ff.quibus ad libert.procl. l.78. §.pen. ff.de leg.3.l.28. de vſufruct.leg.l.41. ff.de bon.libert.l.43. ff.de actio.empt. & l.2. §. capta deinde. ff.de orig.iur. l.2. C.qui potio. in pign. l.1. C.ſi aduerſ.libert.* Briſſ.

EXTRAORDINARIVM remedium, Alc. officium iudicis interpretatur, *in d.l.cum filiusfamilias.ſi cert.pet.* & *cap.10. lib.1.Paradox.* contendit, eadem eſſe remedia, officium iudicis, vtilem actionem, atque actionem in factum. Spieg.

EXTRA ordinem cogi quis dicitur, pignoribus captis, vel multæ dictione, *l.1. ff. de admin.tut.*

EXTRA ordinem prꝛſes vel Iudex cognoſcere dicitur, cum via ordinaria actio non intenditur, ſed per viam ſupplicationis, quod Galli dicunt, venire per requeſtã. Nam cum aliquid tanquam ex tranſuerſo ſuperuenit, ad quod actionis legitimæ poteſtas dirigi non poteſt, libellũ ſupplicem offerunt iudici, vt de eo ex æquitate ſtatuat, *vt annotauit Franc.Connan.lib.7. comment.cap.24.* Hinc extraordinarium iudicium dicitur, quod officio iudicis implorato conſtituitur, quoties ex æquitate alicui ſuccurrẽdum eſt, quia remedium ordinarium deſit. *Petr.Peckius in l.vtilitatem. §.eſt autem. ff. de exercit.actio.*

EXTRAORDINARIVM commodum, *l.239. §.munus. ff.de verb.ſignif.* Prat.

EXTRAORDINARIA munera, *l.vnic.de vaca. publicorũ muner.lib.10. C.* Et

EXTRAORDINARIAE indictiones, *l. fin. C. de mun. patrim.lib.10.* quæ extra ordinem imperantur, *l.6.ff.de vaca.mun.* quæ non à lege, S.C. vel conſtitutione principum, ſed ex improuiſo per magiſtratus iniunguntur, *l.8. §. qui muneris. ff.de vac.mun.* Briſſ.

EXTRARIVS extraneum ſignificat, *l.55. ff. ad SC. Trebell.* Briſſon.

EXTRAVAGANTES, aliquot ſanctiones Principum ſunt: dictæ, quod ſint extra librorum iuris ciuilis contextum frequentatæ. qualis eſt conſtitutio Lotharij Saxonis. *de feud.non alien.* & D.Friderici, *de pace tenenda. & de Sacrament.puberum ſponte factis non retract.* Item de priuilegijs Eccleſiæ, Friderici Imperat. eius nominis ſecundi, Item de Maieſtate læſa: deque Rebellibus edictum Henrici ſeptimi: & rurſus de Pace Conſtantiæ. duorum Friderici Impp. & Henrici Romanorum regis 6. cum nonnullis alijs principum ſanctionibus publicis, iuris libris necdum adiunctis, ſed quæ in archiuis Imperij, in reipub. vſum conſeruantur, *vt monuit Ferrar.* Spieg.

EXTREMA pueritia, pro extrema parte pueritiæ.

EXTREMA voluntas, id eſt, ſuprema, *l.1. C.ſi ſecund.nupt.* Extremæ diſpoſitiones, *l.2.C.comm. de manumiſſ.* (der letſter will.)

EXTREMITAS, Aggeno Vrbico eſt finitima linea, quæ interuenit aut per iter publicum quod tranſcẽdi non poteſt. Prat.

EXTREMO mortis tempore dicitur conſtitutus, & ſic in extremis laborare, omnis ille, qui ex illa infirmitate in qua conſtitutus eſt, moritur, abſque ſanis interuallis, licèt multis diebus ſuperuixerit. ita ſingulariter Bald. *in c.1. colum.vlt. verſ. pone ſtatuto, extr.de pactis.* vbi infert, ad ſtatutum requirens præſentiam duorum conſanguineorum, in contractu illius qui in extremis laborat. *& ad hoc citat textum ſingul. in l.alumnæ. §.vlt. ff. de ann.legat. ſed debuit allegare de adimendis legat. quem textum etiam pro ſingulari ad hoc allegat D.Iaſon in l.1. §.1. num. 10. ff. ſi quis ius dic. non obtemper. & in l.ſi quis poſthumos. §.ſi filium. col. penul. poſt princ. ff.de liber. & poſthum. & vtrobique etiam ſequitur hanc deciſionem Baldus, quam pro ſingulari ad hoc commendat in l.1. col.5. verſ.adde quantum. C. de ſacroſanct.eccleſijs. in lectura Patauina. & approbat etiam D. Felin.in cap. paſtoralis. §. præterea. in vlt.col. verſ.ſigna. gloſ.extr. de offic. ordin. vbi multa de conſtituto in extremis, poſt Barbat.in c.Raynutius.in prima charta, de teſtam.* Cotta *in memorab.*

EXTREMVM in iuriſdictione, eſt decernere aliquid, iubere, vel addicere. quippe ſicut citatio ad præparationem pertinet, ita decretum ad extremam executionem. Proinde puniri poteſt is, qui præcepto iudicis in quacunque parte iudicij non obtemperauerit. Dd. quia non perceperunt vim vocabuli extremi, *in edicto, ſi quis ius dicent. non obtemp.* eorum ingenia, vt ait Zaſius, egregiè defecerunt: quem vide *hic, in lib.1. ſingular. intellect. item Hegendorph. eadem l. vnica. & Old.claſſ.1. actio.2.* Spieg.

EXTRICARE, eſt quod intricatum eſt, expedire atque reſoluere, ſiue enodare. Vlpian. *ad l.Aquil. l.ſi ſeruus ſeruum.* [Si cum margaritâs, inquit, maritus dediſſet in vſum extricatas, eaſque inuito, vel inſcio viro perforaſſet.] Extricatas dixit, pro ſolutas, & non perforatas, neque in lineam redactas. Nebriſſ. Aliter, Extricare, eſt dempto cortice expolire. Sic Vlpian. Sunt extricati vniones, qui ex rudi & natiuo habitu arte gemmarij politi ſunt. Sic item margaritæ extricatæ, ab eo appellatæ: quas Accurſius: margaritarum naturam ignorans, ab inuicem ſeparatas, interpretatus eſt, *teſte Budæo.* Spieg.

EXTRINSECVS, id eſt, extra naturam rei. *l.fluminum. §. vitium. ff.de damn.infect.* Aliter ſumitur C. de bon. quæ liber. *l.cum oportet. in princ. & §.ſub hac.* Alberic.

EXTRVITVR, inſtruitur, fabricatur, armatur nauis, *Paul.l.qui nauem. Marcell. l.quod quis nauem. de priuil.cred.* Sp.

EXTVNC, ex illa hora, & temporis momento: ſicut Extunc dicitur, pro, ex hoc tempore & hora. De clauſula hac Exnunc, prout extunc, ſuprà dictum eſt.

EXTVNDERE. *Vide, Exprimere.*

EXTVRBARE, id eſt, vi eijcere. Eſt Ciceroni exturbare à ciuitate, quod vulgò dicunt, facere ciuem multari exilio, verbannen. Spieg.

EXVEHERE. Celſus ſcribit. [Si quis merces, quas euehendas conduxit, in horreo poſuit, cum conductore ad exhibendum agi poſſe,] *teſte Vlpian.l.5. ff.ad exhib.* Spieg.

EX virili ſexu, ſeu per virilem ſexum, & per lineam virilem deſcendentes differunt. Nam primo caſu etiam fœmina ex filio, vel nepote nata continebitur, ſecundo non continebitur. Non enim per lineam deſcendit, niſi qui in linea eſt. *Recentiores interpretes, in l.Gallus. ff. de liber. & poſthum.* Spieg.

EXVL, qui à ſolo eiectus eſt. Tranſlatè, nec omnino ineptè dicitur, *in l.iubemus. C.de teſtam.* [Exul fiat à Republica falſitas.] *Lege, Profugus.* Spieg.

EXVSTIS ædibus, nec areæ, nec cæmentorum vſumfructum deberi, Iulianus tradit, *teſte Vlpian in l. repeti. §. rei mutatione. ff. quibus modis vſusfr.amit.* Spieg.

F.

F.LITERA ſola, adiecto punctulo, non ſolùm filium, ſed & fratrem ſignificat Ciceroni *in Bruto.* [Feſtiuitate, ait, igitur & facetijs, inquam, C.Iulius L.F.] vbi F.litera fratrem denotat. Nam teſte Pediano *in oratione pro Scauro.* Is C.Iulius habuit fratrem L.Iulium. Alio Ciceronis loco F.filium ſignificare obſeruauit P.Victorius. [Q.F.tibi ſal. dic.] Prat.

FABER tignarius intelligitur omnis qui ædificat, quia

in lege

P. lege 12. Tabul. tigni appellatione omnis materia vnde domus confici poteſt, continetur, *l. tigni. de verb. ſignific.* In ſpecie tamen accipi videtur pro lignario ſeu materiario tantum, qualem Græci [illegible] vocant: cuius vocis meminit Papinian. *l. penul. de via public.* dum licitum eſſe tectioni tradit, trochos, id eſt, rotas extra ergaſteriũ proponere. Spieg. *Adde Bræchæum l. fert. §. fabros. in tit. de verb. & rer. ſign.*

FABIANA formula, à Fabio dicta: ad eorum reuocationem pertinens, quæ in fraudem patroni alienata ſunt. Spieg. *l. 38. §. in Fabiana. ff. de vſur. l. 16. ff. de iur. patr. l. 2. ff. ſi à par. quis manum. & paſſim ſub tit. ſi quid in fraud. patr.* Eiuſdem rei gratia comparata eſt Caluiſiana, & ideo hæ actiones ſub alternatione plerunque in eadem cauſa nominantur, *l. 2. ff. ſi à par. quis. l. 1. §. ſi pluribus. & l. vlt. ff. ſi quid in fr. patr.* ſed inter eas hæc vna differentia intercedit, quod Fabiana locum habet, vbi patronus teſtamento facto deceſſit. Caluiſiana verò, vbi inteſtatus mortuus eſt, *quemadmodum colligitur ex l. 3. §. ſi inteſtatus. ff. ſi quid in fr. patr. & l. 2. C. eod. tit.* Alienationes autem in fraudem patroni factæ, illis actionibus vſq; ad debitam partem reuocantur. Briſſ.

FABIA Lex de Plagiarijs, quæ, quopter notam literarum B. & V. fraternitatem, ſæpè in Fauiam tranſit. Hanc quidam malè Flauiæ nomine nuncupant: quo vitio recentiora Codicis Iuſtiniani exemplaria, quorundam Emendatorum beneficio laborant, non in inſcriptione modo rubricæ ad L. Fabiam de Plagiarijs lib 9. C. ſed & in contextu, l. 1. 2. 3. 4. 5. 9. eod. tit. Pertinet autem lex hæc ad eos qui liberos homines vel ſeruos alienos, ſcientes dolo malo ſupprimunt. proinde *in l. 50. ff. pro ſocio.* Vlpianus ſocium, ſi plagium fecit vel ſuppreſſit, Fabia teneri pronunciat. Vnde & Legis Fabię Crimen, ſuppreſſi mancipij crimen vocatur, *l. 3. ff. ad L. Fabiam.* Hac lege etiam tenetur, qui liberum hominem ſciens vendit, donat, vel in dotem dat: item qui ex earum quà cauſa ſciens liberum eſſe acceperit, in eadem cauſa habetur. *l. 1. l. 4. ff. ad L. Fabiam.* Quę præterea eadem lege cauentur, exponit, *l. 6. §. vlt. ff. eodem tit.* fit autem huiuſce legis mentio, *l. 1. §. 1. ff. de fugitiuis. l. 3. ff. de bon. liber. l. 12. §. ſi deportatus. ff. de captiuis. l. 28. §. qui ancillam. ff. de furt.* ex Briſſ.

FABRE, pro artificioſè: vt à fabris eſſe videatur. Sic apud Plautum, *Hoc factum eſt fabrè.* Sed iam ab vſu receſſit: magis enim vtimur alio aduerbio, Adfabre. Spieg.

FABRI dicuntur, manu artificium aliquod facientes: eſtque generale nomẽ: vnde ex adiectione ſolet diſtingui. vt cum dicimus, faber lignarius, faber murarius, faber aurarius, & ſimilia. *ex Alciat.* Spieg.

FABRICARE Latinis idem, quod facere ſignificat: vnde fabriles operæ quæ ſunt in faciendo, & in quibus factum ipſum attenditur, non edentis aut eius cui eduntur perſona, nec verò cauſa cur eduntur, inquiritur. *Vide infrà, operæ fabriles, & Comm. lib. 2. c. 8.*

FABRICA, generale nomen eſt, *in auth. de Armis.* ſed in Conſtitutionibus ſpecialiter accipitur pro armorum factione. Vnde & Fabricenſes dicti: in quem ſenſum & fabricæ Cremonenſis, teſte Alciato, meminit Marcellinus *libro decimoquinto.* Nec eſt fabrica, pro quo à Canoniſtis ponitur, licèt error hic apud vulgus peruicerit: ſed propriè latinis donat quorumcunque fabrorum officium. Spieg.

FABRICA item, pars eſt architecturæ, quæ à Vitruuio ſic definitur: Fabrica eſt continuata ac trita vſus meditatio, quæ manibus perficitur. Spieg.

FABRICA apud Pontificios pro ſtructura, ſic ſumitur 12. quæſt. 1. c. futuram. quam citat Alberic. *in Lexico.* apud quẽ falsò legitur, ſtatuta, pro ſtructura. fabricæ autem in Imperio Romano præcipuæ nouendecim erant, videlicet in Illyrico ſex. in Italia quinque. in Gallijs octo. Erantque ſub diſpoſitione magiſtri Officiorum, quemadmodũ Notitia Imperij teſtatur. Prat. *Adde hic Cuiacium in l. 4. C. de agentibus in reb. lib. 12.*

FABRICENSES in Impp. conſtitutionibus appellantur, qui in ſacris fabricis arma cudebant. Iuſtin. Nouel. 85. [illegible] Briſſ. Porrò Fabricenſes, qui & deputati dicebantur, *l. vlt. C. de ſer. fugit.* ſunt, qui arma fabricãt in publicis officinis. In eorum corpus curiales aſſumi non poſſunt, *l. 4. C. de fabric. lib. 11.* aſſumpti retrahuntur in curiam. At fabricenſes, qui curię obnoxij non ſunt, ne ad leue quidem munus publicum vocari poſſunt. *Cuiac. in l. fabricenſes. C. de decurionib. & filijs eorum, & C. lib. 10. & l. 1. de fabricenſ. C. lib. 11.*

FABRILES operæ. *Vide ſuprà, Operæ fabriles. & l. penult. de præſcr. verb. l. fabriles. C. de oper. liber. l. ſi ſoi tem. ff. de cond. indeb.* Alberic.

FABRORVM collegia ea de cauſa inſtituta, vt quoties in vrbe aliquod incendium excitaretur, ad illud compeſcendum accurarent. eorum inſtrumenta Vlpianus connumerat *in l. quæſitum. ff. de fund. inſtruct.* Spieg.

FABRORVM præfectos, quorum multa eſt mentio apud autores *in l. diuus. ff. de bon. damnat.* eos eſſe cenſet Budæ. quos Commentarienſis, qui dicitur, adiutores ſibi ſumpſit, ad cuſtodias obſeruandas regendaſque. Spieg.

FABVLA, res paſſim vulgata, etiamſi vera ſit, à fando dicta. Cantiuncula non abſurdè apud Iuſtinianum explicat pro commentitijs traditionibus, ſeu doctrina adulterina: quemadmodum & Paulus *in l. antiqui. ſi pars hæred. pet.* accepiſſe videtur: vbi dicit, Ideo multa de huiuſmodi re, tam varia & incredibilia tradiderunt, vt fabulis annumerarentur, hoc eſt fabulari narrationi, in qua multa falſa & minimè vera, referuntur. Atqui vox hæc latina reſpondet duabus Græcis vocibus: alteri quæ eſt μῦθος, alteri quæ eſt δρᾶμα. Iam vt μῦθος Græcis anceps eſt ad confictã fabulam, quales ſunt apologi, & ad ſerium verumque ſermonem, itidem apud latinos eſt fabula. Vnde & à fabulandi verbo non abhorret Euangelium. & Hieronymus exponens *epiſtolæ ad Philemonem, cap. 1.* hiſtoriam Dalilæ & Sampſonis, fabulam appellat. *Vide Eraſm. in ſuppat. Err. Beldacor.* Spieg.

FAC ita eſſe, Item, finge, vel da, latinè dicitur pro eo, quod ſophiſtæ, vt vulgus Interpretum frequenter vſurpant. Pone caſum: quod planè barbarum eſt, *teſte Tiſcino.* Spieg.

FACERE verbum, omnem omnino faciendi cauſam complectitur: dandi, ſoluendi, numerandi, iudicandi, ambulandi, *l. verbum, 218. de verb. ſignif.* item reddendi, *l. 175. eod. tit.* Hinc facere poſſe vel non poſſe, paſſim in iure ciuili pro ſoluendo eſſe, vel non eſſe, *§. pen. de actionibus. l. 3. de conſtit. pecun. l. 24. §. 1. & paſſ. ff. de re iudic. l. 21. §. 1. ff. rerum amot.* Hotom.

FACERE videtur, qui iubet & mandat. *l. in condemnatione. ff. de reg. iur.* Alber.

FACERE, quandoque pro dare interpretamur. *l. ſi hæres de leg. 1.* Spieg.

FACERE, plus eſt quàm pronunciare. *l. ſi tamen. §. ei qui ſeruum. ff. de ædil. edict.* Alber.

FACERE pro laudare, Plinius Iunior poſuit: tam latè patet id verbum, multorum locum explens. Sed nos quæ ad noſtrum inſtitutum propius accedunt, duntaxat adnotanda duximus.

FACERE item eſt numerare. Vnde paria feciſſe dicitur, qui pecuniam quam accepit, numerauit, & id quod debet, reddidit, *ex Alciato.* Spieg.

FACERE denique pro ſoluere accipitur, *l. ſunt qui. de re iud. & l. vlt. C. de reb. cred.* Spieg.

FACERE, id eſt, ſollicitare intelligimus, vt cum paciſcimur, ne ſeruum facias furem, aut fugitiuum: id eſt, ne ad furtum fugamve ſollicites. Spieg.

FACERE etiam accipitur, per quem non ſtat, quo minus fiat, *l. vter ex fratribus. ff. de cond. inſtit.*

FACERE, procreare etiam ſignificat, *in l. cum ſatis. de agric. & cenſit. lib. 11.* Spieg.

FACERE, Bart. *interpretans l. naturalis. §. 1. ff. de præſc. verbis.* an non facere, ſit facere, pulchrè differit.

FACERE, aliud eſt quàm reficere, *l. 3. §. penult. ff. de itin. actuque priuat. l. 1. §. 1. de via public. refic.* Interpretes tamen Iuriſconſult. hoc verbum pro reficere accipiunt, *vt in l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi calicem. ad leg. Aquil. l. Mutius. de rei vendic. l. 1. de mort. inf.*

FACERE æqui boni, apud Ciceronem, Terentium, & Liuium ferè eſt, quod Iuriſconſultus dixit, boni conſulere,

lere, *in l.generaliter. ff. de decurionibus.* quod quid ſit, docet *ibi* Bud. Spieg.

FACERE certiorem. *Vide, Certifico.*

FACERE cœnaculariam. *Lege, Cœnaculum. ibidem, Cœnaculariam exercens.*

FACERE contumeliam. Apud veteres & Ciceronis ætate ſuperiores pro eo quod præſens ætas afficere contumelia dicit, receptum fuit, ab vſu tamen cotidiani ſermonis remotum iam Ciceronis ætate. Spieg.

FACERE damnum, pro periclitari, & damnum & incommodum ex re aliqua accipere, *l. Proculus. ff. de damnis infectis.*

FACERE exemplum in Dauum, pro eo quod eſt, ita punire Dauum, vt ſit alijs exemplo. *d.l.Proculus.* Spieg.

FACERE fraudem creditoribus, ex interpretatione legis, vltra vim verbi intelligitur, qui ſeruitutes per negligentiam amittit, vel rem pro derelicto habet, *l.4.ff.quæ in fraud.cred.* Spieg.

FACERE fraudem legi, & contra legem facere, differunt. Contra legem facit, qui id facit, quod lex prohibet. In fraudem legis facit, qui ſaluis verbis legis, ſententiam eius circumuenit. Fraus enim legi fit, vbi id fit quod fieri noluit, fieri autem non vetuit. Et quod diſtat verbum ab intellectu, hoc diſtat fraus ab eo quod contra legem fit. *Conan.lib.5. cap.5. num.2.*

FACERE hæredem dicitur is, qui moritur: cum teſtamento facto, eius res in alienam poteſtatem redeunt. attamen, facere hæredem, pro relinquere hæredem, vſitatius eſt. Spieg.

FACERE impreſſionem, idem quod facere impetum, nempè inſultare. de quo apud feudiſtas.

FACERE inducias, quod vulgò, vt omnia barbarè dicunt, facere treugas. Metaphoricè pro ſpacij aliquid dare, donec quidpiam fiat.

FACERE ad inuidiã alicuius, eſt aliquid facere, quod pudorem ei incutiat, & ob quod factum contemnatur, *l. nec quicquam. §.ſed vſi quis. ff.de offic.proconſul. vbi Accurſius non intellexit.* Deinde *in §. hoc autem. l.item apud.ff.de iniur.* ſubdit Vlpianus, ob carmen famoſum aliquem teneri iniuriarum, *vt l.vnic. C.de famoſis libellis.* Cato in originibus teſtatur morem apud maiores hunc epularum fuiſſe, vt qui accumberent, ad tibias ſummorum virorum laudes canerẽt. Citat locum Cicero *lib.4.Tuſcul.quæſt.* ſed res in vitium verſa eſt: cœperunt poetæ carminibus onerare pudorem alienum, & ll.12.tabul. ſanxerunt, ne in alicuius inuidiam carmen fieret, aut fuſtigaretur. Horat.

—— Quinetiam lex
Pœnaque lata malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi, vertere modum formidine fuſtis.
Ad benè dicendum delectandumque poëta.

Proinde deceptus eſt Cornel.Tacitus *lib.1.*qui ſcripſit primum omnium Auguſtum de famoſis libellis cognitionem tractaſſe, commotum Caſſij Seueri libidine, qui viros & fœminas procacibus ſcriptis diffamauerat, cùm lex duodecim tabul. longè ante Auguſtum, de ea re cauiſſet, teſte M.Tullio, poſt vtrunque, Senatusconſulta, & leges idem cauerũt, & vt refert Paul.*lib.5.Receptarum ſententiarum* prohibitæ ſatyræ ſunt, & epigrãmata contumelioſa, vel ἐπίγραμμα, id eſt, impoſitio, *l.lex Cornelia. §.fin. ff. de iniurijs. Forcat. Necyomantia dial.58. num.4.*

FACERE iudicem, id eſt, iudicium alicuius rei ad aliquem deferre.

FACERE iudicatum, iudicis ſententiæ parere, (der vrtheil gnugthun.) Verbum ex 12.tabul. [Ni iudicatum faxit, ſecum ducito.] Celſus *l.42. ff.ſi cert.petat.* [At ſi iudicatum fecerit Titius, nihil vltrà Seius tenebitur.] Cicer. *pro Flacco.* [Itaque Recuperatores contra iſtum rem minimè dubiam prima actione iudicauerunt. quum iudicatum non faceret, addictus Hermippo, & ab hoc ductus eſt.] Scæuola *l.45. ff. de fideiuſſor.* [An cum hærede venditoris ante diem quo iudicatum facere compelleretur, agere poſſit.] Hot.

FACERE mecum, pro mecum ſentire, & meæ eſſe opinionis, aut mihi fauere.

FACERE nauim, pro ædificare nauim.

FACERE negotium, præter notam ſignificationem, eſt etiam accuſare, deferre. Spieg.

FACERE nomen cum vineis, hoc eſt, facere ſupputationem reditus vinearum.

FACERE nomen, eſt in tabulas referre aliquid alicui deberi. Vlpian. *in l.2. ff.de proxen.* [Si proxeneta interuenerit faciendi nominis, quaſi mandator non tenetur, quia hic monſtrat magis nomen, quàm mandat, tametſi laudet nomen.] Seneca *in princ.lib.1.* [Non eligimus dignos quibus tribuamus: ſed nomina facturi, diligenter in patrimoniũ & vaſa debitoris inquirimus.] Idem *lib.2.* [Quidam volũt nomina ſecum fieri, nec interponi pararios, nec ſignatores aduocari, nec chirographũ dari.] Item *lib.3.* [Vtinam nulla ſtipulatio emptorem vẽditori obligaret: nec pacta conuentaque impreſſis ſignis cuſtodirentur, fides potius illa ſeruaret, & æquum colens animus. Adhibentur ab vtraque parte teſtes. Ille per tabulas plurimum nomina interpoſitis pararijs facit. Ille non eſt interrogatione cõtentus, niſi rem manu ſua tenuit. O turpem humani generis fraudis, ac nequitiæ publicæ confeſſionem. annulis noſtris plus quàm animis creditur. in quid iſti viri ornati adhibiti ſunt? in quid imprimunt ſigna?] *Vide Nomen, & Nomina facere.* Hot.

FACERE non oportere, quam ea verba habeant ſignificationem, Alciat. lucidius exponit, poſt Vlpian. *de verb. ſignific.* Spieg.

FACERE occaſionem, pro dare. Spieg.

FACERE oportere, abſque negatione, colligitur ex verbis Vlpian. *in l.facere oportere. de verb.ſignif. vt ibidem Alciat. declarat.* Spieg.

FACERE palàm, quod Barbari notificare dicunt. Spieg.

FACERE paria, non eſt verbum Hiſpanicum, vt Accurſius dixit, ſed vſitatum latinis autoribus, quos citat Bud. Scæuola *de ſtatulibet. l. fin. §. argentarius.* Paria facere, interpretatur reddere iuſtas rationes, & totum debitum ſoluere. Calliſtratus *in l.ſemper. §. conductores. de iur.immunit.* accipit paria fiſco feciſſe, pro, ſatisfeciſſe, ſatisdediſſe. Alc. in lib.rationum ait, ab vna pagina acceptum deſcribitur, ab alia expenſum: vnde paria facere dicitur, qui tantum accepit, quantum expendit. Spieg.

FACERE partem coniuncto, id eſt, efficere, vt partiarius remaneat, nec totum accipiat. E diuerſo, collega tũc alteri coniuncto partem non facit, quando eo à parte ſua excluſo collega, legatum ex vtriſque partibus recipit. Et hoc eſt quod vulgò ex regula affirmatiua dicitur, qui ad partem admittitur, partem coniuncto facit, id eſt, id efficit, vt coniunctus non plus parte ſua recipiat. Sic ex regula negatiua: Qui ad partem non admittitur, partem alteri non facit: id eſt, non impedit eum, quin totum accipiat. Quando verò coniuncti partem collegæ faciant, quando non faciant, leges mirificè variant: quas tamen doctè præceptor noſter Zaſius *in intellectibus ſuis* explicat. Spieg.

FACERE poteſtatem iudicandi, vetus modus loquendi: ex quo, vt Alciatus tradit, ſatis apparet verum eſſe, quòd iudicium ſcilicet à litis conteſtatione incipiat. *Qua de re latius diſſerit in rub.C.de in ius vocand.* Spieg.

FACERE promiſſa, pro ſtare conuentis. Simile ferè eſt illud, Verba ad rem conferre.

FACERE remiſſionem. Vlpia. *l.1.quando appellãd.ſit.* [An verò à remiſſione quam præſes fecerit, appellatio ſit interponenda.]

Facere reum, idem eſt quod accuſare & indicare. *l.ſi veris. C.de fid.inſtrum.* dargeben/ angeben. Spieg.

FACERE rapinam, apud Scæuolam *de legat.2. l.penult. §. matre.*

FACERE ſponſionem dicimur, cùm alius alium fore victorem affirmat. Martian. *l.3.de aleat.* [quibus ſponſionem facere licet.] Spieg.

FACERE ſecuritatem, quod Barbari aſſecurare dicunt.

FACERE ſtipendia, idem quod militare, & ſtipendiarios, hoc eſt, milites ſtipendijs propoſitis colligere.

FACERE ſumptum, quod aliàs facere expenſas, vel expendere dicitur.

FACERE ſuſpectum tutorem, eſt detegere, & iudici appro-

approbare ſuſpicionis cauſas, *l.2. C. de vſuris pupill.*

FACERE ſyngraphas, eſt vulgò obligationes, ſchedulas, & ſigna dare, **bekantnuß / vnd ſchuldzettel vber ſich geben.**

FACERE totum, pro vim omnem habere. Vlpian. *l.35. §.3. ff. de hæred. inſtit.* [Rerum autem Italicarum vel prouincialium ſignificatione quæ res accipiendæ ſint, videndum eſt. & facit quidem totum voluntas defuncti: nam quid ſenſerit, ſpectandum eſt.] Hot.

FACERE tyrocinium, & ponere rudimentum, latinè dicitur id, quod vernacula lingua, caput operis facere dicunt. **Die erſt prob thun**/ id eſt, initium opificij: cum opifices ſpecimen artis edentes, magiſterio decorantur. *Budæus.* Spieg.

FACIES μεταφορικῶς, pro cuiuſlibet rei vel corporis exteriore forma & figura, quæ in aſpectum cadit, vſurpatur. Donat. *in eunuch. Teren. act. 2. ſc. 3.* exponit ſpeciem, quæ apparet & cernitur. Et ita, Facies ædium. *l.19. §. ſi inquilinus. ff. locati.* Domus, *l.3. C. de æd. ſ priuat.* Locorum, *l. vlt. ff. de term. motor.* Operis, *l.1. § opus nouum. & l.2. § opus. ff. de oper. nou. nunc.* Vt in facie priſtina ædificium eſſe poſſit, *l.22. § non reſpondit ſumptibus ff. de admin. & per.* Facies patrimonij, pro ſtatu, *l.55. §. vlt. ff. eod. tit.* Prima facie, *l.10. ff. de alim. & cib.* id eſt, prima fronte, *vt apud Caſſiod. epiſt. 18. l.7.* ex Briſſ.

FACILITAS. τὴν εὐήθη, Ammianus Marcellinus, *libro* 14 ἀντιφράσει ſtultum vult dictum videri, vt Pontum εὔξεινον, vt noctem, εὐφρόνην: & quædam alia. Sed aliter res habet. nam quia grauitas, conſtantiaque vitæ prudentem virum maximè decet, idcircò eum, qui leuis & inconſtans (quod ſtulti proprium) eſſet, εὐήθη à facilitate morum vocarunt. vnde & imprudentiam, vulgò ἀνοησίαν, titulo facilitatis notauimus, *l. ſi is à quo vt in poſſeſſ. leg. ca.* Facilitati (inquimus) ſuæ expenſum ferat. *Curt. lib. 1. εἰκότων, cap. 40.*

FACTA tranſacta omnia: Prouerbiale eſt, teſte Donato *apud Terent.* id negotij, de quo nihil ſuperſit ad agendum. Indicauit & Eraſmus hæc verba ſolennia eſſe apud iuriſprudentes, tum alios complures melioris notæ ſcriptores. Spieg.

Hæres in FACTVM ſuccedit. verbi gratia, Scripſi & confeſſus ſum me centū aureos Titio Nigro debere, quos illi aut Mæuio Pulchro ad Nonas Decembres ſoluā: Mortuus eſt Pulcher, an rectè hæredi ſoluam? nequaquam, *l. cum qui. de verb. oblig.* nec enim aliud Pulcher, quàm ſolutioni adiectus eſt: ſoluere autem plus facti continet, quam iuris. Item teſtator ſic cauit, Fabio Iuſto executionē omnium rerum committo: diem obijt Iuſtus, quid hæres? num eas res exequi, tanquam & ſibi cōmiſſas, poteſt? non opinor. Nam & in executione plus facti vertatur, quàm iuris. Quid ergo eſt? dicet aliquis: hæ obligationes, Aedes fulcire, fabulam pingere, viam munire, aut ſi qua ſimilis eſt, hæredem non ſequuntur? neque quin ſequātur, dubium eſt. Atqui in facto conſiſtunt. Sed ſciendum eſt, ſicut & aliàs dixi, *ſup à lib. 1. cap. 3.* non ſimplici modo intelligendum eſſe, quod dicimus, Facti rem aliquam eſſe: etenim, vt aliud in præſens non cōſecter, Facta aliàs à dando diſtingui ſolent, quo intellectu, huius obligationis poteſtas, ædes fulcire in facto conſiſtit: aliàs à iure. Quod ergo dicimus, facta ad hæredem non tranſire, id illam ſignificationem habet, vt ea duntaxat, quæ iuris habentur, in hæredem intelligantur transfundi. Quod genus ſunt illa, in quibus affectus ab vtraque parte contrahentium concurrunt, vt Priſcus voluit, *l. in omnibus. ff. de actio. & oblig.* & vltrò citroque, vt Labeo dixit, in obligationem conſenſum eſt. *l. Labeo. 19. de verb. ſig.* Igitur hę obligationes, Agrum polire, villam tegere, & quæ his ſimiles, quamuis in factum, qua dandi poteſtas abeſt, deſinant, cum tamen in eas ab vtraque parte conſenſum ſit, meritò & hæredem tenēt, & hæredi proſunt: quoniam & parti iam ante exceſſum ius quæſitum fuit. At ſoluendi, exequendique facultas, in eo genere rerum, quas ſuprà poſui, ἀσυναλλάκτως contingit: & ideo, donec aliqua συνάλλαγματος (vt Ariſto ait. *l. iuriſgentium. §. 2. de pact.*) ſpecies vel imago, qua vltro citroque, tanquam in obligationem conſenſum eſſe intelligatur, accedat: tota res intra terminos facti ſe continet, nec quicquam ad hæredem iuris tranſmittit. Idque ex regula Q. Mutij. *l. 1. § penult. ſi quis teſtam. lib.* qua traditum eſt, nihil aliud poſſe in hæredem transfundi, quàm id quod hæreditatis ſit. Porrò quæ facti aut animi ſunt, hæreditatis non eſſe. *Curt. lib. 2. εἰκότων, cap. 3.*

FACESSERE negotium, impedire, cogere, quod propriè Barbarè dicitur, dare ad faciendum. **in einen handel füren.**

FACINVS, crimen, delictum, maleficium, & ſcelus ſignificat, **(ein miſſethat / vbelthat)** *l. 20. ff. de obl. & act. l. 1. §. ex interdicto. ff. de vi & vi arm. l. 11. §. ſi tutoris. ff. quod vi aut clam. l. 157. ff. de diu. reg. iur.* Briſſ.

FACTI eſſe cenſentur, quæ alterius tantùm partis voluntati innituntur. *gloſſ. §. ex conditionali. de verbor. oblig.* Hinc eſt, quòd animi declaratio, ex regula ad hæredes non pertinet. *l. inter. § Stichum. ff. de verb. oblig.* Spieg.

FACTI in iure ciuili multiplex & varius eſt ſenſus. Aliàs factum à dando diſtinguunt. velut in eo quod Celſus & Tubero putant, ſi factum promittas, nec facias iuſta æſtimatione facti ad id quod mea intereſt te teneri, *l. ſtipulationes non diuiduntur. de verb. oblig.* In dandi obligatione enim, non idem placuit. Eſt vbi & alia ſit facti cauſa, quàm omiſſi, ſiue non facti, & leuior quidem eſt eius, qui omiſit culpa, quàm eius, qui facto peccauit. Facere quoque & pati non eodem loco habentur, magiſque facto aliquo, quæ cuiuſque ſit mens, qui animus ac voluntas, quàm patientia probatur, *vt Decim. ait. l. non vult. de reg. iur.* Et cuius prædium vel fundus vicino ſeruit, patientiam quidem præſtare debet, & quidquid ſtipulationi illi, per eum non fieri, ineſt. Cæterùm vt opus muniat, vel aliud quid faciat, cogi non poteſt, *l. quoties. 1. de ſeruit.* Quid? quòd & facta à dictis plurimum diſtant, vt vetere verbo teſtatum eſt? Ita & eius qui contra, quàm conteſtatione ſua cauiſſe ſe putabat, quid egit: non conteſtationem, ſed facta ſpectanda eſſe, non abſurdè placet. Etenim quid verba (vt inquit Cicero) curem, cum facta videam? Hinc Scæuola *in l. non tantum, al. Paulus reſpondit. ff. rem rat. haber.* Non verbis duntaxat rem ratam haberi poſſe reſpondit, ſed etiam actu. Quin etiam, ſunt quædam animi magis, quàm facti vel actus. tametſi quodam genere. & animus ad factum pertinet. Interdum & contra ius ponitur factum: nec ignorantia iuris & facti eodem loco ponuntur: & grauior eſt facti quæſtio, quàm iuris. Eſt tandem, & vbi cum natura pugnet. Exemplum dat illa quæſtio: Bonæ fidei emptor, an & quos fructus ex ea re ſuos faciat, quam à non domino emit: nam aliud in ijs qui cura, opera & facto hominum nati ſint: aliud in ijs qui natura, nullo cogente, & ſponte naſcantur viſum eſt: *de quo latius infrà. libr. 2. cap. 42. Curt. lib. 1. εἰκότων, cap. 3.*

FACTI eſſe dicuntur, quæ non in iure aliquo ciuili, id eſt, aliquo ex iuris Quiritium inuentis atque inſtitutis, ſed in facto duntaxat poſita ſunt. Iuris ciuilis inſtituta dico, veluti capitis diminutionem, poſtliminium, tutorum curatorumve auctoritatem, & quæ ſunt in eodem genere. exempli cauſa. Poſſeſſio dicitur eſſe facti, non iuris: ac propterea poſſeſſio interrupta negatur poſtliminio reſtitui poſſe: quippè cùm poſſeſſio in facto conſiſtat, *l. denique. 19. ff. ex quibus cauſ. maior.* Hac etiam de cauſa hæreditas negatur poſſeſſionem habere, *in l. 1. §. Scæuola. ff. ſi quis teſtam. lib.* quia ſcilicet hæreditas ius eſt, neque facere quicquam intelligitur. Item poſſeſſio dicitur poſſe à pupillo intelligente etiam ſine tutoris auctoritate acquiri, atque adeò amitti, *l. 1. § 1. & l. poſſeſſionē. 29. ff. de acquir. poſſ.* Similiter habitatio dicitur eſſe facti, *in l. pen. ff. de cap. minu.* atque ob eam cauſam habitationis legatum per capitis diminutionem nō perimi. ac nimirùm hoc illud eſt quod ait Paulus *in d. l. 1. § 2. de acquir. poſſeſſ.* res facti infirmari iure ciuili non poſſe. quemadmodum enim ex eo iure non conſtant, ſic nec ab eo euerti, neque reſtitui poſſunt. Similiter ſolutio, venditio, traditio, facti magis eſſe dicuntur, quàm iuris, *l. 7. ff. de cura. fur.* Hot.

FACTI ignorantia. Ignorantia facti eſt, vt ſi me fugiat eum obijſſe mortem, qui cognatione mihi iunctus fuit: aut non fugit me, eum mortem obijſſe: cæterùm, vel inteſtatum obijſſe, vel me hæredem inſtitutum, latet. *l. 1. ff. de iuris & fact. ignor.* Et hic error facti, ſiue huiuſmodi ignorantia, neq; maribus, neque fœminis, in damnis, vel compendijs obeſt, *l. error facti. ff. d. tit.* Quinimò, facti ignorantia

nulli nocet, *l. regula eſt. ff. eod.* etiam qui ſuum perſequitur. hæc enim excuſat (quod explica ſecundùm ea, quæ clarè hic oſtenduntur) & præſumitur, *l. ſi pro ſuo, & l. verius. de probat. ff.* niſi quoties diſquiſitio diligens initio actus eſſet neceſſaria: vt cum aliquis defert, aut denunciat alium de crimine, vel in dignitatis gradu locat. *Bald. in l. 1. ad Macedonia. gloſſ. in c. innotuit, de electionibus.* Planè ignorantia probatur per iuramentum, *cap. paſtoralis. de exceptio. gloſſ. in verb. ignorantiam, in d. cap. innotuit, text. in c. ſi verò ij, de ſentent. excommun. Panorm. in c. quia diuerſitatem. de conceſſ. preb. gloſſ. in verſ. doceatque. in l. ſi cui. §. 1. de accuſ.* cum ſit ſita in animo & hominis conſcientia, *gloſſ. in §. alia. de act. Inſt.*

FACTI euidentiam. *Lege, Euidentia facti.*

FACTIONIS ſignificatio aliàs honeſta eſt, vt factio teſtamenti, licèt, admonente Viglio, factionem cum teſtamenti adiectione apud bonos auctores non facilè reperias: aliàs inhoneſta, *vt l. 2. §. & cum plarniſſet. ff. de origin. iuris.* Accipitur enim pro diuiſione ſeu conſpiratione in diuerſa ſtudia, cum aliqui ſe principes in ciuitate faciunt, quos aliqui ſequantur. Factiones, inquit Liuius, fuêre, eruntq; populis pluribus maiori exitio, quàm bella, quam fames, quam morbi. Hinc factioſi ſunt dicti qui amát factionem, hoc eſt diſcordiam & ſeditionem. Old.

FACTIONES faciendi, Cicero *in Topic.* cui teſtamenti factio nulla eſt, id eſt, facultas. Factio non modo faciendi, ſed & capiendi facultatem ex teſtamento ſignificat, *l. filiusfam. 16. de teſtam.* Prat.

FACTIONES publicanorum, *l. 12. ff. de publican.* Factio latronum, *l. 11. §. pen. de pen.* Prat.

FACTIONES agitatorum, in contrarias partes diuiſos greges accipe, *in l. 1. de equis curulibus in C. Theodo.* quod & Feſtus *lib. 6.* Erant autem hæ pannorum coloribus, Praſino ſcilicet, Veneto & Purpureo diſtinctæ factiones. Suetonius *in Domitiano, cap. 7.* [Duas Circenſibus Græcorum factiones aurati, purpureique panni ad quatuor priſtinas addidit.] Vnde colligitur non duas ſolùm, ſed quatuor & eo plures factiones aurigarum Romæ fuiſſe, contra quam plerique ſentiant. quod & Xiphilinus *in Nerone* notat. Idem Suetonius *in Vitellio.* [Quoſdam & de plebe ob id ipſum, quòd Venetæ factioni clarè maledixerát, interemit] Sic & Venetanam factionem interpretabimur in inſcriptione, quæ Danij eſt in Hiſpania. Et Praſinam factionem apud eundem Suetonium *in Caligula. cap. 55.* Capitolinus *in lib. de rebus geſtis Gordianorum.* [Equos ſingulos Cappadoces, 100. permittentibus Imperatoribus factionibus diuiſit.] Briſſ.

Hinc FACTIONARII, *in l. vlt. de equis curulibus. in Cod. Theod.* Et factionum domini. Sueton. *in Nerone, cap. 5.* [Quærentibus dominis factionum repræſentanda præmia in poſterum ſanxit.] Et *cap. 22.* [Ne dominis quidem factionum dignantibus, niſi ad totius diei curſum greges ducere.] Lampridius *in Commodo.* [Circenſes multos addidit ex libidine potius, quàm religione, vt factionū dominos ditaret. Huius autem pannorum & colorum diuerſitatis, qua aurigæ diſcernebantur, rationem explicat Iſidorus, *lib. 18. etymolog. cap. 33.* Briſſon. *Vide Turnebum libr. aduerſar. 11. cap. 11.*

FACTITARE, eſt frequenter facere, *l. Fulcinius. §. ſi quis. §. latitare. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eatur.*

FACTOR, non ſignificat eum, qui gerendis negotijs præeſt, ſed qui vel vinum, vel oleum facit, aut aliud ſimile. Spieg.

FACTORES, verbo nondum recepto à latinitatis profeſſoribus, vocamus eos, qui rem alicuius priuatam adminiſtrant, (ein Schaffner.) Hos veluti indecores à perfectiſſimatus dignitate repellit lex, & ſimul tanquam immemores libertatis & generis notat, *l. 1. C. de perfect. dign. lib. 12. l. ſi quis procurator. C. de decurio. ex Alciat.* Spieg.

FACTORES, pro criminum auctores. Macer *l. 7. ff. de cuſt. & exhib.* [Solent præſides prouinciarum, in quibus delictum eſt, ſcribere ad collegas ſuos, vbi factores agere dicuntur.] Hot.

FACTVM, idem noſtris quod caſus, ſpecies, ſine cuius recta notitia impoſſibile fuerit certam iuris & actionis rationem colligere: quippe quòd in cauſa & facto ius eſſe poſitum Iulianus reſpondit, & exemplo declarat, *in l. ſi ex plagis. §. in cliuo. ad leg. Aquil. & Vlpian. in l. cum duobus. in princ. pro ſocio.* Quomodo autem factum rectè diſcernas, non temerè inueneris alibi atque apud iuriſperitiſſ. Old. *de formula inueſtig. action.* prudenter ille admonet, vt cognita facti ſpecie quid ius de eo ſtatuat, conſulamus iuriſconſultos & imperatores, non repertoria. Spieg.

FACTVM ſubſtantiuè, res geſta, ein that/handlung. Paul. *in l. ſi familia. de iuriſdict.* [Quemadmodum, inquit, & cum plures ſerui iniuriam fecerunt: vel damna dederunt, plura facta ſunt, non (vt in furto) vnum.] Alciat. oſtendit hoc loco Iuriſcoſſ. verba Doctores non rectè percepiſſe, *cap. 16. Paradox. 2.* Spieg.

FACTVM, vel ſimplex, vel multiplex eſt: veniuntque in eius conſideratione circumſtantiæ rerum, perſonarum temporis: vnde non vnam, aut alteram eius partem, ſed totum expendere oportet, *l. bona fides, ff. depoſiti.* Item dicitur, quod eſt redditum. Pomp. [faciendi verbo, reddendi cauſa etiam continetur, & quod non factum comprehendit.] *l. 2. §. item ſi in facto, & l. vbi autem. §. qui id quod in faciendo. de verb. oblig.* Spieg.

FACTVM in pactis verſatur, in ſtipulationibus ius continetur, *auctor Paulus in l. ſi vnus ex argentarijs. §. pactus. ff. de pact.* Spieg.

FACTVM quod non durat, factum non intelligitur, *l. ſi pro patre. §. verſum. & ibi gloſſ. cum multis concord. ff. de in rem verſ.* Spieg.

FACTVM iuri opponi ſolet, *l. 38. §. hi qui ſunt. ff. de verb. oblig. l. 41. ff. de pecul. l. 27. §. pactus. ff. de pactis l. 5. ff. de ſeruit. vrb.* Facti itaque quęſtio iuris quæſtioni aduerſatur. Et facti quæſtio ea eſt, quæ in facto verſatur & conſiſtit. *l. 25. ff. de negot. geſt. l. 16. ff. de ſtatu hom. l. vlt. ff. de iureiurand. l. 11. §. vlt. ff. qui potio. in pign. l. 47. ff. de donat. inter virum. l. 1. ff. quæ res pign. l. 2. §. vlt. de donatio.* Voluntatis quæſtio, facti eſt, *l. 3. ff. de auro arg. leg. l. 8. §. ſi debitori. ff. quib. modis pign. l. 41. l. 94. ff. de verb. obl. l. 122. ff. de verb. ſignif.* Briſſ.

FACTVM *in §. ſi res legata. Inſtit. de legat.* interpretatur ibid. Accurſius, moram. Theophilus dolum. Crederem etiam de culpa accipi poſſe. Tu textum illum lege, & perlege. Prat.

In FACTVM actiones ex edictis Prætorum oriuntur, *l. 3. §. ex hoc edicto. ff. nautæ, caupo. l. penult. §. 1. ff. ne quis eum, qui in ius. l. 2. ff. de eo per quem factum erit. l. 12. ff. de in ius voc. §. penultim. Inſtit. de actionibus l. 13. l. 14. ff. de liber. cauſ.* Dantur etiam ſupplendarum actionum cauſa, quæ legibus proditæ ſunt. *l. 1. l. 11. & paſſim ſub tit. de præſcript. verb. l. 3. §. interdum. l. 9. §. ſi tibi decem. ff. ad exhibend. l. 6. §. ſi quis in communem. ff. commun. diuid. l. 10. ff. de noxalib. l. 53. §. ſi quis aſinum. l. 68. §. ſi tu Titium. ff. de furt. l. 7. §. idem Labeo. l. 6. ff. de reſcind. vend. l. 23. §. item quæcunque. l. 44. l. 52. ff. de rei vindicat.* Interdum autem loco actionis de dolo in factum actio redditur: *l. 12. ff. de dolo. l. 11. ff. de minoribus. l. 1. C. de iure dot. l. 3. C. an ſeruus ex ſuo fact. l. 5. C. de dolo. l. 50. in fin. ff. de furt.* Quemadmodum in factum exceptio nonnunquam, doli exceptionis vicem ſuſtinet, *l. 2. §. & generaliter. l. 4. §. aduerſus. ff. de doli except. & alijs ſuperiore libro citat. loc.* Et replicatio in factum, *l. 28. C. de tranſact. l. 14. ff. de fideiuſſ. l. 15. ff. ad l. Falcid.* Briſſ.

FACTVM vmbraticum dicitur, quod in nihilum recidit: vt ſi iudex acta deneget appellationem proſecuturo. Spieg.

FACTVM, & geſtum, κατὰ χρῆσιν, nihil diſtant. *Caius l. licet inter. de verb. ſign.*

FACTVS ex fraude, & mendacio, id eſt, fraudulentus omnino & mendax, qui nihil in ſe habet præter fraudem & mendacium, tanquam ex his corpore & animo confecte. *Ex Syluio.* Spieg.

FACTVM notare, pro pœna infamiæ notare, *teſte Bald. in l. quod ergo. §. quum autem factum. ff. de infamib.* Spieg.

FACILITAS conueniendi. Vlpianus, *qui ſatiſd. cog. l. 2.* [fideiuſſor locuples iubetur dari, non tantùm in facultatibus, ſed etiam ex conueniendi facilitate.] Spieg.

FACVL, vt annotant Grammatici, pro facilè antiquè ponitur, vt videre eſt ex Lucilio, cum inquit:

Heu facul eſt homini inuenta bona fœmina nuſquam.

Cui & proximum eſt illud Pacauij:

Haud facul fœmina inuenta bona.

Tyraq. in 9. l. connub.

FACVLTAS eſt libera quædam & plena poteſtas, rerumque pro arbitrio gerendarum facilitas, nullis aliunde impedimentis interturbata. Nam & Feſtus facultatem interpretatur quaſi facilitatem, & à græcis iuris interpretibus dicitur ἰσχὺς, &c. *Bald. tit. de iure perſon.*

FACVLTAS eſt perſonæ commodum incommodumque, non rerum, quæ promittuntur. *Vmulcius in l. continuus. ff. de verb. oblig.* Old.

FACVLTAS, pro facili poteſtate. *l. ſi quis poſſib. ff. de lib. & poſth. cum ſimilibus.*

FACVLTATEM dare, hoc eſt, autoritatem & licentiam quam vocant.

FACVLTATEM reſtituẽdi rem habere, ferè idem eſt quod poſſidere, *l. 1. §. quod ait prætor. ff. quor. legat.*

FACVLTATIBVS lapſi. *Vide, Labi in hæreſim.*

FACVLTATES in plurali tantum, ſunt diuitiæ, opes, Vlp. [ſed facilem, inquit, iudici voluntatis coniecturam fore, cæteris patris facultatibus examinatis.] *l. quæſitum. §. ſed & ipſe Papin. ff. de fund. inſtr.* Spieg.

FACVNDIA, facultas diſſerendi cum gratia. *Gel.* Hanc lex exigit in doctoribus & magiſtris, *l. magiſtros. C. de profeſſ. & med. lib. 10. & de profeſſ. qui in vrbe Conſtant. l. vnic. lib. 11. C.*

FACVNDIA canina, veteribus dicebatur, quæ forenſi oblatratione aduocatorum, omnia fora perſtrepebat. Quam Plato rapinę accipitrum aſſimilabat. Hi enim philodoci, non tantum tondere clientes, ſed deglubere, & totos vorare cupiunt. *refert Zaſ. in l. 2. ff. de orig. iur.* Spieg.

FAENVS in P. Florent. ſemper ſcribitur, etſi à fœtu pecuniæ, id verbum Varro, & alij deriuent. Videtur enim à ſorte vſura gigni, vnde & à Græcis τόκος, & renouatio vſurarum ἀνατοκισμός. *Gell. lib. 16. cap. 12.* fœneratores qui fœnus exercent, fœnebris pecunia, quæ ſub vſuris creditur, *l. 34. ff. ſi cert. pet. l. 16. C. eod. tit. l. 9. ff. de vſur. l. 3. C. eod. tit. l. 1. de his qui cum diſpenſ. contrax. in C. Th. l. 13. C. ad Velleia.* Briſſ.

FAIDAM, vocem origine Teutonicam, Alberic. indicat in iure Longobardorum, modò pro iniuria, *vt l. ſi caballus. tit. de pauperie.* modò pro hoſtilitate, ipſe inimicitiam vocat, *vt l. in omnibus. tit. de Pugn. itbe. homin.* vſurpari. Accedit Comitum Germaniæ vndequaque doctiſſ. Hermannus Nruenarius, qui obſeruauit ex conſtitut. Caroli Magni ad ad leg. Salicam adiectis *cap. 4.* appellari Faidoſum, qui hoſtis eſt publicus. Fœd. enim bellum ſignificat. Spieg.

FALCARII ſunt, qui falce metunt, à qua & dicti: quo nomine apud Ciceronem *in Catil. 5.* coniurati intelliguntur: propterea quòd ciuitatem omnem, adeoque ipſa vrbis ædificia tanquam falce metere, id eſt, ferro ignique omnia vaſtaturi eſſent, *vt exponit Syl. cum orat. interp. eſt.*

FALCES ſunt meſſoriæ, putatoriæ, & fœnariæ: quæ dumaliæ aliàs vocantur. meſſoriæ frumentorum ſunt: putatoriæ, vitium: fœnariæ, qua fœnum ſecatur: dumarijs ſpinæ, vepreſque cæduntur. Vlpian. *de fund. inſtruct. l. inſtrumenta.* [Falces, inquit, meſſoriæ fœnariæ, putatoriæ.] Nebriſſ. Eſt & falx vinitoria, quam eleganter deſcribit Palladius *lib. 4.* Falces inter armorum genera, murorum oppugnationi apta, referuntur. Spieg. *Vide Turneb. aduerſ. lib. 7. cap. 22. & 23.*

FALCIDIA dici poteſt hæreditatis quarta, quæ debetur iure inſtitutionis vel hæreditario, ſecundum diſpoſitionem legis Falc. *l. 1. cum gloſſ. ff. ad l. Falc.*

FALCIDIA lex, ſic dicta eſt a P. Falcid. tribuno plebis, qui eam tulit temporibus Auguſti adhuc triumuiri, *V Veſemb. in parat. ad l. g. Falc. num. 2. & in rub. Inſtit. eod. t. t. num. 2.* ſicut & aliç multæ leges a ſuis auctoribus dictæ ſunt. Cæterum FALCIDIA non ſolùm pro quadrante, qui ab hærede à quo ſupra dodrantem legatum eſt, retinetur, ſed & pro ea portione vſurpatur, quam, hæreditatem reſtituere rogatus hæres, ex SC. Trebelliano retinet, *l. 1. §. vnde Neratium. l. 53. §. omnes. ff. ad SC. Trebell. & inſtit. ſatin. eod. tit. loco.* ideoq; & Falcidiæ commodum, ea portio appellatur, *l. 2. in fin. ff. ſi quis aliq. teſt. &c.* Quarta quæ per legem Falcidiã vel, iure Falcidiæ retinetur. *l. 51. l. 55. §. 1. ff. ad SC. Trebell.* Quinetiam legitima portio, ſeu liberis debita, Falcidia appellatur, *l. 8. §. vnde. ff. de inoffic. teſt. l. 31. C. eod. tit. & apud Iul. antec. ſ. Nou. 5. c. 5. Nou. 18. t. 10. & 23 Nou 3 . c. 1. & Nou. 66.* Briſſ.

FALCIDIA, (abzug des Erbens) Duplex eſt Falcidia, vna hæreditatis, altera bonorũ reſtitutioni ſubiectorum. In illam et tantùm imputantur, quæ ſunt in hæreditario iure: In hanc imputantur omnia, quæ ſunt ex bonis reſtitutioni ſubiectis, quoquo titulo capiantur. Neutram in Falcidiam imputantur, quæ à cohęrede iure prælegati accipiuntur, *l. in quartam, ad leg. Falcid.* compenſantur tamen quotiens vice mutua præſtare cohæres cohæredi tenetur. *Cuiac. ad l. 78. ff. de hæred. inſtit.*

FALCIDIAM pacto remitti poſſe, affirmat Cuiac. *in l. pactum. ff. de pactis.* ducto argumento à teſtamento ad pactũ.

FALCIDIAE ratio quibus deductis ineatur? Deducto ære alieno. & ſi quid eſt aliud æris alieni loco, deducta funeris aut monumenti neceſſarij impẽſa, deductis libertatibus, deductis deorum donis, & generaliter deductis his omnibus, quæ Falcidiam non patiuntur, & quæ extra bona defuncti eſſe cenſentur, id quod ſupereſt pro dodrante & quadrante diuiditur inter hæredem & legatarios. Quod diximus de deorum donis, Paulus ſcribit *lib. 4. ſent. de S. C. Pegaſ.* vt idem videatur non improbabiliter in l. 1. 6. ad municipum. ff. ad l. Falc. ſcripſiſſe, *Cuiac. Not. ad lib. 2. Inſtit. de lege Falcidia, in fin.*

FALLA, veteres dixerunt pro Fallacia, vnde fortaſſis barbari Feloniam, quaſi Falloniam appellant. Old.

FALLACIA ſimulationi annexa eſt: calliditas ad ingenium refertur: machinatio ex præcogitata aliqua inuentione, manuque & arte conficitur: impoſtura ab impoſtoribus, id eſt, deceptoribus, quos & planos vocant, *Alciat. de verb. ſignif.* Spieg.

FALLACIAM item accipi pro cauillatione, ſiue ſophiſtico argumento, Dialecticis eſt notiſſimum: eaque vulgò Amphibologia dicitur. Nam apud Ariſtotelẽ Græcè legitur ἀμφιβολία, Exemplum habes *in §. penul. l. librorum. de legat. 3.* de qua noſtri Iureconſulti, *ſub rubr. de reb. dub.* pleraq; attigere. Alber. latius, *& in §. librorum. & in l. 5. C. de ind. & in l. quoties. ff. de verb. oblig.* De ea quæ ab accidente dicitur, *in §. fin. l. debitor. de legat. 2. & in l. venditio. & l. quæ de tota. §. incerte. ff. de rei vindic.* fit mentio, & ab Alberico eius etiam, cui à figura dictionis nomen eſt. Bartolus leuiter attigit priorem, *in l. 3. §. & incerta. de acquir. poſſeſſ.* Caſtrenſis aliquanto diffuſius & clarius. Sed & de cauillationibus, quæ per locos a compoſitione & diuiſione fiunt, tractatur *in d. l. quoties. per Albericum in l. vbi fideiuſſor. ff. de ſolut.* Nec non de ea, quæ ab eo, quod eſt ſecundùm quid, ad id quod ſimpliciter dicitur, *in l. dictam. §. in ſtipulatione. ff. de evict.* Spieg.

FALLACITER incuſare. in conſtit. Principum *ſub tit. de abolit. & de calumniat.* Sic Cicer. *lib. offic. 3.* [Ratio hæc poſtulat, ne quid inſidioſè, ne quid ſimulatè, ne quid fallaciter.] Spieg.

FALLERE fidem, eſt contra quàm dictum, conuentumve eſt, facere. Vlpian. *de conſtit. pec. l. 1.* [Hoc edicto Prætor fauet naturali æquitati, qui conſtituta & conſenſu facta cuſtodit: quoniam graue eſt, fidem fallere: tametſi ſi quis re fallit, impropriè fallere dicitur.]

FALLERE promiſſum, pro non implere.

FALLONIA, aliàs Felonia, eſt culpa, iniuria, propter quam vaſallus amittit feudum. Et eſt quæ reſpicit dominum, ſcilicet quando tribus vicibus citatus legitimè, fidelitatem præſtare noluerit, *vt in vſibus feudorum, quæ ſit prima cauſa benefic. amittendi, cap. 1.* Eſt & alia cauſa, quando infeudauit alia lege, quam ipſe habet: vel talem vaſallum, qui feudum deſeruire non poteſt. Quædam verò eſt culpa, vel fallonia, quæ non reſpicit dominum, ſcilicet, quando Vaſallus interfecit fratrem, vel filium ſuum, vel filium fratris, vel aliud crimen commiſit, quod parricidij appellatione continetur. Et plures alias fallonias, tam reſpicientes dominos, quàm alios, propter quos feudum amittitur, notat Hoſtienſ. *in ſumma de feud. §. quibus mod. feud. amittit.* Spieg.

FALSA ſententia, non eſt ſententia, nec indiget beneficio reſtitutionis: quia nihil magis cõtrarium eſt veritati, quàm falſitas. *l. ignitu. ff. de excep.* At cenſenda eſt falſa ſententia, ex falſis vel teſtibus, vel inſtrumẽtis lata. quia nunquã poteſt dici res iudicata, quæ ex falſis iudicata eſt. Spieg.

FALSARIVS, qui decipiendi gratia, ſcripta publica falſificat. *Vide Spec. tit. de crim. falſ. per tot.* Obſeruandũ autem, quòd grauius delinquit is, qui literas falſificat, quàm is qui falſis literis vtitur. Spieg.

FALSARII & aliorum quorundam pœna. Falſario inciſos digitorum neruos Alexádri decreto Lampridius, Claudij præciſas manus Suet. ſcribit. Idem Galbam nummulario, non ex fide verſanti pecunias, manus amputaſſe, menſæque eius affixiſſe. & Iuſtin. *Nou.17.* exactori, non ex legis præſcripto apocham conficienti, manus abſcindendæ ius dari præſidibus prouinciarum. & *Nou.42.* eandem pœnam indicit ſcriptoribus librorũ hæreticorum. Conſtátinus lenoni & perſuaſori iubet liquido plumbo meatus oris claudi, *l.1. C.Theo.de rapt.virg.* quæ pœna etiam olim in vſu fuit. Horat.

Nec ſeuerus vncus abeſt, liquidumue plumbum.

Et ex Nou. quadam Leonis & Conſtantini periuro lingua præciditur. Sed de omni hoc genere pœnarum eleganter Galenus 7. *Hippocratis & Platonis placitis*, ijs verbis: *ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν τιμῶν ἐς τὰ ἁμαρτάνοντα μάλιστα δικάζοντες, τῶν μὲν ἀποδιδρασκόντων τὰ σκέλη κατατέμνοντες τι καὶ κατοχάζοντες ἢ καίοντες, τῶν δ᾽ ἀλλοτρίων τὰς χεῖρας ὥσπερ γε καὶ τῶν γαστριμάργων τὴν γαστέρα, καὶ τῶν φλυαρούντων τὴν γλῶτταν, ἁπλῶς δ᾽ εἰπεῖν ἐκεῖνα κολάζοντες τὰ μόρια, δι᾽ ὧν ἐν ἐργῷ ὁ μοχθηρὸς ἐνεργῶς. Cuiac.obſer.cap.13.*

FALSI crimen dicitur propriè, quod vtilitatis priuatæ cauſa factum eſt, de quo ciuiliter & criminaliter agi poteſt. *Connanus lib.5. cap.7. num.4.*

FALSI, vel quaſi falſi pœna, deportatio eſt, & omnium bonorum publicatio. Spieg.

FALSI propriè ad delictum pertinentis exempla ſunt apud Iulianum *in l.2. ff.ad leg.Corn.de falſ.*

FALSITAS nihil aliud eſt, quàm verborum imitatio, *iuxta genuinam lectionem in auth.de inſtru.caut.in princ.collat.6.reſpondet Noric.edit.conſtit.73.* Spieg.

FALSITAS verbis, an facto committatur, nihil refert: vtrobique enim dolus eſt, proximum lædens contra veritatem. quod diligenter nota. *l.ſi ſeruus non ſit vnius. ff.de interrog.in iur.faciend.*

FALSITATIS adeſſe tria requiruntur, ſcilicet mutatio veritatis, dolus, & quod alteri ſit nocitum. Quorum ſi vnum deficit, falſitas non eſt punibilis, *iuxta not. per Hoſt. Azo.& Tancre. in ſuis ſummis.& per text.in l.quid ſit falſum.ff.ad leg. Corn. de falſ. & l.nec exemplum. eod.tit. C. & l.damus. C.eod. Petr. de Anchar.cons.23. & Paul.de Caſtr.conſ.49.* Spieg.

FALSO parentes inſtimulari, apud Marcellum, *l.3.ff.de inoffic.teſtam.* Spieg.

FALSO aduerbium, quod vero contrarium eſt. Imp. Philippus [luminibus captum curatorem haberi debere, falsò tibi perſuaſum eſt.] *l.3. C. qui dari tutor. poſſ.* & Imp. Claudius *de diuerſ. reſcript.* Falſo aſſeueratur, auctoritatem reſcriptorum, reuoluto ſpatio anni, obtinere firmitatem ſuam non oportere.] Spieg.

FALSO negationem additam in l.legatus.de offic.proconſ.atq; ob id Accurſium ſe miſerabiliter torquere, Politianus indicat *in Miſcell.* Spieg.

FALSVM, eſt immutatio veritatis cum dolo. *Authent.de inſtr.caut.in princ.* Vt hæc vox variè accipitur, ita & variè committitur falſum. Quod pulchrè declarat Bart. *in l.quid ſit falſum. ff. ad l. Cornel. de falſ. & in l.nec exemplum. l.damus. C. eodem.*

FALSVM vocatur etiam id quod ſuſpectum eſt, *in l.inbemus. C.de falſis. l.Paulus reſpondit.*

FALSVM committit, qui rem duobus vendit, *l.qui duob. ff.ad leg.Corn.de falſ.* Spieg.

FALSVM committitur, quod ad leg.Iuliam adtinet, ſi quis chirographum, aut libellum, vel rationes intercidat vel deſcribat, non etiamſi aliàs in computatione, vel ratione mentiatur *l.23. ff. de falſis.* Falſum autem ea lege coërcetur, quod in teſtamentis admittitur. Eadem tamen pœna etiam vindicantur cętera falſa ex Senatuſconſultis, principumque cõſtitutionibus. Nam & qui in rationibus tabulis, cereiſve inſtrumentis vel aliqua re, ſiue conſignatione falſum fecerit, perinde atque falſarij puniuntur, & hoc quaſi falſum dicitur, *l.fin. §.fin. ff.de falſ.* Prat.

FALSVM teſtamentum, quod verè non eſt factum: illegitimum teſtamentum, quod non iure factum eſt. Spieg.

FALSVM, non eſt iniuriæ verbum, ſi ad ius refertur, non ad factum. Sic Iabolenus ſententiam Labeonis, quaſi iniuſtam reijciens: [Quod falſum (inquit) puto] *in l. pen. ff. de iniur.* Old.

FALSVM teſtimonium, in diuinis tabulis non tantùm accipiendum eſt, vt vulgò ſolet, quòd in iudicio ſolum feratur: verumetiam omnis vox lædens proximum, omniſque prædura, & ſummi iuris interpretatio, refragante æquitate, intelligenda eſt, falſum teſtimonium eſſe in natura: quæ & ſic præcepit, [Eſtote miſericordes.] *vt pulchrè declaratur.c.1.de verb.ſign. teſte Old.* Spieg.

FALSVM accipitur tribus modis. I. Quidquid non eſt verum, poteſt dici falſum, etiam ſi non procedat ex mendacia alicuius, vel fraude, *l.fin, qui ducenta. §. verum. ff. de rebus dubijs. l. ſi quid perfectum. ff. de ſolut.* II. Falſum accipitur pro immutatione veri fraudulenta, quo modo omnia mendacia rectè vocantur falſa, *vt Nou.de inſtrument. caut. & fid.in prin.* III. Eſt crimen graue, quod appellatur falſum: quoties animi dolum ſequitur facti executio ad peruertendũ veritatem, & ſimulandum id quod non eſt, *vt deſcribit l.quid ſit falſum. ff.ad l.Corn.de falſis.*

FALSVM procuratorem, pro non vero procuratore accipimus, *l.3. §.fin. ff. rem rat.hab.* Interdum & pro eo, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat, accipimus. Quemadmodum & falſum creditorem dicimus eum, qui ſe dolo ſimulat creditorem, *l.43.in princ. & l.75. ff.de furtis. l.18. ff.de ſolut.* Briſſ.

FALSVS procurator dicitur, qui ſe liti offert, id eſt, qui ſine mandato agit: & contra hunc datur ſententia iudicati, id eſt, ſententia contra eum exequitur paſſiuè. *Textus memoriter tenendus in l.Plaut.1.reſponſ. ff.de procur.* Sp.

FALSVS rumor non ſolet obeſſe. *l.fin. ff.de hered.inſtit.*

FALSVS tutor à Paulo interpretatur, qui verè tutor non eſt: vel datus eſt, ſed perperam & inutiliter, vt qui habenti alium tutorem datus eſt, *§. interdum. Inſtitut. de Curat.* Spieg.

FALX meſſoria, eſt qua frumentum metitur, &c. *vide ſuprà Falces.*

FAMA, ſiue exiſtimatio hominis, eſt dignitatis illæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus, (quæ vt ſcrutatur) quæ vt ex delicto noſtro, auctoritate legum vel minuatur, vel conſumatur, docet Calliſtratus *in l. penult. de var. & extraord.cog.* Spieg.

FAMA item, inquit Bartolus, eſt communis opinio, voce manifeſtata & ſuſpicione proueniens. Rumorẽ verò communem non eſſe opinionem, ſed variam quandam ſuſurrationem, minus ipſa fama efficacem, ferè apud noſtrates receptius eſt. Sed veteres non adeò multum differre famam à rumore exiſtimauerunt. *Archid.35. qu.6. ſi dam.* Sunt autem idem, præter quam quòd alterum Latinum eſt, alterum è Græco, teſte Valla. Calliſtratus *in l.3. de teſtibus.* [Aliàs, inquit, numerus teſtium, aliàs dignitas & auctoritas, aliàs veluti conſentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Itaque inconſtans fama, improbiſque. vel etiam ignotis auctoribus exorta, nullam adijcit fidem, quantumuis inuulgata: quamuis coniecturam facit, quia fallax eſt rumor.] Paulus *in l.fin.de hered.inſtit.* [Quia falſus rumor non ſolet abeſſe.] Noſtri famam inter ſpecies non plenæ probationis retulerunt. Plura de ea commentatus eſt Bar. *in l.de minore. §. & plurimum. ff. de qu.* Sed & fama pro exiſtimatione vſurpatur, & nomine. ſic incolumi eum fama dicimus, cui integrum eſt nomen, & illæſa exiſtimatio: quam qui negligit, decreta Pontificia crudelem pronunciant. *12. qu.1. c.nolo.* Spieg.

FAMA conſtans ea accipienda eſt, quæ nec improbis auctoribus, nec etiam ignotis exoritur. Hæc teſtimonio fidem adijcit *d.l.3.* Alioqui fama quantumuis inuulgata, non probat ſatis, ſed coniecturam facit: quia ſæpè fallax eſt rumor, *l.vlt. ff.de hered.inſtit.* Spieg.

FAMA differt à rumore: quia rumor eſt ab incerto, fama autem à certo procedit auctore. Item fama procedit à maiori parte viciniæ, rumor à minori, *no. Ioan. Andr. c.noſtra, verſ. ad gradum. de cohab.cler.* & plus eſt fama, quàm clamor, quia plurimorum eſt fama, clamor paucorum. *no. Fel. in c. qualiter & quando.2. in princ.de accuſ.* Old.

FAMAE probandæ modũ docet Bart. *l. de minore. §. plurimorum. ff.de quæſt.* Prat.

FAMES omnium ſuppliciorum vltimum. Eſt ſententia cantionibus apud veteres celebrata, teſte platone. [Miſerrimum mortis genus fame mori.] ſumpta autem eſt ex Homero *Odiſſ. μ.*

adire

πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι.
λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν. id eſt,

Dura quidem miſeris mors eſt mortalibus omnis,
At periiſſe fame, res vna miſerrima longè eſt.

FAMILIA Ariſtoteli, *lib. 1. de Republ.* dicebatur prima hominum ſocietas, quaſi in diem, & quotidiani vſus cauſa conſtituta: in qua qui degebant, non ciues, ſed conuictores & contubernales dici poterant, vt Charondas & Epimenides ſcribunt. Atque in hac familia nulli alij erant quàm vir & vxor, atque ex his procreati liberi. Seruorum enim nulla ipſis adiumenta, poſtea ſocium laboris bouem aſciuerũt, cuius opera ad arandos agros vterentur. Quod hoc verſu notauit Heſiodus, cùm ait:

Sit domus inprimis, vxorque, & tauros arator.

Connanus lib. 1. cap. 4. num. 4.

FAMILIA propriè de ſeruis dicitur, vnde Theophilus vertit *πάντας τοὺς οἰκέτας, Balduin. in tit. de lege Fuſia Caninia tollenda.*

FAMILIAE appellatio interdum ad res, interdum ad perſonas refertur. Ad res relata pro hæreditate & ſubſtantia bonorum ponitur. *l. vlt. in fin. C. de verb. ſignific.* vt in illis duodecim Tabul. verbis, [Proximus adgnatus familiam habeto.] id eſt, hæreditatem. quod notat Vlpianus *l. 195. §. 1. de verb. ſign. Connan. lib. 9. cap. 1. num. 4.* Hoc ſenſu familiæ erciſcundę actio accipienda eſt, quæ hæredibus de diuidenda hæreditate cõpetit. *§. quædam actiones. Inſtit. de actio.* Eademque eſt huius verbi vis in illo Terentij verſu *Heautontimor.*

Decem dierum vix mihi erit familia.

Hinc familiæ emptor, qui imaginaria venditione à teſtatore hęreditatem emebat, *vt eſt ab Vlpian. in Inſtit. tit. de teſtam. & à Iuſtin. quoque in ſuis Inſtit. ſub eod. tit. traditum.* Quintil. *declamat.* 308. [Non dixerim ego teſtamentum, cui libripens & emptor familiæ, & cætera iuri neceſſaria deerunt.] ſic enim locus ille corrigendus eſt. Sueton. *in Nerone cap. 4.* [Ex hoc Domitius naſcitur, quem emptorẽ familiæ pecuniæque in teſtamento Auguſti fuiſſe mox vulgò notatum eſt.] Ita familiæ mancipationem apud eundem Vlp. intellige, *tit. 28.* Briſſ. & *Corr-ſ. lib. 5. cap. 12. num. 6.*

Ad perſonas verò cùm refertur, interdum corpus ſignificat, quod aut iure proprio ipſorum, aut communi cognationis nomine continetur. Iure proprio familiam dicimus plures perſonas, quæ ſunt ſub vnius poteſtate, aut natura, aut iure ſubiectæ. Hac enim appellatione non ſerui modò, ſed & liberi, qui in poteſtate noſtra ſunt, continentur, *l. 40. §. familiæ. l. 195. §. 1. ff. de verb. ſignif. l. 23. ff. de adopt.* Briſſ.

Hinc Patresfamil. matresfamil. filijfamil. dicuntur, *ff. de his qui ſunt ſui, vel alie. l. 11. ff. de liber. & poſth.* Sic in ædilitio edicto familiæ appellatione & filijfamil. & omnes, qui in ſeruitio ſunt, liberi quoque homines bona fide ſeruientes, demonſtrantur, *l. 25. §. 1. l. 31. §. idem P. ædim. ff. de ædil. ed.* Eodemque modo in edictu Vi bonorum raptorum, familiæ nomen eos qui in miniſterio ſunt, continere dicitur, etiamſi liberi eſſe proponãtur, vel alieni bona fide nobis ſeruientes, *l. 2. §. familiæ. ff. vi bon. raptor.* Idem fit & in interdicto Vnde vi, familiæ interpretatio, *d. l. 195. §. pen. de verb. ſignif. l. 1. §. familiæ. de vi arm.* vbi etiam familiæ appellatione duos ſeruos contineri ait, *Paul. lib. 5. ſent. De hoc vide etiam Cuiac. lib. 5. recept. ſentent. Iul. Paul. tit. 6. de interdictis. §. non tantùm. tit. 7. ſcribit.* Hoc amplius, Vlpianus *in d. l. 1.* & ſi vnus ſeruus deiecerit, familiã videri deieciſſe ait. Quanquam aliàs vnicum ſeruum familiæ appellatione contineri negetur, ac nec duo quidem familiam facere dicantur, *l. 40. §. vlt. ff. de verb. ſignif.* Quæ legum noſtrarum diſcordia ita optimè Ciceronis interuẽtu ſedabitur, ſi quemadmodum ille *in Orat. pro Cæcin.* ſcribit, dixerimus ex vi quidem latini ſermonis in vno ſeruulo familiæ nomen non contineri, familiam ex ſeruis pluribus conſtare. Cæterùm rationem iuris interdictique vim & Prætorum voluntatem facere, vt & ſi vnus ſeruus deiecerit, familia intelligatur deieciſſe. Non enim alia cauſa eſt æquitatis in vno ſeruo & in pluribus. Briſſ.

Planè in edicto de Publicanis familia corpus quoddam ſignificat paratum vectigalis cauſa, *d. l. 195. de verbor. ſignific.* nec ad ſeruos modò publicanorum pertinet, verumetiam ad quoſcunque, qui publicanis in eo vectigali miniſtrant, ſiue ſerui, ſiue liberi ſint, ſiue bona fide, ſiue mala fide poſſideantur, *l. 1. familiæ. & l. 12. ff. de public.* Briſſ. Ita cum militi princeps concedit, vt ſuam familiam ducat, familiæ appellatione continentur coniunx, liberi, ſerui caſtrenſis peculij, non adſcriptitij. *Cuiac. in l. quicunque militum, de re milit. C. lib. 12.*

FAMILIAM ſeruilem accipimus, & *in tit. ſi famil. furtum feciſſe d. l. 9. ff. de iuriſd. l. 32. ff. ad l. Aquil. l. 32. ff. de dolo. l. 5. ff. de pet. hæred.* Briſſ.

FAMILIAM publicam, *in l. 1. ff. de offic. præf. vig.* interpretamur ſeruos publicos, qui præſtò ædilibus aderant: quales etiam curatoribus aquarum adfuiſſe Frontin. *lib. 2. de Aqua duct.* oſtẽdit. Ita familiam in vrbanam & ruſticam diuidimus, *l. 3. ff. de penu. leg. l. 67. ff. de leg. 3. l. 166. ff. de verbor. ſignific.* Quamobrem in hoc veterum clementiam & humanitatem laudandam Seneca *lib. 6. epiſt.* ſcribit, quod omnem inuidiam dominis, omnem contumeliam ſeruis detrahentes, patres potius quàm dominos familiàs, appellarint, & ſeruos familiares. quod in Mimis ad ſua vſque tempora mãſiſſe ſcribit. Familiarem planè filium dicit & Plaut. *in Aſinar.* qui ex familia ſit: Et familiares in conſtitutionibus recentiorum Impp. ſeruilia miniſteria præſtantes intelliguntur. *l. vlt. circa fin. C. de his, qui ad eccleſ. conf. l. penult. C. qui accuſ. poſſ.* Briſſ.

Eſt igitur vna familia, ad quam omnes ſtirpes referuntur, & illa gentis nomine appellari conſueuit. ſunt etiam aliæ, quæ ex ſtirpibus conſtant. Quot enim vnius gentis diuerſę ſtirpes ſunt, totidem diuerſæ eiuſdem gẽtis familiæ ſunt. idq; liquidò demonſtrat *in Nerone* Suet. [Ex gente Domitia, inquit, duæ familiæ claruerunt, Caluinorum & Aenobarborum] Et hinc quidem intelligimus, quid ſibi voluerit Vlpianus cum ita ſcriberet: [Nam etſi patrefamiliàs mortuo, ſinguli ſingulas familias habẽt: tamen oẽs qui ſub vnius poteſtate fuerunt, rectè eiuſdem familię appellabuntur, qui ex eadem domo & gente proditi ſunt.] *d. l. 195.* Senſus enim eſt, quamuis duce & principe generis mortuo, ſinguli qui in eius poteſtate fuerunt, ſeparatas & proprias domos ſtirpes ſiue familias habeant, quia tamen ex eadem domo & gente proditi ſunt, rectè eiuſdem familiæ appellabuntur. Ex quo loco manifeſtò conſtat, non ad cognomen ſolùm, vt exiſtimauit doctiſſimus Sigonius, ſed ad nomen etiam, hoc eſt, tam ad gentem quàm ad ſtirpem referri familiam poſſe. Omnes igitur qui eiuſdem nominis ſunt, eiuſdem quoque familiæ ſunt, non ſtirpium ſed gentis ſiue generis reſpectu: reſpectu verò ſtirpium, quot diuerſæ ſtirpes ſunt, tot diuerſæ familiæ ſunt, non quidem nomine, ſed cognomine. Idque mihi voluiſſe viſus Suetonius, cum ſic de Galba ſcriberet: [Imagines & elogia vniuerſi generis exequi longum eſt, familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur aut vnde traxerit, ambigitur.] Huic etiam conſentaneum eſt quod idem Suetonius ſic *in Tyberio* de Claudio Druſo ſcribit: [Druſus hoſtium duce cominus trucidato, ſibi poſteriſque ſuis cognomen inuenit.] Diſcedit autem omnis familia patrefamiliàs mortuo in liberos, conſanguineos & agnatos. *Ranard. varior. lib. 5. cap. 1. Acciar. in l. pronunciatio ſermonis. § familiæ appellatio, & in l. ſeq. de verbor. & rer ſignificat.* atque etiam in tractatione de eo, quod intereſt, familiam a famulando dictam exiſtimat, & à famulitio. Feſtus Pomponius à voce Oſca famul, tradit deriuatum verbum Familiæ, quæ apud illos ſeruum ſignificat. Brechæus verò à fama dictum putat, cùm nomen alicuius gentis & generis, diuturna fama latè in ſtirpes peruulgatum eſt. *Brechæus d. l. pronunciatio ſermonis. §. familiæ appellatio.*

FAMILIAE appellatione & ipſe princeps familię cõtinetur: feminarũ verò liberi in familia earum non ſunt, quoniam qui naſcuntur, patris, non matris familiam ſequuntur, *d. l. 193. ff. de verb. ſign.* Et hoc eſt, quod *in d. l. 195. in fine* dicitur, Mulierem familiæ ſuæ, & caput & finem eſſe. Secundùm hanc, quam ſuprà expoſuimus, ſignificationem, familiare funus interpretabimur domeſticum funus, *l. 2. in fine. ff. de in ius vocand. l. 4. §. prætereà. ff. ſi quis cautio.* Briſſ.

Communi iure familiam dicimus omnium adgnatorum, qui ex eadem domo & gente proditi ſunt. *d. l. 195.* vt

 eiuſdem

eiuſdem familiæ recte dicantur, qui eiuſdem nominis ſunt. Ac proinde patroni & liberti, & omnes propinqui ad fideicommiſſum, quod familiæ relinquitur, inuitati intelliguntur, *l. vlt. C. de verb. ſignif.* Etenim cùm fideicommiſſum familiæ relinquitur, ad eius petitionem admittuntur, qui ex nomine defuncti fuerunt eo tempore, quo moreretur: quo in numero & liberti & filij quoque poſtea emancipati habentur, *l. 32. in fin. l. 69. §. vlt. l. 77. §. cùm inter. ff. de leg. 2. l. 114. §. cùm pater. ff. de leg. 1.* Briſſ.

Hoc modo familiaria ſepulchra dicimus, quæ quis ſibi familiæque ſuæ conſtituit, *l. 5. ff. de relig.* in quæ tamen hæredes, etiamſi extranei ſint, inferri poſſunt, *l. 6. l. 4. & l. 13. C. de relig.* adfines & cognati non item, niſi hæredes ſcripti ſint, *l. 8. & l. 14. C. eod. tit.* Briſſ.

FAMILIARIS res, id eſt, pecuniaria & priuata, *l. 2. §. 1. ff. de interd. l. 36. ff. de fideicom. lib.* Proinde Familiaris, publicæ opponitur. *l. 7. §. ſi paciſcar. ff. de pact. l. 4. ff. de publ. iudic.* priuatam enim & familiarem pro eodem dici liquet *ex d. §. ſi paciſcar. cum l. 77. §. pacta. ff. de pact.* Briſſ.

FAMILIA legata, ſinguli homines continentur, *auctor Iuriſconſ. in l. ſi chorus. ff. de leg. 3.* Item familiæ appellatione continentur etiam, qui à teſtatore non ſunt nominati, *iuxt. Bart.* Extat elegans thema apud eundem Iuriſcoſſ. *in l. ſi qui. ff. d. tit.* Spieg.

FAMILIA vrbana & ruſtica non loco, ſed genere diſtinguuntur. Poteſt enim aliquis diſpenſator non eſſe vrbanorum ſeruorum numero, veluti is qui ruſticarum rerum rationes diſpenſet, ibique habitet, & tamen multum abeſt à villico. *Connan. lib. 4. cap. 10. num. 7.*

FAMILIARICA veſtimenta ſunt, quæ ad familiam veſtiendam parata ſunt, *l. 23. in fin. ff. de aur. arg.* Sic familiaricas ſellas dixit Varro *lib. 1. de re ruſt. c. 13.* Briſſ.

FAMOSAE actiones dicuntur, quæ iuſtâ ignominiam irrogant iuſtè condemnatis: ſunt hæ, Furti, Bonorum raptorum, Iniuriarum, de dolo malo. Item Tutelæ, Mandati, Depoſiti, ſcilicet directa, non contraria. Item pro Socio, quæ cùm vtrinque directa ſit, vltro citroque damnatum infamia notat. Et generaliter omnium publicorum iudiciorum accuſationes. *§. ex quibuſdam. Inſtit. de pœnis tem. litig. l. 1. de his qui not. infam.* Spieg.

FAMOSA iudicia, quæ infamiam irrogant damnatis, *l. 7. ff. de iniur. l. 1. & 12. ff. de dolo. l. 1. ff. de poſtu.*

FAMOSA cauſa, *l. 7. ff. de ſolut.*

FAMOSI, homines infamia notati, *l. 1. §. vlt. ff. de his qui not. infam. l. 13. ff. de accuſat. l. 7. ff. ad l. Iul. maieſt.* quales ſunt, qui artem ludicram lenociniúmue faciunt, vel propter præmium in ſcenam deſcendunt, aut calumniæ cauſa publico iudicio ſunt damnati. *l. 4. ff. de accuſat.* Sic famoſa mulier, *in l. 2. §. ſi mulier. ff. ad Tertyl.* Briſſ.

FAMOSI latrones, id eſt, nobiles & inſignes, *in l. 28. §. pen. ff. de pœn. cum l. 16. ff. de appell. recip.* Briſſ.

FAMOSO iudicio condemnatus, per in integrum reſtitutionem infamia eximitur, *lege §. penu. l. 1. ff. de poſtulat.* Spieg.

FAMOSVM, non tam eſſe malæ, quàm multæ famæ. *Vide infrà, Famoſum.* Spieg.

FAMOSVM, vocabulum medium, in malam tamen partem frequentius. Imper. cum laude vtitur *in §. iura quoque. auth. infine quod præſt. ab his qui admin. ſuſc.* ſecus Iurecoſſ. nam apud eos legimus, famoſos fures, latrones, mulieres, pro infamibus, improbioribus, impudicis, *l. 3. §. 1. de offic. præf. vig. l. neque famoſi. ad leg. Iul. maieſt. l. capitalium. §. famoſis. & l. fin. de pœn. Vide Alber. in l. ſacrilegi pœnam. §. fin. peculatus.* item, famoſum crimen. Spieg.

FAMOSVS libellus. Famoſus libellus quid ſit, oſtendit Imperator *l. vnica. C. de fam. libel.* Eſt autem famoſus libellus, charta proiecta, habens in ſe contra quempiam criminationes. Et ſi quis hunc ſiue obſignatum, ſiue non obſignatum reperit, & protinus non rumpit, aut igne conſumit, ſubijcitur pœnæ, qua teneretur libelli autor, hoc eſt, in eum capitaliter animaduertitur, *d. l. vnica. C. eod.* Etiam vt ad ſanctionem huiuſmodi hiſtoriam non ineptam ſubnectamus, prætereundum minus eſt Auguſtum principem omnium de famoſis libellis cognitionē legis ſpecie maieſtatis tractauiſſe, commotum Caſſij Seueri libidine, qua viros, fœminaſque illuſtres procacibus factis diffamauerat, *vt auctor eſt Cælius Rhodig. lib. 15. c. 25. Adde Franciſc. Bald. comment. in l. 12. Tab. c. 9.*

FAMVLITIVM aulicum Spartianus appellat famulos omnes Imperatorios, quos Iuſtinianus Miniſteriales domus, & hoſpitij & palatij vocat. *Pyrrhus de Roman. magiſtrat.* Spieg.

FAMVLVS à ſeruo hoc diſtat, quòd hic in dominio noſtro, ille verò non eſt. *ex Alc.* Spieg.

FANATICI, propriè ſacerdotes, qui furore correpti in fanis oracula fundebant, vt apud Vergil. *lib. Aeneid. 6.* & Lucan. *lib. 5.* Iuuen. *Sat. 2.*

---- Et crine ſenex fanaticus albo,
Sacrorum antiſtes, ----

Ij porrò furore illo affecti caput iactare, & comas excutientes rotare ſolebant: *vt ait Fabius lib. 11. c. 3.* ex quo qui atræ bilis abundantia caput iactant, Fanatici quoque appellantur ab Vlpiano, *in l. 1. §. 5. ff. de ædil. edict.* [Si ſeruus, inquit, inter fanaticos non ſemper caput iactaret, & aliqua profatus eſſet, an nihilo minus ſanus videretur] quod paulo pòſt appellat, [Circa fana bacchari.] Lamprid. *in Heliogab.* [Iactauit autem caput inter præciſos fanaticos, & genitalia ſibi deuinxit.] Hot.

FANVM alij dictum putant à Faunis dijs, qui diuina oracula, vt Martianus Capella ait, edere ſolebant. Vel à Fauno, qui, auctore Probo, primus horum locorum conditor fuit, teſte quoque Martiano *lib. 7. c. 6. Topograph.*

FAR apud Vlp. *in Inſtit. tit. 9.* ſignificat frumenti genus, *vt admonet Seru. apud Virg. lib. 1. Georg.* Prat.

FARI, nihil aliud eſt, quàm ferre, id eſt, loqui. Tametſi Varroni fatur is, qui primus ſignificabilem vocem ore emittit, nullo ordine verborum ſeruato. vnde pueri antequam id faciant, infantes dicuntur. Loquitur autem is, qui ſuo loco vnumquodque verbum ſciens ponit. Vlpian. *in l. 2. rem pup. ſalu. fore.* [Si pupillus abſens ſit, inquit, vel fari non poſſit.] Spieg.

FARRAGO, per metaphoram accipitur pro quacunque commiſtione. Iuuen. *in 10. Sat.*

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri eſt farrago libelli. Spieg.

FAS ad Deum, Iuſtū ad hominem referri volunt. Maro
Fas & iura ſinunt:
id eſt, diuina & humana iura permittunt. Spieg.

FAS propriè eſt, vt Iſidoro placet, lex diuina: à fato, & fatum à fando dictum, quaſi dictum & iuſſum Dei. *Connan. lib. 1. cap. 2. num. 4.*

FAS ac nefas omne miſcere, apud Pomponium *in §. & cum placuiſſet. l. 2. ff. de orig. iur.* illic enim fas iudicis officio fungi, audire controuertentes. nefas erat ſupponere actorem calumnioſum: iudicare itē contra poſſeſſorem nondum conuictum, *contra l. ordinata. §. ſed ſi quis actiones. ff. de liber. cauſ.* Spieg.

FASCES, faſciculi erant virgarum, intra quas virgas ſecuris obligata erat, ita vt ferrū in ſummo faſce extaret. Hos faſces lictores magiſtratibus præferebant. Vnde

FASCIVM nomine, dignitas magiſtratus & honos ſignificatur. Vlpianus auctor eſt, Proconſules non amplius quàm ſex faſcibus vti: quod inſcitè Accurſius pro ſex menſibus exponit: quum Proconſulare imperium fuerit annuum, in ſecundumque interdum & tertium prorogaretur. Proconſul autem ſex tantum lictores, id eſt, viatores, qui faſces præferebant, non duodecim habet: vt meminerit, iuſtum Conſulem ſe non eſſe. Obſeruandum, quòd faſces ſubmittere dicuntur, qui de iure ſuo concedunt, ac legitimam poteſtatem vltrò ad priuatam mediocritatem demittunt. *Vide Budæ. in l. proconſules. ff. de offic. procoſſ. Alciat. in rub. de conſul. & non ſpargen. pec. lib. 12. C. & Eraſm. in Chil.* Spieg. Hi quidem faſces virgarum quos præferebant lictores magiſtratuum Roman. *d. l. proconſules.* ex betula arbore fiebant, teſte Plinio. Candida eſt materia, leui virgarum atque eximia tenuitate. in Gallia paſſim naſcitur. Plautus *in Aſinaria,* faſces vlmeos etiam fuiſſe dicit, quibus rei vapularent. [Vbi, inquit, ſæpè ad languorem tua duritia dederis octo. Validos lictores, vlmeis affectos lentis virgis.] Faſces pro dignitate accipimus. Tullius *in Bruto:* [Et cum tibi ætas noſtra iam cederet, faſceſq; ſummitteret.] dixit, ſummittere faſces, vt, ſummittere principatum,

patum, *l. digna. C. de legibus. Forcat. Necyom. dialog. 34. num. 4.*

FASCIAE crurales, peduleſque *in l. 27. in fin. ff. de auro argento.* inter ornamenta muliebria ponuntur. quæ verba rectè in Pandectis Florentinis ita ſcripta ſunt, cùm malè quidam, crurales, in, crinàles, transformare ſtuduerint. (vide quod de hac diuerſa lectione infra, in verbo proximè ſequente, traditur.) Sed Florentina lectio probanda & retinenda eſt. Nam veteres crura atque pedes faſcijs vincire & obuoluere ſolebant maximeq; mulieres. Quod M. Tull. his verbis, quæ & à Nonio Marc. relata ſunt, quib. Clodium vt mulierarium inſectantur, docet. [Tu, ait, cùm vincirentur pedes faſcijs, cùm calanticam capiti adcommodares.] Et hæ erant pedules faſciæ. Nam pedule interprete Cornelio Frontone *in libello de nominum & verborum differentijs* dicitur, quod ſub pedibus præſtat vtilitatem. Hoc amplius & crura faſcijs veſtiri olim ſolita Quintilianus *lib. 2. cap. 3* non obſcurè ſignificat, & Valerius Maxim. *lib. 7. cap. 2.* qui Pompeium candida faſcia crus obligatum habuiſſe refert. Quinetiam faſcijs puellarum ac matronarum pectus tegi papillaſq; comprimi, conſueuiſſe Iſidor. *lib. 20. cap. 32.* ſcribit, & innumeri Poëtarum loci comprobant. *Alc. lib. 1. præt.* Briſſ. *& Maiorag. lib. 3. Miſcell. cap. 3.*

FASCIIS in calciatu vſos eſſe priſcos, indicat Plinius *lib. 6. cap. 2.* ſcribens mures arroſiſſe Carboni Imperatori faſcias, quibus in calciatu vtebatur: quod dirum fuit oſtenſum. Valer. Maximus *in 6. lib.* loquens de Cn. Lentulo Marcellino conſule, inquit, [Cui candida faſcia crus alligatum habenti.] Has eleganti vocabulo Vlpia. appellat crurales, & pedules, *in l. argum. in princ. ff. de aur. & arg. leg.* ſecundum lectionem antiquam, à cruribus ſcilicet, & pedibus veſtiendis. Sed ſi mauis faſcias crinales, vt pleriſque codices habent, referenda ſunt ad vittas & crinium tegumēta. Hinc nota ſunt illa verba: [Faſciam ſolue, quantum mali ſub illa lateat.] Ponitur etiam quādoque Faſcia pro nube, in modum faſciæ cœlum percurrente, de qua Iuuen.

Nil faſcia nigra minatur.

Faſciæ etiam dicuntur zonæ, ſiue plagæ. Martian. Capell. *in lib. de Geomet.* [Orbis terræ in quinque zonas, ſiue melius faſcias dico, pro rerum diuerſitate diſcernitur.] Cotta.

FASCINVM deflectunt à fando, quod profatis verbulis quibuſdam, magico ſuſurramine in hominis caput ex loco, ſtrigoſum, macerrimum & exuccum, qua viribus qua pinguitie reddebant, in quem linguam parricidalem intorquebant. Amulletum faſcini crediderunt ex baccare coronam, quod vel Maro *in Bucolico laderro,* ſignificat:

Baccare frontem Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Seruius interpretatus eſt, malam dici faſcinatoriam, nocendi ſcilicet ſtudio. Oculus quoque faſcinabat, Verg.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

In Africa familias quaſdam effaſcinantū Iſigonus & Memphodorus tradunt, quarum laudatione intereūt probata, areſcunt arbores, emoriuntur infantes, eſſe & eiuſdem generis in Tribadis & Illyris adijcit Iſigonus, qui viſu quoque effaſcinent, interimantque, quo diutius intueantur, iratis præcipue oculis, quòd eorum malum facilius ſentire puberes, notabilius eſſe, quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant, huius generis fœminas in Scythia quæ vocantur Bythia prodit Apollonides, Philarchus & in Ponto Thibiorum genus multoſque alios eiuſdem naturæ, quorū notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem. Faſcinum quod faſcinationem abortis auerrūcet, & amoliatur priapus genitale mutinum vocitamus. Poëta in obſceno carmine: Soles lacrum reuinctus pampino caput ruber ſedere, cum rubēte faſcino. Idem prædicabere faſcino pedali. Horat. *in Epodo.*

Illi hercu immo minus nerui rigent? minuſue languet faſcinum?

Porphirius ſic interpretatur: Aequè pro virili parte poſuit, quoniam præfaſcinandis rebus hæc membri deformitas apponi ſolet. Scribit Auguſt. *in lib. de ciuit. Dei.* In liberalib. ſuper ſcapum faſcini ploſtello deuecti ſolitā ſedere matronam optimatem eundemque coli, vt faſcinationem auerruncet. *Ioan. Bapt. comment. in epiſt. Sido. Apollin. ad Domitium, lib. 2. Adde Turneb. aduerſ. lib. 9. cap 28.*

FASTI dies dicuntur, quibus diuina humanaque agere licebat, nam & in eis feriæ inerant: Nefaſti, quos ominoſos antiquitas putabat: quidam ex noſtris Aegyptios, vel reiectitios nominant. Faſti etiam libri dicuntur, quibus totius anni fit deſcriptio, & cauſæ feſtiuitatum explicantur. vulgus Calendaria vocat: quo tamen vocabulo libros debitorum appellant Iuriſcoſſ. *Zaſius in l. 2. ff. de orig. iur. Vide, Profeſti dies.*

FASTIGIVM attollere, eſt augere nomen, exiſtimationemque gentis ſuæ. vulgus ſtatum appellat namen vnd ſtammen erheben.

FATVM, ſecundum Tullium, ipſo referente Seruio *in 3. Aeneid.* eſt connexio per æternitatem ſe inuicem tenens, quæ ſuo ordine & lege variantur: ita tamen vt ipſa varietas habeat æternitatem. Idem Seru. *in lib. 2. Aeneid.* Fata, ait, ſunt quæ Dij fantur: vel quæ indubitāter eueniunt. Fatum etiam pro caſu Iuriſconſ. vſurpant, *l. 2. ff. de condit. & dem. l. 32. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 12. ff. ad leg. Cornel. de ſic. l. 1. C. eodem. tit.* Denique inopinatos caſus, qui præuideri humano conſilio non poſſunt, quaſi rerum ſerie & ordine immutabili contingentes, Fato Iuriſconſulti adſcribunt *l. 11. § ſciendum. & § ſi locupleti. ff. de minor. & paſſim per exempla ſubſcripta.*

FATVM etiam pro morte ſumitur, Sic, Fati diem fungi, *l. 5. C. ſi reus vel accuſ.* Fati munus implere *l. 1. C. de oblig. & action. l. 1. C. qui teſt. fac. l. 6 C. de collat. l. 12. C. de fid. commiſ. l. 4. C. de poſtl. reuerſ.* In fatum concedere, *l. 20 § vlt. ff. ad leg. l. 3. C. de iur. delib. l. 4. C. ſi pend. appell. l. 4. C. de ſolut.* ex Briſſ.

FATALE apud Papin. *in l. 3. de fund. inſtruct.* accipiendū pro eo, quod per fatum, hoc eſt, mortem eſſe deſijt. Vnde impertinenter annotatiuncula gloſ. adiecta eſt, de fatalibus appellationibus ſentiens. Propriè verò, quicquid nobis debetur ex fato, ſiue bonum, ſiue malum. Spieg.

FATALE damnum, Vlpian. *in l. 3. § 1. ff. nau. caup.* appellat, quod hominis prudentia præcaueri ac prouideri non poterat: quale eſt naufragij, latrocinij, aut piratarum. Idem *l. 2. § 2. ff. pro ſocio.* [Damna quæ imprudentibus accidunt, hoc eſt, damna fatalia, ſocij non coguntur præſtare.] *Sic l. 3. ff. de inſtru. vel inſt. l. 2. C. de cond. furt. l. 5. § quod vero. ff. commod.* Hot.

FATALIS dies, ſecundùm Azo. *in ſum. C. de temp. appellat.* dicitur ſpatium temporis, infra quod appellans debet appellationem perſequi. *l. 31. C. de appellat. l. 2. C. de temp. appellat.* & quidem olim quatuor dies fatales concedebantur, quorum primus erat ſpacium ſex menſium, & hoc ſi appellatum fuit à ſententia clariſſimi viri, vel ſpectabilis viri, vel delegati à Principe. Secundi autem dies fatales ſunt ſpatium triginta & vnius dierum. Tertij & quarti ſunt ſimiliter totidem, ſi tamen facta fuerit appellatio à delegato, vel ſpectabili, vel clariſſimo viro, *prout habetur in l. 2. C. de tempor. appellat.* Hodie autem ex ordine vnus tantùm fatalis dies eſt, id eſt, annus vnicus, ſed ſi iuſta cauſa intercesſerit, alius annus indulgetur, & ita erit ſecūdus dies fatalis, quo tranſacto, lite non conteſtata, rata manet ſententia, *vt in auth. Ei qui appellat. eod. tit. de temp. appellat.* Dicebantur autem fatales dies, quia in eis fatum, id eſt, terminus cauſæ imponitur, vel mors accidit cauſæ & *vide l. 1. C. vbi Senat. vel clari.* Old. Cæterùm

FATALIA appellationis ex hodierno fori vſu ſunt in triplici differentia: Aliud enim eſt fatale interponendæ appellationis. (die appellation zuthun/ oder anzulegen.) Aliud eſt fatale introducendæ appellationis coram iudice, ad quem appellatū eſt, (die appellation bey dem Oberrichter anhengig zumachen.) Aliud denique eſt fatale appellationis finiendæ, (die appellationſach zuendigen.) *De his plenè & accuratè tractat Gaill. lib. 1. obſeruat. 139. 140. & 141. quem vide.*

FATALITAS *in l. 1. C. de iur. emphyt.* pro fortuito caſu.

FATALITER quid fieri, pro diuinæ voluntatis præſtituta ſerie accidere, pulchrè interpretatus eſt Alc. ſuper his Vlpiani verbis: [Deque id quod fataliter acceſſit, matri damnum iniungere debet] *in l. quæret aliquis. de verb. ſign.*

FATIDICI à fato & dico, vt dicuntur: ita à fando quoque vates appellati ſunt, quaſi Fates. Nam veriq; decreta Deorum exponebant, quæ rurſus ſacerdotes enarrare conſueuerunt, craſſius, vt rectè intelligerentur, pro re nata, cùm Senatus faciendum aliquid, aut intermittendum decreuiſſet. Old.

FATO facere. Vlpian. *in l. 2. de condit. & demon. in fin.* [Nam

ſi fato fecerit, non videtur obtemperaſſe voluntati.] Nimirum pro eo, quod caſu, ſiue ſuo quis nutu facit, inſciens alienæ vel voluntatis, vel conditionis, quæ illi alioqui vtiliter ſi ſciuiſſet, implenda erat. Sic Cicer. 2. *in Verrem.* [Nam hoc Verrem dicere aiebât, te non fato, vt cæteros, ex veſtra familia, ſed opera tua Conſulem factum.] Sp.

FATVM, pro fine cauſæ, *l. properandum. §. hoc autem. C. de iud.* Alberic.

FATVITAS, pro ſimplicitate, ac animi puritate vſurpatur à Canoniſtis. *c. pen. extr. quod met. cauſ.* à Iuriſconſ. verò pro imprudentia. Spieg.

FATVOS inſulſos interpretatur Donatus *in Eunucho Terentiana.* Seru. *in 7. Aeneid.* inconſideratè loquentes, à Fatua Fauni vxore, quæ hoc nomen à fando, id eſt, vaticinando ſortita eſt. quemadmodum & Iſidorus, *lib. 10. etymol.* probat. quod & Iuſtinus *lib. 43.* tradidit. [Fauno, ait, fuit vxor nomine Fatua, quæ aſſiduè diuino ſpiritu impleta velut per furorem futura præmonebat: vnde adhuc qui inſpirari ſolent, fatuari dicuntur.] Fatuos igitur commotioris animi homines in libris noſtris interpretabimur, qui tales ſint, vt meritò eis curator conſtituatur. *l. 2. ff. de poſtul. l. 21. ff. de reb. auctoritate iudicu.* Briſſ.

FATVVM, Caius *l. 2. de poſtul.* non pro mente capto, vt ſentit Interpres, ſed pro ſimplici, hoc eſt, inepto & parum idoneo ad res adminiſtrandas vſurpat. Sic Imp. Carolus Ludoui. Germanici regis F. Simplex dictus. & quòd rebus ſuis, publicisq́; ſupereſſe non poſſet, abrogato imperio, ei iuxta Caij ſententiam, datus eſt curator, Carolomanni Baioariç & Italiæ Regis F nomine Arnolfus, nobili exemplo fratris filius, patruo. Spieg.

FAVERE, eſt benè precari alicui, ſiue alicuius commodum & laudem tueri. Vlp. [Quod enim bonum eſt eis fauere, vt partē faciant, nihil habituri.] *l. ſi poſt mortem. §. liberi. de bon. poſſ. cont. tab.* Spieg.

FAVERE linguis. Hoc verbum (inquit Eraſmus) non vt pleriq́; exiſtimant, à fauore trahitur: ſed imperatur ſilentium, vt ritè peragi ſacrum poſsit, nulla voce mala obſtrepente.

FAVERE autem linguis non tantum eſt tacere, quod & olim paſcere linguam dicebatur. verum etiam fauſta loqui, id eſt εὐφημεῖν, *vt ait t. Turneb. lib. aduerſ. 5. cap. 9.*

FAVERE naturali æquitati. *l. 1. in prin. ff. de conſtit. pecu.*

FAVORABILE non eſt, vt vulgo putant, fauore dignum, ſed quod plenum fauoris apud omnes eſt. Interdum etiā, à quo fauorē accipimus, ſignificat. Sic Interpretibus priori ratione, dictæ fauorabiles cauſæ, quæ propemodum hæ ſunt: Cauſa teſtamenti, matrimonij, dotis, legitimationis, pupilli, eccleſiæ, item viduarum & aliarum miſerabilium perſonarum, quæ numerantur infrà. Sp.

FAVORABILIS. opponitur Infauorabilis. *l. decem dedit. ff. de collat. bon.* Old.

FAVORABILIS iudex. Irroborauit, ait Beroaldus, conſuetudo corrupta, vt fauorabilem eum vulgo appellitent, qui fauorem præbet & opitulatur: cum è contrario ab his qui purè & latinè locuti, fauorabilis dicatur is, qui gratioſus eſt, & impetrabilis, ac fauoris plenus apud cunctos mortales. Sp.

FAVORABILIORES rei potius, quàm actores habentur. *l. 125. ff. de diuerſ. reg. iur.* quòd in dubio Accurſius accipit, & hoc probare mihi viſus eſt Accurſius, & in pari cauſa turpitudinis & in dilationib. Petrus Fabius V. C. *in d. l. 125.* hoc accipit non ex mero ſtrictoq́ue iure, ſed ex bono & æquo humanitate quadam, miſericordia, fauore, benignitate, & vt Ariſtides loquitur *in Panathenaico* διὰ τὴν δύναμιν τινα φιλανθρωπίαν Prat.

FAVORABILITER reſcribere, apud Martianum, *in l. diuus Pius, de manumiſſ. teſtam.* Paul. *in fin. l. pupil. de adquirend. vel omitt. hered.* [Hoc enim, inquit, fauorabiliter ei præſtatur.] Sp.

FAVORIS quoties mentionem facit lex, non oportet accipere vagum aliquem atque procliuem hominis affectum, qui ſæpe ſolet errare in delectu honeſti: ſed intelligenda eſt vtilitas quædam adeò coniuncta iuſtitiæ, vt fauor nihil aliud cenſeri poſsit, quam ipſum ius. Siquidem ius à cauſa finali inſpectum, nihil aliud eſt, niſi honeſtæ vtilitatis diſpenſatio, ad tranſigendam hanc vitam ciuiliter ſecundum voluntatem Dei. Vtilitas rurſus fauorem in ſe complectitur. Nam fauere, eſt commodum, ſeu vtilitatem alicuius tueri ex animo. Idq́ue grauiſsimè tradit Vlpianus *in l. 1. §. 1. ff. de iuſtit. & iur.* [Sunt enim, inquit, quædam publicè vtilia, quædam priuatim:] ac ſi diceret, cùm duplex ſit honeſta vtilitas in hominum ſocietate, conſequitur duplex eſſe ius eam diſpenſans. Old.

FAVSTINAE Auguſtæ Papinia. meminit *in l. quod prim. de leg. 2.*

FAX accuſationis, id eſt, autor & incitamentum, & vt Nonius loquitur, ſuſcitabulum. Catanæus *comment. 4. epiſt. cui initium eſt, Cauſam per hos dies.* exponit, facem, pro vehementi cauſa. Sp.

F E.

FEBRICVLAM leuem, quam medici Ephemerim, id eſt, Diariam nominant, iuſtum impedimentum præbere, noſtri negant: tametſi Cicero cenſuit, aſsiduā febriculam, quæ & nimio labore euenit, eſſe ſatis moleſtam. Sp.

FEBRIS. Seruius Febrem à feruore dici ait. Iulian. *in l. quæſitum. de re iud.* definit, febrem eſſe motum corporis contra naturā. Sed eam medici non probant, quòd omni morbo conueniat. At Iuriſconſult. per antonomaſiam definijſſe videtur: quòd maior, impetuoſior, & feruentior ſit motus febrium, quàm in alijs morbis. Itaque eius definitio eſt legalis, id eſt, vt Zaſius docuit, theorica. *vide eum d. l. enarrantem.* Spieg.

FEBRIS tertiana, ſontici morbi nomine cōtineri, hoc eſt, annumerari poteſt inter eos morbos, qui cadunt ſub iuſti impedimenti rationem. *l. qui tertiana. de ædil. edict.* vbi Iuriſconſul. dicit non inter ſanos cenſeri qui tertiana laborant. Hoc quartanę non tribuitur, quæ excuſatorem requirit. *vt in d. l. quæſitum. Bart. tradit.* Sp.

FECEM ciuitatis eleganter appellat Cicero, aduentitiam illam otioſorum hominū multitudinem, vt quæ nulli proſit, multos autem oneret. Old.

FECI, quia prætor vel iudex iuſsit: hæc excuſatio quāuis generalis, modò probata ſit, adeò ſufficit, vt ſi fuerit replicatum, Iniuſtè iuſsit, rectè duplicabitur. Non fuit meum velut priuati hominis hoc diſputare, ſufficit mihi eſſe iuſſum *l. mulier. ff. de lege commiſſo.* Obſeruandum tamen hic ſufficere iuſſum iudicis ad excuſationem doli, & ad euitandum damnum, etiamſi iniuſtus ſit, non autem ad lucrum, ne in hoc fallaris. Spieg.

FECIALES à Numa primum inſtituti ſunt, è nobiliſſimis familijs delecti, qui eo munere per omne vitæ tempus fungerentur. Dionyſius *lib. 2.* eorum procurationem ſeptem in partes deſcribit. I. Vt viderent ne populus Roman. vlli fœderatæ ciuitati bellum inferret. II. Vt ab exteris nationibus res iniuria ademptas, repeterent. III. Vt poſtulata facere recuſantibus bellum indicerent. IV. De iniuria contra fœdus illata cognoſcerent, & qui noxam nocuiſſet, dederent. V. De legatorum iniurijs cognoſcerent, & vt fœderum conditiones ſeruarentur, viderent. VI. Pacem facerent: eam quæ minus rectè facta eſſet, reſcinderent. VII. De eo quod Imperator contra iuſiurandum feciſſet, cognoſcerent. *Varro de vita popul. Roman.* Itaque bella & tardè & nulla licentia ſuſcipiebantur: quòd bellum nullum, niſi pium, putabant geri oportere: & prius quàm indicerent bellum ijs, à quibus iniurias factas ſciebant, Feciales legatos repetitum mittebant quatuor, quos Oratores vocabant. Si cuius legati violati eſſent, qui feciſſent, quamuis nobiles eſſent, vt dederentur ciuitati ſtatuerunt: Fecialeſque xx. qui de his rebus cognoſcerent, iudicarent & ſtatuerent, conſtituerunt. Hotoman. Dionyſius eos dici Græcè putat εἰρηνοδίκας, ſumpto ab Equicolis exemplo. apud quos, vt Valerius ſcribit. primus Sertor Reſius ius feciale inſtituit. Meminit eorundem Varro *libr. 3.* Sextus Pompeius Feciales inquit à faciendo ſunt dicti; apud hos enim belli paciſque faciendæ ius eſt. Munia eorum præcipua Dionyſius deſcribit. Et Cicero *lib. 1.* Quot eorum fuerint, ambigit Turnebus *in annotationibus ſuis ad dictum Ciceronis locum.* Fuiſſe autem eorum collegium, ex Liuio cognoſci poteſt. qui *libr. 36.* ſcribit [Conſul inde M. Acilius ex Senatuſconſ. ad collegium Fecialium retulit,

ipſi ne

ipſi ne vtique regi Antiocho bellum indiceretur.] Porrò vnus horũ Fecialium pater patratus dicebatur, cuius munus erat, cum pax aut fœdus faciũda eſſent, verba facere.

FECISSE dolo malo, qualiter quis dicatur, exponitur à Iuriſconſult. *in l.1. §.1. de eo per quem fact. fuer. l. rectiſſimè. de liber. cauſ. l.1. §. feciſſe, de hered. vel act. vend.*

FECISSE fideliter, Calliſtrato videtur, qui cũ portionem retinere potuiſſet, totum reſtituit. *l. libertatem. quæ in fraud. creditor.* Spieg.

FELICES arbores, Cato dixit, quæ fructum ferunt, infelices, quæ non ferunt. Plinius auctor eſt, infelices exiſtimari, damnataſque religione, quæ neque ſeruntur vnquam, neque fructum ferunt. At Veranius de verbis Pontificalib. Felices (inquit) arbores putantur, quercus, æſculus, ilex, ſapinus, fagus, corylus, ſorbus, ficus, alba, pyrus, malus, vitis, prunus. De quo latius Cælius *lib. 10. cap. 7. lection. antiq.* Brodæus *lib. 4. Miſcell. cap. 6.* Sic Turneb. *lib. 4. cap. 3.* Infelicem arborem intelligit, ſtipitem & furcam, de qua ſontes ſuſpenduntur. Neque enim vlla arbor, aut vllum lignũ infelicius eſt. Et ita iſtud Liuianum intelligẽdum: [I lictor colliga manus, infelici arbori ſuſpendito.]

FELICES dici diuites, Alciat. auctor eſt, non abſimili ratione qua beati dicuntur diuites. Sunt tamẽ qui felicem minus eſſe velint, quàm beatum. Sp.

FELONIA, barbara vox Feudiſtarum: dicitur delictũ, noxia, perfidia Vaſalli erga dominum ſuum. (ſchelmenſtuck.) Hæc nec expreſſo pacto remitti poteſt: quòd Vaſallus eo ad delinquẽdum inuitaretur, *contra l. conuenire. al. illud conuenire. ff. de pact. dot. cum vulg. Vide Bald. in l.1. de rerum diuiſ. & Zaſium de feudi priuatione, parte 10.* Sp. *Vide ſuprà, Fallonia.* huius voculę originem plerique repetunt à præterito perfecto verbi Fallo, vnde etiam nonnullis Fallonia dicitur: quod improbat Borchold. *de feud. cap. 2. num. 17.* Cuiac. verò *in cap. 20. quibus mod. feud. amitt.* verbum militare eſſe putat, deducitque à græco φίλωμα vel φίλωσι, quo ſignificantur impoſturæ, deceptiones, fallaciæ. Illud conſtat, vocem Felonię tam domino quàm vaſallo communem eſſe & conuenire, *ex tex. c. 1. §. domino. ſi de feud. defunct. controu. ſit. & c. 1. qualiter dom. feud. propr. priuetur.*

FELONIAM contra dominum exercere, feudum amittere, idem quod latini dicunt prædium committere, *vt in tit. de publ. & vectigal.*

FENEBRIS pecunia quæ ſit, vide C. de naut. fenor. Intelligitur autem ea quæ eſt ſub vſuris credita, vt IC. loquitur, *l. 48. §. Quintus Mutius. Scæuol. ff. mand.*

FENVS ab eo dictũ eſt, quod pecuniã pariat increſcẽti tẽpore, quaſi fetus, aut fetura (wucher) nã & Græcè τόκος dicitur, ἀπὸ τοῦ τίκτειν, quod eſt parere. Varro *lib. 3. de Latino ſermone.* Fenus autem dictum à fetu, & quaſi fetura quadam pecuniæ, nam & Catonem & cæteros antiquiores ſine o litera Fenus pronunciaſſe contendit, vt fetus & fecunditas. Hæc Nonius. Alij malunt à fundo: adduntque rationem hanc, prouentum eſſe à naturali terræ fructu: poſteà verò ad vſuram tranſlatum, non aliter ac ſi pecunia ex ſe fructum, quemadmodum terra, producat. Eraſmus autem *in prouerbio, A mortuo tributum petere.* Fenus deductum videri vult à verbo φέρω, quod eſt ferre: quòd hac voce veteres non vtebantur, niſi de terræ prouentu: quæ veluti gratiſſima debitrix pro ſingulis granis, aliquoties centena reddit. Spieg.

FENVS & feneratores, & lex de credita pecunia fenebris, à fetu dicta, quòd crediti numi alios pariant, *Feſtus.* Hotom.

FENVS appellatur naturalis terræ fetus, ob quam cauſam & numorum fetus, fenus eſt vocatum, & de ea re leges fenebres. *Feſtus.* Hot.

FENERARE pecuniam dicitur, quum eam ita collocamus, vt quaſi à re fecunda, ita ab ea aliquam inſuper pecuniam, quaſi fetum eius exigamus. Hoto. Hinc intelligi initio poteſt, fenoris nomine nos intelligere, propriè ac ſpeciatim nomine accepto, lucrum illud quod quis captat ex nuda pecunia, veluti cum menſarij pecuniam mutuo dant, non vt accipienti commodent, ſed vt inde lucrum aucupentur, ex quo etiam illorum quæſtus latinè fœnus dicitur. Deinde quæ inter fenus & vſuram differentia ſit: Nam primò vſuram pro vſus pretio & æſtimatione vulgò accipimus. Quia qui vſuram petit, ipſum quodammodo vſum petere videtur, quippe qui eius remãſit, cum autem vſum eius repetere non poſsit, vtpote conſumptum, eius petit æſtimationem ac pretium, vt exemplum extat *in l. vlt. ff. de peric. & comm. rei vendit. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act. empt.* At in fœnore contrarium eſt: quia is qui fœnerat, vſum dat neceſſario, ideoque eum petere non poteſt, ſed ex ipſis nummum corporibus lucrum captat. Vnde clarè etiam Paulus inquit, vſuras non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infligi. *l. cùm quidam. §. ſi pupillo. ff. de vſuris.* II. Fenus non niſi in mutuo intelligitur, vſura verò pro qualibet acceſsione, ex quacunque cauſa etiam legitima, vtputa venditionis, traditionis, & ſimilibus, *vt d. l. Iulianus. §. ex vendito. l. curabit. l. fructus. C. eodem. l. 2. C. de vſuris.* vel etiam dotis *l. cum poſt. §. vſuras. ff. de iur. dot.* vel propter moram in bonæ fidei iudicijs, legatis & fideicommiſsis, *l. qui ſolidum. de legat. 2. l. mora. de vſuris.* III Itaque ſumma differentia eſt, quòd vſura de damno vitando tantum, Fœnus verò de lucro captando contendit: & eo quæſtu, quem quis curat & aucupatur ex ſola pecunia: veluti cum quis ob ſuam cauſam & lucrum quod ex pecunia captat, mutuũ dat. Hoc enim non officiũ eſt mutuationis, ſed mera fœneratio, vt Cicer. *2. de finibus* docet, atque conſentit cum his, quæ tradidit Paulus *d. l. cum quidam, &c.* Sed vſura etiam plerũque pro fœnore vſurpatur, ac nomen generis obtinet. Cuius quidem generis, quoniam certa aliqua ſpecies eſt, quæ nunquam cum ſuo genere confunditur, & fœnus appellatur, alia quoque eius à generis nomine exprimitur, quam videlicet vſuram nominamus.

FENERATIO eſt occupatio pecuniæ, ad quæſtum aliquem ex numis creditis, ſine vllo creditoris vel impẽdio, vel labore, vel periculo exigendum, inſtituta: quæ ob eam cauſam à Platone, Ariſtotele, cæteriſq; magnis viris damnata eſt, quia fructus quæritur ex re quæ natura ſua ſterilis eſt, neque enim numi ſua ſponte & ſine hominis induſtria fructũ ferunt. Præterea Iuris ciuilis axioma eſt, non alteri cuiquam rem quæſtui eſſe debere, quàm cuius periculo eſt, *l. ſi vt quis 13. §. 1. ff. commod.* Credita autem pecunia non feneratoris, ſed ſolius debitoris periculo eſt. Inter vſuram autem propriè & ſpeciatim ſumptam, & fœnerationem hoc intereſt, quòd illa non ad quæſtum faciẽdum, ſed ad id quod intereſt compenſandum, inſtituta eſt: quoniam, vt proximè ſuprà dictum eſt, vſuræ non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur. *l. cum quidam. § ſi pupillo. ff. de vſur.* At fœneratio ad lucrum ex nudis numorum corporibus ſine vllo labore & periculo faciendum excogitata eſt. Hot.

FENERATITIA res quæ data eſt fenori, aut accepta, aut ad fenus pertineat. Sp.

FENERATOR, ſicut M. Varro *in lib. 3. de ſerm. Latin.* ſcripſit, à fenore eſt nominatus. Fenus autem dictum à fetu, & quaſi à fetura quadam pecuniæ parientis atque increſcentis. *Gellius lib. 16. cap. 12.* Hot.

FENESTRAS immittere in parietem rectè dicimus, & vſitatè vt tignum immittere: neq; nouus eſt hic loquendi modus. At lumen immitti cur dicatur non tam facile eſt diuinare, cũ feneſtris lumen accipiamus potius quàm immittamus: imò vero nullo modo immittimus. Paulus autem lumen pro feneſtra ipſa, quæ lumen immittit, accipit. Vt ſeruitus luminis immittẽdi ſit ius immittendæ feneſtræ qua lumen accipiatur &c. *Connan. lib. 4. cap. 10. nu. 13.*

FENVS nauticum eſt, quod pro pecunia traiectitia, id eſt, quæ trans mare creditoris periculo deportatur, ſoluitur. *vt patet ex tit. de naut. fen. Pandect.* Vnde etiam maritima vſura nominatur. *in l. 6. eod. tit. vide Nautica pecunia.* Hot.

FERA natura, pro ferina, hoc eſt, quæ ferarum ritu vel ſit, vel ſe habet. *l. naturalem. §. apium. ff. de acqu. rer. dom.* Spieg.

FERE idem quod plerunque, & penè ſemper. *l. ſeruitutem. ff. de reg. iur. l. ſi cum fundum. §. ferè. ff. de contrah. empt. l. via, & ibi Coraſ. ff. de ſeruit.*

FERAE beſtiæ dictæ, quòd pro naturali deſiderio ferantur. *Inſtit. §. feræ igitur beſtiæ. de rer. diuiſ.* Spieg.

FERAE dicuntur in iure noſtro, non præcisè, quæ natura feroces ſunt: quales ſunt vrſi, leones, pantheræ: quæ propriè beſtiæ appellantur, *l. 2. §. beſtias. de poſtul. & l. 2. ff. ad leg. Aquil.*

leg. Aquil. ſed generaliter omnes quibus immenſa atque infinita liberè vagandi vis à natura inſita eſt; quales ſunt lepores, damæ, cerui: quorum feram eſſe naturam nemo negat: *inquit Caius in l.3. ff. de acquir. rer. domin. l.3. §. item feras, de acquir. poſſeſſ.* Itaque apes, pauones, columbæque agreſtes feræ appellantur, *d. l.3. de acquir. rer. dom.* Generaliter autem Feris manſuetæ opponuntur, quibus ſcilicet illa liberè & infinitè vagandi vis inſita non eſt: quales ſunt quæ gregatim paſcuntur: vt oues, capræ, boues, equi, muli, aſini, *d. l. 2. ad l. Aquil.* itē gallinæ, anſereſúe cohortales, *d. l.3. de acquir. rer. dom.* Hot. *Vide latius Connan. lib.3. c.3. num.2.*

FERALIS peſtis, quæ dicatur Conſtantino, *l.6. C. de maleſic.* non conſtat. Feſtus auctor eſt, feralia dijs manibus ſacrata feſta, à ferēdis epulis, vel à feriendis pecudibus eſſe appellata. Scribit etiā Varro, Feralia ab inferis & ferēdo eſſe appellata, quod ferant tunc epulas ad ſepulchrum, quibus ius eſt ibi parentare. Indeque officium quod mortuis impenditur, ferale dici, teſtis eſt Apuleius, *de aſino lib. 2.* [Vos, inquit, perſolutis feralibus officijs luctu & mœrore deformata.] Hinc etiam cineres exuſti cadaueris, & vrnas, in quibus cineres recondebantur, ferales appellatas eſſe, Tacitus tradit: Sic enim *Annaliū lib.2.* ſcribit. [Tunc ferales reliquias ſinu ferret, incerta vltionis, anxia ſui.] Et *lib.3.* [Poſtquam duobus liberis feralem vrnam tenens egreſſa naui defixit oculos.] Habitum illum, quo deos deaſve manes apparere perſuaſum erat, etiam feralem veſtem veteres appellaſſe, ex eodem Tacito conſtat, qui ſic *lib.33.* ſcribit. [In modum furiarum, veſte ferali, crinibus deiectis faces præferebant.] eoque ſenſu feralem peſtem hoc in loco accepiſſe Conſtantinum eſt veriſimile. Voluit enim maleficos dijs manibus conſecrari. Sed quomodo? Sic nimirum, vt eiuſmodi peſtis, ſiue interitus eos abſumat, cuiuſmodi feraliorum tempore pecudes, & in officijs feralibus, cadauera mortuorum, cum in ignem poſita ſunt, abſumuntur. Indeque pœna maleficorum dicta feralis peſtis, eo modo videri poteſt, quo feralem vrnam, reliquias, veſteſque ferales, & ferale denique officium eſſe appellatum docuimus. Et ſic quidem nihil aliud voluiſſe viſus eſt Conſtantinus, quàm maleficos igne conſumendos eſſe. Et quia de dijs manibus, quibus feralia ſacrabantur, accitis arte magica locutus fuerat Conſtantinus, idcirco ferali peſte potius quàm igne dixit huiuſmodi homines abſumendos eſſe. Nimirum vt his verbis malefici iiſdem dijs conſecrari intelligerentur, quos artibus ſuis euocantes ſæpius, vt erat opinio, inquietauerant. Peſtis igitur feralis, ille dici hoc loco interitus debet, quo quis dijs manibus conſecratur, ſicut officium ferale dicitur, quòd iiſdem dijs exhibetur, cum homini mortuo iuſta fiunt. Quamuis interim non ignorem, de ſupremo quouis ſupplicio interdum etiam peſtem feralem accipi poſſe. Certè quia ſic *in Octauio* ſcribit M. Minutius Felix: [Et hominem ſummo ſupplicio pro facinore punitum, & crucis ligna feralia, eorū cæremonias fabulatur.] Pro morte autem ſiue interitu peſtem veteres poſuiſſe nō ignorat, qui peſtiferum fulgur Feſtum obſeruauit definiuiſſe, quo mors exiliúmve ſignificari ſolent. Cicero quoque perniciem, ſiue interitum reipub. frequenter peſtem appellat. *Renard. Varior. lib.5. c.3.*

FERUM eſt (inquit Varro) quod à cicure diſcretum eſt, quodque naturali ſuo impetu fertur & ruit, nullo hominum cōmercio manſuefactum, vel imperio domitum, &c. *Bald. tit. de rer. diuiſ. & acquir.*

FERE. Theophilus putat hanc voculam ocioſam eſſe & ſuperfluam. Inquit enim τὸ ferè δι᾽ ὑπεροχὴν, παρέλκεται &c. *Bald. eod. tit.*

FERIA. Apud antiquos multa erant feriarum genera, vt videre eſt apud Macrob. *lib. Saturn. 1. cap.16* Bud. *in annot. ad Pand.* & ad ſacietatem apud Riuallium, *lib.2. de hiſt. iur. ciuil.* Generaliter autem feria eſt dies ceſſationis, & ab operis, & a forenſibus negotijs, excepta neceſſitate. Vnde & feria dicitur feſtiuus dies, quo nihil eſſe quicquam agendum, curandumque, ſed diuinis tantum rebus vacandum, etiam Plutarchus *in Problem.* ſcribit. Dicta feria à feriendis victimis, non verò, neque à fando, neque à foro, quod voluerunt, neſcio qui noſtri iuris interpretes, ne dicam corruptores. Neque tamen me latet, ferias forenſibus negotijs immunitatem præſtare, *l. diuus. ff. de ferijs.* Secundùm igitur primam deductionis opinionem propriè ipſi ſoli feſtiui dies feriæ dicuntur, in quibus nimirum ſacrificia fieri ſolent. Verùm, quia qualibet die ceſſare debemus à vitijs, inde eſt, vt arbitror, quòd quælibet dies appellata eſt antiquis feria, vt dies Solis prima feria, dies Lunæ ſecunda, Martis tertia, Mercurij quarta, & ſic deinceps. De feriarum autem atque feſtorum obſeruatione extat præclara (ſi ſeruaretur) Imper. Leonis & Anthemij conſtitutio, *in l. vlt. C. eodem. tit.* Itaque extra controuerſiam eſt, partium conſenſum nihil poſſe in dies, ſiue ferias D. Optim. Maxim. cæterorumque diuorum natalibus dicatas. qua de re latiùs differit Bart. *in l.1. §.1. ff. eodem.* Veruntamen cum facilimè & in hoc ſummi numinis ſperetur venia, per quod multorum ſalus, & incolumitas ſperatur, *l. prouinciarum. C. d. titul.* eadem conſtitutione ſancitum eſt, latrones, raptores, homicidas, Iſauros, & quos choſiarios vocant, & in quadrageſima, & qualicunque tempore Paſchalium dierum examinari, & quæſtionibus ſubijci. quæ l. prouinciarum, derogat l. quadraginta. eod tit. vbi impp. Valent. Valens & Gratianus inhibent tempore quadrageſimæ, omnem cognitionem criminalium quæſtionum. Ita communis ſalus, & incolumitas procuranda eſt, vt quanquam primo dierum Paſchalium omnes captiui è cuſtodia dimittuntur, etiam ſi principalis iuſſio non præceſſerit, nullus tamen horum, quos annumerauimus, liber fit eo die, atque immunitate gaudet, vt nec ſacrilegus, nec adulter, raptor virginum, ſepulchrorum effoſſor, maleficus, veneficus, parricida, violator monetæ, & qui ex lege Iulia maieſtatis contra principem, vel rempublicam, tenetur, *l. nemo deinceps. C. de epiſc. audiend.* Ratio autem eſt illic, quòd ab huiuſmodi ſceleratis hominibus, ſi dimittantur, contaminari potiùs, quàm obſeruari gaudia, lætitiamque communem animaduertimus. Nec obſtat ijs quæ diximus l. omnes iudices. C. eod. eximens omnes agricolas ab obſeruatione feriarum, dierum dominicorum, reliquorumque feſtorum: nam neceſſitatis duntaxat tempore, huiuſmodi exceptionem indultam eſſe ipſis agricolis, intelligendum eſt. Quod declarat ratio ibidem ab Imperatore adiecta, [Ruri tamen poſiti (ait) agrorum culturæ liberè licenterque inſeruiant, quoniam frequenter euenit, vt non aptiùs alio die frumenta ſulcis, aut vineæ ſcrobibus mandentur, ne occaſione momenti pereat commoditas cæleſti prouiſione conceſſa. Præterea, tali legi derogat Nouella Cæſaris Leonis, quæ etiam agricolas a laboribus ruſticis ceſſare debere præcipit. Quod quàm rectè præceptum ſit, non modò ex lege diuina apparet, ſed & lege XII. Tabul. cuius ea ſunt verba, [Ferijs iurgia amouento. Eaſque in famulis (operibus patratis) habento.] Etiam ne feſtis diebus opus fieri debeat, ſic Tibull. poſt hanc legem admonet:

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
Et graue, ſuſpenſo vomere, ceſſet opus.
Soluite vincla iugis, nunc ad præſepia debent
Plena coronato ſtare boues capite.
Omnia ſint temerata Deo, non audeat vlla
Lanificam penſis impoſuiſſe manum.

Si quis autem aliquid actitaſſet, ad vrgentem vitæ neceſſitatem reſpiciēs, veluti ſi paterfamilias bouem, qui in ſpecus decidiſſet, adhibitis operis liberaſſet, aut tecti fractā trabem ab imminenti ruina fulciendo vindicaſſet, ferias non videtur polluiſſe. Nam & Vlp. *in l.1. § ſed excipiuntur. & duabus ll. ſequ. ff. e. d. tit.* tractat multas id genus ſpecies, quarum quidem vrgens neceſſitas non habet ferias (vt dici ſolet) ſicut nec pietatis exercitium ferijs impeditur. Scitè ergò Scæuola interrogatus, quidnam ferijs agi liceret, quod noceret (inquit) prætermiſſum. Sic Romanus Pontifex non vult, *& in c.2. & vlt. eod. tit.* ligari neceſſitatem, & pietatem. Qua in re Iudæi, quum plane cæci eſſent, à Chriſto reprehenduntur *Luc.13. & 14. cap.* Pudet autem me referre (dum noſtros Chriſtianos confero Romanis olim religioſis) quibus delitijs. & voluptatum ineptijs, dies hodie feſtos tranſigamus. Magna proculdubio fuit Romanorum religio, vt ferijs iurgia amouerent, & diuinis operam darent. Nunc verò ſtudium eſt, eaque religio, vt dies feſtos, altiſſimæ maieſtati dedicatos, fœdis voluptatibus tradāt, omni-

omnibus exactionum vexationibus prophanent, tragœdias & iurgia his addant, litigent, pacta illicita contrahant, negociationes exerceant, maximopere turpes, & breuiter omne ſcelus eo potiſsimum die patretur. Sed, quid inter ſurdos fruſtra canimus? Auch.

FERIAE aliæ ſunt repentinæ, aliæ ſolennes. *l. 3. C. de dil.* Repentinæ ſunt, quas re feliciter geſta Principes indicunt. *l. 1. C. de ferijs.* (welche die Obrigkeit auß ſondern vrſachen zu feyern befohlē / ſiegs / oder anderer zufälle halbē.) Solennes verò, quæ ſunt anniuerſariæ ac legitimæ. Itaque feriæ ſolennes ferijs extra ordinem indictis opponuntur. *in l. 26. §. 5. ff. ex quib. cauſ. maior.* veluti ob res proſperè geſtas, & in honorem principis. *l. 1. C. de fer.* Hotom.

FERIAE nouem dierum erant, quibus in ius vocare non licebat funus ducētem familiare, inſtave mortuo faciētem, quod olim fiebat per nouem dies, quibus videtur duraſſe hęc prohibitio in ius vocandi. Idque etiam ſcribit Iuſtinian. *in Nouel. conſtit. 115.* Pœnicales olim appellabantur funerales hæ nouem dierum feriæ. Septem dies cadauer domi deploratum, octauo efferebatur, nono tumulabatur *Bald. in tit. de pœn. tem. litigant.*

FERIARVM publicarum genera ſunt quatuor: aut enim ſtatiuæ ſunt, aut conceptiuæ, aut imperatiuæ, aut nūdinæ. Et ſunt Statiuæ vniuerſi populi communes, certis & conſtitutis diebus, ac menſibus: & in faſtis, ſtatis obſeruationibus adnotatæ. Conceptiuæ ſunt, quæ quotannis à magiſtratibus vel ſacerdotibus concipiuntur, in dies vel certos, vel etiam incertos: vt ſunt Latinæ. Paganalia, Sementinæ, Compitalia. Imperatiuæ ſunt quas Conſules vel Prętores pro arbitrio poteſtatis indicunt. Nundinæ ſunt paganorum, id eſt ruſticorum, quibus conueniunt negotijs proprijs, vel mercib. prouiſuri. Sunt præterea propriæ feriæ familiarum, vt Claudiæ, vel Aemiliæ: ſeu Iuliæ, ſiue Corneliæ: & ſi quas ferias proprias quæq; familia ex vſu domeſticæ cēlebritatis obſeruat. *ex Macrob. lib. 1. cap. 16.* Hotom. *& Renardus lib. 5. Variar. ca. 19. vbi interpretatur. l. 26. §. 5. ex quibus cauſis mai. in integ.*

FERIATICI dies, pro Feriati, vel feſti. Vlp. *l. 2. ff. de ferijs.* [D. Marcus effecit, de alijs ſpeciebus Prætorem adiri etiam diebus feriaticis.] Appellantur autem *ſub eod. tit.* Feriæ, dies omnes quibus magiſtratus propter vacationē publicum ius non dicit: veluti propter meſſem aut vindemias, aut depoſitum magiſtratum: vt cum *in l. 5.* Vlp. ſcribit, [Pridie Calend. Ianu. magiſtratus neq; ius dicere, nec ſibi poteſtatem facere conſueuerunt.] Hotom.

FERIRE fœdus, quod & percutere dicitur, & inire, hoc eſt, pacem componere barbaris, ligam eſt facere. Sp.

FERRAMENTA, dicuntur inſtrumenta ferrea, quibus fabri vtūtur: deinde gladios, ficas, lanceas, haſtas, pila, aliaque huius generis tela, vel ferro præfixa ſignificant. Spi. *adde Turneb. aduerſar. lib. 7. cap. 22.*

FERRARIA, abſolutè, fodina ex qua ferrū extrahitur.

FERRE, pro accipere. Inde ferre puncta & tribum, pro eo quod eſt, accipere ſuffragia. & ferre fructum, id eſt, accipere, vel percipere, *apud Cicer.* Spieg.

FERRE ad populum. Ferre in concionem, quaſi in medium adferre. Vnde ferre legem, vel rogare Legiſlator dicitur, & populus dicitur iubere: Plebs autem ſciſcere legem, hoc eſt, ſtatuere, decernere: verbo, ſcilicet ſubmiſsione, quàm ſit iuſsio, denotans imperium. Vnde lex aliquò pluris æſtimabatur, quàm plebiſcitum.

FERRE conditionem, quod & offerre dicitur, victoris eſt & ſuperioris.

FERRE, aliàs eſt pati. *l. §. 1. ff. de tut. & curat. l. 7. ff. de iniur. l. 11. C. com. vtr. iud.* ex Briſſ.

FERRE iudicem, inquit Budæus, eſt cuiuſcunque iuditio acquieſcere. Spieg.

FERRE iudicem alicui, pro iudicio aliquem laceſſere, & iudicem offerre. Cicer. *pro Q. Roſcio,* [Quem ego ſi ferrem iudicem, refugere non deberet: cùm teſtem producam, reprehendere audebit.] Liuius *lib. 3.* [Proinde vt ille iterum ac ſæpius prouocet, ſic ſe iterum ac ſæpius iudicem illi ferre, ni vindicias in ſeruitutem dederit.] Hotom.

FERRE legem, legem ſuis imponere, & quaſi imperare.

FERRE primas, eſt primum locum habere.

FERRE quæſtionem, eſt vindicandum facinus iudicib. præbere, & mandare, vel potius ad ſenatum referre, vt de vindicando ſcelere extra ordinem S. C. fiat, & in iudicium res deducatur. *Ex Bud.* Spieg.

FERRE ſententiā, iudicis eſt: Senatorum, dicere. Spieg.

FERRE ſigna milites dicuntur, cum caſtra mouent.

FERRE ventrem, pro prægnantem eſſe.

FERRI, Caius inquit, propriè dicimus, quę quis ſuo corpore baiulat: Portari ea, quæ quis iumento ſecum ducit: Agi ea, quæ animantia ſunt. Sed Alciato teſte, nimis ꝓpria & ſubtilis eſt hæc Iuriſ. interpretatio: quandoquidem & portari dicitur, quod quis ſuis humeris fert, *vt rectè Valla annotauit.* Spieg.

FERRO damnati, vel Ad ferrum dānati dicuntur apud Vlp. *c. Inſt. 1. & l. 8. ff. de teſt.* non qui ad beſtias damnantur: nam *in l. 8.* perſpicuè hæc ſeparantur: ſed qui vt cum gladiatoribus pugnent, damnantur. Itaque Suetonius de munere gladiatorum loquens *in Nerone*: [Exhibuit, inquit, ad ferrum etiam quadringentos Senatores.] Hot.

FERRVM Indicum *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publican.* Plinius *lib. 34. cap. 14.* ex omnibus ferri generibus palmam Serico ferro tribui, Seraſque Indiæ populos id cum veſtibus & pellibus ſuis mittere ſcribit. Briſſ.

FERREA manus. De manibus ferreis coruiſque nihil dicere neceſſe eſt. *Vide Bayſium de re nauali de hiſce.*

FERRVMINARE, eſt per eandem materiam conglutinare: quemadmodum ferrum ferro adglutinatur. non interueniente alia materia. Pompo. *l. quicquid. de acq. rer. dom.* [Quicquid, inquit, alieno argēto ferruminaueris.] Nebr.

FERRVMINATIO, hoc differt à plumbatura: quòd hac, plumbo maſſa maſſæ iungitur, ita vt iunctura plumbea cohæreat: illa verò per eandem materiam maſſa maſſæ confunditur. *Vide l. in rem actio. §. item quæcunq; ff. de rei vindi. & Bayſ. in l. vxori quæ legauit. ff. de aur. & arg. leg.* Spieg.

FERTON. *Lege, Verton.*

FESTA conuiuia, id eſt, ſolenniter læta, Impp. ciuibus exhibenda cenſuerunt. *l. 4. C. de ſacrif. pagan.*

FESTINANT properare, ſine, vt opinor, exemplo. *C. de curſ. publ. l. ijs tantummodo. lib. 12.*

FESTINARE & properare idem ſignificare, atque in eandem rem dici videntur. Sed M. Cato id differre exiſtimat, eaque hoc modo diuiſa verba ſunt ipſius ex oratione quam de ſuis virtutib. habuit: Aliud eſt properare, aliud feſtinare. Qui vnum quid maturè trāſigit, is properat: qui multa ſimul incipit, neq; perficit, is feſtinat. Verrius Flaccus, rationem volens dicere differētiæ huius: [Feſtinat, inquit, à fando dicitur: quoniam iſti ignauiores, qui nihil perficere poſſunt plus verborum quàm operæ habēt.] Sed id nimis coactum atq; abſurdum videtur. Neq; tanti momenti eſſe poteſt prima in vtroq; verbo litera, vt propter eam vnam tam diuerſa verba Feſtinare & Fari, eadem videri debeāt. Commodius autem propriuſq; viſum eſt, Feſtinare quaſi feſſum eſſe: Nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is iam nō properat, ſed feſtinat. *Gell. lib. 16. noct. Attic. c. 10.*

FESTINATIO ſubita. *§. 1. Inſtit. de obligat. ex quaſi cont.*

FESTINATIONEM præcipitem opponit Iuriſ. moratoriæ cunctationi, *in l. tutor qui repertorium. §. 1. in fin. de adminiſt. tut.* Verùm vtrorumq; verborū ratio ſub hac ſignificantia proxima eſt veritati. Vt ſit ſępè animi properare, ſtudioſe ad res aliquas contendentis: Feſtinare, corpore neceſsitatibus obſequendi. Spieg.

FESTOS dies, hoc eſt, & feriatos & lætos, cur legū cōditores inſtituerint, Seneca refert, *de tranquillitate vitæ c. fin.* Numa ſtatuit, vt quidam eſſent dies feſti. quidam interciſi, reliqui omnes profeſti. *Vide ſuprà, Dies feſti. & infrà Interciſi dies.* Spieg.

FESTVCA, virga Prætoria, qua quis fiebat liber: Aliàs vindicta dicebatur.

FESTVCARIAM & ciuilem vim dicebant tunc, cum qui iuriſdictioni præerant vnà cum litigatoribus ex iure in fundum controuerſum, dicendarum vindiciarum cauſa, proficiſcebantur: ibique manuum facta conſertione, quem ſuum eſſe fundum actor contendebat, eundem contra vindicabat reus. *Renard. in l. 12. Tab. lib. ſingul. de priſco iure vind. cap. 6.*

FETVS appellãtur quæ ex animalibus edita ſiue adgnata ſunt. Ac proinde vt Partus ancillarum, ita Pecorum fetus, dicuntur. *l. 4. §. fructus. ff. de vſurpat. l. 1. §. it&ſi. ff. ſi is qui teſt. lib. l. 73. ff. ad leg. Falcid. l. 68. ff. de vſufr. l. 48. §. ancilla. ff. de furt. l. 57. ff. de pecul.* Mulieris tamen Fetum dixit Vlpianus *in l. 1. §. hoc autem. ff. de ven. in poſſ. mitt.* quemadmodum & vice verſa, Partus gregum & pecorum, *l. 25. §. vlt. ff. de hered. pet.* & Partus gallinarum, Columella *lib. 8. c. 4.* ex Briſſ.

FEVGON, *in l. properandum. C. de iud. & alijs plurimis conſtitutionibus* ſignificat eum, à quo petitur. *Budæo interprete apud Ant. Aug. lib. 2. emend. c. 1.* Sic pars fugiens pro reo. Prat.

FEVDVM (ein lehen) à fide appellatum, genus eſt clientelæ, quo vel dignitas, vel vectigal, vel prædium aliquod ea lege alicui datur, vt & ipſe, & ipſius poſteri atque hæredes, beneficij auctorem perpetuò agnoſcant, & quaſi pro patrono colant: eiuſque caput, exiſtimationem, & fortunas tueantur. Illius enim cauſa & origo hæc fuit, vt victores cùm gratiam ſuis ducibus, præfectis, ac militibus pro opera in bellis ac prælijs egregiè nauata, referrent, honoribus & fortunis Italorum in illos transferendis, tum etiam certos ſibi deuinctos, & tanquam deuotos clientes haberent, quorum opera, bello partam regionem, in poſterum, ſi opus eſſet, tueri poſſent: quos ſua lingua modò Valuaſores, modò Vaſſalos appellarunt. Vnde tres Feudorum gradus facti ſunt, ſummus, medius, infimus. Summus ordo eſt principum ac procerum, qui lingua illorum Capitanei regni, Duces, Marchiones, & Comites appellati ſunt: & a Rege tum illis honoribus afficiebantur, tũ etiam Italiæ oppidis ac vicis, locupletum etiam victorum arcibus ac villis donabãtur. Quæ Feuda, quia partem aliquam Regiæ dignitatis obtinebant (qui enim Duces & Marchiones nunc appellantur, Reguli olim fuerunt) idcirco Regalia dicta ſunt. Itaque poteſtas eis data eſt cudendæ pecuniæ, creandorum magiſtratuum, ſalinarum & fodinarum exercendarum, caducorum, confiſcationum, earumque functionum quæ angariæ & parangariæ appellantur: quæ iura vulgò iura Regaliç (corruptè, vt opinor, pro Regalia) nominantur. Medius ordo eorum fuit feudorum, quæ principis illius ordinis proceres, Regis conceſſu, ea lege alijs inferioris dignitatis hominibus dabant, vt Vaſſali ipſos ſecũdum regem eius beneficij auctores ac patronos agnoſcerent, & pro capite ac fortunis ipſorum, ſi vſus ferret, pugnarẽt. Quo in numero ij qui vulgò illorum lingua Barones, ac maiores Valuaſores, ſiue Vaſſali appellantur, fuerunt: qui patronos quidem illos agnoſcebant, ſed tamen, vt iam dixi, ſecundum Regem. Infimus ordo eorum fuit, quæ à ſecundi ordinis Vaſſalis in priuatos conferebantur: ſiue illi nobiles eſſent, quam nobilitatem armis pepererant: ſiue ignobiles: nam vtriq; eadem qua ſuperiores iuriſiurandi formula obligabantur: quæ ab Oberto neſcio quo, in eo libro, qui vulgò vſus feudorum inſcribitur, barbarè & fœdè perſcripta, ſolam hanc habet, quam antea dixi, ſententiam: vt cliens patroni ſui caput, exiſtimationem, ac fortunas, quoquo modo poterit, contra quẽcunque aduerſarium, ſolius Regis maieſtate excepta, tueatur. *Hæc ex 2. noſtrarum obſeru. lib.* Hot. Plura de origine & conditionibus feudorum vide apud Cuiac. *lib. 8. obſer. cap. 14. & in princ. expoſit. feud.* Vult. *de feud. lib. 1. c. 1. nu. 10. & ſeq* & Connan. *lib. 2. cap. 9. num. 6.* Confer Bodin. *de republ. lib. 1. c. 10.* vbi politicôs differit, & putat Feudum caſu quodam ex contractione literarum dictum eſſe. Et licèt varij variè de notatione dictionis Feudum, diſſentiant: communiter tamen receptum eſt, vocabulum eſſe Longobardicum, à fide deductũ, *Vult. de feud. lib. 1. c. 2. num. 1. Schrad. par. 2. c. 1. in ſi. Cuiac. in princ. comment. de feudis.*

FEVDVM eſt vſusfructus quidam rei immobilis, ſub conditione fidei. *ita nouè ſed doctè definit Vult. d. lib. 1. cap. 2. nu. 9.*

FEVDVM quotuplex ſit, Iuriſperiti feudiſtæ inconſtanter tractant. nam ex ſingulis qualitatibus ſicubi paulò maiores aut minores videantur, proprias ſtatim diuiſiones conſtituunt: quaſi verò circunſtantiæ faciant nouam ſpeciem. *contra l. ſi ff. de fund. inſtruc.* & ſic pergunt adeò vt arborem faciant, non minus ridiculè, quam ſi ex ſingulis pactionibus nouas contractuum ſpecies reducas in arborem. Nos aliquot ad vſum fori delineabimus feudorum diuiſiones. Old. *Confer Schrader. tract. feud. par. 2. c. 3. & 4. vbi exactè recenſet feudi diuiſiones & ſpecies.*

FEVDVM, aut propriè, aut impropriè cenſetur.

FEVDVM propriè eſt, quod ſimpliciter, purè, directò conceditur, nulla temporis aut ſeruitiorum determinatione. *§. penult. & vlt. quid ſit inueſtitura. Et de conceſ. recti feud. Item c. 1. quibus mod. feud. conſtit. poteſt.*

FEVDVM impropriè cenſetur, quod conditionibus, vel obſequijs nominatim definitis eſt alligatum, *cap. 1. de not. feud. & §. fin. de capita. qui curi. vendi* Oldend.

FEVDVM aliud eſt regale, aliud non regale.

FEVDVM regale eſt, quod ab Imperatore, vel à Rege conceditur, habens præter ſimplicem iuriſdictionem, dignitatis titulum, vt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & cætera id genus honoris beneficia. *cap. 1. quis dicat. dux.* (hoc feudum Germanis appellatur fahnenlehen/ eò, quod de his feudis ab Imperatore vaſalli cum vexillo inueſtiũtur, *Schrader. tract. feud. par. 2. c. 3. num. 6.*)

FEVDVM non regale, quod nihil dignitatis vel eminentiæ adfert, ſiue à Principe ipſo, ſiue ab inferioribus (vt communiter) concedatur. *c. vnic. qui feud. dar. poſſunt.* Old.

FEVDVM, aut nobile eſt, aut ignobile.

FEVDVM nobile cenſetur, quod accipientis perſonam nobilitat, vel ſi prius fuit, nobilem oſtendit. vt, cum ab Imperatore, vel Rege conceditur. *cap. 1. quis dicat. dux.*

FEVDVM ignobile eſt, quod à plebe vel priuatis perſonis dari ſolet: nonnulli Burgenſe vocant. Item, conceſſum à minoribus, & minimis valuaſorib. hoc eſt, plebeis, quaſi ad valuas ſtantibus: vt interim cognoſcas vmbram iſtius vocis. *c. 1. de his qui feud. dar. poſ.* Olden.

FEVDVM, aut Eccleſiaſticum eſt, aut ſeculare.

FEVDVM Eccleſiaſticum dicitur, quod vel Eccleſia dat alij: vel ipſa accipit ab alio: vel quod clerico conceditur. *c. 1. de cle. qui inueſt. accep. c. 1. de his qui feu. dar. poſſ. & §. fin. de capi. Conradi.*

FEVDVM ſeculare, quod à principe, vel ab alio quouis ciuili homine accipitur. *c. 1. §. Marchio. de his qui feud. dar. poſſ.* Old.

FEVDVM, vel reale eſt, vel perſonale.

FEVDVM Reale ad hæredes regulariter eſt tranſitorium, tam reſpectu domini, quam beneficiarij, *vt in c. 1. §. cùm verò Conradus. de ijs, qui feud. dar. poſſ. c. 1. de duobus fratri. à capita. inueſt. & c. 1. §. ſi. quib. mod. feu. amitt.* Nam quilibet cenſetur ſuis hæredibus proſpicere, *l. pactum. ff. de probat.*

FEVDVM perſonale æſtimatur bifariam. vno modo, quia non porrigitur ad hæredes accipientis, quamquam dantis ſucceſſores teneantur: vt eſt feudum guardiæ, quod arcis tuendæ, aut territorij cuſtodiendi gratia conceſſum fuerit, ſicut initiò haud dubiè feuda concedi ſolebant. Eſt enim Italica vox, *Guarda la gamba.* Item tale eſt feudum habitationis. *c. vnic. de feud. guar.* Altero modo cenſetur feudum perſonale, quod neque ad dantis, neque ad accipientis hæredes porrigitur, vt ſoldata. *c. 1. quis dicat. dux.* Old.

FEVDVM plerunque eſt maſculinum, quod ad maſculos tantùm pertinet, idque regulariter. Quandoq; tamen fœmininum eſt: videlicet, ex pacto. *§. filia. de ſucceſſio. feud. & §. hoc quoque. de ijs, qui feud. dar. poſſ. c. 1. de feud. fem. §. quin etiam. epiſc. vel. Abbat.* Old.

FEVDVM, aut eſt antiquum, aut paternum, aut nouum.

FEVDVM Antiquum eſt, quod maiores adgnationis alicuius ſupra quartum gradum habuerunt. (Altvätterlich lehen/ Stamlehen.) quod impropriè & quidem largè Paternum dici notat Schrad. *tract. feud. par. 2. c. 3. num. 35. & 36.* Paternum, quod parentes vſque ad quartum gradum tenuerunt: velùti, auos, proauus, abauus, atauus. Nouum verò, quod cœpit in perſona beneficiarij, nec peruenit ad eum ex ſucceſsione. *c. 1. de ſucceſſ. feud. c. 1. de ſucceſſ. frat. & grad. ſucced. in feud. c. 1. de natu. ſucceſſ. feud. c. 1. §. nouum. quæ teſtes ſint neceſſa. & c. 1. de frat. de nou. benefic. inueſt.* Eſt prætereà feudum maternum, quod à fœmina cognationis capite deſcendit, *vt in tit. de benef. fœm.* Old.

FEVDI noui & fraterni natura eſt, vt viro decedente ſine filijs maſculis, feudum reuertatur ad concedentem. *text. eſt in c. 1. in princ. de fratribus. de eo. ben. inueſtit. cum ſimilib.* Fallit, ſi ſit feudum conceſſum ab Imperatore, & non ab inferiore,

riore: quia in tali feudo habet locum ius accreſcendi ita ſing. not. Bal. in l. 1. §. 1. in col. pen. verſ. vnum. ſcias. C. de cad. toll. cuius verba pro ſolemnib. citat D. Alex. conſ. 30. quoniam omne datum. in 3. col. verſ. 2. dato. lib. 1. & in conſ. 2. lib. 5. vbi idem conſilium repetitum inuenies. & latiſſ. de veritate diſputat Iaſ. in l. re coniuncti. col. 48. verſ. 3. limit. & col. ſequ. de leg. 3. & ſequitur D. Alexand. in l. ſi mihi & Titio. in 3. col. de verb. oblig. An autem filij fratrum in feudis ſuccedant in ſtirpes vel capita, Bald. ponit in Auth. ceſſante. col. 1. C. de leg. hered. & conſuluit Alexan. conſ. 55. proſpectu his. in 4. lib. & Barbar. in conſ. immediatè ſequenti. & eleganter per Zaſium in tract. feud. tit. de feudi ſucceſsione. verſ. 6. concluſio. vbi etiam refert deciſionem D. Caroli V. moderni Imperatoris, circa hoc quòd in capita ſuccedat, ſecundum opin. Azo. contra gloſſ. vide receſſus Imperij ann. 29. Spiræ Nemetum. Cotta.

Fevdvm aliud Hereditarium, (erblehen.) quod quis acquiſiuit pro ſe & heredibus ſuis: aliud verò ex pacto & prouidentia (ſtamlehen.) dicitur, quod alicui cóceſſum eſt pro ſe & liberis ſuis, vel pro ſe & filijs ſuis, (vor ſich vnd ſein ſechen leibserben.) Schrad. d. tract. ſen. p. 2. c. 3. n. 19. & 30. Cæterum in dubio vtrùm feudum præſumatur hæreditarium, vel ex pacto & prouidentia? vetus eſt quæſtio: de qua Schrad. d. loco. num. 31. & ſeq.

Fevdvm aliàs diuidi poteſt, vt regulariter: aliàs diuidi non poteſt. Feudi, quod diuiſionem non admittit (nam ſic ſimul etiam intelligimus exempla reliquorum beneficiorũ, quæ diuidi poſſunt) exempla ſunt: Regnum, Marchia, Ducatus, Comitatus &c. quæ dignitatem habent. c. 1. §. omnes. ſi de feud. defunct. contro. fuer. int. dom. & adgnat. vaſſ. conſtitut. Imperia. §. præterea ducatus. De prohib. feud. alienat. per Frider. Bart. in l. inter tutores ff. de adm. tut. l. & ideo. ff. de condict. fur. Panorm. in c. prudentiam. de offic. deleg. Old. Confer. Gail lib. 2. obſ. 153 per totam.

Fevda domino aperta. (den lehenhern anerfallen.) item bona mobilia in feudis apertis, quæ non debebantur hæredibus, quoniam dominus olim ſemper recipiebat. Cuius iuris ſunt iam nunc veſtigia in pleriſque locis. Old.

Fevdvm quod domino aperietur, & ſic in diem mortis eius, qui nunc habet, fuerit alij cóceſſum, vt poſt mortem poſſeſſoris habeat (ſo einer der leßte ſeines nhamens vnd ſtammes iſt/ kan oder mach deſſen lehen von den lehenhern außgebetten/ vnd einem anderen die anwartung vergunnet werden.) quæ promiſsio ſiue expectatiua valet. Gail lib. 2. obſ. 155.

Fevdvm epiſcopale, quod Cæſar concedit eccleſiaſticis principibus.

Fevdvm emptum. In feudo empto filia non ſuccedit, præſertim extantibus adgnatis, ſecundum communem doctorum ſententiam, vt probat Andreas de Iſernia. c. vnic. §. hoc autem. qui feud. dar. poſ. niſi ſit nominatim actum. c. vnic. §. filia. de ſucceſſio. feu. & c. 1. de gradibus ſucceſſ. in feud. Franciſ. Curtius conſ. 49. incip. Recolendæ memoriæ, quod ſequitur Albertus Brunus. conſ. 16. incip. Omnipotentis Dei. &c. Et quanquam in hoc ſunt opiniones variæ: tamen nemo diſſentit, quin feudum emptum vt omnia præſtentur quæ præſtari ſolebant, pro eodem feudó nódum empto, ſicut in præſenti caſu, non tranſeat in fœmineam ſucceſsionem. Quia ibi inueſtitura præponderat emptioni, & ſemper eſt attendenda, vt tractat Bald. in præfatio. feudor. Vbicunque enim fit mentio feudorum ſimpliciter, vel hæredis: ibi intelligitur feudum rectum & verum, hoc eſt, maſculinum, cuius fœminæ non ſunt capaces. Quinimò, in feudis hereditarijs, hoc eſt, conceſsis alicui, & hæredibus ſuis, non ſuccedunt fœminæ, vt Bald. & alij not. in c. vnic. in princip. an adgnat. vel fil. defunct. Bart. in l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi. ff. de oper. libert. Sicut enim nulla ordinatio teſtamenti valet in beneficijs militaribus, ſeu feudis, vt eſt textus in c. vni. in princi. de ſucceſſio. feud. & in c. 1. in princ. de prohibit. feud. alien. per Frideric. c. 1. §. donare. qualit. olim. feud. poter. alienar. & vtrobique Bald. etiam conſenſu domini. Alex. conſ. 15. lib. 5. incip. Viſis narratis in themate. Ita dominus feudi non poteſt confirmare feudum in filiam in præiudicium adgnatorum non conſentientium, iuxta textum in c. 1. de alien. feu. patern. c. 1. §. hoc quoque, de ſucceſſio. feud. & Bald. ſecundum Aluarottum vtrobique notat, quòd dominus nullam gratiã poſsit facere fœminis de ſucceſsione, per quam adgnati excludantur: adeò, quòd Imperator non vult habere poteſtatem infringendi iuris beneficiarij. Adducunt interpretes ſecund. Bald. duas potiſsimùm rationes. Altera, quoniam bonæ & naturales conſuetudines, quales ſunt beneficiariæ, ligant Principem. c. vnic. in fin. qui feud. dar. poſſ. & ibi gl. l. fin. C. ſi contr. ius vel vtili. publ. Altera, quia feudum eſt cótractus nominatus, auctore Bart. in l. iuriſgentium. §. quinimò. ff. de pact. Angel. Nouel. vt ſponſ. li. largi. in princ. Sed contractus non vult Princeps in ſua poteſtate eſſe. l. ſi. ff. de conſtit. Prin. l. fin. C ſi contra ius vel vtil. publi. c. quæ in eccleſiarum. de conſtitutio. ergo Princeps nec feudi conſuetudines vult poſſe infringere.

Fevdvm Caſtaldiæ, vt interpretantur noſtri, concedebatur ratione adminiſtrationis bonorum & poſſeſsionum dominicarum. Annotauit Baro Schenck tit. 2. lib. 2. feud.

Fevdvm conditionatum, id eſt, ad certum ſeruitium adſtrictum, vulgò Seſſlehen nominatur. auctor Zaſ. de feudis degenerantibus. Spieg.

Fevdvm degenerans, quod & non rectum dicitur, intelligitur quod à natura proprij rectique feudi receſsit. Recti autem feudi compendioſa natura hæc eſt, quòd ad hæredes tranſitorium ſit in infinitum. Porrò, quòd ex gratia & gratuito domini beneficio originem ſumpſerit. Item quod Vaſallus fidelitatis ſacramento ad incerta ſeruitia obſtringatur.

Fevdvm francum, id eſt, liberum, ita vt nihil pro eo ſeruitij præſtetur. (ein freilehen.) & quod Francũ liberũ dicatur, allegatur text. in c. ex literis. 1. de ſponſalib. quippe, quod ad communem verbi intelligentiam recurratur. Spieg.

Fevdvm ligium dicitur, ſi conceditur ab Imperatore vel Rege, præſtita fidelitate abſolutè & nullius alterius domini fide conſeruata. ita declarat gloſſ. ſingularis in Clement. paſtoralis. §. rurſus. in verbo. homoque ligius. de ſententia & re iudi. quòd alibi in iure ſcriptum ſe non reperiſſe dicit Bald. in l. 1. §. 1. col. penult. verſ. ſi quis inueſtitus. C. de cadu. tollen. & pro ſingul. citat D. Alexand. conſ. 30. quoniam omne datum. in 1. col. verſ. 4. lib. 1. Quod etiam repetitum eſt in conſilio 2. in vlt. lib. tamen habet concordantem in aliquibus extrauagantibus. cuius verba reaſſumit Bald. in conſ. 291. ad euidentiam præmittendum eſt. in primis verbis. in 2. lib. Et rationes huius dicti, videlicet quare feudum ligium nó poſsit niſi vni parere domino, ponit Bald. in Auth. hoc amplius. col. 1. ad fin. C. de fideicommiſſ. Et tale feudum ab alijs differt in multis. inter alia vnam ſingularem fallentiam tradit Bald. in c. cæterum. in 3. col. verſ. quæro ex ſupra ſcripta de iudicijs. quòd licèt in feudis multi iudices eſſe poſsint, & ordinarij ſint pares curiæ, tamen in feudo ligio ſolus princeps poteſt cognoſcere, quia ſolus poteſt inſtituere, & inſtitutum deſtruere. & eſt ſingula. dictum ſecundùm D. Iaſ. in præludijs feudorum, in 32. col. verſ. quartus effectus. vbi multa de iſta materia ponit in 7. diuiſione feudorum. & ibi refert aliud ſingul. dictum Bald. in d. c. cæterum, in pen. col. verſ. ſed ſtatim. vbi tenuit, quòd in tali feudo, ſicut etiam in feudo franco, nó eſt licita pœnitentia, prout in alijs. & hoc dictum Bald. pro ſingul. citat etiã D. Iaſ. in 8. diuiſione, ad fin. & Mart. Lau. in c. 1. in 8. col. qui feud. dar. poſſunt. licèt in lectura Bald. Sigillum, pro ſi ligium mendoſè legatur. & idem conſiderat Bald. conſ. 324. quæritur vtrum Papa. in 1. lib. Et propterea alibi Bald. ſing. dicebat in c. inter dilectos, in 3. col. verſ. item ſcias quòd non eſt feudum. ext. de fide inſtr. quòd non dicitur feudum ligium, ſeu francum, niſi hoc nominatim & expreſsè in eius conceſsione dicatur: quia excedit naturam recti feudi, etiam nobilis. & idem concludit D. Alex. in d. conſ. 30. col. vltim. circa fin. vbi de hoc Bald. dicto non fuit memor. quod pro ſing. commendat D. Iaſ. in prælud. feud. in 34. col. verſ. illud diligenter nota. & has differentias, & plures alias latè & ſing. ex facto cùm incidiſſet, reaſſumit Bald. conſ. 291. ad euidentiam præmittendum eſt. per totum. in 2. lib. vbi eleganter declarat totam materiam feudi ligij: & tria requiſita ad hoc vt feudum dici poſsit ligium, refert Curt. in tract. feud. in 1. parte. in 8. quæſt. in quibus tamen prædicta comprehenduntur. Cotta.

Fevdvm Soldatæ, vt per ſe ignobile eſt, ita nec proprium habet feudi naturam: quum vel dantis, vel accipientis morte finiatur. & eſt quædam annua gratuita præſtatio, vt definitur tit. 10. lib. 2. feudorum. Videtur autem Baroni Schenck à Tautenb. Soldatæ vocabulum, etſi iam in aliam ſignificationem degenerauit, ex antiquitatis vſu profluxiſſe. Nam, vt idem adnotauit, ſecundum Caſsiodorum, Vegetium, & Fróntinum, Solidatum in militia appellabant eum, cui ſtipendia ab imperatore promiſſa erant. Quum enim pop. Roma. ſupra ducentos annos (vt Liuius teſtatur) proprijs impendijs militaſſet, Auxuro capto, decreuerunt patres, vt ſtipendium miles acciperet: cui & veſtem, & frumentũ, vltra pecunias,

equiti etiam equum dare ſolebant, Qui delecti auctorati dicebantur: temporis verò ſucceſſu, Matriculati & Solidati. Spieg.

Fenmer. *Lege, Bariſella*. Sp.

F I

FIBVLAE dicuntur propriè ornamenta cinguli ad veſtem ſubligandam: & tam viriles quàm vxoriæ habentur. *earum mentio eſt in l.1.C. nulli licer. in fren. lib. 11. & apud Plinium, & Bayſium*. Sp.

FICTIO, eſt legis aduerſus veritatem in re poſsibili ex iuſta cauſa diſpoſitio. etenim conſtat, nunquam extendi fictionem ad ea, quæ impoſsibilia ſint. *glo. l. talis. de legat. 1. §. minorem. Inſtit. de adopt.* ſiue de iure, ſiue de facto id fieri nequeat. imitatur enim fictio naturam, nec facilè lex fictioně aduerſus fictionem inducit. *l. 3. § è contrario. ff. de acquir. poſſeſſ. Hac ex 1. cap. lib. 6. parerg. Alciat.* Eſt autem magna differentia inter fictionem & præſumptionem: quia fictio iuris tantum operatur, quantum veritas: vnde nunquam ei dicitur eſſe contraria. ſiquidem ius facit ens de non ente: Præſumptio autem in dubio ſtat, tametſi eatenus veritatis habetur comes, quatenus in contrarium nulla apparet probatio. *vide gloſſ. & Bartol. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuc.* Itaque fictio ad ſolam legem pertinet: nec enim contrahentes fingere poſſunt, niſi lege permittente. vt in Aquiliana ſtipulatione, & quibuſdam alijs item caſibus, in quibus lex ſtipulationem fingit, vel hypothecam: eſtque iure ciuili inuenta. Sic Iuriſconſultus *in l. 2. pro ſocio.* dominium ſocietate omnium bonorum acquiri, ſine traditione per quandam fictionem affirmat, cùm textus dicat, creditur. Non autem ob aliud inducitur, niſi vt ſuppleat id, in quo deſideratur facti veritas, ad hoc, vt ex ea veri producantur iuris effectus. *vt declarat Bart. in d. l. ſi is pro emptore.* Imitatur autem fictio legis, naturam ipſam *l. adoptio. ff. de adopt.* Vnde ſicut naturaliter quis filium ad tempus habere non poteſt, nec ſub conditione: ita nec emancipare eũ, nec adoptare in diem ſub conditione licet. *l. ſi tibi. eod. tit.* Spieg.

FICTIO priuata in perniciem alterius, teſte Oldend. nihil diſtat à fraudulenta ſimulatione. Vlpian. *in l. cum hi. §. ſi cum lis. ff. de tranſact.* [fingi enim, inquit, lites poterũt, vt tranſactio etiam citra prætoris fiat auctoritatem.] Spieg.

FICTIO licèt lex nonnulla interdum fingat, veluti eum, qui in vtero eſt, perinde ac ſi in rebus humanis, rerumque natura eſſet, cuſtodiri, intelligique, quoties de commodis partus quæritur. *l. qui in vtero ſunt. de ſtat. hom. ff.* nihilominus in ea ſum opinione atque hæreſi, (licèt doctorum communis reclamet calculus,) vt exiſtimem, duas duntaxat in iure fictiones eſſe: legis Corneliæ ſcilicet, & iuris poſtliminij. Vt autem intelligamus, quæ legis Corneliæ fictio inducat, ſciẽdum eſt, iuri naturali omnes homines liberos naſci, ſeruituteſque iuri naturali eſſe contrarias, atque de iure gentium introductas, *§. ius autem gentium. de iu. na. gent. & ci. Inſtit.* ex captiuitate ſcilicet. *§. fin. de iu. perſon. Inſtit.* Serui enim ex eo appellati ſunt, quòd Imperatores captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolent. qui etiam mancipia dicti ſunt, eo quòd ab hoſtibus manu capiantur. *§. ſerui autem. de iur. perſon. Inſtit.* ex quibus conſtat, eum, qui ab hoſtibus captus ſit, ſeruum hoſtium fieri. *§. ſi ab hoſtib. qui. mo. iu. pa. po. ſol. Inſt.* Sciendum eſt ſecundò, ſeruos teſtamentum facere non poſſe, cùm alieno iuri ſubiecti ſint, *§. 1. qui. non eſt perm. fac. teſt. Inſtit.* cumque (quod ad ius ciuile attinet) ſerui pro nullis habeantur. *l. quod attinet. de re. iu. ff.* Ex quibus apparet, eum, qui ab hoſtib. captus ſit, cum ſeruus hoſtium fiat, teſtamentum facere non poſſe. Sciendum eſt tertiò, poſteriore teſtamento, quod iure perfectum ſit, ſuperius rumpi. *§. poſteriore. quib. mod. teſtam. infir. Inſtit.* nouiſsima enim teſtatoris voluntas ſeruatur, *l. tranſlatio. de adi. lega. ff.* expectandaq́; eſt mors teſtatoris, vt effectum habeat teſtamentum. *§. in extraneis. de hered. qual. & differ. Inſtit.* ambulatoria eſt enim voluntas defuncti, vſque ad vitæ ſupremum exitum. *l. quod ſi iterum. de adimen. legat. ff.* Denique teſtatoris morte confirmatur teſtamentum. *c. cum morte. de celebrat. miſſ. in antiq.* His ita præmiſsis, ſi quis, poſt factum legitimè in ciuitate teſtamentum, captus ab hoſtibus fuerit, atque apud eos deceſſerit, procul dubio eius in ciuitate factum infirmatur (ſummo iure) teſtamentum. cum ab hoſtibus captus, ſeruus eorum factus fuerit, & ſerui teſtamentum facere non poſsint, cumque, vt effectum habeat teſtamentum, mors teſtatoris expectetur. Cæterùm, ex æquitate, lex Cornelia fingit eum, qui poſt factum legitimè in ciuitate teſtamentum, ab hoſtibus captus eſt, atque apud eos deceſſit, eo ipſo momento deceſsiſſe, quo captus ab hoſtibus fuit, atque ita morte eius confirmatum teſtamentum, perinde ac ſi nunquam ab hoſtibus captus fuiſſet, nunquam in hoſtium poteſtatem ſeruitutemque redactus fuiſſet, nunquam ius teſtamenti faciendi amiſiſſet. *l. lege Cornelia. de teſtam. ff. l. lege Cornelia. de vulga. & pupil. ff.* Rurſus, vt intelligamus, quæ fictio iuris poſtliminij inducat, ſciendum eſt, dictum eſſe poſtliminium à limine & poſt. vnde eum, qui ab hoſtib. captus eſt, & in fines noſtros poſtea peruenit, poſtliminio reuerſum rectè dicimus. nam limina ſicut in domo finem quẽdam faciunt, ſic imperij finem eſſe limen, veteres voluerunt. Hinc & limen dictum eſt, quaſi finis quidam & terminus, ab eo poſtliminium dictum eſt, quia ad idem limen reuertebatur, quod amiſerat. *§. ſi ab hoſtibus quib. mo. ius pa. pot. ſolui. Inſtitut.* Eſt autem poſtliminium ius amiſſæ rei recipiendæ ab extraneo, & in ſtatum priſtinum reſtituendæ, inter nos ac liberos populos, regeſque, moribus, legibus conſtitutum. nam quod bello amiſimus, aut etiam citra bellum, hoc ſi rurſus recipiamus, dicimur poſtliminio recipere: idque naturali æquitate introductum eſt, vt qui per iniuriam ab extraneis detinebatur, is, vbi in fines ſuos rediſſet, priſtinum ius ſuum reciperet. *l. poſtliminium eſt. de cap. & poſtlimin. reuer. ff.* His ita expoſitis, ſi quis ab hoſtib. captus fuerit, cum ſeruus hoſtium fiat, cumque, quod ad ius ciuile attinet, ſerui pro nullis habeantur, is proculdubio (ſummo iure) omnia iura, quæ in ciuitate habebat, amittit. Cæterum, ſi is ab hoſtibus redierit, ius poſtliminij, ex æquitate fingit eum, qui ab hoſtibus captus fuerat, redijtque, ſemper in ciuitate manſiſſe, eique omnia priſtina iura, quæ ante captiuitatem habebat, reſtituit, perinde ac ſi nũquam captus fuiſſet, ſemperque in ciuitate manſiſſet. *d. §. ſi ab hoſt.* Itaque teſtamentum, quod ante captiuitatem fecerat, eo reuerſo perinde valet, ac ſi nunquam captus fuiſſet. *Adde Forcatulum Necyomantia dial. 76. num. 7.*

FICTVM, abſolutè, præſupponitur falſum: alias non fingeretur. Præſumptum habetur loco veritatis. Spieg.

FICTVS barbaro vocabulo pro emphyteutica penſione, mercedeq́; meliorationis accipitur, videturque Alciato latinè dici poſſe, Colonarium. Sp.

FICVS ruminalis, ideo ſic dicta, vel quòd æſtate ſub ea pecora, frigora captantia, herbaſque vellẽtia, ruminabant, vel à rumine, id eſt, mamma, quam antiqui rumen dixere: quod ſub ea pueri Romulus & Remus lupę rumina ſuxerint: vnde Ouidius *2. Faſtor.*

Arbor erat, remanent veſtigia, quaque vocatur
Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.

De hac Plinius lib. 15. cap. 18. Plutarchus in Romulo. Tacitus annalium, Publius Victor, de regionibus vrbis, reg. 8. Marlianus lib. 2. cap. 13. Annotatum autem eſt, hanc arborem ruminalem quæ in Comitio annis octingentis ac quadraginta & amplius virens perſeuerarat, Nerone imperante, ramalibus emortuis viſam exaruiſſe. Quod & in prodigium abijt, donec in nouos reuireſceret fœtus. *Cælius lib. 11. cap. 12. lect. antiq.*

FIDELITAS in vſibus feudorum vſurpatur dupliciter: vno modo pro ipſa fide quæ promittitur, *vt in c. 1. §. fin. per quos fiat inueſt. in rub. & nigro, qualiter vaſallus iurare debeat dom. fidel. & in c. 1. de for. fidel. & in c. 1. de no. for. fidel. ibi, ſuper fidelitatis iuramento.* Altero modo pro iuramento, quo quis ad fidem illam præſtandam ſanctè ſe obligat, *vt in c. 1. quid praced. deb. & in c. 1. §. eſt & alia. qua fuit pri. cau. benef. amitt. & in c. 1. de for. fidel. & in c. 1. de no. for. fidel.* & hoc modo

FIDELITAS eſt iuſiurandum, quod à vaſallo domino præſtatur, *capitulo vnico quid praced. deb. in vſibus feud.* (das der lehenman ſeinem lehenhern getrew vnd hold wolle ſein.) & hæc propriè dicitur fidelitas vaſallagij: (lehens pflicht.) ad differentiam aliarum duarum ſpecierum fidelitatis, puta, ſubiectionis (die huldigung.) & domeſticitatis. *de quibus in c. 1. qual. vaſall. iur. deb. Vult. de feud. lib. 1. c. 6. num. 4. & ſeqq.*

FIDELIS, pro vaſallo, non ineptè ponitur, à fidelitate, quæ eſt feudi forma ſpecifica. vnde Germani (getrewen/) vocant. *Gail de arreſt. c. 7. nu. 13.*

FIDES olim à Romanis pro Dea culta eſt, habuitq; propria templa inde à Numa conſecrata, *teſte Auguſt.* vnde id ortum ſit, dubitari queat: ſiue quia maximus vſus ac neceſsitas fidei in contractibus communique vita eſt: ſiue etiam, quia inde à primis parentibus valde prædicari fidem theologicam intellexerint, vt quæ nihil non à Deo impetret, noſque in ſummam dignitatem ac felicitatem euehat. Omnino Numæ patrem doctrinam non ignotam fuiſſe etiam ex eo apparet, quia templa ſine idolis habuit: & libri eius poſtea reperti vt ab ethnica idololatria plane alieni, teſte Liuio, exuſti ſunt. Fides ergo vox latinis vſitata, aliquando aliter in ſacris literis, quam plerunque in prophanis accipitur. Nam fides latinis in dicente & agente plerumque eſt fidelitas, aut veracitas in præſtandis promiſsis. cuius etymologiam Cicero *lib. 1. offic.* inde deducit, quòd id fiat quod promiſſum eſt dictumúe ab alio, quaſi illa duo verba, fiat dictum, inter ſeſe commixta ſint. At in ſacris literis plærunque eſt in audiente aut patiente ille correſpondens affectus, quo credimus dicentis veracitati aut fidelitati, quod ea quæ promiſit, præſtiturus ſit. Rectè ergo dicere poſſemus, quòd fides latinis actiuè accipiatur: quia eſt veritas in agente, dicente, ac præſtante nobis aliqua promiſſa bona. contra autem Hebræis paſsiuè, qui alterius veracitatem, promiſsionem ac præſtationem bonorum ſuo aſſenſu, & re etiam ipſa accipit. Nec tamen poteſt negari vocem Fides πίστις apud Latinos & Græcos veteres eodem plane modo aliquando vſurpatam, vt in ſacris literis & eccleſia: nempe (vt iam diximus) paſsiue vt, Aliquid eſſe maius fide, id eſt, quàm vt credi poſſit. Ouid. 4. *Metam.* & Virg. 4.

Credo equidem, nec vana fides, genus eſſe Deorum:

id eſt, mea hæc fides aut perſuaſio ſeu aſſenſus non eſt vana aut temeraria. & Liuius. [Hæc Romulo regnante ſunt domi militiæque geſta, quorum nihil abſonum fidei diuinæ originis, diuinitatiſque poſt mortem creditæ fuit, id eſt, qua creditus eſt natus fuiſſe ex Marte.] Et hinc doctiſsimi viri Laurentius Valla & Budæus, eam quæ in ſacris literis more Græcorum fides dicitur, perſuaſionem potius appellandam eſſe cenſuerunt. Laurentius (inquit Budæus) perſuaſionem propriè vocari poſſe contendit, quam Latini Chriſtiani fidem, Græci πίστιν appellant: hoc eſt, certam quandam opinionem & ſententiam, quam nobis perſuaſimus: id quod mihi Laurentius rectè cenſuiſſe videtur, cùm à verbo græco πέπεισμαι id eſt perſuaſi mihi, πίστις apud nos dicatur, quã nos fidem dicimus. Hoc autem ex Quintiliano liquet, qui *lib. 5.* ſic inquit. [Pro certis autẽ habemus, quæ legibus cauta ſunt, quæ perſuaſione, ſi non omnium hominum, eius tamen ciuitatis aut gentis, in qua res agitur, in mores recepta ſunt.] Latinè autem fides in hoc ſignificatu certam deriuationem nõ habet, ſed græcorum imitatione vſurpatum eſt ab anteſignanis fidei Chriſtianę qui aliud verbum ſignificantius eſſe nullum exiſtimabant. Hæc illi.

FIDES catholica. Hæc eſt pietas ſiue religio noſtra, quæ ideo catholica nominatur, quòd non certo alicui populo tradita eſt, vt Iudaico, ſed toti generi humano: nec vllum excludit, omnibus per hanc ſalutis eſſe licet, & ſine hac nulli: nec religiones in hac ſunt ſuæ cuiq; genti, ſicut apud gẽtiles. Alij enim dij & alio modo apud Romanos colebantur, quàm Græcos: alij apud hos, quàm apud Gallos, Hiſpanos, Scythas, Indos, Perſas. Omnes gentes quæ Chriſtum profeſſæ ſunt, eundem colunt Deum, & eodem ſacrificij genere. *Vide l. 1. C. de ſumm. Trin. & fid. cath.* Spieg. Quid vero catholicum ſit habendum, & quis catholicus cenſendus, vide ſuprà *in dictione, catholica Eccleſia:* & apud Vincentium Lirinenſem *contra hæreſes c. 3.* quibus adde & ſententiam Lactantij *lib. 4. de vera ſapientia c. 30. circa fin.* vbi inquit, [Sola igitur catholica eccleſia eſt, quæ verũ cultum retinet. Hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium fidei, hoc templum Dei: Quod ſi quis non intrauerit, vel à quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ ac ſalutis æternę alienus eſt. Neminem ſibi oportet pertinaci concertatione blandiri. Agitur enim de vita & ſalute, cui niſi cautè ac diligenter conſulatur, amiſſa & extincta erit.] Sed tamen quia ſinguli quiq; cœtus hæreticorum, ſe potiſsimum Chriſtianos, & ſuam eſſe catholicam eccleſiam putant, ſciendum eſt illã eſſe veram, in qua eſt confeſsio & pœnitentia, quæ peccata & vulnera, quibus ſubiecta eſt imbecillitas carnis, ſalubriter curat, Confeſsionem intellige, de qua eſt in priori canonica Ioannis *c. 4.* [Omnis Spiritus qui cõfitetur IESVM CHRISTVM in carne veniſſe, ex Deo eſt: & omnis Spiritus qui nõ confitetur IESVM CHRISTVM in carne veniſſe, ex Deo non eſt. Hæc eſt cõfeſsio Petri: verba vitæ æternæ habes, &c. Hæc eſt autem vita æterna (inquit apud Ioannem ſalutis auctor ad patrem ſuum cœleſtem) vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Huic inquam confeſsioni pœnitẽtia indiuidua comes adiuncta eſt. Quanquam non ignoro apud veteres (Tertulliani nimirum tempore) confeſsionem peccatorum, quæ publicè Deo fit, fuiſſe in Eccleſia receptam: cuius actum magis exprimi græco ἐξομολογήσεως vocabulo *in lib. de pœnitentia* Tertul. teſtatur, eamque proſternẽdi & humilificandi hominis diſciplinam eſſe ait. Extat etiam Chryſoſtomi Homilia περὶ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως.

FIDES, pro cautione, *in l. ſancimus. C. de prox. ſacr. ſcri. lib. 12.* Sic dicimus, fide alicuius ſumere, id eſt, non ſua, ſed aliena cautione. Sp.

FIDES iudici facta dicitur, quando probatum ei eſt, vera eſſe quæ affirmata ſunt. hinc rubrica, de fide inſtrumentorum. Sp.

FIDES labefactata, dicitur creditum perditum. Tueri fidem ſuam, eſt ſeruare illæſam famam locupletis debitoris, Et fidem ſuam liberare, pro eo antiqui dicebant, quod nunc negociatores & coactores, tenere promiſſum dicunt, & nõ deeſſe promiſſo.

FIDES publica eſt, quod imperiti Saluum conductum vocant: quem Accurſius, malus latinitatis auctor, ſecuritatis nomine intellexit. Sp. (frey ſicher geleid.)

FIDES publica *in l. 24. §. in bonis ff. de reb. auct. iud. poſsid.* Credit à Gallis appellatur. Cice. *pro leg. Mani.* [Hæc fides atq; hæc ratio pecuniarum, quæ Romæ, &c.] & alibi, [Scimus Romæ, ſolutione impedita, fidem concidiſſe.]

FIDES tacita, clàm & tacitè in fraudem legis, fiſciue accommodata. *l. 13. §. cum ante. ff. de iur. fiſci. l. 15. §. pen. ff. ad municip. Vlp. Epito. tit. 25.* Et dicitur

FIDES accommodari, & interponi *l. 43. §. vlt. ff. de vulg. l. 10. ff. de ijs, quæ vt indig.* & commodari. *l. pen. ff. ſi quid in fraud. patr.*

FIDES emptori haberi dicitur etiam ſine ſatisfactione. *§. venditæ, Inſtit. de rerum diuiſ. l. 19. ff. de contrah. empt.*

FIDES, tuitionem, auxilium, tutelam ſignificabat, vnde in fide alicuius eſſe dicebant olim, quod nunc vocant, feudum ab aliquo tenere, & haud dubiè à fide nuncupant atque ſalutant fidelem vel vaſallum, quem clientem olim dicebant. Vnde ſic ſcribunt, Dilecto noſtro fideli: Vnſerem lieben getrewen.

FIDE dominica agros colunt, qui non penſiones certa quantitate, neq; mercede, ſed arbitrio domini rationes redditurі colunt. *l. 18. §. cùm de villico. l. 20. § 1. ff. de inſtr. inſtr. leg.*

FIDE alterius pecuniam mutuam ſumere, eſt, dato fideiuſſore ſumere. Cicer. *pro Flacco,* [Hic herculè cornici oculũ, vt dicitur: nam hunc Hermippum, hominem eruditum, percuſsit: eius enim fide ſumpſit à Fufijs. Securus Hermippus Temnum proficiſcitur, cùm iſte ſeſe pecuniam, quàm huius fide ſumpſerat, à diſcipulis ſuis diceret Fufijs perſoluturũ.] Item *in eadem orat.* [Pecuniam ſumpſit mutuam à Sext. Schola, qui tamen reddidit P. Veratij lectiſsimi hominis fide.] Vulgò tamen mendosè ſcriptum eſt, FIDEI. *Hotoman.*

FIDE ſua iubere, id eſt, ſponſorem ſe conſtituere, & periculum in ſe recipere. Paul. [Si filiusfamilias ita ſtipulatus fuerit: Quantam pecuniam Titio credidero, fide tua eſſe iubes?] *Papinian. in l. vbi autem, de verb. oblig.*

FIDE autem ſua promittere, ambigua locutio eſt, ſicut & in verbo veritatis ſpondere. de quorum captu diſſerit pulchrè Alc. *in l. ſi quis maior. C. de tranſactio.* Sp.

FIDEM alicuius ſecuti tum verè dicimur, cum ab eo perſuaſi tantam fidem eius promiſsis habuimus, vt perniciosum id nobis futurum ſit, niſi ea faciat. *Connanus lib. 5. cap. 1. nu. 7. adde infrà, Fidem ſequi.*

FIDEM ſuam aſtringere, locutio elegans, vinculum obligationis ſuſcipere. *Papin. in l. procurator, qui pro euictione. ff. de procur.* Spieg.

FIDEM fallere: *Lege, fallere fidem.*

FIDEM frangere. Vlp. *in l. ſed ſi hac lege. ff. de in ius voc.* [Sed ſi ſuis, ait, nummis emi, & fidem fregi, pro patrono non habebor.] Sp.

FIDEM mutare, pactum reſcindere, & violare promiſſum.

FIDEM bonã præſtare, nil aliud quàm ſine dolo & fraude verſari. Bona fides enim, vt ſuo relatum eſt loco, contraria dolo & fraudi eſt. *l. 3. in fin. pro ſocio.* Inde dicitur homo bonæ fidei, qui nihil dolo facit. *l. 3. in vltima glo. C. de peric. & commod. rei vend.* Sp.

FIDEM licitæ tranſactionis rumpere, apud Hermogenianum *in l. pen. de tranſact.*

FIDEM ſequi alicuius, eligere aliquem cum quo rem habere, aut negotium nobis eſſe velimus, vſus eſt Vlp. *in l. 1. de reb. cred.* Eſt etiam exemplum *in l. 2. C. de bon. aut. iud. poſſid.* Ex Bud. Sp.

FIDEICOMMISSVM appellatum eſt, quod nullo vinculo iuris; ſed tantùm pudore eorum, qui rogabantur, continetur. *Inſt. de fideic. hær. §. 1.*

FIDEICOMMISSA dicuntur, quæ fidei hæredis alteri reſtituenda demandantur: quæ à fide hæredum licèt pendeant, vnde & nomen acceperê, D. tamen Auguſtus, ne perfidiæ humanæ locus eſſet, ad neceſſitatem iuris ea retraxit. *Vide §. in primis. Inſtitut. de fideicommiſſ. hæred. l. 1. C. commun. de legat.* Nec ignorandum, fideicommiſſa non eſſe, vt vulgò putant, legatis exæquata. Nam licèt Vlpianus *l. 1. de legat.* 1. ſcribat, quòd per omnia exæquata ſint legata fideicommiſſis, non tamen è conuerſo dicit, fideicommiſſa legatis exæquari. Vnde Zaſius colligebat, quod & ab Alciato pòſt legimus probatum, minimè ſequi neceſſariò, vt vtraque eodem iure petantur. Fiunt autem fideicommiſſa verbis precarijs erga gratuitum: qualia ſunt [rogo, peto, volo, mando, deprecor, cupio, iniungo, deſidero, impero.] Vnde & nomen illud ſumpſerunt; quòd in ſola fide pudoreque hæredis conſiſterent. *§. fin. Inſtit. de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relict.* Accedit Vlpian. inquiens. [Etiam hoc modo, cupio vt des: credo te daturum: fideicommiſſum eſt] *de leg. 1. l. etiam* Spieg.

FIDEICOMMISSARIAE & directæ libertates differunt. Directas enim libertates per legem Aeliam Sentiam in fraudem creditorum datas reuocari, reſcripſit Imperator Alexander, ſi conſilium fraudis euentus damni ſequatur, ſed ad impediendam fideicommiſſariam libertatem, ſolum fraudis euentum inſpici obtinuit: quod hæc, quæ ab hęrede præſtatur, veluti inter viuos detur, hæres autem nihil facere tenetur, ſupra vires hæreditarias, quantumuis ſincerum & ſimplex fuerit teſtatoris conſilium, quia nec is temerè intelligitur mandaſſe, quicquam fieri in fraudem ſuorum creditorum. *Balduin. tit. quibus ex cauſ. manumit. &c.*

FIDEICOMMISSARIA libertas eſt illa, quam teſtator non directè impertit, ſed per manumiſſionem alterius, vel hęredis, vel legatarij, vel donatarij mortis ergò, cuius fidei hoc commiſit & credidit.

FIDEICOMMISSARIVS non eſt hæres defuncti, ſed is, de cuius manu hæreditatem accipit: nec defuncto continuatione ſucceſſionis iungitur. Eſt enim interpoſitus hæres: nec ab eo, ſed ab hærede directo aut legitimo, relictum ſibi fideicommiſſum capit. *Connan. lib. 9. cap. 6. num.* 8.

FIDEICOMMISSARIVS Prætor, qui de fideicommiſſis ius Romæ dicebat. §. 1. *Inſtitut. de fideicommiſſ. hæredi.*

FIDEICOMMISSARIA ſubſtitutio. *Vide inferius, Subſtitutio.*

FIDEICOMMISSORVM alia ſunt vniuerſalia, hoc eſt, ad hæreditatem ſpectantia, quibus totum patrimonium, vel eius partem hæres alij reſtituere rogatur. Alia rerũ ſingularium, quæ vocantur. nam diſcrimen olim fuit inter ea: ſed ſublato eo, per omnia ſunt exæquata fideicommiſſis legata. *§. ſed non vſque. Inſtit. de leg. Vlpianus l. 1. eodem. Item l. 1. C. commun. de leg.* Sp.

FIDEICOMMISSORVM in codicillis relictorum fauor magnus eſt, vt omnimodò præſtentur ab hærede, qui fateatur ſe rogatum, etiamſi nullus fuerit adhibitus teſtis, vt inficiator iurare compellatur, vt recuſans iurare pro confeſſo habeatur. *Cuiac. Not. ad tit. Inſtit. de fideicommiſſ. hæred. in fin.*

FIDEICOMMISSARIVS vniuerſalis, non eſt propriè hæres, vt probant leges de ea re loquentes, videlicet *l. ſi filiusfamilias. §. 1. ff. quod cum eo,* cum dicitur [effectu enim quodammodo hæres eſt] & *l. poſtulante, §. ſed & in huiuſmodi. ff. ad S. C. Trebellian.* cum dicitur [nam & quodammodo in partem hæreditatis Senatus recipi voluit fideicommiſſarium, & haberi hæredis loco pro qua parte ei reſtituta eſſet hæreditas] & iterum, *l. ſi hæres ab eo, in eo, in fin. princ. eod. titul. ibi* [hæredis vice fungi eum, cui fideicommiſſum relictum eſt.] Nam hæ dictiones [quodammodo, &, haberi loco, &, vice] ſunt impropriętatis & fictionis ſignificatiuæ. *l. ſi non in vacuum, & ibi gloſ. in verbo, nec amittat. ff. de acqu. poſſeſſ. & l. in ſuis. ff. de liber. & poſthumis. & §. ſed ſunt quidem hæredes, & ibi gloſſ. in verbo, exiſtimantur. Inſtit. de hæred. qual. & differen. Bart. in l. ſi is qui pro emptore, col. 4. verſi. ad hoc reſpondeo, & ibi recentiores. ff. de vſuca. & in l. 2. ff. ad S. C. Macedon. & in l. ſi maritus. §. legis Iuliæ, qui eſt primus poſt princ. ff. de adult. Baldus, Angel. Imol. & recentiores in l. patris & filij. ff. de vulgar. & pupil. cum ſimilib.* Et ita ſcilicet quod fideicommiſſarius non dicitur propriò hæres, tenuit expreſsè Bald. *in l. 1. col. 3. in 8. oppoſi. C. qui admit.* dum dicit, quòd fideicommiſſarius vniuerſalis eſt ſimilis hæredi, *per d. l. ſi filius familias. §. 1.* ſed id quidem ſecundum quid, & non ſimpliciter, vt ibi pleniè declarat, *& planius conſi. 70. conceſſio ſunt facta, col. 5. verſic. propterea iſtud non hæredis. lib. 2. vbi ex hoc conſuluit in pulchro caſu. & Angel. conſi. 135. & Antonius conſi. 76. viſo puncto, & quæſtione, in fin. Imol. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pupil. Raph. Fulgoſ. in l. qui cum tutoribus. col. 1. ff. de tranſact. Paul. Caſtr. con. 12. præſens conſultatio, col. 2. verſic. præterea item, lib. 2. Alexan. qui alios multos citat, in l. 1. §. de illo, & ibi quoque Socin. poſt princ. ff. ad S. C. Trebel. ipſe item Alexan. in l. in ratione. §. id vulgo, col. pen. verſic. & appel. hæredis, eod. tit. idem Alexan. & Iacob. à S. Geor. in rubr. C. de impub. & alijs ſubſtitutis. Barb. in repe. l. cum acutiſſimi. colum. 56. verſic. ſed an appellatione hæredis, C. de fideicommiſſ. Socin. in rub. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. colum. 2. verſicu. prima concluſio ſit, & conſ. 17. poſt conſilium ſuprà ſcriptum, col. 2. verſic. reſtat nunc reſpondere, lib. 3. Iaſon in rub. ff. de lega. 1. colum. vlt. verſic. extr. gloſſ. poſſet, & ibi Aymo Crauetta num. 37. Philip. Dec. conſi. 55. cuius ſuperſcriptio incipit, legitimatio infantis, col. vlt. & Chaſſ. conſ. 67. nobilis & potens, col. 58. n. 60. & 63. & ſequ. vt annotauit Tyraq. in tract. Le mort ſaiſit le vif. declar. 11. nu. 10. & 11. parte 2.*

FIDEICOMMISSARIVS hæres appellatur fiduciarius à Iaboleno. ſicut Fiduciaria hæreditas ab Vlpi. *Bald. tit. de fiduciaria tutela, &c.*

FIDEICOMMISSARIA hæreditas, quam alij reſtituere hæres rogatus eſt: & fideicommiſſarius is, cui ea hæreditas reſtituitur, qui Trebellianus fideicommiſſarius appellatur. *l. 15. §. 1. ff. vt leg. ſeu fideicom. nom. ca.* Quo nomine interdum hæres quoque fideicommiſſo oneratus adpellatur. *l. 51. ff. de iudic.* Et qui de fideicommiſſis Romæ ius diceret conſtitutus prætor, fideicommiſſarius dicebatur. *l. 4. ad fin. ff. qui & à quib. l. 78. §. pen. ff. de leg. 3.* Præt.

FIDEICOMMISSARIA verba. *l. 29. §. ad S. C. Trebel.* quæ & fideicommiſſi verba dicuntur. *l. 69. § fin. ff. de leg. 2. l. 12. §. ſi. ff. de inoff. teſt.* & precaria *vide infr. Precaria.* Præt.

FIDEICOMMITTERE eſt fideicommiſſum dare, relinquere, ſeu rogare, mandare, petere, vt aliquid præſtetur, detur, fiat. quod interdum [Fideicommittere alicuius,] interdum [ab aliquo.] iuriſconſulti dicunt. ex Briſſ.

FIDEIVBERE eſt ſuo periculo fore id, de quo agitur, recipere (ſich verburgen) quod per ſtipulationem fit: *Cuiac. Not. ad Inſtit. tit. de fideiuſſ.*

FIDEIVSSIO ſola verborum ſtipulatione nititur, re aut facto non perficitur. *Connanus lib. 2. cap. 3. num. 5.*

FIDEIVSSIO non fit niſi per ſtipulationem, his verbis: Fide iubes? Fide iubeo. Qui dicit fide iubeo, fideiuſſor eſt. Qui dicit fidepromitto, fidepromiſſor. Qui ſpondeo, ſponſor. Inde tit. 1. ſent. Paul. de fid. & ſponſ. & in tit. 8. [Minor in his quæ fideiuſſit, vel fidepromiſit, vel ſpopondit.] Sed & fideiuſſor dicitur quocunque verbo interceſſerit, ſicut & ſponſor, licet non dixerit, ſpondeo vel fideiubeo, vel fidepromitto, *l. 7. de verb. ſign.* cum igitur ſcriptum eſt fideiuſſiſſe aliquem, ſolennis ſtipulatio interueniſſe intelligitur, & quod ſcriptum eſt quaſi actum, videtur etiam actum. §. *vlt. de fideiuſſ.* ſicut ſi ſcriptum ſit promiſiſſe aliquem, videtur ſolennis ſtipulatio interueniſſe, *vt Paulus ſcribit 5. de ſent. tit. 7. & §. ſi ſcriptum, de inutil. ſtipul. l. Titia. §. penult.*

ff. de

ff. de verb. obligat. l. 1. C. de contrah. ſtipul. & tanti momenti eſt ea ſcriptura, vt aduerſus eam teſtes non admittantur, ſi de fide eius nihil dicatur, ſecundùm Pauli ſententiam, *lib. 5. tit. de teſtib.* & Græcorum 21. *βασιλικῶν, titul. 1. ἔγγραφος μαρτυρία κατὰ ἐγγράφου μαρτυρίας ἰσχὺν οὐ δύναται.*

FIDEIVSSOR indemnitatis (ſchadeloßburge / ruckburge.) non poteſt conueniri ante principalem: dato quòd expreſsè renunciauerit beneficio excuſsionis. *ita ſingu. Bart. in l. 1. per illum textum, C. de conuen. fiſci debit. lib. 10.* & in hoc differt à fideiuſſore ſimplici: qui poteſt renunciando ſibi præiudicare, vt concludunt omnes vbique. *& maximè Bald. in auth. præſente, in vltim. verbis, C. de fideiuſſ. vbi citat hoc dictum Bartol. quod pro ſingul. commendant Aret. & D. Iaſ. in l. ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti. §. poſſum, ad fin. ff. de verb. oblig. poſt Lud. conſ. 241. ſpectabiles domini, col. 2. & Bald. in l. ex reſcripto, col. 1. ext. de iureiuran. & latè inſiſtit D. Alex. conſ. 29. clariſsimè, col. 8. lib. 7.* Sed quid ſi talis fideiuſſor iurauit ſuper renunciatione, videretur quòd idẽ eſſe deberet: cùm iuramentum debeat regulari ſecundùm naturam contractus, ſuper quo interponitur, *l. vlt. C. de non num. pecu. quæ ad hoc communiter allegatur. Sed ad hoc habes meliorem text. de iure. in l. ſed etſi poſſeſſori. §. itẽ ſi iurauero. & ibi D. Iaſ. in 9. notab. ff. de iureiur. & bene facit l. cum qui. §. vlt. eod. tit. & c. quemadmodum. extrà de iureiuran.* per quem text. not. ibi D. Abbas *in 2. col. in 7. not.* quòd iuramentum appoſitum in aliquo contractu, recipit omnes conditiones & ſubauditiones, ſeu limitationes, quas habet ille contractus. Imò fortius voluit ſingul. Innoc. *in c. per tuas, col. 2. de arbitris.* quòd iuramentum ſimpliciter præſtitum in materia ſui natura alternatiua, debet intelligi alternatiuè: *quod dictum pro ſingul. & pulchro commendat D. Abb. in c. ex parte, 13. in 1. col. de cle. non reſid. ſequitur etiam D. Card. Alexand. in c. ſicut ex literis. in 2. col. verſic. nota ibi niſi fortè, extrà de ſponſalibus.* Tamen illis non obſtantibus, contrarium decidit ſingul. Bald. *in c. ex reſcripto. in 1. col. ad fin. verſ. item quare iurauerunt. extr. de iureiurand.* hocque operatur iuramenti religio: quod quidem iuramentum ſeruari debet: modò non vergat in interitum ſalutis æternæ. *vt dicit textus in c. ſi verò. & in c. etſi Chriſtus. & in c. cum contingat. cum alijs ſimilibus, de iureiurand. & in pulchra quæſtio. conſuluit D. Alexand. in conſ. 59. viſo inſtrumento & titulo quæſtionis. & conſ. 125. viſis & conſideratis, col. 4. verſic. ſed præmiſsis, lib. 1. & alibi ſæpè. & Andre. Sicul. in conſ. 53. præclarè ſcripſit Pſalmiſta in 8. col. in 2. lib. & hoc dictum Bald. pro ſingul. refert & ſequitur D. Alex. conſ. 32. in cauſa executionis. in penult. col. ad fin. lib. 4. & in l. Marcellus. ff. de fideiuſſ. & pro ſing. etiam citat D. Iaſ. in l. vlt. in princ. in 2. col. circa medium. ff. ſi cert. pet. vbi tamen videtur vnà cum D. Alexand. tenere contrarium.* Cotta.

FIDEIVSSOR propriè dicitur debitor. *l. 4. ff. de ſolut. Bart. & alij in l. 1. ff. ſi certum pet.* Et hoc procedit etiam in materia correctoria & pœnali: puta, quod debitor pupilli non poſsit eſſe eius tutor, *ſecundùm quòd diſponitur in auth. minoris debitor. C. qui dari tut. poſſunt.* nam qui fideiuſsit pro aliquo aduerſus pupillum, non poterit eius tutelam ſuſcipere. *ita ſignanter determinat Angelus in auth. vt hi qui obliga. perh. ſe hab. res min. ad finem princip. & ibi refert ita ex facto cum incidiſſet, iudicatum. quæ deciſio eſt magna, & benè notab. ſi vera. ſecundùm D. Iaſ. in l. ſi fideiuſſor. in princ. in 2. notab. de leg. 1. vbi Aretin. in 1. ſing. taciter approbat. ſequitur etiam D. Iaſ. in l. 1. in vlt. verbu. ſi certum petatur.* Et propterea ſolemus dicere quòd fideiubens pro alio, dicitur malè vti ſubſtantia ſua: & præſumitur pauper. *ita ſingu. Angel. in l. in perſonam. §. 1. ff. de pactis. vbi per hoc dicit, cauendum à fideiuſſionibus.* Multos enim fideiubendo ad inopiam perueniſſe, non eſt in obſcuro. & eſt ſing. modus & memoria dignus, ad probãdum paupertatem alicuius, *teſte D. Alex. in l. ſi conſtante. in prin. col. 14. in fin. ff. ſolut. matri.* Sed hoc vltimum limitarem, procedere in eo qui ſolitus eſt intercedere pro magna ſumma: ſecùs, ſi pro parua: quia paruum æs alienum debitori ſuſpicionem non generat. *ita ſing. Bald. in auth. ſed iam neceſſe. in 1. quæſt. C. de don. ante nupt. quod pro ſing. not. Lud. ſing. 96. dic mihi.* Cotta.

FIDEIVSSOR minimè idoneus dicitur is, qui alienum ſortitur forum, *Bald. in l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. tit. qui ſatiſd. cogan. Alexand. poſt Bart. in l. 1. ff. ſi quis in ius voc. non ier. & in d. l. ſi fideiuſſor.* ſed & tradidit Paulus Caſtrenſis *in l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cogan. & in l. ſi ſi ius. eod. tit.* eum qui res ſoli non poſsidet, ſatiſdando nequàquam eſſe idoneum. *Brechæus l. habere duobus modis dicitur. §. cautum. tit. de verb. & rer. ſignif.*

FIDEIVSSOR & MANDATOR quid ſit, & quid inter ſe differant. vide l. 1. de obligat. & act. vbi fideiuſſor dicitur is, qui alieno nomine obligatur, hoc eſt, qui ſua fide eſſe iubet. quod alter debet. Is dicitur etiam adpromiſſor *in l. §. ſatis acceptio. de verb. obligat.* quaſi accedens promiſsioni. Eſt enim acceſſoria hęc obligatio, non principalis, vt principali obligatione non conſiſtente, nec hæc conſiſtat. *l. cum principali. de regu. iur.* Hinc conſequens eſt, neminem pro ſe fideiubere poſſe. *l. heres à debitore. §. ſeruo. S. ff. de fideiuſſor.* MANDATOR parum diſtat à fideiuſſore, quantum ad effectum & vim obligandi attinet, ſed aliter contrahitur fideiuſsio, aliter mandatum: Mandatum ſemper præcedit obligationem, nunquam ſequitur. *l. ſi verò. §. ſi poſt. mandati.* FIDEIVSSOR & præcedere & ſequi obligationem poteſt. *§. fideiuſſor. Inſtitut. de fideiuſſorib. l. 6. 7. & 8. de fideiuſſ.* Mandatum autem non item, Affinis eſt vtrique Fideiuſſori ſcilicet, & Mandatori, is qui ſe ſoluturum conſtituit: ſaltem quod ad effectum attinet ſi quis conſtituit pro alio ſe ſoluturum, ſed conſtitutum ſemper ſequitur obligationem, quod ex edicto prætoris ſatis conſtat. *tit. de conſtit. pec.* ſicut mandatum ſemper præcedit. *Seilerus ex Lecturis Duareni ſuper tit. de fideiuſ. & mandat. nondum impreſsis.*

FIDEIVSSOR dicitur, qui fide ac periculo ſuo ſuadet, vt id de quo agitur, fiat: quoniam eius euentum præſtat. vt *l. Lucius. 24. ff. de fideiuſſ.* [Peto des ei numos fide ac periculo meo.] Itaque cum has paſsim formulas legimus, [Stichum aut decem fide tua iubes? Quantam pecuniam credidero, fide tua eſſe iubes? Mille modios tritici fide tua eſſe iubes? Si reus quadraginta non ſoluerit, fide tua eſſe iubes?] cum, inquam, has formulas legimus, ſubauditur perpetuò, Illi credita. nam iubere, pro velle, ſuadere, cupere, hic vſurpatur: vt veteres in his locutionibus annotarunt, [Iubeo te ſaluere, Iubeo te bono animo eſſe.] Aliud autem eſt fide ſua iubere, aliud Fide ſua promittere. Fide ſua reus principalis promittit, cùm ipſe ſua ſponte ſpondet: vt medicus apud Plautum *in Menechmis.*

Sanum futurum mea ego id promitto fide.

Fide aliena promittit, cùm fideiuſſorem, aut vadem, aut prædem præbet. At fide ſua iubet, qui auctor ac ſuaſor eſt, vt alteri quid credatur. Vnde fideiuſſorem Donatus definit, auctorem credẽdi. Ergo fideiuſſor & fide ſua iubet, & fide ſua, non autem aliena promittit: at reus & ſua aliena promittit. Cuiac. ad l. in perſona. ff. de pact. dicit fideiuſſorem in iſta lege ſumi pro expromiſſore, quod fortaſſe alibi nuſquam.

FIDEIVSSORES à correis ita differunt, quod hi ſuo & proprio morbo laborant, illi verò alieno tenentur. Quare fideiuſſori magis ſuccurrendum cenſent: venia namque digni ſunt, qui aliena tenẽtur culpa, cuiuſmodi ſunt fideiuſſores pro alieno debito obligati, *arg. l. legem. C. de natural. liberis. gloſſ. in c. in noſtra, ſuper verbo inutilem, ad fin. ext. de procurat. & c. Brechæus l. ſoceri, de verb. & rer. ſignif.*

FIDEIVSSOREM autem veteres Sponſorem appellabant, *vti nominatur etiam in l. fideiuſſores, 68 ff. eodẽm.* Varro, Spondet qui dicit ſua ſponte, Spondeo. ſpondet etiam ſponſor, qui idem vt faciat, obligatur. itaque à Cicerone perpetuò appellatur. Scæuola *l. creditor. 60. §. 1. mandati,* [Quamuis idoneè repromiſſuram tibi Titiam matrem puellæ dotem ſciam, tamen & ipſe quo magis cõciliem animum tuum domui meæ, fidem meam interponere nõ dubito. Quare ſcias quodcunque ab ea ex hac cauſa ſtipulatus fueris, id me mea fide eſſe iuſsiſſe ſaluum te habiturum.] Hotomannus.

FIDEIVSSOR in rem dicitur, qui in eo negotio quod ipſi proprium eſt, interpoſuit ſuam fidem. *Conn. lib. 6. cap. 5. num. 14.*

FIDEIVSSOR conditionalis, qui ſub conditione promittit, nomine debitoris continetur. *vt docet Bartol. in l. 1. num. pen. ff. ſi certum pet.* Et fideiuſſorem propriè eſſe debitorem, ferè omnes tradunt: quia iura eum plerumque appellant debitorem. *Ex Alciat. in d. l. 1. ff. ſi cert. pet.* Spieg.

FIDEIVSSOR ob euictionem datus, vulgo auctor ſecundus nominatur. *vt Vlp. in l. 4. de euict.* Maff.

FIDEIVSSOR item dicitur, qui pro alio fidem ſuam obligat, & fide ſua, id eſt, periculo ſuo eſſe iubet, quod alius debet. Mandator verò propriè dicitur, cuius mandato con-

trahitur obligatio. *Connan.lib.6.cap.6.num.1.* Hoc quoque notandum eſt, inquit idem Connanus *lib.& cap.citato. num.4.* Fideiuſſoris & fideiubendi vocabula Ciceroni ignota eſſe, pro quib. Sponſoris, Conſponſoris, Spondendi & adpromittendi verbis vtitur, &c.

FIDELITAS, in feudalib. placitis nihil aliud eſt, quàm ſacramentum illud, quo domino fidem ſuam obſtringit vaſallus: quod plura complectitur, *vt traditur tit.5.& ſeq.lib.2.Feud.Vide Bart.in laudatis commentarijs ad conſtit. ad reprimendum, & in l.omnes.C.de annon.& trib.lib.10.* Spieg. *Conſ.notata ſup.verbo, Fidelitas.*

FIDEM ſuam liberare debitor dicitur, cum creditoribus ſatisfacit: vel cautione ſcilicet, vel fideiuſſoribus datis, Cic. *pro Flacco.* [Hermippus tamen Fuſijs abſentibus ſatisfacit, & fidem ſuam liberat.] Hot. vulgò, (glauben halten.)

FIDICVLAE *in l.1. & 2. C. Th. de quaeſtio.* tormenti genus, ab eo dictum Iſidorus *lib.5.etymolog.cap.27.* tradit, quòd eo rei in eculeo ad fidem inueniendam, & eruendam torquentur. Prat.

FIDVCIA, eſt contractus quo fidem alterius ſecuti, rem ei aliquam ſimulandi tantum cauſa mancipamus: inde ducta appellatione, quòd nulla alia re, quàm fide ac probitate emptoris freti eam venditionem interponimus. vnde fiduciarius emptor ille rectè appellabitur: quemadmodum hæres fiduciarius dicitur, cuius fidei ſuam hæreditatem teſtator ad tempus tantùm credit. Hoc cùm ita ſit, illud iam ſcire oportet, olim formulam emancipationis hanc fuiſſe, vt pater filium ſuum alicui dicis cauſa venderet, ab eoque nummos aliquot acciperet: ac tum emptor hominem illum ſibi venditum manumitteret. quòd cùm iterum ac tertiò factum eſſet, eueniebat vt ex lege Romuli filius è poteſtate patris exiret. is autem qui eum manumiſerat, patronus eius efficeretur, ac proinde patronatus iure, ipſius inteſtatò mortui, quaſi liberti hæres eſſet. Cautio igitur à Iuriſconſultis inuenta eſt hæc, vt poſt duas venditiones, totidemque manumiſsiones, pater ita iam tertiò filium venderet, vt ſibi viciſsim ab emptore reuenderetur: ac tum cum ipſe manumitteret, vt eius inteſtatò morientis hæres eſſet. quo demum caſu contracta fiducia dicebatur, quia viciſsim a patre accepta fuerat, quaſi vltrò citroque facta. Contrahendi enim verbum reciprocationem in ſe quandam habere, teſtis eſt Labeo. *l.19.ff.de verb.ſignif.* Differunt igitur fiduciam contrahere, & fiduciam interponere. nam fiducia interponitur, cùm ſemel tantùm, atque ab vno accipitur. veluti (inquit Boetius) ſi quis tempus dubium timens, amico potentiori fundum mancipet, vt ei cùm tempus ſuſpectum præterierit, reddat. vel cum pater ille filium ſuum emptori adumbrato vendit, confiſus ab eo continuò filium ſuum manumiſſum iri: vel cùm teſtator ſuam hæreditatem alicui ad tempus credit, confiſus illam ab eo alteri nominato reſtitutum iri. At contrahi fiducia dicitur, cùm viciſsim ac mutuò interponitur. veluti cùm poſt tertiam venditionem adumbratus emptor ita patri ſuum filium reuendit, vt eum pater continuò manumittat. *vt l.2.§. obijcitur.ff.ad Tertul.* nam ſi contrahere fiduciam, nihil aliud eſſet, quàm interponere: ſemper contrahenda fiducia emancipatio celebrata fuiſſet. nunc Iuſtinia. apertè teſtatur *in Inſtitutionibus*, emancipationes non contracta fiducia fieri poſſe. & ſi factæ olim fuiſſent, patrem filio ſuo inteſtato ſucceſſurum non fuiſſe. *§.vltim.de legit.agnat.ſucceſſ.* Nonnulli autem fiduciam interpretantur legem reuendendi venditioni adhibitam. à quibus iccirco diſſentio, primùm quia fiducia non pactum, ſed verus principaliſque contractus eſt: deinde quia iſta ratione numquam emancipatio non contracta fiducia facta fuiſſet. Hotoman. Cuiacius eſt in ea opinione, quòd fiducia ſit redhibendi aut reuendendi lex, venditioni appoſita, *vt ibi per eum not.ad 3. lib. Inſtit.de legit. agnat.ſucceſſ. circa fin.*

FIDVCIAM Cicero *lib.3. offic. in oratione pro Sexto Roſcio. & pro Aulo Cæcinna* pro depoſito: vt in *oratione pro Flacco* pro pignore.

Inter FIDVCIAM & pignus hoc interfuiſſe Iſidorus *lib.5. etymolog. cap. 25.* ſignificat, quod pignus, manente apud debitorem dominio nudam poſſeſsionem transferret: per fiduciam vero res aliqua mutuæ pecuniæ gratia vel mancipabatur, vel in iure cedebatur. Quum tamen, vt verbum conueniat, ſub ea lege factam fuiſſe mancipationem neceſſe ſit, vt ſoluta pecunia redderetur, & reſtitueretur: ea quoque ratione pignus à fiducia ſeparatur apud Cicer. *lib.3.offic.* & alibi. Tertull. *in lib.de idolatr.* pignoribus fiduciari dixit. Pra. *Adde Cuiac.lib.2.recept.ſent.Iul.Paul.tit.13.*

FIDVCIARIA hæreditas, id eſt fidei eius cui relicta eſt commiſſa, vt eam alteri reſtituat. Vlpia. *l.9.de rebus cred.* [Sed etſi ex ſenatuſconſulto agetur, competit hæc actio: veluti ſi is cui fiduciaria hæreditas reſtituta eſt, agere volet.] Hot.

FIDVCIARIA tutela. Fiduciarij tutores, appellantur fratres, quibus poſt mortem parentis ſingulari fide defertur autoritate iuris, fratrum & ſororum in pupillari ætate adminiſtratio atque tuitio. *Inſtit.de fiduciaria tutel.in prin.* Olim fiduciarius pater appellabatur, cui naturalis parens imaginaria venditione filium mancipabat, vt ipſe deinde eum manumitteret. Fiebatque is tutor fiduciarius manumiſsi. Atque hinc videtur profecta appellatio fiduciariæ tutelæ, quæ tribuitur fratri vel patruo impuberis, poſt mortem parentis, qui eum emancipauit. Sanè olim fiduciam accepiſſe is dicebatur, cuius fidei res aliqua credebatur, ea lege, vt aliquando redderet mancipanti. Balduin.

FIDVCIARIVS contractus. *Require, Contractus fiduciarius.*

FIDVCIARIVS dicitur is, in quem ſimulatè aliquid ad tempus ea lege alienatur, vt vel nobis ipſis, vel ei quem nominauimus, reſtituat. Hinc fiduciarius hæres apud Iauol. *l. Seium.46.& l.67.ff. ad S.C. Trebel.* is qui hæres ſimulatè & ad tempus ſcriptus eſt, dum eam hæreditatem alteri vero ac perpetuo hæredi reſtituat. *l.dedit dotem.ff.de collat.dot. Tyraq.de retract.convent.§.1.glo.2.* Hinc fiduciaria hæreditas *eodem loco*, quæ fidei illius credita & commiſſa eſt. Hinc fiduciariam operam legatus Imperatori ſuo præſtare dicitur à C. Cæſare, cui imperium ad tempus commiſſum eſt, vt eo exacto Imperatori ſuo illud reſtituat. Hinc fiduciarius pater dicitur is à Caio *in Inſtit.* cui pater filium ſuum ſimulatum mancipat, *de quo latè Connanus lib.2.cap.14.num.4.* Quæ cum ita ſe habeant, dubium nemini eſt, quin fiduciaria tutela dici deberet ea, quæ alicui ad tempus commiſſa eſſet, atque concredita: & fiduciarius tutor is, cuius fidem in ea tutela ipſi ad tempus credenda ſecuti eſſemus. Verùm conſuetudine ſermonis à recta via nominis pauliſper deflexum eſt: *vt in com. Inſtit. expoſuimus.*

FIDVCIARIVS ſeruus, pro oppigneratus. Paul. *lib.ſent. 2.cap.12.* [Quicquid creditor per fiduciarium ſeruum quæſiuit, ſortem debiti minuit.] Hot.

FIDVCIARIVS pater, antiquo iure nominabatur, qui præter naturalem patrem alius adhibebatur, qui ſcilicet emptum filium, patri naturali reuendebat emancipandum. Quibus id fiebat ſolennitatibus, antiquitatis ſtudioſus (nam illæ ſublatæ nunc ſunt) petere poteſt ex 1. Gaij Inſtit. lib. Spiegel. *Coraſ.lib.6.miſcel.cap.9. Adde Tyraquel.de retract.conven.§.1.gl.2. & vide ſuprà in verbo, Fiducia.*

FIGERE propriè eſt legum. Nam figi leges dicuntur, cum in æs inciduntur: & tunc fixæ tolli non poterant, cum promulgatæ eſſent. Refigere autem, eſt leges iam æri inciſas abolere & remouere. Quidam Triboniano iniquiores aiunt illum ſolitum figere leges pretio atque refigere. *Vide Bernardum Rutilium in vita Tribon.* Spieg.

FIGERE tabulam, & refigere. *Quære, Tabulam figere.*

FIGLINA, officina figuli. Iauolen. *l.25.§.1.de inſtr.& inſt.* [Quidam quum in fundo figlinas haberet figulorum opera maiore parte anni ad opus ruſticum vtebatur.]

FIGLINVM opus, arte figuli perfectū. Paulus *l.19.§.1.ff.de ſeruit.vrban.præd.* [Iuxta communem parietem cameram ex figlino opere factam iure haberi licet.] Hotom.

FIGMENTVM falſi tituli. *l.ſi ancillam.C.de contrah.empt.*

FIGVRA iudicij, hoc eſt, proceſſus iudiciarius.

FIGVRATE loqui. *Vide infrà, Iuriſconſulti nonnunquam.*

FIGVRATVM contrà quàm vulgò putant, dicitur, quod non ſimpliciter indicatur, ſed ſubobſcurè intelligitur. Spieg.

FIERI, id eſt, eſſe & manere. *l.ſi rē.ff. de acquir.poſſ.& alibi ſæpiſſimè.* quandoque ſignificat eligi. *de adopt.in princ.* Interdum morari. *§ ſancimus.in auth.de lenonib.* aliquando colligi. *l.partis.ff.de præſcript.verb.* Prat.

FIERI dicitur extra iudicium, agere in iudicio *l.1.§.quibus.ff.quod cuiuſq. vniuerſ.* Prat.

FIERI

FIERI quid per aliquem, qui dicatur. *l. quod te. ff. ſi cert. pet. l. ſi cum dies. ff. de arbit.* Prat.

FIERI in continenti dicitur, quando quid fit vno contextu non diuertendo ad extraneos actus, contrariumve actum interponendo. *Vide c. quia propter. extrà de elect.* & hoc iudicis arbitrio committi poteſt. *glo. in con. ſi. de appel. & l. continuus. ff. de verb. obl. Menoch. de arbit. iud. lib. 2. caſ. 9. 10. 11. & 12.* Sp.

FIERI non videtur, quod iure non fit. *l. 3. §. ſi liber homo. ff. de mod. cauſ. dat.* Sp.

FIERI iniuriam contra bonos mores, quid ſit, Paulus exponit. *l. 1. ff. de extraord. crim.*

FIERI bona fide. *Lege, Bona fide.* hoc eſt, citra figmentum facere. Spieg.

FIERI patremfamilias, der eygen feür vnd rauch vberkommet. Spieg.

FILIABVS in teſtamentis ob diſcrimen ſexus, ait Plinius dici conſueuiſſe: cùm his tantum nominibus adijci ſoleat, quæ numero plurali ES literis terminantur: vt cupiditates, dignitates, vel quæ VS, vt anus, manus, ſenatus, fluctus. *Hæc Chariſius lib. 1.* Hot.

FILIASTER, quo quidam vtuntur pro priuigno, non paruus filius eſt, ſed imitans filium. *Autor Valla lib. 1.*

FILIATIO, vt per Doctores *in l. 1. de condi. & dem.* per communem nominationem parentum, & quòd natus eſt in domo mariti commorantis vxori. *l. filium. ff. de ijs qui ſunt ſui, c. Michael. de fil. presb.* Pr.

FILII appellatione, ex proprietate ſermonis, nepos non continetur, ſed ex interpretatione. quæ de re Bartol. & Baldus *in l. Gallus. §. et inſtituens,* præconio Salomonij vtiliter diſſerunt. Attingit item aliquot locis Alciatus *in elegantiſſ. comment. ſuo, de verb. ſignif.* & Zaſius noſter *in tractatu ſubſtitutionum,* indicat, conſueſſe ætatem noſtram, cum nominat filios, vel liberos, addere nepotes, Kind/vnd Kinds kinder/ ad tollendas cauillationes. Filiorum autem nomine, etiam filiæ continentur: ſed non è contrario, veniuntque propriè primi gradus. *text. eſt in l. quod ſi nepotes. in fin. ff. de teſtam. tut.* Diſcrimen inter filios & liberos ſecundum communem vſum & intellectum in idiotam & laicum, illiteratum & indoctum venire & cadere non poteſt. quod gloſſ. dictum *in d. l. quòd ſi nepotes.* Bartol. *ibidem* agnoſcit, *& in l. liberorum. circa fi. ff. de verb. ſign.* Tametſi in ordinationibus, in quibus mens & voluntas ordinatoris euidenter & manifeſtè deprehendi, aut declarari non poteſt, filiorum appellatione veniant etiam nepotes. *vt ſentit Bartol. in d. l. liberorum. & expreſſius Alexand. in addit. ad Bart. in l. Lucius Titius, qui fratrem habebat teſtamento. de hered. inſtit.* Sp. *ex Old.* Etſi autem interpretatione quadam filiorum nomine nepotes & filiæ veniant *per iura hic allegata*: tamen iure veteri inter filium & filiam, differentiam fuiſſe conſtat. Filius enim trina emancipatione de poteſtate exibat, *vt ſcribit Caius lib. 1. Inſtit.* Filia autem & nepos, & qui deinceps ſequuntur, vnica mancipatione. *l. certum. §. vltim. de iniuſt. teſtament.* Sic enim locus is reſtituendus eſt. In illo item filius à filia & nepote differebat, quòd præteritio filij iniuſtum faciebat teſtamentum: filiæ verò & nepotis non item: *vt ſcribit Vlpianus in Inſtitutionibus ſub tit. qui hered. inſtit. poſſ. ſcribit & Imp. lib. 2. Inſtitut. de exhæred. lib.* Hodie quoque à nepote in illo differt filius, quòd filius ſub omni conditione non rectè inſtituitur, nepos autem rectè. *inſt. de hered. inſtit.* in illo item, quòd filio in quartam fructus non imputat, *l. iubemus. C. ad Trebel. de quo Goueanus ad l. cohæredi. §. 2. ff. de vulg. & pup.*

FILII dicti ſunt ab amore, quaſi φίλοι, liberi quòd à ſeruis diſtinguerentur, quos in familia ſimiliter vt filios habemus. *Conan. in lib. 10. cap. 1. num. 2.*

FILII ideò liberi dicti ſunt, vt parentes meminerint, ſe illis non perpetuo imperaturos. Itaque cum pater filiam natam 25. an. negligit dare nuptui, abſque graui cauſa poteſt ipſa liberè, hoc eſt, ſine conſenſu paterno, matrimonium contrahere: & oportet nihilominus patrem ſuppeditare pro facultatibus dotem. *Auth. ſi poſt. C. de inoffic. teſtament.* Spiegel. *ex Olden.*

FILIVM plærique ἀπὸ τοῦ φίλου, dictum exiſtimant, quod nullus æquè cenſeatur amor, ac inter patrem, & filium, nullus item eſſe debeat: vnde Cicero *ad Atticum* φυσικὴν [illegible] πρὸς τὰ τέκνα dixit: id eſt, erga filios genuinam & naturalem beneuolentiam eſſe: quod Alciato non placet, putatque potius ſermone υἱὸς addito ex more Aeolico digamma. vt ſit υἱὸς, vnde forſan Picardi ſuum verbum *Fieux*, deſumpſerunt. Ego verò filium à filo deductum magis arbitror, quod ſæpius filij faciem formamque patris aut matris referre ſoleant, vt Virgil. de Aſcanio puero, Aſtyanactis imaginem referēte.

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Nam & filum id aliquando ſignificat, & lineamenta faciei, Aul. Gellius *lib. 14. noct. Atticar.* [Condignè (inquit) mehercule, & condecorè Chryſippus in librorum qui inſcribuntur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς,] Os & oculos iuſtitiæ vultumq́; eius ſeueris atque venerandis verborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem iuſtitiæ, fieríque ſolitam eſſe dicit à pictoribus Rhetoribuſque antiquioribus ad hunc fermè modum, forma atque filo virginali, aſpectu vehementi & formidabili, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrocis: ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate, &c.] Vel dicitur à filo filius, quod ipſe ex patre progenitore, veluti filum quoddam ducitur. Theodoretus *lib. 1.* [illegible] A'παύγασμα γὰρ [illegible] χαρακτὴρ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως. id eſt: Et ſecundum hoc ipſum, atq; etiam ſemper filium ex patre eſſe credimus. quandoquidem forma eſt & ſplendor paternæ ſubſtantiæ. Sed de filio Dei intelligit, &c. *Brechaeus l. filij appellatione de verb. & rer. ſign. &c.*

FILII naturales, ſecundùm Azonem *in ſumma C. eod. titul.* ſunt multiplices. Aliqui ſunt naturales & legitimi, vt qui naſcuntur per legitimum torum. Alij ſunt legitimi tantum, vt adoptiui. Alij naturales tantùm, vt nati ex concubina vnica, & in domo indubitato affectu coniuncta. Alij neque naturales, neque legitimi, vt qui ex illicito & damnato coitu nati ſunt. *de his omnibus eſt gloſſ. Inſtitut. de adopt. in prin. & gl. in c. per venerabilem. qui filij ſint legit.* Et quot modis naturales de ſoluto cum ſoluta, efficiantur legitimi, patet in c. tanta. qui filij ſint legit. vbi etiam dicitur, quòd filij vulgò nati vel concepti ſunt, qui non habent patrem determinatum. Sed (vt Azo dicit) hæc diſtinctio ſecundùm iura ciuilia Imperatorum datur: & non ſecundùm iura naturalia: quia fortè ſecundum theologos non eſt vſquequaque verum, ſecundùm quos matrimonia, ſeu indiuidua maris & fœminæ coniunctio eſt de lege naturæ, quia ſecundùm Ariſtotel. & philoſophū *1. Politicorum.* naturalis videtur coniunctio vnius ad vnam, & vagus concubitus contra naturam. Oldendorp.

FILIORVM appellatione in feudis, veniunt omnes deſcendentes vſque in infinitum. *ita ſingul. Bald. in c. quæ in Eccleſiarum. in penult. col. verſ. ſed pone conceſſum. extrà de conſtitut. quod pro ſingulari multum commendat D. Iaſ. in l. 2. col. 65. in 6. quæſt. C. de iure emphy. & tradit Alexand. conſ. 17. ponderatis. in 1. dub. in 5. lib. vbi ponit quid in emph.* Cot.

FILIORVM præterea nomen in poſtumos poſtumaſque cadit. *l. 16. ff. de teſtam. tut. §. vltim. Inſtit. qui teſt. tut. l. 15. in fin. l. 17. ff. ff. de leg. lib. 1. l. 174. ff. de verbor. ſignific. quæ ad d. l. 17. vel ipſa inſcriptione teſte referenda eſt.* Briſſ. Qui inſuper filiorum appellatione contineantur, vide Cuiac. *comment. ad tit. de excuſat. fol. 12.*

FILIIFAMILIARVM dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt. *l. 4. de his, qui ſunt ſui vel alie.* qui quaſi domini viuis etiamnum patribus exiſtimantur. Vnde vt illi patresfam. ita & ipſi filijf. appellantur, ſola ea nota adiecta, qua genitor ab eo, qui genitus eſt, diſtinguatur *l. 11. de lib. & poſth.* Briſſ.

FILIVS eſt, qui ex viro & vxore naſcitur. *l. filium. de his, qui ſunt ſui vel alien. iuris.* quam definitionem Alc. *lib. 6. paradox.* non admodùm probat. noſter Apellus putat, Vlpianum filium naturalem, non etiam ciuilem, definire voluiſſe. Cum regulariter, lex ſit naturalitèr potius intelligenda, quàm ciuiliter. *l. fin. C. de his qui ven. ætatis impetr.* Porrò, filius eſſe negatur vulgariſſimo tropo, qui degenerat à paternis moribus. qui meruit abdicari, & tamen manet naturæ vinculum. Sic epiſcopum eſſe negamus, qui indignus eſt hoc nomine, & tamen manet conſecratio. Sic Chriſtianum eſſe negamus, qui moribus eſt impijs, & tamen non tollitur baptiſmus. Sic dicimus vxorem eſſe deſiiſſe, quæ ſe miſcuit alteri viro, matrimonij ius adimens ſibi. *de quo ſuo loco.* Spieg.

pria.]Et hinc quidem obſcurum eſſe non videtur, qua ratione locum fiſcalem à publico loco ſeparet. Vlpian. *l. 3. §. 8. de iure fiſci.* Dubium enim non eſt, quin per fiſcalem proprium ratione imperij, & priuatum principis: per publicum autem populi Romani aut alicuius ciuitatis locum intellexit. Hinc etiam intelligimus, rectam eſſe legis 1. de bon. dam. hanc in Florentinis pandectis epigraphen. [Calliſtratus lib. 1. de iure fiſci & populi] & ius quidem fiſci, ad imperium Principis: ius verò populi Romani ad ærarium Saturnì referendū eſſe, *Renard. Vario. lib. 4. cap. 4.*

FISCI, fiſcellæ iunceæ in quibus incluſæ oleæ torcularis prælo ad quaſlī formam ſubijciuntur. Vlpian. *l. 19. §. 2. ff. locati.* [Fiſcos autem, quibus ad premendam oleam vtimur, colonum ſibi parare debere Neratius ſcribit.] Item Columella *lib. 12. c. 48. & 49.* [Deinde intrita oliua nouo fiſco includitur, & prælo ſubijcitur.] Hoto. *Adde Brech. in l. inter publica. de verb. & rer. ſign.*

FISCI etiam nomine Eccleſiam intelligi, notat Innoc. *in c. cùm pro cauſa. de ſentent. excom.* vnde & ipſa fiſcum habet. *c. quia diuerſitatem. de conceſ. preben. & ibi glo.* Prat.

FISCALES res, quæ fiſci patrimonio ſunt quaſi propriè, & priuatæ principis eſſe dicuntur. *l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loco public.* His autem tuendis conſtituebantur procuratores, qui & fiſci procuratores & aduocati fiſci dicebatur in varijs iuris Ciuilis articulis. Quæ nomina paſſim Gallia noſtra retinuit, *Aduocat, & Procureur fiſcal.* de procuratore fiſci accipienda eſt Antonini Imperatoris Conſtitutio, *l. 1. C. de fiſcal. vſur.* Prat.

FISCALIA abſolutè, appellantur Tributa, ſchätzung, ſteur/ *l. 3. C. de Epiſc. & cler.*

FISCARII à Firmico dicuntur, qui Fiſcum redimunt, & Fiſci redemptores, ſicut & Vectigaliarij, qui vectigalia apud eundem Firmicum. [Erunt (inquit) aut Publicani, aut Vectigaliarij curioſi &c.] Et curſus Fiſcalis dicebatur publicus. Similiter & vſuræ Fiſcales, quæ Fiſco, id eſt, Imperatori debentur: *vt eſt in l. 1. de vſur. fiſc. lib. 10. C.* Sic hodie procuratorem Fiſcalem dicimus eum, cui cura eorū, quæ ad Regis & Principis iura pertinent, demandata eſt &c. *Brechæus l. inter publica, de verb. & rer. ſignifica. Adde Forcat. in ſuo Penu Iuris Ciuilis, cap. 25.*

FISCVS his verbis definitur apud Græcos interpretes, [illegible] apud quos & [illegible], pro pecunijs, ſiue fiſcalibus rebus. Prat.

FISCVS eſt ſaccus regius, in quem reducuntur, vel cui applicantur bona bannitorum, vel proſcriptorum. *taliter accipitur ff. locati. l. ſed addes. § fiſ. in.* Vel eſt regij vel imperialis theſauri congregatio: vel imperalium bonorum collectio: vel priuilegium: quia fiſcus multa habet priuilegia, *vt not. Azo in ſumma. C. de priuileg. fiſc. ad quod vide not. C. de iur. fiſc. in Rubr.* Et nota, quòd differentia eſt inter fiſcum & Rempubl. ſicut inter ſpeciem & genus. Fiſcus enim eſt burſa ſolùm de commodo pecuniario: ſed Reſpublica pecunias, honores, præmia, & alia conſiderat. *not. in l. mancipia. C. de ſeru. fug.* Oldend.

FISTVCA, inſtrumenti nomen eſt, quo figuntur, panguntur que in terram ſublicæ, paliq́ue. *ex Herm. Barb.* Sp.

FISTVLAE tubuli ſunt vel canales, per quos aqua ducitur. *l. 47. & l. 49. ff. de contrah. empt. l. 38. §. vlt. ff. de act. emp. l. 17. ff. de ſeruit. vrb. l. 41. § item hoc prohibetur. ff. de legat. 1. l. 13. ff. ſi ſeruit. vindic.* Dictas autem inde ſcribit Iſidorus *lib. 19. cap. 10.* quòd aquas emitterent, [illegible], quòd mittere eſt. Oldend. à fundendo dictas exiſtimat, quod aqua protinus effuſa per eā educitur. Addit ille formas earum pro magnitudine aquæ & capacitate fieri, per quas aquæ modulis certis diuiduntur: Plinius verò *lib. 31. cap. 6.* Fiſtulas denum pedum longitudinis eſſe, legitimum eſſe ait. Et ſi quinariæ ſint, ſexagena pondo pendere: ſi octonariæ, centena: ſi denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ autem dicuntur, quarum lamina antequàm curuetur, digitorum eſt decem. Sed de tota fiſtularum differentia, videndus eſt Frontin. *lib. 1. de aquæduct.* Briſſ.

FISTVLAE porrò interdum fictiles, vt plurimùm verò plumbeæ fiebant. *l. 15. ff. de ſeruit. ruſt. l. 6. de aquæduct. lib. 11. C. Vitru. lib. 8. cap. 7. & Pallad. lib. 9. cap. 11.* Collocabantur autem in riuis. *l. 2. §. vlt. ff. de aqua quotid. l. 3. § ſi quis tonuerit. ff. de riuis.* & ſalientibus iungebantur, *l. 15. ff. de actio. empt.* vel caſtellis. *l. 78. ff. de contrah. empt. l. 17. § epiſtoma, de actio. empt.* Briſſ.

FISTVLA etiam genus morbi *in l. 1. §. medicos. ff. de var. & extraord.* Briſſ.

FL

FLAGELLARE annonam, *l. 6. ff. de extraord. crim.* hoc eſt, duriorem facere: quod eſt Dardaniorum, quorum mentionē Iuriſcoſs. faciunt, hoc eſt, præmercatorum, qui, Hermolao teſte, Græcè Timiopolæ appellantur.

FLAGITARE, propriè eſt, vehementer, & veluti quadam inflammatione animi petere. Significat etiam, de ſtupro vehementiùs inſtantiuſq́ue appellare. Vlpian. *in l. nunquàm, de priu. del.* [Si quis, inquit, alienam ancillam ſurripuerit, & flagitauerit, vtraque actione tenebitur.] Sic apud Ciceronem reperitur, *annotante hoc Budæo.* Sp.

FLAGITANS ancillam, ipſa flagitatione eam corrupit. Nam, vt Feſtus definit, flagitare nihil aliud eſt, quàm ſtuprare. Inter cætera flagitos inquit Feſtus, dicebant antiqui mares, qui ſtuprum paſſi aliquando eſſent. *Renardus ad l. nunquàm aſſiſtites. ff. de reg. iur.*

FLAGITIVM, more militari, dicitur res flagitatione, hoc eſt, increpatione digna. Nam flagitatio ad ſtrepitum refertur. *Ex Donato.* Sp.

FLAGITIVM facere, pro peccare, & crimen ac facinus committere. Diſcriminat tamen à facinore Archid. *32. q. 7. c. flagitia.* Certum eſt, non tantùm pro turpibus peccatis flagitium accipi, verùm his etiam, quæ per negligentiam, imprudentiam, obliuionemq́ue committuntur. Sp.

FLAGRANS crimen dicitur, veterum Iuriſconſul. verbo, in quo quis deprehenditur, an friſcher that ergriffen/ *adnotauit Hegend. in l. iſtum ſuſtinere. ff. de his qui not. infam.* Sp.

FLAGRVM, idem quod flagellum, eius diminutiuum: virga qua cædi conſueuerunt ſerui: ſicut liberi fuſtibus. *l. Pedium. ff. de incend. ruin. nauf.* Sp.

FLAMINES ex eo dicti ſunt, quòd filo caput cinctum haberent, quaſi Filamines. Et cognominabantur à dijs quibus ſacra faciebant, vt Flamen Martialis: Flamen Dialis, hoc eſt, Iouialis, qualis Iulius Cæſar adoleſcens adhuc fuit. Plura flaminum genera vide apud Turnebum *aduerſar. lib. 6. cap. 5.* Erant Flamines in magna veneratione, primumq́ue locum poſt Regem ſacrificulum, in conuiuijs tenebant. Flaminis item matrimonium, ſola morte ſoluebatur, non alio diuortij genere. Oldend.

FLAMINES olim non niſi ex confarreato matrimonio nati eligebantur, & per confarreationem ducebant vxores. *vide ſuprà, Confarreatio. Item Connanum lib. 8. cap. 3. num. 4.*

FLAMMEVM, veſtis vel tegmen, quo matronæ caput tegunt: vt ſcribit Non. Marcellus. Hoc autem amiciebantur nubentes ominis boni cauſa, propterea quod eo aſſiduè vtebatur Flaminica, id eſt, Flaminis vxor, cui non licebat facere diuertium. De hoc Lucanus *lib. 2.* de Martia nubente Catoni, & Iuuenalis *ſatyr. 2.* & Plini. *lib. 21. cap. 8.* & Martialis *lib. 11. Epigrammat. 79. ad Victorem:*

Flammea texuntur ſponſæ iam virga parata eſt.

Et iterum *lib. 12. Epigram. 42.*

Præluxere faces, velarunt flammea vultus.

Et in c. fœminæ. 30. q. 5. vbi ſcribitur, fœminas, cùm maritantur, ideò flammeo velati, vt ſe nouerint ſemper maritis ſuis ſubditas eſſe. Sed in noſtris codicibus detracta eſt dictio, flammeo. Vulgus autem Italicum etiamnum Fazollum vocat. *vide Eraſmum tom. 1. pag. 944. in impreſſione Frobeniana.* Hinc autem Flammearij dicti opifices huiuſmodi veſtium, apud Plautum *in Aulularia.*

FLAMMEOLVM diminutiuum, apud Iuuenalem *ſatyr. 10.*

— Sedet ille parato
Flammeolo. —

Hæc annotauit Tyraquell. in 3. l. connub. gloſſ. 1. part. 3.

FLATORES auri apud Pomponium *in l. 2. §. deinde cùm eſſet. ff. de orig. iur.* vocantur ſignatores auri. Flare enim inter alia ſignare dicitur, quoniam æs, argentum, aurum flando, id eſt, calefaciendo ſignari ſolet. Hinc flatum æs, & flata pecunia, pro ſignata. Oldend.

FLAVIANA actio ad ea reuocanda pertinet, quæ libertus de bonis diminuit. *Vlpian. l. ſi quid in fraud. patroni factum ſit.*

FLAVIANVM ius ciuile, hinc liber, qui actiones cōtinet. Nam

fides interponeretur. Hinc fœderati, quam vocem apud probatos autores, atque ipſum Ciceronem non rarò inuenias: non autem Confœderati, vt quæ Latina non ſit: quod alij admonuere. Sunt autem Fœderati, non vt Accurſius cenſuit, quibus cum induciæ factæ ſunt, ein anſtandt: ſed ij, cum quibus amicitiam, vulgus nunc intelligentiam appellat, ſocietatemq́; coimus, bundtgenoſſen. Sp.

FOEMINA. Fœminas plerique dictas à femore aut femine exiſtimant, quoniam in venerem ſint magis pronæ, cuius ſedes in femoribus ponitur. Hinc illud Iuuenalis *Satyr. 6.*

Callidus & criſtæ digitus impreſsit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coëgit.

Eſt enim vuluæ cum femoribus, coxis, & inguinibus quædam cognatio, ſcribēte Celſo *lib. Medicinæ 5. cap. 26.* Cùm vulua percuſſa eſt, dolor inguinibus, coxis & femoribus eſt. At huic etymologiæ fœminarum à femine ſiue femore (ne id ſubticeamus) reclamat, quòd Fœmina, cum diphthōgo ſcribitur, ideoq́ue prima eius producitur: at Femora & Femina ſine diphthongo debent ſcribi, cùm vtriuſque prima corripiatur: vt de Femore probat ille verſus Iuuenal. *loco ſuprà citato.* & ille quoque Vergil. *lib. 10. Aeneid.*

—Magnúque femur perſtrinxit Achatæ.

Et rurſus *eodem libro:*

—Attollit in ægrum
Se femur & quanquàm, &c.—

De femine autem eſt illud Virg. *lib. 10. Aeneid.*

Eripit à femine & trepidanti feruidus inſtat.

Ita enim legunt ibi Seruius, Soſipater, & Pierius, qui ita dicit legi in codice Mediceo & antiquis alijs exemplaribus. Quanquàm ſunt qui ibi legant, [Femore,] Item illud Lucretij *lib. 4.*

—Ideò faſtigia poſſe.
Surarum ac feminum pedibus fundata plicari.

Illud autem inter femora & femina intereſſe conſtat, vt id in tranſcurſu dicam, quod femora exteriorem ſiue poſteriorem coxarum partem ſignificant, femina interiorem ſiue anteriorem, ſi Vallæ credimus, *lib. Elegant. 4. cap. 57. Hæc annotauit Tyraq. in 9. l. connubial. gloſſ. 1. parte. 9.*

FOEMININO vocabulo maſculos contineri, exemplo turpiſsimum eſt, inquit Iuriſconſ. *in l. ſi ita ſcriptum, de legat. 2.* Veteres enim cùm aliquem tanquàm mollem & effœminatum carpere vellent, fœminino cum vocabulo, irriſionis cauſa appellabant. quod iam nunc quoq; fieri videmus. Old.

FOEMINAE ab omnibus officijs ciuilibus vel publicis remotæ ſunt. Et ideo nec iudices eſſe poſſunt, nec magiſtratum gerere, nec poſtulare, nec pro alio interuenire, nec curatores exiſtere. *l. fœminæ. ff. de reg. iur.* Adeò autem fœminæ non admittuntur in Republica ad functionem virilium officiorum, vt Deus in pœnam reputet, ſi quando det effœminatos dominatores. *Eſa. 3.* & Vlp. *l. obſeruare. ff. de offic. procons.* [Proficiſci autem, inquit, proconſulē melius quidem eſt ſine vxore.] Plerunq; etiam ipſius fœminæ aduerſus commoda propria inuenitur laborare cōſiliū. *l. ſi pater. C. de ſponſalib.* Old.

FOENVS vulgo per, œ, at in Pandect. Florent. perpetuò per, æ, ſcribitur: tametſi origo repugnet. Eam enim ſcribendi rationem contra verbi notationem inualuiſſe, oſtendit Agellius *lib. 16. c. 12.* ex Briſſ.

FOENVS Latinis idem eſt quod vſura, & à fetu dicitur, imitatione Græci ſermonis τόκος, a partu pecuniæ: cùm pecuniam, veluti fœtum quendam pariat: τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ. [Qui argentum ſuum non dedit ad vſuram,] apud Pſalmographum regium, id eſt, qui fœneratus non eſt: quod etiam Græci [illegible] dicunt. *Brechaeus in l. vſura, de verb. & rer. ſignific. Adde Curtium [illegible] lib. 3. cap. 29. tomo 1. Reliqua repete ex verbo, Fenus, ſuprà.*

FOETAE, abſoluto vocabulo, dicuntur puerperæ, quæ iam partu abſolutæ ſunt. Sp.

FOLLIS *in l. 52. ff. de condit. & demonſtrat. & l. 1. ſi quis pecun. conſ. vect. in C. Theodoſ.* Crumenam & ſacculum pecuniæ ſignificat, vt & Vegetius *lib. 2. c. 20.* probat. [Deniq; ait, decem folles, hoc eſt, decem ſacci per cohortes ſingulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ. ſ. cauſa.] φόλλις planè ὀβολὸς interpretatur Suidas. Quomodo accipiendos folles cenſeo *in l. 3. de ſpurijs, in C. Theod. & l. 2. & l. 3. quorum appel. non recip. in eod. C.* Indeq́; emendandum Conſtantinum puto, apud quem *in legibus Agrarijs, tit. 2.* φάλλας non ſemel pro φόλλεις ſcriptum eſt. Euſebius *lib. 10. hiſtor. eccleſiaſt.* [illegible] Briſſ.

FOLLIS nummi genus eſt, *l. 2. & 3. C. Theodoſ. quorum appel. non recip.* ſic accipitur apud C. Harmenopulum, vel potiùs Iuſtinianum *in lib. περὶ νόμων γεωργικῶν tit. 2.* [illegible] φόλλεις. vbi legendum, φόλλεις. Prat. *Adde Cuiac. in l. 2. de prætor. & hono. prætor.* Moſchopolus obolum interpretatur.

FOLLERALES dicti ſunt, auctore Marcellino *in Chronico*, quibus ſuo nomine figuratis, placabilem plebi commutationem Anaſtaſius diſtraxit, *Iaco. Cuiac. ad d. l. 2. C. de præto. & hon. prat. lib. 12.* Prat.

FOLIVM PENTASPHERVM, & Folium barbaricum, *l. fin. §. ſpecies. ff. de public.* Iſidor. *lib. 17. etymolog. cap. 9.* folium dictum ait, quòd ſine vlla radice innatans, in Indiæ littorib. colligatur: quod ligno perforatum ſiccant Indi, atque reponunt, guſtu nardum referens. Pentaſpherum autem ab amplitudine adpellari, quidam putant ea forma, qua & Nardi folium: quoddam Hadroſpherum, quoddam à breuitate Microſpherum, quoddam à mediocritate Meſoſpherum denominatum Plinius ſcribit *lib. 12. cap. 13. natur. hiſt.* Briſſ.

FOMENTA, ſunt medicamenta, dicta à fouendo, hoc eſt, calefaciendo & recreando. Ouid.

Fomentisque iuuas vulnera noſtra tuis.

Inde eſt fomentare, & fomentatio, vt apud conſultos iuris, *de legat. 3. l. ſi cui, &c.* Neb.

FOMITEM frumentarij tituli dicunt Impp. *l. fin. C. de frumen. vrb. Conſtantinop.* tametſi in corruptis exemplaribus paſſim legatur, firmiter, pro, fomitem, *ex C. Theod.* Briſſ.

FOMES carnis, eſt languor naturæ, qui appellatur concupiſcentia carnis. *15. quæſt. 1. §. itaque.* & non eſt peccatum, ſed peccati pœna, & dicitur animi infirmitas, quia accidit animo ex coniunctione carnis, *d. §. itaque.* Prat.

FONS à fundendo dicitur, quòd inde aqua fundatur, quā Vlp. *l. 1. ff. de fonte,* viuā vocat, ex perpetua quadam cauſa. Quare primùm à ciſterna in hoc differt, quæ aquam imbribus collectam continet: deinde à puteo diſtat, quòd cùm aqua de terra manat, & vſui ſeſe haurientibus præbet, fons dicitur: vbi verò in alto & profundo eſt, ibi puteus appellatur: vt tamen fontis nomen non amittat: nam omnis puteus fons eſt, non autem omnis fons puteus. Vnde Columella, fontem putealem dixit *lib. de re ruſt. 11. cap. 3.* Sp.

FONTEM memoriæ, Vlpianus *l. familiæ, de verb. ſignif.* vocat propagationem nominis. *Conna. lib. 8. cap. 5. num. 1.*

FORANEOS, forenſes ſubſtantiuè, pro extraneis & peregrinis. Commentatores, vt pleraque alia, more ſuo, hoc eſt, ſine exemplo probati autoris, vſurpant.

FORANEVS *Vide, Officialis foraneus.*

FORENSIS homo, cauſidicus, vel qui ſe in foro exercet.

FORENSES actiones, quæ alibi ciuiles, ſiue rei familiaris, priuatæ, aut pecuniariæ dicuntur. Vlpia. *in l. 1. ff. de incend. naufr.* [Et quanquam ſint de his facinoribus etiam criminum executiones, attamen rectè prætor fecit, qui forenſes quoq; actiones criminibus iſtis præpoſuit.] Hot.

FORENSIA inſtrumenta quæ dicantur, & quanta eis fides adhibenda, not. l. pen. C. de fide inſtrum. & per Azon. *in Summa. C. eod.* [illegible] Iuſtinia. *in Nouell. de tabell.*

FORENSIS iudex, ſecularis, *c. ſi clericus laicum, de foro compet. lib. 6.* inde forum fori, pro foro ſeculari, paſsim apud interpretes Iuris ciuilis, & Pontificij reperias. Prat.

FORESTA eſt locus vbi feræ inhabitant vel includuntur, *gl. c. cum dilecti, de donat.* aliàs dicitur latum nemus: *de his poſuit Felin. in c. Rodolphus, in 16. col. aliàs 13. verſ. quid autem ſit foreſta, de reſcript.* & vbi quis habet vſum venandi *ſecundùm Ber. c. cùm dilecti, in gloſſ. 1.* Sp.

FORERII. *Lege, Metatores.*

FORICARII *l. 17. §. fiſcus. ff. de vſur.* quantū coniicio, ſunt foricarum conductores. Iuuenal. *ſat. 3.*

—inde reuerſi
Conducunt foricas. Briſſ.

FORINSECVS, idem eſt quod foris, *in Auth. de eccleſ. rer. non alien. §. fin.* & hoc vocabulo vtitur Plinius maior. Spieg.

FORMA ſignificat modò faciē cuiuſq; rei, modò calidā,

vt cum

vt cum exta quæ dantur, de forma appellantur. Forma autem, vt Seruius tradit *in 8. Aeneidos, in eo loco:*

Verſantque tenaci forcipe maſſam.

dicitur à foruo, quod calidum ſignificat, vt etiam Nonius Marcellus autumat. Quanquam Chriſtophorus Landinus *lib. 1. eiuſdem operis* aliundè deducit. Idcircò Princeps Lyricorum (de Latinis loquor) Horatius *lib. 3. carminum, ode. 13.* non ineleganter formam ſeu pulchritudinem facem appellat, ſitque amoris atque libidinis voluptificum, ſuauiſsimumq; incitamentum, illectamentum, irritamentum, *vt vocat Valerius Maximus, lib. 3. rer. memorabil. tit. de Verecundia, vt annotauit Tyraquell. in 2. l. connubial. gloſſ. 1. parte 1.*

FORMA eſt, quæ eſſentiam rei præſtat. *l. Iuli anu. §. ſi quis rem, ad exhiben.* & quòd de ſubſtantia dicimus: vt ſi in teſtamento deſit voluntas, vt quia furioſus, aut impubes teſtatus eſt. *l. generali, C. de ſacroſanct. eccleſ.* aut in contractibus deficiat conſenſus, *l. cum Aquiliana, de tranſact.* Quòd & ad materiam protrahendum eſt: nam & ea contractui perficiendo neceſſaria eſt, vt res ex venditoris, pretium ex emptoris parte, *l. in venditionibus, de contrahen. empt. §. pretium, Inſtit. de emp.* Alioqui actus ipſi, ſi horum aliquid deficiat, omnino pereunt. Spieg.

FORMA, facies cuiuſque rei. Ferè enim idem ſunt. Vlp. *de ſeruitut. vrba. præd. l. qui luminibus.* [Sciat ſe formam ac ſtatum antiquorum ædificiorum cuſtodire debere.] Eſt & in Iure, vbi & regulam & modum ſignificat.

FORMA in pleriſque rebus materiæ præſtat. Hinc Labeo & Sabinus dicunt, abeſſe rem, cùm abeſt forma. Ouid. *lib. Transform. 2.*

Materiam ſuperabat opus.——

Adſtipulatur Caius *in l. mulieris, de verb. ſignificat.* [Plerunque plus eſt, in manus pretio, quàm in re.] Spieg.

FORMA quoque lignum illud eſt, quo calcei informantur. Vlp. *ad leg. Aquil. l. ſed & ſi.* [Si forma, inquit, calcei ceruicem percuſsit.] Item *tit. locati. l. item quæritur.* [Si forma calcei tam vehementer ceruicem percuſſerit.] Nebriſſ.

FORMA cauſæ, ordinata series eſt, rem ad ſubſtantiam deducens: Subſtantia verò, quæ primam rei eſſentiam præſtat: Solennitas, modus eſt, ſeu qualitas quædam rei accidẽs, qua actus fit ſolennis. *Alciat. cap. 15. lib. 1. Paradox.*

FORMA mutui *Vide. Mutui formæ.*

FORMA priſtina. *l. ſi quid. C. de ſeruit.*

FORMAE, pro ordinibus & decurijs quibuſdam intelliguntur *l. ſcrinijs. C. de palat. lib. 12. ex Pyrrho.* Spieg.

FORMA iuris fiſcalis pactis priuatorum conuellenda non eſt, *iuxta Papinianum, in l. inter debitorem. ff. de pact.* Spieg.

FORMAM Senatuſconſulti, quo tempore Principes rerum potiebantur, *vide in l. item veniunt. §. præter hæc multa. ff. de pet. hered.* Sp.

FORMA iuriſdictionis, pro modo, ſiue poteſtate, qua ius alicui dicere permittitur. Calliſtratus *l. 31. ff. de falſ.* [Aut ſi plus meruiſſe videatur, quàm ex forma iuriſdictionis pati poſsint, vt Imperatori deſcribatur, æſtimaturo quatenus coerceri debeat.] Hot.

FORMAE nomen latiſsimè patet. Dicimus formam iuris, legis, edicti, Senatuſconſulti, *l. 7. §. ſi paciſcar. l. 42. ff. de pact. l. 42. ff. de minoribus l. 1. C. de vendit. rer. fiſc. l. 2. in fin. l. 15. C. ſi cert. peta. l. 14. ff. qui ſatiſda. cog. l. 1. C. de vſufruc. l. 1. C. de rei vindicat.* Et forma abſolutè *in l. 31. ff. de adminiſtrat. tuto. l. 15. C. de ſacroſanc. eccleſ.* Dicimus & formam contractus, *l. 7. §. ex contrario. ff. ſolu. matrim. l. 52. ff. de verb. oblig.* Forma prouinciæ, *l. 7. §. 1. ff. de interdic. & releg.* Briſſ.

FORMA cenſualis, *l. 4. ff. de cenſibus.*

FORMA agrorum, *l. 8. ff. ad leg. Iul. pecul. & Sicul. Flacc. & Hygen. ſæpè. Quod expoſui lib. 4. antiquit.* Briſſ.

FORMA etiam aquæductus, *l. 27. §. ſi quid cloacarij. ff. de vſufr.* & aquæ forma. *in l. 39. §. heres. ff. de lega. 1. & in l. 3. & l. 6. de aquæduct. lib. 11. C. & apud Frontinum in lib. de aquæduc. non ſemel.* Sed & *in Itinerario Anton.* [Nunc nomina aquarum, quæ vſibus æternæ vrbis formarum cõſtructionibus aduectæ ſunt, indicemus.] Sic aquam formarum *apud Caſsiodor. lib. 3. varia. epiſto. ad Senat. vrb. Rom.* & formarum curam *apud eundem authorem, lib. 5. variar. epiſtol. ad vniuerſos poſſeſſor.* Harum formarum Comes Romæ poſterioribus temporibus conſtitutus fuit, *vt ex Notitia, quo loco de Præfecto vrbis Romæ agit, & ex eodem Caſsiodor. lib. 7. variar. intelligimus, vbi formula Comitiuæ huius traditur.* Ex his efficitur in l. 1. ff. de aquæduc. lib. 11. C. formarum meatus legendum eſſe: non, vt alij emendant, forinarum. Nam formas etiam per agros tranſeuntes, eodem modo Vlpian. dixit *in d. §. ſi quid cloacarij.* Et tam ſulcum publicarum aquarum per agros meantium materijs quibuſdam incluſum, quàm ipſam fabricam aquæductus, formam veteres appellant. Et formas, in quibus æra fundantur, dixit Plinius *lib. 36. cap. 22.* Briſſ.

FORMALE pretium *in l. 63. in fin. ff. ad leg. Falc.* alij formatum & præſcriptum à contrahentibus interpretantur: alij forma cenſuali definitum, in qua exactiſsima rerum inibatur æſtimatio. [Formalis obſeruatio, & Formalia verba,] *l. 26. C. de teſtam.* Briſſ.

FORMALIA iuſtificari dicuntur, quando examinatur, an ſit ritè appellatum, *de quo ff. de appell. recip. C. eodem tit.* Hodie, Zaſius ait, in bonis conſiſtorijs primò iuſtificantur formalia, antequam audiatur cauſa appellationis, *in l. præſes prouinciæ. ff. de re iudica* Spieg.

FORMARE actionem, *l. 7. §. quinimò. ff. de pact. l. 5. ff. de nego. geſt.* Formari etiam contractus dicitur pacto quod ineſt, formamque ac legem & modum dat, *l. 10. C. de iure dot.* Formare inſtrumentum, concipere eſt, *l. 9. §. ſolent ff. de pæn.* Briſſ.

FORMARE punctum vocat Bartolus, cùm in concluſione ſcopum iuris in vnam aut paucas theſes reducerent, vel conſenſus partium, vel autoritate iudicis, vt ad Principem referretur, ſi magna & dubia admodũ eſſet cauſa. Si leuior, ad aliquem Iuriſperitum. Inde eſt titulus C. de relationibus. Ex quo multa præclara vetuſtatis veſtigia relucent, ad colligendam æquitatem. Prat.

FORMIDOLOSVS, qui formidat, & qui formidatur. *§. ſi quis, Inſtit. de pupil. ſubſtitut. l. fin. C. de iure deliber.*

FORMITER iuratur, quando cum cauſa adiecta, vel cum expreſsione contractus iuratur: informiter verò, cùm cauſa iuramenti non exprimitur, *Zaſio de act. §. item ſi quis poſtulante, Inſtitut. de actio.* Quod vt rectè intelligatur, quia Doctores vulgò *tum in explicat. §. item ſi quis poſtulante. tum in l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiuran.* errant hac in re, aduertendum eſt, iuſiurandum quod Iudiciale dicitur, duplici differentia præſtari: Formiter, & informiter. Formiter iuratur, quando ex cauſa, quæ nominatam formam contractus aut delicti habet, iuratur: & hoc caſu pro iuriſiurandi conſeruatione competũt duo remedia. Primum eſt, quòd actio, quæ aliàs directa naſcitur ex tali contractu, poſt iuramentum redditur vtilis: quod quidem iuramentum plenam facit fidem, vtcunque contractus aut delictum non appareat. Exemplum: peto fundum à Titio, quem ab eo emi, ſicut delata mihi ab ipſo iureiurandi conditione de hoc iuraui &c. Iſta dicitur vtilis ex contractu: ante iuramentum potuiſſem agere aduerſus Titium directò, ſed quia ego, ipſo deferente, iuraui, ideò cõceditur iam mihi vtiliter propter ſacramentum. Et hoc caſu dicor iuraſſe Formiter: quia expreſsi cauſam, quæ habet nominatam formam contractus, nempe emptionis. Et ſic de reliquis. Alterum remedium eſt, Actio in factum ex iureiurando, & licitum eſt intendere quam malueris, idque vulgò receptum eſt, *d. §. ſi quis iurauerit.* Informiter verò iuratur, quando ex aliquo facto ſine negotio informi ſeu innominato, iuratur, quod etſi non habeat propriam actionem, aptum tamen eſt ſecundùm æquitatem parere obligationem: tunc cùm nulla ſit nominata actio, quæ vtilis dari poſsit, locum habet duntaxat hæc actio in factum iuratoria. Item ex omnibus actionibus realibus, ſi iuratum fuerit, nulla præter hanc exerceri poteſt actio. *quemadmodum Oldendorpius tradidit nouiter in ſuis Claſsibus, claſſ. 1. act. 9. & habetur in l. ſed etſi poſſeſſori. & in d. l. ſi id duo patroni. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiuran.* Malè ergò Interpretes Iuris vulgò autumant, Informe iuramentum eſſe, cùm cauſa iuramenti nulla exprimitur, vt ſi iurem ſimpliciter, Titium debere mihi decem: nam tale iuramentum à probo iudice non debet admitti: niſi iurans referat ſe ad acta iudiciaria. Refellit autem eos, *vt ibidem Oldendorpius ait,* phraſis horum verborum: [Si iurauero te Stichum mihi dare oportere.] non benè ab ipſis intellecta. Nam Iuriſconſulti non hoc volunt, quaſi tam nuda iurandi formula ſufficiat, ſed quod totam actionem in perſonam cum ſua cauſa tali compẽdio loquendi ſignificare ſolent. Informe ergò iuramentũ intellige

non

non quòd nullam, ſed quòd innominatam cauſam complectatur, *facit l. iuriſgentium. ff. de pactis.* quia in iudicijs nihil debet admitti ſine cauſa generali vel ſpeciali. *Ita Oldendor. claſſ.1. act.9. Mynſing. in d. §. item ſi quis poſtulante. à num. 16. vſque ad num.30.*

FORMVLAS Latini auctores pro actionibus accipiunt, quas ne populus prout vellet, inſtitueret, certas ſolenneſque eſſe Romani prudentes voluerunt, *l.2. §. his legibus. ff. de orig. iur.* Cicer. *pro Roſc. Com.* [Sunt iura, ſunt formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, ne quis aut in genere iniuriæ, aut in genere actionis erraret. Expreſſæ ſunt enim de vnius cuiuſque damno, dolore, incommodo, calamitate, publicè à Prætore formulæ, ad quas priuata lis accommodatur.] Quintilianus *Declamatio.260.* [Si tolerabile formula errare, & in petitione pecuniæ.] Sic formulæ familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, finium regundorum ab Vlpiano dicuntur, *in Inſtit. tit.19.* & vulgaris formula pro actione de peculio, *in l.42. ff. de furt.* Et damni dati formula apud Plinium *lib.9. cap.59.* pro actione damni iniuriæ. de qua & Quintil. *declamat.13.* ſentiens, [Et tamen, ait, quis indignetur apes formula vindicari?] Et formula Fabiana, apud Paul. *lib.3. ſentent. tit.3.* Et formula iniuriarum, apud Sueton. *in Vitell. cap.7.* & Senecam *lib.6. controuerſiarum.* Formula item ad exhibendum, apud Plinium *lib.5. epiſtolarum, ad Tranquill.* Et formula hypothecaria, ad quam Martian. librum ſingularem ſcripſit, vt inſcriptiones multarum legum teſtantur. Et formula de dolo malo, apud Ciceron. *lib.3. Offic.* Sic formulas accipio apud Quintilian. *lib.7. cap.4.* [Sed etiam in formulis, ait, cùm pœnariæ ſunt actiones, nos ita cauſam partimur, an commiſſa ſit pœna, an exigi debeat.] Sic & à Tacito *in libr. de orator.* vſurpatur. Eodemque ſenſu accipio quod ab Vlpiano *in Inſtitut. tit.25.* ſcribitur, fideicommiſſa non per formulam peto, id eſt, ordinario iure per actionem à Prætore datam extra ordinem cognitione prætoria. In ordinarijs enim tantùm iudicijs formularum conceptio ſpectabatur: in extraordinarijs non item, *l.47. ff. de negot. geſt.* Hinc & ſub formula iudicare dicebantur iudices à Prætore dati, qui formulæ cancellis adſtringebantur. Sic enim ille *in lib.2. de Clement.* [Clementia, ait, liberum arbitrium habet, non ſub formula iudicat.] Quintil. *lib.3. cap.11.* [Priuata quoque iudicia ſæpè vnũ iudicem habere multis & diuerſis formulis ſolent.] Ita atrocitatem formularum apud eundem auctorem accipe *lib.7. cap.1.* Et formulam fiduciæ apud Cicero. *lib.7. epiſtolar. ad Trebat.* Formularum autem nomen etiam ad alia pertinebat. Nam & ſtipulationum & teſtamentorum formulæ vocabantur. Cæterùm, qui formulas concipiebant, formularij appellabantur à Quintil. *lib.12. cap.3. ad fin.* Cicero formularum cantorem vocat *lib.1. de oratore.* Formula cadere, expoſui *lib.3.* Briſſ.

FORMVLAM intendere, pro dictare actionem, ſeu dictare iudicium: & formula excidere, pro cadere cauſa, apud Sueton. Prat.

FORMVLAE iuris, id eſt, ſolennitates antiquæ circa actiones, ſublatæ ſunt tantum ab Impp. Conſtantio, Theodoſio, & Valentiniano, non ipſa actionis formula, vt quidam exiſtimarunt, & magno quidem ſuo errore, & litigantium incommodo. Nam ſi ex facti ſerie, quantumuis bene narrata, aut nullam, aut ineptam colligas concluſionem, quæ haud rectè, quam à ſpeciali actionis inueſtigatione proficiſcitur, totus libellus corruit, *vt probat Iaſon multorum teſtimonijs, in l.1. ff. de edendo.* Prat.

FORNACARIVS ſeruus, & Fornacator: qui ignis in forno ſiue fornace accendendi curam habet. Nonius, Fornum & Fornaces dicuntur à forno, quod eſt calido. vnde Forcipes, quòd candens teneant ferrum. Varro *de vita populi Roman.* [Cocula, quæ coquebat panem, primùm ſub cinere. poſtea in forno:] cuius vtriuſque vocabulum à Forno ductum, id eſt, à calore. Vlpian. *l.27. §.5. ff. ad leg. Aquil.* [Si fornacarius ſeruus coloni ad fornacem obdormiſſet, & villa fuerit exuſta] Paul. *l.13. & 14. ff. de inſtit. vel inſt.* [Inſtrumento balneario legato continetur & fornacator.] vtrobique tamen, Fornicarius & Fornicator legitur, non rectè: quum à Fornice Fornicator, à Fornace Fornacator declinetur. Hot. *Adde Turneb. aduerſ. lib.3. c.9.*

FORNACARIVS, ſeruus erat idem qui piſtrinarius vel piſtorius. *Vide Budæum in l. ſi fornacarius. ad leg. Aquil.* Spieg.

FORNICARI, non eſt propriè ſtuprum inferre, ſed opus aliquod ad ſpeciem fornicis fabrefacere: quod vocabulum à fornice deriuat Calepinus: ſed reclamante Inſulano, quòd à verbis nomina deriuari ſoleant. Vnde à fornicari venit fornix. Spieg.

FORNICARII, opifices ſunt, & propolæ, & inſtitores, qui tabernas à fiſco conducunt ſub fornicibus, id eſt, arcub. vt ibi merces ſuas venales habeant. Iuriſconſ. *de vſur. l. cum quidam.* inquit, [Fiſcus, ex ſuis contractibus vſuras non dat, ſed ipſe accipit, vt ſolet, à fornicarijs, qui tardius pecuniam inferunt.] Spieg.

FORNICATVM opus dicimus, quod ſit concameratum, ſeu ad formam teſtudinis factum. Id ſi anguloſos receſſus habeat, Anaglyphum appellari ſolet: quam Græci, Budæo teſte, *in l. ſi inquilinus. Locati.* Cameram vocant. Fornix, arcus, teſtudo, cognata ſunt vocabula, ſed tamen nonnihil inter ſe differentia, *vt ibi indicat.* Spieg.

FORNICATIO eſt cuiuſlibet illiciti coitus genus, qui ſit extra vxorem legitimam, ſpecialiter in vſu viduarum, meretricum, vel concubinarum.

FORNICATIO cum meretrice vel cõcubina, eſt mortale peccatum, & à iure diuino prohibita, licet quidam vulgares, & ignorantes credant oppoſitum, quod eſt falſum. *vt not. Panor. in c. inter opera. ad fin. de ſponſ.* Old.

FORNICARIVS in l.17. §. fiſcus. ff. de vſuris. vbi antea legebatur, fornicarij, Florentini libri habent, Foricarij: quod ſi rectum eſt, B. Briſſonius putat eos ſignificari, qui foricarum vectigal à fiſco conducebant, de quibus Iuuen. *ſatyr.3.* commeminit:

-- Et verſo pollici vulgi
Quemlibet occidunt populariter. Inde reuerſi
Conducunt foricas. --

Conſtat autem vrinæ vectigal à Veſpaſiano Romæ impoſitum fuiſſe. *vide ſuprà, Fornicarij. &, Foricarij.* Prat.

FORPICEM, cuius meminit c. vnic. §. ſi quis quinque. de pac. ten. & eius violat. in vſibus feud. qui accipias docet Archidiaconus, *cap. in ſcriptis. 8. qu.1.* Prat.

FORTE, id eſt, verbi gratia, ſeu, vtputà. *l.15. §. vlt. ff. de pignor. l.16. ff. de iur. dot. l.7. §. ſicut autem. ff. de interdict. & relegat. l.70. §. vltim. ff. ad SC. Trebell. l.1. §. ſed & ſi quis. ff. de carb. edict. l.57. ff. de leg.1. l.59. ff. de hæred. inſtit. l.32. §. vlt. ff. de euict. l.24. ff. de vulg. & pupil.* ex Briſſ.

FORTIVS, pro, multo magis, *in l.2. in fin. ff. ne quis eum, qui in ius. l. penult. ff. ſi quis cautio. l.2. §. item ſi filiyfamil. ff. famil. erciſ. l.3. §. vlt. de vſu & habit. l.5. §. ſi pupillus. ff. de rebus eorum. l.15. §. ſi negauerint. ff. de adult. l.3. §. vlt. ff. vſufruct. quemadm. cau.* Briſſ.

FORTVITO, item fortuitu, hoc eſt, caſu, & vulgò dicunt, ex caſu fortunæ.

FORTVITVS caſus intelligitur id quod ita accidit, vt hominis conſilio, cura, ac diligẽtia præuideri aut præcaueri non potuerit, vt ſatis Vlpianus indicat *in l.2. §. ſi eo tempore. ff. de admin. rer. ad ciui. pert.* Obſeruandum autem, quòd caſus fortuiti, vel natura accidunt, vt maris tempeſtas, congelatio, grandinatio, fluminis impetus, aduerſa valetudo, ad hæc mors: quæ ob id fatum dicitur, *vt ait Pyrrhus. vide gloſ. ſingularem Aret. in §.1. de capit. dim. Inſtitut.* vel hominis facto contingunt, vt latronum inſidiæ, hoſtium incurſus, vis etiam priuata improuiſa, iudicis iniuria, vel iniqua ſententia, falſa teſtium depoſitio atque teſtamenti falſificatio, & his ſimilia, quæ Interpretes ſparſim indicant. Spieg.

FORTVNA, vocabulum medium eſt: ſed cùm Fortunam ſolam dicimus, intelligendus eſt inopinatus proſperæ cuiuſpiam rei euentus, *l.1. §. ſi magiſtratus. ff. de magiſtr. conu. l.3. §. ſi in metallum. ff. de munerib. l.11. ff. de vſuris.* Sic theſaurum, Fortunæ donum appellamus. *l. ſi is, qui in aliena. §. communis. ff. de acquir. rer. dom. & §. quòd ſi ſeruus. ibid.* [Fortuna aliud dedit, quàm cui operam dabat.] Spieg.

FORTVNA, pro conditione. Anguſta Fortuna, *l. vlt. C. de indic. l.3. in fin. C. de quadr. præſcript.* Cohortalis, *l.10. C. de adu. diuerſ. indic.* Curiæ, *l.9. in princ. §.1. C. de nat. lib.* Dura, *l.4. C. de ſuis & legit.* Incerta, *l.4. C. de poſtl. reuerſ.* Par, *l.2. C. de fruct. & lit. expenſ.* Similis, *l. vlt. C. de inoffic. teſt.* Briſſ.

FORTVNAE, pro ſubſtantia, bonis & facultatibus, *l.2. §.ſi qui ex vectoribus. ff. de leg. Rhod. l.16. ff. ad SC. Trebell. l.73. ff. pro ſocio.* eodemque ſenſu fortunam numero ſingulari vſurpauit Scæuola *in l.40. §. argentarius. ff. de ſtatu lib.* ex Briſſ.

FORVM. Seneca autor eſt, triplex forum olim Romæ fuiſſe. ſic enim *lib.2. de ira.* [adijce (inquit) publica periuria gentium, circumſcriptiones, fraudes, inficiationes, quibus tria non ſufficiunt fora.] Sex verò modis intelligitur forum, vt tradit Feſtus, quem videre licet. Forum autem ponitur pro territorio cuiuſq; iudicis, intra quod poteſt in facinoroſos animaduertere, *l. ſi pupillus. §. territorii. ff. de verb. ſignif.* Item, forum eſt locus, vbi ius redditur: ſeu forum, eſt exercendarum litium locus. *cap. forum. extr. de verbor. ſignific.* Forum etiam eſt, vbi domicilium reus habet, vel vbi habebat tempore contractus initi: vnde illud eſt, actorem forum rei ſequi. *l.2. C. de iuriſdict. omn. indic. l. actor. C. vbi in rem actio fieri pro hoc l.1.2. & 3. ff. de bon. auth. iud. poſſid.* Fori appellatione etiam interdum ſubſellia intelliguntur, hoc eſt, iudicia publica, quæ exercebantur ſub dio, aut certè ex eo loco, vnde cælum facilè perſpici poſſit: quod vel Cicero ſatis indicat *pro Rege Deiotaro.* Dictum autem eſt forum (vt M. Varro grauiſſimus autor ſcribit, *libr.1. de ling. Latina.*) à ferendo, quòd in eum locum litigantes controuerſias deferant, ſicuti negociatores res, quas vendere cupiunt. Non autem dictum eſt à fando, neque à Phoroneo rege, vt hanc Iſidori ſententiam doctè refellit Alciatus. *cap.24. ſecundi diſpunct.* Anch.

FORVM appellat Quintilianus, in quo iudicia publica exercebantur. idque Iſidorus probat *in lib. etymol.* quem Rom. Pontif. ſequitur, *in c. forum. de verb. ſignif.* Vnde

FORI ius, *l.8. qui ſatiſd. cogan.* Et

FORI præſcriptiones, quibus iudicis tribunal declinatur. hæc principio litis opponi debent. *l. fin. C. de except.* Prat.

FORVM boarium, piſcarium, in quo boues vel piſces væneunt. Quæ omnia, inquit Varro, in vnum locum contracta, poſtquam ædificatus eſt locus, appellantur macellum. Prat.

FORVM, Conciliabulum. Liuius per fora & conciliabula, omnia quæ extra vrbem erant, maiora & minora oppida, caſtella & loca intellexiſſe videtur, in quibus eſſent conuentus aliqui iuridici, *prout annotat Turneb. libr.1. aduerſ. cap.11.* Aliàs verò forum locus erat nundinationis & negociationis, vbi etiam ius dicebatur, vt forum Flaminij, forum Iulij, forum Licinij, de eorum nominibus, qui ea conſtituenda curarunt. Conciliabula verò cum loca eſſent, in quibus ius diceretur, & in concilium veniretur, tamen foris inferiora erant, interdum tamē in municipij ius aſcendebant.

FORVM ſuarium, *in l.1. de offic. præf. vrb. §. cura carnis omnis. Vide hic Budæum.* Spieg.

FORVM competens, handtmal / ein bequemliche ordentliche gerichtsſtat. Quaſi eo loco ſe iuri obtemperaturum manu propria iurauerit. Vnde dicitur, handtmal beweiſen / pro eo quod eſt, Sein herkommen beweiſen. Verba ſunt ſignificantiſſima venerandæ antiquitatis: nec ſplendorem verborum, ſed rem curamus.

FORVM neutri generis eſt: & dictum ab eo, quòd controuerſiæ, & res venales illuc ferantur. Iſidorus in genere maſculino forus dixit, *d.c. forum.* ſed eruditiores forum: vt forum Iulium, forum Cornelium. de quo Prudentius poëta illo verſu:

Sylla forum ſtatuit Cornelius.

Hoc Itali vrbem vocant, hodie tamen Imola vocatur, vrbs notiſſima: licèt quidam refragentur, inter quos Blondus, & cum alijs Felin. *in c. ſignificante. in vlt. verbis. de reſcript. & in hanc ſententiam noſtram contra Iſidorum venit Alciat. in lib.2. diſpunct. cap.24.* Cort. & Old.

FORVM agere ſeu conuentum, quæ locutio in Cicer. *lib.3. epiſt. famil. & 7. act. in Verr.* frequens eſt, dicebatur, qui prouinciæ præerat, cùm ciuitates vocabat, & de controuerſijs eorum cognoſcebat, auctore Feſto, *lib.6.* Seruius ad illa Verg. *5. Aeneid.* verba:

Indicitque forum. —

id eſt, ait, tempus & locum agendorum negotiorum deſignat, qui conuentus vocatur. Quod verbum apud Cæſarem & Plin. ſæpenumero reperies.

FORI diſputationem Pomponius *in nobili illa l.2. de orig. iur.* Old. exponente, accipit, pro applicatione legum ad commoditatem reipubl. cuius negotia in foro tractari ſolent. Dicimus enim, in foro diſputare, ſicut vti foro, deſeruire foro. Spieg.

FORENSIA inſtrumenta, *l.9. C. de fid. inſtr.* quæ ἀγοραῖα, dicuntur à Iuſtiniano, *Nouell.44.* ea ſunt publicè confecta inſtrumenta. Forenſia negotia, (rechtshandel) *l.9. §.1. ff. de pœnis. l.9. ff. de ferijs.* Briſſ.

FORO cedere argentarij, numularij, menſularijque dicebantur, qui actum ſuum deſerebant, &, vt vulgò loquimur, Bancham ruptam faciebant. Ab eo, quod circa forum eorum tabernæ diſpoſitæ eſſent. *ſic in l.7. §. quotiens. ff. depoſ. & l. vlt. ff. de curator. bon. dan.* Et apud Senec. *lib.4. de benefic. c.25.* [Pecuniæ etiam malè creditæ exactio eſt. & appellare debitorem ad diem poſſum, & ſi foro ceſſerit, portionem feram.] Briſſ.

FORO interdicere, plus eſt quàm aduocationibus, vt ait iuriſconſ. *l. moris eſt. §.1. ff. de pœn.*

FORO ne para, hoc eſt, ad forenſes actiones ne imparatus accedas. Nam qui in hac vitæ conſuetudine & communi hominum ſocietate aliquantum verſatus eſt, non ignorat, vix vni ex milibus dari, etiam per ſeſe quietiſſimo, non quandoque in foro & ante tribunal, vel pro ipſo comparendum ſit, vel pro altero intercedendum. Quod ſi igitur forenſium actionum rudis atque ignarus accedat, non mirum eſt, ſi cum moleſtia damnum etiam atque diſpendium reportet, tum & fama nonnunquam periclitetur, vt ſcitè monuit Iuſtinus Goblerus. Spieg.

FORTE, non eſt nota dubitationis, ſed aſſertionis, *c.1. & ibi gloſ. ext. de teſtam. Ioan. Bello. etym.*

FOSSA eſt receptaculum aquæ manu factum, *l. vnic. §. vt in flum. publ. l. vn. in fin. ff. de ripa. mun. l.1. §. caput. ff. de aqua cotid. l.16. ff. de damn. infect.* Foſſæ agrorum ſiccādorum cauſa factæ, *l.1. §. ſed & foſſas. & §. vlt. & l.2. §.1. & l.24. ff. de aqua pluuia.* Briſſ.

FOSSATVM pro foſſa & vallo *in l.3. §. is qui in exploratione. ff. de re milit.* Veget. *lib.4. c.16.* [Muſculos dicunt maiores machinas, quibus protecti bellatores, ſi lutum obſuerit, aut ciuitatis foſſatum, apportatis lapidibus, lignis, ac terra non ſolùm complēt, ſed etiam ſolidant.] Suidas *ἐν τῷ φοσσάτῳ.* Conſtantin. *lib.6. epitom. tit.5.* τὸν ἐν φοσσάτῳ μένοντος εἰ μὴ ὅπλα φορῶν προσέλθοιμι νόμου. In libello etiam varior. auctorum *de limitib.* ita ſcriptum eſt. [Foſſatum deciſum, paruum in fine pro termino poſuimus.] Briſſ.

FOSSATVM recentiores ſcriptores vocauerunt caſtra quia foſſa cingi ſolebant, Capitolinus *in Gordianis,* [Caſtra omnia foſſato circuibat.] Quin & apud Suidam hoc vocabulum reperitur, & apud Leonem Imperatorem, *vt annotauit Turneb. aduerſ. lib.2. cap.13.*

FORTINIANI *l.5. C. de hæred.* à Fotino Gallogræco Smirnæ epiſcopo nuncupari, qui Hebionitarum, & Pauli Samoſatenſis hæreſim ſecutus, Chriſtum ex carnali coitu natum, non autem æternum Dei verbum eſſe, adfirmabat, *vt ſcribunt Philaſtrius in catalogo hæreſ. & Iſidor. lib.8. etymol. cap.5.* Briſſ.

FOVEA, pro ſcrobe ferarum venandarum cauſa facta, Paul. *ad leg. Aquil.* [Qui foueas vrſorum, ceruorumque capiendorum cauſa faciant, ſi in itineribus fecerint, eoque aliquid deciderit, factumque ſit deterius, lege Aquilia obligati ſunt.] Spieg.

F R

FRACES. *Lege, Amurca.*

FRACTVM, interdum diſſolutum ſignificat, continetúrque verbo rupiſſe. *l. Marcell. de verb. ſignif. l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. ad leg. Aquil.* Spieg.

FRAGILE conſilium. *l.1. ff. de minoribus.*

FRAGMENTVM, pars fractæ rei. Vlpian. Alphenum denique ſcribere ait, poſſe ita agi, ius illi non eſſe, in ſuo lapidem cædere, vt in meum fundum fragmenta cadant. *l. autem. §. Ariſt. ff. ſi ſeruit. vendicet.* Spieg.

FRAGOR, ſonum rei duntaxat fractæ propriè ſignificat: eſtque fictitium verbum à ſono. Spieg.

FRAMEA,

FRAMEA, penultima correptâ, accipitur pro lancea ſeu haſta, de qua meminit Iuuenal. dum dicit:

Et Martis frameam, & Tyrtæi ſpicula vatis.

Atque in lectione Zachariæ Prophetæ *cap.13.* [Framea, inquit, ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſuper virum cohę rentem mihi.] Et ita debet intelligi locus Vlpiani *in l.3. §.armis. ff. de vi & vi armata.* licet aliqui aliter intelligant. Oldend.

FRANCI, Alberic. in hac dictione auſpicatur regnum Frãcicum à Carolo magno, quòd de Romano imperio intelligi non poteſt. Nam priſci Frãcorum reges, puri puti Germani, poſt præſtantiſſimos quosq; imperatores, armis eorum exerciti, etiam toties ab eis repreſſi, nec virtuti illorum cedentes, tandem potiti Gallijs Belgica & Celtica, regnare ibi cœperunt. Spieg.

FRATER & ſoror, in tranſuerſali linea ſunt in ſecũdo gradu, iuxta leges Cæſareas: ſecundum pontificias conſtitutiones in primo. Quæ ſit huius differentiæ cauſa, exponunt interpretes. Iuris Cæſarei ſupputatio valet adhuc in hæreditatibus ac tutelis: Pontificij iuris, in matrimonio. Spieg.

FRATER per vtrunque parentem accipitur, id eſt, aut per matrem tantùm, aut per patrem, aut per vtrunque, id eſt, ex vtroque eodem parente. Sed hic numerũ non auget. *Paul. in l. Iuriſconſultus. ff. de gradib. & adfinib.* Old.

FRATRES germani dicuntur, ex vtroque parente.

FRATREM dici, quaſi ferè alterum, ſcilicet patrem, notum eſt: aut eum qui familiam ſuſtinet: quare & Gręcis φράτωρ, hoc eſt, contribulis eſſe videtur. etenim qui naſcatur, vt patrisfamiliam obtingat. *l. fœminæ. ff. de verb. ſign.* Cic. fratrem pro ſororis marito vſurpauit, *pro domo ſua. & de reſponſ. aruſpicum.* Et hodie fratres dici videmus eos, quorum alter alterius ſororem habuit in matrimonio. Spieg.

FRATERNE, id eſt, ex officio fratrum, vt fratres facere decet. Fraternè amare, pro eo quod eſt, tanquã fratrem amare, extat apud Cicer. *in lib.1. epiſt. ad Attic.*

FRATRES vocamus, qui eodẽ patre, vel matre eadem nati ſunt: Et tamen Fratrum filij, qui propriè patrueles vocantur, etiam fratres dicuntur. Velleius Paterculus, *lib. 2.* [Circa eadem tempora, inquit, duo (ſic enim legendum eſt) Metelli fratres vno die triumphauerunt.] Non minus clarum exemplum, & adhuc vnicum Fului Flacci, eius qui capuam ceperat, filiorum ſed alterius, in adoptionem dati. Nam cenſus Metellorum, patruelium, non germanorum fratrum fuit. Hinc factum, vt apud Accium Plautum *in Pœnulo*: alterius patruelium filius, alterum patruelem, quem Iuriſconſulti propiorem ſobrino dicunt: velut patris fratrem, patruum vocet. *Curt. lib.2. ϲιναγῶν, tom.2. c.14.*

FRATRES etiam eodem patre geniti, dicuntur conſanguinei, tum noſtris legibus, *vt probatur ex l.1. §. conſanguineos. ff. de ſuis & legit. cum ſimil.* cum alijs ſcriptoribus, *vt probauimus in noſtro tractatu retractuum, tit.1. §.7. gloſ.9. in verbo, on lignagier. nu.4. incipit his igitur.* Ex quo etiam Sophocles huiuſmodi fratres ſæpè vocat ὁμαίμους, veluti eiuſdem ſanguinis, αἷμα enim ſanguis eſt, *vt annot. Tyraq. in 15. l. connub. gl.1. part.15.*

FRATRES, Hebræi ſuo quodam more quoslibet conſanguineos & cognationis propinquos appellãt, & extra vſum noſtrum. Nam quis dicat fratres, auunculum, & filiũ ſororis? Scriptura tamen etiam huiuſmodi cognationes fratres appellat. Nam Abrahã & Loth fratres ſunt dicti, cum eſſet Abraham patruus Loth: Laban & Iacob fratres ſunt dicti, cum eſſet Laban auunculus Iacob. *ex D. Auguſtino, in cap.7. euangelij Ioannis.* Sed de ea re doctiſſimè ſimul & copioſiſſimè diſſeruit D. Hieron. *aduerſ. Heluid.* Spieg.

FRATRES pontif. Maxim. vocantur Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, Cardinales: cæteri omnes filij. Quæ forma niſi ſeruata ſit, præſumitur reſcriptum falſum, *cap. quàm graui, de crim. falſi.*

FRATRES conſanguinei. *vide, Germani fratres.*

FRATRES gemini, non gemini fratres, dicendũ: tametſi non minus latinè dicitur, Frater germanus, &, germanus frater. Spieg.

FRATER patruelis, filius patrui. Fratres patrueles, ſororeſque patrueles dicuntur, qui, quę ue duobus ex fratribus progenerantur, *vt apud Paulum traditum eſt in l. Iuriſconſult. §. eod. gradu. ff. de grad.* Spieg.

FRATRIAE, duorum fratrũ vxores dicuntur. Gręcè *Vratrigêt, l. non facilè. ff. de grad. Alc. in l. ſi ſuper. C. de tranſact.*

FRATRIS appellatione, Iuriſconſ. complectitur ſororem, *l. Lucius & Titia. famil. erciſc. l. Lucius Titius. §. quæſitum, de legat.3.* Sed obſeruatu dignum, quod Iaco. Butrigarius mònuit, communem loquendi vſum aduerſari. Quanquam fratrum nomen, interpretatione extenſiua nepotes complectitur, *vt annotatum eſt ab Ioan. And. ad Speculat. de ſucceſſ. ab inteſt.* refragatur tamen communis vſus laicorum, ſecundùm quem diſponentes regulantur, *l. omnibus. de verbor. ſignific. & l. fundi. eodem tit. l. Labeo, de ſuppell. leg. cum concord. legibus.* Quinimò & ſoror fratris nomine quandoq; accipitur, vt apud Modeſtinum, *de pact.* [Tres, inquit, fratres, Titius, Mæuius & Seia communem hæreditatem inter ſe diuiſerunt,] & paulo pòſt: [Sed poſtea duo de fratribus, id eſt, Mæuius & Seia.] Spieg.

FRATRVM alij conſanguinei ſunt, qui ſcilicet eodem patre nati ſunt, licet diuerſas matres habeant: Alij vterini, qui ex eadem matre tantùm nati ſunt, *l.27. C. de inoffic. l. penult. ad fin. & l. vlt. C. de legit. hered. l.21. C. de excuſ. tut.* Briſſ. Vberiorem de varijs fratrum generibus explicationem, vide apud Cuiac. *lib.6. obſer. cap.17.*

FRATRVELIS, materteræ filius. *Iſidor.*

FRATRVELES etiam conſobrini. *Cuiac. d. l.6. obſ. cap.17.* Spieg.

FRAVDARE eſt aliquem commodo, lucróve aut alio emolumento priuare. Sic

FRAVDARE hæreditate, pro priuare, excludere ab hæreditate ſemel ſcriptum, *l. 2. ff. de his quæ in teſtam. delen.*

FRAVDATIO & Fides, contraria. Cicero *in Catil.* [Ex hac enim parte pudor pugnat, illic petulantia: hic pudicitia, illic ſtuprum: hinc fides, illinc fraudatio.]

FRAVDARE etiam eſt in fraudem alterius quid facere, gerere, *l.17. §.1. ff. quæ in fraud. cred. l.5. ff. de diuort. l.1. §.1. & l.6. ff. ſi quid in fr. pat.* ex Briſſ.

FRAVDATIONIS cauſa latitare, *ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eat. l. Fulcinius. §. hoc edictum. &, quæ in fraud. cred. l. 1. & 2. §.1.* Alberic.

FRAVDATOR, tam qui fraude alienat, quàm qui fraude accipit, *l. ait Prætor. §. pen. l. vlt. §. fin. ff. quæ in fraud. cred.* Variè hanc vocem accipi, Gloſſematarius declarat *in l. Imperatores. de cur. bon. dan.* Spieg.

FRAVDATORIVM interdictum, *Lege, Interdictum fraudatorium.*

FRAVDEM admittere. Veteres autem fraudem dixerunt delictum, & quia iure & legibus omni delicto pœna adiuncta eſt, fraudem etiam nominarunt, *l. aliud eſt fraus. ff. de verb. ſignif.*

FRAVDEM facit, ſi quis quod facere debet, non facit. *l. in fraudem facere. & l. ſeq. ff. quæ in fraud. cred.* Spieg.

FRAVS multa ſignificat. Eſt enim aliquando deceptio, cum quis videlicet perſuaſione falſa in errorem adducitur, à recta veluti via deductus. τὸν ἐξαπατᾶν, παρὰ τὸ ἀπατάω, ἀπατήσω, ἀπάτη, ἡ ἀπάτη, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πάτου. Inde dictus ab ipſis Græcis ἀπατηλός, deceptor, blãdus, pellax, ἐπαγωγός, πιθανός, θελκτήριος, qui multum ad perſuadendum eſt potẽs. Significat etiam Fraus, τὸ κακοτεχνεῖν καὶ ῥᾳδιουργεῖν. Vt cum aliud agimus, aliud ſimulamus & comminiſcimur, quod etiam dolum appellant. Vt apud ipſum Ciceronem de Pythio, qui cum hortos ſuos Caio Cannio equiti Romano vellet vendere, atque vt eundem Cannium emendi cupiditate magis incenderet, piſcatores ad ſe conuocauit, & ab his petiuit, vt ante ſuos hortulos poſtera die piſcarentur, vnde hortos ipſos longè pluris faceret: cum tamẽ nulla his piſcatio, nulla aquatio eſſet. Celare itaque emptori, quod venditorem ſcire oportuit, fraus & dolus eſt, & contra bonam fidem, *vt traditum eſt ab Vlp. l.1. §. vend. ff. de act. empt.* Quare rectè mihi videntur Grammatici fraudem, ſicut furtum, ἀπὸ τοῦ φέρειν dixiſſe, quod qui dolo, fraudeque agunt, alienum auferunt. Detrahunt enim ius alteri, & ſuum cõmodum augent alterius incõmodo & damno, &c. *Brechæus l. aliud eſt fraus. ff. de verb. & rer. ſignif.*

FRAVS, à ferendo, deceptio quæ alicui infertur. differt à pœna, auctore Vlpia. quod fraus ſine pœna eſſe poteſt: Pœna non ſine fraude. Pœna eſt noxæ vindicta: fraus & ipſa noxa dicitur, & quaſi pœnæ quædam præparatio,

quando, & per quæ fieri dicatur, diſſerit fuſius Zaſius *in §. item ſi quis. Inſtit. de action.* Spec.

FRAVS damnum eſt, quod vel mala fides aduerſarij, vel ipſe euentus rerum adfert. *Cuiac. ad l. iuriſgentium. §. ſed ſi fraudandi. ff. de pact.*

FRAVDIS interpretatio, vt Papinianus ait, *in l. fraudis. de reg. iur.* ſemper in iure Ciuili, non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoq; conſideratur. Obſerua autem quod Old. monuit, Papinianum eodem reſpexiſſe, quò reſpexit naturalis lex, dum dicit, Non concupiſces, Non deſiderabis aliena. Spieg.

FRAVDIS ſolius ſi mentio fiat, intelligendum de ea eſt, cui dolus ineſt. *Connan. lib. 5. cap. 5. num. 2.*

Item, ſine fraude eſt, ſine pœna, ſine periculo, & impunè. *l. 1. §. 1. ff. ad leg. Falcid. l. 26. §. hac clauſula. ff. ex quibus cauſ. maior. l. 32. ff. de iniur. l. 25. ff. de adult. l. 8. ff. de accuſat.* Quod tamen Connanus repræhendit, inquiens, fraudem Seruius, *lib. 19. Aeneid.* periculum interpretatur, nec deſunt ex noſtris qui interpretationem eius ſequuntur. At in iure nuſquam fraus pro periculo ponitur, ſed vbique pro damno, *d. cap. 5. num. 1.*

FRAVS fit legi, ſenatuſconſulto, edicto, conſtitutioni. Fraudem legi facit, qui ſaluis legis verbis ſentẽtiam eius circumuenit. Fraus enim legi fit, vbi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, id fit. *l. 29. & l. 30. ff. de legibus.* Exempla ſunt *in l. 7 in fin. ff. qui & à quibus. l. 63. ff. de condition. & demonſt. l. 16. ff. de iur. patr. l. 2. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. l. 7. §. prætor ait. ff. de pact. l. 3. §. pen. & l. 7. in princ. & §. mutui dationem, ff. de S. C. Maced. l. 8. §. planè. & l. 29. ff. ad Vell. l. vlt. ff. ſi famil. furt. fec. l. 27. in fin. ff. de prob.* Briſſ.

FRAVDEM capitalem admittere, eſt tale aliquid delinquere, propter quod capite puniẽdus ſit. Veteres enim fraudem pro pœna ponere ſolebant, *l. cum autem. ff. de adil. edict.*

In fraudem legis iuriſque fidem accõmodaſſe dicitur, qui vel id quod relinquitur, vel aliud tacitè promittit ſe reſtituturũ ei perſonæ, quæ legibus ex teſtamento capere non poteſt, ſiue chirographum eo nomine dederit, ſiue nuda pollicitatione repromiſerit, *l. 10. ff. de his quæ vt indig.* Et alias in tacitis fideicommiſſis fraudem legi fieri videri traditur, quotiens quis neque teſtamento, neque codicillis rogaretur, ſed domeſtica cautione vel chirographo ſe obligaret ad præſtandum fideicommiſſum ei, qui capere non poteſt, *l. 103. ff. de leg. 1. l. 3. ff. de iur. fiſc.* Briſſ.

FRAVDIS cauſa adſcripta cõditio, *in l. 27. ff. ad leg. Falc.* dicitur, quæ fraudandæ l. Falcidiæ gratia adſcripta eſt. Similiter & in fraudem legis Iuliæ miſcellæ fit, *in l. 64. ff. de cond. & demonſt.* Briſſ.

In fraudem fiſci alienat, qui iam eo crimine damnatus, ex quo publicatio bonorum ſequitur, vel futurũ proſpiciens, vt damnetur, alienat. *l. 45. ff. de iur. fiſc.* Cæterùm ſi capitis reus filium emancipet, vt is hæreditatem adeat, non videbitur in fraudem fiſci factum quod adquiſitum non eſt, *l. 26. ff. de iur. fiſc.* In fraudem fiſci adoptio facta videtur, etiam ſi non in reatu, ſed deſperatione rerum per conſcientiam metu imminẽtis accuſationis quis adoptet in hoc, vt ex bonis, quæ ſe amiſſurum cogitat, portio detrahitur, *l. vlt. ff. de bon. damn.* Prat.

Fit & fraus conuentioni, *l. vlt. C. ſi manc. ita venier.*

FRAVS etiam creditoribus & patronis fit. In fraudem autem creditorum manumittit, qui vel eo tempore, quo manumittit, ſoluendo non eſt, vel datis libertatibus deſiturus eſt ſoluendo eſſe, *l. 10. ff. qui & à quib. §. in fraudem. Inſt. quibus manumit. liceat.* Briſſ.

FRAVDEM porrò in alienationibus manumiſſionibúſue, quæ in creditorũ patronive fraudem fiunt, in damno pecuniario accipimus, *l. 1. §. & aliàs ff. ſi quid in fraudem pat.* Eamq́ue quod ad libertatem præſtitarum cauſam attinet, & ex conſilio & euentu ſimul æſtimamus, *l. 80. ff. de diuerſ. regul. iur. l. 4. §. ſi quis autem. ff. de fideicommiſſ. liber. Inſt. quibus manumit. non lic. l. 15. ff. quæ in fraud. cred.* Vtrobique verò in fraudem eſt, vt Theoph. *Inſtit. tit. quib. manumit. lic. & in §. item ſi quis in fraud. Inſtit. de action.* interpretatur, προβάλλειν καὶ [illegible] τῶν χρεωστῶν. Non fraudantur creditores, cùm quid non adquiritur à debitoribus, ſed cùm deminuitur de bonis, *l. 177. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 6. ff. quæ in fraud. cred.* Briſſ.

Nemo videtur fraudare eos, qui ſciunt & conſentiunt *l. 188. ff. de diuerſ. reg.*

FRAVDATIONIS cauſa latitat, qui hoc animo latitat, vt fraudet creditores, *l. 7. §. 1. l. fiſſi qui. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. l. 50. ff. de petit.*

Inde Fraudator vocatur, qui creditorum fraudãdorum conſilium init, *l. 9. §. ſed & ſi quis. ff. de iureiur. l. 8. §. ſi fraudator, & l. vlt. in princ. & §. 1. ff. quæ in fraud. cred.* Briſſ.

FRAVDAT vectigal, qui merces non profitetur. (ſeine wahren nit angibt.) Vnde fraudati vectigalis crimen, *l. 8. ff. de publ.* Et fraudare annonam *in l. 1. ff. de leg. Iul. de annon.* Et fraudati cenſus crimen, *l. 1. C. de quæſt.* Fraudatorium interdictum, quo in fraudem creditorum geſta reuocantur. *l. 67. in princ. ff. ad Trebell. l. 96. ff. de ſolut.* Cuius verba quædam puto referri *in l. 68. ff. pro ſoc.* Briſſ.

FRAVS euidens, *l. 1. ff. de offic. præf. vrb.*

FRAVDVLENTVS vſurpator, idem qui malæ fidei poſſeſſor nihil repetit impenſarum, nihil retinet, imputaturus ſibi, quare non abſtinuerit ab alieno, *l. adeò quidem. §. ex diuerſo. l. qua ratione. §. ſed non vt litera. ff. de acquir. rer. domin.* Spieg.

FRENARE, tranſlatè pro cohibere & continere, apud Ligurinum noſtrum alicubi non infeliciter Poëtam imitatus, *mox ab initio lib. 1.* in quem noſtra extant ſcholia. Si quid in illis, & alijs meis quiſquilijs dictum eſt, qud ſcitis S. R. E. (cuius ſumma apud orthodoxos habita ſemper eſt auctoritas) aduerſatur, indictum eſto: cuius me, vt & omnium etiam rectè ſentientium iudicio ſubijcio. Sp.

FREQVENS eſt. Paul. [Parere, inquit, exceptioni rei iudicatæ, frequens eſt,] hoc eſt, non inſuetum, *l. ſingulis. de except. rei iud.*

FREQVENTARI dicitur, quod frequens eſt atque viſitatum, *l. 2. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 1. §. vlt. ff. de interrog. l. 34. ff. de reg. iur. l. 37. ff. de vſur. l. 10. §. ſi procur. ff. mandati. l. 7. §. quæ autem. ff. de adminiſt. & peric.* ex Briſſ.

FREQVENTEM populum & Senatum dicimus, non cum duo aut tres cõgregati ſunt, ſed cum benè multi. *Connan. lib. 1. c. 10. num. 6.*

FREQVENTER fieri dicitur, quod aſſiduè fit. *ff. de in offic. teſtam. l. nam & his. de minor. l. & ſi ſine.* quandoque dicitur fieri frequenter, quod bis fit, *in auth. de defen. ciuit. ad fin. & ibi nota.* quandoque multoties, exponitur, *in prœm. decretalium. §. ſanè.* quandoque voluntariè. *C. de vſur. pupil. l. 1.* quandoque ſæpius, *18. qu. 2.* non ſemel habetur hæc dictio *extr. vt lite non conteſt. quoniam frequenter.* Prat.

FREQVENTES ire in alia omnia, pro frequentes diſſentire, vngleich einziehen. Neque ſolùm ire in alia omnia ſed & diſcedere & tranſire, eodem ſenſu veteres dicebãt. Spieg.

FREQVENTIA, aſſidua frequentia, quaſi nonnullam præbet infamiam, *l. item apud. §. aliud. ff. de iniur.* Spieg.

FREQVENTER fieri dicitur, quod ter factũ eſt. Alb.

FREQVENTISSIMA eſt hæc cauſa poſſeſſionis, *in l. Fulcinius. §. cùm hoc edictum. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eat.*

FRIBVSCVLVM, *in l. 32. §. diuortium. ff. de donat. inter vir.* à diuortio ſeparatur, & leue iurgium ſignificat, *vt oſtendit l. 31. ff. de iure dot. l. 27. ff. de pact. dotalib.* Friuuſculum autem legendum cenſeo, familiari apicum B. & V. mutatione, quorum metaplaſmo, multa in veterum auctorum libros menda irrepſerunt, quæ criticorum diligentia magna ex parte ſublata ſunt. Friuuſculum à Friuolo ὑποκοριστικῶς fluxiſſe indicat Iſidor. *lib. 9. etymol. cap. vlt.* [Friuolum eſt, ait, cùm eo animo ſeparantur coniuges, vt ad ſe inuicem reuertantur. Nam friuolum eſt velut quaſſæ mentis & fluxæ, nec ſtabilis. Propriè autem friuola vocantur fictilia vaſa minimi pretij.] Vnde pro leuis pretij ſuppellectile hoc verbum vſurpatur, *l. 11. §. pen. ff. de pign. actio.* Seneca *lib. 3. Controuerſ.* [Ego illos in friuola inuitaui noſtra: quæ illis meam promiſi domum, ſuam eripiam?] Briſſ. *Adde Forcatulum in ſuo Cupidine Iuriſperito. cap. 15. num. 2.*

FRIGIDVS, frigidi dicuntur, qui ex naturalis caloris defectu coire non poſſunt: quomodo accipitur in titulo, de frigidis & malefic. lib. 4. Decretalium. Aliæ ſunt etiam ſignificationes frigidi, quas relinquimus, quòd ad præſens inſtitutum minus pertinere videantur. Aach.

FRITILLVS. Intereſſe nonnulli putant nihil inter

garri-

curriculam & fritillum, quibus veteres vtebantur in teſſeris luſorijſq; tabulis: nec noſtri Grammatici inter iſta diſtinguunt, neque internoſcendi vllam afferunt notam. Turnebo autem videtur fritillus vaſculum buxeum longum & teres fuiſſe, è quo mitterentur teſſeræ, vel tali in tabulam. Idque ex eo apparere dicit, quòd apud Senecam condemnatur Claudius alea ludere pertuſo fritillo, ſic enim fruſtra talos collegiſſe, cùm ſemper caderēt nullo retenti fundo, verba eſſe Senecæ. Tum Aeacus iubet illum alea ludere pertuſo fritillo: & iam cœperat fugientes teſſeras quærere, & nihil proficere.

Nam quoties miſſu[illegible] *erat reſonante fritillo,*
Vtraque ſubducto fug[illegible] *tebat teſſera fundo.*

Idem & Pyrgum ſiue turriculam eſſe, à Martiale cōſtare:

Quærit compoſitos manus, improba mittere talos
Si per me miſit, nil niſi vota facit.

Hæc annotauit Turneb. aduerſ. lib.6. cap.3.

FRIVICVLVM videtur dictum à frico, vt friuolum, quod facilè conteritur & comminuitur. Alij, friguſculū, legunt, quaſi amoris remiſſionem quandam. Quo ferè in ſignificatu frigus quandoque dicitur à Cicerone & Fabio *lib.6.* [Imperitia, ruſticitas, & rigor, & deformitas afferunt interim frigus,] qua ſignificatione ψυχρότης, dicitur quandoque à Græcis. *Comman. lib.8. cap.11. num.9.*

FRIVOLA vaſa ſunt propriè fictilia quaſſa. Vnde verba friuola, dicta, quę minùs ſunt fide ſubnixa. Iure conſul. *in l. ſolutum. §. de pignor.* ad hanc vocem pro ſupellectili tenui & vili accipit: qualis eorum eſſe ſolet, qui in cœnaculis habitant, & in celebribus vrbibus, in foro friuolario eam venditant: quod noſtrates vulgus, Gimpelmarckt appellant. Spieg. Sic vſus eſt Satyricus, *ſatyra 5.*

Et ne te teneant Romanarum nomine rerum.
Friuola, ----

Hinc friuolarij vocantur, qui huiuſmodi ſuppellectilem vendunt.

FRONDATOR, & qui arbores amputat, & qui è frondibus manipulos facit, hyemis tempore, ad paſtum animalibus offerendos, & qui manibus vitium folia euellit, quo ardor ſolis vuam maturiorem reddat. *ex Seruio.* Sp.

FRONS agri *in l.30. & l.56. ff. de adquir. rer. dom.* μετωπιαῖος dicitur. Quòd verò antiquitùs monumentis inſcribi ſolebat, [In frontem pedes tot, in longitudinem tot pedes] ſepulchrum patere ſignificabat, interprete Acro. *ad Horat. lib.* Hotom.

FRONS integra, metaphoricè per tranſlationem ſumitur pro integra perſona, id eſt, non infami, *l.4. ff. de popul. act. Cuiac. ad l. ſi cui lex. ff. qui teſta. fac. poſſ.* cui opponitur, Frons perfricta.

FRVCTVARIVS ager idem qui vectigalis intelligi poteſt, Inſulano teſte. Barbari vnà cum Italis vulgò vocāt cenſalem agrum, veluti ſi diceres, cenſualem. Niſi fortè quis velit fructuarium haberi pro agro culto & fertili. Videtur tamen priori interpretationi citiùs accedēdum. Spieg.

FRVCTVARIA villa dicta, quòd in eam fructus deuehantur. Spieg.

FRVCTVARIVS, cuius eſt fructus. *Vide Florentinum in l. ſi alij vſus. ff. de vſufr.* Spieg.

FRVCTVARII iuris eſſe apud Scæuolam, *l. vſufructuarium. §. ſi vinarijs. ff. de vſufr.* Spieg.

FRVCTVARIVS ſeruus, Iulianus intelligit eum, in quo quis vſumfructum habet, ſed alterius eſt proprietas. Spieg.

FRVCTVARIVM, & vſufructuariū aiunt quidā eoſdem eſſe: nam vtroque ſignificatur is, qui ius vtendi fruendi habet. *vide l. vti frui. & in l. fructuario. ff. ſi vſufruct. pet.* Differunt tamen, quòd fructuarius, fructus collectos nondū abſumptos aut diſſipatos tranſmittit ad hæredes, vſufructuarius verò non. *Comman. lib.4. cap.4.*

FRVCTVARIVS fundus, ſeruuſve, in quo vſumfructū habemus. Prat.

FRVCTVS à ferendo dicuntur, quos fundus vel qualibet res fert, vel qui ex qualibet re feruntur. Bart. fructus *in l. ex diuerſo, de rei vindicat.* diuidit in ciuiles, & naturales: rurſum naturales in noſtro ingenio, exercitatione, laboreque ac ſcientia partos, quos nullo exemplo, vt pleraque alia Doctores vocant, induſtriales, & naturales. Porrò fructus nomine non tantùm quos terra profert, *l. fructus. ff. de rei vindicatione.* ſed etiam & mercedes, & penſiones continentur, *l. prædiorum, de vſur. l. vſura, de petit. hæred. cum concord.* apud Alber. Fœtus etiam pecorum, & partus, & ancillæ veniunt, vt ibi per eundem indicatur. *Vide l. videamus 1. ff. de vſuris.* Spieg. *Adde Peckium l.5. §. exercitorem. ff. de exercitoria actione.*

FRVCTVS à fruendo, quòd res hæ, quas fundus ferit, & quæ in fundo feruntur, fruantur. *Com. lib.4. c.1. nu.2.*

FRVCTVS, vt Varro & Donatus ſcribunt, à fruendo dictus: & quantum ex Celſo & alijs colligi poteſt, eſt emolumentum ex fundo, *l. item. §.1. ff. de vſufruct.* & ipſo corpore natū, *l. vſura. de verb. ſignif.* quod inde percipi, & ibi renaſci poſſit, *l. diuortio. §. ſi vir, ſolut. matrim.* Differt ab vſura & pœna. Vſura ab vſu dicitur, vt Varroni viſum eſt. Ea eſt, lucrum ex conuentione vſus nomine, vel propter admiſſam in ſoluendo morā, cum tempore ad ſortem accedens. *Hoſtienſ. in Summa.* Pœna à Græcia deſcendit. Nam illic ποινὴ [illegible] Eſt autem ſicut ex ijs, quæ Cato & veteres ſcribunt, docemur, Certa vel quantitas, vel ſpecies, ſi contra quam cautum eſt, factum ſit, promiſſa, *l.4. §. Cato. de verb. oblig.* Quid intereſt ab eo, quòd in rem noſtrā ſit, dictum eſt: ſicut Donatus tradit. Id ego ex Iulio Paulo, & ijs quæ Celſus & Tubero in eam rem ſcripſere, nihil aliud opinor, quàm iuſtam æſtimationem eius, (*l. ſtipulationes non diuiduntur. de verb. oblig.*) quod mihi aduerſarij facto aut culpa, vel damnum in rebus illatum, vel lucrum quod facturus eram, ademptum eſt, *l. ſi commiſſa, rem rat. habe.* Quid interſit inter vſuram & fructus, paucis ex Domitio Vlpiano docemur. Nam, rei, fructus: pretij eſſe vſuram, *l. item. §. pen. de pet. hær. Cort. lib.1.* [illegible] *cap.22.*

FRVCTVS appellatione intereſſe quoque continetur. *ff. ſi ſeru. vend. l. loci corpus. §. in confeſſoria. & l. ſi fortè. §. fin.* Alb. Obſeruandum etiam, cùm agitur in rem, fructuum nomine contineri vtilitatem, tam ex fructu, quàm vſu prouenientem, *l. cùm in rem. ff. de rei vind.* Spieg. Sæpè fructus pro vſufructu ponitur. *Cuiac. ad leg.38. §. ſi quis ita. ff. de verb. oblig.*

FRVCTVS dupli, de quibus Paulus ſcribit *lib.5. ſentent. tit.9.* ij ſunt, qui à Vlpiano maiores fructus dicuntur *in l. 6. §. vlt. ff. mand.* idque ex 12. Tabul. originem duxiſſe putat Cuiac. *l.5. obſeruat. & emend. cap.21.*

FRVCTVS intelliguntur, ait Paulus, deductis impenſis, quæ quærendorum, cogendorum, conſeruandorum, eorum gratia fiunt. *§. fin. l. ſi à patre. ff. de petit. hæred.* Spieg.

FRVCTVS omnis in omni actione definiendus eſt, deducta impenſa: quoniam nulli fructus contingunt ſine aliqua hominis cura, & ſine aliquibus impenſis, *l. fructus. ff. ſolut. matrim.* Spieg.

FRVCTVS annui fundi Corneliani, quid hæc verba velint, not. *in l. quis ita. ff. de vſufruct. & per Azon. in ſumma, cod. tit. §. conſtituitur.* Alber. Spieg.

FRVCTVS ciuiles ſunt, qui iure percipiūtur. Vt ſunt ſalaria, penſiones, eiuſmodique obuentiones, quarum ſolet eſſe eadem cauſa, quæ & naturalium eſt. Diſcrimen tamen eſt in perceptione & acquiſitione. Nam in naturalibus inſpicimus tempus collectionis: in ciuilibus tempus ceſſionis, quo deberi incipiunt: niſi fortè debeantur ratione fructuum naturalium, &c. *Bald. tit. de vſufruct.*

FRVCTVVM quidam naturales, & quidam induſtriales ab Accurſ. paſſim appellantur: naturales ij ſunt, qui ſpontè natura producuntur, nec eis hominis induſtria dat initium, vt poma, & ligna de ſylua cædua. *l. fructus. ff. de vſuris.* Induſtriales verò dicūtur, quos citra hominis operam induſtriamve natura non proferret, vt ſegetes & fruges omnes, *d. l. fructus. ff. de vſur. Forcat. in prima Iuris ciuilis. cap.18. confer notata à Menoch. lib.2. de arbitr. iud. caſ.210. & tract. de recuper. poſſ. remed.15. qu.40. Coraſ. lib.5. miſcell. cap.9.*

FRVCTVS fructuum qui ſint. vide *l. cùm autem redhibitio. §. cùm redhibetur mancipium, de ædil. edict.*

FRVCTVS hominis in operis eſt, & operæ in fructu ſunt, *l. in hominis. & l. ſeq. ff. de oper. ſeru.* Spieg.

FRVCTVS pendentes, pars fundi ſunt. *l. fructus. ff. de rei vindic. cum concord.* Cenſentur tamen res mobiles, propter futuram mox perceptionem, *de quo Bartol. in l. vlt. de requir. reis.* Spieg.

FRVCTVM vicem vſuræ obtinere ſcribit Vlpianus *in l. vſuræ. ff. de vſur.* id eſt, loco fructuum vſuras ſuccedere, quoniam vnius rei duas acceſſiones petere, iniuria eſt: ſimiliter etiam de fructibus alibi reſpondit, *l. is cui. §. quæri poterit. ff. vt in poſſeſſ. leg. cavtur.* quòd ſcilicet in vicem vſurarū fructus cedant: quin etiam *in l. minor. 25. annis cui, &c. §. 1. ff. de minor.* ſpeciem refert, in qua & vſuras vicem fructuum, & contrà fructus vicem vſurarum obtinere reſpondit. Hot. *de vſur. cap. 3. lib. 1.*

FRVCTVS verbum, interdum ius, interdum corpus ſignificat, *l. 43. ff. de euict.* Ad ius cùm refertur, ius vtendi fruendi ſignificat. Vſusfructus itaque, an fructus legetur, nihil intereſt. Nam & vſufructui vſus ineſt, *l. 14. §. 1. ff. de vſu & habit. l. 41. ff. de vſufruct. legat.* Fructus quandoque ſine vſu conſtituitur, *l. 5. §. ſed & ſi vſus. ff. vſufruct. quemadmod. cau.* Cùm autem ad corpus refertur, eos propriè, qui ex re ipſa naturaliter naſcuntur, fructus complectitur: & ab vſuris, penſionibus, cæteriſque obuentionibus ſeparantur, *l. 29. ff. de hæred. petit. l. 34. ff. de vſur. l. 39. §. fructus. ff. de legat. 3. l. 11. ff. de donatio.* Hæc enim omnia non fructus eſſe, ſed fructuum vicem obtinere dicuntur, *d. l. 34. & l. 83. ff. de legat. 3.* cùm non natura proueniant, neque ex eo corpore, ſed iure percipiantur, & ex obligatione, *l. 62. ff. de rei vind.* In fructu planè fundi arundo cædua, & ſylua eſt, *l. 40. §. pen. ff. de contrah. empt.* Briſſ.

FRVCTVS aridi, & liquidi qui. vide *in auth. nullus cred. agricol. circa princ.* Prat.

FRVCTVS percipere, id eſt, à ſolo ſeparare: perceptique dicuntur, qui terra teneri deſierunt, *l. vſusfructuarius meſſem, quibus mod. vſusfr. amitt. Donell. de vſufruct.*

FRVCTVM percipi, ſpica aut fœno cæſo, aut vua adempta, aut excuſſa olea, quamuis nondum tritum frumentum, aut oleum factum, vel vindemia coacta ſit, Labeo ait, teſte Paul. *in l. ſi vſusfructuarius. ff. quib. mod. vſusfr. amit.* Sp.

FRVCTVS percipiendi ſunt, quos tam petitor percipere potuiſſet, quàm poſſeſſor, *l. ſi nauis. §. fin. de rei vind.* Fructus verò percepti, ſeparati dicuntur à ſolo, *l. pen. eod. tit.* Duobus autē modis dicuntur fructus tam percepti, quàm percipiendi: de quibus latè Spec. *tit. de fruct. & intereſſe. §. 1. per tot.* adde Bart. *in l. ex diuerſo. §. ſi petitor. ff. de rei vind.* Sp.

Horum fructuum alij pendentes, (vngeſamlete) alij percepti (geſamlete) dicuntur. Pendentes ſunt, qui terra adhuc continentur, qui terræ & fundo cohærent, *l. 44. ff. de rei vind. l. 12. §. Iulian. l. 27. ff. de vſufruct. l. 25. §. non ſolùm. ff. quæ in fraudem credit.*

Appellantur & ſtantes fructus *in l. 7. §. interdum. ff. ſol. matr. & l. 26. ff. de furt.*

His opponuntur percepti, qui ſcilicet iam à ſolo ſeparati ſunt, *§. is verò. Inſtit. de rer. diuiſ.*

FRVCTVS portionis inſtar obtinet, *l. cùm filius. §. dominuſ. de legat. 2.*

FRVCTVS quæruntur, colliguntur, conſeruantur, *l. ſi à patre. §. fructus. ff. de petit. hæred.*

FRVCTVVM eouſque habenda ratio, quouſque haberetur, ſi res petita non periiſſet, id eſt, ad rei iudicādæ tempus. *Vide l. fructus. ff. de rei vind.* Spieg.

FRVCTVVM autem fundo cohærentium alij maturi, alij immaturi dicuntur: tametſi vni ſint, non diuerſi, hoc eſt, eadem res, *in l. fin. §. pen. ff. quæ in fraud. cred. Adde gloſ. in l. fructus. ff. de rei vind.* Spieg.

FRVCTVS & vſus hoc differunt, quòd fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt: & fructus quidē ſine vſu eſſe non poteſt: vſus ſine fructu poteſt: vt ſi tibi fructus deducto vſu legatus ſit, inutile ſit legatum: & ſi vſufructu legato fructus adimatur, totum ademptum ſit: ſed ſi fructus ſine vſu videatur conſtitutus, qui & ab initio conſtitui poteſt: ſed ſi fructu legato vſus adimatur, nulla ſit ademptio, *l. 14. §. 1. ff. de vſu & habit. vide Vſus, à fructu. adde, Frui plus.*

FRVGALIS, Maxilla, Vexillum, hæc tria ſcribit Quintil. euulſa à Latino ſermone. Inſulanus credit illum ad priſca & abolita tempora reſpexiſſe: cum alioquin in receptis habeantur. Quamuis autem frugalem Grammatici dici negent, frugalitas tamen, frugaliter, & frugaliſſimus dicitur. Cicer. *libr. Tuſculan. quæſt. 3.* [Frugalitas, vt opinor, inquit, à fruge, qua nihil meliùs è terra oritur.] *lib. de Finibus 2.* [Quod benè, id eſt, rectè, frugaliter, honeſtè.] *in Verr. 3.* [Homo autem ordinis ſui frugaliſſimus.] Spieg.

FRVGALITATIS nomen tanquam ad caput referre volumus: quòd niſi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud tam perulgatum eſſet, vt iam prouerbij locum obtineret, Homines frugi omnia benè facere. Cicero autor, *lib. Tuſc. quæſt. 4.* Itaque complexa eſt fortitudinem, iuſtitiam, prudentiam, temperantiam. Subindicat idem ex Hugone, neſcio quo, Alb. Spieg. *Adde Brechæum. l. frugem. de verb. & rer. ſignif.*

FRVGES, Varrone, Donato, & Seruio autoribus, inde dictæ, quòd his fruamur. Earum autem duo genera prima Plinius facit, *lib. 18. cap. 17.* Frumenta, vt triticum, hordeum: & legumina, vt faba, & cicer. Itaque Paulus *lib. ſent. 3.* [Frugibus legatis, inquit, tam legumina, quàm triticum & hordeum continentur.] Atque hæc quidem antiquiſſima & maximè propria eſt huius vocis ſignificatio: quæ finibus illis ita reſtrictè circumſcripta eſt, vt ab alijs rebus omnibus, quæ terra gignuntur, diſtinguerentur: nam hæ non fruges, ſed fructus appellati ſunt, veluti vinum, oleum, & baccæ glandeſque arborum. Hinc illud Ciceronis *Verrina 5.* [Senatus Conſulibus permiſit, vt vini & olei decumas, & frugum minutarum Romæ venderent: legemque his rebus, quæ ipſis videretur, edicerent.] Item *lib. Offic. 2.* [Neque enim frugum fructuumque reliquorum perceptio ſine opera hominum vlla eſſe potuiſſet.] Hinc Paulus ſcribit *in l. frugem. 77. ff. de verbor. ſignificat.* à Iuliano eos reprehendi, qui dicerent, Fruges omnes eſſe, quibus homo veſcatur: neque enim poma fruges dici, vt nec carnem, aut aues, ferasve. Poſtea verò conſuetudo loquendi eo progreſſa eſt, vt etiam ad omnes fructus terræ, quos in alimoniam vertimus, hoc nomen pertineret: vnde frugiferæ arbores dictæ, vt Priſcianus ſcribit: vnde frugum copia & inopia, pro iis omnibus quæ terra gignuntur. Atque hæc quidem ita ſe habent. Quod autem Paulus *ad d. l. 77.* ſcribit, Frugem pro reditu appellari, non ſolùm quod frumentis aut leguminibus, verùm & quod ex vino, ſyluis cæduis, cretifodinis, lapidicinis capitur: hoc ego, vt verè dicam, nuſquam me alibi legiſſe memini: ac planè cuiuſmodi ſit, ſatis exiſtimare non poſſum. Hot. *ex Connani lib. 4. cap. 1. num. 2. & 3. & adde Forcat. in penu Iur. ciuil. cap. 5.*

FRVGES, à fruendo dictæ ſunt: vel à fru mine, quod ſumma pars gulæ eſt, per quam cibus in ventrem demittitur. *Donat. ad Terent. Connan. lib. 4. cap. 1. num. 2.* hinc frui idem quod veſci. Sunt autem fruges, quibus homo veſcitur, præter carnes & poma. Atque frugum duplex genus: Vnum, quod ariſtam habet, vt frumenta: aliud, quod ſiliquam, vt legumina. *Alciat. de verb. ſign.* Generaliter fruges dicuntur, quicquid ex fructu terræ in alimoniam vertimus. Spieg. Hinc ad bonam frugem ſe recipere, & euadere, & ad bonam frugem redire: quòd Budæus diligenter adnotauit. Ideo autem homo frugi dicitur, id eſt, frugalis, quòd ex ea virtute modeſtiæ & temperantiæ, qui frugalitas dicta eſt, maximos omnium bonorum noſtrorum fructus percipimus: *Brechæus l. frugem pro reditu. ff. de verb. & rer. ſign.*

FRVGI bonæ ſeruus, id eſt, fructuoſus, vtilis, neceſſarius, per quem ſit aliquid quo fruamur. Contrarium eſt nequam. Quintil. *lib. 1.* [Quum M. Cælius ſe eſſe hominem frugi vult probare, non quia abſtinens ſit, nam id ne mentiri quidem poterat: ſed quia vtilis multis, id eſt, fructuoſus ſit, dicit.] vnde dicta eſt frugalitas. Frugi, pleriſque videtur eſſe dictio indeclinabilis: quidam figuratè datiuum eſſe putant. vt ſit homo frugi, id eſt, ad frugem, vt ait Priſcianus *lib. 4.* qui idem *in lib. 5.* inclinari dicit, huic frugi, hanc frugem, ab hac fruge. Nam vetuſtiſſimi, inquit, Frux, & fruges nominatiuum protulerant. Igitur frugi homines ignauis opponuntur, hoc eſt, quibus tua res curæ non eſt: quemadmodum frugi ſeruus dicitur, qui domini commodum cordi habet. Alphen. *l. ſi vendita inſula. de peric. rei vend.* [Quamobrem ſi diligentiam venditor eam adhibuiſſet in inſula cuſtodiēda, quam debent homines frugi & diligentes præſtare, ſi quid accidiſſet, nihil ad eum pertinebit] Spieg.

FRVIMVR noſtris rebus, vtimur alienis. Itaque, inquit Cicer. *lib. 1. epiſt. famil.* [Sic omnibus tuis rebus fruor, vt meis.] Et *eodem lib. 1.* [Aulo Trebonio qui in tua prouincia magna negotia & ampla & expedita habet, multos annos vtor

nos vtor valdè familiariter, &c. *Brecheus l. rectè dicimus. num. 32. tit. de verb. & rer. ſignif.*

FRVI, plus eſt quàm Vti. Nam Vti eſt ad vſum & neceſſitatem vti, Frui eſt omnem rei fructum commoditatemque & vtilitatem percipere, *l. 23. ff. communic. diuid.* Itaque qui fruitur, non ad vſum modò cottidianum, ſed & ad abuſum & ad compendium & quæſtum vti poteſt. Dicimus autem locum fruendum locari & conduci, *l. 1. ff. de loco publ. fruend. l. 1. in fin. ff. ſi ag. vectig. l. 7. §. Papin. ff. ſolut. matrim.* Vitru. *l. 7. cap. 8.* Non minus etiam Lemno, cuius inſulæ vectigalia Athenienſib. Senatus P.Q.R. conceſſit fruenda.] Feſtus *lib. 10.* [Lacus Lucrin. in vectigalibus primus locatur fruendus ominis gratia.] Sic enim illic legendum eſt. Briſſ.

FRVMENTA, aut cibarijs villicorum, aut ſeminando fundo legato deſtinata, inſtrumenti vicem habent, *Comment. lib. 4. cap. 1. num. 9.*

FRVMENTA in herbis eſſe cenſentur, cùm ſpicis adhuc carent, quæ niues poſſint corrumpere. Labeo in l. fiſtulas. §. fin. ff. de contrah. empt. Vlp. *in l. frugem. ff. de verbor. ſign.* frumentum id eſſe, quod ariſta in ſe teneat rectè Gallum definiuiſſe ait. Prat.

FRVMENTARIA teſſera. non eſt quædam menſura frumenti, quæ non alibi, quàm Romæ extet, vt falſo traditum eſt *in l. mortuo. ff. de leg. 2.* ſed ſignum erat frumentariũ, quo exhibito, frumentum à Principe dabatur populo Romano, vt hodie quibuſdam in locis nummi plumbei, vel ærei, vel quid ſimile, quod pro ſymbolo ſit, wahrzeichen. Ex quo factum eſt, vt Teſſera pro iure percipiendi frumentum accipiatur, *auctor Budæus in annot. ad l. ſed & ſi ſuſceperit. de Iudic.* Quia autem Romæ tantum teſſeræ frumentariæ dari ſolebant, ideo earum legatum Vlp. hoc cenſet Romæ tantum, non etiam in prouincia deberi. Spieg.

FRVMENTATIO, labor militum in frumento intra caſtra præſidiaue congerendo. Macer. *l. 12. §. 2. ff. de re milit.* [Officium tribunorum eſt, vel corũ qui exercitui præſunt frumentationibus commilitonum intereſſe.] Hot.

FRVMENTATORES latinè dicũtur, quos græci σιτώνας, hoc eſt, coemendo frumento curatores præpoſitos. Hæc enim munera erant apud Athenienſes, aliaſque ciuitates, quæ frumento importato vtebantur, *l. munerum ciuilium. §. 1. ff. de muner. & honorib.* Hinc Sitonia, munus dicitur publicæ frumentationis, *l. 2. in princ. ff. de vacat. & excuſat. muner.* Et Sitonæ adminiſtrat. rer. ad ciuit. pertin. Debitorum ex huiuſmodi publicis contractibus, fit mentio *in l. 3. C. de comp.* Oldend.

FRVMENTVM, ſanè quamuis frumẽti appellatio amplior ſit, *κατ' ἐξοχὴν* de tritico intelligimus: atq; hoc communem loquendi vſum in Italia obſeruare tradit Alciat. Spieg.

FRVMENTI appellatione continetur hordeum, auena, triticum, ſiligo ſiue Zea, quæ Longobardico vocabulo ſpelta: ab Accurſio vocatur ſæpè, ſecale ſiue tipha, miliũ, panicum, milium Indicum, quod melecam Accurſius ſua lingua vernacula, alij ſurgum vocant, quod proceritate ſuas cognatas fruges ſuperet milium & panicum. *Cuiac. ad l. 94. de verb. ſig.*

FRVMENTO arenam vel aliud miſcere, vt difficilis ſeparatio ſit. *vide Vlp. ad l. Aquil.*

FRVSTRA eſſe, quod eſt, exitum ſperatũ non habet, quodque non ex ſententia euenit, dicitur. Igitur pro nequaquam, incaſſum, inutiliter, ac ſine vllo rei effectu ſæpè accipitur. *Exempla indicat Alberic.* Spieg. Sumitur etiam fruſtra, pro ſuperuacuò, non neceſſariò, *l. 1. §. ſi quis vxori. ff. de dot. prælegat. l. 3. ff. quando dies leg. l. 31. ff. de euict.*

FRVSTRANDAE actionis cauſa latitare non dicitur, qui præſens iudicium ſubire non compellitur, *l. 3. ff. de ind.* Alberic.

FRVSTRARI eſt trahere moram & tergiuerſari. *Cuiac. l. 4. de commouendis fiſc. debit. C. lib. 10.* & mora ipſa, ipſa illa debitoris dilatio, fruſtratio dicitur, *l. hominem. ff. mandati. l. penult. vnde vi.* Id enim eſt fruſtrari aliquẽ, cum in eo, quod à te expectat, quodque illi cum opus eſt, præſtare debeas, illum fallas ac deſtituas, faciaſque vt fruſtra ſit quod expectat. *Donell. de Mora.*

FRVSTRARI tempus, verſpätigen / poſt tempus, hoc eſt fruſtra petere: *apud Vlp. in l. ſed & ſi per prætorem. §. alioqui exempta, quib. cauſ. maior.*

FRVSTRATIM, pro fruſtra, & minuatim, *13. quæſt. 2. §. hic ita. not. extr. de præſumpt. c. audiuit.*

FRVSTRATIONEM, pro fallacia, quæ vulgò fallitẽ mercatorum dicitur, vſurpat Papin. *in fin. l. 3. de vſur.* ſed & apud alios auctores deceptionem ſignificat. Spieg.

FRVSTRATOR quis dicatur, indicat gloſſ. v. volunt, ſingularis, *in l. meritò. ff. de vi & vi arm.* Papinianus *de negot. geſt. l. liberto. §. litem.* [Fruſtratoris amicus vltro egit, cauſas abſentiæ eius allegans iudici.] & paulo poſt: [hoc verum eſt, quia fruſtrator condemnatus eſt.] Spieg.

F V

FVCARE, eſt tingere & colorare, *l. 1. C. quæ res vendi non poſſ. l. vlt. C. Theod. de ſacrileg. Cuiac. in l. vellera, de veſtibus holober. & aur. & de in tinct. ſacr. m. C. lib. 11.*

FVCATVM, pro falſo, diſſimulato, tecto.

FVCVS herbæ genus, quod Græci φῦκος vocant, tingendis lanis vtile. Vnde ſimpliciter fucum pro colore reperire licet: & fucare pro colorare, maximè ſi colorem non natiuum, aut genuinum, ſed artificioſum ac velut adulterinum ſignificemus, *l. 1. C. quæ res vend. non poſſ.* Spieg.

FVCI appellatione, *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publ.* haud ſatis ſcio, an frutex in Creta naſcens ſignificetur, quem Græci φῦκος θαλάσσιον, Latini fucum marinum vocant: cuius meminere Dioſcorid. *lib. 4.* & Plin. *lib. 13. cap. 23. & lib. 26. cap. 10.* Poteſt enim & fucus muliebris accipi. Briſſ.

FVCVM facere, pro eo quod eſt, impoſturam facere, & artificioſa diſſimulatione deludere: & ſine fuco, pro ſimpliciter & apertè, frequẽs eſt apud bonos autores. qui etiam medicamentum illud, quo cuti ſuperinducto muliérculæ vitia formæ diſſimulant, quaſique perſonam aſſumunt, fucum vocant. Vt autem fucus eſt color arte additus, ita perſona, facies eſt non vera, ſed appoſititia. Vnde eleganter dictum à Seneca: [vt perſonam malit, quàm faciem,] id eſt, Roter. interprete, videri malit, quàm eſſe. Spieg.

FVCVS, color eſt arte additus: Quamuis Eraſmo referente, ſimpliciter fucum pro colore reperire licet: & fucare, pro colorare, *vt in l. 1. C. quæ res vend. poſſ. Vide de conſ. . r. diſt. 5. fucare.* Quin & colorem pro fuco vſurpauit Iulianus *citante Vlpian. ad S.C. Macedon. l. item ſi fi. in famil. in princ.* Spieg.

FVERIT. Hoc verbum ſcriptum in teſtamentis (cùm & præteritum & futurum tempus reſpiciat, *l. ſi fuerit. ff. de reb. dub. l. ſi non fuerint. ff. pro ſocio.*) quomodo accipiendum ſit, declarat Bart. *in l. hoc articulo. ff. de hæred. inſtit.* Spieg.

FVFIDIVS fuit Iuriſconſultus, cuius autoritate Paulus vtitur *in l. Fufidius. ff. de bon. auctor. iudic. poſſ.* & Africanus *ex eius quæſtionum. libr. 2.* ad legatum ornamentorum pertinentem quandam ſententiam refert *in l. 5. ff. de aur. & arg. leg.* vbi tamen ſcriptum eſt, Phuphidius, pro Fufidius. Forſitan hic ille eſt Fufidius, quem M. Tullius *in Bruto*, in aliquo patronorũ numero fuiſſe ſcribit: ad quem etiam M. Scaurus tres libros de vita ſua ſcripſit, vt & Plinius teſtatur, *lib. 33. cap. 1. Cuiac. lib. 3. obſeru. cap. 9.*

FVGA, eſt abſceſſus cum celeritate. Eam Baldus, vt noſtri dicunt interpretes, magiſtraliter diuidit in voluntariam, cauſariã & ignominioſam. Prior grauat fugientem ſuſpicione magna, non tamen quę iuſtam fidem mereatur, nondum cognita re ipſa, *auth. ſi vero. C. vt omn. iudic. tam ciuil. quàm milit.* Altera excuſationem habet. Non enim omnis, qui de loco recedit, pro fugiente habetur, ſiquidem cauſa faciendi, non factum inſpicitur. *l. verùm. in princip. ff. de furtis.* Huic contraria, quod cauſam non habeat quæ excuſet, ignominioſa dicitur. Spieg.

FVGA lata. *Quære, Lata fuga.*

FVGAM facere videtur liber homo, pro ſeruo ſe gerẽs, *l. quod autem diximus. §. varijs. ff. de liber. cauſ.* Spieg.

FVGA quandoque pro exilio, *l. 4. §. ad tempus. ff. de re milit. l. 5. ff. de interd. & releg.* Quam ſignificationem, & in alijs auctoribus cum Græcis tum Latinis frequentiſſimam eſſe, ait Cuiac. *in l. vlt. de ijs qui in exil. dat. vel ord. mot. ſunt. C. lib. 10.* Scribit autem Seruius veteres properantium iter fugam appellaſſe. Inde fugitiuus. Briſſ.

FVGA quomodo puniatur, vide eundem Cuiac. *obſ. lib. 7. cap. 22.*

FVGAM vendere dicebantur, qui ſeruos in fuga conſtitutos vendebant. quod Senatuſconſulto prohibitum erat. Qui verò abſentes ſeruos vendebant, aut etiam fugitiuos quærere & diſtrahi mandabant, in Senatuſconſultū quaſi fugæ venditores non committebant. *l. 2. ad l. Fabia. l. 6. C. eod. l. 35. §. ſi quis amico. ff. de contr. empt.* Briſſ.

FVGAX, qui propter timiditatem facilè fugit.

FVGERE, pro non intelligere. quicquid enim non intellexeris, fugit me, dicis, ait Auguſti. *tract. 25. in Ioa.* Sp.

FVGIENTES, Reos, Impp. dicunt, Græcorū exemplo, qui φεύγοντας appellant, *l. 11. §. & ſiquidem. C. de iud. l. vlt. §. vbi autem. C. de bon. mater. l. 2. in princ. & §. 1. ff. C. de inreiur. propt. cal.* Briſſ.

FVGIENS quomodo non morare dicitur, pulchrè oſtendit Iuriſconſ. *in l. Titius. de ſer. export.* Interdum, ſed adiectiuè, pro dubio & in vitium inclinante ponitur. Cic. [Qui vinum fugiens, vendat ſciens, debeátne dicere non neceſſe putat Diogenes: Antipater, boni viri exiſtimat.] Itaque fugere in vino, Latinè dicitur, quod vulgò, non ſeruari dicimus. Spieg.

FVGITARE quæſtionem, pro formidare, & fugere tormentum, *apud Cicer. pro Roſcio Amer.*

FVGITIVI appellatione Labeoni ex fugitiua natus non continetur, *teſte Vlp. in l. 1. in fine, de fug.* Spieg.

FVGITIVARII apud antiquos fugitiuorum repreheſores erant: qui eam operam profitebantur, vt fugitiuos inueſtigatos reducerent. Iuriſconſul. *in l. ſi apud te, locati.* [Non enim ambo, inquit, pecuniam ego & fugitiuarius depoſuimus.] Adde Cuiacium *obſeruat. & emendat. lib. 5. c. 8.* qui poſt l. ſi apud te. ff. de præſcript. verb. & l. 1. C. Theod. ſi vag. pet. mancip. adducit locum ex Floro, *lib. 3.* dum bello ſeruili vti capta fuerint prætorum caſtra, fugatíque ciues narrat, ita inquit: [Qui per fugitiuarios detrahi debuiſſent, prætorios duces profugos prælio ipſi ſequebantur.] Sic in antiquis exemplaribus legitur, & ſic ex ſuis legit Vinetus vir de bonis literis optimè meritus. *Cuiac. ſupra alleg. loco.* Locus quoque Varroni fugitiuarius dicitur, id eſt, qui fugæ pateat. Dicitur autem Fugitiuarius ea forma, qua thurarius, de quo Budæus *in l. venditor. ff. commun. prædior.* & Anataria quædam aquila apud Plinium, id eſt, anatum inſectator. Spieg.

FVGITIVVM iumentum, aut erronem etiamſi fugiat, aut erret, non dicitur, *auctor Pomponius in fin. l. Labeo. ff. de ædil. edict.* Spieg.

FVGITIVVS non eſt, qui ad amicum domini confugit. *l. bouem. §. qui ad amicum. §. qui perſuadet. §. ſi ſeruum. ff. de ædil. edict.* Obſeruandum, quòd fugitiuus ſeruus etiam dicitur, qui à domino ea mente recedit, ne ad eum redeat, etiamſi mutato conſilio ad eum reuertatur. *Vide Vlpian. in elegantiſſima l. quis ſit fugitiuus. ff. de ædil. edict.* Diuiditur autē fugitiuus, *vt ex ead. l. patet.* in erronem & fugitiuum: rurſus erro in fugitiuum & erronem. Sanè Triphoninus oſtendit, ſolam mentem propoſitumque fugiendi non ſufficere, vt fugitiuus quis dicatur, niſi & aliquis actus fugæ acceſſerit, *l. fugitiuus. de verb. ſignific.* Spieg.

FVGITIVVS quid ſit, definit Ofilius: Fugitiuus eſt, qui extra domini domū fugæ cauſa, quo ſe à domino celaret, manſit. Caſſius ſcribit, fugitiuum eſſe, qui certo propoſito dominū relinquat. Item apud Viuianum relatum eſt, fugitiuum ferè ab effectu animi intelligendum eſſe, non vtique à fuga. *Vlpian. in d. l. quis ſit. de ædil. edict.* Prat. Nam eum qui hoſtem, aut latronem, incendium ruinámue fugeret, quamuis fugiſſe verum ſit, non tamen fugitiuū eſſe. Item nec eum quidem qui à præceptore, cui in diſciplinam traditus erat, aufugiſſet, fugitiuum fuiſſe, ſi fortè ideo fugerit, quia immoderatè eo vtebatur. Apud Labeonem & Cęlium quæritur: Si quis in aſylum cōfugerit, aut eo ſe conferat, quo ſolent venire, qui ſe venales poſtulant, an fugitiuus ſit. Ego puto non eſſe fugitiuum eum, qui fecit id, quod publicè facere licere arbitrabatur: Nec eum, qui ad ſtatuam Cæſaris confugit, fugitiuum arbitror: non enim fugiendi animo hoc facit: Idem puto & in eum, qui in aſylum vel quo aliò confugit; quia non fugiendi animo hoc facit. Si tñ ante fugit, & poſtea ſe cōtulit, non ideo magis fugitiuus eſſe deſinit. Item Cęlius ſcribit, placere eum quoq; fugitiuū eſſe, qui eo ſe conferat, vnde eum dominus recuperare non poſſit: multo magis illum fugitiuum eſſe, qui eo ſe conferat, vnde abduci non poſſit. Maſſ.

FVGITIVORVM notæ & ſupplicia. Fugitiui compungi ſolent notis vel literis, quibus perſæpè dignoſcuntur & deprehenduntur, *l. 2. ff. de fugit.* Petronius Arbiter. Notum fugitiuorum epigramma. Quintilianus, ſi quis fugitiuo ſtigmata ſcripſerit. Clemens Alexandrin. *3. παιδαγ. τὴν δ᾽ ἀπείθειαν στίγματα δηλοῦσι.* Solebant & ita plerīq; reorum frontibus notari, veluti lege Remmia calūniatores, quod tollitur, l. ſi quis. C. de pœn. Boetius *de conſolatione.* [Et dixit, vt notas inſigniti frontibus pellerentur. Seneca *de ira.* [varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inſcriptiones frontis, & beſtiarum immanium cauernæ.] Solebant & fugitiui pedum amputatione coërceri, atque adeò qua parte peccaſſent, eadē mulctari, *l. 3. C. de ſeru. fugit. Cuiac. obſer. lib. 7. cap. 13.*

FVLCIRE, eſt veteri operi inſtituendo remedium adhibere. *Vlpianus in l. 1. §. ſi quis ædificium. de oper. nou. nunc.* Sp.

FVLCIMENTVM, fultura, & ſuſtentaculum: à fulciendo dicta. Vlpian. *de fund. inſtr. l. quæſitum,* [Proinde, inquit fulcimenta ſi qua habeat,] item *in tit. ſi ſeru. vind.* [Sicuti autem refectio, ait, parietis ad vicinum pertinet, ita & fultura ædificiorum vicini.]

FVLCRA ſunt, vt docet Seruius, lectorum ſpondę, quæ legato lecto contineri, ait Vlpianus, *in fin. l. librorum. de leg. 3.*

FVLLO, qui veſtes polit, emaculatque, non pannarius. Vlpianus *de furt.* [Fullo, inquit, vel ſarcinator, qui polienda, vel ſarcienda veſtimēta accipit.] *Vide §. fin. Inſt. mand.*

FVLLONICA, dicitur ars & exercitium fullonum, ſubſtantiuè nomen ipſum accipiendo: ſi artem adijcias, adiectiuum erit. Vlpian. pro officina fullonum poſuit *in l. 3. de aqua plu. arcend.* Nam ſententiæ concinnitas ita intelligi cogit, à qua ſatis abſurdè receſſit interpres. Spieg.

FVLMINIS ictu deuſta armamenta. *in l. nauis aduerſa. ff. ad leg. Rhod. de iactu.* Hinc fulminare ſententias, id eſt, ferre, *cap. 1. de ſent. excomm. lib. 6. Ioan. Bellon. etymol.* Alber.

FVLTVRA quoque, idem eſt, quod fulcimentum, &c. *Horat. 2. ſerm. Vlp. in tit. ſi ſeruitus vindicetur. l. ſicuti autem. vide ſuprà. Fulcimentum.* Nebriſſ.

FVMVS, à furuo, notæ ſignificationis. *Vide l. ſi quis fumo, ff. ad leg. Aquil.* Item dicuntur promiſſa magnifica quidem, ſed inania. Vnde fumos vendere, pro eo quod eſt, principum beneuolentiam, ſimulato commendationis officio, per occaſionem familiaritatis pretio vendere. *Adi Chil. Eraſm.* Spieg.

FVMI, ſicut aquæ immiſſio eſt. *Vide Vlp. in l. ſicuti. §. Ariſto, ff. ſi ſeru. vind.* Spieg.

FVNAMBVLI, ſeu Funerepi dicuntur ij homines, qui per funes ambulare ſoliti ſunt, Græcè σχοινοβάται: qua voce apud Latinos Terentius Poëta & Meſſala vſi traduntur: vt Apuleium mittamus, qui funerepos homines appellat *in oratione ad Seuerianum proconſulem Carthaginis, vt annotauit Crinitus lib. 5. cap. 15. de boneſt. diſcip.*

FVNCTIO noſtris eſt vſus, vtilitatiſve ipſius effectus, & æſtimatio, quæ pro alia re fit, vt creditori ſatisfiat. Paulus *in l. 2. §. mutui datio.* [Quia, inquit, in genere ſuo functionem recipiunt.] Idem *in l. precia. ad leg. Falcid.* [Precia rerum non ex effectu, nec vtilitate ſingulorū, ſed communiter fungūtur, id eſt, mutua vtilitate penſantur.] Sic idem *in l. ſi ſeruum meum. ad l. Aquil. & in l. certum. ſi certum pet.* [Quatenus mutua vice res fungantur, quæ tantūdem præſtent.] Spieg.

FVNCTIONEM res in ſuo genere recipere, Paulus *l. 2. §. mutui. ff. ſi cert. pet.* quæ, vt aliàs idem ipſe auctor loquitur, mutua vice funguntur, & tantundem præſtant, *l. 6. ff. ſi cert. pet.* Prat. *ex Connani lib. 7. cap. 1. num. 4.*

FVNCTIO publica, quod ratione ſoli præſtetur, *l. 1. §. hic titulus. ff. de public. & vectig.* Perſonalis, quæ ob munus ſoluitur. *l. 1. C. de excuſ. mun.* Spieg.

FVNCTVS vita, *l. 1. C. ſi reus vel accuſ. mort. fuer. & l. 1. ff. de poſthum. hæred. inſtit.* Alberic.

FVNCTIO duobus modis ſumitur in iure: Primò functio accipitur pro vſu, vt in hoc exemplo, hæres qui in pon-

in pondere, numero & menſura conſiſtunt, vt vinum, pecunia & frumentum, in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem magis, quàm per ſpeciem, *l.2.§.mutui datio. ff.ſi cert.pet.* Itē functio publica pro tributo, quod debetur quolibet de populo, *vt l.omnes. C.de annon. & tribut. lib. 10. C. Ioan.Beſſon.etymol. vide infr.fungi res dicuntur, & fungibiles res, &c. vide infr.Fungi.*

FVNDA. Fundam pro retis genere dici non eſt ita infrequens: ſed eo nomine crumenam vocari, id verò non paſſim occurrit. Macrobius [cumq; acceſſiſſet ad ſellam, demiſſa in fundam pauperem manu, paucos denarios protulit, quos principi daret, adiecitq; μὰ κατὰ τὴν τύχην σεβαστὲ εἰ πλέον εἶχον πλέον ἂν ἐδίδουν.] ſed vt rete à ſimilitudine fundæ qua lapides iactantur, nomen habet, ita quoque loculi pecuniarum, quod ſpecie formaque fundam referrent. *Turnebus aduerſ.lib.18. cap.2.*

FVNDAMENTVM propriè in ædificijs dicitur.

FVNDVS eſt integrum aliquid: locus, eſt portio fundi: fundus finibus regitur, non locus. fundus ad prædia ruſtica, locus etiam ad vrbana pertinet: inde *in §.conſtituitur. Inſtit. de vſufruct.* in fundo & ædibus. Ad hæc locus eſt ſine villa, fundus cum villa: Inde inter cenſorias notas illa recenſetur à Plinio, minus arare quam vertere: id eſt, minus habere fundi, quàm villæ. *Cuiac.not.ad lib.2. Inſtit.tit. de vſucap.& long.temp.præſcr.*

FVNDVS, eſt definita pars agri, ſiue culta ſit, ſiue inculta. Prædium latius patet, & tam de vrbano, quàm ruſtico: nec de ſolo tantùm, ſed etiam de ædificio dicitur. Accipitur tamen fundus pro omni eo, quod ſolo continetur: à fundando dictus, vt in quem aliquid fundari poſſit. Ager autem eſt qui colitur, & qui fructuum cauſa habetur ad vſum hominis, ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ, id eſt, à rure. Poſſeſſio, vſus & præſcriptio eſt agri, cuius proprietas ad nos nō pertinet. Prædium tam ad poſſeſſionem, quam ad agrum refertur. Dicitur igitur fundus, & omnis ager, & omne ædificium, villæ domuſve, in quas fructus deuehuntur. Aedes, vrbana ſunt prædia, quæ ſolo ſuperficieque conſtant. Superficies, omne quod ſuprà faciem terræ eſt. Area, locus ſine ædificio: ab ariditate dictus, *vt in ea dictione latius dictum eſt.* Obſeruandum autem, fundum non magnitudine, ſed deſtinatione patrisfamil. ſecerni. Vnde etiam pars fundi, rectè fundus appellatur, *l.planè. §.fin.de leg.1.cum concord.* Fundi itē eſſe cenſentur ea, quæ intra ſe tenet, *l. Iulianus. §.vltim. & l. fundi. ff.de actio.empt.* Paulus hanc vocem *in l.ſed ſi. ff. de acquir. rer.dom.* vſurpauit pro vaſis potorij fundamento. Et quamuis fundus eſt quiddam minus quàm ager, Iuriſcoſſ. tamen promiſcuè vſurpant, *exemplum habes in l.quædam mulier. de rei vindic.* Spieg.

FVNDVS generis nomen eſt, & ſpecies ſub ſe habet, Arbuſtum, vineam, hortum, pratum, aurum, villam. Sic omnis vinea fundus eſt, non contra. & fundo ſublato, nec vinea poteſt ſubeſſe. *Connan.lib.4. cap.3. num.7.*

FVNDVS, inquit Iabolenus, eſt omne, quidquid ſolo continetur, id eſt, fundamentum eius rei quæ ſolo fundatur. At M.Varro *in lib.de ling.Latina* ſcripſit, fundum dictum, quòd ager videatur pecudum ac pecuniæ eſſe fundamentum, vel quòd fundat quotannis multa. Florētinus autem tradit, fundi appellatione omne ædificium, omnemque agrum contineri, *l.fundi.infrà, &c. Brechæus l.quæſtio eſt, de verb. & rer ſignif. &c.*

FVNDVS alius ſeruus dicitur, alius liber. Fūdus ſeruus eſt qui aliqua ſeruitute premitur: liber qui nulli eſt obnoxius, qui etiam optimus maximus dicitur, *Paul.de verb. & rer.ſignif. Connanus lib.4 cap.1. num.1.*

FVNDVS à poſſeſſione, vel agro, vel prædio diſtat, inquit Iauolenus. Fundus eſt omne, quicquid ſolo tenetur: Ager eſt, ſi ſpecies fundi ad vſum hominis comparatur: Poſſeſſio ab agro iuris proprietate diſtat: quicquid enim apprehēdimus, cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere, hoc poſſeſſionem appellamus. poſſeſſio ergo vſus, ager proprietas loci eſt. Prędium vtriuſque ſupraſcriptæ generale nomen eſt. nam & Ager, & Poſſeſſio huius appellationis ſpecies ſunt, *l.115. ff. de verb.ſign.* Hotom.

FVNDI appellatiōe plena proprietas, id eſt, cum vſufructu, ſignificatur, *l.cum qui.56. §.ſi à te. ff.de verbor.ſignif.* eſt enim fundus nomen iuris, *l.cogi.16. §.inde quæritur.ff.ad Trel.* Hotom. *Adde Cuiac.l.58. de verb.oblig.*

FVNDVS dicitur populus eſſe rei quam alienat: hoc eſt auctor, inquit Feſtus. quibus ex verbis intelligitur, Fundum fieri populum aliquem tum dici, cùm in re quapiam ſua alienanda eſt auctor, id eſt, approbator. quod genus dicendi crebrò Cicero vſurpat *in orat.pro Balbo.* Neque verò ad populos duntaxat, verum etiam ad quemuis auctorem referri ſolitum, argumento eſt illud Lyſitellis adoleſcētis apud Plaut. qui cùm Charmidis abſentis filiā à Lesbonico virginis fratre in vxorem ſibi dari pactus eſſet, vbi reuerſum patrem audiuit, ita loquitur:

> *Nunc mihi is properè conueniendus eſt, vt quæ cum eius filio egi, ei rei fundus pater ſit, potior eo.*

Vide noſtrarum obſeruat.lib.2. cap.5.

FVNDVS inſtructus. Inſtructus dicitur fundus, qui ea habet inſtrumenta, ſine quibus fundi exercitium inutile eſſet. Et ſunt inſtrumenta fundi ea, quæ fructus quærendi, colligendique, conſeruandive gratia parata ſunt, *l.inſtrumenta. de fund.inſtr. ff. Theophilus in §. ſi quis ancillas. Inſtit. de legat.* Et ſine ijs ipſis exerceri nequiret poſſeſſio. quam ob rem qui fundum inſtructum legat, videtur fundum cum ſuis inſtrumentis legaſſe, adeo, vt ſi tibi fundum cum inſtrumento legato, & poſt fundum vendidero, inſtrumentum vendicare non poſſis, *l. ſi cui. de fund. inſtruct. leg. ff.* Inſurgit autem non indigna quæſtio, quam in cæterarū exemplum adferam: Habebat quis duos fundos, & boues duos in altero fundo manētes, in altero opus facientes, tandem dominus hos fundos cum inſtrumento legauit duabus diuerſis perſonis, boues autem neutri reliquit: boues ei cedent qui fundum, in quo opus faciebant, conſequitur. quando huic ſoli commodare poſſunt, & non alteri. non enim ſecundum legem acceſſio ſunt fundi, in quo degebant, ſed alterius in quo opus faciebant, *l. tam quidem. ff. de fund. inſtr. & inſtrum.leg.* Hinc itaque eſt in Pandectis titulus. de fundo inſtructo, & inſtrumento legato. Anch. *Adde Forcat.Necyomantie dial.40. num.3.*

FVNDVS limitrophus. Alciatus illud cum alijs ſentit, limitrophos fundos dictos, non à lemenarchis, ſed à limitandis limitibus, quòd tenerentur eorum poſſeſſores annonam inde prouenientem ad caſtra militum ducere, qui in imperij limitibus excubabant aduerſus barbaros. Hinc limes Orientalis *Vopiſco in Saturnino*: limes Rhetius *eodē auto.in Bonoſo.* Anchoranus, Cuiacius, fundos limitrophos *in rubr.de fund. limitroph. & terris. &c. C. libr.11. & in l. multi. de fundo patri. C.eodem lib.1.* dici putat, quod inde milites limitanei alantur, *l. 8. d.tit. de fundis limitroph.* non quòd ad milites limitaneos pertineant. At fundi limitanei, qui dicuntur, ad milites limitaneos pertinent, itemque paludes & paſcua. *l.3. ſæpè iam allegat. tit. de fund.limitrophis.* Fundi autem caſtellorum ad milites caſtellanos pertinent. *l.2. C. eod.tit.Cuiac.in ſupr.alleg. rub.de fundis limitroph.&c.*

FVNDI confines. Terentius Clemens *in l.ſi cui centum.de leg.2.* [Sæpè enim, inquit, confines fundos etiam ſupra iuſtam æſtimationem (höher dann es werth iſt) intereſt noſtra acquirere.] Spieg.

FVNDVM cum inſtrumento, an fundum & inſtrumentum, an fundum inſtructum. *Vide l. 5. de inſtruct. & inſtrument.*

FVNDVS Puteolanus. *quære, Puteolanos.*

FVNDI patrimoniales ſunt, qui ad patrimonium principis pertinent. *Cuiac.in rubr.de fund.patrim. C.lib.11.*

FVNDVS ſeruiens, & dominans. *Lege, Prædium ſeruiens.*

FVNDI ſaltuenſes, ſunt paſtioni deputata nemora, qui & patrimoniales ſunt, *l.vlt. de fund.patr. C.lib.11. Cuiac.in rubr. d.iam tit. C.de fund.patr.*

FVNDITVS. de hoc aduerbio vide Bart. *in auth. de terdenum. C.de ſacroſanct.*

FVNDI vectigales ſunt, qui ciuitatum ſunt, & mancipibus ita locantur, vt certum vectigal Reipubl. pendant. *Alciat.de verb.ſignif. & in diſpunct.lib.3. cap.3.* Spieg.

FVNDVM in Appia cum villico ſuo, &c. *l.vxorem.§.concubinæ, de leg.3.*

FVNDVM Cornelianum de nomine meo exire veto, *l.pater filium, §.duobus, de leg.3.* Spieg.

FVN-

FVNDVS ſacer, quem domino ſacramenti religione deuinctum vaſalli habent. *Comman.lib.2.c.9.nu.6.*

FVNDVM Trebatianum, &c. fundum Satrianum, &c. dari volo, *Scæuola in l.patronus.§.libertis. de leg.3.* Spieg.

FVNDI Aebuliani reditus vxori, &c. dari volo. Vide Scæuolam *in l.fundi. ff.de vſu & vſufruct.*

FVNDVS, Grund vnd Boden.

FVNDI agonothetici, vocantur *in l.pen.de diuerſis præd.C. lib.11.* qui deputati erãt ſumptibus certaminum ſacrorum, *l.iubemus. C.de fund.patrim.* Prat. Adde Cuiac. *l.vlt. de fundo patrim. & ſaltuens. C. lib.11.* qui dicit eos etiã agonophoros nominari, *l.filiæ.1. §.1.ff. de lega.2.*

FVNDORVM genera vide *in rubr. C. de fund.patr. libr.11. & Cuiac. ibidem.*

FVNERARE, pro ſepelire, frequens apud Vlp.

FVNEBRIS veſtis. Vide Vlpian. *l.ſed etſi quid. §.& generaliter. ff. de vſufruct.*

FVNERARI, ſatius eſt de ſuo teſtatorẽ funerari, quàm alios legata conſequi, teſte Vlpian. *l.at ſi quis.ff.de relig.*

FVNERARIA ſiue funeratitia actio dicitur, quæ ob impenſas funeris cauſa factas conceditur, *l.20. & 21. & paſſ. ff.de relig.& ſumpt.fun.* Hot.

FVNERO, pro funeror, funeri operam do, iuſta perſoluo. Vlp. *l.14.§.13.ff.de relig.* [Si prohibente hærede funeraueris teſtatorem.] item, [ergo pietatis gratia funeraſti] Item, [Ego tamen nihilominus funeraui.] Et *§.14.* [qui mandatu alterius funerauit.] Hot.

FVNESTA familia *in l.vit. ff.de ſtipul.ſeru.* cuius dominus mortuus eſt. Scribit autem Varro *lib.4.de ling. Latina,* quamdiu in ſepulchrum defuncti gleba abiecta non eſſet, aut os mortui ad familiam expurgã iam exceptum eſſet, tamdiu funeſtam eam manſiſſe. Hinc Cicero *lib.2. de legibus.* [Neque neceſſe eſt ediſſeri à nobis, quis finis ſit funeſtæ familiæ.] Septem autem diebus deplorari domi cadauer ſolebat, octauo die efferebatur, nono tumulabatur. eæque erant denicales feriæ, *quarum Cicero in lib.de legib. & Feſtus lib.4. meminere.* Briſſ.

FVNESTA itaque familia dicebatur, quæ non erat pura: hoc eſt, quæ funere veluti polluta, nondum erat expiata, atque purgata. Purgabatur autem, ſiue pura fiebat iuſtis factis, & condito humatoque cadauere. Varro: Si cum Romanus combuſtus eſt, os exceptum ad mortui familiam purgandam humo non eſt opertum, vt Pontifices dicunt, quòad inhumatus ſit, familia funeſta manet. Iam verò, quod humatus non ſit, hæredi porcam præcidaneã ſuſcipiendam Telluri & Cereri eſſe: aliter familiam puram non eſſe Varro ſcribit. Et Feſtus ait, præcidaneam porcam vocari, quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iuſta non feciſſet: hoc eſt, glebam ſiue humum iniecíſſet. Et funeſta familia non ante deſinebat eſſe, quàm iuſta defuncto feciſſet hæres. *Ranardus l.omnis hæreditas. ff. de regul. iuris.*

FVNGI, Vallæ dicitur officium & munus aliquod obire: vnde fungi honoribus & fungi vita, id eſt, gerere honores. viuere, non vt quidam volunt, mori: nam eum qui mortuus eſt, functum vita cum dicimus, hoc ſignificamus, vixiſſe illum, & iam non amplius viuere. *Comman.lib.7.cap.1. num.3.*

FVNGI res dicuntur, quæ officium ſuum præſtant. ſic Vlpianus *in Inſtitut. tit.6.* Dotem fungi dicit, quæ in matrimonium datur. Et fungi monumentum *in l.43. ff. de rei vindicat.* in quod corpus infertur. Et functionem res in ſuo genere recipere. Paulus *in l. 2. §.mutui. ff. ſi cert. petatur.* ſcribit, quæ, vt aliàs ipſe idem auctor loquitur, mutua vice funguntur, & tantundem præſtant, *l. 6. ff. ſi. certum petatur.* Nam his rebus, quæ vſu conſumuntur, ac pereunt, quò inter homines cõmunicari poſſent, ea eſt tributa natura, vt communi quaſi ſpecie contineantur, permutationemque in ſuo genere recipiant, & alterius vicem ac poteſtatem altera omnimodò expleat. Briſſ. Franciſcus autem Duarenus *libr.diſputat. anniuerſar.1. cap.14.* res conſiſtentes in pondere, numero, aut menſura, fungi, vel functionem recipere interpretatur, cum dantur ad vſum, cum ſoluuntur, &c ſicuti fungi pœna dicatur is, qui pœnam patitur, *l.in metallum. ff. de pœnis.* fungi pignoribus, qui dat pignora, *l.prætoria. ff.de prætor.ſtipul.* fungi depoſitione auri, qui aurũ deponit, *d.l.prætoria.* fungi collatione dotis, qui dotem confert, *l.3. de collat.dotis.* fungi tributione, qui tributum ſoluit penſitaque reipublic. At Franciſcus Hotomannus *libr.1. de vſuris.cap.1.* res eiuſmodi functionem in genere ſuo potius quã ſpecie recipere, *d.l.2.* interpretatur, quaſi penſionem ſiue ſatisfactionem, quæ ſit harum rerum debitarum, non ipſius ſpeciei fieri, ſed generis, propterea quod nõ eadem corpora redduntur, quippè quæ conſumpta ſunt, ſed tantum eiuſdem generis. Quod verò dictum hoc arbitrantur alij ea re, quia in harum rerum ſolutione altera res alterius vice fungeretur, id eidem Hotomanno non eſt probabile. Conſtat enim eo loco Paulum alias res, id eſt, quæ in ſpecie ſua functionem ac ſolutionẽ accipiunt, his rebus tanquam contrarias opponere. Nam & commodatum functionem recipit eadem ipſa ſpecie, quæ commodata eſt reddita, ipſumque etiam depoſitum & pignus, & quædam præterea eiuſmodi. Atqui ſi quis ita Pauli verba interpretetur, vt illæ res in ſuo genere alterius vice fungerentur: non poterit ea fieri aliarum rerum comparatio quam hic Paulum explicare perſpicuum eſt. Alioqui dicendum eſſet alias res, veluti commodatas & depoſitas, in ſpecie ſua fungi vice alterius. quo nihil dici poteſt obtuſius. Nam quæ res commodata, aut depoſita redditur, nullo modo fungitur vice, aut ſua, aut alterius, neque in ſpecie, neque in genere. Cicero *lib.accuſationis.3.* [Quis non maximo ſe affectum beneficio putauit, cum tribus decumis pro vna defungeretur?] Omninò autem certũ eſt comparationem vtrarumque rerum hic fieri, quemadmodum his verbis Paulus indicat, quum ait: [In alijs rebus aliud pro alio ſolui non poteſt.] Quoniam in cæteris ſolui poterat, modo eiuſdem generis, vt clarè ſignificat, cum ait: [eas in genere ſuo functionem recipere per ſolutionem.] id eſt, aliud pro alio ſolui poſſe: non autem in ſpecie, quã ne habere quidem dici poſſunt, ſicut Vlpianus apertè docet, *in l.quum Stichus. ff. de ſolut.* quum ait, res eiuſmodi communi ſpecie contineri: quaſi dicat, eas non habere ſpeciem quandam ſibi propriam ac peculiarem, & ab alijs eiuſdem generis diſtinctam, ſed cum alijs communem. Atqui ſi ſit comparatio, & aliæ res in ſuo genere functionem, id eſt, præſtationem recipiunt, aliàs res oppoſitas, in ſua ſpecie recipere conſentaneum eſt. Atque hoc ſcilicet ipſum eſt, quod vulgò dici ſolet, in hiſce rebus magis quantitatem, id eſt, vim ac momentũ cogitari, quam corpora, *l. Titia. ff. de legat.2. l.ſi ſi cui. ff. de ſolut.* Sunt ergò quædam res, quæ functionem recipiunt per ſolutionem, id eſt, vſum ſolutionis ſuæ præſtant, in genere magis, quam in ſpecie. Quippè quòd hæ res propter naturæ ſimilitudinem, vna quadam & communi ſpecie contineri videantur, vt Vlpianus ait *d.l.cum Stichus.* nec alia quam ponderis, numeri, menſuræve nota in promiſcui vſus vtilitate ab inuicem diſcernantur, vnde etiam pondere, numero & menſura conſtare dicuntur. Sunt verò & aliæ quædam res quæ functionem per ſolutionem recipiunt in ſpecie, hoc eſt, quæ cum ſoluuntur, hunc ſolutionis ſuæ vſum præſtãt, & hanc recipiunt functionem, vt eandem, quę accepta eſt, ſpeciem reddi neceſſe ſit, ne aliàs ſolutione in eodem genere admiſſa cum iniuria creditoris aliud pro alio ſoluatur. Siquidem harum rerum non vna & communis ſit ſpecies, nec eadem in eodem pondere, numero & menſura vtilitas. Atque ex hoc rerum diſcrimine, quo in diuerſa ſolutionis functione, ſeu vſu inter ſe opponuntur, intellectu non difficile eſt, quæ ſit ſententia verborum Pauli, & quibus in rebus propter quam cauſam mutuum conſiſtat. Nam rerum quæ pondere, numero, & menſura conſtant, datione rectè in creditũ ire poſſumus, quoniam ſolutionis vſus, quam in genere ſuo præſtant, cum mutui fine conuenit, vt videlicet non ea quæ data eſt ſpecies, nec omninò alia, ſed eiuſdem generis & qualitatis reddatur, *l.1. §.mutui. ff.de oblig. & act.* Quacunque enim ſpecie eiuſdem generis ſoluta creditori ſatisfit. Et hoc ipſum eſt, quod in genere ſuo functionem per ſolutionem recipere dicũtur, id eſt, in genere ſuo ſolutionis vſum præſtare. Reliquæ verò res ideo in creditum dari non poſſunt, quòd earum ſolutionis vſus in ſpecie verſetur, nec aliter creditori in ſua iniuria ſatisfieri poſſit, quàm eiuſdẽ ſpeciei quæ data eſt,

ſolu-

ſolutione. Siue igitur eadem, ſiue omnino alia reddatur, vtrinque mutui naturæ contrarium eſt, in quo tranſlato & conceſſo rei ad vſum dominio, idem in genere, & tantundem reddi debet. Hic quibuſdam rem diligentius conſiderantibus, ſenſus & hæc ratio verborum Pauli eſſe videtur, in hac de rebus, quæ mutuo dari poſſunt, quæſtione. Difficultas autem quæ hactenus omnes ferè exercuit, inde procul dubio nata eſt, quòd de functione rerum, quã in genere recipiunt, Paulum differere exiſtimarunt. Cùm tamen Paulus de functione rerum agat, quam per ſolutionem recipiunt. vt enim oſtenderet, quibus in rebus mutui datio conſiſtat, de natura & conditione rerum, earumque in ſolutione vſu differendum ſibi putauit, quomodo videlicet res functionem per ſolutionem recipiant, & quem in ſoluendo vſum præſtent, in genere ne, vel in ſpecie, an generis ſolutione creditori ſatisfieri poſſit, vel eandem reddi ſpeciem oporteat. Minus fortè obſcuritatis, ſed eandem ſententiã habitura eſſet oratio hæc. [Quia functionem recipiunt in genere ſuo magis quam ſpecie.] verba nanque [Quia in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem] ſimpliciter hoc ſenſu intelligenda puto quem vſitata earum proprietas & ſignificatio gignit, vt functionem recipere per ſolutionem idem ſit, quod in ſolutione fungi, & vſum præſtare. Funguntur autem, vt dixi, in ſolutione res, vel in genere, quoties eodem genere ſoluto, non omnino aliud pro alio ſolutum videtur, vel in ſpecie, cum eadem ſpecies non reddita, omninò aliud pro alio ſolui certum eſt. Atque in hanc ſententiam genus ſpeciei, quòad abſolutionis vſum, opponitur, vt ex eo conſtare poſſit, rerum quæ pondere, numero & menſura conſtant, datione tãtum in creditum iri, quia functionem recipiant in genere per ſolutionem, adeò, vt quacunque ſpecie eiuſdẽ generis ſoluta propter promiſcuã, quæ in ijs verſatur vtilitatem creditori ſine ſua iniuria ſatisfactum videatur. In cæteris verò rebus ideò mutuum non eſſe, quod eadem omninò ſpecies, quæ accepta eſt, reddi debeat. Quippè quod functio earum in ſolutione non eiuſdem generis ſit ſpeciei, ne cum iniuria creditoris aliud pro alio ſoluatur.

DEFVNGI pretio æſtimationeque, pro æſtimationem præſtare, & exoluere Iureconſulti dicunt, *l.11. §. idem lib.2. ff. de actio. empt. l.1. ff. ſi famil. furt. fec. l.37. in fin. ad leg. Aquil.* & dotis collatione, noxæ deditione, litis æſtimatione, tributione fungi, pro eo quod eſt noxæ dedere, litis æſtimationem ſoluere, & dotem tributáve conferre, *l.3. ff. de collat. dotis. l.22. §. vlt. ff. ad municip. l.37. ff. ad l. Aquil. Inſtit. de noxalibus. in princ.* Ex quo fit, vt tributiones collationeſque & penſitationes publicæ, functiones vocentur. *l.4. C. de conatio. l.3. de apoch. public. lib.10. C. l. vlt. de exactoribus tribut. eod. l.9. & l.13. C. de actio. empt. l.2. C. de iure emphyt. l. vni. C. in quibus cauſ. milit.* Briſſ.

FVNGI pignoribus in vicem ſatiſdationis, id eſt, loco fideiuſſorum pignora præſtare. *l.7. ff. de præt. ſtip.* Briſſ. *Adde Franciſc. Balduin. de pign. & hypoth. cap.2.* muneribus legatorum fungi, id eſt, legata præſtare, *l.33. in fin. ff. de legat.2. l.2. ff. ad Trebellian.* fideicommiſſum munere falcidiæ fungi dicitur, quod falcidiam patitur, *l.77. §.1. ff. de leg.2.* pœna quoque functi, *in l.22. ff. de pœn.* dicuntur, qui pœnam ſuſtinuerunt. pretia rerum communiter funguntur, *l.63. ff. ad leg. Falcid. l.33. ff. ad leg. Aquil.* id eſt, tanti res æſtimantur, quanti ſunt apud omnes defunctoriè, *l.2. §. non ſolùm. ff. ad S.C. Tertyl. l.22. §. vlt. ff. de S.C. Sylania.* Briſſ.

FVNGIBILES res dicimus, quæ conſiſtunt in numero, pondere, & menſura: vt pecunia, frumentum, vinum, oleum. Cæterùm corpora in vniuerſum omnia, omneſq; aliæ ſpecies, dicuntur res non fungibiles. *Zaſ. in §. in perſonam. Inſtit. de actio.*

FVNVS generalius eſt, quàm Exequiæ: eſt enim tota pompa, tam domeſtica, quàm extrinſeca. exequiæ verò tantùm in via, dum funus procedit. Hinc rectè dicitur Actio funeraria: quoniam totam ſepulturæ rationem complectitur, non exequiarum duntaxat. Annotatum legimus funus quoque propriè dici cadauer iam ardens vel incẽſum: Exequiæ, dum portatur: Reliquiæ, iam crematũ & buſtũ: Conditum verò, iam ſepultum. Spieg. *ex Old.*

FVNVS ducere. *Vide Vlp. in l. at ſi quis. ff. de relig.*

FVNVS facere, iuſta facere, & exequi funus, differunt. Nam qui funus indictum pompa funebri præcedente ducit, facit funus: qui ſacrificio, quod humanum Feſtus appellat, ritè peracto glebam obijcit, iuſta facit: & qui denique cadauer proſequuntur, eos exequi funus exequiaſque frequentare dixerunt veteres. *Renardus, quem vide de hoc latius ad l. omnis hæreditas. ff. de reg. iur.*

FVNVS familiare. Vlpianus *in l.2. de in ius vocan. in fine.* [Neque funus, inquit, familiare ducẽtem, iuſtave mortuo facientem,] ſubaudi, in ius vocare oportet. Dixit autem, [funus ducentem] pro eo, quod eſt funus facientem. vt Virgil. *lib. Aeneid.4.* dixit, ducere ſomnos, pro eo quòd eſt dormire, & tanquam ſomnum facere, teſte Eraſm. Syluio *in comment. in orat. pro P. Quintio.* Idem, funeris cauſa, ait, ſumptus factus videtur is demum, qui ideo fuerit, vt funus ducatur, & ſine quo funus duci non poſſit. Spieg.

FVNVS imaginarium, Græci Cenotaphion vocant, cum mortuo iuſta abſente cadauere perſoluuntur. Legitimum verò dicitur, cum defuncti corpus adeſt. Spieg.

FVNVS publicum erat, cùm quis propter ſua in rem publ. beneficia, publicis ſumptibus ſepeliebatur. Ceremonias illius Plutar. oſtendit *in Publicola* Spieg.

FVNERIS ſumptus pro facultatibus, vel dignitate defuncti arbitrantur. Vlpian. ait *in l. ſi quis ſepulchrum. de relig. & ſumpt. fun.* [Funeris impenſam accipimus, quicquid corporis cauſa erogatum eſt: veluti vnguentorũ, & precium loci, in quo defunctus humatus eſt, & ſi qua veſtiaria ſunt, vel ſarcophagi, & vectura, & quicquid corporis cauſa antequam ſepeliatur, conſumptum eſt] *l. funeris. ff. de ſumptib. funer.* Spieg.

FVRCA. Calliſtratus *de pœnis. in l. capitalium,* recitat inter gradus pœnarum capitalium furcam, famoſoſque latrones figẽdos furca in ijs locis, vbi graſſati ſunt, pluribus complacuiſſe ſcribit, nec abſque ſumma ratione, quam ibidem refert. Spieg. *vide Turneb. aduerſ. lib.4. cap.3.*

FVRCIFER, qui ſeruus in furto, aut eiuſmodi aliquo flagitio deprehenſus fuerit, aut improbitatis ſcelere conuictus. duplex lignum, quod currui ſubijcitur, & cui temo affigitur, attollere videbatur, & intuente vicinia circumferre, vt fidem ei in poſterum non haberent, & ab eo tanquam infido cauerent. Ideò furcifer appellabatur à Latinis: quod etiam Græci *σαυρὸν,* hoc Romani furcam nominant. *vide Plut. in quæſt. & Coriolani vita.* Spieg.

FVRIA lex teſtamentaria, quæ plus quam aſſium mille legatum, mortiſve cauſa prohibet capere. præter exceptas perſonas. *Vlpian. tit.1. regul.* quo Exceptarũ Perſonarum numero fuiſſe cognatos manumiſſoris, ait idem Vlpian. *tit.29.* Furias etiam leges Cic. *1. in Verrem* memorat. Briſſ.

FVRERE, id eſt, furore vexari vel torqueri, *l.3. ff. de ritu nupt.* vbi furere & ſapere opponuntur. Ideoque Furere deſierit, & Sapere cœperit, idem valent. *l.10. §.1. ff. de teſtam. tut.* Briſſ.

FVRENTI gladium porrigere, apud Vlpianus *in l. qua actione. §. penult. ad l. Aquil.*

FVRIOSVM Iuriſconſulti appellant, qui mentis ad omnia lumine, id eſt, ſenſu communi caret: quales non modò Athamantem, Alcmeonem, Aiacem, Oreſtem fabulæ memorant: verumetiam Margitem, Melitidem, Corœbum, Beccefelenum, Morychum. Dementem verò, qui non vſquequaque, ſed ex parte tantum mentis errore ducitur, velut is de quo D. Pius loquitur, *in l. ſi qui. 12. ff. de tutor. & curat. dat.* Itaque furioſus à demente paſſim diſtinguitur, *vt l.2. ff. de inoffic. teſtamento. l.6. de curat furioſ. l.8. §.1. ff. de tutor. dat. ab his. l. vltim. C. de adminiſtrat. tutor. l.27. §. coram. ff. de arbitr.* Sed Cicero *Tuſculan. diſput.3.* dementes, amentes, & furioſos eoſdem nominat: ſtultos verò, quos Iuriſconſulti dementes aut mente captos appellant: Inſanos verò tanquã vtrorumque genus conſtituit. [Sanitatem, inquit, animorum poſitam in tranquillitate quadam, conſtantiaque cenſebant: his rebus mentem vacuam appellarunt inſaniam. nec minus illud acutè, quòd animi affectionẽ lumine mentis carentem nominarunt amentiam, eandemque dementiam.] Et aliquanto pòſt, [furorem eſſe rati ſunt mẽtis ad omnia cæcitatem.] Ex quibus apparet eandem eſſe furoris quæ demẽtiæ definitionem: ac propterea eandem vtramque rem eſſe. At de ſtultitia ſic loquitur, [Stultitiam

enim

enim cenſuerunt, id eſt, inconſtantiam ſanitate vacantem, poſſe tamen tueri mediocritatem officiorum, & vitæ communem cultum atque vſitatum.] Hotom. *Adde Fortat. Necyomantiæ dialog. 33. num. 5.*

FVRIOSVS dicitur, qui eſt cum rabie & furore euidenti: Mente captus verò dicitur, cui mens deficit, & qui conſilium animi non habet, tamen nullum furorem extrinſecus oſtendit, *ita eleganter declarat Bald. in l. furioſi. circa medium. C. de nuptijs. & in l. humanitatis. in 3. col. verſ. venio ad quartum notabile. C. de impub. & al. ſubſt. & ponit D. Iaſ. in l. furioſum. in 1. & 2. col. C. qui teſtam. fac. poſſ.* & vlterius dicit ſignanter Gemi. *in c. filij. in pen. not. per illum text. de hæreticis. lib. 6.* quòd ille dicitur non eſſe ſanæ mentis, qui non habet memoriam ordinatam, & hoc putat notab. pro teſtibus, qui volunt probare quem eſſe vel non eſſe ſanæ mentis. quod vltimum non eſt auſus firmare D. Alexand. quia fortè videbatur ſibi tunc neceſſarium, *in conſil. 54. ad primum breuiter concludo, &c. in vlt. verbis. in 1. lib.* vbi poſuit plures alios modos, per quos furor probari poteſt. quos latius reaſſumpſit idem Alexand. *in l. ſi cum dotem. §. maritus. in vlt. col. ff. ſolut. matr.* vbi firmauit illud notabile dictum Gemin. Cotta.

FVRIOSORVM duo genera in libris noſtris legũtur: vnum eorum qui in perpetuo furore ſunt, qui (vt ait Macer *in l. 14. ff. de offic. præſid.*) cõtinua mentis alienatione omni intellectu carent, *l. 22. §. ſi maritus. ff. sol. matr. l. 12. §. natura. ff. de iudic.* alterum eorum quorum furor intermiſſus eſt, & (vt noſtri loquuntur) dilucida habet interualla ſiue inducias, *d. §. ſi maritus. & l. 20. §. nec furioſus. ff. de teſtam. l. 6. C. de curat. furioſ. l. 9. C. qui teſt. fa. poſſ.*

FVRNARIVS, qui furna exercendo, & coquendo quæſtum facit. Vlpian. *l. 24. §. 6. ff. de damn. infect.* [Si furni nomine damni infecti fuerit cautũ, deinde furnarij culpa damnum datum fuerit.] Hot.

FVROR, impetus animi ſine ratione, Vlpianus: *ſi quis cautio. in l. 2. §. ſi non propter valetudinem*: [nam qui furore, inquit, impeditur, valetudine impeditur.] Spieg.

FVROR dupliciter contingit: quandoque ex cerebri intemperie læſa rationis parte præcipua, circa febrim, & mania eſt vel dementia. Quod ſi mancipium dementia laborans pro ſano væniſſet, actione ex empto agetur, *l. 1. §. interdum. ff. de ædil. edict.* Aliquando fit furor ex morbo corporis penetrante ad animam, vt contingit φρενίτιδι in febri, *d. §. interdum.* Nam ſi febris furorem cõcitauerit, phrenitis nominatur. *Fortat. Necyomantiæ dialog. 34. num. 7.*

FVR quandoq; dicitur, qui hoc crimen affectat, quamuis non perfecerit. Spieg.

FVR improbus, raptor dicitur. quia eſt fure improbior. *Inſtit. vi bon. rapt. in princ.* Fur manifeſtus eſt, qui cum re furtiua deprehenditur, priuſquam eo loci rem pertulerit quo deſtinauerat. ſed qui pertulerit quo deſtinauit, tametſi deprehendatur cum re furtiua, non eſt manifeſtus fur. *l. 3. & l. 5. ff. de furt.* Spieg.

FVR nocturnus, hoc eſt, noctu deprehenſus, ſeuerius quàm interdiu deprehenſus punitur, *l. 3. ad leg. Aquil.* Spieg. *Cuiac. ad l. 7. & 8. ff. quod met. cauſa.*

FVREM non eſſe, qui dicit, quod in venditionibus ſeruorum ſæpè dicitur, de animo hominis, propoſitoq́ue loquitur, at qui furto noxaque ſolutum dicit, nemini furti obligatum promittit, *l. 174. ff. de verbor. ſignific.* Furem, ait Tryphoninus, quis poſſit dicere etiam eum, qui nunquam rem alienã, inuito domino ſubtraxerit, ſi modo eius mentis ſit, vt occaſione data, id commiſſurus ſit, *l. 225. ff. de verb. ſign.* Prat.

FVRTA domeſtica vocantur, quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij ijs apud quos degunt, ſurripiunt, *autor Marcell. in l. reſpiciendum. de pænis.* Spieg.

FVRTA apud veteres Aegyptios omnia fuiſſe licita & impunita: Apud Lacedæmonios laudata, refert Gellius *lib. 11. cap. 18.*

FVRTA per lancem & licium perquirere, ſi Maſurij Sabini liber, quem de furtis ſcripſit, extaret, nulla opus eſſet dubio procul cõiectura. Nunc igitur quid ſuper hac re ſentiat doctiſſ. Alciat. cuius ſentẽtia mihi magis, quàm Rhodigini placet. Arbitratur is, conſueniſſe lictores in alienas domos perquiſitũ ingredi, in primis licio cinctos, vt ſe iure publico, & tanquam magiſtratibus obſequẽtes, non autem propria autoritate alienas domos ingredi oſtenderent: licium accingere, & lancem ſecũ ferre, quam oculis obijcerent, ne qua ex parte matremfamilias, mulieréſve conſpicari poſſent. hincq́ue tracta videtur appellatio, per lancem & licium rem perquirendi. *ex cap. 8. lib. 5. Parerg. ex Feſto lib. 10. referente Gellio lib. 11. cap. 8.* ſed hæc in deſuetudinem abiere. Spieg.

FVRTIM arbores cædit, qui clàm cædit. *l. furtim. ff. arb. furt. caſ.*

FVRTIVAE operæ, quæ & ſucciſiuæ. *Quære, Succiſiuæ operæ.*

FVRTIVA res, quæ furto ſurrepta eſt. Sed & furtum tropo metonymiæ, pro re furtiua dicitur, *vt in l. ſeruus. ff. de cond. indeb.* Spieg.

FVRTIVVM eſt, non ſolum quod noctu, aut interdiu clàm auffertur, ſed quidquid alienum mobile, malo animo, inuito domino contrectatur. *§. furtum autem fit. Inſtit. de oblig. quæ ex delict. naſc.*

FVRTIVVS partus, *l. 48. §. ancillæ. ff. de furtis.* Furtiuus autem Partus cenſetur editus ex ancilla, quæ prægnans ſubrepta eſt, *l. 26. ff. de ſtatu hom.* ex Briſſ.

FVRTO abeſſe rem dicunt Iuriſcoſſ. quæ ſurrepta eſt, & furto perijt, *l. 35. ff. de contrah. empt. l. 14. ff. de peric. & commod. rei vend.* Prat.

FVRTORVM genera quatuor recenſet Paul. *lib. 2. ſent. tit. 31.* quæ ad duo Iuſtinianus Imp. reduxit, *§. 1. Inſtit. de oblig. quæ ex malef. naſc.* Prat.

FVRTVM eſt contrectatio rei alienæ fraudulosa lucrifaciendi gratia, vel ipſius rei vel vſus eius, poſſeſſioniſve, quod lege naturali prohibitum eſt, admittere, *l. 1. ff. de furtis.* Inprimis in definitione dicitur, [contrectatio,] quia nec cogitatione, nec verbo, nec ſcriptura, ſed rem contrectando, furtum fit, *l. 1. ff. eod. & l. ſi quis vxori. §. neque. l. inficiando.* Id ſuadet ἔτυμον verbi, cum tam apud Græcos, quam Latinos à ferendo dicatur, vt Paulus ait. Hinc fit, vt ſi is qui ſimulabat ſe procuratorem eſſe, effecerit, vt vel ſibi, vel cui me delegauit, promitterem, furti agere cum eo nõ poſſum: quoniam nullum corpus interuenerit quod furandi animo contrectaretur, *l. ſi is cui. 77. ff. eod.* Nihil autem refert, an vnus tãtum, aut plures aliquid abſtulerint, quod ab vno ſolo fortaſſis auferri non poterat, *l. vulgaris. §. vlt.* Notandum tamen eſt, amotionem rei non ſemper hîc requiri, quoniam ex contrectatione rei quæ non aufertur, plerunque furtum naſcitur, *l. vulgaris. §. vlt. & l. qui cum eo. ff. eod.* Præterea in furti definitione dicitur [Rei,] quod verbum de re mobili tantùm accipiendum eſt, *l. verum. 25. ff. eod. & l. quare. ff. de vſucapio.* Tametſi autem rei propriæ aliquando furtum fiat, *l. ſi qui rem. 61. & l. ſi qui rem. 68. ff. eodem,* tamen vt plurimum rei alienæ furtum eſt, *l. falſus. §. qui alienum. & l. cum eo. ff. eod.* Nam qui contrectat rem cuius dominus eſt, & in qua nihil iuris alius quiſquam habet, fur dici non poteſt, *l. falſus. §. 1. ff. eod.* Sed & rei cõmunis furtum quoq; fieri poteſt, quia pro parte aliena eſt, *l. ſi ſocius.* Item filiorum noſtrorum, quos in poteſtate noſtra habemus, furtum nobis fit, *l. ſi filius. & l. matre. ff. eod.* De re hæreditaria an furtum fiat, olim variatum fuit: Sed tandem obtinuit eius rei furtum non fieri, quia in nullius dominio eſt, cui furtum fieri poſſit. Quod tamen accipiendum eſt, niſi ea res ad me, alicuius quoquo modo pertineat, *l. hæreditariæ. & l. ſequ.* Deinde dicitur in definitione, [Fraudulosa] quia is qui volente domino rem cõtrectat, vel cum dominum velle exiſtimat, furtum facere non dicitur, *l. qui re. 78. l. inter omnes, §. rectè. ff. eod.* Conſentire autem is dicitur, qui ſciens non contradicit, niſi pudore, vel alia huiuſmodi re prohibeatur, *l. penult.* Sanè hypotheſim refert conſtitutio Iuſtiniani, in qua furtum fit volente domino, *l. ſi quis ſeruo. C. de furtis.* ſed ſi eam hypotheſim rectè expendamus, conſentit quidem vt res amoueatur, ſed non eo conſilio, vt ea careat, ſed potius, vt à fure eam repetat. Deinde dicitur, [lucrifaciendi gratia,] quoniam animus interuenire debet lucrifaciendi, nec alio animo res contrectans furtum facit, *l. verum. 40. ff. eod. & l. qui iniuria.* Lucrari autem is dicitur qui rem amouet, vt alteri donet vel commodet, quia ſpecies lucri eſt ex alieno largiri, & beneficij debitorem ſibi conſtituere, *l. ſi pignore. §. 1.* Sed notandum eſt, furem pecuniæ etiam ſacci nomine teneri, quamuis

animum

animum ſacci ſurripiendi non habuerit, *l. qui ſaccum. ff. eo.* Saccum enim pecuniæ cauſa habere vult, tametſi aliàs eum habere non curaret. Præterea dicitur in definitione, [vſus eius, poſſeſsioniſve] quia furtum facit non tantùm is, qui lucrari vult proprietatem alicuius rei, ſed etiam vſum eius aut poſſeſsionem. *l. qui iumenta. l. ſi pignora, & l. fullo.* Deinde additur ad finem, [Quod lege naturali prohibitum eſt admittere,] quæ verba quamuis in hac definitione parum videantur eſſe neceſſaria, tamen huius iuris fontem oſtendunt: Nam iuris naturalis ac diuini præceptum eſt: Non furtum facies. vnde diſtinctio dominiorum dicitur Iuris gentium eſſe. *l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur.* & inter iuris præcepta refertur: SVVM CVIQVE TRIBVERE, NEMINEM LAEDERE. hinc etiã alibi dicitur: FVRTVM NATVRA TVRPE, AC INHONESTVM ESSE. *l. probrum. ff. de verbor. ſignific.* Varia olim fuerunt furtorum genera, Concepti furti & oblati mentio eſt *in Inſtitution. tit. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur, & apud Caium lib. 2. Inſtitut. vide infrà, Furtum conceptum.* Ac hodie ſuperſunt duo tantum genera furtorum, manifeſtum, & non manifeſtum, de quibus ſatis prolixa diſputatio eſt *in l. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 34. & 35. ff. eodem. Seilerus ex lectura Duarenæ nouiter impreſſus. tit. 2. lib. 47. Pandect. de furt.*

FVRTVM à furuo, id eſt, nigro dictum, Labeo ait, quòd clàm & obſcurè fiat, & plerunque nocte: vel à fraude, vt Sabinus ait, & à ferendo, id eſt, auferendo. *Cuiac. obſeruat. lib. 6. capite 2.* vel à Græco ſermone quòd φῶρας appellant fures. Imò & Græci à ferendo φῶρες dixerunt. Quæ interpretationes vocabuli quum ſuam habent vim & vtilitatem, ad percipiendam rem ipſam: Paulus eas non fruſtra recenſet, poſſuntque omnes videri probabiles: nempè quòd nomina ſæpè non vnam duntaxat rationem ſignificandi habeant. *l. 1. ff. de furt.*

FVRTVM facit, qui iumenta ſibi commodata longius duxerit, aliove modo inuito domino vſus ſit, ita legebam ſuperioribus diebus apud Iureconſult. *in l. qui iumenta. ff. de furtis.* quum ſtatim in mentem venit id quod circa hoc memoriæ mandauit Aul. Gellius *Noctium Atticarum lib. 7.* Labeo (inquit) in libr. de 12. Tab. acria & ſeuera iudicia de furtis habita eſſe apud veteres ſcripſit. Idque Brutum ſolitum dicere, furti damnatum eſſe, qui iumentum aliorſum duxerit, quàm quo vtendum acceperat. Item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. Itaque Q. Scæuola in librorum, quos de iure compoſuit XVI. hæc verba poſuit: Quod cui ſeruandum datum eſt, ſi id vſus eſt, ſiue quod vtendum acceperit, ad aliam rem, quàm acceperat, vſus eſt, furti ſe obligauit. quod etiam nouiſsimè conſtituit Iuſtinianus *in §. furtum autem. Inſtitut. de obligat. quæ ex delict. naſcuntur. & cautum etiam in l. ſi vt certo. §. idem denique. ff. commod.* & conſuluit Bald. *conſil. 355. quidam A depoſuit. in 3. libr. & habetur mentio per Angel. Aretin. in tractatu maleficio. num. 9. & veſtem cæleſtem abſiniit. in antepenult. colum. in verſic. ul. qui ſi commodo tibi librum.* licèt debeat mitius puniri, ex quo videtur furtum minus inhoneſtum. *vt concludit Cumc. conſil. 274. inſurgit. in vltim. colum. in 3. libr.* Præterea de furto hoc etiam adſcribendum duxi, de quo alia contentio fuit inter Ciceronem oratorem maximum, & Trebatium Teſtam, Iureconſultorum principem: qui (vt refert ipſe Tullius *in epiſtolarum libr. 7.* ad Trebatium ſcribens) dubitarunt, poſſetne hæres, quod furtum antea factum eſſet, rectè furti agere: ſcribitque ſe id caput adnotaſſe, vbi hæc controuerſia erat: vt Trebatius ſciret, id quod neminem ſentire dicebat, Sextum Aelium, M. Manilium, M. Brutum ſenſiſſe: ipſe tamen Cicero ſententiæ Scæuolæ & Teſtæ aſſentitur. Sed quia hæc Iureconſult. monumenta non extant, lege Paulum *in l. ſi dominium. ff. de furt.* qui refert, actionem furti non ſolùm ad hæredem tranſire, ſed etiam ad bonor. poſſeſſorem, & patrem adoptiuum, & legatarium. & *ibi Bart. & ſic ib. tractat e. tam gloſſ. Bart. & Dd. in l. ſed nec legatarius. ff. de cond. fur. & pulchrè Bald. in l. ſi abducta. in 3. oppoſitione. C. de furt.* Cotta.

FVRTVM conceptum dicitur ex auctoritate Caij Iuriſconſulti, *lib. Inſtitut. 2.* cùm apud aliquem alterum res furata teſtibus præſentibus inuenitur. Oblatum verò, cùm res furtiua alicui à fure ita datur, vt apud ipſum furem inueniri non poſsit. Paulus, [Concepti, inquit, actione is tenetur, apud quem furtum quæſitum & inuentum eſt. Oblati, qui rem furtiuam alij obtulit, ne apud ſe inueniretur.] *Qua de re vide Iuſtinianum Inſti. de oblig. quæ ex delic. naſc.* Spieg.

FVRTVM nec manifeſtum eſt, quod poſtea quandocunque deprehenditur. Nam quod manifeſtum non eſt, hoc ſcilicet nec manifeſtum eſt, *auctore Gaio in l. nec manifeſtum. ff. eo. tit.* Dicitur autem nec manifeſtum, ad imitationem legis duodecim tabularum. Olim enim, nec, pro, non, dicebant. Sic aliàs ſæpè veterem loquendi modum retinet poſteritas: vt regundorum, diuidundo, erciſcundæ. Prat.

FVSIA CANINIA lex, *in inſcriptionib. l. 37. ff. de condit. & demonſtr. l. 215. ff. de verbor. ſignific. rub. de lege Fuſia Canin. C. & in Inſtit.* conſtitutus verò erat ea lege modus ſeruorum, qui teſtamento manumitti poſſent. quæ res plenè explicatur à Gaio *libr. 1. Inſtit. tit. 2.* breuiùs ab Vlpiano *tit. 2. regul.* Alia etiam huius legis capita Paulus perſtringit *lib. 4. ſent. tit. vlt.* meminit & huius legis *in Taciti vita* Vopiſcus. ſublata eſt ea lex à Iuſtiniano. *tit. de lege Fuſ. Canin. tollen. in C. & Inſtit.* Briſſ.

FVSIONES ab Vlpiano. *l. 27. §. 3. de vſufructu.* eodem ſenſu accipit Ræuard. *lib. 3. cap. 13. variorum,* quo apud Ambroſium *in apologia Dauidis cap. 8.* caſque arbitratur alio nomine intributiones nominari. *l. 22. §. 2. ad municipal.* Et pro indictionibus interdum fuſiones poſuiſſe veteres, primum omnium animaduertit Iac. Cuiac. *ex l. 6. C. Theod. de indulgent. deb.*

FVSIONES *in d. l. 27. §. ſi quid cloacarij. ff. de vſufruct.* pro functionibus & illationibus publicis. Hæc huius verbi ſignificatio mihi ex veteri Gloſſar. innotuit, in quo ita eſt, Fuſio ἐκχυσις, εἰσφορὰ δημοσίων. Fuſiones συντελεσμοι εἰσφορᾶς. Acceſsit & ex Codice Theodoſ. auctoritas. Nam in l. 5. de indulgent. debit. hæc verba ponuntur. [Vſque in initium fuſionis quintæ vniuerſa reliqua, quæ tam ad arcam ſublimium poteſtatum, quàm ad largitiones pertinent, relaxari præcipimus.] Briſſ.

FVSTES bacilli ſunt, quibus latera tundi ſolebant. ex Briſſon.

FVSTE percuti, occidi, animaduerti. *l. 7. §. 1. ff. ad legem Aquill. l. 1. §. acciſorum. ff. de S. C. Silania. l. 8. §. 1. ff. de pœn.* Briſſ.

FVSTIBVS item caſtigari, cædi, admoneri Iureconſulti dicunt. *l. 1. §. cum patronum. ff. de off. præfe. vrb. l. 3. §. 1. & l. vltim. ff. de offic. præfect. vigil. l. 5. C. ex quibus cauſis infam. l. vltim. ff. de iniur. l. 7. l. 10. ff. de pœn.* Briſſon.

FVSTIVM autem ictus à flagellorum, quæ atrociora ſunt verbera, caſtigatione ſeparatur. *d. l. 7.* pleniorque multo eſt fuſtium, quàm flagellorum pœna. *l. vltim. ff. de iniur. l. 10. ff. de pœnis.* Ac fuſtibus quidem liberi duntaxat & hi quidem tenuiores ſubijciebantur, honeſtiores non: ſerui verò flagellis coercebantur. *l. 28. §. non omnes. ff. de pœn. vt plenius libr. 3. ſelect. antiquit. dixi.* Fuſtes verò Iſidor. *libr. 5. Etymolog. cap. 27.* ſic interpretatur, quibus iuuenes pro criminibus feriuntur, dictos ab eo quòd præfixi in foſsis ſtent, quos palos ruſtici vocant. Et conſtat planè fuſtes ligneos baculos fuiſſe, cùm inter arma & tela enumerentur. *l. 54. §. furem. ff. de fur.* Vlpian. *in l. 3. §. armis. ff. de vi & vi arm.* [Arma, inquit, ſunt omnia tela, hoc eſt, & fuſtes, & lapides.] Et mox, [Planè ſi & vnus vel alter fuſtem, vel gladium tenuit.] Sic, fuſtibus repellere, & fuſtibus de fundo præcipitem agere, Cicer. *pro Cæcin. & 6. in Verr.* dixit. Denique quod Eutropius *libr. 1. de geſt. Rom. cap. 11.* Tarquinium Superbum fuſtes excogitaſſe ſcribit, hoc ita Suidas in verbo *[illegible]*, affert *[illegible]*. Fuſtibus autem & lignis equos publico curſui deputatos, agitari vetant Impp. *in l. 1. de curſu publ. lib. 11. C.* Briſſon.

FVSTVARIVM mereri ſic dicebant, vt nunc vulgus, Meritus eſt baſtonatas. Et eſt teſte Marcello, *in l. ſeruorum. §. fin. de pœnis,* quæ fuſte infligitur maior pœna pecuniaria. Meminit eius vocabuli Seruius *Aeneid. 6.* Titus item Liuius *ab vrbe condita, libr. 5.* [Fuſtuarium, inquit, meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit.] Modeſtinus quoque Iureconſultus inter pœnas militares fuſtium caſtigationem recenſet. Id ſupplicium eiuſmodi eſt; accepto fuſte, Tribunus vir tantum attingit damnatum: quod vbi eſt factum, omnes qui in caſtris ſunt, cædentes fuſtibus lapidibuſque pleroſque in ipſis caſtris conficiunt. *Vide Rhodig. cap. 5. libr. 10.*

FVTILIS cauſa, pro vana & leui, etiam à Plinio dicitur.

FVTVRVM indicatiui, quo diſtet à futuro ſubiun-

ctiui, docet gl. *in l. 1. §. ſi in emancipato. & §. ſeq. ff. de collat. bon.* Alber. Spieg.

FVTVRVM opus, & quod nondum factum eſt, & quod fortè non fiet. *circa princip. ff. de oper. non. nunc.* Spieg.

FVTVRVM tempus id regulariter accipimus, quod nec ad præſens, neque ad præteritum refertur. quanquam materia ita ſuadente, præſens pro futuro, & futurum pro præſenti ſumitur. *32. quæſt. 5. ſi Paulus. Ex Alci.* Spieg.

FVTVRVM pro præterito & præſenti ſimul ponitur. *vt l. ſi vxori. §. cum ita legatum. ff. de auro & arg. legato* Sic etiam futurum indefinitè poſitum, pro præſenti accipitur apud Latinos autores. Idem A. Gellius *Noct. Attic. lib. 1. cap. 7.* ex tertio Annalium, &c. Quadrigarij. Dum hi (inquit) conciderentur hoſtium copias ibi occupatas futurum, id eſt eſſe. Ibi verbum, eſt, indefinitum, quod græci ἀπαρέμφατον vocant, &c.] *Vide hæc latè apud Brechæum l. verbum erit. ff. de verbor. & rer. ſignif.*

G A

GABELLA, Dacia, Talia, Paſſagium, Pontiuegium, Guidagium, & ſimiles voces, quæ apud Italos ſunt, ſpecies certi tributi & exactionis, nemo ignorat eſſe ab interpretibus è triuio ſermonis Italici collectas. Sp.

GADIBVS habere. Apud Pomponium *in l. ſi mihi & tibi. de legat. 1.* ad occaſum extra Herculis columnas, in ipſo Bæticæ prouinciæ capite, vt ait Plinius, Gades inſula ſeptuaginta quinque millium paſſuum longa, & anguſto mari à continente diuiſa, cum vetere oppido, eodem quo inſula nomine, vbi templum ditiſſimum olim ſacratum Herculi: eoque ſanctius habitum, quod oſſa eius ibi ſita magno accurſu pagani colebant. Sp.

GALATIA, Regio minoris Aſiæ, hanc regionem, *Vadiano noſtro teſte vndecunque doctiſſimo*, poſt ingentes illas Alexandri victorias, & auctas per Aſiam Macedonum vires, Græci inſederunt. quibus poſtea Galli ſe & ipſi magno hominum numero Aſiam ingreſſi côiunxerunt, Gallogræci dicti, gens mixta: & regio quæ mox creſcentibus Gallorum rebus Galatia vocata fuit, antea Gallogræcia dicebatur. Sed vtriuſque vocis vſus apud ſcriptores manet, quin & apud Iuriſconſult. *l. patronus. §. Sempronio. de legat. 3.* Hæc eſt Galatia, quam Petrus præcipuus apoſtolorum epiſtola plena (vt Eraſmus inquit) apoſtolicæ maieſtatis erudijt: quam Paulus peragrauit, & Euangelio ſuo Chriſtum purè docuit. D. Hieronymus *prologo ſecundi Commentariorum ad Galatas* ex Lactantij auctoritate tradit, Gallos antiquitus à candore corporis Galatas vocatos: & inde Galatiam prouinciam dictam, in quam Galli venientes Græcis ſe miſcuerint: & prius quidem Gallogræciam, pòſt autem Galatiam dictam. Nec mirandum arbitratur, inter Græcam Aſiæ gentem Gallos conſediſſe, cum contra Aſiani Græci in Gallia conſederint.

GALEATI, galeis tecti milites ſunt. Eſt autem galea, teſte Diodoro, criſta capitis de corio: quum ſit caſſis de lamina. Dictaque galea Varroni, à galero, quo multi antiquorum vſi ſunt. Conum, curuaturam galeæ, quæ in ea præeminet dicimus, ſuper quam criſtæ ſunt. Lego apud Alexand. Neapolitanum lib. 1. quo loco refert inſignia galearum apud diuerſas gentes, Cymbris noſtris, atque Teutonibus in vſu fuiſſe, vt galeas contegerent horrentium hiatibus animalium: quo in aciem delati, viſu eſſent truculentiores. Spiegel.

GALEATVM principium, quomodo accipiendum, expoſuit Adrianus Turnebus *aduerſar. lib. 3. cap. 18.* vbi inquit: D. Hieronymum libris ſacris prologum antepoſuiſſe cognomento galeatum: Cum autem Turnebus ex viro clariſſimo AEmaro Ranconneto quæreret, id quid eſſet? reſpondiſſe, explicari à Sulpitio Victore, cuius hæc verba ſubſcribit, [vulgare (de exordijs loquitur) ſi tale ſit, quale eſſe poſſit in omnibus cauſis, nihil proprium perſonarum aut rerum, de quibus agitur. Quod idem & galeatum à quibuſdam vocatur, quoniam ita commune eſſe poſſit, vt in omnibus cauſis, quemadmodum galea ſeu galeatum omnibus indigis poſſit eſſe commune.] Sed & ipſum Hieronymum id ſatis explicare cum ita ſcribit, [hic prologus ſcripturarum quaſi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire poteſt.] Intelligit enim hoc principium tanquam omnium librorum communem eſſe galeã, communeque proœmium, vt galeatum præſidium omnium commune ſit, & galeati omnes tueantur. *Hæc Turnebus loco ſupra allegato.*

GALEOTAE, in Sicilia dicebantur portentorum interpretes, teſte Cicerone, *lib. 1. de diuinat.* Rub. C. de mendicant. valid. lib. 11. indicat, tales Spanaldos Galiotas vulgò ab Italis appellari. Sp.

GALLICANA lingua. Vlp. *de lega. 3.* [Fideicommiſſa quocunque ſermone relinqui poſſunt, non ſolum Latina, vel Græca; ſed etiam Punica, vel Gallicana, vel alterius cuiuſcunque gentis lingua.] Loquitur autem de vera & antiqua Gallorum lingua: quam doctiſſ. Glareanus multis de cauſis exiſtimat eam eſſe, qua hodie Rhenanus vtitur: qua hodie Francigenę vtuntur, Romanam eſſe, quamquam corruptam, nemini eſt dubium. Punicæ linguæ verba aliquot extant in Pœn. Plauti, quæ ipſe mox interpretatur verbis latinis: ſi Ioan. Petro Vallæ interpreti credimus. Sunt qui putant, Gallicanos eos appellari, qui ſint extra Galliam. *Vide Suetonium in vita Neronis.* Sp.

GALLVS gallinaceus, ſemimas, quia eſt caſtratus: diciturque fortius pugnare cum ſerpente. *Vide ſcholium in l. 1. C. de ijs qui parent. vel lib. occider.* Sp.

GALLICINIVM ſecundum diei ciuilis diuiſionẽ, poſt mediam noctem à galli cantu dictum eſt: quem tamen Interpretes *in l. non minorem. C. de tranſaction.* ſecundam noctis horam intelligit. Sp.

GALLINARIVM, locus in quo gallinæ nutriuntur. Qui curat gallinas, Gallinarius. Quod ex gallis eſt, Gallinaceum dicitur. Subſtantiuè item pro gallo vſurpari conſtat.

GALLINA domeſtica, exiguum rei cenſetur. *Auth. Vt om. obed. prou. §. hoc conſiderantes.* Alber. Sp.

GALLINARVM Iuſtinianus duo facit genera: vt aliæ manſuetæ ſint, aliæ autem natura feræ. *§. gallinarum, 12. de rer. diuiſ. & l. 5. in ſi. ff. de acquir. rer. dom.* Varro *lib. 3. de re ruſtica c. 9.* & Columella *lib. 8. cap. 2.* tradunt tria eſſe genera gallinarum. Sunt cohortales, ſiue villaticæ. Sunt ruſticæ, quæ non ita mãſuetæ ſunt, nec ſine cauea Romæ videntur, nec capiuntur niſi deceptæ ab aucupe & in ſeruitute non fœtant. Cuiuſmodi feris Gallinis dicitur abundaſſe illa maris Liguſtici Inſula, quæ dicta inde Gallinaria. Tertium eſt genus Africanarum, ſiue Numidicarum, quas græci μελεαγρίδας appellant. *Bald. tit. de rer. diuiſ. & acquir.*

GALOS. *Lege, Inateres.*

GAMOS Latinè nuptiæ. Inde, Monogamus, vnius vxoris vir.

GANEA, amica non eſt, vt indicat vulgatum recens auctum Lexicon, *& ſentit Gloſ. in l. non aliter. ff. de vſu & habit.* Donatus enim appellat Ganeam, meretricum tabernam: quia ſit in terra, & non, vt cœnacula, ſuperius. Feſtus ſimiliter locum abditum, velut ſub terra, dicit antiquos appellaſſe Ganeam. Nimirum, quòd apud Græcos γῆ & γαῖα, terram ſignificat, à quibus Ganeam deduci, ijdem auctores intellexerũt. Vnde loca ſignificat vinolentiæ, gulæ, libidiniq́ue apta, quæ & Ganeonibus nomen indiderunt. Sed & pro gula, & re lauta à bonis auctoribus vſurpatur, vt & Genialis dies, pro læto & voluptuario: & Genialiter viuere, pro molliter & lautè. Sp.

GARENTIGIA dicitur præceptum factum à notario partibus confitentibus, & conſentientibus, vt obſeruent cõtenta in inſtrumento, vt dicit Bald. *in l. vlt. col. 1. verſic. & ideo conſuetudo. C. de ſponſa. cum multis alijs concord. à Tiraquello pleniſſimè collectis in commentarijs conſuetudinum tit. de notaires. §. 1. gloſ. 2. in verbo car ils ſont inges quant à ce. Hæc annotauit idem Tiraquell. in tract. de Iure conſtituti poſſeſſorij. 3. part. 30. limit. num. 48.*

GARIOPHYLLVM. Haud ſcio, an Iuriſconſultus *in l. fin. de publican.* numeret inter ſpecies ad vectigal pertinentes: vt quidam putant. Nam Volaterranus ſcribit, quem nunc Gariophyllon vocant, poſt Plinij tempora à Damaſco in Italiam veniſſe: quum nec ipſe, nec alij mentionem eius faciant. Vnde apparet Haloandri lectio eſſe verior, qui pro Gariophyllo, folium barbaricum habet. Spiegelius.

GARRITVM auium percipere. Vide Gloſſ. *in l. 3. C. de maleſic. mathem. & 26. q. 3. c. 4.* Alber.

GARVM.

GARVM ſalſugo erat ex certis quibuſdam piſcibus, putà ſcombro, halece, lacerto & huiuſmodi: vtebantur autem eo pro ſalſamento, ſiue conditura aliorum ciborum. Gari meminerunt poetæ multis in locis, Plinius, Apicius, Galenus, & cæteri. *Vlpianus de penu legato l. qui penum &c.* Accurſius ſalſamenti genus eſſe dicit, ipſa veritate coactus, ſed quod ſit, non dicit. Nebriſſ. Vide autem Plinium *lib. 31. natural. hiſtor. cap. 7.* & poſt eum Maioragium *lib. miſcellan. 2. cap. 9. vbi copioſe.*

GAVLVS, inter onerarias magis, quàm paruas naues referendus, *vt Bayſius ex Herodoto demonſtrat.* Accipitur item, *eodem tradente*, pro vaſe quo paſtores vtuntur ad lac excipiendum. Spieg.

GAVSAPINAM penulam, non inter theriſtra, id eſt, æſtiua, ſed hyberna veſtimenta annumerandam, tradit doctiſſimus Bayſius *ad finem c. 16. de re veſt.* Spieg.

GASTALDIA, *in tit. de feudo gardiæ & gaſtald. in vſib. feud.* eſt cuſtodia, *vt colligitur ex l. 1. de furt. in legi. Longobar.* & nõ multum diſtat Gaſtaldus ab actore. Prat.

GAZAM, in numero tantùm ſingulari Perſicam vocem eſſe, eaque ſignificari diuitias, id eſt, omne id quod poſsidemus, Seruius dicit. Hinc

GAZOPHYLACIVM, gazæ repoſitorium, cuius vocabuli frequens eſt mentio apud Eccleſiaſticos ſcriptores. Budæus alicubi pro officinis chalcotyporum vſurpauit. Spiegelius. Apud Athenienſes autem gazophylacium erat locus, vbi ſeruabatur annona & frumentum, *vt annotauit Poſtellus cap. 17. de magiſt. Athenienſium.*

G E.

Gelt vor/recht nach. Noſtrates vulgò ſolent dicere, ſignificantes accipiendam eſſe oblatam pecuniam, vel quã reus confitetur: & deinde cognoſcendum de iure creditoris, vtrum plus ei debeatur, auctore Oldendorpio Iureconſulto hac ætate celeberrimo, imò vt quidam eruditorum ait, altero velut Papiniano. Spieg.

GELV, glaciei nomine continetur. Eſt enim aqua conferta, à ſerenitate cœli concreta, *auctor Ariſtot.* Spieg.

GEMELLI, *l. 22. ff. ad leg. Falc.* id eſt, Fratres gemini. Briſſ.

(Zwetling)

GEMINA, id eſt, duo quæ ſimilia ſunt, quòd magna ſimilitudo ſit geminorum, id eſt, eodem partu editorum. Maro:

Geminique minantur In cœlum ſcopuli.

GEMINA ſoror, pro vterina.

GEMINATA, hoc eſt, repetita verba, voluntatem conſtantem indicant. *l. baliſta. ff. ad Trebell. Bald. in l. precib. C. de Impub. & aliis ſubſtit. & in proœmio Pandect.* Spieg.

GEMINI. Variè hæc vox ponitur. Nam modò pro duobus, vt apud Poetam,

Sunt geminæ ſomni portæ.—

Modò pro ſimilibus, vt apud Plaut. *in Menæchm.* Et Gemini ſignificant natos vno partu, & eodem die: quos alio nomine Gemellos vocant. Virg.

Modò namque gemellos, Spem gregis.—

Nec de duobus tantùm dicimus Geminos, ſed etiam de pluribus. vt Paulus Iuriſconſ. *in l. antiqui. Si pars hære. pet.* dixit. Sed & tergeminos ſenatores cunctos vidimus Horatios. *Vide infrà, Ter enixa mulier. & Budæ. Annot. ad d. l. antiqu.* Spieg.

GEMMA, vocabulum generale, comprehendit propriè quæcunq; nec oblonga, nec perforata ſunt. Spieg.

GEMMAS, Pomponius *in l. & ſi non. de aur. & argen. leg.* à margaritis diſtinguit: pariter Curtius: ſic vterq; Plinius. Apud Seniorem multa de gemmis differuntur. Spieg.

GEMMAS incluſas argento auroque ait Sab. auro argentoue cedere ei concedit, cuius maior ſpecies: quod rectè expreſſit. Semper enim cum quærimus quid cui cedat, illud ſpectamus, quod cui ornandi cauſa adhibetur, vt acceſsio cedat principali, cedent igitur gemmæ phialis, vel lancibus incluſæ auro argentoue. Sed in coronis menſarum gemmæ coronis cedent. quod idem in margaritis. Nam ſi margaritæ auri ornandi gratia adhibitæ ſunt, auro cedunt: ſi contrà, aurum margaritis cedit. *Pompon. de auro & argen. leg.* Maff.

GEMMAE, ſecundum Pompon. *in l. & ſi non ſunt. §. vltim. de auro & argen. leg.* ſunt perlucidæ materiæ, quas (vt refert Sabinus *in lib. ad Vitellium*) Seruius lapillis eo diſtinguebat quod gẽmæ eſſent perlucidæ materiæ, velut ſmaragdi, chriſoliti, amethiſti: Lapilli autem contrariæ ſuperioribus naturæ, vt Obſidiani, Vientani, Margaritas autem nec gẽmis, nec lapillis contineri, ſatis conſtituiſſe, idem Sabinus ait. quia concha apud rubrum mare & creſcit, & coaleſcit. Marrhina autem vaſa in gemmis non eſſe, Caſsius ſcribit. Laurentius Valla *in ſuis in Latinam linguam elegantijs*, dicit (pace horum quatuor Iureconſultorum) hoc falſum eſſe: & inprimis ex Plinij monumentis, qui titulum de gemmis non translucentibus fecit, & marrhina in gemmis enumerat, & omnes lapides precioſos nomine vno (quod tantum Latina lingua habet) gemmas appellat, præter margaritam. Præterea quis non videt, lapillum, quod generale nomẽ omnium paruorum lapidum ſed intellectu precioſorum, idem eſſe quod gemmulam? Nam gemmas etiam accepimus multorum cubitorum inueniri, quas vt lapides, non lapillos appellare poſſumus: ita cum minutæ fuerint, lapillos appellare debemus. Quod ſi hi lapides tam grandes, translucidi ſiue perlucidi non fuerint, quales ſunt imperfecti, nunquid vocabimus eos lapillos? Quid hoc ridiculum magis? quod ſi etiam omnis lapis lucidus gemma & parium marmor quod tranſlucidum eſt, gemma erit. Poſtremò reperimus (inquit Valla) eiuſdem coloris lapides quoſdam permixtim conſtare ex perlucidis, & non perlucidis: & ita permixtos natura, vt non poſsis partim appellare gemmam, partim lapillum. Curtius *lib. 8.* cum dixiſſet, gemmas margaritaſque mare littoribus infundi: paulo pòſt de eiuſdem Indis ait, Lapilli ex auribus pendent: profectò perlucidi intelligendi ſunt. & iterum *lib. 10.* de rege Indo: Pendebant (inquit) ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli. & Propertius:

Littora natiuis pellucent picta lapillis.

Margaritam vero, ſiue margaritum, quis negare lapillum poſsit? quæ ſemper eſt puſillus lapis. Equidem candidos illos lapillos ex Indi regis auribus pendentes, margaritas interpretor. Idem Horat. dum inquit,

Nec magis huic intra niueos viridesque lapillos,

de margaritis & ſmaragdis intellexit. Et ex his reprobantur opiniones Iureconſultorum ſuperius relatæ: hocque Laurentij inuentum ſibi adſcribit Pontifex Sipontinus, *in ſuis in Latinam linguam commentarijs*, tacito auctore, prout ſui moris eſt: qui integra Plinij capita tranſcribit, gratitudinis nomine ſuppreſſo: cum tamen benignum ſit (vt etiam in ſua præfatione inquit Plinius) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris. Cotta. *Adde Forcat. in ſuo Cupidine Iuriſperito c. 11. num. 7. & ſeq.*

GEMMIS porrò legatis, vaſa gemmea debentur, *l. & ſi non ſunt. §. fin. ff. de aur. & argent.* ſicut & auro legato, aurea: ſed in aureis illa ratio eſt, quòd rurſus igni domita ad priſtinam & rudem auri maſſam, facilè redeunt, ſecus in marmore. *§. illud. ff. de legat. 3.* quæ ratio ſuadet, ne vaſa gemmea cedere relictis gemmis oporteat. Cæterùm varietatis rationem illam ponendam arbitror inter gemmas, lapideſúe precioſos, & alios, qualis marmor eſt: quoniam appellationes rerum ex communi vſu exaudiri conuenit, maximè in nomine ſuppellectilis. *l. Labeo. ff. de ſuppellect. leg.* ſed conſenſus veterum, & quidem probatiſsimorum, gemmam pro vaſe gemmeo vſurpauit, ſicut & aurum pro vaſe aureo, igitur verborum proprietati ſeruiendum, cui comes eſt teſtantis ſententia. *l. non aliter. ff. de leg. 3.* Martialis *lib. 14.* de ampulla potoria loquens:

Hac licet in gemma, quæ ſeruat nomina Coſmi,
Luxurioſe bibas ſi foliata ſitis.

Nec eſt alius auctor, qui in hoc locutionis genere ſit frequentior, nec tantùm in generali gemmæ nomine hoc locum habet, ſed & in ſpeciali cuiuſque. *Forcat. in Cupid. Iuriſperito, cap. 8.*

GEMMATOS lectos, id eſt, gemmis diſtinctos & ornatos, dixit Paulus, *in l. 3. de ſupel. leg.* Sp.

GEMONIAE ſcalæ, quæ erant in Auentino, in decimatertia regione vrbis, dicebantur, ad quas corpora damnatorum tracta præcipitabantur. Quod ſupplicij genus, ſublatis Chriſtianorum perſecutionibus, in deſuetudinem abijſſe videtur. Spieg.

GENEALOGIA, ſermo de origine generationis.

GENEARCHICVM *nouel. Iuſtiniani 21. & edicto 3.* propriũ cuiuſque patrimonium. in vſib. feudorum, vocantur eiuſmodi bona allodialia. (erbgut.) *c. vnic. de allodijs.* Prat. Cuia. *lib. 8. obſ. 14. prope fin.* ait idem eſſe quod allodium.

GENER, maritus eſt filiæ meæ. *l. non facile. ff. de grad. & affin.* continetur q; eius appellatione ſponſus. *l. in leg. ff. de teſtibus. & l. ſeruus. de gradibus.* Porrigiturque Generi appellatio, ad progenerum, *l. Gallus. §. forſitan. de lib. & poſt.* Præterea habetur hlij loco, *l. 3. in fin. C. de natur. liber.* Apud Alciat. legi obſeruatum à Iuſtino *lib. 18.* generum pro ſororis marito poni. Sicut & Vitichindus noſter in hiſtoria temporum ſuorum vſurpauit. Spieg.

GENER, inquit Seruius, dicitur & qui eſt, & qui eſſe vult: ſicut etiam maritus. Vnde eſt:

Quos ego ſim toties iam dedignata maritos.

Item:

Et gener auxilium Priamo, Phrygibusque ferebat.

Infelix, qui non ſponſæ præcepta furentis

Audierat. ---

Et hoc eſt, quod dicitur *in l. 8. ff. de gradib.* Generi appellationem etiam ex ſponſalibus cõtrahi: tametſi cum ad ius diſputatio reuocatur, aliud obſeruatur. *l. 1. & l. 8. ff. de his qui notant. infam.* Hotoman.

GENERI quoque nomine & neptis, & proneptis tam ex filio, quàm filia editarum, cæterarumq; mariti cõtinentur. *l. 136. ff. de verb. ſig.* & hanc edicto de poſtulãdo interpretationem faciendam admonuit Vlpian. *l. 3. de poſtul.* in edicto verò de infamia notatis de ſolo filiæ viro accipi debet *l. 1. & 8. ff. de iis qui not. infa.* Prat.

GENERI & nurus appellatione ſponſus & ſpõſa quoque continentur. Item ſoceri & ſocrus appellatione ſponſorum parentes contineri videntur. *vt Vlpian. de grad.* Maſſ.

GENERA, pro frugibus. Vlpian. *l. 8. §. 16. ff. de tranſact.* [Si cui nõn numus ad alimenta, ſed frumentum atque oleum & cetera, quæ ad victum neceſſaria ſunt, fuerint relicta.] & paulò poſt, [Et neque diem neque modum permutauit, ſed tantum genus: vel ex contrario, ſi pactus fuerit vt in generibus alimenta reciperet, quæ in numis ei relicta fuiſſent.] Hot.

GENERA corporum tria ſunt. Vnum, quod continetur vno ſpiritu, & Græcè ἡνωμένον vocatur: vt homo, tignũ, lapis, & ſimilia. Alterum, quod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat: quod συνημμένον vocatur: vt ædificium, nauis, armarium. Tertium, quod ex diſtantibus conſtat: vt corpora plura non ſoluta, ſed vni nomini ſubiecta: veluti populus, legio, grex. *auctor Pomponius in l. rerum mixtura. de vſucap.* Sp.

GENERALE omne obſcurum eſt: vt omne multiplex dubium. *Bald. in l. 1. C. de ſeru. fugit.* Spieg.

GENERALE delictum, quod Dd. nominatum appellant, intelligit Iuriſconſultus illud, *in l. aliud eſt fram. §. inter multam. de verb. ſignific.* quod certa appellatione plurima eiuſdem naturæ crimina complecti poteſt: vt furtum, homicidium, falſum. Sp.

GENERALIA verba. Si hæc adeò generalia ſint, vt citra manifeſtam calumniam reſtringi non poſſint, verbis ipſis ſtandum eſt. *l. plurib. de acceptil.* Spieg

GENERALIS conuentio eſt, cùm ſine vlla rerum notatione, generaliter res omnes obligantur, quas quis habet aut habiturus eſt. *l. 1. & l. & quæ §. 1. de pign. l. 2. C. eo. tit. Donellus de pign.*

GENERALIS confirmatio, non confirmat niſi iuſta. *Bald. in l. 3. C. de precib. Imp. offer. Idem cap. 1. per quos fiat inueſt. in vſibus feud.* Spieg.

GENERALIS lex dicitur, quæ omnes caſus, exceptis illicitis & iniuſtis, comprehẽdit. Etenim nihil abſurdius eſſe poteſt, quàm legem iuſtam ad interpretationem iniuſtam trahere. *arg. l. penult. ff. ad exhibend. l. ſi poſſeſſor ex hereditate. ff. de petit. hered.* vel talem caſum, per quem fieret fraus legi. *l. cum hi. & ibi Bart. ff. de tranſact.* Sp.

GENERALES actiones dicuntur, quæ competunt ad hoc quod generale eſt. diuerſas rerum ſpecies, adeoq; totas negociationes complectens: vt tutela, ſocietas, & alia negotia. Quamuis Vlp. generalem vocet actionem, quæ de pluribus competit: ſpecialẽ verò, quæ ad vnam duntaxat cauſam pertinet. *l. 1. §. item ſciendum. de aqu. pluu. arcen.* Sp.

GENERALITER dicta, generaliter intelligi debent. *l. 1. §. generaliter. de bon. poſſeſſ. cont. tabulas. l. 3. iuncta gloſſa. de offic. Præſid. cum vulgat.* comprehenduntque ſingulas ſpecies, hoc eſt, in ſingulis ſpeciebus verificantur, & per ſingulas ſpecies diſtribuuntur. *l. ſi chorus, in princip. de legat. 3.* vbi dicit textus: Si chorus vel familia legatur, perinde eſſe, ac ſi ſinguli homines eſſent legati. Sic *in l. Maximus. §. duorum, de legat. 1.* qui legat homines, ſub compendio verborum, cenſetur ſingulos legaſſe. Spieg.

GENERALIA iudicia, veluti tutelæ, negotiorum geſtorum, pro ſocio. *l. 38. ff. pro ſocio.* Prat.

GENERALI locutione loquentis perſonam exceptam intelligi regulare eſt. *c. petitio. extr. de iureiur.* Hæc tamen regula reſtringitur variè. *vide in c. de forma 22. q. 5.* Quandoque loquentis familia continetur. Prat.

GENERALEM locutionem generaliter accipi, regulariter definitur *l. præſ. 1. ff. de off. præſid.* Diuerſum tamen eſt in varijs ſpeciebus de quibus per Alciatum *in tract. de verb. ſign. & vide c. ad noſtram. & ibi gloſſ. de iureiur.* Prat.

GENERE quodam, obſeruatum eſt vſitatam eſſe noſtris locutionẽ, pro quodammodo: vt *in l. quod ſeruus, 36. ff. de ſtip. ſeru.* [Nam & hæc genere quodam donatio eſt.] Item *in l. Pomponius. 44. ff. de acq. rer. dom.* [Nam genere quodam venandi id erant nacti.] Item *in l. quorundam. 51. ff. de acqu. poſſ.* [Vtrubique animi quodam genere poſſeſſio erit æſtimanda.] *Sic in l. 10. ff. pro empt. l. 29. §. qui quæſtum. ff. de adulter.* Hot.

GENERE quodammodo, *l. 10. ff. pro empto.* Eo genere, pro, eo modo, ea ratione, *l. 23. ff. de vſurpa.* Quo genere, id eſt, quo modo. *l. 17. C. de poſtlim. reu.* Alio quouis genere, *l. 47. §. vlt. ff. de pecul.* Briſſon.

GENERIS voce abutitur Tribonian. *in §. plebs. Inſtit. de Iur. natur. gent.* appellans illud totum, & ſpeciem partem: id quod teſte Apello, primus deprehendit Alcia. Idem accidit paſſim Ciceroni, *præſertim verò lib. 1. de Oratore.* Spieg.

GENEROSI dicuntur, teſte Raph. Regio, qui à nobilibus genus ducunt. Senecæ eſt generoſus, ad virtutem benè à natura compoſitus. [Hoc vnum, inquit, eſt intuendum. alioqui ſi ad vetera te reuocas, nemo nõ inde eſt, ante quod nihil eſt. A primo mundi ortu vſq; in hoc tempus perduxit nos ex ſplendidis, ſordidiſq; alternata ſeries. Non facit nobilem, atrium plenum famoſis imaginibus. Nemo in noſtram gloriam vixit, nec quod ante nos fuit, noſtrum eſt. Animus facit nobilem, cui ex quacunque conditione ſupra fortunam licet ſurgere.] Spieg.

GENESIS eſt, quam alij genituram, Cicero ſidus natalicium appellat.

GENETHLIACI, dicti Mathematici qui à natiuitatis die & hora quos illi Horoſcopos vocãt, futura prædicũt. Auguſtini autem temporibus Chaldæi ſic nuncupabantur ſicuti ſcribit ipſe *lib. de doctrina Chriſtiana 1. & Confeſſionum 4. & in libello de natura Dæmonum.* Traditum autem eſt, Genethliacos ex libris. ſi cœleſtium rerum ſcientia præcinere debeant futura, tria impẽſiſsimè obſeruari oportere. Primum horam illam initialem, qua ſe in lucem vitalem è bulga matris prompſit infans: vel quiduis aliud, ſuper quo vaticinium concinnandum, fieri ſit cæptum: mox cœli ſtatũ, ſyderumq; poſitum, ad illam ipſam horam ſubtiliter applicitum. Poſtremò quid eiuſmodi ratio cœleſtis ſydereaque meditetur, agatve, argumentis inerrantibus: vt tradidit Cœlius Rhod. *lect. antiq. lib. 12. cap. 10.* At eodem auctore *lib. 14. cap.* nunc paſſim Aſtrologi, vel planetarij vel Mathematici nominantur. Eſt enim Matheſeos duplex ſpecies: Alia quidem quatuor ſub ſe liberales artes complectens, alia verò ſacris conſtitutionibus, tanquam quæ cantamina doceat, prohibita. *l. ſi excepta. C. de maleſic.* Hanc Alciat. pulchrè declarat *in Annot. in tres poſteriores lib. C.* Spieg.

GENII dicti, quia nobiſcum gignuntur, vel quòd genitos tueantur. Hos Marcianus Felix, præſtites vocat, quod actionibus humanis præſint, omnis vero antiquitas cum Heſiodo hominum cuſtodes credit ita dictos, quoniam à genitura cuique aſſocientur, quos à Virgilio etiam manes appellari autumat Seruius. De ijs ſic Ammianus *hiſt. lib. 21.* [Ferunt enim, inquit, Theologi in lucem editis hominibus cunctis, ſalua firmitate fatali, huiuſmodi quædam velut

lut

Iure actus rectura numina ſociari, admodum tamen paucis viſa, quos multiplices auxere virtutes: idque & oracula & auctores docuerunt præclari, inter quos eſt etiam Menander Comicus:] Cuius iambos, qui deſiderantur apud Ammianum ex Euſebio *de præparatione euangelica* reſtituit Adrianus Iunius *lib. animaduerſionum 6. cap. 14.*

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
Εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου. hoc eſt
Mortalium cuilibet nato ſtatim
Vitæ cuſtos rectorque genius iungitur.

Conſtat autem apud omnes fermè duos vnumquemque genios, vt vulgò aiunt, angelos habere, vitæ ſuæ cuſtodes, alterum bonum, alterum malum. *Vide cap. 2. quod eſt de templ. & Lucin. in Tob. 12.* Vlp. *de Iureiur. in l. ſi duo patroni. §.* [vbi ſiquis, ait, in re pecuniaria per genium principis peierauerit.] Tertullianus item, qui paucis ante annis vita defungitur, quàm rerum potiretur Alexander Imperator, ſub quo Vlpiani nomen inclaruit. [Citius denique, inquit, apud vos per omnes deos, quam per vnum genium peierant.] *in Apologetico, cap. 28. & in eodem.* [Atque adeò omnes illi ſub ipſa vſque impietatis eruptione, & ſacra faciebant pro ſalute Imperatoris, & genium eius deierabant, alij foris, alij intus.] Ita denique *ad Scapulam.* [Sed ijdem ipſi, qui per genios eorum in pridie vſque iurauerant.] Teſtis eſt Alex. Neapolitan. *cap. 10. lib. 5.* per ſalutem & genium principis deierare, longè præſtantiſsimum iuſiurandum haberi cœptum, cui nulla vi, nulloque imperio contraire fas erat, quod Tiberius Cæſar de ſe præſtari vetuit. Quod etiam de Nerone proditur. D. Rhenanus ab hac per genios Cæſarum deierandi conſuetudine exiſtimat natum, poſtea apud Chriſtianos Principes, vt per ſalutem Regis, aut liberorum eius iuraretur, quod tamen in legibus Francorum ſeuerè prohibitum conſtat. Cæterùm Budæus *lib. 1. de contemptu rerum fortuitarum*, ſcribit, genium pro vi naturæ atque ingenio vſurpari ab Antiſtitibus eruditionis noſtræ ætatis. Ioannes Riuius *in ſuo de præſidio angelico lib.* ſuperſtitioſum hoc antiquitatis de binis genijs commentum eſſe affirmat. licet non diſſimulet è vetuſtis quoque Theologis extitiſſe, qui binos ſingulis quibuſque, iam inde à natali die, adeſſe angelos affirmarent, bonum alterum, alterum malum: illum tuendæ vitæ propugnandæq; ſalutis, hunc diuexandi cauſa additum. Qua de re Origines aliquoties & in Lucam, & in tertio περὶ ἀρχῶν neſcio quem de paſtoribus librum, aut quem Barnabam citat. Sed hæc forſitan ille veteres philoſophos ſecutus, qui ſimilia quædam de genijs, quos Dæmonas vocitabant, memoriæ ac literis prodidere. vnde de genio malo Brudi in eiuſdem vita Plutarchus: de bono Socratis Plato. Vt autem bonus genius rectè ἀγαθοδαίμων Græcis dicitur, ſic ijdem malum ἀλάστορα vocant. quo nomine vocamus eos, Eraſmo teſte, quibus incommodorum noſtrorum maximam partem acceptam ferimus. Spieg.

GENIALIS, id eſt, coniugalis, *l. 30. C. ad leg. Iul. de adult.*

GENITIVOS pro ablatiuis non rarò Iuriſconſ. ponunt. *l. 4. §. 1. ff. de adq.* Plenæ pubertatis, pro plena. *l. 11. §. fin. ff. de euic.* Noxæ ſolutum, pro noxa. Pœnæ adficere, pro pœna *l. 13. ff. de ſicarijs.* Contentus partis, pro parte *l. 37. §. nuptura. de legat. 3.* Tutelæ liberari. *l. 50. ff. eod.* Plus quartæ *l. 11. §. quod vulgo. in fi. ff. ad leg. Fal.* Mortis cauſæ tacitam. *l. 15. ff. de manumiſ.* Bonæ fidei, pro bona *l. 95. §. quod vulgo. ff. de ſolut.* Super pecuniæ. *l. 53. ff. verb. ſignific.* Prat.

GENO pro Gigno. Vlpianus *l. 17. §. 1. ff. de legat. & fid. 1.* [Si quæ filia mihi genitur, ei hæres meus centum dato.] Idem *l. 13. §. vlt. ff. de reb. dub.* [Si quis mihi filius aut filia genitur, hæres mihi eſto.] Priſcianus *lib. 10.* [Gigno, genui, pro quo Geno vetuſtiſsimi protulerunt.] Varro *in Andabata*, [Sed quod hæc loca aliquid genunt.] Hot.

GENTES ſunt, quæ à ſatrapis reguntur, nec prouinciæ formam habent, de quibus in l. vlt. C. de temp. appellat. ſiquidem vt eſt in libris ſcriptis ita in ea legatur, [Armenijs vel gentibus.] & l. vlt. C. de offic. mag. mil. quæ ex eis reſtituenda eſt etiam in hunc modum: [& gentes Anzitenam videlicet, Ingilenam, Aſtianeam, Sophenam, Sophanenam, in quâ eſt Martyropolis.] & quæ ſequuntur. *Cuiac. ad conſtit. ff. Iuſtiniani de confirmat. Inſtit.*

GENS & Genus, ſi vim ac naturam verborum ſpectemus, idem valent, neque quicquam differunt. vtrunque enim ab antiquo verbo Geno ductum videtur. Quòd autem *in l. 1. ff. de probat.* ita legitur: [Cùm quæritur, gentem vel genus quis haberet, necne:] in eo particulam VEL pro SIVE poſitam arbitror: nam Vlpiani tempore differentiam obſeruatam aliquam fuiſſe, mihi non fit veriſimile. Itaque qua ſententia ſcripſit Liuius *lib. 38.* [P. Scipio Naſica orationem habuit plenam veris decoribus, non communiter Corneliæ gentis, ſed propriè familiæ ſuæ.] eadem ſententia Cicero *in Bruto* ita locutus eſt, [Funebres orationes ipſæ familiæ quaſi ornamenta ſeruabant ad vſum, ſi quis eiuſdem generis occidiſſet.] Et Sueton. *in Galba.* Imagines vniuerſi generis exequi lõgum eſt: familiæ breuiter attingam.] quibus ex locis intelligi poteſt Gentis & Generis nomina promiſcuè vſurpari. Quòd ſi non verborum naturam, ſed antiquiſsimum priſcorum Romanorum vſum cuius his in rebus ſumma poteſtas eſt, conſideremus: differentiam fortaſſe aliquam reperiemus: vt Gens ad patritios propriè, Genus autem generaliter quidem & ad illos & ad plebeios, ſpeciatim verò ad hos duntaxat pertineat. vnde illud P. Decij apud Liuium, [Semper iſta audita ſunt, eadem, vos ſolos gentem habere.] Et illud Ciceronis *in 1. de Orat.* [Cum Marcelli à liberti filio, ſtirpe: Claudij patritij eiuſdem hominis hæreditatem gente ad ſe rediiſſe dicerent.] Indidem quoque Patres maiorum, &cæt.] minorum gentium appellati ſunt, qui à Romulo, & Tarquinio Priſco è patritiorum numero lecti in ſenatum fuerant: quemadmodum Liuius *lib. 1.* teſtatur.

GENS dicitur quaſi genus, à quo & nomen ſibi fecit abſtractione, v, literæ. Differunt tamen inter ſe, quod ſtirpẽ & originem genus ſignificat, Gens quaſi generum & originum quandam multitudinem.

GENTILES dicti, primùm, vt opinor, propriè patritij inter ſe, qui eodem ex genere prognati eſſent. vnde etiam, Gentilitia ſacra, &, Gentilitia ſepulcra. Hotoman.

GENTILES Accurſius pro cognatis accipi exiſtimauit, nullo auctore. Sunt autem ex definitione Q. Mutij, *in Ciceron. Topicis*, Gentiles, qui eodem inter ſe nomine ſunt, & qui ab ingenuis oriundi ſunt, & quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, & qui capite minuti non ſunt. Sed huic ſententiæ repugnat, quòd etiam in ſeruis iura gentilitatis fuiſſe, ſentit Plin. *cap. 1. lib. 33.* Niſi olim hæc fuiſſe arbitremur, & ante XII. Tabul. Leg. Itaque Gentiles propriè dictos Rom. patricios inter ſe, ex gentilitio iure, quod eis tantum competebat: nempè, vt excluſo fiſco, cuiuſlibet cognominis ſui hæreditatem gentilitio iure ad ſe traherent, annotauit Alciat. vt & illud *loco iam citato.* gentem ſcilicet nihil ad ſanguinis vinculum pertinuiſſe: genus verò, vel ſtirpem pertinuiſſe. Papinian. *l. 1. de probat.* [Quoties quæreretur, genus, vel gentem quis haberet, nec ne, eum probare oportere.] Sed & Gentilium aliam in iure interpretationem fuiſſe, indicat: nempe vt quemlibet ſignificet Romano Imperio non ſubiectum: quia non lege ciuili, ſed iure Gentium viuit: quo fit, vt perinde ſit cum Gentilem dicamus, ac ſi Barbarum. Spieg.

GENTILIS à græcis ἐθνικὸς dicitur, [illegible], qui eiuſdem gentis eſſe aſſeritur. Sed & τὸ ἔθνος Ariſtoteles in 1. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ poſuit pro ordine & ſocietate, & genere hominum, ſeu natione, ſicut etiam annotauit Budæus *in commentarijs linguæ græcæ.* Vnde fit vt Græcorum imitatione gentem pro eodem ſignificato vſurpemus. Sed propriè gentiles (vt diximus) ſunt, quorum nunquam maiores ſeruitutem ſeruierunt. Qua ratione, noſtrates lingua vernacula non temere (inquit Budæus *in annota.*) gentiles homines vocant eos, qui ab ortu nobiles ſunt & natiuitate, quaſi ingenuos (ait) ab origine gentis &c. *Brechæus l. ſæpè ita comperitum eſt. ff. de verb. & rer. ſignif.*

GENTILICIVM dicitur, quod ex genere, ſiue familia eſt. vt Gentilicia nomina, quæ originem gentis vel familiæ declarant. vt Spiegel. Maius: & Gentilitia inſignia, quæ Arma vulgò vocantur: quaſi armis, militiaque quæſita, ſucceſſere in locum, vt Budæus rectè exiſtimare videtur, maiorum imaginum, vnde præcipuè generis nobilitas

bilitas accipiebatur. (vulgò, die eines nahmens vnnd wapffens ſein.)

GENTILITAS eſt iuris ciuilis, referturque ad agnationis vetuſtatem ab ipſa agnatione differens ſola generis antiquitate : nam agnationem longius quàm à patre ſumere non neceſſe eſt: Cum gentilitas ab auo vſque petenda ſit. *Connan.lib.2.cap.11.num.1.adde Balduin.comment.in leg.12. tab.cap.30.*

GENTILITAS nobilium fuit, ſcilicet eorum qui ſui generis imagines proferre poterant. Imaginibus enim, ob inſignem virtutem, ac rerum præclarè geſtarum, decora donari ſolebant. Nemo eſt qui ignorat, & noſtri temporis gentiles, ſeu nobiles (vt vulgò dicimus) cum agnationis iure de Feudis controuertunt inter ſe, vel cum domino dem lehenherrn nō habent ferè digniora probandi argumenta, ad oſtendendam gentem ſuam, quàm ea quæ ex imaginibus ac cognomine mutuantur. vt quum dicunt, wir haben einen ſchilt vnd helm. Nunc enim pro imaginibus inſignia gentilicia habemus. *teſte Bud.ac.* Spieg.

GENTILITAS, dictum ius, quod inter ſe patritij habebant : quod ab agnationum iure diuerſum fuiſſe, & à Centumuiris diſceptari ſolitum, Cicero *in 1.de Orat.& Topicis* teſtatur. Hoc enim agnati à Gentilibus differebant, primùm quod agnati & de patritijs & de plebeis, & verò etiam de libertorum poſteris dicebantur : gentiles verò de patritijs tantum, aut certè nunquàm de libertorum poſteris. Quod tamen impugnans Fr. Connanus: [Falſum eſt, inquit, quod quidam tradiderunt, gentilitatem patriciorum tantum fuiſſe propriam: imò etiam plebeis fuit ſicut & ipſa ingenuitas communis, quod ex hoc vno Suetonij loco facilè apparet: Patricia gens Claudia (fuit enim & alia plebeia, nec potentia minor, nec dignitate) orta eſt in Regillis. Decepti videntur ex eo fuiſſe, quod ſcribit Liuius Romulum centum Senatores creaſſe, quos maiorum: Brutum alios item centum conſcripſiſſe, quos minorum gentium appellarunt. Sed hoc nihil vrget vt concedendum ſit ſolos patricios gentem habuiſſe. Nec enim iſta eos appellatio ſecernebat à plebeis, ſed ipſos inter ſe. quod cum omnes ex ingenuis, & qui gentem haberent, ciuibus electi eſſent: tamen quos Romulus crearat, patricium honorem prius in ſuam gentem tranſtulerant, quàm ij, quos Brutus poſtea cooptarat. Patriciorum ergo nomen diſtinxit eos à plebe. Maiorum vel minorum gentium adiectio, ipſos à ſeipſis: hoc eſt, priores patricios a poſterioribus. Gens igitur non patriciorum tantum, ſed omnium fuit, modo ingenuorum & gentiles dicti inter ſe eſſe, qui eiuſdem gentis erant, qui quoniam eodem nomine appellabantur, vt memoria generis maneret, idcirco gentiles dicuntur, qui ſimilitudine nominis conueniunt. Vt Cicero, Seruium Tullium Regem gentilem ſuum vocat, à quo tamen non erat oriundus, &c.] *Hæc & latius Connanus lib. 2.c. 11.num.1.& 2.* Deinde Agnati dicũtur, qui eiuſdem ſunt ſtirpis : Gentiles verò generaliter, qui eodem ex fonte & capite primùm manarunt : quamuis ſtirpem, & (vt vulgò loquimur) ramum diuerſum habeant. vnde illa inter Claudios patritios, & Claudios Marcellos plebeios controuerſia, cum Marcelli (inquit Cicero) à liberti filio ſtirpe, Claudij patritij eiuſdē hominis hereditatē gente ad ſe rediiſſe dicerēt, nonne in ea cauſa fuit oratorib. de toto ſtirpis & gētilitatis iure dicendũ? Quibus ex verbis patet, idē omnino Stirpem & Agnationem eſſe : quippe cum paulo antè, quam nunc ſtirpem appellant, eam agnationem nominarit. item, vt *lib.1.de legibus*. Quòd in ciuitatibus, agnationibus familiarum diſtinguuntur ſtatus : id in rerum natura tanto eſt magnificentius, vt homines Deorum agnatione & gente teneantur. Illam autem Claudiorum controuerſiam ſic interpretor : quia cùm eius, qui Marcelli alicuius libertus erat, filius inteſtatò deceſſiſſet, neque aut filios aut agnatos vllos haberet, agnati patroni demortui vniuerſorum bonorum poſſeſſionem ad ſe pertinere dicebant: Claudij verò patritij in capita eam hæreditatem inter omnes qui eiuſdem gentis eſſent, diuidendā eſſe contendebant, vt ipſi quoque in partem venirent : propterea quòd Marcelli nihilomagis quàm ipſi, eius qui mortuus erat, agnati eſſent. Scriptum autem in XII. Tabul. fuiſſe, Si paterfamil. moritur, familia pecuniaque eius agnatorum gentiliumque eſto. Gentiles enim eos ex illa Scæuolæ definitione interpretabantur, qui eodē nomine eſſent. Hot.

GENVS appellatum eſſe vniuſcuiuſque generationis principium, conſtat: vt ſi dicamus, Titium à Sempronio genus habere. Ad huius itaque ſimilitudinem dictum eſt genus, quòd de pluribus ſpecie differentibus in eo, quod quid eſt. prædicatur : vt animal, corpus, actio, poſſeſſio. Sicut enim vnus eſt principium multis procreatis, qui continentur vno nomine; ita genus eſt principium ſuis ſpeciebus, quas vno verbo comprehendit, & addita differentia, ſic conſtituit, quomodo æs accepta forma tranſit in ſtatuam, vel in aliam rem. Vt ecce : ſi dicas, animal eſt, non intelligitur, an hominem vel equum aſſerere volueris. genus enim eſt, & vtrunq; cum pluribus alijs ſpeciebus complectitur. Verùm ſi differentiam addas, puta rationem, facies ſpeciem : veluti animal rationale. Ad dignoſcendum autem, vtrum id, quod proponitur, genus, an verò ſpecies ſit : ſemper reſpice an de pluribus dici poſſit. Deinde an horum plurium ſingula rurſus de multis alijs rectè prædicentur, vel non. Tunc enim, ſi plures ſunt gradus, genus eſt: Si duntaxat vnus, ſpecies, quę de multis indiuiduis & numero diſcretis prædicatur. Porrò indiuidua vnam tantùm, neque vlteriorem ſui partitionem admittunt. Sic actio perſonalis, habet ſub ſe actionem ex contractu. Et quoniam hæc actio ex contractu rurſus de multis alijs dici poteſt : agnoſcis actionem perſonalem eſſe genus. Verùm actio ex contractu, indiuidua ſub ſe continet, quæ amplius de nullo prædicari poſſunt : vt eſt actio ex contractu Caij, actio ex contractu Titij, & cætera. Quam naturam generis & ſpeciei oſtendit Iuriſconſult. *in l.2. in princip.ff. ſi cert.petat.* Hotom. *De hoc vide etiam Taboetium in topico militiæ ſua & legal.diſcip.*

GENERA dicimus, quæ communi quadam ratione comprehenduntur, veluti, homo eſt genus ſingulorum hominum: ſinguli autem homines ſunt ſpecies, quæ ſub eo genere continentur, veluti Stichus & Pamphilus. Has ipſe etiam Ariſtoteles vocat ἔσχατα εἴδη: illa autem [illegible]. Genus non diuiditur, niſi numero, veluti cū generaliter dicimus, decem homines, centū homines; ſpecies, veluti Stichus, diuiditur in partes pro indiuiſo, non pro diuiſo. nam Stichum ſi diuidas in partes, pro diuiſo perdas. Partes illæ pro indiuiſo intellectu iuris conſtituuntur, partes pro diuiſo corpore & facto ipſo. *l.5.ff.de ſtip.ſer.* Species etiam diuidi poteſt numero, veluti Stichus vel Pamphilus in duos Pamphilos, cum ſunt plures Stichi vel Pamphili : ſed & tū Stichus pro genere habetur. *Cuiac. ad l.54.ff.de verb.oblig.*

GENERIS propinquitas duplex eſt, quædam naturalis, altera ciuilis, & vtraque adhuc tripartita eſt. Naturalis hæ ſunt ſpecies, cognatio, agnatio, affinitas. Ciuilis autem iſtæ: Adoptio, arrogatio, pōtificia cognatio, quam ſpiritualem vocant. De vnaquaque ſpecie vide in propria eius claſſe. *& Connanum lib.8.cap.5.nu.1.*

GENVINA pietas, quamuis corruptè legatur in vulgatis codicibus, gemina, pro, inſita, ſiue ingenita patris in filium affectione, viq́ue amoris vſurpatur ab Vlpia. *in l.3.de lib.hom.exhib.* Vnde ſcholium interpretis, alioqui ineptum huc minimè pertinet. Certè ex eo liquet, ipſum non intellexiſſe, quid verè pietas, quid itē officium ſignificent. Certè affectum nullum paternum vincere, iure noſtro euidentiſſimum eſt. Alc. fatetur *in parerg.* ſe quandoq; exiſtimaſſe corruptum hunc locum, & non, geminam, ſed, genuinam pietatem, intelligendum : quod & Norica editione conſtat, quaſi naturaliter ingenitam dicas, indicans vocem genuinam apud Ciceronem duobus locis hoc ſenſu legi: *in oratione in L.Piſon. & Partition.* Sp.

GEOMETRIA dicitur eſſe triplex. Pars enim quædam Geometriæ ὀπτικὴ appellatur, quę ad oculos pertinet. Pars altera quæ ad aures κανονικὴ vocatur, qua Muſici in fundamēto artis ſuæ vtuntur. Vtraq; harum ſpacijs & interuallis linearum & ratione numerorum conſtat. ὀπτικὴ facit multa demirāda, id genus vt in ſpeculo vno imagines vnius rei plures appareant. Item vt ſpeculum in loco certo poſitum nihil imaginet, aliorſum trāſlatum faciat imagines. Item ſi rectum ſpeculum ſpectes, imago fiat tua eiuſmodi, vt ca-

put deorſum, videatur, pedes ſurſum. Reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoque viſiones fallant, vt quæ in aqua conſpiciuntur, maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis ſunt, minora. κανονικὴ autem longitudines & altitudines vocis emetitur, longior menſura vocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Eſt & alia ſpecies κανονικῆς, quæ appellatur μετρικὴ per quam ſyllabarũ longarum & breuium, & mediocrium iunctura, & modus cógneus cum principijs Geometriæ, aurium menſura examinatur. Sed hæc, inquit M. Varro, aut omnino non diſcimus, aut prius deſiſtimus, quã non intelligamus cur diſcenda ſint. Voluptas autẽ, inquit, vel vtilitas talium diſciplinarũ in poſt principijs exiſtit, cum perfectæ abſolutæq; ſunt: in principijs vero ipſis ineptæ, & inſuaues videntur. *Gell. lib. 16. c. 18.*

GERARIA. Gerariæ appellatione venit nauis oneraria: item, infantium gerula, *vt annotauit Turneb. aduerſ. lib. 7. cap. 6.*

GERERE primum facere ſignificat. Inter Geſtum tamen & factum ſubtilis quædam differentia ſtatuitur. *l. 19. in fin. ff. de verbor. ſignificat. l. 2. ff. de curat. bon. dan.* qua tamen neglecta, geſtum & Factum, pro eodem ponimus. *l. 58 ff. de verbor. ſignificat. adde Brech. ad l. Labeo de verbor. & rer. ſignificat.* Et ita Geſtum latiſſimè accipitur *in l. 2. §. geſtum. ff. ad municip.* In edicto autem de minoribus verba hæc QVOD CVM MINORE QVAM XXV. ANNORVM NATV GESTVM ERIT. Vlpianus *in l. 7. ff. de min. (vbi & Cuiacius)* ſic interpretatur, vt GESTVM accipiatur qualiter qualiter, ſiue contractus ſit, ſiue quid aliud contigit: proinde ſiue emit, ſiue vendidit, ſiue ſocietatem coijt, ſiue ſoluta ei pecunia, & eam perdidit, inde ei ſuccurretur. ad cuius legis quæſtionem. d. l. 19. pertinuiſſe inſcriptionum ſimilitudo docet. Sed & his edicti, Quę frudationis cauſa geſta erũt, verbis, quæcunq; in fraudem creditorum fecerit quis, continentur, ſiue alienauerit de ſuo, ſiue liberationem debitoribus præſtiterit. *l. 1. ff. quæ in fraud. cred.* Geſtaq; accipimus nó ſolùm ea, quæ contrahens geſſerit, verum etiam ſi fortè data opera ad iudicium non adfuit, vel litem mori paſſus eſt vel à debitore, vt tempore liberaretur, petere deſijt, vel vſumfructum, aut ſeruitutem amiſit: & omnino qui aliquid fecit, vt deſinat habere quod habet, edicto continetur, *l. 3. §. 1. ff. quæ in fraud. cred.* Atq; ex his planum fit, verbum Geſſerunt, ad teſtandi ius non pertinere, *l. 20. ff. de verb. ſign.*

GERERE, etiam contrahere ſignificat. Gerere contractum, *l. 15. C. de donat. int. vir.* Gerere negotium venditionis, *l. 31. ff. de pact.* Qui negotia gerunt, id eſt, qui contrahunt. *l. 2. ff. de oblig. & act.* dicitur autem negotium geri, actu quodam ad comparandam obligationem interpoſito. *l. 33. ff. de condict. indeb. l. 1. §. qui mortis. ff. de donatio. l. 17. §. ſi cui ff. commod.* Itaque, ex negotio geſto, hoc eſt, ex contractu vel quaſi. *l. 1. §. cum ſeruus ff. de his qui deiecer. l. victum. ff. de alea luſu.* Nam negotium geri & contrahi pro eodem noſtri auctores vſurpant. *l. 11. ff. de auct. tut.* Briſſ.

GERERE etiam adminiſtrare ſignificat. (verwalten.) Ita Gerere Rempubl. *in l. 11. ff. de vſur. l. 5. ff. de leg. 3.* Gerere bona *in l. 23. ff. de præl. leg.* Gerere patrimonium. *l. 6. C. ad Velleia.* Gerere negotia *tot. tit. de neg. geſt.* Et Gerere tutelam. Geſſiſſe autem videtur tutor omnino, ſi quid pupillare attigit, etiam ſi modicum. *l. 5. §. geſſiſſe. ff. de admin. tut.* Geſſiſſe quoq; intelligitur & qui per alium tutelam geſſit, quiq; alij gerendam tutelam mandauit: ſed & qui ſatis à contutore accepit rem ſaluam pupillo futuram, eique permiſit adminiſtrationem totius tutelæ. *d. l. 5. §. quòd ſi quis. & l. 56. ff. de adminiſt. tut.* Briſſ.

GERERE. Inde ſella geſtoria, ein tragſeſſel. cuius in iure fit mentio. Geſtamen militare: Geſtamen prætorium, quod milites, vel prætores gererent. reique tam forenſes, quàm extraiudiciales complectitur. *vt patet toto tit. de neg. & l. Velleia. §. geſtis. ff. quæ in fraud. cred. & l. geſta. de re iudic.* Oldend.

GERERE, pro adſerere, exiſtimare, erzeygen. Gerit ſe pro ciue, hoc eſt, iure ciuitatis vtitur, & talem ſe exhibet. Gerit ſe pro hærede, adſerit ſe hæredem, etiamſi non ſit. *l. pro hærede. ff. de adquiren. hæred. §. pro hærede autem. Inſtitu. de hæredũ qual. & differ.* Eleganter ſcribit Iulianus *in l. pro hærede. ff. de acqui. hæred.* pro hærede gerere, non tam facti, quàm animi eſſe. Oldend.

GERERE pro hærede dicitur, qui animo agnoſcit ſucceſſionem, licet nihil attingat hæreditarium *l. gerit. ff. de acquir. hæred.* Exempla autem ſubijciam. veluti ſi quis res hæreditarias vendiderit, creditoribus pecuniam diſſoluerit, prædia coluerit, vel inhabitarit, vel locarit, & dubium ſit, vtrùm fecerit tãquam hæres, an vt extraneus, vel inquilinus, vel animo gerendi negotium alterius hæredis: nam hæc omnia argumenta ſunt gerere ſe aliquem pro hærede niſi contrarium probetur. *l. Iulianus. §. ſi ſeruum. ff. de acquir. hæred. l. 2. C. de poſthum. hæred. inſtitu.* item ſi quis vnà cum filio hæres erat inſtitutus, & filium adire iuſſit. at ſi pater prius adiſſet, neceſſe eſt vt poſtea filium adire iubeat. *l. ſi ergo. l. ſeruus. l. ſi ex ſua. ff. eod.* præterea ſi qui bonis ſe patris abſtinuit, per interpoſitam perſonam patris bona mercatus ſit. videtur enim per ſimulationem repudiaſſe, ob eamque cauſam à creditoribus conuenitur, non minus quàm ſi bonis ſe paternis immiſcuiſſet. *l. ſi is qui bonis, eod.* Hot.

GERERE non pro hærede dicitur, qui ea geſſit quæ propria hæredis non ſunt: veluti ſi egit ſepulcri violati, vel pecuniam à ſtatulibero implendæ conditionis cauſa accepit, cùm haberet cohæredem. etenim ſi hæredem haberet, pro hærede geſſiſſe videretur, quoniam aliter hereditas valere non poſſet, pro cuius implenda conditione pecuniam accepit. Cùm enim pecuniam acceperit, videtur hæres eſſe voluiſſe. *l. pro hærede. §. Papinianus. & §. vltim. ff. de acquir. hæred.* Eadem ratio eſt, ſi quis è liberis mortuum intulit in ſepulcrum hæreditarium, *d. l. pro hærede. & l. ſi quis non quæſ.* item ſi à parentis liberto vel alimenta, vel operas petierit, quæ ad hæredem extraneum non pertinent: vt quia defunctus operas liberis ſuis ſtipulatus erat. nam eas operas, non tanquam extranei, ſed tanquam ſui hæredes poſtulant. Hot.

GERERE, id eſt, exercere, vt [ſi hoc negotiũ gerat principaliter] *l. 4. ff. de his qui not. inf. l. 34. ff. de procurat.* ex Briſſ.

GERITIO, pro Geſtio. Vlpian. *l. 14. ff. de relig.* [Licèt ex hoc ipſo neq; pro hærede geritio, neque aditio præſumitur.] Hotom.

GERMANIA, dum Romani rerum potirẽtur, conſtituta erat ſub duobus Præſidibus. *auctor Macer. l. 3. ff. de offic. præſi.* eius quidem Iuriſcoſſ. meminerunt, *l. vlt. ff. de cenſib. l. 11. ff. de euict. l. 24. & 27. ff. de capt. & poſtlim.* Alemanniæ nuſquã. quod hoc nouum, & fortè poſt eos natum: vel potius ignotius, illud verò vſitatius erat. De vtroque vocabulo eleganter diſſerit Rhenanus noſter. A quo tamen in diſputatione de nomine Germaniæ diſſentit AEgidius Tſchudius Glaronenſis, cui verior Strabonis ſententia viſa eſt, Germanos ſic dictos exiſtimantis, quòd fratres fuerint Gallorum, ob morum conformitatem. At Hubertus Thomas Leodius, vir impensè eruditus, amicus noſter, *in eleganti commentario ſuo nuper edito,* mauult cum Cornelio Tacito ex veteribus & recentioribus cum D. Beato Rhenano, & alijs eruditis noſtratis linguæ peritis ſentire, quàm cum Strabone, alioqui grauiſſimo auctore: vt videlicet Germaniæ vocabulum ſit merè Teutonicum, ab inſigni fortitudine deductum. Nam Ger Man/ prorſus virilem, ſtrenuumque ſignificat. Nec quenquam, inquit Hubertus, moueat hic D. AEgidius Tſchudius, aliam ex Strabone afferens Germaniæ nominis originem, niſi idem præſtet in Alemannis, Nortmannis, Marcomannis, & huiuſmodi alijs, in Man exeuntibus: quæ quàm plurima ſint, ita vt non poſſit ſingularitas in Germaniæ vocabulo allegari, aut ſuſpicari, etſi ſit non parua, aut indiligens Strabonis auctoritas. Quis enim audiuit Romanos gentibus nomina impoſuiſſe, & non proprio & communi appellaſſe? Hactenus Huberti verba retulimus. Rhenani opinio placet D. Alciato. apud quem extat de Germania perquam elegans cap. *libr. parergon. 10.* Albericus ſuos ille ſecutus auctores, à germine deducit Germaniam, candidè ei generis nobilitatem adferens præ cæteris nationibus. Porrò ſi quis hodie voluerit totius Germaniæ ſtatum diuidere, commodè id fecerit. auctore Oldend. Romanorum exemplo, qui tres gradus faciebant in Vrbe, ſcilicet, Senatorium, Equeſtrem & Plebeium. Sic nos dicemus eſſe tres ordines per totã Germaniam, videlicet, Senatorium, hoc eſt Principum Magiſtratuum: Equeſtrem id eſt, Vaſallorum, nobilium, ſiue

ruri, ſiue in ciuitatibus: Plebeium, hoc eſt, reliquorum ciuium, negociatorum, opificum, & ruſticorum. Sp.

GERMANNICVS Druſi Neronis filius ex iuniore Antonia, Marc. Antonij Triumuiri filia à Tyberio Cæſare patruo adoptatus fuit, quod Auguſto non alia ratione fuerit adoptatus, quam ſi ab eo Germanicus adoptaretur. *ex Tranquillo.* Et Iuſtinianus Imperator *lib. Inſtitut. 1.* ſic inquit, [D. Auguſtus non antea Tiberium adoptauit, quàm is Germanicum adoptauerit, vt protinus adoptione facta incipiat Germanicus Auguſti nepos eſſe.] Accurſius tanquam de perſonis ignotis & obſcuris loquens, quendam nomine Tiberium, & quendam nomine Germanicum appellat, qui quaſi non ſit Tiberius qui ſucceſſit Auguſto in principatu, & Germanicus ille, qui præterquam ingenij monumenta, quæ adhuc extant, & præterquam quod Gabium Caligulam genuit, & quod quæſturam per quinquennium adminiſtrauit, & quod bis conſul fuit, quique mortuo Auguſto ab omni exercitu Cæſar ſalutaretur, imperium recuſauit, atque de Germania triumphauit, vnde illi cognomentum, quique ad orientem profectus, Armeniæ regem ſuperauit, Cappadociam in prouinciæ formam redegit, atque Antiochiæ obijt, agens ætatis annum quartum & trigeſimum. Nebr.

GERMANI, fratres dicuntur ex vtroq; parente: Conſanguinei, ex eodem tantùm patre, non etiam matre: Vterini contrà, ex eadem matre, & duobus parentibus. Spieg.

GERMINA dicuntur virgulta, quæ de radicibus naſcuntur: hinc & germinales arbores apud Paulum *in l. diuortio. §. puto. ff. ſol. matrim.* Modò proba ſit lectio, quam Alcia. ſequi videtur. Norembergẽſis editio Cremiales, habet: quæ mihi magis arridet. & vt apparet, nec ipſum Accurſium latuit, ſi orthographiæ peccatum condones. Sp.

GERONTES à Græcis dicuntur Senes, quòd honore, & præmijs adfici debeant, παρὰ τὸ γεραίρειν. Horum tripartitam facit ætatem Galenus *lib. 5. de tuenda ſanitate.* Primam autem dicit eſſe eorum, qui ὠμογέροντες dicuntur, viridi ſenectute præditi: ob idque ciuilia negotia obire potentes, quique conſilio valent. Hæc ſenectutis prima pars ab anno quinquageſimo ad ſexageſimum perducitur. Secunda exordium facit à ſexageſimo, & in ſeptuageſimum extenditur. Tertia, quod reliquum ætatis conficit atque eorum eſt qui πέμπελοι dicuntur παρὰ τὸ ἐκπέμπεσθαι εἰς τὸν ᾅδην [illegible], quaſi eorum funebris pompa iam orco dimittenda ſit. *Brechæus l. pueri appellatio. de verb. & rer. ſign. &c.*

GERONTOCOMIVM γεροντοκομεῖον, locus curandis ſenibus paratus, γέρων enim ſenex Latinè dicitur, & κομέω curo. Locum oportet fuiſſe, quò tenues homines qui effecta ætate victum ſibi ſuis operis parare amplius non poterant, recipiebantur, & ad reliquum ætatis tempus alebantur. *vtitur Iuſtin. l. illud. 16. & l. ſancimus, 18. C. de ſacr. eccleſ.* Hotoman.

GERVNDIA, à gerenda duplici ſignificatione actiua & paſſiua, quidam dicta eſſe exiſtimant: quarum vt participiorum ſignificatio tota ferè ex adiunctorum vi pendet: nam ſi dixero, liberos hæredes inſtituendos, vel exhæredandos eſſe, moriendum eſſe omnibus: hic quædam colligitur neceſſitas. at cum dicimus, Inter nauigandum multa animo obſeruari pericula, animo occidendi Titium inuaſit, in allegandis legibus iudicium & modum adhibendum, in diuidenda hæreditate iudicis maximè valere officium: hic nemo dixerit aliquam eſſe neceſſitatem. Proinde rectè ſentiunt, qui nihil differre arbitrantur, ſiue titulus inſcribatur, de Hæredibus inſtituendis, ſiue, de Hæredum inſtitutione. *Vide Alciat. in rubric. C. de edend. Iaſ. & Dd. Inſtit. de action. item Viglium in rubric. Inſtitut. de hæred. inſtit.* Spieg.

GERVSIA. Quod Senatus Romę, hoc fermè fuit γερουσία Spartę, id eſt, Lacedæmone. Ipſa quoque à ſenib. dicta, qui græcè γέροντες dicuntur, quæ vox in nonnullis exemplaribus corruptè legitur, *in glo. l. archigerentes. C. de epiſc. aud.* Spieg. Nomine γερουσίας præterea decem κόσμους apud Cretenſes etiam notauit Ariſtot. Illam vocem ex græco in Cicerone Senatum vertit Gaza. *Poſtell. c. 30. de magiſt. Athen.*

GESA, Gallorum propriè tela, ſicut Sariſſæ Macedonum: Germanorum frameæ: ſed & fortes viros dici à Gallis Geſos, à Seruio annotatum eſt. Geſatas etiam ab iiſdem appellari mercenarios milites Plutarchus auctor eſt, vt *annotat Cælius lib. 21. c. 18. lect. antiq.*

GESTA. gloſſ. *in l. 2. ff. de cur. bon. dando.* ſentit, Acta eſſe iudicij, hoc eſt, quæ quoquo modo in iudicio fiũt: Facta, verbales reſpicere cõtractus factos extra iudiciũ: Geſta verò quæ ſine verbis fiunt eſſe cenſenda. Sed hæc meritò, Alciatus inquit, non recipiuntur: cum ex ſubiecto argumento, geſtum etiam accipiatur, ſiue ex contractu, ſiue aliter quid factum ſit. *ff. de min.* Nec dubium eſt, ex communi loquendi vſu, nihil hæc differre: *quod Bart. annotauit, l. 1. de offic. proconſul. Cæſ.* Spieg.

GESTA fraudationis cauſa quæ dicantur, indicat Vlp. *l. 1. & ſeqq. quæ in fraud. cred.*

GESTAM rem, pro actam, Pomponius contra Vallam dixit *in l. ſi. de his quæ in teſtam. del.* Spieg.

GESTANDI ius habet, vide Vlp. *in l. plenum. in princ. ff. de vſu & habit.*

GESTARI dicebantur veteres cùm ſuccolantibus ſeruis valetudinis, voluptatiſue cauſa ferebantur *l. 12. ff. de vſu & habit. l. 7. ff. de manu. vindict.* Inde geſtatio. *l. 16. §. 1. ff. quod vi, aut clàm.* Plin. *lib. 26. cap. 3.* [Quinque res maximè communia auxiliorum, profeſſus: abſtinentiam cibi, fricationẽ corporis, ambulationem, geſtationem.] Prat.

GESTATIONES, loci arborib. denſis opaci per quos veteres valetudinis cauſa geſtabantur. Vlpianus *l. 13. §. 4. de vſufruct.* [Et ſi fortè voluptatè fuit prædium, viridaria vel geſtationes, vel deambulationes arboribus infructuoſis opacas atque amœnas habens.] vbi tamen Voluptati, aut, vt alijs in libris, Voluptariũ legendum puto. Vlpian. *l. 12. §. 1. ff. de vſu & hab.* [Præter habitationem quam habet cui vſus datus eſt, deambulandi quoque & geſtandi ius habebit.] Et de hac geſtatione locus hic intelligendus eſt apud Imp. *§. 6. de obligat. quæ ex deli.* [Aut ſi quis equum geſtandi cauſa commodatum ſibi longius aliquò duxerit. quod veteres ſcripſerunt de eo, qui in aciem equum produxiſſet.] Hotoman. *Vide Plin. lib. 1. epiſtol. ad Caninium Ruf. & lib. 2. ad Gallum.* Prat.

GESTATORIVM, appellamus lecticam ſellamúe, ſiue carrucam: deniq; quodcunq; in quo geſtamur. *vide Beroald. in comment. ad C. I. Cæſar. vitam apud Tranquill.* Spieg. *Adde ſuprà in verbo Gerere Inde.*

GESTIRE, pro cupere. *in l. 1. C. de inoffic. dona.* Eſt tamen propriè, lætitiam animi promere, cum quodam corporis motu. Spieg.

GESTOR negociorũ, ſimilis eſt procuratori: niſi quod mandatam à domino procurationem non habet, ſed amicitia fretus rem adminiſtrat, bonamq; fidẽ agnoſcere debet. Vlp. *de negoc. geſt. l. 3.* [ait prætor, ſi quis abſentis negocia geſſerit, iudicium eo nomine dabo.] Sp.

GESTORES negociorum triplicis ſunt differentiæ, videlicet, voluntarij, qui vltrò abſentis res gerunt. Neceſſarij, qui obligatione officij adminiſtrant, ſicut Curatores. Et quaſi neceſſarij (vt ſic dicam) qui ſuſpicione obligationis inani ad gerendum accedunt, quales ſunt liberi homines bona fide ſeruientes, quibus aliquid agendum mandatur. *l. qui natura. §. ſi libero, C. de nego. geſt.* Item tutores à patre in teſtamento dati poſthumo, qui interim adminiſtrant, donec tandem naſcitur poſthumus. *l. cum pater. ff. eodem tit.* Item hi, qui ſe procuratores opinantur falsò, aut curatores, quum non ſint, eorumque ſucceſſores. *l. 3. §. eſt furioſ. ff. neg. geſt. l. curatoris. C. eod. titul. l. quicquid. C. arbit. tut.* Spieg.

GESTVS, huius geſtûs, pro negocio geſto, acto, adminiſtrato, apud Vlpianum, *in l. Item ſi cui putani. ff. nego. geſt.* cum ait. [Nec poſſit, quod alij adquiſitum eſt ipſo geſtu, hoc tuum negocium videri.] Spieg.

G I.

GIBBOSI, qui gibbos habent. Paulus horum meminit *in l. de Ædil. edict.* In vulgatis codicibus, Gibberoſi, ſcriptum eſt. Quanquam grammaticos ſcio annotaſſe, & gibber, gibbera, gibberum, & gibber, gibberis, & hoc gibbere dici: nos tamen Haloandri editionem referimus. Spieg.

GIBELINI. *Vide, Guelphorum.*

GIETI lepra, cuiꝰ eſt mẽtio ceu ſpeciei diræ imprecatiõis *in Nouel.*

in Nouel. infra tan. quod præſtar. ſol. Denotat, auaritiam parētum inficere prolem: & malè acquiſita à maioribus non ſine culpa poſſideri à ſucceſſoribus. *vide D. Ambroſium in cap. 4. euangel. ſecundum Lucam.* Fuit autem ſeruus Eliſæi prophetæ, *de quo lege cap. 5. Reg. 4.*

GIGNENDI caſus, propriè denotat proprietatem *l. locum. in princ. ff. de relig. & ſumpt. fun. & not. in l. Q. Mutius. de aur. & argen. leg.* Tametſi communi loquendi vſu porrigatur etiam ad facultatem, ſeu ius adminiſtrandi, ſeu poſsidendi. *ex Alberic.*

GIGNERE & Parere, factum & operationem quandam important. Hinc diſpoſitio loquens de filijs ex viro & vxore natis niſi in veris filijs locum habere poteſt, maximè illis ſuperſtitibus. *Qua de re pulchrè Bart. differit in l. liberorum, de verb. ſignific.*

GILDONIS meminit l. 19. C. Theod. de pœnis. & Claudianus *in lib. de bello Gildonico.* Oroſius *lib. vlt. l. 16. & 19. C. de bonis proſcrip. C. Th.* & vide in Notit. *ſub diſpoſitione Comit. rer. priu. per Occidentem.* Prat.

G L.

GLADIATOR. Originem & cauſam gladiatorum Capitolinus, genera verò Budæus refert. *in annot. ad l. athletas. de his qui nota. infam.* Gladiatores autem dicuntur generaliter omnes, qui gladijs pugnāt, etiam diſcendi gratia, antequam in lucē producuntur. Etiā ſunt, qui hoc literis tradunt, ituros ad bellum Romanos debuiſſe pugnas videre, & vulnera, & ferrum, & nudos inter ſe coeuntes, ne in bello armatos hoſtes timerent, aut vulnera & ſanguinem perhorreſcerent. Hinc mos tractus videtur, vt Imperatores ad bellum proficiſcentes, munus darent gladiatorium. Aſt omnino prohibentur *in conſtitut. principum. libr. 11. C. de gladiat. tollend.* Idque meritò. Cyprianus enim *ad Donatum,* [Paratur enim, ait, gladiatorius ludus, vt libidinem crudelium luminum ſanguis oblectet.] Anch.

GLADII pœna. *l. 1. §. quamquam. ff. de abig.* cùm gladio & enſe in aliquem animaduertitur. Aliud enim eſt gladio, aliud ſecuri animaduerti, vel telo, vel fuſte. *l. 7. §. 1. ff. de pœn.* Vnde apud Spartia. [Antoninus ei, qui ſecuri percuſſerat Papinianum, Gladio, ait, te meum iuſſum exequi oportuit.] Briſſ.

Itaque gladij poteſtas ab alijs coërcitionibus ſeparatur. *l. 6. ff. de offic. proconſ. ex qua tracta eſt l. 70. ff. de diuerſ. reg.* eſt enim gladij poteſtas ius animaduertendi gladio in facinoroſos homines. *l. 3. ff. de iuriſdict.* Et ita gladij ius accipio in l. 6. qui vniuerſas. ff. de offic. præſid. in qua gladij ius omnes prouinciarum rectores habere ſcribitur, quos deportandi ius non habuiſſe conſtat. *l. 6. ff. de interdict. & releg.* Sic & in l. 1. ne ſine iuſſu princip. in C. Theod. l. 74. de decurionibus. in eod. C. Iul. Firmic. *lib. 3. Matheſ. cap. 5.* [Faciet præpotentes, horribiles, duces, & quib. maxime committantur exercitus, qui habeant etiam vitæ necisque auctoritatem, & in magnis adminiſtrationib. iuris gladij decernit poteſtatem.] Auguſt. *epiſt. 61. ad Dulcitium Tribunum.* [Nec enim gladij ius in eos accepiſti.] Briſſ.

Ad gladium damnari dicuntur, qui ad ludum gladiatorium damnantur. *l. 25. §. ſi quis planè. ff. de adq. hæred. l. 6. §. irritum fit. ff. de iniuſto. rup.* & apud Paul. *lib. 5. Sentent. tit. 17.* Capitol. *in Macrino.* [ſeruos, qui à dominis fugiſſent, repertos ad gladium ludi deputabat.] Briſſ.

GLADIVS, non ſimpliciter pro telo vſurpatur ab Vlpiano, finiente *in l. 3. de iuriſdict. omn. iudi.* merum imperium eſſe, habere gladij poteſtatem, ſed per rhetoricam denominationem, pro quauis pœna, quæ de reo ex delicto aliquo expetitur. Spieg.

GLANDARIA ſylua, quæ ſeruatur glandis ferendæ cauſa. *Cato auctor.* Spieg.

GLANDEM caducam, quæ ex arbore cecidit, *in l. ſiluæ de verb. ſignific.* Caius finit: ſed non, vt adnotauit Alci. ex ſermonis proprietate: quoniam caducos, non qui cecidit, ſed qui facilè caſurus eſt, ruinamq; minatur, ſignificat. Vnde, paries caducus. Spieg.

GLANDIS autem nomen non tantùm ex quercu, ilice, fagovè intelligimus, ſed ex omnibus arboribus fructum. *l. 1. ff. de gland. leg. l. qui venenum. §. f. ff. de verbo. ſign.* exemplo Græci ſermonis, inquit ibi Iabolenus, apud quos omnes arborum fructus ἀκρόδρυα appellantur, nempe à nomine δρῦς quod quercū ſignificat. Planè ideò glans inter omnes fructus, tam diffusè vſurpata à maioribus eſt, quòd ante Cereris immortale beneficium cibus communis fuit. Auſonius:

> *Olim communis pecori cibus atque homini glans,*
> *Antè quidem campis quàm ſpica ſuppeteret frux.*

Tibullus:

> *O valeant fruges ne ſint modò rure puellæ,*
> *Glans alat & priſco more bibantur aquæ.*
> *Glans aluit veteres.---*

Ouidius *in Faſtis,*

> *Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato.*
> *Mutauit glandes vtiliore cibo.*

Lucretius *lib. 5.*

> *Glandiferas inter curabant corpora quercus.*

Heſiod. ἐν ἔργοις καὶ ἡμέραις de hominib. iuſtis loquens:

> Τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον, οὔρεσι δὲ δρῦς.
> Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας.

Hic in victum hominum glandes annumerare videtur, Claudianus *in raptu Proſe. pinæ:*

> *Vnde datæ populis fruges & glande relicta*
> *Ceſſerit inuentis Dodonia quercus ariſtis.*

Virgil. *1. Georg.*

> *Liber & alma Ceres, veſtro ſi munere tellus*
> *Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta.*

Priſci igitur legumlatores glandem hoc potiſsimum honore donarunt, vt in memorā illius priſci & parci victus, omnium arborum fructus eo nomine cenſerentur, quos prætor. *l. 1. ff. de gland. leg.* inſecutus eſt. *Forcat. in penu iuris ciuil. c. 15. Adde Fr. Balduin. in l. XII. Tab. c. 16.* Hanc autem legem XII. Tabul. [Glandem in alienum fundum procidentem colligere fas eſto.] Plinius nobis tradidit, *lib. 16. cap. 13.* cum ea cautum fuiſſe dicit, vt colligere glandem in alienum fundum procidentem liceret. Prætor deinde ſuo edicto præcepit, vt tertio quoque die aliquis glandem, quæ ex fundo ſuo in agrum alterius caderet, legere & auferre poſſet. *tit. eſt lib. Pandect. 43. de gland. leg. Riuallius libr. 2. hæc ferè omnia.* Anch.

GLANDATIO eſt glandium collectio, & paſtio ſuum ex glandib. Galli *panage, ou glandée.*

GLAREA, terra eſt lapillis permixta. Paulus, *de aqu. pla. arcen. l. 11. §. vlt.* [ſuprà iter glarea iniecta.] Item *de via publ. l. 1.* [in viam terrenam glaream immittere.] Prat.

GLAVCIANVM, Pomponius *in l. 21. §. 1. ff. de aur. arg.* numerat inter ea vnguēta quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Confectum oportet ex Glaucio, herba quam Plin. *lib. 20. c. 19.* ſylueſtrem & erraticam appellat: & in afflatu maris naſci ſolitam tradit. Niſi fortè Gleucina potius legendum ſit, nam Gleucini olei factitij Plinius meminit, eiuſq; conficiendi rationem Columella *lib. 12. cap. 51.* demonſtrat. Eſt autem oleum muſtum, vt Græci vocabuli origo declarat, quod prius quàm oliuæ premantur, exprimitur, & ſimul odoramenta miſcentur. Hot.

GLEBA. Alciatus *ad tit. de Prætoribus. lib. 12. C.* Non facilè reperies, ait, quid hic ſignificet gleba, clauis, follis, & ſeptem ſolidorum functio. Verùm, glebam accipimus ceſpitem terræ, dictam quòd ſit quaſi globus *l. certo generi. §. ſi toties. ff. de ſeruit. ruſtic. præd.* Quoties autem aliquis præturam inibat (intelligo autem militarem) prouinciales ferebāt glebam, vel propter auertendam caritatem penuriamque vt memor eſſet Prætor ita res curare, vt annonæ ratio ſalua eſſet, vel etiam, vt ipſe in adminiſtratione ita ſe gereret vt omnes accepiſſe viderentur aurum pro gleba. *Hæc ferè omnia ab Alciato ſumpſimus.* Anch.

GLEBAE profeſsio *in l. 12. de annonis & tributis, in C. Theod.* Glebalis penſio *in l. 4. de indulgentijs debitorum, in eodem C.* Glebæ canon *apud Sidonium Apollinarem libr. 6. epiſto. ad Cenſorium Papam.* Briſſ. Adde Cuiacium *ibidem,* qui affirmat, glebam, & deſcriptionem, & collationem, & præſtationem, & munus, & canonem, & penſionem vocari, & aurum glebale & aurum oblatitium. Glebale quod pro poſſeſſionibus pendatur. Oblatitium quod non canonis vel indictionis, ſed oblationis genere quodam à ſenatoribus exigatur, ſicut aurum coronarium à decurionibus, aut argentum à negociatoribus, *Cuiac. d. l. 2. de prætor. & de hon. prat. C. lib. 12.*

GLEBA Senatoria. Inter glebam Senatoriam & follem ſenatorium nihil intereſſe videtur. Martianus *in Nouell. de indul. reliq.*]Quicquid ex titulo Senatorij follis in prouincijs debetur.] Sic legendum ex vetuſtis libris: Sed tamen etiam illi ſenatores, quibus nulla erat poſſeſſio, duos folles in ærarium inferebant, vt conſtat ex conſtitutione quadam Gratiani ad Hypatium *in C. Th. lib. 6. Cuiac. l. 2. de prætor. & hon. præt. C. lib. 12.*

GLEBALE onus ſenatorium eſt. *Cuiac. in l. iux ſenatorium, de dignitatib. C. lib. 12.*

GLICIA Lex, *vide Cuiac. lib. 2. obſ. 21. & 3. obſ. 8. & 14. obſ. 14.*

GLORIA, appellatur conſentiens laus bonorum: Quintil. Gloriæ cupiditas haud improbata ab Imper. Alexandro, *in l. 2. C. de his qui ſpont. mun. l. 10.* Melius ſentit Eraſmus noſter alicubi: Quanquam ò ſuperi, inquiens, quod eſt hoc totum quod vulgò gloriam vocant, niſi nomen inaniſſimum ex paganiſmo relictum? Quod genus non pauca reſederunt apud Chriſtianos, dum immortalitatem appellant, famam poſteris relictam. Sp.

GLORIA viuere dicitur, qui pro Rep. cecidit. *Inſtit. de excuſ. tut. §. ſi in bello. ff. eod. l. bello amiſſi. & ad l. Aquil. l. qua actione. §. ſi quis.* Sp.

GLORIOSVS & celebris dicitur, quem Græci vocant ἔνδοξον: & iactabundus, quem illi vocant ἀλαζόνα. Id ante me Liſtrius monuit. Sp.

GLOS viri ſoror dicitur à Græco γάλως, *l. 4. §. gradus. ff. de gradib. & adfin. Feſtus Pompeius lib. 6. Non. Marcel. lib. de proprietat. ſermo. c. vlt.* Sed & in Lexico illo, cuius iam compluries mentionem feci, ita eſt, Glos ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφὴ γάλως παρὰ πάντων. Vnde ab Auſonio *in Monoſyl.* Polyxena, quæ ad Achillis tumulū mactata eſt, Andromachæ glos Πριαμηΐς appellatur: quod ſoror eſſet Hectoris, cui Andromacha nupſerat: Non. Marcell. [Glos, ait, appellatur mariti ſoror, atque eadem fratris vxor.] vnde vetus Gloſſarium, [Glos, femina fratris.] Briſſ.

GLOSSA Latinè lingua dicitur. Gloſſema, expoſitio, ſiue interpretatio. Quintil. [Circa gloſſemata etiam, id eſt, voces minus vſitatas, non vltima eius profeſſionis diligentia eſt] His verbis Fabius innuit, Gloſſemata voces eſſe, quæ expoſitione indigent: non, vt vulgò accipitur, ipſas expoſitiones. Iacob. Butri. *in l. 1. C. qui pro ſua iuriſdict.* tanti fecit Gloſſæ auctoritatem, quòd eam communi opinioni anteponendam ſtatuerit: quod & Baldo viſum eſt, *in l. hæreditas. C. depoſiti.* tum pleriſque alijs clari nominis interpretibus. In contrarium tamen eſt, quòd quotidie & in ſcholis & iudicijs gloſſas impugnari refellique videmus. Niſi enim vel iure, vel rationibus funditus nitatur, & à textu non diſſideat, minimè ſequenda. Quod dicere ſolebat præceptor noſter primus Capnion, vir ille incomparabilis. Nam vbi textus expreſſi ſunt, ibi nulla eſt dubitatio, nec ad gloſſam reſpiciendum: quod & Baldus rectè docuit, *in l. ancillæ. C. de furt.* Nam doctrina gloſſæ nullam nobis neceſſitatem imponit: quum ſit tantummodo probabilis, *vt dicit Bartol. l. 1. ff. ſi cert. pet.* Quod autem vulgo iactitatur, quòd in iudicando à gloſſa recedi non debeat: id non eſſe verum, poſt Abbatem, Zaſ. itidem præceptor noſter ſubinde, nec inutiliter, pro re nata inculcat. Cæterùm vbi textibus deſtituimur, tum gloſſæ auctoritas minimè contemnenda eſt. *Qua de re latè diſſerit Nenizanus in ſylua nuptiali. lib. 5. & 6.* Spieg.

G N.

GNAVVS, melius Nauus ſcribitur. Nauo enim opponitur ignauum: ſtrenuum id ſignificat. *Rhenan. in annotat. ad Liuium, Velleium ſuum citat.* Spieg.

GNOSTICI qui & ἐγχίται vocantur, quo pacto, quibuſque ſacris dæmonem ſe olim concipere dicerent: docet Petrus Crinitus *de honeſta diſcip. lib. 7. cap. 4.*

G O.

GOSSIPPIVM, frutex, de quo Plin. *lib. 19. cap. 1.* [Superior pars AEgypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quē aliqui goſſipion vocant, plures Xylon, & idtò ligna inde facta xylina. Paruulus eſt, ſimilemq́; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt eis in candore molliciaue præferenda.]

G R.

GRADVS inquit Paul. *in l. Iuriſconſult. de gradibus* dicti ſunt ad ſimilitudinem ſcalarum locorumue procliuium: per quos ita ingredimur vt à proximo in proximum tranſeamus, idque noſtris generationem ſignificat. *Ferre. tit. de gradibus.*

GRADVS, eſt vnius perſonæ diſtantis ad aliam, in linea conſanguinitatis, vel affinitatis, facta collatio ad communem parentem *l. 1. cum ſeq. §. vſque ad. §. affinitatis. ff. de grad.* Conciſius iuxta Philippum optimum docendi magiſtrum, Gradus eſt interuallū quo cognoſcitur, quæ perſona ſtipiti propior. Vide perquàm elegantem, quem ea de re ſcripſit libellum, vt diſcas nunc gradus numerare aliter, quàm vetera iura ciuilia tradidère. Sed &

GRADVM pro exiſtimatione, & honoris loco vſurpari, notum eſt. Hinc in gradum reponere, eſt deiectum reſtituere. Spieg.

GRADVS arctiſſimi dicuntur eſſe primus, & ſecundus, & tertius. Namque in primo ſunt ſuprà, pater & mater: infrà, filius & filia. Secundo ſunt gradu ſuprà, auus, auia: infrà, nepos, & neptis: ex tranſuerſo, frater & ſoror. Tertio gradu ſunt ſuprà, proauus, proauia: infrà, pronepos, proneptis: ex tranſuerſo, fratris, ſororiſque filius & filia, & conuenienter patruus & amita, auunculus & matertera. Spieg.

GRADVS etiam ordinem ſucceſſionis ſignificat. *l. 5. ff. vnde cogn. l. 1. ff. ſi tabul. teſt. l. 15. ff. de S. C. Silania.* Briſſ.

Eſt & Gradus menſuræ genus, pedes duos & ſemis continens, vt & Iſidorus ſcribit, & in fragmentis, quæ libris variorum auctorum de limitibus ſubiecta ſunt, traditur. At apud Conſtant. *lib. 2. epit.* βῆμα traditur habere πήχεις ἤτοι πόδας γ. πολιτικῶς. Hinc Cuiac. *ad l. 4. §. libertatem. ff. de vſurp. & vſucap.* duplicem facit gradum, ſimplicem videlicet, & geometricum. Simplex, inquit, gradus pedes habet duos ſemis, vel vt ex Iuliano Aſcalonita architecto Conſtantin. ſcribit *libr. 2. epitom.* τὸ βῆμα ἔχει πόδας τρεῖς. Geometricus verò gradus, id eſt, paſſus ſiue ὀργυιὰ pedes habet quinque, vel, vt alijs placet, pedes ſex.

Extra ſuum gradum moti fines dicuntur, qui loco ſuo moti ſunt. *l. vlt. ff. de termino moto.*

GRADVS etiam in hæredum inſtitutionibus & ſubſtitutionibus vocatur locus ex ordine, quo hereditas defertur: veluti, cum primo, ſecundo, tertióue gradu ſcripti hæredes dicuntur. *l. 3. §. ſtatim. ff. de lib. & poſt. l. 3. §. vltim. & l. 5. ff. de iniuſt. rup. l. 2. §. Defertur. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. l. 37. ff. de hered. inſtit.* Modeſtin. *in l. 1. ff. de vulg. & pupill.* [Hæredes aut inſtituti dicuntur, aut ſubſtituti. Inſtituti, primo gradu: ſubſtituti, ſecundo, vel tertio.] Gradus autem aliud eſt, aliud locus. nam inſtituti omnes primo gradu ſunt, locum autem ſinguli obtinent pro ordine ſcripturæ primum, ſecundum, tertium. Gradus igitur ex ordine ſucceſſionis: locus ex ordine ſcripturæ numeratur. *l. ſi is qui. 55. ff. de hered. inſtitut.* Hotoman. *Ad. de Cuiac. ad l. 51. ff. de hered. inſtituen.* Forcatulus verò *in Necyom. dialog. 23.* affirmat nullam differentiam inter locum & gradum ſeruari, allegando, quod Modeſtinus *in l. 1. ff. de vulg.* Gradum dixerit. Scæuola Locum, *l. Lucius. §. Sempronia. ff. de leg. 2. l. 1. C. de edict. D. Hadria.*

De Gradu in gradum eſt ſucceſſio, cum proximo agnato non adeunte hæreditatem, ſequens admittitur, qui eſt ſecundo gradu. Interdum vtrunque coniungimus, vt ſi quia agnatus primi gradus hæres non eſt, admittimus cognatum ſecundi gradus. *Balduin. tit. de legit. agnat. ſucceſſ. &c.*

GRADVS ætatum iuxta ſententiam Iuriſconſ. latè explicat Alciat. *interpretans l. pueri appellatio, de verb. ſign.*

GRADVS in agone literario tres ſunt. *Vide ſuprà, Doctores legum.*

GRADVVM conſanguinitatis computatio diſſimiliter numeratur iure ciuili & Canonico. *Inſtitut. de gradibus cogn. Et 35. quæſt. 5. cap. ad apoſtoli. c. quod dilectio. & c. vltim. de conſang. & adfin.*

GRAECA mercari fide, id eſt, numerata pecunia, vbi non verbis, neque ſtipulationibus, ſed præſente pecunia res agitur. Spieg.

GRAECA religio, pro Paganiſmo: & Græci pro paganis quando dici cœperint, oſtendit Alciat. *in pererg.* declarans quædam loca in Nouellis *conſtit. 131. de eccleſ. tit.*

GRAECIAM exoticam Plautus *in Menæchmis* Græciam peregrinam dixit, intelligens extra Italiam ſitam, ad diſcrimen oræ illius Italiæ, quæ magna Græcia vocabatur. Sic autem ſcribitur, [Mare ſuperum omne, Græciamq; exoticam, oraſq; Italicas omnes.] *Turneb. aduerſ. lib. 19. cap. 1.*

GRAECITAS *in l. vnic. C. de ſtud. lib. vrb. Ro. & Conſtant. lib. 11* pro Græcarum literarum & facundiæ ſtudio, vbi falsò anteà legebatur, grauitas. Briſſ.

GRAECVM vinum inter dulcia numerat Iuriſconſ. *l. vltim. ff. de trit. & vin. leg.* de ijs poſt Plinium, *libr. 13.* Stepha. Nigrum multa & varia vini genera referentem *in opere quod de Nimia vitæ luxu inſcripſit.* Alexand. Neapol. *cap. 21. libr. 5.* annotauit quòd veteres vinum Græcum ſemel tantum etiam in lautiſſimis conuiuijs apponere ſolebant: primuſque diuus Cæſar triumphalibus cœnis, quatuor vini genera propter inſtituta maiorum dicitur appoſuiſſe, Falernum, Chium, Lesbium, & Mamertinum. Philelp. *lib. Conuiu. 1.* oſtendit, vinum omni ætate pernicioſum, eiuſque incommoda refert. Quomodo facias vinum Græcum, docet M. Cato. Spiegel.

GRAMMATA. *Lege Budæum in commentar. linguæ Græcæ.*

GRAMMATICI, hoc eſt, qui Grammaticam docent, an à muneribus excuſentur, vide *l. ſi duas. §. Grammatici. ff. de excuſ. tut. & l. ſextumdecimum. §. fin. de vac. mun.* Spiegel. Suidas ait, τὸν γραμματέα καὶ ἀντιγραφέα eadem ſignificatione eſſe, fortaſſe iam degenerem linguam ſuo ſeculo ſecutus. vocant enim vulgari voce τὸν γραμματικὸν ſcribam & antigraphen Græci omnes. *Vide Poſtellum in libr. de Magiſtr. Athen. cap. 15.*

GRAMMATOPHYLACIVM, vbi tabulæ & inſtrumenta publica, monumentaque rerum geſtarum, actarumq; aſſeruantur: quod Tablinum Latinè appellatur. Vlp. *in l. moris. de pœnis.* [Archiuo fortè vel Grammatophylacio] Spieg.

GRANARIA. *l. 93. §. pen. de leg. 3.* quæ ex tabulis fieri oſtendit l. 18. ff. de actio. empt. ſtipitibus vel in terra defixis, vel ſupra terram poſitis & collocatis. Hoc eſt, quòd horreũ frumentarium mobile ex tabulis ligneis factum dicit l. 60. ff. de acq. rer. dom. Prat. Sunt etiam interdum granaria loca in horreis tabulis ſepta ad fruges ſeruandas ſuo cuique generi diſcluſa: atque ita à Iaboleno *in tit. actionum empti & venditi* vſurpatur, ſic ſcribente, granaria ex tabulis fieri ſolent, ita ædium ſunt, ſi & ſtipites eorum in terra defoſſi ſunt. Eodem etiam modo ab Horatio poſitum in illo verſu Turneb. recordatur:

Cur tua plus laudas cumeris granaria noſtris?

Turneb. aduerſ. lib. 5. cap. 13.

GRANDAEVVM accipit Albericus, qui annum 29. vel 30. attigit *not. c. quicunque. 77. diſt. per cap. Epiſcopus. ead. diſtinct.* Spieg.

GRANDE beneficium, pro incomparabili, apud Vlpianum *in l. 1. de bon. libert.* [Scilicet ad remunerandum tam grande beneficium, quod in libertos confertur, cum ex ſeruitute ad ciuitatem Romanam perducuntur.] Indicat vulgatus verſic.

Non bene pro magno libertas venditur auro.

Libertatem pretio numario non æſtimandam. Sp.

GRANDIS commodi *l. 4. ff. ex quib. cau. maio.*

GRANDIS natu, quinquagenario paulò minor eſt, Pomponio *in l. 2. de orig. iur.* [ergo Sabino conceſſum eſt à Tiberio Cæſare, vt populo reſponderet, qui in equeſtri ordine iam grandis natu, & ferè quinquaginta annorum receptus eſt] Spieg.

GRANDICVLI pueri. Canoniſtis ſunt doli capaces. *c. 1. extr. de delict. puer.* Plau. Grandiculi, voce *in Pœnulo* vſus eſt:

In ſundas inſundebam grandiculos globos, Spieg.

GRAPHIARII ſunt tabelliones, *de quibus prolixè Connan. lib. 2. cap. 2. num. 2.* Gallis, grephiers.

GRASSARI dicuntur, qui ex inſidijs viatores impetu gradiendi adoriuntur. Item qui gerendo negotia ſenſim ſub aliquo prætextu contrectant res alienas, vt *in l. 1. de ſuſpect. tut. & Inſtitu. eod. tit. §. nouiſſimè autem.* [Sed diutius graſſandi in re familiari facultatem præſtat.] Sp.

GRASSATORES, vt ait Calliſtratus, *in l. capitalium, §. ſamnia adm. ſſa. ff. de pœn.* ſunt, qui prædæ cauſa id faciunt, proximi latronibus habentur, & ſi cum ferro aggredi & ſpoliare inſtituerunt, capite puniuntur, vtique ſi ſæpius, atque in itineribus hoc admiſerunt: cæteri in metallum damnantur, vel in inſulas relegantur. Porrò graſſaturam Iuuen. *ſatyr. 3.* deſcribit dilucidè. Claudianus *in l. aut facta. de pœnis. in §. qualitate*, inquit, rixæ à graſſaturis diſcerni ſolent, *Vide adnotata in hunc §. per Bud.* Sp. Refert Aulus Gellius *lib. 11. c. 2.* M. Catonem dixiſſe, Romanos olim eos graſſatores ſolitos fuiſſe appellare, qui conuiuijs poeticæ ſe darent: *Aldobr. ad tit. Inſtit. de ſuſpect. tut. §. vlt.*

GRATA breuitas, prouerbiale verbum perquam elegans, pro eo quod Barbari dicunt, Gaudent breuitate moderni. gloſſ. *l. 1. ff. quod met. cauſ.* Et eadem monuit *in l. 1. ff. ſi cert. pet.* Quod nimis obſcurus ſio, dum breuis eſſe laboro. Spiegelius.

GRATIA, pro gratificatione, & vt vulgo loquimur, fauore, *l. 77. §. vlt. ff. de iudic. l. 1. §. ſed ſi rem. ff. ſi quid in fr. patr. l. 3. C. de arbitr.* ex Briſſ.

GRATIA, beneficium quod gratis datur nobis: Gratiam autem facere, eſt ex iure diligentiore aliquid imminuere. Pompon. *l. pen. de iureiu.* [Labeo etiam abſenti & ignoranti iuriſiurandi gratiam fieri poſſe, reſpondit: Eſſe verò in gratia, pro, eſſe in aliquo munere & reputatione, quam vocát.] Spiegel.

GRATIA bona, & mala dicitur *Vide Gell. cap. 5. lib. 12.*

GRATIAM canonis, legiſque facere, pro diſpenſare dici poſſe, Budæus antè monuit *in ann. prior.* quod & ſoluere legibus dicitur. Vlpian. tamen, ſolutum eſſe legibus, accepit pro eo quod eſt, non teneri. *l. princeps. de legibus, & Iulianus l. ſeq.* Quomodo & antiqui ſæpe vſi ſunt, *vt idem Budæus ibidem citatis oſtendit exemplis.* Sp.

GRATIAM iuriſiurandi facere. *l. 6. & 32. & 41. ff. de iureiur.* eſt ſoluere iuriſiurandi neceſſitate: &, vt Paul. *lib. 2. Sent. tit. 1.* loquitur, remittere neceſſitatem iuriſiurandi. At in l. fi. ff. ad munic. ſignificat ſoluere religione iuriſiurandi, &, vt vulgò loquimur, diſpenſare. Briſſ. *Vide infra, Iuriſiurandi gratiam facere.*

GRATIAM facere edicti, apud Suetonium *in Domitian. ca. 14.* & Gratiam coniurandi *in Auguſt. c. 16.* Briſſ.

GRATIAM facere ſententiæ *in l. 4. C. de ſent. paſſ.* id eſt, condemnationem abolere. Briſſ.

GRATIA, pro cauſa, vt Mea gratia, tua gratia, *l. 2. ff. mandati.* id eſt, in rem meam, in rem tuam, *l. pen. ff. de acq. rer. dom. l. 21. ff. de vſufr. l. 28. ff. de vſur.* ex Briſſ.

GRATIA decipiendi alium falsò laudare, apud Caium, *l. quod ſi cum ff. quod met. cau.* Sp.

GRATIFICATVS tutor ſoluerit. *l. ſi non expedierit. §. ſi pup. ſint. ff. de bon. aut. iud. poſſ.* Alber.

GRATIOR proſpectus & liber. *Vide l. inter ſeruitutes. ff. de ſeruit. vrb. præd.*

GRATIOSA ſententia. Vlp. *in l. in hæredem. de calum.* [Nam conſtitutum eſt, ait, turpia lucra ab hæredibus quoque extorqueri, licèt crimina extinguantur: vtputa ob falſum teſtimonium, vel iudici ob gratioſam ſententiam datum] Spieg.

GRATIOSE, id eſt, per gratiam. *l. 7. §. competit. ff. de adm. & per. l. 4. ff. de admin. rer. ad ciuit.* Briſſ.

GRATIOSI dicuntur Latinis, quibus fauetur propenſo quodam animi ſtudio. Vlpian. *in l. 1. de cenſibus.* [Sed & Berytienſis, inquit, colonia eſt in eadem prouincia, Auguſti beneficijs gratioſa.] Hebræis Iochanan. vel vt nos loquimur, Ioannes, gratioſum ſignificat, quem Germanicè Huldrich vocamus, vt antè monuit Aretius. Gratioſus item, qui apud multos valet gratiâ. Cui tenues opes ſunt, gratioſus non eſt. Nam amor & gratia, mouetur opinione & fama liberalitatis. *auctor Cicero lib. de offic. 2. Vide ſuprà, Fauorabilis.* Spiegelius.

GRATIOSISSIMVS aduerſarius, *apud Cicer. pro P. Quintio, in prin.*

GRATITVDO naturalis, eadem quæ & obligatio, Græcè ἀντίδωρον. Quo verbo Vlpian. vtitur *in l. ſed etſi. §. conſuluit. de pet. hæred.* Vide Alexand. Neapol. *à principio lib. 5.* pulchrè differentem, de naturaliter inſita homini gratitudine: pro quo faciunt hæc verba Iuriſconſ. *in d. §.* quamuis ad remunerandum ſibi aliquem naturaliter obligarunt. Spiegelius.

GRATIS,

GRATIS, & pretio, contraria Cicero indicat *pro Roſcio Comœdo.*

GRATIS, & Mercede data, aut conſtituta, opponuntur, *l.22.§.1.ff.de præſcr.verb.* Item, Gratis, & Pecunia accepta. *l.4.ff.ſi quis omiſſ.* ex Briſſ.

GRATVITA libertas, quæ datur gratis, & ſine præmio. *in l.1.C.de libert.& eor.lib.* Spieg.

GRATVITA opera, id eſt, abſque mercede, *l.1.§.eſt autem. & l.5.ff.de exercit.l.27.ff.de op.libert.* Briſſ.

GRATVITA pecunia, *l.10.§.ſi mandatu meo.ff.mandati.* quæ ſine vſuris debetur, *l.8.ff.in quib.cauſ.pign.l.2.ff.de calumniat.* Briſſ.

GRATVITVM, id eſt, ſine mercede, *l.3.ff.de obſ.paren.l.20 de præſcrip.verb.l.1.mandatum.ff.mandati l.15.C.de pro.crat.* Briſſ.

GRATVITVM officium, non, germanum, legendum in Auth.iuſiur.quod præſt.ab his. Spieg.

GRATVM eum eſſe Cice. *de orator.* docet, ſi omnia quæ faciat, grata ſint, ipſe tamen nihil gratiæ cauſa faciat. quod de Cn.Flauio ſcriba (cuius Pompon. *in l.2.§.poſtea cum Appius. de orig.iur.* meminit) recipiendum eſſe non videtur. Spieg.

GRATVS, qui gratiam pro beneficio refert, vel ſaltem memor accepti beneficij. Quamuis, vt Donatus atteſtatur, non continuò, qui memor eſt, etiam gratus eſt. Memor enim eſt, qui apud ſe meminit: Gratus, qui meruit hoc nomine vocari dum vicẽ reddit. Nam multi ſunt memores, ingrati tamen. Noſtro iure gratus cenſetur, niſi probetur ingratus. *l. ſeruus. l. centus 10.ff.de manum.teſt.cum ſim.* Spieg.

GRAVES controuerſiæ cenſentur præiudiciales reſpectu minorum. Paul. *in l. per minorem ff.de iudi.* [Per minorem cauſam (ait) maiori cognitioni preiudicium fieri non oportet, &c.] Sic vniuerſalis actio præcedit particularem, criminalis ciuilem. *l.vlt.C.de peti.hæred.& l.vlt.C.de ord. cogni.* Spieg.

GRAVES perſonæ ſunt noſtris, quibus adeſt firmitas ac conſtantia animi, & in vultu, moribus, verbis, rebus agendis quædam ſeueritas. Hoſtienſis generaliter finit, quæ non ſunt infames. *l.cum pater.§.rogo.& l.cum quidam.ff.de legat.1.c.vnico.extra de ſcrutin. Vide Panorm.in c.licèt, de teſt.* Spieg. *confer notata Menochij lib.2.de arbitr.iud.caſ.69.*

GRAVISCANORVM meminit Celſus *in l. quidam in teſtamento.de leg.2.* Seruius enarrans illud Poetæ *lib.10.*

Et Pyrgi veteres, intempeſtæque Grauiſcæ.

Grauiſcanum oppidum, inquit, alij tempeſtum dicunt, ventis, & tempeſtatibus carens: quod nulla poteſt ratione contingere. Intempeſtas ergò Grauiſcas accipiamus peſtilentes. Et ſecundum Plinium *in Naturali hiſtoria*, & Catonem *in Originibus*, vt Intempeſtas intelligas ſine temperie, id eſt, tranquillitatẽ. Nam, vt ait Cato, ideò Grauiſcæ dictæ ſunt, quòd grauem aërem ſuſtinent. Sp.

GRAVIA delicta quæ ſint, Alber. attigit *in l.ſi quis non dicam.C.de epiſc.& cler.l.Leuia.ff.de accuſa.* Vt diſtent ab enormib. & grauiſsimis, vide C. de cuſtod.reor.Auth.ſed nouo iure. Spieg.

GRAVIDA eſt, quæ iam grauatur conceptu. Sp. ſeu quæ graui vtero eſt, *vt in l.11.ff.de iur. codicill.*

GRATIOSE expunctæ rationes dicuntur *in l.9.ff.de adm. rer.ad ciuit.* quæ bona vtriuſque partis gratia, & ſine vlla contentione expunctæ ſunt. Hot.

GREGARII milites dicuntur ij, qui humiles ſunt, & nõ delecti, quales eſſe ſolent, qui tumultuariè colliguntur. Dicuntur & gregales, & minores & extraordinarij. *vide Valtur. lib.de re milit.8.& l.vlt.in fin.C.de milit.veſte, lib.12.* Sp.

GREMIA, virgulæ tenues, ſiccæ, aridæque & ad comburendum aptæ. *l.55.§.lignis.ff.de leg.3.*

GREMIALES arbores, quæ ſurculos illos ſuppeditant, & vnde faſciculi componuntur. apud eundem *l.7.§.9.ſol.matrim.* [Puto autem ſi arbores cæduæ fuerunt, vel gremiales, dici oportet in fructu cedere.] Columella *lib.12.cap.19.* [Muſtum in vaſa defrutaria deferemus, leuique primum igne ex tenuibus admodum lignis, quæ Gremia ruſtici appellat, fornacem incendemus.] Hermolaus legendum putat, Cremia, quaſi à cremando. Hoto. *ex Comman lib.4.cap.1.num.7. Vide ſuprà, Cremialen.*

GRESSVS, duos pedes, & ſemiſſem continet.

GREX inter corpora ponitur, quæ ex diſtantibus cõſtant & vni nomini ſubiecta ſunt. *l.30.ff.de vſurpat.§.ſi grex.Inſtit.de legat.* ex Briſſ.

GREX, latius patet quàm armentum. Siquidem grex tam maiorum quàm minorum eſt animalium: Armentum autem maiorum tantùm. Sed nota, ſi grege legato aliqua pecora viuo teſtatore mortua eſſent, in eorumque locum alia eſſent ſubſtituta, eundem gregem videri, vt tradit Pomponius *in l. ſi grege de legat.1.* Accipitur item pro multitudine hominum, ſiue parum honeſta, ſiue honeſta, vt apud Cicer. Grex philoſophorum, Grex latronum, Grex fœneratorũ. Verùm quando Grex non intelligatur, vide *l.vlt.iuncta gloſſ.ff. quibus mod.vſusfruct.amit.* Sp. *iuncta l.7.ff.de legat.1.*

GREGEM minor quàm decem ouium numerus non facit. *Comman.lib.4.cap.6.nu.10.*

GROMA, eſt ratio metandi caſtra, & loca in bello capiendi opportuna. Higinus, R. Volaterrano indicante, de Caſtris metandis libellum edidit, quem Gromaticon appellauit. Spieg.

GROMATICA diſciplina, vt ad caſtrorum metationẽ pertinet, ita nõ dubito, quin ad agrorum menſurã pertineat. Sex. Pompon. [Groma appellatur genus machinulæ cuiuſdam quo regiones agri cuiuſque cognoſci poſſunt, quod genus Greci dicunt γνώμονα.] Apud Nonium, Gruma, ſcriptum eſt, quo loco, Gruma (inquit) menſura eſt quædam, qua fixæ viæ ad lineam diriguntur, vt eſt agrimenſorum. Apud Caſſiod. *lib.3.Var. vbi de agrorum mẽſura loquitur*, ſic lego, [Hoc enim per Geometricas figuras, & Gromaticam diſciplinam ita diligenter agnoſcitur.] Vulgò, Grammaticã. Gromatis quoque & Gnomonis nomina in libris de limitibus leguntur. *Pithœus lib.aduerſ.2.cap.14.*

GRVARII apud Gallos dicuntur à iure gruariæ. Id autem eſt ius quoddam iuriſdictionis, per quod delictorum & maleficiorum, quæ in ſyluis committuntur, ad eum iuriſdictio ſpectat. Legum municipalium interpretes Gruarios dictos aiunt, à gruibus, quia id animal excubias agit nocturnis temporibus, lapillum pede ſuſtinens, qui laſſatis ſomno decidens indiligentiam coarguit, *vt auctor eſt Plinius lib.10.cap.23. Vide Malleſſalenus in regias ſyluarum conſtitut.art.22.*

GRVNDAE & Subgrundæ partes ſunt tecti eminentes longius, vt à ſtillicidiorum iniurijs parietem domus prohibeant. *Comman.lib.4.cap.9.num.4.*

G V.

GVARDIA. Guardia feudum eſt, quod conſtituitur alicui, propter cuſtodiam rei domini conſtituentis. Vnde Guardianus ſeu guardio, dicitur ille, cui talis cuſtodia eſt commiſſa: vt, quibus caſtra, & territoria cuſtodienda traduntur. In vſibus feudorum extat titulus, de Feudo guardiæ. Cæterum, Guardia ponitur apud Cælium Rhodiginum *lecti.antiq.libr.5. cap.1. de hiſtor. belli in Venetos geſti.* pro quodam vico, qui flumini adiacens, diſtat Rhodigio ſeptem millibus paſſuum. Anchora.

GVARDIA, dicitur cuſtodia: & Guardiani, cuſtodes: vt quibus caſtra, & territoria cuſtodienda traduntur. & Guarentare, pro defendere, in vſibus feud. *de lege Conrad.c.1.§.ſunt pares.* vocabula Longobardica. Spieg.

GVBERNACVLVM nauis, *l.44.ff. de euict.* quibus nauis contorquetur quò gubernatori libet. ex Briſſ.

GVBERNATOR nauis, *l.13.§.ſi magiſter.ff. locati.* is eſt, qui ſedens in puppi, clauum tenet, ac gubernacula tractat, & à quo nauis regitur. ex Briſſ.

GVIDAGIA, quaſi pedagia. (weggelt/) *ſuper quibuſdam, de verbor.ſignific. Ioan.Andr.c.quamquam de cenſib.lib.6.* Prat.

GVIDAGIVM eſt, quod datur alicui pro ſecuro conducto tranſeundi per terram alicuius, *c.de raptoribus.36.quæſt.3.* Prateius.

GVNDVLAE, nauigij genus, *vide C.Harmenop. lib.2.epitom. cap.10.* & *libell.legum Naualium l.14.in adnotat.* Prat.

GVMMI, vocabuli exotici fit mentio *in l. fin.de publicanis* ſed in codicibus poſt Haloandrum editis: quem locum totum & doctiſsimus vir Ruellius reſtituiſſe videtur priſtinæ lectioni. Spieg.

GVNETHETICI ſaltus ij ſunt, quos homines quodammodo adſcriptitij incolunt, nullã vlterius expectantes mercedem, quàm quæ ex ipſo ſaltu colligitur, γύης is locus dicitur, in quo feliciter pullulant proueniuntq; arbores. Θήτης autem, mercenarium, ſeruitutiq; addictum hominem ſignificat, *Alci.in l.neminem.C.de prædijs tamiacis.lib.11.*

Gvloſi, *l.4.§.1.ff.de ædil.edic.* id eſt, gulæ deditij, & γαστρί-μαργοι, ex Briſſ.

Gvrges, omnis aquarum congeries dicitur. Poeta pro periculo maris vſurpauit. *1.Æn.*

Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Hoc carmé prouerbij vice protulit Iaſon *in l.ve cõſueſſi de leg.* 3. de occupato in materia difficili & latiſsima, ad quã tamen extricandam, pauci Interpretes acceſſerint, *indicauit Alci.lib.3. de verb.ſig.* Sp.

Gvstare, eſt breuiter quippiam attingere. Ductum ab ijs qui cibum aut potum tenuiter deguſtant, nihil inde in ſtomachum tranſmittentes. Canoniſtæ aiunt, Guſtare, eſt aliud quàm comedere, vel bibere. Sp.

Gvttvr, ſpiritus cauſa eſt, hoc ſiquidem halitum animantia trahunt redduntque. Proinde quæ pulmone carent neq; item collum habent. Hinc gutturoſus dicitur Iurecon. & Celſo, cuius guttur tãquam ſpongia quædam intumeſcit, ita vt hoc malum non morbus, ſed vitium ſit. Vlpian. *de ædil. edict. l. qui clauus.* [Si quis, inquit, natura gutturoſus ſit.] Spieg.

Gvttvrnivm, Feſto *lib.* 7. vas ex quo aqua in manus datur: ab eo, quòd propter oris anguſtiam guttatim fluat.

Gymnasia, Anton. Auguſt. *ad l.* ἱερὰ ἐκ. *§.* ἀγωνες. *ff.de ex cuſ.* ſpatia quædam ampla, quibus Græci aut palæſtra aut cæteris corporis exercitationibus exercebantur.

Gymnasiarchias, *in d. §.* ἀγωνες. Gymnaſiorum præfecturas rectè ibidem vertit Ant. Aug. Prat.

Gymnasiarchae ſunt, qui præſunt exercitio palæſtrico cum ſumptu aliquo. Heſychius: γυμνασιάρχης ὁ ἄρχων τοῦ γυμνασίου. Idem ergò eſt gymnaſiarches, & xyſtarches. Vlpia. *in orat. contra Leptinem*: γυμνασίαρχος ... Philo *in Flaccum* ... *Cuia. ad l. 6. ff.de excuſat.* Prat.

Gymnici agones dicuntur, quia nudi athletæ ijs ludis exercebantur. Inde Gymnaſia, exercitij loca: quæ tria Athenis fuerunt, Lyceon, Academia, & Cynoſarges. in Lyceo diſputabant inambulantes Peripatetici, qui erant à partibus Ariſtotelis. In Academia, Platonici. βαλανεῖον, lauacrum dicitur, quod prope erat altero huic gymnaſio. Apud Cynoſarges pueri nothi exercebantur, qui nec à patre, nec à matre ciuitatis ius habebant. κυνὸς ἀργός gymnaſium *Bud. in l. athletas. de his qui not. infam.* Sp.

Gynaeconomi aut Gynæcocoſmi vocabantur, qui de matronarum primùm, poſtea de omnium mulierum ornatu ſtatuebant, ne vlla ipſarum ſe quicquam indignum ferret, vtque ſingulæ pro ratione cenſus & facultatum indicerentur, indicta mulcta ei quæ ſecus feciſſet. *Poſtellus de magiſt. Athenienſ.c.37.*

Gynaeciarivs. Gynæciarij (opinor) erant, qui muliebres veſtes tingebant, curabantque, dicti ἀπὸ τῆς γυναικὸς, id eſt, à fœmina, quemadmodum exponit C. Hegendorphinus. *in exege. ſua.* Vel Gynæciarij erant, qui pannos curabant, & vel peniculo adhuc rudes tergebant, vel fortè lanæ nodos incidebant, extrahebantque: opus, quòd à mulieribus fieri ſolet. Quòd ſi qui viri fœminis mixti id agebant, à ioco dicebantur gynæciarij. *Alciat. in l. ballaca. C. de metal. lib.* 11. Sic generaliùs interpretari magis arridet, & veritati proximiùs accedere videtur. Inde gynæcia dicta, *vt in l.2. & 5. C. de murileg.* & gynæciaria, *l.1. C. de veſt. holoueris.* loca & ſtationes, vbi hæc fiunt. Extat autem tit. lib. 11. C. de murilegulis, & gynæciarijs, & procuratorib. gynæcij, & de monetarijs, & baſtagiarijs. ad quem ſi gloſſæ velis inhærere, indoctior abibis. Quare, ne tibi pro huiuſmodi vocibus conſarcinandus ſit dictionarius, ſi præter iſta quid cupias, vide illic Alciatum, & Pyrrhum. Anch. Cuiacius *in l.2. de murileg. & gynæciar. C. lib.* 11. dicit Gynæciarios eſſe, qui addicti ſunt contexendis conficiendiſq; veſtibus imperialibus & miniſteriorum imperalium.

Gynaecivm ſiue Gynæceum dicitur locus ædium ſecretior in quo ſolæ mulieres habitabant: dictus & ab ipſis mulieribus, quas Græci γυναῖκας appellant. Vnde Panthædas Spartanus, cum in Aſia obiret legationem, oſtentantibus quibuſdam murum valde munitum, latum ac ſublimem, fertur dixiſſe, νὴ τοὺς θεοὺς ὦ ξένοι, καλὴ γυναικωνῖτις. Id eſt, per Deos ô hoſpites, pulchra Gynæconitis, id eſt, domus mulierum. Auctor Plutarchus *in apophthegmatis Laconicis.* qui & ipſe idem propè dixiſſe Agidem Archidami filium refert, item Ageſilaum illum magnum Lacedæmoniorum regem. De Gynæceo autem Plautus *in Moſtellaria.*

Dare vult vxorem filio, quantùm poteſt:

Ad eam rem facere vult nouum Gynæceum.

Sed & Terentius *in Phormione*

Vbi in Gynæceum ire occipio. &c.

De huiuſmodi autem Gynæceis atque Gynæciarijs fit mentio *in l. vnuſquiſque. in princ. C. ad leg. Iul. repetund. & in rub. & iterum in l. 2.3.5. & l. ſi quis ex corpore. C. de mulie. & gynæ. lib. 11. & lib. 1. tit. ſeq. de veſti. holo. & in l. vltim. C. de mili. veſt. lib. 12.* In quibus locis Gynæcium etiam capitur pro loco ſecretiore, in quo opera textoria & iſta muliebria conficiuntur: Gynæciarij pro ijs, qui ea muliebria opera conficiunt. Sed & Gynæconitidis mentionem fecit Procopius *in Bello Vandalico lib.* 3. vbi ſatis declarat locum eſſe ſecretiorem. Vitruuius autem *libro architecturæ 6. cap.10.* deſcribit Gynæconitidem, atq; etiam Andronitidem, quæ eſt ea domus pars, in qua viri ſine interpellationibus mulierum verſantur. Vnde & ea faceta reſponſio Diogenis Cynici apud Laertiũ, qui cũ ex Lacedæmone Athenas reuerteretur, interrogatus vnde & quo veniret, ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος (inquit) εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. Id eſt, ex domo, ſiue habitatione virorum in domum mulierum. Aut, vt per μετωνυμίαν Ambroſius vertit, à viris ad fœminas. *Tyraquellus in 10. l. connubial. gloſ. 1. parte 1.*

Gynaikokrateia, dominium vxorium, vt ſunt Gynecocratumeni, qui ſub vxoris imperio viuunt. Sunt & populi Plinio, Amazonibus vicini, à quibus cum victi eſſent, in id obſequij adſtringebantur, vt procreandæ ſoboli inſeruirent, *refert Buda. in l. iam ciuile. de iuſt. & iur.* Sp.

Gypsvs *in Nouel. 142. §. nautiros,* Ægypti inſula, de qua vide Stephanum. Prat. & addit Cuiacius *obſeruat. lib. 8. cap. 27.* quòd ſit metallorum ferax, ideoque damnati in metallum mitti in eam ſolebant Iuſtiniani tempore, & in Proconneſum vnam Sporadum in Propontide, vel etiam deportari, *vt conſtat ex Nouel. 22. & 142. & l. vlt. C. de pœnis.*

H.

Habe, & Haue ſine, h, aſpiratione, pro Aue, frequentiſſimum verbum in inſcriptionibus conſtitutionum Codicis Theod. & Iuſtiniani, ſalutandi verbum. Habe Marcelline K. NB. Huiuſmodi ſalutationis generis meminere Euſebius, & Nicephorus, χαῖρε, ἀντὶ τοῦ ... veteres Habe, aut Haue pro Aue dicebant. *Senec. lib. 6. de benefic. cap. 34. Adde Cuia. obſer. lib. 1. cap. 15.* Huic peruenire vſq; ad diſtringendam libertatem licet, cuius vulgare, & publicum verbum promiſcuum ignotis, Habe, non, niſi ſuo ordine, emittitur. Hanc ſcribendi rationem probat M. Fabius *lib. 1. cap. 10.* [Multùm eſt, ait, literatus, qui ſine h aſpiratione, & producta ſyllaba ſalutauit, Auete.] Recta eſt hæc via: quis negat? ſed alia eſt melior, & magis trita in ἐπιγραφῇ l. dominus. C. de appel. [Habe Heraclida chariſsima nobis:] & in inſcriptione l. ſi quis. 11. C. de accuſ. [Habe, Criſpine chariſsime nobis:] vbi pro, Habe, falsò legitur, liberis. & l. fin. C. Th. ne quid pub. legit. vbi pro, Habetatiano, legendum, Habe, Tatiane.

Habeat, id eſt, habere poſsit. *in l. ſi quis ſub conditione. ff. de teſt. tut. & l. 1. §. ait prætor. de poſtulan.* Quandoque, id eſt, habere poterat. *C. de inoff. teſtam. l. ſi quis filium. Notauit Alberic.*

Habet, prouerbialiter dicitur, cum obtigit alicui quod expetiuit, aut quo dignus eſt. *Ex Eraſm.* Sp.

Habere verbum eſt generale, & ad dominij ius & poſſeſsionis, atq; etiam ad eum qui detentor eſt. Habere (inquit Vlpia. *in l. ſtipulatio iſta, habere licere. §. habere. ff. de verb. oblig.*) dupliciter accipitur. Nam & eum habere dicimus, qui rei dominus eſt: & eum, qui dominus quidem non eſt, ſed tenet. Denique habere rem apud nos depoſitam ſolemus dicere. Hoc autem verbum Habere, cum effectu accipiendum eſt, ſicut peruenire. *Vlp. in l. nomen filiarum. §. fin. de verb. ſig.* Quod quidem an ſignificet dominium, vide Bartol. *in l. 1. §. poteſtatem. ff. de pecu. Brechæus in l. habere. in tit. de verb. & rer. ſignif. Commen. lib. 6. cap. 3.*

Habere contractum, conuentionem, & obligationem frequentiſsimè pro contrahere. *l. 1. C. ne vxor pro marit. l. 10. C. ſi cert. pet. l. 21. C. de donat. int. vir. & vxor. l. 4. C. de rer. permut. l. 2. C. ſine cenſu, vel reliq. l. 6. & 7. C. ſi quis alteri vel ſibi. l. fin. C. de inſtit. l. 8. C. de pactis int. empt.* Prat. Eodem ſenſu

HABERE concilium, quod vulgò dicitur, Facere congregationem. Sed & conſultare ſignat.

HABERE delectum militũ, eſt quod dicimus Teutonicè, Moſteren/ quòd bonorum & malorum delectus ſit, vt mali remittantur, bonorum nomina accipiantur. Spieg.

HABERE pro detinere, notum eſt. *vt ff. de re. vend. l. officium. & de vi & vi arm. l. 1. §. quod autem.* Sp.

HABERE excuſatum, pro accipere excuſationem meam: vt Latina locutio defendi poteſt Mart. autoritate *in ſecundo.*

HABERE febrem tertianam, vel quartanam, Iabolen. adeo inſani eſſe hominis cenſet, vt ne ijs quidem diebus, quibus morbo vacat, rectè ſanus dicatur. *l. qui tertiana, de ædil. edict.* Spieg.

HABERE, pro habere debet, interpretatur *in l. ſi vxori, §. cum ita. ff. de aur. & arg. leg.*

HABERE cum dicimus, qui vtitur. & iure poſſeſsionis fruitur, ſiue ipſe opus fecit, ſiue ex cauſa conductionis, vel emptionis: vel legata, vel hæreditate, vel quo alio modo adquiſiuit. *Vlpian. in l. prætor ait. ff. ne quid in loco.* Prat. *Adde Brechaeum l. nomen filiarum. §. habere. de verb. & rer. ſign.*

HABERE Licere: hoc eſt, facultatem ſemper fore poſsidendi rem quietè, neminemq́; ſuperuenturum, qui impediat poſsidentem, vel moleſtia adficiat. Quorſum enim pertinerent inter mortales vniuerſæ omnium contractuum tranſlationes in rebus ipſis, niſi accipiens poſſet eas retinere, atque ſine moleſtia in commodum ſuum conuertere? Cum igitur quis futuram ſibi moleſtiam timet de re promiſſa: conſultum atque frequens eſt in vſu forenſi, vt caueat ſibi per hanc ſtipulationem, *l. 11. §. fin. ff. de actio. empt.* Prat. Sciendum autem eſt, eum qui promittit generaliter habere licere, nõ ſimplex abnutiuum ſpondere, ſed curaturum ſe, vt habere liceat: *l. inter ſtipulantem. in prin. ff. de verb. oblig.* Itaque curare & operam dare debet, ne quis etiam extraneus ſtipulatorem interpellet, ab eoque rem auferat. Qua in re ſi fruſtra diligentiam adhibuerit, euicta re ab extraneo, non tenebitur, quia curare tantum, nõ etiam facere, vt rem obtineat ſtipulator, obſtringitur: *de quo latiſsimè Dd. in l. ſtipulatio iſta, habere licere. ff. de verb. oblig.*

HABERE, pro contineri, *in l. ait lex ff. ad l. Aqui. & l. ex dub. de neg. geſt.*

HABERE pro derelicto, eſt ea mẽte abijcere, quòd in numero quis rerũ ſuarum eſſe nolit. *§. qua ratione. Inſt. de rer. diuiſ.*

HABERE intentionem dicitur in præiudicijs, qui ius habet præferendum in iudicando modò probauerit id, quod intendit & allegat, ſiue ſit actor, ſiue reus conuentus. Vnde Vlp. *in l. ſed & hæ. §. non ſolum autem. de procu.* videtur diſtinguere præiudicium ab actione. Sp.

HABERE rem aliquis, eleganti figura loquendi dicitur, ad quam habet actionem, vt cum dicimus, iſte habet centum ex hæreditate, & adhuc ne obulum quidem accepit, *vt tradit Zaſius in l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re iud.* Sp.

HABERE in ſinu meo, Iuriſconſ. *in l. qui teſtamentum. de prob.* dixit, pro, in occulto, & penitus apud me, & in poteſtate mea. Sp.

HABERE poſitum. *Lege, poſitum habeat.*

HABERE relatum in rationibus, apud Paulum *in l. Publia Mæuia. §. accepi. ff. depoſiti.* Sp.

HABERE quæſtionem, pro torquere. *Vide tit. in ff. de quæſtio.* Spieg.

HABERE in concubinatum mulierem, aliud eſt: aliud item habere in concubinatu. In concubinatum, Martiano ea dicitur haberi mulier, quæ ad concumbendum loco iuſtæ vxoris ducitur: In concubinatu verò cum qua quotidiana conſuetudo cuique eſt ſine vxoris titulo, ſine matrimonio. *Reuard. ad l. nuptias non concubitus. ff. de reg. iur.*

HABERE in matrimonio, eſt habere vxorem. Hoc dicendi genere vſus eſt Cicero, & iuris Pontificij interpretes: prolem in matrimonio habere, pro ea quæ ex iuſta vxore ſuſcepta eſt, vſurpant. Sp.

HABERE in procinctu, pro, habere in promptu. *Connan. lib. 9. cap. 5. num. 8.*

HABERE, tenere, poſsidere: diſtinguuntur in Aquiliana formula. *l. 18. ff. de acceptil.* Habere igitur propriè ad ius pertinet: Tenere ad factum: Poſsidere ad vtrumq;. *arg. l. poſſeſsio. 49. §. 1. ff. de acq. poſſeſſ.* Nam habere, eſt iure dominij poſsidere. *l. ſtipulatio. 38. §. habere. ff. de verb. oblig. l. 188. de verb. ſignif.* qua de cauſa ſeruus ibi tenere poſſe dicitur: habere & poſsidere non poſſe. Hinc SIBI HABETO, ſolenne verbum fuit in legatis per vindicationem. Itaq; ſi ſeruus ſtipuletur, ſibi habere licere, quia ius his verbis ſignificatur, ſtipulatio in ſerui perſona non conſiſtet: ſed domino ſtipulatus videbitur. *l. quod dicitur. 130. ff. de verb. obliga. §. ſed cum factum. Inſt. de ſtipul. ſer.* Item

HABERE & poſsidere differunt: habere enim poteſt fur nequam: Poſsidet nemo, niſi qui aut relictæ aut donatæ, aut emptæ rei dominus eſt. *Connan. lib. 3. cap. 10. num. 6.*

HABERE tot annos. *l. 3. C. ſi mancip. ita fuer. alien. vt manumit.*

HABERE tres liberos, propriè aliud eſt: aliud item, Ius trium liberorum. Hoc enim datur & impetrandum eſt priuilegio principis, ijs, qui carent liberis. Verumtamen & ea quæ tres liberos habet, ius habet liberorum. Iulius Paulus. [Ius liberorum mater habet, quæ tres aut habet, aut habuit, aut neque habet, neque habuit. Habet cui ſuperſunt, habuit quæ amiſit: Neque habet neq; habuit, quæ beneficio principis ius liberorum conſecuta eſt. *Ferret. ad S. C. Tertyl.*

HABERE vadimonium cum aliquo dicitur tam qui vadatus eſt, quàm qui eſt obligatus. Sp.

HABERE venale, ſignificat vendere.

HABERE in votis, eſt rem aliquam totis animis concupiſcere, optareque. Habere autem votum, idem quod votum facere, votũ nuncupare, votum fouere, ac votum ſuſcipere.

HABET quis per alium, quòd per ſe habere non poteſt. *gl. l. Imperator. ff. de ſtat. hom. & gl. fin. l. petenda. C. de temp. in integ. reſtit.* Sp.

HABETO res tuas, Verba hæc diuortium ac repudium notant. *Vide tit. ff. de diuort. & repud.*

HABETVR, & intelligitur, verba fictionem ſignificant. *l. vni. in prin. C. de rei vxor. act. l. prætor. §. ſiue autem. de oper. nou. nunc.* Spieg.

HABERE tractatum. *l. 32. ff. pro ſoc.* Et

HABITA ſententia, pro lata & dicta *l. 21. ff. de iis, qui not. infam.*

HABEO te pro legitima vxore, an his verbis ſit contractum matrimonium, not. *in c. ex literis. de matri. contra interd. eccleſ. c. neque illud. §. ſed ob ſ. iter. in gloſ. 30. quæſt. 5.*

HABILITER, id eſt, apte, commodè, *l. 20. ff. de au. & arg. leg.* Prat.

HABITANDI cauſa in caupona eſſe. *l. pen. §. in factum actionem. ff. naut. caup. ſtab.*

HABITARE, perpetuum: commorari, ad tempus eſſe, quidam volunt. Habitare autem dicimus, vel in ſuo, vel in conducto, vel gratuito. Vnde habitaſſe non dicitur, qui obiter manſit. hoſpes verò paulliſper hoſpitari dicitur. Dubium tamen non eſt, eum quoque habitare, qui ad tempus habitat. *ead. l. & l. lex Cornelia. §. domum. de iniur. Vide Bart. in d. l. 1. & in l. cum de lanionis. §. Sabinus. ff. de fund. inſtr.* Sp. Porro Habitare Inquilinus dicitur, vt Colonus, Frui. *l. 25. §. 1. ff. locati.*

HABITATIO, eſt ius habitandi in domo aliena: *iſtam definitionem notat glo. in l. 1. ff. de vſu & habit. Ioan. Bellon. Etym. Adde Cuiac. Not. ad 2. lib. Inſtit. de vſu & habitat.*

HABITATIO, pro ædificio, *in l. 20. §. Gaio. ff. de inſtrum. vel inſtr. l. 25. §. 1. ff. locati. l. 5. §. domũ. ff. de iniur. l. 15. §. 1. ff. de precar. l. 5. ff. in quib. cauſ. pign. l. 5. §. 1. ff. de his qui effud. l. 34. ff. de vſu & vſufr. leg. l. 13. ff. de per. & comm.* ex Briſſ.

HABITATIO. Licet effectu idem penè ſit legatum vſus & habitationis, *l. ſi habitatio. de vſu & habitat. ff.* ſi cui tamẽ habitatio legata, ſiue aliquo modo cõſtituta ſit, neq; vſus videtur neq; vſusfructus, ſed quaſi proprium aliquod ius. *§. ſed ſi cui. de vſu & habit. Inſt.* Differt ergo ab vſu habitatio, quà ſpecies à genere: ſiquidẽ in habitatione vſus eſt, at nõ ecõtra in vſu ſemper habitatio: vſus enim etiam in fundo eſſe poteſt. *§. 1. de vſu & habit. Inſtit. eod.* habitatio non niſi in ædibus. habitationem autem habentibus, propter rerum vtilitatem permiſſum eſt, non ſolùm in ea degere, ſed etiam alijs locare. *d. §. ſed ſi cui.* Illud ſciendum, habitationem, cum ſeruitus etiam perſonalis ſit, *gloſſ. & Dd. in l. 1. de ſeru. ff.* ijſdemque illis modis finiri, quibus vſusfructus. Anchor.

HABITATIONE ſimpliciter legata vxori in domo cum filijs, veniunt etiam alimenta, ex tacita mente teſtatoris, cum in obſequio filiorum debeat eſſe. *iuxta l. ſed ſi hoc. in fi. ff. de condit. & demonſtra.* ita ſingulariter Bald. *in l. vlt. in penult. col. verſ. ſed quid ſi teſtator. C. de indict. vidu. tol.* vbi idem putat, ſi eſſet alia perſona quam mater, puta amita; quia venit in compenſatione

laboris,

laboris, *iuxta l. Stio amico. in princ. ff. de ann. legat. cum ſimilib.* quod dictum pro ſing. refert & ſequitur Crem. *nu. 65. teſtator dic. t.* vbi ita dicit ſe in facto allegaſſe. Addo quod contrarium in hoc (& quidē inaduertenter, iudicio meo) concludit D. Alex. *conſ. 72. viſo proceſſu. in vlt. col. verſ. poſtremo. in 5. lib.* vbi conſuluit, quòd cùm teſtator diſpoſuiſſet, quòd quędam ſorores ſuæ in omnem caſum viduitatis & neceſsitatis poſſent redire, ſtare & habitare in domo teſtatoris, & ſine contradictione hæredum, vel alterius perſonę, & nihil dixiſſet de alimētis, quòd non debeatur niſi ſola habitatio. quia ex prædictis videtur malè conſultū, & maximè quia teſtator videtur cōſideraſſe neceſsitatem: item reditum ad domum primæuam, & ſic in priſtinum ſtatum eas reponere voluiſſe. Cotta.

HABITATIONIS & aliorum fructuum diſsimilis eſt ratio: fructus enim colligūtur, & ijs collectis poſtea vtimur: Ideò ius percipiendi vſus vendi nō poteſt, aut donari, percepti autem fructus poſſunt. Habitatio verò in ipſa perceptione cōſumitur, & dum conſumitur, percipitur, id eſt, cum iure ſuo vtitur is cui legata eſt, eodem temporis momento conficitur, vt non aliter alienari poſsit, quam ſi ius eius habendi alienaretur, &c. *Connan. lib. 4. cap. 5. num. 5.*

HABITATIONIS Feudum degener dicitur, quia perſonale eſt, & ad hæredes non tranſit regulariter. Nec mirum, quum & habitationis legatum ad hęredes nō tranſeat. *l. ſi habitatio. §. ad hæredem. de vſu & habit.* Sp.

HABITATORVM nōmine veniunt interdum inquilini. *l. habitatores ff. locati. l. 6. §. vlt. l. 1. §. cum ſi. nus. ff. de his qui deiec. vel effud. l. 53. §. ſi habitatoribus. ff. de act. empti.*

HABITATOR & Hoſpes tantum inter ſe differūt, quantum intereſt inter domicilium habētem & peregrinantem. *l. 1. §. 7. ff. de his qui effud. vel deiec.* Ergo habitator eſt qui reſidendi animo ſiue in ſuo, ſiue in conducto, ſiue in gratuito conſiſtit: hoſpes verò qui temporis cauſā tantiſper dum in viam redeat, aut quieſcendi, aut negotij expediendi gratia diuertit & commoratur. Cic. *de Senect.* [Commorandi enim natura diuerſorium nobis, non habitandi dedit.] Hot.

HABITVS eſt corporis qualitas, nō natura, ſed induſtria comparata, maximè pertinens ad geſtum ſiue triſtem, ſiue hilarem. Eius rationem præſertim in quæſtionibus habendam, Interpretes iuris noſtri ſubinde admonent. Habitudo, membrorum compactionem ſignificat, quæ & in iure noſtro conſideratur. Spieg.

HABITVS non facit monachum. Huius prouerbij originem ex Græcis corriuatam fontibus, Rhodig. docet *cap. 12. lib. 5. lect. antiq. edit. poſter.* Quadrat quod refertur in Canonicis decretis. *diſt. 41.* [Non cathedra ſacerdotem facit, ſed cathedram ſacerdos: nec locus hominem ſanctificat, ſed locum homo.] Sp.

HABVISSE. Plautus *in Rudentibus*:

Miſerum, inquit, *iſthuc verbum & peſſimum eſt habuiſſe.*

Pertinet autem & hoc ad figuram prouerbialem, *vt Eraſmus noſter monuit.* Sp.

HABVIT, quandoque pro habiturus erat. *Inſtit. de actio. §. ſi quis agens.* Quomodo hoc verbum ad futurum referatur, diſſerit Bart. *in l. exceptionem. C. de teſtam. tut.* Spieg.

HACTENVS, quatenus. Vlpian. *in l. ſi quis. ff. de pactis.* [Nec enim improbum, ait, & ſi quis hactenus deſideret conueniri, quatenus facultates patiuntur,] & *de in rem verſ. l. ſi propoſ.* [Si domini debitor ſit ſeruus, & ab alio mutuatus ei ſoluerit, hactenus non verterit, quatenus domino debet,] *cum ſimil.* Spieg.

HAEMVS mons. *l. cum appellatio. C. de appel. vbi additio Antonij Contij marginalis.* Hæminontus ſecundùm Marcellinum *lib. 26.* & ſecundùm Hilarium *in lib. de Synodo aduerſus Arrianos*, Eminuntus, vel vt alij adſcripſerunt Eminuntus, ſed perperam pro Aemimontus, prouincia eſt Europæ ac Thraciæ. *Cuia. obſ. lib. 1. cap. 26.*

HAERETICOS libros ſcribentis pœna eſt amputatio manus, *Iuſtin. Nou. 42.* ſicut & exactoris non ex legis præſcripto apocham conficientis. *vt idem Iuſtin. Nou. 17. Cuiac. obſer. lib. 2. cap. 13.*

HALTICI. *Lege, Athletarum nomine.*

HAMA, inſtrumentum, quod ignium extinguendorum cauſa habetur: de quo loquitur Paulus *in l. nam ſa. utem. § ſciendum eſt. ff. de off. præf. vigil.* In vulgatis codicibus, pro hamis, corruptè legitur, armis. Sp.

HAMI, apud Vlpianum *de fund. inſtruct. l. inſtrumento.* anuli quidam ferrei, ad multos vſus domeſticos vtiles intelliguntur: putà è quibus equi, muli, & aſini deligentur. [Canales, inquit, & harpagones, & hamos inſtrumento contineri conſtat.] Nebriſ. Qui non animaduertit & hoc loco, hamas, legendum, vt apud Paulum *l. iam citata*, adſtipulantur Alciat. *lib. prætermiſſ. 1.* & Haloandri editio, abſque tamen ſpiritu, vt & ibidem ille, formiones, pro, phormionibus. Satis conſtat ex Plinij epiſt. *ad Traianum* hamam numeratam inter inſtrumenta ad incendia extinguenda. Interpres vir doctiſſ. Catanæus annotat hamam inter inſtrumēta ruſtica connumeratam à Iul. Polluce: item Suidam fabrile crediddiſſe inſtrumentum. Sp.

HAMVS autem, hami, cum aſpiratione, inſtrumentum vncum eſt, notæ ſignificationis, ad piſces capiendos: de quo meminit Iureconſul. *ſuperius ead. l. in §. acetum.* & Apuleius *lib. 11. aſini aurei*: Aliter aucupem cum viſcō, aliter piſcatorem cum hamo. Ad hoc alluſit etiam Carmelitanus poëta, *ſecunda Parthenices lib. 1.* illo carmine:

—Vel ſoſque per aucum
Lucifſcum trahit hamato per ſaxa tridente.

Hinc antiqui, piſcatores hamiotas dixere. Varro: [Cohortes inquit, coquorum atque hamiotarum, aucupumque,] vnde hamata munera captatoris decēter dicta, quæ inſidioſa ſunt, & hamos imitantur. Plautus tamen *in Rud.* Hamotas, non, hamiotas dixit.

Saluete (inquiens) *fures maritimi, conchitæ, atque hamotæ, famelica hominum natio.* Cotta.

HARENA pro amphitheatro ſiue pugna ad beſtias, apud Triphoninum. *l. fin. de fugit.* [quoniam interdum, inquit, aut pecunia interuerſa, aut commiſſo aliquo maiore maleficio, ad fugiendam inquiſitionem, vel iuſtitiam animaduerſionis, in harenam ſe dare mallent.] Spieg.

HARENA, pro loco accipitur, in quo pugnabant gladiatores, quod harena tenuiſsimo puluere ſterneretur. Vnde

HARENARII, qui in harenam depugnandi cauſa prodierunt: qui ſe in harenam ad depugnandas beſtias dederūt, *l. 21. §. ſi ea res. ff. de teſtib. l. 38. ff. de oper. libert. l. 5. ff. ad SC. Treb. l. 11. C. de inoff. teſtam. l. 1. C. de natural. lib. l. 7. C. de inceſt. nupt.* ex Briſſ.

HARENOSVS locus. *l. 24. §. adijcitur. ff. de damno infecto.*

HARENIFODINAE. *l. 13. §. inde eſt quæſitum. de vſufruct.* ex quibus harena effoditur. *l. 7. § ſi vir. ff. ſolut. matr.* Harenarias vocant Varro *lib. 1. de re Ruſt. cap. 2.* Caius *l. 13. ff. publican.* Marcus Cicero *in orat. pro Cluent.* Harenæ fodiendæ ius. *l. 6. §. 1. ff. de ſeruit. ruſtic.* Prat.

HARENA aliquando metaphoricè forum dicitur: quoniam illic hodie nihilò modeſtius depugnant actores cauſarum, quàm in harena olim ſolebant ſeſe dilaniare. Seneca: [Hoc ita, inquit, habitum eſt, ſcholam quaſi ludum eſſe: forum harenam.] Et Plinius harenam ſuam adpellat, centumuirale iudicium. &, profecto, rectiſsimè. Sp.

HARIOLVS quis, not. gloſ. *in l. nemo. C. de malef. & mathem.*

HARMOSTAE, magiſtratus apud Lacedæmonios, qui efficiendis arcibus, & reficiendis ciuitatib. præerant. *ἁρμοσταί*, quaſi prouinciarum conſtitutores. *Bud. annotat. Vide ea hoc in voce Epiſcopi ſuprà.*

HARPAGO telum eſt in ſummitate aduncum, quo naues capiuntur. Cæſar *commentario belli ciuilis 1.* [Anteſignanos (*inquit*) centuriones Cæſar ei claſsi attribuerat, qui ſibi id muneris depopoſcerant: hi manus ferreas atque harpagos parauerant.] nomen ſumpſit ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, quod eſt rapere. Hunc Anacharſis Scytha philoſophus inuenit, vt refert Plinius. Alio nomine Harpax appellatur. Proinde triuiale ab eo quòd rapax ſit, lupum nuncupant. huius inſtrumenti meminit etiam apud nos Vlp. *in l. quæſitum eſt. §. ſi domino. ff. de fund. inſtruct.* quo in loco verba Iureconſ. paſsim mendoſa circumferuntur.

Alij inſtrumentum putant pluribus vncis munitum, quo vaſa & alia complura, quæ in flumine vel in puteis ceciderint, extrahimus. Eſt & Harpago ferreum inſtrumentum, eo etiam hodie vtimur ad circos vaſis vinarijs aptandos, vulgus canem appellat.

Puto tamen in loco hoc Vlpian. harpagonas & harpagones, legi poſſe, cum Græca dictio ſit. Sed dum ſubdit. [Hamos etiam inſtrumento contineri,] caſtiga, Amas. Sunt autē Amę, ſine aſpiratione, ſarcula, ſeu falces meſſoriæ, quæ à Græco

nomen ſumpſerunt. Id enim ſignificat ἄμη. Harum in collectaneis rei ruſticæ plurima eſt mentio, item & apud Heſiodi interpretes. quantum igitur conueniat Harpagoni ἄμη, nemo eſt qui neſciat. Ama etiam vas eſt, vnde diminutiuum fit Amula, ἀμὶς, quoque vas eſt, in quo ſolemus meiere, noſtris matula dici poteſt. ἄμη, etiam placentæ eſt ſpecies: ſed hæc nihil ad rem. Cotta.

HARVNDO cædua. *l. 59. §. fin. ff. de vſufruc. l. 7. quod vi aut clam. l. 3. ff. arb. furt. caſ.* ſcribitur ſine H. *l. 40. ff. de cont. empt.* vt Arundinetum. *l. 9. de vſufr. & alibi ſæpè.*

HARVNDINE autem Ægyptios pro ligno vti, & arundines comburi traditur *in l. 35. §. lignorum. ff. de legat. 3.*

HARVNDINETVM, vnde harundo vitib. fulciendis ſumitur. *l. 9. §. 6. ff. de vſufruct.* Prat.

HARVSPEX. Haruſpices à victimis in ara aſpicidis dicti ſunt. Is enim eſt haruſpex, qui poſtquam hoſtia immolata eſt, inſpectis extis futura prædicit, qui & extiſpex dicitur. Ceterùm Hetruſcorum peritiam in aruſpicina præcipuè celebrem extitiſſe, indicio eſt, quod Cicero *lib. 1. de Diuinatione* ſcribit. [Hetruria autem de cœlo tacta, ſcientiſsimè animaduertit, eademque interpretatur, quid quibuſque oſtendatur monſtris atque portentis, &c.]

HARVSPEX. Pontanus *in de aſpirat. lib. 1.* Aſpiramus, inquit, A in nomine Hara: cum caulam ſignificat, differtque ab ara, in qua rem diuinam faciebant, non ſolum tempore, ſed etiam aſpiratione. deducuntur autem ab eo, quod eſt Hara, id eſt auis, Hariolus, Hariolor, Haruſpex, Haruſpicium, Haruſpicina, quæ voces omnes aſpirationem habent. At qui non aſpirant, ab ara victimarum dictum putant. Sp.

Ab HASTA tabulæ, Ciceroni *Philippica. 2.* dicuntur, tabulę addictionis, quæ haſtam ſubſequuntur, communiter alij decreti interpoſitionem vocant. *Rabir. dicto loco.*

HASTAE ſubijcere, quòd vulgò, Vergandten/vocant, eſt vendere in auctione, quæ fiebat appoſita haſta. De qua lege Beroaldum *quarto in Propertium commentar.* Id genus venditionis eleganti vocabulo Tertullianus Haſtarium nominauit. Cæterùm ius Haſtæ pulchrè tractat Zaſius *in ſcholijs in l. 2. de orig. iur.* Spieg.

HASTAM abijcere, tranſlatè eſt cauſæ diffidere, & contentionem relinquere. des handels abſtehen. Sp.

HASTA ab Aſto dicitur, quòd aſtâs ferri ſolet, auto. Var. aſpirationem ad differentiam ſecundæ perſonæ Imperatiui aſta, recipit. Vtuntur iam nunc pleræque ciuitates haſta, ad ſignificandum tempus liberæ emptionis & venditionis. Et quòd alicubi iudices baculos deferunt, reliquiæ ſunt haſtarij iuris. Old. Eadem autem haſta poſita, præcone quidem publico teſte, qui reipublicæ præerat, vt refert Cicero *de lege Agrar. & de Oratore.* Vectigalia populi Romani, imperijque opes ita aliquando proſcripſerunt auctionatique ſunt, vt non obſcurè viderentur propè haſta præconis inſectari Cnei Pompeij exercitum, quod vænire iuberent eos ipſos agros, in quibus ille bellum gereret atq; verſaretur: Ipſam verò haſtam non modo in auctionibus venditionibuſque, ſed & in locationibus poni ſolitam admonet Ouidij locus:

Aut populi reditus poſitam componere ad haſtam,
Et minui magnæ non ſinet vrbis opes:

Rabirius d. loco. vnde aſſueti haſtæ appellati eleganter qui eam conducere conſueuerunt. *Cælius lib. 12. cap. 17.* Sub haſta autem res vendendi origo inde cepiſſe videtur, quia haſta ſimbolum fortitudinis erat, eaque principes rerum ſuarum autoritatem tuebantur, ac conſeruabant: vt Homerus teſtatur *in Iliade* cum canit.

κούρη, ἥν ἄρα μοι γέρας ἔξελον υἷες Ἀχαιῶν,
δουρὶ δ' ἐμῷ κτεάτισσα, πόλιν εὐτείχεα πέρσας.

Quia haſta, armis, bello denique quæſita tanti fecerunt veteres, vt quæ ex hoſtibus caperemus, iure gentium ſtatim noſtra fierent, liberiq; homines bello capti, in ſeruitutem noſtram deducerentur. Hoc igitur inſigni haſtarum titulo, tutiſsimiſque iuriſgentium inſignibus, pelliciendo emptores, quo pluris licitarentur, ab emptione nullo periculo deterritos, res bello quæſitas, haſta poſita, omniumq; conſenſu confirmata autoritate vendere ceperunt. Sic, vt ſcribit Valla *lib. 5. cap. 1.* Africani poſterioris quæſtor haſtæ ſubiectos, captiuos vendidit: & Publius Claudius Camerinos ductu auſpicijſq; ſuis captos ſub haſta vendidit, eodem Valerio atteſtante *lib. 6. cap. 5.* Cumque principes, ciuium opes commiſſas, proſcriptorumque bona vendentes, prædam ſuam dicere auderent, inueterauit etiam conſuetudo, proſcriptorum bona haſta poſita vendere, haſtæq; & voci ſubijcere præconis, *vt teſtatur Cicero lib. 2. offic. Rabirius loco allegato.*

HASTA fiſcalis. *l. 8. C. de remiſſ. pignor. & rub. C. de fide & iure haſt. fiſcal. lib. 10. de hac Tertullian. in apologetico.*

HASTAM Imperij, & armorum inſigne fuiſſe Feſtus autor eſt, & idcirco obſeruari in prouincijs ſolet, vt proconſules de ciuilibus prouincialium cauſis cognoſcentes pro tribunali haſtam, & in facinoroſos homines animaduertentes non haſtam, ſed gladium erigerent. Id quod ex Cypriano primum animaduerti licet, qui ſic *epiſtolarum lib. 2.* ſcribit: [Sæuit inuicem diſcordantium rabies, & inter togas pace rupta forum litibus mugit inſanum, haſta illic & gladium, & carnifex præſtò eſt.] *Renardus ad l. nemo poteſt. ff. de regul. iur.*

HASTAM mittere. Multis gentibus id ſolenne fuiſſe legitur, vt bellum indicturæ haſtam mitterent. Sic de Rhodijs id narrat Polybius *lib. 4.* Scimus præterea Carthaginenſes cum bellum vellent, Romam haſtam miſiſſe, *Cælius lib. 11. cap. 16. lect. antiq.*

HASTAM pro auctione poſuiſſe videntur Impp. *l. ſi longo re. C. de fide & iu. haſt.*

HASTARVM ſolennitate à fiſco res detrahebantur. *l. 1. & 2. C. Theo. de admin. rer. pupil.* & ſubhaſtatæ res dicuntur quæ ſub haſta venales propoſitæ ſunt. *l. 3. C. de execut. rei iudic. & ſubhaſtat. l. 16. C. de reſcin. vend.* Quæ autem ſub haſta vænibant res præconibus proclamantibus vænibant. quos ad haſtam veniſſe, & oblata pretia nũtiaſſe Acron *in ſatyr. 6. lib. 1. ſerm. Hor.* ſcribit. & Haſta etiamnum in quibuſdam Galliç partibus vti ſolent præcones, & oblata pretia nuntiare. Prat.

HASTAE præeſſe, hoc eſt, forenſibus ac priuatis expeditionibus. *l. 2. §. deinde cum placuiſſet. ff. de orig. iuris.* Romani enim in honorẽ Romuli, qui ab haſta Quirinus dicebatur: omnia ferè ſolennia per haſtam ſignificabant. Vnde etiam rebus, quæ per auctionem publicè vendebantur, haſta adhiberi cõſueuerat. Idque ſub haſta vænire, & Subhaſtatio, dictum eſt.

HASTAE præeſſe, id eſt, centumuirali iudicio, apud Pomponium *in l. 2. de orig. iuris. §. poſt aliquos deinde annos. Vide Bud. in annot. priori.* Prat.

HASTA centumuiralis idcirco dicta, quòd centumuiri haſta in foro poſita, iudicabant.

HASTAM ponere dixit Cicero *lib. 2. offic.* pro eo quod eſt, publica ciuium bona, auctione vendere, cuius venditionis haſta inſigne erat. quam haſtam ſceleratam & cruentam à Cicerone dictam obſeruamus: quod ſceleratorum opes cõmiſſas & publicatas, vel bello, vel ſanguine deniq; quæſitas, ſub haſta vænire moris fuerit, *Rabirius de haſtarum origine.*

HASTAM refrixiſſe Cicero *in epiſtola ad Caſſium* dixit, cum ciuium bona non publicarentur, nec haſta poſita voci ſubijcerentur præconis. *Rabirius d. loco.*

HASTAE velitares erant iaculatoriæ, id eſt, quibus eminus iaculabantur, proinde alijs leuiores: de his Ouid. ita ſcribit:

Vtque petit primo plenum flauentis arenæ,
Nondum calfactis velitis haſta ſolum.

HASTAM velitarem Polybius videtur γρόσφον appellare, *de quo plura Turneb. lib. 24. aduerſ. cap. 11.*

HAVSTVM, eſſe ius hauriendi aquã è puteo vicini, iuriſconſult. indicat *in l. 1. de ſeruit. ruſt. præd.* Porrò hauriendi ius, non hominis, ſed prædij eſt. autore Pomponio *in l. ſi mihi tuſ. de ſeruit. ruſt. præd.* adſtipulatur Paulus *in l. cum fundus. ff. commun. prædior.* Spieg.

HAE

HAEREDES ſunt, qui in ius & locũ defuncti ſuccedunt. *l. 9. §. 1. ff. de eden. l. 34. ff. de iudi. l. 43. ff. de diu. reg. l. 37. ff. de acquir. hæred.* Ab eo quod quaſi heri ſint, id eſt, domini. *§. vlt. Inſtit. de hæred. qualit. l. 1. ff. de iure. ed.* licet ab ære id nomen Iſidor. *lib. 9. Etymol. cap. 5.* alij etiam ab hærendo contra veterem ſcripturæ rationem deducant.

HAEREDEM ſuum naſci dicimus, qui poſt mortem naſcitur, quoniam ſicut viuentis nemo eſt hæres, ita nemo teſtatori viuo ſuus hæres naſcitur. Futurum autem hæredem naſci, qui viuo teſtatori ſuus naſcitur: quòd futurus pro parentum voto ſperatur. *arg. l. ſcripto. ff. vnde liberi.* Igitur dicitur naſci non ſuus futurus, quem alius præcedit. *ex Salomo ſubtili prouinciæ ſermatore, in vulgati ſſ. l. Gallus.* Sp.

Haeredvm tria ſunt genera: neceſſarij, ſui, qui & neceſſarij ſunt, extranei ſiue voluntarij. *Cuiac. ad l. 2. ff. de excuſat.*

Haeredes ſui & neceſſarij, dicuntur liberi, qui in familia proximum à patrefam. gradum obtinent: ſui, quia hæreditatem tanquam ſuam: neceſſarij, quia iure antiquo retinere cogebantur. *l. 11. ff. de lib. & poſth. l. 57. ff. de acq. hered. vide ſui & neceſſarij. & adde Connan. lib. 10. cap. 5. num. 2. 7. & 9.* Hot.

Haeredes extranei dicuntur, quicunque teſtatoris iuri ſubiecti non ſunt. Itaque liberi quoque noſtri, qui in poteſtate noſtra nó ſunt, hæredes à nobis inſtituti, extranei hæredes nobis videntur. *ait Imp. §. 3. de hered. qual.* Hot. Vel ſic

Haeredes extranei dicuntur, qui in poteſtate teſtatoris non ſunt: quo in numero patribus quidem, emancipati liberi: matribus verò, quilibet: patronis autem, ſerui poſt inſtitutionem manumiſsi. *l. cæteri, de hered. qualitat. & diff.* Dicuntur autem hi etiam hæredes voluntarij: nam cùm teſtatoris iuri ſubiecti non ſint, arbitrio eorum adeundi, repudiandive poteſtas permittitur. Hot.

Haeredvm neceſſariorum & extraneorum differentia hæc eſt: Neceſſarij hæredes non adeunt, nec adire dicuntur vſquam, ſed exiſtunt ſtatim. *l. 1. §. qui ſunt. ff. ſi quis omiſſa cauſ. teſtam.* & habent ius ἀναφαίρετον. Extranei hæredes fiunt, aditione ſcilicet, *l. filiusfam. ff. ad leg. Falci.* Neceſſarij exiſtunt etiam ignorantes & inuiti. Verum vt extraneo hærede ſcripto, tutelæ & cætera, quæ in teſtamento ſcripta ſunt, ſtatim, atque hæres adierit, valent: ita neceſſario hærede ſcripto fateor tutelas ſtatim atque is hæres extiterit, quod contingit continuò a morte defuncti, valere: nam & libertates ſtatim valent, *l. ſciendum. ff. de man. teſtam.* & ſubſtitutio pupillaris. *l. ſi filius, qui patri, de vulg. ſubſti. l. filius. de acquir.* Ergò & omnia, quæ teſtamento ſcripta ſunt, mortuo teſtatore, ſtatim valere incipiunt, *l. ſi poſt mortem. de leg. 1.* Cæterùm aditionis verbum etiam ad neceſſarium hæredem pertinere, & aditionis verbo miſtim, nego & pernego. *Cuiac. excuſat.*

Haeredes legitimi. *Lege, Legitimi hæredes.*

Haeredes feudales, Lehen erben/ vt filij: Landterben/ vt filiæ. Profectò eleganter hęc verba differenciam indicant inter maſculos & fœminas.

Haeredes lineæ deſcendentis dicuntur ganerben/ die da in rechten blutſtam niderwerts gehen. Hi enim prę cæteris omnibus aſcendentis lineæ, vel ex tranſuerſo hæreditatem accipiunt. Ganerben igitur, das an ſie das erb niderwerts gehet/ antiquo Saxonum verbo. Spieg.

Haeredes nuncupati à ſcriptis diſtinguuntur, & dicuntur aliquando, qui quidem in teſtamento ſcripti ſunt, ſed ab alio quodam ſcripti, dictante teſtatore. Idque etiam ſignificat Suetonius loquens de liberis Cleopatræ, qui Antonio nuncupante ſiue dictante ſcripti hæredes in eius teſtamento erant ab amanuenſi vel ſcriba. *Balduin. tit. de militari teſtam.* Porrò his verbis ſtipulationis, Te Haeredemqve tvvm Dare Spondes? & ſi plures ſint hæredes, continentur. *l. 158. ff. de verb. ſignif.* Planè ſi quis ita dixerit. Haeres Mevs Damnas Esto Dare Avreos Qvinqve, non quilibet hæres ſed omnes videntur damnati, vt vnà quinque dent. Ad omnes vtique hæredes etiamſi plures gradus teſtamento facti ſint, ea verba pertinebunt. *l. 44. ff. de leg. 1. l. 98. ff. de leg. 3.* Itaque & qui ita dixit, Qvantvm Haeres Mevs Habebit, tantvm Dato, pro eo eſt, ac ſi ita dixiſſet, Quantum omnes mei hęredes habebunt. *l. 43. ff. de legat. 2.* Quanquam autem hæredis verbo iuris tantùm ſucceſſor demonſtratur, quod tamen alicui ita datum fuerit, vt & ad hæredes pertineat, etiam ad legatarium voluntatis potius, quàm verborũ ratione transferri poterit. *l. 219. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

Pro Haerede gerere, quemadmodum Paul. *lib. 4. ſententiarum tit. 8.* ſcribit, eſt deſtinatione futuri domini aliquid ex hæreditarijs rebus vſurpare. Et ideo pro hęrede gerere videtur, qui fundorum hæreditariorum culturas rationeſq́; diſponit, & qui ſeruis hæreditarijs, iumentis, alijsve rebus pro domino vtitur. Vlpia. quoq. *Inſtit. tit. 22.* [Pro hærede, ait, gerit qui rebus hæreditarijs tanquam dominus vtitur, veluti qui auctionem rerum hæreditariarum facit, aut ſeruis hæreditarijs cibaria mandat.] Idem *lib. 61. ad edictum.* Pro hærede gerere eum videri ſcribit, qui aliquid facit, quaſi hæres: nec hoc tam facti eſſe quàm animi. Nec enim aliquid hæreditarium attingere ſatis eſt, ſed hoc amplius eo animo eſſe debet, qui attingit, vt hæres eſſe velit. *l. 20. ff. de hered. inſt.* Itaque gerit pro hærede, qui animo ſucceſsionem adgnoſcit, licet nihil hæreditarium attingat: veluti qui re non hæreditaria tanquam hæreditaria vtitur. *l. 21. §. 1. l. 86. in fine. l. 88. ff. de adqui. hered.* Denique qui pro domino aliquid facit quod citra ius & nomen hæredis facere non poſsit. Quòd ſi ſepulchri violati egerit, vel operas à liberto paterno petierit filius, nihilo magis pro hærede gerere intelligitur: quoniam illa etiam in non hæredem cadunt. *l. 20. §. pen. & vltim. de adquirend. hered. l. penult. ff. de ſepulchr. viola.* Ita pro hærede gerere accipimus *in l. 59. §. Titius. ff. de here. inſtit. l. 5. ff. de caſtr. pec. l. 4. & l. 5. C. de iure de lib. l. 4. C. ad Trebel.* Et pro hærede geritioné. *in l. 14. §. plerique. ff. de religioſ.* Et pro hærede geſtio. *l. 19. C. de iure delib.* Iuſt. *Nouel. 1.* δίδομεν ἅπασι τοῖς τοιούτοις προσώποις γίνεσθαι κληρονόμους, καὶ ἀλλοτρίῳ ἔτει πρὸ ἀριθμοῦ τῆς αὐτῆς ἰσχὺν δύναμιν. Briſſo. Cuiac. *in πραγματείαις ſua, de diuerſ. tempor. præſcript. & term. cap. 15.* dicit, multo melius ex conſtitutione Iuſtiniani hodie eſſe, ex inuentario ſe pro hærede gerere, quàm ex deliberatione. Nam ex deliberatione hæres tenetur in ſolidum creditoribus hæreditarijs, nec Falcidię beneficium habet: Ex inuentario hæres tenetur pro viribus hæreditatis, & Falcidiæ beneficium habet. Verum contractiora ſunt inuentarij, quàm deliberationis tempora. Inuentarij ſunt trium menſium, Deliberationis anni vel nouem menſium, *l. vltim. §. ſed quia. C. de iure deliber.* vbi à principe annus datur, à cæteris verò nouem menſes.

pro Haerede vſucapere & pro hærede poſsidere quis dicatur, annotauit Seilerus *ex lectura Duareni nondum impreſſa. ff. pro herede vel poſſeſſore*: Cuius formalia verba ad explicandam hanc θεωρίαν ordine hic recenſenda eſſe putaui. Is (inquit) vſucapit pro hærede, qui cum hæres ſit, reuera rem alienam vt hæreditariam poſsidet. Hic nota neceſſarium eſſe, vt hæres ſit quis reuera, & non putet ſe hæredem eſſe. Hinc dicitur in *l. vlt. hoc tit.* cum qui teſtamenti factionem non habeat, paſsiuè ſcilicet, cum nó poſſe vſucapere pro hærede. Aliud infertur *ex l. 1.* quod ex viui bonis pro hærede nihil vſucapi poſsit, &c. Viui enim hæreditas nulla eſt, *vt dicitur in l. 1. tit. de her. vel acq. vend.* Aliter tamen accipitur hoc verbum in petitione hæreditatis. Pro hærede poſsidere is dicitur, qui putat ſe hæredem eſſe, quamuis non ſit, *l. pro herede. l. licet, l. regulariter. de petit. here.* Notandum tamen eſt iuſtam cauſam erroris prodeſſe ad vſucapionem, *l. non ſolum. §. quod vulgo. de vſucapi.* In ſuis autem hæredibus hæc vſucapio locum non habet. *l. 2. C. de vſucap. pro hered.* Ratio ſatis obſcura eſt. Ego puto ideo hoc conſtitutum eſſe, quia non eſt veriſimile ſuum hæredem qui dominus eſt rerum hæreditariarum etiam viuo teſtatore, *vt dicitur in l. in ſuis. de lib. & poſth.* eum ignorare, an res hæreditaria ſit necne. In extraneo ſecus accidit qui multò iuſtiorem cauſam habet ignorantię quàm ſuus, & propterea aditio non eſt neceſſaria in ſuis hæredibus, quia iam domini ſunt.

Haeredis porrò appellatio per multas ſucceſsiones accipitur, nec tantùm ad proximum hæredem, ſed & ad vlteriores refertur, ita vt hæredis hæres, & deinceps ea appellatione contineatur. *l. 65. l. 170. ff. de verbor. ſignific. l. 2. ff. de liber. lega.* exceptis paucis ſpeciebus, in quibus hæredis appellatio proximum tantùm continet: vt in ſubſtitutione impuberi his verbis facta, Qvisqvis Mihi Haeres Erit, & in l. Aelia Sentia, & in Edicto Prætorio his verbis, Tvm Qvem Ei Heredem Esse Oportet. *l. 70. & l. 227. ff. de verb. ſign. l. 1. ff. vnde legit.* Quinimò & ita in ſecundis tabulis facta ſubſtitutione, Qvisqvis Mihi Heres Erit, Idem Filio Meo Heres Esto: ſcriptos tantùm hæredes, & qui ex teſtamento hæredes exiſterent, contineri placuit. Et ideò non tantùm hæredem, ſed & patrem, qui per filium: dominum, qui per ſeruum hæres extiterit, ab hac ſubſtitutione repelli, quia hi omnes non ex iudicio veniunt, *l. 3. & l. 8. ff. de vulg. & pup. l. 27. §. qui ſuſpectam. & l. 55. §. qui fideicom. in fin. ad Trebellian.* Cæterùm, qui ſemel hæres extiterit, etiam ſi viuo pupillo hæres eſſe deſierit, hæreditate fortè vel ex cauſa inofficioſi teſtamenti, vel vt indigno ablata, ad hæreditatem nihilominus admittetur. *l. 31. l. 43. §. vlt. ff. de vulg.*

Haeredis appellatione, omnes ſignificari ſucceſſores credendum eſt. *l. heredis. de verb. ſign.* Quinetiam hæres ſingulariter nominatus, ad poſt natos porrigitur hæredes. *l. tale. §. vlt. ff. de pact.* Sp.

Haeredis nomen, latiore ſignificatione poſſeſſorem & fideicõmiſſarium, & legatarium comprehendit. Spieg.

Haeredis appellatio, etiam vltra proximum hæredem extenditur, *l. fin. C. de hæred. inſt.* Vnde ſolemus dicere, & quidem *Alc. teſte*, ex ſermonis proprietate, hæredis hæredem, teſtatoris hæredem eſſe. Sp.

Haeredi adiectus non poteſt efficere, vt qui ſemel hæres extitit, deſinat eſſe hæres. *l. & qui ſoluendo. ff. de hæred. inſtit.* Olden.

Haeredes aut inſtituti dicuntur, aut ſubſtituti. Inſtituti primo gradu: ſubſtituti ſecundo vel tertio. *l. 1 ff. de vulg. & pup. ſubſtit.* Olden.

Haeredis inſtitutio aut duplex eſt, aut ſimplex. Simplex, veluti: Lucius Titius hæres eſto. Si mihi Lucius Titius hæres non erit, tunc Caius Seius hæres eſto. Duplex, veluti: Filius mihi hæres eſto. Si hæres non erit, ſiue erit, & intra pubertatem deceſſerit, tunc Caius Seius hæres eſto. *ibidem* Olden.

Haereditare, vulgare ſordidumque verbum eſſe monuit Alciat. legique haud dubiè corruptè in antiquis codicibus. Cicer. *lib. 2. ad Atticum, epiſtol. 1.* [Cum in Sicilia hæreditatem ſæpè hæreditaſſet.] Vnde aliqui emendarunt, legentes, ædilitatem ſæpè dictitaſſet: verum cum, quid ſit dictitaſſe ædilitatem, non ſatis conſtat, meritò ille putat, quod minus receditur ab exemplari, ſi legatur: [Cum in Sicilia hæreditatem ſeſe ditaſſet.] Sp.

Haereditaria bona à patre, auo, & proauo, **ſtam gut.** Ea verò bona immobilia, quæ emimus, dicuntur. **eygen ligende gründe.** Olden.

Haereditaria onera ſunt funeris, æris alieni & legatorum ſumptus. *l. 20. §. 1 ff. de acq. hæredi. l. 2. §. illud tenẽdum, & §. ſi quid publici. ff. de hære. ven.* Briſſ.

Haereditaria ſepulchra dicuntur, quæ quis ſibi hæredibuſque ſuis conſtituit: vel quod paterfam. iure hæreditario acquiſiuit. *l. 5. & 6 ff. de relig. & ſumpt.* Hotom.

Haereditariae actiones, *in tit. de hæredit. actio. C.* accipiendæ ſunt, quæ ex negotijs cum defuncto geſtis, vel ex delictis in hæredes dantur. Quo in numero & legatorum actiones haberi placet, quamuis ab hærede cœperint *l. 39. ff. de obligat. & actio.* Eodemque modo & hęreditarium æs alienum id etiam intelligitur, de quo cum defuncto agi non potuit: veluti ſi debiti condicio poſt mortem extitit, vel is ſe damnum cùm moreretur, promiſerit, vel ſi fideiuſſor pro eo poſt mortem ſoluit, *l. 7. ff. de reb. auct. iud. poſſid.* Ita hęreditarios creditores accipimus.

Haereditariae & illæ actiones appellantur, quæ in hæreditate & defuncti bonis ſunt. *l. 1. §. hæc actio. ff. ſi quid in fraud. patr. l. 59. ff. ad Treb. Sen. l. 20. §. cùm prædixerimus. ff. de petit. hæred.* Quæ verò ex defuncti perſona hæredi dantur, etiam ſi defuncto nunquam competierunt, hæreditariæ tamen dicentur. *vt in ſpecie l. 54. ff. ad leg. Falcid.* Planè quæ patrono ad reuocanda ea, quæ in fraudem eius alienata ſunt, datur actio, hæreditaria non eſt, id eſt, ex bonis liberti, ſed propria patroni. *l. 1. §. hæc actio. ff. ſi quid in fran. pat.* Briſſ.

Haereditarias res pro ipſa hæreditate poſuit Tullius. quod Galli ſimiliter faciunt, qui res ſuas immobiles, id eſt, fundos & prædia, hæreditagium vocant. At Iuriſconſulti, qui ſubtilius iſta quæſiuerunt, hæreditatem ſeparant à rebus hæreditarijs, eamque volunt iuris nomen eſſe, vt eius qui nihil habeat in bonis, hæres eſſe poſſit *Conna. lib. 10. c. 5. n. 1.*

Haereditarius cenſus, **Erbzinß**/ eſt emphyteuſis, quæ propter canonem datur ad colendum iure hæreditario, donec non detrectet colonus ſolutionem. Oldend.

Haereditarius debitor intelligitur is, qui ſeruo hæreditario promiſit, vel qui ante aditam hæreditatẽ damnum dedit. *Paulus, l. ſed verum. de petit. hæred.* Olden.

Haereditarius ſeruus verè dicitur, qui cum hęreditas adhuc iacet, a nemine poſſidetur. *vide Zaſium in l. poſſeſſio. §. veteres. ff. de acquirend. vel amit. poſſ.* Olden.

Haereditarium feudum, quod à patre & auo procedit, **Erblehen.**

Haereditarium officium in aulis principum, vt, **Erbtruchſeß/ Erbmarſchalck/ Erbſchenck**/ Old.

Haereditas. Nihil aliud eſt hæreditas, quàm ſucceſſio in vniuerſum ius, quod defunctus habuit tempore mortis. *l. nihil aliud. ff. de verb. ſign. l. hæreditas. ff. de reg. iur.* Similis definitio apud Ciceronem *in Topic. in loco à definitione.* Quo loco ne fallaris, Iuriſconſultus ad vulgarem loquendi vſum reſpiciẽs, vt foro deſeruiret, aditionem magis hæreditatis, quàm ipſam hæreditatem, definit. Nam, cum hæreditas (vt Oldendorpius, vir impensè doctus, & eloquens *in 12. Tabu.*) ſit relatio iuxta æqualitatem & inæqualitatẽ, ipſe definire maluit, iuxta actionem & paſsionem, vt eſt aditio. Quam ob rem Vlpianus, *in l. pecuniæ. §. hæreditas. ff. de verb. ſign. & in l. hæreditas. ff. de petit. hæredi.* Hæreditas, inquit, nomen iuris eſt, quod & acceſſionem & deceſsionem in ſe recipit. & ſine vllo tempore, iuris intellectum habet. Ex qua definitione hæreditatis eliciuntur ſequentes concluſiones, ſcilicet, Hæreditatem non niſi ſucceſsione deferri: Rei particularis non eſſe hæreditatem: Ius illud in definitione poſitum, antè, quàm hæredi quæratur, & quàm diu iacet hæreditas, dici: Viuentis non eſſe hæreditatem: Ibi in definitione *l. hæreditas. & l. 1. ff. de hæred. vend.* hæreditatem non tantùm proximum, ſed & remotum reſpicere hæredem: Hæreditatem iacentem repræſentare defunctum. Anchor.

Haereditas, vt rectè Caſsiodorus ſcribit *in Pſal. 2. & 15. & 77.* ab hero dicta eſt, id eſt, domino, quod eam iure legitimo dominus poſsideat. quod & nos probauimus iam *lib. 2. Inſtit. tit. de hæred. qual. & diff.* ſi quis verò miretur quod quæ in hærede ſyllaba producitur, ea in hero corripiatur, legat Gellium *lib. 12. c. 3. Cuia. obſer. & emendat. lib. 5. cap. 10. in fin.*

Haereditas quamuis pro domino habeatur, perſonam tamen domini veram non repræſentat. *Ranard. ad l. omnia ferè iura. ff. de reg. iur.*

Haereditatis verbum interdum pro rebus ipſis & corporibus hæreditarijs vſurpatur. Sic, Expilari hæreditatẽ, & Hæreditati furtum fieri dicimus. Et inde Cicero *in top.* ita definit:

Haereditas eſt pecunia quæ morte alicuius ad quempiam peruenit. nam (vt ait Iuſtin. *ſub tit. de reb. corporal.*) aliud eſt hæreditas, aliud res quæ per eam acquiruntur. Hæ corpora ſunt, illa verò ius: hæ certa ſunt, illa incerta eſt: hæ per ſe ſemper vtiles ſunt, illa nonnunquam damnoſa. Quod Seneca non animaduertens *lib. de benef.* [Iuriſconſultorum, inquit, iſtæ argutę ineptiæ ſunt, qui hęreditatem negant vſucapi non poſſe: ſed ea quæ in hæreditate ſunt. tanquã quicquam aliud ſit hæreditas, quàm ea quæ in hæreditate ſunt.] Hot.

Haereditatis acquirendæ cauſa duplex eſt, Teſtamentum & lex: legis cauſa rurſus duplex, Agnatio & patronatus. Scire igitur quis debet, teſtamento an lege ſibi deferatur hæreditas: & ſi lege, agnationis, an patronatus iure, *l. ſi is ad quem. ff. de acq. hæred. l. pupillus. ff. eod.* & ſi teſtamẽto, iure inſtitutionis, an iure ſubſtitutionis. *Cuiac. tract. ad Afr. num. 5.*

Haereditas alia Teſtamentaria eſt, alia Legitima: id eſt, quæ ſine teſtamento lege 12. Tabul. alicui defertur. *l. quod autem. 6. ff. quæ in fraud. cred.* Interdum tamen etiam teſtamentaria hæreditas lege deferri dicitur. *vt l. 1. ff. de hæred. petit. l. lege. 130 ff. de verbor. ſignific.* Hotom.

Haereditas iacens dicitur, quæ nondum adita eſt. *l. 1. ff. de ſucceſſ. edict. l. denique. 13. §. quæſitum. ff. quod vi aut clam. l. 5. ff. vt in poſſ. leg.* Hot.

Haereditas defertur, quæ teſtamento alicui relicta eſt *l. lege. 130. ff. de verb. ſign.* Hot.

Haereditas auocatur, ſi teſtator vt inteſtatus moreretur, incidit tabulas, & hoc approbauerint ij qui ab inteſtato venire deſiderant. *Conna. lib. 9. ca. 7. nu. 3.*

Haereditas aditur, cum hæres eam ſe accipere vel dicto, vel facto teſtatur. *§. 6. Inſt. de hær. qual.* Hot. Eſt autem adeunda hæreditas intra dies centum, *Cuiac. obſeruat. lib. 3. cap. 6.*

Haereditas omittitur, cùm hæres excludi ſe ab ea tempore paſſus eſt, Hot.

Haereditas repudiatur, cùm is, ad quem delata eſt, adire recuſat: repudiantur enim ea tantùm, quæ iam delata ſunt. *l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſſ. edict.* Hot.

Haereditas vſucapi non poteſt. Eſt enim ius incorporale: atque hanc etiam fuiſſe Iuriſconſultorum ſententiam, ſcribit Seneca *lib. 6. de beneficijs. Cuiac. in commentar. ſuis ad l. pen. ff. pro emptore.*

Haereditas plerunque diuiditur in duodecim vncias, quæ aſsis appellatione continentur. *l. ſeruum meum. §. fin. ff. de hæred. inſtit.* Olden.

HAEREDITAS defuncti locum obtinet. *l. non minus. in ſ. ff. de hered. inſtit.* Quia creditum eſt, inquit, hæreditatem dominam eſſe, & defuncti locum obtinere. Old.

HAEREDITAS ex die, vel ad diem non rectè datur: ſed vitio temporis ſublato, manet inſtitutio. *ff. de heredib. inſtituen.* Olden. Sic etiam Cuiac. dicit, Ex die expreſsim non rectè dari hæreditatem, veluti, poſt quinquennium quam moriar, Tacitè verò rectè eam dari *l. quotiens § penult. ff. de hered. inſtit. l. ſi mater, ff. de pactis. Cuiac. ad l. 35. ff. de hered. inſtit.*

HAEREDITAS fideicommiſſaria, a fide hæredis, cui cōmittitur, nomen accepit: quæ & fiduciaria appellatur. Sp.

HAEREDITAS iuſta dicitur, quæ iure legitimo obuenit, id eſt, cognationis nomine. Hic enim titulus hæredis pleniſsimus eſt, & omnibus partibus iuris nixus. *ex Budæi annot. prior.* Spiegel.

HAEREDITAS iuſta (vt ait Budæus *in annotat.*) dicitur verè & planè hæreditas, quæ iure legitimo obuenit, id eſt, cognationis nomine, *κατ' ἀγχιστείαν κληρονομία*. Græci enim ius legitimæ ſucceſsionis ἀγχιστείαν vocant, quod ſignificat etiam ius proximè ad aliquem accedendi *vt ex Plutarcho docet ipſe Budæus in comment. linguæ græcæ.* Et ἀγχιστείαν iure propinquitatis hæreditatem cernere petereque. Sic igitur iuſta hæreditas & legitima idem ſunt, *τὴν ἰσίαν ἀγχιστείαν κληρονομία, Brechæus l. lege obuenire. de verb. & rer. ſignif.*

HAEREDITAS lucroſa, Caius *ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.* [Nam liberum, inquit, cuique eſſe debet, etiam lucroſam hæreditatem omittere:] quod pulchrè declarat Vlp. *in l. quia autem n. § non ſimpliciter. eod. tit.* Spieg.

HAEREDITAS delata. *Vide. Delata hæreditas, & l. ic poteſt. ff. de acq. her.* Item ordo deferendæ hæreditatis ab inteſtato ſine vllo dolo repudiatæ, cuius cognitio ad alia quoque proderit, tractatur Nouell. *de heredib. & Falc. § etſi nemo alius. & ſeq. conſtit. 1.* Spieg.

HAEREDITAS communis, quæ ad vtrunque æqualiter lege veniebat. *Cic. pro Flacco.* Spieg.

HAEREDITAS ſine ſacris. *Quære, Sine ſacris hæreditas.*

HAEREDITATE indignus habetur, qui non habet in ea conſentientem defuncti voluntatem. *Connanus libro 9. cap. 7. num. 2.*

HAEREDITATE venire bona dicuntur, quæ iure hæreditario alicui obueniunt. *Cic. de Inuent.*

HAEREDITATEM adire dicitur is, qui hæres factus, vel autoritate prætoris, vel qua voluntate in hæreditatem ſe intromittit. Sp.

HAEREDITATEM in capita diuidi, nihil aliud eſt, quàm eam in tot partes, eaſque æquales diſpeſci, quot ſunt capita quib. ſolet deferri. In ſtirpes verò ſucceſsio diuiditur, quando liberi parentis ſui locum adſumentes, in eam hæreditatis partem duntaxat ſuccedunt, quam parens vbi ſuperſtes eſſet, adſecutus fuiſſet. Sic dicta, quòd ſecundum ſtirpes atque radices eius domus confertur, & poſtea in ſucceſſores ex ſingulis ſtirpibus, pro cuiuſque portione diſijcitur. *Vide infrà, In capita ſuccedere.* Sp.

HAEREDITATEM creui, pro acquiſiui: quæ locutio & apud Ciceronem non eſt infrequens: qua quidem vulgus iam vti cœpit. Neque tamen, Vigl. inquit, ſcio, an quiſquam rectè intelligat. Arbitratur is, non à decernendi ſignificatione dictum Cretionem, ſed à cernendo id eſt, videndo: quod Varronem quoque velle putat, *lib. 5. de verb. orig.* Sp.

HAEREDITATEM ſibi, ſeque ei obligare, *l. nam & Seruius § qui negotia. ff. neg. geſt.*

HAEREDITATIS procurationem ſuſcipere *in prin. l. debitor meus. ff. negoc. geſt.* Sp.

HAEREDITATIS aditio, eſt modus adquirendi dominium, iure ciuili introductus, atque adeò quædam actio: hæreditas verò bonorum vniuerſitas, quam reliquit poſt ſe defunctus. Caius Iuriſconſ. *in l. nihil aliud. de verb. ſig.* aditionem hæreditatis potius, quam ipſam hæreditatem definire voluit. Nam cum hæreditas ſit relatio iuxta æqualitatem & inæqualitatem, ipſe definiuit iuxta actionem & paſsionem. Quod ſi conſideraſſet Bartol. *in rub. ff. de acq. hered.* in ea definitione explicanda tantopere non fuiſſet anxius. Hoc videre potuit homo excellenti ingenio atque doctrina Apellus, apprimè bonis literis inſtructus. Sp.

HAEREDIVM, vt Budæus docet, quaſi debitum ſit id bonum, non aduenticium: dictum, quòd hæredem ſequeretur. Hoc hodie proprium, quod olim hæredium auitum vocabatur. Spieg.

HAEREDVM etiam loco habentur adrogator, ad quem per vniuerſitatem bona tranſeunt, & pater filij inteſtati caſtrenſia bona veluti peculij iure occupans. Item fiſcus ex delicto, vel bona vacantia capiens: Item pater domin[illegible] bus hęreditatis emolumentum & commodum adquirit. *l. 2. § ſi defunctus. ff. pro empt. l. 6. ff. de in integ. reſt. l. 1. § ſed & ſi morte. ff. quādo act. de pecul. l. 40. ff. ad Trebel. l. 14. ff. de diuerſ. & temp.* Erat olim etiam honorarius ſucceſſor, Bonorum emptor, qui creditoribus debitoris bona diſtrahentibus emerat, *vt Theophil. in tit. de ſucceſſio. bonor. exponit.* Atque hi omnes non directas, ſed vtiles actiones exercebant. Eademque ratione & qui poſt abſtentionem repudiationemue à Pretore in integrum reſtituebantur, vt adirent, hæredes non fiebant, ſed vtiles tantùm actiones habebant. *l. 7. § ſed quod Papinianus. ff. de minorib. l. 21. § vlt. ff. quod met. cau.* Briſſ.

HAEREM Marteam, Feſtus autor eſt, antiquos accepta hæreditate coluiſſe, quæ putabatur fuiſſe vna ex Martis comitibus, Quod vt exiſtimo, de hæreditatum bonorumq; poſſeſsione multa bella innaſcūtur, & multæ bello ſimilimę lites & controuerſiæ. *Connan. lib. 10. cap. 5. num. 1. Adde Brechæum l. Hæreditatis de verb. & rer. ſignific.*

HAERES, inquit Feſtus, apud antiquos pro domino ponebatur. Sic Iuſtin. *§ vltim. de here. qualit. & diff.* Pro hærede, inquit, gerere, eſt, pro domino gerere. veteres enim hæredes pro dominis appellabant. Vtriuſque Plautus auctoritatem comprobat *in Menæchmis*, cum Menæchmum peregrinum de palla loquentem facit:

Prandi, potaui: atque abſtuli hanc, cuius hæres nunquam erit poſt hunc diem.

Vnde autem hoc verbum manarit, non facilè dixerim: nam eos qui ab Herus ductum putant, ſyllabæ prioris ratio refellit: Et potius ab Era quod terram ſignificat, dictum putarem: vnde Heredium apud Varronem, agellus qui hæredem ſequebatur. vel cum diphthongo ab Hæreo: quia proprium hoc nomen eſt, non extraneorum, ſed ſuorum. quod vel hinc licet intelligatur, quia hi ſoli exhęredantur. optima ratione cùm filiusfa. eadem in familia & domo hæreat. itaque non hæredare dicimus, quia ſuo iuri filius adhæreſcit: ſed exhæredare, quaſi conuellere, & dimouere. hæres autem ipſo iure filius eſt, & plurimum relinqui ſolet. vnde ſuus hæres in iure appellatur, quia non alienam, ſed iam quodammodo ſuam hæreditatem accipit. *l. in ſuis, 2. ff. de lib. & poſt.* vbi Paulus multa in hanc ſententiam præclarè: item *vt in l. vlt. ff. de bon. damnat.* quibus ex locis perſpicuum eſt, legem 12. tabularum filijsfam. etiam viuis patribus paternam hæreditatem addixiſſe, ſic vt hęredes deſignati meritò nominari poſsint. ac proinde mortuis parentibus non alienam, ſed propriam ſuamque hæreditatem adipiſcantur. nam Vlpianus quoque ſic loquitur *in l. 1. § largius. ff. de ſucceſſ. ed.* vbi ait, & liberos parentibus, & parentes liberis ſuccedentes penè ad propria bona venire. Itaque Iuſtinianus domeſticos *eo quem antè diximus titulo* appellat, quaſi vernas hæredes, qui non aliunde acciti, ſed domi ſint nati. Et Plinius *in Panegyr.* domeſticos hæredes extraneis opponit: illoſque ait bona, non vt aliena & ſperanda, ſed vt ſua ſemperque poſſeſſa capere. quapropter non adire, ſed retinere hæreditatem dicuntur. *vt l. ſi patronus, 12. in fi. ff. de bon. libert.* quippe qui ſine aditione vlla, ipſo iure hæredes ſint, verum etiam eos quorum in poteſtate ſunt, ſine aditione hæredes faciant: *vt l. qui in aliena. 6. § 3. ff. de acq. hered.* Hot. Cuiacius *ad lib. 2. Inſtitut. de heredum qual. & differ.* putat, hæres dici quaſi herus, ideoque in P. Flo. rectè heres & hereditas ſine diphthongo ſcribi affirmat: quod & in Marc. Tullij libris P. Victorius adnotauit. Inde *in l. ſi is ad quem. ff. de acq. her.* pro domino facere, pro domino adminiſtrare. Sunt & qui ab ære hæredem dictum putent, hoc eſt, pecunia noſtra. *Gentianus l. 1. ff. de vulg. & pupill.*

HAERES propriè eſt ſucceſſor in vniuerſum ius, quod defunctus habuit *l. hereditas ff. de reg. iur.* Idque ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato veniat ſucceſſor, eſt procul dubio accipiendum, *vt annotauit Brechæus in l. nihil. de verbor. & rerum ſignificat.*

Haeres ſingulariter nominatus, extenditur etiam ad poſtea natos *l.ſale.§.vlt.de paſt.*

Haeres anomalus, ſiue ſucceſſor, is dicitur, qui inuenitur ſine certa qualitate. *Zaſ.in intellectibus citat gloſſ. in verbo, ſucceſſor.§.pen.Inſtit.de eo,cui libert.cauſ.* Spieg.

Haeres ab inteſtato eſt, qui ſuccedit in ius defuncti ſine omni teſtamento. *Inſtit.de hered.quæ ab inteſt.defer.*

Haeres ex aſſe. *vide, As.*

Haeres certus. *Lege, Certus hæres.*

Haeres damnas eſto. *Lege, Damnas.*

Haeres Legatarius. *Lege, Legatarius.*

Haeres præcipiens, **dem etwas vor andern verſchafft iſt/der ein vorauß hat.** dicitur apud Papinianum *in l.pecuniæ ſortem.& l.cum vnum ſeq.ff.de aliment.leg.* Spieg.

Haeres ſubſtitutus vocatur ſecundus vel tertius, & ita deinceps totus vocatur quoto eſt adiectus gradu. &c. *Coman. lib.10.cap.7.num.1.*

Haeres teſtamentarius, ex ſe notus, Spieg.

Haeresis, nomen Græcum, venit ab eligendo. Vocarunt autem ſic illi philoſophorum ſectas, quòd vnuſquiſque ſibi aliquod genus diſciplinæ ac ſectæ proprium elegit, cui ſeſe addixit, tanquam ſuo iudicio maximè probabili commodoque. Vſitatiſsimè ſanè tunc variæ factiones philoſophorum, hæreſes à Græcis, & à Latinis ſectæ, citraq; omnem contumeliam nominabantur. Vtitur hac voce Græca etiam Cicero *in Paradoxis.* Non enim fuit veteribus hoc nomen odioſum, ſicut nec ſecta Latinum. Quin etiam in ſacris literis pro indifferenti accipitur. *Actor.15.* [Surrexerunt quidam ex hæreſi phariſæorum.] Et *Actor. 26.* [Colui Deum ſecundum exactiſsimam hæreſin, aut ſectam noſtræ religionis.] *Actor. 24.* [Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta viam quam vocant hæreſin, colo patrium Deum.] *Actor.28.* [Iſti ſectæ ſcimus omnes reſiſtere.] Reperitur tamen vbi etiam in peſsimam partem accipiatur. *Tit.3.* [Hæreticum hominem, poſt vnam & alteram admonitionem deuita.] *1.Corinth.11.* [Oportet etiam hæreſes inter vos eſſe.] *Galat.5.* [Opera carnis ſunt, hæreſes, inuidiæ, cædes.] *2.Pet.2.* [Inducent exitiales hæreſes.] Tranſijt autem ideo vox iſta in odioſam ſignificationē, quia hęreſes ſunt reuera humano arbitrio electę opiniones, ac viæ ſalutis: non dei voluntate, auctoritate, ac verbo conſtitutæ, & humano generi propoſitæ, quales ſunt etiamnum omnes *ἐθελοθρησκείαι*, aut electitij cultus Turcarum & olim Ethnicorum.

Haeresis autem ducta ἀπὸ τοῦ αἱρέομαι, id eſt eligo. Inde Hæretici cenſentur ij, qui à fide Chriſti catholica diſcrepant & aliam ſectam eligunt. Ac horum hæreticorum quidam maiores dicuntur, qui nominatam hæreſim prædicant, vt Manichæi, Arriani, Eutichiani, Samaritani, Ophitæ, Donatiſtæ, Priſcillianiſtæ: quorum omnium in decretis ſectæ atque origenes referuntur. Alij verò minores appellantur, qui hæreſim innominatam defendunt. *Droſæus in methodo Iuris.*

H E

Hebdomas, græcis ſpatium dierum ſeptem vocitatur, ſeptenarium Latini ſeptimanam, quemadmodum vulgus appellant. Hebdomas quemadmodum enneas dicitur, quæ ſpatium nouem dierum continet. Cenſorius appoſite conſignateq; *in libro de die natali* clarè demonſtat, quæ ſit Hebdomas & Enneas pariter, eius verba ſunt hæc: [Medium verò ex vtroque permixtum anno tertio & ſexageſimo, quem hebdomades octo vel ſeptem enneades conficiunt.] Decem hebdomades ſunt, quibus vitam humanam conſtare dicant. In prima hebdomade dentes homini cadere, in ſecunda pubē apparēre, in tertia barbam naſci, in quarta vires, in quinta maturitatem ad ſtirpem relinquendam, in ſexta cupiditatibus tentari, in ſeptima prudentiam linguamq; conſummari, in octaua eadē manere, in decima hominem fieri morti maturum. *Ioan. Bapt.in comment.epiſt.Sidon.Apolline.ad Vincentium lib.2.*

Hebdomadae, quas Latini ſeptimanas adpellant, ſeptem dierum intelliguntur, ſecundum communem vſum. Aliàs tamen de ſeptenario numero quarumcunq; rerum dicuntur. Vnde *Leuit.25.* [Numerabis quoque tibi, inquit dominus ad Moſen, ſeptem hebdomades annorum, id eſt, ſepties ſeptē annos.] Quòd autem Iuſtin. *in l.1.§.quod celeſti.C.de vet.iur.enucleam.* de numero ſeptenario ſcribit, quaſi naturam, & artem numerorum in ſe contineat, nihil moror, multò minus quod Accurſius ibi adijcit de S. Trinitate, & numero quaternario. Vnde credo ſumptam diſtinctionem inter naturalem, & artificialem diem, quam cum anxiè tractent pleriq; nihil planè ad vſum forenſem reſpiciūt, quorſum pertineat, nec admodum probari poteſt. Prateius.

Helciarii ſunt, qui onera funibus moliūtur, vel qui naues ducunt, ſubducuntve, ad officia in vicem adhortantes, ab ἑλκύω, quod eſt, traho. *Bud.in l.3.de recept.arb.*

Heliocaminvs, ſolis euaporatio, ſeu æſtuarium dicitur ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ καμίνου, id eſt ſole, & camino, quaſi dicas ſolaris caminus. Locus ad quem ſol hybernus accedens, ipſum euaporat & calefacit. *Extat dictio apud Vlpianum, in l. arbor. de ſeruitut.vrbanor.præd.& vide Alex.Neap.lib.5.gen. cap.5.* Spieg. *Corraſ.lib.3.miſcell.cap.14.*

Helotes Lacedæmonij belli inſtrumenta reperiſſe dicuntur, galeam, gladiū, haſtam, &c. *De his vide latius Commentar. lib.2.cap.1.num.5.*

Helvo, inquit Verrius, is eſt, qui intemperanter bona ſua conſumit, & ab eluendo dicitur, quæ vox aſpiratur, vt auiditas magna exprobretur. In epiſtolis Ciceronis vbi vulgò excuditur, [Heluo nequiſsimus ſextertia M.dabat.] Victorius ſe [heluco] dicit reperiſſe in veteribus libris, quod erit ab eluco ductū, id eſt, bardo, ſtupido, hallucinatore, languido, addita aſpiratione, vt in heluone. Helucum Tertullianus etiam aſpirauit, & grauitatem capitis vino creatam intellexit, cum ita ſcribit: [Librum eundem apud AEgyptios Oſirin, Harpocration induſtria hederatum argumentatur, quod hederæ natura ſit caput ab heluco defenſare.] *Turnebus aduerſar.lib.21.cap.12.*

Hemiolia, id eſt, ſeſcupla. *c.quoniam.l.7.diſtinct. Io.Bella. Etymol.*

Hepaticvs, qui hepatis morbo laborat. is inter morboſos recenſetur. *l.qui clauum.ff.de ædil.edict.* Spieg.

Herbarivs, peritus herbarum, radiſeca.

Herbvlae quæ ligni appellatione continentur, apud Vlp. *in l.ligni.§.lignorum, de leg.3.* extat & apud Ciceronem *lib. de Natur.Deor.2.* Spieg.

Hercisco, is. eſt diuidere: nam hercium eſt diuiſio. Cic. *1.de orat.* [Qui quibus verbis hercium fieri oporteat, neſcit.] Idem, [Herciſcundæ familiæ cauſam agere non poſsit.] Apul. *lib.9.de aſino.* [Neque herciſcundæ familiæ, &c.] *tit. fa. hercif.* Nebriſſ.

Hercvlis nomen cur nothis conueniat, oſtendit Alciat. *cap.3.lib.4.Parerg.*

Here, Accurſius *in l.1.ſi cert.pet.* pro herile aduerbialiter exponi poſſe tradit nimis barbarè, ineptèque. Nam, quod ab Alciato quoque *in eadem l.* annotatum, bene, eſt, inſtar nominis habet. vt apud Terentium ponitur. Eamque receptiorem probat lectionem, tametſi ff. Florentinis, E re, id eſt ex vtilitate, vel ex præſenti materia legitur. Spieg.

Heremita ἀπὸ τῆς ἐρήμου, qui in deſertis locis ſeruiendi Deo cauſſa inhabitat, diciturque religioſa perſona *gloſſ. & Doct.in l.2.ff.de in ius voc.gloſſ.& Doct.in c. qui verè.16.q.1.* Præ.

Heremodicivm eſt, ſiue quis apud priorē iudicem, ſiue apud iudicem appellationis inchoatam cauſam deſerat. *Cuia.in expoſit.Inſtin.Nou.49.de appell.& c.poſt princip.*

Heri ſeruus, hodie liber, ſpeciem habet prouerbij: in eo liberto, qui aduerſus patronum arrogantius & inſolentius ſeſe gerit. Vlp. *l.7.§.2.ff.de iniur.* [Nec enim ferre prætor debet heri ſeruum, hodie liberum conquerentem quòd dominus ei conuicium dixerit, vel quòd leuiter pulſauerit.]

Heribannvm eſt citatio ad delectum, eo nomine ſignificatur pœna non obtemperantis edicto. Prat.

Herilis, domini filius à ſeruis *in Comœdijs* frequenter appellatur. Spieg.

Hermas ſiue adeſpota græcis ſunt res quas vulgariter eſpauas nominamus, quæ dominum & aſſertorem nullum habent. *Com.lib.3.c.4.num.6.*

Herma, ſumitur pro lapide, marmore, ſtatua inſenſili. Et Hermes nuncupatæ ſunt ſtatuæ quæ dimidiatim ad vſque oſphyn effigiabantur, cæterum fuſior & inuulgatior vox effecta eſt, vt pro integris etiam ab fidei receptæ ſcriptoribus ponatur.

ponatur. Luciano Hermoglyphos pro marmario dicitur & ſtatuario. Suidas autumat, quod plurimũ Mercurij ſtatuæ delinearentur inde nomen adeptas. Hermei quadri marmorei & ſtatuis accommodi Ciceroni vocati *in epiſtolis ad Atticum.* Appianus *in Libyco* ſimiliter Hermes intellexit. Satyrus Poeta,

—Truncoque ſimillimus herma.

Inde trahitur hermopolium, officina vbi officinatores ſtatuarum habitant. Galeotus Ciceronem adfert in mediũ hæc prodentem de ſepulchris. Nec hermaſos quos vocant, licebat imponi. Inſolens vox, & adulterina tollenda, ſcribendumque hermas eos pro virilibus ſtatuis, quæ ad propagandam defuncti memoriam ſepulchris erigebantur. De quibus hæc quoque Marcus Tullius, *lib. ad Atticum ſexto*: [Hermæ tui pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me ſcripſiſti, iam nunc admodum delectant.] Solitas Mineruæ Mercurijque coniunctas ſtatuas gymnaſijs dicari, quas hermathenas Tullius indicat his: [Quod ad me de hermathena ſcribit per mihi gratum eſt, ornamentum academiæ proprium meæ, quod & hermes commune omnium & Minerua ſingulare inſigne eius gymnaſij.] Alibi: [Et poſita ita bellè eſt, vt totum gymnaſium ἡλιοτρόπιον eſſe videatur.] *Ioan. Bap. in comment. epiſt. Sido. Apollina. ad Apollina. fil. ſuum lib. 4.*

HERMAPHRODITI, qui Mercurij & Veneris filius fuit, nota eſt fabula. Hic fuit Androgynus, id eſt, vtrumque ſexum habens, fœminæ ſcilicet, & maſculi. Hinc omnes Androgyni vocantur Hermaphroditi. Paulus *de teſtibus l. repetundarum.* [Hermaphroditus an ad teſtamentum adhiberi poſſit, qualitas inualeſcentis ſexus oſtendit.] Idem cenſuit Vlp. *in l. quæritur. de ſtatu hom.* Antiqui, Nebriſſenſis ait, Hermaphroditos ἀνδρογύνους, hoc eſt, ſemiuiros, & ſemifœminas vocabãt. Vlp. *de liber. & poſthum. l. ſed eſt.* [Hermaphroditus, inquit, & maximè ſi in eo virilia præualebunt.] Spieg.

HERMOGENIANVS. Qui à nobis Hermogenianus, à Lampridio *in Alexandro* appellatur Hermogenes, & in Papiniani diſcipulorum numerum refertur: is epitomarum iuris ſex libros ſcripſit, quos ſine vllo auctore quidam Saluij Iuliani librorum epitomas eſſe comminiſcuntur. verũ enim licèt Hermogenianus ſe profeſſus fuerit ſecutum ordinem edicti perpetui, ordinati ſcilicet à Saluio Iuliano *l. 2. ff. de ſtatu hom.* quod Iuſtinianus etiam noſter profitetur, non tamen rectè inde colligas, eum Iuliani Digeſtorum epitomas confeciſſe. ſcripſit etiam Hermogenianus fideicommiſſorum libros, niſi mendoſa eſt inſcriptio l. quam quod ff. ad Trebellia. quod facile adducor vt credam: Nam poſſint quidẽ hæc legis verba Hermogeniani eſſe aliquo ex ἐπιτομῶν libro. At quæ ſequuntur Vlpiani ſunt *ex lib. 4. fideicommiſſorum* ex quo & præcedentes & ſequentes leges complures deſumptæ ſunt, atque ita eam legem in duas eſſe diuidendam & ſcimus & affirmamus. *Cuiac. obſer. lib. 2. cap. 27.*

HERONIBVS cluſum frumentum, *l. 31. ff. locati.* Herones autem accipe tegetes ſparteas aut ſcirpeas, ſeu vimine contexta vaſa, in quibus fruges condebantur. Vetus Gloſſar. Erotem ἄρρικα interpretatur. Briſſon.

HERVS familiare Comicis vocabulum, ab Vlpiano expoſitum, cum inquit: Legis autem Aquiliæ actio hero competit, hoc eſt, domino. *l. item Mela ſcribit. §. penult.* Spieg.

HETEROPLON, *Lege, amphoteroplon.*

HETRVRIA Italiæ prouincia eſt, ad alteram ripam Tiberis, cùm Roma in altera ſit, Plinio teſte. Huius populi cæteris omnibus obſeruantiores erant ſyderum, & quid quæque prodigia vel portenta ſignificarent, interpretari diligenter ſolebant. Proinde Aruſpices ex illis peritiſſimi reputabantur, hoc eſt, qui aues ſeu victimas in ara diligenter inſpicientes, vaticinari ſolebant, & futura prædicere, à quibus Romani fatidici diſcere ſolebant.

HETRVSA, prodigia, portenta ad Hetruſcos & aruſpices, ſi Senatus iuſſerit, deferunto, ait Lex 12. Tab. *vide in hanc legem, quæ doctè adnotauit Oldendorpius. cap. 6. tit. 1.*

HEXERIS. Hexerim Liuius *lib. 29.* intelligit ſex ordinum nauem: eſtque eius crebra mentio apud eundem, *vt & lib. 37. Vide Bayſium de re nauali.*

H I

HIACINTHVS, & flos eſt, & gemma. Huius fit mentio *in l. vnica. C. Non lic. in fren. equ. lib. 9.* in ea fulgor violaceus dilutus eſt. *autor Plinius.* Spieg.

HIC, hæc, hoc, & quando demonſtrent, & quem alium ſenſum pariant, Bart. explicat *in l. 1. de oper. nou. nunc. & in l. Conſtitut. C. & in l. Mauius. §. duobus. de leg. 2. & in l. huiuſmodi. de verb. oblig. & copioſius in l. 1. §. huius ſtudij. ff. de Iuſt. & Iur.* Spieg.

HINC, haud rectè ad tempus refertur ab Interpretibus, quum aduerbium de loco ſit. Eleganter tamen ponitur pro, Ex hac cauſa, iuxta vulgatum illud:

Hinc illæ lacrymæ.

& pro, ex hac parte, *vt in l. Fulcinius. ff. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eat.* Spieg.

HINC INDE, pro vndecunque, circumquaque, vox Canoniſtis familiarior.

HIRENARCHAE, non habet græcè adſpirationem. *Vide Irenarcha.*

HIERAPOLIS nomen eſt complurium ciuitatum: alia namque eſt in Aſia propriè dicta, alia in Creta, alia in Theutrania, alia in Syria. vnde Hierapolitani ſunt appellati, de quib. Iuriſconſ. *in tit. de aqua cotid. l. 1.* vbi legitur, apud Hierapolitanos fieri aquis calidis irrigationem. *Item de pœnis. l. crimen, &c.* Nebriſſ.

HIERARCHIAM orthodoxi doctores interpretantur, ſacrum illum Principatum, quem Chriſtus inſtituit. Hunc ſchiſmatici & hæretici ab initio ſemper ſibi vendicarunt: vnde toties legimus, Chriſti Eccleſiam per ſchiſmata & hæreſes eſſe exagitatam. Vtinam non & æuo hoc noſtro. Spieg.

HIERONICAE dicebantur qui in ſacris certaminibus viciſſent. *Donell. de pign.*

HIEROGLIPHICAE literæ ſacræ. Quo nomine dictæ ſunt Aegyptiæ, quæ notis volucrum, ferarum, aliarumque rerum prænotatæ erant: de quibus extat elegans opuſculum Ori Apollinis Niliaci, à conuictore noſtro Trebacio, apud Conradum Peutingerũ V.C. latinitate donatum. Modeſtino *in l. inter eos. Ex quib. cauſ. maior.* Notis ſcribere, eſt compendioſo ſcribendi genere excipiendo vti. Eos qui notis ſcribunt acta Præſidum reipublic. cauſa, non abeſſe, certum eſt. Spiegelius. *Vide Petrum Crinitum de honeſta diſciplin. lib. 7. c. 2.*

HIEROPHYLAX, ſacrorum cuſtos, ἱερὸς ſacer, φυλάσσω, cuſtodio: Latinè Aedituus, vel Aeditimus. Scæuola *de ann. leg. l. annua.* [Sacerdoti, inquit & hierophylaci, & libertis.] *Quære, Quiſquis mihi heres erit, fidei eius cõmitto, vt det ex reditu cænaculi mei.* Spieg. Ab his non admodum diſſimiles fuêre, Hierophantæ, qui ſecretiora cuiuſcunque religionis myſteria tractant, colenda exhibent, cæteroſque myſterijs initiant *de quib. vberius Poſtellus de magiſt. Ath. cap. 10. Pet. Crinit. lib. 9. de honeſta diſcipl. c. 10.*

HIEROSIARCHVS is dicitur, qui præpoſitus rebus ſacris fuiſſet: quaſi Princeps ſacrorum. ἀπὸ τῶν ἱερῶν, quod eſt, ſacrum: ἀρχὸς princeps: quaſi rerum & ſacerdotij caput. Põtificis Max. propriũ eſſe conuenit. Alexander pro Hierophylace, *in iam citata l.* Hieroſiarcham legit, *gen. dier. lib. 5. c. 17.* Sp.

HILARIA. Turneb. Hilaria putat fuiſſe Matris deum ferias, quæ principio veris celebrabantur maxima populi lætitia, & nobiliſſima pompa, quouis è populo inſignia cuiuſque dignitatis mentiente atque ſimulante liberè & impunè, vt internoſci magiſtratus à ſimulatore plerunque non poſſet, vt ab Herodiano in commodo deſcribitur, ſed quia in eo tamen Hilariorum nomen deſideratur, quod ille non appellauit, ſuo ex alio ſcriptore titulo reddendum eſt. *vide Maximum D. Dionyſij interpretem de Hilaribus. Turneb. aduerſ. lib. 24. c. 45.*

HIPPAGIVS, Alciato idem eſt qui armiger.

HIPPAGOGAE naues, hæ aliter Hippagines vocantur, Polybius ἱππηγούς vocat. De quo genere nauigij vide apud Bayſium *in lib. de re nauali. Tractat etiam de eo Franciſcus Robertellus lib. 1. emendatio. cap. 2.*

HIPPOCOMI, ſtabularij ſunt, qui equos curant. ἵππος enim equum ſignificat, κομεῖν nutrio, curo. *Alc. in l. quoniam. C. de curſ. pub. lib. 12.*

HIPPODROMVS, vbi equi ad curſum incitantur. *Vide Poſtellum de Magiſt. Athen. lib. 22.*

HIPPOCENTAVRVS, eſt equi ſtimulator, *de quo in Enſtitut. de inutil. ſtipul. in princip. Ioann. Bello Etymolog.*

HIPPOCENTAVRVS, adducitur pro exẽplo rei, quæ in rerum natura non eſt, nec eſſe poteſt, *§. 1. Inſtitut. de inut. ſtipul. l. 97. ff. de verb. oblig.* quibus cõſentiens Cicero *1. Tuſculan.*

Hippo-

Hippocétaurum negat vnquam fuiſſe. Idemque *lib. 2. de nat. deor.* [quis enim Hippocentaurum fuiſſe aut Chimeram putat?]At Plinius *lib.7.c.3.* [Claudius Cæſar ſcribit Hippocentaurum in Theſſalia natum,eodē die interiiſſe: & nos,principatu eius,allatum illi ex Aegypto in melle vidimus.]Briſſ. *confer Coraſ.5.miſcellan.c.2.*

HIPPONIS Iulianus meminit *in l. navis adverſa tempeſtate. ad leg.Rhod.de iact.* nimirum eius quod Hipponium Straboni eſt,Locorum colonia: quam, vt & Plinius dicit, à Romanis Vibonem,deinde Valentiam appellatam. Vrbs adhuc extat, ſuumque efficit Hipponiatem. Sunt item duo Hippones in Aphrica,Straboni,Melæ,Plinio Ptolemæo,ab equitibus Græcis dicti: vt Solinus inquit.ἵππος enim equus eſt Græcè. Alter eſt enim in ſinu Hipponenſi citra Carthaginem.Diarrhyton dicitur: quod paluſtri agro ſitus,à fluore: Plinius.Huius Epiſcopus fuit D. Auguſtinus.Eſt alter Hippo regius,vlterius,à Regib.inhabitatus.Albericus, Hippones, ait, nomen eſt loci.Spieg.

HIRCIS,& Coloritis,vocabulis nihili ſublatis è præfatione Iuſtiniani,ad Pandectas, rametſi ea Interpres pro maximè idoneis enarrauit: germana nobis reſtituit Politianus.Spieg.

HIRCVS,fœtor eſt alarum,quem Plinius,alarū grauceolentiam appellat.& aliquando,virus eſt alarum. Vnde Hircoſus *l.12.§.vlt.ff.de ædil. edic. & apud Plaut. act. 3. ſc. 3.* id eſt,qui hircum olet, *vt loquitur Horat.* vel, cui valle ſub alarum trux habitat caper.*vt Catull.ait.*

HIRCOSI dicuntur,qui oculos tranſuerſos habent,hoc eſt,viſu in naſum propenſo.Vnde eſt illud Virgilij *eclog.3.*

Nouimus & qui te,tranſuerſa tuentibus hircis.

Alij,inquit Seruius,legunt hirquis hi ſunt oculorum anguli, vt ait Suet.in vicijs corporalibus, ſed Porcatulus vulgari literæ applaudendum cenſet. nam & tragicè aſpicere vitium eſt,τραγικὸν βλέπειν, meminit ille vir optimi iudicij D. Eraſmus *chiliade 2.* referteque ad factum tragœdiæ: alij non malè ad hircinum aſpectum etiam,quia τράγος, hircus eſt. Vult itaq; Vlp.eum cui os grauè oleat, non eſſe morboſum.*Forcat. Necyomantia dial.88.num.5.*

HIRENE,ancillæ nomen *in l.43.ff.de manumiſſ.teſt.*Briſſ.

HIRRIRE idem eſt quod ringere, teſte Pompeio, quod genus vocis eſt canis rabioſę.Ab hirrire hirritus,hoc eſt,ſtomacho canino rabieq; vehementi ſuccenſus. Sic enim ſcribere malim eo Plautino verſu:

Ego iſthæc feci verba vi tua hirrita.

Ioan.Bapt.in comment.epiſt.Sido.Apollin.ad Papam Migetium.lib.7.

HIRQVITALLIRE & Hirquitallos veteres dixiſſe Pōpeius teſtatur. & appellantur hirquitalli ab hircino odore feculento & alis.quippe qui ſub axillarum lacunoſo ſpecu & flexili cauitate feculentia illiberali proueniat, vnde Catullus,

Valle ſub alarum trux habitare caper. Ouidius.

Nec tentet nares virq; paterque gregis.

Vt Theodorus commodius verterit in latinum τραγίζειν Ariſtotelicam vocem hirquitallire quàm caprire.*Io. Bapt. in comment epiſt.Sidon. Apollina.ad Vincentium lib.1.*

HISTEROLOGIA,hoc eſt,conuerſo ordine,quandoq; Iuriſconſultus vtitur.vt cum priùs determinat ſecundā quæſtionem,quàm primam.*l.3.§.Labeo.de incend.* Dicitur etiam, Hyſteron proteron,*ex Alciato*.Spieg.

HISTORIA,propriè eſt earum rerum, quibus gerendis interfuit is,qui eas narrat. Vnde nomen habet ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, quod eſt videre.Tradunt noſtri libros & ſcripturas in publicam cuſtodiam,rerum geſtarum gratia, repoſitos, integram fidem habere.*l.cenſus.ff.de probat.* in hoc autem non editos, redigi ad ſemiplenam probationem. Videndi doctores, qui *in l.1.de rebus cred.* ſcribunt,quid ſentiendum ſit de vetuſtis chronicis & libris.Spieg.

HISTRIONES ſunt,qui perſonam agunt in fabulis. Dicti,vt quidam volunt,ab Hiſtro flumine: quemadmodum & Daui,quaſi Dacij,à Daco fluuio:quia ferè ſerui erant, qui hiſtrionicam faciebāt.Quidem autem ab Hetruria Hiſtriones dictos volunt: vbi cum Ludiones primum vocarentur, quia Thuſco vocabulo Hiſter Ludio vocatur, ideò hiſtriones appellari cœpti ſunt.Neceſſe autem erat,hiſtriones perditiſſimis fuiſſe moribus,& deploratæ nequitiæ: cum in ea ciuitate, puta Romana, pro ciuibus non haberentur: cuius erant tam multa millia hominū flagitioſorum & facinoroſorum ciues.Itaque non mirum eſt illos fuiſſe notatos infamia. Sp. *vide Menoch.de arbitr.iud.lib.2.caſ.69.*

HISTRIONEM balneatorē facere, abuſionis exemplū relatum ab Vlpiano *in l.ſed etſi quid.§.1.ff.de vſufruct.*Spieg.

H O

HOC AMPLIVS, Quem ſenſum hæc verba inducant, Bart.explicat *in l.ſi tibi pure.de leg.3.& in l.libertis.de condit.& demonſtr.*

HOC anno. Quid hæc ſibi velint, vide *l. qui hoc anno. ff. de verb.obligat.& l.1.§.quod anni.& §.item quæſitū ff.de aqu.cottid.* Alb.

HOC eſt,pro,id eſt,*in l.cum hi.§.ſi prætor.ff.de tranſ.*

HOC mihi probatur, Ciceronianum eſſe Budæus obſeruauit,

HOC prętextu.*in l.apud eum.ff.ſi tut.vel cur.*pro obtentu ſiue colore.Spieg.

HODIE,pro quouis tempore huius diei: nec differt, nec conditionem inducit,ſed præſens tempus reſpicit.*l.liber homo.§.1.ff.de verb.obligat.l.Prætor.§.præterea.de inin.* Nec enim differēdæ actionis cauſa dies incertus adiectus eſſe videtur. ſed idem ſignificat quod hoc tempore, hac tempeſtate, & nunc, & ita præſens tempus nullam capiens dilationem *l.hodie ff.de pæna.* Sed quoduis potius huius diei tempus notant *l.prætor §.præterea ff.de iureiurando.* Cicero pro hodie, ſic, diem hodiernum dixit,vt Græci dicūt,τὴν τήμερον ἡμέραν. Canonica decreta,hodiernum diem,donec ſeculum durat,intelligunt, *11. q.3.nolite.*Spieg.

HODIE,nō retro. Vlp.*in l.furti ff.de his qui not. infam.* [Quamuis ſi iniuſta appellatio eius viſa ſit,hodie notari puto, non retro.]Spieg.

HODIE,id eſt,poſt eam legem S.ve Conſ.*l.ſi pater ff.ad SC. Trebell.l.1.§.hodie.ff.ſi cui plus, quam per leg. Falc.* Iuris igitur noui ſignificatiua eſt.*& vide B.Briſſonium lib.1.ſelect.antiquit.P.21.Ad. de Cuiac.obſeruat.lib.8.cap.5.*

HODIERNVS,pro hodierno die, *l.135. §.Seia.ff.de verb. obl.Vide,Modernus.*

HOLOBARAE veſtes, quæ ob aurum intextum graues ſunt: βαρὺ enim Græcè,grauem ſignificat. Inde apud Homerum βαρείας χεῖρας. *Alciatus C.de veſt.holob.lib.11.*

HOLOBRIZAE veſtes, quæ totæ ſunt ex obrizo: quod aurum puriſſimum eſt,& quantumuis coctum,non diminuitur.*vide Turnebum aduerſar.lib.4.cap.18.& Tiraquell. in 3. l. connub. gl.1.part.1.*

HOLOGRAPHA ſcripturæ,teſtamenta manu ipſius teſtatoris integrè deſcripta: vnde & nomen ſumpſit.ὅλον enim totum ſignificat.Hinc & Holopygiū Catullo. *Ex Alc. Parerg. lib.2.cap.26.*Spieg.*Coraſ.lib.1.miſcell.cap.18.num.5.*

HOLOVERAE veſtes *in l.4.C.de veſtib.holoue.* ſic enim ibi legendum è Zonara didicimus *in 12. Cano. Concil. Gangr.* id eſt, holoſericæ.Serica enim βῆρα, veteres dixēre, nunc Galli *ſoleurs* dicunt.Prat.

HOMAGIVM ab ὁμόω Græco verbo deſcendit,id eſt,iuro,quia clientes,ſiue vt ſic dicam, vaſalli iurant præſtare domino ſiue patrono ſex, tutum,honeſtum,vtile,incolume,facile,poſſibile.*c.vnic.de form.fidelit.Forcat.Necyomantia dial.8.num.5.* Alij aiunt vocabulum eſſe barbarum,& dictum, quaſi hominis ligium. &c. Couarr. non omnino abſurde deducit ab ὁμοῦ,quod eſt ſimul: aut ab ὁμοῦ ἄγειν,quaſi commune ſacrū. *parte 1.relect.c.quamuis.de pactis in 6.§.1.num.4.*

HOMAGII,ſiue Hominij nexus(vocabula ſunt feudiſtarum)quo diſtet à iuramēnto,vt iidem vocant,fidelitatis,not. *in c.ex diligenti.de ſimonia.& c.nimis.de iureiur.Spe. de feud.§.nunc de Homag.*Spieg.& Old.Et traditur à Gaill *de arreſt. imper.c.7.num.10.& 11.* differentia huiuſmodi,vt homagium ſit iuramentum illud ſubiectionis & obedientiæ, quod ſubditus præſtat domino ſuo,(gehorſam/getreuw vnd holdt zuſein/) iuramētū vero fidelitatis,q ratione beneficij ſui vaſallus præſtat domino ſuo directo, (getreuw/gewertig vnd holdt zu ſein)

HOMAGIVM eſt idem quod fidelitas.tamen Spec. *eo tit. in lib.de feud.* ponit illam differentiam, quod Homagium eſt de his, quæ ad temporalia pertinent: & ideò pro ſpiritualibus indignum eſt, & à Romanæ eccleſiæ conſuetudine alienum, vt quis Homagium facere compellatur. *Lucius Pontifex. De reg. iur.* Fidelitas tamen pro ſpiritualibus præſtatur,quia prælati bene præſtant fidelitatem, *vt in c. antiqua. de pri-*

de priuilegijs. vel ſic poteſt deſcribi: Homagium eſt quædam aſtrictio ſeruitutis liberi hominis facta domino per pactionem, vel petitionem, ſiue ſtipulationem, promittente libero homine, domino ſuo fidelitatem, & conſtituente ſe hominem vel vaſallum ſuum. Et ſic in aliquibus partibus hoc modo ille, qui facit Homagium coram domino ſuo flectit genua ſua tenendo manus ſuas coniunctas ſimpliciter inter manus domini, iuſiurandum de fidelitate præſtans, & mutuò ſe in ſignum fidelitatis oſculatur. Cuius forma ponitur in lib. feud. *c. 1. de no. forma fidel. & c. 1. qualiter vaſall. iur. debeat dom. fidel. ad idem facit de iureiur. c. ego enim. & 63. diſtinct. Cum duo. & Hoſtien. ponit eam in ſum. de feud. §. Quid ſit fidelitas, & qualiter ſit facienda.* Ex dictis Homagium deſcribi poteſt ſecundum formam: Eſt quando aliquis flexis genibus, iunctis manibus in manus domini poſitis aliquid promittit, quod pro ſpiritualibus fieri non debet, *de quo vide de ſimonia c. veniens. c. ex diligenti. de exceſſ. præla. c. graue. de re iud. c. fin.* Spieg. & Oldendorp.

HOMAGIVM eſt multiplex, ſecundum Spec. *vbi ſup.* quoddam eſt ligium, quoddam eſt non ligium, quoddam edictale, quoddam decretale, &c. *de quib. infrà.* Spieg. & Oldend.

HOMAGIVM Decretale eſt, cùm hęres hominis mei, qui illo feudo ex conſuetudine poſſet infeudari, & per conſequens in Homagium ſuccedere: debet infra certum tempus me in dominum agnoſcere, & fidelitatem mihi præſtare, & ego teneor eum ratione talis feudi in hominem recipere: & in recipiendo videor ſibi ius feudi decernere, propter quod dici poteſt Homagium decretale: ſicut etiam bonorum poſſeſsio decretalis: & quod ius mihi tribuit, ſicut & talis bonorum poſſeſsio. videlicet ſi nullus ſit proximior. Et ideò in curia Franciæ ſemper recipiuntur fidelitates & homagia alterius ſaluo iure. Quod autem in Italia & alibi vocatur Vaſal litium, in Francia vocatur Homagium, &c. etiam dicitur Homagium in c. veritatis. de iureiur. Differunt tamen, quia homagium eſt, quando iuratur alicui fidelitas, nemine excepto: ſed Vaſallitium ſuperiore excepto, ſcilicet imperatore. De hoc opt. gloſſ. *in verbo, homoque ligius. cle. Paſtoralis. de re iud.* vbi etiam dicitur, quòd quis non poteſt eſſe ligius duorũ, ſed bene ligius vnius, & vaſallus alterius, vel vaſallus pluriũ. & ſic homagium dici poteſt hominis ligium. Sp. & Old.

HOMAGIVM edictale eſt, ſicut poſſeſsio bonorum edictalis. Vnde ſecundum Spec. *ibid.* homagium edictale ſiue hæreditarium eſt, quod quis habet eo ipſo, quòd adit hæreditatem hominis mei, perſonam eius repræſentat, & videtur hominis homagium ſubijſſe, & tale homagium poteſt finiri tempore ſi domino placebit: quia ſi domino non placeret, non finiretur, etiamſi vaſallus vellet bonis feudalibus cedere, imò ageret contra ipſum, vt eum in dominum agnoſceret: & hoc ex contumelia ſua, vnde puniri debet, ne inuitus conſequatur immunitatem, quod eſſe non debet. *pro quo ff. de negot. geſt. l. ſiue hæreditaria.* Et ideò poſſum eum cogere, vt ſubeat Homagium decretale, & etiam quòd plus tribuat ei in effectu, quam edictale. Spieg. & Old.

HOMAGIVM Ligium eſt, ſecundum Spec. *ibid.* quòd fit Imperatori vel regi, nullius alterius fidelitate ſalua. Illud autem quod fit alijs, non dicitur ligium, quia fit vel iteratur ſalua imperatoria vel regia fidelitate. Multi enim putant homagium, ligium eſſe, quando vaſallus mittit manus ſuas inter manus domini, & ſibi homagium facit, & fidelitatem promittit, & ab eo ad oſculum recipitur. quod non eſt verum: vt etiam *ibidem* dicit Specul. Sed vt ipſe dicit, tunc alij ponunt, quod duplex eſt homagium: Homagium ligium, in quo nullus recipitur, quantum ad verba, ſed quantũ ad mentem. Et aliqui, qui ſupremam & generalem habent autoritatem & iuriſdictionem, puta Imperator vel rex intelliguntur excepti, &c. Item vbi ponitur ligium, ſuprà & infrà, habent aliqui lagium. Sp. & Old.

HOMAGIVM non ligium eſt, quando aliquid excipitur, puta, Facio tibi homagium exceptâ fidelitate, ad quam domino meo tali ligio teneor, vel ſaluo quod poſſum cùm voluero dominum ligium mihi conſtituere: vel ſaluo quòd nolo tibi talem iurare. Sed dictum primum eſt verius, ſecũdum Spec. licet hoc vltimo deſignatum communis vſus approbet. Et ſecundum vltimum modum ſequitur per totum, & illo vtitur Spec. *de homagio ligio.* Spieg. & Old.

HOMICIDIVM propriè eſt, cum homo cæditur, hoc eſt, occiditur. à cæde enim deriuatur, vt Alberic. voluit, *citans l. ita vulneratus. in princ. ibi, adhibita manu. ff. ad leg. Aquil.* At Dominus *in euangelio*, omnem iniquum modum ad nocēdum fratri, homicidium appellat, *eodem teſte.* Cæterùm, homicidij reus olim adeò abominandus, vt arceretur ſacris & foro, quoad iudicium peractum eſſet. Hodie patent ijs, quos cõſtat eſſe in reatu cædis, vel templa vel loca, quę ius, vt aiunt aſyli à Principibus, ſed neſcio quàm iuſtè ad hanc criminis, ſpeciem impetrarunt. Equidem puto, nec ſanctiores aras tueri debere, qui prudentes necem humanam admiſere: cum hominem homini inſidiari, nefas eſſe cenſuerit Florentinus, *in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur.* Spieg. Eſt autem homicidium duplex: voluntarium (ein vorſetzlicher/) & caſuale, (ein vnbedachter ohngeferlicher niderſchlag.) vt patet ex Rubrica de homicid. ca. ſua. & volunt. extra, *Io. Bello. Etymol.*

HOMINEM pignerari quid ſit, doctè explicat Budæus *in poſter. annot.* improbatque, quod iuris Interpretes maluerint Repreſſalias dicere, quum latinè Pignorationes vocentur. *c. vnic. de Iniur. lib. 6.* Sp. *confer Gail de pignorat. c. 2.*

HOMINES ſacros vocarunt antiqui, morti deſtinatos, *vt refert Connanus lib. 3. cap. 1. num.* 5.

HOMINES ſub fideiuſſore facti dicuntur Græco modo qui ſatiſdedere iudicio ſiſti. *Cuia. obſ. lib. 8. c. 30.*

HOMINES manus mortuæ plurimi in nonnullis Galliæ prouincijs, vt in Auernia, Burgundia, Campania & in agro Rebæſio Meldenſis diœceſis habentur, tanta ſimilitudine iuris, adſcriptitijs colonis coniuncti, vt propè ijdem eſſe videantur. Non enim ſerui ſunt omnino, ſed in territorio domini ſunt tanquam alligati, non habentes demigrandi poteſtatem. Itaq; ſerui corporis & proſecutionis vulgò dicuntur: quod ſi fugerint, poteſt eos perſequi dominus & capere. Tributum autem illi & nonnullas alias commoditates domino præſtant, in quibus hæc maxima, quod ipſis vita functis ſine ſobole ſuccedit dominus, vel ex toto, vel ex parte. *vide de his latè Connanum lib. 2. cap. 10. nu. 3.*

HOMINIS nomen vnum nobis natura dedit. Omnes enim homines appellamur. Iure gentium tria eſſe hominum genera cœperunt: Sunt enim liberi: & qui ijs opponuntur ſerui, Eſt & tertium genus libertinorum, id eſt, eorum qui ſerui eſſe deſierunt. autor Theophilus. Hominis appellatione, Caius ait, tam fœminam, quam maſculum contineri, nõ dubitatur. Quod dictum ad naturam humani generis referendum eſt. Nam illud conſtat, vt atteſtatur Alciatus, cum hominem dicimus, quemcunque contineri, non ſolùm ſiue maſculus, ſiue fœmina ſit, ſed ſiue liber, ſiue ſeruus, ſiue pubes, ſiue impubes. *l. 3. §. 1. de lib. hom. exhibend.* Tametſi regulæ triuiales affirment eſſe communis generis, nuſquam tamen legitur iunctum cum adiectiuo: neque de muliere ſeparatim quiſquam dixerit, Homo pulchra, teſte Glareano, viro vndequaque doctiſſimo. Quod Sulpitius ad Ciceronem ſcribens, ait, Quoniam homo nata erat: eadem ratione dici poterat, Ea nata erat animal, hoc eſt, conditione mortali. Sed Alciat. allata Caij verba, *in ſuis comment. ad tit. de verb. ſignif.* explicans: Non ait, generis communis, ſed commune nomen eſt, & tam maſculum, quàm fœminam continet. idque exemplo Græci ſermonis, ἄνθρωπος. Nam & Hebræi Adam, quo nomine terra natum hominem ſignificant, ad vtrunque ſexum referunt vt habetur apud Moſen [Creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomen eorum Adam.] Dicitur autem Homo, ſiue ab humo, ſiue à concordia, ἀπὸ τῆς ὁμονοίας, quòd nullum animal ſit ſocialius. Itaque vbi non eſt mutua charitas, ac ſocietas amica, ibi non ſunt homines. Et hinc apparet, legem quæ de hominibus loquitur, etiam de fœminis accipiendam eſſe, & quidem propriè. *l. 1. de verb. ſignific.* Quod arbitratur Bartol. etiam ſi articulus, Quis, præponatur. Verùm Alciatus dubitat, motus exemplo Græcorum. qui per articulos, [illegible] ſexum diſtinguunt. Attamē hominem dici eum qui in vtero eſt, lex vetat. *l. cum inter. de ſid. lib.* iubens expectari, poſtquam natus eſt, & in terram ceciderit. Quæ verba venuſtè interpretatur Alciatus, *in l. hominis. de verb. ſign.* Spieg.

HOMINIS Legatum, orationis compendio ſingulos homines complectitur. *l. Maniæ. §. duorum. de leg. 2.* Sp.

HOMINVM appellatione continentur in libris noſtris procuratores, cuſtodes, conductores, emphyteuticarij, chartularij, *l. 4. C. de dignit. lib. C. de cond. & proc. præd. Fiſc. l. 2. C. de epiſ. & cler. l. 1. C. de commer.* Continentur & vaſalli. *Cuia. obſeruat. lib. 8. c. 14.*

HOMO pro ſeruo, *l.135. & l.605. ff. de verb. ſign. l.48. §. non ſolum. ff. de ad. edic. l.74. l.75. §. quod. ff. de verb. oblig. l.37. ff. mandati. l.35. & l.108. §.1. ff. de legat. 1. l.9. ff. qui potior. in pign.* ex Briſſ.

HOMINIVM dixit Helmodius, quod certè venuſtius eſt quàm Homagium. *Cuiac. obſeruat. lib.8. c.14. & in l. fructuum de dignit. C. lib.12.*

HOMO à Philoſophis dialecticè diffinitur, quòd ſit ſubſtantia viuens, ſentiens, animata, rationalis, corporea, mortalis, capax riſus, & artium. *vt annotauit Tabourius in topicis militiæ for. & legal. diſciplin.*

HOMO homini Deus. Homo enim conditus eſt, vt cæteros homines pro virili tueatur, ac iuuet. hinc & illa lex naturæ extitit: [Quæ vultis vt vobis faciant homines, vos quoque facite illis.] Antiquitas nihil aliud exiſtimabat eſſe Deum quàm prodeſſe mortalibus. Vnde frugum, vini, legum autores, & quicunque ad vitæ commoditatem aliquid attuliſſent, eos pro dijs habebat. Itaque naturali obligatione, tametſi ciuili non debent, potentium eſt tueri tenuiores, aduerſus iniurias diuitum, largiri egentibus. *Vide Eraſ. in Chiliad.* Spieg.

HOMO in ſacra ſcriptura apud Hebræos aliter ENOS, aliter Adam appellatur. Sed propriè ENOS eum eſſe volũt, qui recta ratione præditus, veri DEI cognitionem habeat, quem Latini verum hominem interpretantur, & pium ac religionis amantem. At verò nomine Adam, vniuerſam hominum generationem comprehendunt: & tam viro quàm fœminæ conuenit ac commune eſt: quod terra natum ſignificat, Quemadmodum igitur homo apud Latinos propria verbi ſignificatione maſculum ſimul & fœminam complectitur, ſic etiam Adam apud Hebræos ad vtrunq; ſexum commune eſt nomen, vt videre eſt *ex capit. 5. Geneſeos.* [Maſculum & fœminam creauit eos, & benedixit illis: & vocauit, nomen eorum, Adam.] Cùm Plinius *lib.6. natural. hiſto.* & Cicero *in Tuſcula. quæſtio.* ac reliqui philoſophi ſcripſerunt, omnia hominis cauſa naturam genuiſſe, intellexerunt tam marem quàm fœminam: quod dubitari non ſolet. Cic. *lib.1. de legibus,* [animal hoc prouidum, ſagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & conſilij, quem vocamus hominem, præclara quadam conditione generatum eſſe aſſumo, &c.] Hanc vocem homo ſub vtroque ſexu enunciauit Cicero. tam eſt enim capax rationis & conſilij mulier, quàm vir. *Brechæus in l. hominis de verb. & rer. ſignif.*

HOMO debilitatus, vel vulneratus. *l. non ſolum. ff. de rei vindicat.* Homo verberatus, *eod. l.* item homines tenuis vitæ, Iuriſconſ. *in l. illicitas. de offic. Præſid.* eleganter vocat, quib. tenuis eſt res familiaris, anguſta. Spieg.

HOMO honeſtioris loci, *apud Vlpian. in l. cum hi. §. ſed ſi is. de tranſact.*

HOMO in fructu hominis eſſe non poteſt. Adi Vlpian. *l. vetus. ff. de vſufruct.* Spieg.

HOMO prouincialis. *vide. §. apud Labeonem. l. heres. ff. de Iudicijs.* Spieg.

HOMO legius vel ligius ſecundum Spec. *ibi.* dicitur quaſi domino ſuo ligatus, vel quaſi legalitatem continens. Vnde rex Siciliæ eſt homo ligius Romani iudicis, *vt in Cle. Paſtoralis. de re iud. pr æal. poſt medium. in §. rurſus. vbi gloſſ. no.* & omnis homo ligius eſt vaſallus, & non contrà.

HOMOLOGARE, hoc eſt, confiteri, adſentire. Homologia, confeſsio, adſenſus. *l. ne in arbitrijs. ff. de arbit.* corruptè enim emologare legitur pro eo, quod eſt ſubſcribere arbitri ſententiæ, ſcilicet eam placere ſubſcribenti. Prat.

HOMOLOGARE dictio græca eſt: apud nos confirmare vel laudare, interpretari poteſt. Quo verbo vtebantur antiqui cum populo aliquid interrogante Senatus auctoritas requirebatur. Senatores enim homologare, id eſt, confirmare dicebantur. Hodie verò cum arbitri ſententia à partibus acceptatur, homologatum dicimus. De hoc verbo mentio habetur poſt auth. decernimus. C. de arbitr. vbi emologare ſcriptum inuenies nullo ſenſu. Et ita etiam mendoſè protulit Alber. *in dictionario ſuo in verbo, Emologo.* & Bald. *in tit. de pace Cõſtant. §. ſententiæ quoque. Et in conſil. 343. Fuit factum. ad fin. in 3. lib.* & vbique hodie paſsim omnes pronunciant. Habetque homologatio effectum, vt laudum vim tranſactionis per omnia obtineat: *vt per Dec. conſil. 198. & pro tenui in 3. col. vbi citat Auth. & Io. Bapt. Cotta ſup. idem tenentes.* Cottu.

HOMOVSION, vocabulum, apud Iuſtinian. *in l. 4. C. de ſum. trinit.* conſubſtantiale latinis eſt: quod in filio Arrius, in ſpiritu ſancto Macedonius negabat. At Neſtorius, CHRISTVM filium Mariç hominem tantùm credidit, ſuperueniſſeque deinde in eum diuinitatem: quibus non minus deteriora prodidit Eutyches, qui Chriſto diuinam ſolùm naturam aſſeruit. Quapropter Arrius Nicenâ, Macedonius Conſtantinopolitanâ, Neſtorius Epheſiâ, Eutyches Chalcedoniâ Synodo condemnati ſunt, *c. ſunt igitur. 15. diſtinct. & 34. quæſt. 3. c. quidem.* Sp. Ad nomen autem ὁμοούσιον quod attinet, Athanaſio teſte, non quidem id in noui ac veteris teſtamenti voluminibus inuenitur, ſed res antiqua nouum nomen accepit: non autem vocabulo nouo, nouæ rei virtus acceſsit. diſciplinæ enim eccleſiaſticę moris eſt, propter hęreticos ſignificantiùs rerum naturas hoc pacto exprimere, quæ tamen exiſtentium cauſarum veritatibus congruant: & quæ magis eadem antiquitùs fuiſſe demonſtrent, non ortus inſinuent nouitatem: Quod probat ab exemplo nominis (Chriſtianus) cùm anteà diſcipuli vocarentur credentes, poſteà ad plenitudinem nominis exprimendam, & propter differentiam alterius cuiuſquam ſectarij diſcipulos Chriſtianos dictos eſſe: *de qua re latiùs Vigilius Martyr in diſputatione ſua inter Sabellium, Photinum, Arrium, & Athanaſium de Chriſto &c. Adde Robert. Bellarminum lib.3. controu. diſput. cap.3. tomo 1. contro. 2.*

HONESTA, ea Bart. interpretatur, *in l.1. C. de dignit.* quæ ab honeſtis communi ſententia perſonis geruntur. Spieg.

HONESTAE perſonæ, item quæ viles ſint habendæ, prolixiùs tradit Alciatus, *interpretans l. mercis appellatione. de verb. ſig.* Sp. accuratè Menoch. *de arbitr. iud. lib.2. caſ.69.* opponitur vulgaris, vel Minus honeſta, *l.5. ff. de legit. tut.* Vilis & abiecta, *l. 17. §. ait prætor. ff. de iniur.*

HONESTOS pro diuitibus veteres dixiſſe, teſtatur Aſconius, *referente Connano lib.1. cap.11. num.3.*

HONOR pro dignitate apud Caium, *in l. nuper. de donat. int. vir. & vxor.* Propriè reuerentia eſt, quam alicui exhibemus in virtutis teſtimonium.

HONOR eſt prærogatiua quædam ex vitæ morumque probitate, & quandoq; ex fortuna cauſata. qua quis à vilibus perſonis, ſimplicibusque plebeis diſtinguitur. *Sebaſt. Med. in tract. de definit. parte 2.*

HONOR pro magiſtratu ponitur nonnunquàm, vt apud Iuuenal.

Nunc cùm ſummus honos finito computet anno
Sportula quid referat.

Connan. lib.1. cap.15. num.1.

HONOR pro dono, *in l. ſi mandauero. in prin. ff. mand.* Item pro præmio, & vt vulgò appellant, arra, *in l.1. §. proinde. ff. de var. cognit.*

HONOR ciuitatis, quo in ornatu fit, Iuriſconſ. oſtendit *in l. ciuitatibus. in ſ. de leg. 1.* Sp.

HONOR municipalis, eſt adminiſtratio reipub. cum dignitatis gradu, ſiue cum ſumptu, ſiue ſine ſumptu cõtingens, *l. honor. ff. de mun. & hon.* Sp.

HONOR Prætoris, pro magiſtratu apud Pomponium, *de orig. iur. l.2. §. eodem tempore. §. Prætorum quoque, Inſt. de iur. nat. gent.* Quia magiſtratui ineſt dignitas: rurſus dignitatem ſequitur honor, *teſte Calliſtrato. ff. de muner. & honor.* Sp.

HONOR pro honorarium apud Vlp. *in l. 6. ff. mandati.* [Si remunerãdi gratia honor interuenerit, erit mandati actio:] id eſt, etſi honorarium aliquod datum fuerit, aut promiſſum, tamen nõ locatio erit, ſed mandatum: & ex eo mandati actio naſcetur. Cic. *pro Roſcio Amerino,* [Si nihil, inquit, aliud fecerunt, niſi rem detulerunt, nonne ſatis facit, ijs gratias agi? denique vt perliberaliter ageretur, honoris aliquid haberi? Cur tria prædia tantæ pecuniæ ſtatim Capitoni dantur?] Hinc

HONORARIA pœna, id eſt, quam prætor introduxit atque conſtituit. Inſtit. *§. 6. de iniur.* [Sed pœna quidem iniuriæ, quæ à lege 12. tab. introducta eſt, in deſuetudinem abijt: quam autem Prætores introduxerunt, quæ etiam Honoraria appellatur, in iudicijs frequentatur.] Hotom. *ex Connan. lib.7. cap.14. num.5.*

HONORARIA actio à Prætore introducta eſt, & ab honore prætori delato nomẽ accepit. Nã cùm (vt Põponius autor eſt, *l.2. de orig. iur.*) Conſules bellis finitimis à iure dicẽdo,

cui

cui præerant, auocarentur, ita vt in ciuitate iudice aliquo opus eſſet, qui populi controuerſias dirimeret: factum eſt vt prætores duo crearentur. Vrbanus primùm, qui in vrbe tantùm & inter ciues Romanos, ius dicebat: peregrinus deinde alius, qui inter extraneos iura reddebat. Et his ſanè data eſt poteſtas adiuuandi, ſupplendi atque corrigendi Ius Ciuile, prout publicè intereſſe videbatur, *l. ius autem ciuile, ff. de iuſt. & iure*. Et hic honos prætori ſemper habitus eſt, vt eius edictis pro publico iure vteretur. Quapropter etiam veluti ἐπανορθωτικὴν ab honore quo regijs penè inſignibus & apparatu fermè conſulari, lictoribus ſex, ſella curruli & trabea, prætores ſupra cæteros iudices fungebantur, ea autoritas eorum edictis attributa eſt, vt ius honorarium dici cœperit, *Zaſius in d. l. 2.* atque dehinc hæc noſtra in factum actio honoraria dicta eſt, quam à prætore introductam eſſe conſtat. *Peckium ad l. 2. §. honoraria, nu. 1 ff. nautæ, caupo. ſtabular.*

HONORARIAE actiones dicuntur, quæ prætoris edicto conſtitutæ ſunt, *l. 39. ff. de nox. act. l. 11. ff. de fideiuſſ.* Hotoman.

HONORARIAE obligationes, quas Prætor edicto ſuo inſtituit, *l. obligamur. 52 ff. de obligat. & act.* vbi Modeſtinus ait, iure honorario nos obligari, ex his quæ edicto perpetuo vel magiſtratu fieri præcipiuntur, vel vetantur. Hot.

HONORARII ſucceſſores dicuntur, qui & bonorum poſſeſſores. Iuſtin. *§. 1. de bono. poſſ.* Quos autem ſolus vocat prætor ad hæreditatem: hæredes quidem iure non fiunt: nam prætor hæredem facere non poteſt, per legem enim tantùm, vel ſimilem iuris conſtitutionem hæredes fiunt, veluti per Senatuſc. & conſtitutiones Principales. ſed quum eis prætor dat bonorum poſſeſſionem, loco hæredum conſtituuntur, & vocantur poſſeſſores. Vlp. *l. 9. §. 4. ff. de interr. act.* [Quæ obtinere debent non ſolùm in hæredibus, ſed etiam in honorarijs ſucceſſoribus.] *ſic in l. 1. §. non ſolùm. ff. vt legat. nom. l. 10. ff. ad Vellaian. ... 7. ff. de public.* Hot.

HONORARII. Nouella Valentiniani, quæ fuit inſcripta [De honoratis, & quis præferatur in gradu] quinque facit virorum illuſtrium gradus. Primus eſt eorum, qui verè illuſtrem dignitatem geſſerunt. Secundus eſt vacantium præſentium in comitatu principis. Tertius vacantium abſentium. Quartus honorariorum præſentium. Quintus honorariorum abſentium. Differentiam facit inter vacantes & honorarios, ſicut & l. 9. de metat. C. lib. 12. inter eos quibus illuſtratus ſub cingulo, & quibus citra cingulum delatus eſt, & in integra Nou. Theo. de metatis, quam habemus: [Licet, inquit, vacantis militiæ cingulo vtantur, vel honorariæ prærogatiuæ potiantur inſignibus] & paulò pòſt [Illuſtrem dignitatem inter vacantes vel honorarios conſecutus.] Vacantes (ὄντοι) ſunt, Honorarij ἄζωνοι. cum cingulo defertur plerunque ijs, quibus merito ante geſtæ adminiſtrationis defertur: vt primicerius notariorum peracta adminiſtratione fit magiſter officiorum vacans, primicerius domeſticorum tribunus vacans, & ita apud Vegetium vicarios, comites tribunos vacantes, accipere oportet, & in Codice Theodoſiano *tit. de comit. vacan.* & apud Ammianum ſæpè *lib.* 16. 18. 31. Iidem adſcriptitij dicuntur. Trebell. *in Baliſta* [Gaudens quod eius conſilio nullum adſcriptitium, id eſt, vacantem haberet.] Lampridius *in Alexandro*: [Ne quem adſcriptum, id eſt, vacantium haberet.] vbi vulgò malè, vagantium. Dicuntur & allecti. Et inter agentes in prima & ſecunda conſtitutione de faciendo & confirmando Codice, & in l. vlt. Cod. Theodoſ. de hon. in qua ita eſt [Ne quis ſibi expetat ſiue imaginarios, ſiue inter agentes codicillos acceperit, vt ei, qui egerit ratione temporis præferatur.] & in l. 5. C. de metat, vbi, pro, iter agens, legendum, inter agens. vel, inter agentes. *& in l. 1. C. de ſi. cen.* Ab his honorarij ſiue imaginarij, vt dixi, longè ſunt diuerſi. Hi nullum cingulum geſtant, nullo merito antè geſtæ adminiſtrationis hunc honorem conſequuntur, ſed ſolo codicillorum principalium beneficio, *l. 3. C. vbi Senat. vel cla. l. 1. Cod. Theodoſ. qui à præb. tyr.* vbi quod ait, vel qui, honorariorum eſt definitio, *Nouel. 70.* cuius generis etiam pontifices & augures, & quindecim viros ſacris faciendis Seuerum feciſſe memoriæ proditum eſt. Præterea vacantibus datas annonas Lampridius ſignificat, quas nullum honorarium conſtat habuiſſe. Itaque vacantes honorario optimo iure præferuntur, Non tamen omnibus: His namque qui ſimili dignitate ornati ſunt, proculdubiò præferuntur, veluti præfectorius vacans præfectorio honorario, quæſtorius vacans quæſtorio honorario. His autē qui ampliori dignitate præditi ſunt, non præferuntur, veluti quæſtorius vacans non præfertur præfectorio honorario, comes vacans non præfertur quæſtorio vel ex magiſtro honorario, denique vacantes omnibus honorarijs non præferuntur, At adminiſtratores omnibus honorarijs præferuntur. Et illuſtribus adminiſtratoribus adnumerantur vacantes, qui non ſuntocioſi, ſed ordinariam dignitatem aliquam gerunt, veluti Germanus magiſter militum vacans contra Vandalos dux magna claſſe miſſus à Theodoſio, iam non pro vacante illuſtri, ſed pro adminiſtratore habetur. Ducatus ipſe eſt ordinarius, id eſt, clariſſimus vel perfectiſſimus. *Cuiac. l. 1. de primicerio & ſecundicerio, & notarijs. C. lib. 12.*

HONORARII tutores. Qui ſint honorarij tutores ex Vlpiano *in l. 3. §. 1. de adminiſtr. tut. ff.* ijs verbis intelligere licet, [Si parens vel pater, qui in poteſtate habet, deſtinauit teſtamento, quis tutorum tutelā gerat, illum debere gerere Prætor putauit. meritoque patris ſtatur voluntati: qui vtique filio rectè proſpexit. tantundem Prætor facit & de ijs, quos parens deſtinauit teſtamento, aut confirmauit, vt ſi parens, quem velit tutelam adminiſtrare, declarauerit, ille ſolus adminiſtret. cæteri igitur tutores non adminiſtrabunt, ſed erunt ij, quos vulgo honorarios appellamus. nec quiſquam putet, ad hos periculum nullum redundare. conſtat enim hos quoque, excuſſis priùs facultatibus eius, qui geſſit, conueniri oportere. dati ſunt enim quaſi obſeruatores actus eius & cuſtodes: imputabiturque eis quandoque, cur, ſi malè eum conuerſari videbant, ſuſpectum non fecerint. Aſſiduè igitur, & rationem ab eo exigere eos oportet, & ſolicitè curare, qualiter conuerſetur: & ſi pecunia ſit, quæ deponi poſſit, curare, vt deponat ad prædiorum comparationem. blandiuntur enim ſibi, qui putant, honorarios tutores omninò non teneri: tenentur enim ſecundùm ea, quæ ſuprà oſtendimus.]

HONORARIVM eſt quod magiſtratibus, aut eorum miniſtris ſoluitur, honoris potiùs quàm neceſſitatis cauſa. vnde etiam nomen habet, nec exigi debet aut peti, ſed accipi, ſi offeratur. *Commen. lib. 4. cap. 15. nu. 7.* dicitur enim propriè honorarium quod ad honorem pertinet.

HONORARIOS ludos appellamus liberalia. *Aldobrandin.*

HONORARIA appellantur ſalaria, quæ aduocatis, iuriſconſultis, medicis, liberalium artium profeſſorib. menſoribus, & cæteris, qui operam beneficij loco præſtabant, dabantur: ab eo, quod pro mercede, ad honorem, eis tribueretur, laboris remunerandi gratia. Mercedes enim eas dicere diſplicuit, cum non crederent inter huiuſmodi perſonas locationem & conductionem contrahi, *l. 1. §. in honorarijs. ff. ſi menſor falſ. mod. l. 9. ff. de adm. & peric.* Honoraria aduocatorū, *l. 1. §. in honorarijs. ff. de extraord. cogn. l. 38. ff. locati. l. 3. C. de poſtul. l. 4. C. de legat. lib. 10. l. 13. C. de iudic.* Vincentius Beluacenſis *ſpeculi hiſtor. lib. 7. c. 145.* [Inter aduocatum & clientem licèt pecunia interueniat, non tamē dicitur eſſe locatio & conductio: ſed in his opera, beneficij loco præberi: & cum quid datur, ad remunerandum dari. Et inde Honorarium appellari.] ex Briſſ.

HONORARIVM, Budæo, Alciatoque teſtibus, eſt præmium quod Iuriſcōſultis datur, *l. qui operas ſuas. ff. locati.* Quod tamen hodiè priſcum nomen prorſus retinere non poteſt. Non enim iam Honorarium, ſed Arbitrarium iure vocari debet: id quod arbitratu eorum ſtatuitur qui accipiunt, non eorum qui præbent. Cicero honorarium arbitrum vocat eum, quem pars vtraq; ſummum ſuæ controuerſiæ honoris cauſa facit iudicem. *Cic. 5. Quæſt. Tuſcul.* Sp.

HONORARIVM decurionatus, quod datur honoris cauſa, dum fiunt decuriones. Papinia. *de muner. & honor. l. æſtimationem.* [Qui pro honore, inquit, pecuniam promiſit, ſi ſoluere eam cœpit, totam præſtare operis inchoati exemplo cogēdus eſt.] Decurionatus autem ſecundùm Calliſtratum municipalis honor appellatur. *l. honor. eo. tit.* Sp.

HONORARIVM donū. Budæo teſte, quale hodiè principibus ſuas primùm vrbes ingreſſis porrigi ſolet. Inſignes aliquot Germaniæ noſtræ ciuitates, quæ Imperiales vulgò vocantur, non Cæſares modò ſuos, ſed & alios Principes, Duces, Comites, nec non prærogatæ cum nobilitatis, tum autoritatis viros, etiam nationis externæ, frequenter eiuſ-

modi honorarijs excipiunt. Hinc vocabula vſurpata, Ein Fürſten ſchenck/Grafen/Herrn/oder gemein ſchēck. Sp.

HONORARIVM ius appellamus, quod à Prætoribus conſtitutum eſt: quod (inquit Iuſtinia.) qui honores gerunt, id eſt, magiſtratus, auctoritatem huic iuri dederunt. *§. prætorum. Inſt. de iur. nat. l. 7. ff. de iuſt. & iur. l. 2. §. 5. ff. de orig. iur.*

HONORARIVM tumulum Latini idem quod κενοτάφιον Græci appellant, id eſt, inane ſepulchrum memoriæ cauſa factum. *Conna. lib. 3. c. 1. num. 4.* Hot.

HONORARIVS arbiter dicitur, qui à prætore datur: quòd ab eo qui honorem, id eſt, magiſtratum gerit, detur. nam vt Procul. ſcribit *l. 76. ff. pro ſocio.* [Arbitrorum genera duo ſunt: vnum eiuſmodi vt ſiue æquum ſit, ſiue iniquum, parere debeamus. quod obſeruatur, quum ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt, &c.] Hotom. *Vide Honorarium Budæo, ſuprà.*

HONORATI *in l. 1. C. de off. ciuil. iudi. l. 18. C. de epiſc. & cleri. l. 3. C. de off. diuerſ. iudi. l. 6. C. de poſtul. rub. de honorator. vehicul. lib. 11. C. l. 1. quib. equor. vſus. in C. Theod. l. penul. ad leg. Iul. repet. in eod. C.* Puto autem eos ſignificari, qui ſine adminiſtratione honorarijs decorabantur codicillos, *vt in l. vlt. C. vbi ſenator.* Iuſtin. *Nouel. 70.* [Greek text illegible] Sic *in l. 41. de decurionib. in C. Theod.* [Cæterique, aiunt Impp. qui ſine adminiſtratione adumbratarum dignitatum codicillos honorarios meruerint:] & *in l. 47. eod. tit.* [Inanes verò vmbras & capſas imagines dignitatum codicillis honorarijs ſectantes nihil adiuuari præcipimus.] & *in l. vnic. qui à præbitio. tiron. eod. C.* Honorarios vocatos ab antiquitate ſcribunt, qui ſine adminiſtratione titulos dignitatū ſunt conſequuti. Briſſ.

HONORE pleniore, pro ampliore, apud Vlpianum legimus, *in l. 5. § ſi legata. de legat. præſt.* Sic idem honeſtiorem titulum *in eod. §.* dixit, pro eo qui magis decet, Sp.

HONOREM perdere dicuntur filij, cùm eorum parentes iterum nubunt. *in Auth. de nupt.* Alb.

HONORIS cauſa donatio quæ dicatur, indicat Iuriſcon. *in l. nuper. ff. de donat. int. vir. & vx.*

HONORIS cauſa nomino. Id perſæpè dicit Cicero, quū virum aliquem nominat, in quo aliqua ſuſpicio contumeliæ latere poſſit. Id etiam de honeſtiſſimis hominibus, aut amiciſſimis dici conſueuit: atque hoc etiam ipſius Ciceronis exemplo. Sp.

HONORIS cauſa tutor datus non videtur, quem pater à cæteris tutoribus, quibus negotia gerenda mandauit, rationes accipere voluit. Vlpian. *l. 14. § 1. ff. de ſolut.* [Sunt quidam tutores qui honorarij appellantur: ſunt qui rei notitiæ gratia dantur: ſunt qui ad hoc dantur, vt gerant, & hoc vel pater adijcit, vt vnus, puta, gerat: vel voluntate tutorum vni committitur geſtus: vel prætor ita decernit.] Hot.

HONORICVM, quod honore dignum eſt, *arg. l. Iulianus. ſi quis omiſ. cauſ. teſt.* Sic apud Ciceronem, Plinium Iuniorem, & Martialem.

Si quid honorificum pagina noſtra ſonat. Sp.

HOPIA *in l. fi. §. ſpecies. ff. de publ.* quid hoc verbo ſignificetur, planè ignoro. veneni genus hoc nomine vocari legi, quod ex inciſis papauerum capitibus, ſucco expreſſo conficitur, *de quo Dioſco. lib. 4. Plin. lib. 20. c. 18. & lib. 25. c. 10.* Briſſ.

HORA, tempus, hoc eſt, quamcunq; æternitatis partem, ſiue annuum, ſiue diurnum, ſiue nocturnum ſpacium complectens, ſignificat. Obſeruandum autem, quod Paulus Iuriſconſultus ponderat horas diei, non numerat: atq; vult priores quinque poſterioribus ſeptem præualere: propterea quòd ad quoduis negotium conficiendum, à prandio ſimus ineptiores. *Vide Alciat. in l. 2. de verb. ſignif. & Apellum cap. 1. in Method.* Sp. Hora autem ἡμέρας μόριον, definitur ab Athenæo, *lib. 1.* De cuius vocis etymo vide Macrob. *lib. 1. Saturn. c. 21.* Briſſ.

HORARIVM aquæductum habere, *in l. 2. ff. de aqua quotid. & æſti.*

HORAS, pro diebus dilatorijs, ſeu vt hodiè vocant, pro dilationibus ordinarijs, à Cicerone accipi, Aſconius admonuit: quòd & à Budæo *in l. ſi neceſſarias, de pign. act.* annotatū eſt. C. Scio Naſica, cuius meminit Pomp. *l. 2. de orig. iur.* diem certum diſcreuit in horas, Siquidem ante illum, vix veſper erat diſiunctus ab ortu: *vt Sabell. cecinit.* Spiegel.

HORAE ab antiquis fuere pro deabus cultæ, templaque teſte Pauſania, in earum honorem à Gentilibus conſtructa. Qua ratione Heſiodi Scholiaſtes dixit horas ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν dictas, quod & Iouis cuſtodes ſint, & hominum obſeruare acta ſoleant. Nam ὦρος cuſtodem ſignificat. Et (ait Etymologicus autor) [Greek text illegible] Plato *in Cratylo* teſtatur horas Attica priſcaq; voce appellandas διὰ τὸ ὁρίζειν, quia finiunt hyemis & æſtatis tempora, & flatus, & eos fructus, qui ex terra obueniunt. Nam etiam hora hoc temporis punctum ſignificat, quo omnia conſiſtunt, & ſunt ἐν τῇ ἀκμῇ, id eſt, in ſummo & vigore proprio, Suida autore. vnde Galen. *lib. 2. de alimentorum facultatibus.* ſcribit ὥραν Græcos appellare eam anni partem, & tempus, in cuius medio caniculam exoriri contingit. Hinc ὡραῖα, fructus dicunt tempeſtiuè collectos. Galenus igitur fructum ὡραῖον dixit, quod nos fructum maturum, & ſua tempeſtate collectum, [Greek text illegible]. Ad hæc videtur ὥρα dici à pulchritudine & elegātia. Nam ὡραῖος formoſum pulchrumq; ſignificat, & ὡραιότης formæ elegantiam. ὥρα (inquit Etymolog.) [Greek text illegible]. Qua ratione conijcio horam apud Latinos Iuuentutis Deam dictam, & Quirini vxorem. Quod reliquum eſt, rectè quidem arbitramur horas à Sole dici, hac mehercule de cauſa, quòd Sol ab Aegyptijs dictus ſit [Greek text illegible], cuius motu horarum temporumque diſtinguantur interualla, Vt qui non temporum modo, ſed & terrarum etiam, ac ſyderum cœlique totius rector ſit & moderator: quem ideo adorabant Aegyptij, &c. *Brechæus l. vbi appellatio. §. cuiuſque diei. ff. de verb. & rer. ſignific.* De horæo autem vide quid annotarit Turneb. *aduerſar. lib. 1. cap. 13.* vbi horæum genus ſalſamenti appellari teſte Athenæo affirmat: & addit horæa vocari non à tempeſtiuitate (quemadmodum quibuſdam primariæ eruditionis hominibus placere videat) ſed à veris tempore, quòd tum ſalſamentum iſtud fieret, cuius & mentio eſt apud Plautum *in captiuis* [horæum, ſcumbrum, trigona.] *Turneb. loco prædleg.*

HORNVM annuum prouentum annique fruges ſignificat. Columella. [Euentus, inquit, rebus omnibus, velut horno meſſis magna fuit.] *Turneb. aduerſar. lib. 19. cap. 13.*

HOROLOGIVM Vlp. *in l. quæſitum. §. Papin.* [Excepto, inquit, horologio æreo, quod non eſt affixum.] Nam & hoc inſtrumento domus putat contineri. *Vide Beroal. commentar. 3. & 4. in Aſinum Apul.* Sp.

HOROSCOPVS, eſt inſpectio horæ: eſtque ea pars ſigniferi, quæ ſupra noſtrum hemiſphærium aſcendit, cum quid contingit. Sp.

HORREVM, repoſitorium non ſolùm frugum, frumenti, & vini, ſed aliarum quoque rerum, quæ adſeruari conſueuerunt. Iuriſcon. *de fund. inſtr. l. tabernam.* [Legauerat, inquit, horreum vinarium cum vino & vaſis & inſtrumento] Et *de empt. & vend.* [Clauibus, ait, traditis, ita mercium in horreis cōditarum poſſeſſio tradita videtur, ſi claues apud horrea traditæ ſunt.] Item *locati* [Dominus horreorum effractis & compilatis horreis, non tenetur.] Hinc horrearius, qui præpoſitus eſt horrei cuſtodiæ, vt *eod. tit. l. cùm in plures.* Rerum, inquit, cuſtodiam, quam horrearius habet. Item *l. Callim.* [Cum horreario agendum.] Et merces horreaticæ, quæ in horreis adſeruantur, &c. Nebriſſenſis. Item horreum, quicunque locus eſt, ad reponendas merces idoneus, *Alciat. in l. pacta nouiſſima. C. de pact.* Hinc & horrearij dicti, qui ad cuſtodiam in horreis eiuſmodi merces recipiunt. Horæum autem qui per ſimplex c, mel æſtiuum ab hora. Nam Græci omnes fructus æſtiuos nominant ὡραῖα, quoniam id tempus per excellentiam horam ſignificat. Sp. *Adde Fortun. in penu aut. ciuil. cap. 15.*

HORREVM, Varro nō improbabiliter exiſtimat ab hordeo tractum, quòd hordeum & frumenta in eo ſeruari ſoleant.

HONORARIVS, horrei conductor dicitur, *l. 5. §. ſi horrearius. ff. de his qui dei. vel eff. l. 5. ff. ad exhib. l. 60. §. vlt. ff. locati.* Briſſ.

HORTARI magis eſt quàm monere. Id enim quoddam quaſi imperium habet, *l. iubemus. C. ad leg. Iuliam repetund.*

HORTENSIA lex à Q. Hortenſio Dictatore lata, qua plebiſcitis legum vis atque auctoritas tributa eſt. *l. 2. §. deinde*

inde.tum eſſet.ff. de orig. iur. §. plebiſcita, Inſtit. de iure nat. Briſſ.

HORTI amœni, vrbani prædij appellatione continentur, auctore Vlpia. *l. vrbana prædia.de verb. ſignif.* niſi plurimum in reditu ſint, id eſt, principaliter propter ruſticos reditus conſtitui. Sp. *Adde Brechæum in d.l.vrbana.*

HORTI olitorij, ab olere, non ab oliuis dicti, vt Accurſius exiſtimauit. *l.13.ff.de vſufruct. & vide l.198.ff.de verb.ſign.ſtabilium eſt Alciati in l.vrbana prædia.de verb.ſig.* Vlp. *in l.ſi cuius. §.fructuarius.ff.de vſufruc.* [Vt forte, ſit, hortos olitorios faciat, vel aliud quid, quod ad reditum ſpectat.] Sp.

HORTI Salluſtiani Romæ Auguſti erant, *l. 39.§.fin.ff. de leg.3.* Nam Salluſtianos hortos ire, peregrinatio & expeditio putabatur. Vopiſcus *in Aureliano*: [Diſplicebat ei cùm eſſet Romæ, habitare in Palatio, ac magis placebat in hortis Salluſtij, vel Domitiæ viuere.] Briſſ.

HORTVS riguus, vel irriguus, qui iuxta aquam eſt, vel per quem medium diffluunt riui. Sp.

HORTVS in 12. Tab. idem valebat, quod villa, vt Plin. *lib. 19.cap.4.* eſt auctor. *vide Feſtum.lib.8.* Prat.

HOSPES, tam qui recipit, quàm qui recipitur, *gl. in verb. vel in ſtatib.l.1.§.magiſtri.ff.de exerc.act.* Vſurpatur item pro homine ignaro eorum quæ aguntur. Sp.

HOSPITALE, quod eſt hoſpitis, ſiue quod ad hoſpitem pertinet, Latinis ſignificat. Eccleſiaſtici ſuo more vtuntur hoc verbo.

HOSPITATVRA & elemporia apud Alexandrinos, patrimonij munus exiſtimantur. quum quandoque legiſſem apud Arcadium *in l. vlt.de muner. & honor.* ecce occurrit nobis quidam homo ineptè glorioſus, nebulonis Gelliani frater, qui laudabat, venditabatque, tanquam vnus eſſet ſub omni cœlo Pandectarum optimus enarrator. Tum fortè ego librum Digeſtorum ſumpſi in manus, tit. de muneribus & honoribus, in l.vlt.§.patrimonium. Propiùs igitur accedo: & noſti (inquam) frater optime, quid ſibi velit Iurecon. his verbis: [elemporia & hoſpitatura apud Alexandrinos, &c.] itemque hæc [Mixta munera decaproticos decaprotiæ, vt Herennius Modeſtinus & notando & diſputando, benè & optima ratione decreuit. nam decaproticos & prothi tributa exigentes, & corporale miniſterium gerunt: & reliqua.] Oro ergo te, legas paucula hæc, Iureconſultique ſententiam & mentem dicas mihi. Tum alijs etiam compluribus qui ibi aderant, idem deſiderantibus, accepit à me librum, inconſtantiſſimo vultu. ſed quid dicam? dij boni: non audeo petere vt id credatur mihi. pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non hi magis in legendo ridiculi fuiſſent. Reddidit igitur mihi Pandectas, multis iam videntibus: &, Adeſt, (inquit) quem dudū expecto. nunc enim mihi otium non eſt, ſtatim vobiſcum ero. Expedias te (inquam) citò iuuenis, vt poſſis & nos docere, & propediem forenſibus cauſis præeſſe. Aliqui codices fide digni, emporia. & ita videtur ſentire gloſſator noſter, dum exponit, patrimoniorum ſuſceptores, qui præbent vaſa vel domum vbi vinum publicum ponatur. Ἐμπόριον enim Græci oppidum appellant, vel alium quemuis locum, in quo fiat mercatus publicus, ſeu nundinæ, & in quem vendendi & emendi cauſa conueniunt mercatores. Quidam tamen deſcripſerunt, emporium ab emo dictum, quaſi emptorium: quod falſum eſt, quia Græca vox eſt, qui ἔμπορον mercatorem dicunt, ἐμπόριον mercatum, ἐμπόριον oppidum ſiue alium quemuis locum (vt dixi) in quo fiat mercatus. Hinc emporetica charta dicta eſt, qua merces inuoluuntur à mercatoribus, cùm ſcribendi nullum vſum præbeat. Equidem puto, Eleamphoria, legendum, vt Iurecon. ſic appellauerit ea hoſpitia, ad quæ Alexandrini tendebant, cùm peregrè ire eos erat opus; quæ idcirco patrimonij loco habebant, quoniam ita inter ſuos maiores veteri quodam more erat inductum, vt quoties à patria recederent, ad amicos hoſpitaturi tenderent, reddituri vicem ſi forte illi quoque amici ad ſe Alexandriam venirent. Nam hunc morem fuiſſe apud antiquos, oſtendit Homerus *Iliad. lib. 6.* apud quem Diomedes Glauco refert, ſuis maioribus cum illius progenitoribus vetus hoſpitium atque neceſſitudinem interceſſiſſe, muneraque hoſpitalia inter ipſos vltrò citroque data. Dicta ſunt autem eleamphoria, quaſi oliuam ferentia. Solebant enim hoſpitaturi, oliuam in pacis ſignum ferre: vt eſt apud Vergil. quando Aeneas hoſpitaturus Euandrum adiuit. Oliua enim arbor eſt antiquis multum celebrata. Inde Ariſtoteles *inter narrata mirabilia*, & Pauſanias *in Atticis*, referunt, eam Athenis eodem die quo à Medis combuſta eſt, pullulaſſe. In Geneſi quoque *cap. 8.* traditur, oliuam à columba ad Noë in arca morantem, latam fuiſſe in ſignum lætitiæ. in Pythijs etiam olea præmium dabatur, vt Plinius & ante eum Archias ſcribunt. Et dum Iureconſ. ſubdit, hoſpitatura: aliqui codices, Hoſpita. nam hoſpita dicuntur, quæ facilè ſuſcipiunt: vnde hoſpitam terram dicimus. Vergil.

Et pater Anchiſes, Bellum ô terra hoſpita portas. Idem,
Puppibus illa prius patulis dum hoſpita plauſtris.

Statius *Achil.1.*

—Atque hoſpita Delos
Gentibus,—

Idem *ſyluarum 4. ad Marcel.*

—Vbi Auſonio ſe condidit hoſpita portu
Parthenope—

Eodem modo hoſpita flumina dicuntur, quæ facilè tranſmeari poſſunt: vt apud Verg. *Aeneid. 3.* & Papinium *Thebaid. 3.* Sicut etiam apud Terentium & Apuleium, Hoſpitia dicitur mulier, quæ amicos ſuſcipiat. Poſſet etiam legi Hoſpitia. nam domus eorum quæ gratis liberaliterque venienti hoſpiti patent, hoſpitia dicuntur: *vt apud Pomp. in l. poſtliminij ius. ff.de capt. & poſtlim.reuer.* Hinc hoſpitalem humanitatem dixit Valer.Max. *in 1.lib.de Cerretanis loquens.* & Paulus Apoſt. *ad Heb. 13.* hoſpitalitatem nolite obliuiſci, *1. Pet.4.cap.* Liuius *per initia primi libri*, de Aenea & Antenore [Et vetuſti, inquit, iure hoſpitij] & hoc eſt, quod innuit Iurecon. idem *in loco præællegato*, dum refert, quòd cui conceſſa eſt immunitas perſonalium ſiue ciuilium munerum, non tamen poterit ſe excuſare ab hoſpite recipiendo. Proinde ædes quæ publicè parantur ad recipiendos milites, hoſpitia poſſunt dici, ſicut etiam quæ ad egenos, & pauperes, hoſpitia & hoſpitalia nuncupantur. quo verbo vſus eſt Vlpian. *in l.ſi verò plures.ff. de his qui deiec. vel effud.* Nihilominùs etiam antiqua & communis lectio teneri poteſt. Quod autem ſubdit Iureconſ. [Mixta munera decaproticos decaprotiæ,]& reliqua: in his etiam menda eſt. Sed aliter non inſiſto, quia diligenter reſtituta eſt vera lectio per Alciatum noſtrum, *in ſuis annota. in tres poſtm. codicis libros.* Cotta.

HOSPITIA olim publicè dari ſolebant: erantq; quibus hoſpites recipiendi munus à repub. imponebatur, *l. 3. §. eos milites.l.vlt.§.pen.& vlt.ff.de mun. & hon.l.10.§. angariarum.ff. de vacat.mun.* Hot.

HOSPITIOLA, *l.5.§.1.ff.de iis qui deiec.* Habebant autem veteres (vt Vitru. *lib.6.cap.10.* indicat) propria quædam triclinia, & cubicula, quibus aduenientes hoſpites recipiebant, quæ hoſpitalia dicebantur. Erant & olim in benè moratis ciuitatibus publica hoſpitibus deſtinata loca, quæ Xenodochia, & Xenones appellabantur. *quorum meminit l.16.& 18.C.de ſacroſ.eccl.l.31.§.pen.l.37.C.de epiſc.& cler.* Briſſ.

HOSPITIO repentino recipi, *l.pen.ff. naut.caup.*

HOSPITIS recipiendi munus patrimonij fuit, *l.3. §. eos milites.l.vlt.§.penult.& vlt.ff.de munerib. & honor.l. 10. §. angariarum ff.de vacat. mun.l. 1. C. de epiſ. & cler.* ἐπισταθμίας appellari à Modeſt. *in l.6 ff.de excuſ.tut.* Bud. & Auguſt. credunt. Cogebantur autem prouinciales hoſpitio milites officialesque præſidum per municipia iter facientes excipere, *vt oſtendit l. 5. in ſenat. ſ.ff.de officio præſidis, l.3.§. eos milites.ff. de munerib. & honorib.* Briſſ.

HOSPITIVM, antiquis domus, quæ gratis liberaliterq; venienti hoſpiti patebat: vnde & pro amicitia frequenter ponitur. *Vide Budæum in l.ſolent.ff.de offic.procon.* Sp.

HOSTIA, ab hoſtis fit: ſignificatque ſacrificium, quod ab ijs fit, qui in hoſtem pergunt ob victoriam, id eſt, pro victis hoſtibus.

HOSTIAM nauigauit. *in l.nauis.2.ad leg.Rhodi.de iact.* Vrbs eſt Latij, ab Anco Martio extructa, teſte Liuio. Militiæ omniumq; munerum vacationem habuit, præter dies 20. in aduentu Hannibalis, quo Reipub. ſubueniretur. Sp.

HOSTIARII ſerui *in l.12.§.idem reſpondit.ff. de inſtrum. leg.* quos more veteri in catena fuiſſe Sueto. *in lib. de claris Grammatic.* ſcribit. Prat.

HOSTIARII eccleſiaſticum officium, *l.6.C.de epiſcop. & cleric.* quod & B. Ignatius *in epiſtola ad Antiochenſes* oſtendit, [illegible], &c. Dicti ab eo

vt Iſidor. *l. 8. cap. 12.* ſcribit, quòd hoſtijs templi præeſſent. Tenent claues templi, omnia intus extraque cuſtodiunt, fideles recipiunt, infideles reſpuunt. Prat.

HOSTIANAS actiones dixit M. Cic. *lib. 1. orat.*

In HOSTICO, abſolutè, pro, hoſtico loco dixit Vlpianus *l. fin. ff. de milit. teſtam. ſic in l. vn. ff. de bonor. poſſeſſ. ex teſt. mil.* quæ phraſis iuuatur Liuij teſtimonio *lib. 6.* [Romano contrà etiã in hoſtico morandi. &c.] id eſt, in barbarico, & paganico. Sic Latini auctores loquuntur Græcorum exemplo, qui πολεμίαν ſimpliciter, γῆν ſupplentes dicunt. Herodotus ἀπαλλάσσειν μὲν τῆς ἐκ τῆς πολεμίας ἀνεχώρει. Prat.

HOSTES ſunt, qui nobis, aut quibus nos publicè bellum decreuimus, cæteri latrunculi vel prædones ſunt, *l. 118. ff. de verb. ſign. l. 24. ff. de captiu.* Itaque non vt ab hoſtibus capti, ita qui à latronibus detinentur, ſtatũ mutant, *l. 13. ff. qui teſtam. fac. l. 19. §. à piratis. ff. de capt. & poſtlim.* Sed & in ciuilibus diſſenſionibus qui in alterutras partes diſcedunt, hoſtium vice non ſunt. *l. 21. ff. de capt. & poſtlim.* Quos autem nunc hoſtes, eos antiqui perduelles vocabant, hoſtium appellatione peregrinos ſignificantes, vt Gaius *in l. 234. ff. de verbor. ſignif.* Et Varro *lib. 4. de lingua Lat.* & Cicero, *lib. 1. offic.* D. Ambroſ. *lib. 1. offic. c. 24.* & Feſtus ſcribunt, ab hoſtiendo, id eſt, ęquando, quòd pari cum ciuibus iure cenſerentur. A quo verbo Hoſtilinæ deæ nomen impoſitum, quòd ei ſacra fierent, cùm ſegetes nouis ariſtis æquabantur. *Auguſtin. lib. 3. de ciuit. Dei, cap. 8. tradit.* Briſſ. *Adde Brechæum l. quos nos. de verb. & rer. ſignific. & Franc. Bald. comment. in leg. 12. Tab. cap. 3. Comm. lib. 2. cap. 4. nu. 1.*

HOSTICOLO in libris Florentinis reperio pro Hoſtico, id eſt (vt Varro ait) hoſtili agro. Vlpia. *in l. vn. ff. de bon. poſſ. ex teſt. milit.* [non dubium eſt, quin debeant ratæ voluntates eſſe eorum, qui in hoſticolo ſuprema iudicia ſua quoquo modo ordinaſſent.] Hot.

HOSTICVM, pro hoſtili terra, des feinds land. Hoſticus enim, ca, cũ, dicimus, ſicut hoſtilis. Lege Vlp. *in l. 1. in prin. ff. de bon. poſſ. ex teſtam. milit.* [Omnes igitur omninò, inquit, qui eius ſunt conditionis, vt iure militari teſtari non poſſint, ſi in hoſtico deprehendantur, & illic decedant, quomodo velint, & quomodo poſſint, teſtabuntur.] Old.

HOSTILIA lex, qua permiſſum fuit furti agere eorum nomine, qui apud hoſtes eſſent, aut reip. cauſa abeſſent. *Inſt. de his per quos ag. poſſ.*

HOSTILIANAS etiam actiones Cic. *lib. 1. de Orat.* dixit. Briſſ.

HOSTILIS locus dicitur vbicunque, etiam ſi in agro Rom. hoſtis adeſt pręſentia, vt neceſſe ſit ſemper eſſe in procinctu, neque tutò iam iſti queant è caſtris egredi, ſed irruptione repentina hoſtium, aut inopinato eorum aduẽtu deprehenſi, coguntur vnà cum militibus remanere, & idem adire vitæ periculum. *Comm. lib. 9. cap. 5. nu. 10.*

HOSTIRE, eſt, vt ait Nonius, comprimere & recedere. Hinc Hoſtis. Eſt & Ferire, autore Feſto. Eſt quoque æquare, æquum reddere, Vergleichen: tum compenſare, & æquum beneficium rependere. Vnde Redhoſtire, & Hoſtimentum, æquamentum, Ein vergleichung.

HOSTIMENTVM autem, auctore Feſto Pompeio, beneficij penſatio eſt, à priſco verbo Hoſtire, & redhoſtire, quod eſt, paria referre. Hinc prouerbialis ſententia, [Hoſtimentum eſt, opera pro pecunia.] quæ admonet, nihil gratuitum eſſe debere, ſed officiũ beneficio penſandum. Et hoſtorium pro rutro illo ac bacillo rotundo accipiendum putat P. Crinitus *lib. 23. de honeſta diſcipl.* quo in menſuris frumenti cumuli exæquantur &c. *Brechæus l. hoſtes hi ſunt. ff. de verb. & rer. ſign.* Deinde tamen hæc vox Hoſtis, vt teſtatur Alc. cœpta eſt in alium ſenſum accipi, vt videlicet perduellem ſignificaret Nam & perduelles, iure gentium, æquali cauſa ad bellum procedere exiſtimabantur. Sic à veteribus dicti, quia cum illis duellum, id eſt, bellum eſſet. *l. quos nos. de verbor. ſign.* Meritò igitur Hoſtes, publicos inimicos ſignificat. Hoſtis item, apud antiquos pro peregrino accipiebatur: quòd ſuis legibus ita viueret, ſicut nos noſtris, & ideo par nobis videretur. Oldend.

HOSTIS, ab hoſtiendo, id eſt, æquando: quoniam æquali cauſa ad bellum procedit, & par nobis videtur. Old.

HOSTIS pro aduerſario in duodecim Tabulis accipitur. [Si ſtatus dies ſit cum hoſte, venito.] *Cic. lib. offic. 1.* [Equidem illud etiam, inquit, animaduerto, quòd qui proprio nomine perduellis eſſet, is hoſtis vocaretur, lenitate verbi triſtitiam rei mitigante.] Et quia in conflictu, ex æqua cauſa pugnam adire ſolent: Ideo concinna eſt translatio ad litigatores, qui pari iure de eadem contendunt cauſa, vt victoriam conſequantur: ideoque victos & victores nuncupamus. Old.

HOSTIS non hoſtis, dicitur, teſte Roterod. qui nulla laceſſitus iniuria, tamen quæ ſunt hoſtium facit: aut qui pacis obtentu facit hoſtilia. Sp.

HOSTIVM potitus, in hoſtium poteſtatem redactus. Vlp. *l. 15. ff. ex quib. cau. maio.* Ego autem etiam nomine eius qui hoſtium potitus eſt, ſi curator bonis fuerit conſtitutus, &c.] *Idem l. 10. de teſta. mil. Triphoninum l. 12. de capt. & Iulianum l. 22. eo.* Hotom.

H V

HVCVSQVE, apud Venuleium, pro, vſq; huc. *l. ſi fructuarius. ff. de vſufruct. quemad. caueat.*

HVIVSMODI, vocabulo, quaſi ſimile, & eo modo fieri, vel eſſe aliquid, ſignificamus. Vlpianus. [Et ſi qua alia ſunt huiuſmodi miniſteria] *l. denique de pign.* Huiuſcemodi, idem, ſed de quo nullum idoneum exemplum reperitur. Quod ab Alberico indicatur in Vtrubi. vanum eſt, vt pleraq; alia. Sp.

HVIVS non facio. Vox eſt prorſus contemnentis vnam aliquam rem. *Vide Eraſmum in Chiliad.*

HVIVS eſſe inſtituti, & vitæ, apud Vlp. *in l. plenum. § equitij. ff. de vſu & hab.* Sp.

HVMANAE leges Obſeruandũ ſingulariter, quòd quæcunque ad externam vitam decenter, & cum commodo proximorum degendam ab hominibus conſtituuntur, non humanæ, ſed diuinę traditiones ſunt, dimanantes ſcilicet ex lege dilectionis mandatorum Dei capite. Vnde Beatus Petrus inquit *1. epiſt. cap. 2.* [Subditi eſtote omni humanæ conſtitutioni propter Dominum, ſiue regi tanquam præcellenti, &c.] Humanæ enim huiuſmodi leges dicuntur, quòd per homines eduntur, non autem quòd ab hominibus natę ſunt: quare hortatur Petrus vt propter Dominũ illis pareamus: ſi propter Dominum, igitur Dei leges iam exiſtunt: At humanæ traditiones, Aretio teſte, intelligendæ, quæ merè hominum inuenta ſunt, nullamq́ue bonam frugem adferunt proximis, ſed vel ad placandum Deum citra veram reſipiſcentiam, vel pro cupiditatibus alijs ſunt cõſtitutæ. *Vide eum in 15. cap. Matthæi.* Sp.

HVMANA fragilitas, vita hominum fragilis, Vlp. *in l. illicitas, de offic. præſid.* [Sicuti medico, inquit, imputari euentus mortalitatis non debet: ita quod per imperitiam commiſit, imputari ei debet. prætextu enim humanæ fragilitatis delictum decipientis in periculo hominis innoxium eſſe non debet. Sp.

HVMANITAS eſt epitheton æquitatis egregium. Aequitas enim nuncupatur humanum ius: quia nihil eſt quod in humanam ſocietatem plus vtilitatis conferat, quàm vſus boni & æqui. Et contrà: iniquitas dicitur ius inhumanum, *autore Vlp. in l. furti. §. poſtremò que. ff. de his, qui notan. infam. Nouel. Nullus credent. agrico. in princip.* Inde ſunt iſtæ appellationes paſſim in iure: Humaniùs eſt: Benigniùs eſt, & cæteræ id genus. Iuſtinianus *Nouel. De releuatio. tributo. Conſtit. 163.* [Præſtantiſſima, inquit, inter homines bona ſunt iuſtitia & benignitas: quarum altera æquabiliter ſuum cuique tribuit, neque appetit aliena: altera ad miſericordiam decurrit. Vlpian. *in l. 1. §. qui operas. ff. ad S. C. Tertullia.* [Sed humana, ait, interpretatione placuit eum admitti.] Aliàs humanum ius appellant, ad differentiam naturalis iuris. Illi valdè aberrant, qui humanas leges opponunt Canonibus Pontificijs, quaſi hi nihil habeant humanitatis. Hot.

HVMANITAS, propriè humanam naturam ſignificat. Sic accepiſſe videtur Vlp. *in l. non tantùm. ff. de appel.* vbi dicit. [Credo enim humanitatis ratione, omnem prouocatũ audiri debere] quod & Paratitlon Bartoli indicat. Ponitur & pro eruditione, vt pluribus Gellius tradit, & pro manſuetudine, ſummaque virtus habetur, qua quò doctior quis eſt, eò & pollere magis debet. Vnde & prouerbialis extat ſenarius, ἄνθρωπον ποιεῖ καὶ ἡμερον ποιεῖ, hoc eſt, Humaniores reddit eruditio. Citatur ab Alciat. *in l. vt reſponſum. C. de tranſact.* vbi admonet exemplo Principum Dioclet. & Maximiani, qui per quam humaniter Pontio, tametſi is eis nimis conciſe & imperfectè ſupplicaſſet, reſponderint, ſemper modeſtè à quolibet reſpondendum. Spieg.

HVMANITATIS ſtudia, artes ipſæ liberales dicuntur. *De quibus Cic. in Orat. pro Murena.* Sp.

HVMANITATIS ratio habenda in infirmitate. Vide *Vlp. §. ſi. l. ſi cui. ff. ex quib. cau. maior.* Sp.

HVMANITATIS tantùm gratia ſepeliri, *in l. vel quæ. ff. de relig. & ſumpt. fun.*

HVMANITVS, id eſt, vt ſolent homines.

HVMANVS, na, num, quod eſt hominis vel quod ad hominem ſpectat, vt lex humana, *cap. 2. diſt. 1. Io. Bell. Etymolog.*

HVMANVS ſenſus legis is dictus eſt qui æquo bono nititur, *Comm. lib. 1. cap. 11. nu. 11.*

HVMILIS & deploratus. Vlp. *in l. ſi quis ex argentarijs. ff. de edend.* [Quid enim, ait, ſi humilis & deploratus vnus edidit, vt dubitare meritò quis de fide editionis poſſit] Sp.

HVMILIS ſortis homines, veluti pauperes, ignobiles, indocti, plebeij, *vt Eraſmus teſtatur.* Sp.

HVMARE, Plin. ait. [Sepelire, eſt quoquo modo condere: Humare verò, humo contegere] *lib. 7. c. 53.* Iabole. *ff. comm. præd. l. certi.* [Sicut ne illa quidem ſeruitus, ait, conſiſtere poteſt, vt certus numerus hominum in vno loco humetur.] Spieg.

HVMERALE ornamenti genus, quod circa humeros ponitur. Scio & eo nomine ſignificari arma, quibus humeri teguntur, *Iuriſconſulto noſtro in l. qui commeatus. §. 1. ff. de re militari. vt teſtatur Tiraq. in 3. l. connub. gl. 1. parte 3.*

HVMILIS perſona, pro abiecta, pro paupere, pro ignobili, ac ſummiſſa intelligitur, vt exemplis probat Alber. Tu Bart. adi *in l. 2. §. tutor qui repertorium. ff. de ſuſpect. tut.* Sp.

HVMOREM aſſiduum habere, apud Paulum *in l. fiſtulam. de ſeru. vrb. præd.* Sp.

H Y

HYACINTHVS, *l. vlt. §. ſpecies. ff. de publi.* gemmæ ſpecies ab Amethyſto multùm diſtans. *vt Plin. ait. lib. 37. c. 9. quem vide. ex Briſſ.*

HYBERNACVLVM, locus hyberno tempore idoneus. ſicut hybernacula militum, Statiua per hyemẽ ſolemus appellare. Sp.

HYBRIDAE. Quos adulteria gignunt, & inceſtus hos quidam hybridas vocant: haud dubium, quin ἀπὸ τῆς ὕβρεως: tanquàm ex cõtumelia iuris aut naturæ natos. Propriè enim hybridas dicũt animalia ex cicuri & feri miſtura, *vt ait Plin. lib. 8.* aut ex diuerſo, vel impari genere nata: ad homines quoque translata appellatione. Velut, ſi quis ex ciue & peregrina, ex patritio & plebeia, ex libero & ſerua, aut, quæ res propria inſpectionis noſtræ eſt, ex cœlibe & virum habente, vel vxorem: ex profana & initiato ſacris naſcatur. Sed & ex ſorore, vel fratria, nuru, amita, vel priuigna natis, non quàmlibet ea conceptionis labes, ignominiæ notam inuſſit: Quare & ipſi non iniuria ad hybridarum claſſem referri poſſunt: Niſi quod verius eſt, nullum hoc nomen Iure ciuili eſſe, vt proprius ſit, Quicunque eo ſunt ordine, & ea coniunctione nati, vt honeſtè patrem ciēre non poſſint, & ipſos ſpurios eſſe vocandos, non minùs, quàm qui vulgò concepti, patrem monſtrare non poſſunt, *vt ait Herennius Modeſt. l. vulgò. de ſtat. hom. Curt. lib. 3. vino. cap. 8.*

HYDROMANTICI dicuntur qui aquarum inſpectione diuinant. & Hydromantia eſt diuinatio per aquam, vmbris euocatis & dæmonum præſtigijs, *c. nec mirum, 26. quæſt. 5. Forcat. in penu. iur. ciu. cap. 14.*

HYDRAVLOS, organum dicitur extrahendæ à profundo aquæ idoneum. Hinc Hydraulæ, quorum mentio eſt *in l. 5. C. de excuſ. mun. lib. 10.* dicti, quib. cura aquæ principalis domus demandabatur. Sp. *Adde Turneb. lib. 2. cap. 23.*

HYDRAVLE non habent immunitatem *l. hydraule, de excuſa. mun. 10. C.* id eſt, qui aquam deferunt in palatium principis, vel cuſtodiunt aquæductũ aulæ Imperialis, ſi Accur. credimus. Verius eſt hydraulum (qui & hydraules etiam dicitur) fuiſſe præfectum machinæ hydraulicæ, vbi organa aquæ adiumento, ſonitum dulcem reddebant. Hydraulicas deſcribit Vitruuius *li. 10.* quarum ratiocinatio perdifficilis eſt, niſi experto, & qui in rem præſentem venerit, vt ipſe ait. Hydraulaces ſunt aquarij ſulci & ſcaturigines. *l. 1. §. item Sabinus. ff. de aqu. pluu. arcend. Forcat. in pen. iur. ciuil.*

HYDROMOLI, aqua mulſa, ὕδωρ aqua. nam ex aqua & melle conſtat. Vlpianus *de trit. & vin. leg. l. ſi quis.* Neque ceruiſia, inquit, continebitur, neque hydromeli.] Nebriſſen.

HYDROPHYLACAE, curatores aquarum ſunt. nam ὕδωρ aquam, φύλαξ cuſtodem ſignificat. Quamobrem Plaut. Phylacam pro carcere, cuſtodiave poſuit. Et Vlp. Grammatophylacium, *in l. moris. de pæn. Alcia. in l. decernimus. C. de aquæduct. lib. 10.* Sp.

HYPASPISTAE. Cornicularij ſunt officiales qui præſunt cornibus ſecretarij, vt Caſſiod. ſcribit *l. 11. Variar.* à Græcis appellantur Hypaſpiſtæ. *Cuiac. ad l. 2. de prox. ſacr. ſcrin. C. lib. 12.*

HYPAETHRA, ſunt media ſpacia quæ inter porticus adornabantur, ambulationes pulcherrimis pauimentis ſtratæ: quaſi ſub aperto ſint æthere. Latinis Subdiales dictę ambulationes, Plinio Subdialia. *Vide Alc. in l. molam nauis. de verb. ſig. & Bud. in l. ex ſylua. ff. de vſuf.* Vlp. [De velis, inquit, quæ in hypæthris extenduntur: item de his quæ ſunt circa columnas, Celſus ſcribit, magis ſuppellectili adnumeranda.] *l. quæſitum. §. de velis. ff. de fund. inſtr.* Sp.

HYPERBERICI menſis in Decretis Pontificijs mentio fit *18. diſt. c. propter.* quo loco Scholiaſtes nodum in ſcirpo quærit, exiſtimans, eandem eſſe rationem noſtri menſis Octobr. quæ & Græcis. Opinatur tamen Alciatus, Hyperberetæi legendum: quòd ſic is menſis, autore Suida, apud Macedones vocetur, ſitque vltimus anni apud eos menſis. Vnde

HYPERBERETAEA ab eis dicuntur ſerotina, tarda, & poſt collectos demùm fructus accidentia. *Vide Bapt. Pium, cap. 65. in annot. poſter. & Alc. c. antep. lib. 2. Pareg.* Sp.

HYPERBOLE, vt in diuinis ſcripturis, ita occurrit etiã in iure noſtro. vt cùm lex probationes luce clariores requirit: vel momento fieri iubet, quod ſatis eſt, ſi nullo extraneo actu interueniente fiat. Iſte autem tropus, id eſt, vt ait D. Auguſt. *cap. 21. lib. 16. de ciuit. Dei,* modus locutionis, fit, quando id quod dicitur, longè eſt ampliùs quàm quod ex dicto ſignificatur. Sicut *Hierem. 20.* locus multorum verſuum, quem facer Hieronymus dictum accepit per hyperbolen. & *Daniel. 4. & Eccleſiaſtes 10.* [Volucres cœli auferent vocem tuam.] Origenes *in 1. cap. epiſt. ad Roman.* hyperbolen eſſe oſtendit illo verbo, [Quod fides veſtra enunciatur in vniuerſo mundo.] Tum in Euangelio, & alijs ſacræ ſcripturæ libris, eſt hunc tropum inuenire: quem fieri Auguſtin. *in lib. contra Iulianum 5.* docet, ad animos audientium permouẽdos. Cætera quæ ad noſtrum pertinent magis inſtitutum, vide apud Alciatum *li. de verb. ſignif. 4.* Spieg. *Adde Coraſium lib. 4. Miſcell. cap. 11. num. 5. & ſequen.*

HYPEROCHA, ὑπεροχὴ, exuperantia, ſuperfluum. Scæuola *l. penult. ff. qui pot. in pign.* [Si poſt primum contractum tuum, antequàm aliam pecuniam tu crederes, eidem debitori Seius credidiſſet quinquaginta, & hyperocham huius rei quæ tibi pignori data eſſet, debitor obligaſſet.] Et infrà [Vtrùm tibi cederet pignoris hyperocha.] id eſt, Quanti pluris eſt pignus, quàm debiti ſumma: quatenus precium pignoris debiti ſummam exuperat. (die beſſerey des pfands.) Hotom. Cuiacius *obſer. lib. 4. cap. 25.* hyperocham id eſſe dicit, quod plus eſt in precio fundi, quàm in prioris credito.

HYPOBOLON Conſtantin. *lib. 4. tit. 10.* ſcribit eſſe τὸ ἐπὶ τῷ περιόντι τῆς προικὸς, ὅ ἀρ ἀποθανόντος τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ ἐπιλαμβάνει παρὰ τὸ ἄνδρα, ... quod quandoque eſt, ... Euſtathius ὑπόβολον, ait, ... Briſſ.

HYPOBOLICA inſtrumenta apud Sid. Apol. *lib. 7. epiſt.* quanquàm ſunt qui legant Hyperbolica: alij quidam, paraphernica, omninò malè, *Cuiac. ad tit. Vlp. 6. de dotibus.*

HYPOCAVSTVM, Nebriſſenſi fornax eſt in balneo, ſubdita caldarijs calfaciendis, ab ὑπὸ ſub, & καῦμα calor. Vlpian. *de leg. 3. l. ligni appellatione.* [Siue diætarum, ſiue hypocauſtorũ, ſiue ad calcem.] Idem *mandati. l. ſi quis mihi.* [Sphæriſterium, ait, hypocauſta, & quædam valetudini apta.] Alias cubiculum dicitur vndique occluſum, in quod aër non admittitur, ſed igne accenſo, feruore atque æſtu vaporat intùs, nec foras diffunditur calor. ἀπὸ τοῦ ὑποκαίειν, quod eſt, ſuccendere. *Alex. gen. al. dier. lib. 3. cap. 14.* Sp.

HYPOCAVSTVM locus eſt ad ſudandum, habens ſub pauimento locum vacuum, in quo ſuccenſus ignis calidos vapores emittit: vnde ἀπὸ τοῦ ὑποκαίειν, id eſt, ſubtercalefacere

ac ſuccendere,eſt nominatus, excitat mirum in modum ſudorem:habetque etiam ab vno latere præfurnium, hoc eſt paruam fornacem, in qua incluſus ignis partim hypocauſtum calefacit,partim aquas temperat ad lauandum. auctor Plin.Eius meminit Iureconſ. *in l. ligni appell. §. 1. de lega. 3.* vbi mendoſa dictio,hypothauſtarum, repoſita eſt:à Latinis verò vaporarium appellatur, quia vaporandis cubiculis balneiſque præparatur.Cice.*ad Q. Fratrem.* [Propterea quòd ita erat poſita,vt eorum vaporibus, ex quo ignis erumpit, eſſet ſub tectum cubiculi.] Idem [In balneis hypocauſta in alterum hypodyterij angulum promoui] Erit ergo mens Iureconſ.legatis lignis,contineri illud quod paratum eſt ad balneas calefaciendas,& ad hypocauſtum diætarum,hoc eſt,ad vaporarium cubiculorum,vt planiùs explicem, quod paratur ad calefacienda vaporandaque cubilia: qualia apud Germanos hodiè frequentantur, ſtuffas materna lingua vocitantes.& ex his apparet,an Accurſius rectè locutus ſit in expoſitione huius vocabuli,*in l. ſi quis mihi. ff. mandati.* vbi hypocauſtum pro ſubterranea ſtatione accepit, quæ æſtate bona ſit:quæ autem ſint diætæ, diximus ſuperiùs opportunè, non repeto.Cotta.

HYPOMNEMATOGRAPHI, commentariorum ſcriptores,ὑπομνήματα enim Commentarij ſunt.Cicero Fil.[Multum mihi operæ eripitur in ſcribendis hypomnematis.] *l. ſi quos ſpontaneos,de decurio.C.lib.10. Alciat.*Sp.

HYPOCRISIS,propriè ſimulatio, aut ſimulata pronunciatio,& actio alienæ perſonæ dici ſolet.Nam hypocritæ erant olim hiſtriones, qui recitantes comœdias, aut tragœdias,alienas perſonas,plurimumque à ſua conditione diuerſas,regum,bellatorum, aut amatorum, vel quorumcunque aliorũ exprimebant.Per metaphoram porrò hæc vox transfertur ad inſinceros Chriſtianos, ſiue ſint doctores, ſiue auditores. Dupliciter igitur diuidi hypocriſis & hypocritæ poſſunt : quòd alij ſint craſſi quidam ſimulatores, qui lucri tantùm, aut honoris gratia pietatem ac ſtudium veræ religionis,externo ſermone,actionibus, veſtitu, & varijs geſtibus ſimulant:cùm intùs in corde reuera ſint Epicurei,ſciantque ſe nulla cura pietatis affici.Tales erant Pharisæi illi,qui in triuijs & compitis orabant,buccina ſonabant diſtributuri eleemoſynam, deformabant faciem, vt viderentur ieiunare,dilatabant phylacteria, & alijs veſtimentis pietatem ſimulabant, prolixas preces demurmurabant, vt ſic domus viduarum exederent, & in honore apud vulgus eſſent. Alij verò erant,& ſemper ſunt occultiores, & ſubtiliores hypocritæ.quos tantùm Deus,& etiam aliquando ſpirituales homines dijudicare poſſunt : qui nec ipſimet ſuam hypocriſin animaduertere poſſunt.Nec enim lucrum inde, aut gloriam quærunt,ſed ipſam æternam fœlicitatem.Talis fuit ille Phariſæus,qui cum Publicano in templo orabat, gratias agens Deo pro ſuis donis:& ille diues, qui ſe putabat legem inde à iuuentute ſeruaſſe, Item Paulus ipſe ante conuerſionem.Huiuſmodi ſunt multi etiam in vera eccleſia, qui non verè ſemetipſos cognoſcentes,aut ſui veteris Adami malitiam cernentes, nec etiam verum ſenſum, aut intellectum pietatis habentes, putant ſe verè ac ex animo agnoſcere, & ſincerè colere Deum. Altera diuiſio hypocriſis& hypocritarum eſt, quod alij etiam docent, amplectuntur ac promouent hypocriſin:id eſt, ſimulatam pietatem : quales ſunt ſemper ſeductores,& eorum auditores, De tali doctrinæ, religioniſque hypocriſi,dicit Chriſtus *Lucæ 12.*[Attendite vobis à fermento Phariſæorum,quod eſt hypocriſis.] Tali ſenſu omnis falſa doctrina eſt hypocriſis, ſpeciem, non autem veritatem pietatis obtinens : ſicut & Paulus *1. Tim.4.*oſtendit. Hac ratione Paulus etiam claudicationem illam Petri *Galat. 2.* vocat hypocriſin, ac dicit etiam Barnabam in eam eſſe inductum. Alia porrò hypocriſis eſt tantùm in vita, non etiam in doctrina,ſeu eorum, qui externa profeſſione veram doctrinam religionemque ſequuntur.

HYPOSTASIS nomen Græcum crebrò in eccleſia pro perſona accipitur,vt videlicet ſignificet indiuiduum, intelligens & incommunicabile, ac per ſeſe ſubſiſtens, ſeu ab alio non ſuſtentatum,aut quaſi geſtatum. In ſacris literis aliquoties legitur,ſed plerunque in alijs,ijſque diuerſis ſignificationibus. Vertunt autem fermè ſemper Subſtantiam. Tantùm *Hebr.1.*ſemel videtur in illa ſua vel natiua, vel etiã principali ſignificatione vſurpari;Dicit enim ibi ſcriptura,quòd Chriſtus ſit ſplendor gloriæ,& character, ſeu expreſſa imago hypoſtaſeos,id eſt,ſubſtantiæ,aut potiùs ſubſiſtẽtiæ eius. vbi neceſſariò prorſus debet intelligi,referre aut repræſentare ipſam perſonam patris,non autem eius eſſentiam, quæ res & vox eſt communis omnibus tribus perſonis, vtpotè coeſſentialibus, aut conſubſtantialibus, ſeu eiuſdem prorſus ſubſtantiæ,aut eſſentiæ, vel homouſijs. Ineptè enim diceretur repræſentare filius eſſentiam patris,cùm ea ſit illi perinde propria aut communis, vt & patri ipſi cumque perinde ſpiritus ſanctus poſſet dici imago eſſentiæ patris aut filij, & viciſſim cùm ſit eis homouſios aut conſubſtantialis. Alioquì rectiſſimè ac veriſſimè dicitur, quòd ſolus filius repræſentet,aut referat patrem,ac præcipuè tanquàm viua aptiſſimaque imago perſonam patris : Deinde quia illum videat, cognoſcatque.Sic & inter homines,filij videntur eſſe imagines patris,& repræſentare patrem,quod ſæpè accidit, expreſſis non tantùm corporis lineamentis ac conditionibus, ſed etiam animæ proprietatibus: vt in voce Filij etiam imago aliquo modo contineatur. Eſt ergo digniſſimum obſeruatu, quod celebris iſta ſignificatio, aut vſurpatio hypoſtaſeos perſonam denotans, in eodem prorſus vſu ac materia etiam in ſacris literis à Spiritu ſancto vſurpata reperiatur, vt tantò minùs metuamus eſſe humanum quodpiam figmentum. Huc facit aliquo modo, quod etiam Hilarius voce Subſtantiæ, non raro pro perſona vtatur expoſita. Cęterùm in definitione fidei quæ extat *Hebræorum 11.* non tam ſubſtantiam, quàm fiduciam ex natura ſermonis ſignificat. Sic enim Polybius vocem hanc pro confidentia accipit, cùm ſcribit Hetruſcos confidentia & audacia Coclitis perculſos. Et verbum ὑφίστασθαι propriè & primariè ſignificat audere, ſub aliquo graui pondere ſtare, aut irruentem in ſe molem audere humeris excipere,& expectare. Vt Plutarchus *in Demetrio* inquit, neinine hoſtium ὑφισταμένου expectante, ſed fugientibus & deſerentibus ciuitates,& alioqui Græci ὑποστατικόν cùm militem nominat, qui audet aduenientem hoſtem expectare. Sic & *Pſalmo 39.* ἡ ὑπόστασις & ὑπομονή ſimul tanquàm eadem coniunguntur. Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ ὁ κύριος; καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστιν.

HYPOMNEMATA Anton. Auguſtin. *lib. ſingulari ad Modeſtinum l.13. §. atque hoc inquit*, acta interpretatur quæ barbarus interpres ſubcommemorationes aut depoſitiones reddidit, ſed illud Theophilus *ſub tit. tutorum.* Hinc

HYPOMNEMATOGRAPHI actorum ſcribę in Theodoſij conſtitutione,*l. ſi quos,C. de decur. lib. 10. vbi Alc. & apud Sambonem.lib.17. & Budæum.l. moris. §. ſolet ff. de pœnis.*

HYPOTHECAM ſatis conſtat vocem eſſe Græcam. ὑποθήκας vocant etiam Græci præceptiones quaſdam. Nam & noſter Iuſtinianus *Nouel. conſtit. 26.* ὑποθήκας appellat mandata præſidum.Et Cicero *ad Atticum lib. 2.* ὑποθήκας (inquit) adfer, quemadmodum me geram.] Sed ſæpius ad ius pignoris vox iſta refertur.Nam & Cicero *lib. 13. epiſt.* [Philotes (inquit) ὑποθήκας Cluuio dedit, velim cures, vt de hypothecis decedat, &c,]Origo verbi eſt ὑποτίθεσθαι quod ſimpliciter eſt ſupponere. Apud Demoſthenem ſimpliciùs etiam dicitur [illegible]. Noſtri id videntur imitati. Latini ſæpè rem pignori oppoſitam dicunt. Scæuola, pignori ponere, *l. 38. de legat. 3.* Cæſares *in Codice conſtitutionum* ſupponere pignori. Iuſtinia. etiam ſupponere ſimpliciter dixit. *l. vlt. C. quæ res pigno. obl. poſſ.* Sed & apud Demoſthenem bona pignori obligata dicuntur ὑποκείμενα, & interdum etiam ἀποτιμήματα, quod res æſtimatæ darentur pignori ὑπόχρεα quoque dicit non ſolùm Demoſthenes, ſed & Iuſtinia. *No. cõſtit. 72.* Et res creditori obnoxias eſſe, quę obligatæ pignori ſunt, ſæpè legimus. Apud Demoſthenem [illegible] dicitur : vt & Martialis ait, agrum pignoratum [illegible]re pro debitore. Obſcurius eſt, cur appelletur [illegible]. Sed aiunt, apud Gręcos olim moris fuiſſe: vt in prædijs oppignoratis erigerentur ὅροι, indices ipſius obligationis. Certè & in libris iuris ciuilis, res ſubſignatæ dicuntur, quę obligatæ ſunt: *l. 5. §. conductores. de iure immun. l. vlt. C. de [illegible]*. Porrò ſingularis vnus in Pandectis locus eſt, vbi legitur pignoris hyperocha, *l. 20. qui pot. in pign.* Alij hypothecam legunt. Sed Pandectæ etiam Florentinæ habent hyperocham, viderturque ita appellari ſecundùm quoddam pignus, in quantum res pluris eſt, quàm priori creditori debeatur. Nam & vox ipſa Græca poteſt ad talem aliquam ſignificationem accommodari. Denique & ἀντιχρήσεως frequens eſt mentio apud Iuſtinianum *in Nouel. conſtit. 52.* vbi agitur de quadam ve-

luti prætoria oppignoratione perſonarum vel rerum, quibus manus injicitur, alieni debiti cauſa. Græci appellabant ἀνδροληψίαν, vt oſtendit lex Draconis apud Demoſt. *in orat. contra Ariſtocrat.* Dionyſi. Halicar. *li. 7.* dicit, ῥύσια κατασχεῖν. Eſt igitur pignus ſiue Hypotheca, res omnis creditori pro debito obligata. Quem nexum, & obligationem ſi ſpectemus in pignore (quod cùm de re obliganda quæritur, facere debemus) inter ſe iſta nihil differunt. quod Iuſtinianus intelligi voluit *in §. item Seruiana. Inſtit. de actio.* Sed vt idem *eodem loco* ſignificat, in ratione & vi nominis, eſt aliquid quod interſit. Nam pignus propriè dicimus, cùm ita res pignori obligatur. vt ſimul etiam poſſeſſio tradatur creditori: Hypothecá, cùm non tranſit poſſeſſio ad creditorem. *§. item Seruiana. Inſtit. de actio. l. ſi rem. §. propriè. de pigno. act.* Idque nomen ipſum ſatis indicat. Ná pignus ſic à pugno dictum eſt, vt reuerà non poſſit eſſe pignus, niſi etiam manu capiatur (Ein pfandt.) Vnde pignus rei tantùm mobilis propriè dicetur, ſi ad proprietatem nominis rem expendere volemus, *l. plebs. §. pignus. de verb. ſig.* Hypotheca autem vi ipſa ſuppoſitionem ſignificat: vt ſit res obligationi ſuppoſita, nihilque in eo verbo, niſi ſuppoſitio, & nexus intelligatur vulgò. ſignificanter vocant ein (vnderpfand.) Sed hæc, inquam, ita dicuntur, cùm ad ſubtilitatem verbi, & originem res exigitur. Ad iuris rationem, & obligationem, nihil intereſt: quia nihilo minùs iuris habet is, cui non eſt tradita poſſeſſio, quàm cui eſt tradita, ſed tantundem vterque ex æquo. Nam & quam rem non accepit, vindicare poteſt, vt habeat, eandemque nec dum acceptá diſtrahere, ſi modò conuenerit, vt pignori eſſet: & quam accepit, amittere poteſt: vt illi eadem vindicatio ad eam perſequendam neceſſaria ſit. Eo factum eſt vſu loquendi iure recepto, vt vtrunque pro eodem accipiatur, dicaturque hypotheca etiam, quæ ab initio tradita eſt, quia non traditio, ſed conuentio obligationem fecit: & contrà, quæ non eſt tradita, rectè dicatur pignus, quia iure nihilominùs ſit obligata, teneaturque creditori, quàm ſi tradita non eſſet. Qua ex ratione iuris, atque vſu, illud à Martiano dictum eſt, Inter pignus & hypothecam tantùm nominis ſonum differre. *l. res hypothecæ. de pignor.* Eſt autem obſeruandum, pignoris verbum, itemq; hypothecæ interdum pro ipſo rei nexu & obligatione ſumi: vt cùm quærimus, quib. mod. pignus, vel hypotheca contrahatur: item quib. mod. ſoluatur. Neque enim aut illic rem contractam, aut hîc rem diſſolutam intelligimus: ſed vtrobique obligationem pignoris aut contractam; aut diſſolutam. Frequentiùs tamen rem ipſam ſignificat, quæ nexa eſt. Cuius generis illa ſunt, cùm pignus traditum creditori, pignus idoneum, pignus venditum aut diſtractum eſſe dicimus. Qua etiam ſignificatione à nobis definitur: & rectè, cùm obligationem rei ſine re, quæ obligetur, fruſtrà requiramus.

HYPOTHECARII creditores, quibus ſub hypotheca debetur, *l. 1. §. ſciendum. ff. de ſeparat. l. 1. C. de his qui in prior. cred. l. vlt. C. qui bon. ced.* die ein vnderpfandt/oder pfandverſchreibung haben. Opponuntur Chirographari.

HYPOTHESIS eſt, quod priſci Iurecoſſ. Speciem appellant: recentiores, Legis Caſum (die geſchicht.) Vlp. *in l. ſed interim. de donat. inter vir. & vxo.* [Quando igitur retrò non agitur, emergunt vitia, vt Marcell. animaduertit, in ſpecie huiuſmodi.] Paulus *in l. Lucius Largus de leg. 1.* [Proxime ex facto incidit ſpecies talis.] Alciat. *in l. edita. C. de eden.* Hypotheſis, ait, determinata facti aſſertio eſt, quæſtionis, ſeu cauſæ modum complectens. *Vide eundem cap. 8. lib. 1. Parerg. & inferiùs, Theſis* Budæus obſeruauit *in comment. Græc. ling.* Paulum Caſus vocabulo commodius vſum, quàm vtantur hodiè noſtri: vbi. In hunc caſum inquit, ille ancillas ſubſtitutas videri, in qué caſum fideicom. meruerunt, ita quum contingit fideicommereri. Sp.

HYPOTHESIM ad Theſim transferre, id eſt, cauſam ad communem locum, ſiue ſpeciem ad genus transferre. Huius extat inſigne exemplum apud Vlpian. *in l. pen. de iuriſdict. om. iud.* Sp.

HYPOTHETICA propoſitio. *Vide,* κατηγορία.

HYSGINVS color, ab Hyſge herba: à quo veſtes Hyſginobaphes, hoc eſt, ad eius colorem tinctæ. *Vide poſt Bayſ. Ruellium. Maſurium, & Thyleſium.* Hyſgini vox extat apud Iuriſconſ. *in l. quæſitum. §. illud fortaſſis. de leg. 3.* Sp.

IA

IACERE aleam, eſt rem periclitari, fortunæque arbitrio committere, *Vide Child. Eraſ.* Sp.

IACERE precia prædiorum, pro vili vendere. *vt apud Ciceronem.* Spieg. & Iácere, pro, iactare, *l. 43. §. ſi quis ſponde. ff. de furtis.*

IACERE teſtes dicimus, qui vim teſtimonij habere non poſſunt. Leguleijs, vt barbari omnia ſolent, eſt, non ſtare dicto. Sp.

IACERE dicitur hæreditas, quæ nondum à quoquam adita eſt, & quandiu ſine domino eſt, *l. 5. §. ſatis factionis. ff. vt in poſſ. leg. l. 13. §. quæſitum. ff. quod vi aut clàm.* Eodē ſenſu bona hæreditaria iacere & vacua ſine domino iacere Papinia. & Vlpian. dicunt, *l. 1. ff. de bon. poſſ. furio. l. 1. ff. de ſucceſſ. ed.* Briſſ.

IACHINVM, verbum adulterinum in antiquis exemplaribus apud Vlp. *in l. ſi cui lana. de leg. 3.* expungendum admonuit nobilis Grammaticus Bap. Plautius, genuinumque ſubſtituit, Iànthinum. Quod tamen non admodum placet. Haloander, vt Nebr. ex Bayſio Ianthinum legit. *Vide Veſtimenta ianthina.* Sp.

IACTANTER, Iactuosè, Iactuoſus, quod Barbari vſurpant, nuſquam leguntur. Quod verò quidam probant ex Cicerone, non Iactuosè, neque Iactuoſus in iјs locis, quos adducunt, legi debet, ſed actuosè, & actuoſus. Sp.

IACTARE, pro eo quod eſt, arrogánter, vel gloriando commemorare, notum eſt. Triphon. videtur vſurpare pro, inaniter loqui, *in l. fugitiuus. de verb. ſignif.* [Licet id facturum iactauerit.] Hinc noſtris in ore eſt, Iactatoria verba nó obligare. *l. fin. de heredibus inſtit.* Sp.

IACTARE, pro concutere, fatigare, vexare. Vlp. *l. 1. de ædil. edict. §. apud Iulianum.* [Si ſeruus inter fanaticos non ſemper caput iactaret.] Sp.

IACTARE iugum, eſt incommodè ferre ſeruitutis neceſſitatem.

IACTARE pecuniam, *in l. cum de indebito. ff. de probat.*

IACTARE rectè, *in l. ſi olitum. ff. de actio. empt.*

IACTAS res accipimus nonnunquàm, quæ tempeſtate maris nauis leuandæ cauſa eijciuntur, *l. 21. §. de acquir. poſſ. l. pen. ff. pro derelicto, l. 9. §. fin. ff. de acquir. rer. domin.* & ita Iactus *in tit. ad l. Rhod. de iactu. l. 4. §. ſi iactu. ff. de furt.* Seneca *lib. 4. declama.* [Neceſſitas eſt, quæ nauigia iactu exonerat.] dicitur & iactura eodem ſenſu. *l. 2. & 4. ff. ad leg. Rhod. de iact. & apud Cicero. lib. 3. Offic.* vnde μὴ τὰ ὀφειλόμενα pro damno, *c. locupletari. de reg. iuris, lib. 6.* Hinc & pro amiſſione accipitur, *vt c. ex parte. de alienat. mutand. iud. cauſ. fact. ibi, pro amiſſione cauſa.* Prat.

IACTATIO, idem quod Iactantia, *vt in l. metum. C. quod metus cauſ.* Iactationibus tantùm non fit metus. Sp.

IACTATIONEM, notat Huttenus *in Qu. Curtio,* vt nouum & inſolens verbum pro iactantia. Ego animaduerti & Vlpianum eo ex epiſtola Cæſaris Hadriani ad Pōponium Falconem vti, *l. ſi quis filio. §. eius. de iniuſt. rupt. teſtam.* Idque non ſine exemplo. Nam & Seneca, aut potius apud Senecam Gallio [Non rogaui, inquit, te: dediſti iſtud iactationi tuæ.] Et L. Florus *lib. 4.* [Voces quoque obequitantis exceptæ, altera cruenta, ſed docta & ad victoriam efficax: Miles, faciem feri: altera ad iactationem compoſita: Parce ciuibus quum ipſe ſequeretur.] Videor mihi & apud alios legiſſe. Quanquàm quis dubitet Hadriani reſcriptum ſequi, quem conſtat Suetonio Tranquillo vſum eſſe epiſtolarum Magiſtro. *Cort. lib. 1. lect. cap. 49.*

IACTVM etiam retis dicimus, *l. 12. ff. de act. empt.* Et iactum ſimpliciter. Valer. *lib. 4. cap. 1.* [A piſcatorib. in Mileſia verriculum trahentibus quidam iactum emerat.] Apud Apolog. 1. [Eum memoria prodiderunt. cùm animaduertiſſet à quibuſdam piſcatorib. euerriculum trahi, fortunam eius iactus emiſiſſe. Suet. *in lib. de clar. rhetor.* βόλον appellauit. [Litus ait, ingreſſit piſcatores trahentes rete adiere & petiere bolon quanti emerent.] Sic enim legendum cenſeo non vt vulgò ſcribitur, bolum. Ex hoc rete quoddam piſcatorium iaculum eſt appellatum *Iſidoro teſte, lib. 18. Etymol. cap. 21.*

IACTVRA, damnum eſt, ſed voluntarium: vt quæ fit in tempeſtatibus maris, vbi bona proijciuntur, *vt in tit. ad l. Rhod.* Sp.

IACTVRA infamiæ, *l. ſi. C. de ſec. nupt.*

Iactvra ſubſtantiæ. *C. de epiſcop. aud. l. tam clementis*.Sp.

Iactvram debiti pro amiſſione dixere Impp. *l. 2. C. ne liceat potentio*. Prat.

Iactvs aleæ, fortunæ ludus eſt magis, quàm artis. *ex Eraſ. Chiliad*.Sp.

Iactvram facere, loquendi eſt modus maximè iacturæ proprius.Sp.

Iacvla Maura dicuntur ea, quibus Mauri qui optimi iaculatores erant, vtebantur: Herodian. Χωρίσαντες δὲ τοὺς ἀκοντιστὰς ... καὶ Μαυρουσίων οἱ ἀκοντίζειν ἄριστοι. Mauris autem etiam domo proficiſcentibus iaculis opus erat, ob leones & feras quas Mauritania fert. Hinc etiã Flaccus dixit, tantam eſſe innocentiæ vim, vt ad tutelam ſui non egeat, nec Mauri iaculis, nec arcu, quacunq; iter fecerit. *Turneb. aduerſar. lib. 16. cap. 5.*

Iacvla porrò radiantia dicuntur radij ſolis, vt à Lucretio, lucida tela diei, peplum noctis vmbra terræ. *Turneb. ibid.*

Iacvlans. Vlp. *ad leg. Aquil.* [Sed etſi, ait, à iaculantibus per luſum ſeruus fuerit occiſus, Aquiliæ locus eſt,] *l. item ſi obſtetrix. §. ſi.* Sp.

Iacvlatorivs campus. *Ibid.* [Sed ſi cùm alij in campo iacularentur, ſeruus per eum locum tranſierit, Aquilia ceſſat: quia non debuit per campum iaculatorium iter intempeſtiuè facere, qui tamen data opera in eum iaculatus eſt, vtique Aquilia tenebitur.]

Iam, pro prætereà, & pro, poſthac, etiam perſæpè reperimus poſitum.Sp.

Iam nunc, quod &, nunc iã, dicitur, certi temporis quod præſens eſt, indicationem facit, *l. ſi mortis. ff. de don. cauſ. mortis.* Spieg.

Iamtvm, vna dictio, qua vſus eſt Papinia. *in l. pater inſtituto. de capt. & poſtli. reuerſ.* temperamentum tractus facit. Sic & apud Cic. *pro A. Licinio. item pro Cinemio gloſſ. vide Zaſij in eandem l.* Spieg.

Ianthina *in l. 1. C. quæ res vendi non poſ.* Sic enim illic ex ſcriptis codicibus legendum eſt, non vt vulgò legitur, hiacynthina. Ianthinum enim purpuræ genus fuit violaceo colore infectum. Vlp. *in l. 68. §. vlt. ff. de leg. 3.* [Purpuræ appellatione omnis generis purpuram contineri puto. Sed coccum non cõtinebitur: fucinum & ianthinum continebitur.] Plin. *lib. 20. cap. 6.* violas purpureas à Græcis ἴα appellari tradit, & ab his ianthinam veſtem. Idemque *eiuſdem libri cap. 8.* in veſtibus florem commendari tradit purpureum, qui in amethyſto & viola eſt. Anton. Thileſ. *in lib. de colorib.* Violaceus qui & Ianthinus. Ex quo Trianthinus è purpura, vt nomen indicat, factus, & è viola. Briſſ.

Ianitrices Latinis duorum fratrum vxores appellantur, quas Græci ἐνάτερας vocant, *l. 4. ad fines. in fi. ff. de gradib. & adfin.* Vet. Gloſſar. Ianitrices ἀνδράδελφων γυναῖκες ... Quæ etiam eſt ἐνατέρων interpretatio apud Heſychium. Briſſ.

Ianva in publicum reiecta quæ fuerit, explicat Duaren. *lib. diſput. anniuerſ. cap. 32.* Cùm autem olim benè de Repub. meritis publicè decernerentur areæ ad exædificandas domos; ſummus illorum honor fuit adyti decreto vt fores extra aperirentur: & ianua in publicum reijceretur. Meminit I. C. *l. vlt. ff. de ſer. vrb. præd. Aſcon. in orat. in Piſ. Plin. lib. 36. cap. 15.*

Ianvarivs, primus menſium, quem Numa Pompilius à principe deo, hoc eſt, Iano appellauit: quem primum eſſe voluit, tanquàm bicipitis Dei menſem, reſpicientem & proſpicientem tranſacti anni finem, futurique principia. Iudæis erat decimus *76. diſtinct. iciunium.* Libellus circumfertur nomine Beroſi Babylonici, qui Ianum dicit fuiſſe Noam: eum libellum eruditi mera ſomnia narrare putant, digna profectò commentis anianis. Sp.

Iatria, dicuntur præmia, quæ medico præſtantur *Alcia. teſte.* Sp.

I B

Ibi. aduerbium in loco. Interdum ad perſonam refertur. *vt in l. vbi ceptum. ff. de iudic.* Pro tunc, vel tum poſitum, Accurſius exiſtimat, *in l. ſi quis in legatione, eo. tit.* Sp.

Ibi, vbi Vlp. *in l. item Mela. ff. ad leg. Aquil.* [Et ſanè, ait, ſi ibi tondebat, vbi ex conſuetudine ludebatur.] Sp.

Ibi, in interdicto de vi, quemadmodum accipiendum ſit, exponitur *in l. 1. §. ibi autem. ff. de vi & vi arma.* Appellatione eorum, quæ ibi ſunt, neque ea, quæ ad tempus vel caſu in eo loco ſunt, neque nummi & nomina cõtinentur, ſed ea demùm, quæ, vt perpetuò ibi ſint, poſita ſunt: quæ quanquàm ad tempus vel caſu abſint, non eò minùs tamen continentur, *l. 44. l. 67. l. 78. §. 1. l. 89. §. 1. de leg. 3.* Briſſ.

Ibi, id eſt, in ea re, *l. 18. ff. rem rat. haber. l. 43. ff. de dam. infect.*

Ibi, pro, in, leges, *l. 9. §. pen. ff. de rer. diuiſ.*

Ibi, pro in ea cauſa & ſpecie, *l. 1. ff. in ius voc. vt eant. l. 35. in fi. ff. de neg. geſt.* Briſſ.

Ibi, pro illic: & opponitur particulæ Hic, *l. 4. §. ſi quis ad. nemin. ff. vi bon. rapt.* Briſſ.

I C

Icon. ſic ſcribendum. Latinè effigies, imago, & ſtatua membrorum hominis, à pictoribus ſeu ſtatuarijs ad viuum expreſſa. Iconiſmos, Seneca *l. 15. epiſt. ad fi.* appellat deſcriptiones, aitque verbum eſſe publicanorum. Sp.

Icosaproti, vigintiprimi, & Icoſaprotia vigintiprimatus, *not. l. fin. verſ. miſſa. ff. de muner. & honor. Io. Bello. Etymol.*

Ictericvs, qui regio morbo laborat, à calore galguli, quam Græci auem icteron dicunt. Idem & Aurigo dicitur, a colore, quem bilis per omne corpus diffuſa gignit. Spieg.

Ictvs, percuſſio ipſa. Vlpian. *in d. l. item Mela. ad leg. Aquil.* [Et ſi quidem apparet, cuius ictu perierit.] Item. [ictu vno occidit verũq;.] *l. quod ait. §. final. de adult. Adde l. 1. de his qui deiec.* Obſerua autem quod ſolus ictus fuſtium, eſt grauior quam pœna pecuniaria, *l. ſeruorum. in fin. ff. de pœn. l. 3. C. de ſport. Vide & Marcellum. ff. de his qui not. infam.* Sp.

I D

Ideae Platonicæ, à ſpectando ſunt dictæ, quoniam qui aliquid eſt acturus, ideam inſpicit, ad quam ſuam actionem aptet. vt pictori, qui de exemplari aliquid pingit, hoc exemplar eſt Idea. *Vide poſt Senec. epiſt. 59. Hoſt. ext. de ſum. trin. c. damnamus. ſub fin.* Sp.

Idem non eſt, quod ab alio ſeparari poteſt, *l. ſi dominus. ff. de ſer. vrban. præd. Adde gloſſ. in l. hæredibus. ff. de dolo.* Pro ſimili ponitur, *l. ſi non ſortem. §. libertus. ff. de cond. indeb.* Et Celſus putat eã eſſe cauſam operarum, vt non ſint eædem, neque eiuſdem hominis. Sp.

Idem etiam dicitur, priſtina qualitate, vel quantitate non ſeruata, *l. & an eadem. §. 1. ff. de execut. rei iud. l. ſi ſeruitutes. de ſeru. vrba. præd. l. proponebatur. de iudic.* Sp.

Idem dicere, pro in eadem eſſe ſententia, frequens eſt locutio. Sp.

Idem eſſe, quid fieri tempore licito, vel tempore illicito, ſi conferatur ad tempus licitum, Bald. tradit, *in l. in tempus. ff. de hered. inſtit.* Sp.

Idem & vnum ſunt penè genuina. Sic Tullius [Eſt mos hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere] id eſt vnum. *Comm. lib. 3. cap. 5. nu. 2.*

Idem, & vnum, contra l. eum qui. ff. de vſucap. poteſt cenſeri diuerſi iuris, ob diuerſam ſcilicet rationem: quod legis diſpoſitione vnum ſit in obligatione, alterum non ſit, *per tex. in l. miles. §. decem. ibi. quæ à lege tribuitur. ff. de re iud. vide Zaſ. in eandem.* Sp.

Verbum, Id est, plerunque non definiendi gratia, ſed exẽpli loco & παραδειγματικῶς ponitur, vt eſt à Duareno notatum. *Patet ex l. 7. §. paſtorum. ff. de pact. l. 8. ff. de vulg. & pup. l. gen. ff. de anno. leg. l. 3. ff. de ſupell. leg. l. 3. in fin. ff. de exceptio. l. 3. C. ad leg. Iul. de adulter.* Sic apud Gaium *lib. 1. Inſtit. tit. 8.* [Adgnati ſunt per virilem ſexum propinquitate coniuncti, id eſt, conſanguinei fratres.] Aliàs hoc verbum διευκρινητικόν eſt & explicatiuum, *vt in l. 9. ff. de minoribus, l. 3. §. ſalua. ff. de adquir. poſſ. ff. l. ... ff. ſi ſeruit. vindic. l. 13. §. etiam. ff. de pignorib. l. 43. ff. de iniur.* Interdũ etiam idem valet, quod ſcilicet. *in l. 4. §. ſi viam. ff. de vſucapio. l. 16. ff. de re iudicat. l. 1. ff. de legit. tutorib. l. 68. in fine. ff. de vſufr.* Briſſ.

Hæc verba, Id eſt, non ſemper deſcriptionem aut ... demonſtrant, ſed ſæpè exemplum & ſpeciem, pro eo, quod dicimus: Quale eſt, veluti. tanquã vt Seneca eo vtitur: & ſi quid ſimile. Vlp. [Et interdum hoc permitti poteſt, Id eſt, ſi grande ſit damnũ minoris.] *l. ſi ex cauſa. de minor.* & rurſus [Pactum in perſonam eſt, quoties ne à perſona petam, paciſcor, id eſt, ne à L. Titio petam.] *l. iurisgent. §. pact. de pact.* & idem alibi *l. qui*

libertis

liberis.de vulg. Idem eſt in illis. Hoc eſt *l.ſi conſtante.§.4.ſol.matr. Cuia.lib.1.* *cap.23.*

IDEO, ſicut Idcirco, eſt particula collectiua ſine rationalis. *Vide Bart. in l.demonſtratio.§.quod autem.ff.de condit.& demonſt.* Spieg.

Id genus, hoc genus, pro eius generis, & huius generis, locutio elegans eſt, à Beroaldo obſeruata: quod ea Plaut. Terent. Ciceroque ſint vſi. Sp.

IDIOCHIRA Græcè appellatur ſcripturæ priuatę, propria manu confectæ, *l.ſcripturas.C.qui potior.in pig. habean.Io.Bell. Etymol.*

IDIOGRAPHVM, idem quod Autographum. Sp.

IDIOMA, id eſt: proprietas: nam vnaquæque lingua ſua quædam habet peculiaria.

IDIOKTITARIOI, vt aiunt Græci interpretes *in l.4.de agric.& cenſit. lib.11.* id eſt, propriorum bonorum poſſeſſores. *Vide in Baſilicis eo.tit.* Prat.

IDIOTA, non tantùm indoctus & illiteratus, ſed etiam priuatus, & plebeius dicitur. *auth. quomo.oport.epiſc.§. quandoq.* Spiegel.

IDIPSVM, pro hoc. *Pomponius in l.2.de usuf.fun.* Sp.

IDONEE, aptè, commodè. Pomponius *de damno infect.* [Qui magis idoneè reficere parietem velit.] Sic & alibi perſæpe reperies: vt & apud Ciceronem. In iure autem idoneè cauere dicitur, ſi quis pignoratitia, vel fideiuſſoria cautione, aut (ſi illas præſtare nequeat) ſaltem iuratoria cauet, *c.1. de dolo & contum.lib.5.iuncta gloſſ.ſuper verbo, Sufficienter.* Idoneus, largè dicitur aptus ad omnia & bona, & mala, Donato autore, cui aſtipulatur Vlpian. *in l.2.§.idoneus autem. ad S.C. Tertull.* Quilibet autem præſumitur idoneus, ſicut & quælibet res bona, niſi diuerſum doceatur. *Idem in l.cùm quidam ita fideicommiſſum. Papinia.in l.cùm pater.§. rogo. de leg.2.l.vlt. de libert. agnoſc. l.ſi creditores.in ſi. de priuil.cred.* Sp.

IDONEIOR. Paul. *l.2.ff.de popul.action.* [ſi plures, ait, ſimul agant populare actione, prætor eliget idoneiorem.] Sp.

IDONEI promiſſores plerunque non ex patrimonio & facultatibus, quàm ex fide accipiuntur, *l.112. in fin.ff.de verbor. oblig.* Idoneos ſanè tutores mater petiſſe intelligitur, ſi locupletes & facultatibus, licèt non moribus idoneos petierit, *l.2.§.idoneos.ff.ad S.C.Tertyl.*

IDONEVS homo aliàs integræ exiſtimationis hominem & minimè probroſum ſignificat, *l.42.ff. de verb. ſig. l. vlt.ff. de tab.exhib.* Briſſ.

IDONEVS paries, oneri ferundo aptus, *l.7.ff.ſi ſer. vind. l. 37.ff.de damn.infect.* Item integer & minimè vitiatus paries, *l. 45.in fin.ff.ad leg.Aquil.* Ita autem idoneus iudicatur paries cõmunis, ſi vtrarumque ædium onera iure impoſita ſuſtinere poſſit, *l.36.ff.de damn. infect.* Idoneè, pro rectè, *in l. 13.ff. de adi. empt.l. 41.ff.de dam.infect.* Briſſ.

IDONEVS accipitur locuples, & qui ſoluendo eſt. Ita idoneum debitorem, tutorem, hæredem, fideiuſſorem interpretamur *l.14.l.27.§.penult.ff.de minorib.l.42.ff. manda.l. 2.ff. de fundo dotal.l.9.ff.de tutel.l.9.§.quòd ſi dies, l.14.l.39.§.tutor.l.45.ff. de admin.tut.l. 46.in fin.l. 47.ff. de iure fiſc.l. 5.ff.de ſeparatio.l. antepen.ff. de condit. & demonſtr.l.14.ff.de in diem add.l.19.ff.qui potio.in pign.l.3.ff.de fideiuſſorib.l.6.§.planè ff. de muner.b. & hon.l. 7 ff. qui ſatiſd.cog.l.9.ff.de publi.* Briſſ. *adde Cuiac.obſer.lib.8.cap.30.& Turneb.lib.aduerſ.3.cap.16.*

IDONEA cautio non intelligitur niſi fideiuſſore adhibito, vel pignoribus datis, *l.59 §.vlt.ff.mandati.* Idoneè cautum, quid ſit, explicat l.4.§.addici ff.de fideicom.libert.ex Briſſ.

IDONEA pignora, *l.33.ff.de vſur.* Non idoneum pignus, id eſt, quod non ſufficit in quantitatem debiti, *l.28.ff.de reb. cred.* Idonea quantitas, id eſt, ſufficiens, *l.55.§. qui fideicommiſſum. ff. ad SC.Trebell.* ex Briſſ.

IDONEVS alienæ litis defenſor, alienæve rei expromiſſor nemo ſine ſatiſdatione habetur. *l.3 §.1 ff.de diuer.reg.l. 46. §.qui alium.ff.de procurator.* Porrò neque fœmina, neque miles, neque qui Reip. cauſa abſfuturus eſt, aut morbo perpetuo tenetur, aut magiſtratum initurus eſt, aut inuitus iudicium pati non poteſt, idoneus defenſor intelligitur, *l.54.ff.de proc.* Et ſic idoneè defendere *in l.1.ff.de diuerſ.temp.* Et idoneum defenſorem *in l.5.ff.de reb.auct. ind.* Et idoneum patremfa. accipiemus *in l.10.ff.de adm.tut.* Briſſ.

IDVARE, antiquum verbum, ſeparare ſignificat. vnde & Diuidere verbum, & Idus dicti Macrobio. *Vide Alc. in l.malum nomen. §. viduam. de verb.ſig.* Spiegel.

IDVS, dicuntur diuiſiones: vnde propriè exiſtimantur dies, qui diuidunt menſem. Diuidunt enim menſes, præcipuè Nonas à Calendis. *Vide gl.ſuper verb.Poſt Idus Martias.in l. Caſar. ff.de publ.& vectig.* Pridie Idus Mart. *in l.item veniunt. ff. de petit. hæred.l.Titius Seius.& ibi in gl. de conſtitut.pec.* Sp.

I E

IECVR, dicitur Græcè τὸ ἧπαρ vnde Hepatici homines, qui iecinoris morbo laborant, appellantur. Vlpi. *de ædilit. edict.l.qui cicatrem.§.Trebatius ait.* [Si tamen ex corporis vitio id accidit, veluti quòd Iecur dolet, morboſus eſt] Sp.

IEIVNIVM, tempus quo à cibis abſtinemus, quod & Ethnici interdum inſtituerunt, Quadrageſimam impropriè ſignificat. Hanc diuinitùs conſecratam, & Apoſtolorum ordinatione traditam, Pighius contendit: nec eius autorem Teleſphorum, ſed exactorem fuiſſe. D. Cæſ. Maximil. partitam Quadrageſimam, ſanctiùs obſeruandam exiſtimabat: eiuſq; cauſa ſcripſit iterum atque iterum ad Lateranum concilium: ſed reclamantibus Theologis Cardinalibus non ſucceſſit res. Ioannes à Lopis, vir clarus & Iuriſperitus doctus, *in elegant ſua repetit.l.ſi pater.C.de hæred. inſti.* haud abſurdè quoq; tutiùs eſſe arbitratur, ſi quadraginta illa dies indicti ad ieiunium, diuiderentur per trimeſtria, & ſingulo quoque trimeſtri indiceretur ieiunium decem dierum. ſic enim facilè ab omnibus obſeruaretur. Sp.

IEIVNIVM eſt ſubtractio prandij, & poſt cœnam cuiuſlibet cibi priuatio vſque ad diem ſequentem, & abſtinentia à carnibus, & trahentibus ſementinam originem à carnibus vt ab ouis lacte, caſeo, *c. denique 4. diſtin. Goffred. in ſumma de obſeruat.ieiun.& Innoc. in Rubr.eod.*

IESVS, eſt nomen redemptoris ac ſaluatoris noſtri Chriſti, qui Hebraicè IEHOVA dicitur, Latinè Saluator: vel vt alij volunt Seruator. Cuius ſignificationis ratio eſt apud Matthæum: [Hic enim, inquit, ſaluũ faciet populum ſuum à peccatis ſuis. Vide in Nouell.conſtit.9. in cuius prin.& fine ſanctiſſimi huius nominis fit mentio. Porrò ex initialibus rubricis Cod. Pandect. Inſtit. Auth. tametſi Holoandri editio non agnoſcat eas, colligũt Doctores, Imperatorem noſtrum Iuſtinianum fuiſſe Chriſtianum. Sciendum autem, quòd quamuis à principio fuerit Chriſtianus, tamen in hæreſim, vt hiſtoria prodit, lapſus eſt, in eaque mortuus. Proinde parum conuenit Chriſtianum appellari, qui in fide Chriſtiana non permanſerit, *gloſſ.fin.c.firmiter.de ſum.trin.& fide Cathol.* Præterea dicunt, quòd non poſſit eſſe Imperator, vel Rex, niſi ſit Chriſtianus. Hoc verum eſſe, non credit Zaſius: nec vſus, vt ipſe ait, recipit. quod de Regibus clareat in his nationibus, vbi Chriſtiani non ſunt. Imperator ſit nomen officij: Rex, nomen generis. Reges enim naſcuntur, Imperatores creantur. Iulianus, quamuis apoſtata, præfuit Imperio. Poteſt tamen Doctorum dictum intelligi, de Imperatore Romano, qui defenſor & propugnator eſt, & eſſe debet Rom. Eccleſiæ, & fidei orthodoxæ.

I G

IGITVR, particula colligit interdum ſupradicta illatione, hoc eſt, ratione confirmat. *Vlpia.in l.ſi procuratorem. §.ſi ignorantes.ff.mandati.l.diuus.ff.de cuſtod.reor.& fin.* Interdum pro deinde ponitur. *Inſt.de tutel.in prin.* Sp.

IGNARVS, vocatur rudis & imperitus, vel indoctus, vel inſcius. Ignarum conditionis ſuæ, Imper. Conſtantinus *in l. 2.C.ſi ſer.aut libert.lib. 10.* non ineleganter vſurpauit, pro neſciente ſtatum natalium. Sp.

IGNAVIAM Iuriſconſ. quæ non eſt ſtultitia, vt interpretes putarunt, diligentiæ opponunt. Siquidem naui homines, impigri, & diligentes appellantur. Scio tamẽ ignauiam vulgò pro puſillanimitate accipi. Porrò, Ignauiæ culpam contrahunt, qui ex qualibet leui, vana, iniuſtave cauſa ad res improbas, temerariaſve aut noxias mouentur, dum dolus abſit. exempla ſunt *in l.2.§.ſi publicanus.ff. vi bon. rapt.l. 1.in f. inuil. gloſſ.ff.de abig.& forte in l.qui rei.§.1.§.ſi quis.ff.de bon.aut. qui mort. ſibi conſcin.cum ſimil.ex Zaſio.* Sp.

IGNAVITER Glo. *in l.ſ.C. de epiſc. & cler.* ſtultè exponit, nimirùm ſatis ſtultè. Nam lentè leniter ſignificat, *vt apud Cic. 2.Tuſc.* Sp.

IGNEM ne habeto, & ignem innocentem, hoc eſt, innoxium

xium habeto, differunt, *l. videamus. §. ſi hoc in locatione. ff. loc. & conduct.* Ignem inferre, Ignem inijcere, *ibidem in fin. & l. ſeq.* Spieg.

IGNEM inferre, **fewr hinein tragen.** Ignem inijcere, **fewr einwerffen.** *d. l. videamus. in f. & l. ſeq.*

IGNIARIVM eſt, inquit Bud. quo ignis elicitur: cōſtat ſilice, è quo ignis atterendo elicitur: & ferro, quo ſilex atteritur percuſſu: vnde ſcintillæ decuſſæ, & in fomite, linteoq; concepto, exceptæ, flammam excitant. Igniarium dare quid ſit apud Senecam, *lib. de benef. 4. cap. 36.* declarat *in Chiliad.* Eraſm. Sp.

IGNIS & aqua. Veteres cum veram Dei creationem non ſatis perciperent, arbitrabantur his duobus elementis igni & aqua produci omnium animantium vitam. Ideo nuptiarum fœdera interuentu ignis & aquæ celebrabantur, vt teſtatur Scæuola *in l. pen. de donat. int. vir. & vx.* quem locum Accurſ. malè de tæda nuptiali intellexit, quæ alia quadam honoris ſolēnitate ſolebat nouæ nuptæ præferri. & ſeruus qui præferebat, dicebatur Prælucens. *Vide Bud. in fi. prior. Annotat. eandem pulchrè explicantem.* Sp.

IGNIS & aqua, *vide Aqua & ignis: item, Interdicere aqua & igni.* Et hac ipſa de re Lactantius *lib. de orig. errorum, 2. cap. 10.* [Subſtantia ignis, calor eſt, inquit: aquæ, humor] Rectè igitur Ouid.

Quippe, vbi temperiem ſumpſere humorque calorque,
Concipiunt: & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat: & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Alterum enim quaſi maſculinum elementum eſt, alterum quaſi fœmininum: alterum actiuum, alterum patibile. ideoque à veteribus inſtitutum eſt, vt ſacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera ſanciantur: quòd fœtus animantium calore, & humore corporentur, atque animentur ad vitam. Cùm enim conſtet omne animal ex anima & corpore, materia corporis in humore eſt, animæ in calore. quod ex ouium fœtibus datur ſcire: quos craſſi humoris plenos, niſi opifex calor fouerit, nec humor poteſt corporare, nec corpus animare. Exulib. quoque ignis & aqua interdici ſolebat, adhuc enim videbatur nefas, quamuis malos, tamen homines, ſupplicio capitis afficere. Interdicto igitur vſu earū rerum, quibus vita conſtat hominum, perinde habebatur, ac ſi eſſet, qui eam ſententiam exceperat, morte multatus: adeò iſta duo elementa prima ſunt habita, vt nec ortus hominis, nec ſine his vitam crediderint poſſe conſtare. Hæc Lactan. Hot.

IGNOBILITAS, hoc eſt, obſcuritas, humilitas generis, viris fortibus non eſt objicienda.

IGNOMINIA, quaſi nominis nota infamia. *de qua Seneca ad Albinam.* Hinc Ignominioſus, notatus infamia. Item, Ignominiæ cauſa miſſus, *l. ait Prætor. ff. de his qui notan. infamia.* Spieg. Hinc Ignominia dicta, quòd animaduerſio illa, ſeu notæ aſcriptio in nomine tantum verſatur.

IGNOMINIA ſoluti milites dicti, qui felici prælio, priori culpa correcta, & obliterata memoria dedecoris in eum, quo priùs erant, gradum reſtituti, priſtinam dignitatem recipiebant. Sp.

IGNOMINIATVS, apud Gellium, pro ignominia affectus. Antiquum & obſoletum.

IGNOMINIOSA miſſio eſt, quoties is qui militem è caſtris mittit, addit nominatim ignominiæ cauſa ſe mittere, *l. 1. ff. qui not. infam.* Hotom. & *Anton. Aug. lib. ſingulari ad Modeſtinum, l. 8. §. planè ignominia ff. de excuſat.*

IGNORANS Ius naturæ, ignorabitur à Deo, lege, & miniſtro eius magiſtratu. *37. diſt. cap. pen. in fi. 1. Cor. 14.* Ignorans ignorabitur. Prat.

IGNORANTIA eſt, cùm de facto, vel de iure nihil ſcio, nec inde aliquid ſuſpicor. *Lege Azonem in Summa.* Sp.

IGNORANTIA duplex, alia iuris, alia facti, *vt patet ex Rub. ff. de iur. & fact. ignor.* Ignorantia iuris alia naturalis, alia ciuilis. Facti, alia eſt eius facti, quod oportuit aliquem ſcire: alia eius quod non oportuit eum ſcire: ſicut Apoſtolus ait. *1. Corinth. 10.* [Si quis infideliū vocauerit vos ad cœnam, quidquid vobis appoſitum fuerit, comedite, nihil interrogantes. ſi quis vobis dixerit, hoc idolis immolatum eſt, nolite comedere.] Ecce, quòd vocatum ad cœnam, non oportuit ſcire carnes ſibi appoſitas, idolis fuiſſe immolatas, quod oportuit eum ſcire: ſicut ignorantia Iudæorum & reliquorum infidelium, qui ea quæ de Chriſto fuerant prænunciata, adhuc ignorant eſſe completa. Vnde à Iudæis adhuc exſpectatur venturus. *hæc ſubdiſtinctio probatur in c. turbatur. §. notandum. 1. q. 4. Ioan. Bello. Etym.*

IGNORANTIA, Paulus inquit, vel Iuris vel facti eſt, *l. 1. Item, in l. reg. eſt. de iur. & facti ignor.* Idem tradidit, Iuris quidē ignorantiam cuique nocere, facti verò ignorantiam non nocere. Exemplum pete *ex iam citat. l. 1.* Sp.

IGNORANTIA iuris naturalis, quod ad prima religionis erga Deū, & charitatis erga proximū, principia pertinet, neminem prorſus excuſat, ætatis & mentis compotem. qualia ſunt *in l. 1. l. 2. & l. Vt vim atque iniuriam eſt. §. 1. ff. de iuſt. & iur. l. 1. in princ. ff. quod quiſque iur. l. iure naturæ ff. de reg. iur.*

IGNORANTIA ſui pernicioſa eſt, vt oſtendit Plato *in Legibus ſuis.* Vereor, ne & nunc ſint quàm pauci, qui ſeipſos cognoſcant. Plautus tempora ſua taxans: Vix, inquit, in foro decimus quiſque eſt, qui ipſus ſe nouerit. Ad hominum, inquit Cicero, ingenij vitium pertinere poteſt, quando quis per ignorantiam non ſatis intelligit quid faciat, vel dicat: aut contra, vt ſi quis neſciat ea, quæ ad ſe attinent. Vulgò nominatur affectata ignorantia, quæ in facto proprio non excuſat. Iuxta Ariſtotelē differunt, quod peccat ignarus, & quod peccatur propter ignorantiam. Excuſabile eſt, vbi ſola ignorantia errati cauſa eſt: at vbi non ignorantia, ſed noſtra ignauia, aut cupiditas, errati cauſa eſt, ibi ignorantia non excuſat. Sp.

IGNORANTIA ſupina, quam Vlpianus cenſuit minimè ferendam, eſt factum ignorantis, quod Accurſius ad alienum duntaxat refert: non ſatis aſſecutus vim eleganter vſurpati à Iurecon. vocabuli, Supini. Plauſtra extant eiuſmodi vocum, quas ad eum modum ſe nudis bonarum literarum Interpres ille rectè aperuiſſe putauit. Tolerabilis eſt autem ignorantia facti alieni. *l. fin. ff. pro ſocio.* Sp.

IGNORANTIS & inuiti conditionem meliorem non facere poſſe, non deteriorem. *l. ſoluendo. ff. de neg. geſt.* Sp.

IGNORANTIS domini conditio deterior per procuratorem fieri non debet. *autor Paulus tit. de procur.* Sp.

IGNORARE dicimur, quod ſcire debemus, *l. 2. C. per quas perſ. nob. acq. item l. 2. §. 1. C. de rei vxo. action.* Tranſlatum ad perſonas, eſt non cognoſcere, ac parùm exploratum habere. Spieg.

IGNORATA, & quæ non ſunt, eodē modo iudicantur. Iā enim abſunt à cogitatione noſtra, quæ non apparent, & neſciuntur, quàm quæ omninò in rerum natura non ſubſiſtunt. *Conna. lib. 7. cap. 7. num. 8.*

IGNORATIO, ab ignorantia, ſignificatione non differt. Spieg.

IGNOSCERE, eſt, quæ iudicas punienda, non punire: *autor Seneca lib. de Clementia 2.* pro noxam remittere Vlp. vſurpat *in l. 2. §. vtriuſque legis reddit rationem ff. de noxal.* Ignoſcere tamen eleganter à Varrone, pro valdè noſcere accipitur. Ignoſcere omnibus & nulli, æquè crudele cenſet Seneca *cap. 2. lib. 1. de Clementia.* Sp.

IGNOTI iuris non eſſe. *C. de reuoc. ijs quæ in fraud. cred. l. ignoti.*

IGNOTVS, hoc eſt, incognitus, non viſus. Iuſtinia. [Non eſſe autem admittendam excuſationem eius, qui hoc ſolo vtitur, quòd ignotus patri pupillorum ſit, diui fratres reſcripſerunt,] *§. item propter inimicitias. Inſtit. de excuſat. tut.* Sic ignoti domini, *in l. 1. C. de Theſaur. lib. 10.* Sp. Sic Plaut. *in Trinummo.*

Is homo exornatur graphicè peregrinum in modum.

IGNOTA facies, id eſt, quæ non ſit viſa: non autem ignotus patri, id eſt, qui patrem non cognoſcit, *vt Ant. Ioan. & Pineæ, Chriſtophorus & Nauſea illac interpretati ſunt.* Aldobrand.

I L

ILICET, per [illegible] dicitur. Sic iudices de conſilio dimittebantur, ſuprema dicta quum præco pronuntiaſſet, ilicet: quod ſignificat Ire licet. Hæc Donatus *in Acciphu. Terent.* Dicebatur etiam in funeribus conſumpto cadauere, & collectis cineribus. vnde Vergilius *lib. 6.*

-- Dixitque nouiſſima verba,

id eſt, Ilicet: inquit Seruius. nam Vale dicebatur poſt tumuli quoq; peracta ſolennia. Idē, Varro dicit pyras ideo cupreſſo circundari propter grauem vſtrinæ odorem, ne offendatur populi circumſtantis corona, quę tamdiù ſtabat. reſpondens

fletibus

ſletibus præficę, id eſt, principi planctuũ, quamdiù conſumpto cadauere, & collectis cineribus diceretur nouiſſimum verbum, Ilicet, quod ire licet, ſignificat. Hot.

ILIKIA, id eſt, corporis magnitudo *in Euangelio Matthei.* Euſeb. *lib. 4. de vita Conſtantini*, & Dion. *lib. 54.* τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, vocat puberes, minores tamen viginti quinque annis. Prat. *Adde Cuiac. Obſeru. lib. 6. c. 3.*

ILICO, breuitatem temporis notat, *l. 1. §. Cùm adijcitur. ff. de verb. obligat. l. 17. ff. de vi & vi arm.* id eſt, excontinenti, **anſtundt/im fußſtapffen.** Sunt qui ſcribant duplici l. Interdum tamen non tempus, ſed locum ſignificat. Sp.

ILIENSES, dicti ſunt populi ab vrbe Ilio, clariſſima omnium quæ fuerunt in Aſia: vel ex eo, quod inde profecta eſt tota Romanorum nobilitas. *De quibus Calliſtrat. de excuſationib. l. non tantùm, &c.* Nebr.

ILLABORATVM, quod ſine labore & diligentia factum eſt.

ILLACHRYMARI. Calliſtratus *l. obſeruandum. de offic. præſid.* [Neque precibus calamitoſorum illachrymari oportet: id enim non eſt conſtantis & recti iudicis.] Sp.

ILLATA, ab inuectis quo diſtent, vide *l. & ſi non inducta. C. in quib. cauſis pignus tacit. contrah.* Albericus. Varij ſunt illationum tituli, veluti annonarum, tributorum, veſtium, quibus omnibus exigendis præſides prouinciarum vim & auctoritatem ſuam interponere debent, *l. iudices. C. de annonis & tributis lib. 10. l. miſſi opinatores. C. de exact. tribut. lib. eodem.*

ILLAVDATVS inculpato opponitur. Gell. *lib. 2.* de illo loco Virgiliano loquens.

Aut illaudati neſcis Buſyridis aras.

Sed enim, inquit, qui in omni re, atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus eſt, iſque omnium peſſimus, deterrimuſque eſt. Sicuti omnis priuatio inculpatum facit. Hinc Calliſtrato *in l. teſtium. de teſtib.* Inculpatus teſtis dictus, qui eſt exploratæ fidei, ac nulla vnquàm incõſtantia teſtimonii labefactatæ, & moribus probatiſſimis, & integræ famæ. *Ex Budæo.* Spieg.

ILLE in Pandectis, idem valet quod Græcis, ὁ δεῖνα, eoque articulo quælibet perſona, vel res cuius propriam appellationem commemorare nihil attinet, exempli gratia demonſtratur: quo in genere vulgaris lingua vocem [talis] vſurpat. Briſſ.

ILLECEBRA, omne blanditiarum genus, quibus allicimur, *l. quidam ignauiæ. C. de Decur. lib. 10.* Sp.

ILLAEDERE legem, pro infringere, & violare.

ILLEGITIMORVM, vt vtamur verbo, apud noſtros Doctores recepto, alij Inceſtuoſi vocantur: puta ex cognatis procreati. alij Nefarij: ex deſcendentibus ſuſcepti. alij Spurij, qui & Adulterini, ex adulterio nati. Hi niſi à principe, aut huius autoritate, legitimationis, vt vulgò dicitur, beneficium impetrauerint, à ſucceſſione parentum non tantùm excluduntur, *l. ſi adulterium. in princip. ff. ad leg. Iuliam, de adult. l. quinetiam ff. de ritu nupt. & §. ergo omnes. Inſtitut. eod. tit.* ſed alimentis etiam non cenſentur digni iure ciuili. *Auth. Quibus modis natur. effic. ſui. §. vlt.* At hæc, Roman. Pontif. iniquum cenſentes infantem à Deo creatum fame necari, præſtanda conſtituerunt, *c. cùm haberet. de eo qui duxit in vx. quam ante per adult. poll.* Spieg.

ILLEXERAT, pro perſuaſerat in ſententiamve attraxerat. Vlpia. *in l. 1. §. ſi omnes. de ventre inſpic.* [Vel ipſa eum illexerat, vt crederet.] Sic illices, veluti ſuaſores, *in Plauti Pœnulo*, Valla interprete, ſunt accipiendi. Propriè tamen ineſcare eſt, quod & pellicere etiam dicitur Sp.

ILLIBATVS quadrans, apud Vlpianum *in l. ſi filia nupta. §. Papinianus ait. ff. famil. erciſcun.* interpres, illibata ab intactis *in l. ſi qua per calumniam. C. de epiſco. & cleri.* hoc putat diſtare, vt illibata partem, intacta totam reſpiciant. Apparet tamen pro eodem poni, *l. fin. C. in quib. cauſ. reſtit. in integr. non eſt neceſſ.* quod & Alberic. noſter. teſte Old. non indoctus interpres iuris, admonuit. Sp.

ILLIBERALES & ſordidos quæſtus, *lib. 1. Offic.* cenſuit Tullius, eorum eſſe qui in hominum odia incurrunt: vt portitorum, & fœneratorum: itemque eorum, quorum opera, non quorum artes emuntur. *Alcia. in l. mercis. de verb. ſig.* Spiegelius.

ILLICENTIATVS, improbum vocabulum, *extat in Conſtitutionum. ext. de procurat.*

ILLICITE ædificare, id eſt, hoc quod dirui conſtitutiones iubent, *autore Vlp. l. 11. §. ſi quis illicite. ff. de legat. 3.*

ILLICITVM, quod non licet, & indecens eſt. Hinc Illicitè aduerbium, familiare Iuriſcoſſ. ac Impp. *in conſtit. Vide §. ſancimus. in Auth. de inceſt. nupt.* Sp.

ILLICITVM Licito opponitur, *l. 1. ff. de iuſt. & iu.* illicitumque dicitur, quod per leges, ſenatuſconſulta, edicta, conſtitutiones principum non licet: quod vetitum & prohibitum eſt. ex Briſſ.

ILLOTIS manibus negotium aggredi, eſt imparatum ac nõ ſatis inſtructum accedere. deducta locutione ex Deorum ſacris; ad quę ſine pręparatione (cuius pars erat manuũ ablutio) nefas fuiſſet accedere. Heſiod. *in lib. inſcrip.* ἔργα καὶ ἡμέραι, Μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον χερσὶν ἀνίπτοισιν, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν. Caius *l. 1. ff. de orig. iur.* [Deinde ſi in foro cauſſas dicentib. nefas, vt ita dixerim, videtur eſſe, nulla præfatione facta iudici rem exponere: quantò magis interpretationem promittentib. inconueniens erit omiſsis initijs atque origine non repetita, atque illotis, vt ita dixerim, manibus protinùs materiam interpretationis tractare.] id eſt, ſine præparatione, & præmunitione, atque anticipata quadam earum rerum cognitione, quę aditum ad iuris cognitionem patefaciunt, iamque muniunt. Hor.

ILLVM illius liberum eſſe volo. His verbis ſeruo libertas adſeritur, *l. ſi quis ita ſcripſerit. ff. de manumiſ. teſtam.* Sp.

ILLVMINARE, pro illuſtrem & inſignem facere, poſitum *in l. 3. C. de nat. lib.*

ILLVSIO, id eſt, deriſio. *Clem. vnica. de renunciatio. Io. Bello. Etymol.*

ILLVSTRARE, quod eſt, lucem & ſplendorem afferre, magis probatur eruditis, quàm Clarificare: quod hoc non inuentu facile ſit apud vetuſtos autores, præterquàm apud Virgil. de Fortuna, Nec quos clarificat, perpetuò fouet. Spieg.

ILLVSTRE & obſcurum, contraria. Nec ad perſonam tantùm, ſed & ad rem refertur, vt apud Ciceronem, Illuſtre domicilium.

ILLVSTRIS vir, pro magni nominis, vt Eraſm. Budæus, Alciat. nec enim imagines tantùm reſpicit. Noſtris placuit illuſtrem dici, vt quis mox ad Principis latus admotus eſt. Quales ſub D. Maximiliano fuere, Matthæus Langus Auguſtanus, Petrus à Mota Hiſpanus, Io. Collaureus Kirchenſis. Ia. Banniſius Dalmata, Andreas Burgus Mediolanen. Cyprianus à Serniem Tirolenſis, Ia. Villingerus Elſatius, Ioann. Rennerus Ehingius, Nicol. Zyeglerus Nordlingiacus, Gabriel Vogdus Campodunius: tum alij multi quos ob merita, Principis clementia euexit. Inter hos enituit Langus, de quo pluribus aliquanto egimus, & in comment. in Auſtriad. Bartolini, & in ſcholijs noſtris, *cap. 41. lib. 1.* Syluianarum contentionum, ſiue commentarij, quo Aeneas Syluius cum Antonij Panormitæ Alphonſinis dictis & factis, externorum & noſtrorum præcipuè Principum confert. Quatenus verò ad dictionem illuſtris pertinet, vide Angel. *in l. 1. C. de præpoſit. labor. lib. 12.* Spieg.

ILLVSTRIVM ſunt gradus quidam, alij maiores, alij minores. præfectus prætorio maior eſt magiſtro officiorum vterque tamen illuſtris. *Cuiac. l. vlt. de dignitatibus. C. lib. 12.* Sunt autem quinque gradus illuſtrium, de quibus vide ſupra *in dictione, Honorarij.*

ILLVSTRIS, titulus eſt dignitatis. *l. 60. l. 61. de decurion. lib. 10. C. l. vlt. C. de iuiur.* Tribuitur hic titulus Præfectis prætorio, Præfectis vrbi, Quæſtorib. Magiſtris militum, Magiſtris officiorum, Comitibus rerum priuatarum, Comitibus domeſticorum, Principibus agentium in rebus. *l. 32. C. de appell. l. 2. §. ſin autem. C. de temporib. appell. l. 6. C. vbi cauſæ fiſ. al. l. vnica. C. ne rei milit. Comitib. l. 11. C. de adſeſſorib. l. 8. C. de defenſor. ciuit. l. 1. C. de admo. diuerſ. ind. l. vlt. de decurionib. lib. 10. C. l. vlt. de ſuſceptoribus lib.* Ita illuſtrem dignitatem & illuſtrem adminiſtrationem in conſtitutionibus interpretabimur *l. 32. & l. 36. C. de app. l. 63. & 65. de decur. lib. 10. C.* & illuſtratus gradum *in l. 11. §. ſin autem vtraque. C. de iudic.* Et illuſtres perſonas *in l. 26. §. 1. C. de vſur.* Et illuſtrem mulierem *l. 5. C. ad Orphitia.* Erat autem illuſtrium dignitas omnibus alijs ſuperior, & omnes alias antecedebat, *vt apparet ex Nouell. de appellatio. & intra quæ temp. ad §. & ex l. vn. C. de raptu... comprobatur ex l. vlt. C. de ſportul. l. 4. C. Vbi ſenator.* Briſſ.

ILLVVIES, ſpurcitiam, immunditiam, fœtoremque oris notat. apud Trebatium *in l. qui clauum. de ædil. edict.* Sic enim legendum, vt admonuit Budęus: non Ingluuie, vt antiqui codices habent. Sp.

Si ILLVXERIT, id eſt, ſi probatū fuerit, *l. 10. C. de præd. minor.* Briſſ.

ILLYRICVM, pro Illiria regione, Epiri contermina: cuius deſcriptionem pete ex Vadiano, coſmographorum noſtræ ætatis principe. Apud alios reperies frequenter poſitum adiectiuè: pro quo noſtri Impp. Illyricianum vſurparunt. Sp.

ILLYRICANVS, id eſt, de Illyrico, regione Epiri: contermina, Italiæ propinqua. *not. in rub. C. de colon. Illyrica. lib. 11. C. Io. Bell. Etymol.*

ILLYRICVM fuit duplex, orientale & occidentale, quod Beatus Rhenanus obſeruauit, *ad librum de Noticia Romani Imperij.* Illyrici orientalis duæ ſunt diœceſes, Dacia & Macedonia. *Cuiac. ad l. id ab vnaquaque. C. de annon. & tribu. lib. 10.*

IMAM ceram appellat Suetonius vltimam partem teſtamenti, quoniam tabulis ceratis ſcribebant. Primùm autem ſcribebatur nomen teſtatoris, deinde hæredum. vnde Horatius:

Sic tamen vt limis rapias quid prima ſecundo
Cera velit verſu, ſolus, multiſne cohæres.

Primus enim verſus nomen habebat eius qui teſtabatur, ſecundus eorum qui inſtituebantur: Quia initium erat faciendum ab hæredis inſtitutione. alioqui etiam legata ante hanc inſtitutionem relicta & data, non valebant. quòd poſtea à Iuſtiniano correctum eſt: *vt not. in tit. de legatis. Connan. lib. 10. ca. 7. num. 1.*

I M

IMAGO, eſt collatio formæ cum forma, cum quadam ſimilitudine. Refertur non tantum ad picturam, & ceram, ſtatuas, & ad ea quæ fiunt ex marmore, ære, argento, & ſimilibus: ſed etiam ad notas, quibus ea quæ ediſcenda ſunt, notamus: Aſinius Pollio traditur fuiſſe autor imaginum ſcriptorum, in bibliothecis locandorum. Sæpius etiam imago pro nobilitate generis accipi ſolet. Hinc fumoſæ imagines, quæ à maioribus degenerant. & fermè nihil imaginis eorum habent. Atque imagines hæ ſtemmata vocabantur. Iuxta illud Sat. *Stemmata quid faciunt? Vide Budæum in Annot. 2. de Orig. Iur.* Socrates *cap. 41. Diſt. tripart.* ſcribit, imaginem CHRISTI fuiſſe, à Iuliano Auguſto deiectam. Albericus refert, ſe anno M.CCC.L. Romæ vidiſſe Saluatoris imaginem diuinitus pictam. Sp.

IMAGO iuris, Liuio *lib. 50.* Emancipatio, quæ venditionis inſtar obtinet. Prat.

IMAGINARIA coemptio Nonio fiebat, cum mulier ad maritum veniens, aſſes tres & vnum, quem manu tenebat, ei dabat velut emendi cauſſa. Prat.

IMAGINARIA dicuntur in iure, quæ non verè, ſed ſimulatò & dicis cauſſa fiunt. Hinc Vlpianus *in l. 16. de reg. iur.* [Imaginaria, inquit, venditio non eſt pretio accedente.] Idē *l. 4. §. 1. ff. de manum.* [Si ſeruus ab ignoto emptus ſit, poſtea autem pretium ſuum obtulerit, dicendum erit non eſſe audiendum. ab initio enim hoc agi debet, vt imaginaria fieret venditio, & per fidem contractus inter emptorem & ſeruum agatur.] Hinc Modeſtinus *l. contractus, 54. ff. de oblig. & act.* [Contractus imaginarij etiam in emptionibus iuris vinculum nō obtinent, cùm fides facti ſimulatur, non intercedente veritate.] *Sic l. 35. ff. de cont. empt. l. 1. ff. de quæſt. l. 46. ff. locat. l. 10. in fin. ff. de acq. poſſeſſ. l. 4. ff. de manu. l. 49. ff. de act. empt.* Hotom.

IMAGINARIA venditio, quæ paruo tempore apud emptorem duratura eſt. *l. 4. §. ſi ab ignoto. ff. de manum.* vnde autem illa irrepſerit, Ferrarius pulchrè oſtendit *in Comment. ad reg. Iur.* ex quibus ſatis conſtat, ipſum eſſe in eis, qui hodie profitentur apud nos iuriſprudentiam, rectè intelligendorum legalium textuum optimum magiſtrum. Equidem minore iam deſiderio ipſe teneor ſanctiſſimi ſenis Zaſij: quod videtur pares ei hæc ætas, ſi modò non ſuperiores, reliquiſſe, qui iuris ciuilis rectè tradendi functionem amplecti velint, & poſſint: quo tandem longa die, ille malè receptus docendi modus, vnà cum ſpurca barbarie, vt in cæteris diſciplinis iam felici ſucceſſu contigit, penitus profligetur. Spiegel.

IMAGINARIA igitur venditio eſt, in qua nummorum aliquid, ſpecie pretij numeratur, cùm reuera aliud agatur, quàm vt emptio contrahatur. *l. 55. de contr. emp. l. 1. §. diui fratres. ff. de quæſtio. l. 20. C. de donat. int. vir.* At apud Paul. *lib. 2. ſent. tit. 23.* Conſtantin. *lib. 3. Epit.* [illegible], ait, [illegible], &, vt mox ſubdit, [illegible]. Quarum definitionum exempla profert, quę illic vide. Eadem ratione & imaginarias eas locationes vocabimus, de quibus *in l. 46. ff. loca. l. 10. in fin. ff. de adquir. poſſeſſ.* Imaginarius & ille emptor dicitur, qui nomen dumtaxat alienæ emptioni accommodat, nihil de ſuo impendens. *l. 4. §. ſi ab ignoto. & §. ſiue autem. ff. de manumiſſ. l. 10. C. de diſtract. pign.* Imaginarium quoque colonum, ſubiectum quemdam coloni loco, qui re vera non conduxerat, Hermogenian. dixit *in l. 49. ff. de action. empt.* Imaginarios nuncios dicunt & Impp. repudia non verè & ex animo, ſed ſpecie tantùm & ſimulatione miſſa. *l. 3. C. de repud.* Et Imaginarias apochas *in l. 2. de annon. & tribut. in C. Th.* Briſſ.

IMAGINARIAE venditiones appellabantur etiam, in quibus nummus vnus, aut item alter, dicis cauſa, ad ſimilitudinem pretij, intercedebat, quemadmodum in emancipationibus, adoptionibus & teſtamentis fiebat, *vt traditur in §. præterea. Inſt. quib. mod. pat. poteſt ſolu. tit. de teſtam. in pr. l. vlt. C. de emancipat. l. vlt. C. de adopt. & à Caio lib. 1. Inſt. tit. 6.* ex Briſſ.

IMAGINARIA venditio, Qualis nam eſſet hæc imaginaria venditio, quæ in emancipatione requirebatur, nullus hîc tradit. Docet autem Caius *lib. priore Inſtit.* his verbis [Item per emancipationem filij ſui iuris efficiuntur: ſed filius maſculus tribus emancipationibus de poteſtate patris exit, & ſui iuris efficitur:] Emancipatio autem, hoc eſt, in manus traditio, quædam ſimilitudo venditionis eſt, quia & in emancipationibus præter illum, hoc eſt, certum patrem, alius pater adhibetur, qui fiduciarius nominatur. ergo iſte naturalis pater filium ſuum fiduciario patri mancipat, hoc eſt, manu tradit, à quo fiduciario patre naturalis pater vnum aut duos nummos, quaſi in ſimilitudinem precij accipit: & iterum eum, acceptis nummis, fiduciario patri tradit: hoc ſecundò & tertiò fit, quum fiduciario patri mancipat, ac tradit: & ſic de patris poteſtate exit. Quæ tamen emācipatio ſolebat ante Præſidem fieri: modo ante curiam faciēda eſt, vbi quinq; teſtes ciues Romani in præſenti erūt, & pro illo qui libripens appellatur, id eſt, ſtateram tenens, & qui ante ſtatus appellatur, alij duo, vt ſeptem teſtium numerus impleatur. Tamen cum tertiò mancipatus fuerit filius à patre naturali fiduciario patri, hoc agere debet naturalis pater, vt ei à fiduciario patre mancipetur, & à naturali patre manumittatur: vt ſi filius ille mortuus fuerit, ei in hæreditate naturalis pater, non fiduciarius ſuccedat. Fœminæ, vel nepotes maſculi ex filio vna emancipatione de patris vel aui exeunt poteſtate, & ſui iuris efficiuntur. Libuit autem hæc omnia referre, vt facilius intelligeretur modus emancipationis. nam alij, qui paucioribus verbis Caij ſententiam tradere conantur, non ſatis illam docere videntur, neque differentiam ſcribunt inter emancipationem maſculorum, & fœminarum, nepotumve. Theophilus & ipſe *ſub hoc tit.* pluribus verbis hæc eadem repetit, illud etiam addens, hanc manumiſſionem fieri ſolitam vindicta. Quod pariter tradere videtur Iuſtinianus *in l. vlt. C. de emancip. lib. & in conſtitutione, quæ digni. & Epiſc. fil. lib. à pot. pat.* quum ait illam imaginariam venditionem cum iniurioſis rhapiſmatis fieri conſueuiſſe: nam is, qui vindicta manumittebatur, virga quadam, vindicta appellata, percutiebatur, *vt docet Acron in Horat. ſerm. lib. 2. Saty. 7.* quam percuſſionem Iuſtinianus rhapiſma dixit, à verbo ῥαπίζειν, quod eſt virga cædere, vt ſcribit Heſychius, & ῥαπὶς dicitur virga. Quamobrem iure videri poteſt deceptus vetus illius Conſtit. interpres, qui colaphis hanc manumiſſionem fieri putauit, in quam etiam opinionem induxit Accurſ. Bal. Alciat. Holoandrum, & alios omnes, cum tamen nuſquam eiuſmodi emancipationis mentio fiat, quam etiam Accur. ſe non legiſſe teſtatur. *Ferran. lib. 2. explicat. in §. præterea, quibus modis ius pat. pot. ſol. c. 20.*

IMAGINARIVM contractum dicimus, non in hoc conſtatum, vt legitimus ſit, ſed quod ſub eo quaſi prætextu aliud habeatur actum: vulgò contractus ſimulatus vocatur, nullumque obtinet iuris vinculum. *autor Modeſt. l. contractus imaginarij. de act. & oblig.* Sp.

IMAGI-

Imaginaria donatio intelligitur, quæ fit accedente pretio: quòd hæc ex mera liberalitate ꝓficiſci debeat, *l.1. cum ſimil. ff. de donat.* Spieg.

Imaginaria ordinatio, *in auth. quomod. opert. epiſc. §.1.* Spieg.

Imaginationem, phantaſiam, & viceuerſa hanc imaginationem nominari, & eãdem eſſe functionem, quidam arbitrãtur: tametſi phantaſia expeditior & liberior imaginatione ſit, *quòd pulchrè declarat Hiſpanorum doctiſſ. Viues. lib 1. de Anima.* Spieg.

Imaginem remanere, origine rei ſublata abſurdum eſt, *l.1. in princ. C. de Latin. libert. toll. Monuit & Alberic.* Spieg.

Imagines Fumoſæ. Fuit etiam Ius imaginum apud antiquos, de quo multa Budæus *in Pandect.* quod aliquo pręclarè geſto magiſtratu & honoribus egregiè functis donabatur à Senatu. Cicero *in Piſonem,* [obrepſiſti ad honores errore hominum, cõmendatione fumoſarum imaginum] Fumoſas appellat bene antiquas: Quibus opponuntur ſubitæ imagines apud Plinium *in epiſtol.* pro recenti & nuper exorta nobilitate. [Neque ardentius, inquit, tu pronepotes, quam ego liberos cupio, quibus video à meo tuoque latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & non ſubitas imagines relicturus.] Ni magis placet, ſubitas interpretari non diu duraturas. *Connan. lib. 2. cap. 12. num. 8.* De iure imaginum vide infrà *ſuo loco. Ius imaginum, &c.*

Imagines Deo noluit fieri Numa. Primùm enim principium, mentem inuiſibilem, & increatam eſſe cenſuit. Proinde in centum & ſexaginta annis, in templis Romæ ſimulachrum corporeum nullum extitiſſe traditur. Quod & Euſebius *in libris de Euangelica præparatione,* ex ſententia Clementis teſtatur, opinatus, eam legem ex Moſi præceptis emanaſſe. *Ex commentarijs Zaſiani ad l. poſteriorem, de orig. iur.* At Chriſtianis diuorum imagines, imitationis, non adorationis exemplo proponuntur. Spieg.

Imaginis, hoc eſt, ſimulacri picti legatum, de tabula accipiendum non eſt. *autor Papinian. in l. ſi imaginem. de aur. & arg.* Spieg.

Imam aurem vellere, veteres dicebant, admonere: à priſco ritu ſumpta figura, quo in ius ducturi quempiam vellicabant: atteſtantes eum, quem quaſi teſtem meminiſſe volebant. *Vide Eraſmum in Chiliad. & Alciat. in l. ſubſignatum, de verb. ſignif.* Spieg.

Imbecillitas infantiæ, apud Impp. *in l. vnica. C. ſi ſec. nup. mul.* vt apud Cicer. ætatis imbecillitas. Refertur & ad ſpiritum & ad corpus, ſicut Imbecillius. Spieg.

Imbuti ſerui artificijs, apud Vlpianum *in l. ſi ſeruus pigneratus. de pign. action.* Notum eſt, Imbuere, etiam inſtituere, docere, & formare ſignificare. Inde Imbutum literis & moribus dicimus, pro inſtituto. In mala quoque re id verbum vſurpamus. Nam Imbuere ſcelere, odio, veneno, ſanguine, crudelitate, dicimus. Spieg.

Imbrices ſunt quadræ fornaceæ coctiles, ex acerato, cretaceoque confecti ad tectum ſcandulare ſeriatim tegendum, munimentoque quàm accommodo imbribus arcendis, à quibus amoliendis, dicti, vt reor, imbrices. Plinius 11. *lib. nat. hiſtor.* Follis vtique linguam eſſe ſcribit imbricatæ aſperitudinis. Imbricatum Vitruuius intelligere videtur morſiunculis denticulatis pectinatim deuinctum, ſic ſcribens *lib. 2.* [Incerta verò cementa alia ſuper alia ſedentia inter ſe imbricata non ſpecioſam, ſed firmiorem, quam reticulata præſtant ſtructuram.] *Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Domitium. lib. 2.*

Imitari, eſt ſimile quid facere: Aemulari exemplũ, eſt paria facere, & æquare. Spieg.

Imitari chirographum, hoc eſt, adulterare, capitale crimen eſt. Titius Cæſar profitebatur ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe: quòd imitatio huiuſmodi erat ei facillima. Cæſar Maximilianus ſymboli ſui imitatorem, Erardum à ſylua, poſt amputatam dextram, vltore gladio puniuit, frequenti curia apud Laureacum. Spieg.

Immania lucra, vt Cicero, immanes pecunias, Martian. dixit, *in l. per Illyricum. ſic autem legendum apud Alberic. C. de cohort. lib. 12.* Spieg.

Immanitas eſt, quum iudicio atque ingenio humano abiecto, ferinum ſumitur. Extat elegans Iouiani Pontani libellus de Immanitate: in quem ſcholia ſcripſimus. Spieg.

Immaturum, olim propriè de fructibus aut frugibus dicebatur, cum ante tempus decerpuntur colliguntur ve. Vlpian. [Si oliuam, inquit, immaturã decerpſerit, vel ſegetem deſecuerit immaturam, vel vuas crudas, Aquilia tenebitur] *in l. ſi ſeruus ſeruum. ad leg. Aquil.* Spieg.

Immatura mors eſt, quæ ante extremam ſenectutem accidit. *autore Cicer. in lib. de ſenectute.* Spieg.

Immatura virgo *in l. 25. ff. de iniur. l. 32. §. ſi. quis ſponſam. ff. de donat. int. vir. Et apud Paul. lib. 1. ſenten. tit. 13.* id eſt, nondum viripotens, *l. 1. §. impubes. ff. de S. C. Silania. l. 38. §. qui nondum. ff. de pœn. l. 65. ff. de donat. int. vir.* Sueton. *in Tiber. cap. 61.* [Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas eſſet virgines ſtrangulari, vitiatæ priùs à carnifice, dein ſtrangulatæ.] *quod & Tacit. lib. 5. narrat.* Tertull. etiam *in lib. de virginib. velandis* immaturè compreſſam dixit, quę antequam viripotens eſſet, corrupta eſt. Dicitur autem immatura virgo ante duodecimum annum, metaphora ducta à fructibus, a quibus & acerbam virginem eodem ſenſu dixit Varro Agathone, vt eſt apud Nonium. [Maiores, ait ille, noſtri aures virgines acerbæ venereis vocabulis imbui noluerunt.] Huic contraria eſt matura virgo & viripotens ac nubilis.
Et, vt Virgilius ait:

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Horat. *in 3. Odar.*

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo. ----

Hanc ὡραίαν Græci vocant, Gellius vertit tempeſtiuam. *lib. 6. c. 8.* [Si ſponſa in domum quaſi mariti Immatura ſit deducta,] *l. 33. §. ſi quis ſponſam. ff. de don. int. vir. & vxor.* id eſt, minor 12. annis, *vt ibid. & l. 4. ff. de ritu nupt. l. 13. §. ſi minor. ff. ad leg. Iul. de adult.* Immaturam quoque ſiluam, & oleam dicimus, quæ intempeſtiuè cæditur, *l. 18. ff. quod vi, aut clam. l. 17. §. ſi oliuam. ff. ad leg. Aquil. l. 48. in fin. ff. de vſufr.* Briſſ.

Immenſum, quod præ magnitudine mẽſurari non poteſt. immenſo mercari, immenſum pretiũ, immenſo plus, obſeruatæ ab eruditis locutiones.

Immerita gratia, quæ non debetur illi cui refertur.

Imminuere maieſtatẽ. Cicero: [Si maieſtas eſt amplitudo ac dignitas ciuitatis, is eam minuit, qui exercitũ hoſtibus popul. Roma. tradidit.] Inde læſæ maieſtatis, & imminutę autoritatis crimina. *de quibus Bud. in prioribus annot.* Spieg.

Imminuere virginitatem, quo eo quod eſt, vitiare virginem. Spieg.

Immiſcere, verbum eſt propriũ eorum hæredum, qui ſui ſunt: cùm hæreditatem ſuam amplectuntur. Cum enim non aliunde accedant, ſed in familia ſint, Adire non dicuntur, ſed Immiſcere, *l. impuberibus, 11. & l. cum bonis, 87. ff. de acquir. hered. l. 3. § ſin. l. 7. § non ſolùm. ff. de minor. l. 8. & l. 10. C. de iur. delib.*

Immiſcere igitur ſuorum hæredum eſt, Adire extraneorum: eaque ſententia diſtinguuntur *in l. 6. § ſi filium. ff. de bon lib. l. 7. § reſtitutus: ff. de minorib.* Hotom.

Immiſſum dicitur, quod ita immittitur, vt in alieno requieſceret. vnde & ſeruitus tigni immittendi nomen ſumpſit. Proiectum autem eſt, quod proiectum extra parietem, vel ædificium, nuſquam conquieſcit: qualia ſunt mœniana & ſuggrunda. *Alciat. de verb. ſignif. Connan. lib. 4. cap. 9. num. 4. Coraſ. ad l. ſi intercedat. num. 2. ff. de ſeruit.* Dupliciter autem immitti in meum poteſt. Aut enim directò, aut ex obliquo immittitur. Prior immiſſio fit vel connexim: vt cum trabes, tignaque in parietem, in murũ meum immittuntur aut appenſim, ſeu proiectitiè, dum protecta, ſuggrunda in ædes vicini immittimus, *argu. l. malum. §. inter. de verb. ſign.* Ex obliquo immittitur, vtpotè ſi ex ædificio meo fornax iuxta parietem tuum poſita, fumum emittat, vel fiſtulæ aquam, aut balnea humorem. de qua immiſſione Iuriſconſ. diſſeruit *in l. ſicuti. §. Ariſto. de oper. non. nunc. & in l. quidam Hybernus. l. fiſtulam. ff. de ſeru. vrban. præd. Cætera pete ex Zaſianis Intellectibus.* Spieg.

Immittere, pro eo quod vulgo, ſubornare aliquem dicimus. Spieg.

Immittere feneſtras. *vide Feneſt. immittere.*

Immittuntur etiam quæ non imponuntur: vt

cloaca, ſtillicidium, aqua, flumen, *l.1. ff. de cloac. l. 1. §. item ſciendum. ff. de aqu. & aqu. plu. l. 8. ff. quemadm. ſeruit. amit.* Hot.

IMMO, coniunctio, quæ apud veteres ſignificabat prorſus, quaſi ex infimo. Nunc verò ſignificat, quin potius, *l. Lucium, imò Pamphilus.* Vim eius *in 1. conſtit. C.* Bartolus indicat. modò corrigit, modò addit, modò copulat, modò continuat, *l. imò. de leg. 1. l. Stichus. ff. de manum. teſtam. l. imò. ff. de liber. cauſ. vide Alberic.* Spieg.

IMMO etiam pro adeptione ponitur in teſtamentis. Idem dici poteſt in tutelis, in legatis, & in fideicōmiſſis. *Cuiac. ad Africanum tractat. 4. num. 53.*

IMMOBILES res, (vnbeweglicþe/ ligende güter) *l. 25. ff. de vſurpat. & Inſtitut. de vſucap. l. 15. ff. qui ſatiſd. cog.* hæ & Res ſoli, dicuntur, ſeu ſolo contineri, veluti prædia, fundus, Domus. ἀκίνητα eodem Græci dicunt. Opponuntur, Mobiles res, (beweglicþe/ farende güter.)

IMMOBILIA dicuntur inuadi, mobilia verò rapi. *§. penultim. Inſtitut. vi bon. raptor. & gloſſ. in l. 1. de condiction. triticaris.*

IMMODICA, ſeu (vt vocant) immenſa donatio viſa eſt olim vltra ducentos aureos, deinde vſque ad trecentos permiſſa: tandem ad quingentorum aureorum quantitatem extenditur, *l. ſancimus. in princ. l. data. l. ſecundum, & l. ſi quis in fin. C. de donat.* Spieg.

IMMODICO pretio vendere, & non vendere, eadem ſunt, *l. non dubium. in fin. de leg. 3.* Spieg.

IMMOLITVS, inædificatus. Verbum hoc vſurpatur in lege Peducea *de Limitibus,* [Ne quis eos limites decumanos obſepito, néve quid in eis immolitum, néve quid ibi poſitum habeto.] Item apud Liuium *lib. 39.* [Aquam publicam omnem in priuatum ædificium aut agrum fluentem ademerunt, & quæ in loca publica inædificata, immolitave priuati habebant, intra dies 30. demoliti ſunt.] Hot. *vide inædificata.*

IMMORARI, eſt multum temporis inſumere.

IMMORTALITER, pro perpetuò.

IMMVNES & liberæ ciuitates, quæ nullum vectigal pendunt. *Vide l. vlt. ff. de cenſib.*

IMMVNIS, qui nullo fungitur officio. liber ab onere publico, qui vel ætate, vel alio priuilegio præſtare munia non tenetur. Autor Feſtus. Immunem item vocant Latini, quem ἀσύμβολον Græci, nempe eum qui nihil confert ad conuiuium. Spieg.

IMMVNIS res. Dubium non eſt, quin res immunes, liberas, & ab omni onere obligationeque vacuas appellauerint veteres. Idque ex Saluiano ſatis poteſt intelligi, qui ſic *de prouidentia Dei. lib. 4.* ſcribit. [Ecce enim remedia pridem nonnullis vrbibus data, quid aliud egerunt, quam vt cunctos diuites immunes redderent, miſerorum tributa cumularent: vt illis demerentur vectigalia, iſtis vt adderentur noua?] Immunibus rebus, res munes contrariæ ſunt. Nam cum ſic m *in Mercatore* Plautus ſcriberet:

Dico eius pro meritis gratum me ac munem fore.

nónne idem eſt, ac ſi dixiſſet, pro eius meritis illi me obligatum agnoſco? Quamobrem, quod de re cauſa vectigalis muni ſcribit Papinianus, hoc rectiſſimè interpretabimur: Si vnus ex pluribus hæredibus rem cauſa vectigalis munem, hoc eſt, rem vectigalis cauſa, fiſco obligatam ſurripiat, ideo portiones cæteris non auferri: quòd dolum, fraudem & furtum vnius ex cohæredibus redūdare in aliorum cohæredum perniciem ac detrimentum, non ſit æquum. verùm ſurripientis portio non dubiū eſt, quin fiſco applicetur. Atque ita quidem mihi videtur. *Renard. var. lib. 3. cap. 2.*

IMMVNITAS, exemptio & vacatio munerum & onerum. Nam munus etiam onus ſignificat, quod cum remittitur, vacationem militiæque muneriſque præſtat. *Connan. lib. 5. cap. 9. num. 2. lege elegantes tit. & tract. de Vac. & excuſ. mun. & de iure immunit.* Cùm quis olim apud Hebræos duxiſſet vxorem, donabatur ei immunitas vnius anni ab omnibus muneribus. Sicut hodie quoque plæræque ciuitates hunc honorem rectè præſtant matrimonio, vt primo anno exemptionem habeat onerum publicorum. Spieg.

IMPAR matrimoniū Vlpiano *epitom. tit. 6.* quum maior quinquagenario minori quinquagenario nubit. Eo alludens Apuleius, *lib. 6. Aſini aur.* [Iam faxo, ait, nuptias non impares, ſed legitimas, & iuri ciuili congruas.] At Boethius *in Topica* impar matrimonium vocat, cum ciuis Romana peregrino, vel ſeruo nubit. Prat.

IMPAR matrimonium etiam illud dicitur, cum is qui adhuc eſt ad generandum habilis, nubit ei, quæ pariendi tempus exceſſit, aut contrà. Namque eiuſmodi nuptiæ non valebant. ſanè quidem impares dicebantur, & ſi qui inde naſcebantur liberi, matris non patris conditionem ſequebantur. Idcirco non excuſabant à pœna legis Papiæ, neque tribuebant ea priuilegia quæ maritis concedebantur. At Iuſtinianus inſtituit, vt etiam iſtæ nuptiæ legitimæ eſſent, & ius mariti præſtarent, ex quo iuſtum fuit, vt ſi qui prouenirent liberi, quamuis iſta hac ætate rarò accidant, legitimi eſſent, &c. *Connan. lib. 8. cap. 1. num. 6.*

IMPATIBILE, quod ferri non poteſt, ſiue tolerari, Incompatibile, vox à barbaris ficta.

IMPEDIMENTA, dicuntur ſarcinæ, quæ neceſſariæ ad vſum vitæ feruntur. veluti quæ arcis (in reiſtruhen.) muli, aut hippoperis, equi vehunt. Hippoperas Seneca appellat culeum ſcorteum, quo veſtes, aliaque eiuſdem generis in equo vehuntur. Itali vulgò, quos nos ſequimur, Valliſiam appellant. Spieg.

IMPEDITVS is dicitur, qui pedes habet intricatos, & ita alligatos, vt progredi non poſſit. *vide ſuprà, expedire, Connan. lib. 9. cap. 5. num. 8.*

IMPENDERE, imminere eſt, *l. 1. §. ſi arbor. ff. de arbor. caeden. l. 1. C. de interd. l. 4. §. ſi fundus. ff. ſi ſeru. vind.*

IMPENDERE, erogare, expendere, & ſumptum aliquem facere ſignificat, *l. 12. §. prætor. ff. de relig. l. 55. §. 1. ff. de ...* ex Briſſ.

IMPENDIA litis, ſunt in litem facti ſumptus, (die gerichtskoſten) *l. 46. §. litu. ff. de procuratoribus. l. 8. §. vlt. ff. rer. amot.* Impendia valetudinis, impendia cibariorum, in curationem ægri exhibitionemve ſerui factæ expenſæ. *l. 45. ff. de vſufruct. l. 18. §. poſſunt. ff. commodat.* Briſſ.

IMPENDIOSVS, qui plus æquo impendit & conſumit quàm par eſt.

IMPENDIVM, Varro *de ling. lat. lib. 4.* ſic expoſuit: Compendium, quod cum compenditur, vnà ſit. à quo vſura quòd in ſortem accedebat, impendium appellatum: quæ cum accederet ad ſortem. ex vſu vſura dicta, vt ſors quod ſuum ſit ſorte. Et *lib. 5.* Ad hoc pecunia, quæ in fœnore, ſors eſt. impendium quod inter ſe iungat. Apparet ex his, impendium eſſe pecuniam quæ impenditur alicui, vt fructum afferat. Cicero *ad Attic. 6.* [Itaque vt tutela cogito me abdicare, aut, vt pro Glabrione Scæuola, fœnus & impendium recuſare.] Sic impendium dicitur, quod in agro ſeritur. Idem *in Bruto.* [Seremus igitur aliquid, tanquam in inculto & derelicto ſolo: quod ita diligenter colemus, vt impendijs etiam augere poſſimus largitatem tui muneris? modò idem noſter animus efficere poſſit quod ager, qui cum multos annos quieuit, vberiores afferre fruges ſolet.] Quæ cùm ita ſint, videndum in illo loco libri de ſenectute, ecquid aptius legeretur IMPENDIVM, quàm IMPERIVM. Habent enim rationem cum terra, quæ nunquam recuſat imperium: nec vnquam ſine vſura reddit quod accepit. Impendium autem Zeno Imper. Græcus ἐμφύτευμα in iure ciuili appellauit. Hotoman. Impendium præter vulgarem ſignificationem vſuram (vt iam dictum) ſignificat Varroni & Ciceroni, vt non malè *ad l. Titium. §. alterò. ff. de adminiſt. tut.* cum vſura non compendium dicitur pupillo præſtandum, dixerit quis, Impendium præſtandum, non compendium. Significatur etiam eo nomine munus, licet perſonale ſit, non patrimoniale, id eſt, ſine vlla gerentis impenſa, *l. 6. ff. de legation.* In impendijs legationum, quæ ſolo miniſterio obeuntur. Mart.

Impendijs vitam principis adnumeres.

Cuiac. obſeru. lib. 11. cap. 36. prope fin.

IMPENSAE funebres, omne æs alienum excedunt. *l. pen. ff. de relig. cum ſimil. quæ ab Alber. citantur.* Spieg.

IMPENSARVM ſpecies ſunt tres: Quædam enim ſunt neceſſariæ, quædam vtiles, quædam verò voluptuariæ: Neceſſariæ hæ dicuntur, quæ habent in ſe neceſſitatem impendendi, *l. 1. ff. de impenſ. in res dot.* Et, vt Paul. ait, quæ ſi factæ non ſint, res aut peritura, aut deterior futura ſit. *l. 79. ff. de verb.*

ff.de verb.ſignif. Quibus ferè verbis & Vlpianus eaſdem impenſas definiuit *Inſtit.tit.6.* Idem etiam *lib.5.Regul.* Impenſas neceſſarias eſſe ait, quibus non factis dos imminuitur: veluti aggeres facere, flumina auertere, ædificia vetera fulcire, itemque reficere, arbores in locum mortuarum reponere. *l.14.ff.de impenſ.in res dot.* Cibaria ergo mancipijs dotalibus data, item modica ædificiorum refectio & agrorum cultura, in ſpecie neceſſariarum impenſarũ ſunt, quamquam his dos vt alijs impẽſis, quæ extra tutelam neceſſariam fiunt, non minuatur, cùm res dotales vir ſuo ſumptu tueri debeat, *l.penult. & vlt.ff.de impenſ.* Alia exempla colligi poſſunt ex *l.1. l.2. l.3. & l.4. ff.de impenſ. in res dot. l.7.§.vlt.ff.ſolut.matr. l.39.ff. de hered. petit. l.8.ff. de pignor. action.* Vtiles impenſæ ſunt, quæ cum meliorem dotem faciant, deteriorem eſſe non ſinant, ex quibus reditus mulieri adquiratur, *l.79.ff.de verb.ſignif.* vel, vt Vlpianus *in Inſtitut.* ait, quibus non factis quidem deterior dos non fuerit, factis autem fructuoſior effecta eſt: veluti ſi oliueta, vineta, arbuſta, paſtina, ſtercorationes fiant, *l.14.ff. de impenſ. in res dot. l.39.ff.de petit.hered. l.vlt.ff.de pact.dot.* Voluptuariæ ſiue voluptuoſæ ſunt, quæ ſpeciem duntaxat ornant, non fructum augent. Quibus omiſſis neque deterior res fieret, neque factis fructuoſior fit: vt ſunt viridia, picturæ, tectoria, balnea *d.l.79. & l.14. in fin. ff.de impenſ.in res dot. & Vlpian. in Inſtit. & Caius in l.39.ff. de petit hered.* Impenſum pretium pro magno Liuius dixit. vnde & impenſè aduerbiũ. Briſſ. *Confer Menoch.de arbit.iud. lib.2.caſ.258. per totum, vbi eleganter & latè tractat de differentia ſeu qualitate impenſarum.*

Imperantes, quod Alphenus ægrotos vocat, non immeritò videatur nouum: ſed eam rationem habuit, quod ægri medicis quodammodo imperant, quos accerſiri iubent: quibus omnia verbis quidem & ſpecie condonant medici, iratos placant, vitæ deſperantes conſolantur, recuſantibus non inſtant, ſed cedunt ad tempus. poſt blanditijs eos alliciunt, & nihil non ad eorum gratiam loquuntur aut faciunt. Quod ſi etiam iſta dirigemus ad veritatẽ, certè non alij ſunt medici, quã miniſtri quidam atque adiutores naturæ, cui omnibus in rebus parere & obedire debent. Deinde conſideratione hoc quoque dignum eſt, quod apud Romanos, medicinæ qui dabant operam, aut ſerui erant aut liberti, libertinæque conditionis homines ea ars, neque liberalis, neque ingenuo homine digna habebatur. At Mercenariorum omnium hodie apud nos is eſt loquendi modus, dum ſignificare volunt, à nemine ſe vocatos fuiſſe ad operas: vt dicant nemo mihi quicquam hodie imperauit. Nonnulli tradunt imperantes dictos eſſe Alpheno ægros, quaſi parentes, quod medicis parere debeant, & eo ſenſu dictum illud Ciceronis *ad Piſon.* interpretantur: Nempe ædes ad imperandum, vel ad parendum potius, Sic enim antiqui loquebantur. At mihi videtur notare Tullius morem veterum, qui quem ſibi regem creaſſent, his illum verbis admonebant, officij & diligentiæ ſuæ vt meminiſſet, Se non tam ad imperandum vocari, quàm ad parẽdum. Paret enim & ſeruit ſuis, quiſquis eſt verè rex & regio dignus nomine. Affertur in eandem ſententiam Saluſtij locus. [Iugurtha, inquit, vbi armis viriſque & pecunia ſpoliatus eſt dum ipſe ad imperãdum Tiſdium vocaretur, rurſus cœpit flectere animum ſuum.] Sed ego mendum eſſe ſuſpicor, legendumque ita: [ad imperatorem Tiſdium vocaretur.] Aut ſi nihil de antiqua lectione mutare permittitur, ita locum hunc explanandum eſſe arbitror, vt vocatus ſit Tiſdium ad imperandum, id eſt, vt imperaret, & Tiſdium regeret, vt eo nomine perſuaderetur ad veniendum, quaſi non ſeruiturus, ſed ibi regnaturus: aut verò ad audiendum & intelligendum, quod ſibi erat imperandum, &c. *Connanus lib.2.cap.8. num.2.*

Imperantes *in l.20.ff.de oper.liber.* Paſſiuè accipiendum autumat A. Alc. *lib.7. parerg. cap.13.* pro ijs qui parent, quod improbat F. Duarenus *lib.1. diſput.cap.54.* aitque actionis ſenſu accipi, qui hac de re diſputat fuſiſſimè.

Imperator olim dicebatur etiam poſt bellum, dux exercitus, re feliciter geſta: ſcilicet referens hoc honoris nomen, quoniam optimum militiæ ſuæ exemplum dediſſet. Idem obſeruabatur ijs, qui fœderis feriẽdi prouinciã vtiliter expediuiſſent. De hoc enim Plinius accipi vult, *lib.7.cap.26.* dum laudes Pompei recenſens, [Toties, ait Imperator, ante quam miles.] Cicer. *Philip.4.* [Faciam igitur, inquit, vt Imperatores, inſtructa acie, ſolent, quanquam paratiſſimos milites ad præliandum videant, vt eos tamen adhortẽtur.] Nunc verò nomen Imperatoris tranſlatum eſt ad ſignificandã ſacroſanctam Romani Principis dignitatem, vt in titulis Iuſtiniani Cæſaris & noſtrorum Principum maximorum. Prat.

Imperator, Pater patriæ, Auguſtus, Pontif. Max. à Senatu populoque Roman. appellabatur. Hic delectum faciebat, milites cõſcribebat, pecunias colligebat, hoſtibus bellum indicebat, &c. *Alciatus de Magiſtr. Roman.* Veteres ſcriptores honorificentiſſimè locutos eſſe de imperatoribus ſatis indicat Tertullianus, *in de Corona Militis, & ad Scapulam.* Quin & ætate D. Hieronymi obſeruatum eſt, tantam etiam Imperatorum autoritatem fuiſſe Romæ, vt illorum literis, Orientis atque Occidentis Epiſcopi Romam contraherentur, ac non potius Roman. Pontificis: præſertim, cum Conſtantinus iam Syluestro ceſſiſſet Imperium. At poſt, iam prouectioribus rebus Chriſtianis, parcius loquuntur poſteriores ſcriptores. Pighius, mirus aſſertor poteſtatis Papalis, contẽdit Imperium noſtrum, quod autoritate Eccleſiaſtica cœpit in Carolo magno, magis legitimum eſſe, quam illud vetus, quod cœpit in Iulio: atque perinde pendere ex Romanis Pontificis iudicio: non contrà. At moribus noſtris receptum eſt, iam olim Imperatorem verum fieri, qui Septemuirorum Germaniæ quos Electores vocamus, ſuffragijs, Cæſar, hoc eſt, Romanorum Rex deſignatus eſt, *vt latius apud Ligurinum indicauimus. lib.2.* Huic communi calculo doctores vniuerſum orbem de iure ſubijciunt, *l.deprecatio. ad leg.Rhod.de iactu.* Ab eis tamen Alciatus diſcedit *in l.cunctos populos. C. de ſumm.trinit.* indicans, ſi quandoque Imperatores orbis dominos ſe appellent, id vel per hyperbolen accipiendum eſſe, vel eorum dictis minimè credendum: quia in cauſa propria, olim nomen Imperatoris, qui cauſa gerendi belli eligebantur, re bene geſta, conſequebantur, *adnotauit. C.L.Cantiunc. in proœmium Inſtit. Ciceronis Philipp. vlt. & Valter. aliquanto copioſius.* Eratque etiam olim Cæſaris nomen atque dignitas ſublimior, quàm Imperatoris, *vt Leonard. Aretinus oſtendit.* Porrò de Electorum inſtitutione, lege, ſi vacat, quæ annotauimus *ad dictionem Librum.* Appellantur autem Imperatores Auguſti, quaſi religioſa veneratione ac obſeruatione digni, & bonis augurijs ad modum profuturi Romanæ ditioni gubernandæ: ſicut vbique in titulis Iuſtiniani, & apud Iuriſconſultos intelligendum eſt: non ab augendo, vt Accurſius, totius antiquitatis ignarus, comminiſcitur, teſte Oldendorp. Quo verò Imperatores à Cæſaribus & Auguſtis differant, annotauit *in Tacitum* Alciatus, & noſter Rhenanus. Sed obſeruandum eum, quem vetuſtiores Cæſarem dixère, nos regem: & rurſus, quem illi imperatorem, nos Cæſarem compellare. Videtur autem mihi Iuſtinianus id prænominis retinuiſſe: quòd hoc quinque Principes Conſtantinopolitani, continua ſerie eum præcedentes, vſurpaſſent: quod vel priuatis licet, *vt docet gloſſ. in l.facta. §.ſi in danda. ff. ad Trebell. & conſtat per eos, quos citat non paucos autores Neuizanus.* Fl. Val. Martianus. Fl. Val. Leon. Fl. Val. Zenon. Fl. Val. Anaſtaſius. Fl. Val. Iuſtinus, cui nepos ex ſorore Iuſtinianus ſucceſſit. Opinatur & doctiſſimus vndequaque Alciatus Imperatores Orientis Flauij prænomen ſolitos ſibi addere ob Conſtantini magni memoriam, qui huiuſmodi fuit prænomine: verùm id, vt moris eſt, ante nomen adſcribebant: vt cum dicitur, Flauius Iuſtinianus Cæſar. Vnde quod ſequitur in Iuſtiniani titulo (quem nobis reſtituit primus idem Alciat.) non Flauius, ſed Saluius eſt, à Saluis barbaris deuictis: quos veriſimile eſt veteribus fuiſſe Baſternas. De his populis vide Ioachim. Vadianum eruditiſſimũ & ſingulare ætate noſtra decus, in nunquam ſatis laudato opere, cui titulus eſt, Epitome trium terræ partium. Satis autem conſtat, parentes Iuſtiniani obſcuro loco ortos. Nec ignorandum, quòd Impp. Ludouicus eius nominis I. cognomento Pius, Henricus primus. Ottho item primus, ſi Alberico credimus, ſedulo venerandæ antiquitatis ſcrutatori, ceſſerunt priuilegio Romani Pontificis eligendi: quod illi propter ſchiſmaticos, Imperio contulerant: quod tamen (vt vtar ipſius Alberici verbis)

facere non potuerunt in præiudicium Imperij & ſucceſſorum. Nec hic tantum vir ille, de Imperatoris autoritate ſentit egregiè. Obiter admonendum hic putaui, Ludouicum Regem Germaniæ, Imperatoris Arnulfi filium, cui in Imperio ſucceſſit, nonnullis alioqui eruditiſſimis viris, contra fidem hiſtoriæ accipi, qui Veronæ captus à Berengario, cæcatuſque fuerit. Siquidem hic Ludouicus Italis ſolo nomine Auguſtus, obijt anno ſalutis noningenteſimo duodecimo. hoc autem Ludouico cognomini, vnde error irrepſit (iuſta ſummi Dei vindicta) accidit, filio Boſonis: qui Caroli Calui neceſſarius fuit. Nam is poſt defunctum Cæſ. Ludouicum, quòd ille maternus eius auus fuiſſet, adductus ſpe Italici regni, Auguſtique nominis, ſub annis imperij Cæſ. Conradi primi Oſtrofranci, ex genere maſculino Caroli magni, apud Germanos poſtremi, in Italiam contra Berengarium tranſcendit: à quo prælio victus, vita tamen donatur, ea lege, iureiurando firmata, vt Italicis rebus deinceps temperaret. Sed quum vix ille annũ conquieſcens, contra iuriſiurandi religionem hoſtis repeteret Italiam, à Berengario iterum captus, luminibus priuatur, anno quarto ab exceſſu dicti regis Ludouici Auguſti: cui Italici Annales Imperatoris nomen detrahunt, quòd Romanus Pontifex non eſt diademate cinctus. Sp.

IMPERATOR, apud Iuſtinianum, in Nouellis græcis, eſt *αὐτοκράτωρ*. Ita autem poſterioribus temporibus Imperator dictus eſt Princeps Romanus. Olim verbum erat caſtrenſe & militare, quo dux exercitus poſt aliquam inſignem victoriam donabatur à militibus, vt cum Pompeius in Africa ſuperaſſet Domitium. Scipio in Hiſpania reijciens oblatum regis nomen, teſtatus eſt, id quod alibi magnum erat, Romæ exoſum & intolerabile eſſe ſibique maximum videri nomen Imperatoris. Dion. *lib.33.* pluribus verbis explicat, quomodo Iulio tributa ſit appellatio *αὐτοκράτορος* quæ & ad ſucceſſores pertineret, ſicut & Cæſaris nomen. *Bald. in proœmio. Inſtit. Adde Brechæum l. Princeps. de verb. & rer. ſignif. num.3.*

IMPERATOR patrum loco eſt his, qui ſibijpſis opem ferre nequeunt. *Nou. Vt qui ſe res minor. obligat. §. fin. conſtit. 72.* Old.

IMPERATOREM Deus propterea inſtituit, vt difficilibus ſe rebus interponeret, & leges ad naturæ varietatem attemperaret. *Nouell. Quomod. inſtrum. §. quoniam verò. conſtit. 73.* Old.

IMPERATOREM litis cauſa hæredem inſtitui, inuidioſum eſt. Nec enim calumniæ facultatem ex principali maieſtate capi oportet. *ff. de hæred. inſtit. l. penult.*

IMPERATOREM noſtrum cùm dicit Vlpianus, Antoninum Caracallam intellige, *vt ex collatione l.1. & l. vltim. ff. de cenſibus. & l.1. §.1. ff. de ſuis & legit. l.2. §. vlt. ff. ad Tertyl. & l.3. ff. de don. int. vir. liquet. Sic & in l.43. ff. de iur. fiſc. l.1. & l.2. ff. de pollic. l.5. §.1. ff. de publ. iud. l.1. §. pen. ff. de calumniatoribus. l.1. §. in honorarijs. ff. de var. & extr. l.1. §. hi quibus. ff. de leg.3.* & aliàs ſemper, vbi Vlpianus, [Imperator noſter cum patre ſuo] ait, Seuerum & Caracallam accipe. Eoſdem Impp. Papin. optimos maximoſque principes ſuos vocat *in l.16. §.1. ff. de his quæ vt indig. l.30. ff. de excuſ. tut. l. vlt. ff. de accuſat. coniuncta cum l.3. ff. de re milit.* Idemque Seuerum ſolum, optimum maximumque principem appellat, *l.7. & l.8. ff. de vacat. mun. l.17. ff. de quæſt.* Briſſ.

IMPERATOREM, nemo tantæ eſt autoritatis, vt nolentem poſſit ad conuocandos Patres, cæteroſque proceres coarctare. *Nou. de appell. §. ad hæc ſancimus. conſtit. 23.* moueri tamen poteſt. *ibid.* Old.

IMPERATOREM non pudet ſuam ipſius legem corrigere, nec expectare, dum ab alijs corrigatur. *Nouell. de ijs qui nup. iter. §. vetuſtas plane. conſtit. 22. & Nou. vt frat. fil. ſuccedant. in princ. conſt. 127* Old.

IMPERATORIS non eſt, liberorum conditionem in ſeruilem commutare ſtatum, *ibid. §. illud etiam quod.* Prat.

IMPERATORIS nomen ſtante Republic. ijs ſolis tribuebatur, qui, cùm ſuis auſpicijs exercitum ducerent, aliquot hoſtium millia in acie ceciderant. tum enim repentè acclamatione militum eo nomine decorabantur, laureamque, tum in faſcibus, tum in literis quas Romam mittebant, vſurpabant. Vt autem perpetuum Imperatoris nomen alicui tribueretur, primùm Iulij Cæſaris exemplo factum eſt, quem Suetonius ſcribit Imperatoris prænomen perpetuum, & cognomen Patris patriæ è Senatu accepiſſe. Ex quo intelligi poteſt, veterum conſuetudinem eo immutatam fuiſſe, quòd cùm illi cognominis loco Imperatoris titulum aſcriberent, veluti Cn. Pompeius Imp. C. Cæſar primo loco, tanquam prænomen illud ſic vſurpauit: IMP. C. IVLIVS CAESAR. *Qua de re ſcripſi copioſè in tit. 1. Inſtit.* Hot.

IMPERATORIS nomen præponitur inſtrumento iure ciuili. *Nouell. vt præpon. nom. Imper.* bona fide recitauimus, *in ſcholijs Ligurinis. libr.6. & 9.* quam indignabundè tulerit Roman. ſacerdos Adrianus eius nominis quartus, quòd nulla non heroica virtute præditus Fridericus I. nomen ſuum Pontificio præpoſuerat. Conſtitutio D. Cæſ. Maxim. quæ anno à nato Seruatore, M.D.XX. promulgata eſt apud Agrippin. Coloniam, & meo iudicio, politiore ſtylo digna fuiſſet, proximum locum in Nouell. à conſtitut. de Tabellionibus meretur, diſertè præcipit, ne vt hactenus neglectum eſt, in locis ſacri Imperij nomen & annum Auguſti, aut Cæſaris in conſcribendis inſtrumentis omittatur. Spieg.

IMPERAT princeps ciuibus ſuis, pater liberis, præceptor diſcentibus, tribunus, vel centurio militibus. *Seneca lib.1. de Clementia.* Spieg.

IMPERANDI verbis quomodo præterea vtamur, vide *infrà iubere, &c.*

IMPERFECTVM, nondum abſolutum & perfectum. Hinc imperfectum teſtamentum, pro non iure factũ. Paul. *de leg.3.* [Ex imperfecto teſtamento, ait, legata vel fideicommiſſa Imperatorem vindicare, inuerecundum eſt: decet enim tantæ maieſtati eas ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videtur.] Spieg.

IMPERIA iuſta, vetus lex ſtatuit, hoc eſt, ſecundum naturalem rationem vera, & in omnibus Reip. partibus abſoluta, receptaque à ſapientiſſimis hominibus cõmuni conſenſu, quibus proinde velut bonorum morum, ac inſtituendæ vitæ parẽtibus, ciues libenter pareant, non tam metu pœnarũ, quam honeſtatis amore. Hæc omnia enim ſub appellatione huius verbi, Iuſta, comprehendit lex. Interim reijciens plenè Tyrannidem, quę neque diuturna eſt, neque felicem habet exitum. Veteris illius legis verba hæc ſunt apud Cicer. IMPERIA IVSTA SVNTO. Hæc lex ad varios articulos porrigi poteſt. Old. & Prat.

IMPERIALEM fortunam rebus humanis Deus ideo præpoſuit, vt poſſit omnia, quæ nouiter contingunt, & emendare, & componere, & modis ac regulis competentibus tradere, *conſtit. ff.3. §. ſed quæ diuinæ.* Prat.

IMPERII fines nullo modo cõmodius poſſunt propagari, quàm ſi defendantur ſubditi in libertate iuris ſui, ſi non grauentur contra moderatam politiæ ordinationem. Contra quoque, nulla eſt amittendi imperij pernicioſior occaſio, quam premere ſubditos, eripere fortunas eorum commenticio prætextu, miſcere fas & nefas. Exemplum nobis ob oculos poſuit Deus Romanam rempublic. Illa enim principatum orbis, liberalitate magis, quàm armorum vi partum tantiſpèr obtinuit, donec à ſubditis amari quam metui maluit. cùm autem libertatem eorum nouis expilationibus grauare cœpiſſet, conſilijs Senatus extra iuris formam ad priuatas ambitiones diſtractis, ſublata eſt maieſtas, decuſque eius imperij. Prat.

IMPERITI. Cicero appellare ſolet eos hac voce, quos vulgus Simplices vocat: noſtri tales doli expertes cẽſent, *l. ſi quis id quod. §. & alij. ff. de iuriſdict. omn. iud.* Spieg.

IMPERITIA, Caius ait, culpæ annumeratur. Vnde colligunt Interpretes, quòd perinde eſt, quiſpiá per imperitiam peccet, aut dedita opera. vtrolibet enim pacto culpam contrahit, pœna ſit dignus: vt ſic diſcat quiſque prius officium, aut artem quam exerceat: ne hoc ſuo intelligere atq; exercere faciat, vt nihil tandem intelligat, & temeritatis ſuæ pœnam rependere lege cogatur. Exemplum habes ad hanc rem aptiſſimum, *in l. quà actio. ad fin. l. idē iuris. ff. ad leg. Aquil. & §. imperitia. Inſtit. de l. Aquil. l. illicitas. §. ſi medico. ff. de offic. præſid.* vbi rhetorico epiphonemate Iuriſc. quid enim, inquit, tam contrarium eſt conſenſui, quàm error, qui imperitiam detegit: hoc eſt, inſcitiam, ignorantiam. Spieg.

Imperitia priuatorum, iuriſdictionis formam immutare non poteſt. *Vlpian. in l. ſi filia nupta. in princ. ff. ſ. mil. teſt.* Spieg.

Imperium generaliter pro magiſtratu accipitur, vt, amittere imperium, dixit Papinianus, & deponere imperium, Vlpianus. quod Pomponius dixit abdicare ſeſe magiſtratu. *Bald. de perpet. & temp. act.*

Imperium, poteſtas, (die hohe Obrigkeit.) Hinc cum imperio eſſe, dicebatur apud antiquos, cui nominatim à popul. Rom. dabatur imperium. Cùm poteſtate eſſe, dicebatur de eo, qui à populo alicui negotio præficiebatur: teſte Feſto. Quod autem Iuriſconſ. *de iuriſd. omn. iud.* Imperiũ, ait, eſt gladij poteſtas: hoc non eſt de fabrili gladio, ſeu, vt Logici loquũtur, materialiter accipiendũ: ſed ἀλληγορικῶς, de iure puniendi facinoroſos homines. Spieg.

Imperium aliud merum dicitur, aliud mixtum. Merum Vlpia. appellat, quod ad publica iudicia pertinet, ac proinde proprium eorum eſt, qui ea iudicia exercere poſſunt, ſiue in vrbe, ſiue in prouincia: vt Quæſitorum in vrbe, & Præfecti vrbi, ac Præfecti prætorio: in prouincijs Præſidum, Proconſulum Proprætorum. Merum autem idcirco nominatur, quòd à iuriſdictione ſecretum, purum, & vacuum ſit: non quòd nemo qui merum imperium habeat, iuris etiam dicendi poteſtatem habere poſſit. nam in prouincijs quicunq; merum habet imperium, is etiam iuriſdictionem habet: in vrbe verò Quæſitores rerum capitalium merum habent duntaxat, omniſque iuriſdictionis expers. Sed cùm de imperio diſputatur, ſiue de vno aliquo magiſtratu agatur, ſiue de diuerſis, id quod ad capitalium rerum adminiſtrationem pertinet, ab eo quod rerum priuatarum propriũ eſt, ſecernendum eſt. Mixtum autem dicitur, quod ad vtraſque res, & capitales ſcilicet, & priuatas pertinet. hinc Vlp. Mixtum eſt, inquit, cui etiam iuriſdictio ineſt: quæ, vt *in l. 1.* dixerat, ad bonorũ poſſeſſiones dandas, tutores pupillis, iudices litigatoribus, conſtituendos pertinet. Quapropter intelligitur vſque adeò aliud eſſe imperium, aliud iuriſdictionem, vt neque quicunq; imperium habet, iuriſdictionem habeat, neque rurſus quicunque iuriſdictionem habet, imperiũ habeat. nam Quæſitores qui merum in vrbe imperium habent, id eſt, rerum capitalium quæſtiones exercent, ius de priuatis rebus non dicunt. Quæſtores autem Magiſtratuum in prouincijs comites (de quorum officio Vlp. *in l. imperium.* diſputat, *vt ex inſcriptione licet intelligere*) item legati Proconſulum, iuriſdictionem rerum priuatarum habent, imperium autem propriè non habent. cùm enim quid imperant, veluti cum poſſideri iubent, aut pignora capi, alieni potius, quàm ſui imperij vi ac poteſtate hoc faciunt: nimirum eius cui ſummum imperium in prouincia tributum eſt. Atque hæc quidem ita ſe habent, Verùm illud ſimul intelligendum eſt, Iuriſdictionis verbum ab Vlpia. *in d. l. imperium.* ſtrictè & anguſtè vſurpari, pro ea quæ ad priuatas res duntaxat pertinet: cùm ſatis conſtet, etiã ad rerum capitalium iudicia, & omnia denique Magiſtratuum acta ac decreta pertinere. quod ex vno Aſconij loco licebit intelligi. nam vbi de Scauri iudicio repetũdarum loquitur, ita ſcribit: [Cato Prætor iudicium, quia æſtate agebatur, ſine tunica exercuit, campeſtri ſub toga cinctus in forum quoque ſic deſcenderat, iuſque dicebat,] Item Colum. *lib. 11.* [Quod nunc ſcilicet faciunt magiſtratus, aſſidua iuriſdictione vim legum cuſtodientes.] Hot.

Imperium. Sciendum eſt duo Imperij verbo apud Liuium, alioſque cõtineri: poteſtatem videlicet exercitum habendi, & belli gerendi. quod Plutarchus *in Cicer. vbi de hac re loquitur,* dixit, ϛρατιώτας τρέφειν, πολεμεῖν ἀπ᾽ αὐτῶν διοικεῖν, &c.

Imperium minus Prætor, Conſul maius habebat, vt Gellius ex Tuditani ſententia ſcribit. Et verum eſt, Prætores iuriſdictionem, id eſt, imperium non merum iure magiſtratus exercuiſſe, licet S. C. Turpill. animaduertendi poteſtatem de nece domini, ſpecialiter tributam, egiſſent. *ex Salomon.* Spieg.

Imperium populare eſt, cùm ſumma poteſtas penes populum ſeu plebem cenſetur, nihilque niſi eorum ſcitu, & nomine fieri poteſt: qualis ſæpè fuit Romæ, abdicata prorſus omni patrum autoritate. Et eo tempore facta fuerunt plebiſcita. Hæc ſpecies politiæ ferè ſemper denegare ſolet, vt vulgus autoritatem ſuam conferat ad augendam potentiam tenuiorum ciuium contra optimates, ſub prætextu defendendi: vnde tandem ſeditiones naſcuntur, & multa mala. Noſtro tempore in ruſticis horribile vidimus exemplum. Ariſtot. appellat talem ambitionem imperandi, & corruptum ſtatum, δημοκρατίαν.

Imperium Ammiano Marcel. eſt cura ſalutis alienæ. Huius finis eſt ſalus, & vtilitas, obedientia. *Vide Platonem in Politicis.* Prat.

Imperia in Baſilicis προστάγματα ſunt. *Cuiac. obſeru. lib. 10. cap. 13. poſt princ.*

Impertinentes poſitiones, aliàs Articuli, aliàs Aſſertiones, aliàs Capitula, aliàs denique Poſitionales articuli (ſic enim id genus ſcriptum dicitur, *cap. vlt. in princ. c. præſentium. §. teſtes. de confeſſ. lib. 6. c. cauſam quæ. 2. & c. ex parte. de teſtibus*) dicuntur, quorum probatio nihil adiutura ſit intentionem actoris, (die vnerheblich ſein.) Dominicus *in d. cap. vlt.* Impertinẽtes articulos definit eos eſſe, qui ad cauſam prorſus nihil faciunt: aut ſi prima fronte vtcunq; aliquid facere videantur, ad ius tamen relati nullum habent probationis effectum. *l. ampliorem. C. de appell.* Spieg.

Impetrabilis dies, in quo quis quid facilè impetrat & obtinet.

Impetrata venia fieri. *Lege, Venia ætatis.*

Impetrare actionem, quoniam partes eam certis verbis à Prætore petebant, dicebatur. Interrogabat enim An ſibi ea de re iudicandi poteſtatem facerent? Ipſique ſe facere reſpondebant: ſicq; iudicium accipiebatur, id eſt, lis conteſtabatur: deponebantq; in æde ſacra ſportulam, in qua pecunia erat, quam qui viciſſet, lucrabatur: ea pecunia Sacramẽtum dicebatur. Inde eſt apud M. Varronem & Ciceronem: Sacramento vincere. *vt Alc.* Spieg.

Impetigines, puſtulæ pruritu corpus infeſtantes: quarum genera quatuor Cornelius Celſ. *lib. 5.* deſcribit. Hinc Impetiginoſus, impetigine affectus. Vlpianus *l. 6. §. 1. ff. de ædil. edict.* [Trebatius ait, impetiginoſum morbum non eſſe, ſi eo membro, vbi impetigo eſſet, æquè rectè vtatur.] Hot.

Impetus interdum efferueſcentem animi motum, & calorem ſignificat, *l. 22. §. vlt. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 28. §. Imperator. ff. eod. tit. l. 32. §. vlt. ff. ad leg. Aquil. l. 23. §. vlt. ff. eod. tit. l. 11. §. delinquitur. ff. de pœnis.* Briſſ.

Impetus, vis & inuaſio cum tumultu. Hinc Impetum facere in aliquem, & in bona & fortunas alicuius, pro inuadere, & adoriri.

Impetum ſuſtinere. Caius *in l. 8. ad l. Aquil.* [idem dicetur, ait, etſi propter infirmitatem ſuſtinere mularum impetum non potuerit.] Spieg.

Impilia leguntur apud Vlpianum *in l. 25. §. 1. ff. de aur. arg.* opinor, pro faſciolis, quibus mulierum crines alligantur: quaſi ad pilos pertinentes. [Faſciæ, inquit, crurales, pedaleſque & impilia veſtis loco ſunt: quia partem corporis veſtiunt.] Varro Teſtam hanc faſciolam appellat. Hot. Vlpia. *in l. argumento. ff. de aur. & arg. leg.* ait impilia veſtis loco eſſe, Plinius *lib. 19. cap 2.* eſſe laneam naturam, ex qua impilia veſteſque quædam conficiuntur. ſic habent manuſcripti: malè impreſſi, mapalia. Impilia vocat, quę 8. περιφυτῶν Theophraſtus, ex quo illa ſumpſit πῖλοι. An igitur faſciæ pedules & impilia idem? pedules ſic dicuntur, vt pedula auctore Feſto, quæ Græci πίλοι vel πίλια. *Cuiac. obſeruat. lib. 5. cap. 11.*

Impius eſt qui nullos omninò deos eſſe credit, aut de eorum ipſorum quos credit deorum legitimo cultu ſciẽs prudenſque detrahit quæſtus ſui cauſa. vt quod ſuperſtitioſus timore, impius plerunq; pro lucro ſuo faciat, &c. *Connan. lib. 3. cap. 3. num. 3.*

Implere intentionem, petitionem, exceptionem Iuriſconſ. eſt probare quod intẽdimus, petimus, excipimus, *l. 21. C. de rei vind. l. penult. §. 1. ff. de except. rei iudic. l. 19. in princip. ff. de exceptio.* &, Implere probationes, *d. l. 19.* Quinetiam, præcisè plerunque, & imminutè Implere intentionem, vel probationem, *l. 1. & 23. C. de probat. l. C. de non nu. pecun.* Implere cautionem, *l. 24. ff. de vſufruct. leg.* Impleri quoque vſucapio dicitur, quæ perficitur, *l. 12. §. fuſtæ. ff. de captiuis. l. 7. ff. de vſucap.*

Implicitvm libertatis caſum, *l. fin. ff. ſi ex nox. cauſ. ag.* adnexum interpretatur illic Accurſ. *Vide ibi reliquos interpretes.* Briſſ.

Implorari iudicium, & cognitio dicitur, id eſt, deſiderari, *l.7. verſ. plane. ff. de hæred. petit.*

Implorari edictum, id eſt, beneficium edicti, *l.1. § fin. ff. vt in poſſ. leg.* Briſſ.

Implere promiſſum, quod Barbari dicunt, tenere ſuam promiſſionem. Plin. iunior: [Impleui promiſſum, prioriſque epiſtolæ fidem exolui.]

Impluvium, cohortem, plateam, hypæthrimmque, quæ veteres diſtinctè dixerunt, vnico nomine per tranſlationem areā appellari poſſe, doctiſſimo Alciato videtur, *in explicatione l. fundi. de verb. ſign.* Spieg.

Impluviatus color, pullo ſimillimus: dictus velut fumato ſtillicidio implutus: eundem & eſſe qui ſuaſus, inſuaſuſue vocatus eſt, Thyleſ. tradit. Spieg.

Imponere iniurias, pro facere, dixit Cicero *actione in Verrem ſexta.* Spieg.

Imponere leges, id eſt, conditiones. vt apud Cicer. Spieg.

Imponere plagam, pro eo quod eſt, facere, idem *pro P. Seſtio* dixit.

Imponere tributum dicitur Princeps, quando ſubditos imperio cogit ad dādas pecunias, tributum, milites, & id genus.

Imponere vectigal. Sylvius *in orat. Cicer. pro M. Fonteio,* ſcribit ita vſitatum vulgò eſſe, vt vectigalia noua appellent Impoſitiones. Spieg.

Imponere eſt decipere: vnde & deceptores, impoſtores, & impoſtura deceptio. Vlpianus. *ff. de crimin. ſtellion.* [Si quis impoſturam fecerit, aut colluſionem in necem alterius; ſtellionatus poteſt appellari.] Mendum eſt apud Vlpianum Iureconſultum, *in l.1. ff. de varijs & extraord. cognit.* [Non tamen ſi incantauit vel imprecatus eſt, vt vulgari verbo inpoſtorum vtar, exorcizauit.] Tu ſcribas velim, impoſtorum. Mart.

Hoc fortuna placet, poſthumus impoſuit.

Ioan. Baptiſt. in comment. epiſtol. Sidon. Apollina. ad Papam Græcum. lib.7.

Importare, id eſt, inferre, intendere. Sic, Importare actionem, *l. vit. §. vlt. ff. de diuor.* Crimen, *l.14. §. u demum. ff. de bon. liber. l.9. §.1. ff. de ſtatulib.*

Importat, pro irrogat, infligit, apud Martianum, *in l. iſtius fuſtium. ff. de his qui not. infam.* Spieg.

Importari, id eſt, inferri, *l.59. ff. de verb. ſign.* Vnde

Importata, propriè pro inuecta, illata, vſurpat Iuriſcoſſ. *in l.1. de migr.* Spieg.

Impossibile accipiendum eſt, quod vel iure, vel facto fieri non poteſt Baldo. *Quære, difficile eſt illud.* Cuius contrarium eſt neceſſarium, *in l. non quidquid. de iudic.* Hinc argumentatio per locum ab impoſſibili. De quo vide elegantiſſima Topica Cl. Cantiunc. Obſeruatum ſcio, poſſibile, & impoſſibile, Ciceroni in vſu non fuiſſe: quæ tamen verba poſt modum finxit, aut certè admiſit neceſſitas. Rhodiginus ait, impoſſibile non latinum verbum malè feriatis videtur: quo tamen vtitur Boëtius: non reformidat cum Iureconſultis Quintil. *lib.5.* Spieg.

Impossibile eſt, cui natura vel lex impedimento eſt, quominus exiſtat. Atque ita impoſſibilem conditionem definimus, quæ per rerum naturam exiſtere non poſſit. *Paul. lib.3. ſent. tit.4. §. ſi impoſſibilis. Inſtit. de inutil. ſtip. l.15. ff. de condit. inſtit.* quæ interdum Græco verbo ἀδύνατος appellatur, *l.20. ff. de condic. inſtit. l.104. §.1. ff. de leg. lib.1.* Cui contraria eſt poſſibilis condicio, *l.3. ff. de ſtatulib. l.16. ff de iniuſto, rupt.* Sed & quæ factu difficilia ſunt, pro impoſſibilib. plerunque haberi, Cic. *in Partition.* ſcribit, *& probatur ex l.4. §. puto. ff. de hæred. inſtit.*

Impossibile præceptum iudicis habetur, cui pareri per rerum naturam non poſſit, *l. vlt. ff. quæ ſent. ſine appell.* Briſſ.

Impossibilitas duplex eſt, altera naturæ, altera verò legis, *l. ſi ſtipuler, vt id fiat. ff. de verb. oblig.* Old. *Adde Cuiac. in d. l. ſi ſtipuler, & l. vlt. ff. eod.*

Impossibilis conditio tribus modis poteſt dici: primo natura, vt ſi cælum digito tetigeris, *§. ſi impoſſibilis. Inſtit. de inutil. ſtipul.* Item de iure, vt ſi patrē ab hoſtibus non redemeris, vel parentem non alueris: quia ea quæ ſunt contra bonos mores, nec facere nos poſſe iūs præſumit, *§. filius. ff. de condit. inſtit.* Item de facto, vt ſi montem aureum dederis, *gloſ. in §. impoſſibilis. Inſt. de hæred. inſtit.* Eſt & quædam quarta impoſſibilitas propter perplexitatem, *vt in l. ſi Titius, & ibi Bart. in ſumm. ff. de condit. inſt. Ioan. Bello, etymol.*

Impossibile, & difficile propemodū non diſtant. Vlpian. *ff. famil. ercīſ.* [Si familiæ erciſc. inquit, vel commūni diuidundo iudicium agatur, & diuiſio tam difficilis ſit, vt penè impoſſibilis eſſe videatur.] Old.

Impossibile dicitur illud, quod per ſolum Principem explicari poteſt, *vt not. gloſſ. in l. continuus. §. cùm quis. ff. de verb. oblig. Panor. in repet. c. cùm eſſes, verſ. item quia rerum, de teſt.* Oldend.

Impossibilis ſtipulatio dicitur, ſiue ipſa per ſe ſit huiuſmodi, ſiue conditio ei adiecta. *Conan. lib.6. cap.4. num.9.*

Impostores, dicuntur deceptores, & qui fallunt præſtigijs quibuſdam: ab imponendo, id eſt, decipiendo, dicti. Vlpia. *de ædil. edict. l. ob quæ vitia.* [non guloſos, inquit, nec impoſtores.] Hinc Impoſtura, deceptio: & Imponere, pro decipere. Idem *ff. de crim. ſtellionat.* [Item ſi quis impoſturas fecerit.] Nebriſſ.

Impostvra ab eo dicta, quod adulterinas merces pro veris ſupponat. *Vide ſuprà, fallacia.* Spieg.

Impotens dicitur plerunque in malam partem, vt non ſit idem quod debilis, & imbecillis, ſed qui non potens ſui, nec ſuæ poteſtatis eſt, Impos apud priſcos dicebatur. Spieg.

Impotens poſtulatum, pro improbo, & violento accipitur: quod propriè tyrannorum eſt. Spieg.

Impotentia coeundi eſt vitium vel defectus naturalis, vel accidentalis, quo quis impeditur alteri carnaliter commiſceri. Ita accipitur in tit. de frig. & malefic. & imp. coëundi. *Ioan. Bello, in etymol.*

Impotentiae vocabulum, licèt ad eos plerunque referatur, qui ſibi nequeunt temperare ab impetu violentiaque animorum, etiam nihilominùs pro imbecillitate volunt quidam à Terentio vſurpatum, *in Adelphis.* Iuſtin. non permittit, vt vxor ſtatim diuertat a marito propter impotentiam, ſed elapſo triennio, ſi nihil emendatum fuerit hoc malum: quoniam vxor reuera non fuit, quæ non conſenſit in virum impotentem, *§. per occaſionem quoque neceſſariis, in auth. de nupt.* Dicitur etiam immodica, intolerandaque potentia: ſicut & Impotens tyrannus, & Impotens fortuna, pro nimium potens. Spieg.

Imprecari propriè mala dicimur.

Impraesentiarvm. ſic legi debere coniunctim, Catanæus contendit: alij tamen interdum in præſens, & ad præſens. Vlpian. ferè ſemper Impræſentiarum. nam *de tab. ad exhib. ff. l.1.* [Quid enim, inquit, ſi occultatæ tabulæ poſtea prolatæ ſunt, cur noceat ei qui reſponderit, quòd impræſentiarum ei videbatur?] Idem: [tempus enim ei dandum eſt, ſi non poteſt impræſentiarum exhibere. Hic autē de tempore alio, quàm præſenti meliùs intelligitur, *Taſano teſte, in annot. ad Budæi. epiſt.* Spieg.

Impressionem facere, hoc eſt, impetum & incurſionem facere.

Improba lis, *in l.10. ff. de iudic. l.8. §. meminiſſe. ff. de inoff. teſtam.* Et Improbus litigator, *l.2. §. quòd ſi Actor. C. de iureiur. propt. cal. §. hæc autem, Inſtit. de pœna tem. litig.* Briſſ.

Improbare teſtamentum, ratum & firmum non tenere. Contrarium, Approbare. Spieg.

Improba merx, vel iniuſta, in qua non eſt lucrum.

Improbe dicere teſtamentum inofficioſum. Vide Vlpianum *in l. Papinian. §. meminiſſe autem. ff. de inoffic. teſtament.* Spieg.

Improbe ergò eſt non probè, vel parum probè, non iure, iniuſtè, inciuiliter, contra bonam fidem. *l.11. ff. de tranſact. l.17. ff. de euict. l.11. §. ex cauſ. ff. de interrog. in iur. fac. l.31. ff. de rei vind. l.41. ff. de pign. act.* Briſſ.

Improbe, malamente, *l.6. §. ſed ſi quis. ff. de vet...* Briſſ.

Improbvm teſtamentum, Ciceroni falſum, & calumnijs plenum. Spieg.

Impro-

Improbvs appellari ſolet, qui fidem violat, non ignorans quantum deberet ſoluere, *l.51. de re iud. l.31. de rei vind.* Certè quod in litibus moraretur aſſiduè dolo malo. Feſtus enim autor eſt ordinariũ hominem dici ſolitũ ſcurram & improbum, qui aſſiduè in litibus moraretur. Siquę improbitatis huiuſmodi nomine, aut à Cenſore notatus, aut expreſſa lege iudicisq; pronunciatione damnatus eſſet, non improbus ſolùm, ſed etiam inteſtabilis erat, *vt eſt apud Gellium lib. 15. cap. 13. & lib. 7. cap. 18.* Eoque ſenſu bellum enarrans Iugurthinum ſic de Metello ſcripſit Salluſtius: [Improbus inteſtabiliſque videtur Metellus, poſtquam de rebus Vaccæ actis comperit.] Et tunc quidem nec eius recipi, nec ei dici teſtimonium poterat, *l.26. de teſtamen. l.21 de teſtib.* Porrò; quem Iuriſconſulti improbum vocant & inteſtabilem, eum inteſtabilem & ſacrum appellat Horatius *ſermo. lib. 2. ſat. 3.* his verbis:

Inteſtabilis & ſacer eſto.

Non ignorans hominem malum & improbum veteribus ſacrum dici, quemadmodum à Feſto traditum eſt, *de verb. ſign. lib. 16. Rauard. l. non poteſt improbus videri. ff. de reg. iur.*

Improbvs eſt, qui bonam fidem non agnoſcit, veluti qui bis idem petit, *l.51. ff. de re iud.* Briſſ.

Improbvs non eſt, qui ignorat quantum ſoluere debeat, *l.110. ff. de diuerſ. reg* Briſſ.

Improbvs eſt, qui de viui hæreditate ſollicitus eſt, *l. 2. §. interdum. ff. de vulg. & pup. l.27. §. à pa. re. ff. ad Trebell.* Briſſ.

Improles dicitur eſſe ἀφῆλιξ μήπω πολιτευόμενος. Huic congruenter Feſtus: Improles, qui nondum eſt adſcriptus in ciuitatem: & Victorinus Afer: Improles, qui nondum vir eſt. *Cuiac. in expoſitio. Nouell. Iuſtin. 5. de Monachis, circa med.*

Improperare, eſt crimen, vel aliquid aliud obijcere. Spieg.

Improvisvm debitum, *l. vltim. §.1. C. de iure deliber.* Alberic. Spieg.

Imprvdens emere dicitur, qui bona fide emit, *l.24. §.1. de actio. empt. l.20. §. ſi cùm me abſente. ff. de negoc. geſt. l.38. ff. de rei vind. l.31. §.1. ff ſi certum pet.* Briſſ.

Imprvdens pro ignorante ponitur *in l. pen. §. mulier. ff. ad Velleian.* Et Damna fatalia imprudentibus accidere dicũtur, id eſt, nihil tale opinantibus & pręter ſpem ac cogitationem, *l.52. §. damna. ff. pro ſoc.* Briſſ.

Imprvdentia eſt, quum ſciſſe aliquid is, qui arguitur, negat, ſi Donato credimus, enarranti illud Terentij *ex Eunucho*, [Dono mihi dedit imprudens harum rerum omnium.] Imprudens per ſe eſt. Ignarus per alios. Imprudentia eligere, eſt quod vulgo dicitur, per inaduertentiam & inſcitiam, quæ non excuſat paſſim, teſte Paulo, qui *in l. nam & Seruius. §. ſi. ff. de negoc. geſt.* ait: qui imprudenter aliquem elegerit ad aliena negocia, is quidquid detrimenti electus negligentia ſua fecit, præſtat. Spieg.

Imprvdentia peccare, Iuſtinianus de iudice, qui litem ſuam fecerit, lòquens: [Et vtique, inquit, peccaſſe aliquid intelligitur, licèt per imprudentiam, ideò videtur quaſi ex maleficio teneri.] *tit. 5. lib. 4. Inſtit. in princ.* Spieg.

Impvberem appellat Iuriſconſ. minorem 15. annis. Puberem maiorem, *l. impuberibus, de acquir. hære.* Vtrunque pariter impropriè, *teſte Apello.* Eſt autem propriè.

Impvbes, vel impuber, maſculus qui 14 annos non expleuit, puella vero 12. annis iunior. S. C. Syllaniano torqueri non debet, ſed terreri tantũ. Veruntamẽ impuberes ab anno ſeptimo, vſq; ad annum ſeſquiundecimum, proximi cenſentur infantiæ: ſimiles planè furioſo & infanti, quantum ad delinquendi adfectum attinet. Quia huius ætatis pueri, bonum & malũ non adhuc poſſunt diſcernere, adeoq; intellectu carent, *§. pupillus, Inſtit. de inutil. ſtipul.* Ab anno ſeſquiundecimo vſq; ad annum decimumquartum, impuberes cenſentur proximi pubertati, & doli capaces: ideoque & furtum & iniuriam admittere poſſunt, *l. pupillum, in princ. ff. de reg. iur. l. impuberem, ff. de furt. cum ſimil.* Et hæc ita ſe habent in maſculis. Nam fœminæ intra duodecimum ætatis annum cenſentur impuberes, nec matrimonium rectè contracturæ, *Inſtitut. de nupt. in princ.* nec teſtamentum rectè facturæ. *Inſtitut. quibus non eſt permiſſ. fac. teſtamen.* Attamen impuberis eſt miniſterium, ſi fortè vel librarius, vel nomenclator, vel calculator ſit, vel hiſtrio, vel alterius voluptatis artifex. *l. vt iuriſiurandi. §. debitor. ff. de oper. libert.* Spieg.

Impvdicae mulieres ſunt ſiue in lupanari ſiue in taberna, caupona, aut ſcena pudori ſuo non parcant. *Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſtin. 51. de mulieribus ſcenicis, in prin.*

Impvlsor, qui incitat & impellit ad aliquid faciẽdũ.

Impvne, ſine pœna, ſine damno vel periculo, *l. qui ſeruũ mihi ex ſtipulatu. ff. de verb. oblig. Bald. tex. huius l. ſingulariſſimum eſſe dicit.* Spieg.

Impvnita iniuria, ob quam nullũ ſumptum eſt ſupplicium.

Impvnitas, licentia, venia, libertas. Plinius *cap. 1. lib. 29.* [Medicoque tantùm hominem occidiſſe, impunitas ſumma eſt.] Spieg.

Impvtandi verbum, duobus modis accipitur in tit. ad leg. Falcid. Imputari enim primum eſt in quadrantis computationem venire. Et ita in Falcidiam imputari id dicimus, quod hæredi ad quartam explendam computatur, *l.19. l.91. cum alijs multis. ff. ad leg. Falcid. l. 26. ff. de bon. libert. l. 44. ff. de ſolut.* Interdum in Falcidiam imputari dicitur, quòd Falcidiam patitur, *l.1. §. item ſi ita legatum. ff. ad leg. Falcid.* Briſſon.

Impvtare, pro ſubducere rationem, Vlpia. *in l.1. §. de ſeruis quoq; de tut. & rat. diſtrahen. & vtil. cur. cauſ. act.* [Præterea, ſi matrem aluit pupilli tutor, putat Labeo, imputare non poſſe: ſed eſt veriùs, non niſi per quam egenti dedit, imputare eũ oportere de largis facultatibus pupilli.] Hoc eſt, quod vulgò dicitur, deducere in ſuis rationibus. Sp.

Imvs pes, extrema pars pedis.

Imvs fundus & Súmus aduerſantur, *l.31. ff. de ſeruit. præd. ruſt.* Briſſ.

I N.

In, præpoſitio, locum, ſitum, & ſedem ſignificat: ſicut Ex, ortum & initium, cauſamque rei ſignificat, vt Romanus cũ eſt apud Perſas, nõ in ciuibus, ſed ex ciuibus eſt Romanis: Et res noſtra quam non poſſidemus non in bonis, ſed ex bonis eſſe dicitur. Sic [cognoui ex literis, aut, in literis tuis.] dici poteſt vtrunque rectè, ſed non eodem ſenſu. In literis cognoſcitur, quod in eis eſt ſcriptum: ex ipſis cognoſcitur, quod ex ſcripto intelligitur, vel coniectura quadam ex ſcripto ducitur, vt id neque in literis habeatur neque ſit extra literas. Et Cicero *ad Atticum*, [Veterem ex literis tuis complexus ſum.] id eſt, propter literas, & ea, quæ de illo ad me ſcripſiſti. Si dixiſſet [in literis.] hoc voluiſſet ſignificare, cùm legerem literas tuas, complexus ſum animo Veterem. Idem *apud eundem*: [Ex eo die Septentriones fuere venti.] id eſt, ex eo die non deſtiterunt perflare. Et rurſus: [Futurus ſum extra vrbem, ex Idibus Ianuarijs.] ſignificat diſceſſum aliquot dierum ſuum ab vrbe, cuius initium erit ab Idibus Ianuarijs. Si dixiſſet [eo die venti fuerunt.] aut [Idibus Ianuarijs futurus ſum extra vrbem.] ſignificaſſet illo die ventum fuiſſe, aut ſe abfuturum, &c. *Connanus lib. 3. cap. 2. nu. 10.*

In, prępoſitionis, elegans vſus apud Latinitatis autores, de quo Gellius. Non ſemper obſeruatur in diſpoſitionibus legalibus. De ea pluribus nec omninò ociosè Alberi. *Vide infrà. Licentia.* Spieg. Confer Menoch. *lib. 2. de arbitr. iud. qu. 495.* qui huic dictioni tam multiplicẽ tribuit ſignificationẽ, vt eam reliquerit iudicis arbitrio, *ex Rom. conſ. 336. num. 6.*

In, dictione vti ſolent Iuriſconſulti, cùm nihil in ſpeciem determinant, vt: iurare in litẽ: agere in factum: vertere in rem. Sicut ex diuerſo, cùm determinatam ſignificare volunt formam, vti ſolent dictione, Ex, vt: [Ex eo facto actionem naſci.] *l.1. ff. de act. & oblig.* [Ex lite aliquid probare vel iuramento adſerere.] Hæc omnia euidenter adparent, ſi benè perpendas, ex l. videamus, in fin. & l. ſed item ex l. tutor rem. ff. de in lit. iurand.

In acceptum ferre opus publicum faciẽdum, apud Macrum *in l.7. ff. de leg. Iul. repet.* eſt perſcribere in codice operum locatorum, opus illud eſſe ex lege, id eſt, ex pactione redemptionis locationiſque perfectum. Id quod lex Iulia fieri prius vetabat, quã opꝰ perfectũ ac probatũ eſſet. Hot.

In annos ſingulos, hoc eſt, pro ſingulis quibuſq; annis ſtare vſufructum, quo modo ſit accipiendum, Iuſtinianus explicat *in l. ambiguitatem. C. de vſufruct.* Sp.

In annos ſingulos, quib. in Italia erit, exponit Iuriſconſult.

ſult. *in l. Iulianus. §. etiam quoque. ff. ex quib. cauſ. maior.* Spieg.

IN annum, in ſpacium vnius anni.

IN aſſem vendere, idem quod in ſolidum vendere. Modeſt. *l. 9. ff. quib. mod. pign.* [Titius Sempronio fundum pignori dedit, & eundem fundum poſteà C. Seio pignori dedit: atque ita idem Titius Sempronio & Seio fundum eundem in aſſem vẽdidit, quibus pignori antè dederat in ſolidum ſingulis.] Sic rem ſoli ex aſſe poſſidere, cui opponitur pro parte, apud Macrum *in l. penult. ff. qui ſatiſda. cog.* Et in aſſem creditoribus ſatisfacere, cui opponitur, In aliquid, *l. 1. ff. de ſeparat.* Hotom.

INAVRIS, quod à Græcis dicitur enotion, ornamentum eſt ex auribus fœminarum depẽdens. Plaut. *in Menech.*

Inaures da mihi faciendas, &c.

Vlpian. de aur. & argent. legat. l. argumento. Item l. pediculis. Nebriſſ.

IN autoritate eſſe alicuius, eſt ei obtemperare. Dicitur & in poteſtate. Conſules fuerunt in patrum poteſtate. Spieg.

IN bonis eſt, quod ſupereſt deducto ære alieno, *l. 1. ff. de ceſſ. bon.* Item in bonis, pro in dominio eſſe, Iuriſconſul. vſurpat *in l. ſi idem. ff. pro derel.* Spieg.

IN bonis meis eſſe dicuntur, etiam iam raptæ res, text. *in l. 2. §. 2. l. in hac actione, verſ. ſi fugitiuus. ff. vi bono. rapt.* & ex hac l. colligitur diſcrimen inter, Ex bonis, & In bonis, iuncta l. rem in bonis, de acqu. rer. dom. Spieg.

IN bonis tantùm alicuius ſeruus eſt, velut hoc modo, Si ciuis Romanus à ciue R. ſeruum emerit, isq; traditus ei ſit, neq; tamen mancipatus ei, neq; in iure ceſſus, neque ab ipſo anno poſſeſſus ſit: nam quamdiu horum quid fiat, is ſeruus in bonis quidem emptoris eſt, ex iure Quiritium autem venditoris eſt. Hot.

IN caducum parietem inclinare, quid ſit, exponit pulchrè Roterodam. *in Chiliadibus.*

IN Calendas poſſidere, *l. 12. ff. de precario,* id eſt, vſq; in calendas, *vt l. 56. §. qui ita. ff. de verb. oblig.* Briſſ.

INCALESCENS ſexus, *l. 15. §. vlt. ff. de teſtib.* id eſt, qui in eo præualet, *vt loquitur l. 10. ff. de ſtatu hom.* Briſſ.

IN capita, in ſingulos, ſingulatim. (in die haüpter) Liuius *lib. 2. ab vrbe:* [Extulit eũ plebs, ſextantibus collocatis in capita.] Id eſt, quiſque collocauit ſextantem, & contulit. Sic apud Iuſtinianum *tit. 1. lib. 3. Inſtitut.* [Conueniens eſſe viſum eſt, non in capita, ſed in ſtirpes hæreditatem diuidi.] Itaque ſuccedere in capita, eſt pluribus qui ſunt eiuſdem gradus, hæreditatem in æquales partes diſpeſcendam, id eſt, diuidendam competere. zu gleichem theil erben. *l. poſt conſanguineos. §. hereditas. ff. de ſuis & legit. hæred. Imp. in authent. de hæred. ab inteſt. ven. §. ſi vero neque fratres, verſ. ſi autem plurimi.* Sic fratrum filij inter ſe non aliter, quàm in capita ſuccedere debent. Et hoc ſuadet æquitas naturalis, ne, qui ſunt conditione & gradu pares, ad lucra poſſeſſoria impariter nulla iuſta ratione vocentur. Qua de re effuſè tractat Zaſius *in Intellectibus & reſponſis ſuis*, abſurdam indicans hanc collectionem: Fratrum filij patruo extante, inter ſe in ſtirpes ſuccedunt, ergò ſimpliciter in ſtirpes ſuccedũt. Nam qualitas ſuccedendi, in antecedẽte & cõſequente variat. Stirpalis enim ſucceſſio filiorum fratrum cum patruo, ex qualitate priuilegij nititur, quæ in ſolis fratrum filijs non eſt recepta. Sic Azo Præceptor Accurſij benè & rectè docuit: cuius ſentẽtiã diſcipulus, vt in gloſſis probauit, ita in reſponſis, ſeu conſilijs, ab eo diſceſſit. Sed palàm eſt, & quæſtum & lucra, iudicium ſæpè fallere. Imp noſter Carolus V. diuæ memoriæ, anno XXI. & anno XXIX. ſtatuit pro opinione Azonis, Nerelio Procancellario, Chonrado Peutingero, Matthia Heldo, Hieronymo Vcho, Wolffgango Brantnero, Nicolao Ribizeno, tum multis alijs doctis viris, eiuſmodi conſtitut. reuocandam magis, quàm ſanciendam, nobiſcum ſentientibus. Suam interim Accurſiani, vt communem, mordicùs tenebant. Id æquitatis cùm amantiori, tum patrono ſtrenuo Zaſio, quòd & res ipſa erat, ab vno ſcilicet Accurſio, qui ſæpenumerò labitur, pendere: Conſtitutionibus interim ęquitate, litera naturaque poſthabitis, videbatur eſſe grauiſſimum. In ſtirpes verò ſuccedere, eſt liberos parentum ſuorum partem hæreditatis adipiſci, quam ipſi ſuperſtites adſecuti fuiſſent. Hæc ſucceſſio ſtirpalis, quæ & parentalis vocatur, rectè à melioribus interpretibus iuris eſſe priuati dicitur. Siquidem Imp. *in d. auth. §. ſed & ipſis.* manifeſtè voluit, quòd fratrũ filij nullo alio caſu in locum parentum ſuccederent, quàm vbi cum eorum proprijs patruis vocarentur. Imper. verba ſic habẽt: [Quandoquidem, inquit, fratris & ſororis filijs tale priuilegium dederimus, vt in priorum parentum ſuccedentes locum, ſoli (in tertio conſtituti gradu) cum his, qui in ſecundo gradu ſunt, ad hæreditatem vocentur.] Nã aliàs iure communi à ſucceſſione excludebantur. Igitur qui vel conſulunt, vel iudicant, pari inter ſe exiſtentes gradu, cuiuſmodi etiam ſunt relicti duntaxat nepotes, *§. ſi quis igitur, verſic. in hoc enim ordine.* iure proprio tutos, in quacunque ſucceſſione, in ſtirpes ſuccedere debere, non modò contradicunt veritati, vt Zaſius ait, inuictæ, apertiſſimiſque textibus fulcitæ, ſed etiam naturalem æquitatem tollunt. Dent ergò manus hac in parte Accurſiani, & cum Sulpitio Iuriſconſult. in gratiam redeant: hoc eſt, vt ille, ad æquitatem omnia perpendant. *Vide infrà, Legitima.* Spieg.

IN Capitolium aſcendere, formula eſt conditionis apud Iuris noſtri conſultos peruulgata, quam ex triũphantium more deductam arbitror: quaſi quis dicat, [Si triumphans in Capitolium aſcenderit.] Cicero *Verrina 7.* [At etiam qui triumphant, eoq; diutius viuos hoſtium duces ſeruant, vt his per triumphum ductis pulcherrimum ſpectaculum fructumq; victoriæ populus R. percipere poſſit. tamen, cùm de foro in Capitolium currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idemq; dies & victoribus Imperij, & victis vitæ finem facit.] Atq; hæc quidem olim ſic ſcripſeram. Nunc audio me à quibuſdam bonis viris hac de re accuſari, quaſi conditionem illam quæ liberâ & poteſtatiua eſt, fortuitam faciã. Lepidos homines: quaſi verò qua quidque ſententia primùm dictum ſit, eadem ſemper vſurpetur, neque alias ad res transferri poſſit: vt quod de Capitolio, triumphi reſpectu quondam dictum ſit, id poſtea ad quotidianam Capitolij aſcenſionem traduci nequeat. Hot.

IN caput alterius torqueri, eſt in alterius diſcrimen, vel alterius periculo torqueri. (vber eines andern miſſethat peinlich gefragt werden.) Vlpianus *in l. 1. ff. de quæſtionib.* [Neque ſerui in dominorum, neq; liberti in patronorum caput torqueri debent.] *quod idem ſcribit in l. 2. 3. & 10. ſ. poteſt.* Cicero autem planè, in dominum, dixit. *& in Miloniana, & Catiliana, & in Partit.* [De noſtrorum, inquit, maiorum inſtitutis: qui cùm de ſeruis in dominos quæri noluiſſent, &c.] Hotom.

IN caput præcipitari, pro exturbare ædibus (noſtri dicunt die ſtäg zeigen) vel potiùs quẽ funditùs perdere eſt, gar vmbſtürtzen. vt de præoberatis dicitur. Spieg.

IN cauſam deſcendere. *Lege, Subſcribere.*

INCERTI appellatio duplex. Eſt enim quoddã, quod etſi nobis incertum eſt, in rei tamen veritate certum eſt. Aliud autem, quod non nobis tantùm, ſed per ſe quoque ſimiliter eſt incertum. Prioris exemplum eſt in l. hæc venditio. §. huiuſmodi. ff. de contrah. emp. Alterius incerti ſpecies eſt in l. quod tamen. §. Pomponius. ff. de arbitris. *Vide ſupr. in voce, Certum.*

IN commune redimere, vide Iulianum *in l.* [illegible] *ff. de ſeruit. præd. ruſt.* Spieg.

INCONCILIARI eſt idem quod accuſari, inſimulari, in concilium vocari. Plautina dictio: quemadmodum inforari, apud eundem, in forum vocari. cui tamen ſubeſt inuerecundi, nubilis & impretextati verbi ſignificatio. *I. Baptiſt. in commentar. epiſt. Sidon. Apollina. in Rioch. lib. 3.*

IN conſilium ire dicuntur iudices, cùm aut capita conferunt, aut interiore conſilio inſtrumenta litis percenſere aggrediuntur. Spieg.

IN continenti, locutio eſt Iuriſconſultis familiaris: idem ſignificans, quod ſine vlla temporis intermiſſione, è veſtigio, extemplò, continuò. (im fußſtapffen / alßbaldt / auff friſcher that.) Vlp. *l. 23. §. 2. ff. de adul.* [Quod ait lex, In continenti filiam occidat, ſic erit accipiendum, &c.] Scæuola *l. 135. §. 2. ff. de verb. oblig.*] Deinde in continenti inter vtrunque conuenit, vt intra Calend. &c. Hot. *Reliqua vide infrà in voce, Incontinenti.*

IN creditum ire dicitur, non qui rem ſuam, ſeu certam ſpeciem vindicat, ſed qui in perſonam agit, vt ſibi ſatisfiat.

ſtat.l.procuratoris.§.pen.de tribut.tametſi per Prolepſim ſimpliciter pro credere accipiatur plerunq;, vt in l.2.§.mutui.ff.ſi cert.l.ſeruo inuito.§.fin.ad Trebell.Lege.Credere.Adi Oldendorp.explicantem l.2.ff.de reb.cred.actio.16.claſſ.4. Spieg. Alphenus l.in naue.ff.locati.duo hæc, in creditum ire, & dominium retinere, tanquam contraria inter ſe opponit.

In creditum poſſidere dicitur, qui in poſſeſſionem pignorum debitoris, ex decreto Prætoris miſſus eſt, l.à diuo.§.ſi pignora.ff.de re iud.Sp.

In damno non verſari, apud Vlpian. in fin.l.quæ vtiliter, de neg.geſt.Spieg.

In diem vitæ teſtatoris, id eſt, vſq; in diem mortis, l.41.§.codicillis.ff.de legat.3. Aliàs, In diē deberi dicitur, quod die certa dari debet. In diem debitor.l.16.ff.de hered.petit.l.14.ff.de lib.legata. In diem debitum, l.27.ff. qui & à quibus. Si in diem de hypotheca conuenit, l.12.§.ſi primus.ff. qui pot.in pign. ex Briſſon.

In diem, & longam dilationem, & ſpacium vnius diei tantùm notat: quod Accurſius nō animaduertit, clara Vlp. verba, in l.3 de procur. futili interpretatione obſcurans.Sp.

In diem, & ex die (vtriuſque enim idem conceptionis ius eſt, vt vult Ferretus.tit. de verb.oblig.) viuere, idem quod, extempore viuere, neque habita dierum aut horarum ratione. Eraſm. noſter in Chiliad. ſignificantiùs interpretatur, vt in diem viuere, ſit præſentibus rebus contentum viuere, atque ex parato, minimè ſollicitum de futuris: additque, eiuſmodi vitam ceu feliciſſimam omnium probaſſe Chriſtum.Spieg.

In duplum ire, Cicero in ex pro Flacco dixit, opinor, pro ſponſionem facere alterius tanti, quanti lis eſſet: [Frater meus.inquit, decreuit, vt, ſi iudicatum negaret, in duplum iret.] Hotom.

In æquo eſt dolor amiſſæ rei, & timor amittēdæ, autor Seneca, quem Lucas à Penna, antiquus celebriq; nomine Doctor habuit in parato Sp.

In ea cauſa eſt, hoc eſt, ſic cū eo habet, (iſt dero beſchaffenheit.) l.3.ff.de iniur.

In ea cauſa eſt, id eſt, in ea ratione iuris verſatur, l.1.§.ſi quis ita.ff.de verb.oblig.Old.

In ea cauſa eſt, hoc eſt, in ea conditione negotiorū verſatur, l.ſi de ætate.§.qui tacuit.ff.de interrog.Old.

In eadem cauſa eſſe, verbum eſt Iuriſcos. Vlpia. [ſi quis quemquam in iudicio ſiſti promiſerit, in eadem cauſa debet ſiſtere.] id eſt, in eodem ſtatu, & eadem conditione. Caput eſt in l.11.ſi quis caut. Sic Paul.l.ſequen. [Non videtur in eadē cauſa ſiſti] Quære, Siſtere in eadem cauſa.Spieg.

In facili, & in difficili eſſe, pro facile vel difficile cognitu atque explicatu. Tryphon. l.in confirmando.§.ff.de confir.tut. [Quod in facili eſt, ſi pater proximo mortis tempore non iure tutores ſcripſerit.] Scæuola l.Gallus.29.§.vltim.ff.de lib.& poſthu. [Ille caſus in difficili eſt, ſi filium habeas & nepotem, &c.] Hot.

In facto poſitam eſſe quæſtionē iuris, id eſt, ius definiendum eſſe ſecundùm circumſtantias facti. l.ex plagis.§.in cliuo.ff.ad legem Aquil.Old.

In factum agere ferè dicimus eum, qui in totam facti ſeriē experitur, nulla ſpecialiter introducta ex facto perſequendi formula Old.

In factū actiones dicuntur generales perſequendi formulæ, quaſi conceptæ in totam ſeriem facti, quod ſpecialem non habet nuncupationem. Old.

In familia retentus, qui in poteſtate manſit.l.ventre.ff.de adqui.vel amit.hered. Olden.

In fide alicuius eſſe, idem eſt, quod feudum tenere ab aliquo. Fides enim auxilium, & tuitionem ſignificat. Budæus in l.Herennius, de euict. Sp.

In folle offerre, apud Calliſtrat. in l.cùm ſeruus.de cond.& demonſt. accipit Eraſmus pro eo, quod erat, inexploratè, inexplicatè, & confuſè: (blindtrāuſchig.) ſicut qui ſyngraphas & pecuniam ſacculo incluſas offert.Sp.

In formula cretionis hæc verba erant. [In centum diebus] quæ ſic accipienda ſunt, vt centeſimus dies contineatur, l.1.§.intra.ff.de ſucceſſ.edict.Prat.

In fraudem fieri dicitur, quod verè inter partes agitur, ſed alterius fraudandi cauſa, vt cū pater alienat bona, cauſa filios in legitima portione defraudandi: vel Reus, vt lucrū Fiſco diminuat. Huiuſmodiq; contractus ipſo iure valet, licèt ab eo, in cuius fraudē facti ſunt, poſſint reſcindi.

In fraudem autem legis, quid fieri dicatur, docēt Paul. & Vlp.ff.de legib.Sp.

In fraudem legis facere, adfine eſt eius, quod eſt contra legem facere, l.contra legem.de legib.Sp.

In fraudem legis Aeliæ Sentiæ, in fraudem creditorū, l.ſciendum.ff.de manumiſſ.teſtam.Old.

In fructibus quod dicitur, hoc & in penſionibus vrbanorum ædificiorum intelligendum erit, l.cùm ſeruus, de legat.3.Oldend.

In fructu id eſſe intelligitur, quod ad vſum hominis inductum eſt: neque enim maturitas naturalis hic ſpectanda eſt: ſed id tempus, quo magis colono dominove eū fructum tollere expedit: autor Iabol. l.pen.ff. de vſu & vſufr. Spiegel.

In fructu eſſe hominem, Caius inquit, abſurdum videbatur; cùm omnes fructus rerum, natura hominum gratia comparauerit, l.pecudum, de vſufr.Sp.

In gleba vindicare quid ſit, Gell. lib.9. docet, & Bud.in prior.annot.Spieg.

In gradu eſſe, vox eſt ad dignitatem pertinens, l.ſacroſancta.C.de Epiſc.& cler.Sp.

In hæreditatem legitimam non concurrere, l.filio.ff.de inoff.teſtament.

In hypothecis vindicare, eſt per hypothecariam actionem petere, l.fideiuſſor.§.Lucius Titius.ff.de rebus dub. ex copia D.Old.Spieg.

In imaginariam ſeruilem cauſam deduci. Vide l.3.ff.de capit.minut.

In integrum reſtituo. Boni Prætoris eſt, potiùs reſtituere litem, vt ratio & æquitas poſtulabit, quàm actionem famoſam conſtituere: ad quam tunc deſcendendum eſt, cū remedio locus eſſe non poteſt. Marcellus in l. diuus Antoninus.ff de in integ.reſtit.Spieg.

In Iulij, pro, In ædibus Iulij: figura è Græci ſermonis conſuetudine deriuata. Vlpian. l.8.in fin ff.ſi ſerui.vind. [Quum Quintilla cuniculum pergentem in Vrſi Iulij inſtruxiſſet.] id eſt, in hortos Iulij: vt in alijs libris legitur. Hotoman.

In iudicum quinq; genibus ſitum, id eſt, in alieno arbitrio res eſt poſita. Alludit ferè noſtratis ſermonis parœmia, qua ſignificamus, vt quid decidamus, non eſſe noſtræ facultatis, Es ſtehet bey den häupteren.Spieg.

In iure credi dicuntur, cùm certæ venditionis ſolenne apud magiſtratum peragitur, cui venditioni quia nummus interueniebat, iſque appenſus veterum more, idcircò genus hoc adoptionis dicitur fieri per aſſem & libram.Connan.lib.2.cap.15.nu.3.

In iure, cùm dicunt Oratores, quòd Budæus haud ſcit, an perpaucis animaduerſum ſit, apud Prætorem intelligere debemus. Lege cum in poſter. Annot.Spieg.

In iure noſtro ſunt nonnullæ declarationes, hoc eſt, vocum interpretationes potiùs, quàm definitiones: quas diligenter indicauit doctiſſ.vir Apellus, in Methodo, ex qua laborem hunc noſtrum, vbi viſum fuit operæpretium, & auximus, & ornauimus. Hiſce autem declarationibus nō longè abludunt, Etymologia, Notatio, & Alluſio. Sunt tamen qui inter hæc omnia magnū faciant diſcrimen: qua de re pleni ſunt interpretū libri. Quanquā paruo fructu tam anxios eſſe libuit quando tantoperè cæcutimus, vt præter vnicam hominis definitionem vix aliam vllam reperiamus. Vide Cantiunc.in Topic. vbi tractat locum ab Etymologia.Spieg.

In ius vocare, eſt, iuris experiundi cauſa vocare, l.1.ff. de in ius voc.§.vlt. Inſtit.de pœna temer.litig. [Vtique enim, inquit, Imp. in primis aduerſarius in ius vocandus eſt] id eſt, ad eum vocandus, qui ius dicturus ſit, Gaius in l.in trib ff.de iudi. nuncupat, prouocare in iudicium, Olden. teſte Sp. Sed notandum eſt, ius ad prætorem & magiſtratum duntaxat, illic, non ad datum iudicem, qui Pedaneus dicitur, referri. de qua re latiùs Duarenus lib.1.diſputat.anniuerſ.cap.1. Hinc Cuiacius obſeruat.lib.19.cap.10.dicit, In ius vocare propriè eſt ad prætorem vel alium vocare, qui iuriſdictioni præſit, l.2.ff.ſi quis in ius vocat.non ier. Eodem ſenſu dicimus, in iudicium vocare.l.1.l.tutor pro pupillo.ff. de adminiſtrat. tut.§.3.ff. de eo per quem fact.erit, & d.l.2.§.prætor.ff.qui ſatiſda.cog. & cautio

iudicio

iudicio ſiſti, eſt ad prætoris ſellam ſiſti, *l.1.ff.ſi quis in ius vocat.non ierit.* Nam & prętor ipſe Iudex eſt veteri appellatione, *vt Liuius ſcribit* 3. & apud Prætorem priuſquàm iudex detur ſpecialis, quodammodo agendi poteſtas datur, *vt Marc. Tullius de Inuentione* 1 vt planè duplici iudicio res eadem diſceptari videatur, vno apud Prætorem, altero apud iudicē datum. *Cuiacius in dicto ſuprà loco. Confer omninò Vulteium lib.1.diſceptat.ſcholaſt.cap.1.*

IN ius vocati, vt eant, vel ſatiſdent, tit. 5. eſt 2. Pandect. qui hactenùs ſic legebatur. [In ius vocati vt eant, aut ſatis, vel cautum dent.] ſed malè. Nam ſolùm de ſatiſdatione tractat. Differentiam verò eorum, qui ſimpliciter, aut datis fideiuſſoribus, aut iurato cauere poſſunt, declarat tit. 8. eiuſdem lib Spieg.

IN *l.1.ff.de eden.* Politian. verſ. eum quoque edere Labeo ait, ex Pandect. Florentinis repoſuit, vt habent recentiores codices. Alcia. tamen multò aliter legit, & interpretatur etiam, quem Vlpiani mentem expreſſiſſe puto. *Vide eum in fin.lib.2.diſpunct.* Spieg.

IN libertate fuiſſe, ſic eſt accipiendum, vt non ſe liberū doceat is, qui liberale iudiciū patitur, ſed in poſſeſſione libertatis ſine dolo malo fuiſſe, *l.quod autem. ff. de liberali cauſa.* Porrò in libertate eſſe & liberum eſſe, diuerſa ſunt. In libertate enim ſunt, qui ſe liberos eſſe putant, ſeq; pro liberis gerunt: cùm tamen ſerui ſint, *l.7.10.11.12 ff.de lib.cauſ.quod explicat Quintil.declam.340.& 342.* Non abſimiliter, aliud eſt in poſſeſſione eſſe, aliud Poſsidere. Denique rei ſeruandæ cauſa, legatorum, damni infecti, non poſſident, ſed ſunt in poſſeſſione, cuſtodiæ cauſa, *l.10.ff.de a.e.poſſeſſ.* Briſſ.

IN litē iurare, ad litigatores refertur, & reſpōdet æſtimationi litis. Nam iurat Actor in litem, quando per iuramentum declarat & adſerit, quanta pecunia non tantum ſumptus litis, ſed etiā totam cauſam æſtimet, cū omnibus damnis, *l.videamus.§.iurare autē.& l.ſeq.ff.de in lit.iuran.* Sp.

IN locum ſucceſſiſſe accipimus, ſiue per vniuerſitatem, ſiue in rem ſit ſucceſſum, *l.1.ff.quor.bonorum.* Old.

IN longinquo habere, veluti trans mare, *in ſi.l.ſi quis ex argentarijs ff.de eden.* Sp.

IN metallum, & in miniſterium metallorum damnati, ſerui efficiuntur, ſcilicet pœnæ, *l.in metallum.ff.de pœnis.*

IN morbo conſumere, verbum eſt creditorum, ſentientium debitorem creditam pecuniolam non redditurum, nec exiſtimantium operæprecium ob tantillum legibus agere. Senec. *lib.de benefi.4.* [Quingenti, inquit, denarij ſunt, illud, quod dici ſolet, in morbo conſumat.] Spieg.

IN neruum dare, id eſt, in nexum, de quo Liuius *lib. 2. & lib.7.* Vnde Plautus *in Pœnulo*:

Vtinam mihi argentum reddas, priuſquàm in neruum abducare.

In neruum itaq; dari eſt obligationis iure ac conditione capi, atque in ergaſtulum abduci.

IN neutris eſſe, apud Paul. *de legat.3.l.ſeruis vrbanis.*

IN obligatione eſſe aliquid dicitur, cum vinculo obligationis innectitur. In ſolutione eſſe dicitur, quod poteſt pro re obligata ſolui, licèt iudicialiter non poſſit peti. *ex Zaſ.* Spieg.

IN omnib. talibus. *ff.de rei vindic.l.in rem §.ſed & id.* Alber.

IN ordinem redigere, propriè ſignificat inter viles numerare, vt docet Priſcianus, quaſiq; inter claſſem ſuam continere, non eximium ducere, honore non eximio dignari. id quod & Liuius tractare videtur *libr. 27. & libr. 43.* [Tribuni plebis, inquiens, in ordinem redacti pro contemptiſſimis ſunt habiti.] Hos Græci Encyclios appellare videntur, *vt annot. Cælius lib.25.c.18.* Huic affine, in ordinē legere, apud Paul. *in l.vltim. de vet.* [Sed veterani, qui paſſi ſunt ſe in ordinē legi, muneribus fungi coguntur.] Spieg.

IN pecuniam ludere. Paul. *in l. 2. ff. de aleatorib.* [Senatuſconſultum vetuit in pecuniam ludere: præterquam ſi quis certet diſco vel pilo iaciendo, currendo, ſaliendo, luctando, pugnando: quod virtutis cauſa fiat.] Spieg.

IN perpetuum, contrarium habet, in tempus.

IN poteſtate conſiſtere exiſtimatur, quod in actu nō eſt, ſed eſſe poteſt, *l.aduerſus ſententiam.ff.de arbitr, quam Alciat.nobis reſtituit, vide eum in diſpunct* Spieg.

IN poteſtate alicuius quis eſſe Latinè dicitur, qui paret, & obſequitur voluntati eius, in cuius poteſtate eſt. *Connan. lib.2.cap.7.num.4.*

IN poteſtate habere, id eſt, in cura, & adminiſtratione. Sic dicitur Epiſcopus eccleſiæ fundos habere in poteſtate *c.1.de rebus eccleſ.non alienan.* Tutor quoq; in pupilli caput poteſtatem habet, id eſt, autoritatem, *Inſtitut.de tut.in princ.* Vnde & alibi ſua poteſtate quis feciſſe dicitur, quod propria autoritate fecit. *ex Alciat.*

IN poteſtate, manu, mancipiovè. Vlpian. *tit.24.* [Ei qui in poteſtate, manu, mancipiove eſt ſcripti hæredis, ſub cōditione legari poteſt.] Item, [Ei, cuius in poteſtate, manu, mancipiove eſt hæres ſcriptus, legari non poteſt.] Poteſtatem de filiofam. Manum de matrefam. quæ in manum conuenit, Mancipium de ſeruo intelligit. Hot.

IN præſens, exponit Valla, id eſt, in præſentiarū: quod aduerbium, teſte Glareano, nuſquam apud veteres reperias: quamuis etiam, eodem indicante, Perottus, atq; adeò noſtra ætas ſæpè eo vtatur. Vlp. [Cur noceat ei, inquit, qui reſpondit quod in præſentiarum videbatur,] *l. de ætate. §. ex cauſa.ff.de interrog.actio.* Spieg.

IN præſentiam, id eſt, donec ſit præſens. Hæc enim eſt natura præpoſitionis iunctæ accuſatiuo caſui: vt cum Virgil. dixit:

-- In lucemque tuliſſet.

Id eſt, vſque ad lucem. Hoc à Seruio animaduerſum, Alci. etiam indicauit. Sp.

IN primis, modò, ante omnia, modò, pro præcipuè, excellēter: vtriuſq; ſignificati exemplum apud Pompon. extat *in l.2.de orig.iur. alterum mox à prin. alterum in §.fuit autem.* Sp.

IN procinctu eſſe, ſignificat id, quod Barbaris, in fieri, hoc eſt, in potentia propinqua.

In re diſceptare, pro iuſtè iudicare, *c.fram. §.index, extra, de verb.ſignifi.*

IN re permittere, pro, in poſſeſſionem ingredi, *l. cum vnus.ff.de bon.aut.iud.poſſ.* Alb. Sp.

IN re præſenti, in ipſo opere, hoc eſt, in re ipſa nunciatio facienda ſit, *l.de pupillo.ff.de noui oper.nunciatio.* Prat.

IN rem præſentem venire, vff den augenſchein gehen.

IN rem ſuam fideiuſſor, pro Reo principali habendus eſt, *l.ſed & ſi fideiuſſor.ff.de pact.* Alb. Sp.

IN rem & in perſonam, locutiones ſunt Iuriſconſultis familiares, quarum illa tum vtūtur, quū indefinitè ac ſine perſonæ vllius notatione aliquid factum eſſe ſignificant: hac verò, quum certa perſona definita, veluti *in l.5.§.2.ff.de conſt.pec.* [Quod exigimus, vt ſit debitum quod cōſtituitur, in rem exactum eſt: non vtiq; vt is cui cōſtituitur, creditor ſit.] Item quum Vlpianus ait, actionē metus cauſa in rē eſſe ſcriptam, nec perſonam vim facientis coërcere, ſed aduerſus omnes reſtitui, *l.9.in ſi.ff.quod met.cau.* & alibi, hoc eſt, *in l. 7.§.3.ff.de pact* [Pactorū quædā in rem eſſe, quædā in perſonā: illa, quoties quis generaliter paciſcitur, ne petat: hæc, quoties ne à perſona petat.] Itē *in l.10.ff.de oper.noui nun.* [Operis noui nunciationem in rem fieri, non in perſonam.] Cic. *lib.de Inuent.2.* [Sin autem nō in hominem certum, ſed in rem aliquā cauſa dimouebitur, vt in hac eadē re, &c.] *Itē apud Vlp.in l.4.§.29.ff.de dol.excep.l.1.§.vlt.ff.de interdict.* Hot.

IN rem verſum videtur, ſiue idipſum, quod ſeruus accepit, in rem domini conuerterit: veluti ſi triticū accepit, & idipſum in familiam domini cibariorum nomine conſumpſit: aut ſi pecuniam à creditore acceptam dominico creditori ſoluerit, *l.quod ſeruus.ff.de in rem verſo.* Old.

IN rem verſum intelligitur, quicquid neceſſariò vel vtiliter in negotia patris aut domini verſum eſt à filiofamiliàs, vel ſeruo, aut etiam quolibet alio, *l.ſi pro patre.§. verſum autem.l.ſeruus ſi in rem, in prin.ff.de in rem verſ. Old. & vide infr. verſum in rem.*

IN rerum natura dicitur infans eſſe conceptus. In rebus verò humanis, ſi non editus, ſaltem viuēs in vtero matris, *l.1.§.6.in fin.& l.8.de ſuis & legit.* Quod in rebus humanis eſt, in rerum quoq; natura eſt: Non autem quod in rerum natura eſt, id omne in rebus humanis eſt. *l. 1. de hered.vel actio. vend.* Mortui in rebus humanis non ſunt. Ita enim ſcripſit *epiſt.lib.10.* Seneca. [Quamuis fructus operis peracti nullus ad defunctum, exemptumq; rebus humanis pertineat: ipſa tamen contemplatio futuri operis iuuat.] Definiunt etiam mortui eſſe in rerum natura, *l.59.§. 6.de hered. inſtitu.* Quid igitur mirum, eos qui mortui naſcuntur, appellari nunquam liberos potuiſſe *b.l.129.de verbor.ſignificat.* Quid igitur

Celſus

Celſus ait, eum qui prægnantem reliquit vxorem, non videri ſine liberis deceſſiſſe, id ad eos liberos referendum eſt, qui ſi non in rebus humanis, ſaltē in rerum natura ſunt *l. 18. quand. dies leg. c. l. 7 Renar. l. ſi quis prægnantem. ff. de reg. iur.* In rerum natura quædam ſunt, quædam non ſunt. Hæc autem quæ non ſunt, rerum natura complectitur, quæ animo ſuccurrunt, tanquàm Centauri, Gigantes, & quicquid aliud falſa cogitatione formatum habere aliquam imaginationem cœpit, quamuis non habeat ſubſtantiam. *Renar. l. bona fides. ff. de reg. iur.*

IN ſacris manere, *l. filia. C. de collat.* In ſacris retineri, *l. 3. C. de bon. mat.* In ſacris eſſe, *l. 2. C. de bon. quæ liber.* in parentum ſacris conſtituti, *l. vlt. C. de inoffic. teſtam. l. vlt. C. ad Tertyllian.* Iuris autores de filijs qui in familia & poteſtate patris adhuc ſunt, vſurpant. Sicuti eos qui per emancipationem aut aliàs exiuerunt è familia & poteſtate patris, dicunt ſacris vinculis exolui, *l. 1. C. de offic. prætor.* E ſacris paternis dimitti, *l. quidam. C. de fideicommiſſ.* A ſacris paternis abſolui, *l. de emancipatis. C. de legit. hæred. Duaren. ad titul. ſolut. matr. ſub c. quæ ſunt nuptiæ.*

IN ſeruitutem petere, *l. in ſeruitutem. ff. de bon. libert.* Alber.

IN ſinu meo habui, pro, in poteſtate & fide mea, apud Scæuolam *in l. qui teſtamentum faciebat, de prob.* Quod enim alterius fidei committimus, in ſinum deponere dicimur. *Vide Eraſm. explicantem prouerbium, In ſinu gaudere.* Sp.

IN ſolutum dare, pro ſoluere, apud Paulum *in l. 60. ff. de ſolut.* Hotom.

IN ſortito eſſe, id eſt, in incerto & ambiguo, vt inueniri non poſſit. Iure noſtro rarum eſt, vt iudicium per ſortes admittatur, niſi cùm res adeò perplexa incertaq; eſt, vt alium exitum non habeat, *l. ſi duobus. C. communia, de leg. s. vide Alciat. lib. 5. Parerg. c. 21.* Sp.

IN ſtirpes ſucceditur, quum hæreditas non in ſuccedentium ſingula capita & perſonas, ſed in cognationis latera & partes diuiditur: In capita verò, quum in tot partes ſecatur, quot ſuccedentium capita & perſonæ reperiuntur: *qua de re vide Impe. §. 6. de hæred. quæ ab inteſt. Vide In capita, ſuprà.* Hotom.

IN tabulas referre, id eſt, ſcribere in tabulis, & vt dicūt in regiſtro. *Sylu.* Sp.

IN tutelam ſuā venire mas dicitur, qui ephebus, id eſt, pubes eſſe incipit, anno ſcilicet ætatis decimoquarto: fœmina verò viripotens appellatur: hoc enim in fœmina, illud in mare ponitur ab Vlpiano *in l. 5. §. 2. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ.* [Ait Prætor, ſi is pupillus in ſuam tutelam venerit, cave pupilla viripotens fuerit, & rectè defendetur, &c.] Idem *l. 50. ff. de legat. 3.* [Quum filiofamil. ita legatur, Quum is in tutelam ſuam peruenerit, pubertatis tempus ſignificatur.] Cicero *lib. de Orat. 1.* [Negaretque niſi poſthumus & natus, & antequàm in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, hæredem eum eſſe poſſe.] Idem *in Bruto,* [Quum is hoc probare vellet, M. Curium, quum ita hæres inſtitutus eſſet, ſi pupillus antè mortuus eſſet, quàm in ſuam tutelam veniſſet, pupillo non nato hęredem eſſe non poſſe.] Hotoman.

IN vtero qui eſt, non eſt pupillus, *l. non eſt. ff. de verb. ſignific.* tametſi animal eſſe videatur, *l. 1. § proximus. ff. vnde cognati. l. negat, de mort. inf.* Nam qui in vtero eſt, pro iam nato habetur quoad de eius commodo tractetur, *l. qui in vtero. ff. de ſtatu hominum.* Alber. Spieg.

INAEDIFICATA Liuius dixit, *auctore Turnebo lib. 1. aduerſ. cap. 29.* quæ aliquo in loco ędificata ſunt. ſed cùm, In loco, dixit, ſignificauit ædificia è priuato in publicum procurrentia, & aliquid loci publici occupantia, Plutarcho teſte cuius verba ſunt, ἀνατρέπων δὲ ἦν, καὶ ... εἰς τὸ δημόσιον ὠκοδομημένα Immolita autem ſunt, quæ quis vſpiam molitus eſt. Si quis igitur priuatus ante ædes ſuas in publico podium poſuiſſet, aut mœnianum proieciſſet, cùm id demoliri & diruere, tollereque Cato iubebat. *Vide Immolitum.*

INAEDIFICARE, elegans verbum apud Vlpia. *de vſufruct.* cùm ait, [Sed etſi quid inędificauerit poſteà neq; eum tollere, neq; refigere poſſe.] *l. ſed & ſi.* Hoc & Renanus apud Liuium reſtituit, Inædificati lapides. Sp.

INANE propriè vacuum ſignificat, Et ità, Inanes amphoræ, & quæ vinum habent, opponuntur *l. 206. ff. de verb. ſignif.* Inania vaſa, *l. 1. §. licet. ff. de peric. & com.* Inane verò dicitur μεταφορικῶς quod inutile eſt ſine vi, ſine effectu, *l. 19. ff. de cō. rob.* Sic inanis actio appellatur, quam inopia aduerſarij, vel aliqua exceptio ratiove eludit & excludit, *l. 6. ff. de dol. l. 24. ff. de liber. cauſ. l. 24. ff. mand. Paul. lib. 2. ſent. tit. 15.* Stipulatio quoque inanis, id eſt, inutilis & inefficax propter exceptionē, *l. pen. ff. de condict. ob turp. cau.* Inanis enim ſtipulatio nullius momenti, ex qua actio non datur, *l. 39. ff. de donat. int. vir. l. 42. §. pen. ff. ſolu. matr. & apud Valer. Max. lib. 8. c. 2.* Eodem modo inanis obligatio *in l. 8. §. Marcellus. ff. ad Velleia. l. 95. §. aliquando. ff. de ſolutio.* Briſſon.

INANES tabulæ, & Inane chirographum poſt ſolutam pecuniam, *l. 27. ff. de furt. l. vlt. ff. ad exhib. l. vlt. Si debito perſoluto in C. Th.* Sic & inanis ſcriptura, & Inanis epiſtola *in l. 39. ff. de dolo. l. 12. ff. de probat.* Et Inanis cautio nulla ſecuta numeratione, *l. vlt. C. ſi pignor. conuentio.* Briſſ.

INANE nomen hæredis, nudum & ſine re, *l. 3. C. de inoffic. don.* Briſſ.

INARGENTATVM, ſicut inauratum, hoc eſt, argento & auro illitum, tectum.

INARGVTA ſententia. Vlpian. *ff. de vſufruct. ear. in l. hoc Senatuſconſultum § ſi pecunia,* [quam ſententiam & Celſus ſcripſit, quæ mihi non inarguta videtur,] hoc eſt, vt vulgò dicunt, ratione fundata. Sp.

INATERES, duorum fratrum vxores Græcis inter ſe vocantur. Sicuti Aelii, vel etiam Aœlij dicuntur, quibus duæ nupſerint ſorores. Sororis autem meæ maritus nō habet ſpeciale nomen, quo illū appellem, nec vxoris frater. Daer, mariti dicitur frater. At Soror vocatur γάλως, a nobis dici poteſt Glos, frater meus, Leuir eſt vxori meę, Vide Rhodigi. c. 28. *lib.* 18. & D. Oldendor. *in Topic.* quo loco nomina Adfinium indicás, pro Inateres, voce Græca vitiosè loquitur, Ioatrices. Spieg.

INAVDITVM damnari, idem quod, Indicta cauſa damnari.

INAVDITVS. Vlpian. *ad leg. Corn. de ſicar. l. 2.* [Inauditum filiū pater occidere non poteſt.] Accurſius imperitè exponit, inauditū, id eſt, ſuppoſitum. Bud. inauditū filium, hic intelligit ἄκριτον, hoc eſt, reum, iudicio non conuictum, & indicta cauſa patrem interficere poſſe. Satis idem admirari nequit Budæus, quod Accurſius futilitate, vt ait, mira præditus, Bartolū virū ingenij fęlicis & ſolidi enarrationum tam abſurdarum aſſeclam poſt ſe traxerit. Sp.

INAVGERI cauſam *in l. diui, ad fin. ff. de libera. cauſ.* qui accipiendum, ne quiſquam interpretum (quod ſciam) explicauit. Accurſ. id intactum reliquit. qui hoc non intellexerunt, lectionem immutarunt, &, agi cauſam, repoſuerunt. Iac. Cuiac. *lib. obſer. 6. c. 27.* inaudire, diuinat legēdum. Equidem Florentinam lectionem, quæ temerè immutanda non eſt, retinendam cenſeo: vt ſit ſenſus, differendam cauſam & ſententiam ob abſentiam eius, qui de libertate ſua litigabat: & vox, Enim aduerſatiuæ nota erit, vt & alibi paſſim, *Ducam lib. 1. Enucleat. c. 21.* Prat.

INAVRES *in l. 27. ff. de aur. arg. leg.* ab aurium foraminibus ita nuncupatæ, ex quibus pretioſi lapilli pendebant, *auctore Iſidor. lib. 19. Etymol. c. 30.* Solebant enim veteres foratis auribus gemmas, & lapillos inſerere. Tertul. *in lib. de habitu muliebr.* [Graciles, ait, aurium cutes Kalendarium expendūt.] Idemq; auctor *eodem libro* anxiè forari margaritas conſueuiſſe, vt penderent, ſcribit. Sed & *in lib. de Pallio* aurem foratu effeminari quæritur. Plin. quoq; *lib. 9. cap. 35.* de elenchis loquens. [Hos, ait, digitis ſuſpēdere, & binos ac ternos auribus, feminarum gloria eſt.] Briſſ. Idem docet apertè D. Hieron. ſic enim in epiſt. quadam Demetriadi ſcribit: [Vt taceam de inaurium precijs, candore margaritarum, rubri maris profunda teſtantium, ſmaragdorū virore, cerauneorum flammis, hyacinthorum pelago, ad quæ ardent & inſaniunt ſtudia matronarum.] Idem Hieronymus eleganter de Romanis matronis, *in vita B. Marcellæ viduæ Romanæ* diſſerens, ſic ad virginem Principum ſcribit: [Illæ ſolent purpuriſſo & ceruſſa ora depingere, ſericis nitere veſtibus, ſplendere gēmis aurū portare ceruicibus, & aurib. perforatis rubri maris precioſiſſima grana ſuſpēdere, fragrare muſco mure, maritos ita plāgere, vt tandē dominatu eorū ſe caruiſſe lætentur.] Eoq; etiā ſpectat, quod ſic *in lib. de habitu virginum,* Cyprianus ſcribit. *Renar. vario. lib. 1. cap. 4.*

INCAN-

INCANTARE, vel verbis vel rebus adiunctis, aliquid ſupra naturam moliri. Priſcis perſuaſum erat, prodigioſam ineſſe vim vocibus incantatorum: adeò, vt myſticus quoque Pſalmus mentionem faciat venefici incantantis ſapienter. A noſtris Incantatio, hoc eſt, actus ipſe incantandi, inter infames numeratur. *Adi Bart. in l. 1. C. de malefi. & mathem.* Spieg.

INCASSVM, id eſt, ſine cauſa, quaſi ſine caſſibus, ſine quibus venatio eſt inanis. Spieg.

INCAVSTO, hoc eſt, atramento, falſum deprehenditur, *Auth. de fid. inſtr. §. 1.* Alber.

INCAVTE factum, pro infecto habetur. *l. 1. §. 1. ff. de his quæ in teſt. del.*

INCAEDVVM, quod non cæditur.

INCENSVS, qui dolo non eſt profeſſus bona ſua. Is olim ex lege Seruij regis publicè venibat, & virgis cæſus ſeruus fiebat, *vt teſtis eſt Dionyſ. lib. 4. & Cicer. pro Cecin.* Sed & ſi quis apud Cenſorem nõ fuiſſet profeſſus omnia bona ſua, contrahere dicebatur grauiſſimum crimen cenſus fraudati, *l. 53. de indi. l. 1. C. de quæſt.* quanquam errori ignoſceretur, & venia daretur ad cenſum emendandum, *vt indicat Vlpianus l. 4. §. 8. ff. de cenſibus.*

INCENDIARIVS. Incendiarij dicuntur, qui ob inimicitias, vel prædæ cauſa, incenderint. Gallis dicuntur vulgò *boutefeux.* De his, eorumq; pœnis, *in 17. tit. lib. 5. Decret. & in l. capitalium. §. incẽdiarij. ff. de pœnis.* tractatur. Anch. (*Adde* peinliche halßgerichts ordnung. *artic. 125.*)

INCENTIVVM ſignificat appetitum, *c. vt clericorum, de vita & honeſt. cler. Io. Bell. Etymol.*

INCERTA in iure appellantur, in quibus non apparet quid, quale, quantum. *l. vbi autem. 75. ff. de verb. obligat.* Item

INCERTA dicuntur, quæ non in ſpecie, ſed in genere proferuntur: veluti, fundus, homo, triticum, *l. heredes. 25. § ſi incerta. ff. famil. erciſcun. l. cùm incertus. 13. ff. de legat. 1. l. in ratione. 30. §. incerta. ff. ad leg. Falc.* Hot. Hinc

INCERTA nomina dicũtur eſſe obligationes ſcriptæ, quarum ſolutio certum tempus non cõtinebat. Hoc enim agebat fœnerator, ne tẽpus ſolutionis infereretur inſtrumento, vt tandem poſſet, quoties vellet, petere, & ſemper immineret debitori, qui, vt ſe poſſet à tali onere leuare (nam æris alieni comes eſt miſeria, vt dixit Chilon) cogebatur optare mortem patris. Verùm poſt Senatuſconſ. Macedon. ſciant tales creditores, nullum bonum nomen expectata patris morte fieri, quia filiusfamil. non obligatur efficaciter, ſed habet exceptionem Macedoniani. *Forcat. in Necyomantia dialog. 93. nu. 2.*

INCERTA ſtipulatio eſt, vbi non apparet quid, quale, quantumq; eſt in ſtipulatione. Quod fuſiſſimè exponitur *in l. 75. ff. de verb. oblig. Adde & l. 68. ff. eo. tit.* Atq; hinc incerti actio ex ſtipulatu datur, *l. 4. ff. de vſur. Inſtit. de verb. oblig. in prin.* Incerti actiones etiam condictionesq; illæ omnes appellantur, ex quibus aliquid incertum, & quod neq; demonſtrari, neque tangi poſſit, petitur, *l. 1. ff. de vſufruct. leg. l. 46. §. 1. & l. 59. §. ex aſſe. ff. de iur. dot. l. 5. in fin. & l. 8. ff. de act. empt. l. pen. ff. depoſ. l. 2. §. aliud. ff. de donatio. l. 3. ff. de condict. ſine cauſ. l. 12. ff. de donatio. l. 22. in fin. l. 40. §. penult. ff. de condict. indeb. l. 16. §. Pomponius ff. de minor. l. 1. §. 1. & l. 9. ff. de vſufruct. ear. rer. l. 35. ff. de ſeruit. vrb. l. 12. in fin. ff. de condict. furt. l. 75. §. vlt. ff. de legat. lib. 1. l. 27. in fin. ff. de recept. qui arbit. l. vlt. ff. ſi quis in ius voc. non ier. l. 9. §. penult. ff. de lib. leg* Nonnunquàm Incerti actio, pro præſcriptis verbis actione ſumitur, *vt in l. 6. & l. 16. ff. de præſcript. verb. l. 19. in fin. ff. de precar. l. 23. in fin. ff. commun. diuid. l. 7. ff. de pact. l. 6. C. de rer. permut.* Hotoman.

INCERTA pars, quæ quota ſit, nõ apparet: veluti, quidquid mei iuris in eo fundo eſt, quidquid Titius poſſidet, *l. 3. §. incertam. l. 26. ff. de adq. poſſ. l. 32. §. vlt. ff. de vſucap. Sic & in l. 76. §. 1. ff. de rei vindic. l. 11. §. ſi cùm eſſet. ff. de interrog. in iur. fac. l. 1. §. vlt. ff. ſi pars. hered. petatur. l. 8. §. 1. ff. commun. diuid.* Hot.

INCERTA perſona videtur, quam incerta opinione animo ſuo teſtator ſubijcit: veluti ſi quis ita dicit, [Quicunque filio meo filiam ſuam in matrimonium dederit, ei hæres meus illum fundum dato.] ait Imp. *§. 27. de legat.* Hotom.

INCERTI quando agi dicatur: *vide ſuprà in voce, Certi contractus.*

INCERTI condictio, *ibidem.*

INCERTI contractus qui dicantur. *ibid. & paulò infrà.*

INCERTITVDO, eſt ſubſtantia tranſactionis: vnde poſt rem iudicatam ea nullius momenti eſt, *l. res iudicata, de reg. iur.* Spieg.

INCERTITVDO reprobatur, primùm in contractib. *l. inter ſtipulantem. §. inter Stichum. ff. de verb. obl. l. cum duob. ff. de in diem addict.* Deinde in vltimis voluntatibus. *l. duo ſunt Titij. ff. de teſta. tuto. cum ſim.* Deniq; in iudicijs nullo modo admittẽda eſt, *l. 3. C. de ſentent. quæ ſine cert. quant. profer. l. quid tamen. §. Pompon. ait. ff. de recept. arb. l. idem Pomponius ſcribit. ff. de rei vindic.* Sp.

INCERTVM confitetur, qui ſe illud aut illud debere confitetur, *l. 6. §. 1. ff. de confeſſ.*

INCERTVM abſolutè plerunq; à Iureconſultis vſurpatur pro ipſa incertitudine. Sic conditionis incertum, *l. 11. ff. de ſecund. tab. l. 1. C. de pact.* Incertum cautionis, *l. 16. §. idem quærit. ff. ad Trebellian.* pro incerto euentu, *vt in l. 6. ff. quod falſ. tut. auct.* Incertum rei, *l. 11. ff. de hered. vend. l. 12. ff. de act. empt.* Incertum ſucceſſionis, *l. 14. ff. de tranſact.* Incertum litis, *l. 20. C. manda.* Incertum ætatis, *l. 49. ff. de fideiuſſorib.* Antiquitatis incertum, *l. 1. de reſponſ. pruden. in C. Th.* Incertum contentionis, *l. 1. de equis curulib. in C. Th.* Et incertum maris, *apud Tacit. lib. 3.* Belli incertum *apud eundem. lib. 4.* Quo ex genere loquendi ſunt & illa, Lubricum tutelæ, *l. 4. §. cùm Pollidius. ff. de vſur.* Lubricum ætatis, *l. 11. §. ſi locupleti. ff. de minorib.* Lubricum linguæ, *in l. 7. in fin. ff. ad legem Iul. maieſta.* Lubricum conſilij, *l. 3. §. lege Iulia. ff. de teſt.* Briſſ. *Adde Forcat. Necyom. dialog. 51. nu. 2.*

INCERTVS homo legari promittíve dicitur, qui generaliter & indiſtinctè legatur, promittitúrve, *l. 13 ff. de legat. 1. l. 25. §. ſi incerto. ff. fam. erciſ. l. 3. ff. qui ſine manumiſ.* Incertas res eodem modo dixit Metianus in genere relictas, *l. 30. §. incertæ. ff. ad leg. Falcid.* Et incertum corpus, Pompon. *in l. 85 ff. de legat. 3.* Briſſon.

INCERTVS pater, *l. 3. C. ſolu. matrim. §. ſi aduerſus. Inſtit. de nupt.* id eſt, non certus, & vt Ouidius loquitur, Dubius: qualis eſt vulgò quæſitorum pater. Certus enim is demum pater eſt quem nuptiæ demonſtrant. Quamobrem Spurium quendam lapides in vulgus iactantem Cynicus hoc ſcommate repreſſit, Caue patrẽ ferias. Nec minus facetè eiuſdem ſectæ alter, eam, quæ vulgò ſui copiam faciens, ex vago illo complexu grauida facta partum ediderit, non magis certo cuiquam patri partũ adſignare poſſe, quàm eam quæ per ſpinas incedens icta fuerit, adſerere, quæ potiſſimum ſpina eam pupugerit. Briſſ.

INCERTVS poſſeſſor eſt, quem ignoramus, *l. 39. §. vlt. ff. de verb. ſignif.* Incerta ſententia, *l. 21. §. Pompo. ff. de recept. qui arbit. l. 59. ff. de re iud.*

INCERTVS contractus *in l. 1. §. debitum. ff. de conſtit. pecun. l. 9. ff. de reb. credit. l. 18. ff. de acceptilatio.* qui proprium & ſpeciale nomen non habet. ideoque vocatur ἀνώνυμος, quia nomine vacat. *Cuiac. ad l. 74. ff. de verb. oblig.*

INCESTA, eſt etiam ſine ſtupro, quę cupit ſtuprum, *aut. Seneca lib. Declam. 61.* Sp.

INCESTAS nuptias Iuſtinianus vocat, quas ſanguinis coniunctio prohibet. Inutiles verò, quæ cum ijs ſunt contractæ, cum quibus iure ciuili non licet. *Connan. lib. 8. c. 6. nu. 2.*

INCESTI filij dicuntur nati ex eo cõcubitu, quem vel conſanguinitatis, vel religionis lex prohibet, vt ex ſorore, conſobrina, nouerca, ſacra virgine, &c. *Connanus lib. 8. c. 26. num. 2.*

INCESTVS, vel inceſtum, dicitur id crimen, quod committitur cum ea, cum qua illicitum alioqui matrimonium fuiſſet. eas porrò perſonas enumerat latè Menoch. *lib. 2. de arbitr. iud. caſ.* 502. Notum eſt, Ciceronem adulterium & inceſtum, ſtuprum ſæpè appellare. Crimen inceſti grauius eſt adulterio, *l. ſi adulterium. §. 1. verſ. duplex. de adult.* Vnde qui inceſtuoſus à noſtris dicitur, nec hæres inſtitui poteſt, nec ei legari poteſt. quinetiam ab accuſatione, & ferendo teſtimonio repellitur. *Vide Abb. in c. tranſmiſſa. de eo qui cog. conſang. vx ſuæ.* Spieg. Olim inceſti pœna erat deportatio, *l. ſi quis viduam. ff. de quæſt. Cuia. in expoſ. Nou. Iuſtin. 12. de inceſt. nupt.* Varias inceſti pœnas recenſet pulchrè Menoch. *loco ſuprà dicto.*

INCESTVS idem eſt quod pollutus, & non caſtus. Vnde Plinius inceſtas noctes appellat. Dicitur & inceſtus ſubſtantiuè, vel inceſtum, pro ipſo fœdo impudicitiæ crimine, vbi cum ijs rem habemus, quas aut legibus, aut moribus prohibemur habere vxores. Extat in Codice tit. de

inceſt.

inceſt.nupt.Et Nou.Iuſtin.conſtit.12.περὶ ἀθεμιτογαμιῶν. Sunt qui inceſtam coniunctionem dici putant, quæ cõtracta eſt ritibus & cæremonijs nuptialibus nõ adhibitis: quòd Κεστὸς ſignificet Zonam ſponſæ nuptialem. *Balduin.tit.de nupt.*

INCESTVM, vt Paul.*in l.39.ff de ritu nupt.*tradit, committere intelligitur, qui ex his, quas legibus, aut morib. prohibetur vxores ducere, aliquam duxerit. *Connan. lib.8.cap.6. num.1.* Vlpian.quoq; *in Inſtit.tit.*5.Si quis eam, ait, quam non licet, vxorem duxerit, inceſtum matrimonium contrahit. Idem & Gaius *Inſtit.lib.1.tit.* 5. Sed & Papinia.*in l. 38.§.1.ff.de adult.*per illicitam matrimonij coniunctionem inceſtum admitti docet. Quod & verbi notatio oſtendit. Nam, vt Iſidor.*lib.5.cap.26.& lib.*10. tradit, inceſtum propter illicitam coniunctionem vocatur quaſi incaſtum. Inceſtum autem committit, qui cognatam violat contra fas, *l. 5.ff.de quæſtionib.* Cæterùm inceſtum vel iure gentium, vel ciuili committitur: Iure gentium quidem, quotiens ex gradu aſcendentium, vel deſcendentium vxor ducitur. Iure verò ciuili, quotiens ſola iuris ciuilis obſeruatio interuenit, veluti cùm ex latere eam ducimus, quam vetamur, vel adfinem, quam propter publicam honeſtatem ducere impedimur, *l.vlt.ff.de ritu nupt. l.38.§.1.ff. de adulter.* Inceſtum ergo & cum priuigna, nuru, nouerca, ſocru, committitur. Et quidem iure gentium, vt Papinian.*in l.vltim.ad fi.ff.de condict. ſine cau.*ſcribit, ea quemadmodum exiſtimo ratione, quòd hæ perſonæ inter ſe parentum liberorumque loco ſint, *l. 56.ff.ſolut.matrim.§. ſocrum, Inſtit.de nupt.* Sed etſi concubinam quis habuerit ſororis filiam, licèt libertinam, inceſtum committit, *l.56.ff.de ritu nupt.*Briſſ.

INCIDENTIS, hoc eſt, intercidentis quæſtionis, & emergentis materia, tractatur vtiliter a Bart. *in l. 1. C. de ordin. iud. & in l.viro atque vxore.ff.ſol.matrim.* & Felin. *in c.ſuborta, de re iud.*Spieg.

INCIDERE, inſculpere etiã ſignificat, *in l.2.§.ſed ut diximus.ff.de orig.iur.*Alb.

INCIDERE in eam valetudinem, propter quam operę inutiles fiunt.vide Labeonem *l.pen.de rei vindic.* Spieg.

INCIDERE in captionem, *l.1.ff.de in integr.reſtitut.*

INCIDIT ſæpè, pro euenit, vel ferè fit. [Nam quod prout res incidit.] Hæc Vlpiani verba *in l. ſi quis id, de iuriſdict. omn. ind.* Accurſius non percepit. Senſus eſt, exponente Hegendorph.Non ſi res quæpiam non ita magni momenti eſt.

INCILE, inquit Vlpianus *l. 1.de riuis.* locus eſt depreſſus ad latus fluminis. Ex eo dictus, quòd incidatur. Inciditur enim lapis, vel terra, vnde primũ aqua ex flumine agi poſſit. Foſſæ ſunt, per quas aquæ pluuiales deducũtur ex ſatis. Diorvges à Græcis dictæ: ein kleines waſſergräblein/dardurch man das waſſer auß einem kleinen fluß leytet auff ein wiſen oder acker. Nebriſſ.

INCISA ſpes lucri, quæ decidit, & qua fruſtramur.Sp.

INCISVM dicitur, quod ſcalpro ſcriptum aut ſcalptũ eſt.Spieg.

INCITARE, eſt adhortari, inſtigare, extimulare. Hinc incitationes, & incitamentum, quod commouet, incitat, & accendit ad aliquid faciendum. Notum eſt incitare currẽtem, pro, vltrò promptum adhortari.Sp.

INCIVILE dicitur, quod iniquum, inuſitatum, inconueniens eſt, & contra ius, mores, inſtitutaque ciuitatis, *l.vltim.§.penult.ff. quod met.cauſ. l. 15. ff. de procur. l.3.ff de extr. cognit.l.24.ff.de legib.* Inciuiles pœnæ *in l. 9. §. ſunt autem. ff. de pœn.*Briſſon.

INCLINATIONES rerum & temporum dicuntur, quando Reipubl. conſtitutio tenorem ſuum iam non ampliùs ſeruat, ſed ad mutationem ſpectare videtur, vt nunc apud Germanos. Prætereo prudens, quæ aſtrorum peritiſſimus Stabius, aliquando communicabat amicis, de inclinamento Germanici imperij, transferendisque montibus vt aiebat, in cor maris. Diſputantem audiui Cæſar. Maximil.cum Collimitio, de effectu nigrarum ſtellarum: quibus, quòd abditiſſimæ ſint, nec vulgò ſatis cognitæ, id nominis inditum.Spieg.

INCLVSA auro gemma.*l.gemma.ff.ad exhib.*

INCOLA, eſt, quem alioqui peregrinum dicimus, qui in alienam ciuitatem venit diu habitaturus: nec tamen ius ciuitatis habet, nec ciuiles capit honores, tributis pendendis obnoxius, quod tributum μετοίκιον dicitur: nam illi incolæ dicuntur à Græcis μέτοικοι frequentiùs, quàm πάροικοι. Rectè tamen incolam πάροικον, vocari Pompon. tradidit: vnde *in ſacro euangelio Lucæ*, σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ; Tu ſolus peregrinus es, aut peregrinaris? id eſt, aduena es, vt Eraſmus Roterod. *in eundem locum* interpretatur. Nam & Incola & Aduena eiuſdem ſunt ſignificationis. D Lucas *in Actis Apoſt.* τοὺς προσηλύτους καὶ ἐπιδημοῦντας, aduenas dixiſſe videtur *cap.2.* qui etiam πάροικοι Budæo teſte. Aduena etiam ἐπήλυς, apud Iſocratem dicitur, vt ipſe Budæus adnotauit, quem tamen ἄποικον Pomponius dici cenſet. Budæus legit ἔποικον, de qua re permulta in hunc locum eleganter ſcripſit. In Græca verſione *Pſalm.119* παροικία, pro incolatu ponitur: Οἴμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ, πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου. hic παρῴκησεν vertunt Latini interpretes, peregrinata eſt, vel incola fuit, &c. *Brechaeus l.pupillus.§.incola.ff.de verbor.ex rer.ſignific.* Nec tantùm qui in oppido morantur, incolæ ſunt, ſed etiam, qui in alicuius oppidi finibus ita agrum habent, vt intra eum ſe, quaſi in aliquam ſedem recipiant, *l.pupillus.ff.de verb.ſignif.* Nulli autem, vel ſcholares ſint, & ſtudiorum gratia aliquo in loco morentur, conſtituere domicilium dicuntur, vt incolæ ſint, niſi decẽ annis tranſactis ſteterint, *l.2.C.de incol.* Quã ob cauſam D. Alciat. *de verb.ſignif.* [Incola, ait, propriè eſt, qui cùm aduena eſſet, in aliquam ciuitatem ea mente habitatum venit, vt ibi perpetuò ſit, ſummamque rerum ſuarum ibi habeat.] Idem *Parerg.* [Sciendum, inquit, in iure noſtro incolas eſſe, non ſimpliciter alienigenas habitatores, ſed eos, qui domicicilium, ſedemq; rerum ſuarum, animo permanendi finxerunt.]

INCOLA autem à ciue & municipe ſeparatur, *l.29.ff.ad municip.l.6.in fin.& l.vltim.§.patrimonium.ff.de munerib. & honoribus.* Nam Ciues origo, vel manumiſſio, vel allectio, vel adoptio: Incolas vero domicilium facit, *l. 7. C.de incol.lib.10.* Incola porrò habetur ὁ ἐν ἐγχώρῳ καταμένων, ὁ γὰρ ἰδίοις τῆς πόλεως δικαίοις μὴ χρώμενος, ὅντος ἐν πολίτου εἶναι, incola, *l.35 ff.ad municipal.* Mulier quamdiu nupta eſt, incola eiuſdem ciuitatis videtur, cuius maritus eius eſt, *l.vltim §.item reſcripſerunt.ff.ad municip.* Et ita incolam accipe *in l. 2. ff. de veteran. & l. 34. ff.ad municip.*Briſſ.

INCOLATVS, vrbs cuius quis non ciuis, ſed incola eſt. Modeſt.*l.34.ff.de mun.hon.* [Incola iam muneribus publicis deſtinatus, niſi perfecto munere, incolatui renunciare non poteſt.] Hot.

INCOLATVS ius eſt arbitrij cuiuſq;, eo quis ſe nuda voluntate obligat vel liberat, domicilio mutato. *Cuia.l.ſi in patria, tit.de incolis, & vbi quis domicilium hab. vide, C.lib.10.*

INCOLORATE reſtitui deſideras.*l.minor.2.ff.de minor.* id eſt, nulla allegata cauſa.

INCOLVMES.*Vide, Mutatio ciuitatis.*

IN commiſſum cadere, eſt alicubi aliquid vehendo, vectigal non ſoluere (zolfellig werden) *de quo tractat tit. C. de vectigal.& commiſſ.*

INCLYTVS, à vocabulo κλυτὸς deducitur. κλυτὸς autem famam laudemq; ſignificat, & eam dictionem auget addita prępoſitio, ita vt ad magnos vſq; perueniat, qui in terrã ſunt: ac etiam interdum maius quid laude hac & fama cõſequatur *Droſaeus in Methodo iuris.*

INCOMPERTVM, de quo nullam certitudinem habemus.

INCONCVSSA, inuiolata. Inconcuſsè, quietè. & ſine interpellatione, *c.illud, & c.audita, de praeſcript.* & pacificè, *c.cũ veniſſent, extr.de in integr.reſtitut* Prat.

INCONDITVM, abſurdum, abſonum. Papin. *l.95.§.1.ff. de ſolut.* [Etenim inconditum eſt, ſubueniri ſexui mulieris, quæ ſuo nomine periclitetur.] Hot.

INCONSEQVENS, cùm ſequens non reſpondet ſuperiori. Græci ἀνακόλουθον vocant.Spieg.

INCONSTANTIAM recuſare, *l.pen. ff.de procurat.*Sp.

INCONSVLTA facilitas damni reſtitutionem indulget, non euentus damni, autore Vlpian. *l.verum.§.ſciendum.de minor.*Spieg.

INCONSVLTO hęredis nomen deletum. *l.1.ff.ſi tab.teſt. ext.l.1.de his quæ in teſt.del.l.ſi unus.§.1.C.de teſt.* Alb.exponit Inconſultò, id eſt, non ſtudio.Sp.

INCONSVLTVS, & eum à quo conſilium non eſt petitum,

ticum,& eum,qui cùm quęreret conſilium,non accepit tamen,ſed quaſi pro indigno habitus eſt,ſignificat.

INCONSVLTVS calor,veniá continet,& non calumniam.*ff.ad Turpil.l.1.in fin.*Alber.

INCONSVLTVS dolor,*l.Gracchus.C.de adult.*

INCONSVLTVS fecit.oppo.Optimo conſilio vſus eſt *l.pen.§.fin.ff.de rit.nupt.*

INCONTINENTI,id eſt ſtatim.Iuſti.Excontinenti dicere ſolet. Non autem intelligendum ad punctum,ad momentum,ſed ciuiliter,moraliter.Ea enim incontinenti fieri dicuntur,quę,vt ſuprà attigimus,explicantur antequàm partes ad extraneos actus veniát,*ita eſt text. in l.reos.§.cùm duo rei.ff.de duobus reis ſtipul.*Spieg.

INCONTINENTI,variam ſecundùm rem propoſitam interpretationem recipit. Incontinenti, cùm aliquo moderato ſpatio interpretamur, *in l.1. §. item ſi ita legatum.ff.ad leg.Falcid.*At in l.Iulia,de adult.qualiter hoc verbum accipiendum ſit,exponitur in l.23.§.vlt.ff.de adult.Incontinẽti quod ad pacta quæ inſunt, interpretantur Iureconſulti & Impp.in ingreſſu contractus, vel ante contractum, aut ſtatim poſt.*l.7.§.quinimò.ff.de pact.l.3.C.de ædil.act.l.21.C.de vſur.l.27.C.de pact.*Cui opponitur Poſteà, &, Ex interuallo.*d.§.quinimò.& l.27.ff.de contrah.empt.*Briſſ.

INCONTINENTER reſiſtere dicitur,qui etiam interuallo trium dierum reſiſtit: & homo vulneratus ſi intra tres dies moriatur,dicitur incontinenti mortuus, *vt colligitur ex l.ſecundum ff.de ædil.edict.& eſt gloſſ.ſingularis in l.1.C.de emend.ſeru.*Spieg.

INCORRIGIBILES dicuntur, qui non poſſunt corrigi,*c.vt famæ,de ſentent.excom.extr.Io.Bello.Etymolog.*

INCRVSTARE, eſt cruſtam parieti, vel alicui alteri rei inducere,ſiue id fiat ex calce, gypſo, argilla, lapide, vel alia materia.Proculus *de ſeruit.vrb.præd.l.quidam* [Parietem, inquit, communem incruſtare licet.] Et paulò poſt, [Quòd obſeruari incruſtatione oportet.] Item *de verb.ſign.l.impenſæ.*Paulus, ait, [Incruſtationes,loricationes,& picturæ.] Nebr.*Conraſ.miſcell.lib.4.cap.16.*

INCRVSTATIONES,tectoria ſunt parietum, ex cruſtis marmoreis facta. Proculus *in ſi.l.quidam Iberus.ff.de ſeru.vrb.præd.* [quod obſeruari, ait, & in incruſtatione oportet.] *Vide Alciat.in l.impenſæ,ad fin.ff.de verb.ſignif.*Sp.

INCVBARE.Seruius *lib.aduerſ.11.c.7.* Incubare propriè eos putat,qui dormiunt ad accipienda reſponſa: vnde eſt, Ille incubat Ioui,id eſt,dormit in Capitolio, vt reſponſa poſſit accipere.*Turneb.aduerſ.lib.11.c.8.*

INCVBARE,vt Seruius *in 1.Æneid.ad verba,* [*Ponto nox incubat atra.*] ſcribit, propriè eſt per vim rem alienam velle retinere.Vnde Incubator,appellatur iniuſtus poſſeſſor.& Incubatio,pro detentione rei,*l.vlt.C.ne rei dominic.l.15.de iure fiſci in C.Theod.*ex Briſſ.

INCVBVS, ægritudo quæ fit, docet medicorum princeps Auicenna *tertio primæ,*& Rhodig.*lib.14.*Item Dæmones ab incubando,qui mulieribus commiſcentur,à ſuperuentu Incubi dicuntur:qui viris,& patiuntur muliebria,Succubi. Quanquàm Aegyptij dæmonicum ſpiritum miſceri viro poſſe,negant. Annalibus proditum eſt.Hunnicam gẽtem, ſuam referre originem à Dæmonibus. Quod certè turpius videtur,quàm referre nobilitatis ſuæ initia,in piratas,aut latrones,aut ſicarios inſignes : quod, Viue teſte, multi faciunt.Spieg.

INCVLPATVS,*lege,Illaudatus.*

INCVMBERE, pro incubare, id eſt,obtinere,poſſidere conſeruare,ſolidè(vt ij qui rei alicui incubant)tenere. Hinc creditor dicitur

INCVMBERE ſuo pignori, qui acriter illud cõſeruat: vt apud Vlpian.*l.55.ff.de furt.* Hinc

INCVMBERE poſſeſſioni apud Impp. *l.8.C.quom.& quand.iud.*Hot.

INCVMBERE etiam alicui dicitur id,cuius onus ei iniunctum,neceſſitasq; impoſita eſt, *l.5.§.vlt.ff.de S.C.Syllan.l.8.ff.de excuſat.l.vlt.C.de ſi iuſſu ...us & quemadm.lib.10.l.8.§.ſi ignorantes.ff.mand ...* Briſſ.

INCVNABVLA, initia,primordia diſciplinæ,tradendæ, quo verbo vſus eſt Tertull. *lib.de patientia,* his verbis, [Per hæc impatientiæ tunc infantis quodam modo incunabula.] Sic legendum putem in procœmio Inſti.*§.cumque* *hoc.* Nam & illa Theoph. [illegible] vert. I. Pratcius.

INCVRIA, idem eſt quod negligentia (*unſelig*) *c.quæſitum,de pœnit.& remiſſ.Io.Bell.Etym.*

INDAGINEM, pro effectu, & propoſito indaginis, id eſt, pro captura accipit Iuriſconſ.*in l.emptorem.§.vlt.de actio.empt.*Spieg.

INDEBITVM, trifariam accipimus: primò, quod neque naturali,neque ciuili iure debetur, hoc eſt, quod planè non eſt debitum: aut fuit quandoque vtroque iure debitum,ſed nunc ſolutione, vel acceptilatione ſublata eſt omnis obligatio,*vt tractatur in tit. Inſtitut. quibus modis toll.oblig.* Ad hoc genus indebiti pertinet id, quod pendet ſub conditione,quæ an impleatur, incertum eſt: vt,ſi nauis ex Aſia venerit. Secùs eſt, ſi talis fuerit conditio, quæ omni modo extitura ſit, *vt l.ſub conditione.& l.ſequ.ff.de condict.indebit.*Ratio eſt,quia priore caſu,propter incertitudinem,ante conditionis euentum nullo modo debetur.*l.Græcè.§.vlt.ff.de pignor.l.ſi quis reum.§.hunc.ff.de libera.legat.accedit l.ſufficit.ff.de condict.indebit.* In poſteriore verò ſpecie, certitudo euentus efficit obligationem puram cenſeri,*l.ſi pupillus.§.qui ſub conditione.ff.de nouatio.* Sic & in diem debitor, ſi ante diem ſoluat,non poteſt repetere,quia certum eſt diem futurum quo debebitur,*l.in diem.ff.de condict.indebit.*Huc itẽ pertinet indebitum,quod pupillus,furioſus,vel is,cui bonis interdictum eſt, ſine tutoris vel curatoris autoritate ſoluerit, cùm non ſit factus locupletior euidenter. Nam his perſonis iudicio planè carentibus,regulariter locus eſt repetitioni, cùm nec natura debeant, *l.interdum.l.quod pupillus.ff.eod.tit.l.pupillus.ff.de obligat.& act.l.more noſtro.ff.de acquir.hæredita.§.nunc admonendi,Inſtitut.quibus alien.lice.vel non.* Verùm ſi locupletiores facti ſint,& in pubertate ſoluant,non repetunt, quoniam tunc naturaliter obligantur. *l.naturaliter,§.vlt.& l.ſeq.ff.de condict.indebit.* Secundùm iſtam diſtinctionẽ, vt non obſtet,quod Vlpianus dicit, Pupillum ſine tutoris autoritate promittentem,naturaliter obligari, *in l.1.in fin.ff.de nouat.*Secundò, Indebitum eſt, quod ciuiliter quidem debetur, ſed non naturaliter, veluti, cùm quis ſcribit ſe debere,ſcilicet ſpe futuræ numerationis, quæ ſecuta non eſt, aut ſi quis pacto vel iureiurando ſe liberet, *iuxta tit.de liter.obligat.& l.vlt.in princip.ff.de iureiurand.l.Stichum.§.naturalis.ff.de ſolutionib.* Et huc referendæ ſunt omnes ſpecies exceptionum,quæ ad elidendas ſummi iuris actiones perpetuò obſtant ex naturali æquitate. Vlpianus *in l.ſi non ſortem.ff.de condictio.indebit.* [Indebitum autem,inquit,ſolutum accipitur,nõ ſolùm ſi omninò non debetur,ſed & ſi per aliquam exceptionem perpetuam peti non poterat.] Tertiò,Indebitum accipitur,quod naturaliter quidem,ſed iure ciuili non debetur:vt inter patrem & filium,ac inter fratres ſub eadem paterna poteſtate,*in l.frater à fratre,ff.de condict.indeb.* Item inter dominum & ſeruum,*l.naturaliter.& l.ſi id,quod.ff.eod.tit.* Eodem modo verus debitor in iudicio abſolutus, obligatur adhuc *l.Iulianus.ff.eodem tit.*Licèt enim abſolutus ſit,inquit Paulus, natura tamen debitor permanet. Item legatum minus ſolenne,aut ſolenne quidem,ſed quod per legem Falcidiam minuendũ eſt.naturaliter debetur. Modeſtianus *in l.fideicommiſſum.ff.de condict.indebi.* [Fideicõmiſſum, inquit,in ſtipulationem deductum, tametſi non debitum fuiſſet,quia tamen à ſciente fidei explendæ cauſa promiſſum eſſet,debetur.] Old.

INDEBITI ſolutio promutuum eſt,ſi ea ſoluatur, quorum datione in creditum itur.*Cuiac.obſ.lib.8.c.34.*

INDEFINITA capitur pro oratione, cui non præponitur ſignum vniuerſale, vel particulare, & æquipollet vniuerſali, *not.Bartol.in l.ſi pluribus.ff.de legat.3.Ioan.Bell.Etymolog.*

INDEMNATI dicuntur ij,qui cauſam non dixerunt,id eſt,qui in iudicium vocati non ſunt, etiamſi partis iniuſtè dederunt,*vt apud Cicero.in orat.pro domo ſua.*Sp.

INDEMNITATEM repromittere, & de Indemnitate cauere noſtri dicunt,hoc eſt,ſatiſdato,vel ſimplici, & nuda promiſſione cauere alicui indemnem eum ſeruatum iri in eo negotio,quo de agatur,*l.16.§.idẽ quærit.ff.ad Trebellian.l.8.§.1.ff.ad Vellejan.*Et ſic Indemnitatis cautio *in l.14.in fi.ff.ad Trebellian.* Indemnitatem præſtare, *l.generale.ff.de magiſtr.conuen.*Briſſon.

INDEMNE-

INDEMNITATI conſuli poſſe, apud Papinianum *in l. filiusfam. de negot. geſt.*

INDEVOTIO, apud Iuſtinianum *in l. ſi quis argentum. §. vlt. C. de donat.* Spieg.

INDEX, pro tabula quę proponitur libris, vt & numerum, & ordinem, tam librorum, quàm rerum, per capita indicet. Martialis pro inſcriptione, qua vnuſquiſq; ſummatim liber demonſtratur, vſus eſt.

Et cocco rubeat ſuperb. index.

Spieg.

INDEX eſt latioris ſcripturæ breuis ſubnotatio quædam, nec idem quod exemplum. *l. 2. de fid. inſtrum.* Exemplum enim ex integro deſcribitur totum. Puto etiam Iudicem ſiue libellum, periculum appellari. Nam quod *in Apophtheg.* Plutarchus *πινάκιον*, Aemilius Probus *in Epaminonda* periculum vocat, vt in tit. C. de ſententijs ex periculo recitandis. Cicero 1. *de legibus*. [Qui in iſto periculo non vt à Poëta veritatem exigunt, & in frumentaria, pericula magiſtratuum.] & in antiquiſſ. libro notarum. quę habemus, eæ ita junguntur, [D.P. de periculo, D. L. de libello.] *Cuiacius obſ. lib. 5. cap. 25.*

INDEX, exemplum, authentica ſcripturę, deſcriptumque ſignificat, vulgò *copie*, *l. fin. ff. quemadmod. teſtam. aper. l. 2. ff. de fide inſtr. Paul. lib. 5. ſent. tit. 14.*

INDEX, ab indicio olim dicebatur, qui crimen aliquod indicaſſet, detuliſſet, vt Pedianus ait. & ita ſæpiſſimè à Tito Liuio, Saluſtio, Cicerone, Tranquillo & alijs claſſicis accipitur. Indicaſſe enim, interprete Vlpiano, eſt detuliſſe, arguiſſe, accuſaſſe, & conuiciſſe. *l. 197. ff. de verbor. ſignificat. quæ referenda eſt ad l. 3. §. ſi ex ſtipulatu. & §. verbum. ff. ad Senatuſconſul. Syllan.* Græci in eundem ſenſum *ἐνδεικνύναι, vt patet ex l. 3. ff. de via public.* Eſt & digitus poſt pollicem primus. *Vide l. 2. ff. de fide inſtrumen. & §. fin. Inſtitut. de public.* Spieg.

INDICARE, idem eſt quod deferre, id eſt, accuſare. Cicer. *in orat. pro Q. Ligario*: [Nouum crimen C. Cæſar, & ante hunc diem inauditum, propinquus meus ad te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in Aphrica fuiſſe, &c.] Quintilianus. [in tormentis, pauper, diuitem, detuli reũ.] Id Græci dicunt, *ἐμφανίζειν, ἐνδεικνύναι, κατηγορεῖν*, quibus noſtrũ deferre (ait Budæus *in commentar. linguæ Græcæ*) videtur reſpondere. Eſt igitur indicare, accuſare, *ἐμφανίζειν, κατηγορεῖν* Vlpianus *in l. lex Cornelia, ſub fin. ff. de iniur. & famoſis libellis.* [Et ei (inquit) qui indicaſſet, ſiue liber, ſiue ſeruus ſit, pro modo ſubſtantiæ accuſatæ perſonæ, æſtimatione iudicis præmium conſtituitur, &c.] Indicaſſet, id eſt, detuliſſet, ſeu accuſaſſet. Quanquam & inter pleraſque alias ſignificationes, indicare ſit, æſtimare, & precium rei venalis ſtatuere: quod Græci *ἀξιοῦν*, quod inſtitoris eſt, & venditantis merces, vt Budæus eleganter adnotauit *in commentar. linguæ Græcæ, & in adnotationibus in Pandect.* quo loco ſcribit, indicare eſſe verbum vendentis, ſicut mercari & liceri emptoris. Indicat igitur venditor, id eſt, *τιμᾶται*, quod vulgò dicunt. Qui bonum venalem habet, is precium imponit. Cicer. *lib. 3. offic.* [Scæuola Publij filius, cùm poſtulaſſet, vt ſibi fundus, cuius emptor erat, indicaretur, idq; ita venditor feciſſet, dixit ſe pluris æſtimare.] Vlpianus *in l. Iulianus. §. quod autem diximus. ff. de act. empt.* [Inter hunc igitur, & eum qui ſcit, intereſt: quoniam qui ſcit, præmonere debuit furem eſſe: hic non debuit facilis eſſe ad temerariam indicationem.] quem locum non aſſecutus, huius vocis ſignificationis omninò neſcius. Indicationem autem dixit Vlpian. pro æſtimatione & probatione, vt nos admonuit ipſe Budæus ex Plinij autoritate, *lib. 22. cap. 14.* in quam etiam ſignificationem, idem ipſe Plinius indicaturam dixit. Hæc eſt, inquit, fiducia operis, hæc indicatura, id eſt, precium & æſtimatio operis, & quo maximè opus probatur & cenſetur. Idē Budæus *alio loco in l. teſtiũ. ff. de teſtib.* cenſuit indicare, eſſe rem ſimpliciter enunciare: non figuratè aut ornatè dicere: & ita interpretatur locum quendam Quintiliani *lib. 2.* in hæc verba ſcribentis. [Nam mihi aliam quandam videtur habere naturam ſermo vulgaris, aliam viri eloquẽtis oratio. Cui ſi res indicare modò ſatis eſſet, nihil vltrà verborum proprietatem laboraret.] *Brechæus l. indicaſſe, de verb. & rer. ſignif.* hinc Indicatio, & Indicatura, id eſt, precium, & æſtimatio operis. *Bud. in l. Iulianus. §. quod autem diximus, de act. empt.*

INDICARE, eſt pretium rei vendendæ ſtatuere. (beſchen.) Mercari verò & liceri eſt aliquid minus offerre, quam indicatum ſit, donec in pretium cõſentiant emptor & venditor. (bieten.) Itaque indicare, venditoris eſt: Liceri & mercari, emptoris. Aliter item indicare ſumitur. *De quo vide. Conſiteri.* Spieg.

INDICATIO, promiſſio, addictio. Vlp. *l. 13. §. 2. de act. empt.* [Hic nõ debuit facilis eſſe ad temerariam indicationem.] Loquitur de eo qui ſeruum vendebat, quem furem eſſe ignorabat. Nonius, Indicare, promittere. M. Tullius *offic. 3.* [Scæuola cum poſtulaſſet, vt ſibi fundus, cuius emptor erat, ſemel indicaretur.] Hæc Nonius.

INDICERE forum dicitur Magiſtratus in prouincijs, cùm & locum & tempus deſignat, quo cauſæ in conuentu agantur. Virg. *Aeneid. 5.*

Indicitque forum, & patribus dat iura vocatis.

Vbi Seruius, id eſt, tempus & locum deſignat agendorũ negotiorũ, qui Conuẽtus vocatur. Indicit autem verbũ iuris eſt, & per hoc potentem vult ſignificare ciuitatem. Hot.

INDICIVM eſt ſignum, ſiue demonſtratiuum domicilium delicti, vel alterius rei, de quo vel de qua quæritur, & adminiculum probationis. (einanzeig.) *Gandin. in tit. de præſumpt. & indic. col. 4. Brunus in tract. maleſic. col. 1. in ſua materia. Bolin. c. quanto, col. 1. de præſumpt. quos refert Aegid. Boſſ. in tract. crim. in tit. de indic. num. 2.*

INDICIVM tam mercedem præmiumq; quod ad indicandum furem fugitiuumve datur, quàm ipſum indicationis & delationis factũ ſignificat. Prioris ſignificati exemplum eſt in l. 4. §. vlt. ff. de condict. ob turp. cauſ. & in l. 15. ff de præſcrip. verb. vbi, Si merces, ait Iuriſconſ. interceſſit ob indicium, hoc eſt, vt ſi indicaſſet adprehenſusq; eſſet fugitiuus, certũ aliquid daretur. Apul. *lib. 6. de Aſino aur.* Mercurium præmium inueſtigationis Pſyches publicè præconio ſuo edicẽtem facit in hæc verba, [Si quis à fuga retrahere, vel occultam demonſtrare poterit fugitiuã regis filiã, conuenit Mercuriũ prædicatorem, accepturus indicij nomine ab ipſa Venere ſeptẽ ſuauia.] Sic Paul. *lib. 2. ſentent. tit. pen.* Ob indicium comprehendendi furis pręmium promiſſum dixit. Idẽ Apul. *lib. 7. de Aſino aur.* Indicinæ præmiũ vocat. Poſteriore ſenſu Vindicem Vitelliorum ſeruũ coniurationem indicio ſuo detexiſſe, ait Pompon. *in l. 2. §. initium. ff. de orig. iur.* Sic indiciũ profiteri *in l. 24. ff. de falſ. l. 1. ff. ad leg. Corn. de ſica. & alijs locis, quos lib. 15. proferemus.* Et indicia ſeruorum *in l. 1. §. item Seuerus. & l. 9. §. pen. ff. de quæſtio.* Indicia pro argumentis *in l. 6. C. de dolo. l. 1. C. de teſtib. l. 19. C. de rei vind.* Briſſ.

INDICERE operas, *l. 13. §. indictum. & l. 23. §. 1. l. 24. ff. de oper. liber.* Indicere munus *l. 5. ff. de iure immunit.* Vnde Indictæ collationes, *l. 8. cui muneris. ff. de vacat. muner.*

INDICTA cauſa damnari dicuntur, qui ad iudicium vocati non affuerũt, abſentesq; ſententiam paſſi ſunt, *Bud. in poſterior. annot.*

INDICTIO, eſt denunciatio. Vlpi. *de oper. liber. l. libertus.* [Cui poſt indictionem, inquit, operarum.] Atq; alicubi, [Si indictiones tẽporariæ indictæ ſunt.] Nebr. apud Paul. *in l. quæro. ff. de vſufr.* Spieg.

INDICTIONES, tributa, ſiue functiones, quę non perſonis, ſed prædijs indicuntur, id eſt, imponuntur, *l. Iulianus. 13. §. 5. ff. de act. empt. l. quæro. 28. ff. de vſufruct. legat.* Plin. *ad Traianũ*, [Nec nouis indictionibus preſſi ad vetera tributa deficiunt.] Prædijs autem, vt dixi, non perſonis imponebantur: qua de cauſa eorum nomine, quæ non poſſidentur, non agnoſcuntur, *Nou. 128. vide l. 3. & paſſ. C. de annon. & tribut. lib. 10. Ad. de Cuiac. in tit. de indict. C. lib. 10.* Hinc

INDICTIONES (vt videtur) appellatæ ſunt, ex quibus annorum ratio conſtitui cœpta eſt, Conſtantino imperante: anno Chriſti 313. ante diem 8. Calen. Octob. quo die victus Maxentius, religioq; Chriſtiana in libertatem vindicata eſt. Ergò quaſi à primordijs Chriſtianæ libertatis Niceni conuentus auctoritate inſtitutũ eſt, vt ſublatis Olympiadibus annorum ratio ab eo tempore iniretur: ſic, vt decimoquinto quoq; anno noua eſſet Indictio: anni autẽ ſinguli cuiusq; Indictionis computarentur: quemadmodum ex Codice Theodoſiano multis locis intelligitur: Hotom.

(vulgò dicitur der Römer zinszal) Et hic obſeruent ſtudioſi, paria eſſe hæc tria, Anno quinto, indictione quinta, & fuſione quinta, *l.6.C.Theod.de indul.debi.* ex quo apparet ratio nominis. *Cuiac.in ſuprà d.rubri.tit.de indi.C.lib.*10. Et qualiter poſſit inueniri indictio, habetur in gloſſ. *Indictionis,c.inter di lectos,de fide inſtr.* Sic enim faciendum eſt. Annis Domini addas tres, & diuide totum per quindecim, & id quod remanet completa diuiſione in numero diuidendo, hoc oſtendit indictionem in iſto anno, *glo.in Auth.vt prapo.non Impe.col.4.&c.de Inſt.C.confir.nuſ. Vide latiùs de hac materia Couarr. lib.1.variar.reſolut.c.11.nu.4.5.6.& 7.*

INDICTIONES extraordinariæ ſunt, quæ ad tempus ex improuiſo præter morem indicuntur, veluti angariæ belli tẽpore, aut equi, muli, veredi. His parere omnes poſſeſſores debent, etiam Eccleſiæ, *l.neminem.C.de ſacroſ.Eccl.* & cæteri municipes vel incolæ, *l.vlt.§.patrimoniorũ.ff.de mun.& hon.Cuiac.l.vlt.de muner.patrimon.C.lib.*10.

INDICTVM. & quod non dictum eſt, & quod ſolenniter promulgatum eſt, ſignificat.

INDIFFERENS. *Quære, Medium.*

INDIFFERENTER. pro indiſcriminatim apud Vlpia. *de offic.Quæſtor.* vſurpauit Suetonius pro ſuſq; deque, *auctore Eraſmo.* Spieg.

INDIGITARE deos pro eo accipere debemus, quod eſt Indigetem & diuinum comprecando reddere. Nam eos fere dicimus indigetes, vt à multis traditur, qui nullius rei egeant. *de qua re latiùs Pet.Crinitus de honeſta diſcipl.lib.1.cap.vltim.*

INDIGNATIO eſt oratio, per quam conficitur, vt in aliquem hominem magnum odium, aut in rem grauis offenſio concitetur, autor Cicer. *lib.1.de Inuent.* Bart. *in commẽt.ad Conſtit.qui ſint rebelles,circa fin.* ſuper his verbis, [Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem noſtrã.] Huius, inquit, verbi nullum effectum inuenio, niſi quatenus verbum ſonat. quia Imperator indignatus ex hoc facto, non exhibebit ſe gratioſum. Sp.

INDIGNVS, non ſemper eſt reprobus, ſed propriè immeritus. Hinc venit nomen Indignitatis, affine admodum contumeliæ. Notus eſt tit. in Pandect. de his quibus vt indig. leg. auferuntur. *Vide Bart.in l.hæreditas.C.de his quib.vt indig.* Spieg.

INDIGNI hæredes ex his cauſis habentur, ſi defuncti mortem vlti non ſunt, vel iudicium eius oppugnauerunt, vel id egerunt, vt per negligentiam & culpam ſuam defunctus moreretur, vel in fraudem fiſci idem accommodauerunt, vel bona viuentis adhuc alienarunt, vel contra mandata Senatuſconſulta ve nuptias contraxerunt, *l.8.§.mmi... ff. de inoffic. l.33.ff.de releg.l.17.§.in tacito.ff.de vſur.l.13.§.eos quoq;.& l.46.ff.de iure fiſc.l.29.§.vlt.cum l.ſeq.ff.de donatio.l.pen.ff.de iure patron.l.penul.ff.ad S.C.Syllanian.tot.tit.de his quæ vt indign.aufer. Et apud Paul.lib.Sentent.tit.13.l.22.C.de appellatio.l.32.§.vlt.ff.de donat.inter vir.* Briſſ.

INDISCRETA cautio, quæ abſque cauſa eſt, *l.cùm inde... ſtio.§.fin.ff.de probat.* Alb.

INDISCRETE, inordinatè, confuſè, *l.ſi quis ad declinandum.§.vbi autem.C.de epiſc.& cler.*

INDISCRETVM, hoc eſt, maximè coniunctum: cõtrarium diſcreto.

INDISCRETVM, pro nondum decreto, deciſo, *in Authen.de nupt.§.quia verò hactenus.*

INDISTINCTE interdum eſt generaliter, *l.3.ff.qui & a quib.l.75.ff.de lega.3.* Aliàs Indiſtinctè, id eſt, abſolute, omninò, & ſine vlla deſtructione, *l.49.ff.de acq.rer.dom.l.11.§.vlt.ff.de tutor.l.32.§.Iulianus.ff.de recept.qui arbit.rec.l.33.ff.de noxal.*

INDIVIDVVM, quod diuidi non poteſt: Indiuiſum, quod non eſt diuiſum. Sed hæc indiſcriminatim poni, Alberic. indicat, & ſimul omnes ſeruitutes eſſe indiuiduas, excepto vſufructu. *l.1.ff.ad leg.Falcid.vsuſprũi.* Sp. *Item Rauar.l.ne quæ in partes.ff.de reg.iur.*

INDIVIDVVM quinque vocibus à Dialecticis addi ſolet: non quia ſit communis vox (prædicatur etenim de vna re tantùm) ſed quia in definitione ſpeciei eius fit mentio: vt, Tutela teſtamentaria Seij, Dominium directum Caij, obligatio naturalis Pamphili. *Vide Genus pro Specie.* Spieg.

INDIVIDVVM quod Dialectici appellant, id eſt, quod nec de ſubiecto vllo dicitur, nec in ſubiecto vllo ineſt, veluti Stichus, aut Pamphilus: id Iuriſconſulti vitandæ ambiguitatis cauſa ſpeciem appellant. quo nomine ferè ſpeciem infimam intelligunt. nam indiuiduum nomen in iis rebus ponunt, quæ neque naturales, neq; intellectas partes recipiunt, veluti ſeruitutes: *vt conſtat ex l.5.& 72.ff.de verb.oblig.* Stichum igitur indiuidui nomine non intelligimus: quia diuidi in partes intellectas poteſt: vt viam, iter, aquæ ductum, nauem, equum, indiuidua dicimus, ex quo illud Caſcelianum, Nauem ſi diuidis, nec tu, nec ſocius habebitis: *apud Macrob.lib.Satur.2.* Hot.

INDOCTI, hoc eſt, imperiti. qui, quicquid ſemel inſedit animo, nunquam patiuntur reuelli: ſtupidiores, quàm vt ipſi rectè iudicare queant: & iidẽ præfractiores, quàm vt alienæ ſententiæ velint accedere: quod quidem hominũ genus omnium extremum, ac prorſus inutile, meritò iudicauit Heſiodus. Spieg.

INDOLES, & ſpecimen virtutis, hoc eſt, initia, & plenũ interdum virtutem ſignificat.

INDOTATVS, contrarium dotato. Non cogitur quis indotatam vxorem, hoc eſt, quę non adfert dotem, ducere, *l.ſi de natura...ff.de condit.cauſ.dat.* Spieg.

INDVCERE, ſignificat noui aliquid introducere ſeu inſtituere, *l.37.§.pater.ff.de legat.3.l.29.ff.de lib.& poſthu.l.1.ff.de contrar.tutel.l.1.ff.de off.quæſt.* Inducere interdum ſignificat intromittere, *l.67.ff.de rei vind.l.11.ff.locati.l.3.§.1.ff.de vſufr.* Inducere vitricum filijs, mater dicitur, quæ ad ſecundas nuptias conuolat extãtibus ex priori matrimonio liberis, *l.1.C.vbi pupil.educ.deb.* Sic & Pater nouercam liberis inducere dicitur. Inducere etiam eſt illicere & impellere, *l.64.§.pen.ff.de iu.dot.l.95.§.vlt.ff.ad leg.Falcid.* ex Briſſ.

INDVCERE præter alia ſignificata eſt etiam expungere, & cancellare calamo tranſuerſo. Vlpian. *de his quæ delentur.* [cancellauerat autem quis teſtamentum, vel induxerat] Item, [Si nomina omnia induxerat, vt proponitur.] Item, [Quę in teſtamento legi poſſunt, ea inconſultò deleta, vel inducta, nihilominùs valent, conſultò non valent.] Hinc Inductio, pro abolitione & litura ponitur. Nebr.

INDVCERE ſententiam, aut decretum, vulgò eſt, ad nihilum ponere. Eſt enim inducere propriè, ducto per ceras ſtylo tegere, interlinere, & memoriam ſcriptorum obliterare. Außtilgen. *Bud.in l.vlt.de Senatorib. Vide gl.ſingul.orem in l.ſi quis libertatem.ff.de petit.hæred.& glo.in l.inductum.C.de ſolut.* Spieg.

INDVCI in mores, aut in ciuitatem & Rempubl. dicitur Ciceroni, quod ſemel atq; iterum factum relinquit omnibus imitandi exemplum: At legem inducere nemo dixit, qui Latinè locutus eſt. *Connan.lib.10.c.4.nu.1.*

INDVCI cognitio dicitur, quæ ex actis tollitur, & abolet. *l.9.ff.de iure fiſc.* Dicitur & circumduci eodem ſenſu. *l.27.§.1.ff.de liber.cau.l.73.§.1.ff.de iudic.l.45.ff.de re iud.* Vtuntur & Iureconſulti perducendi verbo in hoc ferè ſignificato. *l.ff.de his quæ in teſt.delent.l.8.§.ſed & cum voluntate.ff.de ſecun.tab.l.20.§.vlt.ff.de teſt.milit.* Briſſ.

INDVCIAE ſunt, inquit Varro, pax caſtrenſis paucorum dierum. Item, Induciæ ſunt belli feriæ. Hæc Gellius *lib.1.cap.25.* vbi hoc quoque adſcribit. Indicias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas, inde ita iam. Pactum induciarum eiuſmodi eſt, vt in diem certum non pugnetur, nihilq; incommodi detur: ſed ex eo die poſtea vti iam omnia iure belli agantur. Quòd dicitur dies certus præfinitus, pactũque ſit, vt ante eum diem ne pugnetur, atq; is dies vbi venit, inde vti iam pugnetur: idcirco ex iis quibus dixi vocibus, quaſi per quendam coitum & copulam, nomen Induciarum connexum eſt. Aurelius autem Opilius *in l.librorum, quos Muſarum inſcripſit.* Induciæ, inquit, dicuntur, quum hoſtes inter ſeſe vtrinq; alteri ad alteros impune, & ſine pugna ineunt. Inde ab eo, inquit, nomen eſſe factum videtur, quaſi initus atq; introitus. Hot.

INDVCIAE ſunt quintuplices: Reſtitutoriæ, præparatoriæ, citatoriæ, deliberatoriæ, & iudicatoriæ, ſiue executoriæ. Reſtitutoriæ ſunt arbitratoriæ: citatoriæ ſunt vnius, vel duorum, vel trium menſium: præparatoriæ erunt anni, & dimidij, vel vnius anni & ſex menſium: deliberatoriæ ſunt 10. dierũ: citatoriæ 30. dierum: iudicatoriæ quatuor menſium. *not.gloſſ.in ſumma 3.q.1.Item Bald.Ange.*

INDVCIAE,

INDVCIAE, inquit Paul. *de capt. l. poſtliminij*, ſunt cum in breue, & in præſenti tempore conuenitur, ne inuicem ſe laceſſerent hoſtes. Nebr.

INDVCIAE nomen ab eo ſumpſerunt, quòd in diem ducantur, id eſt, differantur: quo tempore à bello & vindicta ſuperſedere æquũ eſt. Aliàs barbarè Treuga. Alciat. *in l. cum proponas. 1. C. de pactis*. Has qñidã Treugas vocant, quid, & cur ita vocent, ignorantes. Eſt autem Germanorum militum, qui vel ante Chriſti natalẽ in omnibus prælijs primi nominis fuere, vocabulum: quo fidem illi, ſeu fiduciam ſignificant, cuius obſeruandæ tenaciſſimi fuerunt. Hodieq́ue vocantur, trew/ vel traw. Fides induciarum autem nomen Germanis nunc frequens eſt. ein anſtandt/ *Autor Paulus Volzius*. Spieg.

INDVCIAE quinquenales, quæ debitoribus, à Principibus largiri ſolent, vulgò, Quinquenel/ appellantur. Sunt qui putant, quod & verius eſt, Principẽ non poſſe eas ſolutè concedere, id eſt, ſine conſenſu maioris partis creditorum, quod & conſultus in Auguſtanis comitijs, reſpõdi atque obtinui. Spieg. De iſtis inducijs, debitoribus datis, vide etiam Cuiac. *obſeruat. lib. 2. c. 10.* qui exiſtimat illam conſuetudinem originem traxiſſe ex l. vniuerſa. C. de precib. Imp. offer. & l. vlt. C de ceſſ. bon. allegans autoritatem Caſſiod. *lib. 2. Variar.* qui affirmat, Theodoricũ Italiæ, Gothiæ regem idem obſeruaſſe.

INDVLGENTIA. Paul. [Is cui alimenta relicta fuerant, in metallum damnatus, indulgentia principis reſtitutus eſt.] Sp.

INDVLGENTIA, Latinis eſt permiſſio, obſequium, & lenitas quædam propenſior, ſiue patrum in filios, ſiue quorumuis in alios. Sic reperitur in conſtitut. & multis legibus. Canoniſtæ pro venia vſurpant, cum alijs modis: ſed barbarè, vt Dd. *Vide Archidiac. extr. de pæn. c. vetim. lib. 6.* Spieg.

INDVLGENTIA dicitur etiam relaxatio pœnę, quam quis iuſtè pro culpis proprijs facere debuiſſet, de theſauro Eccleſiæ ad diuinam iuſtitiam perſoluendam ſumpta. *g off. in extr. de pænit. & remiſſ. vide Bellarmin. de indulgentijs libr. 1. cap. 1. & ſeq.*

INDVLGERE, eſt clementer & facilè concedere. *l. 2. §. ignominiæ cauſa ff. de his qui not. infam.* Sp.

INDVSIVM quaſi intuſium ſuper quo mox ſubucula ſumitur. Nam Varro *lib. 1. de ling. lat.* Intuſium vocat, ita ſcribens, vnum quòd foris à palàm palla: alterum quod intus, à quo intuſium. Plautus *in Epidico*, Induſiatum vocat ſubſtantiuè. vbi tamen Varro, intuſiatum legit: Nonius Marcellus ſcribit Induſium eſſe veſtimentum, quod corpori intra plurimas veſtes adhæret, quaſi intuſium. Inde autem induſiarius dictus Plauto, qui huiuſmodi induſia conficit. & pueri induſiati, Apuleio *lib. 2. Metamor.* vbi pleriqne legunt, incluſiati: *vt teſtatur Tyraquell. in 3. l. connub. gloſſ. 1. part. 3.*

INDVSTRIA ſingularis. *l. nulli. §. ſi. C. de epiſc. & cleric.* Donatus ſcientiam & prouidentiam interpretatur. Etiã pro ingenij, ſiue artis exercitatione accipitur. Sp.

INDVSTRIALES fructus. *Vide, Fructus induſtriales.*

INDVSTRIOSVS. *vide, Villoroſus.*

INEPTAS voluntates defunctorum circa ſepulturam veluti vt veſtes, aut quæ alia ſuperuacua ei in funus impẽdantur, non valere, Papinianus autor eſt, teſte Martiano *in fin. l. ſeruo alieno. de leg. 1.* Sp.

INEPTIAE ſunt fatuitates, *c. quæ traditione. 12. diſt in. Ioan. de Ello. Etymol.*

INESSE dicuntur pacta, quæ continentur contractu, cui legẽ dant, veluti quæ in ingreſſu contractus fiunt. *l. 7. §. quinimò ff. de pact. l. 72. ff. de contrah. empt.*

Sic pacti & doli exceptiones bonæ fidei iudicijs ineſſe dicuntur. *l. 3. ff. de reſcind. vend. l. 21. ff. ſoluto matr.* quod contineri dicit l. 84. §. qui ſeruum. ff. de leg. 1. Sic doli præſtatio & bona fides ineſſe contractibus. *l. 152. in fin. ff. de reg. iur.* Sic arbitrium boni viri ineſſe ſtipulationi. *l. 3. §. ſi legatarius. ff. ſi cui plus, quàm per leg. Falcid.*

INFAMARE eſt alicuius famam & exiſtimationem dicto vel ſcripto factovè laceſſere, lædere pudorẽ eius ſuggillare. (jemandt beruchtigen/ verleumbden/ ſchmähẽ.) *l. 18. ff. de iniur. d. l. 5. §. generaliter ff. eod. tit. l. 79. ff. de iudic.*

INFAMES qui dicantur, cognoſce *ex l. 1. ff. qui not. infam.*

INFAMIA non niſi ex delicto irrogatur, *l. 1. vbi Bart. de his qui not. infam.* Spieg.

INFAMIA notari, Nota laborare, Notari, Exiſtimationem lædere, Famoſum eſſe, *Vlp. in l. 2. ff de his qui not. infam.*

INFAMIA à nota diſtinguitur *in l. 3. §. lege. ff. de teſtib.* Infames hi ſunt, quibus lex infamiam irrogauit. Notati verò non ſunt ipſo iure infames, hęret tamen in ijs macula quędam, vt qui iudicio publico rei in vinculis ſunt, vel qui ob teſtimonium dicendum pecuniam accepiſſe conuicti, nec damnati ſunt, vel qui inter requirendos adnotati ſunt *Cuiac. lib. 2. de dignitatib. lib. 12. C. in prin.*

Varijs modis INFAMIA quis notari poteſt: in primis hominum opinione. Nam is qui apud bonos, & graues viros malè audit, Infamis dicitur, licet ei iure & legib. nulla irrogetur infamia. *l. ob hæc verba. ff. de his qui not. infa. l. ea. l. verbum. l. interlocutio. C. ex quib. cauſ. irrog. infam. l. honori. ff. de obſeq. à lib.* Itaq; eum, qui reſtitutus eſt famæ, hac nota adhuc laborare exiſtimo: verumq́; eſſe, quod ait Plautus *in Perſa*,

Hominum immortalis eſt infamia,
Etiam tum viuit, cum eſſe crẽdas mortuam.

Hinc Claudius Cæſar, cum cuidam notam appoſitam, deprecantibus familiaribus, ademiſſet, Litura tamẽ (inquit) extat: ſentiens, remiſſa culpa, infamiæ prioris veſtigium manere. Hæc infamia, tametſi neminẽ à poſtulando repellat, nec tam efficax ſit, quàm ea quæ iure irrogatur: effectu tamen non caret. Alterum eſt genus infamiæ, quæ irrogatur alicui iure ciuili, & ſi fortè apud bonos viros non ſit grauata eius exiſtimatio. eaque iuris infamia vulgò appellatur, ſuperior verò facti. Dupliciter autem id contingit: vno modo cum lex factum ipſum notat, non ſententia, *l. palam. §. quæ in adulterio. ff. de ritu nupt. l. Imperator. ff. de his qui notant. infam.* vt ſi quis ab exercitu ignominiæ cauſa dimiſſus ſit: Si artis ludicræ cauſa in ſcenam prodierit. Si lenocinium fecerit. Idq́ue prætoris edicto expreſſum eſt. *l. 1. ff. de his qui not. infam.* Aliquando factum, & perſonam notat, non lex, ſed ſententia, *d. §. quæ in adulterio.* Vt is demum hanc notam ſubeat, qui feciſſe iudicatus eſt, cum in exemplis ſuprascriptis factum ipſum ſufficiat, nec ſit neceſſaria ſententia. Cuius rei exempla in Prætoris edicto extant. *d. l. 1. ff. de his qui notant. infam.* Quibus addendum eſt, eum qui in iudicio publico damnatur, infamia quoque notari. *l. infamem. ff. de publ. iudic.* Nam damnatus ex crimine, quod publici iudicij non eſt, ita demum notatur, ſi ex eodem maleficio ciuiliter, & priuato iudicio damnatus, infamis eſſet. *d. l. infamem.* Itaque Stellionatus crimine regulariter dicitur famoſum eſſe, quia publicis iudicijs non annumeratur. *Duarenus lib. 1. diſputat. anniuerſ. cap. 42.*

INFAMIA, bonæ famæ contraria eſt: poniturq́; pro omni turpitudinis, dedecoriſq́; genere.

INFAMATVS à litigatoribus *l. licet. ff. de recept.*

INFANS, præter communem ſignificationem, etiam eum ſignificat, qui cum ſit filius, frater, hæres, tamen adminiſtrationem haud conſequitur, dum aut pater, aut frater natu maior viuit: quaſi pupillus adhuc ſub cura tutoris. Dicitur autem infans, quod fandi non habet copiam in cura adminiſtranda. hoc eſt, ſua non refert. Ideò nominatur à nobis propriè vnmündig/ ſicut is qui curat res, vocatur Fürmunder/ vel potius Mundbar/ Huius habemus præſens exemplum in Cæſare Ferdinãdo, qui licet ſit Philippi Aug. record. Hiſpaniarum Regis filius, & Imp. noſtri Caroli frater & hæres, ſi ille, quod Deus auertat, ſine liberis decederet: viuente tamen Carolo fratre natu maiore, perpetuò erit & vocabitur Infans Hiſpaniarum. Similis mos fuit apud Germanos vſque ad noſtram ætatem, vt regente ac viuente patre vel fratre natu maiore, reliqui fratres omnes, ſeu filij, Infantes eſſent. Vnde ſolus pater, vel frater regens Dominus vel Herus, cæteri Heruli, vel Domicelli vocabantur. Vulgò qui regebat, ein herr/ cæteri jung herren/ vocitabantur. Idq́ue non ſolùm in præclaris familijs, ſed vel in vrbibus accidit, vbi Prætor aut conſul, Dominus, ein Herr/ filij eorum, Jung Herren/ vocati fuere. Conſtat item, quòd de pleriſque dominis familiarum, Comitum, & Baronum, ſcriptum le-

(vulgò dicitur der Römer zinßzahl) Et hic obſeruent ſtudioſi, paria eſſe hæc tria, Anno quinto, indictione quinta, & fuſione quinta, *l.6.C.Theod.de indul.debi.* ex quo apparet ratio nominis. *Cuiac.in ſuprà d.rubri.tit.de indi.C.lib.*10. Et qualiter poſſit inueniri indictio, habetur in gloſſ. *Indictionis, c.inter dilectos, de fide inſtr.* Sic enim faciendum eſt. Annis Domini addas tres, & diuide totum per quindecim, & id quod remanet completa diuiſione in numero diuidendo, hoc oſtendit indictionem in iſto anno, *glo.in Auth.vt prepo.nom Impe.col.4.& c.de Iuſt.C.confir.in fi. Vide latiùs de hac materia Couarr. lib.1.variar.reſolut.c.12.nu.4.5.6.& 7.*

INDICTIONES extraordinariæ ſunt, quæ ad tempus ex improuiſo præter morem indicuntur, veluti angariæ belli tẽpore, aut equi, muli, veredi. His parere omnes poſſeſſores debent, etiam Eccleſiæ, *l.neminem.C.de ſacroſ. Eccl.* & cæteri municipes vel incolæ, *l.vlt.§.patrimoniorũ.ff.de mun.& hon.Cuiac.l.vlt.de muner.patrimon.C.lib.*10.

INDICTVM, & quod non dictum eſt, & quod ſolenniter promulgatum eſt, ſignificat.

INDIFFERENS. *Quære, Medium.*

INDIFFERENTER, pro indiſcriminatim apud Vlpi. *de offic.Quæſtor.* vſurpauit Suetonius pro ſusq; deque, *annotante Eraſmo.* Spieg.

INDIGITARE deos pro eo accipere debemus, quod eſt Indigetem & diuinum comprecando reddere. Nam eos ferè dicimus indigetes, vt à multis traditur, qui nullius rei egeant. *de qua re latiùs Pet.Crinitus de honeſta diſcipl.lib.1.cap.vltim.*

INDIGNATIO, eſt oratio, per quam conficitur, vt in aliquem hominem magnum odium, aut in rem grauis offenſio concitetur, autor Cicer. *lib.1.de Inuent.* Bart. *in commẽt. ad Conſtit.qui ſint rebelles, circa fin.* ſuper his verbis, [Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem noſtrã.] Huius, inquit, verbi nullum effectum inuenio, niſi quatenus verbum ſonat. quia Imperator indignatus ex hoc facto, non exhibebit ſe gratioſum. Sp.

INDIGNVS, non ſemper eſt reprobus, ſed propriè immeritus: Hinc venit nomen Indignitatis, affine admodum contumeliæ. Notus eſt tit. in Pandect. de his quibus vt indig. leg. auferuntur. *Vide Bart.in l.hereditas.C.de his quib.vt indig.* Spieg.

INDIGNI hæredes ex his cauſis habentur, ſi defuncti mortem vlti non ſunt, vel iudicium eius oppugnauerunt, vel id egerunt, vt per negligentiam & culpam ſuam defunctus moreretur, vel in fraudem fiſci idem accommodauerunt, vel bona viuentis adhuc alienarunt, vel contra mandata Senatuſconſultave nuptias contraxerunt, *l.8.§.meminiſſe.ff.de inoffic.l.33.ff.de releg.l.17.§.in tacito.ff.de vſur.l.13.§.eos quaſi.& l.46.ff.de iure fiſc.l.29.§.vlt.cum l.ſeq.ff.de donatio.l.pen.ff.de iure patron.l.penul.ff.ad S.C.Syllanian.tot.tit.de his quæ vt indign.aufer. Et apud Paul.lib.Sentent.tit.13.l.22.C.de appellatio.l.32.§.vlt.ff.de donat.inter vir.* Briſſ.

INDISCRETA cautio, quæ abſque cauſa eſt, *l.cùm indebito.§.fin.ff.de probat.* Alb.

INDISCRETE, inordinatè, confuſè, *l.ſi quis ad declinandum.§.vbi autem.C.de epiſc.& cler.*

INDISCRETVM, hoc eſt, maximè coniunctum: contrarium diſcreto.

INDISCRETVM, pro nondum decreto, deciſo, *in Authen.de nupt.§.quia vero haſtenus.*

INDISTINCTE interdum eſt generaliter, *l.3.ff.qui & à quib.l.75.ff.de lega.3.* Aliàs Indiſtinctè, id eſt, abſolute, omninò, & ſine vlla deſtructione, *l.49.ff.de acq.rer.dom.l.11.§.vlt.ff.de inur.l.32.§.Iulianus.ff.de recept.qui arbit.rec.l.33.ff.de noxial.*

INDIVIDVVM, quod diuidi non poteſt: Indiuiſum, quod non eſt diuiſum. Sed hæc indiſcriminatim poni, Alberic. indicat, & ſimul omnes ſeruitutes eſſe indiuiduas, excepto vſufructu, *l.1.ff.ad leg.Falcid.cum ſimil.* Sp. *Item Rauar.l.in qua in partes.ff.de reg.iur.*

INDIVIDVVM quinque vocibus à Dialecticis addi ſolet: non quia ſit communis vox (prædicatur etenim de vna re tantùm) ſed quia in definitione ſpeciei eius fit mentio: vt, Tutela teſtamentaria Seij, Dominium directum Caij, obligatio naturalis Pamphili. *Vide Genus pro ſpecie.* Spieg.

INDIVIDVVM quod Dialectici appellant, id eſt, quod nec de ſubiecto vllo dicitur, nec in ſubiecto vllo ineſt, veluti Stichus, aut Pamphilus: id Iuriſconſulti vitandæ ambiguitatis cauſa ſpeciem appellant. quo nomine ferè ſpeciem infimam intelligunt. nam indiuiduum nomen in ijs rebus ponunt, quæ neque naturales, neq; intellectas partes recipiunt, veluti ſeruitutes: *vti conſtat ex l.5.& 72.ff.de verb.oblig.* Stichum igitur indiuidui nomine non intelligimus: quia diuidi in partes intellectas poteſt: vt viam, iter, aquæ ductum, nauem, equum, indiuidua dicimus, ex quo illud Caſcelianum, Nauem ſi diuidis, nec tu, nec ſocius habebitis: *apud Macrob.lib.Satur.2.* Hot.

INDOCTI, hoc eſt, imperiti, qui, quicquid ſemel inſedit animo, nunquam patiuntur reuelli: ſtupidiores, quàm vt ipſi rectè iudicare queant: & ijdẽ præfractiores, quàm vt alienæ ſententiæ velint accedere: quod quidem hominũ genus omnium extremum, ac prorſus inutile, meritò iudicauit Heſiodus. Spieg.

INDOLES, & ſpecimen virtutis, hoc eſt, initia, & plenã interdum virtutem ſignificat.

INDOTATVS, contrarium dotato. Non cogitur quis indotatam vxorem, hoc eſt, quę non adfert dotem, ducere, *l.1.ſi donaturus.ff.de condit.cauſ.dat.* Spieg.

INDVCERE, ſignificat noui aliquid introducere ſeu inſtituere, *l.37.§.pater.ff.de legat.3.l.29.ff.de lib.& poſthu.l.1.ff.de contrar.tutel.l.1.ff.de off.quæſt.* Inducere interdum ſignificat intromittere, *l.67.ff.de rei vind.l.11.ff.locati.l.3.§.1.ff.de vſufr.* Inducere vitricum filijs, mater dicitur, quæ ad ſecundas nuptias conuolat extãtibus ex priori matrimonio liberis, *l.1.C.vbi pupil.educ.deb.* Sic & Pater nouercam liberis inducere dicitur. Inducere etiam eſt illicere & impellere, *l.64.§.pen.ff.de iu.dot.l.95.§.vlt.ff.ad leg.Falcid.* ex Briſſ.

INDVCERE, præter alia ſignificata eſt etiam expungere, & cancellare calamo tranſuerſo. Vlpian. *de his quæ delentur.l.* [cancellauerat autem quis teſtamentum, vel induxerat.] Item, [Si nomina omnia induxerat, vt proponitur.] Item, [Quę in teſtamento legi poſſunt, ea inconſultò deleta, vel inducta, nihilominùs valent, conſultò non valent.] Hinc Inductio, pro abolitione & litura ponitur. Nebr.

INDVCERE ſententiam, aut decretum, vulgò eſt, ad nihilum ponere. Eſt enim inducere propriè, ducto per ceras ſtylo tegere, interlinere, & memoriam ſcriptorum obliterare Außtilgen. *Bud.in l.vlt.de Senatorib. Vide gl. ſingularem in l.ſi quis libertatem.ff.de petit.hæred.& glo.in l.inductam.C.de ſolut.* Spieg.

INDVCI in mores, aut in ciuitatem & Rempubl. dicitur Ciceroni, quod ſemel atq; iterum factum relinquit omnibus imitandi exemplum: At legem inducere nemo dixit, qui Latinè locutus eſt. *Connan.lib.10.c.4.nu.1.*

INDVCI cognitio dicitur, quæ ex actis tollitur, & aboletur, *l.9.ff.de iure fiſc.* Dicitur & circumduci eodem ſenſu. *l.27.§.1.ff.de liber.cau.l.73.§.1.ff.de iudic.l.45.ff.de re iud.* Vtuntur & Iureconſulti perducendi verbo in hoc ferè ſignificato, *l.ff.de his quæ in teſt.delent.l.8.§.ſed & cum voluntate.ff.de ſecun.tab.l.20.§.vlt.ff.de teſt.milit.* Briſſ.

INDVCIAE ſunt, inquit Varro, pax caſtrenſis paucorum dierum. Item, Induciæ ſunt belli feriæ. Hæc Gellius *lib.1.cap.25.* vbi hoc quoque adſcribit. Indicias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas, inde ita iam. Pactum induciarum eiuſmodi eſt, vt in diem certum non pugnetur, nihilq; incommodi detur: ſed ex eo die poſtea vti iam omnia iure belli agantur. Quòd dicitur dies certus præfinitus, pactúmque fit, vt ante eum diem ne pugnetur, atq; is dies vbi venit, inde vti iam pugnetur: idcirco ex ijs quibus dixi vocibus, quaſi per quendam coitum & copulam, nomen Induciarum connexum eſt Aurelius autem Opilius *in l.librorum, quos Muſarum inſcripſit.* Induciæ, inquit, dicuntur, quum hoſtes inter ſeſe vtrinq; alteri ad alteros impunè, & ſine pugna ineunt. Inde ab eo, inquit, nomen eſſe factum videtur, quaſi initus atq; introitus. Hot.

INDVCIAE ſunt quintuplices: Reſtitutoriæ, præparatoriæ, citatoriæ, deliberatoriæ, & iudicatoriæ, ſiue executoriæ Reſtitutoriæ ſunt arbitratoriæ: citatoriæ ſunt vnius, vel duorum, vel triũ menſium: præparatoriæ erunt anni, & dimidij, vel vnius anni & ſex menſium: deliberatoriæ ſunt 10. dierũ: citatoriæ 30. dierum: iudicatoriæ quatuor menſium, *not.gloſſ.in ſumma 3.q.2.Iom.Bohemus.*

INDVCIAE.

INDVCIAE, inquit Paul. *de capt. l. poſtliminij*, ſunt cum in breue, & in præſenti tempore conuenitur, ne inuicem ſe laceſſerent hoſtes. Nebr.

INDVCIAE nomen ab eo ſumpſerunt, quòd in diem ducantur, id eſt, differantur: quo tempore à bello & vindicta ſuperſedere æquũ eſt. Aliàs barbarè Treuga. Alciat. *in l. cum propenas. 1. C. de pactis*. Has quidã Treugas vocant, quid, & cur ita vocent, ignorantes. Eſt autem Germanorum militum, qui vel ante Chriſti natalẽ in omnibus prælijs primi nominis fuere, vocabulum: quo fidem illi, ſeu fiduciam ſignificant, cuius obſeruandæ tenaciſſimi fuerunt. Hodieque vocantur, Trew/ vel Traw. Fides induciarum autem nomen Germanis nunc frequens eſt. ein anſtandt/ *Autor Paulus Volzius*. Spieg.

INDVCIAE quinquẽnales, quæ debitoribus, à Principibus largiri ſolent, vulgò, Quinquenel/ appellantur. Sunt qui putant, quod & verius eſt, Principẽ non poſſe eas ſolutè concedere, id eſt, ſine conſenſu maioris partiſ creditorum, quod & conſultus in Auguſtanis comitijs, reſpõdi atque obtinui. Spieg. De iſtis inducijs, debitoribus datis, vide etiam Cuiac. *obſeruat. lib. 2. c. 10.* qui exiſtimat illam conſuetudinem originem traxiſſe ex l. vniuerſa. C. de precib. Imp. offer. & l. vlt. C de ceſſ. bon. allegans autoritatem Caſſiod. *lib. 2. Variar.* qui affirmat, Theodoricũ Italiæ, Gothiæ regem idem obſeruaſſe.

INDVLGENTIA. Paul. [Is cui alimenta relicta fuerant, in metallum damnatus, indulgentia principis reſtitutus eſt.] Sp.

INDVLGENTIA, Latinis eſt permiſſio, obſequium, & lenitas quædam propenſior, ſiue patrum in filios, ſiue quorumuis in alios. Sic reperitur in conſtitut. & multis legibus. Canoniſtæ pro venia vſurpant, tum alijs modis: ſed barbarè, vt Dd. *Vide Archidiac. extr. de pæn. c. vetim. lib. 6.* Spieg.

INDVLGENTIA dicitur etiam relaxatio pœnę, quam quis iuſtè pro culpis proprijs facere debuiſſet, de theſauro Eccleſiæ ad diuinam iuſtitiam perſoluendam ſumpta. *Gloſſ. in extr. de pænit. & remiſſ. vide Bellarmin. de indulgentijs lib. 1. cap. 1. & ſeq.*

INDVLGERE, eſt clementer & facilè concedere. *l. 2. §. ignominiæ cauſa. ff. de his qui not. infam.* Sp.

INDVSIVM quaſi intuſium ſuper quo mox ſubucula ſumitur. Nam Varro *lib. 1. de ling. lat.* Intuſium vocat, ita ſcribens, vnum quòd foris à palàm palla: alterum quod intus, à quo intuſium. Plautus *in Epidico*, Induſiatum vocat ſubſtantiuè. vbi tamen Varro, intuſiatum legit: Nonius Marcellus ſcribit Induſium eſſe veſtimentum, quod corpori intra plurimas veſtes adhæret, quaſi intuſium. Inde autem induſiarius dictus Plauto, qui huiuſmodi induſia conficit, & pueri induſiati, Apuleio *lib. 2. Metamor.* vbi plerique legunt, incluſiati: *vt teſtatur Tyraquell. in 3. l. connub. gloſſ. 1. part. 3.*

INDVSTRIA ſingularis. *l. null. §. fi. C. de epiſc. & cleric.* Donatus ſcientiam & prouidentiam interpretatur. Etiã pro ingenij, ſiue artis exercitatione accipitur. Sp.

INDVSTRIALES fructus. *Vide, Fructus induſtriales.*

INDVSTRIOSVS. *vide, Villori ſus.*

INEPTAS voluntates defunctorum circa ſepulturam veluti vt veſtes, aut quæ alia ſuperuacua ei in funus impẽdantur, non valere, Papinianus autor eſt, teſte Martiano *in fin. l. ſeruo alieno. de leg. 1.* Sp.

INEPTIAE ſunt fatuitates, *c. qua traditione. 22. diſtin. Ioan. de Ro. Etymol.*

INESSE dicuntur pacta, quæ continentur contractu, cui legẽ dant, veluti quæ in ingreſſu contractus fiunt. *l. 7. §. quinimo ff. de pact. l. 72. ff. de contrah. empt.*

Sic pacti & doli exceptiones bonæ fidei iudicijs ineſſe dicuntur. *l. 3. ff. de reſcind. vend. l. 21. ff. ſoluto matr.* quod contineri dicit l. 84. §. qui ſeruum. ff. de leg. 1. Sic doli præſtatio & bona fides ineſſe contractibus. *l. 152. in fin. ff. de reg. iur.* Sic arbitrium boni viri ineſſe ſtipulationi. *l. 3. §. ſi legatarius. ff. ſi cui plus, quàm per leg. Falcid.*

INFAMARE eſt alicuius famam & exiſtimationem dicto vel ſcripto, factovè laceſſere, lædere pudorẽ eius ſuggillare. (jemands beruchtigen/verleumbden/ ſchmähẽ.)

l. 18. ff. de iniur. & l. 5. §. generaliter ff. eod. tit. l. 79. ff. de iudic.

INFAMES qui dicantur, cognoſce ex *l. 1. ff. qui not. infam.*

INFAMIA non niſi ex delicto irrogatur, *l. 1. vbi Bart. de his qui not. infam.* Spieg.

INFAMIA notari, Nota laborare, Notari, Exiſtimationem lædere, Famoſum eſſe, *Vlp. in l. 2. ff de his qui not. infam.*

INFAMIA à nota diſtinguitur *in l. 3. §. lege. ff. de teſtib.* Infames hi ſunt, quibus lex infamiam irrogauit Notati verò non ſunt ipſo iure infames, hęret tamen in ijs macula quędam, vt qui iudicio publico rei in vinculis ſunt, vel qui ob teſtimonium dicendum pecuniam accepiſſe conuicti, nec damnati ſunt, vel qui inter requirendos adnotati ſunt *Cuiac. lib. 2. de dignitatib. lib. 12. C. in prin.*

Varijs modis INFAMIA quis notari poteſt: in primis hominum opinione. Nam is qui apud bonos, & graues viros malè audit, Infamis dicitur, licet ei iure & legib. nulla irrogetur infamia. *l. ob hæc verba. ff. de his qui not. infa. l. ea. l. verbum. l. interloquutio. C. ex quib. cauſ. irrog. infam. l. honori. ff. de obſeq. à lib.* Itaq; eum, qui reſtitutus eſt famæ, hac nota adhuc laborare exiſtimo: verumq; eſſe, quod ait Plautus *in Perſa*,

Homini immortalis eſt infamia,
Etiam tum viuit, cum eſſe crẽdas mortuam.

Hinc Claudius Cæſar, cum cuidam notam appoſitam, deprecantibus familiaribus, ademiſſet, Litura tamẽ (inquit) extat: ſentiens, remiſſa culpa, infamiæ prioris veſtigium manere. Hæc infamia, tametſi neminẽ à poſtulando repellat, nec tam efficax ſit, quàm ea quæ iure irrogatur: effectu tamen non caret. Alterum eſt genus infamiæ, quæ irrogatur alicui iure ciuili, & ſi fortè apud bonos viros non ſit grauata eius exiſtimatio. eaque iuris infamia vulgò appellatur, ſuperior verò facti. Dupliciter autem id contingit: vno modo cum lex factum ipſum notat, non ſententia, *l. palam. §. quæ in adulterio. ff. de ritu nupt. l. Imperator. ff. de his qui notant. infam.* vt ſi quis ab exercitu ignominiæ cauſa dimiſſus ſit: Si artis ludicræ cauſa in ſcenam prodierit. Si lenocinium fecerit. Idque prætoris edicto expreſſum eſt. *l. 1. ff. de his qui not. infam.* Aliquando factum, & perſonam notat, non lex, ſed ſententia, *d. §. quæ in adulterio.* Vt is demum hanc notam ſubeat, qui feciſſe iudicatus eſt, cum in exemplis ſupraſcriptis factum ipſum ſufficiat, nec ſit neceſſaria ſententia. Cuius rei exempla in Prætoris edicto extant. *d. l. 1. ff. de his qui notant. infam.* Quibus addendum eſt, eum qui in iudicio publico damnatur, infamia quoque notari. *l. infamem. ff. de publ. iudic.* Nam damnatus ex crimine, quod publici iudicij non eſt, ita demum notatur, ſi ex eodem maleficio ciuiliter, & priuato iudicio damnatus, infamis eſſet. *d. l. infamem.* Itaque Stellionatus crimine regulariter dicitur famoſum eſſe, quia publicis iudicijs non annumeratur. *Duarenus lib. 1. diſputat. anniuerſ. cap. 42.*

INFAMIA, bonæ famæ contraria eſt: poniturq; pro omni turpitudinis, dedecoriſq; genere.

INFAMATVS à litigatoribus *l. licet. ff. de recept.*

INFANS, præter communem ſignificationem, etiam eum ſignificat, qui cum ſit filius, frater hæres, tamen adminiſtrationem haud conſequitur, dum aut pater, aut frater natu maior viuit: quaſi pupillus adhuc ſub cura tutoris. Dicitur autem infans, quod fandi non habet copiam in cura adminiſtranda. hoc eſt, ſua non refert. Ideò nominatur à nobis propriè vnmündig/ ſicut is qui curat res, vocatur Fürmunder/ vel potius Mundbar/ Huius habemus præſens exemplum in Cæſare Ferdinãdo, qui licet ſit Philippi Aug. record. Hiſpaniarum Regis filius, & Imp. noſtri Caroli frater & hæres, ſi ille, quod Deus auertat, ſine liberis decederet: viuente tamen Carolo fratre natu maiore, perpetuò erit & vocabitur Infans Hiſpaniarum. Similis mos fuit apud Germanos vſque ad noſtram ætatem, vt regente ac viuente patre vel fratre natu maiore, reliqui fratres omnes, ſeu filij, Infantes eſſent. Vnde ſolus pater, vel frater regens Dominus vel Herus, cæteri Heruli, vel Domicelli vocabantur. Vulgò qui regebat, ein herr/ cæteri jung herren/ vocitabantur. Idque non ſolùm in præclaris familijs, ſed vel in vrbibus accidit, vbi Prætor aut conſul, Dominus, ein Herr/ filij eorum, Jung Herren/ vocati fuere. Conſtat item, quòd de plerìſque dominis familiarum, Comitum, & Baronum, ſcriptum legitur

gitur hoc vocabulum Jungherr. Inde eſt etiam, quòd tot hodie Iungheri vocantur, & vocari contendunt, qui tamen nobilitatis à genere nihil habent. Sed & in hoc abuſus eſt, quòd omnes à genere nobiles, Iungheri vocantur, & vocari contendunt, cum tamen nec adminiſtrent ipſi, & ſint præ ſenio cani. Hoc autem Iungherorum nomen celebrius effectũ eſt, poſteaquam omnes ſacrifici & monachi cum tota eccleſiæ Roman. familia, Heri & Domini vocitari ambiere. *Ex reliquiis Volateranorũ obſeruat.* Apud Iuriſcoſs. infans & qui infantiæ proximus eſt: non multum a furioſo diſtant: quia huiuſmodi ætatis pupilli, nullum habent intellectum, *vt dicit Iuſtinianus in §. pupillus. Inſtitut. de inut. ſtipul.* Spiegel.

INFANS ſeruus, nondum anniculus. *Vide Paul. ad ſi. l. ſi ego ... ff. de publ. actio.* Spieg.

INFANS quaſi fandi impos intelligitur, qui ſeptem annis minor eſt. *l. 18. C. de iure delib. l. 1. §. ſufficit. ff. de adminiſtrat. tutor.* Infantes Theophil. *in §. pupillus. Inſtitut. de inutil. ſtipul.* ait dici ... Infantem ... interpretatur Conſtantin. *lib. 6. epitom. tit. 6* Eoque modo infantis ætas exaudienda eſt *in l. 55 ff. de victrict.* Proximos verò infantiæ Theophil. *in ſupra dicto loco accipit* ... Infantilis veſtis *in l. 25. § ... ff. de aur. & argen.* Adde Cuiacium *in* ... *ad de diuerſ. temp. præſcript. & temos* qui ad hoc allegat *l. 14. ff. de ſpon.* & addit Anagnoſten non fieri ante annos octo. *Nouel. 123.*

INFANS expoſitus à Græcis appellatur ἐκριπτόμενος, *ad l. 2. ff. qui ſine manu... dic. per*, ideoque apud Harmenopulum *lib. 1. tit. 7. 1.* perperam ἐκριπτόμενος definitur eſſe furioſus & demens: nam certè furor non liberat ſeruitute. Non poſſunt etiam expoſitorum educatores, eorum dominium ſibi vindicare. l. vlt. C. de infant. expoſit. & de iis qui ſang. nut. accept. vbi infantes recens nati ſanguinolenti vocantur, *vt l. 2. C. de patr. qui fil. diſtrax.* Donatus *in Andriam*, à matre ſanguinolentum non pulchrum, ſed fœtum pronunciat. Iuuenal.

... à matre rubentem.

Prudentius *contra Symmachum*, [Quos ſanguinolentos edendi mos iuuat] *Cuiac. in expoſi. Nouell. Iuſtinian. 153. de infant. expoſi. in fin.*

INFANTIA, primus ætatis gradus eſt intra annum ſeptimum. Rectè autem infans dicitur, quaſi nullis idoneus officiis: quia conſilio prorſus caret, ac primæuæ innocentiæ qua Deus ab initio creauit hominē, exemplum nobis refert. Quamobrem etiam nullius delicti culpam admittit. *l. infans ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* Sp.

INFAVSTAS voces iactare. *l. 1. ff. de his quibus vt indign.*

INFECTA emptio. *l. 2. ff. de reſcind. vend.*

INFECTOR, qui lanas inficit, & imbuit aliquo colore.

INFECTVM argentum, pro non cælato aut ſignato.

INFECTA lana, factæ opponitur, *l. 70 ff de legat. 3.*

INFECTVM damnum, quod nondum factum eſt, ſed futurum veremur, *l. 2 ff. de dam. inf. l. vn. ff. de rip. mun.* quod & Infectum appellatur *in l. 3. §. 1. ff. de rim.* (ein anſtehender / beſorgter ſchade.) ex Briſſ.

INFERIOR, pro vltimo. *l. ſi neutri. ff. de priuil. credit.* Albe.

INFERIORA prędia, quę ſui natura profluentem aquā excipiunt. *l. 1. §. ſed ſi vicinus. ff. de aqua pluuia arcend.* Sp.

INFERRE mortuum, pro ſepelire, vulgò notum eſt. quod fit, cum terra conditur corpus. *l. diui fratres. ff. de relig. & ſumpt. fun.* Sp.

INFERRE pœnam. *l. 12. ff. de manumiſſ.*

INFERRE reliqua *l. 40. §. ſeruus teſtamento. ff. de ſtatu lib. l. 4. C. de teſtam. manum.*

INFERRE penſiones. *l. 58. ff. de vſufr.* Briſſ.

INFERRE pecuniam rationibus. *l. 38. ff. de neg. geſ. l. 32. §. idem quæſit. ff. de vſufr. legat.*

INFERRE portionem virilem. *l. 191. ff. de ſolut.*

INFERRE vſuras. *l. 11. ff. de vſur.*

INFERRE vectigal. *l. 7. in fin ff. de public.*

INFERRE in ſepulchrum. *l. 3 § ſi quis in hæreditarium. ff. de ſepul. viol. l. 6. §. ſi cui in communem. ff. commun. diuid. l. 4. l. 6. & alias paſſim ff. de relig.* Briſſ.

INFICERE propriè eſt tingere & colorare, per metaphoram verò polluere, maculare, & corrumpere. Vnde oleum infici dicitur, quando per alterius rei admixtionem natura eius corrumpitur, & admixtę rei naturam accipit. Spieg.

INFICIARI, *l. 2. in fin. ff. de exceptio. l. 14. ff depoſit. l. 67. ff. de furt.* Creditum depoſitumve abnegare ſignificat. Hinc Inficiatio *l. 16. ff. iud. ſol. & d. l. 67. & §. quadam. Inſtitut. de actio.* verba autem hæc in malam partem capiuntur. Itaque Feſtus *lib. 9.* Inficiari, ait eſſe, creditum fraudare: et Iſidor. *lib. 5. Etymol. cap. 26.* Inficiationem eſſe rei debitę negationem, cùm ea à creditore repoſcitur. Martial.

In ... ò fallax atq; inficiator eamus.

Quintil. *libr. 7. cap. 2.* [A perſonis, an illum depoſuiſſe apud hunc, vel hunc credidiſſe credibile ſit, an petitorem calumniari, an reum inficiatorem eſſe furem.] Cicer. *1. de orat.* [Vt ſi ille inficiator probaſſet iudici ante petitam pecuniam, quàm eſſet cœpta deberi.] vbi inficiatorem pro eo vnde petebatur, accipit. Inficiatione creſcentem cauſam, *l. 7. ff. de ſolut.* accipe ex ea actione, quæ aduerſus fatentem in ſimplum, aduerſus negantem in duplum competit, qualis eſt Aquiliæ actio. *l. 23. §. vlt. ff. ad leg. Aquil.* Briſſon.

INFICIATIO, eſt negatio Neratius *l. iudicati ff. iud. ſolui.* [Ad inficiationem, inquit, compelli eum, qui ſine iudicio partem dare paratus eſt] Nebr.

INFICIATOR eſt, qui negat ſe vel debere quod actor petit, vel commiſiſſe quod accuſator obiicit. Non Marcellus locum Cic. *ex 2. in Catil. inuect.* citat, vt doceat inficiatores eſſe falſi criminis obiectores: ſed apparet erudito viro F. Syluio, Marcellum non eſſe Ciceronis mentem aſſecutum Spieg.

INFINITVM, pro indefinitum, nullo certo termino circumſcriptum Cicero *in Partit.* [Quid, quæſtio quaſnam habet partes? Infinitam, quam Conſultationem appello: & definitam, quam Controuerſiam nomino.] Item alibi locis innumeris. Celſus *l. 9. ff. de ſeruitut.* [Si cui ſimplicius via per fundum cuiuſpiam cedatur, vel relinquatur, in infinito, videlicet, per quamlibet eius partem ire agere licebit.] Vlpian. *l. 13 in fin. ff. de damn. infect.* [Neque enim in infinitum obligatus eſſe debet ſtipulatione.] Marcianus *l. 91. ff. de cond. & demonſtrat.* Sic & accipitur in l. hæc adiectio. ff. de verb ſignificat. l. qui reſtituere. ff. de rei vind. poterit aduerſarius in litem ſine vlla taxatione infinitum iurare, id eſt quod Græci dicunt ἀπεριόριστον, minimè circumſcriptum, minimè tamen intemperatum. Tempus autē vel certum, vel infinitum comprehendatur. Hot.

INFINITVM pro immenſo & immodico. *l. 61. ff. ad leg. Falcid. l. 40 ff. de damn. inf. l. 192. ff. de verbor. ſignificat.* Vnde in Infinitum iurare pro in immenſum. *l. 68 ff. de rei vind. l. 4. §. iurare ff. de in lit. iuran.* Infinita vel immoderata æſtimatio. *in l. 40. ff. de damn. infect.* In infinito. *in l. 9. ff. de ſeruitut. l. 1. §. apud Vinianum. ff. de ædil. edi. l. 24. ff. de ſeruitut. vrb. l. 1. §. ſi cui ita ſit legat. ff. vt leg. ſeu fideicommiſſ.* in Infinitum. *l. 11. §. ſi quis decem. ff. de legat. 3. l. 4. §. parentem. ff. de in ius voc. & apud Vlpian. in Inſtitut. titu. 6.* Quod & infinitè ab eodem Vlpian. *Inſtit. tit. 5.* Briſſon.

INFIRMAE ætatis, autore Paulo, *in l. ciuitatibus. de legat. 1.* ſeniores pueri, & puellæ ſunt accipiendi. Spieg.

INFIRMITAS, mala valetudo, propter quam vt ait Paulus, curator dari ſolet. *l. item. ff. de poſtul.* Item imbecillitas, debilitas, de qua Caius *in l. idem iuris ff. ad leg. Aquil.* ita ſcribit, [Nec videtur iniquum, ſi infirmitas culpæ adnumeretur: cum affectare quis non debeat, in quo vel intelligit, vel intelligere debet, infirmitatem ſuā alii periculoſam futuram.] Spieg.

INFIXA non malè etiam, inficta, dixeris, quum & 3. *de re ruſtic.* Varro dixerit ficta, afficta, deficta: & Diomedes, Scauruſque probarunt: & *in l. ne quid. ff. de incend. ruin. naufrag.* Flor. ſit eodē ſenſu ſcriptum, Nauis inficta. Caper Grammaticus, Fictum, inquit, rationis, fixum voluntatis. *Cuia. obſ. lib. 9. cap. 9. circa fin.*

INFORMARE, eſt Latinis in animo inſtituere, aut concipere contractum, eſt facere eum pinguiorem, auctiorem & magis extentum: atque informatus contractus, id eſt, valde formatus, ſcilicet auctiore forma efficax factus. Hoc fieri dupliciter, pulchrè Zaſius docet *in longè diffuſiſſima l. lecta. ff. ſi cert. pet.* Reformare autem contractum, eſt cum

eſt eum circa qualitates modificare, perputare, moderari, formam contractus aliquantiſper alterare, retento tamen contractu. Item informare actiones, eſt in formam eas extenſim deducere. Siquidem, vt Alciatus refert, *enarrans, l. in bonæ fidei*, actiones ex cōtractibus certis formulis continebantur, quas à M. Manilio compoſitas, Varro autor eſt. Item *in rubrica de pactis*. Informatur, ait, id eſt, amplioꝛe forma inſtruitur. Spiegel. *Adde Forcat. dialog. 99. Necyomant. num. 1.*

Infortiatvm. Haloander indicauit, vna eademque opera Bulgari & Azonis ſeculo natas Voluminum appellationes, Digeſt. Vetus, Infortiatū & Nouum, præter barbariem nihil olentes: & quidem rectè cenſet, in partiendo Digeſtorum opere, plus apud nos valere debere Imperatoris autoritatem, quàm imperitiam vulgi, adeoque ſine ratione receptam conſuetudinem. Spieg.

Infortvnii nomen plerisque diſplicet: cum tamen illo vſi ſint Terentius, Liuius, Imperator: qui *in auth. de nupt.* cenſuit ingratos filios, patri eſſe infortunium. Spieg.

Infreqvens, exponit Accurſ. *in l. 1. ff. de migrando*, pro valde frequens, contra vim vocabuli, ac apertam alioqui Vlpiani mentem, cur ſit parum frequentatum id interdictum, indicantis. Spieg.

Infvlae ſunt faſciæ in modum diadematum, *l. fin. C. de quadr. præſcript. Ioan. Bello. etym.*

Infvndibvlvm, inſtrumentum ad liquores infundendos. Catoni, ab infundendo, vt Egnatius arbitratur, dictum. Spieg.

Ingenivm, propriè natura dicitur cuique ingenita. Terent. [rurſus ad ingenium redit,] id eſt, ad naturam. *Connan. lib. 2. cap. 11. num. 1.* Vel, eſt vis quædam naturalis nobis inſita, ſuis viribus præualens, ad inueniendum, quod ratione iudicari poſſit. Cato contulit ingenium hominis cum ferro: quod ſi exerceas, vſu quidem nonnihil atteritur: ſi non exerceas, magis conſumitur rubigine: Ingenium vbi intenderis, valet, *not. in auth. de exhib. reor. §. illud.* Spieg.

Ingenio magno, *l. à teſtatore. ff. de condit. & demonſtr.* Spieg.

Ingenio ſubtili, extorquendum eſt aurum à barbaris, *l. 2. C. de commerc. & mercat. Vide Zaſ. in Apologia ad Eckium. & infrà, Subtile ingenium.*

Ingens, plus eſt magno, & quaſi diceres, ſupra, vel vltra gentes. Hinc, ingens contentio, *in §. retinendæ. Inſtit. de interdict.* Spieg.

Ingenvi ab ingenio dicūtur, quod Latinis naturam ſignificat. Ita ingenuus eſt, qui ſuo arbitratu, & ingenio poteſt viuere: aut qui naturæ bono fruitur, nulla vi afflictæ & mutatæ. vt Lucretius:

Vnde mare, ingenui fontes, externaque longè
Flumina ſuppeditant. ——

Ingenvos fontes, vocat nullo opere atque artificio coarctos & anguſtatos, & tāquam in ſeruitutem redactos, ſed ſua ſponte naturalique alueo fluentes, quomodo Iuuenalis ait:

—— Nec ingenuum violarent marmore tophum.

Qua ſignificatione ingenui dicebantur olim, qui ipſi maioresve ipſorum ſeruitutem nunquam ſeruierant. maiores autem vſque ab auo repetebant. Liuius *lib. 11.* [An vnquam fando audiſtis, patricios primum eſſe factos, non de cælo demiſſos, ſed qui patrem ciere auumque poſſent: hoc eſt, nihil vltra quam ingenuos, &c.] *Connanus lib. 2. cap. 11. num. 1.*

Ingenvi & gentiles ijdem non ſunt, quia capite diminutus manet ingenuus, quanquam gentem ſuam amittat, & nouam aſſumat. Sed ingenuitas ornamenta ſua habet a natura, ſolamque libertatem reſpicit, quam ab auis ducit. Idem *eodem loco, & num. 6.* vſus, inquit, tandem obtinuit, vt is ingenuus dicatur, qui ſtatim vt natus eſt, liber eſt, ſiue ex duobus ingenuis editus eſt, ſiue ex libertinis duobus, ſiue ex altero libertino, & altero ingenuo. Ex Martian. *de ſtatu hom. l. 5.* Ingenui ſunt, qui ex matre libera nati ſunt. Sufficit enim liberam fuiſſe matrem, eo tempore quo naſcitur, licèt ancilla conceperit. & econtrario ſi libera conceperit, & ancilla facta pariat, placuit eum qui naſcitur, liberum naſci: nec intereſt, ex iuſtis nuptijs conceperit an vulgò: quia non debet calamitas matris nocere ei qui in vtero eſt. *Connan. lib. 2. cap. 11. num. 5.*

Ingenvvm etiam eum accipi ait Vlpianus *ad l. Iuliam. & Papiam. lib. 1.* de quo ſententia lata eſt, quamuis fuerit libertinus, qua res iudicata pro veritate accipitur, *l. 25. de ſtatu homin.* Idque eo pertinet, quod Senatores lege Iulia prohiberentur libertinas vxores ducere, *l. 44. de ritu nupt.* Eaque de re diſſerens, *ad leg. Iuliam & Papiam, libr. 1.* Vlpianus ſcripſiſſe videtur, mulierem, de qua ſententia lata eſt, pro ingenua haberi, ſi modo in ea re per colluſionem nihil factum fuerit, *l. 4. de colluſ. deteg.* Nam, vt ait eleganter Donatus, quod in iure ſemel iudicatum eſt, reſcindi & iterum agi non poteſt. Indeque Prouerbium, Actum agere, apud Terentium natum putat, pro eo quod eſt nihil agere. Eaque etiam ratio eſt, cur de re iudicata paciſci nemo poſſit. Ita enim Alexandrum Imperatorem reſcripſiſſe, ex ijs incertis titulis conſtat, qui Gregoriano Codici à Cuiacio tribuuntur, &c. *Renard. l. non poteſt videri. ff. de reg. iuris.*

Ingenvvs. Ingenuus eſt, qui ex matre libera natus eſt. Aliter ingenuus eſt, cui ex natiuitate competit libertas, qui non eſt factus liber, ſed natus, *l. & ſeruorum. ff. de ſtatu homin. Inſtitut. de ingenuis. in princip.* Erat igitur ingenuus, quem nos hodie gentilem vocamus. Ab ingenuorum enim antiquitate, (vt Boetius ſcribit *in Topicis.*) gentilitas dicitur. Videamus autem, quid apud antiquos Iuriſconſultos gentilitas ipſa fuerit. Cicero *in Topic.* & poſt eum Budæus *in annotat. ad Pandect. ex l. 1. de iuſtit. & iur.* Gentiles ſunt (inquiunt) qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, qui capite non ſunt diminuti. Nihil enim video ad hanc definitionem Scæuolam pontificem addidiſſe. Gentiles ſunt (inquit etiam Boetius) qui eodem nomine inter ſe ſunt, vt Bruti, vt Scipiones. Quòd ſi ſerui ſint, nulla gentilitas eſſe poteſt. Quòd ſi libertinorum nepotes eodem nomine nuncupentur, gentilitas nulla eſt; quoniam ab antiquitate ingenuorum gentilitas ducitur. Quòd ſi rurſus in familia gentis ſuæ non manſerint, gentiles iam eſſe non poſſunt. Non temerè igitur (ait idem Budæus *in d. annotat. paulò poſt d. l. 1. de iuſtit. & iur.*) lingua vernacula gentiles homines pro nobilibus appellat, quaſi ingenuos ab origine gentis, & quorum maiores ſeruitutem nullam prorſus ſeruierunt, videlicet ab aſcriptitijs, & conditione quadam obnoxijs eos diſtinguere volens; qui ob id eadem lingua villani dicuntur, quòd villæ (vnde villici dicti) aſcripti, & colonariæ conditioni addicti aut ipſi ſint, aut eorum maiores fuerint. Quod tamen loquentium inſcitia in contumeliam iam vertit. Villanum enim & vilem vernacula ſimplicitas confundit. Fuit autem ius gentilitatis, vt ius ſtirpis apud antiquos. Vnde Cicero *lib. 1. de orat.* [Nónne in ea cauſa fuit oratoribus de toto ſtirpis, ac gentilitatis iure dicendum?] Verùm, tria hæc erant iura apud antiquos: agnationis, ſtirpis, ac gentilitatis. Hinc Papinianus *lib. 1. de probat.* [Quoties (ait) quæritur, genus, vel gentem, quis haberet, néc ne, eum probare oportet.] Sed nobiliorum videtur fuiſſe gentilitas, (vt ex illa definitione Ciceronis apparet) eorum ſcilicet, qui imagines generis ſui proferre poterant. Inde Tranquillus *in Veſpaſian.* [Flauia gens (inquit) obſcura illa quidem, ac ſine vllis maiorum imaginibus, ſed tamen reipublic. nequaquam pœnitenda.] Itaque, imagines pro nobilitate accipi ſolent: & fumoſas imagines appellat Cicero ipſe antiquiſſimi generis ſtemma, vt legi omnino debeat apud Iuuenal.

Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros.

Plinius *9. lib. epiſtol.* ſubitaneas imagines appellat, nobilitatem parùm antiquam, ſed repentè fortunæque beneficio quæſitam. Ex vltima autem in Verrem actione apparet, ex honoribus geſtis imagines familiarum comparari, aut etiam retineri ſolitas eſſe. Quod & ſcribit idemmet Budæus, *in loco ſuprà dicto.* Hinc erat, quòd qui ius gentilitatis, & maiorum imagines nullas habebant, terræ filij, & à ſeſe orti, & homines noui vocarentur. Quibus locutionibus Cicero non ſemel vſus eſt, *lib. 7. epiſtolar.* [Cornelius

quidem tuus familiaris, ſummo genere natus, terræ filius] Ab eo autem dictũ eſt per ironiam, ſummo genere natus. Hæ autem imagines ſtemmata vocabantur, vt in illo Satyrici loco:

Stemmata quid faciunt. ....

Tranquillus quoque *in Galba*, [Neroni (inquit) Galba ſucceſſit, nullo gradu contingens Cæſarum domum, ſed haud dubiè nobiliſſimus, magnaque & veteri proſapia, vt qui Imperator in atrio ſtemma propoſuerit, quo paternam originem ad Iouem, maternam ad Paſiphaen Minoris vxorem, referret.] Mos autem fuit olim Romæ, vt imagines maiorũ in funeribus ducerẽtur ad gentilitatem oſtendendam. Id quod Cicero indicat, *in 2. de Oratore. & in orat. pro Milone*: item Plinius *lib.35.* Pro ijs imaginibus (vt opinor) poſteriora tempora inſignia gentilia habuerunt, quæ arma vulgo vocantur, (ſchilt vnd wapffen) quę ipſa quoque primum (vt veriſimile eſt) virtutis præmia fuerant, ac rerum præclarè geſtarum decora. Hæc verò (vt Cicero docet *in principio legis Agrariæ.*) geſtantium nonnulli, atque etiam pleriſque moribus, ac vitæ inſtituto hoc certè proficiunt, vt tantùm maioribus eorum honoris debitum eſſe videatur, vnde etiam, quod poſteris ſolueretur, redundaret. Huiuſmodi imaginum iura, ac nobilitatis inſignia, damnationi reorum amittebantur. Idque Cicero multis in locis docet, & maximè *in oratione pro Sylla.* ijs verbis, [Omnia (iudices) hæc amiſſa ſunt, omnia generis, honoris, nominis inſignia, atque ornamenta vnius iudicij calamitate occiderunt.] Etiam nobilitas tranſit in filios, niſi propter eorum delictum eam amittant. Nam ob delictum quis infamis efficitur, & propter infamiam perditur nobilitas & dignitas, *l.2. & l. quoties. & ibi Bart. C. de dignitatibus.* Itaque, nobilitas non generis eſt tantùm, ſed etiam alterius rei excellentia, dignitas, item fama, nominiſque celebritas. Et eſt nobilitas ipſa triplex: vna generis, virtutis altera, tertia ex vtraque hac mixta conſtans. Primam ſine altera parui facio, vel eam nullam eſſe prorſus verius dixero. Qui enim duntaxat genus iactat ſuum, aliena laudat. Hinc eſt, quod in hanc ipſam ſcribit Liuius *libr.10.* in perſona P. Decij his verbis: [An vnquam fando audiſtis Patricios primò eſſe factos, non de cælo demiſſos? Sed qui patrem ciere, auumque poſſent, id eſt, nihil aliud, quàm ingenuos. Conſulem iam patrem ciere poſſum, auumque iam poterit filius meus.] Hæc ille. Inſtar ergò eſt huius hodie (vt ſcribit Budæus *in annot. ad Pand. ex l. vlt. de ſenatoribus.*) quod locorum quorundam moribus receptum eſt, vt ne iuſta nobilitas eſſe cenſeatur, niſi in pronepote, & deinceps eo, qui natalibus reſtitutus eſt. Quòd ſi vera eſt huiuſmodi ſententia, & admittendum hoc iudicium, certè nondum ſunt ij veri nobiles, qui noſtris exiſtentes temporibus, & ignotis natalibus orti, ne auum quidem, aut etiam patrem ciere, aut poſſunt, aut audent, ſed qui (vt cũ ipſo Budæo *in dictis ſuis annotationibus* loquar) principum beneficijs & aulicorum ſuffragationibus ſuprà ciuile faſtigium euecti, ingentium, ſplendidarumque gentilitatum fundamenta iecerunt: partim eorum tantis ornamentis digni, partim indigniſſimi, quæ magna eſt multitudo. Econtrario, ſi, qui patrem, auum, proauum, abauum, aut etiam atauum, ciere poſſunt, nobiles ſunt, & in nobilium numero computandi, certè non pauci hodierno die villici dicentur iure optimo nobiles, egoque ex ipſorum nobilium calculo minimè expungendus: tametſi, à neſcio quo malo diuite, paupertas generis ingenui in nobis accuſari poteſt: & hæc aſperior multoque durior fuerit, quàm quòd nunc ſit, ſuperis gratia. Eſt tamen aliquid laude & virtute dignum, fuiſſe nullum facinus, probri loco, maioribus meis obiectum. Nec profectò Ariſtoteleus ſum, vt difficile putem eſſe res præclaras agere, cui magnæ opes ſunt: ſed Chriſtianus, vt qui nunquam paupertatem malum putauerim. Anch.

INGENVITAS, ingenuorum ſtatum & conditionem ſignificat, *l.2. §. vlt. l.5. ff. ſi ingen. eſſe dic. l. 4. & l. vlt. ff. de colluſ. deteg. l.2. ff. de in. aur. ann. l.37. in prim. & §.1. ff. de lib. ca. l.2. C. de teſtib.* Briſſ.

INGERENS operam ſuam inuito, ſuſpectus eſt, Vlp. *in l. quæ omnia. §. nec ferendus. de procur.* Ingerere plerunque in iure noſtro vitium ſonat. Spieg.

INGRATA planè non eſt liberta, eò quod arte ſua contra patronæ voluntatem vtatur, *l. vlt. ff. de obſequ. à lib.* Hinc Ingrati actio vel accuſatio contra libertos patronis competens, *l.1. & 3. C. de libert. & eor. lib. & Nouell. Valentiniani tit.6.* Briſſ.

INGRATA teſtamenta vocabantur eorum, qui bene de ſe meritis honorem teſtamento non habuerant, nec eos legato vllo proſecuti erãt. Ideoque Primipilarium, quos ipſe promouiſſet, teſtamenta, vt ingrata reſcidiſſe Caligulam, Sueton. refert, *cap.38.* Briſſ.

INGRATITVDO propriè eſt, acceptis beneficijs non reſpondere: Eſtque lata huius verbi ſignificatio, vt non ſolum illiberalis, ſed quicunque nobis moleſtus eſt, ingratus dicatur. Terent. *in Eunucho*:

Opus faciam, vt defatiger, vſque ingratus vt dormiam.

id eſt, inuitus & velim nolim. Quare cum his moribus filij non placeant patri, quo nolente tam ignominioſum vitæ genus agunt: meritò cenſentur ingrati, præſertim cum ex eorum turpitudine, nonnulla patri infamia aſpergatur, cuius negligentiæ peccatum filij imputatur, &c. *Coman. lib.10. cap.10. num.6.*

INGRATITVDINEM vitium cenſeri longè peſſimũ, vulgò quidem, ſed veriſſimè dici ſolet. Nam cætera delicta aduerſus proximum quidem malè cõmittuntur, ſed fortaſſis, nec benè nec malè meritum. Ingratus autem contemnit eum, à quo beneficijs adfectus eſt. Quid hoc facto committi poteſt fœdius? Si quæ igitur actio iure propoſita eſt vnquam: certè actionem ingrati iuſtiſſima ratione introductam eſſe, fateri oportet. Prat.

INGRATITVDINIS inſigne exemplum eſt apud Valerium Maximum, *lib.5. cap.3.* Cn. Popilij Lenatis: quem M. Cicero rogatu M. Cœlij non minore cura, quam eloquentia defendit, ac cauſa admodum dubia fluctuantem, ſaluum ad penates ſuos remiſit. At hic Popilius poſtea nec re, nec verbo à Cicerone læſus, vltrò illum perſequi, & iugulare ſtuduit. Prat.

INGRATITVDO tam pernicioſum eſt crimen, vt nulli ſit ſecundum. Quare non exceptionem ſolùm, ſed etiam actionem producit, *de qua tractatur in l.1. C. de libert. & eor. lib.* Spieg.

INGRATI liberi qui ſint, Iuſtinianus docet *ſingulari tit. C. de ingrat. lib.*

INGRATIS aduerbialiter, præter gratiam & meritum, *1. qu.1. gratia.* D. Hieron. alicubi pro eo quod eſt, nolenti, vſurpauit.

INGRATVS *in l.36. §. vlt. ff. mandati.* pro inuito & nolente. Briſſ.

INGRATVS eſt, & qui non meminit accepti beneficij, & gratiam vllam non habet, ein vndanckbarer / ein vnhuldſeliger. Seneca: Ingratus, inquit, eſt, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: Ingratus eſt, qui diſſimulat: Ingratus, qui non reddit: Ingratiſſimus omnium, qui oblitus eſt. Beneficium enim cui collatum eſt, ad promerendum, naturæ lex obligat & deuincit. *de quo pluribus Alexand. Neapol. cap.1. lib.5.* Certè vulgatam mortalium ingratitudinem, perſtringit exemplum Euangelicum, quo è decem lepra, Chriſti beneficio liberatis, vnus duntaxat reuerſus eſt, qui egerit gratias. Porrò ſunt qui negãt in eum actionem proditam, qui non meminit accepti beneficij: at in eum qui illũ lædit, à quo beneficijs affectus eſt, competere actionem ingrati, & condictionem. Ad priorem puto Alexandrum reſpexiſſe: cuius verba, *in dictione, actio pro ſocio,* adduximus. Spieg.

INGRATVS libertus eſt, qui patrono obſequium non præſtat, vel res eius, filiorumve tutelam adminiſtrare detrectat, *l.19. ff. de iur. patr. l.6. §. vlt. ff. de liber. agnoſc.* Moris autem erat, vt domini ſeruos manumittentes ijs gratiæ alicuius referendæ cauſa imponerent, donum, munus, operas, *l. pen. ff. de obſeq. par. præſt. & alibi perſæpè.* Hot.

INGRATI in iure duæ ſunt tantum actiones, aduerſus donatarium, & aduerſus manumiſſum. nam aduerſus alios actionibus ingrati, vt quodam loco Seneca ait, fora non ſufficerent. *Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſtin.78. de dotal. inſtru. & manumiſſ.*

INGRE-

INGREDI conſulatum, pro inire, *Marcellus in l.36.ff. de cond. & demonſt.* Hot.

INGRESSVS contractus, apud Vlpianum *in l.iuriſgentium de pact.* non ex vulgari ſententia, pro principio intelligendus eſt, ſed vt Alciatus interpres melior, admonuit *in Parerg.* propoſita ipſius contractus materia. *Vide eum lib.1. cap.24.* Spieg. *Adde Forcat. Necyomantia dial. 99. num.5.*

INGRESSVS non ſolum introitum, & gradiendi initium ſignificat, ſed ipſum quandoque ingreſſum. Cicero *Officior.3.* [Quod omnibus eſt ſciendum, qui vitam honeſtam ingredi cogitant,] id eſt, vita honeſta viuere. Et *de Oratore*: [Tantus enim curſus verborum fuit, & ſic euolauit oratio, vt eius vim & incitationem aſpexerim, veſtigia ingreſſumque non viderim.] Ingreſſum orationis dixit, vt Vlpianus ingreſſum contractus. Malè ergo qui ingreſſum initium contractus interpretantur. Nam & ſi in fine, tantundem vates. Malè & qui ingreſſum accipiunt pro eo quod ſecundùm naturam contractus eſt: &, vt dicitur, ad propoſitum eius rei, qua de contrahebatur, vt digreſſioni opponatur. At iſta ſignificatione nemo Latinorum ingreſſum dixit: neque tamen conſentanea aut vera eſſet huiuſmodi expoſitio, &c. *Connanus libr.5. capit.2. num.8.*

INHIATIO eſt vehemens cupiditas, vt *in l.1. C. de petit. bon. ſublat. lib.10. Bellon. Etym. &c.*

INHONESTVM, hoc eſt, quod honeſtè fieri nõ poteſt: & iure noſtro, quod penitus fieri non poteſt, inhoneſtum impoſſibile dicitur, *l.filius qui. ff. de condit. inſtit.*

INHONORATAE perſonæ quæ ſint, Alc. indicat, *in comm. in tit. de verb ſign.* Spieg.

IN horas, pro ſæpiſſimè. Eſt aduerbium temporis, ſicut in dies: quaſi tu dicas, in horis ſingulis. Spieg.

INIECTIONEM manus excipere, apud Vlpianum, *in l.ſed ſi hac lege. ff. de in ius vocand.* Quære, *Pudor.*

INIICERE manum, propriè fit verbo antiqui iuris, quoties nulla iudicis expectata auctoritate, rem nobis debitam, aut etiam noſtram vendicamus, *l.ſed ſi hac. ff. de in ius vocand. l.penul. de ſeru. exportand.* Inijcitur enim manus in aliquem, vel in eius bona, vel merces aliquas, quando ille inde abire, vel res inde moueri, autoritate aliqua vetantur: quod nos Arreſtare dicimus, *Budæus in l.vlt. ff. de Senat. Vide, Pudor.* Spieg.

INIMICITIAE capitales. Solent veteres, ſi quæ graues inter eos inciderint ſimultates, amicitiam ſolenni quadam ratione renunciare, & inimicitas præſentibus ſuperſtitibus profiteri. Quem morem euidenter viſus eſt Suetonius expreſſiſſe, *in vita Claudij.* cum ſcriberet Germanicum Piſoni amicitiam renunciaſſe. Verba Suetonij hæc ſunt: [Ac ne tunc quidem vltrà progreſſus, quam vt amicitiam ei renunciaret, mandaretque domeſticis vltionem, ſi quid ſibi accideret.] Ad hunc morem videtur etiam Valerius Maximus reſpexiſſe, *lib.4.* Ait enim Tiberium Gracchũ Tribunum plebis inimicitias ex profeſſo cum Africano & Aſiatico Scipionibus geſſiſſe. Idem Valerius *in eodem lib.* ſic de Metello Macedonico ſcribit: [Acerrimè cum Scipione Africano Macedonicus diſſenſerat eorumque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graues teſtataſque inimicitias progreſſa fuerat.] Nec id quoque viſus eſt Sidonius Apollinaris ignoraſſe, qui ſic *epiſtol. lib.7.* ſcribit: [Inimicitias indictas honeſtè exercet, tardè credit, celeriter deponit.] Cicero etiam auctor eſt, inimicitias olim denunciari ſolitas: ſic enim *pro Lucio Flacco* ſcribit: [Etenim cum à clariſſimis viris iuſtiſſimas inimicitias ſæpè cum benè meritis ciuibus depoſitas eſſe vidiſſem; non ſum arbitratus quenquam amicum reipublicæ, poſteaquam L. Flacci amor in patriam perſpectus eſt, nouas hinc inimicitias nulla accepta iniuria denunciaturum.] His addatur ſic etiam *lib.10. epiſtolar.* Senecam ſcripſiſſe. [Inimicitias mihi denuncias, ſi quicquam ex his quæ quotidie facio, ignoraueris.] Et *de ira, libr.3.* [Hortenſius, inquit, ſimultates tibi indiceret, & Cicer. ſi deriderес carmina eius, inimicus eſſet.] Et hæc quidem cum ita ſint, nunc mihi videor intelligere, quales inimicitias appellauerint Iuriſconſulti capitales, *l.18. in fin. de procurat. l.9. de recept. arbit. l.6. de excuſat. l.3. §.9. de adim. vel transf. legat. l.9. de his quæ vt indign. §. item ſi propter capitales. de excuſat.* eas nimirum, quas alter alteri teſtato denunciauerat. Certè quia ſanguinem & vindictam ſpirabant ex profeſſo, indeque capitales appellatæ omnino videri poſſunt. Nec aliud mihi voluiſſe viſus eſt Seneca, cum ſic *de ira, libro 3.* ſcriberet, [Quid iuuat tanquam in æternum genitos iras indicere, & breuiſſimam ætatem diſſipare?] *Renard. var. lib.5. cap.15.*

INIQVITAS pro prauitate illa naturæ, qua ſibi tantum homines ſtudent, ab omni beneficentia erga alios alieni: qua abundante, neceſſe eſt vtique charitatem refrigeſcere, *apud Matthæum 24.* Latinis propriè ſignificat læſionem, iniuriam, minus aut plus, ſicut in negotijs fieri ſolet. Ariſtoteles autor eſt, Iniquitatis eſſe, mores rituſque patrios præuaricari, legibus & autoritati publicæ ſubeſſe non velle, mẽtiri etiam ac peierare, pactaq; tranſgredi, & fidem fallere. Hanc calumnia iactantiaque, ac humanitatis ſimulatio, & peruerſitas, doluſque malus ſequuntur. Spieg.

INIQVITAS loci, & aſperitas, idem ſunt, *ff. ſi quadrup. paup. fec. dic. l.1. §.1.* Alberic.

INIQVVM petendum, vt æquum feras, Prouerbium quod, Eraſmo explanante, ductum videri poteſt à negociatoribus, qui callidè merces longè minoris licentur, & multò pluris indicant, quàm pro dignitate, quo precium ſaltem æquum accipiunt. Spieg.

INIQVVS eſt, qui lucrum captat de ſuo ſcelere, & ſibi plus quam par eſt, aſſumit. *Connan. lib.1. cap.2. num.9.*

INIRE verbum, non iungitur ferè niſi rebus aliquid momenti habentibus, grauibus & non minutis: vt, Inire rationem, fœdus, pacem, ſocietatem, bellum, conſilium, vt apud Iuriſcoſſ. Inire conſilium diuortij, *l.ſi concubina. §. ff. rer. amot.* Inire furti conſilium, *l.merito. ff pro ſocio.* Inire cubile alicuius, pro cum eius vxore dormire, apud Ciceronem legitur. Eraſmus monet, Inire prandiũ, cœnam, dormitationem non ita ritè dici. Spieg.

INITIARI, hoc eſt, ſacris imbui. Lex 12. Tabul. Neve initiantur, ait. Sic & nunc dicimus initiare, vel initiari ſacris ordinibus eum, qui ſacris imbutus ad ordines deputatur. *Vide Old. cap.7. tit.1.* Spieg.

INIVDICATVS, adiectiuè, pro non iudicato, indemnato, *apud Gellium.* Spieg.

INIVRIA ex eo dicta eſt, quòd non iure fiat. Nam generaliter iniuria dicitur omne, quod non iure fit, (das gegen recht geſchicht) *l.1. ff. de iniur.* Specialiter autem iniuria, aliàs contumelia à contemnendo dicta eſt, Græcis ὕβρις, (vulgò ſchmehe) aliàs damnum culpa datum, vt in lege Aquilia dicimus damnum iniuria datum: (ein widerrechtlicher ſchad) Græco verbo ἀδίκημα, *l.1. & l.2. ff. ad leg. Aquiliam.* vt ſi quis iniuria, id eſt, culpa occiderit. aliàs iniquitatem iniuriam vocamus, & iniuſtitiam. (vngerechtigkeit.) Nam cùm iudex iniquè vel iniuſtè dixerit ſententiam: ex eo dicimus iniuriam, quòd iure & iuſtitia caret, quaſi non iuria, *l.1. in princ. ff. de iniur. & fam. libel. l.45. §. procurator. ff. de procur. & alibi ſæpè.* Briſſ.

INIVRIA & ius, aduerſa ſunt. Vnde & iniuriam facere bruta negantur, quia nec iure quicquam facere poſſunt *l.1. §.1. ſi quadr. fec. dic.* Prat.

INIVRIA diuiditur in furtum, rapinam, damnum, adulterium, homicidium, & quidquid tandem non iure fit: atque in iniuriam: hoc eſt, contumeliam, *l.1. in princ. de iniur.* Sic enim, vt idem admonuit, præualuit hodie, vt hæc ſpecies priuati delicti, iniuria potius, quàm contumelia appelletur. Spieg.

INIVRIA, ablatiuus, qui aduerbialiter ponitur, pro eo quod eſt, ſine cauſa & immerito Sed & autore Donato

INIVRIA ex affectu fit, damnum ex culpa, *l.qui ſeruum ff. de act. & oblig.*

INIVRIA autem ſecundùm Labeonem, aut re fit, aut verbis. Re, quoties manus inferuntur, Verbis verbò, quoties non inferuntur manus, vt cum conuitium fit. *d.l.1. §.1.* Ad infamiam fit iniuria, cum pudicitia attentatur.

INIVRIA grauis videtur Impp. quæ inani honeſtatis colore velatur, *l.penult. C. de contrah. empt.* Putat tamen Old. hanc l. ſi ad naturam exigatur, alias defendi iure non poſſe. Spieg.

INIVRIA minus eſt quàm contumelia, inquit Nonius. Pacuuius Periboea. Patior facilè iniuriam, ſi eſt vacua à contumelia. Hot.

INIVRIAE ſcriptæ vel pictæ, dicuntur perpetuæ: quia in eis annus non tranſit. *Zaſius in l. cum lex. ff. de legibus.* Spieg.

INIVRIAE ſunt, quæ aut pulſatione corpus, aut conuitio aures, aut aliqua turpitudine vitam cuiuſpiam violant, *ait author Rhe. ad Her. lib.* 4. Hot.

INIVRIAM in lege Aquilia damnum accipimus culpa datum, etiam ab eo qui nocere noluit, *l. 5. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* Hot.

INIVRIAM atrocem, quaſi contumelioſiorem, & maiorem accipiemus, aut perſona, aut tempore, aut re ipſa fieri Labeo ait: perſona atrocior fit iniuria, cum Magiſtratui, cum parenti, patronóve fiat: tempore cum in ludis etiam in conſpectu fiat. Nam prætoris in conſpectu, an in ſolitudine iniuria facta ſit, multum intereſſe ait: atrociorem, quæ in conſpectu fiat. Rem atrocem iniuriam haberi, Labeo ait: vtputà ſi vulnus in latum os alicui percuſſum ſit: vulneris magnitudo atrocitatem facit: & nonnunquam locus vulneris, veluti oculo percuſſo: ſed eſt quæſtionis, quod dicimus re, atrocem iniuriam fieri, verùm ſi corpori inferatur, atrox ſit, an & ſi non corpori, vtputà veſtimentis ſciſſis, comite abducto, vel conuitio dicto. & ait Pomponius, etiam ſine pulſatione poſſe dici atrocem iniuriam, perſona atrocitatem faciente. ſed etſi in theatro, vel in foro cædit, & vulnerat: quanquam non atrociter atrocem iniuriam, vt Vlpian. *de iniurijs.* ait. Maſſæus. Hanc eandem Imp. *§. vlt. Inſtit. de ijs qui ſunt ſui vel alien. iur.* infamem quoq; vocat, id eſt, intolerabilem. *Aldobrand. ibid.*

INIVRIAS actione exequi, hoc eſt, vt notauit Olden. actionem iniuriarum dictare, (ein ſchmeheklag anſtellen) vt ſequatur executio, *l. non ſolum. §. ego autem. ff. de iniurijs.* Spieg.

INIVRIVM, id eſt, iniquum, vim aduerbij habet. Spieg.

INIVRIOSVS, qui infert iniuriam, apud Iuriſconſ. *in l. vlt. ff. de offic. procur. Caſ.* [ſi tamen, inquit, quaſi tumultuoſum, vel iniurioſum, aduerſus colonos Cæſaris prohiberentur.] Spieg.

INIVRIOSA vita, pro plena ſceleribus & iniquitatibus, nempe alijs noxia. *Vide Cicer. lib. 1. de finib.* Spieg.

INIVSTITIA, iuſtitiæ contraria, de qua Doct. vt ferè omnia confusè. In ſumma tria iniuſtitiæ genera reperiuntur ſecundùm Ariſtotelem, impietas, arrogantia, contumelia: Impietas quidem erga deos diuoſque, aut etiam erga mortuos, aut erga parentes & patriam, rectum non ſeruans. Arrogantia verò circa contractus commerciumque vitæ, ſupra quàm merita eſt præpollere volens. Contumelia verò voluptatem ſibi ſtruens, in probrum ac dedecus alios, vt ducat, recteque de ea ſic Euenes: [Tametſi nil ſibi commodet, inquit, iniuria gaudet tamen.] Itaque iniuſtitia vitium animi eſt, quo amplius, quam par ſit, quælibet in re habere pollereque volunt, *eodem teſte Ariſtotele in de virtutibus.* Spieg.

INIVSTVM teſtamentum. Tria ſunt vitia, quibus teſtamenta omninò infirmantur: vitium ſcilicet iniuſti, rupti, & irriti. quamuis autem poſſimus, & quod irritum eſt, ruptum vocare: & quod ruptum eſt, irritum: & quod iniuſtum eſt, aut ruptum, aut irritum: atq; ijs nominibus plerunque ſine differentia vtamur: commodius tamen viſum eſt, ſingulas cauſas ſingulis appellatiõibus diſtingui: ideo quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri, *§. alio autem modo, quibus modis teſtam. infirm. Inſtitut.* Quid ruptum, quidve irritum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus. Cæterum, ſi quid eorum, quæ ad ſolennitatem obſeruationemque iuris ſpectant, omiſſum fuerit, dicitur teſtamentum non iure factum, aut, verbi compendio, iniuſtum. *ita Theophil. in §. 1. Inſtit. eodem.* Verbi gratia, ſi teſtator filium, quem in poteſtate habebat, hæredem non inſtituerit, aut nominatim non exhæredarit, *l. inter cætera. de liber. & poſthum. ff.* Qua in lege aduerte, rumpi verbum pro iniuſtum eſſe accipi, confundique, quod & ſuprà annotauimus, vel ſi legitimus teſtium numerus teſtamento defuerit. *§. ſed cum paulatim. de teſtam. Inſtit.* In ſumma, teſtamentum non iure factum, ſiue iniuſtum dicitur, vbi ſolennia iuris defuerunt, *l. 1. de iniuſto, rupt. & irr. teſtam. ff. Vide Antonium Auguſt. ad l. Gallum. §. Idem credendum eſt. ff. de lib. & poſthum.*

INIVSTVS filius eſt, qui ex alijs quam viro & vxore naſcitur. Si tamen patrem ciere poteſt, naturalis: ſi non poteſt, vulgò conceptus & ſpurius nominatur. *Connan. lib. 2. cap. 16. num. 1.*

INIVSTA VXOR. Budæus iniuſtam vxorem interpretatur pro pallaca, ſeu concubina, vxoris loco habita. idque effecit ſermo ille, quem Achilles in præſentia Legatorum Græcorum ad ſe miſſorum habuit, inquiens, ſe dolere, Briſeida captiuam ſibi ab Agamemnone ademptam eſſe. Sed hanc Budæi interpretationem, neque Iuriſconſultus, *l. ſi vxor. ff. de adult.* voluit, neque ante ipſum Achilles: ſed dicit ſolùm captiuam Briſeida, non minus amari à ſe, quàm vxorem à Menelao. Addit idem Budæus, hodie iuſtæ vxoris aut nullam appellationem eſſe, aut eam eſſe, quæ iuſtis ſponſalibus, & palàm in viri manum coijt, non occulto conſenſu. Accurſius iniuſtam accipit eam, quæ facto ſit vxor, iure prohibita: quod ineptum eſſe videtur. nam ſi quis inceſtas nuptias contraxerit, iure prohibitam vxorem retinet, nec vt maritus accuſationem de adulterio inſtituere poteſt, *d. l. ſi vxor. §. ſed ſi ea.* quod vtique faceret, ſi duntaxat iniuſta fuiſſet, nimirum vbi inceſtum interuenit, ibi plus quàm iniuſtæ nuptiæ ſunt. Itaque iniuſta vxor cenſetur, quæ ſecundum præcepta legis data non eſt, quamuis iuſtam & legitimam fieri poſſe certum ſit, vt eam quæ ſine patris conſenſu nupſit, vel ætatis illegitimæ, quantumuis hæc palàm ducta ſit, *l. quod Seruius. ff. de condit. cauſ. dat. §. 1. de nupt. l. minorem. de rit. nupt.* Hoc ſatis indicat Iuriſconſultus, *in d. l. ſi vxor. §. donec.* Cum ait, nec matrimonium violari oportere, nec ſpem matrimonij: nam qui impuberem duxit ætate iuſta ipſius puellæ tandem perficiet matrimonium: & forſitan Achilles futurum ſperabat, vt captiuam ſuam nobilem fœminam aliquando pro iuſta vxore duceret, *argum. l. ſi quis in. & l. ſi Senatori. ff. de ritu nupt. Forcatul. in ſuo Cupidine Iuriſperito, cap. 5. num. 9.*

INNOTESCERE, notum fieri, an tag kommen. *l. 1. in princ. §. 1. ff. de requir. reis.* Et intelligitur quoquo modo, vt ait Alberic. *circa l. quidam decedens. ſub fin. ff. de adminiſt. tut.* Spieg.

INNVBERE, eſt in mariti domum tranſire: Enubere, è patris domo exire. Liui. *lib.* 1. [Ex cùm innupſit. Et *lib.* 10. Virginiam quòd è patribus enupſiſſet, ſacris arcuerant.] Hotom.

INNVPTAE nuptiæ, id eſt, falſæ, *Cicero lib. 3. de Orat.* Spieg.

INOFFICIOSVS, qui in officio debito peccat, *l. 1. ff. de in ius vocand. patr. l. vlt. ff. de in ius vocando.* Briſſ.

INOFFICIOSA donatio. Diximus ſuprà, quid ſit donatio, vbi & aliquot donationum ſpecies propoſuimus. Nunc locus eſt, vt quid ſit inofficioſa donatio, deſcribatur. Inofficioſa igitur donatio eſt, quæ non ex pietatis officio eſt facta, per quam vel liberi, vel parentes, bonis ſibi debitis, aut ex propoſito donantis, aut re ipſa fraudantur, *toto tractatu de inofficioſis donationibus. lib. 3. C.* Ancharanus.

INOFFICIOSA dos. Vbi mater omnia bona in fraudem filiorum, vel pro ſe, vel pro filia, in dotem exhauſerit, filij iuſta querela cõtra matrem iudicio experiri poſſunt, *l. vnic. de inoffic. dotib.* Anch.

INOFFICIOSVM teſtamentum. Poſſunt parentes in condendis teſtamentis, liberos ſuos hæredes non ſcribere, ſed vel exhæredare, vel prætericionis ignominia afficere, in quibus ſcilicet, præteritio pro exhæredatione accipitur, vtputà in matre, auoque materno, *§. fin. de exhæred. liber. Inſtit.* Sed quoniam parentes, hinc arrepta poteſtate, filios ſuos grauiter lædebant, relinquentes eos in inopia. Nam ſi quis ex aſcendentibus per maſculos, aliquem ex liberis exhæredaſſet, neq; ipſo iure inualidum erat teſtamentum, neque ab inteſtato filius venire poterat. nam quomodo, cum teſtamentum extaret? neque Prætor bonorum poſſeſſionem contra tabulas dabat. præteritis enim, non ex-

non exhæredatis, ea dabatur. Quòd ſi mater erat teſtatrix, ne cogitare quidem poterant ij, qui per matrem deſcendebant, de bonorum poſſeſſione contra tabulas. aduerſus enim teſtamentum fœminæ, liberis bonorum poſſeſſio contra tabulas non datur. In extremum igitur ſubſidiũm inductũ eſt, vt liberi de in officioſo teſtamento agere poſſint, qui queruntur, aut iniquè ſe exhæredatos, aut iniquè præteritos: hoc colore, quaſi non ſanæ mentis fuerint, cùm teſtamentum ordinarent, vt qui naturam ſine cauſa odiſſent. *§. 1. & ibi maximè Theophilum de inoffic. teſtam.* Cæterùm, vt liberis inofficioſi teſtamenti querela competat, duo maximè requiruntur. Primùm enim, ita demum de inofficioſo teſtamento agere poſſunt liberi, ſi nullo alio iure ad defuncti bona venire poſſint. nam qui ad hæreditatem totam vel partem eius alio iure veniunt, de inofficioſo agere non poſſunt. *§. tam autem. eod. tit. Inſtit.* Secundò, ſi nihil eis penitus à teſtatoribus teſtamento relictum eſt. ſi enim quantacunque pars hæreditatis, vel res fuerit eis relicta, de inofficioſo querela quieſcente, id, quod eis deeſt, vſque ad quartam legitimæ partis repletur, licèt non fuerit adiectum boni viri arbitratu debere eam compleri, *§. ſed hæc. eodem tit. Inſtitut.* Igitur quartam quis debet habere, vt de inofficioſo agere non poſſit, ſiue iure hæreditario, ſiue iure legati, vel fideicommiſſi, vel ſi mortis cauſa quarta ei donata fuerit, vel inter viuos, *§. igitur. eodem tit. Inſtitut.* quod tamen verum intellige, ſecundum diſpoſitionem authent. nouiſſima. eodem tit. C. Illud ſciendum, tam adoptiuos, quàm naturales liberos querela inofficioſi teſtamenti agere poſſe, *d. §. tam autem.* Poſthumi quoque, qui nullo alio iure venire poſſunt, de inofficioſo agere poſſunt, *§. poſthumi quoque. eodem tit. Inſtitut.* Sed & non liberis tantùm permiſſum eſt, teſtamentum parentum inofficioſum accuſare, verùm etiam liberorum parentibus, *d. §. 1.* Nam licet non ſic parentibus liberorum, vt liberis parentum, debeatur hæreditas, parentes tamen ad bona liberorum ratio miſerationis admittit, ſicut liberos naturæ ſimul & parentum commune votum, *l. ſcripto hærede ſi tabul. teſtament. nullæ. extab. ff.* ſed & ſoror & frater, turpibus perſonis ſcriptis hæredibus ex ſacris conſtitutionibus prælati ſunt, *d. §. 1.* quæſtionemque de inofficioſo mouere poſſunt. *l. fratres. eodem titul. C.* Non ergo liberi inofficioſi querela contra omnes hæredes agerere poſſunt. Vltra fratres igitur, & ſorores cognati nullo modo, aut agere poſſunt, aut agentes vincere, *d. §. 1. in fin.* Ex ijs itaque apparet dici inofficioſum teſtamentum, quod non ex officio pietatis parentum factum ſit, filijs ſine legitima cauſa exhæredatis, eſſeque querelam inofficioſi teſtamenti, qua liberi contra parentes agũt, vt qui eos vel ſine iuſta cauſa, vel iuſta, ſed non probata, exhæredauerint, vel indignè præterierint, *§. 1. Inſtit. l. nam & ijs. ff. §. huius verbi. l. ſi mater cum alijs iuribus. C. de inoffic. teſtam.* Anch.

INOFFICIOSVM teſtamentum dicere, hoc eſt, allegare quare exhæredari, vel præteriri non debuerit, *l. 3. ff. de inoffic. teſtam.* item docere immerentem ſe, & ideo indignè præteritum, vel etiam exhæredatione ſummotum. *l. 5. eod. tit.* Hot.

INOMENON vocat Pomponius omne corpus, quod perpetuo opere vnum & continuatum eſt, ab ἑνόω quod ad verbum dicitur, vnio: vt malè huius loco quidam ϛυνημμ reponant, quia non tantum naturalia, ſed manu etiã facta opera ἡνωμένα tamen ſunt, vt columna tota ex gypſo. aut cera, aut ære & ſimili re continuo opere ducta, aut conflata. Quare Plutarchus hæc corpora duplici nomine appellat, τὰ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ: id eſt, vnita & congenita, vt oſtendat, non modo ita naturæ eſſe poſſe, ſed etiam artis. *Coms. lib. 3. cap. 14. num. 6.*

INOPIA laborare. Modeſtinus *l. vlt. de in ius voc.* [vel à præfecto vrbi quaſi inofficioſus caſtigatur, ſi inopia dignoſcitur laborare.] Spieg.

INOPINABILE, quod quis nunquam exiſtimaſſet futurum. Imp. indicat, *in auth. vt hi qui obl. ſe hab. perhib. §. & pro hoc decimus.* Adſtipulatur, *l. 2. §. ſed quia diuinæ. C. de vet. iur. enucl.* naturam producere inopinabilia. Alber.

INOPINATA & incerta turbant Prouinciales, *l. vlt. ff. de offic. præfect. vig. & l. obſeruare. §. rectè. de officijs proconſul.* Alber.

INOPINATVM, idem eſt, quod præter ſpem accidit, & non de nouo, vt Interpres putat, *in l. oratione. ff. de ferijs.* Si quidem haud rarò noua cum ſpe etiam contingere ſolent. Spieg.

INOPINATA verba, quæ impræmeditatè & improuisè effluunt.

IMPOS dicitur is, qui ſolus eſt, qui nec amicos, nec propinquos habet, quorum ope, id eſt, auxilio tutari ſe poſſit. Cicero inopiam & ſolitudinem ferè in eadem re dicit. Reus inopia, hoc eſt, egeſtate laborans, in corpore puniendus eſt, *l. ſi quis id quod. §. in ſeruos. ff. de Iuriſd.* Porrò quo diſtet à penuria, docet gloſ. *in auth. vt iudi. ſine quoquo ſuffrag.* Spieg.

IMPORTARE actionem, item importare crimen, pro inferre, *l. fin. §. fin. ff. de diuortijs. l. 14. §. 1. ff. de bon. lib. l. 9. §. 1. ff. de ſtatu lib.* Crimina ignominiam importare dicuntur, quę infamant, *l. 5. ff. de decurion.* Prat.

INORDINATVM, eſt omne confuſum: ſed non conuertitur, *§. inordinatum. auth. de hæred. & falcid.*

INQVANTVM, id eſt, tantum quantum. Spieg.

INQVIETO, pro, moleſtus ſum, plerique ſubdubitarunt: ſed Eraſmus noſter ſic accipi apud Suetonium annotauit: & Inſulanus indicat ſic apud Liuium & Plinium paſſim inueniri. Imperator dicit, [Inquietati ſumus aſſiduis adulationibus mulierum,] *in l. aſſiduus. C. qui potior. in pig. hab.* Spieg.

INQVIETVDO, apud eundem *in l. 2. C. de Carbon. edicto.*

INQVILINVS, ab in & colo, hoc eſt habito, is dicitur, qui in alieno habitat, ſiue ruri, ſiue in ciuitate, quam frequentius ad ciuitatem referatur. ein haußman/ der vmb zinß in eines andern hauß ſitzt. Olim ex inquilinatu etiam addicebantur agricolationi, nec diſcernebantur ab adſcriptitijs, vel originarijs, *l. diffinimus. C. de agricol. & cenſit.* Nec nunc eſt, quod prohibeat aliquem in ciuitate habitantem, adſtrictum eſſe perſona ſua ad colendum agrum, vt atteſtatur Old. Spieg.

INQVILINVS dicitur, qui in vrbe domum alienam mercede incolit, *l. vlt. ff. de migrat. l. 4. §. prætor ait. ff. de damn. infect. l. 37. ff. de acquir. poſſeſſ.* Appianus *lib.* ἰλλυρ. ἐγκοιλίτην, ὃ ὀνόματι καλοῦσι τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν ἀλλοτρίαις οἰκίαις. Colonus autem is eſt, qui ruri prædium alienum incolit. Hot.

INQVILINVS eſt, qui gratis vel pretio habitat in alieno priuato, propriè tamen qui ſolus habitat, & totam domum occupat. Nam ſi cum domino aut eo, qui domus vſum habet, non tam inquilinus, quam hoſpes dicendus eſt, etiamſi mercede habitet, &c. *Connanus lib. 4. cap. 5. nu. 4.* Itaque cùm Labeo dixiſſet, vſuariũ ædium, qui modò ipſe habitaret, poſſe inquilinum quoque recipere, Proculus eum notauit, quòd non bellè Inquilinus dicatur, qui cum eo habitat: *Vlp. l. 2. & 4. ff. de vſu & habit.* Hot.

INQVINO, Iouinianus Pontanus, *lib. de aſpiratione 2.* Inquino, inquit, aut ſimplex verbum eſt, aut ſi eſt compoſitum, minus apparet eius compoſitio. Verbum enim illud, ex quo Grammatici quidam trahi voluerunt hoc verbum inquino, ne temporibus quidem Ciceronis erat in vſu. Id autem fuit canio. Dicebant canire, ſtercus facere. Caius *in l. 1. C. de colluſ. detegenda.* inquinare ampliſſimum ordinem dixit. *Quære, Coinquinare.* Spieg.

INQVISITIO, eſt criminis alicuius per torturam inueſtigatio, ſed aliter Canoniſtæ. Spieg.

INQVISITIO eſt merum officium iudicis, quod exercere debet ad inueſtiganda delicta, vt boni mores conſeruentur. Putant autem nonnulli, regulariter inquiſitionem prohiberi, *per l. vlt. C. de accuſat.* Ego nihil dubito eam regulariter permitti, *iuxta l. congruit. ff. de offic. præſid.* Nam quòd ipſi diſtinguunt inter generalem inquiſitionem, ſomnium eſt. Quo modo enim in genere aliquid peruestigabit magiſtratus, quod fructum adferat Reipublicæ, niſi perueniat tandem ad ſpecialem inquiſitionem aduerſus hunc vel illum? Quòd item dicunt, ſine legitimis iudicijs ſpecialem inquiſitionem non procedere: id obſeruandum eſt etiam in illa, quam ipſi vocant generalem. Nam nullus omnino poteſt in ſuſpicionẽ adduci, niſi ex cauſa ſecundũ iuris definitionem veriſimili: quæ cum adeſt, quilibet iudex poteſt, ſiue dicas generaliter, ſiue ſpecia-

ſpecialiter, inquirere veritatem. Solùm id obſerua, quid requiratur ad legitimam inquirendi cauſam, ne credas aniles rumores ſufficere ad lædendã hominis famam, conditionem, vel vitam. Multò minus ſatis eſt illa, quam nunc videmus frequentari, malorum hominum diffamatio, qui vel inuidia, vel quauis fraude proximum necare conãtur falſis delationibus. Old.

INSANIAM antiqui, mentis quamcunque ægrotationem & morbum, quaſi dicas inſanitatem: quoniam omnes animi perturbationes, vt ſunt formidines & libidines, Græcis πάθη appellantur, id eſt, verbum è verbo, morbi. Sed in conſuetudinem latini ſermonis non cadit, quo omnes huiuſmodi præter rationem concitati motus, perturbationes nominantur, quibus nullus ſtultus caret. Ex quo Græcæ linguæ ſimilitudine ducti Latini, omnes inſipientes, ſtultos, & inſanos vocauerunt, propterea quod in perturbato animo, ſicut in corpore malè conſtituto, ſanitas non ſit. Et ferè ſemper ſanitas dicitur animorum apud Cicer. nec vnquam niſi ſemel aut iterum pro corporis valetudine vſurpauit. Itaque furoris nomine comprahenditur quæcunque amentia, cum ſcilicet mens fertur extra ſe: vnde mentis emotæ eſſe dicuntur, qui furore agitãtur. In ſtultis autem & inſanis eos poſuerunt, quorum mens aliquo cupiditatis motu conturbata, in tranquillitate animi conſtantiaque non permanet, qui tametſi nec ſani ſunt, nec ſapientes, tamen ad res ſuas adminiſtrandas ſatis habent prudentiæ. Iſto modo inſanus appellatus eſt olim Domitius inſignis Grammaticus, quoniam natura erat intractabilior, & moroſior, *vt ſcribit Gellius lib. 18.* Quare mihi non probatur, quod quidam in hoc Ciceronis loco, ſtultũ dici tradũt, qui vulgò ſimplex græcè εὐήθης, Latinè Fatuus, ſtupidus, imperitus, & deceptu facilis nominatur. Imò verò ex philoſophorum doctrina ſtultum appellat Tull. cuius quidem animus eſt aliqua libidine malè concitatus, cõmunis tamen vitæ hominum particeps & idoneus, &c. *Connan. lib. 9. c. 4. num. 10.*

INSANVS, qui non eſt ſani conſilij, & qui non habet mentem integram. *Vide l. ob quæ vitia. ff. de ædil. edict.*

INSCIENTE domino, *in l. 1. §. 1. ff. de his qui deiec. & effud.*

INSCIENTIA, id eſt, imperitia, ignorantia, *l. 28. ff. de iudic. l. 52. ff. ad l. Aquil.* quod verbum in Cicero. Rhetoricis frequens librariorum ignorantia deprauauit. Briſſ.

INSCITIA, id eſt, ignorantia, *c. ſi in lauo n. 38. diſtinct. Ioan. Bello. etymol.*

INSCRIBERE, eſt obligare ſe, ſi non probauerit, ad eam pœnam quam reus debet pati, vel quam accuſando inferre intendit, ſi probauerit accuſator, *vt in c. ſuper his. de accuſat. in gloſ. & 2. quæſt. 8. quiſquis.* Nam calumniantes ad vindictam poſcit ſimilitudo ſupplicij, *vt ibi dicitur.*

INSIDIARI, pro ex animo nocere. einem nach ſeinem leben ſtellen. ex interpretatione Salomonij, ſuper illud vulgatum, *in l. 3. ff. de iuſtit. & iur.* Hominem homini inſidiari nefas eſſe. Spieg.

INSIDIATOR propriè dicitur, qui vias inſidet, vt ex improuiſo ſecurum opprimat viatorem, (ein ſtraſſenrauber.) Generaliter tamen accipimus eum, qui vitæ noſtræ periculum intentat. *Bald. ad l. Aquil.*

INSIGNIA gentilitatis, arma ſunt militiæ: quæ ipſa primùm, vt ſimile eſt veri, virtutis præmia fuerunt, ac rerum præclarè geſtarum decora, *vt ſentit Bud. in l. poſteriore, de orig. iur. adſtipulatur Alciat. apud quem extat lib. 5. Parerg. elegans cap. de Inſignibus & armis.* Spieg.

INSIGNIA militaria detrahere, apud Vlp. *in l. 2. §. ſed & ſi ua. de his qui not. infam.* Spieg.

INSIMVLARE, eſt crimen ingerere. *Donatus.*

INSINVARE, *lege, Profiteri.* Spieg.

INSINVARE propriè ſignificat publicare, & apud acta coram iudice teſtari. Ariſtoteles ἀναγράφειν, Iuſtinianus *in Nouell.* ἐμφανίζειν ἐν ὑπομνήμασι dixit, fuitque Inſinuationis vſus introductus, ne quis facilè circumueniretur, in prodiga maioris alicuius rei donatione, cuius temerè profuſę ſtatim comites eſſe ſolent μετάνοια καὶ πενία. *Balduin. tit. de donat.*

INSINVATIVA. Quæ dicantur inſinuatiua, ex coniecturata mente Imperatoris Iuſtiniani, *ex tit. 9. auth. col. 5.* conſtare poteſt. Ex quo loco, nec non ex tit. De ſanctiſſ. epiſcopis. auth. col. 9. item ex c. ſicut epiſcopatum, 1. qu. 2. & ſimilibus alijs colligere poſſumus, inſinuatiua dici dona & munera, ad aliquem dignitatis gradum (maximè in ſpiritualibus) conſequendum, largita, & quidem non rectè, ſed per quoſdam ſinus, & quaſi diuerticula. Et hæc non poſſunt exigi à clericis ordinatis, exceptis ijs, qui ordinati ſunt in maiori eccleſia, à quibus ſecundum conſuetudinem accipere licet, *l. vnica. auth. vt ea, quæ vocan. inſinuata. col. 5.* quod ſcilicet, & voluntariè eſt oblatum, *c. ſicut epiſcopatum. 1. quæſt. 2.* & à iure ſtatutum eſt. prout textus eſt apertus, *in d. auth. de ſanctiſſimis epiſcopis. col. 6.* Vbi ſcribitur, Epiſcopum ipſum non per pecuniam, ſed meritis eligi debere, & notatur qualis ille debeat eſſe, & quantæ ſanctitatis. Quod vtinam hodierno die ſeruaretur, & quæ illic præcipiuntur, ſedulò executioni mandanda apud ſeſe (vt par eſt) conſtituerent Epiſcopi noſtri. Anchor.

INSISTERE rei ſecundum naturam, quæ ſemper eſt ſimpliciſſima. Non eſt, inquit Oldendorp. niſi vnus poſſidendi modus, puta, inſiſtere rei: ſicut ſedibus ad hoc vtimur, vt nos in aliquo loco ponamus. Idem refert, quòd ſolent multis in locis hæredes, quo magis ius ſuum ſuccedendi declarent, ſedem ponere in domum hæreditariam. Spieg.

INSOLARE verbum, à ſole dictum, pro eo quod eſt, ad ſolem explicare, & ſolem recipere. Vnde, Inſolatio, qua voce Plin. maior vſus eſt. Spieg.

INSOLITA dicuntur, quæ fieri non conſueuerunt, quę & Inſueta. Hæc non eſſe veriſimilia, ſed potius habere imaginem falſitatis, Baldus docuit *in l. 1. C. de furt.* Vnde prudentium eſt Magiſtrorum Sacr. Scrinior. fugere inſuetas clauſulas, niſi oraculo principis promanent: quòd per eiuſmodi inſolitas clauſulas præſumatur fraus, *per gloſ. de omnibus commendatam, in l. quæ ſub conditione, in fin. ff. de condit. inſert.* Cenſuit Bald. ſperni poſſe literas etiam Roman. Pontif. ſi habeant pœnam inſuetam. Spieg.

INSOLVTVM inconſultè dare, apud Vlpi. *in l. minor. §. de minorib.* Spieg.

INSOLIDVM. Quod vulgo dicimus: [ex pleriſque cauſis, hæredes inſolidum teneri] non ſimplicem ſignificationem habet. Aliàs enim, hæc verba, [inſolidũ] hanc contradictionem habent. [In partem] veluti in executione harum obligationum, Aedes fulciri, aut per te non fieri, quo minus eam, agam. Ex quibus hæc, omnes vel vnius facto obligat: illa, & ſingulos ad totam rem præſtandam tenet, *l. in executione. de verb. oblig.* Aliàs, illam, quatenus ad eos peruenit. Eſt enim ſciendum, cum quæritur de dolo defuncti, ea diſtinctione nos vti ſolere: vt ſi quidem ex mero delicto, id eſt, cui nulla ſpecies contractus ineſt, res deſcendit, Hæredes non amplius teneantur, quam pro eo, quod ad eos peruenit. Sin verò ex contractu, reique perſecutione, in ſolidum: pro ea parte, qua quiſq; hæres eſt, *l. ſi hominem. depoſ. l. ad ea. de reg. iur.* etiam ſi tantum ad eos ex dolo defuncti non peruenit. *Curt. lib. 2. εἰκαστῶν, cap. 5.*

INSPECTIO, cognitionem & iudicium ſignificat, *vt ait Bud.* Eſt enim diligens rei alicuius conſideratio. Inſpector autem nomen eſt artificij, atque etiam muneris & officij. *vide A. ber.*

INSPECTOR, cui res inſpicienda datur, *l. 17. §. Papinianus. ff. de præſcript. verb.* Inſpectores alio ſenſu, *in rubr. de cenſibus & peræq. & inſpect. lib. 11. C.* qui ad inſpicienda prouincialium prædia releuandaque mittebantur. Sic inſpectio, *l. 6. C. de adnot. diuerſ. iudicio.* Inſpectio, *in l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quemadmod. teſt. ap.* etiam lectionem indicat. Prat.

INSPICERE, eſt rem diligenter conſiderare & æſtimare, vt faciunt emptores. Caius *de peric. & commo. rei vendit.* [Si poſt inſpectum prædium, antequam emptio contraheretur, arbores ventorum vi deiectæ ſunt.] Spieg.

INSPICITVR, pro inſpici debet, *l. conqueritur. C. de inoffic. teſtam.*

INSPOLIATVS, Spoliato contrarium.

INSTANS annus, apud Vlpian. *in l. fructus eſſe. §. Papinian. ſolut. matrim.*

INSTANTANEVM, & moraliter, & naturaliter accipiendum eſt. Moraliter quidem non ad punctum, non ad vnguem, vt ea quæ ſunt modicæ, & modiciſſimæ durationis,

nis.In naturalibus non ita: quia in eis præciditur ad punctū, ad momentum. *Ita eleganter dicit Bald.in cap.1.de nou.form.fidel.in vſibus feud.Ex Zaſ.* Sp.

INSTANTER & ſæpius petere, apud Macrum *in l.vnica, de libell.dimiſſ.*Idem paulò pòſt Inſtantiam vſurpat, pro continua intentione & aſſiduitate.

INSTANTIA, dicitur tempus exercendi iudicij,videlicet à litis conteſtatione ad ſententiam vſque. In cauſis criminum intra biennium diffinienda eſt.*l.vlt.C.vt int. cert.temp. crim.quæſt.termin.*In ciuilib. cauſis vetat Imp.vltra triennium cauſam prorogari.*l.properandum.in fin.C.de iudic.* Quamuis neutram præſcriptionem in exercendis iudicijs corruptum hoc ſeculum ſeruat, vt verè dixit Olden. quem vide *in de Formula Action.* Leges quæ inſtantiam iudicialem triennio finiri ſanxerunt,melius quàm Canones diſpoſuerunt,qui perpetuam eam eſſe voluerunt.Sp.

INSTANTIAM tantùm edicti perire.*l.& poſt.§.circumductio.ff.de Iudic.* Sp.

INSTANTIA diligentem & aſſiduam debiti repetitionem,flagitationem,exactionemque ſignificat.*l. 32.ff.de vſur.*

INSTANTIA à lite ſeparatur *l.73.§.circumductio. ff. de iud.* Briſſ.

INSTAR,ſimilitudinem,ſeu magnitudinem,vel menſuram reſpicit.Vlpian.*l.ſtipulatio.de oper.nou.nunc.* [Si proponatur inſtar quoddam operis, quaſi facies quædā facti operis.] Idem *in l. aut facta. de pœnis.in princ.* [Quoſque alios ſuadendo iuuiſſe, ſceleris eſt inſtar.] Admittit interdum præpoſitionem,Ad, apud doctiſſimos: quorum aliquot exempla proferre licet è Theſauro Stephani Roberti.Spieg.

INSTARE, ſignificat etiam moleſtius & vrgentius, & quod dicitur,inſtanter aliquem ſolicitare.Sp.

INSTAVRARE,propriè id eſt,quod rem,quæ prius erat, in priſtinum ſtatum reducere.*Alciat.cap.6.ad fin.lib.5.paradox.* Spieg.

INSTIGATOR,ſuaſor,impulſor, incitator. Papinia.*in tit.de his qui not.infam.* [Ob hæc, ait, verba ſententiæ præſidis prouinciæ, callido commento videris accuſationis inſtigator fuiſſe: pudor potius oneratur, quàm videtur irrogari ignominia.]Sp.

INSTIGATVS, Vlpianus *in l.1.ſi quadrup.paup.fec. dicat.* [Sed &,ait,ſi inſtigata alterius fera damnum dedit.]

INSTIPVLARI,per interrogationem ſtipulari.Fiebat enim ſtipulatio per interrogationem.*Vide infrà, Stipulatio.*

INSTIPVLARI Iulianus dixit *in l. adiuo. §. vlt.ff.de acquir.hær.*[ſicut,inquit, inſtipulando & per traditionem accipiendo.]ſtipulari autem,inſtipulari, & reſtipulari idem eſt quod promittere & repromittere.*Cuiac.ad l.ſi vnus,§.pactus ne peteret.ff.de pact.*

INSTITOR & Procurator hoc differunt, quòd is qui quæſtuariæ negociationi præfectus eſt, Inſtitor dicitur:qui verò negocio cuipiam non quæſtuario præficitur, Procurator potius appellatur.*l.5.§.3.ff.de inſtit.act.* Hot.

INSTITOR rectè appellatur, quicunque negocio præpoſitus ſit.Nam & Seruius *l.1.ad Brutum*,ait: [Si quid cum inſulario geſtum ſit, vel cum eo, quem quis ædificio præpoſuit, vel frumento coemendo,Inſolidum eum teneri Labeo quoque ſcribit: ſi quis pecunijs fœnerandis,agris colendis, mercaturus redempturuſque faciendis præpoſuerit, inſolidum eum teneri.Sed & ſi in menſa quis habeat ſeruum præpoſitum,nomine eius tenebitur.Sed etiam eos inſtitores dicendos placuit, quibus veſtiarij,vel lintearij dant veſtem circumferendam,& diſtrahendam, quos vulgo circitores appellamus: ſed & muliones quis propriè inſtitores appellat. Item & fullonum & ſarcinatorum præpoſitus. Stabularij quoque loco inſtitorum habendi ſunt: ſed & ſi tabernarius ſeruum ſuum peregrè mitteret ad merces comparandas, & ſibi mittendas,loco inſtitoris habendum Labeo ſcribit. Idē ait,ſi libitinarius ſeruum pollinctorem habuerit, iſque mortuum ſpoliauerit, dandam in eum inſtitoriam actionem: quamuis & furti, & iniuriarum actio competeret.] *ita dixit Vlpi.de inſt.itoria.&c.* Maſſ.

INSTITORIA actio tunc locum habet, vt Iuſtin. *in §.1. Inſtit.quod cum eo.*ſcribit,cùm quis tabernæ fortè, vel cuilibet alij negociationi ſeruum præpoſuerit, & quid cum eo eius rei cauſa,cui præpoſitus erit, contractum fuerit. *tit. de inſtitor. l.3.§.contractum.ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ.l.4.ff.de minorib.* Briſſ.

INSTITRIX, ancilla, quæ pro domina negociatur. Spieg.

INSTITOR eſt ille,qui tabernis, vinis vendendis,vel alicui alteri negotio eſt præpoſitus.*l. Inſtitor. 1.ff. de inſtit. acti.* vbi dicitur,[Inſtitor appellatus eſt ex eo, quòd negotio gerendo inſtat,ſiue tabernæ,ſiue alij negotiationi ſit præpoſitus. Item *in eodem tit.in l. Inſtitor.3.*dicitur is, qui tabernæ, locove ad emendum, vendendumve præponitur, quique ſine loco ad eundem actum præponitur, *& vide tot.tit.ff.& C.eod.*

INSTITVERE propriè non eſt ponere & collocare, vt quidam tradunt:ſed parare. vnde Inſtituere adoleſcentem, eſt fingere & parare ad eruditionem & virtutem. Hinc Inſtituere filium,pro adoptare *in orat.pro domo ſua*, & Inſtituere tutorem liberis,*in lib.de Orat.1.* Cicero dixit, & *in Verrinis* inſtituere amicos,pro conciliare & comparare, vt facilè appareat,Inſtituere hoc differre à ponere & collocare, quòd in illo iter eſt, in his meta. nam cùm teſtamento nobis hæredem inſtituimus,non tamen eum continuò in ſede noſtra collocamus. non enim ſemper, olim certè perrarò teſtamenta à moribundis fiebant.paramus ergo & reſeruamus, vt cùm vſus venerit,nobis ſucceſſor ne deſit. Quocirca qui ſubſtituti à nobis dicuntur, verius Inſtituti, hoc eſt ad omnes caſus parati & deſignati dicerentur. his enim ſubſtitutionibus nobis in longinquū proſpicimus. Accedit eò quòd ſubſtituere propriè eſt, in eius qui iam certum locum obtinet, alterum ſupponere: vt cùm Verrem Cicero ſcribit in Marcellorum locum patronum Siculis ſubſtitutum eſſe: & in piratarum locum ciues R. ad ſupplicium ſubſtituiſſe: & ciuitati Verrem alterum ſubſtituiſſe, cùm de filio loqueretur: de ijs loquitur, qui eorum in locum ſufficiuntur,qui prius erant. Veluti ſi in filij mei, ſi hæres erit, & hæres exiſtens impubes moriatur,alterum inſtituam:ſubſtituere propriè dici poſſum: quia non in meum, ſed filij locum ſuccedit.At cùm,ſi Titius hæres non erit, hæredem inſtituo, mihi eū,non Titio inſtituo:&,ſi ſubſtitutus dicendus eſt,meum in locum ſubſtitutus dicendus eſt, non autem in illum Titij. Vnde intelligi poteſt, hoc inter inſtitutum & ſubſtitutum intereſſe, non quòd ille primo, hic ſecundo gradu ſcriptus ſit:ſed quòd inſtitutus paratus & deſignatus eſt ad locum obtinendum: ſubſtitutus autem iam eum occupauit. vt omnis inſtitutus cum hæreditatem adit,ſubſtitutus propriè dicendus ſit:& Inſtitutus,qui teſtamento nuncupatus aut ſcriptus eſt: ſubſtitutus,qui ſucceſſit. ita inſtitutus, in ſpe: ſubſtitutus,in re ac poſſeſſione eſt.Hæc cùm ita ſe habeant,ſubſtituti tamen vocabulo ſic abutimur, vt eum qui ſecundo tertiove gradu in aliorum defectum deſignatus & inſtitutus eſt, ſubſtitutus dicatur.Hotom. *Adde Fort. Neryomant, dial. 25.num.2.*

INSTITVERE, eſt quaſi hæredes domini intus ſtatuere,ac defuncti locum ſubintrare,ſuccedereque.*Vigl. in tit. Inſtit.de hæred.inſtitut.* Eſt etiam Budæo inſtituere aliquid, auctorem,quaſique conditorem alicuius rei fieri, exemplumque poſteritati relinquere. Porrò inſtituere,& inueſtire,iuxta traditionem Feudiſtarum, idem ſonant, niſi quòd quis inſtitui dicitur præſentialiter, inueſtiri autem etiam abſens: hoc eſt, in poſſeſſionem ſtatui,vel poni. Vnde inſtitui dicuntur hæredes, ab aliquo in hæreditatem ducti, & hoc in primo gradu *ff.de vulg.ſubſtit.l.1.in princip.* Subſtitui verò,qui in locum inſtitutorum deficientium, id eſt, morientium ad hæreditatem inſtituuntur, vt in ſubſtitutione pupillari. *Inſtitut.de pupil.ſubſtit.in princ.* Obſeruandum, quòd non tantùm inſtituere hæredem,ſed etiam creare & facere dicimus. Nihil enim refert, quibus verbis deſignetur inſtitutio, vtrum dicatur,Hæredem facio,vel volo,vel mando, vel cupio: an, Hæres eſto,vel erit. *l. quoniam indignum.C.de teſtam.*Quinimo & parentes ſi dicant,[Relinquo liberis meis omnia bona mea] ſatis eſſe videtur ad inſtitutionem, qui niſi hoc titulo relinquant liberis legitimam, adeò corruit teſtamentum, vt non ſit opus expugnare per querelam inofficioſi. *§. ad hæc aliud cap.tulum.Nouell. Vt cum de appellat.cogn.*nam hoc titulo & honeſtius & commodius tribui ſolent hæreditates: quippe quod magis honorari cenſentur inſtituti, quàm legatarij. *l. filium.§.ſed & ſi portio.ff.de legat.præſtand.*Sp.

INSTITVERE etiam accipitur pro inſiſtere, ſiue inſtare:ſicut

re.ſicut conſtituere,pro,conſiſtere ſiue conſtare. *Cuiac.ad l.13. de excuſat.*

INSTITVERE accuſationem, eſt iudicium dictare, actionem vel crimen intendere. Vlpian. [Si maritus præuenerit,accuſareq; inſtituerit,tempora non cedunt patri: quia accuſationem inſtituere non poteſt.] Budæ. qui & annotauit,inſtituere accuſationem vſurpari,pro incœptare, occupare, priorem incipere. Vlpia. [Si extraneus inſtituerit accuſationem, an ſuperuenienti marito, accuſatio permittatur.] Et ſic ſæpè ipſo teſte.Sp.

INSTITVERE litem.Papinian.[Non enim ſufficit, inquit,litem inſtituere,ſi non in ea perſeueres.] *l.nam & ſi.ff. de inoffic.teſt.* Sp.

INSTITVERE, aliàs eſt incipere. Cicero *pro Cluentio:* [Quæſo,inquit,vt me,iudices,ſicut facere inſtituiſtis, benignè attenteque audiatis.]Aliàs,& propriè,Inſtituere, eſt aliquid grauiter decernere: vt Inſtituta maiorum. Aliàs denique accipitur pro docere: vnde Inſtitutiones iuris appellantur.Oldend.

INSTITVERE vineas, in fundo ponere, & plantare ſignificat. *l.penult.ff.loca.l.1.de rei vindic.in C.Gregor.* Sic Inſtituere ſalictum. *l.3.ff.arb.furt.caeſ.* Inſtituere æris,auri, argenti fodinas. *l.15.§. inde quæſitum. cum ſeq.ff. de vſufr.* Inſtituere fullonicas. *l.3.ff.de aq. & aq. pl.* Et ita inſtituere abſolutè poſitum accipe in l.97.§.1.ff. loc. Briſ.

INSTITVI filius poteſt etiam cum conuitio. *l. his verbis. §.1.ff.de hæred.inſtit.* patri enim impunè licet in filium maledicta obijcere.Non ſic extraneus *l.quotiens.§.ſi quis.ff. de lib. & poſth.* quod odio teſtatoris introductum eſt, *l.turpia.ff.de leg. 1.* valdè enim odioſum hoc eſt, vt per cauſam inſtitutione delati honoris teſtator hæredem ſcriptum contumelia afficiat.Itaque ea inſtitutio pro non ſcripta habetur. *Cuiac.ad l.3. ff.de lib. & poſth.*

INSTITVTIO.Duobus accipitur modis inſtitutio: Primus eſt,vt inſtitutio ſit principalis hæredis poſitio, hoc eſt, natura primus gradus hæredis. *l.1.ff.de vulg.& pupil.* Et vt huiuſmodi inſtitutio valida ſit, neceſſum eſt, vt inter cætera quæ agat teſtator,ab eo nomen hæredis exprimatur in teſtamento condendo,vel ſaltem indubitabili ſigno hæredem ipſum, ſi quidem eius nomen non dixerit,demonſtret. Quo caſu valebit inſtitutio, ſecus autem minus. *l.quoties. §.ſi quis. de hæred.inſtitut. ff.* Hinc igitur ea ſunt verba,quibus vtuntur notarij, in ipſis teſtamentis teſtantium.[*Au reſidu de tous ſes biens,noms,droitz,& actions ledict teſtateur à faict,nommé, & inſtitué de ſa propre bouche,ſon vray & loyal heritier, ſeul & pour le tout. aſçauoir,&c.*]Secundus modus eſt, vt inſtitutio ſit alicuius beneficij verbalis collatio.quomodo accipitur in titul. de inſtitutionibus.lib.4.Decretal.& Sexti.Et ſumitur inſtitutio,pro inueſtitura. *c.ad hæc.de offic.archid.d.c.cum veniſſet d. titul. de inſtitutionibus.* ſiquidem verbali collatione inueſtitur clericus de beneficio per annuli,pilei,calami, aut alterius cuiuſuis rei traditionem. *c. cùm olim. de re iudic. c. ex ore. de ijs quæ fiu. à prælat.* ab archidiacono, qui iure communi hanc facultatem habet, *dict.c. ad hæc. & c. vt noſtrum. de offic. Archidiac.* Anchora.

INSTITVTIO eſt datio hæreditatis nulli alij antè delatæ:ſubſtitutio datio hæreditatis delatæ vel adquiſitæ alteri. vulgaris delatæ non adquiſitæ: pupillaris delatæ & adquiſitæ. *Cuiac.ad Africanum tract.2.num.16.*

INSTITVTIO captatoria quæ ſit, vide ſupr. *in verbo,Captatoria:* & poſt alios,Corraſium *libr. 5. Miſcell. cap. 13. numero 3.*

INSTITVTIONES Imperiales ſunt diuerſæ ſanctiones,decreta, præceptiones, diſciplinæ, traditiones & axiomata publicis inſerta monumentis.Quæ græcis *ὑποθῆκαι, προςάγματα, εἰσαγωγαί*, ſunt ordinationes,placita,conſtitutiones, quas ad cupidam legum iuuentutem,velut quoddam enchiridion legale, & epitomen Iuſtinianus miſit, & xeniorum vice,& ampliſſimi loco muneris. *Taboet.in topico minuta & legal.diſcep.*

INSTITVTIONES in omnibus ſtudijs primum ſibi vendicare locum dubio procul neceſſe eſt, vtpote prima veſtigia cuiuſque ſcientiæ mediocriter tradentes. *conſtitut.ff. 2.§.Itaque cùm dubio.* Loquitur autem de inſtitutionibus non tantùm iuris,verum etiam aliarum diſciplinarum.Oldend. Eas autem ab inſtituendo dictas apparet ex *l. medicos C. de profeſſ.& medic.lib.10.& clarius in §.Itaque in proœm.ff.* Differunt autem Inſtitutiones ab Inſtitutis: quòd inſtituta, mores ſunt conſilio & ratione inſtituti:inſtitutiones verò præceptiones, quibus inſtituuntur & docentur homines, quomodo hic accipies: quamuis Cœlius Rhodiginus *lib. 18. cap. decimo nono*, ea etiam voluit inſtituta dici, quæ ſunt principum inſtitutiones, quæ ad optimum illum legis ſcopum certa ratione nos non dirigant, quæ quaſi legis nomine indigna ſint, ſacro illo legis nomine priuata, potius quàm decreta & edicta nuncupentur, quod non probat Aldobrandin.

INSTITVTVM, eſt ius non ſcriptum, quod tamen certum auctorem habet,id eſt,magnum aliquem auctoré,quem reliqui imitari non erubeſcant. *Budæus in l.ius ciuile.in fin. de iuſtitia & iure.* Sp.

INSTITVTVS dicitur,qui in ipſo ſuccedendi gradu & capite conſtitutus eſt. Subſtitutus verò,qui ſubiungitur, & ſubtus,hoc eſt,in ima cera ſcribitur. *Vigl. in Inſtit. de vulg. ſubſtitut.* Hinc ab inſtitutis exhæredatus,à ſubſtitutis præteritus. Item per contrarium,Ab inſtitutis præteritus, à ſubſtitutis exhæredatus,legimus.Vt ſi teſtatos ſcripſit.[Titius & Seius hæredes ſunto,Sempronius autem filius meus exhæres eſto] hoc eſt, exhæredatus ab inſtitutis, id eſt, à patre, quatenus ad inſtitutos attinet Si verò dixerit: [Titius & Seius ſi hæredes non fuerint, Caius hæres eſto, vel Caium ſubſtituo:] hic nulla ſit mentio Sempronij filij: Ergò à ſubſtitutis, hoc eſt, quantum pertinet ad ſecundum gradum ſubſtitutionis, præteritus eſt à patre. *l. 1. §.ſi venter. ff.de ventr. in poſſeſſ. mitten.* Oldend.

INSTITVTI item dicuntur primo gradu. Subſtituti ſecundo.Et Inſtituti vocantur primi hæredes.Subſtituti ſecundi aut tertij,& ita deinceps toties dicuntur,quoto ſunt adiecti gradu. *Connanus lib.10.c.7.num. 1.*

INSTRATVM, vt omne veſtimentum eſt, quod inijcitur. vt Vlpian. definit. *Alexand. de Alexand.genial. dier.libr.3. cap.19.*

INSTRVCTAM tabernam Vlp. *de verb.ſign.* appellat, quæ & rebus & hominibus ad negociationem parata conſtat. Quod vt accipi debeat, *ibi* declarat Alcia. Sp.

INSTRVCTA domo ita, vt eſt cum omni iure ſuo legata, Papinianus reſpondit vrbanam familiam, item artifices quorum operæ cæteris quoque prædijs exhibebantur, legato non contineri. Oſtiarij autem,inquit, vel topiarij,dietarij,aquarij,domui tantum deſeruientes continebuntur. Sed quod de artificibus ait,falſum eſt:ſi eius domus cauſa parati ſunt,licet alijs quoque prædijs commodabantur. Idem reſpondit domo inſtructa legata,menſas eboreas, & libros nõ contineri:ſed & hoc falſum eſt.Nam omne quidquid in domo fuit, quo inſtructior ibi eſſet pater famil. continebitur. Supellectilem autem patrisfamiliæ inſtrumentum eſſe, nemo dubitat,Denique *lib. 4. epiſtol.* Neratius Marcello fratri ſuo reſpondit, & veſtem domus inſtructæ legato contineri. Vlpian. *hoc eodem tit.l.quæſitum.* Item Pomponius *eod. tit. l. 15.* Inſtructa,inquit,domo legata,reſponſum eſt, ſupellectilem legatam,non etiam vina,quia domus vinis inſtructa,intelligi non poteſt.Maffeus.

INSTRVCTVM ab Inſtrumento ſic differre arbitror, vt totum à parte.nam Inſtructi nomine, non modò quæ fundo neceſſaria ſunt,continentur: verumetiam quæ præterea teſtator habuit, quibus ſuum fundum inſtruxit. Inſtrumenti verò,ea duntaxat ſine quibus fundus dici inſtructus non poteſt.Vlpian *l.12.§.15.ff.de inſtr.vel inſt.* [Sed ſi fundus non ſit cum inſtrumento legatus,ſed ita vt inſtructus ſit: quæſitum eſt an plus contineatur quàm ſi cum inſtrumento legatus eſſet:& Sabinus ſcribit, fatendum eſſe plus eſſe quàm inſtructus fundus legetur,quàm ſi cum inſtrumento. Hoc ergo legato non agri inſtrumentum,ſed proprium ſuum inſtrumentum reliquiſſe videtur,]Vide cætera, & ſimul coniunge l.1. & 2.C de verb.ſigni.Hotom.Adde Cuiac. *in l. 2. de bon. vac. C. lib.10.* qui dicit,Inſtructum latiùs patere, quàm inſtrumentum.Idem affirmat *in expoſitio.No.128.de exactione publicorum tributorum,circa medium,* vbi ponit hoc exemplum:pecora, inquit, paſcendi cauſa parata,vt ex eis fructus capiantur, inſtructo continentur,non inſtrumento:ſic ſupellex inſtructo non inſtrumento.

INSTRVCTVS fundus dicitur, cum ſupellex ibi conti-

netur, quæ illic fuit vſus gratia ipſius patrisfamilias, & veſtes, menſæ quoque, item vitrea & aurum & argentum, vina quoque ſi qua fuerint vſus ipſius patrisfamilias gratia, & ſi quid aliud vtenſilium. Omnia igitur quæ in eo ſunt collecta, vt inſtructior eſſet paterfamilias, inſtructo continebuntur, id eſt, quæ ibi habuit, vt inſtructior eſſet. Hoc ergo nomine fundi inſtructi, non tantum agri inſtrumentum, ſed & proprium ipſius patrisfamilias continebitur. *d.l. quæſitum. §. ſed ſi fund. ff. de fund. inſtr. Io. Bello. Etymol.* Item

INSTRVCTO fundo contubernales quoque ſeruorum, id eſt, vxoris & natos contineri, verum eſt. Inſtructo autem fundo & bibliothecam, & libros, qui illic extant, vt quotiens veniſſet, vteretur, contineri conſtat: ſed ſi quaſi apotheca librorum vtebatur, contrà erit dicendum. Neratius quoque *lib. 4. epiſtolarum* Rufinæ reſpondit: Inſtructo fundo & ſupellectilem, & vina, & mancipia non ſolum ad cultum cuſtodiamve villæ, ſed etiam quæ vt ipſi patrifam. in miniſterio ibi eſſent, legato cedere. Imagines quoque hæ ſolę legatæ videntur, quæ in aliquo ornatu villæ fuerunt. Sed ſi qua eo congeſſerat non vſus ſui cauſa, ſed cuſtodiæ gratia, non continebuntur. vina etiam quæ in apothecis ſunt, non cedent. & hoc iure vtimur, vt quæ ibi paterfamilias quaſi in horreo habuit, non continebuntur. Celſus quoque *lib. 9.* ſcribit fructus ibi repoſitos, vt venirent, vel in alium vſum quã fundi conuerterentur, inſtructo fundo non contineri. *Vlpian. eod. tit. d.l. 2.* Maſſ.

INSTRVERE accuſationem, vel actionem, vel litem, eſt literis, ac teſtibus cæteriſque ad probandum neceſſarijs eam adornare. Vnde inſtrumentũ litis vocat Quintilianus, quicquid ad inſtruendam litem, id eſt, cauſam pertinet: quod nos Productionem dicimus. Oldend.

INSTRVMENTA, generaliter intelligi poſſunt ea omnia, quibus cauſa inſtruitur. vt tam teſtimonia, quàm ſcripturæ inſtrumentorum loco habeantur, *vt innuunt Paul. in l. 1. de fid. inſtrum. & Vlpian. in l. actionem. §. inſtrumentorum. de verb. ſig.* Specialiter tamen pro ſcripturis accipienda ſunt inſtrumenta, quibus legitima ratione fides eſt adhibenda. Veluti quæ per tabelliones publicos, ſeu notarios, vt nunc vocamus, ſcribi ſolent. *de quibus in Auth. de inſtrum. caut.* Vel quæ ſigillo, ſeu annulo ſignatorio confirmantur ab Epiſcopo, Magiſtratu, aut etiam ab ijs qui publici alicuius officij auctoritatem habent indubitatam. Old.

INSTRVMENTA domus quæ ſint, quæ relicta domo inſtructa ad nouum dominum tranſeãt, adnotauit Iuriſcoſſ. *in l. quæſitum eſt, §. ſi domus inſtrumentum ſit legatum ff. de fund. inſtr.* Breuiter & pręter imagines, & affixa ſpolia, ita etiam Paul. *de inſtrum. fund.* adnotauit ſpecularia, pegmata, canales, harpagones, hamas, centones, ſiphones, ſcalas, perticas, ſpongiaſque, quibus inſtrumentis domus contra vim ignis ad incertos caſus defenditur, ſqualor abluitur, & immundiciæ purgantur. Sp.

INSTRVMENTA Iuſtinianus à literis ſeparat *in l. 1. C. de iura. propt. cal.* [In omnibus cauſſis, ſiue propter literas fuerit certatum, ſiue propter inſtrumenta, ſiue propter quicquam aliud, &c.] Inſtrumenta ergo ſunt, quas Cicero literas publicas appellat: hoc eſt, quæ vel à perſona publica, veluti ſcriba magiſtratus, vel tabellione ſcripta ſunt. Literæ verò hic appellantur priuatæ: veluti rationes, breuiaria, codex accepti & expenſi, ſyngraphæ, & cautiones à patrefam. conſcriptæ.

INSTRVMENTA noua, intelliguntur nuper reperta, tametſi antiqua ſint. *gloſſ. in l. Imperatores. ff. de re iudic. & gloſſ. in l. admonendi. in fine. ff. de iureiuran.* Sp.

INSTRVMENTI cauponij nomine ſerui & ancillæ continentur. Vlpian. *l. 43. §. 3. ff. de ritu nupt.* [Multæ adſolent ſub prætextu inſtrumenti cauponij, proſtitutas mulieres habere.] Hotom.

INSTRVMENTI nomine aliquando intelligitur monumentum ſcripturarum ad res geſtas pertinentium. Vnde inſtrumentum vetus & nouum. Suetonius *in Veſpaſiano*: [Vndique inueſtigatis exemplaribus inſtrumentorum imperij, pulcherrimum ac vetuſtiſſimum confecit.] Spiegelius.

INSTRVMENTO lanionis, teſte Paulo *in l. cum de lanionis.* relinquimus menſas, pondera, ferramenta, & alia, quæ laniandę carnis cauſa parata ſunt: Item trutinas, cultros, dolabras. *ff. de fun. inſtruct. in princ. citata l.* Spiegel.

INSTRVMENTO piſcatorio legato, contineri, Ariſto ait, nauicellas, quę piſcium capiendorum cauſa paratę ſunt: ſed & piſcatores contineri, verius eſt, teſte Martiano. *l. item piſtoris. ff. de fun. inſtr.* Sp.

INSTRVMENTO legato aliquando & perſonas legantium neceſſe eſt inſpici. vt docet Paul. *in l. cum de lanionib. ff. de inſtr.* Sp.

INSTRVMENTO verò fundi quid comprehendatur, exponitur pleniſſimè in l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 15. ff. de inſtruct. vel inſtrum. l. 33 circa fi. ff. de ædil. edict. l. 17. ff. de act. empt. Briſſ.

INSTRVMENTA fundi, conſeruandi fructus cauſa, veluti granaria. quia in his fructus cuſtodiuntur: vrceos, capſellas, in quibus fructus componuntur, ſed & ea, quæ exportandorum fructuum cauſa parantur, inſtrumenti eſſe conſtat, veluti iumenta, & vehicula, & naues, & cuppæ, & culei. Alphenus autem ſi quoſdam ex hominibus alijs legauerit, cæteros qui in fundo fuerunt, non contineri inſtrumento ait, quia nihil animalis inſtrumenti eſſe opinabatur: quod non eſt verum. Conſtat enim eos, qui agri gratia ibi ſunt, inſtrumento contineri. Saltuarium autem, Labeo putat eum demum contineri, qui fructuum conſeruandorum gratia paratus ſit, non eum, qui finium cuſtodiendorum cauſa: ſed Eratius etiam hunc: & hoc iure vtimur, vt omnes ſaltuarij contineantur. Trebatius amplius etiam piſtorem & tonſorem, qui familiæ ruſticæ cauſa parati ſunt, putat contineri. Item fabrum, qui villæ reficiendæ cauſa paratus ſit, & mulieres, quę panem coquant, quæque villam ſeruent. Item molitores, ſi ad vſum ruſticum parati ſunt. Item focariam & villicam, ſi modo aliquo officio virum adiuuent. Item lanificas, quæ familiam ruſticam veſtiunt, & quæ pulmentaria ruſticis coquant, Cellarium quoque, id eſt, qui ideò præpoſitus eſt, vt rationes ſaluæ ſint. Item oſtiarium mulionemque inſtrumenti eſſe conſtat: & molas, & machinas, fœnum, ſtipulas, aſinum machinarium, machinam frumentariam: vas æneum, in quo ſapa coqueretur, & defrutum fiat, & aqua. quæ ad bibendum, lauandamque familiam paratur, inſtrumenti eſſe: & cribra, & plauſtra, quibus ſtercus euehatur. Ea verò quæ ſolo continentur, inſtrumenta fundi non eſſe Caſſius ſcribit: veluti harundineta & ſalicta, antequam cæſa ſint, quia fundus fundi inſtrumentum eſſe non poteſt, ſed ſi cæſa ſunt, puto contineri, quia quærendo fructui deſeruiunt. Idem & in pallis erit dicendum, ſi in agro venationes ſunt, neceſſaria inſtrumento contineri, maximè ſi ager ex hoc reditum habet, ſed ſi ab aucupio reditus fuit, auceps, & plagæ, & huius rei inſtrumentum agri inſtrumento continebitur. nec mirum, cum & aues inſtrumento exemplo apum contineri, Sabinus & Caſſius putauerunt. *vt Vlpian. de fund. inſtru.* Maſſ.

INSTRVMENTO tabernæ vel inſtructæ tabernæ appellatione quid contineatur, vide *l. 13. ff. de inſtr. vel inſtrum. l. 185. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

INSTRVMENTORVM nomine ea omnia accipienda ſunt, quibus cauſa inſtrui poteſt: & ideo tam teſtimonia, quàm perſonæ inſtrumentorum loco habentur. *l. 1. ff. de fid. inſtrum.* Hotomann. *vide & Ferrettum §. Item inutilis. Inſtitut. de ſtipul.*

INSTRVMENTVM. Inſtrumentum eſt commentarius, ſiue deſcriptio eorum, quæ inter paciſcentes vel contrahentes placita ſunt, ac conuenta. Græci συμβόλαιον appellant. Nã illa deliberationum, & perſonarum contractus ineuntium, commiſtio, συμβολὴ dicitur: & qui ſuper ea commentarius componitur, συμβόλαιον appellatur. Id verò oportet ternario teſtium numero niti, vt fidem faciat, & ſit omni exceptione, ac calumnia maius. Etenim in contractibus, & inſtrumentis, rerum veritas conſideratur potiùs, quàm ſcriptura. *l. in contractibus. C. plus valere quod agitur. & c. facit l. fi. C. ſi certum petat. l. ſcripturæ. §. vlt. C. qui pot. in pignor. hab.* Præterea, nemo ex inſtrumentis domeſticis, vel ſua annotatione idoneã debiti facit probationem. *l. inſtrumenta. §. exemplo. C. de probat.* Hinc eſt, quod in omni inſtrumento, prius ab eo, qui id produxit, probationes exigimus, deinde ab eo, qui falſum illud arguit. *l. vlt. C. de crimi. fal. ſi.* Anchora.

INSTRVMENTVM culturæ, eſt, finiente Vlpiano, apparatus

ratus rerum diutius manſurarum, ſine quib. exerceri poſſeſſio nequiret. *l. quæſitum eſt. de fund. inſtru. Idem oſtendit in §. ſi domus. d. l. inter fundi inſtrumentum & ornamentum multum intereſſe.* Spieg.

INSTRVMENTVM, Caſſius dicebat inſtrumenti ea eſſe, quæ ad tutelam domus pertinerent. *l. quæſitum. ff. de inſtruct. vel inſtr. leg.* Sp.

INSTRVMENTVM & Inſtructum ſeparantur in tit. de inſtruct. vel inſtrum. leg. Plenius enim eſt, & vberius inſtructi quàm inſtrumenti legatum, cùm illo non loci tantum, ſed & patrisfa. ipſius inſtrumentum, quod, vt inſtructior eſſet, habuit, contineatur. *l. 12. §. ſed ſi fundus. ff. de inſtr. vel inſtrum. Vide etiam l. 1. & l. 2. C. de verbo ſign. & l. 1. l. 15. §. 1. l. 20. l. pen. ff. de inſtr. vel inſtrum.* Briſſ. *vide ſupra inſtru. ab inſtrum.*

INSTRVMENTA ſtatus vocat *in l. ſi quidem. ff. quod metus ca.* quibus continetur aliquem liberum eſſe. *Aldobran. tit. de excuſ. tut. §. Item ſi propter.*

INSTRVMENTA cognoſcere, eſt relegere & recognoſcere. quod vulgo dicitur collationare. *l. cognoſcere. ff. de verb. ſign.*

INSVBTILITER apud Vlpia. quum ait *in l. Iuris gentium. §. adeò autem. ff. de pact.* [quod non inſubtiliter dici poteſt] Spieg.

INSVETA. *vide, Inſolita.*

INSVLA, olim non erat niſi maris, quòd ſit in ſalo poſita, mutata a litera in u. Hodie appellatur inſula etiam fluminis. Domus item principum, potentiorum, diuitumque, inſulæ vocantur, quòd ſint à priuatorum domibus diſiunctæ. Hinc inſularius ſeruus, qui inſulæ cuſtos eſt, quo verbo vſus eſt Pomp. *in l. ſi ita. de vſu. & habit.* [Dominus, inquit, proprietatis, etiam inuito vſufructuario, per ſaltuariũ, vel inſularium cuſtodire poteſt.] *Ex Budæo.* Alciat. *in commen. de verbor. ſig.* [Sunt autem, inquit, inſulæ, domus, quæ vicinorum communibus parietibus non coniunguntur, ſed quoque verſum vel priuata, vel publica area ambiuntur, non modò ab incendijs ob id tutiores, ſed etiam à furibus, qui per tegulas commeare in eas non poterant, præter quorum ædificia aqua flueret, vnde inſulæ nomen inditum. Spiegelius.

INSVLA propriè domus eſt, quæ vicinorum parietibus communibus non coniungitur, vt ait Feſtus, quarum magna fuit Romæ multitudo, vt tutiores eſſent ab incendijs: atque ita à ſimilitudine Inſularum, quę circumquaque aliquo amne ambiuntur, inſulæ appellatæ tum ipſæ, tum vero etiam reliquæ omnes domus, quamuis inter ſe coniunctæ eſſent, *Connan. lib. 2. cap. 2. num. 5. & lib. 4. cap. 10. nu. 10.*

INSVLARIIS ij ſimiles ſunt qui noſtra lingua Côciergerij nominantur, nec ij ſunt, qui vt Cœlius putat, deportati aut relegati in inſulam eſſent, quod ij iam Inſulares facti eſſent, & ſerui pœnæ. Sed Inſularios Accurſius intelligit eos, qui domini ſunt inſulæ, id eſt, domus. *Connanus lib. 2. cap. 2. nu. 5. Adde Fr. Baldui. comment. in leg. 12. tab. cap. 7.*

INSVLAE Italiæ, pars Italię ſunt, & cuiuſque prouinciæ, inquit Vlpi. *ff. de iudici. l. in ſalæ.* Sp.

INSVLA iuncta domui, quando appellatione domus legata eſſe videatur, Paul. tradit *in fin. l. prædijs. de Legat. 3.* Spiegelius.

INSVLA eſt duplex: Perpetua, & Natiua. Inſula perpetua, pars eſt cuiuslibet prouinciæ. *l. inſulæ. ff. de iudi.* Natiua verò, quam naſci rarò contingit. *Inſtit. de rer. diuiſ. §. inſula. l. adeò. §. inſula & l. inſula. ff. de adquir. rer. dom.*

INSVLA in flumine, vt Pomponius *l. ergo. de acqu. rerum dom.* ait, fit tribus modis: vno modo, quando agrum qui aluei non fuit, amnis circumfluit: altero modo, quando locum qui aluei eſſet, ſiccum reliquit, & circumfluere cœpit. Tertio cum paulatim colluendo locum eminentem ſupra alueum fecit, & eum alluendo auxit. Duobus poſterioribus modis priuata inſula fit eius, cuius ager propior fuerit, cum primũ exſtitit. Nam & natura fluminis hæc eſt, vt curſu ſuo mutato, aluei cauſam mutet, nec quidquam interſit vtrum de aluei duntaxat ſolo mutato, an de eo, quod ſuperfuſum ſolo & terræ ſit, quæratur. vtrumque enim eiuſdem generis eſt. Primo autem illo modo cauſa proprietatis non mutatur. *Maſſam. & iiſdem verbis Connan. lib. 5. cap. 5. nu. 6.*

INSVLAM ſolent commentatores diuidere in Naturalem, Caſualem, Accidentalem. Per naturalem intelligi volunt perpetuam. Caſualem verò appellant, quam nos diximus natiuam. Et certè vtraque eſt naturalis. Sp.

INSVPER, id eſt, præterea, & hoc amplius, *l. 3. §. qui pecuniam ff. de ſuſpect. tut. l. 20. ff. de inſtr. vel inſtru. §. alia. Inſtit. de donat.* Briſſ.

INSVPER habere, pro negligere & poſthabere, notauit Cuiac. *lib. 3. obſer. cap. 22.* ex l. 43. ff. de religioſ. & l. 17. ff. de his quæ vt indig. cui ego locum vnum ex Symmachi ad patrem epiſtola ſumptum addam: in quo ita eſt: [Hæc me atque alia huiuſmodi perpulerunt ſcribendi munus inſuper non habere.] Briſſ.

INTEGER, id eſt, ſaluus, illæſus, inoffenſus, nulla infamia notatus.

INTEGER homo, pro firmo, non ſaucio. *in §. his autem verbis. Inſtit. de leg. Aquil.* pro non infamiæ nota maculato. Spieg.

INTEGRA cauſa, pro bona, & quæ nondum decidit. & Integra fama, pro exiſtimatione, *l. 1. de excuſat. vete. & lib. 10.* Spieg.

INTEGRI reſtitutio, vt Paul. *lib. 1. Sentent. tit. 7.* tradit, eſt reditus integrandæ rei, vel cauſæ actio, quam Prætor ex his cauſis tribuit, quæ per metum, dolum, ſtatus permutationem, & iuſtum errorem, & abſentiam neceſſariam & infirmitatem ætatis geſta eſſe dicuntur. *l. 1 & 2 ff. de in integr. reſt.* Eſt autem in integrum reſtituere nihil aliud, quam in priſtinam cauſam priſtinumque ius reſtituere. In integrum pro in ſolidum *in l. 25. ff. de re iud. l. 122. ff. de verb. oblig.* Briſſ.

INTEGRVM varijs modis accipitur, *vt not. Inſtit. de rer. diuiſ. §. apium. C. de rei vend. l. iudicia.* Alber.

INTEGVMENTVM. Integumenta vocabantur etiam tegmenta, operimẽta, ſcutorum & ſagmata. Cæſar *lib. 2.* [Temporis tanta fuit exiguitas, hoſtiumque tam paratus ad dimicandum animus, vt non modo ad inſignia accommodanda, ſed etiam ad galeas induendas, ſcutiſque tegmenta detrahenda tempus defuerit.] *Turneb. lib. 24. c. 11.*

INTELLIGENTIA communis, vulgi & populi intellectus habetur, quę præfertur proprio ſignificato vocabuli, ſecundum Panorm. *in c. quamuis, de verb. ſignif.* Quòd tamen intelligendum eſt, quando receptus vſus loquendi & intelligendi, contrarium & repugnans propriæ ſignificationi vocabuli, tam viget in ſenſu peritorum, quam imperitorum, *ſecundum Bald. in c. 1. de ſucceſſ. feud. in vſibus feud.* [illegible] *loquendi.* Sp.

INTEMPERANS. Si quis, inquit Connanus *lib. 1. cap. 2. nu. 9.* lucri ſui cauſa ſtuprum inferat, Alter cupiditate incenſus: hic intemperans, ille auarus potius nominabitur.

INTEMPESTIVA cultura, *l. 25. §. [illegible] ff. locati,* id eſt, non ſuo tempore facta ſeu ſera. *l. 7. §. vlt. ff. ſol. ma.*

INTEMPESTIVE, id eſt, non oportuno, nec congruo tempore, *l. 17. §. [illegible] ff. commodati, l. 9. §. vlt. ff. ad leg. Aquil. l. 45. §. vlt. ff. de vſ. fruct.* ex Briſſ.

INTENDERE, pro agere, litem facere, ius ſuum perſequi, defendere. Exempla habes apud Paulum *in l. [illegible] ff. ſer. vendit.* Sp.

INTENDERE hi dicuntur, qui rei diligenter incumbunt. Vnde cum actor multa opera, intendere & incumbere ſuæ petitioni debeat, Intentio pro actione vſurpata eſt. *l. ſi quis intentione ambiguè. ff. de iudi. item l. 2. in prin. ff. vbi eſt text. elegans. l. generaliter ff. de except. cum ſim. alib.* [illegible] *in l. quaſi de libero. de cond. cauſ. data, cauſ. non ſecuta.* Sic Cicero docet, ſtatum cauſæ, & controuerſiam conſiſtere in intentione & reſponſione, id eſt, in actione, & defenſione. Sp.

INTENTARE actionem, pro inſtituere, vt vulgò dicitur, reſpuunt eruditi. Suetonius, Intendere formulam, dixit. Spieg.

INTENTIO, eſt prima pars, cum ſcilicet actor, proponit, & facit litem: formaturque hæc actio ex [illegible], ex cauſa. Depulſio reſponſio rei, quæ ex continenti ad refutandam cauſam accipitur, iuxta rhetorum doctrinam, a quibus, Alciato indicante, accepta videri poteſt continentia cauſæ. [Nulli, inquit lex, audientia præbeatur, qui cauſæ continentiam diuidit.] *C. de iudi.* Doctores Intentionem quandoque pro exceptione aduerſus ſermonis proprietatem accipiunt, quamuis etiam alia ſignificet. Sciendum etiam, quòd intentio vel actio edita potius eſt Iuriſconſultis veteribus (qui non ſecundum Pontificum, ſtis Iuſtiniani *in authent.* [illegible]

idioma, ſed ex eâ lingua intelligendi ſunt, quæ apud doctos tempore ſuo in vſu erat) qui libellus conuentionalis vulgò dicitur, *Rubr. ext. de libel. oblat. Auth. offeratur. C. de lit. conteſt. Albutium pro Alciat.* Sp.

INTENTIO, pro actione, quæ in iudicio inſtituitur, aut certè pro libello actionis. *l. 66. ff. de iudic. l. 9. §. proinde. ff. ad exhib. l. 18. ff. commun. præd. l. 6. §. hæc actio. ff. ſi ſeruit. vindic. l. 16. ff. de euictio. §. ſi quis agens. Inſtit. de act.*

INTENTIO pro voluntate & mente. *l. 18. ff. de aliment. leg. l. 14. §. ſed interdum. ff. de religioſ. & ſumptibus.*

INTENTIO voluntatis. *l. 77. §. donationis. ff. de leg. 3.* Briſſ.

INTER particula, non ſignificat æqualitatem: & per hoc natus inter ſeruos, non intelligitur ſeruus.

INTER bonos benè agier. Hoc exemplo Manutius demonſtrat, à Cicerone priſcorum Iuriſconſultorum formulas ſine verbo citari. Proindeque voces illas, vt & oportet, ab imperitis, qui locutionem parum integram crederent, additas. Eſt autem egregium præceptum, ad omnem vitam pertinens, & vox plena humanitatis: vt inter bonos benè agatur. hoc eſt, bonos ex fide debere præſtare etiam, quæ non apertè lingua nuncupata ſint. **Das keiner den andern gefahren ſol.** Sp.

INTER ſicarios, pro, de ſicarijs Latini auctores dicunt. Cicer. *lib. 2. de Inuentione.* [Non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficij, de quo inter ſicarios quæritur, præiudicium fieri.] Idem *in orat. pro Cluentio.* [In Q. Sergij Senatoris eius qui inter ſicarios damnatus eſt, manus incidit] Et *lib. 1. de finibus* [inter ſicarios quæſtionem exercere.] Briſſ.

INTERCALARE, interſerere eſt. Et mẽſis Februarius Intercalaris ob hoc dicitur, quòd ei dies vnus interſeritur. Dieſque ipſe insititius Intercalaris Latinè dicitur, & Græcè ἐμβόλιμος & intercalatio ipſa ἐμβολισμὸς. Quæ in re militari fit, cum inſerimus per directum interuallis præpoſitorum militum aliquos ex ijs, quos poſtponi placuerat. Sed & ἐξαιρέσιμοι, dies exemptiles propterea dicti ſunt, quòd ex menſe eximi ſolebant, vt annus cũ ſolis lunæque ratione congrueret. *Budæ. in l. tertiam. §. minorem. de minor.* Cæterum menſis intercalaris ſublatus eſt à Iulio Cæſare, vt Sueton. Tranquillus ſcribit, qui non ex 29. vel vt alij ſcribant ex 22. aut 23. ſed 28. diebus conſtabat: ideoque cum ante Iulium Cæſarem non conſtaret annus niſi 355. diebus, incidente intercalari menſe, annus dies habebat 383. Eius verò menſis initium erat pridie Calend. Mart. vt ex Qu. Mutio Celſus refert. Nunc ex inſtituto Iulij Cæſaris annus dies habet 365. *l. cum hæres. §. Stichum. ff. de ſtatu liber. l. ita vulneratus. §. æſtimatio. ff. ad leg. Aquil. l. annicuIus. ff. de verb. ſignif.* & quarto quoque anno ad 6. Calend. Mart. dies vnus intercalatur. *Cuiac. ad l. ideoque. ff. de vſuf. & vſu. ap.*

INTERCALATIONIS origo hæc fuit. Omnium primum (inquit Liuius) Numa in 12. menſes deſcribit annum. Romulus annum inſtituerat decem menſium, hoc eſt, trecentorum & quatuor dierum. Numam his adiecisse dies quinquaginta, quibus duodecim curſus Lunæ confici credidit, ait Macrobius. Quid igitur? Si anno tribuantur dies 354. qui ſint in duodecim menſes diſpertiendi, oporteret ſingulis menſibus tribuere viginti nouem dies & ſemiſſem: vel ſenis menſibus dies triginta & ſenis viginti nouem. Macrobius adijcit: Numam poſtea adiecisse vnum diem Ianuario, in honorem imparis numeri, ita vt trecenti quinquaginta quinque dies in anno computarentur. Hæc adiectio planè fuit inepta, & rem totam conturbat. Neque ſanè eius meminit Plutarchus. Itaque & ego eam nunc omitto, & annum à Numa conſtitutum ſimpliciter eſſe dierum trecentarum quinquaginta quatuor, quibus Luna duodecies cõficit ſuum curſum, exiſtimo. Sed cum vellet Numa annum etiam congruere cũ ſolis curſu, neceſſe fuit ſubinde aliquot dies adijcere. Solis periodus continet trecentos ſexaginta quinque dies & quadrantem. Quid igitur? Liuius ait, Numam intercalares menſes interponendo annum ita diſpenſaſſe, vt vigeſimo quoq; anno (ſic enim legitur in melioribus libris) ad metam eandem ſolis, vnde orſi eſſent, plenis annorum omnium ſpacijs dies congruerent. Quæ tandem hæc intercalatio eſt? Plutarchus ait, Numam, cum exiſtimaret anno ſuo deeſſe dies vndecim, confeciſſe mẽſem intercalarem viginti duorum dierum, quem ἐμβόλιμον appellat. Obſcurè id quoque dicitur, & mutilatè. Deerant dies vndecim, & vnius diei quadrans Macrobius ait placuiſſe Romanis, alternis annis binos & vicenos, alternis ternos vicenosq; dies intercalares adijci: ſicuti & Cenſorinus ſcribit, placuiſſe, intercalario menſi 22. dies, vel 23. alternis annis addi, vt ciuilis annus ad naturalem exæquaretur. Hoc eſt, placuit, ſecundo quoq; anno adijci menſem vnum intercalarẽ, qui modò eſſet dierum viginti duorum, modò viginti trium. Sic enim ſingulis quadriennijs ſupererant dies quadraginta quinque, cum ſingulis annis ſupereſſent vndecim & vnius diei quadrans. Fiebatque etiam hac ratione quod Liuius ſcribit, vt vigeſimo quoque anno lunaris annus cum ſolari congrueret: hoc eſt, dies illi ducenti viginti quinque, qui viginti annis deerant, quinque menſium illorum intercalarium adiectione ſupplerentur. Alij legunt apud Liuium, Viceſimo quarto quoque anno. Quòd ſi recipiamus, audiendus eſſet Macrobius, qui ait, annum à Numa inſtitutum, eſſe dierum trecentorum quinquaginta quinq;: & ea intercalatio fingenda, qua annis ſedecim, ſicuti dixi, adijcerentur dies centum ſeptuaginta: hoc eſt, ſingulis biennijs modò dies viginti duos, modò viginti tres. Sed octo deinde annis non niſi dies ſexaginta, hoc eſt, ſingulis biẽnijs dies quindecim. Sic enim, ſi annus alioqui erat dierum trecẽtorum quinquaginta quinque, dies ducenti quadraginta quatuor, qui deſunt annis viginti quatuor, anno vigeſimo quarto reperientur non deeſſe. Sed tam inæqualis intercalatio poſſet abſurda videri. Prior certè eſt ſimplicior, videturque magis recepta fuiſſe vſque ad Iulium Cæſarem, qui tandem rem hanc totam facilius etiam compoſuit: & vt dies tantum, non etiam vt menſes intercalares eſſent, effecit. Iuſſit annum eſſe dierum trecẽtorum ſexaginta quinque, vt ad ſolis periodum referretur, & quia deerat adhuc quadrans, voluit ſingulis quadriennijs adijci diem vnum. Sic intercalarium menſem ſuſtulit, vt Suetonius ait. Sed quo tempore anni erat intercalatio? Cenſorinus ait, etiam olim menſe Februario inter terminalia & regifugium intercalatum fuiſſe. Macrob. ſcribit, Romanos non confecto Februario, ſed poſt vigeſimum tertium diem intercalaſſe, terminalibus iam peractis: deinde reliquos Februarij menſis dies qui erant quinque, poſt intercalationem ſubiunxiſſe, vetere religionis ſuæ more, vt Februarium omninò Martius ſequeretur. Ergo cum inſerebantur intercalares dies viginti duo, Februarius erat dierum quinquaginta: cùm adijciebantur dies viginti tres, erat dierum quinquaginta, & vnius, qui tantum alioqui eſſe ſolebat dierum viginti octo. Apud Ciceronem *pro Quintio* legimus [ante 5. Calend. intercalares, & pridie Calend. intercalares.] Videtur Calendas intercalares appellare primum diem intercalarem, qui erat vigeſimus quartus Februarij. Cùm poſtea, Iulius Cæſar ita annum produxiſſet, vt non niſi diem vnum ſingulis quadriennijs addi eſſet neceſſe: retinuit eundem intercalationis diem, vt Macrobius ait, eumque Biſſextum cenſuit nominandum: quia tunc bis dicebatur, 6. Calend. Mart. Nunc videamus ecquid hæc conueniant cum noſtris Pandectis, hoc eſt, libris Iuris Ciuil. Non poſſum hæc cõferre cum XII. Tabulis quæ quid de ijs ſtatuerint, neſcio. Sed quia intercalationis tamen eas aliquam mentionem feciſſe audio, rem hanc, quæ tam neceſſaria eſt, nec eſt tamen vulgo ſatis nota, prætermittere nõ poſſum. Celſus noſter *l. 98. de verb. ſignif.* ita ſcribit, [Cato putat menſem intercalarem additium eſſe: omneſque eius dies pro momento temporis obſeruat, extremoq; diei menſis Februarij attribuit Q. Mutius. Menſis autem intercalaris conſtat ex diebus viginti octo.] Hæc ille. Primum hic obſeruemus Catonem & Mutium diu ante Cæſarem vixiſſe. Si loquuntur de menſe intercalari, qui eorum tempore adijciebatur, non video quomodo poſſimus dicere, eum fuiſſe dierum viginti octo. Repugnant enim & reclamant, quæ dicta ſuperius ſunt. Sed ſi Februarium ipſum, in quo intercalatur, & cui quid adijcitur, appellemus menſem intercalarem, rectè diceremus alioqui eſſe dierum viginti octo. Certè & Macrobius videtur menſem intercalarem appellare Februarium, cui intercalatio aliquid addere ſolet. Frequentius tamen ipſe menſis, qui inſerebatur, appellatus olim fuit intercalaris. Quod Mutius menſem intercalarem additium extremo diei Februarij attribuit, parum etiam conuenit cum ijs quæ ſupra dicta ſunt. Non enim pridie Calendas Martias, ſed ſexto Calendas Mart. intercalabatur & interſerebatur aliquid. Sed videtur Mutius maluiſſe in fine anni inter-

calari. Quòd omnes addititij menſis intercalaris dies pro momento temporis obſeruat: conuenit cum eo, quòd etiam diem intercalarem non ſolent Iuriſconſulti numerare. Nã id biduum quod eſt in Biſſexto, pro vno die haberi Celſus ait, *l.98.de verb.obli.* & *l.3.§.4.de minor.* Cumque id dicit, adijcit, propterea nihil intereſſe, vtrum priore an poſteriore die biſſexti quis natus ſit: poſteriorem tamen diem intercalari, ideoque (inquit) natus ſexto Calen. Mart. quo anno non fuit intercalatum: cum erit Biſſextus, priorem diem natalem habet. Sed cum hoc biduum pro vno die habeatur, nihil intereſſe dicimus: neque qui priore dié natus eſt, citius complebit annos viginti quinque, quàm qui poſteriore: & qui natus eſt poſteriore, tam citò complebit, quàm qui priore. Sed quæritur an dies intercalaris nunquam numeretur, & pro nullo ſemper habeatur? Certè ſi poſtremus dies témporibus, de quo quæritur, ſit biſſextus, ſemper hoc biduum pro vno die habetur, & inter priorem ac poſteriorem biſſexti diem nihil intereſt. ſed ſi dies intercalaris incidat in medium tempus aliquod, de quo agitur: alia eſt adhibenda diſtinctio. Marcellus *l.2.de diuerſ.temp.præſ.* quinque huius generis quæſtiones & exempla proponit: In primo & poſtremo exemplo videtur diem intercalarem numerare: hoc eſt, ſignificat in tempore conſtituto iudicatis, quod erat triginta dierum, & in lege commiſſoria, veluti ſi quis fundum ea lege vendat, vt niſi in diebus triginta precium ſoluatur, fundus ſit inemptus: diem intercalarem non proficere iudicato vel emptori, hoc eſt, in diebus illis triginta numerari. Sed ſi agatur de tempore ſtatuto, quo lis perit: vel de vſucapione quæ tempore conſtituto expletur: vel de actionibus, quæ certo tempore finiuntur, vt ædilitiæ: diem intercalarem non numerari aut imputari, ſed eo tale tempus augeri, & eum prodeſſe actori vel domino ſignificat: nempè ſi incidat in medium illud tempus. Nam alioquin vbi ſatis eſt attingere diem, poſtremus dies eſt biſſextus, non refert prior an poſterior biſſextus ſit. Et vbi poſtremum diem omnino impleuiſſe oportet, vt cum quæritur, an quis ſit minor vigintiquinque anuis, oportet totum biſſextum implere, ſic & tunc dies intercalaris non ſolum in medio, ſed in fine augeat tempus. Quod dicendum eſſe videtur & in omnibus temporalibus actionibus. Nam in ijs niſi nouiſſimus totus dies compleatur, non finiri obligationẽ, ait Paul. *l.6.de oblig. & act.* Porrò quod dicitur de vno die intercalari, olim dici quoque poterat & de pluribus cum erant plures, vt diximus fuiſſe modò viginti duos, modò viginti tres. Quod attinet ad Cæſaris conſtitutionem, dies trecentos ſexaginta quinque anno ordinario tribuentis, conſtat à Iuriſconſultis poſterioribus eã eſſe receptam & tribus locis in Pandectis cõprobari poſſe, *l.51.ad l. Aquil. l.4.§.5. de ſtatulib. l.54. de verb. ſign.* Sacerdotes Romæ quibus Cæſar procurationem intercalationis reliquerat, initio quid agerent, nihil intellexerunt. Nam cum deberent ad finem anni quarti intercalare, ad principium intercalabant. Sed Auguſtus tandem eos caſtigauit: & apertè edixit, vt incipiente anno quinto primùm intercalarent: & hanc legem in æs incidit, ad memoriam ſempiternam, vt Macrobius ſcribit. Mitto, quod ſubtiliores mathematici deinde obſeruarunt, illum quadrantem diei cum diebus trecentis ſexaginta quinque in ſolidum vno anno non occupari aut conſumi à ſole, ſed ſupereſſe quaſdam (vt appellant) minutas, quæ iam pepererint & confecerint dies tredecim: qui, quia redundant, detrahendi nunc eſſent. Intercalationis verbum ex eo deſcendere, quod calatis comitijs, vel populo conuocato, adijceretur, quod anno adijciendum erat, dubium non eſt. *Fran. Balduin. in ſuo comm. leg.12. Tab.cap.48.*

INTERCEDERE eſt, alienam obligationem recipere, id eſt, ſe vel res ſuas obligare pro alio. Hinc interceſſor eſt inter duos veluti medius quidam & ſequeſter. *Cuiacius ad Africanum tract. 4.*

INTERDICERE eſt quaſi medium ſe interijcere, ſiue vt noceas, ſiue vt proſis: vnde contrariæ ſignificationis eſſe reperitur. Intercedere legi, aut ſententiæ alicuius, idem eſt, ac quod vulgo dicitur, ſe opponere. Et apud Terentium:

Si nulla ægritudo huic malo interceſſerit,

id eſt, nocuerit & interuenerit. Aſt & fauoris eſt & beneuolentiæ. Intercedere enim pro reo fideiuſſor apud creditorem dicitur, quia pro eo rogat, vt detur ei mutuo pecunia, vel illud quicquid eſt, quo opus habet, quare quod iuſſu & rogatu ipſius factum datumve eſt, fide ſua præſtare cogitur. Sic Tullius *ad Atticum:* [Adſcribit etiam, & quaſi calcar admouet, interceſſiſſe pro eis. &c.] *Connan. lib.6.cap.8.nu.2.*

INTERCEDERE propriè fuerat Tribunorum plebis, quibus ius intercedendi concedebatur. Nam in hoc creatos dicit Gellius, non vt ius dicerent, ſed vt intercederent opponerentque ſeſe iniurijs ac violentijs. Intercedere enim poſt alia ſignificata, accipitur pro inhibere, coercere, vetare. Vnde interceſſionem vulgò oppoſitionem dicimus. Cæſar *Bell. ciu.1.* [Refertur ſtatim (ait) interceſſione Tribunorum.] *Oldend.*

INTERCEDERE pro alio, hoc eſt, fidem ſuam interponere, ſpondere, obligari. *vt apud Iuriſconſ. per totum tractatur ad S.C.Velleia. & Bart. in l.2. §.omnis. ibid.* Spieg. Porrò Intercedere dicuntur tam fideiuſſores quàm mandatores, *l.10. C.mandati, l.9.§.non ſolum.ff.de SC.Macedon. l.19. C. de fideiuſſ. l.22.eod.tit.*

INTERCESSORES pro interuentoribus, fideiuſſoribus, mandatoribus, adpromiſſoribus. *l.23.ff. de hered. vel act. vend. l.13.§.ſi filiusfam.ff.de pecul. l.11.C.de except. l.20. & l.21.C.de fideiuſſor.* Briſſ.

INTERCIDERE legatum, pro deficere. Vlpia. *de cond. & dem.* [Intercidit legatum, ſi ea perſona deceſſerit, cui legatum eſt ſub conditione.] Sp.

INTERCIDERE ædes, aquæductum. *l.7.§.eſt & alia.ff. quod vi aut clàm. l.29.§.1.l.49.§.vlt.ff.ad leg. Aquil.* Briſſ.

INTERCIDERE rationes, codicillos. *l.3.§.vlt.ff. de ſeruo corrupt. l.23.ff.ad leg.Cornel.de falſ.*

INTERCIPERE dicitur qui lucrifaciendi gratia, id eſt, ea mente vt lucretur, interuertit & contrectat. *l.1. §.1.l.44.§.1.ff.de furt. l.penult.ff.de liber.cau. l.38.§. ſi debitorem.ff. de ſolut. l.44.§.vlt.ff. de adqui. rer. dom.* Hinc interceptarum pecuniarum reus, apud Sueton. *in Domitia.* Vtuntur & in eadem ſignificatione Iureconſulti verbo interuertendi. *l.20.l.69.ff. de furt. l.18.ff.de ſolut.* Briſſ.

INTERDIARIVS eſt ἡμεροκλέπτης, cui contrarius eſt ἡμερόκοιτος, dormitator, fur nocturnus. *Cuiac.obſ. lib.11.cap.27.circa med.*

INTERDICERE: natiua ſignificatione eſt prohibere, & ne aliquid fiat, vetare. Vnde interdicta proficiſcuntur, quorum natura eſt prohibitoria. Quapropter ſunt, vt refert Iuſtinianus, qui putant, interdicta tantùm ea vocari, quæ prohibent. reliqua, vt ſunt reſtitutoria, & exhibitoria, propriè decreta eſſe. Sed vſu frequentatum eſt, omnia vno vocabulo interdicta appellari. Abuſio huius verbi, ſcilicet pro edicere, notatur Inſtit. *de interd.* Olden. gradus gene: 20 pœnarum tractans: Interdicere, inquit, eſt maximè prohibere: & conſtruitur cum ablatiuo, vt interdicere loco, perſonis, vel rebus. Vnde interdicti paſſiuè dicuntur illi, quibus ſit prohibitio. *l.relegatorum.§.interdicere.ff. de interd. & releg.* Sp.

INTERDICERE interdum idem eſt, quod ex interdicto petere, & ad ipſos litigatores pertinet: vt apud Quintil. *lib.3.cap.8.* [Non debuiſti interdicere ſed petere.]

INTERDICERE Prætorem de vi, id eſt, interdicto de vi conceſſo, iubere eum, qui vim fecerat, reſtituere, *teſte Budæo.* Sp.

INTERDICERE, pro interdicto vti, & eſt Prætoris. Vlpia. *in l.locum.§.ſi quis dolo. de tab. exhib.* [Si neque amouerit, inquit, tabulas, neque celauerit. ſed idcirco alij tradiderit, ne eas interdicenti exhiberet.] Pomp. *in l.2. de loc. & itin. publ.* interdicitur pro eo quod eſt, interdictum redditur, dixit, vt Accurſ. ſentit. Indicat & alia exempla Budæus, quibus accipitur pro eo quod eſt, interdicto agi. Sp.

INTERDICERE alicui arte ſua, Paulus dixit *in l. fin. de pæn.* Sp.

INTERDICERE foro. *Lege, Aduocatione.*

INTERDICERE patria quid ſit, not. *in l.nulli.C.de ſent. & interloc.omn.iud.* Sp.

INTERDICERE bonis, eſt adminiſtrationem bonorum ſuorum, curatore dato, alicui adimere ob id, quod neque modum, neque finem expenſarum facit: Cuius interdictionis ſolennia verba à Paulo referuntur *lib. 3. Senten.* Exempla huius locutionis ſunt *in l.26.ff.de contr.empt. l.18.ff. de tr... l.6.ff. de verb.obl. l.9.§.ſed & ſi ei. ff.de reb. cred.* Briſſ. *Adde Cuiac. ad l. ... ff.de verb.obli. qui recitat ibi effectum interdictionis.*

INTERDICI igni & aqua. Oldend. de priſcis temporibus alicubi loquens: Nefas videbatur, ait, quamuis malos, tamen homines ſupplicio capitis afficere, Itaque maximam pœnam exiſtimabant interdictionem ignis & aquæ. Quum enim earum rerum vſu in hac vita nemo carere poſſit, perinde habebant, ac ſi eſſet is, qui eam ſententiam excepiſſet, morte multatus. Proinde Vlpian. *in l. 1. de leg. 3.* [Hi, inquit, quibus aqua & igni interdictum eſt, fideicommiſſum relinquere non poſſunt, quia neque teſtamenti faciendi ius habent, cum ſint ἄπολιδες.] Quod igitur ſuprà *in dict. Aqua & igni interdict.* legis, ac demum vltimo ſupplicio ſecundum Iuriſcoſſ. adfici, de poſterioribus temporibus, quibus pœnæ capitales introductæ ſunt, accipiendum eſt. *Vide Loltaminum cap. 10. lib. 2. Diuinar. Inſtitut. Budæum item ad fin. annot. prior.* Sp.

INTERDICERE prouincia, *l. 7. §. interdicere. & §. dubitatum. ff. de interd. & releg.* eſt vetare in ea prouincia commorari. Vnde

INTERDICTI *in rub. de interdictis & releget.* accipiendi ſunt, quibus vrbe, patria, regioneve aliqua interdictũ eſt, aut qui certæ rei interdictione puniti ſunt. ex Briſſ.

INTERDICTA ſub edictis contineri, Bart. docuit: cuius tamen de interdictis definitio Alciato diſplicet. Sp. Differunt tamen Edicta ab Interdictis. Nam edicta generalia erant, non ſicut Interdicta, perſonalia *l. 1. ff. de interdictis.* Quæ proponebant Prætores & magiſtratus vt intelligerent ciues, quod ius de quaque re quiſque dicturus eſſet, id eſt, de quibus rebus actiones & interdicta daturi eſſent aut denegaturi *l. 2. §. eod. tempore. ff. de orig. iur.* Interdicta vero proprie erant formulæ à prætore iudici Pedaneo inter duos de poſſeſſione contendentes datæ, quibus cognoſcendi pronunciandique rationem ei præſcribebat; *vt ex Theophilo docet Duarenus lib. diſput. anniuerſ. 1. cap. 19. Vide & ſuprà in voce Edictum, ab interdicto.*

INTERDICTVM eſt cenſura eccleſiaſtica in pœnam contumaciæ vel offenſæ lata, arcens præcipuè populum nó communicari ſacramentis. *Io. Andr. in tract. de interd. in princ.*

INTERDICTA reddi olim ideo dicebantur, vt momentanea quadam cognitione dirimerentur controuerſiæ: præſertim poſſeſſionum. Item dicebantur pronunciari, *in l. 1. §. pronunciatio ff. de oper. non. nunc.* Item dicebantur edi. *l. 2. in ſi ff. quod legat.* Sp.

INTERDICTI appellatio obſcura eſt ijs, qui rem ex antiquitate non ſatis fideliter perpendunt. Ecce autem, ſicut duplex cenſetur bonorum poſſeſſio: videlicet, Edictalis & Decretalis: ita docendi gratia ſtatuamus duplex hac conſideratione interdictum, ſcilicet Edictale, quòd prætorijs edictis proponitur, vt ſciant omnes ea forma poſſe implorari: & Decretale, quòd Prętor pro re nata implorantibus decreuit. ſicut noſtrorum magiſtratuum interdicta ſunt decretalia, exemplo edictorum prætoriorum, quoties hodie ad vſum rei incidentis adcommodantur. Et iſta obſeruatio magnam tibi lucem adfert, quoties legis iſtas voces, [Prætor interdictum proponit.] Item, [Cum quo interdicit: ſcilicet aduerſario,] Item, [Sed ſimul veniant ad interdictum mouendum.] Item [Vim fieri interdicam:] Cùm tamen iam ſit propoſitum interdictum. Item [Quolibet poſtulante, interdicitur.] *l. 1. ff. de locis & itineribus pub. & in l. 2. §. reſtituas. ff. ne quid in loco vel itin. publ. fiat. l. 1. ff. vt in flum. publ. & alibi ſæpe.* Oldend.

INTERDICTORVM perſecutiones non ſolum ſecundum formam actionis, verumetiam ad imitationem antiquitatis inhibendo cum clauſula citatoria expediri & poſſunt, & ſolent. Ergo, ſicut olim erat ingens vtilitas vti interdictis: quoniam tangebatur læſa aduerſarij conſcientia per mandatum Prætoris, & ſæpiſſimè è moleſtationibus deſiſtebat, vt nullo alio ſumptu, & iudicio eſſet opus: ita & hoc ſęculo eadem vis eſt mandatorũ iudicialium, quibus frequenter ſolent iniqui homines terreri: Quia ordinatio Dei eſt, & tacitam in ſe vim habet. Old.

INTERDICTVM eſt decretorum Prætoris, ad tempus, hoc eſt, interea dum principalis cauſa diſceptetur, interpoſitum. ex quo intelligi debet, inter Decretum & Interdictum tantundem intereſſe, quãtum inter genus & ſpeciem. nam decreta alia perpetuæ, alia temporalis iuriſdictionis cauſa interponuntur. illa ſuum nomen retinent, hæc interdicta nominantur: quia inter illa duo tempora interijciuntur, neque diſplicet, vt quo modo alluſionis cauſa veteres in teſtamento mentis teſtationem, in ſacello ſacram cellam notabant: ſic in Interdicto, interim & dictum (verbi vim potius, quàm etymologiam attendentes) notemus, Simul & illud conſtat, quemadmodum Interdicere eſt plerunque prohibere, vt interdicere bonis, interdicere aqua & igni: ſic illa decreta eo magis interdicta nominata eſſe, quia magna ex parte prohibitoria ſunt: ſi minus, verbis & formula: vi quidem ipſa & effectu ac facultate. Tribus autem de cauſis inſtituta reperio: Prima eſt, ad vim vlciſcendam & coercendam. nam qui vi quid fecit, vſque eò coercetur, vt quamuis id iure fecerit tamen interdictum aduerſus eum detur: *vt l. 1. §. 2 ff. de itin. actuque pri. l. 1. ff. de fonte, l. 1. de cloac. & alibi perſæpe.* item qui vi de ſuo deiectus eſt, vel prohibitus ad ſuum accedere, ſi in rem actionem inſtituerit, tametſi ea ratione aduerſarium poſſeſſorem conſtituat, tamen interdicto vti, & per illud poſſeſſionem perſequi non prohibetur. quòd ſanè ius quoddam ſingulare eſſe conſtat, in odium vis illatæ comparatum, *l. cùm fundum, 18. §. vlt. ff. de vi, & de vi ar. & l. naturaliter. §. primo. ff. de acquir. poſſeſſ.* vbi is qui egit in rem, poteſt tamen interdicto Vti poſſidetis vti. quia non videtur vti poſſidetis, renunciaſſe, qui in rem egit. quomodo exiſtimaui aliquando illo in loco legendum eſſe. Altera cauſa eſt, propter commodum poſſeſſionis. veluti vt is cui colonus res ſuas obligauit, poſſeſſionem adipiſcatur: quamuis Seruiana veluti conductione agere poſſet. ſic ſuperficiarius ciuiles habet actiones. ſed quam melius eſt poſſidere potius, quam in perſonam experiri, propterea interdictũ proponitur. *l. 1. §. 1. ff. de ſuperfic.* Tertia cauſa eſt, propter proprietatem. vti docet Paulus *in l. 2. §. quædam. ff. de interdict.* vbi ait ea interdicta quæ rei perſecutionem continent, proprietatis cauſam continere, & ea quæ ad rem familiarem pertinent, proprietatis, non poſſeſſionis cauſam habere. Hotomannus.

INTERDICTA vnde vocata ſint, vel nomen acceperint auctores variant. Inſtitutionum architectus arbitratur ſic appellari, quòd inter duos dicantur. Sed hoc *vt Ferrarius Inſtitut. de interdictis admonet,* eſſet nimis remotè atque impropriè verbum aliorſum detorquere. Quare ipſe, vt & alij quam plurimi, putat dicta ab interdicendo, hoc eſt, prohibendo & vetando, ſicuti vulgo dicere ſolemus, interdicere aqua & igni, & interdicere bonis, loco, ciuitate, ac patria: Idque ea de cauſa, quòd interdictorum prima prohibitoria fuere, ac omnibus tacita quædam prohibitio inſit. Nam prętor ſi quando ei, qui de poſſeſſione fundi deiectus ſit, reſtitui poſſeſſionem iubet, tamen prohibet ne poſſeſſionem vi occupatam diutius detineat, vimque faciat, *l. penult. §. prætor. ff. de vi & vi.* Item ei qui liberos exhibere iubetur, ne exhibendos detineat, & ſic vim faciat, prohibetur. Et hoc eſſe videtur, quod Vlpianus nonnulla interdicta miſta eſſe ſcribit, prohibitoria ſcilicet & exhibitoria. *l. 1. & 3 ff. de lib. exhib.* Eaque ſententia eò veriſimilior videtur, quod ipſemet Imp. *in §. ſumma. Inſtit. de interdictis* refert, fuiſſe qui putarent propriè interdicta ea vocari, quæ prohibitoria ſint, quia interdicere ſit denunciare & prohibere, reſtitutoria autem & exhibitoria, propriè decreta vocari. Andre. Alc. *in l. 178. pecuniæ verbum. §. actio. ff. de verbor. oblig.* Interdicta dici tradit quaſi interim dicta, cum enim poſſeſſionem reſpiciant, totam litem non perimunt, quin de dominio quæri poſſit. Quapropter & præiudicia quandoque appellantur. Interdicere autem apud veteres id ſignificaſſe, quod interim dicere, Ciceronis *in Herennium lib. 2. cap. 11.* auctoritate comprobat. Franciſcus autem Hotoman. *l. iii. de interdict. §. ſequitur.* exiſtimat, decreta prætoris certa, & vt ita dicam, imperioſa, ab antiquis interdicta nominata eſſe. Siquidem particula, Inter, nonnunquam ab antiquis augendi & amplificandi cauſa vſurpata fuit, veluti cum dicimus: Interficere, interimere, internecio. Sic Donatus *in illud Terent.* [*C. Quo homo iſthuc: P. Domum: Domum? P. Iam tu hic eris:*] Inter, inquit, modò ſignificat non mediocriter, eſt enim adauctiua particula. Sic ergo & interdicta à Iureconſultis vocata ea eſſe, quæ ijs de rebus interponi ſolerent, quæ cum priuatæ non eſſent, iudicis priuati hominis arbitrio diſceptandæ non eſſent, ſed magiſtratus imperio & cognitioni relinquendæ. Nam rebus paulo attentius conſideratis, earum tria videntur genera. Sunt enim aliæ ſacræ & religioſæ,

aliæ publicæ: aliæ de vi, quæ quidem in poſſeſſionum controuerſijs vel facta eſſet, vel ne fieret, cauendum videretur. Nam priuatas ad res, & rei familiaris controuerſias, actiones accommodatæ ſunt. At ſi quis in loco vel ſacro, vel religioſo, vel publico, veluti flumine, aut ripa, quid feciſſet, quod eius loci ius imminueret: item ſi qua vis in pacata & libera ciuitate cómitteretur, æquum fuit, Prætorem ipſum, imperium ſuum interponere. Qua de cauſa cum alia decreta prætoris iudicio & prudentiæ pro re nata concipienda relicta eſſent: tamen hęc digna viſa ſunt, quæ non modo certis verborum formulis conciperentur, & vti concepta erant à Prætore pro tribunali pronunciarentur, verumetiam totidem verbis in edictum referrentur, edictique Prætorij pars quædam eſſent, vti patet ex l. 1. C. de interd. & omnib. inſcriptionib. libri Pandectarum 43. vt iam quæ inter actiones & interdicta tum ſimilitudo, tum differentia ſit, exiſtimare aliqua ex parte poſſimus. Nam ex vtriſq; formulæ certæ conceptæque in edictum Prætoris relatæ fuerunt: ex vtriſque iudicia recuperatoria naſcebantur: interdum etiam conſtituebantur. Vnde illa in edicto, Vnde vi, & de vi arm. VNDE TV ILLVM DEIECISTI, DE EO QVOD IBI TVM HABVIT &c. IVDICIVM DABO. & *l. 1. ff. ne vis fiat ei*: Si quis dolo malo fecerit, &c. in eum in factum iudicium dabo. Quinetiam videmus frequenter id quod paulo antè Interdictum appellatum eſt, cótinuo pòſt modò Actionem, modò Iudiciũ appellari: vt *in l. is qui. 3. §. ſi fundus. ff. quòd vi aut clam.* [Ipſe vtile interdictum habebit, ſed eam actionẽ præſtare cogetur.] Verum hoc ita ſæpe occurrit, vt plura hoc loco exempla commemorare nihil neceſſe ſit: præſertim cùm Vlpia. *in l. actionum. 37. ff. de oblig. & act.* ſcribat, Interdicta etiam actionis verbo contineri. Hot. Differebat autem Interdictum ab Actione, quia ſolennitas actionum erat inducta de iure ciuili, Interdictum autem à iure prętorio. Vel ſecundum Azonem, quia in actione verborum ſolennitas non formabatur in ſingulorum perſonis, ſed erant generaliter in omnium perſonis formata ſolenniter verba. In interdictis autem, quot erant homines, qui volebant eam proponere, tot ijs deſiderantibus & petentibus formabant ſolennitates, vel conceptiones, quibus contra ſuos aduerſarios in cauſis ſuis vtebantur, quas interdicta vocabant. *de his not. Inſt. eo. tit. in prin. & ff. eod. ſuper rubr.* Hodie autem inter Actiones & Interdicta, nulla eſt differentia, *vt Inſti. eo. tit. §. fi.* Interdictum igitur eſt actio in factum prætoria, id eſt, à prætore inuenta.

1. INTERDICTORVM autem variæ ſunt ſpecies. Quædam enim ſunt in quibus de dominio, & proprietate, ſeu iure quæritur: vt de itinere actuque priuato, de arboribus cædendis. *l. 2. §. quædam. ff. de interd. l. 3. §. hoc autem. ff. de itinere actuque priu. l. 1. ff. de arbor. cæd.* Quædam in quibus de proprietate & poſſeſſione, *vt ff. de aqu. quot. & æſt. l. 1. §. fi.* Quædam in quibus de poſſeſſione ſaltem. *Inſt. de interd. §. ſequens diuiſio.* Et huius interdicti poſſeſſorij tria ſunt membra: quia aliud eſt Adipiſcendæ, aliud Recuperandæ, tertium Retinendæ. Primũ competit ei qui non fuit antè nactus poſſeſſionem, & illud eſt triplex. Quorum bonorum, Quorum legatorum, & Saluianum: *de quibus inf. ſuo loco.* Secundum, Recuperandæ ſcilicet poſſeſſionis, & hoc triplex: nimirum, Vnde vi, de poſſeſſione immobili, Vi bonorum raptorum: ſpoliato re mobili, & Quod vi aut clam: contra eum qui in ſolo alicuius ædificauit. Tertium ſcilicet pro retinẽda poſſeſſione: duplex eſt: ſcilicet Vti poſſideris; & Vtrubi. *de his vide gloſſam quartam & ſeptimam in c. paſtoralis. de cauſa poſſeſ. & propr. vbi plenè, & nota gloſſam optimam & magiſtralem in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. Confer elegantem tractatum de remedijs poſſeſſorijs Iacobi Menochij.*

2. INTERDICTORVM quædam reſpiciunt religionem: quædam verò ius humanum. Religionem reſpicientia ſunt, de mortuo inferẽdo, de ſepulchro ædificando, ne quid in loco ſacro fiat vel immutatur, *l. 2. §. 1. ff. de interdic.* Quæ humanum ius reſpiciunt: rurſus aliam diuiſionem faciunt.

3. INTERDICTA enim humanum ius reſpicientia, aut ſunt publicæ, aut priuatæ vtilitatis. Publica interdicta nouem ſunt in vniuerſum, ſecundum Spec. *in tract. libel. tit. de cauſa poſſ. & proprietate. §. quia vero.* Alia omnia ſunt interdicta priuata, quia propter priuatam vtilitatem inducta. & ſunt in toto 10. ſecundum Spec. *ibid. §. priuata.*

4. INTERDICTA omnia ſimplicia ſunt, aut duplicia: Simplicia ea ſunt, in quibus actor à reo facile diſtinguitur, vt in reſtitutorijs & exhibitorijs interdictis, & etiam in aliquot prohibitorijs. *§. ſumma. Inſtit. de interdictis.* Duplicia verò ſunt ea, in quibus vterque actoris & rei partibus fungitur: quo in numero ſunt, Vti poſſidetis, & Vtrubi, interdicta. *§. retinendæ. Inſtit. de interdictis.* In illis etenim vterque actor eſt & reus. Quòd ſic eſt accipiendum, vt ſi is qui ad iudicium prouocauit, de ſua poſſeſſione non docuerit, à reo tamen poſſeſſionis probationem exigimus, alioqui res apud iudicem tanquam vacans remanebit, *Fab. hic, notatur in l. in trib. ff. de iudicijs.*

5. INTERDICTA aut ſunt prohibitoria, aut reſtitutoria, aut exhibitoria: Prohibitoria ſunt ea, quibus prætor aliquid fieri prohibet, cuiuſmodi eſt retinendę poſſeſſionis interdictum. Ei etenim qui poſſidet, prætor vim fieri prohibet. *§. retinendæ. Inſtit. de interdictis, vbi notatur. Theophi. in hic circa medium.* Eiuſmodi eſt interdictum de mortuo inferendo, deque ſepulchro ædificando, *toto tit. de mortuo inferendo. ff.* Etenim ſi is, cui ius erat mortuum inferendi, ſuo iure vti prohibeatur, hic interdicto huiuſcemodi adiuuari poterit. *l. 1. §. prætor ait. ff. de mortuo inferendo.* Eiuſmodi eſt & interdictum, quo aliquid in loco ſacro, *toto tit. ne quid in loco ſacro fiat*, aut itinere publico, *toto tit. ne quid in loco publico*, aut flumine publico, *toto tit. ne quid in flumine publico*, fieri prohibetur. Eiuſdem notæ eſt interdictum illud, quo creditores miſſi in poſſeſſionem debitoris, à prætore in ſua poſſeſſione ſeruantur. *toto tit. ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionem miſſus eſt.* Sunt & reſtitutoria quædam interdicta, quibus nobis poſſeſſio reſtitui iubetur. *hoc textu, in verbo, Reſtitutoria*, cuiuſmodi eſt, Vnde vi, interdictũ. *l. 1. C. vnde vi. l. 1. ff. de vi & vi armata*: & interdictum Quorum bonorum: quod qua ratione reſtitutorium ſit, Accurſius ſatis rectè hoc loco proſecutus eſt. *gloſſ. in verbo bonorum, circa fin. quam ſequuntur Faber & Aretin.* Sunt & alia interdicta exhibitoria, quibus liber homo, qui ab alio inuitus detinetur, exhiberi cogitur. *l. 1. ff. de libero homine exhibendo.* Eiuſdem notæ eſt interdictum de liberis exhibendis, quo pater filium, qui ab alio detinetur, exhiberi poſtulat, petitque, vt filij deducendi libera facultas concedatur. Parum etenim fuerit filium exhibitum eſſe, niſi & eum nobis deducere concedatur. *toto tit. de liberis deducendis & exhibendis. Bart. & gloſſ. in l. 1. §. per hanc. ff. de rei vindic. communiter interpretes in §. præiudiciales. Inſtit. de actio. & l. 3. de liber. exhibendis.*

6. INTERDICTORVM quædam annalia ſunt, quędam perpetua. *l. 1. ff. de interdictis, ſeu extraordinarijs action.*

INTERDICTVM, de aqua quotidiana & æſtiua datur habenti ius aquæ quotidianæ, vel etiam æſtiuæ ducendæ ad prædia ſua: cùm aliquis ducere prohibetur, ſiue à domino fundi, qui dicat ſibi deberi ſeruitutem, ſiue ab alio quocunque. *ff. eodem tit. l. 1. in princip.* & quòd interdictum aliquando ſit prohibitorium, aliquando reſtitutorium, *vt ſequitur.* de hoc eſt caſus in d. l. 1. §. 1. & eſt prohibitoriũ & retinendæ poſſeſſionis. Quandoque autem eſt reſtitutorium, ſecundum Specul. *ibidem. verſi. alio modo. & §. prædicto.* vbi ſubdit prætor. Quotidiana autem aqua non tantùm illa eſt, quæ quotidie ducitur: ſed illa eſt, qua quis quotidie poteſt vti ſi velit. Duo autem ſunt genera aquarum, quę differunt: Quotidiana, quæ duci ſolet aſſiduè, etiam ſi aliquando ducta non eſt. Ea quoque dicitur quotidiana, cuius ſeruitus intermiſſione temporis diuiſa eſt. Sed aqua æſtiua ea eſt, qua æſtate vti expedit, ſicut dicuntur veſtimentę æſtiua, ſaltus æſtiui, caſtra æſtiua, quibus interdum hyeme: plerunque tamen æſtate vtimur, *vt habetur in l. prædicta. in prin.* Olden. Diſcernitur ergo aqua quotidiana ab ęſtiua: Primùm ex propoſito vtentis quia vel æſtate tantum, vel ſemper ea vti poteſt. Deinde ex natura aquæ, ſecundum quam non niſi æſtate duci poſſit. Poſtremo ex natura & vtilitate loci, qui non admittat aquam niſi æſtate. *l. 1. §. ego puto probandum. ff. de interd. ſiue ff. hoc tit.*

INTERDICTVM de aqua de caſtello ducendo, datur habenti ius auctoritate publica ducendi, quam de canali vel caſtello, quod eſt diminutum à canna, ad [illegible] m. Vide Specu. *vbi ſuprà.* qui dicit hoc interdictum haberi, & bène, *ff. de aqu. quotid. & æſtiu. l. 1. §. ait prætor.* de quo dic. vt ibi. *& in 3. §. & ſeq. vſque ad fin. l.* vbi dicitur, Hoc interdictum neceſſariò propoſitum eſt. Nam quia ſuperiora interdicta ad eos pertinent, qui à capite ducunt &c. æquiſſimum viſum eſt ei quoque qui ex caſtello ducit (id eſt, ex eo receptaculo,

quod

quod aquam publicam ſuſcipit) interdictum dari, idque à principe conceditur. alij nulli competit ius aquæ dandæ. *Vide ibi pulchrum textum.* Caput autem aquæ illud eſt, vnde aqua naſcitur. Si enim ex fonte naſcatur vt duci poſſit, ipſe fons dicitur caput: Si ex flumine vel lacu: prima incilia vel principia foſſarum, quibus aqua ex flumine, vel ex lacu in primum riuum compelli ſolet, capitis appellatione continentur. Caſtellum verò receptaculum eſt quod aquam publicã ſuſcipit, arte quadam in hoc conſtructum. Interdicta priora de aqua coditiana & æſtiua, loquuntur de aqua ducta à capite ſeruitute priuatim conſtituta: hoc verò ad illos pertinet, qui ex caſtello ducunt auctoritate publica. Oldend.

INTERDICTVM de aqua pluuiali arcenda, vel de aqua pluuia: imò non eſt interdictum, ſed actio ciuilis deſcendẽs ex l. XII. Tabul. vt ff. de aqua pluuia arcẽ. *l. ſi vſuſfructus. & ibi nota ſuper verbo Legitima. vbi allegatur l. Labeo ff. de ſtat. liber.* & dicit ibi text. Sed etſi fructuarius opus fecerit, per quod aqua pluuia alicui noceat, erit quidem actio legitima cum domino proprietatis, an verò etiam vtilis in fructuarium actio aquæ pluuiæ arcendæ ſit danda, quæſitum eſt: & magis eſt, vt detur. ſupple, dicendum. Si ergò facis aliquod opus in fundo tuo, propter quod aqua pluuialis nocere poteſt fundo vicini tui, datur contra te actio aquæ pluuiæ arcendæ, per quam tuis expenſis opus teneris deſtruere, & damnum contingens emendare. Si verò poſſideas opus ab alio factum, teneris patientiam præſtare, vt deſtruatur. *arg. l. 1. & 2. §. 3. in fin. & l. ſi tertius colonus. alias, vicinus. §. Celſus ſcribit. vers. ſi quis eius. ff. eod. tit. & Specul. ibidem.* Et dicit Vlpian. *in l. 1. in princ. ff. eod.* (Aquam pluuiam dicimus, quæ de cœlo cadit, & quæ imbre excreſcit, ſiue per ſe hæc aqua cœleſtis noceat, ſiue cum alia mixta ſit) Et ſequitur *ibi ſtatim:* [Hæc autem actio locum habet in damno nondum facto, opere, tamen iam facto, ex quo damnum timetur.] *l. 1. §. 1 ff. de aqu. pluu. arc. l. Aeius. §. 1. hoc iudicium. ff. eodem tit.* totieſque locum habet, quoties manufacto opere, agro aqua nocitura eſt, id eſt, cùm quis manufecerit, quò aliter flueret, quàm natura ſoleret, ſi fortè mutando (aliàs immittendo) eam aut maiorem fecerit, aut citatiorem vel rapidiorem, aut vehementiorem, aut ſi comprimendo redundare fecerit eam. Nam ſi natura aqua noceat, ea actione non continetur. & in ea l. dicitur: De eo opere, quod agri colendi cauſa aratro fit, Quintus Mutius ait non competere hanc actionem. Sciendum autem actionem aquæ pluuiæ arcendæ non in rem, ſed perſonalem eſſe. *l. ſi tertius ff. de aq. & aq. pluu. arcend.* Oldend. Rectè quidem: Veruntamen cum arte ſuſceptum iudicium poſſeſſorem ſequatur, oportet eam in rem ſcriptam cenſeri. *l. emptor. l. poſt venditionem ff. eod. tit.*

INTERDICTVM de arboribus cædendis, duo capita habet: primum vt arbores ædibus alienis impendentes adimantur: ſecundum vt agro vel ruri alterius impendentes ſuccidantur: quorum duorum capitum, vt Vlpian. inquit. differentia hæc eſt, Siquidem arbor ædibus impendeat, tantum vſque ad quindecim pedes à terra coerceri. Et hoc interdictum prohibitorium eſt. Si autem arbores ædibus alienis impendeant, vtrum totas iubeat Prætor adimi, an verò id ſolum, quòd ſupra extiterit: Tutilius ait à ſtipite excidendas: idque pleriſque videtur verius. Et niſi adimeret dominus arborem, Labeo ait, permitti ei, cui arbor officit, ſi velit, ſuccidere eam, lignaque curtare, vt eſt textus *in l. 1. §. hoc interdictum. ff. eod. tit.* vbi ſubditur *in §. ſeq.* Arboris appellatione etiam vites continentur. Non ſolum autem domino ædium: ſed etiam ei, qui vſumfructum habet, competit hoc interdictum, *vt ibid.* Oldend. Illud tamen obſeruandum eſt, non antea rectè conueniri dominum hoc iudicio, quàm vbi admonitus vt adimat, recuſauerit adimere. Quamobrem Bart. huius admonitionis probandæ gratia conſulit, inſtrumentum eſſe ſcribendum. *l. 1. §. ait Prætor. ff. de arb. cæd.* Huic autem conforme eſt

INTERDICTVM de arboribus collucandis & ſublucandis. Sublucare autem eſt compeſcere luxuriem ramorũ, quòd vſque ad XV. pedes vt fiat, definitum eſt, à terra videlicet. Sublucare enim eſt veluti ſubtus lucem mittere. Collucare vero eſt vel ſuperiores ramos lumini officientes ſuccidere, vel ipſam arborem ex ſtirpe penitus excindere. *Cuiac. recept. ſent. lib. 5. c. 6. §. arbor.*

INTERDICTVM de Cloacis priuatis reficiendis. Si volens quis ſuam cloacam priuatam, vel etiam publicam, vel fiſtulas meatus reficere, vel purgare, vel de nouo facere, ab alio prohibetur. tunc prouiſum eſt ei de interdicto de cloacis, quod eſt interdictum publicè deputatum & priuatum, de priuatis cloacis, & eſt prohibitorium. Etiam eſt aliud reſtitutorium, ſcilicet quod datur contra immittentem in cloacam meam vel publicam: vel quod immiſſum in cloacam impedit: vel quo iubetur auferri, quod immiſſum eſt, *vt ff. de cloacis l. 1. §. 1. & §. deinde. & §. cloaca l. fin. eod. tit. & Specu. ibid. ver. porrò.* Cloaca eſt locus per quem colluuies fiunt: propriè autem hoc interdictum pertinet ad cloacas priuatas. Publicæ enim cloacæ, publicam curam exigunt. *l. 1. §. hoc autem interdictum.*

INTERDICTVM de fluminibus, aduerſus eum competit, qui quid in flumine publico, ripave eius facit, aut immittit, quo ſtatio iterve nauigio deterior ſit. *l. 1. ff. de fluminibus.* Hot. Statio autem à ſtatuendo dicitur is locus, in quo naues tutò ſtare poſſunt. Ein ſtelle Germ. Old.

INTERDICTVM de fonte eſt, quod datur ei, qui duxit aquam de fonte hoc anno nec vi, nec clàm, nec precio de alterius fonte. *vt ff. eod. tit. l. 1. in princ.* vel lacu, puteo, piſcina, foſſa, ſtagno. Hoc interdictum proponitur ei, qui fontana aqua vti prohibetur, ſiue haurire, ſiue pecus ad eam appellere. *l. vnica. pr. cap. & in princ.* Et de iſtis omnibus ſeruitutibus datur hoc interdictum, ſi tamen perpetua ſit cauſa, *vt colligitur ex §. 1. d. l. vnic. & §. hoc interdictum de ciſternis. in ver. denique. à contrario ſenſu.* Non autem datur reſciſſoria actio. vt *d. §. hoc interdictum.* vbi dicitur, quòd de ciſterna non competit. Nam ciſterna non habet perpetuam cauſam, nec viuam habet aquam, ſed locus eſt ad colligendam aquam pluuiam aptus. *l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte,* inde ſic dictus quod ſit cis, hoc eſt, infra terram. Ex quo apparet in his exigendum vt viua aqua ſit. Ciſternæ autem imbribus concipiuntur. Cætera vide in d. l. vnica. ff. de fonte. vbi dicitur *in pr. l.* de lacu, puteo, & piſcina reficiendis, purgandis interdictum competit: & omnibus perſonis datur, quibus illud de aqua æſtiua. Oldendorp.

INTERDICTVM fraudatorium dicitur, quo prætor ea quæ in fraudem cuiuſpiam geſta erant, reſcindit, veluti pupilli, aut creditorum. Papinia. *l. 96. ff. de ſolut.* [Sed & interdicto fraudatorio tutoris creditor pupillo tenebitur.] Valenus *l. 67. ff. ad S. C. Trebel.* [Etiam eo tempore, quo creditorum fraudandorum conſilium inibis, citra periculum interdicti fraudatorij hæreditatem ſuſpectam adibis.] Item, [vix fraudatorio interdicto locus erit.] Hotomannus. Hinc

INTERDICTO etiam locus eſt, vbi debitor rem alienam alienauerit, *l. pupilli debitor. ff. de ſolut.* Et in debitore fiſci & ciuitatis: *l. ſi ſolutum. C. in quib. cauſis pig. tacit. l. moſchis. in prin. ff. de iure fiſc. l. 2. vbi Bartol. not. C. de debit. ciuit. lib. 11.* Idem & in eo, qui cum hæreditatem reſtituere ſi ſine liberis deceſſerit, rogatus erat, bona aliquot alienauit. *in Auth. contra rogatus. in verbo, aut deſtitute. C. ad Treb.*

INTERDICTVM de glande legendâ, vel alio fructu, datur ei, cuius glans vel alius fructus in fundum alienum ceciderit. *vt l. vnica. ff. eod. tit. vt* ſingulo tertio die legere & exportare liceat. Et glandis nomine omnes fructus continentur, *vt dicitur in fin. eiuſdem l. vnicæ.* Olden.

INTERDICTVM de itinere actuque priuato reſtituendo prohibitorium, ad tuendas tantummodò ruſticas ſeruitutes, datur contra prohibentes aliquem vti ſeruitute ſua, *vt ff. eo. tit. l. 1. §. 1.* & datur confeſſoria contra negantem ſeruitutem. *vt l. ſi fortè. §. ſciendum ff. ſi ſeru. vind.* Et etiam aduerſus eum, qui alium iniuſtè prohibet ſua vti ſeruitute. Immo etiam tunc datur confeſſoria, *vt d. §. ſciendum. l. præalleg.* Vnde datur mihi, quia itinere, actu vel via priuata vſus ſum hoc anno triginta diebus non vi, non clàm, non precario: Idque in quacunque anni parte præſente aut præterita, *vt ff. eod. tit. l. 1. §. Hoc interdicto.* & hoc ſi fuerit iure ſeruitutis, aliàs ſecus. *vt ff. de aqua pl. arcen. l. 1. in fin.* & ideò à te non debeo prohiberi, quò minus vtar interim, vel tanto tempore, quo dũ quæ de ſeruitute conſtet. Ait enim Prætor: [Quo itinere, actuque priuato, de quo agitur, hoc anno nec vi, nec clam, nec precario ab aduerſario vſus es, quò

quò minùs ita vtaris, vim fieri veto,] *vt ff. eod. tit. l. 1. in princ.* Oldendorp. Datur autem non ſolum ei, qui ſuo nomine & per ſeipſum vſus eſt itinere, vel actu: verumetiam qui per colonum aut hoſpitem, aut alium amicum, id non ignorantem, vtitur. *l. 1. §. it cui colonus. & l. 3. §. vti videmur. ff. eod. titul.*

INTERDICTVM de libero homine exhibendo, competit vnicuique de populo ad petendum in publicum hominem liberum, contra & aduerſus eum, qui liberum hominem inuitũ captum dolo malo detinet in ſeruitute. Et proponitur hoc interdictum tuendæ libertatis cauſa, videlicet ne homines liberi retineantur à quoquam, pro exhibitione facienda, vt homo producatur in publicum, & tangendi videndique hominis facultas præbeatur. Et exhibere eſt extra ſecretum habere. *ff. eod. tit. l. 3. §. ait prætor.* Hoc etiam interdictum competit aduerſus abſentem, *vt in l. præalleg. §. s.* & à quocunque hoc interdictum proponi poteſt, quia cuilibet de populo competit, & cuiuslibet intereſt ne hoc fiat. Nemo enim prohibendus eſt libertati fauere, *vt ea l. §. hoc interdictum. 1.* & nihilominus lex facit accuſari, vt *eod. tit. l. 1. in prin.* vbi text. inquit.] Quem liberum dolo malo retinens, exhibeas.] *& ff. ad leg. Fauiam de plag. l. non ſtatim. §. fin. C. eod. tit. l. ſi fratrem.* Old.

INTERDICTVM de liberis exhibendis, ſeu deducendis, datur patribus vel parentibus contra eos, qui liberos vel nepotes in poteſtate eorum exiſtentes, ſine eorum voluntate detinent. Vnde *l. 1. ff. eod. tit.* ſic ait: [Ait prætor, qui quæve in poteſtate Lucij Titij eſt, ſi is eave apud te eſt, dolove malo tuo factum eſt, quò minus apud te eſſet, ita eum eamve exhibeas.] Hoc interdictum, & illud de vxore ducenda, non ſunt exhibitoria ſolùm, ſed etiam deductoria ſeu deductiua, quia per ea vxor & liberi non tantùm exhibentur, ſed etiam deducuntur. *vt ff. eodem tit. l. 3. §. 1.* Et de interdicto de vxore poſtea dicetur. Oldendorp. De hoc etiam interdicto, quibus perſonis illud competat, quibus non, vide Cuiac. *Iul. Paul. recept. ſentent. lib. 5. tit. 6. §. benè concordans.*

INTERDICTVM de loco publico fruendo eſt publicæ vtilitatis cauſa propoſitum, quia tuetur vectigalia publica, quo prohibetur quis vim facere ei, ſociove eius, qui conduxit locum publicum fruendum, ab eo, qui locandi ius habuit, quò minus loco publico ſibi frui liceat ex ea lege locationis vel conductionis, *vt hæc habentur in l. 1. §. 1. & in prin. ff. de loc. pub. fru.* aduerſus eum qui vim facit ſeu prohibet conductorem frui loco publico, ſiue ipſe procurator rerum publicarum id faciat, ſiue alius.

INTERDICTVM de migrando, datur aduerſus locatorem eiuſve hæredes inquilino, vt ipſe liberè cũ rebus ſuis poſſit de habitatione migrare, ſi tamen locatori ſatisfaciat, & de penſione totius temporis. *vt ff. eod. tit. l. 1. §. ſi penſio.* & de damno, ſi quod in domo conducta dederit. Sed etiam gratuito inquilino datur, colono autem non datur. *vt ff. eod. tit. l. 1. §. 1.* Sed aliàs ei extra ordinem officio iudicis ſubuenitur, ſi velit non dico migrare, ſed colonariam poſt tempus exactum derelinquere, Dicitur enim in textu [Hoc interdictum proponitur inquilino, qui ſoluta penſione vult migrare. Nam colono non competit, cui etiam extra ordinem ſubueniri poteſt officio iudicis, vt tanto celerius expediatur cauſa migraturi.] *l. 1. §. 1. ff. de migr.* Ergo infrequens eſt hoc interdictum. Si tamen gratuitam quis habitationem habet, hoc interdictum vtile ei competit, Old.

INTERDICTVM de mortuo inferendo, habet locum, vt quis non prohibeatur mortuum inferre, & ſepelire, quò licet ei inferre & ſepelire, *vt ff. eod. tit. l. 1. in princ.* vt ſi in via prohibeatur vel ſepulchrum ædificare, vel lapides ad ædificandum per fundum ducere, *vt ff. eod. tit. l. 1. §. Prætor ait, & §. ſi iter mihi. §. vim habere, & §. final. &c.* Olim enim quo quiſque vellet, poterat inferre mortuum & ædificare ſepulchrum, modo id in ſuo faceret, ſine alterius detrimento, & extra ciuitatem. *l. 2. in princ. & §. 1. ff. de relig. & ſumpt.* Oldendorp.

INTERDICTVM momentaneæ poſſeſſionis eſt, quo agitur de poſſeſſione retinenda, ſicut, Vti poſſidetis, *vt ff. vti poſſid. l. 1. §. 1.* & Vtrubi. *de quibus infrà dicetur,* vel quo agitur de poſſeſſione adipiſcenda, *vt ff. quorum bonorum. l. 1. §. 1.* vt eſt quorum legatorum, vel quo agitur de poſſeſſione recuperanda, vt Vnde vi. *ff. eodem tit. l. 1. §. 1.* Et dicuntur momentaneæ poſſeſſiones, quia licet obtineat aliquis in poſſeſſione, tamen continuò elapſo momento, ſuccumbere poterit in iudicio proprietatis, *vt C. ſi de moment. poſſeſſione fuerit appellat. l. 1.* Et quòd hæc ſint interdicta momentaneæ poſſeſſionis, dic vt not. *in C. qui legiti. perſon. habent in iudicia ſtandi. l. momentaneæ.* Et naturam illorum prædictorum proſequere, vt not. *in c. paſtoralis, de cauſa poſſeſſ. & propriet. & Inſtitut. de interdictis, per totum,* prout etiam ſuprà dictum eſt, *in princip. de interdictis.* Hoc autem interdicto poteſt quilibet minor etſi impubes ſit, etiam ſine tutore vti. *ff. vnde vi. l. 1. §. ſi filius.* Oldendorp.

INTERDICTVM autem momentaneæ poſſeſſionis eſt celeris reformatio, vt annotat Cuiacius *in l. ſi coloni. C. de agricol. & cenſit. lib. 11.* omnem rationem ſignificat repetendæ poſſeſſionis vi vel alio modo perturbatæ, & ideo non tantum interdictum vnde vi, ſed & interdictum de tabulis exhibendis: itidem interdicta Vti poſſidetis, Vtrubi, Saluianum, Quorum bonorum: ex ſententia Pauli comprehendit.

INTERDICTA noxalia ſunt ea, quæ ob delictum eorum, quos in poteſtate habemus, dantur, veluti cum deiecerunt, aut vi aut clam opus fecerunt, *l. interdicta. ff. eod. tit.*

INTERDICTVM ne quid in loco ſacro fiat, & ſequentia, omnia huiuſmodi dantur cuilibet ex populo ad prohibendum ne fiat, Contra quam prohibitionem ſi quid factum fuerit: interdicto Quod vi aut clàm, ſuis ſumptibus vel deſtruere cogetur omne quod factum fuerit, aut in priſtinum ſtatum reducere, vel reddere tenetur, *vt ff. ne quid in loco publ. l. 2. §. ait prætor quod in via.* Hoc autem verum eſt de hoc quod ipſe fecit vel mandauit, aliàs ſecus eſſet: *vt ff. quod vi aut clàm. l. alias.* vbi hæc interdicta locum habeant, ſignificatio ipſorum nominum denotat, vt pupillaris actio eſt, quæ ius pupilli tuetur, *vt ff. de pupil. act. l. 1. & dic. ibi in rubric. ff. de iuriſdict. om. iudic. l. ſi quis immod.* Et dantur etiam ad intereſſe, *vt ff. ne quid in loco public. l. 2. §. 1.* Old.

INTERDICTVM ne quid fiat in loco ſacro, de loco ſolùm ſacro, non ſacrario competit. *l. 1.* Et quod ait Prætor, ne quid in loco ſacro fiat: non ad hoc pertinet, quod ornamenti cauſa fit, ſed deformitatis cauſa, vel incommodi eſt, *vt l. prima. §. quod ait. ff. eodem tit.* vbi etiam l. ſecunda dicit, In maris itemque portis, & alijs ſacris locis aliquid facere, ex quo damnum aut incommodum irrogetur, non permittitur. *l. 2. ne quid in loco ſac. fi.* Olden.

INTERDICTVM ne quid fiat in loco religioſo, patet ſimiliter.

INTERDICTVM ne quid fiat in loco publico vel itinere, interdictum prohibitorium eſt, & tam publicis vtilitatibus quàm priuatorum per hoc proſpicitur: loca enim publica vtique priuatorum vſibus deſeruiunt iure ſcripto ciuitatis, vt *l. 1. §. 1. ff. eodem tit.* vbi ſequitur, Publicum locum Labeo diffinit, vt ad areas, ad inſulas, ad agros, & ad vias publicas, itineraque publica pertineat. Hoc autem interdictum ad ea loca, quæ ſunt in fiſci patrimonio, non pertinet. In his enim neque facere quicquam, nec prohibere priuatus poteſt. Res enim fiſcales quaſi propriæ & priuatæ principis ſunt. Si quis ergo in his aliquid faciat, nequaquam hoc interdictum locum habet, ſed in hac controuerſia præfecti eorum iudices ſunt, quia hoc interdictum ad ea loca pertinet, quæ publico vſui deſtinata ſunt, *vt l. 1. præallegat. §. 2. & 3. De hoc vide plura ea l. eodem tit.* Oldendorp.

INTERDICTVM ne quid fiat in mari vel flumine publico, ripavè eius, quò peius nauigetur, aut in via publica quò peius eatur. Hoc interdictum datum perpetuò, omnibus & in omnes, habet condemnationem in id, quod actoris intererat: *vt l. 1. in fin. ff. de via publica & itinere publico reficiendo, & ſi quid in ea factum dicatur,* vbi l. ſecunda ponit, quòd viam publicam populus non vtendo amittere non poteſt. & l. fin. dicitur, Qui viam publicam exarauerit, ad munitionem eius ſolus compellitur. Item flumen à riuo in magnitudine eſt diſcernendum, aut æſtimatione circumcolentium. Item fluminum quædam ſunt perennia, quædam torrentia. Perennia ſunt, quæ ſemper fluunt. Torrens eſt, quod ex hyeme

fluit, & ſi aliquando in æſtate. Etiam eſt flumen publicum, & flumen priuatum, & ripa, quæ omnia deſcribuntur in textu & gloſſ. *in l. 1. ff. de flumi. & ne aliquid in flumine ripave eius fiat, quò peius nauigetur.* Old.

INTERDICTVM ne quid fiat in flumine publico, vt aliter fluat, quàm priori æſtate fluxit, id eſt, vt aqua fiat altior, depreſſior, aut rapidior cum incommodo accolentium. *vt ff. ne quid in flumine publico. l. prima. in princip. §. quod autem ait.* Flumen autem à riuo magnitudine diſcernendum eſt: aut exiſtimatione circumcolentium. Publicum autem flumen hic intelligendum eſt perenne. Et quanquam prætor de flumine nauigabili ſtricta interpretatione loqui videatur, vtiliter tamen hoc interdictum porrigitur ad flumen, quod nauigabile non ſit. Oldend.

INTERDICTVM ne quis via. Ei qui via publica vti prohibetur, interdictum & ex cauſa interdicti actio datur. *l. 1. §. 1. ff. vt in flumin. publico nauiga. lice. l. ſecunda. §. vltim. ff. ne quid in loco public.* ſed & huius rei cura mandata eſt viocuris, ſiue curatoribus viarum, à quarum munitione nemo excuſatur, niſi qui muneris publici vacationem impetrauit, *l. cui muneris. ff. de muner. & honor.* Qui autem in via publica opus fecit, quo via deterior fiat, id per interdictum reſtituere & demoliri cogitur. *l. 2. §. prætor. ff. ne quid in loc. publ. Cuiac. lib. 5. recept. ſent. Iul. Paul. titul. 6. §. vt interdictum.*

INTERDICTVM de noui operis nunciatione, datur ei, qui prohibetur ædificare poſtquam ſatiſdederit. *vt ff. eodem titul. l. prætor ait. §. hoc autem interdictum.* Nam hoc interdictum competit, ſi in ſolo ſuo ædificat, vt locum habet remiſſio, *vt ff. eod. tit. l. non ſolum. §. ſciendum.* Et tunc non poteſt vltrà ædificare, niſi conſtet eum habere ius ædificandi. *vt in §. præallegat.* Hoc interdictum etiam datur in eum, qui non ſatiſdedit vt ædificet, *vt ff. eodem titul. de pupillo. §. ſi plurium. & §. meminiſſe.* & tenetur denunciare, etiam ſi ius ædificandi habet. *vt ea l. §. primo. & §. ſi is, cui* Et ſi pòſt ædificauit, totum ſuis ſumptibus tenetur demoliri, *vt ff. eodem titul. l. ſtipulatio. §. ſi ne autem.* Et interdictum de nou. oper. nunti. Imperator nominat edictum. *l. 1. ff. eodem titul.* vbi dicit, Hoc edictum remediumque operis noui nunciationis aduerſus futura opera inductum eſt, non aduerſus præterita, hoc eſt, aduerſus ea, quæ nondum ſunt facta. Nam ſi quid operis factum fuerit, quod fieri non debuit, ceſſat edictum de noui op. nunt. & erit tranſeundum ad interdictum, Quòd vi aut clàm factum erit, vt reſtituatur. Et hæc nunciatio non habet neceſſariam aditionem prætoris: poteſt enim quis nunciare nouum opus, etſi prætorem non adierit. Item poteſt fieri proprio & alieno nomine, & omnibus diebus etiam aduerſus abſentes, inuitos & ignorantes, vt hæc clarè ponit textus *l. 1. poſt princip. ff. eodem titul.* vbi ſubditur, Opus nouum facere videtur, propter quod locum habet nunciatio, qui aut ædificando de nouo, aut detrahendo aliquid, priſtinam faciem operis mutat: ſiue intra oppida, ſiue extra oppida in villis vel in agris. *l. 1. §. opus nouum. & §. ſiue autem. ff. de nou. oper. nunt.* Et hoc interdictum non omnia opera complectitur, ſed ea ſola, quæ ſolo coniuncta ſunt. quorum ædificatio vel demolitio videtur opus nouum continere. Ergò non pertinet ad hoc edictum, ſi quis in fundo alterius meteret, vel arborem ſuccideret, vel vineam putaret, licet opus faceret, quia ſolum ad ea opera, quæ in ſolo fiunt, pertinet. nec locum habet, ſi quis vetus ædificium fulciat, quia non opus nouum facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet. *vt l. præallg. §. opus nouum. cum ſequentibus.* Subdit, Nunc videamus quibus ex cauſis fiat hæc nunciatio, & quæ perſonæ nuncient, & quibus nuncietur, & ſic quibus locis nunciatio fiat, & quis ſit effectus nunciationis. quæ per ordinem vide ibidem *in dicta l.* Oldendorpius. *Vide inf. à, Nunciatio noui operis.*

INTERDICTVM de precario (quod reſtitutorium eſt, *vt ff. eodem titul. l. ſecunda. §. primo*) datur ei qui precariò dedit roganti vſum vel poſſeſſionem rei etiam alienæ. *l. quæſitum eſt. in princip. ff. de prec.* vel creditori, qui rem quam pignori accepit, precario conceſſit. *l. certè ſi interim. §. quæſitum eſt. ff. eodem.* Precarium autem videtur rogare & habere, ſi rogauit pro ſe, & habet pro ſuo, vel rogauerit procurator ſuus, negotiorum geſtor, & ipſe ratum habet, *vt ff. eodem titul. l. rectè. §. 1.* dum tamen accipiat in perſonam ſuam contractum, aliter non. *vt ff. de acquirend. poſſeſſ. l. poſſeſſio. §. fin.* Datur etiam contra eum qui dolo fecit, *vt ff. de acquirend. poſſ. l. ſi in infinitum. §. 1.* Et illud eſt regulare, quòd dolo deſinens poſſidere, pro poſſeſſore habeatur, *vt ff. de petit. hæred. l. etiam. §. item ſi quis dolo. ff. de rei vind. l. qui reſtituere,* & ſic pro poſſeſſore habetur. *de regul. iur. in rubr. lib. 6.* Si non ſit proximus pubertati, quia tunc ſicut quilibet maior tenetur de dolo & lata culpa, *vt ff. commoda. l. 3. in prin.* aliàs ſecus, *vt ff. de rei vindicat. l. quod infans.* & in pupillum, qui rogauit precarium ſine tutoris autoritate. Et quid ſit precarium, require loco ſuo, imò dic vt legitur. ff. de preca. l. 1. vbi ſtrictè accipitur *ſecundùm Accur.* & C. de præſcr. 30. ann. l. 2. vbi largè accipitur. Oldendorpius.

INTERDICTVM quod vi aut clàm, datur domino prædij, idque expeditum eſt. Aliquando tamen & ei competit, qui deſijt dominus eſſe, fortè, ſi propter opus nouum, minoris vendidit prædium. *l. ſi qui in puteum. § ſi poſteaquam. ff. hoc tit.* aduerſus eum, qui in loco alterius aliquod opus conſtruxit, vel deſtruxit, dum tamen ſit factum in ſolo. *ff. eodem titul. l. 1. §. hoc interdictum.* Et etiamſi vi, id eſt, per violentiam, aut clàm, id eſt, occultè ſine notificatione alteri facta fecit, cùm timeret, ne ſi ſciret, ſibi prohiberetur, *vt ff. eodem tit. l. 1.* Compellitur autem per hoc interdictum, quod deſtruxit, ſuis ſumptibus reponere in priſtinum ſtatum, vel quod conſtruxit, deponere. Idem ſi alteri mandaſſem opus fieri: quia ego teneor ad opus deſtruendum, & ad impenſas. *ff. eodem titul. l. aut qui aliter.* Hæc verba. Si tamen alius fecit, & ego poſſideo, tunc teneor ad patientiam præſtandam, vt opus tollat. *ff. eodem tit. l. final. §. aliàs. in princip.* Et eſt hoc interdictum reſtitutorium, per quod occurſum eſt calliditati eorum, qui vi aut clàm quædam moliuntur & deſtruunt, iubentur enim reſtituere ea, & parum refert vtrùm ius faciendi habuerit quis, an non. Siue enim ius habuerit, ſiue non, tamen tenetur interdicto hoc, qui vi aut clàm fecit. Tueri enim ius ſuum debuit, non iniuriam committere. *vt l. 1. §. 1. ff. quod vi aut clam. & ſequen. §.* Quare vi faciens, vel clàm, opus perfectum in priſtinam formam reſtituere cogitur. Cæterùm ſi quis nec fecit, nec conſenſit facienti opus quòd tamen poſſidet, petendum eſt vt patientiam præſtet reſtituendi alienis impenſis. Quod ſi non reſtituat, aut patientiam præſtet, tum agi poteſt vt ſoluat id quod actoris intereſt, opus factum non eſſe. *l. ſemper aduerſus. §. hoc interdicto. ff. hoc tit.* Hoc interdictum ad ea ſola opera pertinet, quæcunque in ſolo, vi aut clàm fiunt. Et infra: Vi factum Quintus Mutius ſcripſit, ſi contra quàm quis prohibetur, fecerit. Et placet hæc definitio Vlpiano, Pedio, & Pomponio, vt ibidem dicitur. Sed Ariſto ait, eum vim facere, qui ſciens ſe prohibitum, per vim molitus eſt, ne prohiberi poſſit: aut ſi in præſentiarum deſtiterit, poſtea tamen rurſus facere cœperit. *l. 1. §. quid ſit. l. vim facit, in princip. & §. 1. ff. quod vi aut clam.* Et idem ſentit Labeo ibidem. Sed l. 3. §. final. eodem titul. etiam facere videtur, ſi quis contra denunciationem teſtationemque fecerit, ſiue iactu lapilli, ſiue alio quolibet actu declaretur voluntas prohibendi. Clàm facere, Caſſius ſcripſit eum, qui celauit aduerſarium, nec ei denunciauit, ſe opus facturum: quia exiſtimauit, eum controuerſiam facturum ſi reſciret, aut certè id exiſtimare debuit. Ariſto putat eum quoque clàm facere, qui celandi animum habet eum, quem prohibiturum ſe intellexit, & exiſtimat, aut exiſtimare debet, ſe prohibitum iri. Oldend.

INTERDICTVM quorum bonorum, à Prætore inuentum eſt, & datur ei, qui bonorum poſſeſſionem agnouit apud iudicem, hoc eſt, qui declarauit apud magiſtratum ſe talem eſſe, qui poſſet ac vellet iure prætorio amplecti hæreditatem defuncti, nondum tamen non ſecutus eſt corporalem rerum hæreditariarum poſſeſſionem aduerſus hæredem vel poſſeſſorem, vel contra illum, qui pro hærede vel poſſeſſore poſſidet, ad vniuerſa bona adipiſcenda, non ad ſingulas res, niſi fortè eueniat vnius tantum rei controuerſia, cuius poſſeſſionem nondum adeptus ſit. *l. hoc amplius. cum l. ſeq. ff. de furt. Bartol. in l. 1. §. hoc interdicto. ff. quorum bonorum.* Et cùm ſit quoddam directum, & quoddam vtile, directum datur ei, qui eſt bonorum poſſeſſor. Vtile datur ei, qui ſuccedit iure ciuili ex teſtamento, vel ab inteſtato, & hoc eſt interdictum reſtitutorium, & adipiſcendæ poſſeſſionis.

ff. quor.

ff. quor. bon. l. 1. §. hoc interdictum. Sunt ergo interdictorum quædam recuperandæ poſſeſſionis, quædam retinendæ, & quædam adipiſcendæ, *vt ſuprà in principio præmiſſum eſt, & hic deſcribitur.* Oldendorp. Differt autem hoc interdictum à petitione hæreditatis in pluribus, *vt not. Bart. gloſſ. & Doct. in l. 1. C. eod. & in l. 1. & ibi Bart. ff. eodem. idem Barto. in l. fin. C. de edict. diui Hadrian. tollend.* & potiſſimum in modo proponendi libellum, & per conſequens in modo ſententiæ ferendæ. Nam in petitione hæreditatis peto me declarari hæredem, & per officium iudicis fit reſtitutio rerum, *vt l. licet. C. de petit. hæred.* ſed in hoc interdicto, peto me reſtitui in poſſeſſionem, vel poſſeſſionem mihi tradi. *vt l. 1. C. eodem.* Et ſic etiam declaratur diuerſitas in modo ſententiæ: quia in petitione hæreditatis declaratur quis ſit hæres: ſed in interdicto condemnatur ad reſtitutionem rerum: *Ang. §. quadrupli: num. 57. Inſtit. de act.*

INTERDICTVM quorum legatorum, competit hæredi ad repetendum legata, quæ ſine voluntate eius legatarius propria autoritate occupauit. Repetet itaque hæres, vt deducat falcidiam. Alioquin ſi repeteret ſtatim redditurus, exceptione doli poterit remoueri. Et hoc interdictum vulgò ſic appellatur à primis verbis edicti prætorij, & eſt etiam adipiſcendæ poſſeſſionis, id eſt, mandabatur olim legatario vt reſtitueret poſſeſſionem hæredi, vel bonorum poſſeſſori, qui cum nunquam habuiſſet, adipiſcebatur eam. *l. 1. in princip. ff. quorum legat.* & qui non reſtituit, in id quod intereſt, debet condemnari. *vt l. final. §. ex hoc interdicto. ff. eodem tit.*

INTERDICTVM de remiſſionibus tunc valet, cum operis noui nunciandi ius nullum fuit. nam operis nunciatio eatenus duntaxat valet, quatenus nunciandi ius fuit. Prætor enim vbi ius non fuit, nunciationem ipſo iure miſſam facit. *l. 1. ff. de remiſſ.* Remiſſio itaque eſt nunciationis relaxatio, quæ ſcilicet in hoc fit magiſtratus autoritate, vt vicinus cui nunciatum eſt opus nouum, nunciationem negligat, & opus inſtitutum exequatur. Eſt & de opere reſtituendo ſatiſdatio remiſſionis loco. Igitur qui ædificare vult contrà quam ei denunciatum ſit, vel remiſſionem impetrare debet, vel ſatiſdare de opere demoliendo ſi iudicatum fuerit iuſtam eſſe nunciationem. *l. 1. §. 1. ff. de remiſſ. De quo latius Cuiac. lib. 1. obſeruat. cap. 16.*

INTERDICTVM de ripa munienda, meritò propoſitum fuit. nam ripas fluminum publicorum reficere & munire, vtiliſſimum eſt, ne ob id omiſſum nauigatio deterior fiat, *vt l. vnica. §. 1. de ripa munien. & ſequitur in §. 2.* De interdicto expreſſum eſt, vt damni infecti in annos decem viri boni arbitratu vel caueatur, vel ſatiſdetur. Dabitur autem ſatis vicinis. Et in fine dicit text. Illud notandum eſt, quòd ripæ, lacus, foſſæ, ſtagni muniendi cauſa nihil prætor cauit, ſed idem erit obſeruandum, quod in ripa fluminis munieñda. Oldend. Ripa autem definitur, id quod flumen continet, naturalem rigorem curſus ſui tenens. *l. 1. §. ripa autem. ff. de flumi.* Et hoc eſt quod Paulus dicit, ripaſeas eſſe, quæ pleniſſimum flumen continent.

INTERDICTVM de riuis eſt vtiliſſimum, quia riuos, ſpecus, & ſepta reficere & purgare prætor aquæ ducendæ cauſa permittit, dum tamen non aliter aquam ducat, quàm priore æſtate fluxit, *vt l. 1. in princ. ff. de riuis. Et ſequitur in §. 2.* Conceditur autem aduerſus quemcunque. *l. 1. §. hoc interdictum. & l. 3. §. iiſdem. ff. de riuis.* Riuus eſt locus per longitudinem depreſſus quò aqua decurrat, cui nomen eſt ryax. Dicitur autem riuus à ῥέω, fluo. Aliquando autem ſolet eſſe ſtructilis & cæmentitius, per quem alicubi ducitur immediatè aqua, alibi verò per canalem vel fiſtulas. *l. Seruius. ff. de riuis.* Specus autem eſt locus in quo deſpicitur, inde ſpectacula ſunt dicta. *& dicit ibi gloſſ.* Specus eſt locus altus a terra ædificatus, in quo ducitur aqua. *ff. eodem tit. l. Seruius autem.* Sed quandoque ponitur pro foſſa, qua recipitur & colligitur aqua. Et in autoribus ponitur pro loco vmbroſo & tenebroſo. ſecundùm Azon. ſed ſecundùm Hugonem dicitur ſpecus eſſe fouea, habens vndique locum eminentiorem, vnde poſſit proſpici aqua in fundo collecta, *vt ff. de aqua pluuia. arcend. l. ſupra iter alienum.* & capitur pro ſubterraneo meatu. *dicta l. Seruius. in princip. & §. primo. eodem titul.* Septa verò ſunt, quæ ad incile opponuntur, aquæ deriuandæ compellendæque flumine cauſa, ſiue ea lignea ſint, ſiue lapidea, ſiue de alia qualibet materia, ad continendam, tranſmittendamque aquam excogitata, Germanicè ein ſchrannck / *ff. de riu. l. 1. §. ait prætor.* Et ſubdit text. Incile eſt locus depreſſus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra, vnde primum aqua ex flumine agi poſſit.

INTERDICTVM de ſuperficiebus, quod etiam actio nuncupatur, proponitur duplex, exemplo interdicti Vti poſſidetis. Tuetur itaque prætor eum, qui ſuperficiem petit, & defendit, veluti Vti poſſidetis interdicto, & omnia, quæ in Vti poſſidetis interdicto ſeruantur, hic quoque ſeruabuntur. *vt in l. 1. § proponitur. ff. de ſuperficie.* vbi etiam *in l. 2.* dicitur: {Superficiarias ædes appellamus, quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt, quarum proprietas & ciuili, & naturali iure eius eſt, cuius & ſolum. Et competit ei qui ſuperficiem alieni ſoli conductam vel emptam, aut à ſe extructam habet, & turbatur à domino ſoli, vel ab alio poſſidente, aduerſus eum qui turbat eum in poſſeſſione, ne amplius in ea turbetur, quam retinere commodiſſimum eſt. Oldendorp.

INTERDICTVM Saluianum competit domino fundi aduerſus colonum in ſua domo habitantem, & eius hæredes, de rebus coloni tacitè pignoratis pro mercibus, quas colonus in fundum intulit, vt ff. eodem titul. vbi textus inquit. Si colonus ancillam in fundum pignoris nomine induxerit, & eam vendiderit, quod apud emptorem ex ea natum eſt, eius apprehendendi gratia vtile interdictum reddi oportet. Nam vtile datur ei contra extraneum poſſeſſorem pro adipiſcenda poſſeſſione edrum, quæ tacitè locatori ſunt obligata. Differunt autem Interdictum Saluianum, & actio Seruiana, quia intentans actionem Seruianam, ad rem ſibi obligatam reſtituendam, debet probare huiuſmodi rem in bonis coloni fuiſſe eo tempore quo res fuit illata. Sed hoc non eſt neceſſarium in Interdicto Saluiano, imò ſufficit probare talem rem fuiſſe illatam. ita dicit gloſſ. *in §. item Seruiana, Inſtitut. de action.* quòd in Seruiana oportet quòd creditor probet de rebus domini fuiſſe tempore obligationis: ſed in Saluiano ſufficit, quòd probet eum poſſediſſe. Nam omnia poſita ab ipſo colono, tacitè ſunt domino fundi obligata. Huius interdicti iudicium poſſeſſorium eſt, Seruianæ vero petitorium, quod notandum propter appellationes. Quia in iudicio Seruiano poſſet appellari, ſecus in interdicto. *Barto. in l. prima. ff. de Saluia. interdicto.* Actio Seruiana eſt in rem, hoc verò remedium in perſonam, vt omnia interdicta. Oldendorpius.

INTERDICTVM de ſepulchro ædificando, locum habet, vt quis non prohibeatur ædificare ſepulchrum, quò licet mortuum inferre. *vt ff. de ſepul. ædif. & mort. infer. per totum.* Eſt enim mortuum inferre, idem quod ſepelire. Quod ſit cum in terra conditur corpus. *l. cum fratres. ff. de relig. & ſumpt. fune.* Differt autem hoc interdictum à ſuperiore de mortuo inferendo, quia hoc ſaltem exigit vt cui mortuum inferre, illud de ſepulchro ædificando, vt eo loci monumentum ædificare liceat. quia religionis intereſt (vt IC. inquit) monumenta & extrui, & exornari. *l. 5. atque alijs. ff. de mort. infer. Ferrarius §. prohibitoria. Inſtitut. de interdictis.* Oldendorpius.

INTERDICTVM de tabulis exhibendis datur omnibus, quibus aliquid eſt ſcriptum in tabulis vel purè, vel in diem, vel ſub conditione, ſiue ſint hæredes, ſiue legatarij, ſiue fideicommiſſarij. Et pertinet hoc interdictum non tantùm ad teſtamenti tabulas, verum etiam ad omnia, quæ ad cauſam teſtamenti pertinent, ſcilicet codicillos, *vt l. 2. § hoc interdictum. ff. de tabul. exhib.* Oldendorpius. Adde Cuiac. *libr. 4. recept. ſent. Iul. Paul. titul. 7.* qui dicit Interdicto de tabulis proferendis teneri eum, qui tabulas ſupprimit. Exhibere autem eſt materiæ ipſius apprehendendæ copiam facere apud prætorem, vt ex eius autoritate ſignatores admoniti, veniant ad recognoſcenda ſigna. *l. 3. ff. de tab. exhib.*

INTERDICTVM vt in flumine publico nauigare liceat, eſt quo proſpicitur, ne quis in flumine publico naui-

gare,

gare, nauim, ratemve agere, vel in ripa onerare prohibeatur, ſed vt per lacum, foſſam, ſtagnum publicum, nauigare liceat, vt *l. vnic. §. 1. in princ. ff. eod. tit.* Vbi ſubdit Vlpian. Lacus eſt, qui perpetuam habet aquam. Stagnum eſt, quod temporalem cōtinet aquam ibidem ſtagnantem, quæ quidem aqua plerunque hyeme colligitur. Foſſa eſt receptaculum aquæ manu factum. Poſſunt autem hęc eſſe publica & non publica. Planè qui lacum vel ſtagnum conduxit, ſi piſcari prohibeatur, vtile interdictum ei competere Sabinus conſentit & Labeo. Ergò ſi à municipibus conductum habet, æquiſſimum erit ob vectigalis fauorem eum tueri, *vt l. vnica præalleg. ff. vt in flumin. publ. nauigat. liceat.* Old.

INTERDICTVM Vnde vi, locum habet, cum quis poſſeſſionem ſoli per vim amiſit: & datur directè contra deiectorem, vel eum qui mandauit, ratum habuit, aut perſuaſit fraudulenter deiectionem illi, qui vi de poſſeſſione ciuili vel naturali, *l. 1. §. hoc interdictum. ff. hoc tit.* alicuius rei immobilis deiectus eſt, ſine omni cauſa, vt reſtituatur ei poſſeſſio de qua deiectus eſt, & omnia ablata. imò dato quòd ibidem eſſent aliqua, quæ penes violentum fuerint mortua, vel aliquæ res, quæ caſu fortuito perierunt, non propter hoc liberabitur, ſed in totum condemnabitur ad earum æſtimationem, quia nec mortalitas, nec fortuitus caſus liberat deiectorē. Dicit enim l. 1. C. vnde vi. Rectè poſſidenti, ad defendendam poſſeſſionem, quam ſine vitio (ſcilicet maximo) tenebat, inculpatæ tutelæ moderatione illatam vim propulſare licet, *& ibi notat. & ff. de vi & vi armat. l. 1. §. vim vi. Quid ſit vim vi repellere.* eod. tit. l 3. §. armis deiectū. dicit, quòd arma ſint omnia tela, fuſtes, lapides, gladij, haſtæ, frameæ, & romphez. Et eſt hoc interdictum annale, quia poſt annum non tenetur, niſi quantum peruenit ad eum, *l. 3. §. 1. ff. de vi & vi arma.* Ex conſtitutione autem grauius tenetur, qui mihi feciſſe detegitur, vbi dolus prohibetur perenniter, & ignorantia excuſatur. Oldend. Vis autem hoc loco atrox intelligenda eſt, autore Vlpiano, quæ inde æſtimatur, quod armis interuenientibus poſſeſſor expellitur, ſiue ad vſum armorum proceſſum fuerit, ſiue terrore eorum fugatus. Nam etſi inermes venerūt animo deijciendi, & in ipſa concertatione tandem eò peruentum eſt, vt fuſtes aut lapides in manus ſumerent, vis erit armata.

INTERDICTVM de vi & vi armata, cum interdicto vnde vi, datur & proponitur ei, qui vi deiectus eſt. Fuit enim æquiſſimum, vi deiecto ſubueniri. Ergò ad recuperandam poſſeſſionem hoc interdictum inuentum eſt. Ne quid enim per vim admittatur, in legibus proſpicitur publicorum & priuatorum, nec non conſtitutionibus principum, vt *l. 1. ff. eodem tit. §. hoc interdictum. & §. ſequ.* vbi dicitur: Hoc interdictum non ad omnem vim pertinet, verùm ad eos tantùm, qui vi de poſſeſſionibus deijciuntur, & ad ſolam atrocem vim, & ad eos qui de ſolo deijciuntur, vel de re ſolo cohærenti, vel de ædificio, etiam ſi à ſuperficiaria inſula quis deiectus fuerit, apparet hoc interdictū locum habere. Sed ad res mobiles non pertinet, vbi furti vel vi bon. rapt. actio competit. *Cætera vide in l. præalleg.* Oldend. *Adde Cuiac. Iul. Paul. recept. ſent. d. lib. 5. tit. 6. §. de naui vi deiectus.*

INTERDICTVM vti poſſidetis, locum habet in rebus immobilibus, ſcilicet ſi de fundi vel ædium poſſeſſione contenditur. Inſtitut. *eod. tit. §. ſed interdicto.* Nam ibidem, *in §. retinendæ.* dicitur, [Et quia longè commodius eſt, potius poſſidere quàm petere, ideo plerunque & ferè ſemper ingens exiſtit contentio de ipſa poſſeſſione.] Habet etiam locum in incorporalibus: vt in quaſi poſſeſſione, & datur poſſidenti ciuiliter & naturaliter, vel etiam quaſi poſſidenti gratia retinendæ poſſeſſionis. Et proponitur quoties inter litigatores contentio eſt, vtrùm poſſideant, quia alteruter magis ſe poſſidere affirmat. Eſt autem hoc nomen, Vti poſſidetis, propriè ad immobilia accommodatum, quia ſolùm illa dicuntur propriè poſſideri, eò quòd eis quis pedibus inſiſtat. Inde enim appellata eſt poſſeſſio, *vt in l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ.* Oldend. Eſt ergo hoc interdictum prohibitorium retinendæ poſſeſſionis. Tametſi per conſequentiam quandam cenſeri poſſet etiam habere vim recuperandæ poſſeſſionis, teſte Vlp. *l. 1. §. eſt igitur hoc interdictum. ff. vti poſſidetis. Declaratur in l. 3. in princip. ff. eod. tit.* Datur autem hoc interdictum & alijs caſibus quamplurimis, quos accuratè enumerat Old. *claſſ. 2. actio. 4.*

INTERDICTVM Vtrubi, idem eſt cum interdicto Vti poſſidetis: niſi quòd in hoc differunt, quia illud locum habet, cùm quæſtio eſt de retinenda poſſeſſione rerum immobilium, vt ſuprà dictum eſt. Et componitur, ſecundùm Azonem & Accurſium *in l. 1. gloſ. præalleg.* ex vtrum, & vbi, & ponitur vbi pro apud, & vtrum pro quem, quaſi dicat Prætor: apud quem eſt res mobilis, nec vi nec clàm, nec precario, ab aduerſario tempore litis motæ, ei vim fieri veto, quò minus eum inducatis. Ritè enim hoc nomen Vtrobi eſt ad mobilia introductum vel attributum. Nam mobilia propriè dicuntur apud vel penes nos eſſe. Vnde Accurſius *in gloſ. vbi ſuprà*, quærit, quare diuerſa nomina dantur his interdictis? Et reſpondet: quia immobilia impropriè dicuntur poſſideri. Nam poſſeſſio dicitur quaſi pedum poſitio. Ergo meritò datur eis vti poſſidetis, quod ad mobilia aptari non poteſt, niſi hodie, quando abuſiuè mobilia dicuntur poſſideri. Vel ſecundùm alios dicitur interdictum Vtrobi, propter verba ſolennia olim in hoc iudicio vel edicto reddita, ſcilicet Vtrobi, id eſt, vtrum ibi vel ibi fuerit poſſeſſio, vel alibi: & plures ſolennitates circa hoc, quæ hodie non ſunt in vſu, fuêre. Et hoc interdicto Prætor iubet induci eum in poſſeſſionem, qui ex duobus potior fuerit, & per maiorem partem anni poſſederit, ſecundùm Accurſium *in gloſſ. 1. l. præalleg. ff. eodem tit.* Oldendorp. Hoc interdictum Vtrubi Imp. *in l. ſi coloni, de agricolis, cenſitis, & colon. C. lib. 11.* celerem reformationem vocat, id eſt, momenti actionem, quam ne appellatio remorari poteſt, *l. 1. C. de momen. poſſ.* nec compenſatio, *l. vlt. C. de compenſat. Cuiac. ad ſuprà allegat. l. ſi coloni. de agricol. cenſ. & colon. C. lib. 11.*

INTERDICTVM de vxore ducenda à marito, datur marito aduerſus eum, qui dolo eam obtinet, ſine voluntate mariti, licet ipſa volente. Datur autem præcipuè marito aduerſus ſocerum, ne contrà quàm D. Pius conſtituit, benè cōcordantia matrimonia iure patriæ poteſtatis diſſoluantur, *l. 1. §. vlt. ff. de lib. exhibend. l. ſi inuita. C. de nupt. l. 2. ff. de liber. exhib. & l. vlt. C. eod. Cuiac. in Paul. recept. ſent. tit. 6. §. benè concordans.*

INTERDICTVM & Ceſſatio, quomodo differant, patet; quia per interdicta prohibetur adminiſtratio ſacramentorum, paucis exceptis: quod tamen non fit per Ceſſationem, in qua ſolùm ceſſatur à diuinorum ſolennitate, Oldend. Item interdictum generale dicitur, quando regnum, terra, aut villa interdicitur, Particulare verò, quando vna eccleſia interdicitur & hoc modo ſumendo Interdictum pro cenſura Eccleſiaſtica.

INTERESSE tam publicè quàm priuatim dicitur. Publicè intereſt, quod in commune expedit, & ad totius reipublic. vtilitatem pertinet; veluti rerum iudicatarum auctoritatem ſeruari, partus non ſubijci, dotes mulieribus ſaluas eſſe, & alia id genus, quæ publicè vtilia ſunt, *l. 65. §. cum prætor. ff. ad Trebell. l. 1. §. ſed etſi ſeruum. ff. de vent. inſpic. l. 1. ff. ſolut. matr. l. 18. ff. de rebus auct. iud. l. 16. ff. de appell. l. 44. ff. de vſucap. l. 2. ff. de incend. ruin.* Priuatim verò intereſt, quod ad ſingulorum vtilitatem ſpectat, *l. 71. ff. de euict. l. 8. §. mandati, l. pen. ff. ad exhib. l. pen. §. vlt. ff. ne quis eum, qui in ius vocat. l. 2. in fin. ff. ſi quis in ius voca.* In his autem omnibus locis pecuniariter intereſſe accipimus. Et ita in eo iure quo dicitur, in rem pacta omnibus prodeſſe, quorum obligationem diſſolutam eſſe eius qui paciſcebatur, interfuit, *l. 21. §. vlt. ff. de pact.* non quoquo modo cuiuſque intereſt, ſed ita ſi alioquin pecuniarium damnum immineat, *l. 23. ff. de pact.* Sed nec quod dicitur furti actionem dari ei, cuius intereſt, ita accipiendum eſt, vt cuiuſcunque interſit rem non perire, ei ea actio detur, ſed qui ob eam rē teneatur, quod eius culpa ea perierit, *l. 14. §. an pater. ff. de furt.* niſi ſi mala fide eam rem poſſideat. *l. 12. ff. de furtis.* Briſſ. Eius autem quod intereſt, triplicem facimus ſpeciem. Primam eius quod neque à lege, neque ex partium conuentione definitum eſt, ideoque probandum, & quantumcunque erit (ex regula tamen l. vnic. C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt.) adiudicandum. Quæ quidem prima ſpecies in generis ſui nomine ſtat, & appellatur id quod intereſt, Alia autem ſpecies eius eſt, de cuius ſumma integra, & quan-

tacunque futura eſt, inter partes conuenit: quæ in iure appellatur pœna, *l. vlt. de prætor. ſtipul. l. procurator ad exhib. §. 2. ff. rem rat. haberi.* quæ quanquam id quod intereſt, terminet, tamen quia in fauorem ſtipulantis adijcitur, nunquam aduerſus eum retorquetur. adeò vt ſi paratus ſit probare quanti ſua interſit, admitti debeat, *l. prædia. ff. de actio. empt. l. ſi quis à ſocio. & ſequ. ff. pro ſocio.* contra, in hoc ſtipulanti prodeſt, quod quamuis minus interſit, debitor tamen tergiuerſari non poſſit, & ad ſolutionem pœnæ condemnetur. Atque hoc ipſum eſt, quod Vlpianus ait, In pœna non amplius quid interſit, quæritur (hoc enim in conuentione definitum eſt) ſed quantum conuentum ſit, *l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. oblig.* Tertia ſpecies eius eſt, de cuius ſumma non integra, nec quantacunque ad extremum eſſe poteſt, ſed quanta ſit per ſingulos menſes, ipſo iure definitum eſt, ita vt quamuis vel plus, vel minus interſit, ſola tamen ſumma præſtetur, ſicuti apparet ex l. vlt. de commod. & peric. rei vend. & hæc à nobis, quoniam ex vſus diuturnitate pendet, vſura ſiue interuſurium appellatur. Hoc ita verum eſſe apparet ex eo, quod quibuſdam caſibus id quod intereſt, peti permittitur vel tanquam vſura, vel tanquam id quod intereſt. Quod ſi tanquā vſura, quamuis plus interſit, quam vſurarum modo exigi poſſit: tamen vſque ad modum illum legitimum duntaxat exigitur. Si verò quaſi quod intereſt, quantumcunque intereſſe probabitur: exempli cauſa, Papinianus ait, *in l. 1. §. 1. ff. de vſur.* ſocium qui pecuniam communem in vſus ſuos conuerterit, vſuras debere. Pomponius verò *in l. ſocium. ff. pro ſocio.* quum idem dixiſſet, adiecit, ſed non tanquam vſuras, ſed quod ſocij interſit, moram eum non adhibuiſſe. Quid eſt hoc? Nimirum idipſum, quod diximus: ſi tanquam vſuras petat, quamuis plus interſit, nihil tamen amplius exactum. Si verò tanquam, id quod intereſt, quantumcunque. Id quod perſpicuè Papinianus docet *in l. ſi fratres. §. idem reſpondit. huius nominis ſecundo. ff. pro ſocio.* Hotom. *lib. 1. de vſuris. cap. 5.*

Id quod intereſt, à re reique æſtimatione ſeparatur, *l. 1. §. conſiderandum. ff. de tut. & rat. diſtrah. l. 1. ff. de action. empt.* Et proinde, Id quod intereſt, & Quanti ea res eſt, diuerſa noſtri auctores faciunt, *l. vnic. in fin. ff ſi quis ius dic. l. 4. §. in eum. ff. de damn. infect. l. 56. ff. ad l. Aquil.* His enim verbis verum rei pretium, illis omnis vtilitas, quæ modo circa rem conſiſtat, continetur, *l. 193. ff. de verb. ſignific. l. 21. §. cum per emptorem. ff. de actio. empt.* Vnde Paulus *in l. 13. ff. rem rat. hab.* In quantum interfuit, ſic interpretatur, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumcunq; lucrari potui. Exempla eius quod intereſt, peti poſſunt *ex l. 21. §. vltim. cum l. ſequ. ff. ad leg. Aquil. l. 3. ff. de condict. furt. l. 8. ff. de euiction. l. 10. §. cùm autem. ff. de eden. l. vlt. ff. de eo per quem factum erit. l. 33. ff. loca.* Briſſ.

Quorum intereſt, pro, ad quorum officium ſpectat, & pertinet, dixit Paulus *in l. 56. ff. loca.* & Impp. *in l. 3. C. de confirmat. tut. l. 6. & l. 7. C. de aduocat. diuerſ. iudic. l. 2. ad l. Iuliam, de ambitu. in C. Theod. & l. 4. de ſaltu[?] lib. 11. C.* Hoc modo & Iuſtinianus Græcè loqui ſolet *in Nouell.* Ἀξίων τῷ σῷ ὑπεροχῇ pro eo quod eſt, ſpectabit ad celſitudinis tuæ officium.

Intereſſe definiri poteſt id, quod alicui debetur vel quia damno adfectus eſt, vel quia lucrum aliquod impeditum eſt, *l. ſi commiſſa. ff. rem ratam haber.* In tantum (inquit Paulus) competit, in quantum mea interfuit, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumque lucrari potui. Obſeruabis igitur diligenter, quòd cùm quæritur, quid interſit actoris, duplex eſt conſideratio: Altera de damnis & diſpendijs rerum, quas amiſit: Altera, de lucris & vtilitatibus non adquiſitis. Qua ratione interdum vtilitas amiſſa, maioris erit, quàm res ipſa. *l. Iulianus ſcribit. §. vlt. ff. ad exhib.* Sabinus autem *l. ſi is. ff. de furtis.* Intereſſe, inquit, eius videtur, qui damnum paſſurus eſt: non eius, qui lucrum facturus eſt Oldend. *Adde Forcat. Necyom. dial. 41. num. 8. & ſequ.* Huius vt inſolentis voculæ, Alciatus veniam petijt, quia non putauit Latinè dici poſſe. Sed eruditiſſimus Iuriſconſult. Antonius Fumeus, eam a Iuriſconſultis vſurpatam oſtendit, *in l. quod ſæpè. in fin. ff. de contrah. empt. in l. debitor decem. ff. de lega. 2.* Is, eius quod intereſt, quam nemo ex interpretibus adhuc attigit, talem affert definitionem: Id quod intereſt, eſt damni dati, vel lucri ceſſantis æſtimatio Sed illam nobis tradidit Paul. *in d. l. ſi commiſſa.* Spieg. Oſtendit etiam idem Connanus. *lib. 1. Miſcell. cap. 10.* Intereſſe in ſubſtantiuo, Latinè dici poſſe. alias Intereſſe definitiones adfert Cuiacius *in paratit. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt. & eo quem vide.*

Intereſſe aliud eſt lucri ceſſantis, aliud, damni emergentis. *vide omnino Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cap. 119. Gail 2. obſeru. 6.*

Intereſſe, *l. 4. §. vltim. ff. ſi quis caut.* id eſt, referre, *l. 39. ff. de acquir. poſſeſſ. & l. 8. §. ſi tutores. ff. mandati.* ſeu differentiam eſſe, *l. 3. ff. ad l. Aquil.*

Intereſſe, id eſt, adeſſe, *l. 12. §. vlt. ff. de re milit. l. 4. §. vlt ff. de appellat.* Briſſ.

Intereunt homines, vel morte, vel maxima & media capitis minutione: Res verò, cùm aut nullæ relinquuntur, aut conditionem mutant, *l. 63. §. vlt. ff. pro ſoc.* Itaque fundum inundatione aquarum, vel chaſmate alióve quo caſu interire dixit Vlpian. *in l. 10. in fin. ff. de peric. & commod. in l. 1. C. de iure emph.* vt perire, *in l. 47. §. vlt. ff. de leg. 1.* Interijſſe & tabulæ dicuntur, quæ interciderunt & perierunt, *l. 1. ff. ſi tab. teſtam. nul. ext.* Briſſ.

Intergerinus paries, idē qui Papiniano *in §. item ſi communem. in l. ſi fratres. pro ſocio.* Contratitius eſt, *de quo latius in poſterioribus annotationibus Bapt. Pins. cap. 83.* Alciatus item quis ſit, oſtendit, *interpretans l. maiore parte. de verb. ſign.* vbi varia exponit parietum genera. Vulgus medianum appellat: cum medianus Latinè aliter accipiatur, quod & Bud. monuit. *Quære, Parietum varia ſunt genera.* Spieg.

Interim *in l. 37. ff. de noxal. actio.* ſignificat quandiu res apud eos manet. Similiter *in l. 12. in fin. ff. de diſtract. pign.* Interim eſt donec res euincatur. Aliàs interim eſt pendente die vel conditione, *l. 46. ff. famil. erciſcundæ. l. 22. ff. mandat. l. 13. §. ſi ſub conditione. ff. de pignoribus. l. 10. ff. de adſignan. libert. l. 36. §. vlt. ff. ad l. Falcid. l. 96. §. penult. de leg. 1.* Interim, eſt pendente iudicio. *l. 91. §. vlt. ff. de legat. 1.* Interim, dum apud hoſtes eſt, *l. 6. in fin. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ.* Interim *in l. 5. ff. ad leg. Pompon. de parricid.* eſt in reatu, & pendente criminis quæſtione. Interim, id eſt, quamdiu nolit, *in l. 41. §. penult. ff. de leg. 3.* Briſſ.

Interim interdicti ſpecies eſt, quo diſponitur de poſſeſſione lite pendente duntaxat duratura, noſtri vocāt Poſſeſſorium ſummariiſſimum. *vide Conar. pract. qu. c. 17.*

Interinimentum à verbo interinire deriuatur, quod partium coram iudice mutuum certamē ſignificare videtur, *l. 4. tit. de reſcript. Droſæus in methodo iuris.*

Interleuerit, Deleuerit, *l. 11. §. 1. ff. de ſeruo corrupt. l. 2. ff. ad l. Cornel. de falſ.* Rationes interleuiſſe, *l. 67. C. de leg. 1.* Briſſ.

Interlinere, eſt atramento, aut aliqua re alia ſuperinducta, picturam vel ſcripturam deſtruere. Iulian. *in l. qui tabulas. ad leg. Aquil.* Corrupiſſe enim tabulas, inquit, rectè dicetur, & qui eas interleuerit. Spieg.

Interloqui, Latini dixerunt pro eo quod eſt loquentem interpellare, & alterius ſermonē interrumpere (einreden) Terent.

Siccine me interloquere?

Connanus lib. 1. cap. 16. num. 5.

Interloqui Prætor, iudexque dicitur, cùm quid inter cognoſcendum pronunciat, (ein beſcheid/oder beyurtheil geben.) *l. 1. §. quæro. ff. ad Turpil. l. 32. ff. de pæn. l. 15. §. in venditione. ff. de re iudic. l. 9. §. ſed ex facto. ff. quod met. cauſ. l. 6. §. eius qui. ff. de iniuſto rupt. l. 1. §. hunc conſequenter. ff. de appell.*

De plano interloqui, *l. 1. ff. de conſtit. princ.* Hinc

Interlocutoria ſententia, (ein beyurtheil.) quæ non totum negotium definit, & perimit, ſed aliquid obiter ad cauſam pertinens decernit, & ita definitur interlocutoria, per gloſſ. *in clement. vnic. de ſequeſtrat. poſſeſſ. & fruct.* eſt, quæ inter principium & finem cauſæ fertur ſuper ijs quæ incidunt, vel emergunt. *Ioannes Belloa. etymologiarum.*

Intermiſſio, vacatio ab aliquo munere ad tempus, ein ſtillſtand.

Intermittere, pro non continuare, *in l. non & ſeruum. § ſuo. ff. de neg. geſt.*

Internecinum teſtamentum quod diceretur, expo-

expoſuit Cuiac. *lib.1. obſeruat.* Iſidorus *lib.5. etymol. cap.26.* Internecini, ait, iudicium in eum dabatur, qui falſum teſtamentum fecerat, & ob id hominem occiderat. Accuſatorem eius bonorum poſſeſſio ſequebatur. Idem *lib.10.* Internecida eſt, qui falſum teſtamentum fecit, & ob id hominem occidit.

INTERNECIDII autem ſignificatio eſt, quaſi hominis quædam enecatio. Nam præpoſitionem, inter, veteres præponebant. In 14. autem in Antonium, bellum internecinum dicitur non teſtamentum: ſic enim ſcribitur, quæ ſunt vrbanarum maledicta litium: non iuſtæ.

INTERNVNCIVS, qui inter alios medius eſt, ad aliquid tractandũ, & modò huic, modò illi per vices nũciat, (ein vnderhandler.) Quàm hoc vocabulo vtitur P. Bemb^9 latinè, tam barbarè nunc receptum eſt in aulis principum nomen oratoris.

INTERNVNDINVM, ſpatium, quod inter nundinas eſt, veteres Latini vocauerunt: vt, intermenſtruum, quod inter menſes. Varro, quoties priſcus homo ac ruſticus Romanus internundinum barbam radebat. Lucilius, paucorum atq; hoc pacto, ſi nihil guſtat internundinum, quod Nonius duobus verbis diuiſum, inter nundinum, legit. *Turneb. aduerſ. lib.15. cap.5.*

INTERPELLARE, ad tribunal ire. Oppo. Interpellare ad tribunal per iniuriã mei vexandi cauſa, *l. non ſolùm. §. ſi quis per iniuriam. ff. de iniur.*

INTERPELLARE, ponitur pro poſtulare iuſtitiam, & inuocare oficium iudicis, *in l. diffamari. C. de ingen. manum. Vide Oldend. in eandem.* Spieg.

INTERPELLARE eſt extra iudicium petere. Nonnunquam etiam interpellatio pro iudiciali conuentione ſumitur, *l.23. ff. de iudic.*

INTERPELLARE, aliàs interrumpere ſignificat. Ita interpellari poſſeſſio vſucapióve dicitur, *l.14. ff. de ſeruitutibus. l.31. §. vlt. ff. de ſeruit. vrbor. l.33. §. qui pignori. ff. de vſucap. l.2. §. vlt. l.7. §. procur. l. pen. ff. pro empt. l.2. ff. pro hæred.* Briſſ.

INTERPELLARE debitorem, Budæus inquit, eſt in iudicium vocare. Id autem proprium eſt creditoris qui ſua nomina exigit, preſertim cum in mora ſunt debitores. Sunt enim quædam nomina, quæ non antè diſſolui debent, quàm debitor interpellarit. Rurſus quædam ſunt, in quibus dies ipſa, hoc eſt, temporis lapſus, pro homine interpellat: adeò vt in mora eſſe videatur, ſi vltrò debitum non obtulerit. Spieg.

INTERPELLARE, id eſt, appellare de ſtupro, *l.1. §. vlt. ff. de extraord. crim.*

INTERPELLATIO, pro iudiciaria perſecutione, *l.29. ff. de iudic.* ſine interpellatione, id eſt, controuerſia, *l.158. ff. de verb. ſign. l.2. C. de longi temp. præſcript.* Briſſ.

INTERPOLARE, eſt in aliam formam mutare. Vlp. *de ædil. edic. l. præcipiunt.* Interpolant, inquit, veteratores & pro nouitijs vendunt, id eſt, in habitum nouitiorum mutant.

INTERPOLATORES etiam Latinè vocari poſſunt, quos vulgus noſtrum regraterios nominat. *Brechæus l. mercis appellatione. ff. de verb. & rer. ſignif.*

INTERPOLVM, poliendo propemodum renouatum, in alteram formam è vetere mutatum. Marcianus *l.45. ff. de contrah. empt.* [Si veſtimenta interpola quis pro nouis emerit. Trebatio placere, ita emptori præſtandum quod intereſt, ſi ignorans interpola emerit.] Hot.

INTERPONERE, hoc eſt, accommodare debet prætor partes ſuas, *§. ſin autem. Inſtit. de ſatiſd. tut.* Spieg.

INTERPRETANDO neque lex torquenda eſt, vt facto deſeruiat, neque factum variare oportet, vt legi reſpondeat. Nam in torquendo iure, committes fraudem: in variando facto, mendacium. Vtrobique ergo ſeruanda eſt ſimplex veritas. Reſponſa enim & traditiones Iuriſconſultorum ſic oportet interpretari: vt potiùs conueniant, quàm diſcrepent, *l. ſi quis cum teſt. mutato. ff. qui teſtam. fac. poſſ.* Oldend.

INTERPRETATIO benigna, *l.2. ff. de liber. & poſthum.* Humanitas. Opponitur, ſubtilis iuris regula, *l. ſi ita ſcript. ff. de lib. & poſth.* Old.

INTERPRETATIO benigna nominatur, quòd non interclusa ſit verborum anguſtijs & angulis literarum, nec reſtrictè ducta, ſed, vt noſtri dicunt, largo modo. Cicero laxamentum legis vocat *pro Cluentio.* [Non modò cauſæ, ſed ne legi quidem quicquam per tribunos plebis laxamenti datum eſt,] id eſt, ſummo iure egerunt. Sic æquitas dicitur benigna & liberalis, quod plus præſtet ipſa, quàm verba legis concedant. Veteres enim, vt teſtatur Aſconius, bonos pro magnis, & honeſtos pro diuitibus dixerunt: Vnde benignitas pro liberalitate, beneficentia. Itaque bonus & benignus vocatur, qui facilis eſt, & de ſuo multa remittit: contrà malignus, qui ſui iuris paulò retinentior eſt. Atque hæc benignitas propriè eſt legum, & earum ſi non verbis continetur, attamen ſententia & mente intelligitur. Quod ipſum illud eſt, vt arbitror, quod reſpondet Modeſtinus, [Nulla iuris ratio aut æquitatis benignitas patitur, vt quæ ſalubriter pro vtilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione producamus ad ſeueritatem, &c.] *Coman. lib.1. cap.11. num.3.*

INTERPRETATIO eſt, quæ exponit id, quod dictum vel ſcriptum eſt alijs verbis, quæ idem valeant. Salomonius inquit: [Vbi verba ſunt aperta, interpretatio contra manifeſtam vim vocabulorum nihil valet. Neque cõmunis opinio efficere poteſt, quòd verba dicant, id quod non ſignificant.] Haloander in celebranda illa nuncupatoria præmiſſa Nouell. Conſtit. commemorat, quatuor genera interpretandi apud veteres fuiſſe. Officium veri interpretis explicat D. Hieron. *in epiſtola, inſcripta, de optimo genere interpretandi.* Spieg.

INTERPRETATIONEM extenſiuam recẽtiores appellant, quam Cicero, Ratiocinationem nominat, quod ratione diſſeritur. Fortunatianus collectiuam, quòd ex eo quod ſcriptum eſt, colligimus id quod non ſcriptum eſt, vt perinde eſſe dicamus, ac ſi ſcriptum eſſet. Ab interpretibus modi petẽdi ſunt, quibus collectio fieri poteſt. Contraxit illos Salomonius *lib.5. comm. in l. omnes populi.* Sp.

INTERPRETATIONEM iuſtam Iulianus intelligit pro vera & idonea, ac etiã plena & propria. Iuſtum enim id ſignificat, id, quod eſt numeris omnibus plenum, abſolutumque, & perfectum, quod Græci ἀκριβὴς dicunt, Budæo teſte, *in annot. ad l.3. ff. pro ſocio.* quo loco plurima de vocis huius interpretatione commemorat, &c. *Brechæus l. iuſta interpretatione. ff. de verb. & rer. ſignif.*

INTERPRETATIO ſingulorum verborum gloſſa eſt, ſeu gloſſema, nomen à lingua tractum, quaſi lingua obſcurior dilucidiore declaretur, vt homo ferreus & præfractus, hoc eſt, durus & inflexibilis. Aliquantò fuſiùs eſt ſcholium, ab exercitatione ſcholarum deductum, quod conſtat oratione facili, ac demiſſa omni prorſum cultu atque apparatu nuda. Commentarij à commentando nuncupantur, quod eſt diſſerere. Hi ſunt duorum generum, vel ſimplices, vel in aliud ſimplices, in quibus breuiter annotantur admonendæ memoriæ nonnulla: quomodo id fiat, Viues docet, *lib.3. de ratione dicẽdi.* In aliud verò ſunt, quam ſenſus authoris cuiuſpiam inquiritur, atque explicatur, qui ſunt breues & contracti. Diffunduntur verò, ſi de propoſita materia diſputatur, & quid adferre queat commentator, experitur: quales ferè ſunt in Ariſtotelem, in Hippocratem, in Galenum, in magiſtrum ſentẽtiarum, In iure etiam Ciuili ad 12. Tab. & ad edicta Magiſtratuum omnium. Huius notæ ſcriptores, idem Viues ait, non alieni operis expoſitio dici debeant, quàm autores proprij. Ideoq; ad 12. Tab. & ad edictum Prætoris ædilitium commentarios ſuos inſcribunt. Spieg.

INTERPRETATIO legum ab initijs repetenda eſt. Quia cuiuſque rei potiſſima pars principium eſt. Caius *in l.1. ff. de orig. iur.* repetit autem ille ius ab incunabulis Romanæ vrbis. Sed nos, qui verũ iuris fontem Deum ipſum cognoſcimus, exordium iuris longè altiùs oportet repetere, hoc eſt, à prima inſtitutione. Oldend.

INTERPRETATIO deſiderat prudentiam & auctoritatem: Prudentiam, hoc eſt, multarum rerum memoriam, & vſum plurium negociorum, teſte Cicerone. Autoritatem, id eſt, venerationem, per quam à maioribus declaretur in aliquo prudentia, ne ambitione quadam & φιλαυτίᾳ vindicetur priuatim. Old.

INTERPRETATIO omnis in iure, niſi deſeruiat foro, hoc eſt, vſui rerum quotidianarum, inutilis eſt & per-

nicioſa. Vnde Pomponius interpretationem decemuirorum eleganter vocat diſputationem fori, *in l.2. §. his legibus latis. ff. de orig. iur.* Old.

INTERPRETATIO nimium ſubtilis, & à facti conſideratione prorſus recedens, fugienda eſt. Sic Nerua Iuriſconſultus olim deriſus eſt, qui per feneſtram monſtrauerat, ſeruos detentos ob penſionem liberari poſſe, quaſi tunc ſcilicet non viderentur alienati ex ædibus, quia non eſſent egreſſi ianuam. *Vlpian. in l. eſt differentia. ff. in quibus cauſ. pign. vel hypoth. tacit. contrah.* Old.

INTERPRETATIONEM benigniorem in re dubia ſequi, non minus iuſtum eſt, quàm tutum, *l. proximè. ff. de his, quæ in teſtam. delen.* Old.

INTERPRETATIO ſemper ex lege & æquitate producenda eſt. Quocircà quod dicunt, communem opinionem in iudicio ſemper eſſe præferendam: id ego ſimpliciter intellectum (ſicut ipſi certè non diſtinguunt) non modò falſum, verumetiam pernicioſum in Republica iudico. Nam ſi conſentanea fuerit legibus, aut rationi naturali, iam non, quia communis eſt, ſed magis quia Iuris eſt, obtinebit: quanquam certè aliquid ſit, cum multis ſentire. Sin autem repugnet iuri & æquitati, omnibus modis repudianda eſt: *vt rectiſſimè ſentit Zaſius in l. 2. ff. de orig. iur.* Probatur pulchrè, *in l. 1. §. quoniamque hac materia. C. de vet. iur. enucl.* [Sed neque (inquit Imp.) ex multitudine autorũ, quod meliùs & æquiùs eſt, iudicatote: cùm poſſit vnius forſan & deterioris ſententia, & multos & maiores in aliqua parte ſuperare.] *Accedit l. ob carmen, in fin. ff. de teſtibus.* Vnde ſcriptum eſt, Turbam ne ſequaris. Falſum igitur & hoc eſt, quod iudex recedens à communi opinione, faciat litem ſuam: niſi prædicto condimento accipias, *vt in l. vlt. C. de pæn. iud. qui malè iudic.* Old.

INTERPRES appellatur is, cuius miniſterio ad alienam & extraneam linguam intelligendam vtimur, qui vulgò *Truchemet* dicitur, *l. 1. §. vlt. ff. de verb. oblig. l. 5. in fin. ff. de captiuis & poſt.* Liuius *lib. 7.* [Gallus proceſſit magnitudine atque armis inſignis quatienſque ſcutum haſta, cùm ſilentium feciſſet, prouocat per interpretem vnum ex Romanis.] Firmicus *lib. 3. Matheſ. cap. 8.* [Reddit etiam ſic per noctem collocuta Imperatorem aut potentiſſimorum iudicum interpretes.] Plin. *lib. 25. cap. 2.* de Mithridate. [Illum ſolum mortaliũ viginti duabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubiectis gentibus vllum hominem per interpretem appellaſſe.] Interpretum autem ſalarium *ἑρμηνευτικὸν* appellatur *in l. vlt. ff. de proxen.* Briſſ.

INTERREGES initiò dicebantur centum Patres, qui mortuo Romulo, donec alius Rex crearetur, Rempublicam gubernabant, quiſque duntaxat quinque diebus per ordinem. Verùm poſtea Interregis creãdi hæc fuit ratio. Cùm Reipublicæ cauſa abeſſent Conſules, nec habendis comitijs intereſſe poſſent: ſiue ſi quando COSS. vitio creati eſſent, nec placuiſſet, aut nõ expediuiſſet comitiorum dũtaxat gratia Dictatorem dici: Item, ſi graues diſcordię incidiſſent, tunc res ad Interregem deducebatur, qui conſularia comitia haberet, *teſte Feneſtell.a.* Old. *vide & Perionium lib. 3. de magiſtr. Roman.*

INTERREGNVM, appellatur id tempus, quo regnum vacat, hoc eſt, antequam in demortui locum nouus rex præficiatur. Hinc inire interregnum, regis demortui vice fungi: & Interrex, qui regis demortui locum tenet, donec alius ſubſtituatur. Cuiuſmodi vacante imperio apud nos, ſunt è Septemuiris, Magnus Comes Palatinus ad Rhenum, ac Saxoniæ Dux, conſtitutione D. Caroli IIII. Sp.

INTERROGARE legibus, eſt legis alicuius auctoritate aliquem interrogare, nunquid facinus aliquod admiſerit. Aſconius: Quid eſt, inquit, reũ fieri, niſi apud Prætorem legibus interrogari? Quum enim in ius ventum eſſet, dicebat accuſator apud Prætorem Reo, Aio te Siculos ſpoliaſſe. ſi tacuiſſet, lis ei æſtimabatur vt victo: ſi negaſſet, petebatur à magiſtratu dies inquirendorum eius criminum, & inſtituebatur accuſatio. Cicero *pro Domo ſua.* [Eſto: non fuit in me pœna vlla peccati, at fuit iudicij. cuius? quis me vnquam vlla lege interrogauit? quis poſtulauit? quis diem dixit?] Liuius *lib. 8. belli Macedon.* [Neminem vnum tantùm eminere ciuem debere, vt legibus interrogari non poſſit.] Hot.

INTERROGARE etiam dicitur, qui quæſtionem habet, *l. 1. §. qui quæſtionem. ff. de quæſt.* (peinlich fragen) Interrogari dicuntur ſerui per quæſtionem & tormenta, *l. 27. §. de cæteris. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 1. ff. de tut. & rat.* & ita, Interrogari in caput domini, *l. 1. §. 1. & l. 8. §. ſeruum. ff. de quæſt.* Seruus de ſe poteſt interrogari, *l. 1. §. diuus Adrian. ff. eod. l. 7. ff. de probat.*

INTERROGARE quoque dicitur, qui ſtipulatur: & Interrogari, qui ſpondet, *l. 1. §. 1. ff. de verb. oblig. l. 6. ff. de duobus reis.* ex Briſſ.

INTERROGATIONES, ſeu interrogatorię actiones, in iure (de quibus tractatus eſt lib. Pand. 11.) ad rei pecuniariæ cauſas pertinebant: erantque olim inſtitutæ, vt ne malè agendo cauſa perderetur, liceret apud eum qui ius dicebat, aduerſarium certis de rebus, antequam actio inſtitueretur, interrogare. Sed hoc tempore, inquit lex, interrogatorijs actionibus non vtimur: quia nemo cogitur ante iudicium de ſuo iure aliquid reſpõdere, *l. 1. ff. de interrogat. & interrog. act.*

INTERROGATIO eſt remedium quoddam, tollendę dubitationis gratia in iudicijs neceſſariò introductum, ne litigantes ob defectum probationis iniquum patiantur damnum.

INTERROGATIONES, cùm explorandæ veritatis gratia fiant, duplicem habent effectum: Alterum, quia ſuccedunt loco probationum ipſis litigatoribus deſeruiẽtes. Alterum, nam inſtruunt animum iudicis de qualitate rerum, perſonarum, vel temporis, ſæpè dubitantem, vt non poſſit dicere ſentẽtiam antè quàm certior reddatur. Old.

INTERROGATIO iudicis vna plus confert ad cognoſcendam in iudicio cauſam, quàm viginti poſitiones (vt vocant) & articuli litigatorum. Nam iudex interrogando ſcopum intentionis, vel defenſionis ſtatim poteſt attingere. At partes euitant rerum, cauſæ ſcopum, & ſolùm id nituntur, quomodo digreſſionibus, mendacijs, & multitudine articulorum imponant iudici. Quocirca errant tota via noſtri iudices, qui putant loco interrogationum ſucceſſiſſe poſitiones & articulos partium: ipſi interim ſedentariã exercentes functionem, prorſus obmuteſcunt, tantùm recipientes ſcripta, & decernentes (ſicut formularij dicunt) copias productorum. Old.

INTERROGATORIAS olim fuiſſe actiones, apparet in tit. ff. de interrog. in iur. faciend. & de interrogat. actio. ſubla. hoc eſt, ius perſequendi, vt aduerſarius interrogaretur de eo, quod Actor fortè proponeret, ad aliquam futuram actionem pertinens. Sed has actiones tanquam ſuperuacaneas in deſuetudinem abijſſe probat Calliſtratus *in l. 1. ff. eod. tit.* Cùm enim ad effectum & tollendæ dubitationis, & probationis ſufficiat declaratio ſimplex ipſius partis in iudicio: quid opus eſt ſolenni actionis formula exigere reſponſionem admodum breuem, quæ vel officio iudicis poteſt obiter expediri, magno temporis & ſumptuum compendio? Old.

INTERROGATORIA ſunt, quæ facit pars teſtibus productis contra ſe: (vulgò fragſtücke) & dantur ſuper articulis, & formantur per circumſtantias cauſæ & perſonarum, *gloſ. in c. præſentium, de teſtibus, lib. 6.* Spieg.

INTERROGATVR, intelligendũ, à iudice, vel à parte, *gloſ. in princ. l. fin. ff. de interrog. act.* Spieg.

INTERRVMPERE, id eſt, interpellare.

INTERRVMPITVR aduerſus omnes, hoc eſt, expenente Old. Omnes vti poſſunt beneficio interruptionis. Hæc Iuriſconſulti verba, *in l. naturaliter. ff. de vſucap.* Accurſ. voluit emendare, hanc phraſim non percipiens. Sp.

INTERRVPTIO vſucapionis, eſt vſurpatio, *l. 2. ff. de vſucap. Vide Barto. in l. vt perfectius. C. de anna. except.* Eſt autem duplex interruptio, naturalis & ciuilis. Naturalis contingit, extinctis his, quæ ad ſubſtantiam vſucapionis naturalem requiruntur, vt ſunt, poſſeſſio, titulus, bona fides, & res ipſa non vitioſa. Hæc tam latè patet, vt exinde nulla præſcriptio, ſiue aduerſus interrumpentem, ſiue aduerſus quemcunque alium procedat, niſi denuò cœpta & non continuata, *l. naturaliter. ff. de vſucapio.* Naturaliter interrumpitur poſſeſſio, inquit Caius, cùm quis de poſſeſſione vi deijcitur, vel alicui res mobilis eripitur, vel naturalis interruptio dicitur, cùm de facto, vt loquimur, poſſeſſio alicuius

[illegible] interpellatur & interuertitur. Paulus vſurpationem nominat, id eſt, adeptionem & occupationem poſſeſſionis, quę plus facti habet, quàm iuris: cùm à non domino capitur. *Conan. lib. 3. cap. 14. num. 1.* Ciuilis interruptio eſt, quæ per autoritatem iuris impedit vſucapionem; etiamſi prædicta ad naturam eius requiſita non deficiant: veluti per vocationem in ius, per litis conteſtationem: vel ſi facto aliquo interpelletur præſcriptio, vt ſi debitor præſcripturus iam iam actioni tradat pignus, vel aliam cautionem, vel ſoluat vſuras creditori. Ipſe enim aduerſus ſe vſurpat præſcriptionem ciuiliter. [illegible] Hæc autem ſoli interpellanti prodeſt, aduerſus alios interim nihilominùs procedente præſcriptione, [illegible] *ff. de diuerſ. & tempor. præſcript.*

INTERSCALINIVM, inter remiges ſpacia, quæ [illegible] interſcilia, ac interfinia. *quære Remiges.*

INTERCISI dies erant quaſi dijs & hominibus communes. Nam quibuſdam horis fas erat ius dicere, quibuſdam verò nefas erat. Spieg.

INTERTRITVRA, ſiue Intertrimentum, detrimentum eſt propriè in nummis aureis, & veſtibus, quaſi vſu & attrectatione detritum & conſumptum. Scæuola *de pignor. action. l. pignori.* [Quæro intertrituram quæ operis facta eſt.] Nebriſſ.

INTERVALLVM vt locorū, ita & temporum tractū & ſpatium ſignificat. Briſſ.

INTERVALLA honorum, *in l. 6. ff. de legatio. & l. 4. ff. de muner. & honor. non cont. int. pat. & fil. & de interuallis lib. 10. C.* ſunt vacationum cōceſſa tempora his, qui ad eoſdem vel alios honores, eademque vel alia munera denuò vocantur, *vt traditur l. 1. C. de munerib. lib. 10. & ſignificatur in l. 12. ff. de vacat. mun.* Eaque eſt temporum præſcriptio, quam in honoribus repetendis, vel alijs ſuſcipiendis dari, Papinianus ſcribit *in l. 17. §. præſcriptio. ff. ad municip.* Briſſ.

INTERVALLVM, ſpatium quod eſt inter palos, vallum caſtrenſe conſtituentes; à quo omne ſpatium, interuallum eſt appellatum. *Vide l. per interualla. ff. de iud. l. 1. C. de interu. & honor. non cont. int. patr. & fil. l. 1. ſi tut. Reipubl. cauſ. abſuer.* Alberic. Spieg.

INTERVALLVM modicum dicitur, quod non tātum eſt, vt ſtipulanti cogitationem adimere potuerit. *vide ſupra, Modicum tempus. Conan. lib. 6. cap. 1. num. 4.*

INTERVALLA velorum ſepimenta, eaque ſiparia & ſuppara tenuiora, quæ in medio velorum collocantur. *Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Appollin. ad Domitium. lib. 11.*

INTERVENIRE autoritatem perperam, vel non interuenire, paria ſunt, *l. 2. ff. de auth. tut.*

INTERVENIRE pro intercedere, & acceſſionis nomine promittere, vel etiam nouandi animo alienam obligationem ſuſcipere, *in l. vlt. ff. de minorib. l. 3. §. ſi ſtiterſum. ff. de pecul. l. 6. §. ſi paſſus. ff. mand. l. 1. C. de reputatio.* Vnde

INTERVENTORES, qui alieno nomine obligantur, *l. 3. §. ſed ſi ſtiterſum. ff. de pecul. l. 7. in fin. ff. de obſeq. à libe. part. l. vlt. §. vlt. C. de vſur. rei iudic.* Et Interuentiones *in l. 7. §. non ſolùm. ff. de minorib.* Interuenire etiam dicuntur, qui pro alio in iudicio conſiſtunt, *l. 11. §. agere. ff. de minor. l. 5. §. nunc videamus. ff. iudicat. ſol. l. 10. in fin. ff. de in ius voc.* Briſſ. Non ſolùm qui fide iubet, intercedere ſiue interuenire dicitur, ſed & qui pro alio res ſuas obligat, etiam interuenit, *l. 7. §. 1. de minoribus.* multoque magis qui pro alio ſoluit. Quod ab ijs plerunque fieri ſolet, qui donationis cauſa interueniebant, *l. 6. §. 1. mandat.* Si debitor pro ſuo creditore interueniens ſoluerit, vti aduerſus creditorem compenſatione poterit, ſi modò creditum tale ſit, quod admittit compenſationem: ſin aliter, ſui crediti habebit creditor petitionem, & creditum conſecutus debitori negotiorum geſtorum ex cauſa interuentionis agenti tenebitur ſatisfacere, *l. 2. de negot. geſt.* Nec ad rem pertinebit, ſi dixerit creditor, pro ſe ſine mandato ſuo interuentum eſſe, *l. 5. d. tit.* Semper enim qui non prohibet pro ſe interuenire, mādare creditur. Atque ita quidem ſcripſit Vlpian. *diſp. lib. 10. Renard. l. ſemper qui non prohibet. ff. de reg. iur.*

INTERVENTOR propriè, qui interuenit & impedit agentem aliquid: Vlpian. pro fideiuſſore, *in l. licet, de obſequ. à liber. præſtan.* vtitur, vt & Lampridius *in Commodo.* Budæo annotante. Spieg.

INTERVERSA pecunia domini, *l. fin. ff. de fugitiuis.*

INTERVERSORES, ſunt adminiſtratores, qui dolo malo dilapidant rem pecuniamve fiſcalem. Euerſores *in l. 4. C. de palat. ſac. larg. lib. 11. C. Theod. de ſuſcep.* eadem ratione, qua & in ſchola Rhetorum quidam olim euerſores dicebantur, auctore Auguſtino *4. Confeſſionum. cap. 3. & in lib. 5. cap. 12.* Decoctores *in l. quilibet, de decurio. lib. 10. l. ſi aliquid, de ſuſcept. C. eodem lib.* Hi in quadruplum tenentur, *l. 1. de his qui ex public. rat. C. lib. 10. l. 1. de fiſc. cred. præf. C. eodem. l. 1. in fraudem. §. penult. ff. de iure fiſci.* Imò in duplum, *l. defenſionis facultas, C. de iure fiſc. lib. 10. l. aufertur. §. 1. ff. eodem.* in ijs ſcilicet, quæ fiſco nondum acquiſita ſunt. In adquiſitis locus eſt actioni in quadruplum. *Cuiacius in l. qui in contractibus. C. de iure fiſc. lib. 10.*

INTERVERTERE, modò callidè eſt ſurripere: quod plerunque fit, cum rem commodatam aut creditam, dolo, ne reſtituatur domino, efficimus. *Vide Vallam, lib. 5. Triphon. l. fin. de ſeruis fugit.* [Quoniam interdum aut pecunia interuerſa eſt.] Modò ſubuertere, & euertere. Paulus *de cap. diminut.* [Quæ ſalua ciuitate accidit, publica iura non interuerti conſtat.] Idem *lib. 7.* [Legitimæ tutelæ interuertuntur eadem ratione, qua & hæreditates.] Scæuola: [Cui per fundum aquæductus debetur, quacunque vult, in eo ritum facere licet, dum ne aquæductum interuerterit.] *l. fin. ff. de aqua quotid.* Vtitur & Imper. *C. de Inſtit. C. confirm. & l. 2. de iudic.* Spieg.

INTERVSVRIVM, vſus medij temporis. Paulus *l. debitor. 82. ff. de legat. 2.* [Alioquin ſecundùm illam ſententiam, ſi interuſurium tantùm eſt in legato, quid dicemus ſi fundus legatus ſit ex die debitus?] Vlpianus *l. circa. 66. ff. ad leg. Falcid.* [Interuallum temporis & interuſurium huius ſpacij minorem facit quantitatem decem,] id eſt, vſus & emolumentum eius pecuniæ, quod interea percipit hæres, legatarius autem amittit. Vlpianus *l. 9. §. 7. ff. de pecul.* [Vt medij temporis interuſurium magis creditor conſequatur.] Hotom. Frequens eſt apud pleroſque Interuſurij mentio: qui tamen quid Interuſurium ſit, Curtij ſententia, neſciunt. Et eſt huic ſimile vocabulum, Interlunium: quo coitus Lunæ, vt ait C. Plinius, & tempus quod inter vtramque lunam eſt, veterem ac nouam ſignificatur. Interſcapilium apud Hygínum, pro Valle quæ inter ſcapulas iacet. Interordinium Iunio Columellæ, vacuus locus, qui inter ordines. Intercolumnium, Valerio Maximo, ſpatiū quod inter columnas: & internenium, Rutilio Tauro, venarum inter ſe interualla: Prouidendum (inquit) ne inuentæ aquæ, per rimas refugiant, & per interuenia dilabantur. Eſt ergò

INTERVSVRIVM, tempus & interuallum, quo vſuræ non currunt: veluti, ſi dicas, Domuum quidem & agrorum, ac quidquid eſt aliud id genus poſſeſſionum reditus, naturalem ac perpetuam cauſam habet. Nummorum verò fœnori, vel (ſicut iam vtimur fere) ad vectigal collocatorum fructus, ſæpiùs, vt fieri poteſt, remunerata ſorte, per interuſuria dilabi ſolet. Domitius Vlpia. *l. circa. ad leg. Falcid.* [ſi decem ſub conditione fuerint relicta, eaque conditio poſt decennium fortè extiterit: Non videntur decem huic legata, ſed minus decem. Nam interuallum temporis, & Interuſurium huius ſpacij, minorem facit quantitatē.] Paulus diſſentit ab eis, qui putant, cùm quod poſt annum debetur, præſenti die legatur, Interuſurium tantùm in legato eſſe, *l. debitor. 10. de leg. 2.* Quo loco, Interuſurium videtur pro eo commodo repræſentatæ ſummæ, in diem debitæ, vſurpauiſſe, quod medium tempus & anni ſpacium, intercepturum erat. Ea figura, ni fallor, qua paſſim, nunc diligentiam, nunc negligentiam præſtare, pro eodem Iuriſconſulti dicunt. *Corras lib. 2. miſcell. cap. 20. Vide & Caraſum Miſcell. lib. 1. cap. 20.*

INTESTABILES, apud Latinos priſcos, Budæo teſte, fuerunt ijs ſimiles, quos Græci ἀτίμους vocarūt, hoc eſt, præſidij legum expertes. Horat. *in 2. ſerm.*

—— Inteſtabilis & ſacer eſto.

INTESTABILIS eſt, qui teſtimonij dicendi ius non habet. & vt lexicon Latinogræcum Germanienſe *καὶ πορὰ [illegible]* Planè cùm lege quis inteſtabilis eſſe iubetur, (veluti ex lege 12. Tabul. cuius verba à Gellio *lib. 15. cap. 13.* referuntur) eo pertinet, vt ne teſtimonium eius recipiatur,

cipiatur, néve ipſi, vt quidam exiſtimant, dicatur teſtimonium, *l.26. ff. de teſtam. §. teſtes autem. Inſtit. eod.* proinde cùm Senatuſconſulto expreſſum ſit, vt ob carmen famoſum damnatus inteſtabilis ſit, ex eo infert Vlpianus, nec teſtamentum eum facere poſſe, nec ad teſtamentum adhiberi, *l.18. in fin. ff. de teſtam.* Sic & in l.5. §.ſi pen. ff. de iniur. l.21. ff. de teſtib. Eoque alludens Plaut. *Curgulio.*

Semper curato, ait, ne ſis inteſtabilis.
Quod amas, ama teſtibus præſentibus.

INTESTABILEM Theophilus eum vocat, qui cum ſuo teſtimonio, ſigno, & ſubſcriptione teſtamentum comprobarit, poſtea mortuo teſtatore idipſum abnegat, quod teſtamenti ſolenne infirmet. Hunc, inquit, lex improbum inteſtabilemque eſſe iubet, nec teſtari, aut teſtaméto quicquam capere, aut teſtis adhiberi poteſt, &c. Quoniam autem inuiſi erant, qui inteſtabiles eſſe iubebantur, ideo factum eſt, vt pro execrando & abominando, ac deteſtabili verbum hoc accipiatur, vt apud Horat. *in Sermonib.*

.... Sacer, inteſtabilis eſto.

Tacitus *lib.15.* [Incuſat vltrò inteſtabilem & conſceleratum.] Plin. *lib.30. cap.11. de Magia.* [Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam vtilitatis vmbras.] Gell. *lib.7. cap.18.* [Eos tamen qui ad Hannibalem non rediſſent, vſque adeo inteſtabiles inuiſoſque fuiſſe, vt tædium vitæ cœperint.] *Connan. lib.9. cap.3. num.2.* Briſſ.

INTESTATO, aduerbium, ſine teſtamento, Scæuola [Luc. Titius inteſtato moriturus.] Sic Paulus, [Vt legata, quæ ei dederat, inteſtato moriturus reſtitueret.] Spiegel. Vnd Ab inteſtato, & Ex teſtamento opponuntur, *l.39. ff. de acquir. vel omitt. hered.* vt, Teſtamento, & ab Inteſtato hæres exiſtere, *l.93. ff. eod. tit.* Briſſ.

INTESTATVS propriè eſt, qui cùm poſſet teſtamentum facere, non fecit: Sed & is qui teſtamentum non iure fecit, vel cuius teſtamentum poſtea ruptum irritumve factum eſt, vel ex cauſa inofficioſi reſciſſum, vel ex eo hæreditas adita non eſt, inteſtatus dicitur, *l.1. ff. de ſuis & legit. Inſtit. de heredit. quæ ab inteſt. def. in princ. l.64. ff. de verb. ſignif. l.6. §.1. ff. de inoffic.* Quintil. *Declamat.38.* [Neque enim negauerim non vno genere fieri inteſtatos. Aut enim inteſtatus eſt, qui non ſcripſerit omninò teſtamentum, aut qui id ſcripſit, quod valere non poſſet.] Nam ita locus ille legendus eſt.

INTESTATVS exceſſiſſe facto ille dicitur, qui nullum omninò teſtamentum condidit. Iure autem, vbi quis teſtamentum fecit, quod quidem lex minimè admittat, omiſſis videlicet iuſtis ſolennibus, &c. *Brechaeus l. inteſtatus ff. de verb. & rer. ſignific.* Sunt porrò, qui differentiam faciunt inter inteſtatus, & ſine teſtamento, *& inter hos Imol. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. & Raph. Fulgent. in l. generaliter, in princip. col.1. verſ. nota primò quod non eſt. C. de inſtit. & ſubſtit. Roman. in l. in teſtamento. l.1. col.3. verſ. aduertendum tamen. C. de teſtament. milit.* Sed contra hos eſt text. *in ea ipſa l. generaliter. & ibi gloſ. in verbo, ſine teſtamento, quæ eſt 1.* Quinetiam qui teſtamentum facere non potuere, pro inteſtatis accipiuntur, *d.l.1. de ſuis & legitim.* Inteſtatus quoque, quantum ad tutelam attinet, deceſſiſſe dicitur, qui teſtamento liberis ſuis tutores non dedit, *l.6. ff. de legit. tutor.* Briſſ.

INTESTATVS ergò quatuor modis dicitur. Primò, qui omninò teſtamentum non fecit: ſecundò, qui non iure fecit: tertiò, cùm id quod fecerat, ruptum irritumve factum eſt: quartò, ſi ex teſtamento nemo hæres extitit, vt *in Inſtit. de hered. ab inteſtat. in princip. l. inteſtatus. ff. de verb. ſignif. l.1. ff. de ſuis & legit. hered.* vbi dicitur, quod inteſtati propriè appellantur, qui cùm poſſent facere teſtamentum, teſtati non ſunt: ſed & is qui teſtamentum fecit, ſi eius hæreditas non eſt adita, vel ruptum, vel irritum eſt teſtamentum, inteſtatus non impropriè dicitur deceſſiſſe. Planè qui teſtari non potuit, puta impubes, vel furioſus, propriè non eſt inteſtatus: ſed hos quoque inteſtatos, accipere ſolemus. *Ioan. Bello. etymol.*

INTESTATVM oppono anteſtato, vt Plautus, quod anteſtati definitionem meam planè confirmat. Anteſtatum enim dicimus eum, qui teſtato conuenitur, qua ratione & pater fiduciarius, anteſtatus dictus eſt olim, auctore Caio *in Inſtit.* Superſtites autem ſine teſtes non dicuntur anteſtati, & anteſtatorum non anteſtatur ratio, ſed teſtium. *Cuiac. obſeruat. lib.7. cap.16.*

INTESTINVM, pro maximo, & periculoſiſſimo, & pro occulto accipitur. Sic inteſtinum vulnus, inteſtina prælia; apud Imp. *C. de legit. hered. l. lege 12. Tab. l.2. in princip. de vet. iur. enucl.* Spieg.

INTIMA, pro arcanis, apud Vlpian. *in l.3. de recept. qui arbit. recep.* [Finge enim, inquit, poſt cauſam iam ſemel atque iterum tractatam, poſt nudata vtriuſque intima & ſecreta negotij aperta, &c.]

INTIMARE, denunciare, *in l.9. C. de iudic.* Inſolens obſeruatio, hoc verbo vſum eſſe Plinium, ante Apuleium & Gellium.

INTOLERABILIA ſeruitia, *in §. ſed hoc tempore. Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iur.* Spieg.

INTRA. Apud veteres tres erant præpoſitiunculæ diuerſo ſenſu, Ins, Vls, Cis: quæ quoniam obſcuro ſopitu premebantur, euphoniæ cauſa additionem eãdem receperunt, dicique intra, vltra, citra, cœptum eſt, ſicque intra idem ſignificat quod in: vnde rectè dicemus, Brigantium intra Alpes eſt, id eſt, in Alpibus ipſis: ſicut Seguſiũ citra Alpes, Vocentij vltra. *ex Alciato.* Sp. De hac dictione, INTRA, vide etiam l. ex facto. §. item quæro, de vulga. & pupil ſubſtit. & l. ſi ſtipulatus fuero decem. ff. de verb. oblig.

INTRA, ſine caſu, contrarium eſt Extrinſecus.

INTRA diem mortis vt aliquid fiat, ſi quis dixerit, ipſe quoque dies, inquit Vlpian. quo quis mortuus fuerit, numeratur. Spieg.

INTRA fidem, ſignificat incredibile eſſe.

INTRA, incluſionis nota, *l. ſi quis ſic. ff. de verb. ſignif.* Variè tamen pro re propoſita accipitur. Quandoque ſignificat citra, *l. fin. vbi Accurſ. C. de poſtulat. hered.* Aliquando per, *vt in legib. Longobard. l. ſi quis caballum, de furt.* Quandoq; ſonat iuxta, *l. vxorem. §. legauerat. ff. de legat. 3.*

INTRA excludere videtur in caſu l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de verb. oblig. Quandoque accipitur pro, citra, *§. ex his. in auth. de hered. ab inteſta. venien.* Prat.

INTRA Kalendas facere quid iuſſus, an etiam Kalendis ipſis rectè faciat, dubitat Gellius *lib.12. cap.13.* Sed hoc duobus Iuriſconſultorum locis apertiſſimè determinatur. Vnus eſt in l.133. ff. de verb. ſign. alter in *l.1.* §. ſi intra. ff. de ſucceſſ. ed. cuius verba ſubieci, [Quod dicimus intra dies centum bonorum poſſeſſionem peti poſſe, ita intelligendum eſt, vt & ipſo die centeſimo peti poſſit, quemadmodũ intra Kalendas etiam ipſæ Kalendæ ſunt.] Briſſ.

INTRA modicum tempus, id eſt, Iuriſconſ. exponente, dum hoſpitium quis conducit, ſarcinulas componit, quærit aduocatum. *l. ab hoſtib. §. ſed quod, in fin. ff. ex quib. cauſ. maior.* Spieg.

INTRA quàm modicum, pro eo quod eſt, minus quàm modicum.

INTRA parietes agere, vel experiri; id eſt, inter amicos diſceptandam rem permittere citra iudicium, & extra cancellos forenſes: ſicut prudentes viri, vt verè dicit Old. ſolent optare: contrà ſtolidi ad iudiciariam properant moleſtiam. Spieg.

INTRA quatuor annos, & à quatuor annis hoc differunt: quòd intra quatuor annos, id eſt, quòd triennio nondum finito: A quatuor annis, id eſt, iam elapſo tempore quadriennij. Spieg.

INTRA verba, id eſt, non vltra verba.

INTRIBVERE, pro contribuere, *in l.9. §. vltim. ff. de trib. lutar.* Traian. *apud Plin. epiſt.39. lib.10.* Plinio, [poſſumus eorum deſiderio indulgere, modò ne quid ideò intribuant, aut minus illis in poſterum fiat ad neceſſarias erogationes.] Briſſ.

INTRIBVTIONES, pro collationibus & contributionibus, *l.6. §. vlt. ff. de muner. & hono. l. pen. ff. de veteran. l.18. §. vlt. ff. ad municip. l. ager. §. ſtipendium. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

INTRIBVTIO. Vlp. *de verb. ſignif. l. ager.* [Tributum ſane appellatur ab intributione.] & *in l.4. de veter.* [Nam neque ab intributionibus, quæ in poſſeſſionibus ſiunt, veteranos eſſe excuſatos, palàm eſt.] Spieg.

INTRICARE peculiũ, frequens locutio apud Iureconſ. pro impedire, inuoluere, remorari. Non. Marcell. tricas, impedimenta & implicationes interpretatur. Vnde dictũ ſit in-

ſit intricare & extricare. Lucilius apud eundem Tricones appellat, qui nugis homines remorentur. Et tricimis quæſtus, pro tardo ſeu ſicco. *Vide Eraſmum explicantem adagium, Tricæ apinæ. & infrà, Peculium intricare.* Sp.

INTRICARE peculiũ dicitur ſeruus, qui in ære alieno eſt, & res quaſdã pignori oppoſuit. Vlp. *l.1.§.4. de ſeru. corrupt.* [Is quoq; deteriorem fecit, qui perſuadet, vt peculiũ intricaret.] Idem *l.21.ff. de pecul.* [Sed & ſi eum intricare peculium in necem creditorum paſſus eſt, &c.] Intricationem hanc Cicero *pro Seſtio* implicationẽ appellat [Magna, inquit, multitudo eſt eorum, qui aut propter metũ pœnæ &c. aut qui propter implicationem rei familiaris communi incendio malint, quàm ſuo deflagrare.] Hot.

INTRINSECVS, quod Barbari abintra dicunt: cui contrarium eſt, extrinſecus. *Vide l. denique. §. fin. de pecul. leg.* Spiegel.

INTRODVCERE, ponere, inſtituere, cõſtituere: quod & in medium afferre aliquando ſignificat, teſte Budæo.

INTROITVS militiæ, apud Scæuolam *in l. pen. de legat.* 3.

INTRVSI dicuntur, qui non per electionem canonicam, ſed per violentiam occupant honores, officia, vel eccleſiaſtica beneficia.

INTRVSVS eſt, qui obtinuit dignitatem à non habente poteſtatem conferendi, *c. cùm venißent, de in integr. reſtitut.* Prateius.

INTVERI, pro attendere. Paul. *in l. prominentes, in princip. ff. de iur. dot.* [Magis enim, inquit, res quàm verba intuenda ſunt.] Spieg.

INTVITV, id eſt, contemplatione, ratione, gratia. *l.67. §.1. ff. de ritu nupt. l.47. §. vlt. ff. de fideiuſſ. l.5. ff. de bonis damn. l.16. ff. de alim. vel cib.*

INVADERE negotia, *l.5. ff. de obligat. & actio.* dicitur, qui ſe negotijs gerendis vltrò & ſine mandato offert. Briſſon.

INVASOR locorum, *l.5. C. vnde vi,* qui aliena loca vi occupat. Briſſ.

INVALETVDINIS nomen nec Cicero abhorruit. *Infra ſunt citat verba ex epiſt. ad Attic. lib.7.*

INVALIDITAS inter remedia Iuris numeratur, quæ aduerſus iniquitatem iudicum introducta ſunt, de quo latè Bart. *in l. ſi expreſſim. ff. de appellatio. & in l. cùm quærebatur. ff. de re iudic. l.1. C. quand. prouoc. non eſt neceſſ.* Sp.

INVECTA, illata [illegible] à Iuriſconſultis appellãtur, quæ ab inquilinis in ædes conductas, & in prædia vrbana inducuntur importanturque. *l.4. ff. de pact. l.11. §. ſolutam. ff. de pign. act. l.2. & l.3. & l.4. & l.7. in fin. ff. in quibus. cauſ. pign. l.32. ff. de pignor. l. penult. quibus mod. pign. l.1. ff. de migrand. l.14. §.1. de religioſ.* Briſſon.

INVENIRE Sypõtinus opinatur, eſſe artis & induſtriæ, reperire autem, caſus & fortunæ. Sicque interpretatur illud Ouidij *metamorphoſ.1.*

..Tu non inuenta, reperta es.

Quem tamen opinione falli, vel ex illo ipſo Ouidij loco planum eſt: vbi Inachus filiã à Ioue raptam, diu multumq; à ſe quæſitam, inueniſſet quidem, ſed mutatam in vaccam, & ea ſpecie atque forma, vt filia inuenta carendum illi eſſet, ſic erumpit:

...Tu ne es quæſita per omnes
Nata mihi terras? Tu non inuenta, reperta es:
Luctus erat leuior...

Vt ſit, reperire amiſſam rem, quoquo modo recuperare. Dicitur enim Feſto repertum quaſi repartum & reparatũ: Inuenire autem eſt, in rem venire, eiuſque quaſi poſſeſſionem adipiſci. Itaque Inachus repererat filiam, ſed non inuenerat, quia non poterat frui reperta. Cicero 2. *Academic.* [Nemo inuenit falſa nec ea, quæ incerta permanent, inuenta eſſe poſſunt: ſed ea, quæ quaſi inuoluta fuerunt, cùm aperta ſunt, tum inuenta dicuntur.] Hinc Latinis inuenire plerunque ſignificat idem quod nanciſci. Cicer. *de finibus.* [Propter hæſitantiam linguæ, ſtuporemq; cordis, cognomen ex contumelia inuenit.] Et *in Epiſt.* [Scis meam fortunam neſcio quomodo facilè obtrectatores inuenire.] Eadem ſignificatione dicitur Græcis [illegible], vt multis exemplis docet Budæus *in ſuis commentarijs.* D. Lucas, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Inueniſti gratiam apud Deum, id eſt, adepta es. Et Demoſthen. [illegible] vocat, [illegible] τοὺς ἰδιώτας, [illegible] quibus pro beneficijs in Rempubl. collatis, munerum vocatio data eſt. Et *contra Timocratem,* eos appellat ſimpliciter, [illegible]. Vbi Vlpianus interpres [illegible]. Inuenire eſt præmium ab aliquo accipere, pro beneficijs in eum collatis, quaſi quod des, perdas, niſi tibi eius aliqua referatur gratia, quę cùm rependitur, tum inuenire dicaris quod donaueras, &c. *Connanus libr.3. cap.3. numer.4.*

INVENTARII beneficium hæredibus à Iuſtiniano datum eſt in locum ſpacij ad deliberandum petendi, *l. vltim. C. de iur. delib.* eſt autem huiuſmodi, vt heres inſtitutus intra nonaginta dies, quibus ſe inſtitutum ſcierit, ſi res propinquæ ſint, vel intra annum ſi longè abſint, inuentarium omnium hæreditariarũ rerum, tabellarijs teſtibusq; præſentibus conficiat. ipſe manu ſua id ſubſcribat, vel à certo tabellario, adhibitis teſtibus, ſubſcribẽdum curet, atq; hoc modo pro earum rerum ratione tantùm creditoribus teneatur: quartamq; Falcidiam retinere poſſit. Hotom. Ad de Cujac. *in ſua paratitl. de diuerſ. temp. præſcript. & term. cap.19.* qui dicit, inuentarij tempus eſſe trium menſium: Deliberationis verò anni vel nouem menſium, *vt ibi per eum in ſuprà alleg. loco.*

INVENTARIVM pro repertorio & deſcriptione bonorum, (ein fundbuch.) *l.7. ff. de adminiſtrat. tut. l.1. §. offic. ff. de tut. & rat. diſt.*

INVENTARIVM, vt definitur per gloſſ. *in §. ſi vero abſunt in Auth. de hæred. & Falcid. collat.1.* eſt ſola ſcriptura, in qua res inuentæ in hæreditate conſcribuntur: hoc idem appellatur repertorium, *l. tutor qui repertorium. ff. de adminiſtrat. tutor. Io. Bellon. Etymolog.*

INVENTIO theſauri ea eſt accipienda, quæ fortuitò contingat, non data opera, *de qua tractatur in l.3. §. vlt. ff. de iur. fiſ. l.1. C. de theſaur. lib.10.* Spieg.

INVENTOR, idem quod auctor, hoc eſt, qui primus aliquid, & præcipuus inſtituit, &c.

INVERECVNDE poſtulare, *l.1. ff. de poſtulan.*

INVERECVNDVM deſiderium, vide Paul. *in l. ſi & rem. ff. de petit. hæred.* Sp.

INVESTIGARE rationem non ſolùm dicimus: verùm etiam inueſtigare eum, qui ſeſe celare tentauerit, *l. quod dicitur. in argumen. §. ſi arbiter. ff. de recept.* Spieg.

INVESTIMENTVM principalis domini in feudo requiritur. Plerunque pro inueſtimento traditur ſcipio aut fuſtis, quo genere & traditio olim ex cauſa emptionis fiebat, vt eſt in antiquo contractu emptionis: [Tu paſcuti fuſte illum inueſtito. Tu Segniti illũ manu capito.] Helmoldius *in Hiſtoria Sclauorum:* [Vt dominus meus accipiat virgulam, & det in manum veſtram pro ſigno inueſtituræ.] *Cuiacius obſeru. lib.8. cap.14.*

INVESTITVRA cæremonialis (quam vulgò abuſiuam vocant) qua dominus vti ſolet in conceſſione feudi, ſignificat totam hominis conditionem transformari in fidem, & obſequium erga dominum. Siquidem Inueſtire, à veſtio eſt, eleganti tropo ſeu figura denotans maximi fœderis vltro citroque contrahi negocium, in quo non ſufficiat vulgare hominis officium exhibere, ſed exigatur optima & animi & corporis virtus. Quemadmodum ferè veſtis habitu diſcernere ſolemus, qualis quiſque ſit, eximiæne dignitatis, an plebeius. Quamobrem & Chriſtus Seruator noſter, Amice, inquit, quomodo huc intraſti, nõ habens veſtem nuptialem? hoc eſt, animum vera fide adornatum. Oldend.

INVESTITVRA enim, ſeu forma concedendi feudi eſt duplex: Impropria vel cæremonialis: & propria ſeu naturalis. Oldend.

INVESTITVRA impropria, ad præparationem ſolet his verbis fieri, interueniente aliquo externæ cæremoniæ argumento: Inueſtio te hoc annulo, enſe, vel haſta, aut alia re pro conſuetudine loci porrecta. Idq; præſentibus ſaltẽ duobus curialibus, quos Pares curiæ vocant. Aut ſi pares non habeat, corã duobus bonis viris, vt breue teſtatũ ſcribatur, *c.1. in prin. Quid ſit inueſtit.* Principibus cõceduntur regalia beneficia, vel renouatur inueſtitura per Imperatorem, porrecto vexillo. Vnde dicũtur, Fanenlehen / antiquo Saxonũ vocabulo. Neq; verò in re tanti momẽti ocioſæ ſunt

huiuſ-

huiuſmodi externæ cæremoniæ, quarum fit mentio *in c.ex ore, de his quæ fiunt à maio. part. cap. & in c. ex literis, de conſuetud.* Hac autem cæremoniali inueſtitura nõ traditur vera beneficij poſſeſſio, ſicut nec per præparatoria cuiuslibet rei fit res ipſa, ſed præparatur. Veruntamen hunc habet effectum, ne dominus pœnitentia fortè ductus, poſſit mutare voluntatem: ſed omnibus modis teneatur poſſeſſionem rei corporalem & vacuam tradere: non audiendus etiamſi velit ſoluere beneficiario id, quod eius intereſt, *cap. 1. §. ſi aliâ, ſi de feud. defunct. contrauerſ. fit inter domin. & agnat. vaſ. d.* Siquidem impropria inueſtitura, aliquo modo, inſtar bonorum poſſeſſionis per iudicem decretæ (ſi perpendas) obtinet, quæ & ipſa non dat poſſeſſionem corporalem. Oldend.

INVESTITVRA vera eſt, cùm traditur poſſeſſio rei beneficiariæ, idque multis modis. Primò, Si præcedens cæremonialis inueſtitura fiat in ipſo feudo, vel oculis ſubiecto, *argum. l. clam bis. ff. de contrah. empt. & l. quod meo. §. ſi per venditorem. ff. de acq. poſſeſſ.* Secundò, Si dominus impropriè inueſtiendo, vtatur verbo, tradendi, poteſt vaſallus propria autoritate ingredi poſſeſſionem vacuam, *vt tradit Aluarot. in c. 1. quid ſit inueſtit. argum. l. ſi prædia. ff. de acquirend. poſſeſſ.* Tertiò, Si dominus coram paribus Curiæ, aut alijs honeſtis viris iuberet beneficiarium ingredi poſſeſſionem feudi: alioquin non ſolennis iuſſus nihil efficeret. Sic concilia bis cap. 1. in princip. de conſuetud. rect. feud. & c. 1. quib. mod. feud. conſtit. accedit c. 1. §. 1. de natur. feud. cap. 1. §. ſi. quid ſit inueſtit. Quartò, Si beneficiarius per dominum ipſum, aut iuſſu eius per alium introducatur in poſſeſſionem feudi. Oldend.

INVETERARE, id eſt, ad vetuſtatem ſeruare, *inquit Budæus.*

INVETERATVM malum, pro antiquo.

INVETERATVM, & recens, contraria.

INVETERATA conſuetudo cur pro lege meritò cuſtodiatur, Iulianus eleganter declarat, *l. de quibus cauſis, ff. de legib.* Spieg.

INVETERAVIT opinio, conſuetudo: pro inoleuit, inualuit.

INVICEM ſe impedire, apud Iulianum, *l. quoties ff. de vſufruct.*

INVICEM cauere, id eſt, inter ſe cauere, vt loquitur *l. 93. ff. ad leg. Falcid.*

INVICEM ſtipulari, *l. 122. §. coheredes, ff. de verb. oblig. l. 32. §. ſi domini. ff. de recept. qui arb. l. 54. §. 1. ff. locati.* id eſt, alter alteri promittere, Inuicem de ſe ſtipulari, *l. 54. §. vltim. ff. locati.* Briſſon.

INVICEM contributio, *l. 11. §. quæſitum. ff. ad leg. Falcid.* id eſt, inter ſe, *vt l. 1. ff. de compenſat.* Inuicem liberatio, *l. 10. ff. de compenſat.* Briſſ.

INVIOLABILITER, apud Haloandrum *in §. inſtituto, l. pen. de legat. 2. quem vertit Budæ. Quare, Non autem volo.*

IN VIRILES, id eſt, pro numero perſonarum, *l. virilis. ff. de lig. præſt.* Alberic.

INVITARE, prouocare ad bonorum poſſeſſionem, apud Vlpian. *in l. 1. vnde cognati.*

INVITVS, qui per vim aliquid facit, non libenter, tergiuerſans, contra voluntatem, repugnans, coactus. *Vide l. ſi inſfamil. ff. de procurat. l. inuitum, C. eod. l. inuitum. ff. de ſeru. vrb. præd. l. in eo. §. 1. ff. de rit. nupt. & Bart. in d. l. inuitum. C. de procurat.* Spiegel.

INVITVM duobus modis accipimus, eum qui omninò non vult, & eum, qui coactus vult. *l. ſi metum ff. de acqu. hered.* adeò vt diuerſa ratione dici poſſit quis idem voluiſſe, & noluiſſe. In edicto de furtis, & vi bonorum raptorum, inuitus eſt is, qui omninò non vult. In edicto verò quod metus cauſa, is qui coactus vult, neque enim vis hic pro rapina accipitur, ait Vlpian. *in l. 1. ff. quod met. cauſ. vbi Cuiac. in rubr.* Hinc Inuita vxor, *in l. dotalem. ff. ſol. matrimon.* teſte Seneca *in lib. 6. de benef. c. 9.* dicitur non quæ non conſentit, ſed quæ contradicit. *Cuiac. obſeru. lib. 2. c. 34.*

INVITVM in ſeruitutibus accipere debemus non ſolùm eum, qui contradicit, ſed & eũ qui non cõſentit. Ideò Pompon. *l. 10.* & infantem & furioſum inuitos rectè dici ait: non enim ad factum, ſed ad ius ſeruitutis hæc verba referuntur, quoad id quod factum eſt, nõ contradicit, niſi qui id expreſsè facit, non autem is qui nihil dicit, & qui neque ait, neque negat. aliud eſt enim nõ conſentire, aliud contradicere. At in his ſeruitutum ſpeciebus, habetur non conſentiens pro inuito, & contradicente, quia ſeruitus imponi non poteſt ſine conſenſu. Nam ſeruitus, aut ſeruitutis libertas prædio ipſi hæret, vt neutrum tolli poſſit, ſi non adſit manifeſta dominorum voluntas, &c. *Cuiac. lib. 2. cap. 9. & 14. &c.*

INVLTVM crimen, de quo non eſt ſumptum ſupplicium. *l. quod euitandæ. C. de condic. ob turp. cauſ. l. 1. C. de his quib. vt indig.* Spiegel.

INVMBRATA quies, pro latebroſa & ementita, Zaſio teſte, dixit elegãter Celſus, *in l. quod meo. §. 2. de acquir. poſſeſſ.* Huiuſmodi habere dicuntur furioſi aliqui, in quibus ſanitatis veſtigium apparet, furore aliquando quieſcente. Spieg.

INVNDARE, propriæ fluminũ eſt, quæ dum vndas ſuas latiùs emittunt, omnia deuaſtant: vt, inundatus ager. *Inſt. de rer. diuiſ. §. alia ſunt cauſa eſt.* Spieg.

INVNDANS aqua. Quoniam, inquit I. C. *in l. ſi quando, §. ſecundùm. ff. ſi ſeruit. vind.* damna Inundantis aquæ latenter euenire ſolent: & malle debemus inundationem auertere, quàm poſtmodum de damni æſtimatione litigare. Sp.

INVNDATIO fundi ſpeciem non commutat. Sed etiam tamẽ poſſeſſio amittitur. Nam vt Paulus ait *ad §. 1. cũ ex vnũ, de bon. auto. iud. poſſid.* Si propter naturã rei, veluti ſi prædiũ inundatum ſit, aut propter latronum potentiam, non poteſt poſſideri, rectè dicitur non eſſe quod poſſideatur. Sp.

IN VNIVERSVM, pro eo, quod eſt generaliter. Spieg.

INVOCATIO brachij ſecularis dicitur, cùm iudex eccleſiaſticus inuocat gladium ciuilis magiſtratus, vt ſententiam eius exequatur, *l. Epiſcopale. C. de Epiſcop. aud. cap. 1. de offic. ordin. Vide Bart. in l. vnica. ff. ſi quis iuſdicen. non obtemp.* Spieg.

INVOLARE, eripere, & ſecum auferre, *l. 6. ff. de incend. ruin. & naufr. & vide C. de ijs, qui pueros inuolant.* Prat.

INVOLVNTARIVM eſt, quod per vim, vel per ignorantiam fit. Quod ergò neque vi, neque ignoranter fit, voluntarium neceſſariò dicitur. *Salomon. de voluntario & inuoluntario.*

INVRERE, etiam eſt ita imprimere, vt deleri nequeat: vt ſtigma in armo equi inuſtum, aut in femore. Itaq; inuſtum, quod ignito ferro impreſſum eſt, vt ſtigma frõti. Sp.

INVTILE, pro pernicioſum, & ab vtilitate communi alienum. Vlpianus *l. 1. §. 3. ff. depoſ.* [Eſt enim inutile in cauſis huiuſmodi fidem frangere.] Loquitur de ijs, quæ incendij & ruinæ cauſa deponuntur. Paulus *l. 12. §. 1. ff. de adminiſt. tut.* nam & inutile eſt pupillis, ſi adminiſtratio eorum non ſeruatur: nemine ſcilicet emente. vide Duarenum *lib. diſputation. anniuerſar. 1. cap. 11.* Sic leges inutiles dicuntur Ciceroni, non quæ non proſunt, & nullius ſunt vſus, ſed quæ nocent patriæ. Et *lib. 2. Offic.* [Publ. Sulpitij eloquentiam accuſatio illuſtrauit, cùm ſeditioſum & inutilem ciuem C. Norbanum in iudicium vocauit.] Inutilem pro pernitioſo dixit. *Connan. lib. 7. cap. 4. nu. 15. &c.*

INVTILES nuptiæ. *vide Inceſtæ nuptiæ.*

I O.

IOCA, feriaq; conferre dicimur, quoties omnia noſtra cum aliquo communicamus.

IOCOSVS, Latinum eſt. Horat.

Oderunt hilarem triſtes, triſtemque iocoſi,

Iocundum non itum. --

IOCVM vocamus, quod eſt contrarium ſerio. Hinc ioci gratia facta obligatio, non valet, *l. obligationum ſubſtantia. ff. de actio. & obligat.* Differt autem iocus à ludo, quòd ludus factis, iocus præcipuè verbis fieri dicatur. Spiegel.

IOCVLATOR, vox non admodum proba, vt volunt, locum apud Canoniſtas ſortita eſt, *c. cùm decorem, ext. de vit. & honeſt. cler. & eod. titul. cap. 1. libr. 6.* Cicero tamen alicubi Ioculatoriam diſputationem dixit, pro nec graui, nec ſeria. Spieg.

IOTA, & Apex quid ſit, *in annotat. Noui Teſtamenti.* Eraſmus indicauit: ſuper quibus, vt & Theologi nonnulli, lapſus eſt Archid. Spieg.

I P.

[illegible] vide infrà, Nuncupare.

ἱππαρχὸς, magiſter equitum. & ἱππαρχία, præfectura, & quaſi magiſterium equitum. Quidam pro ala. 62. equitum accipiunt.

IPSA re, *in l. fin. ff. de edend. Inſtitut. quibus ex cauſ. maior. §. in fraudem.*

IPSE dixit, vſurpari ſolitum, quoties ſententiæ rationem ignoramus, vel defenſionem à nobis ad ipſum auctorem reijcimus:

Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. Spieg.

IPSI curandum, aptè cum conuenire videtur, cùm coniecturas ſequi fas eſt, vbi nihil adfertur, quod ſequaris.

IPSI, pro integri, antiqua conſuetudine. Paulus *l. 66. ff. de verbor. ſignif.* [Sed ſi ipſorum viginti annorum erit, non impedietur manumiſſio.] Cicer. *ad Attic. lib. 3. epiſt. 21.* [Triginta dies erãt ipſi, quum has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam.] Hot.

IPSIS placet. His verbis prouerbialiter ſignificamus, cauſam nihil ad nos pertinere. *Cætera Eraſmus in Chiliadib.* Sp.

IPSO die & ſumere lugubria, & deponere, apud Vlp. *in l. genero, de his qui not. infam.* Sp.

IPSO facto, *l. vltim. C. locat. Vide Bartol. in l. 1. ff. de his qui not. infam.*

IPSO iure aliquid fieri, vel ope exceptionis, nihil intereſt, *l. nihil intereſt, de reg. iur.* nempè quoad effectum, conſequendamque ipſam rem. Sed quoad alia, multum per omnem modum intereſt inter hæc duo. *Vide poſt Bartol. in l. ſi mater. C. de ſuis & legitim. hæred. Zaſ. in §. bonæ fidei, de actio. & Ferr. d. l. nihil intereſt, interpretantem. Bellonum cap. 10. lib. 1. ſupputat.* Verba, [ipſo iure.] intelliguntur, ait, ſæpè, id eſt, ſine facto hominis. Spiegel. In primis animaduertendum eſt, Ius Ciuile vetuſtius veteres Iuriſconſultos ad differentiam iuris Prætorij [illegible] ipſum Ius vocare ſolitos fuiſſe, quod à pauciſſimis animaduerſum eſſe ſcio. Prætor enim qui Iuris Ciuilis cuſtos dicebatur, tollendi quidem, aut abrogandi Ius Ciuile, & P. R. leges ius non habebat, *l. 1. de feri. l. 1. ex quibus cauſ. maior. l. cùm ſponſus, de public.* ſed interpretatio emendatioque illa, quæ ex bono & Aequo fit, quam Ariſtoteles ἐπανόρθωμα τοῦ νομίμου δικαίου vocat, ipſi permittebatur, *l. ius autem, de iuſtit. & iure.* Quod igitur emendando illo veteri Iure hoc modo ſtatuerat, licèt Ius diceretur, tamen quia legibus & Iure Ciuili erat inferiùs, & quaſi vox quædam viua, interpretatioque Iuris Ciuilis, Ius illud primarium, ex quo Prætorium originem ducit, exprimere volentes Iureconſulti, ipſum Ius appellarunt. Quod & Græcus auctor Harmenopulus apertè oſtendit *lib. 1. tit. 9.* Sed & merum Ius, *l. in cauſa, de minor.* aut ſtrictum, *l. penult. de conſtit. pecun.* vel ſolenne, *l. nec ex prætorio, de regul. iur.* nonnunquàm etiam Ius ſimpliciter, & ſine adiunctione ab eiſdem dici ſolet, *l. vbicunque, de fideiuſſ.* vnde Vlpian. interpretans edictum de ſuperficiebus, Seruitutes, inquit *l. 1. §. fin. de ſuperfic.* prætorio quoque Iure conſtituuntur, & ipſæ ad exemplum earum, quæ ipſo iure conſtitutæ ſunt, vtilibus actionibus petuntur. Idem *l. 1. ff. quod falſ. tutor.* [Si Prætor decreuerit ratum ſe habiturum, id quod his auctoribus geſtum eſt, tunc valebit per Prætoris tuitionem, non ipſo Iure.] Idem *l. 1. quibus mod. vſusfruc. amit.* [Parui refert, vtrùm Iure ſit conſtitutus vſuſfructus, an tuitione Prætoris.] *l. ſi vſumfructum, ff. vſufruct. quemadm. cau.* Idem, [Illud ſciendum, ſiue ipſo Iure quis vſumfructum habeat, ſiue per tuitionem Prætoris, nihilominus cogendum eſſe fructuarium cauere, aut actiones ſuſcipere.] Eodem pertinet quod Paul. *libr. 3. ad edictum* ſcribit, *l. ſi vnus, §. pactum, de pact.* prius pactum per poſterius ipſo Iure non elidi, ſicut ſtipulatio tollitur per ſtipulationem. Non enim vt de ſtipulationibus, ita etiam de pactis conuentis quicquam legibus Romanis vnquàm cautum fuiſſe legitur. Nam quæ lex (inquit Anneus Seneca) ad id præſtandum nos, quod promiſimus, alligat? Sed Prætor æquitate motus, & Iuris Ciuilis aſperitatem in ea parte corrigens, pacta tuetur. Valent ergò non ipſo Iure, ſed per Prætoris tuitionem. Quare Langebecus non malè interpretari videtur ipſo Iure fieri, quod iuris ac legis poteſtate & vi ita eſſe intelligitur, *cap. 17. Variarum enarrat.*

IPSO iure conſiſtere dicitur id, quod iure duodecim Tabularum, aliarumque populi R. legum conſiſtit. Vlpian. *l. 9. §. 1. ff. vſufruct. quemadm. cau.* [Illud ſciendum eſt, ſiue iure ipſo quis vſumfructum habet, ſiue etiam per tuitionem Prætoris, &c.] Paulus *l. 9. §. 1. ff. de diſtract. pig.* [Quod in pignoribus dãdis adijci ſolet, vt quo minus pignus veniſſet, reliquum debitor redderet, ſuperuacuum eſt: quia ipſo iure ita ſe res habet, etiam non adiecto eo.] Caius *l. 29. ff. de vſu & vſufruct.* [Licèt iure Ciuili morte, & capitis diminutione ex perſona legatarij pereat vſusfructus, quòd huic ipſo iure acquiſitus eſt: tamen Prætor iuriſdictione ſua id agere debet, &c.] Vlpian. *l. 1. in fin. ff. quod falſ. tutor. auct.* [Tunc enim valebit per Prætoris tuitionem, non ipſo iure.] Item apud eundem *in l. 1. in fin. ff. de exercit. act. & l. 17. in fin. ff. pro ſoc. l. 1. §. vlt. ſ. de ſuperfic.* Hot.

IPSO iure dotem minui Imperator ſcribit *in §. prætereà, Inſtitut. de act.* quaſi dicat per ſe, & ſine repetitionis auxilio: *id quod intelligitur ex l. voluptaria. ff. de impenſ. in reb. dot. fact.* Hotoman.

IPSO iure, non ſimpliciter ſignificat Iure Ciuili: ſed definitè Iure duodecim Tabularum: nam Ius Ciuile non modò pro eo iure ponitur, ſed & pro iuriſprudentiũ inuentis. Papinianus *l. 49. §. 1. ff. de fideiuſſ.* [Habeat quidem decem, quæ ipſo iure non debuit, condictionem.] Hot.

IPSO iure actionem non habemus, quam Ius nominatim negat. Habet enim emphaſin IPSO, hoc eſt, expreſſionem alicuius latentis rei: ſcilicet, quando ſumma iuris autoritas, ſola ſic obſtat poſtulanti, vt nullo ſit opus adminiculo defendendi reo conuento. Actionem itaq; (vt craſſius dicam) ipſo iure non habet, qui negocium in iudicio proponit cuius nomine ius nũquam introduxit actionem neq; æquitas. Idq́; vel ratione perſonarum, *l. in nulla. ff. de iudic.* vel rerum, *l. 1. §. idem Pomponius ait. ff. de dol. mal. l. non idcircò. C. de reſcind. vend.* Olden.

IPSO iure nullum dicitur id, quòd nulla iuris ratione ſubſiſtit. Vt ſententia contra ius expreſſim dicta, quæ ſine appellatione reſcinditur. Huc pertinet phraſis, Nihil agitur, Nullius momenti eſt, & ſimiles, *l. pen. & l. vlt. ff. quæ ſent. ſin. appell. reſcind. l. ſi expreſſum. ff. de appell.* Oldend.

IPSVM, pro res ipſa de qua agimus, apud Ciceronem. Interdum emphaſim habet demonſtratiuum, vt ad Pomponium *in §. deinde,* [quia neceſſitas ipſa, inquit, curam Reipublic. ad Senatum deduxit.] *l. poſter. de origine iur.* Quippe nullus hominum, ſed duntaxat neceſſitas, quæ contradictionem non admittit, anſam dedit S. C. paulatim inſtituendis. Solet enim, vt egregiè dicit Oldendorp. multa nos vel inuitos docere neceſſitas, ſicut & exitus ſtultorum magiſter. Spieg.

I R.

IRA, de cauſa eſt: Iracundia de vitio multũ iraſcentis, ſiue de moribus, autor Donatus. Iram flecti clementia, dicit Alexand. *in l. in ipſum. C. famil. erciſcund. De iracundis not. ff. de ædil. edict. l. 1. §. fin.* Et iratum, hoc eſt, ira commotum iudicem, non eſſe timendum pro debitis publicis, Cõſtantinus ſanciuit, *l. 2. C. de exact. trib. lib. 10.*

IRE agere, cõiunctim in libris noſtris crebrò legimus, pro disiunctim. aliud enim eſt Ire, aliud Agere: Ire hominis eſt: Agere iumenti. Qui actum habet, iter habet: at non contrà. Ergò Ire, Agere, paſſim coniunguntur, vt tres ſeruitutes compendio ſermonis comprehendantur, Iter, via, & actus: nam ſub verbo, AGERE tacitè quoque VEHERE comprehenditur: cuius rei ratio eſt: quia qui vehiculum ducit, iumentum, id eſt, vel equum vel bouem: qui vehem trahit, agit: vnde lex in XII. [Si via ſit immunita, qua volet, iumentum agito.] quare cui agendi ius abſolutè conceſſum eſt, ei non modò armentum aut gregem, verùm etiam vehiculum agendi facultas permiſſa intelligitur. *vide Iter.* Hotom.

IRE etiam & ambulare ſeiunguntur *in l. 1. ff. de ſeru. ruſtic.* Hac nimirùm differentia, quòd qui it, porrò pergit, & vlteriùs progreditur: Qui verò ambulat, ſpatijs factis in ſua veſtigia ſæpiùs recurrit & regreditur. Cæterùm qui ſella vel lectica vehitur, ire, non agere dicitur, *l. 7. ff. de ſeruit. ruſtic.* Inde iter ſeruitus ruſticorum prædiorum, quam noſtri definiunt ius eundi, ambulandi hominis, *l. 1. ff. de ſeruit. ruſtic.*

Iter enim eſt, quo quis pedes vel eques commeare poteſt, *l. 12. ff. eod.* Cuius latitudo certa & determinata non eſt, ſed prout demonſtrata eſt, vel ab arbitro definita, ita ſeruatur *l. 13. §. latitudo. eod.* Briſſ.

IRE in duplum, ſponſionem dupli facere. Cic. *pro Flacco,* [Frater meus pro ſua æquitate prudentiaq; decreuit, vt ſi iudicatum negaret, in duplum iret.] Hot.

IRE ad iudicem, ob reuerentiam dicitur is, qui adminiſtrationẽ iuſtitię deſiderat humiliter à iudice, tanquàm à vera lege & ſacroſancta iuſtitia. Sic accipe tit. de quib. reb. ad eund. iud. eatur.

IRE in creditum. *Vide, Credere.*

IRE in ius: *quære, Venire ad iudicium.* Sp.

IRE in bona alicuius dicuntur, qui in eorum poſſeſſionem à magiſtratu mittuntur, *l. 3. §. vlt. & l. vlt. in fin. ff. de liber. homin. exhib.* Et ire in poſſeſſionem, *l. 30. l. item cùm Prætor. ff. de acquir. poſſeſſ. l. 3. §. pen. ff. de interiur.* Briſſ. Differunt verò manifeſtè ire in poſſeſſionem, vel eſſe in poſſeſſione, & poſſidere: vt apertè Prætor notat hoc diſcrimen in edicto, quib. ex cauſis in poſſeſſ. eat. & repetit Vlpianus *l. 15. §. 10. ff. de damn. infect.* Non ſtatim (inquiens) vbi miſit Prætor in poſſeſſionem, etiã poſſidere iubet: ſed tunc demùm, cùm iuſta cauſa videbitur. Ergò interuallum aliquod debebit intercedere, quod aut pro derelicto ædes longo ſilentio dominus videatur habuiſſe, aut miſſo in poſſeſſionem, & aliquamdiu immorato, nemo caueat, &c.

IRENARCHA. Duplex in iuris libris inuenitur ſignificatio irenarchæ. Vna eſt, vt irenarcha dicatur, qui diſciplinæ publicæ, & corrigendis moribus præficitur, & præſertim, vt itinerantibus pax, & ſecuritas conſeruetur, inuigilat, *l. munerum ciuilium. §. irenarchæ. ff. de munerib. & honor. l. diuus Adrianus. ff. de cuſtod. & exhib. reor.* Et hic mihi eſſe videtur, quem vulgò dicimus præpoſitum Mareſcalorum. Hæc enim ſunt verba Martiani Iureconſulti, *in d. l. diuus Adrianus,* [Irenarchæ, cùm appræhenderint latrones, interrogent eos de ſocijs, & receptatoribus, & interrogationes literis incluſas atque obſignatas, ad Magiſtratum mittant. Igitur qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi ſunt, & ſi per literas miſſi fuerint, vel etiam per irenarchas perducti.] Hæc ille. Hæc eſt ſignificatio Irenarchæ, vt dicatur is, qui ad tollendas diſcordias, & pacandos ciuium animos, in ciuitate præficitur. Græci enim εἰρήνη, pacem vocant, ἀρχὸν, Præfectum aut Principem vocant. Et hoc modo accipitur C. de irenarchis. Et hic olim præfectus vrbis dicebatur, *quantum aſſequor ex l. 1. ff. de offic. præfect. vrb.* Non malè omninò huiuſmodi Irenarcha diceretur pro eo, quem Capitaneum vrbis etiam hodie vocamus. Nam & huius officium eſt, ciues alioquin digladiaturos ad concordiam reducere, de eorum querelis cognoſcere, vrbem aduerſus hoſtiles incurſus tueri, excubias ciuibus imperare, & alia huiuſmodi ſimilia, aut non longè diſtantia ab irenarchæ cura, officio, & dignitate. Anchoran.

IRENARCHAE olim creabantur periculo decurionum, & ex diſpoſitione præſidum, *l. 1. de Irenarchis. C. libr. 10. & in l. diuus Adrianus. ff. de cuſtod. reor.* ita definiuntur: εἰρηνάρχαι [illegible] Cuiac. *l. ſuper creandis. C. de iure fiſc. lib. 10.* Sunt autem, vt opinor, Irenarchæ dicti, ἀπὸ τοῦ ἄρχειν τῆς εἰρήνης. Idem Cuiacius *obſeruat. lib. 1. cap. 33.* Irenarcham [illegible] vocat φύλακα τῆς εἰρήνης, leges Gotthorum pacis adſertorem, de quo eſt tit. libr. 10. C. l. vlt. §. irenarchæ. ff. de munerib. & honorib. *idem Cuiacius obſeru. lib. 9. c. 35. in fin.*

IRINUM, à Pompon. *tit. de aur. & argen. lega. l. in argento.* inter vnguentorum ſpecies refertur. *§. vnguentis legatis.* de cuius confectione vide apud Dioſcoridem. *Hunc §. quia mendis ſcatet, Bayſius in de Vaſculis, emendauit.* Spieg.

IRONIAM, quam Latini diſſimulationem nominant, eſt & quandoque reperire, cùm verba oppoſitum eius indicant, quod nos reuerà ſentimus: Vt cùm lex: Pater, inquit, filium exhæredauit, *l. cùm quidam. C. de legat.* maximam ſcilicet ad illum affectionem oſtentans. *Ex Alciato libr. 4. de verbor. ſignific.* Indicat & Albericus exempla ſimilia. Extat & nobile quidem teſte Haloandro in l. Ofidius, de leg. 3. vbi Imperator obliquè perſtringit Actoris illius impudicam auaritiam. Spieg.

IRONICA locutio non habet conſenſum: vt ſi offerenti ridiculum emptori precium, aut ſi id voluerit expectari, dicat venditor: Age, cras redi, morgen gibt man zu borgen. quaſi dicatur, nunquam. Sic & quæ ioci cauſa, vel docendi gratia proferuntur, extra obligatorium ſunt conſenſum, *l. obligationum ſubſtantia. §. vltim. ff. de actio. & obligat.* Spieg.

IRREVERENS miles punitur, *l. milites agrum. §. irreuerens ff. de re milit.* Spieg.

IRRIGARE, id eſt, adaquare, & quaſi riuos in agrũ aut hortum, per rigationem, vel rigando deducere. *l. 1. §. idè Labeo. ff. de aqu. quot. & æſtiu.*

IRRIGVAE fontium aquę, *l. 1. C. de municip. & colon. patrim. lib. 11.* Alberic.

IRRIGVA loca, per quæ aqua riuos producit ad irrigandum. Papinian. *in l. diuortio. ſo. [illegible] matrimon.* [Si bis in anno fructus capiantur, vt eſt in locis irriguis.] Sp.

IRRITARE, non ratum eſſe velle, vel oſtẽdere, vel facere, *l. 1. ff. de fer.* (vernichtigen) Ab irruo frequentatiuum, incitare, prouocareq; ſignificat. (anreitzen) vt irritare canem, *in l. item Mela. §. item cum eo. ff. ad leg. Aquil.*

IRRITAE pœnæ, in caſſum rogatæ, ad nihilum redactæ.

IRRITAE preces, vanæ, & quæ Principis aures ſurdas offendunt.

IRRITUM dicitur, quod effectu firmum non eſt, *11. q. 4. c. irritum.* (das nichtig/vnbundig/krafftlos iſt.)

IRRITUM teſtamentum. Tria ſunt vitia, quibus teſtamenta omninò infirmantur, vitium ſcilicet iniuſti, rupti, & irriti. Quamuis autem poſſimus & quod irritum eſt, ruptum vocare: quod ruptum eſt, irritum: & quod iniuſtum eſt, aut ruptum, aut irritum: atque ijs nominibus plerunque ſine differentia vtamur, commodiùs tamen viſum eſt, ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideò quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri. *§. alio autem modo, quibus mod. teſt. infir. Inſtitut.* Quid iniuſtum, quidve ruptum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus. Cæterùm irritum illud eſt teſtamentum, quod, cùm iure factum eſſet, duobus maximè modis redditur inutile: Priori, ſi ex eo teſtamento non adeatur hæreditas, *l. 1. de iniuſt. rupto, & irrito teſtam. ff.* Tritiſſimum enim illud in iure eſt, non adita ex teſtamento hęreditate, omnia, quæ in eo ſcripta ſunt, corruere. Altero, ſi is, qui fecit teſtamentum, capite deminutus ſit, *d. §. alio autem modo.* ſiue maximam, ſiue mediam, ſiue minimam capitis paſſus ſit deminutionem: quarum exempla videre licebit ex tit. de capit. deminut. Inſtit. Anchor. *Commen. lib. 10. cap. 4. num. 4. & vide, Iniuſtum teſtamentum.*

IRROGARE, pro infligere. Vlpian. *in 6. l. pen. de calumnia.* [Pro modo, ait, delicti pœnam irroget.] Sic dicitur irrogata deportatio, *in l. ſi debitori. ff. de fideiuſſor.* Sp.

IRROGARE leges, pro conſtituere.

IRROGARE mulctam, idem quod dicere mulctã, autore Budæo. *C. de vſur. fiſcal. lib. 10. Inſt. de publ. iudic. §. pen. Quære, Mulctam irrogare.* Sp.

IRROGARE priuilegia, eſt quod vulgus priuilegiare vocat.

IRROGARE, id eſt, inferre, *vt in tit. C. ex quib. cau. infam. irrogat.* Ioan. Bell. Etymol.

IRROGASSIT, antiquum verbum, pro quo apud Ciceronem *in Legib.* corruptè legitur, Interrogaſſit.

IRRUPTIO, impetus, incurſio. Vnde irruptionem facere. ein angriff thun.

I S.

Is qui per partem itineris it, totum ius vſurpare videtur, Paul. ait *l. ſi ſtillicidij. quemadmod. ſeruit. amit.* Spieg.

ISAURORUM fit mentio *in l. penult. C. de fer. l. vlt. C. ad leg. Iul. de vi public.* Hi infami latrocinio iam inde à priſcis temporibus nobilitati ſunt, vt Dio *lib. 55.* oſtendit, [illegible] inquit, [illegible] confirmat & Ammian. Marcellin. *lib. 14.* [Namq; & Iſauri, ait, quibus viſitatũ eſt ſæpè pacari, ſæpeq; inopinis excurſibus cuncta miſcere, ex latrocinijs occultis alente impunitate adoleſcentem in peius audaciam ad bella grauia proruperunt.] Eorum furta & latrocinia, quibus finitimos adflictabant, idem auctor *lib. 19.* memorat.

eat: Quamobrem à Zonara, λῃστὴς μέγιστος meritò appellantur. Briſſ.

Isavros ad l. prouinciarum. C. de ferijs, Greci interpretantur ληστὰς, ἢ τοὺς κατὰ θάλατταν λῃστεύοντας. Apud Nicetam πειρατεία ſunt piratæ, & ita vulgò hodie appellantur. *Cuiac. in παρατιτλα de diuerſ. tempor. præſcript. & term. c. 11. de diuib.* 40. Probus Imperator, vt de illo Flauius Vopiſcus refert, dixit, facilius eſſe ex Iſauria latrones arceri, quàm tolli, voluitq́;, vt Iſaurorum filij ab anno decimooctauo in militiam mitterentur, ne ante latrocinari diſcerent, quàm militare. Eius etiam prouinciæ fit mentio in l. 1. de milit. veſt. lib. 12. C. Iſaurorum & Buccellatorum in l. fin. C. de vi public. *& Alciat. libr. 3. diſpunctip. cap. 20. Fortat. Necyomantiæ dialog. 97. num. 12.*

Ἰσάζον, paritas, par vtrinſq; ratio. Vlpianus *l. 13. ff. de ſtipul. ſeru.* [At hic τὸ ἰσάζον corrumpit ſtipulationem.] Loquitur de duob dominis, quorũ ſeruus ſub disiunctione ijs ſtipulatus erat: quos pares eſſe ait inter ſe, quia vterque capax erat obligationis: quum vnus dominus & extraneus, adiectus, pares non ſint. Hot.

Τὸ ἰσάζον, in pleriſque cauſis rem totam vitiat & corrumpit, *l. 3. de ſtipul. ſeru.* ijs præſertim. quæ niſi vel vni acquiri, vel geri per vnum non poſſunt. Eſt autem τὸ ἰσάζον, par cauſa & æquale ius eorum, quos caſus aut ratio iuris ad eandẽ rem concurſu iungit. Nimirum ἀπὸ τοῦ ἰσάζειν, id valet æquare, ſicut & ἰσοῦν, nam ἀπὸ τοῦ ἴσος vtrunq; venit. Hinc tractari poteſt, ſi ſocios aut hæredes, quibus operam meam & ſtudium, certa annui honorarij lege addixi, lis aliqua vt ſolet vel ſimultas inter ſe committat: quid mihi in tali re agendum ſit. Plerique noſtrum, gratificationi, vt apud Scæuolam eſt, locum faciunt, *l. fin. de religio.* Nam illud durius ac parum humanum eſſe, vt qui, cùm duobus non poſſet adeſſe, vnum elegit, cui adeſſet: crimen ab eo electione contractum eſſe credamus. Et meritò, ſi circa cõmunem rem ea quæſtio non vertatur: nec enim vt ſocio, vel hæredi, ſed tanquàm τῷ τυχόντι & quaſi cuilibet, intelligendus ſum adeſſe, quod ſine dubio ad honorarij legem non pertinet. Sed & in lite, quæ cõmunem rem tangit, ideò in honorarij legem videri poſſum non peccare: quod inter alia, quæ tacita quadam exceptione (vt Celſus tradidit, *l. ſi cui, de ſeruitut.*) in omni ſermone intelliguntur eſſe exempta, & perſona eius, cum quo res geritur, pro excepta eſſe ſoleat, *gloſſ. l. planè, quod cuiuſque vniuerſ. nom.* Eo accedit, quòd ratio iuris, (vt Priſco videtur, *l. cum qui, de vſucapio.*) non admittit, vt ſinguli, quos omnes vniuerſitatis nomen continet, niſi per artes ſolutæ vniuerſitatis, ac ſublata pro tempore τῇ συστάσει eius, intelligantur. Quid ergò, ſi ſingulis quoque non tantùm vtriq;, ea conuentione operam meam promiſi? Sed & hic (dicet aliquis) τὸ ἰσάζον, omnem obligationem diſcutit, vt quia vtrique non poſſum adeſſe, cùm tamen vterque & obligationis ſit capax, & agere ex conuentione velit, ne alteri quidem obligatione vlla tenear, *l. 1. in fin. & l. 2. de ſtipul. ſeru.* Niſi ſi tutius eſt, vt in ea vel ſimili re, neutrum vel vrgeam, vel leuem: ſed velut medium me feram, & vtriq; æquus ex pari, quieſcam. Nam propius eſt, vt in ſpecie eius exempli, quod retuli, duo ſint præcepta: vnum, vt operam illis dem: alterũ, ne aduerſus eos dem. Quapropter, vt me τὸ ἰσάζον illud ab eo liberet, vt ipſis dem operã: non tamen ab eo me liberat, ne aduerſus eos dem. Præſertim cùm admodum diſpar ſit, omiſſo & facto peccantis cauſa. *Curtius lib. 1. ἐικασμῶν, cap. 21.*

Ἰσονομία, id eſt, æquabilis bonorum honorumq́; diſtributio, in qua omnia omnibus paria ac demenſa reſpondent. *Budæ. in l. ius ciuile, de iuſt. & iur.* Sp.

Ἰσοτελὴς dicitur, qui iiſdem legibus cum ciuib. viuit. Ἰσοτελεῖς erant Athenis, nec ciues, nec μέτοικοι, ſed ciuili iure inhabitantes. Spieg.

Ἰσοστάτης æqualitatis recognitor: nam ἴσος, æqualis, *C. de pond. & aur. illat. l. quoties.* [Quoties, inquit, de qualitate ſolidorum orta fuerit diſputatio, placet, quem ſermo Græcus appellat Iſoſtaten, pro ſua fide & induſtria, vt neque fallat neque fallatur, contentionem dirimere.] Nebr.

Isthmvs propriè, vt Bud. ſcribit, collum ſignificat: à cuius ſimilitudine terra oblonga & anguſta inter duo maria, Iſthmos etiam dicitur. Cui Porthmos, id eſt, fretum opponitur, maris ſcilicet inter duos cõtinentes anguſtiæ, Sic autem Iſthmus à latiore terra protinus gracileſcit, vt ceruix à corporis compage deductior eminet. Paul *in l. penult. de ſeruit. ruſti. præd. iuxta Haloandri (qua vbique lucidior eſt) verſionem.* [Titius ait, C. Seio fratri S. P. De aqua fluente in fontem, quem pater meus in Iſthmo inſtruxit, do, concedoque tibi gratuitò digitum, ſiue ad domum, quam in Iſthmo tenes. ſiue quocunq; tandem volueris.] Sp.

Istivsmodi, id eſt, iſtius formæ & ſpeciei vel talis, Spieg.

I T.

Ita regulariter ponitur pro ſic, modumque denotat, Exempla indicat Alberic. Eſt tamen reperire, vbi conditionem facit, *vt docet gl. in l. Iulianus. ff. de condi. & demonſt.* Sp.

Ita, pro deinde, *l. 4. §. ſi Sticho. ff. de fideicom. libert. l. 22. ff. de manumiſſ. teſtam. l. 13. ff. qui teſtam. fac. poſſ. l. 36. ff. de cond. & demonſt. l. 7. §. vlt. ff. de in patr.* Briſſ.

Ita nati, pro ad hoc: quid barbari ad eum finem dicũt.

Ita vt eſt, *in l. quæſitũ. §. pero. & l. qui habebat. ff. de legat. 3* Barbarè vulgò dicitur, Vt de facto eſt. Spieg.

Ita vt, ita demùm, ita tamen, regulariter verba præcedentia coarctant, *l. Lucius. §. qui habebat. ff. ad Trebell. l. libertas. §. 1. ff. de manum. teſt. cum ſimil.*

Item, hæc dictio inducit repetitionem præcedentis qualitatis, *not. Bart. in l. repetendu. ff. de legat. 3. Io. Boſſ. Etymol.*

Iter, ab eundo dictum eſt, & eſt ius eundi hominis. Actus, ab agendo: vnde ius iumentum agendi, actus eſt. Via, à vehendo: & ideò ius in ſe continet etiam vehiculum ducendi. Semita, ſemis via, per quam ſcilicet incedunt homines ſtrictiori itinere. *Alciat. de verb. ſign.*

Iter, eſt ius eundi ambulandi hominis, non etiam iumentum agendi vel vehiculum, **gerechtigkeit zu gehen durch ein feldt oder acker.** Modeſtin. *in l. inter actum. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. ruſt.* [Iter eſt enim, inquit, quo quis pedes vel eques commeare poteſt.]

Iter intempeſtiuè facere. *Vide Iaculantes.*

Iter agentes, pro viatoribus *l. vn. in fin. ff. furti aduerſ. naut.*

Iter aquæ, *in l. pen. §. ſi ſeruit. vindic. l. 16. in fin. ff. quemadmod. ſeruit. amit. l. vlt. ff. de aq. quotid. l. 39. §. vlt. ff. com. diuid. l. 40. §. 1. ff. de contrah. empt.* Briſſ.

Iter dari, & iter fieri. De iſtis duabus ſtipulationibus vide Cuiac. *ad l. 2. ff. de verb. oblig. §. item ſi in facto.*

Iter fieri, non eſt reficere, vel conſtituere viam, ſed exhibere ſeruitutem itineris. quo nomine iſta ſunt paria: Iter fieri, vel non fieri: Quo minus ire, agere liceat, niſi quòd primùm eſt cõciſius, alterum vero explicatius. Zaſius *in §. Cato.* quod Dd. non intellexerint hunc ornatum loquendi modum, oſtendit eos in magnum errorem incidiſſe, Spieg.

Iteratione fiebat ciuis Rom. qui poſt Latinitatem, quam acceperat maior 30. annorum iterũ iuſtè manumittebatur ab eo, cuius ex iure Quiritium ſeruus fuerat. Vlpian. *in Inſtitut. tit. 3.* Ex quo interpretationem recipiunt hæc Iuſtiniani *Nou. 89.* verba, [illegible] Briſſ.

Itineri vnius diei viginti millia paſſuum computantur, ita tamen, vt ſi poſt hanc dinumerationẽ minus, quàm viginti millia ſuperſint, integrum nihilominus diem occupent, *l. 1. ff. ſi quis cautio. l. 2. §. præterea. ff. quæ ordo in bonor. poſſ. ff. l. 13. ff. de verb. ſignific. §. qui accuſare, Inſtit. de accuſato. tut.* Briſſ.

Iterato, id eſt, iterum, & vt vulgò loquimur, pro ſecunda vice, *l. 3. §. ſi plures. ff. de re milit. l. 3. C. de bon. auct. iud. l. 1. C. ſi aduerſ. rem iud.* ex Briſſon.

Itervm, duas habet ſignificationes: vno etenim modo ſignificat δεύτερον, hoc eſt, ſecundum: altero, πάλιν, hoc eſt, ſæpius. *Autor Paulus in l. voluti. ff. de edendo.* Sp.

I V.

Ivbar, propriè ſtella, quæ ante Solis ortum Lucifer, poſt Solis occaſum, Veſper appellatur, vel quòd iubata appareat, vel, vt Feſtus ait, ſplendor eius diffundat, in modũ iubæ leonis, radios.

Ivba verò crines ſunt animalium à collo pendentes. At per metonymiam pro ſplendore lucis accipitur. *Dreſſeus in methodo Iuris.*

Ivbere Latiuis non tam mandantis eſt & imperantis plerunque, quàm promittẽtis & reddentis ſecurũ, vt apud Ciceronẽ [Iubeo te ſine cura eſſe, valdè iubeo gaudere te vel

vel benè ſperare.] id eſt, in me recipio cauſam nõ eſſe cur ſis ſollicitus, cur non gaudere & ſperare debeas. Quod verò idem ſæpè dicit, [illum ſalutaui, & iuſſi valere, hunc iubeo valere.] aliunde natum eſt, & aliam habet ſignificationem, quandoquidem nec imperantis eſt, nec promittentis: cùm nemo ſalutem alicui aut valetudinem poſſit promittere, ſed potiùs optantis. Quia verò ſolemus imperandi verbis ea in re vti (ſic enim loquimur, vale, ſalue) ideò vſurpatum eſt hoc loquendi genus. *Connanus lib. 6. c. 6. nu. 1.*

IVDAEI à Iuda filio Iacob dicti ſunt, qui fuit vnus ex duodecim patriarchis: quia de ſtirpe eius regnum eius veniebat Iudæis, *de quibus in rubr. C. de Iudæ. & extrà eod. tit. Ioan. Bellon. Etymolog.*

IVDEX dicitur, quaſi ius dicens populo, ſiue quòd diſceptet. Iure autẽ diſceptare, eſt iudicare. Et iudex eſt, qui iuriſdictione propria, aut ſibi delegata & commiſſa, ius habet ſuper cauſas litigiorum cognoſcẽdi. Et qui ex propria iuriſdictione illud habet, dicitur iudex ordinarius: (**der ordenlicher Richter.**) qui verò ex delegata, dicitur delegatus, extraordinarius, (**ein angeordneter Richter.**) Interdum impropriè ponitur, *l. penus. ff. de arbitr.* Dicitur & iudex animatum ius, meſodicus autem Græcè, quaſi mediarius Latinè, à medio & iure compoſito vocabulo. Quoniam qui medium conſequitur, is ius ſuum obtinere videtur. *Vide Budæum in l. ius ciuile, de iuſt. & iur.* Sp.

IVDEX. Iudicis nomen in tit. Vt omnes iudices, &c. C. omnes comprehendit dignitates. Itaque iudices illic, hoc eſt, præſides, proconſules, rectores prouinciarum, & cæteri id genus. Et hi, maximè iudex & arbiter, licèt capite punirentur, quando ob ſententiam dicendam, pecuniam acceperant, vt voluit hæc lex XII. Tabul. IVDICEM, arbitrumve iure datum, qui ob rem dicendam accepiſſe pecuniam conuictus eſt, capite punito: tamen alias pœnas poſteri legumlatores iudicibus iniquis impoſuerũt. Nam iudex, qui in cauſa pecuniaria numos, vel promiſſionem ſuſcipit, ex Iuſtiniani conſtitutione dati triplo, & promiſſi ſimplo, amiſſa dignitate, mulctatur. In cauſa verò criminali, perditis omnib. bonis, in exilium mittitur. Aſt iudex pretio, aut ſorde aliqua perperam iudicans, Conſtantini ſanctione veram litis æſtimationem præſtat, & ſecundùm Martianum, Marcellumque, & alios lege Iulia repetundarũ extra ordinẽ, & ex lege Cornel. de falſ. deportatione, & omnium bonorum publicatione, alijſque modis punitur. Quòd ſi iudex per imprudentiam peccaret, in quantum de ea re æquum religioni iudicantis viſum fuerit, Caij reſponſo & autoritate Iuſtin. pœnam per actionẽ in factum ſuſtinet. Ancho. Hinc iudex litem ſuam facere intelligitur, cùm dolo malo in fraudem legis ſententiam dixerit. Dolo autem malo hoc facere videtur, ſi euidens arguatur, vel gratia, vel inimicitia, vel etiam ſordes, vt veram æſtimationem litis præſtare cogatur, *l. filius. ff. de iudic.*

IVDEX ordinarius ſi inutiliter iudicauit, poteſt iterũ iudicare vtiliter, non etiam iudex delegatus, *vt no. in l. iudex poſteaquam. & ibi gloſſ. & Dd. ff. de re iudic. & in l. ſi vt proponis, la. 1. & ibi Bald. col. 3. verſ. 2. omn. & verſ. item iuriſdictio. C. quom. & quan. iud. & in l. qualem, in ſi. ff. de arbit. & in l. abſ item. ff. de pæn. & in c. cùm terrã, de elect. & in c. ſignificaſti, de offic. iudic. deleg. & per Innoc. in c. in literis, col. 1. & ibi quoq; Ioan. Andr. in verb. fructus, eõ. tit. Ioan. Monach. in c. cùm expediat, col. 1. verſ. item qui facit, de elect. lib. 6. & in c. ſi tibi, ad fin. de preben. lib. 6. & Dd. vbiq;: vt annotauit Tyraquell. in l. boues. § hoc ſermone ff. de verb. ſign. lim. 1. nu. 40.*

IVDEX in priuatis cauſis dicitur, ciuis aliquis priuatus, cui Prætor ex reorum conſenſu de lite cognoſcendi, ſententiamq; ex formulæ præſcripto pronunciandi poteſtatem dedit. Cic. *in Cluentiana.* [Neminem voluerunt maiores noſtri non modò de exiſtimatione cuiuſquam, ſed ne pecuniaria quidem de re minima eſſe iudicem, niſi qui inter aduerſarios cõueniſſet.] vbi fortaſſe QVEM, pro QVI ſcribendum fuit. [Priuatus] autem dixi, quia dari qui cum imperio vel poteſtate erant, iudices non poterant, *vt ex Verrina 2. conſtat.* Quod autem de conſenſu diximus, non eſt contrarium ei quod ſcribit Pompon. *in l. ſi in iudicio. 80. ff. de iudic.* ibi enim conuentio intelligitur, quũ ipſi Rei antequàm in ius ventum eſſet, certum iudicem elegiſſent. Vtriuſque autem conſenſum requiri dixi *propter l. obſeruandum. 47. ff. de iudic.* vbi Calliſtratus ſcribit, obſeruandum eſſe, ne is iudex detur, quem altera pars nominatim petat. Dixi [De lite cognoſcendi.] quoniam iudex alia de re, quàm quæ nominatim in iudicium à Prætore deducta eſt, cognoſcere non poteſt, *l. vt fundus. 18. ff. commun. diuid.* vbi Iauolen. ait, vltra id quod in iudicium deductum eſt, excedere poteſtatem iudicis non poſſe. Itaq; neq; ea quæ ante, neq; ea quæ poſt acceptum iudicium euenerunt, ad eius officium pertinent, *l. ædiles. § ſecundum. 4. ff. de ædil. edic. l. non poteſt. 23. de iud.* Poſtquam autem ſemel ſententiam dixit, iudex eſſe deſinit: nam ſeu benè, ſeu malè dixerit, officio ſuo functus eſt, *l. iudex. 55. de re iud.* Quid enim pertinet ad officium iudicis, futuri temporis tractatus? ait Paulus, *in l. 1. ff. de vſuris.* Eius porrò ſententiam exequebatur is magiſtratus, qui eũ dederat, *l. à Diuo Pio. 15. ff. de re iudic.* Hot.

IVDEX à Græco verbo *αὐδᾶν*, & poſtea hinc etiam illa antiqua, dicitur in imo, & dicis cauſa, & addictus. *Δίκη* etiam hinc dicitur, id eſt, iuſtitia aut iudicium, vel iudicialis actio. & *δίκαιον* ius vel iuſtum: quod nomen Latinis pro eo quandoque ponitur, & quod perfectum eſt, & omnibus ſuis numeris abſolutum: velut cum Vlpianus ſcribit, Teſtamentum eſſe iuſtam defuncti ſententiam, id eſt, legum regulis cõgruentem, ſic vt nullum ſolenne iuris omiſſum ſit aut neglectum. *Connanus lib. 7. c. 3. nu. 2.*

IVDEX & arbiter inter ſe multis in rebus & ſimiles, & diſſimiles ſunt: nam vt ex vtriuſque conſenſu iudex dandus eſt, ſic etiam arbiter, *l. litigatores, 11. § 3. ff. de arbitr.* Vterque minor annis viginti eſſe non poteſt, *l. cum leg. 41. de arbitr.* Vterque prætereà de re ſola, de qua lis conteſtata erat, cognoſcebat, *l. vt fundus. 18. commun. diuidun. l. non diſtinguemus. § 1. in fi. l. de his rebus. 46. de arbitr.* Vterque ſententia dicta vel iudex vel arbiter eſſe deſinebat, *l. qualem. 19. ff. de arbitr.* vtriuſque ſententiam Prætores exequebantur, *l. à diuo Pio. ff. de re iudic.* ſi tres dati ſint, duorum conſenſus abſente tertio non valet, *l. item ſi. 17. in fine. & l. ſequen. de arbitr.* Vterq; incertam ſententiam inutiliter pronunciat, *l. quid tamen, 21. eodem.* Vtriuſque ſententiæ quamuis iniuſtæ parendum eſt, *l. diem. 27. eodem.* Cuiac. *Not. ad 4. lib. Inſtitut. tit. de actio. in princip.* duplicem facit inter Iudices & Arbitros differentiam. Iudices, inquit, adduntur actionibus ſtrictis: Arbitri actionibus bonæ fidei & arbitrarijs: Illi ex formula, hi ex bono & æquo iudicant, *ſic in l. à Diuo Pio. ff. de re iudica. l. 7. ff. ad leg. Iul. repetund.* Differunt autem in eo, quòd is qui propriè iudex appellatur, ad certam Prætoris formulam adſtrictus eſt: in eaque ipſa verba, quibus Prætor vſus eſt, proferre ſentẽtiam debet. Arbiter autem eſt, qui totius rei habet arbitrium & facultatem, vt Feſtus & Donatus ſcribũt. Itaque qualem ſententiam ferat, Prætoris nihil intereſt, *d. l. qualem, de arbitr.* Iudex, ſi conuenerit inter litigatores, quid pronuncietur, eiuſmodi ſententiam proferre poteſt, *l. ſi conuenerit. 16. de re iudica.* at ſi ſic fuit in arbitrũ compromiſſum, vt certam ſententiam dicat, nullum eſt arbitrium, *d. l. qualem, de arbitr.* Iudex, vt anteà dicebamus, priuatus eſſe debet, Arbiter autem etiam, qui cum imperio eſt, dari poteſt, *l. 2. & 3. de arbit.* Ignominioſus iudex eſſe non poteſt, *l. cùm Prætor. 12. de iudic.* Arbiter poteſt, *l. Pedius. 7. ff. de arbitr.* Iudicis ſententiæ propter Prætoris imperium parendum eſt: Arbitri verò propter compromiſſum, *l. 1. & paſſ. eod.* Atque hæc quidem hactenùs de ijs Arbitris, qui Compromiſſarij appellantur, de quibus pleni ſunt Pandectarum & Codicis libri. Intelligendum eſt autem aliud prætereà Arbitrorum genus eſſe, qui vſque eò Iudicum ſimiles ſunt, vt internoſci vix, ac ne vix quidem poſſint. Hinc in formulis illud vſitatum, Iudicem ſiue arbitrum dicere oportet. Cicer. *in Muræn.* [Tot homines per tot ætates conſtituere nondum potuiſſe, vtrùm Iudicem, an Arbitrum dici oporteret.] Ij verò erant qui bonæ fidei & arbitrarijs iudicijs adhibebantur: nam qui ſtricti iuris iudicium exercebant, quoniam ad certam formulã adſtringebantur, arbitri dici non poterant. Quibus verò liberam atque infinitam poteſtatem Prætor permittebat de re controuerſa ex æquo & bono arbitratu ſuo diſceptandi, ij Arbitrorum erant ſimillimi, eoque nomine appellebantur; *quemadmodum in Quintiana commentat. expoſuimus.* Hotoman.

IVDEX appellationis. Papinianus: Qui prouocauit, ait, pactus eſt, intra diem certum pecunia, qua trãſegerat, non ſoluta, iudicatis ſe ſtatim ſatisfacturum. Iudex appellatio-

nis nullo alio de principali cauſa diſcuſſo, iuſtam conuentionem, veluti confeſſi, ſequetur, *l. tale pactum. §. 1. ff. de pact.* Sp.

IVDEX boni & innocentis viri officio fungi debet, cuius primæ partes ſunt curare, vt lites ſine calumnia procedant. *Vlpia. in l. cætera. ff. famil. erciſc. & in l. ſi extt amens. ff. de iur. dot.* Old.

IVDEX conſcientiam ſuam ex manifeſta rei veritate natam, ſequi debet: imò, non habet, quod tutius ſequatur in omni re. Et medius fidius qui tradunt duplicem in Iudice conſcientiam, nihil aliud docent, quàm ipſam fallendi artem, & æquitatis euerſionem. Oldend.

IVDEX non competens, idem qui non ſuus. (ein vnbequemer/vngebürlicher richter.) Notus eſt apud Iuſtinianum titulus: Si non à compe. iud. iudic. eſſe dicatur. Sp.

IVDEX, iuſtitiæ antiſtes. Hunc verò ſeu iuſtitiæ antiſtitem, oportet eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, inadulabilem, contraque improbos nocenteſque immiſericordem, atque inexorabilem, erectumque & arduum, & potentem, vi & maieſtate æquitatis veritatiſque terrificum, *vt ait idem Budæus in l. iuſtitia, de iuſt. & iur.*

IVDEX limitaneus, qui habet limitatam iuriſdictionem, vt Argentorati Senatus minor, qui iudicat vſque ad ſummam ſexcentorum florenorum, & intra eam ſummam, non vltrà. *Vide Zaſium in l. quidam exiſtimauerunt. ff. ſi cert. peta.* Spieg.

IVDEX ordinarius, qui à Romano Pontifice, vel Imperatore legitimam poteſtatem accepit. *Quære, Ordinarij iudices.* Spieg.

IVDEX etiam Ordinarius, aliquando incompetens cenſetur, cùm alibi ſit competens rei conuenti, vt in tit. C. ſi à non compet. iudic. iudica. eſſe dicat. Old.

IVDEX pedaneus. Cur ita fuerit appellatus, ſua cuique eſt ſententia. Cantiunculæ viro doctiſsimo nō admodum arridet, ad exemplum pedariorum ſenatorum dictos fuiſſe, quum pedarij ſenatores non minores reliquis ſenatoribus extiterint, ſed ex facto, imitatione ſucceſsiua nullo non die mutabili nominarentur: nempe quòd qui hodie, Catonis ſententiam ſequuti, ad eum pedibus tranſierant, die inſequente in Cæſaris: & econtrà, qui hodie Cæſaris orationem amplexi, cras in Ciceronis ſententiam pedibus ire poterant. Spieg. Cuiacius verò oſtendit, Anianum *in lib. 5. Iul. Paul. recep. ſent. tit. 18.* rectè pedaneos interpretari Iudices delegatos, qui ideò pedanei dicuntur, quòd non ſint à tribunalibus, vel ſellis curulibus, ſed ab inferioribus ſubſellijs. *Cuiac. d. lib. 5. recep. ſent. Iul. Paul. tit. 18.*

IVDICIALES ſtipulationes eas accipimus, quæ ex mero iudicis, qui actioni addictus, officio proficiſcantur, quanquam & prætoriarum ſtipulationum quędam iudiciales eſſe dicantur.

IVDICARE, pro condemnare, vt apud Ciceronem reperitur. Ita iudicatus, pro condemnatus, apud Iuriſc. *in l. ſi pro aliquo. ff. ad S.C. Vellei. & l. grege, de pignor.*

IVDICARE, pro æſtimare, *in l. hoc edictali. §. his illud. C. de ſecund. nup.* Sic apud Horat, *Saty. 7. lib. 2.* Iudex rerum, pro æſtimatore.

IVDICARE capitis, vel pecuniæ, eſt diem rei capitalis, & mulctam dicere, vel capitis, vel pecuniæ inquirere. Liuius *lib. 26.* [Quoad vel capitis vel pecuniæ iudicaſſet priuato.] Hot.

IVDICARE quo diſtet à ius dicere, eleganter oſtendit Franciſcus Duarenus *diſputat. lib. 1. cap. 53.* Ius magiſtratus dicere dicitur, putà Prætor, vel alius ſimilis, cùm in cauſis priuatis & pecuniarijs, Iudici à ſe dato ius quoddam quaſi conſtituit, & formulam iuris & æquitatis ei præſcribit, quam ſequatur, & à iudicando cognoſcendoque recedere non poſſit: Nam Prætor cauſas priuatas iudicare non ſolebat, ſed Iudicem dare, qui accepta formula & præſcripto quodam iuris, de facto tantùm cognoſceret. Hinc dicitur, In Iure fieri, quod apud Prætorem fit. Nec verum eſt, quod plerique opinantur, rebus iudicandis eum præpoſitum fuiſſe legibus Romanis. Iudex enim datus, qui & Pedaneus dicitur, nec Ius dicit, nec Iuriſdictionem habet, ſed notionem tantùm, & cognoſcendi iudicandique facultatem, *l. ait Prætor. ff. de re iudica.* quam à iuriſdictione differre, arguit etiam titulus: Ne quis in ſua cauſa iudicet, vel ius ſibi dicat. *lib. C. Iuſtin. 3.* Huius rei quoque argumentum eſt, quod licèt ſuis nemo poſsit ius dicere, in eorum tamen cauſa Iudex eſſe poteſt, *l. qui iuriſd. ff. de iuriſdict. l. in priuatis. ff. de iudic.* Proinde ſententiam ſuam non exequitur, ſed magiſtratus qui eum dedit, *l. à diuo Pio. ff. de re iudica.* Nam quod Vlpianus ait, [Qui reſtituere iuſſus, Iudici non paret: manu militari officio Iudicis ab eo poſſeſſionem transferri, &c.] *l. qui reſtituere. ff. de rei vindic.* id de pronunciatione & ſententia Iudicis, non de ipſius executione accipiendum eſt. Hoc amplius, Magiſtratus ſi quando cognoſcat, & iudicet (quod olim certarum perſonarum fauore, aut cauſarum faciebat, *l. 1. ff. de extraord. cog.*) ne tum quidem Ius dicere propriè intelligēdus eſt, tametſi latiùs eo verbo vſus ſit. Vlpian. Spieg.

IVDICARE, munus publicum eſt, ait Paul. *l. quippe. ff. de iudic.* Sp.

IVDICARE de re aliqua grauius, ſic dictum, vt grauius ſtatuere. Budæus.

IVDICARE de turri, ſiue de muro dicuntur, qui ſpectant in tuto pericula aliorum. *Adi Chiliad. Eraſm.* Spieg.

IVDICASSIT, pro iudicauerit, antiquum verbum in l. 12. Tab. [Quum magiſtratus iudicaſsit, irrogaſsitve per populum, mulctæ pœnæ certatio eſto.]

IVDICATI actio, & actio facti, diuerſa ſunt nomina, ſed eadem res: niſi in iuramenti delatione, ibi propriè venit actio in factum. *Zaſius in l. intra. ff. de re iudic.* Oldend. rectè notat, iudicati, ſeu rei iudicatę actionem non in factum nuncupandam, vt Accurſ. putat. Non enim, ait, quia factum eſt, agitur, ſed quia iudicatum eſt. Spieg.

IVDICATIO, cognitio, *l. Epiſcop. C. de Epiſc. audien.*

IVDICATIO, pro propria iuriſdictione. Vlp. *l. aliud fraus eſt, 131. ff. de verb. ſignific.* [Multam is dicere poteſt, cui iudicatio data eſt. Magiſtratus ſolus & præſides prouinciarum poſſe multam dicere, mandatis permiſſum eſt.] Similiter *in l. 2. in fi. ff. de iudic.* [His datur multæ dicendæ ius, quibus publicè iudicium eſt,] id eſt, qui iure magiſtratus ſui, quem à Principe vel populo acceperunt, iudicium exercent: non autem qui ab ipſo magiſtratu iudicandi poteſtatem acceperunt. Hotoman.

IVDICATVM, inquit Cicer. *lib. 1. de Inuent.* eſt res, aſſenſione, autoritate, aut iudicio alicuius aut aliquorum comprobata. Id trib. in generibus ſpectatur, religioſo, communi, approbato. Religioſum eſt, quod iurati legibus iudicauerunt. Cōmune eſt, quod omnes vulgò probarunt, & ſequuti ſunt, huiuſmodi vt maiorib. natu aſſurgatur, vt ſupplicum miſereatur. Approbatum eſt, quod homines, cùm dubium eſſet quale haberi oporteret, ſua conſtituerunt autoritate. Veluti Gracchi primum factum: quem populus ob id factum, quod inſciente collega in cenſura nihil egiſſet, poſt cenſuram conſulem fecit. Res iudicatas nomine religioſi comprehendit, quod ab ijs manarunt, qui religione iudicandi tenentur. Cōmune quod vocat, conſuetudinis proprium eſt. Approbatum autem conſuetudini ſimile: ſed in eo diſpar, quòd certum habet autorem, cuius exemplo ſtatim conſtituitur. Reſponſa ergò prudentum, quæ omnium aſſenſu fuerunt pro certo iure approbata, & religioſi & approbati nomine continebuntur: & hæc omnia ſub iudicato tanquàm ſub ſuo genere ſubijciuntur, quòd non certa lege, ſed communi omnium iudicio conſtituta ſunt. Nam iudicatum vocat Tullius, quicquid alicuius, vel aliquorum autoritate facto, & exemplo inductum, à populo Romano receptum eſt & approbatum: quod idem ipſum ius conſtitutum appellatur: quia non certa lege, non plebiſcito aliquo vel Senatuſconſ. aut edicto iuſſum aut vetitum, ſed vltro & magna voluntate ab omnibus receptū, & penè appetitum &c. *Comme. lib. 1. cap. 15. num. 6.*

IVDICATVM item eſt, iuxta Ciceronem *de Inuentio.* de quo iam antè ſententia alicuius, aut aliquorum conſtituta eſt. *Ibidem.* Iudicatum eſt res aſſenſione, aut autoritate, aut iudicio alicuius, aut aliquorum comprobata. *Vide gloſſ. in l. ſi à tutore. ff. qui pot. in pign. habe. & Bart. in l. ſtipulationes non dividuntur. ff. de verb. obligat.* Spieg.

IVDICATVM, ſeu res IVDICATA dicitur, quæ finem controuerſiarum pronunciatione iudicis accepit. (vulgò vrtheil vnd recht.) Quod vel condemnatione, vel abſolutione contingit, videlicet iuſta ac valida. Alioqui ſi nullius momenti ſit, non poteſt temerè condemnatio, vel abſolutio dici, *l. 1. & l. 3. §. condemnatum. ff. de re iud.* Sp.

IVDICATVM facere, pro parere iudicato, ſiue perſolue-

re,quod iudex dependendum eſſe pronunciauit, Inter alia enim facere,vt ſuprà iudicauimus,ſignificat ſoluere.Sp.

IVDICATVM ſolui,dicebant veteres eam ſatiſdationē, quæ de ſoluendo per Reum fiebat,*l.iudicatum ff. iudicatum ſolui. Quære,Stipulatio iudicatum ſolui.*Spieg.

IVDICATVM ſolui.Quod in hac ſatiſdatione Latini dixerunt iudicatum,Græci propriè appellarunt,τὸ κεκριμένον.Et ſignificatur non id modò, quod verborum proprietas complecti poteſt: ſed & hæc cautio quippiam aliud continebat, quòd ſcilicet impedit, ne iudicetur: nempe clauſulā de Reo defendendo,& de dolo malo. Adeò vt exiſtimatum ſit, hic contineri ſatiſdationem iudicio ſiſti, quia non videatur quis rectè defendi, qui abſens eſt, ſaltem vbi eius præſentia opus eſt. Alioqui fatendum eſt,aliquem defendi,& ab alio quocunque: Porrò hic notandum, hanc ſtipulationem ſi ex vna cauſa ſit commiſſa, ampliùs ex alia non committi: vt ſemel tantùm ex ea aduerſus eundem agi poſsit.*Balduin.tit.de ſatiſd.*

IVDICANDI munus graue olim detrectandumq́; fuiſſe,probat Cicer.*in prætura vrbana.*[Hoc ſi vobis (inquit ad iudices)ideo leuius videtur,quòd putatis onus eſſe graue & incommodatum,iudicare: intelligere debetis, primum intereſſe, verùm id onus voſmetipſi reieceritis, An, quod probare populo Romano fidem veſtram,& religionem non potueritis,ideo vobis iudicandi poteſtas erepta ſit.] Auguſtus decurias iudicum nonnihil immutatas,reducta Tribunitia poteſtate,diſtinxit,vt ſinguli Senatores,Tribuni, & Equites,ex ſingulis Decurijs iudicarent,rurſusque immunitate potirentur,ſuccedentibus ordinibus ſeu Decurijs in orbem. Neque enim vniuerſæ Decuriæ ſigillatim ad iudicandum ſedebant, ſed ex ea Decuria,cuius vices tum erant,iudicandi certus ac conſtitutus numerus aſſumebatur, ſortibus ex vrna ductis, ſcilicet cùm res aliqua nata iudicium poſcebat. Idq́; officio Prætoris expediebatur. Prætor enim ſummam poteſtatem habebat iudiciorum, præeratque ſortitioni, & reiectioni, ſeu,vt nunc dicimus,recuſationi ſuſpectorum iudicum, rurſusque ſubſortitioni in locum reiectorum,per Actorem ſcilicet,vel Reum. Proinde ipſe Prætor pro tribunali ſedebat, cùm interim iudices in ſubſellijs eſſent. Ab hac conſuetudine retinemus vocabulum iudiciale,ſortiri forum,ſortiri iuriſdictionem,adeoq́; rem quamlibet ſortiri effectum. Cùm verò ante Auguſti tempora Equeſtres propriè dicerentur, qui equo publico merebant: poſteà dici cœperunt omnes, quibus vti annulo aureo liceret: vt Senatores dicebantur,qui lato clauo vterentur.Hinc apparet,quid ſit quod Arcad. *in l. vlt.§.iudicandi.ff.de mun.& honorib.*dicit,iudicādi neceſsitatem publicum munus eſſe, non quaſi iudex cogi poſsit iudicare. (Vnde ducunt Iuriſperiti multa argumenta,)ſed quod Senatores,Equites,ac alij in quatuor decurias diſtributi,quorum nomina in albo Decuriarum ſcripta, & ad ærarium delata erant, parere prætori, conſilium agenti ad iudicium publicum exercendum, adſtringerentur, ſicut ad alia munera publica.Prat.

IVDICEM quæſtionis alium fuiſſe à Quæſitore, qui capitali iudicio præerat,locus *in extrema Verr.3.*perſpicuè declarat.Eum autem Aſconius *eodem loco* principem iudicum appellat: nunc quærendum eſt,quæ inter vtrunque differentia fuerit? Quæſitor igitur Magiſtratus erat,&,vt ait Cornificius,accuſatorem, defenſorem, teſtem in officio continebat, vim ac poteſtatem iudicum coercendorum, hoc eſt, ſub pignoribus cogendorum,habebat: in ſella curuli eburnea,pro tribunali ſedebat.ipſe nec iuratus erat,nec ſententiam ferebat,ſed vrnæ in quam & cauſarum ſortes conijciebantur, & iudices ſententiam ferebant, præerat. iudices in conſilium vocabat, videri feciſſe reum, vel non feciſſe pronunciabat. Hinc Vergil.

Quæſitor Minos vrnam mouet: ille ſilentum
Conſiliumque vocat.

Quod Seruius eodem modo explanat. Atque hæc quidem Prætor.Iudex autem quæſtionis priuatus erat,vt patet ex l.1. ff.de ſicarijs. vt ex Bruto coniecturam capio, poſt Aedilitatem intereà dum Præturam petiturus erat,ſeſe in iudicijs tractandis exercebat. ea nanque quæ Prætoris præſentiam atq; imperium non requirebant,ipſe quaſi eius vicarius,in tribunali, non tamen in ſella curuli ſedens, adminiſtrabat. quod ex Vaticana interrogatione cognoſcitur. Præcone nanque iudices teſtesve citante, ipſe reſpondentes obſeruabat, eorumque quaſi cuſtos erat. iuratus ſententiam vnà cum alijs ferebat, &, vt ex eo conijcere libet, quòd iudicum princeps vocabatur,primus omniū ferebat. Quæri autem poteſt, cùm Prætor vrbanus iudices rerum capitalium ſortiretur ac ſubſortiretur, quemadmodum Cicero *in Cluent.* & Pedian.*Verr.3.* teſtantur,quid ſit,quod idem Aſcon.ſcribit, iudicem quæſtionis Iunium ſubſortitum fuiſſe in locum non reiectorum. ſic enim apud Aſconium legendum, Cluentiana oratio demonſtrat.ſed,vt opinor,ita non incommodè reſpondebitur, Aſconium ſubſortiri dixiſſe pro ſubſortitorum citationi & reſponſioni præeſſe.nam paulò ſuperiùs ſic loquitur: Princeps illorum iudicum damnatus eſt Iunius, quòd diceretur alios ſuppoſuiſſe, qui Reum damnarent, non eos quos Prætor fuerat ſubſortitus. Hæc cùm ita ſe habeant,video tamen & Quæſitorem ipſum Iudicem quæſtionis dici, & viciſſim Iudicem quæſtionis, Quæſitorem.nam Cic.*in Cluent.* de Prætore Q.Voconio Naſone loquens. [Iubet,inquit,ea lex,qua lege hæc quæſtio conſtituta eſt, iudicem quæſtionis, hoc eſt, Q.Voconium,cum ijs iudicibus,qui ei obuenerant, quærere de veneno.]Pedianus autem *Verr.2* [Iunius,inquit,Quæſitor fuit in Cluentij cauſa Verre Prætore. [Quod autem Aſconius his verbis ſcribit [Q.Curtius Iudex quæſtionis ſubſortiebatur,] impropriè locutus eſt, pro ſedere, quaſi ſubſortitò ductum, patiebatur Atque hæc quidem mea de Iudice quæſtionis ſententia eſt: quam ſine aliorum reprehenſione, quemadmodum & natura,& conſuetudo mea fert,breuiter expoſui.Marcian.*l.1.§.1.ff.ad leg.Cornel.de ſicar.* [Quive magiſtratus, iudexve quæſtionis ob capitalem cauſam pecuniam acceperit,vt publica lege reus fieret.]Nā paulo antè dixerat,[Quive quum magiſtratus eſſet,publicove iudicio præeſſet.]Hot.

IVDICEM religioſum ſortiri,apud Vlp. *in l.di.l.[illegible] aſſe.de adult.*

IVDICEM autem accipere & ſumere dicuntur, qui litigant.*l.1.C.de in lit.iuran. l. 1. ff. de quibus reb.ad eund.iud.l.penult.ff. de iud.l.2.C.eod.l.6.ff.de fideiuſſ.trib.tutor.l.1.§.1.ff.de vſur.l.11.§.eſtimm.ff.de aqua & aqua plu.l.38.ff.manda.l. 9. §.ſi teſtamento ff.de incend. & rat.diſtr.*Briſſ.

IVDICES dati,pedanei ſunt, quibus litis tamen cognitio,vel pronunciatio, vel etiam vtrunque in vna cauſa conceſſum eſt. Sunt & iudices quidam, qui ante litis conteſt.ex ſacra iuſsione,vel forma dati ſunt: nimirum qui accedente iuſſu Principis,ab ordinarijs dati ſunt,vt ſummatim cognoſcerent,iudicarentque.Iudices item ſunt ab Imperiali forma dati, non vt Delegati,ſed quorum iuriſdictio etiam poſt mortem Imperatoris necdum expirat. Leguntur & executores iudices. Traduntur & arbitri iuris,qui electi à partibus, de aliquo articulo iuſſu ordinarij cognoſcunt. Vulgò etiam arbitri iuris appellantur,qui legis municipalis iuſſu eliguntur.*Alcia.Paradox.lib.2.cap.5.*Sp.

IVDICIA aut ordinaria ſunt,aut extraordinaria. Ordinaria aut publica,aut priuata, aut centumuiralia. Publicorum cognitio,eſt Principis,vel Senatus,vel Prætoris,aut Præſidis,qui legibus quærit: Priuatorum cognitio, eſt iudicum datorum: Centumuiralium,Centumuirorum & prætoris, qui his iudicijs ex more præſidet. Separat priuatum iudiciū à Centumuirali Plinius his verbis: [In priuati iudicij formam Centumuirale vertitur.]*6.Epiſt.* atque etiam in primo, quum in alijs iudicijs die actioni dicto petentibus, demonſtrat indulgeri adhuc dilationem poſſe, Centumuiralia nullo modo poſſe differri: quemadmodum illud etiā præcipuè ineſt,vt alio iudicio non poſsit ei præiudicium afferri, ſed integra debeant omnia ſeruari,quoad Centumuiri de hæreditate iudicauerint.*l.5.ff.de peti.hered.l.vlt.C.eodem.* Porrò cognoſcebant Centumuiri de hæreditatibus, quacunq; ex cauſa peterentur,ſiue inofficioſi,ſiue iuſti aut iniuſti,aut falſi teſtamenti,ſiue ab inteſtato. Paulus *in ſententijs,*[Centumuiri, inquit, ſi de hæreditatis rebus vel fide generis inſtrui non poſſunt.] Et *in Quæſtionibus,* [ſi(inquit)obtinuerit in querela inofficioſi teſtamenti, vtetur rei iudicatæ autoritate, quaſi Centumuiri hunc ſolùm filium in rebus humanis eſſe, tunc quum facerent inteſtatum,crediderint.] Et hac ratione querela inofficioſi teſtamenti,ſiue(quod idem eſt) petitio hæreditatis de inofficioſo, Centumuirale iudicium dicitur in libris noſtris, & haſtæ iudicium Valerio Maximo duobus locis, & quadruplex iudicium Plinio & Quintiliano. Nam,

(vt

(vt iidem declarant) diuidebantur Centumuiri in conſilia & tribunalia modò duo, modò quatuor. Et hoc eſt quod proponitur *in l. quum filius. ff. de legat. 2.* diuiſis tribunalib. actum querela inofficioſi teſtamenti. Quo genere interdum eueniebat, vt duobus conſilijs (conſtabat vnumquodque pari iudicum numero) vinceret actor, & totidem vinceretur. & verò ita ſententijs paribus, eius partis ſi duplex iudicium Centúuirale fuerit, vel earum partium ſi quadruplex, ſententia præualet, quæ tuetur defuncti voluntatem. Hoc enim humanius eſſe ait, *l. ſi pars. ff. de inoffic. teſta.* quæ partem iudicantium dicit, vt partes Centumuiralium, *Quint. lib. 5. Cuiac. obſeru. lib. 10. cap. 20. in prin.*

IVDICIA fiduciæ eſſe dicuntur ea, quæ de mandato fiũt, & depoſito: & damnato, infamiæ notam irrogant: vt & ea quæ ſunt ſocietatis & tutelæ. Cicero *pro Roſcio Comœdo.* [Si qua enim ſunt priuata iudicia maximæ exiſtimationis, & penè dicam capitis: Tria hæc ſunt, fiduciæ, tutelæ, & ſocietatis. Aequè enim perfidioſum & nefarium eſt fidem frãgere, quæ continet vitam humanam: & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit, & ſocium fallere, qui ſe in negotio coniunxit. *Vide copioſius ſuprà in verbo, deponere. Conna. lib. 7. capitulo 4. num. 1.*

IVDICIA omnia ſunt abſolutoria: id eſt, Iudici à Prætore dato tacitè permittitur, reum qui ante ſententiam actori ſatisfacere paratus eſt, liberatum ab actione dimittere: ne in infamiam quæ ex quibuſdam iudicijs contrahitur, incurrat. *vti docet Imp. §. vlt. de perpet. & temp. & patet ex l. 73. ff. de procur.* Hot. *& Duare. de in litem iurando. num. 42.*

IVDICIA principum nominantur cognitiones, quod iure ordinario iuriſdictionem nullam habebant, vt nec populus, in cuius locum venerant: ſed de quibuſdam extra ordinem cognoſcebant, quæ ſcilicet ſuæ cognitioni reſeruauerant, aut quæ noua erant, nullis dum iudicijs definita, &c. *Brechæus l. notionem accipere poſſumus. ff. de verb. & rer. ſign.*

IVDICIA priuata & publica differunt. Priuata ſunt, in quibus iniuria quæ homini priuato illata eſt, vindicatur: Publica, in quibus quæ reipublic. Plato *lib. de legib. 6.* [Cæterarum rerum duo iudicia ſunto. alterum quum quis priuatus à priuato quopiam iniuria ſe affectum quæritur, eum in ius educens, de ea diſceptari poſtulat. alterum quum rempubl. à quopiam ciuiũ læſam eſſe aliquis exiſtimat, & vult reipubl. perſequi iniuriam.] Itaque illa rei priuatæ à Cicerone nominantur: hæc autem reipubl. Quæ verò ſint iniuriæ, quibus reſpublica, ſiue populus vniuerſus lędatur, in ipſius arbitrio ac voluntate poſitum eſt. Itaque non modò peculatus, aut repetundarum, aut ſimilia crimina, ſi populus volet, publica nominabuntur, eorumque quæſtiones cauſæ publicæ: verùm etiam furti, rapinæ, damni iniuria dati, iniuriæ: & omnia denique, quæ non ſua ſponte, ſed prudentium interpretatione maleficia nominantur. quod ex lege Lectoria planiſsimè intelligitur, quæ aduerſus eos lata eſt, qui minorem circumueniſſent. ſiquidem lege lata, ea cauſa quæ priuata ſemper antea fuerat, publica facta eſt. Cicer. *de Nat. deor. 3.* Inde, inquit, iudicium publicum rei priuatæ, lege Lectoria. rei priuatæ, id eſt, quæ ſemper antea priuata fuerat. Quæ quum ita ſint, falſam certè eſſe apparet. Iuſtin. ſententiam, qui iudicia publica ex eo dicta putauit, quòd cuiuis de populo agere liceat. non enim publica ſunt, aut dicũtur, quòd cuiuis de populo liceat agere: ſed contrà, quia cauſæ publicæ ſunt, id eſt, quia quiuis de populo læſus eſt, quia cuilibet de populo iniuria facta eſt, quia denique reſpubl. læſa eſt: propterea licet cuiuis de populo, quaſi pro ſua virili parte, ſuam reique publicæ perſequi iniuriam. etenim ob eam cauſam vnicuique accuſandi poteſtas permiſſa eſt, quòd ad vniuſcuiuſque ſingulatim, & publicè ad vniuerſum populum ea pertinet iniuria. Hot.

IVDICIA populi, & iudicia publica differunt. nam illa dicuntur, quæ populus in foro per tribus, in campo per centurias diſtributus exercebat: hæc verò, quibus Prætores, qui & Quæſitores dicuntur, ſella in foro poſita cum conſilio iudicum pręerant. de quibus ſuo loco explicauimus. Illiuſmodi fuerunt illa, quibus ius ciuitatis ac libertatis imminuiſſe dicebatur, *vt ex Verrina 3. cognoſcitur.* Erant autem hæc vehementiſsima grauiſsimaque iudicia. Solus enim populus in ciuem Rom. verberibus & ſecuri animaduertendi poteſtatem habebat, repetũdarum verò, & aliorum criminum quæſtionem ad populum non pertinuiſſe, idem *Verrina. 5.* his demonſtrat verbis: [Quò confugient ſocij? quem implorabunt? ad Senatum deuenient, qui de Verre ſupplicium ſumat? non eſt vſitatum, non Senatorium. ad populum Roma. confugient? facilis eſt cauſa populi. Legem enim ſociorum cauſa iuſsiſſe, & ei legi cuſtodes ac vindices præpoſuiſſe dicet,] hæc ille. Præter hæc autem populi iudicia lege lata conſtituta, illud ſcire oportet, licuiſſe Tribunis plebis, AEdilibus, Quæſtoribus iudicium populi omnibus de rebus cõſtituere, & cuiuis ciui diẽ ad populũ dicere, vt de eo quęſtio exerceretur. cuius rei cùm alibi pleraque exempla ſuppeditant, tum verò apud Val. Max. *lib. 4. cap. de pudicit.* & apud Cic. *in Verrinis*, vbi ſæpè populi iudicium Verri minitatur. Quæ ſanè populi iudicia, ſi quis publica quoque nominanda contendat, duntaxat ob eam cauſam, quià non intra domeſticos parietes, ſed palàm ac ſub dio (item vt alia) exercerentur, non magnoperè luctabor: præſertim quum ita Liuius quoque *libro 2.* ea nominet. Nam de Caſsio damnato & necato commemorans, quem nonnullus à patre domi cauſa cognita verberatum necatumque dixerat: Inuenio, inquit, apud quoſdam à Quæſtoribus Cæſone Fabio, & L. Valerio diem dictam perduellionis: damnatumque populi iudicio, dirutas publicè ædes. Cæterùm ſiue illud domeſticum, ſiue publicum fuit iudiciũ, damnatur S. Cornelio, Q. Fabio Coſſ. Hot.

IVDICIALE pignus Doctores noſtri appellant, cum iudicati cauſa, bona alicuius, quod licet, capiuntur. Nam ſi poſt ſententiam, qua ſum tibi pecuniæ condemnatus, alicui bona mea obligem, is erit præferendus; Si tu poſtea captione bonorum me velis ad iudicatum faciendum cogere. Iſtud enim pignus, in contumaciam eorum, qui iudicijs parere nolunt, eſt inductum: Quæ contumacia antequam ventum ſit ad poſſeſsionem, aut captionem bonorum, non planè redargui poteſt: Imp. Anto. *l. 1. C. ſi in cauſa iudicati pign.* [Si in cauſa iudicati pignus captum fueres ob eam cauſam iudicati datas eius iuſſu, cui ius iubẽdi fuit, pignoris iure teneri, ac diſtrahi poſſe ſæpè reſcriptum eſt, &c.] *Conan. lib. 4. cap. 17. num. 10.*

IVDICIALES ſtipulationes à Prætorijs ſeparantur, *l. 5. ff. de verb. oblig. Inſt. de diuiſ. ſtip.* Iudicialeſq; eas accipimus, quæ ex mero iudicis, qui actioni addictus eſt, officio proficiſcuntur. Quamquum & Pręțoriarum ſtipulationum quædam Iudiciales eſſe dicantur, quæ ſcilicet propter iudicium interponuntur: vt, Rem ratam haberi, & Iudicatum ſolui, *l. 1. §. 1. ff. de ſtipul. prætor.* Briſſ.

IVDICIARIA lex, *l. 1. in §. ff. de lege Iul. ambit.* id eſt, lex Iulia iudiciorum, *vt l. 2. §. conuenire. ff. de iudic.* Briſſ.

IVDICIORVM alia criminalia dicuntur, alia ciuilia. Criminalia ſunt, quibus iniuriam Reipubl. factam vlciſcimur. Ciuilia, quibus ſuam quiſque ciuis priuatam ac propriam iniuriam perſequitur: nam ex eo Ciuilia dicuntur, quòd ciuibus priuatiſq; hominibus vlciſcendis dantur. *l. 9. §. 5. ff. de publ. & vect.* Itaque quum hæc de re familiari appellentur à Paulo *l. 4. ff. de publi. iudic.* illa fortaſsè non malè de re publica nominarentur. Vnde criminaliter & pecuniariter agere opponuntur *l. vlt. ff. de priuat. delict. & l. 1. ff. de teſtib.* quod ciuiliter alibi dicitur *in l. vnic. C. quand. ciuil. act. crim. præiud. & l. vlt. ff. de furt.* Nihilne igitur inter publica & criminalia iudicia intereſt? imò verò intereſt. criminalia namque iudicia generaliter dicuntur, tum quæ lege lata exercentur (quę publica Macer nominat *l. 1. ff. de public. iudic.*) tum quę nulla lege, ſed extra ordinem dicuntur. qualia ſunt furti, rapinæ, & ſimilia. Vlpianus *l. vlt. ff. de furt.* [Meminiſſe oportebit, nunc furti plerunque criminaliter agi, & eum qui agit in crimen ſubſcribere: non quaſi publicum ſit iudicium, ſed quia viſum eſt temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduerſione coercendam.] Paulus *d. l. 9. §. 5.* [Per vim verò extortum cum pœna tripli reſtituitur, amplius extra ordinem plectuntur. alterum enim vtilitas priuatorum, alterum vigor publicæ diſciplinæ poſtulat.] Impp. autem *in l. vnica. C. quando ciuil. actio.* iudicia publica legibus conſtituta manifeſtò criminalium appellatione complectuntur. Ex quibus omnibus illud conſtat, Criminalia ſpecialiter ac propriè ea dici, quæ non lege aliqua publicorum iudiciorum, ſed extra ordinem magiſtratus imperio ac poteſtate exercentur. Macer *l. 1.* [Non omnia iudicia, in quibus crimen vertitur, & publica ſunt: ſed

ea tantùm, quæ ex legib. publicorum iudiciorum veniunt.] Hotomannus.

IVDICIA ſacra appellationum ſunt, quæ in conſiſtorio ab ipſo principe per conſultationem diſceptantur, adhibitis proceribus palatij, & ſenatoribus. *l. 2. C. de leg. Nouel. 62.* & huius generis erant appellationes non tantùm à ſpectabilibus, ſed etiam à clariſsimis iudicibus. nam & à præfect. annonæ appellabatur princeps, *l. vlt. ff. quod cum eo qui in alien. poteſt.* Sed cum non poſſet audiendis omnibus appellationum cauſis ſufficere princeps, placuit conſultationum & ſacrorum iudiciorum loco haberi, ſi appellaretur à ſpectabilibus iudicibus, iudicium præfect. prat. & quæſtoris *l. præcipimus C. de appel.* & in hac ſignificatione ſacra iudicia dicuntur in Nouel. 20. quæ & ſpeciem principalis iudicij retinuiſſe dicitur ſæpius, propterea quod perinde ac ſi præſente principe eiſdem verbis, eodem ordine, forma & obſeruatione peragebantur eadem, & idem erat in eis exercendis indumentorum & calciamentorum vſus, quod tamen ſuſtulit Nou. 126. *Cuiac. in expoſ. d. Nouel. Iuſtin. 20. de his quæ in conſiſt. appell'at. apparit. offic. fung.*

IVDICIS arbitrium, boni viri arbitrium cenſetur. *Vide religionem iudicantis, Papin. in l. quæſitum. ff. de teſtib.* Old. *Confer Menoch. in proœmio lib. 1. de arb. iud. qu.*

IVDICIS arbitrio reſtituere (vnde actiones arbitrariæ vocantur) eſt tantum reſtituere, quanti iudex ſecundùm conſcientiam boni viri, quicquid partes allegauerint ſua intereſſe, duxerit condemnandum. Paulus *in l. arbitrio. §. dolo enim. ff. de dolo malo.* [Trebatius, ait, de dolo dandum iudicium: non vt arbitrio iudicis res reſtituatur, ſed vt tantum actor conſequatur, quanti eius interfuit, id non eſſe factum.] Oldendorp.

IVDICIS conſcientia duplex, quam Accurſius cum ſuis diſtinguit: alteram, quam velut iudex habet, hoc eſt, eorum quæ videt aut intelligit tempore iudicij: Alteram, quam habet de iis, quæ priuatim ſcit: eſt contra naturam, ius, & æquitatem. Nam conſcientia eſt tacitum animi iudicium, per quod aut accuſatur falſitas, turpitudo: aut defenditur veritas, honeſtaſque, ſecundùm infallibilem iuſtitiæ à Deo nobis inſculptæ formulam. Vnde dici rectè ſolet: Conſcientia mille teſtes. Siquidem res eſt ſimpliciſsima, nec diuidi poteſt in vno eodemque homine. Quicquid enim fit contra conſcientiam, contra veritatem fit, & ædificat ad gehennam, vt rectiſsimè dicit Innocentius poſt Apoſtolum, *in c. literas, de reſtitut. ſpoliat.* Veriſsimũ igitur eſt, ſecundùm ſententiam Martini gloſſatoris, quòd iudex velut vnus homo, non habet niſi vnam conſcientiam, quam ſemper debet ſequi, adhibitis legum formulis. Nam primarium officium iudicis eſt, in iudicijs amplecti veritatem facti, eamque ad æquitatem exigere. Non poteſt autem id fieri, niſi conſcientiæ iudicio. *Hæc eleganter & latè probantur in libello de Iure & æquitate. Et de formula meſtigandæ actionis.* Olden.

IVDICIS officium, eſt ius, quod ad dirimendas lites, tollendaque grauamina, quomodolibet ſecundùm æquitatem exercetur, vt per hoc omnium tranquillitati priuatim & publicè conſulatur. Old.

IVDICIS officium variè doctores diuidunt. Bartolus putat triplex eſſe officium iudicis: videlicet, nobile, mercenarium, & aduerſarium. Alij communiter ſtatuunt duplex genus officij iudicialis: ſcilicet, nobile & mercenarium. Et quoniam hæ voces ſunt vulgo notæ, docendi gratia, ſequemur eas. Old.

IVDICIS officium nobile (quod tamen rectiùs dixeris merum officium) dicit Bartolus id eſſe, quod per ſe ſtat. Explica ſic apertius: Officium nobile eſt, quod iudex ſua, hoc eſt, iuriſdictionis autoritate exercet, etiamſi nulla proponatur actio, & interdum motu proprio, nemine petente. Siquidē iudex ſeu magiſtratus eſt animata lex. Ius enim cùm mortua vxore litera deſcriptum ſit, producitur in forum viua quadam iudicis exercitatione, cùm iuſtitiam adminiſtrat, cùm diſtribuit vnicuique ſuum. Quare Iuſtinianus exemplo Iuriſconſultorum, tractans de officio iudicis, rectiſsime ſic incipit: [Et quidem in primis illud obſeruare debet iudex, ne aliter iudicet, quàm quod legibus aut conſtitutionibus, aut moribus proditum eſt.] Quæ verba Accurſius frigidiſſimè diſputat: quaſi iudex non etiam cognoſcendo cauſam adhibere debeat iuris ſanctiones eò pertinentes. Oldendorpius.

IVDICIS officium Mercenarium eſt, quod actioni deſeruit: Metaphora ab obſequio famulitio ducta. Quemadmodum enim is, qui operam ſuam locat, bona fide, & libenter eam præſtat, nec alio modo quàm dominus præſcribit: ita iudex actionibus in iudicium perductis aut perducendis, impertit officium ſuum vltrò quidem, ſed non niſi ad normam actionis: eaq; ceſſante, ceſſat. *l. ædiles §. item ſciendum ff. de ædil. edict.* In quibus autem verſetur officium iudicis vtrumque, doctiſsimè & latiſsimè tractat D. Oldendorpius præceptor noſter *in præfationibus claſsium ſuarum, de officio iudicis.*

IVDICIS officium apud Romanos tribus verbis, inter iuris capita digeſtum fuit eleganter: ſcilicet, Do, Dico, Addico. Aliàs enim iudex dat actionem, dat alium iudicem. *l. 3. §. mixtum ff. de iuriſdict.* Aliàs cognoſcit de controuerſijs, & dicit ius. Aliàs deniq; addicit & transfert poſſeſsiones rerum ab vno ad alium. Old. *infrà, Iudicium dici, &c.*

IVDICIS præſentis iuſta cognitio, cum primis eſt de ſubſtantia iudicij: quam tamen formularij non dignantur inter partes iudicij adnumerare. Siquidem meminiſſe oportet, omnem iudiciorum vim & poteſtatem, ſtatim atque lis eſt conteſtata, iudicum humeris incumbere coram DEO & hominibus. Iuſtæ autem cognitionis duæ ſunt partes: Altera, vt perſpectam habeat iudex cauſam circumſtantijs. Altera, vt celeriter iudex eam diffiniat: quia ad officium eius pertinet lites dirimere, *vt dicit Iulianus in l. quidam exiſtimauerunt. ff. ſi cert. petat.* Priorem autem cognitionis partem feliciter abſoluet, ſi vtatur ſæpe interrogationibus de his, quæ neſcit. Cognoſcere enim id dicimur, quod antea non ſciuimus. Proinde alieni facti circumſtantias neque citius, neque commodius inueſtigare licet, quàm interrogãdo. Quamobrem ſapientiſsimi legiſlatores interrogationes adeò frequentes eſſe voluerunt, vt apud omnes æquè magiſtratus fierent. *l. velati Prætor. l. vbicunque. ff. de interrogat.* Poſteriorem verò partem officij ſui iudex rectè expediet tribus modis: videlicet, iureiurando, tranſactione, ſententia. Oldendorp.

IVDICIS religio & diligentia, *cuius fit mentio ind. l. cum quæ temerè. & in l. 3. §. idem diuus ff. de teſtibus*, eſt ſollicita & anxia conſcientiæ cura, quę propter iuſtam muneris functionẽ ſuſcipitur, quam grauiter depingit Papinianus *in l. quæſitum eſt ff. de teſtibus.* Vt vel hinc appareat ſole clarius quàm longè commentatores abſint a veritate, & quantam attulerint humanę ſocietati peſtem, tradentes, Iudicem debere ſemper ſecundùm acta & probata, non autem ſecundùm cõſcientiam pronunciàre. Nam ſi actionum ſeries aduerſus cognitam veritatem eſt obſeruãda: quid aliunde poteſt iudex rimare, aut quid interrogare? Olden. *Confer tamen Couarruu. 1. var. reſol. c. Cuiac. 12. obſ. 19. Pinell. ad l. 2. C. de reſcin. vend. p. 3. c. 3. num. 32.*

IVDICVM nomen generale eſt, quo continentur tam magiſtratus, quàm iudices pedanei: hi ſunt Iudices dati, qui quaſi plano pede iudicãt, nõ pro tribunali, & à Gręcis χαμαιδικασταὶ dicuntur, & διαιτηταὶ ἀναγκαστοί. Continentur etiam in eo nomine Iudices compromiſſarij, qui διαιτηταὶ αἱρετοὶ dicuntur. Pedaneis dantur ἀναλώματα ſiue ſportulæ: magiſtratibus non dantur, quia ampla ſalaria habent, pedanei permodica, & ſimiliter ſportulas permodicas: pedanei non habent adſeſſores, magiſtratus habent adſeſſores: magiſtratus pleronque erant viri militares, legum ignari: pedanei periti νόμων ἐπιστήμονες vt ait Iuſtinianus *in Nouel. 82. de iudicib.* ſicut adſeſſores, qui nihil à pedaneis diſtant *Nouel. 60.* Nam ex eodem corpore ſtudioſorum iuris adſumuntur & pedanei iudices & adſeſſores. Et hi debent pręſtare ſcientiam legum & morũ, non magiſtratus. *l. 1. ff. quod quiſque iur.* Magiſtratus habent tribunal, pedanei non habent tribunal, ſedere tamen eos Iuſtinianus vult à matutino ad occaſum ſolis: & locum notat, In porticu regia, qua etiam Agathias ſcribit ſe libellis litigatorum dediſſe operam ab ortu ſolis ad occaſum, *Hiſtoriæ 3.* Significat igitur ſe ex pedaneis, vel ex pedaneorum notarijs fuiſſe. Iulianus ait, In baſilica, quod ferè idem eſt. nam baſilicæ adiacebat porticus. Sedere autem vel litigatoribus conducentibus ſubſellia, vt olim fieri ſolebat, auctore Suetonio *in Nerone*, vel ærario præbente gratuita. *Cuiacius in expoſitione ſuprà d. Iuſtin. Nouel. 82. de iudicibus, in princ.*

IVDIC-

IVDICIVM dici putat M. Varro, quaſi ius dicendi, hoc eſt, poteſtatem audiendæ cauſæ, & ſententiã iuſtam proferendi, quam denique & exequi poteſt, & quod ſuum eſt cuique addicere. Quò pertinent tria verba Prætoris, [Do, Dico, Addico.] Do iudicium poſtulantibus: Dico ſententiam poſt litem conteſtatam & cognitam: Addico rem victori, & exequor ſententiam transferendo rerum dominia. Quod poſtremum, dicitur legis actio: quaſi iuſſu plane legis id fieri neceſſarium ſit, incumbatque iudici, veluti miniſtro & antiſtiti iuſtitiæ, ſed non niſi ordinario iure. Old.

IVDICIVM frigidè definiunt Doctores, dum dicunt, eſſe actum trium perſonarum: videlicet, Iudicis, Actoris, & Rei. Quare ſic rectius dixerimus: Iudicium eſt actus legitimus, quo mediante iudex de cauſa propoſita cognoſcit, & ſecundum ęquitatem pronunciat. In ijs enim verſatur omnium iudiciorum, inquiſitionum, adeoque conſiliorum vis atque poteſtas. Et ceſſabũt omnes diſputationes, ſi rectè intelligas. Siquidem in nullo controuerſiarum genere prodeſt cauſam deferri ad iudicem, niſi cognoſcatur de ea. Sic nihil profuerit eſſe cognitum, niſi pronuncietur. Denique pronunciatum quoque inutile erit, niſi ex bono & ęquo procedat. Ecce quomodo cohæreant iſta. Old.

IVDICIVM eſt legitimus actus, in quo tres perſonæ primariæ intercedunt, iudex, actor, reus. Et non niſi poſt litis conteſtationem propriè dici, omnes fatentur. Hinc dictum M. Varroni, quòd ius, id eſt, poteſtatem dicendi, hoc eſt, pronunciandi, Prætori partes darent. *Alciatus in comment. ad tit. C. de in ius vocan. & c. 2. lib. 3. Parerg.* Spieg.

IVDICIVM vocatur iuriſdictio. Iudicium autem prius inquiſitio appellabatur, vnde & auctores iudiciorum quaſi præpoſitos quæſtores vel quæſitores vocamus. Definitur autem per glo. *in c. forus. in verbo, iudicium. de verb. ſignif.* eſſe actus legitimus duarum perſonarũ, actoris & rei, ſuper eadem quæſtione contracta ſub eodem iudice. Sed gl. *in rub. extra. de iud.* definit ſic: Iudicium eſt actus legitimus trium perſonarum, iudicis, actoris & rei. quæ definitio vulgo recipitur. Iudicium autem habet xv. ſignificationes. Primo modo eſt actio, vt iudicium familiæ erciſcundæ, id eſt, actio: *l. in tribus. ff. fam. erciſc.* Secundo modo, eſt lis ſiue controuerſia, vt iudicium pendet de hæreditate. *l. 1. in fine. ad S. C. Trebel.* Tertio modo eſt auctoritas; vt negotia Eccleſiaſtica non ſunt iudicio laicorum diſponenda. *c. decernimus. extr. de iud.* Quarto modo eſt forus: vt cauſa iuris patronatus debet definiri iudicio eccleſiaſtico, ſcilicet in foro eccleſiæ. *c. quanto. extr. de iudic.* Quinto modo eſt arbitrium. Si enim arbiter eſt iudex, ergo arbitrium eſt iudicium. Sexto modo eſt vltima voluntas: vt iudicium teſtatoris non debet eſſe quaſſum. *l. 1. C. de ſacroſanct. eccl.* Septimò eſt quæſtio, vt iudicium ambiguum eſt ad Papam referendũ. Octauo modo Iudicium dicitur eſſe diſcretio; vt furioſus & impubes, non poſſunt eſſe iudices, quia carent iudicio, id eſt, diſcretione. *l. cum prætor. ff. de iudicijs.* Nonò, eſt ſententia: vt iudex punire poteſt eos, qui ſuo parere neglexerint iudicio, id eſt, ſententiæ. Decimò eſt inſtantia: vt iudicium perit triennio, id eſt, inſtantia. Vndecimo eſt diſcuſſio *d. c. forus.* & ita accipitur in rub. de iud. extr. Duodecimò eſt poteſtas iudicandi: vt iudicium ſoluitur vetante eo, qui iudicare iuſſerat. *l. iudicium ſoluitur. ff. de iud.* Decimotertiò eſt pernicies: vt qui manducat & bibit corpus & ſanguinem domini, iudicium eſt, id eſt, perniciem ſibi manducat & bibit. *1. Corinth. cap. 11.* Decimoquartò eſt pœna: vt qui occiderit, reus erit iudicij, id eſt, pœnæ. *Matth. 5. cap.* Vltimò, Iudicium dicitur eſſe proceſſus iudicialis. Has ſignificationes not. glo. *in extrauagan. de iudic. in rubr. & ibi vide locos allegatos, & vide etiam gl. & not. per Dd. in §. præterea. Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtam. Marantа in ſuo ſpeculo aureo abſolutiſſimè.*

IVDICIA publica dicta ſunt, quia cuiuis ex populo executio eorum plerumque datur. Publicorum iudiciorum, quædam ſunt capitalia, & quædam non capitalia. Capitalia dicimus, quæ vltimo ſupplicio afficiunt homines, vel aquæ & ignis interdictione, deportatione ve vel metallo. cætera, ſi quam infamiam irrogent, cum damno pecuniario, hæc publica quidem ſunt, non tamen capitalia, hoc eſt, capitalia ſunt, in quibus mors, aut exilium eſt, hoc eſt, aquæ & ignis interdictio: per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate. Non capitalia ſunt, in quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio pœna eſt. *De quibus agitur in l. publicorum. ff. de publ. iudic. & §. 1. Inſtit. eod.* Publica autem iudicia hæc ſunt, Lex Iulia Maieſtatis, quæ in eos, qui contra Imperatorem, vel rempublicam aliquid moliti ſunt, ſuum vigorem extendit. Item Iulia de adulte. quæ temeratores alienarum nuptiarum punit. Item lex Cornelia de ſicar. quæ homicidas perſequitur. Item lex Pompeia de parricidijs. Item lex Cornelia de falſis. Item lex Iulia, de vi publica, ſeu priuata, aduerſus eos exoritur, qui vim vel armatam, vel ſine armis commiſerint. Item lex peculatus, quæ eos punit, qui publicam pecuniam, vel rem ſacram, vel religioſam furati fuerint. Eſt & inter publica iudicia lex Flauia de plagiarijs. Sunt præterea publica iudicia, lex Iulia de ambitu, lex Iulia repetũdarum, & lex Iulia de annona, & lex Iulia de reſiduis, quæ de certis capitibus loquuntur, & animæ quidem amiſsionem non irrogant, alijs autem pœnis afficiunt eos, qui præcepta earum neglexerint, *de quibus vide per tot. tit. de publ. iudi. in Inſt. Io. Bellon. Etymolog.*

IVDICIVM & conſilium haud ita multum differunt. Siquidem priſcis conſulere & iudicare. Inde Senatuſconſulta, & fortè etiam conſultum nomen. Nunc ſi quid intereſt, hoc eſt, quòd iudicium adhibemus obuijs & expoſitis, conſilio vtimur in retruſioribus ac dubijs. *Ex Eraſm.* Sp.

IVDICIVM agnoſcere dicebantur iudices à prætore dati, ſi cognoſcendi prouinciam ſuſcipiebant. *l. pen. ff. de vacat. & excuſat. Hotom. in princ. tit. de act. inſtit.*

IVDICIVM Centumuirale, quod Romanæ ciuitatis abſolutiſsimum erat. das ſtadtgericht zu Rom. Olden. *vide ſuprà Centumuiralis haſta. Item ſuprà Iudicia aut ordinaria.*

IVDICIVM commiſſum. Cicero. *in orat. pro Sexto Roſcio* dixit, quod litem conteſtatam iam dicimus: ſumpta à re militari tranſlatione, in qua bellum commiſſum pro eo quod vulgo apertum, atque inceptum vocant, eleganter ponimus. Hot.

IVDICIVM contradictum, ſeu contradictorium, in quo aduerſarius eſt, ad differentiam voluntarij. *l. cùm de conſuetudine. ff. de legibus.* Old.

IVDICIVM æquum, conuenientiſsimè interpretatur à nõnullis Germanis, Ein byder/oder erber vrtheil/ vt æquus vir ein Biederman. E in I longũ cõmutata. Nã Bederman dicendum erat, quod inter duos ſuum cuilibet conſeruat. Hoc lector candide refer acceptum reliquijs, nõ vulgari um obſeruationum Volzianarum. Sp.

IVDICIVM humanum, quo quis ab hominibus benè vel malè audit: cui contrarium eſt iudicium Domini, qui intima cordis ſcrutatur & iudicat. *Vide quæ not. in §. ſimiles ruſticum. in vſib. feuder. tit. de pace & eius violat.* Sp.

IVDICIVM, legitimam contentionem ſignificat, & diſceptationem, quæſtionem, ſiue litem. Cognitionem item, notionem & exiſtimationem, ſiue opinionem. Itaque primo ſumptum, iudicia publica dicta, quia publicam quærunt vindictam. Sp.

IVDICIVM Ordinarium hodie nuncupamus ab ordine procedendi. Extraordinarium verò, quod non ita iuſtam, omnibuſque numeris abſolutam ordinis rationem exigit. Alioqui antiquitate reſpecta poſſemus omnia nunc iudicia vocare extraordinaria propter remiſſam ſolennitatem nimis curioſam. *§. fin. Inſtit. de interdict.* Old.

IVDICIVM proluſorium dictũ eſt προγυμνασμόν, eſt enim præiudicialis cauſa, quæ hoc verbo ſignificatur. *Bud. in poſter. annot.* Sp.

IVDICIVM reſcindens, eſt in iudice, in prætore viuo: qui imploratus per eum qui læſus eſt, propter abſentiam alterius, reſtituit in integrum eum, qui læſus fuit: & reſcindit, annullat, caſſat, ſuſtollit quicquid illud eſt, in quo alius ſe conqueritur læſum. tollitque ei omne obſtaculum. *Roſſius in tit. Inſtit. de actio. §. rurſus.* Spieg.

IVDICIVM de moribus. Olim, vt Gell. *lib. 4. cap. 10.* teſtatur: Cenſor ſolenne iuramentum agebat à maritatis ciuibus Romanis ſingulis de vxoribus, earumque maribus. Cum autem ſolenne iuramentum illud exigebatur, tunc ſi ex animi ſententia, vxorem ſe non habere, aut vxori iuſsiſſe propter eius mores prauos res ſuas ſibi habere, cenſoribus reſponderet maritus, videtur ad iudicium cenſorium etiam pertinuiſſe de moribus vxoris, inquirere, cognoſcere, &, ſi

res ita poſtulare videretur, pronunciare, imò etiam vxores coercere. Eoque viſus eſt reſpexiſſe Paulus, qui de pacto dotali differens, ait conueniri non poſſe, ne de moribus agatur, ne publica coercitio priuata pactione tollatur, *l.5. de pact. dot.* Haud dubiè per publicam coercitionem, cenſorium iudicium intelligens. De quo iudicio accipiendum etiam videtur, quod ſic Papinianus ſcribit: [viro & vxore mores inuicem accuſantibus, cauſam repudij dediſſe vtrumque pronunciatum eſt.] *l.39. ſoluto matrim.* Et ſic quidem ſatis eſſe perſpicuum puto de vxorum maritorumque moribus olim apud Cenſores litigari conſueuiſſe. An autem ſtatutò, an verò ſolenni tempore iudicium iſtud conſueuerit exerceri, antiquiores literæ non declarant, etiamſi de iuramento ſolenni ſcripſerit expreſsè Gellius. Cæterùm quis fuerit iudicij de moribus effectus, optimè explicat Vlpianus *in fragmentis, tit. 6.* [Morum, inquit, nomine grauiorum quidem ſextæ retinentur; leuiorum autem octauæ: grauiores mores ſunt adulteria: leuiores omnes reliqui.] Eoque referri poteſt lex 47. ſolut. matrim. & l.11. §. fin. ad leg. Iul. de adulter. Igitur ſi moribus vxoris diuortium factum eſſe à cenſoribus pronunciaretur, tunc maritus ſextam aut octauam dotis partem, tanquam diſſidij pœnam retinebat. *l. 8. de capti. & poſtlimin. reuerſ.* Sin contra mariti moribus accidiſſe, vt à marito diuerteret ad amicos vxor, quo minus pari ratione, rerum propter nuptias datarum, certam aliquam partem vxor conſequeretur, nihil mihi videtur obſtitiſſe. Si autem viro & vxore mores inuicem accuſantibus, vtrumque cauſam dediſſe repudij, pronunciarent cenſores, nec ex mariti bonis vxor, nec ex bonis vxoris maritus quidquam conſequebatur. *d.l.29.* Eſſe autem iudicium de moribus perſonale, nec hæredi, nec in hæredem tribui, auctor eſt Conſtantinus, qui ſic ſcripſit: [De moribus actio vltra perſonam extendi non poteſt, nec in hæredem habetur, nec tribuitur hæredi.] *l.4. Cod. Theodoſ. de inteſt. nupt.* Et ex his quidem omnibus, ſatis eſſe perſpicuum puto, quo ſenſu accipiendus ſit hic titulus. [De repudijs & iudicio de moribus ſublato,] qui extat in Codicis Iuſtiniani Cæſaris libro quinto *Renardus variorum lib. 4. c.13.* Erat ergo hæc quæſtio, ſiue iudicium de malis moribus coniugum: ſicuti & in ſcholis erant quæſtiones malæ tractationis, vt Quintilianus ſcribit. Tam autem fuit hoc iudicium olim in vſu, vt in Pandectis etiam Paulus ſcribat, conuenire non poſſe, ne de moribus agatur, vel plus vel minus exigatur, ne publica coercitio priuata pactione tollatur, *d.l.5.* Mirum verò Tribonianum in Pandectis aſſuiſſe, cum Iuſtinianus non modò teſtatus eſſet, hoc iudicium planè abolitum eſſe: ſed & iam eſſet profeſſus, illud poſitum eſſe quidem in antiquis legibus, ſed (vt loquitur) non frequentari iam pridem. Sed & ex eiuſdem Pauli eodem libro relatum eſt *in l. 15. §. primo. ſolut. matrimon.* hæredem mariti nó habere coercitionem morum. Atqui nec maritus ipſe hanc habebat tempore Iuſtiniani. Extat & Conſtantij Imper. conſtitutio, quæ ait, de moribus actionem vltra perſonam extendi non poſſe, nec in hæredem haberi, nec tribui hæredi. *Balduin.*

IVDICIVM reſciſſorium, id eſt, cum via agendi aperta eſt, ſublatum eſt obſtaculum: quòd is qui læſus eſt, poteſt rem ſuam petere, ac ſi nunquam fuiſſet vſucapta: & damnum reponere: ac ſi nunquam fuiſſet læſus. Hinc ita dictum, quòd reſcindit obſtaculum, & caſſat, quod obſtabat læſo. *Zaſius in tit. Inſtit. de act. d. §.* atque id duplex, ſcilicet Inſtitutorium & Reſtitutorium. *Vide ibid.* Sp.

IVDICIVM ſuum, hoc eſt, vltimam voluntatem, non intelligitur quis velle impugnare. *l.3. de teſtam. milit.*

IVDICIVM turpe, quo damnatus infamia & turpitudine afficitur. Cicero *pro Flacco*, [Iratus Flacco dixit Marc. Lurco, quòd (vt ipſe aiebat) libertus erat eius turpi iudicio condemnatus, &c.] *Pro Sexto Roſcio*, [Itaque mandati conſtitutum eſt iudicium non minus turpe, quàm furti.] Item, [In minimis rebus qui mandatum neglexerit, turpiſsimo iudicio cõdemnetur neceſſe eſt.] *Pro Cæcina.* [Eſt enim turpe iudicium, & facto quidem turpe.]

IVDICIO ſiſti, In iudicium exhibere, idem ſignificant. *l ſi cùm iudicio. ff. ſi quis cautioni.* Aliud autem eſt ſtare in iudicio, aliud ſiſtere. *Vlpianus in l. ſi quis. in fine. ff. ſi quis cautioni.* Oldendor.

IVDICIVM facere, eſt iudicare. vt facere pugnam, prælium, coniecturam, finem, cõuitium, furtum, pactionem, aliaque eiuſdem generis. Sp.

IVDICIVM dare dicitur Prætor, cùm agendi poteſtatem facit, in eamq; rem & actionem & iudices dat *l.16. ff. de dolo. l. 1. ff. nauta, caupo. & alias paſsim.* Dicitur & iudicium reddere Prætor *l.21. ff. de negot. geſt. l.2. ff. de bonis eor. qui ſibi mortem conſcient.* Vt autem Prætor dat & reddit, ita litigatores accipiunt & ſuſcipiunt iudicium. *l.9 §. Labeo. ff. de dolo. l. 36. ff. famil. erciſc. l. 7. ff. de aqu. & aqua pluu. l.2. §. idem Pomponius. ff. de ædilit. edict. l. 24. ff. de liber. cauſ. l. ſeptima. §. ita demum. ff. de petit. hæredita. l. 3. ff. de iudicijs. l. 4. §. non ſolùm. ff. fin. regund.* Briſſ.

IVDICIVM profiteri, eſt vltro ſeſe, conſorteſq; criminis deferre. *Bud. ad l. Corn. de ſicar. l. 1.* Old.

in IVDICIVM actionem producere: & rem in iudicium deducere idem valent. *l.31. ff. de iud. l. 66. & l. vlt. ff. de procuratorib. l. 13. ff. de pact. l.17. §. penult. ff. de iureiurand.* Res autem in iudicium deducta non videtur, ſi tantùm poſtulatio ſimplex celebrata ſit, vel actionis ſpecies ante iudicium reo cognita. *l. C. de lit. conteſt.* Briſſ.

IVDICIVM manet & pendet, quamdiu ſententia dicta non eſt. *l.60. ff. de condict. indeb. l. 45. ff. mand. l.14. ff. de interrogat. in iur. fac. l.18. in fin. ff. de vi & vi arm.* finitur verò ſententia lata. Briſſ.

IVDICIVM quatuor ſubſtantialia habet. I. Vt in ius vocetur ille, qui iudicari debet. In ius enim vocare eſt, iuris experiundi cauſa vocare. *l. 1. ff. de in ius voc.* II. Editio actionis, hoc eſt, talis intentio actoris ad iudicium exigitur, quæ ſi vera ſit, conſequatur iure, condemnandum eſſe reum, ſiue ex ſcripto, ſiue ex non ſcripto tractetur cauſa. III. Litis conteſtatio neceſſaria eſt in iudicio. Nam ratio naturalis dictat, vt nemo violenter aut tumultuariè obruatur iuriſdictione, quæ ordinatio DEI eſt. *Roman. 13.* IIII. Iuſta præſentis iudicis cognitio, cum primis eſt de ſubſtantia iudicij: Siquidem meminiſſe oportet, omnem iudiciorum vim & poteſtatem, ſtatim atque lis eſt conteſtata, iudicum humeris incumbere coram DEO & hominibus. V. Concluſio in cauſa pertinet ſemper ad formam iudicij, nec poteſt omitti: non ea ratione, quam formularij comminiſcuntur: ſed ideò, quia humanus adfectus ex natura corrupta, procliuus eſt ad controuertendum. *l. item ſi vnus. §. vltim. ff. de recept. arbitr.* VI. Sententia ad iudicij conſtitutionem haud dubiè pertinet neceſſariò, vbi cauſa non poteſt aliter tranſigi: Quandoquidem tota iudicis cognitio manca eſt, niſi ſequatur res iudicata, quæ finem controuerſijs imponat. Pulchrè itaque cohærent iſtæ partes. Citatio enim vocat iudicandum. Editio actionis inſtruit. Litis conteſtatio confirmat iudicium. Cognitio aperit negotium. Concluſio interrumpit diſceptationem. Sententia diffinit totam litem. *Hæc omnia latius tractantur in libello, de iure & æquitate.* Old.

IVGARIVS, id eſt, bubulcus, & auriga boum, qui iuga ducit & regit.

IVGATIO, vectigal quod iugeratim, hoc eſt, de ſingulis iugeris præſtabatur. Eiuſque immunitas, niſi à principe ſpecialiter conceſſa ſit, nullius momenti habebatur. *l. immunitates. C. de agricol. & cenſit. lib. 11.* Spieg.

IVGATIO agrorum poſſeſsionumque menſuram ſignificat, pro cuius modo certa Cæſaribus penſitatio præſtabatur, *l.1. de quibus munerib. vel præſtatio. lib.10. C. l. 10. de ſuſcept. eod. lib. l. 4. de indulgent. debit. in C. Theodoſ.* à iugis animalium, quibus poſſeſsiones exercebantur, quæ & capita vocabantur, pro quorum numero ea præſtatio inferebatur. *l. 6. de extraordina. muneribus. in C. Th. l. 1. de impoſit. lucrat. deſcrip. in eod.* C. Ita iuga, & iugationem & iugorũ capitationem accipe *in l. 3. C. de epiſc. & cler. in l. 1. & 2. de immun. conceſſa. C. Th. l. 1. l. 2. l. 3. ne collatio. tranſlat. poſtul. l. 1. de proteſt. l. 1. de priuil. dom. Aug. C. Th. l. vn. ne collat. per logograph. celeb. in eod. C. l. 6. de collatio. donatar. l. 11. de exactionibus & l. vnic. ſi per obreptio. in eod. C. Theodo. & l. 1. de impoſit. lucr. deſcrip. lib. 10. C. l. 9. de agric. & cenſ. lib. 11.* Iuſtin. *Nou. 17.* [illegible] Iugatio autem eadem ratione dicitur qua veteres id agri ſpatium quod iuncti boues vno die exarare poterant, iugum appellaſſe accepimus. Quemadmodum Varro *lib. 1. de re ruſt. cap. 10.* in Hiſpania vlteriore ſeruatum tradit. Cic. 5. *in Verr.* [Quid qui ſingulis iugis

arat,

arant, qui ab opere ipſi non ſecedunt.] Caſsiodor. lib. 4. varia. epiſtol. ad Geberichum: [Conſtantij ſupplicatione comperimus ſacroſanctę Eccleſię ipſius vnum iugum veterum principum pietate collatum, nūc quorundam violenta vſurpatione detineri.] Briſſ.

IVGATORIVS bos, qui iugo ſubditur,

IVGERVM dictum, quod vno boum iugo per diem exarari poteſt. Vide Alciat. interpretantem l. mille paſſus. de verb. ſign. Alex. Neapolitanum cap. 20. lib. 2. Sp.

IVGERVM, menſura agreſtis, quæ eſt in longitudinem pedum 240. in latitudinem 120. gloſ. vocant Aruipendium, & πλέθρον interpretantur. Prat.

IVGIS aqua, profunda.

IVGIS puteus, altus.

IVGVLVM petere, in agendis cauſis tunc dicitur cauſidicus, quum id quod eſt potiſsimum, validiſsimè inuadit. Non abludit, quod vulgò dicitur, Jch will jme das leben treffen. Ita ſuis verbis hominem ingulare, pro cōuincere notum eſt.

IVGVM, pro pari duorum animalium plerumque accipitur, vt ſæpè apud Vlp. Eſt tamen iugum non modò ſeruitutis, verùm etiam beneuolentiæ. Sic enim Horat.

Diffugiunt, cadis cum fece ſiccatis, amici,
Ferre iugum pariter doloſi

Ac rurſus:

Diductosq; iugo cogit aheneo.

IVGVM idem trahere, pro eo quod eſt, negocij vices pariter ſuſtinere. Zu gleichem gewinn/vnnd verluſt.

IVLIAE leges multę referuntur, à Iulijs, id eſt, à Caio Iulio Cæſare, & Octauio Auguſto in idem nomen adoptato, latæ: veluti IVLIA Maieſtatis, IVLIA de adulterijs coercēdis, ad quam librum ſingularem ſcripſit Briſſonius. Hanc legem ſignat Iuuenal. cum ait,

vbi nunc lex Iulia? dormit.

& Martial. epig. 7. lib. 6. hoc verſu,

Iulia lex populis ex quo Fauſtine renata eſt.

IVLIA de vi: quæ duplex eſt: vna de vi publica quæ vim illatam armis perſequitur ac vindicat: Altera de vi priuata, quæ ſine armis factam vim coërcet, §. ad ex conſtitutionib. Inſt. de interdict. Quas leges etiam, Iulias priuatorum, &, publicorū, appellari notandum eſt. l. 1. §. 1. de vi & vi armata l. 32. ff. de pæn. Hæc etiam, Iulia vis priuatæ, vocatur in l. 4. C. vnde vi. De his vero legibus & earum aliquot capitibus fit mentio in l. 3. §. lege Iulia. ff. de teſtib. l. 3. §. vlt. l. 12. §. omnibus. ff. de accuſat. l. 8. ff. de ſepulcb. violat. l. vlt. ff. de vi bonor. rapt. §. furtiuæ. Inſt. de vſucap.

LEX IVLIA Repetundarum, ſeu de pecunijs repetundis, de quā proprio titulo in Pandectis tractatur & eo amplius in l. 10. §. vlt. de off. procon. l. 1. §. 1. ff. de calumniator. l. 12. ff. de ſenatorib. l. 3. ff. de vacat. muner.

Sunt & LEGES IVLIAE peculatus, de ambitu, de Reſiduis, de Annona. l. 1. de public. Iudic. Inſt. eod. tit.

IVLIA lex de maritandis Ordinib. cuius fit mentio in l. vnic. ff. vnde vir & vxor. l. 6. §. vlt. ff. de iure patronat. l. 44. ff. de ritu nupt. Et apud Vlp. tit. 8. regular. Et lex Papia Poppæa propter argumēti affinitatem in infinitis prope legum noſtrarum inſcriptionibus connectitur, Complectebatur autem ea lex totam matrimoniorum inter populi Rom. ordines, pro cuiuſq; ſtatu & conditione cōtrahendorum rationem. Hæc & Lex Iulia Miſcella vocatur à Iuſt. l. 2. & l. vlt. C. de indic. viduit. toll. & Nouell. 2.

IVLIA lex Agraria. de qua in l. 3. de termino moto. & apud. Suetom. in Iulio. cap. 20.

IVLIA Lex. Iudiciaria. l. 1. ff. de leg. Iul. ambit. quæ lex iudiciorum dicitur. l. 2. §. conuenire. ff. de iudic. Eaq; lex, Iuliæ legis appellatione exaudiēda eſt. l. 41. ff. de recept. & apud Agell. lib. 14. c. 2.

Præterea & lex Iulia cum Titia, nominatur, quę mulierib. pupilliſue non habentib. tutores, dare à præſidib. prouinciarum iubebat, quemadmodum ab Vlpiano lib. 12. Regul. tit. 11. & à Iuſt. in tit. de Attiliano tutore, ſcribitur. Quin etiam

IVLIAM Sumptuariam legem memorat Agellius lib. 2. c. 24. [Poſtremo, inquiens, lex Iulia ad populum peruenit, Cæſare Auguſto Imperante, quia profeſtis quidē dieb. finiuntur ducenti: Calendis, Nonis, Idibus & alijs quibuſdam trecēti.]

IVLIA lex de fundo dotali. l. 1. l. 13. ff. de fund. dotali. id eſt, quæ vetat fundum dotalem alienari vt l. 16. ff. eod. tit. & Inſtit. quib. alien. lic. vel non. Poſtremo alia lex Iulia de bonis cedendis memoratur, l. 4. C. qui bon. ced. poſſ. & rubric. qui bon. ex l. Iul. ced. poſſ. C. Theodoſ. Briſſ.

IVMENTORVM appellatione equus, equa, mulus, mula, & cætera νωτοφόρα, & dorſuaria animalia continentur. Boues verò, licet collo domantur, quia tamen collo non ferūt, eadem appellatione non continentur. l. 38. §. iumentorum. ff. de ædil. edict. l. 89. ff. de verb. ſign. l. 65. §. iumentis. ff. de leg. 3. Elephanti & Cameli Iumentorum operam præſtant, l. 2. in fi. ff. ad leg. Aq.

IVMENTA autem alij à iuuando, quaſi iuuamenta, vt Brechaeus l. boues. ff. de verb. & rer. ſignif. alij à iungendo, detrita litera G. dicta putant. Qua in ſententia Non. Marcellus eſt. Br.

IVNGERE litem inter ſe. l. 1. ff. de litig.

IVNCTIM, ſine interuallo.

IVNCTVS mulus, à clitellario differt: hoc eſt, mulus qui iugo aſſueuit.

IVNIAE Petroniæ legis mentio habetur in l. 24. ff. de manumiſſion.

IVNIAE Velleia lex, l. 10. §. qui filium. ff. de teſt. tut. l. 13. in fi. ff. de iniuſt. rupto. Et ita emendandum hoc nomen eſt in §. poſthumorum. Inſt. de exhered. lib. vbi vulgò perperam Iulia, legitur. Idemq; error eſt & apud Vlp. tit. 22. regul. Ad eam vero legem Paulum librum ſingularem ſcripſiſſe Index Piſanus teſtatur. Fit præterea eius mentio in l. 29. §. nunc de lege. ff. de lib. & poſth. l. 3. §. 1. ff. de iniuſto rup. & l. 6. §. 1. ff. de hered. inſtitu. & l. 2. ff. de vulg. & pup. l. 2. C. de lib. præter. l. 34. C. de inoff. teſtam. Briſſ.

IVNIA Norbana lex, de Latinis libertis: à Marco Iunio, & L. Norbano Flacco Coſ. quos tempore Tiberij conſulatū geſſiſſe Dion lib. 57. teſtis eſt, lata: cuius meminit Iuſtinianus §. vlt. Inſt. de libertin. & §. vlt. Inſt. de ſucceſſ. libert. l. vn. in pr. C. de lat. libert. Nouel. conſt. 78. vt & Vlpian. tit. 4. regular. Hinc Latinus Iunianus, apud Vlp. tit. 12. regul. & tit. 2. regul. Briſſ.

IVNIORES, quos Seruius Tullius Reipublicæ idoneos eſſe arbitratur, ab anno decimoſeptimo, vſq; ad ann. 46. ſuprà eum annum maiores appellat. Gellius lib. 10. cap. 28.

IVRA prædiorum, ſunt ſeruitutes propriæ. l. 1. de ſeruit. ruſtic. præd. vt ait Conna. lib. 4. cap. 7. num. 7. Dominium verò, ius prædij non eſt, ſed ius ipſius domini. Sp.

IVRAMENTI adiectio, quod ſanctum eſt, ſacrum reddit: vnde & iuſiurandum appellatur ſacramentum, &c. Con. lib. 3. cap. 1. num. 5.

IVRAMENTVM, affirmatio eſt, vel negatio, ſacræ rei aſſertione, vel atteſtatione firmata. Dicitur autē, vt & iuſiurandū, à iuro, quod propriè ſignificat (teſte Old.) promitto me, adhibitis etiā teſtib. ita ſeruaturū, ac ſi ius eſſet: cumq; nullū ſit præſentius teſtimoniū, quàm diuini nominis, fit, vt tum iurare dicamur, cum Deū inuocamus teſtem. Et eſt multiplex. Voluntarium, quod & cōuentionale dicitur, eſt quando extra iudicium, abſente iudice, pars parti defert iuramentum, ad cōfirmandum contractus, & quæcunq; negotia, videlicet vt promiſſa ſeruentur. Et hoc iuſiurandū dicitur extraiudiciale & voluntarium, de quo tamen nō loquitur Paulus in l. iuſiurandum, quod ex conuentione, in princi. ff. de iureiurando, vt quidam Olden. teſte, falſo putant, ſed l. 1. & conſtit. Friderici Imperatoris. C. ſi aduerſ. vendit. Ex hoc autem iuramento non naſcitur actio, vt dilucidè tractat idem Oldēdorpius action. 9. claſſ. 1. Iudiciale iuramentum aliud fit, quando in iudicio, coram iudice, & eo approbante pars parti iuramentum defert. Tertium iuramentum eſt neceſſarium, & hoc in triplici differētia. Aut enim ſuppletiuū eſt, vel in ſupplementū, quod à iudice defertur in defectū probationū. Aut iuramentum neceſſarium purgatiuū eſt, quo ſe quis purgat de conſcientia. Aut eſt in litem iuramentum neceſſarium, quando æſtimatur lis ex affectione iurātis. Zaſius Inſt. de actio. §. item ſi quis poſtulante. Sed melius puto, vt eundem Old. loco iam indicato adeas, vt cognoſcas iuramentorum genera per interpretes obſcurè magis, quàm vtiliter tractata. Porrò iuramenti voce vſi ſunt & Seneca de Clementia, & Vlp. in l. iuſiurandum. 2. §. ſi de qualitate iuramenti. de iureiur. Sicque in Florentinis libris legi, teſtatur Bud. Sp. vide de iuram. notabilia quędā apud Vultiū lib. 1. diſcept. ſcholaſt. c. 7.

IVRAMENTVM affectionis. quære paulo ſuprà, In litem iurare.

IVRAMENTVM calumniæ (der eidt vor geſhårde.) hæc continet. Primò, quòd non calumniandi animo litē moueat. Secundò, quòd bonam cauſam, ſiue iuſtam defenſionē ſe habere putet. Tertiò, quòd in tota lite nullā exiget probationē niſi quam pro veritate putet eſſe neceſſariam. Quartò, quòd nullam allegationem cauſa differendi negotij proponet. Quintò, quòd nihil penitus cauſa patrocinij iudicibus,

vel alicui perſonæ pro hac cauſa vel promiſerit, vel poſtea daturus ſit, vel per ſe, vel per mediam perſonam. Quæ requiſita hoc carmine expreſsit Iuſtus Vulteius *referente Herm. Vulteio lib. 2. iuriſpr. Romanæ cap. 31.*

Iuro meam litem mihi iuſtam iure videri,
Nec celaturum ſi qua rogatus ero,
Nec promiſſurum, neque cauſa falſa leuanda
Dicere, nec litem ducere velle meam.

Vide Barentem à Tautenberg, tit. 8. progymnaſmatum fori. Oldendorpius: [Habemus nunc, inquit, iuramentum calumniæ, quo periuria magis introducuntur, quàm excludatur calumnia.] & veriſsimum eſt. Certè ſi cautiones antiquę non eſſent abolitæ, quarum tamen quædam adhuc veſtigia in quibuſdam locis retinentur, nihilo peius forenſes res haberent. Spiegelius.

IVRARE propter calumniam. Non nouam fuiſſe hanc iurandi conſuetudinem, oſtendit Cic. *pro Quint. Roſcio.* qui iurare in litem vocat, quod Iuſtinianus ait, iurare de calumnia, *quod eſt apud Iuſtinianum in l. 2. C. de iureiurand. propter calum. dand.* Balduinus. Datur autem de calumnia iuſiurandum varijs ex cauſis. nam & is, qui iuſiurandum aduerſario defert, iurat ſe id non deferre calumniandi animo. *l. 11. §. penult. ff. rerum amot. l. 34. §. qui iuſiurandum. l. 37. de iureiuran. l. vlt. C. de fideicommiſſ. l. delata. C. de rebus credit.* & qui poſtulat vt ſibi theſaurum ſuum, qui eſt in alieno fundo, effodere liceat, ſe id non poſtulare calumniandi animo. *l. 15 ff. ad exhibendum.* & ſimiliter qui poſtulat ſibi copiam fieri inſpiciendarum & deſcribendarum tabularum teſtamenti. *l. penult. C. quemadmodum teſtam. aperian.* & qui probationes petit, veluti teſtes, & inſtrumenta, vel qui ſeruos in quæſtionem petit, *l. 1. C. de iureiurand. propter calum. l. vlt. C. de quæſt.* vel qui petit comparationem literarum fieri, *Nou. 73.* & qui ſatiſdandi cauſa in municipium euocat. *l. de die. §. iubetur. ff. qui ſatiſd. cogan.* & qui nouum opus nunciat. *l. de pupillo. §. qui opus. ff. de no. op. nunt.* & qui petit inſtrumentũ exhiberi, quod falſum dicat, & ſi fides eius approbata iam ſemel iudici fuerit, *l. vlt. C. de fid. inſtrum.* & qui poſtulat edi ſibi rationes argentarias, *l. 6. §. exigitur. l. quaedam. §. vlt. ff. de edend.* vel caueri ſibi damni infecti. *l. qui bona. §. qui damni. ff. de dam. infect.* Item initio litis cuiuſque vtraque pars iurat ſe non calumniandi animo litem conteſtari. quod iuris etſi videatur ſibi Iuſtinianus vindicare. *l. 2. C. de iureiuran. propter calumn.* tamen & in Pandectas relatum eſt, *l. inter cohæredes, §. qui familiæ. ff. famil. erciſcund.* Hoc tamen nouè adiecit Iuſtinianus *in Nouel. 49.* vt & initio litis iuret vtraque pars, ſe differendi negotij cauſa probationes ab aduerſario minime petiturum, quoad ſingula quæque momenta, quibus probationes ab aduerſario deſiderabuntur. Petita tamen comparatione literarum, iurabitur iterum, quia & de dolo iuratur, *Nouel. 73.* Petito enim iureiurando, *vt Leonis Nouel. 99.* aliæ probationes vel productiones ſi petantur, ſufficiet iuſiurandum datum litis initio. Iuſiurandum igitur calumniæ, quod dicitur vulgò, non eſt generale de quacunque re, ſed de litis conteſtatione tantùm & datur in cauſis ciuilibus tantùm, non in criminalibus, *vt conſtat ex Leonis Nouel. 107. & 97.* nam in criminalibus ſufficit inſcriptio. Fridericus tamen *conſtit. de pace tenenda & de incendiarijs.* id etiam exigit in cauſis criminalibus, nõ (vt plerique opinantur) etiam Henricus *lib. 2. legum Longobardorum*, cuius conſtitutionem retulit Honorius *c. 1. de iur. calumn. Cuiac. in expoſitione Nouel. Iuſtinian. 49. de appellat. & de prima. ſcript. & iureiurando dilat.*

IVRARE ex animi ſui ſententia (ſic enim nuper ſententia, pro ſcientia reſtitutum fuit) fuiſſe ex antiqua Romanorum formula, teſtis eſt Cicer. *in Aca. quæſtio.* Balduin.

IVRAMENTVM ſolenne vocatur, quod Barbari iuramentum corporale dicunt. Old. *vide iurare corporaliter.*

IVRAMENTVM ſemper habet hanc in ſe clauſulam iuris: [Salua ſuperioris Magiſtratus iuriſdictione.] Ideo qui iurarunt ſeruare ſtatuta, & conſuetudines, hi poſſunt nihilo minus & debent admittere cognitionem ſuperioris iudicis. Item qui iuramento promiſit ſtare iuri apud aliquem, is vtique non renunciat iudicio maioris magiſtratus. *c. veniens. de iureiurand. l. ſi cui bonis. ff. de verborum obligat. &, de pac. iurament. firmand. §. ſacramenta. c. conſtitutus. de reſcript. l. Imperatores. ff. ad municipal. Et Fridericus in ſua conſtitut. de feud. §. vlt. Adde c. cum te. de iureiuran. lib. 6.* Old.

IVRAMENTVM informe. *Quære, Iuſiurandum ſimplex.*

IVRAMENTVM litis deciſiuum, nihil aliud eſt, quàm iudiciale, per quod lis deciditur. *Zaſ. Inſt. de act. §. item ſi quis poſtulante.*

IVRAMENTVM veritatis appellatur, quòd iudex cognita cauſa defert actori, ad ſupplendam probationem eius. aliàs ſuppletiuum.

IVRAMENTVM referre. *Vide, Referre iuſiurandum.*

IVRAMENTA remittere. *Lege, Iuſiurandum remittere.*

IVRAMENTVM habet vim iudicati. *l. 2. ff. de iureiurand.*

IVRARE corporaliter Impp. in Codicis pleriſque cõſtitutionibus dicunt, opinor, Ethnici quidem de ijs qui aras in iurando tenebant: Chriſtiani verò de ijs qui Euangelij codicem attingebant. Veluti Diocletianus. *l. 3. C. ſi minor ſe maior. dix.* [Huiuſmodi autem ſacramento corporaliter præſtito, nullum tibi ſupereſſe auxilium, perſpicui iuris eſt.] Iuſtin. *l. 1. C. de iureiuran. propt. cal.* [Non aliter concedimus, qui quæſtiones ſeruorum expoſcunt, ad hoc venire, niſi prius tactis ſacroſanctis ſcripturis deponant, &c.] *Itẽ in l. 1. C. ſi aduerſ. vend. & l. properandum. 2. C. de iudic.* Cicer. *pro Flacco*, [Ergo is qui ſi aram tenens iuraret, crederet nemo, per epiſtolam, quod volet iniuratus probabit?] Liuius *lib. 21.* [Fama etiam eſt, Annibalem annorum fermè nouem pueriliter blandientem patri Amilcari, vt duceretur in Hiſpaniam, cùm ſacrificaret, altaribus admotum, tactis ſacris, iureiurando adactum ſe, cum primùm poſſet, hoſtem fore populo Rom.] Hot.

IVRAT corporaliter, qui iurat tactis ſacroſanctis Euangelijs, vel manu ſublata, quos Balſamo vocat σωματικῶς ὀμνύντας. *Cuiac. ad Nou. Iuſtin. 51. de mulier. ſcenicis.*

IVRARE in litem, eſt per religionem iuriſiurandi declarare, quanti æſtimetur tota res controuerſa ab actore. Cùm enim iudex in hoc iuramento adfectum actoris & fidem ſequatur in litis æſtimatione propter contumaciam non obtemperantis, meritò dicitur iuſiurandum in litem, quaſi in vniuerſam æſtimationem litis, nulla certa conſideratione in vnam aut alteram rem facta. Quemadmodum ferè in factũ agere dicimus eum, qui in totam facti ſeriem experitur, nulla ſpecialiter introducta ex facto perſequendi formula. Quare aliàs in litem, aliàs adfectionis iuramentum dicitur Vlpiano *in l. ſi per alium. §. 1. ff. ne quis eum qui in ius voc. l. 1. & l. 2. ff. de in litem iuran.* Old.

IVRARE per genium principis *in l. 13. in fi. ff. de iureiuran.* Accurſius interpretatur, Deum principis, Bartolus, Genium, principem ipſum exponit. Accurſius fortè ineptè interpretatus non eſt. Nam & ridicula antiquitas deos ſibi quos volebat, fingebat, eoſque geniales, idq́; ex Alex. ab Alex. *lib. 6. c. 4.* liquet. huiuſmodi iuſiurandum commemorat Tertull. *lib. ad Scapulam.* [Sed, ait, ijdem ipſi, qui per Genios eorum in pridie vſque iurauerant.] Prat.

IVRARE conceptis verbis. *Vide, Conceptis verbis iurare.*

IVRARE conceptis verbis. Iurare per ſalutem. Conceptis verbis ita iurari ſolet, vt is qui iuſiurandum deferebat, verbis quibus iurari vellet, præiret. Eiuſque iuriſiurandi extat apud Plautum *in Rudente* elegans formula. Cæterùm ſi nec verbis conceptis, nec aliud aliquod ſpecialiter aduerſario delatum eſſet iuſiurandum, ſed dictum ſimpliciter, Iura per Iouem, tunc vſitata & ſolenni quadam per Iouem lapidem iurandi formula vtebantur Romani. Auctor eſt enim *lib. 10.* Feſtus, iuraturos per Iouem, lapidem ſilicem tenuiſſe, hæc ſolennia verba dicentes: [Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter, ſalua vrbe arceque, bonis eijciat, vt ego hunc lapidem.] De quo iureiurando viſus eſt ſentire Plinius, ſic *in Panegyrico* ſcribens: [Quin etiam ſedens præbuit iuſiurandum, & ille iurauit & expreſsit, explanauitque verba, quibus caput ſuum, domum ſuam, ſi ſcienter fefelliſſet, Deorum iræ conſecraret.] Qui autem ſic iurabant, eos dici Iouem lapidem iurare teſtatur Cicero: ſic enim Trebatio ſcribit *epiſtolar. lib. 7.* [Quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum ſcias Iouem iratum eſſe nemini poſſe?] Probari id etiam ex Gellio poteſt, qui de Phauorino. *Noct. Atticarum lib. 1. cap. 21.* ſcribit. Et ita per Iouem iurare, nihil aliud fuiſſe videtur veteribus, quam Iouem lapidem iurare. Intelligi id etiam ex Plauto poteſt *in Aulularia.* Cùm enim Strophilus Lyconidi adoleſcenti iuſiurandum ad hunc modum detuliſſet, [Iura per Iouem,] & inter cætera reſpondiſſet Lyconides, [Sed me cito expedi ſis,] ſubiecit Strophilus, [Hem ſilicem tibi.]

Tunc

Tunc accepto ſilice iurans per Iouem, hac formula vſus eſt Lycon.[Si te ego ſciens fallo,ita me eijciat Dieſpiter bonis, ſalua vrbe & arce,vt ego hunc lapidem.] Hæc cum ita ſint, nunc videor mihi intelligere,quidnam Vlpianus ſibi voluerit,cùm ita ſcriberet:[Qui per ſalutem ſuam iurat, licet per Deum iurare videatur (reſpectu enim diuini numinis ita iurat)attamen, ſi non ita ſpecialiter iuſiurandum ei delatum eſt,iuraſſe non videtur, & ideo ex integro ſolenniter iurandum erit.] *l.33.de iureiurando.* Senſus enim eſt,Si ſic delatum tibi fuerit iuſiurandum,Iura per Iouem, & tu per ſalutem tuam ita iuraueris, Ita mihi Iouem velim propitium : Iupiter mihi iratus fiet : quamuis per Iouem iurare videaris, attamen eius,qui iuſiurandum tibi detulit, intentioni non ſatisfacis.His enim verbis,[Iura per Iouem,]ea eſt (quemadmodum ex ſuperioribus conſtat)deferentis intentio, vt Iouem velit lapidem iurari.Nec aliter per ſalutem ſuam reo iurare permittitur,quàm ſi ab actore ſpecialiter, id eſt,nominatim his verbis : [Iura per ſalutem tuam,] ei delatum eſſet iuſiurandum. *l.5.e.tit.in princ.* Qua de cauſa,ſi iuſſus per Iouem iurare, per ſalutem ſuam iurauerit,iuraſſe nõ videtur,& ideo ex integro iurandum erit,inquit Vlpianus : hoc eſt,ad ſolennem vſitatamque Iouem lapidem iurandi formulam confugiendum. De qua formula etiam Paulum ſentire à Cuiacio & Ruſſardo Iuriſconſultis doctiſsimis eſt obſeruatum *in l. 26.de iureiurando.* Auſim dicere in fi. l. 3. de iureiurando,ſic apud Vlpianum etiam ſcriptum fuiſſe : [Cæterùm ſi ego detuli,vt per Iouem iurares,] eaque verba ad hanc formulam omnino referenda videri. Et certè Iouis nomen, vt Ethnicum, Chriſtianæque religioni aduerſarium, ex prudentum reſponſis ſuſtuliſſe Tribonianum, & eius loco Dei verbum poſuiſſe,ex eo poteſt euidenter intelligi, quod in ijſdem reſponſis,crucis nomen in furcam idem Tribonianus omnino mutauerit.Quæ res efficit,vt quoties in prudentum reſponſis,Dei occurrit mentio,verbum illud ex prudentum intentione ad Iouem ſemper referendum videatur. Igitur per Deum iurare nihil eſſe aliud in illis reſponſis ex intentione prudentum poteſt,quàm iurare per Iouem,hoc eſt,Iouem lapidem Iurare. Et ita mihi videtur. *Rauardus Varior.lib.5.cap.5. Quære,Iuſiurandum.*

IVRATI teſtes *Vide infr.Teſtes iurati.*

IVRATISSIMI vocem qui vſurpant ex veteribus, idoneos proferant auctores.Certè apud Plinium *in Præfatione* locus corruptus eſt,quem Rhenanus noſter reſtituit.Spieg.

IVRATORVM nomine cenſeri poſſe,qui iudices, vulgò Scabini, Scheffen/ appellantur,video placere nonnullis eruditis. Spieg.

IVRATO promittere.Paul. *l.vlt.qui ſatiſdare cog.* [Qui iurato promiſit, iudicio ſiſti, non videtur peieraſſe, ſi ex conceſſa cauſa hoc deſeruerit.]Sp.

IVRE belli transfugam recipi, quid ſit,vide *l.transfugam. ff.de acq.rer.dom.*

IVRE communi qui tutus eſt,priuilegijs non indiget. Id autem intelligitur,quum aliud ius non exprimitur. *Inſtit.de iur.nat.§.quoties.l.fin.C.de his qui veni.ætat.imp.*Sp.

IVRE legitimo. *l.ſi naturalis.ff.de adoptio.*

IVRE publico,id eſt,ciuili. *l.placet.C.de Epiſcop. & cleric.* Alberic.

IVRE reuocandi domum, eſt, poſſe petere, vt cauſa, ob quam alibi conueniuntur,remittatur domum, & ad locum, in quo domicilium habent. *l.2.§.legat.ff.de iud.*Spieg.

IVREIVRANDO firmare. Cicero *de Legibus* : [Plurima firmantur iureiurando inter ipſos homines,dijs immortalibus interpoſitis,tum in iudicibus,tum teſtib.]Idem *in Officijs*, Dare iuſiurandum,dixit.Liuius,reddere & exigere.Sp.

IVRGARE,quaſi de iure agere,& contendere. Hinc iurgium quaſi iuris agium. *c.forum.§.iurgium.de verb.ſign.*quò pertinet,quod ait Feſtus *lib.9.*Iurgium,iuris actio.Sp.

IVRGIVM à diuortio ſeparat Iuriſcoſſ. *l. quod ſi non diuortium ff.de iur.dot.*pro iracundia non durante.Prat.

IVRIDICI,à dicundo iure præfecti Italiæ, ab Adriano principe inſtituti, apud Capitolinum, annotante Egnatio, intelligendi.Notus Iuridicus dies,quo rite ius dici poteſt.& iuridica actio,quæ ſecundum ius eſt.& iuridicus conuentus, in quo iura redduntur.veluti noſtrate lingua, Raht / Gericht/ Hoffgericht haben. vbi plures de cauſa deliberantes, tandem eam per ſententiam decidentes conueniunt. *ff.de off. iuridici.quem vide & l.Thais.de fideicom.libert.*Sp.

IVRIDICVS Alexandriæ,eſt, qui demandatam iuriſdictionem à principe in ciuitate Alexandrina AEgypti habet. Et hic ex equeſtris ordinis viris creabatur, quod Tacitus ſignificat, *lib.12.* & alibi annotauimus.Eſt autem Alexandria vrbs AEgypti,non longè à Nili oſtio,ab Alexandro Macedone(vnde illi nomen) condita,ante Seruatoris aduentum anno vigeſimo ſupra trecenteſimum. Habuit olim ſcholas omnium diſciplinarum liberalium : fuitque ob commoditatem maximum totius orbis emporium, quemadmodum & præclara alia, ſcribunt hiſtorici, & coſmographi, maximè verò ij,quos ſuprà nominauimus *in dictione,Alexand.quibus adde hic Solinum.*Anchor.

IVRIS alia quæſtio eſt,alia facti. *vide, Quæſtio.*Hotoman.

IVRIS autem quæſtio eſt, cum conſtat factum eſſe id, de quo lis eſt,nec vlla eſt inter litigantes controuerſia an factũ ſit,ſed cauſę ſtatus finitimus eſt,aut Iuridicialis,vt eſt Rhetorum loquendi conſuetudo. Facti quæſtio dicitur,cùm non conſtat,an id factum ſit,ſuper quo lis orta eſt, quodque inficiatur reus.Et hanc cauſæ conſtitutionem Rhetores vocant Coniecturalem,quod coniectura tũc verum quæratur. Qua in re nullus ſane eſt Iuris ſcientiæ locus, vt permultis in locis teſtatur Cicero. *vt in Topicis.*Nihil hoc ad ius (Ad Ciceronem inquiebat Gallus noſter) ſi quis ad eum tale quid retulerat vt de facto quæreretur. *Qua de re latius Fran. Duar. lib.1.anniuerſ.diſputat.cap.41.*

IVRIS ciuilis intellectus, ex Rhetoricis præceptis magna ex parte petendus. *Vide infr. Negatio pura.*

IVRIS nomine continentur ſeruitus,hæreditas, dos, peculium,poſſeſsio,obligatio. Hæc enim omnia Iuris nomina ſunt. *Cuiac.Not.ad lib. 2. Inſtit.tit. de rebus corporalibus & incorporalibus.*

IVRIS profeſſores. *Quære,Profeſſores iuris.*

IVRIS quæſtiones ſunt duæ, vt eleganter Fabius tradit *lib.12.c.2.* quarum vna verborum proprietate continetur, finitione explicatur : altera æqui diſputatione continetur, qualitate explicatur.Addi poterit & tertia, quæ facti ſiue voluntatis,atque adeò in æſtimatione Iudicis quæſtio eſt. *l. voluntatis.C.de fideicom.*& coniecturis explicabitur. Omnis itaque quæſtio Iuris in hæc tria genera diduci poteſt. *Cuia. Iul. Pau.recep.ſen.lib.3.tit.6.§.dulcibus legatis.*

IVRIS ſtricti vocabulum peculiare eſt Iuriſconſultis. Reliqui ſcriptores,Budæus ait,ſummum ius appellant. Inde ſummo iure agere,pro eo quod eſt,non ex æquo & bono,ſed iniquiore quodam iure,& præfracto.Spieg.

IVRIS ſtricti rationem Impp. *in l.placuit.C.de iud.* non ius ſcriptum appellant,vt quidam putant:ſed vt obſeruauit melior ille noſter Romanarum legum interpres Old. praeduram, & ab humanitatis regula alienam interpretationem, aut etiam cauillationem ſophiſticam,eorum quæ lege compræhenſa non ſunt.Sp.

IVRIS ſtudioſi appellatione, Iuris interpretes conſultique ſignificantur. *Cuiac. in expoſit. No. Inſti. de inſtrumentis, & vt protocolla inſtrum.relinq.cœ.*

IVRISCONSVLTVS eſt (inquit Antonius apud Cicero. *lib.de Orat.1.*)qui legum & conſuetudinis eius, qua priuati in ciuitate vtuntur,& ad reſpondendum, & ad agendum, & ad cauendum peritus eſt. Sed videamus ne quid huic abſit definitioni : quum Pragmaticis,vt alibi diximus,hæc eadem quadret definitio. Iuriſconſulti enim ius in ciuitate conſtituunt, de ijs negocijs de quibus ius certum eſt nullum, conſulti. Itaque eorum reſponſa, iuris ciuilis in parte numerantur. Conſulebantur autem (vt Fab.ait) aut de verborum proprietate, veluti ſi de teſtamenti ſtipulationiſue verbis eſſet controuerſia, vel de æqui diſputatione, vt in Sergij & Oratæ cauſa illa nobili : aut de voluntatis coniectura, vt quum teſtatorem aliquid amplius voluiſſe,quàm dixiſſe contenditur. Cicer. *pro Plancio.* [Quæris num Iuriſconſultus? quaſi quiſquam ſit, qui ſibi hoc falſum de iure reſpondiſſe dicat.Omnes enim iſtiuſmodi artes in ijs repræhenduntur, qui cum profeſsi fuerint, ſatisfacere non poſſunt:non in ijs,qui abfuiſſe ab iſtis ſtudijs confitentur.]Quare videamus ne verior hæc ſit definitio : Iuriſconſultus eſt, qui tum iuris ciuilis, tum æqui bonique peritus, populo ſe ad agendum, cauendum, interpretandum, reſpondendumque dedit, nam his omnibus in rebus Iuriſconſulti officium

ficium verſari, nos *in Iuriſconſulto noſtro* copioſè oſtendimus. Hotom. *Confer Coſtal. in Parergis aduerſarijs ſuis præfixo.*

IVRISCONSVLTI nonnunquam figuratè loquuntur. Alciatus exempla proponit *lib. 4. de verbor. ſignif.* latè oſtendens quibus figuris vſi ſint. Sed & ipſe legiſlator ironicè loquitur, quod & ab Apello animaduerſum eſt, *in l. antepen. C. de leg. Idem agit in l. 1. §. beſtias. verſ. denique. ibi, niſi in arena paſſi ſint ſe honorari. de poſtul. in l. ſicut autem. in prin. ſi ſeruit. vend. in l. Offilius. verſ. pone, inquit, de leg. 3.* Cæterum qua lingua intelligendi ſint veteres Iuriſconſulti, ſuperius in voce, Intentio, indicauimus. Sp.

IVRISCONSVLTORVM vel prudentium triplex eſt differentia, quam obſcurè confundit Tribonianus. *Inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil.* I. Fuerunt prudentes, qui leges XII. Tabul. interpretabantur, quorum diſputationes fori, dicuntur Ius ciuile. *l. 2. §. his legibus latis. ff. de orig. iur.* II. Fuerunt prudentes, qui priuati reſpondebant conſulentibus auctoritate probabili, non autem neceſſaria. III. Cœperunt publicè Imperatoris auctoritate ſignatis ſcriptis reſpondere ſub Auguſto, à quorum reſponſis nō licebat recedere, *d. l. 2. §. 1. D. Auguſtus.* Spieg.

IVRISCONSVLTI ſæpè à Iuſtiniano legumlatores appellantur. *Cuiac. ad l. 2. ff. de excuſa. prope fin.*

IVRISCONSVLTORVM ſucceſsio quare demonſtranda ſit, optimæ ſunt rationes. Primùm, quia dignatio perſonarum, fides item & eruditio auctorum, non mediocriter commendat leges ab eis latas. Deinde, qua forma, quo ſtudio & deliberatione traditæ ſint ab eis: nemo ſatis admirari poteſt, qui non totam profeſſorum iuris ſeriem perſpexerit, quomodo alius alia in re plus præſtiterit. Old.

IVRISCONSVLTORVM & imperatorum Romanorum lectioni aſſueſci quantum profuerit, incredibile dictu eſt, imò nec dici quidem ſatis poteſt. Primùm, quòd auctoritas eorum certa eſt & neceſſaria, cum interim Doctorum præceptiones non niſi probabiles ac incertæ. Deinde, quòd ingenia ſtudioſorum transformari ſolent in mores & phraſim loquendi præceptorum. Atque illa eſt cauſa, quòd Romani iuris proceres tanta Latini ſermonis puritate, ac phraſis ſimilitudine, eademq; grauitate ſcripſerunt, & velut vno ore interpretati ſunt leges. Nam magna pars eorum ab vno Papin. præceptore imbuti, non niſi doctiſsima iuris monumenta in manibus verſabant: Contrà verò, quòd recentiores iuriſperiti, neglecto paulatim Romanorum exemplo, longeq́ue ab eorum imitatione diſcedentes, degenerarint, non dico quò tandem, ſed res ipſa nos ſatis admonet, niſi planè ad vtramque aurem dormiamus. Old.

IVRISCONSVLTORVM proprium munus eſt reſpondere, cauere, & ex iure formulas componere, quod eſt ſcribere. Cicero *pro Muræna.* [vrbanam militiam reſpondendi, cauendi, ſcribendi.] Idem *in Topicis:* [cum tu mihi meiſq; multa ſæpe ſcripſiſſes.] ſic legendum ex vet. libris. Quòd & iura cōdere Iuſtinianus dixit *in §. reſponſa. Inſtitut. de iur. nat.* & inde ab Entropio *lib. 8.* Vlpianus iuris conditor appellatur. *Cuiac. ad l. Gallus. ff. de lib. & poſt.*

IVRISCONSVLTOS maximi nominis reddidit ſcientia iuris, quæ ſemper ſummo honore eſt habita. Et profectò, ſicut corpus noſtrum ſine mente, cadauer eſt: ita ciuitas ſine legibus certis, pernicioſa cenſetur hominum colluuies, hoc eſt, multitudo ex diuerſis locis velut ſordes coacta. Cic. *pro Cæcinna:* [Nihil enim, inquit, tam diligenter retinendum, quàm ius ciuile: quo ſublato, nihil cuique exploratum eſſe poteſt, quid ſuum, quid alienum ſit.] Old.

IVRISDICTIO. Iuriſdictio poteſtas eſt de publico introducta, cum iuris dicendi (vnde vocata eſt, non autem à ditione, *vt annotat Alciat. ad fin. c. 24. lib. diſpunct. 2.*) & æquitatis ſtatuendæ neceſsitate, *gloſſ. & ibi Bartol. in l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. glo. in Auth. de defenſor. ciuit. §. iuriſiur. in gl. mag. cir. med. col. 3.* Quare hallucinatur Accurſius dum iuriſdictionem à iuris ditione dictam putat, ex quo infert, abſurdum hoc eſt, merum imperium ſub iuriſdictione contineri, cum potius ipſa iuriſdictio ſub imperio comprehendatur, *vt patet in l. 3. ibi, mixtum imperium, cui etiam iuriſdictio ineſt.* Accurſ. ſententiam etiam ipſe Bartol. multique alij ſequuntur, cum tamen ſi quis diligenter aduertat, non dicatur iuriſdictio à ditione, ſed à dictione, nam per c. ſcribi ſolet. nec conſiderant ditionem ſiue poteſtatem iuris non eſſe apud iudicem, qui tamen dicitur habere iuriſdictionem, ſed apud ſolum principem. Iudex verò habet iuriſdictionem, quia ius dicit. Quare etiam ius dicens appellatur, *in l. 1. huius tit. & in l. ſi conuenerit. infrà eodem tit. & in tit. infra. ſi quis ius dicent. non obtemp.* Ad hoc facit Columella, *lib. 12. cap. 2.* [Quod non ſcilicet faciūt magiſtratus aſsidua iuriſdictione vim legum cuſtodientes:] Quamobrem cum Suetonius *in Caligula* ait, [Magiſtratibus liberam iuriſdictionem conceſsit ſine ſui appellatione.] non intelligit poteſtatem iuris condendi, ſed iuris dicendi. Nam quum iudex iuriſdictionem exercet, dicitur ius dicere. Plaut. *in Bacchide.* [Itur illinc iure dicto.] Cicero *ad Quint. Fratrem:* [Sit ſumma in iure dicēdo ſeueritas.] Liuius *li. 2.* [ius decretis pecunijs dicere.] Quod Herodotus dixit, δίκας δικάζειν. Sic enim in Thalia loquens de ſupremis iudicibus apud Perſas ait, οὗτοι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι δίκας δικάζουσι, καὶ ἐξηγηταὶ τῶν πατρίων θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέεται. Sed multa huiuſmodi errata apud gloſſarum ſcriptores, alioſq́ue iuris ciuilis interpretes videre licet, quæ refellere non enitar, ne tantum in his leuioribus elaborare videar. *Forcatul. lib. explicationum 1. in l. 3. de iuriſd. omn. iud.*

IVRISDICTIO Anomala, quæ & extraordinaria dici poteſt, quæ conſuetudine, non iure ſubſiſtit: cuiuſmodi eſt iudicum curiarum dominicalium, qui circa feuda tantum, emphyteuſes, & pacta curialia cognoſcunt. Sp.

IVRISDICTIO libera dicitur, cum is qui eam habet, non impeditur maiore aliqua poteſtate, quo minus agat pro imperio, & lege agi iubeat. *Ex Budæo in poſter. annot.* Sp.

IVRISDICTIO reſtitui, vel abrogari, vt dicatur, vnde loquendi modus ille inoleuerit, oſtendit Alciat. *cap. 2. lib. 3. Parerg.* Sp.

IVRISDICTIO, facultas atque poteſtas eſt iuris dicendi. Nam ius dicere, eſt præeſſe iuri dicendo, & legibus gubernare, ac iuſtitiam miniſtrare. Sp.

IVRISDICTIO alia voluntaria eſt, alia Contentioſa. Hæc vel in inuitos, aut præſentes, aut ſi per contumaciam deſint, exercetur: Illa inter volentes locum habet, eaque explicantur Emancipationes, Manumiſsiones, Adoptiones, quæ Magiſtratus auctoritate etiam extra territorium & quocunque loco rectè fiunt, *l. 2. ff. de off. procon.* Briſſ.

IVRISDICTIONEM ſolorum magiſtratuum, non iudicum datorum conſtat. *l. 5. l. 57. ff. de re iudic.* & alibi Iuriſdictionem definit Vlpian. *l. 3. in fin. ff. de iuriſdict. omn. iud.* quam ſequitur C. Harmenopulus *lib. 1. tit. 4.* νόμῳ, ait, δίδοται διὰ κατοχὴν ἡ ἐνεργητικὴ ἐξουσία. Significat autem omnem magiſtratuum poteſtatem. *l. 1. ff. de iuriſd.* Sumitur etiam, ſed impropriè, pro ſimplici notione *l. 5. ff. de re iud. l. 8. §. ſed nec. ff. de tranſact.*

IVRISDICTIONEM pro vniuerſo Prætorio officio, & munere, Gellio *lib. 10. cap. 15.*

IVRISDICTIONIS forma pro eius ordine. *l. 1. C. vbi in rem actio.*

IVRISIVRANDI illiciti abſolutionem petere, vanum eſt. Vlpianus: [De hoc iureiurando, ait, remittendo, nec eſt neceſſe adire Prætorem. Semel enim in perpetuum à Prætore remiſſum eſt, nec per ſingulos remittēdum.] Oldend. Iuſiurandum autem illicitum Iuriſ. Interpretatur improbatæ publicè religionis: *l. ſi duo patroni. §. vlt. ff. de iureiur.*

IVRISIVRANDI religione, non vt cibo, verum ſicut condimentis vti oportet ad neceſsitatem: iuxta præceptum Dei. Et rectè Iuriſ. tradūt grauiſsima præcepta de euitando, vt (quoad fieri poſsit) parciſsimè eo vtamur, velut condimēto. Et Pompon. refert, Labeonem reſpondiſſe, Etiam abſenti & ignoranti iuriſiurandi gratiam fieri poſſe. Ipſe addit, Per epiſtolam quoque remitti, *in l. pen. ff. de iureiuran.*

IVRISIVRANDI religio expediendarum litium maximū remedium in vſum venit, qua vel ex pactione ipſorum litigatorum, vel ex auctoritate iudicis, deciduntur controuerſiæ, vt dicit Gaius *in l. 1. ff. de iureiur.* Et profectò his verbis magnam vtilitatem iuramentorum explicat. Nam ad dirimendas lites, quarū alioquin nullus inueniri poſſet finis, deſeruiūt. Et ſanè pdeſt Reip. ſi controuerſiæ hominū celeriter expediantur, ad retinendam ſalutarē concordiam. Quamobrem, nō ſolū vtilis, verumetiam neceſſarius eſt iuriſiurandi vſus, velut vltimum inter mortales præſidium tuendæ veritatis, quoties omnia probationum genera deficiunt. Credendum enim eſt, homines, qui aliquid frontis habent, diuini nominis teſtimonium non falsò inuocaturos. Old.

IVRIS-

IVRISIVRANDI vſus triplex eſt, ex quo tria iuramentorum genera, quæ obſcurè magis, quàm vtiliter tractant interpretes, introducuntur. Aliàs enim iuratur extra iudicium, *vide ſupra, Iuramentum affirmatio eſt.* Aliàs exiguntur iuramenta ad præparationem, vel etiam cognitionem iudiciorum rectè exercendam, ne quid per fraudem eorũ qui in iudicio verſantur, incidat, quod euertat veritatem. Vt ſunt ea, quæ dantur, vel calumniæ, vel teſtimonij dicendi, vel cautionis, vel æſtimandæ rei gratia. *iuxta l. ſi tutor. ff. de in lit. iuran.* Item iuſiurandum iudicis vel aduocati. *l. rem nõ nouam. C. de iud.* Et ſi quæ ſunt his ſimilia. Hoc autem iuramentorum genus iudiciale & neceſſarium rectè poteſt appellari: quoniam non vt præcedens relinquitur prorſus priuatorum arbitrio, quatenus dandum ſit, vel non ſit, cùm ex iure certam formam habeat, ac plerunque neceſſariò ſuſcipiatur in iudicijs. Aliàs deniq. iuramentis vtimur deferente iudice: vel etiam litigatoribus ipſis conſentientibus, in iurandi conditionem (ſemper tamen approbante iudice) ad explicandam ſemel totam litem. Vnde nuncupantur deciſoria, quòd finem imponunt controuerſiæ, vt actori decernatur, quod intendit, aut reo, quod excipit. Paul. eleganter dicit, eo modo propter rem iurari, *in l. quoties. ff. de iureiuran.* [Propter rem autem (inquiens) iuſiurandũ exigitur, veluti de pecunia credita, cùm iurat actor ſibi dari oportere, vel reus ſe dare non oportere. Idem eſt cùm de pecunia conſtituta iuſiurandum exigitur.] Old. *vide & Forcatulum in Necyomantia dialogo 54.*

IVRISIVRANDI gratiam facere. Gratia iuriſiurandi ſolet aut ad delatum & ſuſceptum, aut ad præſtitum iuſiurandum referri. Qui iuſiurandum remittit, gratiam iuriſiurandi facere dicitur. (die eidleiſtung nachlaſſen.) Qui præſtiti iuriſiurandi religione aliquem liberat, is etiam iuriſiurandi gratiam facit. (der gethaner eidtspflicht erledigen.) *l. 38. in prin. ad municipal.* Remittens iuſiurandum, non aliter gratiam facere intelligitur, quàm ſi deferente ſe aduerſarius iurare paratus, ſuſcipiat iuſiurandum *l. 6. de iureiur.* Eaque res efficit, vt huiuſmodi gratia iuriſiurandi, nec abſenti, multoque minus ignoranti fieri poſsit. Nam quomodo ab ignorante ſuſcipi iuſiurandum, aut quomodo ignorans eſſe paratus actore deferente ad iurandum poteſt? Et idcirco nequaquam ambiguum videri debet, quin peſsimè de Iuriſiurandi delati remiſsione Pomponium acceperint interpretes, Labeonis ſententiam ad hunc modum referentem. [Labeo etiam abſenti & ignoranti iuriſiurandi gratiam fieri poſſe reſpondit: ſed & per epiſtolam iuriſiurandi gratia fieri poteſt.] *l. 41. de iureiur.* Proinde non delati ſuſceptique, ſed præſtiti iuriſiurandi abſenti & ignoranti gratiam fieri potuiſſe, eſt veriſimilius, idque Pomponium & Labeonem voluiſſe. Dici non poteſt quam idipſum Plauti auctoritate confirmetur. Poſtquam enim apud Plautum *in Rudente*, iureiurando per Veneris aram conceptis verbis præſtito talentum argenti magnũ Gripo promiſiſſet Labrax Leno, hanc ſummam Dæmones lenoni à ſeruo ſuo piſcatore Gripo remitti volens, his verbis vſus eſt:

Res ſoluta eſt, Gripe, ego habeo, Gr. At ego me mauolo
Dæ. Nihil hercle hic tibi eſt, ne tu ſperes, iuriſiurandi volo
Gratiam facias.

Ex quo loco euidenter apparet, cum id quod iuramento promiſſum eſt vltrò, ſiue (vt hic apud Plaut.) pactione aliqua remittitur, tunc etiam iuriſiurandi gratiam fieri. Sic iuriſiurandi gratiam viſus eſt etiam accepiſſe Suetonius ad hunc modum de Tiberio ſcribens. [Equiti Romano iuriſiurandi gratiam fecit, vxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe nunquam repudiaturum antè iurauerat.] Quod igitur Pomponius & Labeo de iuriſiurandi gratia ſcribunt *in d. l. 41.* hoc ſic videtur accipiendum quaſi dixerint, id quod iureiurando promiſſum eſt, abſenti, ignorantique, & per epiſtolam remitti poſſe. *Ræuard. Varior. lib. 5. cap. 2.*

IVRISPERITI, apud Alfenum, *ff. ſi ſeruit. vendic.* [Annio, inquit, conſilium omnes iuriſperiti dederunt, vt cum eo ageret, ius ei non eſſe, in eo loco ea poſita habere, inuito te.] Sp.

IVRIS præcepta tria ſunt: honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum cuique tribuere. Iuris autem, intellige naturalis. Et quàm huc omnes referantur humanæ leges, Old. demonſtrat breuiter: Honeſtè viuendo caſtratur libido: ſi neminem lædimus, coercetur ira: ſi cuique ſuum ſinitur, reprimitur cupiditas. Quæ fiunt iniuſtè ferè ab his vitijs oriuntur, quæ his præceptis Vlpianus prorſus explodit. Sp.

IVRISPRVDENTES, *lege ibidem.*

IVRISPRVDENTIA, eſt diuinarum & humanarum rerũ notitia, iuſti atq; iniuſti ſcientia, hoc eſt, ipſa ἐγκυκλοπαιδεία, diſciplina rotunda, integra, & ſine offenſione. *Budæus in l. 1. de iuſt. & iur.* Vel eſt ars boni & æqui. Neque enim voluit Iuriſconſultus hac poſteriore definitione ius definire, ſed ipſam iuriſprudentiam, quæ eſt habitus animi, ipſius videlicet intellectus. Ius verò nihil aliud eſt, quàm relatio. Nam & obligatio eſt ius, & actio eſt ius, & dominium, & Vſufructus, & pleraque in legib. infinita, nimirum ſpecies ipſius iuris. *Ex Apello.* Spieg.

IVRISPRVDENTIA cur præ cæteris artibus tam ſit obſcura, cauſa eſt: Primum, quia iuriſperiti non rectè docuerunt ab aliquot annis, partim vana ambitione gloriæ, partim ignorantia ſeducti: Tum, id quod in vna ac ſimplici cognitione erat, in infinita torſerunt, vt nulla hominis ætas ſufficiat nunc lectioni vel ſolius Baldi aut Iaſonis. Deinde, quoniam non obſeruarunt forum, hoc eſt, traditiones ſuas non exegerunt ad vſum forenſem, nec perpenderunt, quid huic ſeculo conueniret: quid obſeruatum eſſet: quid mutatum aut abolitum videretur, idque breuiter. Denique, quòd non adhibuerunt methodum, ſed omnia confusè tractarunt. Imò in quibus maxima vis erat gubernandæ Reipublicæ & legum interpretandarum, de his aut nihil, aut erronea tradiderunt. Contrà quæ obliteranda potius erant, ſcripſerunt ſæpius, ordinem planè inuertentes. Vt igitur emendemus hunc errorem, ante omnia fugere oportet vanam rixãdi libidinem, ſcilicet res ciuiles, tum publicæ, tum priuatæ, magna grauitate atque ad captum iuuẽtutis ſimpliciter & craſsè tractentur. Deinde methodus ſeruanda fuerit, vt prius fontes, quàm riuuli perſpiciantur: & prius diuini, quam humani iuris formulæ concinna quadam breuitate ſtudioſis proponantur. Old.

IVRIS ignorantia. Ignorantia iuris eſt, veluti ſi compertum habeam Titium inteſtatum vita functum eſſe, ſed iure cognationis ſuccedendi mihi copiam eſſe ignoro: aut ſi alium, qui non præponi queat, iri præpoſitum mihi exiſtimo. *l. 1. ff. de iur. & facti ignorant. ff.* Diximus & de hoc ſuprà abundè ſatis pro noſtro hic inſtituto. Anchor.

IVRIS autem ſcientiam appellat Paulus *de verb. oblig.* exactam illam verborum omnium atque adeò literarum obſeruationem &c. *Connan. lib. 1. cap. 11. num. 4.*

IVRIS ſcrupuloſitatem vulgò appellant, id, quod iuris regulæ non admittunt, vt ad æquitatem Prætoriam ſit recurrendum. *Connan. lib. 10. c. 4. num. 3. &c.*

IVRVLENTA, Iuſculenta, iure & brodio præparato carnulentoque conditiora. Sic poſitum reperio apud Apuleium *lib. 2. de Aſino aureo*: [Pulpam fruſtatim confectam, abacum paſcuæ iurulentam.] Iurulenta pro iuſculentis Varro *in primo de Lingua Latina.* [Vaſa in menſa eſcaria, vbi pultem, aut iurulenti quid ponebant,] Diminutio iuris eſt iuſcum Apuleio, etiam ſi non deſint qui ibidem, viſcus, interpretentur. Etiã guſtum legere nil obſtat pro condimento, *de quo Apitius lib. 3. Ioan. Baptiſt. in commentar. epiſtol. Sidon. Apollina. ad Domitianũ lib. 11.*

IVS nomen habet à Iubeo, quaſi iuſſus & iuſsio ſuperioris. Nihil enim aliud cenſetur eſſe Ius, quàm quod DEVS, natura, populus, gens, ciuitas, conſuetudo, princeps, iubet, iuſsit, atque iubebit in vſum vniuerſi, *vt annotauit Tabottius in topico militia for. & leg. diſcip.*

IVS generaliter appellatur quicquid lege præcipitur, habita ratione eius quod fieri debuit, nõ eius quod factum eſt: quo pacto iudex ius reddidiſſe dicitur, etiam cum iniquè decreuit, vt ſcribit Paulus. Neque tamen quod iniquè iudicatum eſt & cõſtitutum ius eſt, ſed ita appellatur, quia putatur ius eſſe, & tanquam ſit eiuſmodi, parendum ei eſt & obtemperandum. *Connanus lib. 1. cap. 1. nu. 5.*

IVS Vlpianus à iuſtitia appellatum ait, id verò nonnullis dignum conſideratione viſum eſt. Cùm enim ius iuſtitia prius ſit, &, antiquius, quomodo illud à iuſtitia deſcendere potuit? Ræuardus *variorum libro capite 2.* exiſtimat per hoc quod à iuſtitia ius deſcendere contenderit Vlpianus, eum non negaſſe, ius eſſe prius iuſtitia, ſed nomen illius iuris, quòd iuſtitia prius eſt, & antiquius à iuſtitia exiſtimaſſe deſcendere. Ius enim in imaginatione poſitum eſt,

nec

nec certo nomine alio, quàm iuris aut æquitatis deſignari poteſt. Iuſtitia eſt quædam virtus qua in reddendo iure conſtituendoque fungimur. Hæc iuſtitia dat nomen iuri, non vt ius duntaxat appelletur, quod per eam exercetur: verum ita, vt ius per iuſtitiam ſpeciei inſuper adſciſcat expreſſam deſignationem. Nam cum ius ad actionem & exercitium trahimus, tunc iuſtitia, ſiue virtus illa, qua id fit, imponit nomen iuri, & ſiquidem inter ciues illud fiat, non ius ſolum, ſed ius ciuile, ſin inter gentes, ius gentium vocabitur. Quum enim ius nihil aliud ſit, quàm iuſſus, iuſtitia verò virtus, qua qui ſic iubet, præditus eſt: ſequitur, vt qui iuſtitia fungitur, nomen imponat iuri. Et Vlpiani quidem deriuatio auctoritate Ciceronis defendi poterit. Nam apud eum *lib. 3. de Repub.* Scipio dicit, ius ex iuſtitię fontibus emanare. quem locum citat Auguſtinus *lib. 15. de ciuitate Dei.* Et faciunt huc quæ Iſidorus *lib. 10. etymolog.* ſic ex boni alicuius & latini auctoris libro diſſeruit: annotata ab Anto. Contio *lib. 2. lectionum ſubſec. cap. 6.* [Licèt origo nominum (inquit) vnde veniat à Philoſophis eam teneat rationé, vt per denominationum deminutionem, homo ab humanitate, ſapiens à ſapientia nominetur, quia prius ſapientia, deinde ſapiens, tamen claret alia ſpecialis in origine quorundam nominum cauſa, ſicut homo ab humo, vnde propriè eſt appellatus.] Ex quib. verbis intelligimus, duplicem etymologiam reperiri: Philoſophorum vnam, eamque maximè Stoicorum, vt Cicero *primo de offic.* ait, ſecundum quam Ius à iuſtitia, pactum à pactione Vlpiano, Venus à venuſtate Ciceroni, item homo ab humanitate, ſapiens à ſapientia, ſedere à ſeſsione Ariſtoteli nominatur. Alteram Grammaticorum, quæ non tam originem ſectatur rerum, quàm vocabulorum, ſecundùm quam Iuſtitia à Iure, vel quaſi iuris ſtatio, vt Iſidorus, vel quod vim ſiſtat, vt Alciatus noſter, melius putat, dicit: item humanitas ab homine, venuſtas à Venere, ſeſsio à ſedere, ius à iuſſu dici videtur. Nam iura, vt ait Feſtus dicta ſunt quaſi iuſſa. Quare Vlpianus qui rei naturalem ordinem demonſtrare volebat, nomen iuris à iuſtitia quaſi diminutum rectè deſcendiſſe ſcripſit. Prior ſiquidem ipſa iuſtitia in illis, vt cum poëtis loquar, aurei & argentei ſeculi heroibus fuit. Priores ipſæ iuſtæ actiones in adminiſtranda Repub. & priuato negotio componendo editæ fuerunt. Ex deinde tum cùm illa ſcribi poterant,

— Extrema per agros
Iuſtitia excedens terris veſtigia fecit. &
— Nec ferrea iura
Inſanumq́; forum, aut populi tabularia vidit.

Virg. lib. 2. Georg. à callidis viris notatæ artem non minus re, quam ſyllabis ab archetypa iuſtitia diminutam comprehenderunt, quæ eſt ius. Hoc ipſum de Medicina Plinius *lib. 29. cap. 1.* refert. Idem de omnibus artibus ac ſcientijs Ariſtoteles *lib. 1. in principio τῶν μετὰ τὰ φυσικά.* Licèt autem Ius à iuſtitia Vlpianus deriuarit, complures tamen id potius à iubendo dictum volunt. Ius enim ſiue pro iure naturæ, à quo tanquam fonte, iura alia promanarunt, accipiamus, ſiue pro Iuriſprudentia & arte, iubet ac præcipit. *l. legis ff. de leg.* vel quia ſecundum ea quæ iuris ſunt, ciues inter ſe iubentur viuere. *l. 2. ff. de leg.* Et hanc ſententiam ſequitur Iacobus Curtius *lib. 1. εἰκότων cap. 1.* Hieronymus Maioragius *lib. 4. Miſcellan. c. 1.* Galeotus Martius *in libro de doctrina promiſcua, cap. 26.* à iuuando dictum contendit, Quod ſicut corpus noſtrum iure iuuetur & nutriatur, ita & ciuitates, quæ vt corpus coaluerunt, legibus tanquam iure quodam alantur & iuuentur: ita vt ius corporis, cum de pulmentarijs & ciuitatum legibus dicitur, nutrimentum iuuamentumque eſſe noſcatur. Vide de etymologia iuris plura apud Alciatum *lib. 1. parerg. cap. 29.* Antonium Vacc. *in comment. ad l. 1. ff. de iuſt. & iure.* Connanum *lib. 1. c. 2.* Agricola quoque *lib. 1. de Inuent. dialect.* Ius vim quandam cogendi in ſe habere dicit, vnde & nomen traxerit, vt à iuſſu ablatione poſterioris ſyllabæ, ius factum ſit. cui reſpondet, quod idem Feſtus ait, antiquos iura nuncupaſſe iuſſa. Hæc tamen origo vocabuli non conuenit iuri, ſed legi potius, quæ Lex diffinitur eſſe generale iuſſum ſuperioris. In quo & ipſe Agricola videtur falſus fuiſſe, qui cum ius diffiniendum ſuſcepiſſet, non iuris, ſed legis definitionem tradidit. Dicit enim ius eſſe decretum maioris poteſtatis, niſi forte popularitèr eum locutum exiſtimemus: quod non eſt alienum ab Oratore. Vulgus enim hominum id ſolum ius vocat, quod poſitum eſt in conſtitutione. Ius naturæ, quod penè cum lacte nutricis ſuxerunt ſine doctrina, naturam vel rationem naturalem appellant. Et de eo ſi quando incidit quæſtio, ſe quanquam iuris ignaros, tamen ſolo naturali iudicio facile dicunt perſpicere, quid in ea re iuris ſit, &c. Connano autem & alia videtur tradi poſſe ratio huius vocabuli, vt ius nominetur quod iuxta ſit. Latinis enim iuxta idem eſt, quod æque & pariter: Vnde illud Saluſtij, Ciues hoſtes iuxta metuere, & Omnes mecum iuxta intelligitis, id eſt, æque & pariter. Quod autem par eſt & æquabile, ius eſt. Id enim iuxta eſſe dicitur, quod bene prope eſt: Quoniam quæ prope ſunt, quod ad loci diſtantiam attinet, æqualia ſunt. Sic ius neque ſuperat, neque deficit, ſed eſt prope & iuxta rem, cui accommodetur, vſque eò vt æquale ſit omninò: quod tum fit, cum in eo nihil minus eſt aut maius. Quę enim excedit res alia aliam magnitudine, ab ea videtur recedere tanto interuallo, quanto eam ſuperat. Ideo & Columellæ iuſtæ dicuntur operæ, quæ diei ſunt æquales. Qua ſimilitudine putat Ariſtot. appellatum δίκαιον id eſt diuiſum: quia nihil aliud ſit quàm mediũ quoddam damni & lucri: quod vt obtineant ij, qui controuerſia implicantur, ad iudicem, inquit, tanquam ad legem loquentem cõfugiunt, qui medius ſit & ad æqualitatem reuocet, perinde ac ſi lineæ inæqualiter ſectę eam detrahat particulam, qua præſtat maior dimidiatam, & ad eam quæ minor eſt addat, tum enim quod medium eſt ęquabile conſecuti, ius ſuum ſe obtinuiſſe dicunt. Hinc δικαστής iudex, quaſi διχαστής quod duobus inter ſe diſsidentibus & diuiſis medius eſt quaſi honorarius quidam arbiter conſtitutus, vt ei qui plus iuſto cõſecutus eſt, auferat quod addendum ſit ei qui minus. At Plato vt diuinus ſemper, à cœlo iuris originem repetit, vt ſit διαϊόν id eſt diſcurrens: & inde venuſtioris ſcilicet appellationis cauſa, κ addito, Δίκαιον factum. Ius enim eſſe mentem diuinam, mundi animam, naturam artificioſè ambulantem, & omnia cientem agitantemque motibus ſuis, nihil habentem admixtum, aut concretum, ſed incorruptam & ſimplicem &c. *Connanus lib. 1. cap. 2. num. 4. & 5. &c.* Sunt etiam qui Ius tranſpoſitionem literarum interpretentur pro vis: vt ecõtra VIS pro IVS. *de tutelis Inſtit. in princ.* Tutela eſt vis. vbi vertit ideo Theop. *δίκαιόν τι*. Initio namque homines manu ſuum, vt Cicero *de finibus* loquitur, vel vt apud Simonidē eſt τὸ ὀφειλόμενον, aut vt apud Platonem τὸ κρεῖττον conſequebantur, poſtea autem id quod Vis dicebatur voluntati contrarium, ius appellatum eſt. Terentius *in Adelphis:*

Hem illæc fidem nunc veſtram implorat Demea,
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.

Hotoman. in princ. tit. de action.

IVS nonnunquam ipſam Iuriſprudentiam ſignificat. *l. 1. ff. de iuſtit. & iur.* vnde iuris ſtudioſi pro Iuriſperitis *in l. 1. ff. de off. adſeſſ. l. 9. ff. de pœn. l. 4. ff. de var. & ext. cog. Et apud Suet. in Nero. & Gellium lib. 2. cap. 13.* Sic alia ſignificatione ius dicitur locus, in quo ius redditur, appellatione collata ab eo quod fit in eo vbi fit, quem locum ita determinare poſſumus, vbicumque Prætor ſalua maieſtate imperij ſui ſaluoque more maiorum ius dicere conſtituit, is locus rectè ius appellatur. *l. penult. ff. de iuſtit. & iur.* Itaque quod ait Prætor, qui in iure interrogatus reſponderit, ſic accipiendum eſſe Vlpian. ait, apud Magiſtratus Po. Rom. vel pręſides prouinciarum vel alios iudices: ius enim cum ſolum locum eſſe vbi iuris dicundi vel iudicandi gratia conſiſtat. *l. 4. §. vlt. ff. de interrog. in iur. fac.* Sed & Victorin. *in lib. 2. rhetoricor. Cicero.* in iure, interpretatur, apud Prætorem. Quæ etiam interpretatio facienda eſt in l. vltim. ff. de ceſsio. bon. l. 56. §. 1. ff. manda. l. 2. ff. ad Velleia. l. 1. §. ſanè. ff. de ſucc. ed. l. 6. ff. de ferijs. l. 1. §. quod ſi in lite. ff. ſi quid in fraud. patr. l. 29. §. 1. ff. de donatio. l. 56. ff. de re iud. l. 12. §. poteſt. ff. de liber. cau. Et in illa vetere formula. [Quando ego te in iure conſpicio,] Cuius Cicero *in Mur.* meminit. Et apud Plaut. *Rudentes:*

Qui falſas lites falſis teſtimonijs petunt, quique in iure abiurant pecuniam.

Notandum autem eſt, In iure. &, In iudicio, ſeparari. *l. 12. ff. de interrog. in iur. fac. Et apud Cicero. lib. 1. de Orato.* Quando quidem in iure, fit apud Magiſtratum, in iudicio, etiam apud iudicem datum, *vt ex l. 1. §. 1. ff. de poſtul. & ex l. 2. ff. ne quis eum, qui in ius voc. colligi poteſt.* Magiſtratum autem accipe vrbis prętorem qui ius dicebat, actionemque dabat. ſic enim Fabius Victorinus *in Ciceronis de inuentione librum ſecundum* prætores ait, qui ius dicebant, iudices etiam cauſæ dabant, & controuerſiæ vel

agendi

agendi genus inſtituta actione formabant. Itaq; I. C. cùm *in l. 1. §. 1. ff. de vent. inſpic.* ad prætorem mulierẽ euocari poſſe dixiſſet: paulò poſt ait, eandem cogendam eſſe in ius venire. Ius igitur, vt apparet, dicebat vrbis prætor, actionemq; dabat, & vt ait Pomponius *in l. veluti. ff. de verbor. obligat.* officio prætoris continetur actionem dare, vel denegare. Hoc amplius, Ius poteſtatem ſignificat. Ex eo perſonæ quædam ſui iuris eſſe, quædam alieni dicuntur. *titul. de his, qui ſunt ſui iur.* id eſt, ſuæ poteſtatis eſſe, vel alienæ poteſtati ſubeſſe. *l. 4. ff. eod. tit. l. 21. ff. ad l. Iul. de adulter. l. 5. ff. de adoptio.* Briſſon.

IVS eſt, quod vel natura, vel ciuitas, aut populus, vel gens, vel conſuetudo iubet. Sic autem exactè definieris ſecundùm Apellum, Ius eſt facultas & auctoritas agendi ſecundum legem. Vlpian. autem, Ius, ait, eſt ars boni & æqui. In hac autem Celſi definitione multi ſe miſerè torquent, dum quomodo illa intelligenda ſit laborant. Quippe nec Brutus, cum prætor ius diceret, artem tradebat: & Scæuola de iure conſultus, forſan ex arte, ſed nihil de arte reſpondit. Quid ergo? Et Curtius *lib. 1. εἰκοςῶν cap. 1.* Celſum ius definijſſe exiſtimat ea acceptione, qua dicimur iuri operã dare &c. Hinc colligit Alcia. quo loco in Parerg. hanc defendit. Vlpianus definitionem iuris, id feciſſe Iureconſ. quòd tantopere exoptauit videre Cicero, *lib. de Oratore 1.* Salomonius exiſtimat, Vlpianum ſiue Celſum loqui de officio boni & æqui viri, quod in actione verſatur: & ideo ius eſt ars, intelligit exercitium boni & æqui viri. veluti virtus dicitur ars boni hominis: philoſophia, ars ſapientiæ ſtudioſi: & iniqui ars, nequitia. Nec enim hic agitur de Iuriſconſultorum ſcientia, quæ eſt, non ignorare quicquid legibus ſcriptum, moribus receptum, prudentumvè auctoritate digeſtum eſt: in qua cognitione nullum artificium requiritur, præter aſſiduam lectionem. Ariſtoteles *quinto Ethicorum*, dignoſcere iuſta & iniuſta, nullam ſapientiam putat. quoniam de quibus rebus leges loquuntur, non difficile eſt intelligere: ſed iuſta facere, maius negocium eſt. Spieg.

IVS per ſe dictum, genus eſt: Ius ciuile, ſpecies: ius ciuile Romanum, indiuiduum, quod nó niſi vt totum in partes ſecatur, in leges, ſenatuſconſulta, edicta magiſtratuum & cæteras partes diuiſum eſt. Sp.

IVS accreſcendi eſt, cùm inter eos qui à teſtatore coniuncti ſunt, vnius pars alteri accedit. Cóiuncti autem alij ſunt re, inter quos ius accreſcendi eſt: alij verbis tantùm, inter quos non eſt: alij re & verbis, inter quos accretio locum obtinet. *l. re coniuncti 89. ff. de legat. 3. l. triptici, 142. ff. de verb. ſignific. vide Accreſcere.* Hotom.

IVS accreſcẽdi cohæredis hæredem ſequitur, ad quem portio hæreditatis peruenit: ius ſubſtitutionis cohęredis hæredẽ non ſequitur, licèt portio hæreditatis, ex qua ſubſtitutus cohæres adiectus eſt, ad cũ peruenerit. Ius accreſcendi reale eſt, ius ſubſtitutionis perſonale. *Cuiac. ad lib. 4. Iul. Paul. recept. ſentent. tit. 8. §. fin.*

IVS augurale, ab auguribus, qui futura quomodocunq; maximè tamẽ ex garritu auium prædicebant, nominatum diuerſum à pontificio fuit: de hoc varij complura ſcripſerunt. Ciceronis libros Augurales laudant Seruius & Chariſius. Ad Ciceronem collegam Appius pulcher Augur etiam ſcripſit librum Auguralẽ vt Cicero *in epiſtolis* fatetur. Scripſit & eodem tempore Marcellus.

IVS agnationis pacto repudiari non poteſt, ait Modeſtinus.

IVS Albanati à Romanis (credo) acceptũ obſeruamus, vocamuſq; ius Albanati, quaſi ius alibi nati, & extranei, quod in eius ſucceſſione loc⁹ eſt Fiſco, niſi beneficio principali fuerit regni iure donatus. vnde reſcripta Principis quæ in eam rem conceduntur, literæ naturalitatis appellantur, quod in eadem cum ijs qui nati ſunt in regno, iura & priuilegia cooptantur, &c. *Conan. lib. 9. c. 4. nu. 7.*

IVS Analogum, diſtributiuum eſt, proportione conſtitutum. Quod ſi præter analogiam diſtributum fuerit, non ius, ſed iniuria eſt: vt cum poſteriores bonorum partes ferunt, quibus priores iure debentur: contraque malorum priores, quibus conueniunt poſteriores. *Vide Bud. in vulg. l. ius ciuile.* Spieg.

IVS Apertum. *Lege, Apertum ius.*

IVS applicationis. Meminit huius iuris Connanus *lib. 1. cap. 7. num. 2.* in hunc modum. [Familiarum adiectionibus ſimile quidem, ſed tamen aliud eſt, Ius applicationis de quo Cicero *lib. 1. de Orat.* Quid quod item in centumuirali iudicio certatum eſſe accepimus? qui Romam in exiliũ veniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatoq; eſſet mortuus, nónne in ea cauſa ius applicationis, obſcurum ſanè & ignotum, patefactum in iudicio, atq; illuſtratũ eſt à patrono? Quod ius ſi temporibus Ciceronis obſcurum vel ipſi Ciceroni tanto viro fuit, par eſt vt nobis ignoſcatur, ſi id ſine vlla explanatione relinquamus, &c.] *Connanus loco citato, &c. Vide ſup. in voce applicationis.*

IVS Aquæ, pro violentia, ſiue controuerſia aquæ poni, *in l. 1. §. item Varus ait. ff. de aqua pluu. arcend.* ſub hac litera monuit Alberic. quũ verior lectio habeat, [Vis aquæ deiecit.] Ius autem aquæ habere, pro ſeruitutem, *in l. in concedendo. eod. tit.* rectè iudicauit. Spieg.

IVS aureorum annulorum erat quod libertis hominibus concedebatur à Principe, vt ſcilicet eodem iure eſſent quo equites ij, quibus aureum annulum geſtare licebat. Nam etſi aureus annulus inſigne ordinis equeſtris erat, vt Plinius teſtatur: non omnibus tamen equitibus, ſed ijs tantum, qui quinquagenta ſeſtertium in cenſu habebãt, eum licuiſſe geſtare, vel ex eo intelligi poteſt, quod Suetonius & Macrobius de Laberio ſcripſerunt: qui quum Cæſaris poſtulatu nimium egiſſet, ab eo aureo annulo, & H·S quingentis donatus ſeſſum in quatuordecim ex ſcena in orcheſtram tranſijt. Sed (quod huiuſce diſputationis caput eſt, quodque traditum ab alijs non arbitror) aliud eſt ius annulorum, aliud annulos habere: item vt ius liberorum & liberos. Non enim quibus ius annulorum dabatur, ij continuò equites erant. Nam, vt ait Vlpian. *in l. 4. ff. de iur. annul.* etiam fœminæ ius illud impetrare poterant. At quibus annulus dabatur, ij continuò equites fiebant, & in quatuordecim conſidebant. vt de Q. Roſcio Comœdo memoriæ proditum eſt, qui annulo aureo & quingentis H·S à victore Sylla donatus eques factus eſt. In eo igitur poſitum hoc ius eſt: vt idem liceat ei qui hoc impetrauit, quod ei licet qui reuera aureo annulo donatus eſt, id eſt, vt pro ingenuo habeatur, neque patrono vllum officium, (excepta reuerentia) obſequium, operamve debeat: duntaxat, quamdiu in vita manebit. Nam (vt ait Vlpianus) quaſi ingenuus viuit, tanquam libertus moritur. *l. 3. ff. de bon. lib. l. 4. de iure aur. annul.* id eſt, aduerſus eius tabulas patronus præteritus bonorum poſſeſſionem obtinet. Item Vlpian. *l. 10. §. 2. ff. de in ius voc.* [Sed ſi ius annulorum accepit, puto eum reuerentiam patrono exhibere debere, quamuis omnia ingenuitatis munia habeat.] Similiter Tranquillus Menã Sex. Pompeij libertum quem poſt claſſem patroni ſui proditam aureorum annulorum iure ab Auguſto donatum, Dio ſcribit: in ingenuitatem ab eodem aſſertum teſtatur. Sed de Mena Dio apertius elocutus eſſet, ſi aureo eum annulo, non iure aureorum, ab Auguſto donatum dixiſſet: quum Horatius id perſpicuè oſtendat. Zonaras autem *lib. 11* ſic ſcribit, Ἀντώνιος δέ τις Μούσας τὸν Αὔγουστον δεινῶς νοσήσαντα ψυχρολουσίαις καὶ ψυχροποσίαις ἀνέῤῥωσε. διὸ καὶ χρήματα παρ᾽ αὐτοῦ καὶ παρὰ τῆς βουλῆς εἴληφε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς ἀπελεύθερος ὢν ἐχρῆτο, ἀτέλειάν τε αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοτέχνοις τοῖς οὖσι καὶ τοῖς ἐσομένοις παρέσχοντο. id eſt, Sed quidam Ant. Muſa Auguſtum ita male affectum frigidis lotionibus & potionibus curauit, qua de cauſa pecuniam tum ab ipſo, tum à Senatu accepit: iuſque illi quamuis libertino homini aureorum annulorum datum eſt: vacationem præterea tum ipſi, tum alijs medicis non modò, qui tum erant, ſed & qui pòſt futuri eſſent, conceſſerunt. Hotom. *vide ſup. Aurei annuli.*

IVS aureorum annulorum honorem & iura ingenuitatis tribuit: manumiſſio libertinos facit: reſtitutio natalium ingenuos facit. Hodie ex Nou. 78. etiam manumiſſio ſola ingenuos facit, & ſuperuacuum eſt petere ius aureorum annulorum reſtitutionemvè natalium. Manumiſſio item matris ſola, & contractus dotis cum ea habitus filios naturales ingenuos & ſuos facit. *Cuiac. in expoſit. Nouell. 18. de inceſt. nupt. prope fin.*

IVS Canonicum diuiditur in decretum, & decretales:

quarum volumen dicitur extrauagans, in quinque libris, maximè reſpectu iuris ciuilis. Quilibet autem liber habet plures rubricas ſiue titulos. Sub qualibet autem rubrica ſunt vnum aut plura capitula, quæ dicuntur decretales, vel conſtitutiones: & aliquando in capitulis ſunt duo §§. Quando igitur ex decretalibus aliquid allegabis, non librum ſed titulum & capitulum allegabis, & ſi caput ſit longum, dices ca. tali, circa principium, medium, vel finẽ. vel ſi ſint paragraphi, §. 1. vel 2. Hi quinque libri compoſiti ſunt à Raymundo Capellaneo Gregorij IX. Papæ, circa annũ domini M. CCXXXI. His poſtea ann. M. CCXCVIII. Ponitificatus Bonifacij VIII. anno quarto, acceſſit liber ſextus, continens etiam quinque partes, ſupplens defectus caſuum emergentium in libris decretalium non comprehenſorum. Clementis conſtitutiones à Clemente V. Papa, anno M. CCCXI. in concilio Vienneñſi conceptæ ſunt, & à Ioanne Papa XXII. promulgatæ, anno M. CCCXXIX. *Vide gloſſ. in proœmio Clementi. ſuper verbo, Nouembris, & verbo, Pontificatus.* Hic liber non dicitur ſeptimus, ſed Clementinæ conſtitutiones vocantur. Decretum autem à Gratiano circa annum M. CIX. compilatum diuiditur in tres partes: Prima dicitur Diſtinctiones. diſtincta enim eſt per 101. partes, quæ in canones, qui in paragraphos & verſiculos ſubdiuiduntur. Secunda pars vocatur Cauſæ, quia continet 36. cauſas, eæ in quæſtiones, hæ in canones, qui in paragraphos & verſiculos ſubdiuiduntur. Tractatus autem de pœnitentia inſeritur cauſæ 33. quæſt. 3. Et habet ſeptem diſtinctiones, quæ item in canones cum paragraphis & verſiculis diuiduntur. Tertia pars decreti, de conſecratione, habet ſub ſe quinque diſtinctiones cum canonibus vel capitulis, cum paragraphis vel verſiculis. Olden.

Ivs Ciuile Romanorum eſt, quo Romana ciuitas ſeparatim vtitur, quod partitione ſic definitur à Pap. Ius autem ciuile eſt, quod ex legibus, plebiſcitis, Senatuſconſultis, decretis Principum, autoritate prudentum venit. Quæ tamen definitio imperfecta in eo eſt quod comprehendit ſolum ius ſcriptum. Melius Cicero *in Topicis*, hoc ipſum ius definit eſſe, quod ex legibus, Senatuſconſultis, rebus iudicatis, Iuris peritorum auctoritate, edictis magiſtratuum, more, æquitate conſiſtat. Legum appellatione plebiſcita etiam complectitur, quia reuera leges ſunt. De principum decretis ſilet, quod nondum Romani ſubiecti erant Principibus. Sit igitur ea definitio partitionis, qua res, quæ proponitur, quaſi in membra diſcerpitur. Propria & definitionis definitio ea eſt, quæ formas rei omnes amplectitur: vt ſi dicamus Ius ciuile Romanorum eſſe quod ipſa ſibi ciuitas conſtituit ad publicum Reipub. ſtatum pertinens: Conſtituiſſe autem dicetur, quòd vel ipſa communi conſenſu, vel ij, quibus eam poteſtatem dedit, conſtituerunt. &c. *Connanus lib. 1. cap. 13. num. 1. &c.* Idem Connanus *lib. 1. cap. 15. num. 3.* de eodem iure ciuili ita ſcribit. Eſt & non minima pars iuris prudentum auctoritas: & ob id maximè neceſſaria, quod nõ potuerunt tam planè legibus aut edictis & explicatè tradi omnia, quin multa fuerint quæ prudentum Conſultorumque hominum interpretationem deſiderarent. Quod Pompon. dixit XII. tabularum legibus latis, eum qui eas interpretarentur, neceſſariam fuiſſe prudentum auctoritatem & diſputationem fori. Hæc autem, inquit, diſputatio, & hoc ius, quod ſine ſcripto venit, compoſitum à prudentibus, propria parte aliqua nõ appellatur, vt cæteræ iuris ciuilis ſuis nominibus deſignantur, ſed communi nomine appellatur ius ciuile. Quod ius ciuile quale fuerit, ex Pãdectis cognoſci poteſt. in quibus multa eorum conſulta ponuntur, multa reſponſa & ad veterum edicta explanationes &c.

Ivs ciuile dicitur Iuſtiniano quicquid legibus aut moribus Romanis inductum eſt, non à prætore. *Connanus lib. 9. cap. 1. num. 6. &c.*

Ivs ciuile tres habet communiſſimos locos. Omne enim ius ſcriptum & non ſcriptum, quo vtimur, vel ad perſonas pertinet, vel ad res, vel ad actiones. *§. vlt. Inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil. l. 1. ff. de ſtatu homin.* In perſonis conſiderantur, ſtatus, ordines, officia. *Inſtitu. de iure perſona. & ff. de ſtat. ho. & toto lib. 1.* Hic locus oritur ex quarto præcepto diuinarum tabularum. In rebus verſantur, acquiſitio, conſeruatio, alienatio. *l. vlt. ff. de legib.* Colligitur hic locus ſecundus ex ſeptimo præcepto, & ſequentibus. In actionibus perpenduntur, auctoritas, materia, forma, exitus. Harum fons eſt octauum præceptum. Vt interim intelligas ius naturale eodem pertinere, quò pertinet ius ciuile: ſcilicet, aut ad perſonas, aut ad res, aut ad actiones. Pauci autem id animaduerterunt: quia relegatæ prorſus erant à ſcholis Iuriſperitorum tabulæ diuinæ decem præceptorum, admiſſis potius immenſis Baldi & aliorum commentarijs. Videbatur enim ad Theologos pertinere, nec quicquam conferre ad Iuriſprudentiam Decalogus. Oldend.

Ivs Ciuile ſcriptum diuiditur in quatuor libros principales, ſcilicet Digeſtũ, Codicem, Inſtitutiones, Authentica. Quibus additur Collatio decima, ſeu liber Feudorũ. Digeſtum continet leges & ſtatuta Romanorum, & diuiditur in tres libros principales, ſcilicet Digeſtum vetus, quod habet libros partiales 24. Infortiatum, quod habet libros partiales quatuordecim. Et Digeſtum nouum, quod habet libros duodecim. ita vt in vniuerſum Digeſtorum ſeu Pandectarum ſint libri quinquaginta. Codex continet ſtatuta, ſanctiones & præcepta Imperatoris. Fuerunt autem tempore Iuſtiniani tres codices: Gregorianus, Hermogenianus, & Theodoſianus: ex quibus D. Iuſtinianus vnum fecit, *vt in rubric. proœmij Codicis.* Hic in duodecim libros diuiditur. Tertius liber principalis dicitur Authenticorum, qui diuiditur in nouem Collationes, quarum quælibet ſubdiuiditur in titulos, & tituli non in leges, ſed in paragraphos. Et differunt Authenticum & Authentica, quia Authenticum volumen eſt per ſe: ſed Authentica eſt lex vna vel paragraphus incorporatus libro Codicis, & antiquo iuri ſuperadditus, & allegatur ſic: [C. de Epiſcop. & cler. Authen. generaliter. C. de ſacroſan eccleſ. Auth. multò magis.] Sed in authentico ſimpliciter allegatur titulus & paragraphus, vt [in Authen. Vt iudices ſine quoquo ſuffragio §. tali vel tali.] & ſufficit. Itẽ decima Collatio intitulatur liber feudorum, & habet duos libros partiales, quorum quilibet ſubdiuiditur in titulos, & iſti in capitula & paragraphos. Quartus liber principalis legum, dicitur Inſtitutiones, vel Inſtituta. Et iſte diuiditur in quatuor libros partiales, & eſt introductorius in ius ciuile & canonicum: maximè quò ad declarationem terminorum in vtroq; iure vſitatorum, qui tanquam oſtium in domum præbet introitum in ſapientiam iuris. Old.

Ivs Ciuile, cum aliquid communi iuri vel additur, vel detrahitur: hoc eſt, cum populus ſibi conſtituit, quaſi proprium ius ciuitatis. Hoc autem Ius ciuile anonymum dicitur, quod in genere ſi • : aliquo ſpeciali nomine competitur: ſcilicet, quod nec ſit lex, nec edictum Prætoriũ, nec plebiſcitum, nec conſtitutio, nec conſuetudo. *Vide Zaſ. in l. 2. §. hac diſputatio. ff. de origi. Iur.* Sp.

Ivs Ciuile Papyrianum (inquit Pomponius) dicitur, non quia Papyrius de ſuo quicquam ibi adiecit, ſed quòd leges ſine ordine latas, in vnum compoſuit. Sp.

Ivs ciuitatis tradere, idem quod ciuitate donare, id eſt, planè ciuem facere. *Vide Rhenanum in Ludum Senecæ.* Erat autem id propriè in peregrinis: ſicut Ius Quiritum in libertis. Spieg.

Ivs Commentitium *Lege, Commentitium.*

Ivs commune, id genus, ſiue materia, ex qua ius Ciuile conficitur: & per hoc potiſſimè Iuris Ciuilis pars eſt ius commune. à quo ſeiungi non poteſt, veluti reliquæ ſpecies à ſua materia ſunt inſeparabiles. *Ex Salo. Vide infrà, Ius Quiritum.* Spieg.

Ivs compaſcendi habere, Scæuola *in l. penul. ff. ſi ſeru. vendic.* [Plures, ait, ex municipibus, qui diuerſa prædia poſſidebant, ſaltum communem, vt ius compaſcendi haberent, mercati ſunt.] Spieg.

Ivs compaſcuum, apud eundem Scæuolam *in d. l. pen.* vbi inquit, [aliquid ſecum compaſcui iuris traxit.] Sp.

Ivs cõſtitutum id dicitur, quod ſingulare, vel extraordinarium eſt. *Alciat. Lege, Conſtituto iure.*

Ivs conſuetudinis vocatur, quod in morẽ vetuſtas, vulgi approbatione, produxit.

Ivs crediti amittere. *in fin. l. ſed & partus. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

Ivs controuerſum. Iura controuerſa & dubia dicũtur

Iuriſconſultis,de quibus inter eos eſt diſſenſio: vt cum aliud videtur Mutio,aliud Bruto,aliud Manilio.Cicero *pro Murena.*[ſi id quod oportet, reſponderis,i lem videare reſpōdiſſe quod Seruius: ſin aliter,etiam controuerſum ius noſſe tractare,& tractare videare.]Ius autem controuerſum Iuri certo opponitur.*Turneb.*20.*cap.*13.

Ivs dicere & reddere & tribuere magiſtratus dicuntur,& repræſentare *in l.*1.*C.vbi de cauſa ſtat.* Atq; ius dicebant hi ſolùm,qui tribunali & iuriſdictioni præerant. *l.*5.*ff.de ferijs.l.penult.ff.de iuſtit.& iur.l.*2.*§.poſt originem.ff.de orig.iur.l.*3.*ff.de offic.eius cui mand.l.*10.*l.*18.*ff.de iuriſdictio.l.*7.*in fin.ff.de offic.proconſ.l.*1.*in princip.& l.*2.*ff.quod quiſque iur.l.*1.*§.an autem.ff.de poſtul.* Itaque Ius dicere & Iudicare, ſententiamq; proferre diuerſa faciunt.*l.*4.*in fi.ff.de inter.in iur.fac.l.*57.*ff.de re iud.Rub.ne quis in ſua cauſa iudic.vel ius ſibi dic.* Ius dicere enim eſt actiones & iudicia dare,eaque omnia facere, quæ ad officiū ius dicentis pertinere ſcribit Vlpia.*in l.*1.*ff.de iuriſdictio.*vbi Ius dicens pro Prætore accipi poteſt.*vt & in l.*1.*ff.de iur.delib.& l.*12.*ff.de vulg.& pupil.*Briſſ.

Ivs *διορθωτικόν,vide Diorthoticum Ius,&c.*

Ivs docendi,leuis & ſimplex via, cuius meminit Iuſtinianus,*Inſti.de iuſti.& iur.* hæc eſt; Primùm incipere à naturalibus & diuinis præceptis: Deinde progredi ad capita humanarum legum,& demum ad propagatas gentium,& magiſtratuum conſtitutiones.Old.

Ivs ædilitium, honorarium quidem dicitur. *§.prætorium.de iur.nat.gent.& ciuil.* prætorium nunquam. *Cuiac.l.*5.*de verbor.obligat.*

Ivs æquabile.*Vide Æquabile ius.*

Ivs eſto,id eſt,vim atq; auctoritatem legis habeat. Cicero *de Legib.lib.*2. [Quod is qui bellum gerit, imperaſſit, ius,ratumq; eſto.] Verba ſunt 12.tabul.Budæus. Sp.

Ivs ἐμφυτευτικὸν,ius prædij,eſt nō ſeruitus:quod & ἐμφυτευτικὸν dicitur *in l.ſed pecunia.§.ſi res.ff.de reb.eo.* Eſt autem, vt vulgò dicitur, ius ἐμφυτευτικὸν vel ἐμφυτευτικὸν ius perpetuarium.quinimò temporarium eſſe poteſt *l.vlt.ff.ſi ager.vect.id eſt,emphyt.pet.* videlicet ſi non ad modicum tempus prędia fruenda tradantur.Sic enim hæc verba,ad tempus,in ea lege interpretes accipiunt, argumento ſuperficiarij. *L.*1.*§.quod autem.de ſuperfic.* & rectè. nam idem ferè ius eſt ſuperficiarij & emphyteuticarij. Vterq; in rem actionem habet, & Publicianam,& Vti poſſidetis: vterq; nouum opus nunciare poteſt,vterq; ius alienandi,vterq; ſeruitutum vindicationē habet: Ille tamen in ſola ſuperficie,hic in vniuerſo ſolo ius habet. Locationes ferè vt à cenſoribus,ita & à priuatis in luſtrum fiebant,vt non fruſtrà Iuſtin.*in No.*120. nominatim Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ permiſerit locationes vltra luſtrum. Atq; eo fit,vt putem eas locationes quæ luſtrum egrediuntur, ius ſuperficiarium vel emphyteuticarium conſtituere.*Cuiac.Not.ad lib.*3.*Inſtit.tit.de locat.& cond.ſuper verb.de prædijs quæ perpetuo.*

Ivs & Fas quo ad originem ſignificationis non paruo diſtant interuallo. Nam fas ſicut fatum, nomen mutuatur à fando,& vtcumq; in mente diuina cēſetur æternum. Fas appellatur ſacrum æternæ iuſſionis oraculum quaſi præfatione,notitia, & publica lectione digniſſimum. Vnde manauit ad homines ratio,& æquitas mater iuris: cuius idæa,typus, & exemplar nūquam incepit eſſe,nec patietur interitum. Ius autem quaſi per apocopen,à iubeo ſuam capit originem, ex tempore & poſt peccatum emerſit, quia omne delictum à iure patitur emendationem. Nullū quippe malum remanet impunitum iuris interuētu. Ius igitur dicitur ſanctio iuſta,quæ nemini parcit. *Taboe.in topico militiæ for.& leg.diſcip.*

Ivs facere dicitur, quod iuris atque legis vim habet. Vlpia.[Non ambigitur Ius ſenatum facere poſſe.] hoc eſt, Senatuſcoſ.pro lege haberi,verbum eſt,inquit Budæ. Iuriſperitis notum.Sp.

Ivs feciale,quo tempore, vel à quo inuentum ſit,inter auctores nō conſtat.Fecialis enim ſacerdotij vſum omniū vetuſtiſſimū apud Romanos fuiſſe, Feneſtella docet,cum Tulli Hoſtilij tempore fuerit,cui tamen nequaquā adſcribit Alex.ab Alexādro.Sed à Tullo Hoſtilio ſeu Anco Martio,vt vero alij à Numa Pompilio, Feciales inſtitutos putauit, qui ab Equicolis iura & verba ſolennia, quibus res repetuntur, & bella indicuntur accepere, Heſo auctore. De hac re copioſè Plutarchus *in vita Camilli.*Dion.*lib.*2. Gellius *lib.*16.*c.*4.Seruius *lib.*9.*Æneid. Principium pugnæ.*Blondus *lib.*4.*Romæ triumph.*Cælius Rhodig.*lib.*21.*cap.*5.

Ivs fiſcale non commune eſt, ſed proprium. vt autem alienū ius,ita fiſcale pactionibus noſtris lædi non poteſt. *Cuiac.ad l.inter debitorem.ff.de pact.*

Ivs Gentium (inquit Vlpianus *in l.*1.*§.vlt.ff.de inſtit.& iu.*) eſt,quo Gentes humanæ vtuntur: quod à naturali recedere,facilè intelligere licet: quia omnibus illud animalibus, hoc ſolis hominibus inter ſe commune ſit. Pomponius *in l.*2.adijcit exempla: veluti; erga Deum religio: vt parentibus & patriæ pareamus. Iuſtinianus *Inſtit.eod.tit.* rectiſſimè ſentit,Ius gentium eadem ratione generaliter dici,qua ius Ciuile in ſpeciem nuncupatur. Nam ſicut à populo alicuius ciuitatis tractum eſt nomē iuris Ciuilis: ita ius Gentium ab omnibus populis vocatur. Quod verò naturalis ratio,ait,inter omnes Gentes conſtituit,id apud omnes populos peræquè cuſtoditur: vocaturque ius Gentium:quaſi quo iure omnes Gentes vtuntur. Illud diligentiſſimè obſeruandum eſt,quod multis errandi cauſam dedit,ius Gentium aliàs accipi apud Iuriſconſultos pro vero naturæ iure: aliàs pro eo iure, quod plurima hominū pars vbique recepit. Quod niſi rectè diſcernas, nunquam peruenies ad veram iuris cognitionem. Veteres enim rati ſunt, quicquid ab omnibus Gentibus pro iure ſeruaretur,id quoque ex naturali ratione productum fuiſſe, cùm non crederent,omnes homines in deligēdo iure, prorſus erraſſe. Hoc modo loquitur de iure Gentium Vlpianus *in loco citato,* iuxta exempla Pomponij,& quidem rectè, *in l.veluti.l.vt vim.& l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iur. Iuſtinianus in §.venditæ.Inſtit.de rer.diuiſ.* Religio enim erga Deum, pietas in parentes,cognatio inter omnes homines, verè ſunt iuris naturalis: quod quia ſolis hominibus commune eſt, ius Gentium vocat. Cæterùm *in l.manumiſſiones.ff.d.tit.* quatenus loquitur de effectibus,& prædura ſeruitutis forma, ſi accipias ius Gentium naturali ratione conſtitutum eſſe: errabis tota via. Nam ea ſeruitus pugnat cum iure naturali, recteque fuit emendata. Quanquam tolerabilis ſeruitus, quali nūc vtimur, ſecundum naturam eſt, vt grauiter probat Ariſtoteles *in Politicis*, nec id negat Vlpianus *in eadem l.manumiſſiones,*ſi ex æquo & bono intelligatur,collatis alium de ſententijs ſuis. Neque enim ex vno ſtatim dicto, totus Vlpianus iudicari poteſt,quid ſentiat de iure naturali. Videndum enim etiam eſt,quid alio in loco dicat. Accipitur ergo ibi ius Gentium,pro iure quod omnium gentium auctoritate paſſim receptum fuit vbique. Quare cùm audis hanc vocem, Ius Gentium, non ſemper exaudiendum eſt ius naturale,ſed plerunque ius humanum, vt Liuius rectè appellat. Neque enim ſequitur, Gentes id conſtituerunt, aut in vſum admiſerunt, Ergò eſt ius naturale aut æquum: imò, ſæpe iniquiſſimum eſt. Ego ſanè multum tribuo humanæ auctoritati, ſed non præfero eam naturæ. Oldenderp. Etſi verò magna ſit cognatio iuris Gentium, & iuris Naturalis,vt dictum eſt,tamen illud ab hoc diuerſum eſt in eo, quòd naturale eſt hominis quà animal eſt, prouidum quidem & ſagax, cæterùm incluſum domi, paulum admodum differens à brutis: Ius hoc Gentium hominis eſt quà homo, plenus rationis & conſilij & iam hominum ſocietate implicatur, *vt ex Vlpiano explicat Connanus lib.*1.*cap.*5.*num.*2. Hinc non inſcitè adnotauit Salomonius *in l.Ius naturale.ff.de iuſt.& iure.* inſtar triplicis quæ in homine eſt conſiderationis, triplex quoque ius conſtitutum eſſe. Aut enim hominem ſicut animal diſpicimus, & fit ius Naturale, quod in appetitu & ſenſu tantum conſiſtit. Si vero vt hominem conſpiciamus, fit ius Gentium, quod naturalis ratio tantum inter homines conſtituit. Quod ſi vt ciuis in conſideratione habeatur,ius Ciuile conficiemus, quod citra ciues eſſe non poteſt. Sunt ex iuris interpretibus,qui hoc ius Gentium duplex fecerunt. primæuum quod ab initio creationis, hominum animis diuina quadam vi inſitum inſculptumque fuerit, quod Naturale etiam vocari oſtenſum eſt: Secundarium, quod malitia hominum ingruente, contra naturam plerunque inductum, & in iuris conſtitutiones redactum ita enim humanis neceſſitatibus, vſu exigente, ſeruiendum fuit. *§.Ius gentium, de iure naturali*: inde coorta bella,

captiuitates ſequutæ, ſeruitutes vitio inductæ, res maximè iuri naturali contrariæ, *l. manumiſsiones. ff. de iuſt. & iure.* Cæterùm hanc diſtinctionem præter alios reijcit Corraſius *miſcellaneorum lib. 6. cap. 25.* ac Connanus *lib. 1. cap. 3. num. 7.* Interpretes videntur non tam ipſum ius Gentium diuiſiſſe, quã ætatem rerum ab eo inuentarum progreſſumque notare voluiſſe. Cùm enim omne procedat à fonte naturæ, ſitque nihil aliud, quàm quod ſua cuique ratio præſcribit faciendum aut non faciendum, nihil in eo prius eſſe poteſt, nihil poſterius, ſed hoc voluerunt ſcilicet, quæ ab iſto iure manarunt in communem vtilitatem, non ſimul ea atq; eadem inuenta eſſe tempore. &c.

IVS GLADII eſt poteſtas meri imperij animaduertendi in facinoroſos, vt iuriſconſulti ſcribunt, quod quidem ex ea tractum eſt conſuetudine, quòd principes Romani præſidibus & præfectis prætorio, ijſque quibus hoc Imperium eſſe volebant, gladium dabant. Id facile eſt cõijcere è verbis Papinij ſic ſcribentis:

Felix qui magno iam nunc ſub præſide iurat,
Cuiq; ſacer primum tradit Germanicus enſem.

Sed & Imperatoris gladius vnius erat curæ cõmiſſus, præfecti ſcilicet prætorio, cum Imperator etiam multo magis merum Imperium teneret, quam quibus eam poteſtatem in prouinciam euntibus mandabat. Philoſtratus βάσανοι τῶν κατασκευαζομένων ξίφος δύνατον εἶναι φύλαττον, κινδύνου ἄξιος ἔσῃ γίγνων ὀλίγα φρονεῖν. Vt autem maioribus illis poteſtatibus gladius eiuſque poteſtas dabatur: ſic tribunis pugio, quod παραζώνιον dicitur Martial.

Militiæ decus hoc & grati nomen honoris
Arma tribunitium cingere digna latus.

Dio Traianum ſcribit dixiſſe, cùm parazonium ſuræ cingeret, hoc pro me, ſi rectè imperàro, vtaris: ſin ſecus, in me. Ita in his meritum honorum diſtinguebat magnitudo ferri, ac gladio accingebantur imperatores, duces præſides: pugione tribuni. Vt autem in honoribus mandandis his armis accingebantur: ita cum ignominioſè mittebantur, & honoribus priuabantur, diſcingebantur, cuius rei multa paſſim in iure aliiſq; ſcriptoribus extant exempla: *vt annotauit Turnebus aduerſar. lib. 2. c. 6.*

IVS haſtæ fiſcalis. De iure haſtæ fiſcalis, id eſt de iure venditionis rerum fiſcalium, quæ, haſta in foro poſita, fiebat, meminit etiam Cicero *lib. Offic. 2.* [Vbi eſt autus (inquit) dicere haſta poſita, cum bona in foro venderet, & bonorum virorum, & locupletum, & certè ciuium, prædam ſuam ſe vendere?] Anchor.

IVS Honorarium, viua vox eſt iuris Ciuilis. *l. nam & ipſum ff. eod. tit.* Olden *vide, Honorarium.*

IVSIVRANDVM eſt quoties quid, quaſi Deo teſte, affertur. Vndè & Sacramentum dici ſolet, quaſi ſacræ rei arctiſſimum vinculum quod nullo modo ſit ludendum, teſte Cicer. *lib. offic. 3.* quo loco cuiuſmodi iuſiurandum & quibus ſeruandum ſit, demonſtrat. Iuſiurandum, ait, eſt affirmatio religioſa Religione igitur aliqua præſtãda eſt. Itaque addit quaſi Deo teſte promiſeris id, tenendum eſt. & *lib. de orat.* plurima firmãtur iureiurando inter ipſos homines Dijs immortalibus interpoſitis, tum iudicibus, tum teſtibus. Enimuero non temerè ſcribit Oldend. ſicut hoc ſeculo iuramenta temerè deferri ſolent in cauſis obuſaribus, ac nullius momenti: ita penè non haberi vllam ſolennitatis rationem, quæ vtique malorum hominum ipſam conſcientiam terrere poſſet à periurijs ſubeundis. Noſtri referunt inter iuſtæ probationis ſpecies. *l. 1. ff. de iureiur.* maioremq; habet auctoritatem, quàm res iudicata. *vt ait Paulus l. 2. tit. eod. adſtipulante Papiano in l. non erit. d. tit.* Oldendorp indicat duplicem errorem eſſe in deferendo iureiurando: cauſamque eius demonſtrat *in de probat. dilt. & ſuſt. tit. Quotuplex ſit probatio.* Sp.

IVSIVRANDVM offerre & deferre. Quintil. *in leg. F.* [Iuſiurandum litigatori aut offerunt ſuum: aut non reſpuunt oblatum, aut ab aduerſario exigunt: aut recuſant, cum ab ipſis exigatur. Seniores præcipere ſolebant, ne vnquam iuſiurandum deferremus.] Sp.

IVSIVRANDVM diuidit Abb. Panor *in c. ſi. de iureiur.* in iudiciale, & extraiudiciale. Iudiciale rurſus in neceſſarium, & iudiciale: quod dicit vendicare nomen ſui generis, de ſingulis ſuprà.

IVSIVRANDVM adactum. *Quære, Adactum iuſiurandum.*

IVSIVRANDVM ſimplex Doctores informe vocant, nõ eſt, vt ipſi tradidere, quod prorſus adiecta cauſa detur: ſed quod innominatam cauſam complectatur. Quia in iudicijs nihil debet admitti ſine generali vel ſpeciali, vt ait Oldendorp. indicans erroris occaſionem, quòd Doctores phraſim horum verborum, [Si iurauero te Stichum mihi dare oportere.] non perceperunt. Sp.

IVSIVRANDVM & Sacramentum differunt. Differẽtiam inter Sacramentum militare & Iuſiurandum eſſe, non obſcurè Liuius *lib. 22.* innuit. Quæ verò ea fuerit, inter doctos diſceptatur. Quidam enim exiſtimant, cum antè certa formula Iuriſiurandi comprehenſa fuiſſet, *de qua Gellius libr. 16. ex lib. 5. Cincij de re militari,* hoc tempore, quod nunquam antea factum fuerat, eam adauctam acceſſione harum clauſularum fuiſſe. de quo Sigonius *non ſolum in annotationibus Liuianis, ſed & de antiquo iure ciuium Romanorum libr. 1. cap. 15.* Verùm non obſcurè Liuius *d. lib.* oſtendit, ſacramentum voluntarium, Iuſiurandum neceſſarium fuiſſe. Dionyſius ait Sacramentum Romanis gentilitium fuiſſe, iurare per bonam ſuam fidem.

IVS iniquum ideo dicitur iuſſum eſt, & non quia iuſtũ, vt, *Zaſio* teſte, homines latini probant. Spieg.

IVS Italicum vulgò exiſtimant immunitatem eſſe tributorum, quod ego eſſe falſiſſimum opinor. Nam & quæ ius Italicum non habent quædam coloniæ prouinciales, immunes ſunt, vt Cæſarienſis colonia prima Flauia, quam Veſpaſianus deduxit, *auctore Plinio 5. cap. 13. & Nouell. 103.* immunis eſt. *l. vlt. ff. de cenſibus.* remiſit enim ei Veſpaſianus tributum capitis primum, & quia non ideò etiam remiſſum videbatur tributum ſoli, poſteà Titus etiam ſolum Cæſarienſis coloniæ immune factum interpretatus eſt. Auxit Titus interpretationis ſpecie beneficium Veſpaſiani, quod eo vſque nulli iuris interpreti producere licuiſſet. Non ideò tamen Cæſarienſis colonia ius Italicum habet, *l. 1. ff. eodẽ,* cui ibidem comparatur Aelia Capitolina, id eſt, Hieroſolyma, ſicut l. vltim. Cæſarienſibus Capitulenſes, id eſt, Hieroſolymitani. Et ita rectè Plinius *3. cap. & 21.* ciuitates aut colonias immunes ſeparat ab ijs, quæ ius Italicũ habent. Poſſet quidem vna eademq; ius Italicum habere, & eſſe immunis, ſed non quod immunis, veluti Barcino, *d. l. vlt.* aut Ilium, ideò & Iuris Italici. idemque ex diuerſo dicendum eſt. plus eſt, eſſe immunem ciuitatem vel coloniam, quàm habere ius Italicum. Nam ius Italicum leuatio tantum cenſitionis eſt, puta vt idem in cenſitione ius experiantur, quòd Italicæ coloniæ. Qua de cauſa ſub tit. de cenſibus, tractatur, vt opinor, de colonijs & ciuitatibus immunibus, & de ijs quæ Iuris Italici, & nonnihil etiam de alijs quibuſdam, quæ nihil præter nomen coloniarum habent, vt quod ſibi vindicabant, oſtenderetur eas nõ habere. *Cuiac. obſer. lib. 11. c. 35. in princ.*

IVS Latinitatis. *Vide, Latium. &, Latinitatis ius.*

IVS in manibus habere dicuntur, qui vi rem gerunt, & quibus, vt Ennius ait, ferro geritur res, quibus ius eſt in armis, & quibus leges inter arma ſilent. *ex Chriſt. Eraſmic.* Spie. (vulgus turbidum vocat, **das ſundtenrecht gebrauchen.**)

IVS liberorum, vt Iſidorus *lib. 5.* inquit, eſt coniugum ſine liberis inuicem pro loco pignorum hereditatis alterna conſcriptio. Quam definitionẽ confirmat No. Valent. *de teſt. & l. valeat C. Th. de his quæ ſub tyran. inſtit.* Et hoc quidem ius liberorum Impp. omnibus dant, *in l. 1. C. de iur. lib.*

IVS meum, dicitur non ſolùm quod mihi competit iure communi, ſed etiã quod ex pacto, vel conſuetudine debetur. *c. conſtitutus. extra. de religioſis domibus.*

IVS militare, quo ſoli milites ſunt adſtricti. Oldend. *in reſtauratione politiæ,* indicat quondam appellatum eſſe ius militare, rem militarem: quod & ipſum quanquam in armis verſaretur, & vi exercendũ eſſet, nihilo tamẽ minus haberet rationẽ iuſtitiæ, ſecundũ quã ſuſciperetur, & ſuſceptũ procederet. Quo ſecundũ eum reſpexit Iuſt. *in proœmio Inſtit.* quũ dicit: IMPERATORIAM MAIESTATEM NON SOLVM ARMIS DECORATAM, SED ETIAM LEGIBVS OPORTERE ESSE ARMATAM. Spieg.

IVS MILITARE. Fuit enim & inter cæteras hæc lex militaris ne dolo malo, néue aliena iniquitate, ſed iure & propria virtute bellum gereretur, quã diligenter à Romanis ob-

nis obſeruatam Liuius *lib. 6.* teſtimonio eſt. *Marcius de legibus Romanis.*

Ivs moribus introductum, item ius moribus receptũ, & ius moribus conſtitutum, in iure noſtro legimus, quòd pleraq; non cauta legib. in mores recepta ſunt, hoc eſt, hominum obſeruationem. Sp. Sic ius ex more maiorũ fuiſſe notat Papinianus, vt licet iuriſdictio mandari poſſet, non poſſet tamen animaduerſio lege vel Senatuſconſulto mandari. *l. 1. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd.*

Ivs multæ dicendæ datur, quibus publicum iudicium eſt, & non alijs: niſi hoc eis ſpecialiter permiſſum eſt, *inf. l. 2. ff. de iudicijs.* Spieg.

Ivs naturale Vlpianus *in l. 1. ff. de iuſtitia & iur.* eumq́ue ſecutus Iuſtinianus *Inſtit. de iure natur. gent. & ciuili*, definiunt, quod natura omnia animalia docuit. latè quidem, impropriè, & abuſiuè, ne dicam licenter: ſed ita tamen vt eis cõdonãdum ſit, quòd fortè teneris ſtudioſorum ingenijs inſeruire, & populariter rem explicare voluerint, vt Oldendorpius exiſtimat. Neque etenim rarum eſt, vt aliquando maioris cuiuſdam & clarioris demonſtrationis cauſa, & vt amplior, certior, & dilucidior doctrina ſit, qui eam tractant, aliqua vel abuſiuè ſumpta, vel populariter, & tranſlatiuè ponant: Cùm enim (Cicerone auctore) homo ſolus ex tot animantium generibus atque naturis particeps ſit rationis & cogitationis, ſequitur quod in quibus ratio non ſit, nec ius eſſe propriè poſſit, ſed cum ad bruta referimus, rationis & iuris nominibus abutimur, vt alibi de virtute, ſimili ferè modo, dixit Cicero. Cùm ergo legis ius Naturale commune brutis, tũ affectum, iuſtum inſtinctum, naturalem inclinationem vel propenſionem, & motum quendam neceſſarium, quo omnia paſſim animantia aliquid faciunt, vel non faciunt, naturali quadam propenſione, non quidem ad belluinos affectus rapiente, ſed cum ratione conueniente, & ad conſeruationem vniuerſitatis tendente, intelligas non ius & rationem. Sunt enim quædã affectiones, & inſtinctus naturæ quibus impellimur, ad agendum aliquid ſecundum ipſam naturam, qui motus nobis cum cæteris animantibus communes ſunt: Talis eſt, vt quælibet natura velit eſſe conſeruatrix ſui, vt ſalua ſit, & in ſuo genere conſeruetur: Non enim, vt ait Tullius *pro Milone*, lex ſcripta, ſed nata eſt, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus. ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus &c. Talis eſt cupiditas liberorum procreationis: Vnde Ariſtoteles etiam dixit, In animalibus eſſe opus φυσικώτατον generale ſimile: & Iuſtinianus *Nouella ſua conſtitutione* 59. ἡ φύσις (inquit) ἄρχει τὰ περὶ τοῦ τεκνογονεῖν βουλεύεσθαι, De qua re Tullius latiùs *lib. 2. de natura deorũ.* Eiuſdem etiam eſt generis naturalis quædam propenſio ad educandum fœtum: quare etiam Iuſtinianus *l. vnic. §. Accedat. C. de rei vxor. act.* præclarè, ait, naturalem ſtimulum hortari ad liberorum educationem. de quo affectu plura Plutarchus *in libello* περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας. At vbi motus huiuſmodi naturæ ad homines redigis pariunt illi quidem ius quoddam Naturale, ſed non commune cæteris animantibus, quia tunc eſt ratio quædam inſita homini à natura, quæ non poteſt eſſe in brutis, & hoc ius gentium eſt, quod ius Naturale pariter appellatur. Ergo meminerimus cum agitur de motibus nobis cum animantibus communibus, non proponi prorſus beluinos affectus, & qui nihil penitus habeant rationis aut iuris, ſed affectus illos, inſtinctus, & propenſiones, ſiue vt philoſophi appellant ὁρμὰς φυσικάς, quæ omnibus animantibus inditæ ſunt ad conſeruationem huius vniuerſitatis, cumq́ue ratione conueniunt, erantq́ue futuræ in natura hominis, etiamſi in ſua illa innocentia, in qua creata fuerat, manſiſſet. Sed poſtquam illam diuinam innocentiam exuit, ac propter vitium morbi originalis contaminata eſt: neceſſe eſt, vt mens & ratio humana, affectiones has & inſtinctus naturæ regat & moderetur, ſuaq́ue vi in officio retineat, præſtetq́ue quodammodo quod ipſa innocentia præſtitura fuiſſet, quòd quia ratione in hominibus ſit, ius Naturale dicitur, & pariter ius gentium, quod nihil aliud eſt, niſi iudicium illud rationis, quod nobiſcum naſcitur, non aliqua arte, aut ſtudio addiſcitur. Quo fit vt inepta nimis videatur diſtinctio doctorum de iure Naturali primario, & ſecundario: primæuum intelligentium quo pecudum affectus continentur. Cùm verè ius non ſit, vbi bruta ſint. Eſſet enim vt verè in hoc propoſito accuratiſſimus Oldendorpius dixit ex brutis homines facere, ex hominibus bruta. Quamuis enim in brutis appareant igniculi quidam, & imagines ingenij & rationis, vt quandoq́ue videantur hominis prudentiam, ſi non aſſequi, ſaltem imitari, tamen nihil neque intellectu, neque cogitatione perficiunt, nec vlla ratione vel honeſtatis formula prædita ſunt, vel quidquam iuris habent. Quare Cicero eleganter, [Quibus enim (inquit) ratio à natura data eſt, ijſdem etiam recta ratio data eſt.] Ergo & lex quæ eſt recta ratio in iubendo & vetando. Si lex, ius quoque. At omnibus ratio: ius igitur datum eſt omnibus. Quare ſecundum eundem, ius vel lex naturæ propriè ſic definitur. Eſt ratio ſumma inſita in natura, quæ iubet ea quæ facienda ſunt, prohibetq́ue contraria. Huc accedit id quod Iuſtinianus dicit *in §. penult. Inſtitut. de iure nat. gent. & ciuil.* [Sed naturalia quidem (inquiens) quæ apud omnes peræquè obſeruantur, diuina quadam prouidentia conſtituta, ſemper firma atque immutabilia permanent. Ea vero nullibi, quam in corde & mente hominis, veluti in quibuſdam viuis tabulis ad imaginem Dei creatis impreſſa extant. Prouidebat enim clementiſſimus pater, nihil in hoc mundo æquè homini opus eſſe, quàm regulis atque principijs quibuſdam rectè viuendi, quæ præter eum nemo dare poſſet. Atque hæ ſunt leges, de quibus ſenſit Apoſtolus *ad Roman. 2.* cùm de gentibus loquens dixit: [Quòd cum legem non haberent, ipſæ ſibi lex fuerant, atteſtante ipſorum conſcientia, & cogitationibus inter ſe accuſantibus & excuſantibus.] vt tradidere Oldendorpius & poſt eum Aldobrandinus. Quare ius naturale nihil aliud eſt, quàm ratio & æquitas, quam nobis innata quædam vis affert, & qua beſtijs maximè præſtamus. Idem & Ius gentium dicitur *in l. iuriſgentium. ff. de pactis.* quo in loco non tantum contractus, ſed & pacta iuri gentium adſcribuntur. Vt autem Ius naturale æquitas naturalis appellatur, ita non inficio quin etiam poſſit Ius ciuile, æquitas ciuilis appellari. Nam & M. Tullius ius ciuile ita definit; æquitatem conſtitutam his, qui eiuſdem ciuitatis ſunt ad res ſuas obtinendas. Plerumq́ue tamen æquitatem cum dicimus, naturalem intelligimus, & id quod Ariſtoteles vocat ἐπιεικὲς, Cicero ad vnguem, conueniens, *in Topicis*, dum iuris tres eſſe partes ait; legitimam, conuenientem, moris vetuſtate confirmatam. Nec enim pars conueniens pertinet ad pacta conuenta, ſed ad æquitatem, vt repetita ab eodem *in eodem libro* diuiſio, in legem, morem, æquitatem, manifeſtò declarat. *Cuiac. ad l. 1. poſt princip. ff. de pact.*

Ivs avtem natvrale Heliodorus (vt de eo teſtatur Forcatulus *dial. 37. Necyomantiæ*) triplex eſſe diſſeruit: primum commune homini cum Deo: alterum, commune homini cum brutis: tertium commune homini cum homine, quod ideò ius gentium appellatur. Et ducamus primùm ius naturale, quod quidem à Doctoribus prætermiſſum eſt, à parte nobiliore ipſius hominis, quæ cum Deo communis eſt, & appellemus id ipſum æquum & bonum cum Paulo, *in l. penult. ff. de iuſt. & iu.* id eſt, meram æquitatem. *l. 1. ff. eod.* quæ etiam ratio vocabitur. *l. cum ratio. ff. de bon. damnat.* quæ non differt à lege Euangelica, ſi excipias Sacramenta. *cap. non eſt. §. 1. 6. diſtinct. gloſſ. ibi. & 7. diſtinct. can. qui iure.* Hinc eſt illud: Non facias aliis, qvod tibi fieri non vis, *can. 1. diſtinct.* quam ſententiam adeò dilexit Alexander Seuerus imperator, vt de illo ſcribit Lampridius, vt & in palatio & in publicis operibus præſcribi iuberet. Hoc ius, quam rationem ſeu æquitatem vocamus, leges omnes temperat & modificatur. *l. 2. §. item Varus. ff. de aqu. pluu. arc.* ex eo ſunt, nihil magis eſſe conueniens naturæ, quàm pacta ſeruare. *l. 1. ff. de pact.* & minorum defenſio. *l. 1. ff. de minor.* & benè mereri de parentibus. *l. venia. C. de in ius vocan.* & non locupletari cum aliena iactura. *l. iure naturæ. ff. de regul. iur.* Secundum Ius Naturale, quod Heliodorus dixit, homini commune cum brutis eſſe, eiuſmodi eſt, vt neque per ſe æquum, neque iniquum ſit, ſed inſtinctus quidam naturæ, qui nos ad aliquid præcipuè procliues facit. ex eo deſcendit maris & fœmi-

næ coniugatio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio. *l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſti. & iu.* Cicero *1. officior.* [Commune omnium animantium eſt coniunctionis appetitus procreandi cauſa, & cura quædam eorum quæ procreata ſunt.] Grammaticus ille Valla *lib. 4. cap. 48.* negat, appetitum coeundi eſſe ius naturale: ſicuti nocendi imbecilliori animali, & ridiculum arbitratur, dicere Ius Naturale eſſe, quod omnia animalia docuit, *vt §. 1. Inſtitut. de iur. nat. & d. l. 1. §. ius naturale.* Cæterùm Iuriſconſulti ius accipiunt, pro quodam impulſu, & immutabili prouocatione naturæ, quo ſignificatu vſus eſt C. Cotta, in quadam oratione, quæ nunc inter opera Saluſtiana legitur: nam vita & mors iure naturæ ſunt, inquit, vt ſine dedecore cum ciuibus, fama & fortunis integer viuas, id dono datur, & accipitur. Videto, quomodo Cottæ vita & mors à iure naturali ſunt: non quia æqua aut iniqua, ſed quia omnibus præfinita naturaliter, & qui ſibi mortem vult conſciſcere, ius naturæ violat. Auguſt. *lib. de ciuitate Dei 1. cap. 18.* licet Iuriſprudentes admiſerint, vt quis ſibi manus inferret, ſi non criminis conſcientia, ſed tædio vitæ, aut vt fortis videatur & mortem contemnens, vt Empedocles, Proteus & plerique alij Philoſophi æquè iactabundi *l. ſi quis filio §. eius qui. ff. de iniuſt. teſtam.* qui omnes Ius Naturale violant. cum Ius Naturale quod nuncupatur æquum & bonum, quia non patitur ratio, iniuſſu principis vel ducis à ſtatione diſcedere, & manes anticipare, & qui ſibi iniquus eſt, quanto nequior alijs eſſet futurus? *l. final. §. pen. ff. de bon. eo. qui mort. ſibi conſci.* Tum Ius Naturale commune cum feris violat, quæ omnes mortem exhorrent, vitam & dulce ſolis lumen complectuntur. *l. hac conſultiſſima. C. qui teſt. fac. poſſ.* Virgilius *lib. 6.*

Proxima deinde tenent mœſti loca, qui ſibi lætum
Inſontes peperere manu, lucemque peroſi,
Proiecere animas, quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores.
Fata obſtant. ——

id eſt, inquit Seruius, iura naturæ. quia mors talis præmatura præter naturam eſt. Cùm aliàs ſit ſecundum naturam, vt oſtēdit Galenus exemplo pomi maturi, cum legitur ſuo tempore: ſi ante pomum càrpſeris, acerbum inuenies. vnde idem Poeta *lib. 4. Æneidos* de Didone ſe ipſam occidente, amoris impatientia:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Emerſit tertium Ius Naturale, quod cum ipſo genere humano proditum eſt, *§. ſingulorum. Inſtit. de rer. diuiſ.* Naturale dictum eſt, quoniam ratione naturali ignota feris, ſeruatur inter homines. *l. 1. ff. de acqu. rer. dom.* non enim feræ norunt contractus, ſeruitutes & bella inuenta à iure gentium *l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. §. ius autem gentium. Inſtit. de iure nat.* neque talia iuri diuino, aut naturali, quod æquum & bonum vocauimus, ſine delectu grata & accepta ſunt: ſed aut indifferentia aut ingrata prorſus. Horat.

Nam propriæ telluris erum natura, nec illum,
Nec me, nec quenquam ſtatuit, nos expulit ille.
Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris.

Seneca *in Octauia:*

Deterior ætas eruit ferrum graue
Aurumque, ſæuas mox & armauit manus.
Partita fines regna conſtituit, nouas
Extruxit vrbes. ——

atqui Iure Naturali, id eſt, æquitate ſiue naturæ ductu, omnia erant communia. *can. ius naturale, 1. diſtinct.* nec licebat ſe inuicem decipere contrahentibus. *l. iure naturæ. ff. de regul. iur.* iure gentium, quod eſt ius naturale tertium, licet. *l. in cauſæ. §. fin. ff. de minoribus.* inde fit vt propter æquitatem ſeruandam, ad ius illud communionis ſanctum & præcipuum regrediamur. *can. dilectiſſimis. 12. quæſt. 1.* denique, inquit ibi Clemens. quidam ſapientiſſimus Græcorum ait, AMICORVM ESSE COMMVNIA OMNIA. Platonem intelligit, qui *lib. 5. de Legibus,* probat illud ſummopere in republ. κοινὰ τὰ φίλων. Idem Plato felicem putauit Reip. ſtatum in quo non audirentur hæc verba, MEVM, TVVM, SVVM: quæ dominium inferunt, *l. ſolum. ff. de rei vind.* & quæ iure gentium comparata ſunt, de quo Cicer. *1. Tuſcul. quæſt.* [Ius gētium ſiue hominū eſt in humani generis ſocietate.] & mox: [omni in re conſenſio hominum lex naturæ putanda eſt.] Sed & hoc ius gentium, & ſecundum ius naturale, cuius feræ ſunt participes, iuri potiſſimè naturali ancillantur, & ei obſequuntur per omnia. neque enim dare operam liberis debemus ſi æquitas reſiſtat, puta cū Veſtali, cum cognata, ſed vaga libido rationis freno regitur. *Forcatulus in loco ſuprà citato.*

IVS NIGRVM, quod Philoſtratus ait in Lacedæmoniorum phiditijs, cœnæ caput fuiſſe, à Græcis dicitur eſſe quod in conſuetudine *αἱματία* vocabatur. Ex quo ſuſpicamur ſanguine vel mixto vel incocto atrum colorem iuris illius redditum fuiſſe: cuiuſmodi ius botulorū videmus. Hoc autem ius in menſa Lacedæmoniorum erat præcipuum, vt ſenes eo cibo acquieſcerent plerunque, vt ait Plutarchus, nec obſonium aliud deſiderarent. *Turnebus aduerſar. lib. 7. cap. 16.*

IVS nouum autem, *eod. teſte, in l. 1. ff. quod quiſque iuris.* appellatur, quod nec in ſcripta redactum eſt, nec corroboratum conſuetudine. Videtur tamen *in iam citata l.* ius nouum accipi pro iure iniquo, & ab vſu forenſi abhorrente. Oldend.

IVS omne (quantum ad mores hominum formandos attinet) diuiditur in ius naturale ſeu diuinum: & ius poſitiuum ſiue humanum. Ius naturæ, quod aliàs ius gentium vocant, conſiſtit in notitijs illis à natura, hoc eſt, à Deo, mentibus hominum inditis. *§. ſed naturalia. Inſtitut. de iur. natur. gent. & ciu.* Eſt enim proditum cum ipſo humano genere. *l. 1. ff. de adquir. rer. do. & §. ſingulorum. Inſtitut. eod. titu.* hoc autem ius naturale, cum eſſet ſimplex, & paucis præceptionibus contentum (quas tamē vt rectè perciperemus, Deus ipſe viua voce renouauit in Decalogo) certe non videbatur omnibus humanis negotijs, propter corruptos adfectus, quos ex Adæ lapſu contraximus, ſufficere, niſi latius determinaretur, & per ſingulorum circumſtantias diſtribueretur. Oldend.

IVS poſitiuum, huiuſmodi naturales notitias latius extendit, format, diſtribuit, applicat ad humanas functiones: obſeruans ſemper eas veluti Theſei filum in maximo labyrintho. Poſitiuum quippe ius dicitur, quaſi ab hominibus poſitum, ciuili quadam & politica argumentatione, ad extendendum ius naturæ, vt eſt pulcherrimum exemplum *in l. bona fides. ff. depoſiti.* & in omnibus humanorum negotiorum aut formis, aut pœnis obſeruare licet. Quid igitur dicemus de iure Gentium? Eſt ne tertia ſpecies? Reſpondeo, Si propriè loquamur: aliàs refertur ad ius Naturale, aliàs ad ius Humanum. Per ſe autem ſpeciem non facit. Verum craſſius & magis populariter loquentes, nihil obſtat quò minus docendi gratia quaſi tertiam ſpeciem eam proponamus ſtudioſis, ſicut Iuriſconſulti faciunt. Quod cum nonnulli nimis dialecticè reprehendant, fiunt Sycophantæ, non dijudicantes varia hominum negotia, quæ ad normam ſemper mathematicam tractare non licet.

IVS patronatus. *in l. adeptimum. §. patronum. ff. de in ius voc.* Vlpianus, Patroni (inquit) hic accipiendi ſunt, qui ex ſeruitute manumiſerunt, vel qui colluſiones detexerunt, vel ſi quis iudicio pronunciatur libertus eſſe, cum alioqui non fuerit, aut ſi iuraui libertum ēſſe meum. Aliàs, patronus non tantùm dicitur, cui libertus ſubijcitur, ſed etiam dicitur defenſor eorum, quos in clientela habet, primumque locum poſt patrem in officio apud clientem, obtinere patronus debet. Hinc dicitur ius patronatus, quòd vel in libertos, vel in clientes habemus. Et de huiuſmodi iure in libertos (de quo etiam ipſi Iureconſulti, *lib. 37. Pand.* & Imperatores *libr. 6. C. titul. 4.*) videre eſt, quæ de antiquis, & varijs legibus refert Alexand. ab Alexand. *lib. genial. dierum 3. cap. 30.* Ius verò patronatus (quantum ad ius pontificium ſpectat) ius eſt præſentandi clericum ad eccleſiam vacantem, ex gratia ei conceſſum, qui, conſentiente epiſcopo, vel fundauit, vel conſtruxit, vel dotauit eccleſiam. *cap. piæ mentis & c. pijs. 16. q. 7.* Acquirunt enim hoc ius, qui de epiſcopi conſenſu vel fundant eccleſiam (hoc eſt, locum, in quo templum extruatur, aſſignant. *cap. 3. c. nobis. de iure patronat.*) vel eccleſiam ædificant, *c. monaſterium. 16. quæſt. 7. d. c. nobis.* vel etiam conſtructas eccleſias ante conſecrationem dotant. *cap. cum abbatem. 18. quæſtion. 2. d. c. piæ mentis. & c. filijs. 16. quæſt. 7.* Itaquè, non mirum cum à laicis poſſideatur,

tur, *c. querelam. de elect.* atque in hæredes tranſeat, *c. 1. de iur. patronat. d. c. filijs. 16. qu. 7.* ſi qui dicant ius ipſum patronatus non eſſe ſpirituale, ſed temporale, vt etiam fatentur eximij Doctores, Panormitanus, Philippus Decius, & communiter canoniſtæ, *in c. quanto. de iudicijs.* Rochus Curtius, *in tractatu de iure patronat. verſ. ius.* Porrò, cum ſpiritualia nec à laicis tractentur, nec in eos ſucceſſionis, conſanguinitatiſve iure deſcendant, *c. 1. de præbendis.* nequaquam mirum eſt, ſi tamen ſecundum eos ſpirituali ſit annexum, vtque propriùs loquuntur Thomas Aquinas *in 4. Sentent.* & reliqui Theologi, ad ſpiritualia ordinatum: non ergò Spirituale eſt, vt dixi. Anch.

IVS patriciorum, vt Cicero commonſtrat, *libr. 1. de oratore* in gente poſitum fuit. Plebeiorum autem in ſtirpe, *vt citat Brechaeus l. ſæpè ita compertum eſt. ff. de verbor. & rer. ſignific. &c.*

IVS piſcandi in portu fluminibuſque omnibus commune eſt. Ius piſcandi in diuerticulo fluminis proprium vnius eſſe poteſt, & hoc quidem fit, aut permiſſu principis, aut longa conſuetudine. *l. ſi quiſquam. ff. de diu. temp. præſcript. Cuiac. ad l. præſcriptio. verſ. vel ſi quis quod in flumine. ff. de vſurpat. & vſuc.*

IVS poſtliminij vnde dicatur, vide infrà, *in voce, poſtliminium.* Id quidem vetuſtiſſimum eſſe videtur, ſed quis eius fuerit auctor, incertum eſt. Quod ad verbi vim & notationem attinet, Cicero *in Topicis* ait, Seruium in eo nihil putaſſe notandum, niſi Poſt. Nam Liminium tantum eſſe productionem verbi: Scæuolam autem Publij filium putaſſe iunctum eſſe verbum, vt ſit in eo, & poſt, & limen, vt quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquam limine exierint, dein cum redierint poſt ad idem limen, poſtliminio videantur redijſſe. Scæuolæ etymologiam Iuſtinianus *lib. 1. Inſtit.* probaſſe videtur. Alij Seruium magis ſequuntur. Sunt & qui poſtliminium dici exiſtiment ab eo, qui pos, hoc eſt, compos liminis eſt factus. *Balduin. in Scæuola.*

IVS poſtulare, eſt requeſtam rationabilem facere, *Bud. in lib. poſt. de orig. iur.*

IVS prædiorum. quod ſub tit. de iure dotium. memoratur, fuiſſe videtur de conditionibus & ſeruitutibus prædiorum, de aquæductibus, & limitibus, & eius generis alijs quæſtionibus, de quibus etiamnum extant libelli Siculi Flacci, Iulij Frontini, Aggeni Vrbici, Hygeni & ſimilium. *Balduin. in Scæuola.*

IVS Prætorium, nominantur edicta magiſtratuum, prætorum, præſidum, ædilium. *Eaſdem Inſtitut. de action. §. ſed iſta.* Spieg.

IVS PRAETORIVM dicitur ius ſcriptum vetus, quod prætores introduxerunt, ſupplendi & adiuuandi Iuris Ciuilis gratia. Ius prætorium adiuuat ius Ciuile, dando remedium aliud: veluti à iure Ciuili datur petitio hæreditatis, & à Iure Prætorio vltra illam petitionē, tribuitur poſſeſſio bonorum. cuius beneficio tantum conſequuntur hæredes, quantum hæreditariæ petitionis interuentu. Ius prætorium ſupplet omiſſiones iuris ciuilis: veluti in furto, pro quo ius ciuile miniſtrat actionem in duplum, nec diſtinguit vtrum ſit furtum manifeſtum, an non manifeſtum. Atqui Ius Prætorium diſtinguit, vt pro furto non manifeſto detur actio dupli: pro furto verò manifeſto detur actio quadrupli, quod ſuppletur à Iure Prætorio. Ius Prætorium corrigit ius Ciuile, tam in ſucceſſionibus ex teſtamento, quàm ab inteſtato. quippe de iure Ciuili liberi emancipati nihil capiunt in bonis paternis, *§. emancipati. de exhæred. liber.* quod ius, vt iniquum, patitur emendationem à Iure Prætorio, à quo duo remedia prodeunt, bonorum poſſeſſio contra tabulas patris, qui deceſſit facto teſtamento: & bonorum poſſeſſio, vnde liberi, *§. emancipatos. de exhæred. liber. & §. emancipati. de hæredit. quæ ab inteſtato defer. apud Inſtit.*

IVS primæ ætatis, id eſt, primogenituræ, dicitur connaturale, adeoque inſeparabile, vt in nullo alio ſubiecto verificari poſſit, *l. nam quod. de penu leg. l. 3. in princ. de tut.* Vide Penatem veterem, ſed celeberrimi nominis interpretem trium poſter. libr. C. *in l. 1. de priuileg. eor. qui in ſacr. pal. milit. lib. 11.* Spieg.

IVS priuatum, diuiditur in ſcriptum, & non ſcriptum, vel ſine ſcripto, vt Haloandri, ſeu Noricij habet textus. Ius autem priuatum eſt, quod peculiariter, & cum analogia quadam, ad ſingulorum priuatam vtilitatem pertinet: vel vt Vlpian. inquit, ſingulorum vtilitatem ſpectat. *Vide Cl. Cantiunc. in §. huius ſtudij. Inſtit. de iuſtit. & iur.* Huius verò tres ſunt ſpecies. Nam illud aut ex naturalibus, aut gentiū, aut ciuilibus præceptis collectum eſt. Spieg.

IVS pro hærede poſſidere, *l. regulariter. ff. de petit. hæred.*

IVS proprium. Nam quod quiſque populus ipſe ſibi ius conſtituit, id ipſius ciuitatis proprium eſt: vocaturque ius ciuile, quaſi ius proprium ipſius ciuitatis. Caius *l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur.* Hoc igitur ius noſtrum cōſtat, aut ex ſcripto, aut ſine ſcripto, vt apud Græcos, *τῶν νόμων οἱ μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι. l. ius ciuile. ff. eod. tit.* Old.

IVS protomiſeos ſiue congrui, vt vtrumque Doctores appellant, nos den vorkauff haben/ (vel der einſtandt.) Galli, *droict lignagier.* proximos ſanguine ſeu cognatos præfert extraneis: introductum quidem lege naturæ, perperam autem abrogatum ab Impp. *l. dudum. C. de contrahen. empt.* Fridericus Imperator eius nominis ſecundus, reſtituit, cuius conſtitutionem interpretatus eſt prolixè nobilis Iuriſperitus Matthæus de Afflictis. ex ea noſter Oldendorpius bonam partem recitat *in de iur. & æquit. tit. 8.* rectè exiſtimans dignam eſſe, vt inter cæteras Imperiales (nimirum conſtitutiones) referatur, ceu ſummam habens æquitatem. nec enim nouum eſt, vt ibidem doctè perſequitur, quod redeant antiquæ leges, exploſis recentioribus. Spiegelius. Adde Cuiac. *ad l. 122. §. coheredes. ff. de verb. oblig.* qui hoc ius vlterius extendit ad dominos, quos dicit ſimiliter habere ius *προτιμήσεως*, id eſt, vt prædia quæ homines ſui venalia habent, ſibi vendant potius, quàm extraneo, *l. vlt. C. de iur. emphyt. confer Gaill lib. 2. obſer. 19.*

IVS publicum conſiſtit in Sacerdotibus, Magiſtratibus, in Sacris, & toto Reipubl. ſtatu, *l. 1. §. ius publicum. ff. de iuſtit. & iur.* Publicum, quia ad ſalutem non vnius vel alterius, ſed totius populi omniumque gentium pertinet. Quanto igitur maior eſt omnium hominum æſtimatio, alijs rebus tanto diligentius publici iuris habenda eſt ratio, cùm in ſcholis, tum in foro. Hoc tempore rem planè inuertimus. De iure priuato, de ſtillicidijs (vt Cicero ſuos illos deriſit) & cęteris obularibus commodis curioſè diſputamus: de iure publico, hoc eſt, de magiſtratibus, nemo curat quales ſint. Old.

IVS Quintæ relationis. Romanis Imperatoribus initiò principatus quintæ relationis contribui Senatus decreto ius ſolitum: ceu honor foret is exquiſitus. Propterea *in Pertinace* Capitolinus, quartæ relationis ius illi fuiſſe omne ſcribit. quoniam, vti eruditis placet, in numero deminuto fuerit imperij breuis, ac Thebani planē præſagium. Nam & Probo Imperatori, cui tertium ius relationis fuiſſe additum prodit Flauius Vopiſcus, id ipſum ferè vſuuenit. Ius autem quintæ relationis, teſte Rhodigino, intelligunt vti quinquies ſuper re iudicata iam, referre ad Senatum poſſent, præiudicijs nihil officientibus. Quam tamen ſentētiam non ſatis probat Alciatus, qui maximum ius Cæſareum in eo eſſe ſentit, quod reſcindere rem iudicatam ſemel valeant, *l. fin. C. vt lite pendent. l. cauſas. C. de tranſactio.* nec opus eſſe, quinquies variare: probabiliuſque interpretatur, Si id ius eſſe exiſtimemus, vt ab eorum ſententia nulla ſit prouocatio. Cum enim nemini liceat tertiò prouocare, ſi aduerſarius meus bis obtinuerit, & ego tantundem: conſequens eſt, vt vltima ſententia quæ in hac cauſa quinta erit, executionem habeat. Erit ergo ius quintæ relationis, perinde ac res iudicata, de quo adhuc ſemel cognoſci poteſt, & alius ſuperior magiſtratus adiri. Spieg.

IVS Quiritum. Obſeruandum, ius commune, ex quo quiſque populus ius ſibi cōſtituit, duplex eſſe. Vnum latiſſimum, quod gentium dicitur. Alterum Romanum, quod commune eſt inter omnes Romani imperij populos. Quo verò iure ſoli Quirites tenentur, id eſt, qui domicilium Romæ obtinent, Ius Quiritium vocatur. Cæterarum verò ciuitatum, appellantur iura municipalia. Noſtra, ait Salomon. Quiritia, longè ab his abſunt, &

imperitè à quibuſdam municipia nominantur, cum Roma non ſit municipium. reliqua quippe oppida à muneribus in vrbe Roma capiundis, dicta ſunt municipia. *Paulus in l.1. ff. ad municip. & Gellius.*

Ivs autem Quiritum olim pro beneficio dari ſolebat, *vt teſtatur Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſtin. 78. de dotal. inſt. & manumiſſ. in fin.* Spieg.

Ivs Reale, id eſt, ius ratione rei competens. *Comment. lib. 3. cap. 11. num. 4.*

Ivs in re, diuiditur in dominium, quaſi dominium, & in ius in re ſpecificum: id videlicet, quod habet creditor pignoris, vel hypothecæ, is cui, vel cuius prædio debetur ſeruitus, is qui tantùm habet retentionem, non etiam actionem. Huc accedunt, quæ indicante Apello, Bart. Iaſonque *in rub. ff. ſol. matr. ſuper gloſ. fin.* ſcripta reliquere. Sp.

Ivs in re, fortius dicitur eo, quod ad rem competit. *Vide c. gen. de præb. lib. 6.*

Ivs reuocandi domum habere, exceptionis eſt fori. *Vide §. ſi cum. ad fin. l. ſed & ſi. ff. ex quib. cauſ maior.* Sp.

Ivs ſingulare eſt, quod contra tenorem rationis, propter aliquam vtilitatem, autoritate conſtituentium introductum eſt, *l. ius ſingulare. ff. de legib.* Old.

Ivs ſingulare appoſitiſſimè dicitur, quod conſtitutum eſt ſeorſum & ſigillatim. Et contradicit quidē in ſpeciem rationi communis iuris: cæterùm generaliter conſideratum, vniuerſo iuri non contradicit, ſed conuenientiſſimū eſt. Alio autem & antiquiore verbo priuilegium dicitur, quaſi priuata lex, quæ cùm diuerſos habeat effectus benefaciendi, eximendi, iuuandi, relaxādi: diuerſis quidem appellationibus eam nuncupare potes, res tamen eadem eſt, nec aliter differt priuilegium à priuilegio, quàm lex generalior à lege ſpecialiore. Old.

Ivs ſingulare eſt, quod ad ſingulos in ſpeciem refertur: putà ad vnum corpus, vel genus hominum, aut etiam ad vnum duntaxat hominem, vel ad vnam cauſam. Old.

Ivs ſpecificum in re. *Vide paulo antè, Ius in re.*

Ivs ſcriptum, à partibus definiendo, eſt lex, plebiſcita, ſenatuſconſulta, Principum placita, magiſtratuum edicta, & reſponſa prudentum, *§. ſcriptum autem. Inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil.*

Ivs non ſcriptum, ſiue ſine ſcripto, quod exemplis & actuum vniformium frequentia comprobatur. Quod & dicitur, Ius moribus conſtitutum, *vt eleganter explicat Claud. Cantiuncula in §. ex non ſcripto. Inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil.* Sp.

Ivs ſolenne, ius 12. Tabul. & aliarum legum pop. Rom. Pompon. *l. 27. ff. de reg. iur.* [Nec ex prætorio, nec ex ſolenni iure priuatorum conuentione quicquam immutandum eſt.] Hot.

Ivs ſtrictum, id eſt, ius ſummum. Paulus *l. 30. ff. de conſtit. pecun.* [Si quis duobus pecuniam conſtituerit, tibi aut Titio, & ſi ſtricto iure propria actione pecuniæ conſtitutæ manet obligatus, etiam ſi Titio ſoluerit, tamen per exceptionem adiuuabitur.] Hot.

Ivs ſummum, bifariam accipitur, aliàs propriè, aliàs impropriè. Old.

Ivs ſummum propriè dicitur, certa honeſtatis ſententia, quæ ſuo generaliter officio in republica fungi poteſt, ſiue à naturali, ſiue à ciuili ratione petatur. Exempla eſſe poſſunt omnes regulæ & theſes iuris. Nam hæ in ſuo genere rem, de qua tractant, ſuprema atque ſtrictiſſima ratione definiunt quidem, ſed ſimpliciter ac ſine vlla circumſtantiarum conſideratione futuri facti. Vt ecce, Serua pactum: Neminem læde: theſes ſunt ſummi iuris, in genere ſuo iuſtiſſimæ, adeò, vt ſecundùm naturam æquiores dari non poſſint, *l. 1. ff. de pactis.* Cæterùm nulla hic perpenditur circumſtantia pacti vel læſionis. Nam iſtud pertinet ad æquitatis officium, cùm caſus incidit. In hac itaque propria iuris ſignificatione falſiſſimum eſt, quod vulgò dici ſolet: Summum ius, ſumma iniuria, quoniam in genere loquendo, eſt iuſtiſſima ratio, vel naturalis, vel ciuilis: tātum abeſt, quòd cenſeri poſſit iniuria, donec non torqueatur ſpecialiter ad aliquam facti inconuenientem circumſtantiam: Veluti, cùm turpis res, vel Reipublicæ pernicioſa, continetur pacto: tunc, ſi ad hanc ſpeciem torquere volueris prædictam regulam, Serua pactum, efficies ex ſummo iure ſummam iniuriam, non quòd in ſeſe vitium habeat ſummum ius, ſed quia inerrando vel calumniando adfers perniciem, & non bene dijudicas circumſtantias facti, in quibus ius eſt poſitum, *l. ſi tam. §. pacta. ff. de pact.* Old.

Ivs ſummum impropriè appellatur, quod praedure interpretatione trahitur ad ſpeciēs factorum inconuenientes, vel, quod ſimulatis quibuſdam argumentis colligitur ſophiſticōs in fraudem legis, *l. inciuile. & l. ſequ. ff. de legibus.* Exemplà ſunt paſſim in iure multa. Lex enim eſt C. Vt nemo inuitus agere vel accuſare cogatur. Iam pone, Sempronium innocentem in ius vocatum à Titio, qui formulam actionis adfingit ſpecioſam. Sempronius negat. Titius videns tandem mendacij ſui nullam eſſe probationem, deſerit litem. Reus inuocat officium iudicis, vt contumaciam actoris coërceat. Actor calumniam ſuam nititur defendere hoc iure, quòd nemo cogendus ſit ad agendum. Audietur ne? Reſpondet Iuſtinianus, inſulſam eſſe, minimeque admittendam actoris interpretationem, *Nouel. de litig. conſtit. ca.* Secundùm hanc ſignificationem rectè dici poteſt, Summum ius, ſumma iniuria. Quantò enim ſubtilius argumenteris, quantò plura congeras ad fulciendum tale ius, tantò maiorem effeceris iniuriam. Cicero *lib. offic. 1.* [Exiſtunt etiam ſæpè, inquit, iniuriæ calumnia quadam, & nimis callida iuris interpretatione.] Ex quo illud Summum ius, ſumma iniuria, factum eſt iam trito ſermone prouerbium. Menander admodum ſcitè: Leges, ait, optimæ ſunt, ſed qui nimis acutè eas inſpiciunt, ſunt ſycophantæ, hoc eſt, calumniatores, qui lites leuiſſimas obſeruant. σῦκον enim ficus eſt, res nihili, vt vulgò quoque dicimus, es iſt nicht einer feygen werth. Huius farinæ ſunt cautelæ, ſingularia, & reliquæ commentariorū præſtigiæ, quibus nihil fit aliud, quàm quòd vſus æquitatis ſaluberrimus intercipitur. Tametſi enim numeroſi Doctorum ſcripta habent multas theſes, excurrantque in omnes angulos humanorum negotiorum: tamen quia non ſunt certa, nec retinent modum. ideò tenebras offundunt, dant anſam calumniandi, & nocent Reipublicæ. Hæc hactenus Oldend. Ac paulò ſerius Budæus *in l. 1. ff. de iuſtit. & iur.* ſtrictum ius accipit. peculiare (inquiens) eſt vocabulum Iuriſconſ. ſignificans ius prædurum, exactum, rigoris plenum, & propemodum iniquum. Oppoſuerunt quippe iuris autores ſtrictum ius æquitati, *l. 2. §. item Varus. ff. de aqua pluu. arcend. l. placuit. C. de iudicijs.* & bono & æquo, *l. in ijs. ff. de condit. & demonſtrat.* Illud quandoque Iuriſconſulti dixerunt, Ius ſubtile, *l. ſi ita ſcriptum. ff. de liber. & poſthum. l. generaliter. §. ſi quis ſeruo. ff. eodem.* Reliqui verò autores ſummum ius appellant. Summum autem ius appellant, cum de verbis tantùm contēditur, neque ſpectatur quid ſenſerit, qui ſcripſit, aut qui locutus eſt, in quo genere plerunque ſub autoritate iuris ſcientię pernicioſè erratur, vt Celſus adoleſcens dicebat, *l. ſi ſeruum. §. ſequitur. ff. de verbor. oblig. Caraſ. Miſcellan. lib. 2. cap. 8. num. 12.*

Ivs ſummum Ariſtoteles vocat ἀκριβοδίκαιον, ius acerbum, nullius temperamenti particeps, repugnans æquitati, *l. 1. C. de legib.*

Ivs ſummum & Aequitas in hoc differre inter ſe videtur, quod ius ſummum in vniuerſum ſtatuit, velut cenſor tetricus & inflexibilis, futuris ſemel negotijs conſulit, honeſtatis elementa producit vniuerſalia, & theſes catholicas ſeueritatis & acrimoniæ plenas, à quibus ne latum vnguem deflectere aut declinare ſinit. Aequitas autem appoſitè comparatur elegāti ſutoris officinæ, in qua multiplices calceorum, & pedum formulæ reperiuntur, quæ tametſi non congruunt omni pedi ſingulæ: viſo tamen, & cominus inſpecto pede gigantis, aut pueri, aut illius circumſtantia diligenter ſpectata, conformis aliquis calceus inuenietur & giganti, vt Herculi, Goliæ, Theſeo, & contrà nano. & cuilibet homuncioni conſentaneus. Confertur etiam non ineptè pharmacopolio, in quo multæ medicamentorum ſpecies adſcriptæ viſuntur ad futuras hominum neceſſitates paratæ: quæ tamen ſi generaliter miſceantur ordine confuſaneo, vice ſanitatis immedicabilem morbum eueſtigiò producent. Nam in illis aptè miſcendis atque congruè temperandis, opus eſt induſtria & diligenti medicantis arte, quæ dicitur æquitas diſcernēs, atque temperans venenum bonum à malo. Sic in negotijs

publicis

publicis & priuatis æquitas ſingulatim, & accuratè perpendit cauſas, momenta, circumſtantias, ſpecies, & differentias, perſonarum, & rerum, & ex iam natis aut præiudicatis controuerſijs deciſionem rei dubiæ & quæſtionis controuerſæ luculentam conciliat atque colligit. *Taborius in Topico militiæ forenſis, & legalis diſciplinæ, &c.*

IVS ſuum, id eſt, meritum. Quemadmodum dicebat Ariſtoteles, Iuſtitiam eſſe virtutem animi cuique ſecundùm merita diſtribuentem. D. Auguſtinus *libr. 19. de ciuitate Dei*, hoc verbum exponens, Ius ſuum vnicuique tribuere, [Iuſtitiæ, inquit, munus eſt, ius ſuum vnicuique tribuere. Vnde fit in homine iuſtus quidam ordo naturæ, vt anima ſubdatur Deo, animæ caro, ac per hoc Deo anima ipſa & caro: proinde vna omnium virtutum iuſtitia, alienum bonum eſſe videtur, quoniam ad alium pertinet. Quippè multi in proprijs virtute vti potuerunt, nihil quod vitio verti poſſit admittentes: at verò in ijs quæ cum alijs tranſigenda ſunt non item. Quapropter nemo iuſtus erit, niſi in alterum, tribuendo ei quod ſuum eſt: in quo omnis legum ratio conſiſtit.] Spieg.

IVS ſuum obtinere non poſſe dicebant, quem nunc iuſtitiam habere vel conſequi non poſſe dicemus. *Bud. in annot. prior.* Spieg.

IVS tibi non eſſe parietem illum habere, apud Papin. *l. ſi cum mem. ff. ſi ſeruit. vend.* Spieg.

IVS togæ peregrini non habent. Plin. 4. *epiſt.* [Carent, inquit, togæ iure, quibus aqua & igni interdictum eſt.] Et generaliter quicunque ciues Romani non ſunt, licet ſocij ſint, & amici populi Romani togæ ius non habent. Cicero 4. *Verrin.* [Cum vtriſque ſatisfacere non poſſent, & togatis, & Siculis.] & *in eod.* [Quem volens eorũ teſtium quos produxero, qui ex Sicilia teſtes ſunt, ſiue togatum, ſiue Siculum] ſic legendum eſt ex veteribus libris. Togatos cum dicit, ciues Romanos dicit. *Cuiac. ad l. obſides. ff. qui teſtam. fac. poſſ.*

IVS trium liberorum inſtitutum eſt, vt qui, quæve tres liberos ex iuſto matrimonio ſuſcepiſſent, ijs plurima præcipuo quodam & ſingulari iure præter cæteros concederentur, vt mulieres viuo patre teſtamentum condere, & rem ſuam ſine tutorum auctoritate adminiſtrare poſſent: *quod Plutarchus in vita Numæ teſtatur.* Vt viri excuſarentur omnibus ciuilibus muneribus, quæ patrimonij non eſſent. *l. 2. de vacat. mun.* Vt qui Romæ tres liberos ſuperſtites haberet, à tutelis & curationibus excuſaretur. *§. 1. de excuſat. tut.* Id autem ius etiam ijs qui tres liberos non habebant, conceditur. aliud enim eſt tres liberos habere: aliud Ius trium liberorum. Extatque Plinij Iun. ad Traianum epiſtola, qua Suetonio ſuo ius illud petens: [Hinc, inquit, ius trium liberorum neceſſarium faciunt duæ cauſæ, nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus eſt: impetrandumque à bonitate tua, per nos habet quod illi fortunæ malignitas denegauit.] De hoc iure Imper. *tit. de S. C. Tertyll. in princ. & l. 1. C. de legat.* Hotom.

IVS autem trium liberorum admodum vetus eſt, nempe à tempore illorum Tergeminorum, in quorum gratiam fuit ſtatutum, vt quibus trini eſſent liberi, cum ex publico illi alerentur, vſque ad pubertatis annos, tribueretur poteſtas patria ſine onere & ſumptu educationis. Dionyſius Halicarnaſſ. *libr. 3.* ait, hanc legem ſuo quoque tempore obſeruatam fuiſſe. Loquens enim de Horatijs Tergeminis. [illegible] (inquit) [illegible] Sed & Quint. Numidius Cenſor, & poſtea Iulius Cæſar, itemque Auguſtus, voluerunt, ancillæ quæ tres peperiſſet, vacationem: quæ quatuor, libertatem dari. Et olim mulieribus, quæ trium liberorum matres eſſent, ex Senatusconſulto Tertulliano concedebatur inteſtatorum filiorum ſucceſſio. Si modò eſſent ingenuæ. Sanè & qui trium liberorum incolumium pater, legationibus publicis liberabatur. Atque hoc quidem ius trium liberorum latiſſimè patuiſſe indicat etiam Plinius Secundus, qui *lib. 2. epiſtol.* de quodam Voconio loquens, ait, ſe ius trium liberorum ei impetraſſe ab optimo principe, quanquã id alioqui parcè, & cum delectu daret. Idem ad Traianum *lib. 19.* verbis exprimere ſe non poſſe ait, quantum ſibi gaudium attulerit, quòd dignus viſus eſſet iure trium liberorum. Sed & olim apud Lacedæmonios trium liberorum parens immunis erat ab vrbis cuſtodia & excubijs, & qui quatuor haberet liberos, ab omni prorſus onere. Sic Ariſtoteles *lib. 2. politic.* ſcribit, ἔστι γὰρ αὐτοῖς νόμος τὸν μὲν γεννήσαντα τρεῖς υἱοὺς, ἄφρουρον εἶναι, τὸν δὲ τέτταρας ἀτελῆ πάντων. *Balduin. de excuſ. tut. vel curat. vide & Duar. anniuerſ. diſput. lib. 1. cap. 40.*

IVS tuum quid ſit, vide C. *ad exhib. l. inſtrumenta.* In Inſtit. *vi bonor. rapt. §. fin.* Aliquando pro ipſo iudice, hoc eſt, ius dicturo, quod & Albericus indicat, accipitur, *vt in §. final. Inſtitut. de pœnis teme. litig.* Spieg.

IVS vetus appellatur, quod ab vrbe Roma condita, & à Romuli tempore, ad ſeculum vſque Iuſtiniani, fermè per mille quadringentos annos cõfuſiſſimè ſparſum erat. *Vide Hegend. in tit. C. de veteri iure enucl.* Ius autem nouum, *eodem teſte, in l. 1. ff. quod quiſque iuris,* appellatur, quod nec in ſcripta redactum eſt, nec corroboratum conſuetudine. D. Oldendorpius *in iam citata lege.* Ius nouum indicauit accipi pro iure iniquo, & ab vſu forenſi abhorrente. Spieg.

IVS vlciſcendi naturale non eſt. Ius tuendi ſe ſuaque & contra vim vi experiundi, & naturale eſt, & gentium, & ciuile: ideoque ei qui vim fecit, & mox paſſus eſt ex edicto, reſtitutio non cõpetit: nam vim illicitam exigimus. *Cuiac. ad l. ſed & partis. ff. quod metus cauſa.*

IVS vſusfructus, quo diſtet à perceptione fructuum, colligitur ex verbis Iuriſconſulti, *in l. vſufructum. de iure dotium.*

IVS vxoris eſt viuere ſub eodem tecto, ibi eſſe Caiam, vbi maritus eſt Caius, pro ſua proportione adminiſtrare rem domeſticam, occupare partem lecti, poſcere debitũ, frui ſocietate fortunarum omnium. Spieg.

IVSSV factum intelligitur, quod quis fieri quotis modo mandauit, ſiue teſtato, ſiue per epiſtolam, ſiue verbis, ſiue per nuncium, ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter, *l. 1. ff. quod iuſſu, per tot. l. cum de indebito. §. in omnibus. ff. de probat. Inſtitut. de Attil. tut. §. nos autem. & ſuprà in dictione, Fecl.* Spieg.

IVSSVM, pro nomine accipimus, *l. ſed & ſi quis. §. ſi duos fructuarios. ff. de vſufr.* Spieg.

IVSSVS actum præcedit, Ratihabitio ſequitur, auctoritas in ipſo actu interuenire debet. Mandatum ad futura: Autoritas ad præſentia: Ratihabitio ad præterita refertur: Conſenſus autem ferè ad hæc omnia. *Vigl. in tit. Inſtit. de hered. inſtit.*

IVSSVS, pro imperio, apud idoneos ſcriptores rarò reperitur: præterquàm in ablatiuo, iuſſu. Noſtri iuſſus, cum obliquis, vt iuſſum, & iuſſionem vſurpant. Vt, iuſſus Prætoris excuſatio, *vt l. ſi quis cum. ff. ſi cert. pet.* Sp.

IVSSVS vel iuſſum, multum ab auctoritate diſtat, quæ etiam perfecto negotio interponi poteſt, cùm iuſſus præcedere debeat, *l. 25. §. iuſſum. ff. de adquir. hered. §. tutor. Inſtit. de auctor. tutor. l. 25. ff. de legat. 1.* Iuſſus autem neque verba, neque ſcripturam deſiderat, quia & nutu fieri poteſt, *l. 93. §. 1. ff. de adquirend. heredit.* Sed & ſi ſerui chirographo ſubſcripſerit, vel mandauerit, vel ratum habuerit quod ſeruus eius geſſit, vel aliàs volũtate eius cõtractum ſit, Quod iuſſu, actio datur, *l. 1. in princ. cum §§. ſ. qq. ff. quod iuſſu. l. 5. §. quod ſeruus. ff. de in rem verſ.* Briſſ.

IVSSIO. A verbo iubeo, fit iuſſio, id eſt, priuilegium, in quo princeps aliquid iubet, vel concedit in fauorem. Ita interpretatur Azo *in auth. vt diuinæ iuſſiones ſubſcriptionem habeant glorioſiſſ. quæſt. coll. S.* Quæ autem dicatur diuina iuſſio, *auth. in tit. vt diuinæ iuſſiones, &c. colum. S.* item ſacra forma, *auth. in tit. in med. litem, &c. collat. S.* mihi dici videtur reſcriptum, & quas nunc dicimus literas regias. Itaque, id eſſe poſſe ego interpretor, quod Galli vulgò appellant, *vn relief:* quandoquidem ipſum reſcriptionem habeat quæſtoris, hoc eſt, conſulis. Denotatur eo inter quos agatur, per quam perſonam, & ad quem iudicem dirigatur. Cæteras verbi Iubeo ſignificationes hic adferre (quod Grammaticis relinquendæ videantur) non admodum licet ex vtilitate. Anch.

IVSTA, operæ debitæ. Cicer. *offic. 1.*] Eſt autem infima condi-

conditio & fortuna ſeruorum, quibus non malè præcipiunt, qui ita iubent vti, vt mercenarijs ad operam exigendam & iuſta præbenda.] Hot.

IVSTA, ſacra & ceremoniæ quæ placandis manibus fiebant. Vlpian. *l.2. ff. de in ius vocand.* [Iuſtáve mortuo facientem] ſubandi, In ius vocare non oportet. vbi Accurſius intelligit obſequia, vt lauare corpus, quod pollinctoris eſt officium, ignorans quid ſint funebria, hoc eſt, exequiarum ritus. Oldend. Iuſta mortuo facit, hoc eſt, exequias apparat, vt nunc dicimus. Sic idem Vlpian. *in l.pro harede. ff.de acquir. vel amit.hered.* Iuſta peragere, dixit, pro, parentare, id eſt, funerandi officium implere. Spieg. *ex prior.annot.Bud.* Iuſta autem parentalia dicebantur, quia pietate vti erga defunctos etiam Ethnicis erat vnum iuſtitiæ genus, vt Ariſtoteles teſtatur, *ſectione 30. probl. 9. & in lib. de virtutibus.* Similiter & Cicer. *in Topic.* æquitatem, id eſt, pietatem tripartitam eſſe dicit. vnam ad ſuperos Deos, alteram ad manes, tertiã ad homines pertinentem: de qua re latiùs Maiorag. *lib. Miſcell. 2. cap. 19.* Hot. exiſtimat fictum inde vocabulum, quaſi manibus debeantur. itaq; τὰ νομιζόμενα Græci appellant. Demoſth. περὶ στεφάνου. ἐπειδὰν τελευτήσῃ τις αὐτῶν, καὶ τὰ νομιζόμενα αὐτῷ φέρονται, ἀκολουθῶν ἐπὶ τὸ μνῆμα. Poſt verò, quàm eorum aliquis eſt mortuus, iuſtaque ei fiunt, ipſe medius ad ſepulchrum ſequens, &c. Cicer. *pro Sext. Roſcio.* [Hunc miſerum luctu perditum, qui nõdum etiam paterno funeri iuſta ſoluiſſet, nudum eijcit domo.] Feſtus *lib. 11.* [Membrum abſcindi mortuo dicebatur, cùm digitus eius decidebatur, ad quod ſeruatum iuſta fierent, reliquo corpore combuſto] Idem *lib. 14* [Præcidanea agna vocabatur, quæ ante alia cædebatur. Item Porca quæ Cereri mactabatur, ab eo qui mortuo iuſta non feciſſet,] id eſt, glebam non obieciſſet, quia mos erat eis id facere prius quàm nouas fruges guſtarent. Hot.

IVSTA cauſa dicitur, quæ legitima eſt, & iuris auctoritate comprobatur, etiamſi minus vera ſit. Vt cum putans me tibi debere, ſoluero tibi, datur mihi condictio indebiti, ex quo ſatis apparet, tranſlatum fuiſſe in te rei dominium, quam tibi dedi, quia nemo condicit rem ſuam, præterquam à fure: tamen fuit falſa cauſa, neque iuſta, ſi veritatem ſpectes, nihil enim debui: Sin legis auctoritatem attendas, iuſtiſſima, quia ſoluendi debiti cauſa dedi, qua nulla iuſtior eſſe poteſt, &c. *Connan. lib. 3. cap. 7. nu. 1.*

IVSTA cauſa traditionis, nempe contractus, delictũ, vel quaſi, vt emptio, donatio, dotis conſtitutio, permutatio, tranſactio, negotiorum geſtio, iuſiurandum, ſentẽtia, contumelia, damnum, imperitia iudicis, deiectio cœnacularij. *ex Apell.* Spieg.

IVSTA diſſidia, pro æquis, & iure factis, apud Cicer. intelligenda, *de Amicitia.* Spieg.

IVSTA exigere, inquit Bud. eſt ſummo iure agere cum aliquo.

IVSTA ætas, cui pupillaris opponitur: pro pubertate, apud Vlpian. *l.16. ff. de iure fiſc.* [Nec non illud æquè non intererit, cuius ætatis ſit is qui ſe defert, verùm iuſtæ an pupillaris. nam pupillis etiã permittitur deferre.] Hot.

IVSTA ætas plerunque 25. annorum accipitur, lege Lætoria adoleſcentibus ad rerum ſuarum adminiſtrationem conſequendam præſtituta, *l.16. ff. de iur. fiſc. l.2. §.1. ff. de vaca. muner.* Ex mente tamen teſtatoris ad pubertatem ſolam refertur, *l.50. in fin. ff. de leg. 3.* Sed & *in l.8. ff. de condict. cauſ. dat.* 12. annorum ætatem puellis ad matrimonia contrahenda ex Auguſti conſtitutione præfinitam ſignificat, *vt Dio. & Zonar. in Auguſto ſcribit.* Briſſ.

IVSTA conuentio *in l. tale pactũ. §. qui pronunciauit. ff. de pact.* dicitur conuentio vera, non iniqua, non iniuſta, non improbata, & in ſumma iuridica. *Coraſ. Miſc. lib. 1. cap. 1.*

IVSTA defenſio, *in l. miles. §. defuncto. ff. ad l. Iul. de adult.* id eſt, non improbata, ſed conceſſa legibus. *Coraſ ibid.*

IVSTA hæreditas, quæ iure legitimo obuenit, *l.3. §. de illo. ff. pro ſoc.* Atque ita iuſtum ſucceſſorem pro legitimo, & qui ab inteſtato rem habiturus erat, dixit Anton. *in l.1. C. de his qui ſibi adſcrib.* Et iuſtum hæredem Iuſtin. *lib. 15. Epit. Trog.* Generalius à Varron. *lib. 2. de re ruſtic. cap. 10.* Iuſta hæreditas dicitur, quæ iure defertur, vel ex teſtamento, vel ab inteſtato. Briſſ.

IVSTA ignorantia, *l.76. in fin. ff. d. rei vindic. l.43. ff. de diuerſ. reg.* Iuſtum pretium, id eſt, æquum & verum, *l.2. §. diui fratres. ff. de iure fiſc. l.66. ff. de leg. 2.* Contrarium huic eſt iniuſtum pretium. Briſſ.

IVSTAM interpretationem Iul. *de verbor. ſign.* appellat legitimam, quæ in legum expoſitione locũ habere debeat. Sunt enim leges breues per ſe, & quæ verborum compendio multa comprehendant, idcirco in eis vim naturamq; ſermonis potius, quàm vſum & conſuetudinem vulgi obſeruamus. *Connan. lib. 10. cap. 1. num. 3.*

IVSTA libertas, plena, abſoluta & perfecta libertas eſt, ex qua nimirum ciuitas Roma contingebat, vt eueniebat, cùm teſtamẽto, vindicta, cenſu, ab eo, qui & dominus iure Quiritium, & maior 20. ann. erat, libertas ſeruis 30. annorum maioribus, & quorum extrinſecus ſtatus non erat ſuſpenſus, dabatur: Quemadmodum Cicer. *in Topic.* & Vlpian. *in Inſtit. tit. 1.* & Theoph. *in §. vlt. Inſtitut. de libertin.* ſignificant. Atque ita verbum iuſtæ libertatis accipimus in l.29. ff. qui & à quibus. l.1. ff. ſi quis teſtam. lib. l.11. ff. vt in poſſ. leg. l.16. in fin. ff. ad Treb. l.2. C. de fideicom. lib. & Inſtitut. de ingenu. & apud Senec. *in lib. de beata vita.* cùm ait, [Hominibus prodeſſe natura iubet, ſerui liberive ſint hi, ingenui an libertini, iuſtæ libertatis, an inter amicos datæ.] Nam qui inter amicos manumittebantur, Latini tantum, non etiam ciues Rom. fiebant, Vlpian. teſte *in Inſtit.* Sic & apud Sueton. *in Auguſto* verbum hoc interpretandum eſt, cùm ait, ſeruos non contentus multis difficultatibus à libertate iuſta remouiſſe, &c. Sic & iuſtè manumiſſum accipe apud Vlpian. *in Inſtit. tit. 3.* eum, qui vindicta, vel teſtamento, vel cenſu manumiſſus eſt. Briſſ.

IVSTA perſona, id eſt, idonea & legitima ad agẽdum, *l. vniuerſis. C. qui dare tutores poſſunt. Aldobrand.*

IVSTA poſſeſſio, poſſeſſio bonæ fidei. Iauolenus *l. quod ſeruus. 24. ff. de acquir. poſſeſſ.* [Is qui in tua poteſtate eſt, ignoranti tibi, non corporalem poſſeſſionem, ſed iuſtam poteſt acquirere.] Iuſtin. *§. pen. per quas perſon. cuique acqu.* [Item per alienos ſeruos in quibus neque vſumfructum habetis, neque poſſeſſionem iuſtam.] Hot.

IVSTAE ſepulturæ traditum, id eſt, exponente Marciano, terra conditum corpus, inquietandum non eſt. videtur autem, idem ait, terra conditum, etſi in arcula conditum hoc animo ſit, vt non alibi transferatur, *l. diui fratres ff. de relig.* Sp.

IVSTA ſententia, *l.1. ff. de teſtam.* appellatur teſtamentum, id eſt, plena & omnibus iuris regul. innixa & ſolẽnis. *Aldob. Inſtit. de libert.*

IVSTA ſeruitus, quæ gentium vel ciuili iure conſiſtit, *l.6. ff. de ſtat. hom. l.28. l.34. ff. de noxalibus. l.34. ff. de ſtipul. ſeruor. Inſtit. de libertin. in princ.* Et apud Cic. *pro Cæcin.* [Cùm hi, ait, qui in ſeruitute iuſta fuerint, cenſu liberentur.] Planè apud Terent. *in Andr. Scena 1.* Iuſta ſeruitus, pro facili, humana & clementi vſurpatur. Briſſ.

IVSTAm, iniuſtamque vxorem, *in l. ſi vxor. ad leg. Iul. de adult.* Accurſius tripliciter enarrauit, & in omnibus adſtipulatorem habet Bartolum, Budæum verò in nulla aſſenſorem. Nam iuſta mulier ſic, vt filius iuſtus, dicitur. de quo vocabulo ſatis multa *in prioribus annotat.* dixit. Hodie iuſtæ vxoris appellatio, aut nulla eſt: aut eius eſt vxoris, quæ iuſtis ſponſalibus, & palàm in viri manu coijt, non occulto conſenſu. Breuiter, iuſta vxor appellatur ea, quæ omni legum perfecta ſolennitate ducta eſt. *Aldob. d. loco.* Iniuſtam vxorem, *in iam citata l.* Vlp. pallacam vxoris numero locoque habitam intellexit. Spieg.

IVSTITIAM Iſidor. dictam putat, quod in [illegible] ius ſtet: quaſi iuris ſtatum. Quam notationem vt inſulſam irridet Maiorag. *Miſcell. lib. 4. cap. 1. circa fin.* Fuêre item qui iuſtitiam dictam putarent à vi, per ἀντίστοιχον, id eſt, literarum tranſpoſitionem: vt ſit iuſtitia, quaſi Viſtitia, quod vim ſiſtat, quas literarum inuerſiones Latini habuere in multo vſu, cum ex Græcis Latina facerent, *vt autor eſt Feſtus Pompeius, & annotauit Connanus lib. 1. cap. 2. num. 4.* Etſi autem hæc etymologia non diſplicet Alciato, quod iuſti dies dicti ſint illi triginta dies, qui iudicatis dabantur, quia interim omnis executio ſuſpenderetur, fieretque ceſſatio iuris: Aldobrandinus tamen *ad Inſtitut. titul. de iuſtitia & iure* eius ſententia reprobata non malè exiſtimat iuſtitiam, ſicuti lætitiam, triſtitiam, amicitiam deductam eſſe à geni-

à genitiuo ſui adiectiui, iuſtus, iuſti, additis his literis (Tia) quemadmodú etiam in auaritia & mœſtitia factum videmus. Nec enim verbum ſiſtendi in iuſtitia reperitur: Iuſtitiam itaque cenſet vel primitiuum nomen, vel à iuſto dictam. Eſt enim iuſtitia legis & iuris finis quidam, Iuſtum autem à iure, quaſi quod ſecundùm ius fit: id quod voluit Auguſtinus *in Pſalmo* 145. dum interpretatur verba illa: [Facit iudicium iniuriam patientibus.] Cæterùm deriuationem ſuam pulchrè & ingenioſè (vt ſemper) defendit Alciatus *lib.1. Parerg. cap.29.* Alij iuſtitiam ex eo dictam exiſtimant: quod cuique ius ſiſtat: Vnde Cotta *lib. de natura deorum 1.* negat ibi iuſtitiam eſſe, vbi ius eſt nullum. Eſt enim, inquit, pietas, iuſtitia aduerſus Deos, cum quibus quid poteſt nobis eſſe iuris, cum homini nulla cum DEO ſit communitas.

IVSTITIA, vt Tullius ait, eſt habitus animi communi vtilitate conſeruata, ſuam cuique tribuens dignitatem. Et ad Herennium dicitur eſſe æquitas vnicuique tribuens pro dignitate vniuſcuiuſque. Quibus definitionibus congruit ea, quam Vlpianus tradidit. Iuſtitia, inquit, eſt conſtans & perpetua voluntas, ius ſuum vnicuique tribuens. Sed hoc non placet Agricolę, tamen ignoſcit Vlpiano, cæteriſq; Iuriſconſultis, qui in definitionibus errarũt, quod vt doctiſſimus eorum quiſq; eſt habitus, ita maximis ſemper Republic. occupationibus diſtentus fuit, nec otium habuit perpoliendis inuentis ſuis. Quod vt ei concedat Connanus, in reprehẽſione tamen huius definitionis non concedit, quæ & non differt ab ea, quam Tullius poſuit, & ei quę ab Ariſtotele tradita eſt, omninò videtur congruere: præterquam quod Iuſtitia dicitur ab eſſe habitus animi, vt eſt profectò. At Vlpianus appellat eam, conſtantem voluntatem. Atqui vix diſcerni poterit, quid aliud ſit habitus animi, quàm conſtans & perpetua voluntas. Is enim qui virtutis habitu eſt ornatus, non alia re diſtinguitur ab eo, qui continens ab eodem Ariſtotele dicitur, quàm perpetua quadam ſuæ egregiæ voluntatis conſtantia. Quod enim hic vult aliquando, & ſæpè quidem, ille ſemper & continenter vult in rebus iuſtis & honeſtis, tum operibus, tum animi cogitatione ſibi conſtans. *Connanus libr.1. cap.3. num.7. &c.* Ad extremũ, iuſtitiæ proprium officio circumſcribitur. Cùm enim vel Cicerone interprete *in lib.5. de finibus*, nulla ſit virtus, quæ non aliqua nota ſecernatur, nonnilque præ cæteris habeat, ſicut prudentia in delectu bonorum & malorum, fortitudo in rebus aduerſis, forti infractoque animo perferendis, temperantia in coercendis illis plus quàm beluinis voluptatibus: ſic proprium iuſtitiæ munus eſt, ſuum cuique tribuere, *l. bona fides. verſ. & hanc probo eſſe iuſtitiam. ff. depoſ.* Tribuitur autem vnicuique ſuum, cum dijs religionem & fiduciam, parentibus honorem, & reliqua vitæ adminicula, Magiſtratibus verò reuerentiam & obedientiam præbemus. Item & cum beneficium acceptum penſamus, *Cicer.1. offic.* idque maiore menſura, quàm acceperimus. Poſtremò ſi omnes, etiam eos, qui de nobis nihil benè meriti ſunt, opera ac ſtudio noſtro adiutare contendamus, & quod homini Chriſtiano conuenientiſſimum eſt. *Matth.5. cap. ſub fin.*

IVSTITIA ſicuti & ius, duplex eſt: Vniuerſalis, quam νομίμην vocat Ariſtoteles, & particularis ἡ κατὰ μέρος δικαιοσύνη eidem appellata. Vniuerſalis quidem illa virtus eſt abſoluta & perfecta, domina & regina virtutum, qua neque Heſperus, neque Lucifer maiorem excitat admirationem, & quæ omnes virtutes, omniumque legum obedientiam complectitur, hæcque eſt ex qua viri boni appellamur, de qua dicitur teſte Ariſtotele *Ethic.5.*

Iuſtitia in ſeſe virtutes continet omnes.

Omnes, inquit, rectiſſimè Connanus, *libr.1. cap.2. numer.7.* quæ moris ſunt. Nam quæ ſunt in ratione & intelligentia poſitæ, ſicuti eſt prudentia & ſapientia, nihil, autore Ariſtotele, habent cum iuſtitia comercij. Quia tamen ab iſtis quoque non nulla bene agendi præcepta ſumimus, valentque plurimum, tum in iubendo quod iuſtum eſt, tum in vetando contrarium, iſtis quoq; nonnullam iuſtitiæ communionem fuère qui dederunt, non tam verè quàm ſimilitudine quadam. Idcircò autem hæc ſpecies iuſtitiæ perfecta eſt, quod in ea inſit vſus virtutis vndique perfectæ, & qui ea præditus eſt, non in ſe ſolum virtutem exerceat, ſed in alios etiam. Curat enim hæc aliorum res: aliorum commodis vel principis, vel Reipublicæ ſeruit, & ob id optimus exiſtimatur iuſtus, quod virtutem non modo ad ſuam, ſed ſuorum & aliorum etiam vtilitatem referat: Vnde rectiſſime Iuſtinianus ſcribit, *conſtitut.68.* Quod vna omnium perfectiſſima cenſenda eſt, quæ ius ſuum cuique tribuens, & ex re ipſa nomen trahit, appellaturque iuſtitia. Niſi enim cæteræ virtutes hanc habeant comitem, amittunt vim ſuam. Inde fortitudo iuſtitię coniuncta virtus eſt militaris, cui ſi iuſtitiam detrahas, improbitatis anſa cenſetur.

IVSTITIA particularis, quam præcipuè Iureconſulti conſiderant: eſt conſtans & perpetua voluntas, ius ſuum cuique tribuens, vt Vlpianus & Iuſtinianus, Simonidem & Platonem imitati, eam definierunt, *l. iuſtitia. ff. de iuſtit. & iur. Inſtitut. de iuſtit. & iur.* Hæc ab vniuerſali in hoc differt, quia finis huius eſt ſeruare æquitatem erga omnes priuatim, quod etiam non bonus vir facere poſſet, qui iuris peritus eſſet. Vniuerſalis autem iuſtitia bonum virum exigit, quinimò & illum qui in ſe omnes virtutes complectatur. Et hæc quidem ſpecies iuſtitiæ ab Ariſtot. rurſus diuiditur in diſtributiuam, quam appellat διανεμητικήν, & commutatiuam, hoc eſt, ἀλλακτικήν: Prior pertinet ad præmia & pœnas diſtribuendas pro ratione & varietate meritorum: altera verſatur circa contractus, & æquabilium rerum permutationes, pareſque compenſationes. Vtramque autem & magiſtratus, & priuatus colere debet: Nam & commutatiua vtitur magiſtratus, cum ius dicit de ſarciendo damno dato. Et diſtributiua vtitur priuatus, cum gradus officiorum obſeruat erga parentes, liberos, amicos, hoſpites. Vtriuſque medium eſt idem, nempe æqualitas. Sed iubet Ariſtoteles hanc æqualitatem in diſtributiua iuſtitia ſumi proportione geometrica: in commutatiua verò proportione arithmetica. Nam ſi vel munera decernantur, vel pœnæ infligantur, alia munera ſenibus, alia iunioribus competunt, *l. ſemper. ff. de iure immun.* Et in pœnis non omnes ijſdem coercentur, *l. non omnes. ff. de re milit.* At in contractibus & commercijs omnia ad proportionem arithmeticam exiguntur: vt in homicidio nihil intereſt ſeruus an liber occiſus. Nam quantum ad l. Cornel. de ſicar. omnes æqualiter ſunt homines, *l.1. ad leg. Cornel. de ſicar.* Porrò quæ dicatur proportio Geometrica & Arithmetica, vide infrà *in verbo, Proportio.*

IVSTITIAM edicere, & intermittere iuriſdictionem apud Cicer. *de Aruſp. reſp.* iuſtitiam remittere, apud Liui. ſicut iuſtitiam indicere, *teſte Bud.* Spieg.

IVSTITIARII hodie ſunt vmbra quædam illorum, qui olim νομοφύλακες, apud Græcos dicebantur, deſignati ad cuſtodiam iuris & æquitatis. *c. ex literis de pignorib.*

IVSTISSIMA abſentiæ cauſa ſtudiorum, *l. Lucius. ff. ex quib. cauſ. maior.* Spieg.

IVSTITIVM, diem ἀδικον Lucianus appellat, de Iuſtitio, Liuius, Lucanus, & cæteri quoque meminerunt.

Clauſaque iuſtitio triſti fora: Lucanus.

Sinceriora exemplaria ſeruant adhuc non iuſtitio, ſed iuſtis, hoc eſt, feralibus parentationibus, cadauerinis ſupplicamentis. Apollin. [Iniuſtè tibi iuſta perſoluta.] *Ioan. Baptiſt. in comment. epiſt. Sidon. Apoll. ad Deſideratum, lib.2.*

IVSTITIVM iuris ſtatio eſt, quaſi inhibitio. Quod verbum olim licet publicam iuris ceſſationem ſignificaret, quo tempore lege agi non poterat, nec tria verba Prætori dicere licebat, Do, Dico, Addico. Poteſt tamen & priuatá iuris ceſſationem in moribus noſtris ſignificare, *vt exiſtimat Bud. in prior. annot. &c.*

IVSTITIVM, iuriſdictionis intermiſſio, quas vulgus Vacationes vocat. *vide, Statuti dies.*

IVSTINIANA Carthaginenſ. fuit in Africa. *Nouell. 131.* ex eo nomen adepta Iuſtiniani, quod is eam Rom. Imperio vindicarit & reſtituerit, *vt Photius ſcribit.* Alia Iuſtiniana ſecunda in Cypro inſula patria Theodoræ vxoris, vt Nicephorus Calliſtus ſcribit. Omnes donatæ Archiepiſcopo primæ Iuſtinianæ, de quo in d. Nouell. 131. in qua pro τριβαλλίων legendum πρεβαλλίων, id eſt, præualitanæ. Alia Iuſtiniana noua in noticia Nou.8. & alia Nou.28. *Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſtin. 11. de prima Iuſtiniana.*

IVSTOS dies, in lege XII. Tabul. dictos ait Gellius *lib.20.cap.1.* qui iudicatis dantur. quia interim ſuſpenditur omnis executio, fitque quædam interſtitio, ſeu ceſſatio iuris, vnde & iuſtitium dictum. Quo fit, vt ſicut à dictione mœſtus, ſtultus, lætus, deducitur mœſticia, ſtultitia, lætitia: eodem modo à Iuſto deduci iuſtitium, dicendum ſit, quod quidem iuſtum dicatur, à quo vis omnis ſubmota eſt *Feſtus Pomp. lib.9.* Macrob. *lib.1. cap.16.* iuſti, inquit, dies dicebantur triginta, cum exercitus eſſet imperatus, & vexillum in acie poſitum. Opinatur Alciat. quod interim vis omnis ſiſteretur. Vnde conſequens eſt, à iuſtitia ius ipſum dictum: non econuerſo, vt Grammatici exiſtimant, à iure iuſtitiam. *lege c.29. lib.1. Pererg.* Spieg.

IVSTVM, iniuſtumque, duo in iure ſignificant. Interdum id quod rationi atq; æquitati innixum eſt: ita iuſtum & iniuſtum poſſeſſorem vocamus, & iuſtam ac iniuſtam petitionem & cauſam. Interdum verò quod ſecundùm legis ſolennem ritum ordinatum eſt. ſic iuſtæ nuptiæ, & vxores, item iuſti filij, iuſta ſententia, & iuſtum quoque, ac iniuſtum teſtamentum. Spieg.

IVSTVM generaliter dicimus, quod eſt numeris omnibus abſolutum, *ait Bald. tit. de nupt.*

IVSTVM & honeſtum ſicut non ſeparantur: ita nec vtile & honeſtum, aut vtile & iuſtum, *l. quamuis mulier. ff. ſolut. matrim. l. ſemper in coniunctionibus. ff. de ritu nupt.* Prat.

IVSTVM matrimoniũ eſt, ſi inter eos qui nuptias contrahunt, connubium ſit, & tam maſculus pubes, quàm fœmina potens ſit: & vtrique conſentiant, ſi ſui iuris ſunt: aut etiam parentes eorum, ſi in poteſtate ſunt. *Vlpianus cap. Inſtit.5.* Hotom.

IVSTVM pactum I.C. *in l. Stichum. ff. de ſolut.* vocat non legitimum, ſed & plenum, ac non nudum, *vt annotat Aldobrand. Inſtit. de libert. §. libertinorum autem.*

IVSTVM prælium, Iuſtum exercitum hiſtorici dicunt, id eſt, magnum. Aſconius, iuſtas inimicitias, pro magnis *apud Cic.* expoſuit. Spieg.

IVSTVM autem bellũ, (quod & pium dicebatur) quod indicebatur rebus repetitis, non ex libidine ſumptum. Cùm autem iuſta bella ſuſcepta ſunt, ſunt etiam iuſtè gerenda, non perfidiosè, non fœdifragè, non acerbè, non ad internecionem.

IVSTVM ſepulchrum quod religione tenetur, *l.43. ff. de relig.* Lucan. *lib.9.*

.... Iuſto date tura ſepulchro.

Sic iuſta ſepultura, *in l.39. eodem tit.* Iuſta quoque funerum ſolennia Latini vocant, ab eo fortè quod l. 12. tabul. præſcripta eſſent, vt apud Athenienſes Solonis legibus. Sic iuſta facere, *l.2. in fin. ff. de in ius vocand. l.20. ff. de acquir. hæred.* quod & Cic. *pro Sext. Roſc.* Iuſta ſoluere dixit. Briſſ.

IVSTVM teſtamentum. *Vide iniuſtum teſtamentum.*

IVSTVS error, id eſt, probabilis & excuſatione dignus, *l.2. ff. de minor. l.44. ff. de vſu. pat. l.2. ff. de in integr. reſt. l.1. §. ſiquidem. ff. ad SC. Turpill. l.7. ff. de reſ. ind. vend. l.50. ff. de acquir. poſſ. l.11. §. qui iuſto. ff. de interrog.* Briſſ.

IVSTVS metus, id eſt, non vanus, ſed qui in conſtantem hominem cadat, *l.7. ff. quod met. cauſ.* Briſſ.

IVSTVS, qui pręcepta iuris ſeruat. Nam à iure dicitur. Ponitur & pro mediocri, hoc eſt, quod nec debito minus eſt, nec modica excedit. Sic iuſta menſura dicitur, hoc eſt, æqua, & quæ neque maior, neque etiam minor eſt, quàm debeat. Spieg.

IVSTVS, pro vero. Vnde apud Iuriſcoſſ. qui filium adoptat, interrogatur, an velit eum, quem adoptat, iuſtũ ſibi filium eſſe, id eſt, verum filiũ. Bud. contrà iuſtus apud I.C. frequens, non ſatis (vt arbitror) intelligitur. Caius de arrogatione loquens: [Is qui adoptat, inquit, rogatur, an velit eum, quem adoptaturus ſit, iuſtum ſibi filium eſſe.] Iuſtum intelligo, non verum, vt aliqui cenſent, ſed omnibus partibus (vt ita dicam) filiationis, veri filij vicem obtinentem, naturalis & legitimi filij loco ſedentem. Sp.

IVSTVS hæres differt à legitimo, vt iuſtus filius differt à legitimo. Natus enim ex concubina ſecuto poſtea matrimonio, legitimus eſt filius, *§. vlt. infrà de nupt.* non tamen dicitur iuſtus. Iuſti enim filij dicuntur, qui poſtea nati ſunt. Quam diuerſitatem ſentire viſus eſt Iuſtinianus, *in l. cum quis. §.1. C. de naturalib. lib.* Sed clarius Apuleius 2. *Apolog.* dum loquitur de patruo qui fratris filio parabat inſidias, vt ei hæres eſſet. [Sciebat (inquit) inteſtati pueri legitimum magis quàm iuſtum hæredem ſe futurum.] Aldobrand.

IVSTVS pater, & iuſtus filius dicitur, qui ex legitimis nuptijs pater filiuſve eſt, *l.25. ff. de capt. l.44. ff. de rit. nupt. l.11. & 12. ff. de ſtatu hom.* Hot.

IVSTVS poſſeſſor & petitor eſt etiam, qui ex liberalitate accepit, vt ait Vlpian. *l. ſed etſi. §.1. ff. de public. actionib.* Spieg.

IVVENILI leuitate ductus, *§. Scæuola, l. quod ſi minor. ff. de minor.* Spieg.

IVVENIS talis ſi interueniat, cui præſtanda ſit reſtitutio, ipſo poſtulante præſtare debet. autor Caius *l. illud autem. ff. de minor.* Spieg.

IVVENIS. Marcellus *in fin. l. non aliter. de legat.3.* [Cæterùm exiſtimari poſſe, ait, eum iuuenem, qui adoleſcentis exceſſiſſet ætatem, quóad inciperet inter ſeniores numerari.] Spieg.

IVVENES, Iuriſcoſſ. dicuntur, qui adoleſcentium exceſſerunt ætatem, quóad incipiant inter ſeniores numerari. *ff. de legat.3. l. non aliter. §.1. l. cum hi. §. modus. ff. de tranſact.* Quamuis Vlpianus pro adoleſcente vſurpat, *in l. ſi pecuniam. ff. ſi cert. pet.* Baldu. *in l. cum antiquioribus. C. de iur. deliber.* dicit, vmbram ſenis Doctoris eſſe potiorem, quàm doctrinam alicuius iuuenis. tametſi gloſſ. *in auth. de monach. §. ordinationem. col.1.* velit, quod excellentis doctrinæ iuuenis, & nobilitate conſpicuus, præferendus eſt ſeni. Fr. Syluius annotauit, Adoleſcentes & iuuenes eoſdem eſſe, hos ſcilicet, qui annum 17. exceſſerunt, necdum 47. attigerunt. Spieg.

IVVENES, ait Calliſtratus *de pœnis.* qui ſe vulgò quidẽ appellant, ſolent in quibuſdam ciuitatibus turbulentis ſe acclamationibus popularium accommodare: quòd ſi amplius nihil admiſerunt, nec antè ſint à præſide admoniti, fuſtibus cæſi dimittuntur: aut etiam ſpectaculis eis interdicitur. quod ſi ita correcti in eiſdem deprehendantur, exilio puniendi ſunt: nonnunquam capite plectendi. ſcilicet, cum ſæpius ſeditiosè & turbulentè ſe geſſerunt: & aliquoties depræhenſi tractati clementiùs in eadem temeritate propoſiti perſeuerauerunt. *Maſſæus. Adde Brethaeum in l. bono ciuitatis. de verb. & rer. ſign.*

IVXTA, quot modis accipiatur, Bart. exponit *in l.1. ff. de teſtam. & in extrauag. ad reprimendum.* Quo verò modo, Iuxta, Penes, & Apud, differant, declarat Iuriſconſſ. *in l. penes. de verb. ſignif. vide infrà, Penes te.* Albericus indicat, quibus locis iuxta, pro ſecundùm ponitur. Spieg.

K.

K Litera, Latinis in vſu non eſt: niſi in dictionibus Græcis, quibus tanquam Latinis vtimur. Græci Cappa vocant: apud quos iactatum olim ænigmatis vice, τρία κάππα κάκιστα, id eſt, tria peſſima cappa. Eraſm. *in chiliad.* indicat & explicat. Spieg.

K, quorundam nominum notam eſſe M. Fabius ſcribit *lib.1. cap.4.* inter redundantes collocans. *eod. lib. cap.7.* idem in hæc verba, [K. quidem, ait, in nullis verbis vtendum puto, niſi quæ ſignificat, etiam vt ſola ponatur. Hoc eo non omiſi, quod quidam eam, quoties A. ſequatur, neceſſariam credunt: cùm ſit C. litera, quæ ad omnes vocales vim ſuam perferat. Verùm orthographia quoque conſuetudini ſeruit: ideoque ſæpè mutata eſt.] Hactenus ille. Prat.

K, ſola litera, in ſubſcriptionibus conſtitutionum, C. Theod. & Iuſtinian. ſignificat Kalendas, vt refert Magno *in notis iuris.* Significat etiam, chariſſime, in earundem inſcriptionibus geminata KK. chariſſimi, eodem interprete. Prat.

KA

Κακοτεχνία, ars ad perniciem hominum inuenta. κακοτεχνῖται, & κακομήχανοι, ſunt qui noxijs artibus vtuntur: qui coerceri iubentur. *ff. de extraord. crim.* Spieg.

Κακοξενίας apud Lucanos tenebatur, qui, occaſo ſole, diuertentes homines notos, ignotoſque domo exciperet, (ſic enim apud Alexand. Neapolitanum, *lib.4. cap.11.* legendum

dum putem,non exigeret) mulctamque eo nomine pendere
cogebatur. Hanc legem ſæpiſſimè renouauit optimus prin-
ceps noſter CAROLVS VALESIVS IX.è republica eſſet,
ſi obſeruaretur.Prat.

Καδίσκος, vrna ſuffragiorum. Duo fuerunt cadiſci apud
veteres, in quos calculos mittebant iudices. Alterum *κύριον*
vocabant,alterum *ἄκυρον*. Sunt & pocula ex hoc nomine.*Bud.*
Spiegel.

Καιρὸς, tempus, id eſt, occaſio & opportunitas. Quamuis
omnino plus quiddam eſt quàm tempus:nempe articulus, i-
pſumque momentum,ac punctum(quod aiunt)in quo res ſit
agenda.Spieg.

KALENDAE, inquit Varro, primi dies menſium nomi-
nati,ab eo,quòd his diebus Kalentur dies menſis nonæ a Pō-
tificibus,quintanęve,an ſeptimanæ ſint futuræ.Quinque Ka-
lo Iuno Nouella. Septem Kalo Iuno Nouella. Hæc ille *in 5.*
de ling.Latin. Macro.autem *in 1.Saturn.* ſic. Priſcis temporibus
antequam faſti à Cn. Flauio ſcriba inuitis patribus in om-
nium notitiam proderentur, Pontifici minori hæc prouin-
cia delegebatur,vt nouæ lunæ primum obſeruaret aſpectū:
viſumque Regi ſacrificulo nunciaret. Itaque ſacrificio à Re-
ge & minore Pontifice celebrato, idem Pontifex, kalata, id
eſt,vocata in Capitolium plebe, quot numero dies à Kalen-
dis ad nonas ſupereſſent, pronunciabat: & quintanas qui-
dem, quinquies dicto verbo Kalo:ſeptimanas, repetito ſep-
ties prædicebat.Et hunc diem qui ex his diebus qui Kalaren-
tur primus eſſet, placuit Kalendas vocari. Hot. Calendis ſi
quis ſtipuletur ſibi dari, nec aliud adijciat, quid actum eſſe
intelligatur,quæritur:Et ait Vlpianus ſi non poſſit apparere
quid actum ſit,de primis Calendis verba accipiēda eſſe. Ni-
hil enim occurrit veriſimilius: quia ſi ex mente promiſſoris
interpretemur,facile fiet, vt inutilis eluſoriaque reddatur
ſtipulatio,contra præſumptam contrahentium voluntatem.
l. quoties.ff.de verbor.obligat. Si verò nulla veriſimilitudo ſtipu-
latorem iuuaret,contra ipſum potius,quam contra promiſ-
ſorem interpretaremur.*l. ſtipulatio iſta 9. in ſtipu.ationibus. ff. de*
verb.oblig.

KALENDAE primæ,ſecundæ,tertiæ,quintæ, dici putan
tur à Iuriſconſultis pro vno,duobus,trib. & quinque menſi-
bus.Celſus *l.liber.59.§.ſi ita,de hered.inſt.t.* [Titius ſi intra ter-
tias Kalend.nauis ex Aſia venerit,hæres eſto.] Vlpian. *..§.ſi*
quis.de verb.obl.[Si ita interrogatus,intra Kalend.quintas,re-
ſponderit,Dabo idib.non obligatur.] Martial. *1. 1.*

Atque intra,puto,ſeptimas Kalendas
Mortes hac tibi quatuor dederunt.

Franciſcus Duaren. d. l. 1. §. ſi quis. Alij autem Calendas quintas
interpretantur menſis Quintilis ſeu Iulij: ſed Duareni in-
terpretatio iuuatur conſuetudine loquendi veterum apud
quos primarum,ſecundarum,& tertiarum,Cal.frequens eſt
mentio.Vidit tamen Catonem *in re ruſtica* primas Kalend. di-
cere,pro primo die cuiuſque menſis. Hotom.

KALENDARII nomine, Accurſ. intelligit generatim
debitorum nomina:cum Iureconſultis, apud quos vocabu-
lum hoc in vſu eſt tantùm, & propriè funebre debitum no-
tet.Spieg.

KALENDARIO præpoſitus ſeruus,*in l.pen.ff. de rebus cre-*
dit. pro fœnerandis exigendiſque pecunijs. Et

KALENDARIVM exercere.*l. vxorem, 41.§.legauerat.ff. de*
legat.3. Hinc

KALENDARIO deſtinatæ pecuniæ, id eſt,fœnerationi.
l.62.ff.de leg.3. In Kalendarium conuerſa pecunia, id eſt,fœ-
nerationi.*l.39.§.negligentia.ff.de adminiſtr.tut.* Sic accipitur Ka-
lendarij nomen *in l.vlt.ff.de pecul.l.6.ff.de inſtr.vel inſt. l. 3. C.de*
compenſat. l. vlt.ff. de muneribus & honorib. & alibi perſæpe. Hoto-
mannus.)

KALENDAS Ianuarij primum anni diem factum Plutar
chus ſcribit *in Problem.* quòd eo die primi Conſules Regibus
exactis creati ſunt. Vnde etiam inſtitutum conſtat, vt Con-
ſules deinceps omnes eo die magiſtratum inirent. Eundem
Kalend. diem,feſtum ac religioſum fuiſſe, ſolennemq; ſtre-
nis dandis,Sueton.*in Auguſto* his verbis ſignificat: [Item Ka-
lend.Ianuar.ſtrenam in Capitolio etiam abſenti mittebant.
Et *in Tiberio*: [Item ſtrenarum commercium prohibuit edi-
cto,ne vltra Kalend.Ianuar.exerceretur. Conſueuerat qua-
druplam ſtrenam & de manu reddere:ſed offenſus interpel
lari ſe toto menſe ab ijs qui poteſtatem ſui die feſto non ha-
buiſſent,vltrà non reddidit.]Item[Nullus à pœna hominū
ceſſauit dies, ne religioſus quidem ac ſacer: animaduerſum
in quoſdam ineunte anno nouo.] Zonaras *lib.2.*[Primo anni
die accedentes ad Auguſtum munera illi afferebant,alij ma-
iora, alij minora, ipſe autem viciſſim illis aut tantundem,
aut etiam amplius dabat,neque ſolum Senatoribus, ſed et-
iam alijs.] Scribit etiam Dion. *lib. 57.* moris fuiſſe inde ab
Auguſti temporibus. vt Kalend. Ian. in acta Imperatoris iu-
raretur.Poſt Kalend.autem Ian.die tertio,pro ſalute Princi-
pis vota ſuſcipi ſolita, ſcribit Caius *in l. ſi caluitur, 233. ff. de*
verb. ſig. & Plutar. qui Ciceronem ſcribit natum eſſe, *ἡμέρᾳ*
τρίτῃ τῶν νῦν καλανδῶν ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ
ἡγεμόνος:id eſt, Tertio die nouaru Kalendarum,qua die nunc
magiſtratus vota faciunt,& ſacrificant pro ſalute Principis.

KALEND. Martij primus olim dies fuit. Itaque ignem
nouum Veſtæ aris incendebant, vt incipiente anno cura de-
nuò ſeruandi nouati ignis occiperet. Eodem menſe merce-
des exoluebant magiſtris,quas completus annus deberi fe-
cit:comitia auſpicabantur, vectigalia locabāt.Hæc Macrob.
1.Saturn. cap. 12. Conſtat etiam, munera,quæ ſtrenæ diceban-
tur olim eo die mitti ſolita. Vnde illud apud Pompon. *l. ſed*
ſi.31.§.ſi vir.ff.de donat.int.vir.& vx.[Si vir vxori munus immo-
dicum Kalend.Mart.aut natali die dediſſet,donatio eſt.]Ti-
bull.*lib. 3.*

Martis Romani feſtæ venere Kalendæ,
Exoriens noſtris hic fuit annus auis.
Et vaga nunc certa diſcurrunt vndique pompa,
Perque vias vrbis munera, perque domos.

Plaut. *in Milit.glorioſ.*

Da mihi vir Kalendis quæ mittam cum Martiæ venerint.

Martias Kalend inquit Feſtus, celebrabant, quòd eo die Iu-
nonis Lucinæ ædes coli cœpta eſt. Vnde Tibul. *lib. 4.*

Sulpitia eſt cultu tuis, Mars magne, Kalendis,
Spectatum è cœlo,ſi ſapis,ipſe veni.

Seruius autem *in 8. Æneid.* Martiæ, inquit, Kalendæ fœminis
dicatæ ſunt. Horat.

Martijs cœlebs quid agam Kalendis? Iuuenal.
Munera fœminea tractat ſecreta Kalendis.

Hæc Seruius.Iiſdem etiam Kalendis penſiones agrorum præ-
ſtari ſolitas,patet ex *l.defuncta,58.ff.de vſufruct.& l.tertiam.19.C.*
Th.de exactionib. quippe cum anni initium apud antiquos fuiſ
ſet.Hotom.

KALEND.Quintiles, ſiue Iuliæ conductionibus prædio-
rum ſolennes fuerunt *l.qui balneum, 9.ff. qui pot. in pig.hab.* [qui
balneum ex Kalen.proximis conduxerat,pactus erat, vt ho-
mo Eros pignori locatori eſſet, donec mercedes ſolueren-
tur. idem ante Kalend. Iulias eundem Erotem alij ob pecu-
niam creditam pignori dedit.] & paulò pòſt [Licet eo tem-
pore homo pignori datus eſſet, quo nondum quicquam pro
conductione deberetur.] *Item in l.cum in plures.60.ff. locati & l.*
cum ab eo,41.ff.de contr.empt.l.cum precario,12.ff.de precar. Martial.
12.Epigr.

O Iuliarum dedecus Kalendarum.
Vidi Vacerra, ſarcinas tuas vidi,
Quas non retentas penſione pro bima
Portabat vxor. ——

Cic. *2.epiſt.ad Q.Frat.*[Domus tibi ad lucum Piſonis Luciniā-
na conducta eſt,ſed vt ſpero paucis menſ. poſt Kal. Quinti-
les in tuam commigrabis.] Hot.

Καλλιγράφοι, librarij, ſ. Cuiacio *l.6.§.Grammatici.ff. de excuſat.*
tutor.

Κασίγνητοι,Conſobrini,eidem *lib.6.obſeru.c.7.* Prateius.

Καταδίκοι Græcis ſunt,qui nobis damnati dicuntur. Sp.

Καταγλώττισμα genus ſuauij, quo iuſta zelotypis repudij
cauſa datur. *Vide cap. 10. lib.4.parerg.* Alciat. Oſculum inter
adulterij prooemia habetur, quæ gradatim cōmemorat Ac-
curſius *gloſſ. quod ait lex.ff.de adult.* Sp.

Κατὰ πόδα fieri dixit Iuſtin.quod alienis veſtigijs inſiſtere
veteres dicere conſueuerunt: cum quis de ſuo nihil addit,
ſed aliena ſolum recitat.*Ex Alc.* Sp.

Καταχρηστικῶς id eſt,abuſiuè. Caius Iurecon. hoc vocabu-
lo vtitur *in l. licet, 2. de verbor.ſign.* Summè autem annotan-
dum, vt monuit Alciatus, ſic, hoc eſt, abuſiuè vocem ple-
runque propria & ſubtili interpretatione reiecta, accipi.
Nimia enim Iuris ſubtilitas, crux eſt, vt antiqui dicebant.

κατάχρησιν figuram eſſe, Quintil. autor eſt, vbi proprio nomine omiſſo, aliud vicinum aſſumimus. *Vide Metaphora* Spiegel.

Καταῤῥάκτης, genus auis maritimæ. Item Cataracta, quo nomine & Liuius vtitur, locus eſt abruptus, & præceps, in flumine, vnde aqua ruit potius, quam fluit: vt cataractes Nili, apud Strabonem *lib. vlt. Ex Budæo.* Sp.

Kathari qui. *Vide Schiſmaticus.*

Καθάρματα, homines dicebantur, qui graui quopiam morbo expiando, immolabantur dijs. *Bud. in annotationibus.*

Καθάρματα Græcis ſacrorum hominum, id eſt, deteſtandorum, & execrabilium ſpecies, ab eis enim multis illi nominibus appellantur, quæ refert Bud. *in annotationib. ad l. 2. ff. de pœnis.*

Κατηγορία, nomen à foro ſumptum eſt, & ſignificat accuſationem & crimẽ. Vt enim in accuſatione neceſſe eſt aliquid certi dici, vt, Verres eſt fur: ita in omni propoſitione aliquid de aliquo dicitur. Et quia conſtat, magnam requiri in foro & iudicijs diligentiam, vt propriè & aptè aliquid de alio dicatur. fortaſſe planius Categorias Boetius accuſationes, pro prædicationibus vertiſſet: vt quidam non vulgariter eruditus monuit. Categoricæ propoſitionis, quæ ex vno nomine, & vnico verbo conflata eſt: necnon Hypotheticæ, quæ nihil aliud eſt, quàm duæ Categoricæ copulatæ, meminit Scholiaſtes *in fin. l. quæſitum. ff. de acq. rer. dom.* vide Bart. *in l. ſi is, qui ducenta. §. verum. ff. de reb. dub.* Sp.

K E

Ketzer. *Lege, Schiſmaticus.*

K L

Κλέμμα, obrepationem etiam ſignificat. Obrepere verbum, apud Iuriſcoſſ. frequens eſt, vt & Preces obreptitiæ, & ſurreptitiæ, vulgò iam notæ. Sp.

Κυροτροφῶν. *vide, Plus minus.*

K Y

Κύριος. *Vide, Dominus.*

Κύφωνα Græci vocant quæ Numella Latinis eſt, vinculum ad infamiam magis & pœnam, quàm cuſtodiam pertinens. Similiter infame eſt vinculum, Collaria (vulgò Halßeiſen, oder/ Pranger/) quibus in publico blaſphemi, & lenæ, & minores fures alligantur, vt deriſui viatoribus ſint, vt Alci. ait. Spiegel.

K Ω

Κωμικὸς μάρτυς. Videtur de his proferri ſolitum, qui aliquod mendacium, ficto aliquo teſte, confirmare volebant. *annotat in Cicerone, P. Victorius.* Sp.

L A

LABARE ſermone, dicitur per translationem, qui inconſtanter & timidè loquitur. Vulgatiùs Vacillare appellatur. Spieg.

LABARVM, quid ſit, non temerè fortaſſe reperies, præterquam apud vnum Sozomenum *in hiſtoria eccleſiaſtica, quæ vulgò Tripartitæ nomen retinet.* Alciatus Socratem citat, nimirum ex corrupto exemplari. Sozomen. *cap. 5. lib. 1.* de Labaro loquens: [Hoc, ait, ſignum bellicum, inter alia precioſius erat, eo quòd Imperatorem præcederet, & adorari a militibus moris eſſet.] Obſeruandum autem, quòd Conſtantinus Imperator, cognomento magnus, Labarum in Chriſti crucem commutauit: de quo *in commentarijs noſtris in Hymnum Prudentianum, cui titulus eſt, Ad omnes horas,* aliquanto copioſius ſcripſi: & Caſſiodorus, & Ruffinus meminere, atque Aur. Prudentius *contra Symmachum*, tali carmine:

Chriſtum purpureum ſignati textus in auro
ſignabat Labarum. --

Meminit & eius Accurſ. *in enarratione rubr. de præpoſ. lab. C. lib. 12.* & Pyrrhus *tit. mox ſeq.* Sp. *Adde Adrian. Turneb. aduerſ. lib. 15. c. 16.*

LABEFACTARE fidem, opponitur tueri fidem ſuam hoc eſt, perdere famam locupletis debitoris. Sp.

LABEO, nomen Iureconſulti, à labiorum magnitudine ſic dicti. Hic latinorum verborum origines, rationesq; percalluit, eaque præcipuè ſcientia, ad enodandos (vt Gellius ſcribit) iuris laqueos vtebatur. *Vide cap. 1. noſt. epitom.* Sp.

LABES in agris hiatum & diſceſſionem terræ ac χάσμα ſignificat. *l. 15. §. Seruius. & l. vlt. ff. loc. cu.* Notantur in Theſauro Ciceronis duo ex *lib. 1. de Diuin.* loci. [Tantos terræ motus in Liguribus, Gallia, compluribuſque inſulis, totaque in Italia factos eſſe, vt multa oppida corruerint, multis locis labes facta ſit, terræque deſederint.] Et *alio eiuſdem libri loco.* [Delata etiam ad Senatum labes Priuernatis, cùm ad infinitam altitudinem terra deſediſſet.] Sic etiam apud Liuium *libr. 42.* [Dextra pars labe terræ in aliquantum altitudinis diruta erat.] Et *in lib. varior. auct. de limitibus.* [Tum etiam terra à tempeſtatibus vel turbinibus plerunque labe mouebitur.] Maximè autem *ad d. §. Seruius.* faciunt hæc Quintil. *Declam.* verba. [Non enim vulgaris illa labes frumenti fuit, nec qualis aliàs accuſari ab agricolis ſolet perfidia terrarum.] Briſſ.

LABES item eſt, vt ait Feſtus, macula in veſtimento, & deinde metaphoricè transfertur in homines vituperatione dignos. Vnde Labes hæretica dicta Canoniſtis, *c. vt officium. §. 1. ext. de hæret. lib. 6.* Sp.

LABI dicuntur facultatibus, qui ad inopiam rediguntur, ſiue caſu, ſiue dilapidatis bonis, ſic vt non ſoluendo fiant. *l. 2. §. ſi eo tempore. ff. de adm. rer. ad ciuit. l. 9. §. 1. ff. de administ. tut.* Etiam labi ſimpliciter in eundem ſenſum noſtri dicunt. *l. 14. ff. de adminiſtr. tuto. l. 1. § ſi magiſtratus. ff. de magiſtr. conuen.* Ineſt autem hoc in verbo repentini caſus ſubitaque mutationis ſignificatio. itaque labi facultatibus belliſſimè cum Papiniano interpretabimur rem familiarẽ inopinato fortunæ impetu amittere, *l. 4. ff. vt in poſſeſſ. leg.* Vlpian. *in l. 1. § ſi magiſtratus. de magiſtr. conuen.* [Quod ſi, inquit, idoneum exegerit, quãuis poſtea facultatibus lapſi ſunt tutores, nihil eſt quod ei qui dedit, imputetur. Non enim debet magiſtratus futuros caſus & fortunam pupillo præſtare.] Briſſ. Sp.

LABI mente, pro, delirare. Sp.

LABI in hæreſin pro deficere ab orthodoxia, *in decretis Pontificum.*

LABI in imprudentiam, apud Varronem legimus.

LABIA doloſa. *Vide, Dolus. D. Auguſt.*

LABOR, eſt functio quædam vel animi, vel corporis, grauioris operis & muneris, *autor Cic. 2. Tuſ.*

LABOR corporis quamuis exiguus, maior cenſetur quolibet precio. de qua re latius Bart. diſſerit *in l. 1. C. de ſent. quæ pro eo quod inter. profer.* Obſeruandum quòd tam labor quàm pecunia diuiſionem recipiat. eius exemplum habes apud Papinianum, *de aun leg. l. Seio amico.* Sp.

LABORARE, pro angi, ſolicitum eſſe. Vlpia. *in l. 1. § idem Pompon. ff. de dol. mal.* [Veluti (inquit) ſi ſtipulatio tam turpis de dolo malo facta ſit, vt nemo daturus ſit ex ea actionem.] Oldend.

LABORANTE naue, pro, periclitante, Paulus dixit *in l. 2. ad legem Rhodiam.* Sp.

LABORATI libri, id eſt, elucubrati, multoque labore atque induſtria facti.

LABOREM ſerere dicuntur, qui fruſtra laborant: quaſi nihil fructus è labore reportantes, præter laborem ipſum.

LABORIOSVS, *l. 18. ff. de ædil. edic.* cui *ibidem* Deſidioſus opponitur, Cicero vtique induſtrios homines, Laborioſos dici ait, *lib. 2. Tuſcul. quæſt.* Briſſ.

LABRA apud antiquos in balneis, foſſæ lapideæ dicebantur, vt ſcribit Vitru. *Vide ſupra, in Memorialibus in d. [illegible], Ædibus:* Cotta.

LABRVM, idem quod Labium. Vnde primoribus labris, ſiue labijs deguſtare, pro eo quod eſt, breuiter quippiam attingere, dicimus. Reperitur tamen Labrum, pro marginibus & extremis oris fluminis, lacus, fontis, & huiuſmodi, quę leni aquæ motu perluuntur. Bud. admonuit, Labra ſignificare apud Vlp. *de act. empt.* crateres lapideos, quibus aqua ſaliens ex ſiphunculis concipitur. Caput legis eſt in emendatioribus codicibus, Funes. in antiquis, Lintes. Alphenus *in l. ſi quando. § 1. ff. ſi ſeru. vend.* Labra, pro vaſis vinitoribus accommodatis, vſurpaſſe videtur. Accurſ. bifariam interpretatur, poſtremum quidem more ſuo ſcilicet genus herbæ, quod Labrum aſininum vocetur. Plin. meminit Labri venerij herbæ in flumine naſcentis. Nebr. ait, Labrum vas eſt patulum, [illegible] oris aquæ capax. Vlp. *de empt. & vend. [illegible].* [Labra, inquit, ſalientes fiſtulæ.] Spieg.

LABYRINTHVM & hodie vocant cauſarum patroni rem quampiam vehementer impeditam, & inextricabilem. Canoniſtæ habent ſuum erroris Labyrinthum. Sp.

LAC, ſuccus maternus, quo animalia nutriuntur. Bartolo Lac inter fructus induſtriales numeratur, *in repetit. l. ex diuerſo. ff. de rei vend.* Modicum lac intelligitur, quod non ad

eo inſe

compendium, ſed ad vſum præſtatur. *l. plenum. ff. de vſu & habit.* Spieg.

LACCARII *in l. 1. C. de excuſ. artif.* qui foſſas, vel puteos effodiunt, vt interpretantur Baſilici interpretes.

LACERATVM pro diſciſſo, vulneratove, *apud Vlp. de ædil. edict. in l. item Offilius ait.* Sp.

LACERTVS, piſcis qui à Græcis colias dicitur. Dictus Lacertus, quod ad ſimilitudinem lacertorum picturas habet. Commendabantur autem lacerti Sexitani ex Hiſpaniæ vrbe Sexi. Martial.

Et ſexitani ponatur cauda lacerti.

Ex lacertis autem fieri ſolita eſſe ſalſamenta, oſtendit Cornel. Celſus, dicens, [Piſcium qui ex media materia ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis eſt lacertus.] Sexitanorum ſalſamentorum meminit Strabo. Huius piſcis meminit Iuriſconſul. *in l. qui penum. de penu leg.* [Lacertos, inquit, cum iniuria ſua contineri.] Nebr. *& Maiorag. Miſcell. lib. 2. cap. 9. Adde Forcat. in ſuo penu iur. ciu. cap. 20.*

LACESSERE famam patroni, Pap. ait, *in l. ſi adulterium. de adult.* non facilè liberto conceditur, quod nobis eſt, antaſten / anmaſſen / antichen / verunglimpffen. Laceſſimus autem, hoc eſt, prouocamus, ſiue impellimus, ſcripto, voce, verbo, facto, & tam in bonum, quàm in malum accipitur. Spiegel.

LACHANIZARE, vulgò dicebant Languere, teſte Sueton. *in vita Octauij Cæſaris:* pro quo Auguſtus nouauit Betizare: quod, vt opinor, honoris cauſa, tam diligenter noſter annotauit Eraſ. *in Natalem Beddam.* Sp.

LACHRYMAE fœminarum ſunt arma, *l. 1. §. ſerui quoties. ff. de S.C. Silania.* His hodie negligentiam iudicum vehementer impugnant tenuiores. Old.

LACONISSARE, non eſt paucas ſyllabas ſcribere, ſed de rebus plurimis paucas. *autor Gregorius Theologus, indicante Eraſ.* Spieg.

LACTANS dicitur, quod lac reddit & præbet. Lactens verò cui præbetur, & quod lac ſugit.

LACTANTIA Celſus vocat omnia, quæ lac emittunt. vel pro iis quæ vulgò Lacticinia dicuntur, accipit, vel pro cibis lactariis. Dicitur verò Lactarium, & quod ex lacte confectum eſt, & quod ex ſe lac producit. Hermol. Barbarus non probat eos, qui ex lacte quoquo modo cibum vocant Lacticinia. Spieg.

LACVNAM expellere, pro ſarcire damnum, etiamnum in aulis vſurpatur. Gell. *lib. 1. c. 3.* famæ lacunam dixit, pro macula. Quin & in libris, teſte Eraſm. mendum dicitur, quod deprauatum eſt: lacuna, vbi deeſt aliquid: illud eluitur, hæc expletur. Sp.

LACVNAR, Laquear, ſiue Lacus, eſt tecti elegantior fabrica. Vlp. *de fund. inſtruct. l. quæſitum.* [Scalę, inquit, quæ lacunaribus admouentur.] Nebr.

LACVS eſt, qui perpetuam habet aquam. Stagnum, quod temporalem: vt ſcilicet hyeme tantum. Foſſa, receptaculum aquæ manu factum. *l. 1. vt in flumin. publ. l. foramen. ff. de ſeruit. vrb. præd.* ſunt exortes iuris alluuionis. *l. lacus & ſtagna. ff. de acqu. rer. dom.* Spieg.

LACVS. Lacus duplici in ſignificatione apud iuriſconſultos reperitur: interdum enim lacus vaſis genus eſt. Vnde apud Vlp. *in l. ſi ſeruum ſeruum §. fin. ad leg. Aquil. ff.* legitur: [Si victori locaueris lacum vino plenum curandum, & ille eum pertuderit, vt vinum ſit effuſum, Labeo ſcribit in factum agendum.] Eraſmus indicat, vinarium lacum dici, in quem exprimitur vuarum liquor. Interdum vero lacus eſt, quod perpetuam habet aquam. *l. 1. §. lacus vt in flumin. publ. ff. & in l. lacus. de acq. rer. dom. ff.* Lacum autem in ſuo facturus, cum interuallo à fundamento vicini cubitorum ſex & beſſis extruito: id enim ſpacium ſatis idoneum eſt, ad impediendam aquam à vicini pariete. *Conſtantin. Harmenop. in ſua epitom. iuris, tit. 4. lib. 2. de nouis operibus.* Anchora.

LACVS perpetuus dicitur qui ſua natura talis eſt, & qui rarò, nec niſi magnis caloribus exareſcat. *Comm. a. lib. 4. cap. 9. num. 1.*

LACVS piſcatorii *l. 4. §. lacus. ff. de cenſibus.* Huiuſmodi olim erat lacus Lucrinus, qui publicè fruendus dabatur, *autore Feſto lib. 10. ad fin.*

LACVS publicus, à priuato differt: quòd publicus eatenus publicum littus habet, quatenus hybernus fluctus maximus exæſtuat. At in priuato id tantum littoris conſtituitur, quatenus actum eſt, & in eius venditione tempus contractus obſeruamus. *l. Rutilia. ff. de contrah. empt.* Sp.

LACVS Iſidor. *lib. 15. etym. cap. 16.* Laccum dictum ſcribit, quòd ibi decurrat frugum liquor.

LAEDERE, ad omne genus offenſionis transfertur. Qui dolo lædit aduerſarium, infamis eſt. *Adi Spec.*

LAEDERE famam, pro detrahere famam, quam quis iam omnium conſenſu obtinuerit. Quod & de poſſeſſione deiicere dicitur, ex ſermone Iuriſconſultorum. *vt oſtendit Eraſm.* Spieg.

LAEDERE fidem, Treuloß werden.

LAESVS, qui damnum paſſus eſt, *l. 44. ff. ex quib. cau. maior.* Læſus minor dicitur, qui captus fraudatuſq; eſt. *l. 1. C. de temp. in int. reſt. & l. 1. C. qui aduerſ. quos. l. 5. C. de dolo.* Briſſ.

LAESIO, pro damno & iniuria, *l. vlt. C. de magiſt. conuen. l. 18. ff. com. diuid.*

LAERTES. Nonnius *lib. 5. Miſcell.* addit Lucumones dici ſolitos reges Hetruſcorum, qui duodecim erant, ſecundum duodecim populos, qui autem iſtis omnibus imperitabat, Laertem appellabant, vnde adhuc Angeli ſatrapas ſuos, Lordas vocant.

LAESOS ex delicto, vel quaſi ex delicto, venire etiã nomine creditorum, omnium Doctorum conſenſus eſt, Roffredi ſententia exploſa: qui ſolus diuertebat, quod iſta res haberet damnum pecuniarium, *vide enarrat. Zaſij in §. item ſi quis. Inſtit. de actio.* Sp.

LAGENA, genus vaſis teſtacei, non tam ad aquam, quàm ad vinum, & alios humores continendos accommodatum. Menſuræ etiam nomen eſſe, Budæus *in de Aſſe*, oſtendit ex Athenæo. Sic Scæuolam accepiſſe, rectè monuit interpres, *in l. cum quis decedens. §. Seiam. de leg. 3.* [Et Mæuio, inquit, liberto meo, nihil de me merito, dari volo lagenas vini vetuſti, centum quinquaginta.] Aliàs Lagena eſt vas vinarium. *Vide Bayfium.* Spieg.

LAGIVM. *Vide, Cambio.*

LAICI, opponuntur iis qui ſacris initiati ſunt. His prohibuit Martian. Imp. publicè de fide catholica differere. Verùm hoc non contentus Romanus Pontif. Alexander, eo nomine IIII. prohibuit illis omnino, hoc eſt, publicè, vel priuatim, ea de re diſputando verba facere, *c. 2. de hæret. in 6.* Certè quod eleganter ab Alciato dictum eſt, [Chriſtiana pietas fide, non ſyllogiſmis conſiſtit.] Budæus inquit, Laicum vulgò attrectabile ſignificat, ſicut Sacrum dicitur & Sanctum, cuius tactu populo interdictum eſt.

LAMINA, an lamna, legendum ſit apud Vlpian. *in l. Quintus Mutius. ad fin. ff. de auro & arg. leg.* quæri ſolet, dum inquit: [Argentum factum rectè quis ita definierit, quòd neque in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſupellectili, neque in mundo, neque in ornamentis ſit.] Ego antiquæ lectioni inhæreo, & puto laminam poſſe appellari auream, argenteam, electream, aurichalceam, æream, ferream, plumbeam, ſtanneam, ligneam, & corneam, ſiue ex quauis alia materia. Plinius *lib. 16. de cornea:* Vrorum cornibus barbari ſeptẽtrionales potant.] & mox: [apud nos in laminas ſecta tranſlucent.] Idem de ferrea. [Decuſſi, inquit, fragmenti paululum, quod in lamina ferrea teratur, efficaciſſimum experimentum excuſant mangones gemmarum.] Ouid. *Metamorph. libr. 9.*

Ipſe cruor gelido ceu quondam lamina candens.

Q. Curt. *lib. 8. de geſtis Alexandri:* Itaq; necubi vinceretur, cum cæteris præſtaret, ſcutis argenteas laminas addidit.] Differt autem à bractea (vt etiam docet Laurent. Valla) quia lamina craſſior eſt: bractea vero tenuis, & ſua ſponte plicabilis, proprieque ex auro, argento, & electro conficitur: cum lamina ex quacunque materia conſtet, vt dixi. Ex lamina armatura conficitur. hac tocenia plim homines torquebantur, vt teſtatur Leonida ſeruus apud Plautum *in Aſinaria.* quod etiam tempeſtate noſtra factitatum eſſe à barbaris, non eſt in obſcuro. *Lege proxime infra, Lamina.* Hæc non crepitat, vt in bractea, præ tenuitate, apud Verg. *Æn. 6.* legimus, dum inquit:

Talis erat ſpecies auri frondentis opaca
Ilice, ſic leni crepitabat bractea vento.

Veruntamen ita tenuis nonnunquam bractea eſt, vt crepitare non poſſit. vt illa ex qua fit aureatura, & argentatura, bracteis enim antiqui inaurare ſimulacra ſolebant, vt ſcribit Va-

bit Valer. Max. ſed vnguibus plerunque auferebantur. & ideo dixit Martial.

An magis aſtuti deraſa eſt vngue magiſtri,
Bractea.

Et ob id (vt refert Suet. Tranq.) damnatus eſt quidam ſeruus, quia bracteam deraſerat. Diuus tamen Hieron. *ad Fabiolum* innuit bracteam & laminam idem eſſe, cum inquit: [Auri laminæ, id eſt, bracteæ, mira tenuitate tunduntur.] Cotta.

LAMINAE etiam quarum mentio fit apud M. Tullium, ferreæ velut cruſtæ erant, quæ candefactæ admouebantur noxiorum corpori. Prudentius:

Nec ſic inuſta laminis ardet cutis,
Vt febris atro felle Venas exedit.

de hoc Turneb. aduerſ. lib. 4. cap. 3.

LAMPADARII *in l. fin. C. de diuerſ. offic. lib. 12.* qui curabant lampadas accendi in ſcrinijs. Alij fuerunt Lampadarij in officio præfecti prætorio, *vt refert Iulianus Patritius in epitom. Nouell. 38. & vide Inſtin. in edictis.* Prat.

LANA caprina. De certantibus duobus contentioſè, vtrùm lanas haberet caper, an ſetas: aut alioqui de villis caprinis dimicantibus, re videlicet inutili, minimique momenti, natum apparet Adagium de lana caprina. Sunt huic confinia, de aſini vmbra, & de fumo diſceptare. Sp.

LANA lignea, cuius Vlpian. meminit, Græca tamen voce ἐριόξυλον, accipienda eſt, Haloandro teſte, quæ goſſipinis aut eius generis arboribus depectitur. *Quære, Goſſipium.* Sp.

LANA leporina, anſerina & caprina *l. ſi cui legitur, de leg. 3.* Spieg.

LANA tingendæ purpuræ deſtinata, purpuræ appellatione non continetur. *autor Vlpian. in fin. l. ſi cui lana, de legat. 3.* Spiegel.

LANA. Vlpian. [Si cui lana legetur, id legatum videtur, ait, quod tinctum non eſt, ſiue autem facta ſit, ſiue infecta, lanæ appellatione continetur. Etiam netam contineri, Sabinus rectè putat. Extenditur autem lanæ appellatio eatenus quatenus ad telam peruenit. Succida quoque continetur, & lota, ſi modò tincta non ſit.] Sp.

LANAE appellatione, an veniat lana, quæ neta eſt, vt puta ſtamen & ſubſtamen, quæſiuit Vlpian. *in l. ſi cui lana. de leg. 3.* apud quem verba hæc variè reperiuntur in vetuſtis codicibus. Quidam habent ſubſtamen, vt dixi, quaſi non omnino ſtamen. & ita facit natura huius dictionis ſub, vt ſubdubito; ſubrideo. Verg. *Æn. 1.* ex Iouis perſona ad Venerem;

Olli ſubridens hominum ſator atque deorum. Cott.

LANARIVS, qui lanam curat. Lanatus, qui lanam gerit.

LANATAE pelles. Et hæ lanæ appellatione continentur. Qui lalatæ legunt apud Iuriſconſ. contaminant veram lectionem inſulsè. Sp.

LANATVS, à cana lanugine creſcente. Vnde etiam Capitolinus Lanatus eſt dictus. Sic quoque Columella *de re ruſtica.* vuas amineas lanatas, à naſcente lanugine vocat, &c.

LANCE & licio dicebatur apud antiquos, quia qui furatum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrumfamiliæ aut virginum præſentiam. Feſtus. Suſpicor tamen id fuiſſe, quod per ſimulationem religionis amicti licio ſacerdotes deprehendere ſolebant: quum panem aetite lapide conditum, & in lance ceremoniæ cauſa delatum, eum qui furti ſuſpectus erat, deuorare iubebant. Qua de re Dioſcoridis verba ſubſcribemus, [ἱστορεῖ δὲ καὶ κτίλαγχος, [illegible] ἄρτον, [illegible] κατὰ πιὼν τὸ μασσώμενον. φασὶ δὲ ὅτι καὶ [illegible] γὰρ [illegible] τὰ συντεθέντα αὐτῷ. id eſt, Furem quoque Aetites deprehendit, ſi quis in pane conditum offerat: fur enim manſum deuorare non poterit: quinetiam concoctus furem coarguit, quippe decocta cum eo deuorare nõ poterit.] Huius autem rei rationem opinor eſſe, quòd cùm metu affectis fauces anguſtarentur, tum etiam puluis aetitis deuorandi difficultatem affert. Iam verò quo maior adhiberetur terror, religionem quoque interpoſitam eſt veriſimile: vt ſacerdos licio amictus, panem aetite lapide conditum in lance ceremoniæ cauſa deferens, et qui furti ſuſpectus erat, deuorandum offerret. Similiter autem licio tranſuerſo cinctos fuiſſe qui magiſtratibus miniſtrabant, Gell. auctor eſt *lib. 12. cap. 3.* Atque hæc quidem mea fuit olim ſententia: poſt verò ex Platonis lib. *de legib. 12.* aliud didici, de quo ex noſtris *in Inſtitut.* commentarijs cognoſces. Hotom.

LANEVM, quod ex lana eſt. Vlpia. [Veſtimentorum ſunt omnia lanea] *l. veſtis. de aur. & arg. leg.* Genera lanarum doctè exponit Bayſius *cap. 2. de re veſti.* Sp.

LANGVOR, defectus virium, & ſucci naturalis: transfertur autem ad animum, *vt in l. iuſto. §. eum qui. ff. de vſucapion.* Spiegel.

LANICIVM, ipſa lana. Dicitur autem lanicium, ſicut à fuga effugium, *teſte Seruio 3. Georg. comment.*

LANIFICAE mulieres, quæ lanæ artem exercẽt. Alphenus *de fund. inſtr. l. villæ inſtrumento:* [Conſultus, ait, de mulieribus lanificis, an inſtrumento continerentur.] Sp.

LANIONEM à laniandis pecoribus dictum tradunt Latini auctores & Zaſius *in l. 2. idem aſſerit,* eumque eſſe Lanionẽ, quem vulgo Macellarium vocant. *Brechæus l. inde tabernacula. ff. de verb. & rerum ſignific. &c.*

LANIPENDIA mulier, Paulo *in l. ſed ſi vir lana. de don. inter vir. & vx.* pro lanifice, ſeu quæ lanificibus ipſis penſa diuidit. Spieg.

LANISCI faſceolæ coloriſiæ dependentes ex coronis, propterea quod antiquiſſimum fuit genus coronarum lanearum. *Sic ex Feſto & Plin. lib. 21. cap. 3. Meminit Miſcell. lib. 2. capite 17.*

LANISTAE, magiſtri atque inſtitores gladiatorum dicebantur, teſte Bud. Horum genera, cum in iure ciuili fiat eorum mentio haud infrequens, idem diligentiſſimè explicauit *in prior. annot. ad l. athletas. de his qui not. infam.* Sp.

LANIVS, vel Lanio, qui carnes in carnario vendit, à laniandis pecoribus, quòd eas concidat, lanietque. Paulus, *de fund. inſtru. l.* [cum de lanionis inſtrumento quæritur. Laniona verò, menſa eſt carnificis, qui mutilandis damnatorum membris præficitur. *Vide Zaſium in l. 2. ff. orig. iur. & Beroal. in Sueton.* Sp.

LANX, quæ & Langula, à latitudine dicitur. Iuuenalis:

Aſpice quàm magno diſtendat pectore lancem.

Eſt denique vas diuinis aptum lanx. Auſonius,

Thuribula & pateræ, quæ tertia vaſa Deum lanx.

Erant autem Lances maximæ, mediæ, & minimæ, vt ait I C. *in l. qui lancem. de aur. & arg. leg.* Earum quadratæ aliæ: quarum Vlpian. meminit *in d. l. veſtis.* & aliæ rotundæ: vt hæc IC. verba indicant, *in l. ſi rem. de rei vindic.* [Quamuis & in vaſis occurrat difficultas, vtrum lancem duntaxat dici oporteat, an etiam quadratam, vel rotundam.] Nos cum Gallis, teſte Bayſio rotundis vtimur, appellamuſque Platten: illi verò Platum, a latitudine, vt idem opinatur. Lances libræ partes, quibus pondus & res ponderandæ imponuntur, etiam dici, apud antiquos notum eſt: quòd ad lancium formam factæ eſſent. Sic ea voce Iuſtinianus vtitur *in fin. l. cum quis. C. de nat. lib.* Spiegel.

LAPIDARE. Multiplex ac diuerſa ſignificatio eſt in ijs verbis, quæ lapidare & lapidationes dicimus. Nam de cœlo lapidatum inter prodigia legimus, pro eo quod eſt lapides pluiſſe, vt apud autores frequenter comperies. Hinc illud apud C. Suetonium de Germanici Cæſ. obitu. Quo defunctus eſt die lapidata ſunt templa, ſubuerſa DEORVM aræ, lares à quibuſdam familiares in publicum abiecti. Lapidationem verò factam in aliquem intelligere debemus, cum in eum lapides coniecti ſunt: quod ipſis Principibus Romanis alicubi accidit vt conſpiratione facta impetum atque lapidationes contra eos populus faceret. Marcus Tullius hoc verbo vtitur multis locis, & in geſtis Clodij. [Marcellinus, inquit, cum grauiter queſtus eſſet de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus, ſententiam dixit.] Macrobius autem, vt interdum audacior, nimiuſq; nouitatis affectator, paulò durius, Lapidare pro inceſſere & notare vſus eſt. Nam cum de Liberij poetæ mordacitate differit, eiuſque verſiculis in C. Cæſarem: [vniuerſus, inquit, Roman. populus ad vnum Cæſarem oculos & ora conuertit, notantes eius impotentiam hac dicacitate lapidatam.] Crinitus *lib. 25. cap. 6. de honeſt. diſciplina.* [Lapideſcere verò apud Sext. Pomp. nihil eſt aliud, quã obdureſcere, & in lapidem conuerti: quod Græci λιθοῦσθαι dicunt. In flumine, inquit, Silere vltra Surrentum, non virgulta modo immerſa, verùm & folia lapideſcunt.] *Crinitus ibid.*

LAPIDARII *in l.5.§.ſed interdum.ff.commod.l.ſ.ff. de iur.immun.l.2.Cod.de excuſa.artif.Cod.Theod.* Prat.

LAPIDES empti,pro viliſſimis homunculis accipiuntur. *Adi Chiliad. Eraſm.*

LAPIDES inædificati.Paul. *de rei vindic.* [Quæ religioſis adhærent, inquit, religioſa ſunt, & idcirco nec lapides inædificati,poſtquam remoti ſunt,vindicari poſſunt.Sp.

LAPIDICINAE, aut ſapicædinæ, loca cæſis lapidibus exacta.Græci λατομίας,& λιθοτομίας appellant : vnde vocabulum fictum apparet.vt corruptè legi vulgò videatur Lapidicinæ:cùm apud alios auctores,tum apud Iuriſconſultos *in l.9.§.2.& l.13.§.5.ff.de vſufruct.l.32.ff.de iur.dot.* Hotom. *Adde Brechæum l.inter publica.de verb. & rer.ſignif.*

LAPIDICINAE marmoreæ *in l.vlt.ff.de pact.dotalib.l.7.§.ſi vir in fundo.ff.ſol.matr.* Nam& marmorum lapides dicuntur. *l.vlt.§. vlt.ff. qui potior.in pign.* Lapidarij *in l. 5. §. ſed interdum.ff. commod.l. vlt.ff.de iur.immun.l.2.de excuſ.artif.in C.Th.* Briſſ.

LAPILLI iactus,prohibendi gratia,operiſque inhibendi cauſa fiebat.*l.5.§.meminiſſe.ff.de ope.nou.nunt.l.1. §. ſed ſi quis.l.20.ff. quod vi aut clam.l.6.§.1.ff.ſi ſeruit. vind.* Briſſ.

LAPILLI,quo diſtent à gemmis,& quo ab his margaritæ,Paul.oſtendit *in l.& ſi non ſunt.§.perueniamus. verſ. gemmæ autem.de aur.& arg.lega.* Adi Vallam *ad fin.lib.elegant.6.* Bar.annotauit *in l.fin.§.ſpecies.ff. de public.* lapillos non venire lapidum appellatione.Spieg.

LAPIS,pro milliario, hoc eſt, mille paſſibus aliquando accipitur,quoniam antiquiores ſoliti erant millia quæque paſſuum lapidibus ſignare: id quod videmus in via quæ ducit Salmanticam ex Emerita Auguſta,argenteam vulgus appellat.Martial.

Rura nemuſque ſacrum,dilectaque iugera muſis

Signat vicina quartus ab vrbe lapis. Idem alibi,

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum.

Martian. *de excuſ. l. propter litem.* [Ne vltra centeſimum lapidem tutelam gerat.] Nebr.

LAPIS molaris qui Græcis μυλίτης dicitur, ob duritiem ad turres mœniaque conſtruenda vtiliſſimus cenſetur. *Brodæus lib.Miſcell.6.cap.11.*

LAPIS ſtratus,quadratus,ſtructilis *l.6.§. modus.ff.ſi ſeruit. vind.& alibi ſæpè.* Prat.

LAPSA hæreditas quæ ſit, interpretatur Vlp. *in §.ſi locupleti.& in l.verum.de minorib.* Sp.

LAPSVS ſui facilitate. *ff. de minorib. l.1.* Circumſcriptus verò,dicitur dolo deceptus.*l.1.ff.de in integ.reſti.* Alberic.

LAQVEIS iuris liberari.*l. 1.C.ſi rector prouinciæ.*

LAQVEO vitam finire. Id genus mortis apud Romanos veteres turpe habitum eſt,quòd animam,id eſt, ſpiritum occluſa via in pectore interire putabant.Itaque in lib. Pontificalibus vt ait Seruius,cautum erat, vt qui laqueo vitam finiuiſſet,inſepultus abijceretur. Vnde nec apud illos intelligendum ita ſuſpendi,vt fune fauces conſtringantur, fiatque ſuffocatio.Sed intelligendum eſt eorum,qui cruci ſuſpenderentur,brachia & crura funib.cruci alligari ſolita. Spieg.

LAQVEOS iudicij declinare, id eſt, periculum vel pœnam.*Vide Syluium in orat.pro Milone.*

LAQVEVM appellamus,quo damnatorum gula ſuſtringitur.Eſt & decipulum auium, & ferarum. Vnde metaphoricè pro inſidijs ponitur.De laqueo pulchrè Auſonius ſic:

Qui laqueum collo nectebat, repperit aurum,

Theſaurique loco depoſuit laqueum.

At qui condiderat, poſt quam non repperit aurum,

Aptauit collo quem reperit laqueum.

LARDVM appellatione carnis an veniat,docet Bart.*l.1.C.de erogat.milit.annon.lib.12.per illum text. leg. infr.* LARIDVM. Prat.

LAREM fouere,*in l.ciues.C.de incolis.lib.10.* Impp. Dioclet. & Maxim. non pro domicilio, cuius vocis iamiam meminerunt.ſed magis,vt erant paganiſmi propugnatores pertinaciſſimi, vel pro domeſtico deo, cui focus ſacer erat, vel pro igne poſuiſſe videntur. Lares enim priuatorũ domibus etiam præeſſe credebantur.Hinc à Lare ordiri,vt dicitur vulgò,pro,à domeſticis ac familiaribus initium ſumere, quod Cæſar Sigiſmundus fruſtra expectabat apud ſynodum Conſtantienſem,Nimirum fouere larem, id eſt, quod etiamnum appellant Germani Rauch vnd liecht halten. A Lare nympha reputabantur apud cæcas gentes gemini dij familiares, alter bonus,alter malus,vnicuique homini deſignati, vt curam eius peculiarem haberent:ideo Genij,&Penates appellati.Hos enim domi colebant,quaſi peculiares Deos in larario,hoc eſt,loco & ſacrario domeſtico.Refert Lampridrius, Alexandrum Seuerum Imperatorem.primùm in larario ſuo coluiſſe Habraamum, & Chriſtum: ſed Philippus deinde Imperator,religionem Chriſtianam ſecutus eſt. Ex his, Oldend.inquit,facilè accipitur id, quod Vlpian. *in l.ſi duo patroni.§.vlt.de iureiur.* [Si quis, ait, iurauerit in re pecuniaria per genium Principis, ſe dare non oportere, & periurauerit.] Spiegel.

LARES marini ſunt,vt vetus lexicon interpretatur, *θαλασσίων ἄρχοντες,vt annotat Turneb. lib. 20. aduerſ.cap.35.* Gyraldus *hiſtoria deorum ſyntagmate 15.* putat,quod vt antiqui domibus publicis priuatiſq;,ac compitis lares, ita etiam nauibus attribuiſſent,vnde ſint per marini lares.

LARGIANVM ſenatuſcõſultum,de libertorum ſucceſſione ſcriptum,quo cauebatur, vt liberi manumiſſoris non nominatim exhæredati,in Latinorum libertorum bonis,extraneis eorum hæredibus præferrẽtur.*§.vlt. Inſt.de ſucceſſ.lib. l.vn.in pr.C.de Lat.libert.toll.Nouel. 78.* Briſſ.

LARGIRI vulgò eſt liberaliter aliquid dare, erogare, liberalitatem aliquam exercere,*l.40.ff.de iur. fiſci.l.54. §.1.ff. de furtis.*

LARGIRI,aliàs ſignificat pati, ferre, admittere,*l.14.§.in cauſa.ff.quod met.ca.l.30.ff.de minor.l.31.ff.ad leg.Iul.de adult. l.1. §.1.ff.de ſucceſſ.ed.l.1.§.1.ff.ſi tab.teſt.nul.l.2.C.de in integ.reſt.l.1.C.ſi aduerſ.rem iud.* [Cum reditus largiatur annuam præſtationem] id eſt, ſufficiat annuæ præſtationi, *l.25. §. vlt.ff. ad leg. Falcid.* [Cum ex reditu legata ſint,qui largitur] id eſt,ex quo annua præſtatio redigi poteſt,*l.21.§.1.ff.de ann.leg.* ex Briſſ.

LARGITER refert,*l.5.C.de fideicom.libert.* id eſt, multum intereſt,Largè autem &Largiter, hoc differre Iulius Modeſtus exiſtimabat,quòd Largè, ſit Qualitatis: Largiter Quantitatis:vt Soſipater charil.*lib.1.*refert.Briſſ.

LARGITAS dotalis, donatio in dotem eſt. Hoc ferè ſemper ſub prohibita per legem alienatione non comprehenditur.*l.fin.C.de litig.& Nou.de non alienan.§.alienationis.* Sp.

LARGITIO,quòd vix vnquam gratuita eſt, propior corruptelæ eſt.Quin & iure,Pontanus inquit, corruptela dicta eſt à maioribus, quæ vt malos ad ſe trahit, ſic bonos detorquere à recto quærit.Si quidem largitioſi, liberalitatis prætextu,fauorem popularem aucupantur:vt appareat, non dare eos,ſed vendere: vndẽ factioſi plerunque euadunt ad occupandam publicam libertatem. Huiuſmodi hominum ferax etiamnum eſt Italia. Vnde nulla pax illi diuturna ſperanda.Obſeruandum,nullam vnquam in ciuitatibus,aduerſus liberalitatem ſcriptam legem eſſe. At ambitus, ac repetundarum leges,largitioſos præcipuè coercent. Sp.

LARGITIO propriè eſt expenſa, quæ fit ad aucupãdum fauorem,in petitione magiſtratuum.Cic.*de legib. l.3.* [Itaque vt omittam largitione corrupta ſuffragia, non vides,ſi quando ambitus ſileat, quæri in ſuffragijs, quid optimi viri ſentiant?] Notum Prouerbium, Largitionem fundum non habere.Impp.hanc vocem pro donatione vſurpant interdum. Vnde apud eoſdem,Largitionales tit.Sp.

LARGITIONES principis.*l.21.C.de appellat.l. 11. §. fin autem vtraque.C.de iud.*

LARGITIONES ſacræ pro theſauris muneratiomum principis,&,vt vulgo loquimur,finantijs. *l. vltim. de his qui ex pub.ratioc. lib. 11.C. l.1.de cano. largit.tit. lib.11. & alijs infinitis illorum librorum & C.Th.locis.* interpretatio autem noſtra probatur ex l.10.C.de palatin.ſacrar.largit.lib.12.Nam qui in ea rub. palatini ſacrarum largitionum vocantur, hi in d.l. 10. palatini ſacrarum munerationum rationem tractantes appellantur, quemadmodum eò loci ſcripti libri impreſſis emendatiores ſcriptum habent.Symmach.*lib.1.Epiſt.19.* [Palatini munerationum ſacrarũ Amicus & Caſtor quæſtus publicos emerites,&c.] Sed & munerationum ſacrarum Comites *in l.2. C.de commeatu.lib.12.* appellantur, qui aliàs Comites largitionum vocantur.Briſſ. Hinc

LARGITIONALES tituli,*l.12.C.de vectigal.* Et largitionale aurum.*l.3.C.de ſuſceptorib.lib.10.* Briſſ.

LARIBVS,auitiſque ſepulcris carere. Celſus *in l. in fundo alieno.de rei vind.* prouerbiali ſchemate,pro re chara protulit *teſte Eraſ.* Sp.

LARIDVM, vt Macrob. ait, eſt caro ſalita: ſic dictum, quaſi largè aridum. Dicimus etiam Lardum abſque i. Martialis;

Et pallens faba cum rubente lardo.

Quo verſu clarè patet, Lardum eſſe ſalitam carnem: non autem pingue illud ſuillum, quod vulgò Lardum dicunt, Hanc ſalitam carnem, Succidiam quoque nominant, item & neutro genere Succidium. Succidia autem continet pernam, petaſonem & lardum. Spieg.

LASCIVIA, incontinentia, petulantia quædam hominis alacritate nimia intemperantis, Vlpia. *l.4.§.1.ff.ad leg.Cornel.de ſicar.* [Quum quidam per laſciuiam cauſſam mortis præbuiſſet, veluti ſi quis cantharidas alicui veneris excitandæ cauſſa dederit.] Idem *l.15.§.1.ff.locati.* [Idemque dicendum ſi exercitus præteriens per laſciuiam aliquid abſtulit.] Hoto. *poſt Anton. Auguſt.lib.4.emendat.c.11.* Sic plebem laſciuire apud Liuium *lib.4.* id eſt, plebem nimio ocio ſe petulantem præbere magis, quàm veram ſeditionem meditari, nulla ſatis digna iniuria nobilitatis concitatam. De plebe enim tanquam de equis, qui ab aurigante reguntur, locus eſt Bud. *ibid.*

LASER *in l.5.ff.de penu leg.l.vlt.§.ſpecies.ff.de public.* ſuccum herbæ, quam Latini Laſerpitium, Græci σίλφιον vocant, ſignificat, interprete Plin. *lib.19.c.3.* adſtipulante Colum. *lib.6.cap.17.vide & Iſidor.lib.17.cap.9.* Hoc verbum è Latino in Græcum vertens Trallia. *lib.11.* λάσαρον vocat. Meminit huius ſucci B. Auguſtin. *in lib.de morib.Manichæor.* Carnes quoque laſere infectas dixit Apul. *lib.10.de Aſino aur.*

LASSERPITIVM quod Græci σίλφιον vocant, in Cyrenaica prouincia repertum, cuius ſuccus vocatur Laſſer. Magnificum in vſu, medicamentiſque, & ad pondus argentei denarij penſum, multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulatur pecorum pabulo. vnus omnino caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt. in reliquis de natura & genere laſſerpitij lege Plin. quæ omnia de verbo ad verbum ſibi aſcribit Sipôtinus Pontifex *in ſuis in Martial. commentarijs ad ſin. 26. epigrammatis.* Laſſer itaque, vt dixi, à Græcis Silpion dicitur. hæc inter herbas primam obtinet gloriam, vnde Ampeliotæ, quę Aphricę gens eſt, Delphis ſilphij caulem ſacratum ſuſpenderunt. auctor Alexandrides. Huius herbæ meminit pluribus verbis Ariſtophanis interpres in Pluto, vbi Poeta ſic: τὸν πλοῦτον τὸν αὐτὸν καὶ τὸ Βάττου σίλφιον· ipſumque Plutum, ipſumque Batti ſilphion. Negat ſycophanta ſe quieturum, etiam ſi Plutus ipſe qui diuitiarum deus eſt, vel laſſerpitium, quod precioſiſſimũ eſt ſibi detur. Hinc nata parœmia apud Græcos, Βάττου σίλφιον, *vt per Roterodamum chiliad 2. adagio 94.* Huius etiam vocabuli Laſſer meminit Martian. *in l.vlt.§.ſpecies.ff.de public.* & Catul.

Laſſerpiciferis iacet Syrenis.

LATA vel latior culpa *in l.32.ff.depoſ.l.31.§.culpam.ff.de edil.ed.l.8.§.ſi ſeruitute.ff.de precar.l.pen.ff.de incend.rui.l.1.§.hæc actio.ff.ſi menſor falſ.mod.l.7.ff.ad l.Corn.de ſicar.l.2.C.de ar bitr.tut.l.2.C.de in lit.iur.l.1.C.de hered.tut.l.2.C.de magiſtr.conuen.* quæ & lata negligentia *in l.8.§.competit.ff.de adm.tut.l.7.§.1.ff.de ſuſpect.tut.* Et magna culpa *in l.226.ff.de ver.ſig.* Craſſa eſt, & ſupina & diſſoluta negligentia & proximè ad dolum accedens, veluti ſi quis quod omnes intelligunt, non intelligat. *l.223.ff.de verb.ſignif.* minorem rebus depoſitis quam ſuis diligentiam præſtet. *d.l.32.depoſ.* gratia ductus altum emere patiatur id, de quo emendo mandatum ſuſceperat. *l.8.§.vlt.ff.de manda.* Vnde dolo proxima culpa appellatur. *l.22.§.ſed enim.ff.ad Trebell.l.4.ff.de magiſtr.conuen.* Briſſ. *vide ſupra, Culpa.*

LATA fuga, ſpecies eſt exilij, cuius meminit Martianus *in l.exilium.ff.de interdict.& releg.* Qui autem exilio damnabantur, aut certus ijs locus à iudicibus deſtinabatur, quo exularent. In eum locum quum veniebant, fiebant eius ciuitatis ciues, & tum demum Romanam ciuitatem amittebant, aut locorum omnium, præter certum quendam, aditus permittebatur. Ammian. Marcell. [In corpore, inquit, immaculato, lata fuga damnatus eſt.] Quod relegationi diuerſum videtur: quam intelligunt Iureconſulti, cum in inſulam aliquis, vel locum alium mittitur ad tempus: ſicut in quinquennium. *Vide Vlp.in l.relegatorum.eod.tit.* Sp.

LATAE culpæ finis eſt, non intelligere id quod omnes intelligunt: ait Paulus *in l.223.ff.de verb.ſig.*

LATERALIA viatoria, capſulæ videntur eſſe in quibus ad ephippium vtrinq; loro ſuſpenſis, ea, quæ nobis in itinere neceſſaria ſunt, recondimus. Sceuola *l.102.ff.de legat.& fid.3.* [Vxori meæ lateralia mea viatoria, & quicquid in his conditum erit, quæ membranulis mea manuſcriptis continebantur.] Item, [Hic chirographa debitorum & pecuniam quum eſſet profecturus in vrbem, in lateralibus condidit.] Item. [Alia chirographa prædiorum & pecuniam in lateralia condidit.]

LATERANI, dicuntur ſatellites, qui Principis alicuius latus tuentur, Trabanten / qui etiam Laterones dicuntur.

LATERANVS, nomen proprium Conſulis Romani. Vel de Lateranenſe Palatium. Item Lateranenſis baſilica S. Ioannis vocata eſt. Quia Lateranenſium familia adeo inſignis Romæ fuit, vt magnæ vrbis parti nomen dederit. Certè Roman. Pontifex Lateranenſis quandoque dictus Epiſcopus, *Egnatius in M. Anton. Philoſopho.* Sp.

LATERALIA Viatoria, in quibus chirographa & pecuniæ condebantur. *l.penult.ff.de leg.3.* Briſſ.

LATERCVLVM librum ſeu codicem ſcrinij memoriæ, ſignificat, qui officiorum, dignitatum, adminiſtrationumque tam ciuilium, quàm militarium, nec non codicillorum & conſuetudinum, chartarum promotionis cuiuſq; notitiam, indiculumque continebat. Codices in ſacro ſcrinio memoria poſitos vocat Imper. *in l.2.C.de agentib.in reb.lib.12.* Duplex autem olim Laterculum fuiſſe, maius, & minus, ex Mariani notitia colligitur. Illud, dignitatum omnium quæ à Principe mandabantur deferebanturque catalogum continebat: ſacroque memoriæ ſcrinio conditum adſeruabat: *v.l.vlt.C.de offic.magiſtr.* ad quod pertinent hæc. *l.1.§.ſportulas.§.vlt.C.de offi.præf.prætor.Afr.* verba, [in noſtro laterculo. Atque maius, hoc laterculum primicerius Notariorum tractabat: eiuſque figuram Marianus, vbi de primicerio notariorum agit, exhibet oblongam, & quadratam, deinde ſubijcit: [Sub diſpoſitione. V.Sp. primicerij notariorum, omnis dignitatum & adminiſtrationum notitia, tam militarium quam ciuilium.] quo verborum ambitu maius hocce laterculum deſignatur. Minoris vero laterculi cura ad quæſtoris ſollicitudinẽ pertinebat: Præfecturaſque, Tribunatus, & præpoſituras caſtrorum, & alias eius generis dignitates, quæ ſub cura ac ſollicitudine Quæſtoris erant, complectebatur. *l.1.l.2.C.de offic.quæſtor.* ex Briſſ.

LATERCVLENSIS appellabatur cui laterculi cura & cuſtodia mandata erat, *l.5.C.qui milit.poſſ.lib.12.* quem in ſcrinio ſacræ memoriæ militaſſe docent l.13. & l.vlt. C. qui milit.poſſ. Briſſ.

LATERE hoc, & Latere contrario, pro hac vel contraria parte Iuriſconſulti vſurpant, quum duæ contrariæ ſunt certi generis ſpecies, quarum contraria ratio eſt, veluti in l. 118. ff. de verb. oblig. vbi de contractu ſtipulationis agitur, cuius duæ eſſe poſſunt in eodem homine ſpecies: ſi promittat ſcilicet, & ſi ſtipuletur. Papinianus autem hoc ſignificans, quod ad ſtipulationem hominis liberi pertinet, ſic loquitur: [Hoc itaque latere, fructuario ſeruo comparabitur: nam vterque à poſſeſſore ſtipulans, non obligat: ex contrario verò latere, id eſt, ſi promittat, non comparabitur. hic enim obligatur: ille non obligat. Similiter Vlpia. *in l.11.ff.de damn.infect.* vbi de pigneratitio creditore diſputat, vtrum ipſe caueré, an ei caueri debeat. nam quum de illo dixiſſet, [Quæ ſpecies, inquit, eſt in contrario latere apud Marcellum agitata, an creditori pigneratitio caueri debeat.] Ergo duo contraria accidentia, actionis ſcilicet & perpeſſionis, vt obligare, aut obligari, cautionem dare aut accipere, duo latera contraria Iuriſconſulti appellant. Eandem vſurpat locutionem Papinian. *l.49.§.2.ff.de fideiuſſ.& mand.* Ex vtroque latere, ex vtraque parte & vtrimque *in l.39.§.ſi ſtatus.ff.de procuratorib.l.3.§.ſi quis ita ſimpliciter.ff.de neg.geſt.* Briſſ.

EX LATERE ſiue ex tranſuerſo venire coniunctivè nobis dicuntur fratres, ſorores, liberique eorum, & conuenienter patrui, amitæ, auunculi & materteræ, quique ex his procreantur, *l.1.ff.de gradib.Inſtitut.de gradib.cognatio.l.1.ff.de ritu nupt.§.inter eas.Inſtitut.de nupt.* quos ex laterib. cognatos vocat Paul. *in l.vlt.§.ſunt & ex lateribus.ff.de gradib.* & ex tranſuerſa linea venientes. Imper. *in l.21.C.de inoff.* Vnde tranſuerſos gradus idem Paul. *in d.l.vlt.§.idem in tranſuerſis.* Conſtant. *lib.4.Epit.* ſecutus Iuſtinian. *in Nou.89.& Nou.108.* τὰς πλαγίας vocat, & ita

& ita definit, [illegible] οἷον ἀδελφὸς ἀδελφῇ, θεῖος ... ἀνεψιὸς ἀνεψιᾷ, [illegible], Theophilus verò [illegible] Briſſ.

LATERES, ſimpliciter non ſignificant lapides, vt Interpres exponit *in l. ſi venditor hominis. §. firmius, de action. empt.* Nam hi ex terra albida, & cretoſa fiebant, ſiue etiam rubrica, aut maſculo ſabulone. *Vide poſt Vitruuium lib. 2. cap. 3. quod eſt de lateribus. Budæum in l. ſi fratres pro ſocio.* Sp.

LATI claui meminit l. 43. ff. de don. int. vir. & l. 9. C. de teſtam. milit. Fuit hoc ſenatorum ornamentum, *de quo lib. 3. ſelect. antiquit. diximus.* Briſſ.

LATINA libertas. Latina libertas dicta eſt, qua quis viuens liber erat, ſed moriens rurſus in ſeruitutem reijciebatur. Et hanc meritò tollendam eſſe ſtatuit Imperator. *C. de Latina libertate tollenda.* Memini ſuprà *in dict. Dedititia libertas.*

LATINAE feriæ. Pompon. *l. 2. §. 17. ff. de origin. iur.* [Quoties autem magiſtratus extra vrbem proficiſcuntur, vnus relinquitur, qui ius dicat. is vocatur Præfectus vrbi. qui præfectus olim conſtituebatur: poſteà ferè Latinarum feriarum cauſa introductus eſt, & quotannis obſeruatur.] Hæc ille. Celebrabantur hæ feriæ à Latinis ciuitatibus ſeptem & quadraginta, quæ cum populo R. in Albanum montem quotannis conueniebant ad taurum Ioui Latiali ſacrificandum: ex Tarquinij Superbi inſtituto, *vt Dionyſ. Halyc. tradit lib. 4.*

LATINAE feriæ ea de cauſſa à Superbo rege inſtitutæ fuerunt, vt quemadmodum Latini rerum publicarum cauſſa ad lucum Ferentinæ conuenirent, ſic ſacrorum gratia in montem Albanum cogerentur. Hoc ſolenne etiam Latiar appellatum, ad extrema vſque Reipubl. tempora eſt conſeruatum. Neque enim antè Conſules exire paludati in prouincias conſueuerunt, quàm ferias Latinas indixiſſent, atque ijs in monte Albano cum Latinarum ciuitatum Magiſtratibus operam dediſſent. Hinc eſt, quod Liuius *lib. vigeſimo ſecundo* ſcripſit Latinas ferias inſtauratas, quod legati ab Ardea quæſti in ſenatu eſſent, ſibi in monte Albano Latinis, carnem, vt aſſolet, datam non eſſe. *Et lib. 37.* Latinas inſtauratas, quod Laurentibus carnis, quæ dari debet, data non erat. His verò ferijs vnum diem dicauit Superbus, exactis autem regibus alter additus eſt. Poſt fœdus cùm Latinis à Sp. Caſſio conſule ictum tertiùs, anno demùm vrbis 396. compoſita, quæ diù ciuitatem turbauerat, de plebeio conſulatu ſeditione quartus. *Id quod apud Dionyſ. & Pitmar. inuenitur.*

LATINE loqui, nihil aliud eſt, quàm vti lingua Latina & Romana. Nam Cicero inquit, non tam præclarum eſt ſcire latinè, quàm turpè neſcire: neque tam id mihi Oratoris boni, quàm ciuis Romani proprium videtur. Interdum tamen latinè loqui, ſumitur pro eleganti ſermone vti. Olim Latina ſuis finibus exiguis ſanè continebantur: Græca autem in omnibus ferè gentib. legebantur, vt teſtatur Cic. *pro Archia.* Vt autem linguæ latinæ honos per omnes gentes diffunderetur, Romani magiſtratus Græcis nunquàm niſi latinè reſponſa dabant, eoſque per interpretem loqui cogebant, non Romæ tantùm, ſed etiam in Græcia, & in Aſia. vt eſt apud Val. Max. *lib. 2. de Inſtit. antiq.* Vide poſt Alc. *in dictione, Sermo Latinus, lib. 1. Prætermiſſ.* Catanæum *comment. primo in Plin. epiſt.* vt cognoſcas (ſi fortè requiris) an aliud ſit latinè loqui, aliud Grammaticè. Sp. Sed tamen interdum latinè loqui eſt verè & ſimpliciter loqui, nihilque mentiri, nec ſupra verum rem efferre. Cice. *in Verrem:* [Non enim verbi neque criminis cauſa augendi complector omnia, cùm dico nihil iſtum eiuſmodi rerum in tota prouincia reliquiſſe: Latinè me ſcitote, non accuſatoriè loqui.] Benè ſcilicet Latini de Latinis exiſtimabant, eos ſimplices & ingenuos, minimeque ſimulatos & fallaces mendaceſque exiſtimabant, vnde illa loquendi ratio manaſſe videtur. Sed & Martialis, Latinè loqui, dixit, pro ſimpliciter & apertè & ingenuè, & ſine diſſimulatione & integumento verborum loqui. Nam ſe Latinè dicit loqui, cum obſcœna & laſciua obſcœnis & laſciuis petulantibuſque verbis apertè proloquitur. Eius verba ſunt *in epiſtola.* [Si quis tamen tam ambitioſè triſtis eſt, vt apud illum in nulla pagina Latinè loqui fas ſit, poteſt epiſtola. vel potiùs titulo contentus eſſe.] Nam epigrammata ſine circuituitu vllo apertè laſciuiunt & petulanter loquuntur,

Cæſaris Auguſti laſciuos liuidè verſus

Sex lege, qui triſtis verba latina legis.

Vbi verba Latina appellat, quæ apertè & ingenuè laſciniam & flagitia enunciant, qualis eſt epigrammatum lingua. *Turneb. lib. 24. cap. 5.*

LATINI, dicti ſunt quidam populi, qui à Romanis ſuis legibus relicti, liberique erant: ſed iura ciuitatis Romanæ non habebant: adeò, vt ſi qui Romani in colonias Latinas mitterentur, ius ciuitatis Romanę amitterent, & Latinam ciuitatem adipiſcerentur. Quod Cicero *in orat. pro Domo ſua ad Pontif.* oſtendit: quod latinitatis ius, inferius quidem ciuitate Romana, ſed tamen ignominioſum non erat. *ex parergis Alciati.* Spieg.

LATINITATIS ius, erat ius petendi magiſtratus, & eadem quæ Itali antè habuerant. *auctor eſt Aſconius Pedianus.* Spiegel.

LATINI Iuniani liberti dicebantur olim, qui medium libertatis gradum erant adepti: *vt ait Iuſtinian. ſub tit. de libert.* quod vt intelligamus, illud ſcire oportet, olim in Latium deduci ſolitas colonias, partim eorum qui nomina dabant, partim eorum, quibus aqua & igni interdicebatur: auctore Cicerone *in ea pro Cæcinna, & pro domo ſua*: vbi hoc adſcribit, eos qui deducebantur, cùm eſſent in eas ciuitates recepti, Romanam ciuitatem amiſiſſe. Et hoc eſt quod ait Boëtius *in Topica Ciceronis*, iſta in Latinas colonias profectione mediam capitis diminutionem contingere. Quæ cùm ita ſint, apparet, eos neque connubij, neque teſtamenti, aut mancipij, aut nexus aut patriæ poteſtatis ius, quod proprium erat ciuium Romanorum, habuiſſe. Cùm enim Romana ciuitas eis adimeretur, ea quæ ciuitatis illius erant propria (vt hæc quæ diximus) amittebant. Hi dicebantur Latini colonarij, itaque ab Vlpiano *cap. 19.* appellabantur. Auguſtus autem cùm ciuitatem Romanam ſeruis contaminari videret (quod etiam Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib. 4.* conqueritur) eos multis difficultatibus à libertate iuſta remouit: nam & de numero, & de conditione, & differentia eorum, qui manumitterentur, curioſè cauit: *vt Suetonius in eius vita teſtatur.* Hinc nata lex Aelia Sentia, hinc Furia Caninia, *de quibus ſuo loco diximus.* hinc Iunia Norbana, quatuor poſt eius mortem annis, imperante Tiberio à M. Iunio Silano, L. Norbano Balbo Coſſ. lata: quos æuo ſuo Conſules fuiſſe, Plinius *lib. 2. cap. 57.* teſtatur. qua lege conſtitutum eſt, vt ij ſerui, qui neque cenſu, neque vindicta, neque teſtamento, ſed aut per epiſtolam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitione liberi fierent, non ciues Romani, ſed eodem iure, quo Latini, coloni eſſent. Vlpianus autem *in Inſtitutionibus* diſpersè varijs in locis declarat, eos neque teſtamenti faciendi, neque connubij, neque patriæ poteſtatis, neque tutelæ recipiendæ ius habuiſſe: eoſque Latinos Iunianos ad colonorum ſimilitudinem appellat. nam & Iuſtin. *in l. 1. C. de lat. lib.* Latinos libertos ad ſimilitudinem antiquæ Latinitatis, quæ in colonias miſſa eſt, inductos ſcribit. Hotom.

LATINI, & Dedititij libertini. *de quibus Politianus in Miſcellaneis*, à Iuſtiniano ſublati ſunt, reducente omnia ad priſtinam, eandemque ſimplicem vrbis Romæ libertatem, *vt patet in §. libertinorum autem ſtatus, Inſtitut. de libertin.* Spiegelius.

LATINITAS, pro latino ſermone: cuius contemptores arguit Budæus *in prior. annotat.* Sed & noſter Zaſius *locis non paucis*, euidenter planum fecit, quanto exponatur periculo, quiſquis iura ciuilia, nudus rei latinæ, profiteri peragat. Spiegel.

LATINITAS, *§. vlt. Inſtit. de ſucceſſ. libert. & apud Vlpian. tit. 4. & 23. regular.* Latinorum libertorum ſtatum, ſeu Latinam conditionem ſignificat. ex Briſſ.

LATINORVM libertorum origo quæ fuerit, Iuſtinianus ſignificat *ſub tit. de lat. libert. toll.* cùm, inquit, Latini liberti ad ſimilitudinem antiquæ Latinitatis, quæ in colonias miſſa eſt, videantur eſſe introducti, ex qua nihil aliud reipubl. niſi bellum acceſſit ciuile: ſatis abſurdum eſt, ipſa origine rei ſublata, eius imaginem derelinqui. Sciendum eſt igitur, cùm Romani vicinos ſibi populos quicunque in Latio erant, bello perdomuiſſent, eos omnes ciuitate Romana donare noluiſ-

noluiſſe, quòd periculoſum videretur, tot extraneis populis, quanquàm vicinis, ius honorum & ſuffragij communicare, præſertim de repub. nihil meritis, nec ſatis cognitis, quo animo futuri erga eam eſſent. vt tamen eos aliquo ſibi amicitiæ vinculo adiungerent, ſocietatem cum ijs fecerunt, permiſeruntque, vt in legione Romana militare, in eaque honores agere poſſent. Quod ius vocabatur primum ius Latij, vel ſimpliciter ius Latinitatis: in quo præter militiæ dignitatem, nihil fuit eximium. Pòſt multis bellis ciuilibus, aut potiùs ſocialibus (ſic enim appellant) obtinuerunt Latini locum ciuium, vt ſuffragij honorumque vrbanorum omnium, iuxta ac ciues, eſſent participes: quod appellatur ius Latij ſecundum, vel ius ciuitatis: *vt Vitellius annotauit in Merulam.* Hinc Plinius commemorat quædam oppida antiqui, quædam veteris Latij, Itaque Latina libertas ſeruorum ſimilis erat antiquæ Latinitatis. à qua etiam videtur principium habuiſſe, cū ciuitate donabantur Latini, populi Romani ſocij, & coloniæ quædam ex ijs populis deductæ, vt dicit Iuſtinian. Nam coloniarum eadem quæ & ſociorum diſtinctio fuit: vt quædam iuris veteris Latij tantùm, quædam ciuitatis eſſent participes. Hotom. *ex Connani comment. lib. 2. cap. 6. num.* 10.

LATIVS viuere dixit Vlpian. *l. 28. ff. de petit. hered.* pro eo quod eſt lautiùs & laxiùs. *prout oſtendit Duarenus lib. 1. anniuerſ. diſputat. cap. 5.*

LATITARE dicuntur, ait Bud. qui ad iudicium vocati fruſtrantur & ludificantur. *Vide l. 3. de iudic. & l. Fulcinius ff. ex quib. cauſ. maior. & infra, Tyranni vocabulum.* Sp.

LATITATIONEM Cicero definiebat turpem occultationem ſui. Quæ definitio anguſtior eſt definito, cum etiam poſſit quis non turpi de cauſa latitare. Itaq; plures ſunt ſpecies latitationis. Vna, fraudationis cauſa, quæ edicto Quib. ex cauſ. in poſſ. eat. continetur, quæ fit eò animo, vt fraudentur creditores, *l. 7. §. quid ſit autem latitare. cùm §. ſequen. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. l. 50. ff. de procul.* Quiſquis autem occurſum creditorum euitans ſe occultat, hoc modo latitare dicitur, ſiue eodem loci, ſiue aliò, ſiue peregrè agens, *l. 7. §. illud ſciendum. & l. 36. ff. de reb. auct. iud.* Fraudationis planè cauſa latitare non videtur minor, qui ſui idoneus defenſor non eſt, *l. 5. ff. de rebus auct. iud.* Briſſ.

Alia eſt fruſtrandæ actionis cauſa latitatio, *l. 3. ff. de iudic.* cùm quis ne ſecum aliqua actio moueatur, vel vt actio eximatur, latet. Sed & fideicommiſſi fraudandi gratia latitat, qui, vt libertatum præſtationem differat, ſui poteſtatem non facit, *l. 1. l. 26. §. penult. & vlt. l. 27. 28. & paſſim. ff. de fideicom. lib. l. 11. C. eod. tit.* Latitare denique dicitur, qui comparet, & ſui copiam, vt ſecum agi, vel lis ad exitū deduci poſſit, non facit, *l. 42. §. vlt. ff. de procuratorib. l. 21. §. pen. & l. 23. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 52. ff. de diuerſ. reg.* Briſſ. *Vide & Antonium Auguſt. l. emendat. 4. c. 9.*

LATOMIAE apud antiquos locus dicebatur, vbi lapides cædebantur. Liu. *in 8. lib. belli Punici:* [Comprehenſa poſteà priuata ædificia, comprehenſæ latomiæ, forumque piſcarium,] Meminit & apud nos Calliſtrat. *in l. fuerunt. ex quibus cauſis maior.* licet in vulgatis codicibus, Latumijs, mendosè ſcriptum ſit. Ad has latomias damnari ſolebant hi, qui in opus metalli condemnabantur, Plautus: [Tindarus in latomias ab Egione damnatur.] idem *in Pœnulo:* [Ita me dij, inquit, ament, in latomijs vel in piſtrino mauelim agere ætatem.] Erat etiam locus in vrbe prope Tullianum, qui latomia dicebatur. Tit. Liuius *lib. 2. belli Macedonici:* Triumuiri, inquit, carceris latomiarum intentiorem cuſtodiam habere iuſſi.] & *in 7. lib. Macedonici belli*, de principib. Aetolorum loquens: [Romam, inquit, deducti, & in latomias coniecti ſunt.] Latomię præter hęc etiam dicebatur carcer quidam Syracuſis, lingua Siculorum, in quas (teſte Tullio) ſi qui publicè cuſtodiendi erant, ex omnibus oppidis Siciliæ detrudebantur. Hoc exemplum ætate noſtra renouatum eſſe dicitur à Florentinis, qui captiuos Piſanos in latomias, ad opus vbi lapides cædebantur, condemnarunt, & de his clarè ſenſit Iureconſult. vt etiam apparet ex illis verbis: [quia nihil interſit, parietibus an compedibus teneantur.] Et eodem modo caſtiganda ſunt verba Vlpian. *in l. 1. ad fin. ff. de alea vſu, & aleatorib.* Cotta.

LATOR, pro tabellario reperitur apud Sueton. *in Caligula*, Budæo indicante. Dicuntur & Latores, quos vulgus minores procuratores appellat in iudicijs prouincialibus & conſiſtorijs epiſcoporum. Horum officium Zaſius indicat *in §. quadrupli. de Inſtit. vt de action.* Spieg.

LATOR legis, qui & legiſlator vno verbo dicitur: qui legem tulit, hoc eſt, promulgauit, vel inſtituit. Sp.

LATRO, obſeſſor viarum, hoc eſt, qui per vim furatur ſtraſſenrauber, vel vt petulans hoc æuum vocat freybeuter impunè occidi poteſt. Sic Iſauros latrocinijs infames, Arca. & Hon. Impp. nulla feriarum ratione habita, permiſerunt duci ad ſupplicium, etiam venerandis Paſchatis feſtis, *l. prouinciarum, C. de ferijs.* Sp.

LATRONES quaſi Laterones, vel quòd latentes itineribus publicis, inſidientur viatoribus. Dicuntur etiam Latrones ſtipatores ἢ σωματοφύλακες qui tutelæ gratia dominorum ſuorum lateribus aſſident: ſeu mercede conducti milites, vt ait Seruius, παρὰ τὸ λατρεύειν, quod ſeruire ſpe mercedis, & obſequi ſignificat. Nam moris erat, vt hos Imperator, & circa ſe haberet, & primos mitteret ad omne diſcrimen. Latrones, ait Varro *in lib. de lingua Latina*, dicti ab latere, qui circum latera erant Regi, atque ad latera habebant ferrum: quos poſteà à ſtipatione ſtipatores appellarunt, & qui conducebantur. Ea enim merces dicitur Græcè λάτρον: Ab eo veteres poëtæ nonnunquàm milites appellant Latrones: quod item vti milites cum ferro, aut quòd latent ad inſidias faciendas. Virg. 12. *Aeneid.* Latronem pro venatore vſurpauit his verbis

——Pœnorum qualis in aruis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus
Tum demùm mouet arma Leo: gaudetque comantes
Excutiens ceruice toros: fixumque latronis
Impauidus frangit telum. ——

Brechaeus l. hoſtes. ff. de verb. & rer. ſign.

LATRONES ſiue Latrunculi appellantur, quibus bellū publicè pop. Rom. non decreuit, vel ipſi populo Roma. quique non iuſto indicto bello prædantur, *l. 6. & l. 24. ff. de captiu. l. 118. ff. de verb. ſign. l. 1. ff. de leg. 3. l. 35. §. penult. in fin. ff. de donatio. l. 3. §. Labeo. ff. de incend. rui. l. 9. ff. ex quib. cauſ. maio. l. 3. §. aduerſus. ff. de ſepul. viol.* Itaque ab hoſtibus perpetuò ſeparantur, *l. 18. ff. commodati. l. 9. §. ſed licet. ff. quod met. cau. l. 13. ff. de teſtam. l. 5. ff. de iure dot. l. 20. & l. 21. ff. ſolut. matr. l. 30. ff. ad leg. Falcid. l. 12. in f. ff. de reb. auct. iud. Et apud Pau. lib. 1. ſentent. tit. 7. & lib. 5. tit. 11.* Quamobrem non vt ab hoſtib. capti, ita qui à latronibus detinentur, libertatem amittunt, *l. 13. ff. qui teſtam. fac. l. 19. §. à piratis. ff. de capt. & poſtl.* Briſſ.

LATRONVM leges Cicero appellauit, quibus parent, quaſque obſeruant. *Aldobr. de iure nat. gent. & ciuili. §. lex eſt quæ.* Vnde

LATRVNCVLATOR *in l. 6. §. vlt. ff. de iudi.* qui ad conquirendos & perſequendos latrones à principe mittitur, quem Iuſtinia. ληστοδιώκτην vocat. *Nou. 8.* Eſt autem

LATRVNCVLATOR in iure iudex, qui de criminibus tantùm, non verò de re pecuniaria, iudicare poteſt, *ſolemus. §. fi. de iud.* Igitur rerum capitalium iudex, ſiue quæſtor accipitur, Interpretes iudicem maleficiorum vocant. Imaginem hodiè eius referre videtur, qui à militib. Germanis prouoſs, parum voce Gallica deflexa *prouoſt*, appellatur. Quamuis magis placet Alc. dici præfectum apparitorum, & militum, qui latrones conquirunt. quod & annotat Sp. *in Lexico. Coraſ. Miſcell. lib. 3. cap. 17. nu. 9.*

LATVRVM nomen meum. Vlpian. *in ſ. l. hac iure vtimur. de dona.* [Denique Pegaſus putabat, inquit, ſi tibi centum ſpopōdero hac conditione, ſi iuraſſes, te nomen meum laturum, non eſſe donationem.] Sp.

LATVS CLAVVS, Senatorij ordinis inſigne erat: & calceus lunatus, qui tum communis etiam nobilitati fuiſſe putatur. Aliàs Laticlauium dictum. *Bud. in l. vlt. de ſen.* Vocatur & alio nomine Clauus. *Vide, Clauus.*

LATVS clauis, quemadmodū diximus in verbo Clauus, nodus erat ex purpura, ſiue ex auro veſti intertextus, & qui poterant vti huiuſmodi veſtibus, tum Laticlauij, tum Auguſticlauij dicebantur. Erat autem veſtis ſenatoria, vt exponit Acron, in illud Horatij *1. ſerm.*

Quo tibi Tulli, &c. Plin. *lib.* [illegible]

Tunicam laticlaui in modum gauſapi texti.

Ouid. 4. *de Triſtib.*

Induiturque humeros cum lato purpura clauo.

Iuriſconſultus in quadam lege, *cuius initium eſt: Imperator.* [Vt ecce, inquit, ſi vxor viro laticlaui, petenti,] pro laticlauio. Nebriſſ. Græci tunicam hanc palmatam, ſiue latum clauum

Platy

Platyſemon appellabant, quaſi latis ſignis aut clauis ſignatam. Atque hæc laticlaui perpetuò geſtandi auctoritas inter primas dignitates habebatur, *vt Herodia. lib. 3. auctor eſt*. Quin etiam ſæpenumerò latus clauus pro ſenatoria dignitate ponitur, ſicut ius annuli aurei, pro equeſtri ordine. Plin. *in epiſt.* [Ego Sexto latum clauum à Cæſare noſtro impetraui.] Hæc verò tunica in luctu publico deponebatur, *vt Liuius lib. 9. &c.*

LATVS digitus, eſt minima menſurarum: à qua natum prouerbium, Latum vnguem diſcedere *Vide Eraſ. hoc ipſum adagium explicantem cent. 6. decad. 1.* Sp.

LAVATIONEM, Vlpian. *in l. 25. §. 4. ff. de aur. arg.* recenſet inter ea, quæ mundi ſunt muliebris, quibuſq; mulieres mundiores fiunt: veluti, inquit, lauatio, riſcus. Arculam fuiſſe ſuſpicor lauandæ faciei, aut alteri corporis parti paratam: in qua ſpongia, aut tale quippiam immergeretur, quam λεκίδα non diſſimili ratione Græci nonnunquàm appellant. Alciat. autem, Bayfius & alij aut Alabaſter, aut Alabaſtriſcus, aut Alabaſtrites reponunt: à quibus diſſentio: tum quòd vaſa vnguentaria Vlpian. proximè nominarat: tum quòd Alabaſtriſcus ὑποκοριστικῶς non diceretur, ſed Alabaſtellus potiùs. Hotomannus.

LAVACRVM, ſtubam, ſiue ſtupham interpretantur *in l. iudices. C. de epiſco. aud.* Siquidem à nobis alienis ita locus appellatur, in quo quis lauari commodè poteſt. Sp.

LAVERNA eadem quæ Diana, Deaque furum: Eo nomine erat portus, & circa eum arx fortiſſima Athenis, quæ & ciuibus tumultuantibus, & externis hoſtibus timorem incutere poſſet.

LAVDARE, antiquo verbo iuris, citare ſignificat, & nominatim procedere. Pomponius *in l. tenetur. de act. empt.* Si tibi, inquit, iter vendidero, ita demùm autorem me laudare poteris, ſi tuus fuerit fundus, cui acquirere ſeruitutem volueris.] *Vide Budæum in anno. prior.* Alciat. quoque *in Parergis* ſcribit, quod nominatim approbare, in iure ſignificat: & ſimul adnotat, ab hoc verbo Commentatores dixiſſe Laudum, pro arbitri ſententia: cuius ſubſtantiuæ vocis exemplum apud latinos nullum eſt. Sp. *Vide Gell. lib. 2. noct. Attic. cap. 6. Macro. lib. 6. cap. 7.*

LAVDARE autoritatem, eſt in iudicio dicere titulum ſuæ poſſeſſionis: & eſt antiquus ſermo Iuriſcoſſ. Cùm autem Pontifices ſummi, poteſtatem ſuam tuentur, aiunt ſe ſucceſſores eſſe D. Petri: huius tituli autoritate, vt Bud. ait, vim armorum propulſantes.

LAVDARE cum exceptione, id eſt, non integrè.

LAVDARE teſtem, in Nouellis Marciani, prouocare teſtem vt rei veritatem dicat. Prat.

LAVDATIONIS vocabulo, Cicero pro oratione funebri vſus eſt. Itali, qui & barbarè norunt loqui, vulgò dicunt, orare pro funere. *Cætera apud Rhenanum in annot. ad Liuium lib. 2. decad. 1.* Sp.

LAVDATOR huius propoſiti. Non oportet laudando augere malitiam, apud Vlpian. *in l. 1. §. ſed verùm. ff. de ſer. corr.* Spiegel.

LAVDE dignum dicere, eſt non verba illi benigna hominum, ſed iudicia hominum promittere. *Vide Senecam epiſt. 103.* Spieg.

LAVDIMIVM, quidam accipiunt præmium illud, nempè quinquageſimam, quod præſtatur iuxta ſanctionem Iuſtinian. *in l. 3. C. de iur. emphyt.* pro renouatione emphyteutica. A verbo Laudo, deducentes: cùm Latinius eſſet Laudatiuum, ſicut donatiuum. Sp. *Vide latè Conna. lib. 7. cap. 5. num. 4.*

LAVDOMINIVM. De hoc fieri mentionem *in l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſolut. matr.* Zaſius monuit, qui neſcire ſe ingenuè fatetur, an habeatur alibi text. Nominatur autem Laudominium id quod datur ſupra penſionem certo annorum curriculo: prærogatiua, quæ fit à colono & certo tempore domino, vulgò Ehrſchatz. Et tale Laudominium computatur etiam in fructu, *vt pulchrè declarat ipſe Zaſius iam citato loco.* Spiegelius.

LAVDEMIVM eſt ſententia arbitrorum ſuper eo, ad quod de conſenſu partium pronunciandum fuerunt electi, *§. reſponſa, vbi gloſſ. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuili.* Hæc verò vox barbara eſt & inepta, vt paulò ſuprà admonuimus, qui cùm iis cognoſcêdi habeant, propriè dici poteſt eos pronunciaſſe, vel ſtatuiſſe: quod & in arbitratoribus Alciatus admittendum putat. Tametſi negent Doctores, *in l. 1. de re iudic.* ſententiam propriè dici, quod ab arbitro pronunciatum eſt: quod tamen Alciato non fit veriſimile, cùm id quod vnuſquiſque etiam priuatus ſentit, latinè & eleganter, ſententia dicatur: nec aliter ſoleant Iuriſcoſſ. arbitrorum definitiones quàm ſententias appellare, *l. litigatores. l. qualem. de arb. Adde quæ idem adnotauit cap. 45. lib. 1. parerg.* Sp. *Vide & Corraſ. lib. 4. Miſcel. cap. 18. vbi ſententiam Alciati refutat.*

LAVREATAE tabellæ, idem ſunt, quod literæ Laureatę. *Vide, Literæ laureatæ.*

LAVTIA, lautiorum: lautia etiam fœmininè, munera dicebantur, quæ Romani per quæſtores legatis exterarum nationum mittebant. Itaque Lautiæ appellatione, teſte Budæo, continetur ea pecunia, quæ in legationes ſuſcipiendas quouis modo conſumitur. Sp.

LAVTICA, dicuntur quæcunque ad lauticiam atque elegantiam cultus & menſæ pertinent. Iureconſ. *de auro & arg. leg. l. argumento.* Mundó, inquit, muliebri continentur lautica, acus, reticula, & huiuſmodi. Nebriſſ. Lautica vocem, ni fallor, nihili Nebriſſ. interpretatur: pro ea reponendum eſt vocabulum Calantica, vt habet editio Norimberg. cuius non tantùm hîc, ſed & alibi meminit Vlp. Erat autem tegmen muliebre capitis, *vt Bayſius ex Cicer. docet.* Sp.

LAVTIORES ſerui, id eſt, elegantiores. Lautus propriè dicitur diues & nitidus, non in veſte modò, ſed in victu quoque delicato. Sp.

LAVTIVS. In eo quod ab Vlpiano dictum eſt, quem re ſua lautiùs vſum, *l. ſed etſi lege. §. ſi quis re ſua. ff. de petit. hæredit.* rectè nobis interpretatus videtur illic Accurſius, Lautius idem ſignificare quod ſplendidius, nec aberraſſe aut eum, aut Haloandrum, ſeu quemlibet alium, vulgaram hanc eius vocis lectionem, tribus illis apud Vlpian. locis ſecutum, *d. l. ſed etſi. §. ſi quis. & §. quod autem quis.* cum iis vocibus in eodem ſenſu paſſim reliqui auctores vtantur, Lautius re ſua vti, lautiùs impendere, lautè erogare. Sic Cicero *libro 2. de legib.* [Hanc, inquit, vides villam, vt nunc quidem eſt, lautiùs ædificatam patris ſtudio.] Et *lib. 2. offic.* Liberalitatis duplicem eſſe rationem ait: nam aut opera benignè fit indigentibus, aut pecunia: faciliorem eſſe hanc poſteriorem, locupleti præſertim: ſed illam lautiorem ac ſplendidiorem, ac viro forti claroque digniorem. Idem in eam ſententiam lauta patrimonia, copioſa ſiue ſplendida ſe vocare interpretatus eſt *in orat. pro C. Rabir. Poſthumo. in orat. pro L. Flacco.* Et lautum quoque negotium dixit, pro digno, in quo quis induſtriam ſuam collocet, *libro ſexto, epiſtol. ad Attic.* Et Terentianus ille Syrus Chremetem alloquens *Heaut. action. 4. ſcena quinta.*

Omnes, inquit, te in lauta, ac benè aucta parte putant.

Eſt autem huic & voce, & ſignificatione affinis dictio, Latè: ſimiliter enim latè & latiùs nonnunquàm re vti dicimur, pro eo quod eſt ſplendidè, & ſplendidiùs, ſiue copioſiùs, aut laxiùs. Cum autem ea dictio frequentior ſit, & vim omnem dictionis illius Lauti, minimè referat, nulla ratione à recepta, & vetuſtiorum codicum teſtimonio, iuxta Haloandri emendationem comprobata lectione diſcedunt, qui aliter legere malunt.

LAVTVMIAE (ſic Pand. Flor. ſcriptum habent) Aſconio *in 3. contra Verrem orat.* interprete, lapidibus cæſis exceſta loca appellantur, in quæ noxij damnari ſolebât, *l. 9. ff. ex quibus cauſis maio. l. 1. in fin. ff. de aleæ luſu.*

LAXAMENTVM, ſiue Laxitas, quies dicitur ſiue ceſſatio à labore. Neratius, *de vacat. & excuſat. mun. l. tempus.* [Cum laxamento quodam, inquit, itineris.] Nebriſſ. Laxamentum etiam vocat lex inducias duûm menſium, qui dantur tutoribus ad pecuniam collocandam. *Auth. vt ij qui oblig. hab. perhib. res min. §. quoniam autem videmus.* Sp.

LAXAMENTVM legis, Cicero *pro Cluentio* vocat, quod noſtri dicunt, largo modo, quod non interclusum eſt verborum anguſtijs & angulis literarum, nec ſtrictè ductum. *Connan. lib. 1. cap. 11. num. 3.*

LAXARE, & Adſtringere, contraria.

LAXITAS, eſt naturalis libertas animantium. *Inſtitut. de rer. diuiſ. §. plane.* Alber.

LAXIVS tempus pro longius, apud Proculum *in l. cùm ſtipulatus ſim. de verb. obligat.* [Cùm ipſe arbitrio meo alium diem operi

operi faciundo laxiorem dederim:] id eſt, cùm diem protulerim. Sp.

LAZICVS. Iuſtinianus *in Nou. conſtit.* 43. ſuis titulis adijcit prænomen Lazici, quia domuerat Lazos, gentem Scythicam, vt teſtatur Agathias *lib.* 3. & Procopius *lib.* 1. *&* 2. *de bello Perſico*. Apud quos etiam ſcriptores legere eſt bella & victorias, ex quibus tot ſibi titulos congeſſit Iuſtin. *& Balduin. in proœmio ſup. Inſt.*

L E

LECTICA, cathedra, & ſedes, qua ferebantur diuites & potentes, in qua puluinar & lectulus ſtratus erat. Græcè, ἑξάφορον, quòd à ſex ſeruis portaretur. Hodiè nobis dicitur, ein Senfft/ qua valetudinarij non quidem ab hominibus, ſed binis equis cômodiùs vehuntur. Paul. *de ſeruit. præd. l.* qui ſella, inquit, aut lectica vehitur, ire, non agere dicitur. Accur. ſella, id eſt, equo: lectica, id eſt curru, interpretatur. Quod vtrumque, vt oſtendit Nebriſſ. falſum eſt. Sp.

LECTICARIA. *Vide, Muliercularius.*

LECTICA conſularis Cor. Tacito. Græcis δίφρος καταστέγος, ſella opertum, *vt eruditè obſeruat P. Faber ad l. 2. ff. de orig. iur.* Prat.

LECTICARII ſerui, quì lecticam geſtabant & portabant, eam humeris ſubeuntes, *l. 8. §. vlt. ff. de legat. 1. l. 65. ff. de legat. 1. l. 49. ff. de leg. 3. l. 14. ff de auro, argen.* Nam ita diuites Rom. vehi ſolebant. Seneca *epiſtol.* 29. *lib.* 4. [Non turba ſeruorum lecticam tuam per itinera vrbana ac peregrina portantium] *& lib. 19. epiſtol.* [Cohors culta ſeruorum, lectica formoſis impoſita calonibus.] quod ex Tertulliano quoque *in lib. ad vxor.* patet.

LECTICARII etiam qui lecticas faciunt, *l. 1. ff. de leg. 3.* Etiam lecticarij ſeu decani olim eccleſiaſticum munus fuit, qui efferendis cadaueribus deſeruiebant. *Nouel. conſtit.* 43. qui & κοπιάται vocantur τὰς τῶν τεθνεώτων κηδείας ἄγοντες. Briſſ.

LECTISTERNIVM, ritus ſupplicandi dijs Romæ frequentiſſimus, cùm videlicet ſtratis in templo lectis numina ſibi propitia rebus gerendis expoſcerent, vel auerruncandæ peſtilentiæ opem quærerét. Lectiſternia, inquit Seruius *in 12. Aeneidos*, dicuntur, vbi in templo homines ſedere conſueuerunt. Legimus lectiſternium in Capitolio ſic celebrari ſolitum: Stratis tribus lectis, conuiuium Deis apponebatur, Ioui, Iunoni & Mineruæ. Iouis ſimulacrum in lectulo reponebatur, Iuno verò & Minerua in ſellis, ſic appoſitis epulis, non Dei, ſed 7. ipſi epulones celebrabant. *Vide de hiſce Gyraldum hiſtoria Deorum ſyntag. 17.*

LECTISSIMI, pro egregijs & eximijs vſurpantur à Cicerone. Quod nomen dicitur ſæpiùs, quàm Electiſſimum. *Vide orationes pro Cælio, & pro M. Fonteio.* Sp.

LECTVS Iudex à Cicerone dici ſolet, qui Græcis ἐγκριτος καὶ ἀπόλεκτος dicitur.

LECTO teneri, pro morbo vexari.

LECTORES in clericis numerantur *l. 6. C. de epiſcop. & cler.* Et quidem inter ordines eccleſiaſticos tertio gradu conſtituuntur, *vt apud Iſidor. lib. 7. origin. c. 12.* Briſſ.

LECTVLVS. Cicero *inuectiuà* 4. diſtinguere videtur lectulum & cubile: vt lectulus ſit interior & charior quàm cubile. Virgil. *Georgic.* 1. Cubilia talpæ, & corui cubilia dicit, vt ne putes, monente Franc. Syluio hominum tantùm dici Cubilia. Sp.

LECTVM, neutro genere protulit Vlpian. *in §. fin. l. librorum. de legat.* 3. Vt lectum, inquit, legatum continet & fulcra. Bartolo autem Lectus, ſuper quo quieſcimus (quem Cubicularem vocat Cicero, ad differentiam triclinaris lecti, ſuper quo ſedebant antiqui ad menſam) continetur appellatione alimentorum *in l. legatis. ff. de alimen. & cib. legat.* Nec venit in hypotheca bonorum generali, *l. 1. C. quæ res pignor. oblig. poſſunt.* Spieg.

LEGALIS ſcientia, eſt res ſanctiſſima. *Vide Vlp. l. 1. §. proinde. de extraord. cognit.*

LEGANDI verbum, licet olim latæ ſignificationis fuerit, tamen hodiè ad ſolas donationes poſt mortem ab hęrede præſtandas refertur. *Vigl. in tit. Inſtit. de teſtamen. ord. Vide ſuprà, Verba quibus ſubſtitutiones.* Sp.

LEGARE, idem eſt quod decernere, & mandare: vnde & delegare dicimus. In teſtamentis tamen, in quibus verba ſecundùm teſtatorum conſuetudinem accipiuntur, verbum legandi obliquum eſt. *Vide Alciat. in l. verbis legis. de verbor. ſig.* Spiegel.

LEGARE à filio. *Lege, A filio legare.*

LEGASSET vti quis ſuæ rei, ita ius eſto. His verbis legis 12. tabularum latiſſima poteſtas tributa videtur: & hæredes inſtituendi & legata, & libertates dandi tutelam quoque conſtituendi: ſed etiam interpretatione coanguſtata eſt, vel legum, vel auctoritate iura conſtituentium. Maffæus. Vnde Vlpian. *in Inſt. ſub tit. de lega.* Legare eſt imperatiuè, & legis modo aliquid alicui relinquere hoc modo, Tibi habe: vindica, præſume, præcipito, hæres dato, ſinito capere. Quoad autem precatiuè relinquitur, fideicommiſſum appellatur.

LEGATA electione ſerui, ſemel duntaxat optare poſſumus. *Paulus ait l. 5. ff. de lega. 1.* Sp.

LEGATARII à parte. *Quære, Surg. ſinum eſt.*

LEGATIO. Ea aut publica erat, aut votiua, aut libera. Publica mandabatur publico nomine: votiua & libera priuatim impetrabantur aut voti ſoluendi cauſa, aut alio priuato nomine. Legationem veteres vt rem ſacram habuerunt, cui deum Mercurium præfecerunt: adeoque Legatos violare, impium habebatur. Verùm legationes liberæ olim dicebantur, quæ ornamenti tantùm cauſa à ſenatu impetrabãtur: quemadmodum honorarij magiſtratus, à principibus honeſtamenti cauſa conceduntur, tituloque tenus obeuntur & geruntur. Hæ autem ab ijs ſenatoribus impetrabantur, quibus negotia futura erant in prouincijs, vt qui hæreditates perſequi, aut legata, aut qui nomina exigere volebant in prouincijs, legatorum perſonis acceptis commendabiliores controuerſias haberent, atque fauorabiliores. Vlpian. *de leg.* [Qui libera, inquit, legatione abeſt, non videtur reipubl. cauſa abeſſe.] Spieg.

LEGATI ſacroſancti. Erat enim veteribus ius Legatorum ſanctum & inuiolabile, cum hominum præſidio munitum, tum diuino iure defenſum, quod etiam in medio belli furore, & inter hoſtium tela incolume ſeruabatur. *teſte Alex. ab Alexan. lib. 5. cap.* 3. Verùm vt Romani hic pro modeſtia ſua ſtatuerunt: Sic alia exempla in contrarium ſunt. Nam & Athenienſes interceperunt Legatos Lacedæmoniorum, euntes ad regem Perſicum, vt eum ſibi adiungerent contra ciuitatem Atticam, *vt recitat Thucydides lib.* 2. Et Romani ceperunt Legatos Hannibalis, euntes ad regem Macedonicum, *vt narrat Liuius li. 3. decad.* 3. Quæ exempla oſtendunt, fuiſſe vſitatum, Legatos hoſtium perferentes mandata nocitura patriæ, intercipere.

LEGATIONES liberæ dicebantur, quas Senatores priuati negotij cauſſa à Senatu ad aliquod tempus impetrabant. Cicero eas annuas lege ſua fecerat: ſed poſteà (*vt ſcribit lib. ad Atticum* 15.) lege Iulia, quinquennium ijs præfinitum fuit. Vlpian. *l. 14. ff. de legat.* [Qui libera legatione abeſt, non videtur reipublicæ cauſa abeſſe: hic enim non publici cômodi cauſſa, ſed ſui abeſt.] Tribus autem ferè de cauſis poſtulari liberas legationes reperio: Voti ſoluendi, vnde etiam Votiuæ plerunque appellantur: periculi vitandi, & hæreditatis nominumve perſequendorum. Voti ſoluendi exemplum Cice. *lib. ad Atticum* 11. ſuppeditat, vbi cùm Clodiani periculi tempeſtatem vitare cuperet, votiuæ legationis ſpecie ac nomine vti voluit. [A Cæſare valdè liberaliter inuitor in legationem illam, ſibi vt ſim legatus: atque etiam libera legatio voti cauſſa datur.] Item *lib.* 3. [Ego me à Pompeio legari ita ſum paſſus, vt nulla re impedirer, quin ſi vellem, voti cauſſa legationem ſuſcipere poſſem.] Periculi vitandi exemplum Plutarchus *in Gracho* prodit, vbi ait, Senatum Scipioni Naſicæ liberam legationem in Aſia decreuiſſe, cùm ob mortem Tyberij Grachi, cuius autor Naſica fuerat, videret plebem malè in illum animatam, & publicum ei iudicium molientem. Cicero etiam *in 1. Philipp.* propter Antonium ſcribit ſe ius liberæ legationis habuiſſe. Et *lib. epiſt. famil.* 14. [Meum fuit officium vel legatione vitare periculum, vel diligentia & copijs reſiſtere, vel cadere fortiter.] Hæreditatum & ſyngrapharum idem meminit *in Rullum*, vbi ſic loquitur: [Hæreditatum obeundarum cauſſa, quibus vos legationes dediſtis, qui & priuati & priuatum ad negotium exierunt, non maximis opibus, neque ſumma auctoritate præditi: tamen auditis profectò quàm graues eorũ aduentus ſocijs veſtris eſſe ſoleant.] Idem *in 3. de Legib.* [Iam illud apertum profectò eſt, nihil eſſe turpius, quàm quenquam legari, niſi Reipu. cauſſa. omitto quemad-

quemadmodum iſti ſe gerant atque geſſerint, qui legatione hæreditates aut ſyngraphas ſuas perſequuntur.] Memorabile eſt autem, quod *ex ipſius ad Cornificium epiſt. 21. lib. 12.* obſeruauimus, eos qui cum libera legatione mittebantur, lictores a prouincialibus magiſtratibus & inſignia ceterorum legatorum accepiſſe. Hotom.

Legatis ſeruis exceptis negotiatoribus, Labeo ſcripſit, eos legato exceptos videri, qui præpoſiti eſſent negotij exercendi cauſa: veluti qui ad emendum, locandum, conducendum præpoſiti eſſent: cubicularios autem, vel obſonatores, vel eos qui piſcationibus præpoſiti eſſent, non videri negotiationis appellatione contineri. & puto, Martianus ait, veram eſſe Labeonis ſententiam, *l. legatis. 65. de leg.* 3. Spiegelius.

Legativvm, perſonale munus eſt. Vlpia. *in l. munerum. de mun. & hon.* [Legati quoque qui ad ſacrarium Principis mittuntur, quia viaticum (quod Legatiuum dicitur) interdum ſolent accipere.] Idem *in l. 2. de legat.* [His qui non gratuitam legationem ſuſceperunt, legatiuum ex forma reſtituitur.] Sp.

Legator eſt, qui aliquid legat. Legatarius, cui ex teſtamento aliquid legatur. Legatum ipſa donatio, teſtamento relicta, Iuſtin. *2. lib. 2. Inſti.* [Sed ſi rem, ait, legatarij quis ei legauerit, inutile eſt legatum.] Sp.

Legatorvm ſtipulatio, *l. 29. §. 1. ff. de verb. oblig. & l. 5. ff. de do. mali excep.* appellatur, quæ legatorum in diē, vel ſub conditione relictorum, vel etiam præſentium nomine interponitur, *tit. vt legat. ſeu fideicomm. nom.* Vlpianus, ſtipulationes de legatis, vocat, *in l. 1. §. cautionales. ff. de ſtipul. prætor.* Briſſ.

Legatvm. Legatum, vt vult Florentinus *in l. legatum eſt. de legat. 1. ff.* eſt delibatio hæreditatis, qua teſtator ex eo, quod vniuerſum hæredis foret alicui quid collatum velit. Vel, vt vult Modeſtinus, *in l. legatum. de leg. 2. ff.* legatum eſt donatio teſtamento relicta. Vel, vt latiùs explicat Imperator, *in §. legatum itaque. de legat. Inſtit.* legatum eſt donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præſtanda. Et olim quidem erant legatorum genera quatuor, per vindicationem ſcilicet, per damnationem, per ſinendi modum, & per præceptionem. *§. ſed olim. eod. tit. Inſti.* Et certa quædam verba cuique generi legatorum ſignificabantur, quæ doctiſſimè explicat Theophilus *in d. §. ſed olim.* Cæterùm, hodiè omnibus legatis vna atque eadem eſt natura, quibuſcunque verbis relicta ſit. *ibidem.*

Legatvm annuum, quod in ſingulos annos, hoc eſt, omni anno debetur, *l. legatum. §. vini. ff. de ann. leg.* Paulo teſte, Sabinus eiuſmodi legatum, plura legata eſſe ait: & primi anni purum, ſequentium conditionale. Videri enim hanc ineſſe conditionem, ſi viuat. & ideo mortuo eo ad hæredem legatum non tranſire. *l. 4. de an. leg.* Sp.

Legatvm annuum relictum ſine adiectione ſummæ. Vide Vlpian. *de an. legat. l. ſi cui.*

Legatvm caducum variè dicitur. Primò ſi defuncto ſit relictum, quem tamen teſtator in viuis eſſe credebat: aut ei, qui prius quàm teſtator deceſſerit. Secundò, quando res quæ relicta eſt atque legata, non inuenitur. Tertiò, ſi graues inimicitiæ inter vtrumque oboriantur, Quartò, ſi legatarius legatum reſpuat. Quintò, ſi conditio ſub qua ſit relictum, deſit. Cur Iuuenalis dixerit, Dulce legatum, ſuprà indicatū eſt *in dictione, Caduca hæreditas.* Sp.

Legatvm & donatio cauſa mortis quomodo differant, vide ſuprà *in verbo, Donatio &c.*

Legatvm factum Titio de poſſeſſionib. in gaudimentum, an comprehendat proprietatem, & an tranſeat ad eius hæredes: Baldus ſingul. *in l. ſi habitatio. §. 1. ff. de vſu & habit.* tenet quòd ſic. *& pro ſingu. commendat Crem not. 33. lego vxori. & Di. Iaſ. in l. cùm hi. §. ſi vni. verſic. circa primum nunquid. ff. de tranſact. & Iaſ. in l. vlt. in 2. nota. C. de leg. vbi ponit de veritate.* Cotta.

Legatvm in aliena voluntate poni poteſt, in hæredis non poteſt. *Paul. in l. ſenatus. de legat. 1.* Sp.

Legatvm inutile in ſex caſibus locum obtinet; Primò, cùm deficit legatū ex perſona legantis, puta, ſi eſt ſeruus. Secundò, propter rem quæ legatur, qualis eſt ſacra, vel ædibus iuncta. Tertiò, ob perſonam cui legatur, præſertim ſi proprius eſt ſeruus. Quartò, quando vterque & qui legat, & cui legatur, inhabilis cognoſcitur. Quintò, inutile eſt legatum in re propria eius cui relinquitur, cùm æſtimatio rei potuiſſet legari. Sextò, ſi cui legatur, qui eius minus eſt capax. cuiuſmodi eſt deportatus, pœnæ ſeruus, & id genus homines, quibus neque teſtamenti actio relicta eſt. Sp.

Legatvm operarum & vſusfruct. differunt. Nam illud facti eſt, & ad rem potiùs refertur, vt quamdiù ipſa durat, tamdiù debeatur. at vſusfructus ius eſt perſonæ fructuarij tam coniunctum, vt cum eo extinguatur, & multis item alijs caſibus intereat: vt capitis diminutione, & nó vtendo. *Conna. lib. 4. cap. 1. nu. 9. &c.*

Legatvm pium, quod religioni, bonis literis, & paupertati relinquitur.

Legatvm per damnationem, huiuſmodi fiebat verbis: [Hæres meus illi dato:] aut [Illi ab hærede dari iubeo:] aut [Hæres damnas eſto dare] Huiuſmodi autem legatum veteres Iuriſcoſſ. indebitè ſolutum, repeti nolebant, quod Iuſtin. ſuſtulit. id duntaxat legatum, non debitum ſolutum repeti vetans, quod religionis & pietatis intuitu, ſacroſanctis eccleſijs, venerabilibusve locis ſic expenſum: quod tamen ſummo iure magis, quàm iure conſtituiſſe videtur. Spiegelius.

Legatvm per ſinendi modum, ſic legabatur: [Hæres meus, rem illam Titio permitte ſumere.] In quo legato hæres rem tradere non tenetur, ſed vendicanti legatario non permittitur prohibere. Sp.

Legatvm per vendicationem dicebatur, quod legatarius poſt mortem teſtatoris, non etiam ſpectato hærede, ſtatim ſibi aut præſumebat, aut defunctus ad hæredem eius tranſmittebat: & his fiebat verbis: [Stichum ſeruum tibi do, lego, vel, illam rem tibi præſume, habe, vendica.] Nec in eo traditio hæredis expectanda eſt, ſed ipſe legatarius poſſeſſionem accipit: quam in rem miſſionem (vt ait Alciatus) videtur Iuſtinian. appellaſſe, *l. 1. in princip. C. Com. de leg.* Spiegel.

Legatvm præceptionis, non niſi vni ex hæredibus dari poteſt, vt aliquid ex hæreditate præcipuum habeat: quod ſi coniunctim multis, aut diſiunctim ſingulis relinquatur, omnibus vna tantùm res quæ nominata eſt, ſicut & in legato vendicationis, debetur, *l. ſi pluribus. de leg. 1.* non vni res, & alij æſtimatio. *Lege cap. 1. lib. 3. parerg. Alc.* Sp.

Legatvm præſens, id eſt, purum, Conditionali opponitur, *l. 1. ff. de condit. & demonſt.* Sp.

Legatvm relictum, in ſingulos annos ſimile eſt vſufructui, cùm morte finiatur. *Cum autor. ff. de ann. leg.* Spiegelius.

EXEMPLA ALIQVOT LEGATORVM IVXTA ALPHABETI SERIEM collecta. Lector prudens rem ipſam expendat.

Ad quemcunque ex teſtamento meo, vel ab inteſtato. vel, ita: Ad quemcunque quoquo iure bona mea peruenient. Hæc verba quid velint, Martianus *de legat. 3. l. ſi ita ſcriptū,* oſtendit.

Aeliæ Dorcardi matri meæ dari volo, quoad viuet, vſumfructum bonorum meorum, ita vt poſt obitum eius ad liberos meos, aut ad eum, qui ex his viuet, pertineat. *vide l. generali. ff. de vſu & vſufruct.* Sp.

Agri plagam, quæ eſt in regione illa, Mæuijs, Publio & Caio tranſcribi volo, precio facto viri boni arbitratu & hæreditati illato. duplæ euictione ex promiſſa à reliquis hæredibus, ita vt ſub pœna centum promittant eam agri plagam, partemve eius ad Seiam poſterosve eius non peruenturam quaquam ratione. Vide Scæuolam *in l. vxorem. de leg. 3.* Spieg.

Ampliùs, quàm Titio legaui, hæres meus Seio decem dato. Africanus *in l. ſi ſeruus legatus. §. ſi ita ſcriptum. de leg. 1.*

A quibus (ſcilicet libertis) præſtari volo hæredi ex reditu eius fundi decem per annos ſingulos vſque ad annos triginta quinque à die mortis meæ, Scæuola reſpondet *in l. codicillis. de an. leg.*

A te autem fili chariſſime quæcunque legaui, præſtari volo. Et ſi quid euenerit æris alieni, quod in tempus pro mutuo acceperam, & debuero, à te ſolui volo: vt quod ſorori

tuæ

tuæ reliqui, integrum ad eam pertineat. Ad hoc thematium reſpondet Scæuola *in fin. §. l. omnem. de leg. 3.* Sp.

A te peto Sei, vt ab annis duodecim ætatis ad ſtudia liberalia fratris tui inferas matri eius tot annuos, vſque ad annos quatuordecim, ea ampliùs tributa fratris tui proce nſu eius dependas, donec bona reſtituas, & ad te reditus prædiorum illorum pertineant, quoad perueniat frater tuus ad annos quatuordecim. Scæuola explicat *ad fin. l. liberto ſuo. ff. de ann. leg.* Sp.

A te peto, tuæque fideicommitto, vt quidquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, reſtituas filio tuo, retètis tibi hortis meis. Declaratur per Scæuolam *de legat. 3. l. poſt emancipationem,* Sp.

A te Petroni peto, vti ea duo millia ſolidorum reddas collegio cuiuſdam templi. Vide Scæuolam *in l. pater filium. §. Tuſculanus. de leg. 3.*

A te hæres peto, quicquid ad te peruenit, vt tantum ei des. Idem exponit, *eod. tit. ad fin. l. Mænio fundi.* Sp.

A te peto marite, ſi quid liberorum habueris, illis prædia relinquas: vel ſi non habueris, tuis, ſiue meis propinquis, aut etiam noſtris libertis. Hiſce verbis non eſſe datam electionem, ſed ordine ſcripturæ factam ſubſtitutionem, Papinianus reſpondit *in §. l. cùm pater §. ios. ff. de leg. 2.* Sp.

A te Mæui ex reditu fundi Sperariani præſtari volo Arrio Pamphilo, & Arrio Sticho, die mortis meæ annuos ſexcentos quotannis, quoad viuent. Adi Scæuolam *de ann. legat. l. Titia hærede.* Sp.

A te autem Mæuia, filia chariſſima, peto, vt Stichum ſeruũ tuum manumittas, cùm in miniſterium tuum tot capita ſeruorum tibi his codicillis legauero. Vide Modeſtin. *in l. Titia cùm teſtamento. de leg. 2.* Sp.

At à te, Seia peto, vt quicquid ad te ex hæreditate mea peruenerit: exceptis his, quæ tibi ſuprà legaui, reliquum omne reddas & reſtituas Mæuiæ infanti dulciſſimæ. A qua Seia ſatis exigi veto, cùm ſciam, etiam potiùs rem aucturam, quàm detrimento futuram. Vide Scæuolam *in l. vxorem. §. ſi. de leg. 3.* Spiegel.

A te autem Sei peto, vt cùm ad annum viceſimum quintum perueneris, militiam ei compares: ſi tamen te antè non reliquerit. *l. libertis. ff. de alim. legat.*

A te peto Cai Sei, quicquid ex hæreditate mea redegeris, illis meis alumnis des, & cętera, quæ ſequuntur verba, Papinianus exponit *in l. alio hærede. ff. aliment. leg.* Sp.

A te peto vxor, vti ex vſufructu, quem tibi præſtari volo in annum viceſimum quintum contenta ſis annuis quadringentis. Quòd ampliùs fuerit, rationibus hæredis, hæredumve meorum inferatur. Vide Scæuolam *in l. generali. ff. de vſu & vſufr.* Sp.

A te vxor chariſſima peto, ne quid poſt mortem tuam, fratribus tuis relinquas. Habes filios ſororum tuarum, quibus relinquas. Scis vnum fratrem tuum, filium veſtrum occidiſſe, dum ei rapinam fecit: ſed & alius deteriora mihi fecit. Exponitur à Scæuola *de leg. 2. in fin. l. pen. §. matre.* Sp.

A vobis quoque cæteri hæredes peto, vt vxori meæ præſtetis, quoad viuet, annuos decem aureos. vxor ſuperuixit marito quinquennio, & quatuor menſibus, &c. Modeſtinus reſpondit, integri ſexti anni legatum deberi, *l. 5. de ann. legat.* Spiegel.

A vobis peto, vt quicquid vobis legaui, eo contenti ſitis viuentes: vt poſt vos filijs meis reſtituatis. Scæuola mentem aperit huius fideicommiſſi *in §. l. vlt. §. pen. de leg. 2.*

Attiæ, donec nubat, hæres meus quinquaginta dare damnas eſto: neque adſcriptum eſt, In annos ſingulos, nihilominùs id legatum in annos ſingulos deberi, Iabolenus autor eſt. Spieg.

Auibus legatis, anſeres, phaſiani, & gallinæ, & auiaria debentur: phaſianarij autem, & paſtores anſerum non continentur, niſi id teſtator expreſſerit, Vt Paul. *de legat. 3.* tradit. Spiegel.

Balneas legatæ domus eſſe portionem, ſi per domum intrinſecùs adibantur. Vide Paulum *in l. prædijs. de legat. 3.* Spiegelius.

Caius Seius pronepos meus hæres mihi eſto ex ſemiſſe bonorum meorum, excepta domo mea & paterna, in quibus habito, cum omnibus, quæ ibi ſunt. Quæ omnia ſcias ad portionem hæreditatis, quam tibi dedi, non pertinere. Vide Paulum *de legat. 2. l. Caius Seius.* Spieg.

Caio Seio illud & illud hæres meus dato: & te Sei rogo, fideique tuæ mando, vti ea omnia, quæ ſcripta ſunt, reddas ſine vlla mora, & reddas ipſe. Habes ſententiam Marcelli in *l. Lucius cùm duos. de leg. 1.* Sp.

Centum, quæ in arca habeo, aut, Quæ ille apud me depoſuit. Vlpian. ait, ſi nulla ſint, nihil deberi conſtat, *l. 1. ff. de dot. releg.* Sp.

Ciuib. meis do lego chirographum Cai Seij.

Conſtitui, darique volo Callimacho mercedis loco decem millia denariûm. Vide Scæuolam *in §. pen. l. cùm quis decedens. de lega. 3.* Sp.

Corpus meum vxori meæ volo tradi ſepeliendum in fundo illo, & monumentum extrui vſque ad quadringentos aureos. Scæuola ad propoſitionem reſpondet *in l. Titium hæredem. de leg. 3.* Sp.

Cui bis legauero, ſemel deberi volo. Quomodo intelligendum ſit, Hermogenian. docet, *l. ſi quis. in princip. de leg. 3.*

Cum his quæ ibi erunt. Pompon. hæc verba in legatorum exemplis declarat, *l. ſi fundum. de leg. 2.* Sp.

Cùm is in tutelam ſuam peruenerit. Item in ſuam tutelam, & in ſuam poteſtatem. Item, cùm ſui iuris fuerit factus. Item, cum ad pubertatem peruenerit. Item & ſi cùm ſuę ætatis fuerit factus, vel legitimæ ætatis. Cùm iuſtę ætatis factus, vel cùm maturæ ætatis ſit, vel cùm adoleuerit. vide Vlpian. *in l. cum filiofamilias. de leg. 3.* Sp.

Cùm morietur ipſe ſeruus. Vide Africanum *de leg. 1. l. ſi à pluribus hæredibus.*

Cum omnibus quæ domi ſunt. Quo ſenſu hæc verba veniant accipienda, declarat Iuriſconſult. *in l. Seius. in princ. cum ibi not. de leg. 2.*

Cùm pater moreretur. vide Vlp. hæc exponentem verba *in l. fideicommiſſa. §. ſi filio. de leg. 3.*

Cùm volet. *l. vxorem. §. Scæuola. de leg. 3.*

Cùm voluerit, ad tempus vitæ extenditur. teſte Vlp. *in l. fideicommiſſa §. ſi fideicommiſſum. de leg. 3.* Sp.

Dactyliothecam meam & ſi quos prætereà annulos habeo. Vide Vlpianum *in l. librorum. §. fin. de leg. 3.* Spieg.

Item dare damnas eſto, Iulianus *de legat. 3.* hæc verba quæ adijci ſolent in repetendis legatis, exponit iuxta Sabini mentem. Spieg.

Damnas eſto hæres, Titium ſinere in illa domo habitare quoad viuet. Marcello vnum videtur eſſe legatum, *l. Mæuius. ff. de vſufructu per leg. dat.* Sp.

Decem quæ in arca habeo, ita legaui, vel ſtipulanti promiſi, ſecundùm Africanum, & legatum & ſtipulatio valebit. *Vide §. qui quinque. l. ſi ſeruum legatum. de leg. 1.*

Decem aut quindecim hæres dato, ſecundùm Pomponium pro eo eſt, ac ſi decem ſola legata ſunt, *in l. ſi ita relictum. §. ſi. de leg. 2.* Sp.

Domina ſanctiſſima, ſcio te de amicis meis curaturam, ne quid his deſit, veruntamen & Marco dari octingenta. Scæuola reſpondet *in l. Titia hærede. ff. de ann. legat.* Sp.

Domo inſtructa, ſupellectilem legatam, non etiam vina accipimus: quia domus vinis inſtructa, intelligi non poteſt. autor Pomponius, *l. ſi ita teſtamento. ff. de fund. inſtr.* Sp.

Domum meam cum horto applicito libertis meis concedi volo. *Et alio cap.* Fortunio liberto meo ex domo mea, quam libertis meis dedi, diætam, in qua habitabam, item cellariũ iunctum eidem diætæ ab hærede meo concedi volo, *l. vnum. de leg. 3.*

Domum, quęque mea ibi erunt, cùm moriar. Proculus exponit *in l. ſi ita. de leg. 3.* Sp.

Et domus eam partem, in qua morari conſueuimus, Scæuola declarat *de leg. 3. l. vxori ſuæ, in prin.* Sp.

Dulciſſimis fratribus meis, auunculis autem tuis, quæcunque mihi ſuperſunt in Pamphylia, Lycia, vel vbicunque, de maternis bonis, concedi volo, ne quam cum his controuerſiam habeas. Senſum indicat horum verborum Iuriſconſ. *in l. cùm pater filium. §. dulciſſimis. de leg. 2.* Sp.

Eiſque mancipijs, quæ ſuprà legaui, cibarij nomine ab hæredibus meis præſtari volo, quæ me viuo accipiebant. explicat hoc thema Scæuola *in l. à filio. §. teſtator. ff. de aliment. legat.* Spieg.

Equis legatis, & equitia [illegible] *de legat. 3.*

Ex illo dolio amphoras decem, etſi non decem, ſed pauciores inueniri poſſunt: non extinguitur legatum, ſed hoc tantum modò accipit, quod inuenitur, ait Paul. *in l. ſi quis ſeruum. de leg.* 1. Spieg.

Et peracto quinquennio, cùm eius vſusfructus eſſe deſierit, tũc eum fundum illi & illi libertis dari volo, *l. vxori vſumfructum. ff. de vſu & vſufructu.* Spieg.

Felici, quem liberum eſſe iuſſi, vſumfructum fundi veſtigiani lego: cuius proprietatem puto te Felicem conſecuturum, ſi non contenderis cum hærede meo, ſed potiùs concordaueris. Sed & tu hæres omnia fac vt amici ſitis. Hoc enim vobis expediet. *Vide l. generali. ff. de vſu & vſufruct.* Spieg.

Fidei hæredum meorum committo, vti ſinant eum habere domus meas, in quibus habito, nullo omninò excepto, cum omni inſtrumento, & repoſitis omnibus. Paulo his verbis non videtur teſtatorem de pecunia numerata, aut inſtrumentis debitorum ſenſiſſe, *l. ſi mihi & Mæuia. ff. de leg.* 3. Spieg.

Fidei hæredum meorum committo, ne fundum Tuſculanum alienent, & ne de familia nominis mei exeat. Vide Papinianum *in l. cùm pater filio. de legat.* 2. ibidem & quæ ſequuntur verba per eundem exponuntur, nempè, Fidei tuę committo vxor, vt des, reſtituas filiæ meæ, cùm morieris, quidquid ad te quoquo nomine de bonis meis peruenerit. Spieg.

Fidei tuæ cõmitto filia, vt cui in familia nubas, & quotieſcunque nubes, patieris de dote tua, quam dabis, partem dimidiam ſtipulari fratrem tuum: & Seiam matrem tuam, pro partibus dimidijs dari ſibi, ſi in matrimonio eius, cui nubes, ſiue diuortio facto, priuſque dos tua reddatur, eóve nomine ſatisfactum erit, morieris nullo filio filiáve ex eo relicto. Vide Scæuolam *in l. vxorem. §. teſtamento.* 2. *de leg.* 3. Spieg.

Fidei tuæ committo Sempronia ſoror, vti legata, quæ alumnis meis reliqui, ex medio recipias, & apud te habeas, quóad eos commendatos habes, *l. codicillis. ff. de ann. legat.* Spieg.

Fidei autem veſtræ Vere & Sapide committo, ne eum fundum vendatis: eumq́; qui ex vobis vltimus deceſſerit, cùm morietur, reſtituat Symphono liberto meo & ſucceſſori & Beryllo & Sapido, quos infrà manumiſi, quive ex his tunc ſuperuiuent. Explicantur hæc à Paulo *de lega.* 2. *in l. Titia Seio. §. Seia.* Spieg.

Fili contentus eris pro tuo ſemiſſe ducentis aureis, & vos filiæ pro veſtris quadrantibus centenis aureis. Quid hæc ſibi velint, declarat Papin. *paulò ſupra ſtatim benè longe, l. cùm pater filios. ff. de leg.* 2. Sp.

Filij filiæque meæ ibi ſunto, vbi eos mater ſua eſſe volet: eiſque hæres meus in annos ſingulos, inque pueros puellaſque ſingulas, damnas eſto dare cibarij nomine aureos decem. Vide Pompon. *in l. Quintus Mutius. ff. de annuis leg.* Spieg.

Filijs maribus domum meam inſtructam do lego, darique iubeo. *Vide §. ſed & ipſe Papinianus. l. quæſitum. ff. de fund. inſtru.*

Filia mea Criſpina, quam cupiebam collocare nuptum, cuicunque amici cognatique mei approbaſſent, vt rectè collocetur, prouidebit Pollianus, cùm is mentem meam cognitam habeat de æqualibus portionibus in dotem dandis, quibus & ſororem eius collocaui. Speciem horum verborum, quæ Græcè referuntur *in l. Theopompus. ff. de dot. releg.* Scæuola explanat. *ibidem latinè vertit, vt citata ſunt per D. Haloandrum.* Spieg.

Filia mea præcipiat, ſibique habeat volo rem matris ſuæ. Papinian. explicat *in l. cùm pater filio. §. filia. de leg.* 2.

Filiæ, Pomponius *de legat.* 2. *l.* ſi ita ſcriptum ſit, filiabus meis centum aureos do. An, inquit, & maſculini generis & fœminini liberis legatum videatur? nam ſi ita ſcriptum eſſet, Filijs meis hoſce tutores do: reſponſum eſſet, etiam filiabus tutores datos eſſe: quod non eſt ex contrario accipiendum, vt filiarum nomine etiam maſculi contineatur. exemplo enim peſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos contineri.

Fornacator: Paul. *de fun. inſtruct.* Inſtrumento, inquit, balneario legato, etiam balneatorem contineri. Neratius reſpondit. continetur autem & fornacator. Eſt autẽ idem qui fornacarius. Spieg.

Fundum in Appia cum villico ſuo & contubernali eius & filijs dari volo, *l. vxorem. §. concubinæ. de leg.* 3.

Fundum meum illi do. Iabolenus, qui fundum, ait, mandato meo in ſocietatem mihi & ſibi emerat: deinde eum finibus diuiſerat, & prius quàm mihi traderet, ita eum tibi legauerat. [Fundum meum illi do,] negaui ampliùs parte illi deberi. Rationem apud eum leges, *l. qui concubinã. de leg.* 3. Spieg.

Fundum Cornelianum, de nomine meo exire veto, *l. pater filium. §. duobus. de leg.* 3.

Fundum Trebatianum, qui eſt in regione Arelatia: fundum Satrianum, qui eſt in regione Nyphana, cum taberna dari volo. Scæuola. *in l. patronus. §. libertis. de leg.* 3.

Fundi Trebatiani reditus vxori meæ quóad viuet, dari volo. Vide Scæuolam. *ff. de vſu & vſufruct.*

Is enim fundus propter illam ad me peruenit. Vide Vlpian. *in l.* 1. *§. ſi quis vxori. ff. de dot. releg.* Spieg.

Hæres, cùm morietur, Lucio Titio dato decem. Paulus explicat, *l. ſi pecunia. de leg.* 2. Spieg.

Hæres meus aureos centum Licinio damnas eſto, neque adſcripſiſſet Dare: deberi ei legatum conſtat. *Alfen.*

Hæres dare damnas eſto, ſi in Capitolium non aſcenderit: vtile legatum eſt, quamuis in poteſtate eius ſit, aſcendere vel non aſcendere, vt Paul. dicit *in l.* 3 *de leg.* 3. Sp.

Hæres meus damnas eſto Lucio Titio, Stichum ſeruum meum reddere. vel ita, Illum ſeruum meum illi reddito, Caſcellius, Iaboleno teſte, ait deberi. neque id Labeo improbat: quia qui reddere iubetur, ſimul & dare iubetur, *l. hæres. in princ. de leg.* 3. Spieg.

Hęres meus damnas eſto dare aureos quinque: non quilibet hæres, ſed omnes videbuntur damnari, vt vnà quinque dent, autor eſt Pomponius *in l. ſi pluribus hæredibus. ff. de leg.* 2. Spieg.

Hæres meus dato. Paul. *de leg.* 3. *l.* ſi plures, ait, gradus ſint hæredum, ad omnes gradus hic ſermo pertinet, ſicuti hæc verba, Quiſquis mihi hæres erit, *Quære, Præſtatio.* Sp.

Hęres meus illi fundum dato, Seio hoc ampliùs decem: non erit dubitandũ, quin Seius & fundi partem, & decem ex teſtamento percipere debeat, teſte Martiano, *l. ſi ſic locutus. de leg.* 3. Spieg.

Hæres meus Titio decem trima die dato. Vlpianus exponit. *l.* 3. *de ann. leg.*

Hæres meus Titio dato, quod mihi ex teſtamento Sempronij debetur. Vide Papinianum *in l. cùm filius. §. hæres meus. de leg.* 2. Vbi notandum egregiè dictum Papiniani, nempè nec in totum falſum videri, quod veritatis primordio adiuuatur. Spieg.

Hoc ampliùs filio meo. Vide Papin. *de l.* 2. *leg. quid ergo.* & Africanum, *l. ſi ſeruus legatus. §. ſed ſi ei.*

Hoc ampliùs Publia Clementiana percipiet ſibi vſumfructum quartæ partis hæreditatis meæ, ex qua Iulium Iuſtum, filium meum hæredem inſtitui: petoque à te Publia Clementiana, vti fratrem tuum Iulium Iuſtum alas, tuearis, dependas pro eo (pro quo tibi vſumfructum eius portionis reliqui) donec mentis compos fiat, & conualeſcat.

Hoc ampliùs, ſi nauis ex Aſia venerit, hæres meus ei fundum dato. Vide Pomp. *de leg.* 3. *l. ſi tibi purè.* Et *ibidem* Lucius Titius plebi quina dedit, hoc ampliùs Seius, & *infrà*, Titius accepit quinque, Seius hoc ampliùs fundum. Sp.

Hortus quãdo domus legato continebitur, docet Paul. *in l. prædijs. ad fin. ff. de leg.* 3.

Ille, aut ille hæres, Seio centum dato. Poteſt Seius. Paulo tradente, ab vtro velit, petere. cùm in verbis nulla eſt ambiguitas, non debet admitti voluntatis quæſtio, *l. ille. ff. de leg.* 3. Spieg.

Illi, aut illi, vter eorum Capitolium prior aſcenderit, vtile legatum adſerit Africanus *in l. ſi ſeruus legatus viuo teſtatore. ff. de leg.* 1. Spieg.

Illi cum illo habitationem lego, perinde eſt, ac ſi ita, Illi & illi, legaſſet: autor Iulianus.

Cùm ita legatur, Illi hoc ampliùs fundum illum cum omnibus rebus, quæ in eodem fundo erunt: mancipia quoque contineri Modeſtin. reſpondit, *l. omnia. de legat.* 2. Spieg.

Illi, quantum plurimũ per legem accipere poteſt, dari volo: vtique tunc cùm quandoque capere poterit, videtur ei relictum. ſed & ſi dixerit, Quam maximã partem dare poſſum, damnas eſto dare ei hæres meus, idem erit dicendum, teſte Vlpian. *de leg.2. l.ſi ita quis.* Spieg.

Illi ſi demeruerit, omninò Vlpian. ait, fideicommiſſum debebitur: ſi modò meritum, quaſi apud virũ bonum, collocare fideicommiſſarius potuit. & ſi ita ſit: Si te non offenderit, æquè debebitur. nec poterit hæres cauſari, non eſſe eum meritum, ſi alius vir bonus, & non infeſtus, meritum potuit admittere. Spieg.

Illum tibi commendo. teſte Vlp. *in l.fideicom.de lega.3.* D. Pius reſcripſit, fideicõmiſſum non deberi. Aliud eſt enim perſonam commẽdare, aliud voluntatem ſuam fideicommittentis hæredibus inſinuare. Sp.

Illud, aut illud verùm elegerit legatarius, nullo à legatario electo, legatum ad hæredem tranſmittitur: auctor Paul. *in l.illud. ff.de opt.leg.* Spieg.

Infans dulciſſima. Scæuo. *de leg.3.* reliquũ omne, inquit, reddas & reſtituas Meuiæ infanti dulciſſimæ. Sp.

In primis ſciant hęredes mei nullam pecuniam eſſe penes vxorem meam, ſed nec aliud quidquam, ideoque eam hoc nomine inquietari nolo. Hæc verba quem ſenſum habeant, Modeſtinus indicat, *de leg.2. l.Titia. §.cùm Seius.* Sp.

Lances numero duas leues, quas de ſigillaribus emi, dari volo. Ad inde natũ thema, Scæuola reſpondet *in l.pen.de leg.3.* Accurſius Iuriſcõſ. reſponſum non intellexit, vt nec vir quidam doctus, multique nominis inter cauſidicos, *de quo lege ius Alexand.lib.3.cap.4.* Spieg.

Lecticarias octo, aut pro his in homines ſingulos certã pecuniam, verùm legatarius volet. Vide Rompon. *in l.ſi ex toto. § ſi ita legatum ſit. de leg.1.* Spieg.

Libertis dari volo, quæ viua præſtabam. vide Papinia. *in fin. l.Seio amico. ff.de ann.legatis.* Spieg.

Libertus medicus, medicamẽtorum ſumptum, quando non rectè petit, Papin. indicat *in præalleg.l.Seio.* Spieg.

Libertis meis omnibus alimentorum nomine ſingulis annuos denarios duodecim ab hærede dari volo, ſi ab vxore mea non receſſerint. Hanc ſpeciem Scæuola expedit *in l.Mænia de ann.legatis.* Spieg.

Libertis meis, quibus nominatim nihil reliqui, quæ viuus præſtabam, dari volo, *l.Sempronio. ff. de vſu & vſufr.*

Libertis libertabuſq; meis, & quos in codicillis manumiſi, fundum vbi me humari volui, dari volo, vt qui ab his deceſſerit, portio eius reliquis adcreſcat, ita vt ad nouiſſimum pertineat, poſt cuius nouiſſimũ deceſſum ad rempublicam Arelatenſiũ pertinere volo. Hoc ampliùs libertis libertabuſque meis habitationes in domo, quandiù viuẽt. Sed Pactiæ & Trophimæ diætas omnes, quibus vti conſueuit. Quam domũ poſt mortem eorum ad eandem rempublicam pertinere volo. Scæuola explanat *in l.codicillis. ff. de vſu & vſ.fr.* Spieg.

Lucio Titio prædia mea illa cum prætorio, ſicut à me in diem mortis poſſeſſa ſunt, do. Paulus protulit, inſtrumentum ruſticum, & omnia quæ ibi fuerunt, quo domus fuiſſet inſtructior, deberi conuenit: colonorũ reliqua non debẽtur, *l.præd.de leg.3. lege, Reliqua villorũ & colonorum.* Sp.

Lucio Sempronio lego omnem hæreditatẽ Publij Mæuij. Papin. elucidat *in l.cum filiam. de leg.2.*

Lucio Titio, ſi is hæredi meo tabulas quibus ei pecuniã expromiſeram, dederit, centum dato. Hoc legatum explicat Iuriſc. *in l.ab omnibus. §.1. de leg.1.* Spieg.

Lucio Titio fundum Seianum, vel vſumfructum fundi Seiani lego, Marcello reſpondente *de lega.3.* poteſt legatarius, vel fundum vindicare, vel fructum: quod facere non poteſt is, cui tantùm fundus legatus eſt. Sp.

Lucio Titio marito meo. cui maximas gratis ago, dari volo ſupra dotem quam ei dedi, tot aureos. Vide Paul. *in l. Seia cùm nuberet. ff.de dot.releg.*

Lucio Titio eorumve cuilibet fundum do, lego, Iuliano teſte, vtiliter legatur his verbis, Et ſi vterque vixerit, vtrique: ſi alter, alteri totum debebitur, *l.ſi quis teſtamento. §.his verbis. de leg.1.* Spieg.

Lucio Titio tot, & hoc ampliùs, vxori & liberis eius tot, Africanus dubitandum non eſſe ait, quin legatum maneat, *quem vide de leg.1. §.ſi ita ſcriptum.*

Lucio Titio tritici modios centum, qui ſinguli pondo centum pendeant, hæres dato. vide Iabolen. *in l.quidem. ff. de trit.leg.* Spieg.

Lucio Titio auri pondo tria, quæ viua præſtabam. Scæuola enarrat thema, *§.fin. l.Titia hærede. ff.de ann.leg.* Sp.

Lucius Titius hæres meus quinque aureos Thitaſo dare damnas eſto: deinde *alio loco* ita legatum fuerit, Publius Mæuius hæres meus Thitaſo quinque aureos dare damnas eſto. Pomp interpretatur, *de leg.2.* Spieg.

Lucius Titius & Caius Seius Publio Mæuio decem dare damnas ſunto. Paulus oſtendit ex Sabini mente, *l.ainstatibus.de leg.1.*

Lucio Titio bono viro, cuius obſequio gratias ago, dari volo annuos (quandiù viuet) aureos decem, ſi rebus nepotis mei interuenerit, omnemque adminiſtrationem rerum nepotis mei ad ſolicitudinem ſuã reuocauerit. Scæu. caſum elegantem extricat eleganter *in l.Mænia. ff. de ann.leg.* Spieg.

Lucius Titius Seiæ hæredi ſuæ, quam pro parte dimidia inſtitui, ſaltem. Mæuium libertum meum, quem in teſtamẽto pro parte dimidia hæredem inſtitui, eam partem hæreditatis vero accipere: cuius in locum partemve eius Publium Sempronium dominum meum hæredem eſſe volo. Vide Scæuolam *in l.cùm qui decedens. §. Seiam & Mæuium. de leg.3.* Spieg.

Lucius Titius hæres meus, aut Mæuius hæres meus, decem Seio dato. Legatum hoc interpretatur Pomp. *in l.ſi ex toto. de leg.1.* Spieg.

Lucius Titius hoc meum teſtamentum ſcripſi ſine vllo iuriſperito, rationem animi mei potiùs ſecutus, quàm miſeram & nimiam diligentiam. Et ſi minùs aliquid legitimè minuſve peritè fecero, pro iure legitimo haberi debet hominis ſani voluntas, *l.pen. § fin. de leg.2.*

Mando filiæ meæ, pro ſalute ipſius ſollicitus, vt quo ad liberos tollat, teſtamentum non faciat. Ita enim poterit ſine periculo viuere. Senſum pete à Papinia. *de leg.2. l.cùm pater filios. ff. mand.* Spieg.

Medico Sempronio quę viua præſtabã, dari volo, iuxta Papinian. *in l.Seio amico. ff. de ann.legatis.* ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt. Sp.

Mæui fili, quod iam tibi maximam partem facultatum dederim, contentus eſſe debes fundo Semproniano cum ſuis inhabitantibus, id eſt, familia, & quæ ibi erunt. & *infra*: Argentum omne & ſuppellectilem (quodcunque habeo) tibi do, & quidquid in prædia Semproniano habeo. Vide Paul. *in l.quæſitum eſt, de leg.3.* Spieg.

Mæui & Semproni dulciſſimi filij percipitote omne, quidquid ex hæreditate boniſve Titij domini mei patris veſtri ad me peruenit mortis eius tempore: ita tamen vt omne onus eiuſdẽ hæreditatis, tam in præteritum, quàm in futurum, nec non etiam ſi quid poſt mortem Titij domini mei ſolui, agnoſcatis. Extant hæc verba apud Scæu. quorum & ſenſum ille aperit. *in l.pen. de leg.2.* Sp.

Mæuio infanti alumno meo, quadringenta dari volo, quæ ad te Seia ſuſcipias, & vſuras eius quincunces in annũ vſque viceſimum ætatis præſtes, eumque ſuſcipias, & tuearis. Vide Scæuol. *in l. à filio. ff. de alim.leg.* Sp.

Mæuio liberto meo nihil de me merito dari volo lagenas vini vetuſti centum quinquaginta, *l.cùm qui decedens. §. Seiam & Mæuium. de leg.3.* Spieg.

Mulos duos, qui mei erunt, cum moriar, Seio hæres dato. Iulianus interpretatur, *de leg.3.* Sp.

Nigidium, Titium, Dionem, libertos meos ſenes, & infirmos, peto, in locis in quibus nunc agunt, ſeneſcere patiamini. Vide Scæuol. *in l.Sempronio. ff. de vſu & vſufr.* Sp.

Niſi hæres meus voluerit, illi decem dari volo. quaſi conditionale fideicommiſſum eſt Vlpiano: quem vide *in l. fideicommiſſum. de leg.3.* Spieg.

Non volo autem, vt à meis hæredibus ædes meæ veneant, illarumve nomine pecunia mutua accipiatur: ſed vt apud eos (ſiue filij, ſiue nepotes ſint) in omne æuum inuiolabiliter permaneant. Si quis verò eorum partẽ ſuam vel vendere, vel in cauſam mutui obligare voluerit, ſaltem cohęredi ſuo eius vendendi vel obligandi poteſtatem habeto. Quòd ſi aduerſus ea quis fecerit, quidquid eius

rei ge-

rei geſtum eſſe dicetur, id infirmum atque irritum eſto. Hæc Græcè extant *in §. instituto filio. l. Lucius Titius, de legat. 2.* Haloander noſter ea vertit proximè Iuriſconſultorum phraſim attingens, ab Alciato neglectam. Scæuola verò interpretatus eſt, *ibidem.* Spieg.

Nullo modo prædium ſuburbanum aut domum hæres alienet. Heredis hæres alienauit. Quid iuris? Scæuola reſpondet *in l. Lucius Titius. de leg. 2. ff.* Spieg.

Omnibus libertis libertabuſque meis cibaria & veſtiaria, quæ viua præſtabam, dari præſtarique volo. Adi Scæuolam *in l. à filio. §. fin. de aliment. legat.* Spieg.

Omnibus libertis meis cibaria præſtabitis pro arbitrio veſtro: non ignorantes, quos ex his charos habuerim. cætera quæ huc faciunt, explicat Modeſtin. *l. verba teſtamenti. ff. de alim. legat.* Spieg.

Omnibus autem libertis meis, & quos viuus, & quos his codicillis manumiſi, vel poſtea manumiſero: contubernales ſuos, item filios, filias lego, niſi ſi quos quaſve ad vxorem meam teſtamento pertinere volui, vel ei nominatim legaui, legauero, *l. vxorem. de leg. 3.*

Omnibus, quos, quaſve manumiſerim, ſiue his tabulis, ſiue quibuſcunque alijs filios filiaſve ſuas omnes concedi volo. Scæuola exponit *in fin. l. cùm quis decedens. de leg. 3.* Sp.

Ouium grege legato, & arietes & agnos deberi nemo dubitat. Modeſtin. ait, *in fin. l. Seruis legatis. de leg. 3.* Sp.

Pamphilo liberto hoc ampliùs, quàm codicillis reliqui, dari volo centum: & ſcio omnia, quæ tibi Pamphile relinquo ad filios meos peruētura, cùm affectionem tuam circa eos benè perſpectam habeam. Quid his verbis veniat accipiendum, Scæuola aperit, *de legat. 3. in princ. l. Pamphilo.* Spieg.

Patrimonij mei reditum omnibus annis vxori meæ dari volo. Ariſto reſpōdit, ad hæredem vxoris non tranſire: quia aut vſufructui ſimile eſſet, aut huic legato in annos ſingulos. Vide Vlp. *de vſu & vſufruct.* Sp.

Pecunia, quam Titio liberto meo & alumno legaui, eſſe volo penes Publium Mæuium vſque ad viceſimum quintum annum ætatis eius, proque ea computari cum eo vſuras quadrantes. Quantum autem ei ſtatuendū ſit in ſumptum, tu Publi Mæui (cum patris affectum ei præſtare debeas) æſtimabis. Lege Scæuol. *de ann. leg. l. liberto ſuo. §. Largius Euripianus.* Sp.

Pertinent hi codicilli ad vxorem & filium. Primùm rogo, ſic inter vos agatis, vt me viuo egiſtis. itemque rogo, Quidquid aut ego reliquero, aut vos ipſi habetis, cōmune vobis ſit. Scæuola explicat *l. fin. §. Lucius. de leg. 2.* Sp.

Peto à te domina vxor, ne ex fundo Titiano partem tibi vendices, cùm ſcias me vniuerſam eius fundi emptionem feciſſe, ſed beneficio affectionis & pietatis, quam tibi debui, eandem emptionem (cum nummis meis comparaſſem) tecum communicaſſe. *Vide l. vxorem. de leg. 3. in princ.* Sp.

Peto à te filia, vt acceptis ex hæreditate mea in portionem tuam cētum aureis & prædio Tuſculano, partem hæreditatis reſtituas matri tuæ. Hæc verba Papinianus interpretatur *mox à princ. l. cùm pater filios. de leg. 2.* Sp.

Peto à te filia mea, vt dotalem cautionem poſt mortem meam mutes, & ita renoues, vt fratres tui dotem ſtipulentur hoc caſu: vt ſi ſine liberis vno pluribuſve in matrimonio morieris, dos ad eos perueniat. *Ibidem. §. fideicommiſit.*

Peto à te Titi, fideique tuæ committo, vti curam cōdendi corporis mei ſuſcipias, & pro hoc decem aureos è medio percipito. Scæuola exponit, *l. pen. de leg. 2.*

Peto, cùm morieris (licet alios quoq; filios ſuſceperis) Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorē nominis mei. Papin. enarrat *in l. cùm filius. §. pater. de leg. 2.* Sp.

Peto vt fundum meū Campanum Geneſiæ alumnæ meæ adſcribatis ducentis aureis, vti eſt, *l. quæſitum de leg. 3.*

Peto fundum meum ita, vti eſt, alumnæ meæ dari. Scæuola interpretatur, *l. qui habebat. de leg. 3.* Sp.

Peto Luci Titi, vt contentus ſis cētum aureis, item peto pro parte tua contentus ſis Luci Titi centum aureis. Papinianus hæc verba explicat *in princ. l. peto Luci Titi. de leg. 3.* & paulò pòſt illud: Peto pro hæreditate, quam tibi reliqui, quæ ad fratrem meum iure legitimo rediret, contentus ſis centum aureis. Spieg.

Peto vti eius cohæredem tibi recipere in fundo Iuliano meo, quem ampliùs te recipere iuſſi. Clodium verum nepotem meum, cognatum tuum Bart. ex his apud Scæuolam verbis *in fin. l. Lucius Titius.* colligit, verba inſtitutionis ad alium, quàm inſtitutum directa, habere vim fideicommiſſi, & *§. fin. l. pater filium, de leg. 3.*

Quanta pecunia dotis nomine, & reliqua: pro ea quinquaginta hæres dato, *l. cùm ſcriptum eſſet. ff. de dot. releg.*

Prędia quæ ad eos ex bonis meis peruentura ſunt, nulla ex cauſa abalienent, ſed conſeruent ſucceſſioni ſuæ, deque ea re inuicem ſibi caueant, *l. pater filium. §. pen. de leg. 3.* Sp.

Prædiolum meum dari volo libertis libertabuſque meis, & quos hoc teſtamento manumiſi, & Seiæ alumnæ meæ, ita ne de nomine familiæ meæ exeat, donec ad vnum proprietas perueniat. Lege Scæuolam, *de leg. 2. l. pen. §. Lucius Titius. 1.* Sp.

Præſentibus & conſentiētibus fratre & matre puellam nubere, apud Scæuolam in thematijs, *l. vxorem. §. teſtamento, 2. de leg. 3.* Spieg.

Præſtari volo Philoni, vſque dum viuit, quinquageſimā omnis reditus, quæ ex prædijs à colonis vel emptoribus fructus ex conſuetudine domus meæ præſtatur. Scæuola declarat *in l. liberto ſuo. de ann. leg.* Spieg.

Proprietatem autem eorum quæ ſuprà ſcripta ſunt, reuerti volo ad filias meas, quæve ex his tunc viuent. Vide Scæuol. *in l. filios hæredes. ff. de vſu & vſufr.*

Propter res vniuerſas, quæ mihi cum fratre meo, patruo veſtro, communes ſunt, quas æſtimationis conſtiterit eſſe vniuerſas, duo millium aureorū fidei veſtræ committo, vti pro portione veſtra mille aureos à Lucretio patruo veſtro accipiatis. Scæuola ſenſum indicat, *l. fin. §. 1. de leg. 2.* Spieg.

Publio Mæuio dominulo meo ab hæredibus meis dari volo, pueros quinque ex meis, duntaxat intra annos ſeptē. Scæuola elucidat *in l. vxorem. §. teſtamento. 1. de leg. 3.* Sp.

Publio Mæuio omnes iuuenes, quos in miniſterio habeo, dari volo. *Vide l. non aliter. ff. de leg. 3.*

Quæ vxori meæ iure donauero, ea ei lego. vel ita, Quæ vxori manumiſſionis cauſa donauero, Africanus inutile legatum pronunciat, *l. ſi quando quis. de leg. 1.* Sp.

Quanta pecunia ex hęreditate Titij ad me peruenit, tantum heres meus Seio dato. Hæc verba interpretatur Iabolenus *in l. qui concubinam. §. cùm ita. de leg. 3.* Sp.

Quantam pecuniam hæres meus à Titio exegerit, tantum Mæuio dato. Paul. exponit *de legat. 2.* Quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum æs dare domino, damnas eſto, *l. 2. ff. ad leg. Aquil.* Spieg.

Quantum hæres meus habebit, tantum Tithaſo dari volo: pro eo eſt, quaſi ita ſit ſcriptum, [Quantum omnes hæredes habebunt.] Quòd ſi ita fuerit, [Quantum vnus hæres habebit, tantum Tithaſo hæredes meos dare volo:] minor pars accipienda erit, quæ venit in legato. Pompon. autor *de leg. 2.* Spieg.

Quæ à filio meo legaui, quæque eum dare iuſſi, ſi mihi hæres eſſet: id hæres meus iiſdem diebus dato. ſed ſi ita repetita fuerint, [Legata, quæ à filio meo legaui, hæres meus dato:] purè repetita videbuntur legata, duntaxat monſtratione eorum facta, *l. ſi quis filio. de leg. 1.* Sp.

Quæ Lucius Titius mihi debet, ea hæres meus Cornelio dare damnas eſto. Vlp. ait nihil ampliùs ex hoc legato quam actiones ſuas hæres præſtare debet.

Quæ legata peto decuriones, & rogo, ne in aliam ſpeciem aut alios vſus conuertere velitis. Vide Scæuol. *in l. quidam prædia. ff. de vſu & vſufr.* Sp.

Quæ pecunia propter vxorem meam ad me peruenit, quinquaginta tantundem pro ea dote hæres meus dato. Iulianus explanat, *in l. cùm ſcriptum eſſet. in princ. ff. de dot. releg.* Spieg.

Quas pecunias legaui, quibus dies appoſitus non eſt, eas hæres meus, annua, bima, trima die dato. Talis ſcriptura, teſte Vlpi. ad corpora legata non pertinet: ſed ad ea, quæ pondere, numero, menſura continentur: ad ea tantùm legata pertinent, quibus dies non eſt appoſitus, *de leg. 1.* Sp.

Quæque eius cauſa parata ſunt. Paulo teſte, hæc adiectio legatum aliàs plenius efficit, aliàs exiguius. Id enim ſignificat, & ſi quid præter ea, quæ dicta ſunt, eius cauſa paratum eſt minuitur, detracta coniunctione, Quæ: quia

ex omnibus ſuprà comprehenſis ea ſola definiuntur, quæ ei⟨u⟩s cauſa parata ſunt, *l. ea tamen. de leg.3.* Spieg.

Quæcunque in legatis reliqui, vel dari præcepi, ab Atticiano filio meo & hærede dari præſtarique iubeo. deinde ſubiecit in præceptione relinquenda filiæ ſuæ hęc verba: [Paulinæ dulciſſimæ filiæ meæ ſi quæ me viuo comparaui, dedi, ſibi habere iubeo: cuius rei quæſtionem fieri veto, & peto à te filia chariſſima, ne velis iraſci, quòd ampliorem ſubſtantiam fratri tuo reliquerim, quem ſcis magna onera ſuſtenturum, & legata, quæ ſuprà feci, præſtituturum.] Spieg.

Quos libertos meos, vbi corpus meum poſitum fuerit, vbi eos morari iubeo, vt per abſentiam filiarum mearum ad ſarcophagum meum memoriam meam quotannis celebrent, *l. libertis. § pen. ff. de alim. legat.*

Quæcunque primis tabulis dedi, eadem omnia ab hæredibus quoque hæredis mei in duplum dari volo. Vide Scæuolam. *de leg.2.*

Qui meus erit, cùm moriar, hæres, dato: exponitur à Paulo *in l.5. de leg.2.* Iulian. *l ſequ.* conditionem huiuſmodi legato iniectam putat. Sp.

Quidquid in horreo meo erit, modò non ſit legatarij dolo, hoc eſt, ampliãdi legati gratia in horreum illatum. Spieg.

Quidquid propter Titiam ad Seium dotis nomine peruenit, tantam pecuniam Seius hæres meus det Titiæ. Vide Modeſt. *in l. Manio fundi. de leg.2.*

Quidquid mihi Lucium Titiũ dare facere oportet, Sempronio lego, nec adieciſſet, [Præſens in diemve] Scæuol. *in l. ſi ſcripſiſſet. de leg.2.* docet. Spieg.

Quidquid in patria Gadibus poſſideo. Scæuola exponit. *de leg.3. l. vxorem. § legauerat* Spieg.

Quidquid ex hæreditate boniſve meis ad te peruenerit, cùm morieris reſtituas. Modeſt. elucidat, *in l. quod his verbis. de leg.3.*

Quidquid erit, cũ moriar, in illa regione: & quidquid in quacunq; ſpecie erit in illa regione, & quod meum erit *l. nepoti, de inſtruct.*

Quidquid ex bonis meis ad te peruenerit, reſtituas. Hæc verba & fructus à morte teſtatoris perceptos comprehendunt. *Alb. pleraque indicat loca.* Spieg.

Quidquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, exponitur *in § fin. l. poſt emancipationem. de leg.3.* Sp.

Quicquid ex hæreditate ſupererit, quid ſignificet, exponitur *in l. deducta. § fin. ff. ad Senatuſc. Trebell.* Sp.

Quicquid mei iuris eſt in illo fundo, trado. Hæc vt incerta traditio, vana eſt, *l. locus. ff. de acquir. poſſ.* Sp.

Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit, aut ſi hæres erit Seius, vel ſi hæreditatem adierit: ſubiectum legatum, vel fideicommiſſum non faciunt conditionale, teſte Vlp. *in l.3. de leg.1.*

Quiſquis mihi alius ex ſupraſcriptis cùm patrono meo hæres erit, ab eo ſeruos illum & illum Titio lego, quos ſingulos æſtimo vicenis aureis. Interpretatur Iulianus *in l. ſi quis teſtamento. § ſi libertum. de leg.1.* Spieg.

Quiſquis hæres mihi erit, proximus hæres tantùm ſignificatur, vt dicit Paul. *in l. Ab illa parte de verb. ſign.* Sp.

Quiſquis mihi erit hæres, omnes gradus hæredum complectitur, excepto ſubſtitutionis caſu, *l. ſi plures. ff. de leg.3.* nam in eo non omnem patris hæredem ſignificat, ſed teſtamentarium tantùm, *l. ex illa ff. de verb. ſign. & ſimil. locis per Alberic. indicatis.* Spieg.

Quiſquis mihi hęres erit, damnas eſto Attio hęredi decem dare. Item, Quiſquis mihi hæres erit, damnas eſto hæredi meo decem dare. Item, ſi hæres non fuerit. Quo ſenſu accipienda ſint verba horum legatorum, aperit I.C. *in l. ab omnibus. de leg.1.* Spieg.

Quiſquis mihi hęres erit, damnas eſto dare: fideiq; eius cõmitto, vt det, quantas ſummas dictauero. dedero. Mæciano referente *de leg.3.* his verbis Ariſto res quoque corporales contineri ait, quia & hoc verbum [Quantas] non ad numeratam duntaxat pecuniam referri, ex dotis relegatione & ſtipulationibus emptæ hæreditatis appareret. & Summæ appellatio ſimiliter accipi deberet, vt in his argumentis, quæ relata eſſent, oſtenderetur. Spieg.

Quiſquis mihi hæres erit, fidei eius committo, vt det ex reditu cœnaculi mei & horrei, poſt obitum, ſacerdoti & hierophylaci, & libertis, qui in illo templo erunt, denaria decem die nundinarum, quas ibi poſui. Ex his verbis, & Scæuolæ reſponſo *de annu. leg. l. annua* Bart. colligit, relictum ſacerdoti, vel miniſtris eccleſiæ, ipſi eccleſię videri relictum. Sp.

Quiſquis mihi Gallicanarum rerũ hæres erit, damnas eſto dare: ab omnibus hæredibus videri legatum, quando ad oẽs eos res Gallicanæ pertinent, teſte Vlp. *in l.4. de leg.1.*

Quiſquis mihi liberorum meorũ hęres erit, eius fideicommitto, vt ſi quis ex his ſine liberis decedat, hæreditatis meæ beſſem, cùm morietur, fratribus ſuis reſtituat. Marcellus declarat *in l. Lucium Titium cùm duos, paulo ante fin. tit. de leg.1.* Sp.

Quiſquis mihi hæres, hæredeſve erunt, hoc ampliùs Lucius Eutychus, quàm quod eum hęredem inſtitui, è media hæreditate ſumito, ſibiq́ue habeto vna cum Pamphilo, quem liberum eſſe iubeo, inſtrumẽtum tabernæ ferrarię, vt ita negotium exerceant. Adi Scæuol. *in l. pen. de leg.2.* Sp.

Quiſquis mihi hæres erit, ſciat me debere Demetrio patruo meo denariũm tria millia, & depoſita apud me à Seleuco patruo meo tria millia, quæ etiam reddi & ſolui ei iubeo. Sunt apud Scæuolam, hæc ipſa verba interpretantem *in l. pen. de leg.2.*

Quiſquis mihi hæres erit, omnia libertis meis, quos hoc teſtamẽto manumiſi, & quos antè habui, quoſq́ue vt manumittãtur, petij, alimentorum nomine, in menſes ſingulos certam pecuniam dato. *Vide l. Lucius Titius. de leg.* Sp.

Quòad ſeruiet: vel ſi fortè ſeruus Titij erit. apud Marcian. tatum eſt, *l. ſeruo alieno. de leg.1.* Sp.

Quod in rerum natura adhuc non ſit, legari poſſe, Pompon. autor eſt. veluti quicquid illam ancillam peperiſſe conſtiterit. vel ita: Ex vino, quod in fundo meo natũ erit. vel fœtu, tantum dato, *de leg.1.*

Quod mihi Caius debet, id hæres meus Sempronio dare damnas eſto. Quod mihi Lucius debet, id hæres meus Mæuio dare damnas eſto, *l. non quocunque. § qui Caium. de leg.1.* Spieg.

Quod ſi aduerſus voluntatem meam facere voluerit, fundum Titianum ad fiſcũ pertinere. Ita enim fiet, vt fundus Titianus de nomine noſtro nunquam exeat. Vide Scæuolam *de leg.3. l. pater filium. § fundum Titianum.* Sp.

Quòd ſi conditione ſupraſcripta recipere legatum, legatam ſibi pecuniam ciuitas Sebaſtenorũ noluerit, nullo modo hæredes meos ei obligatos eſſe volo, ſed habere ſibi pecuniam. Scæuolam vide *in l. liberto ſuo. de ann. leg.* Sp.

Quod mihi Titius debet, Mæuio hęres meus dato: quod Mæuius, Seio dato. Declarat Pompon. *in l. qui duos reos. de leg.2.* Spieg.

Quod Titio infrà legauero, id neque do, neque lego: Vide Pomp. *ad fin. l. ſi mihi & tibi. de leg.1.* Sp.

Rogo, reſtituas libertis meis, quibus voles. Marcellus putauit, hæredem poſſe etiam indignum præferre. At ſi ita fideicommiſſum reliquiſſet. His quos dignos putaueris: petere poſſe ait eos, qui non offenderint. *Vide I.C. in l. cùm quidam. de leg.2.* Sp.

Rogo filia, vt bona tua quandoq; diſtribuas liberis tuis, vt quiſque de te meruerit. Quid hæc velint verba, Papin. indicat *in l. cùm pater § ſi ius. de leg.2.* Sp.

Rogo fundum, cui voles, aut quibus voles ex familia, relinquas: Papin. ait, rem in expedito fore. Quod ſi talia verba fuiſſent. Peto ne fundus de familia exeat. hæredis hæredem propter ſequens fideicommiſſum, quod in extenum collatum eſt, oneratum intelligi, *l. ſi rogaui ex familia. § ſed etſi fundum.* Spieg.

Rogo fundum, cum morieris, reſtituas ex libertis, cui voles. Idem Papin. eleganter interpretatur.

Rogo te Titi, vt acceptis centum, illum ſeruum manumittas, vel Sempronio quid præſtes: parùm quidem aptè ſcribi fatetur Iuriſc. verùm æquè intelligendum hęredis fideicommiſſum *ad fin. l. ſi ſeruum legatum. ff. de leg.1.* Sp.

Marcellus de leg.1. Si quid relictum ſit ciuitatibus, omne valet, ſiue in diſtributionem relinquatur, ſiue in opus, ſiue in alimenta, ſiue in eruditionẽ puerorum, ſiue quid aliud. Spieg.

Item, rogo, vti reliquum æs alienum, quod ex bonis

Arretonis debetur, omnibus creditoribus ex reditibus eorum bonorum ſoluas, reddas, ſatiſque facias, *l. nomen. §. vni. de leg. 3.* Sp.

Seiæ vxori meæ, ſi omnes res, quæ tabulis dotalibus continentur, hæredi meo exhibuerit, & tradiderit, ſummam dotis, quam mihi pro ea pater eius intulit, dari volo. Hoc amplius decem. Vide Scæuolam *in l. qui dotem. ff. de dot. releg.* Spieg.

Seio amico fideliſſimo, ſi voluerit, ſic vt meis interueniebat, eodem modo filiorum meorum negotijs interuenire, annuos ſex nos aureos, & habitationem, qua vtitur, præſtari volo. Papin. exponit. *ff. de ann. leg.* Spieg.

Seio ſeruos decem do, præter eos decem, quos Titio legaui. Item illi, ſi volet, Stichum do: Caius declarat *in l. ſi ita legatum ſit. de leg. 1.* Sp.

Seio, ſi mihi hæres non erit, & vxori eius Marcellæ argenti libras quindecim dari volo. Vide Scæuolam *in l. vlt. §. Seio quem, de leg. 2.* Spieg.

Sempronio, ea quæ viuus præſtabam, dari volo. Vide Scæuolam. *ff. de vſu & vſufruct.*

Sempronio alumno meo illud & illud. Et cùm per ætatem licebit, militiam illam cum introitu comparari volo. Hæcque omnia integra. Item Seio liberto meo militiã do lego, quam & teſtator habui. *Vide l. pen. de leg. 3.* Spieg.

Sempronio decem, aut ſi noluerit, Stichum hominem lego: hoc caſu duo ſunt legata, ſed vno contentus eſſe debet, teſte Paul. *l. ſi quis ſeruum. de leg. 2.* Spieg.

Semproniæ mulieri meæ reddi iubeo ab hæredib. meis centum aureos, quos mutuo acceperam. Vide Scæuolam *de leg. 3. l. Lucius Titius.*

Sempronius ſumito prædia mea omnia, quæ ſunt vſque ad prædium quod vocatur Gaas in finibus Galatiæ, ſub cura villici primi: ita vt hæc omnia inſtituta ſunt. Scæuola *de leg. 3.* reſpondet, *l. patronus. §. Sempronio ita legauit.* Sp.

Si ad pubertatem peruenerit. *Vide l. ſeruo alieno. de leg. 1.*

Si aliter fecerit, exhęres eſto, vel perdito legatum. apud Scęuol. *in l. vxorem. §. heres. de leg. 3.* Spieg.

Si cui bis legauero, ſemel ei hęres dato, vel ſemel debeatur: Vlp. tractat *in l. ſi ita ſit adſcriptum. de leg. 1.*

Si cui legetur, cum quatuordecim annorum erit. Vtimur, ait Vlpia. certo iure, vt tunc ſit quatuordecim annorum, cùm impleuerit: & ita Imperatorem decreuiſſe, Marcian. ſcripſit. cùm ſic relictum eſt. Cùm ad quatuordecim annos peruenit, annua, bima, trima die: legatum eſt conditionale, vt in diem, vt Vlpian. docet *in l. ſi cui legetur. de leg. 3.* Spieg.

Si exiſtimauerit hęres, ſi comprobauerit, ſi iuſtum putauerit. Vide Vlpian. *in l. ſi ſic legatum. de leg. 1.* & decem, quę mihi Titius debet, lego, & Titio decem, quæ mihi Seius debet, legauero. Item Stichum, aut decem vtrùm ego velim. *ibid.* Spieg.

Si filiæfamilias ita legatum ſit, Cùm in tutelam ſuam peruenerit: tunc debebitur, cùm viripotens facta fuerit: *autor. Paul. de leg. 3.* Sp.

Si ita Titio legetur, fundum Seianum, vel vſumfructum eius ſibi habeto: duo eſſe legata, & in arbitrio eius eſſe, an velit vſumfructum vindicare. Sed & ita leget: Titio fundum do lego, vt eum pro parte habeat: mihi videtur, ait Vlpianus, poſſe dici partem habiturum. Videri enim fundi appellatione non totum fundum, ſed partem appellaſſe: nam & pars fundi, fundus rectè appellatur, *in ſi. l. plant. de leg. 1.* Sp.

Si nemo filiorum volet, idem eſt, ac diceret: Si quis filiorum non volet, *vt Bellonus rectè tradit, cap. 14. lib. 4. ſuppos.* Sp.

Si mei erunt, cùm moriar, ſerui ſcilicet ita relicti. Vlp. deberi negat, ſi modò ſenſit teſtatrix, vt ita deberentur, ſi in ſolidum eius fuiſſent. *l. Iuliano, iuxta Nor. ſex. de leg. 3.* Sp.

Si morientur cum matre mea, quam pro parte hęredem inſtitui. exponit Scæuola, *de ann. leg. l. annua.* Spieg.

Si morte patris, ſui iuris effectus fuerit.

Si Nerua conſul factus erit, Titius hęres Attio det fundum: ſi non erit Nerua conſul factus, Seius hæres Mæuio centum dato: Celſus exponit, *in l. ſi illud. ff. de leg. 2.* Spieg.

Si nupſerit. Vide Caium. *l. non dubium. de leg. 3.*

Si Primus mihi hæres non erit, Secundus Titio decem dato: ſi Secundus mihi hæres non erit, Primus Seio fundũ Tuſculanum dato. vtriſq; omittentibus hęreditatem, Primo & Secundo quęrebatur, ſubſtituti, quos eis dederat, an & cui legata præſtare debeant. Paul. reſpondit, ab vtroq; ſubſtituto legata deberi, *l. debitor decem. §. ſi primo. de leg. 2.* Sp.

Si qua filia mihi gignitur, ei hæres meus centum dato. Declaratur per Vlp. *l. qui filiabus. de leg. 1.* Spieg.

Si quid in teſtamento, quod ante hoc tempus feci, legaui, cui dare volui: peto ab his vti tertiam partem pecunię filiæ meę reddant, *l. libertu. §. poſthumis. ff. de adim. leg.* Sp.

Si quid cui liberorum meorum dedi, aut donaui, aut in vſum conceſſi, aut ſibi adquiſiuit, aut ei ab abliquo datum aut relictum eſt, id ſibi præcipiat, ſumat, habeat. Senſum oſtendit Scæuola *in l. pen. de leg. 2.* Spieg.

Si (quod abominor) neque filia mea, neque nepos meus, hæredes mei erunt, tunc portionem meam partis dimidię fundi illius ad libertos meos pertinere volo. extat apud Scęuol. *in l. pen. de leg. 2.*

Si ſine filijs decedat. Hanc conditionem in teſtamento patris filio appoſitam, aliqui de maſculis tantùm accipiendam putarunt, vt refert Alciat. quibuſdam coniecturis, quòd videlicet ꝓpriam filiã teſtator excluſerat, & quod ex lege municipali maſculi fœminis præferrentur. conſuluit ipſe (tum enim ius dicebat) quam plurimos notæ prudentiæ patresfamilias: an ſi ipſi illis verbis teſtarentur, decedente filio neptem ſuam excludi vellent. negauerunt omnes, & huiuſmodi ſermone de vtroq; ſexu ſe communiter intelligere profeſſi ſunt, ſcrupuloſam recentiorum interpretationem omnes vno ore damnantes. Sp.

Si Stichus Seij factus, iuſſu eius hæreditatem adierit, rogo det. Paulus oſtendit cur non valeat eiuſmodi fideicommiſſum, *l. ſed etſi ſic. de leg. 3.*

Si Titius hæredi meo cauerit centum Mæuio ſe daturũ, & hæres mèus Titio centum dato. Item, ſi Titius hæredi meo cauerit, ſe in municipio ex centum aureis opus facturum: tunc ei centum aureos hęres meus dare damnas eſto. Item, ſi tabulas chirographi mei hæredi meo reddiderit, hęres meus ei decem dato. item, Stichum aut Pamphilum, vtrum heres meus volet, Titio dato. Item, fundum Cornelianum & mancipia, quæ in eo fundo, dum moriar, mea erunt, hæres meus Titio dato. Item Titio & Mæuio ſingulos ſeruos do lego. Item Titio ſeruum do lego, Mæuio alterum ſeruum do lego. Hęc legata per Iulianum explicantur *in l. huiuſmodi legatum. ff. de leg. 1.* Spieg.

Si volueris, Vlpiano tradente, quanquam fideicommiſſum non debeatur ita relictum, tamen ſi ita aſcriptum fuerit: Si fueris arbitratus, ſi putaueris, ſi exiſtimaueris, ſi vtile tibi fuerit viſum, vel videbitur. Non enim plenum arbitrium voluntatis hæredi dedit, ſed quaſi viro bono fideicommiſſum relictum. *l. fideicom. §. quanquam. de leg. 3.* Sp.

Si Mæuia & Nigidia filiæ meæ hęredes erunt, tunc Mæuia è medio ſumito, præcipito, ſibiq; habeto fundos meos illum & illum, cum caſulis & cuſtodibus omniũ horum fundorum, & cum omnibus his agris, qui ad coniunctionem cuiuſque eorum fundorum emptione, vel quolibet alio caſu obtigerint. Item cum omnibus mancipijs, pecoribus, iumentis, cęteriſque vniuerſis ſpeciebus, quæ in ijſdem fundis, quóve eorum cùm moriar erunt: vti optimi maximique ſunt, vtive eos in diem mortis meæ poſſedi, & (vt plenius dicam) ita vti claudentur. Speciem horũ verborum Paulus recitat, *de leg. 3.* & enucleat *ibid.* Spieg.

Si te hæredem ſolum inſtituam, & ſcribam: vti monumentum mihi certa pecunia facias. Pomponius declarat *in l. Quintus Mutius. de ann. leg.* Spieg.

Sibique eos habere, poſſidere volo, ea lege & conditione, ne quis eorum partem ſuam vendere, donare, aliúdve quid facere alij velit. quo ſi aduerſus ea quid factum erit, tunc eas portiones prædiúmve cum taberna ad rempubl. Tuſculanorum pertinere volo. Ad ſpeciem, quam ſubdit Scæuola *in l. pater filium. §. quindecim,* reſpiciendum tibi eſt. Spieg.

Si Stichus & Dama ſerui mei in poteſtate mea erũt, cum moriar, tunc Stichus & Dama liberi ſunto, & fundũ illum ſibi habento. Iabolen. elucidat *in l. qui concubinam. de leg. 3.*

Sticho ſeruo meo hæres quinque dato: & ſi Stichus hæredi meo per biennium ſeruierit, liber eſto. *l. qui concubinã. §. cum teſtam. de leg. 3.* Spieg.

Stichum Sempronio do lego. Si Sempronius Stichum intra annum non manumiſerit, eundem Stichum Titio do lego. Vide Iulia. *in l. ſi quis teſtam. de leg. 1.* Spieg.

Stichum aut decem hæredes danto. Celſus ait, non poteſt alter hæredum quinque, alter partem Stichi dare, ſed neceſſe eſt vtrunq; aut Stichum totũ, aut decem ſoluere.

Stichus nutricis meæ nepos liber eſto, cui decem aureos annuos dari volo. *l. Stichum. ff. de alim. leg.*

Taberna purpuraria. Paul. *de leg. 3.* Pater filiæ tabernam purpurariam, cum ſeruis inſtitutoribus & purpuris quæ in diem mortis ibi fuerunt, legauit: neque prætia purpuræ condita, neque debita, neque reliqua legata contineri placuit, autor eſt. Spieg.

Tabernam meam, vti nunc eſt, do lego. Vide Pompon. *in l. 1. de ſeru. leg.*

Titio fundum do lego, ſi hæredi meo decem dederit. *Vide l. ſi quis teſtamento, de leg. 1.*

Titio cum Seio do lego. Martianus ait, vtriſq; legatum eſt, ſicut ſi fundus cum domo Formiana legatus eſſet. Sp.

Titius & Seius hęredes ſunto: ſi Titius & Seius hęredes non erunt, Caius hæres eſto. quo ſenſu hæc verba accipienda ſint, pulchrè diſſerit Alciat. *parer. lib. 5. c. 7.* Spieg.

Titio filio nomina ex Calendario, quæ elegerit filius meus ſibi, viginti dare damnas ſunto ſine dolo malo.

Titio fundũ detracto vſufructu, lego, vel Seio eiuſdem fundi vſumfructum hæres dato. *l. ſi alij. ff. de vſu & vſufr.*

Titio Seiana prædia, ſicuti comparata ſunt, do lego. Caſum habes apud Paul. *in l. prædijs. de leg. 3.* Spieg.

Titio Stichum do lego, ſi Pamphilum non elegerit: ſimile eſt, atq; ita legatum fuiſſet, Titio, Stichum aut Pamphilum, vtrum eorum volet, do lego, *l. cum ita. ff. de opt. leg.*

Titio vſumfructum fundi lego: quotieſque capite minutus erit, eundem vſumfructum ei do. Caius explicat *in l. in ſingulos. ff. de annu. leg.* Spieg.

Titio hoc amplius dari volo decem aureos, quos mihi hæredes Caij Seij debent, aduerſus quos ei actionem mandari volo, eique eorundem pignora tradi. Vide Scæuolam *de leg. 3. l. nummos.*

Titio centum aureos hæres præſenti dato. Vide Papin. *de leg. 3.*

Titia vxor mea tantulam partem habebat, quantulam vnus hæres. Adi Iabol. *de leg. 3. l. qui concubinam. §. 1.*

Titiæ textores meos omnes, præterquam quos hoc teſtamẽto alijs legaui, lego. Plotiæ vernas meos omnes, pręterquam quos alij legaui, lego. Vide Pomp. *de leg. 1. Ibid. in fin. l. Titia.* nihil differt, idem Pomp. ait, vtrum ita legetur Titio & Mæuio: an ita, Titio cum Mæuio: vtrobiq; enim coniunctim legatum videtur. Bartol. ex hoc text. colligit, Inter, &, Cum, nihil diſtare ad perſonas relata. Spieg.

Titiæ amplius, quàm dotem, aureos tot hæres meus dare damnas eſto: manifeſtum eſt, inquit Iulian. dotem quoque relegaſſe, *l. qui ita leg. ff. de dot. rel.*

Titiæ vxori meæ quanta pecunia ad me ex ſtipulatione dotis eius nomine peruenit, quæ dos eſt dotalibus duobus conſignatis inſtrumentis centum aureorum, *l. vlt. ff. de dot. releg.*

Stichum aut Pamphilum, vtrũm hæres meus volet, Titio dato: dum vtrum velit dare, eo die quo teſtamentum meum recitatum erit, dicet: Pomp. interpretatur, *in l. ſtatu liberum. de leg. 2.* Spieg.

Stichus, ſi decem Titio dederit, vel Capitolium aſcenderit, liber eſto. Legatum eſſe vtile, autor eſt Iulian. *in l. quæſitum eſt. §. 1. de leg. 1.* Spieg.

Stichus liber eſto: & vt eum hæres artificium doceat, vnde ſe tueri poſſit, peto. Verba huius fideicommiſsũ interpretatur Caius *de leg. 3. l. Stichum.*

Te Titi rogo, fideique tuæ committo, vt margarita quæ tibi pignori dedi, vendas: & deducto omni debito tuo, quod amplius erit, id omne filiæ meæ reſtituas. Africanus quomodo ſit accipiendum, tradit *in l. ſi ſeruus legatus. §. qui margarita. de leg. 1.* Spieg.

Te rogo Luci Titi, vt ab hærede tuo petas dari Mæuio decem aureos. Paul. reſpondit, vtile futurum fideicommiſſum, ſcilicet vt mortuo Titio, ab hærede eius peti poſſit. *l. ſed & ſic. de leg. 3.* Spieg.

Te fili rogo, vt prædia quæ ad te peruenerint, pro tua diligentia diligas, & curam eorũ agas, vt poſſint ad filios tuos peruenire. Secundum Vlp. magis conſilium exprimunt, quàm fideicommiſſum. *Cætera vide in l. fideicommiſſa. §. hæc verba. de leg. 3.* Spieg.

Tite fili hoc amplius de medio ſumito legata mea, quæ mihi tam pater tuus præſens, quàm Clælius Iuſtus frater patris reliquerunt. Scæuola explicat *de leg. 3. in l. vxorem. §. fœliciſſimo.*

Vt habeant, vnde ſe paſcant. Aburnio exponente, *l. pen. de alim. leg.* hæc adiectio magis ad cauſam prælegãdi, quàm ad vſumfructum conſtituendum pertinet. Sp.

Ventrem cum liberis in poſſeſſionem eſſe iubeo. Vide Martian. *in l. ſi quis legauerit. de leg. 1.*

Vina mea, & veſtem meam. Vide Pomp. *in l. nuper. ff. de leg. 3.* Spieg.

Veto aũt ædificium de nomine meo exire: ſed ad vernas meos, quos hoc teſtamento nominaui, pertinere volo.

Volo prædia dari libertis meis. Quod ſi quis eorum ſine liberis vita deceſſerit, partẽ eius ad reliquos pertinere volo. Vide Pap. *in l. cum pater filius. §. volo. ff. de leg. 2.* Sp.

Volo, vt omnia quæ ſubiecta ſunt, firmitatem habeant. Maximo domino meo denariũm quindecim millia, quæ depoſiti nomine à Iulio Maximo patruo eius accepi, vt illi cum in virũ prouectus eſſet, reſtituerem: vt maximè cum vſuris in triginta millia excurrant, ei reſtitui volo. ſic enim patruo eius iuraui. Hunc locum Haloander noſter ita vertit Latinè, qui Græcè extat apud Scæuolam *in l. cum quis decedens. §. codicillis. de leg. 3.* Spieg.

Vxori præter id quod à Mæuio annui nomine accipiebat, aureos centum dari volo, Papin. ait, annuum videtur, & ſemel centum aureos reliquiſſe, *l. Seio annuo. ff. de ann. leg.*

Vxori meæ vſumfructum lego bonorum meorum, vſq; dum filia mea annos impleat octodecim. Vide Scæuolam *ff. de vſu & vſufruct.* Spieg.

Vxor mea, quicquid ei comparaui, & quod mihi dedit, è medio ſibi ſumat. *l. vlt. ff. de dote releg.*

Vxori meæ, dum cum filio meo Capuæ erit, hæres meus ducenta dato. Iabolen. exponit *in l. qui concubinam. §. penul. de leg. 3.* Spieg.

Vxori meæ, quicquid viuus dedi, donaui, vſibuſque eius comparaui, concedi volo. Scæuol. declarat *in l. vxori ſuæ. §. 1. de leg. 3.*

Vxoris cauſa parata. Vlpian. *de leg. 3.* hoc legatum ait, generale eſt, & continet tam veſtem, quam argẽtum, aurum, ornamentum, cæteraque quæ vxoris gratia parantur. Sed quæ videntur vxoris gratia parata? Sabinus ita ſcripſit? Quod in vſu frequentiſſimè verſatur, vt in legatis vxoris adijciatur, quod eius cauſa paratum ſit, hanc interpretationem obtinuit: quod magis vxoris, quàm cõmunis promiſcuique vſus cauſa foret paratum. *Lege item. quæque eius cauſa parata ſunt. &c. Emptum.* Spieg.

Vxori meæ veſtem, mundũ muliebrem, ornamenta omnia, aurum, argentum, quod eius cauſa factum, paratumq; eſt, omne do lego. Trebatius hæc verba, [Quod eius cauſa factum, paratumque eſt] ad aurum & argentum duntaxat referri putat, Proculus ad omnia. Quod & verum eſſe, Iabolenus teſtis eſt, *de leg. 3.* Spieg.

Vxori meæ lateralia mea viatoria, & quicquid in his conditum erit, quæ membranulis mea manu ſcriptis continebantur, neque exacta erunt, cum moriar, licet in rationes meas tranſlata ſint, & cautiones ad actorem meum tranſtulerim. Ad caſum horum verborum ergo Scæuola reſpondet *in l. pen. de leg. 3.* Spieg.

Finis Legatorum.

LEGATVS dicitur ille, qui miſſus eſt, & cui mandat proconſul iuriſdictionem, & dicitur legatus proconſulis, *l. legatus. ff. de offic. procons. & legati,* & Legatus domini Papæ dicitur. de cuius officio tractat tit. de offic. leg. libr. 6. *Ioan. Bello. Etymol.* Eſt igitur legatus inter cætera Vicarius quem cedere oportet redeunte Imperatore aut conſule. Eſt enim locum tenens & fiduciariam ſuperioris operam obtinens *Bud. in l. poſteriore. ff. de orig. iur.* Solent proconſules ob rerum gerendarũ multitudinem in prouincia legatos ſtatuere, qui non propria, ſed mandata iuriſdictione vtuntur, quos priùs quàm in prouinciam peruenerint, ſibi ſubſtituere poſſunt. Atq; hoc modo intelligitur legatus. ff. & C. in tit.

C. in tit. de officio proconſ. & leg. Vbi ea, quę de legati adfert officio Feneſtella, *lib. de magiſt. Rom. c. 27.* colliges, & plura alia. Cæterũ, iure canonico, tit. de officio leg. aliter accipitur legatus, Pro cuius rei intelligentia, præmittendum eſt ex D. Io. Corraſio, quod ille ſcribit, *c. 3. eius paraphraſi ſacerdos.* nempe legatorum triplex fuiſſe ius: Aut enim dicuntur à latere, aut miſſi, aut legati. Quorum illi proximi pontificiæ poteſtati ſunt, *c. mandata. de præſump.* Sic vocantur Cardinales, qui à Papæ latere in certam prouinciã deſtinantur. *c. ad commemoriam. de ſ. ntent. excomm.* Reliqui verò, qui à ſede apoſtolica mittũtur, non [illegible] principis latere aſſumpti, miſſi appellãtur ab interpretibus, incognito legiſlatori vocabulo, qui hos non miſſos, ſed legatos ſimpliciter vocat. *tot. tit. de offic. leg.* Sunt & alij, qui ſuarum prætextu eccleſiarum legatione funguntur, *c. 1. de offic. leg. in 6.* vt Eboracenſis archiep. *c. 1. de appell.* & Cantuarienſ. *c. 1. de offic. leg.* quos ideo Hoſtien. & alij nouo vocabulo, natos vocant, quia legati naſcuntur, dum his eccleſijs præficiuntur. *Io. Monachus cap. 1. de offic. leg. in 6.* Sed quoniam Cardinalium meminimus obiter, non indignum fuerit intelligere, quo tempore Cardinaliũ nomen in vſu eſſe cœpit. Temporibus igitur Henrici nigri Cæſaris Germani 15. & Clementis II. 115. papæ (vt autor eſt Io. Carion. *lib. 3. Chron.*) Cardinalium nomen in vſu eſſe cœpit. Vnde æſtimari poteſt hanc ipſam dignitatẽ in eccleſia vetuſtiorem non fuiſſe. Anno enim Chriſti M. XL. Henricus ille (ſcilicet III) imperare cœpit, & regnauit annos decem & ſeptem, vt idem Carion autor eſt. Plura in propoſito & longè diuerſa vide apud Octa. Veſtrium *in officiorum Romanam lib. 1. c. 1.* vbi Anton. Grauatius *in addit.* Eſt & legatus qui mandata ſui principis refert, & nunc orator appellatur. *l. Iulia ff. ad l. Iul. de vi publ.*

LEGATVS mandata ſibi iuriſdictione, iudicis dandi ius non habet ſecundum Paul. *in l. legatus. ff. de off. proconſ. & leg.* Inuenio tamen, quòd Politianus vir doctiſſ. *in ſuis Miſcellaneis, centuria 1. c. 78.* refert, in archetypis Piſanis negatiuam, Non, minimè legi, maleq́; hic ſecundum eum additã eſſe. & hoc etiam ſenſit *eodem loco* gloſſator noſter. quod ad multa conferre videtur: & maximè, quia euadimus difficile contrariũ. l. à iudice. C. de iud. & l. prætor. circa prin. eod. tit. in Pandectis. cum quibus iuribus hoc modo concordabitur. & iſtam lectionem etiam approbat Ludo. Bologninus. Cotta.

LEGATIVVM, vt Martian. *de mune. & honor.* ait, dicitur viaticum, quod interdum ſolent accipere legati, qui ad ſacrarium principis mittuntur. Maff.

LEGE agere, eſt in iure id quod lege aliqua inſtitutum eſt, agere. Itaque legis actiones ſunt formulæ agendi in iure apud eum qui iuri dicundo præeſt. veluti, Emancipatio, abdicatio, adoptio, manumiſſio per vindictã, in iure ceſſio, tutoris in iure datio, poſtulatio iudicij recuperatorij, poſtulatio bonorum ex edicto, ſtipulationes & ſatiſdationes quæ in iure fiunt. Hinc Magiſtratus apud quem legis actio eſt, dicitur is apud quem aliquid eorum agere ius eſt. Modeſtinus *l. 4. ff. de adopt.* [Magiſtratus apud quem legis actio eſt, & emancipare filios ſuos, & in adoptionem dare poteſt] Martianus. *l. 2. ff. de off. proconſ.* [Apud legatum verò proconſulis nemo manumittere poteſt, quia non habet iuriſdictionem talem.] Vlp. [Nec adoptare poteſt, omnino enim nõ eſt apud eum legis actio.] Idem *l. 1. de off. iurid.* [Adoptare quis apud iuridicũ poteſt: quia data eſt ei legis actio.] Paul. *Sentent. lib. 2.* [Apud magiſtratus municipales, ſi habent legis actionem, emancipari & manumitti poteſt.], Sed de legato quæſitum eſt, propter l. apud proconſulem, ff. de manu. vind. Ego rem ſic diſtinguerem vt ciuis Rom. ciuem Romanum facere apud legatum non poſſet: peregrinus verò liberum è ſeruo facere etiam apud Proconſulis legatum poſſet. Legati enim proconſulum ius dicebant, vt ex Pandectis patet, & ex epiſt. Ciceronis *libr. 13. & oratio pro Flacco.* Legis autem actionem ciuium Romanorum propriã fuiſſe, locus *ex eadem orat.* quem ſubijciam demonſtrat, [Q. Naſo iudex ſumitur, qui cum ſententiã ſecundum Plotiũ ſe dicturum oſtenderet, & ab eo iudice abijt, &, quòd iudicium lege non erat, cauſam totam reliquit] Sic enim vetus codex legit, cum in vulgatis ABIRET nullo ſenſu ſcriptum ſit. Loquitur autem de Heraclide peregrino, qui cũ ſuo, ſenatore, C. Plotio agebat. Patet etiam ex *Fabij lib. 3. c. 6.* infames legẽ agere non potuiſſe, [Non habes ius abdicãdi: quia ignominioſo non eſt actio. habeo ius, quia abdicato actio non eſt. quæritur quid ſit actio: id eſt quid ſit legis actio.] Hotom.

LEGE hac, pro hoc iure, hac conditione, vel hoc pacto. *Alber. indicat exempla.* Spieg.

LEGE obuenire, hoc eſt, per legem contingere: vt obuenire hæreditatem dicitur, quod nobis per hæreditatem contingit. Vlp. Excipiuntur autem arma, quæ quis cõmercij cauſa habuerit, hæreditateúe ei obuenerint. Sp.

LEGE rogatum eſt. hoc eſt, ſolenniter decretum. Forma enim legis rogandæ hæc erat. Primùm deliberabatur à ſenatu conſultante, num vtilis eſſet lex tum ferenda: deinde ſi è republ. videbatur, proponi ſolebat populo trib. nundinis: tertio autem nundinarum foro rogabatur populus à conſule, hoc eſt, interrogabatur, an id placeret, quod patres ſtatuiſſent. *Vide inf. Rogari lex tum dicitur. & Old. in reſtaurat. Polit.* Spieg.

LEGES tenere non eſt verba earum ſcire, ſed vim & earum poteſtatem cognoſcere, quid velint imperare, vetare permittere, punire. Hæc enim vis legis eſt *l. legis virtus, de legibus,* intelligere etiam quid ex eis per conſequentiam trahi poſſit ſeu colligi *Drofæus in Methodo iuris.*

LEGE vendere, vt Lege agere, id eſt, legitimè. Recht vnd redlich.

LEGEM dixit teſtator. *l. Lucius. §. Lucius. ff. de fideicommiſſ. libert.*

LEGE antiqua, quæ Regia nuncupabatur, omne ius omniſq́; poteſtas populi Romani in imperatoriam tranſlata eſt poteſtatẽ. *conſtitut. ff. 1. §. cum enim lege.* Certè dici id ſolet potius modeſtiæ cauſa, quàm quòd vlla vnquã lex liberè fuerit lata de cõſtituẽdo imperio, ꝙ diuina poti⁹ voluntate proceſſit ſub natiuitatẽ Chriſti ſeruatoris noſtri. Old.

LEGE agere. Lictorem lege agere iuberet (vt ait Liuius *lib. 26.*) id eſt, vt ex officio ſuo ageret, & ſententiam in damnatos exequeretur, τῷ νόμῳ χρῆσθαι ἐκέλευσε. Valerius *lib. 3.* aliter accipit, [Deligatis ad palũ hoſtibus, literas à patrib. conſcriptis, nequicquã Capuanis ſalutares accepit. In ſiniſtra enim manu, ſicuti erãt traditę, repoſuit, ac iuſſo lictore lege agere, tum demũ aperuit.] Lege agere pro vinctos virgis cædere, & deinde ſecuri ferire poſuit, exequẽdo ſcilicet ſententiam, quam eis tulerat. *Budæus in prioribus annotat.*

LEGE iudiciaria quid diſponeretur, quęſitum eſt ſuperioribus diebus: de qua etiã *in prioribus memorabilibus* fecimus mentionem. & legitur apud Ciceronem, alioſq́; auctores, in varijs locis. propterea declaro, eoque libentius, quia à gentilibus meis originẽ duxit. Nam cũ Sylla ad diminuendam plebis potentiã multos ei magiſtratus ademiſſet. Aurelius Cotta prætor legem tulit, vt plebi liceret interceptos magiſtratus reaſſumere. & ob hanc legem cõmunicata ſunt iudicia ſenatui, & equitibus Romanis, & tribunis ærarijs, vt ex his tribus ordinibus lecti iudices res iudicarent. Et hoc factũ eſt eo tẽpore, quo Verres à Cicerone accuſatus eſt. vnde & lex iudiciaria, Aurelia dicta eſt. Cotta.

LEGEM dici. dari, cõſcribi, inſeri, conſignari, iuris auctores dixerunt *l. 15. §. fin. de ſtat. lib. l. 14. ff. com. præd. l. 13. § idem Iulianus, ff. de actio. empt. l. 40. de pactis l. 16. ff. de manu. vindict. l. 15. §. ſi quid. de dam. infect. l. 42. ff. de mor. cauſ. dona.* Briſſ.

LEGVM dare contractui. Legem dare eſt formam dare, *per l. in conuentionalibus ff. de verb. oblig.* id eſt, metam præfigere, quatenus eat vis cõtractus. *l. legem. C. de pactis. Forcat. in Necyom. dial. 89. num. 4.*

LEGEM dominari vult Ariſtoteles, nõ hominem. [Qui legem, ait, volunt ciuitati dominari, hi videntur Deum ac leges dominari velle. Qui verò hominem dominari volunt: hi beluam præficiunt.] Legem accipi vult, pro naturali ratione diuinitus indita, ex qua ducatur certa viuendi forma: Per hominem intelligi ſolam autoritatem humanam, quia ſic placeat, ſic receptum ſit. Non verò quòd magiſtratum damnare velit, quem mirum in modum extollit vbique Oldend.

LEGEM Græci olim, Demoſthene teſte, ſic ferebant ad populum: In primis à legiſlatore palã recitabatur, Deinde in loco maximè cõſpicuo proſcribebatur ad tertiã concionem vſq;. Tum à ſcriba legebatur, vt quiſq; ſi quid nõ è Republica exiſtimaret, liberè proferret. Poſtremò no-

mothetis, qui ex iudicibus iurati deligebantur, dari conſueuit, vt eam denuò perpendentes vel exequerentur, vel antiquarent. Olden.

LEGEM, hoc eſt, pactum, pactionem, apertius conſcribere, apud Papin. *l. veterib. ff. de pact.*

LEGEM Locris fuiſſe Demoſthenes ſcribit, vt ſi quis nouam legem laturus eſſet, exponeret eam prius populo, inſerto collo in laqueum, qui, ſi lex diſplicuiſſet, ſtatim conſtrictus autorem nouæ legis ſtrangularet. Old.

LEGEM naturæ appellant Theologi rationem communem, cultum vnius Dei dictantem, hominumque inuicem charitatem, quam in communem ſenſum, id eſt, notiones anticipatas cadere volunt. Cic. ſummam & æternam legē appellat prudentiam illam, rationemq; communem naturæ humanæ ingenitam, quaſi particulam quandam diuinitatis, quæ ſectandæ nobis autor eſt iuſtitiæ, auerſandæque iniuſtitiæ. *Vide Bud. in prior. annot.* Spieg.

Ita LEGEM venditionis, locationis, donationis, traditionis intelligimus *in tit. de contrah. empt. paſſim & in l. 16. §. vlt. ff. de ſeruit. vrb. l. 29. ff. de ſeruitut. ruſt. l. 6. ff. comm. praed. l. 27. ff. de mon. vind. l. 1. ff. de loco pu. l. 3. §. caeterùm. ff. vti poſſid. l. 1. ff. de ſuperficiebus. l. 77. ff. pro ſoc.* Theoph. *Inſtit. de ſucceſſio. bonor.* legem venditionis bonorum ὅρον τῆς διαπράσεως vertit. Sic legem oleæ vendendæ apud Cato. *de re ruſt.* Et Manilianas venalium vendundorum leges accipe apud Cic. *lib. 1. de orat.*

LEGERE aliquid contingit tribus mod. aut oculo mentali tantùm, abſque aliquo extrinſeco actu, aut oculo corporali tantùm, iuxta illud vulgatum: aliud eſt legere, aliud intelligere: Aut mixtim corporali & mentali, vt etiam videtur conſideraſſe in pulchra quæſtione Andr. Sicul. *in repet. l. cum acutiſſimi. col. 76. C. de fideicom.* Proinde in propoſito decidit ſing. Bald. *in c. conſtitutis. col. 2. circa fin. de teſt.* quod qui caſu fortuito legit tranſcurſoriè atteſtationes, non dicitur didiciſſe teſtificata. *& pro ſing. commendat D. Fel. ſuper prima gloſſ. Decretalium. in pe. col. verſ. adde primò.* & alibi etiam eleganter decidit Gem. *in c. cum perſonae. ad fin. principij. per gloſſ. ibi, de priuileg. in 6.* quòd nō dicitur informatus, nec dicta teſtium perſcrutaſſe, vt excludi debeat à noua productione, qui ſimpliciter & tranſcurſoriè proceſſum legiſſet. quem refert, & alijs ſimilibus comprobat Decius *conſ. 82. viſo proceſſu. in 2. col.* vbi etiam citat Bal. *in 2. §. inſpectio. ff. q. ad. teſt. aper.* dicentem *per illum textum*, quòd non videtur inſpexiſſe dicta teſtium, qui ea non legit ad intellectum. *& Dec. vbi eodem reaſſumit, conſ. 214. in 3. dub.* Et ideo opportunè dicebat Salyc. *in l. ſi ex cautione. in vltim. colum. C. de non nu. pec.* Sileant qui ſcripta tantùm diſcurrunt, & propter frigiditatem ſtomachi in eis contenta non digerunt: *quod dictum reaſſumit etiam D. Alexand. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. colum. 18. circa medium. ff. de verbor. obligat. & D. Iaſ. Inſtitut. de actio. in rubric. in 2. colum. & in l. non dubium. in primo not. Cod. de legibus & alibi ſaepè.* Sunt enim multi, vt etiam teſtatur Innocen. *in praefatione Decretalium*, qui multa legunt, ſed vacui recedunt: qui mente quidem intellectum percipiunt, ſed in cordis deſiderio ſeruanda non ponunt: ſimiles illis qui (vt dicit Hieremias) venerunt ad hauriendam aquam, ſed vaſa ſua vacua reportauerunt. & ideo text. multum ſing. *in cap. omnes 38. diſt. aſſ.* diſponit, quòd Metropolitanus diligenter inquirat, an epiſcopus conſecrandus habeat legem in promptu ſcrutabiliter & non tranſitoriè. *& eſt ſing. text. in hoc ſecundum Andr. Sicul. in tractat. de praeſtan. Card. in 10. quaeſt. primae partis. in prima colum.* Et per ſupradicta ab aliquibus mod. reprobari ſolet notabile dictum D. Antonij, *in c. fraternitatis. de teſtib.* vbi dicebat, quòd etiam qui mente ſolum legit dicta teſtium, non poteſt alios teſtes producere. tamen iudicio meo, diuerſum eſt tranſcurſoriè legere, & legere mentaliter: quia primo caſu non ita præſumitur bene intellexiſſe, ſicut in ſecundo. hoc dictum D. Antonij in ſpecie commendat Andr. Sicul. *in commento d. l. cum acutiſſimi. colum. 7. circa med. & col. 75. C. de fideicommiſſ.* & ſecundum hoc dictum Do. Antonij debet intelligi, quod alibi notat Baldus *in l. non eſt ferendus. per illum text. in 1. not. ff. de tranſact.* quòd ille qui vidit teſtamentū, præſumitur habere notitiam totius teſtamenti. *quem ſequitur Do. Alexand. conſ. 102. viſis & ponderatis bis. col. 2. verſic. & iſtud ſufficit. lib. 1.* Cotta.

LEGES agris dicuntur de eorum conditionibus *l. 1. §. fin. ff. de aqua quotid.* ab ijs, qui agros conſtituerunt, & finierunt, *vt Hyginus lib. de limitibus agrorum ſignificat.*

LEGES aranearum telis non oportet eſſe ſimiles, vt potentioribus facilè cedant, tenuiores autem retineant.

LEGES cancellos eleganter Iſocrates appellat, flagitijs hominum circundatos, ne tranſiliant mali, quibus ſolis lex eſt poſita. *Rom. 13.* Olden.

LEGES condere, pro componere, vel ſcribere, apud Cicer. *de Legibus* & Iuriſconſ. *in l. omnes populi. de iuſt. & iur.* Solius autem Principis eſt, condere leges communes. An autem quælibet communitas poſſit condere ius proprium, id eſt, ſtatuta, & ſuper quibus rebus, & an poſſint mutari, & qualiter intelligantur, cum quibuſdam alijs, Bart. *in d. l. omnes populi*, effusè tractat. Pro moribus autem noſtræ Germaniæ, Decuriones, ſeu primores ciuitatis, qui nomine populi in maioribus negocijs conuocari ſolent (quos dicimus maius concilium) hi cum totum repræſentant populum, ſufficiunt ad condendam legem, ſeu ſtatutum: imò duæ partes ſufficerent, dum omnes eſſent vocati. *l. nominationum. C. de decur. lib. 10. l. nulli. ff. quod cuiuſque vniu. nom.* Super his tamen, quæ ſunt iuris diuini, & reſpiciunt ſpiritualia, non poſſunt ſtatuere. Quod latius tractant Doctores: *Iuris quidem Pontificij, in c. Eccleſia ſancta Mariae, de conſtitut. Ciuilis autem, in l. iam allegata.* Sanè ſciendum, quod leges condere, vt tradiderunt quidam, in manu fuerit cuiuſque Iuriſconſulti, non tantum earundem promulgandarum, mos non recipit, qui patet *in l. 2. §. 1. ff. de orig. iuris.* ſed etiam Iuſtiniani verba reclamant. Nec enim ocioſe dicit *in §. reſponſa prudentum. Inſt. de iuſt. & iur.* [Quorum omnium ſententiæ & opiniones eam autoritatem tenebant, vt iudici recedere ab eorum reſponſo non liceret, vt eſt conſtitutum.] Alioqui verbum [Omnium.] quod hic colligit, non diſtribuit, fruſtra fuiſſet poſitum poſt dictionem, [Quorum.] Præterea, Ab eorum reſponſo, ſcilicet omnium, & non reſponſis, ſcriptum eſt. Vnde notabiliter doctiſſ. Salomonius colligit. Quòd ſicut vna dicitur ſententia in quam omnes conſentiunt. *§. Senatusconſultum. Inſtitut. de iur. natur. gent.* ita vnum reſponſum in quod plures reſpondendo conſentiūt: quemadmodum communis opinio, vna opinio. *Vide Alex. Neapolit. 23. lib. ſexti.* Sciendùm tamen, quòd nulla legum erit vtilitas, ſi in literis tantum conſiſtat, non etiam per ipſa facta atque opera ſubditis vtilitatem de ſe præbeant. *Nouell. de prouin. praeſid. conſt. c. 61.* Spieg.

LEGES, Dei verbo confirmatæ, quas in animis hominum inſculpſerat, quoniam propter originis vitium, obſcurata eſt in hominibus naturalis notitia, viua voce renouatæ ſunt, atque in tabulas lapideas decem præceptorum deſcriptæ: quæ monitore Olden. diligenter perpendendæ ſunt, ceu fontes 12. Tab. & totius iuris gentium & ciuilis. Spieg.

LEGES 12. Tab. à quibus petitæ translatæq;, & quo loco perſcriptæ fuerint, docet Pomponius *l. 2. ff. de orig. iur. Liuius. lib. 3.* Harum commeminere M. Cicero *varijs in locis*, & librī noſtri Digeſta & Codex, Nouellæ & Inſtitutiones. *Has collegi lib. 4. veteris Iuriſprudentiae.* Has ſacratas adpellat Cic. *lib. 1. de Legib.* vbi falsò, his ſacratis legib. pro 12. ſacrat. legib. ex quibus iura noſtra dimanaſſe conſtat.

LEGES explicantem ſemper rationem dubitandi (ſic enim vocant) & decidendi oſtendere oportet, nedum ponere ſimpliciter caſum, vt vulgò faciūt. Hoc eſt, oportet primùm regulam ſummi iuris vnam aut plures indicare, quarum ductu diuerſum videretur dicendum. Deinde demonſtranda eſt æquitas ex qualitatibus facti, quæ talem definitionem poſtulauerint. Sic enim totum apparebit legis latoris conſilium, quod Celſus vim & poteſtatem legis appellat, *in l. ſcire leges. ff. de leg.* Old.

LEGES humanæ. *Vide ſuprà, Humanae leges. & paulò poſt, Lex humana.*

Cæterùm & municipijs ſuæ erant leges, quæ municipales leges vocantur. *l. 25. ff. ad municipal. l. 1. ff. de albo ſcrib. l. 3. & l. vlt. ff. de decret. ab ord. fac. l. 11. §. 1. ff. de munerib. & hono. l. 3. §. diuus. ff. de ſepul. viol. l. 10. ff. de decurion. l. 6. ff. quod cuiuſq; vniuerſitat. l. 3. §. plane. ff. quod vi aut clam.* Et ea lex ſignificatur in l. 3. ff. quod cuiuſque vniuerſit. l. 12. ff. de appellation. Briſſ.

Leges multatiæ. Tres leges de re mulctaria latæ fuiſſe inueniūtur. Ex quib. primā tulit Sp. Tarpeius Capitolinus, & A. Aterinus Fōtinalis Coſſ. Vnde etiā ipſa lex, tā Tarpea, quā

Aterinæ

Aterina dicitur. Quare autem lata ſit, oſtendit Gellius *lib.11.cap.1.* Alteram autem legem Feſtus latam ſcribit, de modo mulctarum à T. Menenio Lanato, & P. Sextio Capitolino,&c.

LEGES neceſſariæ in Republica: quia impoſſibile eſt ciuitatem ſine legibus diu conſtare: nec magis, quàm ædificium ſine fundamento. Et populus Romanus viginti vix annis potuit ſine certo iure viuere, quin leges à Græcis peterentur. Videbant enim futuram, niſi certis vterentur legibus, extremam Reipublicę calamitatem. *l.2.§.exactis deinde regibus.ff.de orig.iur.* Oldend.

LEGES naturæ, Philippus *lib.1.epitom.Philoſoph.Moral.* ſcitè definit, quòd ſint noticiæ diuinitus impreſſæ mentibus hominum, nobiſcum naſcentes: hoc eſt, iudicia quædam de moribus, quæ ſunt quoddam mentis lumen, ſicut oculis ſuum lumen inditum eſt. Idem appoſitè explicat *ibidem*, quæ ſint præcipuæ leges naturæ: indicatq́; totam Philoſophiam moralem, re ipſa, & verè eſſe explicationem legis naturæ. *Vide infrà, Lex naturæ, & Oldend.tit.2.in Iſagog.ibi: Imo autem, vel Lex naturæ.* Spieg.

LEGES perpetuas, Doctores vocant, in corpore iuris incluſas.

LEGES Romanorum, & præſcripta iuris, commentatores, relicto ęquitatis ſtudio, adeò multiplicarunt, & altercationibus obſcurarunt, vt neq; principium, neq; exitum inuenias æquitatis. Nam humanus animus alioquin fragilis confunditur tanta traditionū multitudine: &, cùm incidit caſus, neſcit, quò ſe vertat, nec poteſt certam tenere rationem ad inueſtigandum bonum & æquū. Paucitas itaque legum & certitudo, longè vtiliſſima eſt. Old.

LEGES ſcriptæ ſunt propterea, ne quis ab eis diſcedens, arbitrio ſuo figat atque refigat æquitatem vt Vergil. dixit. Quamobrem Athenienſes, qui certas habebant intra mediocritatem deſcriptas legū formulas, ad quas exigerent æquitatem incidentium negotiorum: præferendi ſunt Lacedæmonijs, qui committebant omnia nó ſcriptis moribus, quibus ſępenumero gliſcentibus, perniciosè admodum errabant. Old.

LEGES ſcriptas habere neceſſariū, quia non poſſet politia fæliciter conſeruari, niſi ſcriptæ eſſent. Idq́; conſtat multis rationibus. I. Homo eſt fragilis, poteſt falli, & propter corruptam Adæ lapſu naturam, omnes (vt Dauid dixit) ſumus mendaces. Igitur non eſſet tutum Magiſtratui cōmittere omnia pro arbitrio ſtatuere ſine ſcripto. Quò pertinet, quod Ariſtoteles *lib.Ethico.5.* dixit: Non homo imperet, ſed ratio. II. Exemplum nobis edidit Deus in veteri Teſtamento. Nam, cùm vellet Hebræos rectiſſimè inter ſe conſentire: certas leges tulit, vt ex præſcripto res iudicarent. Qua de re Moſes glorîatur coram toto populo, *Deuter.4.* III. Tam magiſtratuum, quàm ſubditorum intereſt, vt habebât ſcriptas leges: Magiſtratuum, quò ſciant, quid imperandum: Subditorum, vt intelligant, quatenus obtemperandum ſit, quum ſciant eum iuxta legem imperare. Nam & ipſum ius honorarium, viua vox eſt iur ciuil. ſcripti; inquit Martian. *ff.de inſt.& iu.* loquens de iure Prætoris Romani magiſtratus. Old.

LEGI derogare eſt, cum pars detrahitur: abrogare verò legi eſt, cum prorſus tollitur. *l.derogatur.ff.de verb.ſignific.*

LEGIBVS & pręmia propoſita ſunt virtutibus, & ſupplicia vitijs, hoc eſt, per leges. Fuit conſuetudo Athenis, vt ciues benemeriti donarentur immunitate: quam Demoſthenes defendit aduerſus Leptinem, qui contra iſtam immunitatem legem ferre volebat. *Meminit eius Cicer.in orat.* Spieg.

LEGIBVS ſoluere, Budæo, quod diſpēſare eſt apud recentiores. Porrò, Legibus ſolutum eſſe Principem, Vlpia. autor eſt *tit.de legib.* Vnde quidam, haud ſcio quàm rectè, plenitudinem poteſtatis deriuant: quæ ſi eſt in Imperatore, vt certè eſt, ſed ad bonum duntaxat. Nam, vt Papin. tam eleganter, quàm verè dixit. Quæ facta lædunt pietatem æſtimationem, verecundiam noſtram, nec facere nos poſſe credendum eſt. Quin & illud Alexand. Imp. notum eſt *in l.filius.de condit.inſt.* Nihil tam proprium Imperij eſt, quàm legibus viuere. Cuſtos itaque, non violator legum, Princeps eſſe debet: qui diuerſum loquuntur, ait Salomon. Principibus adulantur. Spieg.

EX LEGIBVS Moſis multas in ſuas leges tranſtulit Solon. quod & Diodorus Sicul. ſcribit, & oſtendi *in libro Veter.& mediæ Iuriſprudentiæ*: illic videas.

LEGIO diuidebatur in decem cohortes, cohors in quinquaginta manipulos: maniplus, viginti quinque milites continebat. Totum quoque exercitum in cohortes diuidere conſueuerunt, vt ſingulis centurijs, ſinguli præficerentur centuriones. Primam autem centuriam, quæ & numero militum, & dignitate præcedebat, Primipilum vocabant: vnde Centurio primipilus appellari cœpit. Gubernabat autem quatuor centurias, hoc eſt, quadringētos milites in prima acie, habebatq́; præcipuum Romani imperij ſignum Aquilam.

LEGIO, incerto numero militū & peditum conſtabat. Romulo primùm regnante, Legio ex peditib. MMM. equitib. verò, CCC. fieri cœpta eſt: quam quòd ex lectis militibus confecerat, Legionem appellari maluit. *Alex. Neapol. genial.dier.lib.1.c.5.* Poſtea auctæ ſunt Legiones. *Vide ibid.apud eundem.* Porrò legionem eandem haberi, ex qua multi deceſſiſſent, quorum in locum alij ſubiecti eſſent: & populū omnem hoc tempore putari, qui abhinc centū annis fuiſſet, cum ex illis nemo nunc viueret, autor Alfenus *l.proponebatur.ff.de iud.* Spieg.

LEGIONEM tamē ad quatuor millia initiò redactam, hiſtoriæ multis locis teſtantur, vnde & quadrata Feſto dicta eſt, variatam tamen eam pro vſu reipubl. & ſenatus arbitrio, vt modò quatuor, modò quinq;, modò ſex millium ſcriberetur, Liuius plurimis locis teſtatur. Nam *lib.25.belli Punici* legionem quinq; millium peditum, *lib.42.belli Perſici*, itidem legiones quinorum millium cōſcriptas tradit. Lib. vero 44. exercitum in Macedoniam miſſum, ita vt in ſingulas Romanas legiones non plus quam ſena millia peditum, CCC. equites eſſent. Quin etiam Polybius memoria ſua legiones ex quinis millibus conſcribi retulit. Et Feſtus, C. Marium primum legionem ſex millium conſcripſiſſe teſtatur, quòd non ſenatus decreto, ſed Imperatoris conſilio factum, ex Saluſtio docet Sigonius, *lib.1.de antiquo iure Quiritium, cap.15.*

LEGIO à legendo, hoc eſt, eligēdo dicta eſt, vario ſemper numero. Nam talis exercitus delectiſſimis conſtabat militibus. ein außerleſen kriegßheer. Vnde miles legionarius, qui ad legionem pertinebat: & miles auxiliarius dicebatur.

LEGIONEM cognomēta varia nemo Dione Niceo clarius diffuſiusq; explicauit *lib.55.hiſtoriar.teſte Alcia.lib.parerg.6.*

LEGIS verbum generale eſt: eo enim omnes iuris partes continentur, idq́; ex M. Cicero *1.de Legibus*, intelligi poteſt. Speciale quoque eſt: quo ſenſu accipitur *§.lex eſt.Inſtitut.de iur.nat.gent.& ciu.* quo loco, rogante, non, interrogante, legendum admonent Gellius, & Feſtus. Hoc ſenſu variæ extant in libris Iuris Ciuilis: quas coegerunt Zaſius & Franc. Hotomannus, poſt quorum terga ſpicilegium faciam *in fine Theſauri Prat.*

LEGIS appellatione ſimplici, apud Iuris conſultos noſtros & Ciceronem, ſignificari ſolet lex 12. Tabularū *Bald. in tit.de iur.nat.gent.& ciuil.*

LEGIS autem multiplex eſt acceptio. quandoque enim pactum ſignificat, & conditionem obligationi dictam *l.23. ff.de ſta.hom.l.1.ff.de in rem verſo.l.legem.C.de pact.*

LEGIS actio, pro formula perſequendi, quæ ex Lege ciuili componitur. *l.2.§.deinde ex legib.ff.de orig.iur.* & appellabatur, inquit Pomp. hæc pars iuris, Legis actiones. Porrò ſuprà indicauimus, Legis actionem apud iudicem eſſe vel magiſtratum, eſt eum habere legitimam & ordinariam iuriſdictionem Martianus *in l.3.ff.de off.Proconſ.* diſtinguens inter Proconſulem & legatum eius. Quia, inquit, non habet iuriſdictionem: ſcilicet ordinariam. Quod declarans Vlpianus *in l.ſeq.* Omninò enim, ait, non eſt apud eum legis actio: q. d. non habet quicquam poteſtatis proprio iure, ſed alieno. Spieg. *ex Budæo.*

LEGIS actio quid, & qua olim verborum ſolennitate fiebat, Alc. indicat *in l.pecuniæ.de verb.ſignific.*

LEGIS latoris boni officiū in his duob. potiſſimū verſatur: primùm vt ſtatuta ſua loco, tēpore, perſonis & rebus adcommodet: deinde vt aperta ſint, & ſi dubitatio incidat, ab ipſo autore interpretetur, non ab alijs pro ſuo affectu.

Ideo

Ideo appellatur à Pomponio *in l. 2. de orig. iur.* diſputatio fori. *Vide Olden. in Reſtaur. Polit.* Spieg.

LEGIS mens & verba, ad titulum ſub quo ſita eſt, accõmodanda, & ex ſubiecta materia vel amplianda eſt, vel reſtringenda *l. 2. de ſtatu hom. l. inſulam. ff. de præſcrip. verb.* Sp.

LEGIS officium & natura eſt, vt generaliter ſtatuat de negotijs hominum & in commune. Quod eleganter probat Ariſtoteles *in Polit.* Celſus *ff. de legibus.* Nam ad ea, inquit, potius debet aptari ius, quæ & frequenter & facilè, quàm ad ea, quæ perrarò eueniunt. Vnde Papinianus *in l. 1. ibidem*, Lex eſt, ait, commune præceptum, virorum prudentium conſultum Spieg.

LEGIS rogandæ forma apud Romanos hæc erat: Primùm, deliberabatur à ſenatu conſultante, num vtilis eſſet Lex tum ferenda: Deinde, ſi è Republica videbatur, proponi ſolebat populo tribus nundinis: tertio autem nundinarum foro rogabatur populus à cõſule, hoc eſt, interrogabatur, an id placeret, quod patres ſtatuiſſent? Cicero *pro Flacco*, [O morem, inquit, præclarum, diſciplinamq́ue, quam à maioribus accepimus, ſiquidem teneremus: ſed neſcio quomodo iam de manibus elabitur. Nullam illi noſtri ſapientiſſimi, & ſanctiſſimi viri vim concionis eſſe voluerunt. Quæ ſciſceret plebs, aut quæ populus iuberet, ſummota concione, diſtributis partibus tributim & centuriatim deſcriptis ordinibus, claſſibus, ætatibus, auditis autoribus, re multos dies promulgata & cognita, iuberi vetariq́ue voluerunt.] Hinc apparet differentia inter promulgationem & rogationem. Promulgatio fiebat binis nundinis: rogatio in tertijs nũdinis. Promulgationi item intercedere licebat: rogationi nullo modo. Inde Rogatio pro lege accipitur. *Cicero Philipp. 1.* Hodie vocem hanc, Promulgare, tenemus quidem, quanquam non ſatis intellectam: rei verò ipſius, ne vmbram quidem ſequimur. *Vide M. Fabell. lib. 2. cap. 4. in fin.* Olden.

LEGIS textus omnem dubitationem tollit. *Vide Bal. in l. ancilla. C. de furt.* Siquidem gloſſa nullam nobis neceſſitatem imponit, cùm ſit tantùm probabilis: *vt dicit Bart. l. 1. ff. ſi cert. pet.* veritatem, dicebat ſemper Zaſius ex legum textibus, ex æquo & bono quærendam, non ex conſpirato, plauſibiliq́ue huius, vel alteri⁹ gloſſæ, aut Doctoris fauore, eſſe proſtituendam. Spieg.

LEGIS virtus eſt, ait Iureconſ. imperare, vetare, permittere, punire. Sp.

LEGITIMA, eſt portio hæreditatis, iure naturali liberis debita, minuſcula dicta. Sic appellata, quod ſecundum naturales leges, alimentorum vice ſubrogatur. *Ferr. Inſtit. quib. mo. teſt. infirm. §. igitur quartam.* Politus dubitat, an hæc portio hodie quartæ nomine venire debeat.

LEGITIMA aſcendẽtium ſeu parentum, hoc eſt, quam liberi debent parentibus, eodem modo aucta eſt hodie, ſicut de legitima liberorum diximus, *vt communiter probãt Dd. per l. nam & ſi. C. de inofficio. teſtam.* Nam etſi, inquit Imperator, parentibus non debeatur filiorum hæreditas, propter votum parentum, & naturalem erga filios charitatem: turbato tamen ordine mortalitatis, non minus parentib. quàm liberis piè relinqui debet.

LEGITIMA ætas, quæ lege aliqua præſcripta & præſtituta eſt: veluti in maribus annorum 14. in fœminis 12. nuptiarum cauſa, item ad res adminiſtrandas 25. *l. vlt. §. damn. ff. de publ. l. vlt. in fi. ff. de appell. l. 1. C. de iur. fur. l. 4. C. de tranſact.* Hotoman.

LEGITIMA conuentio eſt, quæ aliqua lege cõfirmatur *Paul. in l. legit. de pact.* Sp.

LEGITIMA crimina, de quibus lege aliqua quæſtio cõſtituta eſt, vel quæ lege aliqua vindicantur, vt ſunt publica. *l. 3. §. pænu. ff. ſtellionat. coniuncta l. 13. §. ſtellionatum. ff. de his qui not. infam.*

LEGITIMA generaliter dicuntur omnia, quæ ex lege aliqua inſtituta ſunt: plerunque tamen de lege 12. Tabul. intelliguntur.

LEGITIMA hęreditas propriè dicitur, quæ ab inteſtato defertur. *l. 1. de ſuis & legit.* quoniam eam lex ipſa abſq́ue facto hominis, defert. Sed & quæ ex teſtamento defertur, legitima quoq́ue, nõ impropriè, latiore tamen ſenſu dicetur: ea enim à lege 12. Tab. cõfirmatur, dum in illa conſtitutum eſt: vti quis rei ſuæ legaſſit, ita ius eſto. *l. verbis. de verb. ſign.*

LEGITIMA hominis ætas, poſt quintum & vigeſimum annum reputatur. (die mündige jahrn.) Interim namque minores appellantur: iuuandi propter ætatis imbecillitatem. *l. vltim. C. de his qui ven. ætat. impet. l. 1. ff. de minoribus 25. ann.* Spiegel.

LEGITIMA interpellatio quæ nam dicatur, Bart. docet *in l. vinum ff. ſi cert. pet.* Spieg.

LEGITIMA iudicia, Bud. interpretatur, iuri ſcripto, aut moribus recepto adſtricta Spieg.

LEGITIMA liberorum dicebatur olim pars hęreditatis quarta: quam conſuetudinem ex legis Falcidię ratione manaſſe, Paul. *lib. Sent. 4. cap. 5* non obſcurè demõſtrat. Cùm enim inſtituti partem nunquam minorem quarta iuſſiſſet eſſe, ſi filius minus ex patris teſtamento conſecutus erat, quod ei deerat ſupplebatur. Hinc pars illa, quia non ex teſtamento, ſed ex lege manabat, Legitima dicta eſt: quo modo Legitima hæreditas dicitur, quam lex, non teſtamentũ, defert. Atq́ue hæc quidem olim. Poſt verò Iuſtinianus duas cõſtitutiones edidit, quarum priore ſtatuit, vt idem in exhæredatis iuris eſſet, quod in inſtitutis: nimirum vt ſi exhæredato filio vel minima res, veluti ſolidus vnus legatus eſſet, inofficioſi agere non poſſet, ſed quod legitimę parti, hoc eſt, quartæ deeſſet, ſuppleretur, idq́ue etiam ſi teſtamento cautum non eſſet. *l. ſi omnimodo, 30. C. de inoffic. teſtam.* ex quo intelligi poteſt, quàm falſa ſit eorum opinio, qui ius hoc ſuppletionis tam in inſtitutis, quàm in exhæredatis à Iuſtiniano inductum exiſtimant. Poſteriore autem conſtitutione, *quæ Nouellarum eſt 18.* modum hunc legitimæ adauxit, vt ſi vnus, duo, tres quatuorve liberi eſſent, triens illis relinqueretur: ſin plures quatuor, ſemis. *§. frequenter igitur. &c non de his quæ nupt. iterant. § porro hanc.* Hot. *De qua re etiam diſputat Goueanus lib. 2. Variar. lect. cap. 1.*

LEGITIMA nepotum variat. Aliàs ſoli ſunt, non cum mortuorum fratrum filijs, ſuccedunt q́ue in capita. Eodẽ modo ex numero eorum colligenda eſt triens, hoc eſt, tertia, ſi quatuor vel pauciores fuerint: aut ſemis, id eſt, dimidia pars bonorum auitorum, ſi plures ſint *Nouell. de trient. & ſemiſ. in princ.* Aliàs cum permixti ſunt mortuorum nepotum filij, & ſic pronepotes, aut deinceps hi in ſtirpes ſuccedunt & tantam partem accipiunt pro legitima, quantã pater eorum fuiſſet accepturus. *§. neq́ue illo. Nouell. eod. tit.* Aliàs deniq́ue ſi cũ nepotib. ſupereſt filius vnus vel plures defuncti, quo caſu omnes nepotes in ſtirpes ſuccedunt. *Nouell. de hæred. ab inteſtat. §. ſi tamen.* Aſcendentium ſeu parentũ legitima, hoc eſt, quam liberi debent parentibus, eodem modo aucta eſt hodie, ſicut de legitima liberorum dictũ eſt, vt Old. teſte, communiter probant Dd. *per l. nam & ſi. C. de inoff. teſtam.* Sp.

LEGITIMA transuerſalium, hoc eſt, fratrum ab inteſtato ſuccedentiũ, & olim & nunc eſt quarta bonorũ pars: *arg. l. Papinianus. §. 4. ff. de inofficio. teſtam.* Et quanquã huius quartæ non fiat expreſſa mentio in iure ciuili, non tamen fuerit abſonum, per naturalem æquitatem interpretando ſic colligere: quoniam frater debet fratri alimenta, *per l. non omnis. & l. cùm plures. §. in ſoluendis. C. de admi. tut.* arguendo ab alimentis ad quartam. Hotom.

LEGITIMA tutela dicitur, quæ lege defertur. legẽ autem excellentiæ cauſa, legem 12. Tabul. intelligimus. Vlpi. *l. 1. ff. de legit. tut.* [Legitimæ tutelæ lege 12. Tabul. agnatis delatæ ſunt, & conſanguineis: item patronis, id eſt his, qui ad legitimam hæreditatẽ admitti poſſint, hoc ſumma prouidentia, vt qui ſperarent hanc ſucceſſionem, ijdem tuerẽtur bona ne dilapidarentur.] hæc ille. Legitimam tamen Patronorum tutelam dici tradit *in l. 3.* nõ quòd nominatim id lex cauerit, ſed quòd legis id ratio flagitare viſa eſt: vt vbi hæreditas, ibi tutela eſſet. Itẽ legitima tutela dicitur Parentũ qui filiorũ quos impuberes emanciparũt, tutores fiunt: qui verè legitimi non ſunt, ſed legitimorũ vicẽ obtinent: vt ait Vlp. *d. l. 3. § vlt. ff. eodem.* Legitimæ, inquam, illæ tutelæ præſtantia quadã legis veteris dicuntur: quod hinc licet intelligatur, quia tutelæ quę lege Atilia, Iulia & Titia mandantur, legitimarum nomine non intelliguntur, vt apparet ex *l. 7 ff. de cap. minut.* Hotom.

LEGITIMA Vxor, quæ ritè ex pręſcripto legum in matrimonium conuenit. *l. 4. ff. de rit. nupt.*

LEGITIMAE actiones legibus proditæ & ex iure ciuili deſcendentes. *§. ſed iſtæ. Inſtit. de action. l. ſ. l. 11. & l. 25. §. vlt. ff. de præſcr.*

de praeſcr. verb. l. 22. §. vlt. ff. de aq. & aqu. plu. Briſſ.

LEGITIMAE vſuræ dictæ ſunt centeſimę, quæ & maximæ & grauiſſimæ nominãtur: Nempè legitimæ per excellentiam, ſupra quas aliæ legitimæ non eſſent: Sed vſurarũ modum poſtea lege lata aliter Iuſtin. conſtituit. *l. eos. C. de vſu.* Donellus. Cæterum Hot. *lib. 1. de vſuris c. 7.* non centeſimas voce legitimarum intelligi exiſtimat, ſed minores cẽteſimis. *l. tutor. §. idem ſolent. ff. de admin. tut. vbi manifeſtiſſimè legitimæ diſtinguuntur à grauiſſimis.*

LEGITIMAE cognationes, quæ adgnatorũ ius habent, quod ipſum ciuile, & lege 12. Tab. introductum eſt. *l. 12. §. vlt. ff. de ritu nupt. §. vlt. Inſt. de cap. dim.* Etiam Modeſtinus Legitimam cognationem ſiue ciuilem interpretatur, quæ per adoptionem contingit *in l. quarta. §. cognationis. ff. de grad. & adfin.* Briſſon.

LEGITIMAE nuptiæ, quæ ſecundum iura ciuitatis Romanæ contractæ ſunt. *Inſt. de nupt. in princ. Caius lib. 1. Inſtit. tit. 4. l. 19 ff. de ſtatu hom.* Briſſ.

LEGITIMAM debere, relinqui iure inſtitutionis, hoc eſt, iure hæreditario. Hoc enim voluit Imp. *in Nouell. vt cum de appell. cog. § aliud quoque capitu. nn. Lege, Inſtituere.*

LEGITIMARVM actionum verbo intelliguntur leges duodecim Tab. *Zaſ. in §. ſed iſtæ. Inſtitut. de action.* Spieg.

LEGITIMATIONIS quod nulla apud Iuriſcõſultos mentio fiat, ſciendum eſt hoc iuris adoptionem tribuiſſe, quę de naturalibus filijs fieri poterat, vt vidimus in ea ſpecie, quam ponit Vlpian. *vlt. cap.* quo in capite filium in ſeruitute patris conceptum, ab eo libero facto adoptare poſſe dicit. Quod multo magis licuiſſe arbitror in naturalib. liberis ingenuorum hominum, dum ne procreati eſſent ex nefario concubitu: in quo tamen fuit arbitriũ Principis, vt in omni arrogatione erat, &c. *Connan. lib. 2. c. 16. nu. 5.*

LEGITIMATIONIS, vel τῆς γνησιότητος, duos Iuſtin. modos tradit, quibus filius naturalis tantùm, fit quoq; legitimus, & ſubijcitur patriæ poteſtati. Eoſdem repetit & alio poſtea loco in hiſce Inſtitutionibus: vnde repeti poterunt, quæ hîc deſiderabuntur. Eandem rem latè tractat *in Nouell. conſtit. 89.* explicans has, vt ita loquatur, legitimationes διὰ τῆς ἐν βουλῇ ἐπιδόσεως, καὶ διὰ τῶν προικῴων συμβολαίων ποιήσεως. addit & rationẽ διὰ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς, cuius frequens eſt vſus. Refert enim Martianus, Marcum & Lucium Imperatores, reſcripto ſuo confirmaſſe ſtatum quorundam filiorum qui ex matrimonio parum legitimo erant ſuſcepti. Eſt præterea & alia quædam quarta & omnium quidem expeditiſſima ratio, quam Iuſtinian. *in Nouell. conſtitut. 117.* introduxit, nempe cum pater ſpurium dignatur filij nomine. Nam inde conijcere poſſumus, non omnino ſemper habuiſſe eius matrem pro concubina, &c. *Balduin. tit. de adopt.*

LEGITIME conſiſtere poteſt, rectè agere poteſt. *l. grege pignori. §. & in ſuperficiarijs. ff. de pign. opp.* Non rectè agi, ſubmoueri exceptione. *l. ſi ſuperatum. §. fin. ff. eod. tit. ex Copia.* Oldend. Spieg.

LEGITIME, idem eſt quod iuſtè, vel ratione legum obſeruata. *Vide authen. de hered. & Falcid. §. ſi quis autem. Item l. Gratianus. C. de adult.* Spieg.

LEGITIME natus, geſatzlich/ehlich geboren. Oppo. Illegitimè natus vnehlich geboren. Oldend.

LEGITIME ordinati inſcriptionum libelli dicuntur, qui ſecundùm formam legis Iuliæ publicorum iudiciorũ præſcriptam concepti ſunt. *l. 3. §. 1. ff. de accuſatio.* Briſſ.

LEGITIMI dies, qui in lege permittuntur partibus, ad conſequendum ius ſuum, ordentlich zeit zu gerichtshändeln. Oldend.

LEGITIMI hęredes paſſim appellantur, quos lex duodecim Tab. inteſtatis attribuit, hoc eſt, proximos agnatos. quanquam eius legis exemplo etiam nouæ leges & Senatusconſul. ſignificentur. *l. 2. §. vlt. ff. vnde legit.*

LEGITIMI liberi, naturalibus oppoſiti eos ſignificãt, qui iure, id eſt, ex iuſtis & legitimis nuptijs ſunt quæſiti. *l. 45 ff. de vulg.* Interdum etiam legitimi adoptione quæſiti accipiuntur. Briſſ.

LEGITIMI, quibus legitima potuit deferri hæreditas *Vlpian. l. 2. ff. vnde legitimi, & vnde agnati.* Olden.

LEGITIMI teſtes, qui ex legibus teſtamento adhibendi ſunt. *l. 16. §. 1. ff. de vulg. & pup. ſubſt.* Briſſ.

LEGITIMI tutores, qui ad legitimam hæreditaté admitti poſſunt. *Vlp. in l. 1. ff. de legit. tut.* Old.

LEGITIMOS actus quoſdã enumerat l. 78 ff. de diuerſ. reg. Legis actiones quæ ſint, quid item ſit lege agere, expoſui *lib. 4. ſelect. antiq.* Briſſ. Hinc

LEGITIMVM, quod lege aliqua, vel Senatuſconſulto introductum, inſtitutum, confirmatum, comprobatumque eſt. Ita legitimas conuentiones, pacta, Paul. definit *in l. 6. ff. de pact.* quales ſunt, quæ de furto & iniuria fiunt. Hæc enim lex 12. Tabu. comprobat: ita legitimum Ius, quod ex lege deſcendit. quale eſt ius adgnationis, quod ex 12. Tabu. deſcendit. *l. 3. §. de illo. ff. pro ſoc. l. 69. in fin. princ. ff. de legat. 2. l. 1. §. vocantur. l. 11. §. vlt. ff. de contr. tab. l. 22. ff. ſi quid in fraudem patron. l. 6. ff de bonorum poſſeſſ. l. 1. §. non quærimus. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. Et apud Vlpian. in Inſtitut. tit. 28. ad fin. & l. vltim. C. de legit. hæredib.* Et quodcunque aliud ius quod ex legibus proficiſcitur, legitimum vocatur. *l. 4. §. vlt. ff. de fideiuſſorib. tut. l. vlt. C. de teſtibus.*

LEGITIMVM ius dicitur, quod ab initio nihil interfuit hoc an illo modo fieret: poſtquam autem conſtitutum eſt, refert. *Conna. lib. 1. c. 6. nu. 3.*

LEGITIMVM tempus, in l. 8. C. de non num. pecu. biennij, intra quod ex principalibus conſtitutionibus non numeratæ pecuniæ exceptio opponi debuit. *l. 9. & l. 14. C. eod. tit. Inſtit. de liter. obligat. l. 1. de cauta & non num. pecun. in fragmentis Cod. Theoph. in §. idem iuris. Inſtit. de except.* Quomodo etiam ſtatutum tempus interpretari oportet *in l. vltim. C. de condict. ex leg. & l. 5. C. ſi cert. pet.* Sic legitimi dies dicebantur, quas nũc dilationes & terminos appellamus, quando vel accuſatori ad accuſandum, vel reo ad reſpondendum certi dies dabantur, & præfiniebantur. Et legitimum diem comitijs habendis dixit Cicer. 4. *in Verrem*: in quo ſecundùm leges haberi poterunt. Ea enim propriè legitima dicimus, quæ ex legibus proueniunt.

LEGITIMVM teſtimonium Connanus dici ait, quod duorum fide comprobatur, etiamſi mulieres ſint aut peregrini, & non rogati. Theodoſius tamen Imperator, voluit adhiberi quinque teſtes rogatos aut fortuitos, cuius conſtitutio eſt hic vltima *Connanus lib. 9. c. 6. nu. 2.*

LEGITIMVS, geſatzlich/ordentlich nach dem geſatz.

LEGITIMVS hæres pro parte fact᷑. Papinianus. [Quia credimus eum, inquit, legitimum hęredem pro parte eſſe, & ideò pars hæreditatis in teſtamento remanſit: nec abſurdum videtur, pro parte inteſtatum videri.] *in fin. l. nam etſi. ff. de inoffic. teſtam.* Sp.

LEGITIMVS modus honorarij in ſingulis cauſis vſque ad centum aureos. *l. 1. §. in honorarijs. & §. licita. ff. de extr. cogn. l. 3. C. de poſtul.* quem S. C. conſtitutum. Tacit. *lib. 10.* auctor eſt.

LEGITIMVS numerus *in l. 2. ff. de decr. ab ordin. fac.* eſt municipij lege præfinitus. *l. 3. eod. tit.*

LEGITIMVS ſtatus, *l. pen. C. quand. dies leget. ced.* Alber.

LEGVLAE ſunt viriolæ, hoc eſt, vittæ paruulæ, ſiue ligulæ fimbriatæ, reticulatis, ſcutulatis, cancellatiſque plagulis orbicularibus veſicæ capillorum aſſeruatrices. A legendo legulæ vocitatæ, quemadmodum leguleí à legendis vuis ſunt appellati. *Ioan. Baptiſt. in commen. epiſt. Sidon. Apollin. ad agricol. lib. 1.*

LEGVLEIVS, in legibus verſatus. ein geſatzforſcher. Cic. [Ita & tibi Iurecõſultus, per ſe nil niſi leguleius quidam cautus & acutus, præco actionum, cautus formularũ, auceps ſyllabarum.]

LEGVLVS Varroni, qui vuas aut oleas colligit. extat apud Vlpian. *l. ſi cuius. §. proinde. verſic. ſi tamen. ff. de vſufruct.* Spieg.

LEGVMEN dictum eſt, quod manu legatur, Inde Varro *lib. 1. de re ruſtic.* [Hoc enim quoq; legumen vt cætera quæ è terra euelluntur, non ſubſecantur. vt fruges, quæ quód ita leguntur, legumina dicta.] vnde Virg. *1. Georgic.*

Vnde prius lætum ſiliqua quaſſante legumen.

Adde Forcat. in penu iur. ciuil. cap. 5. & Peckium commen. l. 1. §. igitur. ff. de exerc. act.

LEGVM beneficio vti, *in fin. l. non ſolum. ff. de in integrum reſt.* Spieg.

LEGVM correctio magnoperè fugienda eſt: quia mutationem iuris ſequitur mutatio morum: mutationem

morum

morum comitatur nouitas quædam ſubita: hæc autem ſolet mouere & conquaſſare Rempubl. Quare Ariſtot. *lib. Politi. 2.* dicit, Receptas leges non eſſe mutandas, etiamſi quid incommodi habeant. Et Vlpian *in l. 2. ff. de conſtit. princip.* [In rebus, inquit, nouis conſtituendis, euidens eſſe vtilitas debet.] Euidentem autem vtilitatem ſic intellige, vt ſi lex aut conſuetudo, niſi corrigeretur paulatim eſſet corruptura ius naturæ, quod immutabiliter retinere oportet.

LEGVM obſeruatio, & compoſita bene viuendi ratio in Republ. ſolet augere populum: & frequentia populi ſolet amplificare imperia. Incipiendum ergo eſt in omni Republ. conſilium à recta traditione iuris.

LEGVM ſtudioſi relicto latinæ linguæ nitore, inepti plerunque *e ſte Alex. Neap. lib. 3. cap. 4.*

LEGVM tabulas Moſen à Deo accepiſſe, nemo eſt, qui neſciat, à quo tota iuris ſcripti ſeges proſeritur. Quicquid enim poſteri legum ſcriptores in monumentis reliquere, id totum tanquam ſimiæ à Moſe, primùm Græci, deinde à Græcis Romani mutuati ſunt, Ficino & Euſebio adſtipulantibus.

LEGVM vſus ad formandos hominum mores pertinet: non ad oſtentationem aut quæſtum, vt quidam abutuntur, non aliter quàm Anacharſis dixit: Athenienſes ad nihil vti numis, niſi ad numerandum. Proinde cùm Hebræos Deus inter ſe quàm coniunctiſſimos, rectiſſimeque conſentire vellet, certas leges tulit, vt ex præſcripto res iudicarent, ne quando ius controuerſum diſſidiũ pareret.

LEMNISCI dicebantur faſciolę ex coronis longis pendentes. Hinc longas coronas quidam dici putant lemniſcatas. Quales autem fuerint longæ Coronæ, annotauit Fr. Balduin. *in l. 12 Tab. c. 31. circa fin.*

LEMVRIA, dicta ſunt parentalia, quę Romulus, cũ Remi occiſi manes placatos vellet, inſtituit, ſic dicta quaſi Remuria, menſe Maio per triduum celebranda, anniuerſario ritu, ob quam rem nubere illo menſe religioſum fuit. Vnde Ouid.

Menſe malo Maio nubere, vulgus ait.

Comm. lib. 8. cap. 3. nu. 1.

LENO. Lenocinari, per tranſlationem, blandiri eſt. Inde leno dicitur ab illiciendo, quòd adoleſcẽtulos allicit, vel à leniendo dictus. Eſt autem propriè leno ſcortorum. Scribit enim Pædianus, lenones ſcortorũ dici, productores verò, etiam inuitarum perſonarum, & in quibus ſtupra exercita legibus vindicantur. Nam & *in Verrinis* ab Cicerone diſparantur verba hæc. Inde lenocinium, lenocinandi actus. Vlpian. *in l. athletas. ff. de his, qui not. infam.* [Lenocinium facit, qui quæſtuaria mancipia habet.] Eſt autem lenocinium ipſum peius, quàm adulterium: quia & ſe & alium leno corrumpit, vnde plus punitur. *vt in Auth. vt iudi. ſine quoquo ſuffragio. §. cot. col. 2. Ij*, ne malo ſint exemplo, de vrbib. pelluntur, *in Auth. de lenonib. in fin.* & meretrices de vicinia pudicarum. In multis tamen vrbibus publica proſtibula tolerantur non quòd ſcortationem approbent, ſed quòd, cùm ſit infrenata iuuenum libido, malunt vrbes hæc loca tolerare, quàm facere, vt ciuium & vxores, & filiæ paſſim ad ſtuprum abripiantur. Anch.

LENO eſt qui proſtituta habet mancipia, vt Seneca *lib. 6. de benefic.* definit. Lenocinium itaque facere eum Vlpi. *ad edictum Prætoris* interpretatur, qui quæſtuaria mancipia habet, ſiue principaliter hoc negotiũ gerat, ſiue alterius negotiationis acceſſione vtatur. *l. 4. §. 1. ff. de his qui not. infam. l. 1. in fin. ff. de extraord. crim.* Idem Vlpian. *lib. 1. ad leg. Iuliam & Pap.* Lenas eas dici ſcribit, quæ mulieres quæſtuarias proſtituunt, etiam ſi alterius nomine hoc vitæ genus exerceant. *l. 43. §. 1. ff. de ritu nupt.* Briſſ.

LENOCINII crimen contrahit maritus, qui deprehenſam in adulterio vxorem retinuerit, quæſtumve ex adulterio vxoris ſuæ fecerit. *l. 29. in prin. & §. qui quæſtum. ff. ad l. Iul. de adult. l. 2. C. eod. tit.* Briſſ.

LENOCINIVM facere, Vlp. inquit, non minus eſt, quã corpore quæſtum exercere. Sp.

LENVNCVLI actuariæ naues, quas Græci πρόσκλας vocant, vel *ἐπακτρίδας, vt annotat Brodæus lib. miſcell. 6. cap. 27.*

LEONINA ſocietas eſt, qua alter lucrum tantùm, alter damnum ſentit: qualis iure coiri non poteſt: & vt Eraſm. *in Chiliad.* dicit, ſolet eſſe cũ regibus, aut præpotẽtibus plebeiæ ſortis hominib. *Extat in l. ſi non fuerint. §. Ariſto. pro ſocio.* Notum ex Apologo, quòd leo communem ex venatu prædam ſic diuidebat cum vulpe, vt ſibi fermè totam retineret, vulpi vix minimam concedens partem. Sp. *Adde Tyraq. comment. in 5. l. connub. gl. 1. part. 6. nu. 34.*

LEONINA lex, *l. 38. C. de epiſc. & cler.* id eſt, imperatoris Leonis, *vt l. 10. C. de pact. conu.* Briſſ.

LEPADNA, Græci dicũt coria lata circa pectus equorum. *Vide Alciat. in l. quoniam. C. de curſu public. lib. 12.*

LEPROSVS. Lepra duplex eſt: vna, quæ mala ſcabies, hoc eſt, incurabilis, ab Horat. nominatur:

Aut mala quem ſcabies, aut morbus regius vrget.

Eius meminit Imperator, *in auth. Iuſiurand. quod præſt.* Altera lepra eſt, quæ poteſt curari. Plin. *lib. 34* [Lachryma, vitium veluti gẽma, lepras, & lichenas, & pſoras, nitro antè præparatas, ſanat.] Eſt itaq; lepra morbus, qui alio nomine dicitur elephantia, à quo leproſi dicuntur, qui eo morbo afficiuntur. *De quib. tit. eſt lib. Decret. de coniugio leproſorum.*

LAESVM ius, *in l. 1. ff. ex quibus cauſis maior.* non amiſſum, vt interpres exiſtimat, ſignificat. Vt non reſpexit ad Lædere verbi elegantiam, ita nec vim verbi Amittere intellexit. Siquidem verè amiſſa, perditave, aut quæ irrecuperabilia ſunt, corrigi non poſſunt: Intercepta verò, & occupata poſſunt. Spieg.

LESSI voce lex decemuiralis vſa eſt, teſte Cicerone: Quid autem per Leſſum decemuiri intellexerint, veteres interpretes Sextus AElius, Lucius AElius, non ſatis ſe intelligere dixerunt, inquit Cice. ſed ſuſpicari veſtimenti aliquod genus funebris fuiſſe. Lælius Leſſum interpretatur, quaſi lugubrem eiulationem, vt vox ipſa ſignificat. Illudq; eò magis verum Ciceroni videtur, quod lex Solonis idipſum vetet: eoq; ſenſu Plautus Leſſum videtur accepiſſe, cũ ſic *in Truculent.* ſcriberet:

Thetis quoque etiam, Lamentando leſſum fecit filio.

quaſi dicat Plautus lamentis gemituque, & fœmineo vlulatu, vt vtar poetæ verbis, filium defleuit Thetis, & tamen ſuis illa lachrymis, quod factum erat infectum reddere non potuit. Et ſic quidem hunc Plauti locum accipiendum eſſe, euidenter *in lib. de anima* docet Tertul. *autore Ranar. in ll. 12. Tab. c. 15. Adde Fr. Baldui. comment. in l. 12. tab. c. 31. circa princ.*

LEVARI, vel onerari culpa, apud Macrum. *de off. præſid. l. diuus. §. fin.* Spieg.

LEVATO velo cognoſcere, Honorius Imper. dixit prouerbiali figura, ſi Alciat. credimus, quod vulgò dicunt, de plano fieri, hoc eſt, quod facilè, & abſq; cognitione cauſæ conceditur: quòd iudices grauiores & arduas cauſas, pro tribunali ſedentes, cognoſcant: vbi verò deſcenderint, in plano conſtituti, leuiora negotia decidant. Sp.

LEVEM culpam præſtat, qui rebus ſuis conſuetam diligentiam præſtat. *l. 20. C. de neg. geſt.* Sp.

LEVEM eſſe, inter animi vitia ponit Vlpia. *l. 1. §. apud Vitianum. ff. de ædil. ed.* Leuis Conſtanti aduerſatur, *l. 18. ff. eod. tit.* [Si leuis perſona cuſtodiæ fuit.] *l. vlt. ff. de cuſt. & exh. reor.* id eſt, vilis, ſeu humilis. ex Briſſ.

LEVIDENSE munus, prouerbialiter, vile, & minimi precij vocat Cic. *vt Eraſ. in Chiliad. tradit.* Cuiuſmodi magiſtratibus accipere licet. Nam illis, vt admonet adagium vetus ab Vlpian. Græcè citatum, *de off. proconſ. in l. ſolet etiam. §. non vero.* nec omnia, nec paſſim, nec ab omnibus, niſi verecundè, atq; quodam cum delectu accipere non licet. Sp.

LEVI brachio quid facere, id eſt, non verè, neq; ex animo. *Comm. lib. 7. c. 3. nu. 3.*

LEVIORES vſuras I.C. *in l. tutor. §. ex tutoris cauſis. ff. de adminiſt. tut.* appellat quincunces & trientes, ex ſententia Hotom. *lib. 1. de vſur. cap. 7.* earumq; appellatione putat Africanum trientes ſignificaſſe. *l. ſi ſeruum legatum. §. vlt. ff. de legat. 1.* De quincuncibus ſit mentio *in l. cum quid. in. ff. de vſur. l. à tilio. & l. ſeq. §. baſilica. ff. de alim. & cibar. legat.* De trientibus quoque ſit mentio *in l. Firmio. §. 1. ff. quan. dies leg. ced.* Vlpian. autem clarè ſemiſſes à leuioribus diſtinguit *in l. ſi legatum. ff. de oper. publ.*

LEVIR *in l. non facilè. ff. de gradibus* eſt mariti frater, apud Græcos *Δαὴρ* appellatus, vt eſt apud Homerum relatum. Sic enim Helena ad Hectorem dicit:

Δᾶερ ἐμεῖο κυνὸς κακομηχάνου, ὀκρυοέσσης.

hoc eſt.

Leuir mei canis, mala conſutricis horrida.

LEVIS

Levis caſtigatio, duntaxat conceſſa eſt docenti, *l. & ſi quetumq. §. fin. ff. ad leg. Aquil.* Sp.

Levis febricula non conſideratur. *l. ob quæ vitia. ff. de ædil. edict.* Spieg.

Levis oſtenſa non adimit legatum. *l. 3. de alimen. legat.* Spieg.

Levitae ex nomine autoris ſunt vocati. De Leui enim Leuitæ ſunt exorti, à quibus in templo Dei myſtici ſacramenti miniſteria explebantur. hi miniſtri dicuntur. *c. cleros. 21. diſt. Io. Bello. Etym.*

Leviter, pro parum, vel mediocriter. Vlpian. *l. præter. §. præterea, de iniur.* [vel quod leuiter pulſauerit, vel emendauerit.]

Levissima culpa ad exactiſſimam diligentiam dirigitur: Leuis ad eam, quam quis rebus ſuis adhibere ſolet, *vt colligimus ex Gaio. in l. 72. ff. pro ſocio.* Briſſ.

Levissima libertatis conditio intelligenda eſt, quæ ad libertatẽ perducit, quamuis natura grauior, & durior. *l. 35. ff. de cond. & demonſt.* Briſſ.

Λείψανα, reliquiæ Harmenopulo, *lib. 3. tit. 3. μηδεὶς λείψανα ἁγίων πιπρασκέτω* ſic vertit. l. nemo martyres. C. de ſacroſan. eccleſ. In libris *λείψανα* intelligimus, carnem, corium, cornua *l. mortuo. ff. de leg. 2.*

Lex eſt mens ſine cupiditate. *Lege, Scriptum iui.*

Lex, generale nomen eſt, dictum à deligendo, vt magis videtur Ciceroni, quàm à diſtribuendo. *νόμος* Græcis appellatur. Nam vt illi æquitatis (inquit) ſic nos delectus vim in Lege ponimus: & proprium tamen vtrunque Legis eſt. Omnis ergo Inſtitutio, quam ſecuti, eligimus quod faciamus, & contrarium vitamus, communi appellatione Lex dici poteſt. Sic accepto vocabulo, Lex diuiditur in Diuinam, Humanam, & diabolicam. Diuina rurſus diuiditur in legem Naturę, & Latam. Lata iterum in Veterem, & Nouam. Vetus in Moralem, Iudicialem, & Ceremonialem: quæ ſuo loco breuiter, pro inſtituto noſtro declarabũtur: ne mutetur ordo, qui ſcripti huius generi debetur. Legi autem omnes homines obtemperare cõuenit, cùm ob alia multa, tum vel eo maximè, quod Lex omnis, inuẽtum quidem, ac munus deorũ eſt. Priſcis tẽporibus Lex erat, quod populus Rom. ſenatorio magiſtratu interrogante, veluti Conſule, conſtituebat. Cõſtitutio verò propriè eſt, quodcunque Imper. vel per epiſtolã conſtituit, vel cognoſcens decreuit, vel edicto pręcepit. Decretum verò, prudentum hominum. Papin. Lex, ait, eſt commune præceptum, virorum prudentum cõſultum, delictorum quæ ſponte vel ignorantia contrahuntur, coercitio, cõmunis Reip. ſponſio: cuius virtus eſt, imperare, vetare, permittere, & punire. Breuiter, Lex eſt ſententia, qua bona tum præcipiuntur, tum mala prohibentur. Ius eſt autoritas, ſeu facultas agendi ſecundùm legem. Iuſtitia, eſt virtus perducens iſta ad exercitationem. Proinde quoties audis has voces, Lex, Ius Iuſtitia, ſtatim cogita, monente Old. te diuinum aliquid, atque excelſum audire, hoc eſt veram, & à Deo ipſo dictatam honeſtatis formulam. Loquitur autem de propria ſignificatione, & eminentiſſima iſtorum verborum poteſtate. Non prætereundum, quòd Lex, vocabulum in contractibus, in toto iure noſtro accipitur pro conuentione, *vt docet Zaſi. in l. ciuitas. ff. ſi cert. petat.* Bart. ignorantia huius vocabuli deceptus, *in l. cotem ferro. ff. de publ.* tradidit, Contractum per ciuitatem factum, habere vicem & pondus Legis: quod ipſe Zaſ. audacter dicit non eſſe verum, nec hoc vſquam dici: & id ipſum ſenſiſſe Bald. contra Bartol. *in l. 1. C. ne fil. pro patre.* quòd longa alia conditione contrahatur inter partes, & alia conditione ſtatuatur lex. Sp. *Adde Connan. lib. 1. cap. 8. num. 1. & 2.*

Lex, (vt definit Papinianus *l. 1. ff. de legibus*) eſt commune præceptum, virorum prudentum conſultum, delictorum; quæ ſpõte, vel ignorantia contrahuntur, coercitio, communis reipubl. ſponſio. quod vt dilucidius intelligatur, colligamus ex hac definitione ſubiecta *ἀξιώματα*, quæ priuatim iura repetens collegi.

1 Lex communis eſſe debet.
2 Ergo de vno ferenda non eſt.
3 Lex præceptum eſt.
4 Virorum prudentum decretum.
5 Ergo à mulieribus ferenda non eſt.
6 Sed nec ſine Iuriſconſultis.
7 Delicta legibus coërcenda ſunt.
8 Ergo non aliter iudicanda, expiandave ſunt, quàm legibus.
9 Delicta conſulto, ſponteque admiſſa puniuntur.
10 Sed & ſi quid ignorantia admiſſum ſit, plectitur. Igitur ignorantia punibilis.
11 Rogante magiſtratu, populus ſpondebat ſe ratam legem habere, tumq; conſtituebat.
12 Ergo à populo ſciſcebatur lex.

Primi axiomatis ea poteſtas eſt, vt lex ab omnibus obſeruanda ſit. *l. 3. C. de legib.* Nam (vt ait Chryſippus apud Marcianum *l. 2. ff. eod.*) *πάντων ἐστὶ βασιλεύς.* Igitur omnes tenet, vt Iuſtinianus paſſim *in nouellis* conſtituit. Hinc à contrario ſenſu, axiomate ſecundo colligimus, Legem de vno homine ferendam non eſſe, quod & antè lege cauerat Solon apud Demoſthenem. *κατὰ τιμοκράτ. μηδὲ νόμον ἐπ' ἀνδρὶ ἐξεῖναι θεῖναι, hanc explicationem vide lib. 2. Veterum Iuriſprud. l. 47.* Nec mouet quod hic adferunt Bartolus, & Baldus, quorum ſententias aliquando diſcutiemus. Briſſ.

Lex eſt decretum, hoc enim ſignificat verbum, Conſultum, quo vſus eſt Papin. hoc loco, quo ſenſu & Horatius *lib. 1. epiſt. ad Quintium 1.*

...vir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum, qui leges iuraque ſeruat.

Conſultum igitur ſignificat decretum & ſtatutum. Ait Virorum. Hinc colligebamus mulieres in ferendis legibus adeſſe non debere, quod & rectè Bartolus adnotauit *d. l. 1. ff. de legib.* ad leges municipales producens, *quod & P. Decius probat d. l. 2. ff. de diuerſ. reg. iur.* Cur igitur Theodoram vxorem ſuam conſilio ferendæ conſtitutionis Nouel. 8. adhibuit? Conciliare hæc pugnantia qui volet, cogitandum relinquo. Quod ait Papinianus, Prudentum, hoc probari poteſt ex l. 8. C. de legibus.

Delicta legibus expianda eſſe ex legis definitione conſtat. Huc videtur reſpexiſſe Horatius *lib. 2. epiſtol. ad Octauii.*

Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes.

meritò. Nam, vt lege iuſſit Solon *apud Æſchinem, κατὰ κτησιφ. ἀνεπιτήδευτα ... κατὰ τὸν νόμον.*

Lex. Lex prima iuris ciuilis ſpecies, primùm à regibus originem habuit, mox à populo proceſſit. Nam ſunt leges principis, ſicut liberi populi, vt Valla tradidit. Sed quæ ab rege conduntur, alterius conſenſum non requirunt, quæ autem à populo ſanciuntur, conſulis interrogatione egẽt. Et propterea, priſcis temporibus lex erat, quod populus Rom. ſenatorio magiſtratu interrogante, veluti conſule, conſtituebat. Quæ definitio leges ab regibus conditas non comprehendit, eò quòd cum ſuis latoribus exoleuerunt, *vt ſcribit Rinaldus ad fin. lib. 1. hiſtor. iur. ciuil.* Inde dicta lex, quòd ex multorum conſenſu lecta ſit (vt Cicero ait) ſicut *νόμος* Græcis, à diſtribuendo. Papinianus ergò, *in l. 1. ff. de legibus.* Lex (ait) eſt commune præceptum, virorum prudentum conſultum, delictorum, quæ ſponte, vel ignorantia contrahuntur, coërcitio, communis reipub. ſponſio. Nec, breuiter, hanc malè ſic ipſe Cicer. definit, quòd ſit recta ratio è mente diuina manans, quæ recta ſuadeat, prohibeatque contraria. Quo fit, vt Demoſthenes orator legem eſſe dixerit, cui omnes homines deceat obedire, cùm ob alia multa, tum vel eò maximè, quòd lex omnis inuẽtum quoddam ac munus deorum eſt. *l. 2. eod. ff.* Huius autem virtus eſt imperare, vetare, permittere, punire. *l. legis. ff. eod.* De cætero, legum appellatione, leges duodecim tabularum, ſenatuſconſulta, plebiſcita, legitimæ actiones, interpretationes prudentum, & alia id genus continentur. Prima autem fertur Ceres dediſſe leges mortalibus, poſtea ipſi ſapientes: Phoroneus Argiuis dedit, Moſes cælo lapſas Hebræis, Ægyptijs Mercurius, Draco & Solon leges tulere Athenienſibus. Minos Cretenſibus, Lycurgus Lacedæmonijs, Turijs Carmidas, Romanis Romulus. Anchor.

Lex (vt inquit Papinian. *in l. 1. ff. de legibus.*) eſt virorum prudentum conſultum: delictorum, quæ ſponte vel ignorantia contrahuntur, coërcitio, communis reipublicæ ſponſio. Aliam legis definitionem poſuit Demoſthenes, quam refert Martian. *in l. 2. eodem titul. de Legibus.* Aliam, & tertiam memoriæ tradidit Atteius Capito, publici priua-

tiq́ue iuris peritiſſimus, qui legem hiſce verbis diffinit: Lex (inquit) eſt generale iuſſum populi, aut plebis, rogante magiſtratu. Sed hæ definitiones (ſecundùm Aulum Gellium *Noct. Atticarum lib. 9.*) ſi probè factæ ſunt, neque de imperio Pompeij, neq; de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodij quæſtio, ne alia id genus populi plebiſve iuſſa, leges vocari poſſunt. non ſunt enim generalia iuſſa, neque de vniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca priuilegia potius vocari debent, quia veteres priua dixerunt, quæ nos ſingula dicimus. Cicero *pro Domo ſua*: [Quo iure? quo more? quo exemplo legem nominatim de capite ciuis indemnitati tuliſti? vetant leges ſacratæ, vetant duodecim tabulæ, leges priuatis hominibus irrogari: id eſt enim priuilegium.] Idem *de proſcriptione ſua loquens*: [Licuit tibi ferre non legem, ſed nefarium priuilegium.] Hoc verbo etiam vſus eſt Lucilius *in 1. Satyr. lib.* [Abdomina thynna venientibus priua dabo, cephaleamq; carnem.] Sed quanquam hæc ita ſunt, in veteribus tamen ſcriptis non magnam vocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus. Nam & plebiſcita, & priuilegia tranſlato nomine leges appellarunt: eademq; confuſo & indiſtincto vocabulo rogationes dixerunt. Saluſt. quoq; proprietatum in verbis retinentiſſimus, conſuetudini conceſſit: & priuilegium, quod de Cn. Pompei imperio ferebatur, legem appellauit. verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt: [Nam Syllam conſulem de reditu eius legem ferentem, ex compoſito Tr. Pl. C. Herennius prohibuerat.] idem fecit apud nos (ne lógè exempla petamus) Pompon. *in l. poſtliminij ius, ad fin. ff. de capt. & poſtli. reuerſ. & in l. vlt. ff. de legat.* [Numantini (inquit) deditum Hoſtilium Mancinum non receperunt, de quo tamen lex poſtea lata eſt, vt eſſet ciuis Romanus. & præturam quoq; geſſiſſe dicitur.]

Inſtitutum verò, ſicut & mos, conſiſtunt ex opinione quadam, & obſeruantia: non autem ex iure ſcripto, differuntq́ue inter ſe: quia inſtitutum eſt quod certum & magnum habet auctorem, quem cæteri non dedignentur imitari. Quale illud Publicolæ, qui primus populo faſces ſummiſit: vt refert Liuius. Inſtituti varia exempla ponit Valer. Mos autem (vt ſcribit Feſtus) eſt patrium inſtitutum, pertinens ad religiones cerimoniaſque maiorum. de cuius ſignificatione diſputat Macrob. *Satur. lib. 3.* licet quandoque etiam capiatur pro obſeruatione antiqua, vt ſæpè apud Ciceronem & alios obſeruari facile erit. Et poſteaquam in titulum de legibus incidimus, obiter corrigamus locum apud Pompon. *in l. 3.* [Iura, inquit, conſtitui oportet (vt dixit Theophraſtus) in his quæ Entonima frequenter accidunt.] caſtiga. [quæ Tamina.] id eſt, frepuenter. Sunt tamen qui ex Pandectis Piſanis reponant, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖον accidunt, non in iis quę ἐκ παραλόγου, id eſt, quæ plerunque accidunt, non in iis quę nec opinato. Proinde Solon apud M. Tullium *in oratione pro Roſcio Amerino*, cû interrogaretur, quare nullum parricidę ſupplicium conſtituiſſet? reſpondit, quia id neminè facturum putabam. Hinc nota parœmia, Bonæ leges ex malis moribus procreantur. *Adde Forcat. dial. Necyoman. 2. num. 1. & ſeq.*

LEX aut rogatur, id eſt, fertur, aut abrogatur, id eſt, tollitur: aut derogatur, id eſt, pars primæ tollitur: aut ſubrogatur, id eſt, adijcitur aliquid primæ legi: aut obrogatur, id eſt, mutatur aliquid ex prima lege. *Vlpian. cap. Inſtit.* Vel ſic:

LEX rogatur, cum populus rogatur vt nouam legem accipiat: derogatur legi, cum rogatur, vt capita quædam è lege vetere detrahat: abrogatur, cum rogatur vt legem veterem omninò tollat: prorogatur, cum differtur: irrogatur, cùm in aliquem propriè fertur: vt cum mulcta alicui à magiſtratu dicebatur. Hotom.

LEX pro conditione & pacto frequenter vſurpatur: hoc eſt, pro contractus forma. Itaque legem locationis Paulus dicit *in l. fructus. S. §. item ſi. ff. ſol. matr.* & Varro *lib. de re ruſt. 2. cap. 3* [Ob hoc in lege locationis fundi excipi ſolet.] &c Et c. 2. [In emptionibus iure vtimur eo, quod lex præſcripſit: in ea enim alij plura, alij pauciora excipiunt.]

LEXIARCHICI apud Athenienſes appellabantur, qui ius de hæreditatibus dicebant λῆξιν enim hęreditatem dixerunt, ἀπὸ τοῦ λήγειν, id eſt, à deſinendo, quod ab vno in alterum deſinat: id eſt, vt Galli dicunt, In mortuis viui ſeſſi, tenet. qua ratione ipſe etiam verbum Lego, in lege 12. Tab. generaliter acceptum arbitratur. *l. verbum. ff. de verbo. ſign.* pro qualibet deficientium voluntate, ἀπὸ τοῦ λήγειν, quod & ſyllaba indicat, quę in legato prima producitur, cum alioqui eſſet corripienda. *Hæc A. c. c. 1. de. ima lib. Parerg.* Sp.

LEXIARCHICON autem eſt (ſicut annotauit eleganter & ſcitè Budæus, vt erat Latinæ iuxta ac Græcæ linguæ peritiſſimus Mercuri⁹) [illegible] Album ſeu liber, in quem puerorum nomina referebantur, qui iam tutelæ ſuæ factæ erant, hoc eſt, αὐτεξούσιοι, ſui iuris, & qui de ſuis facultatibus ſtatuere poterát παρὰ τὸ λῆξιν ἄρχειν [illegible], hoc eſt, [illegible] &c. *Brechæus in lib. 1. ad eſt. ff. de verb. & rer. ſignif. Vide Poſtellum de Magiſtrat. Athen. c. 11. & c. 18.*

L I.

LIBARE, eſt ſacrificare. Lactant. *lib. 1.* [Nihil enim ſancta & ſingularis illa maieſtas aliud ab homine deſiderat, quam ſolam innocentiam, quam ſi quis obtulerit Deo ſatis piè, ſatis religioſè libabit.] Old.

LIBELLA. *Vide ſuprà* [illegible]. Accurſi. *in l. iudices. C. de Epiſc. aud.* (vbi Impp. iudicibus mandant, ne alimenta his, qui cuſtodia carcerum attinentur, deeſſe ſinant, victualem ſubſtantiam, libellis duobus; aut tribus diurnis, arbitratu Commentarienſis decernant.) à libro, diminutiua forma dici credidit. Verùm Alciato magis accedendum, qui de libellæ pondere fœminino genere ductum putat, *lib. 1. parerg. c. 17.* quod & ab Oldendorpio obſeruatum eſt. Sp.

LIBELLARIA conceſſio dicitur, cum emphyteuta transfert ius ſuum in alium: hoc eſt, ſubſtitutio quædam emphyteuſis, *teſte Olden.* Sp.

LIBELLARIUS contractus eſt, quando emphyteuta vel vaſallus dat rem emphyteuticam, vel feudalem alterí in emphyteuſim, vel feudum, *c. 1. §. donare. c. 1. §. fin. de prohibita alien. feud. Doct. commun. c. 1. §. aut ſi quib. mod. feud. amitt. Iaſon in l. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccleſ.*

LIBELLVS. Libellus eſt quędam ſcriptura, in qua continetur nomen actoris & rei, res quæ petitur, & cauſa petendi. (vulgò ein klagſchrifft.) Vnde Hoſtienſis:

> *Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & à quo*
> *Rectè compoſitum quiſque libellus habet.*

Paulò autem aliter definitur ab alijs, ſed in idem cadere videtur definitio. Gallis viris pragmaticis, & in foro verſantibus dicitur *vne demande.* De huius verò materia extat titulus *lib. 2. Decretalium 2. de libelli oblatione. & habetur 3. quæſt. 8. per totum. & 81. diſtinct. Maximianus.* Libellus eſt ſchedula ſupplex, qua poſtulata populares principibus exponere ſolent. Vulgò requeſtam appellamus. quomodo accipitur *in l. quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. proconſul. & legat.* Vlpianus, [Vbi decretum (ait) neceſſarium eſt, per libellum id expedire proconſul non poteſt. Omnia enim, quæcunque cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum non poſſunt expediri.] Itaque, Tranquillus multis in locis vſus eſt libello in hoc ſignificatu, *vt oſtendit Budæus in annotat. ad Pandect. ex d. l. nec quicquam.* Locus verò hic vnus erit pro multis; Tranquillus ipſe ſic habet, *in Nerone.* [In iuriſdictione poſtulationibus niſi ſequenti die, ac per libellos non temerè reſpondit.] Porrò, libellus in l. ſi publicanus ff. de public. pro epiſtola aſſertoria accipitur, quam vulgò certificationem vocamus. ibi enim Paulus. [Si quis (ait) mittet quendam empturum, ſignificet libello manu ſua ſubſcripto, &c.] Cęterùm, vt quod notatu dignum eſt, ſubijciam, cum de ijs locus ſeſe offerat, quos à libellis miniſtros appellamus, à Plinio in epiſtolis dici videntur conſules: [Senecio (inquit) cum exploraſſet conſules poſtulationibus vacaturos, conuenit me.] Sunt autem à libellis miniſtri, qui principi in reſpondendis requeſtis ſubſeruiunt. Lampridius, *in Alexandro.* [Poſtmeridianis horis ſubſcriptioni, & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam, ita vt ab epiſtolis, à libellis, & à memoria ſemper aſſiſterent.] Triphoninus *in l. reſcriptum ff. de diſtractio. pignor.* [Reſcriptum eſt (ait) ab Imperatore, Papiniano libellos agente, creditorem à debitore pignus emere poſſe, quia in dominio manet debitoris.] Libellos agente, id eſt (interprete Budæo *ex d. l. nec quicquam.*) libellis apud Imperatorem præfecto.

Quam

Quam ob rem, quos hodie magiſtratos requeſtarum vocamus, præfecti libellorum vocitari poſſunt, aut etiam poſtulationum magiſtri (vt idem ſcribit Budæus *loco prædicto*) qui tamen (niſi cum illo fallar) aliquando magiſtri ſcriniorum appellati ſunt. Anch.

LIBELLVS, eſt formula ſcripti, complectens actionem, & futuræ litis ſpeciem in iudicio. *l.1.C.de edend.* Sic rectè definiri libellum Oldend. dicit, nec tam curioſè laborandum hic eſſe, vt quidã faciũt. Nam libellus nihil aliud facit, quàm quòd ius illud perſequendi exhibet iudici cogituro de cauſa. Sp.

LIBELLVS appellatur commentarius in ſacras literas, *c.2.in prin.de ſum.trin.& fid.cath.* [Damnamus ergo (inquit Innocentius) & reprobamus libellum ſeu tractatum; quẽ Abbas Ioachim edidit.] Sp.

LIBELLVS appellatur, quem maritus vxori, aut contrà vxor marito repudij cauſa mittit, cuius fit mentio *in l. ſi pœnituit. ff. de diuort.* his verbis. [Si pœnituit eum qui libellum tradendum diuortij dedit.] & Chriſtus *Math.5.* [Quicunque, inquit, repudiauerit vxorem ſuam, det illi libellum diuortij.] Old.

LIBELLVS appellatur etiam ſchedia intimatoria, videlicet quæ in foro, aut valuis eccleſiarum proponitur: [inueniſſe putà Sempronium annulum aureum, eique cuius eſt, redditurum.] *vt dicit l. falſus. ff. de furt. annotat.* Olden. Spieg.

LIBELLVS cenſetur ineptus, ſiue inutilis duobus modis: Altero propter defectum formæ, cuius maxima pars eſt petitio, ſeu concluſio: Altero, ob materiam vel cauſam petendi, quæ in narratione verſatur, nec eſt talis vt producat ius agendi. Et hoc eſt, quòd excipientes aduerſus tenorem libelli, dicunt eum peccare in materia & forma: his quippe verbis vtuntur ex vſu magis, quàm quòd res ita habeat plerunq; Old.

LIBELLVS dicitur oratio conſultoria, qua boni Imperatores olim cõplecti ſolebant ea, quæ de rebus arduis ad Senatum Romanum cenſenda referebant, vt *in l. item veniũt. §. præter hæc. ff. de petit. hæred.* [Pridie Idus Martias, inquit, Quintus Iulius Balbus, & Publius Lubẽtius Celſus, Titius Eufidius, Onerius Seuerianus Conſules, verba fecere de his, quæ Imperator Cæſar Traiani Parthici filius, Diui Neruæ nepos, Adrianus Auguſtus Imperator maximuſq́ princeps, propoſuit quinto nonas Martij, quæ proximæ fuerunt, libello complexus eſt, quid fieri placeat, de qua re ita cenſuerunt.] Huius orationis *in eod. tit.* fit mentio. *l. illud quoq;. in princ.* [Illud quoque, ait, quod in oratione Diui Adriani eſt.] Old.

LIBELLVS eſt duplex, conuentionalis, & accuſationis, ſeu inſcriptionis. de conuentionali loquitur d.l.1.& l. 3.C. eod. titul. de inſcriptione l. libellorum. ff. de accuſat. Spiegel.

LIBELLVS, indicante Albutio pro Alciato, quum ſimpliciter lex de libello loquitur, apparere non de alia ſpecie intelligendum, quàm de ſupplici, quem vulgus Supplicationem appellat. *in tit. C. quand. libel. princ. dat. litis conteſt. fac. & in l. non diſtinguemus. §. cum quidam. ff. de arbitr. vide Budæum in annot. prior.* Spieg.

LIBELLVS abſolutus eſt, quando caſum ſeu factũ ſummatim vno orationis contextu complectimur. opponitur Libellus articulatus.

LIBELLI appellatorij, vocantur porrecti à litigatoribus *in l. 1. § ... 1. ff. de appell.* & alibi ſæpè *in eod. tit.* ſic dicuntur libelli. Olden.

LIBELLVS dubius interpretatur ſecundùm intentionem libellantis. *l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iudic. & in pulchra quæſtione tradit Corne. conſil. 18. in præſenti conſultatione. in 2. & 3. col. in 3. lib. & conſ. 91. in cauſa vertente. in 2. col. in vlt. lib.*

Sed an hoc procedat etiam in libello criminali, quia lex prælegata loquitur in ciuilibus. & in criminal. verba libellorum ſtrictè debent intelligi, *ſecundùm Bald. in l. 1. ad fin. C. de verbor. ſignific.* in hac quæſt. Lud. Rom. not. firmat quòd non. *in l. diuortio. in princip. ff. ſolut. matrim.* motus ex vna ſingul. deciſione Bald. *ibid.* Addo quòd idem videtur ſentire Bald. *in l. quoties. §. ſi quis ita. ff. de hered. inſtitu.* vbi dicit, quòd ſi teſtes depoſuerint quòd primò inſultauit. S. poſtea vulnerauit: cum dictio, poſtea, ſit dubia, & poſſit accipi quòd ſtatim in ipſo inſultu vulnerauit, & ſic erit vnum delictum tantùm, *iuxta gl. ſing. in l. qui de crimine. C. de accuſa.* item poſſit intelligi cum interuallo. & ſic erunt duo delicta. quod tamen interpretantur, quòd incontinenti vulnerauerit, ad hoc vt teſtes concludant vnum delictum tantùm, & ſequatur condemnatio in mitiorem partem fauore rei. Sed in hoc contrarium expreſsè tenet ſing. Bart. *in l. libellorum. in prin. in vlt. col. verſic. quæro cum autem. ff. de accuſat. & pro ſing. citat D. Iaſ. in rubric. C. de edend. in fin.* & hanc opinionem contra Ludouic. expreſsè firmat D. Alexand. *in l. diuortio. in 5. colum. verſ. ex huiuſmodi. ff. ſolu. matr.* vbi reſpon. adductis in contrarium. & ponit tres notabiles declarationes ad d. l. ſi quis intentione ambigua. Cotta.

LIBELLVS familiæ *l. 99. ff. de legat. 3. l. 8. C. Theo. de cuſtod. reorum.*

LIBELLVS famoſus quid ſit, oſtendit Imperator, *l. vnica. C. de famoſ. lib. Azo ibidem.* Item I. C. *l. lex Cornelia, de iniuri. §. ſi.* Spieg. (vulgò dicitur ſchmchſchrifft.)

LIBELLVS memorialis, ſcriptum memoriæ cauſa paratum.

LIBELLVS poſitionalis, aut (vt dicunt) articulatus, vocatur, qui ſingulas partes, & circumſtantias facti, ſeu caſus, breuiſſimis pronunciatis complectitur, adiectis nihilominus, quæ ad libellum requiruntur. *Vide Old. in de formula libelli.* Spieg.

LIBELLVS repudij, *in l. pœnituit. ff. de diuort.*

LIBELLVS, ſyllogiſmus Iuriſtarum vocatur. Nam primò narrat planè, ſecundò addit cauſam petitionis, & tertiò ſubinfert ipſam petitionem. *Zaſius in tit. Inſtit. de actio.* Vt ecce cum ita dicimus, Iure ſtatutum eſt, poſſeſſorem iniuſtum rei alienæ, teneri ad reſtitutionem eius domino rectè vendicanti. Sed Titius poſſidet me inuito, & iniuſtè, rem meam, nec vult reſtituere. Quare peto Titium condemnari & compelli, vt mihi eandem rem reſtituat. Hic vides Maiorem propoſitionem, Minorẽ, & Concluſionem. *Ex Zaſ. & Oldend.* Spieg.

LIBELLENSES eodem ſenſu *l. 32. C. de appell.* qui & Libellenſes ſacri ſcrinij. *l. fin. C. vbi ſenato.*

LIBELLORVM magiſtri, *maiſtres de Requeſtes.* (ſupplicationmeiſter.) *l. vnic. ff. de offic. prætor. vide infrà Magiſtri.*

LIBELLOS agere, *in l. reſcriptum. ff. de diſtr. pig.* [Reſcriptũ eſt ab Imperatore, libellos agente Papiniano.] id eſt libellis apud Imper. præfecto Bud.

LIBER. Omnes homines aut ſunt liberi, aut ſerui. *l. 2. ff. de ſtatu homi.* Liber dicitur, qui ex naturali facultate facere poteſt quicquid libet, niſi quod vi aut iure prohibetur. *l. 4. ff. eod.* Seruus autem dicitur, qui ex conſtitutione iuris gentium, alieno dominio contra naturam (id eſt, contra ius naturale) ſubijcitur. *ibidem.* Liberi homines in duplici ſpecie reperiuntur. Aut enim ſunt ingenui, qui ex matre libera nati ſunt. *Inſtit. de ingen. in princ. l. ſeruorum, de ſtatu hom. ff.* Aut libertini, qui ex ſeruitute manumiſſi ſunt. Cæterùm, iuſta ſeruitus intelligitur plena, & omnibus iuris partibus nixa. quemadmodum & iuſtam hæreditatem interpretatur Budæus *in l. 3. ff. pro ſoc.* Anch.

LIBERORVM hominum plures ſunt differentiæ. Hic Iuſtinianus ait Alios eſſe ingenuos, alios verò libertinos. Sed rectè adijceremus & alias differentias: Homines aut tantum conceptos eſſe aut iam natos. Item, aut mares eſſe, aut fœminas: alios eſſe ſpurios, alios ex iuſtis nuptijs conceptos: alios eſſe ciues, alios verò peregrinos, & in ciuib. alios eſſe patricios, alios plebeios, &c. Obſeruandum autem obiter eſt, interdum ingenuũ dici pro libero, & è diuerſo liberum pro ingenuo. *Inſtit. de nupt. ad fin. & l. 4. de hæredibus inſtitu.* Sed & ingenuis proximos eos fuiſſe, qui iura ingenuitatis conſequuntur: habuiſſe tamen interdum aliquid diſſimile. Si patronus libertum ſuum adoptet, non facit eum omnino ingenuum. *l. vlt. de ſtat. hom.* Sed ita filium ſuum facit, vt ei in ſua familia tribuat iura ingenuitatis. *l. 32. de ritu nupt.* Et Libertinus, qui ius aureorum annulorum à principe impetrauit, ita ingenuitatis iura conſequitur, vt tamen ſaluum maneat præcipuum ius patroni. *l. 5. & 6. de iure aur. annul.* Hoc eſt, licet nullas operas, obſequiũ nullum debeat patrono, reuerentiam tamen debet. *l. 10. §. 2. de in ius voc.* & cum moritur, integra ſunt iura patroni. Nã etſi quaſi ingenuus viuat, tamen tanquam libertus moritur.

tur. *l.3. de bon. liber. l.4. de iure aureo. annul.* Sed & qui ex libertino patre naſcitur, dicitur naſci ingenuus, habet tamen aliquid libertinæ cõditionis, quia patronus in liberti quoque ſui filium habeat aliquid iuris. Sanè ex Cicerone & Liuio ſatis intelligi poteſt, olim ingenuos non fuiſſe, qui patrem ciere nõ poſſent, vel quorum maiores ſeruitutem ſeruierant: ſicuti & Suetonius ſcribit, olim Libertinos dictos fuiſſe, non ipſos qui manumitterẽtur, ſed ingenuos ex his procreatos. Quod Claudium Cæſarem ignoraſſe etiam notat, ſed ſatis ſignificat, iam ſuo tempore ex libertinis natos fuiſſe ingenuos. Sed & ingenuus etiam eſſe dicitur, qui quoquo modo liber naſcitur, adeò vt ita dicatur, etſi ex ſeruo natus ſit, ſi mater libera fuit vel conceptionis vel partus, vel etiam medio aliquo tempore. Nam ventrem partus ſequitur (quia mater ſemper certa eſt) & ex quo eſt conceptus, vſq; ad natiuitatem, inſpicitur tempus optimæ maternæ conditionis. Si non de prima & naturali conditione filij agatur, verùm de ea quę iure Ciuili magis tribuitur, veluti de dignitate, aut familia, aut origine: patris, cuius magis ea eſſe videntur, ſtatum potius ſpectamus. *l.10. de Senat. l.1. ad municipal.* Saltem vbi pater legitimus eſt: qui magis eſt certus, *l.19. & 24. de ſtatu homi.* Atque hic quidem etiam ſpectabimus, vel conceptionis tempus, vel partus prout filio erit vtilius. Vt ſi cum primùm conciperer, pater meus Senator erat, ſed eſſe deſierat, cum naſcerer: dicar nihilominus eſſe filius Senatoris. non dicer tamen, ſi, antequam conciperer, Senator eſſe deſiiſſet. *l.7. de ſenat.* Poſtremò illud eſt obſeruandum, etſi filio non proſit libertas matri obueniens poſt partum, prodeſſe tamen patris dignitatem. Nam reſponſum eſt, nihil intereſſe, an me ſuſceperit pater iam Senator, an ante dignitatem Senatoriam. *l.5. de ſenat.* Nam etſi ſummo iure vix dici talis filius poſſit ſanguinis Senatorij, tamen reſcriptum eſt benignius eſſe, vt ei paternos honores non inuideamus. *l.11. C. de dignit. Fr. Balduin. in ſua catecheſi Iuris Ciuilis, c.1.*

LIBER ſingulari numero, pro nato, Cicero *de Natur. Deorum 2.* [Hinc Hercules, hinc Caſtor & Pollux, hinc AEſculapius, hinc Liber etiam, hunc dico Liberum Semele natum, non eum, quem noſtri maiores auguſtè ſanctéque Liberum cum Cerere & libera conſecrauerant. ſed quòd ex nobis annos liberos appellamus, iccirco Cerere nati nominati ſunt Liber & Libera: quod in Libero ſeruant, in Libera non item. Hotom.

LIBER dicitur is, cui ius eſt arbitrio ſuo viuere, quatenus lege aut inſtituto permiſſum eſt. nam, vt *in Cluentiana* Cicer. teſtatur, idcirco omnes legum ſerui ſumus, vt liberi eſſe poſſimus. Hot.

LIBER, pro certa parte operis. vt Pãdectę iuris in quinquaginta libros diſtinctæ ſunt. Budæus obſeruauit Ciceronem alicubi vſurpaſſe Librum, pro inuentario, vt vulgò dicitur, vel regiſtro. Sp.

LIBER rationum, ſiue Ratio, vltrò citroq; dandi, accipiendi, credendi, ſoluendi ſui gratia negotiatio. *l. ſi quis ex argentariis. §. rationem. ff. de edendo* Sp.

LIBER à fide, qui fidem ſoluit, dicitur.

LIBER homo. Oppon. ſeruus, Vlpianus *l. 1. de his qui deiec. §. hæc in ſolidum. verſic.* [Sed cum quia in libero homine, inquit, nulla corporis æſtimatio fieri poteſt, ſed quinquaginta aureorum condemnatio fit.] Spieg.

LIBER populus, is eſt, ait Proculus, qui nullius alterius poteſtati eſt ſubiectus, ſiue is fœderatus eſt: itẽ ſiue æquo fœdere in amicitiã venit, ſiue fœdere comprehenſum eſt, vt is populus alterius populi maieſtatem comiter conſeruaret, *l.7. ff. de cap. & poſt. im.* Hot.

LIBERA poſſeſſio, quã quis vtitur arbitrio ſuo, *l.11. ff. de vi & vi arm.* ex Briſſ.

LIBERA adminiſtratio, quæ plenam rei adminiſtrandæ poteſtatem habet, fraude remota. *l. ſi pater. ff. quæ in fraud. credit.*

LIBERA iuriſdictio. *Vide, Iuriſdictio libera.*

LIBERAE legationes dicebantur, quæ à ſenatoribus vel voti cauſa, vel hæreditatis ſyngraphæve perſequendæ, vel aliarum rerum priuatarum gratia in prouincias profecturis impetrabantur, vt aliqua honeſta profectionis ratio eis conſtaret, *l.14. ff. de legatio. Meminit Cicero libr.3. de Legibus. & lib.2. epiſt. ad Atticum. Et in Oratione pro Flacco, Sueton. in Tiber. Brut. ad Ciceron. lib. 11. epiſtol.* Briſſ. *Confer notata ſup. verbo Legatio libera.*

LIBERALE reſponſum, hoc eſt, ingenuum, & minus diſſimulanter prolatum.

LIBERALI cauſa manu aſſerere dicebantur, qui liberum hominem iniuſta ſeruitute oppreſſum, in libertatem vindicabant. vnde & Aſſertores, & Liberalis cauſa dicebatur. Terent. *Adel.*

Neque vendendam cenſeo
Quæ libera eſt. nam ego illam liberali aſſero
Cauſſa manu. Plautus *Pœnulo,*
Manu eas aſſerat
Suas populares liberali cauſſa. Itemque *paulo poſt.*

Sed & præciſa locutione *in Curcul.*

Si quiſquam hanc liberali aſſeruiſſet manu.

& paulo pòſt.

Promiſiſti ſi quiſquam hanc liberali aſſereret
Manu.

Nam Donatus auctor eſt ordinem eſſe hunc, aſſerere manu aliquem in cauſa liberali. Hot.

LIBERALIS cauſa. Libertatis iudicium prætor non inuenit, ſed lex, quæ partim communem, partim propriam ſtatus conditioniſve diſtinctionem in Romanam Rempublicam inuexit. Nam qui hominem liberum, vel iure Romano ageret, legitimam actionem impetrabat: ſiquidem vt liberos homines alienare prohibitum erat, ſic alienatos ciuili iudicio aſſerere permiſſum. Plaut. *in Curcul.*

Qui ſcias mercari furtiuas atque ingenuas virgines,
Ambula in ius.

Terentius *in Adelphis.*

Quid ſi ego illam tibi nolo vendere,
Coges me? Aeſch. Minimè. S. namque id metui. Aeſch. atque vendendam cenſeo
Quæ libera eſt. nam ego illam liberali aſſero cauſſa manu.

Ex quibus verſibus ſatis intelligi poteſt, actionem liberalem ciuilem eſſe. Quum enim dixiſſet Aeſchinus, liberam mulierem vendi non poſſe, ſubiecit, [nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.] Quaſi diceret, quia liberam mulierem, quæ vendi non poteſt, alienare vis, ego illam liberali cauſa, hoc eſt, directa legis, qua liberos homines alienare prohibitũ eſt, actione aſſero manu. Cęterùm ſi quærebatur, an quis libertus eſſet, an ſeruus, ideò ex prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiebat hæc quæſtio, quod ea ex nudo facto cõſtaret. Quum enim quærimus, an quis libertus ſit, an ſeruus, in effectu quærimus. an quis ſit manumiſſus, & ita de facto. Simili modo, quoties de hoc contenditur, an quis ſit filius, non de iure, verum de facto omnis eſt cõtentio. Et idcirco hæ quæſtiones duæ prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiebant, hoc eſt, viua iudicis quem prętor decernebat, voce, ſine aliquo iuris auxilio expediebantur. Nam quæ ex nudo conſtabant facto, nuda ſolebant prætoris iuriſdictione definiri. Errant igitur, qui exiſtimant, actionem de partu agnoſcendo ex S.C. naſci. id enim nullis rationibus probari poteſt. tum quod huius actionis cauſa ex nudo meroque facto, non ex certa aliqua iuris aut S.C. definitione conſtaret, tum etiam quod nec S. C. Plautianum, nec illud Senatuſconſultum, quod temporibus D. Hadriani factum eſt, quicquam aut adderet actiones ſubſtantiæ aut detraheret, ſed dies conſtituebat denunciationi certos. Ergo quum ante huiuſmodi ſenatus conſtitutionem, nullo certo ordine aut tempore denunciationi conſtituto, paſſim etiam ſine denunciatione maritos pro arbitratu agnoſcendi, alendique partus gratia fœminę ſuos prouocarent: voluit Senatus intra dies xxx. poſt diuortium connumerandos fœminas ſuis maritis denunciare, ſi ſe prægnantes exiſtiment, vt poſſent mariti cuſtodes mittere. Nam quod Plaucianum Senatuſconſultum de liberis agnoſcendis nihil ad actionis ſubſtantiã pertineat, ex Vlpiano nemo eſt qui non iudicet. Ordinem enim ſenatuſconſultis de liberis agnoſcendis exponi, Vlpianus auctor eſt. *l. 1. §. ex hoc reſcripto. de ventr. inſpic.* Vt ſic ante Senatuſconſulta, quibus ſic ordo erat cõſtitutus ſine ordine de agnoſcendo partu veteres contendiſſe videri poſſint. Si leges ad leges trahi ſolebant. *l. 26. de legibus.* Si prætoris edicta ad iuris conſtitutiones trahenda nonnunquam ſunt, *l. 1. ex quibus*

Saibus tauſ. & dot. ſi denique de his, quæ primo conſtituta ſunt, certius quid ſtatui poterat. *l. 11. de legibus*. cur non circa prætoriam de partu agnoſcendo actionem, certius quid ſenatus potuiſſet ordinare? Eſt igitur de partu agnoſcendo iudicium honorarium, non ciuile. *Ranard. varior. lib. 3. cap. 18.*

LIBERALIA iudicia, & liberales cauſæ propriè appellantur, in quibus de libertate quæſtio vertitur. *rub. de liber. cau. l. 42. §. 1. ff. ſolu. matrim. l. 32. §. de liberali. ff. de recep. qui arbit. recep. l. 6. §. 1. ff. de Carb. ed. l. 3. §. ſi ſeruum. ff. de adqu. poſ. l. 36. & l. 38. ff. de re iud. l. 3. ff. de ferijs. l. 7. §. 1. ff. de petitio. hæred.* Ita liberale iudicium apud Quintilian. *lib. 6. cap. de riſu.* Briſſ.

LIBERALIA, Vlp. ait, ſtudia accipimus, quę Græci ἐλευθέρια μαθήματα appellāt. Ciceroni ingenuæ artes dictæ: Plinio, Liberales: quę auctore D. Auguſtino *lib. 6. de Ciuitate Dei*, ſeculares à recentioribus vocatæ ſunt. Cur dictæ ſint Liberales, Budæus indicat *in poſterior. Annotation.* Sed & Seneca cur ſint Liberalia ſtudia dicta, eaq́; non ad virtutem ducere, ſed præparare tantum, oſtendit *epiſt. 89.*

LIBERALITAS fraudulenta, quæ nocet alijs, vt ſi quis debitum condonans debitoribus, nolit creditoribus ſuis ſolutum iri. *Vide l. vlt. C. de reuoc. his quæ in fraud. cred.* Spieg.

LIBERALITATE frui dicitur is, in quem liberalitas confertur, non qui ea ſtudioſè vtitur. *P. Victorius.*

LIBERARE, libertate donare: liberari, libertatē conſequi. *l. 12. §. manumittendo. ff. de captiuis. l. pen. ff. in quib. cauſ.*

LIBERARE eſt luere, & nexum pignoris diſſoluere, *l. 57. ff. de leg. 1.*

LIBERARE prædia, ſeruitutem debitam remittere. *l. 8. ff. ſi vſuſfr. pet.*

LIBERATIONIS verbum (ait Paulus) eandem vim habet, quàm ſolutionis. *l. 47. ff. de ſolut.* In rubrica tamen de ſolut. & liberat. diſtinguitur, ac tanquam generis loco ponitur: vt Solutio, pecuniaria ſit: Liberatio, quæuis altera diſſoluendæ obligationis forma? vt confuſio, & compenſatio.

LIBERE, & ſine exceptione fideiuſſor promiſiſſe intelligitur. Liberè, quantum ad ius & naturam fideiuſſionis. Sine exceptione ſcilicet friuola. Non tamen per hoc legitimis exceptionibus renunciat. *c. ex parte 2. de offic. deleg. Vide Iaſon. in l. 1. C. de ſacr. eccl.* Sp.

LIBERI, nedum filij, ſed & nepotes, pronepotes, & deinceps nati dicuntur. Vlpianus. *de poſtulat. l.* [inter liberos, nepotem quoq; contineri, Diuus Pius reſcripſit.] Paulus, [Liberi vocantur vſq; ad trinepotem.] *l. Iuriſconſu. tus. §. parentes. ff. de gradib. affinu.* Calliſtratus: [Liberorum appellatione, nepotes, & pronepotes, cæteriq́; qui ex his deſcendunt, continētur. hos enim omnes Liberorum appellatione Lex XII. Tab. comprehendit.] Spieg.

LIBERI à Græcis, τέκνα, καὶ παῖδες, appellantur, filij verò υἱοί.

LIBERI, ſemper plurali numero profertur, ſicut & pugillares, codicilli. Gaius *in l. non eſt. ff. de verbor. ſignific.* quo multitudinis numero etiam vnum filium filiamve ſignificari veteribus, dixit A. Gellius *lib. 2. cap. 13. & vide l. 148. ff. de verb. ſign.* Oldend.

LIBERI non ſunt qui contra formam humani generis procreati ſunt *l. 14. ff. de ſtatu homin. Paul. libr. 4. Sentent. titul. 9.* Hos partus monſtroſos appellat Romulus primus Romanorum rex lege lata, cuius hæc verba ſunt: [Monſtroſos partus ſine fraude necanto.] *Hanc explicaui lib. 3. Veteris Iuriſprud.* Spieg.

LIBERI ſunt qui naſcuntur ex libera: Imo qui cōcepti ſunt, aut aliquo momento matrem habuerunt liberam, *Connan. lib. 2. c. 11. nu. 7.* Ingenui autem qui nullo tempore iugum ſeruitutis paſſi ſunt: ſiue in ipſo naſcendi actu, ſiue ſtatim ac nati ſunt, libertatem conſequantur. *vide Inſtit. de ingenuis & ibi Commentatores.*

LIBERI populi & liberæ ciuitates, quę nec tributa nec vectigalia ſoluunt, *Cicero de leg. agr. contra Rullum.*

LIBERI & hæredes. Vetus eſt quæſtio, multiq́; incertam rem certant, vt Vulcatiano verbo vtamur: Cautio his verbis concepta, [Ad liberos & hæredes.] quam ſignificationem habeat. *l. Gallus. §. etiam de lib. & poſthu.* Nam alij eius orationis hunc eſſe effectum putant, vt vtrunque ſiat: nec proſit ex liberis eſſe, niſi & hęres ſit: nec rurſus hæredem eſſe, niſi ex liberis quoque ſit. Alij contrà, tam enim adiectione huius ſyllabæ, Et, orationem augeri ac plenius intelligendam eſſe, quam detracta coniunctione minui, & velut in anguſtum cogi. *l. ea tamen. de legat. 3.* Nec certè dubiū ea res habet, quin pleraq́;, vt ait Iulianus, tali coniunctione in ambiguitatem incidant. Quid agimus? Ego non dubito, ſi ea res quæque, de qua in agendo cautum eſt, ita per hæreditatem obtingit, vt id quod capitur, in rei perſecutione conſiſtat, & precium hæreditatis augeat: in liberis, id quoque ſpectandum eſſe, vt hæredes ſint: qui verò ex liberis non eſſent, & eos ex ſequente orationis parte, μεταφορᾶς & tanquam ſublata coniunctionis parte admitti. Nam quamuis dictio, Et, coniunctionem faciat: tamen plerique ea vtuntur, non tam vt coniungant, quàm quod in pauca rem conferre, & compendioſe loqui ſtudeant. *l. ſi quis Sempronio. de hæred. inſtit.* Sed & in dubia cauſa hæ ſyllabæ, Et, Que, Cum, ſingulas res per ſe demonſtrant, *l. ſi is qui ducenta. de reb. dub.* Quid? quod & illud fieri poteſt, vt prius loquendo de liberis, de ijs qui primum ſucceſſionis tenent ordinem, cautum: & deinde plenius ſub verbo hæredum, cæteris qui illos ſequuntur proſpectum ſit? Sic enim in Pomponiano quodam reſponſo. è libris ad Q. Mutium, in ſpecie quidem non planè ſimili: ſed tamen quæ huc non ineptè trahi in exemplum poſſit, traditum eſt. *l. Herennius. de verbor. ſignific.* Quid ergo ſi ijs de rebus concepta ſit cautio, quæ rei perſecutionem, & quaſi pecunię præſtationem non continent? Et quoniam ea res iure hæreditario non contingit: In liberis, immiſtionem requiri non opinor. Planè in cęteris, ſumma eſt ratio, quæ aditionem, vt quamuis conditionem expectet. *l. 3. §. 1. de hæred. inſtit.* Sed liberis, ad illam quæcunque eſt, prærogatiuam ex lege admiſſis, in extraneorum perſona, ea lex locū habere non poteſt. Nam propius eſt, ſicut & Papinianus reſpondit. *l. cum pater. §. 6. de leg. 2.* & noſtri interpretantur, *gl. ibi*, vt Cōiunctione ijs perſonis, inter quas gradus affectionum ſunt, adiecta, ordine ipſo ſcripturæ, velut ſubſtitutionem aliquam factam intelligamus. Nec mutat, quod Papinianus ſpeciē ſuam, per diſiunctiones, vel & Aut, exponat: nam ſæpe id ita compertum eſſe, vt ſecundum rem, de qua agitur, cōiuncta pro diſiunctis accipiantur. *l. ſæpe. de verb. ſign.* nemo eſt omnium qui ignoret. *Curt. lib. 1. εἰκαστῶν. c. 43.*

LIBERI & poſteri. Quid, quantumque liberi à poſteris diſtent ac differant, haud Hercle tam facile eſt diſtinctu, quàm multis videri poſſet. Nam, qui hoc ſolùm dixerit, Liberorū nomen anguſtius eſſe, & poſterorū latius patere, grammaticis fortè ſatisfecerit, Iuriſconſultis non item. In liberis porro videntur ij eſſe, quos parentes in poteſtate habere poſſunt, Quod genus, Filius, Nepos, & Pronepos. Rarum eſt autem, vt cum quis videat, cuius ſit abauus: ſed quia fieri poteſt, ſit ſanè & Abnepos inter liberos: facta ſcilicet diſtinctione à ſeruis: in quos non maior Veterum, quam in liberos ſuos poteſtas erat, Ius ſcilicet & in hos vitæ ac necis. Quin etiam, cum ſupra tritauum ferè maiores ſint apud veteres dicti: Iure ac Regula τῶν ἀλλήλων, eorum erunt liberi, qui illis parentes: & quibus hi maiores, eorū illi poſteri. Ita & trinepos in liberis erit. Sed C. Caſſius & parētes ſupra tritauum, & liberos infra trinepotem accipiendos putabat. *l. 4. §. 2. de in ius voc.* Verum, vt propius ad ea, quæ iuriſconſulti ſunt, veniam, & illa eſt inter Liberos & poſteros differentia: Quod maior in Poſteris ratio ſit generis, familiæque & gentis: in Liberis affectionis & naturæ, ſiue vt Græcis dicitur, στοργῆς. Itaq; Poſterorum nomen, ad eos qui ex fœminis nati ſunt, non pertinet. *l. 1. de iure immuni.* Inter Liberos & nepos ex filia eſt. *l. fin. de poſt.* Videtur autem, hæc generis & naturæ cauſa, totius differentiæ habere poteſtatem. Quo fiet, vt eam pro varietate rerum, nunc intendat, nunc remittat. *Curt. lib. 1. εἰκαστῶν. cap. 45.*

LIBERORVM appellatione nepotes & pronepotes, cæteriq́; ex his deſcendentes, continentur: primùm quòd Lex XII. Tabularum hos omnes appellat liberos: Deinde, quòd natura nos hanc interpretationem docet: quum videamus pios parentes, liberorum procreandorum animo & voto vxores ducere, vt non filios ſolùm, ſed etiā nepotes & deinceps alios cōcipientes atque edentes, ex prole

vtriuſque ſexus, diuturnitatis memoriam in æuum relinquant. Et inde in communem vſum receptum eſſe, quòd filiorum appellatione omnes, qui ex nobis deſcendunt, cõprehendantur. Neque enim dulciori nomine poſſumus nepotes noſtros, quàm filij, appellare. Interim tamen non fruſtra ſunt inuenta ſingularum cognitionum nomina, vt aliter filij, aliter nepotes, pronepotes, & cæteri ex his deſcendentes, appellentur. Nam toties his vtendum eſt, neceſſariò, quoties lex non omnibus deſcendentibus præſtitum aliquid voluerit, ſed ſolis his qui nominatim enumerantur. At vbi non perſonis certis, ſed omnibus qui ex eodem genere orti ſunt, præſtatur, conuenit, liberorum appellationem generaliter intelligi. *Calliſtratus in l. liberorum. Vlpianus in l. cognoſcere. §. vlt. Paulus in l. filij. ff. de verb. ſignific. §. vlt. Inſtitut. qui teſtament. tut. da. poſſ.* Eadem iuris naturalis ratione receptum eſt, vt patris nomine auus quoque demonſtrari intelligatur. *l. iuſta. ff. de verb. ſignific.* Oldendorp. *Adde Pet. Crinitum lib. 15. c. 8. de honeſt. diſcip.*

LIBEROS habere qui dicantur, oſtendit Alex. Neapolit. *c. 15. lib. 1.* Spieg.

LIBERTAS directa nũcupatur, quam dominus ſtatim contribuit. ſicut obliqua ſeu fideicommiſſaria, quæ danda mandatur hæredi. Oldend. *adde Ferretum tit. qui teſtam. tut. dari poſſint.*

LIBERTAS etiam auibus & feris, quæ cuſtodia humana non coercentur, tribuitur. Naturalem enim libertatẽ accipere aues, feræq; intelliguntur, cũ in ſuam naturalem laxitatem peruenerunt, vel oculos noſtros effugerunt, vel ita ſunt in conſpectu noſtro, vt difficilis ſit earum perſecutio. *l. 44. & l. 55. ff. de adq. rer. dom. l. 3. §. item feras. ff. de adq. poſſ. §. feræ. in fin. Inſtit. de rer. diuiſio.* Briſſ.

LIBERTAS opponitur Seruituti. Vnde conuenire non poſſunt. *C. de Latin. lib. tollen. l. ergo. ff. de fideicom. libert.* Porrò ſub appellatione libertatis, non ſolùm accipienda eſt, quæ ſeruili conditioni opponitur, ſed omnis conditio alieno iuri ſubiecta. Contra quoque ſub ſeruitutis appellatione omnes omnino ſpecies ſubiectionis ſunt intelligendæ, quæ iuris ac poteſtatis aliquid in perſona producunt. Hotom.

LIBERTAS non priuata, ſed publica res eſt. *Martianus in l. ſi quis. ff. de fideicommiſſ. libert.*

LIBERTAS relicta videtur hiſce verbis, [Nolo aliquãdo tibi ſeruiat.] *l. quidam teſtamento. ff. de fideicom. libert.*

LIBERTATEM Cicero *in Offic. & Paradoxis* definit poteſtatem viuendi vt velis. Noſter Florentinus libertatem ait eſſe naturalem facultatem eius, quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi aut iure prohibeatur. *l. 4. ff. de ſtatu hom.* eſtque illa nihil gratius *l. Paulus. §. 1. de fideicommiſſ. lib. l. libertas. de reg. iur.* Quod Perſius his verſibus expreſſit:

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi,
Cur mihi non liceat, iuſſit quodcunque voluntas
Excepto ſi quid Maſurij rubrica vetauit?

Plenitſima libertas & in tit. de libertin. Inſtitut. & in l. 1. §. ſin autem ſocius. C. de comm. ſer. man. accipienda eſt, ex qua ciuitas Rom. competit: quam & iuſtam appellari diximus, & ex iure Quiritum. Vnde Seneca *lib. 3. Natur. quæſt.* [Quid eſt præcipuum? Imprimis liberum animum habere: Hæc res efficit non è iure Quiritum, vt ſit liber, ſed ex iure naturæ.] Briſſ.

LIBERTATEM imponere dicunt noſtri auctores. *l. 41. in fin. ff. de bon. libert. l. 4. ff. de mand. vind. l. 11. §. 1. ff. de minoribus. l. vlt. in princip. C. de teſtament. manumiſſ. l. vltim. ff. qui ſine manumiſſ. l. 10. C. qui teſtam. fac. l. vltim. C. de fideicommiſſ. l. vn. C. de comm. ſer. man. l. 1. & 2. C. com. de manumiſſ.* ab eo, quod capiti ſerui qui manumittebatur, vindicta lictoris virga imponi ſolebat. Briſſ.

LIBERTATIS appellatione contineri ciuitatem Romanam d. l. vnica, indicat.

LIBERTINITAS, *l. 14. ff. de probat. l. 21. §. 1. ff. quib. ad libert. l. 32. §. de liberali. ff. de recept. qui arb. l. 2. ff. de collat. deteg. l. 2. §. ſi is qui ff. quando app. ſit. l. 2. C. de pedan. iud. l. 19. C. de ing. manum.* id eſt, libertorum ſtatus & conditio. Briſſ.

LIBERTI ſunt, qui deſierunt eſſe ſerui. *l. 4. ff. de iuſt. & iur.* vel ſic;

LIBERTI qui dicuntur Orcini, ab ipſo defuncto ſunt libertatem conſecuti, vt ſunt omnes, quibus directò data eſt libertas: dicti quaſi mortem domini vrgeant, & quam proximè ſequantur. Veteres enim orcum dictum eſſe putauerunt, quod vrgeret ad mortem. Probabilius erit fortaſſe Orcinum hinc ducere, quòd à domino iam mortuo & in orci poteſtate conſtituto, tanquam ab ipſo orco libertatem conſecutus ſit: vt videatur eſſe quodammodo orci libertus. *Connan. lib. 2. c. 4. nu. 5. Vide, Orcini.*

LIBERTVS ingratus dicitur is, qui patrono obſequium non præſtat: vel res eius filiorumve tutelam adminiſtrare detrectat. *l. nullum. ff. de diuers.*

LIBERTINI ſunt, qui ex iuſta ſeruitute manumiſſi ſunt. *l. 6 ff. de ſtatu homi.* olim verò, id eſt, Appij Cæci temporibus, & deinceps aliquamdiu libertini dicebantur, non ipſi qui manumittebantur, ſed ingenui ex his procreati: *vt ſcribit Suetonius in Claudio.* quam differentiam obſeruare Modeſtinus videtur *in l. 1. ff. de excuſat.* [illegible], & [illegible] hoc modo: [illegible]. Et paulo ante: [illegible]. id eſt, Libertinis enim libertos ſolos dare tutores oportet. Item, Libertinis pupillis magiſtratus tutores ingenuos non dabunt. Hotoman. Hodie tamen Libertinus & Libertus is dicitur qui ex iuſta ſeruitute manumiſſus eſt. Hoc tamen intereſt, quia Libertus tunc dicitur, cum vel de patrono, vel iure patronatus agitur, vt in tractatu de iure patronatus, de operis libertorum, &c. Non enim dicitur, cuius eſt Libertinus, ſed, libertus. Id quod obſeruauit Plautus *in Aſin.* (cum inquit:)

Magis decorum eſt libertum potius,
Quàm patronum onus in via portare, &c.

Libertinus autem tunc dicitur, cum ſtatum hominis ſignificare volumus ad differẽtiam ingenui vel ſerui: Dicimus enim ſeruus an Libertinus, Libertinus an ingenuus? Ac præter hãc relationis, nulla eſt differentia *vt Valla exiſtimat lib. 4* Olim in proprias tribus diſtribuebantur, cùm manumiſſorum filij libertini vocabantur. Florus *in epitom. lib. 20* Libertini (inquit) in quatuor tribus redacti ſunt, cum antea diſperſi fuiſſent: Eſquilinam, Palatinam, Suburranam, Collinam. At poſtea in dominorum tribus aſciſcebantur, id quod ex Tertulliano annotauit olim Politianus *cap. 91. Miſcell.* Prohibebantur autem olim libertinæ, nec non libertinorum filiæ Veſtales fieri, *vt eſt apud Gellium lib. 1. cap. 12.*

LIBERTINORVM autem ſtatus tripertitus fuit: Erant enim libertini ciues Romani, Latini & Dedititij. Ciues Romani vt tradit Caius *lib. 1. ſuarum Inſtitut.* erant qui teſtamento, aut in templo, aut ante conſulem manumitterentur. Latinos autem fuiſſe ſcribit, qui aut per epiſtolã aut inter amicos, aut in conuiuio libertatem conſequebãtur: Dedititios vero, qui poſt aliquod facinus admiſſum ſupplicijs afficiebantur, publiceq; pro criminibus cædebantur. aut in quorum facie, vel corpore aliqua nota vel igne, vel ferro ita impreſſa foret, vt deleri non poſſet, & poſtea manumittebantur. Additque ciues Romanos potuiſſe teſtamenta facere & alijs ex teſtamento ſuccedere, quæ Latini ſiue Dedititij nequaquam poterant. quamuis Latini ſi iterum aut teſtamento, aut in eccleſia, aut ante conſulem manumiſſi fuiſſent, ciuium Romanorũ iura conſequerentur. At cur Aelius Sentius tertiam ſpeciem Dedititios nominarit, latè ſcribit Theophilus, dicens, ita fuiſſe nominatos exemplo quorũdam peregrinorum, qui cum Romanis vectigal penderent, quiddam tyrannicum cogitantes in Romanos arma ſumpſerunt, cum quibus congreſſi victi ſunt. Cùm enim eorum fortitudinem ferre non poſſent, armis abiectis ſe dediderunt. Verum Romani humanitate vſi eos viuere permiſerunt, hanc ſolam eis iniuriam inferentes, quòd quoniam ſeſe dediderunt, eos Dedititios appellarunt, vt cum turpitudinis participes eſſent, eodem quoque nomine vocarentur. Quam Theophili doctrinam tanquam lectiſſimum florem Angelus Politianus vir eruditiſſimus inſeruit libro ſuo, quem Miſcellanea inſcripſit. Ferrandus tamen *lib. 2. Explicationum cap. 18. in §. libertinorum, de liber.* potius dedititios dictos exiſtimat; quòd ad aliquod ſupplicium prius dediti fuiſſent. quandoquidem vt Caius & Theophilus ſcribunt, huiuſmodi libertini antequam manumitterentur, publicè delictorum ſuorum pœnas luebant. Cicero quoque *in Topicis*, ait, fuiſſe tres

modos

modos manumittendi. [Si neque cenſu, neque vindicta, neque teſtamento liber factus eſt, non eſt liber. nec vlla eſt earum rerum. non eſt igitur liber.] Sed hic Caius, nullum verbum de manumiſſione, quæ cenſu fiebat. Qualis autem foret, docet *in commentarijs ſuis* Seuerinus Boetius his verbis, cenſebantur enim antiquitus ſoli ciues Romani, ſi quis ergo conſentiente, vel iubente domino nomen detuliſſet in cenſum, ciuis Romanus fiebat, & ſeruituris vinculo ſoluebatur. atque hoc erat cenſu fieri liberum, per conſenſum domini nomen in cenſum deferre, & effici ciuem Romanum Triplicis quoque libertatis mentionem facit Auſonius Gallus *in Griypho*:

Triplex libertas, capitiſque minutio triplex.

De manumiſſis vindicta, alibi dicetur, in quorum etiam corpus feſtuca inijciebatur, vt eſt, apud Plutarchum *in lib.* περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. nam hæc ſunt illius verba, ῥωμαῖοι δὲ οὓς ἂν εἰς ἐλευθερίαν ἀφιῶσι, κάρφος αὐτῶν λεπτὸν ἐπιβάλλουσι τοῦ σώματος, hoc eſt, Romani quos ad libertatem perducunt, in illorum corpora tenuem feſtucam inijciũt. Quare Plautus *in Milite Glorioſo*:

Quid ea ingenua, an feſtuca facta? ſerua, an libera eſt?

Et Perſius *Satyr.5.*

Non in feſtuca lictor, quam iactet ineptus.

Ex qua Satyra conſtat etiam eos qui manumittebantur, circumagi ſolitos:

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. ....

Quod pariter docet Seneca *lib.1. epiſt.* [philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera libertas: non differtur in diem, qui ſe illi ſubiecit & tradidit, ſtatim circumagitur, hoc enim ipſum philoſophiæ ſeruire libertas eſt.] Radebant quoque manumiſſi caput, & pileum geſtabant: quocirca Plautus *in Amph.*

.... quod ille faciat Iupiter,
Vt ego hodie raſo capite caluus capiam pileum.

Et Liuius *lib.34.* [Poſtero die ſerui ad pileum vocati, & carcere vincti emiſſi.] ac Suetonius *in Tiberio*, [ſeruiſque ad pileum fruſtra vocatis in Siciliam profugit.] Sic Quintilianus *in Declamatione 9.* ſi veriſimile eſt Quintilianum tam ineptè declamaſſe, [Terentium, quem inter cæteros captiuos ſecundo Punico bello Scipio Africanus vinculis exoluerat, memoriæ tradidere maiores inſigne receptæ libertatis pileo teſtantem in triumpho ducis eſſe conſpectum. hæc quippe faciebant manumiſſi, quòd eſſent à ſeruitute tanquam ab aliqua tempeſtate liberati. nam idem agebant, qui tempeſtatem maritimam effugiſſent. Iuuena. *Satyr.12.*

Tunc ſtagnante ſinu gaudent ibi vertice raſo,
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.

Ait Dion Brutum geſtaſſe pileum, & duos pugiunculos ſignificare volens à ſe & Caſſio patriam in libertatem vindicatam, quod etiam hodie in illius nomiſmatis viſitur. Contra verò apud Laconas coma ſignum erat libertatis, *vt refert Ariſtoteles lib.1. rhet.* Aſſumebant etiam liberti patronorum nomina, vt autor eſt Artemidorus Daldianus in ὀνειροκριτικῶν. Quo autem differant libertus & libertinus, docuit Laurentius Valla *Elegantiarum lib.4.* Per libertinum enim ſignificatur hominis conditio, ſicut per ingenuum: per libertum priuatus quidem reſpectus; quemadmodum per patronum: Tamen nonnunquam in eodem ſenſu capitur libertinus, vt licet videre apud Caium, qui *in Inſtitut. ſub tit.1.* ſæpè libertinum, pro liberto vſurpat. Sic Plaut. *in Perſa*:

Sed ita pars libertinorum eſt, niſi patrono, qui aduerſus eſt,
Nec ſatis liber videtur, nec frugi, nec honeſtus ſatis.
Nec illi officit, ne ei male dixit, ni ingratus repertus eſt.

Sciendum eſt Suetonium *in Claudio* tradere, temporibus Appij, & deinceps aliquandiu libertinos dictos non ipſos, qui manumitterentur, ſed ingenuos ex eis procreatos. Illud quoque non omittendum videtur, quòd tradit Iulius Pollux *lib.3.* apud Græcos fuiſſe quandam hominum ſpeciem, qui tanquam libertini, nec liberi, nec ingenui erant, ſed illorum conditio media erat, qui à Lacedæmonijs Εἵλωτες, à Theſſalis πενέσται, à Cretenſibus κλαρῶται, καὶ μνωῖται, à Mariandynis δωροφόροι, ab Argiuis γυμνῆτες, à Sicyonijs κορυνηφόροι vocabantur. Sciendum quoque Iuſtinum *lib.41.* perhibere, apud Parthos non licuiſſe quenquam manumitti, & Valerium Maximum *lib.2.* ſcribere, apud Maſſilienſes licuiſſe ſolum ter manumiſſionem reſcindi. *Ferrandus loco ſupr. citato.*

De LIBERTIS Latinis tribus legibus cautũ erat: lege Iunia Norbana, S.C. Largiano, & edicto D. Traiani. Lege Iunia Norbana cauebatur, vt manumiſſores bona libertorum Latinorum iure quodammodo peculij vendicarent: S.C.Larg. id additũ fuerat, vt liberi manumiſſoris in bonis Latinorum præferrẽtur: Edicto D.Traiani, quod Latinus qui ignorare vel inuito patrono ciuis Romanus fuerat effectus beneficio principis, viuus quidem duraret ciuis Romanus, moriens autem moreretur Latinus non obſtãte Imperatoris beneficio. Quę omnia Iuſtiniani conſtitutione ſublata fuerunt. *§.vlt. Inſtit. de ſucceſſ. libert.* In Fragmentis Inſtitutionum Vlpia. legimus Latinos libertos ius Quiritum conſecutos eſſe, beneficio principali, iteratione, liberis, militia, naue, ædificio, piſtrino. Et addit naue accepiſſe ciuitatem Romanam, ſi non minorem, quàm decem millibus modiorũ nauem fabricauerit, & Romanam ſex annis frumentum portauerit, ex edicto D.Claudij. *Balduin. tit. de Libertinis.* Porrò quod circa dedititios ſtatutum eſt, id omne à lege Aelia Sentia diſpoſitũ fuiſſe certum eſt: quæ rogata fuit à S.Aelio Catulo, & C.Sentio Saturnino Coſſ. anno ab orbe condita D. CCLVI. ita vt longe alia ſit ab ea cuius meminit Cice. *in Topicis.* & ibi Boetius. & propterea fallitur Alciat. *in l. ſciendum. §.1. ff. de verb. ſignific.* eandem eſſe exiſtimans de qua meminerit Cicer. cum hic quadraginta annis antea fuerit occiſus Hircio & Panſa Coss. menſe Sept. Quòd autem id ſtatuerit Auguſtus, docet Tranquillus *in Auguſto*, his verbis: [Seruos, non contentus multis difficultatibus à libertate iuſta remouiſſe, cum & de numero & conditione, & differentia eorum, qui manumitterentur, curioſè cauiſſet, hoc quoque adiecit, ne vinctus vnquam tortuſve, quis vllo libertatis genere ciuitatem adipiſceretur.] Ecce modo Dedititios, circa quos notandum eſt, quod Paul. *lib.4. ſent.* Dedititios etiam fieri dixit, qui iuſſu domini in vinculis aliquandiu fuiſſent, dum dominus furioſus aut pupillus non fuerit. *quo ſpectat locus Vlp. in l. verum eſt. ff. de verb. ſign. Aldobr. ad Inſtit. de libertinis. §. libertinorum autem.*

LIBERVM pro filio in numero ſingulari, protulit Modeſtinus Iureconſult. *in l. ius autem. ff. de pactis.* & tamen ſecundum communes Grammaticæ & Romanæ linguæ regulas, hoc nomen recipit ſolummodo pluralem numerum. Et ideo non eſſe ſine liberis dicitur (ſecundum Caium Iureconſult. *in l. non eſt ſine liberis. ff. de verbor. ſignific.*) cui vnus filius ſolus, vel vna ſit filia. Hæc enim enunciatio, [habet liberos, non habet liberos] ſemper multitudinis numero profertur: ſicut pugillares, codicilli, & nuptiæ. abſurdum enim eſſet, vnum pugillarem, vnum codicillum, & vnam nuptiam dicere. & ideo quem ſine liberis dicere non poſſumus, hunc neceſſe eſt, vt dicamus liberos habere: vt etiam apud Sempronium Aſellionem *rerum geſtarum. lib.5.* obſeruauit Gellius: qui de Tiberio Graccho Tripl. ita ſcripſit: [Orare cœpit, vt ſe defenderent, liberoſq; ſuos: eum, quem virilis ſexus tum in eodẽ tempore habebat, produci iuſſit, populoque commendauit propè flens.] Hinc titulus de lib. & poſth. hinc. l. liberorum appellatione. ff. de verb. ſign. & id generis non parum multa.

Et ob id Bartolus, qui ſine dubio Academiæ noſtræ legalis princeps eſt, *in l. ius autem agnationis, ſuprà allegata*, putauit liberum pro filio in numero ſingulari, alibi obſeruari non poſſe. Sed quòd eius pace dictum ſit, inuenio hoc etiam apud Vlpian. *in l. si mo prædo. §. locupletior. ff. de regul. iuris.* Proinde Sipontinus *in ſuis in Martialem commentarijs, ſuper ea epiſtola, Spero me ſecuturum*: dicit, quod ſingulari numero aliquando reperiatur. Laurentius etiam Valla, vir de literis bene meritus, *in libro elegantiarum Latinæ linguæ tertio, cap.106* refert ſe liberum pro filio, & apud Quintilianum & Paulum, Caiumque Iureconſult. adnotaſſe: hoc tamen (quod eorum pace dictum ſit) falſum eſt. In Pandectis enim noſtris liberum in ſingulari numero in hac ſignificatione, præterquam apud Modeſtinum & Vlpianum non lego, niſi malumus dicere, ab impreſſoribus inſcriptionem autoris in his locis immutatam, quod credendum eſt, ex

quo alibi in Pandectarum libris non licet inuenire. Nec inficior in conſtitutionibus Imperatorum, de quibus in Iuſtiniani principis codice, apud quos non ſeruatur dignitas Romanæ linguæ, multis in locis poſſe hoc obſeruari, *vt in §. hoc quoque à nobis: Emancipando (inquit) liberum, Inſtit. per quas perſonas nob. im acquir. & in l. ſi quis priore. §. vlt. Talem (inquiens) liberum. & ibi etiam Bald. adnotauit. C. de ſecundis nuptijs. & in l. ſi quis ſuo teſtamento. in princ. dum inquit, Portionem libero. quo in loco Accurſ. in verb. Libero, hoc obſeruauit. C. de inoffic. teſtament. & in multis locis, quos breuitati inſeruiens omittam.* Et ideo opportunè dixerit Bald. *in cap. 1. §. & quia vidimus. in 6. colum. ibi. & mercedum. in tit. qui feud. dare poſſunt.* quòd Imperator quandoque loquitur groſſo modo: quæ verba reaſſumit etiam Andr. Sicul. *in repet. rubr. C. qui admit. in 9. colum.* Proinde excuſari poſſunt ætatis noſtræ Iureconſ. ſi linguæ Latinæ normam prætereunt: quia permiſſum eſt homini loqui eo modo, quo lex loquitur, vel Imperator: ſiue propriè, ſiue impropriè, vt eleganter dicit Bald. *in l. 1. C. vnde lib.* Cicero quoque (quem diſertiſſimum inter Romuli nepotes appellat Catul.) excuſat ſe, *lib. 1. de Legib.* quòd quoniam in populari ratione omnis ſua verſatur oratio, populariter loqui ſibi neceſſe erit. Cotta.

LIBERVM agere, Zaſius ait, nihil aliud eſt, quam nullum habere dominum, cui ſubiectum eſſe oporteat. Nec quilibet tantum à natura, verumetiam qui abſque dolo malo in libertate diù moratus eſt, liber eſſe præſumitur: niſi probetur eſſe ſeruus, *l. intereſt. §. fin. l. ignor. §. poteſt. ff. de liber. cauſ.* Spieg.

LIBERVM prædium, & Seruiens, ſeu Seruum, opponuntur, *l. 8. ff. de act. empt.* prout & liber fundus, & Seruus, aduerſantur, *l. 20. §. 1. ff. de acquir. rer. dom.* Liber ergo fundus eſt, qui nemini ſeruit, qui nullam ſeruitutem debet, *l. 69. §. ſi fundus. ff. de legat. 1. l. 22. C. de euict.* Liberum vtiq; prædium dicitur, non modò quod nulli ſeruit, ſed & quod nulli obligatum eſt, *l. 52. §. 1. ff. de act. empt. l. 33. ff. fam. erciſc.* Briſſ.

LIBET, idem quod placet: à labendo, vt Varro inquit, quòd quæ placent, in mentem prolabantur. Sic accipitur à Iuriſconſ. in definitione libertatis, quod & ab Alberic. obſeruatum eſt. Spieg.

LIBIDO, pro voluntate interdum, vt apud Ciceronem inuenire licet, accipitur. Nam ab eo quod libet, dicitur. Donato eſt quælibet voluntas temere ſuſcepta. Et quamuis in mala re ferè ſemper dicatur, tamen in re honeſta à Salluſtio dicitur: quòd F. Syluius antè monuit.

LIBIDINOSAE ſententiæ, quæ pro libidine cuiuſq; feruntur.

LIBITINARII Græci νεκροφόροι καὶ νεκροθάπται teſte Vlpiano dicuntur, quaſi defuncti heri, qui ſandapilarij, & veſpillones dicuntur, non multum diſſimiles his vulturijs codonophoris, id eſt, tintinabula geſtantibus, quos ante ambulones atratos Latinè appellare poſſumus, & ferales præcones, auctore magno Budæo. A Græcis etiam ταφεῖς, &c. *Brechaeus l. cum in teſtamento. ff. de verbor. & rerum ſignificat. &c.*

LIBITINARIVS is dicitur, qui quæſtui inſeruiens libitinariam exercet: quique neceſſaria funeribus vendit: vel qui curam mortuorum ſepeliendorum habet, ſeu qui conducit funera, & qui rationibus præerat Libitinæ deæ, in cuius templo, quæ ad ſepulturam pertinebant, vendebantur: *vt ſcribit in Problematibus Plutarch.* Græcè νεκροθάπτης vocatur. Refert etiam Seneca, Vota libitinariorum eſſe, vt mortes plurimorum optent, quòd illis quæſtuoſiſſimum ſit. & de his intellexit Vlpian. *in l. quæcunque. §. idem ait. ff. de inſtit. act.* & Iureconſulti in alijs locis non parum multis: quamuis quidam aliter & minus rectè. Cotta.

LIBITINARII autem dicti ſunt à libitina, id eſt, funere, dicta Libitina à venere Libitina, quæ Romæ habuit templum, iuxta quod vendebantur quibus erat opus ad funus, putà vnguëta, lychni, papyri, cerei, funalia. Sed cur ea iuxta Veneris templum, quæ iocorum voluntatumque dea eſt, vendebantur? Plutarchus *in Problematis* cauſam narrat. videlicet cum homines libidinibus dant operam, meminerint ſe aliquando morituros, &c. Nebriſſ. *vide autem & Ant. Auguſtinum libr. 4. emendat. 10. cap. 16. & Tyraq. in 15. l. connub. gloſſ. 1. part. 15.*

LIBONIANO ſenatuſconſulto legis Corneliæ de falſis pœna aduerſus eos conſtituta eſt, qui in alterius teſtamento vel codicillis, legatum hęreditatemve ſibi ſua manu adſcripſiſſent, *rub. ff. ad leg. Cornel. de falſ. & de SC. Libonia. l. 29. ff. de teſtam. mil. l. 1. ff. de his quæ pro non ſcript. hab.* ad hoc ſenatuſconſultum Paulus (vt ex indice Piſano conſtat) librum ſingularem ſcripſerat, eique claudianum coniunxerat. Ac planè in eandem ſententiam edictum D. Claudij ſcriptum fuerat, *vt oſtendit. l. 15. ff. ad leg. Cornel. de falſ. l. 3. C. de his qui ſibi adſcr.* Senatuſconſultei vtique nomine, *in l. 15. §. ſi quis ſe ſcribat. ff. de teſtam. milit. l. 14. in princ. & l. 15. §. item Senatus. ff. ad leg. Cornel. de falſ. l. 3. & l. vlt. C. de his qui ſibi adſcr.* Libonianum hoc SC. intelligendum eſt. Nomen autem habet à Scribonio Libone, qui Claudij temporibus conſulatum cum Tauro geſſit. Briſſ.

LIBRA inſtrumentum eſt, quo res cum lancibus ponderantur, & alio nomine bilancem vocant. Inſtrumentum verò quo res ſine lancibus ponderantur, ſtatera dicitur. at trutina propriè foramẽ eſt, in quo examen regitur. examen vero dicitur propriè lingua, qua trutina regitur. Spieg.

LIBRA quæ & pondo dicitur, in duodecim vncias diuiditur. Eius partes ſunt, Vncia 1. Sextans 2. Quadrans 3. Triens 4. Quincunx 5. Semis quæ & ſelibra 6. Septunx 7. Bes 8. Dodrans 9. Dextans 10. Deunx 11. *Vide Ant.* Hotoman.

LIBRA & ære liberare. Quemadmodum in emancipatione, non minùs quam quinque teſtes ciues Romani puberes adhibebantur, & is qui libripens dicebatur, eo qui mancipium accipiebat, æs tenente, atque ita dicente. [Hunc ego hominem ex iure Quiritum meum eſſe aio, iſque mihi emptus eſt hoc ære æneaque libra:] ſic & in mancipatione hæc eadem ſolennitas obſeruabatur. Meminit æris & libræ & Iuſtinianus. [Teſtamentum, inquiens, aut in pace fiebat, quòd calatis comitijs vocabatur: aut cum in prælium eſſent exituri, quod procinctum dicebatur: aut per æs & libram, id eſt, emancipationem nimirum imaginariam venditionem,] quæ fiebat præſentibus quinque teſtibus, vt dictum eſt. Itidem adoptio per æs & libram interdum fiebat, Suetonius *in Auguſto:* [Caium & Lucium adoptauit domi per æs & libram emptos à patre Agrippa.] id etiam in nexu & venditione fiebat. Omnia autem iſta eadem iuris ſolennitate ſoluebantur. Nihil enim tam naturale eſt, quàm eodem genere quodque diſſoluere, quo colligatum eſt, *vt inquit Vlpian. l. nihil. tam natur. de. ff. de reg. iur.*

LIBRAM argenti conſtituunt quinque ſolidi: dicente Imperatore, [Iubemus vt pro argenti ſumma, quam quis theſauris fuerat illaturus, inferendi auri accipiat facultatem, vt pro ſingulis libris argenti, quinos ſolidos inferat.] *C. de arg. prec. quod theſaur. infert. lib. 10.* Sp.

LIBRAM auri, ſeptuaginta duo aurei cõſtituunt, *l. quotieſcunque. C. de ſuſcept. Præpoſit. & Arch. lib. 10. Vide Iaſ. in an l. fin. ff. de vi ini voc. & quære inf. Solidus.* Sp.

LIBRARII depoſitorum, apud Tarruntinum *in l. vltim. ff. de iur. immunit.* ij erant, inquit Budæus, qui præſcribebãt quid quiſque apud ſigna depoſuiſſet. Antiquitus enim (inquit Vegetius) inſtitutum eſt, vt ex donatiuo quod milites conſequuntur, dimidia pars ſequeſtraretur apud ſigna, ibidemque militibus ſeruaretur, ne à contubernalibus per luxum abſumi poſſet inaniumque rerum comparationem. Sepoſitio autem ipſa pecuniæ primum ipſis contubernalibus docebatur accommodata. nam cum publica ſuſtententur annona, ex omnibus donatiuis augetur eorum pro media caſtrenſe peculium. Miles deinde qui ſumptus ſuos ſcit apud ſigna ſua depoſitos, de deſerendo nihil cogitat: magis diligit ſigna: pro illis acie fortius dimicat, more humani ingenij, vt pro illis habeat maximam curam in quibus ſuam videt eſſe poſitam ſubſtantiã. Denique decem folles per cohortes ſingulas exponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus, in quo tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet cauſa. Et ideo ſigniferi, non ſolum fideles, ſed etiam literati homines eligebãtur. qui & ſeruarent depoſita, & ſcirent ſingulis reddere rationem. Hot.

LIBRARII dicti ſunt qui literis: notarij qui notis

vteren-

vterentur. *Reuard. l. ſi librarios. ff. de regul. iuris. Vide Anton. Auguſt. lib. ſingulari ad Modeſtinum. l.14. §. neque librarios. ff. de excuſat. tutor.*

LIBRARIVS ſubſtantiuum, à libris exſcribendis vel concinnandis, ein buchſchreiber oder trucker. Hieronymus ad Niciam: Nam & rudes illi Italiæ homines, quos Caſcos Ennius appellat, qui ſibi ritu ferino victum requirebant, ante chartæ & membranarum vſum, aut in dolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuò epiſtolarum alloquia miſſitabant. Vnde & portitores earum tabellarios, & ſcriptores à libris arborum librarios vocauere. Vlpianus *in l. vt iuriſiurandi. §. dabitur.* Caius *in l. duorum libertus. ff. de oper. libert.* [Veluti, ait, ſi librarius ſit, & alij patrono librorum ſcribendorum operas edat.] *Adde l. ſed ſiſi. §.1. ff. de vſufruct.*

LIBRARIVS etiam non tam ſcriptor dicitur, quàm librorum compoſitor. Martial. *de libris ſuis:*

Non meus eſt error, nocuit librarius illis.

Cic. 3. *de orat.* [Neque librariorum notis, &c.] *Calliſtr. tit. de iur. immun. l. quibuſdam, & ſæpe alibi.* Nebriſſ. Vel

LIBRARIVS apud Romanos erat, qui libros tranſcribebat, eoſque vẽdebat. Librarij autem Romæ in Argileto tabernas habebant. Martial.

Argiletanas mauis habitare tabernas,
Cùm tibi paruæ liber ſcrinia noſtra vacent.

LIBRARIOS item, recepta nunc voce, appellant librorum excuſſores, hoc eſt, Typographos. Cuius artis inuentum, Alſacijs noſtris, ante alias nationes donatum, apud Argentoratum IOANNI MENTELINO Prototypographo, SCHOTTORVM familiæ proauo, ſub annum CHRISTI, M. CCCC.XXXXII. licèt eius publicatio, ſed haud abſque ingenio, Moguntiacis tribuatur. Spieg.

LIBRARE vulnera, Statius *in Achilleide* poëtico more eleganter dixit, pro rotare eiaculari que tela factura vulnera. *Adrianus Iunius lib. animad. 1. cap. 1.*

LIBRATORES, id eſt, menſores, *in l. 1. C. de excuſ. artific. lib. 10.* Nam librare, eſt libra metiri. Libra autem, ſiue libella, menſorum inſtrumentum: & libramentum, certa menſura, *l. cum anterioribus. in princ. C. de temp. appell.* Sp.

LIBRATORES aquæ, *in l. 1. C. de excuſ. artific. lib. 10.* ſunt qui, *vt in l. vlt. eod. tit. ſcribitur.* aquarum inuentos ductus, & modos docili libratione oſtendunt. vocantur à Græcis *ὑδροσκόποι.* Plinius *lib. 10. ad Traianum.* Frontinus *libr. 1. de aquæ ductib.* Procuratorem, ait, oportet calicem eius moduli, qui fuerit impetratus, adhibitis libratoribus ſignare. Briſſ.

LIBRI eadem origo eſt, quæ codicis ab arborum corporibus & interioribus earum corticulis deſumptum vtrunque. Has enim materias prima hominum ætas habuit ad ſcriptionem literarum. *Conn. lib. 91. cap. 7. nu. 1.*

LIBRIPENS, qui in mancipationibus ſtateram tenebat, Gaio *lib. 1. Inſtit. tit. 6.* apud quem deeſt vox [æneam] ex Boëtio *in Topicis,* & Priſciano *lib. 6.* Vtitur hoc verbo Iuſtinianus *in §. acceſſit. vbi Vigl. Inſtit. de teſtam.* & Tertull. *lib. 2. aduerſus Marcionem.* Briſſ. *Coraſ. lib. 5. Miſc. cap. 12.*

LIBRIPENS, à libra, & pendendo ſiue ponderando, dictus eſt, quaſi ponderator. Veteres enim primùm ære graui non ſignato vſi ſunt: neque in emptione & venditione precium numerabant, ſed precium appendebant. Itaque emptor hęreditatis hæc verba ſolennia dicebat. [Huius ego familiam, quæ mihi empta eſt, hoc ære æneaque libra iure Quiritum meam eſſe aio.] Deinde ære percutiens libram, id æs dabat ei, à quo hæreditatem expectabat quaſi loco precij. Sic enim & ſeruorum & liberorum emancipationes fiebant. Imaginaria enim ſolennitas erat quam Boëtius *in Topicis Ciceronianis,* nexum appellatum fuiſſe dicit. Porrò, venditor nihil emptori tradebat: ſed hæredem eum tali modo conſtituebat: ſcilicet, vt poſt mortem venditoris, poſſet iure hæreditatem adire. Sed abijt & hæc cæremonialis nimiaque curioſitas in deſuetudinem. Solùm hoc animaduertere licet manſiſſe, & quidem pulchrum eſt ſcitu: quòd ſeptem teſtibus teſtamenta ſcribi omnes legiſlatores poſtea voluerunt. Erant enim & in illa imaginaria venditione ſeptem, videlicet quinque ciues Romani, libripens, & emptor. Old.

LIBRI improbatæ lectionis protinus corrumpendi. *Quære, Medicamentum.*

LIBRI publici, & ſcripturæ, accipiendi ſunt, qui in publicam cuſtodiam, rerum geſtarũ gratia, repoſiti ſunt: quibus & integra fides habenda eſt, *l. cenſus. ff. de cenſib. auth. ad hæc. C. de fid. inſtrum.* Obſeruandum autem, quod iuxta Vlpian. reſponſum libri nec dum perſcripti, non continentur librorum appellatione non magis, quàm veſtis appellatione nondum detextam. Sed perſcripti libri nondum malleati, vel ornati continebunt, proinde & nondum conglutinati, vel emendati continebuntur. Spieg.

LIBRIS Elephantinis diu ſcribi ſolita fuiſſe illa Senatuſconſulta, quæ ad principes pertinebãt, teſtatur Connan. *lib. 1. cap. 14. num. 5.*

LIBRI Sibyllini, quos Tarquinio regi oblatos, Romani ſumma religione, ac obſeruantia colebant, & ab alijs, quam duumuiris primum, deinde decem viris, poſtremo 15. viris aſpici aut legi nefas erat, vt Lactantius tradit. Imò nihil Romani neque ſanctum, neque ſacrum ita cuſtodiebant, quemadmodum hæc Sibyllina diuinitus (vt exiſtimabant) miſſa oracula, & cum dij immortales de rebus aduerſis conſulendi eſſent, remediumque aliquod malis quærendum, quindecemuiri hos libros, quaſi oraculum præſentaneumque remedium adire ſolebant. Cæterùm is Tarquinius qui eos emit, vt eos in manibus habuit, ſtatim duos viros ex illuſtrioribus patritijs creauit, quibus horum librorum cuſtodiam tradidit, appellatique ſunt Duumuiri ſacris faciundis. Quorum munus erat, hos ſacros libros cuſtodire, quoties opus eſſet, adire, legere, interpretari, & quæ iubebantur, vt perficerentur, curare, Apollinis ſacrarumque ceremoniarum antiſtites eſſe, & quoties fames, peſtilentia, bella ciuilia, & externa vrbem vexare contigiſſet, vel prodigia aliqua nunciata eſſet apparuiſſe, eorum omnium malorum, ex oraculis Sibyllinis remedia inuenire, lectiſternijs ad deorum puluinaria factis, Deûm iram placare, proſpera omnia precari, aduerſa vt tollerentur rogare: & poſtremò deos omnes iratos, ſacrificijs factis mitigare. Plura de hiſce lib. vide in libro Onuphrij, de ludis ſecularibus, non contemnenda de Sibyllis & Sibyllinis carminibus ex Varrone, Dionyſio, Solino, Plinio, Gellio, Lactantio & Suida exponentis.

LIBRORVM appellatione contineri omnia volumina, etiamſi in philiaria, aut vitilicia, vt nonnulli conficiunt: memoriæ ſcriptum reliquit Vlp. *in tit. de legat. 3. l. librorum appellatione.* Nullus eſt qui inficietur, mendam hoc loco ineſſe: tamen quomodo verba ſint caſtiganda, adhuc non conuenit. Equidem veram lectionem puto, ſi ita corrigamus: [etiam ſi in philura, aut tilia, vt nonnulli cõficiunt.] Philura enim ſiue mauis philyra (nam vtrunque idem) Græcum vocabulum eſt, ſignificans folium chartæ nõ colligatum. Plin. *lib. Naturalis hiſtor. 13. cap. 15.* Præparantur, inquit, ex eo chartæ diuiſæ acu, in prætenues, ſed quàm latiſſimas philuras.] idem *lib. 16. cap. 26.* [E quibus vincula tiliæ vocantur, tenuiſſimum corium philyræ coronarum lemniſcis celebres, antiquorum honore.] *& lib. 20. cap. 3.* [P. Claudius Pulcher, bracteaſque etiam Philyræ dedit.]

LIBRVM, Valla interpretatur partem operis, Volumen verò minus eſſe libro: confutans Vlpiani ſententiam, qui, Si centum, inquit, libri legati ſunt, centum volumina ei dabimus, non centum quæ quis ingenio ſuo metitus eſt. At quid ſibi vellet Iureconſ. neſciuiſſe Vallam, Alciatus demonſtrat, *lib. de verb. ſign. 4.* Sp.

LIBVRNI, olim Romanis, qui priuatim quoſcunque in iudicium vocabant, iuſſu magiſtratuum (quod viliſſimorum hominum officium erat) dicebantur: quòd ferè è Liburnia eſſent.

LICEAT ire, id eſt, poſſit ire. Eſt enim elegans, Zaſio teſte, loquendi figura, cum licere, pro poſſe vſurpatur. Vnde, qui promittit ire, agere licere, intelligitur ſtipulatori dediſſe poteſtatem & facultatem eundi, agendi. Sp.

LICENTIA, Vallæ eſt, impunita facultas loquendi, vel agendi quæcunque placent. Vlp. *tit. de minorib.* hac voce in bonam partem vſus eſt. In verbis ſemper in malam partem accipi, ſcilicet pro temeritate loquendi quæ velis: in factis in malũ accipi, nonnunquã in bonum, vt apud Vlp. *in l. 3.*

in l.3. de iuriſd.omn.iud. vbi hæc vox ablatiuo caſu poſita eſt: quod interpretes multos feſellit. ſicut particula In, apud alios multos latinæ linguæ ſcriptores, & maximè veteres, ſubauditur. Id quod primus omnium oſtendit Alciatus *in Paradox.* Item & apud Triphoninum *in l. qui ſine, de minor.* pro licita facultate ponitur. *Vide Bart. in l. alio. de alim. legat.*

LICENTIATI vulgò in ſcholis dicuntur, qui annis quatuor in legum ſtudio conſumptis, ab illa præſcripta & definita ſtudiorum lege quam Iuſtin. ſtatuit, ſoluuntur: quaſi qui licentiam ac miſſionem à magiſtrorum caſtris impetrarunt. *Vide Proline.* Hot.

LICERE, vt Cicer. 13. *in Anton. oratio.* exponit, dicimus, quod legibus, moribus, inſtitutiſque conceditur. Nec enim quod quiſque poteſt, id & licet. nec ſi non obſtatur, propterea permittitur. *Idem & ex l.28. §. quòd eis. ff. ex quibus cauſis maior. colligitur.* Et ita in l.6.§. ſi paciſcar. l.7. in fin. ff. quòd met. cauſ. licere dicitur, quòd lex XII. Tabul. & lex Iulia de adulterijs permittunt. Licitum itaque eſt, quod per leges permittitur. Illicitum quod prohibetur, *l.1. ff. de iuſtit. & iur. vbi licitum ab honeſto ſeparatur, & in l.24. ff. de ritu nupt. l.158. ff. de diuerſis regul. l.1. C. de liber. cauſa.* Nec enim quidquid licet, honeſtum eſt, *l.10. ff. de diuerſ. regul.* Cicero *pro Cornel. Balbo.* Eſt aliquid quod non oporteat, tametſi licet: Quidquid verò non licet, certè non oportet. Briſſon. *& Brechæus. l. verbum oportere. ff. de verb. & rer. ſign.*

LICERE ire, agere, ex natura & origine non eſſe ita perſonale, quòd ad hæredes non tranſeat, ſed iuris præſumptione non eſt tranſitorium, niſi hæres exprimatur. Quod obſeruatu dignum eſt. Vt licere ire, agere per viam publicam, *vide l.2. §. vlt. ff. ne quid fiat in loc. publ.* Sp.

LICERE vti, frui, ex ſui natura non trãſit ad hæredes, adeò, vt ſi etiam hæres exprimatur, adhuc manet perſonale. Vnde iſtæ duæ ſtipulationes, Licet ire, agere. Licere vti, frui. non in omnibus aſſimilantur: quod à paucis quoque animaduerſum eſt. Spieg.

LICERI, idem eſt quod licitari, hoc eſt, deferre precium, precium augere in auctione facienda, hoc eſt, in venditione quæ publicè fit. Vlpia. [Si res eius venierit, & exiſtat qui plus liceatur.]

LICERI quandoque ſignificat in licitationem ponere, & ſubijcere auctioni & venditioni. *Connanus lib.5. cap.8. num.1.*

LICERI animosè. Paulus *in l. ſi pignori. ff. famil. erciſc.* [Niſi obijciatur, ait, creditori, quòd animosè licitus ſit:] Spieg.

LICET, pro quamuis, aduerſatiua particula eſt. *de quo vide Archid. c. licèt. de iureiur. lib.6.* Spieg.

LYCHNVS Græcum vocabulum eſt, cuius apud nos meminit Pomponius *in l. penult. de verb. ſignif.* licèt in vulgatis codicibus, lignis mendosè eo loco repoſitum ſit. Nam apud Græcos, Lychnos omne quod lucet, interpretatur, & hinc lucerna apud nos nomen accepit: de qua meminit Iureconſul. *in l. Maxia decedens. ff. de manu. teſta.* Eo tamen vſus eſt Lucretius:

Lumina pendentes lychni.

& Vergilius *Aeneid.1.*

Dependent lychni laquearibus aureis Incenſi.

Veteres enim lacunaribus eos appendebant, ſicut & hodie nos candelabra orichalcea, & hæc etiam pẽſilia rectè appellari poſſunt. Euſebius *in 10. libr. de præparat. Euangelic.* auctor eſt, Aegyptios primùm lucernæ vſum inueniſſe. Et his melius aptantur verba Iureconſ. hic. Et quod ſubdit Pompon. de Prothyro, licet gloſſator noſter pedem afferre nequiuerit. vide quæ diximus infrà, *in dictione Prothyrum.*

LICINIOS Romani vocabant, qui paruulis oculis naſcerentur. *Alex. ab Alexand. lib.1. cap.9.*

LICINNA lege ei, qui iudicij communi diuidundo euitandi cauſa alienauerit, interdicitur, ne communi diuidundo iudicio experiatur, *l. vlt. ff. de alien. iud. mut.* Briſſ.

LICITARI, eſt ſæpe augere precium. Inde licitatio, precij auctio: ſicut ſolẽt emptores oblato precio aliquid addere. Old.

LICITATIO de alijs quoque rebus intelligi poteſt, quàm pecuniarijs emptionum precijs: vt ſi alius coheres alio maiorem offerat cautionem, ob cuſtodiam inſtrumentorum. Vlpianus. *ff. famil. erciſcund.* [Nam ad licitationem, inquit, rem deducere, vt qui licitatione vicerit, hic habeat inſtrumenta hæreditaria: non placet, neque mihi, neque Pompon.] Old.

LICITATIONE vincere is dicitur, qui, vt vulgò in praxi loquimur, manet plus offerens, & poſtremus licitator, *l.6. ff. famil. erciſc. l.9. ff. de public.* Licitatione victus, *l.7. §. vlt. ff. comm. diuid.* Briſſ.

LICITATOR, qui precium offert in auctione pro re venali. Hinc Licitatio, ſubhaſtatio, hoc eſt, venditio propoſita, quæ precio ementis augetur, *l. licitatio. ff. de public. & vectig.* Spieg.

LICITVM dicitur, quod iure licet, hoc eſt, quod honeſtum ſit, *vt Modeſtinus interpretatur. l. ſemper. de ritu nuptiar.* Spieg.

Illicitè ergo fit quod contra leges, conſtitutiones, decreta, edicta principum fit, *vt in l. vltim. in fin. ff. de his quæ vt indign. l.11. §. ſi quis illicitè. ff. de leg.3. coniunct. l.2. §. idem ait. ff. ne quid in loco public. & l.1. §. nunciatio. ff. de oper. nou. nunc.* Licito iure, *in l.3. ff. quod met. cauſ. l.8. §.1. ff. de donat. int. vir. l. vlt. ff. de damn. infect. l.1. ff. de proxenet. l.20. ff. de liber. cauſa. l.10. C. de his quæ vt indign.* Briſſ.

LICTOR, miniſter erat magiſtratus, qui carnificis officio fungebatur. hos Romulus inſtituit. Conſules duodenis, reliqui tantùm ſenis lictoribus vtebantur. Dicti ſunt lictores à ligando: quoniam virgarum faſces ligatos deferebant. vel quòd iuſſu Conſulum aut Prætorum vinciebant ſontes. *vide l. ergo. & l. manumiſſio. ff. de manum. vind.* & M. Cicer. *pro Rabirio,* [Lictor, colliga manus.] *& vide A. Gellium. lib.12. c.3.*

LICTORES dicuntur, qui ante Prætores, aut Conſules ferebant inſignia magiſtratus, hoc eſt, virgarum faſces, & ſecures. Hermogenianus *de manumiſ. vind. in l. antepen.* [Manumiſſio, inquit, per lictores hodie domino tacente expediri ſolet.] Grecè ῥαβδοῦχοι dicebantur, quaſi virgas tenentes: præcedebant enim magiſtratus, faſces virgarum præferentes. *Vide Bud. in l. Proconſules, de offic. Proconſ. & infrà, Viatores.* Spieg.

LICTORVM munus & officium erat, ex iuſſu magiſtratuum delinquentes vincire, nudatos virgis cædere, & ſi crimen expoſceret, ſecuri percutere. *Vide Gellium lib.12. cap.3. Alex. ab Alex. lib.1. cap.27.*

LICTVS eſt quouſq; maximus fluctus à mari peruenit, *l. littus. ff. de verb. ſignif.*

LIGARE, hoc eſt, vincire hominem, eſt diligentis cuſtodis, *l.1. §. ea. ff. de fugit. l. ſi hominem. ff. depoſiti.* Sp.

LIGARE funes arboribus. *Inſtit. de rer. diuiſ. §. riparum.*

LIGATAE tabulæ teſtamenti lino, quo trajciebãtur, *l.1. §. ſi linum. ff. de bon. poſſ. ſec. tab.* & ita accipe quod Vlpian. *in l.3. §. aperire. ff. de SC. Silan.* ait, [ſiue ſint ſignatæ, ſiue non ſint ligatæ, ſed tantum naturaliter clauſæ.] Briſſ.

LIGATI videntur, qui domi ſemper manere coguntur, *auth. quomod. oport. epiſc. §. ſi verò nemo.* Sp.

LIGATVRA, quo quid ligatur.

LIGIVS dicitur, quaſi ligatus, vel ligius, quaſi legalitatem ſeruans, & ligium hominis. *gloſ. Clem. paſtoralis. de re iud.* & *vt ibi not.* hominis ligium ſit Imperatori, vel Regi, nullius alius fidelitate ſalua. *Io. Bello. Etymol.*

LIGIVM Feudum, interpretes placitorum feudalium eſſe tradunt, vbi abſolutè fidelitas contra omnem hominem iuratur. Hinc Ligius homo, qui Zaſio vulgò vocatur, Gottes freund vnd aller welt feind. De quo ſi plura quæris, videre licet Specu. & Ioan. Andream *in cap. paſtoralis, in clem. de ſent. & re iud.* Spieg.

LIGNA coacta dicuntur, quibus ignis vi humiditas exempta eſt, vt fumare nequeant. Vlp. *l.55. §.4. ff. de leg.3.* [Sed & titiones, inquit, & alia ligna coacta ne fumum faciant, vtrum ligno, an carboni, an ſuo generi adnumerabimus?] item *in l.167. ff. de verb. ſign.* vbi hæc ipſa verba inculcantur. Martialis epigramma quod inſcribitur Ligna acapna, in xenijs ad hæc ipſa ligna pertinens. hoc eſt:

Si vicina tibi Nomento rura coluntur,
Ad villam moneo, ruſtice, ligna feras. Hot.

LIGNA mortua vulgus appellat arida, ſiue illa caduca ſint, ſiue ſubſiſtentia. Nam (vt inquit Ariſto. *in lib. de ſpi-*

ritu?

ratione) ariditas ſtirpibus eſt, quod in animalibus mors ſiue obitus.

Lignarii fabri *in l.235. ff. de verb. ſignific. Et apud Paul. lib.3. ſent.tit.6. Et Pallad.lib.1.cap.6. Iſidor.lib.19.* Lignarius generaliter ligni opifex appellatur. Sic & apud Veget. *lib.2. cap.11.* hoc verbum accipe. Briſſ.

Lignationem dixit Vitruuius lignorum ſtruem & congeriem, quam paterfamilias & œconomus optimus ad focum deſtinatam cumulauit: vel eum locum, in quo ligna ad comburendum ſuccēdas, & inde exportes. Columella *lib.1.rei ruſticæ.* [Sit autem, inquit, vel intra villā, vel extrinſecus inductus fons perennis, lignatio pabulumque vicinum] *Brechæus l.carbonum.ff.de verb.& rer.ſignif.*

Ligni appellatio generalis eſt, ſed ſic ſeparatur, vt aliud ſit materia, aliud lignum. Ligna quædam deſtinata ſunt igni, φρύγανα. quædam fabricandis ædificijs apta, ξύλα appellata. Vulgò in conſtitutionibus regijs dicimus lignum mortuum & mortuum lignum. *Brechæus l.ligni. ff.de verb.& rer.ſignific.* Materia eſt, quæ ad ædificandum fulciendumque neceſſaria eſt: Lignum, quidquid comburendi cauſa paratum eſt, *l.53.ff.de leg.3. Quod eadem lex fuſius exponit.* Itaque ſatiatus eſſe videtur in l.12.de excuſat.mun.lib.10.C. ſic diſiunctim legi, Materiam, lignum, tabulata, vt etiamnum in l.15. de extraord. muneribus in C.Theod.legitur, quàm vt in Codice Iuſtiniani vulgò ſcriptum eſt, Materiam lignorum. Nam & illam lectionem, l.18. de extraordin.mun.in C.Th.comprobat Briſſ. *Vide latius Connanum. lib.4. cap.1. num.7.*

Lignorum appellatione in quibuſdam regionibus (vt in Aegypto, vbi arundine pro ligno vtuntur, & arundines & papyrus cōburitur) & herbulæ quædam, vel ſpinæ, vel vepres continebuntur. Spieg.

Lignum tabulæ ligneæ. Tryphon.*l.19. ff.de bonor.poſſ. ſ. cont.tab.*[Quod vulgò dicitur, liberis datam bonorum poſſeſſionem contra lignum eſſe, ſic intelligendum eſt, &c.] Paulò pòſt dixit, [Contra tabulas.] Nam ligneas quoque fieri tabulas, Vlp. *l.1. ff.de bon.poſſeſ.ſec.tab.* teſtatur. Hot.

Ligusticon, quòd Liguriæ montibus innaſcatur, vocabulum detorſit Galenus vnius inuerſione literæ, & Libyſticon appellauit. Pro pipere eo vſa eſt antiquitas, & nunc ruſtici Ligures pro pipere in condimentis vtuntur, vt teſtatur Muſa Ferrarienſ. Paul.*in l.non omne quod bibitur. de pen.leg.* [Sed quòd quidem, inquit, negauerint, piper, & liguſticum, & careum, & laſer, & cętera huiuſmodi in penu non eſſe, improbatum eſt.] Spieg.

Lima eſt inſtrumentum fabrile & ferreum, quo metalla roduntur, poliuntur, & minuuntur, & purgantur, *not. gloſ.in Clem.paſtoralis.de ſent.& re iud. Io.Bello.Etymol.*

Limen dictum eſt, quaſi finis quidam, & terminus domus, vel Imperij, *§.ſi ab hoſtibus. Inſtit. quib.modis ius patr.poteſt. ſoluit. Iom.Bello.Etymol.*

Limen pro domo accipi poſſe, teſtis eſt Vergil. illo carmine:

Perge modo, atque hinc te reginæ ad limina perfer.

Et propert. *ad Gallum.*

Ah mea contemptus quoties ad limina curres.

Et propterea caſtigandus eſt locus Vlpian. *in l.illicitas. §. ne potentiores.tit.de offic.præſid.* dum inquit: Ne tenuis vitæ homines ſub pretextu aduentum officiorum (ſeu mauis officialium) vel militum, limine vnico. & ideo Iuuen.

---- Pendentia liquit

Vela domus, & adhuc virides in limine lauros.

Perſius *Satyra 3.*

---- Vide ſis ne maiorum tibi fortè

Limina frigeſcant.

Et ibi aliqui interpretes. Ex his apparet, an intelligentia Accurſij poſſit ſubſiſtere: cū quo tamen pertranſibat Bald. *in auth.ſed nouo iure. in vlt.col.C.de ſeru.fugit.& in auth. niſi breuiores C.de ſent.ex breuic.recit.* Cotta.

Limenarcha Græcum eſt vocabulum, qui limen portum dicunt: hinc liminarchæ, qui oræ præſunt maritimæ, maximè in hoſtium cōſtnio: de his meminit Arcad. *in l.munerum ciuilium. §. qui annonam. ff.de mun. & honor.* & Paul. *in l.limenarchæ. ff.de ſeru.fugit.* & Imperator *in l.non ideirco. C.de lib.cauſa.* in quibus tamen locis [liminarcha] legitur, tanquam à limine deſcendat, ſecūdum gloſſatorem noſtrum. Poſſet etiam fortè dici liminarchas, abſque aſpiratione: ideo ſic vocitatos, quia ad hoc conſtituebantur, vt hoſtes à limine arcerentur. & ſic erit vocabulum Latinum, & compoſitum: & communis lectio ſeruabitur. & ſecūdum hæc caſtiga verba Imperatoris *in l.1.C.de offic. comit.ori.* vbi, alicarchia, mendosè legitur, pro, liminarchia, id eſt, liminum præfectura.

Limina Imperij non eo modo dicuntur, quo limen domus: vnde ſeruus ad limina dictu, pro atrienſi. Ein Pörtner. Sunt. n. loca, quæ nos Anſtoß & Frontier/ etiam voce iam Germanitate (ſi dicere liceat) donata, nuncupamus. Spieg.

Limine, hoc eſt, ingreſſu iudiciorum expelli, *in l.fin. C.ſent.reſcind.non poſſe.* Spieg.

Liminium. Cum poſtliminij vis, hoc eſt, origo nominis quæritur, Seruius, teſte Cic. *in Topic.* nihil putat (vt ipſe Cic.opinatur) notādum, niſi poſt, & liminium illud productionem eſſe verbi vult, &c. Scæuola autem P.Fil. iunctum putat eſſe verbum, vt ſit in eo, & poſt, & limen: vt quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquā limine exierint: hinc cum redierint poſt ad idem limen, poſtliminio videantur rediſſe. Sp.

Limitanei fundi, id eſt, limiti deputati. Vel quod limitaneis militibus diſtribuerentur. Ac quidem ita limitati dabantur, vt ſciretur quid militibus datum, quidque in publico relictum eſſet. *Aldobr.*

Limitanei milites dicuntur, qui ſub limenarcha prouinciæ terminos tuentur. Iuſtinian.*de offic. Præt. Aphr. l. quæ Deo.* [Pro limitaneis, inquit, ordinandis, quia neceſſarium nobis eſſe videtur, vt extra Comitatenſes limites, limitanei conſtituantur: qui poſſint & caſtra, & ciuitates, & limites defendere.] Et paulò pòſt: [Si commotio aliqua fuerit, poſſint limitanei ſine Comitatenſibus militibus, &c.] Nebr.

Limitare, partiri, diuidere, ſiue diſtinguere Latinis eſt, quod interpretes, ſed barbarè, pro moderari vſurpant. Petr.Victorius: [Limitare eſſe exiſtimo, inquit, limites & terminos collocare.] Spieg.

Limitatus ager dicitur, qui ab hoſtibus captus vel coloniæ alicui totus, vel ciuibus ipſis ac militibus per partes aſſignatus eſt. Iulius Frontinus, [Agrorum qualitates ſunt tres. vna agri diuiſi & aſſignati: altera menſura per extremitates comprehenſi: tertia Arcifinij, qui nulla mēſura continetur. Ager ergo diuiſus aſſignatus, eſt coloniarum. hic habet conditiones duas: vnam, qua plerunque limitibus continetur: alteram qua per proximos poſſeſſionum rigores aſſignatus eſt. Ager eſt menſura comprehenſus, cuius modus vniuerſus ciuitati eſt aſſignatus. Tributarius ſolus per vniuerſitatē populis eſt definitus. eadem ratione & priuatorum agrorum menſuræ aguntur. Hunc agrum multis modis menſores, quamuis extremum menſura compræhenderint, in formam, in modum limitum condiderunt.] Hæc ille. Vtrunque igitur horum agrorum genus limitatum eſt. De quibus illud intelligendum eſt quod ſcribit Florent.*l.16.ff.de acqu.rer.dom.* [In agris limitatis ius alluuionis locum non habere conſtat.] *Item in l.1.§.ſi inſula ff.de fluminibus.* Hot.

Limites, vt Sicul. Flacc. *in lib. de conditio. agror.* ſcribit, à liminibus vocabula acceperunt. Quemadmodum enim limina introitus exituſque locis preſtant, ſimiliter introitus exituſque, qui in agris diuiſis & adſignatis ſemper peruij eſſe debent tam itineribus quàm mēſuris agendis, limites appellantur. Hygenus verò à limo verbo antiquo, quod tranſuerſum & obliquum ſignificat, limites dictos tradit. Briſſ.

Limites certi, cum finibus adiectum eſt. qui duo vicini proximi ſunt. (wann zween vhorgenoſſen benane ſeyn.) *l.forma. ff.de cenſibus. Vide Bart.in l.demonſtr. ff.de condit.& demonſtr.* Spieg.

Limites in agris, nunc termini, nunc viæ tranſuerſæ ſunt. Horum duo maximi dicuntur, Cardo, & Decumanus de quibus vide Plinium *18.libro.* Indicat tamen Budæus hic Limitem non pro termino intelligere oportere, ſed pro forma agri. *Vide l.in agris. ff.de acquir. rer.dom.* Limites autem ſeu termini territorium, qui vocantur à Iureconſ. *in l.5. de inſtit.*

inſtit. & *iur.* Agri, teſte Zaſio, originem acceperunt à iure gentium, quo tempore diſtincta ſunt dominia, cœpit eſſe Meum, & Tuum. Obſeruandum verò, quòd limites faciũt res certas in genere, tribus modis: aut natura, aut hominis facto, aut adiectione qualitatum fungibilium. A natura res propè omnes natæ accipiũt limitationem. Homo limitatur per ſuam naturam, equus pariter, & ſic de alijs. Quicquid manu hominis fabricatur, erigitur, perficitur, hoc dicitur limites accipere facto hominis. Sic domus limites accipit, ſecundum quod ædificata eſt. Sic fundus, ſic nauis limites accipiunt ex opere. Quòd fundus eſt latus, vel arctus, modicus, vel ingens, hoc eſt facto hominis. *l. quòd in rerum, de leg. 1.* Tertiò aliquæ res accipiunt limites per numerum, pondus, & per menſuram. vt ſunt omnes res fungibiles. Hæc tertia, ſeu ſingularis doctrina Zaſio debetur, quem vide *in l. mutuum. §. mutui. ff. ſi cert. pet.*

Duos autem præcipuos fuiſſe & maximos agrorum limites, Plin. *lib. 18. cap. 33.* & Feſtus *lib. 4.* & Iſidor. *lib. 15. etym. cap. 14.* poſt Sicul. Flacc. Hygen. & alios tradunt: Cardinẽ videlicet, & Decumanum.

Cardo eſt, qui à ſeptentrione in meridiem dirigitur, ab eo quòd à cardine cœli ſit. Nam in ſeptentrionali axe nobis cælum vertitur. Decumanus verò eſt, qui ab oriente in occidentem per tranſuerſum dirigitur: qui ex eo quòd formã denarij numeri faciat, Decumanus eſt appellatus. Briſſ.

LIMITES etiam Romani Imper. fines dicuntur. *l. 5. de annon. lib. 10. C.* vnde Illyricanum, Aegyptiacum, Rheticum limitem legimus. *l. 1. C. quibus muneribus aut præſtatio. l. 13. C. de aduoc. diuerſ. iudic. l. 13. C. de excuſ. mun. lib. 10.* Briſſ.

LIMTIROPHI fundi dicuntur, non à limenarchis, ſed à limitaneis militibus, quòd tenerentur eorum poſſeſſores annonam indè prouenientem, ad caſtra militum ducere, qui in Imperij limitibus excubabant aduerſus barbaros. Limitanei verò agri, à limitrophis differunt: vt ex his Aelij Lampr. *in Alexan.* verbis colligitur: [Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus & militibus donauit, ita vt eorum eſſent, ſi hæredes eorum militarent, nec vnquam ad priuatos pertinerent: dicens, attẽtius eos militaturos, ſi etiam ſua rura defenderent.] *Alc. in rubr. C. de fundis limitroph. lib. 10.*

LIMITROPHI autem dicuntur ij, qui in imperij limitibus ſunt, *teſte Droſæo in method. iur.*

LINEA apud antiquos funiculum ſignificat, quo & ad perpendiculum vtebantur. Vitruu. lib. 2. c. vlt. [Ab oculo lineæ duæ ſi fuerint extenſæ & vna tetigerit imam operis partem, altera ſummam: quæ ſummam tetigerit, longior fiet.] Hoc ſenſu alijs quoque locis hoc verbo ille idem auctor vſus eſt: vt & noſter Paul. *in l. 29. ff. de adquir. rer. dom.* Et ita lineam margaritorum accipi oportet *in l. 26. ff. ad l. Falcid. in l. 27. §. ſi cùm maritus. ff. ad l. Aquil. l. vlt. §. vlt. ff. de aur. arg. l. 25. §. ſi linea. ff. de furt.* Margarita enim lino inſerebantur, vt Tertul. *lib. de cultu fœminar.* ſignificat his verbis: [Vno lino decies ſeſtertium inſeritur.] & B. Hieronymus *in vita Pauli eremitæ.* [Vno filo villarũ inſuunt pretia.] Adde quòd Iſidor. *lib. 19. etymol. cap. 18.* Lineam à genere appellatã ſcribit, quòd ex lino fieret. Briſſ. Linea autem agri diuidebatur, eaque erat longitudinis decem pedum, ſeu duorum paſſuum, vnde & decempeda dicta eſt, & qui eo genere menſuræ vtitur, decempedator. Coraſ.

LINELLVS differt à feudo, primò, quia in eo iuratur ſecus quàm in linello. Item feudum datur amore, linellus verò pro mercede. Item in feudo non ſuccedunt fœminæ, in linello ſecus. Et de multis alijs differentijs. vide Felin. *in c. cæterùm. col. 5. & ſequ. in verſ. 9. fallit. de iud.* fortè legendũ, Liuellus, vel potiùs, libellus. Spieg.

LINES, vaſa fuiſſe videntur ad fontes pertinentia. Vlp. *l. 15. ff. de act. empt.* [Lines, & labra, ſalientes, fiſtulæ quæ ſalientibus iunguntur, &c.] Quo tamen loco, Lenes, corrigendum putarem. nam apud Nonium Lenis vaſis eſt genus. vbi tamen Lenas corruptè legi ex duobus auctorum quos citat locis, intelligitur. Eodem modo legendum apud Alfenum putarem *in l. 17. §. 1. ff. ſi ſeruit. vind.* [Et Seius in eos ſiluam ſeuiſſet, in qua labra, & Tenes, cucumellas poſitas haberet.] Corrigendum enim putarem Lenes. Quin & Tinas vaſis genus fuiſſe, idem Nonius teſtatur. ſed ſuperius verbum propius ad veſtigia veteris lectionis accedit. Hotom.

LINEVM, quod ad linum attinet. Hinc lineæ veſtes, quarum vſus etſi nunc vilis ſit & plebeius, tamen is olim nobilium erat, & honoris cauſa primùm datus eſt ſacerdotibus: ac proinde nulli monachorum conceſſus, niſi inter obeunda ſacra, *teſte Eraſmo in vita D. Hieron.* Inter lineas autem veſtes Bayſius, *cap. 4. de re veſt.* Biſſum numerat. *Quære Byſſus.* Spieg.

LINO legato tam factum, quàm infectum continetur, quodque netum, quodque in tela eſt, quodque nondum eſt dexterum. tinctum planè non continetur. *l. 70. §. lino. ff. de leg. 3.* Lini autem, quo traijci teſtamentorum tabulas ſolitas, & Paul. *lib. Sent.* & Suet. *in Nero.* oſtendunt, *meminit l. 3. §. ſi quis tabulas. ff. de SC. Silania. l. 1. §. ſi linum. & §. vlt. ff. de ſec. tab. l. 20. C. de teſtam. l. 28. §. teſtamentum. ff. de liber. leg. Quint. lib. 12. cap. 8.* Denique linum ruptum, aut turbata cera, aut ſine adgnitione ſigna frequenter inuenies. Briſſ.

LINGVA Romana, id eſt, Latina. *auth. de mand. Princip. in princ. Alber.* Pro differentia ſermonum apud Vlp. accipitur *in princ. l. fideicommiſſ. ff. de leg. 3.* [Fideicommiſſa, ait, quocunque ſermone relinqui poſſunt: non ſolum Latina, vel Græca, ſed etiam Punica, vel Gallicana, vel alterius cuiuſcunque gentis lingua.] Linguis abſciſſis pœnas loqui, Iuſtin. *in l. 1. §. 1. C. de offic. præfect. præt. Aphricæ.* Spieg.

LINGVAM etiam Liuius *lib. 44.* vocat terram in mare protenſam ſpecie linguæ. Nam lingua ſiue lingula, inter promontorium, vel alia quæuis terra longa, & anguſta dicitur, quę in modum linguæ exſectæ in mare excurrit. Cæſar *lib. 3. de bello Gallico.* [Erant eiuſmodi ferè ſitus oppidorũ, vt poſita in extremis lingulis, promontorijſque, neque pedibus aditum haberent.] &c.

LINIFICIA, dextrina linteæ veſtis, vt *in l. 16. de murileg. in C. Th.* Qualia multa in partibus Orientis & Occidentis Impp. habebant, vt ex Notitia Imp. Rom. liquet, quæ & procuratores Linificiorum multos recenſet. Briſſ.

LINTEI libri erant, in quibus Imper. Rom. facta continebantur, *vt tradit Gyrald. hiſt. Deor. Syntag. 3.*

LINTEONES *in l. 8. de murileg. in C. Theod. l. 13. de nauicul. in eod. C.* ſunt qui opifices linteæ, id eſt, lino contextæ, veſtis appellantur *in l. 6. de murileg. in C. Th.* quomodo & linteæ (ſic enim legendum eſt) veſtis magiſtros interpretor *in l. penul. C. de murileg. lib. 11.* Et linteatum apud Sidon. Apoll. *lib. 8. epiſt. ad Leonem,* linea veſte indutum. Inuenitur autem Linteonũ nomen apud Lamprid. *in Alexand.* & apud Firmicum *lib. 2. Matheſ.* Seruius quoque *in 7. Aeneid.* [Aut quia, ait, maiores ſtantes texebant, vt hodie linteones videmus.] Appellantur & Lintearij *in l. 5. ff. de inſtitor. & l. 16. C. de murileg.* & Linifarij, *vt in ea. l. traditur.* Vnde emendanda eſt l. 13. C. de murileg. lib. 11. in qua, Lymphariorum, pro Linifiariorum, legi, lex illa, C. Theod. ex qua hæc ſumpta eſt, dilucidè oſtendit. Briſſ.

LINTRARII, quorum meminit Vlpian. *in l. 1. naut. caup. ſtab.* lintrium ſunt exercitores. Lintres autem ſunt inter fluuiatiles naues, quæ remis agebantur, *vt palàm fit ex Cæſare in 7. comment.* Spieg.

LIPPI, qui à Græcis γλαμῶντες καὶ λημῶντες dicuntur, ſunt quibus ex oculis defluit humor putris, veluti lacrimę quædam. *Brechæus l. inter ſtuprum. §. verum eſt. ff. de verb. & rer. ſignific.*

LIQVAMEN, dicitur pinguedo ab igne liquata, & conquinario vſui pro condiendis edulijs reſeruata. Accipitur tamen aliquando etiam pro alijs quæ in ciborum vſum non veniunt. Hoc vocabulo ambiguè vſi videntur Imper. *in l. quæ res export. non deb.* Spieg.

LIQVERE dicitur quod conſtat, *l. 5. §. 1. ff. quibus ex cauſ. in poſſ. eat. l. 7. ff. de ſupell. leg. 2. l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quemadm. teſt. aper. l. 1. §. item illud ſciendum. ff. de SC. Silan. l. 47. §. Sticho. ff. de fideicom. lib. l. 27. in fin. ff. de liber. cauſ. l. 85. §. 2. ff. de adquir. heredit.* Briſſ.

Solebant autem iudices in re ambigua & dubia ita ſe iudicandi neceſſitate expedire, vt pronunciarent, ſibi non liquere, *l. 13. §. vlt. ff. de arbitr. l. 36. ff. de re iud. Aſcon. in Diuinat. Gell. lib. 14. cap. 2.* Seneca *epiſt. 66.* [Aut fer ſententiam, aut, quod facilius eſt, nega tibi liquere.] Ex quo emendandus eſt Quintiliani locus *Declamat. 365.* vbi ita vulgò ſcribitur.

[Quid

[Quid enim aliud diceres, ſi nondum pronuntiaſſent, & negaſſent licere ſibi de ſupplicio tuo?]Legendum enim eſt, liquere. Briſſ.

LIQVIDO, id eſt, euidenter, manifeſtè, *l.75.ff.de iudic.l.3. §.qua onerandæ ff.quar.rer.ac. non dat.*

LIQVIDO iurare *in l.18.ff.de iureiur.* eſt verè & aperta ac manifeſta veritate iurare. Eodem modo apud Terent. Chærea *in Eunucho:*

Liquet,ait,mihi deierare,

id eſt, veriſſimum iuſiurandum dare poſſum. Quamobrem magis probo has notas Q.D.R.P.L.I. veteribus ſignificaſſe: Qua de repeto liquidò iures, quàm vt in Valerio Probo ſcribitur, Laudabiliter iura. Briſſ. *confer Vultei.lib.1.diſcep.ſcholaſt.c. 7.circa finem.*

LIQVIDVM facere, etiam de auro, vel plumbo, ac ſimili diſſoluto dicitur. Sp.

AD LIQVIDVM diem & conſulem exquirere. *l. 2. §. item Labeo. ff. de aq. & aq. plu.* Quod explicat. l. 28. ff. de prob. Velleius Patercul. *priore lib.* [Nequeo mihi temperare, quin rem ſæpe agitatam animo meo neque ad liquidum ratione perductam ſignem ſtylo.] Briſſ.

LIS, eſt iurgium, de re quapiam inter aliquos apud iudicem inſtitutum. non enim omne iurgium lis eſt: ſed illud demum, quod apud iudicem exercetur: quo verbo & magiſtratus & arbitros pinguiore Minerua complectimur. vel ſic, ex Varrone [Quibus res erat in controuerſia, ea vocabatur Lis. Ideo in actionibus videmus dici, Quam rem ſiue litem dicere oportet.] Hæc Varro. quibus ex verbis intelligimus quod ait Cic. *in Murenianam.* [Tot homines, tam ingenioſos, ſtatuere non potuiſſe vtrum diem tertium, an perendinum: iudicem, an arbitrum: rem, an litem dici oporteret.] Hinc coniunctim legimus *in l. ſi defunctus, 9. C. de ſuis & leg.* Res vel Lis. Et quæ lis inofficioſi vocatur *in l.pater,ff.de collat.dot.* eadem dicitur res inofficioſi *in l. Papian. 8. §. 1. ff. de inoff.* Si quis, inquit, poſt rem inofficioſi ordinatam, litem dereliquerit, poſtea non audietur.]

LIS, eſt grauior quædam controuerſia & diſſenſio, quàm iurgium, quod inter beneuolos quoque contingit. Dicta autem eſt à limite, id eſt, termino: quoniam primæ inter homines controuerſiæ de limitibus & amplificandis rerum dominijs cœperunt. Vnde illud:

Limes erat poſitus, litem vt decerneret agris

Alciat. *in l.cauſas.C.de tranſact.* Lis, inquit, actio eſt, ſiue in rem, ſiue in perſonam, quæ in iudicium deducta eſt: & propriè poſt litem conteſtatam. Cauſa verò, receptius & generalius vocabulum eſt, tam ad ciuilia, quàm ad criminalia pertinens: tam ante conteſtationem litis, quàm poſt. Lis naſcitur, controuerſiam pertinacia efficit. & litigant homines, res in controuerſiam deducitur. Ita controuerſia partis eſt, Lis ſummæ. Propriè itaque lis dicitur, antequam conteſtatio ſit: Controuerſia verò potius poſt iudicium acceptum. *Alcia. lib.2. Diſpun.c.24. Vide infrà. Litem poſt conteſtationem.* Sp.

LITHOTOMOS qui lapidem ſecat, vulnerarius Medicus, & lithoſtrota, lapillis pauimenta atque trulliſata, *Ioan. Bap. in comment. Sid. Apoll. ad Vinc.lib.2.*

LIS etiam actionem ſignificat ſiue in rem, ſiue in perſonam. *l. 36. ff. de verbor. ſignific.* Et huic verbo veteres S literam præpoſuiſſe Feſtus *lib.17.* notat. Inde in inſcriptionibus antiquis, [Decemuiri ſlitibus iudicandis.] Briſſ.

LIS æſtimari dicitur, cùm quanti ea res eſt, quæ in iudicium venit, à iudice æſtimatur. *l.9.ff.quod certo loco.l.15.§.in hac. ff.quod vi aut clam.l.29.ff.de neg.geſt.* Senec. *lib.2. de Clem.* [Et ſoluere ei licet, & quanti vult æſtimare litem.] Nec ciuilibus duntaxat in cauſis, ſed & in capitis iudicijs lis victis æſtimari dicebatur, *vt Cic. pro Cluent. & Liuius multis locis & Aſconius in Verrin.oſtendit.* Briſſ.

LIS æſtimata, pro iudicis ſententia nummaria de eo quod intereſt actoris. *l. hæc ſi res. ff. de rei vend.* Quam æſtimationem cùm bona fide fieri oporteat, Lex Iul. de repetun. punit iudicem qui ob litem æſtimandam aliquid acceperit. *Vide ibid.l.1.* Spieg.

Cæterùm, æſtimare litem, eſt (non vt Spieg. voluit) taxare ad expenſas, ſed rem ipſam, quæ principaliter in iudicium eſt deducta, certo precio redimere. *plus quam manifeſtiſsimum eſt ex l.3.ff.de empt.* Anch.

LIS conteſtata dicitur, cùm accepto à Prætore iudicia vtraque pars teſtibus præſentibus pronunciat, Teſtes eſtote, Gallus AElius Reos tum demum dici putauit, cum lis conteſtata eſt. Hæc Feſtus. Hot. Sed poſtea

LIS conteſtata, formulis, ordinarijſque iudicijs ſublatis dicta eſt, quę apud iudicem agi cœpta erat. Impp. Seuerus & Anton. *l.1. C. de litis conteſt.* [Res in iudicium deducta non videtur, ſi tantum poſtulatio ſimplex celebrata ſit, vel actionis ſpecies ante iudicium reo cognita. Inter litem enim conteſtatam & editam actionem permultum intereſt. lis enim tunc conteſtata videtur, cum iudex per narrationem negotij cauſam audire cœperit.] hoc eſt, nec flagitatio, nec actionis editio, niſi cauſa in iure agi cœperit, litis conteſtationem efficit. Hotom.

LIS in iudicium & in condemnationem deduci dicitur. *l. 32.§.litem.ff.de neg.geſt.l.3.§.ſi per venditorem. ff. de actio. empt.l.2. C.de petit. hered.* Et res in litem deduci, *in l. 31.§.ſi duo.ff. de nouat.* Briſſ.

LIS moritur, cùm legitimis tranſactis temporibus perit. *l.3.§.1 ff. quæ in fraud.cred.l.2.ff.iud.ſol.l.19.§.ſi enim dolo.ff. de dolo. l.11.§.ſin autem rem.ff.de iudic.* vt ex contrario, lis viuere dicitur. *l.vlt.in fin.C.de fide inſtrum.* Briſſ.

LIS pendere non dicitur, niſi lite conteſtata. *arg. l.amplius non peti.ff.rem rat.hab.* Putatur verò lis conteſtata, quando iudex petitione propoſita, & reſponſione audita, cauſam cognoſcere incipit. Conteſtata quoque lis dici poteſt, iudicio iam conſtituto, hoc eſt, dijudicatis, ac diſceptatis exceptionibus litis auſpicatum morantibus. Sp.

Perire verò lis *in l.1.§.quia autem.ff.de calumniatoribus*, id eſt, amitti. *l.2.in fin.ff.de condi.ob turp.cauſ.* Briſſ.

LIS vindiciarum eſt, inquit Aſconius, cum litigatur ea de re apud Prætorem, cuius incertum eſt quis debeat eſſe poſſeſſor. *Cætera apud Budæ.in l.2.de origin.iur.* Sp.

LITARE ſacrificiorum verbum eſt, deſumptum à Græcis λιταίνω. Eſt verò litare ritè ſacrificare & impetrare. Nihil enim ſacris mancum, nihil monſtroſum conueniebat, nam ſi viſcera pallere, tetriſq; maculis ſuffuſa apparuiſſent, ſi iecur tabidum, ſi pulmonum fibræ defuiſſent, non litandum veteres gentium ſacerdotes exiſtimarunt: Hinc Martialis:

Non quæcumque cadit hoſtia cæſa, litat &c.

LITEM addicere, qua formula ex lege Decemuirali Gellius *lib. 16. cap. 2.* vtitur, quidam interpretantur, ſecundum præſentem reo abſente iudicare. At Rauard. *c.7. ad l. XII. Tabul.* putat nihil aliud eſſe quàm litigandi poteſtatem facere.

LITE cecidiſſe dicitur Feſto, qui eius rei de qua agebat, cauſam amiſit. *Adde Rauar.l.non fraudantur creditores. §. nemo ex ſuo.ff.de reg.iur.*

LITEM à cauſa ſeparare videtur Imper. *l.cauſas. C. de tranſactio.* Litem iurgium interpretatur Varro *lib. 6. Linguæ*, his verbis: Quòd ait iurgio, id eſt, litibus. itaque quibus res erat in controuerſia, ea vocabatur lis, & ideo in actionibus videmus dici, quam rem, ſiue litem dicere oportet. Prat.

LITEM æſtimari aduerſus aliquem pluris vel non pluris, quam debet. *l.ſi inter.§ ſi res pignorata ff.de pignorat.*

LITEM capitis æſtimandam petere dicebantur, qui non ciuiliter, ſed (vt nunc loquuntur) criminaliter concludebant actionem. Old.

LITEM in rem ſuam vertere, id eſt rem inter duos controuerſam, quodammodo adiudicare ſibi: Quòd fit, cùm iudex ita cum litigantibus agit, vt ei iure ſuo cedant. Old.

Perdere autem litem & amittere pro eodem Iuriſconſul. dicunt. *l.19 ff ſi ſeruit.vind.l.8.§.1.ff.rem rat.hab.* Briſſ.

LITEM, poſt conteſtationem ſolum dici, cauſam verò etiam ante, Doctores ferè tradiderunt. Vlpiani tamen verba *in l.litis nomen.de verbor. ſignif.* indicant, quando adhuc conteſtata non erat, nihilominus litem fuiſſe. Idemque de Controuerſia Fortunatianus ſcribit: videturque etiam extra iudicium litem dici. *Abbas c.ex parte. extra eod.* proinde Alciat. [Has, inquit, dictiones eiuſdem ferè ſignificationis eſſe, credere pronius ſit.] Sp.

LITEM præparaſſe in quęſtione de inofficioſo teſtamento intelligitur, qui vſque ad denuntiationem vel dationem libelli proceſſit. *l.7.l.15.§.1.ff.de inoff. teſtam.* Sic litem præparari accipe *in l.7.§.vlt.ff.de liber.cauſ.* Briſſ.

LITEM ſub iudice eſſe, *vt Alb. indicat*, & gloſſæ, & Aduocati

cati vſurpant pro eo quod vulgò dicitur opinionem adhuc manere dubiam. Sp.

LITEM ſuam facere dicitur, in quem litis damnum tràſfertur, quod vel imperitè, vel dolo malo, vel ſordibus, vel euidenti gratia malè iudicarit. *l.4.§.ſi iudex.ff.de oblig. & act.l.15.ff.de iud. l.vlt.ff. de var. & ext. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delic.* Gell. *lib.10.c.1.* [Et ego aduerſus eum, qui doctus eſſe videbatur, Litem meam facere nolui.] Theoph. vertit, [Greek] Litem etiam facere lex dicitur, qua iudicium conſtitutum eſt. *Quintil.lib.7.c.1.* Briſſ.

LITEM ſuam iudex facere tunc intelligitur, cum dolo malo, in fraudem legis ſententiam dixerit. Dolo autem malo hoc facere videtur, ſi euidentius arguatur eius gratia, vel inimicitia, vel etiam ſordes. *auctor Vlpian. in l. ſi filiusfamil. de iud.* Spiegel.

LITERAE elementa ſignificant, & à notis ſeparantur. *l.1. §.ludi ff.de var. & ext.l.6.§.vlt.ff.de bon.poſſ.* Briſſ.

LITERA dicitur, quæ oculo corporeo legi poteſt. *ita notat. Bald. in l.2.v'lt.col. C.de patrib. qui fil.diſtr. & Ang. in l. ſi ita ſcriptum. in prin. de l.b. & poſthum. & Moder. ſequuntur in locis quæ nota ſunt.* & propterea ſtante ſtatuto Medіolanenſi, quòd ſtatutum ſeruetur vt iacet ad literam, diſpoſitum in vno correlatiuorum non intelligitur in altero ſtatutum. *contra l. 1. C. de expreſſo ex inc.lib. 11.* Et ex hoc me aliàs audiente inferebat Picus præceptor meus, *in auth.præterea.C.vnde vir. & in l.quamuis. C.de impub.* quod ſtatutum diſponens, quòd maritus non poſſit relinquere vxori vltra quartam partem bonorum ſuorum, non procedit econtra, neque intelligitur prohibere, quin vxor poſſit maritum inſtituere etiam vltra quartam. & idem etiam tenuit conſulendo Curt. iunior *conſil. 6. vbi latiſſ. inſiſtit.* & ante eos inueni, quòd cum caſus ex facto incidiſſet, conſuluerunt præſtantiſſimi Iureconſult. domini, Lancelotus, Decius, Petrus Craſſus, & Ioannes de Puteo, ſuper duobus ſtatutis Papienſ. idem quod ſupra diſponentibus, & ita in fortioribus terminis, videlicet etiam circumſcripto ſtatuto, quod verba ſtatutorum ſeruentur ad literam, conſuluit Soc. *conſil.75.lib.3.* ☞ potiſſimum ratione motus, quòd diſpoſitio ſtatuti prohibentis maritum vxori relinquere vltra quartam, ſit odioſa, & conſequenter minimè extendenda, & ita ex facto cum incidiſſet, obſeruatum fuit Mediolani, in cauſa ardua: licèt allegarentur in contrarium conſilia Curt. antiquioris *conſil. 11.* & Iaſ. *conſil. 112. lib. 1.* & opinio eiuſdem Iaſ. *in l. vlt. C.de indi. viduit. toll.* quæ tamen loquuntur in ſtatuto Parmenſi, vbi non præſupponitur vigere dictum ſtatutum, quòd verba ſtatutorum ſeruentur ad literã, & hæc memoria digna ſunt, quia dubium eſt nouum, & per Doctores antiquos non tractatum. Cott.

LITERA ſalutaris apud veteres erat A, abſolutionem: triſtis verò C. condemnationem notabat: vt à principio retulimus. Cicero *pro Milone*: [Nec vobis, inquit, tam ſalutarem hanc in iudicando literam, quam illam triſtem dediſſet.] Intelligit autem tabulam ſalutarem. De quo vide in hunc locum Bart. Latomum ſcholiaſten impensè doctum & diligentem: Græcis verò θ nigrum, mortem ſignificabat, θάνατον. Perſ. *ſat. 4.*

Et potis es nigrum vitio præfigere θ.

Bud. in prior. annot. Sp.

LITERAE, pro inſtrumentis, documentis, monumentiſque accipiuntur, *vt notatur. in l. ſi procurator abſentem. ff. de procurat.* Spiegel.

LITERAE, pro perſcriptionibus & pactis, verſchreibung. *in l. qui mutuam. ff. mandati.*

LITERAE laureatæ, Moris fuit apud Romanos vt quoties Imperator hoſtium exercitum deleuiſſet, aut vrbem expugnaſſet, Lauro victoriæ ſigno litteras inuolutas ad ſenatum mitteret. Laurus enim, vt & palma victoriam ſignificat. Hinc Ouid. *amor 1.eleg. 2.*

Non ego victrices lauro redimire tabellas.

Sic etiam faſces laureati dicuntur Plinio, Laureola corolla Cicero. *2.epiſt.ad Cælium. Vide Brodæum lib.1.Miſcell. cap.33.*

LITERAE compulſoriales. *vid. Compulſoriales literæ.*

LITERAE Dimiſſoriæ, ſiue Apoſtoli, vocantur libelli, *in tit. ff. de libel. dimiſſ.* abſcheidsbrieff.

LITERAE naturalitatis quæ dicantur, vide Connanum *lib.9.cap.4.num. 7.*

LITERARVM ſtudia quantis laudibus & præmijs apud Romanos honorata ſint, inter innumerabilia ferè exempla, hoc mihi præclarum videtur, quòd in laudem Taciti Imperatoris olim acclamare ſolebant: [Quis melius, quàm literatus, imperat?] quaſi verò hanc omnium maximam eius virtutem, ſicut certè erat, exiſtimarent. Et profectò habent bonæ literæ naturalem quandam & præpotentem in rebus mortalibus vim atque energiam, vt Cicero eas rectiſſimè conſueuerit appellare, Diuinæ virtutis ſempiternas teſtes. Oldendorp.

LITERARVM ſtudijs totus orbis iuuatur: Primùm ad cognitionem Dei, deinde ad vitam rectè inſtituendam: denique ad conſeruandam omnium virtutum ęternam memoriam Ergo non ab re, optimus princeps Fridericus optimas literas ſuis priuilegijs ſeuerè tuetur, quibus ſublatis, actum fuerit de vera hominum felicitate. Old.

LITERARVM diuinitus inditam maieſtatem, nulla vnquam vis aut incuria hominum poterit abolere. Nam vnicum immortalitatis præſidium Deus opt. maxi. in virtute ac bonis literis collocauit. Old.

LITERAS planè neſcire in libris noſtris dicuntur, qui neque legere ſciunt, neque ſcribere. *l.3.ff.de accuſ.l.10.& l.pen. C.de teſtam. §.ſimiliter. Inſtit. de excuſ. tut.* Et ita ignorantiam literarum accipimus *in l.11.§.1.ff.de inſtitor.l.92. §.1.de adq. hered.l. vlt.§ ſin autem dubium.C.de iure delib.* Briſſ. *confer Vultei. lib.1.diſcep. ſchol. cap.8.*

Et LITERATOS pro peritis ſcribendi & legendi. *l. vlt. C. de teſtam.* Quanquam aliquando, literatus, literis inuſtum ſignificat: quomodo literatum ſeruum pro ſtigmatico dixit Plautus, & literatum ſilicem Seneca *in lib. de morte Claud.* Briſſ. *& vide de hac re latius Connan. lib.2.c.6.nu. 4.*

LITERATVRA, literarum cognitio, & ſcientia. Cum Alphonſus Aragonum Rex ille clariſſimus audiſſet, vocem aliquem ex Hiſpaniæ regibus ſolitum dicere, non decere generoſum & nobilem virum eſſe literatum: exclamaſſe fertur vocem hanc non regis, ſed bouis eſſe. Cæſar Sigiſmundus rectè literatos cenſuit præferendos iis, qui imaginibus tantum nituntur, cum literatura æquipolleat nobilitati, & hominem nobilitet. *Iuxta gl. in verbo, literat. in c. de multa.de præbend. in c.perlectis, 25. diſt. in l. coiri. ff. pro ſocio. fac. l. promdendum. ibid. nobiliſſimos. C. de p.ſtulard.* Sp.

LITERIS conuenti accipiuntur, qui literis ad magiſtratum vbi conſiſtunt factis, iudicio adeſſe monentur, vel aduocatos ſe eſſe requirendos certiorantur. *l. 1. §. 1. & l.4. ff. de requir. vel abſent. l. S. C. in. mod. & quan. ind. Paul. lib.5. Sent. tit.5.* Briſſon.

LITERIS, pro ſcriptis ſimpliciter Papinian. accepit *in l. qui mutuam. ff. mandati.* Vnde iterum diuinat interpres, literis, id eſt, pacto, intelligens. Sic Cicer. *ad Attic.* [Quod meis omnibus literis in Pompeiana laude eſſet perſtrictus.] Quanquam & pro epiſtola, & mandato non abſurdè accipi poteſt. Spieg.

LITERAE pro reſcripto Principis, ſeu epiſtola, *l.5.§. vlt. ff. vt leg. ſeu fideicom. l.5.§.1.ff. de in integr. l.7.ff. de vacat. & excuſ. conimilia l.4.ff. de muner.* ff.

LITERIS contrahi dicebatur obligatio, quæ per ſcripturam menſę, nominibus fiebat, *l.1.de donat. reſcrip. in C.Theod. Inſtit. de oblig.* Briſſ.

LITIGATORIS temeritas vnde deprehendatur. Bart. explicat *in l. properandum. §. ſin autem. C. de iudic.*

LITIGASSE temerè videri non poteſt is qui celebris alicuius I C. conſilium, licèt infelici euentu, ſequutus eſt, *abb. 1. calumniam. in fin. de pæn. Alciat. in l. 1. de rebus cred.* Spiegel.

LITIGIOSA res intelligitur, ſiue mobilis, ſiue immobis, ſiue ſeipſam mouens, de cuius quidem dominio inter actorem, & reum mouetur quæſtio, ſiue citatione ad magiſtratus facta, ſiue precibus imperatori oblatis, & iudici inſinuatis, & per ipſum aduerſario eius qui principem adijt, cognitis. *Nouel. de litig. & de can. §. 1. conſil. 112.*

LITIGIOSVS, hoc eſt, qui frequens in litibus verſatur, vel qui quauis de cauſa litem facit. Iuxta prouerbium, [Litem mouebit, ſi vel aſinus mordeat canem.] Tales lactis initiari prohibetur. *46.diſtin.* Sed & Imp. *lib.4. Inſtit.* ſingulari pœna arcuit temeritatem litigantium: quam nec Ethnici bene ferre poterant. Cicer. Litigioſi vocem *in orat. pro Murena,*

pro-

pro Iuriſconſ. multum verboſo vſurpat, annotante Syluio. Spiegel.

LITIGIVM pendens. Iulianus [Quòd ſi furioſus curatorem habeat, vel habuerit, adhuc litigio pendente, poteſt quidem præſente curatore ſententia dici.] *l. ſed & interpellatur. ff. de recept.* Sp.

LITIGO verbum, à lite & agendo videtur: ſicut & nauigo, ab agenda naui. Sed tamen, vt nauem agere, rectum ac Latinum eſt, ita an litem agere quis dixerit, mihi non conſtat. Cæterùm quin cauſam agere, rectum & elegans ſit, nemo dubitat. Nauigium quoq; dicimus: Verum an litigium probè dicatur, in incerto eſt: niſi quod Eraſmus noſter, & quidam alij recentiores eo vtuntur. quamuis à Valla damnetur ceu barbarum. Certè nec Saluiū Iulian. id refugit *l. ſed interpellatur. de arbit.* Plin. *lib. vlt. nat. hiſtor.* ſicut nec Iulianum C. Plin. *Curt. lib. 2.* ὑπατικῶν*. cap. 17.*

LITIS appellatio tam ciuilem, quàm criminalem poteſt complecti, vt bene ſentit Accur. *Et probatur, Inſtitut. de oblig. quæ quaſi ex delict. in princip.* Quanquam alibi diſcernuntur ſignificationes ciuilium, & criminalium. *l. 1. ff. de teſtib.* Oldendorpius.

LITIS nomen, rem in iudicium deductum ſignificat. Varro *lib. 6. de Ling. Lat.* Res, ait, quæ in controuerſia eſt, lis dicitur. Ideo in actionibus olim dicebatur, Quam rem ſiue litē. Atque eo nomine I C. Cicero *in Mur.* ridet, quòd ambigerent, Rem, an litem dici oporteret: quæ & ideo disiunguntur *in l. 9. C. de ſuis & legit. vide ſupr. Lis eſt iurgium.*

LITIS æſtimatio, propriè rei æſtimatio, ſiue quanti quæque res eſt, quæ in controuerſiam deducta eſt. Itaque litis æſtimationem ſoluere, eſt tantum ſoluere, quanti controuerſa res eſt. Caius *l. vlt. ff. de cond. tritic.* [Si merx aliqua quæ certo die dari debebat, petita ſit: veluti vinum, oleum, frumentum, tanti litem æſtimandam Caſſius ait, quanti fuiſſet eo die quo dari debuit. Vlpia. *l. 21. ff. de euict.* [Si emptor nominis mota ſibi controuerſia venditorem dederit procuratorem, iſque victus litis æſtimationem ſuſtulerit, ſtipulationem duplæ non committi.] Paul. *l. 2. §. vlt. ff. pro empt.* [Si rem alienam emero, & quum vſucaperem, eandem rem dominus à me petierit: non interpellari vſucapionem meam litis conteſtatione. ſed ſi litis æſtimationem ſufferre maluerim, ait Iulian. cauſam poſſeſſionis mutari ei qui litis æſtimationem ſuſtulerit.] Vlpian. *l. 3. §. 2. ff. de reb. cor.* [Si fundus à tutore petitus ſit pupillaris, nec reſtituatur, an litis æſtimatio oblata, alienationem pariat,] Seruius Sulpit. apud Gel. *lib. 4. cap. 4.* [ſed ſi poſt eas ſtipulationes vxor non dabatur, aut non ducebatur, Iudex quamobrem data acceptave non eſſet vxor, quærebat. ſi nihil iuſtæ cauſæ videbatur, litem pecunia æſtimabat, quantiq; interfuerat eam vxorem accipi aut dari, eum qui ſpoponderat aut qui ſtipulatus erat, condemnabat.] Hotom.

LITIS æſtimatio, pecuniæ cuius quis damnatus eſt, in ſummam certam redactio. Lis enim æſtimari dicebatur, quū reo repetundarum damnato, inibatur furtorum eius omnium ratio atq; æſtimatio: ex qua ſumma quædam pecuniæ conficiebatur, vt ſocijs ereptæ pecuniæ reſtituerentur. nam continuo damnati bona ſectoribus auctione venduntur, qui eam ſummam Quæſtoribus ærarij repræſentent. Macer *l. 7. ff. de l. Iul. repe.* [Neve ob litem æſtimandam, iudiciumve capitis, pecuniæve faciendum, &c.] Hot.

LITIS æſtimatio, eſt rei quæ in controuerſiam adducta eſt vnà cum eo quod propter eam actoris interfuit, in certam pecuniæ ſummam redactio. Eius autem duæ ſunt partes: æſtimatur enim primum quanti res eſt, deinde quanti actoris intereſt. *l. vlt. ff. de cond. tritic.* Quanti autem res eſt, ſic æſtimatur, vt verum rei precium exquiratur. *l. inter, 179. ff. de verb. ſignificat. l. 4. §. hac autem, ff. vi bon. rapt. l. arbitro, ff. de dol. mal.* Id autem quod intereſt, duabus conſtat rebus: nam & damni propter rei culpam, dolumve accepti, & lucri amiſſi ratio ducitur. *l. 1. C. de ſentent. quæ pro eo. l. ſi commiſſa, 13. ff. rem rat. hab. l. ſi fundum, 33. ff. locat.* Hot.

LITIS conteſtatio (**die kriegsbefeſtigung.**) originem traxit à libertate Romana: Videlicet, ne quid per iudicia violentum introduci videretur in ciuilibus negotijs, (porrò crimina nullam habent libertatem) ſed omnia volentibus partibus fierent, & ſolenniter ſecundum ius. Quare olim poſt adfirmationem actoris, & reſponſionem rei conuenti, eo animo factam, quòd vellent per iudicem cognoſci ac definiri litem: conſuetum erat teſtari, hoc eſt, in teſtimonium rogare aliquos: ſicut iam nunc quoq; notarij in iudicijs rogare plerunque ſolent teſtes ad maiorem fidem. Inde dicta eſt litis conteſtatio, quaſi duorum aut plurium aduerſariorum teſtata ordinatio iudiciaria. Sic enim dicere ſolebant; Teſtes eſtote. Scilicet, conteſtando ſe iudicium accipere vtrinque. Hot. *ex Old. de lit. conteſt. in claſſe 1.*

LITIS conteſtatio neceſſaria eſt in iudicio. Nam ratio naturalis dictat, vt nemo violenter aut tumultuarie obruatur iuriſdictione, quæ ordinatio Déi eſt. *Rom. 13.* Quare, ſicut olim certa ſcientia, & ſolenniter teſtibus adhibitis conſueuerant accipere iudicium (vnde litis conteſtatio eſt:) ita & hodie diligenter obſeruari, & apud acta nominatim deſcribi debet. *l. 1. C. de lit. conteſt. l. ſed etſi reſtituatur. §. ex quibus autem. ff. de iudi.* Inde Iuriſconſul. principium iudicij metiuntur ex litis conteſtatione, quæ eſt libertatis: finem verò ex ſententia, quæ facit neceſſitatem. *l. vbi cœptum. ff. eod. tit. l. 1. ff. de re iud.* Hotom.

LITVRGVS Græcè dicitur, qui publicè operatur, circa res ſacras præſertim. Λειτουργὸς enim miniſter publicus eſt. Cuius etiam *in epiſtola* Plin. Cęcil. meminit. Qui & Lituchus, non abſimili ſignificatione dici poteſt, habens curam rei ſacræ: ἀπὸ τῆς λιτῆς καὶ ἔχειν. Sic etiam Rabduchus dicitur præſes, curatorque athletarum, ἀπὸ τοῦ ῥάβδον ἔχειν, Suidæ & cæteris. *Alciat. in l. omnes iudices, C. de cupreſſin. lib. 11.*

LITTVS ſolebat Aquilius Gallius per tranſlationem definire quà fluctus eluderet, *vt Cicer. in Topic. author eſt.* Quintil. *lib. 5. c. vlt.* [Etiam ipſi Iureconſulti, quorum ſummus circa verborum proprietatem labor, Littus audent eſſe dicere, quà fluctus alludit.] Celſus verò littus eſſe ſcribit, quouſque maximus fluctus à mari peruenit: idque eundem Cic. primum conſtituiſſe cùm arbiter ſumptus eſſet. *l. 96. ff. de verbor. ſignif.* Vlpian. littus publicum eſſe eatenus quatenus maximus fluctus exæſtuat & effluit. *l. 112. ff. eod. tit.* Briſſ.

LITVVS. De Lituo vide Macrob *lib. 6. ſaturnal. ca. 8.* Gell. *lib. 5. cap. 8.*

LIVORES. *Vide, plaga.*

LIXAE dicti ſunt ſerui, qui vilioris quæſtus gratia, exercitum ſequuntur vt aquam deportent. Lix enim aqua dicebatur. Sunt qui deflectant à Lica qui ſecutus eſt Herculem. *Ioann. Bapt. in comment. epiſto. Sidon. Apollin. ad Lupum, lib. 6.*

LIXIVIVM, neutro, vel Lixiuia, fœminino genere, cum x, & non s, ſcribendum, vt Alberic. & cæteri interpretes, cōmunem ſecuti errorem, protulerunt. Eſt aqua in qua lauandi gratia decoctus eſt cinis. Spiegel.

L O

LOCARE eſt aliquid loco ponere, vnde Varro, Locus eſt, inquit, vbi quid locatum eſſe poteſt. Hinc Locariū quod datur in ſtabulo, & taberna vbi conſiſtunt. *Conan. lib. 7. cap. 11. num. 1. & vide ſuprà in verbo, Conducere & Conductio.*

LOCARE ædes, eſt inhabitandas inquilino certa penſione concedere. Locare fundum, eſt fruendum, colendumve certa penſione, vel fructuum parte dare. Locare vectigalia, eſt fruenda publicano dare, *l. 2. §. 1. ff. ad municip. l. 45. §. vlt. ff. de iu. fiſci. l. 3. C. de priuil. fiſci.* ex Briſſ.

LOCARE domum, **das hauß vermieten.** Locare opus, **das werck verdingen.** Locare operam. **Behülſlich ſein mit arbeyt.** Audin, quomodo ex his appellationibus occurrunt tibi ſtatim formulæ, communicandis operis deſeruientes? Eodem modo in Germanica quoque lingua confunduntur appellationes promiſcuè locandi & conducendi, **Verleihen/verdingen.** Oldend.

LOCARE & conducere. De horum verborum ſignificationibus Budæus *in prioribus annot. ad Pandectas.* Quanquam enim locator ſit plerunque qui precium accipit, & conductor, qui dat, vt ſit locator dominus, conductor inquilinus: tamen nonnunquam vice verſa euenit, vt locator precium det, conductor accipiat.

LOCATIO, eſt perſonæ, vel rei ad vſum facta conceſſio, vel mercede, vel pecunia numeranda conuenta. Hinc Locator, qui eiuſmodi locationem facit. Alb. adnotauit, locatio-

nem propriè dictam, ſine pecunia eſſe non poſſe. Habet autem locatio & conductio aliquam cum emptione & venditione ſimilitudinem, ſed non omnimodam. l. ſciendum tamen eſt. §. deinde aiunt. & l. ſciendum eſt. ff. de ædil. edict. Sp.

LOCATIONIS & Conductionis appellationibus promiſcuè veteres vtebantur. l. 20. ff. de acti. empti. l. 1. ff. de ſuperficiebus. Itaque ex locato conducto agere dicebant. l. 5. §. nunc videndum. ff. commodat. l. vlt. §. 1. ff. de lege Rho. Eaque confunduntur in l. 2. §. 1. ff. eo. Euenit autem plerunque, vt idem alia atque alia ratione & locator & conductor dicatur. Vt ecce, qui inſulam ædificandam vel aliquod aliud opus faciendum in ſe recipit, conduxiſſe opus, dominus verò locaſſe dicitur. l. 22. §. cùm inſulam. l. 36. l. 51. §. locaui. l. 59. ff. loca. l. 2. §. conductor. ff. de adm. rer. ad ciuit. l. 27. in fi. ad leg. Aquil. Vice verſa artifex operas locare, dominus qui mercedem pro his præſtat, conducere dicitur. l. 22. §. 1. ff. loca. l. 2. C. eod. tit. l. 37. ff. de aur. arg. Non tantum autem quotiens faciendum aliquid, ſed & quotiens vehendum datur, locatio eſt. Dominus ergo mercium vehendas merces locare l. 1. ff. de praeſc. verb. l. 2. ff. de l. Rhod. nauicularius verò aurigariuſve conducere dicuntur. l. vlt. ff. de leg. Rhod. l. 5. ff. ad exhib. Velleius Patercul. [Mummius tam rudis fuit, vt capta Corintho, cùm maximorum artificum perfectas manibus tabulas & ſtatuas in Italiam portādas locaret, juberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſſent, nouas eos reddituros.] Briſſ.

LOCATIO & conductio eſt contractus bonæ fidei, de re aliqua mercede vel faciunda, vel ad tempus vtenda, inter quos iure ciuili licet, factus. Emptioni autem & venditioni ijs in rebus eſt ſimilis. nam vt venditor & emptor rei commercium habere debet, ſic locator & conductor: vt res certa certumq́; precium, ſic res opuſve certum, item certa merces hic exquiritur: quemadmodum conſenſum vtriuſque in emendo, ſic in conducendo certam vtriuſque voluntatem interuenire oportet: vt illic, ſimiliter etiam hic ex bona fide omnia exiguntur. denique tanta inter vtrunque contractum ſimilitudo eſt, vt interdum internoſci alter ab altero non poſſit. l. 2. ff. locati. Hot.

LOCATIONIS & conductionis verba bifariam vſurpantur: in rebus vtendis, & operibus faciundis. Locare nanque eſt vtendum vel faciundum aliquid dare: Conducere, rem vtendam, opuſve faciendum mercede accipere. Sic Inquilinus qui domum vtendam accepit, Conductor dicitur: dominus qui dedit, Locator. Sed in opere faciundo communis vtriuſque huius verbis vis & ſignificatio eſt. nam quatenus ſuam operam vendunt, Locatores dicuntur: vnde Locare operas vulgò dicimus: quatenus opus faciundum ſuſcipiunt, Conductores. l. 22. §. 1. & §. cum inſulam. l. 36. l. 51. ff. locat. l. 37. ff. de aur. & arg. l. 2. C. locat. l. 27. in fin. ff. ad leg. Aqui. Hinc Vlpianus in l. 1. ff. de æſtimat. ſcribit, dubitatum fuiſſe, cùm res æſtimata vendenda datur, verùm ex locato eſſet actio, quaſi rem vendendam locaſſe videar: an ex conducto, quaſi operas conduxiſſem. Hinc Paulus in l. 2. ff. ad leg. Rhod. ita Locati & Conducti actionum appellationes permiſcet, vt nullam ſtatuere inter eas differentiam videatur. Hot.

LOCATIO in longum aut longiſſimum tempus dicitur alienatio, quoniam dat ius in re: alioqui is qui locat, non cenſetur alienare. l. codicillis. §. inſtituto. ff. de leg. 2. Sp.

LOCATIO perpetua. Quære, Perpetua locatio.

LOCATIONIS contractum naturalem, & omnium gentium Paulus appellat in l. 1. ff. locat. idem epitheton adijcitur emptioni & venditioni in l. 1. in fin. ff. de contrah. emptio. Spiegel.

LOCATOR regulariter dicitur, qui precium accipit: conductor, qui dat: vt ſit locator dominus, conductor inquilinus. Sed nonnunquam etiam viceuerſa euenit, vt locator precium det, & conductor accipiat. Budæ. in l. 2. in princip. ad leg. Rhod. de iact. Adi Oldem. claſ. 4. action. 4. Idem non temerè monuit, idque memori mente tenendum, videlicet verti nonnunquam apud Iuriſconſ. verborum ordinem, vt locator ſit, quem tu prima fronte conductorem iudicares: & contrà, conductor cenſeatur, qui tibi videatur locator. Nam tunc opus reſpicitur, non perſona, vt in l. dominus horreorum. §. vlt. l. ſed adde. §. illud. l. ſi quis domum. §. ſi colonis. ff. locat. Quæ formula non pertinet ad l. veteres. de actio. empt. & l. ſi dominus. ff. de vſufruct. Quod Bart. fefellit in l. 1. C. de locat. & conduct. Spieg.

LOCI, ſunt argumentorum ſedes, vnde probabilia educuntur argumenta, ad id quod in controuerſia poſitum eſt comprobandum. Coegere locorum quaſdam facies, longe à veterum, putà Ariſtotelis, Ciceronis, Boetij traditionibus, diuerſiſſimas, Legum profeſſores, Albericus Roſatus, Speculator, Baldus, nonnullique alij, quos Cantiuncula noſter vicit tractatione ſua, ſiue dictionem, quæ pura eſt, & politas ſiue ordinem, qui hic digeſtus apud ſuperiores implicatior habetur, exigas. Sp.

LOCI mulieris, dicuntur vterus, quem vulgò matricem vocant, & à Celſo vulua etiam nominatur: licèt Plin. hanc in reliquis animalibus eſſe dicat. Sp.

LOCI ſeruator. Loci ſeruatorem exponit Angel. in Auth. ad tit. vt nulli iudicum, &c. vicarium. [Nullus enim (inquit) iudex poteſt in loco cuius ſibi gubernatio commiſſa eſt, committere loci conſeruatorem, id eſt, vicarium, niſi Imperator, tempore expeditionis aut neceſſitatis, ei conceſſerit.] Sic Nouella conſtitut. 134. cui titulus eſt, Vt nemini iudicum liceat habere loci ſeruatorem. Prouinciales magiſtratus in vniuerſum prohibet in prouincijs ſibi creditis vicarios inſtituere. An ergo legatos habere poterunt, quæri poteſt, & poſſe arbitror, qui ſcilicet proconſulibus adſint, vel ab ipſis ad res gerendas pro tempore deſtinētur. Sed non vicarios illos, quos tunc temporis vſurpata conſuetudine in ſingulis ciuitatibus ob auaritiam inſtituere ſtudēbant, hoc ſignificat illa cōſtitutio. Nec enim legitimum & antiquum adiutorem adimere voluit præſidi prouinciæ Imperator, ſed corruptum duntaxat morem tollere, & velut inueteratum morbum ſanare. quod & ſcribit Antonius Vacca in ſuis expoſitio. locorum obſcuriorum tit. 16. de offic. proconſ. & legat. Anchor.

LOCO motus dicitur theſaurus, id eſt, occupatus & appræhenſus, nam quamdiu eſt in eo loco vbi reconditus fuit videtur adhuc eſſe theſaurus, & vt ita dicam, in naturali ſua manere libertate, ſicque nullius eſſe. Connan. lib. 3. cap. 4. numer. 1.

LOCVLI in l. 53. in fine. ff. de lega. 3. l. 23. §. 1. de pecul. legat. ſacculum pecuniæ, & crumenam ſignificant. Briſſ.

LOCVLI, pro receptaculis pecuniarum, geltkiſten. apud Vlpian. in l. librorum. in fine. de leg. 3. quum ait: [Sunt tamen quædam quæ omnino legatum ſequuntur, vt legatum lectum continet fulcra, & armarijs ac loculis clauſtra & claues cedunt.] Seruator noſter Iudę loculos pecuniarum, quas pauperibus erogaret, commiſit: ne videretur, aut quaſi inhonorus, aut quaſi egenus dominum prodidiſſe. pro marſupio hic accipiendi, vt apud Marc. excuſſi loculoſque, ſacculumque. Spiegel.

LOCVPLES, firmus, certuſque ad rem quamlibet. Vnde locupletem autorem dicimus, locupletem teſtem, locupletem tabellarium, & locupletem fideiuſſorem.

LOCVPLES, ſiue pro locuplete fideiuſſor in perſonis neceſſarijs accipitur. Paulus in l. 3. ff. in ius vocat. vt eant.

LOCVPLES hæreditas, quæ opes adfert, vel oneri, vel incommodati, ſeu vt vulgò dicunt, vexationibus coniuncta. Opulenta verò dicitur, quæ his caret, l. ſi quis mihi bona. §. 2. ff. de acquirend. hered. Azo locupletem hæreditatem accipit, quæ maior eſt centum aureis, in rubr. de bon. libert. Spiegelius.

LOCVPLES reus intelligitur, qui ſoluendo eſt, l. vlt. §. vlt. ff. ſi cert. pet. l. 3. ff. de manumiſſ. l. 57. ff. de manum. teſtam. Nec vnquam rei alienæ defenſor locuples videtur, quia ſemper neceſſe habet ſatiſdare. l. 127. ff. de diuerſ. reg. Briſſ.

LOCVPLES eſt, qui ſatis & idoneè habet pro magnitudine rei quam actor reſtituendam eſſe petit. l. locuples. ff. de verb. ſign.

LOCVPLETES, antiqui locorum, id eſt agrorum plenos appellabant. Vnde qui ex prædiorum poſſeſſionibus diues eſt, is propriè eſt locuples. Alciat. de verb. ſign. Antiquiſſima iuris naturalis regula eſt, neminem cum alterius iactura fieri locupletiorem. l. nam hoc natura. ff. de condic. indeb. l. iure naturæ. de reg. iur. Quod ſi quis locuples fieri velit, naturæque legem contemnere, aduerſus eum iure noſtro varijs modis prouidetur: quos attingunt interpretes in l. ſi me & Titium. ff. ſi certum pet. Spieg.

LOCV-

LOCVPLETIOR generaliter dicitur is, qui non eſt pauperior factus, *vt in l. in pupillo. ff. de ſolut.* verum non oportet ſic intelligere, cum dicitur ditari aut locupletari ex re aliena. quod verbum variam habet interpretationem. In ſumma, Quicunque aliquid acquiſiuerit, quod bona eius augeat, is haud dubiè reputabitur factus locupletior, & tenebitur ei, ex cuius re acquiſiuit, *l. cum fundum. §. ſeruum tuum. ff. ſi cert. pet. l. ſi ſeruum. §. ſeruum tuum. ff. de act. empt. Vide ibi Bart. & Oldend. act. 2. claſ. 3.* Spieg.

LOCVPLETIOR videtur factus tam qui penes ſe rem habet, quàm qui in corpus patrimonij quoquo modo conuertit, aut cuius in rem verſum eſt, licet malo euentu perierit, *l. 18. ff. quod met. cauſ. l. 47. ff. de ſolutionib.* Locupletior vtique factus intelligitur, qui debito liberatus eſt. *l. 50. ff. de donatio. inter virum. l. 66. ff. de ſolut. arg. l. 2. ff. de calumn.* Qui verò liberum hominem adquiſiuit, vel rem aliquam donauit nec ἀντίδωρα accepit, locupletior non exiſtimatur. *l. 169. §. 1. ff. de diuerſ. reg. l. 25. §. conſuluit. ff. de petit. hæredit.* Atque hæc interpretatio locum habet in pupillis, bonæ fidei poſſeſſoribus, maritis, hæredibus, qui in quantum locupletiores facti ſunt, tenentur. Id quod eo tempore diſpiciendum eſt, quo iudicium accipitur. *l. 47. ff. de ſolut. l. 34. ff. de minorib. l. 39. ff. de negot. geſt. l. 7. ff. de don. inter vir.* excepto eo, quod in bonæ fidei poſſeſſore rei iudicatæ tempus ſpectatur. *l. 36. §. quo tempore. ff. de pet. hæred.* Briſſ.

LOCVS, vbi quid collocari poteſt, dicitur. Eius autem metaphoricè varia eſt ſignificatio. vt cum dicimus quem loco obſcuro natum, vel loco fratris fuiſſe: illud enim ad genus, nobilitatemque refertur, hoc vicem denotat. *Ex Alc.* Spiegel.

LOCVS, portio eſt fundi, qui & latere poteſt, quia fines ſuos adhuc non habeat: idcirco determinandus definienduſque eſt. Fundus verò omne eſt, quod ſolo continetur. Ager, ſpecies eſt fundi: quæ ad vſum hominis comparatur. *Alciat. in de quinque ped. præſc.* Accipit autem locus in iure, ex mente proferentis interpretationem: quandoque enim generaliter ponitur *l. fundi. de verb. ſign.* Qua ratione in prædijs vrbanis locus ſine ædificio dicitur Area: in ruſticis, Ager. At cum ſpecialiter reſpectu fundi locum dicimus, de portione aliqua recipimus. *Ex eod.* Sp. Plane in edicto Prætoris Ne quid in loco publico fiat, Loci appellatio, & ad agros, & ad areas, & vias, itineraque porrigitur, *l. 2. §. 1. ff. ne quid in lo. publ.*

LOCVS eſt, ait Varro, vbi quid collocatum eſſe poteſt, vbi quicquam conſiſtit. ab eo preco dicitur locare, quoaduſque id emitur, quoad in aliquo conſiſtit precium. loquitur de redemptionibus. Hot.

LOCVS eſt duplex: Intraneus, ſeu artificialis, in ipſa hærens cauſa, & artificio quodam excutiendus: vt apud Papin. *in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. eſt iuriſdict.* [Huius rei, inquit, fortiſſimum argumentum eſt, quòd lege Iulia de vi nominatim cauetur.] Extraneus: qui ex alijs rerum adminiculis, ſine vlla arte ſuggerit probationem: vt ſunt, Rumor, ſeu fama, Tormentum, Tabulæ ſiue inſtrumenta ſcriptorum, Iuſiurandũ, Teſtes. *vide Cic. in Topic.*

LOCVS, *in l. aut facta. ff. de pæn.* pro ſua cuiuſque rei quam obtinet, ſede accipitur. Et iſta eſt vulgaris loci ſignificatio.

LOCVS opacus, quondam cœpit eſſe ſolis plenus. *Vide Vlp. in l. ſi arborem. ff. de ſeru. vrb. præd.* Sp.

LOCVS ſacer dicitur locus conſecratus. Sacrarium verò, in quo ſacra reponuntur. *Connan. lib. 3. cap. 1. num. 6.*

Λογάριον. Vlp. *l. 3. de penu lega.* [Sed & chartas, inquit ad ratiunculam, vel ad λογάριον paratas, contineri appellatione penoris.] Videtur ea voce, vt monuit Alciat. intelligi, non codices, veraſque rationes, ſed potius quædam aduerſaria, quæ ſunt cauſa deſcribendi, quod quotidie in victualibus expendatur. quale eſt quod diurnum veteres dixerunt. Spiegelius.

LOGICE, appellatur ab Ariſt. differendi ratio, hoc eſt diſputandi, & rem dubiam argumentis probandi.

LOGISTA is dicitur, qui reddendis rationibus præeſt. Hinc logiſtice, ars ipſa computatoria, vulgò Algoriſmus dicta. Iuſtin. *in tit. de mod. mulct. l. curator.* [Curator, inquit, Reipu. qui Græco vocabulo Logiſta nuncupatur, mulctandi ius non habet.] Nebr.

LOGISTAE ſunt, qui rationabiles alibi dicuntur. In hoc diſtantes à logographis, quòd illi libros rationum ſcribebant, logiſtæ curabant. *Alciat. C. de tabu. ſcrib. & logog. libro 10.*

LOGODAEDALVS, verborum nundinator inanis, qui venuſtatem verborum, non ſenſuum acumen conſectatur: aut qui orationis concinnitatem potius, quàm pondera ſententiarum præſtare poteſt: loquendi quidem peritus, ciuiliũ verò rerum ignarus. *Bud. in l. ius ciuile. de iuſt. & iur.*

LOGOGRAPHVS. Alciat. *C. de tabul. ſcrib. & logog. lib. 10.* logographi (inquit) dicebantur, qui libros rationum ſcribebant, vel qui (vt in differentijs Ammonius autor eſt) *δικανικοὺς λόγους*, id eſt, iudiciaria acta. Bud. *etiam in reliquis annot.* logographi (ait) à rationibus publicis conficiendis, perſcribendiſque dicti ſunt: quanquam apud oratores hæc dictio aliter accipiatur. Idem fermè eſt, qui tabulam, qui in tabulas publicas referunt, quæ ad rempublicam pertinent. Cæterùm ea vox ſignificat & oratorem verſutum, ſeu, vt Græci loquuntur λογοδαίδαλον, quo conuicio ſe mutuo impetunt Aeſchines & Demoſth. *vt ex Thoma Grammatico annotauit Poſtellus de magiſtratibus Ath. cap. 17.*

Λόγοι ἀσυλίας *Nou. 17. 128.* Gallis *Franchiſe*, Λογισμοὶ, *in l. 15. ff. de excuſ.* ſunt rationes.

LOGOS, Alb. ait, multa ſignificat, ſed parum competenter declarat. Græcis autem Λόγος eſt verbum, oratio, ſermo, ratio, modus, ſupputatio: nonnunquam & pro libro vſurpatur. à verbo λέγω, quod dico, ſiue colligo. *Vide Eraſ. in annot. Noui teſtam.* Sp.

LOMBARDIA. Lombardia regio Italiæ, quæ Ciſalpina Gallia vocatur. Eius fines ſunt Apenninus & Alpes, & quicquid inter Alpes, Benacumque Mintium continetur, cuius Metropolis eſt Mediolanum. A populis, qui Lingones Germaniæ, & Bardi Galliarum ſunt ſimul miſti: vnde nomen: non autem à longis barbis, vt ſolent viri docti ridere. *A. Calepin.* Arch.

LONGA abſentia obliuionem inducit, *l. finitum. §. fundi. ff. de vſucap.*

LONGA conſuetudo, velut tacita ciuium conuentio habenda eſt, *poſt Hermogenianum in l. ſed & ea. de legib.* Sp.

LONGA manu traditum, Iabolenus explicat *in l. pecuniam. ff. de ſolut.* vt breui manu datum, Vlpian. *in l. licet. ff. de iur. dot.* Spiegel.

LONGA peregrinatio, apud Vlp. *de procur.* in cauſis refertur, quæ non ſinunt procuratorem compelli ad ſuſcipiendũ iudicium. *Vide l. poſt litem. ib.* Sp.

LONGE lateque rem meliorem facere, apud Scæuolam *l. inira ff. de minorib.* Sp.

LONGE ab inſidijs. *l. ita vulneratus. §. omnes. ff. ad leg. Aquil.*

LONGE lateque. Vlpian. *in l. ſi habitatio. de vſu & habit.* Si vſus fundi, ait, ſit relictus, minus vtique eſſe, quam vſumfructum: longè lateque diſtare, nemo dubitat. Sic ab Eraſm. citatur *in Chiliad.* Haloander legit, Longeque diſtare, exempta voce, Latè. Sp.

LONGE magis, *l. frater à fratre. ff. de cond. indeb.*

LONGE minus, *l. qui pignoris. ff. de acquiren. poſſ.*

LONGINQVO abfuturus, apud Vlpian. *in l. vel ſi longinquo. ff. de procur.*

LONGINQVO abſens ſeruus legatus requirendus, *l. cũ ſeruus. de leg. 1.*

LONGO ſilentio finitur cauſa. *Papin. in l. 2. ne de ſtatu defunct.* Spieg.

LONGVM tempus, decennij inter præſentes, vicennij inter abſentes ſpatium compræhendit, *auctore Paul. lib. 5. Sentent. tit. 2. & tit. 5. & Iuſtinia. Inſtit. de vſucap. in princ.* Et ita Longum tempus, & Longam poſſeſſionem in Pandectis accipere oportet. In quibus hæc verba vſucapioni tributa ex Triboniani adiectione legimus: qui poſt vſucapionem à Iuſtiniano transformatam quod Iureconſulti biennio capere dixerant, id ipſe longo tempore, vel longa poſſeſſione capere dixit, vt Pandectis cum Codice conueniret. *l. 2. §. cum Stichum. l. 4. pro empto. l. 76. in fine. ff. de contrah. empt. l. 3. l. 11. in fin. ff. de diuerſ. & temp. l. 15. in fine. ff. de cond. indeb. l. 13. §. idem Iulianus. ff. de iureiurando. l. 10. ff. ſi ſeruit. vind. l. 5. ff. de dom. infect. l. 3. §. vlt. ff. de adquirend. poſſ. l. 17. & l. 33. §. ſi dominus. ff. de vſucap. l. 7. & l. 10. C. de petit. hæred. l. 1. C. de ſeruit.* Briſſ.

LONGVM eſſet dicere, inquit Cic. id eſt, ſuperfluum, *Connan. lib. 8. cap. 6. num. 8.*

nem propriè dictam, ſine pecunia eſſe non poſſe. Habet autem locatio & conductio aliquam cum emptione & venditione ſimilitudinem, ſed non omnimodam. *l. ſciendum tamen eſt. §. deinde aiunt, & l. ſciendum eſt. ff. de ædil. edict.* Sp.

LOCATIONIS & Conductionis appellationibus promiſcuè veteres vtebantur. *l. 20. ff. de acti. empti. l. 1. ff. de ſuperficiebus.* Itaque ex locato conducto agere dicebant. *l. 5. §. nunc videndum. ff. commodat. l. vlt. §. 1. ff. de lege Rho.* Eaque confunduntur *in l. 2. §. 1. ff. eo.* Euenit autem plerunque, vt idem alia atque alia ratione & locator & conductor dicatur. Vt ecce, qui inſulam ædificandam vel aliquod aliud opus faciendum in ſe recipit, conduxiſſe opus, dominus verò locaſſe dicitur. *l. 22. §. cùm inſulam. l. 36. l. 51. §. locaui. l. 59. ff. loca. l. 2. §. conductor. ff. de adm. rer. ad ciuit. l. 27. in fi. ad leg. Aquil.* Vice verſa artifex operas locare, dominus qui mercedem pro his præſtat, conducere dicitur. *l. 22. §. 1. ff. loca. l. 2. C. eod. tit. l. 37. ff. de aur. arg.* Non tantùm autem quotiens faciendum aliquid, ſed & quotiens vehendum datur, locatio eſt. Dominus ergo mercium vehendas merces locare *l. 1. ff. de præſc. verb. l. 2. ff. de l. Rhod.* nauicularius verò aurigariuſve conducere dicuntur. *l. vlt. ff. de leg. Rhod. l. 5. ff. ad exhib.* Velleius Patercul. [Mummius tam rudis fuit, vt capta Corintho, cùm maximorum artificum perfectas manibus tabulas & ſtatuas in Italiam portãdas locaret, iuberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſſent, nouas eos redditutos.] Briſſ.

LOCATIO & conductio eſt contractus bonæ fidei, de re aliqua mercede vel faciunda, vel ad tempus vtenda, inter quos iure ciuili licet, factus. Emptioni autem & venditioni ijs in rebus eſt ſimilis. nam vt venditor & emptor rei commercium habere debet, ſic locator & conductor: vt res certa certumq́; precium, ſic res opuſve certum, item certa merces hic exquiritur: quemadmodum conſenſum vtriuſque in emendo, ſic in conducendo certam vtriuſque voluntatem interuenire oportet: vt illic, ſimiliter etiam hic ex bona fide omnia exiguntur. denique tanta inter vtrunque contractum ſimilitudo eſt, vt interdum internoſci alter ab altero non poſſit. *l. 2. ff. locati.* Hot.

LOCATIONIS & conductionis verba bifariam vſurpantur: in rebus vtendis, & operibus faciundis. Locare nanque eſt vtendum vel faciundum aliquid dare: Conducere, rem vtendam, opuſve faciendum mercede accipere. Sic Inquilinus qui domum vtendam accepit, Conductor dicitur: dominus qui dedit, Locator. Sed in opere faciundo communis vtriuſque huius verbis vis & ſignificatio eſt. nam quatenus ſuam operam vendunt, Locatores dicuntur: vnde Locare operas vulgò dicimus: quatenus opus faciundum ſuſcipiunt, Conductores. *l. 22. §. 1. & §. cum inſulam. l. 36. l. 51. ff. locat. l. 37. ff. de aur. & arg. l. 2. C. locat. l. 27. in fin. ff. ad leg. Aqui.* Hinc Vlpianus *in l. 1. ff. de æſtimat.* ſcribit, dubitatum fuiſſe, cùm res æſtimata vendenda datur, vtrùm ex locato eſſet actio, quaſi rem vendendam locaſſe videar: an ex conducto, quaſi operas conduxiſſem. Hinc Paulus *in l. 2. ff. ad leg. Rhod.* ita Locati & Conducti actionum appellationes permiſcet, vt nullam ſtatuere inter eas differentiam videatur. Hot.

LOCATIO in longum aut longiſſimum tempus dicitur alienatio, quoniam dat ius in re: alioqui is qui locat, non cenſetur alienare. *l. codicillis. §. inſtituto. ff. de leg. 2.* Sp.

LOCATIO perpetua. *Quære, Perpetua locatio.*

LOCATIONIS contractum naturalem, & omnium gentium Paulus appellat *in l. 1. ff. locat.* idem epitheton adijcitur emptioni & venditioni *in l. 1. in fin. ff. de contrah. emptio.* Spiegel.

LOCATOR regulariter dicitur, qui precium accipit: conductor, qui dat: vt ſit locator dominus, conductor inquilinus. Sed nonnunquam etiam viceuerſa euenit, vt locator precium det, & conductor accipiat. *Budæ. in l. 2. in princip. ad leg. Rhod. de iact. Adi Olden. claſ. 4. action. 4.* Idem non temerè monuit, idque memori mente tenendum, videlicet verti nonnunquam apud Iuriſcoſſ. verborum ordinem, vt locator ſit, quem tu prima fronte conductorem iudicares: & contrà, conductor cenſeatur, qui tibi videatur locator. Nam tunc opus reſpicitur, non perſona, *vt in l. dominus horreorum. §. vlt. l. ſed addes. §. illud. l. ſi quis domum. §. ſi colonis. ff. locat.* Quæ formula non pertinet ad l. veteres. de actio. empt. & l. ſi dominus. ff. de vſufruct. Quod Bart. fefellit *in l. 1. C. de locat. & conduct.* Spieg.

LOCI, ſunt argumentorum ſedes, vnde probabilia educuntur argumenta, ad id quod in controuerſia poſitum eſt comprobandum. Coegere locorum quaſdam facies, longe à veterum, purà Ariſtotelis, Ciceronis, Boetij traditionibus, diuerſiſſimas, Legum profeſſores, Albericus Roſatus, Speculator, Baldus, nonnullique alij, quos Cantiuncula noſter vicit tractatione ſua, ſiue dictionem, quæ pura eſt, & polita: ſiue ordinem, qui hic digeſtus apud ſuperiores implicatior habetur, exigas. Sp.

LOCI mulieris, dicuntur vterus, quem vulgò matricem vocant, & à Celſo vulua etiam nominatur: licèt Plin. hanc in reliquis animalibus eſſe dicat. Sp.

LOCI ſeruator. Loci ſeruatorem exponit Angel. *in Auth. ad tit. vt nulli iudicum, &c.* vicarium. [Nullus enim (inquit) iudex poteſt in loco cuius ſibi gubernatio commiſſa eſt, committere loci conſeruatorem, id eſt, vicarium, niſi Imperator, tempore expeditionis aut neceſſitatis, ei conceſſerit.] Sic Nouella conſtitut. 134. *cui titulus eſt, Vt nemini iudicum liceat habere loci ſeruatorem.* Prouinciales magiſtratus in vniuerſum prohibet in prouincijs ſibi creditis vicarios inſtituere. An ergo legatos habere poterunt, quæri poteſt, & poſſe arbitror, qui ſcilicet proconſulibus adſint, vel ab ipſis ad res gerendas pro tempore deſtinẽtur. Sed non vicarios illos, quos tunc temporis vſurpata conſuetudine in ſingulis ciuitatibus ob auaritiam inſtituere ſtudẽbant, hoc ſignificat illa cõſtitutio. Nec enim legitimum & antiquum adiutorem adimere voluit præſidi prouinciæ Imperator, ſed corruptum duntaxat morem tollere, & velut inueteratum morbum ſanare. *quod & ſcribit Antonius Vacca in ſuis expoſitio. locorum obſcuriorum tit. 16. de offic. proconſ. & legat.* Anchor.

LOCO motus dicitur theſaurus, id eſt, occupatus & appræhenſus, nam quamdiu eſt in eo loco vbi reconditus fuit videtur adhuc eſſe theſaurus, & vt ita dicam, in naturali ſua manere libertate, ſicque nullius eſſe. *Connan. lib. 3. cap. 4. numer. 1.*

LOCVLI *in l. 53. in fine. ff. de lega. 3. l. 23. §. 1. de pecul. legat.* ſacculum pecuniæ, & crumenam ſignificant. Briſſ.

LOCVLI, pro receptaculis pecuniarum, [illegible] apud Vlpian. *in l. librorum. in fine. de leg. 3.* quum ait: [Sunt tamen quædam quæ omnino legatum ſequuntur, vt legatum lectum continet fulcra, & armarijs ac loculis clauſtra & claues cedunt.] Seruator noſter Iudę loculos pecuniarum, quas pauperibus erogaret, commiſit: ne videretur, aut quaſi inhonorus, aut quaſi egenus dominum prodidiſſe. pro marſupio hic accipiendi, vt apud Marc. excuſſi loculoſque, ſacculumque. Spiegel.

LOCVPLES, firmus, certuſque ad rem quamlibet. Vnde locupletem autorem dicimus, locupletem teſtem, locupletem tabellarium, & locupletem fideiuſſorem.

LOCVPLES, ſiue pro locuplete fideiuſſor in perſonis neceſſarijs accipitur. *Paulus in l. 3. ff. in ius vocat. vt eant.*

LOCVPLES hæreditas, quæ opes adfert, vel oneri, vel incommodati, ſeu vt vulgò dicunt, vexationibus coniuncta. Opulenta verò dicitur, quæ his caret, *l. ſi quis mihi bona. §. 2. ff. de acquirend. hered.* Azo locupletem hæreditatem accipit, quæ maior eſt centum aureis, *in rubr. de bon. libert.* Spiegelius.

LOCVPLES reus intelligitur, qui ſoluendo eſt, *l. vlt. §. vlt. ff. ſi cert. pet. l. 3. ff. de manumiſſ. l. 57. ff. de manum. teſtam.* Nec vnquam rei alienæ defenſor locuples videtur, quia ſemper neceſſe habet ſatiſdare. *l. 127. ff. de diuerſ. reg.* Briſſ.

LOCVPLES eſt, qui ſatis & idoneè habet pro [illegible] dine rei quam actor reſtituendam eſſe petit. *l. [illegible] ff. de verb. ſign.*

LOCVPLETES, antiqui locorum, id eſt agrorum plenos appellabant. Vnde qui ex prædiorum poſſeſſionibus diues eſt, is propriè eſt locuples. *Alciat. de verb. ſign.* Antiquiſſima iuris naturalis regula eſt, neminem cum alterius iactura fieri locupletiorem. *l. nam hoc natura. ff. de condit. indeb. l. iure naturæ. de reg. iur.* Quod ſi quis locuples fieri velit, naturæque legem contemnere, aduerſus eum iure noſtro varijs modis prouidetur: *quos attingunt interpretes in l. ſi me & Titium. ff. ſi certum pet.* Spieg.

LOCVPLETIOR generaliter dicitur is, qui non eſt pauperior factus, *vt in l. in pupillo ff. de ſolut.* verum non oportet ſic intelligere, cum dicitur ditari aut locupletari ex re aliena. quod verbum variam habet interpretationem. In ſumma, Quicunque aliquid acquiſiuerit, quod bona eius augeat, is haud dubiè reputabitur factus locupletior, & tenebitur ei, ex cuius re acquiſiuit, *l. cum fundum. §. ſeruum tuum ff. ſi cert. pet. l. ſi ſeruus. §. ſeruum tuum. ff. de act. empt. Vide ibi Bart. & Oldend. act. 2. claſ. 3.* Spieg.

LOCVPLETIOR videtur factus tam qui penes ſe rem habet, quàm qui in corpus patrimonij quoquo modo conuertit, aut cuius in rem verſum eſt, licet malo euentu perierit, *l. 18. ff. quod met. cauſ. l. 47. ff. de ſolutionib.* Locupletior vtique factus intelligitur, qui debito liberatus eſt. *l. 50. ff. de donatio. inter virum l. 66. ff. de ſolut. arg. l. 2. ff. de calumn.* Qui verò liberum hominem adquiſiuit, vel rem aliquam donauit nec ἀντίδωρα accepit, locupletior non exiſtimatur. *l. 169. §. 1. ff. de diuerſ. reg. l. 25. §. conſuluit. ff. de petit. hæredit.* Atque hæc interpretatio locum habet in pupillis, bonæ fidei poſſeſſoribus, maritis, hæredibus, qui in quantum locupletiores facti ſunt, tenentur. Id quod eo tempore diſpiciendum eſt, quo iudicium accipitur. *l. 47. ff. de ſolut. l. 34. ff. de minorib. l. 39. ff. de negot. geſt. l. 7. ff. de don. inter vir.* excepto eo, quod in bonæ fidei poſſeſſore rei iudicatæ tempus ſpectatur. *l. 36. §. quo tempore. ff. de pet. hæred.* Briſſ.

LOCVS, vbi quid collocari poteſt, dicitur. Eius autem metaphoricè varia eſt ſignificatio. vt cum dicimus quem loco obſcuro natum, vel loco fratris fuiſſe: illud enim ad genus, nobilitatemque refertur, hoc vicem denotat. *Ex Alc.* Spiegel.

LOCVS, portio eſt fundi, qui & latere poteſt, quia fines ſuos adhuc non habeat: idcirco determinandus definienduſque eſt. Fundus verò omne eſt, quod ſolo continetur. Ager, ſpecies eſt fundi: quæ ad vſum hominis comparatur. *Alciat. in de quinque ped. præſc.* Accipit autem locus in iure, ex mente proferentis interpretationem: quandoque enim generaliter ponitur *l. fundi. de verb. ſign.* Qua ratione in prædijs vrbanis locus ſine ædificio dicitur Area: in ruſticis, Ager. At cum ſpecialiter reſpectu fundi locum dicimus, de portione aliqua recipimus. *Ex eod.* Sp. Plane in edicto Prætoris Ne quid in loco publico fiat, Loci appellatio, & ad agros, & ad areas, & vias, itineraque porrigitur, *l. 2. §. 1. ff. ne quid in lo. publ.*

LOCVS eſt, ait Varro, vbi quid collocatum eſſe poteſt, vbi quicquam conſiſtit. ab eo preco dicitur locare, quoad vſque id emitur, quoad in aliquo conſiſtit precium. loquitur de redemptionibus. Hot.

LOCVS eſt duplex: Intraneus, ſeu artificialis, in ipſa hærens cauſa, & artificio quodam excutiendus: vt apud Papin. *in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. eſt iuriſdict.* [Huius rei, inquit, fortiſſimum argumentum eſt, quòd lege Iulia de vi nominatim cauetur.] Extraneus: qui ex alijs rerum adminiculis, ſine vlla arte ſuggerit probationem: vt ſunt, Rumor, ſeu fama, Tormentum, Tabulæ ſiue inſtrumenta ſcriptorum, Iuſiurandũ, Teſtes. *vide Cic. in Topic.*

LOCVS, *in l. aut facta. ff. de pæn.* pro ſua cuiuſque rei quam obtinet, ſede accipitur. Et iſta eſt vulgaris loci ſignificatio.

LOCVS opacus, quondam cœpit eſſe ſolis plenus. *Vide Vlp. in l. ſi arborem. ff. de ſeru. vrb. præd.* Sp.

LOCVS ſacer dicitur locus conſecratus. Sacrarium verò, in quo ſacra reponuntur. *Connan. lib. 3. cap. 1. num. 6.*

Λογάριον. Vlp. *l. 3. de penu lega.* [Sed & chartas, inquit ad ratiunculam, vel ad λογάριον paratas, contineri appellatione penoris.] Videtur ea voce, vt monuit Alciat. intelligi, non codices, veraſque rationes, ſed potius quædam aduerſaria, quæ ſiunt cauſa deſcribendi, quod quotidie in victualibus expendatur. quale eſt quod diurnum veteres dixerunt. Spiegelius.

LOGICE, appellatur ab Ariſt. differendi ratio, hoc eſt diſputandi, & rem dubiam argumentis probandi.

LOGISTA is dicitur, qui reddendis rationibus præeſt. Hinc logiſtice, ars ipſa computatoria, vulgò Algoriſmus dicta. Iuſtin. *in tit. de mod. mulct. l. curator.* [Curator, inquit, Reipu. qui Græco vocabulo Logiſta nuncupatur, mulctandi ius non habet.] Nebr.

LOGISTAE ſunt, qui rationabiles alibi dicuntur. In hoc diſtantes à logographis, quòd illi libros rationum ſcribebant, logiſtæ curabant. *Alciat. C. de tabu. ſcrib. & logog. libro 10.*

LOGODAEDALVS, verborum nundinator inanis, qui venuſtatem verborum, non ſenſuum acumen conſectatur: aut qui orationis concinnitatem potius, quàm pondera ſententiarum præſtare poteſt: loquendi quidem peritus, ciuiliũ verò rerum ignarus. *Bud. in l. ius ciuile. de iuſt. & iur.*

LOGOGRAPHVS. Alciat. *C. de tabul. ſcrib. & logog. lib. 10.* logographi (inquit) dicebantur, qui libros rationum ſcribebant, vel qui (vt in differentijs Ammonius autor eſt) ἀπομνήμονες λόγων, id eſt, iudiciaria acta. Bud. *etiam in reliquis annot.* logographi (ait) à rationibus publicis conficiendis, perſcribendiſque dicti ſunt: quanquam apud oratores hæc dictio aliter accipiatur. Idem fermè eſt, qui tabulam, qui in tabulas publicas referunt, quæ ad rempublicam pertinent. Cæterum ea vox ſignificat & oratorem verſutum, ſeu, vt Græci loquuntur λογοδαίδαλον, quo conuicio ſe mutuo impetunt AEſchines & Demoſth. *vt ex Thoma Grammatico annotauit Poſtellus de magiſtratib. Athen. cap. 17.*

Λόγος ἀπολύσιος *Nou. 17. 128.* Gallis *Franchiſe*, λογίσμοι, *in l. 15. ff. de excuſ.* ſunt rationes.

LOGOS, Alb. ait, multa ſignificat, ſed parum competenter declarat. Græcis autem λόγος eſt verbum, oratio, ſermo, ratio, modus, ſupputatio: nonnunquam & pro libro vſurpatur. à verbo λέγω, quod dico, ſiue colligo *Vide Eraſ. in annot. Noui teſtam.* Sp.

LOMBARDIA Lombardia regio Italiæ, quæ Ciſalpina Gallia vocatur. Eius fines ſunt Apenninus & Alpes, & quicquid inter Alpes, Benacumque Mintium continetur, cuius Metropolis eſt Mediolanum. A populis, qui Lingones Germaniæ, & Bardi Galliarum ſunt ſimul miſti: vnde nomen: non autem à longis barbis, vt ſolent viri docti ridere. *A. Calepin.* Arch.

LONGA abſentia obliuionem inducit, *l. finitum. §. fundi. ff. de vſucap.*

LONGA conſuetudo, velut tacita ciuium conuentio habenda eſt, *teſte Hermogeniano in l. ſed & ea. de legib.* Sp.

LONGA manu traditum, Iabolenus explicat *in l. pecuniam. ff. de ſolut.* vt breui manu datum, Vlpian. *in l. licet. ff. de iur. dot.* Spiegel.

LONGA peregrinatio, apud Vlp. *de procur.* in cauſis refertur, quæ non ſinunt procuratorem compelli ad ſuſcipiendũ iudicium. *Vide l. poſt litem. ib.* Sp.

LONGE lateque rem meliorem facere, apud Scæuolam *l. intra ff. de minorib.* Sp.

LONGE ab inſidijs. *l. ita vulneratus. §. omnes. ff. ad leg. Aquil.*

LONGE lateque. Vlpian. *in l. ſi habitatio. de vſu & habit.* Si vſus fundi, ait, ſit relictus, minus vtique eſſe, quam vſumfructum: longè lateque diſtare, nemo dubitat. Sic ab Eraſm. citatur *in Chiliad.* Haloander legit, Longeque diſtare, exempta voce, Latè. Sp.

LONGE magis, *l. frater à fratre. ff. de cond. indeb.*

LONGE minus, *l. qui pignoris. ff. de acquiren. poſſ.*

LONGINQVO abfuturus, apud Vlpian. *in l. vel ſi longinquo. ff. de procur.*

LONGINQVO abſens ſeruus legatus requirendus, *l. ſi ſeruus. de leg. 1.*

LONGO ſilentio finitur cauſa. *Papin. in l. 2. ne de ſtatu defunct.* Spieg.

LONGVM tempus, decennij inter præſentes, vicennij inter abſentes ſpatium comprehendit, *auctore Paul. lib. 5. Sentent. tit. 2. & tit. 5. & Inſtitut. Inſtit. de vſucap. in princ.* Et ita Longum tempus, & Longam poſſeſſionem in Pandectis accipere oportet. In quibus hæc verba vſucapioni tributa ex Triboniani adiectione legimus: qui poſt vſucapionem à Iuſtiniano transformatam quod Iureconſulti biennio capere dixerant, id ipſe longo tempore, vel longa poſſeſſione capere dixit, vt Pandectis cum Codice conueniret. *l. 2. §. cum Stichum. l. 4. pro empto. l. 76. in fine. ff. de contrah. empt. l. 3. l. 11. in fin. ff. de diuerſ. & temp. l. 15. in fine. ff. de cond. indeb. l. 13. §. idem Iulianus. ff. de iureiuran. l. 10. ff. ſi ſeruit. vind. l. 5. ff. de damn. infect. l. 3. §. vlt. ff. de adquirend. poſſeſſ. l. 17. & l. 33. §. ſi dominus ff. de vſucap. l. 7. & l. 10. C. de petit. hæred. l. 1. C. de ſeruit.* Briſſ.

LONGVM eſſet dicere, inquit Cic. id eſt, ſuperfluum. *Connan. lib. 8. cap. 6. num. 8.*

LONGISSIMVM verò tempus 30. vel 40. ann. eſt. *tit. de long. temp. præſ. r.* Briſſ.

LOLIVM herbæ genus, alio nomine zizania dicitur, vt etiam declarauit gloſſator, *in clem. dudum, in dictione zizania, de ſepultu.* & D. Ambroſ. *in Hexamet.* Lolium, inquit, & reliqua adulterina ſemina, quæ frugibus ſæpè miſcentur, zizania nũcupari, Euangelij lectione cognouimus. ſed ea proprium quoddam genus habent, cum ex tritici ſemine in aliud genus ſeminis decolora mutatione tranſlata degenerem traxere naturam. Horat.

Eſſet ador, loliumque meliora relinquens.

Proinde corrigenda ſunt verba Celſi apud Vlpia. *in l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. ff. ad leg. Aquil.* dum quærit, Si ſolium, aut auenam in ſegetem alienam inieceris. Caſtiga: Si lolium aut auenam in ſegetem alienam inieceris. Quid autem ſit auena in hoc loco I.C. ſcripſi ſuperius oportunè: non repeto. Cotta.

Αμοδύται, Vlpiano ſunt atrociores fures. *in l. 1. de effrac.* quam dictionem Gręcam Nor. text. habet: & eo modo reponendam, Alciat. firmat *in Parerg.* cum alij aliter, vt ait, coniectura inani comminiſcerentur. Sp. Erant autem indumentorum ſuppilatores.

LOQVELAE vocabulum, tametſi id inter obſolita habendum exiſtimetur, propriè non eſt accipiẽdum, (teſte Inſulano) pro ſingulari aliquo, ac veluti patrio aut gentilitio more loquendi, ſicuti barbari ſolent dicere loquelam Germanicam, aut Gallicam: quin potius eſt ſeries aliqua verborum. Ita Maro,

— Funditque has ore loquelas. Spieg.

LOQVI quando quis dicitur, vide *l. Labeo. ſub fin. ff. de ſuppel. leg. & ſuprà. Fari.*

LOQVITVR res ipſa, hoc eſt, apertiſſima eſt, & ſermone non eget.

LORICATIO, tectorium eſt, parieti in modum loricæ inductum: idem ferè quod incruſtatio, Paulo, *de verb. ſignific. l. impenſa.* Incruſtatio, inquit, loricationes, & picturæ, Nebr. Hanc explicans l. Alciat. Loricationes, ait, ſunt ſuperficies integendi cauſa: quę ad pauimenta maximè pertinent, fiuntque ex calce & arena. Eſt & Lorica, quæ vallis caſtrorum, vel podijs opponebatur, alio ſignificatu. Sp.

LORICAS, Vitruuius vocat *lib. 7. cap. 1.* tectoria, corium, incruſtationes & coronarum proiecturam, quæ fieri ſolet in parietibus, vt ab aqua pluuia defenſentur. Idem Vitruuius *lib. 2. cap.* 8. Cum enim in tecto tegulæ fuerint fractæ, aut à ventis deiectæ, quà poſſit ex imbribus aqua perpluere, nõ patietur Lorica teſtacea lædi laterem: Sed proiectura coronarum reijciet extra perpendiculum ſtillas, & ea ratione ſeruauerit integras lateritiorum parietum ſtructuras. vnde Loricare ſupertegere. Quo verbo vſus eſt Plin. de Ichneumone loquens *lib. 8. cap. 24.* Loricula autem apud Vegetium *lib. 4. rei militaris*, ſignificat id munimentum, quod vrbium obſeſſores vltrà iactum teli ædificant foſſa, vallo, ſudibus & turriculis inſtructa, vt erumpentibus è ciuitate poſſint obſiſtere. D. Hieronymus *aduerſus Pelagianos lib. 1. Deut. cap. 22.* Loriculam vertit murulum, qui in circuitu tectorum fit: ne quis in præceps labatur. Quod interpretes ſeptuaginta στεφάνην, dixerunt, *Brechaeus l. impenſa. §. voluptaria. ff. de verb. & rer. ſignific. &c.*

L V

LVBRICVM, ſecundùm Grammaticos dicitur, quod labitur, dum teneri creditur: vt piſcis, ſerpens, tranſlatè, Lubricum linguæ, quod incautè excidit verbum, interpretantur: quod in periculum trahendum non eſſe, etiamſi ad maieſtatem pertineat, Modeſtin. ait *l. famoſi. ad leg. Iul. maieſt.* Spiegel.

LVBRICVM ætatis, id eſt leuitas, mobilitas, inconſiderata ratio, temeritas. Vlpian. *l. 11. §. 4. ff. de minorib.* [Neque enim ætatis lubrico captus eſt adeundo locupletem hæreditatem.] Hot.

LVCERES vnde. Autor de viris illuſtribus, à Lucumone Thuſco, qui Romulo aduerſus Tatium Sabinorum regem pugnanti auxilium tuliſſe fertur, Luceres appellatos putat. Sed Feſtus ait, quoſdam fuiſſe, qui non tam à Lucumone, quam à Luco, in quo vrbs Roma, aut prima eius pars aſylum fuit cõditum, dictos exiſtiment. In qua ſententia etiam eſt Pædianus, qui Luceres à Luco aſyli dictos ſcribit. Coniecti enim erant in hanc centuriam Thuſci, Latini & reliqui omnes, qui ad aſylum confugerant, vt etiam præter Pædianum, Plutarchus teſtatur. Sunt præterea qui à Lucæo Ardeæ rege Luceres dictos putent. Quod verò Liuius Lucerum nominis & originis incertam eſſe cauſam putet, id Sigonius ita accipiendum arbitratur, non quòd nullã ipſe tenuerit, ſed quòd incertam eam diuerſos feciſſe autores exiſtimarit, &c.

LVCIVS TITIVS, exempli loco, pro, δεῖνα, ſeu quidam. Quod nomen, itidemque Gaijſeij, à iuriſconſultis in exemplis vſurpari. vt Dionis & Theonis, à philoſophis, Plutarchus ἐν ἀιτίοις adnotauit. Cuius rei teſtimonia in pandectis paſſim obuia, nimiæ, ne dicam putidæ eſſet diligentiæ conquirere. Illud vnum monuiſſe contentus ero, non prudentes modò, verùm etiam prætores ipſos in edictis ſuis hoc nomine perſonas quaslibet deſignaſſe, *vt apparet ex l. 1. ff. de tab. exhib. l. 10. ff. quæ in fraud. cred.* Briſſ.

LVCRATIVA cauſa appellatur, ex qua accipienti nihil abeſt, veluti donationis, vel legati. *l. 82. §. fundus. ff. de legat. 1. l. 5. ff. de vſucapion. l. 12. §. ſi fundum. ff. de action. empt. l. 4. §. ſi quis autem. ff. de doli exceptio. l. 83. §. ſi rem. ff. de verborum obligation. l. 8. §. 1. ff. de publicia. l. 4. in fine. ff. de manumiſſionibus. l. 12. in fine. ff. de captiu. & §. ſi res aliena. Inſtitutio. de legat. Paulus l. 4. ſententiar. tit. 1. Iuſtinianus planè in l. vnic. de lucrat. deſcript. lib. 10. Cod.* Ex promiſſione planè dotis lucratiua cauſa non eſt, ſed quodammodò creditor aut emptor intelligitur, qui dotem petit, *l. 19. ff. de obligatio. & actio.*

LVCRATIVA poſſeſſio, quam quis ex lucratiua cauſa nactus eſt. *l. 2. ff. ſi quis omiſſ. cauſa teſt.* Briſſ.

LVCRIFACERE iniuriam, eſt, Bud. teſte, iniuriam impunè committere, & pœnam non luere. Sp.

LVCROSVM, fructuoſum, quæſtuoſum, vtile. Caius *in l. obligari. 9. §. 2. ff. de auctor. tutor.* [Hæreditatem adire pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt, quamuis lucroſa ſit.] Idem *l. ſi quis. 17. ff. ſi quis omiſſa.* [Liberum cuique eſſe debet etiam lucroſam hæreditatem omittere.] Hot.

LVCRVM à luendo, ſi amplius emptor quam quanti res eſſet, exoluerit. *Varro.* Hot.

LVCRVM, eſt nomen generale, *l. coiri. & l. ſeq. ff. pro ſocio.* Nam generaliter lucrũ accipitur, pro omni acceſſione gratuita vel oneroſa. *l. actionum genera. §. actionum autem. ff. de obligationib. & actionib. l. ſi cum dotem. §. ſi pater. ff. ſolut. matr.* Olden. Maximè autem id lucrum eſſe intelligitur, quod omni damno deducto ſupereſt. *l. Mutius. ff. pro ſoc. Donellus de fructibus circa finem.*

LVCRVM amplecti qui velit, onus autem ferre recuſat, ferendus non eſt, *l. 1. §. pro ſecundo. C. de cadu. tollend.* Spiegel.

LVCRVM ceſſans, appellatione damni rectè venire, Alciatus putat. quod tamen ſubſiſtere non poteſt, niſi latiſſimè acceperis damni ſignificationem. ſiquidem in damni definitione lucrum ceſſans non comprehenditur. Sic enim Vlpianus *in l. Proculus. ff. de dam. infecto.* [Longè intereſt, inquit, an quis ex alieno facto damnum patiatur, an lucro, quod adhuc faciebat, vti prohibeatur.] Vnde Fumæus, Galliæ ornamentum, qui ad ingenij acumen, Romani ſermonis munditiem adfert, non temerè mirari videtur, eruditiſſimum Alciatum, ita continentem, vt non moueatur tantis tumultibus, ac ferè perpetuis diſſidijs doctorum noſtrorum, miſerè ſe torquentium pro ea differentia, quæ ſit inter damnum & lucrum ceſſans. Porrò lucrum ceſſans poſt moram, hoc eſt, cum debitor non ſoluit conſtituto die, cadit in rationem damni emergentis poſt moram. Nam & hoc eſt, non ſoluere conſtituto die. *Vide Philippum lib. 2. Philoſophiæ moralis.* Spiegel.

LVCRVM facere dicitur, qui honeſtis rationibus acquirit. *l. cura. §. deficientem. ff. de muner. & hon.* Quæ verò lucra honeſta ſint, refert Spec. *tit. de cler. coniu.* Sp.

LVCTATORES qui luctando certabant, alio nomine palæſtritæ. *Cœl. lib. 4. Miſcel. cap. 24.*

LVCTVS Connano *lib. 8. cap. 7. num. 1.* dicitur ſqualor ille & mœror, qui ex communi calamitate, aut triſti aliquo amicorum caſu non obſcurè ſuſcipitur. Valla definit luctum eſſe mœrorem, qui exterius proditur vultu ipſo atque aſpectu.

Lvctvs, ægritudo ex eius, qui charus fuerit, interitu acerbo. *auctor Cicero Tuſculan. 4.* Vſurpatur tamen etiam extra lethalem caſum. Lex ciuilis notat infamia nubentem intra tempus luctus, aufertque ei omnia lucra nuptialia, *l. 1. & 2. C. de ſecun. nupt.* Viri verò non lugent vxores, *l. vxores. ff. de nupt.* Spiegel.

Lvcvbratio, id eſt, ſtudium. Iuſtin. *Inſtitut. de legatis*: [Noſtra autem conſtitutio, quam cum magna fecimus lucubratione. &c.] Propriè autem eſt lucubratio, ſtudium nocturnum, non ſolùm circa literas, ſed etiam alias res. *Vide Cantenum comment. 3.* Qui per g, ſcribunt, quaſi à lugubre deductum ſit vocabulum, planè errant. Sp.

Lvcvs dicitur, quod non luceat, non quòd ſint ibi lumina cauſa religionis, vt quidam volunt, quos Oldendorp. ſequitur. & Connan. *lib. 7. cap. 7. numer. 4.* Semper tamen ſequitur lucum conſecratio, etiam in ſacris literis. *vt teſtatur Nebriſſ.* Haud ſcio, an nemus tantum publicum ſignificet. Paulus *in l. id quod poſt. de pericu. & commod. rei vend.* [Veluti, ait, viæ publicæ, limites luci, qui fundum tangunt.] Spiegelius.

Lvci, ſiluæ erant, in conſpectu villæ fundique inciduæ dijs conſecratæ, quas ferro temerare nefas erat. Plin. de arboribus: [Hæc fuere numinum templa priſcoque ritu ſimplicia rura etiamnum Deo præcellentem arborem dicant, nec magis auro fulgentia atque ebore ſimulacra, quàm lucos, & in ijs ſilentia ipſa adoramus. erant enim in vrbe luci, non tantùm in agris, &c.]

Lvcvmones principes olim vocabantur Hetruſcorū populi, quorum duodecim ſunt.

Lvdibrio non debent eſſe leges, hoc eſt, irrideri ab aliquo, vel vanæ haberi, *C. de bon. quæ lib. l. fin. §. ibi autem.* Sic nec decreta prætorum *l. ſi pretor. ff. de iudic.* Alberic.

Lvdicra ars, quæ ludi gratia fit, vt ſcenica & hiſtrionica. Poſſidorius, autore Seneca, quatuor eſſe ait genera artium: Nam ſunt vulgares, quæ & ſordidæ vocantur, ſunt ludicræ, ſunt pueriles, ſunt liberales. Ludicræ ſunt, quæ ad voluptatem oculorum, auriumque tendunt. qualis ſcenica & hiſtrionica, noſtro iure infames *l. qui autem. l. athletas. de his qui not. infam.* Sp.

Lvdificatio, apud Impp. *in l. cum de. C. de pactis inter empt. & vend.* pro friuola dilatione, gefährlichen vmbzug. Et ideò (inquientes) aditus competens iudex, fundum, cuius mentionem facis, reſtitui tibi cum fructibus ſuis, ſine vlla ludificatione, ſua autoritate perficiet. Spieg.

Lvdvs. Omnem ſcholam ludum dixere Romani: & magiſtri ludi dicuntur, qui primas literas docent. Autor eſt Aſconius, Martial.

Quid tibi nobiſcum eſt ludi ſcelerate magiſter?

& per tranſlationem Terent. *in Hecyra.*

In eodem mihi omnes videntur ludo doctæ ad malitiam, & ei ludo, ſi vllus eſt ludus, magiſtram hanc eſſe ſatis certò ſcio.

Vlpian. *lib. 41. tit. de var. & extraord. cogn. l. 1.* [Ludi literarij magiſter, &c.]

Lvdorvm ſpecies, quibus veteres Romani vſi ſunt, vide apud Alex. Neapol. *lib. genial. dier. 3. cap. 21. ad longum. & lib. 5. cap. 8.*

Lvdvs aleæ. *Vide ſuprà, Aleatores.* Quàm inhoneſtum cenſeant leges, immodicum ludi abuſum. ex eo patet; quòd cum regulariter omnibus actionibus perſonalibus præſcribatur 30. annis, in hoc caſu repetitio extenditur ad annum 50. *l. ſicut. C. de preſcriptio. 30. ann.* Repeti autem poſſunt, quæ in ludo vltra aureum ponuntur. *l. vlt. C. de relig. & ſumpt. fun.* Spiegel.

Lvdvs noxius, vel potius luſus, vt Nor. text. habet, quòd ob noxam, hoc eſt, culpam puniatur. Vnde & Iuriſcoſſ. familiariter in culpa eſſe dicitur *l. nem ludus. ff. ad leg. Aquil.* Et Iuſtin. *in proem. ff. non procul à fine*: Quis ludos, inquit, appellet eos, ex quibus crimina oriuntur? Scimus placitis feudalibus ſancitum, ſi vaſallus cum domini vxore turpiter luſerit, eum feudo priuandum. Qua de re eleganter diſſerit Baro à Tautenberg. Sp.

Lvdvs, pœnæ genus mediocre numeratur à Paulo *lib. ſent. 5. cap. 17.* Duplex autem fuit: Venatorius, & Gladiatorius. Venatorius erat, cùm ludicra beſtiarum venatio exhiberetur: qua pœnâ iuniores affici ſolere, ſcribit Vlpian. *in l. aut damnum, 8. §. 9. & 10. ff. de pœn.* Gladiatorius autem fuit, cùm ſerui inter ſe populo inſpectante pugnarent: quæ pœna à Conſtantino ſublata eſt *l. 1. C. de gladiat.* Tertul. *lib. de ſpectac.* [Etiam qui damnantur in ludum, quale eſt, vt leuiore delicti in homicidas emendatione proficiant.]

Lvdvs iocumque. Ludus iocumque intelligit Liuius *lib. 28.* rem abiectam ac parui precij, quę meritò contemni ludibrioque haberi poſſit. Phraſis Latinis autoribus vſitata, ſicuti Græcis λαλεῖν καὶ φλυαρεῖν. De quo loquendi modo Petrus Victorius *lib. 6. var. lect. c. 9.*

Lvdi Circenſes (de quibus mentio fit *in l. 12. §. equitij. ff. de vſu & habit. l. 1. ff. de mun. & hon. l. 122. ff. de leg. 1.*) ijdem erant, qui & Magni dicebantur: quod (vt ſcribit Pædianus) magnis impenſis dati ſunt.

Lvdi Romani magni. Erat autem is ludus, vt equi & muli iuncti & ſoluti, in circo maximo, magno ſpectantium ſtudio currerent. Indicta verò fuiſſe conſualia finitimis populis à Romulo anno Imperij quarto, Dionyſius Halicarnaſſeus tradit, eoſque etiam ſua ætate ludos fieri ſolitos dicit: Lucius Tarquinius annuos eos fecit, qui eidem & Magni, & Romani vocantur. *De qua re Terentius Varro lib. quinto, de lingua Latina. Alexan. ab Alex. lib. 5. cap. vigeſimo ſexto. Blondus lib. 2. Rom. triumph. Volaterranus lib. 29. cap. 11. Ouid. lib. 3. Faſtorum.* Notandum tamen, pleroſque eſſe, qui dum dijs laribus Romani ludos celebrarint, Romulum Sabiras rapuiſſe dicant. Inter ludos verò, qui plurimi Romæ fuerunt, ſpectatiſſimi fuerunt Romani, à Regibus primùm inſtituti, Ioui, Iunoni, & Mineruæ celebres. Nam ſingulis dijs, ſinguli dicati ludi erant, quos ad placanda numina cum ſacrificijs, cumque cantu & tibia celebrabant, prætoris edicto id decernente. Tarquinius igitur Priſcus cum ludos magnos opulentius, inſtructiuſque inſtituiſſet, quàm priores fuiſſent, Magni dicti ſunt, in eos enim ducenta millia nummûm impenſa ſunt. Vnde deinde quoq; poſt pugnam ad Thraſymenum celebrati ſunt ludi Magni, æris 333. millibus, bobus albis 400. multiſque alijs hoſtijs, & diuitijs, in quorum celebritate, præcipua per ſingula puluinaria mittebantur munera. Verùm de Romanorum ludis & ſpectaculis Plinius *lib. ſeptimo, cap. ſexageſimo ſexto, libr. 36. cap. 15. & cæt.* vide Liuium *libr. 1. Cicer. Verrina 7.*

Lvdi Scenici, quibus Scenici agones exercebantur, qui & Muſici agones dicebantur, & Dionyſiaci, quaſi Libero patri dicati. Quare & homines ſcenici vno verbo à Græcis Dionyſiaci artifices dicuntur, *auctore Ariſtotele & Gellio lib. 10. prout annotauit Badæus, in l. athletas. ff. de his qui notan. infam.* Ludi verò publici apud Romanos, circo & cauea diuidebantur. Circo cunicula circenſia, & pugillatio, luctatioque continebantur. Cauea theatralia & ſcenica ludicra: cauea enim dicebatur ea theatri pars, vnde populus ſpectat. De ludorum ſcenicorum verò origine Cælius *lib. 8. cap. 7. lectio. antiq. & cap. 8. libr. eiuſdem*, vbi tradit ſcenicos dici à ſcena, id eſt, tentorio, à ruſticis inumbrationis cauſa excitari ſolito.

Lvdiones. Ludij, inquit Dionyſius Halycarnaſſeus, adoleſcentes erant tuniculas induti inſignes, galeati & enſiferi, peltatique, qui omnibus Circenſibus & Theatralibus pompis inuerſum incedebant, ipſius velut pompæ duces, ſalijs ſimiles. Ludij ex eo vocati, quod à Ludis hoc genus Ludicri inuentum videretur. *Turnebus libr. 6. aduerſ. libr. 9. cap. 10.*

Lvdi Apollinares. Ex vaticinio Martij vatis, carmineque Sibyllino, cum repentino hoſtis aduentu, plebs ad arma concitata, hoſti occurreret, & nubes ſagittarum in aduerſos viſa feriret, hoſtes fugarit. vnde Macrobius exiſtimat victoriæ, non peſtilentiæ cauſa ludos inſtitutos. Hi verò prius incerto tempore celebrati fuerunt, poſt à Licinio Varro prætore lege lata IIII. Nonas Quintilis celebrati, boue aurato, capris duabus albis auratis. Seruius *in 6. Æneidos.* Feſtus hos ludos laureatum populum ſpectaſſe ſcribit, ſtipe data pro cuiuſque copia.

Lvere, Apellus ait, nihil eſt aliud, quàm ſoluere. Græco verbo λύειν. Virg. *lib. 1. Æneid.*

Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis.

Luere tamen legiſlatori hoc tantum ſignificat, cum hæres

ius pignoris ſoluit eius rei, quæ alicui legata eſt. *§. ſed & ſi rem ſuam. Inſt. de leg.* Sp.

LVERE item, eſt captiuos redimere, aut res captas recipere precio dato. Vlpia. [Sed nec hi, qui ab hoſtibus redempti ſunt, militare debent, priuſquam ſe luant.] Idem: [Si patre redempto, & ante luitionem defuncto, filius poſt redemptionis quantitatem offerat.] Eſt ergo luere, precium redemptionis reſtituere ei, qui captiuum redemit. Bud.

LVERE pœnas, quod & dare pœnas dicitur, proferre cruciatum, ſupplicium. Vnde apud Iuriſconſult. Luere grauiorem pœnam, *in l. fin. de bon. dam.* Notum vulgatum illud; Qui non habet in ære, luat in corpore. *l. quicunque. C. de ſeru. fug. arg. l. ſi quis iniuriam. ff. de iniur.* Sp. Vnde

Aere luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.

Dicitur & Luere, quando ſalitur ouis. De primo ſignificato vide Inſtitution. *de leg. §. ſed et ſi rem l. 25 ff. de pignor.* de ſecundo *l. 16. §. locum ff. de pœnis. l. 29. ff. de falſ.*

LVERE fundum à teſtatore obligatum, *l. 78. §. Titia. ff. ad SC. Trebell.* id eſt, liberare nexu pignoris: quod fit ſolutâ pecuniâ, quæ ſub fundi pignore credita eſt. Briſſ.

LVI etiam dicuntur, qui alterius pecunia ab hoſtibus redempti, ab eo ſe liberant: quia nexu quodam pignoris pro ea pecunia tenentur. *l. 15. ff. de captiu. l. 8. ff. de re milit.* Eiuſque nexus ſolutio, Luitio appellatur. *l. 1. § ſi filius ff. de ſuis & legit.* Qui etiam capite vel alio ſupplicio crimina luere dicuntur, id eſt, puniri. *l. 16. §. locum ff. de pœn.* Luere pœnam *l. 29. ff. ad leg. Cornel. de falſ.*

LVGDVNENSIS colonia, quæ Lugdunum cognominatur, ciuitas eſt nobiliſſima Heduorum in Gallia Lugdunenſi ab ipſa cognominata. *Meminit I.C. lib. 50. ff. eorum, in tit. de cenſib.* Nebr.

LVGERE, hoc eſt, in luctu eſſe. Marcellus *ff. de relig.* [Minimè, inquit, maiores lugendum putauerunt eum, qui ad patriam delendam, & parentes & liberos interficiendos venit, &c.] Mos erat Romanorum, vt mortuos maritos, vxores omni auro, purpuraque poſita, annum lugerent, eumque annum viduæ manerent. Quum annus decem menſium erat, decem menſes lugebatur. Poſt annum licebat ijs iterum nubere. Quæ vno autem contentæ erant matrimonio, corona pudicitiæ honorabantur. *Vide Val. Max. lib. 2. tit. de inſtit. antiquo.* Hinc facilè intelligis, lugubria quæ ſint. *in l. genero. ff. de his qui not. infam.* Sed hodie iure Codicis hoc correctum eſt *in l. decreto. C. eod. tit.* Ius verò pontificium abſoluit mulierem, à legali pœna, ſi intra annum nupſerit, *c. pen. & c. fin. de ſecund. nupt.* Spieg.

LVGVBRIA ſumere. Oppo. Deponere lugubria, Das Leydtleyd anthun / Das Leydtleyd hinweg thun. Eodem modo, in luctu eſſe, Lugere. Oppo. Luctum ponere, Elugere. Romanæ matronæ Brutum tempus annuum luxere. Cicero [Patriam eluxi iam.] Vlpianus *in l. genero. ff. de his qui notant. infam.* [Sed cùm tempus luctus, inquit, continuum eſt, meritò & ignoranti cedit ex die mortis mariti.] Et ideò ſi poſt legitimum tempus cognouit, Labeo ait, & ſumere ipſam lugubria, & deponere.

LVMBI ea pars corporis eſſe dicuntur, quæ complectitur inferiores vertebras ſpinæ, qua libido in ſacris literis deſignatur, quia ſunt circa renes. Vnde illud *Geneſ. 35.* [Reges de lumbis tuis egredientur.] Et Pſal. 131. [De fructu lumbi tui ponam ſuper thronum tuum.] Ita enim eum locum traducit D. Hieronymus *in illud cap. 2 Naum. enarrans illud eiuſdem c. in princip.* Contemplare viam, tene lumbum. Et illud quoque D. Pauli *ad Hebræos 7.* [Et ipſi exierunt de lumbis Abrahæ.] Et iterum 10. *capit.* [In lumbis patris erat.] Proinde cum volunt prohibere libidinem, iubent accingi, vel ſuccingi, vel præcingi lumbos: *vt Iob 38. & iterum 40. Eccleſiaſt. 31. eodemque vlt. Eſaiæ 32. Hieremiæ cap. 1. & Prouerb. cap. vlt. vbi de muliere forti, & pudica, Accingit fortitudine lumbos ſuos. Et Lucæ 12. & ad Epheſios 6. ca. & 1. Petri 1. & alibi ſæpè.* D. autem Gregorius [Lumbos, ait, præcingimus, cum carnis luxuriam, & continentiam coarctamus.] Cæterùm ſunt, qui lumbos à lubidine, hoc eſt, libidine dictos putent. Nam veteres lubet & libet, lubidinem & libidinem promiſcuè dixerunt. *vt annotauit Tyraquel. in 15. l. connub. gl. 1. parte 15.*

LVMEN, pro oculo, quod oculorum beneficio lumen conſpiciamus. *in l. 1. §. eſt ſum. ff. de poſtul.*

LVMEN pro luce, ac die. Hinc Luminibus obſtruere, verbum antiquum iuris, quo poſt Ciceronem vſus eſt I.C. *in l. equiſſimum. §. ſed ſi ædium. de vſufruct. Vide Bud. in eand. & infrà, Obſtruere.*

LVMINVM autem ſeruitus ex communi ferè omnium ſententia cæteris minus continet. Tenetur quippe duntaxat qui mihi eam ſeruitutē debet, lumina mihi neceſſaria præſtare per feneſtram puta factam in muro. Vnde altius ædificare poteſt, etiamſi officiat luminibus meis, dum quod ad vſum domus meæ mihi neceſſarium eſt, ſeruet lumen. *Coraſ. de ſeruit. ad rub. num. 22.*

LVMEN vnicum μονόφωτον, pro exiguo cubiculo, quod vnica feneſtra tenuiter illuſtratur, quale tenues & inopes homines habere conſueuerunt. Vlpian. *l. 6. §. 5. ff. de off. præſ.* [Ne tenuis vitæ homines ſub prætextu aduentus officiorum vel militum, lumine vnico vel breui ſupellectili ad aliorum vſus translatis, iniurijs vexentur, præſes prouinciæ prouidebit.] Haud ſcio tamen, an HOMINE VNICO verius legeretur. Hot.

Vnde lumina immittere *in l. 13. §. ſed ſi ædium. ff. de vſufruct. l. penult. ff. de ſeruitut. vrban.* Ita luminibus officere, obſtruere, obſcurare que lumina dicimus *l. 25. §. ſi vicino. ff. locat. l. 23. ff. de ſeruit. vrban.* Cice. *1. de Orator.* [Lumina vti eſſent, ita recepit.] Briſſ. *Vide, Feneſtras immittere.*

LVMINVM ſeruitute conſtituta, id adquiſitum videtur, vt vicinus lumina noſtra excipiat, vtque iuſſit immittere lumina noſtra in alienum: At cùm ne luminibus officiatur, ſeruitus ceditur, hoc agitur, vt ne quoquo modo vicino obſcurare minuereve lumina noſtra liceat. *l. 4. ff. de ſeruit. vrban. l. 1. in fin. ff. ſi vſufruct. pet.* Briſſ.

Inter lumen autem & proſpectum hoc intereſt, quod etiam ex inferioribus locis proſpectus eſt, Lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt. *l. 16. ff. de ſeruit. vrb.* Deinde in proſpectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem aſpectum, In luminibus autem, ne lumina cuiuſquam obſcuriora fiant. *l. 15. ff. de ſeruit. vrba.* Briſſ. *Conna. lib. 4. cap. 10. num. 14. Coraſ. ad Rubr. de ſeruit. nu. 22.*

LVMINIBVS non offici, & proſpiciendi ſeruitus, differunt. Nam ſeruitus, proſpectum habere, aliquanto latius eſt: ſcilicet vt cœlum non ſolùm videatur, ſed & procul ſpectemus etiam alia ædificia. At ſeruitus, Ne luminibus officiatur, intelligitur lumini cœleſti, quod ex cælo habetur. Vnde tunc dicimur Lumini non officere, quando damus vicino tantum ſpacij, vt cœlum videat. *autor Bar. poſt gloſſ. in l. inter ſeruitutes. ff. de ſeruitut. vrban. prædior.* Luminis autem habere ſeruitutem, aliud eſt. Nam quando vicinus cogitur habere feneſtram apertam, foramen in muro apertum, etiamſi cœlum non videatur, tamen ſatis eſt habere lumen, vt aliquanto lucidior ſit domus. Sunt quaſi tres gradus comparatiui. Proſpectus eſt latiſſimus. Officere luminibus, minus latum. Seruitus luminis, tota arcta & ſtricta. *Ex Zaſ.* Spiegelius.

LVMINVM ſeruitute conſtituta, id acquiſitum videtur, vt vicinus lumina noſtra excipiat. Cum autem ſeruitus imponitur, ne luminibus officiatur, hoc maximè adepti videmur, ne ius ſit vicino inuitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum. *l. 4. ff. de ſeru. vrb.* Hotom.

LVNA viceſima pro viceſimo die poſt nouam lunam.

LVNATICI dicuntur, in quos luna agit, & vt Apuleius ait, qui curſum lunæ patiuntur: quales ſunt potiſſimè ii qui comitiali morbo laborant, aut inſania, aliove morbi genere quopiam certis lunæ temporibus grauantur, & agitantur. Vnde Paulus mancipium furioſum, aut lunaticum redhibendum cenſuit. *l. bouem. §. aliquando. de ædil. edict.* Sp.

LVPATA frena ſunt lupos habentia, & duriora aſperioraque. Eſt autem lupus ferreum inſtrumentum vncum: ſimile dentium lupinorum. Liu. [in alios lupi ſupernè ferrei iniecti, vt in periculo eſſent ne ſuſpenſi in murum extraherentur.] λύκος eodem modo dicitur ferrum quoddam fræni, vnde lupatum: atque hinc λυκοσπάδες equi à nonnullis explicantur: Ouid. ex parte totum frænum ſignificauit, cum dixit,

— Duros accipit ore lupos.

Eſt & lupus ferrula manubriata apud Palladium: fræni autem lupati, ad os equi quantumuis ferocis temperandū domandumque aptiſſimi ſunt. *Turneb. aduerſ. lib. 11. cap. 28.*

LVPA-

Lᴠᴘᴀɴᴀʀɪᴠᴍ, idem quod Lupanar. ſignificatq́ue locum in quod diuerſantur meretrices. Qui eundem & proſtibulum dici putant, falluntur. quum hæc vox ipſum ſcortum notet. Vlpian. *in l. ancillarum. de pet. her.* Licet à Lupanario perceptæ ſint. Nam & in multorum honeſtorum virorum prædijs lupanaria exercentur. Sp.

Lᴠᴘᴇʀᴄᴀʟ. Lupercal ludicrum Liuius *lib. 1.* intelligit locum ſub Palatino monte ſacratum ab Euandro Pani Deo, qui Lyceus vocatur. Luperci autẽ, qui & Fauiani & Quintiliani appellabantur, auctore Sexto Pópeio, à Fauio & Quintilio præpoſitis ſuis, ſacerdotes omnium vetuſtiſſimi fuerunt, ſolenni ex Arcadia tranſlato, in Palatino monte inſtituti. *De quibus Dionyſ. lib. 1. Iuſtinus lib. 43. Varro lib. 4. de lingua Latina. Valerius Maximus lib. 2. capite primo.* Lupercalia itaque erant feſta, quibus ad expiandos manes Pani Lyceo iuuenes Romani nudi canem & capram immolabant. Deinde facie ſanguine fœdata, ſe his pellibus cingebant, loriſq́ue è pelle factis currebant nudi, circa Palatium obuios quoſque corijs illis verberantes, & præſertim mulieres grauidas, quæ vltrò obuiam occurrebant, facilem partum percuſſione ſperantes. *De qua re Ouid. lib. 2. Faſtorum. Meminit Lupercalium etiam Plutarchus in Romulo. Complura de hiſce habet Gyraldus hiſtor. deor. Syntag. 17. ſub c. de celebritatibus & feſtis.*

Lᴠᴘɪɴᴠᴍ, ſeu, vt aliqui contendunt, Lupinus eſt genus leguminis, non minus terram appetens quàm lupus pecudes: & inde nomen aſſumpſit. Tellurem mirum in modum amat, vt quamuis ſolo fruticoſo, coniectum inter folia vepreſq́ue, ad terram tamen radice perueniat, & inter fruges enumeratur à Iuliano *in l. frugem. ff. de verbor. ſigni.* Scribit Plin. ab omnibus animalibus eius amaritudine eſſe tutum. hinc apud Virg. *Georg. 1.*

— Triſtiſque lupini
Suſtuleris fragiles calamos, ſyluamq́ue ſonantem.

Lᴠᴘɪɴᴠꜱ, leguminis genus eſt quoddam, inquit Albericus. Tu vide Dioſcoridem *libro 2.* & Plin. *libr. 18.* qui de illo admiranda ſcribit. Iulianus rectè in frugibus lupinum, Seruius in frumento, ſed malè, contineri putauit. Siquidem ex §. frumentum. in l. frugem. de verbor. ſign. colligit Alciat. Legato frumento, vel frugibus, etiam contineri quod adhuc in agro, in ariſta, vel ſiliqua. Nos Feigbonen appellamus. Spieg.

Lᴠꜱᴄɪᴛɪᴏɴᴇᴍ quibuſdam dici Vlpian. ſcribit, vbi homo lumine adhibito nihil videt. *l. 10. §. penult. ff. de ædil. edict.* Cui & Nonius conſentit: luſcioſos dictos notans, qui ad lucernam non viderent, quos Græci *μύωπας* vocant. Citatq́ue illud Varronis *lib. 8. diſciplinarum*, [veſperi non videre quos appellant luſcioſos.] At Feſtus *lib. 10.* Luſcitionem vitium eſſe oculorum definit, cùm quis clariùs veſpertino tempore, quàm meridie cernit. Quo morbo laboraſſe Tiberium Dio *lib. 57.* ita ſcribit, καὶ διὰ τὴν ἀμβλυωπίαν. (πλεῖον γὰρ ἐν σκότῳ βλέπων ἐλάχιστα τῆς ἡμέρας ἑώρα) [illegible] A quo Suetonius non abhorrens eundem Imperatorem etiam nocte in tenebris vidiſſe refert. Feſto Fulgentius Placiades *in libello vocum Antiquar. ad Calcidium* concordat: Luſcitios enim dictos tradit interdiu parum videntes, quos Græci *μύωπας* vocant. Vnde & Plautus *in Mercatoris comœdia.*

Mirum lolio victitare te, tam vili tritico, quia luſcitioſus es.

Aiunt enim lolium comedentibus oculos obſcurari. Hæc in huius verbi ſignificatione inter auctores eſt conſtituta diſſenſio. Briſſ.

Lᴠꜱᴄɪᴛɪᴏꜱɪ (qui & Luſcioſi, & Nuſcioſi) qui dicantur, Bud. *§. Offilinm. in l. Offil. ins. de ædil. edict. enarrans*, doctè explicat: & Alciat. *in comment. de verbor. ſign.* Iam dictum §. hactenus corruptè lectum, Haloander reſtituit integrè. Spiegelius.

Lᴠꜱᴄᴠᴍ, Modeſt. *in l. ſtuprum, eod. tit.* inter vitioſos numerat: non qui ſtrabis ac diſtortis oculis ſit, ſed qui altero captus eſt oculo dicitur: qui & Vnoculus, & Cocles: qualis fuit Hannibal, Sertorius, Philippus, Antigonus, omnes optimi Imperatores. Sp.

Lᴠꜱɪᴛᴀɴɪ. Paulus *in princip. l. nam & Seruius. ff. negot. geſt.* [cum à Luſitanis, inquit, tres capti eſſent.] Luſitania à Septentrione habet Tarraconenſem Hiſpaniam, diuiſam ab ea flumine Durio, ab Occaſu Oceanum occiduum, à meridiè Anum fluuium, ab Ortu lineam ab Ana ad Durium ductam. Hanc regionem aliquanto maiorem facit Strabo. Et noſtra quoque ætate Portugallia vocatur, regnum nobile, cuius ſolertia factum eſt, vt ab Hiſpania in Indiam hodie nauigetur. Cuius regia in ea eſt Vlysbona, quam Plin. Olyſſipponem vocat, *ex cap. 24. Glareanicæ Geograph.* Sp.

Lᴠꜱᴏʀɪᴠᴍ eſt deriſorium, inane, & ſine effectu ſignificat. *l. 75. ff. de iudic. l. vlt. ff. ne quid in loc. publ.* Luſoriè agere dicitur, qui cum aduerſario colludit: *l. 50. §. 1. de leg. 1.* Luſoriæ naues quæ ſint, vide *in verbo, Nauis.*

Lᴠꜱᴛʀᴀʀᴇ, idem eſt, quod expiare, à luendo, id eſt ſoluendo & liberando, vt apud Virg.

— Et cum luſtrabimus agros.

Lᴠꜱᴛʀᴀᴛɪᴀ claſſis. Vt certis ſacrificijs exercitus luſtrari ſolebat, de quibus apud Liuium ſæpè dicitur, ſic morem luſtrandi claſſem, fuiſſe legimus. Nam in littore maris altaria poſita, marinis vndis alluebantur, omniſq́ue circunſtabat multitudo linguis fauens, tum ſacerdotes in mari ſtantes, ſacrum faciebant, terq́ue per claſſem ſcaphis circumuecti, ſacra piamina ferebant, ducibus & nauarchis vnà nauigantibus, ipſaq́ue piamina attollentibus, vt ab exercitu, totaq́ue claſſe infelicia cuncta auerterentur, ac depellerentur.

Lᴠꜱᴛʀᴀʟᴇ aurum. Luſtrale aurum dicebatur, quod (opinor) ſingulis luſtris datum eſt. Et de hoc in legibus nihil reperio, quicquid titulus; de nauicularijs, &c. lib. Cod. præ ſe ferat, latior ob id fortaſſe quàm par ſit.

Lᴠꜱᴛʀᴀᴍᴇɴᴛᴠᴍ, intemperans, & effrenata rei Venereæ cupiditas. Luſtrari enim ſcortari ſignificat, & in luſtris meretricum, ac lupanaribus verſari. Marcian. *l. 3. §. 1. ff. ad legem Cornel. de ſicar.* [Si pigmentarij cui temerè cicutã, &c. & id quod luſtramenti cauſa dederint cantharidas.] nam Cantharidum hæc vis eſt, vt ſumptæ ad rem Veneream incendant. *vide, Cantharides.* Hot.

Lᴠꜱᴛʀᴠᴍ, nominatum tempus quinquennale, à luendo, id eſt, ſoluendo: quod quinto quoque anno vectigalia per Cenſores locata perſoluebantur. hæc Varro. Feſtus tradit in tot annos prædia olim locari ſolita. quod Vlpian. *l. 4. ff. de rebus creditis* ſignificat. [Nam etſi colonus, inquit, poſt luſtrum completum fructus perceperit, condici eos conſtat.] Labeo *l. qui quatuor. 30. ff. de legat. 3.* [Qui hortos publicos à Republ. conductos habebant, eorum hortorum fructus vſque ad luſtrum quo conducti eſſent, Aufidio legauerat.] Celſus *l. 67. §. vlt. ff. de furtis.* [Si colonus poſt luſtrum conductionis anno amplius fructus inuito domino perceperit.] *Hotom. lib. 2. cap. 4. num. 2.* Hinc Cenſus luſtralis, in quo luſtrum conditum eſt. *ibid.*

Lᴠꜱᴠꜱ inter ea numeratur, quæ cenſentur nomine tituli lucratiui, etiamſi multa perdiderit luſor. Nam iſta illicita media non ſunt in conſideratione. *Bald. in l. 1. ante finem. C. ſi quid in fraud.* Sp. *reliqua repete ſuprà, Ludus.*

Lᴠᴛᴀʀɪᴠᴍ, quod in luto degit. Hinc lutariæ teſtudines, marinis oppoſitæ: quòd in dulci aqua & luto viuant. Spiegel.

Lᴠᴛᴇᴠꜱ homo, pro contempto, nulliuſq́ue precij. Vt enim aurea, pro egregijs: ita lutea, pro vilibus accipimus apud probatos autores. Quin &, Eraſmo teſte, hodie quoque aurea verba, gemmeos mores dicimus. Sp.

Lᴠᴛᴠᴍ a luo eſt, quod terram dilutam ſignificat. *Conna. lib. 5. cap. 8. num. 1.*

Lᴠx, pro publico.

Lᴠx in dubia probationis, apud Impp. *in l. 3. C. de cond. ob turp. cauſ.*

Lᴠxᴠʀɪᴀ, Latinis impenſam profuſam ſignificat, ſuperuacaneamq́ue rerum abundantiam: cui contraria Frugalitas. *vt in l. ex damni. ff. de damn. infect.* Eſt etiam redundãtia germinis, quæ Plinio inter vitia frugum ponitur. Pro crapula verò, & vinoſitate, nemo Latinus autor vſurpauit, tametſi hoc ſenſu Vlpian. poſuiſſe *in l. 1. ad fin. de ædil. edict.* Accurſius putauit. Quamuis Budæus *ibidem*, non [luxuriam] ſed [plurifariam] legendum exiſtimat.

Lᴠxᴠʀɪᴀ, pro petulantia, incontinentia, effuſa quadam & intemperanti inſolentia. Vlpi. *l. 1. in fin. ff. de ædil. edict.* [Cæterùm, ſi nihilominùs permaneret in eo vitio, vt circa fana bacchari ſoleret, & quaſi demens reſponſa daret, etiã ſi

per

per luxuriam id factum eſt, vitium tamen eſſe, ſed vitium animi, non corporis,] Marcian. *l. penult. ff. de incend. naufrag.* [Si fortuitò incendium factum ſit, venia indiget: niſi tam lata culpa fuit, vt luxuriæ aut dolo ſit proxima.] Vbi tamen VT, pro, AVT legendum videtur. Hot. *Adde Fortat. in Necyomantia dialog. 88. num. 3.*

LVXVRIOSVS, opponitur homini, qui eſt vitæ emendatioris, *l. non debet dari. ff. de dolo.* Seuerus Imper. reſcripſit, [Si adoleſcens luxurioſus mandet tibi, vt pro meretrice fideiubeas, idq; tu ſciens mandatum ſuſceperis, non habebis mandati actionem: quia ſimile eſt, quaſi perdituro pecuniam ſciens credideris.] Sp.

L Y

LYCIA. Eius Papinianus meminit *in §. dulciſſimis, l. tùm pater §. 101.* Quæcunque, inquiens, mihi ſuperſunt in Pamphylia, Lycia, vel vbicunque, *de legat. 2.* clariſſima quondam Aſiæ regionum, & ſexaginta oppida complexa: è quibus tamen Vadiano noſtro teſte, Pauli Apoſtoli ætate triginta ſex tantùm extiterint: reliquis partim bello, partim terræ motu diſiectis. Spieg.

LYCHNOBII à Pedone Albinouano Græca voce dicuntur, qui noctes euigilant, dies integros dormiunt, ab Anneo Seneca Lucifugæ appellati, *de quibus latiùs P. Crinitus de honeſta diſciplina, lib. 16. cap. 6.*

LYCHNVCHOS, deprauata vox eſt in C. Suetonij codicibus. quam facilè agnoſcent hi omnes, qui & Græcæ literaturæ haud imperiti omninò ſunt, & vetuſtatis non incurioſi. nam verbum quod eſt Lychnuchos, tam exemptum eſt è vita Iulij Cæſaris, quàm è Flauij Domitiani: proque eo Lychnos inerudité ac perperam ſubſcripſerunt: cùm codices ferè omnes vetuſtiores Lychnuchos retineant. Qua in re non minus antiquitati concedendum videtur, quàm autoritati. Ad hunc igitur modum Tranquillus [C. inquit, Cæſarem dictatorem Capitoliũ aſcendiſſe, ad lumina elephantis dextra ac ſiniſtra lychnuchos geſtantibus.] Et *in Domitiano* item [Venationes, inquit, & gladiatores, noctibus ad lychnuchos exhibuit.] Ita enim veteres & probati codices in Vaticana etiam Bibliotheca habent. Neque eſt aliud Lychnuchus, quã laterna, quæ Græcè, φανὸς, aut λύχνος, etſi facem vel lucem quidam interpretantur. De quibus permulta ſunt in Suidæ collectaneis. Sed & Pollux *ad Commodum*, & Athenæus *in dipnoſophiſtis* meminit: tum multos ad id autores aduocat, vt Alexin & Ariſtophanem, vt veteres poëtas: apud quos pro laterna videatur lychnuchus accipiendus. Et Alexis quidem perlepidè ſic iocatus eſt de lychnucho *in fabula:*

Qui primus excogitauit, vt noctu cum lychnucho deambularet,
Is profectò amator aliquis digitorum fuit.

Dictum verò id verbum eadem figura, qua Ceruchon, Sceptruchon, Ophiuchon, & alia eiuſdem generis. Sed & Poeta Lucretius nihil aliud nobis inſinuat, quã iſtos lychnuchos, qui in ædibus nobiliorum viſerentur, vnde lumen ad nocturna conuiuia ſuppeditari poſſet,

Si non aurea ſunt, inquit, iuuenum ſimulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis quis ſuppeditentur.
Nec domus argento fulgens, auroque renidet,
Nec citharis reboant laqueata aurataque templa.

Nam & C. Plinius Lychnuchos penſiles nominat: vbi lychnos falsò legebatur: quod Hermolaus fatetur: ex quo etiamnum Romæ lapis hoc titulo inſculptus: PANTHEI CVM SVIS PARERGIS, ET CVPIDINES DVO CVM SVIS LYCHNVCHIS. *Petr. Crinitus in lib. 18. cap. 6. & Turnebus aduerſar. lib. 5. c. 25.*

LYMPHIONES pro ventoſis & furibundis quidam exponunt: *de qua voce Crinitus de honeſta diſciplina lib. 24. cap. 15.*

LYMPHATI. Græci nympholeptos vocant, quaſi Nympharum ſpiritu correptos, *vt Budæus tradit in priorib. annotationibus.* fuit verò Lympha etiam ſylueſtris dea, ex quarta. cœli regione, *vt tradit Gyraldus hiſtoriæ deorum Syntagmat. 1.* Turneb. *aduerſar. lib. 10. cap. 26.* annotauit Lymphaticos eſſe plerunque homines mente commotos & laruatos. Eo nomine etiam comprehenduntur hydropici. Serenus de hydrope loquens, Helleboro quoq; purgatur lymphaticus error. Sunt & lymphatici etiã apud Iſidorum, qui à rabioſo cane morſi aquam metuunt. vnde & Latini hunc morbum ob aquæ metum, lymphaticum vocant.

Λύτρον. pecunia redemptionis, qua venia recedendi impetratur. Nouell. 1. & 2. *de Iudæis, &c.*

LYTAE dicebantur, qui triennium in legum ſtudio verſati, quartum etiam adiungebant. Imper. *ad Anteceſſores. §. 5.* [Sed quia ſolitum eſt, anni quarti ſtudioſos Græco & conſueto vocabulo λύτας, appellari: habeant quidem, ſi maluerint, hoc cognomen, &c.] Λύται autem dicti videntur, vt λυτοὶ, id eſt, ſolubiles: quaſi iamiam à certa illa & præſcripta ſtudiorum ratione ſoluendi, & legendi libertate, ac licentia donandi: quaſique miſſionem à magiſtrorum ſuorum caſtris, id eſt, ſcholis impetraturi: nam cùm ad finem libri Pandectarum 36. peruentum eſſet, qui poſtremus anni quarti liber erat, ſtatuit Imperator, vt reliquos quatuordecim libros ſtudioſi per ſe domi legerent, neque ex præceptoribus interpretantibus eos audirent. Ex libris autem quinquaginta, inquit, noſtrorum Digeſtorum ſex & triginta tantummodò ſufficere tam ad veſtram expoſitionem (Anteceſſores, id eſt, Doctores alloquitur) quàm ad iuuentutis eruditionem iudicamus. & §. 5. Vt ex triginta ſex librorum recitatione fiant iuuenes perfecti, & ad omne opus legitimum inſtructi. Duabus alijs partibus, id eſt, ſexta & ſeptima noſtrorum Digeſtorum, quæ in quatuordecim libros compoſitæ ſunt, eiſdem poſitis, vt poſſint poſteà eos & legere, & in iudicijs oſtendere. Hotom.

LYGVSTICVM quid ſit, haud facilè reperies. & ideo arbitror dictionem eradendam eſſe, & eius loco linguſtum reponendum. Quid id ſit, oſtendit Plin. 12. libro, cap. 35. huiuſmodi verbis: [Cyprus in Aegypto eſt arbor, ziziphi folijs, ſemine coriandri, flore candido, odorato: coquitur hoc in oleo, premiturque poſteà, quod Cyprus vocatur: precium ei in libras quinque: optimum habetur è Canopia, in ripis Nili nata: ſecundùm Aſcalonitæ Iudææ, tertium Cypro Inſula odoris ſuauitate: quidam hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Linguſtrum vocetur.] Hæc Plinius. Cui non diſſidet Dioſcorides, qui vbi de odoribus mentionem facit, inter eos illud numerat. Sunt tamen qui è linguſtron literam elidant.

M.

M LITERAM, ex duobus AA. conſtare B. Irenæus iam olim Lugdunenſis epiſcopus ſcriptum reliquit, id quod verum animaduerti ex vetuſtiſſimo C. Theod. manuſcripto ante annos 1130. quem aliquando penes me habui.

M. M. P. notæ ſunt apud Paulum Diaconum, pro, manu, mancipio, poteſtate. Vlpian. *cap. Inſtit. 24.* [Et cuius in poteſtate, manu, mancipiove eſt hæres ſcriptus, legari non poteſt.] Idem autem *cap. 9. & 10.* oſtenderat in manu eſſe vxores, matresfam. in poteſtate liberos, filiosfamil. ſeruos. Ergò apud Paul. Diaconum, Malo mancipio poteſtate, corruptè legitur.

MACEDO primus omnium inſigni quadam auaritia inductus, mutuam cœpit dare pecuniam filijs familiarum, vt poſt mortem patrum ſoluerent ſub magno fœnore: quod ne traheretur ad exemplum, & paulatim ad cõſuetudinem, fuit autor Senatuſconſulti ſanè grauiſſimi, per quod pecuniam mutuo datam, amitteret ſceleſtus creditor. *Vide l. 1. ad S. C. Macedonia.* Ceſſat autem hoc S. C. in 11. caſibus, quos refert gloſſ. *in §. illud propriè, Inſtit. quod cum eo, qui in alien. pot.* & Sueton. *cap. 11. in D. Veſpaſiano.* Spiegel. Porro Senatuſconſulti appellatione Macedonianum accipe, *l. 11. §. vlt. ff. de minor. l. 12. §. ſi quis mandauerit. ff. mandati. l. 3. ff. de except.*

MACEDONIAM, quam Romani viginti annorum bello, vario caſu, nec parua ſuorum clade deuicerunt, Impp. Theodoſ. & Valent. recenſent inter alias illas ſuas prouincias, eaſdemque inclytas, *in l. vlt. C. de diuerſ. offic. lib. 12.* quæ omnes, Pannonia excepta, nunc alienæ à CHRISTI nomine ſunt: Pannoniam ſuperiorem non niſi magno dedecore, ſi non potius ſcelere, amittere poterimus. Item, Macedoniam, id eſt, eorum qui Macedoniam, quæ hodie vniuerſè Turcicæ ditionis eſt, inhabitant, Impp. meminere *in l. vitium. de annon. & tribut. lib. 10.* Plin. autor eſt, quinquaginta populorum frequentia habitatam fuiſſe. Deſcribitur pulchrè per Vadian. Spiegel.

MACELLARIVS, qui in macello non ſolùm carnes, ſed omnia obſoniorũ genera, quinetiam panem, & frumentum

cum vendit. Vnde autem Macellum dictum, Feſtus & Varro *lib. 4. de Lingua Latina* docent. Sp.

MACELLARII, à mactandis pecoribus dicti, qui vendunt carnes, *Clement. 1. de vita & honeſt. cleric. Io. Bellon Etymolog. adde Turnebum aduerſar. lib. 8. cap. 71.*

MACELLVM dictum (vt ait Donatus) ab Aomanio Macello ſingularis latrocinij viro, cuius in exilium ob facinora acti, ædes publicatæ ſunt, & dirutæ, vt ibi venirent, quæ veſcendi cauſa eſſent. Dicitur etiam macellum de piſcibus. Plautus,

Eo in macellum, vt piſcium quicquid eſt, pretio præſtinem

Forcat. in Penu Iuris Ciuilis, cap. 22.

MACERIAM M. Varro docet in fundo eſſe facilè, fabrile ſepimentum, cuius ſpecies ſunt quatuor: quod fit è lapide, quod è lateribus coctilibus, quòd è laterib. crudis, quod ex terra & lapillis compoſitis informe: *lib. de re ruſtic. cap. 14.* Hinc Maceriam ducere, apud Caium *l. 17 ff. com. præd.* [Si precario vicinus in tuo maceriam duxerit, &c.] id eſt, impoſuerit, vt paulò pòſt loquitur, Virg. Aeneid.

—— Pars ducere muros,
Moliriquè arcem, —— Hotom.

Vide Connanum lib. 4. cap. 21. num. 6. Huic adde Forcat. in Auiario, cap. 13. num. 1.

MACERIAM ducere. *Vide Vlpian. in l. penult. ff. commun. prædior.*

MACHINA Vlpiano dicitur, vbi non tam materiæ ratio, quàm manus, atque ingenij ducitur. Idem *in l. ſi vt certo. §. ſed interdum.* in Machina operari, eleganter opponit, de plano opus facere: vbique pro inſtrumento, quo commodiùs moles impellitur, Machinam accipit. Spieg.

MACHINA frumentaria, apud Vlpian. *in l. quæſitum. §. 2. de fund. inſtruct.* pro inſtrumento, quo frumenta facilè in granaria impelluntur: Spieg. *Coraſ lib. 5. Miſcel. cap. 21.*

MACHINARIVS Aſinus eſt molendarius, qui molit, id eſt, qui molam machina quadã incluſam voluit & torquet, quam & machinam frumentariam vocat Iuriſconſult. Sic machinalia pondera vocat Auſon. piſtrinalia pondera. Qui, inquit, machinali ſaxa voluunt pondere: ſic amica de machinis empta à Q. Cicerone fortaſſe dicitur, id eſt, de piſtrino vel moletrina. Eſt & cataſta machina, de qua emi potuit: ſed in ſingulari numero loquendum videretur. Videntur & machinæ quædam fuiſſe, quibus ſerui in ergaſtulo aut alibi continerentur & coërcerentur: etiam liberi interdum. Plinius paucis diei horis pingebat, id quoque cum grauitate, quòd ſemper togatus, quanquam in machinis carcer eius arcis domus aurea fuit. *Turn. bus aduerſar. lib. 8. cap. 9.*

MACHINARIVS, faber qui tractoria machina onera in altitudinem ſublata collocat. Paulus *l. 31. ad leg. Aquil.* [Si putator ex arbore ramum cùm deijceret, vel machinarius hominem prætereuntem occidit.] Alfenus autem Aſinum machinarium *in l. 60. §. 3. ff. de leg. & fid. 3.* generaliter eum appellat, quo ad omnis generis machinas vti poſſumus, ſiue tractorias, ſiue vectorias: vt plauſtrorum, & ſarracorum. Item vt Vlpian. *l. 12. §. 7. de inſt. & inſtr.* Et molas, & machinas, fœnum, ſtipulas, aſinum machinarium, machinam frumentariam, vas æneum, &c.] Hotom.

MACHINARIVS menſor, qui norma in metiendo vtitur, vt ij qui probant opera à fabris materiarijs facta. Vlpia. *l. 7. ff. ſi menſor fal. mod.* [Et ſi menſor machinarius fefellerit, hæc actio dabitur: nam μηχανῶ verbo hanc normam nominauit, vt artificioſam à decempedali diſtingueret. Illius formam cognoſce ex Vitruuij *lib. 9. cap. 2.*

MACHINATIO, dolus, techna. Vlpianus *l. 36 ff. de verb. oblig.* [Si quis, quum aliter eum conueniſſet obligari, aliter per machinationem obligatus, &c.] Nam paulò pòſt infert. [Quia enim per dolum obligatus eſt, &c.] Vel

MACHINATIO dicitur imaginatio, & cogitatio ad faciendum bonum vel malum, *vt in l. 1. §. dolum. ff. de dol. mal. Io. Bello. Etymol.*

MACHINATOR, pro inuentore, & auctore accipitur, qui & architectus dicitur. Rarò in bonam partem vſurpatur. ſiquidem machinari, propriè eſt dolo, atque aſtutia inuenire.

MACROCHERA, tunica manicata. Sp.

MACROCOLLA. *Lege, Protocollum.*

MACTE, cùm à mactus venit, vox eſt cohortantis, non tamen ferè niſi in vocatiuo à Latinis vſurpata, cum genitiuo, ſed rarò: interdum cum ablatiuo, vt frequenter iuncta. Ponitur & aduerbialiter Mactè, pro eximiè, vel egregiè: quod pauci obſeruarunt. Sp.

MACVLA, propriè eſt ſordes, & turpitudo, qua pannus infici poſſit: vt apud Plin. [Fullones, inquit, eas maculas è veſtibus tollunt.] Translata autem ſignificatione ponitur pro turpitudine, infamia, ignominia, & dedecore (ſchandtflecken) Hinc apud Cicer. aſpergere maculis, & afficere maculis, & ſimilia legimus. Et macula infamiæ, pro nota, *in l. 11. C. de nat. liber.* Modeſtinus per tranſlationem dixit, Maculam ſeruitutis ſuſtinere, *in l. fin. de nat. reſti.* [Libertinus, qui natalibus reſtitutus eſt, perinde habetur, atque ſi ingenuus natus, medio tempore maculam ſeruitutis non ſuſtinuiſſet.]

MACVLATVM adulterio ſeruum apud Iuſtinian. *Inſtit. de hæred. inſtit. §. eſt tamen caſus:* cùm traductum, hoc eſt, promulgatum, tum pro in iudicium tractum intelligimus, & accuſatum. Et frequens apud Cicer. vt hominem infamem ac ſceleroſum, maculam, labem, ſordes, lutum appellat. Spiegel.

MAENIANA ſunt tabulata proiecta, *l. 20. ff. de ſeruit. vrb. l. 2. §. cùm quidam ff. ne quid in loco publi. l. 242. §. 1. ff. de verbor. ſignific. & apud Plinium lib. 35. cap. 10. & Valer. Max. lib. 9. c. 12.* Sic autem appellata fuiſſe ædificia à Mænio Cenſore Feſtus *lib. 11.* ſcribit, quòd is primus in foro vltra columnas tigna proiecit, quo ampliarentur ſuperiora ſpectacula. Quod & Iſidor. *lib. 15. etymolog. cap. 3.* probat, Mænium eum collegam Craſſi fuiſſe addens, quod aliquatenus ex Plin. *lib. 34. cap. 6.* confirmari poteſt. Quanquam Aſconius aliam nominis huius rationem adfert. Græci Ἐξώστας appellant, auctoribus Honor. & Theod. *in l. penult. C. de ædific. priu.* Etiam Solaria, quod ſoli pateant ea appellari Iſidor. *in ſupradicto loco* ſcribit. Atque ita à Zenone *in conſtitut.* περὶ καινοτομιῶν non ſemel nominatur: [illegible] ait. [illegible] Et *alio loco.* [illegible] Briſſ.

MAGI, qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur: hi ſunt qui permiſſu Dei elementa concitant, turbant, mentes hominum minus confidentium in Deo, ac ſine vllo veneni hauſtu violentia tantùm carminis interimunt. Dæmonibus enim accitis, audent ventilare, vt quoſcunque ſuos perimant malis artibus inimicos. Ij & ſanguine vtuntur, & victimis ſæpè contingunt mortuorum corpora, *c. nec mirum. 26 quæſt. 5.* Hæc ſunt verba Auguſtini *in libro de Ciuita. Dei. Ioan. Bell. Etymolog.*

MAGIA improbatur, Zauberung. Nam eſt magia quædam philoſophica ſeu naturalis. Vnde apud Perſas Magus dicitur, quem Græci Philoſophum appellant: ſicut in Euangelio quoque accipiuntur. Sed de illa Magia, quæ dæmonum potentia fit, loquitur Vlpianus *in l. cæteræ. §. 1. ff. famil. erciſc.* Tantundem, inquiens, debebit facere in libris improbatis, magicis fortè, vel ſimilibus. Hæc enim omnia protinus corrumpenda ſunt. Old.

MAGICAM ſuperſtitionem, hoc eſt, eas præſtigias, quæ extra publicum ritum certis quibuſdam incantationibus, & neſcio quibus ineptijs fiebant, damnandas eſſe, Gentes tametſi veram religionem ignorarent, ac in idololatria prorſus eſſent demerſi, attamen lumine quodam naturali intelligebant. D. Auguſtinus *in libris de ciuitate Dei,* laudans veteres Romanos, quòd licet multa impia ſacra amplexi ſint, ſemper tamen reiecerint Magiam, omneſque Chaldæorum præſtigias, ait, Legem fuiſſe in XII. Tab. aduerſus artes magicas: Plinius quoque *lib. 30. cap. 1.* loquens de magia, ſcribit in hæc verba; [Extant & apud Italas gentes veſtigia eius in XII. Tab. noſtris.] Idem *lib. 28. cap. 2.* cùm probare vellet magicarum incantationum aliquam eſſe vim, ait, legum ipſarum in XII. Tabul. verba fuiſſe: QVI FRVGES EXCANTASSET. &, QVI MALVM CARMEN INCANTASSET. Quales primum in Perſide Magi fuerint, ignotum non eſt. Ex Perſide magia in Græciam allata primũ dicitur, per quendã Oſthanem, qui Xerxem in eo quod Græciæ intulit bello comitabatur: paulò pòſt Romani ſuos legatos ad leges petẽdas in Græ-

in Græciam miſerunt, quo tempore magia, quæ iam degenerârat, maximè colebatur à Democrito. Romani rectè intelligentes eam eſſe, quæ & eſſet, & dici verè deberet [illegible], ſiue [illegible], totum hoc malú tollere: & ex ſua vrbe profligare voluerunt. Virgilius de magicis incantationibus loquens, ait:

Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

An multas eius generis incantationes Romani viderint, neſcio: ſed de ijs coërcendis vehementer ſollicitos fuiſſe, vel vnius C. Furij Craſini exemplum teſtimonio eſſe poteſt. Poſtea Cęſares, qui alioquin ſeueriſſimi erant aduerſus omnes magos & incantatores, videntur tamen aliquando fertilitatem aliqua huius generis arte procuratam, vel ſterilitatem depulſam, non improbaſſe. Nam Conſtantinus *l. 4. C. de maleſic.* poſteaquàm eos grauiter puniri iuſſit, qui magicis artibus contra ſalutem hominum aliquid moliti ſunt, aut pudicos animos ad libidinem deflexerunt, adijcit: [Nullis verò criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quæſita corporibus, aut in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres, aut ventis grandiniſque lapidatione quaterentur.] Sanè noſter Vlpianus *l. 1. §. medicos, de extraordi. cog.* exorciſtas videtur impoſtores appellare: quamuis fateatur ſe audiuiſſe quoſdam ab ijs ſanatos eſſe: neque medicorum nomine ornari patitur, ſed nulla tamen alioqui pœna afficit. Idem, conſtitutionibus Principum eos teneri ait, qui aliquam illicitam diuinationem pollicentur. *l. item apud Labeonem. §. ſi quis, de iniur.* Sed quænam fuerit illicita diuinatio, non ſatis intellexerunt Romani, cùm ſuos tantoperè colerent augures atque aruſpices. Et quàm Cicero in hoc genere titubet, teſtes ſunt eius libri de Diuinatione. Cæſares, qui poſteà ſecuti ſunt, dum totum vſum diuinationis tollere volunt, ipſa etiam prope mathemata ſuſtulerunt. Sed rerum bonarum vſum ab abuſu diſcernere oportet. Sanè Vlpianus *l. 4. §. 1. famil. erciſcun.* in vniuerſum pronunciat, libros magicos eſſe improbatæ lectionis, protinuſque eſſe corrumpendos. Et Liuius cùm de Bacchinalibus loquitur, teſtis eſt, olim ex Senatuſconſulto conquiſitos Romæ fuiſſe omnes veneficiorum & vaticiniorum libros, vt comburerentur. Ergo Balduinus curioſus aut longior eſſe non vult, in ijs magicis artibus explicandis, quas ignorari volunt leges Rom. Solùm addit prohibuiſſe quoque Leonem Imper. ne quis in ſuo fundo arte aliqua magica reconditos theſauros conquirat, *l. 1. C. de theſaur.* In Alexandro Lucianus deſcribit quendam Tyanęum, quem cum infami nota inſignire vult, vocat [illegible] *Fr. Bald. in l. XII. Tabul. cap. 10.*

MAGIDE, vel magis, de quo meminit Paul. Iureconſult. *in l. ſeruum cuiuſdam. ff. de condict. indebit.* pro inſtrumento coquinatorio, ſeu lance quadam accipi poſſe, docet Plini. *natural. hiſtoriæ, lib. 33.* dum refert, Cornelium Nepotem tradere, tympana ſe iuuene appellata ſtateras, & lances, quas antiqui magidas appellauerant: licèt Accurſ. noſter ad ſchacherium vel tabularium (vt eius verbis vtar) maluerit referre. Sed quo auctore? Nam apud Iulium Pollucem *in 7.* pro inſtrumento maiori accipitur, quo farinæ ſubiguntur, mactræ ſimili: meminit idem Iuli. *in 2. & in 10.* dum inquit: [Quæ aut tripodibus imponuntur, menſæ & magides appellantur:] quas à magnitudine dictas, atteſtatur Varro *de Latin. ling. lib. 1.* dum inquit: [Magida autem, & Langulam, alterum à magnitudine, alterú à latitudine finxerunt: quæ & patina, quod pateat, poterit appellari:] & ita intelligimus locum Pauli hactenus pro obſcuro & tanquam deprauato neglectum. *Adde Forca. in Pena ſuo iuris ciuilis, cap. 25.*

MAGIDIS fit mentio *in l. 36. ff. de condict. indebi.* Eam inter eſcaria vaſa Varro *lib. 4. de Ling. lat.* ponit, & à magnitudine ita appellatam dixit. Græcum tamen hoc verbum eſſe, ſignificareque [illegible], quod & [illegible] appellatur, Pollux *libr. 6. Onomaſt. cap. 10. & lib. 7. cap. 5.* ſcribit. Idemque *lib. 6. cap. 12.* μαγίδας ſuo tempore appellatas ſcribit [illegible], reperirique apud Sophoclem hoc verbum notat: cuius verba emendatius apud eundem auctorem referuntur *lib. 10. cap. 23.* illo loco, [illegible] Plinius lances ab antiquis magîdas appellatas tradit *lib. 33.* Briſſ.

MAGIS eſt, vel Magis eſt vt, locutio Iuriſconſultis familiaris, quæ ſignificat, Verius eſt, Potius eſt vt dicamus, *l. 27. §. de coque. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 38. & l. 72. §. Stichum. ff. de ſolut. l. 23. & l. 46. ff. de neg. geſtis. l. 32. ff. de recept. qui arbit. l. 5. §. quod ſi. ff. de leg. præſt. l. 10. ff. quæ in fraud. cred. l. 22. ff. de aq. & aq. plu. l. 3. §. 1. & §. vlt. ff. quib. ex cau. in poſſ. eat.* ex Briſſ.

MAGIS, aduerbium interdum ſubauditur. Vlpian. *l. 7. ff. depoſ.* [Quum poſſunt non ſuſcipere talem cauſam, quàm decipere.] idem *in l. 2. §. 6. ff. de iudi.* [Alioquin compelletur iudicium accipere, quàm inuenire eos, qui ſatis pro eo dent.] Paul. *in l. 2. §. 1. ff. de reb. cred.* [Quia in genere ſuo functioné recipiunt per ſolutionem, quàm ſpecie.] Hot.

MAGIS, & electiuè (*vt in l. iubere cauere. ff. de iuriſdictio. omn. iud. & alibi ſæpiſſimè in iure noſtro occurrit*) & comparatiuè ponitur, *vt in l. 2. §. mutui datio. ff. ſi cert. pet. ſecundùm vulgatam lectionem, Holoandri namque variat.* Zaſius oſtendit *in comment. feud.* Magis, & Minus, diuerſas ſpecies non facere. Old.

MAGIS, magiſque, hoc eſt, frequentius. *Imp. Conſtantin. in l. 1. C. de veter. lib. 12.* Sp.

MAGIS impendere, quàm adquirere, *apud Martian. l. ſtatua. ff de vſufruct.* Sp.

MAGIS verum, pro verius, *vt & apud Andriam Terent.* Spiegel.

MAGISTER eum ſignificat, cuius autoritatem & exemplum ſequimur, vel cui rei alicuius præcipua cura incumbit, *l. cui præcipua. ff. de verbor. ſignific.* Feſtus Magiſtros inde voluit dictos, quòd cæteris magis poſſint, vel quòd magis quàm cæteri, diligentiam & ſolicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Quidam deriuant à voce Magorum. Nam Laertius ſcribit Magos apud Perſas dictos fuiſſe viros doctos, qui populo præfuerunt doctrina, & ſimul Aſtrologi fuerint, de anni vicibus & tempeſtatibus homines commonefacientes. Hinc factum eſt, vt Magiſtri dicti ſint ij, quorum exemplum & inſtitutionem iuuenes ſequi debent. Cicero *libro 11. epiſto. famil.* in hoc ferè ſignificatu vtitur, cùm inquit, [plura ſcribere non debeo, præſertim ad te, quo magiſtro breuitatis vti cogito:] Alciatus *d. l. cui præcipua.* putare ſe dicit Magiſtri nomine ceu generico contineri Baccalaureos, Licentiatos, Doctores. ſicut enim Athletæ tribus coronis more Græciæ antiquo inſigniri debebant, *l. prima. C. de Athle.* ita in agone literario tres ſunt diſtincti gradus.

MAGISTER nauis à procuratore quid differat, per Bartol. inter primarios legum antiſtites Præſidem ſatis declaratur, notando, quòd Magiſtri certæ negociationi præponantur: vnde, cùm plena quodammodò in eos efficaciſſimè adminiſtratio transferatur, quicquid adminiſtrationis nomine geſtum fuit, ad officij præceptum referri debet, vt directè dominus obligari poſſit. In procuratore verò ideò aliud conſtitutum arbitratur, quòd ius aliquod tam plenariè in eum tranſmiſſum non ſit, ſed cùm ſemper domini nomine contrahere debeat, *l. cum qui. ff. de conſtit. pecun.* ordinarius adminiſtrator non videtur, atque dominum directè obligare non poteſt. Qua ratione, cum magiſtrorum poteſtas ordinariæ: procuratorum verò delegatæ pluribus iuriſdictioni, perquàm ſit ſimilima, accidit, quòd hi in partes, illi verò in ſolidum, conſtituti cenſeantur. Quam Bartoli opinionem, quamuis pro communi quàm plurimi ſequantur, Fulgoſius tamen non probat. Etenim, inquit, quòd ſemper officij nomine contrahat magiſter perpetuò verum non eſt, vt nec illud quoque, quod directò exercitor obligetur. *Vide Peck. commen. l. 1. §. præſentem, num. 3. de exercit. actio.*

MAGISTER in auctionibus dicebatur vnus aliquis è creditoribus, qui debitoris bonis auctione diuidendis ita præeſſet, vt ei qui plurimo liceretur, rem addiceret. Cicero *Epiſtol. ad Attic. 1.* [Vnà, inquit, agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus & P. Scipio, & is quem putabant magiſtrum fore, ſi bona venirent, L. Pontius.] Hunc Magiſtrum video in libris noſtris Curatorem bonorum appellari, vt *in l. cuius. 9. ff. de curato. fur.* vbi Neratius ita ſcribit: [Cuius bonis diſtrahendis curatores facere Senatus permiſit, eius bona creditoribus vendere non permiſit: quamuis creditores poſt id beneficium bona vendere mallent. Et *in l. vlt. ff. de*

ff. de curat. bonor. [Si debitor foro ceſſerit, & creditores elegerint vnum, per quem bona diſtrahantur, mox extiterit alius qui ſe creditorem dicat, bona debitoris vnà cum curatore vendere poterit.] Cicer. *in Quintiana*: [Cui magiſtri fiunt, & domini conſtituuntur, qui qua lege, & qua cõditione pereat, pronuncient, &c.] Magiſtrum enim actionis ſignificat, qui cùm bona proſcripta eſſent, rerum omnium vendendarum curationem ſuſciperet. Hotoman.

MAGISTER nauis accipitur, cui totius nauis cura mandata eſt, *l. 1. ff. de exercit. act.* Item *§. 3.* Magiſtrum accipimus, non ſolùm quem exercitor præpoſuit, ſed & eum quem magiſter. Hot.

MAGISTER ſocietatis, vnus aliquis è ſocijs dicebatur, qui Romæ ſocietati alicui, id eſt, aut ſcripturæ, aut portorij, aut vectigalium, ita præerat, vt & Decumanos quaſi ſenatum cogendi, & ad eos de ſocietatis negocijs referendi poteſtatem haberet: curamque omnem gereret tabularum, & rationum, quæ vndiquè ab ijs qui operas dabant, Romam mitterentur. Hic Promagiſtrum in Prouincia habebat, ſui quaſi muneris vicarium, & ſocietati præfectum, qui etiam Magiſter interdum appellatur. Vlpianus *l. 14. ff. de pact.* [Item magiſtri ſocietatum pactum & prodeſſe & obeſſe conſtat.] Hotoman.

MAGISTER equitum erat olim velut magiſter conſiliorum dictatoris, atque in ipſius præſcriptum parere oportebat, ita ſi quando abeſſe cõtingeret, eius vices gerere, & munia obire poſſet. Quales igitur tribuni Celerum apud Reges, tales ferè apud dictatores Magiſtri equitum erant: & quemadmodum dictator ſummum habuit ius in populum, ita in milites quoque Magiſter equitum. *Vide ea de re Feneſtell. Pompon. Lætum, & Alex. ab Alexand.*

MAGISTERIANI. Iuſtinianus *in auth. de mandat. Princip. vel potiùs, præcept. Præſidum.* [Deinde conueniens eſt, ait, ne eos, qui hinc commeant, ſiue magiſteriani ſint, ſiue ex quocunq; alio iudicio, permittas ſubditos noſtros ſuper exigere.] Sic Haloander noſter vertit, cuius editione libenter vtimur. Interpres, & eum ſecutus Alberic. Magiſterianos inter magiſtratus genera referri monuerunt. Sp.

MAGISTER populi, Dictator dicebatur, vt ex Auguralium librorum auctoritate, Seneca *libro 19. Epiſtol.* comprobat: teſtimonium etiam illud adferens, quòd qui ab eo nominabatur, eique iungebatur, Magiſter Equitum vocabatur, *de quo ſit mentio l. 2. §. populo deinde aucto. ff. de orig. iur. l. vn. ff. de offic. præfect. prætor.* Briſſ.

MAGISTER Vniuerſitatis ab Vlpiano dicitur *in l. 9. ff. rat. rem. hab.* pro eo quem magiſtrum ſocietatis *in l. 14. ff. de pact.* idem appellat. Hot.

MAGISTERIVM, magiſtri dignitas, ſeu officium.

MAGISTRI admiſsionem, *l. vnic. C. Theodoſ. qui à præbitio. Tiron.*

MAGISTRI æris, *l. vnic. C. de anno. & cap.*

MAGISTRI cenſuum, vocabulum quod extat *in l. fin. C. de iure emphyt. l. 30. & 36. C. de epiſc. & cler. l. 18. & l. 23. C. de teſtam.* etiamnum inter honorata officia Principis manet: vt apud Sacri Imperij Præſidem inferioris Elſatiæ, quem hodie laudatiſsimus Germaniæ Septemuir Ludouicus Comes Palatinus Rheni, Imperatoris nomine adminiſtrat. Etenim ſciendum iure noſtro inſtrumentum quamuis ſubſcriptum à Tabellione fidem plenam non facere, niſi apud magiſtrum cenſus in actis inſinuatum ſit, vel vbi magiſter cenſus non adſit, ſed ſolùm publici Tabularij, ſaltem per duos Tabularios ſit ſubſcriptum. *vide auth. de tabel. & Alci. lib. 6. Parerg. cap. 19.* Sp.

MAGISTRI cæremoniarum, hodie vocantur, qui in Regum aulis, quum pompa ſit, vnicuique incedendi locum ordinemque præſcribunt. Eos, & quidem rectè veteribus dictos eſſe deſignatores, Bud. adnotauit *in l. Athletas, de his qui not. infa.* prolato, quod *in prologo Pœnuli* apud Plautum inuenit exemplo. Sp.

MAGISTRI Epiſtolarum apud Spartian. *in Hadriano* & Sidon. Apoll. *lib. 9. epiſtol.* Hi legationes, ciuitatum conſultationes, & preces tractabant. Erant & magiſtri epiſtolarum Græcarum, qui, vt notitia habet, eas epiſtolas, quæ Græcè ſolebant emitti, aut ipſi dictabant, aut Latinè dictatas transferebant in Græcum.

MAGISTRI inter agentes, *§. ad iſtum, epiſt. ad Iuſtinia. C. conſir.* Briſſ.

MAGISTRI legum appellantur *in proœmio Pandect.* quos hodie Doctores dicimus. *Brechæus l. cui præcip. a. ff. de verb. & rer. ſignific.* Hinc credendum eſt fluxiſſe appellationem hanc, vt Romanæ Rotę auditores, adhuc Magiſtros appellent, quaſi ad eam legum peritiam deducti, vt magiſterio fungi poſſint, ſeu magis, quia Doctoratus inſignia aſſecuti ſunt. Galli enim pleroſque Doctores Magiſtros appellant, & appellationem hanc curia ſeruauit, dum Gallia Romam reuerſa eſſet. *Aldob. in proœm. Inſtit. in verb. Magiſtro.*

MAGISTRI libellorum, qui libellis præſunt, quas nos hodie Supplicantias nominamus: nempe ſcriptura, qua comprahenditur quærela læſi petentis. Huic officio, quod mox ſub initium operis indicauimus, apud Alexandrum Imp. præfuit Papinianus, qui vnus de verticibus iuris dicitur, *l. reſcriptum. ff. de diſtr. act. pig.* cùm dicitur, Papiniano libellos agente. Quod ibi non intellexit Accurſ. Vnde Zaſ. rectè docuit, ſuperuacaneam eſſe gloſſ. magnam *in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procon.* cùm dicitur: Cauſa in qua decreto opus eſt, non poteſt per libellum expediri: id eſt, quod ſimpliciter ſcribatur ad Supplicantias, Fiat hoc, vel illud Fiat: vt petitur. Sp.

MAGISTRI memoriæ epiſtolis vel libellis præerant, *l. 12. de excuſ. muner. lib. 10. C. Ammia. lib. 27. Trebellius Pollio in Claudio. Et apud Auguſtin. Epiſt.* 55. Hi, vt eſt in Notitia, adnotationes omnes dictabant & emittebant, ſed & precibus reſpondebant. Eumenius Rhetor *in Orat. pro Scholis inſtaurand.* magiſtrum ſe ſacræ memoriæ fuiſſe & trecenta Seſtertia annua accepiſſe ſcribit. Briſſ.

MAGISTRI militum, qui στρατηλάται *in Nouell.* ſæpè in conſtitutionibus Impp. nominantur. Eminentiſsimique & magnifici, excelſi, & illuſtres appellantur, *l. 8. C. de modo mult. l. 2. C. de offic. præf. Il. prætor.* Eos in locum legatorum, qui ex conſularibus ad exercitus mittebantur, ſubſtitutos, Veget. *lib. 2. cap. 9.* ſcribit. Erant autem magiſtri tam equitum, quàm peditum: Quorum quatuor erant præſentales, ſiue in præſenti: Duo in Oriente, totidem in Occidente. His adiuncti erant alij: Equitum & peditum per Orientem: Equitum & peditum per Thracias: Equitum & peditum per Illyricum: Equitum & peditum per Gallias: quæ omnia ex notitia liquent. Habebant autem hi inter militares viros vel priuatum actorem & reum militarem, etiam ciuilium quæſtionum audiendi facultatem, *l. 6. C. de iuriſdictio.* Briſſ.

MAGISTER officiorum. Magiſtri officiorum erant, qui procurabant, vt milites in acie cæteros antecederent, quibus ſtipendia meliora darentur, vel labor prolixior faceret anteire, *vt in l. 1. C. de offic. magiſt.* Tum ad magiſtros officiorum pertinebat ſignificare quotannis Cæſaribus, vt ſe numerus militum haberet, caſtrorumque ac clauſularũ iura procederent, vt ex l. 4. eodem tit. colligere eſt. Porrò, ni fallor, tum magiſtri officiorum erant hi, qui à Pomponio Læto præfecti caſtrorum vocantur, quibus (eodem autore) curæ erant caſtrorum poſitiones, valli, foſſæ, tentoria, tabernacula, tormenta bellica, & cæt. *Hæc Hegendorphinus in Exegeſi. ne quem gloria debita fraudem.* Anchor.

Erant & MAGISTRI officiorum, in Oriente vnus, in Occidente alter. *l. 2. & 3. C. vbi ſenator. l. 36. C. de appellat. l. 2. §. ſin autem. C. de temp. appell. l. 2. C. de his qui per met. iudic. Et apud Ammian. lib. 20. & Ambroſ. epiſt. 53. lib. 7. & in Notitia. & Nicephor. lib. 8. eccleſiaſt. hiſtor. cap. 10.* Sub horum diſpoſitione erant fabricæ: Item ſcrinia memoriæ, ſcilicet, Libellorum, Epiſtolarum, & Diſpoſitionum. Scholæ item ſcutariorum, armaturarum, ſeniorum, agentium in rebus, & deputatorum eiuſdem ſcholæ. Admiſsionales item, & Cancellarij. Item curſus publici poteſtas, *vt apparet ex l. 9. de curſu publ. lib. 12. C.* Briſſ.

Erant & MAGISTRI ſcriniorum, *l. 37. §. 1. C. de appellationibus* cui iuberant Magiſtri memoriæ, epiſtolarum, libellorum.

MAGISTRI ſcrinij libellorum, *§. ad iſtum, in Epiſtol. de Iuſtinian. Cod. confirm. Nouell. Valentinian. tit. 3. & apud Caſſiodor. lib. 6. variar. hiſtor.* cognitiones & preces tractabant. Briſſ.

MAGISTRI etiam appellantur, qui bonis debitoris diſtrahendis communi creditorum conſenſu præficiebantur. Quod verbum apud Cice. *Epiſt. ad Attic.* frequens eſt. Theophil. *in tit. de ſucceſſ. bonor.* de creditoribus miſsis in bonorum poſſeſsionem debitoris latitantis agens, παρελθε τῶν δὲ ἡμερῶν τῶν ... ἀνάγκη προτίθεσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν, ...

[illegible] ἀλλὰ [illegible] ποιεῖν γὰρ [illegible] πάντας [illegible] κατὰ ταυτὸν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν [illegible] μάγειρος, καὶ λοιπὸν αὐτὸς [illegible] βουλόμενος ἀγοράσαι. Eſt in hoc verbo elegans Ciceronis à Quintiliano *lib. 6.* notatus iocus in Prætorium Fonteij accuſatorem, cuius matrem dixit, dùm vixiſſet, ludum, poſtquam mortua eſſet, magiſtros habuiſſe. Quòd infames fœminę ad eam conuenire ſolitę eſſent, poſt mortem bona eius venirent. Prætereà Magiſtros ſcripturę appellabant, qui eius vectigalis ſocietati præerant. Cicer. *lib. 12. epiſt. quas familiares vocant, ad Silium:* [Terentius operas in ſcriptura pro magiſtro dat.] Et *lib. 5. epiſtol. ad Attic.* [Pro magiſtris ſcripturæ, & portus, & noſtrarum Diœceſium.] & *4. in Verr.* [In ſcriptura Siciliæ pro magiſtro eſt quidam L. Carpinatius.] *Vide ſuprà, Magiſter in auctionibus.*

MAGISTRI vocem, proprio nomini antepoſitam, de literarum magiſtro, Pontificij iuris interpretes accipiunt: quū verò ſequitur, vt de fabro, opifice, artificéve intelligunt: ſed quàm rectè, ipſi viderint. Magiſtri etiam dicuntur, qui bona ſub haſta vendunt. *Vide Cælium lib. 11. cap. 5.* Sp. *Suprà Magiſter in auctionibus.*

MAGISTRO debetur reuerentia, *l. à quib. ff. de donat.* Alberis. Sp. *Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. ca. 500.*

MAGISTRVM excuſare debet diſcipulus, exemplo Caſſij *l. dicere, de recep. arbit.* Sp.

MAGISTROS Paulus dici ſcribit, quibus præcipua cura rerum incumbit, & qui magis quàm cæteri diligentiam & ſollicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Ipſoſque adeò magiſtratus per deriuationem à magiſtris cognominari *l. 57. ff. de verb. ſignific.* Feſtus verò *lib. 11.* Magiſtrare ait, eſſe moderari: Indeque magiſtros non ſolùm doctores artium, ſed etiam pagorum, ſocietatum, vicorum, collegiorum, equitum dici, quia omnes hi magis cęteris poſſunt. Igitur non ludi literarij tantùm *l. 1. §. ludi. ff. de extraord. cognit.* ſed & nauis magiſtros dicimus, qui naui præſunt, & quibus tota nauis cura mandata eſt, *l. 1. §. 1. ff. nautæ, caupo. l. 1. §. 1. ff. de exercitor. l. 2. in prin. & §. vlt. ff. de lege Rhod. l. 1. ff. de præſcri. verb. l. 13. § ſi magiſter. ff. locat.* Et Magiſtros Vniuerſitatis, *l. 9. ff. rem rat. hab.* Societatū, *l. 15. ff. de pact. & apud Cicer. 4. in Verr.* Et pagorum *apud Sicul. Flac. in lib. de conditio. agror. & in fragmento, quod ei ex libris Magonis & Vegoiæ coniunctum eſt.* Et vicorum, *apud Sueton. in Auguſto, cap. 30. & in cap. vlt. & in inſcriptione, quæ Romæ eſt ante portam palatij:* quos vno vocabulo Vicomagiſtros Pub. Victor appellat: Magiſtrum quoq; conuiuij Cice. *in Cato. maio.* dicit, quem Sympoſiarcham Græci vocant. Briſſ. *Vide ſuprà, Magiſter.*

MAGISTROS porrò ſuo tempore Conſtantinopoli fuiſſe viginti quatuor, Luitprandus *lib. 6. cap. 5.* ſcribit.

Hinc Magiſteria poteſtas, *l. 6. C. de iuriſdict. l. vlt. C. vbi de curialibus vel cohort. l. 3. C. vbi ſenator. l. 33. C. de appellat. l. vlt. C. de fide inſtrum. l. vlt. C. de offic. milit. iudic.* quam Suidas μαγιστρίαν ἀρχὴν vocat. Et Magiſterium militare, *l. 25. C. de procuratoribus.* Latini auctores etiam Magiſteria numero multitudinis dicunt, vt Cicero *in Caton.* [Me verò & Magiſteria delectant.] Et apud Suetonium *in Octauio, cap. 2.* [Magiſteria municipalia.] Item.

MAGISTRATVM eſſe, eſt vel ordinaria iuriſdictione fungi, vel merum imperium obtinere: quod ſatis arguunt verba Iuriſc. *in l. eum qui, de iuriſdictio. omn. iudic.* quum ait, [Magiſtratus qui in aliqua poteſtate ſunt. &c.] Nam poteſtas in perſona magiſtratuum, imperium ſignificat, *l. poteſtatis, de verbor. ſignif. at.* Itidem probant exempla, quæ inibi Iuriſconſ. adducit, quum ea ſint magiſtratuum, quibus merum imperium conceſſum eſt. Sp.

MAGISTRATVM imminuere dicebant veteres, quod nunc derogare iuribus, & prærogatiuis officij dicunt. Sp.

MAGISTRATVM inquietare *in l. 1. ff. de poſtulan. Ibidem,* inſignia magiſtratus videre & reuereri non poſſe. *§. ergo verò.* Spieg.

MAGISTRATVS, inquit Varro, à magiſtro dicitur: ſicut Albatus, ab albo. Eſt enim Magiſter populi, Dictator: cui ſummum & vniuerſum imperium commiſſum eſt: cuius cæteri omnes magiſtratus partem obtinent. Dicebatur autem olim quidem Magiſtratus, is qui iudicium auſpiciumque haberet: quemadmodum Cicerò *in Legibus* ſcribit. [Magiſtratus omnes iudicium auſpiciumque habento.] Poſteà verò dicti ſunt Magiſtratus, quibus Reſpubl. vel omninò, vel ex parte à populo vel Principe commiſſa eſſet. Omninò, vt Dictatores: item primis temporibus Conſules, qui regio imperio erant: aut cum Senatuſconſ. extremæ neceſsitatis factum eſſet. Ex parte verò, vt Conſules, poſteaquàm alij magiſtratus creati ſunt, qui partem ijs ſuæ poteſtatis ademerunt: item Prętores, alijque inferiores omnes. Horoman.

MAGISTRATVS apud Pomponium *l. 2. de origin. iur.* ſignificat omnes, quibus iudicandi functio commiſſa fuerat: non vt ius conſtituerent, ſed vt id quod conſtitutum eſſet, dicerent, quaſi viua vox iuris ciuilis, *l. nam & ipſum. ff. de iuſt. & iur. §. Prætorum quoque, Inſtit. de iur. nat. gent.* Sp.

MAGISTRATVS vocabulum, P. Bembus *in Epiſtolis, quas Leonis Pontif. nomine planè Ciceronianè ſcripſit,* numero multitudinis eleganter vſurpat pro Dynaſta, vel magis Poteſtate: quæ vox hodie Italis vulgò denotat eum, apud quem eſt arbitrium moderandæ Reipublicæ vel Ciuitatis. Cæterùm magiſtratus fiducia iniuriari non licet, *l. nec magiſtratibus. ff. de iniurijs.* Spieg.

MAGISTRATVS audientiam præbere debet, & rectè ſecundùm leges, & abſque omni affectu iudicare. *Nouell. de prætore Thraciæ. §. oportet inſuper. conſtit. 26.* Old.

MAGISTRATVS honeſta ſemper debent præcipere: omnes ſubditi obtemperare debent magiſtratib. Sicut enim magiſtratuum eſt, rectè imperare: ita ſubditorum eſt, humiliter obſequi. Parentum & liberorum exempla vtriq; verſare debent ob oculos.

MAGISTRATVS, imperiaque approbat Deus, ſine quibus nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt, vt Cicero dicit. Porrò, non magis ſine magiſtratu ciuitas, quàm nauis ſine gubernatore, ſalua eſſe poteſt. Magiſtratuum itaque hæc eſt vis, vt præſint, præſcribant, quæ ſunt recta & vtilia, & coniuncta cum legibus. Vt enim (ait Cicero) Magiſtratibus leges, ita populo præſunt Magiſtratus: vereque dici poteſt, Magiſtratum, legem eſſe loquentem: Legem autem, mutum Magiſtratum. Et profectò, quid profuerit multas habere Leges, niſi ſint qui moderentur, ac rectè diſtribuant? Quocirca Pomponius *l. 2. §. poſt originem. ff. de origin. iuris.* loquens de magiſtratibus, [Quia, inquit, vt expoſuimus, per eos, qui iuri dicendo præſunt, effectus rei accipitur. Parum eſt enim, ius in ciuitate eſſe, niſi ſint, qui iura reddere poſsint.] Vide quàm pulchrè accedant hæc ſententiæ Apoſtoli *Romah. 13.* qui tradit, poteſtatem, ordinationem Dei eſſe. Quis igitur non obtemperet ius dicenti, autoritate omnipotentis Dei? Nec verò ſolùm vt obtemperent, obediantque Magiſtratibus, ſed etiam vt eos colant, diligantque, requiritur, teſte Cicerone. [Nam, ait, & qui imperat, paruerit aliquando neceſſe eſt: & qui modeſtè paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus eſſe.] Bone DEVS, quàm ſunt iſtæ voces dignæ vt ſemper meditemur: plus enim conferunt lucis ad ciuilem diſciplinam, quàm omnes Doctorum Iuris verboſi commentarij. Vetus autem inter ſapientes quæſtio fuit, vtrùm Magiſtratus præeſſe legibus, an leges Magiſtratibus deberent? quam totam ſedat Stoicæ ſummæ ſapientiæ Chryſippus, cuius verba recitat Martianus *in l. 2. de legibus.* Ex illis autem manifeſtum ſit, Magiſtratus ciuitatis ſubeſſe legibus oportere. Nec mirum, quia legum miniſtri ſunt, vt docet Cicero. Nec aliud ſenſit Pomponius *in l. 2. de origi. iur.* dum dixit, [Parum eſt in ciuitate ius eſſe, niſi ſint, qui iura reddere poſsint.] *Vide Salomonium in d. l. 2. de legib.* Old.

MAGISTRATVS in adeundo ſe exhibere debet facilem, in reſpondendo grauem. *Calliſtratus in l. obſeruandum. ff. de offic. præſid.* Old.

MAGISTRATVS non debet velle videri humanior, quàm lex, vbi aliquid conſtitutum eſt, *Nouell. de iudicibus, §. ne autem omni modo, Conſtit. 82.* Omnis enim iudex, ſiue magiſtratum gerat, ſiue aliter iudicet, leges obſeruare, & ſecundùm illas proferre ſententias debet. Et quamuis in medio litis Imperatoriam accipiat iuſsionem, aut ſacram formam, licèt pragmaticam, lex tamen præferenda eſt, *ibi. §. fin.* Old.

MAGISTRATVS plurimùm debet proſpicere fœminis, pupillis, vel aliàs debilibus perſonis, etiāſi nemo petat. *Vlp. in l. nec quicquam. §. obſeruare. ff. de off. procunſ.* Old.

MAGISTRATVS, qui ciuilia adminiſtrant officia, puris vti manibus, & omni præda abſtinere debent, contenti ordinario tributo, *Nouell. vt præſid. abſque vlla datio. §. ſubiije igitur, conſtitutio. 8.* Si enim Magiſtratus lucro intenti ſint, malè con

reos

nos ſontes accepta pro delicto pecunia abſoluunt, multos rurſus inſontes condemnant. Nam omnium flagitiorum principium & finis eſt, pecunias ex officijs conquirere: Auaritia quippe omnium malorum mater exiſtit: & maximè cùm in animis Magiſtratuum innaſcitur. Siquidem Magiſtratus, omnia auro habens venalia, delinquendi anſam præbet. *Ibidem.* Old.

MAGISTRATVS Romæ hos habitos Pomponius *in l. 2. ff. de orig. iur.* tradit: Dictatores, Conſules, Cenſores, Prætores, Aediles, Tribunos plebis, Quæſtores, Decemuiros, Præfectum vrbi, Tribunos militum. Alios autem fuiſſe, qui etſi Magiſtratus non eſſent, extra ordinem tamen, vtilitatis cauſa conſtitui ius dicebant, vt Præfectum annonæ, & Præfectum vigilum: de quibus accipiendum eſt quod in l. 7. in fine. ff. de offic. proconſ. ſcriptum eſt. Briſſ. *Adde Coraſ. lib. miſcellan. 3. cap. 3.*

MAGISTRATVS porrò propriè populi Roman. dicebantur, qui ſcilicet in vrbe ius dicebant. Eaque de cauſa à Præſidibus prouinciarum ſeparantur, *l. 3. §. 1. ff. quod metus cauſ. l. 231. in fin. ff. de verborum ſignificatio.* Et idcircò qui in Prouincias cum imperio mittebantur, non Conſules, Prætores, Quæſtoresve appellabantur, ſed pro Conſule, pro Prætore, pro Quæſtore, cùm eorum vicem in Prouincijs repræſentarent. Ac poſteà coaleſcentibus in vnum vocabulis, Proconſules, Proprætores, Proquæſtores dicti ſunt. Briſſon.

Sic MAGISTRATVM, poteſtatemque, vt diuerſa disiungi videmus *in l. 1. ff. quod quiſque iur. l. 3. in fin. ff. de arbitr. l. 8. ff. de accuſatio.* quòd non omnes publica poteſtate præditi, Magiſtratuum nomen obtineant. Magiſtratum tamen generaliter Vlpianus à propria ſignificatione paululum recedens, eum interpretatur, qui in poteſtate aliqua ſit: veluti Proconſulem, Prætorem, & alios Prouinciarum rectores, *l. 12. ff. de iuriſdictio.* Et omnes, qui tribunali ac iuriſdictioni præſunt, iudices. Magiſtratuum etiam nomine nonnunquam municipales intelligendi ſunt, *l. 27. l. 31. ff. de negoc. geſt. l. 11. l. 13. ff. ad municipal. tit. de magiſtratibus conuenien.* Briſſon.

MAGISTRATVVM multiplex diuiſio eſt. Alij erant maiores, alij minores. Maiores dicebantur, qui imperium poteſtatemque habebant: quod ſic interpretor, qui nec obedientes & noxios ciues multa & vinculis coercendi poteſtatem habebant, *vt Cic. lib. de Legibus 3. declarat. & intelligitur ex l. 2. ff. de in ius vocand. l. 32. ff. de iniur. l. 131. ff. de verborum ſignificat.* quales ſunt in vrbe Conſul, Prætor, & Præfectus vrbi: in Prouincijs Proconſules, aut Proprætores, item Præſides. Minores dicebantur, quibus neque imperium, neque poteſtas data erat, ſed minor aliqua Reipubl. procuratio: *itaque apertè deſcribuntur in d. l. 32. ff. de iniur.* qua de cauſa de ſe Cicero Aedile (qui minor Magiſtratus eſt) *Verrin. 2.* loquens: Erat, inquit, tum Conſul Hortenſius cum ſummo imperio ac poteſtate: ego autem Aedilis, hoc eſt, paulò ampliùs quam priuatus. Itaque in ius Aediles vocari potuiſſe, conſtat *ex Gell. lib. 13. cap. 13. & l. cumque, 13. ff. de peric. & commod.* In his numerantur à Cicerone Tribuni ærarij, Quæſtores, Triumuiri capitales, item procurator Cæſaris, *ex l. non licet, 46. ff. de contrah. empt.* Hot. Rurſus.

MAGISTRATVS qui maiores, item qui minores dicerentur, Gellius ex his M. Meſſalæ verbis docuit, *lib. 13. cap. 14.* Patriciorum auſpicia in duas ſunt poteſtates diuiſa. Maxima ſunt Conſulum, Prætorum, Cenſorum. Neque tamen eorum omnium inter ſe eadem, aut eiuſdem poteſtatis: ideò quòd collegæ non ſunt Cenſores Conſulum, aut Prætorum: Prætores Conſulum ſunt. Ideò neque Conſules aut Prætores Cenſoribus, neque Cenſores Conſulibus aut Prætoribus turbant, aut retinent auſpicia. At Cenſores inter ſe, rurſus Prætores, Conſulesque inter ſe & vitiant & obtinent. Prætor etſi collega Conſulis eſt, neque Prætorem, neque Conſulem iure rogare poteſt: vt quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſeruatum eſt. Et vt in commentario 13. C. Tuditani patet, quia imperium minus Prætor, maius habet Conſul: & à minore imperio maius, at à maiore collega rogare iure non poteſt. Nos his temporibus Prætores Prætore creante veterum auctoritatem ſumus ſecuti: neque his comitijs in auſpicio fuimus. Cenſores æque non eodem rogantur auſpicio atque Conſules & Prætores. Reliquorum Magiſtratuum minora ſunt auſpicia. Ideò illi minores, hi maiores Magiſtratus appellantur. Minoribus creandis magiſtratibus, Tributis comitijs magiſtratus, ſed iuſtius curiata datur lege: Maiores Centuriatis comitijs fiunt. Hot.

MAGISTRATVS alij Vrbani ſunt, alij Prouinciales, alij Municipales. Prouinciales propriè poteſtates dicuntur, *l. eum qui. 13. ff. de iuriſdict.* vbi pro PRAETOR legendum putarem vel PRAESES, vel Proprætor. Itaque ſæpè imperium à poteſtate diſtinguitur, *vt l. 3. ff. de arbit. l. 1. ff. quod quiſque iur. l. 6. ff. de accuſat.* Municipales autē ſunt veluti Duumuiri, Magiſtratuumque nomine ſæpè municipales intelliguntur, *vt in Rub. de magiſtrat. conuenien. & l. 27. l. 31. ff. de neg. geſt. l. 11. & l. 13. ff. ad municip.* Item

MAGISTRATVVM alij ordinarij ſunt, alij extraordinarij. Ordinarij dicuntur, qui ordine legibus inſtituto ſolenni more creantur, & perpetuò vſurpantur, vt Conſul, Prætor, Aedilis, Quæſtor: Extraordinarij verò, qui, cùm vſus Reip. poſtulat, præter vſitatum ordinem conſtituuntur: quales erant Dictatores, item Præfecti annonæ, & Præfecti vigilum, *vt ait Pompon. l. 2. ff. de origin. iur.* Item qui in prouincias Proconſulari aut Proprætorio imperio, aut antequam Conſules Prætoresve fuiſſent, aut non ſtatim poſtquam vrbanum illum magiſtratum in vrbe geſsiſſent, mittebantur. Quòd enim nonnulli tradunt, Prouinciarum adminiſtrationes omnes extraordinarias fuiſſe, falſum eſt: eaque de re copioſè *in commentarijs Manilianæ orationis* diſputauimus: quo ex fonte alij poſtea, ſine vlla verecundia ſuos hortulos irrigarunt.

MAGISTRATVS plebeij, vt Manutius exponit, dicebantur, qui plebis cauſa, & ex ipſa plebe: Patritij verò, qui patritiorum cauſa, & ex patritijs familijs primū erāt inſtituti.

MAGMENTARIA fana dicuntur vaſa ſacra, quibus magmenta & exta ſacra impoſita aræ inferebantur. *Turnebus aduerſar. lib. 12. cap. 7.*

MAGNA & euidens calliditas, apud Vlp. *de dolo, in fin. l. & eleganter.* Sp.

MAGNA cauſa, quæ ſit apud Iuriſconſultos, nec glo. nec Interpretes certò tradidiſſe, Zaſ. ex eo docet, quod exempla ab eis poſita, ſint improba. Vnde ipſe dici vult ſuo periculo, & quidem nouè, quòd magna cauſa poteſt verti in eo, qui eſt condemnatus, vt pecuniam ſoluat: cæterùm, quia confeſtim cogitur proficiſci in neceſsitatem Reipubl. hic ceſſare ordinem executionis contra eum: modò paratus ſit dare fideiuſſores, vel pignora, neceſsitas Reip. impediatur. Cæterùm, inter magni ponderis, ſiue grauiores cauſas, in iure Ciuili referuntur ab idoneis interpretibus cauſa matrimonij, item ſtatus, atque famæ, & quales ſunt omnes cauſæ criminales. Spieg.

MAGNA dos, ſecūdùm qualitatem perſonæ intelligitur. *C. de collat. auth. quòd locum, & ibid. not.* Sp.

MAGNA machinatio, apud Iuriſc. *in l. quid enim, de dolo.*

MAGNA mora, ſex menſium dicitur, *l. vltim. C. de cenſibus* Spieg.

MAGNA negligentia, culpa eſt *Vide Alciat. de verbor. ſignific.* Spieg.

MAGNAE facultates recipiunt æſtimationem, partim ab arbitrio iudicis, partim à vulgi opinione, partim à qualitate perſonæ. *Vide quæ not. in §. ſed hoc iure vtimur, Inſtit. de Attil. tut.* Sp.

MAGNARII negociatores, qui trans mare ad ſe deuehi ſpecies curant, verè, & vt ita dicam, Alciat. ait. *ἐμπόριοι* mercatores ſunt. Sp.

MAGNANIMITAS, id eſt, ſublimitas & præſtantia animi, propriè Imperatoris eſt. Seneca autumat, Magnanimitatem & fortitudinem idem eſſe, nihilq; aliud in rebus humanis magnum, niſi animum magna deſpicientem. Sp.

MAGNAS fraudes in rationibus committere. Vide Vlp. *in l. vnde Neratius, in §. idem Iulianus ff. ad leg. Aquil.* Sp.

MAGNI, id eſt, Imperatores, apud Martianum *in l. 1. ff. de requir. reis.* Briſſ.

MAGNIFACERE, non eſt vt Interpres exponit apud Vlp. *in l. 1. §. fin. quod vi aut clam.* valdè diligere, ſed in precio habere: vulgò dicunt, reputare. Idem *in l. obſeruare. §. ingreſſus, de offic. Proconſul.* Magni enim faciunt, ait, prouinciales, ſeruari ſibi conſuetudinem iſtam.

MAGNI arbitrari dicitur, vt magni duco, magni facio. Spiegel.

MAGNIFICARE verbum, deuitatur à nonnullis: nec patiuntur dici.[Magnificat anima mea dominum,] cùm Terentio ea vox non puduerit. *Ex Inſulano* Sp.

MAGNIFICENTIA,eſt(inquit Cice. *de Inuent.lib.1.*) rerum magnarum & excelſarum cum animi ampla quadam & ſplendida propoſitione agitatio,atq; adminiſtratio.

MAGNIFICENTIA mea,*in l.1.C.de veteran.lib.12.* Magnificentia veſtra,*C.de offic.eius qui vic.alt.iud.obt.* Sp.

MAGNIFICENTIA publica.Huius meminit Cicer.*pro Luc.Flac.* Hæc,inquit, ratio ac magnitudo animorum, in maioribus noſtris fuit,vt quum in priuatis rebus, ſuisque ſumptibus minimo contenti, tenuiſsimo cultu viuerent, in imperio,atque in publica dignitate, omnia ad gloriam, ſplendoremque reuocaret. Quæritur enim in re domeſtica continentiæ laus, in publica dignitatis. Sp.

MAGNIFICENTISSIMVM Senatuſconſultum, pro ampliſsimo & nobiliſsimo, *apud Cic.lib.1.de Diuinatione.*

MAGNIFICENTISSIMVS, ab Imperatore exquæſtor appellatur, *in Auth.vt diuinæ iuſsiones.* quod & ab Alberico adnotatum eſt. Sp.

MAGNIFICORVM titulus tribuitur Præfectis prætorio, Magiſtris militum, Magiſtris officiorum, Magiſtris inter agentes, Quæſtoribus, Comitibus domeſticorum, *l.16.C.de teſtament.milit.l.vlt.C.vbi Senator.l.33.C.de appellat. §. ad iſtum.Epiſtol. de Iuſtinia.C.confir.Et in Epiſt.Inſtit.in §.cumque.l.8.C.de modo mult.l. 6. & l. vltim. C.de aduoc. diuerſ. iudicior. l. 6.C.de aduoca.diuerſ.iudicum.*

Ita MAGNIFICOS viros, Magnificoſque iudices interpretabimur, *in l.32.in fin.& l.34.C.de appellat.* Briſſ.

MAGNIFICVS dicitur, autore Ariſtotele, qui in magnis pro dignitate ſumptum facit: vel qui res præclaras gerit. Interdum tamen *Catanæo teſte*, pro glorioſo & iactabundo ponitur. *Vide Abb.in c.nouit,de offic.deleg.* Cæterùm, in quibus magnificus cum liberali conueniat, in quibus etiam ab eo differat, pulchrè demonſtrat Pontanus, in libello, de Magnificentia, quam ille definit, pecuniæ fructum eſſe. Sp.

MAGNI litem æſtimare, *apud Paul.in l.puta enim.ad leg.Aquil.* Spieg.

MAIESTATEM vt Deam honoris & reuerentiæ filiam priſci coluerunt. Dicitur autem maieſtas maximè ipſorum Deorum, ſicuti cùm Cicero dixit, [Deos non cenſere eſſe maieſtatis ſuæ præſignificare hominibus, quæ futura ſunt.] & I. C. *in l.non diſtinguemus. §. ſacerdotio.ff.de recept. arbit.* inquit, [Id enim non tantùm honori perſonarũ, ſed & maieſtati Dei indulgetur.] Quãuis & pro humana veterib. vſurpata legatur, vt Cice. [Magnũ nomen eſt, magna ſpecies, magna maieſtas Conſulis.] Hinc lex Iulia maieſtatis, & lex Apuleia, qua qui maieſtatẽ minuiſſet, capitis pœna afficiebatur. Hũc verò titulũ poſteà Romani Impp. ſibi vendicarunt, vt frequentiſsimè legitur *l.ſi quis ex grege.C.de cohort.& princ.cornic.l.2.C.de ſicent.lib. 12.l.vlt.C.vbi & apud quem.in l.benè à Zenone.C.de quadrup.præſcrip.* Quantò autem modeſtius Tyberius Cæſar, ſi id non feciſſet ſimulatione, qui cuidam, à quo fuerat dominus appellatus, denunciauit, ne ſe ampliùs contumeliæ cauſa nominaret? Docuit hoc Homerus, cùm Græcè tamen ſic inquit, *nullum ego ſum numen: quid me immortalibus æquas?* quo verſu vtendum nobis eſſe inſtruit Plutarchus in eo libro, cui titulus eſt, Quo pacto quis intelligat ſe profeciſſe aduerſus adulationis venenum, vbi quis nõ magnificentius quàm pro merito laudat. Optimè Horatius,

Cura eſſe quod audis.

Plurimi enim refert Herculea ſcabie minimè laborare. *Bald.ad Inſtit.*

MAIESTAS ergò auctoritatem & amplitudinem ſignificat vel Dei, *l.32.§.ſacerdotio.ff.de arbit.* vel Principis, vel populi Rom. vel magiſtratus *l.7.§.2.ff.de captiu.l.pen.ff.de iuſtit.& iur. l.9.ff.de iuriſdict.omn.iudic.l.23.ff.de tutor.toto tit.ad leg.Iul.maieſta.* Cice. *pro Cornelio* Maieſtatem in Imperio eſſe dixit, atq; omni populi Rom. dignitate, vt & Quintilian. refert *lib.7.c.3.* Itaq; maieſtatis crimen illud eſſe definitur, quod aduerſus populum, vel aduerſus ſecuritatem eius cõmittitur, *l.1.ff.ad leg.Iul. maieſta.* In hoc quoq; crimen cadit, quod aduerſus Principem, in quem populus omne ſuum imperium transfulit, committitur. Cic. *lib.2.de Inuent.* Maieſtatem minuere definit, de dignitatẽ aut amplitudine, aut poteſtate populi, aut eorum, quibus populus poteſtatem dedit, aliquid derogare. Olim autem, vt Tacit. *lib.1.* ſcribit, in iudicium maieſtatis hæc tantùm crimina veniebant, ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, demiq; male geſta Repub. maieſtatem populi Rom. minuiſſet: facta arguebantur, dicta impunè erant, quæ poſteà etiam in iudicium vocari cœpêre. Sed hæc aliàs pleniùs. Br. Quia verò Maieſtatis crimina multa variaq; ſunt, illud primum & ſummũ eſt, quod propriè & ſpecialiter dicitur eſſe perduellionis, vt quidem noſtri Iuriſconſulti eo verbo ſpecialiter & propriè vtuntur, *l.vlt.Ad leg.maieſta.l.31. §.vlt.de donat.l.76.§.vlt.de legat.2.l.36.§.vltim.de acquirend.hered.l.4.de iure patron.l.1.§.fin.de ſuis & legit.l.11. §. non ſolent, de his qui not.infam.* Nam Cicero, Liuius, & ſimiles ſcriptores neſcio quomodo abuti ea voce videntur, cùm tam latè & promiſcuè perduellionis, quàm Maieſtatis verbo paſsim vti ſoleant. Sanè cùm hic dicimus Maieſtatem, Reipub. aut Principis Maieſtatem intelligi certum eſt. Maieſtatis autem nomine hic ſignificari ſtatum, ſalutem, dignitatẽ, amplitudinem Cicero ſignificat. Vlpianus etiam dixit ſecuritatem, vt Græci ἀσφάλειαν dicerẽt. Quid ſit autem Maieſtatem lædere, tam quæri poteſt, quàm Cicero ait olim variè quæſitum fuiſſe, quid ſit Maieſtatem minuere. Nam eadem eſt ſignificatio. Sed quia lædendi, vel minuendi varia ſunt genera, & Maieſtatis multæ ſunt diuerſæq; partes, periculoſa eſt generalis definitio. Certè vt multæ eſſe dicuntur capitis diminutiones, aliæ minores, aliæ maiores: ſic & imminutæ Maieſtatis tot ſunt, quot ſunt rationes eius imminuendæ. *Balduinus in ſuis comment.ad l.Maieſtatis, ſtatim in principio.*

MAIESTAS Prætoris, id eſt, dignitas, autoritas. Paul. [fortaſsè quia hic & contempta maieſtas prætoris vindicatur:] quem certè non licet contemnere, *vt rectè annotauit interpres, adſtipulante Vlp.in l.de ætate.§.qui tacuit.de interrog.act.* Spieg. *Adde l.ſi familia.ff.de Iuriſd.omn.*

MAIESTAS, eſt amplitudo ac dignitas ciuitatis, ait Cic. *lib.de Orat.2. Item in partit.*

MAIESTAS, eſt in imperij atque in omni populi Rom. dignitate, quam minuit is, qui per vim multitudinis rem ad ſeditionem vocauit.

MAIESTAS Imperij varijs modis minuitur, vt Zaſius in *Catalogo de lege Iulia maieſtatis*, eruditè explicat. Inter cæteros verò & hoc modo minuebatur, ſi quis imperio atq; poteſtate præditus, exercitum extra ſuam prouinciam, iniuſſu populi abduxiſſet, *autore Cicerone in Piſonem.* Maieſtatem autẽ Victorinus Ciceronis interpres, amplitudinem & magnificẽtiam eſſe ait, in qua vis totius ciuitatis conſiſtit.

MAIOR. Hæc dictio ſimpliciter prolata, de maiore 25. ann. eſt accipienda, *l.ſi maiore.C.de tranſact. & l.fin. de his qui ven. æt.impet.* Sp.

MAIOR amita, aui & auiæ amita.

MAIOR auunculus, aui & auiæ auunculus.

MAIOR ſocer, vxoris meæ proauus.

MAIOR ſocrus, vxoris meæ proauia.

MAIOR, ad annos relatum, pro longiori æuo intelligendum.

MAIOR cauſa impedit contumaciam, *l.non minor.§.2.ff.de re iudic.*

MAIOR cauſa, criminalis: Minor, ciuilis dicitur. *Auth.vt omnes obed.iudi.prouinc.§.ſi igitur ambo.*

MAIOR eccleſia. Maior eccleſia intelligitur Conſtantinopolitana ciuitas, cæteræq; eccleſiæ ſub dicto patriarcham conſtitutæ. De hoc verò numero habes C. de ſacroſanct.eccleſ.l.non plures. Concordat & cum hoc titulo auth. quoniam, vt ait, extr. de vita & honeſt. cler. &c. conſtituit. cũ gloſſ. 1. extr. de reſcrip. Anchoran.

MAIOR pars, quando potior habenda ſit, Bart. declarat *in l.quod maior.ff.ad municip.* Item, quando minori obſit, *in l.reſcriptum.ff.de pactis.* Quę verò maior pars iudicum dicatur, not. *in l.Pompon.de re iud.* Sp.

MAIOR propoſitio, ſeu πρότασις in ſyllogiſmo, aſſumptio dicitur. Concluſio autẽ, cõplexio: cui ſi quid demas, [illegible] appellatur. Eſt enim id argumentũ ex vno adſumpto concludens: quod Oratoris, Iuriſconſultique proprium eſt. Sp.

MAIOR ſeptuaginta annis nõ eſt, qui annum agit ſeptuageſimum, *l.3.ff.de iure immunit.* Quemadmodum contrà minor

20. annis

20. annis nõ eſt, qui diem primum anni viceſimi agit, *l.1.ff.de manumiſſ.* Briſſ.

MAIOR centenario, in lege Papia dicebatur libertus, qui ſupra ſeſtertium centum millium, rem ſeu patrimonium reliquerat, *l.16.§.1.ff.de in patron. coniunctio. §. poſtea. inſtit. de ſucceſſ. libert.* Briſſ.

MAIOR ſumma, propriè minorem continet, *l.3.§.ſi plur. ff. de ſtatu liber. l.1.§.ſi ſtipulandi, de verb. obligat.*

MAIORE parte anni poſſediſſe intelligitur etiam, qui duobus tantùm menſibus poſſedit, ſi modò aduerſarius eius paucioribus aut etiam nullis poſſedit, *l.156.ff.de verb. ſignific.* Quod pertinet ad interdicti Vtrubi explicationem, *l.1.ff. vtru bi. §.quorum ius, Inſt. de interdict.* Briſſ.

MAIOR pars arbitrorum, *l. 17. §. principaliter. & l. 27.§.ſi plures, ff. de recept. qui arbit.* Porrò ſi in tres fuerit cõpromiſſum, ſufficit duorum conſenſus, ſi præſens ſit & tertius: eo enim modo inuenitur Maior pars cuius arbitrio ſtetur, *l. 17. §. vlt. ff. de recept. qui arb.* [quod de maioris partis ſententia placuerit,] *l.32.§.cum plures, ff. eod. tit.* Maior pars iudicũ, putà, duo ex tribus, præſente tertio licet diſſentiente, *l.18.ff.de recept. qui arbit. l.39.ff.de re iud.* Eoque modo in eius legis interpretatione, quæ quod maior pars iudicum ſtatuerit, id reum pati iubet. Quintilian. *Declamat.* 365. interpretatur: in qua plures idẽ ſentiunt, eandẽ pœnam pronunciant, in eadem verba iurant: Ita in ea legis verba, quæ à Cælio *lib.8.Epiſt.* referũtur, accipe. Br.

MAIORES apud Rom. nominabantur parentes ſupra tritauum, qui ſpeciale nomen non haberent, *l.4.§.parentem. ff. de in ius voc. l. vlt. §. parentes. ff. de gradib. & adfin.* Seruius *in 8. Aeneid. ad verſum, Latique minores.* Minores, ait, non dicimus, niſi quotiens deficit graduum nomen vt filius, nepos, pronepos, abnepos, trinepos: vbi iſti gradus defecerunt, meritò iam dicimus minores. Sic maiores dicimus poſt patris, proaui, abaui, atauique vocabulum: Quanquam Maioribus crebriùs Latini poſteros opponunt. Plin. *in Panegyr.* [Cùm diuus Nerua ſanxiſſet, vt paternis bonis neceſsitate viceſimæ ſoluerẽtur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorũ bonis habere. Cur enim poſteris amplior honor, quàm maioribus haberetur?] Vincen. Lirinen. *lib. aduerſ. profan. nouatio.* [Idq; eſſe proprium Chriſtianæ modeſtiæ & grauitatis non ſua poſteris tradere, ſed à maiorib. accepta ſeruare.] Briſſ.

MAIORES aliàs generaliter appellantur omnes, qui ante nos fuerunt: & contrà Poſteriores vel poſteri, qui ſequuntur, *vt in tit. ff. de iure immunitatis.* Semper in ciuitate noſtra (ait Calliſtratus) ſenectus venerabilis fuit. Namq; maiores noſtri penè eundem honorem ſenibus, quem magiſtratibus tribuebant.

MAIORES aliàs cenſentur, qui annum ſeptuageſimum egreſsi ſunt, *vt in l. maiores. ff. de iure immunita.*

MAIORES aliàs deniq; cùm nihil additur, ſolent ſignificari extra minores, hoc eſt, legitimæ ætatis homines, qui annum vigeſimumquintum ſunt egreſsi, *vt in tit. ff. ex quibus cauſ. mai. in integ. reſtit.* Old.

MAIORES, à tritauo in infinitum propriè intelligimus: tametſi quidam auos, abauos, proauos, atauos, eodem nomine ſignificari velint: tamen hoc non eſt proprio, id eſt, ipſis tantùm conuenienti nomine, ſed generali. Sp.

MAIORES, flamines appellabantur patricij generis: minores, plebeij.

A MAIORI parte curiæ factum dicitur, cùm duæ partes adfuerunt, aut ampliùs quàm duæ, *l.3.ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. 19. ff. ad municip. l. 121. §. 1. ff. de diuerſ. reg. l.45. de decurio. lib.10. C. l. pen. de præd. decurio. eo.*

MAIOR pars creditorũ, in ſpecie, l.7. in fi. ff. de pact. pro modo & cumulo debiti, non pro numero perſonarum accipitur, *l.8. de pact.* Quòd ſi æquales ſint in cumulo debiti, tunc plurium creditorum numerus præferendus eſt, in quo ineũdo plures eiuſdem pecuniæ reos ſtipulanti pro vno computamus, *l.8. & l.9. ff. de pact.* Ita maiorem partem accipio & in l. 15. ff. de reb. auct. iud. l. 2. ff. de curat. bon. dan. & l. vlt. C. qui bon. ced. poſſ. Eodem autem modo & in depoſiti repetitione maiorem partem hæredum non ex numero perſonarum, ſed ex magnitudine portionum hæreditariarum intelligimus, *l.14. ff. depoſ.* Briſſ.

MAIORI, & in primis Cæſari, obediendum eſt, *c. qui reſiſtit. 10. q.3. l. contra pupillum. §. is qui adsiduum. ff. de re iudic. Bart. l.2.§. fin. ff. de cuſtod. reor. Bald. l. Senatus, de accuſat.*

MAIORITAS, vox à Pontificibus & interpretibus viu recepta, à maiore, more Græco ducta, *extr. de maior. & obed.* quam in pluribus cõſiſtere ſcribit Io. Andr. *c. ſi pluribus, de præben. lib.6. & vide not. inn. ſuper eo. 2. de præben.* In quibus ſpectetur, indicat latiùs Alberic. *in Alphabeto.* Prat.

MAIVMA genus ludi & ſpectaculi fuit. *l. 1. C. de maiuma.* quod à Suida ita deſcribitur, πανήγυρις ἐγίνετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάιον μῆνα, τὴν παράλιον ἀπολαμβανόντων πόλιν τὴν λεγομένην Ὠστίαν. οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες ἡδυπαθεῖν ἐπετήδευον ἐν τοῖς ὕδασιν ἀλλήλους ἐμβάλλοντες, ὅθεν καὶ Μαιουμᾶν ἡ τοιαύτη ἑορτὴ χαίρειν ὠνομάζετο. Briſſ.

MAIVMA, feſtiuitas eſt, quæ fit Romæ Maio menſe. Nam Romani maritimam vrbem adeuntes Hoſtiam, inter aquas voluptatibus incumbebant, inuicem ſeſe inuadentes. Quam quidem ſolennitatem ſuſtulit Anaſtaſius Imperator. Sed & in præſentem diem, quercum Kalend. Maij ludẽtes in vrbem iuuenes portant. Alciat. *in tit. de Maiuma, lib.11.* Idem quale feſtum eſſet, ex Suida latiùs aliquantò demonſtrat, *cap.5. lib. Parerg.5.* Spiegelius. Hæc eadẽ Floralia dici, quòd omnes Maiuma florib. celebrent, teſtis eſt Gyrald. *hiſtoriæ deorum ſyntagm.1.*

MAIVS auditoriũ impedit cõtumaciã, *l. cõtrà. ff. de re iudic.*

MAIVS conſilium. *Vide, Leges condere.*

MAIVS ad ſe trahit minus, hoc eſt, quod prouerbialiter dicitur, Motus maiores expellũt minores. Vnde quando ſunt duæ actiones, quarum altera eſt maior, altera minor, iſtæ nõ poſſunt cumulari, *per l. per minorem. ff. de iudic.* vbi dicitur, Si incidat maior & minor actio, tũc maior trahit ad ſe minorem. Sic ſi incidat actio criminalis, & actio ciuilis in iudicium, tunc criminalis præcedit, & ciuilis differtur. *Vide Zaſ. enarrantem §. ſi minus, Inſtit. de actio.* Sp.

MALABATHRVM *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publica.* Dioſcorides *lib.1. cap.11.* folium id eſſe ſui generis ſcribit, quod Indicæ gignunt paludes, lentis paluſtris, modò innatans aquis ſine radice: quod collectum, ſtatim lino transſuebatur, & ſiccatum recondebatur. Plin. *lib.12. c.26.* [Dat & malabathrum Syria arborem folio conuoluto arido colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta: fertilior eſt eiuſdem Aegyptus. Laudatius tamen ex India venit: in paludib. ibi naſci tradũt, lentis modò, odoratius croco, nigricans ſcabrumq; quodam ſalis guſtu.] Meminit etiam Malabathri idem auctor *lib.14. c. 16. & 23. c.4.* Et Horatius quoq; tinctos Aſſyrio Malabathro capillos, dixit *in odis.* Inde Malobathrati, qui malobathrino oleo delibuti ſunt, apud Sido. Apollina. *lib. 8. Epiſt. ad Leonem.* Briſſ. *Vide infrà, Malobathrum.*

MALABVSTVM, aliàs Malauiſtum, ſed perperam Alberic. ait, habetur *in l. fin. §. ſpecies. ff. de publica.* Sunt enim qui Malobaſtrum *ibidem* legunt. Tamen pro illis genuinum reſtituit Holoander, Malobathrum ſcilicet. Cuius meminit Plini. ſed exactius doctiſſ. Ruellius, &, vt quidam de eo verè dixit, Medicus hac ætate longè clariſsimus. Spieg.

MALA fides. *Vide, Bona fides.*

MALA manſio genus videtur fuiſſe tormenti. Vlp. *l.7. ff. depoſ.* [Si hominem apud ſe depoſitum, vt quæſtio de eo haberetur, ac propterea vinctum, vel ad malam manſionem extenſum ſequeſter ſoluerit.] Idem *in l.15. §.3. ff. de iniur.* [Quæſtionis verbo etiam ea, qua malam manſionem dicunt, continebitur.] Hot.

MALA medicamenta. *Lege, Medicamentum.*

MALAM, id eſt, eam faciei partem, quę mali ſpeciem præ ſe fert, hoc eſt, rotundam. Cicero à maxillis deducit, cùm inquit: [Quin etiam verba ſæpè contrahuntur, non vſus cauſa, ſed aurium. Quomodo autem veſter Axilla ala factus eſt, niſi fuga literæ vaſtioris, quam literã etiam à maxillis, & axilla, & vexillo, & pauxillo conſuetudo elegans Latini ſermonis euellit?] Ea ſunt vſi voce Iureconſ. *in l. non ſolùm. ff. de iniur.* & Imp. *in §. ſ. Inſt. eod.* Sp.

MALA vicinitas. Propter hanc, vt dicit Terentius Clemens, ſæpè confines etiam ſupra iuſtam æſtimationem intereſt noſtra acquirere: haud dubiè inſinuans, malam vicinitatem eſſe pernicioſum damnum. *Accedit l. quod ſæpè. §. 5. ff. de contrah. emp.* Sp.

MALE accipere aliquem verbis, pro iniuria afficere: ſubauditur tamen aliquando, verbis. Sp.

MALE audire, infamari, inquit Valla, crimina noſtra audientes: ei opponitur, Malè dico. Sp.

MALE agere quem vel nihil agere ſæpè iure noſtro dicitur, quibus verbis nihil aliud intelligi volunt Alciat. *Parerg. lib.4.*

*lib.4.cap.14.*Duaren.*in l.4.ff.de paſt.* quàm quòd eum, qui nullam actionem habet, nihil agere: illum autem qui actionem quidem habet, verùm exceptione repelli poteſt, malè agere exiſtiment. Langebeccio autem *cap. 17. in Annot. ad R. difficiliores.* hæc verba maiorem vim ac poteſtatem habere videntur atque olim, cùm adhuc iudicia ordinaria in vſu erant: illum malè petere, vel malè agere fuiſſe dictum, qui per hoc incidebat in pœnam plus petitionis, remque conſumebat: illum autem nihil facere vel agere, cui ex eo nullum erat periculũ: idque probat *ex l.4.ff.de compenſat.l.vnica.ff.quando dies vſusfr.ced. l.pecuniam quam.ff.ſi cert.pet.cum ſimil.*

MALE cedere, id eſt, malè ſuccedere, ſiue accidere alicui, quod non ſperabat.

MALE cogitare, de ijs qui odium aut ſimultatem aliquã animis ſuis conceperint, ſolemus dicere: ſed præſertim cum premitur odium, vltionis autem tempus atq; occaſio obſeruatur: exempla producit Inſul.Sp.

MALE conceptum inſtrumentum dicitur, in quo Barbariſmus eſt admiſſus, ſeu, vt Interpretes dicunt, mala Grãmatica, *l.Imperator.& ibi vide.ff.de ſtatu homin. & l. qui habebat.ff. de manum.teſt.*

MALE conſumere.Paul. [Solutæ ſunt adoleſcenti pecuniæ debitæ, eaſq; malè conſumpſit.]*l.minor.3.de minorib.*

MALAE fidei emptor quis dicatur, pete à Iuriſc. *in l.ſi quis cùm ſciret.ff.pro empt.*Sp.

MALAE fidei poſſeſſor. *Lege bonæ fidei poſſeſſor.* Et quomodo probetur in poſſeſſore, Bart.*in l.Celſus.ff.de vſucap.*Sp.

MALE mereri, pro nocere & incommodare. Triphoninus *in l.bona fides.ff.depoſiti.*[Malè meritus publicè, etiam egeſtate laborare debet.]Sp.

MALE promiſſum, accipitur aut ſuper re mala, vel turpi: aut pro malè concepto. Archidiac.monuit.Sp.

MALEDICERE, vt plurimum vnico verbo ſcribitur.

MALEDICTA. Verba Ciceronis pro M. Cælio ſatis arguunt, anteactæ vitæ crimina, quæ cauſæ propria non ſunt, appellari maledicta. Eius autem verba ſunt. [Quod obiectũ eſt de pudicitia, quodque omnium accuſatorum non criminibus, ſed vocibus maledictiſq; celebratum eſt, id nunquàm tam acerbè feret M.Cęlius, vt eum pœniteat, non deformem eſſe natum. Sũt etenim iſta maledicta peruulgata in omnes, quorum in adoleſcentia forma & ſpecies fuit liberalis. Sed aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat, rem vt definiat, hominem notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti, præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactatur, conuicium: ſi facetiùs, vrbanitas appellatur.]*Vide Sylmium pro M. Fonteio.* Sp. Tranſtulit autẽ hunc locum Cicero ex oratione Demoſthen. *περὶ στεφάνου, vt annotauit Muretus lectionum variarum lib.8.cap.19.adde Fran. Balduinum in ſua catecheſi iuris ciuilis,c.41.*

MALEDICTVM, hoc à contumelia diſtat: quòd hæc hæredis inſtitutionem vitiat, circumſcribitque. Id Vlpian. indicat *in §.ſi quis nomen.l.quoties,de heredi.inſtit.* Illud verò nihil impedit, quo minus eadem recipiatur, conſtetque, vt etiam diſertè ponit Martian.*in l.his verbis.§.1.eod.*Sp.

MALEDICVS eſt, qui maledicit quantum poteſt, & ſcit, *vt in tit.extra,de maledicen.Io.Bellon.Etymolog.*

MALEFICIA dicuntur ea delicta, quibus quis dolo malo interueniente læditur: vt ſunt, furtum, rapina, damnum iniuria datum, & iniuriæ. Porrò publicæ diſciplinæ vigor poſtulat, vt malefici puniãtur, *l.locatio.§.quod illicitè.ff. de publican.* Spieg.

MALEFICIVM dicitur, quicquid improbè admiſſum eſt, Vlp.*l.1.in princ.ſi fam.furt. fec. dic.* [Vtiliſsimum id edictum Prætor propoſuit, quo dominis proſpiceret aduerſus maleficia ſeruorum, hoc eſt, quaſi malefacta.] Quamuis & quæ dicta, ſcripta, conſulta criminosè ſint, vt ſentit Alciatus, maleficij nomine, pręcipuè in legali pœna veniant. Quamuis haud rarò regitur per officium, *l.non eſtimo. ff. de adminiſt.tut. & l. tres tutores,eod.* Spieg. Quicquid verò maleficiorum admittitur, id bifariam contingit, videlicet aut apertè aut occultè. Apertum maleficium eſt, quod nullo prætextu poteſt excuſari, quo minus omnes, qui vident vel audiunt factum ipſum, ſtatim intelligant & dijudicent contra legem perpetratum eſſe: vt ſunt furta, cædes, conuicia, damna data, quæ ſuas habent nominatas actiones. Occultum verò maleficium eſt, quod cùm admittitur non ſtatim redargui vel damnari poteſt: quaſi ſit contra ius vel bonos mores factum: ſed ſub aliquo honeſti prætextu, per multos ſæpè dies ſerpit, ac tandem perniciem affert ſummam. Hæc labes quia varij generis eſt, dicta eſt Suſpecti Crimen. Old.

MALEFICOS, ſpeciali nomine incantatores antiqui intellexerunt, *Rub.C.de malef.* Sed verior eſt expoſitio Hegendorfini: quem vide *in Exegeſi,eod.tit.* Generaliter autem maleficorum nomine accipiendi ſunt, qui damnum inferunt, qui nocent alteri.Sp.

MALEFICOS à magis & mathematicis ſeparant Impp. *in tit.de maleficis & mathematic.* B. Hieronymus *in Danielem c.2.* Maleficos ait eſſe, qui ſanguine vtuntur & victimis, & ſæpè corpora contingunt mortuorum, quos etiam ab incantatoribus, qui rem verbis peragũt, & à Chaldæis & Magis diſtinguunt Impp. Conſtantin. & Iulian.*in l.5.C.de malefic.* [Magi, aiũt, & cæteri, quos maleficos ob magnitudinem facinorum vulgus appellat.] Idem *in l.7.eod.tit.* [Si quis magus aut magicis carminibus adſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatus.] Eadem & B. Auguſtinus tradit *in lib. de Ciuitate Dei,* cuius verba referuntur *in c.nec mirum.26.quæſt.5.* Briſſ.

MALEVOLENTIA. *Vide, Beneuolus.*

MALICIA, peruerſitatem ſonat, cùm quis data opera malè agit. Hæc ætatem ſupplere dicitur: & alij damnoſa dolus. *Bald.in l.quæ fortuitis.C.de pign.act. Idem in l.Macedoniani.C.ad Maced.& alibi.*Sp.

MALICIA callidorum eſt, variorum & doloſorum, cõtra quos Prætor edictum propoſuit, de dolo malo.Sp.

MALITIOSE gerere rem mandatam, idem eſt quod decipere: & malitiosè edere dicitur, qui dolo malo non edidit, *l.vbi exigitur.ff.de eden.*Sp.

MALIGNE, pro peruersè. Mart. *de cuſtod.reor.l.diuus.* [Sed ſi quid malignè interrogaſſe, aut non dicta retuliſſe pro dictis eum cõpererit.] Item Maximus *l.4.de inoffic.teſt.* [Malignè, ait, circa ſanguinem ſuum inferentes iudicium.]Sp.

MALIGNVS etiam dicitur, qui ſui iuris paulò retinentior eſt. Sicut benignus, qui de ſuo iure multa remittit. *Connan.lib.1.cap.11.num.3.*

MALI homines. Paul.*in l.3.de offic. præſid.* [Vt curet is, inquit, qui prouinciæ præeſt, malis hominibus purgare prouinciam,] hoc eſt, improbis, ſceleratis, & ijs, quos perditos homines appellare ſolet Cicero: rarò autem malos, quo nomine vulgò appellantur. Sunt autem mali puniendi, quò & eorum exemplo cæteri à peccato deterreantur, & improbis hominibus ciuitas purgetur. Sed & ciuitates tum optimè gubernari Plato ſcribit *in Amatoribus,* quum nocentes pœnas expendunt.Sp.

κάκωσις. Vtitur Scæuola Gręca hac voce, quæ maximè ſignificat, *ſecundùm Noricum textum in l.Pamphilo,de leg.3.*Sp.

MALITATIS, legitur apud Vlp.*in l.5.ff.quod met.cauſ.* eodem modo vt Bonitatis dicimus. In vulgatis tamẽ, Mali. Scriptum fortaſſe fuit Calamitatis. Legimus tamen Scelerítatis *in l.3.ff.de bon.eorum qui ant.ſent.*Hot.

MALO verbum de ijs, quorum electio libera eſt, vſurpari conuenit, *l.ſtipulatio.§.fin.ff.de ver.oblig.& l.pen.ff.de pollicita. Forcat.in Necyoman.dial.13.num.3.*

MALOS homines, quo nomine vulgò appellantur, & Paul.*in l.3.de offic.præſid.* accepiſſe videtur, pro improbis, perditis, ſceleratis, rarò dici, F.Syluius obſeruauit.Sp.

MALLEATVM, quod malleo factum eſt. Vlp.*de leg.3.l.librorum.§.ſed nec cap.* [Sed perſcripti, ait, libri nondum malleati, vel ornati continebuntur libri.]Sp.

MALOBATHRVM, arbor eſt odorata ex Syria, quæ nomine ſpeciali folium appellatur, vnde fiunt vnguenta, quæ dicuntur foliata. Horat.*in 2.carm.*

Nitentes malabathro Syrio capillos.

De folio malobathri meminerunt ſæpè Galen. & Apitius. Martian.*lib.39.tit.de public.l. interdum.* [Malobathrum, aroma Indicum, non malabaſtrum.] Nebr. Eſt autem Malobathrum folium innatans Indicis paludibus, ſine radice, quod collectum & lino traiectum ſiccatur & ſeruatur: nardum ſapore imitatur, vincit etiam & odoratiſsimum eſt, teſte Dioſcoride, *vt de eo refert Forcatulus in ſuo Penu Iuris Ciuil.cap.22.Vide ſuprà, Malabathrum.*

MALVM committere, pro delinquere.*Ibid.*Sp.

MALVM.

MALVM, ſubſtantiuè poſitum, damnum eſt, incommodum,& detrimentum,Sp.

MALVM naſcens & inueteratum.Cicer *in Philipp.* [Omne malum naſcens,facilè opprimitur: inueteratum fit plerunq; robuſtius.]

MALVM,nauis eſſe partem,artemonem autem non eſſe, Labeo ait:& verius eſt,ait Iabolen. quia plerunque naues ſine malo inutiles,ideoque pars nauis habetur. *vide Alcia. in l. malum nauis,de verb.ſign.*Sp.

MALVM venenum. Adiectio autem iſta veneni mali oſtēdit eſſe quædam & non mala venena. Ergò nomen medium eſt,tam id quod ad ſanandum,quàm id,quod ad occidendum paratum eſt,continet, ſed & id, quod amatorium appellatur.*Martianus in l.eiuſdem.ff.ad leg.Corn.de ſicar. & venef.* Oldendorp.

MALVS ſeruus quis dicatur, eleganter ſcribit Vlp. *in l. cum autem redhibitio, de ædil.edict.in §.recipitur & ille.*Sp.

MAMMILLARE, faſcia, qua mulieres mammas,id eſt, vbera tegebant.Id,ſi cui legatum eſſet,etiam detractis ornamentis, deberi videtur, quemadmodum Paul.de inauribus reſpondit *in §.fin.l.pediculis.de aur.& argen.leg.*Sp.

MAMMA,Græca dictio,id eſt,auia patris,ſeu matris mater: ſicut Tata pro patre accipitur apud Martial. Eraſm. *in ſchol.epiſt.Hiero.*Mammam,inquit, antiqui matrem vocabant, vt auiam Tatam. Cæterùm Mammam dare,nouæ ſignificationis eſt Grammaticis: id verò haud æquè, ſcilicet cùm infantem quis vxori ſuæ lactandum tradit. Etenim illa mater eſſe incipit, & ipſe loco patris eſt. Plaut.*in prologo Menæch.* [Adeò forma ſimili pueri, vt mater ſua non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat: Neque adeò mater ipſa, quæ eos pepererat.] Ijs quidē iure noſtro debetur reuerentia.*l.1.ff.de obſeq.à liber.& libert.*vt in ius abſque venia citari non debeant, *l.ſ.C.de in ius voc.*Sp.

MAMMAM per patrem, Amitam vocat Connan. quæ & πατραδέλφη μάμμην verò per matrem,Materterā vocat, quæ Græcè μητραδέλφη dicitur.Eſt autem μάμμα generale nomen, ad nutricem,auiam, proauiam, materterā, amitam,& quaſcunque mulieres, quæ maternæ dignitatis habent aliquid: tanquàm ὑποκόρισμα μητρὸς,id eſt, diminutiuum quoddam à matre.*Connanus lib.8.c.5.num.8.*

MANALIS fons,ex quo aqua perpetuò manat.

MANCIPARE,à manu,& capio,pro vendere, adpropiare,verkauffen/zueygen/zu eigenthumb geben. Idem eſt emancipare. Nam omnis alienatio ſic fit,vt aliquid per manum capiatur vel adquiratur.Item mācipio dare, frey eigen geben/zuſtellen. Mancipium,cuiuſlibet rei dominium, quod per nexum adquiſitum eſſet, appellabatur,ein eigenthumb. Item poſſeſsio libera. Vnde mancipio accipere, mancipio promittere:pro eo,quod nūc dicimus,ſic alienari, vt præſtetur euictio.Old.*Adde Tyraq.in tract.le mort.ſaiſit le viſ.1. dec. nu.1.*

MANCIPATIO ſpecies fuit alienationis,& rerum mancipi, quæ certis verbis fiebat libripende & quinque teſtibus præſentibus.*Quemadmodum Vlp.Inſt.tit.19.Et Boet. in Top. Cice.exponens.Meminit Paul.lib.2.Sent.tit.17.Inſtin.in tit.de teſt.in princ.*

MANCIPES ſunt publicanorum principes, Romani homines: qui quæſtus ſui cauſa ſi decumas redimunt,Decumani appellantur:ſi portum,aut paſcua publica,Portitores,aut Pecuarij: quorum ratio ſcriptura dicitur.Aſconius.Hot.Dicti autem ſunt mancipes,vt inquit Feſtus, quòd manu ſublata emptionis ſe eſſe autores ſignificarent.

MANCIPES,publicani, qui à Cenſoribus quinto quoq; anno publica, id eſt, populi vectigalia redimebant: ij ſi vectigales agros,vt Decumani,redimebant,eos poſteà colonis & aratoribus elocabant.Papinia.*l.53.ff.locati.*[Qui fideiuſſor extitit apud mancipem pro colono publicorum prædiorū, quæ manceps ei colono locauit, Reipubl. non tenetur.] Cicer.*Verri.5.* publicanorum Principes ſimiliter Mancipes appellat.Hoto.*Adde Forcat.in Necyom.dial.21.num.6.*

MANCIPES etiam conductores ſalinarum interpretantur *l.11.C.de vectigalib.*Inde *in l.3.C.de collat. donat. poſſeſſ. in C. Th.* Salinis,aiunt Impp.omnibus præter mancipum, quæ populi Romani lauacris deſeruiunt. Ex quo mendum eluam, quod eſt apud Symmach.*lib.1.epiſto.44.* in qua non ſemel, municipes ſalinarum,pro,Mancipes,cum vitio ſcriptum eſt. Patet autem ex ea epiſtola Mancipes eos obnoxios fuiſſe functioni lignorum,quæ lauacris vtebantur,vt idem auctor *epiſt.13.* oſtendit. Erant tamen & mancipes thermarum, qui earum exhibitionem Romæ curabant, *vt l. 1. de mancipibus therm. in C. Theod. oſtendit.* Præterea Romanis mancipes appellatos τοὺς προϊσταμένους τοῦ οἴνου,ἐν οἷς ὁ τῇ πόλει χορηγούμενος ἄρτος ἐγίνετο, Socrates *lib.5.hiſtor.eccleſiaſt.* ſcribit.Eoque ſenſu verbum hoc accipitur in l.1.& l.2.C.de frumento vrb. Conſtantin. lib.12. & l.2.& l.vltim.eod.tit.in C.Th. & in l.vn.C.de piſtorib.lib. 11.In qua tamen Mancipijs vulgò vitiosè pro Mancipibus legitur.Br.

MANCIPES mutationum,apud Caſsiodor. *lib. 4. variar. epiſtol.ad Godiſcal.*qui equorum ad celeritatem commutari ſolitorum curam gerebant: de quibus Zeno ſentire videtur *in l.18.C.de curſu public.lib.12.*Briſſ.

MANCIPIO dare,& accipere,frequens & vſitata bonis auctoribus locutio. Cicer. *Topic.* [Finge mancipio aliquem dediſſe id,quod mancipio dari non poteſt.]Tacit. *lib.3.* [Seruos quoque Syllani actor publicus mancipio acceperat:] & alijs multis locis,*quæ Budæ.in annotat. in Pandect. congeſſit.* Hinc & res mancipi appellabantur,quæ ex iure Quiritium abalienari,& in alterius dominium vel nexus, vel ceſsionis in iure ſolennitate transferri poterant,vt benè Boet.*in Cicer.Topic.* ſenſit.Nec mancipi verò res,quæ his modis alienari non poterant: cuiuſmodi erant omnia prouincialia prædia ante Iuſtiniani conſtitutionem: Nam cùm tributaria vel ſtipendiaria ea eſſent,non poterant mancipio à prouincialibus dari: vſus duntaxat & fructus καὶ χρῆσις eorum, prouincialium erat, mancipium & proprietas populi. Ex quibus Rub.de vſucap.transf.& de reb. mancip. valdè illuſtratur,quæ magnas ſuperioribus temporibus exhibuit nō modo bonarum literarum rudib. & imperitis, ſed & ipſis meliùs inſtitutis hominibus difficultates.In Italico verò ſolo prædia omnia iure mancipij iureq; optimo haberi poterant. Feræ verò beſtiæ nec mancipi erant,*auctore Vlp.in Inſtit.*Briſſ.

MANCIPIO vendere, eſt eas res quæ mancipi ſunt, ita vendere libra & ære adhibitis,vt euictionis periculum præſtetur: verùm hoc ampliùs animaduerti moris fuiſſe, vt auctor, id eſt, venditor nexu ſe dicis cauſa obligaret, ad rem mancipi,hoc eſt, emptori perpetuò præſtandam. Cice. *pro Muræna,* [Quòd ſi in ijs rebus repetendis quæ mancipi ſunt, is periculum iudicij præſtare debet, qui ſe nexu obligauit: profectò etiam rectius, & c.] Hinc Mancipio & nexu coniungi videmus. Varro *lib.de ling.lat.6.*[Manilius ſcribit omne quod per libram & æs geritur,in quo ſunt mancipi, nexum eſſe. Mutius Scæuola,quæ per æs & libram fiant, vt obligentur,præterquam quæ mancipio dentur. Hoc verius eſſe ipſum verbum oſtendit,de quo quæritur:nam idem quod obligatur per libram,neque ſuum ſit,inde Nexum dictum.]Hæc ille:quæ ſic intelligo,vt ex Mutij ſententia ea Nexa dicantur, non tantùm quæ abalienata ſunt,ſed etiam quæ oppignorata. Cicero *7.Famil.*[Attici proprium te eſſe ſcribis,mancipio & nexu: meum autem,vſu & fructu.]Et *de Rep.baruſ.* [Multæ ſunt domus iure mancipij,& iure nexi.]*In Topic.* [Abalienatio eſt eius rei,quæ mancipi eſt, aut traditio alteri nexu, aut in iure ceſsio.]quo ex loco coniuncto cum altero *libri 43. de legibus* animaduerti eum qui mancipabat, nexu obligatum rem mancipi tradidiſſe. Item *in Paradox.*Non enim ita dicunt eos eſſe ſeruos, vt mancipia, quæ ſunt dominorum facta nexu,aut aliquo iure ciuili,id eſt,in iure ceſsione & vſucapione. Verùm hæc hactenùs. Deinceps eum qui mancipio vendebat,euictionis periculum in ſe recepiſſe,ex Plauto demōſtrabimus.Is igitur *in Perſa* ſic loquitur,

At ſuo periculo is emat,qui eam mercabitur,
Mancipio neque promittet,neque quiſquam dabit.

Et Paulò poſt:

Nihil mihi opus eſt litibus.
Niſi mancipio accipio,quid eo mihi opus
Mercimonio? Tox.nihil pericli videtur,ne metuas
Ne quis verò ex Arabia penitiſſima perſequatur eam.

Item. Dorpalus,

Age,indica propugnariter.
Segar.*Prius dico,hanc mancipio nemo tibi dabit.Iam ſcis?*

Item:

Tuo periculo ſexaginta hæc datur argenti minis.

Item:

Ille quidam iam ſcit quid negocij geſſerit,
Qui mihi furtiuam meo periculo vendidit,
Argentum accepit: abijt: qui nunc ego ſcio,
An iam aſſeratur hæc manu? quò illum ſequar?
In Perſas? nugas. Hotom.

MANCIPI, res ſunt prædia in Italico ſolo, tam ruſtica, qualis eſt fundus: quàm vrbana, qualis domus, item iura prę diorum ruſticorum: velut via, iter, actus, & aquæ ductus: item ſerui & quadrupedes, quæ dorſo collove domantur, velut boues, muli, equi, aſini: cæteræ res nec mancipi ſunt. Elephanti & cameli, quamuis collo, dorſove domentur, nec mancipi ſunt, quoniam beſtiarum numero ſunt. *Vlp. cap. Inſtit.* 19. Hotoman.

MANCIPIA veteres appellabant, quæ poſteriores mobilia: prædia verò, quæ ijdem immobilia. Modeſtinus *l. 3. ff. de diuerſis tempor. præſcript.* [Longæ poſſeſsionis præſcriptionem tam in prædijs, quàm in mancipijs locum habere, manifeſtũ eſt.] Cicero *lib. de Offic. 3.* [Nec verò in prædijs ſolùm Ius Ciuile ductum à natura, malitiam fraudemque vindicat: ſed & in mancipiorum venditione, venditorum fraus omnis excluditur.] Idem *in oratione in Rullum ad populum,* [Qui agri, quæ loca, ædificia. Quid eſt præterea? multa in mancipijs, in pecore, auro, ebore, veſte, ſuppellectili, cæteris rebus.] Hotom.

MANCIPIA, Græcis ἀνδράποδα vocata, Iuſtinianus *in §. ſerui autem, Inſtit. de iure perſon.* dictą tradit, eò quòd ab hoſtibus manu capiuntur. Cui alluſioni adſtipulatur Marcus Varro: item Auſonius, cùm ait:

Capta manu, ſed miſſa manu neſciuit herile
Imperium, domino vult domina eſſe manus.

Quamuis & mancipia dici poſsint, eò quòd capta ſeruituti manciparentur, vel vt Alciat. voluit, quòd eos in manum, id eſt, in poteſtatem emptoris agerent: in quo Aldobr. deſiderat alluſionem *Inſt. d. loco.* Hinc

MANCIPIORVM alia dicuntur veterana, quæ anno continuo in vrbe ſeruiunt: alia verò nouitia, quæ anno nondum ſeruierunt, *l. interdum. §. quoties. ff. de publi. l. ij. ff. de ædil. edict.*

MANCVS, propriè ſignificat eum, qui ſine manu eſt. Iuriconſſ. tamen eſt, *in l. qui clauum. §. pen. & l. item Offilius & l. quæritur. §. ſi quis digitis, de ædil. edict.* qui imbecillitate dextræ, ſiniſtra vtitur.

MANDARE, verbum protritum quidem eſt, ſed ineptiſsimè tractatum à formularijs. Et res certè quotidiè in foro verſatur, vt meritò debeamus eam pleniùs explicare tyronibus iuris.

MANDARE, à manu danda compoſitum eſt: quòd in mandatis dandis accipiendisq; manus ſibi inuicem dari mos erat, quem iam nunc in mutuis promiſsionibus vulgò videmus obſeruari. Sunt autem pleraque verba ſimili modo ab vſu porrigendæ manus producta. Old.

MANDARE itaque generaliter ſignificat, alicui perſonæ gerendum aliquid, exequendumq; committere; ſicut verbis Quintiliani refert Valla *lib. 5* vertrawlich befehlen/aufflegen/auffgeben. Hoc autem aliàs fit publicè, aliàs priuatim. Publica mandata vocãtur propriè præcepta magiſtratuum, quæ ſunt neceſsitatis. Inde dicimus, Mandare, gebieten. Sic accipiendum eſt in tit. C. & Nouell. de mandat. Princip. conſtit. 17. Priuata verò mandata vulgò dicuntur commiſsiones, quæ cùm latè pateant, multa comprehendunt. Oldendorp.

MANDARE dicuntur & qui iubent abire in creditum. Vnde mandatores ſimiles ſunt fideiuſſoribus, niſi quòd mandatum præcedit obligationem debitoris, hoc eſt, mandator ſua fide mouet, inducit aliquem ad contrahendum cum alio, aut ad ſolutionis terminum prorogandum, *l. ſi verò non remunerandi. §. ſi poſt creditam. ff. mandati.* Fideiuſſor verò ſequitur obligationem, & accedit ei, quæ iam contracta eſt, *l. ſi fideiuſſores ff. de fideiuſſ. & mandat.* Old.

MANDARE, hoc eſt, committere, omnem ſeu vniuerſam iuriſdictionem, aut ſpeciem vnam Prætor poteſt, *l. ſolet Prætor. & l. ſeq. ff. de iuriſd. omn. iudic.* Nec tamen ſi totam delegat, committit, prorſus ab ea excidit, aut eam amittit: Etenim aliud eſt committere, & aliud amittere, *l. iudicium ſoluitur. ff. de iudic.* Siquidem quòd tota Iuriſdictio delegari poſsit, firmat Iuriſcoſſ. memorabili ratione *in citata l. ſolet Prætor.* Spieg.

MANDARE inſuper de rebus inanimatis eleganter dicimus. Mandare literis, pro ſcribere. Mandare terræ, pro ſeminare. Mandare fugæ, pro fugere. Oldendorp. In quo autem differant mandare, præcipere, iubere, imperare, Valla docet *lib. 5.* & gloſſ. *in l. ſæpè. ff. de offic. præſid.* Inſulanus obſeruauit hoc verbum apud Cicer. ſæpè accipi pro eo, quod ſit, per alium nunciare, ſeu alieno ore notum facere. Mandare item creditur, qui non prohibet pro ſe intercedere. Vlpian. ait, hoc eſt, qui patitur alterutrum pro ſe interuenire: aut quod geſtum eſt, ratum habet, à mandati conſenſu non fieri alienum. Quaſi perinde ſit, non prohibere aliquem interuenire, vel negotia eius ſubire, aut quod geſtum eſt, ratum habere, atque ſi id fieri mandauerit. In *l. hæc verba. ff. de his qui notan. infam.* traditur aliud eſſe mandare, quàm inſtigare, vel hortari, conſulere, vel commendare, promittere, vel demonſtrare. Spieg.

MANDARE etiam delegare ſignificat, *titul. de offic. eius, cui manda. eſt iuriſdict. l. 8. §. ſed nec mandare. ff. de tranſact. l. 8. ff. de tutorib. dat.* Briſſ.

MANDARE ſolemus ei, cui negocium aliquod in iudicio, vel extra iudicium, noſtro nomine conficiendum, amicè & bona fide cõmendamus. Nam & commendare à mando fit, befehlen vnnd vertrawen. Vnde Mãdatarius dicitur Procurator, à pro & curo, Ein verwalter/verſorger/befelchhaber mit fleiß Non enim eſt otioſum iſtud, Pro, ſed diligentiam quandam, & prudens amici officium ſignificat. Old.

MANDARE cædem, vel aliud delictum. Paulus. *ff. de S. C. Sylla.* [Etſi, inquit, certus ſit percuſſor: tamen habenda eſt quæſtio, vt cædis mandator inueniatur.] Old.

MANDARE delationem, pro impellere aliquem, vt deferat, *l. ex quibuſdam. ff. de iur. fiſc.* Et delator mandatorem edere debet. Old.

MANDARE magiſtratũ, pro decernere. *Cicer. de legi. 2.* Ol.

MANDATA appellantur præcepta Principum, quæ præſidibus in prouincias proficiſcentibus dabantur, quibus omnis eorum poteſtas, omneque munus continebatur, *l. 3. & l. 19. ff. de offic. præſ. l. 27. in fin. & l. 33. ff. de pæ. l. 7. §. 1. ff. de iure patron. l. 131. in fin. ff. de verbor. ſignif. l. 4. §. 1. ff. ad leg. Iul. pecul. l. 1. ff. de colleg. & corp. l. 6. ff. de extr. crim. l. 1. ff. de milit. teſtam. l. 5. ff. de feræ. expert.* Plinius *lib. 10. epiſtol. epiſt. ad Traian.* [Nam ſicut mandatis tuis cautum eſt, ne reſtituam.] Iuſtinian. *Nouell. 17.* [illegible] mandata Principis, [illegible] Idem 31. [illegible] mandata Principis. Atque interdum hæc mandata à Præſidibus in prouincijs ſub edicto proponebantur, *vt apparet ex l. 6. §. 1. ff. de caſt. rem.* Briſſ.

MANDATA autem iuriſdictione totum officium iuris dicundi tranſit, *l. 1. §. datum. ff. de ſuſpect. tut.* Nec nudam notionem duntaxat, ſed iuriſdictionem, non quidem proprio, ſed alieno beneficio is, cui iuriſdictio mandatur, habet. *l. 1. §. 1. ff. quis & à quo app.* Briſſ.

MANDATAM rem, adiectiuè nonnunquam dicimus: ſicut rem commiſſam, rem depoſitam, vt apud Ciceronem. Qua locutione generaliter ſignificatur, quicquid vllo modo mandatum fuerit. Quod non percipiens Accurſ. malè torquet ad ſpeciem empti *in l. vlt. ff. de condict. ob turp. cauſ. Ad quod annotauit D. Iacob.* Sp. Old.

MANDATARIVS eſt, qui mandatum ſuſcipit adimplẽdum. Et quando mandatarius accuſatus de crimine conueniri poſsit ex ſua perſona, vide *l. nõ ideò minus. C. de accu. & inſcript. & no. in c. qualiter, &c. vt famæ. de ſent. excom.* Et inter iſtos oriuntur actiones hinc inde: quia ille qui ſic mandat alteri, contra illum, qui mandatum ſuſcipit adimplendum, cùm prius cogi non poſſet, quòd reciperet mandatum, competit actio mãdati directa, in quantum eius interfuit factum fuiſſe quod mandabatur. Rurſus ipſi mandatario, qui mandatum ſuſcipit, competit actio mandati contraria, ſi quas expenſas fecit, vel impenſas ratione mandati ſuſcepti, in quantum non exceſsit fines mandati. Si verò mandatum exceſsit in impenſis factis, ipſas non repetet per actionem mandati contrariam: Sed in quantum vtiliter expendit, per actionem negotiorum geſtorum repetet. Old.

MANDATI iudiciũ, nõ minus turpe quàm furti conſtitutum eſſe, Cicero pulchrè demõſtrat *in orat. pro Roſcio Amerino, cuius verba refert Bud. in annot. ad l. 1. de his qui not. infam. quòd ad*

cum

tum intelligendum ſatiue. Old. autor eſt, quòd Cicerone nullus vnquam mandati contractum depinxerit elegantius *loco iam cita o.* Spieg.

MANDATI obligatio, Paulus inquit *l. 1. mandati*, conſenſu contrahentium conſiſtit. Ideò per nuntium quoque, vel epiſtolam, mandatum ſuſcipi poteſt. Item ſiue rogo, ſiue volo, ſiue mando, ſiue alio quocunque verbo ſcripſero, mandati actio eſt. Mandatum niſi gratuitum, nullum eſt. Nam originem ex officio, atque amicitia trahit. cõtrarium porrò eſt officio merces, interueniente enim pecunia, res ad locationem & conductionem potius reſpicit. *Bud. in annotat. prior.* Spieg.

MANDATOR eſt, qui aliquid agendum committit. Paulus *ad S.C. Sylla.* [Etſi certus ſit percuſſor, tamen habenda eſt quæſtio, vt cędis mandator inueniatur.] Mandatarius eſt, qui mandatum ſuſcipit ad implendum. Sp.

MANDATORES, qui alicui ſunt autores, mandantque, vt pecuniam det mutuo, aut tempus ſolutionis proroget. *l. ſi verò non remunerandi. §. ſi poſt creditam. ff. mandati.* Itaque ſimiles ſunt fideiuſſoribus: niſi quòd præcedunt rei principalis obligationem. *l. ſi fideiuſſores. ff. de fideiuſſ. & mandat.* Conſtitutores ex diuerſo, qui pro alio ſe ſoluturos conſtituunt, ſequuntur obligationem. Id quod nudo tantum pacto, vel etiam per epiſtolam fieri poteſt, *vt in l. quidam. ff. de conſtit. pec.* Diſtant autem multum à fideiuſſoribus, quia ex quocunque debito poteſt quis conſtituere, non tantum id quod ipſe conſtituens, ſed & quod alius debet. Sunt etiam mandatores, vt Bud. monuit, impulſores delatorum, interque delatores referuntur. Vnde & apud I.C. Mandator delationis, *in l. ex quibuſdam. de iure fiſ.* Et, delator mandatorem edere debet. Sp.

MANDATOR à fideiuſſore vt differat, *vide, Fideiuſſor.*

MANDATORES dicuntur, quorum mandato alij pecunia credita eſt. *l. 41. in fin. l. 25. in fin. l. 71. & rub. ff. de fideiuſſorib. & mandato. l. 52. l. 60. ff. mandat. l. 1. §. ſi fideiuſſor. ff. ſi quid in fraud. pat. l. 95. §. ſi mandato. & §. pen. ff. de ſolutio. l. 8. C. de pignoribus l. 12. C. de non numi. pet. l. 30. C. de loca. & cond.* Qui à fideiuſſoribus eò diſtant, quòd auctores ſint contrahendi negotij, cùm plerunque fideiuſſores contractæ iam obligationi accedant. Ergo Mandatores tanquam auctores præcedunt: Fideiuſſores vero alienam obligationem in ſe ſuſcipiunt. Cæterùm Mandator non eſt, qui faciendi nominis cauſa, quaſi proxeneta interuenit. Hic enim monſtrat magis nomen quam mandat, tametſi laudet. *l. 2. ff. de proxenetic.* Mandator quoque cauſæ ſeu delationis dicitur, qui mandat alicui, & inſtruit eum ad accuſationem, dando probationes, allegando accuſationes. *l. 2. §. diuus. cum §. ſequ. l. 22. in fin. l. 23. & l. 24. ff. de iure fiſc. l. 1. §. incidit. ff. ad Turpil.* Sueton. *in Tit. cap. 8.* [Inter aduerſa temporum delatores mandatoreſque erant ex licentia veteri.] Meminit huius & Conſtantin. *lib. 1. tit. 5.* cumque ita definit, quàm rectè, ex ſuperioribus apparet. *μανδάτωρ λέγεται ὁ τῷ μηνυτῇ ὑπαγορεύσας εἰς τὴν ἐπιφοράν [illegible] ὁ κολάσιμον.* Cæterum qui ſine mandato duntaxat hortatus eſt ad accuſationem ſuſcipiendam, pro mandatore non habetur. *l. 20. ff. de his qui not. infa.* Briſſ.

MANDATVM quinque modis contrahitur: mea tantum gratia: vt ſi tibi mandem, vt fundum mihi emas: vel aliena tantum: vt ſi tibi mandem, vt fundum Titio emas: Vel mea & aliena, vt ſi tibi mandem, vt mihi & Titio fundum emas. Vel mea & tua: vt ſi tibi mandem, vt ſub vſuris credas ei, qui in rem meam mutuaretur: vel tua & aliena, vt ſi tibi mãdem, vt Titio ſub vſuris credas. Quòd ſi tua tantum gratia ſit mandatum, ſuperuacuum eſt mandatum, & ob id nulla ex eo naſcitur obligatio. *iſtos modos expreſſos habes in l. 2. ff. mandati. Ioan. Bello. Etymol.*

MANDATVM, commiſsio eſt, vel quod committitur. Sunt qui volunt mandatum eſſe dictum, quaſi ex mea manu datum: ſed an id verum ſit, Tillinus, aliorum, inquit, eſto iudicium. Sp. *adde. ſupra in verbo, mandare à manu.*

MANDATVM eſt contractus bonæ fidei de eo quod fieri ſine mercede vlla conuenit periculo mandatoris exequẽdo, inter quos iure ciuili licet, factus. Mandare namq; eſt negotium dare: ſed cùm [ſine mercede] addidimus, à locatione illum diſtinximus. Conueniſſe autem, hoc eſt, non modò datũ, verùmetiam ab eo cui datur, receptũ eſſe oportet. prius enim non naſcitur obligatio *l. 1. & paſſ. ff. mandati.* Differt autem à Conſilio, primùm quòd mãdatum pars quædam imperij eſt, aut potius voluntatis, vt quid fiat. Conſilium ab imperio procul ab- ſus alienum eſt, nec vllam voluntatis ipſius ſignificationem habet: itaq; rem conſultoris arbitrio permittit: nec verum fiat, nec ne, laborat, eoq; non eſt obligatorium. *l. 2. in fin. ff. eod. & l. conſilij. de reg. iur.* Imperium autem illud iccirco ſocietas humani generis comprobauit. quoniam ad mandatorem periculum omne pertinet: nulla ex parte ad mandatarium Hot.

MANDATVM iudicis quid ſit, vide *C. de mandat. Princ. in Auth. eod. tit.* Mandatam rem participaliter, I. C. dixit *in l. fin. §. fin. de cond. ob. turp. cauſam.* Vt Cic. *loco ſuprà citato*: [In priuatis rebus, ſi quis rem mandatam non modò malitioſius geſſiſſet, ſui quæſtus, aut commodi cauſa, verumetiam negligentius, eum maiores ſummum admiſiſſe dedecus exiſtimabant.] Interpres ſanum I.C. ſenſum corrupit, interpretando mandatam rem, pro mandato meo emptam. Nec conueniebat genericè quod protulit, ad ſpeciem tantum deflectere: quod & alibi factum ab eo deprehendes. Sp.

MANDATVM temporarium eſſe, hoc eſt, mãdantis morte expirare, præceptum autem manere perpetuum, ſentit gl. *in l. & quia. ff. de iuriſdic. iud. Vide Alber. in l. mandatum. C. mandat.* Spieg.

MANDATVM egreſſus dicitur qui aliud fecit, puta qui fundum alium emit, non qui pluris. Ille non poteſt agere, vt ſibi fundum habeat mandator & reſtituat pretium, quia nullam partem mandati adimpleuit, & tamen ex ea cauſa conueniri mandati neglecti poteſt. At qui pluris emit, remittens quod excedit de precio, reliquum iuſtè petet. *Com. lib. 7. c. 14. num. 9.*

MANDATV meo, ſicut iuſſu meo apud Iuriſc. Iabolen. [Qui fundum mandatu meo in ſocietatem mihi & ſibi emerat.] *l. qui concubinam. de leg. 3.* Quod ante me monuit. d. Olden. Veteres ſolebant dicere (mandatu) in ablatiuo, cum mandatum priuatum intelligi vellent: mandatum verò publicum, per ablatiuum (mandato) denotabant. Inde eſt illa locutio, quam D. Haloander, vt idem ait, de nobis optimè meritus diligenter obſeruauit *in Pandectis vbique*, Mandatu meo, mandatu Titij. Spieg.

MANDRAGORA, herba ſoporifera & venenata, *vt ſcribit Plin. lib. 25. cap. 3.* Itaq; inter venena connumeratur à Marc. *in l. 3. §. 1. ff. ad l. Corn. de ſic.* Hot.

DE MANDRAGORA, de quo I.C. meminit, res ſatis clara eſt. Duo eorũ genera traduntur à ſcriptoribus, Candidus, qui mas eſt: & niger, qui fœmina exiſtimatur. Mandragoram foſſuri cauere debent à vento aduerſante, & occaſum ſpectent: vis eius in poculo ſomnifera eſt, ac etiam olfactu. De quib. meminit Colum. dum inquit. [Mandragoræ pariat flores.] Et dum ſubdit Iuriſconſ. Cantharidas: de his Plinius quem ſuperius retuli. Cotta.

MANEBVNT nummi tui, pulchra locutio *in l. 1. de ſtipul. ſeru.* quam & Alber. obſeruauit. Sp.

MANERE promiſsis, idem quod, ſtare promiſsis.

MANERE rem apud aliquem, id eſt, rem ei ſolui. *l. tale. §. fin. ff. de pact.* Alb.

MANERE ſignificat exſpectare, vt laicos neceſsitas obſequendi manet, non autoritas imperandi. *c. Eccleſia ſanctæ Mariæ. ext. de conſtitutionibus. Ioan. Bello. Etymolog.*

MANERE etiam dicuntur res incorporales, veluti actiones obligationes & iura quæ nòn corrumpuntur, nec depereunt: ſed ſalua, integra & illæſa permanent, quæq; in ſuo ſtatu & priſtina cauſa durant. *l. 5. §. manet. ff. de reb. eor. l. 11. ff. de aut. & con. l. 108. §. 1. ff. de legat. 1. l. 13. §. vlt. ff. de interrog. l. 23. ff. de except. rei iud. l. 16. ff. de acq. poſſ.* vnde Manere nomen dicitur quod nondũ exactum eſt. *l. 43. ff. de adm. & peric. l. 3. ff. pro ſocio.* ex Br.

MANES olim, hoc eſt, animas è corpore volantes, quod vbique manerent, quaſi deos colebant: ideò iura eorum voluerunt eſſe ſancta, id eſt, ab iniuria hominum defenſa atque munita. Hinc eſt in 12. Tab. [Deorum manium iura ſancta ſunto.] Spieg. *ex Old.*

MANGONES, appellatione venaliciariorum veniunt, quoniam venalicia, id eſt, ſeruos venales expoſitos, ipſi emere præoccupant, vt carius vendant. Cũ enim mercis nomen in huiuſmodi ſeruis locũ non habeat *l. ſeruos. in fin. de lega. 3.* cõſequens eſt, vt ſaltẽ venalicij appellatione cẽſeantur, *teſte Alciat.* tametſi mango, vt Nebr. indicat, non modò ſeruorum venditor ſit, ſed aliarũ quoq; rerũ venditor. In quo autẽ diſtet à Venaliciario, vide Africanũ *de verb. ſign. homines appellatione.* Sp.

MANGO-

MANGONIVM, artificium, quod ad res facilius vendẽdas adhibetur. Vnde.

MANGONIZARE, componere rem aliquam ad alliciendos emptores, **auffmutzen**, quemadmodũ videmus equos venire mangonizatos. Sp.

MANIBVS communibus, pro nõ lotis, *vt exponit Alberic.* Spieg.

MANIBVS pedibusque, extremum conatum ſignificantes, dicimus. Sp.

MANIBVS ſuis facere, quandoque idem eſſe quod, alij mandare, Alber. obſeruauit *in l. ſi quis id quod ff. de iuriſdict. omn. iud.* Spieg.

MANICAE ferreæ, pro catenis quibus manus reorum vinciuntur, *l. 1. C. de cuſt. reor.* Non. Marcell. [Manicæ quib. manus vinciũtur.] Plautus *Aſinaria. Vbi manus manicæ complexæ ſunt.* Briſſ.

MANIFESTARIVM pignus, pro manifeſtò & diſertè obligatum. Paulus *l. 9. in quibus cauſis pign.* [Eſt differentia obligatorum propter penſionem, & eorum quæ ex conuentione manifeſtarij pignoris nomine tenentur.]

MANIFESTE conſtare dicitur, quod etiam ex coniecturis probabilibus conſtat. *l. 1. C. de teſt. vbi Iaſon.* Sp.

MANIFESTVM, vulgò notorium dicitur. Bart. *in l. ſcriptus heres. ff. de relig. & ſump. fun.* diſcernit pulchrè notorium à manifeſto. *Vide infra Notorium.* Sp.

MANIFESTVM crimen eſt Bartolo, in quo quis deprehenditur. *in l. ſi fur. ff. de furt. Vide eundem in l. heredes palam. de teſt.* Spieg.

MANIFESTVM furtum intelligi voluere priores, vt Maſſurius ſcribit, quod deprehenderetur, dum perpetraretur. *extat elegans caput. de furtum ſpeciebus apud Rhodig. lib. 10.* Spieg.

MANIFESTVM quaſi ad manus foris ſtans, dicitur quod clarum & apertum: vt manifeſta cauſa. *c. de manifeſta. 2. quæſt. 1.* & manifeſta turpitudo *l. manifeſtæ. ff. de inceiur.* & manifeſtum ius dicitur. *l. manifeſtiſſimi. C. de furt.* & offenſa manifeſta intelligitur, quæ vel per confeſſionem, aut euidentiam rei, vel probationem legitimam nota fuerit. *c. cum olim. de verb. ſignific. ext. Ioan. Bello. Etymol.*

MANIFESTVS fur eſt, qui cum furto deprehenditur, &, vt græci dicunt, ἐπʼ αὐτοφώρῳ. *l. 3. l. 4. & l. 5. cum ſeq. ff. de furt. Caius lib. 2. Inſtit. tit. vlt.* Inuenias ſæpe apud Plautum in eãdem cum græco ſententiam dici, manifeſto teneri. Manifeſtos quoque rerum capitalium dixit Salluſt. *in coniuratio. Catil.* qui manifeſtò in ea noxa tenerentur.

MANIPVLVS leuis, ex 20. militibus, & turbis ſcutatorum fit. Huic Centurio præerat, qui manipularis vocabatur. Dictus autem leuis, quòd haſtis miles, gæſiſque non armis grauioribus muniretur. *Alex. genial. dier. lib. 1. c. 5. Adde Brechaeum in l. princeps in tit. de verb. & rer. ſign.*

MANSER, eſt illegitimus, propriè de ſcorto natus, ſecundum Hoſtien. quaſi vulgo quæſitus. Vnde ſecundum Abba.

Manſeribus ſcortum, ſed mœcha nothis dedit ortum,
Vt ſeges à ſpica, ſic ſpurius eſt ab amica.
Dant naturales, quæ nobis ſunt ſpeciales.

c. niſi cum pridem. de renun. in §. perſonæ. in fin. vbi glo. Old.

MANSERIS nomen barbarum eſt, nec alijs notum eſſe poteſt, quam quorum ex lingua deſumptum eſt. *Coma. lib. 1. c. 16. num. 2.*

MANSIO, & deceſſio, contraria. Sic manſio in vita: cui contrarium eſt, exceſſus è vita. Eſt item manſio, iter vnius diei. Plinius: [Manſionibus octo diſtat regio thurifera, à monte excelſo.] Sic & apud Arcadium, Manſiones *in fin. de muner.* demenſa militum itinera, intelligenda ſunt. **ein tagreiß.** Budæus admonet, quos hodie Galli Mareſchallos hoſpitiorum, Germani **Fehrierer** vocant, Latinè appellari poſſe manſionarios deſignatores: & cretarios deſignatores, à creta qua vtuntur. Spieg.

MANSIONES, ad iter metiendum diſpoſitas & hominum & animalium curſui publico deputatorum ſtationes appellabant. *l. vlt. ff. de munerib. & honor. l. 7. ff. de annon. lib. 10 C. l. 2. de ædit. in public. horr. eo. l. 9. de anno. & tribut. in C. Th. l. 9. de ſuſcep. lib. 10. C. l. 2. de lucris aduoc. lib. 12. C.* Lampr. *in Alex.* [Illa die, illa hora ſum exiturus, & ſi dij voluerint in prima manſione manſurus. Deinde per ordinem manſiones, deinde ſtatiua, deinde vbi annona eſſet accipienda.] Ambroſ. *in oratio. de morte Valentinia.* [Ecce poſtridie literæ de inſtruendis manſionibus, inuectio ornamentorum regalium aliaque huiuſmodi, quæ ingreſſurum iter Imperatorem ſignificarent.] Et in Panegyrico incerti auctoris, qui Conſtantij filio dicatus eſt, [itinere confecto, conſumptis copijs manſionũ, ne quis conſequi poſſet, exercitus repente intra parietes conſederat.] Symmach. *in epiſt.* [Diligentiæ tuæ ratio derogetur, quæ poſſit oſtendere, quot numero animalia collocâris, & quo paratu inſtruxeris manſiones.] In has autem manſiones etiam milites diuertebãt. *l. 11. C. de re milit. lib. 12. l. 2. C. de lucr. aduocat.* Vnde annonis & pabulis inſtruebantur, *vt ex Caſſiod. lib. 5. Variar. Epiſt. ad Gepidas, & lib. 10. Epiſt. ad Senat. & populum patet.* Idem Lamprid. *in Alexand.* [Milites expeditionis tempore ſic diſpoſuiſti, vt in manſionibus annonas acciperent.]

MANSIO. Vt intelligatur quid ſit manſio, quoniam eius mentio fit ab Arcadio *in l. vlt. de mune.* Et plerique in huius vocabuli interpretatione decipiũtur, dicimus duas manſiones eſſe vnius diei viam, non autem vnam, vt Sypontinus, Spiegelius, & alij opinantur, quoniam vt plurimum quolibet die quieſcere ſolemus. Hoc ex eo conijcere licet, quod manſio ſiue σταθμὸς, nam ita Græcis appellatur, continet ſtadia centena & vndena, non duodena, vt Budæus & Alciatus exiſtimarũt. Illi enim ſcribunt σταθμὸν comprehendere milliaria 28. ſemis. Cũ tamen Herodotus *in Terpſichore* ſcribat, quindecim σταθμοὺς eſſe Paraſangas ſex, & quinquaginta cum dimidia. quæ paraſangæ efficiunt ſummam 1695. ſtadiorum. quæ ſi in quindecim partes diſtributa fuerint, quælibet pars continebit ſummam à nobis ſuprà ſcriptam. quod iter commodè bis quotidie confici poteſt. Quare cum Plinius *lib. 12. c. 14.* loquens de Gebanitis ait, [caput eorum Thomna abeſt à Gaza noſtri littoris Iudeæ M.D.XXXVII. millia paſſuum: quod diuiditur in manſiones camelorum 62.] oſtendit camelum quotidie facere iter duorum & quinquaginta milliariorum & vltra, quod ſi manſio eſſet vnius diei iter, ſequeretur, vt camelus vna die peragraret tantum ſex & viginti milliaria, quod eſt nimis abſurdum, cum Philoſtratus *lib. 2. cap. 3.* de vita Apollonij, dicat, Indos vti camelis ad curſum, hiſque vno die mille ſtadiorum iter conficere. Vtitur etiam Plinius hoc nomine *in initio illius capitis.* [In monte excelſo, à quo octo manſionibus diſtat regio eorum thuri fera.] Significat igitur manſio hoſpitium, ſiue tantum itineris, quo peracto viatori hoſpitari neceſſe eſt: in qua etiam ſignificatione vſurpat Suetonius *in Tito Veſpaſiano,* [deinde ad primam ſtatim manſionem febrim nactus, cum inde lectica transferretur, ſuſpexiſſe dicitur dimotis plagulis cœlum, multumque conqueſtus eripi ſibi vitam immerenti.] *Ferran. lib. 1. explicat. in §. ſi vero* [illegible] *ter, vt om. obed. iud. pro. cap. 14.*

MANSVETARII, qui feras manſuefaciunt. Firmicus. [Septentrione oriente nati, erunt manſuetarij ferarum.] Sp.

MANSVETAE feræ, quatonus intelligendæ, Iuſtin. declarat *Inſtit. de rer. diuiſ. §. pauonum quoque. Vide* [illegible] *hunc locum, vt pleraque alia, eleganter elucidauit.* Sp.

MANSVS vox eſt vernacula Italorum, agrum, ſeu fundum ſignificans, qui duob. bobus ad laborandum ſufficit. *Vide Zeſium in comm. feud. tit. Ad quid vaſall. dom. ten. & Baron.* [illegible] *berg. in §. ſi quis. de Manſo. tit. 4. lib. 1. feud. & infra ſuo loco, in dictione* [illegible] *Menſurarum nomina.* Sp.

MANTELLVM, à tegendis manibus dictum volunt. Pollux [illegible] id genus coopertorium, ſed villoſum, cuius, & Varro meminit: quale eſt noſtrarum mulierum tegumentũ, quod vulgus **Kurſen** nominat. *Vide inferius,* [illegible] Spieg.

MANTICE, ars ipſa diuinandi. *Vide Cicer. 1. de nat. deor.* Sp.

MANTICVLARIVS dicitur fur, qui inſerens ſe confertæ multitudini, marſupia aut ſecat, aut artificio doloſo aperit, & [illegible], ablata pecunia. *Vide Feſtum.* Sp.

MANVBIAE, pro ſpolijs. Vnde manubias facere, pro ſpoliari. *Imper. in l. [illegible] C. de [illegible] Amb. de tribus, & [illegible] §. hic à nobis.* Spiegel.

MANVBIAS à præda hoc diſtare veteres exiſtimarunt, vt ſit præda corpora ipſarum rerum, quæ capiuntur. Manubiæ verò pecuniæ ex præda vendita redactæ, & ſic apud plurimos. Nam. & M. Tullium *de lege agraria* ita ſenſiſſe voluerunt. [Prædam, manubias, ſectionem, caſtra denique C. Pompeij ſedente Imperatore vendent.] *Vide Gellium lib. 13. c. 23. Adde* [illegible] *Aduerſ. lib. 11. c. 11.*

MANVBRIVM [illegible]

ctò, & non per anfractum, ac circuitionem. [Quoties, inquit, extraneus accepto fert debitori dotis conſtituendæ cauſa, ſiquidem nuptiæ inſecutæ nõ fuerint, liberatio non ſequetur: niſi fortè ſic accepto tulit, vt velit mulieri in totum donatum. tunc enim credendum eſt, breui manu acceptum à muliere, & marito datum.] *l. 43. §. 1. de iur. dot.* id eſt, Hoc ita accipiendum eſt, quaſi mulier non per acceptilationem & circuitionem illam, ſed directò per manum ipſius creditoris pecuniam accepiſſet & marito dediſſet. Itaque quod Iuriſc. Directò dare libertatem dicũt ac non per fideicommiſſum: efferri hoc eodem modo ſic poſſet, Manu breui libertatem dare: cui contrarium eſt, Manu longa, vt mox dicemus. Hotom.

MANV LONGA Iauolenus figurata locutione poſuit, pro flexuosè & obliquè: non autem quàm minimo potuit negotio. [Pecuniam, inquit, quam mihi debes, aut aliam rem ſi in conſpectu meo ponere te iubeam: efficitur vt & tu ſtatim libereris, & mea eſſe incipiat. nam tum, quòd à nullo corporaliter eius rei poſſeſsio detineretur, acquiſita mihi & quodammodo manu lõga tradita exiſtimanda eſt,] id eſt, quaſi menſa vbi ponere te iuſsi manus tuæ pars fuiſſet: & longa iſta manu porrecta mihi tradidiſſes. Nam breui manu dediſſes, ſi directò de manu in manum, nulla menſa aut alia re interpoſita tradidiſſes. *Locus eſt in l. 79. ff. de ſolutionib.* Cicer. *Verrina 4.* [Quum ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata pecuniæ dabantur, non erat quærendum, cuius manu numerarentur, ſed cuius iniuria cogerentur. comites illi tui delecti, manus erant tuæ: præfecti, ſcribæ, medici, accenſi, haruſpices, præcones, manus erant tuæ: quo quiſque te maximè cognatione, affinitate, neceſsitudine aliqua attingebat, ita maximè manus tua putabatur: cohors tota illa tua, quæ plus mali Siciliæ dedit, quàm ſi centum cohortes fugitiuorũ fuiſſent, tua manus ſine controuerſia fuit. quicquid ab horũ quopiam captum eſt, id non modò tibi datum, ſed tua manu numeratum iudicari neceſſe eſt.] Hotom.

MANV breui fieri quid dicitur, quoties celeritate actionum coniũgendarum, vnus actus occultatur & interceſsiſſe iure ciuili fingitur, *l. 44. §. 1. ff. de iu. dot. l. 3. §. ſed etſi debitorem ff. de donat. inter vir. vt accidit in ſpecie l. 15. ff. de reb. cred.* Manu verò longa traditam nobis videri Iauol. eam pecuniam dixit, quã in conſpectu noſtro ponere debitorem noſtrum iuſſerimus. *l. 59. ff. de ſolut.* Briſſ.

MANVFACTVM opus, opponitur naturali. *l. 1. §. 1. ff. de aqua pluu. arcend.* Sp.

MANVMISSIO eſt datio libertatis, *vt Inſt. de libertinis. §. 1. l. manumiſsiones ff. de iuſt. & iure.* Dicitur autem propterea manumiſsio, *autore Feſto*, quia dominus caput ſerui, quem in libertatem venire volebat, vel eius aliud membrum manu tenens dicebat: hunc ego hominem liberum eſſe volo, & emittebat eum de manu. Tres autem legitimas manumiſsionis formas tempore Ciceronis fuiſſe conſtat *ex Topicis ipſius*, fiebat enim vel cenſu, vel vindicta, vel teſtamento. *de quibus vide ſuprà in voce, Libertinus.* Poſtea Conſtantinus aliam adiecit in ſacroſanct. eccleſijs, ex ſacris conſtit. ſub aſpectu plebis, aſsiſtentibus Chriſtianorum antiſtitibus, & vice actorum interpoſita qualicunque ſcriptura. *l. 1. C. de ijs qui in eccleſ. manum.* Sed & alijs multis modis libertas ſeruo competere poteſt. *Inſtit. de libert. §. multis autem modis.* Quos omnes colliges ex toto tractatu. C. quibus ex cauſis ſer. pro præm. lib. accip. ex l. vlt. C. de manum ex nouella de monachis. §. ſancimus. collat. 1. ex l. vltim. C. de lat. libert. toll. ex l. cum Stichum. C. de lib. cauſa.

MANVMISSIO tripliciter fiebat: cenſu, vindicta & teſtamento. Cenſu manumitti dicebantur qui luſtrali cenſu Romæ iuſſu dominorum inter ciues Romanos cenſum profitebantur, *vt autor eſt Vlpian. in epitom. tit. 1.* Alter modus vindicta dicebatur, primus inductus à Vindicio ſeruo, qui ob patefactam indicijs ſuis Reip. proditionem hoc genere libertatis donatus eſt. Alijs placet à virgula quæ in hac manumiſsione ſolennis fuit, nomen impoſitum fuiſſe. *de qua vide infrà in verbo Vindicta.* Tertius modus eſt, qui teſtamento fit. Teſtamenti autem nomine, etiam codicilli compræhenduntur. Id autem dupliciter fit, directè, aut obliquè: Directè dari libertas dicitur, cum verba teſtatoris ad ſeruum diriguntur, ſine vlla circuitione aut anfractu, vt [Stichus liber eſto.] Obliquè autem cum non recta tendunt ad ſeruum ſed ad hæredem aut alium feruntur, vt tandem ad ſeruum perueniant. *Vide Conan. lib. 2. cap. 4. num. 2. cap. 4. num. 2. 3. 4. 5. Adde Fran. Balduin. catecheſin iur. ciuil. c. 1.*

MANVM alicui afferre, nihil aliud eſt quàm vim inferre. *Conan. lib. 2. cap. 1. num. 4.*

MANVMITTERE, Manum porrigere *καταφορκῶς in l. 15. §. ſed ſi emptor. ff. de re iudic. l. 14. §. 1. ff. de relig. l. 2. C. quo quiſq; ordin. con. lib. 11. l. vlt. de peric. nominator. lib. 11.*

MANVMITTERE eſt de manu, id eſt poteſtate emittere ſeu poteſtate liberare, & demittere vt *loquitur Caius in l. 28. ff. de adopt* (jemandt der leibeigenſchafft erlaſſen/ freigebẽ.)

Ad MANVS venire. *l. 11. §. pen. ff. de pœn.* Briſſ.

MANVS, pro arte. Vnde & Caio, manus precium, *in l. mulierum. de verb. ſig.* Significat autem mercedem, quæ artis nomine debetur architecto. Spieg. *Vide infra, Manupretium.*

MANVS, apud Pompon. *in l. 2. in princ. de origin. iur.* non pro tyrannica violentia intelligenda, dum pleriq; reges inter optimos principes numerentur, ſed pro ſuprema regis poteſtate, ſeu autoritate, qua iubebat, aut vetabat aliquid, ſecutus tamen naturalem rationem. Vnde Ouid. regum poteſtatem denotaturus inquit,

An neſcis longas regibus eſſe manus?

nimirum quod per ſuos magiſtratus ac patronos fide ſibi obſtrictos, quibus rex manuum vice fungitur, poſsit etiam procul diſsitos affligere, fortunas ſuorum tueri, procul denique autoritate ſua, ac maieſtate cõſeruare: Sic & Perſius *Satyr. 4.*

Ergo vbi commota feruet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ,
Maieſtate manus.—

Hinc cum manus poteſtatem ſignificet, Manumiſsionem dictam noſtri ſcribunt, quod per eam de manu ac poteſtate dominorum ſerui dimitterentur. *l. 4. ff. de iuſt. & iur.* Etſi Feſtus à miſsionis de manu ſolennitate verbum hoc deriuatũ putet. Manumittere enim Comici frequenter Emittere è manu dicũt. Manumitti autem tam liberi quàm ſerui in libris noſtris dicuntur. *l. 25. ff. de adopt. l. 2. ff. de offic. procunſ. l. 107. ff. de verb. oblig. rub. ſi à paren. quis manum. fuer.* Nec mirũ, cùm in imaginariam ſeruilem cauſam liberi emancipationis ſolennitate peragenda deducerentur, diſtraherenturq; ac manumitterẽtur non aliter atq; ſerui. Vnde pater, qui emanciparat, manumiſſor appellabatur. *l. 16. §. 1. ff. de inoff. teſt.* Crebrius tamen manumiſsio de ſeruis, emancipatio de liberis vſurpatur. *l. 1. §. alienatio. ff. quando act. de pecul.* Briſſ.

In MANVM quoq; venire olim vxor dicebatur, quæ in poteſtatem viri per coemptionem vel confarreationem tranſibat. *vt ad Cicer. in Topic. Boet. & Vlp. inſt. tit. 9. exponunt.* Apuleius *lib. 8. de Aſino aur.* [At dum herilis puella in boni Tlepolemi manum conuenerat.] Idem *lib. 6.* [Sic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia.] Inde vxor in manu viri eſſe dicebatur, *vt idem Vlp. in Inſt. tit. 22. probat.* Manus præterea pro turba & coactis hominibus accipitur. *l. 9. §. idem ait ff. quod met. cau. & fortè in l. 3. ff. de off. præſid. & l. 60. ff. de adq. rer. dom.* Ita manu facta, id eſt, collecta *in l. 6. ff. ad leg. Iul. peculat. & apud Paul. lib. 5. Sent. tit. 19. & tit. 20.* Ita manum militarẽ accipere poſſumus *in l. 68. ff. de rei vind. l. pen. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeſ.* Planè in l. 5. §. meminiſſe. ff. de nou. oper. nun. & in l. 6. §. 1. ff. ſi ſeruit. vindic. per manum, eſt per lapilli iactũ. Br.

MANV armata. *l. 3. §. aduerſus. ff. de ſ. pub. viol.*

MANVPRECIVM dicitur, quod pro artificis opera datur, (der wercklhon/ meiſterlhon.) & vt inquit Aſconius, vbi non tam materiæ ratio, quam manus atq; artis ducitur. Alfenus *l. 30. §. 3. ff. locat.* [Qui ædem faciendam locauerat, in lege dixerat, Quoad in opus lapidis opus erit, pro lapide & manu precio dominus redẽptori in pedes ſingulos ſeptem dabit.] Vlp. *l. 13. ff. de verb. ſig.* [Quoniam plerumque plus eſt in manus precio, quàm in re.] Hot. Briſſ. *ſelect. antiq. lib. 4.*

MANVS pro cautione & chirographo, item ſcriptura alicuius manu ſubſignata ponitur. (handtzeichen/ hantſchrifft) *l. 15. ff. de probation. l. 1. C. de vetet. & epid. lib. 12.*

MANVS iniectio, ius præhẽdendi abducẽdiq;, verbũ eſt ex 12. Tab. [Aeris confeſsi rebuſq; iure iudicatis 30. dies iuſti ſunto, poſt deinde manus iniectio eſto. *l. 10. §. 1. ff. de in ius. voc.*

MANVS iniectionẽ excepiſſe dicebatur, qui ius ſibi præhendendæ atq; abducendæ rei retinuerat. *l. 9. ff. de ſeru. export. l. 10. §. 1. ff. de manumiſsionib. l. 7. ff. qui ſine manumiſſio. l. 1. §. ſimiliſque. C. de Lat. libert. toll. l. 2. C. ſi ſeru. exp.* Seruius *in illud Vergil. 10. Aeneid.*

ro.Æneid. Iniicere manum Parcæ. Vſus eſt, ait, ſermone iuris, pro traxerunt debitum ſibi. Nam manus iniectio dicitur, quotiens nulla iudicis auctoritate expectata, rem nobis debitam vindicamus. Quem Virgilij verſum etiam enarrans Macrob. *lib.3.Saturn.c.7.* [Et hic, ait, proprietatem humani & diuini iuris executus eſt. Nam ex manus iniectione pene mancipium deſignauit.] Quint. *lib.7.c.7.* [Patri in filiũ, patrono in libertum manus iniectio ſit.] Vtitur & hoc verbo Ouid. *eleg.4. lib.1.Amor.*

Et dicam mea ſunt, iniijciamque manum. Idem *lib.2.*
Iniijciam dominas in mea iura manus.

Liuius *lib.3. ab vrb.cond.* [Virginij miniſter libidinis Decemuiri manum iniecit, ſerua ſua natam, ſeruam appellans.] Quintil. *Declam.359.* [Publicanus noluit ſcrutari: tranſlatis manus iniijcit, & ſuos dicit.] Impp. *in l.15.de bon.proſcript.in C.Th.* [vxor proprias res velut manu iniecta mox vindicet.] Et *in l.3.de his qui ad eccl.conf.* [ad priſtinam ſortem velut manu mox iniecta reuocentur.]

MANV ſata in venditione fundi excepta, non quæ in perpetuum ſata ſunt, nec quæ ex ſtipula naſcuntur, excipi intelliguntur, ſed quæ ſingulis annis ſeri ſolent, vt fructus eorum tollantur, *l.70.§.fundi.l.8.ff.de contrah.emt.* Cæſar *lib.2.de bello Ciu.* [multaque erant intra eum locum manuſata, quibus interim iumenta paſcerentur.]

MANVS militaris. *l. qui reſtituere. ff. de rei vind.* id eſt, vſus miniſteriorum militarium.

MAPPA, menſæ ſtragulum eſt, raſum, vel villoſum. Aliàs Mantile, ſiue Toral. Florenti. *de ſupellect.leg.l.ſupellectili.* [Toralia, inquit, & mappa villoſa.] Nebriſ. Mappa item, Budæo annotante, Circenſium committendorum ſignum erat. *Vide & St.Robert.* Extat vox pro ipſo ſpectaculo apud Iuſtin. *in Nou. de Conſul.* meliore interprete Haloand. Sp.

MARCHIO aliàs ad vulgarem trahitur ſignificationem iudicis, cuius iuriſdictio ſit certo loco reſtricta, **Marckgraffe / ein richter ſo weit als ſeine marck geht.** apud Saxones, Old.

MARCHIO aliàs dignitatem militarem ſignificat, appellatione ab equis tracta. Marcam enim equum dicebant. Inde equorum ſeu ſtabuli magiſtrũ, **Marſtaller**/ corruptè verò, **Marſchalck**/ etiamnum appellamus. Et equorum præfectũ, **ein marck grauen**/ Itaque ineptiſsima eſt interpretatio feudiſtarum, Marchiam dici à mari, quoniam iuxta mare ſit poſita, quaſi maritima. *In tit. qui dicat. Dux. Marchio, Comes.* De appellationibus his doctiſs. interpres apud Cornel. Tacit. ſic ſcribit: [Amarca, quod equum ſignificat, equorum ſeu ſtabuli magiſtrum, **marckſtalle**/ etiamnum appellamus: & equitum præfectum, **ein marckgraffen.** Militaris enim dignitatis, & officij nomen eſt vtrunq;. Porro, hodiernum Morauiæ vocabulum, **Mehrenland**/ equorum regionem ſignificat, cùm equas vulgò **merhen**/ vocamus. Extant adhuc in Saxonibus duarum Marcarum nomina, Veteris & Nouæ, quibus fortàn equeſtris militia, huius appellationis cauſa fuit. Videntur enim equis olim Marcomani valuiſſe, quemadmodum hodie Franci.] Hæc ille. Old.

MARCHIO. Qui à principe de marchia aliqua inueſtitus eſt, marchio vocatur. Dicitur autem marchia, eò quòd marchia (vt plurimùn) iuxta mare ſit ſita, à mari & archia, id eſt, principatus maris. Marchio autem & comes propriè regni, vel regis capitanei dicuntur.

MARCHIONES, ſeu Marggraphij, vt Iuriſconſultiſſ. Bonif. Amerbachius monuit: originem ex Limitaneis præpoſitis traxerunt: quòd limitibus, quos vulgò **marcken** appellamus, graphij, id eſt, præpoſiti fuerunt. *Vide Zaſ.in tit.qui feud.dare poſſ.* Quidam à Marca, quod equum ſignificat, equorum ſtabuli magiſtrum, **marſtaller**/ & equorum præfectum, **ein marckgraffen.** exiſtimant appellatum. Sed magis eſt, vt Amerbachij ſententiam ſequamur. Marchio autem, & Comes; propriè regni, vel regis Capitanei dicuntur. Qui ab his feudum accipiunt, propriè regis, vel regni Valuaſores, quaſi ad valuas ſtantes: qui & ipſi Capitanei nuncupari poterint. *c.ſi capitanei.de feud. Marchia.* Rurſum feudum capientes ab eis, minores valuaſores appellantur. *Vide Baron.à Tautemberg, de his qui feud.dare poſſ.* Paul. Diacon. *lib.6. Longobardicorum.* ſic ſtatores ſeu conſiliarios regis videtur appellaſſe. Alciato videtur Celticum vocabulum eſſe Marchio, quo præfectus equitum ſignificetur: quod antè Rhenanus noſter admonuit, & Althamerus latius explicat, *in commen. Germaniæ.* Heinricus Glareanus vir doctiſ. hodie magna ex parte Celticè loqui Heluetios, Rauracos, Sequanos Rheno proximos Briſgoenſes, ac Elſaticos noſtros, Annotauit *in Parerg.* Alciat. & apud Gallos hodie vſurpari Marcare, pro eo quod eſt, equitare: & Pauſaniam ſcribere triplicem Equitum ordinem à Celtis, qui in exercitu Brenni erant, Trimarciſiam dictam, fuiſſeque hanc vocem, & rerum in Italia potientibus Longobardis, & dein de Francis regibus (origine Germanis) Magiſtri Stabuli, ſeu equitum nomen, deinde in propriæ iuriſdictionis appellationem tranſijſſe, ſicut & duces & comites. Spiegel. Brod. *li.1. Miſ.c.23.* Dioctinitas à Marcellino appellatos exiſtimat. *Vide eum.*

MARE, dicitur omnis aquarum congeries. *Gen.1.* maris rubri (quod Hebræi fide tranſierant, AEgyptijs deuoratis, *Hebr.11.*) ſit mentio *ad fin.l.cū ſi non ſunt. de aur. & argen. leg.* Spieg.

MARGARITA. Romani margaritas appellauerunt vniones, ab eo, quòd nulli duo indiſcreti reperiãtur. Margaritam & lapillum generali nomine vocamus. Nam lapillus gemmarum & margaritarum commune eſt nomen, ſub intelliguntùrque precioſus. Quod ſi maiuſculi fuerint, precioſi lapides dicuntur. Hæc Calepinus. Verùm, margaritæ Iureconſ. nec lapillorum nomine, nec gemmarum veniunt. Valla diſſentit ab eis, ſed perperam. nam de proprietate illi loquuntur, ipſe de abuſu & tranſlatione. *Vide Alciat.lib.4.de verb.ſig.* Margaritæ extricatæ pro mundatis & purgatis. *in l. ſi ſeruus ſeruum.ff.ad l.Aquil.* Legitur margarita pluratiuè apud Vlpian. *in l.ſi gratuitam ff.de præſcrip.verb.* [Si margarita tibi (inquit) æſtimata dedero, aut vt talem mihi adferas, &c.] Margarita fortaſſe *dati.* ſi margaritæ legitur vitio typographorum. Quanquam margarita, tæ, & margarites & margaritum in nominatiuo declinari poteſt. Seruius declinat margaris, idis, &, idos, à cuius genitiuo græco Latinè formatur margarida.

MARGARITA & Margaritas promiſcuè Latini auctores dicunt, & à Gemmis & Lapillis ſeparant. *l.19.§.pen.l.25.§.pen.ff.de aur.& arg.* Seruius verò *in 1. Aeneid.* Gemmas à margaritis eo ſeparari ait, quod illæ diuerſi coloris, hæ albæ: vel quòd illæ integræ, hæ pertuſæ. Sed enim cùm Margaritorum & vnionum crebra fiat in libris noſtris mentio, non abs re fuerit eorum ortum ſubiectis Amiani Marcellini verbis, quę hoc ipſum planum faciunt, patefacere. ſic autem ille *libro 13.* ſcribit. [Apud Indos & Perſas margaritæ reperiuntur in teſtis marinis robuſtis candidis, permixtione roris anni tempore præſtituto conceptæ. Cupientes enim velut coitũ quẽdam humoris ex lunari aſpergine capiunt denſius oſcitando. Exindeque grauidæ edunt minutas binas aut ternas, vel vniones ſic appellatas, quòd eius terræ conchulæ ſingulas aliquotiens pariunt, ſed maiores. Idque indicium eſt ætherea potiùs deriuatione, quàm ſaginis pelagi hos oriri fœtus & veſci, quòd guttæ matutini roris ijſdem infuſæ claros efficiunt lapillos & teretes: veſpertini verò flexuoſos contrà & rutilos, & maculoſos interdum. Quod genus gemmæ etiam in Britannici ſeceſsibus maris gigni legique licet dignitate diſpari, non ignoramus.] Idem etiam Plin. fuſiſsimè perſequitur *lib.9.cap.35.* cui & Solinum adde *cap.54. Polyhiſtor.* & Athenæum *lib.4. Dipnoſophiſt.* & Iſidor. *lib.16. Etymol. cap.10.* Inde Tertul. *in lib.de habitu mulieb.* [Sed ſi quid, ait, de mari Britannico aut Indico ambitio paſcatur: Conchæ genus eſt non dico conchylio aut oſtreo, ſed nec peloride gratius de ſapore. Ad hoc enim conchas nouerim maris poma. Quod ſi concha illa aliquid intrinſecus poſtulat, vitium eius magis debet eſſe quàm gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum quàm conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca. Briſſ. *Adde Tiraquell. in 3.l.connub.gloſſ.1.parte 1.num.27.*

MARGARITARIVS, negociator margaritarum: quorum originem, naturamque pete ex Plinio, *lib.9.cap.34.* vt intelligas l.pediculis. ſub fin.de aur. & arg.leg. vbi de elẽchis, cylindris, & tympanis, vocabulis Accurſio incognitis, agitur. Reſtituit in eodem nonnullos veræ lectioni, eruditiſſ. Rayſius locos, quos apud eum videre licet *in libro, qui in manu habetur, de veſtibus.* Spieg.

MARINVM & maritimũ, interpres, vt apparet ex ſcholio,

ſio, confundit. Quod mare incolit, vel quod ex mari eſt, marinum: quod verò mare accolit, vel quod ad mare eſt, vel quod ad mare ſit, maritimum accipiendum, vt apud I.C. *in l.2. ſi quis cautionibus*. [Tempeſtatem, inquit, intelligere debemus, ſiue marina, ſiue terreſtris ſit. Sp.

MARIS appellatione venit flumen, quia mare quamcunque aquarum congregationem ſignificat. *Bart. in tract. de inſula, in princ. & in euangelio Ioan. cap. 6.* mare Tyberiadis, cùm ſit lacus, quem Iordanis fluuius facit, habēs vrbem Tyberiadem ab occidente in Galilæa, lōgitudo lacus eſt 16000. paſſuum, latitudo, ſex M. Geneſara vocatur ſeu Tarichea, ab vrbe quæ ei eſt à meridie. Tandem Aſphaltitem lacum ingreditur. Neque ſolis Hæbræis licuit lacus & flumina maris nomine nobilitare, ſi Seruio fides datur *in 1. Aeneid. in illo verſu*:

Vnde per ora nouem vaſto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arua ſonanti.

id eſt, inquit Seruius, flumen, quod vt Varro atteſtatur, accolæ mare vocant. Sanè de Timauo loquitur Virgil.

---- *Et fontem*, inquit, *ſuperare Timaui*.

quod eſt nomen fontis & fluuij, qui nouem capitibus exurgens interfluit, *ſecundum Melam in lib. 11. de ſitu orbis. cap. 4. Forcat. in Necyom. dial. 34. num. 6.*

MARITARE, locare in matrimonium.

MARITIMI mores, pro varijs & incōſtantibus. Quemadmodum enim mare, vt inquit Eraſmus, nunquam conquieſcit, & ſubinde mutat faciem: ita ferunt, homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. Sp.

MARITI affectio dicitur in vxoré, vxoris verò in maritum animus, *teſte Vlp. in l. 5. ff. de bon. damn.* Sp.

MARITI lenocinium ipſum onerat, non vxorem excuſat, *l. 1. §. ſi publico. ff. de adult.* Spieg.

MARITIS, ad exemplum propinquorum, conceditur quidem ius emendandæ vxoris: ſed certè non adeò eſt extendendum, vt domeſticam correctionem excedat, & in atrocitatem vertatur, *l. 1. C. de emend. propinqu.* Neque verò bonus vir, aut vlli homini in foro profuturus exiſtimari poteſt, qui domi tam moroſus eſt, vt nec vitæ ſociam ferre poſſit fortè per imprudentiam leuiter peccantem. Leuiorum autem vitiorum, propter quæ fuerit vxor emendanda, non poteſt certa tradi definitio. Charitas multa condonabit, quatenus fieri poteſt, ſexus fragilitati: cætera iudicabit ſobrium mariti ingenium. Old.

MARITO incumbit onus alendi vxorem cum liberis, & tota familia, *l. dotis fructum. ff. de iur. dot. l. pro oneribus. C. eod. tit. l. ſi filia. ff. famil. ercisc.* Old.

MARITVS, propriè à contractis nuptijs dicitur: licet pro ſponſo etiam ponatur, *vt in l. non ſine. C. de bon. quæ liber.* Obſeruandum, quòd ex vxoris nobilitate, maritus fiat auguſtior hominum opinione. Coruſcat enim, vt inquit Bal. radijs vxoris, *l. 1. C. de præpoſ. lab. lib. 12. Vide Alc. in l. 5. C. de in ius vocand.* Spieg.

MARITVS & vxor vnum corpus cenſentur, *l. 1. §. ſeruum mariti. ff. de quæſt.* Domeſtici vocantur, & ſocij vitæ, diuini atque humani iuris conſortes, *l. 1. ff. ad Senatuſconſ. Syllan. l. 1. ff. de ritu nupt. l. aduerſus. de crim. expilat. hereditatis.* Vnde

Inter MARITOS, id eſt, inter virum & vxorem, *l. 52. ff. de donat. inter vir.* Maritam etiam pro coniuge & vxore dicunt. Horat. *epode* 8. Ouid. *in epiſt. Medeæ*. Statius *libr. 3. ſilu. de lachrymis Hetruſci*. ex Briſſ.

MARMORARII, qui marmorum in cruſtas ſecandorum artem tenent, *l. 1. de excuſ. artific. lib. 10. C. l. 2. eod. tit. in Cod. Theod. & apud Caſſiod. lib. 1. variar. epiſt. ad Agapit.* Briſſ.

MARMORE legato rudis tantùm materia continetur, *l. 78. §. illud. ff. de leg. 3.*

MARMOREAE lapidicinæ, *in l. 7. §. ſi vir. ff. ſolu. matr.*

MARMOREVM metallum, *l. 13. de metall. in C. Theod.* Br.

MARMORIS appellatione quid contineatur, docet Iuriſconſ. *in l. quæſitum. §. illud. de leg. 3.* Hinc marmoreum quod ex marmore eſt: & marmoratū, quod ſuperficiem tantum ex marmore habet: & marmorariæ laudes, apud Cicer. *pro Archia*, pro ſtatuis marmoreis in alicuius honorē decretis, ponuntur. Marmoroſum autem, quod marmoream formam, vel duritiem habet. Spieg.

MARTE ſuo, Imp. *in l. 1. C. ne lic. pot.* inquit, cauſæ diſcurrant, id eſt, viribus ſuis. Nam vt *in Chiliad.* noſter Eraſmus monuit, quoties nullis auxilijs adiuti, noſtropte ingenio, proprijſque viribus rem peragimus, noſtro marte peragere dicimur. Spieg.

MARTIA, Catonis filia minor. Quæ quum quæreretur ab ea, cur poſt amiſſum maritum denuò non nuberet: reſpondit, non ſe inuenire virum, qui ſe magis vellet, quàm ſua. Quo dicto oſtendit, diuitias magis in vxoribus eligi ſolere, quàm pudicitiam. D. Hieron. recenſet aliquot matronarum apopthegmata, *lib. 1. aduerſus Iouinian.* Et Eraſm. *lib. apophtheg. 8.* Sp.

MARTIS menſis. Vide Alberic. Cui illud Ouidij *ex 3. Faſtor.* addi poteſt:

A te principium Romano ducimus anno,
Primus de patrio nomine menſis erit. Sp.

MARTYR, Latinè teſtis dicitur. Vnde nobis martyres, qui fuſo ſanguine, Chriſtum illum Seruatorem eſſe teſtati ſunt. horum fit mentio ab Impp. *in l. 2. & 3. C. de ſacroſanct. eccleſ.* quarum verum intellectum, vndequaque doctiſſimo Alciato debemus. Impius Vigilant. omni honore martyres priuauit. Stultus Eunomius, qui, ne cogeretur adorare mortuum, templa martyrum non ingrediebatur. Venerandi ſunt martyres, non adorandi, vt Deus, quemadmodum D. Hier. *in Vigilant.* diſſerit. Vetuſti eccleſiæ ſcriptores martyrem etiam appellāt, qui nondum martyrium fecit, ſed deſtinatus eſt ad ſupplicium, & illud æquo animo expectat, vide Io. Fr. Picum *in commen. ad 2. hymnum*, & Rhenan. *in annot. ad Tertull.* Hiero. *in vita Hilarionis* vſurpat pro monumento aut ſacello martyri dicato. Spieg.

MARTYRION, templum martyri ſacrum, dicatum, *l. generale. C. de ſacr. ſanct. eccleſ.*

MAS dicitur, quòd fortior ac generoſior ſit. A mare maſculus diminutiuè, qui non poteſt ſignificantius exprimi & demonſtrari, quàm per ſexum, dicēdo virilis ſexus, quæ, quod ſit debilior vox, ad excludendas fœminas, contra naturam & vim vocis eſt, vt docet Salomonius *in comment. ad l. Gallus.* non temerè diſſentiens ab omniū ſententia, & in ſcholis, & iudicijs recepta: nempe ea, tradiderunt, eſſe eiuſdem ſignificationis hos ſermones, Stipulari pro deſcendibus virilis ſexus, & deſcendentibus per virilem ſexum, & deſcendentibus per lineam maſculinam: quòd his caſibus veniunt fœminæ ex maribus deſcendentes, & non maſculi ex fœminis. Diuerſum autem eſſe, ſi dixeris, pro deſcendentibus maſculis, quòd non fœminæ, ſed ſolùm maſculi continentur. Quod Caſtrenſis quoque locum habere putat, ſi dixeris, Ex linea, ſeu de linea maſculina. Nunquam igitur, Salomonius ait, fatebor, ex ſignificato verborum, non idem eſſe dicere, vel ſtipulari, pro deſcendentibus, ſeu liberis virilis ſexus, & liberis maſculis: imò plenius dicimus, virilem ſexum quam maſculos, nam ſolo ſexu mares à fœminis diſcernuntur, & nominantur. Mas enim dicitur, quòd fortior & generoſior ſit, vt iam dictum eſt. Tametſi maſculus nō ſemper ſexus eſt, ſed interdum quicquid vegetum ac robuſtum eſt, maſculum dicitur. *Vide Non. Marcell.* Obſeruandum verò, ſub maſculi vocabulo fœminam nonnunquam contineri, *vt not. in cap. Raynaldus. & ibi Abbas. de teſtam.* Itaque feudum maſculinum, ein männlich Lehen: ad fœminas extendi nequit. Sp.

MASCVLINVM regulariter concipit fœmininum, *l. 1. cum ſimil. ff. de verb. ſign.* Sed hæc regula recipit multas declarationes: inter alias limita, non procedere in officijs, ita ſingul. Bal. *in c. ad audientiam. col. 1. in vlt. qu. extra de reſcript.* ex quo infert, quòd ſi teſtator dixit, relinquo fratres meos executores mei teſtamenti: non intelligitur de ſororibus, *l. cuius bona. ff. de curat. fur.* quia fœmina habet inualidum conſilium. Sicut etiam de pupillo dicendum eſt, qui habet conſilium imperfectum. *l. vlt. C. de leg. tut. & hoc dictum Bald. pro ſingul. approbat D. Iaſ. in l. ſi quis id quod. in 3. col. in 4. limit. ff. de iur. omn. iudic. vbi late tractat iſtam materiam. & Dec. in l. 2. col. pen. de reg. iur. Iaſ. vbi præs ſingul. in l. ex facto. in princip. in penult. col. de vulgar. & pupill.* Et ideo dicit alibi elegan. Bald. *in l. 1. in vlt. col. C. qui admit.* quòd mulier licèt affinis, non poteſt conſentire alteri mulieri contrahenti, ſtante ſtatuto, quòd in contractu mulieris requiritur conſenſus affinis: quia contractu mulieris requiritur conſenſus affinis: quia conſilium propriè eſt virorum. *de qua vltima deciſione ſcripſi infrà. in verbo, Statuta requirens in contractu.* Hinc eſt, quòd mulieres

non poſſunt eſſe de conſilio, neque interuenerunt in condendis legibus vel ſtatutis: ſecundum Doct. *in l.1. per illum text. ff. de legib.* vbi etiam Bartol. qui magis in ſpecie colligit argumentum, quod vſus mulierum non inducat cóſuetudinem: quia lex & conſuetudo æquipollent, *l. de quibus. vbi latè ſcrib. eod. tit. quod vlt. ſequitur. & not. Ludo Roman. ſingul. 44. ad hoc. & D. Maria. Soc. conſ. 7. nunc quæſitorum. col. pen. verſ. circa 2. lib. 1. poſt Abb. conſ. 53. attingendo. circa princ. lib. 2. Cott. Adde Tyraq. comment. in 1. l. connub. gloſſ. 1. part. 1.*

MASCVLINVM comprehendere fœmininum, non eſt perpetuum, præſertim in pœnalibus & odioſis. Nam in illis regulariter fœmina ſub mare non intelligitur, niſi delictum, vel actus ſit indifferens, qui æqualiter poſſit committi per mulierem ſicut per virum, quia tunc ſub maſculo fœmina intelligitur. Qua de re pluribus Bartol. *in l. 1. de verb. ſign.* & Iaſon multo latius *in l. à induct. C. de indic.* tractant. Spieg.

MASSA, id eſt, pila argenti legata, ſcyphi ex ea facti debentur. Eius cauſam habes, *in l. ana. in fin. & l. quæſitum. §. illud, de leg. 3.* Propriè dicitur farina omnis ad pinſendum macerata, & aqua ſubacta. Spieg.

MASSA, rudem, infectam, informem materiam auri, argenti, æris, vel cuiuſuis alterius metalli, ſignificat. *l. 10. §. ſi maſſæ. ff. quibus modis vſusfruct. amit. l. 19. & l. 52. §. ſi quis maſſam. ff. de furt. l. 7. §. cùm quis. ff. de adquir. rer. dom. l. 27. in fin. ff. de aur. arg. l. pen. ff. pro ſoc. l. 3. §. vlt. ff. de rei vind. l. 88. ff. de leg. 3. l. 44. §. ſi pocula. ff. de leg. 1. l. 9. §. ſi quis rem. ff. ad exhib.* Briſſ.

MASSARICIAE, vocabulum è vulgi triuio ſumptum, vt pleraque eius notæ apud doctores reperiuntur. Bart. dicuntur ſuppellectilia ad domú pertinentia: quod & alicubi Zaſ. indicauit.

MASSAS auri olim Romanis Imperatoribus quaſdam prouincias penſitare ſolitas, vir doctiſſ. Beatus Rhenanus *ad Tertull.* adnotauit. Spieg.

MASTI, fiſtulæ ſunt. Vitruu. *lib. 12.* [Vbi Athenis ex huiuſmodi locis & fontibus maſti, vſque ad portum Pyreæum ducti ſunt ſalientes.] Varr. *de re ruſtic.* papillas vertit. Caſſiod. vbera. [Dum quanto, inquit, pulchrius eſt, Claudiam aquam per tot ſicca montium iuga, lauacris & domibus liquores puriſſimos, fiſtularum vberibus emiſiſſe.] *Alciat. in l. eos qui aquæ, C. de aquæduct. lib. 11.*

MASTLES, nuncupatur, ait Rhodigin. qui nil firmum meditatur, nil ſtabile: vnumque dicit, mox aliud facit. Spieg.

MASTIGOPHORI, lictores qui virgas in ſacris certaminibus ferebant, quibus turbam ſummouerent. Arcadius *l. vlt. §. 1. ff. de muneribus.* [Maſtigophori quoque qui Agonothetas in certaminibus comitantur, vt ſcribæ magiſtratus perſonari muneri ſeruiunt.] Iulius Pollux μαστιγονόμους ferè, à Xenophonte quodam loco μαστιγοφόρους appellari tradit. Hot.

MATARIS teli genus, paulò quam lancea minus: cuius Siſenna apud Nonium meminit, Cæſar *lib. 1. de bello Gallico.* [Et e loco, inquit, ſuperiore in noſtros venientes tela conijciebant, & nonnulli inter carros rotaſque, mataras ac tragulas conijciebát.] Mazacis apud Heſychium eſt haſta Perſica, cuius tamen formam non exprimunt auctores. Turnebus *lib. aduerſ. 9. cap. 7.* Materas, in Cæſare legendum cenſet, ita autem vocabatur iaculum lingua Gallorum, vt ſcribit Strabo: videri autem poteſt nomen Gallicum, quo ſagittam capitatam hodie appellant.

MATER, quæ quoduis animal partu edit, autor Nonius. Noſtri interdum hoc nomine etiam auiam accipiunt, licet impropriè. *Vide Bart. in l. liberorum. ff. de verb ſignif.* Sp.

MATERNVM appellatur quod à matre proficiſcitur & deſcendit, *l. 87. ff. de acquir. vel omit.*

MATERFAMILIAS appellatur ea ſolùm, quæ in mariti manu, mancipioque, aut in eius, cuius maritus, manu mancipioque eſt. Quoniam non in matrimonium tantùm, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui hæredis locum veniſſet. *Lege, Vxor iuſta.* Spieg.

MATERFAMILIAS olim quid à matrona differret, infrà *ſub voce, Vxor* explicauimus. nunc autem admoneri illud opus eſt, in Pandectis matremfamilias, & matronam pro eadem vſurpari, hoc eſt, pro muliere lecta, pudica & honeſta, ſiue ea vidua eſſet, ſiue nupta. placet etiam vt illud Feſti ad idem tẽpus pertineat: matronas appellabant eas ferè, quibus habendi ſtolas ius erat. Sed quod de matrefamilias idem ſcribit, ad antiquorum conſuetudinem referendum eſſe, poſterius eodem loco docebimus. nunc promiſcuè verbum vtrunque vſurpari, demonſtrandum eſt. Cicero *pro Cælio.* [Petulanter facimus, ſi matremfam. ſecus, quàm matronarum dignitas poſtulet, nominemus.] Quo in loco matronam omnem appellari Cicero ſignificat, quæ bona & honeſta exiſtimatione eſt. Marcellus *in l. probrum. 41. ff. de rit. nupt.* [Si qua ſe in concubinatum alterius, quàm patroni tradidiſſet, matrisfamil. honeſtatem non habuiſſet.] Vlpianus autem *in l. ſi vxor. 13. ff. de adulter.* [Si modò ea ſit, quæ in concubinatu ſe dando, matronæ nomen non amiſit, vtputà quæ patroni concubina fuit.] Plautus *Ciſtellaria:*

Matronæ magis conducibile eſt iſtuc: mea Silenium,
Vnum amare, & ætatem cum illo exigere, cui nupta eſt ſemel.
Verùm enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimilima,
Non poteſt ſuam rem obtinere ſola, ſine multis viris,

Idem *in l. item apud. 15. §. ſi quis virgines. ff. de iniur.* Multò minus ſi meretricia veſte fœminæ, non matrumfamiliarum veſtitæ fuiſſent, ſi igitur non matronali habitu fœmina fuerit, & quis eam appellauit, vel ei comitem abduxit, iniuriarum tenetur. Vlp. *l. pronunciatio. 47. ff. de verb. ſignif.* [Matremfam. accipere debemus eam, quę non inhoneſtè vixit. matrẽ enim familias à cæteris fœminis mores diſcernunt atque ſeparant. proinde nihil intererit, nupta ſit, an vidua, ingenua ſit, an libertina. nam neque nuptiæ, neque natales faciunt matremfamil. ſed boni mores.] Idem *l. 3. in fin. ff. de lib. exhib.* [Cùm audis, inquit, matremfamilias, accipe notę auctoritatis fœminam.] *Alc. de verb. ſign.*

MATREMFAMILIAS accipimus eam, quæ vt iam dictum non inhoneſtè viuit: nec intereſt nupta ſit an vidua, ingenua an libertina, *l. 46. §. 1. ff. de verb. ſig. l. 3. §. vlt. ff. de liber. exhib. l. 41. ff. de ritu nupt. l. 29. C. ad l. Iul. de adult. l. 10. ff. eod. tit. l. 15. §. ſi quis virgines. ff. de iniur.* Feſtus tamen *lib. 11.* hoc nomine eam, quæ vidua eſt, contineri negat. Cicer. planè *in Topic.* Matresfamilias ait eſſe, quæ in manum conuenerunt, quomodo *in l. 1. ff. de concubin.* accipi videntur. Eoque à matrona matremfam. differre, Gell. *lib. 18. c. 6.* tradit, quòd matrona ſit, quæ in matrimonium cum viro quoquomodo conuenerit, Materfamil. verò ea ſola, quæ in mariti manu mancipioque ſit. Quæ eadem verba Seruius *in 11. Aeneid.* tranſcripſit. Nonius autem dum hanc ipſam differentiam exponere ſtudet, errore ſe obruit, niſi ille in poſterioribus verbis mendoſus eſt, perinde vti eſt in eo quod pro matronæ nomine, Marcum Tullium impreſſi codices ſcriptum habent. Enimuerò matronam, vt & matremfamil. notæ auctoritatis ſpectatæque honeſtatis noſtri auctores accipiunt, *l. 13. ff. de adult. l. 1. §. omnem, ff. de iniur, l. 1. §. & notandum, ff. de vent. inſpic.* Id quod Feſtus quoque *lib. 11.* ſignificat, cùm ait matronas appellatas eas ferè, quibus ſtolas habendi ius eſſet. Vnde Matronalis habitus, *in l. 15. §. ſi quis virgines. ff. de iniur.* De quo *lib. 1. ſelect. antiquit.* abunde diximus. Nunc ad matremfamilias redeamus. Matresfamilias certè dici conſtat, quæ ſuæ poteſtatis ſunt, *l. 41. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. l. 30. §. 1. l. 34. ff. ſolut. matrimon.* Eaque ratione etiam virgo materfamil. appellabitur, ſi morte patris vel emancipatione ſui iuris facta ſit, quemadmodum etiam pupillus paterfamil. probè dicitur. Quod & Tertullian. *in lib. de virginibus veland.* ita ſcribit: [Materfamiliæ vocatur licet virgo, & paterfamil. licet inueſtis.] Briſſ. & *Connan. lib. 8. cap. 3. num. 2. & 3.*

MATERFAMILIAS quæ dicatur. Si Nonio credimus, eam duntaxat vxorem matremfamilias veteres dicebant, quæ ſæpiùs deperiſſet. Quo ſenſu matremfamilias definiuit etiam Feſtus: Materfamiliæ, inquit, non ante dicebatur, quàm vir eius paterfam. dictus eſſet. Nec poſſunt hoc nomine plures in vna familia pręter vnam appellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec quæ ſine filijs eſt, appellari poteſt. Ciceronis tẽpore hac voce [materfamilias] latius paululum vſus eſt populus Romanus: omneſque fœminas quæ in manum conuenerant, matresfamilias appellabant, etiam antequam peperiſſent, etiamſi in parentum eſſent poteſtate. Hinc illa coemptionis antiqua formula: Vis mihi eſſe materfamilias? Idipſum teſtatur expreſsè

Cicero

Cicerò *in Topic.*: Genus, inquit, eſt vxor, eius duæ formæ: vna materfamilias, hæ ſunt, quæ in manum conuenerunt, altera earum, quæ tantummodò vxores habentur.] Eoque arbitror Gellium reſpexiſſe, *lib.18. cap.6.* cùm ait, matremfamilias appellatam eſſe eam ſolam, quæ in mariti manu mancipioq; eſſet: quoniam non in matrimonium tantùm, ſed in familiam quoque mariti, in ſui hæredis locum veniſſet. Denique iuriſconſulti non ſpeciei amplius, ſed generis loco matrisfamilias vocabulo vſi ſunt. Illi enim genere quodam, non in manus ſolùm conuentiones, aut natales, ſed honeſtatem etiam matremfamilias facere definiuerunt, *l.3. in fin. de lib.exhib. l.15. §. videamus. de iniurijs. l.46. §. primo. & l.195. §. primo. de verb.ſignific.* Adeò quidem, vt viduas, libertaſque patronorum concubinas, puellas, quæ ſui iuris ſunt, & omnes notæ auctoritatis fœminas etiam matresfamilias appellarent, *l. 41. de ritu nupt. l.4. de his qui ſunt ſui. l.30. §.1. l.34. ſolut.matr.* Proinde quis eſt, qui non intelligat, quam hi inconſultè & iniquè fecerint, qui Nonium, Feſtum, Gellium, & ipſum etiam Ciceronem ignorantiæ lapſu notare non verentur? *Ranard. variar. libr.4. cap.12. Adde Tyraq. comment. in 4. l.connub. gloſ.1. part.4.*

MATER, & materfamilias ſeparantur. Nam eam matrémfamilias appellamus, quæ ſui iuris eſt, *l.pronunciatio. §. familia. ff. de verb.ſignific.* cùm ſimpliciter matrem dicimus, eam ad filios referimus, quæ & in aliena poteſtate, putà patris eſſe poteſt, ex Antonij Auguſt. *lib.ſing. ad Modeſt. l.2. ff. de excuſat.* cuius ſententia vera eſt, quicquid ſuperius ex Old. diximus. Prat.

MATER matrima illa dicitur, quæ cùm mater ſit, adhuc habet matrem viuentem: ſicut patrimi, & patrimes, quorum patres viuunt. Spieg.

MATERIA, generaliter dicitur, ex qua aliquid fit, *l.7. §. cùm quis ex aliena. ff. de acquir. rer. domin.* Materiam itaque propriè rudem & informem accipimus, & operi faciundo deſtinatam. Sed & materiam à Ligno Iureconſulti ſeparant: hoc vocabulo ea, quæ comburendi cauſa parata ſunt, ſignificantes: illo verò ea, quæ ad ædificandū fulciendumque accommodata ſunt, *l.55. de lega. lib.1. l.12. ff. de vſufruct. l.167. ff. de verb.ſign. l.18. §. ſi quis cauerit. ff. de pign.act. l.45. §. pen. ff. de iur. fiſc. l.14. §. 1. de pericul. & commod. l.47. ff. de action.empt.* Vnde legata materia nauis, arca, armariumve ex ea factum non vindicabitur, *l.57. l.88. ff. de legat.3.* Pali certè & perticæ in numerum materiæ rediguntur, *l.56. ff. de leg.3. l.168. de verb.ſign.* Briſſ. Sic Iuriſconſ. *in l.vrbana. ff. de verb.ſignific.* materiam vocat cæmenta, lapides, tigna & cæteras res, ex quibus ædificia fiunt, vt ſit ſenſus, vrbana prædia à ruſticis, materia, qua res conſtat, diſcerni, non loco. *Donellus de pign.*

MATERIA *in l.198. de verbor. ſignific.* pro qualitate & genere vſus accipitur, *vt patet ex l.166. ff. eodem tit. & l.16. C. de præd.minor.* Briſſon, *& Coman. lib.4. cap.10. num.7. Item lib. 4. cap.11. num.7.*

MATERIA eſt, ex qua ſpecies fit, & ſine qua ſpecies eſſe non poteſt, *l.adeò. §. cùm quis. ff. de acquir. rer.domin.* Et vbi hæc non eſt, nec materiatum adeſſe poteſt, *ſecundùm Bald. in auth. offeratur. poſt princ. C. de lit.conteſt. qui alleg. l.qui res. §. arenam. ff. de ſolut. l.quæſitum. §. illud. ff. de leg.3.* Et malè materiatum dicitur, quod compoſitum eſt ex mala materia, vt ædes ex lignis non cæſis tempeſtiuè. Spieg.

MATERIA propriè dicitur, ait Nebriſſ. circa quam verſatur faber tignarius, ſiue lignarius. Paul. *de peric. & com. rei vend. l.quod ſi.* [Neque materia empta ſi furto periſſet.] Alc. Materia eſt, inquit, vnde quid conficitur, vt in ſcypho metallum, in contractu conſenſus. Subſtantia, per quam materia in certam ſpeciem deducitur: vt in vaſis vel veſtibus artificium, in emptionis cõtractu precium. Forma, quæ certæ illi ſpeciei nomen dat. Solennitas actui perfecto extrinſecùs accedit: vt auctoritas tutoris in pupillorum, agnati conſenſus in mulierum contractibus. Item materiæ appellatione ligna omnia comprehendi, quod Græci ὕλην, & ſyluam, & materiam vocent, alij monuerunt. Materia autem omni legata, nec arca, nec armarium continetur, *l.ſeruus.1. verſ. de leg.3.* Spieg. *Adde Brechæum in l.Carbonum. in tit. de verb. & rer.ſignific. & Tancet. in Topic. milit. iur. & leg. diſcip.*

MATERIA facta, infecta, ſignata. *Vide l.ſi in rem. §. Oſtiarum. ff. de rei vind.* Spieg.

MATERIA, pro tractatu ſuper re, vel facto quopiam. *Alb. citat. l.1. ff. ſi pars hered. pet.* Spieg.

MATERIA & cauſa omnium actionum colligitur partim ex dominio rerum vel iure quod in rebus aſſeritur vt in vendicationibus, partim ex obligatione dictorum, factorumve, ſicut in condictionibus, iuxta mentem Imp. *in §. omnium. in princ. Inſtit. de action.* Spieg.

MATERIALITER, vt vocant, & demonſtrationis ſolius cauſa, pleraque à Iurecoſſ. poni, adnotarunt Apellus, & Alciat. Hic *cap. vlt. 2. Parerg.* ſimili modo declarat interdicta poſita: vbi defendit, quod ſitu pulchrum eſt, receptam Doctorum noſtrorum, à primæ vocis initio, adducendi reſponſi conſuetudinem. Sp.

MATERIAM ſuccidere, quantū ad villæ refectionem ſatis ſit. *l.arbor. ff. de vſufr.* Spieg.

MATERIARII, à Tertulliano eleganter dicti ſunt, adnotante Rhenano, qui negabant Deum, (quod tamen nos verè profitemur) omnia ex nihilo protuliſſe. Spieg.

MATERIARIOS dicere poſſumus eos, quos vulgò hodie & noſtrate lingua Carpentarios nominamus: quos etiam Caius *lib.3. ad leg.12. Tab.* fabros tignarios dicit: ſed non eos duntaxat qui tigna dolarent, ſed omnes, qui ædificarẽt *l.ferri. §. fabros, &c. Brechæus l.tigni. ff. de verb. & rer.ſign.*

MATERIARI, id eſt, lignari, & materiam ad munitiones faciendas cædere: Siquidem materia propriè ea vocatur ligna, quæ ſtructuris ſeruiunt.

MATERTERA matris ſororem ſignificat, *l.vlt. §. amita. ff. de gradib. & adfin. l.pen. ff. de leg.tut.* quaſi mater altera, *vt Feſtus lib.11. ſcribit.* Briſſ.

MATERTERA magna, auiæ ſoror eſt, *l.1. §. 4. & l.vlt. §. matertera. ff. de gradibus.* Atque hoc loco obiter Feſti verba reſtituemus, qui vulgò ita habet [Matertera patris & matris mihi magna mater eſt] cum legendū ſit, [mihi magna matertera eſt.] Matertera maior, proauię ſoror eſt, patris vel matris matertera magna, *d.l.vlt. §.5.* quam Gaius Promaterteram vocat, *l.1. §.5. ff. de gradibus.* vt & Paulus *d.l.vlt. §.7.* & Iuſtinianus *in §.5. Inſtit. de gradib. cog.* Matertera maxima rurſus abauiæ ſoror, patris vel matris matertera maior, vt in ſuperioribus locis traditur. quam Gaius Abmaterteram vocat, *l.3. ff. eod. tit.* Briſſ.

MATHEMATICVS in tit. de maleficis, & mathematicis, lib.9. C. Mathematici hi dicuntur, non qui honeſtiſſima mathematum ſtudia docent, ſed qui diuinationibus, & aruſpicinis homines ludificantur, vt genethliaci, aſtrologi, Chaldæi. Quorum ars iure noſtro improbata eſt, vt naturas hominum ex vultus inſpectione pronuncient. Magicos quoque & Mathematicos, Plinius & Cicero impugnant, & de his Vlpianus ſentire viſus eſt, cùm incantationem, aut imprecationem, aut exorcizationem, non eſſe medicinæ genera de varijs cognitionibus dicet, tametſi quidam ait, qui hac arte vtẽtes ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment. Neſcio tamen qua arte id, quod de Veſpaſiano (vt legitur) actum fuerit, vt cuidam è plebe luminibus orbato oculos inſpuendo pro concione reſtituerit, & crus alterius debile calce contingendo confirmauerit, cùm hæc à Deo, aut Dei nomine duntaxat fieri poſſint, vt à quatuor hiſtoricis, qui facta geſtaque Chriſti ſcripſerunt, memoriæ traditum eſt. Anch.

MATHEMATICI. Artem mathematicam minus propriè Imper. nominauit artem prædicendi, & quam Perſæ Magiam vocarunt. Sic etiam Conſtantin. *inſr. in l.etſi.* qui eas partes profitentur, Mathematicos dixit, cùm propriè Mathematica vocentur illæ quatuor diſciplinæ, Geometria, Arithmetica, Muſica & Aſtrologia: quibus nihil eſſe illuſtrius *in eodem loco* affirmat Cicero. Hæ ſolæ diſciplinæ perſpicuè diſcuntur, & per demonſtrationem percipiuntur, & qui eas profitentur, Mathematici vocantur. Nam Gellius *libr.1. cap.9.* ita ſcribit, [hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοὶ ſcilicet ab ijs artibus, quas iam diſcere atque meditari inceptauerant. Quoniã Geometriam & Gnomonicam, Muſicas, cæteraſque item diſciplinas altiores μαθήματα veteres Græci appellabant: vulgus autem, quos gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos dicit. In ea pariter ſignificatione videtur accipere Iuuenal. *Satyr.4.*

Nota Mathematicis geneſis tua. ---

Quamuis Ioannes Britannus, quem ſequitur Dominicus Nanus Mirabellius, aliter arbitretur. Verùm cauſæ, cur hæ artes prohibeantur, pulchrè exprimuntur infrà, *in l. eorum, quæ etiam habetur in C. Theod. ſub eod. tit. Fernand. lib. 2. Explicat. in l. 2. de maleſic. & mathemat. cap. 14.*

MATRICARII, in Nouella 13. *quæ eſt de Pretore plebis.* Hoc verbum in notis quibuſdam vetuſtis ad Iuliani Patricij epitomam ſic expoſitum inueni, Matricarij dicuntur illi quos videmus ad incendia currẽtes & portantes ſpongias cum ferramentis, & alia per quæ poſſunt de pariete in parietem tranſire, & ita incendium extinguere. Briſſ.

MATRICES aquarum, Alberic. indicat pro fiſtulis poni, *in l. eos. C. de aquæduct. lib. 11.* Erant etiam matrices libelli, in quibus Cæſareo fiſco penſitantes deſcripti continebantur. Habebant & nomina militum inſcripta matrices, ſiue matriculæ per diminutionem. cuius vocis frequens eſt mentio in poſteriorib. lib. C. Vnde & matriculariorũ vocabulum. Præterea matrices, vrbes Latinè dicuntur, quas Græci Metropoles appellant. Quinetiam matrix, vterum, & quod Græci μήτραν vocant, ſignificat. Item nutricem pullorum, apud Colum. Et generaliter quamcunque educatricem. Item coturnicũ ducem, quem Græci ὀρτυγομήτραν appellant, tranſtulit Gaza matricem. *Vide Alciat. in l. eos qui aquæ. C. de ſpectaculis. lib. 11.* Spieg.

MATRICIDA, Oreſtes, qui flammeus & excandeſcens emancipatam & addictam Egiſthi libidini matrem Clytemneſtram cum Aegiſtho, qui patrem Agamemnonem obtruncaſſet, furialiter interemit. Pius appellatus quod patris necem iuſtè ſit vltus. *Ioan. Bapt. in comm. panegyric. Sidon. Apollin. &c.*

MATRICVLA pro catalogo, deſcriptione, indiceque ab Impp. vſurpatur, *l. 3. de agentibus in reb. lib. 12. C. l. 13. C. de aduoc. diuerſ. iudicior. l. 10. de cohortalibus. lib. 10. C. l. penul. & vlt. C. de commeatu. lib. 12.* Matriculæ militares pro numeris, *l. 16. C. de teſtam. milit.* vtitur hoc verbo Modeſt. *in epitom. de re milit.* Matricularij œconomi eccleſiarum appellantur, quos nunc *Marguilliers vocamus* Aimonus Monachus, *lib. 4. de geſtis Franc. cap. 33.* Prædia verò tam innumera fratribus in eodem loco Deo famulantibus, ſiue matricularijs eccleſiæ contulit, vt deuotio animi eius plurimis admirabilis eſſet.] Et *in libro veteri formularum:* [Nos in Dei nomine Matricularij S. Martini, dum mane ad hoſtia ipſius eccleſiæ obſeruanda conueniſſemus, ibi infantulum ſanguinolentum inuenimus.] Briſſ.

MATRIMONIA ſecundùm naturã eſſe, oſtendit Lex, NON MOECHABERIS, vt vnuſquiſque habeat ſuam, retineaturque in voluptatibus modeſtia quædam & certitudo. Vagi enim concubitus, incertam facerent de ſobole opinionem, eleuarentque curam alendi partus. Old.

MATRIMONII contractus, inter omnes longè eſt ſaluberrimus, quo ſolo humanum genus (quoad Deo placuerit) pulchro conſeruatur ordine ac propagatione. Proinde nulla res eſt, in quam legiſlatores, iuris ſingularis beneficia tam liberaliter contulerint, atque hæc matrimonialis: omnem captantes occaſionem, vt huic ſacroſancto contractui nihil obſtaret, ad replendas ciuitates liberis hominibus. Old.

MATRIMONIO quantum tribuerint olim, lex XII. Tabularum oſtendit, quæ cœlibem vitam prohibet, nuptiaſque præcipit, ſecuta Platonem qui à trigeſimo anno vſque ad annum trigeſimumquintum ducendam eſſe vxorem putauit, alioquin puniendum eſſe matrimonij contemptorem. Et cùm hæc lex à quibuſdam iniquitatis incuſaretur, reſponſum eſt à Cenſoribus: Naturam ſicut naſcendi: ita gignendi procreandique legem præſcribere. Rectè quidem illi. Nam naturæ autor Deus, creato homine dixit: Creſcite & multiplicamini. Old.

MATRIMONIVM appellatur viri & vxoris coniunctio, *l. 1. §. 1. ff. de iuſtit. & iur.* Ex eo autem dictum quibuſdam videtur matrimonium, quòd propterea nubat mulier, vt mater fiat, quemadmodum Auguſtin. *libr. 19. contra Fauſtin.* ſcribit, quod & Accurſ. docet, matrimoniũ ideo dictum eſſe, quaſi proptera nubat mulier vt mater fiat: At Gregorius *in cap. vlt. de conuerſ. infidel.* datum hoc laboribus, quos in partu mulieres ſufferunt, tradit, vt ab ipſis potiùs, quàm viris, eorum coniunctio nomen accipiat. Briſſon. Infans enim materno magis indiget ſolatio quàm paterno, & matri in partu doloroſus, & poſt partum laborioſus exiſtit, *cap. 2. de conuerſ. infidelium.* Abbas Panormitanus quaſi matris munium, id eſt, officium ineptiſſimè dici putauit. Rectiùs Aulus Gellius *lib. 17. cap. 6.* [Enimuero (inquiens) idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt matronam dictam eſſe propriè, quæ in matrimonium cum viro conueniſſet, quòad in eo matrimonio maneret, etiamſi ſibi liberi nondum nati forent, dictamque ita eſſe à matris nomine non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi: vnde ipſum quoque matrimonium dicitur: *De quo latiùs Connanus libr. 8. cap. 3. num. 2.* Quandoque Matrimonium ſignificat rem relictam à matre, ſicut patrimonium rem relictam à patre, Suetonius *in Auguſto,* [cùm plerique equitum attento bellis matrimonio ſpectare ludos è quatuordecim non auderent, &c.] vbi matrimonium interpretatur Connan. bona materna, *lib. 3. cap. 2. num. 8.*

MATRIMONIVM autem eſt diuini & humani iuris communicatio inter virum & fœminam, indiuiduam vitæ conſuetudinem continens, *§. 1. Inſt. de pat. poteſt. & l. 1. ff. de ritu nupt.* per diuinum ius accipiuntur ſacra, quæ cuiuſlibet familiæ olim propria fuerant. Nos autem veram pietatem & ius naturæ, per ſacra intelligere poſſumus in foro Chriſtiano. Olden. Indiuiduam vitæ conſuetudinem intellige non aptam diuidi, quantum ad affectionem attinet, licet quandoque actu diuidatur iure permittente, puta per diuortium, *l. 1. de diuort. & repud.* Bellon.

MATRIMONIVM dicitur à Iaſone contractus bonæ fidei, *in §. fuerat. Inſtit. de act.* præterea ſpecies ſeruitutis eſt, *l. 2. ff. de lib. homin. exhib.* Et propriè quòd dura ſit ſeruitus, dicit Bald. *in l. bona fidei. C. de rebus credit.* quia maritus non dicitur habere plenam ſui corporis poteſtatem, *c. diuerſitatem. ext. de cler coniug.* Spieg.

MATRIMONIVM hominum longè aliud eſt quàm brutorum coniugium: vt Dionyſius Halicarnaſſ. inquit, Εἶτα τὴν διαφορὰν ἐπάξω λέγων ἐν τοῖς ἀνθρώποις μίξεων, καὶ κοινωνιῶν, ὃ αὐτὸ μὲν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε μίγνυται, ὁ δὲ ἄνθρωπος τάξιν τινὰ καὶ νόμον ἔχουσι τοῦ γάμου, &c. *Bald. in tit. de iure nat. gent. & ciuil.*

MATRIMONIVM aliud iuſtum eſt, aliud iniuſtum. Iuſtum quidem, quod iure & licitè, iniuſtum verò quòd iniuſtè in fraudem legum Romanarum cõtrahebatur, &c. *Renard. l. nuptias non concubitus. ff. de reg. iur.*

MATRIMONIVM putatiuum dicitur, quando ſeruus cum libera, vel libera cum ſeruo, vel conſanguinei ignorantes in gradu prohibito contrahunt matrimonia. Nam comperto errore, comperto impedimento, iam matrimonium diremptum eſt: vnde dicitur matrimonium putatiuum ſicut homo pictus, *vt Zaſius noſter tradidit, in ſum. allegata. §. Inſtit. de act.*

MATRIMONIVM, coniugium, connubium & nuptiæ, pro eodem ferè vſurpantur. Matrimonium, vt D. Auguſtino placet, dictum eſt, quòd fœmina ob id potiſſimùm nubere debeat, vt mater fiat. Matrimonij vocem latiùs patere, quàm matrimonij ſacramentum, Theologi demonſtrant. Conſtat autem, matrimonij inſtitutionem omnium antiquiſſimam eſſe, & Deum autorem referre. *Gen. 2.* Præterea negotium matrimoniorum, atque fata pendere à Domino, & prompueri. *Gen. 24.* Sp.

MATRIMONIVM inuito patre vel matre, neque iure naturali & diuino, neque ciuili, neque Pontificio valet, quanquam Doct. communiter diuerſum tradant. *Iuſtinian. Inſtit. de nupt. in princ. Paul. in l. 2. ff. de rit. nupt. Roman. Pontif. Enariſt. 30. qu. 5. cap. 1. Apoſt. 1. ad Corinth. 10.* Old.

MATRIMONIVM, dos, & dotis actio poteſt eſſe ſine copula carnali, vt vxor virgo ſit, *l. denique Cinna. & l. ſeq. ff. de rit. nupt.* Accedit hoc ad religionem noſtram. Old.

MATRIX Eccleſia, quæ dicitur matrix: quia ſicut mater generat, ſic & illa regenerat per baptiſmam. Dicitur maior, & baptiſmalis eccleſia, *gloſ. in clem. 1. de ſent. excommunic. Ioan. Bello. etymol.*

MATRONA ſpectatæ honeſtatis & pudicitiæ mulierem ſignificat, Vnde ita eam deſcribit Feſtus, cui ius erat ſtolæ ferendæ. Cicer. *Philip. 2.* [Sed citò Curiæ interuenit, qui te a meretricio quæſtu abduxit, & tanquam ſtolam dediſſet, in matrimonio ſtabili & certo locauit. Hor.

MATRO-

MATRONA. Rectè reprehenſus eſt, inquit Connanus, *lib.8. cap.3. nu.2.* Helius Meliſſus, qui Matronam definiebat eſſe, quæ ſemel peperiſſet, matrem familias quæ ſæpius, vt Sus quæ ſemel procreaſſet procetra, quę iterum & ſæpiùs ſcropha nominaretur.

MATRVELIS, ex matris meæ fratre natus. Marcianus *l.1. ff. de leg. Pomp. de parricid.* [Si quis patrem, matrem, auum, auiam, fratrem, ſororem, patruelem, matruelem occiderit, &c. Hot. vbi à Patruele ſeparatur. Et vt Patrueles qui ex fratribus, ita Matrueles qui ex matris fraternitate ſunt, dicuntur.

MATVLA vaſis genus eſt, ad vrinam & aquam tenendam. Proinde mundo muliebri continetur, *vt ſcripſit Vlpian. in l. argumento. §. mundus. ff. de aur. & arg. leg.* alio nomine matella & matellio dicitur. Plaut. *in Amphyt.*

Nec tu poſtulas matellam vnam tibi aqua infundi in caput.

Martialis,

Diſſeream ſi tu Pyladi præſtare matellam

Dignus es. ----

Inde à matula fit diminutiuum matellio. Varro *de vita patrum*: [Poſtulaſſet Trulleum, matellionem, peluim.] & de his etiam diximus ſuprà *in dictione, Argento facto. & in dictione Scaphia.* & meminit etiam Pomp. ſecundùm eam lectionem quam nos reſtituimus, *in l. etſi non ſunt. §.1. ff. de auro & arg. leg.* Cotta.

MATVRA mulier non dicitur, quæ minor eſt 12. annis, *l. cùm hic ſtatus. §. ſi quis ſponſam. ff. de donat. int. vir. & vxor.* Spieg.

MATVRARE, non eſt abbreuiare, ſed accelerare, ita vt adhibeatur induſtriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. *Cætera apud Ferrar. in §. his igitur. Inſtit. de inſt. & iur.* Sp.

MATVRE fieri dicitur, iuxta ſententiam Cæſ. Auguſti, quod nec citiùs fit, nec ſeriùs, ita vt per hæc (vt ipſe dicere ſolebat) tarda acceleratio exprimatur. Id quod Serui. & Donatus *ſuper Aeneide Virgilij*, & alij tradiderunt. Hotom. *& Bald. ſentit in l.2. §. ſi quis tamen. ff. ſi quis caut.* Sp.

MATVRI fructus propriè dicuntur, qui neque crudi, neque mites, neque caduci, neq; nimium cocti, ſed in tempore temperati proueniunt, *vt in l. Iulianus. § ſi fructibus. ff. de act. empt. §. is verò ad quem. Inſtit. de rer. diuiſ.* Spieg. Quare hoc ſcias [maturè] dictionem, ſemper properationem quandam habere in ſe, modò tamen remiſſiorem, modò concitatiorem, remiſſiorem, vt quando Virgil. inquit:

---- cælo properanda ſereno

Maturare datur. ----

vehementiorem, cùm inquit:

Maturate fugam. ----

quamuis aliter exponat Sipontinus, quem meritò irridet Doletus. *Vide Gellium lib.10. cap.11. Macrob. lib.7. cap.8.*

MATVRISSIME, quo ſuperlatiuo vtitur Papinia. *in l. aliquãdo. de offic. proconſ.* tardiſſimè opponitur. Dicitur etiam maturimè, per contractionem, celerrimè. Sp.

MATVRVM, item Maturitas, per tranſlationẽ de alijs quoq; dicuntur, vt maturus homo, maturum ſupplicium, apud Cicer. matura viro virgo, apud Gellium: maturitas mentis, maturitas temporis, apud decreta pontificum. Spec. *tit. de Aduocat. §.5. verſ. cùm autem.* maturi viri iudicium colligit, vultu, geſtu, voce. Spieg.

MAXIMA capitis diminutio. *Vide, Peregrini.*

MAXIMA munera quæ ſint, vide C. de veteran. lib.12.

MAXIMAE & grauiſſimæ vſuræ appellatione centeſimam noſtri ſignificant. *l. qui ſine. ff. de negot. geſt. l. non exiſtimo. ff. de admin. tut.* Vlpianus autem *in l. tutor qui repertorium. §. idem ſolent. ff. eod. tit.* grauiſſimam eam appellat. *Hotom. lib.1. de vſur. capite 7.*

MAXIME, dictio implicatiua caſus etiam non expreſſi, vt *in l. ſunt qui. & l. cùm ex cauſa. ff. de re iudic.* de eius efficacia cum Alb. tum interpretes, multa, quæ grãmaticos latent: vt vocum magis, quàm rerum ſignificationis peritos. Porrò gloſ. *in l. mox citanda*, indicat hoc verbum [maximè] aliquando abundare in iure. allegat bonum text. in l. fin. C. de teſta. manum. cùm dicit, [maximè propter libertates.] quoniam propter nullum alium caſum, quàm libertatis ea Imperatoris prouiſio inuenta eſt. *Vide Zaſium in l.1. §. quæſitum eſt. ff. quod legatorum.* Spieg.

MAXIME, vox hæc plerumque ita accipienda eſt, non quaſi aliàs idem fit, ſed quaſi aliàs idem nõ fit. Et idem valet quod, vtique, veluti *in l.9. ff. de vſucapio.* [Vſucapiuntur res maximè corporales.] quod non ſic accipiendum eſt, quaſi etiam incorporales vſucapi poſſint. Hoc enim à iuris ratione alienum eſt, ſed quaſi corporales ſolæ. Sic & *in l.3. ff. de concubin.* Ingenuam in concubinatu eſſe poſſe traditur, maximè eam, quę obſcuro loco nata eſt, vel corpore quæſtum fecerit: vbi, maximè eam, pro, eam demùm, dictum ſequentia verba declarant. [Alioquin ſi honeſtę vitę & ingenuam mulierem in concubinatu habere maluerit, ſine teſtatione hoc manifeſtum faciente non conceditur.] Similiter *in l.2. C. an ſeruum ex ſuo fac.* [Creditoribus, ait Imp. qui tibi in ſeruitute mutuam pecuniam crediderunt, nulla aduerſus te actio competit, maximè cùm tibi peculium non eſſe legatum proponas.] Maximè: nam ſi peculium legatum proponeretur, contrà eſſet dicendum, *l.2. §. per contrarium. ff. de dote releg.* Idem ipſum Petrus Faber ſingularis vir ingenij & doctrinæ, dum hæc commentarer, appoſitiſſimo exemplo mihi confirmauit, ducto ex l.12. § ſi in agro. ff. de fund. inſt. vbi veſtigatores & canes, & cætera ad venationem neceſſaria inſtrumento agri contineri Vlpian. tradens, Maximè, addit, ſi ager in hoc reditum habuit: qua de re Paulus *in l.22. eod. tit. & lib.3. ſent. tit.5.* agens retia apraria & cætera venationis inſtrumenta ad inſtrumẽtum fundi pertinere ita definit, ſi quæſtus fundi ex maxima parte in venationibus conſiſtat. Sic etiam, vt hunc locum concludam, vox, Maximè, interpreta[illegible] eſt, in l.37. §. pater. in fin. ff. de legat.3. & l 2. § illud. ff. de hæred. vendit. & l. 4. C. de pact. conuent. & fortè in l.41. ff. de re iud. l.5. § penul. ff. de doli except. Briſſ.

MAXIMVM eſt, quo maius colligi non poteſt, *gloſ. in l. qui ſine. ff. de negot. geſt.* Sp.

MAXIMVM remedium dirimendarum litium, eſt iuriſiurandi religio. *l.1. ff. de iuiur.* Caius ait. Eſt autem hodiè multis in locis duplex error in deferendo iureiurando. Cuius cauſam ipſiſſimam Oldend. demonſtrauit *in de Probationibus differens, ſaſtaromque.* Spieg.

M E

MEA memoria, memoria tua, hoc eſt, quantum meminiſſe poſſumus (ſo weit ſich vnſer gedechtnuß erſtrecket.) Bart. *in l. fin. ff. de a im. leg.* dicit, Memor quis eſſe præſumitur eorum, quæ aliàs ſciuit. Quanquam aliud eſt meminiſſe, aliud ſcire. Meminiſſe enim, Seneca ait, eſt rem cõmiſſam memoriæ cuſtodire. At contrà, Scire, eſt ſua facere quæque, nec ab exemplari pendere, & toties ad magiſtratum reſpicere. Spieg.

MEA pecunia, pro mihi debita. *Alber. alleg. l. ſi & me, & Titium. ff. ſi cert. petat. l. eius qui in pecunia. eod. tit. & l.1. quod cum eo.* Spieg.

MEA res ampliùs quàm ſemel eſſe non poteſt, ſæpiùs deberi poteſt, *l. & an. ff. de except. rei iud.* Sp.

ΜΗΧΑΝΙΚΗ τέχνη dicitur eſſe habitus ad faciendum aliquid vera cum ratione idoneus. *Connan. lib.2. cap.8. nu.10.* Item, *autore Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Herenium, lib.1.* Ars Mechanica bifido ſecatur diſcrimine, in rationalem atque chirurgicen. Chirurgice eſt mangonaria, per quam vi tractili & attractoria grauia pondera tolluntur in ſublime. eſt quoque mechanopoeticè antlijs aquas hauriens, eſt & organopoeticè, quæ poliorcetica, hoc eſt, oppugnacula, propugnaculaque adfabre fabricat. eſt thaumaturgicè, horologia, cucurbitulas, cute cæſim ſcarificata ſanguinem exugentes, hydraulica & id genus reliqua ſtuporem incutiẽtia præparans. Reperitur & ſphæra par ei qualis Archimedis orbis ille notiſſimus. Mechanemata igitur machinationem vertes: ita & Græci ſcribunt μηχάνημα. machinarum faber μηχανοποιὸς appellatur.

MEDICARI autem Gręci dicunt φαρμακεύειν: quod pro hac ſignificatione familiare eſt Hippocrati. Is *lib.1. Aphoriſ.* [illegible] φαρμακεύειν, [illegible], &c. φαρμακεύειν [illegible]: ſic enim φαρμακεύειν, Galenus *in Hippocrate* interpretatur. Et idem Hippocra. *lib.4. aphoriſ.* τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, &c. vtero gerentes medicari oportet: id eſt, medicamento purgante vti. *Brechæus in l. qui [illegible]. in tit. de verb. & rer. ſignif.*

MECHANICVS, opifex eorum operũ, quæ ingenio ſimul ac manibus fiunt, ἀπὸ τῆς μηχανῆς, quod inuentionem ſignificat. Mechanica ipſa ars eſt, cuius partes Politianus *in Panepiſt.* enumerat. De Mechanicis habes *in auth. de non alien. & C. de excuſat. artific. lib.*10. Spieg.

MECVM facit, pro mecum ſentit. Inſulsè dicitur, Facit pro me. quemadmodum frequens eſt reperire apud ſuperioris ætatis interpretes.

MEDERI remedio, pro opem ferre temperamento. *apud Inſt. in §. fin. Inſtit. de donat.* Spieg.

MEDIA vocabula, quæ in vtramque partem intelligimus: vt vis, fama, dolus, periculum, medicamentum, venenum.

MEDIA via conſilium capiendum, non ſolùm politici, ſed & iureconſulti tradiderunt *in l. adeò. de acquir. rer. dom. vbi Caius & ipſe hanc diſtinctionem ſequitur. Accurſ. in §. cùm ex alien. Inſt. de rer. diuiſ.* At non tamen eam ſentẽtiam, quæ media eſt, ſed quæ grauioribus & melioribus rationibus nitatur, Iuris Pontificij interpretes rectè ſcribunt *in c.1. de conſtit.* Verùm ſi media ſententia iuſtior & æquior fuerit, in eam ibimus, vt Iuſtin. *d. §. cùm ex alien.* Sic & apud Liui. *lib.*26. P. Valerij Flacci ſententia contra P. Cornelij Aſinæ, & Q. Fabij Maximi, quòd media eſſet, præualuit. Sic & apud eũdem *lib.*36. in Medioneorum cõſilio Clyti ſententia, quæ media fuit, accepta eſt, vt & ſenatus *lib.*31. Conſulibus diſſentientibus de tertia illius pecuniæ penſione, quã priuati M. Valerio, & M. Claudio conſſ. in bellum Punicum mutuam dederãt, quod medium inter vtile & æquum erat decreuit. Qua de re non contemnenda notauit Ferrandus Abduenſis *in d. §. cùm ex alien. Inſtit. de rer. diuiſ.*

MEDIAE iuriſprudentiæ appellatione, Viglio videntur potiùs ſignificari prudentium interpretationes, quas cõmuni nomine ius Ciuile nominamus. Accurſius autem mediam iuriſprudentiam id ius intellexiſſe arbitratur, quodcunque fuit, quod poſt XII. Tabu. & ante Principum conſtitutiones eſt editum, *§. hæc quidem. Inſt. de legit. ag. ſuc.* Sp.

MEDIANVM vocabulum, *in l. ſi verò. ff. de his qui deiecerunt.* Budæus accipit pro mediano cubiculo cœnaculi: id eſt, ſuperioris mẽbri domus, quod inquilini Romæ habitare ſolebant, quaſique corpuſculũ ſuis quoque membris conſtans, cubiculo, ex hedra, cellula, & huiuſmodi cubiculi appendicibus. Medianum item pro medio, idem indicat architectonicum verbum eſſe, vt apud Vitruuium medianæ columnæ ab angularibus diſtinguuntur, & medianæ teſtudines. Spieg.

MEDIASTINI opera fungi, *apud Vlp. l.1. ff. naut. caup. ſtab.* Spieg.

MEDIARE, & Mediator, quibus interpretes, & vulgus cauſidicorum vtuntur, barbara ſunt vocabula. Sp.

Media res vocatur, quæ quaſi interponitur, & interijcitur media, veluti, ſi petis à me fundum, & tranſigimus, vt illum tibi habeas, & des mihi ſummã decem aureorum, ea ſumma dicitur media, quòd ea mediante, vt vulgò loquuntur, confecta eſt tranſactio. *Conn. lib.*5. *cap.*6. *nu.*4.

Media verba. Suadere, inquit Vlp. τῶν μέσων eſt, *l.1. §.1. de ſeru. corrupt.* μέσα ſeu media verba dicuntur, quæ cõmunem, aut bonum aut malum, honeſtum aut turpe, proſperũ aut calamitoſum, habent ſignificationem. Quod genus ſunt tempeſtas, dolus, *l.1. de dol.* facinus, & apud Metellũ, *vt Aul. Gellius animaduertit.* honor. Sic Donatus, an Aemilius Aſper. ornatus, τῶν μέσων eſt, ad decus, & ad turpitudinem. Seru. Marius. Ars τῶν μέσων eſt. Rurſus, piare τῶν μέσων eſt. Itetum, fatale τῶν μέσων eſt: & quarto, fluere τῶν μέσων eſt, & quinto denique, Monſtrum τῶν μέσων eſt: dictum à monſtrando. *Curt. lib.*3. ἐικαστῶν, *cap.*11. *tom.*1.

MEDIASTINVS ſeruus, & ordinarius opponuntur *in l.*15. *§. Prætor ait. ff. de iniur.* Et Mediaſtinus & artifex *in l. vlt. ff. de oper. ſeru.* Mediaſtini autem dicebãtur viliſſimi balnearum atq; ædium miniſtri, qui in medijs ædibus ad omnia obſequia prœſtò erant, nullo ordinario miniſterio fungentes, vt Porphyr. & Acron ad illũ Horat. verſum adnotant:

Cùm Mediaſtinus tacita pede rura petebat.

Et Non. Marc. qui Lucilij & Catonis teſtimonia aduocat. Priſcianus etiam *in lib. de* 12. *carm.* Mediaſtinus quoque, ait, inde videtur componi, qui medias partes balnei tenet, hoc eſt, in medio lauantium ſtat. Vſus eſt hoc verbo Cice. *in Catilin.* & Plin. *lib.*29. *cap.*1. Briſſ. *Comm. lib.*2. *cap.*2. *num.*4.

MEDICAMENTVM, quo homines & cętera animalia curantur. Nonio etiam venenum eſt. Vlp. diſtinctè protulit *in l.*4. *ff. fin. regun.* [Mala, inquiens, medicamenta & venena veniunt quidem in hoc iudicium, ſed iudex omninò interponere ſe in ijs non debet: boni enim & innocẽtis viri officio eum fungi oportet. Tantundem debebit facere in libris improbatæ lectionis, magicis fortè, vel ſimilibus: hæc enim omnia protinùs corrumpenda ſunt.] Sp.

MEDICAMENTARIVS, *in C. Theodoſiano*, qui malo medicamento aliquem potionauerit, *adnotante Alc. lib.*2. *Parerg.* Spieg.

MEDICA poteſt eſſe mulier. *Imp. in l.1. C. de commun. ſeru. manum. §. ne autem.* Spieg.

MEDICI qui ſint, Bart. non inſcitè tradit *in l.1. ff. de var. & extraord. cog.*

MEDICINAE tres ſunt partes, inquit Corn. Celſus *in præfat. primi libri.* nam vna eſt quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu medetur. primam διαιτητικήν, ſecundam φαρμακευτικήν, tertiam χειρουργικήν Græci nominarunt. Itaq; medici nomine, Iuriſc. vulgò chirurgos etiam intelligunt, vt apud Vlpian. *in l.*4. *in fin. ff. ad leg. Corn. de ſicar.* [Medico, inquit, qui virilia exciderit, capitale erit.] idẽ *in l. qua actione. §. vlt. ad leg. Aquil.* [Si medicus ſeruũ imperitè ſecuerit.] φαρμακευτικὴ verò ſignificatur *in l. ſequ.* vbi Caius de medico loquens. [Idem iuris eſt, inquit, ſi medicamento perperam vſus fuerit.] Vlpi. *in l.*3. *ff. de extraordin. cognit.* [Si medicus cui curandos ſuos oculos commiſerat.] Hot.

MEDIETATIS vocabulo, quaſi timidè vſus ſit Cicero, Inſulanus obſeruauit. cuius ille verba refert *ex lib. de vniuerſitate.* Dimidietatem nihil eſſe, & alij monuere. Sp.

MEDII actus homo ab Imperatore appellatur, ſeruus neq; magnę alicui curationi præpoſitus, qualis eſt diſpenſator vel atrienſis: neq; viliſſimo muneri deſtinatus, qualis eſt mediaſtinus, aut ſcoparius: ſed mediæ inter illas functiones curationi alicui præfectus. *in §.*6. *de iniur.* Hot. *vide latiùs Ferretum tit. de iniurijs.*

MEDIMNVS, modios ſex continet. Modium conficiũt ſextarij ſedecim. Sextarius, quinæ denæ vnciæ: ſic dictus, quòd ſit ſexta pars congij. *ex Alc.* Spieg.

MEDIOLANENSES. In vſibus feudorum *lib.*1. extat titulus, De vſu Mediolanenſ &c. Stephanus Byzantius, excellens chorographus. Μεδιόλανον, ait, πόλις Ἀκουιτανίας, καὶ οἱ ἐνοικοῦντες Μεδιολάνιοι, καὶ πόλις ἄλλη τῆς Ἰταλίας λαμπροτάτη, id eſt, Mediolanum ciuitatis Aquitaniæ, & incolæ Mediolanenſes, & ciuitas alia Italiæ clariſſima. Hæc verò ciuitas ciſalpinæ Galliæ metropolis, pupuli multitudine refertiſſima eſt, dicta à ſue mediatim laniata, vt in quadam epiſtola nona, apud Ambroſium legitur. Et ſecundùm eam ipſam Mediolanenſes in præſenti titulo dicuntur.

MEDIOXVMIDI vocantur poteſtates mediæ. de quibus hæc Lucius *lib. de dogmate Platonis.* [Deorum Plato trinas nũcupat ſpecies, quorum eſt vnius ſummus primus, & ſolus ille, vltramundanus, incorporeus, quem patrem & architectum huius Diui orbis eſſe dicunt. Aliud eſt genus, quale aſtra habent, cęteraque numina, quos cœlicolas vocant. Tertium habent, quos Medioxumos Romani veteres appellant, quod ex ſui ratione, ex loco & tempeſtate, dijs ſummis ſunt minores, hominũ natura profectò maiores.] In hanc ſentẽtiam Seruius *lib.*8. *Aeneid.* Herculem communem Deum dixit vtriuſq; naturæ medium. Et inter mortalitatem & diuinitatẽ eſſe numina aliqua tantùm cœleſtia, aliqua tantùm terreſtria, aliqua media, quos Deos Apuleius Medioxumos vocat. Plautus nominat Deos ſummos Medioxumos, patellarios. Sunt qui ſemones hos medios velint. Super his hæc Placiades: Semones dici voluerunt deos quos cœlo nec dignos aſcriberent ob meriti paupertatem, ſicuti Priapus Hippo, Vertumnos, nec terrenos eos deputare vellent pro gratiæ veneratione, ſicut Varro in Myſtagoræ libro ait: Semoneq; inferiùs derelicto, deum de pinnato attollã, orationis eloquio, &c. *Plura de his vide in Io. Bapt. comm. epiſt. Sidon. Apoll. ad Fauſtum Pap. lib.*9.

MEDITVLLIVM, non medium terræ dicitur, inquit Feſtus, ſed procul à mari, quaſi meditellium, ab eo quod eſt tellus. Cicero *in Topicis* ſcribit, tullium, in hoc verbo extenſionem eſſe vocabuli, nihil ſignificantem.

Medivm propriè dici, quod dimenſum æqualiter ab extremis diſtet, vt Ariſtoteles *in Ethicis* definit, idque contractiore vocabulo.

Medivm dicitur etiam, quicquid inter duo extrema eſt, etiam ſi non æqualiter diſtet. *§. adiectio. in l. 3. ff. ad l. Corn. de ſicar.* Seneca *Epiſt. 118* [Id medium atque indifferens, ait, vocamus, quod tam malo contingere, quàm bono poteſt: tanquam pecunia, forma, nobilitas.] Medium quoq; vſurpatur pro manifeſto & certo. Vnde dicimus, rem in medio relictam, ſuper qua nondum conſtitutum eſt. Sed & medium pro tertio, quòd quædam contraria habet, etiam in iure noſtro intelligitur, vt inter eſſe meum, & eſſe tuum, eſſe Caij, vel Titij *l. ſed & ſi poſſeſſori, in princ. de iureiur. l. ſi inter me & te. de except. rei iudic.* Inter adſenſum, & contradictionem, patientia, *l. 1. §. ſcientiam, de tribut. act.* inter delicatè progredi, & diplomate vti, eſt maturare, *l. continuus. §. 1. de verbo. obligat.* Inter donatum & commodatum precarium. *arg. l. 1. de prec.* Inter ſacrum & profanum, ſanctum. *l. ſacra. de rerum diuiſ.* Inter liberum, ſiue ingenuum, & ſeruum, libertinus. *l. manumiſsiones. de iuſt. & iure.* Inter venenum bonum, & venenum malum, amatorium. *l. eiuſdem. §. 1. vbi Bart. de ſicar.* Inter negligentiam craſſam, ſiue nimiam ſecuritatem, & delatoriam curioſitatem, ſcientia. *l. nec ſupina. de iur. & fact. ignor.* Inter bonam fidem, & malam fidem, dubietas. *glo. §. genera. l. 3. de acq. poſſ.* Ex ſpeſt. Spieg. Circa verò extrema ſciendum eſt, quædam eſſe locorum, quædam temporum. *de quibus Coraſius in §. publico, nu. 7. in rub. de ſeruitut.*

Medivm ingenium, hoc eſt, mediocre, vel vtriq; ſententiæ fauens æquè.

Medivm reſponſum, pro dubio. Maximilianæi aulici vocabant, Steffan Moſers beſchaidt.

Medoghammatei ſunt, quos ſcribæ conſulebant. Nam μῆδ Θ- βάλλωμα ſignificat Suidæ. *Alc. C. de tabul. ſcrib. & logograph. lib. 10.*

Medographia, id eſt, litera. Inde Medographus, id eſt, medicinæ ſcriptor. ſic accipitur. C. de tabul. ſcrib. &c. lib. 10.

Mei vſus cauſa paratum, vt intelligendum ſit, Iuriſcõſ. declarat *in l. cùm in teſtamento. ff. de aur. & arg. leg.* Sp.

Meidiao. *Vide, Catamidiari.*

Mel, notæ ſignificationis. Vlpian. [Si reditus ex melle conſtat, etiam aluei apesq; continentur.] *Vide Forcat. in ſuo penu iuris ciuilis, cap. 22.*

Melancholici ſunt, qui morbis melancholiæ, id eſt, atræ bilis vexantur: Melancholici item dicuntur manici & maniaci: quem enim nos furorem dicimus, Græci Melancholiam vocant. Cicero *Tuſcul. 3.* [Græci autem maniā vnde appellent, non facilè dixerim: eam tamen ipſam diſtinguimus nos melius, quàm illi. Hanc enim inſaniam, quæ iuncta ſtultitiæ patet latius, à furore diſtinguimus.]

Melephebvm, pubertati proximum, Cenſorinus vocat.

Melinvm, coloris ſpecies, cuius meminit Paulus *in l. quæſitum. de leg. 3.* Vide Hermol. *in gl. in Plin.* Item vbi naſcitur, Ruellium: qui ſimul, quid Melinũ oleum ſit, explicat. Sp.

Melior conditio adferri videtur, ſi priori precio aliquid additum ſit: aut ſi perſona emptoris melior, vel ſolutio precij commodior obuenerit. Et generaliter, ſi quid acciderit, quod ad vtilitatem venditoris pertineat, *l. eum qui. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de in diem addict.*

Melior cõditio, quod ad pactũ addictionis in diem attinet, adferri videtur, ſi pretio quid addatur. Sed etſi nihil pretio addatur, ſolutio tamen offeratur facilior pretij, vel maturior, vel locus oportunior ſoluendo pretio dicatur, vel ſi perſona idoneor, vel quæ leuioribus conditionibus emat, & ſatiſdationem nullam exigat, melior cõditio adferri intelligitur, *l. 4. §. vlt. ff. de in diem addi.* & omninò quidquid ad vtilitatem vẽditoris pertinet, pro meliore conditione haberi debet. Briſſ.

Melioramenta & meliorationes dicuntur ea, quę emphyteuta in re ipſa habet, & percipit pro ſuo iure emphyteutico, (die beſſerung eines erblhens/) Græcis *ἐμπονήματα, vt in l. vlt. C. de iure emphyteut.* Inde, quod agri vectigales ſolebant ſumptu ac opera conductorum, ad meliorem frugem reduci ea ſpe, quòd ad vtilitatem ſuam & ſuorum ſemper eſſent illis vſuri. Oldend.

Meliorare, pro meliorem & fructuoſiorem efficere. Vlp. *l. 13. §. 5. ff. de vſufr.* [Si quidem vſufructuario permittitur meliorare proprietatem.] Hot.

Meliorascere, craſſeſcere, ſolideſcere, lapideſcere, herbeſcere, nullis autoribus olim plus, quàm Plinio auunculo, & Columellæ fuerunt familiaria verba, *teſte Inſulano.* Spieg.

Melivs æquius, formula erat iudicij rei vxoriæ, qua ſoluto matrimonio repetebatur. Cicero *lib. offic. 3.* [Reliquorum autem iudiciorum hæc verba maximè excellunt: in arbitrio rei vxoriæ, melius æquius.] *In Top.* [In primiſque arbitrio rei vxoriæ, in quo eſt quod æquius melius.] Iauolenus *l. pen. §. vlt. ſolu. matr.* [Quia nec melius nec æquius eſſet, quod exigere vir ab vxore non potuiſſet, &c.] Proculus *l. 82. ff. de ſolut.* [Nec melius nec æquius eſſe exiſtimarem eum fundum Seiæ reddi.] Hot.

Melivs, id eſt, longè vtilius, commodius. *l. 57. ff. de hered. petit. l. 17. ff. quod met. cau. l. 29. §. quid ſi. ff. de lib. & poſthu. l. 3. §. 1. ff. de ſuſpect. tut. l. 14. §. 1. ff. ſoluto matr. l. 9. §. vlt. ff. de pecul.* Briſſ.

Melivs fieri non videtur, quod contra domini voluntatem fit: *vt rectè ex Celſi reſponſo colligitur, l. quamuis. ff. de vſufruct.* Spieg.

Meloproximvs, *in poſter. Iuſtiniani libris* eſt, qui ſe cum proximo ſcrinij ſacri exercebat, curamque cum eo gerebat, velut ſubadiuua. Alciat. *in l. peculiari. C. de prox. ſac. ſcri. lib. 12.* deducit à verbo *μελετᾶν*, quod exercere ſignificat. vel à *μέλει*, quod curæ eſſe denotat. Sic dicitur primarius à ſecretis, hoc eſt, ſummo Cancellario proximus. Cuiacius verius putat Meloproximum dici, qui ſequenti anno futurus eſt proximus. Prat.

Mellopais Græcis dicitur Puer, qui ætatis progreſſu annum decimum attigit. *Brechæus in l. pueri. de verb. & rer. ſignific.*

Membrana, tenuior animalium pellis: Corium verò, craſſior. quæ vulgò pergamena virginea dicitur. Obſeruandum tamen, quod hodiè in membrana, quæ pergamentum vulgò à noſtris dicitur corruptè: vel in charta, quæ papyrus dicitur ſeu papyrum, omnia inſtrumenta ſcribuntur: quanquàm iniungi etiam notarijs tabellarijsq; ſolet in ipſo ſacramento, ſecundùm Speculat. vt inſtrumenta in membranis conficiant, quod & ipſa formula, qua hodiè ſacri palatij Comites à principe conſtituuntur disertè cauet: & ego ſubinde vti ſoleo, ſed tamen ex eo, teſte Viglio *in commentarijs in §. nihil autem intereſt. Inſtitut. de teſt. ord.* non lædentur partium iura: etiamſi ad memoriæ cuſtodiam hoc proficiat, cùm materia ſit durabilior. Extat Iuſtiniani Nouella conſtitutio, tabellionibus præſcribens, quibus vti chartis debeant, cuius tamen nulla eſt hodie obſeruatio. Spieg.

Membrvm, pro cubiculo, ſiue parte ędificij apud Vlp. *de manum. teſt. l. ſi ita fuerit. §. Idē quæri poteſt*, inquit, [& ſi fabris duobus, vel pictoribus ſi membrũ depinxiſſent vel fabricaſſent nauē.] Vulgati codices corrupti, non, membrum, ſed, templum, habent. Quin & partem domus Columella, cum Plinio iuniore, & Apuleio, membrum nominant. Vide Catanæum *comment. 2.* qui aliud exemplar ſecutus, Iuriſconſ. verba ſic citat. Et Vlpian. *de manum. teſtam.* [Quæri, inquit, poteſt, ſi fabris duobus, vel pictoribus templum, vel membrum depictum eſſet.] Sp.

Memoria eſt, Cicero inquit, per quam animus repetit ea, quæ fuerunt. Idem bona memoria, dixit *ad Attic. lib. 8.* Sola præterita eſſe ſubiecta memorię, Themiſtius oſtendit *lib. 1. cap. 3. de Memoria.* Eleganter dixit Imp. *C. de vet. iur. enucl.* [Memoriam omnium habere, potiùs eſt diuinitatis, quàm humanitatis.] Sp.

Memoria etiam pro honore nominis, exiſtimationeque & recordatione defunctorũ vſurpatur, *l. 12. §. Celſus. ff. de relig. & ſumpt. fun. l. 16. ff. de vſu & vſuf. leg. l. 17. ff. de alim. & cib. leg.* Vnde

Memoria mortuorum damnatur eorum, qui maieſtatis & perduellionis criminibus poſt mortem arguũtur, *l. 32. §. ſi maritus. ff. de dona. int. vir. l. 6. §. quod ſi quis. ff. de iniuſto rup. l. 78. in §. ff. de legat. 2. l. 2. C. de teſtam. man.* Briſſ.

Memoriales, inter antiquarios cenſeri poſſe, eruditus Iuriſconſ. Anglebaermæus exiſtimat. *Quære, Antiquarij.* Spieg.

MEMORIAM hominum excedere. (von vndencklichen jahren / lenger dan menſchen gedencken / oder wiſſen erſtreckt.) *Quære, Tempus quod excedit.*

MEMORIAM retractare *in l.2.ff.ne de ſtatu def.* eſt de ſtatu defuncti quærere. Memoriales in ſcrinijs memoriæ militantes, *l.10.C.de proxi.ſacr.ſcr.lib.12.l.2.de priuileg. cor. qui in ſac. pal.l.9.& l.vlt.C.de diuerſ.offic.lib.12.l. vlt.C.de inoffic.teſtam.& Nouell.Valentinia.tit.3.* Hi verò reſcripta excipiunt. *l. vlt.de petit. bon.lib.10.C.* Ad memoriam parentes, Spartia. *in Peſcen. Nig.* de Paulo & Vlpian. agens appellare videtur. At poſteà, ait, [cùm vnus ad memoriam, alter libellos paruiſſet, ſtatim præfecti facti ſunt.] Hinc & Memoriæ magiſtri, qui *vt in l. 12.C.de excuſat.mun. lib. 10. C.* nomine magiſtrorum memoriæ præfuerunt: Inde ſacrum ſcrinium memoriæ. *in l.vlt.de decurion. b.eod.lib.& alijs propè innumerabilibus locis. Commen. lib.9.cap. 6.num.1.* Briſſ.

MENDA, & mendum, error, ſiue erratum.

MENDACII circumſtantia variat ius commune, *l. cùm de indebito.ff.de probat.* Sp.

MENDACII pœnam ferre, apud Vlp. *in l.de ætate.in princ. de interrog.act.*

MENDACIVM, eſt aliud dicere, quàm ſcias, præſertim cùm alicuius detrimentum ſequitur. Id autem criminoſiſſimũ erat apud Perſas: & iure noſtro, hoc eſt, Ciuili, quod potiſſimùm ex ethnicorum reſponſis natum eſt, qui inficiando rem aduerſario duriorem facit, comperto mendacio punitur. Nam velut delictum habetur mendacium. *l. ſi ex parte.§.1.ff. quod cum eo qui in alien.pot.ſi.vbi Accurſ.citat.& eodem pertinentes.* Vnde nobis qui in verba magiſtri, ac omni exceptione maioris legiſlatoris, qui ipſiſſima veritas eſt, iurauimus, mendacium eſt longè fugiendum: cuius octo genera explicantur in Decretis Canonicis.22.q.2.Sp.

MENDACIVM tribus modis ſolet ab interrogato cõmitti, diſſimulata veritate: non aliter ferè atq; temeritas accuſatorum trifariam detegitur, *l.1.in princ. & §. 1.ff.ad S.C. Turpilia.* Aliàs enim impudẽter negatur veritas fallaci quadam fiducia non probandi contrarium ab aduerſario. Aliàs tacetur, callido ſcilicet conſilio, vt liberum ſit poſteà effugere ignominiam, detecta veritate. Aliàs, qui tam reſpondendo mendacium, quàm tacendo contumaciam puniri verentur: hi deligunt mediam obſcuritatis viam: vt ſub verborum inuolucro ſaluam habeant interpretandi libertatem, ſi opus fuerit, *l.de ætate.§.nihil intereſt.ff. de interrogatio.* Qua igitur impoſtura celetur veritas ad detrimẽtum proximi, nihil prorſus intereſt, quod diligentiſſimè nota. Oldend.

MENDACIVM eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi, ſecundùm Auguſtinum, *c. beatus Paulus.22.q. 2.gl.in l.de ætate.§.ſi tam eſſet.ff.de interrog.act.* Eſt autem triplex: Malignitatis, quod fit cauſa decipiendi: Iocoſitatis, vbi nemo læditur. Benignitatis ſiue pietatis, quod fit pro ſalute alicuius, *gl.c.ne quis arbitretur.22.q.2.* Tu autem dic eſſe multa genera mendacij, *ſecundum eundem Auguſtinum.* Primum eſt capitale mendacium, quod fit in doctrina religionis. Secundum, vt ſi aliquem lædat iniuſtè, quod tale eſt, vt nulli proſit, & obſit alicui. Tertium, quòd proſit alteri, ita, vt obſit alteri: quamuis non ad immunditiam obſit corporalem. Quartum, ſola mentiendi, fallendiq; libidine, quod mirũ mendacium eſt. Quintum, quod fit placendi cupiditate, de ſuaui eloquio. Sextũ genus, quod nulli obeſt: veluti ſi quiſpiam pecuniam alicuius iniuſtè tollendam, vbi ſcit, neſcire ſe mentiatur. Septimũ genus mendacij eſt, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: veluti ſi nolẽs hominem ad mortem quæſitum prodere, mentiatur. Octauum genus mendacij eſt, quod & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, vt ab immunditia corporali aliquem tueatur. Hæc ſunt verba Auguſtini, *c.primum eod.cauſa & quæſt.* Idem alio loco *in d. c.ne quis arbitretur.* ait duo genera mendaciorum eſſe, in quibus non eſt magna culpa: ſed tamen non ſunt ſine culpa: cùm aut iocamur, aut proximo conſulendo mentimur. *Io.Bello. Etym.*

MENDAX precator, id eſt, fraudulentus, careat impetratis, *l.& ſi legib.C.ſi cont.ius,vel vtil.publ.* Sp.

MENDICANTES validi non ſunt admittendi. *C.de mendic. valid.lib.11. Vide Oldendorp.cap.8.tit.1.12.tab.*

MENDOSI mores, pro vitioſis. Naſo:

Non ego mendoſos auſim defendere mores.

Sic apud Horatium *in ſermon.*

Si vitijs mediocribus, aut mea paruis
Mendoſa eſt natura,-

id eſt, vitioſa. *Budæus*: Ad libros mẽdoſos vel imperfectos redhibitoriam, & quanto minoris porrigunt Doctores, ſaltem vtiliter, *in l.1.in princ.ff.de ædilit.edict.arg.l.ob quæ.§.idem Pomponius.ff.eod.tit.* Spieg.

MEO iure, eſt aliquid agere, facereve, mea facultate, vel autoritate, vel conceſſa mihi omnium conſenſu libertate, & poteſtate. Sic tuo iure, ſuo item iure, verba apud iuriſperitos frequentiſſima. *Bude.in annot. ad l. vſufructuarius.de vſufruct.* Spieg.

MENIANA Accurſius à mœnibus dicta putat, cui tamen, Alciato teſte *in l.mulum nauis.ff.de verb. ſignif.* doctiſſimi Grammaticorum, meritò aduerſantur. Verùm vt ſcribit Feſtus, appellata ſunt à Menio Cenſore, qui primus in foro vltra columnas tigna proiecit, quo ampliarentur ſuperiora ſpectacula. Hinc

MENIANVM, opus pergulis extra ædificium proiectis factũ. Aſconius verbi originẽ ſic explicat, [Menius, quum ſuam venderet Catoni & Flacco Cenſoribus, vt ibi baſilica ædificaretur, exceperat ius ſibi vnius columnæ, ſuper quam tectum proijceret ex prouolantib. tabulatis, vnde ipſe & poſteri eius ſpectare munus gladiatorum poſſent. Ex illo Menia columna vocitata eſt.] Idem tradũt Feſtus, & Porphyrio. Paulus *l.20.ff.de ſeruit.vrb.* [Idem euenerit & ſi Menianũ in tuum emiſſum habuero, aut ſtillicidium in tuum proiecero.] Item Iauolen. *l.242.ff. de verb.ſign.* Vlpia. *l.2.§.3.ff.ne quid in loc.pub.* Impp. *l.pen. C. de ædif. priu.* Meniana, quæ Græci ὄψεις appellant. Nonnulli tamen ἀψίδας, alij αὐτῆς legunt. Hot. Hinc ſummœnium & ſummœnianæ vxores Martiali, quod ſub his, vt ſub fornicibus proſtibula eſſent: Spieg. *ex Nebr.* Mœniana autem niſi decem pedes liberi aëris habeant, omninò præcipit detruncari Imp. *l.meniana.C.de ædif.priu.* Suggrundia verò proiectæ ſunt & prominentes tecti partes, ſtillicidio arcẽdo deſtinatæ, ne vitientur parietes. *Coraſ.ex Bud.lib.miſcel.3.cap.vlt.*

MENS, voluntas, ſententia & quam vulgus Intẽtionem vocat. (will oder meinung.) Quando verò mens legis certa dicatur, exactè tradidit Alciatus *in comment.de verb.ſignific.* Cæterùm, eadem videtur eſſe mens, ſeu ſententia, & ratio legis: aliqua tamen eſt differentia. Sententia enim legis eſt, quam verba oſtendunt. *l. proſpexit. ff. qui & à quibus.* Ratio verò eius per coniecturas conſtat. Baldus *in l. ſi quis ſerpo.C. de ſur.* mentem, rationemq; legis haud abſurdè animam legis appellat, atque ob id cenſuit eam magis attendendam, quàm ad verba, quæ illi corpus ſint, maxime vero in Iuriſperitorum ore verſatur, QVVM mens patet, de verbis curandum non eſt, *gloſſ.l.ſi in venditione.ſub fin.ff.comm.præd. Bald.l. quamuis.C.de fideicomm.l.1.C.plus val.fac.l.3. §. conditio. ff. de adim. leg.c.intelligentia.de verbor. ſignific. text. in l.ſi vno.in princ.ff.locat.l. inſulam.ff.de præſcrip.verb.cum vulg.*

MENS & ſententia legis ſpectanda *l.ſcire.ff.de legibus.l.nominis.§.1.ff.de verb.ſignific.* & teſtatoris, *notatur in l.non aliter.ff. de leg.3* quibus autem argumentis, & rationibus eam colligere poſſis, pete ab Accurſio *l.ſi ſeruus plurium.§.ſi.ff.de leg.1.* Principio ſpectandam ait conſuetudinem teſtatoris. II. regionis. III. ex præcedentibus actum & ſubſequentibus mentẽ inſpiciendam ait. IIII. dignitatem. V. charitatem. VI. neceſſitudinem. VII. vicinitatem ſcripturæ ſpectari debere ſcribit, quod legibus probat. Hæc memori mẽte conſecra. Nam quotidiana ſunt. Neque hoc aduertunt plerique iudices aut aduocati: tametſi nihil aliud frequentiùs habeant, quàm hoc, [Ita diſponens intellexit.] nec tamen mentem expectorant. res ſanè ita ſe habet. Noui ego multos eius farinæ inſpectores: ſed qui cæcutiant, vt in Corintho Gallica. Prat.

MENSA auguſtata, apud Macrobium eſt ea, quæ Auguſta facta eſt, id eſt, quæ conſecrata eſt. [In templo, inquit, Iunonis populoniæ auguſtata menſa eſt.] *Turneb. aduerſ. libr. 18.cap.4.*

MENSAE eboreę, *l.12.§.idem reſpondit domo.ff.de inſtruct. vel inſtrum.leg.* Menſæ citreæ *in l.21.§.quamuis.ff.de ach. empt.* Menſæ argentariæ numulariæq; fit mentio *in l. 4. ff. de eden.l.47.ff. de pact.l.27.ff.de fur.l.5.§.1.l.19.§.1.et l. vlt.ff.de inſtitor.l.3.C.eo.tit. l.77.§ menſæ.ff.de leg.2.l.29.§.1.ff.de liberatio.leg. & apud Gell.lib. 14.cap.*

14.*cap.2.& apud Iuſtin.Nou.137.*Briſſ. *Adde Forcat.in Cupidine Iuriſperito.cap.8.nu.5.*Obſerua *in d.l.* 27. locum videri deprauatum ibi,menſæque ſcripturam: quem Baſilici ita verterũt, *καὶ τῶ τραπεζίτου διὰ τὸ ἀσυμφωνον γραφήν*.Prat.

MENSAE Siculæ & Italicæ, prælautæ atque opiparæ dicebantur,*vt copiosè docet Athenæus lib.2.& annotat.Brodæus lib.Miſcell.5.cap.33.*

MENSARII, qui numariam negotiationem exercent. Liuius *lib.7.*[Solutiones æris alieni in publicam curã verterunt,quinque viris creatis,quos Menſarios ab diſpenſatione pecuniæ appellarunt.] Cicero *pro Flacco*, [Cum ciuitate mihi res eſt acerrima & conficientiſſima literarum, in qua numus moueri nullus poteſt, ſine quinque Prætoribus,tribus Quęſtoribus,quatuor Menſarijs,qui apud illos à populo creantur.] Apud menſarios pecuniæ deponendę duplex ratio. Qui autẽ cuſtodiæ cauſſa pecunias apud menſam deponebant,hi fidem publicam ſequebãtur, & ijs qui id ipſum fœnoris gratia faciebãt, alijsq; creditorib.cunctis præferebantur,*l.24.§.2.de reb.auctorit.iud.poſſid.* Quo ſenſu, in loco publico pecuniam deponere conſignatam, viſus eſt etiam Hermogenianus dixiſſe, *l. 64. de fideiuſſor.* Tabernas etiam argentarias publicas fuiſſe,expreſſè teſtatus eſt Vlpianus,*l.32.de contrahen.emptio.d.§.2.* Et certè duplex olim fuiſſe cuſtodiæ cauſſa,rerum fide publica deponendarum ratio videtur: Aut enim in loco publico apud menſam nummulariorum, aut in loco ſacro apud ſacerdotem ædis alicuius,vel fani pecuniæ deponebantur.De pecunijs quæ in æde cuſtodiebantur,ſcribit eleganter hunc in modum Plaut.*in Bacchidib.*

Nos ibi apud Theotimum omne aurum depoſuimus
Qui illic ſacerdos eſt in Dianæ Epheſiæ.

Et paulò pòſt

Quin ipſa in æde Dianæ conditum eſt,ibi
Demùm publicitus ſeruant.--

Eoque ſenſu,rem pecuniamque in æde deponere, viſus eſt etiam Vlpianus ſcripſiſſe,*l.1.§.24.cum §.ſeq.depoſ.* Per ædem enim, ædem ſacram apud Vlpianum intelligi, docet his verbis Iulius Paulus, [Sed conſtat, vt ante litem conteſtatam præſes iubeat in æde ſacra pecuniam deponi.] *l.73.de procur.h.5.ad l.Iul.pec.* Porrò hæc omnia,in æde,in fano,apud æditũum, & apud Pontificem deponere eadem ſunt. De pecunijs quæ in fano ponebantur,ſic ſcribit *lib.5.epiſt.famil.* Cicero:[Nam de Luceio eſt ita actum,vt auctore Cn.Pompeio iſta pecunia in fano poneretur.] Et paulò pòſt:[Illud me non aduertiſſe moleſtè ferrem,vt adſcriberem te in fano pecuniam iuſſu meo depoſuiſſe.] Idem Cicero *lib.15.ad Atticum* ſic ſcribit,[Quum ex reliquis,quæ Nonis April.fecit,abundarem,cogor mutuari, quodq; ex iſtis fructuoſis rebus receptum eſt,id ego ad illud fanum ſepoſitum putabam.] Eos quoque qui apud Pontificem pecuniam deponebant,eam in æde, ſiue in fano depoſuiſſe non eſt obſcurum,ſi conſideremus ſacerdotes etiam Pontifices veteribus appellatos fuiſſe,quo ſenſu collegium ſacerdotũ,collegium Pontificum appellatum eſt à Pomponio.*Renard.varior.lib.1.cap.15.* Fuere qui exiſtimarunt argentarios eoſdem fuiſſe cum menſarijs, ſed plurimum inter eos interfuiſſe, oſtendit Sigonius *lib.2.cap.11.de iure ciuium Romanorum.* Menſarij ſiquidem publicam rationem conficiebant, argentarij priuatam,illi rei nummariæ publicæ curatores, hi negotiationis priuatæ erant.*Vide ſuprà,diſtractores.*

MENSIA lex, ex alterutro parente peregrino natum, deterioris conditionem ſequi iubet. *vt eſt apud Vlpian.tit. 6. regul.*Briſſon.

MENSES abſolutè cùm fit mentio, 30. dies computari traditum eſt,*l.fin.§.1.C.de iur.delib.* tot enim diebus,cùm tardiſſimè à coitu ſolis luna remoratur, ad ſuas vices redit, curſumq; conficit. Quòd ſi de materia fauorabili agatur, vbi lex duorum menſium mentionem facit, & qui 61. die venerit,audietur: quod etiam procedere exiſtimat Alciatus,ſi lex duorum menſiũ vtilium terminum ſtatuat. Quòd ſi certa die terminus menſis aſſignetur,vt ſi quinta die Auguſti iudex dicat, ſe mihi menſis terminum conſtituere, vſque ad 5.Septemb. durabit, complectetùrque hac ratione vnum & 30. diem. Verùm menſes ante anni à Iul. Cæſ. correctionem,fuere tantummodò 29.dierum. *Vide Macrob. lib.1.cap.4.*Spieg.

MENSIVM DVO ſunt genera:nam alij naturales ſunt alij ciuiles. naturalium ſpecies duæ, quòd partim ſolis, partim lunæ eſſe dicuntur.Secũdùm ſolem fit menſis,dum ſol vnumquodque in zodiaco orbe ſignum percurrit. Lunaris autem, eſt temporis quoddam ſpacium à noua luna. Ciuiles menſes ſunt numeri quidam dierum,quas vnaquæque ciuitas ſuo inſtituto obſeruat: vt nunc Roma à Calendis in Calendas. Naturales & antiquiores.& omnium gentium communes ſunt: Ciuiles & poſterius inſtituti, & ad vnamquamque pertinent ciuitatem. *Hæc Cenſorinus libro de die nat.cap.18.*Hot.

MENSOR agrimenſorem ſignificat *in tit.ſi menſor falſ. mod. & in l.4.§.1.& l.8.§.vlt.ff.fin.reg.*

MENSORES operum ſunt, quorum Plinius *lib.10.epiſt. ad Traian.* meminit. Item Menſores frumenti, *quorum meminit l.10.§.1.ff.de vacat.mun.l.29.ff. de excuſ.tut. l.1.de condit.in publ. horr.libr.11.C.* Quorum Romæ certum fuiſſe corpus apparet *ex d.l.10.§.1.& ex inſcriptionibus Antiq.* Planè in l. vltim. ff. de iure immunit. in qua de militaribus muneribus agitur,Menſores,cum Vegetio *lib.2.cap.7.* interpretari poſſumus,qui caſtris ad podiſmum dimetiuntur loca,in quibus milites tentoria figant: Leo Imperator *in lib. de Bellico apparatu cap.3.* *μινσώρις δὲ λέγονται οἱ τὰ φοσσάτα μετροῦντες καὶ τὸ ἀπληκεύειν μινσωρεύειν καλεῖν.* Quanquam & menſores frumenti in d.l.vltim.intelligi nihil prohibet.*de quibus l.12.in fin.ff. de re milit.& l.vltim.ff.de appell.recip.*Briſſ. *Adde Turnebum aduerſar.lib.24.cap.16.*

Præterea MENSORES in comitatu principum fuiſſe, indicat *l.1.C.de menſor.& l. vlt.C.de diu. off. lib. 12.* quo nomine vtrobiq; Metatores ſignificantur. Id adeò ex eo liquet, quòd Menſores iſtos,manu ſua, deputatas ſingulis quibuſq; domos enotaſſe,&,poſtibus hoſpitaturi nomen adſcripſiſſe traditur *in l.1.C.de metat.& epidemet.lib. 12.* quod hodieque ab his qui Mareſchalli hoſpitiorum, & Fourrerij dicuntur, fieri ſolet.ex Briſſ.

MENSTRVVM. Menſtruus,a,um,quod eſt vnius menſis. Lucan.*lib.1.*

Menſtruus in faſtis diſtinguit ſecula conſul.

Ponitur aliquando Menſtruum pro alimento in ſingulos menſes legato, Annuum quod in ſingulos annos. Vlpianus *in l.qui bonis.ff.de ceſſ.bonor.* [Si quid (ait) miſericordiæ cauſa relictum fuerit,puta menſtruum, vel annuum, alimentorum nomine, non oportet propter hoc bona eius iteratò venundare.] Idem Vlpianus,*in l.ex annuo.ff.de donat.inter vir. & vxor.*[Ex annuo vel menſtruo, quod vxori maritus præſtat,tunc quod supereſt, reuocabitur.] Eſt & in neutro genere mẽſtruum,purgatio mulierum menſtrua dictũ, quod id mulieres ſemel ſingulis menſibus patiantur, quæ enim bis in menſe purgatur, ſana non eſt. Item, quæ non purgatur, niſi per ætatem accidat, *l. quæ bis. de ædilit. edict. ff.* Anchora.

MENSVLARII appellantur,qui menſam exercent. qui & menſarum præpoſiti *à Firmico libr. 3.Matheſ.cap.8.* & aliàs Nummularij *in d.l.47.§.1.& in l.23.§.in bonis.ff.de reb. auct. iud.* qui & ab alijs auctoribus Menſarij vocantur. Liuius *lib.7.*[Solutionem æris alieni in publicam curam conuerterunt,Quinque viris creatis, quos menſarios à diſpenſatione publicæ pecuniæ appellarunt.] Idem *lib. 23.* [Et Romæ quoq; propter penuriam argenti triumuiri Menſarij, rogatione Minutij Trib. pleb.facti.] Sic & apud Suetoniũ *in Auguſto c.4* [Nerulonẽſis Menſarius.] & apud Capitolin. *in M.Anto.Philoſ.* [Leges de menſarijs & auctionibus tulit.] Verùm igitur Menſularij dicti ſint à menſulis, quas in minore negotiatione quam illi qui Argentarij aut *τραπεζῖται* dicebantur,exercebant:an interdũ pro Argentarijs ſumantur, equidem neq; negare neq; affirmare auſim. Donatus, [Tunc,inquit,in foro & de menſæ ſcriptura, magis quàm ex arca domoq; vel ciſta pecunia numerabatur.] Hot.

MENSVRAM agri agere,apud Paulum *in l.2.ff.ſi menſ.falſ. mod.dix.*

MENSVRARVM nomina apud veteres hæc ſunt ferè, Digitus minima menſurarum eſt, quorum 4.palmum efficiunt.16.pedem. Pes autem tanquàm as in numeris:atque ideo dimidius pes.Semis vulgò appellatur, quantum ſcilicet pugno, extenſoq; pollice metimur. Sicut & Spithama,vox græca, quæ & ipſa vulgò ſeruat nomen, quantum extenſis

extenſis articulis, à minimo ad pollicem amplecti poſſumus: Latinè dodrans dicitur, & Palmus maior quibuſdã. At cubitus ſeſquipedalis eſt. Greſſus verò duos pedes & ſemiſſem continet. Paſſus quinque pedes, ſic dictus, quòd paſſis, id eſt, dilatis brachijs & manibus, hanc dimenſionem conficiamus. Vlna ſex pedibus conſtat. Pertica duos paſſus in ſe habet, hoc eſt, pedes decem: vnde & Decempeda dicitur. Plethrum pedes centum. Iugerum longitudine pedibus 240 in latitudinem dimidio minùs conficitur, duosque in ſe Actus continet. Stadium, paſſus 125. habet: qui ſunt plus paulò pedes 600. Diaulus duo ſunt ſtadia. Miliarium, ſunt mille paſſus. hoc eſt, ſtadia octo. Dolichus, ſtadiorum eſt duodecim. Leuca, dictio eſt Gallica, mille & quingentos etiam ipſa paſſus habens licet alicubi amplior ſit. Paraſanga, vocabulum Perſicum, 30. cenſetur ſtadijs, quæ menſura paulò minor eſt miliario Germanico. Schœnus apud Aegyptios 60. eſt ſtadiorum. Stathmus, id eſt, manſio, miliaria habet viginti duo ſemis. Huius mẽtio habetur in Nouell. *vt omn. obed. iudicibus. §. ſe igitur.* Eſt vulgaris vox Manſum, qua tantũ agri ſignificatur, quantũ ſingulis annis par boum arare, colereq; poteſt. Hinc fortaſſe oritur, vt ait Zaſius, quod nos Germani Prata dimenſa, *Manſmatem* nominamus. *Vide Alciatum in l. mille paſſus, de verb. ſignific. Budæum in l. vitum. ſi menſ. falſ. mod. dix. & Oldendorp. act. 2. claſſ. 3.* Spieg.

M a n s v r a s finium, & multa ad id congrua, lege ad amuſſim reſoluta apud Alexand. de Alexand. *genial. dier. lib. 2. cap. 9.*

M e n t e capti ſignificatione, omnes comprehenduntur, qui quomodocunque mente carent. Videtur tamen aliquando dubitaſſe Vlpianus, an quod de mente capto ſtatutum eſſet, in furioſo obtineret. *Poſt Bartolum in l. ſi furioſ. C. de nupt. vide Viglium in §. item furioſi. Inſtitut. quibus non eſt permiſſ. fac. teſt.* Mente autem captus dicitur (autore Feſto) cùm mens ex hominum poteſtate abijt. Hinc quibus non deeſt omninò mens, ſed qui tamen ſunt ſubſtupidi, non minùs facere teſtamenta creduntur, quàm fœminæ poſt duodecimum annum, in qua ętate ſcimus nondũ eſſe plenum animi robur. Alciatus arbitratur mente captũ dici, qui morbo oppreſſus eſt, quem Græci μώρωσιν dicunt: cui λογικὸν, id eſt, rationalis animæ pars labefacta eſt, prouenitque vt Gal. definit, ex ſolo humenti, maloque temperamento in capite hærente.

M e n t e m dare, vel iniicere mentem, formula dicendi probatis autoribus vſitata, ſicut Græcis ἐμβαλεῖν, ſiue ἐμποιεῖν. de formula vide Victorium *lib. 7. variar. lect. c. 5.*

M e n t i s compos, ſanæ mentis, vel ſuæ mentis, hoc eſt, prudens & ſagax.

M e n t i s inopes dicuntur qui furore agitantur. *Coman. lib. 9. cap. 4. nu. 10.*

M e n t i o n e m facere nullam, hoc eſt, non commemorare, *in l. 1. C. de poſthum. hæred. inſtit.*

M e n t i r i, hoc eſt, mendacium dicere, & non dicere verum, differunt, *c. cùm contingat. extra, de iureiur.* Porrò mentitur non ſolùm qui falſum dicit, verumetiam qui ſimulat, vt Faciem mentita Creuſę. &, Aes mentitur aurum. Sp. *Vide Gell. lib. 11. c. 11.*

M e n t i r i eſt contra mentem ſuam ire. *Coman. libr. 1. cap. 3. num. 1.* Ac Raphaël Cuman. *in l. ſi quis extraneus. ff. de acqu. hæred.* mentiri, & nõ verum dicere, differre tradit. poteſt enim ſine dolo non verum dixiſſe, qui ita ſe rem habere credebat. *de qua differentia vide Coraſ. in l. ſi tam anguſti muner. 5. ff. de ſeruit.*

Μ η ν υ τ ρ ο ν, præmium, quod datur indicanti & nunciantі. Significat tam indicium, quàm indicis præmium. Bud. mauult pluraliter dici. Eſt etiam impunitas conſcio propoſita, ſi indicauerit alios.

M e o iure agere, ſummo iure agere, hoc eſt, rigorẽ poteſtatis ſequi ad vnguẽ, Glatt dem rauhen nach. Oppo. Iure ſuo decedere, Non omnia pro iure ſuo exigere: quod bonorum eſt virorum, vbi cauſa deſiderat, *vt Oldend. in copia ſcribit. Vide & infrà. Summo iure.* Sp.

M e o r v m, vel ſuorum appellatione non ſolùm intelliguntur quæ noſtra ſunt, ſed etiam ea in quibus ius aliquod habemus. *Quod Zaſius aduerſus Stellã verè euicit, ex verbis Iuriſconſ. poſt gloſſ. & Baldum in l. 2. de orig. iur.* Sp.

M e o r v m & tuorum appellatione actiones quoq; contineri dicendum, ait Paulus, *de verb. ſign.* Maff.

M e r c a l e m vxorẽ, id eſt, meretricem, Albericus exponit. *C. de condict. ob turp. cauſ.* Sp.

M e r c a t i o n e m, hoc eſt, ipſum mercandi actum, Patres cenſuerunt periculoſum, *c. qualitas. de pœnit. diſtinct. 5.* Sp.

M e r c a t o r, ac fœnerator. *Vide. §. ſed & ipſe Papinianus. l. quæſitum. paulò ante fin. ff. de fund. inſtruct.*

M e r c a t o r e s, non, vt quidam volunt, à merce, ſed à verbo mercari, quod eſt, emere, deducitur. ſunt enim hi, qui res emunt, quas in eadem ſpecie carius vendant, vt ait Alciat. cui inter ſordidos, mercatores tenues habentur. Contrà, copioſi mercatores, non viles cenſentur. Fœnerator mercatoris nomine non venit, *per l. quæſitum. §. ſed & ipſe Papinian. paulò ante fin. eſt enim l. prolixa. ff. de fund. inſtruct.* Spieg.

M e r c a t o r e s diuerſos à negociatoribus eſſe docuimus *in commentar. Verrinæ 3. & orat. pro Fonteio* ante annos octo, idque in hunc commentarium *ſub vocem, Negociatores.* ſummatim retulimus. Poſteà extitère Itali quidam, homines ingenioſi, qui locum illum in ſuos commentarios tranſtulerunt, ac planè totidem verbis ac ſyllabis tranſcripſerunt.

M e r c a t o r e s ergo dicebantur, qui cùm Romæ domicilium haberent, interdum tamen exportandarum vel importãdarum mercium cauſſa in prouincias ad aliquod tempus excurrebant. Sabinus autem *in l. 4. ff. de penu legat.* tempus illud vt longiſſimum definit eſſe nõ plus annuum. Negociatores verò ciues quidem erant Romani, ſed in prouincijs ſedem fortunarum ſuarum conſtituerant, ſic, vt rarò in vrbem, nec ferè niſi cenſendi cauſſa redirent. quales erant aratores, pecuarij, argentarij, &c. Locum autem *in Verrina. 3.* hunc notant: [Ciues, inquit, habent propinquam fructuoſamque prouinciam, quò facilè excurrant, vbi libenter negotium gerant: quos illa partim mercibus ſuppeditandis, cum quæſtu compendioque dimittit: partim retinet, vt arare, vt paſcere, vt negotiari libeat, vt denique ſedes ac domicilium collocare.] *vide Negotiatores.* Hotom.

M e r c a t v s, pro loco in quo res venduntur, qui & emporium dicitur. *C. de nundinis. l. 1.* Sp.

M e r c e n a r i i appellabantur, qui operas ſuas mercede locabant, *l. 1. §. ſi fiſcus ſan. ff. de vi & vi arma. l. 5. §. ſi quid ſeruus. ff. quod vi aut clàm. l. 6. ff. de donatio. l. 20. ff. quemad. ſeruit. amitt. l. 91. ff. de furt. l. 11. §. 1. ff. de pen.* Plerumque autem ita ſeruos alienos, quorum conductis operis vtebantur, vocabant. Vnde Valer. *lib. 5. cap. 4.* [Villicum, ait, in agello, quem ſeptem iugerum in Pupinia habebat, mortuum eſſe, occaſionemq; nactum mercenarium amoto inde ruſtico inſtrumẽto diſceſſiſſe] Quod idem Seneca *in lib. de conſolat. ad Albin.* referẽs mercenarium ſeruum dixit. Idem *lib. 6. de Beneſic. c. 5.* [Nec conductum meum quamquàm ſis dominus, intrabis, nec ſeruum tuum mercenarium meũ abduces.] Saluia. Maſſil. *lib. C. de vero Dei iudic. ad fin.* [Illorum more dominorum nobiſcum barbari agunt, qui mãcipia obſequijs ſuis non neceſſaria mercedibus promerẽdis locant.] Sed & liberi homines ſi operas locarent ſuas, eodem nomine appellabantur, *vt ex Varro. lib. 1. de re ruſt. c. 17. patet.* Briſſ.

M e r c e n a r i v s, opponitur gratuito. Eſtq; is, qui alicui operas ſuas locat, *l. reſpiciendum. §. pen. ff. de pen.* vbi Marcellus tradit, domeſtica furta vocari, quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij his apud quos degunt, ſurripiunt. Spieg.

M e r c e s, propriè laboris eſt præmium: quæ ideo magis videbitur vltrò ſoluenda quàm petenda, quoniam perſona quę operam pręſtat, longè dignior eſt, quàm vlla res quæ viciſſim ſolui poſſit. Vnde ſacra ſcriptura non vno in lo præcepit, Dignus eſt operarius mercede ſua. Et vulgo non ab re dicimus, Merces operarij clamat in cœlum. *Ex Olden.* Spieg.

M e r c e d i s autem verbo non tantùm pecunia numerata intelligitur, ſed generaliter quodcunque præmium, quod pro labore ſeu ſtipendio datur, *vt ex Varrone annotat Coraſ. miſcell. lib. 4. cap. 11.*

M e r c e s, conductionis, locationiſque pretium ſignificat. Cuius rei exempla non adfero. Mercedem autem ex

operis

operis libertorum, qui capere dicitur exponitur *in l.25.§.2.& §.vlt.ff.de oper.libert.& l.vlt.§.1.& §.vlt.ff.qui & à quib.* Mercedes etiam appellantur τὰ διδάκτρα, quæ liberalium artium præceptoribus præſtantur, *l.12.§.vltim.ff.de adminiſtrat.tutor.l.4.ff.vbi pupill.educ.l.1.in princip.ff.de extr.cognit.* Iuuenal. *ſatyr.7.*

Scire volunt omnes, mercedem ſoluere nemo:
Mercedem appellas, quid enim ſcio? culpa docentis
Arguitur.—

Latini Minerual quoque has mercedes appellant. Tertullian. *in lib.de Idololatr.* [Quis ludi magiſter, ſi non tabularia idolorum, quinquatria tamen frequẽtabit. Ipſam primùm noui diſcipuli ſtipem Mineruæ, & honori & nomini conſecrat.] Et mox, [Tam Mineruale Mineruæ quàm Saturnalia Saturni.] Briſſ.

MERCIS appellatio ad res mobiles tantùm pertinet, veluti vinum, oleum, frumentum, *l.66.ff.de verbor.ſignificat.l.vltim.ff.de condict.trit.& paſſim in tit.de inſtitor.ff.* Ad ſeruos verò non pertinet, *l.1.§.1.ff.de tributor.* Ob eamque rem mangones, non mercatores, ſed venalitiarij appellati ſunt, *l.207.ff.de verb.ſignific.* quamuis & ſerui mercis loco haberi dicantur, *l.73.§.vlt.ff.de legat.3.* Et edictum de peculiaris mercis tributione ad omnes negotiationes porrigitur, *d.l.1.& l.28.ff.de pecul.* Generaliter autem, Merx quæcumque res in emptionem deducta appellatur, *l.1.ff de rerum permutat.* Et mercis cauſa parata dicuntur, quæ idcirco parata ſunt, vt veniant, *l.32.§.vxorij.ff.de vſufr.legat.* Briſſ.

MERCES eſculentæ, quæ hominum vſui accommodatæ venduntur. Sp.

MERCES eximij laboris à Iuriſconſulto eleganter interpretatur, quæ pro ſalute alicuius datur, *l.ſi pater.§.ſi quis.de donat.* Sp.

MERCES venalitiæ. Si nauem venalitiarum perforaſſet quis, Aquilię actionẽ eſſe, quaſi ruperit, Viuianus ſcribit: *teſte Vlpian.in §.ſi ſeruus ſeruum.ff.ad leg.Aquil.*

MERCIMONIVM, eſt contrectatio quędam mercium.

MERCVRIALES, mercatores ſunt: nam à Mercurio quem coluerint, Mercuriales appellatos à Cicerone *in epiſtola ad fratrem* ſuſpicatur Sigonius *lib.2.de iure antiquo ciuium Romanorum*, [M. Furium Flaccũ inquit Cicero, equitem Romanum, hominem nequam, Mercuriales & Capitolini de collegio eiecerunt.] Nam Capitolinorum collegium à M. Camillo dictatore ludis Capitolinis, Liuio teſte, conſtitutum ſatis conſtat &c.

MERE aduerbium eſt, quo frequenter vtuntur ætatis noſtræ Iureconſult. pro puro. & in hanc ſignificationem etiam accipitur apud Papinianum *in l.Aquilius Regulus.de donatio.* & à M. Tullio *in 2.de Oratore.* [Ecce (inquit) tibi exortus eſt Iſocrates magiſter iſtorum omnium, cuius è ludo tanquàm ex equo Troiano meri principes exierunt.] & Vlpian. *in l.1.ff.ſi certum pete.* apud quem (ſecundùm Pandectas Piſanas) legendum eſt, non, ex re, neq;, here, vt putauit Accurſius: ſed merè eſt. & ita refert. Ioan. Firmian. conſiſtorialis aduocatus, *in dictione Liber*, ſe Florentiæ vidiſſe in Pandectis, cum legatis ducis noſtri Mediolan. quæ in duobus voluminibus conſcriptæ ſunt, maioribus characteribus, nulliſq; interuallis dictionum: accurateque inter alia legiſſe hanc legem primam, vbi non, ex re, neque, here, vt dicit gloſſator: neque, benè eſt, vt communiter in vulgatioribus libris reperitur: ſed mere, quò propriè ſolùm ſignificat. Terent. *in Phorm.*

Nihil habet niſi ſpem meram. Cotta.

MERERE, ſeu MERERI, interdum ſignificat dignũ eſſe & eſt τῶν μέσων. Etenim tam qui præmio, quam qui pœna dignus eſt, Merere dicitur.

MERERE, verbum eſt militare, quod Græci ſτρατεύεσθαι dicunt. Lucan.

Aere merens paruo.—

Iuriſconſ. *in l.municeps.ſub tit.ad municipal.& vt ſubintelligas legem vt Politianus pridem animaduertit. & Bud. in poſter. Anno. indicauit.* [Miles, inquit, ibi domiciliũ habere videtur, vbi meret.] Pro quo hactenùs Accurſiani ineptè legerũt, vel, inhæret, vel, haberet. Inde emereri verbum, Bud. ait, vt elugere: & emeriti milites. & ſtipendia emerita Ciceroni, quam vocem Modeſtinus *de re milit.* pro commodis veteranorum accepit. notum merere etiam eſſe quæſtum facere. Sp.

MERERE etiam, ſtipendia merere *in l.16.§.vlt.ff.de caſtr.pec.l.26.§.vlt.ff.de excuſ.tutor.l.8.ff.de accuſatio.l.18.ff.de iure fiſc.l.23.in fi.ff.ad municip.* Briſſ. *vide Connan.lib.8.c.11.nu.2.*

MERERE aliquid ex iudicio patris dicũtur, qui aliquid teſtamento eius acceperunt, *l.13.ff.de doli except.* Sic Merere legatum dicitur, cui id teſtamento relinquitur, *l.21.ff.ad leg.Falcid. Adde etiam l.10.de piſtorib.in Cod.Theod.*

MERVISSE quoque ſententiam deportationis dicitur qui eam excepit, *l.3.C.de inſtit.& ſubſtitut.* Briſſ.

MERERI, inquit Valla, mercede operari, laborare, atque alteri inſeruire. Propriè tamen ſpe ſtipendij ac præmij: quod dicitur, ſtipendia facere. Donato item eſt, dignum eſſe. vt apud Iuriſconſ. *in l.cùm pater.§.rogo.ff.de legat.2.* Hinc loca meritoria, quæ mercede locantur, fortè viatoribus, vel peregrinantibus. Hinc & meritoria ſcorta, meritoriæ rhedæ & muli meritorij. *Alcia.de verb ſign.*

MERETRIX eſt quæ multorum libidini patet, *c.vidua, 34.diſtinct.* vbi gloſſ. addit, quæ admiſerit plures quã 23000. hominum: vel quæ admiſit 60. *Ioan.Bellon.Etymo.*

MERETRICEM (quæ à merendo dicta eſt, quòd mercede ſuam exerceat militiam, vt Valla ait) Impp. legib. excludunt, *arg.l.ſi ea quæ.C.de adult.* Nec Iuriſcon. ignoſcendum ei cenſuit, quæ paupertatis obtentu turpiſſimam vitam elegit, *l.palàm.ff.de ritu nupt.* Quis verò meretrices publicitùs inſtituerit primus, Rhodigin. refert *c.4.lib.8.* Alcia. item *in comment.de verb.ſign.* Porrò elegantem meretricum deteſtationem habes apud Salomonem *c.5.Prouerb.* Et de earum natura Camertem *in commen.in tab.Cebetis.* Obſeruandum tamẽ, quòd meretrix non eſt, quæ cum vno aut altero, etiam pecunia accepta ſe commiſcet, ſed ea quæ palàm, & pluribus ſe proſtituit, *c.viduam, 33.diſt.c.meretrices.32.q.4.(confer.Menoch.de arbit.iud.c.328.)* Solãq; huiuſmodi de vicinia poſſe expelli, Alc. exiſtimat, ne probis mulierib. malo ſit exemplo. Sp.

MERETRIX, vel aliter luxurioſè viuens, non debet gaudere beneficijs conceſſis matribusfamil. & ideo poteſt extrahi de domo propria, & etiam perſonaliter detineri. ita ſing. Bald. *in l.conſentaneum, col.vlt.circa med.per gloſſ.ibi.C.quomodo & quando iud.* & pro ſing. commendat & ſequitur D. Alex. *in l.plerique.in vlt.col.ff.de in ius vocan.* vbi tamen limitat poſt Ludo. Roma. *in l.ſi verò.§.de viro.in 2.fallen.ff.ſoluto matrim.* non procedere in ea quæ maritum haberet: per ſing. dictum Ioan. Andr. *in paraphraſi ſua ad Specul.in rub.de muneribus & dono.dat.* vbi decidit, quod ſtatutum permittens meretrices percuti, nõ habet locum in coniugata, argum. text. *in l.ſi vxor.§.1.ff.de adulterijs.* vbi matrimonium in meretrice conſideratur, ita quòd locus eſt accuſationi adulterij. & hanc limitationem reaſſumunt certatim D. Alexand. & Andr. Sicul. *in d.l.conſentaneum, in paraphraſi ad Baldi monumen. & idem Andr.Sicul.in c.paſtoralis.de iudic.vbi Dom.Felin.in 3.colum.verſicul.ſubdis hic.latè proſequitur.* limitantes, ſingul. dictum Ioan. Andr. *de quo ſuprà*, non procedere in his quæ ſunt fauorabilia meretrici coniugatæ: quia idem de illis diſponitur, prout de ſolutis. & propterea tenet, quòd mulieri nuptæ luxurioſè viuenti, dari debeat curator: quod nota pro ampliatione l. & mulieri. ff. de curat. furio. Et ideo in propoſito dicebat pulchrè Baldus *in l.vlt.in vltim.verbis.ff.de rerum diuiſ.* quòd licet apponens ſcalas ad muros, vel ad feneſtras alicuius mulieris, puniri debeat pœna capitali, *l.ſi quis non dicam rapere.C.de epiſc.& clericis.* tamen ſecùs eſt in meretrice, quo caſu ſolùm punitur extra ordinem: ſecũdùm eum. & in pulchro ſimili notat Matth. *not.103.nota verum.* Prędicta procedunt, tenendo opinionem Accurſ. *in d.l.ſi vxor.* qui vulgarem vxorem, meretricem interpretatus eſt: cùm tamen etiam vulgaris vxor dici poſſit, quæ ex humili plebe nata ſit, vt legitur apud Tranquil. *in vita Aulij Vitellij.* nam nimis durũ videtur, punire aliquem pœna adulterij, quia meretricem vitiaſſet. Cotta.

MERETRIX etiam dicitur, quæ alterius quàm mariti conſuetudine vtitur. *Connan.lib.8.c.13.nu.1.*

MERITA militiæ, commoda præmiorum, quæ emeritis, & impletis ſtipendijs, veteranis dantur. *l.18.§.veterani.ff.de iur.fiſc.* Briſſ.

MERITORIA, abſolutè ſunt diuerſoria, vel fullonica, vel ſtabula, vel quæ alia loca, quæ mercede locantur, *l.91.§.balneas.ff.de legat.3.l.13.§.vlt.ff.de vſufruct.l.52.§.ſi quis ex ſocijs.ff.pro ſoc.l.198.ff.de verb.ſign.l.5.§.denuum.ff.de inier.* Pruden-

tius *in Anastasio*.[Balnea,propolas,meritoria,tẽpla,theatra.] Vopiſc.*in Tacito*. [Meritoria intra vrbẽ ſtare vetuit.] Spartian.*in Peſcennio Nigro*.[Pro triclinijs popinas habent, pro cubiculis meritoria.] Dixit & Meritoria cœnacula adiectiuè Sueton. *in Vitell. cap.7*. Et Meritoria balnea Plin. *lib.2.epiſtol.ad Gallum*: & meritoriam rhedam.idem Sueto.*in Iul.cap.67*.Briſſ.

MERITORIAE tabernæ ipſa ſtabula dicuntur, hoc eſt, cauponæ, à verbo mereri, quod eſt quæſtus cauſa aliquid operari.

MERITORIA vehicula,Suetonius *in Caligula* dicit,quæ mercede locantur. Et *in Vitellio* ad eundem ſenſum meritoria cœnacula dixit.*Coraſ.in Rub.ff.de ſeruit.l.1.nu.13*.

MERITORII pueri à Cicerone *2.Philipp.* dicuntur,qui proſtant,corporeque ſuo turpem quæſtum faciunt,& merentur.*de his vide ſup. in voce, Catamitis & Concubini: & latè Maioragium Miſcel.lib.2.cap.3*.

MERITVM dicitur id quod congruum & conueniens eſſe cenſetur cuilibet perſonę.Ideoq; medium eſt vocabulum,poteſt quis benè,poteſt quis malè mereri.Old.

MERITVM,pro culpa,notum eſt. Pro mercede à Terentio *in Phor.* accipi,Bud.annotauit.

MERO iure munito, nõ debet tribui extraordinarium auxilium.*in l.in cauſæ cognitione.2.ff.de minor.*

MERVM,vt Iſidor.*lib.2.Etymolog. cap. 41.* ſcribit, purum ſignificat. Merum etiam Nonio interprete ſolùm ſignificat. Vnde Merulam,quia ſola volet,dictam, ex quorũdam opinione Quintil. *lib.1.c.6.* tradit, quaſi meram volantem, de quo Plin. Atque ita Meram rationem interpretamur *in l.22.§.ſi hi.ff.manda.& l.6.ff.de pæn.* Et Meram ſubtilitatem *in l.3.§.1.ff.de adim.lega.& l.32.in fin.ff de vſucapio.* Et Meram actionem *in l.14.§.idem Labeo.ff.de religioſ.* Sic & Merum officium prætoris *in l.5.ff.de verbor.obliga.& Inſtit.de diuiſio.ſtip.* quod,vt Theoph.interpretatur.ἐκ μόνης δικαιοδοσίας τοῦ πραίτορος proficiſcitur. Merum officium iudicis, non, vt quidam interpretantur,nobile,ſed potiùs,vt idem Theophil.μόνην, Mera quoque voluntas,nuda,ſoluta & libera *in l.75.ff.de legat.1.& l.18.ff.de adim.leg.* Mera pœna *in l.1.in fin.ff.ſi quis ius dic.l.1.ff.de eo per quem fact.er.* quæ rei perſecutionem non continet. Merum factum,quod dationem mixtam non habet, *l.98.§.mihi Romæ.ff.de ſolutionib.* Mera æſtimatio *in l.63.in fin.ff.de iur.dot.* Merum principium *in l.12.§.codicilli.ff. de capti.* Mera donatio *in l.28.ff.de pact.dot.l.27.ff.de donatio.* Merum deniq; imperium *in l.3.ff.de iuriſdiction.omn.iudi.& l.1.§.vlt.ff.de offic.eius cui mand.* quod in animaduerſione,non in dictione iuris cõſiſtit,vt à mixto ſeparetur,cui etiam iuriſdictio ineſt. Merum enim mixto opponitur, *l.82.ff.de condi.& demonſt.* Martial.

Cùm peteres mixtum,vendidit ille merum.

Meram etiam ſpem nudam, ſolam, & ſine re dixit Terent. *in Phormio. Act.1.Scen.3.* Et Meras vires Ouid.*lib.10.de arte amandi.* Briſſ.

MERVM imperium,eſt habere gladij poteſtatem ad puniendum facinoroſos morte, exilio, & relegatione.*ff.de public.iud.l.2.* Mixtum verò imperium poteſtatis mediæ eſt, ex iuriſdictione & mero imperio omnia potens, præter pœnam capitalem. *Alciat.Parerg.lib.2.cap.7.* Dictum autem eſt merum imperium,vt tradit Coraſ. *lib.3.Miſcell.c.17.* tum quod ſummum ſit & excellens. Nam & hoc ſenſu Plautus *in Milite glorioſo* meros bellatores,& Cicer.*in 2.de oratore* meros principes dixerũt: tum quod ſolùm ſit & purum, cum officio ius dicentis nihil commune habens, vt quod à iuriſdictione ſeiunctum ſit & ſeparatum omninò.

MERVM ius gentium,quod à ciuilibus inſtitutis ſeiunctũm eſt,*l.31.ff.depoſ.*

MERVM ius,ſtricta iuris ratio,*l.16.ff.de minorib.l.penult.§.vlt.ff.de contr.tab.l.4.§.ſi viam.ff.de vſucap.l.37.ff.de adminiſt.tut.* Hotom.

MERVM factum, quod dationem mixtam non habet,*l.98.§.mihi Romæ.ff.de ſolut.* Briſſ.

MERX,mercatura. Differũt tamen inter ſe: quòd merx eſt ſpecies ipſa,quæ emitur,vendíturve: mercatura, actus mercandi. Et dicimus mercaturam facere. Eſt autem mercis appellatio anguſta, *l.1.§.1.de exercit.* nec ea continentur homines. Aliquando tamen vt Alberic. indicat, omnem complectitur negociationem. Pro penſione etiam,& annuo reditu accipi,Bud.autoritate Cice. probat. *Adde Bartolum in l.iubemus.§.1.C.de ſacroſanct.eccleſ.* ad res mobiles tantùm pertinet. autore Vlpian. Vnde ſi lex municipalis (vulgus ſtatutum vocat) à ſocio initum mercatum ratum haberi mandat,de re tantùm mobili intelligendum eſſe, ſunt qui tradidêre: &,vt Alciato viſum eſt,minimè abſurdè:quandoquidem mercatus à merce deducitur. Per locum ergo, qui à coniugatis dicitur, vbi merx non eſt, ibi nec mercatus. *Vide Topic.Cic.* Quamuis Alc. à verbo mercari potiùs trahi id nomen credit, quod mercari verbum ſimpliciter emere plerunq; ſignificat: atque ita vulgaris loquendi vſus ſeruat.Spieg.

MERX peculiaris,dicitur res, in qua dominus permittit ſeruum ſuo proprio nomine negotiari, etiamſi nihil ſit in peculio. Merx dominica autem, in qua nomine alieno,hoc eſt,domini vice gerit negotia. Sp. *Adde Pet.Peck.l.1.§.ſi ſit,nu.8.ff.de exercit.act.*

MESOCHORVS dicitur Fiſtulator,cythariſta,modificator in medio ſaltationum choricarum.*Io.Bapt.in comment.epiſt.Sidon.Apollin.ad Agricolam.lib.1.*

MESODICVS.*Lege,Index.*

MESONAVTA,in naui vilis mancipij nomen eſt,vt mediaſtinus domi. Eſt enim mediaſtinus, mancipium abiectius quod viliſſima & ſordidiſſima miniſteria obire domi cogitur, domum verrere, purgamentum efferre, ligna congerere,&c.*Bud. in l.1.de arbit.* Item meſonautæ ſunt, qui in nauibus cuſtodiæ gratia præponuntur: vt ſunt diætarij, μεσόναυται græcè. Alcia.*lib.3.Diſpunct.cap.21.* Idem quoque,vt ipſe fatetur *in Parerg.* dubitauit quandoque, quid meſonautæ appellatione ſenſiſſet: quoniam Herm. Barbar. mancipium ea voce intelligit, in medio nauis vnicuique deſeruiens: quales ſunt mediaſtini in Principum domibus. Sed ipſe hanc ſententiam non probat,cum Vlpian.*l.6.naut.caup.* [Et quid, inquit, ſi quis ſit ex his, quos [illegible] μεσοναύτας, Græci ναῦται ἐπιβάται dicunt.] Quibus verbis ſignificatur,meſonautam vulgari voce eum dici,qui nauem inſcendit: & ne quid nauli nomine domino nauis ſoluat, ducendis remis operatur. Epibates enim propriè nauis aſcenſorem ſignificat.vnde & milites,qui in naui pugnant, eo nomine vocantur, & ἐπιβάτιδες naues. *Vlpian.in l.1.§.igitur. de exercit.act.* id eſt,conſcenſoriæ,& tranſportandorum hominum cauſa factę. Sp.

MESONAVTA,qui medium inter nautas, id eſt, remiges locum obtinens, reliquis remigandi ſignum præbet: eodem,opinor,modo dictus,vt μεσόχορος. Vlpianus *l.1.§.2.ff.naut.caup.ſtab.*[Sed de exercitore ſolummodo Prætor ſentit.nec enim debet, inquit Pomponius, per remigem aut meſonautam obligari: ſed per ſe,vel per nauis magiſtrũ.] Hot. Brodæus *lib.Miſcell.4.cap.11.* Meſonautæ (inquit) dicuntur qui partim vt nautæ, regendæ naui operam ſuam impartiunt: partim etiam vt vectores,nonnihil nauiculatoribus aut nauarchis pendunt, μεσόνεοι verò non dicuntur: hi namq; in media naue remigant. ζύγιοι itidem nuncupati.

MESSIS à metendo: Aliàs pro tempore accipitur,quo frumenta ſcinduntur, die erndzeit/ſo man ſchneidet: ſicut vindemia,pro tẽpore,quo colliguntur vuę,die herbſtung/die weinleſung: *vt in l.1.in princ.& l.præſides.ff. de ferijs.* Aliàs pro re,hoc eſt,pro ſegete ipſa iam matura, idque dupliciter: Aliquando ſolùm pro frugibus: nonnunquàm verò laxius tam pro fruge,quàm pro vua.*l.fructus eſſe.§.item ſi meſſes.ff.ſolut.matrim.* Old.

MESSEM facere,*l.1.§.hoc autem.ff.de op.no.nunc. l.13.ff.quibus mod.vſuſr.* id eſt,maturas ſegetes deſecare,(die zeitige früchte einſamblen.) *l.1.§.idem ait.ff.de ven.in poſſ.mitt.*

MESSORIAE falces,quòd ad meſſem, id eſt,tẽpus metendi pertinent.Spieg.

META,*Vide,Catillus.*

META dicitur inferior pars molę & catillus ſuperior, *l.cum de lanionis.ff.de fund.inſtr.*

METALLARII,& metallici dicuntur,qui ſunt damnati ad metalla,hoc eſt, ad effodiendam terram ex metallis. Quandoq; tamen ſimpliciter accipiuntur pro effoſſoribus metallorum, Bergknappen/ *vt apud Iuriſconſ. tit. de pœnis. & lib.11.C.de metallar.* Briſſ.

METALLI pœna olim in vſu Romanis fuit, *l.8.§.aſſ.pœn.ff.*

ex ff. de pœn. Paul. lib. 5. Sent. tit. 17. l. 24. §. quid ergò. ff. de fideicomm. liber. l. 46 ff. de man. teſt. quam à Tarquinio Superbo excogitatam Eutropius *lib. 1. cap. 10.* & Suidas *in verbo* [illegible] ſcribunt. Quanquàm ille huius pœnæ auctor atque inuentor primus non fuit, cùm ante eum Semiramis metalla inueniſſe, eaque per captiuos exercuiſſe feratur, vt à Diodoro Siculo & eodem Suida *in verbo Semiramis* notatur. Habebant autem Romani metalla multa, *l. 6. §. vlt. ff. ad leg. Iul. pecul.* vt in Macedonia, Epheſi, in Hiſpania, *vt Liuius & Vitruuius lib. 7. cap. 9. teſtantur.* Duo etiam alia Iuſtinian. *Nouell. Conſtit. 22.* refert, τὸ τῆς προκοννήσου, καὶ τὸ τῶ χαλκαμίτη γύψου. Proconneſi metallo Docimenum & Troadenſe adiungitur *in l. 9. & l. 11. de indulgent. debit. in C. Theodoſ.* In hæc metalla ſontes vinculis addictis ad inquirendas eruendasq; venas damnabantur. Quò reſpiciens Tertullian. *in lib. de cultu feminar.* ſic ait, [Terra ſcilicet planè generoſior, quodam in maledictorum metallorum feralibus officinis pœnali opere deplorata nomen terræ in igni relinquit, atque exinde de tormentis in ornamenta, de ſupplicijs in delitias, de ignominijs in honores metalli refuga damnatur.] Per damnatos enim & noxios metalla in honorem, deinde ventura effodiebantur. Inde toties in libris noſtris: In metallum dari, damnarique, legimus: Qua pœna damnati Metallici appellabantur, quaſi metallo addicti & mancipati, *l. 8. §. in miniſterium, l. 10. §. 1. l. 36. ff. de pœn.* Adimebat verò hæc pœna libertatem, & ſeruitutem irrogabat, *l. 8. §. eſt pœna. & l. 17. l. 36. ff. de pœn. l. 3. ff. de his quæ pro non ſcript. hab.* Cæterùm diuerſa ſunt, in metallum, & in opus metalli damnari, *l. 8. §. eſt pœna. & l. 9. §. iſtæ fere. l. 29. §. diuus. ff. de pœn. l. penult. in fin. ff. de var. & extr. l. 3. §. vltim. ff. de re milit. l. 3. §. penult. ff. de crim. ſtellio. l. 5. ff. de manumiſſio.* differentia vtriuſque pœnæ eſt in vinculis. Nam qui in metallũ damnati ſunt, grauioribus, qui in opus metalli, leuioribus vinculis premuntur. Item refugæ ex opere metalli in metallum dantur, refugæ verò metalli grauiùs ac duriùs coërcentur, *l. 8. §. inter eos. ff. de pœn. d. l. pen. in fin. ff. de var. & extr.* Briſſ.

METALLICA Georg. Agric. quæ vel metalla ipſa ſunt vel iuxta metalla reperiuntur, vel dum in fornacibus illa excoquuntur, fiunt, vel aliqua alia præparatione ex eiſdem conſiſtunt: operæprecium eſt, vt rerum metallicarũ appellationes iuxta noſtratem linguam, autore Plateano, recenſeamus.

AEs purum, *gediget Kupffer.*
Alueus, *ein trog.*
Argentum quod ſtatim ſuum eſt, *Gedigen Silber.*
Argentum rude, *Silber Ertz.*
Argentum rude puniceum, *Rodt guldin Ertz.*
Argentum rude plumbei coloris, *Glas Ertz.*
Argentum rude nigrum, *Schwartz Ertz.*
Argentum rude purpureum, *Braun Ertz.*
Argentum rude cinericeum, *Grawe Ertz.*
Argentum rude ruffum, *Rodtbrendig Ertz.*
Argentum viuum purum, *gedigen Queckſilber.*
Anthrax, ſiue vena minij, *Queckſilber Ertz.*
Caput dimenſionum, *Funds Grub.*
Carbones foſſiles, *Steinkolen.*
Caſa, *Kaue.*
Cæruleum, *Laſur.*
Chryſocolla, *Berggrun, oder Schyfergrun.*
Cobaltum, *Cobalt.*
Cuniculus, *Stollen.*
Carrus, *Karren.*
Dæmon metallicus, *das Bergmenlin.*
Decliue montis, *das geheng des geburges.*
Dimenſio, *Maß.*
Excoquere, *Schmeltzen.*
Exitus venæ, *das Vßgeben des gangs.*
Extenſio venæ, *das ſtreychen des gangs.*
Ferrum purum, *gedigen eiſen.*
Fibræ, *kleffte vnd geſchicke.*
Fluores, *fluß.*
Fodina, *Grub, oder Zech.*
Funis ductarius, *Seil.*
Foſſam agere, *Schorffen.*
Galena, ſiue Molybdæna: *Glantz vnd bleiertz. auch Blyſchweyff.*

Gypſum foſſile, *Gyps.*
Iacens, *das Ligende.*
Iurati, *die Geſchwornen.*
Iurati duumuiri, *Zwen Geſchwornen, die ein geburg beſehen.*
Lapis ſpecularis, *Vnſer lieber frawen eiß.*
Lapilli nigri, *Zwitter.*
Ligo, *Keilhaw.*
Lythargyrum, *Glett.*
Machina tractatoria, *Haſpel.*
Magiſter metallicorum. *Der Bergmeiſter.*
Malleus, *Berghammer, oder Feuſtel.*
Metallici, *Bergleut.*
Minium, *Bergzynober.*
Ochra natiua, ſiue Sil, *Berggeel, Ochergeel.*
Ochra facticia, *Bleygeel.*
Pendens, *das hangend.*
Plumbum candidum, *zyn.*
Plumbum nigrum, *Bley.*
Præſes fodinæ, *Bley. Styger, oder Hutman.*
Præfectus rationibus, *Schichtmeiſter.*
Puteus, *Schacht.*
Pyrites, *Kys.*
Pyrites colore argenteo, *wyſſer kys, oder wiſſer kys.*
Pyrites colore aureo, *Ein Geeler kys, oder Kupfferkys.*
Pyrites prorſus aurei coloris, *Kys der gantz goltfarbig iſt.*
Pyrites colore galenæ ſimilis, *Ein glantziger kys.*
Pyrites cineracius, *Ein grauwer kys.*
Recrimentum, *Schlacken.*
Rubrica fabrilis naturalis, *Bergrotel.*
Rubrica fabrilis factitia, *Rotel.*
Sandaraca foſſilis, *Bergrodt.*
Sandaraca adulterina apud Plinium & Vitruuium.
Sandix apud Dioſcoridem, *Pariß rodt.*
Saxum ſciſſile, *Schifer.*
Saxum corneum, *Hornſtein.*
Saxum harenoſum, *Sandſtein.*
Situlus, *Kubel.*
Spatum, *Spet.*
Splendor, *Glimmer oder Katzenſilber.*
Specus, *Schacht.*
Terminus, *Lochſtein.*
Tumulus è fodina egeſtus, *Halde.*
Vena, *Gang.*
Virgula diuina, *Die Rut.*

METALLICVS ſubſtantiuum, qui in metallis operatur. Imp. Conſtant. *de pœn.* [Apparebit eam non oportuiſſe in miniſterium metallicorum damnari.] Sic & apud Plin. inuenitur. Spieg.

METALLVM, pro vena perſcrutata, completum eſt, id eſt, quod non deficit inclinatione: ſed quæ metonymicè metalla dicuntur, carent plurali, vt aurum, argẽtum, & ſimilia. *Lamil. lib. 7.* Huius vocabuli appellatione, vt Albericus indicat, continentur lapidicinæ, *l. 3. §. fin. ff. de reb. eor. qui ſub tut.* Tu verò Bartolum adi, qui docet *in l. lege. ff. de contrah. empt.* quid propriè lapidicina ſit. Sp.

METALLVM diuiditur in aurum, argentum, ferrum, plumbum, &c. *l. in venditionib. de contrah. empt.* & vnde dicatur, *in dict. Stypteria* explicatur. Sp.

METALLVM miniarium, vocatur argentum, cùm quo effoditur minium. *Vide Plin. lib. 33. c. 7.* Sp.

METAPHORA, tranſlatio à Cicerone dicitur, ſine qua nec quotidianus ſermo conſiſtit. cum propter vocabulorum anguſtiam ſimilibus plerunque vti cogamur, vel quia proprium deficiat, vel quia tranſlatum proprio elegantius ſit. vt cum Iureconſ. adulterinam monetam, adulterinam ſcientiam vocant: & adulterari rationes dicunt, id eſt, conturbari, vel falſo deſcribi. *l. 1. in fin. de ſer. corr.* Sic ambulatoriam voluntatem, actionem, legis poteſtatem, ſtipulationem dicimus, ſic viam aperire, ſic calcem, pro fine, cunabula, pro initijs plerunque reperire eſt. Hinc anfractus litium antiquare, id eſt, extinguere. hinc defloratæ ſpecies, enucleatum ius, freni temperies, nuda conuentio. Sic in promptu dicimus, ad manum, in pendenti, prima facie, laquei legum. Sic inhiare commodis, quod à lupis tranſlatum eſt. Sic rempubl. florere, dotem, & donatio-

nem propter nuptias, æquis paſſibus ambulare, tempora largiri: cauſam capitalem, quæ ad ſtatum pertinet dicimus: & ſi qua ſimilia, quæ nuſquàm in quocunque autorum genere non occurrunt. Ab hac non multum diſtat, quæ κατάχρησις, id eſt, abuſio dicitur, cum omiſſo proprio & peculiari nomine, aliud apponimus, vt cum lex Iulia ſtuprum appellauit, generaliſſimo nomine vſa, cum ſpeciale crimen inſequeretur. Meritò Papin. Lex, inquit, Iulia ſtuprum & adulterium promiſcuè, & καταχρηστικώτερον appellat, quod Græci φθορὰν. Qua figura etiam parricidam dicimus, qui matrem interfecit. Sic & Caius, Inter geſtum & factum, inquit, κατάχρησις, nihil intereſt. *Ex Alciat. lib. 4. de ve b. ſign. in princ.* Spieg.

Metari, propriè eſt locū deſtinare, demetirivè figendis militum tentorijs. vndè dictum, Caſtra metari. annotatore Rhenano *in lib. Tertul. aduerſ. Valentinianos.* Sp.

Metatores *in l. 3. & l. 5. C. de aduoc. diuerſ. iudicum. l. 9. C. de proxim. ſac. ſcrin. lib. 2* cum Vegetio. *lib. 2. c. 7.* interpretor eos, qui præcedētes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum & hoſpitiorū deſignant loca, quos & Menſores appellari ſuprà docuim⁹, *ex l. 1. C. de metat. & epid. lib. 12.* Iſido. *lib. 10. Etymolog.* Metatores, ait, appellantur, qui caſtra deſignant: à metiendo ſcilicet, vt Lucanus.

Heſperii audax veniam metator in agros.

Cyprian. *Epiſt. 1. lib. 4.* [Primum hoſpitium vobis in carcere præparauit & metator quodammodo veſter, nunc quoque vos antecedit.] Briſſ.

Metatus dicitur miles in terminis caſtrorum, qui caſtra vallo vndique circundabat. Vnde illud, Caſtra metati ſunt filij Iſrael. *tit. extat de metatis & epidemeticis. lib. 12. C.* Anchor.

Metaxa *in l. 10. de murileg. lib. 10. C.* Suidas & Zonar. [illegible] interpretantur. Sic enim Suidas [illegible] [illegible] Et mox [illegible] Iuſtin. enim tēporib. primū ex India inuecta eſt metaxa, vt Niceph. ſcribit, & Zonaras in Iuſtin. his verbis [illegible] Fit & metaxæ mentio in l. vestim. §. ſpecies ff. de pub. in qua tamen à Triboniano inſertum hoc verbum, cùm Iureconſultorum tempore metaxæ ignotum nomen eſſet, mihi fit veriſimile. Iſidorus *lib. 20. etymol. c. 29* metaxam à circuitu filorum, aut quòd transferatur ἀπὸ τοῦ μεταγ... deducit. Briſſ.

Metaxarii Iuriſconſultis nuncupantur ſericū negotiantes, quòd metaxam vocant Græci. Spieg.

Metoecia, Athenis dies feſtus. Item ſacrificia de receptis in ciuitatem colonis. *Autor Plutarchus in Theſeo.*

Metoecion, locus carceris Athenis. Eſt & tributum quod Metœci, hoc eſt, extra patriā habitantes, perſoluunt. Autor Suidas. Soluebant autem inquilini quotannis ſummam 12 drachmarum.

Metoecus, qui ſedes mutat, & de loco ad alium tranſit. Latinè tranſmigrator, ſeu incola. Hunc Pompon. *de verbor. ſignificat. l. pupillus.* πάροικον appellat. *Alciat. C. de iure fiſc. libr. 10.*

Methodici. *Lege, Via, inquit Paulus.*

Methodus, id eſt, iuſtus ordo tractādi: vt nihil effeciſſe, qui ſine ordinato progreſſu ſcribit, aut docet, rectiſſimè iudicetur. Spieg.

Meticulosus eſt, qui fruſtra aliquid timet. *l. nec timorem. §. 1. ff. de eo quod metus cau.* Sp.

Metiendo metiri. Paul. *l. ſi ff. ſi menſ. falſ. mod. dix.* [Siue inquit, de itineris latitudine, ſiue ſeruitutem immittendi, proijciēdiq; quæratur: ſiue aream, vel tinum, vel lapidem metiendo metitus fuerit.] Sp.

Metretes, ὁ μετρητής, vaſis genus, quod Cadus Latinè dicitur: decem congiorum capax. Caius *l. 35. §. 5 ff. de contr. empt.* [Quòd ſi vinum ita venierit, vt in ſingulas amphoras: item oleum, vt in ſingulos metretas.] Item, [Quia venditio quaſi ſub hac conditione videtur fieri, vt in ſingulos metretas, &c.] Et Scæuol. *l. penult. §. 1. ff. locati.* de naue loquitur, in quam olei metretum tria millia, frumenti modium octo millia imponebantur. Hotoman. Nicandri interpres Metretem ſextarios duos & ſeptuaginta complere ſcribit, *vt animaduertit Iunius lib. animaduerſ. 4. cap. 3.*

Metrocomia. Accurſ. metrocomias villas interpretatur, quæ ex iuſſu principis metœcis, id eſt, peregrinis trāſmigratoribus, diſtributæ ſunt. ἀπὸ τοῦ μέτρου καὶ κώμης. hoc eſt, à menſura & villa, quaſi villam menſam diceres. Quam interpretationem, vt in re tam obſcura (neq; enim id nomen apud alios autores reperiri facile eſt) improbare firmis argumentis non auſim, ita & aliunde etymum deduci poſſe conſtanter affirmare non poſſum. Scire itaque debemus eos, qui in ciuitatibus habitabāt, capitationibus non fuiſſe ſuppoſitos, qui verò ruri erant, contrà. Sed quia erant pagi quidam, qui, licèt ciuitatum nomine cenſerentur, villis tamen nobiliores erant, & propterea qui in his habitabant, capitatione etiam ipſi eximebantur, negat Imperator ſe paſſurum vt in ijs pagis exteri admittantur, ne fraus fiat fiſco. Itaque, intelligo per metrocomiam pagos hoſce maiores, qui paulum infra vrbis dignitatem ſunt: vt ſicut μητρόπολις dicitur ciuitas matrix, hoc eſt, maior cæteris, ita etiam μητροκωμία, pagus cæteris maior, & caput aliarum villarum. Nam & hodie quoque ſunt in Mediolanenſi agro huiuſmodi metrocomiæ, ſicut matrices pagi, quos vernacula ſimplicitas capita plebis appellat. Haſce autem metrocomias D. Marcus *in Euang.* videtur appellaſſe comopoles. *Hæc ex Alciat. l. vnic. C. non licere habitator. metrocom. &c. lib. 11.* Anchora.

Metropolis μητρόπολις, ex μήτρα & πόλις, id eſt, matrix & vrbis iuncto nomine, dicitur ea ciuitas vnde colonia deducta eſt. Thucyd. *lib. 4.* [illegible]: id eſt, Colonia beneficio affecta, honorē vrbi matrici tribuit: iniuria verò affecta, abalienatur. Itaq; Vlpian. *l. 4. §. 4. ff. de offic. procon.* Epheſum metropolim appellat: [Proconſuli, inquit, neceſſitatem impoſitam per mare Aſiam applicare, καὶ τῶν μητροπόλεων Ἔφεσον primam attingere.] i. Epheſum prius quā alias metropoles accedere. Mode. *l. 6. ff. de exc. tut.* [illegible]: id eſt, Decet maximo quidem numero vti nationum metropoles: ſecundo eas quæ forum iudiciorum habent: tertio verò, cæteras. Sed Iſidorus ſolers etymologicus, cuius ex ſchola, tāquam ex equo Troiano Canoniſtæ ſe profectos gloriantur, ἐκ τοῦ μέτρου, id eſt, ex menſura fictum vocabulum tradit, quod homines ingenioſi [illegible] exceperunt: item vt illud eiuſdem Cephas, id eſt, caput. Hotoman. *Adde Forcat. in Necyomant. dial. 61. num. 4.*

Metropolitani à menſura ciuitatum nuncupantur: ſingulis enim prouincijs præeminent, quorum autoritati & doctrinę cæteri ſacerdotes ſubiecti ſunt, ſine quibus nihil reliquis epiſcopis agere licet. Sollicitudo enim totius prouinciæ archiepiſcopis commiſſa eſt. *c. cleros. verſic. Metropolitani. 21. diſt. Ioan. Bello. Etymol.*

Metropolis, caput prouinciæ appellatur *l. 4. §. ingreſſus. & l. 7. ff. de offic. proconſ. l. 6. ff. de excuſ. tut. l. vn. C. vt omnes iud. l. 11 de medic. & profeſſ. in C. Th.* quaſi mater prouinciæ, vt Theo. *in l. vn. C. de metropoli Beryto* verbi notationem perſtringens, quam, tametſi vulgatam, Iſidorus ignorauit. Propriè autem Mētropoles, Suida interprete, erant ὅσαι πόλεις ἀποικίας ἔστειλαν. Hæ enim matrum loco Colonicis ciuitatibus habebātur, *vt Halicarn. lib. 4 ſcribit.* Ita Prouinciæ Ponti metropolis erat Neocæſarea, *vt Iuſtin. in Nouell. de moderato. Helenoponti ſcribit*, & Syriæ Antiochia *vt Xiphilin. & Spartia. in Hadrian.* Epheſus Ioniæ. *d. §. ingreſſum.* Sic *in d. l. vn* Beryto (quæ ciuitas Phœniciæ fuit in qua ius ciuile Iuſtin. temporibus docebatur, *vt ex l. 1. C. quæ ætat. vel profeſſ. ſe exc. lib. 10. & epiſt. Pauli de ſtu præpoſita, & ex Niceph. lib. 14. hiſt. eccleſ. c. 52. liquet*) Metropoleos nomen ac dignitas ſaluo Tyri iure tribuitur. Briſſ.

Metus. Cicer. *in Tuſc.* metus eſt opinio impendētis mali, quod intolerabile eſſe videtur. Vlpia. autem I. C. metus eſt inſtantis periculi, vel futuri cauſa, mentis trepidatio. *l. 1. ff. de eo quod met. cauſ.* metus autem alius eſt probabilis, & cadit in hominem conſtantem & diſcretum. Alius non probabilis, qui cadit in hominem miſerum, timidum, & inconſtantem. *l. 5. 6. & 7. ff. eo.* Eſt autem quintuplex: Primus

minarum,

narum, qui non parit actionem: quòd minæ non incutiũt terrorem. Secundus facti, quando præuerſatur periculum ſalutis, vel cruciatus corporis, & is cadit in conſtantem virum. Tertius potentiæ, qui ſcilicet incutitur à principe, magiſtratu, ſuperiore, &c. ſubditis. Quartus reuerentiæ, vt libertus habet erga patronum, filius erga patrem, vxor erga maritum, &c. Quintus eſt perfidiæ: vt, cum aliquis permouetur ab alio, quia timet eius perfidiam. *Zaſ. in tit. Inſtit. de actionibus §. quadrupli.* Sumitur autem tam actiuè, quam paſſiuè. Nam metus hoſtium rectè dicitur, & cum timent hoſtes, & cum timentur. Capitur & interdum metus pro religione, quoniam (vt docet Seruius) nata eſt ex timore. Virgil. *lib. 7.*

-- *Multoſq; metu ſeruata per annos.* Anch.

METVS captioſus. *l. item ſi. §. vnde quidem. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

METVS cauſa abeſſe videtur, qui iuſto timore mortis, vel cruciatu corporis conterritus abeſt. *Autor. Vlp. l. 3. ff. ex quib. cauſ. maior.* Spieg.

METVM etiam præſentem accipimus, non ſuſpicionẽ inferendi eius. *l. 9. ff. quod met. cauſ.* Similiter & in edicto *ex quibus cauſ. maio.*

MEVM rectè nomino, in quo ius habeo. Sic ruſtici agrum quem colunt, ſuum eſſe dicunt. Accur. autor, qui citat l. cum aliquis. C. de iure delibe. traditque *in l. 2. de orig. iur.* hæc verba Pomponij, [Non quia Papyrius de ſuo quicquam ibi adiecerit, ſed quòd leges ſine ordine latas, in vnum compoſuit.] facere pro compilatoribus rationum & gloſſarum, vt eius dicantur, qui compilet. quod Zaſ. non improbat, ſi verbum compilandi, eiuſque elegantiam intellexit. Spieg.

MEVM. *Vide Bart. in l. nuper. de leg. 3.*

MEVM eſſe, quod ex re mea ſupereſt, cuius vindicandi ius habeo, Celſus ait. *l. ſolum. ff. de rei vend.* Sp.

MEVM id dicere poſſum, in quo mea vtilitas conſiſtit. *Vide gloſſ. in l. prætor. ff. de edend.*

MEVM præualet noſtro. *gloſſ. 1. l. quoties. ff. de adminiſt. & pericul. tut.* Spieg.

MEVM quandoq; demonſtrat, quandoq; taxat, quandoque conditionem facit. *l. nuper. de leg. 3.* Sp.

MEVM & tuum, duo pronomina, ſi è medio tollerentur, homines quietiſſimè viuerent, iuxta Senecam.

MEVM, tuum, ſuum, noſtrum, verba hæc ad ius dominij pertinent, & ea quæ debentur noſtra tamen nondum facta ſunt, non continent. *l. 27. §. argento. l. 34. ff. de aur. arg.* Cicer. *Topic.* [Non ſi vxori vir legauit omne argentum quod ſuum eſſet, idcirco quæ in nominibus fuerunt legata ſunt. Multum enim differt in arcam ſit poſitum argentum an in tabulis debeatur. Et id proculdubio noſtrum eſt, cuius proprietas ad nos pertinet, & ſi vſusfructus alienus eſt. *l. 25. ff. de verbor. ſignific. l. 2. ff. de cond. inſtitut.* Noſtrum eſt & id, quod nobis cum alio commune eſt, pro ea vtique parte, quæ ad nos pertinet. Vnde ſi ita teſtator legarit. [Stichum qui meus erit cùm moriar.] etiam ſi vſumfructum in eo alienauerit, peti Stichus poterit. Sed etſi is mortis tempore communis ſit, pars debebitur, niſi teſtator voluerit pro hac conditione hæc verba inſerere, [Si totus ſeruus in dominio meo remanſerit.] *d. l. 2. & l. 5. §. 1. ff. de leg. 1.* Hæc enim verba, [Qui meus erit.] ſic exaudienda ſunt, quatenus meus erit, ſi modò teſtatoris voluntas non refragetur *l. 6. ff. de leg. 1.* Briſſon. *Adde Brechæum in l. meorum, de verb. & rer. ſignific.*

MEORVM planè & tuorum appellatione etiam actiones continentur, quia & hæ in bonis ſunt. *l. 30. §. 1. ff. ad Trebell. l. 49. in fin. l. 91. ff. de verb. ſig.* Si quis dixerit, Veſtem meam, de ea ſenſiſſe cum apparet, quam ipſe in vſus ſuos habuit. *l. 27. §. ſi quis addiderit. ff. de aur. argen.* Briſſ.

MEVM, tuum, ſuum, regulariter denotant non ſolum directum dominium, ſed etiam quaſi dominium. *l. ſeruos autem ſuos. ff. de leg. 3. l. Qu. Mutius. §. argento. ff. de aur. & argen. leg.* Spieg.

MIGRARE dicitur inquilinus ſeu cõductor, qui è prædio vrbano vel ruſtico, quod conduxerat, diſcedit, & aliò ſe confert. Vet. gloſſat. Migrat, μετοικεῖ, μεταβαίνει. Migratio, μετοίκησις. Migrare ad alias nuptias, *l. 6. ff. de diuort.* ex Briſſon.

M I.

MILES, ein Kriegsman / barbarè pro equite aurato, id eſt, Ritter / vulgus accipit, qui Dritter olim dictus videtur, vt alicubi Rhenanus demonſtrat, & Althamerus ſequitur. Spieg.

MILES appellatur vel à malitia, id eſt, duritia, quã pro nobis ſuſtinent: aut à multitudine: aut à malo, quod arcere milites ſolent. *l. 1. ff. de milit. teſtam.* Old. Vel

MILES à numero dicitur quaſi milleſimus quiſq;, id eſt vt rectè Valla interpretatur vnus ex mille. Nam Varro milites appellatos eſſe ait, quod trium millium legio primo fieret, ex tribubus Tatienſium Rhamnenſium & Lucerum: quarum ſingulæ millia, ſingula militum mittebant. *Comm. lib. 9. c. 5 nu. 1.* Quam eandem etymologiam etiã ſequitur Maiorag. *lib. Miſcell. 4. c. 1.* & Forcat. *in Necyom. dial. 23. nu. 5.*

MILES ſi pagano, id eſt, non militi conferatur, dignior exiſtimabitur: *vt docuit Bartol. in l. 1. §. nec caſtrenſe, de coll. bon.* quod & in doctoribus dicendum, qui & ipſi dignitatem largo modo habere dicuntur. *c. quanto. de magiſtr.* Propriè enim dignitates in iure noſtro ſunt, quę clariſſimatus, equitatus, perfectiſſimatus gradibus continentur, de quib. copioſe differit Alciat. oſtendens quantum hac in re aberratum à doctorib. hactenus ſit. Milites autem olim qui dicerentur, declarat Spec. *in tit. de procur. §. 1.* Accurſ. *in l. pen. ff. ex quib. cau. maior.* Hodie verò quanquam circa militarem obſeruantiam, multa nobis è manibus fœdiſſimè elapſa ſint, conuenit tamẽ communiter inter doctores, etiam milites noſtros priuilegia habere (quæ rectè placuit olim legiſlatoribus condonare illis) non pauca. *l. ſcimus. in princ. C. de iur. delib.* ſi modò militiam exerceant. *Ex Old.* Sp.

MILES vt quis dicatur, ſex ſunt neceſſaria, primo, vt miles non ſit negotiator. Secundo, quod examinetur. Tertio, quod præſtet ſacramentum, per genium principis, & Deum omnipotentem, quod mortem reipubl. cauſa non euitabit. Quarto, quòd ei enſis cingatur. Quinto ſtigma, id eſt, nota publica debet eius brachijs inſcribi vel imponi. Sexto, in numerũ aliorum debet poni & ſcribi. *not. l. pen. ff. ex quib. cau. ma. 25. annis in integ. reſtituunt. Io. Bello. Etym.*

MILES, tam caligatum gregariumq; peditem ſignificat quam equo militantem, & honoratum. Diſtinguitur autem à togato, & vt recentiores loquuntur, à pagano. *Bud. in l. vlt. de ſenat.* Spieg.

MILES caligatus, cui caligis militarib. vti permiſſum erat. Tametſi pro caligatis omne militum genus, à militari caliga, multi accipi contendunt, *vt doct. ff. Alexand. Neapol. ſcribit lib. 6.* Caliga verò fuit calceamentum militare, quod ferreis clauis multiplicibus muniebatur. Inde caliga pro militia dicta eſt. Vnde Auximi (quod eſt oppidum in Piceno, id eſt, Marchia, vt nunc loquuntur) in quodam veteri epitaphio legitur ſic, [Omnibus officijs in caliga defuncto.] Id quod Romæ in altero epitaphio ſic legitur, [Omnibus expeditionibus defuncto.] Inde etiam à militibus ioco vocatus fuit C. Caligula, per diminutionẽ, cum eſſet corpore vaſto, & ideo caligas haberet enormes. *Vide Beroald. apud Suet.* Cæterùm caligæ à multis vocantur tibialia, vulgò Hoſen / Caligatorum meminit Imperator *in authen. quib. mod. nat.* Spieg.

MILES veteranus qui poſtquam plures annos militauit veluti rude donatus, ſuis ſedib. degit. *Corraſ. Miſcellan. lib. 6. cap. 11.*

MILIARENSES, numiſmatis genus, quod permiſſum erat conſulibus, vt in populum ſpargere poſſent. *§. hocque ipſos ſpargere, in Nouell. de Conſul.* Holander vertit, in miliarienſibus, id eſt, in didrachmis. Eſt autem didrachmum numus, vt ait, Bud. binas drachmas valens. *Vide eum lib. 5. de aſſe.* Spieg.

MILIARIVM ex l. 11. §. ſi cui fortè. ff. de aur. arg. leg. & Athenæo *lib. 3.* vas eſſe ad coquendum apparet, quod non in cocinatorio tantùm, ſed & in balnetorio inſtrumento ponitur à Palladio, vt & à Senec. *lib. 3. Nat. quæſtio.* cuius hæc ſunt verba: [Quemadmodum in balneis facere ſolemus Dracones, Miliaria & cõplures formas.] Inuenitur & hoc verbũ apud eundem auctorẽ *lib. 4. eorundẽ quæſt.* & apud Cato. *de re ruſtic. c. 20. 22. & 135.* & apud Paul. *lib. 3. Sent. tit. 6.* Briſſ.

MILIARIVM vrbis *in l. 154. ff. de verb. ſign.* columnam in

capite fori Romani ſtatutam accipimus, à qua omnes Italiæ viæ initium & finem capiebant. Et à qua itinerum menſura ſumebatur: Quod cùm ab A. Aug. *lib. 4. emend.* iam notatum fuerit, prætermiſſis ab illo adductis locis, duos auctarij loco adijciam, vnum ex Dione, qui hanc columnam ab Auguſto primùm erectã *lib. 54* his verbis tradit: τότε δὲ αὐτός τε προςτάτης τῶν περὶ τὴν Ῥώμην ὁδῶν αἱρεθεὶς καὶ τὸ χρυσοῦν μίλιον κεκλημένον ἔστησε, καὶ ὁδοποιοὺς αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων ῥαβδούχοις δύο χρωμένους προσέταξε. Alterum verò ex Publio Victore, qui *in libell. de regionib. vrb. Rom.* miliarium aureum in 7. regione vrbis ponit, in qua & forum fuit. Porrò cùm miliarium hoc aureum à Sueto. & Victore, & à Dione χρυσοῦν μίλιον & à Plutarcho *in Galba* χρυσοῦν κίονα vocetur, efficitur apertiſſimè columnam illam auream fuiſſe. Briſſ.

MILIARIVM argenteum, *in l. cum aurum & argent. §. ſi cui eſcariam. ff. de aur. & arg.* I.C. ait, [Certè ſi cacabos argenteos habebat, vel miliarium argenteum.] Bayf annotat, quod hic Pompon. miliarium vocat. Paul. *in l. cum de lanionis.* æneum appellat, quod ſupra focum pendet, in quo aqua ad potandum caleſit: quo in loco ipſe putat legendum, ahenum: idque autoritate Horatij comprobat. vt & quod miliarium ſit vas ad parandum aquæ calidæ potum, ex Athenæo docet. Haloander noſter *in iam citata l.* pro æneo, ahenum legit.

MILLIARIVM, ſiuè milliare, à mille paſſibus dictum eſt. Sunt autem mille paſſus, ſtadia 8. Stadium autem paſſus centum vigintiquinque habet, qui ſunt plus paulò pedes ſexcenti. Paſſus ſunt quinque pedum. Leuca dictio eſt Gallica: cuius tamen Ammianus Marcel. meminit. Mille & quingentos etiam ipſa paſſus habet, vt Antonin. in Itiner. oſtendit: licet pleriſq; in locis ſit amplior. Quia verò milliarium lapidibus diſtingui ſolet, ſæpe dicimus, Ad vigeſimum lapidem, hoc eſt, ad vigeſimum miliare. I.C. inquit, Vltra centeſimum miliarium ab Vrbe, tutelam ſuſcipere non coguntur. Sp. *l. propter litem. ff. de excuſ. tut. vel curat. l. 2. C. de erogat. mil. annonæ. lib. 12.*

MILITANDI appellatione latiſſimè vtitur Iuſtinian. Nunc etenim vocat militiam armatam, nunc metaphoricôs cœleſtem, aliâs literariam. Sic militiam ſcriniorum vocat *in l. in ſacris ſcrin. in fi. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12.* Eadem metaphora, militiam ſcholaſticam appellat, *in l. hac lege. C. de priuil. ſchol. eod. lib.* Spieg.

MILITARE delictum *in l. 6. §. irritum. ff. de iniuſto, rup. & l. 1. ff. de veter. & milit. ſucceſ. l. 13. C. de teſt. milit.* quod quis vt miles admittit, & quid aliter, quàm diſciplina cõmunis exigit, committit. Cuiuſmodi eſt, deſertio, emanſio, proditio, & alia, quibus diſciplina militaris violatur. *l. 2. & l. 6. ff. de re milit. l. 22. §. 1. de leg. 3.* Briſſ.

MILITARE aduocatos. Merito aiunt Imperatores aduocatos quoq; militare. Quid enim tantopere bello ſimile videri poteſt, quàm lis & iudiciũ? Bellum mouent partes, ſimiliter & litem: ibi duces, quorum imperio res adminiſtretur, hic aduocati deliguntur, ibi milites operam ſuam pręſtant, hic procuratores, & alieni negocij curatores, ibi armis contenditur, hic ſcriptis & teſtibus, ibi de ciuitatibus & regnis diſceptatur, hic pariter poſſeſſiones & cæteræ opes in controuerſia verſantur, ibi ſpeculatores magnopere proſunt, hic quoque, vt quid aduerſarij cogitent, quid moliantur, intelligatur: Duces ſtratagematis vtuntur, aduocati conſilijs, in bello vigilantia plurimum iuuat, itidem in iudicio. In hoc igitur tantum differunt, quòd in bello caſus multum valent, hic nihil poſſunt: ibi ſolum viribus contenditur, hic ratione, ibi iudice fortuna, hic grauiſſimis viris. Quo fit, vt aduocati ducibus, & militibus longè præponendi videantur, cum illi etiã contra, hi verò tantummodo pro iuſtitia pugnent. *Ferran. lib. 2. explicat. in l. aduocati. diu. iud. cap. 6.*

MILITARE ius, ait Iſidor. *lib. 5. cap. 7.* eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato, congreſſio in hoſtem, vel commiſſio, item ſigno dato receptio flagitij militaris diſciplina: cætera quoque ad rem diſciplinamq; militarem pertinentia eo iure continentur. Militare ius *in tit. de milit. teſta.* Ius eſt proprium militum, quo eis teſtari prout libuerit, Imperatorum conſtitutionib. conceſſum eſt. Briſſ.

MILITARE ſtipendium quantum fuerit, haud procliue dictu eſt. Polybius enim diurnum peditis quæſtũ obolos duos ſtatuit. Centurionis duplex. Equitis drachmam, quæ eadẽ ferè eſt apud Græcos, ac denari⁹ apud Romanos. Poſtremorum autem temporum conſuetudine diurnũ peditis Romani ſtipendium fuiſſe denarium, ex Taciti lib. 1. apparet, vbi Percennius miles conqueritur denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari, hinc veſtem, arma, tentoria, hinc ſæuitiam centurionum, & vocationes munerũ redimi. Denarius autem decem aſſibus æſtimatus eſt, atq; ſemper in militari ſtipendio pro decem aſſibus datus, quamuis bello Punico ſecundo placuiſſet, vt ſexdecim aſſibus permutaretur, *vt tradit Plin. lib. 33. c. 3.*

MILITARES viæ, id eſt, publicæ (die heerſtraſſen.) apud Paulũ declarantur *in l. vlt. de locis & itiner. publ.* Sp.

MILITARIS ætas decem & ſeptem annor. cenſebatur olim *vt refert Comman. lib. 9. c. 5. nu. 4.*

MILITARI manu, quando iudex vti debet, Vlp. demonſtrat *in l. qui reſtituere. de rei vend.* Sp.

MILITARIS iudex. Iudex militaris eſt, qui de curialibus, vel priuatis perſonis, habet cognoſcendi iudicandiq; poteſtatem. *l. 1. & 2. C. de offic. milit. iud.*

MILITARITER pro militari more. *l. 4. §. qui poſt. de re milit.* Sic militariter ornatus, apud Tacit. *lib. 16.* Et militariter ambulare, apud Vopiſ. *in Aurel.* Et militariter armatus, apud Apuleium *lib. 9. de aſino aur.* Briſſ.

MILITES hi demum appellãtur, qui ſacramẽto rogati adactique & in numeros relati ſunt, *vt lib. 1. Antiq. ex poſtl.* Quod verò in l. vn. in fi. ff. de bon. poſſ. ex teſt. milit. ſcribitur, Militẽ eſſe quamuis in numeris non ſit, ad eũ pertinet, qui ex vno numero vt in alium reponeretur exemptus, eò nondum peruenerit. Interim enim miles eſt, quamuis adhuc non ſit in aliquo numero. Porrò milites Iuſtin. definit, tam eos, qui ſub magiſtris militum militiam tolerant, quã qui in vndecim ſcholis taxati ſunt, necnon eos, qui ſub diuerſis optionibus fœderatorum nomine decorãtur, *l. vlt. C. de locat. & cond.* In claſſibus nautę & remiges & trierarchi milites ſunt. *d. l. vn. §. pen.* Vigilum item militia quędam Romæ erat, *vt aliâs diximus.* Briſſ.

MILITES euocati dicti fuere, qui propter aliquem caſum repentinum ex agris euocabãtur, & ad bellum ire cogebantur. Quorum facit mentionem Cic. *in epiſt.* & Sueton. *in Auguſto, & in Galba. Ferran. lib. 2. Expoſit. in l. aduocati. de aduoc. diu. iud. cap. 6.*

MILITES ære diruti Auſonio dicũtur quibus propter ignominiam ſtipendium ſubtrahitur: *de quibus P. Crinitus de honeſt. diſcip. lib. 18. cap. 6.*

MILITES extraordinarij qui extra ordinem adijciebantur, vt Cornicines, Tibicines, & alij id genus, *Corraſ. lib. 5. Miſcell. cap. 22.*

MILITES, *in l. obſeruare. ff. de off. procon.* Imperitè pro viatorib. interpres accipit, qui ęquè inſcitè illi milites iuſtitiæ ſunt. Nam Iureconſ. de militibus ſentit, qui prouinciis tuebantur. Vnde nomen traxerint, Vlp. docet, *in l. 1. de teſt. milit. Vide Linium lib. 9. & Bart. in l. 1. C. de dign. lib. 12.* Sp.

MILITES cincti: *vide. Cinctus & Diſcinctus. & Comman. lib. 9. cap. 5. num. 8.*

MILITES limitanei. *Quære, Stationarij milites.*

MILITES literati, dicuntur doctores & aduocati: tametſi ad eos militare priuilegium de foro non pertineat, quod eis turpe ſit, ius in quo verſantur, ignorare. *l. 2. §. Seruius autem Sulpitius ff. de orig. iur.* Eadem ratione neq; militib. eccleſiaſticis, hoc eſt, clericis, competit, vt eſt communis & vera ſententia doctorum. Nam clerici nõ debent ignorare literas, & iura ſcripta, imò rudes & indocti ad ordines nullo modo ſunt admittendi. *vt Nouell. de ſanctiſſ. epiſc. §. clericos autem non aliter. c. ſi. de ætat. & qual.* Sp.

MILITES omnes qui diſcedere à ſignis ſine periculo non poſſunt, reipubl. cauſa abeſſe intelliguntur, *ait Scæuola l. pen. ex quib. cau. maior.* Sp.

MILITES, per quos aduerſus hoſtium iniurias & inſultus public⁹ ſtatus cõſeruatur, varijs in iure noſtro epithetis deſignantur, Cincti ſcilicet, Sagati, Caligatiq; dicti. de quib. copioſiſſimè ſcribit Alex. *c. 22. lib. 6. genial. dier.* Meminit itẽ Valturius. Milites autẽ olim qui dicerentur, declarat Spec. *in tit. de procur.* & Accur. *in l. pen. ff. ex quib. cau. maior.* Sp.

MILITARI

MILITES qui latrocinantur, Cæſ. Maxim. Heckenreuter appellabat, hodie Schnaphanen: ſicut milites ignominioſe miſſi, potius pœnis, quã beneficijs afficiendi ſunt *vt probat. l. milites. C. de queſt.* Sp.

MILITES ſubſidiarij apud Romanos olim dicebantur ij, qui, vt ait Liuius, integri ſeruabantur ad longioris pugnæ caſus, veluti Triarij: *Bald. tit. de ſatiſdat. tut. vel. cur.*

MILITIA non ad arma ſolum ſpectat, ſed & vniuerſitatem quoq; deſignat. Hinc militia aduocatorũ. Impp. Leonis & Anthemij conſtitutione: militia Palatina, pro omnibus qui in palatio, in Breuiario Theodoſij: militia literata, Cæſarum reſcriptis, *in tit. de prox. ſacr. ſcrin.* militia negotiatorum, *Iuſtin. C. lib. 8. Vide Alc. lib. prætermiſſ. 1.* Sp.

MILITIA duplex in libris noſtris reperitur: vna armata, quæ belli cauſſa ſuſcipitur: *de qua mentio fit in l. 1. C. de iur. & fact. l. 18. ff. de re iud. l. 4. C. qui dar. tut.* altera verò ciuilis, quam ſic deſcribere poſſumus, Miniſterium publicorum Principis negotiorum, cuius cauſa ſalaria vt commoda à Principe tribuuntur. Hotom. *Duare. anniuer. diſp. c. 3.*

MILITIAM armatam dicimus ad differentiam palatinæ. *l. 6. l. 18. ff. de re iud. l. 1. C. de iur. & fac. ign. l. 4. C. qui dare tuto.* Nam quicunque munus aliquod in republ. gerebant, aliquamve adminiſtrationem habebant, militare poſteriorum Impp. temporibus dicebantur. Militiæ item appellabantur commoda illa annonarum ſalariaq;, quæ armatam vel inermem militiam exercentibus publicè præſtabantur. Et ita militiæ nomen accipiendum eſt *in l. 22. & l. 49. §. 1. ff. de legat. 2. l. 11. §. ſi ſerno. l. pen. §. pen. & vlt. ff. de leg. 3. l. 18. §. ab hæredibus. ff. de aliment. leg. l. 53. §. inter. ff. de actio. empt. l. 3. §. ſi quid minori. ff. de minoribus. l. 30. C. de inoff. teſtam. l. 6. C. de aduoc. diuerſ. iudicum.* Briſſ.

MILITIAM vrbanam Cicero, patronorum, qui pòſt Aduocati dicti ſunt, labores & aſſiduitatem appellat: non affirmans, vt quidam putant, ſed eos eludens potius, quum ita res & tempus poſtularet. In Muræniana enim ſic loquitur, [Seruius hic, inquit, nobiſcum hanc vrbanam militiã reſpondendi, ſcribendi, cauendi, plenam ſolicitudinis & ſtomachi ſecutus eſt, ius ciuile didicit, multum laborauit, præſtò multis fuit.] Sed Impp. quidam poſtea nihil ſimulantes, *in l. 14. C. de aduo. diu. iud.* ſic locuti ſunt: [Nec enim ſolos noſtro imperio militare credimus illos, qui gladijs, clypeis, & thoracibus nituntur, ſed etiam aduocatos. militant namq; cauſarum patroni, qui glorioſæ vocis confiſi munimine laborantium ſpem, vitam & poſteros defendunt.] Hotoman.

MILITIAE caſus, cùm alicuius militia, hoc eſt, munus alicuius eorum qui publica Principis negotia gerunt, per eius mortem cecidit: quaſi dicas Caducam militiam. Conſtitutum igitur fuit, milite aliquo mortuo liberi, vel vxor vel hæredes eius, de commilitonum ſententia: vel (vt vſitatis verbis vtamur) ex communi eorum qui in eadẽ ſchola, id eſt, ordine ſtatuti ſunt, placito beneficium aliquod à principe impetrarent. Hoc beneficium ſiue commodum Caſus militiæ dicebatur præcisè, pro Commodum caducæ militiæ: quod non hæreditatis iure, ſed priuilegio & beneficio Principis tribuebatur. Iuſtinian. autem *in d. Nouell. 53.* conſtituit, ne creditores defuncti militis, cuius bona ſoluendo non ſunt, caſum illũ militiæ pignori capiant, extrà quàm ſi eorum pecunia eam militiam defunctus emerit. *vide l. ſi quis, 11. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12. l. vlt. C. de pign. l. omnimodo, 30. §. vlt. C. de inoff. teſt.* Hotom. *Vide latius Connanum. lib. 4. cap. 15. num. 12. & 13.*

MILITIAE genera tria, videlicet, ſacramentum, coniurationem, & euocationem, Seruius *in 8. Æneid.* declarat. *& Bud. in annot. ad l. 1. depoſiti.* Spieg.

MILITIAE cohortales, aut certæ pleræq; earum, ſeruiendi neceſſitate aſtringebant, non ipſos cohortales modo, ſed etiam eorum liberos, *Connan. lib. 4. c. 15. nu. 2.*

MILITIAE imaginariæ genus Cæſ. Claud. inſtituit: quod vocauit ſuper numerum, quo abſentes & titulotenus fungerentur. Sic nunc in pleriſq; collegijs eccleſiaſticis, Canonici ſupernumerarij nuncupantur, donec imagine poſita, præbendam, vt vocant, ſunt conſecuti. Sp.

MILITIBVS, vt ait Vlpianus *de teſtamen. militis*, liberam teſtamenti factionem, primus quidem D. Iulius Cęſar conceſſit: ſed ea conceſſio temporalis erat. Poſteà vero primus D. Titius dedit. poſt hos Domitianus. Poſteà D. Nerua pleniſſimam indulgentiam in milites contulit: eamque & Traianus ſecutus eſt: & exinde mandatis inſeri cœpit capitulum tale. [Cum in notitiam meam prolatũ ſit, ſubinde teſtamenta à commilitonibus relicta proferri, quæ poſſunt in controuerſiam deduci, ſi ad diligentiam legum reuocentur, etiam obſeruantiam ſecutus animi mei integritudinem erga optimos fideliſſimoſque commilitones ſimplicitati eorum conſulendum exiſtimaui: vt quoquo modo teſtati fuiſſent, rata eſſet eorũ voluntas. faciant igitur teſtamenta quo modo volent, faciant quomodo poterunt, ſufficiatq; ad bonorum ſuorum diuiſionem faciendã nuda voluntas teſtatoris.] Maff.

MILITVM loco habentur aduocati & magiſtratus vrbani, quia vrbanæ militiæ nomen dederunt, &c. *Connan. lib. 1. cap. 8. num. 6.*

MILITVM appellatio poſtremis temporibus quaſi pro ſingulari Imperatorum beneficio ad eos tranſlata eſt, qui in pace & ocio, procuratione aliqua Reip. fungerẽtur, quod tamen non omnibus, ſed certis duntaxat honoribus tribuebatur. vnde Iuſtin. *l. 3. de numerarijs, lib. C. 12.* [Numerarios, inquit, ampliſſimæ tuæ ſedis cingulum habere, & militiæ ordinem tenere iubemus.] Idem *eod. tit.* [Nemini licere deinceps iubemus in quacunque militia connumerato, ſolicitudinem actuarij ſubire, vel poſt depoſitam eandem curam ad militiam aſpirare: quatenus inter priuatos agens, omnique militari priuilegio denudatus, nihil nundinationis vel fraudis circa commendata ratiocinia, quibus obnoxius eſt, attentare valeat.] Harum autem militiarum aliæ Palatinæ dicuntur, eorum ſcilicet qui in Principis palatio muneri alicui præfecti erant: *de quibus vide Connan. lib. 4. c. 15. nu. 4.* aliæ Comitatenſes, eorum qui in eiuſdem erant comitatu: aliæ Prouinciales, eorum qui prouinciarum magiſtratibus apparebant, quibus omnibus aditus, etiam mercatoribus atque negociatoribus patebat: duntaxat, qui ſordidorum opificum è numero non eſſent, quales ſunt fabri, & alij omnes qui in ergaſterijs, id eſt, officinis operarijs exercentur, aut merces venales quotidiani quęſtus cauſa proſtituunt, *vti patet ex l. antepen. C. de cohortal.* Hot. *ex lib. 4. Connan. c. 15. nu. 1. & 4.*

MILIVM, genus frugis, nomen à maxima numerorum ſumma, quæ eſt mille, cepiſſe quidam putant, teſte Feſto. Vlpianus *ad legem Aquil.* [Sed & ſi quis milium, vel frumentum meum effuderit in flumen, ſufficit Aquiliæ actio.]

MILLE paſſus non à muro vrbis, ſed à continentibus ædificijs numerandi ſunt, vt ait Marcellus *de verborum ſignific.* Maffeus.

MIMI ſunt ioculatores, vel dominorũ ſeruitores ſeipſos inuitantes, iuxta illud:

Muſca, Canes, Mimi, ſunt ad conuiuia primi,
Non inuitati veniunt prandere parati.

De quibus dicit Ludo. de Roma. [Si tales ducunt animalia fera (prout cõmuniter fit) videlicet, leones, vrſos, ſimias, &c. & ab his aliquis occiditur, puniri debent pœna ductorum ſolidorum. *text. eſt ſingularis in l. qui vulgo. ff. de ædil. edict. iunctis legibus præcedentibus*, & non debetur ei pœna mortis. Quamuis enim qui occaſionẽ mortis dat, occidiſſe videatur: tamen hoc eſt propter tacitum conſenſum ciuiũ, qui illos cum animalibus ciuitatem intrare, & in ea manere permiſerunt. Oldend.

MIMVS etiam poematis nomẽ eſt, in quo habetur imitatio cuiuſlibet ſermonis, vel facti, ſine reuerẽtia. nam etſi aliæ comœdiæ idem faciant, ſolus tamen mimus quaſi priuilegio quodam, quod commune erat, poſſedit, & quaſi ſuum vindicauit. Hanc fabularum ſpeciem Latini vocant Planipediam. Huius poematis ſcriptores dicũtur mimographi, vt Philyſtio, vt Publius, vt Laberius: quorum apud Gellium plurima mentio, Sueton. in *Caſare.* [Decius Laberius eques Romanus mimum ſuum egit.] Plinius *natur. hiſtor. lib. 7.* Mythicum pantomimum, hoc eſt, fabularem quendam vocauit: ceu pantomimorum duo ſint genera, ſcenici, & mythici. quod & Tranquillus ferè demonſtrat, qui ait: Primis temporibus quæcunq; in ſcena fierent, in comœdia quoq; agitari cõſueuiſſe. nam & pantomimos (inquit) & choraules in comœdia canebant: poſtea ſeparata ſunt

comœdiorum à pantomimis artificia Cauſam Diomedes Grammaticus exequitur. Mimorum autem apud Græcos multæ ſunt ſpecies: quas ex Athenæo, Polluce, & Sermone refert Hermolaus. & ſecundum prædicta, corrigenda ſunt verba Iuliani, *in l. ſi liber tus artem de oper. liber.* & Vlpian. *in l. adi es aium. in fin. ff. de ædil. edict.* apud quem, numi, mendoſè legitur: ſed, mimi, caſtigandum eſt. *At turcenſis in l. 3. §. ſi liber homo, ff. de cond. ob cauſ.*

MIMI, non ioculatores, ſed effictores Latinè dicuntur, qui vel intra, vel extra ſcenam, geſticulationes exercent, imitanturq; dicta, factaque moreſque hominum, & naturas cum laſciuia: à μιμοῦμαι, quod ſignificat, imitor. *Autor Diom. Vide ſuprà, Archimimus.*

MIN facere, vt à Varrone relatum eſt dicuntur, qui vix proloqui audent, ſed ſummuſſando hæſitant: *P. Crinitus de honeſt. diſcip. lib. 18. cap. 5.*

MINA, aut Mna, annotaut recentiores Vocabularij ex varijs auctoribus diligenter verba eorum aſcribam. Mina, Græcè μνᾶ, Atticum eſt vocabulum, quo tam in appellatione rei nummariæ, quam ponderalis Athenienſes vtebantur. Conſtabat autem ex drachmis Atticis centum: eratque maior Romana libra drachmis quatuor. Nam hæc nonaginta ſex tantum pendebat drachmas. Fannius apud Priſcian.

> *Accipe prætereà, paruo quam nomine Graij*
> *Mnam vocitant, noſtriq; Minam dixere priores,*
> *Centum hæ ſunt drachmæ: quod ſi modò dempſeris illis*
> *Quatuor, efficies hanc noſtram denique libram.*

Sed hoc de mina noua intelligi debet, quæ & Solonis mina à quibuſdam appellatur. Conſtat enim Minam Atticam antiquitus fuiſſe drachmarum tantum ſeptuaginta quinque, quæ auctis poſteà à Solone ponderibus, Mina vetus appellata eſt, de qua intelligi debet, quod ſubdit Fannius apud Priſcianum:

> *Attica quæ fit, quartam ſi dempſeris, hinc Mna.*

Quo tamen in loco Fannius ſentire videtur, Minam Atticam eam eſſe, quæ conſtat 75. drachmis, quam nos Minam veterem vocauimus: alteram verò, quæ 100. conſtat drachmis, Minam Græcam vocari. Sed hoc non eſſe verum, facilè Plinij autoritate conuinci poteſt: qui *lib. 1. cap. vlt.* vbi ex profeſſo Atticorum ponderum interpretationem tractat: ſubdit in fine capitis, [Mna, quam noſtri Minam vocant, pendet drachmas Atticas 100. Vide plura eius rei teſtimonia, tam Græca, quàm Latina, apud Georgium Agricolam. Quoties autem apud ſcriptores minę mentio occurrit, de Mina noua intelligendum eſt, quæ epitriti portionem habet ad minorem ſeu veterem Minam: quemadmodum & Talentum maius, ad Talentum minus. Continet itaq; Mina, ſi de pondere intelligas, vncias duodecim, & ſemiſſem. Quod ſi de re numaria ſit ſermo, Mina ad monetæ Gallicæ æſtimationem reducta, valebit circiter libras Turonenſes 17. & ſemiſſem. Tantum enim conficiunt centum drachmę, ſingulæ tribus ſolidis Turonenſibus, & ſemiſſe æſtimatæ. Budæus æſtimat Minam aureis coronatis 10. quod in idem recidit, modo ſanè intelligas ſingulos coronatos ab eo 35. duntaxat ſolidis Turonenſibus æſtimari. Mina etiam menſuræ genus eſt, qua agri metiuntur: qui & Modius dicitur, & Actus quadratus. Habet in latitudine pedes centum viginti, & in longitudine totidem. *Vide Varronem de re ruſtic. lib. 1. cap. 10.*

MINAE, id eſt, cõminationes, & metus incuſſiones per verba, aut ſigna, nõ rarò iuſtũ metũ faciunt. (bedrawung.) *De quo vide Bart. in l. 1. §. quæ onerandæ, in ſi. quar. rer. act. non dat.* Sp.

MINAE eluſoriæ, pro vanis, apud Paul. *in l. hoc autem, in princ. ſi cui plus quàm per Falc.* De huiuſmodi minis vide Iuriſc. *in l. 3. iuncta gloſſ. ff. ex quibus cauſis maior.* Sp.

MINERA. Hæc maiore conſenſu, ſiue communi, vt aiunt, opinione interpretum, in regalibus, terræque fructibus numeratur. *cap. 1. in verbo argentaria. in vſib. feud. l. diuortio. §. ſi via, ſolut. matrim. l. 3. §. fin. cum ſeq. de rebus eorum qui ſub tut. non alien.* Spieg.

MINICVLARIVS appellatur, qui minio quid inficit. *l. 3. de indulgent. debitor. lib. 11. C. Th.* Minium verò vnde ematur, & quomodo paretur Vitruu. *lib. 7. cap. 8.* docet. Briſſ.

MINICVLATOR, corporiſta vulgò eſt, qui capitales literas ſcriptis libris minio aut rubrica præponit. Vlpianus *de operis libert. l. vt inuiſſe ſi di.* [Si fortè, inquit, librarius, vel miniculator, vel calculator.] &c. Nebriſſenſis.

MINIMA cauſa, quæ duum aureorum tantum eſt, quæve iudiciales ſumptus ferre non poteſt. *l. 1. ff. de dolo 2. quæſt. 7. auctoritatum. §. illud.* Sed & quæ decem libras auri non excedit, hoc nomine venit. de qua in nouiſſimis iuribus tractatur. Spiegel. *videlicet in authent. de appellat. §. illud.* vide tamen Menoch. *de arbitr. iud. cap. 72. num. 14. & ſeqq.* qui declarat, & relinquit arbitrio iudicis.

MINIME omnium, pro nullo modo. Minimè gentium enim dicebant veteres, pro eo quod eſt, omnium gentium iudicio minimè faciendum eſſe. Feſtus autor. Interdum plus eſt quàm non, nempe in reſponſione negatiua: id quod vulgo dicitur abſit, pro, non, apud Iuriſcoſſ. frequens eſt. Spieg.

MINIMVM peculium habens, etiam peculiaris intelligitur. Caius *ad fin. l. ſi quid venditor. de ædil. edict.* [Aequè ſi quis, inquit, ſimpliciter dixerit, peculiatum eſſe ſeruum: ſufficit, ſi is vel minimum habeat peculium.] Aduerbialiter ſignificat, quod barbari dicunt, Ad minus. Spieg.

MINISTER, qui magis quam cæteri diligentiam in aliqua re debet; is Magiſter dictus eſt, *l. cui præcipua. de verbor. ſignific.* Ergo & miniſter, qui minus. *Cort. libr. 1. inueſtig. cap. 11.*

MINISTER nudus, merus executor eſt, vt Bart. docet *in l. ſi quis Titio. de leg. 2.* Quamuis I.C. ſimpliciter miniſtrum legatario oppoſuiſſe videtur. Quod minimè interpres animaduertit, quive ſecuti ſunt eum. Vnde eis cùm hic, tum alibi, tot ſunt anxiè quæſitæ diſtinctiones, atque ſubdiſtinctiones. Spieg.

MINISTERIVM, pro omni ponitur operatione, vt in *l. quod meo. ff. de acq. poſſ.* Inde damnati in miniſterium metalli, *in l. aut damnum. ff. de pœn.* Interdum pro ipſis miniſtris accipitur. Paul. [Vrbica miniſteria dicimus etiam, quæ extra vrbem nobis miniſtrare conſueuerunt.] *Sic in l. 2. de ſer. fug. l. in eadem. ex quib. cau. maior. & ſim.* Sp. Hinc

MINISTERIA militaria, municipalia, publica, prætoria, pro ipſis miniſtris dicimus. *l. 7. ff. de offic. procon. l. 6. §. illicita. ff. de offic. præſid. l. 10. ff. ex quibus cauſ. maior. l. 2. ff. de ſeru. fugit. l. 3. §. qui pecuniam ff. de ſuſpect. tut. & apud Tertull. aliquoties* Apul. *libr. 10. de aſino aur. Renard. ad l. fœminæ. ff. de regul. iuris.* [Donec iuſſu magiſtratuum miniſteria publica contrectaris nequiſſimi ſerui manibus anulum ferreum deprehenſum cùm ſigno ſacculi conferunt.] Miniſteria etiam pro ſeruis & mancipijs *in l. 6. & l. 8. ff. de pignorib. l. 21. ff. de donat. int. vir. l. 27. §. ſi fornicarius. ff. ad leg. Aquil. l. 11. §. ſed ſi fundus. ff. de inſtruct. vel inſtrum. l. 24. §. 1. ff. de iudic. l. 41. §. pro herede. ff. de fideic. libert.* Miniſtratores ſerui. *l. 203. ff. de verb. ſign.* Seneca *lib. 15. Epiſt.* [Tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtratorum, per quos ſigno dato ad inferendam cœnam diſcurritur.]

MINISTERIANVS. Habetur tit. lib. 12. C. ſic conceptus, de caſtrenſ. & miniſterianis, quem titulum D. Alciat. rectiùs inſcribi putat, de caſtrenſib miniſtris. quod annotauimus in iuris titulis, per nos in ordinem diſpoſitis, de horum officio Lampridius *in Alexan.* ita ſcribit, [Aulicum (inquit) miniſterium in id contraxit, vt eſſent tot homines in ſingulis officijs, quot neceſſitas poſtularet: ita vt annonas, non dignitatem acciperent, fullones, & veſtitores, & piſtores, & pincernæ, omnes caſtrenſes miniſtri.] Hæc ille; Miniſteriani igitur hoc in titulo erant homines, qui præerant caſtris principum. Hoc autem nomine à miniſtrando dicti. Anch.

MINISTRATORES propriè dicuntur, qui patrifamiliâs in menſa miniſtrant. A manibus ducto nomine. *Alc. de verb. ſig.* Cœnantibus apud Angliam Prælatis ac Baronibus miniſtratores flexis genibus officium ſuum faciunt, teſte AEn. Syluio, qui nec Imperatori, nec regi tantum adulationis à noſtris impendi, prandereq; prandente domino, famulos duobus, tribuſve, qui vel vina, vel cibos apponãt, expectantib. per contentionẽ Anto. Panormit. oſtẽdit c. 34. *lib. 2. comm. in dicta & facta Alphonſi regis.* Sp. *Comment. lib. 2. c. 7. nu. 4.*

MINOR dicitur, qui nondum annum 25. exceſſit, de quo tituli, de in integrum reſtitutione: de filio familiâs minore: de fideiuſſoribus minorum. & tit. ſi tutor vel curator interuenerit, tractant, oſtendentes quæ priuilegia

legis minoribus læſis impartiatur: iuxta, quibus remedijs minorum conſulatur. his enim vt cæteris huiuſce ætatis adſolet eſſe conſilium & fragile, & infirmum. *l.1. §. nam cum ff. de minorib.* ætaſque illa tum impoſturis, tum captionibus ſubiacet. *d. §. nam cum.* Dico autem [læſis] eo, quòd non omnia, quæ à minoribus 25. annis geruntur, irrita ſunt, ſed ea tantum, quæ, cauſa cognita, huiuſmodi depræhẽſa ſunt, vt ab alijs vel circumuenti, vel ſua facilitate decepti ſint. *d. l. non omnia. ff. de minoribus.* Nempè videlicet, rem maioris valoris eſſe, quàm vendita ſit, donatione, contractui venditionis deſcripta clarè oſtenditur. Indeque minorem aut circumuẽtum, aut ſua facilitate deceptum eſſe. Minor autem quinq; & viginti annis natus, vendere, permutare, vel donare non poteſt. alienare quidem ſine decreto non poteſt *iurib. vulg.* neq; quoque, & ſi curatore careret, poteſt, maximè, quæ immobilia ſunt. *ff. de reb. cred. per tot. & l. non ſolum. & l. ſi minor. I. Faber. in §. nunc admonendi ſumus. Inſtit. qui. alien. licet, vel non.* etiam permutare non poteſt immobilia ipſa ſine iudicis decreto, quemadmodum Bald. tenet. *in l. 1. num. 6. C. ſi aduerſ. tranſ.* quum permutatio nihil aliud ſit, quàm alienationis ſpecies, *c. nulli liceat. de reb. eccleſ. non alien. c. 1. 2. & 3. de rer. permut. ext.* emptionique vicina, *l. 2. ff. de rer. permut.* imò & emptionis vicem obtinet, *l. 2. C. eod. tit. l. Titia. & ibi Bald. ff. de iur. dot. & l. apud Celſum. § ſi quis autem. verſ. autoris. ff. de doli except.* quiq; rem accipit permutatam, emptori ſimilis eſt. *l. vlt. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. eat. & l. ſciendum. §. deinde. de ædil. edict. ff.* Ex quo & meritò quidem, permutatio pro venditione à probatiſſimis ſcriptorib. vſurpatur. Tullius, *ad Attic. lib. 2. epiſt. totius operis 230. incip. Quæ dudum.* ibi ſcripſerat. vt HS. 12. permutaret, tantum eſſe reliquum de argento. Plinius frequentius, quàm quòd hic locus deſideret. Duo tamen, aut tria ad ſummum, addam, ne imponere videar. Primũ erit, *lib. 7. c. 38.* [Praxiteles (ait) marmore nobilitatus, Gnidiaque Venere præcipuè, veſano amore cuiuſdam iuuenis inſigni, & Nicomedis æſtimatione regis grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati.] Alterum, *lib. 9. cap. 55.* [Sex millia numero murenarũ mutuo appendit. nam permutare quidem precio noluit] Poſtremum verò, *lib. 35. c. 9.* [Poſtea donare opera ſua inſtituit, ꝙ ea nullo ſatis digno precio permutari poſſe diceret.] quod noſtos quoq; Iureconſultos feciſſe credibile eſt, Paulus *ad Sab. lib. 7.* [Quia & permutatio dotiũ conuentione fieri poteſt] *l. ſi ei nuptura de iur. dot. ff.* Modeſt. *lib. regularum 1.* [Ita conſtante matrimonio permutari poſſe dotem dicimus, ſi hoc mulieri ſit vtile.] *l. ita conſtante. de iure dot. ff. & l. Iul. lib. Digeſt. 17.* [Non enim conſtat, poſſe inter virum & vxorem conuenire, vt dos, quæ in pecunia numerata eſt, permutetur, & transferatur in corpora, quum mulieri prodeſt.] *l. ſi mulier dotis. ff. de pact. dotalib.* Ad hæc, donare minor non poteſt. donare etenim perdere eſt. Pomp. *in l. ſi. infam. de donat. ff.* [Filiusfamiliâs (ait) donare non poteſt, neque ſi liberam peculij adminiſtrationem habeat. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculij adminiſtratio, vt perdat.] Quod cum ita ſit, hos omnes contractus, venditionis, permutationis, & donationis, nullos & irritos eſſe relinquitur. Quantum autẽ ad venditionem nemo ſanè eſt omnium, qui neſciat illam nullam eſſe, neq; quicquam quod haberet minor, ſine decreto vendere potuiſſe: quippe quę alienationis ſpecies ſit. imò verò omnẽ amplexatur alienationem. *l. ſi stu. liberi. ad fin. de ſtat. lib. Alex. & recentiores in l. ſi. im. ſim. §. diui. ff. de leg. 1.* Venditionis itaque appellatione omnem actum, per quem dominiũ transfertur, contineri, Martian. reſpondit. *l. ſicut re corporali. §. venditionum autem, & ibi Bart. quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluit.* Nam qui alienare prohibetur, ei quoque interdicitur, ex quo alienatio ſequitur: tanquam nihil interſit alienes, an id facias, ex quo ſequatur alienatio. *l. codicil. §. matre. & ibi Bart. ff. de leg. 2. & l. vlt. C. de legit. tut. & cap. 1. §. vlt. de inueſtit. de re alien. fact. In vſib. feud. gloſ. in l. ſi ita quis. § ea lege. & ibi Bald. qui eam dicit notabilem. Raphael Cuman. & Franciſ. Ar.* Præter hæc quoque, quòd ſolennitatibus caret, Matthæus de Afflict. *in conſtit. reg. Siciliæ, quæ incip. minorum iura. in gloſ. fin.* tenet, iura tantùm fauere minoribus 25. annis, vt aduerſus rerum immobilium venditionem, etiamſi in venditione ipſa ſolennitates à iure requiſitæ interuenerint, aut iudicis decretum (modò de læſione conſtiterit) reſtituantur. Neque proculdubio dubitationi locus eſt, minorem reſtitui poſſe, idq; principis beneficio, quod fieri debere ante quàm quintus & trigeſimus annus elabatur, legibus regijs ſtatuitur. *art. 2. in rubr. de reſtitut. & remela. in ord. reg.* De iureiurando autem remittendo (quod poſtremũ eſt) princeps iuriſiurandi gratiam facere poteſt, *vt probat text. in l. Imperat. ff. ad munic. & not. Guid. Papæ in q. 178. & q. 184.* Accurſ. aũt, *l. adigere. ff. de iur. patr. & Bal. l. patronus. ff. de oper. lib.* legem tradunt vim habere apoſtolici reſcripti, ad iuriſiurandi remiſſionem: & ſi peruulgata conſuetudine Epiſcopi, & Archiepiſcopi, ſacramenta remittant, cauſa non cognita, hæque relaxationes in foro & laico, & eccleſiaſtico tollerentur, *Guid. Pap. qu. 140.* appo naturq; in reſcriptis clauſula, vt reſtitutionem impetrãs, ab idoneo pontifice iuriſiurandi religione exoluatur. Anchor.

MINOREM 25. annis in edicto de minorib. accipimus, qui nondum viceſimumquintum annum agit, momentis quoque temporum ad hoc ſubductis. *l. 3. §. minorem. ff. de minoribus.* In lege vero Aelia Sentia, qua minor 20. annis manumittere vetatur, qui Kalen. Ianuar. natus fuerit poſt horam noctis ſextam pridie Kal. manumittere poterit, incipiente planè non exacto die. Non enim iam minor 20. annis eſt, qui ſupremum diem anni viceſimi agit. *l. 1. ff. de manumiſſ.* Sic & *in l. 8. ff. de munerib. & honor.* cœptus annus viceſimus quintus pro pleno & completo habetur. Briſſ.

MINORES annorum, vetus locutio, quæ ſæpe a Iuriſconſultis vſurpata, (vulgò minderjärige) Var. *lib. de re ruſt. 1. cap. 17.* [Operarios parandos eſſe, qui laborem ferre poſſint, ne minores annorum 22.] Hot. *Com. lib. 8. c. 5. nu. 1.*

MINORES ſummæ pecuniarum quæ ſint, docet Iuriſconſ. *in l. 1. C. de deſenſorib. ciuitat.* quo loco ſolidi pro aureis non aliter accipiuntur, quam in §. vlt. Inſt. de pœnis temp. litig. Alio modo intelligendus eſt ſolidus, *in l. ſi libertus. ff. de in ius voc. Quære infrà, So. idus.* Spieg.

MINORIS empturum me fuiſſe. *Vide, Quanto minoris.*

MINTVRNENSES, Ariſto, apud Vlp. *l. ſicut ff. ſi ſeru. vind.* dicit eum, qui tabernam caſeariam à Minturnenſibus conduxit, ad ſuperiora prohiberi poſſe fumum immittere. Minturnæ oppidum in Campania, habens propinquas paludes, in quibus Marius delituit, fugiens perſecutionem Syllæ, nunc Taietum caſtellum eſſe dicunt. Sp.

MINVERE & Augere opponuntur, *l. 35. §. cum hæc. ff. de hered. inſt. l. 1. §. ſicut. ff. de pec. leg. l. 19. ff. de trit. vin. l. 25. §. teſtamento. ff. de liberat. leg.* Minuere pro deminuere & alienare, *l. 31. ff. de reb. auct. l. vlt. §. ex quadrante. ff. de dol. except. l. 6. ff. de minor.*

MINVERE, pro commutare dicitur: ſunt enim gradus quidam commutandi ſtatum, per quos aliquid de conditione hominis minuitur. *Inſtit. de cap. demin.* Old.

MINVS quod eſt in dubio aſſumendum, *l. qui concubinam. §. ita. 1. ff. de leg. 3.*

MINVS, vim comparatiui non ſemper retinet: vnde quòd non recepi, rectè dixero minus recepiſſe: & minus tribuere videtur, qui nihil tribuit. *l. illud. §. 1. ff. de tribut.* Minus poſitiuo adiunctum contrariæ ſignificationis, comparatiuum demonſtrat. vt minus ſtultus, id eſt, prudentior. Spieg.

MINVS ſcriptum, & plus dictum. *C. de teſt. & quemad. mod. ord.*

MINVS malum, quod iniquitatis minimum habet, ac in ratione boni computatur, intelligimus. *Vide Salomon. in l. Gallus.* Spieg.

MINVS ſolutum tributumque videtur, etiamſi nihil tributum, ſolutumve ſit. *l. 32. ff. de verb. ſign. l. 7. §. minus. ff. de tributor.* Briſſ. *Adde Brechæum in l. non potuiſ. de verb. & rer. ſignif. num. 1.*

MINVS tria ſignificare, ait Theod. Hermopolites *l. 150. ff. de verb. ſign.* τὸ βραδέως, τὸ μὴ τελείως, τὸ μηδὲ ὅλως. Prat.

MINVS ſoluit, qui tardius ſoluit, nam & tempore minus ſoluitur, *ait Gaius. de verb. ſign.* Maff.

MINVS ſoluiſſe videri non poteſt is, aduerſus quem amplioris ſummæ actio non competit, *vt ait Modeſtin. tit. de verb. ſign.* Maff.

MINVSCVLA. *Lege, Lexitima.*

MINVTA alimenta Vlpian. interpretatur eſſe decem aureorum annuorum. *in l. 3. §. quamuis. ſi cui plus quam per leg. Falcid.* Spieg.

MINVTATIM, id eſt, per minutas partes non ſunt alimenta legata præſtanda, *l.3. ff. de alim. & cib. leg. cum ſimil. quæ Alber. citat.* Spieg.

MINVTAE pecuniæ, *l. ſi plures. §.1. ff. de paſt.*

MINVTVM. *Lege, Momenta.*

MIRABILEM partum Imper. appellat, qui à maiore quinquaginta annorum editur. *l. ſi maior. C. de legit. heredib.* Spieg.

MIRIONES appellauit antiquitas, qui ob oris diſtorti deformitatem, admirationi forent. Sp.

MISCELLA lex, appellatur Iulia Papia Poppæa, ob varietatem rerum quæ illis legibus continebantur, *l. vlt. C. de ind. vid. toll.* Sic & Miſcellos ludos, dixit Sueton. *in Caligula, c.20.* ex Briſſ. Ita &

MISCELLANEA doctrina Gellio *lib.20. cap.12.* dicitur varia & quaſi confuſanea, omniſque generis argumentis mixta, quod genus ſcripti plurimi noſtra ætate tentarunt, in primis Crinitus, & Cœlius, & poſt hos P. Victorius, & Adrian. Turnebus, vterque ſuæ gentis doctiſſ.

MISCERE, & cõfundere, quo differant, explicat gloſſ. *in l. idem Pomp. §. ſi plumbum. ff. de rei vind.* Sp.

MISERABILIVM perſonarum nomine, etiamſi opulenti ſint, propter fortunæ iniuriam, veniunt perpetuo morbo detenti, ſenes, valetudinarij, furioſi, mente capti, viduæ, pupilli, orphani, & quæ perſonæ his debent cenſeri ſimiles: quòd relinquitur arbitrio iudicis, *ex ſententia Bart. in l.1. C. quand. Imp. int. pupil. & vid. c. ex tenore. de foro compet.* (*confer Menoch. de arbitr. ind. lib.2. c.66.*) Aegroti autem, quorũ hic ſit mentio, accipiuntur, qui morbo graui ſunt adfecti, propter quem cuilibet rei agendę ſunt impares, *l.2. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis caut. l. morbus. de verb. ſign.* Spieg. *Adde, Abbatem in c. ſignificantibus. extr. de offic. deleg.*

MISERATIO, ſignificatio miſericordiæ, qua ex alicuius infœlicitate mouemur. Triphonius: [Niſi quatenus interdũ miſeratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem produxerit.] *l. auxilium. §. in delictis. ff. de minorib.* Sp.

MISERICORDIA, eſt ægritudo cordis, ex miſeria alterius, iniuria laborantis: vulgò compaſſio, (mitleidẽ/ erbarmen) dicitur. *Lege Cicer. 4. Tuſcul. & Senec. 2. de Clement.* Spieg.

MISERICORDIA, & Clementia longè diuerſa ſunt, quia vtraque harum plus quam iuſtum æquumque eſt, remittit. Clementia enim eſt per quam animi in odium alicuius concitati, comitate retinentur: Miſericordia autem ægritudo ex miſeria alterius iniuria laborantis, &c. *Com. lib. 1. cap.11. num.10.*

MISERICORDIAE cauſa dare, *apud Paul. in l. ſi quis. ff. de calum.* Spieg.

MISERICORDIA ductus feci. *l. lege. §. idem Labeo quærit. l. & eleganter. ff. de dolo.* Spieg.

MISERVM eſſe Donatus dicit. qui prematur calamitate, qua indignus ſit. Itaque nocens, ſceleratuſque verè miſer non eſt, quomodo vulgò dicitur, cum calamitate premitur: tametſi natura nobis inſitum eſt, vt eorundem atrocioribus ſupplicijs illachrymemus. Sp.

MISOCALVS, Græcè *μισόκαλος*, oſor honeſti dicitur, atque is, qui omnem literarum elegantiam, nitoremque dicendi peroſus, ab omnibus doctrinis humanioribus abhorrens, ruſticus, inuenuſtus, illepidus, & hircoſus eſt. Is inquam, qui & iuris decorum aſpernatur, ſua barbarie contentus. *Bud. in l.1. de iuſt. & iur.*

MISSA. Frequens in ore omnium eſt miſſæ vocabulũ, etiam ab ijs, qui eleganter & Latinè Theologiæ ſtudia attigerunt, vſurpatum. Nec tamen ſatis conſtat, quæ ſit eius vocis origo. Poteſt quidem videri hanc vocem à Græcis emanaſſe, qui cum ſacris operati eſſent, miſſum populum faciebant, nec aliunde poteſtas prius cuiquam erat, quàm ſacrificulus pronunciaſſet *λάοις ἄφεσις*, id eſt, populis miſſio, quod Latini vno verbo, ilicet, dicebant, quod eſt, ire licet. vnde ſub eius ſacri finem etiamnum ſolet ſacerdos dicere [Ite, miſſa eſt] miſſam, vt videtur, pro miſſione accipiens. Neque verò eſt præter conſuetudinem, quod miſſa non miſſio pronuncietur, quandoquidem diuerſi etiam autores promiſcuè miſſionem & miſſam vſurparunt. D. enim Cyprianus *ad Fortun. de exhortat. martyrij.* [In aquæ (inquit) baptiſmo percipitur peccatorum remiſſa. Hinc ergo totum ſacrificiũ miſſa eſt nominatum.] Quod vocabulum Ioannes Reuchlinus, homo Germanus, literarum Hebraicarum inprimis ſciens *lib. de erudit. Hebraica 2.* docet Hebraicum eſſe, non Græcum, nec Latinum. Alciato probabilior eſt prior opinio, & Polydor. *de inuentoribus rer.*

MISSAE vocabulum, pro ſacro piaculari in Dictionario Alberici, ceu Græcum, falsò interpellatio, exponitur. Hoc autem, vt barbarum, nonnulli etiam, magnum nomen in bonis literis conſecuti, reijciunt: licet alijs quibuſdam viris, impensè etiam doctis, maximè autem Reuchlino noſtro, viſum eſt Hebræum: tamen certum eſt, à mittendo miſſam dictam pro miſſione; ſicut remiſſam pro remiſſione apud Tertullianum & Cyprianum legimus. In ſacro hoc enim, quod Miſſa vocatur, duplex quondam fuit miſſio, hoc eſt, dimiſſio. Nam mittere, & miſſum facere, pro dimittere legitur apud idoneos autores: ſicut miſſio pro dimiſſione, cuius apud veteres Iuriſconſ. mox vt dicemus, plura genera exiſtunt. Erant autem huius ſacri duæ partes: quod doctiſſimi viri Volzius & Rhenanus ante me, & primi, quod ego ſciam, monuerunt. Prior fuit ab Introitu vſque ad Offertorium incluſiuè, in qua fiebat, confeſſio, cantio, lectio, interpretatio, increpatio, adhortatio, oratio, oblatio. Quibus conſummatis, Diaconus ex more, ac edito loco, ſublata voce clamabat: [Si quis non communicat, det locum,] teſte D. Gregorio *Dialog. lib.2. cap.23.* vel vt Iſidorus, VVilhelmus Durandus *in ration. lib.6.* ſcripſere, [Si quis eſt catechumenus, exeat foras.] Tunc enim dimittebantur & catechumeni, & qui alioqui, vel ſuo, vel eccleſiæ iudicio, communione corporis CHRISTI cenſebantur indigni. Indeque vocata eſt hæc prior huius ſacri pars, miſſa catechumenorum. In altera parte huius ſacri, fiebat panis fractio, corporis & ſanguinis CHRISTI communio, Agape, Euchariſtia, ſiue gratiarum actio. Quibus exactis, iam altera fiebat miſſio, quando fideles Chriſtiani (qui ſoli norunt vt D. Auguſtinus ait, quid ſit edere corpus CHRISTI, & ſanguinem eius bibere) quoque dimittebantur, iterum clamante Diacono: [Ite, Miſſa eſt] ſcilicet Eccleſia, quæ eſt fidelium congregatio, quam & Latinè collectam, & Græcè ſynaxim vocarunt. Et ab hac miſſione dicta eſt hæc vltima ſacri pars miſſa fidelium: quòd fideles mitterentur ad ſua quiſque negotia priuata. In ſacris quoque gentium non admodum diſſimiliter agebatur. Nam ſacrificus rem diuinam facturus, dicebat *τίς τῇδε*; id eſt, Quis hic? Qui aderant, reſpondebant, *πολλοὶ κἀγαθοί*, id eſt, multi & boni. Hæc verò dicebantur, vt ſi quis eſſet ſibi conſcius admiſſi piaculi, à myſterijs diſcederet. Peracta verò re diuina, conuerſus ad plebem ſacerdos aiebat, *λαοῖς ἄφεσις*, id eſt, populis miſſio, vt eſt apud Apuleium *lib.11.* Hunc locum & reſtituit nobis Beroaldus, & doctè enarrauit: Vis, inquiens, exemplum ſimile? Proximum habes. Nam quotidie in myſterijs noſtris ſolet ſacerdos poſt peracta ſolennia dicere: Ite, miſſa eſt. Vt autem hoc ſacrum ſit Miſſa vocata, longa die factum eſt, denominatione deducta à fine, vbi dictum eſt, Ite miſſa eſt. Siquidem à fine plerunque denominationem fieri, nemo doctus ignorat. Priſci enim, teſte Rhenano, Dominica ſolennia, ſacrificiumque vocitarunt. propter geminam illam miſſam, hoc eſt, miſſionem, ſiue dimiſſionem populi in eodem ſacro, factum eſt, vt ſolennia miſſarum dicant veteres pluratiuè de vno & eodem ſacrificio loquentes. B. Gregor. *lib. Dialogorum 3. cap.3.* [Protinus, inquit, venerandus vir orationi incubuit, & miſſarum ſolennia exorſus eſt, ſacrificium in conſpectu Dei omnipotentis immolauit.] Item alijs in locis, quę recitare longum eſſet. Idem etiam & poſteriores factitarunt, & antiquiores. Seuerus Sulpitius *in vita D. Martini libr.2.* [Deinde, inquit, paulò pòſt Archidiaconus ingreſſus admonet pro conſuetudine populum in eccleſia expectare, illum ad agenda miſſarum ſolennia debere procedere:] vbi clarè vides eum de vna liturgia loqui. Georgius VVicelius in typo prioris Eccleſiæ, quo exprimit quanti CHRISTVM faciat, Euchariſtiam ab Ignatio martyre vocatam innuit Miſſam, *epiſtol. ad Smirnenſ. 6.* ſic enim illic legitur. [Propterea non licet ſine epiſcopo, neque offerre, neque miſſas celebrare.] At cum Ignatius

(et Rhenanus in alia quadam ad eundem Volzium epiſtol. ſcribit) Græcè ſcripſerit, veriſimile eſt Latinum interpretem exponere ea, quæ præcedunt: Offerre ſcilicet, & ſacrificium immolare. Nam liturgias pauci intellexiſſent. Confirmata eſt autem miſſæ denominatio per ſacri huius vulgationem, quando ſine delectu illotiſque manibus ſacris initiati ſunt. O ſi non ad quæſtum etiam, quilibet vſque ad nauſeam, & contemptum: quem rempublic. Chriſtianam, in ſummum diſcrimen quandoque adductum, ſæpenumero prædixerat Iacobus Banniſſius, patronus noſter: quo noſtro æuo omnia neque vir experiĕtior, nec incorruptior quiſquam in aula, nec Romanæ Eccleſiæ ſtudioſior, atque addictior fuit. ſolet etiam hodie miſſa appellari apud Germanos conuentus mercatorum, vel locus vbi mercatores diuerſarum nationum conueniunt: Sic enim vocantur vulgò nundinæ, emporeummata, mercatus, negociationes: quæ ferè in templorum dedicationibus anniuerſarijs, aut ſanctorum natalitijs habentur. Vt verò vnde digreſſi paululū redeamus, quod dimittitur, ſeu finitum atque completum eſt. idcircò maiores noſtri ſubinde miſſam eſſe, pro finire: & miſſam, pro fine, ſeu completione vſurparunt Ita Ioan. Craſſus *lib.3. cap.7.* de eo, qui ad orationem tardius occurrit: [Si congregationis, inquit, miſſam ſtans præ foribus præſtolabatur.] Et *cap.8.* [Vt contenti, ait ſomno, qui nobis poſt vigiliarum miſſam, vſque ad lucis indulget aduentum.] Et paulò inferiùs: [Niſi, inquit, poſt vigiliarum miſſam, ſomni quantumcunque guſtarit, &c.] Sanctus quoque Benedictus in regula ſua, quod de publicis precibus dicit, *cap.9. fin. item, & cap. 12.13.* completum eſt, hoc *cap.17.* ſemel dicit, Miſſæ ſint: & bis, Fiant miſſæ. Ex quo luculenter oſtēditur, quòd miſſum eſſe, vel fieri, pro finitum atque completum eſſe, vel fieri intellexerunt. Et ita fortè quidam acceperunt, quod dictum erat: Ite, miſſa eſt, id eſt, finita, completa. Inde & complenda dicta videri poteſt.

MISSI qui ſunt ad gratulandum principi, Reipublicæ cauſa abeſſe dicuntur, *teſte Paulo in l. qui mittuntur. ff. ex quibus cauſ. maior.* Spieg.

MISSIBILIA apud Iuſtinian. *in Nou. de armis*, quæ manu mittuntur & procul iaciuntur tela. Et ita apud Vegetium in veteribus codicibus ſcriptum obſeruaui. vbicunque vulgò, Miſſilia, legitur. Briſſ.

MISSILIA, à mittendo, dicimus variarum rerum donaria, quæ Impp. atque olim COSS. liberalitatis gratia, idque in perpetuam rei memoriam, populo colligenda ſpargere ſolebant. Hæc habentur pro derelicto, ſiuntque occupantis. *§. hoc amplius. Inſtit. de rer. diuiſio.* Calend. Decemb. Domitianum legimus, ſub noctem iuſſiſſe ſpargi omnis generis miſſilia in populum. Porrò, miſſilia pro telis quæ in hoſtem emittantur, ſciunt omnes. *Vide Rhodig. cap.6. lib.14.* Spieg. *Connan. lib.7. cap.6. num.7.*

MISSIO. Olim legatario non ſiebat copia agendi rei vendicatione, pro re ſibi legata, niſi in poſſeſſionem mitteretur. *gloſ. in l.1. in verb. miſſionis. C. commun. de leg. fideicommiſſ.* &c. Hæc verò in rem poſſeſſio ab Imperatore tollitur, *eod. tit. C. & de in remiſſione tollenda.* ſtatuens, vt qualitercunque aliquid legetur, dentur legatario actiones, ſcilicet actio in rem, & in perſonam, & hypothecaria in alijs rebus defuncti. Itaque, miſſio eo in loco, id eſt, conſtitutio. Cæterùm miſſionis pro dimiſſione in re militari, atque in iure noſtro multa ſunt genera, vt A. Calepinus, & poſt eum Sp. annotat, *in Lexico ciuili*, quos, ſi voles, conſulere poteris. Anchor.

MISSIONVM militarium tria ſunt genera. Eſt honeſta miſſio, quæ emeritis ſtipendijs, legitimoque militiæ tempore expleto datur. *l. 5. C. de teſtament. milit. l. 7. C. de fide instrument.* Quam Quintilianus *Declamatio.13.* & Liuius *multis locis* iuſtam appellant. Eſt cauſaria, quæ ante tempus iuſta aliqua de cauſa & honeſta datur: veluti ob valetudinem. Apuleius *lib.4. de Aſino aur.* [Rebar enim me iam debilem prorſus, & exanimatum mereri cauſariam miſſionem.] Vnde cauſarios milites, quibus morbus cauſa erat ne militarent, Liuius vocat. Tertia eſt ignominioſa miſſio, quę ob delictum datur. Quæ omnia à Iureconſultis traduntur *in l.2. §. ignominiæ. ff. de his, qui not. infam. l.13. §. miſſionum. ff. de re milit. l.4. ff. de milit. teſtam. l.4. & l.27. ff. de inoffic. teſtam. l.10. in principio. & §. qui autem. ff. de excuſat. tutor. l. vlt. ff. de furib. balnear.* B[illegible].

MISSIO ignominioſa toties eſt, quoties qui mittit addidit nominatim, ignominiæ cauſa ſe mittere. Eſt & quartum genus, id eſt, ſpecies miſſionis, ſi quis euitandorum munerum cauſa militiam ſubijſſet. *l. 2. §. ignominiæ. ff. de his qui not. infam.* Alijs verbis hæ ſpecies definiuntur *in l. milites agrum. §. miſſionum. ff. de re militar.* vbi Martianus ait: [Miſſionum generales cauſæ ſunt tres: honeſta, quæ tempore militiæ impleto datur. Cauſaria, cum quis vitio animi vel corporis minus idoneus renunciatur: Ignominioſa cauſa eſt, cum quis propter delictum ſacramento militiæ ſoluitur.] *Ioan. Bellon. etymol. adde Reuardum. l. in toto iure. ff. de reg. iur.*

MISSOS pro vocatis *in l. vlt. ff. de muner.* Accurſius intellexit: cum Budæo teſte, ſignificat tranſmiſſos & præteritos. Spieg.

MISTIM. Vlpianus *l. ſi mulieri. ff. de vſufruct. adcreſcen.* [Quid ſi, ait, miſtim fuerint liberi & extranei hæredes.] Spieg.

MISTHOTIS, qui aliquid conductum habet. Modeſt. *l.49. ff. locat.* [[illegible]]: id eſt, Curatores creati prohibentur aliquid à Cæſare conductum habere.] Et paulò poſt: [[illegible]. ſunt prohibiti fiſci poſſeſſiones conducere.] Hot.

MITRAE inter ornamenta muliebria enumerantur ab Vlpian. *in l. argentum. §. muliebri. ff. de aur. & arg. leg.* ſed magis capitis tegendi quàm ornandi cauſa comparantur, ſecundùm Vlpian. *in l. veſtis. §. muliebria. eod. tit.* Hæ apud Mæonios primum in vſu fuerunt: deinde Aegyptijs, Syrijs, Phrygijs, & Lydijs. erat autem pileus incuruus, quo etiam hodie Dux Venetorum vtitur. Quamuis & pro muliebri corona ad ornatum capitis adoleſcentularum accipiatur. & ideo D. Hieron. inquit: [Auferet dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras.] Noſtra quoque tempeſtate videmus pontifices, cum rebus diuinis præſunt, mitris vti. Papinianus tamen Perſarum more mitram pro ſole poſuit, *Thebaid.1.* dum inquit:

Indignata ſequi torquentem cornua mitram. Cotta.

Mitram intelligens ſolem quaſi rerum omnium parētem. Hinc mitriaca ſacra, quorum prolixè meminit Origenes *in Celſum Cynicum*, & Lampridius, nec non Eunapius *in vita Maximi philoſophi*: eorum verò non apud Perſas modo, ſed & apud multas gentes ſacroſancta fuit religio. Schard. *Huic adde Tyraquell. in 3. l. connub. gloſ.1. part.3. num.27.*

MITTENDARII vocabantur Palatini milites, quod plærunque in prouincias mitterentur. *Connan. libr.4. cap.15 numer.4. l.3. l.7. l.8. C. de palat. ſacr. largit. lib.12. Caſſiodorus lib.11. variar.*

MITTERE ex primo decreto in poſſeſſionem prætor dicitur, quum quempiam in poſſeſſionem ducit rei cuſtodiendæ cauſa. Vbi autem iuſſerit ex ſecundo decreto poſſidere, iam ſunt veri poſſeſſores appellandi. Zaſius noſter ſingulariter docuit. Non tantum cum ius noſtrum miſſos in poſſeſſionem ſimpliciter nominat, eos intelligi, qui ex primo decreto miſſi ſunt, vt fuit communis doctorum ſententia: ſed & hos, qui ſecundum decretum obtinuerunt, in poſſeſſionem ſimpliciter eſſe miſſos, dici debere. Atque ita hæc verba: [Mitti in poſſeſſionem.] pro ſubiecta materia ad vtrunque decretum referri poſſe. Spieg.

MITTERE in conſilium, eſt dimittere iudices ad ſententiam dicendam, id eſt, cogere eos, inter ſe vota conferre, Salomonio exponente. Idem ſcribit, hoc in ſacro Apoſtolico conſiſtorio (vulgus iudiciū Rotæ vocat) etiamnum obſeruari. Decanus enim (vt ait) auditis omnibus cauſæ argumentis, collegas cogit ire in conſilium ad ſententias conferendas. Cætera apud eum vide *in l. mandata iuriſdictione. ff. de offic. eius cui mandat.* Budæus *in l.2. de orig. iur.* dicit: Mittere in conſilium, eſſe perinde ac ſi Græcè dixeris [illegible]. hoc eſt, cenſendi poteſtatem facere, & calculum proponere, calculum porrigere, & iudicandi facultatem permittere: vulgò, (zu rechtlicher erkentnuß ſtellen/ zum vrtheil ſetzen/ vnderwerffen.)

MITTE-

nem propter nuptias, æquis paſſibus ambulare, tempora largiri: cauſam capitalem, quæ ad ſtatum pertinet dicimus: & ſi qua ſimilia, quæ nuſquam in quocunque autorum genere non occurrunt. Ab hac non multum diſtat, quæ κατάχρησις, id eſt, abuſio dicitur, cum omiſſo proprio & peculiari nomine, aliud apponimus, vt cum lex Iulia ſtuprum appellauit, generaliſſimo nomine vſa, cum ſpeciale crimen inſequeretur. Meritò Papin. Lex, inquit, Iulia ſtuprum & adulterium promiſcuè, & καταχρηστικώτερον appellat, quod Græci φθορὰν. Qua figura etiam parricidam dicimus, qui matrem interfecit. Sic & Caius, Inter geſtum & factum, inquit, καταχρηστικῶς, nihil intereſt. *Ex Alciat. lib. 4. de ve. b. ſign. in prin.* Spieg.

METARI, propriè eſt locũ deſtinare, demetirivè figendis militum tentorijs. vnde dictum, Caſtra metari. annotatore Rhenano *in lib. Tertul. aduerſ. Valentinianos.* Sp.

METATORES *in l. 3. & l. 5. C. de aduoc. diuerſ. iudicum. l. 9. C. de proxim. ſac. ſcrin. lib. 12.* cum Vegetio. *lib. 2. c. 7.* interpretor eos, qui præcedẽtes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum & hoſpitiorũ deſignant loca, quos & Menſores appellari ſuprà docuim⁹, *ex l. 1. C. de metat. & epid. lib. 12.* Iſido. *lib. 10. Etymolog.* Metatores, ait, appellantur, qui caſtra deſignant: à metiendo ſcilicet, vt Lucanus.

Heſperii tandem veniat metator in agros.

Cyprian. *Epiſt. 1. lib. 4.* [Primum hoſpitium vobis in carcere præparauit & metator quodammodo veſter, nunc quoque vos antecedit.] Briſſ.

METATVS dicitur miles in terminis caſtrorum, qui caſtra vallo vndique circundabat. Vnde illud, Caſtra metati ſunt filij Iſrael. *tit. extat de metatis & epidemeticis. lib. 12. C.* Anchor.

METAXA *in l. 10. de muriileg. lib. 10. C.* Suidas & Zonar σηρικὸν νῆμα interpretantur. Sic enim Suidas σηρὸν, ait [illegible] Et mox [illegible] Iuſtin. enim tẽporib. primũ ex India inuecta eſt metaxa, vt Niceph. ſcribit, & Zonaras in Iuſtin. his verbis [illegible] Fit & metaxæ mentio *in l. vestim. §. species, ff. de publ.* in qua tamen à Triboniano inſertum hoc verbum, cùm Iureconſultorum tempore metaxæ ignotum nomen eſſet, mihi fit veriſimile. Iſidorus *lib. 20. etymol. c. 29* metaxam à circuitu filorum, aut quòd transferatur ἀπὸ τοῦ μεταγ. deducit. Briſſ.

METAXARII Iuriſconſultis nuncupantur ſericũ negotiantes, quod metaxam vocant Græci. Spieg.

METOECIA, Athenis dies feſtus. Item ſacrificia de receptis in ciuitatem colonis. *Autor Plutarchus in Theſeo.*

METOECION. locus carceris Athenis. Eſt & tributum quod Metœci, hoc eſt, extra patriã habitantes, perſoluunt. Autor Suidas. Soluebant autem inquilini quotannis ſummam 12 drachmarum.

METOECVS, qui ſedes mutat, & de loco ad alium tranſit. Latinè transmigrator, ſeu incola. Hunc Pompon. *de verbor. ſignificat. l. pupillus.* πάροικον appellat. *Alciat. C. de iure fiſc. libr. 10.*

METHODICI. *Lege, ſi la, inquit Paulus.*

METHODVS, id eſt, iuſtus ordo tractãdi: vt nihil effeciſſe, qui ſine ordinato progreſſu ſcribit, aut docet, rectiſſimè iudicetur. Spieg.

METICVLOSVS eſt, qui fruſtra aliquid timet. *l. metiionrem. §. 1. ff. de eo quod metus cau.* Sp.

METIENDO metiri. Paul. *l. ſi ff. ſi ue menſ. falſ. mod. dix.* [Siue inquit, de itineris latitudine, ſiue ſeruitutem immittendi, proijciẽdiq; quæratur: ſiue aream, vel tinum, vel lapidem metiendo metitus fuerit.] Sp.

METRETES, ὁ μετρητής, vaſis genus, quod Cadus Latinè dicitur: decem congiorum capax. Caius *l. 35. §. 5. ff. de cont. empt.* [Quòd ſi vinum ita venierit, vt in ſingulas amphoras: item oleum, vt in ſingulos metretas.] Item, [Quia venditio quaſi ſub hac conditione videtur fieri, vt in ſingulos metretas, &c.] Et Scæuol. *l. penult. §. 1. ff. locati.* de naue loquitur, in quam olei metretum tria millia, frumenti modium octo millia imponebantur. Hotoman. Nicandri interpres Metretem ſextarios duos & ſeptuaginta complere ſcribit, *vt animaduertit Iunius lib. animaduerſ. 4. cap. 3.*

METROCOMIA. Accurſ. metrocomias villas interpretatur, quæ ex iuſſu principis metœcis, id eſt, peregrinis trãſmigratoribus, diſtributæ ſunt. ἀπὸ τοῦ μέτρου καὶ κώμης, hoc eſt, à menſura & villa, quaſi villam menſam diceres. Quam interpretationem, vt in re tam obſcura (neq; enim id nomen apud alios autores reperiri facile eſt) improbare firmis argumentis non auſim, ita & aliunde etymum deduci poſſe conſtanter affirmare non poſſum. Scire itaque debemus eos, qui in ciuitatibus habitabãt, capitationibus non fuiſſe ſuppoſitos, qui verò ruri erant, contrà. Sed quia erant pagi quidam, qui, licèt ciuitatum nomine cenſerentur, villis tamen nobiliores erant, & propterea qui in his habitabant, capitatione etiam ipſi eximebantur, negat Imperator ſe paſſurum vt in ijs pagis exteri admittantur, ne fraus fiat fiſco. Itaque, intelligo per metrocomiam pagos hoſce maiores, qui paulum infra vrbis dignitatem ſunt: vt ſicut μητρόπολις dicitur ciuitas matrix, hoc eſt, maior cæteris, ita etiam μητροκωμία, pagus cęteris maior, & caput aliarum villarum. Nam & hodie quoque ſunt in Mediolanenſi agro huiuſmodi metrocomiæ, ſicut matrices pagi, quos vernacula ſimplicitas capita plebis appellat. Haſce autem metrocomias D. Marcus *in Euang.* videtur appellaſſe comopoles. *Hæc ex Alciat. l. vnic. C. non licere habitator. metrocom. &c. lib. 11.* Anchora.

METROPOLIS μητρόπολις, ex μήτηρ & πόλις, id eſt, matrix & vrbis iuncto nomine, dicitur ea ciuitas vnde colonia deducta eſt. Thucyd. *lib. 4.* ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα, τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριοῦται: id eſt, Colonia beneficio affecta, honorẽ vrbi matrici tribuit: iniuria verò affecta, abalienatur. Itaq; Vlpian. *l. 4. §. 4. ff. de offic. procons.* Epheſum metropolim appellat: [Proconſuli, inquit, neceſſitatem impoſitam per mare Aſiam applicare, καὶ τῶν μητροπόλεων Ἔφεσον primam attingere.] i. Epheſum prius quã alias metropoles accedere. Mode. *l. 6. ff. de exc. tut.* [illegible] id eſt, Decem maximo quidem numero vti nationum metropoles: ſecundo eas quæ forum iudiciorum habent: tertio verò, cæteras. Sed Iſidorus ſolers etymologicus, cuius ex ſchola, tãquam ex equo Troiano Canoniſtæ ſe profectos gloriantur, ἐκ τοῦ μέτρου, id eſt, ex menſura fictum vocabulum tradit, quod homines ingenioſi [illegible] exceperunt: item vt illud eiuſdem Cephas, id eſt, caput. Hotoman. *Adde Forcat. in Necyom. dial. 61. num. 4.*

METROPOLITANI à menſura ciuitatum nuncupantur: ſingulis enim prouincijs præeminent, quorum autoritati & doctrinę cæteri ſacerdotes ſubiecti ſunt, ſine quibus nihil reliquis epiſcopis agere licet. Solicitudo enim totius prouinciæ archiepiſcopis commiſſa eſt. *c. cleros. verſ. Metropolitani. 21. diſt. Ioan. Bello. Etymol.*

METROPOLIS, caput prouinciæ appellatur. *l. 4. §. ingreſſus. & l. 7. ff. de offic. procons. l. 6. ff. de excuſ. tut. l. vn. C. vt omnes iud. l. 11. de medic. & profeſſ. in C. Th.* quaſi mater prouinciæ, vt Theo. *in l. vn. C. de metropoli Beryto* verbi notationem perſtringens, quam, tametſi vulgatam, Iſidorus ignorauit. Propriè autem Mètropoles, Suida interprete, erant αἱ πόλεις ἐκπέμψασαι ἀποικίαν. Hæ enim matrum loco Colonicis ciuitatibus habebãtur, *vt Halicarn. lib. 4. ſcribit.* Ita Prouinciæ Ponti metropolis erat Neocæſarea, *vt Iuſtin. in Nouell. de moderato. Helenoponti ſcribit*, & Syriæ Antiochia *vt Xiphilin. & Spartia. in Hadrian.* Epheſus Ioniæ. *d. §. ingreſſum.* Sic in *d. l. vn.* Beryto (quæ ciuitas Phœniciæ fuit in qua ius ciuile Iuſtin. temporibus docebatur, *vt ex l. 1. C. qui ætat. vel profeſſ. ſe exc. lib. 10. & epiſt. Pandectis præpoſita, & ex Niceph. lib. 14. hiſt. eccleſ. c. 52. liquet*) Metropoleos nomen ac dignitas ſaluo Tyri iure tribuitur. Briſſ.

METVS. Cicer *in Tuſc.* metus eſt opinio impendẽtis mali, quod intolerabile eſſe videtur. Vlpia. autem I. C. metus eſt inſtantis periculi, vel futuri cauſa, mentis trepidatio. *l. 1. ff. de eo quod met. cauſ.* metus autem alius eſt probabilis, & cadit in hominem conſtantem & diſcretum. Alius non probabilis, qui cadit in hominem miſerum, timidum, & inconſtantem. *l. 5. 6. & 7. ff. eo.* Eſt autem quintuplex: Primus

minarum,

narum, qui non parit actionem: quòd minæ non incutiũt terrorem. Secundus facti, quando præuerſatur periculum ſalutis, vel cruciatus corporis, & is cadit in conſtantem virum. Tertius potentiæ, qui ſcilicet incutitur à principe, magiſtratu, ſuperiore, &c. ſubditis. Quartus reuerentiæ, vt libertus habet erga patronum, filius erga patrem, vxor erga maritum, &c. Quintus eſt perfidiæ: vt, cum aliquis permouetur ab alio, quia timet eius perfidiam. *Zaſ. in tit. Inſtit. de actionibus §. quadrupli.* Sumitur autem tam actiuè, quam paſſiuè. Nam metus hoſtium rectè dicitur, & cum timent hoſtes, & cum timentur. Capitur & interdum metus pro religione, quoniam (vt docet Seruius) nata eſt ex timore. Virgil. *lib. 7.*

-- *Multosq; metu ſeruata per annos.* Anch.

METVS captioſus. *l. item ſi. §. vnde quidem. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

METVS cauſa abeſſe videtur, qui iuſto timore mortis, vel cruciatu corporis conterritus abeſt. *Autor. Vlp. l. 3. ff. ex quib. cauſ. maior.* Spieg.

METVM etiam præſentem accipimus, non ſuſpicionẽ inferendi eius. *l. 9. ff. quod met. cauſ.* Similiter & in edicto *ex quibus cauſ. maio.*

MEVM rectè nomino, in quo ius habeo. Sic ruſtici agrum quem colunt, ſuum eſſe dicunt. Accur. autor, qui citat l. cum aliquis, C. de iure delibe. traditque *in l. 2. de orig. iur.* hæc verba Pomponij, [Non quia Papyrius de ſuo quicquam ibi adiecerit, ſed quòd leges ſine ordine latas, in vnum compoſuit.] facere pro compilatoribus rationum & gloſſarum, vt eius dicantur, qui compilet. quod Zaſ. non improbat, ſi verbum compilandi, eiuſque elegantiam intellexit. Spieg.

MEVM *Vide Bart. in l. nuper. de leg. 3.*

MEVM eſſe, quod ex re mea ſupereſt, cuius vindicandi ius habeo, Celſus ait. *l. ſolum. ff. de rei vend.* Sp.

MEVM id dicere poſſum, in quo mea vtilitas conſiſtit. *Vide gloſſ. in l. prætor. ff. de edend.*

MEVM præualet noſtro. *gloſſ. 1. l. quoties. ff. de adminiſt. & pericul. tut.* Spieg.

MEVM quandoq; demonſtrat, quandoq; taxat, quandoque conditionem facit. *l. nuper. de leg. 3.* Sp.

MEVM & tuum, duo pronomina, ſi è medio tollerentur, homines quietiſſimè viuerent, iuxta Senecam.

MEVM, tuum, ſuum, noſtrum, verba hæc ad ius dominij pertinent, & ea quæ debentur noſtra tamen nondum facta ſunt, non continent. *l. 27. §. argento. l. 34. ff. de aur. arg.* Cicer. *Topic.* [Non ſi vxori vir legauit omne argentum quod ſuum eſſet, idcirco quæ in nominibus fuerunt legata ſunt. Multum enim differt in aquam ſit poſitum argentum an in tabulis debeatur. Et id proculdubio noſtrum eſt, cuius proprietas ad nos pertinet, & ſi vſusfructus alienus eſt. *l. 25. ff. de verbor. ſignific. l. 2. ff. de cond. inſtitut.* Noſtrum eſt & id, quod nobis cum alio commune eſt, pro ea vtique parte, quæ ad nos pertinet. Vnde ſi ita teſtator legarit. [Stichum qui meus erit cùm moriar.] etiam ſi vſumfructum in eo alienauerit, peti Stichus poterit. Sed etſi is mortis tempore communis ſit, pars debebitur, niſi teſtator voluerit pro hac conditione hæc verba inſerere, [Si totus ſeruus in dominio meo remanſerit.] *d. l. 2. & l. 5. §. 1. ff. de leg.* 1. Hæc enim verba, [Qui meus erit.] ſic exaudienda ſunt, quatenus meus erit, ſi modò teſtatoris voluntas non refragetur *l. 6. ff. de leg. 1.* Briſſon. *Adde Brechaeum in l. meorum, de verb. & rer. ſignific.*

MEORVM planè & tuorum appellatione etiam actiones continentur, quia & hæ in bonis ſunt. *l. 30. §. 1. ff. ad Trebell. l. 49. in fin. l. 91. ff. de verb. ſig.* Si quis dixerit, Veſtem meam, de ea ſenſiſſe cum apparet, quam ipſe in vſus ſuos habuit. *l. 27. §. ſi quis addiderit. ff. de aur. argen.* Briſſ.

MEVM, tuum, ſuum, regulariter denotant non ſolum directum dominium, ſed etiam quaſi dominium. *l. ſeruos autem ſuos. ff. de leg. 3. l. Qu. Mutius. §. argento. ff. de aur. & argen. leg.* Spieg.

MIGRARE dicitur inquilinus ſeu cõductor, qui è prædio vrbano vel ruſtico, quod conduxerat, diſcedit, & aliò ſe confert. Vet. gloſſat. Migrat, *μετοικεῖ, μεθίσταται*. Migratio, *μετοίκησις*. Migrare ad alias nuptias, *l. 6. ff. de diuort.* ex Briſſon.

M I.

MILES, ein Kriegsman / barbarè pro equite aurato, id eſt, Ritter / vulgus accipit, qui Dritter olim dictus videtur, vt alicubi Rhenanus demonſtrat, & Althamerus ſequitur. Spieg.

MILES appellatur vel à malitia, id eſt, duritia, quã pro nobis ſuſtinent: aut à multitudine: aut à malo, quod arcere milites ſolent. *l. 1. ff. de milit. teſtam.* Old. Vel

MILES à numero dicitur quaſi milleſimus quiſq;, id eſt vt rectè Valla interpretatur vnus ex mille. Nam Varro milites appellatos eſſe ait, quod trium millium legio primo fieret, ex tribubus Tatienſium Rhamnenſium & Lucerum: quarum ſingulæ millia, ſingula militum mittebant. *Comm. lib. 9. c. 5. nu. 1.* Quam eandem etymologiam etiã ſequitur Maiorag. *lib. Miſcell. 4. c. 1.* & Forcat. *in Necyom. dial. 23. nu. 5.*

MILES ſi pagano, id eſt, non militi conferatur, dignior exiſtimabitur: *vt docuit Bartol. in l. 1. §. nec caſtrenſe. de coll. bon.* quod & in doctoribus dicendum, qui & ipſi dignitatem largo modo habere dicuntur. *c. quanto. de magiſtr.* Propriè enim dignitates in iure noſtro ſunt, quę clariſſimatus, equitatus, perfectiſſimatus gradibus continentur, de quib. copioſe diſſerit Alciat. oſtendens quantum hac in re aberratum à doctorib. hactenus ſit. Milites autem olim qui dicerentur, declarat Spec. *in tit. de procur. §. 1.* Accurſ. *in l. pen. ff. ex quib. cau. maior.* Hodie verò quanquam circa militarem obſeruantiam, multa nobis è manibus fœdiſſimè elapſa ſint, conuenit tamẽ communiter inter doctores, etiam milites noſtros priuilegia habere (quæ rectè placuit olim legiſlatoribus condonare illis) non pauca. *l. ſcimus. in princ. C. de iur. delib.* ſi modò militiam exerceant. *Ex Old.* Sp.

MILES vt quis dicatur, ſex ſunt neceſſaria, primo, vt miles non ſit negotiator. Secundo, quod examinetur. Tertio, quod præſtet ſacramentum, per genium principis, & Deum omnipotentem, quod mortem reipubl. cauſa non euitabit. Quarto, quòd ei enſis cingatur. Quinto ſtigma, id eſt, nota publica debet eius brachijs inſcribi vel imponi. Sexto, in numerũ aliorum debet poni & ſcribi. *not. l. pen. ff. ex quib. cau. ma. 25. annis in integ. reſtituunt. Io. Bello. Etym.*

MILES, tam caligatum gregariumq; peditem ſignificat quam equo militantem, & honoratum. Diſtinguitur autem à togato, & vt recentiores loquuntur, à pagano. *Bud. in l. vlt. de ſenat.* Spieg.

MILES caligatus, cui caligis militarib. vti permiſſum erat. Tametſi pro caligatis omne militum genus, à militari caliga, multi accipi contendunt, *vt doct. ff. Alexand. Neapol. ſcribit lib. 6.* Caliga verò fuit calceamentum militare, quod ferreis clauis multiplicibus muniebatur. Inde caliga pro militia dicta eſt. Vnde Auximi (quod eſt oppidum in Piceno, id eſt, Marchia, vt nunc loquuntur) in quodam veteri epitaphio legitur ſic, [Omnibus officijs in caliga defuncto.] Id quod Romæ in altero epitaphio ſic legitur, [Omnibus expeditionibus defuncto.] Inde etiam à militibus ioco vocatus fuit C. Caligula, per diminutionẽ, cum eſſet corpore vaſto, & ideo caligas haberet enormes. *Vide Beroald. apud Suet.* Cæterùm caligæ à multis vocantur tibialia, vulgò Hoſen / Caligatorum meminit Imperator *in authen. quib. mod. nat.* Spieg.

MILES veteranus qui poſtquam plures annos militauit veluti rude donatus, ſuis ſedib. degit. *Corraſ. Miſcellan. lib. 6. cap. 11.*

MILIARENSES, numiſmatis genus, quod permiſſum erat conſulibus, vt in populum ſpargere poſſent. *§. hocque ipſos ſpargere, in Nouell. de Conſul.* Holander vertit, in miliarienſibus, id eſt, in didrachmis. Eſt autem didrachmum numus, vt ait, Bud. binas drachmas valens. *Vide eum lib. 5. de aſſe.* Spieg.

MILIARIVM ex l. 11. §. ſi cui fortè. ff. de aur. arg. leg. & Athenæo *lib. 3.* vas eſſe ad coquendum apparet, quod non in cocinatorio tantùm, ſed & in balnetorio inſtrumento ponitur à Palladio, vt & à Senec. *lib. 3. Nat. quæſtio.* cuius hæc ſunt verba: [Quemadmodum in balneis facere ſolemus Dracones, Miliaria & cõplures formas.] Inuenitur & hoc verbũ apud eundem auctorẽ *lib. 4. eiuſdẽ quæſt.* & apud Cato. *de re ruſtic. c. 10. 22. & 135.* & apud Paul. *lib. 3. Sent. tit. 6.* Briſſ.

MILLIARIVM vrbis *in l. 154. ff. de verb. ſign.* columnam in

MILITES qui latrocinantur, Cæſ. Maxim. Heckenreiter appellabat, hodie Schnaphanen: ſicut milites ignominioſe miſſi, potius pœnis, quã beneficijs afficiendi ſunt *vt probat. l. milites. C. de quæſt.* Sp.

MILITES ſubſidiarij apud Romanos olim dicebantur ij, qui, vt ait Liuius, integri ſeruabantur ad longioris pugnæ caſus, veluti Triarij: *Bald. tit. de ſatiſdat. tut. vel. cur.*

MILITIA non ad arma ſolum ſpectat, ſed & vniuerſitatem quoq; deſignat. Hinc militia aduocatorũ. Impp. Leonis & Anthemij conſtitutione: militia Palatina, pro omnibus qui in palatio, in Breuiario Theodoſij: militia literata, Cæſarum reſcriptis, *in tit. de prox. ſacr. ſcrin.* militia negotiatorum, *Iuſtin. C. lib. 8. Vide Alc. lib. prætermiſſ. 1.* Sp.

MILITIA duplex in libris noſtris reperitur: vna armata, quæ belli cauſſa ſuſcipitur: *de qua mentio fit in l. 1. C. de itr. & fact. l. 18. ff. de re iud. l. 4. C. qui dar. tut.* altera verò ciuilis, quam ſic deſcribere poſſumus, Miniſterium publicorum Principis negotiorum, cuius cauſa ſalaria vt commoda à Principe tribuuntur. Hotom. *Duare. anniuer. diſp. c. 3.*

MILITIAM armatam dicimus ad differentiam palatinæ. *l. 6. l. 18. ff. de re iud. l. 1. C. de itr. & fac. ign. l. 4. C. qui dare tuto.* Nam quicunque munus aliquod in republ. gerebant, aliquamve adminiſtrationem habebant, militare poſteriorum Impp. temporibus dicebantur. Militiæ item appellabantur commoda illa annonarum ſalariaq;, quæ armatam vel inermem militiam exercentibus publicè præſtabantur. Et ita militiæ nomen accipiendum eſt *in l. 22. & l. 49. §. 1. ff. de legat. 2. l. 11. §. ſi ſeruo. l. pen. §. pen. & vlt. ff. de leg. 3. l. 18. §. ab hæredibus. ff. de aliment. leg. l. 53. §. inter. ff. de actio. empt. l. 3. §. ſi quid minori. ff. de minoribus. l. 30. C. de inoff. teſtam. l. 6. C. de aduoc. diuerſ. iudicum.* Briſſ.

MILITIAM vrbanam Cicero, patronorum, qui pòſt Aduocati dicti ſunt, labores & aſſiduitatem appellat: non affirmans, vt quidam putant, ſed eos eludens potius, quum ita res & tempus poſtularet. In Muræniana enim ſic loquitur, [Seruius hic, inquit, nobiſcum hanc vrbanam militiã reſpondendi, ſcribendi, cauendi, plenam ſolicitudinis & ſtomachi ſecutus eſt, ius ciuile didicit, multum laborauit, præſtò multis fuit.] Sed Impp. quidam poſtea nihil ſimulantes, *in l. 14. C. de aduo. diu. iud.* ſic locuti ſunt: [Nec enim ſolos noſtro imperio militare credimus illos, qui gladijs, clypeis, & thoracibus nituntur, ſed etiam aduocatos. militant namq; cauſarum patroni, qui glorioſæ vocis confiſi munimine laborantium ſpem, vitam & poſteros defendunt.] Hotoman.

MILITIAE caſus, cùm alicuius militia, hoc eſt, munus alicuius eorum qui publica Principis negotia gerunt, per eius mortem cecidit: quaſi dicas Caducam militiam. Conſtitutum igitur fuit, milite aliquo mortuo liberi, vel vxor vel hæredes eius, de commilitonum ſententia: vel (vt vſitatis verbis vtamur) ex communi eorum qui in eadẽ ſchola, id eſt, ordine ſtatuti ſunt, placito beneficium aliquod à principe impetrarent. Hoc beneficium ſiue commodum Caſus militiæ dicebatur præcisè, pro Commodum caducæ militiæ: quod non hæreditatis iure, ſed priuilegio & beneficio Principis tribuebatur. Iuſtinian. autem *in d. Nouell. 53.* conſtituit, ne creditores defuncti militis, cuius bona ſoluendo non ſunt, caſum illũ militiæ pignori capiant, extrà quàm ſi eorum pecunia eam militiam defunctus emerit. *vide l. ſi quis, 11. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12. l. vlt. C. de pign. l. eo nimodo, 30. §. vlt. C. de inoffi. teſt.* Hotom. *Vide latius Connanum. lib. 4. cap. 15. num. 12. & 13.*

MILITIAE genera tria, videlicet, ſacramentum, coniurationem, & euocationem, Seruius *in 8. Æneid.* declarat. *& Bud. in annot. ad l. 1. depoſiti.* Spieg.

MILITIAE cohortales, aut certæ pleræq; earum, ſeruiendi neceſſitate aſtringebant, non ipſos cohortales modo, ſed etiam eorum liberos, *Connan. lib. 4. c. 15. nu. 2.*

MILITIAE imaginariæ genus Cæſ. Claud. inſtituit: quod vocauit ſuper numerum, quo abſentes & titulotenus fungerentur. Sic nunc in pleriſq; collegijs eccleſiaſticis, Canonici ſupernumerarij nuncupantur, donec imagine poſita, præbendam, vt vocant, ſunt conſecuti. Sp.

MILITIBVS, vt ait Vlpianus *de teſtamen. militis,* liberam teſtamenti factionem, primus quidem D. Iulius Cęſar conceſſit: ſed ea conceſſio temporalis erat. Poſteà vero primus D. Titius dedit. poſt hos Domitianus. Poſteà D. Nerua pleniſſimam indulgentiam in milites contulit: eamque & Traianus ſecutus eſt: & exinde mandatis inſeri cœpit capitulum tale. [Cum in notitiam meam prolatũ ſit, ſubinde teſtamenta à commilitonibus relicta proferri, quæ poſſunt in controuerſiam deduci, ſi ad diligentiam legum reuocentur, etiam obſeruantiam ſecutus animi mei integritudinem erga optimos fideliſſimoſque commilitones ſimplicitati eorum conſulendum exiſtimaui: vt quoquo modo teſtati fuiſſent, rata eſſet eorũ voluntas. faciant igitur teſtamenta quo modo volent, faciant quomodo poterunt, ſufficiatq; ad bonorum ſuorum diuiſionem faciendã nuda voluntas teſtatoris.] Maff.

MILITVM loco habentur aduocati & magiſtratus vrbani, quia vrbanæ militiæ nomen dederunt, &c. *Conan. lib. 1. cap. 8. num. 6.*

MILITVM appellatio poſtremis temporibus quaſi pro ſingulari Imperatorum beneficio ad eos tranſlata eſt, qui in pace & ocio, procuratione aliqua Reip. fungerẽtur. quod tamen non omnibus, ſed certis duntaxat honoribus tribuebatur. vnde Iuſtin. *l. 3. de numerarijs, lib. C. 12.* [Numerarios, inquit, ampliſſimæ tuæ ſedis cingulum habere, & militiæ ordinem tenere iubemus.] Idem *eod. tit.* [Nemini licere deinceps iubemus in quacunque militia connumerato, ſolicitudinem actuarij ſubire, vel poſt depoſitam eandem curam ad militiam aſpirare: quatenus inter priuatos agens, omnique militari priuilegio denudatus, nihil nundinationis vel fraudis circa commendata ratiocinia, quibus obnoxius eſt, attentare valeat.] Harum autem militiarum aliæ Palatinæ dicuntur, eorum ſcilicet qui in Principis palatio muneri alicui præfecti erant: *de quibus vide Connan. lib. 4. c. 15. nu. 4.* aliæ Comitatenſes, eorum qui in eiuſdem erant comitatu: aliæ Prouinciales, eorum qui prouinciarum magiſtratibus apparebant. quibus omnibus aditus, etiam mercatoribus atque negociatoribus patebat: duntaxat, qui ſordidorum opificum è numero non eſſent, quales ſunt fabri, & alij omnes qui in ergaſterijs, id eſt, officinis operarijs exercentur, aut merces venales quotidiani quęſtus cauſa proſtituunt. *vti patet ex l. antepen. C. de cohortal.* Hot. *ex lib. 4. Conaan. c. 15. nu. 1. & 4.*

MILIVM, genus frugis, nomen à maxima numerorum ſumma, quæ eſt mille, cepiſſe quidam putant, teſte Feſto. Vlpianus *ad legem Aquil.* [Sed & ſi quis milium, vel frumentum meum effuderit in flumen, ſufficit Aquiliæ actio.]

MILLE paſſus non à muro vrbis, ſed à continentibus ædificijs numerandi ſunt, vt ait Marcellus *de verborum ſignific.* Maffeus.

MIMI ſunt ioculatores, vel dominorũ ſeruitores ſeipſos inuitantes, iuxta illud:

Muſcæ, Canes, Mimi, ſunt ad conuiuia primi,
Non inuitati veniunt prandere parati.

De quibus dicit Ludo. de Roma, [Si tales ducunt animalia fera (prout cõmuniter fit) videlicet, leones, vrſos, ſimias, &c. & ab his aliquis occiditur, puniri debent pœna ducẽtorum ſolidorum. *text. eſt ſingularis in l. qui vulgo. ff. de ædil. edict. iunctis legibus præcedentibus*, & non debetur ei pœna mortis. Quamuis enim qui occaſionẽ mortis dat, occidiſſe videatur: tamen hoc eſt propter tacitum conſenſum ciuiũ, qui illos cum animalibus ciuitatem intrare, & in ea manere permiſerunt. Oldend.

MIMVS etiam poematis nomẽ eſt, in quo habetur imitatio cuiuſlibet ſermonis, vel facti, ſine reuerẽtia. nam etſi aliæ comœdiæ idem faciant, ſolus tamen mimus quaſi priuilegio quodam, quod commune erat, poſſedit, & quaſi ſuum vindicauit. Hanc fabularum ſpeciem Latini vocant Planipediam. Huius poematis ſcriptores dicũtur mimographi, vt Philyſtio, vt Publius, vt Laberius: quorum apud Gellium plurima mentio, Sueton. *in Cæſare.* [Decius Laberius eques Romanus mimum ſuum egit.] Plinius *natur. hiſtor. lib. 7.* Mythicum pantomimum, hoc eſt, fabularem quendam vocauit: ceu pantomimorum duo ſint genera, ſcenici, & mythici. quod & Tranquillus ferè demonſtrat, qui ait: Primis temporibus quæcunq; in ſcena fierent, in comœdia quoq; agitari cõſueuiſſe. nam & pantomimos (inquit) & choraules in comœdia canebant: poſtea ſeparata ſunt

comœdiorum à pantomimis artificia Cauſam Diomedes Grammaticus exequitur. Mimorum autem apud Græcos multæ ſunt ſpecies: quas ex Athenæo, Polluce, & Strabone refert Hermolaus. & ſecundum prædicta, corrigenda ſunt verba Iuliani, *in l. ſi libertus artifex de oper. liber.* & Vlpian. *in l. ædiles aiunt. in fin. ff. de ædil. edict.* apud quem, numi, mendoſè legitur: ſed, mimi, caſtigandum eſt. *Et Iureconſu. in l. 3. §. ſi liber homo. ff. de cond. ob cauſ.*

MIMI, non ioculatores, ſed efficftores Latinè dicuntur, qui vel intra, vel extra ſcenam, geſticulationes exercent, imitanturq; dicta, factaque moreſq; hominum, & naturas cum laſciuia: à μιμέομαι, quod ſignificat, imitor. *Autor Diom. Vide ſuprà, Archimimi.*

MIN facere, vt à Varrone relatum eſt dicuntur, qui vix proloqui audent, ſed ſummuſſando hæſitant: *P. Crinitus de honeſt. diſcip. lib. 18. cap. 5.*

MINA, aut Mna, annotaut recentiores Vocabularij ex varijs auctoribus diligenter verba eorum aſcribam. Mina, Græcè μνᾶ, Atticum eſt vocabulum, quo tam in appellatione rei nummariæ, quam ponderalis Athenienſes vtebantur. Conſtabat autem ex drachmis Atticis centum: eratque maior Romana libra drachmis quatuor. Nam hæc nonaginta ſex tantum pendebat drachmas. Fannius apud Priſcian.

Accipe præterea, paruo quam nomine Graij
Mnam vocitant, noſtriq; Minam dixere priores.
Centum hæ ſunt drachmæ: quod ſi modò dempſeris illis
Quatuor, efficies hanc noſtram denique libram.

Sed hoc de mina noua intelligi debet, quæ & Solonis mina à quibuſdam appellatur. Conſtat enim Minam Atticam antiquitus fuiſſe drachmarum tantum ſeptuaginta quinque, quæ auctis poſteà a Solone ponderibus, Mina vetus appellata eſt, de qua intelligi debet, quod ſubdit Fannius apud Priſcianum:

Attica quæ ſit, quartam ſi dempſeris, hinc Mna.

Quo tamen in loco Fannius ſentire videtur, Minam Atticam eam eſſe, quæ conſtat 75. drachmis, quam nos Minam veterem vocauimus: alteram verò, quæ 100. conſtat drachmis, Minam Græcam vocari. Sed hoc non eſſe verum, facilè Plinij autoritate conuinci poteſt: qui *lib. 1. cap. vlt.* vbi ex profeſſo Atticorum ponderum interpretationem tractat: ſubdit in fine capitis, [Mna, quam noſtri Minam vocant, pendet drachmas Atticas 100. Vide plura eius rei teſtimonia, tam Græca, quàm Latina, apud Georgium Agricolam. Quoties autem apud ſcriptores minę mentio occurrit, de Mina noua intelligendum eſt, quæ epitriti portionem habet ad minorem ſeu veterem Minam: quemadmodum & Talentum maius, ad Talentum minus. Continet itaq; Mina, ſi de pondere intelligas, vncias duodecim & ſemiſſem. Quod ſi de re numaria ſit ſermo, Mina ad monetæ Gallicæ æſtimationem reducta, valebit circiter libras Turonenſes 17. & ſemiſſem. Tantum enim conficiunt centum drachmę, ſingulæ tribus ſolidis Turonenſibus, & ſemiſſe æſtimatæ. Budæus æſtimat Minam aureis coronatis 10. quod in idem recidit, modo ſanè intelligas ſingulos coronatos ab eo 35. duntaxat ſolidis Turonenſibus æſtimari. Mina etiam menſuræ genus eſt, qua agri metiuntur: qui & Modius dicitur, & Actus quadratus. Habet in latitudine pedes centum viginti, & in longitudine totidem. *Vide Varronem de re ruſtic. lib. 1. cap. 10.*

MINAE, id eſt, cōminationes, & metus incuſſiones per verba, aut ſigna, nō rarò iuſtū metū faciunt. (**bedrawung.**) *De quo vide Bart. in l. 1. §. quæ onerandæ. in fi. quar. rer. act. non dat.* Sp.

MINAE eluſoriæ, pro vanis, apud Paul. *in l. hac autem, in princ. ſi cui plus quàm per Falc.* De huiuſmodi minis vide Iuriſc. *in l. 3. iuncta gloſſ. ff. ex quibus cauſis maior.* Sp.

MINERA. Hæc maiore conſenſu, ſiue communi, vt aiunt, opinione interpretum, in regalibus, terræque fructibus numeratur. *cap. 1. in verbo argentariæ. in vſib. feud. l. diuortio. §. ſi via, ſolut. matrim. l. 3. §. fin. cum ſeq. de rebus eorum qui ſub tut. non alien.* Spieg.

MINICVLARIVS appellatur, qui minio quid inficit. *l. 3. de indulgent. debitor. lib. 11. C. Th.* Minium verò vnde ematur, & quomodo paretur Vitruu. *lib. 7. cap. 8.* docet. Briſſ.

MINICVLATOR, corporiſta vulgò eſt, qui capitales literas ſcriptis libris minio aut rubrica præponit. Vlpianus *de operis libert. l. vt iuriſiurãdi.* [Si fortè, inquit, librarius, vel miniculator, vel calculator.] &c. Nebriſſenſis.

MINIMA cauſa, quæ duum aureorum tantum eſt, quæve iudiciales ſumptus ferre non poteſt. *l. 1. ff. de dolo 2. quæſt. 7. anteriorum. §. illud.* Sed & quæ decem libras auri non excedit, hoc nomine venit. de qua in nouiſſimis iuribus tractatur. Spiegel. *videlicet in authent. de appellat. §. illud.* vide tamen Menoch. *de arbitr. iud. cap. 72. num. 14. & ſeqq.* qui declarat, & relinquit arbitrio iudicis.

MINIME omnium, pro nullo modo. Minimè gentium enim dicebant veteres, pro eo quod eſt, omnium gentium iudicio minimè faciendum eſſe. Feſtus autor. Interdum plus eſt quàm non, nempe in reſponſione negatiua: id quod vulgo dicitur abſit, pro, non, apud Iuriſcoſſ frequens eſt. Spieg.

MINIMVM peculium habens, etiam peculiaris intelligitur. Caius *ad fin. l. ſi quid venditor. de ædil. edict.* [AEquè ſi quis, inquit, ſimpliciter dixerit, peculiatum eſſe ſeruum: ſufficit, ſi is vel minimum habeat peculium.] Aduerbialiter ſignificat, quod barbari dicunt, Ad minus. Spieg.

MINISTER, qui magis quam cæteri diligentiam in aliqua re debet; vt Magiſter dictus eſt, *l. cui præcipua. de verbor. ſignific.* Ergo & miniſter, qui minus. *Curt. libr. 1. ineqũp. equit. 12.*

MINISTER nudus, merus executor eſt, vt Bart. docet *in l. ſi quis Titio. de leg. 2.* Quamuis I.C. ſimpliciter miniſtrum legatario oppoſuiſſe videtur. Quod minimè interpres animaduertit, quive ſecuti ſunt enim. Vnde eis cùm hic, tum alibi, tot ſunt anxiè quæſitæ diſtinctiones, atque ſubdiſtinctiones. Spieg.

MINISTERIVM, pro omni ponitur operatione, vt in *l. quod meo. ff. de acq. poſſ. ff.* Inde damnati in miniſterium metalli, *in l. aut damnum. ff. de pœn.* Interdum pro ipſis miniſtris accipitur. Paul. [Vrbica miniſteria dicimus etiam, quæ extra vrbem nobis miniſtrare conſueuerunt.] *Sic in l. 2. de ſer. fug. l. in eadem. ex quib. cau. maior. & fin.* Sp. Hinc

MINISTERIA militaria, municipalia, publica, prætoria, pro ipſis miniſtris dicimus. *l. 7. ff. de offic. proconſ. l. 6. §. illicita. ff. de offic. præſid. l. 10. ff. ex quibus cauſ. maior. l. 2. ff. de ſeru. fugit. l. 3. §. qui pecuniam ff. de ſuſpect. tut. & apud Tertull. aliquoties* Apul. *libr. 10. de aſino aur. Renard. ad l. fœminæ. ff. de regul. iuris.* [Donec iuſſu magiſtratuum miniſteria publica contrectatis nequiſſimi ſerui manibus anulum ferreum deprehenſum cùm ſigno ſacculi conferunt] Miniſteria etiam pro ſeruis & mancipijs *in l. 6. & l. 8. ff. de pignorib. l. 21. ff. de donat. int. vir. l. 27. §. ſi fornicarius. ff. ad leg. Aquil. l. 12. §. ſed ſi fundus. ff. de inſtruct. vel inſtrum. l. 24. §. 1. ff. de iudic. l. 41. §. pro herede. ff. de fideic. libert.* Miniſtratores ſerui. *l. 203. ff. de verb. ſign.* Seneca *lib. 15. Epiſt.* [Tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtratorum, per quos ſigno dato ad inferendam cœnam diſcurritur.]

MINISTERIANVS. Habetur tit. lib. 12. C. ſic conceptus, de caſtrenſ. & miniſterianis, quem titulum D. Alciat. rectiùs inſcribi putat, de caſtrenſib. miniſtris. quod annotauimus in iuris titulis, per nos in ordinem diſpoſitis, de horum officio Lampridius *in Alexan.* ita ſcribit, [Aulicum (inquit) miniſterium in id contraxit, vt eſſent tot homines in ſingulis officijs, quot neceſſitas poſtularet: ita vt annonas, non dignitatem acciperent, fullones, & veſtitores, & piſtores, & pincernæ, omnes caſtrenſes miniſtri.] Hæc ille; Miniſteriani igitur hoc in titulo erant homines, qui præerant caſtris principum. Hoc autem nomine à miniſtrando dicti. Anch.

MINISTRATORES propriè dicuntur, qui patrifamiliàs in menſa miniſtrant. A manibus ducto nomine. *Alc. de verb. ſig.* Cœnantibus apud Angliam Prælatis ac Baronibus miniſtratores flexis genibus officium ſuum faciunt, teſte AEn. Syluio, qui nec Imperatori, nec regi tantum adulationis à noſtris impendi, prandereq; prandente domino, famulos duobus, tribùſve, qui vel vina, vel cibos apponat, expectantib. per contentionē Anto. Panormit. oſtēdit c. 34. *lib. 2. comm. in dictis & factis Alphonſi regis.* Sp. *Connan. lib. 2. c. 7. nu. 4.*

MINOR dicitur, qui nondum annum 25. exceſſit, de quo tituli, de in integrum reſtitutione: de filio familiàs minore: de fideiuſſoribus minorum. & tit. ſi tutor vel curator interuenerit, tractant, oſtendentes quæ priuilegia

legia minoribus læſis impartiātur: iuxta, quibus remedijs minorum conſulatur. his enim vt cæteris huiuſce ætatis adſolet eſſe conſilium & fragile, & infirmum. *l.1.§.nam cum ff.de minorib.* ætaſque illa tum imposturis, tum captionibus ſubiacet. *d.§.nam cum.* Dico autem [læſis] eo, quòd non omnia, quæ à minoribus 25. annis geruntur, irrita ſunt, ſed ea tantùm, quæ, cauſa cognita, huiuſmodi depræhēſa ſunt, vt ab alijs vel circumuenti, vel ſua facilitate decepti ſint. *d.l. non omnes. ff. de minoribus.* Nempè videlicet, rem maioris valoris eſſe, quàm vendita ſit, donatione, contractui venditionis deſcripta clarè oſtenditur. Indeque minorem aut circumuētum, aut ſua facilitate deceptum eſſe. Minor autem quinq; & viginti annis natus, vendere, permutare, vel donare non poteſt. alienare quidem ſine decreto non poteſt *iurib. vulg.* neq; quoque, & ſi curatore careret, poteſt, maximè, quæ immobilia ſunt. *ff. de reb. cred. per tot. & l. non ſolum. & l. ſi minor. I. Faber. in §. nunc admonendi ſumus. Inſtit. qui. alien. licet, vel non.* etiam permutare non poteſt immobilia ipſa ſine iudicis decreto, quemadmodum Bald. tenet. *in l.1. num.6. C. ſi aduerſ. tranſ.* quum permutatio nihil aliud ſit, quàm alienationis ſpecies, *c. nulli liceat. de reb. eccleſ. non alien. c.1.2. & 3. de rer. permut. ext.* emptionique vicina, *l.2. ff. de rer. permut.* imò & emptionis vicem obtinet, *l.2. C. eod. tit. l. Titia. & ibi Bald. ff. de iur. dot. & l. apud Celſum. § ſi quis autem. verſ. amoret. ff. de doli except.* quiq; rem accipit permutatam, emptori ſimilis eſt. *l. vlt. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. eat. & l. ſciendum. §. deinde. de adil. edict. ff.* Ex quo & meritò quidem, permutatio pro venditione à probatiſſimis ſcriptorib. vſurpatur. Tullius, *ad Attic. lib.2. epiſt. totius operis 230. incip. Quæ dudum.* ibi ſcripſerat. vt HS.12. permutaret, tantum eſſe reliquum de argento. Plinius frequentius, quàm quòd hic locus deſideret. Duo tamen, aut tria ad ſummum, addam, ne imponere videar. Primū erit, *lib.7. c.38.* [Praxiteles (ait) marmore nobilitatus, Gnidiaque Venere præcipuè, veſano amore cuiuſdam iuuenis inſigni, & Nicomedis æſtimatione regis grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati.] Alterum, *lib.9. cap.55.* [Sex millia numero murenarū mutuo appendit. nam permutare quidem precio noluit] Poſtremum verò, *lib.35. c.9.* [Poſtea donare opera ſua inſtituit, ꝙ ea nullo ſatis digno precio permutari poſſe diceret.] quod noſtros quoq; Iureconſultos feciſſe credibile eſt, Paulus *ad Sab. lib.7.* [Quia & permutatio dotiū conuentione fieri poteſt] *l. ſi ei nuptura de iur. dot. ff.* Modeſt. *lib. regularum 1.* [Ita conſtante matrimonio permutari poſſe dotem dicimus, ſi hoc mulieri ſit vtile.] *l. ita conſtante. de iure dot. ff. & l. Iul. lib. Digeſt.17.* [Non enim conſtat, poſſe inter virum & vxorem conuenire, vt dos, quæ in pecunia numerata eſt, permutetur, & transferatur in corpora, quum mulieri prodeſt.] *l. ſi mulier dotis. ff. de pact. dotalib.* Ad hæc, donare minor non poteſt. donare etenim perdere eſt. Pomp. *in l. ſi. infam. de donat. ff.* [Filiusfamiliàs (ait) donare non poteſt, neque ſi liberam peculij adminiſtrationem habeat. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculij adminiſtratio, vt perdat.] Quod cum ita ſit, hos omnes contractus, venditionis, permutationis, & donationis, nullos & irritos eſſe relinquitur. Quantum autē ad venditionem nemo ſanè eſt omnium, qui neſciat illam nullam eſſe, neq; quicquam quod haberet minor, ſine decreto vendere potuiſſe: quippe quę alienationis ſpecies ſit. imò verò omnē amplexatur alienationem. *l. ſtatu liberi. ad fin. de ſtat. lib. Alex. & recentiores in l. ſi. infam. §. diui. ff. de leg.1.* Venditionis itaque appellatione omnem actum, per quem dominiū transfertur, contineri, Martian. reſpondit. *l. ſicut re corporali. §. venditionis autem, & ibi Bart. quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluit.* Nam qui alienare prohibetur, ei quoque interdicitur, ex quo alienatio ſequitur: tanquam nihil interſit alienes, an id facias, ex quo ſequatur alienatio. *l. codicil. §. matre. & ibi Bart ff. de leg. 2. & l. vlt. C. de legit. tut. & cap.1. §. vlt. de inueſtit. de re alien. fact. In vſib. feud. gloſ. in l. ſi ita quis. § ea lege. & ibi Bald. qui eam dicit notabilem. Raphael Cuman. & Franciſ. Ar.* Præter hæc quoque, quòd ſolennitatibus caret, Matthæus de Afflict. *in conſtit. reg. Siciliæ, quæ incip. minorum iura. in gloſ. fin.* tenet, iura tantùm fauere minoribus 25. annis, vt aduerſus rerum immobilium venditionem, etiamſi in venditione ipſa ſolennitates à iure requiſitæ interuenerint, aut iudicis decretum (modò de læſione conſtiterit) reſtituantur. Neque proculdubio dubitationi locus eſt, minorem reſtitui poſſe, idq; principis beneficio, quod fieri debere ante quàm quintus & trigeſimus annus elabatur, legibus regijs ſtatuitur. *art.2. in rubr. de reſtitut. & reuela. in ord. reg.* De iureiurando autem remittendo (quod poſtremū eſt) princeps iuriſiurandi gratiam facere poteſt, *vt probat text. in l. Imperat. ff. ad munic. & not. Guid. Papæ in q.178. & q.184.* Accurſ. aūt, *l. adigere. ff. de iur. patr. & Bal. l. patronus. ff. de oper. lib.* legem tradunt vim habere apoſtolici reſcripti, ad iuriſiurandi remiſſionem: & ſi peruulgata conſuetudine Epiſcopi, & Archiepiſcopi, ſacramenta remittant, cauſa non cognita, hæque relaxationes in foro & laico, & eccleſiaſtico tollerentur, *Guid. Pap. qu.140.* appo naturq; in reſcriptis clauſula. vt reſtitutionem impetrās, ab idoneo pontifice iuriſiurandi religione exoluatur. Anchor.

MINOREM 25. annis in edicto de minorib. accipimus, qui nondum viceſimumquintum annum agit, momentis quoque temporum ad hoc ſubductis. *l.3. §. minorem. ff. de minoribus.* In lege vero Aelia Sentia, qua minor 20. annis manumittere vetatur, qui Kalen. Ianuar. natus fuerit poſt horam noctis ſextam pridie Kal. manumittere poterit, incipiente planè non exacto die. Non enim iam minor 20 annis eſt, qui ſupremum diem anni viceſimi agit. *l.1. ff. de manumiſſ.* Sic & *in l.8. ff. de muner. & honor.* cœptus annus viceſimus quintus pro pleno & completo habetur. Briſſ.

MINORES annorum, vetus locutio, quæ ſæpe à Iuriſconſultis vſurpata, (vulgò minderjärige) Var. *lib. de re ruſt. 1. cap.17.* [Operarios parandos eſſe, qui laborem ferre poſſint, ne minores annorum 22.] Hot. *comm. lib.8. c.5. nu.1.*

MINORES ſummæ pecuniarum quæ ſint, docet Iuriſconſ. *in l.1. C. de defenſorib. ciuitat.* quo loco ſolidi pro aureis non aliter accipiuntur, quam in § vlt. Inſt. de pœnis temp. litig. Alio modo intelligendus eſt ſolidus, *in l. ſi libertus. ff. de in ius voc. Quære infrà, Solidus.* Spieg.

MINORIS empturum me fuiſſe. *Vide, Quanto minoris.*

MINTVRNENSES, Ariſto, apud Vlp. *l. ſicut ff. ſi ſeru. vind.* dicit eum, qui tabernam caſeariam à Minturnenſibus conduxit, ad ſuperiora prohiberi poſſe fumum immittere. Minturnæ oppidum in Campania, habens propinquas paludes, in quibus Marius delituit, fugiens perſecutionem Syllæ, nunc Traietum caſtellum eſſe dicunt. Sp.

MINVERE & Augere opponuntur, *l.35. §. cum hac. ff. de hered. inſt. l.1. §. ſicut. ff. de pec. leg. l.19. ff. de tritic. vin. l.28. §. teſtamento. ff. de liberat. leg.* Minuere pro deminuere & alienare, *l.31. ff. de reb. auct. l. vlt. §. ex quadrante. ff. de dol. except. l.6. ff. de minor.*

MINVERE, pro commutare dicitur: ſunt enim gradus quidam commutandi ſtatum, per quos aliquid de conditione hominis minuitur. *Inſtit. de cap. demin.* Old.

MINVS quod eſt in dubio aſſumendum, *l. qui concubinam. §. ita.1. ff. de leg.3.*

MINVS, vim comparatiui non ſemper retinet: vnde quòd non recepi, rectè dixero minus recepiſſe: & minus tribuere videtur, qui nihil tribuit. *l. illud. §.1. ff. de tribut.* Minus poſitiuo adiunctum contrariæ ſignificationis, comparatiuum demonſtrat. vt minus ſtultus, id eſt, prudentior. Spieg.

MINVS ſcriptum, & plus dictum. *C. de teſt. & quemad. mod. ord.*

MINVS malum, quod iniquitatis minimum habet, ac in ratione boni computatur, intelligimus. *Vide Salomon. in l. Gallus.* Spieg.

MINVS ſolutum tributumque videtur, etiamſi nihil tributum, ſolutumve ſit. *l.32. ff. de verb. ſign. l.7. §. minus. ff. de tributor.* Briſſ. *Adde Brechæum in l. non poteſt. de verb. & rer. ſignif. num.1.*

MINVS tria ſignificare, ait Theod. Hermopolites *l.150. ff. de verb. ſign.* τὸ βραδέως, τὸ μὴ τελείως, τὸ μηδὲν ὅλως. Prat.

MINVS ſoluit, qui tardius ſoluit, nam & tempore minus ſoluitur, *ait Gaius. de verb. ſign.* Maff.

MINVS ſoluiſſe videri non poteſt is, aduerſus quem amplioris ſummæ actio non competit, *ita ait Modeſtin. tit. de verb. ſign.* Maff.

MINVSCVLA. *Lege, Legitima.*

MINVTA alimenta Vlpian. interpretatur eſſe decem aureorum annuorum. *in l.3. ſi quamuis. ſi cui plus quam per leg. Falcid.* Spieg.

Minvtatim, id eſt, per minutas partes non ſunt alimenta legata præſtanda, *l.3. ff. de alim. & cib. leg. cum ſimil. qu. Alber. citat.* Spieg.

Minvtae pecuniæ, *l. ſi plures. §.1. ff. de pact.*

Minvtvm. *Lege, Momenta.*

Mirabilem partum Imper. appellat, qui à maiore quinquaginta annorum editur. *l. ſi maior. C. de legit. hæredib.* Spieg.

Miriones appellauit antiquitas, qui ob oris diſtorti deformitatem, admirationi forent. Sp.

Miscella lex, appellatur Iulia Papia Poppæa, ob varietatem rerum quæ illis legibus continebantur, *l. vlt. C. de ind. vid. toll.* Sic & Miſcellos ludos, dixit Sueton. *in Caligula, c.20.* ex Briſſ. Ita &

Miscellanea doctrina Gellio *lib.20. cap.12.* dicitur varia & quaſi confuſanea, omniſque generis argumentis mixta, quod genus ſcripti plurimi noſtra ætate tentarunt, in primis Crinitus, & Cœlius, & poſt hos P. Victorius, & Adrian. Turnebus, vterque ſuæ gentis doctiſſ.

Miscere, & cõfundere, quo differant, explicat gloſſ. *in l. idem Pomp. §. ſi plumbum. ff. de rei vind.* Sp.

Miserabilivm perſonarum nomine, etiamſi opulenti ſint, propter fortunæ iniuriam, veniunt perpetuo morbo detenti, ſenes, valetudinarij, furioſi, mente capti, viduæ, pupilli, orphani, & quæ perſonæ his debent cenſeri ſimiles: quòd relinquitur arbitrio iudicis, *ex ſententia Bart. in l.1. C. quand. Imp. int. pupil. & vid. c. ex tenore. de foro compet. (confer Menoch. de arbitr. iud. lib.2. c.66.)* Aegroti autem, quorũ hic fit mentio, accipiuntur, qui morbo graui ſunt adfecti, propter quem cuilibet rei agendæ ſunt impares, *l.2. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis caut. l. morbus. de verb. ſign.* Spieg. *Adde Abbatem in c. ſignificantibus. extr. de offic. deleg.*

Miseratio, ſignificatio miſericordiæ, quæ ex alicuius infœlicitate mouetur. Triphonius: [Niſi quatenus interdũ miſeratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem produxerit.] *l. auxilium. §. in delictis. ff. de minorib.* Sp.

Misericordia, eſt ægritudo cordis, ex miſeria alterius, iniuria laborantis: vulgò compaſſio, (mitleide/erbarmen) dicitur. *Lege Cicer. 4. Tuſcul. & Senec. 2. de Clement.* Spieg.

Misericordia, & Clementia longè diuerſa ſunt, quia vtraque harum plus quam iuſtum æquumque eſt, remittit. Clementia enim eſt per quam animi in odium alicuius concitati, comitate retinentur: Miſericordia autem ægritudo ex miſeria alterius iniuria laborantis, &c. *Com. dubit. capit. num.10.*

Misericordiae cauſa dare, *apud Paul. in l. ſi quis. ff. de calum.* Spieg.

Misericordia ductus feci. *l. lege. §. idem Labeo quærit. l. & eleganter. ff. de dolo.* Spieg.

Miservm eſſe Donatus dicit, qui prematur calamitate, qua indignus ſit. Itaque nocens, ſceleratuſque verè miſer non eſt, quomodo vulgò dicitur, cum calamitate premitur: tametſi natura nobis inſitum eſt, vt eorundem atrocioribus ſupplicijs illachrymemus. *Sp.*

Misocalvs, Græcè μισόκαλος, oſor honeſti dicitur, itaque is, qui omnem literarum elegantiam, nitoremque dicendi peroſus, ab omnibus doctrinis humanioribus abhorrens, ruſticus, inuenuſtus, illepidus, & hircoſus eſt. Is inquam, qui & iuris decorum aſpernatur, ſua barbarie contentus. *Bud. in l.1. de iuſt. & iur.*

Missa. Frequens in ore omnium eſt miſſæ vocabulũ, etiam ab ijs, qui eleganter & Latinè Theologiæ ſtudia attigerunt, vſurpatum. Nec tamen ſatis conſtat, quæ ſit eius vocis origo. Poteſt quidem videri hanc vocem à Græcis emanaſſe, qui cum ſacris operati eſſent, miſſum populum faciebant, nec cuiquam inde poteſtas prius cuiquam erat, quàm ſacrificulus pronunciaſſet λαοῖς ἄφεσις, id eſt, populis miſſio, quod Latini vno verbo, ilicet, dicebant, quod eſt, ire licet. vnde ſub eius ſacri finem etiamnum ſolet ſacerdos dicere: [Ite, miſſa eſt] miſſam, vt videtur, pro miſſione accipiens. Neque verò eſt præter conſuetudinem, quod miſſa non miſſio pronuncietur, quandoquidem diuerſi etiam autores promiſcuè miſſionem & miſſam vſurparunt. D. enim Cyprianus *ad Fortun. de exhortat. martyrij.* [In aqua (inquit) baptiſmo percipitur peccatorum remiſſa. Hinc ergo totum ſacrificiũ miſſa eſt nominatum.] Quod vocabulum Ioannes Reuchlinus, homo Germanus, literarum Hebraicarum inprimis ſciens *lib. de rudim. Hebraicis 1.* docet Hebraicum eſſe, non Græcum, nec Latinum. Alciato probabilior eſt prior opinio, & Polydor. *de inuentoribus rer.*

Missae vocabulum, pro ſacro piaculari in Dictionario Alberici, ceu Græcum, falsò interpellatio, exponitur. Hoc autem, vt barbarum, nonnulli etiam, magnum nomen in bonis literis conſecuti, reijciunt: licet alijs quibuſdam viris, impensè etiam doctis, maximè autem Reuchlino noſtro, viſum eſt Hebræum: tamen certum eſt, à mittendo miſſam dictam pro miſſione; ſicut remiſſam pro remiſſione apud Tertullianum & Cyprianum legimus. In ſacro hoc enim, quod Miſſa vocatur, duplex quondam fuit miſſio, hoc eſt, dimiſſio. Nam mittere, & miſſum facere, pro dimittere legitur apud idoneos autores: ſicut miſſio pro dimiſſione, cuius apud veteres Iuriſconſ. mox vt dicemus, plura genera exiſtunt. Erant autem huius ſacri duæ partes: quod doctiſſimi viri Volzius & Rhenanus ante me, & primi, quod ego ſciam, monuerunt. Prior fuit ab Introitu vſque ad Offertorium incluſiuè, in qua fiebat, confeſſio, cantio, lectio, interpretatio, increpatio, adhortatio, oratio, oblatio. Quibus conſummatis, Diaconus ex more, ac edito loco, ſublata voce clamabat: [Si quis non communicat, det locum,] teſte D. Gregorio *Dialog. lib.2. cap.23.* vel vt Iſidorus, VVilhelmus Durandus *in ration. lib.6.* ſcripſere, [Si quis eſt catechumenus, exeat foras.] Tunc enim dimittebantur & catechumeni, & qui alioqui, vel ſuo, vel eccleſiæ iudicio, communione corporis Christi cenſebantur indigni. Indeque vocata eſt hæc prior huius ſacri pars, miſſa catechumenorum. In altera parte huius ſacri, fiebat panis fractio, corporis & ſanguinis Christi communio, Agape, Euchariſtia, ſiue gratiarum actio. Quibus exactis, iam altera fiebat miſſio, quando fideles Chriſtiani (qui ſoli norunt vt D. Auguſtinus ait, quid ſit edere corpus Christi, & ſanguinem eius bibere) quoque dimittebantur, iterum clamante Diacono: [Ite, Miſſa eſt] ſcilicet Eccleſia, quæ eſt fidelium congregatio, quam & Latinè collectam, & Græcè ſynaxim vocarunt. Et ab hac miſſione dicta eſt hæc vltima ſacri pars miſſa fidelium: quòd fideles mitterentur ad ſua quiſque negotia priuata. In ſacris quoque gentium non admodum diſſimiliter agebatur. Nam ſacrificus rem diuinam facturus, dicebat τίς τῇδε; id eſt, Quis hic? Qui aderant, reſpondebant, πολλοὶ κἀγαθοί, id eſt, multi & boni. Hæc verò dicebantur, vt ſi quis eſſet ſibi conſcius admiſſi piaculi, à myſterijs diſcederet. Peracta verò re diuina, conuerſus ad plebem ſacerdos aiebat, λαοῖς ἄφεσις, id eſt, populis miſſio, vt eſt apud Apuleium *lib.11.* Hunc locum & reſtituit nobis Beroaldus, & doctè enarrauit: Vis, inquiens, exemplum ſimile? Proximum habes. Nam quotidie in myſterijs noſtris ſolet ſacerdos poſt peracta ſolennia dicere: Ite, miſſa eſt. Vt autem hoc ſacrum ſit Miſſa vocata, longa die factum eſt, denominatione deducta à fine, vbi dictum eſt, Ite miſſa eſt. Siquidem à fine plerunque denominationem fieri, nemo doctus ignorat. Priſci enim, teſte Rhenano, Dominica ſolennia, ſacrificiumque vocitarunt, propter geminam illam miſſam, hoc eſt, miſſionem, ſiue dimiſſionem populi in eodem ſacro, factum eſt, vt ſolennia miſſarum dicant veteres pluratiuè de vno & eodem ſacrificio loquentes. B. Gregor. *lib. Dialogorum 3. cap.3.* [Protinus, inquit, venerandus vir orationi incubuit, & miſſarum ſolennia exorſus eſt, ſacrificium in conſpectu Dei omnipotentis immolauit.] Item alijs in locis, quæ recitare longum eſſet. Idem etiam & poſteriores factitarunt, & antiquiores. Seuerus Sulpitius *in vita D. Martini libr.2.* [Deinde, inquit, paulò pòſt Archidiaconus ingreſſus admonet pro conſuetudine populum in eccleſia expectare, illum ad agenda miſſarum ſolennia debere procedere:] vbi clarè vides eum de vna liturgia loqui. Georgius VVicelius in typo prioris Eccleſiæ, quo exprimit quanti Christvm faciat, Euchariſtiam ab Ignatio martyre vocatam innuit Miſſam, *epiſtol. ad Smirneſ. 6.* ſic enim illic legitur. [Propterea non licet ſine epiſcopo, neque offerre, neque miſſas celebrare.] Atcum Ignatius (vt Rhe-

(vt Rhenanus in alia quadam ad eundem Volzium epiſtol. ſcribit) Græcè ſcripſerit, veriſimile eſt Latinum interpretem exponere ea, quæ præcedunt: Offerre ſcilicet, & ſacrificium immolare. Nam liturgias pauci intellexiſſent. Confirmata eſt autem miſſæ denominatio per ſacri huius vulgationem, quando ſine delectu illotiſque manibus ſacris initiati ſunt. O ſi non ad quæſtum etiam, quilibet vſque ad nauſeam, & contemptum: quem rempublic. Chriſtianam, in ſummum diſcrimen quandoque adductum, ſæpenumero prædixerat Iacobus Banniſſius, patronus noſter: quo noſtro æuo omnia neque vir experiẽtior, nec incorruptior quiſquam in aula, nec Romanæ Eccleſiæ ſtudioſior, atque addictior fuit. ſolet etiam hodie miſſa appellari apud Germanos conuentus mercatorum, vel locus vbi mercatores diuerſarum nationum conueniunt; Sic enim vocantur vulgò nundinæ, emporeummata, mercatus, negociationes: quæ ferè in templorum dedicationibus anniuerſarijs, aut ſanctorum natalitijs habentur. Vt verò vnde digreſſi paululũ redeamus, quod dimittitur, ceu finitum atque completum eſt. idcirco maiores noſtri ſubinde miſſam eſſe, pro finire: & miſſam, pro fine, ſeu completione vſurparunt. Ita Ioan. Craſſus *lib.3. cap.7.* de eo, qui ad orationem tardius occurrit: [Si congregationis, inquit, miſſam ſtans præ foribus præſtolabatur.] Et *cap.8.* [Vt contenti, ait ſomno, qui nobis poſt vigiliarum miſſam, vſque ad lucis indulget aduentum.] Et paulò inferiùs: [Niſi, inquit, poſt vigiliarum miſſam, ſomni quantumcunque guſtarit, &c.] Sanctus quoque Benedictus in regula ſua, quod de publicis precibus dicit, *cap.9. finiantur, & cap. 12.13.* completum eſt, hoc *cap.17.* ſemel dicit, Miſſæ ſint: & bis, Fiant miſſæ. Ex quo luculenter oſtẽditur, quòd miſſum eſſe, vel fieri, pro finitum atque completum eſſe, vel fieri intellexerunt. Et ita fortè quidam acceperunt, quod dictum erat: Ite, miſſa eſt, id eſt, finita, completa. Inde & complenda dicta videri poteſt.

MISSI qui ſunt ad gratulandum principi, Reipublicæ cauſa abeſſe dicuntur, *teſte Paulo in l. qui mittuntur. ff. ex quibus cauſ. maior.* Spieg.

MISSIBILIA apud Iuſtinian. *in Nou. de armis,* quæ manu mittuntur & procul iaciuntur tela. Et ita apud Vegetium in veteribus codicibus ſcriptum obſeruaui. vbicunque vulgò, Miſſilia, legitur. Briſſ.

MISSILIA, à mittendo, dicimus variarum rerum donaria, quæ Impp. atque olim COSS. liberalitatis gratia, idque in perpetuam rei memoriam, populo colligenda ſpargere ſolebant. Hæc habentur pro derelicto, fiuntque occupantis. *§. hoc amplius. Inſtit. de rer. diuiſio.* Calend. Decemb. Domitianum legimus, ſub noctem iuſſiſſe ſpargi omnis generis miſſilia in populum. Porrò, miſſilia pro telis quæ in hoſtem eiaculantur, ſciunt omnes. *Vide Rhodig. cap.6. lib.14.* Spieg. *Connan. lib.7. cap.6. num.7.*

MISSIO. Olim legatario non fiebat copia agendi rei vendicatione, pro re ſibi legata, niſi in poſſeſſionem mitteretur. *gloſ. in l.1. in verb. miſſionis. C. commun. de leg. fideicommiſſ.* &c. Hæc verò in rem poſſeſſio ab Imperatore tollitur, *eod. tit. l. & de in remiſſione tollenda,* ſtatuens, vt qualitercunque aliquid legetur, dentur legatario actiones. ſcilicet actio in rem, & in perſonam, & hypothecaria in alijs rebus defuncti. Itaque, miſſio eo in loco, id eſt, conſtitutio. Cæterùm miſſionis pro dimiſſione in re militari, atque in iure noſtro multa ſunt genera, vt A. Calepinus, & poſt eum Sp. annotat, *in Lexico ciuili,* quos, ſi voles, conſulere poteris. Anchor.

MISSIONVM militarium tria ſunt genera. Eſt honeſta miſſio, quæ emeritis ſtipendijs, legitimoque militiæ tempore expleto datur. *l. 5. C. de teſtament. milit. l. 7. C. de fide inſtrument.* Quam Quintilianus *Declamatio.13.* & Liuius *multis locis* iuſtam appellant. Eſt cauſaria, quæ ante tempus iuſta aliqua de cauſa & honeſta datur: veluti ob valetudinem. Apuleius *lib.4. de Aſino aur.* [Rebar enim me iam debilem prorſus, & exanimatum mereri cauſariam miſſionem.] Vnde cauſarios milites, quibus morbus cauſa erat ne militarent, Liuius vocat. Tertia eſt ignominioſa miſſio, quę ob delictum datur. Quæ omnia à Iureconſultis traduntur *in l.2. §. ignominiæ. ff. de his, qui not. infam. l.13. §. miſſionum. ff. de re milit. l.4. ff. de milit. teſtam. l.4. & l.27. ff. de inoffic. teſtam. l.10. in princip. & §. qui autem. ff. de excuſat. tutor. l. vlt. ff. de furib. balnear.* Briſſ.

MISSIO ignominioſa toties eſt, quoties qui mittit, addidit nominatim, ignominiæ cauſa ſe mittere. Eſt &, quartum genus, id eſt, ſpecies miſſionis, ſi quis euitandorum munerum cauſa militiam ſubijſſet. *l. 2. §. ignominiæ. ff. de his qui not. infam.* Alijs verbis hæ ſpecies definiuntur *in l. milites agrum. §. miſſionum. ff. de re militar.* vbi Martianus ait: [Miſſionum generales cauſæ ſunt tres: honeſta, quæ tempore militiæ impleto datur. Cauſaria, cum quis vitio animi vel corporis minus idoneus renunciatur: Ignominioſa cauſa eſt, cum quis propter delictum ſacramento militiæ ſoluitur.] *Ioan. Bellon. etymol. adde Reuardum, l. in toto iure. ff. de reg. iur.*

MISSOS pro vocatis *in l. vlt. ff. de muner.* Accurſius intellexit: cum Budæo teſte, ſignificat tranſmiſſos & præteritos. Spieg.

MISTIM. Vlpianus *l. ſi mulieri. ff. de vſufruct. adcreſcen.* [Quid ſi, ait, miſtim fuerint liberi & extranei hæredes.] Spieg.

MISTHOTIS, qui aliquid conductum habet. Modeſt. *l.49. ff. locat.* [[illegible]]: id eſt, Curatores creati prohibentur aliquid a Cæſare conductum habere.] Et paulò poſt: [[illegible]] ſunt prohibiti fiſci poſſeſſiones conducere.] Hot.

MITRAE inter ornamenta muliebria enumerantur ab Vlpian. *in l. argentum. §. muliebri. ff. de aur. & arg. leg.* ſed magis capitis tegendi quàm ornandi cauſa comparantur, ſecundùm Vlpian. *in l. veſtis. §. muliebria. eod. tit.* Hæ apud Mæonios primum in vſu fuerunt: deinde Aegyptijs, Syrijs, Phrygijs, & Lydijs. erat autem pileus incuruus, quo etiam hodie Dux Venetorum vtitur. Quamuis & pro muliebri corona ad ornatum capitis adoleſcentularum accipiatur. & ideo D. Hieron. inquit: [Auferet dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras.] Noſtra quoque tempeſtate videmus pontifices, cum rebus diuinis præſunt, mitris vti. Papinianus tamen Perſarum more mitram pro ſole poſuit, *Thebaid.1.* dum inquit:

Indignata ſequi torquentem cornua mitram. Cotta.

Mitram intelligens ſolem quaſi rerum omnium parẽtem. Hinc mitriaca ſacra, quorum prolixè meminit Origenes, *in Celſum Cynicum,* & Lampridius, nec non Eunapius *in vita Maximi philoſophi:* eorum verò non apud Perſas modo, ſed & apud multas gentes ſacroſancta fuit religio. Schard. *Huic adde Tyraquell. in 3. l. connub. gloſ.1. part.3. num.27.*

MITTENDARII vocabantur Palatini milites, quod plærunque in prouincias mitterentur. *Connan. libr.4. cap.15 numer.4. l.3. l.7. l.8. C. de palat. ſacr. largit. lib.12. Caſſiodorum lib.11. varior.*

MITTERE ex primo decreto in poſſeſſionem prætor dicitur, quum quempiam in poſſeſſionem ducit rei cuſtodiendæ cauſa. Vbi autem iuſſerit ex ſecundo decreto poſſidere, iam ſunt veri poſſeſſores appellandi. Zaſius noſter ſingulariter docuit. Non tantum cum ius noſtrum miſſos in poſſeſſionem ſimpliciter nominat, eos intelligi, qui ex primo decreto miſſi ſunt, vt fuit communis doctorum ſententia: ſed & hos, qui ſecundum decretum obtinuerunt, in poſſeſſionem ſimpliciter eſſe miſſos, dici debere. Atque ita hæc verba: [Mitti in poſſeſſionem.] pro ſubiecta materia ad vtrunque decretum referri poſſe. Spieg.

MITTERE in conſilium, eſt dimittere iudices ad ſententiam dicendam, id eſt, cogere eos, inter ſe vota conferre, Salomonio exponente. Idem ſcribit, hoc in ſacro Apoſtolico conſiſtorio (vulgus iudiciũ Rotæ vocat) etiamnum obſeruari. Decanus enim (vt ait) auditis omnibus cauſæ argumentis, collegas cogit ire in conſilium ad ſententias conferendas. Cætera apud eum vide *in l. mandata iuriſdictione. ff. de offic. eius cui mandat.* Budæus *in l.2. de orig. iur.* dicit: Mittere in conſilium, eſſe perinde ac ſi Græcè dixeris, [illegible] hoc eſt, cenſendi poteſtatem facere, & calculum proponere, calculum porrigere, & iudicandi facultatem permittere: vulgò (zu rechtlicher erkentnuß ſtellen/ zum vrtheil ſetzen/ vnderwerffen.)

MITTERE in poſſeſſionem, eſt poſſeſſorem facere, aut in poſſeſſionem ducere, vt rem cuſtodiat. Verbi gratia, contendiſti mecum, fundum Caſtellanum eſſe tuum: & probaſti. Iudex per executorem mittit te in poſſeſſionem, id eſt, facit te poſſeſſorem. Item, volui agere cum Titio. qui citatus noluit venire ad iudicium: Iudex me mittere debet in poſſeſſionem fundi, quem petebam, non vt poſſideam, ſed vt cuſtodiam rem, & maneam in fundo, vt ipſe Titius tandem tædio affectus veniat, & litem ſuſcipiat, donec probauero illam rem eſſe meam. Vide gloſſ. fin. *in c. contingit. de dol. & contum.* quod operatur miſſio in poſſeſſionem in actione reali & perſonali ex primo & ſecundo decreto. Et nota quòd Prætor miſſionem in poſſeſſionem ex ſecundo decreto ſibi ſpecialiter reſeruauit, & ſic legatis aut ſub de legatis non eſt conceſſum dare, vel confirmare miſſionem in poſſeſſionem, *vt not. gloſ. in c. quod tranſlationem. de offic. delegat. De hac materia vide in c. quoniam frequenter. vt litis non conteſt. circa med. vel poſt. & gloſ. in cap. contingit, præalleg.* Oldend.

MITTERE in poſſeſſionem nomine ventris, & mittetere in poſſeſſionem nomine eius qui eſt in ventre, vt cum mulier prægnans mittitur in poſſeſſionem nomine filij vel filiæ hæredis, quem vel quam habet in vtero ex marito præmortuo. Et nota ad hoc, quòd iudex actorem mittat in poſſeſſionem, vel bona vẽdat, vel eum ſoluat, requiruntur quatuor neceſſaria. Primò, quod citet reum abſentem trina citatione, vel vna peremptoria ad domum. Si non reperitur, citentur amici vel affines generali interdicto. Et ſi non compareret aliquis procurator vel defenſor, ex primo decreto, ſeu mandato, mittitur actor in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, quæ miſſio non tribuit ius, ſed ſolùm detentionem, vt reus tædio affectus veniat reſponſurus. Quare dicitur poſſeſſio tædialis ex primo decreto. Secundò requiritur congruũ tempus inter primam & ſecundam miſſionem, quod eſt arbitrarium, poſtquam in iure non inuenitur determinatum, vel annale, &c. Tertiò, quòd abſens malitioſè noluit comparere, & animo fraudandi creditores: Secùs ſi malitioſè tantùm, videlicet propter maleficium aliquod, non tamen animo fraudandi. Quartò quòd conſtet de debito legitimè per veras & plures probationes. nec ſufficit iuramentum calumnię cùm agitur de magno præiudicio rei abſentis. quibus omnibus habitis, mittitur actor in poſſeſſionem verè ex ſecundo decreto. Et ſic miſſus in poſſeſſionem habebit omne ius dominij, vel quaſi, quod habuit reus: immò reus poſtea non eſt audiendus, niſi non fuiſſet per contumaciam abſens, *vt in c. conſulationibus. de offic. deleg. cuius eſt hæc materia. & ibi gloſ. bona.* Old.

MITTERE plenam opinionem, pro eo quòd vulgo dicitur, totalem facere informationem, *apud Vlp. in l. inter pœnas. de interdict. & releg.* Spieg.

MITTI in poſſeſſionem dicuntur à magiſtratibus quibus cuſtodia rerum & obſeruatio, vel crediti ſeruandi cauſa, vel dotis, vel ventris, legatorumve nomine aut damni infecti cauſa conceditur: non vt poſſideant, ſed vt in poſſeſſione ſint, tædioque perpetuæ cuſtodiæ vel cautionem, vel quod ſibi debetur extorqueant, & exprimant. *l. 3. §. vlt. & l. 10. ff. de adquirend. hæredit. l. 1. ff. quib. ex cauſis in poſſeſſ. l. 2. ff. de ferijs. l. 9. ff. de rei vindic. l. 26. & l. 27. ff. de iudic.* Liuius *lib. 49.* [In bona deinde L. Scipionis poſſeſſum publicè Quæſtores Prætor miſit.] Qui verò mittuntur in poſſeſſionem, ire in bona, & ire in poſſeſſionem dicuntur, vt aliàs dixi. Miſſum damni infecti *in l. 7. §. plane. ff. commun. diuid.* interpretare ex cauſa damni infecti in poſſeſſionem miſſum.

MITTI ad iudicem. *l. 8. & l. 9. ff. de liber. cauſ. l. vlt. ff. de quibus rebus ad eund. iud. eat. l. 22. ff. de iudic.* Mitti ad arbitrum. *l. 1. §. cum dicitur. ff. ſi quis plus quàm per leg. Falcid.* Ire ad iudicem etiam, *non in ea rubr. duntaxat, ſed & in l. 5. C. arbitr. tut. & l. 3. ff. vidi ſolui.* Sed & mitti ad actionem dixit Gaius, *in l. 26. ff. de ædil. edict.* Et remitti ad interdictum, Vlpian. *in l. 1. §. ſed ſi inter. ff. vti poſſid. l. 2. in fin. ff. teſtam. quemadmodum aper.* Et per interdictum ad ius ordinariũ remitti. *in l. 1. §. 1. ff. ſi mul. ventr. nomin.*

MIXTAE actiones, in quibus vterq; actor eſt, vterque reus, *l. 37. §. vlt. ff. de oblig. & act.* Aut quæ tam in in rem ſunt, quàm in perſonam: quales ſunt familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, finium regundorum. *§. quædam. Inſtitut. de actio. l. 1. ff. finium regund.* Item hæreditatis petitio. *l. 7. C. de petit. hæred.* Briſſ.

MIXTAE etiam actiones appellãtur, quæ partim rem, partim pœnam perſequuntur. *§. ſequens. & §. rei perſequendæ, & §. ex maleficijs. Inſtit. de action.* Briſſ.

MIXTA interdicta appellantur, quæ & prohibitoria ſunt, & exhibitoria. *l. 1. §. interdictorum. ff. de interdict.* Briſſ.

MIXTA munera, tam perſonalia, quam patrimoniorũ ſunt: corporalique miniſterio & ſumptibus patrimonij, & damnis adminiſtrantis, expediuntur, *l. vlt. in princip. & §. mixta. ff. de muner. & honor.*

MIXTVM ſub ſimplici non comprehenditur, *gloſſ. eſt quæ ad hoc ſemper allegatur in §. omnium. Inſt. de actio.* & propterea Bald. eleganter *conſ. 141. præmiſſis verbis. col. vlt. lib. 1.* dicebat, quòd ſi ſunt duæ cauſæ ſimul complicatæ, quarũ vna appoſitionem reſpuit, alia autem admittit: & ſententia ſuper vtraque ſimul feratur, poterit ab vtraque ſimul appellari, maximè ex cauſis expreſſis in iure. & eſt memoria dignum: & vidi pluries diſputari in hoc. & conueniunt quæ latè tradit Iaſ. *conſ. 74. in caſu præſenti. lib. 3.* vbi cõſuluit, an in tranſactione ſub ſimplici comprehendatur mixtum. & dicit etiam Bald. *in præallegato conſ. in 1. col.* quod eadem ratione in cauſa mixti poſſeſſorij poterit appellari. *quod not. ad l. vnicam. C. ſi de momen. poſſ. fuer. appell.* Cotta.

MIXTVM imperium eſt, cui etiam iuriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſſione conſiſtit, & in iudicis dandi licentia. *Alciat. in Parerg. lib. 2. cap. 8.* Zaſius, Doct. & Bart. ſuam diſtinctionem relinquens, per tres gradus mixtum imperium diſtinguit. Magnum, quod in officio nobili conſiſtit: plenam tamen cauſæ cognitionem exigens, realemque, vel perſonalem coercitionem. *l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. Proconſ.* Mediocre, quod abſque coercitione, plenam cauſæ cognitionem exigit. Paruum, in iis conſiſtit, quæ officio iudicis, itidem nobili, cum ſummaria aliquando cognitione explicantur. Exempla pete ex lectione eius perquam luculenta, *in l. cui iuriſdictio data eſt. ff. de iuriſdict.* Spieg.

MIXTVRA *in l. 82. ff. de condit. & demonſt. l. 30. ff. de vſucap.* Briſſ.

M N.

MNA Græci, Latini Minam vocant. Hæc varia admodum eſt. vt latè explicat doctiſſ. vir Georgius Agricol. Apud Græcos idem eſt, quod libra, & pondo apud Romanos: hæc centum drachmas continebat, hoc eſt, centum denarios Romanos, ſeu quadringentos ſeſtertios. Mina igitur decem aureos coronatos valuit, & drachma tres ſolidos Turoneos, & ſemiſſem, quanti ſcilicet denarius Romanus æſtimatur à doctis, qui de hac re ſcripſerunt, hoc eſt, quaterni nummi. *ex Budæo.* Spieg. *vide ſuprà, Mina.*

MNAEA, ſeruitus quæ ſit, indicat Rhodig. *lib. 13. c. 49.*

M O.

MOBILES res nonnunquam à ſe mouentibus ſeparantur. *l. 1. ff. de ædil. edict. l. pen. C. de iure dot. l. vnic. §. cùm autem. C. de rei vxor. act. l. 2. & 3. C. de quadr. præſcript. l. 37. C. de epiſc. & cler. l. 13. C. de ſeruit. l. 4. C. famil. erciſc.* Briſſ.

MOBILES ſunt, quæ ſupellectilis, quæ inſtrumenti penuſve nomine continentur, vt veſtis, lectus, menſa, &c. Mouentes ſe animalia ſunt omnia quæ poſſidemus. Immobiles quæ ſolo hærent, vt domus, fundus, &c. *Coras. lib. 3. cap. 2. num. 11.*

MOBILIA, licet paſſiuam ſignificationem reſpiciant, ſicut mouentia actiuam, tamen pro eodem accipiuntur, niſi aliter de mente conſtet. *l. mouentium. de verbor. ſignificat.* Celſus *in l. ſi chorus de legat. 3.* ait, his verbis: Quæ ibi mobilia mea erunt, do, lego. numos ibi repoſitos vt mutui darentur, non eſſe legatos. At Proculus ait eos, quos præſidij cauſa repoſitos haberet, legato contineri: & ſæpe audiuiſſe ruſticos ſenes ita dicentes, pecuniam ſine peculio fragilem eſſe: peculium appellantes, quod præſidij cauſa ſeponeretur.

MOBILIVM nomine annui reditus breui tempore

duraturi veniunt. Contrà, qui perpetuo debentur, immobilibus æquiparantur. Quod Alciatus ita intelligendum putat, Vt ſi dies ceſſit, incipiantque iam deberi, mobilibus æquiparentur. Nam cùm actio inde competat, videtur res ipſa haberi: alioquin immobilium potius ſimilitudinem in eis approbat. Idem animaduertēdum monuit, quòd ex ſententia Pauli, *l. ſi chorus. de leg. 3.* mobilibus legatis, aurum vel argentum non debetur, niſi de his quoque manifeſtè ſenſiſſe teſtatorem, poſſit oſtendi. Old.

Mobilis homo, Conſtanti opponitur. Inde mobili animo eſſe, pro leui & inconſtanti accipimus. Cuiuſmodi ſolet eſſe vulgi. Proinde rectè vocantur à nobis, meliore loco nati, die beſten/ ceu à vulgi leuitate alieni. Sp.

Mobilium appellatione etiam animalia veniunt, *l. 1. ff. de rei vind. l. 3. §. Nerua. l. 30. §. item quod mobile. ff. de adquir. poſſ. ff.* Mouentium quoque idem quod mobilium appellatione ſignificatur, ſi non appareat teſtatorem animalia duntaxat, quæ per ſe ipſa mouentur, mouentia vocitaſſe, *l. 93. ff. de verb. ſignific. l. 15. §. in venditione. ff. de re iudic. l. 22. §. vlt. ff. de vſufruct. leg. l. vlt. ff. de requir. vel abſentibus. l. ſecunda. §. certè. ff. de furt.* Denique coniunguntur in l. 7. C. de bonis maternis. Briſſ.

Moderamen inculpatæ tutelæ, (ein nothwehr.) vt vulgò dicitur, tunc fieri intelligitur, quando aliter ſe quis defēdere, aut periculum rerum ſuarum effugere non poteſt (*confer conſtitutionem criminalem D. Caroli V. c. 140. & ſeq.*) Quæ defenſio vſqueadeo permiſſa eſt, vt is qui vim inferre non veretur, etiam impunè occidi poterit, ſi nulla alia ratione fugæ ſit locus. Sp.

Moderata caſtigatio, hoc eſt, correctio emendatio, extra ſæuitiam, conceſſa eſt patrifamiliàs, *l. reſpiciendum. §. furta. ff. de pœnis.* docenti leuis caſtigatio permittitur. *l. ſed & ſi quemcunque, in fin. & l. ſeq. ff. ad leg. Aquil. Adde l. 3. C. de patr. poteſt. l. cum oportet. §. non autem. Cod. de bon. quæ liber. l. 1. C. de emend. propinq.* Spieg.

Moderatam æſtimationē facere, apud Vlp. *in princ. l. ex damno. ff. de damn. infect.*

Moderata tutela, qui vim auertit moderata tutela, non admittit iniuriam: quoniā vim vi repellere iure licet (gewalt mit gewalt hindertreiben.) *vulg. l. vt vim. ff. de iuſtit. & iur. l. ſi ex eadem. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil.* Spieg.

Moderationem, temperantiam, modeſtiam Græci, vt lego alicubi obſeruatum, vnius verbi enunciatione comprehendunt, quæ eſt εὐφροσύνη. Hac voce libentius vtuntur, vt video, recentiores noſtri interpretes, pro ea quàm veteres vſurparunt, limitatione, à qua nec Zaſius noſter abſtinuit: vt pleraque alia prorſus barbara, tantùm vſui tribuens, retinuit. Sp.

Moderationis eſt, temperare modos in factis & dictis, & cæteris talibus, quæ agendi officio vtuntur. *arg. l. fin. §. 1. ff. de bon. damn. vt ab iis. ber. cuatur.* Sp.

Moderator, modò rector, modò gubernator, modò arbiter apud Impp. *in conſtitut.* accipitur. Sp.

Moderatores prouinciarum, *l. 11. C. de offic. rect. prou. l. 3. C. de repud. l. 7. de offic. rect. prouinc. in C. Theod. l. vn. ne ſine iuſſu principis. eod. C.* id eſt, Rectores quod Græci ἁρμοστὰς, vocant. Tribuit autem ſpecialiter hoc nomen Iuſtinianus præſidibus prouinciarum Helenoponti & Arabiæ *Nou. conſtitut. 28. & 102.* Briſſ.

Moderatum ſpacium à iudice ſtatuendum. *l. de die ponenda. ff. qui ſatiſd. cog.* Spieg.

Modernus, reproba vox eſt. At idoneè in eadem ſignificatione Neotericus, Nouellus, hodiernus, noſtri temporis, vel tempeſtatis pontifex, Cæſar, Præſul, &c. dicitur. Inſulanus.

Modeſtiam omnium eſſe: clementiam ad eos potiſſimum, qui cæteris poteſtate præſtant, pertinere, Alber. rectè monuit, *citans l. in ipſum. C. famil. erciſc.* Eſt autē modeſtia, virtus docens omnibus rebus temperamentum modumq; ſeruare. *Vide Camertem in tab. Cebet.* Sp.

Modiale vas dicimus, quod modij habet menſuram. Eſt autem modius aridorum maxima menſura, duos ſemodios, id eſt, ſedecim ſextarios continens: quod ipſius ſemodij vox ſatis indicat. Dictus eſt enim ſemodius, à ſemis, & modius, quaſi ſemimodius, eliſa ſyllaba vna: quod etiam in ſemuncia fieri videmus, *ex Georg. Agricola.* Obſeruatum & neutro genere dici Modium. Sp.

Modiatio *in l. ſuper naufragiorum. 11. C. de naufrag. & apud Caſſiod. lib. 4. Variarum.* Cuiac. modium frumenti interpretatur. Ant. Aug. *lib. 2. emend. cap. vlt.* frumenti penſitationem interpretatur. quod I. Cuiac. *in d. l. ſuper.* reprehendit. Cuiacij interpretationem probat Simon Schard. *in adnotat. ad leges Nauales.* Prat.

Modica caſtigatio, *Vide l. ſed & ſi cui. ff. de vſufruct.* Sp.

Modica coercitio, leuem caſtigationem ſignificat. *l. vlt. ff. de offic. eius cui mand. l. 12. ff. de iuriſdict. l. 8. §. ſi in locum. ff. de relig.* Cuiuſmodi eſſe cenſeo fuſtium admonitionem: flagellorum certè atrox animaduerſio caſtigatioque habetur. *l. 24. §. vlt. ff. de vſufr. l. 15. §. ſi communem. ff. de iniur. l. 11. ff. de offic. proconſ.*

Modica refectio ad fructuarium pertinet. *vide l. vſufructu ff. de vſufruct.*

Modica ſumma & cauſa, id eſt, in Iure, quandocunque duo aurei accipiuntur. *ff. de dolo.* Quandoque quarta pars eius de quo agitur, *l. ſi quis in ſuo. 1. ff. de inoffic. teſtament.* Quandoque quod intrà ſextam eſt. *l. ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſoc.* Quandoque quod minus centum aureis eſt. Quandoque quod decem libras non excedit. *l. ſed & ſi. §. 1. de iudic.* Spieg. *adde Brechaeum in l. hac adiectio. in tit. de verb. & rer. ſignific.*

Modicam ſummam item accipimus, quam ex qualitate perſonarum ius dicentis religio conſtituit. Nam & pauperi viro maximū erit, quod locupleti & aſſiduo modicum. *l. legitimos. ff. de legit. tut. Vide Bart. in l. ſed & ſi ſuſceperit. §. 1. in fin. ff. de iud.* Sp.

Modice, non ſemper à pauco, ſed à modo quandoque deducitur, vt modeſtiam deſignet, quæ inter parum & nimium verſatur, non paucitatem. Hinc modicè facere, id eſt, cum modo, æquo, & pari. *Vide Gellium lib. 12. cap. 13.*

Modico honoris gratia poſſeſſori dato, vide Vlpia. *l. item ſi. §. item ſi fortè. ff. de rei vind.* Sp.

Modicum interuallum dicitur. *l. 1. ff. de verbor. obligat.* quod non tantum eſt, vt ſtipulandi cogitationem adimere potuerit: adeò vt ſi non ita longum tempus fuerit, aliud tamen agere inceperit poſt interrogationem, inutiliter poſtea reſpondeatur, quia non continuo actu perfecta eſt ſtipulatio. *Connan. lib. 6. c. 1. nu. 4.*

Modicum propriè dicimus, non cui aliquid ſit imminutum, ſed quod non excedat modum, modeſtumque eſt & temperatum. Sp.

Modicum tempus ex anno vtili habere, *l. interdum. ff. de minor.*

Modicum tempus, quandoque 10. dierum *l. promiſſor. ff. de conſtit. pecu.* quandoque 30. *l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itin. act. priuat.* quandoque 4. menſium. *l. ſi debitori. ff. de iudic.* quandoque trium, aut quinque dierum, *l. & ſi plures. ff. ſi quis cautio.* quandoque quinquennium. *l. 1. ff. de ſepar.* quandoque duorum menſium. *l. ſancimus. C. de fideiuſ.* quandoque trium. *l. de operis. C. de oper. priuat.* quandoque relinquitur arbitrio iudicis. *l. ab hoſtib. §. ſed quod ſimpliciter ff. ex quib. cauſ. maior.* Prat.

Modicum tempus. *Vide ſ. hoc iure ſuper eiſdem verbis, in §. ſi vxor. in l. ſi conſtante. ff. ſoluto matrimon. & infrà. Tempus modicum.*

Modiolos inter præparatoria ad bibendum, enumerat I.C. *in l. Seiæ dulciſſimæ, de aur. & arg. legat.* apud quem tamen, modiali, mendoſè legitur. Sunt autem modioli, vaſcula quadrata, quibus cum tympanis ad hauriendas aquas ex puteo, ſiue fonte vtimur.

Horum alius eſt erogatorius, alius acceptatorius: vt ſcribit Frontinus *de aquæductibus*, & meminit Vitruuius *in 10. libr. de organis hauſtorijs loquens.* [Cum autem altius, inquit, extollendum erit, eadem ratio communicabitur ſic, Rota fiet circum axem eadem magnitudine, vt ad latitudinem quam opus fuerit, conuenire poſſit. circum extremum latus rotæ figentur modioli quadrati, pice & cera ſolidati. ita cum rota à calcantibus verſabitur, modioli pleni ad ſummum elati, rurſus ad imum reuertentes, infundent in caſtellum ipſi per ſe quod extulerint. Forma huius rotæ etiam hodie videtur in monaſterio D. Petri Glaciati Mediolani, & D. Benedicti, notiſſimo in agro Mantuano, à regina Mathilda conſtructo: & alibi in pluri-

bus hortis, & per eam aqua per omnia cœnacula ſubm[illegible]niſtratur. & de hoc monaſterio intellexit gloſſator *in l. ſed etſi ſuſceperit. §. 1. in gl. vlt. ff. de iudicijs.* quam pro ſingulari citat D. Felin. *in c. conſtam quæ. col. 13. verſ. quibus adde. extrà de reſcript.* Cotta.

MODIOLVS, interdum eſt vaſculum ad hauriendam aquam ex puteo, aut lacu, aut flumine, *vt in l. damni infecti. 2. ff. de damn. infect.* Sunt enim, qui pro, modulorum, inibi, modiolorum, legendum putant. Interdũ vas potui paratum, non tamen poculum, vt inquit Scæuola *in l. Seia. de aur. & arg. leg.* Spieg.

MODIVS denominari videtur à modo: quòd inter cætera non raro menſuram ſignificat. Inde moduli vocãtur, illæ particulæ, ad quas opus totũ dimetiuntur architecti. Paulus *in l. non ſolum. de oper. nou. nunc.* [Sed vt probari poſſit, quid poſtea ædificatum ſit, modulos ſumere debet is qui nunciat.] Spieg.

MODVLI aquarij, vt Budæus indicat, à Principibus impetrabantur, quibus priuatis licebat aquam publicam in priuata loca ducere è caſtellis aquæductuum, citatque Vlp. *in l. dam. infecti. 2.* Vnde apparet, eum probare lectionem priorem, quam nec Haloander mutauit. Sp.

MODO meo, id eſt, vt volo. *Donat.*

MODVM mutare. *ff. de tranſact. l. cum. hi. §. pen.*

MODVS, propriè rationem ſignificat, id eſt, menſuram ſiue formam. Ratio verò iubet, ne quid nimis, ſed omnia cum moderamine fiant. Proinde modus qui finem exceſſit, vt conſiſtat, ad modum reducendus eſt. *per l. placuit. ff. de vſur. & not. ibi.*

MODVS menſuram & ſpatium agri ſignificat, *tit. ſi menſor. falſ. mod. dixer. l. 40. ff. de contrah. empt. l. 4. §. vlt. de actio. empt. l. 64. ff. de euict. & alibi ſæpè.* Propriè autem agri modum renunciare menſores dicuntur, *l. 1. l. 3. l. 8. ff. ſi menſor falſ. mod.* Hygen. *lib. 2. de limitib. agr.* [Longitudinem autem quotiens egeram, ego ita renunciabam. Iugera tot, vel verſus tot.] Briſſon.

MODVS apud Latinos autores variè accipitur, ſed (præter vulgares eius ſignificationes) cum de eo agitur in tractatu conditionum ſignificat moderationem quandam rei de qua agitur, adiectam: vt qui rem illam conſecutus fuerit, aliquid vel faciat, vel det. Ac interdum quidem etiam conditio appellatur, à vera tamen conditione multum differt. Nam neque obligationem differt ſuſpẽditve, neque impedit diem cedere. *Bald. tit. de leg.*

MODVS, pro temperamento & moderatione, *l. 36. ff. de negot. geſt. l. 5. §. ſi mater. ff. de agnoſc. & alen.*

MODVS legatis conſtitutus dicitur lege Falcidia: quæ ita cuique liberè legare permiſit, dum ne minus quarta parte hæreditatis apud hæredem remaneret, *l. 1. in princ. §. interdum. & l. 81. in fin. ff. ad leg. Falcid. & l. 36. §. 1. ff. de ſtatu liber. l. 24. ff. de dolo.* Atque ita accipio quod eſt à Tacito, *lib. primo* ſcriptum, [Legata non vltra ciuilem modum reliquit.] Non abſimiliter retentionis modum interpretandum exiſtimo, *in l. 16. C. famil. erciſc.* Sic & modum vſurarum crebro in libris noſtris legimus. Briſſ.

MODVS olei & aquæ dicitur, *l. 32. ff. de actio. empt. l. 1. §. illud tamen. ff. de aqua cotid.* Modus etiam legem præſcriptam vſui & qualitatem ſignificat, *in l. 4. §. 1. ff. de ſeruitutibus.* vbi modus adijci dicitur ſeruitutibus, cum definitur, quo genere vehiculi per quam partem fundi eatur, agatur, qua hora, quibus temporibus, qua parte aqua ducatur, *l. 13. §. 1. de ſeruit. ruſt. l. 11. ff. quemadm. ſeruit. amit.* Et ita apud Iuſtinian. *in §. finitur. Inſtit. de vſufr.* non vtendo per modum, intellige non vtendo ſecundùm modum legemque dictam in conſtitutione vſusfructus. Briſſ.

MODVM ſcenatilem, Varro in modio, pro verſu ſcenico, vt Iambico, quo in comœdijs & ſcena poëtæ vti ſolent, poſuit, *prout annotat Turneb. lib. 12. aduerſ. cap. 16.*

MODVS, per particulam, vt, Conditio, per ſi. Cauſa, per quid, vel quoniam. *Vide Alber. in rubr. C. de his quæ ſub modo. & Bart. in l. quibus diebus. § fin. ff. de condit. & demonſtr.* Sp.

MODVS præterea inſtitutionibus, legatis, donationibus adijci dicitur, cùm ſub ea cauſa quid datur relinquiturve, vt aliquid fiat, *tit. de donat. quæ ſub modo. C. l. 29. ff. de leg. 1.* Vbi à conditione ſeparatur, vt & in tit. de condit. & demonſtr. & modo. ff. Modus obligationis alio ſenſu accipitur in l. 43. ff. de oblig. & action.

MOLA aſinaria, ſupplicij genus peculiare Palæſtinis, vt indicat Hieronymus, quòd ob enormia crimina ſolet exigi, vt apud nos rotæ ſupplicium. Seruator noſter apud Lucam *cap. 17.* ex atrocitate pœnæ craſſo populo demonſtrat, culpæ magnitudinem, quum ait: [Expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius.] Spieg. Hilarius autem dicit Aſinariam poni pro grandi, quam ſcilicet ab aſinis aut alijs iumentis verſari oporteat: & non ſit paruã, quam truſatilem vocant, quæ manibus hominum trudi poſſit. Aliqui exponunt de inferiore mola, quæ quia ignaua manet, ſuperiore celerrimè volante, ὄνος aſinus vocatur, & plerunq; maior eſſe ſolet, ſiue quia plus atteritur, ſiue quia non eſt neceſſe eam eſſe tractabilem vt inferiorem, ſiue denique quia maiori ſumptu commutatur: Pomponius Sabinus, vſus molarum ad manum in Cappadocia inuentus, inde inuẽtus vſus earum ad ventum & ad equos, paulò antè Auguſtum molæ aquariæ aquis actæ, Romæ in Tyberi primum factæ.

MOLAE multiplices ſunt, puta manuariæ ſeu manuales, quæ manu verſantur. truſatiles, iumentariæ, aſinariæ, & aquariæ. Iaboleu. *de fund. inſtru. l. dolia.* Molas, inquit, manuarias ſuppellectilis, iumentarias autem inſtrumenti eſſe. Offilius ait, Molas aquarias, hoc eſt, aqua verſatiles ante Iuſtiniani tempora fuiſſe, nondum legi. Is enim in *tit. de aquæduct. l. decernimus.* molæ aquariæ meminit Nebriſſ. Quod molis caret, non eſt molendinum. *Bald. ait in c. 1. §. ſi quis. de cont. inter dom. & vaſal. de inueſt.* Sp.

MOLAE oliuariæ, *l. 21. ff. de inſtruct. vel inſtrum. & apud Paul. lib. 3. ſent. tit. 6.* quas & Trapeta à Latinis dici Seruius, *in lib. 2. Georgic.* ſcribit. cuius verbi ſit mentio *in l. 21. §. illud [illegible]. ff. loca.* Briſſ.

MOLENDINARIVS, non molitorem, ſed quod ad molendinum pertinet, ſignificat. Paulus, aſinam molendinariam, & molam negat ea appellatione contineri. Sp.

MOLES dicuntur etiam ſtructuræ, quæ fiunt ad arcendum fluctus. Vlpian. *in l. 1. de impenſ. in re. dot. fact.* Inter neceſſarias impenſas eſſe, Labeo ait, moles in mare, vel flumen proiectas, *l. 52. § ante domum. ff. de act. empt.* Sp.

MOLAS in mari proijciuntur, ſecundùm Vlp. *in l. 1. §. vlt. ff. de impenſ.* apud quẽ tamẽ aliqui codices fide digni, motas, non, moles, legunt. Sed prior lectio magis placet, quia Liuius *ab vrbe cond. lib. 2.* refert, inſulæ in Tyberim ex frumenti aceruis factæ additas moles, manuque adiutum. Cotta.

MOLEM ſingulari numero dixit Vlp. *in l. 2. § aduerſus. ff. ne quid in loc. public.* Sueton. *in Caligula.* [Et iactæ itaque moles profundo atque infeſto mari.] Paterculus *volum. poſter.* de Lucullo. [Quem ob iniectas moles mari & receptum ſuffoſſis montibus in terras mare, haud infacetè Pompeius Xerxem rogatum vocare conſueuerat.] Seneca *lib. 5. declamatio.* [Maria proiectis molibus ſubmouentur.] Idem *lib. 14. epiſtol.* [Quid lapideas moles in rotundum ac leue formatas, quibus porticus & capacia populorum tecta ſuſcipimus?] Iaci autem dicuntur moles in mare, Acrone interprete *in 3. odar. Horatij,* quotiens excluditur aqua. Pilarũ quoque in mare iactarum ſit mentio *in l. 30. §. vlt. ff. de acqu. rer. dom. & l. 3. ff. ne quid in loco public.* Sunt verò pilæ grandiora ſaxa aceruatim congeſta ad contignationem aliquam ſuſtinendam. Plin. *lib. 6. epiſt.* [Saxis deinde pilæ adijciuntur, quæ præcedente tempore enatam inſulam imitẽtur.] Dionyſ. Halycar. *lib. 3.* Horatiam pilam [illegible] interpretatur. Sic pilæ lapideæ apud Vitru. *lib. 2. cap. 9.* Br.

MOLESTAM tunicam Seneca & Iuuen. *Satyr. 8.* dixere tunicam alimentis ignium & illitam & intextam. *[illegible] Miſcel. lib. 2. cap. 9.*

MOLESTARI. Modeſtinus: [Ab Aurelio Sempronio fratre meo neminem moleſtari volo] hoc eſt, alicui grauem eſſe, ſeu exhibere alicui moleſtiam, vt Cicer. *ad Attic.* dixit. *Vide l. illud. ff. de tribus.* Spieg.

MOLESTVS, qui alicui grauis eſt, nec ſinit eum quieſcere, *in auth. de fideicomm. in princ.* Porrò quæ moleſta ſunt, rectè per pactum excipiuntur, *l. ſi quis ſub hoc. ff. de contrahend. empt.* Spieg.

MOLETRINA, à molendo, piſtrinum olim dicebatur, quo tempore tundebãtur frumenta, non autem molebantur,

tur. Serulus enim nobilis grammaticus autor eſt apud priſcos molarum vſum non fuiſſe. Aquarium autem molarum loca, quibus Itali in Pado, vt Bart. indicat, nos in Rheno, Danubioque, ac alijs noſtris, vt & Galli in ſuis fluminibus vtuntur, molerinas appellari poſſe, Budæus ex Nonio colligit. Spiegel.

MOMENTVM vltimum temporis expectandum, quo aliquid neceſſariò vel fit, vel datur, & lex docet, & Doct. exactè tradidère. Sp.

MOLIRI, propriè eſſe volunt, quid cum difficultate conari, operari, vel facere, ſiue ingenio, ſiue corpore. Macer tamen *in l. diuus. ff. de offic. præſid.* pro perpetrare vſurpaſſe videtur. Item moliri, eſt moles ad ædificium aliquod coaptare. Vlpian. *in l. 1. de oper. nou. nunc.* [Qui fortè in publico, vel in priuato quid molitur.] Inde molitio, ipſe apparatus ædificandi. *vt infr. eo. tit. l. ſtipulatio.* Molitio, inquit, non impeditur. Demoliri verò, diruere: & Demolitio, dirutio, oppoſita ſunt, Nebriſſ.

MOLITOR, qui aliquid ſtruit, conatur & machinatur.

MOLITORES rerum nouarum.

MOLLI brachio, & leui brachio. Cùm tacitè innuimus leui attingere articulo, vt Quintilianus ait, non diligentem operam præſtare, molli vel leui brachio, id facere dicimus.

MOLLEM animum, *in fin. C. de compenſ.* Imp. eleganter oppoſuit ſeuero & forti. Quamuis apud Ciceronem mollis animus, pro facili & tractabili *lib. 2. epiſtol. ad Atti.* in bonam partem legatur. Sp.

MOMENTA pro horis & articulis temporum *in l. 3. §. minorem. ff. de minorib. l. 6. ff. de vſucapio. l. 23. ff. de adq. rer. do. l. 44. in prin. & §. 1. ff. de adq. poſ. l. penul. ff. de diuerſ. & temp. l. 134. ff. de verb. ſignif. l. 3. in fin. ff. vt in poſſ. leg. l. 3. §. 1. ff. quod vi aut clàm. l. 63. in fin. ff. ad leg. Falcid.* Briſſ.

MOMENTA decem, punctum conficere, & quatuor puncta horam, Accurſius putat. Latini tamen auctores momentum ſimpliciter accipiunt pro breui tempore, ſicut & punctum. Alciat. citat Horatium & Terentium. Cæterùm minutis ſexaginta conſtare horam, receptum eſt. Boetius, vt ab Alciato citatur, *lib. Geomet. vlt.* puncto minus eſſe minutum: rurſus minuto momentum, auctor eſt.

MOMENTARIA poſſeſſio ſiue momenti beneficium eſt celeris reformatio & reſtitutio poſſeſſionis per vim vel alio modo ablatæ aut interpellatæ. Poſtulatur autem poſſeſſio momentaria per interdictum, vel actionem ex cauſa interdicti, ab eo qui poſſeſſione vi, dolo, aut metu, aut iniquo iudicio ſpoliatus eſt. Et quia ea ſtatim ſine vlla cunctatione ſpoliato reſtituenda eſt, dilata dominij quæſtione, ideo dicitur momentaria. Idque Iſidorus *lib. 5. Etymolog.* his verbis notat. [Rectiſſime Momentum, inquit, dictum eſt à temporis breuitate, vt tam citò, quàm ſaluo negotio reformetur, nec in vllam partem produci debeat quod repetitur.] Poteſt autem momenti beneficium per quancunque perſonam poſtulari etiam per ſeruû. *l. vlt. C. qui legit. perſ. in iudi. hab. l. 1. C. ſi per vim vel alio modo. l. 4. C. Th. vnde vi:* & poſtulatur ab eius loci iudice, in quo ſtatus poſſeſſionis perturbatus eſt. *l. 1. C. vbi de poſſ. agi oport.* Eſt vero vſque adeo celeris hæc reformatio (ſic enim appellatur *in l. ſi coloni. C. de agricol. & cenſit.*) vt nec eam appellatio retardare poſſit. *l. 1. C. ſi de momen. poſſeſſ. appell. fuer.* Symmachus *lib. 1. Epiſt.* [In cauſis (inquit) quibus momenti reformatio poſtulatur appellationes recipi nõ oportet.] Meminit, & Caſſiodorus *lib. 4. epiſt. ad Antonium.* plura Cuiacius *lib. 1. obſeruat. c. 20.* quem vide. *confer Menoch. de retinen. poſſ. remed. vlt. Conarr. pract. qu. cap. 17. Gaill 1. obſ. 7. Plot. in rep. l. ſi quando. C. vnde vi. §. 3. nu. 35. & 38.*

MOMENTARIAM vitam, pro breui: & momentarium maritum, in eundem ſenſum Apuleius dixit. Sic momentarium venenum intelligendum, quod ſtatim interficeret: & momentariam ſalutem quantulancunque. *Ex 4. commen. Cantarel.* Sic.

MOMENTO fieri, in iure noſtro intelligitur, quod nullo extraneo actu interueniente fit. *Ex Alciat.* Sp.

MOMENTVM accipiunt iuris noſtri auctores pro *ἀτόμῳ* id eſt breuiſſimo & indiuiſibili tempore propter temporis breuitatem: vt cum id quod filiusfamilias acquirit, ſcribunt ne momento quidem in eius perſona ſubſiſtere, & cõfeſtim patri acquiri. *l. placet. ff. de acqu. hered. l. 3. C. de offic. com. rer. priuat.* Accipitur tamẽ interdum *ἐν πλάτει* pro latiore quodam temporis ſpatio, *l. penult. de condict. tritic.* & pro hora interdum *l. 3. §. minorem. ff. de minor.* plura de hoc Cuiacius *in πραγματείᾳ de diuerſis temporum præſcrip. & terminis.* Et ſic accipiendum eſſe momentum in l. continuus. ff. de verb. obliga. admonuit Sp. non vt interpretati ſunt Dd. contra vocis ipſius latinam ſignificationem, pro occupatione naturaliter neceſſaria, veluti in ægrotis dum catapotia, medicamentumve huiuſmodi aſſumunt.

MOMENTVM aliàs vtilitatem & emolumentum, aut etiam vim & effectum ſignificat, *l. 68. ff. de hered. inſt. l. 137. §. 1. ff. de verbor. oblig.* Atque ita nullius Momenti eſſe dicitur, quod vim & effectum non habet, quod nullum eſt, & inefficax, & inutile. Vnde nullius Momenti eſſe, & Valere, opponuntur, *l. 32. §. ſi ambo. ff. de donat. inter vir.*

MOMENTVM habetur in conſideratione. propterea ſingul. decidit Bal. *in c. 1. §. quin etiam. verſ. quæro quid ſi maſculus. in tit. epiſcopum vel abb.* quòd ſi teſtator ſubſtituit filio Titium, ſi moreretur ſine filijs, & tempore mortis habuit filium qui momento tantum vixit, tamen ſubſtitutio expirat. *& hoc dictum pro ſingu. latè refert D. Iaſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſacramenta. col. 8. in princip. ff. de verbor. oblig. & in l. antepen. col. 2. in princip. C. de inſtit. & ſubſtit. & ante eum commendat etiam Aret. conſi. 50. copioſè & eleg. in vlt. col. & Decius conſil. 309. viſo puncto. in vlt. col. & conſi. 623. col. 1. Socin. in repet. l. cum aui. col. 69. verſi. poſtremò aduertendum. de condit. & demon.* Secundò per hoc ſingula. decidit Bald. *in l. non tantùm. per illum text. C. de legat.* quòd ſtante ſtatuto, quòd mortua vxore in matrimonio vir lucretur dotem, vel partem, quod ſtatutum eſt quaſi vbique, procedit etiam in eo qui fuit in matrimonio per momentum. *& pro ſingula. ſimpliciter approbat D. Iaſ. in l. dotem. §. 1. ad fin. ff. de condict. cauſa data. & latè de veritate diſputat in d. l. non tantùm. vbi tamen putat falſum.* Tertiò accedat, quòd ſignanter decidit Bal. *in l. in quibus. verſic. ſed hic concurrit alia quæſtio. C. de ſecun. nupt. per gloſſ. ibi.* quod ſtante ſtatuto quòd filia dotata extantibus maſculis non ſuccedat: ſufficit momento temporis maſculû vixiſſe, vt filia dotata perpetuò excludatur: niſi ſtatutum requireret perſeuerantiam liberorum, vt per eum. *& idem etiam firmat Bald. in auth. ſed & ſi quis col. 3. verſic. & per hoc infertur. eod. tit. cum his quæ pulchrè ex facto cum incidiſſet, ſcripſit D. Marianus Socin. conſil. 5. præſens conſultatio. in 1. lib. & ſequitur etiam D. Alexand. conſil. 29. quoniam abunde. circa fin. in 1. vol. & Aret. in loco præællegato, ſcilicet conſil. 50. in vlt. col. Deci. conſil. 87. pro reſolutione. in 1. dub. & idem etiam decidit Bald. in l. ſi quis poſthum. §. 1. in vlt. col. circa med. ff. de liber. & poſthum. cuius deciſionem pro ſingula. commendat D. Iaſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſacramenta. in 8. col. ff. de verb. obligat. & eſt etiam de mente eiuſdem Bald. in l. ſi quis heredem. in 2. oppo. C. de inſtit. & ſubſtit.* quia in conditionibus ſufficit ſemel pro ſemper, ſecundum eum. *cum ſimilibus, quæ latè ſcribit Curtiu. conſil. 7. rudes & incompoſita. in l. 1. & 2. & in vlt. col. 1. in 1. lib.* & prædicta nota, quia dictum lucrum quod marito per ſtatutum defertur, licet à marito non reperiatur acceptatum, tamen tranſmittitur, *ſecund. Alexand. in l. cum antiquioribus. colum. 4. C. de iur. delib. Iaſ. in l. ſi arrogator. col. 7. ff. de adop.* Cotta.

MONACHIO, ſodalitas & conuentus monachorum, apud Impp. *l. generali, 13. C. de ſacroſ. eccl.* Hot.

MONACHVS. Monachi propriè & ſtrictè appellantur, qui virtute regulæ ſolitariæ (dicuntur enim monachi à ſolitudine & vnitate, *vt eſt textus 16. quæſt. 1. cap. placuit omnibus. c. placuit communi. c. de præſentium. cum multis. ſimilib.*) ſtant in monaſterio, *d. c. placuit communi.* nec immiſcent ſe prædicationibus, *c. Monachus. c. iuxta Calcedonenſis. & c. adijcimus. 16. q. 1.* niſi adminiſtrationem habeant. Cuiuſmodi ſunt, quos, ſecundum communem loquendi vſum, appellamus monachos de ordine ſancti Benedict. *c. iuxta Calcedonenſis.* habentes bona in communi *c. ſtatuimus. 18. q. 2.* Nec ij appellantur fratres, ſed religioſi. *Clemen. vnic. de exceſſ. prælat.* Alios autem, vtpote mendicantes, appellamus fratres, multo honeſtiore vocabulo. *in Clem. exiui de paradiſo. de verbor. ſignif.* Verùm, quòd monachi quandoque appellentur fratres (quod nomen dedignari videntur, ac eo nolunt appellari, neſcio qui monachi, ſed domini) eſt optimus textus *in c. cauſam, quæ. extr. de iudici.* & ibi Abbas, pulchrè explicans, qui dicantur monachi, & qui fratres, item & quo diſtent. Generaliter autem omnes monachi religioſique profitentes tria regulæ ſubſtantialia, ſiue ſint mendicantes, ſiue habeant bona in communi, poſſunt dici fratres. *c. nimis iniqua. & c. nimis praua. de exceſſibus prælat.*

Clement. dudum. de ſepult. d. Clemen. exiui de paradiſo. Veruntamen, puto quòd in ſtatutis, diſpoſitionibuſque odioſis, & (vt vtar vocabulo ipſius Abbatis Panormitani *in d. c. cauſam, quæ.*) reſtringibilibus, appellatione fratrum non veniant monachi, eo quòd debet attendi communis vſus loquendi. *l. Labeo. ff. de ſupell. leg. Facit l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de fund. inſtruct. & inſtrum. leg. l. liberorum. §. quod autem Caſſ. in. de leg. 3.* Notat Bartolus & idipſum, præſertim in materia ſtatutorum. *in l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iur.* Monachi igitur, id eſt, ſolitarij, nominantur, ſed quemadmodum tutores vocamus. qui pupillos negligunt, ita falſo retinent id nominis, qui (*contra c. ſi cupis eſſe quod diceris. c. placuit communi. c. iuxta Calcedonenſis. & c. qui verè. 16. quæſtio. 1.*) in frequentibus locis conſpiciuntur, & quibuſcum, malo Chriſtianæ ſanctitatis exemplo, palàm victitant, &, ſi fas eſt dicere, concumbunt pellaces mulieres (quamquam nullæ monaſteria religioſorum introire debeant. 18. *q. 2.*) parituræ filios, quos nepotes vocamus? Quæſo, quid facies? dicet aliquis. Ita veteres patrimonij reditus annuos templis tam magnificè profuſeque donarunt (id quod vbique intueri licet) vt hinc maximè ſit monachorum otium, illiteratura, inertia, craſſitudo, & ſumma cùm rerum, tum corporis luxuries. Hi mihi videntur in animo habere, quod vulgò dici ſolet, Si res ſuppetit domeſtica, quorſum opus literis? Si deeſt, quo pacto pauper philoſophari poteſt? Certè non obſtat, quod dicitur, monachum poſſe eſſe expertem literarum, *gloſſ. c. leg. 16. q. 1.* cum id ad ius antiquum (quo monachi clerici non erant. *c. hinc eſt etiam, & c. generaliter. 16. q. 1.*) referendum ſit. At hodie, cum non poſſint illiterati ſacris officijs apti eſſe: *c. illiteratos 36. diſt. & c.* item, cum omnes promoueantur, *c. adijcimus, c. doctos. c. ſi monachus. c. moderamine. c. ſunt nonnulli. c. ſic viue in monaſter. c. ſi clericatus. c. ſi quis monachus. & c. monachos. 16. quæſt. 1. Panorm. c. cum illorum. colum. penult. de ſ. nt. excommun.* literati proculdubio (tametſi plures idiotæ, & ignari ſint, locumque diuerbio plerunque faciant, monacho indoctior) eſſe debent. Cum illiteratos ab ordinibus etiam lex pontificia repellat, & multò magis à beneficijs. Verùm, quòd beneficijs eccleſiaſticis monachus presbyter libere fruitur, hoc demum intelligitur, cum probi & docti ſunt, non alias, *id quod c. doctos. 16. q. 1.* (*à quo determinatur & pendet c. ſi monachum. eod. 16. q. 1.*) *manifeſtè oſtendit, & latiùs explicat c. ſic viue in monaſt. & c. legi epiſtolam. ibi. 16. quæſt. 1.*

MONACHI quando cœperint, inter auctores non conſtat, etiam Hieronymo *in vita Pauli Eremitæ* teſte, cum ſic ſcribit, [Inter multos ſæpe dubitatum eſt à quo potiſſimum monachorum eremus habitari cœpta ſit. Quidam enim altius repetentes, à Beato Helia & Ioanne ſumpsêre initium. Quorum & Helias plus videtur fuiſſe quam monachus, & Ioannes antè prophetare cœpiſſe, quàm natus eſt. Alij autem (in quam vulgus omne conſentit opinionem) Antonium aſſerunt huius propoſiti fuiſſe caput: quod verum ex parte Hieronymus eſſe fatetur: cui aſtipulatur Calliſtus Nicephorus *lib. 11. cap. 25. ſuæ hiſtoriæ*, Antonium nominans vitæ monaſticæ auctorem. Dicuntur autem monachi à ſolitudine & vnitate, quia ſoli & triſtes, debent morari in clauſtro. *vt notatur C. de epiſcopis & clericis l. decernimus. & 16. quæſt. 1. c. placuit, c. adijcimus, c. doctos. c. ſunt nonnulli. & c. de præſ. nimus: cum multis ſimilib. eadem & cauſa & quæſt.* Et monachus debet vitare hominum multitudinem, *17. q. 1. c. ſi cupis.* Et præceptiuè dicitur, quod monachus clauſtro ſit contentus: quia ſicut piſcis ſine aquâ caret vita: ita monachus ſine clauſtro. *d. c. placuit notatur per Archidiaconum. extr. de ſtatu reg. in princip. gloſſæ.* Et hoc potiſſimè: Et omnis monachus ad hoc debet intendere vt eius ſtatus concordet cum nomine, *16. q. 1. ca. placuit omnibus. & d. l. decernimus.*

MONARCHIA, id eſt, vnius principatus, primas tenet in tribus ſpeciebus gubernationum, quas iuſtas cenſuerunt philoſophi. Hæc verè legitima poteſtas, quæ ſi innocua fuerit, Dei typum in terris refert: nunc propriè eſt apud Romanorum, hoc eſt, omnium Chriſtianorum Imperatorem, regemve, qui ab vſque Auguſto rerum potitur. Facti enim non iuris eſt, quòd cæteri reges Imperatoriæ maieſtati detrahunt. Alciat. de Francis occidentalibus loquens, [Qui licet, inquit, regibus Germanorum, quos Imperatoris titulo Romani Pontifices inſigniuerunt, non ſubſint, Romani tamen imperij & ipſi pars, eoque iure viuunt.] Monarchiam orbis, Imperatori eleganter aſtruit Baro Tautenbergius ex patrum ſententijs, *interpretans tit. de f. ud. Marchiæ lib. 1. feudorum.* Nec refragatur, olim gentes nonnullas ditionem Imperatoris non agnouiſſe, ſicut & hodie nonnulli agnoſcere recuſant, de iure tamen dubio procul agnoſcere debere: *ſecundum Iaſonem, in l. cunctos populos. de ſum. trinit. per gloſſ. maximè recognoſcat in c. per venerabilem. qui filij ſint legit.* Sp.

MONAS, ſiue vnitas, apud Arithmeticos eſt principium numeri, & nô eſt numerus: quemadmodum Geometræ punctus principium lineæ, non tamen linea eſt: à quibus perquam acuto ingenio vir Salomonius, cenſet fœminam differre non videri: cum ipſamet ſola ſit caput & finis ſuæ familiæ. *l. pronunciatio. §. f. & l. familiæ. de verb. ſign.* Proinde nihil ſibi videri, cur fœmina ex maribus nata non verè & propriè ex linea, ſiue de linea maſculina dici poſſit, licet in ea deſinat linea maſculina Sp.

MONERE ſcientem, vel memorem facere.

MONEAS, & inducas, an per hæc verba detur poteſtas cogendi, not. per Archid. *extr. de præb. c. ſi pauper clericus. lib. 6.* & Specul. *de reſcript. præſent. §. ratione formæ. iuxta fin. verſ. Item ſi Papa roget. & de conceſſ. præb. c. cum noſtris, in fin.* Sp.

MONEMVS, an hoc verbum firmet iuriſdictionem, diſſerunt non omnino inutiliter Canoniſtæ, *in c. ſolitæ. de maior. & obed.* Spieg.

MONETA, vt Conſtant. *lib. 5. Epito. tit. 14.* definit [illegible] (ſic enim vetus gloſſ. habet) [illegible], Suidas Iunonem Monetam cultam à Roma. ſcribit, quaſi ſύμβουλον, quòd in bello aduerſus Pyrrhum, & Tarentinos de pecunia laborantes benigno reſponſo, ope, conſilioque iuuiſſet. In cuius templo nummum cudi inſtitutum fuit. Briſſ. Veteres etiam monetam deam eſſe dicebant, quæ pecuniæ curam haberet, grauiter animaduertentes in eos, qui dolum malum in pecunia committerent. Qua etiam ratione doctiſſimi Grammaticorum cenſuerunt, Monetam dici quod moneat ne quid fraudis in ære, ſigno, pondereve fiat. *Corraſius lib. 3. Miſcell. cap. 13.* Alij Monetam volunt. *Adde Turnebum aduerſar. lib. 4. cap. 3.*

MONETA dicta, quòd nos ſigni impreſſione, vel auctoris, vel precij moneat. Accipit autem legem valoris à ſuo ſuperiori: vnde nec reprobari poteſt, niſi per ipſum ſuperiorem, *arg. l. eleganter. §. qui reprob. de pig. act.* Sp.

MONETA adulterina, pro falſa. *C. de fal. mon. l. 2.* ſicut & ſcientiam non veram, adulterinam vocamus. *§. hæc autem. in Proœmio Pandectarum. Ex Alb.* Sp.

MONETALES triumuiri dicti ſunt, æris, argenti, atque auri conflatores, vt ait Pompon. *in l. 2. de origi. iur.* Obſeruatu dignum eſt, quòd Zaſ. hæc Pomponij verba explanans, indicat, cur æs pro auro dari non erat inſuetum. *vt intelligat l. quid tamen ff. de contrahen. empt. & l. ſi id quod aurum. de verbor. oblig. cum ſimilib.* Spieg.

MONETAM falſam aut adulterinam dicere poſſumus, niſi tria illa adſint, quæ Conſtantinus quadam conſtitutione complexus eſt, nempe vt ſit ſpecies proba, & debitum pondus & ea forma excuſa, quæ iuſta ſit & legitima. *Baldui. tit. de publicis iudicijs.*

MONETARII, qui, vt Iuriſconſultus loquitur, in moneta publica operantur. *l. 6. §. 1 ff. ad leg. Iul. pecul. Sic in l. 2. C. quibus ex cauſ. ſer. pro præm. & in l. 1. & l. 7. & l. 13. de metallegal. lib. 11. c. l. 6. C. de dignitatib. libr. 11. & apud Firmicum lib. 8. cap. 17. Et Vopiſcum in Aureliano.* Cui adde hæc Suidæ verba: [illegible]. Briſſ.

MONETARIVS dicitur propriè, qui monetam (hæc autem dicitur ſignum principale, quo forma numi exprimitur) cudit (ein Müntzer) Quo modo accipitur C. in titul. de falſa, moneta. vbi Conſtantinus imperator fabricantes falſam monetam puniendos eſſe cenſet vltimo ſupplicio, omniaque eorum bona confiſcanda eſſe. Aliter monetarij dicuntur, qui textrini quodam officio fungebantur. itaque, ſunt monetarij viles homines texendis ſcilicet veſtibus idonei, quique lanam ducant, & textricium faciant. Dicti fortaſſe monetarij ab officij ipſius vilitate, [illegible]. Nam & hodie huiuſmodi homines lanifices in minimo ſunt precio. *De hoc poſtremo vide Alciat. in l. ballistarios. C. de metallarijs. lib. 11. &*

Egen

Egnatium in annotationib. ad Vopiſcum. vide & Corraſium Miſcell. lib. 3. cap. 13.

MONHEMERIVM, ſpectaculi genus, quaſi vnius diei dictum, apud Iuſtinianum *in Nouell. de Conſul. tit. §. ac primum quidem iuxta interpretationem Haloandri.* Sp.

MONILE, ornamentum, quod ſolet de collo virginum pendere, dictum, quòd virtutis admoneat. nam primò ob aliquod egregium factum dari ſolebat etiam ingenuis iuuenibus. Sp.

MONIMENTA, teſte Varrone, à monendo, quæ ſunt in ſepulchris: & ideo ſecundum viam, quo prætereuntes admoneant & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales. Alij ſcribendum volunt monumentum, per u, quicquid nos monet, ſiue monere poteſt alicuius rei præteritæ: vt tituli, ſepulchra, ſtatuæ, fana, porticus, carmina, hiſtoria, documenta doctrinæ, libri, cæteraque huiuſmodi. Porrò monumentum, Vlpian. inquit, ſepulchrum eſt, vbi corpus mortui, oſſave hominis condita ſunt. Monumentum autem dicitur, quod memoriæ ſeruandæ cauſa exiſtat. Marcellus *tit. de ſumpt. fun.* [Monumentum ſepulchri id eſſe D. Hadrianus reſcripſit, quod monumenti, id eſt, muniendi eius loci cauſa factum ſit, in quod corpus impoſitum ſit.] Florentinus *ibidem*: Monumentum generaliter, res eſt memoriæ cauſa in poſterum prodita: in qua corpus, vel reliquiæ ſi inferantur, fiet ſepulchrum: ſi verò nihil eorum, monumentum erit quod Græci cenotaphiũ appellarunt. Spieg. *vide in Monumentum.*

MONIMENTVM à Sepulchro differt: quod monimentum ſit, quod Græci κενοτάφιον dicunt, id eſt inane ſepulchrũ & quod ſine corpore ſit. quod Suetonius Tranquil. *in Claud.* honorarium tumulum vocat. At ſepulchrum locus eſt religioſus, propter mortuum, quem in eum ipſum intulimus, eſtque ſepulchrorum ius longè potius ac idem permanentius &c. *Brecheus. l. cum in teſtamento. ff. de verborum & rerum ſignificat.*

MONITIO fit ante commiſſum, & eſt neceſſaria, apud Iuriſcoſſ. *in l. 1. §. magiſtratibus. ff. de magiſtr. conuen.* Obiurgatio verò poſt turpe factum. Cicero *de Amicitia.* [Primùm vt monitio acerbitate, deinde vt obiurgatio contumelia careat.] Monitionis à iudice factæ efficaciam Bartol. oſtendit *in Authent. ceſſante. C. quomo. & quand. iud.* Hanc vocem pro ſententia poni volunt, *ad fin. l. quoties. C. de dignit. lib. 12.* Sp.

MONITORIAE literæ, quæ ſint, item quæ præceptoriæ, quarum mentio fit *in c. capitulum ſancta crucis. extra de reſcript.* petendum eſt à Canoniſtis. Sp.

MONITORES Quintilianus vocat, quos Græci pragmaticos appellant. Hi iura, ac fori conſuetudines oratoribus ſubmiſſa voce ſuppeditabant. Annotauit Budæ. appellare ciues permonitorem, id eſt, nomenclatorem. Apparet item, hanc vocem à Iureconſulto vſurpatam, pro ijs, quos nunc barbare ſuperintendentes vocant, *in l. inſtrumen. o. ff. de inſtr. & vel inſtrum. leg.* Sp.

MONITORES appellabantur, qui opera ruſtica vrgebant, & operi inſtabant, ceſſatoreſque increpabant. *l. 8. ff. de inſtru. vel inſtr. & apud Paulum libr. 3. ſentent. tit. 6. & apud Columellam aliquoties.* Monitores etiam in ſcena, auctore Feſto, dicebantur, qui auctoribus ſuggerebant quæ dicturi eſſent, ſi eos memoria deficeret: Eodemque nomine appellabantur, qui dicentibus oratoribus eiuſdem ſubſidij cauſa præſto aderant, vt ex Cicero. *in Diuinatio.* patet. Plin. etiam *in Panegyr.* pro nomenclatore hoc nomen vſurpaſſe videtur. Briſſ.

MONITV agere, quo diſtet à mandato agere, docet Accurſ. *in l. ſi ſerui nei. ff. de tut.* Sp.

MONOCVNTA. Expunge apud Alb. & repone, monazonton. Extat vox apud Impp. *in l. quidam ignauiæ. C. de decurion. lib. 10.* Significat autem ſolitariè viuentes. Alciato monazonij vocabulum magis placet, quod & interpretatur, locum in eremo, in quo monachi congregantur. Sp.

MONOMACHIAM, Baro à Tautenberg ait, ſingulare certamen interpretamur, quod duellum alij vocant: Inde & monomachus dictus, hoc eſt, qui ſolus cum ſolo pugnat. Ea autem fieri conſueuit, ad eruendam rei alicuius probationem, aut purgationem inducendam: ita videlicet, vt qui ſe ſic probaturum purgaturumve aliquid obtulerit, & vicerit, probaſſe credatur: ſi non vicerit, in probatione defeciſſe putetur. Verùm hæc monomachiæ probatio non diuina tantùm, ſed & ciuili lege eliminata eſt. nam in ocio ciuili, & domeſtica quiete, cruenta ſpectacula ſibi non placere Imp. Conſtantinus atteſtatur: eaque de cauſa omnino gladiatores eſſe prohibet, *in l. vnica. C. de Gladiat. lib. 11.* Per quam legem & publica illa, cruentaque pugilum in Pancratio certamina prohiberi non ambigitur, quæ Vlpiani tempore Romanorum leges nondum damnauerant. *l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione. ff. ad leg. Aquil.* Sp.

MONOMACHIAE item hoc genus ſanguinolentum omni modo canonica ſanctio vetat. *c. monomachiam. 2. quæ. 4.* vbi in fine dicitur, quòd hanc ſectantes Deum ſolummodo tentare videantur. & *in c. 1. ext. de purg.* aliquatenus duella tolerari non debere, diffinitur. Sp.

MONOMERIS, vocem Græcam apud Vlpian. *in §. item Iul. ſcribit. l. ſi duo patroni. de Iureiur.* Alciat. *in Diſpunct.* interpretatur ad verbum, vnius partis, Quod nec Accurſium fefellit. Spieg. Scriptum eſt apud Iulium Paulum *l. 5. de cond. furt.* Condictione furtiua furem & hæredem furis teneri. Quid ergo, qui iurauit ſe furtum feciſſe? hoc ſolo nomine exceptione contra condictionem vtetur: verum ſi contendat, qui condicit, quaſi cum hærede ſe furis agere, repelli non debebit: Et verius eſt, quaſi μονομερῆ condictionem dari debere, vt aduerſus furis hæredem. Hæc Vlpianus, *l. ſi duo. §. de iureiuran.* Quod reſponſum non malè ab Accurſianis acceptum eſt. Quia, cum duæ ſint Condictionis furtiuæ partes, ſicut ex Paul. iam dictum eſt: Vna, quæ aduerſus furem: altera quæ aduerſus furis hæredem datur: condictione ex priore parte, quaſi fur condici ſolet, ſublata, ea pars remanet ſalua & intacta, qua hæres tenetur. Pro eo alibi lectum eſt, [ſine alternatione agere.] Cum enim ex edicto de ſeruis, actio ſit duplex ac διμερὴς, nempe tam recepti furti, quam corrupti, exiſtimabat Iulianus pro ſeruo communi, cum ſocio ſine alternatione agẽdum eſſe, id eſt, ſi corrupit. nam eam edicti partem, qua recepti quis tenetur, in ſocium non cadere: non enim videri ſuum a quoquam recipi. *l. ſi quis ſeruum. de ſ. r. cor.* Id Theophilus in tractatu Cauſa plus petendi μονοειδῶς dixit. *Inſtitut. de act.* quod verſum eſt, ſublata alternatione. *Curt. lib. 1. εἰκασμῶν cap. 42.*

MONOMEROS victus dicitur, qui cùm ſolus egiſſet, cauſa cecidit. Apud Rhetoras vt *Chir. Fortunatia. libr. 1. ſcribit.* Monomeres dicitur, cum ex prima parte tantùm conſtat controuerſia, nec quicquam ex ſecunda adferri poteſt. Et Heſychius ἐρήμην δίκην μονομερῆ definit, quòd altera parte abſente iudicium fiat. Conſtat etiam *lib. 1. Epito. tit. 6.* μονομερῶς δικάζειν τοὺς μάρτυρας, cùm ex vna tantùm parte audiuntur. Briſſonius.

MONOPODIA Turnebo auctore menſæ ſunt, quæ vno pede ſuſtinentur, quæ ea tempeſtate pulcherrimæ lautiſſimaque cenſebantur. *Idem ante eum annotauit Bayfius in libr. de vaſ. litt.*

MONOPOLIORVM negotiationem naturæ contrariã & damnandam eſſe, optimi legiſlatores probarunt, quòd ſecundum naturam ſemper conati ſunt, vt eſſet facilis rerum communicatio.

MONOPOLIVM eſt, cum penes vnum aliquem tantum vendendi poteſtas exiſtit, ἀπὸ τοῦ μόνου, vnus: καὶ πωλεῖν, vendo. id fit, cum vnus ſolus aliquod genus mercaturæ vniuerſum emit, vt ſolus ſuo arbitrio vendat, & precium ſtatuat. Is enim augens precia rerum, ſuæ deſeruit auaritiæ ac alijs nocet omnibus: tollit verum permutationis ſuccedentis contractus emptionis & venditionis vſum. Ideo rectè prohibentur monopolia *in tit. C. de monopol.* Vtinam haberemus nomophylaces, hoc eſt, legum cuſtodes, qui exequerentur ſancita illius tituli. Locus eſt in eo, vbi de monopolijs echinorum agitur: quem interpretes ridiculè tractarunt. *Vide Hegendorf. Adde Forcat. in penu Iuris Ciuilis. cap. 20.*

MONOXENION, eremus, & locus in quo monachi congregantur. *l. quidam ignauiæ. de decurion.* Horum maximus perſecutor, Valens Imp. *Lege Eutrop. & Oroſium.*

MONS ſacer, via Tiburtina vltra Anienem 3. mil. conſpicitur: dictus ſacer, quòd Ioui conſecratus eſſet. Huc plebs Romana olim ſeceſſit, teſte Pomponio *l. 2. de origi. iur.* Tribunoſque ſibi in eo creauit. Sp.

MONSTRARE, pro probare, indicare, oſtendere, beweyſen/bezeugen. *l. aſſer. C. de procu. in Auth. de litigoſ. §. 3. coll. 9.* Alberic.

MONSTROSI in parte virili, vt ſi membrum excedat iuſtam quantitatem: antiquo verbo dicebantur, Alzuiel/ quaſi dicerent, Sie haben zu vil. Olden.

MONSTROSI partus qui ſint in Romuli lege, diſces ex l. quæret. ff. de verb. ſign. (*vbi Goedd.*) & l. 3. C. de poſtu. hær. & G. Bened. *rep. c. Raynutius parte 3. verb. qui cum ad. num. 20. 21. & c. de teſtam.* Prat.

MONSTRVM propriè & ſæpius dicitur de hominibus & pecudib. ſeu brutis. Vnde Virgilius.

Monſtrum horrendum informe ingens, &c.

Brechæus l. oſtentum. ff. de verb. & rerum ſignif. Eſt autem monſtrum apud Latinos propriè quod præter naturam genitum eſt, *vt inquit Donatus in Terent. & habetur in l. 3. in fin. C. de poſth. hæred. inſti.* Siue ergo contra, ſiue præter naturam ſit, monſtrum dicitur, in quo videtur deceptus Accurſius *§. minorem Inſtit. de adopt.* Dictum autem eſt monſtrum à præ monſtrando, *vt Cicero de natura Deorum dixit.*

MONTEM à mouendo Bart. ducit, per antiphraſin, ſicut bellum, lucus, & ſimilia. Sed magis ab eminendo dici videtur mons: cuius nomine etiam quicquid eminet dici poteſt. Spiegel.

MONVMENTVM. Monumenta (inquit Valla *lib. 4. elegan. cap. 75.*) i, mutata in u, ſepulchra, ſtatuæ, tituli, libri, cæteraque, quæ nos alicuius præteritæ rei moneant. Vixque monumenta dixerim, niſi literæ, aut alij tituli appareant: quæ ſi deſint, magis ſepulchrum, quàm monumentum erit. Hæc ille. Certè monumentum dicitur, quicquid mortui gratia factum erit, etiamſi conditus eo loco non ſit. Cicero videtur velle idem eſſe, ſepulchrum, buſtum, & monimentum. Is *lib. 2. de legibus*, ſic ait. De ſepulchris autem nihil eſt apud Solonem amplius, quàm ne quis ea deleat, neve alienum inferat. pœnaque eſt, ſi quis buſtum (nam id putatur appellari τύμβον) aut monimentum, inquit, aut columnam violarit, deiecerit, fregerit. Plinius *lib. 8. epiſt. in epiſtola ad Montanum*, Cognouiſſe (inquit) iam ex epiſtola mea debes, adnotaſſe me nuper monimetum Palantis ſub hac inſcriptione: huic Senatus ob fidem, pietatemque erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Siquidem monumenta propriè dicuntur ſtatuæ, imagines, columnæ pyramides & baſes extructæ in honorem memoriamque viri alicuius præclariſſimi ob virtutis & rerum geſtarum excellentiam, & benè de Republic. meriti. Ob id ſuperponebatur titulus παράγγελμα & inſcriptio honorifica, quæ viatores commonefaceret: Græcis ἐπιτάφιος λόγος vnde à monendo monimenta dicta Varro *lib. de lingua Latina* tradidit. Monere, inquit ab eadem memoria: ſic monimenta quæ in ſepulchris. Et ideo ſecundum viam, quò prætereuntes admoneant & ſe fuiſſe & illos eſſe mortales. Ab eo quæ ſcripta ac facta memoriæ cauſa, monimenta dicta. Sic Græci μνημεῖον, quod nos monimentum, ac ſi dicas memoriale, ἀπὸ τῆς μνήμης. Nam & ipſi eleganter dicunt ἀπὸ μνήμης λαβεῖν, quod Cicero à memoria exponere dixit: hac voce in Euangelio D. Marcus eſt viſus *cap. 16.* καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται, ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου. Et ſummo diluculo diei primi ſabbatorum veniunt ad monumentum exorto ſole, dicebantque inter ſeſe: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et Ioan. *11. cap.* Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Iesus ergo rurſum fremens in ſemetipſo venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca & lapis ei impoſitus. Quo tamen loco docemur D. Ioannem τὸ μνημεῖον, id eſt, monumentum dixiſſe pro ſepulchro & humatione ipſa, non autem pro cenotaphio & honorario tumulo, memoriæ cauſa condito: quod monimenti dictio ſignificat. Nam τὸ μνημεῖον erat ſpelunca (ait) cui ſuperpoſitus erat lapis, vbi ſitus & conditus ac humatus erat Lazarus. Sic igitur differt ſepulchrum à monimento, quòd ſepulchrum ſit locus, quo mortui plures religionis gratia condi & humari ſolent. Quare monumentum non ſolum id quod memoriam alicuius repræſentat, ſignificat, ſed & ſepulchrum, *vt annotauit Franciſc. Connan. libr. 9. cap. 1. Brechæus in l. Cum in teſtamen. §. In monumento. tit. de verb. & rer. ſignific.*

MONVMENTVM poteſt purũ eſſe, *quod etiam probatur. l. 5. §. conceſſum. ff. de donat. int. vir. & l. 6. in fin. ff. de religioſ.* Vnde Cicero *ad Atticum.* [Sed ego, ait, quæ monumenti ratio ſit nomine ipſo admoneor. Ad memoriam magis ſpectare debet poſteritatis, quàm ad præſentis temporis gratiam.] Bene itaque Feſtus *lib. 11.*] Quamuis, ait, monumentum mortui cauſa factum ſit, non tamen ſignificat ibi ſepultum.] Alibi alluſione quadam ſcriptum eſt, monumentum ſepulchri id eſſe, quòd monumenti, id eſt, cauſa muniendi eius loci factum ſit, in quo corpus impoſitum ſit *l. 37. ff. de religio.* Briſſon. *& Connan. lib. 3. cap. 1. num. 4.* Hinc forte Apuleio *lib. 1. Floridorum.* Siticines dicuntur monumentarij, de quibus Maioragius *lib. 1. Miſcell. cap. 13.* quod ad monumenta id eſt ſepulchra canerent. *vide ſupra. Monumentum.*

MONVMENTA etiam dicuntur tabulæ publicæ ac priuatæ, quæ tamen ab inſtrumentis publicis differunt. Nam publica monumenta ſunt, quæ actis publicis profeſſa ſunt, &, vt poſteriores Imperatores locuti ſunt, actis inſinuata, id eſt, accepta, & comprehenſa publicis actis. Inſinuantur autem per eos, apud quos, & quibus auctoribus res in acta publica referuntur. Huius generis ſunt, quæ iudicio acta ſunt, & ſcripta, ac deinde in eum locum relata ſunt, vbi publicè earum rerum acta aſſeruantur: extra iudicium ea, quæ quis apud Magiſtratus profeſſus eſt, aut eos, ſi qui ſint, qui actis publicis, id eſt, archiuis præſunt, & curant, vt ijs auctoribus monumentis publicis res geſta traderetur. Extat *ſub tit. de donationib. C.* Conſtantini conſtitut. de ijs, apud quos donationes inſinuarentur, id eſt, acciperentur actis, quas inde publicari ille ait. *l. in hac.* Horum monumentorũ fides publica eſt: & eiuſmodi, quæ negatione noſtra infirmari nõ queat, ac ne teſtibus quidem. Publica autem inſtrumenta vt dicantur, ex his rebus maximè efficitur. Primum perſona tabellionis inſtrumentum excipientis, quę publico officio, vel miniſterio in ea re fungitur. *l. 3. de tab. lib. 10. C.* Nam ſi id de argentarijs dictum eſt, quod ſingulorum rationes conficerent, *l. 4. §. 1. l. argentarius. de eden.* non minus iuſtè de tabellionibus dicetur, qui rerum ad ſingulos pertinentium conficiunt inſtrumenta. Deinde tabularijs certa forma præſcripta eſt, quam in inſtrumento conficiendo obſeruare debeant, ſi modo tanquam à tabulario ſcriptum ex fide publici muneris haberi contrahentes velint. Forma expreſſa eſt conſtitutione Iuſtiniani *nouell. 47. cui titulus eſt, vt nomen Imperatoris.* Præterea hoc ad fidem rei geſtæ, & auctoritatem inſtrumenti ab eodem Iuſtiniano inductum eſt. *d. conſtit. nouel. 73. §. ſed et ſi inſtrumenta*, vt teſtes non minus, quam duo adhiberentur, quorum nomina tabellio inſtrumento adſcriberet. Si qui contrahunt, imperiti ſint literarum, teſtes quinque adhiberi voluit, ſi modo res vnam libram auri excederet, & res in vrbe gereretur. Alioqui ſi aut de vna libra auri ageretur, aut negotium gereretur in villis, numerò vſitato teſtium contentus fuit. Quod & in priuatis multò magis intelligendum eſt. *§. oportet autem. ead. conſtitu.* Si hæc obſeruata erunt, tum rectè inſtrumenta ex fide officij, & muneris publici, publicè confecta, atque adeò etiam publica eſſe dicentur. *Duaren. de fide inſtrumen.*

MORA, id eſt, dilatio, modici temporis non habet periculum *l. ſi debitori. ff. de iudic.* Mora etiam dolus nominatur ab interpretibus. *Vide Iaſ. in l. ſi verò. ff. qui ſatiſdar. cog.* Et vt mora rei nocet fideiuſſori. *l. mora. ff. de verb. obligat. & d. l. de vſur. §. fin.* ita difficultati cedit, ac quidem magnæ & quæ ferè caſui fortuito æquiparetur. *l. non dubium. in fin. ff. de legat. 3.* Spiegelius.

MORA ceſſatio eſt & fruſtratio, & improba dilatio, *vt ex l. 3. in fin. ff. de vſur. & l. 17. l. 21. ff. de vſur. liquet.* Mora autem dupliciter fit, ex re, & ex perſona. Ex re mora fit, cùm abſque denuntiatione interpellationeve vlla ex ſolo temporis curſu quis moram facere intelligitur: quæ & mora in rem appellatur. *l. 5 ff. de minoribus. l. 26. §. apparet. ff. de fideicommiſſ. lib. l. 3. §. 1. ff. de adim. leg. l. 23. l. 38. ff. de vſur.* Ex perſona verò fit mora, quotiens opportuno loco & tempore debitor interpellatus non dat, non ſoluit. *l. 32. ff. de vſur.* Vnde Paul. *lib. 3. Senten. tit. vlt.* Moram fieri videri definit cùm poſtulanti non datur. Itaque vbi nulla petitio eſt, ibi mora committi non intelligitur. *l. 89. ff. de acquir. ſ. regul. iur.* Quod ſic meo quidem iudicio accipiendum eſt, vt à quo exceptione, aliqua pecunia peti non poteſt, is moram facere non videatur, *vt Paul. tradit in l. 40. in fin. ff. ſi cert. pet.* quanquam aliter quidam illam

regulam

regulam interpretantur. MORAM planè feciſſe videtur, qui litigare maluit, quàm reſtituere. *l.82. in fi. ff. de verb. oblig.* niſi ſi ſine dolo malo fruſtrationeque ad iudicium prouocauit. *l. 64. ff. de diuerſ. reg.* Briſſ.

MORA, eſt culpa prætermittendi officij in ſoluendo recipiendove debito, quæ alteri damnoſa eſt. Eius enim duæ ſunt ſpecies: quarum vna in debito non præſtando, altera in non recipiendo quod oblatum eſt verſatur. Hotom.

MORA non præſtandi debiti, eſt culpa debitoris prætermittentis ſoluere, quod ſoluere & debuit & potuit: cum aliquo creditoris incommodo coniuncta. Hotom.

MORA non recipiendi debiti, eſt culpa creditoris non recipientis ſolutionem, quæ à debitore idoneè oblata eſt, vnde aliquid incommodi ad debitorem peruenit. Hotom. Inter moram, quæ ex re fit & ex perſona, hoc maxime intereſt: quòd cum in re ſolum mora eſt, finita cauſa, propter quã mora recipitur, deſinit mora fieri: vt ſi minor deceſſerit: ſi viceſimum [illegible] exceſſerit. Quia reuera mora non fuit, ſed beneficium tantum perſonæ. Mora autem ex perſona interueniente, ſemel cepta deinceps in re perſeuerat, etiam in hæredes, nec tempore, aut perſonis poſtea mutatur, niſi ſe purgent. *l. Titia Seio. §. vſuras. de legat. 2. Donellus de mora.*

MORA vt à grauamine diſtet, colligitur *ex l. [illegible] C. de inoff. teſta.* Sp.

MORA abuſiua quæ ſit, tradunt doctores *in l. minorum. C. in quib. cau.* Porrò quomodo mora debitoris & creditoris, emptoris item & venditoris conſideretur, nouè tradit Zaſius, *in l. vinum. ff. ſi cert. pet.* Sp.

MORA, temporis dilatio; tarditas item, atque procraſtinatio. De ea, eiuſque efficacia copioſè ſcribit Bartol. *in l. mora [illegible]*. Hæc nullis certis finibus concludi poteſt, *vt eſt elegans textus in l. mora. ff. de vſur.* Sp.

MORAM feciſſe, apud Iuriſconſult. *in l. eum qui. ff. de iuriſd. om. iud.* vt apud Cicer. moram faciendam, moram fieri. Spiegel.

MORAM purgare, eſt re integra contractam ex mora culpam ſic eluere, vt eius omnis pœna vitetur. nam oblatione ſolutionis omne periculum futurorum caſuum à debitore in creditorem transfertur. *l. interdum. 73. §. 1. ff. de verb. obligat. l. cum decem, 72. §. 1. ff. de ſo. ut.* Quod idem etiam creditori conceſſum eſt, vt ei moræ purgandæ facultas, vt agere poſſit, permittatur, *l. ſi ita quis, 135. §. 1. ff. de verbor. obligat. Atque hæc ſummatim ex noſtro tract. De mora.* Hotoman. Hoc idem dicitur & moram emendare, delere, atque delere, *vt annotat Donel. de Mora.*

MORALIS. Cicero *in princip. de Fato*, primam huius nominis inuentionem impoſitionemque a ſe factam fatetur: tanquam ab eo, qui omnibus modis conaretur augere linguam Latinam. Quia pertinet, inquit, ad mores, quod ἦθος illi vocant, nos eam partem philoſophiæ de moribus appellare ſolemus: ſed decet augentem linguam Latinam, nominare moralem. *Vide. Philoſophia moralis.* Sp.

MORARI, pro habitare. Paul. *in l. Titius. de ſer. export.* Hac lege proditum eſt, fugitiuos nuſquam morari, hoc eſt, habitare. Sicut colligunt doctores, nec proſcripti, quos ipſi Bannitos vocant, nec hæretici in locis vbi ſunt, ceu fugitiui, morari videntur. Quos nec recipiendos rectè cenſuerunt. Attamen moram ducere, trahereve, malè intelligitur, pro perpetua ſtabilique commoratione. Eſt illud potius, cum tempus in longum deducimus, Auff die lang banck legen. Sic Imp. Antoninus Pius, Morati eſtis, pro habitaſtis vſurpauit. vt Scæuola refert *in l. Caio Seio. de alim. leg.* quæ non grauabor adſcribere. [Imp. Anton. Pius, libertis Sextæ Baſiliæ. Quamuis verba teſtamenti ita ſe habeant: vt quoad cum Claudio Iuſto morati eſtis, vobis alimenta & veſtiaria legata ſint: tamen hanc fuiſſe defuncti cogitationẽ interpretor, vt poſt mortem Iuſti eadem vobis præſtari voluerit.] Spieg.

MORARI, pro retardare, differre. *in l. ſi ea. C. de accuſa.* Item pro habitare inuenitur, & pro expectare. tamen magis poeticè, quàm oratoriè.

MORATORIA cautio. Paulus: [Quo minus prædium iure pignoris diſtrahatur, oblata moratoria cautio non admittitur, hoc eſt, cautio quæ datur, vt quis differat & expectet.] Spieg.

MORATORIA præſcriptio, interprete Aniano *in lib. 1. C. Theod. 2.* eſt, quæ cauſam prolongat, hoc eſt, quando induciæ à litigatore petuntur à iudice. *Sic in l. 2. C. de precib. Imper. offer.* Briſſon.

MORBI graues, ſiue aſperrimi recitantur à Plinio. *cap. 3. lib. 25.* Spieg.

MORBI genus eſt, nec veſpertino, nec matutino tempore videre. *l. item Offilius. ff. de ædil. edict.*

MORBO dare veniam. *de offic. Præf. l. diuus.* Sp.

MORBOSVS, pro morbo obnoxius. Iureconſ. *de ædil. edict.* oſtendit, qui, quæve hoc nomine veniunt. Sp.

MORBVM Sabinus definit habitum cuiuſque corporis contra naturam, qui vſum eius ad id facit deteriorem, cuius cauſa natura nobis eius corporis ſanitatem dedit. hæc Vlpianus *l. 1. §. 4. ff. de ædil. edict.* vbi vitium à morbo multum differre ait: quod ex Ciceronis verbis conſtabit, quæ *de lib. Tuſcul. diſput.* 4. ſubſcribemus [Morbum appellant totius corporis corruptionem: Aegrotationem, morbum cum imbecillitate: Vitium, cum partes corporis inter ſe diſſident. ex quo prauitas membrorum, diſtortio, deformitas. Itaque illa duo, morbus & ægrotatio, ex totius valetudinis corporis conquaſſatione & perturbatione gignũtur, vitium autem integra valetudine ipſum ex ſe cernitur. ſed in animo tantummodo cogitatione poſſumus morbum ab ægrotatione ſeiungere.] Hactenus Cicero. Gellius quoque *lib. quarto, cap. 2.* locum Sabini, ſed non integrum, retulit. Hotomannus.

MORBVM, inquit Modeſt. verum eſt eſſe temporalem corporis imbecillitatem: vitium verò perpetuum corporis impedimentum: veluti ſi talum excuſſit. nam & luſcus vtique vitioſus eſt, *l. 102. §. 2. ff. de verb. ſign. vbi tamen [oculum excuſſit,] legendum putarem.* Hot.

MORBVS. Quamquam Aediles morbum & vitium bis κατὰ τὸ αὐτὸ dixiſſe alij ſentiant. Furor planè morbus dicitur. *l. 41. ff. de offi. præſ. l. 22. §. ſi maritus. ff. ſol. matri. l. 2. §. ſi non propter. ff. ſi quis cautio.* Briſſ.

MORBVS maior. idem qui comitialis, *teſte Budæo.*

MORBVS perpetuus exponitur, quando nulla ſpes ſanitatis ſubeſt. *l. ſi cum dotem. §. ſi maritus. ff. ſolut. matr. l. penult. ff. de excuſat. mun.* Non igitur idem eſt morbus perpetuus, & ſonticus: ſed in quo nulla ſubſit ſpes ſanitatis, ſitque talis, vt impediat, ne quis ſuis rebus ſupereſſe poſſit: poteſt enim ſonticus eſſe morbus non tamen perpetuus, is enim ſonticus dicitur morbus, qui is eſt, vt impediat rem de qua agitur expedire. *l. morbus ff. de verb. ſignif.*

MORBVS Sonticus, qui in legibus Salicis Sunnis, vt in Tilij Codice rectiùs quàm in Germanico recens impreſſo legitur, appellatur, qui cuique rei gerendæ impedimento eſt. *l. 113. ff. de verbor. ſignificat. l. 46. ff. de iudic. l. 4. §. penult. l. vltim. ff. de ædilit. ed. l. 60. ff. de re iudic. Et apud Plinium lib. 36. cap. 19. & Gell. lib. 16. cap. 4. & lib. 20. cap. 1. & Feſtum lib. 16.* Verbum autem eſt 12. tabu. ab eo dictum, quod noceat. Sontes enim veteres nocentes dicebant. Vnde Sonticus, qui perpetuò noceret, morbus appellatus eſt. *Et idem Feſtus lib. 9. ſcribit. Cui adde Petr. Crinit. de honeſta diſcipl. lib. 25. c. 11. & Brechæum in l. morbus. in tit. de verb. & rer. ſigni.* Morbóſi qui ſint exiſtimandi, tractatur *in tit. de ædil. edict.* Briſſ.

MORE maiorum, id eſt, more à maioribus recepto & introducto. *l. liberorum aut. ff. de his qui not. infam.* Quid autem ſit, more maiorum facere, & de moribus, quàm plurima oſtendit Alciat. *c. 21. lib. 4. Parerg.* Sp.

MORE maiorum cognoſcere, eſt iudicibus prius auditis, de re capitali cognoſcere: nec enim prius nomen cuiuſquã inter eos recipiebatur, quàm iudicium factum eſſet. *l. is qui reum. ff. de pub. iud.* Sp.

MORE maiorum puniri, quid ſit, explicat Sueton. *in Nerone* his verbis, [Legitque ſe hoſtem à Senatu iudicatum, & quæri vt puniatur more maiorum, interrogauitque quale eſſet id genus pœnæ, & cùm comperiſſet, nudi hominis ceruicem inſerri furcæ, corpus virgis ad necem cædi, conterritus, duos pugiones quos ſecum extulerat, arripuit.] Hotoman.

MORE maiorum quod fit, *rectè* ac decenter fit. nam populus R. maiorum inſtituta atque excepta pro legibus ducebat. Cicero *de Legibus 2.* Ergò adeò expectatæ leges, quæ

genus illud optimum Reipubl. contineant: & ſi quæ fortè à me hodie rogabuntur, quæ non ſint in noſtra Repub. nec fuerint, tamen erant ferè in more maiorum, qui tum vt lex valebat. Paulus *l. 11. ff. de iuſt. & iur.* [Vbicunque prætor ſalua maieſtate imperij ſui, ſaluoque more maiorum ius dicere conſtituit, is locus rectè ius appellatur.] Iulia. *l. 5. ff. de iuriſdict.* [More maiorum ita comparatum eſt, vt is demum iuriſdictionem mandare poſſit, qui eam ſuo iure, non alieno beneficio haberet.] Vlpian. *l. 11. ff. de his qui not. infa.* [Si talis ſit maritus, quem more maiorum lugeri non oportet, &c.] Hotomannus.

MORE Romano, non ſine prouerbij ſpecie dictum à Tullio ſæpe comperimus, pro eo quod eſt, Eraſm. exponente, ſimpliciter & abſque fuco potius, quam eruditè. Tales enim fuerunt illi Romani priſci, Græcorum diſſimiles.

MOREM gerere, pro obſequi faciſe voluntatel alicuius, auctore Paulo *in l. quod ſi poſſeſſor. ff. de rei vendi.* vbi Placentinus certè, vt ait Oldend. honeſtius fatetur ingenuè, ſe non intelligere, quid ſit morem gerere, quam Accurſius, qui de more iudiciorum exponit, ſicut & fœdiſſimè lapſus eſt *in l. circa. in fin. ff. de prob.* Morem gerere, vno verbo morigerari dicitur, hoc eſt, obſequi, & quaſi ad alterius voluntatem mores transformare. *Cic. authoritate probat Old.* Sp.

MOREM, hoc eſt, characterem dicendi, cuiuſque auctoris eſſe attendendum, cùm prudenter, tum ſcitè admonet Salomonius, *citans c. ſolitæ, de maior. & obed.* Morem agentium ſequi debemus, Papinian. inquit *in l. Labeo. de ſtatu lib.* Spiegel.

MOREM Vlpian. *in Inſtitut.* definit tacitum conſenſum populi longa conſuetudine inueteratum. Seruius *in 7. Aeneid.* Varronem tradere ſcribit, morem eſſe communem conſenſum omnium ſimul habitantium, qui inueteratus conſuetudinem facit. Pleraque autem vt Quintil. *lib. 5. cap. 10.* ſcribit, in iure non legibus ſed moribus conſtant. Exinde ius quoddam moribus conſtitutum dicitur. *§. non ſcripto. Inſtitut. de iur. natur. l. 3. & leg. 32. ff. de legibus,* verbi gratia patriæ poteſtatis, item poſtliminij iura moribus recepta dicuntur. *l. 8. ff. de his qui ſunt ſui vel al. l. 19. ff. de captiu.* Moribus etiam pupillaris ſubſtitutio introducta eſt. *l. 2. ff. de vulg. & pupil.* Briſſon.

MORES Græcis dicuntur ἤθη quod ἔθει conſuetudine, appetitus aſſueſcat parationi. *Connanus lib. 1. cap. 10.*

Bonos mores cùm dicimus, non vnius hominis, ſed totius ciuitatis intelligimus *l. 15. §. item ait aduerſus. ff. de iniur.* Ita aduerſus bonos mores factam iniuriam accipimus. *d. §. item aduerſus, & apud Paul. lib. 5. ſentent. tit. 4. l. 1. §. 1. ff. de extraord. crim.* Et conditionem ſcripturamque contra bonos mores *in l. 9. & l. 14. ff. de conditio. inſtitut. l. 112. §. penult. ff. de leg. 1.* & ſtipulationem ex bonis moribus conceptam. *l. 121. §. 1. ff. de verbor. oblig.* Et ſtipulationem contra bonos mores interpoſitam. *l. 5. C. de condict. ob turp. cauſam.* Et pacta contra bonos mores. *l. 6. C. de pact.* qualia ſunt, quæ de viuentis ſucceſſione fiunt. *l. vltim. C. de pact. l. 30. §. vlt. ff. de donatio.* Item ea, quibus euentus litis redimitur. *l. 7. ff. manda. l. 15. C. de procurat.* Vnde malo more dicitur verſatus, qui de litis ſocietate pactus eſt. *l. 1. §. litis. cauſa. ff. de var. & extraord.* Sed nec ea ſecundum bonos mores interpoſita ſtipulatio videtur, qua vinculo pœnæ matrimonij libertas obſtringitur. *l. 134. ff. de verbor. obligat.* Briſſon.

MORES honeſto vocabulo Iuriſconſulti coniugum vitia, & minus honeſtas actiones appellant. Vlpia. *cap. Inſtit. 6.* Mores grauiores ſunt, adulteria tantùm: leuiores, omnes reliqui. Maritus propter maiores mores, præſentem dotem reddit: Hotom.

MORES mutare. Vlpian. [Sed etſi bonæ frugis ſeruus intra annum mutatis moribus occiſus ſit, precium id æſtimabitur, quanto valeret priuſquam mores mutaret.] *l. vnde Neratius. ff. ad leg. Aq.* Sp.

MORIBVS. Hæc dictio & ad rationem naturalem, iuſque gentium, & ad ius ciuile etiam plerunque referri poteſt, quod poſt l. 12. Tabul. prudentum conſuetudine introductum eſt. *l. 2. §. poſt legibus. ff. de orig. iur.* Vnde pupillaris ſubſtitutio moribus inducta dicitur. *ff. l. 2. de vulg.* & more noſtræ ciuitatis, pupillus abſque tutoris auctoritate obligare ſe non poteſt. *l. more. ff. de acquiren. hered.* Et more maiorum debet pro tribunali ius dicere prætor: *l. more. ff. de iuriſdict. omn. iudi.* Spiegel.

MORIBVS conſtitutum ius *l. 31. & l. 32. ff. de legib. §. ex non ſcripto. Inſtitut. de iur. nat. gent. & ciuil.* Moribus conſtituto iure maxima Galliarum pars regitur, Marchia noſtra, Boij, Bituriges, Pictones, Turones, Lutetia, Aurelia &c. quia quidem mores in ſcriptis redacti ſunt. Prat.

MORIBVS inductum, cum quid Iuriſconſ. dicunt, eos ſignificare velle arbitratur Viglius, id ius ante 12. Tabul. fuiſſe, vna cum vrbis primordijs obſeruatum, vel poſtea vſu & conſuetudine receptum: cuius interpretationis teſtem citat Theophilum, ſcitè refellens, quod moribus dicatur eſſe introductum, illicò Lacedæmonijs acceptum ferendum, quòd ſolis moribus Lacones, vt Athenienſes ſolis legibus rempub. gubernarint. *§. & non ineleganter. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuili.* Aſtipulatur *in Parerg.* Alciat. indicans & Accurſium quædam in iure noſtro prodita, referre ad Spartanorum conſuetudines, quæ tamen minimè ad ius noſtrum pertinent. Nam ſi aliquid, vt idem ait, ab eis decemviri acceperunt, id in 12. Tabul. relatum iuris ſcripti pars apud nos eſſe cœpit. *lib. 4. c. 21.* Spieg.

MORIBVS inter virum & vxorem donationes prohibitæ. *l. 1. ff. de donat. int. vir.* Moribus prodigo, bonorum adminiſtratione interdicitur. *l. 1. ff. de cur. fur.* Moribus quoque tutor datur mulieri pupillove, qui aduerſus tutores ſuos aliquam actionem habent. *Vlpian. in Inſtit. tit. 11.* Moribus ciuilia officia fœminis adempta. *l. 1. ff. ad Velleia. l. 12. ad fi. ff. de iudic.* Sunt & alia multa ex moribus. *l. 8. ff. de adq. hered. l. 12. §. item hi. ff. de iudic. l. 3. ff. de iuriſdict. l. 34. §. omnium ff. de contrah. empt. l. penult. ff. ad leg. Pomp. l. 1. §. qui mandatum. ff. de offic. eius cui mand. l. 11. §. 1. ff. de his qui not. infa. l. 35. ff. de religioſ. l. 16. §. hac clauſula. ff. ex quib. cauſ. maio. l. penult. in fin. ff. de iuſtit. & iur. l. 25. ff. ad municipal. l. 8. l. 38. in fi. ff. de nupt. l. 42. ff. de verb. ſig.* Briſſ.

MORIBVS, pro more & conſuetudine, vt apud Ciceronem, Iuriſcoſſ. etiam familiare eſt. *vt in l. moribus introductum eſt. de vulg. & pupill. & ſimil.* Hinc in mores, pro, in conſuetudinem inducere, accipimus. Spieg.

Ex bonis moribus eſt maritorum & patronorum reuerentia. *l. 15. §. 1. ff. ſol. matrim. l. 2. C. de in ius voc.* Vis & metus bonis moribus aduerſantur. *l. 117. ff. de diuerſ. reg.* Briſſ.

MORIS eſt, elegans & nota locutio, frequens in iure noſtro. *l. moris. de pœnis. l. moris fuit veteribus, de his qui not. inf. & ſimil.* Et, ex moribus, pro conſuetudine, in l. cum Prætor. §. penult. de iud. vbi dicitur concedi iuriſdictio ex moribus. Spiegel.

MORI, eſt actus inſtantaneus: qui mox explicatur, vſque adeò vt nec moriendi tempus conſideretur. Vnde, cum teſtator dicit, [eſto liber cum moriar:] intelligitur, poſt mortè. *l. qui duos. §. 1. ff. de manumiſſ. teſta.* Spieg.

MORIONES ſunt fatui, quos in delicijs Principum eſſe videmus. *l. 4. §. idem Pomponius ff. de ædilit. edict.*

MORITVR viuens, & viuit moriens, *l. qui duos. §. 1. de manumiſſ. teſt. l. peculium, §. fin. de leg. 2.* Ratio, nondum mortuus eſt qui moritur, ergo viuit. *arg. l. hæc verba ille, aut, ſic de verb. ſign. ex Alberico & Salomonio.* Sp.

MOROSVS, hoc eſt, qui in mora eſt, & furi ſimilis, iuris interpretatione cenſetur. *l. inter ſtipulantem. §. penul. & ibi gl. ff. de verb. oblig.* Spieg.

MORS propriè eſt [illegible] vt Gell. *lib. 3. cap. 8.* tradit. id eſt, vt Cicer. *1. Tuſc. q.* exponit, diſceſſus animæ à corpore. Eaque vera & naturalis mors eſt. Cuius exemplo & alia à Conſultis fingitur, quæ ſalua vita ciuitatem libertatemque adimit. Interire enim homines maxima & media capitis deminutione, vt & morte, dicuntur. *l. 64. §. vltim. ff. pro ſoc.* Itaque deportatos & aqua & igni interdictos, & omnes quorum bona publicantur, mortuorum loco habemus. *l. 1. 1. §. vlt. ff. de contr. tab. l. 4. ff. de bon. liber. l. 65. §. publicatione. ff. pro ſoc. l. 29. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſt.* Seruitus quoque mortalitati comparatur. *l. 209. ff. de diuerſ. reg.* Briſſon. *& Connan. lib. 8. cap. 10. num. 2.*

MORS ſignificatur etiam per illa verba, [Si quid acciderit filio meo,] *l. in vulgari. ff. de verbor. ſign. l. Publica. ff. de poſ.* Spiegel.

MORTALITATE, pro morte. Iuſtin. *Inſtitut. Quibus mod. teſt. infir.* [& aut mortalitate preuentus.] Sic apud Suetonium

in Claudio reperitur. & Triphonius *in l. penult. ff. de vi & vi arm.* [ſubtractos mortalitate ſeruos,] dixit. Sp.

MORTARIVM, vas eſt lapideum, ſiue æreum, in quo tunduntur teruntur ve piſtillo, quæ reſoluenda ſunt. auctor Nonius.

De MORTARIO vide quid annotarit Turnebus *aduerſ. lib. 16. cap. 17.*

MORTEM exequi, pro inſtituere actionem de parricidio perpetrato, *apud Pomponium in l. 1. de accuſ.* Sp.

MORTICINVM, pro exangui, corrupto, & per ſe mortuo. Alber. ſed nudam vocem, more ſuo indicat: vocabulum ſacræ ſcripturæ familiare. Vnde morticinam carnem dicimus, animalium, quæ non ſunt mactata, ſed per ſe mortua. Haloander noſter *in l. quod. à ſe tranſlata. ff. de via pub. in fin.* [Sed neque rixari in itineribus, neque ſtercora proijcere, neque morticina aut pelles iactare permittant.] Sp.

MORTIFERE vulneratus. Vlpian. *in l. ait lex. ff. ad leg. Aquil.* [Quòd ſi mortiferè, inquit, fuerit vulneratus, & poſtea poſt longum interuallum mortuus ſit, inde annum numerabimus ſecundum Iulianum, ex quo vulneratus eſt.] Sp.

MORTIFERVM vulnus. Celſus ſcribit: [Si alius mortifero vulnere percuſſerit, alius poſtea exanimauerit, priorē quidem non teneri quaſi occiderit, ſed quaſi vulnerauerit, quia ex alio vulnere perijt. &c.] Sp.

MORTIS appellatione propriè tantum venit naturalis, per quam diſſecatur anima à corpore, *l. ſi ita quis. de leg.* Et in hunc ſignificatum Salom. ait, omnia iura loquuntur. Vide eum *in Paradoxis* vbi acute diſſerit, An ſint plures ſpecies mortis: item an mors ſit genus, aut Ens per ſe: inibique diſces multarum legum veros intellectus: vt tantam oſcitantiam & interpretum & doctorum mirari poſſis: colliges que, mortis appellatione multos caſus venire, non vi vocabuli, ſed ſimilitudinis. præcipuè autem ſunt, naturalis, iuris gentium, ciuilis, & ſapientium, hoc eſt, vt ipſe interpretatur, Theologorum. Porrò mors eorum laudatur, qui pro republ. ceciderunt. *Inſtitut. §. hi enim. de excuſat tut. vel cur. l. qui actione. §. ſi quis in colluctatione. ff. ad leg. Aquil.* Sp.

MORTIS aut verberum terrore pecuniam alicui extorquere. *in fin. l. 3. quod met. cau.* Sp.

MORTIS cauſa capimus, non tunc ſolùm, cùm quis ſuæ mortis cauſa nobis donat, ſed etſi propter alterius mortem id faciat: veluti ſi quis filio vel fratre ſuo moriente, donet Mæuio ea cōditione, vt ſi conualuerit alteruter eorum, reddatur ſibi res: ſi deceſſerit, maneat apud Mæuium.

MORTIS cauſa capitur, cum propter mortem alicuius capiendi occaſio obuenit, exceptis ijs capiendi figuris, quæ proprio nomine appellantur. *l. 31. ff. de mort. cau. don. l. 1. § item ſi ua leg. l. 15. ff. ad l. Falc.* veluti quod conditionis implendæ cauſa datur. *l. 55. ff. de condit. & demonſt. vide l. 18. l. 18. & l. 36. ff. de mort. cauſ. don.* Briſſ.

MORTIS cauſa donatio eſt, cum quis ita mortis imminentiſve periculi cogitatione donat, vt habere ſe malit, quam eum, cui donat: magiſque eum, cui donat, quam hæredem ſuum. *l. 1. cum ſeq. ll. ff. de mor. cau. don.* Mortis cauſa ſtipulatio exiſtimatur fieri, vt Feſtus *lib. 11.* & Antiſti. Labeo tradit, quæ ita ſit, vt morte promiſſoris confirmetur, *vt in l. 34. ff. de don. cau. mort.* aut, vt quidam dixerunt, cui ſtipulationi mors fuit cauſa. Briſſ.

MORTIS conſciſcendæ cauſa, qui propter nequitiam maloſque flagitiumve aliquid admiſſum, mortem ſibi conſcire voluit, niſi dolorem corporis ſuſtinendo id fecerit. *Paulus in l. bouem de adil. edi. Vide C. de his qui ſibi mort. conſc. in.* Sp.

MORTIS tempore fuiſſe intelligitur, qui in vtero erat. *ck. intelligendum eſt.* Idque per fictionem legis: quæ, licèt per naturam impoſſibile ſit, ante ſeptimum menſem eum naſci & viuere, hoc fingit. Vt omnino verum non ſit, Alciato teſte, quod vulgo traditur, legem nunquam fingere impoſſibilia. Fingit enim dum ſubſit æquitas. Sed an aliud ſit dicere, Tempore mortis, aut, Cum decedit, Bart. diſſerit *in l. quod de pariter. ff. de reb. dub.* Sp.

MORTVA res dicitur, qua quis locupletior non eſt. *l. quod autem ſpectatur tempus. l. ſi maritus. ff. de don. inter vir. & vxo.* Alber.

MORTVAM rem Connanus interpretatur eam quæ non extat, quæ perijt. *lib. 8. cap. 11. num. 3.*

MORTVARIVM, pro derelicto in morte, vocabulum nouum & barbarum. Mortualia *in Aſinaria* Plautus dixit, pro vanis & inanibus. qualia ſunt quæ de mortuis referuntur, vel pro ijs quæ ad mortuos pertineant, aut mortuos dixiſſe putes, vt Pylades interpres indicat. Sp.

MORTVI qui naſcuntur, non videri vnquam natos, Pauli ſententia receptum eſt: & ideo teſtamentum eorum præteritione non rumpi certum eſt. Sed magis dubium de ijs, qui tametſi viui naſcuntur, ſecundum naturam tamen viuere non poſſunt: cuiuſmodi habentur ante ſeptimum mēſem nati, *per l. quod dicitur. ff. de lib. & poſthu.* Et crebrius receptum eſt, non rumpere: quia abortiuorum nomine continentur. *l. vxorem. C. de poſthum. hæred.* Sp.

MORTVI loco exhæredatum filium eſſe habendum, auctoritate tam gloſſæ, quàm Bart. hactenus receptum eſt: attamen in contrarium mouetur Salom. per tex. apertiſſimos, quos citat. *[illegible] in l. Gallus.* Sp.

MORTVIS viris, interne gaudere interdum vxores, interpres adnotauit, *in l. [illegible] C. de iur. dot. item in l. pater Seuerinam. ff. de cond. & dem. Alberi. [illegible].* Sp.

MORTVO æquiparat eum Iuſtinianus, qui neque ſcribere, neque articulatè loqui poteſt. *in princip. l. [illegible]. C. de teſt.* Alphonſus clariſſimus ille rex (cuius de dictis & factis Antonius Panormita commentarios ſcripſit: quos mire deprauatos, pro virili mea reſtitui, ſcholijſque locupletatos in eorum gratiam, qui hiſtoriæ ſunt amantiores, typis edendos curaui) cum audiſſet vnum aliquem ex Hiſpaniæ regibus ſolitum dicere, non decere generoſum & nobilem virum eſſe literatum: exclamaſſe fertur vocem hanc non regis, ſed bouis eſſe. Sp.

MORTVO proximior dicitur, qui agit animam, imò inter mortuos connumerandus: quia non habet velle, neque nolle: atque ideo non adit, non diſponit. *l. quoniam indignum. C. de teſt.* Spiegel.

MORTVVS quo diſtet ab occiſo, nota. *in l. proinde, ff. ad leg. Aquil.*

MORTVVS dupliciter intelligitur in iure, ſcilicet naturaliter, cum anima ſeparatur à corpore: & ciuiliter, vtputa, deportatus, qui pro mortuo habetur fictione iuris ciuilis. *l. 1. §. fi. de bonor. poſſeſſ. ſec. tab.* & Monachus. *c placuit. 16. q. 1. Io. Bello. Etymol.*

MORVM nomine, vel ob mores, retentio fieri olim dicebatur, cum propter malos & improbatos vxoris ſuæ mores, qui diſcidij cauſam præſtitiſſent, maritus ex dote quid retinebat. *l. vn. §. taceat. ff. de rei vxor. actio. Vlpian. in Inſtitut. tit. 6.* Briſſon.

MOS (gewonheit) μέσον vocabulum eſt. Hinc non pauci vel bonum, vel malum adijciunt, vt eorum mens facilius innoteſcat. ſicut faciunt iuriſconſulti, *tit. de iniur. tit. de extraordin. crim. aliiſque multis in locis.* Eſt autem mos, vt ex Varrone recitat Macrobius, in iudicio animi, quem ſequi debet conſuetudo: vnde cultus moris, dicitur conſuetudo, mos eſt inſtitutum patrium, pertinens ad religionem cęremoniaſque maiorum. *Cætera vide apud Budæum in prior. annot.* Spiegel.

MOS à modo dictus videtur Connano *li. 1. c. 10. nu. 5.*

MOS, crudeliſſimus tyrannus, obtrudens ſæpè nobis iniquiſſimas leges.

MOTVS animi, id eſt, commotio, perturbatio, pro eo quod vulgo dicitur paſſio. Macer *de offic. Præſid. l. obſeruandum:* [Non eſt, inquit, conſtantis & recti iudicis, cuius animi motum vultus detegit.] Motus animi Græci vocant πάθη quos Latini tum morbos, tum cupiditates vocant: ſed aptiſſimè, teſte Roterod. affectus, quod genus ſunt ira, miſericordia, amor, odium: ſed præcipui motus, ſpes, dolor, gaudium. Qui his carent, ἀπαθεῖς dicuntur. Et ἀπάθεια quibuſdam Stoicis probata eſt. Quum alieno dolore dolemus συμπάθεια dicitur. Spiegel.

MOTVS, prò cauſa. Plinius *in fine epiſt. 4. lib. 3.* [Audiſti conſilij mei motus.] Sic quidam latentem in principe rationem, cauſamve, haud ſcio tamen an ſatis latinè, motum proprium vocant. Quatenus illi tribuendum ſit, à Pontificij iuris, in quo natus eſt, interpretibus potiſſimum petendum eſt. Spiegel.

MOTV proprio, ex certa ſcientia, de plenitudine poteſtatis.

ſtatis. *Lege, Pragmaticus clauſula.* Porrò docent interpretes, tantam vim habere Motus proprij clauſulam, vt in contrarium nemo audiatur. Bald. teſte Oldendorp. nihil vnquam rectius dixit, quàm hoc, quòd hæ voces [motu proprio, ex certa ſcientia] omnibus modis relegandæ eſſent ex curijs principum. Quanquam motus proprius principis aliquo modo colligi poteſt ex repetita eius conceſſione. *argum. Nouel. vt nul. iud. ſic hab. loc. ſerua §. præterea hoc quoque.* Sp.

MOVEMVS controuerſiam agendo, & reſiſtendo. *l. non ſolùm. §. ſi ſtatim. C. de procur. inuſta gloſ.* Alber.

MOVENTIA. *Vide l. mouentium. de verb. ſign. & ſuperiùs, Mobilia, pecuon Alciat. in l. iam citata.* Sp.

MOVENTIA dicitur propriè animalia, quæ per ſe mouentur. vt ſerui, iumenta, pecora. Mobilia verò, quæ anima carent, vt vaſa, veſtes, & alia id genus. Sed hæc differentia plerumque confunditur. *l. 2. ff. de ſuppel. leg.* Briſſ.

MOVERE quæſtionem, id eſt, inſtituere, intendere, apud Paul. *in l. cum poſt mortem pupilli. de adminiſtrat. tut.*

MOVERI etiam eſt remoueri, pelli, eijci, *l. 5. ff. de decurio. l. 1. §. 1. ff. de effract. l. 15. ff. ad municip.*

MOVET me. Papinian. *in l. parui refert. de condict. furt.* [Nec me mouet, præſens homo fuerit, nec ne.] Caius *in l. ſi adiſſus de dam. inf. ect.* [Sed mouet me, quòd ipſe meas ædes reficere poſſim.]

MOX dictio accipitur varijs modis, ſecundum ſubiectam perſonam, vt latè ponunt Moder. *in l. 1. ſuper gloſſ. in verbo Mox. ff. ſi cert. peta.* & Alberi. *in diction.* Inter eius diuerſos effectus notat, quòd per hanc deciſioné ſingu. decidit Bald. *in l. quæſtionis, la 1. C. de appell.* quòd appellatione deſerta non datur iudicatis tempus quatuor menſium, ad ſoluendum *ſecundum diſpoſitionem l. 1. & 2. C. de vſur. rei iudi.* ſed debet fieri executio ſtatim, per illum textum, qui dicit, [moxque debitum exigatur.] & hoc dictum multum commendat Ludo. Roma. *in l. 1. §. qui præſent. ff. de verbor. oblig.* & D. Alex. qui dicit quod procedit in quocunque debitore. *conſil. 61. & ſi puto. colum. fin. lib. 3. per gloſſ. ordi. & communiter approbatam in l. 2. C. de temp. appell.* Tamen non eſt verum, niſi in fiſco. *& reprobatur per D. Alexand. in l. 4. §. ſi quis condemnatus. in 1. col. & in l. debitoribus. in 3. colum. verſ. item fallit. ff. de re iudi. & Aret. in l. 1. §. 1. in 2. col. in princ. & in l. continuum. §. illud. in penult. colum. verſic. & adde. ff. de verbor. oblig. D. Iaſ. vbi dicit ſing. in l. ſi arrogator. in 4. colum. circa med. & in v. ſim. col. verſic. 3. item ff. de adopt. & in l. fructus. in 1. col. ff. ſolut. matri. D. Fel. in c. quærenti. colum. 1. verſ. 2. fallit. de offi. de leg. iunctis his quæ retuli infrà in dictio. Protinus.* Et vlterius dicit etiam in propoſito Corn. *conſi. 267. in hac conſultatione. in 2. colum. in 3. lib.* quòd iſta dictio Mox, etiam iuncta verbo futuri temporis, facit pœnam cenſeri irrogatam ipſo iure. *& de hoc facit vnum ſingu. Franc. Crem. not. 7. in ſen quod verbum.* quod eſt notandum ad ea quæ ſcribit D. Felin. *in c. Rodulphus. colum. 25. de reſcript.* vbi idem dicit de dictione Omnino. Corta.

MOX, particula in iure noſtro, pro poſt aliquod temporis interuallum, accipienda eſt, ſicut apud probatos ſcriptores ſumitur, quod ſecundum cuiuſque rei naturam vel plus, vel minus temporis recipit. Non eſt alius huius verbi modus ſignificandi, quàm qui ſecundum præſentem materiam videtur idoneus, teſte Old. Rectè igitur admonuit Zaſ. noſter, ſuperuacaneè laboraſſe doctores in pleriſque locis iuris, quid vocula hæc importet. Sp.

MVCOR, lanugo, quæ diutino ſitu contrahitur: quemadmodum in pane, & carne alijſque huiuſmodi fieri videmus.

MVCRO, pro enſe impropriè ſumitur à Canoniſtis, vt pleraque alia, quibus ſcatet vulgatum Lexicon iuris. Nam propriè eſt cuſpis, & acumen enſis & telorum. Vſurpatur etiam pro quarumuis rerum acumine, *vt docet exemplis Rob. in Theſau.* Spieg.

MVGINARI, quo Cicero *in epiſtolis ad Atticum* vtitur, eſt idem propè ac Muſſare & Mu facere & ſubmuſſando hæſitare. *Petrus Crinitus libr. 18. cap. 5. de honeſta diſciplina.*

MVLCTA, pecunia quæ à magiſtratu dicta, vt exigi poſſit ob peccatum. quod ſingulæ dicuntur, appellatæ eſſe multæ: quod olim vnum dicebant, Multa itaque cum in dolium aut culleum vnum addunt ruſtici, prima vna addita, dicunt etiam nunc, Multa. Hæc Varro *lib. De ling. 5.* Feſtus autem ſic, Multam eſſe dici putant pœnam quandam: M. Varro ait, pœnam eſſe, ſed pecuniariam. Et alibi, Ouibus duabus multabantur apud antiquos in minoribus criminibus: in maioribus autem, triginta bobus: nec vltra hunc numerum excedebat multatio. quæ, poſteaquam ære ſignato vti ciuitas cœpit, pecoraque multaticia incuria corrumpebantur (vnde etiam Peculatus crimen vſurpari cœptum eſt) facta eſt æſtimatio pecoralis multæ, & boues centenis aſſibus, oues denis æſtimatæ.

MVLCTAM autem, vt hoc obiter adijciamus, Sabinum eſſe verbum ex Varrone ſcribit Gellius. Grammaticis autem qui poſt Varronem ſcripſerunt per antiphraſin dictum videri. Id quod libros Varronis de lingua latina valde ſuſpectos facit, quaſi ſuppoſititij ſint, non Varronis, in quibus mulctam per antiphraſin dictam legimus: quod Grammaticis, qui poſt Varronem ſcripſerunt viſum eſſe Gellius ſcribit. *Goueanus lib. 2. de iuriſdict. ca. 15.*

MVLCTA modica, quæ eſt ſex ſolidorum aureorum, minorum eſt iudicum, *l. 2. C. de ſport. & l. eu. C. de m. do mulct.* Spiegel.

MVLCTAM committere, eſt, vt nunc vulgò dicitur, incurrere pœnas. Sic mulcta commiſſa, quando quis aliquid commiſit, propter quod mulcta eſſet afficiendus. Mulctam autem irrogare, non eſt iudicis mulctantis, ſed actoris, aut poſtulantis, & accuſantis. *Vide Bud. in annot. ad l. 2. de ord.* Spiegel.

MVLCTAM Certare. His verbis apparet, moris fuiſſe, vt Tribuni plebis mulctam dicerent, vel vt alij loquuntur, infligerent, quæ poſteà populi ſuffragijs in comitio, vel irrogaretur vel abrogaretur, vel etiam remitteretur, quo tempore multa certari dicebatur. Non enim Tribuni damnare mulctæ poterant, ſed tantum rogare populum, apud quem cum reus non iure mulctatum ſe contenderet, lis illa mulctaria diſceptabatur. hæc Budæus.

MVLTAM dicere, pro multare Iuriſconſulti noſtri vbique vſurpant. Vlpian. *l. 2. §. 8. ff. de iudic.* [His datur multæ dicendæ ius, quibus publicum iudicium eſt, & non alijs: niſi hoc ſpecialiter eis permiſſum eſt.] In P. Flor. legitur PVBLICE. nulla, aut certè abſurda ſententia. Nam QVIBVS P. I. EST, Vlpianus dixit, pro qui publici iudicij habent exercitium, vt Papinianus *l. 1. ff. de offic. eius cui mand.* Venuleius *l. 10. ff. de cuſt. reor.* [Si quos ex his qui in ciuitatibus ſunt, celeriter & ſine cauſa ſolutos a magiſtratibus cognoueris, vinciri iubebis, & his qui ſoluerint, multam dices,] id eſt, multam ſtatues, multabis. Sic enim Vlpian. *l. 1. ff. de ſer. fug.* [Senatus cenſuit ne fugitiui admittantur in ſaltus: neque protegantur à villicis, vel procuratoribus poſſeſſorum: & multam ſtatuit. Venul. *l. 2. ff. quis & à quo app.* [Appellari à legatis Proconſul poteſt: & ſi multam dixerit, poteſt Proconſul cognoſcere.] Hotomann. Eum tamen locum de mulctis quæ delictis irrogantur intelligendum putat Goueanus *cap. 46. Var. lect.* Nam alias legati mulctas non obtemperantibus ſuæ Iuriſdictioni, aut ijs, qui citati neque reſpondent, neque excuſantur, dicere poteſt, *vt ſcribit Gellius lib. 10. cap. 6.* Cum enim cui mandata iuriſdictio eſt, modicam coercendi habet poteſtatem, ſine qua vana & illuſoria eſt omnis iuriſdict. *l. vltim. ff. de offic. eius, cui mandat. eſt iuriſdict.*

MVLCTAM grauiſſimam, pro morte accipi, Albericus indicauit: ſed id minime ex l. quam citat, colligi poteſt. Præterea mulcta damnum famæ non irrigat, vt Impp. cenſuerunt. *C. de modo mulct. l. 1.* Hæc autem iam plane perijt vltimo ſupplicio plectendis. Sp.

MVLCTAM irrogare, Budæ. inquit, hodie forenſi noſtrorum vocabulo dicitur, concludere ad mulctam, & concluſiones mulctatitias aſſumere: quod & pœnaliter intendere dici poteſt Latinè loquentibus. Sp.

MVLTAM irrogare, eſt rogare populum vt multam alicui velit imponere. Irrogabant autem ſoli magiſtratus. Cicero *lib. 3. de Legib.* [Cum magiſtratus iudicaſſit, irrogaſſitve, per populum multæ pœnæ certatio eſto.] Idem *in orat. pro domo,* rationem harum irrogationum fuiſſe tradit, vt ter antè magiſtratus accuſaret intermiſſa die, quàm multam irroget aut iudicet, quarta ſit accuſatio trinundinum pro dicta die qua iudicium ſit futurum. Hotoman.

MVL-

MVLCTAM, quæ appellatur ſuprema, Gell. ſcribit inſtitutam in ſingulos dies duarum ouium, triginta boum, pro copia ſcilicet boum, penúque ouium penuria. Sed cum eiuſmodi Multa pecoris armentique à magiſtratibus dicta erat, adigebantur boues oueſque, alias precij parui, aliàs maioris: eaque res faciebat inæqualem multæ punitionem, idcirco poſtea lege Aterina conſtituti ſunt in oues ſingulas æris deni, in boues æris centeni, Minima autem multa eſt ouis vnius. Suprema multa eſt ejus numeri cuius diximus: vltra quam multam dicere in dies ſingulos, ius non eſt: & propterea ſuprema appellatur, id eſt, ſumma & maxima. Quando igitur nunc à magiſtratibus populi Rom. more maiorum multa dicitur vel minima vel ſuprema, obſeruari ſolet, vt oues genere viri appellentur. Atque ita M. Varro verba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: M. Terentio quando citatus neque reſpondit, neque excuſatus eſt, ego ei vnum ouem multam dico: ac niſi eo genere diceretur, negauerunt iuſtam videri multam. Hot.

MVLCTARE verbum, condemnare eſt, & punire. Sic Plautus, Mulctare matrimonio, pro diuortium facere. Virg. Mulctari patria, pro priuari. Cicero: Mulctatum exilio maleficium. Sp.

MVLCTATITIVM, quod nomine mulctæ exigitur. Spiegel.

MVLIEBRIA paſſum prætor remouet à poſtulando. *l. 1. ff. de poſtul.* Huic ſceleri, quod non proficit ſcire, Impp. *in l. cum vir. C. de adult.* gladium vltorem conſtituunt. Huius infandæ rei inuentum quidam in Orpheum referunt. Sunt tamen qui exiſtimant, ad liberalem magis honorem referendum, quo etiam Socrates adoleſcentes ingenioſos complexus eſt. Spieg.

MVLIEBRIA veſtimẽta ſunt, quæ matrisfamiliàs cauſa præparata ſunt, quibus vir non facilè vti poteſt ſine vituperatione: veluti ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ, plagulę, *ait Vlpian. in l. veſtis. ff. de aur. argent. mund. ornament.* Oldendorpius.

MVLIEREM Lactant. Firmianus *in lib. de opificio Dei* à mollitie dici exiſtimat, veluti mollier, detracta mutataque litera. quæ etiam opinio fuit M. Varronis *in lib. de lingua Lat.* Quẽadmodum Cicer. virtutem à viro dictam contendit. Mulier à Græcis γυνὴ, παρὰ τὸ γᾶ, ἤ παρὰ τὸ γόνυ γίνεσθαι, γυνή. vnde Plato exiſtimat γονὴν, quaſi γονὴν dici, quod in eam generetur ſemen & fœtus hominis, mutato æolicè α in υ vt eſt in Etymol. *quemadmodum annotauit Brechæus in l. mulieris. ff. de verb. & rer. ſig.* Nam & ab Homer. *lib. 8. Iliad.* mulieres peculiari epitheto θηλύτεραι vocantur, tanquam molles,

> θηλύτεραι δὲ γυναῖκες ἐνὶ μεγάροισιν ἕκαστ
> πῦρ μέγα καιόντων.

Et idem in hymno Veneris, virgines ἀπαλόχροας, id eſt, molles corpore appellat:

> ἥ τ' ἔτι παρθενικὰς ἀπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
> ἀγλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν.

Hæc annotauit Tiraq. in l. 1. connub. gl. 1. parte 1.

MVLIER, Vlpian. dicitur, quæ virgo non eſt. Quòd ſi, inquit, ego me virginem emere putarem, cum eſſet mulier, emptio non valebit. Tamen & virginem viripotentem dicit mulieris appellatione contineri. Sed hoc Alciat. intelligit, ſi verba propriè accipiantur: alioquin ex lata interpretatione etiam non viripotens mulier eſt, nimirum quia muliebris eſt ſexus: nec etymologia repugnat, cum à mollitie dicatur. Auctores Varro & Lactantius. Mulier etiam dicitur ea, quæ virum non cognouit. Vlpian. *de edil. edict.* [Mulierem ita arctam, vt mulier fieri non poſſit, ſanam non videri conſtat.] Itaq; diuiditur mulier, in puellam viripotentem, virginem, & mulierem non virginem. Sp.

MVLIER, pro vxor: apud Scæuol. *in l. 93. §. 1. de lega. & fid. 3.* [Sempronię mulieri meæ reddi iubeo ab hæredibus &c.] de Græcis fontibus deriuata locutio videtur. Hotom.

MVLIER ſubintroducta (cuius fit mentio *diſtin. 32. cap. interdixit per omnia*) quid ſit, diligenter explicat Rhenan. *inſigni ſcholio, quod adiectum eſt c. 26. lib. 7. hiſt. Eccl.* quod & Gloſſematarius ſileat, & Lexicon Suidæ vocabulum tantum annotet. Spiegel.

MVLIER vulgaris, id eſt. vilioris vitæ & proſtitutæ pudicitiæ mulier, ſed nondum ita notata infamia, vt matrisfamilias nomen amiſerit: *Balduin. tit. de publ. iudicijs.*

MVLIER villæ cuſtos perpetua. *l. ſi ita teſtamento. ff. de fund. inſtr.*

MVLIERCVLA, & pro impudica, & libidinoſa, & pro muliere deſtituta auxilio, inope ſcilicet, & imbecilli accipitur. Exemplum prioris ſignificatus habes in l. penul. ff. de ſeru. corr. poſterioris apud Cicer. Sp.

MVLIERCVLARIVS, qui alienas mulieres affectatur: ea forma qua vxorius, qui propriam vxorem amat. Vox eſt à Conſtant. Imp. vſurpata: ſicut ancillarius, ſeu ἀναμνησιάς, ancillariolus, apud Martialem, qui ancillas ſequitur, & in eis inſanit: & lecticaria, quæ lecticas nobilium non aſpernatur. *Ex Alciat.* Sp.

MVLIERES dicuntur omnes quæcunque ſexus fœminini ſunt, cuiuſcunque ſint ætatis. *l. 25. §. 2. ff. de aur. & argen.* itaque mulieris appellatione virgo viripotens continetur. *l. mulieris. 13. ff. de verbor. ſignif.* & mulieribus legatis etiam virgines debentur. *l. ſeruus. 81. ff. de leg. 3.* Conſuetudo tamen tulit, vt nuptæ, mulieres: innuptæ, virgines appellentur. Itaque Cicer. *Verrina 3.* [Negotium, inquit, dat illis ſuis comitibus, vt videant & inueſtigent, ecquæ virgo ſit, aut mulier digna, quamobrem iſte Lampſaci diutius commoretur.] Et paulò poſt: [Eius eſſe filiam, quæ cum patre habitaret, propterea quod virum non haberet, mulierem eximia pulchritudine.] Significat enim illam à viro ſuo diuertiſſe. Item aliquanto pòſt: [Qui lege ſua hæreditatem ademit nulli neque virgini, neque mulieri. Sanxit in poſterum, ne quis hæredem virginem, néue mulierem facere.] Hotomannus.

MVLIERES ſuæ pudicitiæ memores, & operum, quæ eis natura permiſit, arbitrium ſuſcipere, vel alio modo iudicium exercere non poſſunt. *l. fin. C. de recept. arbit.* Et hoc iuſtius eſt (vt integerrimus homo d. Oldendorpius rectiſſimè monuit *in Copia*) quamuis diſtinguat c. dilecti filij. de arbitr.

MVLIERES lanificæ in villæ inſtrumento contineantur, vide Alphenum *in l. villæ inſtrumento. ff. de fun. inſtru.*

MVLIERIBVS legatis, etiam virgines debentur: ſicuti viris legatis, etiam pueros deberi reſpondetur, *teſte Modeſtino, de leg. 3.* Sp.

MVLIERVM genus auariſſimum. *gl. ſuper verbo, donat. in l. ſed ſi ego. ff. ad SC. Velleia.* Sp.

MVLIO perpetuarius, aut qui in ſolidum, aut ſemper ſit vector, aut quod Rhenano magis arridet, qui perpetua, nec interrupta vectatione ſuos vectores aliquò perducat. Ad vehicula mulis vſi ſunt antiqui, non equis. Vnde muliones vehicularij, quique mulis quæſtum faciebant. Sp.

MVLIONEM, qui & mulius dicitur, Bartol. *in l. cum quæritur. §. ſeruus. de leg. 3.* ſeruorum appellatione rectè comprehendit. Siquidem veteres ſolebant vel lecticis deuehi, vel curribus: inde ſerui vectores dicti: quo genere lecticarij, agaſones, mulioneſque ſunt. Spiegel.

MVLOMEDICVS apud Firmicum *lib. 8. Matheſ. cap. 14.* Quo modo etiam in l. 1. C de excuſa. artific. lib. 10. C. legendum, non librorum modò ſcriptorum, ſed & Accurſianæ interpretationis auctoritate conſtat. Briſſ.

MVLORVM appellatione etiam mulæ, quemadmodum appellatione ſeruorum, & ſeruæ plerunque continentur. Id autem eò venit, quòd ſemper maſculinus fœmininum continet, *ait Iulian. in l. qui duos mulos. de leg. 3.* Spiegelius.

MVLSVM, potio eſt ex vino & melle concinnata. Vlpianus *de trit. & vin. leg. l. ſi quis.* [Si mulſum, inquit, ſit factum, vini appellatione non continebitur.] Idem *de rei vendicat. l. idem.* [Si ex melle meo, & vino tuo mulſum factum ſit,] Græcis οἰνόμελι, & μελίκρατον, *vt Pollux lib. 6. ei adit.* Legimus autem, multos tenectam longam mulſi tantùm intinctu toleraſſe, nec præterea cibo aliquo celebri, Pollionis Romuli exemplo, quem centeſimum annum excedentem, quum interrogaret Auguſtus, quanam ratione maximè vigorem illum animi corporiſque cuſtodiſſet, reſpondit: Intus mulſo, foris oleo. Spiegel. *Vide Crinitum libr. 4. cap. 8. de honeſt. diſcipl.*

MVLSVM. Veteres Romani mulſum in delicijs habebant, & in triumpho milites ab Imperatore eo donabantur. Plautus.

Sed

Sed ſpectatores vos nunc ne miremini
Quod non triumpho peruulgatum eſt, nihil moror
Veruntamen accipientur mulſo milites.

Mulſum vero ex pluuia aqua fieri ſolitum, ex Galeni *lib. 4. tuendæ ſanitatis* annotat Cælius *lib. 23. cap. vlt.* Sed & ex vino vetere factum ad appetentiam & auiditatem cibi reuocandam, auctor eſt Plin. *lib 22. de natura medic.* Vide etiam de hoc Petrum Crinitum *de honeſta diſcipl. lib. 4. cap. 8.* vbi tradit veteres mulſo etiam ſacris vſos.

MVLTI qui dicantur, docet Barto. *in l. Prætor. ff. vi bon. rapt.* An duo multi dici poſſint, diſſerit Abb. *in c. ad aur. de reb. eccle. non alien. Vide §. fin. Inſtit. de iur. perſ. in illa gloſſ.* Sp.

MVLTIFARIAM, id eſt, variè, multis modis. *l. ne quid. ff. de cen. ruin. naufr.* Sic plurifariam, *in l. 1. ff. de integr. reſtit.* & trifariam. *in l. fin.* pro pluribus & tribus: vt omnifariam, pro omnibus modis. *in l. optimam. C. de contrah. & com. ſtipul.* quæ & ab Alber. adnotata ſunt. Sp.

MVLTIPLEX, omne dubium eſt, quemadmodum omnia generalia ſunt obſcuriora. *Bald. in l. 1. C. de ſer. fug.* Boetius quoque ait: [Eſt in eo, quod multiplex eſt, veritatem eſſe ambiguam, tametſi etiam obſcuritate impediatur.] Obſeruandum tamen, inter ambiguum & obſcurum hoc intereſſe, quòd in ambiguo plura ſe oſtendunt, quorum quid potius accipiendum ſit, ignoratur: in obſcuro autem nihil, aut parum, quod attendatur, apparet. *Ex Fortunatiano.* Spiegel.

MVLTIS partibus plures, & multis partibus inferior, teſte P. Manutio, elegantiſs. Ciceronianæ ætatis viri, dixerunt, pro eo quod eſt, multo plures, & multo inferior. Spiegelius.

MVLTITVDO, pro turba hominum, nullum habet conſilium, prona ſemper ad diſſenſionem. *Nou. de referen. ſacr. palat. conſtitut. 11. Vide item Olden. in §. poſtea aucta. l. 2. de orig. iur.* Sp.

MVLTITVDINEM conſtituunt mille viri, *per l. 2. §. 1. ff. de excuſ. tut. l. 1. §. fin. de teſtam. milit.* Interdum quod turbationi plerunque obnoxia ſit, nec ſerena tranquillaque mente polleat (quaſi ad contemplationem rerum ſubtilium in primis opus eſt) turba ſolet appellari: rem ſignificatam nomine ipſo, vt pulchrè dicit Inſulanicus Huttenus, veriſſimè tuente, comprobanteque. Sp.

MVLTO pòſt, triennio alij, quinquennio alij claudunt. *Vide quæ not. in §. ſi multò pòſt. in l. ſi vnus. ff. de arbitr.* Sp.

MVLVVM eſſe, pro, multum intereſſe, *l. 6. ff. de publican.*

MVLVS clitellarius, qui fert onera. Clitellæ enim ſunt, quibus onera imponuntur, ſicut in equis ſellæ. Cælius ſcribit, cur mulus non ſit vitioſus, citante eum Vlpian. *in l. ædiles aiunt. §. ſed enim. de ædil. edict.* Sp.

MVNDVS dicitur cœlum, & terra, mare, & omnia quæ in eis ſunt. Iterum alia ſignificatione, dilectores mũdi, mundus dicuntur. D. Auguſtinus autor. An ſit æternus mundus, Barto. attingit, *in l. 1. C. de dign.* Sp.

MVNDVS eſt communis patria omnibus: vt inquit Bald. *in cap. 1. §. dominus. de forma fidel.* ex hoc inferens, quod domini terrarum non poſſunt expellere mercatores forenſes ex ſuis terris, ſine cauſa. *& ſequitur Ioann. Bapt. Sener. in repet. l. omnes populi. colum. 32. verſicul. item quæritur nunquid domini. de iuſt. & iure.*

MVNDI muliebris appellatione apud oratores, hiſtoricos, & poetas non ſolùm illa, quibus mundior ſit mulier: ſed ea quoque, quibus ornatior, ſignificatur. quòd etiam nomen indicat; nam quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellauerunt, eum nos à perfecta abſolutaq́; elegantia mundum. Liuius [Non aurum modò his, ſed & poſtremò veſtem, mundumq́ue omnem muliebrem ademit.] Lucilius neutro genere appellauit, his verſibus:

Legauit quidam vxori mundum omne, penumque
Quod mundum atque penum? nam quis dijudicet iſtuc?

Dabunt tamen veniam nobis Philippi manes, quia licet apud Liuium & Lucil. *in locis ſuprà alleg.* mundus poſſit capi pro quodam genere, non tamen per hoc ſtatim damnandus fuit Vlpian. Iureconſ. qui in hoc melius & exquiſitius proprietatem verbi declarauit. Oratores enim & poetæ, laxiores ſibi habenas reſeruarunt. Eius partes fuiſſent, vt qui os in tantùm Iureconſ. ſoluere cogitabat, eum proprio gladio iugulare. Præterea Liuij auctoritas etiam nihil obeſt in propoſito, imò videtur, probare opinionem Iureconſult. dum veſtem qua ornatur, à mundo diſtinguit: Sicut neque carmen Lucilij. Diſcant itaque alij, in legato mundi muliebris, ſecundum Paul. *in l. pediculis. §. Titia. de aur. & argent. leg.* duntaxat argentum balneare contineri, non autem ornamenta & monilia, in quibus gemmæ & margaritæ inſunt: neque annulos, ſeu veſtem coloriam, vel verſicoloriam. Præterea ſi Vlpian. auctoritas in hoc tuta eſt, nonne ipſe *in ea: l. argumento. §. mundus.* dicit, mundum muliebrem eſſe, quo mulier mundior ſit: vt vnguenta, & vaſa vnguentaria. & ſic clarè apparet, in mundo de proprietate vocabuli non contineri, quæ ornatus cauſa parata ſunt. & hoc etiam colligitur ex toto illo titulo, in quo differentia expreſsè ſit inter mundum & ornatum, *vt in leg. vxori quis. & in l. ſi quis ita legauerit. de aur. & argent. leg. & alibi ſæpè.* Cotta.

MVNDI, & ornatus differentiam expreſsè Iuriſconſulti faciunt, nam in mundo muliebri hæc numerant: ſpeculum, vnguenta, vaſa vnguentaria, argentum balneare: non etiam ornamenta, veſtes, monilia, annulos. *l. 27. §. mundus, & l. 34. §. Titia, ff. de aur. & argen.* Sic Paul. *lib. Senten. 3. cap. 6.* [Mundo, inquit, muliebri legato ea cedunt, per quæ mundior mulier, lautiorq́ue efficitur: velut ſpeculum, conchæ, ſituli, item buxides, vnguenta, & vaſa in quibus ea ſunt. Ornamentis legatis ea cedunt, per quæ ornatior efficitur mulier: veluti annuli, catenæ, reticuli, & cætera quibus collo, vel capite, vel manibus mulieres ornantur.] Sic Tertull. *in lib. de habitu muliebr.* [Habitus, inquit, fœminæ duplicem ſpeciem circumfert, cultum & ornatum. Cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant. Ornatum, quem immundum muliebrem conuenit dici. Iſte in auro, & argento, & gemmis, & veſtibus deputatur: ille in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis quæ oculos trahunt.] Hot.

MVNDVM in quod contractus ex ſcheda redigitur. *l. 16. C. de fide inſt.* χαρτῶν καθαρὸν Iuſtinian. vocat *Nouel. 44.* Briſſ.

MVNEM ſignificare certum eſt officioſum, vnde è contrario Immunis dicitur, qui nullo fungitur officio. Feſtus.

MVNERA, ſunt procurationes quædam Reipub. quæ ſine imperio poteſtateve alicui mandantur: quarum aliæ induſtria & opera, aliæ ſumptibus faciendis adminiſtrantur, aliæ communiter. *patet ex l. 1. & vlt. ff. de munerib. & honorib.* Hotoman.

MVNERA autem alia priuata ſunt, alia publica. Priuata ſunt, quæ cuiuſque officio priuatim incumbunt. Publicum verò munus eſſe definitur officium priuati hominis, ex quo commodum ad vniuerſos ſinguloſq́ue ciues remq́; eorum imperio magiſtratus extraordinario peruenit. *l. 239. §. munus. ff. de verb. ſig.* Publica verò munera eadem & ciuilia & municipalia appellantur. *l. vlt. §. hæc autem. ff. de muneri. & hon. l. 2. ff. de diuer. reg. iur. l. 1. C. quod cum eo. l. 2. §. ſi quis municipalis. ff. ſi quis cautio. l. 21. §. idem reſpondi conſtante. ff. ad municip. l. 3. §. his qui. ff. de munerib. & hon.*

Dicuntur & onera ciuilia *in l. 6. ff. de cur. fur. l. 9. C. quando prouoc. non eſt nec.* Briſſ.

Illud etiam Munus publicum erat auctore Calliſtrato, quod in adminiſtranda re aliqua publica cum ſumptu ſine titulo dignitatis ſubibatur. *Renardus d. l. fœminæ ab omnib. ff. de reg. iur.*

MVNERVM autem publicorum alia perſonalia ſunt, alia patrimonialia. Perſonalia ſunt, quæ cum corporis labore & animi ſolicitudine ac vigilantia principaliter ſine detrimento gerentis pertractantur. *l. vlt. ff. de muneribus & hon.* veluti defenſio ciuitatis, legatio ad cenſus accipiendos, patrimonij deſcriptio, exactio pecuniæ pro capitibus, curatio operum, camelaſia, ſitonia, eleemporia, angariæ, productio tironum, rerum tranſuectio, cura cuſtodiendi aquæductus, cura venalium inſpiciendorum, & alia id genus. *l. 1. l. 3. §. cura. l. 6. §. ſciendum. l. vlt. ff. de munerib.* In hoc numero & tutela & cura ponitur, quæ munera eſſe ciuilia & publica dicuntur *in §. Inſtit. de excuſ. tut. & d. l. 1. C. quod cum eo*, quanquam qui immunitatem ciuilium publicorumve munerum habent, à tutela non excuſantur. *l. 15. §. qui accepit. ff. de excuſat. tut.* niſi nominatim hoc priuilegium eis indultum ſit. *l. 6. §. Grammatici. l. 189. §. non omnis. ff. de excuſ. tutor.* Hæc porrò perſona-

lia tra-

lia munera etiam corporalia vocantur. *l.3. §. corporalia. ff. de muner. & hon. l.8. de muner. patrim. lib.10. C.* Quorum nonnulla ſunt, quæ ſordida vocantur. *l.8. §. Philoſophos. ff. de vacat. muner. l.2. C. de epiſc. & cler. l.13. & l.14. & l.15. & l. vlt. de excuſa. muner. lib.10. C. l.4. C. de dignitatibus. lib.11. l.1. de ſuarijs. libr. 11. C. l. 1. C. de priuil. dom. Augu. lib.11. l. 2. C. de præpoſ. ſac. cubic. lib. 12. l.3. C. de ſilentiar. lib.12. l.15. & l.18. de ſordid. munerib. lib. 11. C. Th.* ex quibus didici inter ſordida munera habita conficiendi pollinis curam, panis excoctionem, parauercdorum, parangariarum, carbonis, materiæ, item ligni, & tabulatorum præbitionem: piſtrini quoque & excoquendæ calcis obſequia, temonariamque functionem in ſordidis muneribus habita.

Exactio vtique tributorum, inſtructioque pontium ac viarum inter ſordida munera non habebatur. *l. 17. §. exigendi. ff. ad municip. l. 7. C. de ſacr. eccl. l. 4. C. de priuileg. dom. Auguſt. libr. 11.*

Patrimoniorum verò munera ſunt, in quibus maximè ſumptus poſtulatur: cuiuſmodi ſunt, quæ patrimonijs indicuntur intributiones, veluti rei vehicularis, vel nauicularis munus, exſolutio tributorum, hoſpitum receptio, viarum munitiones, & prædiorum collationes, decaprotiæ & protoſtaſiæ munus, & alia omnia patrimoniorum poſſeſſionumque onera. *l. 1. l.3. §. exactionem. §. decaprotos. & §. munus. l.14. §. viarum. l. vltim. C. de munerib. & hon. l.3. ff. ad munic. l. penult. & vltim. & de priuileg. veter. l.2. & l. 8. C. de mune. patrim. lib. 10.* Addit Arcadius Chariſius tertium genus munerum, quæ mixta vocat, quæ partim labore corporis & ſollicitudine animi, partim ſumptu obeuntur, veluti exactio annonarũ. Nam pro deſertis prædijs exactores fiſco ſatisfacere coguntur, & ſic ſumptu præter miniſterium corporis grauantur. *l. vlt. §. vlt. de munerib. & honorib.* Briſſ.

MVNERA militaria, ſunt excubiæ, angariæ, geſtationes in vſum belli, decurſio campi, erectio valli, atque id genus ſimilia. Qui ab his muneribus immunes erant, beneficiarij dicebantur: qui ſubibant, munifices. *Alciat. de verb. ſign.*

MVNERVM etiam alia ordinaria ſunt, quæ lege veluti Senatuſconſ. conſtitutioneve principis iniunguntur. Alia extraordinaria, quæ extra ordinem indicuntur. *l. 1. de vacat. pub. mun. lib.10. C. l.2. & l.31. §. pen. C. de epiſc. & cler.* Briſſ. *Adde Raeuardum l. ſi vnius. ff. de reg. iur.*

MVNERA etiam ludos gladiatorios veteres vocabant. Cuius ſignificationis exempla ſunt *in l.122. ff. de leg. 1. l. 1. §. vlt. de leg. 2. l. 36. ff. de condit. & demon. l. 4. ad l. Fab. de plag. in C. Th.* Ac propriè funebres ludi ab officio vt Tertul. *in lib. de ſpectac.* auctor eſt, ita appellabantur, quoniam officium mortuis ſe talibus ſpectaculis facere veteres arbitrabantur. Briſſ.

MVNERA etiam hæreditaria pro oneribus dicimus. *l.33. in fin. ff. de leg. 2. l. 2. ff. ad Senatuſc. Trebell.* vt munus collationis *in l.54. ff. ad Trebell.* Munus Falcidiæ. *in l. 77. §. ſi pars. ff. de leg. 2.* Briſſ.

MVNERALIS lex dicitur, quæ cauet, ne cui liceat munus accipere.

MVNERARE, id eſt, donare, **verehren**. Solebant autem populi Romani Imperatores à ſocijs, vel regibus, vel populis liberis, quum per eorum regionem iter facerent, aliquo munere ornari, vt eorum cum popu. Rom. amicitia ſignificaretur. Munerare actiuum, & munerari deponens, in eadem re dicimus, *ex Sylvio.* Aliud eſt autem munerare, aliud remunerare: Illud ſignificat, ſimpliciter donare aliquid, **ſchencken/** nullius prioris officij aut beneficij accepti compenſandi reſpectu, quod hi faciunt, qui priores aliquem dono aut beneficio ſibi demerentur & obligant. Remunerat autem, qui acceptum beneficium, aut quod velut ſibi impenſum tulit, tametſi alioqui eius vtilitas ad ſe non pertineat, compenſat, atque eius reſpectu benemerito aliquid retribuit. Spieg.

MVNERARI, pro munus gerere ac ſuſtinere. Vlp. *l.1. §.2. ff. de vacat. & excuſ.* [Qui in fraudem ordinis in honoribus gerendis, cum inter eos, ad primos honores creari poſſint, qui in ciuitate munerabantur, euitandorum maiorum onerum gratia, &c.] Hot.

MVNERARIVS qui gladiatores exhibebat. Sic & munus non raro apud auctores gladiatorem ſignificat. *Exempla depromere licet ex tum omnibus aperto Theſauro Roberti.* Spiegelius.

MVNIA vocitantur munera, ſpectacula, in quibus edendis aſſiduus erat in tantum Caius Cæſar, vt populus, auerſatus & abhorrens alioquin eiuſce diritatem, illum doluerit extinctum: veluti oblectaminis theatralis adminiſtrum: *Ioan. Bapt. in comment. Paneg. yr. Sid. Apollin. ad ſocerum.*

MVNICEPS, vt ait AElius Gallus, qui in municipio liber natus eſt. Item municipes erant, qui ex alijs ciuitatibus Romam veniſſent, quibus non licebat magiſtratum capere, ſed tantùm muneris partem. At Seruij filius aiebat initiò fuiſſe, qui ea conditione ciues Rom. fuiſſent, vt ſemper Rempublic. ſeparatim à populo Rom. haberent, Comanos videlicet, Acerranos, Atellanos, qui æquè ciues Rom. erant, & in legione merebant, ſed dignitates non capiebant. *Hæc Feſtus.* Hotom. Vt ergo municipales homines, pro veris ciuibus Romæ non habebantur, etſi donata ciuitate omnia municipia erant: ſic & equites municipales, pro ignobilibus equitibus ponere ſolebant, quòd eorum non eſſet tantus ſplendor, nec tantæ diuitiæ quantę vrbanorum equitum. Iuuenalis, municipalis eques, de Cicerone: & Tacitus *lib.* 4. municipalem adulterum, pro ignobili & obſcuro dicit, ſeque ac maiores & poſteros municipali adultero fœdabat. *Turneb. aduerſ. lib. 3. cap. 9.*

MVNICIPALE ius, dicitur priuatum ius vniuſcuiuſque ciuitatis (**beſonder ſtattrecht**). Municipalia magiſteria vocantur adminiſtrationes & officia ſui municipij. Spiegelius.

MVNICIPALES leges, id eſt, ſtatuta, probantur in tit. ff. de decr. ab ordine faciend. rectè enim appellauerimus & hodie magiſtratus ciuitatum, ordines decurionum. Vlpian. *in l.1. §. ſi quis apud. ff. quod quiſq. iur.* At defenſores ciuitatum, nõ ex decurionibus, ſed ex alijs deligebantur tres numero: qui hoc agerent, ne tenuiores & infimi à nobilibus læderentur. *Alciat. lib.4. Diſpunct. cap.5.* Spieg.

MVNICIPALIS magiſtratus, ciuitatum Decuriones dicuntur, qui vnum ordinem referentes, ſic adminiſtrant, vt vnius hominis vicem ſuſtineant. *l. magiſtratus. ff. ad municip. & C. de magiſtrat. municipal.* Sunt autem adminiſtrationes Reipublicæ cum dignitatis gradu, ſine ſumptu, hoc eſt, ſine erogatione ſeu collatione in publicum contingentes. *l. honor. ff. de mun. & hon.* Ideoque honores quoque dicuntur.

MVNICIPES erant ciues Romani, ex municipijs ſuo iure, & legibus ſuis vtentes, muneris tantum cum populo Romano honorarij, participes, à quo munere capeſſendo appellati videntur, nullis alijs neceſſitatibus, neque vlla populi Romani lege aſtricti, cum nunquam populi eorum fundus factus eſſet, *hæc Aul. Gellius lib. noct. Attic. 16. c. 13.* deinde obſeruatum eſt, vt vnuſquiſque ſuæ ciuitatis municeps dicatur. Vnde & municipium pro ipſa ciuitate ponitur. *in l. de die. §. tutor. ff. qui ſatiſdar. cog.* Paulus Iureconſultus, [Hæres quoque (ait) vt legatorum nomine ſatiſdet, audiendus eſt, vt in municipium remittatur.] vnde & Plin. *in Epiſt.* [Iam Communi, quàm Mediolanum municipia nomina.] *Vide Crinitum lib. 7. c. 6. de honeſta diſciplin. Connanum lib.5. c. 9. num. 2. Corraſ. lib. 3. Miſcell. cap. 6. numer. 3. Adde Brechaeum in l. munus. in tit. de verbor. & rer. ſign.*

MVNICIPIA, coloniæ, oppida, præfecturæ, vici, caſtella, conciliabula, fora, baſilicæ. Hæc in legibus coniungi & ſingulatim enumerari conſueuiſſe, duobus ex locis intelligitur. primus eſt apud Paulum *lib. Senten. 4. c. 6.* alter eſt in lege Fabia de terminis, *quam ſuo loco in Indice legum Roma. deſcripſimus.* Hotoman.

MVNICIPIVM id genus hominum dicitur, qui quum Romam veniſſent, neque ciues Rom. eſſent, participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungẽdum vnà cum Romanis ciuibus, præterquam de ſuffragio ferendo, aut magiſtratu capiendo: ſicut fuerunt quondam Fondani, Formani, Cumani, Acerrani, Lanuuini, Tuſculani, qui poſt aliquot annos ciues Rom. effecti ſunt. Alio modo quum id genus hominum definitur, quorum ciuitas vniuerſa in ciuitatem Rom. venerunt: vt Aricini, Cerites, Anagnini. Tertiò definitur, quum id genus hominum, qui ad ciuitatem Rom. ita venerunt, ſic vt municipia eſſent ſua cuiuſque ciuitatis & coloniæ: vt Tiburtes, Prænestini, Piſani, Arpinates, Nolani, Bononienſes, Placentini, Nepeſini, Sutrini, Lucenſes. *Hæc Feſtus*, Hotom.

MVNICVLATOR, vocabulum nihili, Alberic. vt probum, indicat *in l. fin. ff. de lib. cauſ.* Sed vel miniculator, ex Nebr. vel potius, nomenclator, vt apud Haloandrum, eſt legendum. Spieg.

MVNIFICES milites dicuntur, qui propter munera militiam facere cogûtur, *vt teſtis eſt Vegetius lib. 1. de re milit.* Sicut candidatos milites, principales dici, idem Vegetius auctor eſt, qui priuilegijs muniuntur. Qui igitur munera faciunt milites, munifices (vt repoſuit Budæus) non munificos Paul. vult appellari. Sic & munificum prædium dicitur *in l. 2. de præd. & omn. rebus nauicula. lib. 11. C. τὸ λειτουργῶν καὶ φορτικόν,* ait Budæus, id eſt, Publicæ functioni & vectigalis collationi ſubditum. Sic & munificum intelligit Paulus Iureconſultus *in l. ſi publicani. ad fin. ff. de public. & vectigal. Brechæus l. munus. ff. de verb. & rer. ſign.* Contrà beneficiarij nuncupabantur, qui vacabant muneris officio. Sicut ergo municeps in Republi. ita munifex in militia nominari ſolebat. Old.

MVNIMEMTA dicuntur ea, quæ cauſam muniunt, vt probationes & inſtrumenta. *gl. in verbo, munimentis. c. quamuis. de electio. lib. 6. Ioan. Bellen. Etymolog.*

MVNIMENTVM differt à monumento, ſiue monimento, quod monumentum eſt ſepulchrum, quod erigitur in defuncti memoriam, ſiue illud ſit inane, ſiue cadauer complectatur. Munimentum verò eſt in ædificio illud, quod ab inferendo damno defendit, dictum à muniendo, *Marcellus tit. de religioſ. & ſumptib. funer. l. funeris ſumptus, &c.* Nebr.

MVNIRE ripam, *rub. de ripa munien. & l. 1. C. de alluuio. l. 1. §. ripa autem. ff. de fluminibus.* Aggen. Vrbicus *in lib. de limitib. agror.* [Quæ res, ait neceſsitatem ripæ muniendæ iniungit: ita tamen, vt ſine alterius damno quicquam fiat.] Sic & aggerem munire. *l. 1. §. vlt. ff. de aq. & aqu. plu.*

MVNIRE viam. *l. 31. ff. de damn. infect.* Et munitio viarum. *l. 12. ff. de muner. & honor.* Briſſ.

MVNVS, officium eſt priuati hominis, quo commodum ad ſingulos vniuerſoſque ciues, remque eorum, imperio magiſtratus extra ordinem peruenit. *l. pupillus. de verb. ſign. Vide, Donum.* Sp.

MVNVS, inquit Vlpianus, propriè eſt, quod neceſſariè obimus, lege, more, imperiove eius qui iubendi habet poteſtatem. Dona autem propriè ſunt, quæ nulla neceſsitate iuris, officij, ſed ſponte præſtantur, quæ ſi non præſtentur, nulla repræhenſio eſt: & ſi præſtentur, plerumque laus ineſt. ſed in ſumma in hoc ventum eſt, vt non quodcunque munus, id & donum accipiatur: at quod donum fuerit, id munus rectè dicatur. *l. 214. ff. de verb. ſignific. Vide hac de re quæ dixi ſub voce, Donum.* Hotom.

MVNVS. Munus diuiditur in donum, onus, & officium, *l. munus. de verb. ſignific.* iiſdemq; tribus modis dicitur, ſiue etiam quatuor, vti mox explicabitur. Primo enim pro domo, vnde munera dari ac mitti dicuntur. Dictum munus (vt inquit Varro) ab eo, quod qui mutuo animo ſunt, id dant officij gratia. Quomodo accipitur *in l. plebiſcito. ff. de officio præſidis.* vbi Modeſtinus, Plebiſcito, (inquit) continetur, ne quis præſidũ munus donumve caperet, niſi eſculentum, poculentumve, quod intra dies proximos prodigatur. Altero, pro onere, quod, cùm remittitur vacationẽ militiæ præſtat, τέλος. nam munera, id eſt, officia, ſine labore atque onere exerceri non poſſunt, vnde immunitas appellatur, & immunis. Hoc pacto accipitur munus C. varijs in tit. veluti in hoc, Sumptus iniuncti muner. ad omnes collegas pertinere. Hinc dicitur publicum munus, quod in adminiſtrãda Republica conſumpti, ſine titulo dignitatis ſubimus, ſiue obimus, quum præſtamus debita officia, Vt pendere vectigal, præſtare cuſtodiam, & huiuſmodi, *vnde tit. lib. 10. C. de vacatione publici muneris.* Tertio, veluti in tit. de excuſat munerum. C. & in tit. lib. 10. C. de municip. & origina. vbi imperator Alex. *in l. 1.* [Cùm te Biblium (inquit) origine, incolam autem apud Berytios eſſe proponas, meritò apud vtraſque ciuitates muneribus fungi compelleris.] Sic ab ipſis muneribus, hoc eſt, officijs, munera militaria vocamus, & milites quidam municipes dicuntur, qui in ciuitatem recepti, munera cum ciuibus faciunt, id eſt, officia. Itaque his in duabus poſtremis ſignificationibus munus officium eſt priuati hominis, quo commodum ad ſingulos vniuerſoſque ciues, remque eorum, imperio magiſtratus extra ordinem peruenit, *l. pupillus de verb. ſig.* Ad hæc, munus quartò ſumitur pro ſpectaculis ſeu ludis, qui à principe populis quaſi muneris loco exhibentur. Namque id genus oblectamenti antiqui munera nominarunt, quod populus tali ſpectaculo, perinde ac munere quodam capiebatur. Martial.

Priſca fides taceat, non poſt tua munera, Cæſar,
Hæc iam fœminea vidimus acta manu. Anch.

MVNVS interdum aliud nihil eſt quam officium. Idque ex eo conſtat, quod iudicare ab Vlpiano *in hac lege,* & à Paulo ad publicum munus referatur. *l. 78. de iudic.* Eoque pertinet illud Feſti; Munus ſignificat officium, cum dicitur quis munere fungi. Interdum ab officio ſeparatur munus, quòd tunc accidere ſolet, cùm munus aliquod patrimonio indicitur, non ſine ſumptu & periculo. Huic conſentaneum eſt illud Apuleij *de aſino lib. 4.* [nec nos deniq; latuit Chryſeros quidam nummularius copioſæ pecuniæ dominus, qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus, magnã diſſimulabat opulentiam.] Et hac ratione omnis publica functio, aut fuiſſe videtur munus publicum, aut officium publicum, aut denique publicum miniſterium.

MVNVS publicum, auctore Calliſtrato, illud erat, quod in adminiſtranda re aliqua publica cum ſumptu ſine titulo dignitatis ſubibatur. *l. 14. de munerib. & honoribus.* Quæ definitio eam videtur habere ſententiam, vt hi qui rem aliquam publicam, hoc eſt, rem ad ciuitatem pertinentem ſumptibus ſuis ſartam tectamque ſuſtinent, & conſeruant, non priuatum, ſed publicum munus ſubire videantur, quales ſunt qui rei vehicularis, & nauicularis, extruendique, vel reficiendi in ciuitate operis curam gerunt. *l. 1. in princip. & l. 4. de munerib. & honorib.* Et hoc inde potiſſimum, quod olim inter Iuriſconſultos magna fuiſſe videatur controuerſia, an à ciuilibus muneribus publica diuerſa ſint. quod ipſum Iuſtinianus his verbis teſtatus eſt; [Et tutelam, & curam, placuit publicum munus eſſe.] *§. 1. Inſtit. de excuſat. tut.* hoc enim verbum, PLACVIT, denotat fori diſputationẽ. à reliquis diſſenſiſſe viſus eſt Calliſtratus, & exiſtimaſſe, licet tutela ciuile munus ſit, non tamen publicum munus eſſe, ſed priuatum. Ait enim Calliſtratus, eum qui ędilitate fungitur, tutorem dari idcirco rectè poſſe, quod ædilitas inter eos magiſtratus numeretur, qui priuatis muneribus excuſati ſunt, *l. 17. §. 3. de excuſat.* Ex quo loco euidentiſſimum eſt, in ea perſuaſione Calliſtratum fuiſſe, vt exiſtimauerit, tutelam non publicum, ſed priuatum munus eſſe, & per conſequens inter publicum & ciuile munus aliquam ſtatuendam eſſe differentiam. Excuſatio enim manifeſtum tutoris iure dati argumentum eſt. *l. 13. §. penult. de excuſatio.* Eaque res efficit, vt mihi perſuadeam, hæc Calliſtrati verba vitioſa eſſe: [Eos qui in corporibus ſunt, veluti fabrorum immunitatem habere dicimus, etiam circa tutelarum exterorum hominũ adminiſtrationem habebunt excuſationem, niſi ſi facultates eorum adauctæ fuerint, vt ad cætera quoque munera publica compellantur.] *d. l. 17. §. 2.* Non enim dubito quin ſic Calliſtratus ſcripſerit; [vt ad munera quoque publica compellantur:] & verbum, [Cętera,] Triboniani eſſe, ſatis haud dubie perſuaſi placuiſſe, hoc eſt, receptum fuiſſe, tutelam munus publicum eſſe. Alioqui ſibi ipſi Calliſtratus in vno eodemque reſponſo contrarius eſt. Tutelam eſſe munus ciuile, neminem arbitror inficiari, Cum igitur receptum ſit aduerſus Calliſtratum, inter ciuile munus & publicum, nullam ſtatuendam eſſe differentiam, vtique ex eo etiam neceſſario videtur conſequi, tutelam, quæ ciuile munus eſt, publicum quoque munus ſit eſſe, vt hi qui ad publica munera vocantur, vocentur etiam ad tutelam, & qui muneribus ijs excuſantur, hi quoque tutela debeant excuſari. Et quamuis hæc ita ſcripſerit Calliſtratus, nihilominus tamen ſatis conſtat pleroſque Iuriſconſultos nullam inter ciuile & publicum munus differentiam feciſſe. Nauicularios enim ciuili munere fungi, teſtis eſt Hermogen. *l. 1. in princip. de muner. & honor.* Illud idem ciuile munus appellat publicum munus Serbidius Scæuol. *l. 5. d. tit.* Et huiuſmodi publicorum ſiue ciuilium munerum, alia erant ordinaria, alia extraordinaria.

Ordinarium ciuile munus eſt, quod lege, vel more ciuitatis, ſecundùm ætates & dignitates inter ſe municipes ordine. hoc eſt, per vices gerunt, *l. 1. C. de muner. patrimonio.* Cuius generis eſt munus hoſpitis in domum recipiendi. *l. 3. §. 11. de muneribus.* Idque teſtatur M. Cic. ſic *in Verr. 3.* ſcribens; [Quod vbi Philodamo nunciatũ eſt, tametſi non erat ignarus, quantum

tum ſibi ac liberis ſuis iam tum mali conſtitueretur, tamen ad iſtum venit, oſtendit, munus ſuum, id non eſſe, ſe cum ſuæ partes eſſent hoſpitum recipiendorum, tum ipſos tantum Prætores & Conſules non legarorum aſſeclas recipere.] Hæc Cicero, id per partes intelligens, quod vices appellant Iuriſconſulti. Sic enim ad illum locum, partes interpretatus eſt Aſconius Pedianus.

Mᴠɴᴠꜱ publicum extraordinarium, definit Pomponius officium priuati hominis, ex quo non ordine, hoc eſt, per vices, ſed extra ordinem commodum ad ſingulos vniuerſoſq; ciues, remque eorum, magiſtratus imperio peruenit. *l.239.§.3.de verb.ſignif.* Huius generis eſſe arbitror, publicæ viæ munitiones. Vicinos enim ſuis ſumptibus aut operis eam tunc reficere imperio magiſtratus extraordinariè conſueuiſſe, cum illis exemptus eſſet commeatus, ex eo facilè patet, quòd veterani viæ ſternendæ immunitatem non habuerint, *l. 4. de veteran.* nec eſt quòd quis obijciat, publicæ viæ munitiones inter perſonalia munera ab Hermogeniano referri. *l. 1. de muner.* Illud enim non de eo, qui viam ſternit, ſed de eo accipiendum eſt, qui electus eſt, vt compellat eos, qui propè viam publicam poſsident, ſternere viam. Huiuſmodi enim munus perſonale eſſe, teſtis eſt Arcadius Chariſius, *l. fin. §. 2. de muner. & honor.* eoſq; qui tali munere funguntur, magiſtros pagi appellat Siculus Flaccus *lib. de conditionibus agrorum.* Cæterum officium publicum, quin differat ab officio ciuili non dubitatur, eo non obſtante, quod inter munus ciuile & publicum vix vllam admittant Iuriſconſulti differẽtiam. Quis enim credat interuenire officium publicum? Et ideo dicendum eſt, omne quidem officium publicum ciuile eſſe, ſed non contra, omne ciuile publicum. Magiſtratum gerere, Iudicem eſſe, munera publica ſunt, hoc eſt, officia publica & ciuilia ſimul, *l. 78. de iud. l. fin. §. 1. de muner. l. 5. in fin. cum ſeq. de cap. diminut.* Interuenire, poſtulare, publica officia non ſunt, ſed ciuilia. Et ita functio publica, aut ex munere publico, aut ex officio publico olim videri poteſt conſtitiſſe. Tertiam publicæ functionis ſpeciem diximus eſſe miniſterium publicum, eiuſque miniſterij inuenio diuerſa fuiſſe genera duo: vnum honorificum & cũ poteſtate, alterum ſeruile ac mercenarium. De priore obſeruatum eſt Martianum ſenſiſſe, *l. 1. de lege Iulia repetund.* Per miniſterium enim *in ea l. 1.* intelligit magiſtratum illum Martianus, qui ſub titulo miniſterij in prouincias cum poteſtate & imperio mittebatur. Et hanc quidem interpretationem vehementer probat Valerius Maximus, ſic de M. Catone ſcribens in Cyprum confiſcandæ pecuniæ regiæ cauſſa miſſo: [Vnde cum pecuniæ deportandæ miniſterium ſuſtineret, tam auerſum animum ab omni Venere, quam à lucro habuit.] Alio ſenſu per miniſterium publicum ſerui intelliguntur populi Romani, aut ciuitatum publici. Sic miniſterium publicum accepit in ea declamatione Quintilianus, cui titulus eſt, Prægnans adultera, his verbis: [fortiter tamen dicerem omnes leges quæcunque de ſupplicijs ſcriptæ ſunt, ad eos pertinere, qui damnati ſunt, qui in iudicio conuicti, qui per miniſteria publica & carnificum manus occiduntur.] Et ſic quidem ſatis eſſe perſpicuum puto, qua ratione omnis olim publica functio, ex munere publico, ex officio publico, & denique ex publico miniſterio conſtiterit. Ab omnibus officijs publicis & ciuilibus fœminæ remotæ ſunt, non vtiq; ab omnibus munerib. publicis. Quatenus enim ſunt perſonalia munera publica, ab ijs fœminæ remotę ſunt, quatenus patrimonialia, nõ omnino ſunt remotæ. Idque illud eſt, quod ſic Vlpianus ſcribit: [Corporalia munera fœminis ipſe ſexus denegat.] *l. 3. §. 3. de muneribus.* Idem ſexus fœminas ad publicum aliquod miniſterium non patitur admitti, & ſic à muneribus perſonalibus, omnibuſque ciuilibus ac publicis officijs, & denique ab omni miniſterio publico, ſexu remoueri fœminæ ſolent. Nam, vt ait Ambroſius *de Paradyſo, c. 11.* ſicut vir publicis officijs, ita mulier domeſticis miniſterijs habilior æſtimatur. Et hæc quidem adeo vera ſunt, vt ſcripſerit expreſsè Calliſtratus, ab omni opera virili fœminas remoueri conſueuiſſe, & idcirco ad officium argentarij admittendas non eſſe, *l. pen. de edend. Ranard. ad l. fœmina. ff. de reg. iur.*

Mᴠɴᴠꜱ à dono ſeparatur. *l. 6. circa fin. ff. de offic. procunſ. l. 18. ff. de offic. præſid. l. 37. & l. 47. ff. de oper. libert. l. 44. §. licet. l. vltim. §. 1. de liber. cauſ. l. 6. in fin. ff. ad legem Iul. repetund. l. 53. ff. de verb. ſign.* Inter donum verò & munus hoc intereſt, quod inter genus & ſpeciem. Nam donum genus eſt, munus verò donum eſt cum cauſa, vt puta natalicium, nuptiale. *l. 194. ff. de verbor. ſignif. l. 31. §. ſi vir vxori munus. ff. de donatio. inter vir.* Altero modo munus onus dicitur, quod cum remittitur, vacationem militiæ munerisque præſtat. Vnde immunitas appellatur, *l. 18. ff. de verbor. ſignif.* Tertio modo officium, munera militaria & quoſdam milites munificos vocamus, qui munera Reipub. faciunt, *vt & in d. l. 18. & a Feſto lib. 11. traditur. Iul. Firm. lib. 2. Matheſ. cap. 5. Cuma. lib. 5. cap. 9. num. 1. & 2.* Quidam verò volentes hunc locum ſubtilius explicare, terna munera ſingulis decanis applicarunt, quos munifices appellandos eſſe voluerũt, hoc eſt, ſynergos. *Veget. lib. 2. cap. 19.* Faſciculatia tamen id eſt, lignum, fœnũ, aquam, ſtramen etiam legitimi milites in caſtra portabant. Munifices enim ab eo appellantur, quòd hæc munia faciant. Quibus contrarij erant Beneficiarij, qui muneris officio vacabant, *vt idem Feſtus lib. 3. ſcribit.* Hinc & munificium, vel munificum quod muneribus obnoxium eſt. *l. 4. §. 1. ff. de public. l. 31. de anno. & tribut. in Cod. Theodoſ. l. 9. & l. 11. de indulgent. debit. in eod. Cod.* Munus itaque eſt, quod neceſſariò ſubimus lege, more, imperiove eius, qui iubendi habet poteſtatem. *l. 214. ff. de verbor. ſignific.* Quod ab honore diſtat eo, quod honor appelletur adminiſtratio Reipublic. cum dignitate: Munus verò, quod cum ſumptu ſine titulo dignitatis in Republ. ſubimus. *l. 14. ff. de muneribus & honor.* Ita munera & honores diuerſa ſemper noſtri autores faciunt. *l. 2. §. vltim. l. 7. ff. de decurionib. l. 3. §. ſi in metallum. ff. de muneribus & honoribus l. 2. ff. de priuileg. veter. l. 5. C. qui bon. ced. poſſ. l. 2. ff. de his qui non implet. ſtip. Briſſ. Vide ſuprà, Donum.*

Mᴠɴᴠꜱ generale nomen eſt, quod genera omnia ludorum complectitur. tametſi Lactantius *lib. de vero cultu. 6. c. 20.* ſcribat, Muneris nomine propriè venationes intelligi. qua de cauſa homines carpendi cupidi ſcripſerunt *in Sextiana commentarijs*, non ſatis intelligenter feciſſe, qui illud in Verrem, [Vllum munus Ædilitatis.] de ludis dictum exiſtimarunt, ſuaque in ſcripta retulerunt. Sed videamus ne Cicer. manifeſtiſsimè Muneris nomine quoſuis ludos ſignificet: cùm *in libro de offic. 2.* ita ſcribit: [Craſſus functus eſt Ædilitio maximo munere.] non enim ſolam, vt opinor, venationem Craſſus præbuit. Quinetiam Paulus *in d. l. 122.* apertiſſimè munus à venatione diſtinguit. Seneca autem *lib. de benef. 1.* & gladiatores & venationes eo verbo comprehendit: [Nemo, inquit, tam ſtultus eſt, vt monendus ſit, ne cui gladiatores aut venationẽ iam munere edito mittat.] Sueton. autem *in Nerone, Veſpaſiano, Domitiano, & alibi perſæpè*, munus perſpicuè dixit, cùm de gladiatoribus ſentiret. Hinc illud Senecæ *initio libri declamat. 4.* [Quod munerarij ſolent facere ad expectationem populi detinendam, noua paria per omnes dies diſpẽſant, vt ſit quod populum & delectet, & reuocet: hoc ego facio, &c.] Hotom.

Mᴠɴᴠꜱ honorarium, hoc eſt, gratuitum donum. vulgò vocant, ein verehrung. Vetuſtiſsimus autem mos eſt, præcipuè verò Orientalium, id quod paſsim, teſte Aretio, ſcriptura indicat, munerum oblatione animi beneuolentiam erga principes, & quibus velit ſe quis videri vnicè addictum, profiteri & teſtari. *Sp.*

Inter publicum & ciuile munus quamuis differentiam ſtatuiſſe videatur Calliſtratus. Nihilominus tamen ſatis conſtat pleroſque Iuriſconſultos nullam inter ciuile & publicum munus differentiam feciſſe. Nauicularios enim ciuili munere fungi teſtis eſt Hermogenianus *l. 1. in princip. de muneribus & honoribus.* Illud idem munus ciuile, appellat publicum munus Serbidius Scæuola *l. 5. d. tit. Ranard. l. fœmina. ff. de reg. iuris.*

Mᴠɴᴠꜱ venalitium. *Lege, Venalitij.*

Mᴠɴᴠꜱᴄᴠʟᴀʀɪɪ aquæductus, *in l. decernimus de aquæduct. C. lib. 11.* Alber. ſunt, qui modicam aquam ducunt. Attamen veriorem lectionem Alciat. muſcularios indicat. & Haloander ſic habet: nimirùm ſic dicti aquæductus hi, quòd ex muſculis dilaberentur. Muſculus autem inſtrumentum eſt ad ſimilitudinem muris, quo in bellis vtebantur ad æquandas foſſas, vt Vegetius tradit. Erant autem tubi in ductibus, ad ſimilitudinem muſculorum, *Sp.*

Mᴠɴᴠꜱ dare, apud Paulum *in l. mortuo, §. fin. ff. de leg. 2.* non ſimpliciter de qualibet largitione, ſed de gladiatorio intelligi debere, pulchrè declarat Alci. *in Parerg. Sp.*

Mᴠʀʀᴀ, pro Myrrha, apud Pomponium *in l. 21. §. 3. ff. de aur.*

argent. item vt μύρ, Ionicè pro μύρα. Pōponius recenſet inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Ergo ſignificat vnguentum ex eo liquore confectum, qui ex myrrhæ arboris cortice inciſo defluit, qui etiam myrrha vocatur: *vt auctor eſt Plin. lib. 12. cap. 15. & 16.* Hotom.

MVREX *l. 3. C. de veſtib. holober. lib. 11. & in l. 1. C. de apparitoribus præfect. vrb. lib. 12. & in l. 9. de mur. üeg. in C. Theod.* Conchæ genus, cuius cruore inſici ac tingi veſtes ſolebant, vt Plinius *lib. 9. cap. 25.* vberrimè docet. Poetæ Phocaicum, Getulum, Afrum, Sidonium & Tyrium muricem memorant. Inde murileguli, qui muricibus legendis occupabantur *rub. de murileg. lib. 11. C.* Briſſ. *Connan. lib. 7. cap. 7. num. 1.*

MVROISO dicitur ille, qui iners eſt & deſidioſus. & de hoc intellexit Vlp. *in l. 4. §. idem Pomponius. tit. de ædil. edicto,* ſecundùm veram lectionem: licet in deprauatis codicibus, murſonem, legatur. Sunt tamen, qui morionem reponant: vt intelligamus de fatuis, quos in delicijs principum etiam hodie eſſe videmus, de quibus Plinius in epiſtolis. [Scurræ, cinædi, moriones, menſis inhærebant.] Idem: [Si quid molle à cinędo, petulās à ſcurra, ſtultum à morione profertur.] De his etiam Lampridius *in Alexand.* [Nanos (inquiens) & nanas, & moriones.] Et iſta lectio deprauatæ magis accedit: tamen alia prior noſtra plus placet, quia de homine fatuo proximè dixerat I. C. Moriones autem curijs principum legimus ideo admiſſos, quia veritatem liberius principi ſignificent, & aperiant. Cotta.

MVRIA *in l. 3. ff. de penu leg.* Ita propriè appellatam aquam ſole commixtam. Iſidor. *lib. 20. cap. 3.* ſcribit. Sed & ſolutorum à ſalſamento piſciculorum humor, Muria eodē auctore dicitur. Auſonius *epiſt. 7. ad Paulinum.* Veritus diſplicuiſſe oleum quod miſeras munus iteraſti, addito etiam Barcinonenſis muriæ condimento cumulatius præſtitiſti. Scis autem me id nomen muriæ quod in vſu vulgi eſt, nec ſolere nec poſſe dicere: cum ſcientiſsimi veterum & Græca vocabula faſtidientes Latinum in Gari appellatione non habeant. Sed quocunque nomine loquar, liquor iſte ſociorum vocatur. Briſſ.

MVRIA antiquiores vtebantur ad ciborum conditura. Aliquando muria ex ſale tantum & aqua macerata conſtabat. quæ muria dura cognominabatur. Quomodo autem fiat, Plinius & Columella oſtendunt. Nebriſſ. & latius Maiorag. *Miſcellan. lib. 2. cap. 9.* vbi oſtendit, quod veteribus duplex muria fuit, altera qua in condimentis vini vtebantur, cuius confectionem vſumque edocet Columella *lib. 13. cap. 16.* Altera quæ dura dicebatur, cuius vſum idem autor docet *lib. eod. cap. 6. & 7.*

MVREX piſcis genus eſt. Sunt autem murices & purpuræ baphijs & coloribus vtiles, tantoque in pretio habitæ, vt nefas viſum ſit Imperatori, alios quàm principes iiſdem refulgere coloribus *l. temperent. de veſtibus olob. 11. lib. C.* muricum & purpurarum eadem eſt materia, quamuis temperamentum diuerſum. vtcunque ſit, totius conchilij cruore inſici veſtes prohibentur, *d. l. temperent.* cruor ille in medijs faucibus purpuræ eſt, atqui murices verno tempore congregantur: mutuoque attritu lentorem & liquorem tingendis veſtibus expetitum ſaliuant: Murex autem ſcabrior eſt cortice & qui purpuræ facilè cedit, *Forcatul. in ſuo penu. iur. ciuil. cap. 21.*

MVRILEGVLVS. Si Accurſium ſequare hic, cæcus fies. Ille enim, Murileguli (*inquit in tit. de murilegul. & gynæciarijs. lib. 11. C. gloſ. 1.*) ſunt qui legunt: id eſt, qui colligunt murices, id eſt, piſces. Intelligi igitur murilegulos dici, qui legunt murices piſces, qui in medijs faucibus habent purpuræ florem tingendi expetitum faucibus. Plin. *lib. 9. cap. 30.* Ex cuiuſmodi piſcibus incauſtum Imperatoris conficiebatur, teſte P. de Bellapertica, *in ſua lectura ſeu comment. ad lib. 1. Inſtitut. ciuil. rubr. de ingen.* l. 2. 3. & 4. tit. de murilegul. &c. ad hoc propoſitum allegante, quæ tamen nihil ex re faciunt, & ne verbum quidem de murilegulis, demptis legibus eiuſdem tit. 9. 11. 12. & 13. ex quibus ſatis apertè colligi non poteſt (vt & multa alia) qui erat, dicebaturque murilegulus, & quæ illius erant partes, quodve officium, niſi forſan ex huiuſmodi piſcium flore regalem purpuram tingere, hoc eſt, pannum purpurei coloris conficere, imperatoribus (vt excellentius) proprium, vnde & ſacer dicebatur, vt eſt text. *in l. 3. C. de veſtibus holoberis.* ex qua idipſum, quod dicimus, eſſe coniectamus. Anch.

MVRRHA lapillus ſplendidus, & in precio habitus, inde Murrhina vaſa, vaſa è murrha apud Paulum *in l. 3. §. 1. ff. de ſup. legat.* Vlp. autem *in l. 19. in fin. ff. de aur. argent.* Murrhina autem vaſa, inquit, in gemmis non eſſe, Caſsius ſcribit. Hot. *Vide ſuprà Murra.*

MVRINA ſiue Myrina vini potio à myro non à myrrha dicta. *μύρῳ τὸ φοῖνον μιγνύντες οὕτως ἔπινον,* vt *lib. 12.* inquit AElianus. Meminere eius vini Plin. *lib. 14. cap. 13.* & *in pſeudolo* Plautus, vinū dulce eſſe teſtantes. *De quo latius Had. Iunius lib. animad. 5. cap. 19. Vide & Reuard. ad ll. 12. tab. cap. 15. de ſumpt. fun.*

MVRRHINA *in l. 3. ff. de ſupel. leg. l. 21. §. penultim. ff. de aur. argent. & apud Senec. lib. 7. de benefic. ca. 9. & Capitolin. in M. Anton. Philoſ. Et in AElio Vero, & Lamprid. in Heliogabalo.* Murrhea vaſa *in l. 11. ff. de ſupel. leg.* quæ magno in pretio habita, & ex gemma ſolis calore denſata confici ſolita, variaſque ſpecies reddidiſſe Plin. *lib. 37. cap. 2.* tradit. Briſſ. *ex Nebriſ.*

MVSCVLARII aquæ ductus dicuntur ij, qui ex muſculis dilabuntur. Porrò Muſculi tubi erant in ductib. ad ſimilitudinem muſculorum. *Droſeus in methodo iuris. Vide ſuprà Munuſcularij.*

MVRVS propriè dicitur publicus, qui vrbem munit, & mœnia continet. *Vide Bartol. in l. ſacram. ff. de rer. diuiſ. & in l. hoc iure. de iuſtit. & iur. & l. ſi quis violauerit. & l. fin. eod.* Sp.

MVSIVARII in l. 1. C. de excuſat. artific. (quemadmodum illic legendum eſſe docet l. 2. eod. titul. in C. Theod.) à muſiuo opere, cuius meminit Spartian. *in Peſcennio Nigro.* [Hunc, ait, in Commodianis hortis in porticu curua pictum de muſiuo inter Commodi amiciſsimos videmus.] Gregor. Turonenſis *lib. 5. hiſtor. capit. 45.* [Eccleſiam fabricauit, quam columnis fulciuit, variauit marmore, muſiuo depinxit.] Sic enim illic emendandum eſt, quemadmodum rectè apud Aimonum *lib. 3. de geſtis Francorum. capit. 42.* ſcribitur, Græcis *μουσωταί* Briſſ.

MVTABILE quid ſit, & quomodo accipiatur, Bart. diſſerit *in l. naturaliter. §. aptum. ff. de acq. rer. dom.* Sp.

MVTARE aliquid cum aliquo, aliud pro alio accipere.

MVTARE cauſam poſſeſsionis tunc dicitur aliquis, quando id quod poſsidet precario, vult iam poſsidere pro donato. Iſta mutatio non eſt recepta, *teſte Baldo in l. quod meo. ff. de acq. poſſ.* Sp.

MVTARE ære, pro vendere.

MVTARE ſolum, idem quod vertere ſolum.

MVTARE ſtatum, pro perdere, amittere, *in §. Pompon. ait. l. ſi ex cauſa. ff. de minor.* Alb.

MVTARI actio propriè dicitur, quum vetere omiſſa, alia proponitur. Regulariter autem permittitur ante litis conteſtationem exceptis caſibus, qui ab interpretibus recenſentur. Spieg.

MVTARI ciuitate, Bud. pro alterius ciuitatis ciuem fieri. Cic. *pro Balbo.* [Iura præclara, atque diuinitus à maioribus noſtris inuenta, ne quis inuitus ciuitate mutetur, ne inuitus in ciuitate maneat.] Sp.

MVTARI iudicium, quomodo mutatione aliquorum iudicum dicatur, vide Alphenum, cuius elegans eſt hæc quęſtio *in l. proponebatur. ff. de iud.* Reſponſum eius refert & declarat Alciat. *cap. 17. lib. 6. Parerg.* Sp.

MVTATIO ciuitatis fit tribus modis, vt ex Cic. *oratione pro Balbo* colligitur. Dicatione, id eſt, deſtinatione, cum quis in aliam ciuitatem voluntate adſcitus eſt. Calamitate, hoc eſt damnatione, qua in ſignificatione ſæpè idem vtitur: ſicut & incolumes appellat eos, qui nondum damnati aut abſoluti ſunt. Præterea poſtliminio, vt ſcilicet ciuis permaneret, qui animum redeundi habuiſſet. *Vide Sylnium interpretem.* Spiegel.

MVTATIO modici vel verbi, vel particulæ, ſtatum & veritatem orationis demutat. *l. ea tamen. de legat. 3. l. ſi in emptionem. §. penult. ſub fin. l. cum ab eo. de contrah. empt. l. 3. de in diem addict. l. ſi quis à filio. verſic. ſed ſi ita. de legat. 1. cum ſimil.* Itaque quod non mutatur, ſtare permittendum eſt. *l. ſancimus. C. de teſtam. l. præcipimus. ſub fin. & ibi gl. in verbo intelligant. C. de appel. & conſult.* Spiegel.

Nec MVTAT, id eſt, nec refert, *l. 52. §. fideiuſſores ff. de fideiuſſ.* Nec Mutat, id eſt, non mouet, non obeſt, nec ad rem facit, *l. 11. ff. vſufr. quemadm. l. 3. §. ſi iam. ff. de adm. rer. l. 11. §. vltim. ff. de pign. act. l. 10. C. fam. ercīſc.* Nec videtur Mutare, id eſt, intereſſe, *l. 36. §. 1. ff. de teſtam. milit.* Briſſ.

MVTIANA

Mutiana cautio. Mutianæ cautionis originem, & à quo ſit introducta, omittentes, illud in præſentiarum ſcire ſufficiat, Mutianam cautionem in omnibus conditionibus, quæ morte hæredis, vel legatarij finiuntur, interponi. Verbi gratia, Caio legatus eſt fundus, ſi nunquam in Capitolium aſcenderit, quia ea conditio tractum habet ad mortem Caij vſque, neque prius finietur, quam Caio mortuo, tenebitur Caius cautionem, quæ Mutiana dicitur, hæredi præſtare, ſe fundum legatum reſtituturum, ſi in Capitolium aſcenderit. *l. Titio fundus. de condit. & demonſt. ff.* Idem erit, ſi ex hæredibus alter ſub eadem ſit inſtitutus conditione. *l. 4. §. fin. de cond. inſtit. ff.* Anch.

Mutianæ cautionis, inquit Vlp. *l. 7. de cond. & demonſt.* vtilitas in conditionibus conſiſtit, quæ in non faciendo conceptæ ſunt: vtputà, ſi in Capitolium aſcenderit, & ita Ariſtoni & Neratio & Iuliano viſum eſt. Quæ ſententia & conſtitutione D. Pij comprobata eſt. Nec ſolùm in legatis placuit: Verumetiam in hæreditatibus idem quoque remedium admiſſum eſt. Porrò ſi conditio non faciendi ſit turpis, non eſt neceſſaria cautio Mutiana. Nam vt conditio, ſic & cautio remittitur. *l. 20. de cond. & dem. Bald. in Scæuola.*

Mutilati, id eſt, diminuti corpore, non facilè citra ſuperioris relaxationem ſacris admouentur in noſtra religione. Id ipſum & veteribus cautum, monet *Declamationum quarta* Seneca, vbi de Metello, inquit, Sacerdos integer ſit. Metellus Pontifex, cum arderet Veſtæ templum, dum rapit Palladium, oculos perdit, ſacerdotium illi negatur. Et mox contra Metellum: Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res reuocanda eſt. *Vide Rhodig. cap. 2. lib. 7.* Sp.

Mutitare in vetuſto Senatus decreto, quod à Gellio *lib. 2. cap. 24.* refertur, mutua inter ſe conuiuia agitare ſignificabat. *Quo verbo idem auctor vſus eſt libro 8. cap. 2.* Briſſ.

Mutua petitio. Mutua petitio eſt conuentio ex parte actoris, & reconuẽtio ex parte rei. (wan der cleger von dem beclagten widderbeclagt wirt.) Nã recõuentio eſt ſecũda conuentio. (ein gegenclag/widerclag.) Sunt ergo duæ petitiones. Hinc in decret. tit. eſt, de mutuis petitionib. & de hac materia tractatur in quæſt. 8. cuius in agẽdo. Illud non omittendum, mutuas petitiones coram eodem iudice expediri debere. *l. ſi idem. §. ſed & ſi mutuæ. de iuriſ. om. iud. ff.* Anchor.

Mutuam pecuniam, per ancipiationem ſeu prolepſim dicimus, quæ adhuc mutuo data non eſt, ſed ea deſtinatione habetur, vt mutuetur, *l. malum. §. 2. de verb. ſig.* Sp.

Mutuare, dare mutuo, vel mutuò. Interdum pro mutuò ſumere, vt mutari deponens ſumitur. Eſt etiam, vt Bud. mutuari, quæ ab alijs inuenta ſunt, in ſcripta ſua vertere, ita vt ſua videri velit, qui hoc facit: nec modò mutuum, ſed etiam furtum facit. Sp.

Mutuatio, ſumptio mutuæ pecuniæ. Cice. *pro Flacco,* [Quum multos minutis mutuationibus fraudauiſſet.] Et ſic in S.C. Velle. apud Vlp. *l. 1. ff. ad S.C. Velleia.* [Quod ad fideiuſſiones & mutationes pro alijs quibus interceſſerint fœminæ, pertinet.] Sic enim legendum eſſe *in obſeruationibus noſtris* iampridem docuimus: nõ autem, Mutui dationes. Prohibet enim S.C. ne mulieres pro alijs mutuam pecuniam accipiant: non autem vt ne dent. Hot.

Mutuum (inquit Paulus) damus recepturi non eandem ſpeciem quam dedimus (ſic enim commodatum erit aut depoſitum) ſed idem genus. Nam ſi aliud genus, veluti ſi pro tritico vinum recipiamus, non erit mutuum, ſed contractus innominatus. *l. naturalis. ff. de præſcrip. verb.* Hactenus Paulum vbi notandum, quod genus hic [illegible] pro rebus ſub genere contentis accipitur, Old.

Mutuum à credito, alijſque contractibus varijs modis differt. I. enim mutuum à credito differt, quo genus à ſpecie. Nam creditum aliique contractus exercentur in omnib. planè rebus: etiam extra eas res, quæ pondere, numero, menſura continentur, ſicuti & ſi eandem rem recepturi ſumus, creditum eſt. Sed mutuum non contrahitur extra res ponderandas, numerandas, vel menſurandas. II. Mutuum non poteſt eſſe niſi proficiſcatur pecunia, & naturalis ac vera rei interuẽtio accedat. *Inſt. quib. mod. re contrah. obligat.* Creditum autem fit interdum, etiamſi nihil proficiſcatur, veluti ſi dos promittatur poſtea quam nuptiæ contractæ ſunt. Nam maritus hic eſt creditor: quanquam nihil dederit vxori. *l. ſi pignoratione.* *l. promittendo. in princ. ff. de iure dot.* III. In mutui datione oportet dominum eſſe dãtem, hoc eſt talem, qui per ſe vel per alium poſsit rem transferre in accipientem. Ex alijs verò contractibus pleriſque etiam ille, qui non dominus ſit, poteſt fieri creditor. IIII. Et verbis poſſumus credere, ſecundum formulam iuris interrogando, & reſpondendo, quæ dicitur ſtipulatio. *Inſtit. de verb. oblig. in princip.* Sed certè verbis, niſi res interueniat, non contrahitur mutuum. Old. *ex Paulo eius verba declarans: act. 17. claſſe 4.*

Mutuum. Mutuum inde appellatum eſt, quòd ita à me tibi detur, vt ex meo tuum fiat. *Comment. lib. 4. c. 14. num. 5. & lib. 7. cap. 2. nu. 1. §. 1. quibus modis re contrah. oblig. Inſtitut. 3. l. 2. §. appellata eſt. ſi cert. pet. ff.* Ex quo apparet, in mutui datione oportere dominum eſſe dantem, *d. l. 2. §. fin.* Mutui autem datio conſiſtit in ijs rebus, quæ pondere, numero, menſurave conſtant. *dicto §. primo. & d. l. 2. §. 1.* quia eæ res ſcilicet in ſuo genere functionem recipiant. *d. §. 1. l. 2.* puta, vino, oleo, frumento, pecunia numerata, ære, argento, auro: vt quę ſcilicet numerare, metiri, & appendere poſsimus. *d. §. 1.*

in Mutui datione nobis non eædem res, ſed aliæ eiuſdem naturæ & qualitatis redduntur. *d. §. 1. Inſtit.* Cæterùm, cum quid mutuum dederimus, & ſi non cauimus, vt æquè bonum nobis reddatur, non licet debitori rem, quæ ex eodem genere ſit, deteriorem reddere: veluti, vinum nouum pro vetere. Nam in contrahendo quod agitur, pro cauto habẽdum eſt, Id autem agi intelligitur, vt eiuſdem generis, & eadem bonitate ſoluatur, qua datum eſt, *l. cum quid. eod. tit. ff.* Ex his apparet mutuum contractum eſſe, quo dominus is fit, qui accepit, & nobis obligatur non ad eadem illa, ſed ad alia eiuſdem ſubſtantiæ & quantitatis, *ita Theophilus in d. §. 1. Inſtit.* Ex quo contractu naſcitur actio, quæ certi condictio appellatur. *d. §. 1. Inſtitut.* quam ſpecialem vocant Doctores. generalis enim certi condictio competit ex omni cauſa, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur, ſiue ex certo contractu petatur, ſiue ex incerto. Licet enim nobis ex omni contractu certum condicere, dummodò præſens ſit obligatio. *l. certi condictio. ſi cert. pet. ff.* Ancho. *Adde Franc. Balduin. Catecheſin. iur. ciuil. cap. 4.*

Mutuum differt ab vſufructu. Primùm enim mutuum non requirit eam ſatiſdationem, quam vſusfructus. Deinde mutuum deſiderat, vt idem genus eiuſdemq; omnino bonitatis reddatur, &c. *Balduin. tit. de vſufruct.* Secus autem eſt in vſufructu: ibi enim cautio & eadem ſpecies reſtituitur.

Mutuum improprium eſt, cum hoc titulo facio quidem pecuniam tuam, ſed quæ mea non erat, veluti ſi tibi delegauero debitorem meum, vt ab eo exigas, & quod exegeris habeas mutui loco. Sed & ſi pecuniam purè mihi debueris, conuenire poſſum, vt crediti nomine eam retineas: & hoc quoq; mutuum benignè iudicabitur: ſaltem ſi appareat, nõ tam agi de dilatione ſolutionis, quàm de nouatione eius quod debetur. *Balduin. tit. quib. mod. re contrah. oblig.*

Mutuum, quod Siculi *μοῖτον.* Ita ſcribit Siphron, *μοῖτον ἀντι[illegible]*, verè autem ſic ſe res habet, vt Mutuum in eius perſona propriè ſit, qui reddit. Plaut. *Trinum.*

Leſbon quid agit filius?
P. Bene valet tibi. L. Aedepol [illegible] *facit.*

Idem *in Curcul.*

Eam volt meretricem facere, ea me deperit.
Ego autem cum illa facere volo mutuum.
P. A. Quid ita?
PH. Quia proprium facio, amo pariter ſimul.

Cicero *Q. Metello*: Quod autem ita ſcribis, Pro mutuo inter nos animo: quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuum, neſcio. equidem hoc arbitror, cùm par voluntas accipitur & redditur. Hot.

Mutuum ergo; non eius eſt qui credit, ſed eius qui reddit. vt mutuo dare non ſit, ex meo tuum facere: ſed credere rem vt mutuum ab eo cui creditur, fiat. Hot.

Mutuum certum dicitur, quia idem debeatur in genere: quod cum perire non poſsit, certum hic eſt ſemper, quod debetur. Sic & Seneca *lib. 3. de beneficijs* vocat actionem certæ pecuniæ, quam dicimus certi condictionem, nempè qua petitur id quod creditum mutuove datum eſt, &c. *Balduin. tit. quibus modis re contrah. oblig.*

Mvtvs propriè, qui eloqui nihil poteſt, non qui tardè loquitur: *Inſtitut. quibus non eſt permiſſ. facere teſtam. §. item ſurdus. l. diſcretis. C. qui teſtam. fac. poſſ.* Interpretes obſeruarunt, quòd mutus, infans, abſens quandoque æquiparantur. *l. ſeruo inuito. §. ſi pupillo. ff. ad Treb.* Sp.

Mvtvs magiſtratus. Cicero *de legibus* 3. [Vt enim magiſtratibus leges, ita populo præſunt magiſtratus: vereque dici poteſt, magiſtratum legem eſſe loquentem, legem autem mutum magiſtratum.] Sp.

M Y

Mya, genus conchæ circa Boſphorum Thracium, quem nunc, teſte Maſſario, Striclum Cõſtantinopolis vocant, vniones rufos ac paruos gignens. *Vide Plin. lib. 9.* Huiuſmodi Myas Latini mytulos interpretantur: de quibus idem Maſſarius diligenter ſcripſit *in annot. ad eum librum.* Sp.

Myoparo, ſiue vt Græci, myoparon, genus nauigij eſt, ad curſum & celeritatem paratum. Eraſ.

Myopárones lembi ſunt piratici, nomen adepti à Paro inſula, & Myunte vrbe. nam & paron nauigij genus eſt, & cõpoſito nomine Myoparon, *vt annotauit Turneb. aduerſ. lib. 3. cap. 7.*

Myopes, quos Vlpianus inter morboſos numerat *l. item Oſilium ait, ff. de ædil. edict.* dicuntur (teſte Budæo) qui iam inde ab initio ortus ſui, niſi admota oculis contueri nequeunt. Senibus autem vitium huic contrarium accidit: ſiquidem ſenes admota non videntes, longè reducta vident. Cauſam eius rei indicat Ariſtot. *in problem. ſectione 31. q. 36.* Sp.

Myops *in l. 10. §. de myope. ff. de ædil. edict.* De huius verbi ſignificatione, quæ ex medicorum libris didici, ea hic proferam, prætermiſsis à Budæo adductis locis. Paul. Ægineta *lib. 3.* μυωπίζειν δὲ λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν ἐγγὺς βλέποντες, τὰ δὲ [illegible] ... [illegible] Aetius *lib.* – μύωπες λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν σμικρὰ καὶ ἐγγὺς βλέποντες, τὰ δὲ μεγάλα καὶ πόῤῥω βλέπειν μὴ δυνάμενοι [illegible] ὀφθαλμοί. Oribaſius quoque *lib. 8.* μύωπας vocari ſcribit eos, qui ita nati ſunt, vt quæ propè ſunt, videant: quæ procul, non item. μύωπα verò à Locrenſibus ἄγχορον vocatum Heſychius auctor eſt. Briſſon.

Myriades *l. 2. C. de veteri iur. enucle.* quod vulgò *vn milion.* Prat.

Myrobrecharii, vnguentorum venditores, μύρον enim vnguentum, βρέχω aſpergo, madefacio dicitur. Et propriè appellantur, qui capillos delibutos gerunt. *Alc. C. ne excuſ. artif. lib. 10.* Sp.

Myropolae Græcis, qui nobis vnguentarij dicuntur, effœminandorum animorum artifices: quos vrbe expulſos à Lacedæmonijs, autor eſt Seneca, *nat. quæſt. libro 4.* Spieg.

Mysiam prouinciam diuiſam, & ſub duobus præſidibus conſtitutam ſignificat Macer, *in l. 3. ff. de offic. aſſeſſ.* Myſia itaque duplex fuit, Inferior, & Superior: Illius meminit *l. 9. ff. de captiu.* Fit & mentio Myſiæ mediterraneæ ſeu Dardaniæ *in l. 4. de metallis lib. 10. C.* & Myſię primę *in l. vlt. C. de diuerſ. off. lib. 12.* In Myſia porrò incenſores, maximè vitium, grauiſsimè plecti traditur *in l. 16. in fin. ff. de pœn.* Briſſ.

Mystagogi, qui & ἀγύρται ſunt, qui ſecretiora cuiuſcunque religionis myſteria tractant, oſtentant, relegunt, colenda exhibent, cæteroſque myſterijs initiant, *de quibus Poſtellus in lib. de magiſtratibus Athenienſibus cap. 20.*

Mysteria, veteres ſacra Cereris dicebant, quaſi initia. Inde vox trahi cœpta ad quoſcunque cultus. Myſtæ dicuntur initiati, & ſymmyſtæ, conſecranei. Hieronym. Imperatores hac voce vtuntur. *C. de ſum. trin.* [Nullus hæreticis myſteriorum locus, nulla ad exercendam animi obſtinatioris dementiam pateat occaſio.] ita legendum, non miniſteriorum, Alciatus monuit: exiſtimans hinc colligi argumentum, quòd poſsit Romanus Pontifex diſſoluere quaſcunque congregationes, ſi malè de eis ſuſpicetur. Haloander veterem lectionem probat, quæ non aduerſatur apoſtolicis literis, quarum periti fuere, quibus autorib. principes hanc legem ſanciuere. Sp.

N.

N. L. his notulis ſignificabatur probationes, & argumenta ſatis apta non eſſe ad condemnandum. *quod plenius in prioribus indicat G. Budæus ex Gellij libro 11. cap. 2. ad fin.* cuius modi inter locutionis adhuc veſtigia ſuperſunt *in l. Pomponius. ff. de re iud. & l. 22. §. fin. ff. de arbit. & apud Senecam lib. 8. Epiſtol.* Prat.

N. literam inter E. & S. ponebant veteres, vt mollius proferrent, *auctor eſt Ant. Auguſt. lib. 2. cap. 6. emendat.* vt in dictione, quotiens, &, vicenſimus, trigenſimus, & quadragenſimus, perpetuò in Pand. Flor.

N A

Ναῦλον Suidæ, ἐπίσχον δίφρου, ſeu δίφρε [illegible]. Prat.

Naeniae dicuntur à Græco νεάτην, autore Feſto, id eſt extremum: vel quod νήτη ὑπάτη ſit chordarum vltima ſoni acutioris, &c. *Brechæus l. cum in teſtamento. ff. de verb. & rer. ſign.*

Nam, particulam plerunque cauſalem eſſe, Bartol. indicat *in l. demonſtrat. in §. quod autem. ff. de cond. & demonſt.* Initialis interdum eſt. Pro, certè, item quandoque ponitur. Ac etiam pro, deinde, continuationem ſignificans, *vt oſtendit per exempla Alber.* Namque eiuſdem efficaciæ eſt, ſed quæ ſecundo loco ponenda eſt, quum Nam, antecedat ſemper. Sp.

Nam ecce. Vlpia. *de dolo, in fin. l. ſi quis.* [Neq; enim, ait, paſſim hæc actio indulgenda eſt, nam ecce in primis ſi modica ſumma ſit.]

Hæc vox, Nam, non nunquam αἰτιολογικὴ eſt, ſed & plerumque inceptiua: & idem valet quod planè, vt Donatus *in Hecyram Terentij, actu 2. ſcena 2.* notat, Plautiq; teſtimonio comprobat. *Sic in l. prima §. vlt ff. de rer. diuiſio. l. 85. § ſacram. ff. de verborum obligat. l. 10. C. ſi certum pet. Sic & apud Valerium lib. 8. cap. 3. & alibi ſæpe.* Briſſ. *Comm. lib. 6. c. 4. num. 4.*

Nam, pro ſed, apud veteres vſurpari ſolitum, *in Verrinarum commentarijs* expoſuimus. itaque Paul. locutus eſt *l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram. de verbor. oblig.* & Papinia. *in l. Stichum. 95. §. vſumfructum. ff. de ſolut.* Hot.

Nancisci, non eſt, ſimpliciter acquirere, vt indicat vulgatum Lexicon, ferè non niſi ex latinitatis ignaris collectum autoribus. Quid autem ſignificet, Donatus *in Socram Terentianam* adnotauit. In iure noſtro pro conſequi ponitur. *Vide Alex. Neapolit. cap. 21. genia. dier. lib. 1.* Spieg.

Naphtha, inquit Plinius, appellatur circa Babyloniam, & in auſtagenis Parthiæ profluens bituminis liquidi modo: quod idem ferè è Dione Xiphilinus, his verbis ſcribit, [illegible] Huic, inquit Plinius, magna cognatio ignium tranſiliuntque protinus in eam vndecunque viſam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, poſtquam ſacrificatura ad aras acceſſerat, corona igne rapta. Hæc Plinij verba plurimum afferent lucis, ac veluti prælucebunt Horatio ſic ſcribenti,

Hoc delibutis vlta donis pellicem
Serpente fugit alite.

Etſi iocatur alio non naphtha imbutam fuiſſe coronam. Appellare videntur Latini hoc genus bituminis liquidi, oleum viuum. Gratius

Vulcano condicta domus, quam ſubter euntes
Stagna, ſedens venis oleoque madentia viuo.

De hoc Turneb. aduerſ. lib. 6. cap. 9.

Narbonensis prouincia, quæ etiamnum prouinciæ nomen retinet, & olim Germanici iuris fuit, meminit Iuriſ. *in l. 2. de orig. iuris.* Vadianus *in Epitome orbis*, illuſtres recenſet eius vrbes. Quo titulo nunc à Gallis teneatur, ex ſcriptorib. patet. Spieg.

Nardi ſtachys, pro corrupto, Nardiſtachis, apud Alberic. legendum, *in l. vltim. ff. de publicanis*, quo loco Iuriſconſ. nomina ſpecierum enumerat: quem corruptiſsimum nobiles triumuiri nobis reſtituerunt Alciatus Italus, Ruellius Gallus, & noſter Haloander. Stachys nomine ſuo Græco ſpicam ingenuè fatetur, autor idem Ruellius. In elegantibus G. Humelbergij comment. lego, nardum fruticem eſſe odoratum, in India naſcẽtem, cuius ſpicæ & folia in honore ſunt, & celebrantur: eſſeq; nardi huius ſpicam longè aliam ab ipſa quæ vulgò vocatur ſpica nardi & lauendula. Spieg. Spica

autem

autem nardi nos carere latè proſequitur Brunsfelſius *in herbar ij ſui tom.2.* Eſt autem radix, licet ſpica dicatur, *vide Matthiolum lib.1.comment.Dioſcor.*

MARDVM, Pomponius *in l.21. §.primo. ff. de auro argen.* numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Ex nardo igitur confectum vnguentum ſignificat: quod Plinius lib.13.c.1. Nardinum appellat. ſed PVRVM addidit, vt ab illo Pliniano diſtingueret, quod alijs permixtis conſtat, & voluptatis ac ſuauitatis cauſſa tantummodo paratur. tametſi hoc quoque puro elegantiores vngi mulieres ſuauitatis tantum cauſa ſubiungat. quod etiam Tibullus *lib.2.Eleg.2.* perſpicuè ſignificat.

Illius puro diſtillent tempora nardo. Hot.

NARDVS autem piſtica, cuius ſacræ literæ mentionem faciunt *Ioan.12.cap.* proba, fidelis, & non adulterata interpretatur. Quidam ei loco nomen id fuiſſe putant. Sunt enim varia genera Nardi à loco cognominata: Nardus Indica, Syriaca, Celtica, quæ in Liguriæ Alpibus naſcitur, laudata poſt Celticam, &c. *Adde Forcatul. in ſuo Cupidine Iuriſperito, c.11.num.6.*

NARRATIO omnis debet eſſe breuis, vt libentius audiatur: manifeſta, vt intelligatur: veriſimilis, vt probetur. Fortunatianus, cuius libelli mirè conferunt Iuris ſtudioſo, ad facilius cognoſcendos legalium textuum ſenſus. Cæterùm, quando narrata videantur à principe conceſſa, item vt eorum probatio fieri debeat, interpretes latè ſcribunt. Donatus *in Andream Terentij* ait, Narrare aliena, & quę nobis non ſunt neceſſaria, dicimus. In aula nunc nihil magis tritum eſt hoc verbo: [Qui bene narrat, bene impetrat.] Fit autē narratio veriſimilis, ſi cauſam, quæ impulit, dicamus; ſi perſonæ, quæ fecit, mores ita deſcribamus, vt ab re facta alieni non videantur, ſi loci & temporis opportunitatē oſtendamus. Sp.

NASCI in ciuitate dicitur, qui in territorio eius naſcitur. *l.filios.C.ad municip.& orig.lib.10.*

NASCI ſuum, vel agnaſci ſuum, paria ſunt, quo ad vim ſuccedendi, vel inſtituēdi, vel exhæredandi, ex lege Velleia. *Salomon in §.etiam.l.Gallus.* Sp.

NASCI qui ſperatur, pro ſuperſtite eſſe dicitur: quod tunc verum eſt, cum de ipſius iure quæritur, alijs autem non prodeſt, niſi natus. Maſſ.

NASCI ſe veteres non ſolum eo die credebant, quo in lucem exibant, vitamque accipiebant, ſed etiam cum in Republica honores ampliſsimos, vt conſulatum conſequebantur. qua quidem ex opinione à Cicerone *in orat. poſt reditum ad Quirites* dictum exiſtimo, à parentibus, id quod neceſſe erat, paruus ſum procreatus, à vobis natus ſum conſularis. Sed & clarius multo apud Salluſtium in oratione Cottę his verbis: [nam ſi parricida veſtri iture, & bis genitus hic, deos penates meos, patriamque & ſummum imperium vilia habeo.] Et qui ab exilio reuertebantur, tanquam renaſci videbantur: certè diem, quo redibant, natalem reditus ſui vocabant. Cicero *ad Atticum* [Ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, vt facis, diemq; natalem reditus mei cura, vt in tuis ædibus amœniſsimis agam tecum & cum meis.] *Turneb. aduerſar. lib. 23.cap.4.*

NASCI non corporales modo res, ſed & incorporales, dicuntur, vt iura *l.98.§.vlt.ff.de verb.oblig. l.69.§.vlt.ff.de legat. 2.l.1.ff.ad leg.Fab. de plagiar. l.2.ff. de recept. qui arbit. l.5. ff.de praeſ. verbor.*

NATALES, pluraliter tantùm, ſignificant, inquit, Valla conditionem ſanguinis ac familiæ: vt generoſi natales obſcuri. Interdum offendes pro diebus natalibus vſurpari. Pro nobilitate verò poni, receptum eſt. Hermogenianus: [Conſideranda eſt origo natalium.] & C. de iur. annul. Natales antiquos, & ius ingenuitatis, non ordo præſtat decurionum, ſed à nobis petitur, Imperator ait. Tertullianus: Fuerunt leges, quæ honeſtorum natalium inſignia non temerè vſurpare ſinerent. Sp.

NATALEM diem *in l.cum quidam. ff. de ann. leg. & fideicom.* Accurſius inſulsè interpretatur diem mortis. Diem verò natalem celebrem apud antiquos fuiſſe, magnaque hilaritate agi conſueuiſſe cognoſcere licet apud Lucianum *in Demoſthenis encomio,* Ouid. *lib.4.Triſtium, Eleg.13.& lib.5.Elegia 5. Maioragius Miſcellan. libr.2.cap.2. Adde Forcatul. in Necyomant. dialog.1.num.31.* In die natali etiam dona miſsitari ſolebant ab amicis & notis: inde Perſius ſcribit.

Et natalitia tandem cum Sardonyche albus.

Et Cenſorinus ſuum de die natali librum, quem ad Cerelium de ipſius natali mittit, natalitium vocat: quodcunque inquit, hoc libri eſt meis opibus comparatum natalitij titulo tibi, miſi. quo quidem natale munus ſe miſiſſe intelligit, *vt annotauit Turneb. aduerſar. lib.7.cap.14.*

NATALIBVS reſtituere, hodie nobilitare vocamus, & nobilitatem natalium reſtitutionē, *quod & ſcribit Budæus in Annotat. prior. ad Pandect.* Reſtitui autem natalibus dicuntur ij propriè duntaxat, qui ſerui nati ſunt, & tamen ingenuitatis iura acquirunt. Itaq; ſolus Princeps, ſicuti & hodie ſolus nobilitat, ſolus olim natalibus reſtituebat, *l. ſed ſi hac lege. §.aliud eſt, de in ius vocan. ff.* hoc eſt, ingenuitati. Hinc autem orta eſt natalium appellatio, quòd olim, cùm quis natus erat, ſtatim ſcribebatur, quòd talis natus erat tali anno, & tali tempore, &c. *vt C. de probat. l. neque natales.* Sic iure gentium natales erant tales. Quia autem iure naturali quilibet erat liber & ingenuus, ideo, quia reſtituitur ingenuitati, & reſtitui dicitur natalibus, hoc eſt, (vt loquitur Petrus de Bellapertica, *in ſua lectura ad lib.1. Inſtit. de ingenuis.*) conditioni, quam habet à natiuitate. Anchoran. Hoc ius Iuſtinian. *τὸ παλιγγενεσίας δίκαιον* vocat *Nouel. conſtitut. 78.* Briſſ.

NATALIA conditionem ſignificant, qua quis naſcitur. Tacitus Cornelius fuſcus vigens ætate claris natalibus. Inde natalia conditionem demōſtrāt eius qui ingenuus natus eſt, &c. *Ferret. tit. de ingen.*

NATALICIVS dies, in quo quis natus eſt. Natalitia Sāctorum in decretis Eccleſiaſticis, dies accipimus, quibus pro nomine CHRISTI Sancti mortui ſunt. Sp.

NATI accipiuntur etiam ij, qui execto ventre editi ſunt: quin etſi non integrum animal editum ſit, cum ſpiritu tamē, natum dicimus, *l. quod dicitur. 12. ff. de liber. & poſth.* prætereà qui ſtatim poſteaquam editi fuerunt, mortui ſunt, nati dicuntur, *l.3.C. de poſthum. hered.* at qui mortui, aut monſtruoſi, aut prodigioſi editi ſunt, pro natis non habentur, *d. l. 3. & l. qui mortui. 129. ff. de verb. ſignif.* Natum tamen ab eo, qui exſecto matris ventre extractus eſt, diſtingui videmus *in l. 6. §. 2. ff. de inoffic. teſt. l. 13. §. ex omnibus. ff. de publica.* Hot.

NATORVM appellatio latiſsimè patet, compræhendēs eos, quicunque nobis nati ſunt, at qui ex filijs aut nepotibus noſtris naſcuntur, nobis etiam naſci dicuntur: Illo tamen nomine vtuntur rarius Latini, quòd brutorum nati quoque vocantur, vt Columel. ſcribit: Equas amne natorum, niſi fiat poteſtas, noxam trahere. Et Cic. vix vnquam iſtos nominat, quin addat eos, à quib. ſunt procreati, vt *de Amicitia.* [Ea charitas eſſe debet inter natos & parētes.] Et *de finibus,* [A primo ſtatu diliguntur nati à procreatoribus.] Item Vergil.

Nate patris ſummi. – –

Illud autem malè, mea quidem ſententia, tradunt nonnulli, quod *τέκνα καὶ παῖδες* appellentur Græcis, qui filij & liberi Latinis. Imò verò quod illi *τέκνα*, nos propriè natos vocamus Et habet vtrunque nomen eandem originem, quòd illud à *τίκτω*, id eſt, pario, hoc autem à naſcor, verbo Latino ducitur, &c. *Coman. lib.10.cap.1.num.1.*

NATI ex corpore, Lex ita in agenda re dicta eſt, Tibi Corneli Balbe, & qui ex corpore tuo naſcentur, tractatum eſt, an nepos his verbis compræhendatur. Et negat Papius *qu. 353.* Ac facit ratio, nam *πρόθεσις* illa, Ex, plerunque *τὴν κυρίαν* cauſam, non eam, quæ velut per longam ſeriem fit, demonſtrat. Sed & hæc dictio, Tuum, potiùs ad ea quæ perſonæ ſunt, pertinet. Sed ego in promptu contradictionem eſſe video. Quia ius aui circa nepotem, ex iure patris erga filium pendet, & ſicut filius ex patre eſt, ita & nepos per patrem ex auo videtur eſſe. Denique, vt ait Celſus *l. dedit, de collo. bon.* quod pater filio, id auus propter filium eſt nepoti. Quid quod & Scæuola, verba hæc, [Ex ſenatos,] generaliter de liberis, viſus eſt intellexiſſe, *l. Lucius. 2. ff. de hered. inſt. Curt. lib.1. [illegible] cap.44.*

NATI, liberi, vt apud Terent. perſæpè. I.C. tamen ad eos, qui ex ancillis naſcuntur, vocem hanc contraxerunt. Imp. *§. 18. de legib.* [Si quis ancillas cum ſuis natis legauerit, etiam ſi ancillæ mortuæ fuerint, &c.] Hot.

NATIO, pro gente, quæ ſeorſum habitet in aliqua regione, Feſtus accipit. licèt apud Cice. frequenter pro ordine & ſocietate ponatur. Nationem pro ſecta quidam hodie, nec ineleganter vſurpant. Neuizan. multos citat more ſuo autores, qui in literas retulerint, quæ cuiq; nationi vitia pe-

 culiaria

cultaria ſint. At cuncta illa nihil eſſe videri reſpectu Ialorum, vt ipſe ait, maledictæ partialitatis. Vlp. quoque *de ædil. edict. in §. qui mancipia vendunt. l. quòd ſi nolit.* oſtendit, nationes quaſdam infamatas eſſe: atque proinde noſtra intereſſe, nationem ſcire rei emundæ. Sp.

NATIVVM, in quo aliquid naſcitur, vt natiui coloris, *in l. ſi cui. § lana, de lega. 3.* Haud ſcio an rectè natiui, pro naturalis, ibidem accipitur. Siquidem naturale propriè, quod ſecundùm naturam eſt, ſignat. Sic naturales filij dicti. Sp.

NATVRA eſt, quicquid eſt in hoc mundo: quia ens eſt. vnde fortuna eſt natura, multas enoluens mutationes. Et licèt perpetua intentio naturæ ſit, ſemper generare, quamuis ex accidenti etiam corrumpat propter motus ſui inquietudinem, & attribuatur benigno Ioui, tamen fortunæ intentio contraria eſt in hoc, ſcilicet prius corrumpere, poſteà generare. & ideò (vt etiam cecinit Lucanus) negatum eſt ſummis ſtare diu, neque eſt poſsibile in rectiſsimo ordine perſeuerare currentibus curſu naturæ. iſta ſunt elegantiſsima verba Bald. *in l. ſi vina matre, circa med. C. de bon. mater.* quæ ſunt memoria digna, ad multa: & præſertim ad ea, quæ ſcripſi inf. *in verbo, Sortis.* Quibus etiam conueniunt, quæ *in Thyeſte* ſcripſit Seneca:

Nemo confidat nimium ſecundis,
Nemo deſperet meliora lapſis.
Miſcet hæc illis, prohibetque Clotho
Stare Fortunam: & reliqua. Cotta.

NATVRAM. Accurſius *§. 1. Inſtitut. de iure nat. gent. & ciuil.* Deum interpretatur, tam verè, vt nullibi rectiùs. Vis enim illa inſtinctus, affectio & inclinatio tota à Deo creaturarum omnium opifice eſt. Audi. Senecã *in lib. de benefic.* [Quid aliud eſt, inquit, natura, quam Deus, & diuina ratio toto mundo, partibuſque eius inſerta? Ergò nihil agis ingratiſsime mortalium, qui te negas Deo debere, ſed naturæ, quia nihil natura ſine Deo eſt, nec Deus ſine natura, ſed idem eſt vterque, nec diſtat officio.] Attamen naturam ſolemus appellare naturalem Dei operationem, quæ mentibus noſtris inſedit, cuius ipſe Deus auctor eſt, vt inquit Auguſt. *lib. 3. Confeſsionum. Habetur in c. flagitia. 32. q. 6.* & Cice. *de Natura deor.* inquit: [Namque alij naturam cenſent eſſe vim quandam ſine ratione cientem motus in corporib. neceſſarios, alij autem vim participem rationis atque ordinis, tanquam via progredientem, declarantemque, quid cuiuſque cauſa efficiat, quid ſequatur.] Sed quantum ad hunc locum pertinet, primo modo natura intelligenda eſt. Natura igitur ipſa ingenitum in animis hominũ, amorem indidit ſuijpſius, & ita ad ſe, ſuoſq; amandum ſua vi impulit, vt & alium appetat ſui ſimilem ad procreandum, quem tandem appetitum conſequitur cura eorum, quæ generata ſunt, vt & Cicero inquit. Naturæ vocabulo Iureconſulti ſecundùm ſubiectam materiam vſi ſunt, modò pro naturali vi, modò pro naturali ratione, modò pro conditione, modò pro moribus, modò pro induſtria, inclinatione, indole, conſuetudine: Sed nec vnam tantùm rem nomen naturæ apud Philoſophos ipſos ſignificat, *vt docet Themiſtius in 2. Phyſic.* Sumitur item natura pro cauſa prima, à qua omnes cauſæ profluxerunt, id eſt, à Deo, hoc eſt, ab eſſentia Dei, quæ per naturam ſignificatur. Recentiores Philoſophi duplicem eſſe naturam tradunt: Naturantem, id eſt, primam cauſam, nimirùm Deum. Item naturatam, quæ aliunde cauſam trahit, id eſt, à prima. *De his vide quæ not. in l. reſpiciendum. ff. ſi cer. peta. l. ſed & ſi. §. patet ff. de iudic.* Exponitur hæc vox pro vi diuina apud Florentinum, *in vulgatiſsima l. vt vim.* Iſidorus 5. *Etymologiarum,* Lex diuina, inquit, fas eſt: lex humana ius eſt. Et idcircò, quod *in eadem l.* dicitur, hominem homini inſidiari nefas eſſe, id eſt contra legem diuinam fore, hominem homini inſidiari, id eſt, ex animo nocere, Salomonius, doctus & diſertus iuris interpres exponit. Præterea obſeruandum, naturam hominũ, pro voluntate prona ad malum (quæ ei per primi parentis lapſum, & Sathanæ impoſturam indita eſt) à Iuriſconſultis etiam accipi, teſte Oldendorpio. Vlpianus *in l. item ſi vnus. §. principaliter. de recept. arbitr.* [Quia res, inquit, ferè ſine exitu futura eſt, propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem.] Item Iuſtinianus *in l. 2. in princ. C. quand. & quib. quar. pars deb. lib. 10.* [Naturale quippe vitium eſt (ait) negligi, quòd communiter poſsidetur.] Spieg.

NATVRA, vt belliſsimè dicit Old. ponit fundamentum in toto iure. Ciuilis verò autoritas latiùs porrigit naturæ axiomata, accommodat negocijs, & diſpenſat ſecundùm immenſam varietatem vnicuique. Spieg.

NATVRAM Auguſtin. *in lib. 2. de moribus Manichæor.* nihil aliud eſſe ait, quàm id, quo in vnoquoque genere intelligitur aliquid eſſe. Vnde Natura vim, conditionem, qualitatem cuique rei inditam, innatam, attributamque ſignificat. Sic Naturam agrorum *in l. 1. §. ſi. l. 2. §. Labeo ff. de aq. & aq. plu.* Natura item ſua rem interijſſe Gaius dicit, quæ fato ſuo functa ſit, *l. 14. §. vltim. ff. depoſ.* vt & ſua natura corrupta vina *in l. 15. ff. de peric. & commod.* Acceptilario non ſua natura agit, *in l. 5. ff. de reſcind. vend.* id eſt, non propria vi & poteſtate. Rerum denique natura illa eſt, qua res quæque conſiſtunt, *l. 38. ff. ſi cert. peta. l. 15. ff. de ſtatu homin. l. 28. §. vlt. ff. de iudic.* Hæc natura communis eſſe dicitur, *l. 12. §. pen. ff. de accuſat.* quoniam in omnes ex æquo vim ſuam diffundit & liberum à ſeruo non diſtinguit. Itaque affectus illi & ſtimuli naturales hominibus cum brutis cõmunes iuri naturæ tribuuntur, *l. 1. ff. de iuſtit. & iur. Inſtit. de iure natur. gent.* Ius tamen naturæ pro naturali ratione & iuregentium plerumque accipitur, *l. 1. ff. de acquiren. rer. domin. l. 3. & 4. ff. de rerum diuiſ. §. ſingulorum. Inſtitut. eodem. l. 50. ff. ad leg. Aquil.* Eademque valent in libris noſtris hæc, Natura, Naturaliter, Naturali iure, Naturali ratione, & Iuregentium; nec immeritò. Nam, vt præclarè Cicero pronunciat, omni in re conſenſus gentium lex quædam naturæ putanda eſt. Et quòd ius gentium eſt, hoc idem & naturæ eſſe. idem Tullius 3. *Officior.* ſcribit, propterea, quòd quæ ex communi ratione rationeq; animis hominum indita proficiſcuntur, ea ad ius gentium pertineant. Quamobrem eum natura debere definimus, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus, *l. 85. in fi. ff. de diuerſ. reg. iur.* Briſſ.

NATVRA hominis ex Adæ lapſu adeò corrupta fuit, vt vix igniculi remanerent, ex quibus tam magnifica diuini & naturalis iuris bonitas agnoſci poſſet. Obſcurata enim fuit ratio naturalis, & extenuata per inobedientiam primi illius parentis, & impoſturam Sathanæ. Et cùm ratio dominari debeat, ac ſecundùm formam honeſtatis voluntatem manuducere: contrarium euenit, vincitque frequenter carnalis voluntas prona ad malum. Vnde fit, quòd Iuriſconſulti ſæpè Naturam hominum pro corruptela tali accipiunt: vt paulò antè diximus. Old.

NATVRA ſiue dicta eſt ab eo, quòd aliquid naſci faciat, cuius proprietatem cauſamq; non inuenimus, præterquàm quòd ita natura comparatum ſit. Old.

NATVRA prima eſt cauſa, à qua omnes omnium cauſæ producuntur. Vnde ſumma naturę ſignificatio accipitur pro Deo ipſo creatore coeli & terræ. *§. in pecudum, Inſtit. de rer. diuiſ. & de iur. nat. gent. & ciuil.* Inde Florentinus dixit grauiter, Naturam conſtituiſſe inter nos cognationem quandam, *in l. 3. ff. de iuſtit. & iur.* Paulus *in l. ſed etſi reſtituatur. §. fin. ff. de iud.* Nec rerum naturam, ait, intuendã, in qua omnia certa eſſent, cùm futura vtique fierent: ſed noſtram conſcientiam adſpici debere. Old.

NATVRA ſui apertæ dicuntur tabulæ, *in l. 10. §. 1. ff. quemadmod. teſtam. aper.* id eſt, *de ſe ipſis.* Sic Natura ſua res intercidere, *in l. 14. §. 1. ff. depoſ.* id eſt, naturali morte. Briſſ.

NATVRAE autem inferiores ſignificationes, ſubiectæ materiæ accommodantur. Nam aliàs denotat rationem honeſti, à Deo hominibus inditam ad imaginem ſui. Vnde dicitur naturalis æquitas, quam ſecundùm conſtantem ac perpetuam voluntatem ſequitur magiſtratus, *l. 1. ff. de minor. Inſt. de rer. diuiſ. §. ſingulorum.* Aliàs inclinationem affectuum humanorum vitioſam, & Adæ lapſu corruptam, *l. item ſi vnus. §. principaliter. ff. de recept. arbitr. ibi Propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem.* Et Iuſtinianus *in l. 2. in princip. C. quand. & quib. quar. pars debe.* veriſsimè dicit: [Naturale quippe vitium eſt negligi, quod communiter poſsidetur.] Aliàs vim genuinam omnibus animantibus inditam, *vt tractatur in §. apium quoque, & ſeq. Inſtit. de rer. diuiſ.* Aliàs denique natura ſignificat conditionem ſeu qualitatem omnium rerum corporalium & incorporalium, ex primordijs inhærentem. Vnde naturale loci vitium dicitur *in l. fluminum, in princip. ff. de damn. infect.* Et natura rerum, *in l. 4. ff. de præſcrip. verb.*

NATVRAE quatuor ſunt Senecæ: arboris, animalis, hominis, Dei: de quibus grauiter differit, *epiſt. 124.* Spiegel.

Natvrae concedere, *in l. 3. C. ad Tertul.* pro naturæ ſatisfacere, id eſt, mori. Spieg.

Natvra contrariorum quæ ſit. *Lege, Nolle, & Velle.*

Natvra diſpoſitionis dat verbis intellectum, *l. ſi vno. ff. locati. l. inſulam, de præſcrip. verb.*

Natvralem æquitatem ſequitur Pretor, *l. 1. ff. de minor.* Spieg.

Natvrali vitio parcendum, *per l. fluminum. §. vitio. ff. de damn. infect.* Cæterùm naturæ vitia an ſint accuſanda, vel an ſit accuſandum, quòd natura produxit, tractat eleganter, vt omnia, doctiſsimus Baro à Tautemberg. *in luculentiſsima interpretatione vſu. fruct. lib. 1.* Spieg.

Natvralia quemadmodum à ciuilibus paſsim in libris noſtris diſtinguantur, operæ precium arbitror accuratiùs exponere: præſertim cùm qui eam rem pro dignitate explicarit, viderim adhuc neminem. ea vero diſputatio tripartita eſt. Tribus enim modis de naturali & ciuili iure diſſeritur. **Primvs** modus hic eſt: Res omnes, de quibus Iuriſconſulti diſputant, aut Naturales eſſe dicuntur, aut Ciuiles, aut Mixtæ. Naturales dicuntur, quæ cùm verè ſint, & extent, tamen populi Romani legibus & forma Reipubl. qua populus Romanus vſus eſt, receptæ non ſunt: veluti cognatio ex eo concubitu contracta, qui à legibus Romanis prohibitus eſt, *l. 4. §. 2. de gradibus.* Nam ſiue liber ex ſerua, ſiue tutor ex pupilla, ſiue ſeruus ex ancilla, ſiue ſenator ex liberta liberos ſuſcipiat, ij naturæ iure atque ordine, & verè liberi ſunt illorum, & viciſsim illi eorum parentes: ſed quia contra populi Roma. leges id factum eſt, propterea ſimpliciter naturales liberi & parentes appellantur, *l. adoptiuus, de ritu nupt. & toto tit. C. de naturalibus liber.* Naturaliter enim fieri dicitur à noſtris, id quod reuera factum eſt: &, (vt vulgus loquitur) de facto. vnde naturaliter apertæ, & naturaliter clauſæ tabellæ dicuntur ab Vlpiano *in l. 3. §. 12. ff. de Sen. Silan.* & naturaliter interrumpi poſſeſsio dicitur, quum non ſurculus dicis cauſa, vt moris erat, defringitur: ſed ſi de poſſeſsione quis deijciatur, vel alicui res eripiatur, *l. 5. ff. de vſurpat.* Vnde paſsim ea quæ naturaliter fiunt, in iure dicuntur eſſe facti, veluti traditio, *l. ſi rem. 28. & l. in conditionalibus. 52. §. 1. ff. de verb. obligat.* item poſſeſsio, *l. 19. §. itemque. ff. ex quibus cauſis maior. l. 1. §. ſi vir. l. 1. l. cùm heredes, 23. & l. poſſeſsionem, 29. ff. de acq. poſſ.* item ſolutio, venditio, traditio, *l. 7. ff. de curat. fur.* item legatum in annos vel menſes ſingulos, *l. 10. ff. de capit. minut.* Ciuiles dicuntur eæ, quæ cùm reuera non ſint, in ijs tamen quæ ſunt, iure Quiritum habentur atque numerantur, veluti cognatio ex adoptione contracta, *d. l. 4. de gradibus.* Et hoc exemplum ita perſpicuum eſt, vt explicatione non egeat. Conſtat enim Aeſchinum Mitionis filium non eſſe verè, ſed iure factum & fictione. Item vſusfructus pecuniæ. *l. 2. ff. de vſufruct. ear. rer.* Mixtæ dicuntur, quæ cùm reuerà ſint, tum etiam à iure Quiritium comprobatæ ſunt: veluti cognatio ex legitimis nuptijs contracta, putà ex Cicerone & Terentio, *d. l. 4. eodem.* ſic Matrimonium naturale dici poteſt, quod cùm reuerà contractum ſit, à iure tamen Quiritum approbatum non eſt, ac propterea iniuſtum vulgò appellatur, *l. ſi vxor. 13. §. 1. ff. de adulter. l. ſi quis. 27. l. ſi ſenator. 31. de ritu nupt.* veluti ſi ſenator libertinam duxerit: aut tutor pupillam, curatorve adoleſcẽtem. Item ſi liberta quæ patrono nupſerit, diuortio facto alteri nubat. *l. vlt. ff. de donat.* Ciuile eſt, quòd etſi reuerà, id eſt, eo modo, quem natura inſtituit, contractum non eſt, tamen pro contracto habetur: veluti cùm in abſentis & volentis domum vxor deducta eſt, adeò vt ſi rediens moriatur, ab vxore lugendus ſit, *l. 5. & 6. de ritu nupt.* Item cùm apud hoſtes eſt maritus, *l. 6. de diuort.* vbi Iauolen. ait, vxores eorum, qui in hoſtium poteſtatem peruenerunt, poſſe videri nuptarum locum retinere eo ſolo, quòd alij temerè nubere non poſſunt. Nunc exemplum de poſſeſsione proponamus: Poſſeſsio naturalis dicitur, cũ quis corporaliter quidem, hoc eſt, manibus ac pedibus, ſed tamen aut iniuſtè, aut non accommodatè ad Iuris Ciuilis rationem rem aliquam obtinet. Iniuſtè, vt qui liberum hominem vinxit, *l. cùm heredes. 23. §. 2. ff. de acq. poſſeſſ.* qui vi poſſeſsionẽ inuaſit, aut vxor, cui cõſtante matrimonio maritus (quod prohibitum eſt) donauit, *l. 1. §. 5. ff. de vi & vi arma. l. ſi eum. 26. ff. de donat. inter virum & vxor. l. 1. l. vxor. ff. de acqu. poſſeſſ. l. nec vllam. ff. de petit. hered.* Non accommodatè ad Iuris Ciuilis rationẽ, id eſt, vtiliter ad vſucapionem: vt coloni, inquilini, fructuarij, depoſitarij, cõmodatarij, emphyteutæ, conductore, *l. communi. 7. §. 6. ff. commun. diuidun. l. 2. ff. pro herede.* Nam hi omnes vſque adeò ciuiliter non poſsident, vt plerunq; dicantur non poſsidere (quod tamen ita intelligendum eſt, non poſsidere ciuiliter.) *Vide l. ſciendum eſt, §. creditor. ff. qui ſatiſd. cogan. l. ſi ſeruus depoſitus. §. 1. ff. de noxal. act. l. 6. §. 1. ff. de precario. l. 1. C. commun. de vſu.* magis quippe tenere dicuntur, *l. 1. §. 4. ff. quod legatorum.* Hinc poſſeſsio naturalis dicitur eſſe facti, *l. 1. §. ſi vir. l. cùm heredes. 23. l. poſſeſsionem. 29. ff. de acq. poſſeſſ.* Ciuilis poſſeſsio dicitur, cùm quis non corporaliter quidem, ſed tamen & animo & accõmodatè ad vſucapiendi finem poſsidet: veluti debitor, qui pignus creditori dedit, *l. ſerui. 16. ff. de vſurpat. l. qui pignoris. l. ff. de acqu. poſſeſſ.* Item qui ab hoſtibus captus eſt, *l. in bello. 12. §. facti. ff. de capt. & poſtlim.* Item qui ad nundinas profectus eſt, *l. clàm poſsidere. 6. §. 1. ff. de acqu. poſſeſſ.* Mixta autem poſſeſsio eſt, quam quis & corpore & animo, iuſtè & congruenter iuri Ciuili poſsidet. Deinceps exemplum de naturali obligatione proferamus, Naturalis obligatio eſt, quæ cùm verè contracta ſit, à iure tamen Quiritium non approbatur: veluti ſeruus aliquis ciui Romano mutuo centum aureos dedit: ſi naturam ſpectemus (quæ parem omnium hominum conditionem ſtatuit, *l. 32. ff. de reg. iur.*) nemini dubium eſt, quin ciuis ille ſeruo illi ſit obligatus. Id quod ex præſenti rerum ſtatu, qui nunc in Europa eſt, clariſsimè quiuis poteſt intelligere. At ius populi Romani (quod ſeruos nullo numero habebat. *l. quod attinet. ff. de reg. iur. l. ſeruitutem, eodem*) nunquàm actionem & iudicium dediſſet ſeruo aduerſus illum debitorem. Prætor enim Vrbanus, non ſeruis, ſed ciuibus Romanis ius reddebat. Hinc ergò dicuntur ſerui in contractibus naturaliter & obligari & obligare, *l. ſerui. 14. ff. de oblig. & actio. l. ſi quid dominum. 64. de condict. indeb. l. nec ſeruus. 41. de pecul.* Hinc debitum quod dominus ſeruo debere in tabulis ſcripſerat, nõ ciuile, ſed naturale eſſe dicitur, *in l. quibus. 40. §. dominus, de cond. & demonſt.* Hinc Vlpian. *in l. fideiuſſor. 16. §. 2. ff. de fideiuſſ.* ſcribit, abuſionem eſſe vocabuli, cùm dicimus ſeruum debere, vel ſeruo deberi: nimirùm, quia deberi propriè id demùm intelligitur, quod apud Prætorem peti poteſt: ſeruus autem nec agere apud Prætorem, nec conueniri poteſt. eadem eſt ratio, ſi, qui eiuſdem familiæ ſunt, inter ſe contrahant: veluti, duo fratres qui in eiuſdem patris poteſtate ſunt: vel pater cum filio, vel filius cum patre, ſeruus cum herili filio, vel hic cum illo. *l. frater à fratre. & alibi ſæpè. ff. de condict. indeb.* Meminiſſe autem oportet, in iſta diſputatione regulæ cuiuſdam ab Vlpiano nobis traditæ *in l. Stichum. 95. §. naturalis. ff. de ſolutio.* vbi ait, Firmamentum, quo ſolo nititur naturalis obligatio, eſſe vnicam æquitatem, facit *l. eas obligationes. 8. de capit. minut.* vbi Caius ſcribit, actionem de dote in bonum & æquum conceptã, eiuſque obligationem habere naturalem præſtationem, *facit l. ſi noxali. 11. ff. de pecul. l. nam hoc, de condict. indeb.* quapropter vbicunq; æquum eſt, ibi naturalis obligatio eſt: tãquam eius obligationis cauſa efficiens, aut certè cauſa ſine qua non ſola ſit æquitas. Hinc illud apud Salluſt. *in Catil.* [Ius bonumque apud maiores noſtros, non legibus magis quam natura valebat.] Quo ex præcepto triplex effectus naturalis obligationis naſcitur: primum, vt ſolutum ab imprudente, non repetatur *d. l. fideiuſſor, d. l. ſi quod dominus, item l. naturales, de obligat. & actio.* ſecundum, vt compenſandi ius præbeat, *l. etiam. ff. de compenſat.* tertium, vt ad conſtitutum valeat, *l. 1. ff. de conſtitut. pecu.* Ciuilis autem obligatio eſt, quæ vel nunquam reuerà contracta eſt, vel cum reuerà contracta eſſet, facto tamen aliquo, ſed ad iuris Ciuilis rationem non accommodato, diſſoluta eſt. Quæ nunquam contracta eſt, veluti ex inani chyrographo: nam ſi ſcripſi me centum abs te mutuo accepiſſe, quæ tamen nũquam credideris, tamen chyrographum atque cautionem meam habeas, re quidem vera tibi obligatus non ſum: at ciuiliter obligatus ſum. *§. idem iuris eſt, de except.* Item obligatio vi, metu, dolove malo contracta, propterea naturalis non eſt, quia æquitati contraria eſt. Dicebamus autem paulò antè obligationis naturalis robur & firmamentum eſſe ſolam æquitatem, *l. Stichum, de ſolut.* attamen obligatio hæc ciuilis contracta eſt, *vt §. 3. & 4. de except. l. 1. & poſſ. ff. de doli excep.* vnde, conſtat propter iſtas obligationes actionem dari: pacto verò aliquo naturaliter quidem diſſoluta obligatio, ciuiliter autem manere dicitur, veluti cùm pactum eſt ne peteretur Nam pactum nudum, id eſt, ſine ſtipulatione factum, ciues Rom. neque obligabat,

neque ab obligatione diſſoluebat, *l. iuriſgentium. ff. de pact.* & tamen propter illud factum, naturaliter & ex æquo & bono diſſoluta erat. Nihil enim magis æquum & naturale eſt, quàm pacta ſeruari, *l. 1. de pact. l. 1. ff. de conſti. pecun.* Item ſi iudicatum eſt, & verè quidem iudicatum, pecuniam non deberi: nam etſi æquum eſt omnem obligationem diſſolui, manet tamen ciuilis, *l. 3. ff. de excep. l. 1. & paſſ. ff. de excep. rei iudic.* Mixta autem obligatio eſt, quæ cùm reuerà & æquiſsimè contracta ſit, tum etiam à Iure Ciuili comprobatur, & confirmatur. Poſtremum exemplum ſequitur de ſolutionibus. Naturalis ſolutio eſt, quæ cùm reuerà facta ſit, rata tamen à Iure Ciuili non habetur: veluti cùm pactum de non petendo factum eſt, aut iuſtum iuſiurandum datum, *l. Stichum. 95. §. naturalis, de ſolutio.* Solutio ciuilis eſt, quæ cùm reuerà facta nõ ſit, tamen pro facta numeratur: veluti cùm dies actionis præterijt, *l. 2. & paſſim. ff. de diuerſ. & tempor.* item cùm falsò iudicatum eſt, non deberi. *l. index. l. Iulianus. ff. de condict. indeb.* item cùm falsò iuratum eſt rem petitoris non eſſe, vel nihil ei deberi, *l. vltim. de iureiur.* Item cùm debitori maxima & media capitis diminutio contingit, *l. ſi debitori. 47. ff. de fideiuſſ. l. ſeruum. 30. ff. de oblig. & act. l. vltim. de duob. reis.* Mixta ſolutio eſt, quæ cùm verè facta ſit, tum à Iure Ciuili rata habetur: veluti ſolutio pecuniæ, vel acceptilatio, quæ ideò iuriſgentium appellatur, *l. an inutilis. S. in fin. ff. de acceptil.* cùm tamen per ſtipulationem (quæ ciuilis eſt) fiat: & à C. Aquilio Iuriſconſ. primùm excogitata ſit. SECVNDVS modus, quo Iuriſconſulti de naturali & ciuili iure diſputant, nõ ad res oẽs, ſed ad paucas, & certas duntaxat pertinet: eas nimirùm, quæ vtriuſque iuris ſunt participes. In ijs igitur duo conſiderantur, ortus & materia, quæ naturæ attribuuntur: deinde incrementum & forma, quæ à Iure Ciuili profecta ſunt. Cuius rei aliquot exempla ſubijciemus: Matrimonium dicitur eſſe iuris naturalis. *in l. 1. ff. de iuſt. & iur.* conſtat enim viri & vxoris ſocietatem à natura inſtitutam, & à gentibus omnibus comprobatam atque vſurpatam fuiſſe. itaque naturale ius & pudor in matrimonijs contrahendis dominari dicitur *in l. adoptiuus. 14. §. 1. de rit. nup.* verùm vt matrimonia fierent per confarreationem, coemptionem, vſum, vt aliæ matresfa. eſſent, aliæ matronæ tantùm, vt per coemptionem contractum matrimonium ius ſui & viro & vxori tribueret, per vſum contractum non tribueret, vt nuptiæ ſint conſortium omnis vitæ, diuini & humani iuris communicatio, *ſicut ait Modeſt. l. 1. ff. de rit. nupt.* vt ſenatores, eorumq́; liberi libertinam vxorem ne ducant, *l. 23. eod.* hæc, inquam, omnia quæ formam quandam matrimonijs afferunt, nequaquam à natura ſunt, aut gentium plurimarum communia, ſed ab ijs qui Reip. Romanæ formam inſtituerunt, excogitata, & ſuorum ciuium cauſa propriè introducta ſunt. Sequitur alterum exemplum: Patria poteſtas à natura ſine dubio inſtituta eſt, & ab omnibus gentibus vſurpata: cuius rei præclara diſputatio eſt apud Ariſt. *lib. Politic. 1. cap. 3.* Iuſtinianus tamen *ſub tit. de patria poteſt.* & Dionyſ. Halic. *lib. 2.* & Caius *ſub tit. de his qui ſunt ſui vel alie.* nominatim affirmant, eam eſſe Iuris Ciuilis. etenim vt pater in filium vitæ necisque poteſtatem haberet, *l. vltim. C. de pat. pot. l. 2. ff. de libe. & poſthum.* vt pater poſſet filium vendere, eundem poſſe noxæ dedere, abdicare, emancipare, nunquam à natura inſtitutum, ſed à Romulo (vt ait Dionyſ.) excogitatum, & in ſuæ ciuitatis vſum introductum eſt. Eodem pertinet patris cõſenſus in filijfam. nuptijs, quæ poteſtatis illius pars eſt. Iuſtinianus autem ait eum & naturalis & ciuilis iuris eſſe, *§. 1. de nupt.* Nam hoc fieri debere, inquit, & ciuilis & naturalis ratio ſuadet. Ac de naturali quidem & gentium iure inter omnes conſtat. Verùm vt in filijfa. nuptijs conſenſus ille deſideretur, in emancipati verò nequaquam *§. filius, de rit. nupt.* vt patris captiui aut in peregrinitatem redacti conſenſus non ſit neceſſarius, *l. in bello. 2. §. medio. ff. de capt. & poſtlim.* hæc, inquam, omnia ex iure Quiritium manaſſe, nemo non videt. Sequitur exemplum de tutela: Tutelam naturæ maximè conſentaneam eſſe, & ab omnibus gentibus vſurpatam, nemo ignorat: itaque iuris naturalis dicitur à Iuſtin. *§. vlt. de legit. agnat. tut.* Quid igitur eſt quòd *in l. 1. ff. de tut.* dicimus tutelam eſſe Iure Ciuili datam ac permiſſam? Reſpondetur hoc ad formam à Romanis Iuriſc. excogitatam referendum eſſe: veluti, ne quis peregrinus ciuis Romani tutor ſit: vt certæ tutelæ ſint legitimæ, fiduciariæ, quaſi legitimæ, Attilianæ, tutor ſuam pupillam vxorem ducere, aut filio vxorem accipere non poſsit, *l. tutor.* *15. de ſponſ.* tutoris vnius auctoritas vel ſatis ſit, vel non ſatis ſit, *l. vlt. C. de auct. tut.* vt capitis diminutione nonnullæ pereant, nonnullæ verò amittantur: hæc, inquam, omnia aliaque innumera à Iuriſc. Romanorum inuenta eſſe conſtat. Iam verò agnatio Iuris Ciuilis dicitur eſſe ab Imp. *§. vlt. de leg. agnat. tut.* Atqui dubium nemini eſt, quin communio ſanguinis, quę verbo ipſo ſignificatur, à Iuriſc. Rom. excogitata nõ ſit: quinetiam certum eſt, antè fundamenta vrbis Romę iacta, nomen illud agnationis in Latio vſurpatum fuiſſe pro ſanguinis cõmunione. verùm vt agnatis remotioribus potiùs quàm cognatis propinquioribus hæreditates & tutelę deferantur, vt agnationes per omnem capitis diminutionem intercidant, non à gentium aut naturæ iure, ſed à pop. Ro. inſtitutis profectum eſt. Eiuſdem generis eſt Suitas, hoc eſt, ius illud quod habent filijfam. in parentum ſuorum inteſtatorum hæreditatibus. hoc enim ita naturæ congruit, vt nihil magis: *patet ex l. vlt. ff. de bon. damnat. & Ariſtot. in Ethic.* verùm vt ea per adoptionem & per coemptionem acquiratur, vt per emancipationem & peregrinitatem amittatur, ab ingenijs Iuriſc. Roma. excogitatum eſt. Cognatio quoque cùm ſanguinis communionem ſignificat, naturalis eſt, *§. vlt. de leg. agn. tut.* Itaque naturale eſt, vt filius inteſtatus matri ſuccedat. quoniam tamen per leges XII. Tab. neq; mater filio, neque filius matri ſuccedebat, idq́ue poſtremis temporibus per S.C. Orficianum & Tertyllianum introductum eſt: propterea dicimus, cognationum iſtam materiam & ortum à natura, incrementum autem à Iure Ciuili accepiſſe. Nemo enim hæc quæ ſcribit Vlp. *initio l. 2. ff. de S.C. Tertyl.* dicet ex naturæ inſtituto fluxiſſe. [Si filius, inquit, vel filia libertini ſint effecti, mater legitimam hæreditatem vindicare non poterit: quoniam mater eſſe huiuſmodi filiorum deſijt.] Item illud *ex eadem l. §. ſi mater.* [Si mater non petierit tutores idoneos filijs ſuis, vel priorib. excuſatis reiectisve, non confeſtim altera nomina ediderit: ius non habet vindicandorum ſibi bonorum inteſtatorum filiorum.] TERTIVS modus quo Iuriſconſulti de naturali & ciuili iure diſputant, eò pertinet, vt Naturalia dicantur ea, quæ gentium omnium communia ſunt: Ciuilia verò, quæ ciuium Ro. propria. Communia gentium omnium in libris noſtris commemorantur hęc; Legatorum ſanctitas, *l. vlt. ff. de legation. & apud Cic. multis locis.* Emptio, venditio *l. ex hoc iure, de iuſtit. & iur.* Locatio & conductio, *ibid.* precarium. *l. 1. ff. de precar.* Societas, Mandatum, Mutuum, Commodatum, Depoſitum, Pignus, Traditio nuda, Poſſeſsio naturalis, Donatio, Pactum, *l. iuriſgentium. l. ſi vnus, de pact.* Tranſactio, Dominium in bonis, Cognatio. Ciuilium autem tria genera reperio: Legis actiones, priuatas ſiue extraiudiciales ciuium actiones, & iura ciuilia. Legis actiones ſunt formulæ agendi iure apud eum, qui iuri dicundo præeſt: veluti, Emancipatio, *l. 4. de adop. l. 2. & 3. de offic. proconſ.* Adoptio. *l. 4. de adop. l. 2. & 3. de offic. proconſ.* Manumiſsio per vindictam, *l. 4. C. de vind. lib.* In iure ceſsio, apud Vlp. *in Inſtit. cap. 26.* & Boetium *in Topic. Cic.* vbi nominatim ait hanc fuiſſe legis actionem, Tutoris in iure datio: nam primùm magiſtratuũ maiorum fuit propria: pòſt in pupillorum fauorem etiam omnibus magiſtratibus municipalibus permiſſa eſt. *l. 2. & 3. de tut. dand.* Poſtulatio iudicij recuperatorij: quæ propterea legis actio ſæpè nominatur propriè, *vt Verr. 3. & apud Valerium, Plinium, & alios.* Cicero *pro Cæcina,* [Iam verò, vt omnes qui in eadem cauſa ſunt, & lege agant, & ſuum ius perſequantur, & omnes Iure Ciuili ſine cuiuſquam aut magiſtratus, aut iudicis, aut periti hominis, aut imperiti dubitatione vtantur, quid ego commemorem?] Item, Poſtulatio bonorum ex edicto, ſtipulationes & ſatiſdationes tum prætoriæ, tum etiam iudiciales: quoniam quod apud Iudicem fit, fieri apud Prætorem videtur: cuius imperio & auctoritate iudex ſedet: nam de Prætorijs quidem Vlpianus ſic loquitur *in l. actionis. 37. ff. de obligat. & act.* [Actionis verbo, inquit, continentur etiam ſtipulationes quæ Prætoriæ ſunt, qui actionum inſtar obtinent.] Priuatę autem ciuium actiones à nobis dicuntur, quæ extra iudiciũ fiunt, veluti ſtipulatio vulgaris, id eſt, neq; prętoria, neq; iudicialis: nam in ſolos ciues Rom. conuenit ea obligatio, *l. vlt. de duo. reis. l. ſi debitori. 47. de fideiuſ.* Item mancipatio & nexus, *auctore Cic. in Topic. in Orat. pro Cæcin. Var. lib. de re ruſti. 2.* In manum conuentio, teſtamenti factio, vſurpatio, id eſt, vſucapionis interruptio, cùm ſurculus defringeretur. Teſtamenti factio per æs, & libram,

& libram, Cretio, Acceptilatio Aquiliana, Manumiſſ. per cenſum, & Teſtamentum, *l. 2. de interdict. & releg.* Acquiſitio per legem, *auctore Vlp. in Inſtit.* Operis noui nunciatio, & remiſsio, Bonorum omnium emptio, & ſectio. *Var. auctore lib. de re ruſt. 2.* Iura autem Ciuilia nunc dicimus, non actiones, ſed vim quandam ciuium Rom. propriam, cuius peregrini omnes experti ſunt. huius generis ſunt Agnatio, & Gentilitas, Patria poteſtas, Suitas, ſiue ius ſui, Vſucapio, id eſt, ius per vſum capiendi, Dominium iure Quiritium, Teſtamenti factio, id eſt, capiendi ex teſt. ius, Acquiſitio lege, *de qua Vlp. in Inſt. loquitur*, Poſtliminium. Atq; hæc quidem hactenùs. Nunc illud animaduertendum eſt, eorum quę ciuilia ſunt, quędam magis, quædam verò minus ciuilia dici poſſe. Minus ciuilia ſunt, quæ per ſolam ciuitatis amiſsionem intereunt, quæ media capitis diminutio appellatur: veluti quatenùs ciuilis eſt, hoc eſt, ex nouis Legib. ſiue Senatuſc. inſtituta: mater enim filij in peregrinitatem redacti, mater eſſe deſinit, *l. 1. & l. 1. §. capitis. ff. ad Tertyl. l. 7. ff. de capit. minut.* item, Teſtamenti factio, *l. 8. ff. de teſtam.* Tutela prætoria & teſtamentaria, *d. l. 7.* Vſucapio, *auctore in Offic. Cicer.* Obligationes ciuiles, *l. vlt. de duob. reis. l. ſi debitor. 47. de fideiuſſ.* Item Societas, *l. verum eſt, 63. in fin. ff. pro ſoc.* nam illa emancipatione non tollitur, *l. actiones. 65. §. ſocietas. ff. eod.* Item, Matrimonium, quatenùs eſt Iuris Ciuilis, *l. in bello. 12. §. 3. l. 8. & l. 14. ff. de cap. & poſtlim. l. ſi quis. 56. ff. ſol. matr.* nam quatenùs naturale eſt, per ciuitatis amiſsionem non tollitur, *l. 1. C. de repud. l. res vxoris. 24. C. de don. inter vir. l. 5. ff. de bon. damnat.* Atque hoc eſt quod ait Paulus *in l. ſunt quidam. 15. ff. de pæ.* Ciuitate ſpoliatos ea quæ iuris gentium ſunt, retinere: quæ verò Ciuilis Iuris ſunt, amittere. Magis verò ciuilia dicũtur, quæ non tantùm ciuitatis, verùm etiam familiæ amiſsione, id eſt, emancipatione (quæ minima capitis diminutio vocatur) intereunt: cuiuſmodi ſunt Agnatio, *§. vltim. de legit. agnat. tut.* Patria poteſtas, *l. 12. ff. de capt. & poſtl. §. cùm autem. quib. mod. ius* Suitas, *l. ſed eum. 6. §. 1. ff. de bon. poſſ.* Teſtandi facultas. *§. 1. quibus non eſt permiſſ.* Tutelæ legitimæ & fiduciariæ, Vſusfructus *olim, auctore Paulo, lib. Sent. 3. cap. 6.* Poſtremò quaſi corollarij nomine id adijciemus, In hoc diſputationis genere contraria contrarijs tolli, quæ modò eiuſdem generis ſunt. Nam, exempli cauſa, contractus iuriſgentium per diſtractum, id eſt, per ſolam contrariam conuentionem extinguitur, *l. ab emptione. 58. ff. de pact.* Item, pactum per pactum contrarium, *l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. l. Stichum. 95. §. naturalis. ff. de ſolut.* Item, obligatio naturalis per iuſtum iuſiurandum, *d. l. Stichum. & l. vlt. ff. de iureiur.* Itemque per acceptilationem quatenùs non formulam, ſed materiam ſpectamus, id eſt, remiſsionem, *l. 8. in fin. de acceptila.* Eodem modo etiam Nuptiæ per diuortium, quod verbis certis, & ſeptem teſtibus adhibitis fiat, dirimuntur, *l. 1. & 7. ff. de diuort. & apud Cice. lib. de Orat. 1.* Item ciuilia per contraria ciuilia diſſoluuntur: veluti, obligationes ciuiles per acceptilationem & nouationem, *l. 1. & paſſ. ff. de acceptil. & de nouat.* At neque ciuilia naturalibus, neq; naturalia ciuilibus extinguuntur. *§. vlt. de legit. agnat. tut. l. 8. ff. de cap. minut.* Hæc Hotomannus. *Adde Connanum lib. 2. c. 3. num. 2. & 3.*

Natvralia numero multitudinis tantùm dicuntur pudenda: vt & natura aliquando pro eiſdem, id eſt, genitalibus locis accipitur. Spieg.

Natvralia Natiua, potiora ſunt aduentitijs, *l. quæritur. ff. de ſtat. hom. tex. in Auth. ſi teſtis. C. de teſti.* Siquidem res in dubio potius præſumitur retinere ſuum eſſe, quàm de nouo in nouam qualitatem mutari, *l. patre furioſo, ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur.* Spieg.

Natvrales ex concubina nati dicuntur legitimorũ nomine priuati. *§. aliquando, de nupt. Inſti. Coraſ. lib. 1. Miſcel. c. 3.*

Natvralis ætas eſt, quæ minor eſt triginta annis: legitima verò, quæ maior eſt anno trigeſimo. Non quòd ætatem maiorem triginta annis natú, natura non agnoſcat (quoniam omnis ætas naturalis eſt) ſed quòd ſpecialiter lex ætatis, quæ annos triginta excedit, meminerit, ideo dicitur hæc eſſe legitima. *Vide Theophilum, Inſtit. de libertin. & ſuprà, Legitima hominum ætas.* Sp.

Natvralis cõdictio, vt eſt indebiti ſoluti: dicta, quòd ex æquitate naturali proficiſcatur. Sp.

Natvralis pater interdum adoptiuo aduerſatur, *l. 24. §. item nihil. 4. ff. de ritu nupt. l. 30. ff. de inoff. teſt. l. 1. §. ſi impubere. ff. … e colla. bon.* Et ita Naturalis pater ad differentiam adoptiui accipiẽdus eſt, *l. 29. ff. de adopt. l. 6. & 8. ff. de in ius voc. l. 7. §. 1. ff. de Carbon. ed. §. admonendi. §. ſed ea omnia. Inſt. de hered. quæ ab inteſt. & apud Paul. lib. 2. ſent. tit. 27.* qui & Natura pater, dicitur: vt apud Terent. *Adelph. act. 5. ſc. 7.* Demea Aeſchini

Tum hercle verò & animo & Natura pater.

Mitio etiam cui Aeſchinem adoptandum Demea dederat, *eiuſd. comœd. act. 1. ſc. 2.* ad Demeam,

Natura, ait, tu illi pater es, conſilijs ego.

Sic & Naturalis auus adoptiuo opponitur, *l. 1. 6. §. ſi ut in adoptionem. ff. de ventre in poſſ.* & ita Naturalem auũ accipe, *l. 17. ff. ad municip. l. 6. §. vlt. & l. 14. §. ſi iam. ff. de bon. poſſ. con. tab.* Eodemq; modo Naturales parentes, exaudiendi ſunt, *l. 6. §. vlt. ff. de bon. poſſ. con. tab.* Similiterq; Naturales liberi interdũ Adoptiuis opponuntur, *l. 5. ff. de his qui ſui vel alie. iur. l. 9. & 10. ff. de ſenator. l. 2. §. liberi. ff. ad SC. Tertyl. & apud Vlpian. tit. 9. reg.* Naturales autem liberi Adoptiuis oppoſiti, eos ſignificãt, qui natiuitate ex iuſtis nuptijs quæſiti ſunt, *l. 1. §. ſuos. & §. vlt. ff. de ſuis & legit. l. 21. §. vlt. ff. de in patrõ. l. 7. ff. ad SC. Tertyll.* Aliâs Naturalis pater dicitur qui ex concubinatu, vel ancillæ conſuetudine, non ex iuſtis nuptijs ſuſcepit, *l. 40. ff. de fideic. libert. l. 19. ff. de manumiſſ. l. 88. §. Dame. ff. de leg. 2.* Et ita Naturalis pater Iuſto opponitur, *in l. 3. C. ad leg. Iul. de adult.* Sic & Naturales liberi, plerunq; extra nuptias quæſitos, vel ex ſerua natos, vel in ſeruitute ſuſceptos, ſignificant, *l. 3. ff. de lib. cau. l. 38. ff. de reb. auct. iud. l. vlt. C. de cõſ. tut.* Ideoque huiuſmodi Naturaliũ liberorũ, vt plurimũ, quaſi ſeruorũ, vel ex ſeruitute manumiſſorum, fit mentio. *l. 4. C. de interd. matrim. l. 2. C. ſi mãcip. ita fue. alien. l. 5. ff. de præſcr. verb. l. 12. §. de capt. & poſtl. reu. l. 63. ff. ad leg. Falcid. l. 33. ad leg. Aquil.* Et ita Filium Naturalẽ accipe, *l. 7. ff. de confir. tut. l. 17. § ſi quis rogatus. ff. ad SC. Trebell. & apud Paulum lib. 5. ſent. tit. 6.* & filiam Naturalem, *l. 40. ff. de fideic. libert. l. 88. §. dame. ff. de leg. 2. l. 11. ff. de manumiſſ.* & filios Naturales, *l. 8. de pignorib.* & liberos Naturales, *rub. de natural. lib. C.* Naturales autẽ liberos Iuſt. *nouella 74. & 89.* Nõ. vt vocat. Eodẽq; ſenſu Naturalis frater. *l. 19. ff. de manumiſſ. l. 11. de manum. vind. l. 71. §. qui confitetur. ff. de leg. 1.* Naturalis familia Adoptiuæ opponitur, *l. 1. §. cognationem. ff. vnde cogn.* ſimiliq; modo Naturalis ſoboles accipienda eſt, *l. 2. C. de adopt.* ex Briſſ.

Natvrales filius, à vulgo barbarorũ dicitur, vt Inſulanus atteſtatur, qui ſit ex legitimo thoro ſuſcitatus: ſed parũ aptè. Eſt enim propriè filius naturalis, qui ſanguine & natura ſit tuus, non adoptione factus. Hanc diſtinctionẽ idem firmat ex verbis Tranquilli *in Tiberio.* Iuriſperitis tamen naturales filij dicuntur, qui ex concubina ea, quæ matrimonio duci poterit, naſcuntur. *de quo vide Connanum lib. 2. c. 16. nu. 1.* Vulgò concepti, qui ex vago concubitu ſunt, neq; patrem oſtendere poſſunt, vt quem nuptię ſolùm oſtendunt: ſpurij Latinè, Græcè ἀπάτορες dicti, quaſi ſine patre. Nothi verò vulgata voce illegitimi vocantur. Manſeres, qui ex ſcorto vulgo concipiuntur. Spurij, ex his qui ſacris initiati, aut religionẽ profeſſi ſunt. Nothi, ex adulterino concubitu, iure Pontificio. *Lege & Spurius, item Nothia.* Sp.

Natvralis fructus. *Quære. Fructus naturales.*

Natvralis hominum ad diſſentiendum facilitas, *l. item ſi vnus. §. principaliter ff. de recept.* Sp.

Natvralis interruptio. *Vide ſuprà, Interruptio Vſucap.*

Natvralis iuſtitia, *teſte Old.* pro æquitate, apud Modeſtinum, *in l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de excuſat. tutor.* Spieg.

Natvrales obligationes vocamus eas, ex quib. nulla fit actio, ſed ſi quid propter eas ſolutũ fuerit, repeti nõ poſſit, *l. natur. ff. de oblig. & actio.* quæ ex eo naſcuntur, ſi quis in aliqua re alterius fidẽ ſecutus ſit, *l. cũ amplius. §. in natura. ff. de reg. iur.* Certũ eſt itaq;, quòd obligatio naturalis ſola regulariter nõ producit actionẽ, niſi magna cauſa ſubſit. Quia ſi paſsim extra ſolennes, & certas cõmerciorum formas, ex omni cõuentione & pacto nudo fuiſſet conceſſum ius pe. ſequẽdi in iudicio, res prodijſſet in infinitũ, & ad perniciofiſsimam cõfuſionẽ, cùm ſingulis planè horis oportuiſſet variare, ac multiplicare actionũ formulas, ſecundum immenſam pactorum circumſtantiam, quòd abſurdiſsimum, & impoſsibile fuiſſet, *argum. in auth. vt determinatus ſit numerus cleric. in princip. & de referend. ſact. pedat. §. vlt.* Cæterũ obligationis naturalis officia ſunt. primũ parere exceptionẽ, *l. iuriſgentiũ. §. ſed cùm nulla, de pact.* Quod intelligendum eſt, vt Appellus declarat, *παρατιτλ. capitulo 4. de effectu.* Deinde, vt ſit ſatis ad nouandum, *l. 1. in fine. de nouatio.* Tum ad conſtituendum, *l. prima §. debitum, de conſtitutionibus pecun.* Præterea, vt accedat fideiuſſor, *l. ſtipulatus ſum, cum l. ſequent. de fideiuſſor. l. naturaliter, de condic.*

iudeb.

*indeb.*Rurſum vt accipiatur pignus, *ead.l.naturaliter.*poſtremò ad compenſandum,*l.etiam,de compenſat.*Olden.Porrò verò,an ad ius naturale,vel ius gentium naturalis obligatio referenda ſit,magna inter Iuris auctores controuerſia exiſtit. Siquidem Proculeiani eam ad ius illud naturæ videntur retuliſſe, quod omni humano generi innatum eſt. Sabiniani ad nudũ ius gentium. Eaque ratio eſt,cur ſcripſerint Neratius & Rufinus,pupillum nec natura debere, *l. 41. in princ. ad leg.Falcid.l. 25.quando dies legat.*Erat enim Neratius Proculeianus,& ob id ſcholæ ſuæ traditiones ſecutus, negauit propter ætatis imbecillitatem natura æquum eſſe pupillum obligari, quam contra Vlpian.Scæuola,& Papinianus contendunt obligari naturaliter iure gentium poſſe, Sabinianos ſecuti. Iure gentium enim obligationes ſunt introductę,nulla perſonarum, nulla ætatis,ſed rei ſolius quæ obligatur habita ratione.Proinde ſi quid in bonis habuerit ſeruus aut pupillus, Sabinianis quidem obligari poſſe,dicentib.naturaliter,ſolùm obligationis,quæ iuris gentium eſt,originem intuentibus. Proculeianis verò nõ omninò videbuntur obligati naturaliter, non tam ius gentium nudum, quàm æquitatem naturalẽ expendentibus. Idq; illud eſſe omninò videtur, quod Vlp.ſibi voluit,cum ſcriberet,ſi filiusfamiliàs, vel ſeruus pro aliquo fideiuſſerint,tractatum fuiſſe,an ſit de peculio actio, & Celſum definiuiſſe, cauſam fideiubẽdi ſpectandam eſſe,*l.3.§.3.de peculio.*Quia enim Proculeianum conſtat Celſum fuiſſe, certè veriſimile videtur hanc quæſtionem inter Sabinianos & Proculeios tractatam fuiſſe, & cùm Sabiniani contẽderent, nudum ius gentium inſpiciendũ eſſe,obtinuiſſe Celſum,hoc eſt, Proculeianos non factum ſiue ius gentium nudum, (ita enim factum accipit Vlp.*l.41.dę peculio.*) ſed cauſam ſiue naturam eſſe inſpiciendam, & per cauſam, naturalem iuſti debiti cauſam eundem Celſum intellexiſſe.Eamque cauſam naturã appellari,ex eo patet, quòd natura operas deberi ſcripſerit Vlp.*l.26.§.12.de cond.indeb.* Per naturam enim cauſam obligationis operarum naturalem eo modo intellexit Vlpianus, quo ex Neratio pupillum oſtendimus natura non obligari. quo item Vlp.ait ad remunerandũ naturaliter aliquem obligari,*l.41.de condi.indeb.l.25.§.8. de petit.hered.* Huius loci & illud eſt,quod ait Vlpian.Neruę filio & ſibi videri ex compromiſſo ſerui non dandam eſſe de peculio actionem,*l. 3.§.6.de pecul.*Inter Sabinianos igitur & Proculeianos hac de re fuit agitatum, & Sabinianis videtur placuiſſe de peculio actionem dari, Proculeianis, non dari: illis quidem nudum ius gentium,ſiue factum nudum,his verò æquitatis vinculũ, ſiue obligationis cauſam vrgentibus. Si nudum reſpexeris gentium ius,certè cum Sabinianis rectè dices,dandam de peculio actionem.Peculium enim hac ſpecie ſubſtãtia eſt, quæ concurrit cum conſenſu, ijsque duobus ſimul concurrentibus,locus eſſe obligationi iuris gentium ſolet,& ſic per conſequẽs naturali obligationi,quia nihil aliud Sabinianis quibuſdam eſt naturalis obligatio,quàm obligatio iuris gentium,*l.1.locat.l.vlt.de act.empt.*Si cauſam reſpexeris obligationis huiuſmodi naturalis,certè nihil minus quàm de peculio dãdam eſſe actionem, cum Proculeianis hac ſpecie conceſſeris. Obligationis enim cauſa,compromiſsi cauſa eſt,quę cauſa tam gentium,quàm Ciuili Iure in ſeruum cadit.Et quia ſine cauſa nullam omninò obligationem voluerunt ſubſiſtere Proculeij,mirum non eſt,eoſdem contra Sabinianos definiuiſſe,ex compromiſſo ſerui non dandam eſſe de peculio actionem,idque Neruæ,qui Proculeianus erat, placuiſſe. *d. §. 6.* Quod ipſum in nouationib. interuentu ſerui factis etiam Iuliano viſum fuit.Licèt enim ille Sabinianus eſſet,in hoc tamen Proculeianis omninò ſubſcripſit, cauſam obligationis iuſtam,non factum nudum expendẽtibus,*l.30.§.1.de pact.* Eadem quoque ratione videntur Proculeiani, quibuſdam ex Sabinianis diſſentientibus definiuiſſe, ex iureiurando, quòd ſeruus obtulit actori,in dominum de peculio actionem non dari,*l.22.de iureiur.*Ex huiuſmodi enim iuriſiurãdi delatione, ſi nudum reſpexeris factum,naſcitur actio de peculio,ſi cauſam obligationis iuſtam,euaneſcit eadem actio.Cauſam huiuſmodi omnes ferè Proculeiani ſemper examinant, ad quã non reſpicit ſchola Sabiniana. Et quamuis hæc ita diuerſa ſint,in eo tamen videntur cum Sabinianis Proculeij conuenire,quòd ſeruus,qui nullum peculium habet, non poſsit fideiubendo naturaliter obligari, *l. 19. & l. 20. de fideiuſſoribus.* Non enim rerum natura patitur,vt re & perſona deficientibus aliqua ſubſiſtere poſsit obligatio. Perſona ſeruilis omninò exempta eſt perſonali obligationi: ea enim ſui iuris non eſt. Iam ſi nec peculium habuerit ſeruus,quinam,quæſo, poterit fieri,vt huiuſmodi ſeruus naturaliter obligetur? Hæc ſi vera ſunt, mirum igitur non eſt,Iabolenum & Iulianum, qui Sabiniani erant,cum Celſo diuerſæ ſcholæ ſectatore in hac ſpecie omninò conſentire,*d.l.19.d.l. 20. & l.3.§.3. de pecul.*Cęterùm,compoſito Iuliani induſtria & auctoritate Hadriani Imperatoris propoſito perpetuò edicto, diuerſæ ſcholę ſectatores eſſe tandem deſierunt,adeò quidem,vt Papinianus,Paulus,Vlpianus,Caius,& alij,qui deinceps ſubſequebantur prudentes Iuris, nullius omninò ſectæ profeſſo nomen darent,ſed interdum Sabinianorum, interdum Proculeianorum traditionibus acquieſcerent: nonnunquàm ab vtraque ſchola recederent, nonnunquàm vtriuſque ſententias,licèt diuerſas,ſpeciebus tamen diuerſis accommodarẽt: eaque ratione ſola factum eſt, vt Papinianus & Triphonius, ferè ſemper ad naturalem obligationis cauſam, Proculeianos ſecuti,obligationem retulerint naturalem, *l.95.§.3.de ſolut.l.64.de condict.indeb.* Quo ſenſu ſcripſit etiam Pomponius nudam rationem non facere aliquem debitorem, *l. 49. in fin. de pecul.*Per nudam enim rationem,ius gentium nudum, ſine vlla naturali cauſa, ſine vinculo æquitatis intelligit Pomponius. Paulus contrà & Martianus, magis Sabinianorum ſententiæ videntur acquieuiſſe, *l. 13. de condict.indebi.l.11.de acquir.rer.domin.l.25.de praeſcript.verbor.l.vltim.de actio.empt.* Vlpianus denique modò ad naturalem æquitatis cauſam, modò ad ius gentium nudum,prout aut Sabinum,aut ad Proculum ſcriberet, naturalem retulit obligationem. Et id quidem ex eo patet euidentiſsimè, quòd ille ſic ad Sabinum *libro 30.* ſcripſerit. [Etiam quod natura debetur,venit in compenſationem,]*l.6.de compenſat.*Dubium enim non eſt, quin per naturam hoc in loco ex Sabini ſententia ius gentium intellexerit Vlpianus.Rurſus,cùm ſcriberet idem Vlpianus eos,quibus natura debetur,non eſſe loco creditorum, *l.10.de verbor. ſignif.* Nonne ex Proculeianorum definitione, per naturam, cauſam aliquam intellexit naturalem, à gentium & Ciuili Iure ſeiunctam & ſeparatam? Nam ſi naturam cum Sabinianis in hoc loco retuleris ad ius gentium,certè omninò erunt creditorum loco,quibus natura debetur: ſiquidem id quod ita debetur, venit in compenſationem, *d. l. 6.* quod vtique non fieret exiſtente credito nullo.Eſt enim compenſatio debiti & crediti inter ſe contributio, *l. 1. de compenſ.* Et ſanè interdum tam Sabinianos, quàm Proculeianos, in definienda naturali obligatione,ſecutum eſſe Vlpianum, adeò verum eſt, vt ſcripſerit ille, naturales obligationes non eo ſolo æſtimari,ſi actio aliqua earum nomine competit,videlicet, vt Sabiniani putant, iure gentium, verùm etiam eo, ſi ſoluta pecunia repeti non poſsit,hoc eſt, ſi,vt contendunt Proculeiani,aliqua naturalis exiſtat cauſa, quæ licèt à iure gentium remota ſit,impediat tamen ſoluti repetitionem, *l.10. de oblig. & actionibus.Rauardus in l.cùm amplius. §.is natura debet.ff. de regul. iuris.* Quare, vt tradit Duarenus *in l.ſi pupillus.ff.de verb.oblig.* cùm ſpecies aliqua proponitur,in qua quæritur, an quis naturaliter obligatus ſit,necne,conſiderandum eſt, quid veriſimiliter reſponſurus ſit Ariſtoteles aut Cicero, aut alius vir prudens, & in philoſophia eruditus, magis quàm quid legibus,& iure ciuili conſtitutum ſit. Diſputant enim philoſophi de his,quæ ad viri boni officium pertinent, & quæ fides & honeſtas alteri præſtanda eſſe ſuadet.Quare dubitandum non eſt,ſi conuenerit inter aliquos pacto tantum conuento, non ſtipulatione, vt alter alteri quicquam det, vel faciat, quin ex ea conuentione naturalis naſcatur obligatio: quoniam fidem ſeruandam eſſe nos docet natura,& philoſophia quę naturam maximè ſequitur,*l.1.de pact.l.1.de conſt.pecun.*Hinc etiam conſequitur ſtatus, & conditionis perſonarũ nullam rationẽ habendã eſſe,nec ſeruũ à libero, aut filiũ familiàs à patrefamiliàs diſtinguendũ eſſe: quia naturalis ratio, ſeu ius naturale harum perſonarũ diſtinctionem nõ nouit,*l.ſi id quod dominum,de condict.indeb.l.frater,eod.tit.*Quæri ſolet de eo, in quẽ beneficium collatũ eſt, an natura ad remunerandum teneatur? Et certũ eſt,gratitudinem, vt longè honeſtiſsimã, à Philoſophis cõmendari. Vnde à noſtris dictũ eſt,naturaliter nos ad remunerandum obligari,*l.ſed & ſi lege. §. conſuluit, de petit. hered.* Verùm hic nulla propriè naturalis obligatio eſt. Nam hoc non agitur inter dantem beneficium & accipientem, vt aliquid

aliquid eo nomine, is qui dedit, recipiat. Cùm enim de naturali obligatione loquimur, eam intelligimus, propter quam, ſi non experiri in iudicio, ſaltem petere & flagitare, quaſi debitum, ac ſi non præſtetur, conqueri poſſumus: vt ſi quis aliquid ſe daturum promiſerit, &c. Turpe eſt autem, ac viro prudenti non conuenit, ab eo, in quem beneficium collatum eſt, [illegible] aliquod, ceu debitum petere. alioquin beneficium non eſſet, ſed creditum, *vt diſputat Senec. libr. 3. de benefic.* Omnes enim obligationes, quæ verè & propriè naturales dicuntur, ita contrahuntur, vt quod ad propoſitum, voluntatemque contrahentium attinet, neceſſariam præſtationem habeant. At cùm liberalitatem exercemus in alium, damus vel perdituri, & totum permittimus accipientium arbitrio, *vt idem Senec. ait.*

NATVRALIS poſſeſsio, pro corporali *l. poſſideri. ff. de acq. poſſ.* Spieg. (mit der that beſitzen / wuercklich ein haben / nieſſen / brauchen.)

NATVRALITER poſsidere dicitur, cùm quis corpore poſsidet, vſumque rei apprehenſæ percipit. Quòd ſi quis verè rei non inſiſtit, neque vſum percipit, is per interpretationem legis ciuiliter poſsidere dicitur, *l. Pōponius. ff. famil. erciſc. l. naturaliter. ff. de acquiren. poſſeſſ.* Sp.

Porrò verbum, Naturaliter, interdum, naturali ratione, ſignificat, *vt in l. 25. §. conſuluit. ff. de petit. hered. l. 16. §. penult. ff. de minorib. l. 2. §. vltim. ff. loca.* Interdum verò per rerum naturam, *vt in l. 7. ff. de diuerſ. reg. iur.* Interdum ex naturali cauſa, & à natura ipſa, non manu facto opere, *l. 20. §. 1. ff. de ſeruit. ruſtic. l. 1. §. 3. & §. idem aiunt. ff. de aq. & aq. plu.* Poſtremò, Naturaliter, ſignificat corporaliter, &, vt ita dicam, realiter, vt *in l. 53. ff. de adq. rer. domin.* quod naturaliter acquiritur, id eſt, facto ipſo, realique & corporali apprehenſione. & *in l. 49. ff. de ſolut.* Solutam pecuniā intelligimus vtiq; naturaliter, ſi numerata ſit creditori. Ita dicimus naturaliter tenere, poſsidere, apprehēdere, id eſt, corpore & actu, *l. 35. ff. famil. erciſc. l. 3. §. vlt. ff. ad exhib. l. 2. §. quod vulgo. ff. pro herede. l. 7. §. neque colonum. ff. commun. diuid. l. 1. l. 12. l. 23. ff. de acq. poſſeſſ. l. vltim. §. vltim. ff. de precar. l. 4. §. tunc in poteſtatem. ff. de vſucapio.* Qui enim poſſeſsioni incumbit, atque inſiſtit, eamque corpore contingit, is naturaliter tenere poſſidereque dicitur. Ita naturalem poſſeſsionem accipimus, *l. 38. §. ſi poſſeſſionem. ff. de vſur. l. 1. §. dicitur. ff. de vi & vi arm.* Corporalem & facti poſſeſsionem Iuriſconſulti appellant, *l. 1. §. per ſeruum. l. 23. §. 1. l. 24. l. 25. §. vltim. l. 29. l. 51. ff. de acq. poſſ. l. 40. §. vltim. ff. de pign. actio.* Nec verò aliter naturalis poſſeſsio dicitur, quàm naturalis datio, *l. 8. ff. de pecul.* Briſſ. *Adde Connan. lib. 2. cap. 9. num. 4.*

NATVRALITER quoque interrumpitur poſſeſsio, id eſt, facto naturali & corporali, cùm ſcilicet quis de poſſeſſione vi deijcitur vel res mobilis ei eripitur, *l. 5. ff. de vſucapio.* Naturaliter obligatio ſolui dicitur numeratione, prȩſtatione, vel ſolutione rei debitæ ante moram, *l. penultim. ff. de ſolut. l. vltim. C. ad exhiben.* Sic etiam naturalem obligationem Paulus *in l. 126. §. ſupereſt. ff. de verb. oblig.* dixit, quȩ ex naturali facto, id eſt, numeratione oritur, ad differentiam eius, quæ verbis fit.

NATVRALITER videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur, *l. 4. ff. de religioſ.* Briſſ.

NATVM dicitur de rebus repentinis, autor Donatus. Id autem occupantis fit, vt de nata inſula cenſuit Imp. *Inſtit. de rer. diui. §. inſula. Adſtipulatur Cantiunculæ luculenta interpretatio.* Sp.

NATV grandes. Natu in quarta declinatione, ſolum in auferendi caſu inuenitur. Grandis natu, maior natu, vel maximus natu. De primo ſic Cicero *in Catilinam*: [Quanquàm eū colere cœpi non admodum grandem natu, ſed tamen iam ætate prouectum.] Calliſtratus *de decurionib.* [Non tantùm, inquit, qui tenerȩ ætatis, ſed etiam qui grandes ſunt natu, decuriones fieri prohibentur.] Reliqua duo, Tiſſino teſte, paſsim obuia ſunt legentibus. Spieg.

NATVS etiam dicitur, qui cæſo vtero materno naſcitur viuus, *l. quod dicitur. ff. de liber. & poſthum. Vide hic Bart.* Notum eſt, Beroaldum conuellere eos, qui Iulium Cȩſarem dictatorem ſic natum prodiderunt. Sp.

NATVS, qui confeſtim moritur, pro non nato habetur, *in l. Titius. §. Lucius, eodem tit.* propoſito Pauli Iuriſ. themare, quod non alibi reperire licet, vt Baldus adnotauit. Sic qui mortuus naſcitur, natum minimè intelligimus, *l. qui mortui. l. uxoris. ... §. ſi. de verb. ſignif. Vide quæ in vtramq; commentatus eſt Alciat.* Sp.

NATALIA vaſa, in quibus onera recondita in naues imponuntur. Vlp. *l. 19. §. 5. ff. de auro argent.* [Vaſorum appellatio generalis eſt: dicimus vaſa vinaria, & natalia.] Nonnulli reponebant NIVALIA, pro colo niuario: quod & Vlpiani ſententia repudiat, & loquendi conſuetudo. NIVARIA enim per R. legendum eſſet.

NAVARE verbum, à nautis tractum, eſt alicui ſtudioſè adiumento eſſe. Naues enim cùm ex naualibus in mare deducuntur, maximo hominum auxilio indigent. Spieg.

NAVARCHORVM, id eſt, principum nauis, quos vulgus pilotas & patronos vocat, meminit. Vlp. *in l. vnica, de bon. poſſeſſ. ex teſt. milit.* Sp. Hi ijdem dicuntur etiam trierarchi, *l. Seius. ff. ad S. C. Treb.* ab imperio triremium: *de quibus & Demoſthenes in Oratione contra Æſchinem & in Androtionem. Poſtellus de magiſt. Ath. cap. 9.*

NAVEM, in edicto de Exercitoria, accipere debemus, ſiue marina, ſiue fluuialis ſit, *l. 1. §. nauem. ff. de exercitoria.* Marinarū autem nauium (quæ & maritimæ vocantur *in l. 3. §. diuus. ff. de iure immunit. l. 3. ff. de vac. muner.*) quædam ſunt onerariæ, quædam ἐπιβατηγοί, quædā actuariæ, *l. 1. §. ſed & ſi vt certe. ff. de exercitoria. l. 2. ff. de captiu.* Ἐπιβατηγοὺς autem *in d. §. ſed & ſi.* accipio idoneas ad vectores traijciendos naues, ad onera inhabiles: ἐπιβάται enim ſunt, qui traijciendi cauſa nauem conſcendūt, *quemadmodum Iſidorus lib. 19 Etymolog. cap. 1. indicat.* Inter fluuiatiles naues ſunt rates, quas nauigij appellatione etiam contineri Vlp. ſcribit *l. 1. §. nauigij ff. de fluminib.* Quanquàm à nauib. ſeparantur, *in l. 1. §. de exercitoribus. ff. nautæ, caupo.* Vnde ratiarius, qui rates ducit, *l. 30. ff. de pignor. actio.* vt lintrarius, lintrium ductor *in d. §. de exercitorib.* Eiuſdem generis ſunt Pontones, quorum Paul. *in l. vlt. ff. de ſeruitutib. ruſtic.* & Cæſar *lib. 3. de bello ciuili*, & Gellius *lib. 10. cap. 25.* & Auſonius *in Moſell.* & Iſidor. *lib. 19. cap. 1.* meminêre. His addendæ ſunt Luſoriæ naues, quæ Synedriæ dicuntur, de quibus Vegetius *lib. 2. cap. 1.* tractat, qui huiuſmodi nauibus in Danubio ad quotidianas excubias veteres vſos, *lib. vlt. cap. 33. & cap. vlt.* prodidit. Et certè in veteribus Theodoſianis codicib. *lib. 7.* titulus eſt quantum audio, nondum adhuc vulgatus, qui de Luſorijs Danubij inſcribitur. Huiuſmodi nauigiorum etiam meminit Ammian. Marcellin. *lib. 17.* his verbis, [Luſorijs nauibus diſcurrentes flumen vltrò citroque milites ordinauit.] Et *lib. 17.* [Collecti nocte prouecta, impoſitiq; omnes, quos luſoriæ naues quadraginta quæ tunc aderant, ſolæ cœperunt, decurrere iubentur per flumen.] Senec. *lib. 7. de benefic. cap. 20.* [Triremes & ceratas nō mitterem, luſorias & cubicularas, & alia ludibria regum in mari laſciuientium mittam.] Ceratæ autem naues à quibuſdam dicuntur, quaſi cera & ebore ciſtroq;, id eſt, vermiculo pictæ. *Brodæus Miſcel. lib. 4. cap. 13.* Sunt & naues vinariæ, in quas vinū effundebatur, *l. 21. §. ſed & ſi de naui. ff. de furt.* de quib. accipienda credo hæc Varronis *lib. 2. de re ruſt. c. 1.* verba. [Nauibus vindemiam condimus ex Inſula Choa & Chio.] Briſſ.

NAVEM per auerſionem conducere, exponitur ſuperiùs *in dictione, Auerſione.* Dicimus & nauim, vt apud Iuriſcoſſ. reperitur. Paul. *ad fin. l. ſi vnus. ff. de pact.* [aut ne nauim ædificiumve peterem.]

NAVEM ſuam aliena materia reficere. vide Iulianum *l. Minutius. ff. de rei vindic.* Sp.

NAVES actuariæ, naues quæ præter vela remis etiam aguntur: ſed propriè ſic dicuntur, quæ voluptatis cauſa paratæ ſunt. Marcel. *l. 2. ff. de capt. & poſtl.* [Nauib. longis atque onerarijs propter belli vſum poſtliminium eſt: non piſcatorijs, aut ſi quas actuarias voluptatis cauſa parauerunt.] Hot.

NAVES captiuæ, ipſæ quæ ab hoſtibus captæ dicebantur, & meritò poſtliminium habebant, vt docet Marcel. *l. 2. de capt. & poſtlim. reu.* Tull. *in Topic.* [Poſtliminio redeunt hæc, homo, nauis, malus, clitellarius equus, equa, quæ frena accipere ſolet.] Spieg.

NAVES piſcatoriæ, naues piſcibus capiendis accommodatæ. Marcel. *l. 2. ff. de cap. & poſtl. reuerſ.* [Nauibus longis atq; onerarijs, propter belli vſum poſtliminium eſt: non piſcatorijs.] Liuius *lib. 33.* [Ni mare propinquum, & haud procul litore naues piſcatoriæ pleræq; conſpectæ peritis nandi dediſſent effugium.] Hot.

NAVFRAGIVM, nauis fractio, *vt not. gl. in Rubr. C. de naufrag. lib. 11. Io. Belon. Etymol.*

NAVFRA-

Navfragivm, inter fortuitos caſus quando ſit numerandum, docet Bart. *in l. 1. & 2. C. de naufrag.* Frider. Imper. *in Auth. nauigia. C. de furt.* damnat eos, qui bona naufragorum ſibi appropriant, prætextu conſuetudinis, quæ certè crudelis eſt, & impia. Sp.

Navicella, diminutiuũ à naui. Marcel. *l. 17. §. 1. ff. de inſt. vel inſt.* [Inſtrumento piſcatorio contineri Ariſto ait nauicellas, quæ piſcium capiendorum cauſa comparatæ ſunt.] Legitur tamen, Naucella. Hot.

Naviculam duorum ſcalmorum vocat Tullius 1. *de Oratore*: quod nauigiolum dixit Lentulus *in epiſtolis familiarib. lib. 12.* Sp.

Navicularii, vt Budæus tradidit, *l. 1. ff. naut. caup. ſtabul.* nauium ſunt domini, qui Græcè Naucleri dicuntur, meritorias naues habentes, quos patronos appellamus. Tacitus. [Atque inde decurſu in littora vim in mercatores aut nauicularios audebant.] Vegetius tamen *lib. 4.* eos vocat, qui in claſſe ſingulis nauibus præſunt, quos Græci Nauarchos vocant, noſtrum vulgus Capitaneum, aut caput armatæ marinæ nauis vocat. *Peck. comment. lib. 1. num. 1. C. de nauicul. lib. 11.*

Navicvlarivs. Qui nauem regit, nauicularius dicitur, ſeu nauiculator. Græcè ναύκληρος. Hunc patronum appellamus. *Bud. in l. 1. de arbitris.* Nauiculatorum autem nomine qui veniant, Calliſtratus explicat *in l. ſemper, de iure immunit.* meminitque nauiculariæ, hoc eſt, artis ipſius regendæ nauis, *poſt Bud. in annotat. prior. vide Bart. in l. 1. C. de nauic. qui eſt primus tit. lib. 11.* Anchor.

Navigatio prima olim dicebatur, cùm poſt ſæuitiam hyemis, qua mare clauſum erat, vere nauigantibus primùm aperiebatur. De ea quiſpiam exiſtimare poſſet Ciceronem loqui *lib. 2. epiſtol. ad Q. Fratrem*: [Idem aiebant nunciare te prima nauigatione eſſe tranſmiſſurum.] Nam paulò antè dixerat: [Atq; adhuc clauſum mare fuiſſe ſcio.] Iterum, [Tu mi frater, ſimul ac illò veneris, primam nauigationem (dummodò idonea tempeſtas ſit) ne omiſeris.] Eſſe & prima nauigatio poteſt, cùm dicimus nos quam primùm nauigaturos, & primam quanque nauigandi occaſionem arrepturos. Prima etiam nauigatio dicitur, cùm eam ſecundę comparamus, quę & temeraria magis plerunque & improuida eſt: & ſecunda non raro eius peccatum corrigit & emendat. Vnde & prouerbio Græco celebratur δεύτερος πλοῦς. ſunt tamẽ qui primam nauigationem velificationem interpretantur, ſecundam remigationem, vt Suidas eſt auctor. De eo autem tempore, quo appellabatur mare, primumq; tentabatur & nauigabatur, ita ſcribitur *in Epigrammatis Græcis.*

> Οὗτος ἔρως [illegible] ἱστοδόκοις ἐπὶ νηῦς
> Ὥριος ἀνλίζων [illegible]
> [illegible]
> [illegible]

De ea & Vegetius ita ſcribit, [Poſt natalem verò, vt ita dicam, nauigationis, qui ſolemni certamine publicoq; ſpectaculo multarum gentium celebratur. Iterum, [Phenite decurſu, id eſt, poſt ortum pleiadum à die 6. Calendarum Iuniarum vſque in Arcturi ortum, id eſt, in diem octauum decimum Cal. Octobrium ſecunda nauigatio creditur.] *Turneb. aduerſ. lib. 24. cap. 34.*

Navigare cum dicunt decreta noſtra Canonica ex D. Auguſtino, qui matrimonium contrahit, *in c. non maiorum, & ibi glo. in verbo, nauigaſti. 17. quæſt. 2.* tanquàm ſcilicet vtroq; modo multa pericula & plerunq; naufragia ſubeamus, *vt annotauit Tyraquel. in tracta. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verbor. & rer. ſignificat. num. 158.*

Navigivm, pro nauigatione, & eo, quem Græci πλοῦν dicunt, apud Iuriſconſ. *in l. qui Romæ. §. Callimachus, de verb. oblig.* Sed Prætor in Interdicto, Ne quid in flumine publ. ſic vſus eſt, vt ſit ſenſus, Old. expoſitore, Ne iter fiat deterius nauigationi, vel naui. Nauigium enim genus eſt, continens naues, rates, & cæteras ſpecies, quibus ad nauigationem vtimur. Sp. Vſus eſt itaque tam pro nauigatione ipſa, quàm naui quacunque. Old.

Navigivm, quaſi nauis ductio.

Navis. *vide Bayſium de re nauali.* Donatus puppim, clauim, nauim, non puppem, clauem, nauem, dici oportere præcipit. Findimus autem, & partimur nauem in proram, puppim, malum, & reliquas partes, *l. malum nauis. de verb. ſignificat.* Diuidimus in ſchediam, hoc eſt, inelaboratam, *l. 1. §. nauem, de exercit.* Prętereà in onerariam, & ἐπιβάτιδα, quam aſcenſoriam poſsis interpretari, *d. l. 1. §. 1.* Rurſus in onerariam, & ſcapham. *l. ſi. de fund. inſt.* Inſuper in onerariam, piſcatoriam, & actuariam, *l. 2. de capt. & poſtlim. reuerſ.* Sp.

Navis ad hoc paratur, vt nauigetur, dicit Vlp. *l. arboribus. §. nauis vſufruct. ff. de vſufructu.* Sp.

Navis bona dicitur, *ad Lucillum 77. Epiſtola lib. 5. Annæus Seneca ſcribit*, non quæ precioſis coloribus picta eſt, nec cui argẽteum roſtrum eſt: ſed ſtabilis & firma, & iuncturis aquam excludentibus ſpiſſa, ad ferendum incurſum maris ſolida, gubernaculo parens, velox & non ſentiens ventum. *Peck. comment. l. 4. §. cùm autem. ff. ad leg. Rhod.*

Naves orariæ apud Plinium quæ ſint, cùm in epiſtola ad Traianum ſcribit, [Nunc deſtino partim nauib. orarijs, partim vehiculis prouinciam petere:] Turnebus *aduerſar. lib. 1. c. 20.* actuarias & paruas eſſe exiſtimat, quibus ſecundùm oram nauigatur: nam maioribus pelagus tentatur: neque enim paruo nauigio quiſquam ſe magno cõmittere mari audet, ſed litus legit. proinde Cicero *ad Attic.* ſcribit: [Cogitaremus corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorũ.] nam ſi traijciendum fuiſſet mare, corbita ac oneraria, id eſt, magna naui fuiſſet opus: ſin ad Leucopetrã eundum, ac ſecundùm littus nauigandum fuiſſet, ei nauigationi commodiora fuiſſent nauigia parua & actuariola, ſed & nauibus longis commodior erat littoralis nauigatio, quam pelagia. *Turneb. ibid.*

Navis oneraria, quæ oneri ferendo parata eſt, quæ non remis, ſed velis vtebatur. Vlp. *l. 1. §. 5. ff. de exercit. actio.* [Quædam enim naues onerariæ, quædã, vt ipſi dicunt, ἐπιβατηγοὶ,] Marcel. *l. 2. ff. de capt. & poſtlim.* [Nauib. longis atque onerarijs propter belli vſum poſtliminium eſt.] Hot. *De hiſce præter Bayſium, vide Maioragium lib. 1. cap. 6.*

Navis quaſi membra ſunt, gubernacula, malus, vela, antennæ. *l. 44. ff. de euict.* Artemon vtique nauis pars non eſt. *l. 242. ff. de verb. ſig.* Scapha etiam nauis pars nõ eſt, ſed acceſsio, *l. vltim. ff. de inſtruct. vel inſt. Paul. lib. 1. Sent. tit. 7.* Nam ſcapha ipſa per ſe parua nauicula eſt, *d. l. 44. ff. de euict. l. 3. §. armamenta. ff. de rei vindic. & l. 4. ff. de leg. Rhod. l. 29. §. ſi nauis tua. ff. ad leg. Aquil.* Br.

Navis ſi adeò ſæpè refecta eſſet, vt nulla tabula eadem permaneret, quæ non noua fuiſſet, nihilominus eandem nauẽ eſſe exiſtimari, autore Alpheno, *l. proponebatur. ff. de iud.* Sp.

Navis totius proprietas, carinæ cauſam ſequitur, *teſte Iuliano, l. ſuprà cit.* Sp.

Navis triremis princeps, Trierarchus dicitur. Suntẽ aut naues triremes, quæ tres remorum ordines habent: ſicut biremes, duorum: quadriremes, quatuor ſunt ordinum, ſchiff die vier ruderbänck haben. Old.

Navis vinaria, apud Vlp. *in l. vulgaris. ff. de furt.* Venetijs cùm agerem, Anno M. D. VI. in comitatu Petri Bonomi Epiſcopi Tergeſtini legati ad Remp. Venet. naues aquarias vidimus, quibus aquam portant, vt vendant ciſternas nõ habentibus. Sunt & alia multa Venetijs nauigiorum genera, quæ ſi quis velit Latinè enunciare, verborum vt opifex ſit neceſſe eſt, vt verè dixit Bayſius. Sp.

Navlvm, merces quam vector nautæ diſſoluit. Vlpi. *l. 6. ff. qui pot. in pig.* [Si quis in merces ſibi obligatas crediderit, vel vt ſaluæ fiant, vel vt naulum exoluatur.] Vlp. *l. 39. ff. de legat. & fid. lib. 1.* [Et id in operis ſeruorum, vel vecturis iumentorum, vel naulis nauium dicendum.] Hot.

Navmachia dicitur naualis, luſoria ſiue imaginaria pugna, quæ fit in Euripis & canalibus animi gratia: aliàs etiam pro loco capitur, vbi pugna committitur,

> *Do tibi Naumachiam, tu das Epigrammata nobis.*

Martialis inquit. A naumachia, naumachiarius inclinatur, res notiſsima. *Io. Bap. in Com. Epiſt. Sidon. Apolinar. ad Heroniũ, lib. 1.*

Navtaepibatae, genuinum vocabulum Alcia. *lib. 1. Parerg. cap. 48.* reſtituit, in l. debet. §. hæc actio. ff. naut. caup. ſtabul. Sunt autem, eodem teſte, nautępibatæ, qui nauem aſcendunt, & pro precio vecturæ, ſeu naulo, ipſi nautarum officio funguntur. Nautobatas, hoc eſt, eos qui funes nauium inſcendunt, à Iuriſc. ſenſu alienos eſſe, idem tradit *in fin. lib. 3. Diſpunctio.* Sp.

Navta, Nautam accipere debemus eũ, qui nauim exercet, quamuis nautæ appellantur omnes, qui nauigandi cauſa in naui ſunt. Vlpian. *in l. 1. §. qui ſunt igitur. ff. nautæ, caupones. &c.* Quia autẽ in naui dicantur eſſe Vlpianus *paulò poſt* explicat,

in d. l.

hod.l.1.ff.eod. Et ſunt quidem, ait, in nauibus, qui cuſtodiæ gratia, nauibus præponuntur, vt *ναυφύλακες*, diætarij. Vide in eum locum Alc. *lib. Diſpunct. 3. cap. 21.* Nam quòd ille locũ hunc ex Piſanis Pandectis reſtituit, nos ſcriptũ exemplar noſtrum ſequimur. Anch.

NAVTAS in edicto Nautæ, caupones accipimus, qui nauem exercent, *l.1.§.2. ff. nautæ, caupo.* Qui & nauicularij dicuntur, *l.9. in fin. ff. de decurionib. l.5. ff. de munerib. & honor. l.17.§.2. ff. loc. l.5.§. negociatores. ff. de iure immu. l.1. C. de hæred. decur. rubr. de navicular. & de prad. navicul. lib.11.* Vopiſc. *in Aurel.* [Quod vt eſſet perpetuum, nauicularios Niliacos apud Aegyptum nouos, & Romæ amicos poſuit.] Vnde nauicularia functio *in l.2. & l. vlt. C. de prad. navic. lib.11. l.3. C. de cohortalib. lib.12.* quæ & Naualis functio vocatur *in l.15. C. de omni agro. deſer. lib.11.* Nauiculatores etiam Cicero *pro lege Manilia* dixit. Vocantur & naucleri *in l.1. C. de liter. & itin. cuſtod. lib.12. l.1. l.2. l.3. C. de navicular. lib.11. lib.12.* Nauarchi *in l. vn. ff. de bon. poſſeſſ. ex teſtam. milit.* qui nauibus præſunt. Briſſ.

NAVTICA pecunia, quæ & Traiectitia dicitur, eſt, quam creditor vſque ad certum locum, vel in omne itionis & reditionis tempus ſuo periculo præſtat. qua de cauſa permiſſum eſt, vt eius nomine, & ex pacto vſurã petat, & vſuram grauiſſimam petat. *l.1. & paſſ. ff. de nau. fœn.* Dicitur & Nauticũ fœnus, & vſura maritima. *l.6. ff. illo tit.* Hot.

NAVTICA vſura apud Iuriſc. vſuræ nauticæ, dicuntur centeſimæ, magnæque, Sed ad tituli, de nauticis vſur. faciliorem intelligentiam, vide Budæ. *lib.1. de aſſe.* vbi de multiplici vſurarum ſpecie tractat, de quibus mox nonnihil dicemus. Anch.

NAVTICVM fœnus. Quoniam qui nauticam exercent negociationem, ſe, ſuaque ventis, & vndis cõmittunt, fœneratores maiorem vſuram exigebant. Nauticum ergò fœnus eſt, quod propter nauticam pecuniam, vel quaſi nauticam exigitur. Et hoc Pollux *lib.8.* duorum generũ ponit, heteroplum, & amphoteroplum. Heteroplum eſt, cùm commeatus tantum periculum fœnerator ſuſcepit. Amphoteroplum, cùm remeatus quoque: veluti, ſi negociator Venetijs pecuniam acciperet reddendam Burgis, hoc genus negociationis, quod vtriuſque periculo fit, à Græcis dicitur *ἀμφοτερόπλουν*, idque mutuũ vocabatur *δάνειον ναυτικόν*, vſus eſt Demoſthenes *in orat. aduerſus Dionyſiodorum.* Dicebatur & *ἔκδοσις*, quo verbo idem vſus eſt Demoſthenes ipſe *contra Aphobum.* quod feris daretur. eam pecuniam Modeſtinus vocat traiectitiam, ſed non ſolus. Paulus appellat vſuras maritimas. Anch.

NAVTICVS panis eſt, quem milites noſtri peregrina voce, hoc eſt, Italica, biſcotto appellant. Sp. Alias buccellatus panis dicitur, Ammianus Marcellin. ad vſus diuturnitatem excoctum vocat. *Brodæus Miſcellan. lib.4. cap.11.*

NE

NE, particula prohibendi, quæ idem ſignificat quod nõ: iuncta verbis, vereor, timeo, caueo, & ſi qua ſunt eiuſdem ſignificationis: quin hæc idem, ſine negatione, & cum negatione polleant, non impedit. Hoc exemplis Iuriſconſultorum planum facit Budæus *in anno. prior. ad l. in eo iure, de ritu nupt.* Spieg.

NE, pro an, non rarò apud Iuriſcoſſ. occurrit: quod & Alber. per exempla antè indicauit. Quando verò Ne, cauſam, modum, conditionem in iure noſtro inducat, ex Bart. petendum eſt. Spieg.

NE, plerunque non vetandi, ſed negandi vim habet, & pro, Non, ponitur. Quod Donat. *in Terent. And. & in Eunuch.* notat, & illo Næuio verſu confirmat. [Vtinam ne in nemore Pelio.] Sic *in l.13. §. idem Iulian. ff. de iureiur.* [Iurauerit ſe furtum ne feciſſe.] & *in l.62. §. vlt. de cond. & demonſt.* [Si à libertis ne nupſerit.] Et *in l.21. §.1. ff. rer. amot.* [Pedius putat ne furtum cum facere.] *Adde & l. pen. §. non danda. C. de erogat. milit. in lib.12.* Itaque qui hoc non vident, ſine cauſa emendant illud Cicer. *in Verrem.* Qui ita dicunt, Ne tollam potiùs quàm paciſcar, & pro Ne, Non, ſubſtituunt. Briſſ.

NE cui officium publicum vel damno vel compendio ſit, *Africanus l. videlicet, ex quibus cauſ. maior.* Sp.

NE dum, pro tamen, exponi *in §. Sed nedum. Inſtit. de vi bon. rapt.* ridiculum eſt: ſunt enim (quod nec pueri ignorant) duæ eo loci particulæ. Porrò Nedum, cõiuncta particula, duobus tantùm modis vſurpatur: altero, cum vtranque ſententiam eodem claudimus verbo: altero, cùm ſuum vtriq; ſententię verbum accõmodamus. *Vide Vallam. lib.2.* Sp.

NAE diphthongatum, affirmantis aduerbium eſt, certè & valdè ſignificans. Spieg.

NE facias furem, vel fugitiuum ſeruum meum, hoc eſt, exponente Vlpiano, ne ſollicites, vt fur fiat, vel fugitiuus fiat: ne ita negligas ſeruum, vt fur efficiatur, *l. non impoſſibile. ff. de pact.* Spieg.

NE iudicatum ſit, pro, ne valeat ſententia, Vlp. *l.6. ff. de ferijs.* [Si feriatis diebus fuerit iudicatum, lege cautum eſt, ne his diebus iudicatum ſit] id eſt, ne valeat. *Bud.*

NE luminibus officiatur, hoc maximè adeptum videbitur, ne ius ſit vicino, inuitis nobis altiùs ædificare, atq; ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum, *teſte Paulo l.3. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Spieg.

NE non. Sub hac particula aſſertionem eſſe doctiſſ. Zaſius exemplis è Iuriſcoſ. peritis planum facit, *in ſcholijs in §. Cato l. eadem dicemus. ff. de verb. oblig.* Sp.

NE, & Quidem. Eſt traditum, inter hæc verba, Ne & Quidem, ſemper interuenire aliquid neceſſariò debere; quum tamen reperiatur, & apud Cicer. & Liuium, inter Ne & Quidem, nihil medium eſſe.

NEC, particula, ex vi ſui verbi repetitionem inducit: vt [Nec mę amas, nec Titium.] ſubauditur enim, [amas.] vide Alciat. *in l. duobus negatiuis verbis, de verb. ſign.* quam enarrando pulchrè declarat, id perpetuum non eſſe, Duę negationes affirmatiuã inducunt: quin & tres negationes non plus efficere, quàm duas, vt cùm lex dixit, in fugitiuo locum non habere, nec vſucapionem, nec præſcriptionem, *l.1. C. de ſeru. fugit.* Spieg.

Nec abſciſſe. *Vide ſuprà, Abſciſſa.*

NEC eius rei dominus effectus eſt, cùm lex dicit, aliquem non eſſe dominum, vel accepiſſe à nõ domino. Item non eſſe factum dominum, & cætera id genus verba accipienda ſunt, quatenus ad ipſam legem loquentem attinet, de caſibus, qui ſic euenire ſolent frequenter: & cùm eueniunt, apud naturam ſunt certi: non autem re ferẽda ſunt ad opinionẽ actoris, qui ignorare poteſt, vtrùm tradens fuerit dominus, an non fuerit. *Vide Old. act.3. claſſ.3.* Sp.

NEC mirum, *in l. Labeo. ff. de ſupel. legata.* pro, non nouo. vt apud Cicer. vel citra rationem. quemadmodum Mirum in modum, quod infra rationem eſt. Sp.

NEC, neque, diſiunctiuas eſſe in Grammatica, quam ſcripſit D. Auguſt. putauit. Quod noſtri non admitterent, *teſte Alciato.* Coniunctim enim negant, & ideò quamuis alterum non fiat, committitur ſtipulatio, *l. ſi is qui ducenta. §. cùm ita. ff. de reb. dub.* Spieg.

NEC non, affirmat, vt etiam Grammatici fatentur. Quanquam non perpetuum eſt in iure noſtro, duas negationes inducere affirmatiuam: *vt in particula Nec, latiùs indicauimus.* Spieg.

NEC, pro Non, in XII. Tabul. ſæpè poſitum Feſtus ſcribit, & ex earum capitibus, quæ hodieque extant, liquidò apparet. *Sic in l.3. §. ſi duo impuberes. ff. de Carb. edic. l.1. §. ſi ad ſiſtendum. ff. vt legato. nom. cau. & alibi ſæpè.* Briſſ. *Idem refert Connan. lib.4. cap.3. num.3.*

NEC rarò, pro, Et rarò, poſitum videtur à Celſo, geminata negatione ex Græcorum conſuetudine, pro ſimplici. Si tibi nupſero, inquit, decem dari ſpondes? cauſa cognita denegandam actionem puto: nec rarò probabilis cauſa huiuſmodi ſtipulationis eſt, *l.97. §.2. ff. de verb. oblig.* vbi optimus Accurſ. inſolentia locutionis offenſus, nec rarò, inquit, id eſt, nunquam: ſed & NEC RARA legi quibuſdã in libris teſtatur: quod abſurdiùs multò eſt. Hot.

NECARE videtur non tantùm is, qui partum præfocat, ſed & is qui abijcit, & qui alimoniam denegat, & is qui publicis locis miſericordiæ cauſa exponit, quam ipſe non habet, *autor Paulus. ff. de lib. agnoſc.* Sp.

In NECEM Iuriſcõſultis ſignificat, in perniciem, fraudem, & damnum. *l.1. §. ſi fideiuſſerit. ff. ſi quid in fraud. patr. l.10. §. verſum. ff. de in rem verſ. l.13. ff. de minor. l.21. ff. de pec. l.4. ff. ſi quis omn. cauſ. teſtam. l.5. §. dolum. ff. vt in poſſ. leg. l.1. ff. de litigioſ. l.14. ff. de appell. l.3. §. item ſi quis. ff. de crim. ſtellion.* Briſſ.

NECESSARIA artificia, *in l. ſi ſeruos pignoratos, in princip. ff. de pign. act.*

NECESSARIAE impenſæ. *Vide, impenſa neceſſaria.*

NECESSARIAE perſonæ, vel ſanguine, vel affinitate nobis coniunctæ. *Earum fit mentio in l. quamuis, 2. C. de adult. & in gloſ. l. Imperator Antoninus. ff. de pact.* Specialiter autem neceſſariæ perſonæ quæ ſint, indicant Paulus & Calliſtr. *l. 1. & l. ſequ. ff. in ius voc. vt eant.* Spieg.

NECESSARIAM peregrinationem allegare, *l. aut ſi velit ſuinem. ff. de procur.* Spieg.

NECESSARII ſunt, vt Gallus Aelius ait, qui aut cognati, aut affines ſunt, in quos neceſſaria officia conferuntur, præter cæteros. Hæc Feſtus. vt ſuſpicari aliquis poſſit, Neceſſarios hæredes dici liberos, in quos neceſſariò ex officio hæreditas confertur. *Vide, Hæres ſuus & neceſſarius.* Hot. *Item Rauard. l. hæredem eiuſdem poteſtatis. ff. de reg. iur.*

NECESSARIVS hæres. Quamuis lex Aelia Sentia (de qua ſuprà ſuo loco diximus) ſeruorum eorum libertatem impediat, qui à dominis in fraudem creditorum manumittuntur: Licèt tamen domino, qui ſoluendo non eſt (is autem ſoluendo non eſt, qui plus debet, quàm in bonis habet, *ita Theophil. in §. 1. quib. ex cauſ. manumit. non licet.*) in teſtamẽto ſeruum ſuum cum libertate hæredẽ inſtituere, vt liber fiat, hæreſque ei ſolus & neceſſarius. idque ea lege Aelia Sentia prouiſum eſt, & rectè. Valdè enim proſpiciendum erat, vt egentes homines quibus alius hęres extiturus non eſſet, vel ſeruum ſuum neceſſarium hæredem haberẽt, qui ſatisfacturus eſſet creditoribus, aut hoc eo non faciente, creditores res hæreditarias ſerui nomine vendant, ne iniuria defunctus afficiatur, *d. §. 1.* Neceſſarius ergò hæres eſt ſeruus à domino, qui ſoluendo non eſt, cum libertate inſtitutus, qui ſolus & neceſſarius hæres dicitur. Solus, quoniam vnum & eum ſolum, ei qui ſoluendo non eſt, hæredem licet inſtituere: nam vſque ad vnum lex ſuam conſtitutionem vitiat, atq; corrumpit. *ita Theoph. in d. §. 1.* quodque ita demùm ſeruus neceſſarius hæres exiſtat, ſi modo ei nemo alius ex teſtamento hæres extiterit, aut quia nemo hæres ſcriptus ſit, aut quia is, qui ſcriptus eſt, qualibet ex cauſa ei hæres non extiterit, *d. §. 1.* Neceſſarius verò hæres ideo appellatur, quia, ſiue velit, ſiue nolit, omninò poſt mortem teſtatoris, protinus liber, & neceſſarius hęres fit. Vnde qui facultates ſuas ſuſpectas habent, ſolent ſeruum ſuum primo, aut ſecundo, aut etiam vlteriore gradu hæredem inſtituere: vt ſi creditoribus ſatis nõ fiat, potiùs eius hæredis bona, quàm ipſius teſtatoris, à creditoribus poſſideantur, vel diſtrahantur, vel inter eos diuidantur. Pro hoc tamen incommodo illud ei cõmodum præſtatur præter libertatem, quam neceſſariò cum inſtitutione cõſequitur, vt ea quę poſt mortem patroni ſui ſibi acquiſierit, ipſi referuentur. Et quamuis bona defuncti non ſufficiant creditoribus, iterùm cũ ex ea cauſa res eius, quas ſibi acquiſierit, non veniunt. *§. 1. de hæred. qualit. & different.* Anch.

NECESSARIORVM autem hæredum alij neceſſarij tantùm ſunt, alij ſui & neceſſarij, *vt & Iuſtinia. in tit. de hæred. qua in tradit.* Neceſſarij tantùm hæredes, *quemadm. Gaius lib. 1. Inſtit. tit. 3. exponit,* ſunt ſerui, qui cum libertate hæredes inſtituuntur, quia velint nolint neceſſe eſt eis hæredes eſſe, *l. 12. ff. de teſta. l. 8. § ſed quod Papin. ff. de minorib. & tit. de hæred. inſt. fact. multis legib.* Sui & neceſſarij ſunt liberi, qui in poteſtate morientis fuerunt, *l. 10. §. 1. ff. de vulgar.* Quorum vtrumque Vlpia expreſſit *in Inſtit. tit. 22.* Neceſſariæ perſonæ vt ſunt accipiẽdæ in l. 1 ff. in ius voc. vt eant. colligitur ex l. 2. eod. tit. l. 2. § prætor ait. ff. qui ſatiſd. cog. l. 2. §. vlt. ff. quan. appellan ſit. l. 21. ff. ſol. matr. Briſſ.

NECESSE dicitur, quòd vi aliqua cogẽte fieri opus eſt. Neceſſitas, ipſa vis, quę nos cogit vt aliquid faciamus. Poetæ neceſſitatem deam faciunt, Philoſophi Fatũ appellant. *Adi Chiliad. Eraſm.* Porrò neceſſitas hoc eſt, vis ipſa, quæ nos cogit vt aliquid faciamus, vt vulgò dicitur, non habet legem. *iuxta gl. in l. 1. de off. conſ. l. 2. §. inde. cum ſeq. in verb. commumia, ad leg. Rhod. de iact.* Nec Rom. Pont. vult ligari neceſſitatẽ & pietatẽ, *c. 2. & vlt. de fer.* Qua in re Iudæi cùm planè cæci eſſent, à Chriſto apud Lucam reprehenduntur. *Vide Bart. in l. 1. C. de oper. ſeru. & Bal. de inenitabi'i neceſſitate, vide in c. ſuſcitatum. de reſcrip.* Eſt autem duplex neceſſitas: quædam dicitur abſoluta, quam primogeniam *Zaſius* vocat. De hac intelligi debet, l. ſicut. C. de actio. qua nemo adſtringitur ad mutandum, Alia reſpectiua, vel conſecutiua vocatur, qua poſita liberè inita complere adſtringimur. Neceſſitas item coniunctionem ſanguinis, vel amoris. hoc eſt, affinitatem, vel ſtrictam amicitiam ſignificat. Sic neceſſarij, pro conſanguinei, *Inſtit. tit. eod.* Adde, ſi vis, Feſtum, & Gellium, qui *lib. 12.* deridet Grammaticos, qui neceſſitudinem & neceſſitatem inter ſe differre putant. Sp.

NECESSE eſt ei rei cedere id, quod ſine illa eſſe non poteſt, *autore Paulo. l. in rem actio. ff. de rei vind.* Sp.

NECESSITAS, Neceſſitudo ius quoddã & vinculum coniunctionis ſignificat, vel ſanguinis, vel affinitatis, vel etiam amicitiæ. Vnde neceſſariæ perſonæ dicuntur, hoc eſt, conſanguinei. *Papirius Iuſtus in l. Imper. Antoninus. ff. de pact. Inſtit. de hered. differ. § ſui.* Old.

NECESSITAS contradictionem non habet, nec admittit. Solet enim multa nos vel inuitos docere neceſſitas ſicut & exitus ſtultorum magiſter.

NECESSITAS iudicandi, apud IC. *in l. vlt. ff. de muneribus §. iudicandi quoque neceſſitas.* ex quo ſanè non rectè percepto commentatores parum firmum, vel potiùs falſum ducunt argumentum in Tabularios atque ſyngrapharios, vt id quod ſuæ functionis eſt, conficere ipſi cogantur, cum meliore interprete Budæo reuera Arcadius Iuriſc. hoc ſignificare voluerit, hominem politicum, ac ciuili more viuentem, vt cætera munera ciuilia, ita iudicãdi quoque munus agnoſcere, obireque debere, ad idque cogi poſſe. Sp.

NECESSITAS legem ſæpe obtrudit inuitis: quemadmodum olim curam Reipubl. magna hominum turba, vt euitaretur confuſio, ad Senatum deduxit, *l. 2. §. deinde quia difficilè. ff. de orig. iur. l. illicitas. §. vlt. ff. de offic. præſid.* Old.

NECESSITAS non habet ferias: *vt ſunt exempla in l. ſolet etiam. ff. de fer.* Eodem modo dicitur neceſſitas non habere legem.

NECESSITAS ſtillicidiorum excipiendorum. Vide Vlp. *in l. ſi arborem. §. hac lex. ff. de ſeru. vrb. præd.* Sp.

NECESSITVDINEM ab eruditis pro eo, quod neceſſum eſt, vſurpari, Catanæus exemplis monſtrat. Arrianus pariter pro neceſſitate vſurpat, *in l. non omnes. de re milit.* Vlp. tamen pro affinitate ponit, *in l. hac autem. §. 1. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eat.* quemadmodum ab alijs quoque Iuriſc. & in conſtit. vſurpatur. Sp.

NECESSITVDINEM perſonarum ſcire, *l. 2. ff. in ius vocat. vt eant.* Cæterùm in l. vlt. ff. de iuſtit. & iur. per neceſſitudinem ius intelligitur cognationis & affinitatis. Eſt etiam, vt ait Fronto, neceſſitudo vel ſanguinis. vel meritorum cum præceptorib. cum amicis. vnde Paulus *in l. non eſt ſingulis. §. infinita. ff. de reg. iur.* non immeritò infinitam neceſſitudinis æſtimationem dixit: cùm Feſtus ſcripſerit, in neceſſarios, qui aut cognati aut affines ſint, neceſſaria officia conferri præter cæteros. *Rauardus d. l. non eſt ſingulis.* Eius porrò dictionis vim explicat Gellius *lib. 13. cap. 3. Coraſ. lib. 4. Miſcell. cap. 10. num. 5. & 6.*

NECROMANTICI ſunt, quorum præcãtationibus videntur reſuſcitari mortui, diuinare, & ad interrogata reſpondere. *νεκρὸς* enim Græcè, Latinè mortuus. *μαντεία*, diuinatio nuncupatur, *c. nec mirum. 26. qu. 5. Io. Bello. etymol.*

νεκροθάπτης ὁ τοὺς νεκροὺς θάπτων id eſt, qui mortuos ſepelit. Vlpia. Libitinarium Latine dici teſtatur: [Si Libitinarius, inquit, quos Græcè *νεκροθάπτας* vocant, ſeruũ pollinctorem habuerint, &c.] *l. 5. §. 1. ff. de inſtit. act.* Hot.

NECTERE artibus moras, eleganter Imper. dixerunt *in l. vnica. C. de ſuffragio*, pro ſolutionem differre dolis. Sp.

NECTERE, aliàs pignori obligare ſignificat, (verpfanden) *l. 2. C. de crim. ſtell.* vnde nexus pignori fundus, *l. 2. C. de curat. fur.* Rem ſibi nexam, *l. 2. C. de diſtr. pign. l. 1. §. ſi quis. ff. ne vis fiat ei qui in poſſ.* id eſt, pignori obligatam, *l. 22. §. 1. ff. de iur. fiſci. l. 2. C. de pig. act.* Nexus, id eſt, obſtrictus, (verhafft/ pflichtig) *l. vlt. §. idem. ff. de bon. eor. qui ante ſ. m. l. 5. C. de obl. & act.*

NEFARIVM crimen, vt nefarium ſcelus apud Cicer. *l. ſancimus. C. de pœn. l. 2. C. ſi nupt. ex reſcript. pet.* Maior autem eſt vis nefarij, quam illiciti. Sic nefariam coniunctionem, *l. 1. §. 1. ff. de concub.* Nuptias item nefarias, plus quàm illicitas intelligimus. Spieg.

NEFARII, ſcelerati, ſacrilegi. *Vide Nonium & Varronem.*

NEFAS impium quoddam & execrabile denotat, de quo ne fari quidem liceat, quod cùm maius ſit (potiùs

enim

enim inciuile eſt) temperamentum theoricum ei ſubijcit, Droſæus *in methodo iuris.*

NEFASTI dies vocantur Varroni, per quos dies nefas fari Prætorem Do, dico, abdico, Ouid.

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur. Vide, Faſti dies.

NEGANTIS nulla eſt probatio, *l. adſeueratio. & l. actor. C. de probationib.* per rerum enim naturam fieri non poteſt, vt non entium vllæ ſint qualitates. Quoties verò vel tempore, vel loco coarctatur negatiua, probationem recipit, *l. Pomponius. §. perduellionis. ff. de acqu. hered. l. 2. C. de error. aduocat.* Oldend.

NEGARE nihil aliud eſt, quàm dicere, non aliquid eſſe. Et propriè eſt credita, vel data negantium. *Indicantius, interpretantes hymnum Prudentij ad omnes horas.* Sic iudicatum negare, pro eo, quod falſum iudicatum dicere, accipiẽdum eſt. Vlp. [nihil intereſt, ait, neget quis, an taceat interrogatus, an obſcurè reſpondeat, vt incertum dimittat interrogatorem] *l. de ætate. §. quod autem. ff. de interrog. act.* Sp.

NON nego, medium quiddam eſt inter negantem, & verè affirmantem. *cap. is qui tacet, de regul. iur. l. ſi putas, C. de petit. hered.*

NEGATIO pura, vel ſimplex appellatur, qua neque expreſsè, neque tacitè quicquam aſſeritur, ſed intentio tantùm actoris in iudicio ſit dubia, *l. vlt. C. quib. ad libert. procl. non lic. cum multis ſimilibus. & quas non fruſtrà congerit Oldend. in 10. reg. de probat. dict. & fact.* Zaſ. *cap. vlt. lib. 2. Intellect. ſingul.* quod hactenus traditum eſt, negationem non eſſe exceptionem, aſtruit contra Rhetorica præcepta, contra ius, & contra rationem dici, & ſimul deprehendi, quantas nugas Innoc. Speculat. Abb. & Canoniſtæ ea in re ſparſerint, & quam omninò ſibi non conſtiterint Bart. & Legiſtæ: cùm tamen nos ex Rhetoricis doctrinis, ex quibus iura noſtra ciuilia, magna ex parte, vt veriſſimè dixit, radicantur. Porrò Alciatus oſtendit, *cap. 17. Parerg. lib. 5.* non eſſe veram Dialecticorum differentiam, an negatio verbum præcedat, an ſubſequatur. *Vide Laur. Vall. lib. Dialect. 1. cap. 26.* Spieg.

NEGATIO negationi poſtpoſita non ſemper affirmat, ſed & negat magis, cùm altera pro vniuerſali ponitur, & particulares ſequantur. Vna ſola negatio poſtpoſita negationi non affirmat, ſed negat: ita tamen, vt ſequens iungatur cum particula, quidem, interdum tamen ſine hac particula duæ negationes negant, cùm vna particularis omittitur. Si duobus verbis aut poſitis, aut intellectis, addantur duæ negatiuæ, non dubium eſt, quin negent. Hermog. *Rhetoric. vlt.* [Negatione, inquit, quandoque eodem ſenſu vtimur, quo ſi affirmatiuè locuti eſſemus, quandoq; minus ſignificamus, aliquando etiam amplius eodem ſenſu.] Sp.

NEGATIVA eſt multiplex, facti, iuris, qualitatis. *De quibus copioſiùs Speculator ſcribit tit. de probat. §. 1. verb. Negatiua.* Spieg.

NEGATIVA facti eſt, vt ſi dicat aliquis ſe non fuiſſe citatum, & ei qui negat factum, non incumbit onus probandi, *l. 2. ff. de probat. 1. actor. C. eod. tit.* ſi negatiua non habeat adiunctam determinationem loci & temporis. Ergò coarctata loco & tempore, poteſt probari. Negatiua iuris eſt, vt ſi quis aduerſarium ſuum dicat ab aliquo iure prohibitum eſſe ſpecialiter, lege, vel conſtitutione, vel ſi quis negat emancipationem rectè factam, & debet probari ab eo, qui ea negat, *l. ab ea parte. ff. de probat.* Negatiua qualitates dicitur illa, vbi qualitas negatur, vt cùm dicitur, iſte non eſt idoneus, non eſt dignus, non eſt ſoluendo. Et hæc debet probari ab eo, qui eam proponit, *gloſſ. in d. l. 2. ff. eod. tit. Ioan. Bello. Etymolog.*

NEGATIVA vniuerſalis omnia poſt ſe deſtruit, hoc eſt, & actum & potentiam, vt dicunt Logici. Quod verum eſt in iure noſtro, ſi omnia principalia ſecundum materiam ſubiectam deſtrui intelligimus. Quippe quæ per accidẽs veniunt, & ſuppoſititiè, iſta non deſtruuntur, vt docet Zaſ. *in Intell.* quo loco tractat propoſitiones vniuerſales, quomodo intelligantur. Sp.

NEGATORIA actio, (quæ & negatiua *in l. 5. ff. ſi vſusfr. pet. §. æquè. Inſtit. de action.* & contraria actio appellatur *in l. 8. ff. ſi ſeruit. vindic.*) in rem actio eſt, qua libertatem prædiorum noſtrorum defendimus, ac tuemur, negantes aliquam ab his ſeruitutem deberi, *d. l. 5. & l. 6. §. vlt. ff. ſi vſusfr. pet. l. 2. & l. 4. §. 1. ff. ſi ſeruitus vindic. d. §. æquè. Inſtit. de action.* Negatiuis autem verbis ferè ſemper concipitur, *vt apparet ex l. 8. in princ. & §. Ariſto. 9. & l. 13. & l. 14. ff. ſi ſeruitus vind.* quamquam & affirmatiuè concipiatur nonnunquam, *vt eſt in ſpecie. l. 4. §. pen. ff. eod. tit.* Briſſ.

NEGLIGERE videtur, qui ſæpè conuentus ſui præſentiam non facit, *per l. de vnoquoque. §. qui apud. ff. de re iud.* Sp.

NEGLIGENS, qui in rebus ſuis diligentior non eſt. *§. fin. Inſtit. pro ſoc.* Negligentem, quaſi non eligentem, Iſidorus interpretatur, autor non omninò contemnendus, quòd eum à Budæo Rhenanoque, tantis viris citatum conſtat. Iuriſperitis negligens etiam plerunque dicitur, eo ipſo, quòd quis non facit, quando agendum quid eſt certo tempore & loco: niſi de impedimento doceat, *vt per Felin. traditur, in verb. Negligentia, de reſcript.* Spieg. Adde negligentiorem cenſeri, qui non totum exequitur officium, tametſi pro parte præſtet, *l. cùm hi quib. §. ſi prætor aditus. ff. de tranſact.* Oldend.

NEGLIGENTIA magna culpa eſt: magna culpa, dolus eſt, ait Paul. *l. 226. ff. de verb. ſign. vide, Culpa.* Hot.

NEGLIGENTIA noſtra ad alienam iniuriam referri non debet. *Scæuola in l. 3. ff. de tranſact.* Sp.

NEGLIGENTIA quanto tempore inducatur, docet Bartolus *in l. 1. ff. de his quibus, vt indignis. & in l. cognitionem. ff. ad Syllan.*

NEGLIGENTIA nimia, pro lata culpam, *l. militis. ff. de cuſtod. reor. Alb.* Spieg.

NEGLIGENTIA ſimplex eſt, quam culpã leuiſſimam vulgo vocant. *Vide Conn. lib. 7. cap. 3. num. 7.* Negligentia magna, culpa eſt, quæ modò leuis, modò magna, pro ſubiecta materia accipienda eſt. *Vide ſuprà, Culpa.* Sp.

NEGO narrata prout narrantur, animo litem cõteſtandi, cautela eſt calumnioſorum aduocatorum prorſus impia, nata in iuriſperditorum ſchola, non ſacroſanct. iuris officina. *Vide Oldend. in actio. 1. Claſſ. 3.* Spieg.

NEGOCIA ſunt plura, quàm vocabula, *l. nam natura. ff. de neg. geſt.* Spieg.

NEGOCIA ſic accipe, ſiue vnum, ſiue plura, *Vlp. de neg. geſt. l. 3.* Spieg.

NEGOCIARI animas, venuſtè Plin. de Medicis dixit, pro eo quod eſt, lucrum facere in occidendis animabus. Accedit, quod noſtris frequens in ore eſt, impunè hominem occidere licere Medicis. Et Banniſianum verbum, à Cæſ. Maximil. probatum: [Super panſam noſtram Medici ludunt] tritum apud Italos verbum. Spieg. *ex Old.*

NEGOTIATIO, mercaturam ſignificat, de qua vide Bart. *in l. legatum, de leg. 3.* & in quibus conſiſtat, eundem *in l. quicumque. ff. de inſtit. Specul. in tit. de cleric. coniug. Abb. cap. 1. & c. ſacerdotibus, ne cleric. vel monach.*

NEGOCIATOR, qui in aliorum negocijs ſe exercet, Vnde Labeo; [Negociatores ſerui videntur, qui præpoſiti ſunt negocij exercendi cauſa: veluti qui ad emendum, aut locandum, aut conducendum præpoſiti ſunt.] Noſtri mercatores, Factores vocant. *Vide quæ notant in l. legatis. ff. de legat. 3. & l. ſi hoc. l. 49. pro ſocio.* Sp.

NEGOCIATOR veſtiarius, der mit kleidern handlet. Veſtiarius, ein kleidermacher/ gewantſchneider. *Scæuola in l. libertus negociatoris. ff. de oper. libert.*

NEGOCIATORES, in Iuſtiniani conſtit. *lib. 12. C. negociator. ne militent*, intelligendi ſunt, qui ergaſterio præſunt, quod Latini officinam, aut tabernam nominant. Igitur non tantùm negociatorum nomine mercatores ſunt accipiendi, ſed omnes opifices: qui & ſi ante Iuſtinianum militare poterant, rarò tamen adſumpti ſunt; niſi quòd in Gallico tumultu ſcribit Liuius, opifices & ſellularios minimè militiæ idoneum genus, rei neceſſitate excitos. Sic & ſeruos aliquando legere, liberorum penuria neceſſe fuit. Hodie verò nec opifices arcentur à militia, niſi delectu, in der muſterung/ quaſi non idonei rejecti fuerint: quod militum vulgus außmuſtern vocat. Sed id ad alia vſus quoque in noſtrate lingua tranſtulit. Viglius rectè cenſere videtur, opificibus militaria priuilegia tribuenda, quando ipſis nunc iterum militare cõſuetudine noſtra conceſſum eſt. Spieg.

NEGOCIATORES non ijdem ſunt, qui Mercatores; vt vulgò creditur; negociatores enim dicuntur ciues Ro-

man. qui in prouincijs ſedem ac domicilium fortunarum ſuarum habent: neque Romam ferè niſi cenſus tempore, hoc eſt, quinto quoque anno veniebant. At Mercatores ſunt, qui cùm Romæ domicilium familiamque ſuam habeant, interdum ad aliquot menſes in prouincias excurrunt mercium exportandarum aut importādarum cauſa. Ex negociatoribus autem in prouincijs conuentus conſtabant, hoc eſt, Proprætores ac Proconſules. cùm forum haberent, ac ius dicebant, in priuatis quidem cauſis, Recuperatores ex eo numero dare ſolebant: in capitalium verò rerum quæſtionibus, eos in conſilium adhibebant. ſi cui patronus dandus eſſet, ex eodem numero togatum aliquem dabant. Hæc ex longa obſeruatione Verrinæ quartæ: in qua rerum iſtarum vſus perſpicitur. Nunc quærendum eſt Negociatorum nomine, an etiam Publicani & Argentarij, qui in Prouincia domicilium habebant, contineantur. Sed de publicanis facilis & expedita ratio eſt: nam & *in epiſt. 1. ad Q. Fratrem* apertiſſimè diſtinguitur, vbi ſic ſcribit: [Conſtat Aſia ex eo genere ciuium, qui, aut quòd publicani ſunt, nos ſumma neceſſitudine attingunt: aut quòd ita negociantur, vt locupletes ſint, &c.] Item *in Maniliana*: [Nam & publicani ſuas rationes & copias in illā prouinciam contulerunt: deinde cæteris ex ordinibus homines naui & induſtrij partim in Aſia negociantur, partim ſuos & ſuorum in ea prouincia pecunias magnas collocatas habent.] Denique *tum ex illa orat. tum ex or. pro Fronteio* planè conſtat, negociatores dici Aratores, præſertim & pecuarios: Publicanos verò eos fuiſſe, qui ab Aratoribus decimas, à pecuarijs ſcripturam, à mercatoribus autem portorium exigebant. Nunc de Argentarijs & Fœneratoribus videamus: nam hic ſanè locus, quem modò *ex Maniliana* protulimus, Argentarios à negociatoribus diſtinguere videtur. Sed hoc reſtricta & auguſta ratione intelligēdum eſt: nam *in or. pro Fonteio* Fœneratores & Argentarij perſpicuè negociatorum nomine ſignificantur. [A quibus verſuras tantarum pecuniarum factas eſſe dicunt? Referta Gallia negociatorū eſt: plena ciuium Rom. nemo Gallorum ſine ciue Rom. quicquam negocij gerit: numus in Gallia nullus ſine ciuium Rom. tabulis cōmouetur: vnæ tabulæ proferātur, in quibus veſtigiū ſit aliquod, quod ſignificet Fōteio pecuniā datam: vnū ex toto negociatorum, colonorū, publicanorū, aratorū, pecuariorū numero teſtem pducant.] Hot.

Negotiorvm geſtorum actio. Cùm quis negotia abſentis geſſerit, vltro citroque inter eos naſcūtur actiones, quæ appellantur negociorum geſtorum, ſed domino quidem rei geſtæ aduerſus eum, qui geſſit, directa competit actio, negociorum autem geſtori cōtraria, quas ex nullo contractu propriè naſci manifeſtum eſt: quippe ita naſcuntur iſtæ actiones, ſi ſine mandato quiſque alienis negocijs gerendis ſe obtulerit, ex qua cauſa ij, quorum negocia geſta fuerint, etiā ignorantes obligantur. Idque vtilitatis cauſa receptum eſt, ne abſentium, qui ſubita feſtinatione coacti, nulli demandata negociorum ſuorum adminiſtratione, peregrè profecti eſſent, deſererentur negocia, quæ ſanè nemo curaturus eſſet, ſi de eo, quod quis impēdiſſet, nullam habiturus eſſet actionem. Sicut autem is, qui vtiliter geſſit negocia, dominum habet obligatū negociorum geſtorum, ita & contra iſte quoque tenetur, vt adminiſtrationis reddat rationem: nec ſufficit talem diligētiam adhibere, qualem ſuis rebus adhibere ſolet, ſi modò alius diligētior eo commodiùs adminiſtraturus eſſet negocia. *§. igitur, de oblig. quæ ex quaſ. contract. naſcun.* Anch.

Negotivm ad omnem cauſam pertinet, hoc eſt, ciuilem, criminalem, priuatam, & publicam. *Idem in l. 1. §. 1. de calum.* Spieg.

Negotivm enim (vt inquit Quint.) eſt congregatio perſonarum, locorum, temporum, cauſarum, modorum, caſuum, factorum, inſtrumentorum, ſermonum, ſcriptorū & non ſcriptorum. Quæ Quintil. definitio ferè conuenit cum Ciceronis verbis. [Cauſa (inquit *in lib. Topic.*) certis perſonis, temporibus, actionibus, negotijs, cernitur, aut in omnibus, aut in plerisq; eorum.] Id autem diſcriminis inter cauſam & negocium credit eſſe Quintil. *lib. 4.* quòd cauſam ὑπόθεσιν, negociū περίστασιν intelligamus, id eſt, Thema, ſeu propoſitum & circumſtantias. *Brechæus l. Item. in tit. de verb. & rer. ſignif.*

Negocivm dictum eſt, id eſt, ſine otio. & multa ſignificat, modò actum alicuius rei, cuius contrariū eſt ociū: modò actionem, quod eſt iurgium litis. Negotium autem in cauſis, negociatio in commercijs dicitur, id eſt, vbi aliquid datur, vt maiora lucrentur, *c. forus, verſ. negocium, extr. de verb. ſign. Ioan. Bello. etymol.*

Negocivm dicitur quicquid nos habet occupatos, propria tamen ſignificatione mercaturis tantùm accommodatur, &c. *vide latiùs Connan. lib. 7. cap. 2. num. 1.*

Negotivm, aliàs accipitur pro cura ſeu occupatione. Aliàs pro lite, vt *in l. error facti. C. de iur. & fact. ign. l. ſentent. C. de erro. aduoc.* Aliàs pro contractu, *Vide, l. eum, qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. l. ſi ſuſpecta. in princ. ff. de inoff. teſtam.* Old.

Negotivm etiam cōtractum & obligationem ſignificat, & quod Græci συνάλλαγμα. *l. 1. ff. de aeſtimato. l. 15. l. 19. l. 22. ff. de præſcript. verb. l. 5. ff. de diuerſ. reg. l. 3. ff. de reb. auctor. iudic.* Ita negotium gerere, contrahere, ſuſcipere dicimus. *l. pen. ff. quod iuſſu. l. 5. §. tutelæ. ff. de oblig. & actio. l. 1. §. qui mortis. & l. 35. §. 1. ff. de donat. l. 33. ff. de cond. indeb.* Nec aliud valet, ex negotio geſto, quàm ex contractu, vel quaſi. *l. 5. §. cùm ſeruus. ff. de his, qui deiecer. l. vlt. ff. de alea luſu. l. 4. ff. ſi menſ. falſ. mod. l. 19. ff. de adquir. rer. dom. l. 50. ff. de iure dot. l. 70. ff. de leg. 1.* Briſſ.

Negotivm facere, apud Iuriſcoſſ. *in l. 1. de calum.* pro moleſtiam facere alicui, accipiendum: non vt Roffredus cum alijs putat, iudicium. Nec probant hoc leges ab eo citatæ. Neque enim dicimus, Iudicium facere, pro vexare: ſed negociū facere in cauſis iudiciarijs, ciuilibus, vel criminalibus Bud. Facere negocium, pro accuſare, apud Vlp. *in l. qui iudicio, de accuſ.* obſeruauit. Spieg. *ex Old.*

Negotivm facit, qui per calumniam fingit litem, cum iure nullam habeat: vel eam quam exercere debeat, diſſimulat in detrimentum alterius, vtroque caſu corruptus pecunia. Vlpian. vocat ſordidam concuſſionem, *in l. 1. de calum.* Spieg.

Negotivm meum dicitur, quum lucrum & damnum ad me pertinet. *Vlpian. in l. 1. §. in propria. ff. quan. appell. ſit.* Negotium autem alienum quatuor modis dicitur: cura, ſiue ſollicitudine, re ipſa, rati habitione, & ipſo geſtu. *Vide gl. in l. ſi pupilli tui in fin. §. pen.* Sp.

Negotivm pro negotiatione *in l. 3. & 5. ff. de inſtitor. l. 19. §. 1. ff. de iudic. l. 4. §. 1. ff. de his qui not. infam. l. 69. §. pen. de leg. 1. l. 1. §. quiſquis. ff. de leg. 2.* Briſſ.

Negotivm vtiliter cœptum ſufficit, licet diuerſus exitus ſit ſecutus. *in fin. l. ſucceſſori. ff. negoc. geſt.* Spieg.

Nemasentvm. *ff. de publ. l. vlt. §. ſpecies.* non tamen ibi exponitur, quid ſit, Albericus ait. Nec mirum, quum vocabulum ſit nihili, pro quo nobis reſtituerunt triumuiri ſupra nominati, genuinam lectionem, quæ duum eſt dictionum, ſcilicet, nema ſericum. Significant autem filum, quod apud Seras conficitur, cuius mentio Suidæ *in verbo* Σηρικόν. *vt indicat Alciat. in præterm.* Spieg.

Nemo, idem eſt quod nec homo quidē. Videtur enim compoſitū ex, ne & homo. Pluraliter formari non poteſt, quia intelligitur pro nullo. Albericus annotauit ſignum eſſe vniuerſale negatiuum, *citatque. c. nemo. extrà de elect. lib. 6. l. item ſi vnus. §. item ſi plures. ff. de arbitris.* Notum eſt, nemo homo, pro nemine omnium: & nemo hominum, pro nemine omnium vſurpari. Spieg.

Nemo vox vniuerſalis reſtringitur ad pauculas admodum perſonas, *in l. ſtipulatio iſta. §. ſed ſi quis. ff. de verbor. obligat.* Quippe propter rationem æquitatis ita exigentem. Quod diligentiſſimè obſer. Old.

Nemo alienæ litis idoneus defenſor ſine ſatiſdatione intelligitur, ait Caius *l. qui proprio. §. qui alienam. ff. de procurat.* Spieg.

Nemo delictis exuitur, quamuis capite minutus ſit. *l. 2. ff. de capit. minut.* Spieg.

Nemo prædo eſt, qui precium numerauerit, teſte Vlpian. *l. nec vllam. §. ſed ſi quis ſciens. ff. de petit. hæred.* Sp.

Nempe, eleganter expoſitiuè ſumitur, ex obſeruatione Eraſmi, vt Zaſ. admonuit. Pompon. cod. teſte, pro certo accepit, *in l. poſt. de orig. iur.* Spieg.

Nemvs, pabulo idoneum, ἀπὸ τοῦ νέμω, paſco: quòd in eo greges atq; armenta depaſci ſoleant. Feſtus: [Nemora ſignificant ſyluas amœnas, lucus religioni ſacer.] Spieg. *Connan. lib. 3. cap. 9. num. 5.*

νεώνητος, nuper emptus, nouitius, nouus miniſter, quaſi nuper emptum mancipium, à νέον, nuper, & ὠνέομαι, emo. Spieg.

NENIAE dicuntur cantilenæ flebiles, prouerbialiter à græcis celebratur, ἀδμήτου μέλος, luctuoſa cantilena, ob Alceſten quæ recuſante pro Admeto mori, patre vna cum matre, illa ſe expoſuit vltroneam. *Ioan.Bap. in comment. epiſt. Sido Apollina. ad Heronium. lib.1. &c.*

νεοδαμώδεις dicebantur quidam manumiſſorum apud Lacedæmonios, *vt ſcribit Athenæus lib.6.* de quibus vide ſuprà, *Libertorum genera quot ſint: Bald. tit. de libertinis.*

νεωκόρον græci dicunt æditimum, quem Gellius *lib.12. cap.8.* Varronem ſecutus admonet rectius dici æditimum, quaſi ædis intimum, & æditui vocabulum recenti nouitate fictum, quaſi à tuendis ædibus. Veruntamen vſus (penes quem eſt ratio & norma loquendi) magis probauit vocem æditui. Meminit Vlp. æدituorum, & ait ijs demandatam curam locorũ ſacrorum. Meminit & Papinianus. Plinius *lib.14. cap.7.* appellat tutelarium eum, qui tuetur ædes ſacras publicaſque. Erat autem alius ædium ſacrarũ cuſtos, quem Ariſtot. ναοφύλακα, noſter Scæuola appellat ἱεροφύλακα, &c. *Bald. tit. qui teſtam. tut. dar. poſſ.*

NEOPHYTVS, nouellus, quaſi νέον φυτόν, id eſt, nouum germen. In ſacris literis dicitur, qui nuper ad fidem acceſſit, quaſi nuper inſitus. Sic enim D.Paulus *c.4. ad Timotheum* vocat recens baptizatum, quòd à baptiſmo cenſeantur Chriſtiani. Eraſmus noſter pro neophyto vertit nouitium. Etymologiam, quam Albericus affert, eruditorum aures ferre non poſſunt. *Vide cap. quoniam. 18. diſt.*

NEPOS, non propriè, ſed per interpretationem ſub filio continetur. Propriè igitur eſt filius filij, vel filiæ. *Inſtitut. de patr. poteſt. §. fin. l.1. §.2. & l.3. in fin. de grad.* Aliquandò dicitur filius fratris, vel ſororis. *l. cùm quis decedens. de legat.3. Vide Bart. in l. ſi inſtituta. ff. de inofficioſ. teſtamen.* Nepotes tamen & pronepotes cæteriſque deſcendentes, liberorum appellatione continentur, exemplo duodecim Tabul. quę primam ſucceſſionis cauſam liberorum eſſe volebant, & de omnibus deſcendentibus intelligebant. Nepos autem æquè ac filius, imò plus ab auo diligitur: quòd per eum diutius ſe victurum, & in ſempiternum æuum memoriam ſui extendi ſperat. Acutiſſimo Baldo, nepotes ex corpore aui dicuntur nati, etiamſi ſint nepotes ex filia. *l.1. C. de cond. inſer. Idem in c.1. ad fin. de feud. ſucc.* Nepos autem quando ad pronepotem protenditur, Alciat. *in comment.* oſtendit. Prętereà nepotem ex fratre, aut ex ſorore, à iuriſperitis imperitè dici admonent eruditi, nam fratris aut ſororis filius dici ſolet à doctis. Nepos autem reſpectu aui, vt filius reſpectu patris dicitur. Spieg.

NEPOS ex fratre, idem eſt qui nepos fratris: neque vnquam aliter obſeruare potui, tametſi vulgata opinio ſit, Nepotem ex fratre aut ſorore eſſe, qui filius fratris aut ſororis ſemper ab antiquis appellatur. Paulus *in l. vlt. ff. de gradib.* [Illud notandum eſt, non quemadmodum patris matriſque fratres & ſorores, patrui, amitæ, auunculi, materteræ dicuntur, ita fratris ſororiſque filias nomen ſpeciale cognationis habere: ſed ita demonſtrari, fratris ſororiſque filios filias.] Nepotem autem ex fratre poſt fratris filium conſtitui, docet apertè Caius *in l.7. ff. de legit. tut.* Veluti, inquit, frater eodem patre natus, fratris filius, nepóſve ex eod. item Imp. *§.1. de legit. agnat.* totidem verbis. Item *in l. nemini. 17. C. de nupt.* [Nemini liceat contrahere matrimonium cum ſorore, ſororis filia, & ex ea nepte: prætereà fratris tui filia, & ex eo nepte.] vt facilè appareat Nepotem ex fratre eundem omnino eſſe, qui nepos fratris dicitur. Neq; ſatis intelligere poſſum, quid eruditis quibuſdam hominibus in mentem venerit, cùm in teſtamento C.Cæſaris, quod ita ſcriptum eſt: Sororum nepotes hæredes inſtituit C.Octauium, &c.] ita interpretantur. [Nepotes ex ſororibus, id eſt, ſororum filios] cùm ſatis conſtet Octauium ex Accia Iuliæ C. Cæſaris ſororis filia natum eſſe. qua de cauſa *paulò ſuprà* Sueton. Octauium ſororis eius nepotem appellarat. Hot.

NEPOTEM, qui rectè locuti ſunt, propriè vocant, ex filio natum, quem Modeſtinus *l. natorum. de verb. ſignific.* Theophilus & Harmenopulus, ἔγγονον: quidam υἱωνόν: Demoſthenes de Hagniæ hæreditate υἱδοῦν. Sed vt ex filia natus etiam nepos dicitur, ita an υἱδοῦς quoque vocari poſſit, vel υἱωνὸς non conſtat. Nam Demoſthenes eo non contentus, [illegible], inquit, [illegible]. Et ideo, quod aliter græcis appelletur filius, id eſt, υἱός, & aliter filia, nempe θυγάτηρ. Porrò, an & fratris filius, nepos vocari poſſit, quæſitum eſt. Et ſcimus id Gallis familiare eſſe: ſed illi, parentis quoque ſignificationem ad quemuis cognatum tranſtulerunt. eo errore, quo Trebellius Pollio, Ragonium Clarum præfectum Illyrici, & Flauius Vopiſcus, Valerium Flaccum, nobilem adoleſcentem, parentes Valeriani Cæſaris in hiſtorijs vocarunt. Sed & Domitius Vlpianus, cum ait: [De inofficioſo teſtamento nepos contra patruum ſuum, vel alium ſcriptum hæredem pro portione egerat,] &c. *l. ſi inſtituta, de inofficioſ. teſtam.* nepotem ex fratre videtur intelligere. Quia per ſe nec patruus, nec nepos dicatur: ſed alter ab altero, quod ita vocetur, habet; quod genus ſignificationis, ſcholæ Dialecticorum τῶν πρός τι numero ponunt: niſi verius eſt, nepotis appellationem in ea ſpecie ad auum, de cuius teſtamento agitur, referri. Quid ergo eſt? Et animaduertiſſe poſſumus, non adeò ſtrictè appellationes iſtas accipi, quibus cognationũ gradus diſtingui ſolent, quin ſæpe latiùs ſe porrigant. *Curt. lib.2. εἰκαστῶν. tom.2. cap.14.*

NEPOTES, omnes poſteros vocari notius eſt, quàm vt exemplis probari debeat. Appellantur etiam conſumptores, à Nepa, quæ (vt ait Plinius) deuorat omnes filios ſuos, vno ſolo ſaluo. Siue dicuntur luxurioſæ vitæ homines, quibus non aliter rei ſuæ familiaris cura ſit, quàm ijs, quibus pater & auus viuunt. Spieg. *Adde Brechæum in l. filij. in tit. de verb. & rer. ſignif. num.4.*

NEPTIS appellatione venire etiam proneptem, Budæus tradidit *in l. Gallus. §. inſtituens. & §. idem. de liber. & poſth.* Neptis ex filio, *in l. auus. ff. de pactis.* Sp.

NEQVAM homo, id eſt, prodigus, aſotus, libidinoſus, improbus, nihili, & ſceleſtus. Frugi opponitur: quo verbo, vt ſuprà etiam monui, Iuriſconſulti ſæpius vtuntur. *Vide Budæum in prior. annot.* Sp.

NEQVANDO, vllo tempore. Spieg.

NEQVAQVAM, pro non. *l.3. verſ. partes autem. ff. de duobus reis.* Alber.

NEQVE, id eſt, quod non. *l. ſtipulatio. §. habet. ff. de oper. nou. nunc.* Alber.

NEQVE enim modo, pro nullo modo. *l. in nauem. ff. locati.* Alberic.

NEQVE imperare ſibi, neque prohibere quiſquam poteſt, ait Martianus. *l. pen. ff. de arbit.* Sp.

NEQVE iure vllo, neque æquitate tale deſiderium admitti. *in fin. l. epiſtola. ff. de pact.* Item, neque æquam, neque vſitatam rem deſiderare. *l.1. C. ſi cert. pet.* Sp.

NEQVE non, id eſt, & non. *in Authent. de non alien. §.1* Alberic.

NE quis doli præmium ferat. *Vlpian. in princ. l. ita demum. ff. de recept.* Spieg.

NEQVITIA. *Vide Cic. 3. Tuſc.* Spiegel. Opponitur autem frugalitati, *vt refert Coman. lib.4. cap.7. nu.7.*

NEQVICQVAM, fruſtra. Celſus *in l. ſi ego. ſi cert. pet.* [Alioquin nequicquam mihi caueatur.] Sp.

NE quid his deſit. Quid hæc verba ſibi velint, exponit Iuriſconſ. *in l. Titia. §. qui Marco. ff. de ann. leg.* Sp.

NEQVEO, eiuſdem ſignificationis eſt, cuius, non poſſum. eam quoque vim habet, vt tollat omnem potentiam ſiue poteſtatem & iuris & facti, *vt tradit Ioan. Andr. in c. cum plures, & ibi etiam Domi. col.2. verſ. vlt. col.2. verſ. in §. porrò, de offic. deleg. lib.6. & idem Domi. in c. qui generaliter. verſ. vlt. col.2. de procur. eod. lib.6.*

NEQVITIA. Antiquiores nequitiã pro libidine propriè dicebant. Propertius. *lib.2.*

Quod ſi tam facilis ſpiraret Cynthia nobis,
Non ego nequitiæ dicerer eſſe caput.

Et Ouid. *lib.2. Amorum elegia I.*

Ille ego nequitiæ Naſo poëta meæ.

Tyraquell. in l.15. connub. gloſ.1. part.15.

NESCIRE & ignorare differunt. *Cod. per quas perſ. nobis acquir. l.2. C. de rei vxor. action. l.1. §.1.* Qui neſcit, experiundi poteſtatem non habet, *teſte Caio, in l. autem. de calumn.* Spiegel.

Ignorare enim eſt id neſcire, quod ſciri debet. Inde eſt quodq́ue ignorat, ignorabitur. Neſcire verò latiùs patet quàm ignorare, quippe omnis qui ignorat, neſcit, ſed non conuertitur. Ita enim hæc duo verba copulantur, ignoro & neſcio.

NESCIRE literas. *Inſtit. de excuſ. tut. §. ſimiliter.*

NESCIENTIA, ignorantia, error, titubatio, quæ ſint, not. *in rubr. C. de iur. & fact. ignor.* Adde quod neſcientia definiatur intellectus ad verum vel falſum minimè determinatus, *ſecundum Bald. l. ea quidem. col. 2. C. de accuſat.* Et dici poteſt quod differat ab ignorantia, licet quandoque promiſcuè vnum pro alio accipiatur, quia ignorantia eſt eorum, quæ ſcire tenemur, neſcientia verò eorum eſt quæ ſcire non tenemur, vnde ignorantia in malam partem, neſcientia verò in bonam partem. *gloſ. l. de ſtatu. de teſtam. gloſ. rubr. de iur. & fact. ign.*

NESCIVS, & qui neſcit, & qui ignoratur, id eſt, qui incognitus eſt, dicitur *l. fin. §. ſi autem neſcius. C. de furt.* Poſterioris ſignificationis exemplum habes apud Plaut. & Gel. Spieg.

NETA lana dicitur, quæ ſtamen & ſubſtamen eſt. Detexta dicitur, cum perfecta eſt, & à textrinis inſtrumentis detrahi poteſt. *l. ſi cui lana. de leg. 3.* Sp.

Νεοδαμώδεις, apud Lacedæmones dicebantur ij, qui ex Helotis manumiſſi erant. Spieg.

NEVTROBI, idem quod neutrò, id eſt, nec ad vnam partem, nec ad aliam. Sp.

NEVE, ne etiam, ſignificat.

NEVTRVM, nec hoc, nec illud. Neutrales, qui neutri parti ſtudent. *Vide gloſ. in l. pen. ff. rem rat. hab.* Sp.

NEX, mors, ſiue cædes, quæ ferro fit, aut alia vi. Quamuis necidatus, autore Feſto, propriè dicitur, qui ſine vulnere interfectus eſt, vt veneno, aut fame. Vlpian. in necem alterius dixit, Budæo annotante, pro in damnum, & fortunarum euerſionem. *in l. 3. § ſed & ſi quis. de crim. ſtellion.* Sp.

NEXI obæs alienum. Erat hoc ius iam inde à condita ferè vrbe, vel lege, vel more conſtitutum, vt liberi, qui pecuniam deberent, cum ſoluendo non eſſent, trahi à creditoribus, atque ad operas in ſeruitute præſtandas cogi poſſent, qua licentia abuſi multi in terga miſerorum crudeliſſimè ſæuierunt. Idque ita obſeruatum eſſe ante duodecim Tabulas, Liuij locus *lib. 2. hiſtor.* indicio eſt. Poſt autem in eas hæc verba relata ſunt, teſte Gellio *libr. 20. cap. 1.* [Aeris confeſſi, æriſq; debiti iudicatis 30 dies iuſti ſunto. Poſt deinde manus iniectio eſto, in ius ducito, ni iudicatũ faxit, aut quis pro eo in iure vindex ſit, ſecum ducito, vincito, aut neruo, aut compede 15. pondo ne minore, aut ſi volet, maiore vincito. Si volet, ſuo viuito, in ſuo viuit, qui eum vinctum habebit, libram farris in dies dato. Si volet, plus dato.] Et hæc quidem Gellius: quia verò hanc legem mendoſiſſimam & mutilatam veriſimilibus coniecturis reſtituit Iacob Ræuard. *cap. 8. duodecim Tabul.* Itaque Gellij verbis ex ipſo adijciendum. [Tertijs nundinis partes ſecanto, ſi plus minuſve ſecurrunt, ſine fraude eſto.] Vt autem poſterior pars legis de ſecandis debitoribus, atteſtante Cęcilio Iureconſulto, nunquam vſurpata, ſed more publico, vt Quint. *lib. 3.* ſcribit, repudiata fuit: ſic prior, nimirum, vt debitores addicti in vincula abducerentur, necterenturq́ue vſque ad annum CD XVII. obſeruata eſt, quo anno, vt inquit Liuius, initium libertatis COSS. L. Papirio Mugellano & C. Petilio Viſolo factũ eſt, quod necti deſierunt. Atque hoc eſt illud, quod Varro intellexit, cum ſcripſit *in libro de lingua Latina*: [Liber, qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia, quam debet, dum ſolueret, nexus vocatur.] Plura de nexorum ſtatu, nectendi ratione, alijſq́ue ad hunc locum facientibus, vide apud Cælium *lib. 12. lect. antiquarum, cap. 20.* Ræuard. *loco prealleg.* Quid verò addicti à ſeruis differant, Quintil. *lib. 8. cap. 4.* Faciet quoq; non parum ad huius rei intelligẽtiam, hiſtoria Manlij Centurionem liberantis apud Liuium *lib. 6.* Vide de nexis ſiue addictis etiam Maioragium *lib. 1. Miſcell. cap. 8.* vbi oſtendit legem 12. Tabul. de addictis non fuiſſe ex Solonis aut vllius Græci nomothetæ legibus depromptam. conſtare enim *ex Liuij lib. 2.* multò antè quàm legati Romani in Græciam legum cauſa mitterentur conſueuiſſe necti debitores. *De nexu autem latius Ræuard. ad leges 12. Tabul. cap. 8.*

NEXV ſolutus, eſt, qui cum addictus eſſet creditoribus, poſtea ære alieno diſſoluto, ipſe necti deſijt. *Tuſan.*

NEXVM eſt, vt Aelius Gallus ait, quodcunque per æs & libram geritur: idq́ue Necti dicitur, quo in genere ſunt hæc, teſtamenti factio, nexi datio, nexi liberatio. Nexum æs apud antiquos dicebatur, pecunia quæ per nexum obligatur. Cicero autem *in Topic.* Abalienatio, inquit, eſt traditio alteri nexu, &c. Quibus ex locis veni in ſuſpicionem, moris fuiſſe, vt manceps, id eſt, is cui res abalienabatur, dicis cauſa alterum alligaret ac necteret (vnde Obligationis verbum apud IC.) nam qui non ſatisfaciebant, nexi addicebãtur, adducebanturq́; Liu. *lib. 2.* [Nexu vincti ſolutiq́ue ſe vndique in publicum proripiunt.] Quum autem rem Manceps accepiſſet, debitorem ſoluebat. Hoc patet ex lib. Cicer. *de legat. 2.* vbi legatarius, qui non vult accipere quaſi ex teſtamento, ſtipulatur ab hærede, & per æs & libram ab eo accipit. Ita legatarius, inquit, hæredem ſoluit. Qui verò abalienabat, æs à libripende, vt Caius oſtendit, accipiebat. Hot.

NEXVM, Mamilius, quemadmodum Varro *lib. 6. de ling. Latin.* ſcribit, interpretabatur omne quod per æs & libram geritur, in quo eſſent mancipi. Quam interpretatio nem Aelius Gallus ſecutus eſt, auctore Feſto *lib. 12.* At Mutius Scæuola, quæ per æs & libram fierent, & obligarentur, præter quam quæ mancipio darentur, hoc nomine ſignificari exiſtimabat. Quod verius eſſe ex ipſo verbo, traditio alteri nexu, aut in iure ceſſio, vbi Boet. Nexum quandam ait iuris fuiſſe ſolẽnitatem, quæ ære & libra, & certis verbis explicabatur, eo quo mancipationem fieri aliàs docuimus modo. Idem Cicero *lib. 7. epiſtol.* [Cuius quando te proprium eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu.] Sic reddidit quod Curtius dixerat *χρήσει καὶ κτήσει*. Nexus huius in libris noſtris nulla fit mentio, ſed duntaxat nexus pignoris. *l. 33. ff. famil. erciſc. l. 4. C. de remiſſ. pignor.* Nexa enim res alicui dicitur, quæ ei pignori obligata eſt. *l. prima. §. ſi quis ideo. ff. ne vis fiat ei, qui in poſſeſſ.* Et, Nexa pignori *in l. 2. & l. 7. C. de diſtract. pignor. l. 22. §. 1. ff. de iur. fiſc.* & Nexum facere prædiorum, id eſt, pignori obligare *in l. pen. C. ſi alien. res pign.* & Nexus venditi, pro vinculo obligationis, quæ ex venditione proficiſcitur, *in l. 26. §. adeò. ff. de condict. indeb.* Nexus paternæ poteſtatis, *l. 13. C. de caſtr. pecu.* Briſſ. Varro oſtendit Nam idem quod obligatur per librã neque ſuum ſit, inde nexum dictum. Liber qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia, quam debet, dat dum ſoluat, Nexus vocatur, vt ab ære obæratus. Cicer. *pro Murana.* [Quòd ſi in his rebus repetendis, quæ mancipi ſunt, is periculum iudicij præſtare debet, qui ſe nexu obligauit.] Idẽ in *Topic.* [Abalienatio eſt eius rei, quę mancipi eſt] aut Nexũ inire, Bud. ait, eſt lege nexus addici. Hoc ius reuocatum eſt per Dioclet. *in l. ob æs alienum. C. de act. & oblig.* Nexus etiam neruus vocabatur à Plauto *in Pœnulo.* Sp. Nexus autem ineundi duplex fuit ratio: Aut enim pacto fiebat, cum ita cõuentum eſſet cum creditore, vt non bona modò, ſed corpus quoq; debitoris ipſi obligaretur, aut certè iudicis autoritate condemnatus pecuniæ non faciebat iudicatum tempore legibus definito. *Comm. lib. 4. cap. 14. num. 9.*

N I

NI particula in reſponſionibus vtebantur antiqui, & iudicio recuperatorio. *Bud. ex Cicer. profert. exempla.* Sp.

NI fallor, affirmat elegãti ſpecie dubitationis. importat enim apud prudentes philoſophicum temperamentũ, & deprecatur temeritatem. Proinde Zaſius exiſtimat non eſſe verum, quod Baldus & Angel. volunt, ſcilicet dictum teſtis valere, ſi affirmaret per verbum, Ni fallor. Quia dictum teſtis debet eſſe certum, & neceſſariò concludere. Sed Iuriſprudentes poſſunt ſub ſpecie dubitationis decidere. Nam ſub dubio fortè dixerunt ſæpe periti. Sp.

NICETERIA, præmia ſunt victorum, ſacrificia, vel epulum victoriæ gratia factum: Græcè *νικητήρια*. *Budæus annot. prior.*

NICENSES, quorum meminerunt Imperatores *in poſterior. libris*, dicti ſunt à Nicia, ſeu Nicea (vtroque enim modo dicitur) nomine duarum vrbium: quarum vna eſt Galliæ, quam vulgus eius vocat Nice, nos Niſſam: alia Aſiæ, & Bythiniæ metropolis, quæ & Antigonia nominatur.

In hac

In hac vrbe ſynodus Nicena, imperante Conſtantino, anno à nato Chriſto 324. prima videlicet ab eo conuentu, quem apoſtoli Hieroſolymis egerant, celebrata eſt. Quid in fide noſtra ſit obſeruandum, ex Nicenæ ſynodi autoritate, ſtatuit Imp. *in l. nullus, C. de ſum. trin. & fid. Cathol. Vide Vadimum in Bithynia.* Spieg.

NICOLAVS, quaſi victor populi, non laudis, vt Alberic. dicit. Nicolaus in Actis Apoſtolic. habitus eſt hæreſiarches: quanquam annotante Eraſ. Clemens apud Euſebium ipſum diligenter excuſat 24. q. 3. c. *quidam. verſ. Nicolaitæ, vt ab A b. citatur.* Spieg.

NIDI dicuntur, in quibus merces in tabernis ſeparatim tenentur. Spieg.

NIDVS, à nidore, quòd mali odoris ſint auium cubilia *§. apium. Inſt. de rer. diuiſ.*

NIHIL, quidam interpretantur peccatum, aut malitiam: quòd ea ſola ſint, quæ natura ſunt, & ob id bona ſunt. Peccatum eſſe quiddam priuatiuum, ſophiſticum eſt magis, quàm Theologicum. *Vide Eraſ. in annot. ad c. 1. in Ioan.* Verùm Nihil, interdum ſonat id, quod omnino non eſt in rerum natura, hoc eſt, quod neque ſubſtantia ſit, neque accidens. Interdum quod pro nihilo ducitur. Nonnunquam quod ex comparatione nihil eſt: velut homo comparatus ad Deum, nihil eſt: & hominis ſapientia ad diuinam collata ſapientiam, ſtultitia eſt. Sp.

NIHIL ad rem, pro alieno à re propoſita. *Vide Eraſm. in Chiliad.* Spieg.

NIHIL agere dicuntur, qui ſumunt operam inanem. Sic ſeruus *in caſu l. 1. de ſtipul. ſer.* inutiliter ſtipulando, nihil agere dicitur. *Vide Chiliad. Eraſ.* Sp. *Vide ſuprà in Male agere.*

NIHIL amplius quàm, pro tantùm. *apud Marcellum in l. 3. ad fin. de obſeq. patr. præſt. & Pompon. in l. ergo. de liberat. leg.* Sp.

NIHIL eſt, pro non prodeſt, non opus eſt, ſæpe occurrit. Spieg.

NIHIL facere, & mala facere, quo diſtent, colligitur *ſub fin. l. 1. ff. quan. dies vſufruct. leg. ced.*

NIHIL habet, qui libertum habet. *l. ſeruum. ff. quib. ad libert. proclam. non licet.* Vide quæ gloſſa ſuper hac voce differit, *in l. ſacrilegi. 1. §. fin. ad fin. ff. ad leg. Iul. peculat.* Sp.

NIHIL hoc ad ius, ad Ciceronem inquibat C. Aquilius Gallus: ſi quis ad eum quid tale attulerat, vt de facto quæreretur. Senſit Gallus, inquit Eraſ. noſter, aliud eſſe officiũ Iuriſconſulti, aliud oratoris. Nec eſſe neceſſe, de his, quæ ad alienam profeſſionem pertinent, reſpondere. Recordor iam, hanc ſententiam longo antè tempore ſæpenumero repetitam familiari colloquio, per virum æui noſtri doctiſſimum Georgium Symlerum: qui pòſt inſulis doctoralibus ornatus, ius Ciuile cum ſumma auditorum ſuorum admiratione, multis annis interpretatus eſt. In eadẽ erat ſententia illius amicus, D. Nicolaus Gerbelius, antiqui iuris, literarumq́; humanitatis & amator, & cultor ſingularis, mihi perueteri amicitia & familiaritate coniunctiſſimus. Refert Aquilij dictum M. Tull. *in Top. ad Trebatium, & in vita eius Rutil.* Spieg.

NIHIL poteſt nec addi, nec adimi. Hoc de re quæ bene habet, dicitur.

NIHIL quod eſt, nullum operatur effectum. *argu. l. fin. §. fin. de aur. & arg. leg.* Hinc quòd firmum eſt, non poteſt per id quod eſt nullum, vel tolli, vel limitari *Vide Bart. ibid.* Item, Nihil quod eſt, dicitur eſſe minus etiam, *l. illud. §. minus. de tribut. l. minus. de reg. iur.* Spieg.

NIHIL valere, Iuriſconſultis eſt quod interpretes dicunt, nullum operari effectum. *Sic in l. ſi. ad fin. de manum. teſt. apud Pomp. tum alibi reperies.* Spieg.

NIHILI coactio eſt, vt citat è Plauto Alc. *lib. de verb. ſign. 4.* vel potius, vt Eraſ. *in Chil'iad.* ſcribit, nihili cocio eſt, veteri prouerbio dictum videtur in eos, qui pollicentur in futurum, nec exhibent rem præſentem. Sp.

NIHILO deterius, apud Aſconium, pro nihilo ſecius legitur. petebat, inquit, nihilo deterius conſulatum. *Turneb. aduerſ. lib. 14. cap. 17.*

NIHILO magis, quaſi in nihilo poſſit eſſe magis, aut minus. autor Donatus. Albericus ſecutus Accurſium *in §. 1. Inſtit. quibus non eſt permiſ. fac. teſt. tum alibi,* nihilo magis, exponit, pro, non ideo magis. Quod idem dicit, nihilomagis vim habere negantis, id ſciunt non eſſe perpetuum, qui Latinos autores viderunt. Spieg.

NIHILOMINVS, id ſignificat, quod vulgò dicitur, Hoc non obſtante. Interpretes tamẽ, vt & vocem Nihiloſecius idem ſignificantem, haud probè alicubi pro, nimio magis, alicubi pro, ſine dubio, exponunt. Sp.

NILVS. Nilus AEgypti fluuius, vnus ex maioribus totius orbis, habens ſeptem oſtia, vel à Nileo rege ſic dictus, vel à nouo inferendo luto, quòd ſua inundatione totam feracem reddat AEgyptum. Vnde Seruius, Nilum dici exiſtimat quaſi νέαν ἰλὺν, hoc eſt, nouum trahentem limum, quo oblimet, hoc eſt, limo obturet AEgyptum, & oppleat. Cũ enim deſtituta à cæleſti humore, ac pluuia AEgyptus eſſet, natura, optima parens omnium, ei fluuium dedit, qui ſegetib. ac plantis alimẽta traderet. Nam & innumerabiles fluminũ curſus (*vt ſcribit P. Senenſ. in lib. de repub.*) ad ſubiecti ſoli vtilitatem diuina prouidentia tradidit, ne qua regio eſſet, quę omni ex parte naturali ope fraudaretur. Quam ob cauſam Impp. Honorius & Theodorus *in l. vnic. C. de Nili agger. non rump.* flammis conſumendos eſſe ſtatuunt rumpentes aggeres Nili, vel eius aquam vltra ſolitum occupantes, atque pręterea eius criminis participes deportatos eſſe ſine ſpe veniæ. Præter Pomp. Melam, Nili meminit Plato *in Timæo.* Plurima autem cognitione digniſſima de Nili alluuionibus & aggeribus, ac AEgyptiorum fletu Nili irrigationem precantium, Maiorag. *Miſcellan. lib. 1. c. 10.* Tam ſeueris autem legibus aggerum Nili effractio prohibita eſt ob rem frumentariam: quam tanto ſtudio Romani coluere, vt alueos à ſingulis regionibus AEgypti ære publico in Nilum ducendos curauerint, quibus frumenti ingens vis Alexandriam, ac deinum Romam conueheretur. Accurſ. autem *in l. ſaccul'arij. §. in AEgypto ff. de extraordin.* notat, duplices eſſe Nili aggeres: & quidem de alijs agi in l. vnica. C. de Nili aggeribus: de alijs verò in d. l. ſaccularij §. in AEgypto, quod quidem verum eſt. Proinde vt hæc planius explicentur, ſcire oportet Nilum eſſe vnum è quatuor fluminibus, quæ oriuntur è Paradiſo voluptatis, *Geneſ. 2. cap.* De illo loquitur can Eccleſia. de conſec. diſtinct. 4. & appellatur Geon. Inde factum eſt vt caput & origo Nili lateat Philoſophos. Is rigat & alluit AEgyptum *d. canon. Eccleſia.* Lucretius:

Nilus in æſtate accreſcit, campiſq́; redundat,
Vnicus in terris, AEgypti totius amnis.

Hinc patet AEgypti colonum Nilum areſcentibus alijs fluminibus exundare & totam AEgyptũ complecti alteq́; increſcere. Refert Diodorus Siculus *lib. 1.* reges AEgyptiacos per epiſtolas mandaſſe, vt depræhenderetur, quot cubitorũ incrementũ Nili eſſet. & variũ fuiſſe ſucceſſu temporũ, ſi ad quatuordecim cubitos creuerit, ſatis vbertatis futurum eſt, in ſedecim cubitis hilaritatis multum, vt ait Plin. *in 12.* fames ſumitur huius incrementi cauſa, duplices ſunt aggeres AEgyptijs: alij altiſſimi ſunt, quia arcẽt aquæ impetũ, ne vrbes & villas obruat, quę, vt idẽ Diodorus ait, tanquã Cyclades inſulæ apparent in medio fluctuũ. & de his aggerib. loquitur l. vnica C. de Nili agger. dũ dicit eis dirutis imperij ſecuritatẽ minui: & qui eos rumpunt, igni cremãtur. Alij aggeres ſunt minores, qui paſſim per agros fiunt à priuatis, vt limus, quem flumen creſcẽs aduehit, retineatur & reſtagnando glebam fertiliorem faciat. de his agitur d. l. ſaccularij. §. in AEgypto. ff. de extraordin. crim. & pro his ruptis, ad ſummum pœna metalli ſequitur quia minoris quoque emolumenti ſunt, appellantur autem χώματα, id eſt, aggeres ſiue terræ cumuli. &, vt ibi ait Vlpianus, Diacopi, id eſt, intercisi meatus, qui fiunt in aggeribus vt Nili incrementa diſpenſentur & immittantur in agros. De Nili aqua multa Cælius Rhodiginus *lib. antiquar. lectionum 14. cap. 39.* qui ex Galeni aliorumque medicorum autoritate, dicit eam fœcũdam, ſuauem & potu innoxiam hoc puto. dum efferbuit. nam muſtum ſuum habet, vt mihi retulit Hileraus amicus meus mercator nuper Alexandria rediens. nam cum æſtate Nilus creſcit, AEgyptij aquam in vſum annuum hauriunt, & ciſternis adſeruant, quæ non habent aquam viuam, *l. 1. §. hoc interd. ff. de fon.* & ideò ibi aqua venalis eſt *l. Mela. §. fin. ff. de aliment.* & legatis alimentis, aqua deberetur *l. 1. ff. eod.* & aquæ furtum fieret. *l. vulgaris. §. ſed & ſi ff. de furtis.* Aquę naturaliter calidæ, qua irrigantur agri in Hierapoli vrbe Phrygiæ, fit mentio *in l. 1. §. idem Labeo. ff. de*

aqua quotid. Vitruuius *lib. de Architect.8.cap.*3.[In Hierapoli Phrygiæ efferuet aquæ calidę multitudo,quæ circum hortos & vineas foſſis ductis immittitur.] *Forcat. in ſuo pene Iuris ciuilis.*

NILVM autem Græcam dictionem eſſe, Latineq́; Melonem vocari à Seneca & Seruio *in 4.Georg.* relatū eſt.Briſſ.

NIMBVM pro re friuola & nugatoria poſuiſſe videtur veteres:vt proinde nimbatā dixerit Plautus vilem & contemnendam. [Quam magis,inquit, aſpecto, tam magis eſt nimbata & nugę meræ.]Non tamen me fallit hic ab Iſidoro nimbum explicari faſciolam tranſuerſam ex auro aſſutam linteo,quod eſt in fronte fœminarum, *vt etiam annotauit Turneb.aduerſ.lib.*19.*cap.*7.

NIMIA indulgentia,pro immodica.*l.*1.*in princ.ff.de collus. detreg.*Nimietatem pro ſuperfluitate non tantum iuriſperiti accipiunt,ſed etiam ab alijs idoneis autoribus ſic vſurpatur.Si tamen retrò ad ætatem Ciceronis reſpicias,in vſu non fuiſſe videtur: quod & de verbo,Contrarietas,Inſulanus obſeruauit.Spieg.

NIMIRVM, eleganter, *in l.*3.*de aur. & arg. leg.* ad reſponſionem adhibitum videri poteſt. Quanquam nihil moratur ſenſum,ſi vt alibi nō rarò occurrit, pro, ſine dubio,vel pro certo acceperis.Spieg.

NIMIS,hoc eſt,plus ſatis, aduerbium augeſcendi. Alberico aliquando nomen eſt indeclinabile, & ſubſtantiuum. Nimium, nomen pro aduerbio nonnunquam apud probatiſſimos autores ponitur.Spieg.

NIMIS largè videtur loqui I.C.cum nullam exceptionem facit à ſigno vniuerſali.*Vide Alber.*

NIMIS propè.*l.*1.*C.de execut.rei iud.*

NIMIVM, & exceſſum & ſapientiam ſignificat, ab eo quod eſt nimis: quamuis nonnunquam amplitudinem rei quoque ſignificet,& idem ſit quòd valde: vt, O nimium dilecte Deo.

NISI,dictio exceptiua,regulariter cæteris paribus ponit contrarium ſui,*per l.*2.*ff.de cuſtod.reor.§.fin. & ſimilibus.* Alber.exemplis demōſtrat, quibus refertur modò ad omnia præcedentia,modò ad eorum partem tantum,item quibus in locis in ſi non reſoluatur. Quando autem adfirmet, vel neget,aut excipiat,not.*in l.ſi cum.ff.ſi quis caut. §. inter cetera autem.& Comm. lib.*4.*cap.*3.*nu.*3.*Iaſon copioſius in l.aſſis.C.de tranſact.* Spieg.*Adde Forcat.in Necyomantia dial.*93.*nu.*4.

NISI fallor.Vlpian.*in l.*1.*de iuſtit.& iur.* Veram (niſi fallor) philoſophiam,nō ſimulatam affectantes.*Vide,Niſi fallor.*

NISI contrarium ſpecialiter ab hærede probetur.*in ſi. l.defuncta.ff.de vſufr.*Sp.

NISI ipſe ſubripuit,& poſtea ab eo ſubripiatur. *Vide l.* 4.*ff.naut.caup.ſtab.* Spieg.

NIVARIVM colum, cuius meminit Pomponius, vas quo aqua ex niuibus colari ſolebat. Vtebantur Romani & ſacco niuario, quo liquidius merum potarent & erat lineus.*Lege Nebriſſ.poſt Accurſij ſomnium,item Bayfium: & vide ſuprà, Colum niuarium.* Niuatum autem,quod eſt niue refrigeratum accipimus.Spieg.

NIX quid, & cur hyeme ningat, pete ex naturalibus quæſt. Senec.*lib.*4.Quòd nix corrumpat ſegetes,nec I C.ignorat.*l.fiſtulas.§.fi.de contrah.empt.* Galenus, teſte Eraſmo, refert,quoſdam Anaxagoram citaſſe, qui pronūtiaſſet, niuem non eſſe albam. Nimirum ſimiles ijs hominibus, qui dicunt lucem tenebras,& tenebras lucem. Id quod in eos dicendum,qui non verentur & confeſſa negare, & manifeſtò falſa pro certis affirmare.Spieg.

N O.

NOBILEM fieri quemuis poſſe,docet Seneca *epiſtol.* 44. Nobilem autem ſe dicens & fingens, cum non ſit, crimen falſi ſubit.*fac.l.eos. §.vlt.ad leg.Cornel.de falſ. Vide Bal.in l.qui ſub prætextu.C.de ſacroſanct.eccleſ.*Spieg.

NOBILE officium iudicis,quod I.C. appellant perſecutionem,eſt extraordinarium remedium,quod aduerſus eos datur,quibus cum nobis dè ſtricto iure nulla actio eſt, ſed qui interim ex ſola æquitate,& quod dicitur,de bono & æquo nobis obnoxij ſunt *Vide Alciat.enarrantem.l.actionem.de verbor.ſignific.* Aliter Nobile officium eſt, quod à ſolo iudicis executiuo officio pendet. *l.iubere.ff.de iuriſdict.* Hoc iudex nunquam defungi poteſt. Nam quod dici ſolet, Iudex ſemel pronunciando, functus eſt officio ſuo: ad mercenarium referendum eſt officium,quod actioni ſubſeruit. Spiegel.

NOBILES qui ſint, fuſius explicat And. Tyraq. *in tract. de nobilitate,*quàm quòd huc referamus.

NOBILEM antiqui dixerunt pro noto, & quidam per G literam,*vt ex Plauto docet Feſtus lib.*12.

NOBILES pro patritijs & ſenatoribus poni ait Conan.*lib.*2.*cap.*12.*num.*1.

NOBILES, ingenui, & gentiles homines propterea nuncupantur, vt nunc quoque in Italia: quoniam maiores eorum illibatam ſeruarint natiuitatem, & nunquam ſeruitutem ſeruierint, Itemque immaculato ac legitimo quoque nati ſint thoro. Nec certè iſta ſunt ſomnia,vt quidam phanaticici putant, confundentes iura perſonarum. Verùm ſi his dotibus omnibus addant bonarum literarum ſtudia,& optimum vitæ ſpecimen, bone Deus, quàm verè tum dici poſſunt bis nobiles: quales ego multos hoc ſeculo, adeoque Principes eſſe, Reipubl.noſtræ congratulor.

NOBILIS. Libellus extat Curtilij cuiuſdam boni de Nobilitate. Sed & ab alijs in eam rē vulgo multa à multis traduntur,prope vt iuſtum tractatum res haberet. Neque eſt omnium quiſquam,quem non is nodus torqueat exerceatque, Quis nobilis ſit intelligendus. Ego non dubito, quin Nobilis à noſcendo dictus,ſicut & nomen;vt ſtabilis & ſtamen à ſtando. Cui ergo homini, rei, vel loco, res geſtæ virtusq́; aut fortuna, magnam & latam per gentes circunfudere famam,id eſt,quem norunt complures, ac multi nominis,non hercle video, cur Nobilis dici non poſſit. Idq́; vel peiorem in partem, vt nobile ſcortum, nobilem ſcurram vel latronem, & clade Romana nobiles Cannas dicimus.Eſt enim vox ea Nobilis,τῶν μέσων,vt alia quędam. Quid ergo? At Eonus & alij illi non fama,nomine,& æſtimatione quenquam æſtimant, ſed naſcendi locum, velut ordinem quendam, vt non de plebe ſit, exquirunt. Atqui hos, veteres patritios dixêre: quam appellationem diu hæſiſſe conſtat in poſteritate eorum,quos primum Romulus,& huius deinde exemplo Tarquinius Priſcus,mox Ser. Tullius Reges,ac tandem poſt liberatam Regio dominatu Remp. L. Brutus in Senatum lectos,à ſimilitudine curæ, vt ait Velleius, patres vocarunt. Poſteà vero Iulius Cæſar, mox Auguſtus Octauianus,& Tiber. Claudius,iam exhauſtis,vel paucis reliquis familiarum, quas Reges & Brutus in patres legerant, & ipſi honeſtiſſimum quemque è Senatu,vel quibus clari parentes fuerant, in numerū patritiorum aſciuerunt. Hinc patritiatus dignitas,ſtatus,& ordo patritiorum. Tranquillus *lib.*2.[Ea gens (Octauiorum dicit) à Tarquinio Priſco rege inter Romanas gentes allecta in ſenatum, mox à Seruio Tullio in patritios tranſducta,procedente tempore ad plebem ſe contulit: ac rurſus magna vi per diuum Iulium in patritiatum redijt.]Porro non omnes qui nobiles ac claro genere forent,in patritiatum tranſiſſe,vel Claudia familia Marcelli teſtes ſunt: qui quanquam multa ac vetere generis claritudine, ita vt pulchrorum ac Neronum genti Claudiæ patritiæ, nec potentia,nec dignitate cederent, plebeij tamen fuerunt,vt tradit Tranquillus, & ante eum Cicero. Caſſij quoque, quibus cognomen eſt,Longinis,plebeij generis erant, vt ſcribit Tacitus,ſed antiqui (inquit) honoratique,ſicut & Cæcilij Metelli,Calphurnij Piſones,Licinij Craſſi, ac multi alij. Igitur quos vulgo Nobiles, & iure Nobilitatis donatos vocant,hi patritij,aut traducti, vel allecti in patritiatum dicendi ſunt, genus hominum iure Ciuili incognitum. Ius enim Ciuile claros & honeſtiores à ſellularijs, tabernarijſque,& populi fæce,quos humiliores vocat,diſtinguit. Inter honeſtos autem vel claros, etiam de plebe homines,quos ſua vel maiorum virtus ac merita,aut vetuſtæ opes,vel honores geſti commendant, numerandi ſunt. Illud haud ſcio an operæprecium ſit tentare, minuendam eorum eſſe opinionem,qui pollui nobilitatē putant,ſi difficultatē rei familiaris,mercaturis faciundis, aut publico redimēdo leuet patriti⁹. Neq; id enim patitur M. Aemili⁹ Scaur⁹,princeps tẽporib.belli Iugurthini,ciuitatis Romanę,cuius nobilitati nihil offecit,quod pater ipſius paupertate coact⁹,carbonariā exercuiſſet. Tametſi hoc veriſ-

ſimum

ſimum eſt. Neceſſitate, decora à maiorib. parta, oneri eſſe: impudentiam, in quæſtu haberi. *Curt. lib. 2. cap. 29.*

NOBILISSIMOS expono, id eſt, primos & excellentes: quod aliqui aſſequuntur merito, cum præſtantiſſimi ſunt: alij vetuſtate, quæ homines in quauis arte, niſi ſint admodum inertes, reddit præclaros & excellentes: Sic Cicer. *de orat. lib. 1.* [multi in philoſophia præclari & nobiles.] Et *lib. 2.* [Tres illius ætatis nobiliſſimos philoſophos] Et *de fini. bon. & malo. lib. 2.* [Philoſophus nobilis, à quo non ſolum Græcia & Italia, ſed etiam omnis Barbaria commota eſt.] Idem *pro A. Cluentio.* [In morbis corporis, vt quiſque eſt difficillimus, ita medicus nobiliſſimus, ita atque optimus quæritur.] Macrob. quoque *lib. 7. Saturn. cap. 15.* Eraſiſtratum veterum medicorum nobiliſſimum appellauit. Sed ex medicina nullus dicitur nobilitari, quia nullũ tribuit honorem, neque dignitatem, vt not. Io. And. *in tit. de iudic.* vbi refert Iudæum effici poſſe medicum, cum ex hoc nullum conſequatur honorem, non autem poſſe creari iureconſultum, nec aduocatum, nec ſcribam Pontificis Max. ſeu alicuius Principis, quia hæc attribuunt dignitatem. Tanto magis hoc fuit apud antiquos, cum medici, vt plurimum eſſent ſerui: *vt habetur in l. ſi duob. C. commu. de legat.* Fuerunt etiam ſerui plurimis ſeculis ante. *Ferrar. lib. 2. expoſ. in l. prouidentium, de poſtu. cap. 5.*

NOBILITARE, nobilem facere, dignitatẽ augere, decorare. Apuleius, [Quem non excellentia generis, ſed mores virtuteſq́; nobilitarunt.] *Quære, Natalibus reſtituere.*

NOBILITAS non generis eſt tantùm, ſed etiam alterius rei excellentia, dignitas, item fama, nominiſq́; celebritas. Annotauimus obiter *in Ligurinum*, triplicem nobilitatẽ: Vnam generis eſſe, de qua dictum eſt, [Qui genus iactat ſuum, aliena laudat.] Virtutis alteram. Tertiam ex vtraque conſtantem. *& quæ ſequ.* Bart. *in l. 1. C. de dign. lib. 12.* plura congerit de nobilitate. Spieg. Quia nobilitatis ſunt tria genera: Vnum, quod ex virtute & optimis actionibus noſtris oritur. Proximum, quod ex cognitione honeſtiſſimarum diſciplinarum proficiſcitur. Tertium, quod ex opibus, aut natalium picturis, & maiorum ſtemmate æſtimatur. quod vltimum nullum omnino erit, niſi à virtute fuerit profectũ. vnde ſatis æſtimauit Iureconſ. *in l. 3. de nata. reſt.* appellare Imperatorem nobiliſſimum. Prædictis etiam conuenit, quod notabiliter decidit Bald. *in l. exemplo. in vltim. quæſt. C. de probat.* quòd ſi Cardinalis, tanquam legatus de latere, aſſereret ſe habere ſpecialem commiſſionem, puta ad legitimendum, vel diſpenſandum, vel reſtituendũ famæ: & proceſſerit ad executionem illarum, licet literæ commiſſionis non appareant, valent tamen publicè & pluries geſta per eum: non ratione communis erroris, ſed præſumptæ veritatis, propter aſſertionem talis & tanti viri. *iuxta notata in c. tam ex literis. de in integrum reſtitut. in nouella. & putat Bald. eſſe memoria dignum, ſequiturq́; D. Abb. in c. quod ſuper his. in 2. colu. de fid. inſtrum. & latè de veritate diſputat Andreas Sicul. in tractat. de præſ. Card. in prima quæſtione ſecundæ partis, in ſecundo membro. & conſuluit Corn. conſ. 243. videtur prima facie. ad fin. in 3. lib. & ſequitur D. Felin. in c. cum in iure. colum. 5. ad fin. de offic. deleg. Et vltra eos confirmari poteſt ex ſing. dicto. Spec. in tit. de iud. deleg. §. ſupereſt videre. in verſic. quid ſi vnus eſt conſanguineus. de quo vltimo ſcripſi ſuprà in verb. Legalitas.* Et ſecundum hoc dictum notab. Bald. debet declarari, quod ipſe generaliter decîdit *in l. ſi quis per calumniam. in vltim. col. verſ. deinde quæro. C. de epiſc. & cleric. & in l. iuriſiurandi. col. 1. verſ. quæritur vtrum. C. de teſtib.*

Nomina ſunt omen, venturi præſcius Idmon
Fertur, & Hippolytus dilaceratus equis.

Et ideo, ſi poſthumus vocetur eo nomine quo pater vocabatur, præſumitur eius filius. *tex. eſt ſingul. & mirabilis, in l. vxorem prægnantem. in princ. ff. de man. teſtam. quem pro ſingul. citat Bal. in c. tuam. colum. 2. verſic. ſi autem. extrà de ord. cogn. & D. Iaſ. in rubr. ſolut. matrim. in 4. colum. & in l. neque profeſſio. colum. 1. C. de teſtam. & vtrobique dicit, quòd ille tex. ſibi non probatur, propter alia quæ ibi concurrunt.*

NOBIRIA à priſcis dicebantur ea loca, quæ in metandis caſtris omnino vitari debent. ſcilicet, ne mons caſtris immineat, per quem ſuperuenire hoſtes, aut perſpicere poſſint, quid in caſtris agitur: ne ſylua celatura hoſtes adiaceat, neue foſſa ſeu valles, per quos obruti caſtris occũbere poſſint; ne vicini fluminis torrentiſue ſubita tempeſtate caſtra inundatione intereant. *autor Hyginus in Grammat.* Spieg.

NOCENS, qui iniuriam aut maleficium commiſit, qui alteri nocuit, damnumq́; intulit. Nam nocere propriè dicitur, qui nocet perſonæ, non rebus. *l. 1. §. huius autem verba. ff. de his qui deiec. vel effud.* Sp.

NOCERE morbus intelligitur, qui perpetuus eſt, non qui tempore finitur. *l. fin. §. 1. ff. de ædilit. edict.* Sp.

NOCERE noxam. Paul. *l. 63. ff. ad leg. Falc.* [Eadem cauſa eſt eius ſerui, qui noxam nocuit, nec enim delinquendo quiſq; precioſior fit.] Hot.

NOCVIT, nocebit. *Adi Chiliad. Eraſm.*

NOCTES & dies, id eſt, continuò, ſemper.

NOCTV, pro noctè, vel pueris notũ eſt: & nox, pro noctu, in 12. Tab. vſurpatur. [Si nox furtum factum ſit, ſi im aliquis occiſit, iure cæſus eſto.] Vbi im, accuſatiuum dixerunt ab is, & occiſit pro occidit. Iuriſconſ. *in l. hoc edictũ. §. Labeo. eod.* [Et noctu, inquit, homines ire non debent.] Sp.

NOCTVRNVS fur, *l. 9. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l. 1. ff. de furibus balnear.* id eſt, noctu deprehenſus. *vt loquitur l. 4. ff. ad leg. Aquil.*

NODVM quærere in ſcripto, hoc eſt, ex re facili reddere difficilem. quod Accurſio familiare eſt. *Adi Chiliad. Eraſ.*

NOLLE & velle, duo illa verba, vt Ferrar. admonuit *in comment. ad regul. iur.* quodammodo relatiuorum more ſe habent. quorum alterum ſine altero non ſtatim exiſtit. Ex eo ſi quidem non verè aliquid exiſtimamus, quia hoc & velle poteramus: & ſic ad arbitrium licèt diuerſi effectus, liberum tamen vltrò citroque referuntur. Vnde fruſtra dicitur noluiſſe id, quod non potuit quis velle: cum relatiuorum natura ſit, vt inuicem conſiſtant, pariaq́ue habeantur. Verum quòd interpretes nolle & velle, inter contraria referunt, intelligendum eſt, quòd actu ſint contraria, aut diuerſa. Quemadmodum & Boetius relatiua contraria appellat, *in 2. Topic. comment.* Nam habitu magis relatiuorum naturam ſapiunt: quando nemo dicitur nolle, qui non poſſit & velle. Siquidem vulgatum illud, [Eius eſt nolle, qui poteſt & velle.] parum conſiſteret, quod vtrumuis ſimul ponit, id quod contra naturam eſt contrariorum, quorum vno conſiſtente, reliquum ceſſet opus eſt. Spieg.

NOLENS volens, locutio prouerbialis, ſi Donato credimus. Videtur autem id genus ſermonis, quia ex contrarijs conſtat, ænigmaticum quiddam habere, *vt admonuit Eraſm. in Chiliad.* Alber. annotat, nolens & volens idem eſſe in iure noſtro, *per gloſſ. in dict. voluntati, in l. 1. ff. quod metus cauſ.* Spieg.

NOLO adire, & non volo adire. Super his verbis doctores plura effundunt *in l. qui ſe patris, C. vnde liber.* Decius, vt teſtatur acuto & excellenti ingenio vir Nicolaus Bellonus, putat fiendam differentiam, an quis dicat, [Nolo adire.] & inducatur repudiatio. aut dicat, [non volo adire.] & non inducatur. Ea ratione, quod verbum, Nolo, indicat præciſam voluntatem, ſecus verbum, non volo: cum ſit medium inter velle & nolle. Hæc differentia Doct. licet communis habeatur, non ſatisfacit Bellono. Pendet enim ex eo, vt idem refert *lib. 4. Suppu. cap. 14.* quod crediderint Dd. eſſe differentiam inter velle, & non velle: &, non velle, eſſe medium inter, velle & nolle. quo ſentit ipſe nihil à veritate magis alienum. At in contrarium facit ſignificatio ipſorum verborum: & Grammatici nullo modo admitterent hoc, qui dicunt, & verum eſt, Nolo eſſe compoſitum ex, non & volo, & ſic idem eſſe. *Quod probatur in §. filius. l. filij mater. ff. ad S. C. Tertull. Licet in contrarium adducatur, quod quam doctè, tam verè ipſe Bellonus loco modò citato refellit.* Porrò, Nolo adire, hæc verba ſunt ſuſpenſiua, & inferunt tantùm ad primum motum voluntatis, *ſecundum doctrinam Bartol. in l. ſeruũ electione. ff. de leg. 1.*

NOLLE facere videtur, qui poteſt facere, & non facit. *l. ſi quis fugitiuum. §. idem ait. ff. de ædilit. edict.* Sp.

Νομάρχαι, regionum præfecti. *Bud. in prior. annot.*

NOMEN accipere, pro eo quod eſt, recipere militem in cenſura publica, in der muſterung annemen/ ad nomen mittere, vel ire, zu der muſterung gehen.

NOMEN dare, eſt in militiam ſcribi facere, aut in communem ſocietatem conſpirationis coire. *Vide, Dare nomen.*

NOMEN deferre, eſt quodammodo accuſare. *Lege Deferre nomen.*

NOMEN quilibet ſortitur ab eo, quod principaliter agit: vnde qui ampliorem ſubſtantiæ partem in mercimonijs non habet, non rectè mercator accipi poſſe videtur. Quanquam ſi quis citra fraudem in album mercatorũ fuerit aſſumptus, eiuſq; negotiationis ſe profiteatur, mercator propriè exiſtimandus erit, tametſi non magnam fortunarum ſuarum partem in quæſtum deduxerit. *l. ſi quid. in fin. de ædilit. edict.* Spieg.

NOMEN propriè quid ſignificet, ab Alc. petendum eſt, qui *c. 1. quarti Diſpunct.* liberaliter nobiſcum communicauit diuitias doctrinæ ſuæ minimè vulgaris. Sp.

NOMEN appellat Connan. quicquid rem propriè notat, & vt ait Plato *in Cratylo*, quod naturæ rerum diſcernendę eſt indicandæq; inſtrumentum. Quòd opinionem Feſto Pomponio attulit, vt putaret dictum quaſi nouimen, quia notitiam rei præbeat. Veriſimilius eſt ſumptum à Græcis à quibus ὄνομα appellatur, ἀπὸ τοῦ νόμου, id eſt, lege, vel conſuetudine: quoniam vſu conſtant nominũ appellationes, penes quem arbitrium, eſt & norma loquendi, aut vt Platoni videtur, quòd non natura ſint ipſa hominum nomina, ſed hominum inſtituto, ab ipſis legiſlatoribus inſtituta: quorum munus eſt vel hoc præcipuum & maximum, rem ſuo quanque proprio, certoque nomine appellare, ne quam peccãdi materiam det ambiguitas verborum. Nomen igitur eſt quod cuiuſque rei compræhendit notionem, ſeu vno ſeu duobus pluribusve id fiat vocabulis. Cicer. *lib. 1. de Inuent.* definit eſſe quod vnicuique perſonæ datur, quo ſuo quæque proprio & certo vocabulo appelletur. qua definitione, prænomen, cognomen & agnomen complectitur, &c. *Connan. lib. 2. cap. 11. num. 4. vide & Ferretum tit. de leg. §. ſi quis in nomine.*

NOMEN ſimpliciter poſuit pro cauſa, Arrianus *in l. 4. de re milit.* [Exautoratus, inquit, eo nomine, non vtiq; infamis erit.] Spieg. Eoq; ſignificatu reperies in libris iuris paſſim vſurpari.

NOMEN familiæ eſt, & omnia quæ ad vnumquemq; noſtrum differendum excogitata ſunt, à nomine differunt: quia eo gens cognoſcitur, ideoq; gentilitium dicitur. Cætera ordine variantur. Nam quod pręponitur, prænomen: quod poſt fertur, cognomen: quod ad vltimum additur, agnomen eſt. vt C. Iulius Cæſar. Iulius nomen eſt familiæ Iuliorum, C. prænomen, Cæſar cognomen. *Vide Alciat. lib. diſpunct. 4.* Camerarius noſter, Omnia quidẽ, inquit, quacunque de cauſa homini impoſita nomina, cùm certum quendam hominem deſignent, propria ſunt. Prima tamen Romanorum appellatio verè propria in viris quidem videtur eſſe. Quippe qua inter ſe, qui non ſolùm diuerſarum familiarum, ſed eiuſdem etiam eſſent, diſcerni poſſent, vt M. Tull. Cicero, & Q. Tullius Cicero. Sp.

NOMEN generalis appellatio eſt, quæ & prænomen, & nomen familiæ, & cognomen complectitur. Seneca *lib. de benefic. 4* [Si quod à Seneca accepiſſes, Annæo te diceres debere, vel Lucio, non creditorem mutares, ſed nomen. Quoniam ſiue prænomen eius, ſiue nomen dixiſſes, ſiue cognomen, idem tamen ille eſſet.] Propriè tamen Nomen à prænomine, cognomine, agnomine diſtinguitur: vti patet *ex l. 4. C. de teſta. & §. ſiquidem. Inſt. de leg.* itemque ex his Chariſij verbis: [Propria nomina, inquit, in quatuor ſpecies diuiduntur: prænomen, nomen, cognomen, agnomen: vt Publius, Cornelius, Scipio, Africanus. Prænomen eſt quod nomini præponitur, vt Publius: Nomen, quod familiæ originem declarat, vt Cornelius: Cognomen, quod nomini ſubiungitur, vt Scipio: Agnomen, quod extrinſecùs adijci ſolet, vt Africanus. Hot. *ex Connan. libr. 2. cap. 11. nu. 3. & 4. Vide inf. Nomen, cognomen, vbi Ferret. videtur omnes in ordinem redigere.*

NOMEN facere, dupliciter accipi ſolet, hoc eſt, vt Grammaticorum verba vſurpem, actiuè & paſſiuè: actiuè dicitur quis nomen facere, quum mutuat, paſſiuè cùm mutuatur, in prima ſignificatione capit Cicer. *Epiſt. lib. 8.* [Accepi Auianij literas, in quibus hoc inerat liberaliſſimum, nomina ſe facturum, qua ego vellem die.] Sic Seneca *de benefic. lib. 1.* [Sed nomina facturi diligenter in patrimonium, & vaſa debitoris inquirimus.] Idẽ *lib. 1. de vita beata.* [nunquam magis nomina facio, quam cum dono.] in ſecunda ſignificatione vtitur. Cicer. *lib. 3. offic.* [Emit homo cupidus & locuples tanti quãti Pythius voluit, & emit inſtructos, nomina facit, negotium conficit.] Hunc ergo locum, ſi ad creditorem reſpicias, actiuè: ſi ad debitorem, paſſiuè accipiemus. Quare talis Vlpian. ſenſus erit, ſi proxeneta interuenerit, & hortatus fuerit creditorem, vt pecuniam debitori mutuaret, non poterit contra eum agi. Inde autem hæ locutiones natæ ſunt, quoniam creditores nomina debitorum in codicem referebant, *vt oſtendit Cicero in orat. pro Roſcio Comœd.* Hinc creditor dicitur facere nomen, quia mutuatur. Nomina igitur creditorum ſunt credita, debitorũ verò debita. Creditorum veluti quum ait Cicero *in orat. pro Roſcio Comœd.* [Nõ refert parua nomina in codices.] & paulò pòſt [quæro quampridem hoc nomen Fan. in aduerſaria retuliſti?] & *in Verr. act. 3.* [Quum per eos ipſos dies, per quos cauſam Dio diceret, reperiretur pecunias ſumpſiſſe mutuas, nomina ſua exegiſſe.] Sic Columella *de re ruſtic. lib. 1.* [Vel optima nomina non appellando fieri mala fœnerator Alphius veriſſimè dixiſſe fertur.] Debitorum autem, *vt apud Ciceronem pro Quinctio*, debere certis nominibus grandem pecuniam. At vbi Bud. *in hac l.* Philanthropiæ, legi iubet, Pand. Flor. habent, Philanthropi, quem locum ego ita exponi poſſe cenſeo, ſi proxeneta quicquam accepit, ſiue mercedis nomine, ſiue aliter, propterea quòd debitorem amauit & laudauit, id reſtituere non cogitur. eſt enim Philanthropos homo benignus, & hominum amator. *Ferret. explicat. lib. 1. in l. 2. de proxene. c. 54.*

NOMEN, pro debitore, maximè in re fœneratoria, apud Iuriſconſ. ſępiſſimè inuenitur. Hinc pecunię in nominibus dicuntur, quæ datæ ſunt fœnori. In hac quoq; ſignificatione accipitur nomen ab Vlpia. *l. ſi quis vxori. de furt.* [Si quis, inquit, ſeruo meo perſuaſerit, vt nomen ſuum ex inſtrumento tolleret.] Nebr. Sed & Budæ. Nomina, inquit, pro debitorib. ponuntur, vel pro ſyngraphis creditarum pecuniarum. Porrò debitoris nomen an numeretur inter mobilia vel immobilia, Bart. tractat *in l. poteſt. ff. de autor. tut.* Quomodo verò nomina diſtrahantur in cauſam iudicati, id eſt, tanquàm pignora vendantur, explicant interpretes *in §. ſi ſamniſa. l. a diuo. ff. de re. ind.* Sp.

NOMEN, pro obligatione debitoris accipitur, ſicut cùm dicimus, vendo nomen. Sic & cauſam, ſic accepti expenſique titulum, ſic ſingula in conficiendis rationib. negotia appellamus, *l. penult. & fin. C. de commun. fiſc. deb.* Sic & in S. C. dicitur, in certis nominibus pecuniam à Macedone filijsfam. credi ſolitam, *l. 1. ad Maced.* Quandoque & agnationem ſignificat, vt cùm prohibemus fundum de nomine noſtro exire, *l. 11. qui. de legat. Alciat. de verb. ſignific. Adde Forcat. in Necyomantia dial. 98. nu. 1.*

NOMEN confeſſum, id eſt, quod quis confitetur ſe debere, (bekante ſchuldt/forderung.) cui aduerſatur nomẽ quod negatur, ſeu, ſi neget quis ſe debere, (wan man der ſchuldt nit geſtendig iſt.) *l. 15. §. ſic quoque. ff. de re iud.* item dubium. Iuuenal. *ſat. 7. Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.* id eſt, debitum quod eſt in controuerſia, *vt loquitur l. 1. ff. de ſolut.* (ſtreittige/vnlautere forderung.)

NOMEN adgnoſcere, probare, ſuſcipere dicitur, qui id adprobat, eoq; vt bono & idoneo contentus eſt, *l. 16. ff. de admin. & peric. l. 44. ff. eo.* (den ſchuldiger vor gnugſam halten/ ſich gefallen laſſen.) cui contrarium eſt Recuſare nomen. *l. 47. §. Lucius. ff. de adm. & peric.*

NOMEN porrò gentilitium erat & commune totius gentis, familiæ, adgnationisve. vnde ab Halicarnaſſeo *lib. 3* συγγενικὸν καὶ πατρωνυμικὸν appellatur. Hoc prænomini ſubiungebatur, cognomen verò ferè ſemper antecedebat. Tribus enim nominibus vſos Romanos notius eſt, quàm vt à me confirmari debeat, *l. 1. ff. de lib. & poſt. l. 21. ff. qui teſtam. fac. l. S. §. ſed & cùm in prænomine. ff. de ſecund. tab. §. ſi quis in nomine. Inſtit. de legat.* vbi Theophil. nomen interpretatur τὸ κύριον ὄνομα οἷον Τίτιος, κόγνομεν τὸ ἐπώνυμον ... [illegible] Briſſ.

NOMEN, cognomen, prænomẽ & agnomen differ. Quid differat ſenſu inter nomen, cognomen, prænomen & agnomen, ſumma controuerſia eſt inter ſcriptores. id ſanè ferè conſtat inter omnes, prænomen eſſe, quod alijs præponitur, agnomen verò quod ab euentu imponitur. At maior difficultas eſt in nomine & cognomine. Accurſ. Priſciani

ſententiam

ſententiam amplexus putat nomẽ eſſe proprium. In cuius ſentẽtiam acceſſerunt pariter omnes huius loci interpretes. Theophilus quoque, dum hunc locum vertit, idem ſentire videtur. Alciat. *lib. 4. diſpunct. cap. 1.* ſecutus Diomedem Grammaticum & Nicolaum Perottum, econtrariò nomen cenſet eſſe familiæ, cognomen verò propriũ. Laurent. Val. nomen & cognomen tradit eſſe familiæ, prænomen proprium ſingulorum. Anton. Auguſt. latiùs præ cæteris omnibus, *& proſequitur lib. 3. c. 8.* qui fermè in omnib. Alciati opinionem videtur approbare. Ego, vt Vallę potiùs ſententiam probem, facit Appianus Alexandrinus, qui *proœmio hiſtor. Rom.* ita ſcribit: τοὺς δὲ χρόνους ἐπὶ μὲν πᾶσι περισσὸν ἡγοῦμαι καταλέγειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπιφανεστάτων ἐκ διαστήματος ὑπομνήσω, καὶ τὰ ὀνόματα Ῥωμαίοις πάλαι μὲν ἦν ἓν ὥσπερ ἀνθρώποις ἅπασιν ἑκάστῳ, μετὰ δὲ ἐγένετο δύο, καὶ οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ καὶ τρίτον ἤρξατο τισὶν ἐπιγίγνεσθαι ἐκ πάθους ἢ ἀρετῆς προσθήκη, κατὰ τῶν Ἑλλήνων τισὶν ἐπὶ τὰ ὀνόματα ἦσαν ἐπικλήσεις. Tempus autem in omnibus recenſere ſuperuacaneum exiſtimarim: at in rebus clariſſimis interualla monebo & nomina. Romanis olim vnum erat, ſicut omnib. hominibus, poſteà aſſumpſere duo, nec multò poſt tertium propter virtutẽ, vel aliquod πάθος aliquibus vt dignoſcerentur, imponi cœptum, iuxta Græcorum morẽ, quibus vltra nomina erant etiam cognomina. Ex quo patet decipi Accurſ. vnà cum Priſciano, & iuriſperitis, qui hunc locum interpretantur, quia nomen non eſt propriũ: eſt enim proprium, quod primo tantùm habebatur, & primo loco poni cõſueuit, quod nunc prænomẽ appellamus. Patet etiam falli Alc. cum Diomede & alijs, qui cognomẽ propriũ eſſe tradunt, cùm Appianus dicat id vltimò habitum, & in virtutis πάθους ve cognomẽ imponi cœptũ. Quod etiam ex multis præſtãtiſſimis ſcriptorib. probari poteſt. Cic. *pro L. Muræna.* [Quam laudem ille Africa oppreſſa cognomine ipſo præ ſe ferebat, eandem hic ſibi ex Aſiæ nomine aſſumpſit.] Idem *lib. 1. de finib.* [Torquatũ, qui hoc primus cognomẽ inuenit.] & *lib. 3. de off.* [Atq; hic T. Manlius Is eſt, qui ad Anienẽ Galli, quem ab eo prouocatus occiderat, torque detracta cognomen inuenit.] & *de ſomnio Scipionis.* [Eritq; cognomen id tibi partum, quod habes ex nobis adhuc hęreditarium.] Tit. Liu. *lib. 1.* [Manſit Syluius poſteà omnib. cognomen.] idem *lib. 7.* [ęmulumq; decoris ſui abſentẽ M. Valerium Coruinum. id enim illi deinde cognominis fuit ſummo fauore populi tres & viginti natum annos conſulem renunciauit.] De quo etiam Propert. *lib. 3.*

Et cui cognomen coruus habere dedit.

Idem Liuius *lib. 9.* loquens de L. Papyrio Curſore, [præcipua pedũ pernicitas inerat, quæ cognomen etiã dedit.] Et *lib. 29.* [Id vectigal cõmentum alterũ ex cenſorib. ſatis credebant, populo irato, quod iniquo iudicio quondã damnatus eſſet, & in precio ſalis maximè oneratas tribus, quarũ opera dãnatus erat, credebant. Inde ſalinatori Liuio inditum cognomen.] Sic *lib. 30.* [Africani cognomen militaris priùs fauor, an popularis aura celebrauerit, an ſicuti Felicis Syllæ, Magniq́. Pompei patrũ memoria cœptum ab aſſentatione familiari ſit, parùm compertũ habeo. Primus certè hic Imperator nomine à ſe deuinctæ gentis eſt nobilitatus. exemplo deinde huius nequaquã victoria pares inſignes imaginum titulos, claraq; cognomina familiæ fecere.] De quo etiam Saluſtius *in bello Iugur.* ita ſcribit: [Maſiniſſa rex Numidarum in amicitiã receptus eſt à Publio Scipione, cui cognomen poſteà Africano à virtute fuit. poſt quem multi à domitis prouincijs cognomen aſſumpſere.] Sic illius frater L. Scipio cognominatus fuit Aſiaticus, Scipio Aemylianus Numantinus. P. Seruilius Iſauricus. C. Metellus Macedonicus. & eius filij, alter Creticus, alter Balearis. Druſus Germanicus, Varus Quintilius Getulicus, Seuerus Adiabenicus. Parthicus, & Arabicus. Aliqui quoq; à cœptis piſcib. ita Sergius Orata, & Licinius Muræna cognominati fuère. Præterea ſi cognomen, quod eſt tertiũ, eſſet propriũ, ſequeretur, vt qui ſolùm duo nomina habebãt, veluti C. Marius, & Q. Sertorius, proprio caruiſſent, quod eſt abſurdũ, quo argumẽto vſus fuit Poſidonius teſte Plutarcho *in vita C. Marij.* contra eos, qui tertiũ nomen propriũ eſſe putabãt. Facit etiã contra eos, quod cognomen vltimo loco ponebatur. Quod aũt neq; nomen ſit cuiuſquã proprium pręter rationem ſuprà dictũ ſatis videtur Alciatus ibi probare, quòd etiã ex multis alijs ſcriptorũ locis cõijcere licet. Sic *Cic. lib. 1. in Verr.* [Scit is, quẽ adeſſe video, Cn. Lentulus Marcellinus, quorũ fide atq; præſidio Siculi maximè vtũtur, quo omninò Marcellorũ nomini tota illa prouincia adiuncta eſt.] idem *in Bruto:* [Multa enim ſcripta ſunt in eis, quæ facta nõ ſunt, falſi triumphi, plures cõſulatus genera etiam falſa, & ad plebẽ trãſitiones, cùm homines humiliores in alienũ eiuſdẽ nominis infunderentur genus.] Liuius *lib. 1.* [tamen in re tam clara nominũ error manet, vtrius populi Horatij, vtrius Curiatij fuerint.] Idem *lib. 2.* [Furios Fuſios ſcripsêre quidã, id admoneo, ne quis immutationẽ virorũ ipſorum eſſe, quæ nominũ eſt, putet.] Et iterũ *in eod. lib.* [ſe quoq; id generi, ac nomini dare.] & L. Florus *lib. 3.* loquẽs de Mario, [ſubrogare conatus eſt in eius locũ C. Gracchũ, hominẽ ſine tribu, ſine nomine; ſed ſubito titulo in familiã ipſe ſe adoptat.] Reſtat igitur, vt prænomen, quod primũ eſt, propriũ ſit, vt Poſidonius tradit. Nec moueor, quod in hoc Plutarchus eũ reprǣhẽdat, propterea, quod eo modo mulieres nomine proprio caruiſſent, quib. propriũ nomen nõ imponebatur. nanq; falli videtur in hac re Plutarchus, vt Viglius ex Plinio & Feſto docet, *tit. de exhered. lib.* & Ant. Auguſt. quoq; affirmat. Non ignoro quandoq; nomen vſurpari loco prænominis, *vt in l. cum filius. §. cùm pater. de leg. 2. & in l. facta. §. ſub conditione, ff. ad Senat. Treb.* Capitur & aliquãdo pro cognomine, *vt patet in loco Liuij de Africano adducto.* Sic apud Horat. *carm. lib. 4.*

Non incendia Carthaginis impiæ.
Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratus rediit.

Vt Maioragius olim præceptor meus, verè dixerit, nomen eſſe genus, quando quidem hæc omnia nomina dicuntur, tamen propriè pro familia capi ſolet. Cùm igitur ab initio omnes homines vnum tantùm nomen haberent, vt Appianus ait, & ex hiſtorijs conſtat; præter Trogloditas, & Atlantes, illos enim Herodotus, iſtos Plinius ſcribit ſine nomine fuiſſe, quod etiam de Apharantibus Nicol. *in lib. περὶ ἐθῶν.* neceſſe erat, vt id eſſet proprium ſingulorũ. Additum poſteà fuit ſecundum, præcipuè Romanis, quod eſt familiæ nomẽ. Verùm vt primum à ſecundo dignoſci poſſet, Prænomen vocatum fuit. Poſt autem tertium non omnibus ſed aliquib. tantùm impoſitũ: ex rebus geſtis, vt ait Plutarchus, vel ex natura, vel ex aliqua corporis figura, quod cognomen appellarunt. Et hoc, quemadmodum etiã ſecundum, erat hæreditarium. Ideo Valla optimè dixit nomen & cognomen eſſe familiæ, nam nomine familia à familia differebat, cognomine verò pars familiæ ab altera, ſiue ab alijs diſtinguebatur. Et ideo errauit Accurſ. & cæteri qui cognomen proprium familiæ nomen eſſe crediderunt, cũ ſit quidem familiæ nomen, ſed non proprium; verum ab euentu, vt ſuprà docuimus. At quoniam aliquando contingebat, vt ei, qui tria nomina habebat, propter aliquem euentum quartum nomen, & ſic alterum cognomen adderetur, ad primi cognominis differẽtiam, proprio vocabulo agnomen illud dixere. Nec me prǣterit à pleriſque cognomen pro agnomine vſurpatũ fuiſſe, ſicut apparet ex locis ſuprà recitatis, in quibus Africani mentio facta eſt. eadem enim ratione, qua tertium quartum quoq; cognomen dici poteſt. Sed vt vltimum, à tertio differret nomine, agnomen nuncupatum fuit. Quamobrem hic labitur Anton. Auguſt. qui ſcribit agnomen non reperiri, nec eſſe neceſſarium. Cicero *lib. 2. de invent.* [Nomen autem cùm dicimus cognomen quoq; & agnomen intelligatur oportet.] Verum ait locum eſſe deprauatum, quod tamen nulla ratione probari poteſt, nec mihi veriſimile videtur: cùm omnes Rhetores & Grammatici, præter Linacrum, ita locum illum legerint, vt patet ex illorum ſcriptis. Fit etiam illius mentio à Gordiano. *in l. ſi in nomine. C. de teſtam.* Quinimò Ouid. *lib. 3. de Ponto. in elegia ad Cottam* ait:

Adiectique probent genitiua agnomina Cottæ.

Quod autẽ in Pandectis agnomen nõ legatur, id nõ me mouet: quandoquidẽ ibi agnomen ſub cognomine cõprehenditur. Idem etiam reſponderi poteſt à Theophili Inſtitut. quia in re dubia ſtandũ nõ eſt, ſed potiùs Latinè ſcriptis, à quib. illæ ſumptę fuerunt. Sed hoc plurib. verbis diſputare minimè neceſſe videtur. Cũ Pauſanias ſcriptor probatiſſimus *in Achaicis* ita ſcribat: τότε δὲ ἀποστέλλουσιν Ἀθηναῖοι στρατηγὸν ... Ἀτίλιον· τοῦτο γάρ ἐστι τῶν ὀνομάτων ... τὸ ἐκ δὲ ἀρχῆς ... τοῖς πατρόθεν Ῥωμαῖοι κατὰ ταὐτὰ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ τρία ... καὶ ἐπὶ πλέονα ὀνόματα ἰδίᾳ τίθενται. Tũc aũt mittunt

Athenienſ

Athenienſibus exercitum, & Ducem Attilium, hoc enim illi erat aliorum nominum clariſſimum, quoniam non vocantur à patribus Romani, ſicut Græci, ſed aliquãdo tria, aliquando pauciora, aliquãdo plura nomina cuilibet imponuntur. Ergo præter tertium nomen eſt & quartũ, quod quandoque neceſſarium eſt, vt ſuprà dictum fuit. Quare multos quatuor nomina habuiſſe legimus, vt P. Cornelium Scipionem Africanum, cuius primum prænomen fuit, ſecundum nomen, tertium cognomen, quartum agnomen. Nam P. erat proprium, Cornelius familiæ, Scipio quoque familiæ à caſu, quod P. Cornelius patrem ſuum, qui lumina amiſerat, loco baculi regeret, Africanus ab Africa deuicta. idem dici poteſt de Scipione Aſiatico, & Scipione Naſica. Ex quibus etiam liquidò conſtat, non eſſe veram diſtinctionem Viglij inter cognomen, & agnomen. Dixit enim cognomen eſſe familię, agnomẽ verò ab euentu. quod Priſcianus quoque retulit. Patet etiam deceptum fuiſſe Odofredum, qui tradidit cognomen eſſe à matre, agnomẽ autem à patre. Conſtat pariter labi Carolum Sigonium, qui *in lib. de nominibus Romanorum*, nihil putat differre cognomen ab agnomine. Sciendum eſt autem liberos vt plurimũ habuiſſe tria nomina, libertos duo, ſeruos vnum, quamuis nonnulli ſcripſerint libertos quoq; tria nomina habuiſſe, *vt notauit Politianus in Miſcellaneis ſuis, cap.* 31. Non ignoro à nonnullis quamplurima alia de nominibus recenſeri; ſed ea ſolùm, quæ magis neceſſaria mihi viſa fuerunt, hic apponere ſatius eſſe duxi. *Ferran. lib. 2. explic. in §. ſi quis in nomine. Inſtit. de leg. c. 30. Vide etiam latiſſimè Curt. inas. ſuo lib. 1. c. 26.*

NOMENCVLATOR, qui ciuium nomina omnium tenebat, & quum opus eſſet pronunciabat. Ijs veteres dum ambitioni ſeruiebant, vtebantur. Cice. *in Muræniana* Monitores eos appellat. Vlpian. *l. 7. §. 2. ff. de op. lib.* [Nam huius quoque eſt miniſterium, ſi fortè vel librarius, vel nomenculator, vel calculator ſit.] Venuleius *l. vlt. in fin. de lib. cauſ.* [Poteſt tamen & impubes operas dare: veluti ſi nomenculator ſit, vel hiſtrio.] Cicero *in illa quã antè nominaui*: [Quid? quod habes nomẽculatorem? in eo quidem fallis, & decipis: nam ſi nomine appellari abs te ciues tuos honeſtum eſt, turpe eſt eos notiores eſſe ſeruo tuo, quàm tibi: ſi etiam noris, tamen per monitorem appellandi ſunt, cur non antè petis, quàm inſuſurrauit, aut quid, cùm admonuerit, tamen quaſi tu te noris, ita ſalutas?]

NOMENCVLATOR, *in l. 7. §. dabitur. ff. de oper. lib. l. vlt. in §. ff. de liber. cauſ.* Sic appellabatur, qui nomina tranſeuntium ſalutantiumve domino ſuggerebat. Seneca *libr. 2. epiſtol. 12.* [Alioquin habebis conuiuas, quos ex turba ſalutantium nomenculator digeſſerit.] Et *epiſt. 27. lib. 3.* [Nemo vetulus nomenculator, qui nomina non reddidit, ſed accepit.] Quintilia. *lib. 6. cap.* 4. [vt Afer ingrato litigatori conſpectum eius vitãti in foro, per nomenculatorem miſſum ad eum, Amas me, inquit, quòd te non vidi.] Plutarch. *in Cato.* ὀνοματολόγον vocat, καὶ νόμος, ait, γράφειν ὅπως τοῖς παραγγέλλουσιν ἀρχὴν ὀνοματολόγοι μὴ παρῶσιν χιλιαρχίαν μετιὼν μόνος ἐπείθετο τῷ νόμῳ, καὶ δι' αὑτοῦ ποιησάμενος ἔργον ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν τοὺς ἐντυγχάνοντας Briſſ.

NOMINA vel rerum ſunt vel hominum, *l. 4. ff. de legat. 1.* Illa à Grammaticis appellatiua vel communia vocantur, quæ ſcilicet indicandę deſignandæq; rerum naturæ & ſubſtantiæ cauſa inuenta ſunt, vt homo, veſtis, domus. Hæc propria vulgò dicuntur, quæ ad ſingulas ſpecies eiuſdem generis ambitu comprehenſas diſcernendas pertinent, velut Lucius, Titius, Gaius, Seius, Gaia, quæ nomina Iureconſultis familiaria & viſitata fuiſſe Plutarch. ὁ ῥωμαϊκῶν, & Cicero *pro Muræna* oſtendit: ex eoque dilucidè colligitur, quod his verbis Prætores in edictis vſi ſunt, *l. 10. ff. quæ in fraud. credit. l. 1. ff. de tabul. exhib. l. 2. §. cùm quidam. ff. ne quid in loco pub. l. 1. ff. de liber. exhib.* Quæ nomina ingenuis tribuuntur, vt & ſeruis, Stichi, Damæ, Pamphili, Erotis, Areſcuſæ. Briſſon.

NOMINA, id eſt, cautiones fœneratoriæ. *in l. ſolutum. §. 2. ff. de pig. actio.* Non admodũ abſimiles ijs, teſte Alciato, quos hodiè literas cambij dicimus. Vnde & fide nominum traijci, apud Cic. *aduerſus Salluſtium*, pro eo quod eſt, pecunias per literas cambij tranſmittere. Sp.

NOMINA etiam fœneratitias cautiones ſignificant, interprete Iuſtinia. *in l. vlt. C. de pact. conuent.* Cuius ſignificationis rationem exponens Aſcon. *in 3. Verrin.* titulos debitorum nomina appellata ſcribit ab eo, quod Kalendarijs ſolent eorum, quibus pecunię credebantur, nomina perſcribi. Ex quo factum eſt, vt nominis appellatio ad omnem obligationem, omnemq; contractum pertineat, *l. 4. ff. de verb. ſignific.* Vnde iocus elegans Bibaculi in Grammaticum, qui villa ſua creditoribus ceſſerat:

Mirati ſumus, ait, vnicum magiſtrum,
Summum Grammaticum, optimum poëtam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones,
Vnum difficile, expedire nomen,

Ita Nomina exaudienda ſunt *in l. 31. ff. de pet. her. l. 6. & l. 17 & in l. 23. in fin. ff. de hered. vend. l. 2. ff. de donatio. l. 3. ff. de vſufr. earum rer. l. 2. l. 6. l. 7. C. de oblig. & actio. l. 3. C. de donatio. l. 4. C. quæ res pign. l. 18. ff. de pignor. act. l. 18. C. de legat. l. 77. §. hereditatem. ff. de leg. 2.* Briſſon.

Bona nomina & idonea appellantur, cùm ſoluendo eſt debitor, *l. 19 ff. ad Velleia. l. 101. ff. de ſolutionib. l. 13. §. 1. l. 35. & l. 43. ff. de admin. tutor. l. 21. §. Lucius. ff. de annu. leg. l. 89. ff. ad leg. Falcid.* vbi quidam codices, idoneis hominibus, ſcriptum habent, eodem errore, quo in P. Flor. hominib. ſub fideiuſſore factis, pro, nominib. *in l. 2. in fin ff. de cuſtod. reor.* Secundum hoc genus loquendi in S.C. Macedoniano ſcriptum eſt, bonum nomen filijfa. fieri non poſſe, *l. 1. ff. de S.C. Macedo.* In quo verbo elegans eſt Ciceronis iocus *lib. 4. Epiſt. ad Plãcum*, qui poſt expoſitam æris alieni, quo premebatur magnitudinem, ſe tamen hoc conſecutum ait, vt bonum nomen adeptus exiſtimetur. Bonum nomen facit creditor, qui delegatum ſibi debitorem admiſit, eoque contentus fuit, *l. 26. §. abeſſe. ff. mand.* Briſſ.

Deteriora peiorave dicuntur nomina, quorum difficilior exactio eſt, propter inopiam debitorum, qui facultatibus boniſque lapſi ſoluendo non ſunt, *l. 35. ff. ſi cert. peta. l. 30. ff. ad leg. Falcid. l. vlt. §. pen. ff. de admi. rer. ad ciuit.* Sic apud Columel. Alphius fœnerator optima nomina non appellando fieri mala dicit. Briſſ.

NOMINA debitorum non veniunt in ſtatuto, neq; comprehenduntur à iudice publicante bona ſua. *Bald. ſing. in l. 1. ff. de ſta. hom.* item non veniunt in donatione omnium bonorum, præſentium & futurorum. Ita conſuluit ſing. Bald. *conſ. 232. ſupra infraſcriptis dubijs, in ſecundo dubio, in ſecundo lib.* Scripſi de vtroque ſuprà *in verbo, Bona publicata.* vbi retuli, quòd D. Iaſ. *in l. ſtipulatio hoc modo concepta. in vlt. verbis ff. de verb. oblig.* refert ſe conſuluiſſe per hoc *ſing. 95. Bal.* quòd donatio omnium bonorum mobilium & immobilium, vbicunque exiſtentium, valeat, cùm non veniant nomina debitorum. Cotta.

NOMINA facere, eſt pecuniam mutuam dare, aut aliàs debitorem ſibi aliquem facere. Petrus Marſus, & Fr. Marurantius, nomina facta ſunt, apud Cic. *lib. offic.* 3. intelligunt pro eo quod eſt, ſufficientem cautionem datam, Man hat die verſchreibung gegen einander gemacht. Sic nomina ſimpliciter pro debitoribus ponuntur. Columel. [Mala nomina ſæpè interpellanda ſunt.] *Vide, Bona nomina. Sperg. & Couna. lib. 7. cap. 6. nu. 3.*

Incerta nomina dici poſſunt eorum debitorum, quorũ dubia eſt fides propter impendentem inopiam, aut alium fortuitum caſum. Certa verò dicuntur Horatio, quæ valdè bona ſunt. *Couna. lib. 7. cap. 2. nu. 4.*

NOMINA iuris, alia ſunt particularia: vt obligatio, ſeruitus, dominium. Alia vniuerſalia. Ea tripliciter aſſumuntur: Aut enim vniuerſitas ſolius facti, ſeu corporum eſt: vt grex, chorus, familia. Aut iuris & facti mixtim: vt peculium, dos, matrimonium. Aut ſolius iuris, vt hæreditas: ea enim nomen ſeruat, etiamſi nulla corpora hæreditaria ſint, *l. hereditas. de pet. hered. Vide Alciat. in commen. de verb. ſignific.* Spieg.

NOMINA Vlpian. *in l. 1. ad Maced.* vſurpat pro cauſis ipſis ſeu tit. particularibus cuiuſlibet pecuniæ, quæ in rationibus accepta fertur. Nos eiuſmodi nomina, id eſt, titulos, cùm erogationum, tum acceptorum vocamus. Sp. *Adde Ferretum tit. de literarum oblig.*

NOMINA facere & contrahere pro eodem dicuntur, *l. 17. ff. de adminiſtr. tuto. l. 39. ff. de neg. geſt. l. 9. ff. de pact. l. 64. ff. de legat. lib. 3. l. 4. & l. 52. §. 1. ff. de peculi. l. 2. ff. de proxenetic. l. 1. ff. de ann. leg. l. 41. §. vlt. ff. de fideicom. liber. l. 3. §. multa. ff. de aur. &c.* Senec. lib.

1. de be.

9.de benef. [Nomina facturi inquirimus in vaſa debitoris.] *& aliàs ſæpenumerò.* Briſſ.

NOMINA numeralia colligunt, non autem diſtribuũt, aut diuidunt: *vt docet Bart. in l. ſi ex toto. §. fi. de leg. 1.* Sp.

NOMINA pulchra multo precio eſſe comparanda. Ita Ioan. Andr. de Milentia vxore ſua recitat, *in cap. 1. de depoſ.* vbi dicunt Card. & Imola, Si quis deponat rem ſuam apud hominem illoti, turpis nominis, & res perdatur, eſſe imputandum deponenti, qui nomen turpe non abhorruit.

NOMINA quædam in Pandectis leguntur, non niſi in perſonis ſeruorum & libertorum, vt Statius, Erotes, Pamphilus, Stichus, & alia multa: & ex contrario Caius, Seius, Meuius, Sempronius, Titius, nomina ſunt libertorum: quamuis Statius Cęcilius comicus, & Statius Papinius heroicus, poëtæ celebres fuerint, nihilominùs alter ſeruilis, & alter libertinæ conditionis memoratur. *Vide Alex. lib. genia. dier. 3. cap. 20. Crinitum de poëtis Latinis, & infrà, Seruorum nomina.* Spieg.

NOMINA reſpectiua quæ ſint, vide *C. de ſeruis fugit. l. penult. & ibi not. & l. vnica. de ſent. quæ pro eo quod intereſt profer.* Spieg.

NOMINA tria Romani vſurpare honeſtum putarunt, quaſi vnum ab auo: aliud à patre, à ſeipſis inuentum tertium haberent. *Coma. lib. 2. cap. 31. nu. 83.*

NOMINA 35. Romanarum tribuũ. *Quære in verbo, Tribus.*

NOMINARI dicimus magiſtratus, tutores, & alios, qui ad munera publica aliquo ſuggerente vocantur, *l. 2. §. ſi eo tempore. ff. de adminiſtr. rer. l. 11. & l. 13. ff. ad municipal. l. 14. C. de excuſ. tut.* Briſſon.

NOMINARE, eſt præſentem ſiſtere, & vt iuris Pontificij ſcriptores dicunt, ius patronatus habere, hoc eſt, nominare deſignandum, *Budæo teſte.* Cæterùm nominare, fideiubere, & in ſe ſe periculum recipere, nõ diſtare indicat Alberic. *per §. fi. in l. cùm oſtendimus. ff. de fideiuſſ. tut.* Sp.

NOMINATIM, id eſt, expreſſim & ſpecialiter, (außtrucklich/benentlich.) *l. 6. ff. de iudic. l. 2. §. ignominiæ. ff. de his qui not. inf. l. 1. §. cum prædium. ff. de pign. & paſſim,* & Nominatim alteri, vel alicui ex dominis ſtipulari communis ſeruus dicitur, cum vni ex his proprio nomine adiecto ſtipulatur, *l. 23. §. vlt. ff. de acq. rer. dom. l. 1. § ſi ſeruus. l. 5. l. 7. §. 1. l. 28. §. ſicuti, et l. 30. ff. de ſtipulat. ſeru.* vel vbi Nomen vnius in ſtipulatione poſitum eſt, *vel l. 31. ff. eod. tit.* ex Briſſ.

NOMINATIM, hoc eſt, expreſsè exhæredatus quis ſit. vide *in l. 3. §. nominatim. ff. de iniuſt. teſtam. item, §. nominatim. Inſtitut. de exhæred. liber.* Nominatim etiam intelligitur expreſſus, qui nõ nomine proprio, ſed demonſtratione corporis, aut opificij, officijve, neceſſitutinis, atque affinitatis, aut alio modo deſignatur, *l. 2. de legat. 2. & ſimilibus quæ Albericus citat.* Bartol. *in l. ſiue à certis. ff. de duobus reis,* nominatim quod dicatur explicat, & *in l. turpia. §. fin. de leg. 1.* quòd ſi nominatim fieri, docet. Spieg.

NOMINATIM legatum accipiendum eſt, quod à quo legatum ſit, intelligitur, licet nomen pronunciatum non ſit. *autor Paul. de leg. 3.*

NOMINATIM exhæredatus filius videtur nomine, vel prænomine, vel cognomine ſimul adſcripto, vel altero ex his, *l. 1. ff. de libe. & poſthu.* ſed & illa nominatim videtur facta exhæredatio quæ ita facta eſt, [Filius meus exhæres eſto.] licet nomen eius expreſſum non ſit, dummodò vnicus ſit, *l. 2. ff. eo. §. nominatim. Inſti. de exhær. lib.* quod & Seruius quoque ad illa Vergilij verba, *quæ ſunt 4. Æneid.*

At morientem nomine clamat,

tradit. Quinetiam ſi quis filium habens ita exhęredauerit, [Cæteri omnes filij filiæq; meæ exhæredes ſunto.] nominatim exhęredaſſe videbitur, *l. 25. ff. eod. tit.* Poſthumus quoque nominatim exhæredatur, ſiue ita dixerit teſtator, [Quicunq; mihi naſcetur.] ſiue ita: [Quicunque ex Seia naſcetur.] vel ita: [Venter exhæres eſto.] *l. 3. §. nominatim. ff. de iniuſto rupt.* Et ita verbum, Nominatim, accipiendum eſt *in l. 1. ff. de hæred. inſtit. & in l. 3. & l. 13. ff. de iniuſto rupt. l. 21. ff. de lib. & poſt. l. 4. ff. vnde lib. l. penult. §. videamus. ff. de contra tabu. l. 20. §. exiſtimo. ff. de bon. libert. l. 10. §. qui filium. ff. de teſtam. tut. l. 2. C. de lib. præterit. l. vlt. C. de bono. poſſeſſ. contr. tab.* Cui opponitur, inter cæteros, ab Vlpia. *in inſtit. tit. 22. & à Inſtit. in §. nominatim. & §. poſthumorũ. Inſtit. de exhær. liber. & ibi Theoph. & l. vlt. C. de lib. præterit.* Briſſ. *Coman. item lib. 10. cap. 2. nu. 2. his adde Balduini comment. ſuper inſtit. Iuſtin. lib. 2. tit. 13. de exhær. lib.*

NOMINATIM legatur alicui, quod proprio eius nomine expreſſo, vel per demonſtrationẽ corporis, artificij, officijve, vel adfinitatis vel neceſſitudinis relinquitur, *l. 34. ff. de cond. & demonſtr.* Demonſtratio enim nominis vice fungitur, *l. 6. ff. ſi cert. pet. l. 9. § ſi quis nomẽ. ff. de hær. inſt.* Nominatim etiã ab aliquib. relictũ intelligitur, quod non ſub appellatione hæredũ, in hunc modũ, [Quiſquis mihi hæres erit.] ſed proprijs nominib. expreſſis, vel indubitabili ſigno demõſtratis relinquitur, *l. 1. §. id quod ex ſubſtitutione. ff. ad l. Fal. l. 124. ff. de leg. 1. l. 28. §. vlt. ff. de leg. 2. l. 24. ad Treb.* Deniq; quod à quo legatũ ſit intelligitur, licet nomẽ pronunciatum non ſit, id nominatim legatum cenſetur. *l. 99. ff. de leg. lib. 3.* Briſſ.

NOMINATIM manumitti ſeruus ex l. Fuſia Caninia ſic videtur: [Stichus liber eſto.] vel ſic. [Obſonatorẽ, vel qui ex ancilla illa naſcetur, liberum eſſe volo.] *Paul. lib. Sent. 4. c. 24. & l. nominatim, 24. & 37. ff. de manu. teſt. Vlp. Inſt. lib. 1.*

NOMINATI in criminib. non dicuntur ij, quorũ nomẽ delatum eſt, quiq; rei facti ſunt: ſed ij quorũ nomen ab altero reo appellatũ eſt. Sic Papinia. *l. 17. §. 10. ff. ad municip.* [In quæſtionibus nominatos capitalium criminum, &c.] *& l. 2. ff. de bon. eor. qui ant. ſent.* Cic. *pro Poſtumio,* [Neminem vnquàm quo ea pecunia perueniſſet, cauſam dixiſſe, qui in æſtimandis litib. appellatus non eſſet. In litibus autem nemo appellabatur, niſi ex teſtium dictis, aut tabulis priuatorum, aut rationib. ciuitatũ. Itaq; in ferendis litib. adeſſe ſolebãt qui aliquid ſe verebantur: &, cùm erant appellati, ſi videbatur, ſtatim cõtradicere ſolebant.] Tranquil. *in Calig.* Quęſtorem ſuum in coniuratione nominatim flagellauit, veſte detracta: id eſt, ab vno ex coniuratis indicatum. Hoc.

NOMINATIVVS pro genitiuo, elegantiſſima eſt figura loquẽdi, qua frequẽtiſſimè vtuntur I. C. *in l. quæſiti. §. idem Celſus. ff. de fide inſtr.* vbi dicitur, Hoc genus ſeruos, id eſt, eius cõditionis ſeruos. ſic & *in l. & ita. §. 1. naut. caup. ſtab.* vbi dicit I. C. Prætorẽ curam agere reprimendæ improbitatis hoc genus hominum, id eſt, eius generis, eius conditionis. Sp.

NOMINATIO ad munera, *l. 2. ff. ad municipal. l. 2. & 5. C. de decurion. lib. 10. l. vltim. C. qui ætate ſe excuſa. lib. 10.* id eſt, creatio, *vt rubr. & l. 1. C. ſi propt. inimic. creatio. facta ſue,* & NOMINATOR, qui aliquem ad magiſtratum, tutelam, aliudve munus publicum nominauit. *l. 2. C. de decurion. lib. 10. l. 1. C. de ſumpt. recuper. lib. 10. l. vlt. C. quo quiq; ordine lib. 11.* qui & Creator dicitur, *l. 1. §. ſi eo tempore. ff. de adminiſt. rer. ad ciuit.* ex Briſſ.

NOMINATOR. Nominatores I. C. *Digeſt. 27.* à nominarijs longè diuerſi ſunt. Sic enim appellant eos, qui tutorũ nomina ſubijciunt, ceu idonei ſint. Eodem modo & magiſtratuum nominatores vocãtur *in tit. de magiſtr. conuen. l. 1.* Aliter accipitur nominator, & nominatio, in iure Pontificio, vt cùm dicimus, regem Galliæ ad prælaturas nominare, nominãdum à rege debere gradum, & alia huiuſmodi: poteſt aũt ſic nominatio ipſa nõ malè finiri, ſentẽtia & docto judicio D. Coraſij, *c. 4. eius Paraphraſis in vniuerſam ſacerdotiorum materiam.* vt ſit generoſa quædã conceſſio facultatis petẽdi, & acceptandi beneficium, præfinito tempore vacans ab vniuerſitate Galliæ celebri, Gallo, ſuæ diſciplinæ alumno, legitimè facta. Atq; hæc ſatis de Nominatore. Anch.

NOMINATVM delictum interpretes appellant, quod Iuriſconſulti generalis delicti nomine intelligunt: *vt in dictione Delictum, indicani.* Speciale verò delictũ videtur, quod innominatum dicunt: vt cùm quis in ius vocatus non pares, cùm temerè appellat, cùm ius dicentem contemnit, cùm in munere ſibi impoſito per deſidiam quis ceſſat: eiuſmodi enim facta pluribus verbis ſpecialiter deſignantur, non vno generali. *Ex Alciato.* Sp.

NOMINE legato, id quod debetur, & quod in actionib. eſt, legatum videtur, vt actiones aduerſus debitorẽ hæres cedere & mandare neceſſe habeat, *l. 46. §. cum qui. ff. de lega. 1. l. 59. ff. de legat. 3.* Nominibus olim fieri dicebatur obligatio, quæ hodiè literis dicitur. *Inſtit. de liter. oblig. in prin.* In nominib. eſſe dicuntur, quæ ſunt in obligationibus, petitionib. perſecutionibusq; *l. 37. ff. de acq. hær. l. 36. ff. ad Treb.* Briſſ.

NOMINE, ſubauditur apud Iuriſconſultos plerunque vt in conſuetudine ſermonis Græci. velut quum dicimus, Noxæ dedere: Damnari repetundarum, &c. Pompon. *l. 2. ff. de naut. fœn.* [Si nemo ſit, qui à parte promiſſoris interpel-

lari traiectitiæ pecuniæ poſſit.] Alfenus *l. 60. §. 3. ff. de leg. & fid.* [Topiarium enim ornandi, ſaltuarium autem tuendi & cuſtodiendi fundi magis quã colendi paratum eſſe.] *Item l. 2. ff. de proxenet. & l. 30. §. 2. ff. de iureiuran. l. 28. ff. de pignorib. in fine. l. 73. ff. quibus mod. pig.* Hot.

NOMINIBVS proprijs vtrùm ſubſtituat teſtator, an verò appellatiuo & communi nomine hæredis intereſt. Etenim ſi proprijs nominibus tantùm vtatur, æquale erit ex ſubſtitutione omnium commodum. Videtur enim magis habita ratio perſonarum, quam datarum portionum. Rurſus cùm ſingulorum hæredũ nomina propria expreſſa ſunt, poterit is ex ſubſtitutione habere commodum, qui ſuam partem ex inſtitutione repudiauit &c. *Balduin. tit. de vulg. a. ſubſtit.*

NOMINIBVS obligatio, ſcriptura fiebat: vt ait Iuſtin. *ſub. tit. de liter. oblig.* Eam vt intelligamus, illud ſcire oportet, Romę moris fuiſſe, vt vnuſquiſque pater famil. tabulas domi haberet, in quibus quicquid per ſingulos dies aut acciperet, aut expenderet, perſcribebat, vt Cicero *in ea pro Cluentio* demonſtrat. De earum tabularum fide Cenſores quinto quoq; anno ciues ad Iuſiurandũ adigebant: vti Dionyſ. Halicarnaſ. *lib. 4.* teſtatur. Hinc fidem iu iudicijs facere ſolebant: *vt in orat. pro Q. Roſ. is demonſtrauimus.* Vlpianus *in l. 4. ff. de pecul.* [Si verò nomina ita fecerit dominus, vt quaſi debitorem ſe ſeruo faceret, cùm reuera debitor non eſſet, non obligatur, re enim non verbis peculium augendum eſt.] Põponius *l. 1. ff. de annuis legat.* [Cùm in annos ſingulos quid legatum ſit, neque adſcriptum quo loco detur, quocunque loco petetur, dari debet: ſicuti ſi ex ſtipulatu aut nomine facto petatur.] Extat etiam apud Scæuolam faciẽdi nominis mentio *in l. Thais, 41. in fi. ff. de fideicomm. libert. & alibi nonnullis locis.* In quibus Tribonianũ hallucinatum, nec ſatis ſpecularibus ſuis vſum fuiſſe, veriſimile eſt: cum alijs in locis eam vocem expunxerit, *vt in l. 1. ff. de non. l. gr. acc. ff. de fideiuſſ. l. 1. ff. de oblig. & act.* Nomina autem in tabulis dicebantur tituli debitorũ (vt ait Aſconius) præſertim in ijs debitis, in quibus hominum nomina ſcripta ſunt, quibus pecuniæ commodatæ ſunt. Plautus *in Curcul.* [Noui ædepol nomen. nam mihi iſthoc nomine Dum ſcribo, expleui totas ceras quatuor.] Ergo Nominibus obligatio contrahebatur, cùm expenſum quid alicui in tabulas referebatur. Referri autem ſolebat, vel ab reis ipſis, vel ab argentarijs, vel ab amicis. De reis, exemplum oratio *pro Comœdo* ſuppeditat: & loci ex Pomponio & Vlpiano ſuperiùs adſcripti. De argentarijs, patet ex his Donati verbis *in Terentium*: [Tunc inquit, in foro, & de menſę ſcriptura magis, quàm ex arca, domoq; vel ciſta, pecunia numerabatur.] Veteres enim ferè ſuam pecuniam apud argentarios habebant: eiuſq; rei veſtigium ſupereſt *in l. 7. §. quoties. ff. depoſ.* De amicis exemplum habemus *initio eiuſdem Orationis pro Comœdo* & in epiſtola *vltim. lib. ad Attic. 4.* item apud Senecam *lib. de benefic. 3.* [Ille per pluriũ tabulas nomina interpoſitis pararijs facit.] Ex hac nominum obligatione nata ſunt hęc loquendi genera quæ deinceps ſubijciã. Nomina diſſoluere. Cicero *pro Plancio*, [Hoc nomen quod vrget, nunc cùm petitur, diſſoluere.]

NOMINIS eius quod quis inficiatus eſt diem petere. *in orat. pro Quintio*, [Nominibus multis eos homines pecuniam à Carpinatio feciſſe, qui pecuniam Verri dediſſent.] *Verrina 4.* [in nominibus pecuniam nobis eſſe, numeratam in præſentia non habere.] *ibid.* Hot.

NOMINIS finitio præcedit definitionẽ rei. Neq; enim probè definieris canem, niſi primùm conſtitueris, an de animali, ſiue terreſtri, ſiue marino, an verò de cœleſti ſidere loquaris. *gl. l. quoties. de verb. oblig.* Sp.

NOMISMA, idem quod numus, græcè νόμισμα. Pomponius *de vſufructu.* [Nomiſmatum, inquit, aureorum, vel argenteorum veterum, quibus pro gemmis vti ſolẽt, vſufructus legari poteſt.] Spieg.

NOMOS græcis dicitur lex à tribuendo vnicuiq; vt Romanis à deligẽdo. nemo enim ſuum cuiq; tribuere poteſt, niſi quæ recta ſunt deligat, reijciat contraria. Hac ratione νόμους antiqui Græcorum appellarunt eam vocum varietatem, quæ ad numerum aut laxatur, aut attenuatur. Aut vt quidã ſcripſerunt νόμους appellarunt, quas iiſdem ὠδὰς nominant. quod leges vt memoriæ mandarent, vtebãtur publicis & priuatis cantibus. Atqui hinc νόμοι Terpãdri & Euripidis, νομοθέσμοι. Differt autem νόμος ἀπὸ θεσμοῦ. Nam νόμος magis ſcriptam legem ſignificat. Sed θεσμὸς legem non ſcriptam, & quandam potiùs conſuetudinem refert. *Alciat. lib. 2. diſpunct. c. 5.* Budæus *in commentarijs ſuis* refert quoſdam ex Andocide annotaſſe, θεσμοὺς dici leges Draconis, νόμους Solonis, idq; vt credit Connan. *lib. 1. c. 8.* quod illæ duriores eſſent, & omnibus criminibus pœnam capitis adiungerent: vt earũ æquitatis nulla ratio reddi poſſit, præter quam quòd ſcriptæ eſſent, & numero legum poſitæ: At Solonis fuêre mitiores & diſtinctiores leges, & quæ ſingulis delictis pœnas dignas imponerent. grauiores maioribus, minores leuiorib ἀντὶ τῶν νόμων dicunt.

NOMOTHETAE & νομοφύλακες. Nomothetæ erant non ſimpliciter legũ autores, ſed & ipſi, qui principaliter leges ſuas promulgabant. Nam vt ex Demoſthene Bud. commemorat, Solon inter alia, ſuis legib. hoc quoq; inſtituit, quum lex aliqua ad populum ferretur, vt à legiſlatore primùm recitaretur, deinde in loco maximè celebri totius vrbis maximeq; conſpicuo proſcriberetur ad tertiam concionem vſq;, inde ſcribæ vt daretur palam pro concione legenda: vt ſi cuiquã quid non placuiſſet, in mediũ id proferret: & ſi ea tũ populo placuiſſet, ita demùm nomothetæ daretur poſtremũ probanda, qui vti eam probaſſet improbaſſetve, ita ferretur, antiquaretur ve. Ipſi autem nomothetæ ex iudicum numero deligebantur, vt eam operam populo iurati ipſi nauarent. *De his Alciat. lib. 2. diſp. cap. 8. Budæus in l. 1. ff. de iuſt. & iure. Poſtellus de Magiſtratib. Athen. lib. 1. c. 5.*

NOMOPHYLACES à nomothetis quibus à legib. ſeruandis vt nomen, ita & officium erat. Fruſtrà enim fuiſſent à nomothetis leges exploratæ probatæq;, niſi præſcripta illyrum ſint vſus, ſecundumq; eas iudicaretur: quod nomophylaces vt fieret curabant. Cicero *lib. de legib. 3.* illorum officium diligenter explicat. [Græci hoc diligentius, ait, apud quos νομοφύλακες creantur: nec ij ſolùm literas (nam id quidem etiam apud maiores noſtros erat) ſed etiam facta hominum obſeruabant, ad legeſq; reuocabant.] Hæc Cicero. Secundo dignitatis gradu erant Athenis νομοφύλακες, vt qui πρόεδροι (quorum nomen à primis ſedibus, quas illi ante cæteros habebant, deductum eſt) aſſiderent ſtrophio quodam lineo capite redimiti, tantus erat honos priſcis incolumitatis reipublicæ conſeruatoribus, cãtum legum ſtudium. Hinc

NOMOPHYLAKION legum morumque regimen, & tutela.

NON, particula negatiua turbat ſenſum adiecta, in tit. de offi. proconſ. [Legatus, inquit, mãdata ſibi iuriſdictione iudicis dandi ius non habet.] Cæterùm in Pandectis, Non, particula non habetur. Notauit primus hunc errorẽ Ange. Politia. in quadam obſeruatione eius centuriæ, quã nunquàm nobis videre contigit. Nebr.

NON particula, apud iuris interpretes ſæpius pro non ſolùm accipitur, *l. ſi pater ignorans. & ibi Duarenus ff. ſo. lut. matrim.*

NON, particula regulariter negat, ſed quæ præpoſita, alium habet ſenſum ab eo, quam poſtpoſita notat. *l. quedam. ff. de rei vend.* Cætera Alberic. Sp.

NON conſentire, non eſt diſſentire, *l. alioquin. ff. de contrah. empt.* Eſt enim mediũ inter conſentire & diſſentire, *l. in bello. de capt. & poſtl. reu.* Ex Alberic. Sp.

NON differendarum litium cauſa, ſed tollendarum ad arbitros itur. *Celſus l. quamuis. ff. de recept.* Sp.

NON dubitare ſe, quodcunq; vxor eius cepiſſet, liberis ſuis reddituram. Hæc verba teſte Papiniano, Marcus Imperator interpretatus eſt, pro fideicommiſſo accipienda. *Vide l. ſi vnum ex familia. in fi. ff. de lega. 2.* Spieg.

NON eſſe, & non apparere, paria ſunt, *l. in lege ff. de contrah. empt.* Spieg.

NON eſſe actorem vel ſyndicum tunc intelligimus, ait Caius, cùm is abſit, aut valetudine impediatur, aut inhabilis ſit ad agendum, *l. 1. ff. quod cuiuſc. vniuer.* Sp.

NON eſſe ad fontem. Pomponius: [Si is qui hauſtum habeat, per tempus, quo ſeruitus amittitur, non erit ad fontem.] *l. Labeo ait. ff. quemadm. ſeruit. amit.*

NON honeſtus quæſtus. Hermogenianus: [Ne honeſta ſit, interpretatio non honeſti quæſtus lucrum poſſeſſori faciat.] *l. ſi poſſeſſor. ff. de petit. hæredit.* Spieg.

NON ideo, pro non continuò. Iuriſconſ. [Cùm decem tu dari ſtipulatus ſis,non ideo poſſe te decem dari oportere intendere: quia,&c.] Sp.

NON iuſtum & iniuſtum, qui negant idem eſſe,falluntur. Qua de re Valla *lib. Dialect. 2. cap. 32.* rectè diſſerit,& verè, *teſte Alc. in ſi. c. 17. lib. 5 Parerg.* Sp.

NON negligentia ſed temporis anguſtia non potuiſſe litem conteſtari. Paulus. *in l. non enim. ex quibus cauſ. maior.* Spieg.

NON nimis,pro,non tam, apud Vlpian. *in l. iuris gentium. §. verùm autem. ff. de pact.* more Græcorum qui οὐ μάλα δὴ dicunt, vt Haloander monuit, & obſeruauit. *Hegendorph.* Spieg.

NON nollè. Cicero *ad Attic. lib. 13.* [Proximis tuis literis primum te id non nolle cognoui.] hoc eſt pati & non contradicere. Iuriſconſulti non nolle, & velle ſic interpretati ſunt, vt velle eos dicant, qui voluntatem ſuam declarant, ſiue quid vetent, ſiue quid fieri iubeant. Non nolle; qui quid ſcientes diſſimulant. hoc eſt non declarant ſe vel nolle, vel quod fit, fieri velle, &c. *Ranard. l. eius eſt non nolle qui poteſt velle. ff. de reg. iur.*

NON nominatim, id eſt, in genere, *l. heres ſeruum. ff. de euiction.* Spieg.

NON perinde, id eſt, nō æquè probè, Pomponius, [Nam ſenatus, ait, non perinde omnes prouincias probè regere poterat.] *Adi Old. in Reſtaur. politia.* Sp.

Non omnes, id eſt, nulli. Virg.

—Non omnia poſſumus omnes.

Id eſt, nulli. *Couna. lib. 6. cap. 6. nu. 8.*

NON omnimodò, id eſt, non ſemper, generaliter, & indiſtinctè. *Inſtitut. quibus. mod. ius patr. poteſt. ſol. §. 1. & ibi Aldobr. l. vbi autem. §. fin. ff. de verbor. obligat. l. in naue. in fi. ff. locati. Plin. libr. 16. cap. 14.*

NON per omnia verum eſt, *l. ait Prætor. §. ſed quod Papinianus ff. de minorib.* Spieg.

NON pluris quàm res eſt, id eſt, quanti aduerſarij interfuit. Vide Vlp. *l. qui reſtituere. ff. de rei vendica.* Spieg.

NON poſſe dimitti in ſolidum creditorem, eſt nō poſſe creditorem totam ſolutionem conſequi. Sp.

NON poſſe, præciſam neceſſitatem inducit, generaliterq́; modum omnem remouet, vnde effici diſpoſitio poſſet. *gl. c. 1. de reg. iur. lib. 6.* Sp.

NON pro modico beneficio datur, apud Vlp *in l. athletas ff. de his qui not. infam.* Spieg.

NON reddita res propriè dicitur, quæ deterior facta redditur, *l. 3. §. ſi reddita. ff. commodat.* Sp.

NON ſoli Atridæ vxores amant: Achillis dictum, qui Vlyſſis orationi reſpōdens, à quo vt in caſtra reuerti vellet (vnde propter Bryſeida ſibi ab Agamemnone ademptam diſceſſerat) rogabatur: ſic inquit:

—τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας
Ἀτρείδης; ἦ οὐχ' Ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο;
ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρείδαι; ἐπεὶ ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων
τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται, ὡς καὶ ἐγὼ τὴν
ἐκ θυμοῦ φίλεον, δουρικτητήν περ ἐοῦσαν. id eſt,

Cur autem populum adduxit huc congregans
Atrides? an non Helenæ gratia pulchricomæ?
An ſoli amant vxores diuerſiuocorum hominum
Atridæ? quippe qui bonus & prudens eſt,
Suam amat, & curat. vt ego quoque hanc
Ex animo amabam, quamuis captiuam.

Sextus Cæcilius hoc dictum venuſtè trāſtulit ad eos qui vxores quamuis iniuſtas habent: vt adulterij accuſatio nō minùs ipſis, quàm ijs qui iuſtas vxores habēt, permittatur, Vlp. *l. 13. ff. de adult.* Planè ſiue iuſta vxor fuit, ſiue iniuſta: accuſationem inſtituere vir poterit. nam (vt Sex. Cæcilius ait) hæc lex ad omnia matrimonia pertinet. & illud Homericum adfert, Nec enim ſoli, inquit, Atridæ vxores ſuas amant. ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρείδαι. Non ſoli amant vxores Atridæ. Quod enim cum interrogatione pronunciauit Achilles, hic negatiuè retulit. Hot.

NON ſolùm. Hæ particulæ ſemper æqualia repetunt, in *l. non ſolùm. de vſu & habit.* dicitur, quòd ſi relictus ſit vſus domus mulieri, non ſolùm cum marito, ſed etiam cum liberis habitabit, non tamen eodem iure cum libertis, neq; eadem conſuetudine, & *l. non ſolùm, de iniur.* non ſolùm tenetur iniuriarum qui fecit iniuriam, ſed etiam qui fieri curauit, diuerſimodè tamen. *vt ibi per gloſſ. Fercat. in Neoyomantia dial. 50. num. 4.*

NON temerè in agendis negotijs computantur quæ rarò accidunt. *Ranard. l. ex quo verò. ff. de reg. iur.*

NON verè dicitur reipub. cauſa abeſſe, qui ſui priuati negotij cauſa in cauſa eſt. *autor Alphenus.* Sp.

NON velle. Hæc verba falsò traditum eſt, iuxta ſententiam doctiſſimi Belloni, inter nolle & velle medium eſſe, cùm medium ſit, non nolle, *l. 1. §. ſcientiam. vbi caſus & gl. in verbo velle. ff. de tribut. act.* Quin & ratio accedit: Nam inter affirmatiuam & negatiuam medium nō ſumitur ex affirmatiuo, ſed ex negatiuo. Exemplū, Inter proprium & improprium datur medium, non improprium: non autem datur, non proprium, quoniam nō proprium idem eſt. quod improprium, *l. 1. in princ. ff. de iust. & legib.* Sic inter doctum & indoctum datur non indoctum. Idem in verbo placere & diſplicere: quorum medium eſt, non diſplicere, *l. 1. §. is qui nauem. ff. de exercit.* Spieg.

NON vtiliter negotia gerit, qui non neceſſariam rem, vel quæ oneratura eſt patremfamilias, aggreditur, *teſte Vlpiano, l. ſed an vltrò. §. ſi. ff. negot. geſt.* Sp.

NON vtique, non reſtrictè, non præciſè. Vlpian. *l. 21. ff. mand.* [Sed ſi non vtique vnius, ſed vtriuſq; mandatum intuitus id fecerim.] Sic Pompon. *l. 43. ff. ad leg. Aquil.* [Dominum enim lex Aquilia appellat, non vtique eum qui tunc fuerit, cùm damnum daretur.] Hot. Aldob. *Inſtit. de legit. ag. tutel.* non vtique, id eſt, non ita ſimpliciter, paſſim & indiſtinctè interpretatur.

NON vtitur vſufructuarius ſi nec vtatur, nec nomine eius alius, putà qui emit, vel qui conduxit, vel cui donatus eſt, vel qui negotium eius gerit. *Couna. lib. 4. c. 7. nu. 11.*

NONAE dicūtur in Martio, Maio, Iunio & Octobri ſex illi dies, qui primum ſequuntur: in reliquis verò menſib. quatuor tantùm illi dies primum ſequentes. *Vide l. item veniunt. §. pridie idus. ff. de petit. hered.* Spieg.

NONARIAE meretrices, quòd hora nona cellas aperirent, & proſtare inciperent, dictæ ſunt. *Bud. Perſium citat.*

NOVIANVM ſenatuſconſultū de colluſione detegenda. Sic enim legendum in *l. vlt. C. de colluſ. deteg* adiuuātibus libris ſcriptis exiſtimo, præſertim cum Domitiani temporibus factum eiuſmodi. S C. conſtet ex *l. 1. ff. de colluſ. deteg.* cuius principatu Nonium Aſpernantem conſulatum geſſiſſe inuenio, à quo probabile eſt nomen ei Senatuſconſulto impoſitum. Briſſ.

NORMA, pro formula præſcripta, *vt in §. pen. Inſt. de Attil. tut.* Normalem tamen pro recto poſitum, qualem norma, hoc eſt, fabrorū regula efficit, alicubi Bud. obſeruauit. Sp.

NOSOCOMION, locus eſt conſtitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, quo infirmis alimenta ſubminiſtramus. de eo meminit Imperator *in l. illud. §. 1. & in l. pen. C. de ſacroſ. eccl. & in auth. de alie. & emp. §. emphyteuſes verò per totum; quamuis exemplaribus impreſſis menda inſint.* Huius loci meminit D. Hieron. dum inquit, [Quæ habere poterat, diſtribuit, dilapidauit, ac vēdidit, & in pecuniam congregatum vſibus pauperum præparauit: & primo omnium noſocomion, id eſt, languentium villam inſtituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis. & conſumpta languoribus atq; inedia miſerorum membra refoueret.] Cotta.

NOSTRVM propriè dici non poteſt, quod ex caſu nobis auferri poteſt. Spieg. Porrò aliud olim fuit dominium quo res noſtra eſſet Iure Quiritum: aliud, quo in bonis noſtris tantùm eſſe dicebatur. Verùm Iuſtinianus hoc diſcrimē ſuſtulit, *l. vnica. C. de nudo iure Quirit.* Quod naturaliter noſtrum factum erat tantum, tantum eſſe dicebatur in bonis noſtris. Quod verò ciuiliter, hoc eſt, ſolenni ſuo ritu, & legitimo (vt loquebantur) aliquo actu (cuius generis transferendorū ritus Romani olim multi fuerunt) in nos tranſlatum erat: erat noſtrum iure Quiritum. Quod vtroq; modo, pleno iure id noſtrum eſſe dicebatur, *l. 29. qui & à quibus Fr. Balduin. in ſua catecheſi iuris ciuilis.*

NOTA [illegible] pro infamia, ignominia, probro, *l. 1. & 2. §. 1. ff. de his qui not. infam.* Aliàs quodcūq; ſignū ſignificat. Ouid. ad laudē retulit. In Auth. *vt præpon. no. Imp. & de Tabell.* pro ſcriptura notarij vſurpauit, *l. 18. ff. de lib. & poſth.* Spieg.

NOTAM adſcribere, nihil aliud fuit, quàm cauſam in-

famem & ignominioſam edere. Vnde perſpicuum eſt, differre, notare, & ordine mouere. Ob leuiores ſiquidē cauſſas mouebant tantùm Cenſores, ſicuti Liuius *lib. 14.* ſcribit [Fabritius P. Cornelium Ruffinū conſularem mouit.] Grauioribus autem pollutos ſceleribus notabant, & notatos quoſdam tribu etiam motos, & ærarios factos *lib. 42.* Liuius commemorat. Verùm tamen ſciendum, quod Cenſoriæ animaduerſiones & notæ non verè iudicia, ſed præiudicia quædā fuerint, itaq; qui notatus fuerat, poſtea in iudicium vocabatur, vt Cicero ſcribit *lib. 4. de Repub.* Cenſoris iudicium nihil aliud ferè damnato affert, præter ruborem. Itaque quod omnis ea iudicatio verſatur tantùm in nomine, animaduerſio illa ignominia dicta eſt. Adeò vero ſeuerus in delinquentes Cato Cenſor fuit, vt inde Cenſorij nomen adeptus ſit. *Plinius lib. 19. c. 1. & lib. 34. ca. 4. Sabell. lib. 2. cap. 8. Fulgoſius lib. 2. cap* 4.

NOTABILE, eſt concluſio, quæ à deciſis, aut decidendi ratione ingenioſè colligitur *Savon. in .. Gallic.*

NOTAE literæ dicuntur ſingulares, ex quibus verba conficiuntur. Sed & literarum notæ intelliguntur, quibus ad occultanda conſilia, maximè in bello, propter hoſtium inſidias, milites vtebantur. *Vlp. in tit. Inſtit. de milit. teſt.* vulgò nunc ziphræ vocantur. Eas primùm commentū fuiſſe Tyronem M. Tullij Ciceronis libertum, autor eſt Euſebius. Spieg.

NOTAE verbo etiam cicatrices continentur. *Vlpia. in § l. 1. ff. de fugitiuis.*

NOTAE *in l. 2. ff. de ſeru. fugit.* ſigna, ſtigmata, puncta, ſeruis ſcripta atque inuſta ſignificant. Sic Cicer. *2. offician.* Thracem compunctum notis Threicijs dixit. Et Plin. *in panegyrico.* [Exanguem & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis & notas ſuas rideant.] Valer. *lib. 6. cap.* 8. [Seruius ab eo vinculorum pœna coercitus inexpiabiliq; litterarum nota per ſummam oris cōtumeliam iniuſtus.] Græco ſtigmatum verbo vtuntur Imp. *in l. 3. de fabricen. lib. 11.* Et ſtigmatum quoque notas dixit Sueton. *in Calig. cap. 27.* Quintilian. *lib. 7. cap. 4.* [Si quis fugitiuo ſtigma ſcripſerit.] Vnde ſtigmatici ſerui *teſte Polluce lib. 3. Onomas.* notis compuncti appellantur; quos Plautus litteratos vocat. Notæ etiam [Greek illegible] ſignificant, quorum inuentionem alij Tullio Tyroni, alij, in quibus eſt & Dio Mecœnati tribuunt. Sic accipiuntur Notæ *in l. 33. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 9. § 1. ff. de hered. inſtit. l. 41. ff. de milit. teſta. & l. 6. in fin. ff. de bonor. poſſeſſ.* vbi notas literas non eſſe traditur. Qua de cauſa à literis ſeparantur *in l. 1. § ludi. ff. de var. & extr. cognit. & d. l. 41.* Seneca *libr. 14. Epiſtola.* [Quid verbi notas, quibus quamuis citata excipitur oratio & celeritatem linguæ manus ſequitur.] Huiuſmodi verò notis olim pleni erant Iureconſultorum libri. Sed Iuſtin. quicquam in libris ſuis notis ſcribi vetuit, *l. 2. § pen. de vet. iur. enucl.* Qua de re Iſidor. *lib. 1.* tractat. Briſſ.

NOTAS appellant Iuriſconſ. reprehenſiones & explicationes. Hinc

NOTARE accipitur pro animaduertere, determinare, vt noſcatur. *ſicut hic. & l. liberto, vel amico. § item in iudicium. ff. neg. geſt. ibi, Vlpian. notat. l. ſi quis ſeruum. ff. de act. empt. dum dicit, Marcellus notat. l. non ſolum a. ff. de iniur.* Aliàs ponitur pro reprehendere, *l. metum autem præſentem. § fin. ff. quod met. cauſ. Ibi. Non immeritò Iulianus, à Marcello notatus eſt.* Aliàs ſignificat diligenter aliquid obſeruando inſcribere, *l. item apud Labeonem. § ait prætor ne quid infamandi. ff. de iniurijs.* Aliàs notare, eſt ab alio dictata per notas & compendia conſcribere. Vnde Notarij vocabantur. *l. Lucius Titius. ff. de milit. teſtam. l. ſed cum patrono. § fina. ff. de bonor. poſſeſſ.* Aliàs denique Notare vſurpatur pro infamia adficere, infamem cenſere, lædere exiſtimationem, *vt in tit. ff. de his qui notan. infamia. l. 2. ff. de obſequi. à liber. & libert. l. 1. § ſecundo loco. ff. de poſtulan. Ibi. Item perſonas turpitudine notabiles, l. 18. de lib. & poſth.* Old.

NOTARII, à notis literarijs: quòd notis quibuſdam verbum ſemper ſignificātibus, Catonis luculentam in ſenatu orationem collegiſſent, originem traxiſſe dicuntur, huiuſmodi notæ ſunt, quæ ſigla appellauit Iuſtinianus. *l. 1. & 2. in fine. C. de veteri iure enucleando:* de quibus Probus & Diaconus ſcribunt. Dion tamen Vehas notas Dionem inueniſſe refert, *vt notauit Brodæus Miſcell. lib. 4. cap. 9.* Dicuntur autem plurifariam, vt refert gloſſ. *in rub. C. de tabular. lib. 10.* Notarium iura ſcire præſumi, magiſter practicæ autor eſt, *in tit. de inſtrum. edit. § octauo in fin. in verſicul. ſed nunquid tabellio.* Baldus notariorum imperitia mundum deſtrui, autor eſt *in Reſponſis.* Porrò notarij, & librarij, quibuſdam apparet, idem genus hominum fuiſſe olim notariorum, & librariorum. At Inſulano ſecùs videtur, cui apparet, notariorum genus maiore in precio fuiſſe, ob velocitatem eorum in excipiendis tranſcribendiſque dictatis: quod etiam artificioſis & breuibus quibuſdam notis quondam fieri ſolitū, autor eſt Plutarchus *in vita Catonis iunioris.* Librariorū aūt illi quondam profeſſio videtur fuiſſe, vt certi pretij cauſā libros, ac quæcunq; ſcribenda ſcriberent: nec breuiuſculis ipſos notis, aut decurtatis verbis vſos fuiſſe. Seneca & Tranquillus notarios appellant actuarios: quòd in acta referrent actiones, quæ dicebantur in ſenatu & ad populum. Longo tēpore poſt dicti ſunt notarij, quibus publica cura ſtipulandorum inſtrumentorum ab Imperatore commiſſa fuit. Dictos notarios à notis, Hammonius credidit. Et Paulus *de teſtamen. milit.* innuit: [Lucius, inquit, Titius miles notario ſuo teſtamentum ſcribendum notis dictauit.] Notarij autem propriè dicuntur, qui excipientes verba dictantis per notas & compendia ſcribunt. Soli autem notarij principum, hoc eſt, Imperatorum & Cæſarum, dicuntur habere dignitatem, *l. vnica C. de mand. princip.* Cæteri enim publici ſerui, quòd populariter rogentur, nuncupantur, *l. 2. rem pupill. ſa. o. for.* At vbi Doctores ritè appellati, decurionesve citati, aut ſacris initiati fuerint, rogati non coguntur ad præſtandum officium, *vt Bartolo viſum eſt in l. vniuerſitates. C. de decurionibus.* Sed & notarij dicti ſunt olim, qui notarent in ſenatu. Tabelliones autem hodiè latinè dixerimus id genus ſcribas à tabulis, hoc eſt, teſtamentis, & publicis ſcripturis, quas conficiunt. *Vide infrà. Tabelliones.* Spieg. *Ramord. l. ſi librarius. ff. de regul. iur. Anton. Auguſt. lib. ſingulare ad Modeſt. cap. 14.*

NOTIS ſcribere. *Lege, Hieroglyphica.*

NOTIFICARE. Hoc verbum à pleriſque reprobatur, nec verò facilè admittatur, niſi fortè autore Ouidio, le tueri quis velit, qui ſic habet *lib. 1. de Ponto.*

Atque modum pœnæ notificare velit.

Pro eo autem verbo ſubijciunt alij, notum facere, quo nihil receptius in ſummorum aulis principum, ſeu euulgare, aut palàm facere, Verkunden menniglichen/oder kūdt thun allen menniglich. Spieg.

NOTEYEIN decipere, corrumpere & adulterare ſignificat, ex quo νόθος quiſquis ſceleratè natus eſt. *Coman. libr. 2. cap. 16. num. 2.*

NOTHIA, Græci appellant neutro genere, & numero plurali, eam partem, quæ ex bonis paternis, lege Athenienſium, nothis dari poterat. Hinc factum, vt Græci nothum appellent, quicquid non legitimum eſſe volunt, nec verū. Ita nothus dicitur filius ante legitimum natus. *Bud. in annot. prior. ad l. vulgò concepti, de ſtatu hom.* Sp.

NOTHI. Titulus eſt ἐν τῶν νεαρῶν, περὶ τῶν νόθων. Νόθον, qui non è iuſtis nuptijs natus ſit, Græci dixere. Nos latinū rei, vt Cato teſtatus eſt, nomen non habemus: vt neceſſe ſit peregrino nomine vti. *Hæc M. Fabius Inſtit. lib. 3.* Sunt autem nothorum, vt video, tres ferè ſpecies: Vna eſt eorum, quos Cælibes ex amicis & pellacis in concubinatum aſcitis tollunt: quos hodiè viles, & abominādi nominis, veteres penè vxorum loco, nec ſine dignatione quadam domi habebant. hos Cæſar Naturales vocat. *no.* 89. ab eo quod natura à iuſtis liberis non differant, Ius tantum hoc quotidianum & commentitium, quo matrimonia ſolenni ritu & ordine conſtant, repugnet. Quo nomine ſi iuſti filij non ſuperſint, & ſextantem hæreditatis paternę cum matre capiunt. Sed quando hodiè, non domi habere ſemper, ſed plerumque foris alere, amicas ſolent: alij, ne fortè honeſtiorum oculos, vel infirmiorum mentes vulnerent: multi etiam, vt alacres ſemper, ac velut recētes, nec nimio vſu (qui ferè cupiditates exhaurit) fracti, ad eas ſe conferant: belliſſimè agitatum eſt, an & ex ijs nati, ad ſextantem hunc vocentur, quod magis negatum eſt. Cæterùm & iſtos, & qui alij ex ea naſcūtur, quę vni cognita, alij ſeſe nō præbet. Naturaliū nomen mereri, id verò cōuenit quod apud me valdè du-

dè dubium eſt, haud ignarum in toto hoc genere à Cæſare Iuſtiniano (cui ea res præter cæteros πολιτικὴ videtur, & curæ fuiſſe, vt tanquàm in iuris ciuilis partem reciperetur) diſertè τῶν κατὰ τὴν ἴμπροσθεν πολλῶν ἔχειν exigi, no cõtento τῶν παίδων ἐκεῖθεν γονῇ ἀποτεχθῆ. Nam & in concubinatu, ſpecimen quoddam vel exemplum non iure contracti matrimonij, & quale contubernium ſeruis fuerat, imaginatur. Quod verò ſimile facit & Demoſthenes Orator, qui ὡς κατὰ καιρὸς, ad quotidianam corporis curam, amicas in concubinatum aſciſci ait: his verbis. τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας ἡδονῆς ἕνεκ' ἔχομεν, τὰς δὲ παλλακὰς τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος, τὰς δὲ γυναῖκας τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως, καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν. Cuiac. lib. 3. Ιουσ. cap. 8. Vel

NOTHVS dictus eſt παρὰ τὸ νῶ καὶ θεῖον, vt ait Suidas, quòd priuatus ſit eo, quod diuinum cenſetur, id eſt, legitimis nuptijs: vel παρὰ τὸ νόθον, τὸ μιμούμενον, καὶ βλέπειν, vt Phauorinus ſcribit, & in etymologico magno habetur. quo nomine ſignificantur omnes, qui non ſunt ex iuſtis nuptijs procreati. vt docet Iulius Pollux, Suidas & Heſychius, quamuis Heſychius νοθογενεῖς appellat. Vſus eſt Homerus *Iliados* Δ.

Ἀλλ' ὅ γε Πριάμοιο νόθον υἱὸν βάλε Δημοκόωντα
Ὅς οἱ Ἀβυδόθεν ἦλθε παρ' ἵππων ὠκειάων.
Τόν ῥ' Ὀδυσεὺς ἑτάροιο χολωσάμενος βάλε δουρὶ
Κόρσην· ἡ δ' ἑτέροιο διὰ κροτάφοιο πέρησεν
Αἰχμὴ χαλκείη.

Et Pindarus *in Olympijs, &c.* Vſus eſt & Plutarch. *in Theſeo.* ἀλλ' ἐπὶ τοῖς νόθοις καὶ ξένοις πολλῶν ἀρχὴν πεποιημένος, αὐτοῖς ἐπιτροπῇ γνησίων ἤρθησαν, καὶ ἐπιτελεῖσθαι πολίταις. Et Dionyſius Areopagita *in lib.* περὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας, *cap.* 2. quamuis in alio ſenſu. Ac Philoſtratus *in* τῶν Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως βίων, *lib.* 2. νόθον appellat catulum, quem leæna ex pardo conceperit, quod Alemannus Rinuccinus perperàm interpretatus videtur qui matrem notham vocari credidit. Inde νόθεια ſiue νοθεῖα dictæ ſunt pecuniæ, quæ talibus filijs relinquebantur, quę lege Athenienſium mille drachmas excedere non poterant. quarum mentionem fecit Demoſthenes *in oratione contra Ariſtocratem,* & Ariſtophanes, ac plerique alij, quos Suidas refert. Hinc etiam νόθος dicitur omnis res non legitima, ſicut νόθος ἀλαζονεία, & ſimilia, vt docet Budæus, qui ſcribit hanc dictionem apud Grecos eandem habere vim, quam ſpurius apud Latinos. Nam quamuis Plutarchus in ῥωμαϊκοῖς, de ſpurio mentionem faciat, tamen id nomen non tanquàm græcum, ſed tanquàm latinum vſurpauit. Ibi enim tradit, quomodo à Latinis prænomina ſcribantur. Vſus fuit hac dictione Ouid. *in Epiſtolis, Phædra ad Hippolytum.*

At nec nupta quidem tædaque accepta iugali,
Cur niſi ne caperes regna paterna, nothus?

Vſurpauit pariter Virg. Æneid. *lib.* 7. loquens de equis,

...patri quos Dædala Circe
Suppoſita de matre nothos furata creauit.

& Columella *lib.* 8. *cap.* 2. vbi de gallinis loquitur: [Omnium tamen horum generum nothi ſunt optimi pulli, quos conceptos ex peregrinus maribus noſtrates ediderunt.] Plinius quoque *lib.* 8. *c.* 1. ſcribit elephantes minores apud Indos arare, & ab illis nothos appellari. verùm in hoc loco Iuſtinianus non ita latè hanc dictionem accipit, quemadmodum Gręci, quippe qui nomine nothorum intelligit ſolùm eos, quos naturales vocant, cùm dicat cæteros non eſſe dignos hoc nomine, & modo νόθους, modò ςπουρίους vocat. Ex quo patet decipi Alciatum, qui *lib. parerg. c.* 5. ſcribit eos differre. Patet etiam decipi Haloandrum, qui dum hęc cõuerteret, modò naturales, modò ſpurios dixit. Cùm ſpurij non dicantur ex concubina nati. Quos errores Alc. & Haloand. notauit, Gabriel Paleottus *in lib. de Nothis & Spurijs, c.* 27. Attamen & ipſe in eo fallitur, quòd putat eos tantùm nothos à Iuſtiniano vocari, qui naſcuntur ex concubina. Quandoquidem Iuſtinianus etiam eos nothos vocat, qui gignuntur ex ancilla. q̃ patet in ea parte, in qua tractatur quomodo quis offerens ſe curiæ legitimus reddatur, cû tamen ancilla non poſſit eſſe concubina. *Ferrand. lib.* 2. *explicat. in conſtit. quib. mod. nat. effic. ſui cap.* 43. Vel

NOTHVS dicitur, qui ex vxore non legitima natus eſt. Vide gl. *in c. niſi cùm pridem. verſic. perſona vero. ext. de renunciat.* qui dicit nothũ eſſe eum, qui de adulterio natus eſt, qui videtur verus filius, ſed non eſt. *Ioan. Bello. Brixmol.*

NOTIO, aliàs cognitio prætoria à Iuriſconſultis vocatur, cùm ſine ſcripto libello, ſine ſolennitate iudiciaria tantùm ſimpliciter inuocatur officium iudicis vel magiſtratus. Spieg.

NOTIO diuiditur in cognitionem & iuriſdictionem, *l. notionem. de verb. ſig.* Eſt autem notionis verbum generale: & non ſolùm ad eos pertinet, qui iuriſdictionem habent, ſed & qui ſimplicem cognoſcendi facultatem. Quare aſſeſſores, ſiue amici qui in conſilium proconſulũ adhibentur, cùm etiam ipſi cognoſcant, dicuntur habere notionẽ. Arbitri quoque, quos ex compromiſſo adimus, habent notionem. Cùm enim ex pacto priuatorum iuriſdictio conferri nequeat, conſequens eſt, vt ſaltem notionem habere dicantur. *Ex Alc. comment. de verb. ſig.* Sp.

NOTIONIS verbum latiſſimum eſt: nam & in ciuilibus & in criminalibus cauſis vſurpatur. itaque Notio dicitur Prætoris, qui verùm actio danda, an deneganda ſit, cognoſcit, *l. vlt. in fin. ff. de oblig. & act.* Sic *in l.* 8. *ff. de tranſact.* Prætoris dicitur eſſe notio, cùm de habitatione aut veſtitu, aut alimento relicto tranſigendum eſt: *& in l.* 6. *C. quomo. & quand. iud.* At *in l.* 1. *§.* 1. *ff. de offic. præf. vrb.* notio ad cauſſas & animaduerſiones capitales refertur. vbi Vlpian. ſcribit, ea quæ vltrà centeſimum lapidem fiunt, egreſſa eſſe Præfecti vrbis notionem, *itemque in l. penult. ff. de calumniat.* Propriè tamen Notio videtur eſſe rerum, quę neque criminales ſunt, & in facto, non in iure conſiſtunt: veluti cùm Cicero *in orat. pro domo* ſcribit, omnem eſſe notionem Pontificum, cùm quis adoptatur, quæ cauſa cuique ſit adoptionis, quæ ratio generum ac dignitatis, quæ ſacrorum. Item cùm diſceptatur apud Prætorem, verùm qui filius eſſe dicitur, in poteſtate ſit, an non ſit, Prætoris notio eſſe debebit: inquit Vlpianus *l.* 3. *§.* 1. *ff. de lib. exhib.* aut cùm de illius ætate qui manumittit, vel de manumittendi cauſa quæritur. Atque hæc quidem ita ſe habent, cùm propria verbi cuiuſque ſignificatio exquiritur. Vlpianus autem *in l. notionem,* 99. *ff. de verb. ſignific.* Notionem ſe poſſe accipi ſcribit, vt & iuriſdictio & cognitio intelligatur. Itaque idem *in l. ait Prætor,* 5. *ff. de re iudic.* cum Prætor dixiſſet, CVIVS de ea re iuriſdictio eſt: Melius, inquit, dixiſſet, CVIVS de ea re notio eſt. etenim notionis nomẽ etiam ad eos pertinet, qui iuriſdictionem non habent, ſed habent de quauis alia cauſſa notionẽ. Hot. *Comm. lib.* 1. *cap.* 16. *nu.* 4.

NOTITIA ab Impp. recentioribus appellatur breuis, ſeu libellus in quo deſcriptio ſtatus, adminiſtrationis, & diœceſeos alicuius continetur, *l.* 1. *C. de offic. præf. præt. Afr. l. vn. de excuſ. artif. lib.* 10. *C. l.* 3. *& l.* 5. *C. de adnot. diuerſ. iudic. l. penult. & vltim. de diuerſ. off. lib.* 12. *C.* Hinc de ſtatu Imperij ſub Conſtantinopolitanis Impp. agens liber, Notitia Imperij Rom. inſcribitur. Briſſon. Alias notitia eſt cognitio, intelligentia, notio, Cicero *lib. offic.* 3. [Explica atque excute notitiam tuam, vt videas quæ ſit in ea ſpecies, forma, notio boni viri.] Old.

NOTORIA, pro elogijs & indicijs, quibus crimina ad magiſtratus deferuntur, *l.* 6. *§. nunciatores. ff. ad Turpil. l.* 7. *C. de accuſat. l.* 31. *de epiſc. & cler. in C. Theodoſ.* Notoriam eodem ſenſu non modò B. Auguſtinus, ſed & Apuleius *lib.* 7. *de Aſino aureo* vſurpat, [Sed ille, ait, qui commodum falſam de me notoriam pertulerat.] Et Trebellius Pollio *in Claudio ad fin.* [Nihil me grauiùs accepit, quàm quòd notoria tua intimaſti Clodium parentem amicumq; noſtrum inſinuatis ſibi falſis pleriſq; grauiter iraſci.] Briſſ.

NOTORIVM, vt Alciat. inquit *lib.* 1. *de verb. ſign.* voce inſolenti & minus proba noſtrates vocant id quod palàm conſtat, cùm veteres notorium pro denunciatione facinoris acceperint: Eſt autem hoc.

NOTORIVM triplex, Præſumptionis, Iuris, & Facti:

NOTORIVM præſumptionis, quod eſt de euidentia iuris vehementis præſumptum, vt paternitas, filiatio, vbi non requiritur alia probatio, *c. quoniam. de fi. presbyt.* Nam hoc, quòd quis ſit alicuius filius, non poteſt verè probari, *l. Lucius. ff. de cond. dem.* Vnde filius eſt, quem nuptiæ demonſtrant. *ff. de in ius voc. l. quia ſemper in ſi.* Nam ſi vir & vxor aliquem infantem nutriunt, & dicunt eum filium eorũ eſſe, tunc præſumitur eorum filius. Eſt ergo notorium præſumptionis euidentia rei euidenter à iure præſumpta.

NOTORIVM iuris eſt clara iudicialis confeſſio, inconuincibilis probatio, & irretractabilis definitio, de quo ſcilicet notorio quis damnatus eſt, vel in iure confeſſus. Et ſic illud eſt duplex, videlicet per confeſſionem factam in iure, & per ſententiam iudicis, *vt in c. veſtra de cohab. cler. & mu.*

NOTORIVM facti, ſcilicet quod commiſſum vel factum non dubitatur à populo, vel maiori populi parte, & per euidentiam rei nulla poteſt tergiuerſatione celari, nec oportet omnes circumſtantias facti eſſe notas, *vt c. vlt. de cohab. cleric. & mu. c. cùm dilectus. de purga. cano. in fin. 2. qu. 1. c. de manifeſtà. & cap. ſeq* Et illud notorium eſt triplex, ſecundùm triplicem diſtinctionem facti: quoddam eſt facti permanentis & continui, vt quòd palatium eſt in vrbe, id non eget probatione. Aliud eſt facti tranſeuntis, vt quòd quidam in publico occiditur coram populo. Tertium eſt facti interpellati, vt qui vſurarius vna die tenet menſam paratam, alia non. Old.

NOVA tigna dicuntur, quæ immittuntur contra priorẽ formam: ſicuti ius nouum dicimus, & opus nouum. *Pomponius in l. ſi cùm meus. ff. ſi ſeruit. vendic.* Old.

NOVALIS eſt terra proſciſſa, quæ anno ceſſat, quã Græci νέον vocant. Integra autem eſt, in qua nondum dominus paſcendi gratia pecus immiſit. *Paulus in l. [illegible] ff. de verb. ſign.* Plinius etiam nouale appellat, quod alternis annis ſeritur, in hoc proſcindendum, vt interim requieſcat. Nam proſcindere, eſt primum terram vertere, grandiorib. glebis relictis. Contra, reſtibilis ager dicitur, qui quotannis ſeritur. Vnde Varro: [Multum intereſt, inquit, in rudi terra, an in ea ſeras, quæ quotannis obſita ſit, quæ vocatur reſtibilis: an in vernacto, quæ interim requieuit.] Vernactũ accipit pro nouali. Cicero *de Oratore*, nouatum agrũ appellat non ſemel aratum, ſed iteratum, diuque ante ſemẽtem cultum & fermentatũ, quò meliores fœtus poſſit & grandiores edere.

NOVALIS, ait Varro *lib. 1.* eſt vbi ſatum fuit antequam ſecunda aratione renouetur: Hoc Græci νέαρον, vel vt ſcribit Budæus νεατὸν appellant. νεᾶν enim nouare ſignificat, & noualia facere. [illegible] Budæus *in comment. ling. græcæ* dicit eſſe nouare terram, veruactum aut nouale facere Et Xenophon νεοῦν &c. *Brecha. in l. ſi tua, §. noualis. ff. de verb. & rer. ſign. &c.*

NOVARE, & nouum, ſiue recens facere, & immutare ſignificat, *l. cùm Aquiliana. ff. de tranſact. l. ex chirographo ff. de adm. tut.* Hinc dicitur, legum nouationem, hoc eſt, mutationem periculoſam eſſe: nec temerè quidem, quia mutationem iuris ſequitur mutatio morum, quam comitatur nouitas quædam ſubita. hæc autem ſolet mouere & conquaſſare rempub. Oldend.

NOVARI, id eſt, innouari, (neuwern.) *l. 1. ff. nihil in nou. appell.*

NOVARE, eſt prius debitum in aliam nouam obligationem transferre & transfundere, *l. 27. ff. de pact. l. 8. §. 1. & 14 l. 20. & l. 21 ff. de nouat. & apud Paul. lib. 5. ſentent. tit. 1.* & Nouari dicitur priſtina obligatio, quæ in ſecũdam poſterioremq; deducitur, *l. 72. §. 1 ff. de ſolut. l. 4. 5. & 7. ff. de nouat.* Vnde

NOVATIO. Nouationem ita definit Vlpianus *l. 1. de nouat. & delegat.* Nouatio eſt prioris debiti in aliam obligationem vel ciuilem vel naturalem transfuſio, alias tranſlatio. Fit autem cum ſtipulatione, vt cùm ſtipulor à Titio quod mihi Seius debet animo nouandi hoc modo tollitur obligatio qua tenebatur mihi Seius, & tunc mihi incipit teneri Titius aut naturaliter aut ciuiliter, *d. l. 1.* Fit etiam nouatio per litis conteſtationem, cùm videlicet pro ſuo debitore conuento ſeſe offert Titius & litem mecum conteſtatur, *l. delegat. ff. de nouat. & delegat. & l. ſolutionem. ff. de ſolut.* Aliter etiam nonnunquam accipitur nouatio, & tunc dicitur fieri cùm nihil accedit obligationi contractæ, licet ea non perimatur, veluti cùm litem cum debitore meo cõteſtor, *l. a. tut. ff. eo. & l. 1. C. de iudic.* & hæc nouatio vulgò dicitur neceſſaria, quòd iudicium reddatur in inuitum, *l. inter ſtipulantem. §. 1. de verb. oblig.* Omnis obligatio nouari poteſt etiamſi non verbis ſed re aut conſenſu contracta ſit, *d. l. 1. ff. eod.* Nec refert an purè, an in diem, aut ſub conditione ſit contracta obligatio, niſi quod eius obligationis quæ purè contracta eſt, aut in diem, ſtatim nouatio fiat, *l. [illegible]* *ſi Stichum. §. 1. & l. quoties. ff. eod.* Sub conditione autem contracta obligatio ita demùm nouatur, ſi extiterit cõditio. Obligatione verborum fit nouatio; modò ea aut ciuiliter aut naturaliter teneat. Nam licet obligatio nouans naturalis tantùm ſit propter perſonam cum qua contrahitur, atque ideo minimè efficax ad agendum, nihilominùs prior obligatio tollitur, *l. 1. ff. eod. & § præterea. Inſti. quib. mod. toll. oblig.* Nouat autem ſtatim ſi pura eſt, ſi verò ſub conditione, cùm extiterit conditio, *d. § præterea. l. ſi Stichum. & l. quoties. [illegible] nouatio l. ſi rem. ff. eod.* Et animaduertendum eſt ſtipulationem nouantem præcedere poſſe ſtipulationem nouatam, veluti ſi quis ita ſtipulatus fuerit: Quòd à Titio ſtipulatus fuero, mihi dari ſpondes? *l. ſi Stichum §. ſi quis hoc. ff.* Item notandum eſt vltra ſtipulationem plures obligationes nouari poſſe. *l. vlt. §. vlt* Quid ſi ſtipulatus ſum à Titio ſub alternatione quod mihi Seius aut quod Sempronius debet? Reſpondeo eius obligationem perimi & nouari quem Titius elegerit, & cui ſoluere maluerit, *d. l. ſi Stichum. §. ſub conditione, & l. ſi [illegible] l. ſi à te. ff. eod.* Tractatur & illa iuris controuerſi quæſtio, an obligatio principalis per ſtipulationem pœnalem nouetur? Sed Alciati & Zaſij opinionem probo, exiſtimantium non nouari, *hoc tit.* De hac re fuſiùs diſputatur *in l. 1. ff. de pen. leg. [illegible], l. ſi priuſquam, §. vlt. l. ob. [illegible] ferè. tit. de oblig. l. 1. §. [illegible] ſi ita. l. ad leg. Falcid. l. ſi quis ex ſocijs. ff. pro ſocio.* SEILLERVS *ex lectura Duareni nondum impreſſa. ff. de nouationibus & delegationibus.* Forma autem nouationis eſt duplex: Altera, vt creditor ſtipuletur à delegato debitore id ſibi ſolui, quod prior debitor ſoluere tenebatur, animo nouandi. Omnes enim obligationes, verbis, conſenſu, aut re contractæ poſſunt in nouationem deduci, *l. 2. ff. de nouat.* Dummodo (ait Vlpian.) ſciamus nouationem ita demùm fieri, ſi hoc agatur, vt nouetur obligatio. Et quidem conſentiente etiam priore debitore qui delegatur, *l. 1. C. eod. tit.* Delegare autem eſt alium dare vice ſua reum creditori, vel ei, cui creditor iuſſerit. Quod non ſolùm verbis, ſed ſcriptura quoque & nutu, vbi debitor delegans fari non poteſt, fieri permittitur, *auctore Vlpiano, l. delegare eſt. l. delegare ſcriptura. ff. de nouat.* Et ſic Delegatio eſt ſpecies nouationis. Altera forma nouationis eſt, ſi quis in iudicio litem pro debitore vltrò ſuſcipiat ſuo nomine ſolenniter. Vnde dicit Vlpianus *d. l. delegare eſt.* [Fit autem delegatio, vel per ſtipulationem, vel per litis conteſtationem.] Et Paulus *ff. eo. tit.* [Aliam (dicit) cauſam eſſe nouationis voluntariæ, aliam iudicij accepti, multa exempla oſtendunt.] Hanc certè formam nouandi non mutat, *l. 1 C. de nouatio.* Accedit l. ſi pro patre, in princ. ff. de in rem verſo. Vlpianus *ff. de ſolut.* Solutionem (inquit) vel iudicium pro nobis accipiendo, & inuiti, & ignorantes liberari poſſumus. Quis hoc naturæ axioma rectè prohibeat? Cæterùm Nouatio hodiè nullis indicijs præſumitur, niſi animus nouandi nominatim fuerit expreſſus, *l. fin. C. de nouat.* vnde, ſi hoc non agetur, quæ erunt obligationes, ſicut & fideiuſſorum acceſſio, non facit nouationem, *l. 2. in fin. ff. eod. tit.*

NOVATIO duplex eſt, voluntaria & neceſſaria. Voluntaria eſt, quæ fit per ſtipulationem extra iudicium: Neceſſaria, quæ fit in iudicio per litis conteſtationem, *l. aliam. & ibi not. ff. de nouat. & delegat.*

NOVELLAE dicuntur, non quòd nouæ quædam iura contineant vel cõſtituant, & veteribus derogent, ſed quòd nouiſſimè promulgatæ ſint poſt Cod. Inſt. repetitæ prælectionis. Ideoque vocantur à Græcis [illegible]. Sic olim nuncupabantur conſtitutiones quædam Theodoſij, Valentiniani, Leonis, Marciani, Maiorani, Seueri, *l. 4. [illegible] nouella. C. de teſtam.* Quia ſcilicet promulgatæ erant poſt Codicẽ Theodoſ. Sic etiam nuncupabãtur Iuſtiniani conſtitutiones quædã quæ ſcilicet promulgatæ erant poſt primam editionem Codicis, *l. 1. §. ſed cùm nouellæ. [illegible] Cod. Iuſt.* Sed ex his quæ nunc ſunt relatæ in Codice repetitæ prælectionis, propriè Nouellæ eſſe deſierunt. Nouellæ enim ſunt, quæ in ipſo volumine conſtitutionum Principalium nõ continentur, ex emergentibus poſteà cauſis factæ, quæ extra corpus conſtitutionum vagantur. Et ita quoque poſt libros βασιλικῶν, conſtitutiones Leonis, Nicephori, Michaelis, Alexij, & aliorũ quorundam Imperatorũ Nouellæ appellatæ ſunt. Eodẽ igitur modo poſt Codicẽ Iuſtiniani editas cõſtitutiones, Nouellas appellam⁹ veluti Iuſtiniani

Iuſtini

Iuſtini & Tiberij. Et hæ quidem Nouellæ, vulgò pleriſque libris vno volumine continentur, additis etiam quibuſdam formis præfectorum prætorio quę dicuntur ἔπαρχα. Nam conſtat formas præfectorum prætorio habere vim leges, *l.2. C.de offic. præfect. prat. l. apertiſſimi. C.de iud. l. pen. C.de ſeruit. Cuiac.* Quare

NOVELLARVM nomen nouum non eſſe, nemo eſt qui neſciat, vel mediocriter in iure ciuili verſatus: cùm ipſe etiam Imp. *in 3. conſtitut. quæ præfationis loco, repetitæ Codicis prælectioni præmittitur*, hoc nomine in futurum id operis confirmet. Et Azo teſtatur, ex nouellis in collationes collectas conſtitutiones, quæ hodie in ſcholis & iudicijs circumferuntur. Et ante trecentos adhuc annos nouellæ in vſu ſunt habitæ, ſi non omnes, attamen pleræque, quæ hodiè non extant. Et vt de Accurſio taceam, qui ſæpè collationarias illas, in multis perobſcuras, ex nouellarum contextu illuſtrare ſolet, paſſim à Doctoribus adducuntur, in teſtimonium, de adiutoribus quæſtoris, de appellationibus ex Sicilia, de priuilegijs Archiepiſcoporum, & infinitis alijs ex quibus tametſi pleræque generales non ſunt, tamen eas propter cognitionem rerum, & exemplũ, omiſſas non oportuit. Sunt qui *in l. non plures. & l. qui ſe prætextu. C.de ſacroſ. eccleſ.* interpretantur Decanos, pro clericis: quòd neutiquam feciſſent, ſi copiam nouellarũ habuiſſent conſtitutionum. Idem poſſumus dicere de ſexcẽtis alijs, teſte iuriſperitiſſimo Haloandro, cuius hactenus verba adſcribere libuit. Spieg.

NOVELLARE, propriè nouum agrum colere, ſeu nouas vites pangere.

NOVELLETVM ſumitur pro vinea ex nouellis vitibus conſita, *vt apud Paulum, de imp. in reb. dot. fact. & Alphenum de fun. dot.* Spieg.

NOVAE leges interdum intelliguntur, quæ poſt leg. 12. tab. latæ ſunt, *l.7. ff. de cap. minut. l.11. ff. de ius & legit.* Quo ſenſu & Nouum ius accipiendum eſt, *in l.1. ff. de pet. hæred.* Et Nouæ hæreditates, quæ ex huiuſmodi legibus ſenatuſconſultiſve poſt 12. tab. factis deferuntur, *l.1. §. capite. ff. ad Tertyllia.* Denique ad quaſcunque recens latas leges ea appellatio pertinet, *l. vn. ff. de condictio. ex lege.* Et ita nouæ leges Papias ſignificant, *l. vlt. ff. de reg. Cato.* Briſſ. *& Ferrarius ſub tit. Inſtit. de ſenatuſc. Orphitiano. in verb. nouæ hæreditates.*

NOVAE tabulæ appellabantur, quibus publicè propoſitis æs alienum obæratis remittebatur, ac condonabatur. *Nomin. Cic. 2. offic. & inuect. 2. in Catilin. & epiſt. vlt. lib. 5. ad Atticum, & Cæſar. in princ. libr. 3. de bello ciuili. & Seneca libr. 1. de Benefic. cap. 4. Quintilianus declamatio. 336. & Sueton. in Iul. cap. 42.* Briſſon.

NOVENDIALIVM ſacrorũ conſuetudinem inde natam tradit Cęlius *lib. 17. cap. 21.* quoniam moris ethnicorum fuerit, diebus nouem mortuos flere. Dupliciter verò Nouendiale ſacrum actum eſt apud Romanos, vno modo cum defunctis parentabant, ſeque luſtrabant: Altero cùm prodigium aliquod accidiſſet, quod nouẽdiali ſacro expiare ſolebant. Ita verò perficiebatur, vt doctis placet: nouem dies aſſiduè Dijs ſacrum faciebant, quod ſacrum indici ſolebat, vel à Pontifice Maximo, vel à Prætore vrbano ex Senatus decreto, *prout tradit Gyraldus hiſtoriæ deorum. Syntagmate 17.*

NOVERCA patris vxor liberis ex alia vxore natis ita appellatur, *l.4. ff. de gradib. & affinit.* Sed & aui proauique vxor nouercæ appellatione cùm de prohibendis nuptijs agitur, continentur. *l.14. §. nunc videamus. ff. de rit. nupt.* Nouercæ quoque loco habetur ea, quæ adoptiui patris vxor fuit, *vt ibidem.* Briſſ. *& Connan. lib. 8. cap. 5. num. 2.*

NOVERCA, noua vxor ſublatis filijs, quaſi via ἀρχὴ, noua princeps, accerſendæ familiæ gratia ducta. Accurſius nouercam dictam vult, quaſi ſit nocẽs arcus, vel noua arca ſine fructu, quod plerunque priuignis noceat, *l.4. ff. de inoff. teſtam.* Quod ad affectum attinet, nouercale odium in id prouerbium tranſiuit. Plerunque enim ſanguini ſuo iniuriam faciunt, *vt dicit text. d. l.4.* Quo factum eſt, vt nouercam pro contraria atque inimica accipere ſoleamus: vti nouercam vmbram dixit Plin. *lib. 17. c. 12.* Vnde & Euripid. *in Alceſtide.* Hoſtis enim (inquit) conſequens nouerca liberis prius genitis vipera nihilo maior.]

NOVERCALIBVS delinimentis, inſtigationibuſque

corrumpi, apud Maximum *in l. non eſt enim. ff. de inoff. teſtam.* Spieg.

NOVI homines, Terræ filij, à ſeſe orti nuncupabantur, qui nullis maiorum imaginibus & nobilitate commendabantur, quemadmodum Cicero *de lege Agraria loquens*, ſeipſum appellat nouum hominem. Id quòd magna laude contingebat, ſi quis virtute faceret ſe nobilem, ac imaginibus donandis dignum. Prat.

NOVI operis nunciatio, eſt ædificanti in alterius præiudicium facta prohibitio. *de qua fuſius Iuriſ. & ſ. tit. de non. oper. nunc.* Siep.

NOVISSIMA, pro poſtrema, & in Pandect. & conſtit. Principum reperire eſt, ſicut & apud Ciceronem, tametſi Gellius autor eſt, ipſum hac voce vti noluiſſe. Exempla Syluius citat *in enarrat. orat. pro Q. Roſcio Comœdo.*

NOVISSIMA ſentẽtia, pro definitiua *in auth. vt i defuncti ſeu fun. eor. § ſancimus igitur.* Alber.

NOVISSIME, aduerbium eſt, quod barbarè finaliter dicitur. Spieg.

NOVISSIMVM ſupplicium, pro morte. *in auth. de lenonibus* Spieg.

NOVITAS (quæ nutrit diſcordiam, *l. in rebus nouis. ff. de conſtit. Princip.*) tunc fieri dicitur, quum quæ ſunt, ſtatu ſuo mouentur, *l. pertinam. C. de in integr. reſt.* Sp.

NOVITII ſerui propriè dicuntur, recentes: veteratores verò, ſiue veterani, inueterati. Vlpian. *l. 37. ff. de ædil. edict.* [Præcipiunt Aediles, veterator pro nouitio veneat.] Item, [Quia venalitiarij ſolent facilè decurri ad nouitiorum emptionem, idcirco interpolant veteratores, & pro nouitijs vendunt.] Item, [Trita vero mancipia & veterana difficile eſt reformare.] Sed Venuleius *in l. vlt. ſcheiſtius* rem explicat: nam veteratorem ſeruum eſſe ait turpi alicui ac ſordido miniſterio, quamuis recẽns addictum: nouitium verò, qui vel nulli adhoc, vel nobili alicui & liberali homine dignæ arti, quamuis multò antè, deditus fuit, veluti picturæ, medicinæ, muſicæ, quod Valla, opinor, non viderat. Hot. ſiuuxus autem tanquam contraria illa citat *in annotat. ad Pandect. a.* At Donellus *tit. de ædil. edict.* nullam arbitratur eſſe diſſenſionem. Nouitium enim Vlpia. appellat rudem. Et is rudis eſt, non qui diù ſeruiuit, ſed qui ita ſemper eſt habitus à venalitiario, vt nulli miniſterio præponeretur. Iſte veteratorem ait tritum. Rectè: ſed teritur ſeruus non tempore, ſed genere ſeruiendi. Et cùm hoc probari facilè non poſſit, an exercitus ſit ſeruus in re aliqua, an non ſit, eius rei inde fides ſit, ſi miniſterio alicuius præpoſitus ſit. Et dicitur quidem nouitium, non quòd magis nouum ſit, ſed quod à nouo dictum inclinatumque ſit. *vt annotauit Gellius.*

NOVVM non eſt, quod eſt vſitatum, *l. non eſt nouum. ff. de legib.* Spieg.

NOVVM non facit, qui detegit quod vetus eſt, *l. adeo. §. cùm quis. ff. de acquir. rer. dom.* Spieg.

NOVVM interdum dicitur, tametſi quid de veteri extet *argum. l. Prætor. §. fin. ff. de damn. infect. Inſtit. quib. mod. toll. oblig. §. ſed ſi eadem.*

NOVVM æs alienum contrahere, *in l. ſi quis quocunque. ff. ſi quis caut.*

NOVVM feudum. *Vide, Feudum antiquum.*

NOVVM ius, antiquo & veteri, veluti quod ex 12. tab. proficiſcitur, opponitur, *l.1. ff. de petit. hæred. l. 91. ff. de diuerſ. reg. iur.* Tacit. *lib. 2.* [Callidus & noui iuris repertor.] Alias Nouum ius, *l.1. §.3. ff. quod quiſque iur.* id eſt, iniquum, *vt l.3. ff. eod. tit.* veluti, ſi quis impetrauerit, ne debitor aduerſus eum exceptione vtatur, *d. l.3. §. ſi is pro quo ſpopondiſti.* ex Briſſon.

NOVVM opus nunciat aut dicit, qui alteri ne nouum faciat opus, denunciat & prohibet. Nouum autem opus facere, quod Iuſtinian. *in τῶν καινῶν conſtit. c.3.* καινουργίαν appellat, eſt, ædificando, vel detrahendo aliquid, priſtinam loci, vel operis faciem mutare, *l.1. §. opus. ff. de oper. no. nunc.* Proinde qui vnũ, vel alterum cæmentũ imponit, aut qui vetus ędificium ne corruat, ſuppoſitis tibicinibus fulcit & ſuſtinet, nouum opus facere non dicitur, *l.1. § ſi quis ædific. inim. § ſi. priuat. § opus. eod. tit.* Cæterùm nunciatio noui operis, ſpeciẽ quandã appellationis habet. Nam vt interpoſita appellatione, ſiue iure, ſiue iniuria, nihil nouari oportet, *l. vn. il*

nunciari appell. pend. ita etiam à nunciatione. quamuis non iure facta, nihil noui operis facere permittitur. Et ſi factum quicquam fuerit: id poſtea deſtruitur, eoque nomine aduerſus eum qui fecit, interdictum datur à Prætore, cuius verba hæc ſunt: [In quem locum nunciatum eſt, ne quid noui operis fieret, qua de re agitur, quod in eo loco, antequam nunciatio remiſſa fuerit, aut in ea cauſa eſſet, vt remitti deberet, factum eſt, reſtituas] *l. Prætor. de oper. non. nunc.* Quòd ſi nunciatione ſibi facta quieuerit, mox iudice cognoſcente appareat, iuſtam nunciandi cauſam non fuiſſe, meritò condemnabitur nunciator legitimis actionibus, ſi quæ fortaſſis ei competant, plerunque integris manentibus, *l. ſciendum. eod. tit.* Nam ſi quis, exempli gratia, ob ſeruitutem viæ nouum opus nunciauerit, eoque ſuccubuerit, quòd ea ſeruitus iuſta nunciationis cauſa non videretur, non quòd omninò ei non competeret, actione confeſſoria vti non prohibetur, *l. qui viam. eod. tit.* Verùm hæc res multas habet cautiones, ac plerunque ſpreta nunciatione ei qui confidit iuri ſuo, cœptum opus impunè perficere licet. Veluti cùm Reip. intereſt, vt primo quóque tempore opus fiat. Vt ſi quis riuos, aut fontes purgare, vel reficere velit, quibus non refectis, vſus aquæ auferretur, & homines ſiti necarentur, *l. 5. §. ſi quis riuos. eod. tit. l. vlt. de riuis. l. 1. de fonte.* Aut cloacas, quarum immunditiæ (vt Vlpianus ait *cap. 1. de cloacis.*) non modò cælum peſtilens, ſed etiam ruinas minantur. Id autem ad veteris Romæ ſitum referri debet, quæ tot, tantiſque cloacis, & aquæductibus abundabat, vt eam ob cauſam penſilis à Plinio & ſubternauigata dicatur, *lib. 36. cap. 15.* Qua de re etiam librum Iulius Frontinus conſcripſit. Sed & cum iuſſu Prætoris, cuius iuriſdictioni poſt nunciationem ſeſe ſubijciunt litigatores, *d. l. 1. §. & poſt operis,* remittitur nunciatio: tunc ea perfectionem operis non impedit: idque verbis Prætoris ſignificatur, [Antequam nunciatio remiſſa fuerit,] *d. l. prætor.* Quæ remiſſio his demùm prodeſt, quibus iure non eſt facta nunciatio. Cùm enim ad obtinendam remiſſionem Prætorem adire ſufficiat, ne contemni eius auctoritas videatur: neque tùm de iure litigatorum diſceptetur, eatenus remiſſio facta intelligi debet, quatenùs nunciator ius nunciandi non habuerit, *l. 1. in princip. l. 5. §. is cui. l. non ſolùm. §. ſciendum. eod. tit.* Quòd formula illa Prætoris, de remiſſionibus ſatis expreſſum eſt: Quod ius ſit illi prohibere, ne ſe inuito fiat, in eo nunciatio teneat. *Duarenus diſputat. Anniuerſ. lib. 1. cap. 16.*

NOVVM riuum parietibus vſufructuarius non poteſt imponere, *Neratio autore. l. vſufructuarium. ff. de vſufructu.* Spieg.

NOVVM temporis eſt, inauditum & inuiſum, id eſt, non ante viſum, ignorationis, & rei quæ non venit in ſenſum. Ita quædam priſca poſſunt eſſe noua. Tamen aliquando confunduntur, vt *in l. 1. in prin. ff. de vent. inſpic.* nouum pro audito. Spieg.

NOX mori dicitur, vt voluit Bart. *in l. qui duos. §. 1. de manum. teſt.* & per hoc aurora eſt noctis, quia eſt noctis morientis. Salomonius, ſubtile hoc quidem, at non verum ſibi perſuadet: quòd aurora ſit potiùs diei initium, ſic heſperus initium noctis obſcurantibus tenebris: eiuſq; vtique ſit, & non noctis, lucere & luceſcere, *per caſum apertum, in §. Lucius. l. Titius. de lib. & poſth.* Spieg.

NOXAM Iuſtinian. ſcribit dici corpus quod nocuit: Noxiam, ipſum delictum. *Inſtit. de noxal. in princip. l. 1. in princ. ff. ſi quadr. paup.* Noxa planè etiam maleficium & peccatum ſignificat. Eaque appellatione omne delictum in 12. Tabu. continebatur, *l. 237. in fin. ff. de verb. ſign.* Et ita Noxam noxiamque nocere, *l. 45. §. 1. ff. de legat. 1. l. 4. ff. de noxali.* Noxam committere, *l. 32. ff. de noxalib. act.* Et noxam caput ſequi dicimus, *l. 4. ff. ſi ex nox. cauſ. l. 1. §. ſi apud. ff. depoſiti.* Briſſ.

NOXA caput ſequitur, *l. fin. ff. de noxal. l. 1. C. eod.* Pindar. *in Olympiac.*

ἑόλφθια λίλογχε
θεμιτὰ ποναγέρων. & Theognis
--- ἀμαρτωλαὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἕπονται.

NOXA ſignificat in Iure pœnam, ex facto fraudulento imponendam, vtique non capitali: vt cùm noxam dicimus, videamur ſimul & fraudulentum, & pœnam pro eo vindictæ nomine infligendã, innuere iuris intellectu. Quemadmodum pœna quoque non eſt ſine fraude. Vnde noxæ dedere, pro eo eſt, quaſi dicamus pœnæ tradere, propter vindictam admiſſi delicti. Et ſolutum eſſe noxa, cùm quis ſatisfecerit, vel liberatus ſit à delicti vindicta. Item, Iudicium, in quo ſic dedere liceat, noxale nuncupatur. *Vlpian. in l. quis ſit fugitiuus. §. quod aiunt. ff. de ædil. edict. Adde Forcat. in Aviario Iuris Ciuilis. num. 6.* Prat.

NOXA apud poetas & oratores ponitur pro culpa: at noxa peccatum, aut pro peccato pœna, vt Accius, Meniſlippe, Te eſſe huic noxæ obnoxium. Item quum lex iubet noxæ dedere, pro peccato dedi iubet. *Feſtus.* Hot.

NOXAE verbum in hac ſtipulatione, noxis ſolutum præſtari, non exiſtimatur (inquit Iulianus) ad eas noxas pertinere, quæ publicam exercitionem & coërcitionem capitalem habent, *l. 200. ff. de verb. ſign.* Hot.

NOXAE dedere, in noxam dare ſignificat, *l. 7. §. 1. ff. quod vi aut clam.* & ad noxam dedere, *in l. 10. §. 19. ff. de noxalib.* Noxæ autem dedere, eſt animal, mancipiumve viuum demùm tradere, *l. 1. §. noxa. ff. ſi quadrup.* Quintil. *Declamatio 9.* [Alebat deuotum corpus grauior omni fame ſagina, & inter noxæ dedita mancipia, contẽptiſſimus tyro gladiator] Vtitur & hac locutione Columella *in præfatio. lib. 1.* Sic & noxæ eximere, eſt criminis admiſſi gratiã facere, hoc eſt, vt ſcribit Bud. remiſſionem dare. *Brechaeus l. aliud eſt fraus. §. inter mulctam. ff. de verb. & rer. ſig. &c.*

NOXA ſolutus, in ſtipulationib. ædilitijs intelligitur, non qui noxam nunquam commiſit, ſed qui ob eam rem noxali iudicio ſubiectus non eſt, *l. 17. §. quod aiunt. ff. de ædil. edict. l. 147. ff. de verb. ſignif. l. 72. §. pen. ff. de ſolutionib. l. 3. ff. ſi fam. furt. fec. dicet. l. vlt. ff. de rer. permut.* & noxijs ſolutus, *l. 45. §. 1. ff. de leg. 1.* Planè noxis ſolutum præſtari ſeruũ qui promittit, de priuatis, non etiam his, quæ publicam executionem & coercitionem capitalem habent, promiſiſſe exiſtimatur, *d. l. 17. §. quod aiunt. l. 11. §. vlt. ff. de emt. l. 200. ff. de verb. ſign.* Briſſon. Ego apud veteres, Alciatus ait, noxam à nocendo dictam inuenio, vnde præter pœnam etiam nocumentum ſignificat. Ouid.

--- Sine noxa luce bibuntur.

Meritò ergo ſeruus qui nocuit, noxa dici poteſt: ſicut & ἄτη illa Homerica noxa appellatur. (hoc tamen, ceu erratum Triboniani, non recipit Olden.) At noxia ſolùmodò de maleficio ipſo dicitur, nec tam generali ſignificatione accipitur, ſicut noxa. Idem *enarrans. l. plebs eſt. de verb. ſign.* exemplis docet, quam iniquo iure Valla inſectetur Iuſtin. & Seruium Beroal. dum adiectiuè tantùm dici noxiam opinatur, contra veterum auctoritatem. Noxas accipere debemus priuatas, hoc eſt, ea, quęcunq; committuntur ex delictis, non publicis criminibus, ex quibus agitur iudicijs noxalibus. *autor Vlp. in d. l. quis ſit fugitiuus.* Caius *ad fin. d. l. plebs.* ait, omne delictum noxæ appellatione contineri. Sp.

NOXAM nocere, noxam committere. *Paul. in l. in delictis. Calliſtrat. in l. is qui in aliena. ff. de noxal. act.*

NOXALES actiones, quę aduerſus dominos ex delictis ſeruorũ dantur. Quarum ea vis eſt, & poteſtas, vt vel noxæ dedere ſeruum vel litis æſtimationem ſufferre dominus cogatur. Per ſe autem nullæ ſunt noxales actiones. Nec enim hoc proprium & ſpeciale alicuius actionis nomen eſt, ſed qualitas quædam duntaxat, quæ actionibus ex delicto venientibus adiungitur, vt furti noxalis, de dolo noxalis, damni iniuria noxalis, arborum furtim cæſarum noxalis, *l. 16. ff. ad exhib. l. 9. §. hæc de dolo. ff. de dolo. l. 19. & l. 28. ff. de noxalib. l. penult. ff. commoda. l. vlt. C. de furt. §. ſunt & aliæ. Inſtit. de noxalib. actio. l. 7. §. pen. ff. arbor. furt. cæſ.* Eodemque modo noxalia interdicta ob delictum ſeruorum, quos in poteſtate habemus, aduerſus nos competunt, puta ſi quem vi deiecerũt, vel vi aut clàm opus fecerunt, *l. vlt. ff. de interdict.* Noxalis quoque appellatur illa actio, quę ob pauperiem datur, *l. 1. §. & cùm etiam. & §. ſi commun. ff. ſi quadrup. paup. & Inſt. eod. tit. in princ.* Briſſ.

NOXALES actiones appellantur, quæ non ex cõtractu, ſed ex noxia atque maleficio, quod pœnam vltimi ſupplicij non habet, ſeruorum aduerſus dominos inſtituuntur. Harum vim atque poteſtatem Caius explicat, *in l. 1. de noxal. act.* Spieg.

NOXALIS actio ſemper caput ſequitur, hoc eſt, aduerſus eum exercetur, in cuius poteſtate eſt ſeruus qui noxam admiſit.

admiſit, *l. ſed ſi vnus. §. ſi iuſſu domini. ff. de iniur. l. item mihi. §. in exercitu. ff. commod.* Porrò Imperator Gordianus, teſte Alciat. Noxa caput ſequitur, prouerbialiter extulit, *in l. licet. C. de ſeru. ex delict.* Quoniam, vt M. Cato ait, nequiter factum, ſemper durat, & reum comitatur. Sp.

NOXIAE eſſe, vt fraudi eſſe, pro vitio & culpæ dari, Bud. admonuit. Verùm pro noxa, id eſt, peccati pœna, aut damno, alibi rarò ſcriptum reperias. Spieg.

NOXIA, vt paulò ſuprà dictum, ipſum duntaxat delictum denotat, non etiam pœnã, perinde ſicut noxa vtrunque refert. Idem ius de fraude & pœna tradit. Vlpian. *in l. aliud. de verb. ſignif.* Spieg.

NOXIAM ſarcire, aut noxam dedere oportere, apud Vlp. *l. 1. §. cùm arietes. ff. ſi quadrup. paup. fec. dic.* Sp.

NOXIOS ſeruos habere, apud Vlp. *in l. ſi ſeruus ſeruum. §. Proculus. ff. ad leg. Aquil.*

NOXIVS, *l. 1. C. de cuſtodia reor.* ſignificat, nocentem, vitioſum ac criminis reum noxæque deditum, veluti furem, percuſſorem, quique fortè virginem conſtuprarit. De lapide noxium, apud Columellam *lib. & cap. 3.* mortis damnatum, ac de Capitolino lapide deiectum aut dignum qui inde præcipitetur, complures exponunt Grammatici. Brodæus *Miſcellaneor. lib. 6. cap. 5.* de lapide intelligendum putat, in quo ſtante & precium faciente præcone, veniebant ſerui probi maliquе, &c.

N V

NVBENDI verbum, quod nunc latini ſermonis vſus proprium fecit fœminis, vnde & nuptiæ dicuntur, olim erat viris fœminiſque commune. Obnubere autem veteres dicebant, obtegere, ſiue obuoluere: quòd olim nuptutæ caput flammeo obtegeretur: ſiue quemadmodum Paulus Apoſt. interpretatur, vt admoneretur, quòd iret in poteſtatem viri: ſiue pudoris gratia, quemadmodum ſentit D. Ambroſ. tractans de coniugio Abrahæ, *lib. 1.* Quanquam operiẽdi ſignum propriè datum eſt fœmineo ſexu, tamen res ipſa competit in vtrumque, *teſte Eraſ. in de Chriſtiano matr.* Spieg. *adde Comman. lib. 8. cap. 3. num. 5.*

NVBERE, viro tradi: quòd ſponſæ apud veteres, dum viro tradebantur, nubere, hoc eſt, velare capita ſolebant. Sunt qui dicant, virum tum nubere, cùm ſeruit vxori, velut illa potiùs vir ſit, quàm ille. Sp.

NVBERE Virum, Imperatores dicunt, *l. cùm vir nubit. C. ad l. Iul. de adult.* eam conſtitutionem Accurſ. ad eos traxiſſe videtur, qui muliebria patiebantur. Quæ quidem interpretatio, licet reijcienda omninò non ſit, verbis tamen & Imperatorum intentioni non ſatisfacit. Proinde quod ex ijs qui muliebria patiebantur, nonnulli habitum, vultum, & inceſſum muliebrem ſic olim fingerent, vt ſub falſa quadam muliebri ſpecie, viris viri impudenter nuberent, dubium non eſt, quin de ijs ſolis Imperatores hic ſenſerint, de quibus *lib. 7. de Prouidentia* Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus. *Renard. var. lib. 4. cap. 20.* (eleganter & latè Iacob. Menoch. *lib. 2. de arbitr. iud. cap. 286. num. 11. & ſeqq.*) De huius verbi ſignificatione vide etiam Tyraq. *in 5. l. connub. gloſ. 1. part. 5.* vbi annotauit quòd nubere interdum de viris dicatur, allegans autoritatem Feſti *ex Pomponio in Pannuceatis.* & ita quoque vſum eſſe, inquit Cornelium Tacitum *lib. 15.* cùm ſcribit de Nerone: [Ipſe per licita atque illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quò corruptior ageret, niſi paucos poſt dies vni ex illo contaminatorum grege, cui nomen Pythagoræ fuit, in modum ſolennium coniugiorum denupſiſſet.] Et Sueton. *de eodem.* [Cui etiam, ſicut ipſi Sporus ita denupſit.] Et Iuuenalis:

---- ſignd quaeris? nubit amicus.

Et è noſtris quoque voluit Bald. *in l. cùm teſtator. C. de teſtam. manu.* Sicut è diuerſo nonnunquam de fœminis, Ducere dicitur, *vt in l. ſi ignorant. C. ſolut. matr. vbi & id not. Bald.*

NVBERE in familia, Græca locutio.

NVBILEM ætatem fœminis duodecimus annus, viris decimusquartus affert. *Comman. lib. 8. cap. 4. num. 3.*

NVCES, cæteroſque fructus non minùs propriè pomi nomine comprehendi, quàm mala, indicat Alc. *interpretans. l. qui fundum. de verb. ſignif.* licet hodie in vulgari vſu loquentium aliud ſit. Spieg.

NVCES flagitabantur nuptiis, & pueris ſpargebantur, vt ait Feſtus, vt nouæ nuptæ domum mariti intranti ſecundum fieret auſpicium. hoc enim tanquam Iouis omine celebrabatur matrimonium, vt noua matrona eſſet ſicut Iuno, vt notat Seruius *ad Vergil.* erant enim nuces Ioui ſacræ. Et Plin. dicit honorem his naturæ peculiarem eſſe, quòd gemino tegantur operimento, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa, inquit, eas nuptijs fecit religioſas tot modis fœtu munito, quod eſt veriſimilius, quam quia cadendo tripudium ſonumque faciant. Hanc nucum ſparſionem notauit Virgil. illo carmine:

Mopſe nouas incide faces, tibi ducitur vxor.

Sparge marite nuces, ----

Fuit enim moris etiam Romanis accẽdi faces ex ſpina flexibili, vt idem ait Plinius. quoniam idem fecerint paſtores, qui Sabinas rapuerunt. Et vnam ex facibus præferebat quidam puer, & item alij duo, qui nuptam tenebant. omnes patrimi & matrimi. *Comman. lib. 8. cap. 3. num. 1. 4. 2.*

NVCLEI, teſte Vlp. Ofilius ſcripſit: [Cui ligna legata ſunt, ad eum omnia ligna pertinere, quæ alio nomine appellantur: veluti virgæ, carbones, nuclei oliuarum, quibus ad nullam aliam rem, niſi ad comburendum poſſit vti: ſed & balani, vel ſiqui alij nuclei.] *l. nuclei appel. de leg. 3.*

NVDVM κατ' ἐξοχὴν Iuriſconſulti pro mero & ſolo vſurpant. Paulus *lib. 5. ſentent. tit. 2.* [Nudo animo adipiſci poſſeſſionem non poſſumus, retinere tamen nudo animo poſſumus.] id eſt, ſolo animo.

NVDA à magiſtratibus reſpubl. per tranſlationem, pro deſtituta.

NVDA cautio, quæ ſolam repromiſſionem habet, *l. 2. §. ſed vtrum. ff. de iud.* vt & nuda repromiſſio *in l. 56. ff. de euict. l. 8. §. ſtipulationis. ff. de prætor. ſtip.* ad differentiam ſatiſdationum. Briſſ.

NVDA interrogatio, quæ non fit per tormenta, vel corporis dolorem, ad eruendam veritatem, *l. 15. §. quæſtionis. ff. de iniurijs.* Briſſ.

NVDA poſſeſſio, quæ ſine proprietate obtinetur, *l. 66. ff. de euict. l. 21. §. 1. ff. quod met. cauſ.* Hot.

NVDA proprietas dicitur, cui vſusfructus deeſt. *l. 19. ff. de vſufr. l. 8. ff. de vſufr. leg. l. 34. ff. de rei vind.* Hot.

NVDA ratio, dicitur à Pomponio nomen æris alieni in codicem accepti ſic relatum, vt qua de cauſa debeatur adſcriptum non ſit. [Si dominus, inquit, in rationes ſuas referat ſe debere ſeruo ſuo, quum omnino neque mutuum acceperit, neque vlla cauſa præceſſerat debendi, nuda ratio non facit eum debitorem.] *l. 49. ff. de pecul.* Idem *in l. 26. ff. de donat.* [Nuda ratio non facit aliquem debitorem, vt potè quod donare libero homini volumus, licet referamus in rationes noſtras, debere nos: tamen nulla donatio intelligitur.] Hot. Per nudam rationem ius gentium nudum ſine vlla naturali cauſa, ſine vinculo æquitatis intelligit Pomp. Paulus contra & Marcianus, magis Sabinianorum ſententiæ videntur acquieuiſſe, *l. 13. de condict. indeb. l. 11. de acqu. rer. dom. l. 25. de præſcript. verb. l. vlt. de actio. empti, &c. Renard. l. cùm amplius. ff. de reg. iuris.*

NVDA res, abſq; acceſſionibus, veluti fructibus, partu, & omni cauſa, *l. 1. §. hanc actionem. ff. depoſit.* Briſſ.

NVDA vacatio muneris, *l. 13. §. duo. ff. de vacat. mun.* Nuda & ſola ſcientia, *l. 1. §. ſed ſi ſciente, ff. de ædil. edicto.* Nuda debiti ſolutio, *l. 6. §. rationem. ff. de edend.* Nuda verba, mera verba, ſine aliqua certa & ſolenni conceptione, *apud Paul. lib. 1. ſent. tit. 3.* Briſſ.

NVDA venditio, pro ficticia & ſimulata, *l. nuda. ff. de contrah. empt.* Spieg.

NVDA voluntas tunc intelligitur, quum quid fit citra exteriorem interueniẽtem formulam, quæ interdum ſufficit, *vt apud Iuſtin. in §. interdum. Inſtit. de rer. diuiſ. Vide Cantiunculam ibidem.* Spieg.

NVDATA, indicata, patefacta. Vlp. *de recep.* [poſt nudata vtriuſque intima, atque ſecreta aperta.]

NVDVM, inquit Seruius, dicitur, quod nunquã tectum eſt, vt facias. Verùm nudum dicitur noſtris, quod neq; rei traditione, neque pignore, neque fideiuſſore eſt veſtitum. *C. de pact. l. traditionibus. l. ſancimus, C. de verb. ſign.* Sp.

NVDVM ſimplex ſolum, purumq; ſignificat: veluti nudum pactũ, cui nulla cauſa ſubeſt, præter conuentionem & quod placiti ſine ſtetit, *l. 7. ff. de pact. l. 27. C. tit. l. 5. C. de contrah. ſtip. l. 10.*

lari traiectitiæ pecuniæ poſſit.] Alfenus *l. 60. §. 3. ff. de leg. & fid.* [Topiarium enim ornandi, ſaltuarium autem tuendi & cuſtodiendi fundi magis quã colendi paratum eſſe.] *Item l. 2. ff. de proxenet. & l. 30. §. 2. ff. de iureiurand. l. 28. ff. de pignorib. in fine. l. 73. ff. quibus mod. pig.* Hot.

NOMINIBVS proprijs vtrùm ſubſtituat teſtator, an verò appellatiuo & communi nomine hæredis intereſt. Etenim ſi proprijs nominibus tantùm vtatur, æquale erit ex ſubſtitutione omnium commodum. Videtur enim magis habita ratio perſonarum, quam datarum portionum. Rurſus cùm ſingulorum hæredũ nomina propria expreſſa ſunt, poterit is ex ſubſtitutione habere commodum, qui ſuam partem ex inſtitutione repudiauit &c. *Bald. in tit. de vulg. & pupil. ſubſtit.*

NOMINIBVS obligatio, ſcriptura fiebat: vt ait Iuſtin. *ſub. tit. de liter. oblig.* Eam vt intelligamus, illud ſcire oporter, Romę moris fuiſſe, vt vnuſquiſque paterfamil. tabulas domi haberet, in quibus quicquid per ſingulos dies aut acciperet, aut expenderet, perſcribebat, vt Cicero *in ea pro Cluentio* demonſtrat. De earum tabularum fide Cenſores quinto quoq; anno ciues ad Iuſiurandũ adigebant: vti Dionyſ. Halicarnaſ. *lib. 4.* teſtatur. Hinc fidem in iudicijs facere ſolebant: *vt in orat. pro Q. Roſcio demonſtrauimus.* Vlpianus *in l. 4. ff. de pecul.* [Si verò nomina ita fecerit dominus, vt quaſi debitorem ſe ſeruo faceret, cùm reuera debitor non eſſet, non obligatur, re enim non verbis peculium augendum eſt.] Põponius *l. 1. ff. de annuis legat.* [Cùm in annos ſingulos quid legatum ſit, neque adſcriptum quo loco detur, quocunque loco petetur, dari debet: ſicuti ſi ex ſtipulatu aut nomine facto petatur.] Extat etiam apud Scæuolam faciẽdi nominis mentio *in l. Titius, 41. in fi. ff. de fideicomm. libert. & alibi nonnullis locis.* In quibus Tribonianũ hallucinatum, nec ſatis ſpecularibus ſuis vſum fuiſſe, veriſimile eſt: cum alijs in locis eam vocem expunxerit, *vt in l. 1. ff. de nou. l. gracè, ff. de fideiuſſ. l. 1. ff. de oblig. & act.* Nomina autem in tabulis dicebantur tituli debitorũ (vt ait Aſconius) præſertim in ijs debitis, in quibus hominum nomina ſcripta ſunt, quibus pecuniæ commodatæ ſunt. Plautus *in Curcul.* [Noui ædepol nomen. nam mihi iſthoc nomine Dum ſcribo, expleui totas ceras quatuor.] Ergo Nominibus obligatio contrahebatur, cùm expenſum quid alicui in tabulas referebatur. Referri autem ſolebat, vel ab reis ipſis, vel ab argentarijs, vel ab amicis. De reis, exemplum oratio *pro Comœdo* ſuppeditat: & loci ex Pomponio & Vlpiano ſuperiùs adſcripti. De argentarijs, patet ex his Donati verbis *in Terentium*: [Tunc inquit, in foro, & de menſę ſcriptura magis, quàm ex arca, domoq; vel ciſta, pecunia numerabatur.] Veteres enim ferè ſuam pecuniam apud argentarios habebant: eiuſq; rei veſtigium ſupereſt *in l. 7. ſi quis ins, ff. depoſ.* De amicis exemplum habemus *initio eiuſdem Orationis pro Comœdo* & in epiſtola *vltim. lib. ad Attic. 4.* item apud Senecam *lib. de benefic. 3.* [Ille per pluriñ tabulas nominibus interpoſitis pararijs facit.] Ex hac nominum obligatione nata ſunt hęc loquendi genera quæ deinceps ſubijciã. Nomina diſſoluere. Cicero *pro Plancio*, [Hoc nomen quod viget, nunc cùm petitur, diſſoluere.]

NOMINIS eius quod quis inficiatus eſt diem petere. *In orat. pro Quintio,* [Nominibus multis eos homines pecuniam à Carpinatio feciſſe, qui pecuniam Verri dediſſent.] *Verrina 4.* [in nominibus pecuniam nobis eſſe, numeratam in præſentia non habere.] *ibid.* Hot.

NOMINIS finitio præcedit definitionẽ rei. Neq; enim probè definieris canem, niſi primùm conſtitueris, an de animali, ſiue terreſtri, ſiue marino, an verò de cœleſti ſidere loquaris. *gl. l. quoties. de verb. oblig.* Sp.

NOMISMA, idem quod numus, græcè *νόμισμα*. Pomponius *de vſufructu.* [Nomiſmatum, inquit, aureorum, vel argenteorum veterum, quibus pro gemmis vti ſolẽt, vſufructus legari poteſt.] Spieg.

NOMOS græcis dicitur lex à tribuendo vnicuiq;, vt Romanis à deligẽdo. nemo enim ſuum cuiq; tribuere poteſt, niſi quæ recta ſunt deligat, reijciat contraria. Hac ratione *νόμον* antiqui Græcorum appellarunt eam vocum varietatem, quæ ad numerum aut laxatur, aut attenuatur. Aut vt quidã ſcripſerunt *νόμους* appellarunt, quas ijſdem *ᾠδὰς* nominant. quod leges vt memoriæ mandarent, vtebãtur publicis & priuatis cantibus. Atqui hinc *νόμοι* Terpãdri & Euripidis, *νομοβάκχια*. Differt autem *νόμος* ἀπὸ τοῦ *θεσμοῦ*. Nam *νόμος* magis ſcriptam legem ſignificat. Sed *θεσμὸς* legem non ſcriptam, & quandam potiùs conſuetudinem refert. *Alciat. lib. 2. diſpunct. c. 5.* Budæus *in commentarijs ſuis* refert quoſdam ex Andocide annotaſſe, *θεσμοὺς* dici leges Draconis, *νόμους* Solonis. idq;, vt credit Connan. *lib. 1. c. 8.* quod illæ duriores eſſent, & omnibus criminibus pœnam capitis adiungerent: vt earũ æquitatis nulla ratio reddi poſſit, præter quam quòd ſcriptæ eſſent, & numero legum poſitæ: At Solonis fuẽre mitiores & diſtinctiores leges, & quæ ſingulis delictis pœnas dignas imponerent. grauiores maioribus, minores leuiorib. *ἀπὸ τῶν νόμων* dicunt.

NOMOTHETAE & *νομοφύλακες*. Nomothetæ. erant non ſimpliciter legũ autores, ſed & ipſi, qui principaliter leges ſuas promulgabant. Nam vt ex Demoſthene Bud. commemorat, Solon inter alia, ſuis legib. hoc quoq; inſtituit, quum lex aliqua ad populum ferretur, vt à legiſlatore primùm recitaretur, deinde in loco maximè celebri totius vrbis maximeq; conſpicuo proſcriberetur ad tertiam concionem vſq;, inde ſcribæ vt daretur palam pro concione legenda: vt ſi cuiquã quid non placuiſſet, in mediũ id proferret: & ſi ea tũ populo placuiſſet, ita demùm nomothetæ daretur poſtremũ probanda, qui vti eam probaſſet improbaſſetve, ita ferretur, antiquaretur ve. Ipſi autem nomothetæ ex iudicum numero deligebantur, vt eam operam populo iurati ipſi nauarent. *De his Alciat. lib. 2. diſp. cap. 8. Budæus in l. 1. ff. de iuſt. & iure. Poſtellus de Magiſtratib. Athen. lib. 1. c. 5.*

NOMOPHYLACES à nomothetis quibus à legib. ſeruandis vt nomen, ita & officium erat. Fruſtrà enim fuiſſent à nomothetis leges exploratæ probatæq;, niſi præſcripti illyrum ſint vſus, ſecundumq; eas iudicaretur: quod nomophylaces vt fieret curabant. Cicero *lib. de legib. 3.* illorum officium diligenter explicat. [Græci hoc diligentius, ait, apud quos *νομοφύλακες* creantur: nec ij ſolùm literas (nam id quidem etiam apud maiores noſtros erat) ſed etiam facta hominum obſeruabant, ad legesq; reuocabant.] Hæc Cicero. Secundo dignitatis gradu erant Athenis *νομοφύλακες*, vt qui *προέδρων* (quorum nomen à primis ſedibus, quas illi ante cæteros habebant, deductum eſt) aſſiderent ſtrophio quodam lineo capite redimiti, tantus erat honos priſcis incolumitatis reipublicæ conſeruatoribus, tãtum legum ſtudium. Hinc

NOMOPHYLAKION legum morumq́ue regimen, & tutela.

NON, particula negatiua turbat ſenſum adiecta, in tit. de offi. procõſ. [Legatus, inquit, mãdata ſibi iuriſdictione iudicis dandi ius non habet.] Cæterùm in Pandectis, Non, particula non habetur. Notauit primus hunc errorẽ Ange. Politia. in quadam obſeruatione eius centuriæ, quã nunquàm nobis videre contigit. Nebr.

NON particula, apud iuris interpretes ſæpiùs pro non ſolùm accipitur, *l. ſi pater ignorans. & ibi Duarenus ff. ſolut. matrim.*

NON, particula regulariter negat, ſed quæ præpoſita, aliud habet ſenſum ab eo, quam poſtpoſita notat. *l. quaedam. ff. de rei vend.* Cætera Alberic. Sp.

NON conſentire, non eſt diſſentire, *l. aliquin. ff. de contrah. empt.* Eſt enim mediũ inter conſentire & diſſentire, *l. in bello. de capt. & poſtl. reu.* Ex Alberic. Sp.

NON differendarum litium cauſa, ſed tollendarum ad arbitros itur. *Celſus l. quamuis. ff. de recept.* Sp.

NON dubitare ſe, quodcunq; vxor eius cepiſſet, liberis ſuis redditurã. Hæc verba teſte Papiniano, Marcus Imperator interpretatus eſt, pro fideicommiſſo accipienda. *Vide l. ſi vnum ex familia. in fi. ff. de lega. 2.* Spieg.

NON eſſe, & non apparere, paria ſunt, *l. in lege. ff. de contrah. empt.* Spieg.

NON eſſe actorem vel ſyndicum tunc intelligimus, ait Caius, cùm is abſit, aut valetudine impediatur, aut inhabilis ſit ad agendum, *l. 1. ff. quod cuiuſcum. vniuer.* Sp.

NON eſſe ad fontem. Pomponius: [Si is qui hauſtum habeat, per tempus, quo ſeruitus amittitur, non erit ad fontem.] *l. Labeo ait. ff. quemadm. ſeruit. amit.*

NON honeſtus quæſtus. Hermogenianus: [Ne honeſta, ait, interpretatio non honeſti quæſtus lucrum poſſeſſori faciat.] *l. ſi poſſeſſor. ff. de petit. hæredit.* Spieg.

Non

NON ideo, pro non continuò. Iuriſconſ. [Cùm decem tu dari ſtipulatus ſis, non ideo poſſe te decem dari oportere intendere: quia, &c.] Sp.

NON iuſtum & iniuſtum, qui negant idem eſſe, falluntur. Qua de re Valla *lib. Dialect. 1. cap. 32.* rectè differit, & verè, *teſte Alc. in ſi. c. 17. lib. 5. Parerg.* Sp.

NON negligentia ſed temporis anguſtia non potuiſſe litem conteſtari. Paulus. *in l. non enim. ex quibus cauſ. maior.* Spieg.

NON nimis, pro, non tam, apud Vlpian. *in l. iuris gentium. §. verùm autem. ff. de pact.* more Græcorum qui ἐν μαλὰ δὲ dicunt, vt Haloander monuit, & obſeruauit. *Hegendorph.* Spieg.

NON nolle. Cicero *ad Attic. lib. 13.* [Proximis tuis literis primum te id non nolle cognoui.] hoc eſt pati & non contradicere. Iuriſconſulti non nolle, & velle ſic interpretati ſunt, vt velle eos dicant, qui voluntatem ſuam declarant, ſiue quid vetent, ſiue quid fieri iubeant. Non nolle, qui quid ſcientes diſſimulant, hoc eſt non declarant ſe velle, vel quod fit, fieri velle, &c. *Renard. l. eius eſt non nolle qui poteſt velle. ff. de reg. iur.*

NON nominatim, id eſt, in genere, *l. hæres ſeruum. ff. de eviction.* Spieg.

NON perinde, id eſt, nõ æquè probè, Pomponius, [Nam ſenatus, ait, non perinde omnes prouincias probè regere poterat.] *Adi Old. in Reſtaur. politiæ.* Sp.

Non omnes, id eſt, nulli. Virg.

— Non omnia poſſumus omnes.

Id eſt, nulli. *Conna. lib. 6. cap. 6. nu. 8.*

NON omnimodò, id eſt, non ſemper, generaliter, & indiſtinctè. *Inſtitut. quibus. mod. ius patr. poteſt. ſol. §. 1. & ibi Aldobr. l. vbi autem. §. fin. ff. de verbor. obligat. l. in naue. in §. ff. locati. Plin. libr. 16. cap. 14.*

NON per omnia verum eſt, *l. ait Prætor. §. ſed quod Papinianus ff. de minorib.* Spieg.

NON pluris quàm res eſt, id eſt, quanti aduerſarij intereſt. Vide Vlp. *l. qui reſtituere. ff. de rei vendica.* Spieg.

NON poſſe dimitti in ſolidum creditorem, eſt nõ poſſe creditorem totam ſolutionem conſequi. Sp.

NON poſſe, præciſam neceſſitatem inducit, generaliterq; modum omnem remouet, vnde effici diſpoſitio poſſet, *gl. c. 1. de reg. iur. lib. 6.* Sp.

NON pro modico beneficio datur, apud Vlp *in l. athletas ff. de his qui not. infam.* Spieg.

NON reddita res propriè dicitur, quæ deterior facta redditur, *l. 3. §. ſi reddita. ff. commodat.* Sp.

NON ſoli Atridæ vxores amant: Achillis dictum, qui Vlyſſis orationi reſpõdens, à quo vt in caſtra reuerti vellet (vnde propter Bryſeida ſibi ab Agamemnone ademptam diſceſſerat) rogabatur: ſic inquit:

—τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας
Ἀτρείδης; ἦ οὐχ' Ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο,
ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρείδαι; ἐπεὶ ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων
τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται, ὡς καὶ ἐγὼ τὴν
ἐκ θυμοῦ φίλεον, δουρικτητήν περ ἐοῦσαν. id eſt,

Cur autem populum adduxit huc congregans
Atrides? an non Helenæ gratia pulchricomæ?
An ſoli amant vxores diuerſiuocorum hominum
Atridæ? quippe qui bonus & prudens eſt,
Suam amat, & curat. vt ego quoque hanc
Ex animo amabam, quamuis captiuam.

Sextus Cæcilius hoc dictum venuſtè trãſtulit ad eos qui vxores quamuis iniuſtas habent: vt adulterij accuſatio nõ minùs ipſis, quàm ijs qui iuſtas vxores habẽt, permittatur, Vlp. *l. 13. ff. de adult.* Planè ſiue iuſta vxor fuit, ſiue iniuſta: accuſationem inſtituere vir poterit. nam (vt Sex. Cæcilius ait) hæc lex ad omnia matrimonia pertinet. & illud Homericum adfert, Nec enim ſoli, inquit, Atridę vxores ſuas amant. ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρείδαι. Non ſoli amant vxores Atridæ. Quod enim cum interrogatione pronunciauit Achilles, hic negatiuè retulit. Hot.

NON ſolùm. Hæ particulæ ſemper æqualia repetunt, *in l. non ſolùm. de vſu & habit.* dicitur, quòd ſi relictus ſit vſus domus mulieri, non ſolùm cum marito, ſed etiam cum libertis habitabit, non tamen eodem iure cum libertis, neq; eadem conſuetudine, & *l. non ſolùm, de iniur.* non ſolùm tenetur iniuriarum qui fecit iniuriam, ſed etiam qui fieri curauit, diuerſimodè tamen. *vt ibi per gloſſ. Fortat. in Necyomantia dial. 50. num. 4.*

NON temerè in agendis negotijs computantur quæ rarò accidunt. *Renard. l. ea quæ verò. ff. de reg. iur.*

NON verè dicitur reipub. cauſa abeſſe, qui ſui priuati negotij cauſa in cauſa eſt. *autor Alphenus.* Sp.

NON velle. Hæc verba falsò traditum eſt, iuxta ſententiam doctiſſimi Belloni, inter nolle & velle medium eſſe, cùm medium ſit, non nolle, *l. 1. §. ſcientiam. vbi caſus & gl. in verbo velle. ff. de tribut. act.* Quin & ratio accedit: Nam inter affirmatiuam & negatiuam medium nõ ſumitur ex affirmatiuo, ſed ex negatiuo. Exemplũ, Inter proprium & improprium datur medium, non improprium: non autem datur, non proprium, quoniam nõ proprium idem eſt. quod improprium, *l. 1. in princ. ff. de ſum. & legit.* Sic inter doctum & indoctum datur non indoctum. Idem in verbo placere & diſplicere: quorum medium eſt, non diſplicere, *l. 1. §. ſi quis nauem ff. de exercit.* Spieg.

NON vtiliter negocia gerit, qui non neceſſariam rem, vel quæ oneratura eſt patremfamilias, aggreditur, *teſte Vlpiano, l. ſed an vltrò. §. ſi. ff. negot. geſt.* Sp.

NON vtique, non reſtrictè, non præcisè. Vlpian. *l. 21. ff. mand.* [Sed ſi non vtique vnius, ſed vtriuſq; mandatum intuitus id fecerim.] Sic Pompon. *l. 43. ff. ad leg. Aquil.* [Dominum enim lex Aquilia appellat, non vtique eum qui tunc fuerit, cùm damnum daretur.] Hot. Aldob. *Inſtit. de legit. ag. tutel.* non vtique, id eſt, non ita ſimpliciter, paſſim & indiſtinctè interpretatur.

NON vtitur vſufructuarius ſi nec vtatur, nec nomine eius alius, putà qui emit, vel qui conduxit, vel cui donatus eſt, vel qui negotium eius gerit. *Conna. lib. 4. c. 7. nu. 11.*

NONAE dicũtur in Martio, Maio, Iunio & Octobri ſex illi dies, qui primum ſequuntur: in reliquis verò menſib. quatuor tantùm illi dies primum ſequentes. *Vide l. item veniunt. §. pridie idus. ff. de petit. hæred.* Spieg.

NONARIAE meretrices, quòd hora nona cellas aperirent, & proſtare inciperent, dictæ ſunt. *Budæ. Perſius etiat.*

NOVIANVM ſenatuſconſultũ de colluſione detegenda. Sic enim legendum in l. vlt. C. de colluſ. deteg adiuuãtibus libris ſcriptis exiſtimo, præſertim cum Domitiani temporibus factum eiuſmodi. S C. conſtet *ex l. 1. ff. de colluſ. deteg.* cuius principatu Nonium Aſpernantem conſulatum geſſiſſe inuenio, à quo probabile eſt nomen ei Senatuſconſulto impoſitum. Briſſ.

NORMA, pro formula præſcripta, *vt in §. pen. Inſt. de Attil. tut.* Normalem tamen pro recto poſitum, qualem norma, hoc eſt, fabrorũ regula efficit, alicubi Bud. obſeruauit. Sp.

NOSOCOMION, locus eſt conſtitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, quo infirmis alimenta ſubminiſtramus. de eo meminit Imperator *in l. illud. §. 1. & in l. pen. C. de ſacroſ. eccl. & in auth. de alie. & emp. §. emphyteuſes verò per totum: quamuis exemplaribus impreſſis menda inſint.* Huius loci meminit D. Hieron. dum inquit, [Quæ habere poterat, diſtribuit, dilapidauit, ac vẽdidit, & in pecuniam congregatum vſibus pauperum præparauit: & primo omnium noſocomion, id eſt, languentium villam inſtituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis. & conſumpta languoribus atq; inedia miſerorum membra refoueret.] Cotta.

NOSTRVM propriè dici non poteſt, quod ex caſu nobis auferri poteſt. Spieg. Porrò aliud olim fuit dominium quo res noſtra eſſet Iure Quiritum: aliud, quo in bonis noſtris tantùm eſſe dicebatur. Verùm Iuſtinianus hoc diſcrimẽ ſuſtulit, *l. vnica. C. de nudo iure Quirit.* Quod naturaliter noſtrum factum erat tantum, tantum eſſe dicebatur in bonis noſtris. Quod verò ciuiliter, hoc eſt, ſolenni ſuo ritu, & legitimo (vt loquebantur) aliquo actu (cuius generis transferendorũ ritus Romani olim multi fuerunt) in nos tranſlatum erat: erat noſtrum iure Quiritum. Quod vtroq; modo, pleno iure id noſtrum eſſe dicebatur, *l. 29. qui & à quibus Fr. Balduin. in ſuis catechesi iuris ciuilis.*

NOTA μεταφορικῶς pro infamia, ignominia, probro, *l. 1. & 2. §. 1. ff. de his. qui not. infam.* Aliàs quodcũq; ſignũ ſignificat. Ouid. ad laudẽ retulit. In Auth. *vt præpon. no. Imp. & de Tabell.* pro ſcripturà notarij vſurpauit, *l. 18. ff. de lib. & poſth.* Spieg.

NOTAM adſcribere, nihil aliud fuit, quàm cauſam in-

dè dubium eſt, haud ignarum in toto hoc genere à Cæſare Iuſtiniano (cui ea res præter cæteros πεπολιτεῦσθαι videtur, & curæ fuiſſe, vt tanquàm in iuris ciuilis partem reciperetur) diſertè τὰ κατὰ τὴν ἑταιρῶν πολλακῶν σχέσιν exigi, no cõtento τῶν παίδων ἐκεῖ γονῇ καὶ τροφῇ. Nam & in concubinatu, ſpecimen quoddam vel exemplum non iure contracti matrimonij, & quale contubernium ſeruis fuerat, imaginatur. Quod verò ſimile facit & Demoſthenes Orator, qui τῶν κατὰ παῖρας, ad quotidianam corporis curam, amicas in concubinatum aſciſci ait: his verbis. τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας, ἡδονῆς ἕνεκ' ἔχομεν, τὰς δὲ παλλακὰς τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος, τὰς δὲ γυναῖκας, τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως, καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν, Cæl. lib. 3. λεκτῶν cap. 8. Vel

NOTHVS dictus eſt παρὰ τὸ νῦ καὶ θεῖον, vt ait Suidas, quòd priuatus ſit eo, quod diuinum cenſetur, id eſt, legitimis nuptijs: vel παρὰ τὸ νοῶ, τὸ μέμφομαι, καὶ βλέπω, vt Phauorinus ſcribit, & in etymologico magno habetur. quo nomine ſignificantur omnes, qui non ſunt ex iuſtis nuptijs procreati: vt docet Iulius Pollux, Suidas & Heſychius, quamuis Heſychius νοθογενέτας appellat. Vſus eſt Homerus *Iliados* Δ.

Ἀλλ' υἷα Πριάμοιο νόθον βάλε Δημοκόωντα
Ἀντιφον δ' ἄλλ' ἐσσυτι καὶ Ἄντιφον ...
... Πριάμοιο νόθον, αὐτὰρ γνήσιον ἄμφω
... ἑστασ' ὁ μὲν νόθος ἡνιόχευεν
Ἄντιφος αὖ—

Et Pindarus *in Olympijs, &c.* Vſus eſt & Plutarch. *in Theſeo*. ἀλλ' ἐπὶ νόθοις καὶ ξένοις πολιτείαν ἀρχὴν ποιησάμενος, αὐτὸς ἐπιγραφῆ γνησίων ἐρήμους, καὶ ἄπολις ἀπὸ πολιτομένους. Et Dionyſius Areopagita *in lib.* περὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας *cap. 2.* quamuis in alio ſenſu. Ac Philoſtratus *ἐν τῷ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως βίῳ, lib. 2.* νόθον appellat catulum, quem leæna ex pardo conceperit, quod Alemannus Rinuccinus perperàm interpretatus videtur qui matrem notham vocari credidit. Inde νοθεῖα ſiue νοθεῖα dictæ ſunt pecuniæ, quæ talibus filijs relinquebantur, quę lege Athenienſium mille drachmas excedere non poterant. quarum mentionem fecit Demoſthenes *in oratione contra Ariſtocratem*, & Ariſtophanes, ac plerique alij, quos Suidas refert. Hinc etiam νόθος dicitur omnis res non legitima, ſicut νόθος ἐπαινος, & ſimilia, vt docet Budæus, qui ſcribit hanc dictionem apud Grçcos eandem habere vim, quam ſpurius apud Latinos. Nam quamuis Plutarchus in ζητήμασι, de ſpurio mentionem faciat, tamen id nomen non tanquàm græcum, ſed tanquàm latinum vſurpauit. Ibi enim tradit, quomodo à Latinis prænomina ſcribantur. Vſus fuit hac dictione Ouid. *in Epiſtolis, Phædra ad Hippolytum.*

At nec nupta quidem tædaque accepta iugali,
Cur niſi ne caperes regna paterna, nothus?

Vſurpauit pariter Virg. Æneid. *lib. 7.* loquens de equis,

—patri quos Dædala Circe
Suppoſita de matre nothos furata creauit.

& Columella *lib. 8. cap. 2.* vbi de gallinis loquitur: [Omnium tamen horum generum nothi ſunt optimi pulli, quos conceptos ex peregrinis maribus noſtrates ediderunt.] Plinius quoque *lib. 8. c. 1.* ſcribit elephantes minores apud Indos arare, & ab illis nothos appellari. verùm in hoc loco Iuſtinianus non ita latè hanc dictionem accipit, quemadmodum Grçci, quippe qui nomine nothorum intelligit ſolùm eos, quos naturales vocant, cùm dicat cæteros non eſſe dignos hoc nomine, & modo νόθους, modò φυσικοὺς vocat. Ex quo patet decipi Alciatum, qui *lib. parerg. c. 5.* ſcribit eos differre. Patet etiam decipi Haloandrum, qui dum hęc cõuerteret, modò naturales, modò ſpurios dixit. Cùm ſpurij non dicantur ex concubina nati. Quos errores Alc. & Haloand. notauit, Gabriel Palęottus *in lib. de Nothis & Spurijs, c. 17.* Attamen & ipſe in eo fallitur, quòd putat eos tantùm nothos à Iuſtiniano vocari, qui naſcuntur ex concubina. Quandoquidem Iuſtinianus etiam eos nothos vocat, qui gignuntur ex ancilla. quod patet in ea parte, in qua tractatur quomodo quis offerens ſe curiæ legitimus reddatur, cũ tamen ancilla non poſſit eſſe concubina. *Ferrand. lib. 2. explicat. In conſtit. quib. mod. mod. natu. effic. ſui cap. 43.* Vel

NOTHVS dicitur, qui ex vxore non legitima natus eſt. Vide gl. *in c. niſi cùm pridem, verſic. perſonæ vero. ext. de renunci.* qui dicit nothũ eſſe eum, qui de adulterio natus eſt, qui videtur verus filius, ſed non eſt. *Iom. Bello. Etymol.*

NOTIO, aliàs cognitio prætoria à Iuriſconſultis vocatur, cùm ſine ſcripto libello, ſine ſolennitate iudiciaria tantùm ſimpliciter inuocatur officium iudicis vel magiſtratus. Spieg.

NOTIO diuiditur in cognitionem & iuriſdictionem, *l. nothum. de verb. ſig.* Eſt autem notionis verbum generale: & non ſolùm ad eos pertinet, qui iuriſdictionem habent, ſed & qui ſimplicem cognoſcendi facultatem. Quare aſſeſſores, ſiue amici qui in conſilium proconſulũ adhibentur, cùm etiam ipſi cognoſcant, dicuntur habere notioné. Arbitri quoque, quos ex compromiſſo adimus, habent notionem. Cùm enim ex pacto priuatorum iuriſdictio conferri nequeat, conſequens eſt, vt ſaltem notionem habere dicantur. *Ex Alc. comment. de verb. ſig.* Sp.

NOTIONIS verbum latiſſimum eſt; nam & in ciuilibus & in criminalibus cauſis vſurpatur. itaque Notio dicitur Prætoris, qui vtrùm actio danda, an deneganda ſit, cognoſcit, *l. vlt. in fin. ff. de oblig. & act.* Sic *in l. 8. ff. de tranſact.* Prętoris dicitur eſſe notio, cùm de habitatione aut veſtiario, aut alimento relicto tranſigendum eſt; *& in l. 6. C. quomo. & quand. iud.* At *in l. 1. §. 1. ff. de offic. præf. vrb.* notio ad cauſſas & animaduerſiones capitales refertur. vbi Vlpian. ſcribit, ea quæ vltrà centeſimum lapidem fiunt, egreſſa eſſe Præfecti vrbis notionem, *itemque in l. penult. ff. de calumniat.* Propriè tamen Notio videtur eſſe rerum, quę neque criminales ſunt, & in facto, non in iure conſiſtunt: veluti cùm Cicero *in orat. pro domo* ſcribit, omnem eſſe notionem Pontificum, cùm quis adoptatur, quæ cauſa cuique ſit adoptionis, quæ ratio generum ac dignitatis, quæ ſacrorum. Item cùm diſceptatur apud Prætorem, vtrùm qui filius eſſe dicitur, in poteſtate ſit, an non ſit, Prætoris notio eſſe debebit: inquit Vlpianus *l. 3. §. 1. ff. de lib. exhib.* aut cùm de illius ætate qui manumittit, vel de manumittendi cauſa quæritur. Atque hæc quidem ita ſe habent, cùm propria verbi cuiuſque ſignificatio exquiritur. Vlpianus autem *in l. notionem, 99. ff. de verb. ſignific.* Notionem ſic poſſe accipi ſcribit, vt & iuriſdictio & cognitio intelligatur. Itaque idem *in l. ait Prætor, 5. ff. de re iudic.* cum Prætor dixiſſet, CVIVS de ea re iuriſdictio eſt: Melius, inquit, dixiſſet, CVIVS de ea re notio eſt. etenim notionis nomẽ etiam ad eos pertinet, qui iuriſdictionem non habent, ſed habent de quauis alia cauſſa notioné. Hot. *Comm. lib. 1. cap. 16. nu. 4.*

NOTITIA ab Impp. recentioribus appellatur breuis, ſeu libellus in quo deſcriptio ſtatus, adminiſtrationis, & diœceſeos alicuius continetur, *l. 1. C. de offic. præf. præt. Afr. l. vn. de excuſ. artif. lib. 10. C. l. 3. & l. 5. C. de admo. diuerſ. iudic. l. penult. & vltim. de diuerſ. off. lib. 12. C.* Hinc de ſtatu Imperij ſub Conſtantinopolitanis Impp. agens liber, Notitia Imperij Rom. inſcribitur. Briſſon. Alias notitia eſt cognitio, intelligentia, notio, Cicero *lib. offic. 3.* [Explica atque excute notitiam tuam, vt videas quæ ſit in ea ſpecies, forma, notio boni viri.] Old.

NOTORIA, pro elogijs & indicijs, quibus crimina ad magiſtratus deferuntur, *l. 6. §. nunciatores. ff. ad Turpil. l. 7. C. de accuſat. l. 31. de epiſc. & cler. in C. Theodoſ.* Notoriam eodem ſenſu non modò B. Auguſtinus, ſed & Apuleius *lib. 7. de Aſino aureo* vſurpat, [Sed ille, ait, qui commodum falſam de me notoriam pertulerat.] Et Trebellius Pollio *in Claudio ad fin.* [Nihil me grauiùs accepit, quàm quòd notoria tua intimaſti Clodium parentem amicumq; noſtrum inſinuatis ſibi falſis plerisq; grauiter iraſci.] Briſſ.

NOTORIVM, vt Alciat. inquit *lib. 1. de verb. ſign.* voce inſolenti & minus proba noſtrates vocant id quod palàm conſtat, cùm veteres notorium pro denunciatione facinoris acceperint: Eſt autem hoc

NOTORIVM triplex, Præſumptionis, Iuris, & Facti:

NOTORIVM præſumptionis, quod eſt de euidentia iuris vehementis præſumptum, vt paternitas, filiatio, vbi non requiritur alia probatio, *c. quoniam. de fi. presbyt.* Nam hoc, quòd quis ſit alicuius filius, non poteſt verè probari, *l. Lucius. ff. de cond. dem.* Vnde filius eſt, quem nuptiæ demonſtrant. *ff. de in ius voc. l. quia ſemper in fi.* Nam ſi vir & vxor aliquem infantem nutriunt, & dicunt eum filium eorũ eſſe, tunc præſumitur eorum filius. Eſt ergo notorium præſumptionis euidentia rei euidenter à iure præſumpta.

NOTORIVM iuris eſt clara iudicialis confeſſio, inconuincibilis probatio, & irretractabilis definitio, de quo ſcilicet notorio quis damnatus eſt, vel in iure confeſſus. Et ſic illud eſt duplex, videlicet per confeſſionem factam in iure, & per ſententiam iudicis, *vt in c. veſtra de cohab. cleri. & mu.*

NOTORIVM facti, ſcilicet quod commiſſum vel factum non dubitatur à populo, vel maiori populi parte, & per euidentiam rei nulla poteſt tergiuerſatione celari, nec oportet omnes circumſtantias facti eſſe notas, *vt c. vlt. de cohab. cleric. & mu. c. cum dilectus. de purga. cano. in fin. 2. qu. 1. c. de manifeſta. & cap. ſeq* Fit illud notorium eſt triplex, ſecundùm triplicem diſtinctionem facti: quoddam eſt facti permanentis & continui, vt quòd palatium eſt in vrbe, id non eget probatione. Aliud eſt facti tranſeuntis, vt quòd quidam in publico occiditur coram populo. Tertium eſt facti interpellati, vt qui vſurarius vna die tenet menſam paratam, alia non. Old.

NOVA tigna dicuntur, quæ immittuntur contra priorē formam: ſicuti ius nouum dicimus, & opus nouum. *Pomponius in l. ſi cùm meum. ff. ſi ſeruit. vendic.* Old.

NOVALIS eſt terra proſciſſa, quæ anno ceſſat, quā Græci νεὸν vocant. Integra autem eſt, in qua nondum dominus paſcendi gratia pecus immiſit. *Paulus in l. 3. na. ff. de verb. ſign.* Plinius etiam nouale appellat, quod alternis annis ſeritur, in hoc proſcindendum, vt interim requieſcat. Nam proſcindere, eſt primùm terram vertere, grandiorib. glebis relictis. Contra, reſtibilis ager dicitur, qui quotannis ſeritur. Vnde Varro: [Multum intereſt, inquit, in rudi terra, an in ea ſeras, quæ quotannis obſita ſit, quæ vocatur reſtibilis: an in vernacto, quæ interim requieuit.] Vernactū accipit pro nouali. Cicero *de Oratore*, nouatum agrū appellat non ſemel aratum, ſed iteratum, diuque ante ſemētem cultum & fermentatū, quò meliores fœtus poſſit & grandiores edere.

NOVALIS, ait Varro *lib. 1.* eſt vbi ſatum fuit antequam ſecunda aratione renouetur: Hoc Græci νεὸν, vel vt ſcribit Budæus νέατον appellant. νεᾶν enim nouare ſignificat, & noualia facere. τὸ μὲν ἐκβάλλειν τὴν γῆν προτέρου σπείρειν, νεᾶν autem & νεᾶσαι Budæus *in commen. ling. græcæ* dicit eſſe nouare terram, veruactum aut nouale facere. Et Xenophon νεοποιεῖν &c. *Bretha. in l. ſi vna. §. noualis. ff. de verb. & rer. ſign. &c.*

NOVARE, & nouum, ſiue recens facere, & immutare ſignificat, *l. cùm Aquiliana. ff. de tranſact. l. ex chirographis ff. de adm. tut.* Hinc dicitur, legum nouationem, hoc eſt, mutationem periculoſam eſſe: nec temerè quidem, quia mutationem iuris ſequitur mutatio morum, quam comitatur nouitas quædam ſubita. hæc autem ſolet mouere & conquaſſare rempub. Oldend.

NOVARI, id eſt, innouari, (neuwern.) *l. 1. ff. nihil in loco publ.*

NOVARE, eſt prius debitum in aliam nouam obligationem transferre & transfundere, *l. 27. ff. de pact. l. 8. §. 1. l. 14. l. 20. & l. 21. ff. de nouat. & apud Paul. lib. 5. ſentent. tit. 1.* & Nouari dicitur priſtina obligatio, quæ in ſecūdam poſterioremq; deducitur, *l. 72. §. 1. ff. de ſolut. l. 4. 5. & 7. ff. de nouat.* Vnde

NOVATIO. Nouationem ita definit Vlpianus *l. 1. de nouat. & deleg.* Nouatio eſt prioris debiti in aliam obligationem vel ciuilem vel naturalem transfuſio, alias tranſlatio. Fit autem cum ſtipulatione, vt cùm ſtipulor à Titio quod mihi Seius debet animo nouandi, hoc modo tollitur obligatio qua tenebatur mihi Seius, & tunc mihi incipit teneri Titius aut naturaliter aut ciuiliter, *d. l. 1.* Fit etiam nouatio per litis conteſtationem, cùm videlicet pro ſuo debitore conuento ſeſe offert Titius & litem mecum conteſtatur, *l. delegati ff. de nouat. & delegat. & l. ſolutionem. ff. de ſolut.* Aliter etiam nonnunquàm accipitur nouatio, & tunc dicitur fieri cùm nihil accedit obligationi contractæ, licet ea non perimatur, veluti cùm litem cum debitore meo cōteſtor, *l. aliam. ff. eo. & l. 1. C. de iudic.* & hæc nouatio vulgò dicitur neceſſaria, quòd iudicium reddatur in inuitum, *l. inter ſtipulantem. §. 1. de verb. oblig.* Omnis obligatio nouari poteſt etiamſi non verbis ſed re aut conſenſu contracta ſit, *d. l. 1. ff. eod* Nec refert an purè, an in diem, aut ſub conditione ſit contracta obligatio, niſi quod eius obligationis quæ purè contracta eſt, aut in diem, ſtatim nouatio fiat, *l. cùm decem de pecun. ſub. l. ſi Stichum. l. 1. & l. quoties ff. eod* Sub conditione autem contracta obligatio ita demùm nouatur, ſi extiterit cōditio Obligatione verborum fit nouatio; modò ea aut ciuiliter aut naturaliter teneat. Nam licet obligatio nouans naturalis tantùm ſit propter perſonam cum qua contrahitur, atque ideo minimè efficax ad agendum, nihilominùs prior obligatio tollitur, *l. 1. ff. eod. & § præterea. Inſtit. quib. mod. toll. oblig.* Nouat autem ſtatim ſi pura eſt, ſi verò ſub conditione, cùm extiterit conditio, *d. § præterea. l. ſi Stichum. & l. quoties. l. nouatio d. ſi rem. ff. eod.* Et animaduertendum eſt ſtipulationem nouātem præcedere poſſe ſtipulatam nouatam, veluti ſi quis ita ſtipulatus fuerit: Quòd à Titio ſtipulatus fuero, mihi dari ſpondes? *l. ſi Stichum. §. ſi quis hic. ff.* Item notandum eſt vltra ſtipulationem plures obligationes nouari poſſe. *l. vlt. §. vlt* Quid ſi ſtipulatus ſum à Titio ſub alternatione quod mihi Seius aut quod Sempronius debet? Reſpondeo eius obligationem perimi & nouari quem Titius elegerit, & cui ſoluere maluerit, *d. l. ſi Stichum. §. ſub conditione, & l. ſi unius. l. ſi à te. ff. eod.* Tractatur & illa iuris controuerſi quæſtio, an obligatio principalis per ſtipulationem pœnalem nouetur? Sed Alciati & Zaſij opinionem probo, exiſtimantium non nouari, *hoc tit.* De hac re fuſiùs diſputatur *in l. 1. ff. de pe. mu. leg. l. cum ſua. l. ſi penam quam. §. vlt. l. obligationum ferè. tit. de oblig. l. 1. §. ut ſi ita. l. ad leg. Falcid. l. ſi quis ex ſocio. ff. pro ſocio.* SEILIBRVS *ex lectura Duareni nondum impreſſa ff. de nouationibus & delegationibus.* Forma autem nouationis eſt duplex: Altera, vt creditor ſtipuletur à delegato debitōre id ſibi ſolui, q prior debitor ſoluere tenebatur, animo nouandi. Omnes enim obligationes, verbis, conſenſu, aut re contractę poſſunt in nouationem deduci, *l. 2. ff. de nouat.* Dummodo (ait Vlpian[9]) ſciamus nouationem ita demùm fieri, ſi hoc agatur, vt nouetur obligatio. Et quidem conſentiente etiam priore debitore qui delegatur, *l. 1. C. eod. tit.* Delegare autem eſt alium dare vice ſua reum creditori, vel ei, cui creditor iuſſerit. Quod non ſolùm verbis, ſed ſcriptura quoque & nutu, vbi debitor delegans fari non poteſt, fieri permittitur, *auctore Vlpiano, l. delegare eſt. l. delegare ſcriptura ff. de nouat.* Et ſic Delegatio eſt ſpecies nouationis. Altera forma nouationis eſt, ſi quis in iudicio litem pro debitore vltrò ſuſcipiat ſuo nomine ſolenniter. Vnde dicit Vlpianus *d. l. delegare eſt.* [Fit autem delegatio, vel per ſtipulationem, vel per litis conteſtationem.] Et Paulus *ff. eo. tit.* [Aliam (dicit) cauſam eſſe nouationis voluntariæ, aliam iudicij accepti, multa exempla oſtendunt.] Hinc certè formam nouandi non mutat, l. 1 C. de nouatio. Accedit l. ſi pro patre, in princ ff de in rem verſo. Vlpianus *ff. de ſolut. o.* Solutionem (inquit) vel iudicium pro nobis accipiendo, & inuiti, & ignorantes liberari poſſumus. Quis hoc naturæ axioma rectè prohibeat? Cæterùm Nouatio hodiè nullis indicijs præſumitur, niſi animus nouandi nominatim fuerit expreſſus, *l. fin. C. de nouat.* vnde, ſi hoc non agetur, quæ erunt obligationes, ſicut & fideiuſſorum acceſſio, non facit nouationem, *l. 2. in fin. ff. eod. tit.*

NOVATIO duplex eſt, voluntaria & neceſſaria. Voluntaria eſt, quæ fit per ſtipulationem extra iudicium: Neceſſaria, quæ fit in iudicio per litis conteſtationem, *l. aliam. & ibi not. ff. de nouat. & delegat.*

NOVELLAE dicuntur, non quòd nouæ quædam iura contineant vel cōſtituant, & veteribus derogent, ſed quòd nouiſſimè promulgatæ ſint poſt Cod. Inſt repetitæ prælectionis. Ideoque vocantur à Græcis νεαραὶ μετὰ τὸν κώδικα. Sic olim nuncupabantur conſtitutiones quædam Theodoſij, Valentiniani, Leonis, Marciani, Maiorani, Seueri, *l. quoniam nouella. C. de teſta.* Quia ſcilicet promulgatæ erant poſt Codicē Theodoſ. Sic etiam nuncupabātur Iuſtiniani conſtitutiones quædā quæ ſcilicet promulgatæ erant poſt primam editionem Codicis, *l. 1. §. ſed cùm nouellæ. C. de emend. Cod. Iuſt.* Sed ex his quæ nunc ſunt relatæ in Codice repetitæ prælectionis, propriè Nouellæ eſſe deſierunt. Nouellæ enim ſunt, quæ in ipſo volumine conſtitutionum Principalium nō continentur, ex emergentibus poſtea cauſis factæ, quæ extra corpus conſtitutionum vagantur. Et ita quoque poſt libros βασιλικῶν, conſtitutiones Leonis, Nicephori Michaelis, Alexij, & aliorū quorundam Imperatorū Nouellę appellatæ ſunt. Eodē igitur modo poſt Codicē Iuſtiniani editas cōſtitutiones, Nouellas appellam[9] veluti Iuſtiniani

Iuſtini & Tiberij. Et hæ quidem Nouellæ, vulgò pleriſque libris vno volumine continentur, additis etiam quibuſdam formis præfectorum prætorio quę dicuntur [illegible]. Nam conſtat formas præfectorum prætorio habere vim leges, *l.2. C.de offic. præf. prat. l. apertiſsimi. C.de iud. l. pen. C.de [illegible] Cuiac.* Quare

Novellarvm nomen nouum non eſſe, nemo eſt qui neſciat, vel mediocriter in iure ciuili verſatus: cùm ipſe etiam Imp. *in 3. conſtitut. quæ præfationis loco, repetitæ Codicis prælectioni præmittitur,* hoc nomine in futurum id operis confirmet. Et Azo teſtetur, ex nouellis in collationes collectas conſtitutiones, quæ hodie in ſcholis & iudicijs circumferuntur. Et ante trecentos adhuc annos nouellæ in vſu ſunt habitæ, ſi non omnes, attamen pleræque, quæ hodiè non extant. Et vt de Accurſio taceam, qui ſæpè collationarias illas, in multis perobſcuras, ex nouellarum contextu illuſtrare ſolet, paſſim à Doctoribus adducuntur, in teſtimonium, de adiutoribus quæſtoris, de appellationibus ex Sicilia, de priuilegijs Archiepiſcoporum, & infinitis alijs. Ex quibus tametſi pleræque generales non ſunt, tamen eas propter cognitionem rerum, & exemplũ omiſſas non oportuit. Sunt qui *in l. non plures. & l. qui ſe [illegible] prætextu. C. de ſacroſ. eccleſ.* interpretantur Decanos, pro clericis: quod neutiquam feciſſent, ſi copiam nouellarũ habuiſſent conſtitutionum. Idem poſſumus dicere de ſexcẽtis alijs, teſte iuriſperitiſſimo Haloandro, cuius hactenus verba adſcribere libuit. Spieg.

Novellare, propriè nouum agrum colere, ſeu nouas [illegible] pangere.

Novelletvm ſumitur pro vinea ex nouellis vitibus conſita, *vt apud Paulum, de imp. in reb. dot. fact. & Alphenum de fun. dot.* Spieg.

Novae leges interdum intelliguntur, quæ poſt leg. 12. tab. latæ ſunt, *l.7. ff. de cap. minut. l.11. ff. de ius & legit.* Quo ſenſu & Nouum ius accipiendum eſt, *in l.1. ff. de pet. hæred.* Et Nouæ hæreditates, quæ ex huiuſmodi legibus ſenatuſconſultisve poſt 12. tab. factis deferuntur, *l.1. §. capiti. ff. ad Tertyll.* Denique ad quaſcunque recens latas leges ea appellatio pertinet, *l. vn. ff. de condictio. ex lege.* Et ita nouæ leges Papias ſignificant, *l. vlt. ff. de reg. Cato.* Briſſ. *& Ferrarius ſub tit. Inſtit. de Senatuſ. Orphitiano in verb. nouæ hæreditates.*

Novae tabulæ appellabantur, quibus publicè propoſitis æs alienum obæratis remittebatur, ac condonabatur. *[illegible] Cic. 2. offic. & inuect. 2. in Catilin. & epiſt. vlt. lib.5. ad Atticum, & Cæſar. in princ. lib.3. de bello ciuili. & Seneca lib.1. de Benefic. cap.4. Quintilianum declamatio.336. & Sueton. in Iul. cap.42.* Briſſon.

Novendialivm ſacrorũ conſuetudinem inde natam tradit Cęlius *lib.17. cap.21.* quoniam moris ethnicorum fuerit, diebus nouem mortuos flere. Dupliciter verò Nouendiale ſacrum actum eſt apud Romanos, vno modo cum defunctis parentabant, ſeque luſtrabant: Altero cùm prodigium aliquod accidiſſet, quod nouẽdiali ſacro expiare ſolebant. Ita verò perficiebatur, vt doctis placet: nouem dies aſſiduè Dijs ſacrum faciebant, quod ſacrum indici ſolebat, vel a Pontifice Maximo, vel à Prætore vrbano ex Senatus decreto, *prout tradit Gyraldus hiſtoriæ deorum. Syntagmate 17.*

Noverca patris vxor liberis ex alia vxore natis ita appellatur, *l.4. ff. de gradib. & affinit.* Sed & aui proauique vxor nouercæ appellatione cùm de prohibendis nuptijs agitur, continentur. *l.14. §. nunc videamus. ff. de rit. nupt.* Nouercæ quoque loco habetur ea, quæ adoptiui patris vxor fuit, *vt ibidem.* Briſſ. *& Cuiacius lib.8. cap.5. num.2.*

Noverca, noua vxor ſublatis filijs, quaſi [illegible], noua princeps, accerſendæ familiæ gratia ducta. Accurſius nouercam dictam vult, quaſi ſit nocẽs arcus, vel noua arca ſine fructu, quod plerunque priuignis noceat, *l.4. ff. de inoff. teſtam.* Quod ad affectum attinet, nouercale odium in prouerbium tranſiuit. Plerunque enim ſanguini ſuo iniuriam faciunt, *vt dicit text. d.l.4.* Quo factum eſt, vt nouercam pro contraria atque inimica accipere ſoleamus: vt nouercam vmbram dixit Plin. *lib.17. c.12.* Vnde & Euripid. *in Alceſtide.* Hoſtis enim (inquit) conſequens nouerca liberis prius genitis vipera nihilo maior.]

Novercalibvs delinimentis, inſtigationibuſque corrumpi, apud Maximum *in l. non eſt enim. ff. de inoffic. teſtam.* Spieg.

Novi homines, Terræ filij, à ſeſe orti nuncupabantur, qui nullis maiorum imaginibus & nobilitate commendabantur, quemadmodum Cicero *de lege Agraria loquens,* ſeipſum appellat nouum hominem. Id quod magna laude contingebat, ſi quis virtute faceret ſe nobilem, ac imaginibus donandis dignum. Prat.

Novi operis nunciatio, eſt ædificanti in alterius præiudicium facta prohibitio. *de qua fuſius Iuriſ. diſſ. tit. de nou. oper. nunc.* Siep.

Novissima, pro poſtrema, & in Pandect. & conſtit. Principum reperire eſt, ſicut & apud Ciceronem. tametſi Gellius autor eſt, ipſum hac voce vti noluiſſe. Exempla Syluius citat *in enarrat. orat. pro Q. Roſcio Comœdo.*

Novissima ſentẽtia. pro definitiua *in auth. vt defuncti ſeu fun. eor. §. ſancimus igitur.* Alber.

Novissime, aduerbium eſt, quod barbarè finaliter dicitur. Spieg.

Novissimvm ſupplicium, pro morte. *in auth. de lenonibus.* Spieg.

Novitas (quæ nutrit diſcordiam, *l. in rebus nouis. ff. de conſtit. Princip.*) tunc fieri dicitur, quum quæ ſunt, ſtatu ſuo mouentur, *l. penitam. C. de in integ. reſt.* Sp.

Novitii ſerui propriè dicuntur, recentes: veteratores verò, ſiue veterani, inueterati. Vlpian. *l.37. ff. de ædil. edict.* [Præcipiunt Ædiles, veterator pro nouitio veneat.] Item, [Quia venalitiarij ſciunt facilè decurri ad nouitiorum emptionem, iccircò interpolant veteratores, & pro nouitijs vendunt.] Item, [Trita vero mancipia & veterana difficile eſt reformare.] Sed Venuleius *in l. vlt. ſcilicet* ſuis rem explicat: nam veteratorem ſeruum eſſe ait turpi alicui ac ſordido miniſterio, quamuis recens addictum: nouitium verò, qui vel nulli adhuc, vel nobili alicui & liberali homine dignæ arti, quamuis multo antè, deditus fuit: veluti picturæ, medicinæ, muſicæ. quod Valla, opinor, non viderat. Hot. Budæus autem [illegible] contraria illa citat *in annotat. in Pandect.* At Donellus *tit. de ædil. edict.* nullam arbitratur eſſe diſſenſionem. Nouitium enim Vlpia. appellat rudem. Et is rudis eſt, non qui diù ſeruiuit, ſed qui ita ſemper eſt habitus a venalitiario, vt nulli miniſterio præponeretur. Ille veteratorem ait tritum. Rectè: ſed teritur ſeruus non tempore, ſed genere ſeruiendi. Et cum hoc probari facilè non poſſit, an exercitus ſit ſeruus in re aliqua, an non ſit, eius rei inde fides ſit, ſi miniſterio alicuius præpoſitus ſit. Et dicitur quidem nouitium, non quod magis nouum ſit, ſed quod à nouo dictum incliuatumque ſit. *vt annotauit Gellius.*

Novvm non eſt, quod eſt vſitatum, *l. non eſt nouum. ff. de legib.* Spieg.

Novvm non facit, qui detegit quod vetus eſt, *l. adeo. §. cùm quis. ff. de acquir. rer. dom.* Spieg.

Novvm interdum dicitur, tametſi quid de veteri extet *argum. l. Prætor. §. ſin. ff. de damn. infect. Inſtit. quib. mod. toll. oblig. §. ſed ſi eadem.*

Novvm æs alienum contrahere, *in l. ſi quis quemquam. ff. ſi quis caut.*

Novvm feudum. *Vide, Feudum antiquum.*

Novvm ius, antiquo & veteri, veluti quod ex 12. tab. proficiſcitur, opponitur, *l.1. ff. de petit. hæred. l.91. ff. de diuerſ. reg. iur.* Tacit. *lib.2.* [Callidus & noui iuris repertor.] Alias Nouum ius, *l.1. §.1. ff. quod quiſque iur.* id eſt, iniquum, *vt l.3. ff. eod. tit.* veluti, ſi quis impetrauerit, ne debitor aduerſus eum exceptione vtatur, *d.l.3. §. ſi is pro quo ſpopondiſti.* ex Briſſon.

Novvm opus nunciat aut dicit, qui alteri ne nouum faciat opus, denunciat & prohibet. Nouum autem opus facere, quod Iuſtinian. *in* [illegible] appellat, eſt, ædificando, vel detrahendo aliquid, priſtinam loci vel operis faciem mutare, *l.1. §. opus. ff. de oper. no. nunc.* Proinde qui vrũ, vel alterum ſ cæmentũ imponit, aut qui vetus ędificium ne corruat, ſuppoſitis tibicinibus fulcit & ſuſtinet, nouum opus facere non dicitur, *l.1. §. ſi quis ædif. inim. ff. [illegible] §. opus. eod. tit.* Cæterùm nunciatio noui operis, ſpeciẽ quandã appellationis habet. Nam vt interpoſita appellatione, ſiue iure, ſiue iniuria, nihil nouari oportet,

nuncii oper. pend. ita etiam à nunciatione. quamuis non iure facta, nihil noui operis facere permittitur. Et ſi factum quicquam fuerit: id poſtea deſtruitur, eoque nomine aduerſus eum qui fecit, interdictum datur à Prætore, cuius verba hæc ſunt: [In quem locum nunciatum eſt, ne quid noui operis fieret, qua de re agitur, quod in eo loco, antequam nunciatio remiſſa fuerit, aut in ea cauſa eſſet, vt remitti deberet, factum eſt, reſtituas] *l. Prætor. de oper. non. nunc.* Quòd ſi nunciatione ſibi facta quieuerit, mox iudice cognoſcente appareat, iuſtam nunciandi cauſam non fuiſſe, meritò condemnabitur nunciator legitimis actionibus, ſi quæ fortaſſis ei competant, plerunque integris manentibus, *l. ſciendum. eod. tit.* Nam ſi quis, exempli gratia, ob ſeruitutem viæ nouum opus nunciauerit, eoque ſuccubuerit, quòd ea ſeruitus iuſta nunciationis cauſa non videretur, non quòd omninò ei non competeret, actione confeſſoria vti non prohibetur, *l. qui viam. eod. tit.* Verùm hæc res multas habet cautiones, ac plerunque ſpreta nunciatione ei qui confidit iuri ſuo, coeptum opus impunè perficere licet. Veluti cùm Reip. intereſt, vt primo quoque tempore opus fiat. Vt ſi quis riuos, aut fontes purgare, vel reficere velit, quibus non refectis, vſus aquæ auferretur, & homines ſiti necarentur, *l. 5. §. ſi quis riuos. eod. tit. l. vlt. de riuis. l. 1. de fonte.* Aut cloacas, quarum immunditiæ (vt Vlpianus ait *cap. 1. de cloacis.*) non modò cælum peſtilens, ſed etiam ruinas minantur. Id autem ad veteris Romæ ſitum referri debet, quæ tot, tantiſque cloacis, & aquæductibus abundabat, vt eam ob cauſam penſilis à Plinio & ſubternauigata dicatur, *lib. 36. cap. 15.* Qua de re etiam librum Iulius Frontinus conſcripſit. Sed & cum iuſſu Prætoris, cuius iuriſdictioni poſt nunciationem ſeſe ſubijciunt litigatores, *d. l. 1. §. & poſt operis,* remittitur nunciatio: tunc ea perfectionem operis non impedit: idque verbis Prætoris ſignificatur, [Antequam nunciatio remiſſa fuerit,] *d. l. prætor.* Quæ remiſſio his demùm prodeſt, quibus iure non eſt facta nunciatio. Cùm enim ad obtinendam remiſſionem Prætorem adire ſufficiat, ne contemni eius auctoritas videatur: neque tum de iure litigatorum diſceptetur, catenus remiſſio facta intelligi debet, quatenùs nunciator ius nunciandi non habuerit, *l. 1. in princip. l. 5. §. 11 cui. l. non ſolùm. §. ſciendum. eod. tit.* Quòd formula illa Prætoris, de remiſſionibus ſatis expreſſum eſt: Quod ius ſit illi prohibere, ne ſe inuito fiat, in eo nunciatio teneat. *Duarenus diſputat. Anniuerſ. lib. 1. cap. 16.*

NOVVM ſtatum parietibus vſufructuarius non poteſt imponere, *Neratio autore, l. vſufructuarium. ff. de vſufructu.* Spieg.

NOVVM temporis eſt, inauditum & inuiſum, id eſt, non ante viſum, ignorationis, & rei quæ non venit in ſenſum. Ita quædam priſca poſſunt eſſe noua. Tamen aliquando confunduntur, vt in *l. 1. in prin. ff. de vent. inſpic.* nouum pro audito. Spieg.

NOX mori dicitur, vt voluit Bart. in *l. qui duos. §. 1. de manum. teſt.* & per hoc aurora eſt noctis, quia eſt noctis morientis. Salomonius, ſubtile hoc quidem, at non verum ſibi perſuadet: quòd aurora ſit potiùs diei initium, ſic heſperus initium noctis obſcurantibus tenebris: eiuſq; vtique ſit, & non noctis, lucere & luceſcere, *per caſum apertum, in §. Lucius. l. Titius. de lib. & poſth.* Spieg.

NOXAM Iuſtinian. ſcribit dici corpus quod nocuit: Noxiam, ipſum delictum. *Inſtit. de noxal. in princip. l. 1. in princ. ff. ſi quadr. paup.* Noxa planè etiam maleficium & peccatum ſignificat. Eaque appellatione omne delictum in 12. Tabu. continebatur, *l. 237. in fin. ff. de verb. ſign.* Et ita Noxam noxiamque nocere, *l. 45. §. 1. ff. de legat. 1. l. 4. ff. de noxali.* Noxam committere, *l. 32. ff. de noxalib. act.* Et noxam caput ſequi dicimus, *l. 4. ff. ſi ex nox. cauſ. l. 1. §. ſi apud. ff. depoſiti.* Briſſ.

NOXA caput ſequitur, *l. fin. ff. de noxal. l. 1. C. eod.* Pindar. *in Olympiis.*

[illegible]
[illegible] & Theognis
---ἁμαρτωλαὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποιſιν ἕπονται.

NOXA ſignificat in Iure pœnam, ex facto fraudulento imponendam, vtique non capitali: vt cùm noxam dicimus, videamur ſimul & fraudulentum, & pœnam pro eo vindictæ nomine infligendã, innuere iuris intellectu. Quemadmodum pœna quoque non eſt ſine fraude. Vnde noxæ dedere, pro eo eſt, quaſi dicamus pœnæ tradere, propter vindictam admiſſi delicti. Et ſolutum eſſe noxa, cùm quis ſatisfecerit, vel liberatus ſit à delicti vindicta. Item, Iudicium, in quo ſic dedere liceat, noxale nuncupatur. *Vlpian. in l. quis ſit fugitiuus. §. quod aiunt. ff. de ædil. edict. Adde Forcat. in Cupidine Iuris Ciuilis. num. 6.* Prat.

NOXA apud poetas & oratores ponitur pro culpa: at noxa peccatum, aut pro peccato pœna, vt Accius, Menalippe, Te eſſe huic noxæ obnoxium. Item quum lex iubet noxæ dedere, pro peccato dedi iubet. *Feſtus.* Hot.

NOXAE verbum in hac ſtipulatione, noxis ſolutum præſtari, non exiſtimatur (inquit Iulianus) ad eas noxas pertinere, quæ publicam exercitionem & coërcitionem capitalem habent, *l. 200. ff. de verb. ſign.* Hot.

NOXAE dedere, in noxam dare ſignificat, *l. 7. §. 1. ff. quod vi aut clam.* & ad noxam dedere, *in l. 10. §. 19. ff. de noxalib.* Noxæ autem dedere, eſt animal, mancipiumve viuum demùm tradere, *l. 1. §. noxa. ff. ſi quadrup.* Quintil. *Declamatio 9.* [Alebat deuotum corpus grauior omni fame ſagina, & inter noxæ dedita mancipia, contẽptiſſimus tyro gladiator] Vtitur & hac locutione Columella *in præfatio. lib. 1.* Sic & noxæ eximere, eſt criminis admiſſi gratiã facere, hoc eſt, vt ſcribit Bud. remiſſionem dare. *Brechaeus l. aliud eſt fraus. §. inter mulctam. ff. de verb. & rer. ſig. &c.*

NOXA ſolutus, in ſtipulationib. ædilitijs intelligitur, non qui noxam nunquam commiſit, ſed qui ob eam rem noxali iudicio ſubiectus non eſt, *l. 17. §. quod aiunt. ff. de ædil. edict. l. 147. ff. de verb. ſignif. l. 72. §. pen. ff. de ſolutionib. l. 3. ff. ſi fam. furt. fec. dicet. l. vlt. ff. de rer. permut.* & noxijs ſolutus, *l. 45. §. 2. ff. de leg. 1.* Planè noxis ſolutum præſtari ſeruũ qui promittit, de priuatis, non etiam his, quæ publicam executionem & coërcitionem capitalem habent, promiſiſſe exiſtimatur, *d. l. 17. §. quod aiunt. l. 11. §. vlt. ff. de euict. l. 200. ff. de verb. ſign.* Briſſon. Ego apud veteres, Alciatus ait, noxam à nocendo dictam inuenio, vnde præter pœnam etiam nocumentum ſignificat. Ouid.

---*Sine noxa luce bibuntur.*

Meritò ergo ſeruus qui nocuit, noxa dici poteſt: ſicut & ἄτη illa Homerica noxa appellatur. (hoc tamen, ceu erratum Triboniani, non recipit Olden.) At noxia ſolũmodò de maleficio ipſo dicitur, nec tam generali ſignificatione accipitur, ſicut noxa. Idem *enarrans. l. plebs eſt. de verb. ſign.* exemplis docet, quam iniquo iure Valla inſectetur Iuſtin. & Seruium Beroal. dum adiectiuè tantùm dici noxiam opinatur, contra veterum auctoritatem. Noxas accipere debemus priuatas, hoc eſt, ea, quęcunq; committuntur ex delictis, non publicis criminibus, ex quibus agitur iudicijs noxalibus. *autor Vlp. in d. l. quis ſit fugitiuus.* Caius *ad fin. d. l. plebs.* ait, omne delictum noxæ appellatione contineri. Sp.

NOXAM nocere, noxam committere. *Paul. in l. in delictis. Caliſtrat. in l. ſi qui in aliena. ff. de noxal. act.*

NOXALES actiones, quę aduerſus dominos ex delictis ſeruorũ dantur. Quarum ea vis eſt, & poteſtas, vt vel noxæ dedere ſeruum vel litis æſtimationem ſufferre dominus cogatur. Per ſe autem nullæ ſunt noxales actiones. Nec enim hoc proprium & ſpeciale alicuius actionis nomen eſt, ſed qualitas quædam duntaxat, quæ actionibus ex delicto venientibus adiungitur, vt furti noxalis, de dolo noxalis, damni iniuria noxalis, arborum furtim cæſarum noxalis, *l. 16. ff. ad exhib. l. 9. §. hac de dolo. ff. de dolo. l. 19. & l. 28. ff. de noxalib. l. penult. ff. commoda. l. vlt. C. de furt. §. ſunt & aliæ. Inſtit. de noxalib. actio. l. 7. §. pen. ff. arbor. furt. cæſ.* Eodemque modo noxalia interdicta ob delictum ſeruorum, quos in poteſtate habemus, aduerſus nos competunt, puta ſi quem vĩ deiecerũt, vel vi aut clàm opus fecerunt, *l. vlt. ff. de interdict.* Noxalis quoque appellatur illa actio, quę ob pauperiem datur, *l. 1. §. & cùm etiam. & §. ſi commu. ff. ſi quadrup. paup. & Inſt. eod. tit. in princ.* Briſſ.

NOXALES actiones appellantur, quæ non ex cõtractu, ſed ex noxia atque maleficio, quod pœnam vltimi ſupplicij non habet, ſeruorum aduerſus dominos inſtituuntur. Harum vim atque poteſtatem Caius explicat, *in l. 1. de noxal. act.* Spieg.

NOXALIS actio ſemper caput ſequitur, hoc eſt, aduerſus eum exercetur, in cuius poteſtate eſt ſeruus qui noxam admiſit,

admiſit, *l. ſed ſi vnus. §. ſi iuſſu domini. ff. de iniur. l. item mihi. §. in exercitu. ff. commod.* Porrò Imperator Gordianus, teſte Alciat. Noxa caput ſequitur, prouerbialiter extulit, *in l. licet. C. an ſeru. ex delict.* Quoniam, vt M. Cato ait, nequiter factum, ſemper durat, & reum comitatur. Sp.

NOXIAE eſſe, vt fraudi eſſe, pro vitio & culpæ dari, Bud. admonuit. Verùm pro noxa, id eſt, peccati pœna, aut damno, alibi rarò ſcriptum reperias. Spieg.

NOXIA, vt paulò ſuprà dictum, ipſum duntaxat delictum denotat, non etiam pœnã, perinde ſicut noxa vtrunque refert. Idem ius de fraude & pœna tradit. Vlpian. *in l. aliud. de verb. ſignif.* Spieg.

NOXIAM ſarcire, aut noxam dedere oportere, apud Vlp. *l. 1. §. cùm arietes. ff. ſi quadrup. paup. fec. dic.* Sp.

NOXIOS ſeruos habere, apud Vlp. *in l. ſi ſeruus ſeruum. §. Proculus. ff. ad leg. Aquil.*

NOXIVS, *l. 1. C. de cuſtodia reor.* ſignificat, nocentem, vitioſum ac criminis reum noxæque deditum, veluti furem, percuſſorem, quique fortè virginem conſtuprarit. De lapide noxium, apud Columellam *lib. & cap. 3.* mortis damnatum, ac de Capitolino lapide deiectum aut dignum qui iam præcipitetur, complures exponunt Grammatici. Brodæus *Miſcellaneor. lib. 6. cap. 5.* de lapide intelligendum putat, in quo ſtante & precium faciente præcone, veniebant ſerui probi maliq́ue, &c.

N V

NVBENDI verbum, quod nunc latini ſermonis vſus proprium fecit fœminis, vnde & nuptiæ dicuntur, olim erat viris fœminiſq́ue commune. Obnubere autem veteres dicebant, obtegere, ſiue obuoluere: quòd olim nuptuæ caput flammeo obtegeretur: ſiue quemadmodum Paulus Apoſt. interpretatur, vt admoneretur, quòd iret in poteſtatem viri: ſiue pudoris gratia, quemadmodum ſentit D. Ambroſ. tractans de coniugio Abrahæ, *lib. 1.* Quanquam operiẽdi ſignum propriè datum eſt fœmineo ſexu, tamen res ipſa competit in vtrumque, *teſte Eraſ. in de Chriſtiano matr.* Spieg. *adde Connan. lib. 8. cap. 3. num. 5.*

NVBERE, viro tradi: quòd ſponſæ apud veteres, dum viro tradebantur, nubere, hoc eſt, velare capita ſolebant. Sunt qui dicant, virum tum nubere, cùm ſeruit vxori, velut illa potiùs vir ſit, quàm ille. Sp.

NVBERE Virum, Imperatores dicunt, *l. cùm vir nubit. C. ad l. Iul. de adult.* eam conſtitutionem Accurſ. ad eos traxiſſe videtur, qui muliebria patiebantur. Quæ quidem interpretatio, licet reijcienda omninò non ſit, verbis tamen & Imperatorum intentioni non ſatisfacit. Proinde quod ex ijs qui muliebria patiebantur, nonnulli habitum, vultum, & inceſſum muliebrem ſic olim fingerent, vt ſub falſa quadam muliebri ſpecie, viris viri impudenter nuberent, dubium non eſt, quin de ijs ſolis Imperatores hic ſenſerint, de quibus *lib. 7. de Prouidentia* Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus. *Renard. var. lib. 4. cap. 20.* (eleganter & latè Iacob. Menoch. *lib. 2. de arbitr. iud. cap. 286. num. 11. & ſeqq.*) De huius verbi ſignificatione vide etiam Tyraq. *in 5. l. connub. gloſ. 1. part. 5.* vbi annotauit quòd nubere interdum de viris dicatur, allegans autoritatem Feſti *ex Pomponio in Pannuceatis*. & ita quoque vſum eſſe, inquit Cornelium Tacitum *lib. 15.* cùm ſcribit de Nerone: [Ipſe per licita atque illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quò corruptior ageret, niſi paucos poſt dies vni ex illo contaminatorum grege, cui nomen Pythagoræ fuit, in modum ſolennium coniugiorum denupſiſſet.] Et Sueton. *de eodem.* [Cui etiam, ſicut ipſi Sporus ita denupſit.] Et Iuuenalis:

—— Quid quæris? nubit amicus.

Et è noſtris quoque voluit Bald. *in l. cùm teſtator. C. de teſtam. manu.* Sicut è diuerſo nonnunquam de fœminis, Ducere dicitur, *vt in l. ſi ignorans. C. ſolut. matr. vbi & id not. Bald.*

NVBERE in familia, Græca locutio.

NVBILEM ætatem fœminis duodecimus annus, viris decimusquartus affert. *Connan. lib. 8. cap. 4. num. 3.*

NVCES, cæteroſq́ue fructus non minùs propriè pomi nomine comprehendi, quàm mala, indicat Alc. *interpretans. l. qui fundum. de verb. ſignif.* licet hodie in vulgari vſu loquentium aliud ſit. Spieg.

NVCES flagitabantur nuptiis, & pueris ſpargebantur, vt ait Feſtus, vt nouæ nuptæ domum mariti intranti ſecundum fieret auſpicium. hoc enim tanquam Iouis omine celebrabatur matrimonium, vt noua matrona eſſet ſicut Iuno, vt notat Seruius *ad Vergil.* erant enim nuces Ioui ſacræ. Et Plin. dicit honorem his naturæ peculiarem eſſe, quòd gemino tegantur operimento, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa, inquit, eas nuptijs fecit religioſas tot modis fœtu munito, quod eſt veriſimilius, quàm quia cadendo tripudium ſonumq́ue faciant. Hanc nucum ſparſionem notauit. Virgil. illo carmine:

Mopſe nouas incide faces, tibi ducitur vxor.
Sparge marite nuces.

Fuit enim moris etiam Romanis accẽdi faces ex ſpina flexibili, vt idem ait Plinius. quoniam idem fecerint paſtores, qui Sabinas rapuerunt. Et vnam ex facibus præferebat quidam puer, & item alij duo, qui nuptam ferrebant. omnes patrimi & matrimi. *Connan. lib. 8. c. 3. nu. 1. 4. 2.*

NVCLEI, teſte Vlp. Ofilius ſcripſit: [Cui ligna legata ſunt, ad eum omnia ligna pertinere, quæ alio nomine appellantur: veluti virgæ, carbones, nuclei oliuarum, quibus ad nullam aliam rem, niſi ad comburendum poſſit vti: ſed & balani, vel ſi qui alij nuclei.] *l. nuclei appel. de leg. 3.*

NVDVM μεταφορικῶς Iuriſconſulti pro mero & ſolo vſurpant. Paulus *lib. 5. ſentent. tit. 2.* [Nudo animo adipiſci poſſeſſionem non poſſumus, retinere tamen nudo animo poſſumus.] id eſt, ſolo animo.

NVDA à magiſtratibus reſpubl. per trãſlationem, pro deſtituta.

NVDA cautio, quæ ſolam repromiſſionem habet, *l. 2. §. ſed verum. ff. de iud.* vt & nuda repromiſſio *in l. 56. ff. de euict. l. 1. §. ſtipulationes. ff. de prætor. ſtip.* ad differentiam ſatiſdationum. Briſſ.

NVDA interrogatio, quæ non fit per tormenta, vel corporis dolorem, ad eruendam veritatem, *l. 15. §. quæſtionem. ff. de iniurijs.* Briſſ.

NVDA poſſeſſio, quæ ſine proprietate obtinetur, *l. 46. ff. de euict. l. 21. §. 1. ff. quod vi aut clam.* Hot.

NVDA proprietas dicitur, cui vſusfructus deeſt. *l. 19. ff. de vſufr. l. 8. ff. de vſufr. leg. l. 34. ff. de rei vind.* Hot.

NVDA ratio, dicitur à Pomponio nomen æris alieni in codicem accepti ſic relatum, vt qua de cauſa debeatur adſcriptum non ſit. [Si dominus, inquit, in rationes ſuas referat ſe debere ſeruo ſuo, quum omnino neque mutuum acceperit, neque vlla cauſa præceſſerat debendi, nuda ratio non facit eum debitorem.] *l. 49. ff. de pecul.* Idem *in l. 26. ff. de donat.* [Nuda ratio non facit aliquem debitorem, vtpotè quod donare libero homini volumus, licet referamus in rationes noſtras, debere nos: tamen nulla donatio intelligitur.] Hot. Per nudam rationem ius gentium nudum ſine vlla naturali cauſa, ſine vinculo æquitatis intelligit Pomp. Paulus contra & Marcianus, magis Sabinianorum ſententiæ videntur acquieuiſſe, *l. 13. de condict. indeb. l. 11. de acqu. rer. dom. l. 25. de præſcript. verb. l. vlt. de actio. empti, &c. Renard. l. cùm amplius. ff. de reg. Iuris.*

NVDA res, abſq; acceſſionibus, veluti fructibus, partu, & omni cauſa, *l. 1. §. hanc actionem. ff. depoſit.* Briſſ.

NVDA vacatio muneris, *l. 13. §. duo. ff. de vacat. mun.* Nuda & ſola ſcientia, *l. 1. §. ſed ſi ſciente. ff. de ædil. edicto.* Nuda debiti ſolutio, *l. 6. §. rationem. ff. de edend.* Nuda verba, mera verba, ſine aliqua certa & ſolenni conceptione, *apud Paul. lib. 1. ſent. tit. 3.* Briſſ.

NVDA venditio, pro fictitia & ſimulata, *l. nuda. ff. de contrah. empt.* Spieg.

NVDA voluntas tunc intelligitur, quum quid fit citra exteriorem interuenientem formulam, quæ interdum ſufficit, *vt apud Iuſtin. in §. interdum. Inſtit. de rer. diuiſ. Vide Cantiunculam ibidem.* Spieg.

NVDATA, indicata, patefacta. Vlp. *de recep.* [poſt nudata vtriuſque intima, atque ſecreta aperta.]

NVDVM, inquit Seruius, dicitur, quod nunquã tectum eſt, vt facias. Verùm nudum dicitur noſtris, quod neq; rei traditione, neque pignore, neque fideiuſſore eſt veſtitum. *C. de pact. l. traditionibus. l. ſancimus. C. de verb. ſign.* Sp.

NVDVM ſimplex ſolum, purumq; ſignificat: veluti nudum pactũ, cui nulla cauſa ſubeſt, præter cõuentionem & quod placiti ſine ſtetit, *l. 7. ff. de pact. l. 27. C. eod. l. 5. C. de contrah.*

ſtip. l. 10,

ſtipul. l.10. §. interdum. ff. de recept. qui arbit. Conſtant. *lib.1. tit.6.* ψιλὸν δὲ σύμφωνον ἐστὶν ὅταν μὴ πρᾶγμα γένηται δόσις, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ συνθήκαις. Nudum enim pactũ non eſt, quotiès pecunia datur, & aliquid de reddenda ea conuenit, vel alias quotiens certa lege data res probatur, *l.10. C. de pact. l.8. in fin. ff. de praeſcript. verb.* nuda denique conuentio non eſt, quæ habet in ſe negotium aliquod, vt Græci dicunt συνάλλαγμα. *l.1. ff. de praeſcr. verb.* Planè in l. traditionibus. C. de pact. nuda pacta magis eſt, vt à traditione nuda interpretemur; quemadmodum & nudam voluntatem accipimus, *in l.9. §. interdum. ff. de adquir. rer. dom. §. interdum. Inſtit. de rer. diuiſio.* Et nudam conuentionem pro ſolo conſenſu abſque traditione *in l.33. §. ſi rem. ff. de vſucap. l.1. ff. de pign. act. l.4. ff. de pignoribus. & in l.5. in fin. ff. de reſcind. vend.* Nuda verò traditio in l. nunquam. ff. de adquir. rer. dom. dicitur, quæ iuſta & ad dominiũ transferendum idonea cauſa non nititur.

NVDVM præceptũ, probabili nulla cauſa adiecta. *l.114. §. ſtdiui. ff. de leg.1. l.38. §. 1alinu. ff. de leg.3.* Briſſ. & ante eũ Coraſius *lib.1. cap.1.* vbi omnino ipſum vide, explicantem quæ ſunt pacta nuda & veſtita.

NVDVM ius Quiritium, Iuſtinianus ceu verbũ vacuum & ſuperfluum ſuſtulit, *lib.7. C. tit.25.* quòd animi iuuenum, qui ad primam legum veniunt audientiam, perterriti ex primis eorum cunabulis, inutiles legis antiquæ diſpoſitiones accipiunt. Spieg.

NVDVM miniſterium, *apud Paulũ in l.1. ad Velleianum.*

NVDVM nomen, *l.2. §. liberi. ff. ad SC. Tertyll.* id eſt, inane, & ſine re. *vt l.3. C. de inoff. donat.*

NVDVM teſtimonium, quod caret religione iuriſiurandi. *Vide c. tuas. ext. de cohabitat. cler.* Sp.

NVDVS conſenſus dicitur, qui neque ſolennitate verborum, neque traditione rei munitus eſt. *Connan. lib.5. cap.2. num.13.*

NVDVS conſenſus, hoc eſt, qui ſtipulatione deſtitutus eſt, ſufficit in conſtituendis ſponſalibus, *l.4. ff. de ſponſalibus.* Spieg.

NVDVS vſus, qui ſine fructu eſt. *l.1. ff. de vſu & habit.* Iiſdem autem modis, & conſtitui & finiri ſolet, quibus modis vſusfructus conſtituitur, *teſte Caio. l.3. in fin. ff. de vſufruct.* Spieg.

NVGATORIVM, vel quod eſt nugarum plenum, vel quod eſt nugarum, hoc eſt, leuium rerum, ac nullius ponderis. *vt apud Vlp. in §. erronem. l. ſi quis ſit fugitiuus. ff. de ædil. edict.* Spieg.

NVGAS autem appellat Martialis ornamenta muliebria. Ita enim peculiariter ea antiqui vocabãt, vana prorſus, inutiliaque atque futilia. Hincque Plautus *in Aulularia* nugiuendos vocat, qui res huiuſmodi vendunt mulieribus vt teſtatur Nonius Marcel. Verba Plauti ſunt hæc, [Nugiuendis res eſt ſoluta omnibus] *Tyraq. in l. connub.3. gl.1. part.3.*

NVLLAM dici ſententiam, decem ex cauſis tradit copiosè Speculator *in 2. part. tit. de ſent. & quæ ipſam ſequuntur. §.* 8. Spieg.

NVLLATENVS (feinerley weiß) negatiuum verbum, importat, quod factum contrà non valet. *gloſ. Clem. vnic. de ſequeſt. poſſeſſ. & fruct. Io. Bello. Etym.*

NVLLITAS ſententiæ eſt, ſi ſit lata contra leges canoneſve. *cap.1. de iudic.* & ſi lata ſit ab alio, quam à iudice, *cap. fin. de re iudic. lib.6. Io. Bello. Etym.*

NVLLI alij, quam mihi. Hæc verba non innuũt actum perfectum. *l. ſterilis. §. ſed ſi. ff. de act. empt.*

NVLLIVS pro non vllius. Iuriſc. *l.1. ff. de interd.* [Nullius ſunt liberæ perſonæ.] Sic Imp. *Inſtit. de rer. diuiſ.* quod diuini iuris eſt, id nullius in bonis eſſe cenſuit. Sp.

NVLLIVS eſſe res dicuntur, quæ in nullius priuatim bonis ſunt, ſed iure gẽtium omnibus vacant, & occupanti conceduntur. *l.51. ff. de contrah. empt. §. littorum. & §. feræ Inſtit. de rer. diuiſ.* Aliàs nullius eſſe dicuntur, quæ in patrimonio commercioque hominum nõ ſunt, veluti res ſacræ, ſanctę, religioſæ. *§. nullius. Inſtit. de rer. diuiſ.* Briſſo. *adde Connan. lib.3. cap.3. nu.4. & Ferretum, tit. de rer. diuiſ.*

NVLLO modo prædium ſuburbanum aut domum hæres alienet. hæredis hæres alienauit. quid iuris, Scæuola reſpondet, *in l. Lucius Titius. de leg.3.* Sp.

NVLLO exemplo aliquid facere, id eſt, nouum aliquid facere, & inauditum.

NVLLO numero homo, pro nullius precij, eſt apud Cicer. 3. *Philip.* Spieg.

NVLLO pacto, pro, nullam in partem, feins theils. *l. pupillus. ff. quæ in fraud. credit.*

NVLLVM, pro nullius momenti & vtilitatis, ſiue irrito, & inani. Vnde interpretibus, nullum & inutile, æquipollent. *ff. quod cuiuſ. vniuerſ. l.1. §. ei quidem, & qui ſatiſd. cog. & quoties.* Spieg. *Adde Forcat. in Necyomantia dial.99. nu.4.*

NVLLVM item pro imperfecto dici, Alber. admonuit ex verbis Iuſti. *in §. pen. Inſtit. quib. mod. teſt. infir.* [Num, inquit, imperfectum teſtamentum ſine dubio nullum eſt?] Sp.

NVLLVS metus eſt, ſi dolus intercedit, *vt dicit Vlp. l.5. ff. ex quib. cauſ. maior.*

NVM particulæ, ſubintelligitur negatio. *vt apud Vlp. in l. in cauſæ cognitione. 21 in princ. de minorib.* Sp.

NVM, id eſt, an, *l.7. §. vlt. ff. com. diu. l.5. §. ſi quis ex his. ff. de aqu. & alea. l.57. ff. de euict.* Et ita Num non, id eſt, an non. *l.25. §. ideo. ff. de hæred. pet. l.4. ff. de grad. & affin. l.16. ff. de minor.*

NVMQVID, id eſt, vtrũmne. *l.2. ff. quis ordo in bon. poſſ. l.8. §. ſi conditioni. ff. de inoffic. teſtam.* Briſſ.

NVMERALIA ſimplicia Iuriſperiti nominant, quæ Latinis nomina cardinalia ſunt, ſcilicet vnum, duo, tria, &c. Nam non poſſet addi pœna nec in factis, nec in ſpeciebus, per nomina numeralia multiplicatiua, ſcilicet duplum, triplũ quadruplum, &c. *Vide Zaſ. contra tantum. §. omnium Inſtit. de action.* Spieg.

NVMERANDI verbum ad rem ipſam præſentẽ refertur. *l. ſi ex cautione. C. de non num. pec.* Elegans eſt Alexandri dictum, & à magni nominis interpretib. receptum, numerare eſſe naturæ potius, quam iuris verbum. *conſ.179. in 2. vol.* quod & Alciat. probat, niſi cum conſtaret nullam numerationem factam tunc fuiſſe, ſed delegationem.

NVMERARE pecuniam, pro præſentem pecuniã dare. Pluriſariam verò numerata dici poteſt, *vt oſtendit Azo in Summa.* Spieg.

NVMERARII. *l.3. C. de priuil. eor. qui in ſacr. ſcrin. lib.12. l. vlt. C. de priuil. ſcholar. l. vlt. C. de fabricenſib. lib.11.* hi tabulariorum munere funguntur: *vt oſtendunt l.2. & l.4. C. de numerar. lib.12. & l.1. C. de apoch. publ. lib.10. & l. vlt. de exactorib. & exactorib. eod.* Itaque *in l.13. C. de ſuſceptorib. lib.10.* tabularios, aiunt Impp. ſeu numerarios. Quæ tamẽ poſtrema verba à Triboniano addita eſſe liquet *ex l.30. eod. tit. in C. Th.* Iſidor. autem *lib.9. Etymol. cap.3.* numerarios vocatos ſcribit eos, qui publicum numerum ærarijs inferunt. Inuenimus apud Marcell. num numerarios apparitionis magiſtri equitum, *lib.19.* Inuenitur & hoc verbum apud Sidon. Apoll. *lib.1. epiſt. ad Montium.* Ita numerorum ſollicitudinem accipe *in l. vlt. C. de primicer. & ſecundic. lib.12.* Briſſ. *adde Connan. lib.4. cap.15. num.1. Coraſ. Miſcell. lib.3. cap.11.*

NVMERATIONIS appellatione, ſpeciei datio continetur. *l.1. C. de dote caut. non num.* Spieg.

NVMERATIO precij declarat, cuius ſit dominium. *l. ſed & ſi quis. §.1. ff. de vſufr.* Spieg.

NVMERI militares, inde, vt Egnat. opinatur, dicti, quod ad numerum omnia præſtarent, vel quòd eorũ certus quidam numerus eſſet: quod hodie Turcæ, Gallique, & Aegyptij reges, Burgundionumque apud nos principes maximi potentiſſimiq; obſeruãt, certum quendam militum numerum alentes pacis etiam temporibus. Sp.

NVMERI pro albo, in quo lecti milites conſcribũtur: quem Græci κατάλογον appellant. Vlp. *l. ex eo.42. ff. de teſtam. milit.* [Ex eo tempore quis iure militari incipit poſſe teſtari, ex quo in numeros relatus eſt, ante non: proinde qui nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti tyrones ſint, & in publicis expenſis iter faciant, nondum milites ſunt. debent enim in numeros referri.] *Sic in l.4. l.39. §.1. ff. eod. l.16. C. eo. tit.* Hotom. *Adde infrà in verbo, Numerus catalogum.*

NVMERO eximere, eſt eximium & egregium, ac ſingularem aliquem conſtituere.

NVMERO plurali, pro ſingulari. *l. non eſt ſine liberis:* & contra ſingulari, pro plurali. *l. in vſu iuris, de verbor. ſignific.* figuratè Iuriſconſ. vtuntur, quod & Apellus annotauit. Spieg.

NVMERVS etiam ordinem & turmam ſignificat. Vnde numeri militum dicuntur. *l.1. in fin. de bon. poſſ. ex teſtam. milit.* Hinc & numerus familiæ. *Vide Alc. in com. de verb ſign.*

NVME-

NVMERVS catalogum militum ſeu breuiculum, quo militum nomina continentur, ſignificat, & quod recentiores Impp. matriculam vocant. *l.4. l.39. §.1. & l.43. ff. de milit. teſt. l.16. C. eod. tit. l. vn. in fin. ff. de bon. poſſ. ex teſt. militis.* Lamprid. *in Alex.* [Milites ſuos vbique ſciuit, vt haberet in cubiculo, & breues, & numerũ & dignitates] Plin. *lib.3. epiſt.* [Neque enim adhuc nomẽ in numeros relatũ eſt.] Quo factum eſt, vt numeri pro ſocietatibus, ordinibus, turmiſq; militũ acciperentur, *l.2. §. exercitum. ff. de his qui not. infam. l.8. §. veterani. ff. de procuratorib. l.4. §. qui poſt deſertionem. ff. de re milit. l.31. C. de locat. l. penult. de exactoribus. lib.10. C. l.2. C. vbi de ratiocinijs.* Plinius *lib.10. epiſt.* [Vt iam ſacramento dixerant, ita non dum diſtributi in numeros erant.] Lampridius *in Macrino.* [Quòd ſi vnius numeri conſenſus acceſſiſſet.] Militares etiam numeros apud Marcellinum legimus. Vnde Tribunatus numerorum, *in l. vlt. C. de teſtam. milit. l.9. C. de inoffic. teſtam.* Briſſon.

NVMMARIA, id eſt, pecuniaria, *l.10. §. quod ait. ff. de recept. qui arb. l.2. §.1. ff. de iure fiſci. l. vlt. ff. ne de ſtatu def.* Briſſ.

NVMMARIVM tribunal. Seneca 1. *de beneficijs* vocat, intelligi volens, vt Beroaldus ait, iudices, iudiciumque corruptum. Spieg.

NVMMARIVM iudicium, quod fit acceptis nummis. apud Cicer. *in Verr.* & nummarij iudices, præmio corrupti & ſordidi. Cic. *pro A. Cluentio.* [Varia iudicũ genera, nummarij pauci, ſed omnes irati.] Sp.

NVMMI appellatio ſtrictior eſt, quam pecuniæ. *l. litigatores. §. quod ait Prætor. de arbitr. l.1. de contrahend. empt. ex Alciat.* Spieg.

NVMMI valorem Alc. explicat *in l. lecta eſt. ff. ſi certum pet.* Idem *in d. comment.* ait, eos vulgarem doctrinam planè oſtendere, qui vulgaris ſermonis argumento idem arbitrantur denarium & nummum eſſe: quod plerique Doct. tradiderunt *in l. quæ extrinſecus, de verb. oblig.*

NVMMOS exiguiores Vlp. teruncios ſemiſſes aut aſſes more Quiritum appellat. Et interdũ regionis more nummos coriaceos. *Ranard. l. ſemper in obſcuris. ff. de reg. iur.*

NVMMI adulterini bonis opponuntur.

NVMMI repoſiti, *Lege, Mobilia.*

NVMMI reprobi, *apud Vlp. in l. eleganter. §.1. de pign. act.*

NVMMIS colere dicuntur coloni, non quod numerata pecuniæ penſio, quam debẽt, ſemper ſolui debeat, ſed alia certa re quæ pondere & menſura conſtat. *Comm. lib.7. cap. 11. num.13.*

NVMMIS indiſtinctè legatis, hoc receptum eſt, vt exiguiores legati videantur. *autor Vlp. ead. l. de leg.3.*

NVMISMA, idem quod nummus. Vide Bart. *in rub. C. de vet. numiſ. poteſt. & per tot. tit.* Spieg. & dic quod numiſma & ſolidus, & aureus idem eſt. *not. gloſ. in d. rubr. C. de vet. numiſm. poteſt. lib.11. Io. Bell. Etym.*

NVMMO addicere, aut mancipio dare, eſt ita dare, aut attribuere, vt quamuis vendita res non ſit, vendita tamen eſſe videatur. nam dicis cauſa, & (vt vulgò loquimur) pro forma nummus vnus dabatur. Vitruuius *lib.1. cap.4. in fine.* [Secundum mare mercatus eſt poſſeſſionem loco ſalubri, (de M. Hoſtilio loquitur) ab Senatu populoque R. petijt, vt liceret transferre oppidum, conſtituitque mœnia, & areas diuiſit, nummoque ſeſtertio ſingulis municip. mancipio dedit.] Cic. *pro Poſthum.* [Ecquis eſt ex tanto populo qui bona C. Rabirij Poſthumi nummo ſeſtertio ſibi addici velit.] Vlpian. *l.46. ff. locat.* [Si quis conduxerit numo vno, cõductio nulla eſt: quia & hoc donationis inſtar inducit] id eſt, quia non eſt vera conductio, quippe quæ mercedem duntaxat dicis cauſa conſtitutam habet. Hot.

NVMO vendere. Pomp. *l.66. ff. de iur. dot.* [Quidam ergo remedij loco rectè putauerunt introducendum, vt vel locet hunc vſumfructum mulieri maritus, vel vendat numo vno.] Hot.

NVMMOS aureos æs dici Vlpian. autor eſt, *de verb. ſign. d. dict. Aes, & ibid. Alc. in comment.* Nummus autem aureus, cuius hic eſt mentio, ſeſtertios æris centum valebat, hoc eſt, denarios argenteos 25. *quod idem in diſpunctionibus annotauit.* Spieg.

NVMMOS corraſos dare, *apud Vlpian. in l.3. §. planè. de ſtatu lib.*

NVMMOS lege communi gentium inductos ait Connan. vt æſtimandis rebus dominium earum quaſi traderet & transferret. *Comm. lib.5. c.2. num.3.* Idem nummos & ſeſtertios eoſdem eſſe tradit. *lib.7. c.1. num.2.*

NVMMVLARII, à numulis dicti, collybiſtæ, permutatores numorum: qui maioris precij numis acceptis, numulos, id eſt, minuſculam monetam per partes reddebãt: aut certæ regionis acceptam pecuniam, regionis alterius pecunia permutabant: item vt Collybiſtæ. Paul. *l.9. §.2. ff. de edend.* [Numularios quoque non eſſe iniquum cogi rationes edere Pomponius ſcribit: qui & hi numularij ſicut argentarij rationes conficiunt: quia & accipiunt pecuniã & erogant per partes, quarum probatio ſcriptura codicibuſque eorum maximè continetur: & frequentiſſimè ad fidem eorum decurritur.] Vlpia. autem *in l.7. §.2.* numularios pro argentarijs ponere videtur. Numularios præterea pecuniam ſpectaſſe ac probaſſe patet *ex l.39. ff. de ſolut.* Hotom.

NVMMVLARIORVM fit mentio *in l.1. §. hoc quoque. ff. de offic. præf. vrb. l.7. §. quotiens. ff. depoſ. l.9. §. pen. ff. de edend.* in qua traditur hos, ſicut & argentarios, rationes confeciſſe, accepiſſeque pecuniam & erogaſſe per partes. Briſſ.

NVMMVLARIVS, menſarius, menſulariuſque aliàs dicitur, ein Wechſſler/ qui nummos ad menſam tenet, vel qui ex officio menſæ nummorum inſeruit. Seu potius eſt, quod tradit Iuriſcoſſ. *in §. nummularios. l. quidam. ff. de edendo.* Horum conditio fuit aliquanto inferior argentarijs, ſicut apparet *ex l. quadam. ff. de edend.* quoniam ad inſtar argentariorum pecuniam tractabant permutando & fœnerando, ſed non publica autoritate. Ideoque rationes eorum minoris fidei & autoritatis erant: edendæ tamen, cum poſtularentur ab ijs, quorum cauſa ſcriptæ eſſent. *Vide Paul. in l. quadam ſunt. §. vlt. ff. de edend.* Nec tamen argentariorum conditio olim fuit honoratiſſima. Legimus enim apud Suetonium, fuiſſe probri loco obiectũ Octauio Auguſto, quòd progenitores habuiſſet argentariam facientes. Sp.

NVMMVLOS inueterales (ſi modo dictio incorrupta eſt) exponit Calliſtratus *in l. diuus. de bon. damn.* quos victus ſui cauſa in promptu habuerit: ſubaudi, damnatus ad ſupplicium. Haloander noſter indicat ſcholio marginali, cur pro, inueterales, legi poſſit, ventrali. nempe quòd ſolent plerique à lateribus in ſemicinctio, quod idem & ventrale dicimus, ſubtus occultos habere loculos, quibus non ſolùm ſudariola, ſed etiam leues nũmulos in quotidianę vitæ vſum geſtant. Ventralis etiam meminit Plin. *lib.8.* vbi ait: [Patris mei memoria, cœpere amphimalla noſtra, ſicut villoſa, & etiam ventralia.] Sp.

NVMMVM plerique *ἀπὸ τοῦ νόμου* deductum videri volunt. Cùm enim initio rerum mortales in mutuis cõmercijs, permutatione mercium vterentur, magnæque ex ea re difficultates exiſterent, quia non ſemper eueniret, vt quo tu abũdares, eo ego egerem, lege prouiſum eſt, vt nummus tanquam *σύνθημα* quoddam publica forma cuderetur, qui vſum dominiumque non tam ex ſubſtantia præberet quam ex quantitate, *vt ait Iulius Paulus l.1. de contrahend. empt.* Quid tamen ſi vocem latinam à verbo & ipſo latino deriues, nempe à numero? Nam nummi functio, non minus opinor, numero conſtat, quam pondere. Quanquam non ignoro M. Varronem à Quintiliano riſum, quod agrum à verbo latino, quod ſcilicet in eo agatur, dictum videri velit, ac non potius *ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ*: & rideri poſſe, quod noctẽ à nocendo, & ipſo latino verbo deducat, & non potius *ἀπὸ τοῦ νυκτός*. Nec etiam mouet me ſyllaba, quam breuem numerus habet, nummus longam: ceu vero, cui quam ignota ſint moleſtus à mole: ſic enim Seruio Honorato placet: laterna à latendo, lucerna à lucendo. & multa talia. *Curtius lib.3. [illegible] cap.23.* Brechæus *in l. pecuniæ. 178. ff. de verb. ſignif.* nummum deriuat *ἀπὸ τοῦ νομίσματος* quę vox monetam ſignificat legitimè ſignatam. Cæterùm priori deriuationi Ariſtoteles ſubſcribit. *τοῦτο* (inquiens) *ἔχει ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστί, καὶ ἐφ᾽ ἡμῖν μεταβάλλειν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον*, cui Vlpian. quoque accedere videtur. *l.1. ff. de contrah. empt.* pecuniæ vim non tam ex corpore, quam ex impoſita æſtimatione, & vt Ariſtot. inquit, ex lege conſtare tradens. *De quo nomine vide etiam apud Hotom. ad tit. de aſſ. §. curare. ibi, magna cauſa erroris vide & Duaren. de in litem iurando. num.5.*

Nvmmvs reuera non eſt natura, ſed hominum inuento & inſtitutione, ſed quæ omnium eſt cõmunis, propterea quod eius vtilitas cunctorum populorum moribus excepta eſt, &c. *Coman.lib.1. cap.5. num.8.*

Nvnc, particula eſt dilationis excluſiua. *l.ſcimus. §.cum autem. C.de inoffic. teſtam.* Propriè namque præſens reſpicit tempus. *l.vrbe. ff. de ſtatu hom. & ſimilibus.* Eſt tamen reperire vbi in futurum protenditur, vt in Decretis Pontif. exempla citat Alberic. Aliquando nullum tempus denotat, & pro, ſed, accipitur. *Lege Vallam in Elegant.lib.2.* Sp.

Nvnc prout, extunc. De hac clauſula vide Bartol. *in princ. l.ſi ſtipulatus, de verb.oblig.* Sp.

Nvnc, id eſt, vſque in futurum. *not.gloſ. cap.ſi audieris.23. qu.5. Ioan.Bello.etymol.*

Nvnciatio prohibitionem ſignificat in edicto prætorio, de oper.nou.nunc. In lege Iulia, de annona, qua mulierum nunciatio admittitur, accuſationem. Erant & nunciationes, quas publicè conſtituti Irenarchi Præſidibus faciebant, de delictis, quæ vbique fierent. Hæc & notoria Latinè dicuntur. *l. ab accuſatione. ad Senatuſconſ. Turpill. vt ſuprà indicaui.* Spieg. *Vide, Noui operis.*

Nvnciatio, (in materia maleficiorum) quam commentatores denunciationem vocant, magnam habet differentiam in iure pontificio, & in iure ciuili. Nam Romani pontifices admittunt quemlibet ad nunciãdum iudici crimen alterius: modò illum prius admonuerit emendationis. *c.qualiter & quando. de accuſ. & c.licet Heli.de ſimoni.* Et tunc poteſt iudex procedere per inquiſitionẽ, ſi voluerit, nulla mentione facta nunciatoris. Poteſt item procedere ſuper nunciatione inquirendo crimen, hoc eſt, vt nominatim exprimat nunciatorem, ſicut conſuetudo obſeruat. Iure autem ciuili nemo idoneus cenſetur ad nunciãdum, niſi ſpecialiter deſignatus ad id munus. Olim enim inſtitui ſolebat hominum genus, arcanis ſceleribus inquirendis, & offerendis operam impendens: vt crimina publicè innoteſcerent. Per hoc enim antiqui bonos mores mirum in modum tuebantur: quales & nunc quibuſdam in locis videmus deſignari. Cæterùm ne talis delatio in adulationem degeneraret, ſicut tyranni quoque huiuſmodi indicibus abutebantur, quaſi emiſſarijs duntaxat & auſcultatoribus: ideò ſancitum fuit, primùm, vt nunciatores quodam teſtificati genere vterentur ad inueſtiganda commiſſi criminis indicia, priuſquam aliquid efferrent, ne errantes ipſi, magiſtratum quoque ſeducerent. Deinde, vt notorijs ſuis (ſic enim tota illa criminis per teſtificationem inquiſitio vocabatur) nunciatores adeſſent. Nam falſis necne notorijs inſimulatus quis eſſet, perpenſo iudicio diſpiciebatur. *l.ea quidem. C.de accuſat.* Quamobrem Romanæ leges per nunciationem non admittunt alteri inquiſitionem fieri aduerſus criminoſum, niſi facta mentione nunciantis: vt reo copia fiat defendendi legitimis exceptionibus, quemadmodum etiam de Irenarchis, ſeu publicæ pacis cuſtodibus traditur *in l. diuus Hadrianus. ff. de cuſtodia & exhib. reor. l.ab accuſatione. §. nunciatores. ff. ad S.C. Turpill.* Oldend.

Nvnciatores, dicuntur emiſſarij, internuncij, & delatores criminum: ex quo eorum indicia, notoria dicuntur. Paulus *l.6. ff.ad Senatuſconſu.t.Turpill.* [Nunciatores qui per notoria indicia produnt, notorijs ſuis adſiſtere iubentur.] Idem ab Imper. denunciare dicuntur *in l.7.C.de accuſat.* Hotom. Indicium autem procedere, autore Budęo, eſt rem arcanam aliundè, quam ex criminis conſcientia compertam in medium afferre. Quare eius loci hic ſenſus eſt. Nunciatores, hoc eſt, emiſſarios, & internuncios, in id publicè conſtitutos, vt reos per notoria, hoc eſt, per id genus teſtificationis deferant. Quod munus, vt Alciat. docet, in pagorum ſyndicos, vt plurimum hodie tranſlatum eſt: licet citra calumniæ metum accuſent, quoniam per officium præſidibus denunciant *l.ea quidem. C.de accuſat.* Debere tamen aſſiſtere ſuis indicijs, id eſt, ea quæ attulerunt notoria tueri interim, dum quæſtio de crimine habetur.

Nvncivs, & res ipſa, & perſona dicitur, vnde dicimus bonum nuncium afferre, id eſt, bona noua annunciare: Cicero, [Domeſticarum rerum tuarum ſcriptores & nuncios.] *Vide Peſtum.*

Nvncivs communis, id eſt, viator, ſeu præco, vt vulgari ſermone accipitur, multa habet nomina, *quæ not. auth. de indic. §.de vnoquoque. & C.de ſportul. l.2.* Sp.

Nvncivs ad emendum miſſus, differt à procuratore. Nam quando nuncius mittitur, ex eo contractu directo, acquiritur obligatio ei, qui miſit nuncium. *l.1. §.vlt.de contrah.empt. l.qui autem. §.vlt. de conſtit.pecun.* Non enim nuncius ipſe emit, aut vendit, aut aliud negotium contrahit, vt poſſit dici contrahendo acquirere domino, ſed nudum miniſterium præſtat, *l.& licet. de conſtit.pecun.* id eſt, nunciat, monet, ſignificat abſenti, ad quem mittitur, quid dominus petat, aut velit, & monentis tantum officio fungitur, ſed herus potius hìc emere intelligitur. Atque ideo verba contractus in perſonam domini non nuncij concipiuntur, *d.l. & licet.* Hic ſiquidem nuncius ſimilis eſt quadantenus epiſtolæ, qua abſens abſenti voluntatem ſuam declarat, vt non inſcitè, nec ineptè nuncius epiſtola loquẽs, epiſtola verò nuncius mutus dici poſſit. Nam etſi per epiſtolam contrahatur emptio, non idcirco tamen epiſtola acquirit ei, qui eam miſit, ſed ipſe potius per epiſtolam, quaſi inſtrumentum quoddam, ſibi acquirit. Sic nuncius pro inſtrumento quodam habetur, adeò, vt nihil referat, cuius conditionis ſit, ſaltem vt contractus, miniſterio eius initus, valeat. Multum ergò intereſt, an quis mihi actionem acquirere, an verò facto eius aliquo mihi actio acquiri dicatur. *l. ſi quis ſolutioni. de vſur.* Cum autem mando alicui, vt emat nomine meo, hic procurator eſt, non ſimplex nuncius, quoniam emptio ipſa non nuda & ſimplex nunciatio, ei committitur. Itaque emit ipſe, & verba concipit in perſonam ſuam, non domini. *l.cum qui. §.Iulianus. de conſtit.pecun.* Sed quia alieno mandatu, ac nomine alieno emit, cogitur mandati actione ſibi quæſita cedere, *l.poſſeſſio quoque. §. vltim. de acquir. poſſeſſ.* Quod ſi verba contractus in perſonam domini concipiat, nihil agitur, cum quod hìc geritur, ex ipſius contractu originem trahat. Vnde Paulus, *cap.10. de obligat. & action.* [Quæcunque, inquit, gerimus, cum ex noſtro contractu originem trahunt, niſi ex noſtra perſona initium obligationis ſumant, inanem noſtrum actum efficiunt: & ideo, neque ſtipulari, neque emere, vendere, contrahere, vt alter ſuo nomine rectè agat, poſſumus.] *l.quæcunque.* Denuncio, quia non ipſe contrahit, ſed quaſi organi cuiuſdam vice fungitur, quod domini vox ad abſentem perferatur, idem dici non poteſt. *l.1. §.ſi te.depoſit. Duarenus.*

Nvncvpare, eſt voluntatem circa hæredis inſtitutionem, legatorum dationem, cæteraſque teſtamenti partes, lingua & voce exprimere nominareque. Hinc teſtamentum nuncupatorium, quod fit ſine ſcriptis, coram ſeptẽ teſtibus, viua voce: & eſt iuris ciuilis, teſte Viglio. Nuncupatum hæredem à ſcripto diſtinguit: vt ſit is modus, cuius meminit Iuſtinian. *Inſtit.de teſtam. §.fin.* Budæus, inquit; Nuncupare, eſt non ſcripto, ſed verbo cauere, vel dicere. Vnde teſtamentum nuncupare, apud Plin. *libr.14. de Ebrietate.* Spieg.

Nvncvpare hæredem, pronunciare eſt, & verbis exprimere, ac palam nominare. opponiturque ſcriptura nuncupationi. *l.21. l.25. ff.de teſtam. l.20. ff.de vulg.& pupil. l.8. §.vlt. ff.de ſec.tab. l.1. §.vlt. ff.de iur.codicil. l.58. ff.de hered. inſtit. l.11. §.pen. ff.ad l.Falc. l.vlt. C.de codicill.* Vnde per nuncupationem teſtamẽta, id eſt, ſine ſcriptura, interpretatur Theod. *in l.21. §. per nuncupationem. C. de teſtam. l.8. C. qui teſtam.fac.* Sic per nuncupationem ſubſtituere. *l.8. §. vlt. ff. de ſec.tab.* vbi ſcripto nuncupatus opponitur. Quod & ab Iſidor. *libr.5. Etymol.c.24.* traditum extat. Sueton. *in Calig.38.* [Quo metu iniecto, cùm iam & ab ignotis inter familiares, & à parentibus inter liberos palam hæres nuncuparetur, deriſores vocabat, quod poſt nuncupationem viuere perſeueraſſent.] Vt autem ſecundum tabulas, ita & ſecundum nuncupationem bonorum poſſeſſio datur. Briſſ.

Nvncvpare Budæo idem eſt quod *ἐπαγορεύειν*, hoc eſt, non ſcripto, ſed voce & verbo cauere & dicere. *Coras. lib.11. cap.1. num.3.*

Nvncvpare vota, eſt alicui diuorum vota polliceri & deſtinare. Caius *de verb.ſign.* [Poſt Kalend. Ianu. die 3. pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur.] Sp. Hinc

Nvncvpata vota dicuntur quæ Conſules Prætoreſ-

veia

ve in prouinciam proficiſcẽtes faciunt, quæ in tabulas, præſentibus multis referebantur. ſic dicta non quod ſcriptis mandarentur, ſed quod certis verbis & clara voce eſſent facta. *Coman. lib. 9. cap. 1. num. 3.*

NVNCVPATA pecunia dicitur, quæ (vt Cincius ait *lib. 2. de offic. I C.*) nominata & certa eſt, proprijſque nominibus pronunciata. At Santra *lib. 2. de verb. antiq.* vt refert Feſtus, ſatis multis colligit, nuncupata non de recto nominata ſignificare, ſed promiſſa, & quaſi teſtificata, circumſcripta, recepta, etiam in votis nuncupantis eſſe conuenientius. Sp. *Comman. lib. 9. cap. 1. num. 3.*

NVNCVPATA voluntas, pro expreſſa. *§. fin. Inſtit. de teſtam.* Spiegel.

NVNCVPATIVVM teſtamentum illud eſt, ad cuius firmitudinem & ſubſtantiam neceſſaria non ſit ſcriptura: tametſi nunc ad perpetuam rei memoriam, faciliorem que probationem ſoleat in ſcriptis redigi. Item eſt teſtamẽti genus, quod appellatur in Scriptis: quia ſine ſcriptura inualidum ſit. Eius forma traditur. C. de teſtam. *Quære, Teſtamentum nuncupatiuum.* Spieg.

NVNCVPATIVVM teſtamentum primum eſt & antiquiſſimum & iam tum quidem, cum nondum repertæ eſſent literæ, verò ſimilimum. Initio enim homines ſignis, & incerto vocis ſono, poſtea ſermone, & verbis diſtinctis, ſignificantibusq; animi ſui ſenſa explicare didicerunt, ita cogente humanæ ſocietatis vſu: Deinde literas quoque inuenerũt, neque id ſtatim ſed longo poſt homines natos interuallo. Aſſyrij vt vult Plinius, aut ſi Gellio credimus Mercurius apud Ægyptios inuenit: à quibus ex Phœnicia Cadmus in Græciam eas aduexit. Pelaſgi poſtea in Latium: vt dubium non ſit primas teſtamentorũ conſtitutiones nuncupatione, id eſt, verbis & voce fuiſſe factas. *Comman. lib. 9. cap. 1. num. 3.*

NVNCVPATVR teſtamentum in hunc modum: tabulas teſtamenti teſtator tenens ita dicit: [Hæc vti in his tabulis cerisve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor. itaque vos Quiritis teſtimonium præbetote:] quæ nuncupatio, & teſtatio vocatur. Vlp. *c. Inſtit. 20.* Iulian. *l. 8. §. 3. ff. de bon. poſſ. ſ. c. tab.* [Quidam teſtamentum in tabulis ſibi fecit, filio autem impuberi per nuncupationem ſubſtituit.] Item, [Nam quemadmodum ſcripto filio hæredi, ſeparatim ab hæredibus patris, ita nuncupato poteſt videri ſeparatim, &c. Hot.] *Vide etiam Bald. in Iuſtinianum, de iure nouo, lib. 1.*

NVNDINAE. Appellantur nundinæ generale forum in poſſeſſione, vel villa, vel caſtro, *vt ponit glo. in l. 1. ff. de nundi.* & hæ à principe impetrantur. *d. l. 1. ff. & l. 1. C. eod. tit.* Dictæ nundinæ à nono die, vt nemo ignorat. Ruſtici enim octo diebus in agris erant, & nono die repetebant vrbem ad mercatum pro legibus accipiendis: & vt ſcita, atque conſulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die præpoſita, à ſingulis atque vniuerſis facilè noſcebantur. Quòd autem nundinæ neceſſariæ ac hominibus per quã vtiles ſint, oſtendit ſummæ prudentiæ, & autoritatis apud Græcos Plato *lib. 2. ciuilis conuerſationis*, dicens in ciuitate bene, beateque inſtituta negotiatores in primis neceſſarios eſſe. Cuius ſanè verba niſi citarentur à Modeſtino I. C. *in l. vnica. ff.* hoc in loco aſcriberemus. Anchora.

NVNDINARI, venditare, inquit Bud. precio addicere, inſtitorio more aliquid ad quæſtum exercere: quod & nundino, nas, dicitur: Cicero tamẽ ſæpius pro emptitare vtitur, vt idem exemplis probat. Sp.

NVNDINARIVM, quod ad nũdinas pertinet, vel quod nundinis deputatum eſt.

NVNDINAS à nono die dictas nemo ignorat. Vlp. *in fin. l. 3. de ferijs.* [Item in eum, ait, qui quid nundinarum nomine aduerſus communem vtilitatem accepit, omni tempore ius datur.] Porrò ſi quid ſuffragijs pop. Rom. ferendum erat, id per ternas nundinas recitabatur, ac promulgabatur. Id tempus trinundinum, & duobus vocabulis trinum nundinum dicitur. Vnde etiam mos tractus, vt leges triniũdino die promulgarentur.

NVNDINIS impetratis à principe, Modeſt. ait, non vtendo, qui meruit, decennij tempore vſum amittit. Legimus, Claudium quamuis Imperatorem, tamen ius nundinarum in priuata ſua prædia à Coſſ. petijſſe. Sp.

NVNQVAM, non vllo, vel nullo tempore. *l. prouidendum. ff. de poſtul. l. locum. ff. de v. ſig.* Alb. Sp.

NVNQVID, num aliquid per interrogationem. *l. 1. ad fi. ff. de pignor. act.* Sp.

NVPER, non longo tempore. Neque verò ad horas refertur, ſed vel ad paucos dies, vel ad paucos menſes. *l. nuper conſtitutum. ff. de leg. 3. Inſtit. de vſucap. §. fin.* Sp.

NVPTA Labeoni non videtur, quæ virum pati non poteſt. *l. penult. ff. quan. dies leg. ced.* Item nec ſponſa intelligitur. *l. in eo iure. §. hoc caput. ff. de ritu nuptiar.* Spieg.

NVPTALITIVS, nuptialis. Vlpian. *l. 194. ff. de verb. ſign.* [nam munus eſſe donum cum cauſa, vtputa natalitium, nuptalitium.] Hot.

NVPTAM à Græco duci ait Feſtus *lib. 12.* Illi enim nuptã adpellant νύμφην, quo verbo vſus eſt Solon *in legibus*. Sic enim apud Plutarchum *in eo.* τὴν νύμφην τῷ νυμφίῳ [illegible] *Hanc explicui lib. 2. veteris iuriſprud.* Prat.

NVPTAM à nuptu, id eſt, opertione Varro deducit. Idq; Cælius & Cintius probant apud Feſtum, quod caput nubentis flammeo obuolueretur. Santra autem ab eo quod Nymphæa dixerunt antiqui Græci νέαν, vnde nouã nuptam νέαν νύμφην. Cornificius, quod noua petantur coniugia, Cuiacius quod noua ratio fiat. Sed verior eſt Varronis opinio. Mulier enim nupta, id eſt, obuoluta & tecta velamine ducebatur in domum viri. Erat autem lutei coloris velamen, vt ait Plinius. [lutei, inquit, video honorem antiquiſſimum in nuptialibus flammeis totũ fœminis conceſſum.] Virgines verò nubentes, colus comptã, & fuſus cum ſtamine, recta tunica & toga pura inductæ, domumque viri intrantes, ſolenne habebant poſtes adipe ſuillo attingere, aut vt tradit Maſſurius, lupino, ne quid mali medicamenti inferretur, non manu tamen ipſæ, ſed lana poſtes contrectantes, quod lanæ autoritatem veteres Romani religioſam habuêre, à quo vxores, quaſi, nuxores, dictæ: quę omnia eiuſdem Plinij teſtimonio comprobantur. Quamobrem quamuis dicat Feſtus nubere tam mulieres, quàm viros dixiſſe antiquos, vt etiã nunc Itali inquiũt, quomodo & Græcis γαμεῖν, tamen propriè dicitur mulier nubere. Vnde illud Martialis:

Vxorem quare locupletem ducere nolim
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.

Vt ſi propriè loqui velimus, nuptias appellare debeamus tantummodo primum illum matrimonij diem tantis cæremonijs celebrem. Hinc nuptiales faces Cicero dixit, & quotidianis nuptijs gaudere eam, quæ quotidie mutat adulterũ, quoniam nuptijs primus fiebat viri & vxoris congreſſus, quod in mariti domum ducta eſſet. *Com. lib. 8. cap. 3. num. 5.* Et ille quidem obnubendi atque velandi mos à temporib. ante Moſen deductus eſt, vt docet exemplum Rebeccæ ſe obnubentis, ſtatim ac vidit Iſaac, *vt habetur Geneſ. c. 24.* Vnde & iure canonum ſtatutum erat, vt nouæ nuptæ velamine obtegerentur *c. fœminæ. 3. q. 5. c. mulier. 33. q. 5. c. quotcunque. 3. diſt.*

NVPTIAE tantùm pluraliter, coniũctio maris & fœminæ. I. C. *l. 1. de ritu nupt.* Nuptiæ, ſiue matrimonium, inquit, diuini & humani iuris communicatio. communicat ſiquidem vxor cum marito, non ſolùm iure humano, ſed diuino pariter: hoc eſt vtitur iiſdem ſacris quibus maritus, atque ipſius familia, non quibus pater & agnati. Obſeruandum autem, loqui Iuriſconſ. vt ethnicum, apud quos quæuis familia habebat ſpecifica ſua ſacra. *Qua de re latius Alciat. lib. 1. Prætermiſſ. in dictione Sacra.* Iuſtæ nuptiæ, hoc eſt legitimæ dicuntur, ſi Romanus Romanam, hoc eſt, liberę conditionis maſculus liberam ducat vxorem. Præterea vt conſentiant non ſolum qui iunguntur, ſed etiam parentes ſub quorum ſunt poteſtate. *l. nuptiæ. ff. de ritu nupt. l. nec filium. C. de nup.* Cum autem nuptiæ celebritas ipſa coniugij ſit, cum mulier obnubitur, id eſt, velata facie ad maritum deducitur, propriè non dicimus ſolũ nuptias, ſed ipſum matrimonium. *Rubr. ff. ſolut. matrim.* Sp.

NVPTIAE per coemptionem quibus fiebãt verbis, Boetius docet *lib. comment. in Topic. Cic. 2.*

NVPTIAE nefariæ propriè dicuntur, quæ inter aſcendentis & deſcendentis lineæ homines committuntur. *l. quinetiam. ff. de rit. nupt.* Eæ verè nuptiæ inceſtæ habentur, quarum collaterales in vetitis gradibus autores ſunt, atque item affines. Reliquæ verò modò illicitæ, modò inutiles vocantur. Quamuis promiſcuus huiuſmodi vſus eſt apud Iuriſcoſſ. Sp. Dictæ autem ſunt nefariæ, auctore Varrone *lib. 1. de vita pop. Rom.* vt eum refert Nonius, eo quod farre, id eſt, vita indigni ſint, qui tantum ſcelus admittunt. Hinc Virgil. *lib. 6.*

Qui thalamos nate inuadit, vetitosque hymenaeos. & poſtea
Auſi omnes immane nefas, auſoque potiti.

Hoc olim prohibitum erat tantum vſque ad neptes, *vt Plutarch. docet in Problem. Rom. cap. 6.* Inceſtæ verò quaſi quæ à ceſto. cingulo illo Veneris, quo in nuptijs honeſtis vtebantur, abhorreant; & propriè verbum hoc ad prohibitas nuptias inter eos, qui ex tranſuerſo gradu coniunguntur, refertur à Suet. *in Calig.* [Super ſororis inceſta dixit.] & *in Nerone*, [Maieſtatis quoque & adulteriorum inceſtique cum ſorore Lepida ſub exceſſu Tiberij mutatione temporum euaſit.] Inceſta etiam *in Domitian.* appellauit Veſtalium ſtupra, quamuis, vt dixi, proprius eius ſenſus is ſit, vt prohibitam ſororum, & aliorum collateralium commiſtionem ſignificet.

Nvptiae ſeruiles. Iure ciuili conſtat matrimoniũ inter ciues Romanos & liberos duntaxat eſſe. *Inſtitut. de nupt. in princ.* ſeruos verò haud quaquam poſſe in matrimonium conuenire. *l. cum ancillis. C. de inceſt. nupt.* ſanè iure pontificum. *c. 1. de coniug. ſeruor.* approbatæ ſunt ſeruiles nuptiæ, citra tamen domini fraudem.

Nvptialis currus, &c. In Græcia ſeruatum morem Pauſanias ſcribit, vt in nuptiali curru tres modò ſederent. Media Sponſa, à lateribus ſponſus, & quẽ vocant Parochum, qui amicitiæ vel ſanguinis nexu colligatus eſſet, cuique deferrent plurimum. *Eius rei etiam teſtes ſunt Cælius Rhodigin. lectionum antiquarum, lib. 21. & Alciat. Præterea ſſorum. lib. 1. Brechæus l. pupillus. §. incola. ff. de verb. & rerum ſign. &c.*

Nvptiarvm mentio ad primas nuptias referẽda eſt, quod & Albericus indicat. Pomponius *in l. bones, de verb. ſignific.* [Hoc inquit, ſermone, dum nupta erit, primæ nuptiæ ſignificancantur.] cuius rei rationem pete ex commentarijs Alciati *in eandem.* Spiegel.

Nvptiarvm tempus, eſt ipſa nuptiarum feſtiuitas. *l. ſancimus. C. de nupt.* Itaque pro ſpe nuptiarum impropriè accipitur. *l. 2. in ſi. ff. de priu. delic.* Sp.

Nvbtias definit Modeſtinus *in l. 1. ff. de ritu nupt.* quas à nubendo, id eſt, velando dictas Feſtus, Iſidor. & alij tradunt, quòd olim nouæ nuptæ velatæ ad viros deducerentur: vnde propriè nuptiarum nomen mulieribus conuenit. non temere enim viros nubere Latini auctores dicunt. Et ideo ſecundum perſonas vtriuſque ſexus nuptias & matrimonium in aliquot locis diſtingui, ex Triboniani tamen, quantum exiſtimo, ſubtilitate magis quàm iureconſultorum videmus. *l. 10. & l. 11. ff. de ritu nuptiar. §. ſi aduerſus ea. Inſtitut. de nupt. §. quib. commemorari. Inſtit. de hæred. quæ ab int. Vide ſupra in verbis Nubendi & Nubere.* Porrò hæc conditio, Si nvpserit, non impletur qualicunq; coniunctione. Etenim ſi nondum nubilis ætatis ducta ſit, vel ei coniuncta, cuius nuptijs interdictũ eſt, non paruit conditioni *l. 10. ff. de conditio. & demonſtratio* Sed & ſi pupillæ legatum ſit, Qvandoqve nvpserit, ſi ea minor duodecim annis nupſerit, legatum non conſequetur, antequam viripotens facta ſit: quia nõ poteſt videri nupta, quæ virum pati non poteſt. *l. pen. ff. quando dies leg. ced.* Nuptiæ iuſtæ quæ ſint. vide *in verb. Iuſtum.* Briſſ.

Nvrvs appellatur filij vxor *l. 4. §. ad fines. ff. de gradib. & adf.* Sed & ſponſa, licet minus propriè nurus appellatione cõtinetur. *l. 6. & l. 8. ff. de gradib. & adf. l. 12. §. 1. ff. de ritu nupt.* Nurus autem appellatio & in edicto de poſtulando, & in quæſtione prohibitarum nuptiarum, & alias ferè porrigitur. licet has pronurus quidam rectè appellent. *l. 50. ff. de verbor. ſignificat. l. 1. in fin. & l. 3. §. vlt. ff. de poſtul. l. 8. §. penult. ff. de leg. præſt. l. 14. §. vlt. ff. de ritu nupt.* deoq; nepotis ex filia noſtra nati vxorem nobis nurum eſſe traditur *in l. 6. ff. de gradib. & adf.* Briſſ. *Adde Brechæum l. nurus. in tit. de verb. & rer. ſignific.*

Nvsqvam, nullo in loco, quod nuſquam relatum eſt, nec vſquam receptum *l. 1. ff. de ſenat. ex Alber.* Sp.

Nvtrire verbum, eandem quæ à Caio *in l. quod nos hoſtes. de verb. ſignificat.* verbo, viuere, tribuitur, interpretationẽ accipere, Corneus reſpondit, *teſte Alciat.* Sp.

Nvtriri infantium, ali adultorum eſſe, interpres monuit *in l. pen. de his quæ ſunt ſui vel alien. iur.* quod & *in actione, Alimentum, indicatum.* l. 2. C. de infant. expoſ. iubet nutrire ſobolem ſui m vnumquemque: Spieg.

Nvtrari debitum dicitur, quum vſuræ non ſoluuntur. *C. de debit. ciuit. l. 2. lib. 10.* Sp.

Nvtritia, Græcè τροφεῖα, dicuntur, nutricis merces. *Bud. in annotat. prior. & Alciat. in l. inter donum. de verb. ſign.* eo vocabulo vtitur Vlpian. *ad fin. l. 1. de var. & extraor. cognit.* [Ad nutritia quoque, inquiens, officium Præſidis vel Prætoris deuenit. Namque nutrices ob alimoniam infantium, apud præſides, quod ſibi debetur, petunt. Sed nutritia euſque producemus, quoad infantes vberibus aluntur. Sp.

Nvtvs, voluntas, quæ ſigno declaratur: quòd fit vel oculis, vel capite, vel manibus. Nutu relinqui poteſt fideicommiſſum. *l. nutu. ff. de legat. 3.* Verùm hæres nutu inſtitui nequit. *l. iubemus. C. de teſtam.* Plinius docet *lib. 1. epiſt.* nutum dici, cum quis annuit: & renutum, cum recuſat. [Namque ego, inquit, ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum.] Porrò cui ſummam potentiam adſcribimus, eius nutu ac renutu cuncta geri dicimus. Multum eſt, verbo efficere quod velis: at plus eſt, idem efficere nutu ac renutu, *inquit Eraſm.* Sp.

N Y

Nyktaλωπα genus morbi Græcis appellari Vlpian. *in l. 10. §. penult. ff. de ædilit. edict.* ſcribit, vbi homo neque matutino tempore videt, neque veſpertino. De quo verbo quædam præter Budæum medicorum loca adnotabo. Æginета *lib. 3.* [illegible] Quibus verbis etiam Aetius *lib. 7.* νυκτάλωπα definit, morbumque hunc contingere ait, [illegible] Alexand. Trallian. *libr. 2.* [illegible] Plinius *lib. 28. cap. 11.* Sanguine humano ſanari luſcioſos putant, νυκτάλωπας appellant. Briſſ.

Nympha, Latinè ſponſa dicitur.

Nymphaevm, locus in quo mulieres lauabantur. Ioſephus *lib. 1. de bello Iud.* [Apud Aſcalonem nymphæa condidit, & lacus ornatiſſimos.] Iul. Capitol. [Opera Gordiani Romæ nulla erant, præter quædam nymphæa, & balneas.] *Alciat. in l. ſi quis diuinam. Cod. de aquæduct. lib. 11.*

νυμφικὰ λουτρὰ, vt Suidas interpretatur [illegible] Prat.

Nymphaevm à Thermis, id eſt, balneis calidis diſcrepare oſtendit, l. ſi quis per C. de aquæduct. libr. 11. vbi præfectus curare iubetur, ac diligenter prouidere, quantum aquæ thermis, quantum Nymphæis pro abundantia ciuium deputari conueniat, exiſtimat Alciatus fuiſſe locum in quo mulieres lauarentur: Forcatulus verò non aſſentitur, non quod neget mulieribus in Nymphæo lauari vetitum, ſed quod putet viris etiam permiſſum extitiſſe, ſeparatim habere ſua Nymphæa. Eſt itaque Nymphæum, lauacrum ſiue balneum aquam tepidam habens, non valetudinis ſed voluptatis cauſa paratum, ideo prius conſulitur thermis, mox Nymphæis, poſtremò alijs vſibus *in d. l. ſi quis per.* Strabo *lib. 7.* tradit in Apolloniatum finibus locum extare, quem Nymphæum vocant, vbi ſaxum eſt ignem vomens, cui fontes ſubiunt aquis tepidis, & bitumine ſcatentes. Pindarus *Olympia. 12.* θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις, id eſt, calida Nympharum balnea frequentas. de viro loquitur. Nomen inde ſumptum eſt, quod per æſtatem pomeridiana hora Nymphæ ſeſe fontibus abluerent, Dianæ, puta, comites, in ſecretis nemorum fontibus, vt ſe oblectarent tantum. Quod & Romani ſeruarunt, in octauam diei horam lotionem differentes, quæ eſt ſecunda poſt meridiem, Martialis *lib. 10.*

Octauam poteris ſeruare, lauabimur vnà
Scis, quam ſint Stephani balnea iuncta mihi.

Forcat. in ſuo Cupidine Iuriſperit. cap. 10. num. 2.

O

O *Vide gloſſ. in c. ex parte charißima. extr. de fid. inſtrum.*

O. C. Ope conſilio, quam locutionem exponit Paulus *in l. ſæpe, 53. ff. de verbor. ſig.* apud Paulum Diaconum igitur mendum eſſe. O. C. ore concilio, vel ore concilij. Hotoman.

O. D. M. Operæ, donum, munus, nam apud Paulum Diaconũ corrupte legitur, domus. Hæc tria (vt ait Paul. noſter *in l. ſæpe, 53. ff. de verbor. ſignif.*) ſine disiunctione ita pronunciabantur. Erant autem ea quæ Patroni ſuis libertis, quum eos libertate donabant, imponere conſueuerant: vt ex tractatu de operis libertorum facile intellectu eſt, in quo mendum harũ notarum ignoratione natum eſt apud Paul. *in l. qui libertis, 37.* vbi le-

vbi legem Papiam edit,[Ne quis eorum operas,doni,muneris,aliudve]pro,operas,donum,munus,aliudve.Hot.

O.L.O.Con.Opere locato opere conducto. Adſcribi autem ſolebat, Effecto probatoque, quum perfectum eſſet. Et hoc eſt quod Paulus ſignificat *in l.5.de verb.ſig.* Opere locato, conducto: his verbis ἀποδίδωμι ſignificatur. Nam conciſè Paulus loquitur,pro Opere locato effecto, opere conducto effecto. Quare apud Val. Probum pro Operas conduxit, Operas locauit,reponerem, Opere conducto, Operę locato. In lapide autem vetuſto legi,operis faciũdi, adſcriptum eſt, altera pecuniæ pars dimidia ſoluetur opere effecto probatoque. vt apud Macrum *in l. 7.§.1.ff. repetun.* Illud quoque cauetur, ne in acceptum feratur opus pnblicum faciendum, frumentum publicè dandum, præbendum, approbandum, ſarta tecta tuenda,antequam perfecta,probata, præſtita, lege erunt.]Hotom.

Ob, in 12. Tab. ſignificat, Ad,Verba Legis hæc ſunt, [Cui teſtimonium defuerit, is tertijs diebus ob portum obuagulatum ito.] Prat.

Ob,propter ſignificat.Alb.ex I.C.exempla ponit.Verùm ob abſoluendum,ob tacendum,& ſimilia, pro ad abſoluendum,vel vt abſoluat: & pro ad tacendum,vel vt taceat accipienda ſunt.An verò conditionem faciat,cauſamque proximam denotet,Baſt.docet *in l.1.C.de legatio.lib.10.in l.1. C. de ſenten.quæ pro eo,quod intereſt.* Sp.

Ob duo verba olim totus orbis ſectus eſt. *Vide annot.Eraſ. in c.1.ad Hebr.* Sp.

Ob rem datur, vt aliquid in futurum ſequatur: quo non ſequente, repetitio dati competit. Ob cauſam verò damus, quæ præterita eſt:veluti cum ideo do,quod aliquid à te conſecutus ſum,vel quia aliquid à te factum eſt.*l.1.ff. de condict.ob turp.cauſ.l.damus.ff.de cond.indeb.* Sp.

Obambvlare, eſt aduerſus alios ambulare, & quaſi ambulanti ſe opponere, ſiue circumire, aut obuiam ire. Feſtus.

Obcaecare foſſas,hoc eſt,obtegere,& deſuper claudere,ne pateant.Bud.

Obaeratvs, qui ære alieno iam obligatus eſt, quaſi ære alieno obſtrictus, & debitor ad aliquid operandum. Spiegel.

Obdormire, non vita defungi eſt, quod nullo idoneo autore Eccleſiaſtici recepere,ſed dormire ſignificat. Vlpia.*ad leg. Aquil.l.ſi ſeruus ſeruum:* [Si fornicarius,inquit,ſeruus coloni ad fornacem obdormiuiſſet, & villa fuiſſet exuſta. Neratius ſcribit, ex locato conuentum præſtare debere, ſi negligens in eligendis miniſtris fuit.]Sp.

Obedientia eſt actus intellectus,& voluntas humiliter obtemperans ſuperiori ex debito, & conſiſtit in mandatis,*vt habetur 93.diſtinct.in ſumma.& c.ſi inimicus.* de quibus nõ eſt exquirenda ratio à ſuperiore, niſi quãdo contra ius mandat. *vt not.per Inno. in c. 2. de reſt. in integr. ita eleganter. Bald.in l. liberti libertæque. in 1.colum. circa med. C. de oper. libert. vbi plura in materia.* Cotta.

Obedire malo principi,ferre eſt. *Vide Eraſm. ſuper illud Apoſtoli ad Roman. Ideòque neceſſitati ſubditi eſtote, cap.13.* Sp.

Obevnda, vt Alber. citat, pro exequenda, ſiue peragenda,*in l.eſt verum.C.de incol.lib.10.* Haloander ſubeunda repoſuit,ſenſu eodem.Sp.

Obex ſignificat cuiuſcunque rei obiectionem, ſiue obſtaculum.*l.adulterij accuſatione.C.de adult.* Sp.

Obire propriè eſt circum aut obuiam ire, & omnino adire. At hic verè obit mortem qui ſua ſponte & vltro eam adit,quod proprium eſt eius qui ſeipſum interficit. *Conna.lib. 5.cap.7.num.1.*

Obire diem deſtinatum, id eſt, præſtò eſſe diem deſtinatum.

Obire munus conſulis, fungi officio Conſulis. ein regierender burgermeiſter.

Obire hæreditatem,pro acquirere poſſeſſionem hæreditatis,eſt apud Cicer. *pro lege Agraria*, & pro frequentare,*pro M. Cælio*:eadem figura qua dicimus, obire prouinciam.Sp.

Obire vadimonium, eſt ad diem ſe ſiſtere. *Lege,Vadari.* Spiegel.

Obiici beſtijs dicebantur, qui feris deuorandi tradebantur, vt de Daniele legimus leonibus obiecto, & Cicero *pro Sexto Roſcio Amerino*,dum de pœna parricidarum loquitur, [Noluerunt maiores corpus feris obijcere, ne beſtijs quoq; quæ tantum ſcelus attigiſſent,immanioribus vterentur.]Et Spartianus loquens de Caracalla: [Si quando (inquit) feris obiectos vidit, fleuit, &c.] Subijciebantur autem beſtijs,qui in ludum venatorium damnabantur, vt ſcilicet in theatro feras conficerent,& cum eis pugnarent, qui ad beſtias damnati dicuntur *in l.ad beſtias.ff.de pœnis.* Aldobrand.

Obiit diem,pro mortuus eſt.*l.1.C.de cond.inſer.Alb.* Sp.

Obiter, pro incidenter.*l.1. in fi.ff.de reſcind.vend.* Interpres pro ſtatim accipit.

Obivrgatio,poſt turpe factum caſtigatio. Feſtus.

Oblatio.In iure canonico oblationes dicuntur, quas laici hodie faciunt clericis, opfferhandt. Cæterùm, aliter quoque accipitur oblatio.*Vide Conna.*

Oblati actio. Oblati actio competit, oblatumq; furtum dicitur, cum res furtiua ab aliquo tibi oblata ſit, eaque apud te concepta,vtique ſi [illegible] mente tibi data fuerit, vt apud te potiùs, quàm apud eum, qui dedit, conciperetur.Nam tibi,apud quem concepta ſit,propria aduerſus eum, qui obtulit, quamuis fur non ſit,conſtituta eſt actio, quæ appellatur oblati. *§.oblatum.de oblig.quæ ex delict.naſcun. Inſtitut.4.* Sed hæc actio in deſuetudinem abijt. Cum enim requiſitio rei furtiuæ hodie ſecundùm veterum obſeruationem non fiat,meritò ex conſequentia etiam præfata actio ab vſu communi receſſit,cum manifeſtum ſit,quòd omnes, qui ſciẽtes rem furtiuam ſuſceperint,& celauerint,furti nec manifeſti obnoxij ſunt.*§.ſed hæ actiones.eod.tit.Inſtit.4.* Anch.

Oblati curiæ dicebantur, vt cum naturales eſſent nati,per oblationem curiæ legitimarentur. *§.ſi igitur. in authen. quib.mod.natur.effi.ſui.* cum prius hoc idem Theodoſius ſtatuiſſet: Cum enim curialium ordo ampliſſimus, olim tam in municipijs quàm colonijs ad peſſimam conditionem eſſet redactus temporibus Leonis & Maiorani, idque propterea, quòd cum inter alia onera hoc quoque ſuſtinerent, vt tributa omnia exigerent,ita vt quæ à tenuioribus ſeruare nõ poſſent, ipſi de ſuo penderent: multi patrias deſererent natalium ſplendore neglecto, ac occultas latebras & habitationem eligerent iuris alieni, ideo Impp. conati huiuſmodi morbo prouidere ſtatuerunt, vt naturales filij per oblationem curiæ legitimarentur. *Aldobran. ad tit. Inſtit.de nupt.§.aliquando autem.*

Oblatvm furtum.*vide,Oblati actio.*

Obligare ſe furti.*Vide Gell.lib.7.c.15.*

Obligare ſe, eſt iuris vinculo aliquo ſe obſtringere, obligare ſe cautione,*l.103.ff.de leg.1.* Chirographo,*l.103.ff.eod.* obligare ſe damni infecti.*l. 5.§ ſi plures. ff.* [illegible] *legat. non.* Obligare etiam eſt pignori opponere,& hypothecæ dare,*l.5.ff.de oblig.& act.l.13.§.qui impleto.ff.locati.* Obligatus fundus, qui pignori oppoſitus eſt, *l.45.§.vlt.ff. de legat.1.l. 52.ff. de act.empt.l. 41.ff.de contrah.emt.*

Obligari lege dicitur,qui in legem committit & incidit,*l.30.ff.de falſ.* Modeſt.*in l.51.ff.de verb. oblig.* [Lege obligamur, cum obtemperantes legibus aliquid ſecundùm præceptum legis vel contra facimus.] Sic Gellius furti ſe obligare,pro furtum facere *in lib.7.cap.15.* dixit.

Obligatio(vt definit Iuſtinia. *Inſtit.*)eſt iuris vinculum,quo neceſſitate adſtringimur alicuius ſoluendæ rei,ſecundùm noſtræ ciuitatis iura.Oldend.ita definit Imperator *in princip.de obligat.in Inſtit.* Omnium obligationum ſumma diuiſio in duo genera deducitur.Namque aut ciuiles ſunt, aut prætoriæ.Ciuiles ſunt, quæ aut legibus conſtitutæ, aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt. Legibus, vt legis Aquiliæ obligatio.& de pauperie,per leg. 12. Tabul.& furti nec manifeſti.*§.ſunt autem.Inſtit.de noxal.act.* Certo iure ciuili, vt ſunt obligationes iure gentium inuentæ, quæ à iure ciuili comprobatæ ſunt.Prætoriæ ſunt,quas prætor ex ſua iuriſdictione compoſuit,quæ etiam honorariæ vocantur, vt obligatio ex furto manifeſto & ex rapina, *d. §.ſunt autem.* Hæc diuiſio ponitur ab Imperatore *in d.tit.de oblig.in §.1.* Sequens diuiſio in quatuor ſpecies deducitur: Aut enim ex contractu ſunt, aut ex quaſi contractu:aut ex maleficio; aut ex quaſi maleficio.*eod.tit.§.ſequens.* Earum verò quę ex contractu ſunt,quatuor ſunt ſpecies:aut enim re contrahuntur, aut verbis, aut literis,aut conſenſu.*§.fin. eod.titu.* Re contrahitur obligatio quinque modis, veluti mutui datione, & [illegible] indebiti ſolu-

 tione

tione, ex commodato, ex depoſito, & ex pignore recepto, *vt patet ex toto contextu tit. quibus modis re contrahitur obligat.* Verbis obligatio contrahitur, vt ex interrogatione & reſponſione, cum quid dari fierive nobis ſtipulamur, *vt in princ. de verbor. obligat. in Inſtit. &c.* Literarum obligatio fit, ſi quis debere ſe ſcripſerit, quod ſibi numeratum non eſt, & poſt biennium de pecunia numerata opponere poteſt: *vt in Inſtit. de litera. oblig. poſt princ.* Conſenſu fiunt obligationes, in emptionibus, venditionibus, locationibus, ſocietatibus, mandatis, quæ qualia ſint, ſingula ſuis locis ordine literario explicata reperies. Ideo autem iſtis modis obligatio dicitur conſenſu contrahi, quia neque ſcriptura, neque præſentia omnimodo opus eſt, ac nec dari quicquam neceſſe eſt, vt ſubſtantiam capiat obligatio: ſed ſufficit eos, qui negotia gerunt, conſentire: *vt in tit. de oblig. ex conſen.* Obligationes quæ ex quaſi contractu naſcuntur, ſunt, vt obligatio ex negotijs geſtis, ex tutela, ex re communi, ex hæreditatis aditione, ex indebiti receptione, *vt patet per tot. tit. de oblig. ex quaſi contractu. in Inſtitut.* Obligationes ex delicto vnius generis ſunt: nam omnes ex re naſcuntur, id eſt, ex ipſo maleficio, veluti ex furto, rapina, aut damno, aut iniuria, quæ exempla qualia ſint, ſuis locis ordine literario explicantur. Obligationes ex quaſi delicto, patent in his exemplis; vt ſi Iudex litem ſuam fecerit, & per imperitiam malè iudicauerit. Item quando ex alicuius domo aliquid proijcitur, quod noceat, vel ſi ſuprà viam eſt aliquid appenſum, quod poſſit alteri nocere: Item pro furto commiſſo in naui, vel in ſtabulo, vel in caupona. qui caſus numerantur *in tit. de obligat. quæ ex quaſi delicto naſcuntur. in Inſtitut.* Cæterùm noſtri tres obligationum ſpecies conſtituunt; quarum vnam naturalem: aliam ciuilem, aliam naturalem & ciuilem ſimul appellant. Naturalis obligatio de iure gentium, quæ naſcitur ex conſenſu, quæ ſolo æquitatis vinculo ſuſtinetur, *vt l. Stichum aut Pamphilum. §. naturalis. ff. de ſolutionib.* vnde is natura debitor eſt, quem iure gentium dare oportet, & cuius fidem ſecuti ſumus. *l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de reg. iur.* vtputa, ſi pupillus pubertati proximus, ſine tutoris autoritate promiſerit, naturaliter obligatur, *l. 1. ff. de nouatio.* & effectus eſt duplex naturalis obligationis: Primus eſt quod ſoluta pecunia repeti non poteſt. Secundus, quod aliquando nomine eius aliqua actio competit: vt ex pacto nudo donationis, quæ duo ſigna ad cognoſcendam naturalem obligationem tradit Iuriſconſultus. *l. naturales obligationes. ff. de actionib. & obligat.* Regulariter tamen ex naturali obligatione, ſiue ex pacto nudo non oritur actio ciuilis, & efficax ad exigendum: vnde abuſiuè debitores naturales debitores appellantur, *l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſor.* Obligatio ciuilis eſt, quæ poteſt parere actionem: vt obligatio literarum. Obligatio naturalis & ciuilis ſimul eſt, quæ à iure gentium eſt inuenta, & cui ius ciuile formam dedit, vt obligatio ex conſenſu. *vide gl. in d. tit. de oblig. in Inſtit. &c. Ioan. Bellen. Etym. Adde Conna. lib. 2. cap. 3. num. 2. & 3. & Bald. in comment. ſuper Inſt. Iuſtin. lib. 3. de oblig. tit. 13.*

Obligatio. Nulla actio eſt, quæ non aliquam originē trahat ex obligatione. Et rurſus, obligatio ex aliquo negotio, imò reales actiones, ſi actorem reſpicias, habent perſonalem obligationem: ſin autem reum conuentum, aliter eſt. Nemo enim dominium rei, vel ius in re poteſt habere, niſi ex præcedente conſecutus ſit geſto negotio. Ita rectè ſentit Roffredus: & qui eum reprobare tentant, hi nihil minus intelligunt, quàm actionis definitionem. *autor d. Olden. in Copia.* Spieg.

Obligatio oritur ex contractu. Cùm enim introductæ iam eſſent multæ commerciorum formæ naturalis ratio, ac imminens rerum neceſſitas dictabat, æquum & bonum eſſe, vt conſtitueretur, ne quis in huiuſmodi mutuis negotiationibus, ſecundùm humani affectus inconſtantiam, detrimento alterius temerè variaret: imò magis vt adſtringeretur vnuſquiſque ad id quod ſemel placuiſſet ſeruandum. Vnde generaliter introductum eſt naturæ vinculum, id eſt, naturalis obligatio. Vt rectiſſimè videatur dixiſſe Vlpianus *in l. 1. in princip. ff. de pactis.* [Quid enim tam congruum eſt fidei humanæ, quàm ea, quæ placuerunt inter eos, ſeruare?] Verùm, naturalis ratio omnium rerum optima moderatrix, cùm tam immenſa, & varij diſcriminis eſſent hominum negotia, & facta, facilè ſuaſit, adeoque propter neceſſitatem exegit, ne eodem modo omnes ex omnibus negotijs paſſim obligarentur. Eſt enim inconuincibile axioma, diſſimilia, non rectè ſimili iure cenſeri. Quare legiſlatores medium quoddam, ac temperamentum in rebus obſeruantes, delectum adhibuerunt introducendæ obligationis, hoc ordine: Primùm, in conuentionibus ſecundùm prædictas formas conſummatis, tam efficax vinculum admiſerunt, vt executionem quoque decernerent in inuitos & recuſantes. Et hæc obligatio, ſecundum naturæ rationem, & hominum autoritatem producta, meritò eſt dicta naturalis & ciuilis. Exequendi verò adminiculum, actio. Deinde, in illis articulis, in quibus naturæ ratio non palàm accederet, apparente tamen aliqua cauſa ad vſum humanum neceſſaria, conſtituerunt autoritate ſua, Legiſque præſcripto obligationem quandam, ac inde ciuilem ſeu legitimam nuncuparunt, vtique tam efficacem, vt exigi poſſet per actionem. Sic Paulus accipi vult *in l. legitima conuentio.* Vlpianus *in l. iuriſgentium. ff. de pactis.* Denique in illis ſpeciebus, quæ non tam prægnantem cauſam in ſe continere videbantur, vt ad neceſſitatem exequendi trahendæ eſſent, ne nimis rigida omnium dictorum introduceretur actio, cùm nec illas nominatas ſeruemus vt oportet, optimo temperamento reliquæ omnes conuentiones ſub naturali obligatione propter cōſenſum, ſine executione tamen actionis, relictę ſunt, ſolùm vt exceptionem parerent. Vlpian. *in d. l. iuriſgentium.* ſed cum nulla, inquit, ſubeſt cauſa præter conuentionem, hic conſtat non poſſe conſtitui obligationem. Igitur nuda pactio, obligationem non parit, ſed parit exceptionem; hoc eſt, naturalem defenſionem. Ex his apparet, quomodo ex facto colligatur ius obligationis, & etiam ius perſequendi, quod debetur per obligationem. Sicut dici ſolet, Contractus eſt remotior actionis ac mediata cauſa: Obligatio autem proximior & immediata. Item, contractus eſt cauſa ſpecifica, quia diuerſi contractus producunt diuerſas actiones: ſed obligatio, generalis cauſa eſt, quoniam omnes actiones eodem modo naſcuntur ex obligatione, *iuxta l. licet, §. ea obligat. ff. de procur.*

Obligatio fideiuſſorum, acceſſio eſſe dicitur & ſequela principalis obligationis. igitur plus in acceſſione eſſe non poteſt, quàm eſt in principali re. *Vide Theoph. Inſtit. de fideiuſſ.* Spiegel.

Obligatio naturalis dicitur, quod facto naturali inſiſtat, nihil præterea ex ſe iuris habens: Quæ autem à iure gentium obligatio venit, ius continet, & ciuilis nominatur, quia ius ciuile eam comprobauit, &c. *Connan. lib. 2. cap. 3. numer. 8.*

Obligata durare. Vlpianus *in l. item quæritur. ff. locat.* Qui impleto, inquit, tempore conductionis, remanſit in cōductione, non ſolùm reconduxiſſe videbitur, ſed etiam pignora videntur durare obligata.] Spieg.

Obligatio obligatur, *in l. creditor prædia. §. pignoris. ff. de pignor.* obligatio ex materia pignoris dati, obligatur ad effectum actionis producendum. Sp.

Obligatio, pro actione, apud Paulum, *in l. naturali. §. & ſi quidem, de præſcr. verb.* Spieg.

Obligatione dimitti, apud Papin. *in l. libertus qui operarum. ff. de oper. libert.*

Obligationem ex facto & in factum colligit Vlpianus *in l. actionum genera. §. actionum autem. ff. de actio. & oblig.* & clarius Modeſtin. *eod. in l. oblig. muer.* Spieg.

Obligatus fundus dicitur, qui pignori oppoſitus eſt. *l. 45. §. vlt. l. 57. ff. de legat. 1.* Obligatis prædijs Cicero *in Rullum* ſoluta opponit, quæ ſcilicet nullo pignoris nexu tenentur. Briſſon.

Obliqua libertas, oppon. directæ. *Quære, Libertas directa.*

Oblique aduerbium, cui contrarium eſt rectè.

Obliterabitur, pro abolebitur, & quaſi è literarum monumentis delebitur, *l. hi qui ſanctam. C. de apoſtatis ex Alberic.*

Obliuio, memoriæ defectus. Præſumitur autem ex longa abſentia naſci. *vt not. in l. furtũ. §. fundi. ff. vſucap. Lege Bart. in l. ex conſenſu. §. eum qui. ff. de appellat.* Spieg.

Obloqui, eſt contra me loqui, & quodammodo expoſtulare mecum. Spieg.

Obnixe, cum conatu, inſtanter, totis virib. Sp.

Obnoxie dicere ſententiam, apud Liuium, Bud. interpretatur trepidè. Sp.

Obnoxius qui pœnę obligatus eſt, propter delictum. *autor Feſtus*. Transfertur autem ad alia multa, vt ex Grammaticis patet. Spieg.

Obnubere mulierem, eſt eam velatam ad maritum deducere. *Ex Alc.* Sp.

Obnunciat, qui malam rem nunciat: qui bonam, annunciat. *Donatus autor*. Hinc obnunciatio augurum, cum aliquid fieri prohibebant, quoniam auſpicia non addixiſſent. Alciat. *in comment.* ſcribit, quòd denunciatio, quæ prohibitoria erat, obnunciatio propriè dicebatur. Sp.

Obolus ponderis genus eſt, quod ſex ſiliquas continet. de eo meminit text. *in c. iudices. 1. quæſt. 1.* & Terentius *in Andria*: Obolo emptos. de quo latè ſcribit Volaterranus poſt Plinium *in ſua Philologia. lib. 30. commen. Vrb.* vbi de ſiclo, & de alijs ponderibus. & Budæus *de Aſſe, & eius partibus in l. 1. & 5. libro*, vbi dicit, quod eſt medietas ſcrupuli, & ſic quadrageſima octaua pars vnciæ. Cotta. Hinc ὀβολοστατικὴν Ariſtoteles vocat fœneratoriũ quæſtum, ſeu negationem pecuniæ, quã quis exercet, vt ex ipſis ſolis nummis, qui ſteriles ſunt contra eorum naturam lucrum captet quam ipſe improbans ait, [illegible], id eſt, merito maximo negotiatio fœneratorum odio habetur, propterea quod ex ipſo nummo quæſtum facit, &c.

Obrepere, fallere, hoc eſt, incautum aggredi. Vlpia. *l. 3. §. puberi quamuis. de Carbon. edict.* [Sed ſi cum eſſet pubes, quaſi impubes obrepſerit, dicendum erit, nihil eum egiſſe:] Accurſi. *in l. ſi quos obrepſerit præſidi prouinciæ. ad leg. Corn. de falſis.* vim ſignificationemque huius verbi parum percepit, *vt Bud. inclementer oſtendit in poſter. annot.* Sp.

Obrepere ad magiſtratum dicitur, qui falſa ſpecie vel probitatis, vel doctrinæ ad magiſtratus aſſumitur, & vt vulgò loquimur, per hypocriſin. Hinc obreptio, latens & fallax aditio. Vlpia. [Patronum autem appellamus, etiamſi capite minutus ſit, vel ſi capite libertus minutus, dum arrogetur per obreptionem.] *l. ſed ſi hac lege enim. §. patronum. ff. de in ius vocand.* Ex hoc §. quòd vulgatum eſt verbum, Reſcriptum impetratum per obreptionem, non valere, natum videri poteſt. Id quod adeò verum eſſe dicit Iaſon, *teſte Hegendorphino in eodem*, vt etiam reſcriptum à viro ſanctimonia ſpectabili, per obreptionem impetratum, nullius momenti ſit. *Vide Baldum c. 1. in fin. vt lite pendent. & l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel vtil. public.* Spieg. Vel

Obrepere, eſt latenter & tacitè aduenire, *vt in c. cum creatura. de celebrat. miſſa. & in Cle. vt in agro. de ſtat. monach. Io. Bellon. Etymol.*

Obrepere dicitur, qui taciturnitate & reticentia veri aliquem circumvenit, quiq; id celat & reticet, quo expreſſo non eſſet poſtulata impetraturus. *l. 29. §. ſi cum debitor. ff. mandati. l. 1. §. 1. ff. ſi à parente quis manumiſſ. l. 3. §. puberis. ff. de Carbon. edic. l. 1. §. ex illa. ff. ad leg. Cornel. de falſ. l. 29. ff. eod. tit.* Confer Menoch. *lib. 2. de arbitr. iud. c. 201. per tot. & maxime nu. 9. 10. 11. & ſeqq.* vbi tamen notandum, hoc verbum Obrepere, non à Rapio: ſed Repo, compoſitum eſſe. licet cõmuniter, & quidem male, diſſentiant Doct.

Obreptio, id eſt, mendacium. *l. ſin autem. §. 1. ff. de neg. geſt.* & eſt mendacium fraudulosum. *l. ſed ſi. §. patronum. ff. de in ius voc.* & propriè conſiſtit in facti narratione, non iuris. *l. ſi ita vero. §. ſubuentum. ff. de fideicommiſſ. liber.* Old.

Obreptionis autem pœnam Barto. exequitur in d. *l. ſi quis obrepſerit.* Quòd autem a principe obreptio non ſit inſolita, fac. *l. prædia. C. de loc. præd. lib. 11. l. fin. C. de diuer. ſ. præ. l. ſi. C. de ſun. & ſalt. rei dom. eod. lib. cum ſimil.* Quin & Imp. ipſe queritur. *in l. 1. C. de petit. bon. ſubl. lib. 10.* ſeſe inuerecunda petentium inhiatione adeò conſtringi, vt etiam non concedenda tribuat. Et alibi, precationes huiuſmodi furtiuas nominat. *l. 1. C. de fund. limit. lib. 11.* Spieg.

Obrogatur legi, cum mutatur aliquid ex prima lege: Subrogatur cum aliquid primę legi adijcitur: Derogatur *autore in fragmentis Vlpiani*, cum primæ legis pars tollitur.

Obryza *in l. 12. de ſuſceptorib. in C. Theod. l. 2. & l. 3. de ponderatorib. eod.* Plin. *lib. 33. cap. 3.* Aurique experimento ignis eſt, vt ſimili colore rubeat, quo ignis. Atque ipſum obryzum vocant,] in cuius verbi notatione B. Hieronymus & Iſidorus diſſentiunt. Ille *in Hieremiam* obryzum, quaſi ophiriſum appellatum tradit, quoniam ex Ophir inſula laudatiſſimum aurum adueheretur. Hic verò *lib. 16. Etym. c. 17.* ab eo quod obradi & ſplendore, & coloris ſit optimi, nomen ductum putat. Eſt & tertia opinio exiſtimantium à Græco originem hoc nomen trahere, & obryzum quaſi [illegible] dictum, quoniam purum ſit & ſyncerum aurum. Qua in ſententia Hermolaus Barbarus eſt. Briſſ. *Adde Tyraq. commentat. in 3. l. connub. gl. 1. part. 3.*

Obryziati ſolidi dicuntur, quia conſtant ex auro multipliciter excocto: de quibus meminit Imperator *in l. vniuerſo. C. de veter. numiſ poteſt. lib. 11. & l. 1. C. de oblig. votorum. lib. 12. licet in vtroque loco verba mendoſe ſcripta legantur.* Et ideo aurum obryzum refert Suetonius Neronem exegiſſe, dum inquit: [Argentum poſtulatum, aurum obryzum, vt plerique omnem collationem palam recuſarent.] D. Hieron. *in Daniele*, [Ecce vir vnus veſtitus lineis, & renes eius accincti auro obryzo.] Cotta.

Obrogare, eſt legem legi contrariam rogare, Græce [illegible], dicitur. *Tuſanus ann. 1. lib. 1. ad epiſt. 4.* Sp.

Obrussa cum ſit exploratio & probatio perfectionis & nota auri atq; argenti, eleganter à Cicerone ſcriptum eſt, & adhibenda tanquam obruſſa ratio: *vt teſtatur Turneb. aduerſ. lib. 14. c. 22.*

Obscœnitatis vocabulum, *in l. 1. de offic. præfect. vrbi*, ſpecificè a I. C. accipitur, non genericè, vt putauit interpres, nimirũ pro non nominãdo ſcelere. Feſtus ab Oſcis deriuat, quorum frequentiſſimus fuit vſus libidinum ſpurcarum. Sp.

Obscurae perſonæ, claris opponuntur. apud Cicer. & Iuſtinian. *in auth. de teſtam. §. ſancimus. col. 6.* Sp.

Obscurare vulgò accuſatiuo iungitur. *l. 10. in fin. ff. de ſeruit. vrb.* Sed tamen & Obſcurare luminibus dixit Vlpia. *in l. 30. ff. de vſufruct.* ſecundùm Piſanam lectionem. Briſſ.

Obscurare. Pręſtringere oculos, hoc eſt, obtenebrare, caliginem offundere. vt, Sol præſtringit oculos obtuentium. Vnde Præſtigiæ, & præſtigiatores, qui celeritate luſitandi, & ludibria illa oculorum præſtringunt viſum intuentium, vt miracula facere credantur. Perſtringere verò, eſt leuiter attingere, & metaphoricũs, pro leui dolore adficere. Oldendorp.

Obscurare, præter notum ſignificatum, etiam pro non curare, ſupprimere, tegere, obumbrare, Budæ. obſeruauit. Paul. [Obſcurare luminibus altius tollendo.] Idem, [Obſcuratis ædibus habitare poteſt etiam.] *l. ſi is, qui binas. ff. de vſufruct.* Spieg.

Obscuri viri, hoc eſt, ignobiles, obſcuro loco & genere orti. *in authen. de defenſ. ciuit. §. 1. & quib. mod. nat. effic. legit. §. quiſquis autem.* Sp.

Obscuritas, ambiguitas, vel generalitas in verbis, accipit interpretationem à quotidiano vſu. Nec mirum, quũ & legiſlatores deciſiones eorum ex quotidianis vſibus fundare ſoleant. *text. in l. certi condictio. §. ſi nummos. & in l. cerrè, in fine. de precar.* Et dicit Imper. *in l. 1. §. nulla. de veteri iur. enucl.* eas leges eſſe firmiſſimas, quæ quotidiano vſu roborentur. Sp.

Obscuritatem inter & ambiguitatem hoc intereſt, quod obſcuritas vertitur circa dictionem aliquam, ex eo quod multipliciter intelligi poteſt: vt ex generalitate: ſed ambiguitas eſt circa orationẽ: vt, Aio te Aeacida Romanos vincere poſſe. *not. g. eſſ. l. veterib. ff. de pact. Io. Bello. Etym.*

Obscuro loco nata, pro humili magis, quàm pro ex vili genere, vt interpres accipit, intelligenda eſt, *in l. concubinam. ff. de concub.* Sp.

Obscurum, difficile, & quod ſtatim intelligi non poteſt. Vnde obſcuritas, hoc eſt, cuius ſententia latet, iure noſtro improbatur. *l. ſi legatario. §. fin. ff. de fideicommiſſ. liber.* Bald. cenſuit, omnem intellectum, qui non conſonat auribus vulgi, eſſe impertinentem. *de pace Conſtant. in verſ. promittendo.* Contra, laude vehitur ſermonis claritas. *in auth. de teſtamen. imperfectis.* Solemus autem in obſcuris, quod veriſimilius eſt, aut quod plerunque fit, inſpicere, *l. in obſcuris. ff. de reg. iur.* Itaque obſcurum, hoc eſt, quod vix, aut nullo modo intelligitur, aperto opponitur, id eſt, ei quod planum & liquidũ eſt. Exemplũ habes *in ff.* Legato fundo Seiano, cum Seiani duo in hæreditate eſſent, hæres offert viliorem, legatarius precioſiorem petit. Duo ſunt Titij, pater & filius. Teſtator Titium tutorem ſcripſit, nec apparet qui datus eſſet. Lego Sempronio amico

meo: duo Sempronij ſunt æqua charitate coniuncti. Huiuſmodi obſcurum prorſus dicitur à noſtris, vitiatę; omnino, *teſte Salomonio in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur.* Obſcurum autem non prorſus, in quo parum lucis eſt, & ideo ambiguo ſimile, à Fortuna *in Rhetoricis ſcholiaſticis* nominatur. Et de hoc loquitur regula: In obſcuris, quod veriſimilius eſt, inſpicimus. & alia: quod minimum ſequendum eſt. & ambiguum, in quo voluntas loquentis ſpectāda eſt. *Vide ſuprà, ambiguum.* Spiegelius. Per obſcurum intelligit Vlpianus, quod Papinianus ait non apparere, hoc eſt, quod propter legatarum rerum diuerſitatem abſconditum eſt & latēs. *Renardus l. ſemper in obſcuris ff. de reg. iur.*

Obsecrare, non eſt abſolutè rogare, vt pontificij iuris interpretes exponunt, ſed per ſacra rogare, vel (vt ait Feſtus,) opem à ſacris petere.

Obsecratio appellatur precatio, quam pontifex ipſe præibat populo ſubſequente verba præeuntis, *vt docet Turneb. lib. 24. c. 31.*

Obseqventia, pro obſeruantia, malè citatur, nimirum ex corruptis exemplaribus, *in l. 1. ff. de milit. teſta.* Haloander ſic habet: [Quæ poſſint in controuerſiam deduci, ſi ad diligentiam legum, & obſeruantiam reuocentur.]

Obseqvia non eſſe operas, & tituli diſtincti, & ſeparata ab operis obſequiorum conditio arguit. *l. libertus qui operarum ff. de oper. lib. l. libertos. C. de obſeq.* Quapropter Accurſ. nulla ratione excuſari poteſt, qui §. libertus. in prin. l. ſi non ſortem. ff. de condict. indeb. de obſequialibus operis intellexit. Sed & Bart. cum obſequia ab operis rectè diſtinxiſſet, obſequiales tamen operas, Zaſi. teſte, non rectè nominauit: vt quibus vtriſque inter ſeſe nihil prorſus conueniat. Nam obſequia in honoris exhibitione, in reuerenti verecundia conſiſtunt. Operæ verò, *de quibus infrà latius*, ipſum operarij laboris tractum ſignificant. *arg. l. operæ. in prin. ff. de oper. lib. & l. 1. in fin. eod. tit.* Sp.

Obseqviorvm ſpecies tractantur *in l. 2. in prin. l. 2. l. parens. cum ll. ſeq. l. liberto. ff. de obſeq. C. de in ius voc. l. 1. C. de oper. libert. l. alimenta. §. 1. ff. de lib. ag. cum ſimil.* Sp.

Obseqvivm, Iuriſconſult. *in l. qui pro tribunali.* vtitur pulchra figura loquendi, Zaſ. annotante, cum dicit: Pro perſonarum obſequio, id eſt, placabilitate, modeſtia, comitate, obedientia: & eſt verbum elegans, quamuis Cicero dicat eſſe Terentianum, Donatus tamen ibidem arguit Cicer. erroris, cum & Plautus vſus ſit eo verbo. Verbum obſequij elegāter vſurpauit Suetonius *in vita Galbæ Imper.* cum dicit, Germanos in primis obſequium rupiſſe, id eſt, ceſſaſſe ab obedientia Galbæ. Iureconſult. *in l. cum hi. §. ſed & perſonarum. ff. de transact.* vtitur elegantiſſimè, vel abutitur comparatiuo, obſequior, cùm dicit: Si fortè obſequiorem vitam habent, id eſt, indulgentiorem, delicatiorem, qui plus ex alimentis pendeant: nemo enim dicit obſequius, niſi fortaſſe à nomine obſequioſus formetur, *vt Zaſi. monuit.* Duobus autem modis præſtari obſequium, traditur *in d. l. pro tribunali. ff. de re iudic.* Porrò nemo Latinè loquentium, obſequium pro numinis cultu vſurpauit. Obſequium enim dicitur morem gerentis alienæ voluntati, quod frequenter ſonat in malam partem. Vnde monente Eraſm. Pauli interpres *cap. 9. ad Rom.* vulgari ſermone locutus eſt. Sp.

Obseqvivm liberorum libertorumq; eſt erga parentes & patronos. *Rub. de obſeq. à parentib. patr. l. 9. §. de plano. ff. de offic. proconſ. l. 5. §. verùm. ff. de libe. adgn. l. vlt. ff. de libert. ingen. l. 84. ff. de cond. & demonſtra.* Iuſtin. *Nouel. 78.* [illegible Greek] Et paulò pòſt, reuerentiam appellat. Briſſ.

Observantia, pro veneratione, & honoris exhibitione. Ab obſeruo, pro veneror, & admiror. Obſeruatio verò, quaſi adnotatio quædam, & animaduerſio. Idem aliquando tamen quod obſeruantia, hoc eſt, honor & reuerentia. *Adi Eleg. Vallæ.*

Observare, pro aduertere diligenter, auffſehen/ auffmercken/ *l. obſeruare. ff. de offic. præſid.* Vallæ eſt idem quod cuſtodire aliquid oculis animoq;, in modum ſpeculatoris, ne nos ſilentio tacitoque prætereat. Sp.

Observare iudicium, eſt cauſæ adeſſe apud Iuriſperitos, *inquit Tuſan.* Sp.

Obses, (giſler) qui traditur imperio alicuius, ea conditione, vt ſi dator obſidis à fide recedat, recipienti ſit poteſtas in corpus & vitam eius ſæuiendi, qui datus eſt obſes. Bartol. *in l. diuus. ff. de iur. fiſc.* tractat, an à priuatis ciuitatibus obſides dari poſſint. Ludouic. Roma. improbat doctrinam, qua traditur Epiſcopo & Abbati, de ſibi ſubiectis vnum aliquem dari licere obſidem. Sp.

Obsiani lapilli *l. 19. §. pen. ff. de aur. arg.* Obſidianū Plin. *lib. 36. ca. 26. & lib. 37. cap. 10.* vocat, & in Aethiopia ab Obſidio (vnde nomen ſumpſiſſe puto) inuentum, nigerrimi coloris, aliquando & tranſlucidi, craſſiore viſu, atque in ſpeculis parietum pro imagine vmbras reddentem. Ex quo multas gemmas feciſſe ſcribit. *Vide & Iſid. lib. 16. Etymolog. cap. 4. & c. 15. & Neb. iſſ.*

Obsignare, eſt ſigni impreſſione occludere, & ad literas, cæteraque quæ ſigno quouis notantur, aut imprimuntur, pertinet. Martianus *in l. diuus. 2. ff. de cuſt. & exhibit. reor.* [Et interrogationes, inquit, literas incluſas obſignatas, ad cognitionem magiſtratus mittant.] Eſt autem obſignandi verbum antiqui iuris, quod ad iniurias propulſandas, dum alicuius bona publicè poſſidētur, pertinet. Cicero *ad Attic.* [C. Vennonius domum Venduli emit, cum omnia obſignaret, in Vedianas incidit.] Vtitur eo etiam Modeſt. *in l. ſi. ff. de requi. reu.* vbi obſeruandum, eum cuius bona obſignabantur illis interim liberius vti non poſſe. quæ deponi, & interim in depoſito eſſe, idem I.C. voluit. Quare cum Vlpiān in gratiam poſthumi poſſeſſionem tueretur, nolletque bona in depoſito eſſe, Seruius, inquit, aiebat, res hæreditarias hæredem inſtitutum vel ſubſtitutum obſignare non debere. *l. 1. §. Seruius. ff. de ventre in poſſeſſ. mitten.* Quibus inſignibus ne deterriti ſuis fortunis plerique minus fruerentur, prudenter ab Imper. cautum, ne quis ſigna vel potentiorum titulos rebus affigeret alienis. *C. de iis qui pot. tit. cum duobus tit. ſeqq.*

Obsignare pecuniam *in l. tutor pro pupillo. ff. de admin. iſtr. tut.* Notandum quod obſignatione totius aut partis ſecundùm conuentionem debitæ pecuniæ ſolenniter factā, liberatio debitori contingit, *l. 9. C. de ſolut. l. tutor. §. Lucius. ff. de vſur.* Spieg.

Obsignari dicebatur pecunia, quæ creditori oblata, eo recuſante accipere, in ſacculum condebatur, qui ſignatorum ſigillis impreſſis ſignabatur: quo facto, ſolebat publicè, ſeu in publico deponi. *vt apparet ex l. 19. C. de vſur. l. 11. C. de compenſat. l. 56. §. 1. ff. mandati. l. 7. ff. de vſur. l. 2. §. vlt. ff. eod. l. 6. C. eod. l. 1. C. qui pot. in pign.* ex Briſſ.

Obsignata epiſtola, pro occluſa & ſigillata, quod dicitur, *in l. fin. de leg. 2.*

Obsignatores, pro notarijs apud Cicer. *pro Cluentio, tum alijs locis* accipitur.

Obsignatio, conſignationem pecuniæ ſignificat *in l. 9. C. de ſolutionib. l. 7. C. de pact. inter emptorem.* Cicer. *pro Cluent.* [Pecuniaq; obſignata quæ ad eam rem dabatur in manibus Scamandri deprehendit.] Obſignatio autē ſic fiebat, vt ſacculus lino trajceretur ſigniſque ceræ impreſſis obſignaretur. Obſignatio etiam tabularum dicitur apud Gellium *lib. 14. cap. 2.* Cicer. *1. de orato.* [Tu mihi cum in circulo decipiare aduerſarij ſtipulatiuncula, & cum obſignes tabellas clientis tui, quibus id ſit ſcriptum, quo is capiatur.] Obſignari etiam teſtamenta apud Cæſarem *lib. 1. de bello Gall.* & Cic. *pro Cæcin.* Obſignare etiam bona, & obſignare domum. *in l. vl. ff. de requir. vel abſ. ut. l. 1. §. penult. ff. de ventr. in poſſ. mit.* Briſſ.

Obsolere, &, Obſoleſcere, ſignificat in deſuetudinē abire. Hinc obſoleta lex. quæ ab vſu receſſit. Propriè autem Obſoleſcere res dicimus, quæ propter antiquitatem malè oleant, vel ſordes contrahant, vel inquinentur. Sp.

Obsoleta crimina, pro vetuſtis & antiquis, *in Verrinis* Cic. vſurpat.

Obsoleta vox, pro minus tenera & exili.

Obsonator, qui obſonijs comparandis præerat, dicebatur. Martian. *in l. legatis ſeruis. de leg. 3.* [Cubicularios autem, inquit, vel obſonatores, vel eos qui piſcatoribus præpoſiti eſſent, non videri negociationis appellatione contineri.] Græci illum Agoſtherem dicebant, Athenæo teſte. Græcum vocabulum videri poteſt, vt ait Baylius, quaſi [illegible Greek], qui & ὀψώνης dicitur Sp.

Obsonivm quid ſit, vulgò notum eſt. *de eo l. ſed & ſi vir. §. fin. ff. de don. inter vir. & vxor.* eſt enim quiduis, præter panem in cibum additum. *Fortaſſe ex genus iur. ciuil. cap. 22.*

Obsta-

OBSTARE pro impedire. Vlpiā. *in l.3. de offic. prætor.* [Sed nihil ei ſeruitutem obſtitiſſe, ait Pompon.] Nam propriè, contra ſtare ſignificat. Sic obſtaculum, pro impedimento, apud Canoniſtas frequenter vſurpatur.

OBSTATVRVS. Vlp. *in princ. l. etſi fortè.* [Vt iam ego, inquit, non videar luminib. tuis obſtaturus, ſi ędificauero.] Sp.

OBSTETRIX dicitur, quæ opem tulerit parienti: vnde & parturientes, Fer opem, clamant. *autor Donatus.* Obſtetrices Vlpian. vult eſſe probatiſſimæ & artis & fidei. *l.1. in princ. de vent. inſpi.* Sp.

OBSTINATE facere aliquid, eſt in alterius malum eſt conatu facere perſeueranter, & in alterius perniciem nimis niti. *Donat.*

OBSTINATIOR animus, pro pertinaciore, apud Imper. *in l.2. C. de ſum. Trin.* vt apud Cicer. obſtinatior voluntas.

OBSTINATO ad malum ingenio nihil eſt peſtilentius: quippe quòd ſola obſtinatio producit hæreſim, & quicquid eſt malorum. Et ferè omnium æmulatorum vna eſt ſordes, vt cùm ſemel inſanire cœperint, non reſipiſcant, niſi Deus aut Magiſtratus eos perdat. Old.

OBSTINATVS eſt, qui poſt inſpirationem & reuelationem ſibi factam, in eo quod errauerat, perſeuerat, &. *diſt. conſuetudo. in fin.* Old.

OBSTRIGILATOR eſt repræhenſor ductum à ſtrigilibus, quibus cùm vehementius ſtringimur, etiam plerunq; lęditur. Varro, [æmulum illius artis, atque obſtrigilatorem.] *Turneb. aduerſ. lib. 15. cap. 1.*

OBSTRINGERE, eſt obligare, & aliquo vinculo adſtringere, *l.3. ff. de oblig. & act. l.12. ff. de donat. l.19. §. vlt. ff. de pec. conſt. l.15. C. de fideiuſſ.*

OBSTRINGERE res ſuas, eſt pro pignore obligare, *l. ſi pater. C. de crim. ſtell.* Sic obſtrictus tutor, *in l. vnic. C. de tut. vel curat. vectig.* & obſtricta mater. *in l. ſi mater. C. ſi mat. indem. prom.* pro obligatis intelliguntur. Sp.

OBSTRINGERE ſe amicitiæ, ſic dicitur, vt Plautus *in Pœnulo*, [Iratus quidem homo furti ſe adſtringet.] In hac enim, & ſimili locutione, quæ apud autores idoneos occurrit, ablatiuus actione, vel iudicio, ſubauditur. vt damnatus, iudicatus, reus, poſtulatus, crimine ſcilicet. Neratius. Nam & ipſius rei quæ petebatur, ſi tutor iudicatus fuerit, & eorum quid acciderit, non eſſe dandam in eum actionem, monuit Tuſanus.

OBSTRINGERE ſe parricidio, periurio, ſcelere, & huiuſmodi, pro committere parricidium, ſcelus, peierare. Obſtringere iureiurando. apud Cæſarem *lib.1. belli Gall.* Sp.

OBSTRVERE, propriè eſt quaſi ſtrue quadam alicui loco impoſita obſiſtere, ne quid effluat. Indicauimus, Luminibus obſtruere, verbo antiquo Iuris Cicer. quoq; vſum *pro Dom. ſua, & in Bruto* per metaphoram. Accurſ. *in l. æquiſſimum. §. ſi ad eum. ff. de vſufr.* Obſtruere, inquit, id eſt, claudere lumina, den tag oder das liecht verbawen. Proprietatis dominus, obſtruere luminibus vſufructuarij non poteſt. Bud. *in l. ſi is qui bin. eod. tit.* non obſcurare luminibus, vt vbique legitur, ſed obſtruere legendum contendit. Haloander à veteri lectione non recedit. Sp.

OBTEMPERARE, eſt decretis parere. *Rub. Si quis ius dicenti non obtemper.* Hinc obtemperatio. Cic. *lib.1. de legib.* [Quòd ſi iuſtitia eſt obtemperatio, ſcriptis legibus, inſtitutiſq; populorum, &c.] Porrò non obtemperare ius dicenti, eſt non facere, quod extremum in iuriſdictione eſt, hoc eſt, ſententiæ definitiuæ non parere. *Vide Zaſi. in l. 1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemp. & lib.1. ſing. intellect.* Sp.

OBTENDERE rationem turpitudini, hoc eſt, turpitudinem ratione operire & prætexere, verblümen/verglimpffen/verſtreichen.

OBTENTV, id eſt, ſpecie, prætextu, colore. *l.5. §. nō paſſim. ff. de reb. eor. l.77. §. mand. ff. de leg. 2. l.5. ff. de crim. expil. hær. l.17. ff. de vſuris. l.8. ff. de rei vind. l.15. C. eod. tit. l.10. C. ad SC. Velleia. l.43. §. non eſt. ff. de ritu nupt. l.10. §. vltim. ff. de vacat. & excuſ. mu.* ex Briſſ.

OBTERERE ius, das recht hinderſtellen / vndertrucke. Apud Liu. Iura populi obterere. Die Scheffel abſchaffen/nicht mehr beruffen. Pro lædere vſurparunt genericè Impp. *in l. nullus. C. de Iud. & cælic.* Poteſt enim & non cæſus verberibus Iudæus ſubuerti. Sp.

OBTESTATIO, pro precatione cum adiuratione legimus, non tantùm in iure pontificio, ſed etiam apud latinitatis principem Cicer. occurrit. Donat. Obteſtari eſt, inquit, precari cum mentione earum rerum, per quas petimus: tametſi ſine adiuratione quandoque orare ſignificat: vt apud Cæſarem, Saluſtium, Cic. & *24. quæſt. 1. c. Alberico citante.* Sext. Pompeius autē ait: [Obteſtatio eſt, quum Deus teſtis in meliorem partem vocatur: deteſtatio, quum in deteriorem.] *Sp. Vide latè Comm. lib.1. cap.13. num.3.*

OBTINENDAE, pro retinendæ. *in l. clam poſſidere. ff. de acquir. poſſ.* Sic apud Cicer. *ad Trebatium*: [Tu ſic iſtic commendatione mea dignitatem tuam obtinebis, perferas noſtri deſiderium.] Spieg.

OBTINERE quis dicitur iuris pontificij peritis, quum quod canonicè poſſidet, ius in re habet. *Ex Alber.*] Sp.

OBTINERE & repelli, erlangen/vnd abſchlagen. contraria eſſe, patet ex Cic. *1. epiſt. ad Lentul.* [Neque ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur. *vide l.5. §.5. ff. ind. ſol.* Pandect. tamen Flor. lectio, optinere, non obtinere, habet, atque ita ſcribendum adfirmare auſim ex eo, quod qui optinet, ex opinione, id eſt, ſententia teneat, atque ita mecum ſic ſentiebat Maurus aduocatus, qui librum de iure liberorum ſcripſit. Prat.

OBTINERE cauſam, quod vincere vulgò dicimus, (der ſachen obligen) quod vel abſolutione, ſi de reo agatur, vel condemnatione, ſi de actore ſermo fiat, contingit.

OBTINERE ius ſuum, vel retinere non poſſe. *Leg. Ius ſuum obtinere non poſſe.*

OBTINERE, aut amittere litem, Cic. *pro Comœdo*: [Ad iudicem hoc modo venimus, vt totam litem aut obtineamus, aut amittamus.]

OBTINERE, pro occupare. vt apud *Plin.* [Arbor agros longis obtinens vmbris.]

OBTINERE prouinciam, pro habere prouinciæ gubernationem, vel regimen, quod vocant ad tempus, vt Proconſul, vt Prætor, vel vt Quæſtor. Sp.

OBTINGERE mala tantùm dicimus, ſi Donatum ſequimur, enarrantem illud Terentij *ex Phormione: Præter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit, ita ſum iratus, &c.* Idem *in Andriam*, Cōtingere dicit id, quòd vix euenit. Sp.

OBTINGERE ea dicuntur, quæ euētu aliquo nobis quæruntur, vt obtingere libertas, *l.47. ff. de manu. teſta. l.74. §. vlt. ff. de adq. vel omitt. l.49. ff. de cond. & demonſt.* Briſſ.

OBTRECTAT, Eraſm. inquit, qui obloquitur, qui malè prædicat de alio: detrahit, qui minuit laudem alicuius. Vnde obtrectator, laudis detractor, vt apud Iuſtinianum *in l. vnica. C. ſi quis Imper. maledix.* Cic. *Tuſ.4.* obtrectare & æmulari diſtinguit: vt is dicatur æmulari, qui ſe non idem videat conſequutum, quod alium. obtrectare, qui alium idem videat conſequutum, quod ſe, aut alium. Sp.

OBTRVDERE vxorem, inuito & nolenti dare. Hæc vox non admodum prolixa eſt, verùm ea multum ſecum trahit, vt alicubi indicat Eraſm.

OBTVLISSE ſe liti videtur, qui in rem ſuam procurator eſt factus. *l. ſi ſe non obtulit. ff. de re iud.* Dicitur autem is ſe liti offerre, qui ſine mādato pro reo comparet, & litigat. Vlp. Obtuliſſe autem videbitur ſe liti, qui iudicio pro domino ſe obtulit, id eſt, pro eo iudicium ſubibit, in ſe q; recipiet. Sp.

OBTVRARE, vel obthurare (nam qui per h ſcribi debere tradunt, Feſtū ſequuntur) occludere eſt, verſtopffen. Caius *l. hac autem iur. ſub fin. de ſerui. vrb. præd.* [Ita demum amitto ius meum, ſi tu foramen, vnde exemptum eſt tignum, obturaueris.] Spieg.

OBTVRBARE, ab omni parte turbare: quod & diſturbare dicitur. Spieg.

OBTVTVS, pro aſpectu. *l.1. in fin. C. de offic. mag. offic.* Sp.

OBVAGVLARE verbo vſi ſunt Decemuiri in ſua lege Decemuirali. Cui teſtimonium (inquientes) defuerit, is tertijs diebus ob portum obuagulatum ito: id eſt, cui teſtimonium deeſt, hoc eſt, qui ſuam intentionem nullo poteſt teſtimonio cōfirmare, is die tertio ad ædes aduerſarij (has enim portum veteres dixiſſe autor Feſtus eſt) obuagulatum ito, hoc eſt, aduerſario iuſtum teſtibus adhibitis conuitium facito: Cuius obuagulationis is effectus olim fuiſſe videtur, vt tertio die, iuſto præſentibus ſuperſtitibus conuitio ſolenniter ob portum facto, licuerit conuiciatori eius qui conui-

tium paſſus erat, ædes cum iiſdem teſtibus ingredi, & liberam res ſuas quærendi in ſuis ædibus poteſtatem facere is cui conuitium factum erat ſuo conuitiatori cogebatur. Indeque Feſtum obuagulationem definiiſſe quæſtionem, hoc eſt, inquiſitionem cum conuitio exiſtimat Ræuard. *ad ll. 12. Tabul. cap. 11.* & Plauto idem eſſe pipulo ante ædes differre, *in Aulularia*, quod obuagulare. Pipulum enim idem eſſe quod conuitium, Varro ſcribit *lib. 6. de Lingua Latina*, declinatum à pipatu pullorum.

OBVENIT hæreditas, vel ex hæreditate, vel hæreditas, hoc eſt, quod vulgò dicimus, per ſucceſſionem. Vlpian. [Excipiuntur autem arma, quæ quis commercij cauſa habuerit, hæreditatéve ei obuenerint.] Sp.

OBVENIRE, id eſt, obtingere, deferri. & ita Obuenire dicitur hæreditas, quæ lege vel iure legitimo, ab inteſtato vel teſtamento defertur. *l. 3. §. de illo. ff. pro ſoc. l. 130. ff. de verbor. ſign. l. 14. ff. de adq. vel amitt. l. 28. ff. de reb. auct. iud.* Nec hæreditates modò, ſed & legata obuenire dicuntur: & quidquid aliis capiendi figuris accedit. ex Briſſ.

OBVENTIO, ſpecies reditus eſt. Vlpian. [An pecuniam pupillus habeat, vel in numerato, vel in nominibus quæ conueniri poſſint, vel in fructibus conditis, vel etiam in redituum ſpe, atque obuentionū.] Accurſi. *in d. l. 1. §. exercitorem*, exponit obuentiones, id eſt, parui & magni reditus, in quo plenè labitur. Siquidem vt reditus magis certorum, ita plerunque contingentium ſunt obuentiones. Sp.

OBVENTIONES, fructus reditusque omnes ſignificant, qui vel ex ipſo rei corpore, vel induſtria hominis accedunt, veluti mercedes, penſionesque ex locationibus prædiorum vrbanorum debitas, vecturas iumentorum, naulum nauium. *l. 1. §. exercitorem. ff. de exercit. act.* [illegible] *ff. de vſufruct. l. 34. ff. de vſur. l. 5. § non paſſim. ff. de reb. cor. Vbi tamen R. Fl. autographon habet* [illegible]. Quamuis fructus, & reditus, & obuentionis vt plurimum eadem ſignificatione appellantur, tamen reditus vocabulum, *vt tradit Connan. lib. 4. cap. 2.* propriùm eſt in eo agro qui nummo locatur: Idem in ædibus dici poteſt: Fructus autem in eo qui naturalibus emolumentis inſiſtit, vnde fruges non tantum quas terra fert ſignificantur, ſed etiam fœtus pecorum, lana ouium, & alia huiuſmodi quæ fructus extraordinarij à Varrone vocantur *lib. 2. de re ruſt. cap. 2.* Briſſ.

OBVERSARI dicitur id, quod ita animo apparet, vt adeſſe coram videatur, & certo [illegible]

OBVIARE, tranſlatè pro reſiſtere *in l. 4. C. quand. lic. ſe vind.* Eſt autem, obuiamitum eſt auaritiæ, & non obuiamentū, legendum, apud Vlpian. *in l. communem. de extraordin. crim.* hoc eſt, vt vulgò dicitur, præuenium vorkommen. Sp.

O C

OCCASIO, tempus actionis opportunum, quod in aggrediendo conficiendóque negotio præcipuum habet momentum: vt non ſine cauſa, veteres videantur Occaſionem diuinitate donaſſe, tametſi apud Græcos mas eſt, hic Deus, appellaturque καιρός. Eius ſimulachrum vt fingebat antiquitas, refertur *in dictione, Opportunitas.* Porrò occaſionem damni præſtans, damnum feciſſe videtur, vt hoc Pauli verbum *in l. qui occidit. §. in hac actione. ad leg. Aquil.* intelligendum ſit, explicat Speculator *tit. de iudic.* Quo verò diſtet à cauſa occaſio, indicat gloſſ. *in l. tiam. ff. de vinis. & in l. ſi debitor. de leg. 2.* Sp.

OCCASIONEM tenere, & remittere, contraria. Cicero *de legibus.* [Teneo, quam optabam occaſionem, neque remittam.]

OCCIDISSE incontinenti videbitur, qui interpoſitis horis, appræhenſam filiam adulterij rei occidit pater. Hæc Vlpian. verba *ſub §. l. quod ait lex. de adult.* Bart. magnifacit, &c.

OCCIDISSE dicitur vulgò is, qui mortis cauſam quolibet modo præbuit. ſed lege Aquilia is demum teneri viſus eſt, qui adhibita vi & quaſi manu cauſam mortis præbuiſſet: tracta videlicet interpretatione vocis à cædendo, & à cæde. *l. 51. ff. ad leg. Aquil.* Itaque Vlpianus *in l. 7. §. 1. eod. tit.* Occiſum, inquit, accipere debemus, ſiue gladio, ſiue fuſte, vel alio telo, vel manibus, ſi fortè ſtrangulauit eum, vel calce petijt, vel capite, vel qualiter qualiter.

OCCIPERE magiſtratum, inire. Liuius *lib. 23.* [Creatur Marcellus qui extemplò magiſtratum occiperet.] Item *lib. 41.* Collegā, qui extemplo magiſtratum occiperet, creauit.]

OCCISIO, actus ipſe occidendi. Occidio, cædes ſiue, mors. Verùm occaſus, vt magnæ rei, vel perſonæ ſuperioris (nam ſolem lunamque occidere, & viros præclaros occidiſſe dicimus) ita caſus paruæ rei eſt, vel perſonæ inferioris, *ſi credimus Donato in commen. in 1. Aeneid.* Sp.

OCCISORVM appellatione eos contineri, Labeo ſcribit, qui per vim aut cædem ſunt interfecti, vt puta iugulati, ſtrāgulati, præcipitati, vel ſaxo, vel fuſte, vel lapide percuſſi, vel quo alio telo, autor Vlpian. *in l. 1. ad Syllanian.* Idem *in l. 3. ad leg. Aquil.* [Non enim ſufficit, ait, occiſum, ſed oportet iniuria id eſſe factum.] Idem ait *hoc ipſo titulo*: Occiſum autem accipere debemus ſiue gladio, ſiue etiam fuſte, vel alio telo, vel manibus (ſi fortè ſtrangulauit eum,) vel calce petijt, vel capite, vel qualiter qualiter.

OCCVLTARE (frequentatiuum ab occulo, hoc eſt, abſcondo) quis intelligatur, vide *C. de his qui latr. vel alior. crimin. reos occultant.* Occultare ſe ab aliquo, eſt ex alicuius conſpectu ſe auferre. Occultare autem rem aliquam alicui, idem eſt quod celare. Hinc occultator, (quem exutum patrimonio Imp. Conſtant. in inſulam deportat. *l. vnic. C. de his qui ſe deferunt, lib. 10.*) occultator ad hominem, receptator ad locum propriè refertur, quod & apud Cic. reperitur. [Suſtinuiſſet hoc, inquit, crimen primum ipſe [illegible] occultator, & receptator locus.] Quando vero teſtamentum occultare, falſi ſpeciem attingit, Bart. tradit *in l. 1. §. & poſt. de tab. exhib.* & de inſtrum. occultantem *l. 3. §. ſi quis. eod. tit.* Sp.

OCCVLTARE circa columnas. Vlpian. *de priuil. credit.* [Eum, ait, qui circa columnas ſe occultat, vt creditorem euitet, latitare placet.] Senſum horum verborum aperit Alciat. *lib. 4. Parerg.* Sp.

OCCVLTE, hoc eſt, clam aliquid fieri dicitur, quod ſine autoritate principis fit. *C. de his qui ex pub. ratio. publ. pec. acceperunt d. vlt.* Sp.

OCCVLTVM, quod haudquaquam probari poteſt, quod prorſus ignoratur, vindictæque expers eſt in hoc ſeculo: *de quo tractatur in c. Chriſtiana. 35. q. 2.* Sp.

OCCVMBIT, qui in faciem cadit. Hinc milites morientes, qui mordicus humum captabant, occumbere dicebantur. Incubat vero, qui ſupinus. Hinc, Gallina incubatrix. *Alciat. de verbor. ſign.*

OCCVPANTIS fieri dicuntur ea, quæ in medio poſita in nullius priuatim bonis ſunt. *l. 3. & l. 7. §. inſula. ff. de adqu. rer. dom.* Et ita occupatione ſua quæque feciſſe eos, qui primi in vacua venerunt, Cic. *1. offic.* ſcribit Briſſ.

OCCVPANTVR mobilia: Inuaduntur immobilia. *§. penult. verſ. quod non ſolum. Inſtit. vi bon. rapt.* licet quandoque & rei immobilis dicatur occupatio. *vt l. demum. C. de rei vind. in gloſſ.* Spiegel.

OCCVPARE, ſignificat propriè, vt ait Valla, quod in commune, ſiue in medium poſitum erat, ante alios capere. Eſt etiam locum tenere, aut capere, & vi arripere. Nec non lege præuenire (vor an jemand kommen / vorgehen. vt qui prior litem conteſtatur. *l. plurib. ff. de procur. l. ſi plurib. de leg. 1. l. ſi Titius. de verb. oblig. & ſimil.* vt Iulianus *ibid. in l. ſtipulationes cōmodiſſimum.* Occupari eleganter pro præueniri vſurpauit: ita Interpres pro denominari, vel dici, non ſatis ſcitè expoſuiſſe videtur. Notius eſt quod occupaſſe dicitur, qui prior ad ſententiam venit inter eiuſdem conditionis creditores, vt traditur *in l. inter eos. ff. de re iud.* & inibi, quod vulgò dici ſolet. Melior occupantis eſt conditio, explicatur. Sic occupare locum apud Cicer. *3. de Finibus.* accipimus, & apud Cælium. Occupare primos menſes, Spieg.

OCCVPARE alias, pro præoccupare, præuenire dicendo ea, quæ poſſent in futurum obijci. Vnde Occupatio, ſchema Rhetoricum, cùm diluitur id, quod ex aduerſo poſtea fortè torqueri contingeret. Vlpianus *in l. ſtipulationes commodiſſimum. ff. de verb. oblig.* [Doli autem clauſula, inquit, ad ea pertineat, quæ in præſentia occupari non poſſent, & ad incertos caſus.] Prat.

OCCVPATIO, eſt cum alicui neceſſariæ rei, & cui ante omnia operam dare debemus, cum diligentia vacamus. Diuiditur autem in venationem, aucupium, & piſcationem. Spiegel.

OCCVPATVS, & ocioſus, contraria. Cic. *1. Tuſcul.* [vt, ſi occupati profuimus aliquid ciuib. noſtris: profimus etiam, ſi poſſumus, ocioſi.] Vallæ eſt occupatus, qui antè aliquo negocio detentus, non poteſt negotio alterius operā dare. Sp.

OCCVPARE *metaphoricῶs* pro obſiſtere, vt occurratur falla-

fallacijs venditorum. *l.1.§.2. de ædil. edic.l.ſi patronus.in fin.ff. de don.* Propriè tamen eſt, aduerſum tendere, obuiam ire & proficiſci, *vt Alciatus monuit.* Sp.

OCEANVM, pro occidua terrarum parte, *in Auth. Vt eccl. Rom. cent. ann. gaud. præſcr.* Interpres accipit. D. Auguſtin. [Mari magno, inquit, cingitur terra, qui vocatur oceanus.] Hunc quidam ζωσμοπαῖον, id eſt, mundi baltheum appellarūt Probi teſtimonio, vt annotauit Had. Iunius *animaduer. lib.3. cap.4.* Eius æſtus idem mirabiles verè dixit: quòd eorum nemo adhuc veram cauſam ad liquidum deprehendit, ſiue gemini diurni incrementi, ſiue gemini menſtrui: quas nautæ aquas viuas vocant plena luna & in coitu. Sunt Oceano per partes ſua indita nomina, quæ apud auctores leguntur. *Vide c.36. apud Solin. & Vadian. tit. Inſulæ Oceani præcipuæ.* Sp.

OCELLATA. De ocellatis diuerſa Grammatici ſentiunt, & vt in re ignota emendationem comminiſcuntur, ac modo caſtellatis, modo oſcillis, modo oſſilatis, vel oſſiculatis, vel oſſiculis, ingenioſè, quis negat? reponunt, & quid non ariolantur & diuinant? Sed ocellatis probat Turnebus, eoque verbo venire auellanas nucularumque genera, quæ ocellorum quandam præ ſe ſpeciem & rotunditatē ferant. Hanc vocem mutuo ſumpſiſſe videtur à Varrone Tranquillus. Nam Varro auctore Nonio ſcripſerat *in Marcipore:*

Altera exorat patrem libram ocellatorum,
Altera virum ſemodium margaritarum.

D. Turnebus aduerſar. lib.3. cap.19.

Ὀχλοκρατοῦνται dicuntur, qui impetu plebeio reguntur, non legitima democratia. *Ex Bud.* Sp.

OCIOSVM, id ſignificat apud Vlpia. *in l. quod ait lex. ff. de adult.* quod non ſatis eleganter vulgò dicitur, non ſine myſterio. *Ex Alciato lib.4. de verb. ſig.* Sp.

OCIOSAM pecuniam, pro repoſita, ex qua quis lucrum non facit, Scæuola ſumit. *l. qui ſemiſſes. de vſur.* Aliquando etiam vacua dicitur. *l. quintus. ff. depoſiti.* Sp.

OCIOSAE ſententiæ, id eſt, vulgares & nihil pulchri continentes, *apud Quint. lib.1.* Sp.

OCIVM, vacatio à labore. Sunt enim contraria, ocium, & labor: ſicut ocium, & negotium. Sp.

OCIOSITAS. *Vide, Quoad viuam.*

OCIOSITAS eſt vacatio à labore, vt in hoc exemplo: ocioſitas & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui ad miſeras animas captiuandas. *c. niſi cum pridem. verſ. verum propter. extr. de renun. Io. Bello. Etym.*

OCIVM item, pro tranquillitate, pace, & quiete, inuenitur apud idoneos auctores: & pro literario ſtatu etiam accipitur, quòd qui ſtudijs literarum operam dant, neceſſe ſit, vt cæteris negotijs vacui ſint. Sp.

OCREA, crurum armatura. *Gloſſ. in l. à caligato. C. de nupt. vide Caligatus miles.*

OCTAVA vectigalis ſpecies, cuius fit mentio. *l. vlt. C. de muneb.* cuiuſmodi vectigal iā inde ab Alexandri Seueri temporibus exerceri ſolitum teſtimonio eſt eiuſdem Imperatoris reſcriptum *l.7. C. de locato.* ex Briſſ.

OCTAVO menſe natus, non habito reſpectu anni, quem Cæſar ordinauit, ſed ex curſu lunæ conſiderandus eſt. Is ſecundum naturam viuere non poteſt, idque medicinæ auctoribus receptum eſt. *Ex Alciato.* Sp.

OCTAVARI, vt Haloander veterem lectionem cum Zaſio ſecutus legit, exactores, dicti ab octaua parte, quæ nomine vectigalium exigebatur tempore Gratiani, Valenti. & Theodoſij Impp. *l. à legatis. C. de vect.* Sp. *Adde Brechæum l. inter publica in tit. de verb. & rer. ſignif.*

OCTONI ſcrupuli, pro octo ſcrupuli, *in l.1. C. de metallar. & metall. lib.11.* vt octoni menſes, pro octo menſibus, apud Plinium de ceruis loquentem, octonis menſibus ferunt partus. Spiegel.

OCTOPHORVM cuius ad Q. Fratrem meminit Cicero, vehiculum octo rotarum fuit, quo maxime Caligulam vſum Tranquillus refert. *Vide Corraſ. lib.3. Miſcell. c.20.*

OCVLIS & affectu, vt acquiratur poſſeſſio, Paulus docet *in §. pen. l.1. de acq. poſſeſſion.* Sp.

OCVLIS rem ſubijci, eſt, quod vulgò dicunt, auff den augenſchein weiſen/ *de quo in l. ſi irruptione. ff. finium regund.* Siquidem certior auro arbiter eſt oculus, & vt eleganter dicitur Imper. *de grad. §. fin.* magis veritas oculata fide, quàm per aures, animis hominū infigitur. In ſumma, inquit Eraſmus, ad cognitionem magis faciunt aures, ad fidem faciendam certiores ſunt oculi. Vnde & vulgò, ſi quis fabulam narret parum veriſimilem, rogare conſueuimus, num ea conſpexerit? Quod ſi neget, verùm audiſſe modò, ridetur. In oculis habere, prò ſemper ad aliquid intentum eſſe, vt interpretatur Budæus, oculorum in actione conſideratio petenda eſt ex lib.11. Quintil. Spieg.

OCVLATVS teſtis, qui ſe vidiſſe dicit id, quod narrat. Plaut. [Pluris eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem.]

O D

ODIOSA ſunt, quæ à iure communi, vel à iuſtitia exorbitant. *vt dicit Philip. Cornens.* Sp.

ODIOSAE actiones. *Vide, Pœnales actiones.*

ODIVM, à noſtris fauori opponitur: receptumque eſt, vt quemadmodum ea, quæ ſunt in fauorē conſtituta, non licet interpretari in incommodum: ita nec in conuerſo caſu, quæ in odium, dureque ſunt conſtituta, ad fauorem applicentur. In ſacris verò literis odium multifariam accipitur. Odit, qui auerſatur: vt, Deus odit omnes operantes iniquitatem. Et Dauid perfecto odio oderat impios, quum tamen illis optaret bene, nempe vt reſipiſcerent. Odit, qui affligit & punit, vt iudex, licet odio vacet. Odit patrem & matrem, qui illos amore pietatis deſerit. Odit animam ſuam, qui eam exponit periculo, ſtudio pietatis. Quod & Alberi. admonuit, odio peccata habenda, non homines, *citans 85. diſtinct. c. odio, & 24. quæſtio. 4. c. duo.* Adſtipulatur prouerbialis verſus: Mores amici noueris, non oderis. Porrò neminem alterius odio prægrauandum, rectè pronunciauit Iuſtinian. *in l. ſi quis in ſuo. C. de inoffic. teſtam. §. legis autem veteris.* Sed nec ignorandum, non pugnare ſibi legem, dicentem, odio habebis inimicum tuum: &, Si eſurierit inimicus tuus, cibum dato illi. Hoc enim præcipitur perfectis, illud conceditur imperfectis. Spiegel.

ODIVM teſtis, quomodo probandum ſit, docet Specul. *tit. de teſtib.*

ODOACVS, cuius gloſſa, *in l. decernimus. C. de ſacroſanct. eccle.* meminit, idem eſt qui ab Italis Odoacer dicitur, à nobis Othacarus. ab Herulis verò, quorum princeps erat Gothicæ nationis populis, *Otdaker* vocabatur. Is Auguſtulum expulit, malè ominati nominis principem, inter eos poſtremum, qui poſt Valentinianum tertium Romæ rerum potiti ſunt. Aduerſus Othacarum miſſus eſt Diterichus de Berna in Italiā, Zenonis temporibus. At iam circiter Imper. Martiani annos Romani maieſtas Imperij conuulſa erat per Othacarum, quæ ſerò admodum ad Francos noſtræ gentis principes, quum ſimul Galliæ imperitarēt, tranſlata eſt. Quod Albericus, antiquitatis non omnino indiligens indagator animaduertit. Spieg.

ODONVM Vlpianus meminit *in l. 25. §. 17. ff. de aur. argen.* [Alia, inquit, cauſa eſt odonum: quia vſum calceamentorū præſtant.] Significare videtur ſoleas laneas aut lineas, quarum alteras caloris, alteras mundiciei cauſa induimus. Vdones tamen apud Martialem legimus. nam de Vdone cilicio hoc ex epigramm.

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti,
Cinyphio poterit planta latere ſinu. Hotom.

De hac dictione vide quid annotarit Tiraquell. in l. 3. connub. num. 27. parte 3.

ODOR, per tranſlationē, indicium ſignificat. vt probat Budæus. Iuſtinian. vulgari modo *in Auth. de lenonibus.* In odorem ſuauitatis oblata, dixit: quòd Haloander ſignificantius, vt omnia, reddidit: quem vide *ſub fin. Aut.* Sp.

ODORES, id eſt, aromata, apud Vlpia. *in l. ideo. ff. de in rem verſ. Si odores & vnguenta ſeruus emerit, & ad ſunus erogauerit.* Sp.

ODYSSEA, opus eſt Homeri poetæ, in quo Vlyſſis errores proſequitur, quoniã Vlyſſes a Græcis dicitur Odyſſeus, citatur a Marcello *in tit. de leg. 3. l. legatis, &c.* Nebriſſ.

O E

OECONOMI appellabantur, quibus res eccleſiaſticæ gubernandæ mandabantur. *l.14. C. de ſacroſ. eccl.* diſpenſatorem pauperum Leo & Anthemius definiunt *in l. 31. §. hoc nihilominus. C. de epiſc. & cler.* Alias œconomi definiuntur, qui eccleſiaſticas tractant rationes. *l.3. C. de his qui ad eccleſiam confugiunt.* Briſſon.

OECONOMVS, qui Latinè dicitur adminiſtrator rei fami-

ſamiliaris, quomodo mutuum det, vel accipiat, traditur à doct. *in l. ciuitas. ff. ſi cert. pet.* Sp.

Οἰκόσιτος, qui domi alitur, nec lucratur expenſas, ſed ex ſuo viuit. Eſt & qui citra vllam mercedem ciuitati operam præſtat.

OEDASTICVS vir, ponderum & ſtaterarum rationem optimè callens. οἶδα enim idem eſt quod ſcio. σταθμὴ ponderatio. *Alc. C. de ponderat. in l. 2. lib. 10.*

OENOMELI Græcè, mulſum eſt Latinè, οἶνος, viuum, μέλι, mel. Vlpian. *de trit. & vin. leg. l. ſi quis vinum.* Oenomeli planè, id eſt, vinum dulciſſimum continebitur. Nebriſſ. *Vide, mulſum. Adde Forcat. in penu iuris ciuil. cap. 8.*

OENOPHORVM, vas eſt vinarium. Iuuenal. *ſatyr. 6.* vtitur hoc vocabulo. Itidem Apuleius *lib. 2. & 8.* Aſini. & Martialis. Obſeruauit Viues apud Plinium, inter opera Praxitelis recenſeri œnophoron, qui non tam vas, quam puer eſſet vinum ferens. Spieg.

OENOPOLIVM, caupona, locus vbi vinum venale eſt.

Οἰνόπται, Græcis inſpectores, qui in conuiuijs modum imperabant, ne quis aut ſatis plus biberet, aut parum ab alijs. Sp. Hos Plato *de Repub.* [illegible] vocauit quod legis admonerent. Obſeruabant autem etiam quæ in conuiuijs fieri ſolerent. Et erat vulgaris magiſtratus & tenuis vt ait Philinus Rhetor in Crocamdarum diſciplina, triumque virorum numero, qui inde ὀφθαλμοὶ ſunt vocati, oculi, quod nó raro quos oculos mentis ipſi conuiuæ vino victi perderent, hi reſtituerent, monitionibus. Sympoſiarchæ ab his Poſtello tantum nomine differre videntur *de magiſtratibus Athen. cap. 38.*

OESTRVM. *Vide Chiliad. Eraſmi.*

O F

OFFENDERE, propriè eſt læſionem & offenſionem accipere ex aliqua re in aliquam corporis partem. Quamuis pro inuenire interdum ſumitur, ſed præter opinionem. Qui item committit, vnde pœna irrogatur, offendere dicitur. *l. teſtamento. ff. de teſt. milit.* Sp.

OFFENDERE apud iudices, Budæo eſt, condemnari, hoc eſt, contrariam auferre ſententiam, *exemplo Cic. pro Cluentio.* Spieg.

OFFENDERE legem, Senatuſconſultum, & edictum dicitur, qui aduerſa ea quid facit, committit. *l. 40. ff. de iudi. l. 3. §. si autem. ff. ad Macedonia. l. 1. ff. de vſur.* Sine offenſa edict. *l. 6. ff. de poſtul.* Briſſ.

OFFENDICVLVM, impedimentum, obſtaculum. Vſus eſt hoc vocabulo Plinius *in epiſt.* & Rom. Pont. *in c. prudentiam. ext. de offic. de leg. & c. accuſatus. de hære. lib. 6.* Alberic.

OFFENDINVS quandoque verbis. *vt patet in l. nullum. C. de teſtibus.* Sed vt ſuccurratur ei, qui veretur ne offendatur, Bart. diſſerit *in l. ſanct. ff. de rer. diuiſ.* Idē ne cautione, tum quando petenda ſit, offendaris, latiſſimè demonſtrat *in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. præſid.* Sp.

OFFENSA eſt animo hærens indignatio, & ira ex alicuius malo merito concepta, *l. vlt. ff. ſi quis aliq. teſt. prob. l. 23. C. de inoff. teſtam. l. 20. & 22. C. eod.*

OFFENSA, ferè actiuè ſumitur, eſtque eius qui offendit, auctore Valla. Quæ verò vel dicenda, vel iure intelligenda ſit offenſa. Bart. tradit *in l. quidam cum. ff. de hæred. inſtit.* Offenſio, vt plurimum paſſiuè accipitur: aliquando tamen actiuè, *teſte Bud.* Vt verò & hæc accipienda ſit, idem docet *in l. licitatio. ff. de publ.* præterea quo ſenſu in lege municipali, ſiue vt vulgò loquuntur, ſtatuto veniat, Bart. quoque oſtendit, *in l. cum te C. de inoffic. teſtam.* Sp.

OFFENSATOR, qui in re quacunque ſæpè excidit ab eo quod ſuſcepit, & quod efficere contendit. Quintiliano eſt, qui in legendo identidem reſiſtit, aut potius qui perperam legit.

OFFENSVS, id eſt, læſus à iudice, ad offenſorem accuſandum cogi poteſt. *Bart. in l. in cum. ff. de accuſ.* Sp.

OFFERRE, exhibere ſignificat, quod barbari præſentare dicunt. Pro opponere etiam ſumitur. *vt apud Cic. pro Seſtio. & Caium in l. penul. de dolo.* Sp.

OFFERRE & deferre iuſiurandum, legimus. Sp.

OFFERRE crimen, pro criminari.

OFFERRE procurator ſe liti dicitur, qui ſine mandato pro reo comparet & litigat: id quod tunc dicitur fieri, quando procurator falſus aſſerit ſe habere mandatum quod non habet. *l. 6. ff. de procurat. Vide ſuprà, falſus procurator. & Zaſ. in l. ſi ſe non obtulit. ff. de re iud.* Sp.

OFFERRE etiam ſe liti & petitioni, dicitur, qui cum nō poſſideat, iudicium nihilominus quaſi poſſeſſor accipit, *l. 27. ff. de rei vind. l. 45. ff. de her. petit. l. 10. ff. de vſufr. accreſc.* Offerre quoq; ſe defenſioni, dicitur, qui defenſoris loco iudicium pro alio accipit, *l. 25. ff. de rei vind. l. 22. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 61. §. vlt. ff. de procurat. l. 12. C. eod. tit.* Offerre denique ſe negotijs alienis dicitur, qui vltro ſine mandato ad aliena negotia accedit. *l. 53. §. qui alienis. ff. de furtis. l. 36. §. vlt. ff. de iudic. l. 58. ff. de ſol. l. 25. §. vlt. ff. de except. rei iud. l. 5. ff. de oblig. & act.*

OFFERRE pecuniam, quod barbaris eſt præſentare, apud Marcellum *in l. tutor pro pupillo. de adminiſt. tut.* vbi Vlpian. notat, non ſufficit obtuliſſe, niſi & depoſuit obſignatam tuto in loco, Sp.

OFFERRE dicitur debitor creditori pecuniam debitā quod vel in iure vel extra ius fieri poteſt. de quo vide omninò Menoch. *de arbit. iud. lib. 2. caſ. 232.*

OFFERRE ſtatim, hoc eſt, ſine aliquo interuallo, *in caſu l. cum quidam ita. ff. de leg. 2.* Sp.

OFFICERE luminibus, & altius tollere. quandoq; pro eodem ſumitur, *Alberic. ait citans l. 1. ff. de ſeruit. vrb. præd. lege, Luminibus.*

OFFICIALIS foraneus appellatur, qui in certa parte diœceſis gerit vices epiſcopi: qui & à pleriſq; Decanus ruralis vocatur, *ſecund. gl. in verbo Foraneo c. & ſi principalis. de reſc. in Clem.* Spieg.

OFFICIALIS, ſubſtantiuè miniſter magiſtratus dicitur. adiectiuè, quod ad officium pertinet, vel quod de officio tractat. Officialis alius à Vicario eſt pontificij iuris peritis. Apud Bart. de Officialibus haud ſcitu indigna legere licet, *in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. ff. de oper. non. nunc.* Bartolo quoque rex, princeps, epiſcopus, venit nomine officialis, ſed perpetui, cui interim quo ad principis, maiorisve nutum, magiſtratus conſtitutus eſt, adæquatur, per text. vt ait, notabilem, *in l. iuriſperitos. in princip. de excuſ. tut.* Zaſius adnotat *in l. principalib. ff. ſi cert. pet.* varia eſſe officialiū genera. Sunt enim, ait, rectores prouinciarum: ſunt præſides, gubernatores: Prodomini, ſiue, vt vulgò vocantur, Vicedomini: adminiſtratores ſine iuriſdictione, & cum iuriſdictione. Sunt & Aulici, quos Palatinos nominant. Sunt & multa alia genera: ſicut habemus de officijs in ff. & in C. Hi officiales ſunt aliquando perpetui, aliquando adminiſtrant ad tempus. *De quibus loquitur. l. periculum. ff. ſi cert. pet.* Spiegel.

OFFICIALES, vicariosq; epiſcopi ex laicis deligi poſſe, negant: quòd lege diuina cautum ſit apud Moſen, Non arabis in boue ſimul & aſino, hoc eſt, homines diuerſæ profeſſionis ſimul non ſociabis. *c. in noua 26. quæſt. 7.* Quod & Baro à Tautenberg, vt ſubiectum, indicauit. Sp.

OFFICIENDI luminibus vicini ſeruitus, cùm ius eſt luminibus vicini officere. *l. 2. ff. de ſeruit. vrb. præd. l. 2. ff. de ſeruit. ruſt.* Cùm autem ſeruitus imponitur ne luminibus officiatur, hoc maximè adepti videmur, ne ius ſit vicino inuitis nobis altius ędificare, atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum. *l. 4. ff. eod. tit.* hoc enim obſeruatur ea ſeruitute conſtituta & ne lumina obſcuriora fiant. Siue igitur arborem ponat, ſiue quodcunq; aliud faciat ad luminis impedimentum, aduerſus ſeruitutem fit. *l. 15. & l. 17. eod. tit.* Briſſ.

OFFICINA, ab officio dicta eſt, in qua artifices operas exercent. *iuxta Olden.* Per tranſlationem tamen Cicer. dixit, officina nequitiæ, & Bud. officina æquitatis. Vlpian. *in l. 4. §. ait prætor. de his qui not. infam.* Siue balneator, inquit, fuerit, & (veluti in quibuſdam prouincijs fit) in balneis ad cuſtodienda veſtimenta conducta habeat mancipia, hoc genus obſeruantiæ in officina, lenocinij pœna tenebitur.] Hic locus ex Haloandro omnino ſic legendus eſt, & minimè cum negatione, quæ hactenus obſcurauit ſenſum Iuriſc. Taceo quòd torquet interpretem vocabulum officina, alioqui clarū. Sp.

OFFICINA à taberna differt. Taberna enim erat ædificium in loco publico, vbi merces & quæcunque alia opera omnis generis venum proponebantur. In officina verò ipſa opera fiebant, *teſte Valla li. 4. Brecheus l. inde tabernacula. ff. de verbor. & rer. ſignificat. &c.*

OFFICIOSE, pro diligenter, & ex animo. Paul. *in l. pontiones. ff. de his quib. vt indig.* [officioſè agere circa defuncti vindictam conuenit,] Sp.

OFFI-

OFFICIOSVS. *Vide paulo poſt, officio ſuo fungi.*

OFFICIVM eſt filij, vxoris, & earum perſonarum quas neceſſitudo ſuſcitat, & ferre opem iubet: Beneficiũ eſt quod alienus dat qui potuit ſine repræhenſione ceſſare. Miniſterium eſt ſerui. *Renard. l. heredem eiuſdem poteſtatis. ff. de reg. iur.*

OFFICIVM, vt Grammaticis notum eſt, dicitur, quòd quiſque efficere debet. Sic officium pietatis *in l. 2. ff. de inoff. te.* quòd à parentibus in liberos proficiſci debet. Officium etiam magiſtratus, & ius dicentis, vt prætoris, quod latiſſimè patere traditur *in l. 1. ff. de iuriſdictio. omn. iudi. l. 27. ff. de verbor. obligat. l. 22. ff. ſi cert. pet. l. 1. §. an autem. ff. de poſtul.* Separaturque ab officio iudicis in ſtipulationum diuiſione, quòd in ſingulis cauſarum generib. propriam inſpectionem habet, *vt ex tit. de rei vindic. famil. erciſ. commun. diuid. & ex l. 25. §. item ſciendum. ff. de ædilic. edict. patet.* Officium modò munus publicum honoremque ſignificat. *l. 2. ff. de his quæ vt indign. l. 4. §. 1. de offic. proconſ. l. 12. §. penult. ff. de iudic. l. 6. ff. de cap. dim. l. 2. ff. de diuerſ. reg.* modò officiales ipſos & miniſtros magiſtratuum ac præſidum. *l. 6. §. ne tenuis. ff. de offic. præſid. l. 74. de euictionib. l. 1. §. penult. ff. de ſeru. fugit. l. 72. ff. de furt. l. 6. C. de ſentent. & interlocut. l. 33. de decurionibus, lib. 10. C. l. 1. C. ad Turpillia.* Sic Officium Præſidum, Comitum, Præfectorum, Procuratoris fiſci accipimus. *l. 3. C. quando fiſc. vel priuat. l. 2. & l. 3. ad fin. de cano. largitio. tit. lib. 10. C. l. vn. in fin. de collatio. donat. l. 54. de decurionib. eo. l. 1. C. ne fiſcus rem quam vend. l. 1. de bon. vacantib. C. Et apud Tertullian. in libro de fuga in perſecutio. ad fin.* Sic officium præſidale *in l. C. de præſcriptio. 30. ann.* officium cenſuale, *l. 18. ff. de teſtament. & apud Symmach. lib. 1. Epiſtol. 46.* Cohortale officium. *l. 33. C. de appellatio.* officium comitianum. *l. 2. C. de offic. milit. iudic.* officia etiam prouinciæ. Donat. *in Phormio*, vocari ſcribit Prætores, qui mittuntur in prouinciam, quòd cum officio mittantur. Sed & locum ipſum, in quo officiales conſiſtunt, officium appellant, *l. 7. in fin. ff. qui ſatiſd. cogu. l. 17. ff. de in ius voc.* Plin. *lib. 1. Epiſtol.* [Paucos poſt dies ipſe me regulus conuenit in prætoris officio.] Quo etiam modo Aſcon. *in 2. Verr.* locutus eſt. Cæterum officialium verbo Iureconſulti vtuntur *in l. 34. ff. ſi cert. pet. l. 6. §. ſi quis comitum. ff. de pœn. l. 5. §. miſſus. ff. vt in poſſ. leg. l. penul. in fin. ff. de bon. damnat. & Et Imper. in l. 4. C. de epiſco. & cler. l. 2. de delatorib. lib. 10. C. & aliàs ſæpe.* Quo tamen verbo præter Apuleium vix quemquam receptæ auctoritatis vſum credo. Briſſ.

OFFICIVM ſeruile miniſterium nonnumquam ſignificat. *l. 46. §. actores. ff. de iure fiſc.* & ab artificio ſeparatur. *l. 65. §. 1. ff. de leg. 3. l. 24. ff. de manumiſſ. teſt.* Immò & à miniſterio *in l. 65. ff. de leg. 2.* Briſſ.

OFFICIVM. Officium generatim loquendo, quum ad omnes homines pertineat (ſiquidem Cicero de officijs ſcripſit, & D. Ambroſius (quantum intelligo, eſt congruus actus vniuſcuiuſque perſonæ. Vel, id eſt, in quod quiſque incumbere debet, vt ipſum, ſicut charitas poſtulauerit, quoad potuerit, effectum reddat. Hinc in iure ciuili extant tituli, De officio aſſeſſorum, ciuilium iudicum, comitis Orientis & huiuſmodi alij. Paulò autem aliter in iure canonico, nimirum, vt officium ſit eccleſiaſticarum rerum adminiſtratio, ſine præeminentia & iuriſdictione, *c. 1. vbi Docto. de conſil. in 6.* vt ſacriſta. *c. 1. de offic. ſacriſt. c. ſaluator. 1. quæſt. 3.* Quæ omnia recipi volo, niſi diuerſum habeat conſuetudo, *c. cum olim de conſuetud. c. conſuetudo. 12. diſtinct. Aretinus conſil. 23.*

OFFICIVM vel ab efficiendo, vel ab officiendo dicitur id, quod vnuſquiſque efficere debet, vt nulli officiat: ſeruata ſcilicet honeſtate, quid loco, quid tempori, quid perſonis cõueniat. Sic quomodo omnes debeamus eſſe in officio, tractat eleganter Cicero in libris officiorum: Et quidem, ijs perlectis, cuilibet patet quod officij nomen prorſus conſentit cum Græca voce, καθῆκον: niſi quòd Latina quàm Græca plenior eſt. ſicut Cicer. *in epiſt. quadam ad Atticum.* docet his verbis: [Quod de inſcriptione quæris, non dubito, quin τὸ καθῆκον officiũ ſit: niſi quid tu aliter. ſed inſcriptio plenior, de Officijs.] Vtuntur præterea hoc nomine Latini pro beneficio, vel honeſto quodam obſequio, pro magiſtratu, aut pro eo, quod in publico fit. vt cum Vlpian. dicit, Fœminæ ab omnibus officijs ciuilibus, vel publicis remotæ ſunt. *l. 2. de reg. iur.* Sunt tamen qui hæſitant, an veteres & probati ſcriptores ſic vſurpauerint: aut ſaltem raro feciſſe hoc, ſi fecerunt. Noſtris vt genericum nomen multa continet. *vt not. dd. gloſſ. in l. legatis. §. ſi ex officio. ff. de leg. 3.* Sic ſumptum & artificiales, & officiales ſimul operas complectitur. In ſpecie verò, non alias quàm ſui nominis, hoc eſt, officiales deſignat. quarum eſt mentio *in l. ſi non ſortem. ff. de cond. ind. Quod admonuit Zaſ. in §. libertus, iam dicta l.* Iuriſconſ. per tropum officium, pro officialibus vſurpauit, ſicut in l. 2. ff. ſi cert. pet. Sp.

OFFICIVM aduocationis. Vlpianus: Inter officium aduocationis, & rei ſuæ defenſionem, multum intereſt, inquit, nec propterea quis (ſi poſtea cognouerit rem ad ſe pertinere) quòd alij eam vindicanti, tunc ignorans ſuam eſſe, dominium ſuum amiſit. *l. inter. ff. de rei vend.* Old.

OFFICIVM eorum dicitur, qui ad corpus dominici cultum deſtinati ſunt: quales ſunt tonſores, vnctores, cubicularij, miniſtratores: *de quibus in l. 103. ff. de verbor. ſign.* Artificium autem eorum, qui artem aliquam exercent: quales ſunt textores, fullones, lecticarij, pictores, medici, *d. l. 65. & l. penul. ff. de reb. dub.* Hotom.

OFFICIVM iudicis eſt actio, laxiore videlicet ſignificatione. Nam appellatur iudicium extraordinarium *in l. 1. C. de libert. & eorum. libert.* Et iudicium iſtud extraordinarium, dicitur actio *in l. liberti. C. eod. tit.* Quid igitur dubitandum eſt? Olden. Cæterum Iuris noſtri interpretes vehementer ſeſe in explicanda hac quæſtione torſerunt, vtrum officij iudicis imploratio actionis definitione contineretur, cum tamẽ neque quis iudex neque quid iudicis officio contineretur ſatis intelligerent. Quid enim magis ridiculum eſt, quam quod Papiniani reſponſum ad implorationem officij iudicis detorquent, cum *in l. hereditas in fin. ff. de petit. hered.* ſtricto iure nullam competere actionem reſpondit, ſed principali, aut Pontificali auctoritate debitorem compelli? de religione namque, vt monumentis, & eorum ſumptibus, de quibus ibi agitur, Pontifex cognoſcit, ipſo Vlpiano auctore, *in l. vltim. ff. de mort. infer.* nulla ſtricto iure actio competebat. itaque ad Prætorem, qui, vt Pomponius ait *in l. 2. ff. de orig. iuris*, non niſi ex edictis ſuis ius dicebat, minime pertinebat. De iudice autem Papiniani nullum verbum eſt, quod vlla ratione rectè accipi intelligive poſſit. Præterea non modo prætorem cæteroſque Romæ magiſtratus dare poſſe iudices, ac proinde actiones nemo ambigit, *ex l. cum prætor. ff. de iudici.* non minus quam principem, *l. minor. 11. ff. de minor.* Comperto autem equidem his caſibus aliquid de ſummo remitti iure Prætoris, cum ſtricto quidem iure actor petere aliquid non poſſet, iudici autem id vſu veniret quod ait Iabolenus *in l. fundus. ff. commun. diuidund.* vltra id quod in iudicium Prætoris deductum eſt, excedere poteſtas iudicis non poteſt. Veruntamen iniquum id eſſe videretur. quemadmodum ex ea ſpecie intelligi poteſt, de qua tractat Hermogenianus *in l. qui per colluſionem. §. 1. ff. de actio. empti.* Finge enim Titium rei venditæ pretium Sempronio ſoluiſſe, ſed tamen poſt moram. hoc caſu certum eſt vſuras à Titio deberi. atqui illæ (vt ibi inſcribitur) non ſunt in obligatione: quocirca neque peti poſſe manifeſtum eſt. Actionem igitur cum à Prætore Sempronius pretij nomine poſtulabit, vſurarum petere non poterit: itaque Prætor non dabit. denique iudex ſtatuere nequibit. Quoniam tamẽ iniquum erat, Titium earum nomine non condemnari, reſpondet Hermogenianus, pretij ſorte licet poſt moram ſoluta, vſuræ peti non poſſunt, cum hæ non ſunt in obligatione: ſed officio iudicis præſtantur. Similiter autem Papinianus *in l. deducta. ff. ad Senat. Trebell.* Et Paulus *in l. quæro. ff. locat.* vſuras quæ in obligatione, ab ijs quæ in officio iudicis fuerunt perſpicuè diſtinguunt. Prætereà Papinianus *in l. quinum. ff. de annuis leg.* ſpeciem quandam refert, nempe de teſtamenti ſcriptura, quæ nullam obligationem recipiebat, & cuius cauſa Prætori non videtur dandam eſſe certam actionem. vnde *in fine legis* inquit, ſed interuentu iudicis hæc debent ad effectum perduci. ad hunc modum Scæuola *in l. ſeruos. ff. de aliment. legat.* & Paulus *in l. planè. ff. de rei vind.* clarè oſtendunt officio iudicis ea præſtari, quæ actione peti non poſſunt. veluti ſi quid, pro ea, quæ debetur patri reuerentia, ei præſtandum ſit: quamuis peti non poſſit. vt in illa nobili ſpecie, de qua Papinianus agit *in l. Imperator. ff. ad Senat. Trebell.* Ideoque Africanus *in l. ſi prim. ff. de noui. oper. nunc.* & Iabolenus *in l. egi. ff. ſi ſeruit. vindic.* cautionẽ, cuius ab actore nomine, actio nulla poſtulari à præ-

pore poterat, nempe de futuro opere abſtinendo, iudicis officio præſtari reſponderunt. Sunt autem & alia præterea multa, quæ in officio iudicis veniunt. Ex quibus ſcilicet intelligere poſſumus, quam ſit futilis, & planè ridicula quæſtio, de nobili & mercenario iudicis officio: de quo noſtri omnibus ferè locis grauiſſimè conflictantur. deinde quam inepte Iuriſconſultorum reſponſa, in quibus de Principis & Prætoris imperio agitur, ad iudicis officium detorqueri ſoleant.

OFFICIVM legiſlatoris boni in his duobus potiſſimùm verſatur: Primum vt ſtatuta ſua, loco, tempori, perſonis, & rebus accommodet. Deinde, vt aperta ſint, & ſi dubitatio incidat, ab ipſo auctore interpretentur, non ab alijs pro ſuo adfectu. Olden.

OFFICII cauſa in prouincia militantes nominat IC. *l. 61. de contrahen. empt.* quorum nomine Martianus ipſos etiam Cæſaris procuratores contineri expreſsè tradidit. *l. 46. de contrah. empti.* Reſponſo Martiani Hermogenianum ſubijcio, qui officij cauſa in Prouincijs militantes, præſidem ſeu Procuratorem, vel alium quemlibet interpretatus eſt, *l. 46. de iure fiſci.* Proinde quod Paulus de officij cauſa in Prouincijs militante ſcribit. *l. 38. de ritu nupt.* id omnino tam ad Præſides, proconſules, ſimileſque magiſtratus, quam ad reliquos officiales pertinere dubium non eſt. *Renard. varior. lib. 2. cap. 20.*

OFFICIVM procuratoris eſt voluntarium. *l. ſi ſi ius fuis familias. §. inuitus. ff. de procur.* Sed tutoris & procuratoris officium eſt neceſſarium. *l. 1. & ibi gloſſ. ff. de tut.* Old.

OFFICIVM, pro cuſtodia liberiore. Paulus *l. 4. de fugit.* [Magiſtratus municipales ad officiũ præſidis prouinciæ vel proconſulis comprehenſos fugitiuos rectè tranſmittunt.] Hotoman.

OFFICIVM, pro eo qui gerit officium ſiue magiſtratũ, ſiue quam aliam poteſtatem. vnde deponere apud officium, *l. ſi fideiuſſor. 7. §. vlt. qui ſatiſd. cog.* Sic cauere officio & apud officium cauere, id eſt, apud eum qui poteſtatem exercet. Differunt autem promittere apud acta, & officio cauere, qui promittit apud acta, is obligatur quidem, ſed non tam ſolenniter atque is qui apud officium cauet. *Hæc differentia notatur in l. eum pro quo, 17. ſ. quis in ius voc. non ierit.* Hot.

OFFICIVM, pro Irenarchis. Imp. *l. 7. C. de accuſa.* [Ea quidem quæ per officium præſidibus denunciatur, & citra ſolennia accuſationem poſſe perpendi, cognitũ non eſt.] Hot.

OFFICIVM Prætoris, cellula, opinor, erat, in qua ſcripta quædam ad ea quæ pro tribunali agenda erant pertinentia reponebantur. Aſcon. *in Verrin. 2.* [Moris erat, celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio prætoris, & in arca reponi nomina iudicum ſelectorum.] Modeſtin. *l. 72. ff. de furt.* [Sempronia libellos compoſuit, quaſi datura centurioni vt ad officium tranſmitterentur: ſed non dedit. Lucius pro tribunali eos recitauit, quaſi officio traditos: quæro, nõ ſunt inuenti in officio, neque centurioni traditi.] Paulus *l. 17. ff. de in ius voc.* Eum pro quo quis apud officium cauit, exhibere cogitur. Item eum qui apud acta exhibiturum ſe eſſe quem promiſit, & ſi officio non caueat, ad exhibendum tamen cogitur.] Hot.

OFFICIVM publicum non id ſolùm accipiendum eſt, quod in adminiſtratione reipub. ſolùm conſiſtit, & iuxta §. munus publ. l. honor municipalis. ff. de muneribus, in priuatum vſum non cadit, vti eſt magiſtratus, & id genus aliæ functiones: verum etiam quod propter publicam vtilitatem eſt introductum, Vnde Pomponius *in l. pupillus. §. munus. de verbor. ſignif.* ſcribit, Munus publicum, eſſe officium priuati hominis, ex quo commodum ad ſingulos, vniuerſosq́; ciues pertineat. Itaque qui officium publicum à ciuili diſtare putant non meminiſſe videntur verborum Aur. Arcadij, qui *in l. fin. d. tit. de muner. & honor.* [Hæc omnia, inquit, munera, quæ trifariam diuiſimus, vna ſignificatione comprehenduntur. Nã & perſonalia, & patrimoniorum, & mixta munera, ciuilia ſeu publica appellantur.] Vnde apparet, Vlpian. *l. 2. de regul. iur.* non diſcriminis, ſed magis declarandi cauſa dixiſſe, [Fœminæ ab omnibus officijs ciuilibus vel publicis remotæ ſunt.]

OFFICIVM, inquit Martianus *de leg. 3.* artificio mutatur: & ideo ſi ex officio quis ad artificium tranſierit, quidam rectè putant legatum extingui, non idem è contrario, cum lecticarius cocus poſtea factus eſt. Maffeus.

OFFICIVM tuum, tuæ partes, tuum munus, idem ſignificant.

OFFICIVM autem præſtare dicuntur, qui ad patrisfam. corpus tuendum atque ipſius cultum præpoſiti deſtinatiq́ue ſunt. Quo in genere coci, oſtiarij, cubicularij, tonſores, obſonatores, miniſtratores, atque alij, qui ad huiuſmodi vſum parati ſunt, numerantur. *l. 61. l. 65. ff. de leg. 3. l. 203. in fin. ff. de verbor. ſignific.* Artificium verò in his eſt, qui artem aliquam exercent: Cuiuſmodi ſunt lecticarij, textores, fullones. *d. l. 65. §. 1. & l. pen. ff. de reb. dub.* Nõ diſſimiliter officiales operæ ab his, quæ in artificio ſunt, ſeiunguntur. *l. 36. §. libertus. ff. de condict. indeb.* Meminit verò officialium operarum etiam l. 6. & l. 9. ff. de oper. libert. quæ ſcilicet in officij & obſequij præſtatione conſiſtunt: quo modo in officio mariti eſſe vxorem Hermogenia. dixit *in l. 48. ff. de oper. libert.* Briſſ.

OFFICIA continuare primus Tiberius Cæſar cœpit, nonnullis ad finem vitæ relictis in adminiſtrationib. & præfecturis. *Tacitus lib. 1.* Deinde, ſecuti ſunt alij Imperatores eius exemplũ paſſim: donec perueniretur ad beneficia ſeu feuda. Old. Hinc

OFFICII commoda dicuntur omnia iſta, quæ præter publicum ſalarium lucro accedunt. *Connan. lib. 4. cap. 15. nu. 7.*

OFFICIO iudicis adſequi. *l. 2. ff. de diſtract. pig.* Cicero Stoicos ſecutus, Officiorum duo facit genera: Alterum abſolutum, quod pertinet ad virtutes illas abſolutas, id eſt, ad ſapientiam, & proinde ad finem bonorum: idq́ue Græci κατόρθωμα vocant: Latini, rectum, aut rectè factum, omnes numeros virtutis continens. Alterum officij genus poſitum eſt in præceptis vitæ communis, cuius conſideratio ad iuriſprudentiam propria eſt. Medium & commune hoc etiam nominant, quod in vtramq́; partem, & ſapientiæ, & ſtultitiæ natura ſua verti poteſt ab vtente. qualia ſunt quæ in repub. & vita priuata circa opes, honores, gloriam, & ſimilia facimus. Spiegel.

OFFICIO iudicis cautione vel ſatiſdatione victo moderi. *Vide Neratium in l. penult. de pet. hæred.* Sp.

OFFICIO iudicis contineri dicitur, quod ei tacitè pro ſuo iure permiſſum eſt, quamuis nullam Prætor in formula mentionem eius fecerit. Imper. *§. vlt. de perpet. & temp.* [Si ante rem iudicatam is cum quo actum eſt, ſatisfaciat actori: officio iudici conuenit eum abſoluere.] Pompon. *l. 9. ff. de furt.* [Sed ſi eam à fure vindicaſſem, condictio mihi manebit. ſed poteſt dici officio iudicis, qui de proprietate cognoſcit, contineri, vt non aliter iubeat reſtitui, quàm ſi cõdictionem petitor remitteret.] Hotom. Similia exempla ſunt *in l. qui per colluſionem. §. 1. ff. de act. empt. in l. deducta. ff. ad S.C. Trebell. in l. quæro. ff. locati. l. ſeruos. ff. de alim. leg. l. plane. ff. de rei vind. l. Imperator. ff. ad S.C. Trebell.*

OFFICIO ſuo fungi. *l. 1. C. qui pet. tut.* Terentius *in ſe crucian.* officium fungi, dixit. Itaque qui ſe immiſcet officijs iuuandi gratia, officioſus dicitur: & non officioſus, id eſt, quietus & domi reſidẽs. Interdum pro eo, *Cat. meo teſte*, quod nocet, intelligimus officioſum, ab officiendo. Sp.

O I

OIKEION domeſticum & proprium ſignificat græcis. hinc domeſtici quaſi proprij. *Vide ſuprà, Domeſtici.*

OINIZOMAI verbum, quo Homerus vtitur, ſignificat vinum emere, aut mercari, aut omnino comparare, vt etiam ad permutationem referri queat. *Connan. lib. 7. cap. 5. nu. 5.*

O L

OLEA, & arbor, & fructus dicitur. Olearij, qui oleũ faciunt, vel vendunt. *Adde Forcat. in penu iuris Ciuilis: cap. 11.*

OLEAM immaturam plus habere reditus, quàm ſi matura legatur, tradit Iauol. *in l. penult. ff. de vſuſf. leg.* Olearia autem vaſa, inſtrumentaque enumerantur *in l. 19. §. illud. ff. loca.* oliuariæ quoque molæ & præli ſit mentio *in l. 21. ff. de inſtruct. vel inſtru.* Briſſ.

OLEAGINVM, ſeu oleagineum poculum, non pro eo quod oleum continet, ſed quod ex olea arbore eſt, accipi debet, apud Iabolenum, *in l. concubinam. de leg. 3.* Qui quatuor, air, pocula oleaginea habebat, ita legauit, [Pocula oleaginea duo paria.] *Quære, Pocula oleaginea.*

OLEARIVM fundum, hoc eſt, oleas arbores producentem, Alberic. citat *in l. ſi tibi. §. fructuarius. ff. de vſuf.* ſed perperam. Nuſquam enim olearij fundi, ſed horti ſolum olitorij

meminit, vt & interpres legit. In eo tamen labitur, quòd vel de oliuis accipi poſſe indicauit. Siquidem olitorium ad olera tantum pertinet. Sp.

OLERA à quibus & olitores, & olitorij horti dicti: herbæ ſunt fructuſque in agris ſati & nati, qui vſui cibario hominibus eſſe ſolent. & Braſſicæ, Bliti, Intubum, Aphaca, & quæ traduntur à Theophraſto *lib. 7. de hiſtoria plantarum c. 7.* Olera ab olla dicta tradit Marc. Varro: quod cruda in olla coquantur: alioqui ab alendo nonnulli exiſtimant. *Brechaeus l. vrbana prædia. ff. de verb. & rer. ſignific.*

OLEVM, pro ſumptu. *Vide Eraſm. explicantem parœmiam. Oleum & operam perdidi.*

OLFECIT equus mulam, quod honeſtè dixit Alph. pro coitum appetiuit, *in l. vlt. ſi quadrup. paup. fecíſ. dic.* interpres nimis inſulſe exponit. Alb. ſenſum verecundius aliquanto reddidit.

OLIGARCHICI, *Lege Democratici.*

OLIM, quæ tempora ſignat, Bartol. attigit *in l. 1. ff. de op. nou. nunc.* Sp.

OLITOR, ab oleribus, hortulanus eſt. Vlp. *de verb. ſign. l. ſi vrbana.* [Horti vineàrij fortè, vel olitorij.] Nebr. Fit autem olitor, ab olere, non ab oliuis, vt Accurſ. exiſtimauit, quod antè Alcia. tantus vir monuit. Vnde mihi minus vitio dandum, ſi in hoc opere, ceu ſuo loco, eiuſmodi quędam perſtrinxerim. Sp.

OLITOR, qui olerum hortum exercet, quique olera vendit. Prouerbialis verſiculus admonet, & pro infimæ ſortis & notæ viro poni.

Sæpè etiam eſt olitor valde opportuna locutus. Sp.

OLITORII horti. *Vide ſuprà, Olearius fundus.*

OLITVRGESIA, ἐλειτουργησία Suidæ immunitas ſeu excuſatio à publicis onerib. Cui ſignificatui penè par eſt ἀτέλεια *Alciat. in annotat. ad poſt. lib. C.*

OLIVA, an ſit fructus naturalis. Bartol. diſputat *in l. ſi vnus fundi. ff. de rei ven.* Porrò oliuam etiamſi immaturè lecta ſit, conſtat in fructu eſſe, *teſte Paulo l. ſi abſente ff. de vſufruct.* Spiegel.

OLIVETVM, notæ ſignificationis, apud Iuſt. indicat Alber. Sed & apud Iurecoſs. occurrit, vt apud Iulianum *in l. ſi cum hæc. §. fructuarius. ff. de vſuf.* Oliuina, reditus olei, vel olei maxima copia. Sp.

OLOBERAS veſtes, vel, olobaras, legendum cenſeo *in rub. de veſtib. olob. lib. 11. C.* vbi nonnulli malè, holoſericas, ſupponunt. Eſt autem hoc verbum Græcum: olobera enim veſtimenta ſunt ὁλόβηρα id eſt, omni parte texturæ conchylij rubore infecta & conchylio ſolidata. *Quod & l. 4. eius tit. perſpicuè comprobat. vide Holoberas.*

OLVS, dicitur omnis herba ſatiua, quæ eſt in vſu cibario. Ab alendo, quòd oleribus alerentur homines, antequam fruges, vel carnes eſſent. Iuſt. *Inſt. in princ. de vſu & habit.* [Nam is, inquit, qui fundi nudum habet vſum, nihil vlterius habere intelligitur, quam vt oleribus pomis, floribus, fœno, ſtramentis, & lignis, ad vſum cotidianum vtatur.] Spiegel.

O M

OMEN prærogatiuum appellari Fr. Syluius arbitratur propterea, quòd id dicatur antequam Tribus prærogatiua ferat ſuffragium. Sunt enim Tribus prærogatiuæ, quæ primæ ſuffragium ferunt, *teſte Aſconio.* Sp.

OMISSA actio, *in l. ſi eum. ff. ſi quis caut.* non, remiſſa, vt barbarè gloſſ. indicauit. remiſſum enim Latinis languidum ſignificat, ſed relicta ac præterita accipienda eſt. Eſt enim omittere, rem quampiam penitus dimittere. Vnde omiſsio eorum, quæ geri debent, latæ culpæ datur. *l. ei qui. §. fin. ff. de petit. hære. & ſæpè 12. q. 2.* Spieg.

OMISSIORES, qui lucrum negligunt, minimè ſolliciti de diuitijs acquirendis.

OMITTERE hæreditatem legatumue & prætermittere pro eodem noſtri auctores dicunt. *l. 7. & l. 59. in f. ff. de adqu. hered. l. 33. ff. de milit. teſt. l. 20. & l. 82. §. 1. ff. de legat. 2. l. 44. l. 59. §. ſi Atticus. ff. de hered. inſtit. l. 1. C. de fideicommiſſ. libert. l. 19. ff. de inoff.* Omittere bonorum poſſeſsionem. *l. 1. §. ſi duo. ff. de bono. poſſeſſ. ſecund. tabu.* Et ita in tit. Si quis omiſſa cauſa teſtament. accipe: vbi traditur prætermittere cauſam teſtamenti eſſe, ſi quis repudiauerit hæreditatem: prætermittereque videri eum, qui cùm poſſet iubere, noluit id facere. *l. 1. §. 1. & §. prætermittere. ff. ſi quis om. cau.* Omittere tamen & repudiare ſeparantur. *l. 24. §. Scæuola. ff. de minorib.* Nam & omittit hæreditatem, qui tempore excludi ſe patitur, quod omittere ꝑditionem dicitur *in l. 14. ff. de lib. & poſt.* Omittere etiam præterire teſtamento ſignificat. *l. 19. ff. de inoffic. teſt. l. 16. ff. de lib. & poſt. l. 34. §. ſed ſi filiumfam. ff. de milit. teſt. §. vlt. Inſt. de exhære. lib.* Briſſ.

OMITTI propriè non dicitur cuius mentio non fuit neceſſaria. *Comment. lib. 9. cap. 9. num. 2.*

OMNE, nihil excipit. *l. à procuratore. C. mandati.* Recipit tamen interpretationem. *l. ſed ſi compromiſſum, in fin. ff. de arbit.* Dicitur de vniuerſis numero diſtinctis. vt, omnis grex. eãdemq; vim habet in ſingulari, quam in plurali. Aliquando tamen idem ſignificat quod totus. *l. 1. §. ſi pecuniam. ff. depoſiti. l. ſi quid relictum. de leg. 1. & ſimil.* Sp.

OMNE & totum differunt. Nam omnium appellatio eſt in diſcretis & numero ſeparatis. Totum autem dicitur in eo quod vnum & continuum eſt. *Comment. lib. 8. cap. 4. nu. 2.*

OMNE artificium incrementum recipit. *l. legatis ſeruis. §. ornatricib. ff. de leg. 3.* Accedit quòd vulgò dici ſolet, **es iſt noch nit alles erdacht.**

OMNE genus pecudum. Rectè genus quoniam in ſpecies diuiditur poſtea, vt in greges & armenta. Genus enim nunquam excluſit ſui ſpeciem. *l. 1. ff. de adopt. Diomedes Guidalottus.*

OMNE ius habet annexam gratiam: quod Old. teſte, nemo vnquam grauius tractauit, quàm Marcellus *in l. reſpiciendum. ff. de pæn.* Sp.

OMNE ad tempus, id eſt, in perpetuum.

OMNEM voluntatem meam fidei hæredum meorum cõmitto. *Vide Scæuolam in l. codicillis. ff. de de vſu & vſuf.*

OMNES dupliciter dicitur. I. pro ſingulis. Et hoc modo fieri poteſt quod vult Socrates, nimirum, vt omnes dicãt hoc meum eſt, hoc non meum eſt. vnuſquiſque enim ſuum eſſe dicet filium eundem, & ſuam eandem vxorem. Secundò modo dicitur tanquam omnes & vniuerſi. Sic nunc loquuntur qui communibus vtuntur vxoribus & liberis. Itemque res ſuas ipſorum eſſe dicunt, vt vniuerſorum: non vt vniuſcuiuſque eorum. &c. *Comment. lib. 4. c. 9. num. 15.*

OMNI cauſa. *Quære, Cum omni cauſa.*

OMNI quinquennio, pro toto quinquennio.

OMNIA, pro vtriuſque, apud Papinianum, *in l. in ratione. §. quid tamen dicemus. ad leg. Falci.* item apud Caium, exemplo Cicer. dictum legimus de duobus, *in l. liberum arb. ff. de adopt.* Coniunctim plerunque apud idoneos auctores occurrunt. vt omnes tres, omnes quatuor, omnes quinque, &c. Sp.

OMNIA commoda, quæ intra annum, quo interfectus eſt, precioſiorem ſeruum facerent, hæc accedere ad æſtimationem eius, dicendum eſt, *teſte Vlp. ad leg. Aquil. in l. inde Neratius.* Spieg.

OMNIA mecum porto, celebre illud Biantis dictũ oſtendit bona animi propria. & noſtra eſſe, non corporis. *de quo latius Alci. in commen. ad l. meorum. de verb. ſign.* Sp.

OMNIBVS annis, id eſt, ſingulis.

OMNIBVS anteferri, frequens clauſula in curijs Rom. Principum, ſuum hodie robur obtinet. Nam olim variabat. *vt notat Comp. c. cauſam, extra de reſcript.*

OMNIBVS libertis meis cibaria præſtabitis pro arbitrio veſtro: non ignorantes, quos ex his charos habuerim. Cætera quæ huc faciunt explicat Modeſtin. *l. verba teſtamenti. ff. de alim. leg.* Spieg.

OMNIBVS libertis libertabuſque meis, cibaria & veſtiaria, quæ viua præſtabam, dari præſtarique volo. Adi Scæuolam *in l. à filio. §. fin. de alim. leg.*

OMNIFARIAM, omnibus modis. *C. de arbitr. l. ne in arbitrio. §. 1. C. de contrah. & commit. ſtip. l. optimam.* Alber.

OMNINO & Omnimodo, præciſam neceſsitatem plerumque ſignificat. *l. 10. §. in adrogato. ff. de vulg. & pupil.* Idemque valent quod indiſtinctè *l. pen. ff. pro ſuo. l. 49. ff. de iure dot. l. 11. in f. l. 16. ff. de leg. 1. l. 14. §. ſed & ſi. ff. quod met. cau. l. 1. §. hoc edictum. ff. naute, caupo. l. 9. ff. rat. rem. hab. l. 9. in fin. & l. 32. §. ſacerdotio. ff. de recept. qui arbitr. l. 18. ff. de alim. leg. §. ſed furti. & §. item actio. Inſtit. de action. l. penult. ff. qui ſine manumiſſ. l. 17. §. vlt. ff. ad Velleia.* Omnimodo, ſine metu exceptionis *in l. 39. §. penult. ff. de dam. infect. & in l. 1. §. 1. ff. de vſur. & l. 87. §. 1. ff. de leg. 2.* Omnimodo eſt etiam ſine interpellatione & ſine inquiſitione. quo ſenſu credo accipiendum *in l. 38. §. penultim. ff. de vſur.* Significat & in omnem euen-

tum,&,vt Iureconſulti loquuntur,quicumque caſus inciderit. *in l.18.ff.quod met.cauſ.* Briſſ.

OMNINO fieri,intelligitur eo modo, quo poteſt fieri:ne impoſsibile iuberi videatur. *fac. l.ſi iure militari de mil. teſt. cum ſimil.per Salom.citatis.* Cęterùm,omnino,nunc,ſemper,& ſimilia verba prægnantia, vel ideo vulgò feruntur, quòd iuxta interpretum traditiones nullam modificationem, aut limitationem recipiunt *vt ait Zaſ.* Spieg.

OMNINO non edere, vel non in totum & non legitimè edere, paria ſunt, cum in vtroque eadem ſit anſa decipiendi eademq; damni ratio. *l. vbi exigitur.in prin.ff.de eden.* Sp.

OMNINO non reſpondiſſe,iuxta Vlpianum, omnes poſteriores ſic acceperunt, vt omnino non reſpondiſſe videatur, & qui ad interrogatum non reſpondit,id eſt, πρὸς ἔπος. Spiegel.

OMNIS,quando diſtribuat, quando colligat, Bart. indicat *in l.hoc articulo.de hæred.inſtit.* Quo verò diſtet à quilibet, not. *in l.ſi pluribus.de leg.1.* etiam pro cuncto,& pro toto, Græcorum more ponitur, *vt Bud.multis exemplis oſtendit.* Sp.

OMNIS debiti nomine,vſuræ veniunt accipiendæ, *vt patet ex reſponſo Scæuolæ.in l.nomen.de leg.3.* Item qui omnia ſua,vel omnes res ſuas donat,& nomina debitorum donaſſe intelligetur. Idem enim eſt, ſiue omnia mea dixerim, ſiue addito vniuerſali ſubſtantiuo,omnes res meas,ſeu bona mea dicam Sed ſi generale ſubſtantiuum appoſitum præponatur, vt ſi quis dicat,argentum meum,veſtes meas: hæc pronomina ad dominium,vel quaſi dominium referentur. *l.ſeruos autem.eod. tit.ex com.Alc.* Spieg.

OMNIS homo,de duobus dictum, *in l.1.C.de liber.præter.* Alberic.quoque obſeruauit.Sp. *& in eodem ſenſu etiam habetur in l. hoc articulo.29.ff.de heredib.inſt.l.2.ff.de orig.iur.verſ.poſt hunc maximè.l.paterfamilias.ff.de hæred.inſt.* Terent. *in Phormione.* Vnum ſi cognoris,omnes noris de Antiphone & Phædria loquitur. *l. ſi pluribus.ff.de legat.1.*

OMNIS obligatio pro contracta habenda, Paulo auctore. *l.omnem.ff.vbi quis ager.* Sp.

OMNIS periculi appellatione, non videntur caſus fortuiti contineri *l.non ſimiliter.de magiſtr.conuen.* vbi dicitur,magiſtratus ſuccedit in omne periculum, & tamen non tenetur de caſu *l.2.§.eo tempore ff.de adminiſtr.rer.ad ciuit.pert.* Sp.

Ὀμνύω iuro, κατὰ παίδων ὀμνύειν. in capita liberorum iurare: id quod fiebat, tacto eius capite in quem iurabant, ita ſe ſacrare caput eius dijs inferis, deuouereque ſignificantes, ſi peierarent. *Ex comment. Budæ.* Sp.

Ὁμόσκηνοι dicuntur qui in vno eodemque diuerſorio habitant, *Brech.l.ſerui in tit.de verb.& rer.ſignif.*

Ὁμοσίπυοι dicebantur,qui eadem penu agebant. *Breche.l.ſerui in tit.de verb.& rer.ſignif.num.8.*

Ὁμολογῶ *in l.4.C.de recep.arb.* ſpondeo & adſentio.

Ὁμοπάτριοι,ex eodem patre geniti,Prat.

OMPHACINVM,quod ex omphace factum eſt. Dicuntur autem omphaces,immaturi fructus.

O N

ONERA hereditaria ſunt æs alienum, legata, fideicommiſſa & reliqua ab herede reſpectu hæreditatis præſtanda, *l.1.§.idem Iulianus.ff.ſimul.ven.nom.l.15.§.vlt ff.de legat.præſt.l.21, §.1.ff.de negot.geſt.* Onera petitoris, *l. 24.ff.de rei vind.l.1.§.inter. ff.vti poßid.* quæ actoris partes vocātur, *l.18.& 19.ff.de probat.* & ſunt in eo,quod petitori incumbit probatio: quòd præſtare & implere eum probationes oportet. Onera fructuum, quæ ex fructibus conferuntur ac præſtantur, veluti, ſtipendium & tributum. *l. 14. ff. de imp. in res dot.* & ſimiles erogationes, *l. 27.§.ſi quid cloacarij.ff.de vſufr.l.28.eod.l.36.ff.de in.offic.*

ONERANDAE libertatis cauſa facta, ita definiuntur, quæ ita imponuntur, vt ſi patronum libertus offenderit, petantur ab eo,ſemperque ſit metu exactionis ei ſubiectus,propter quem metum quiduis ſuſtineat,patrono præcipiente. *l. 1.§.5.ff.quar.rer.act.non det.* Hotom.

ONERARE populum,pro exigere à populo pecunias.

ONERARE rationes,id eſt, diſpendioſum eſſe. *Budæus.*

ONERARIAE naues, à geſtandis oneribus dictæ ſunt: & ob id tardæ inter eas Corbita, & Cybæa erant: quarum vtrarumque mentio apud Tullium. *vide Bayſ.in annot.ad l.2.de capt.& poſtlim.reuerſ.* Sp. *Adde notata à Maioragio Miſcell.lib.1.cap.6.*

ONERIS nomine, quæcunque in nauem vehendi cauſa imponuntur, intelliguntur. *l.6.ff.ad leg.Rhod.l.31.& l.penult.§. pen.ff.locati.* vnde

ONERIS auerſi actio locatori dabatur olim aduerſus conductorem,qui omne periculum per conuentionem in ſe recepiſſet: quum alioqui ex conducto, non niſi de dolo & culpa teneretur. Dicta Oneris auerſi,ex eo, quòd omnium damnorum quolibet modo incidentium onus ad alterùm pertinere,ac à ſe interim auertere, pactus ſit conductor vel locator. *l.in naue Saupheij.ff.locat.& cōduct.* & *rurſus ibidem,* [opus, inquit Florentinus, quod auerſione locatum eſt, donec approbetur, conductoris periculo eſt.] Sed quando ſuperuacaneum videbatur, propter periculorum & caſuum pactionem circa contractum locationis propriam actionis ſpeciem conſtitui, abolita eſt oneris auerſi nomenclatura, re tamen ipſa manente,videlicet,vt quicquid de caſibus fortuitis conueniſſet,id per actionem ex locato & conducto exigeretur, *vt Bartolus quoque probat in d.l.in naue.Et l.ſi quis fundum.in princip ff.locat.& conduct.l.licèt.C.eod.tit.* Errant ergò & malè docent, qui ſimpliciter pronunciant, actionem oneris auerſi, hodie eſſe ſublatam.quia non actio ipſa,ſed nomen actionis tollitur, transfuſum in actionem locati, ad eum ferè modum, quo rei vxoriæ actio transfuſa eſt in actionem de dote.Old.

ONERIS ferendi ſeruitus dicitur, quæ vt vicini onera ſuſtinere quis cogatur,imponitur, *l. 1. & l.33.ff.de ſeruit.vrb.l. ſicuti.§.diſtant.ff.ſi ſer.vindic.* Alia autem eſt ſeruitus oneris ferendi,alia tigni immittendi, nam cui prior debetur, agere cum vicino poteſt, vt ruinoſum parietem reficiat, eumque oneri ferendo idoneum præſtet. at qui tigni immittendi ius habet,cogere vicinum vt parietem reficiat, non poteſt. *l.etſi fortè,6.§.2.l.8.§.competit,ff.ſi ſeruit.vind.l.cum debere.33.ff.de ſeruit.vrb.*

ONEROSVS creditor,id eſt,durus & acerbus, *l.25.ff.de pign.act.* Oneroſus ſeruus,qui ſumtui magis eſt quam vſui,cuius nullæ ſunt operę. *l.4.§.ſi tutores.ff.mandati.* Oneroſa hereditas,id eſt,damnoſa,ſeu quam adire non expedit, *l. 71.ff.ad SC. Trebell.* Briſſ.

Ὀνόματι ἀπὸ τῶ νόμου,id eſt,à lege. *Vide ſuprà nomen.*

ONVS,merces quaſcunque naui impoſitas ſignificat *in l. 31.& l.penul.§.pen.ff.loca.l.6.ff.ad lege Rhod.l.1.§.non autem.ff.de exercitor.* Vnde oneris auerſi actio *in d. l.31.* & onus auertere, *apud Tertull.lib.1.aduer.Marcio.* Briſſ. *vide oneris auerſi.*

ONVS exponere. Martianus: [Si, propter neceſsitatem aduerſæ tempeſtatis expoſitum, onus fuerit,non debere hoc commiſſo vindicari,diui fratres reſcripſerunt.]Spieg.

ONVS propriè pondus ſignificat, & per tranſlationem, munera,partes,prouincias & officia, vt, non omne onus eſt odioſum. Vt enim à tutela,eſt infamia eijci: ita adminiſtrare,honorificum. *vide Bartol.& Bald.in l. penultim. C. de verb.ſign.* Spiegel.

ONVS ſuſcipere.Oppo.Onus recuſare. *Papin.in l.procurator qui pro euictione.ff.de proc.*

ONYX Arabicus *in l.vlt.§.ſpecies.ff. de publican.* ad differentiam Indici,à quo colore diſtat. Nam Indicus igniculos habet albis cingentibus zonis: Arabicus autem niger eſt cum candidis zonis. Inde autem nomen habet,quod habeat in ſe permixtum candorem in ſimilitudinem vnguis humani, *vt, Iſidor.lib.16.ca.8.tradit.* Meminit & onychum in ſolis Arabiæ montibus naſcentium Plinius *lib.36.cap.7.* Briſſ.

O P

OPACVM,vmbroſum,non afferens vmbram,ſignificat. vt putat Accurſ. *l.arquiſitum.ff.de vſufruct.& l.ſi arborem.ff.de ſeruit.vrb.præd.* Sp.

OPE, conſilio, quemadmodum accipienda ſint, an coniunctim,an ſeparatim,antiquorum variauit ſententia. Paul. *in l.ſæpè ita comparatum de verb.ſign.* Labeoni ſubſcribit, ſeparatim accipienti illa verba,eum cuius ope,conſilio,furtum factum fuerit,furti teneri lex ait. Quamuis Alciat.coniunctim quoque accipi poſſe tradit: quoniam non ſat ſit opem præſtare,niſi eo conſilio,id eſt,animo præſtetur,vt furtum fiat. Si ergo conſilium pro ſuaſione accipiamus, ſoluta illa oratio diſiunctiuè: ſi pro doloſa adiuuantis intentione,coniunctim intelligetur: atq;,& hic verus eſt huius reſponſi ſenſus, quē nec Accurſius,nec cæteri ſatis percepere. Certè ex ſententia coniungentiū potius,quàm ſeparantiū intelligenda ſunt.Sp.

OPE conſilio furtum factum: verba hæc ſine articulo pronunciari ſolent. *l. 27. §. ſi quis de manu. ff. ad l. Aquil. l. 36. ff. de furt. l. 1. ff. furti aduerſ. naut. l. 6. ff. de condict. furt. l. 11. §. quamuis. ff. de ſeruo corrup. Et apud Cicer. lib. 3. de nat. Deor. l. 10. ff. ad leg. Iul. maieſt.* Ope conſilioque. *l. vltim. C. fin. regund.* Hæc autem verba ſeparatim accipienda Paul. admonet *in d. l. ſæpe comparatum in fin. ff. de verbo. ſignific.* vt aliud factum ſit eius qui ope, aliud eius qui conſilio furtum facit. Conſilium enim dare videtur, qui perſuadet & impellit atque inſtruit conſilio ad furtum faciendum: opem fert, qui miniſterium atque adiutorium ad ſubripiendas res præbet. *l. 56. §. ope conſilio ff. de furt. Sic & l. 52. §. neq. & §. cum Titio eod. tit.* Briſſ. *vide ſuprà O. C.*

OPERA, ræ, labor eſt diurnus, ſecundum Paul. & Vlp. *tit. de oper. libert.* Differt autem ab opere: quoniam in vno opere plures operæ conſumi poſſunt, & vnâ operâ, plura opera fieri poſſunt. Nebr. Porrò operam, diurnum eſſe officium, Paulus docuit. *l. 1. de oper. libert.* vel quia per diem laborandum eſt, *vt in l. 2. ff. ... an leg.* vel quia certo diei tempore abſoluatur. Tametſi etiam ſint officia nocturna. ſed Iuriſc. ad frequentiam reſpexit. Spieg.

OPERA publica, Feſtus auctor eſt, ea quæ locantur vt integra præſtentur, Sarta tecta vocari. eſſe enim Sarcire integrum facere. *Renard. l. domum ſuam. ff. de reg. iur.*

OPERA à culpa quid differat, *vide, Dolus.*

OPERAE libertorum, officia ſunt quæ liberti patronis gratiæ & remunerationis loco præſtant. nam (vt ait Caius *in l. cum patronus, 22. ff. de oper. libert.*) operarum editio nihil aliud eſt, quam officij præſtatio. Earum autem duo genera ſunt ſumma, officialium & artificialium. officiales dicuntur, quæ non in arte vlla certa, ſed in patrono quibuſcunque officijs adiuuando verſantur: & perſonam eius potiſsimum attingunt: veluti, cum nullo ſuo detrimento negocia eius gerendi, peregrè cum eo proficiſcendi. *l. hæ demum, 38. de oper. libert.* Tironem enim erga Ciceronem officioſum eſſe, ſemper ei præſtò eſſe, ab eo dum ægro vel corpore, vel animo eſt, non diſcedere, doctiſsimis cum ſermonibus & colloquijs oblectare: Dionyſium porrò Attico idem præſtare, Ciceronum liberos erudire, humanitatis eſt potius, quam vllius artificij munus. atque hoc eſt, quod Vlp. ait *in l. operæ, 9. ff. eod.* proprietatem officialium & in dantis & in accipientis perſona conſiſtere. Artificiales autẽ appello generaliter omnes, quæ artis alicuius propriæ ſunt, neque ſine illa præſtari poſſunt: veluti ſi libertus pictor, medicus, faber, architecturue ſit, & patroni ſui iuſſu pingat, medeatur, fabricet, architecteturúe, hoc officium non tanquam libertus patrono, ſed vt quiuis alius cuiuis alij præſtabit. Quid enim illum libertum aut hunc patronum eſſe neceſſe eſt, vt ille nauim domúmue huic ædificet? Hinc Vlpian. eas operas quæ hoc in genere ſunt, ſcribit quaſi in pecuniæ præſtatione conſiſtere. *l. fabriles, 6. ff. eod.* nam fabriles, pictorias, cæteraſque generis eiuſdem artificialium nomine complector: atque, vt omnes complectar, Latinæ linguæ ratio poſtulat. Hinc idem Vlpian. *in d. l. operæ. 9.* ſcribit fabriles, aliaſve generis eiuſdem, & à quocunque & cuicunque ſolui poſſe: & iubente patrono etiam alijs edi poſſe. Hinc idem *in d. l. 6.* illam inter vtraſque differentiam exponit: quòd fabriles, cæteræque ad hæredem tranſeunt: officiales verò, nequaquam. Cuius rei non obſcura cauſa eſt. nam hæ, vt antè dixi, perſonales ſunt, nec ab altero facilè præſtari poſſunt: illæ verò, & à quouis, & cuiuis. Hot.

OPERA iuſta & legitima eſt, quę totum diem exequitur. *Connan. lib. 2. cap. 8. num. 2.* Columellæ iuſtæ operæ ſunt, quæ diei ſunt æquales, *vt refert idem Connan. lib. 1. cap. 2. num. 5.* Hot.

OPERAE gratuitæ, quæ ex mera liberalitate exhibẽtur, id quod in noſtra Germania, propter arctiſsima amicitiæ vincula vſuuenit, opponuntur conductitijs, hoc eſt, quæ mercedibus vel locantur, vel conducuntur: & ex ſola lege contractus conſiſtunt. Earum tractationem pulchrè diſtinguit Zaſ. in tria membra, quidquid ad operarum rationem pertinet, alter non eſt, qui eo vel copioſius, vel exactius hactenus ſit proſecutus. Sunt autem in gratuitarum numero operarum, quæ præſtantur à clientibus, alumnis, hoſpitibus, amicis, item collectaneis, educatoribus & cæteris. *fac. Inſtitut. quibus ex cauſ. manu. §. eadem lege.* Porrò clientes libertis connumerari, vetuſti mores ex hiſtorijs docent, *& eſt text. in l. 2. & 3. de his qui deiec. vel effud. l. 2. in fin. cum ſeq. ff. de vſu & habit.* Hoc item Syrus Terentianus Cteſiphonem docet, vt patri dicat, ſe clientibus, amicis, hoſpitibus operam præſtitiſſe, Spiegel.

OPERAE piſtoriæ, vel hiſtrionicæ, *apud Vlp. in l. ſuos autem de leg. 3.*

OPERAEPRECIVM, mercedem labore dignam ſignificat, quæ propria eſt eius dictionis ſignificatio. Sumitur tamẽ quandoq; pro eo, ꝙ memorabili & nõ ſpernẽdo vel præcio, vel præmio dignũ ſit. Vallæ ſignificat fructuoſum, & ad rem pertinens, vel quia decens, vel quia vtile, vel quia glorioſum, vel quia iucundum. Liuius *in præfatione operis*, pro re in primis cenſenda & magnifacienda accepit, Budæo annotante. l. cum duobus. § ſi in coeunda. ff. pro ſocio. Senſum huius loci, ſi eum, vt Haloander habet, legerimus, quem Budæus deſiderat, ſatis congruum eloquentiæ Vlpi. aſſequemur. Precium operæ etiam dicitur vt veriſimile, & ſimile veri. Plinius: id verò audire, precium operæ ſit. Spieg.

OPERAM dare iudicem, pro, auditionem accommodare, apud Ciceronem *ad Atticum.* [Venit ad me, dixitq; iudicem operam dare ſibi conſtituiſſe]Sp.

OPERAM dare funeri, eſt intereſſe pompis exequiarum. Idem *ad eundem.* [Venerat enim in funus, cui funeri ego quoque operam dedi.]Sp.

OPERAM dare iuris ciuilis ſtudio. Tullius *de Claris oratoribus* [Ego autem iuris ciuilis ſtudio multum operę dabam, Quint. Scæuolæ P. Frat.]Spieg.

OPERAM dare præceptori, id eſt, audire eum. *Budæus.*

OPERAM ingerere inuito, ſuſpectum. *l. quæ omnia ff. de procur.* Spieg.

OPERAM perdere, quod & operam ludere dicitur, hoc eſt, in vanum laborare. Tull. *pro L. Muræna*: [quòd quidem ius ciuile didiciſti, non dicam operam perdidiſti.]

OPERARI, ſimpliciter pro laborare, negant apud idoneos reperiri auctores: ferè autem refertur ad ſacra. Quamuis operarij propriè, qui non iudicium, ſed tantum operam adhibẽt ad architecti ex arte rationem operis præſcriptam. *Vide Eraſ. in Chil.* operariorum ſeruorum meminit Alphenus *in §. quid autem eſſet. l. in lege cenſoria. de verb. ſignif.* Alciat. interpretatur qui ruri operabantur. Vnde & antiquis auctoribus ſimpliciter operæ appellantur. Sp.

OPERARII in ſacris quid? Peculiaria ſacrorum verba, fuerunt. inter quæ & verbum, operor, recenſetur. *Gyraldus hiſtoria deorum ſyntagmate 17.* Ac idem ferè ſignificat, quod ritè ſacrificare, vnde Virus Sarra refert, [Cereri lætis operatus in herbis,]& alibi[operata iuuentus.]Sic & Plautus, [vt iſthæc operatio crimen expiet.]

OPERARIVS vſus, qui ad aliquod opus faciendum adhibetur: vel qui alicui operæ accommodatur. Sic etiam operarium pecus dicitur, cuius vſum ad operas noſtras faciendas conuertimus. Subſtantiuè, qui alicui rei operam impendit, cui debetur ſumptus & victus, non item inſtrumentorũ pro opere fractorum æſtimatio, *per gloſſ. Baldo ſingularem, in l. quoniam lib. C. de teſtib. Accedit quod not. in gloſ. l. ſi non ſortem. §. libertus. de cond. indeb.* Sp.

OPERARVM editio nihil aliud eſt quam officij præſtatio. *Connan. lib. 2. cap. 8. num. 12.*

OPERARVM duplex eſt ſpecies, quæ officiales dicuntur, & quę artificiales *l. etſi non. §. libertus. de condi. indeb.* Illę rem domini, eiuſque perſonam, victum, curationem, otium, quietem, voluptatem directè reſpiciunt. Hæ verò ad artificium pertinent: inde operæ pictoriæ, fabriles, & ſi quæ ſimiles. Zaſius, qui noua quædam prodidit de oper. *in intellect. ſuo*, dicit, non errare eum qui & medias, ſeu communes operas conſtituat, vt puta quæ & officium & artificium reſpiciant. Eſt & illi quarta ſpecies, operæ ſeruiles, de quibus ipſe vt nouè, ita latè tractat. Spiegel. *Item Ferretus tit. de acquiſitione per arrogationem. vide ſupra, operæ libertorum.*

OPERAS Accurſius tripartitè diuidit, vt quædam ſint officiales: quædam fabriles, obſequiales aliæ, atque has omnes aut certas aut incertas eſſe ponit. Ego verò contentus ijs finibus, quos antiqui Iuriſconſulti conſtituerunt, omnes operas aut officiales eſſe dico aut fabriles. Illæ ſunt quæ officij cauſa tribuuntur patrono, quia patronus eſt, hæ patrono dantur vt cuilibet. In illis perſona domini ſpectatur. In his res ipſa & vtilitas, quæ ex opera proficiſcitur: *Connan. lib. 2. c. 8. num. 6. & 9.*

OPERAS locare, is qui laborat, qui operatur: cui autem præſtatur opera, is eam conduxiſſe dicitur. E regione quo

placiti debet: *vt eſt textus, qui ad hoc communiter allegatur, in l. 1. ibi, ſanè crebrior apud veteres opinio eſt. vt ibi Bald. ad hoc not. ff. de offic. quæſt. & tradit D. Alexand. Conſilio 134. præuiſo themate. in fin. in 1. lib. & conſil. 22. viſo proceſſu. circa fin. lib. 2. & D. Felin. in c. 1. col. penult. verſic. nonò fallit. de conſtitut. Decius conſil. 131. renocatur in vlt. verbis.* Et ideo dicunt Baldus, & Paul. de Caſtro *in l. vlt. C. de inſtitut. & ſubſtit.* quos refert D. Iaſ. *in l. ſciendum. §. vlt. in ſecunda colum. circa medium. ff. qui ſatiſd. cogan.* quòd iudicaturus non debet à communi opinione recedere, etiam propter nouas fantaſias Bartoli. Hinc notat etiam Bald. *in l. 1. in vlt. nota. de ſenator. per illum text.* quod propter ſingulares & peregrinas opiniones doctorum non eſt à communi recedendum, quod dictum in pulchra quæſt. citat D. Alexand. *conſil. 95. viſis proceſſibus. col. 3. lib. 2.* vbi dicit, præſumi per imperitiam illum iudicare, qui relicta communi ſententia, ſingulares opiniones doctorum amplectitur. *Et hoc vltimum etiam reaffirmit D. Iaſon in l. 2. in 3. col. ff. de iureiurand.* Et vlterius dicebat Ioann. Fabr. *in proœm. Inſtitut. in 3. col. in princip.* quòd in dubio debes ſequi opiniones communes, & illorum qui conſueuerunt à pluribus approbari, vt facit Iureconſul. *in l. ſcire oportet. §. aliud autem. ff. de excuſ. tut.* & ſummus Pontifex *in clem. vnica. ad §. de ſum. trinit. & fid. cath.* Proinde Baldus *in l. vlt. col. vlt. C. de pœna iud.* dicebat præſumi imperitiam in eo, qui tenet nouas & inſolitas opiniones. *per d. l. 1. ff. de ſenatoribus.* Ideo monet, vt iudicando nũquam recedas à carrocio prudentum. maximè gloſſæ. *& hoc dictum Bald. pro eleganti not. Andr. Siculus in repetit. rub. extrà de fid. inſtrum. col. 7. verſic. quot autem modis.*

Iſta omnia quæ dicuntur de communi opinione, in iudicando tenenda, ſecundum Docto. *vbi ſuprà,* & Canoniſtas *in d. ne innitaris de conſtitut.* limitantur, niſi communis opinio poſſit bonis rationibus conuinci. quòd bonus & acuti ingenij iudex arbitrabitur: *vt per D. Iaſon. in auth. nouiſſima. in 5. col. C. de inoffic. teſtament. & in l. vt vim. in penul. col. poſt medium. ff. de iuſt. & iur.* Secundò ſingulariter limitatur fauore matrimonij, *per ſingul. dictum Hoſtien. in c. 2. de cognat. ſpirit.* quod tamen non puto indiſtinctè verum, *per ea quæ latè ſcripſi ſuprà in verbo, nuptiarum cauſa. vbi vide.* & ſi cupis doceri, quæ dicatur communis opinio, declarat Felin. *in loco præallegato.* & d. Iaſon. *in d. l. vt vim. in penult. col. vbi etiam d. Claud. in repetit. in 47. col. & ſeq.* vbi dicunt quòd non conſtat ex numero, ſed ex qualitate doctorum. Tractat etiam D. Iaſon. *in l. re coniuncti. in 1. quæſti. principali, ad finem. in ſecunda parte. de leg. 3.* & ideo ſecundum aliquos *Papiruſ. mod. in l. 1. in princip. ff. de offic. eius.* opinio gloſſæ, cum quâ tranſeat Bartolus, communis reputatur: & ita ſeruat venerandum collegium noſtrorum dominorum iudicum mediolani. Quod autem ſit iudicis officium in valde dubijs opinionibus, in quibus non appareat quæ ſit magis communis, & rationes ab vtraque parte efficaces adducantur, vide Decium *conſil. 176. viſo Themate. col. penult. verſic. & ſi dicatur.* poſt Felinũ. *in d. c. 1. col. fin. verſicul. 2. nota.* & Mediolani ſolemus excelſum ſenatum conſulere: *vt etiam dicitur in l. ex facto. in princi. de vulg. & pupil.* Cotta.

OPINIO communis, Salomonio vna opinio dicitur: quod & Zaſ. ſentire videtur, dicens; Si textibus fulciuntur communes opiniones, iam non quia communes ſunt, ſed quia iuris ſunt, etiam ſi ſolus quiſpiam docuerit, obtinebit: ſin textibus obuient, tanquam Syrtes ſint euitandæ. Igitur opinioni communi eatenus hærendum eſt, quatenus textibus iuris fulcitur, aut cui nulla ſit lex contraria, vt Zaſ. oſtendit aliquanto prolixius, ſed citra faſtidium, *in elegantiſſimis ſuis in l. 2. de orig. iur. ſcholijs, à Salomonio commendatis.* Solet tamen dici, ſancti alicuius ſcriptoris opinionem, quæ auctoritate veteris vel noui teſtamenti roborata ſit cuicunque legi, etiam Pontificiæ præferendam. *glo. c. de libellis 12. diſtinct.* quòd rectè recentiores intelligunt, cùm de materia peccati tractatur, aliàs enim leges ipſæ Principum præualerent. Quapropter in caſibus, quibus Pontifex de iure diuino aliquid limitare poteſt, eius lex eſſet præferenda: nec quicquam ſanctorum auctoritas faceret, qui ea mente non ſcripſerunt, vt dictata ſua vim legis habere vellent. Qua ratione traditum eſt, Innocentij, Papæ quarti commentarios pro lege habendos non eſſe: cum non eo animo ipſe ſcripſerit, ſed vt interpretis ſolum officio fungeretur. Cæterùm ex Zaſianis intellectibus deprehendes, non tantum quàm ancipiti periculo communes opiniones conſiſtant, ſed etiam intelligas, nihil eſſe poſſe falſius ea traditione ſimpliciter accepta, qua receptum eſt, iudicem, qui à communibus opinionibus recedat, litem ſuam facere. Nam opinio noua vnius doctoris in iudicando, teneri poteſt contra communem opinionem, quando melioribus & validioribus rationibus fundata eſt. *vt rectè tradidit Ioann. Andr. in c. 1. de conſtitut. & ſequitur Claud. in l. vt vim. in fin.* Quamuis, vel ex Neuizano quidem conſtat, iam olim aſſertioni communi tantum tributum, quòd nec Alberici Roſati ſententia contraria, vel verior quæuis alia reciperetur: tametſi Iaſonis teſtimonio & antiquitatis ſtudioſior, & forenſium rerum peritiſſimus, quem vulgus magnum practicum vocat, Alber. ſit habitus, & ſimul iuris interpres eximius, ſecundùm Fulgoſium, & Caccialupum. Curtius auctor eſt, primas illi ab Aduocatis Mediolanenſibus partes eſſe conceſſas. Pyrrhus *in l. non vult eſſe hæres. ff. de reg. iur.* ſcribit Alberi. quòd ego maiꝰ eſſe multo arbitratus ſum, claro & ſolido ingenio fuiſſe, qui tum & rectè & ſanè leges intellexerit. Bartolum ætate aliquanto ſuperat. Sp.

OPINIO communis, eſt aliud quàm fama. Nam opinio communis facit ius. *C. de re iud. l. 1.* Fama verò non facit ius. Item opinio communis probat: fama verò non. Item opinio communis differt à notorio, quia opinio communis eſt de longè præteritis, quæ probari non poſſunt de facili, ſcilicet per teſtimonium viſus, &c. Sed notorium eſt de præſentibus, vel proximè præteritis, quæ de facili probari poſſunt per teſtes diuiſim. Et quòd opinio veritati præferatur, eſt gl. cum concor. pro & contra, abundans in iuribus, *in c. nuper. de biga. ſuper ver. videntur.* Concludit tamen *ibi,* quòd caſuale eſt, vt opinioni potius ſtetur, quàm veritati, in fauorem contrahentium, teſtamentorum, ſententiarum, vel prolis. Aliàs regulariter veritas præfertur opinioni, *ſecundum Bern. in gl. 3. in c. ad audientiam. de ſpon.* Etiam veritas præfertur auctoritati. *l. nemo index. C. de ſent. & interlo. om. iud.* Item conſuetudini, *c. Si conſuetudinem. cum ſex capitulis ſeq. diſti. 8.* vbi dicitur: veritas valet & inualeſcit in æternum, & viuit, & obtinet in ſæcula ſæculorum.

OPINIO communis, vtrum circa eas quæſtiones verſetur, quæ lege, vel ratione finiuntur, an quæ auctoritate, an quæ ratione ſimul & auctoritate: rurſus vtrum ab numero auctorum, an ab dignitate penſanda, non ſatis liquet. Et magis eſt vtique his, quæ auctoritatis ſunt, conſiſtere. Lex & ratio concludenter apud nos demonſtrant. Ratio enim & veritas conuertuntur. *c. fruſtra. 8. diſtinct. Bald. in l. non omnium. ff. de leg. Oldendorp.*

OPINIO ſeu putatio falſa non excuſat iniuriam, quę mihi ſit. Nam certus ſum ego: licèt: ille me putet alium eſſe, quàm ſim. *Pau. in l. eum qui nocentem. §. ſi iniuria mihi. ff. de iniur.* Old.

OPINIO plena dicitur *in l. inter 6. §. 1. ff. de interdict.* pro, exiſtimatione præſidis ſiue ſententia nondum pronunciata, cui acta & defenſio rei, ſupplementa partium adiuncta ſunt *l. ſciendum, 6. ff. de appell. recip. l. 1. C. de relat. l. eos, § ſuper his, l. à proconſule. C. de appell.* Hotom.

OPINIO eſt cum dubitatione reſponſio *gl. in verb. opiniones in § reſponſa. Inſtitut. de iur. natur. gent. & ciuili. Io. bello. Erymol.*

OPINIONE omnium, vt omnes vel exiſtimant, vel iudicant. Fallit autem opinio dupliciter: quum aut res aliuſmodi eſt ac putatur, aut non is euentus eſt, quem arbitramur. Spieg.

OPINIONEM comprehendere & remittere, contraria.

OPINIONISMVS homo dicitur, qui ſemper opinatur, tanquam nihil comprehendi poſſit.

OPISTHOGRAPHVM, ὀπισθόγραφον, opinor eſſe chartam non vtraque ex parte ſcriptam, vti doctiſſimo cuique placere video, ſed quæ vna ex parte deleta ἐστιν, id eſt, ponè ſcripta eſt. quam opinionem meam Vlpiani verba confirmant, quæ ſubijciam *ex l. 4. ff. de bon. poſſ. ſec. tab.* [Chartæ appellatio inquit, & ad nouam chartam refertur, & ad deletitiam: proinde & ſi in opiſthographo quis teſtatus ſit, hinc peti poteſt bonorum poſſeſſio.] Veteres plerunque vna tantum in parte ſcribebant, quia ſcriptas chartas poſtea inuolnebant: vnde volumina dicta ſunt. *vide Alciat. lib. diſpunct. 2. c. vlt. Coraſium lib. 1. Miſcel. cap. 18.* Hot.

OPISTHOGRAPHVS erat apud antiquos voluminis

ſpecies, habilis torqueri, appellatus à Græco verbo ὄπισθεν, id eſt retro, & γράφω, ſcribo: quaſi retro ſcriptus, ſiue à tergo. iuxta illud Iuuenal. *in 1. Satyr.*

Scriptus & in tergo, nec dum finitus Oreſtes.

Et hoc, quia vtraque pagina ſcriptus erat, aduerſa & auerſa, minutis literis & lituris plenus: à quo fortaſſe liturarios Auſonius poeta eos dixit. Huius apud nos meminit Vlpianus *in l. 4. tit. de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabul.* apud quem tamen, epiſtographus, vel epigraphus mendoſè ſcriptum reperies. & ideo Plinius Cæcilius *in epiſtola ad Marcum* [electorum (inquit) commentarios centum ſexaginta mihi reliquit, opiſthographos quidem, & minutiſſimè ſcriptos.] Et hanc ſignificationem approbare poſtea inueni D. Alexand. de Alexan. virum literatiſſimum, *genial. lib. 2. c. 30.* Alij accipiunt opiſthographum, pro eo quod ita ſcriptum eſt, vt legi poſtea non poſſit, niſi librarijs deſcribendum mandetur. Alij pro chartula deletili, ſiue palimpſeſto poſſe capi exiſtimant. & hanc opinionem approbat ſummus vir Hermolaus Barbarus, *in gloſſematis ſuis in Plin. dum locum hunc Vlpian. citat.* Cotta.

OPITVLATIO propriè in rebus dubijs & malis dicitur. Vnde prætor eam pollicetur minoribus annis 25. aduerſus captiones, hoc eſt, dolum aduerſarij: auxilium verò, ſi facilitate decepti ſunt *l. 1. in prin. ff. de minorib. Ex Alber.* Sp.

OPIVM, ab Alberico prauè citatur, vt multa alia, quæ ſciens prætereo.

OPOROTHECA, locus vbi autumnales fructus ſeruantur.

OPORTEBIT, tam præſens tempus, quam futurum ſignificat. *l. verbum oportebit. ff. de verb. ſignif.* Exemplum legis eſt, cum quis promittit quicquid dare facere oportebit. Nam etiam ex vi ſermonis præſens comprehenditur: cum qui dare facere debet tempore contractus, etiam poſt contractum dare facere teneatur. nec enim per eum contractum extinguitur præſens obligatio. *Ex Alciato.* Porrò huius verbi modò honeſtatis, modò officij, modò neceſſitatis, exempla pete ex Alberico. Quamuis *ex c. 1. lib. 11. Quintiliani* ſatis apparet, oportet, & neceſſe eſt, non idem eſſe: ſignificant tamen præſens tempus *l. ſi à colono. l. ſi ſtipulatus fuerim. ff. de verb. oligat.* Cæterum de hoc verbo, ſicut & de reliquis omnibus, ſubiecta materia diligenter reſpicienda eſt, vt opportune monuit Oldend. ne ex legum præceptis fiant conſilia iuris. Quemadmodum Accurſ. feciſſe conſtat, exponendo *in l. 1. de iuſt. & iur.* oportet, id eſt, decet. Certè ſi vllo in loco hoc verbum ſignificat neceſſitatem quandam, ibi maximè denotat. Nam ſicut (vt eleganter ratiocinatur Olden.) impoſſibile eſt hominem ex manibus & pedibus agnoſcere, niſi videas caput & faciem: ita nemo poteſt iuris ciuilis cognitionem aſſequi, ſine principijs illis à natura petitis. Itaque Accurſij commentum omnibus modis falſum reijciendum eſt. Sp.

OPORTERE verbum, Paul. ait *in l. verbum oportere. ff. de verb. ſignif.* non ad facultatem iudicis pertinet, qui poteſt vel pluris, vel minoris condemnare, ſed ad veritatem refertur, vt cum ſtipulamur, quicquid te dare facere oportet. *& in l. cum ſtipulatur. ff. de verb. obligat.* Oportet igitur, hoc eſt, reuera debetur præſenti die, non in futurum, aut quod iudex deberi pronunciaturus ſit. In veritate igitur quatuor conſideranda ſunt. Primum enim ſi dies aut incerta conditio adiecta ſit, ea non exiſtente, dare non oportet. præſentis enim temporis obligationem verbum oportere demonſtrat: *ſicuti eleganter idem ſcribit, in l. ſi ſtipulatus fuerim. §. 1. & l. cum ſtipulatur. ff. de verb. obligat.* Vnde ſi teſtator ita ſcripſerit. Quidquid mihi Titium dare facere oportet, Sempronio lego: Scæuola reſpondit, eam pecuniam non eſſe comprehenſam, cuius dies nondum extitiſſet. *l. ſi. ſcripſiſſet, ff. de leg. 2.* Cui ſimile eſt, quod Paulus ſcribit, *in l. ſi à colono. de verbor. obligat.* Cæterum ante incertæ conditionis euentum, id quod ita debetur, peti non poſſe, Aio te dare oportere, ſuprà docuimus. Secundo verbum oportere veritatem non continet, quoties id quod Epheſi dari ſtipulatus es, Romæ tibi dari poſtulas. Alio enim quam quo ſtipulatus es loco, dari non oportet: *Quemadmodum ſcribit Caius in l. 1. ff. de eo quod certo.* Deinde, vt veritatem contineat, modus etiam ſpectandus eſt. Nam ſi hominem Stichum, aut decem dari tibi ſtipulatus es: deinde Stichum petas, quoniam eum dare non oportet, id eſt, non verum eſt eum deberi, cauſa cadis: ob eamque cauſam, talis (inquit Imperator) in eam rem prodita eſt actio, vt quis dicat, Aio te mihi hominem Stichum, aut decem dare oportere. §. *igitur Inſtit. de actio.* Poſtremo ex re ipſa intelligimus, an verbum oportere in actionem cadere poſſit. ſi quis enim decem aureos mihi debeat, viginti petere non poſſum: quoniam verbum, oportere, ad rei veritatem refertur *l. verbum oportere. ff. de verb. ſignific.* vtrum autem ad facultatem iudicis referri poſſit, paulo latior quæſtio eſt.

OPORTET, vel debet, vel his ſimile verbum, in ordinationibus publicis iuris, ſignificat neceſſitatem, adeoque immutabilem: quia ferè ſolent accommodari præceptis naturæ ab omni humana poteſtate exemptis. Vt in materia rectè iudicandi. Quippe, iudicare munus publicum eſt *l. quippe. ff. de iudi.* Quinimò & in contractibus vtrunque verbum importat neceſſitatem. *l. id natura. ff. de regu. iur.* Is natura debet, inquit Paulus, quem iure gentium dari oportet. Errat igitur admodum pernicioſè Bartol. *in l. vbicunque. ff. de interrogat.* quod oportere, hoc eſt, debere interpretatur, vt excludat neceſſitatem. Nam tali doctrina in forum producta ſegniores fecit iudices ad interrogandum, contentos tantum apud ſe actis & actitatis. Rurſus interrogandi neglectus corruptiora paulatim fecit iudicia, & prorſus immortalia: nemine id animaduertente. Vt ſemper magis ſolet nocere malum, & diutius hærere, quod irrepſerit, quàm quod inciderit. Similis error eſt, *in l. 1. ff. de orig. iu.* dum Accurſius interpretatur, OPORTET, hoc eſt, decet, excludens neceſſitatem. Quaſi verò iuri rectè det operam, qui iuris cauſas ignoret: non aliter de eo iudicaturus, quam magiſtratus de cauſa, cuius circumſtantias neſcit. Olden.

OPORTET, in ſtipulatione quod te mihi dare facere oportet, quod præſenti die duntaxat debetur, complectitur, & ideo adijcitur verbum oportebit, vel ita, præſens in diemue *l. ſi ſtipulatus, 76. l. cum ſtipulamur, 125. ff. de verb. oblig.* Hoc.

OPPIDVM propriè eſt omnis vrbs, præter Romam, quæ peculiari nomine, vrbs vocari cœpta eſt, vt cæteræ vrbes vocarentur oppida: vt ait Valla. Seruius Sulpitius cum numeraſſet vrbes multas, poſtea dixit [quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuere.] Sed videtur Alciato id eſſe, quod tanquam propugnaculum aduerſus hoſtes conſtructum eſt, & mœnibus vallatum. id enim etymologia arguit: cum dicatur ab ope, id eſt, auxilio, quod eius cauſa factum ſit. Vnde vt plurimum condebantur oppida, vt etiam natura loci tuta eſſent. Cuiuſmodi videtur, vnde mihi origo eſt, veteri nomine Selatum, vulgò Schletſtat. Meminit eius *lib. 8. Auſtriados,* Richardus Bartolinus, qui, magnus ille poeta meus, à Cæſ. Maximiliano nominabatur, & verè quidem. ornatur patria multifariam per Rhenanum noſtrum, meruitque encomium à magno illo Eraſmo dictum, in quo cecinit:

Vt ſileam reliquos, non te ſatis ille beatum
Rhenanus lingua doctus vtraque beat!

OPPIGNERARE, eſt pignus dare fœneratori. verpfänden repignerare, pignus recipere eſt, das pfandt einlöſen. reſoluta cum fœnore pecunia. Hoc verbo vti Iureconſ. teſtatur Beroald. *comment. in aſinum, tertio.* Sp.

OPPONERE, pro eo, quod alias deponere dicitur, & contra alium pignus ponere.

OPPORTVNITAS, commoditas, pro ratione loci, temporis, & perſonarum. Hæc tantam vim habet, vt ex honeſto inhoneſtum, ex damno lucrum, ex voluptate moleſtiam, ex beneficio maleficium faciat, & contra, breuiterque rerum omnium naturam permutet. Hæc in aggrediundo, conficiendoque negotio præcipuum habet momentum: vt rectiſſimè veteres opportunitatis velut imaginem multis in locis depictam habebant, quo magis admonerentur vel ipſo aſpectu. Pinnis enim inſiſtentem expreſſerunt: quòd ſemper voluatur, & certo loco ſtare neſciat. Talaria pedibus geſtantem: quia volucris ſit. Facie crinibus tecta: quod cognoſci nolit, niſi à diligentiſſimo obſeruatore. Occipiti caluo: ne teneatur fugiens. Nouaculam dextra tenentem: vt elapſa præſcindat omnem ſpem. Pediſſequam habentem pœnitentiam: ſcilicet quæ neglectæ occaſionis exigat pœnas. *Vide Eraſm. explicantem parœmiam, Noſce tempus. & Oldend. in tit. de temporibus vſucap. in princ. ex interpretib. iur. Pan. Io. And. ext. de el. & c. cum ex eo. & Archid. c. ſi quem. de proc. lib. 6.* Sp.

OPPOSITA ſunt, quæ repugnant vnum vni, ſic, vt neque alterum de altero, neque ambo de tertio dici poſſint. Boethio.

Boethio, quæ in eodem, ſecundum idem, in eodem tempore, circa vnam eandemque rem, ſimul eſſe non poſſunt. *arg. l. ancillam. verſic. ſi verò conſortes. ff. pro ſocio.*

Opposita dicuntur quadrifariam. I. Quæ repugnant inter ſe vel relatiuè: vt patronus libertus, pater filius, creditor debitor, actor reus.

II. Priuatiuè, vt lex tenebræ, viſus cæcitas, nobilis ignobilis, ſurdus mutus, gnauus ignauus.

III. Contrariè, vt calidum frigidum, nigrum album, bonum malum, ſiccum humidum.

IIII. Contradictoriè, quando nullo modo conueniunt: neque poteſt aliquod medium dari: vt ciuitas obligatur mutui datione, ciuitas non obligatur. *l. ciuitas. ff. ſi cer. petat.* Omnis ſubſtitutio eſt ſecunda & conditionalis inſtitutio. Spieg.

Oppositio in adiecto, quum poſito ſuccedit mox oppoſitum. *l. ſeruo manum. de cond. indeb. l. ſi ſeruum. ad Syl.* Sp.

Oppositvm in oppoſito, idem operatur, quod propoſitum in propoſito, *l. qui filium. de leg.* 3 Sp.

Oppressio mobilium eſt, vt inuaſio immobilium. *Albericus citat verſ. homicidia. in §. deinde competẽs eſt. Auth. de mand. princ.* Spieg.

Oppressvm ante ſententiam: Damnatum verò poſt latam eam dici, quidam obſeruarunt.

Opprimere, premendo grauare, & offendere, vnbilllich beſchaffen. *leg. 1. C. de priuat. carc.* Sp.

Opprimere aliquem conſilio, idem eſt quod, conſilijs eius anteuertere, eins fürnemen vorkommen. Budæus.

Opprimere aliquem iudicio capitis, eſt iudicibus corruptis, vel conductis teſtibus facere, vt innocens condemnetur.

Opputare, idem quod putare, aut circumputare, & de arboribus intelligitur.

Oppvgnare, ſignificat contrà pugnare nocẽdi cauſa.

Opsonatores putabat gloſſator *in l. legatis ſeruis. in in princ. de leg. 3.* eos dici, qui reſonant & cantant domino in menſa. Philippus Beroaldus vir alioquin eruditus, ſeueriori calamo inuehitur contra Accurſium, omneſque alios qui Accurſio operam dant: & hoc vbique ſerioſè facit, tanquam quidam extra aleam cenſor poſitus: eoque duce infiniti alij, qui potius plagiatores, & grammatiſtæ poſſunt appellari. hi enim quotieſcunque aliquam offendiculam in libris noſtris inueniunt, adeò ſibi placent, vt finem iniurijs imponere non queant: quia fortè contra eos definit, qui adnotationum volumina non ſcribant, quod quidem turpius eſt: cum de verborum ſignificatione diſputatio ſuarum potius partium ſit, quàm doctorum noſtri temporis. nobis enim ſatiſfactum eſſe per Iureconſ. antiquorum monumenta, clarum eſt. Rogatos itaque omnes volo, eos qui de ſtudijs eruditioribus bene meriti ſunt, vt ſi quando aliquid nota dignum in libris noſtris offendent, id modeſtè proferant. Eruditæ enim inuentiones buccinatore non indigent. Sed vt ad rem redeamus, Opſonatores ſunt, qui opſonia, quibus veſcimur, ſcienter emunt. quod verbum antiquorum vſu frequentiſſimum eſt. Plautus: Cœnæ opſonaui, id eſt, opſonium emi. Seneca *ad Lucilium lib. 6.* [Adijce opſonatores, quibus dominici palati noticia ſubtilis eſt.]

Optare, eligere vnum è duobus, vt ait Donatus. Sed & ſimpliciter eſt eligere. ſicut eſt illud: Virg.

Optauitque locum regno, - - -

id eſt, elegit. Iureconſ. *in l. 3. ad exhibendum.* [Item ſi optare velim ſeruum, vel quam aliam rem, cuius optio mihi relicta eſt.] Sic ſumitur per totum tit. ff. de option. leg. id eſt, electione. Id Alberico quoque indicante. Plaut. *in Caſina:*

Optio hæc tua eſt, vtram harum vis conditionem accipe.

Budæus annotauit optionem facere, vt poteſtatem facere. Optio maſculino genere, quis ſit. Vide infrà, *Optiones.* Sp.

Optices, milites ab optando, id eſt, eligendo appellati: eò quòd antecedentibus ægritudine præpeditis, tanquam adoptati eorum atque vicarij, ſolent vniuerſa curare. Valtur.

Optimates Alberico ſunt meliores, vt ipſe ait, de populo. At qui Eraſmus noſter inquit, optimi vocabulum non refertur ad mores, ſed ad fortunam. Vnde & optimates dicuntur, non qui moribus ſunt laudatiſſimis, ſed qui nobilitate generis, opibus, ac dignitate præeminent: quanquam nihil vetat, etiam inter illos eſſe bonos aliquos. Cicer. *Pro Seſtio* ſic dicit: Duo genera ſemper in hac ciuitate fuerunt eorum, qui verſari in repub. atque in ea ſe excellentius gerere ſtuduerunt: quibus ex generibus alteri ſe populares, alteri optimates & haberi & eſſe voluerunt. Qui ea quæ faciebant, quæque dicebant, multitudini iucunda eſſe volebant, populares: qui autem ita ſe gerebant, vt ſua conſilia optimo cuique probarentur, optimates habebantur. Viues quoque *in comment. ad D. Auguſtini. lib. de ciuit. Dei.* Optimates, ait, nobiles appellant: ſed reuera quicunque dignitate & opibus plurimum in republica poſſunt, ei ſunt optimates. Idcirco ὀλιγαρχία non multum videtur ab ἀριστοκρατία differre. Quod & Cicero ſignificat, quum ſecundam partem dicit paucorum optimatum: tametſi paulo diuerſius idem de optimatibus, *pro Seſtio*, cauſæ videlicet inſeruiens, vt ſolet. Spieg.

Optima lex quum nominabatur in magiſtro populi faciendo, qui vulgò Dictator appellatur, quam pleniſſimum poſſet ius eſſe ſignificabatur. vt fuit M. Valerij Marci filij Voluſi nepotis: qui primus magiſter populi creatus eſt. poſtquam verò prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat, deſitum eſt dici, vt optima lege vtpote imminuto iure poſteriorum magiſtratuum. Hæc Feſtus. Verba etiam quibus Pontif. Max. virginem Veſtalem capiebat, Hæc Gellius *lib. 1. cap. 12.* recenſet, [ſacerdotem Veſtalem, quæ ſacra faciat, quæ ius ſiet ſacerdotem Veſtalem facere pro populo Quiritibus, vti quod optima lege fiat, ita te Amata capio.] Hot.

Optimi loco ſumitur minimè malus. Seneca *lib. 1. de Tranquill.* Pompon. *de origin. iur.* Optimi cognomentum à Senatu Cn. Scipion. meruiſſe teſtatur. & Tranquil. Caium appellationem optimi & maximi ſumpſiſſe. Traianum Imp. nihil magis quam optimi cognomen oblectauit, vt ſcribit Plinius *in ſuo ad eum Panegyrico.* Huius tantum memoriæ delatum eſt, vt per multa ſecula in Senatu principibus acclamaretur [Ne ſis felicior Auguſto, melior Traiano:] adeò in eo gloria bonitatis obtinuit.

Optimo iure libertatem conſecuti dicuntur *in l. 31. ff. de minorib.* qui ex fideicommiſſo rectè manumiſſi ſunt. Optimo iure debentur vſuræ, quæ interrogatione præcedente promiſſæ ſunt. *l. 1. C. de vſur.* Optimò iure quarta bonorum curialium defunctorum, quibus alieni ad eorum conſortio hæredes extiterunt, à curia petitur. *l. 1. quando & quibus quarta pars.* Optimo iure Cenſor creatus, apud Liuium *lib. 9.* Optimo iure admiſſos codicillos dixit Iuſtinian. *Inſtitut. de codicil. in fine princip.* id eſt, habuiſſe νόμιμον δύναμιν, vt Theophyl. vertit. Optimum vinum frumentumve cùm quis ſtipulatur, id ſtipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet. *l. 75. ff. de verb. obliga.* Briſſon.

Optimo iure prædia antiquis dicebantur, quæ immunia prorſus erant, id eſt, vt nunc loquimur, alaudialia. Sic malim cum Budæo poſtremum hoc vocabulum ſcribi. *comman. lib. 4. c. 1. num. 1.* Spieg.

Optimo iure poſſeſſam domum. *l. 26. §. 1. ff. de pignorib.* accipe quæ nulli obligata eſt, nec vllo nexu pignoris tenetur, liberaque eſt ab omni onere hypothecæ. Cicer. *de lege Agraria*: [Optimo enim iure ea ſunt profecto prædia, quæ optima conditione ſunt libera, meliore iure ſunt quàm ſerua.] Idem *in oratione de aruſp. reſponſ.* [Multæ ſunt domus in hac vrbe, Patres conſcripti, atque haud ſcio, an pene cunctæ iure optimo, ſed tamen iure priuato, iure hæreditario.]

Optimvm ius legati, apud Vlpia. *in Inſtit. tit.* 24. quod commodius eſt, & facilius. Briſſ.

Optimvm, vt Vlpia. ait, *in l. vbi autem, de verb. oblig.* intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet, quæ res efficit, vt ea appellatio certæ rei ſignificatiua ſit, Eodem *ibidem* docente, boni appellatio non eſt certa rei ſignificatiua: cum id quod bono melius ſit, ipſum quoque bonum ſit. Spieg.

Optimvm, principalem bonitatis gradum reſpicit. *l. vbi autem. verſic. at cum optimum. de verb. oblig.* Sp.

Optimvm, melius, bonum, ius dicitur in comparatione. *glo. in l. ſi mulier. ff. de minor. ſuper verbo, & optimo. attigit item glo. in l. exigendi. C. de procur. ſuper verb. non iniuſtè.*

Optimvm maximumque tradere, Vlpiano ſignificat,

liberum eſſe, hoc eſt, nulli ſeruire. frey eigen vnd ledig zuſtellen/Spieg.

OPTIMVS maximuſque, vel in eum cadere poſſunt, qui ſolus eſt, *Paul. docet, l. illa verba, de verbor. ſignific.* Vnde ſi quem vnum habet, legauit teſtator fundum, verba hæc locum ſibi vendicarent in eo, quemadmodum ſupremæ tabulæ habentur etiam ſolæ. Spieg. *Commen. lib. 7. cap. 7. num. 5.*

OPTIMVS maximus, non ſolùm de Deo dicitur, ſed & de fundo, agro, domo & alijs. Celſus *de contrah. empt.* [Cum venderes fundum, non dixiſti, vt optimus maximuſque eſt.] Paulus *de lega. l. ſi mihi.* [Vti optimi maximique ſunt] Idem *de fund. inſtr. l. fundo legato.* Vt optimus maximuſque eſt. Spieg.

OPTIMVS maximuſque fundus dicitur, qui ſeruitute omni, & obligatione pignoris ac tributo immunis eſt. Paulus *l. 169. de verb. ſignific.* Capite hoc omnia quę ſeruiebant, non ſeruient: ſoluta meliore in cauſſa ſunt, quàm obligata. Eodem capite legis tuæ ſubſignata omnia, ſi modò Syllana ſunt, liberantur: immunia meliore conditione ſunt, quàm illa quæ penſitant. Hot. *Vide Comm. lib. 4. cap. 1. num. 1. & quære ſuprà, Fundus.*

Adiectio hæc, Vti optimus maximuſque eſt, non in traditionibus modò, ſed & in emptionibus, ſtipulationibus, teſtamentis, hoc ſignificat, vt liberum ab omni ſeruitute prædium præſtetur, non vt etiam ſeruitutes ei debeantur. *l. 126. l. 169. ff. de verb. ſign. l. 8. & penult. ff. de euictionib. l. 69. §. ſi fundus ff. de legat. lib. 1.* Itaque parum cohæret quod Sicul. Flac. *lib. de conditio. agror.* ſcribit. [Quidam etiam conueniunt precario, vt ſeruitutem præſtent his agris ad quos neceſſe habent tráſmittere peruium. Nam & id his verbis comprehenditur, Vti optimus maximuſque ſit.] Plerumque etiam ad inſtrumentum vel inſtructum prædij hæc verba referuntur, *l. 92. & l. 93. §. penult. ff. de legat. lib. 3. l. 18. §. item cum fundus. & l. 22. ff. de inſtruct. vel inſtrument. quæ & in ſententijs Pauli habetur libro tertio.* Briſſon.

OPTINERE dicuntur, ſecundùm quos ſententia datur. *l. 36. ff. de liber. cauſ. l. 9. ff. de iure fiſc. l. 22. ff. de his quæ vt indign. l. 2. C. eod. tit. l. 22. ff. de inofficioſo teſtam.*

OPTIONATVS, optionis quæſtorij munus eſt: cuius meminit tit. de iure fiſci. lib. 10. C. *Vide Pyrrhum ſub finem lib. primi Rom. Magiſtr.* Spieg.

OPTIO, cuiuſuis muneris adminiſter dicitur (mea quidem ſententia) Paterno *in l. vlt. ff. de iur. immun.* Menſores, optio, valetudinarij. & infrà, Venatores, victimarij, & optio fabricæ. nam vt ſcribit Vegetius, Optiones ab optando appellati ſunt: quòd antecedentibus ægritudine præpeditis, ij tanquam adoptati eorum atque vicarij ſolent vniuerſa curare. *vide infra Optiones in re.* Varro *in 1. de lingua. Lat.* Primi, inquit, ſingularum decuriarum decuriones dicti: quos ij primos ad miniſtros ſibi adoptabant, Optiones vocari cœpti, quos nunc propter ambitiones Tribuni faciunt. Feſtus: Optio, inquit, eſt optatio: ſed in re militari is appellatur, quem decurio aut centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quo facilius obeat officia publica. Idem: Optio inquit qui nunc appellatur, antea appellabatur accenſus. Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum: qui quia cooptare quem velint Centurionibus permiſſum eſt, ex facto nomen ſortitus eſt. Nonius. Optiones, inquit, in cohortibus dicuntur, qui ſunt honeſti gradus, vt optatos, hoc eſt, electos: & adoptatos, hoc eſt aſcitos. Varro *de vita patrum, in lib. 11.* exiſtimat appellatos qui referentibus Centurionibus adoptati in cohortes ſubibant, vt ſemper plenæ eſſent legiones. à quo optiones decurionum in turmis & in cohortibus centurionum appellati. Hotoman.

OPTIO, id eſt, optatio, nimirum, vt quem vellet, tutorem ſibi optare poſſet: Nam vt teſtamento patris filio familias tutor dari poteſt, ita teſtamento viri matrifamilias optio tutoris dari poteſt, vt ipſa ſibi tutorem eligat, quem velit, & hic tutor his eſt, quem *pro murena* Marcus Tullius ait, poteſtate mulieris contineri. *De quo vide notata per Cuiacium lib. 7. obſ. 11.* In re verò militari Optio appellatur is, quem decurio aut centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quo facilius obeat officia publica. Eius quidem optionis poteſtas ab initio penes ipſos Decuriones erat, poſtea verò propter ambitionem ad Tribunos tranſijt, *vt docet Varro libro 4. de Lingua Latina. Vide Rebuff. in l. alienationis. de verbor. & rer. ſignif. fol. 131.*

OPTIONES, poni videntur pro Lictoribus, & apparitoribus eius magiſtratus, qui damnatum ad ſupplicium deducit. Paulus *l. penult. ff. de bon. damnat.* [Ita neque ſpiculatores vltrò ſibi vindicent (loquitur de damnati ſpolijs) neque Optiones ea deſiderent, quibus ſpoliatur quo momento quis punitus eſt, hanc rationem non compendio ſuo debent Præſides vetare: ſed nec pati Optiones, ſiue Commentarienſes ea pecunia abuti.] Hotoman.

OPTIONES, Bud. *in l. fin. de iur. immunit.* Optionem accipit pro eo, qui adiutor eſt centurionis, aut decurionis: vt Plautus vſus eſt, licèt metaphoricè, *in Aſinaria.* Spieg.

OPTIONES, gradus quidam appellati ſunt in turmis decurionum, & cohortibus centurionum: de quibus meminit Vlp. *in l. diuus Adria. de bon. damn.* & Caliſt. *in l. vlt. de iur. immun.* & Imper. *in l. penult. C. de apochis publ. lib. 10.* vbi Accurſi. putauit ita dictos, quia quod optabant, præcipiebant.

OPTIONES in re militari appellabàtur, qui antecedentibus ægritudine præpeditis tanquam adoptati & vicarij eorum vniuerſa curabant, *vt Veget. lib. 2. cap. 7. & Non. Marcell. exponunt.* Quo in ſignificato accipi optio poteſt in l. vlt. ff. de iur. immun. At in l. penult. ff. de bon. damn. Optiones commentarienſibus adiunguntur. *vide ſuprà, Optiones poni.* Etiam Optiones fœderatorum dicuntur. *l. vlt. C. de locat. & condit. Nouel. 117.* Briſſ.

OPTIONIS legatum eſt, cùm teſtator ex ſeruis ſuis, vel alijs rebus optare legatarium iuſſit. vnde rub. de optione legata. Eius autem hæc vis eſt, vt cui optio legata eſt, etiam eius hæredibus, ſi viuus ipſe non optarit, optio debeatur. *l. vlt. C. commun. de leg. §. optionis. 22. Inſt. de leg.* Hot.

OPTIONEM, & electionem quidam ita diſtinguunt, quod optio de duobus dicatur, Electio de pluribus. *l. 3. §. item ſi optare. ff. ad exhiben.* ſed optio in pluribus quoque eſt, vt mancipiorum vel ſeruorum optione legata, non refert quot ſint: etiamſi centum eſſent. *ita probat l. 2. l. mancipiorum. ff. de optio. leg. l. hic conſequenter, in princ. ff. fam. erciſc. l. de eo. §. item ſi ei. ff. ad exhib.* Et ſic capitur optio ibi pro electione, *vt & toto tit. ff. de opt. leg. & in l. 3. ff. qui & à quib. manumiſſ. l. cæterorum. ff. de verb. ſignificat. l. 2. §. proinde. ff. quod certo loco.* Et fortè deducitur à verbo Græco ὀπτῶ, quod ſignificat video, nempe quia is qui optat debet videre quod eligit, & an expediat illud vel alterum eligere. P. *Rebuff. in l. alienationis. ff. de verb. & rer. ſignific.*

OPVLENTA hæreditas, ait gl. *in l. ſi quis mihi. ff. de acq. hered.* dicitur, quę affert opes ſine vexatione. Locuples verò eſt, quæ etiam vexationem habet. Bald. quod hæc verba non alibi reperiantur, memoria digna cenſuit. Sp.

OPVLENTI Autore Sexto Pompeio, Opis fuit Saturni coniunx, per quam voluerunt terram ſignificare, quia omnes opes humano generi terra tribuit. Vnde opulenti, terreſtribus rebus copioſi.

OPVS factum reſtitui, quod ſenſu accipiendum, Alcia. explicat. *enarrans l. impenſa. de verb. ſig.* Sp.

OPVS perfectum eſſe tunc dicitur, quando ita conſummatum eſt, vt iam in vſu eſſe poſſit. *l. ædificia. §. perfeciſſe. ff. de verb. ſign. l. is qui. §. quædam. ff. ad leg. Falc. Brechæus l. pecuniæ. §. opere legato. ff. de verbor. & rer. ſign. &c.*

OPVS idem & perfectum & imperfectum dici, colligitur *ff. locat. l. qui inſulam. §. qui ædem.* Alber.

OPVS probari vel approbari tum dicitur, cum magiſtri artificiorum euocati, inſpectum opus referunt eſſe idoneum, & rectè factum, vel etiam (ſi hoc conuenerit) ab ipſo locatore. *l. opus quod. cum l. ſeq. & l. ſi in lege. in princ. ff. locat.* Spieg.

OPVS reſtitui, pro deſtrui, auferrique in interdictis intelligitur, *l. prætor. de no. oper. nunc. & ſimil. quæ Alberic. indicat.* Spieg.

OPVS ruſtre. Paul. *de leg. 3.* [Muliones, inquit, de vrbano miniſterio ſunt: niſi propter opus ruſtre teſtator eos deſtinatos habebat.] Sp.

OPVS ſtructile dicitur, quod ex lapide quadrato, aut laterculis, calceque conſtructum eſt, eaque propriè pars ædificij eſt, vnde & auferri non poteſt. Tectorium verò, incruſtatio eſt, ſiue expolitio parietum: qua de re Vitru. legendus eſt. *lib. 7. vt ab Alci. citatur, & ipſe in comm. ad l. in rutis & cæſ. de verb. ſig.* Spieg.

Ad opus

Ad opus publicum noxij olim nonnunquam dabantur. Idque vel ad tempus, vel in perpetuum. Ad opus autem damnari dariuę, & in opus tradi idem valent. *l. 6. ff. de extraor. crim. l. 1. §. 1. & l. vlt. ff. de effractoribus. l. 8. §. quiſquis l. 10. l. 17. & l. 28. ff. de pœn. l. 18. ff. de iur. fiſc. l. 6. C. ex quib. cau. maior.* & opere etiam multari, pro eodem dicunt *l. 10. §. vlt. ff. de pœn.*

In opus ſalinarum ob maleficium mulierem datam legimus *in l. 6. ff. de captiu.* Briſſ.

O P V S nouum facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid, priſtinam faciem operis mutat. Si quis autem ædificium vetus fulciat, opus nouum non facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet. *Vlpian. de no. oper. nunc.* Maffeus.

O P V S nouum nunciare, eſt denunciare & prohibere ne opus nouum fiat. Et hæc nunciatio eſt denunciatio & prohibitio, ne quis nouum opus faciat. Quid ſit nouum opus facere, docent *I. C. in l. 1. §. opus. hoc tit. & in alijs locis.* Aduerſus eum etiam qui nouum incipit opus, competit hæc operis noui denunciatio. Quæritur de eo qui fulcit ruens ædificium, an dicatur nouum opus facere? *hæc quæſtio tractatur in l. 1. §. ſi quis ædificium. l. ſtipulatio. §. opus. hoc tit.* Et fruſtra denunciatur ei nouum opus qui vetus fulcit. Quæſtio alia oritur de reficiente, an ei quoque denunciari poſſit. Quidam exiſtimant ei nouum opus denunciari non poſſe, quia aliud eſt facere, aliud reſtaurare opus. *l. 1. de mort. infer. l. 4. C. de oper. publ.* dicit neminem poſſe opus publicum abſque iuſſu principis, niſi ſuo ſumptu inchoare, cum tamen reſtaurare poſſit quis. Citantur tex. alij *in l. 1. de vi publ.* Obijcitur l. 3. de iti. act. pri. §. hoc autem. Exiſtimo noui operis factionem ad hanc quoque refectionem pertinere, & nouum opus facere aliud reſtaurare. Mouet me quod dicitur *in l. de pupillo. §. ſi quis. hoc titul.* Nec obſtat quod dicitur aliud eſſe nouum opus facere, aliud reſtaurare. Si enim tibi nuntio nouum opus, tu reficis aliquid, eſt nouum opus habita ratione temporis quo ego nunciaui. Eo enim tempore non fuit tale opus aut talis refectio: dicitur quoque ſemper aliquid innouare, qui reficit aliquid, habita ſcilicet temporis ratione, quo operis noui nunciatio facta eſt. Alia hic tractatur quæſtio eodem pertinens, an opus hic perfectum & conſummatum accipi debeat? quæſtionē facit l. rei appellatio. de verb. ſig. quæ lex nihil ad rem facit, loquitur de eo qui inſtituit inſulam facere, quod ante finitum inſtitutum perfectum dici non poſſit. Aliud de ea re exemplum eſt in l. ſi is qui. ad l. Falcid. Nos verò hic loquimur non de opere certo, ſed de opere in genere. *Seilerus ex lecturis Duareni nondum impreſſis ff. lib. 39. tit. de oper. nou. nunc.*

O P V S publicum eſt, quod ciuitati extruitur, vt Theatrum, Balneum, aquæ ductus ad vſum ciuitatis, quod ſumptu publico ſine autoritate principis fieri non poteſt, ſed liberalitate ſingulorum poteſt. Ei inſcribi nomen non poteſt niſi principis & cuius pecunia factum eſt. Ego obſeruaui præſidem prouinciæ inſignia ſua cum nomine poni curaſſe in propugnaculis ciuitatis pecunia publica extructis, *contra l. 4. tit. de oper. pub. Seilerus ex Lecturis Duareni nondum impreſſis eod. tit. 10. lib. 50. Pand. de oper. publ.*

O R

O R A dicitur extremitas cuiuſq; rei, vt veſtimenti. *clem. 2. de vita & honeſt. cler. Io. Bello. Etym.*

O R A C V L A apud Ciceronem *in Topicis*, ex eo ipſo appellata ſunt, quod in ijs Deorum oratio: quod verò principes Romani, aliquid maieſtatis ſuper humanæ, vnde diui appellabantur, ſibi attribuere, Deorumq; è numero ſeſe eſſe, falſo ſibi perſuaſere (quemadmodum Domitianus ille, licet omnium truculentiſſimus inſcriptionem facere ſolebat autore Leto, Domitianus dominus & Deus veſter) factum eſt vt principis reſponſum ſeu reſcriptum ſacrum oraculum pleriſque iuris in locis dicatur, vt *Inſtit. de adop. §. illud proprium eſt. l. 1. C. de emancipat. lib.* cœleſte oraculum *in l. iubemus. la. 1. C. de ſacroſanct. eccleſijs l. fin. C. de cin. l. ſi quis ex grege. C. de cohortal. l. digna vox. C. de legib.* vbi Accurſi. minus rectè explicat, quid oraculi nomine ſignificetur. capitur enim pro dicto egregio & quaſi diuino, vt apud Plin. *lib. 18. cap. 6.* [Inde illa reliqua oracula, Nequam agricolam eſſe quiſquis emeret, quod præſtare ei fundus poſſet. Malum patremfamiliâs, quiſquis interdiu faceret, quod noctu poſſet, niſi in tempeſtate cœli, peiorem qui pro feſtis diebus ageret, quod feriatis deberet: peſſimū, qui ſereno die ſub tecto potius operaretur, quam in agro.] *Ferran. lib. Explicat. 2. in l. digna vox. de legib. cap. 3.*

O R A R E, cum ſolo accuſatiuo, ſignificat agere & dicere: vt apud Terent.

Seruum hominem cauſam orare, leges non ſinunt.

O R A T I O, eſt omnis locutio, *autore Cicer. in Bruto.* Noſtris triplex eſt, Copulatiua, Diſiunctiua, & ſoluta. *l. ſæpè. & l. triplici. de verb. ſign.* In ſoluta, punctus inſtar copulæ eſt, *iuxta Alexan. in l. precia. ff. ad leg. Falci.* Spieg.

O R A T I O, & intentio differunt. *l. ſi quis intentione. ff. de iud.*

O R A T I O N E S dicuntur in iure noſtro, quæ ab ipſis principibus in ſenatu habentur, cum ipſi ſcilicet explicatis rei totius circumſtantijs, quod iuſtum, vtile ac honeſtum reipubl. ſit, oſtendunt, ſenatumque rogant, an ſic cōſtituere placeat. Talis extat oratio, vel pars potius orationis Imp. Seueri. *l. 1. ff. de rebus eorum qui ſub tutel. ſunt non alienan.* Citantur item D. Marci orationes de alimentis. *l. cum hi. ff. de tranſact.* de fugitiuis requiſitis. *l. diuus. ff. de ſeru. fugit.* de bon. matern. *l. penult. ff. ad Tertullian.* Item Antonini de dona. inter vir. & vxor. *l. cum hic ſtatus.* Item Hadriani de petit. hæredit. *l. ſi & rem. §. illud.* Ac quoniam conſulitur à principe Senatus, ipſæ etiam orationes Senatuſconſulta interdum vocantur. Nam orationem de petit. hæred. Senatuſconſultum etiam vocat Iureconſ. *l. item veniunt. §. pridie. de pet. hæred.* Sp.

O R A T I O N E S principum vti ſunt accipiendæ in libris noſtris, expoſui *lib. ſelect. antiq. 1.* Eiuſmodi eſt oratio D. Marci de confeſſis, *cuius meminit l. 6. §. 1. ff. de confeſſis. & l. 56. ff. de re iud.* Oratio Marci & Commodi, qua prohibentur tutores & filij eorum pupillas ſuas ducere: ad quam Paulus librum ſingularem ſcripſit. *l. 60. & l. 67. §. ſed & ſi filium familias. ff. de ritu nupt.* Oratio eorundem Impp. de ſenatorum & libertinarum nuptijs. *l. 16. ff. de ſponſalib. l. 16. ff. de ritu nupt.* Oratio Seueri de rebus eorum, qui ſub tutela vel cura ſunt ſine decreto non alienandis. *l. 1. ff. de rebus eorum. l. 9. C. de præd. minor.* quam ſingulari libro Paulus expoſuit, *vt ex Indice Florentino & inſcriptionibus aliquot conſtat.* Oratio Antonini de confirmandis inter virum & vxorem donationibus. *l. 32. ff. de dona. int. vir.* Similia alia exempla ſunt in l. vlt. C. de teſt. man. l. 17. C. de excuſa. tutor. l. 2. C. de cur. furioſ. l. pen. C. de his quæ vt indign. Briſſ.

O R A T O R E S, pro legatis vſurpat Iureconſul. *in l. lege Iulia. ff. de vi publ.* Accurſius doctores artium intelligit: qui à Græcis Rhetorici vocantur. Hanc Accurſianam ignorantiam, iure cenſet Budæ. animaduerſione ſeria potius atque adnotatione, quàm riſu dignam eſſe. Sp.

O R B I S Romanus, pro ditione Romanæ ciuitatis accipitur *in l. in orbe. ff. de ſtat. hom.* & vide Bayſium. Vide & Hegeſippum *lib. 2. cap. 9.* Maiorag. Miſcellan. *lib. 4. cap. 4.* vbi oſtendit orbem pro ditione & imperio vſurpatum antiquis temporibus. Sic Ouid. *in Metamorphoſ.* ſub Minois perſona:

Certe non patiar Iouis incunabula Creten
Qui meus eſt orbis tantum contingere monſtrum.

Similiter quoque Plinius *lib. 12. Nat. hiſtor. cap. 12.* vocem hanc pro regione accipit, propriè autem orbis circulus eſt rotundus, vnde mundus à rotunditate dicitur orbis. Olden.

O R B I T A S, illa patrum qualitas poſt amiſſos liberos & vxoris viduitas, poſt amiſſum maritum, *l. vlt. C. de plag.* Sp.

O R B E M voluere, id eſt, in orbem conſiſtere, vt Cæſar, *lib. 5. de bello Gallico* loquitur (inquiens) In orbem conſiſtentes iuſſerunt pronunciari, vt impedimenta relinquerent, atque in orbem conſiſterent, id eſt, in orbem pugnarent. In orbem verò pugnari ſolet, cum vndique metus eſt, aut cum pauci à pluribus circumuentos vident, vt militum terga tuta ſint. Alibi Liuius id vocat in orbem ſe tutari. Græci [illegible] hoc dicunt.

O R B O N A dea in cuius tutela eſſent orbati liberis parentes, vt teſtatur Arnobius lib. aduerſus gentes, 4. Meminit eius & Plinius lib. 2. cap. 7. vbi tamen eius mentionem exterminandam putat Ferdinandus Pintianus, veluti ſpuriam adulterinam: ſed malè vt oſtendit Hadrianus Iunius *animaduer. lib. 3.*

O R B V S, per tranſlationem dicitur, quicunque aliqua re chara priuatus eſt. *per tit. l. C. de infirm. pœn. cælib.*

Ορκίω ſiue *ὁρκίζω* magis ſignificat alium ad iuſiurandum adigere, & iuriſiurandi cautionem accipere: quã iurare, aut alteri ſacramento cauere: vnde & olim *ὁρκωταὶ* appellabantur legati, qui mittebantur, non quidem ad præſtandum, ſed ad exigendum iuſiurandum. *Balduinus tit. de legat.*

ORCHESTRA, ſpectandi locus primus in theatro. *Zaſ. in l. 2. ff. de orig. iur.* in quo erant Senatorum & grauiſsimorum hominum ſedes collocatæ. *teſte Brechæo l. inde tabernacula. ff. de verbor. & rer. ſign. &c. Vide & Coraſium Miſcel. lib. 4. cap. 24.* Eſt autem dicta Orcheſtra, quòd in ea ſaltationes & per ſcenicos fieri conſueuiſſent. *ὀρχεῖσθαι* enim tripudio & ſalto.

ORCINI liberti appellantur, qui teſtamento manumiſſi ſunt, quaſi teſtatoris ad orcum demiſsi liberti. *l. 3. §. plane. ff. de legit. tutor. l. 8. ff. de hæred. inſtit. l. 2. ff. de ſtatulib. l. 22. ff. de pecul. leg. l. 2. §. per contrarium. ff. de dote præleg. l. 10. ff. de teſtam. manum. l. vnic. §. ſed & ſi ſub conditione. C. de Latin. libert. l. 8. C. de iuris & facti ignorant. §. quia autem. Inſtitut. de ſingulis reb.* Vlpian. *in Inſtit. titul. 2.* [Is qui directo liber eſſe iuſſus eſt, Orcinus fit libertus.] Orcini etiam liberti efficiũtur, qui latitante hærede vel legatario manumittere rogato ad libertatem perducuntur, quique ob necem detectam domini, præmium libertatis cõſequuntur, *l. 30. §. idem dicendum. & l. 49. ff. de fideicom. libert. l. 5. ff. qui ſine manumiſſ.* Cæterùm Orcinorum libertorum teſtator patronus habetur *l. 23. ff. de pecul. leg.* qui cùm iam eſſe deſierit, idcirco Orcinos nullius eſſe libertos non malè dicitur. *l. 4. ff. de bon. libert.* Briſſ.

ORCVM veteres dixerunt, quod vrgeret ad mortem. *Cornu. lib. 2. cap. 4. num. 5.*

ORDINARE, Budæ. *in annot. ad l. honores. ff. de decuri.* eſt, inquit, aliquem ad honorem & magiſtratum promouere: hoc eſt (vt Cicero loquitur) ornare, honoribuſque augere. cenſet que pro ordinationibus, vel, ordinatis omnibus, legendum eſſe. In Norico textu, eſt ordinatione. Senſus Iuriſcon. ſatis apparet: nempe conferendos nec honores, nec munera eſſe priori in ordinem allecto, ſed optimo cuique. Laurentius Vuolphius vir doctus atque integer, municeps noſter, ſecundùm hanc Iuriſconſulti ſententiam ab octumuiris Senatus Selatiſtẽſis, Tribunus primarij collegij creatus eſt, exemplo maximè probando. Sp.

ORDINARI lis, iudicium, cauſa, res dicitur. *l. 24. l. 25. §. 1. ff. de liber. cauſ. l. 8. §. 1. cum ſeqq. ff. de inoffic. teſtam. l. 26. §. vltim. ff. de teſtam. tut. l. 8. ff. de re milit.* Vnde litis ordinator *apud Senec. lib. 19. epiſt.* Ordinati libelli, id eſt, concepti & compoſiti. *l. 3. in fin. princ. ff. de accuſat.* Ordinata cauſa criminis, ait Alexand. *in l. 1. C. de calumniatoribus* id eſt, inſcriptione depoſita, fideiuſſore de lite exercenda præſtito, eoque qui accuſatur ſub cuſtodia officij facto. Ordinari etiam teſtamẽta dicimus. *l. 30. ff. de lib. & poſthum. l. 12. ff. de iure patron. l. 9. §. 1. ff. de pæn. l. 25. C. de iure dot. l. 2. & l. 4. C. qui teſtam. fac. Seneca lib. 4. de benefic.* Et ſuprema ſua ordinare, pro eodem. *l. 25. §. 1. ff. de liber. & poſth. l. 39. ff. de pigno. act. l. 36. §. miles in ſupremis. ff. de milit. teſtament. l. 1. ff. de bon. poſſ. ex teſtament. milit.* Et ordinare poſtrema, vel ſuprema iudicia. *l. 15. C. de teſtam. Et apud Quintil. lib. 6. c. de riſu.* Ordinare codicillos. *in l. 3. C. de codicil.* & Ordinatio nouiſsimi iudicij. *in l. 2. C. eod. tit.* & Superordinare *apud Tertul. libr. 5. aduerſus Marcio.* pro, teſtamento aliquid addere, aut immutare. Ordinatum etiam edictum legimus *in l. 13. ff. rer. amot.* Briſſ.

ORDINARIA dicuntur, quæ lege, plebiſcito, Senatuſconſultis, prætorum edictis, principum generalibus conſtitutionibus & omnino quicquid iure ſcripto eatenus iuſſum eſt, vt ſit certa, generalis, vniformis lex, actus humanos generaliter, ſine ſpeciali perſonarũ reſpectu ordinans, & quodam ordinato procurſu dirigens. *fac. l. nullo modo. ff. ad leg. Cornel. de falſ.* Horum numero ſunt, contractus, obligationes, actiones ordinariæ, appellationes, ſucceſsiones, teſtamenta, ſeruitutes ordinariæ. Interdùm (quæ etiam Zaſius noſter, contra Bartol. ordinarijs connumerat, textum apertum allegans *in l. 1. §. neceſſariò. ff. ſimul. ventr. nom. in poſſ.*) vſucapiones præſcriptiones, pignora, & ſi qua ſunt ſimilia, quæ non ineleganter per Cicer. *in lib. 1. de Oratore* deducuntur. Extraordinaria, ad certa perſonarum, rerum negociorumve genera, extra ordinem reſpiciunt: quibus pro conditione, euentu, neceſsitate, commoditateve aliqua, præſenti aliquo remedio ſubuenitur. Quorum tria genera facit Zaſius. Quædam enim ſunt facti, vt cum proprio ſeſe facto, ab iniuria lex aſſerere permitteret. *l. quemadmodum. ff. ad leg. Aquil. cum vulga. in quo genere non parum multa docuit in §. nunciatio. l. 1. de oper. non. nunt.* Quædam ex priuilegio principis naſcuntur: quæ plerunque ſunt contra ius commune. *de quibus Inſtitut. de iure nat. gent. & ciuil. §. plane ex his l. 1. §. fin. ff. de conſtitut. princ. cum. ſimil.* Tertium genus eorum eſt, quæ licet extra ordinem, tamen iure recepta ſunt, vt non ſine ratione iuris communis nominari poſſint, licèt non ſint iuris ordinarij. veluti cum remedio aliquo his ſubuenitur, quibus iure ordinario vel non eſt conſultum, vel non ita facilè, ita commodè conſultum. Et iſthæc extraordinaria tertij generis; quadruplicem habent effectum, quos idem Zaſ. diſtinctius explicauit *ſingulari tractatiuncula, inſerta intellect. ſuis ſingularib.* Spieg.

ORDINARIA iudicia quæ ſint, diximus *ſub voce Extraordinaria*: cum ſcilicet vſitatus & legitimus ordo, formulæque agendi & litigandi obſeruantur. veluti cum ordine prius ad Magiſtratum in ius adibatur, ac formula ab eo conceptioque actionis poſtulabatur: deinde ad iudicem diſceptabatur. Extraordinaria verò, cum apud magiſtratum res diſceptabatur, nec iudex recuperatoreſve dabantur. Vlpianus *l. 1. §. 8. ff. de exercit. actio.* Solent, inquit, in prouincijs præſides prouinciarum extra ordinem exercitores iuuare ex contractu magiſtrorum: id eſt, ipſimet Præſides rem cognoſcunt, neque ad iudices reijciunt. Itaque Vlpian. *l. pecuniæ. 178. §. 2. ff. de verbor. ſignific.* actionis nomine & formulas intelligi ſcribit, quæ in ordinarijs iudicijs in vſu erant: Perſecutionis autem verbo, extraordinarias perſecutiones: vtputà fideicommiſſorum, & ſi quæ ſunt aliæ quæ non habent iuris ordinarij executionem. Quem locum hæc eiuſdem verba *in Inſtitut. cap. 25.* explicabunt. [Fideicommiſſa non per formulam petuntur: vt legata, ſed cognitio Romæ quidem Conſulum, aut Prætoris, qui Fideicommiſſarius vocatur: in prouincijs verò, Præſidum prouinciarum.] Paulus *in l. actio. 47. ff. de neg. geſt.* [Nec refert, ait, directa quis, an vtili actione agat, vel conueniatur: planè in extraordinarijs iudicijs vbi conceptio formularum non obſeruatur, hæc ſubtilitas ſuperuacua eſt.] Hinc, Ordinarium hominem Feſtus dicit tradi, ſolutũ ſcurram & improbum, qui aſsiduè in litibus moraretur, ob eam cautam quòd in ordine ſtaret adeuntium Prætorem. Hotom.

ORDINARIA iudicia dicuntur, in quibus eo ordine, qui ab antiquis inſtitutus eſt, lis exercetur. Front. *de limitib. agror.* [De poſſeſsione controuerſia eſt, de qua ad interdictum, hoc eſt, iure ordinario litigatur.] Et Aggenus aliquantò pòſt: [De poſſeſsione fit controuerſia, quoties de totius fundi ſtatu per interdictum, id eſt, iure ordinario litigatur.] Hotom.

ORDINARIA iudicia, quæ ex ſorte in ordinem certum digeſta erant: Virg. *Aeneid. 6.*

Nec verò hæ ſine ſorte datæ, ſine iudice ſedes.

vbi Seruius, Sine ſorte, inquit, ſine iudicio: traxit autem hoc ex more Rom. non enim audiebantur cauſæ, niſi per ſortem ordinatæ. nam tempore quo cauſæ agebantur, conueniebant omnes (vnde & Concilium ait) & ex ſorte dierum ordinem accipiebant, quo poſt diem trigeſimum ſuas cauſas exequerentur. vnde eſt,

Quæſitor Minos vrnam mouet. Iuuenal.

Gratia fallaci Prætoris vicerit vrnam. Hor.

ORDINARIA iudicia *Inſtit. de ſucceſſ. bon. in princip.* vbi Theopil. malè, quemadmodum exiſtimo, interpretatur Ordinaria iudicia, quæ *ἐν τούτῳ μόνῳ ἐν καιρῷ τῷ νενομισμένῳ*. Extraordinaria verò *ἐν παντὶ καιρῷ ἐγυμνάζοντο*. Magis eſt enim, vt Ordinaria iudicia ea accipiantur, quæ certis ac ſolennibus formulis exercebantur, Extraordinaria verò, quæ non obſeruato illo ſolenni ordine exercebantur. *l. 49. ff. de neg. geſt. §. vltim. Inſtitut. de interd.* Ordinaria planè iudicia ad differentiam arbitralium dicuntur *in l. 5. C. de arbit.* Briſſ.

ORDINARIA bonorum poſſeſsio. *in l. 5. §. ſi quis contra. ff. de leg. præſt. l. 3. §. vltim. ff. de Carbon. edict.* Carbonianæ opponitur, quæ extraordinaria eſt. Interdum verbum hoc Ordinarium ad ſolum ordinem pertinet. *l. 1. ff. ſi tabul. teſtament. nul. ext. l. prima ff. de poſſ. hær. pet. l. 1. ff. de pecul. l. 25. in fin. ff. de ædil. edict.* Briſſ.

ORDINARII iudices vel à cauſis, vel ab officijs definiri

definiri poſſunt, his ſcilicet modis ordinarius eſt, qui iuriſdictionem iure ſuo non alieno beneficio habet: ita enim fere (teſte Continuada) Iulianus Iuriſconſultus ait. vel aliter, is eſt ordinarius, qui naturam, non datiuam modò iuriſdictionem habet: hoc eſt, qui eam iure magiſtratus, non mandato ſpeciali obtinet. vel breuius, qui iuriſdictionem ordinariã habet. Vel aliter: Ordinarius dicitur, apud quem legis actio eſt, quæ poſterior definitio ex Modeſtini & Vlpiani verbis colligitur. Spieg.

ORDINARII iuris ſunt ea quæ à magiſtratibus. vel à principe decernuntur ſecundùm tenorem & ordinem iuris. *Rouard. l. vbi lex duorum. ff. de reg. iur.*

ORDINARII ſerui *in l. 15. §. Prætor. ff. de iniur.* accipiendi ſunt, qui certum aliquod miniſterium officiumve in familia exercent. Mediaſtiniſque aduerſi ſiunt, qui nullo certo munere deſeruiunt. Eoque ſenſu ordinarium officium ſeruile Seneca dixit *lib. 3. de benef. c. 18.* Aliàs Ordinarij vicarius opponũtur. *l. 17. l. 18. l. 19. ff. de pec. l. 5. §. 1. ff. de tribut.* Tunc verò. vt Theophi. *in §. cùm autem. Inſt. quod cum eo qui in alie. pot.* ſcribit, Ordinarium appellamus τὸν πρῶτον δοῦλον, τὸν δὲ τοῦ δούλου δοῦλον, vicarium. Iam ordinarij Conſules ad ſuffectorum differentiam dicuntur. Cuius rei, cùm plurima teſtimonia in promptu ſint, vnicum Lãpridij *in Alexandro* protuliſſe contentus ero. [Conſules, ait ille, quoſcunque vel ordinarios, vel ſuffectos creauit, ex Senatus ſententia nominauit] Briſſ. *Adde Ferretum tit. de lega. § ſi quis ancillas.*

ORDINARIOS gladiatores apud Senecã accipit Rhodiginus, gladiaturæ in primis peritos, ſuoque apparatu & ritu inſtructos, qui digladiaturi producerentur ſpectatorum voluptati: quique ex conſtitutione, vel conſuetudine, exhiberi ſoliti erant. Sicuti ordinaria onera ſunt Iureconſultis, cum fundus quotannis tantùm præſtare domino, vel principi debet. Extraordinaria verò, quæ præter morem ex inopinato inducuntur. Spieg.

ORDINES Roman tres: Senatorius primus, hi Patricij erant, & qui in Senatum legebantur. Secundus equeſter: hic medius erat equitum, qui equis publicis mererent: quorum inſigne erant annuli aurei, quibus à plebe diſtinguebantur. Tertius plebis erat, in quorum numero Quirites, & qui ex aliqua tribu eſſent, atque ciues Rom. dicebantur. *Zaſ. in l. 2. ff. de orig. iur.*

ORDINARIVM admittere, eleganter dixit Vlpian. *in l. ſeruum quoque. de procur.* pro eo quod eſt, locum dare in iudicio. Spiegel.

ORDINARIVS eſt, qui vel ſuo iure, vel principis beneficio, vniuerſaliter iuriſdictionem exercet, cui ſcilicet vniuerſitas cauſſarum commiſſa eſt. Alijs atque alijs modis definitur, quos non recenſeo. Quandoque in iure canonico ordinarius vocatur, qui ſuo iure conferre poteſt. Aliter ordinarij nomine continentur, quicunq; ſuo iure conferunt, ſiue id lege communi, ſiue ex priuilegio habeant, licet epiſcopo ſint inferiores. *d. c. ordinarij, cum gl. de offi. ordin. in 6.* Tres autem in beneficij collatione concurrere poſſunt, Papa videlicet, legatus Cardinalis, & ordinarius. *gl. c. 1. de offic. leg. in 6. & in §. ne. ..., que. de collat. in prag. Adde Bratbaum in l. prouinciales. in tit. de verbor. & rer. ſign.* Anch.

ORDINARIVS homo, Feſto eſt litigioſus, ſtans in ordine aſsiduè prætorem adeuntium. *Vide Rhodigin. cap. 32. lib. 6.*

ORDINARIVS à Diœceſano quomodo differat, vide ſuprà *Diœceſanus, &c.*

ORDINEM politicum, vt euitetur confuſio magiſtratuum, ſeruandum eſſe vel apes naturali quadam inclinatione nobis oſtendunt: cuius vnumquodque examen ſuum ſequitur regem.

ORDINEM in deferendis magiſtratibus, Romani certè viri prudentes optima ratione obſeruabant, ab inferiore ad ampliorem. Omnibus enim in rebus, ordo ſecundùm naturam neceſſarius eſt: ſed tamen in magiſtratu deferendo maximam ac peculiarem quandam vim habet. Primùm vt hominis ingenium rectè cognoſcatur: cùm magiſtratus, qualis quiſque ſit, ſtatim indicare ſoleat. Deinde, vt expoliantur ciues negotijs vulgaribus ad arduas res agendas, quoniam pulchrius parari, quàm creari nobilem. O venerandam antiquitatem, vt Iuſtinianus rectè vocat, à qua & eruditum ſe fatetur *in §. vlt. Inſtit. de adopt.* Nam varijs & grauibus omnium rerum exemplis ſcatet. Quid rogo ſalubrius Reipubl. fuerit, quàm hunc ordinem in omnib. ciuitatib. imitari, vt non ſtatim rudes ac nullo geſti officij argumẽto probati, rapiantur ad ſummum adminiſtrandæ Reipublicæ gradum & ordinem? Non poſſum me hoc loco cõtinere, quin expoſtulem cum criticis quibuſdam, qui tam ſunt amentes, vt vtilem illum longeque pulcherrimum in omnibus academijs receptum ordinem tituloſque, aut contemnere, aut etiam improbare non erubeſcant. Quaſi verò vani ſint omnium literatorum ordines. Quid, inquiũt, eſt Doctoris titulus: quid Licentiati: quid Baccalaurei, niſi pecuniarum nundinationes? & reliqua id genus ineptiarum multa effutiunt. Verùm legant inſulſi homines, quid ſcribant eruditi omnium ſeculorum in bonis artibus anteſignani. Quomodo præparandi ſint per ordinem ſtudioſi, ab incunabilis literarum, ad grauiores diſciplinas: in quas ne tanquam ſus in roſas irruerẽt, quàm diligenter ſint à præceptoribus vires ingenij perpendendæ: Et quàm tale in bonis artibus iudicium nullo poſsit fieri modo, niſi in claſſes diuidantur ſtudia, & ſingulis claſsib. tituli accommodẽtur, quibus alij ab alijs in ſcholaſtica ratione diſcernantur. Quales ſunt à lauri bacca, Baccalaureatus, Magiſterij, Licentiæ, & Doctoratus. Hæc inquam, perpẽdant, ſi voluerint, iniqui cenſores, & facilè videbunt errorem ſuum, vel conſcientia dictante. Old.

ORDINES ampliſsimi erant ſenatorius, & equeſter: ex quibus apud Romanos ſortito fiebant iudices. Ad fortunas quoque & vitæ genus quandoq; refertur: *Vide Donat. exponentem illud Terent. in Eunuch.*

Conueni hodie aduenions quendam mei loci hinc, atque ordinis. Sp.

ORDINES per Germaniam tres eſſe, exemplo Romanorum commodè dixerimus: videlicet Senatorium, hoc eſt, Principum & magiſtratuum: Equeſtrem, hoc eſt, beneficiariorum nobilium, ſiue ruri, ſiue in ciuitatibus: Plebeium, id eſt, reliquorum ciuium, negotiatorum, opificum, & ruſticorum. Et profectò, ſi hos ſtatus confundas, actum fuerit cum politia & tranquillitate. Vnuſquiſque enim debet ſuæ vocationis meminiſſe. *Quo pertinet tit. C. negotiator ne milit.*

ORDO eſt, non ſeruare ordinem, in manifeſtis & notorijs. *c. ad noſtram 3. extr. de iureiur.*

ORDO à ſerie differt, quia ille digeſtio eſt, qua ſuo loco quidque collocatur: hæc verò continua quædam progreſsio, atque contextus cõtinuus. Item pro ipſis hominib. interdum ponitur, hoc eſt, ijs qui ſunt eiuſdem dignitatis. Apud I.C. Extra ordinem, ſignificat, ſine verbis & formulis ſolennib. *Inſt. de interdict. in ſi.* Nam quoties, ait, extra ordinem ius dicitur. Item Paulus: ordo exercendorum publ. iudiciorũ in vſu eſſe deſijt: durante tamẽ pœna legũ, cum extra ordinem crimina probantur. Inter annos eſt verius ſeries quàm ordo. Spieg.

ORDO, pro ſtatu, *in l. diuus Marcus ff. de off. præſid.* Græci τάξιν appellant. Status bifariam accipitur: aliàs pro iure perſonarum, quod & caput dicitur. Vnde Capite minui, *vt in tit. ff. de ſtat. hom. Inſt. de iur. perſon.* Aliàs pro ordine perſonarum, reſpectu politico dignitatis, vulgus ſtatum vocat, vt ordo ſenatorius, ordo equeſtris. Old.

ORDO, eſt cuiuſlibet rei ſuo loco concinna digeſtio: Sic & in perſonis omnium maximè per iuſtitiam diſtributiuam apta quædam collocatio exigitur. Quare in Repub. ordines dicimus, ſicut & in acie diſtributiones hominum, pro vniuſcuiuſque ſtatu & qualitate: vt ſingulę functiones eò commodius intelligantur, expedianturq;. Romæ fuerunt tres ordines, ſcilicet, Senatorius, Equeſter, & Plebeius. Quorum etiam nunc in orbe Romano veſtigia quædam retinemus.

ORDO equeſter medius dicebatur, à quo ad ſenatoriam dignitatem aſcenſus fuit: interim tamen iudicijs præficiebantur. Equitum inſigne fuerũt annuli aurei, quib. à plebe diſtinguebantur. Tales hodie ſunt equites aurati, cum alijs imperij beneficiarijs, qui ad publicam comitijs autoritatem interponendam ſolent vocari. Old.

ORDO decurionum, ciuitatiſve, collegium ipſum decurionum & curiam ſignificat. *l. 15. ff. ad municip. l. 16. §. 1. ff. de alim. leg. l. 1. de omni ag. deſer. li. 11. C.* Appellatur & ſimpliciter ac abſolutè ordo *in l. 3. l. 6. §. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. 5. §. vltim. ff. de don. int. vir. l. vltim. ff. ad municip. l. 1. §. ſed & ſi præſes. ff. quando appel. ſit. l. vn. ff. nihil innou. appel. l. 1. ff. de magiſtr. conu. l. vltim. ff. de veter.* Sic

& in

& in inſcriptionib. antiquis hoc verbũ accipiendũ eſt.Itaq; in ordinem allegi, nihil aliud eſt quam decurionem fieri *l.3. §.1. & l.pen.ff.de decur.l.vlt. ff. de veteran.* Br. A magiſtratib. autẽ municipalibus tutor datus nõ videtur per ordinẽ electus *l. 3.ff.de magiſtr.conuen.* Nec verò aliter habetur ordo, quam duabus partibus adhibitis *l.3.ff.de decret.ab ord.fac.l.3.ff.quod cuiuſq; vniuerſ.* Planè ſi decuriones decreuerint actionem per eum mouendam quem duumuiri elegerint, is videtur ab ordine electus, parui enim refert ipſe ordo elegerit, an is, cui ordo negotium dedit *l.6.§.1.ff.quod cuiuſque vniuerſ.* Porrò cùm Senatum ſignificare volunt auctores, ampliſsimum ordinem dicere ſolent, *vt lib.1.comprobaui.* Briſſ.

ORDO iuris & legum *in l.1.C.de liber.cauſ.l.31.§.ſi ciuile.ff.de poſ.* Vale.Max. *lib.3.c.2.* [Quoniam conſul dum iuris ordinem ſequitur, id agit, vt Imperium Rom.corruat.] Vtuntur non ſemel hoc verbo Saluianus Maſilien. *in libris de vero Dei iudicio,* & Caſsiod. *in libris Variar.*

ORDO iudiciorum *l.4.C.de ſent.& interloc.* Briſſ.

ORDO militaris olim fuit, vt in exercitu, quodam gradu, miles centurioni. Centurio tribuno, Tribunus legato, Legatus conſuli obediret. Sed iſti gradus & nomina rei militaris, cœperunt cum tempore (vt ferè omnia) variari. Oldendorp.

ORDO plebeius & infimus fuit, in quem referebantur omnes Romani ciues tributarij, hoc eſt, ad tribus pertinentes. Nam ſerui & libertini (præterquam vindicta manumiſſi) non erant tribuum capaces: niſi ſpecialiter eis concederetur. Ex quibus intelligi poteſt *l.patronus in prin. ff. de legat. 3.* Accurſius ridicula commemorat de ſeruorum progenie. Ad hos ordines reſpexit Vlpian. *in l.1.§.ſed ſi ſeruum.ff.de inſpic. vent.* Publicè enim, inquiens, intereſt, partus non ſubijci, vt ordinum dignitas, familiarumque ſalua ſit. Old.

ORDO ſcripturæ non impedit cauſam iuris ac voluntatis, *autor Papinia.l.cum pater filius.§.fidei tuæ committo vxor. de leg.2.* Spiegel.

ORDO Senatorius erat, qui patritios tantùm, ex quibus Senatus legebatur, continebat. Apud hos cenſebatur imperij maieſtas. Nos in hunc ordinem referre poſſumus omnes imperij ſtatus (die Reichsſtände/) qui iuſtis principum comitijs interſunt, atque ius dicendæ ſententię habent. Oldend.

ORFICIANVM SC. Hoc Senatuſconſultum inteſtatæ matris hæreditatem ad ſolum filium & filiam deferre teſtatur Imp. Alexander *in l.1.C.ad S.C.Orfit.cap.10.lib.5.* & commeminit Placentinus.

Ὀργυιὰ *in l.vltim.ff. fin.regund.* Conſtanti. *lib. 2. Epitom. tit. 4.* ὀργυιὰ (ſic enim emendandum eſt) ἔχει βήματα β. ἤτοι πήχεις δ. ἤτοι πόδας ς. ἤγουν σπιθαμὰς η. δακτύλους ϟς. Heſychius verò ὀργυιὰν ait eſſe τὴν τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασιν, καὶ τὸ μέτρον ἀπὸ τῶν τὰ γυῖα μετρεῖν, καὶ πήχεις τρεῖς. Briſſ.

ORICHALCVM, æs montanum interpretatur. nam ὄρος mons χαλκὸς æs eſt. Perperam ergo, Aurichalcum, legitur, Vlp. *de act.empt.& vend.* [Quemadmodum, inquit, ſi quis vas orichalcum.] Nebr.

ORIENS, Occidens, Septentrio, & Meridies, *in authentic. vt omnes obediant iudic. prouinc. §.conſiderantes.* De his vide quæ doctiſsimus Vadianus adnotauit *ad principium Pomponij Melæ.* Obſeruandum verò quod hactenus ſingulariter docuit, vt pleraque alia Guilielmus Poſtellus, vir ad miraculum vſq; doctus, nempè in vocabulo Orientis hallucinatos præcipuè Theologos, qui trium Magorum viam, tredecim diebus, dum ab Oriente in Iudæam venirent, fuiſſe miraculoſam, putantes vnam ſimplicem eius vocabuli ſignificationem, quæ multiplex eſt. Oriens enim, inquit, dicitur ad aliquid. nec eſt vlla orientis poſitio, quin eadem diuerſis comparationibus ſit & meridies, & occidens. Spieg.

ORIENS modò pro parte orbis cui proprius præfectus prætorio attributus erat, modò pro diœceſi, quæ prouincias quindecim continebat, Palæſtinam, Phœnicem, Syriam, Cyprum, Ciliciam, Palæſtinam ſecundam, Palæſtinam ſalutarem, Phœnicem Libani, Euphratenſem, Syriam ſalutarem, Oſroenam, Meſopotamiam, Ciliciam ſecundam, Iſauriam, Arabiam. Quanquam Gulielm. Tyrius Orientem ex veterum auctoritate Antiochiam diœceſim appellare ſe ſcribat *lib. 3. de bello ſac.capite decimo octauo.* Supradictæ autem omnes prouinciæ ſub diſpoſitione viri ſpectabilis comitis Orientis erant, *vt ex notitia patet.* Cuius comitis curę Seleucena claſſis committitur ad auxilium purgandi Orientis, quemadmodum vulgò legitur in l.vnic.de claſsicis, lib.11. C. Quo in loco mendum eſſe me ſcripti Codicis Iuſtinianei libri, & impreſſus Theodoſij codex docuere: in quibus longè rectius ſcriptum eſt ad auxilium purgandi Orontis. Eſt autem Orontes Phœniciæ & Syriæ fluuius inter Libanum & Antilibanum exoriens, *vt Plin.lib.5.c.91.& Mela lib.2.ſcribunt.* Qui Eous appellatur à Statio Papinio *lib.4.Siluar.* Guliel. Tyrius *lib. 4. de bello ſac.ca.8.* [Fluuius, ait qui Orontes appellatur, verbo vulgari Fer dictus, qui iuxta Arteſiam ſecus Antiochiam defluens inde in mare deſcendit:] Meminit & huius fluuij idem auctor *lib.4.c.10.* Briſſ.

ORIENS. Oriens dicitur illa pars mundi, vnde ſol oritur, autore Romp. Mela *lib.1.c.1.* De cuius rebus commẽdatione digniſsimis ſi quis audire volet, legere poterit caput. ſecundũ ſecundæ partis. §.9. eius libri, cui tit. Veridica Terrę ſanctæ deſcriptio. Ibi enim videre eſt quemadmodũ Oriens totus vltra mare nomen Chriſti prædicat, & veneratur, ſeque Chriſtianos (demptis ſolis Saracenis) dicunt: ita, vt pro vno Saraceno ſint triginta Chriſtiani. Certè extat in iure noſtro lib. 1. C. tit. de officio comitis orientis, ſed nihil horum meminit. Anch.

ORIGINALE, quod ex origine contrahitur. vt, originalis decor, originalis macula, originale delictum, originale inſtrumentum, vel exemplum, vbi cauſa talis eſt, quòd ipſum exhiberi oportet, ſi id ſine incõmodo fieri poſsit. Alioquin exemplum ſolenniter autoritate magiſtratus deſcriptum & ſigillatum, quod appellatur hodie, Vidimus. de Originali vide *in l.procurator.C.de eden.Nouel.vt ſponſal.larg. §.& hoc indiget.* De exemplis authenticis tractat Bartol. poſt gloſſ. *in l.cum.§.ſuper his.C.de app.c.cum perſonæ. de priuil. libro 6.* Obiter item dicendum, decretis patrum ſancitum conſtare, in dubijs originalia Hebræorum conſulenda, quo veritas ſcientiæ à fonte magis, quàm de riuulis hauriatur. *76. diſt. can. ieiunium.* Spieg.

ORIGINALES. *Lege, coloni originarij.*

ORIGINARII coloni. *l. 7. & l. 11. de agric.& cenſit.lib.11.* Qui & Originales *in l.4.eod.tit.* Sic & originaria *in l.7. de murileg.lib.10.C.* Quę lex ex l.10.C.Theod.eod.tit. ſumpta eſt truncatis tamen à Triboniano eius verbis, quibus de Senatuſconſulto Claudiano mentio fiebat, idcirco quod id Senatuſconſultum à Iuſtiniano ſublatum eſſet.

ORIGINARII ſerui, qui ex aſſcriptitijs nati ſunt in ipſo ſolo, ſiue fundo, *vt C.de agric.& cenſit.l.colonos, lib.11.* & eiuſmodi ſine gleba, quam coluerunt, vendi nequeunt. Aſſcriptitij verò ſunt, qui per 30. annos fuerunt in ſolo. Qui duobus modis fiunt: Aut præſcriptione, aut duplici confeſsione, per ſcripturam bis factam, in qua domino fundi promiſerint, ſe nunquam inde diſceſſuros. Hos etiam partiarios quidam vocant. *Adnotauit & Rhodig.c. vltim.lib.4.* Obſeruandum etiam, cum liberti deputarentur agris, aut etiam cum liberti homines ſeſe addici paterentur, deinde procreabant originarios, præſertim quo tempore Iuſtinianus rerum potiebatur. tales hodie ſunt ruſtici noſtri, Old. inquit, quos vulgo appellant proprios, *de quibus latius dixi tit.9.claſſ.3.Spieg. Comment.lib.2.cap.10.num.4.*

ORIGINIS ciuitas prouinciavè dicitur ea, ex qua quis oriundus eſt *l.7.§.dubitatum eſt.ff.de interd.& releg.l.6.ff.ad municip.*

ORIGO, principium, initium, cauſam, ortum, ſtirpem, ſemen, fontemque ſignificat. Pro ortu, hoc eſt, natiuitate, origo mutari non poteſt. *l.fin. §.penultim. ad municipal.* ſequimurque patris, non matris originem. *De quo Bartol. latius in l. aſſumptio.§.filius.ff.ad municip.& in l.2.C. de municip. & orig. lib. 10. Vide, coloni originarij.* Spieg.

ORIGO & progreſſus iuris ſcripti ſic habet. I. Lex XII. Tab. II. Diſputationes decemuirorum & prudentium forenſes. III. Legis actiones, quæ omnia communi appellatione ius ciuile dicuntur. IV. Plebiſcita. V. Senatuſconſulta. *Ex Reſtaur.Polit.Old.* Spieg.

ORIRI ex bona fide *l.2.ff.de pet.her.*

ORIRI ex delicto, *ſub fin.l.1.de priuat.delict.*

ORITVR actio, pro naſcitur *l.1.§.vlt.ff.de tabu.*

ORIVNDVS vulgò eſt, qui ipſe natus eſt, vel qui inde originem duxit: puta, quia pater, vel eius maiores ex eo loco antiquitus prognati ſunt. *cap. 1. de vſur. in 6.* Sed peritiores, Alciat. inquit, oriundum non eſſe, qui ipſe natus ſit, exiſtimant, ſed qui genus duxit. Sic T. Liuius: [Nati, inquit Carthagine, ſed oriundi à Syracuſis.] Sp.

ORIZA, quod nos riſum (vt Platina ait) dicimus, ab antiquis inter frumenta habita eſt, hodie tamen venire frumento legato non putabatur, ſaltem in his regionibus vbi non ſeritur, quia non apud panem, ſed ad pultem & delicias adſeruatur, quare vim nominis cum vſu amittere videtur. *l. ſi cui. §. lanæ. ff. de legat. 3.* Optima nominum interpres videtur eſſe conſuetudo. *l. Labeo. de ſuppellectili legat.* & voluntas, *l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de fund. inſtr.* Oriza radicem teretem habet, altitudine eſt cubitali, folijs porraceis, flore purpureo, paluſtrem & riguum locum amat, ſecundum Dioſcoridem.

ORTVS ab oriūdo in hoc differt, quòd ortus ſignificat locum natiuitatis, vt ego ſum ortus Romæ, Turoni. Oriundus autem, eum locum vbi maiores noſtri, à quibus deducti natique ſumus, & vnde fuerunt parentes, &c. *Brech. l. prouinciales, ff. de verb. & rer. ſign. &c.*

ORNAMENTA muliebria à veſtimentis differunt. Ornamenta enim ſunt quibus mulieres ornantur, veluti inaures, armillæ, viriolæ, & omnia, quæ ad nullam aliam rem parantur, niſi corporis ornandi cauſa, *l. 26. §. ornamenta. l. 38. ff. de auro & argent.* Itaque & Tertullian. Ornatum in cura comendi capitis poliendæque & exornādæ cutis ponit. Sic enim *in lib. de habitu muliebri* ſcribit: [Habitus, ait, feminæ, duplicem ſpeciem circumfert: Cultum & ornatum. Cultum dicimus, quem mūdum muliebrem vocant: Ornatum, quem immundum muliebrem conuenit dici: Ille in auro, & argento, gemmis & veſtibus deputatur: Iſte in cura capillorum, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt.] Huic obſequio deſeruientes ancillas olim mulieres alebant, quas ornatrices vocabant. De quibus fit mentio *in l. 63. §. ornatricibus. ff. de legat. 3.* & in illo monumento Romæ:

CINERIBVS CAMILLAE ALPIONIAE
QVIRITAE ORNATRICI
FESTVS M. SEPTIMI GALLI
DISPENSAT.

ORNATA etiam iumenta, *in l. 38. ff. de ædil. edict.* Inſtrata & frenis, ephippijs, phaleriſque inſtructa. Vt, ornati aſini, apud Cato. *de re ruſtic.* Briſſ.

ORNAMENTORVM appellatione, nec veſtis, nec anulus ſignatorius continetur, *l. ornamentorum. ff. de auro & arg. leg. & de verb. ſignific. l. ſignatorius.* Spieg.

ORNAMENTORVM hæc ſunt: vittæ, mitræ, ſemimitræ, calantica, acus cum margarita, quam mulieres habere ſolent reticula, eredifuntia, ſic & mulier poteſt eſſe munda, non ornata: vt ſolet contingere in his, quæ ſe mundauerint lotæ in balneo: quæ ſe ornauerint. & contra eſt aliqua è ſomno ſtatim ornata, non tamen commundata. Margaritæ ſi non ſolutæ ſunt, vel qui alij lapides, ſi quidem exemtiles ſunt, dicendum eſt ornamētorum loco haberi: ſed ſi in hoc ſunt reſoluti, vt componantur, ornamentorū loco ſunt: quod ſi adhuc ſint rudes lapilli, vel margaritę, vel gemmæ, ornamentorū loco non erunt, niſi alia mens fuit teſtantis, quod hæc quoque, quæ ad ornamenta parauerat ornamentorum loco, & appellatione comprehendi, voluit. *Pomp. de aur. & arg. leg.* Maff.

ORNATISSIMVS viris dici ſolet, qui optimis artibus inſtructus, & honores aſſecutus à populo, & maximè aptus eſt. Spieg.

ORNATVS ciuitatis in quo conſiſtat, à Iuriſconſ. Paulo *in l. ciuitatib. de leg. 1.* traditum eſt: & ſimul quæ ad honorem ciuitatis pertineant, *ibidem* indicat. Sp.

ORPHANOTROPHIVM dictio Græca eſt, huius meminit Imperator *in l. illud. §. ſi quis verò. & in l. pen. in princ. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in l. omnia priuilegia. C. de epiſcop. & cleric.* Et ſignificat locum, in quo filij orbi & parentibus priuati nutriuntur. Orphanotrophi verò ſunt hi, qui præponuntur orphanis nutriendis, tanquam tutores ſeu curatores minorum: *ſecundùm Imperat. in l. orphanotrophos, in princ. C. de epiſcop. & cleric. & in l. omnia, proximè allegata.* De his Speculat. *in tit. de orphanotropho, & in tit. de his qui alien. mutu. in indic. inter. in verſ. orphanotrophus, & in tit. de inſtrum. edit. §. nunc verò aliqua. verſ. 26. & §. vlt. verſ. ſunt etiam orphanotrophi. & text. in auth. de alien. & emphyt. §. emphyteuſes verò per totum. & in alijs locis non parum multis.* Cotta.

ORPHANVS, qui caret patre, præſidioque paterno, & qui ſummoperè deſiderat illius opem, quum ſine eo malè habeat. Græca dictio eſt Vallæ, *l. omnia priuilegia. C. de epiſc. & cler.* Spieg.

ORPHITIANVM SC. Orphito & Ruffo Conſſ. factum D. Marci temporib. *vt teſtis eſt Iuſtin. Inſtit. de SC. Orphit.* cuius SC. auctorem fuiſſe D. Marcum oratione in Senatu recitata, indicat Caius, *l. 9. ff. ad SC. Tertyll.* Sacratiſſimi Imperat. noſtri oratione cauetur, vt matris inteſtatæ hæreditas ad liberos, tametſi in aliena poteſtate erunt, pertineat. Vlp. verò *tit. 27. regul.* D. Marco ſocium adhibet Commodum filium: ait enim, Imperatorum Antonini & Commodi oratione in Senatu recitata id actum eſt, vt ſiue in manu conuentione, matrum legitimè hæreditates ad filios pertineant excluſis conſanguineis & reliquis agnatis. Hoc autem SC. effectum, vt liberi ad bona matrum inteſtatarum admitterentur, ait Iuſtinian. *Inſtit. de SC. Orphit. vt apparet ex toto tit. C. ad SC. Orphit.* Briſſ.

ORTHODOXVS, homo rectæ opinionis erga Deum, ſiue ſententiæ, aut fidei. *Δόξα* enim gloriam, & exiſtimationem, ſiue opinionem, & ſententiam ſignificat. hinc orthodoxia, recta opinio & fides. huius vocabuli mentio habetur in conſtitutionibus Imperatorum, *vt in l. priuilegia. & in l. iubemus nulli, circa princ. in l. decernimus. C. de ſacroſanct. eccl. & alibi ſæpè.*

OS

OS, de auibus. Paul. *in l. qui fundum. §. fundi, de contrahend. empt.* [Non magis, ait, quàm ſi quid ex eo, quod ex ſacco ſaccarij cecidiſſet, aut auibus ex ore cecidiſſet, natum eſſet.] Sic de brutis Virgil.

Ora citatorum dextra detorſit equorum.

OSSA non veniunt cadaueris appellatione, *l. locum. §. præter. ff. de relig. & ſumpt. funer. Vide Bart. ibidem.* Spieg.

OSSARIA, locus in quo reponūtur oſſa defunctorum. Vlpianus *in l. 2. de ſepulcb. violat.* [Celſus ſcribit ſtatuam ſic eſſe monimenti, vt oſſarium, & ideo quod vi aut clàm Interdicto locum fore.] Legunt quidam oſſuaria: ſed malim cum Haloandro, oſſario. Alberic. Oſſiliana, inquit, capſa in qua reponuntur oſſa, nimirum librarij culpa, vitiatum probum vocabulum. Spieg.

OSSVARIVM idem, *d. l. 2.* Græcè *θήκη.* Sic Caſtellano in prouincia veteri inſcriptione: [Iulia Fuſcinia oſſuariū viua ſibi fecit.] *Cuiac. obſeru. 10. cap. 37.*

OSCEDO Gellio vitium eſt, quo ſæpè oſcitamus, oſque deducimus. Verùm Sereno ſignificat potiùs oris vlcuſcula, cùm ſcribit:

Hinc oſcedo fugit linguæ quoque vulnera cedunt.

OSCEDO, inquit Iſidorus, eſt, qua infantium ora vlcerantur, quæ quidem vlcuſcula aphthæ à Medicis vocātur: *vt annotauit Turneb. aduerſar. lib. 10. cap. 17.*

OSCILLA dicuntur parua ſigilla in effigiem humanam arte ſimulata, vt ſcribit Macrobius: Et oſcilla quoque ſunt imagunculæ, quæ infantibus præbentur ad luſum: itidem oſcilla etiam dicebantur *αἰῶραι*, id eſt, penſiles quædam geſtationes de arboribus ſuſpenſæ, in quibus homines per luſum iactabātur, atque ea iactatio oſcillatio dicebatur. nam homines eo genere luſus ſe iactantes impoſiti tranſuerſo tigno de arbore ſuſpenſo, alterius ſe mutuoque ſubiectabant deprimebantque. Quod genus luſus per ſex feriarum Latinarum dies celebrare ſolebāt, in memoriam & imaginem vitæ humanæ, in qua altiſſima interdum in infimum dijciuntur, infima in altum efferuntur & euehuntur. ita memoriam redintegrantes initiò acceptæ vitæ illis diebus per oſcillationem, motus cunarum per lactatam potionem, qua tum vtebantur, lactis alimentum ſignificabant. Nam lac Latinis ferijs adhibebatur etiam in ſacrificijs. Cic.

Et lato mactaſti lacte Latinas.

Virgilius oſcillationem etiam liberalibus, vt exiſtimo, fieri dixit:

Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia quercu.

In quo tamen φαλλὸν multi interpretantur: nam & obſcœnæ etiam partis ſimulachrum oſcillum vocari poſſe cenſent. inde igitur per tranſlationem oſcillum in ariete murali dixit, propterea quòd malo ſtatuto tanquam trutina, alter tranſuerſus ſuſpendebatur. eodem modo de mundo ex axe pendente, *in lib. de Anima* dixit. Initium enim omniũ commentatus animum, & vniuerſitatis oſcillum de illius axe ſuſpendens. Schard. *ex Turneb. aduerſar. lib. 7. cap. 20.*

Oſcillis ſeu oſſiculis ludere quid ſit, declarat *in epiſtola centoni ſuo præfixa* Auſonius, meminit Sueton. *in Auguſto, cap. 83. Budæus Miſcell. lib. 4. cap. 2.*

Oſcvlo, hoc eſt, baſio, affinitas non contrahitur. 27. *qu. 2. lex diuina.* nec eſt ſignum matrimonij contracti, *vt eſt text. in l. ſi à ſponſo. & ibi Bald. C. de donat. ante nupt.* Olim oſculo ſalutabant, Conſul Imperatorem, diſcipulus præceptorem. Spieg.

Oſiis χάριν, dicis cauſa, perfunctoriè, Modeſtinus *l. ff. qui pet. tut.* καὶ οὐ μόνον ἐὰν μὴ αἰτήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἄν αἰτήσῃ, ὁσίας χάριν αἰτεῖ. id eſt, & non ſolùm ſi non petierit, ſed & ſi quem petierit, dicis cauſa petierit. Et Dio libr. hiſtor. 37. vbi morem illum habendi exercitus in Ianiculo dum comitia in campo Martio haberentur, expoſuiſſet (de quo Gellius *lib. 15. cap. 27.*) καὶ ἔτι καὶ νῦν ὁσίας ἕνεκα ποιεῖται, inquit: hoc eſt, idque etiam nunc dicis cauſa, & moris veteris vſurpandi fieri ſolet. Hot.

Oſpratvra vocabulum fictũ ex Græco ὄσπριον, quod varias fruges minutas, & legumina ſignificat, vt auctor eſt Heſychius. Arcad. *l. vlt. §. 2. ff. de mun. & hon.* Elemporia & Oſpratura apud Alexandrinos patrimonij munus exiſtimatur: id eſt, minutarum frugum publicè coëmendarum cura. Hot.

Oſprionia interpretatur leguminum comparandarum cura, *l. fin. verſ. patrimoniorum. ff. de muneri. & honoribus.* Io. Bello. Etymol.

Oſroheniam, ſeu mauis, Oſrohenam, quæ prouincia eſt Parthis contermina, pro Oſdrochenam, *in l. omnes fundi. C. de fund. patrim. lib. 11.* reponendum puto ex Vadiano: quamuis, Oſdroenam, Alciat. ſuſpicatur legendum. Apud Alberic. extat. Oſſrotona, nihili vocabulum. Oſrohenorum magnum numerum Imper. Alexand. poſt deuictos in Aſſyria Parthos, Romæ militiæ adſcripſit: & poſt eum Galerius Maximinus contra Germanos eduxit. Bellicoſi homines, & ſagittandi peritiſſimi fuêre. Sp.

Oſtendere, ideſt, demonſtrare, vel probare, *l. ſi ſeruus. de tribut. l. fin. de accuſ.* Alber.

Oſtenditiae, vel, vt alij, Hoſtenditiæ, vocabulo, quod veterum barbaries ab hoſte & datione confinxit, vt ait Baro Tautenbergius, comprehenduntur ea impendia, quæ Vaſalli obeunt comitantes Roman. principem in expeditionem aduerſus hoſtes pergentem. *Extat vox in §. ſimiliter tit. de cap. Conrad. in placit.* Feud. Sp.

Oſtenſionales milites apud Lamprid. videntur dici, qui oſtentui modò habentur in vrbibus, non bellicæ rei cauſa. *ex Rhodig.* Spieg.

Oſtentare, eſt affingere ſibi maiora, quàm quæ re ipſa ſint, & quàm ingenium ferat, aut facultates: aut falſa omninò de ſe prædicare, aliaque quàm ſint, eaque præclara admodum, magiſque ac magis narratu, atque honoratu digna. Rh. Agricola, iactare, ait, magis verbis eſt: Oſtentare rebus. Hinc oſtentatio. Vnde hac voce propriè vſus eſt Vlp. *in l. 3. §. fin. commodati.* [Non poteſt, inquit, commodari id, quod vſu conſumitur, niſi fortè ad pompam, vel oſtentationem quis accipiat.] Spieg.

Oſtentvm dicitur, quod contra naturam cuiuſque rei genitum, factumque, & præter conſuetudinem offertur. vt ſi videatur terra ardere, homo tribus pedibus aut manibus. Portentum, quod porrò, & diutiùs tendit, futurumque poſtmodum aliquid ſignificat. Monſtrum, quod contra naturaram eſt, vt Minotaurus. Prodigium, quòd mores faciunt, per quod detrimentũ expectatur: id enim eſt prodigere, Græcè φάσμα dictum. Confundũtur tamen hæc apud veteres. *Alciat. de verb. ſign.*

Oſtraciſmvs exilij ſpecies apud Athenienſes, ſic dicta, quòd teſtulis in vrnam coniectis, ſi ſex millium numerum explerent, reus ſolùm vertere cogebatur, non tam facinoris conuictus, quam Reipublicæ grauis, ac virtutis nomine odioſus, ab Hippia tyranno inuecta, vt in libro de Politijs Heraclides ſcribit: Nam Suidas ex authoritate Theophraſti, tradit omnium primùm Athenis oſtraciſmo eiectum fuiſſe Theſea multò ante Hippiæ tempora. *vide Ariſtotel. lib. 3. Politic. Plutarchum in vita Ariſtidis & Themiſtoclis, Budæum in commentarijs Græcæ linguæ, & in annotat. ad Pandectas. Hadrianum Iunium animaduerſionum, lib. 2. cap. 5.* Vt apud Suidam legitur, duplex erat Oſtraciſmus, ſcilicet phygi & apoſtatarum. Priore in exilium mittebantur, qui dignam delicto pœnam vitare voluiſſent, quibus publicè bona demebantur, atque his exilij tempus præfixum non erat. Poſteriore, apoſtatis & locus, & tempus exilij ſtatuebatur. *vide & Adrianum Iunium, lib. 5. animaduerſ. cap. 18.*

Otioſa pecunia, quæ & aliàs vacua, ea dicitur, quæ non occupatur, id eſt, non exercetur, neque in nomina vel emptionem prædiorum collocatur, *l. 13. §. vlt. ff. de vſur. l. 3. §. vſuras. ff. de contrab. tutor.* Plinius *libr. 10. epiſt. ad Traian.* [Pecuniæ publicæ & exactæ ſunt, & exiguntur: quæ vereor, ne otioſæ iaceant. Nam & prædiorum comparandorum, aut nulla, aut rariſſima occaſio eſt, nec inueniuntur, qui velint debere Reipubl.] Eodemque ſenſu & Græci ἀργὰ χρήματα, vſurpant. Demoſthe. *contra Aphob. orat. 1.* ἃ δὲ ἀργὰ ἔνδον ἔχει τά τε ἐνέργα αὐτῶν καὶ ὅσα ἦν ἀργά. Ex contrario verò occupari dicitur pecunia, quæ agitatur, exercetur, nominibus collocatur. Pomponius pictoribus, Vt à Nonio accepi, quę tuleram mecũ decem millia victoriatũ Græca mercede illicò curat, vt occuparem. M. Tullius *in Verr. actio. 2.* [Præterea pecunias occupauerat, apud populum ſyngraphas fecerat.] Auſonius *in præfat. Gryphi.* [Atque vt auidus fœnerator improbum nummum occupare malui, quàm condere.] Sic Columella *lib. 1. de re ruſtic. cap. 8. & lib. 11. cap. 1.* Pecuniam in pecore & alijs rebus promercalibus occupare dixit. Donatus etiam hoc verbũ ad debitorem, qui fœnori accipit, refert. Sic enim in Phormio ſentit. Dicitur etiã verſuram facere, cum minore fœnore acceptam, maiore occupat. Briſſ.

O V

Ova hodie præſtant, quos lux dat craſtina pullis. Hũc ideò adſcripſi ex Alciato prouerbialem verſiculum, quod ab Alberico citatur eodem ſenſu alius, ſed corruptus, *à gloſ. l. cùm hi quibus. ff. de tranſact. ſuper verb.* Contenti modico præſente. Spieg.

Ovaſis in Aegypto. *l. 7. §. eſt quoddam. ff. de interdict. & releg.* In quam relegari ſontes ſolitos & Duarenus notauit, *& ex Niceph. lib. 14. cap. 35. & 36. & lib. 9. cap. 29.* Inde Oaſena deportatio *in l. 1. de Nili aggerib. in C. Theod.* Briſſ.

Ovatio & paruum triumphum ſignificat, quem faciebant ouantes. qui non in curru, ſed pedites ouali corona redeuntes ex pugna, cùm bellum non erat indictum, vel ſine ſanguine confectum: & tempus, quo gallinæ oua faciunt. Quibus autem ex cauſis ouare licebat, & in quibus ouatio differt à triumpho, docet Alexandr. *cap. 17. lib. genial. dier. 6.*

Ovatvm aurum, quod ouatione, victoriaque quæſitum eſt. Participium poeticum ab ouo: ſicut à triumpho, triumphatus. Spieg.

Oves dicuntur animalia minuta. *Bart. in l. oues. ff. de abig. Vide Bart. in l. fin. ff. de abigeis.* In ea, Calliſtratus inquit, quidã decem oues gregem eſſe putarunt. Sp.

Oves reiculæ, quę ætate, vel morbo graues reijciũtur.

Oves decem, gregem eſſe quidam putauerunt, porcos quinque vel quatuor. *Calliſt. de abig.* Maſſ.

Ovibvs legatis agni arieteſque non continentur. Ouium verò grege legato, vtrumque continetur, *l. 63. in fin. l. 70. ff. de legat. 3. Paul. lib. 3. ſent. tit. 6.* Briſſ.

Ovile in comitijs. Locus in quo cẽturia prærogatiua erat, nominatim appellatur ouile, in quem locũ centuriæ ſeniorum ingredi non licuiſſet, niſi poteſtate facta à conſule. Ouile verò dicebatur propter ſimilitudinem, quod vndique cancellis clauſum eſſet, in quo loco cùm eſſent, ſuffragium dicebant, ita vt interim non liceret alijs in eo loco eſſe. Huius etiam loci meminit Dionyſ. lib. 10. vbi de comitijs L. Quintij loquitur, & Lucanus, cùm ita ſcribit

Et tib

Et miſera maculauit ouilia Roma.
Orttechius lib.1. de comitiis Rom. &c.

OVILIONES, ijdem qui opiliones, vel, vt quidam ſcribunt, Vpiliones. Iabolenus: [Cùm inſtrumentum omne legatum eſſet excepto pecore, paſtores, ouiliones, ouilia quoque legato contineri, Ofilius non rectè putat.] *l.fundi. de fund.inſtr.* Spieg.

OVIARIA, ouium multitudo.

Οὐσίαν, Latini ſubſtantiam verterunt. *Connanus lib.3. cap.2. num.9.*

Οὐσίαν modò *ὑπόστασιν* vocant: & vtrunque aliquando pro eodem accipitur, vt ſubſtantia & eſſentia apud Latinos. Horum autem duorum verborum differentiam tradit Damaſcenus poſt Baſilium, dicens aliud eſſe *οὐσίαν*, aliud item *ὑπόστασιν*. Οὐσία μὲν τὸ κοινὸν, ὡς περιεκτικὸν τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων σημαίνει, οἷον θεὸς, ἄνθρωπος· ἡ δὲ ὑπόστασις ἄτομον δηλοῖ· οἷον πατέρα, υἱὸν, πνεῦμα ἅγιον, πέτρον, παῦλον. Οὐσία, inquit, ſpeciem ac formam ſignificat, quæ hypoſtaſeis, ſeu perſonas forma ſimiles vnà comprædendit, vt Deus homo. ὑπόστασις autem indiuiduum, vt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Nam Theologi in diuinitate vnam ſubſtantiam naturamque ponunt & tres ὑποστάσεις. Quo loco ὑποστάσεις perſonas indiuiduas intelligunt. Græci quoque *οὐσίαν*, quemadmodum & nos aliquando ſubſtantiam pro patrimonio vſurpant, vt apud D. Lucam *in euangelio.cap.15.* πάτερ δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. Pater da mihi eam ſubſtantiæ ſeu patrimonij partem, quæ mihi obuenit, &c. *Brechaus in l.mulieris. §.res abeſſe. ff. de verb.& rer.ſign.*

Οὔτι πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων, Neque omnia, neque quouis tempore, neque ab omnibus. Vlpianus *in l.6. §.3. ff. de offic.proconſul.* ex Impp. epiſtola, quantum ad xenia pertinet, inquit, audi quid ſentimus: vetus prouerbium eſt, οὔτε πάντα, &c. nam valdè humanum eſt, à nemine accipere: ſed paſſim, vtiliſſimum eſt, & omnium auariſſimum. Hot.

O X

Ὀξύμωρον, vt docet Budæus ex Quintiliano, eſt ſententia ex periculo petita: hoc eſt, ita acutè & affectatè enunciata, vt fatua videatur: vt apud Virgil.

Num capti potuere capi? —

Cicero: Si tacent, ſatis dicunt. Videtur & quandoque Iuriſconſ. per Oxymorum, ſiue Gryphum, qui ænigmatis eſt ſpecies, voluiſſe Lectorem moneri: vt cùm dixit *in l.anniculus. de verb.ſignif.* [Ante diem 10. Calendarum, & poſt diem 10. Calendarum, vtroque ſermone 11. dies ſignificari.] *Quod Alciat.latiùs explicat eadem l. Vide infrà, ſi cœlum digito non tetigeris.* Spieg.

OXOBAPTA. Lege, Baphia.

OXOBAPTA dicuntur rubro tincta: ὀξὺς enim, inquit Suidas, ἑψητὸν τὸ ἀπὸ τῶν φοινίκων. Nam φοῖνιξ modò palmæ arborem, quæ rubet, & ἑψητὸν, decoctum ex ea rubrum eſt, modò colorem rubrum ſignificat. *Connanus lib.7. cap.7. nu.1.* Budæus *lib.6. Miſcellan. cap.24.* contra Alciatum & alios, aſſerit Suidam citra cauſam lædi ab Alciato: ὀξὺς ἑψητὸν, interpretantem acetum coctum: eumque defendi Xenophontis autoritate ἀναβάσεως β. cum inquit, οἶνος δὲ ἦν ὀξὺς ποιῶν ἀπὸ τῶν φοινίκων, καὶ ὄξος ἑψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀναβάλλεται τῶν φοινίκων.

OXYS. *Lege item, Baphia.*

P.

PP. propoſitum ſignificant in Codicis conſtitutionibus. Leges enim & edicta, & conſtitutiones palàm publico in loco promulgabantur, vt eas legere quiſque poſſet.

PP. Aug. Perpetuò Auguſtus: in fin. procemij, Inſtit. vbi ſic legendum eſſe docet vetus inſcriptio, quam in Iuſtiniani vita poſuimus. Hot.

PABVLARE, à pabulum, ex agris capere in paſtionem iumentorum, & paſcere ſignificat. *§. vlt. in vſibus feudor. de pace tenen.* Spieg.

PABVLA ſunt animalium. Annonæ familiæ dominicæ ſumptus. Et pabula quidem etiam capita vocantur, *in tit. C. de annonis & capitat. & alibi ſæpè.* Marcellinus [21. pabula iumentorum, quæ vulgò dictitant capita.] Caſſiodorus [7. ad equos capitum deſinitum.] *Cuiac. l.ſuper creandis ſuſceptoribus. C.de iure fiſci. lib.10.*

παχυμερῶς, ἀδρῶς, παχέως, inquit Heſychius, id eſt, craſsè, pinguiter. Hinc

παχυμερέστερον in comparatiuo, pinguius, per maiores partes. Vlpianus *l.7. ff. de peculio.* Scire autem non vtique ſingulas res debet, ſed παχυμερέστερον. Paulus *in l.14. ff. de except.rei iudic.* pinguius Latinè dixit. [Idem corpus in hac exceptione non vtique omni priſtina qualitate vel quantitate ſeruata, nulla adiectione diminutioneve facta: ſed pinguius pro communi vtilitate accipitur.] Item *in l.49. ff. de re iudic.* [Pinguius enim donatori ſuccurrere debemus, quàm ei qui verum debitum perſoluere compellitur.] Gellius *lib.14. cap.1.* Sed coniectari pauca quædam, vt verbo ipſius vtar, παχυμερέστερον nullo ſcientiarum fundo concepta. In quibuſdam libris, παχύτερον legitur. Hot.

PACISCI & tranſigere hoc differunt, quòd is qui tranſigit, quaſi de re dubia & lite incerta neq; finita tranſigit: qui verò paciſcitur donationis cauſa, rem certam & indubitatam liberalitate remittit. *l.1. ff. de tranſact.* Hot.

PACISCI, pactum facere eſt, & conuenire. *l. paciſci. ff. de pact.* Paciſcimur autem de eo, quod certum & indubitatum habemus, *l.1. ff. de tranſact.* Spieg.

PACISCI vitam ab hoſte, id eſt, pactum facere de vita ſalua. Hinc pacta puella, id eſt, ſponſa.

PACTA conuenta. Elegans combinatio eſt horum verborum, vt ſcilicet alterum alterius ſignificatione ſuppleatur, & omnia tandem hominum placita comprehendantur. Sic dicimus, [Dicta facta] ſignificantes omnem prorſus rem geſtam inter aliquos, *l.iuriſgentium. §.prætor ait. ff. de pactis.* *Adde Forcatul. in ſuo Cupidine iuriſperito, cap. 19. numero 3.* Oldend.

PACTA quæ modò nuda, modò conuenta, modò pacta ſimpliciter in Iure Ciuili appellantur, ea ſunt, quæ neque nomen certum, neque præſentem & ſubiectam negotij gerendi cauſam habent: nam quæ nomen habent certum ac proprium, ea contractus nominati appellantur: veluti emptio, venditio, locatio, conductio, depoſitum, commodatum, pignus: nam etſi pignus pacto conuento contrahatur, *l.1. ff. de pignor. action. l.4. & l.13. §. & in ſuperficiarijs, & l.vlt. ff. de pignoribus.* tamẽ quoniam ex iure Ciuili nomen habet, contractus appellatur. Cauſam autem cùm dicimus, eam intelligimus, quæ ex alterius datione, factóve naſcitur, hoc eſt, quoniã alter vel dedit, vel fecit: veluti ſi conuenerat inter me & Titium, vt ſuum annulum cum meo mutaret, contractus iſte non eſt vſque eò à iure comprobatus, vt ex ſola illa conuentione obligationẽ pariat: quemadmodum in emptione & locatione vſuuenit: ſed tum demùm obligationem parit, cùm ab alterutro tradita res fuerit: nam ſi ego annulum meum Titio tradidi, & ab eo ſuum poſtulem, quæratque ex me apud Prætorem, quo iure id poſtulem, reſpondebo hanc cauſam eſſe, quia dedi vt dares. quæ omnia Vlpian *in l.1. ff. de rerum permut.* demonſtrat. Eiuſdem generis illæ ſunt conuentiones, Do vt facias, Facio vt des, Facio vt facias: quæ idcircò in Iure Ciuili contractus innominati appellantur: & hoc à nominatis differunt, quòd horum cauſa certæ formulæ prætoris edicto conſtitutæ ſunt, quibus agi poſſit: illorum verò nomine præſcribenda quædam & concipienda verba ſunt, data opera, quibus ea conuentio qua de agitur, apud Prætorem exponatur. præterea nominati contractus, & cauſam & nomen habent: illi non nomen, ſed cauſam habent. Huius rei exemplum nobis apud Vlpianum ſuppeditant *in l.ſolent.15. ff. de præſcript.verb.* vbi ait, eum qui pactus eſt ob certam pecuniam ſe ſeruum Titij fugitiuum ei indicaturum, cùm illum indicarit, poſſe agere: Non enim, inquit, nuda conuentio iſta eſt, vt quis dicat ex pacto actionem non naſci: ſed habet in ſe negocium aliquod. Perſpicuè pactum Vlpianus definit cõuentionem nudam: quam ipſam conuentionem ei opponit, quæ negocium in ſe aliquod complectitur: negocium enim indicãdi ſerui actor habuit. At ſi Titius antequam & ſeruus indicaretur, & pecuniam numeraſſet, agere cum eo voluiſſet, vt indicaret, nulla id actione potuiſſet: quoniam (vt Paulus ſcribit) ex pacto nudo ciues Romani non obligantur, nudum autem illud pactum fuit, id eſt, nihil aliud, quàm conuentio ſim-

plex: non enim fuit contractus nominatus, neque rurſus cauſam habēs, cur id ab illo poſtularet, cùm ei pecuniam nullam dediſſet: cùm autem nulla ſubeſt cauſa præter conuentionem, hic conſtat non poſſe conſtitui obligationem, *inquit Vlpian. in l. iuriſgentium. ff. de pact.* ſimiliter olim cùm per ſtipulationem ſponſalia contrahebantur, nudum pactum non ſatis fuiſſet ad patrem obligādum, vt vel filiam ſuam vxorem daret, vel litis æſtimationem perſolueret. Itaque Agoraſtocles *in Pœnulo* ſtipulationem poſt pactum adhiberi voluit:

Audin' tu patrue, dico, vt dictum neges:
Tuam mihi maiorem filiam deſpondeas.
P. Pactum rem habeto. A. ſpondéſne igitur?
P. Spondeo. ----

Sic intelligendum eſt illud Imperator. *in l. legem. 10. C. de pact.* [Nec obeſſe tibi poterit, quod dici ſolet, ex pacto actionem non naſci: tunc enim hoc iure vtimur, cùm pactum nudum eſt: alioqui cùm pecunia datur, & aliquid de reddenda ea conuenit, vtilis eſt condictio.] Sic etiam illud *ſub eod. tit.* [Traditionibus & vſucapionibus, non nudis pactis dominia rerum transferuntur:] quem locum qui arbitratu meo interpretatus ſit, reperi adhuc neminē: nam qui ad conuentionem in emendo factum id referunt, quaſi dominium rei venditæ non ante traditionem mutetur, tametſi conſenſu perficiatur emptio, errant longè mea quidem ſententia. non enim emptionis conuentio nudum pactum appellatur: ſed rem omnem vno verbo demonſtrare ſatis eſt: nam Traditionis verbum generaliter Imperator accipi voluit: vt ſiquidem res eſſent nec mancipi, traditione: ſi mancipi, mancipatione aut in iure ceſſione aut adiudicatione dominium earum transferretur. Cùm enim quinque ſint transferendi dominij rationes, mancipatio, in iure ceſſio, adiudicatio, traditio, & vſucapio: tres autem priores traditionis ſpecies quædā ſint, duas poſtremas enumerare ſatis habuit. Nuda autē pacta non ſatis ad dominiorum tranſlationem valuiſſe, nemini mirum videbitur, qui populi Romani ritus & formulas in omnibus propè rebus vſitatas cognouerit. Hotoman. *conf. r Coraſ. lib. 1. Miſcell. cap. 1.*

Pacta curialia, vulgò Dinckrottel. *Zaſ. in intellect. iur. ſingul. in l. ſi non ſortem. §. libertus. ff. de condict. indeb.*

Pacta contra legem, vel in fraudem legis ſic accipe, vt ea non valeant, quæ publicam lædunt vtilitatem, non quæ ſingulorum, dum legum regulis ſint conſentanea. *Connan. lib. 5. cap. 5. num. 3.*

Pacta executiua, quæ communiter in inſtrumentis apponi ſolent, ſcilicet quòd creditor poſſit fundum propria autoritate apprehendere, non habent locū, niſi quando inſtrumentum eſt liquidum. ita eleganter Baldus *in l. ſi cauſam. in vi. col. verſ. or non quæro. C. de execut. rei iudic.* vbi ponit exemplum in inſtrumento dotali, quod debet liquidari: alioquin pacta executiua in eo contenta, effectum non ſortiuntur, etiam ſtante ſtatuto, quòd contra inſtrumentum non poſſint apponi, niſi quædam exceptiones. & ratio eſt, quia ante omnia conditio in contractu debet impleri, *vt firmat D. Alexand. vbi citat hoc dictum Bald. conſ. 119. viſo proceſſu. col. 1. verſ. ſed ita eſt. lib. 1.* & ideo in primis mulier, ſi petit ſe mitti in poſſeſſionem, ratione pactorum contentorum in inſtrumento dotali, adire debebit iudicem, & ſignificare qualiter mortuus eſt maritus, vel venit dies reſtituendæ dotis: & quòd matrimonium legitimum inter eos præceſſit. & hoc idem in facti contingentia. & eſt multum vtilis in actu practico, ſecundum Iaſ. *in d. l. 2. col. 35. verſ. circa autem aliud. C. de iur. emphyt.* Cott.

Pacta ex conuentu ſunt, quæ ſine legibus obſeruantur, quæ iuri præſtare dicuntur. Hoc dicitur de pactis, quę ſolius conuentionis autoritate valent, & de quibus niſi vtrinque conſenſum eſſet, non haberent vim obligationis. non teneor legibus ad ſuſcipiendum cauſæ patrocinium, id tamen ſi promiſi me facturum, conſtitueriſq; mihi pro ea re ſalarium, ſi alteruter noſtrum fecit promiſſum, ex pacto ius naſcitur, vt alter quoque ſtet conuentis. Quæ & ſimilia pacta præſtant iuri, vt de iure plerunque aliquid aut mutent, aut minuant. *Connan. lib. 5. cap. 1. num. 8.*

Pacta fraudulenta ſunt, quæcunque ſunt alteri damnoſa, vt pactum de non petendo, quo creditores debitoribus ſuis remittunt, quod ſibi debetur, quod tamen iniquum eſſet non ſeruari, dum ſine dolo factum ſit. *Conna. lib. 5. cap. 5. num. 2.*

Pacta ſecundùm naturam contractus eſſe dicuntur, quæ etiamſi non exprimātur, inſunt tamen: veluti in emptione, vt venditor caueat de dupla nomine euictionis. *Connan. lib. 5. cap. 2. verſ. 9.*

Pacta turpia, hoc eſt, quæ turpem cauſam continent, non ſunt obſeruanda, ſed poſt admiſſa hæc paciſci poſſumus, *autore Paulo in l. ſi vnus ex argentarijs. §. pacta. ff. de pact.* Spieg.

Pacti, pactionis & conuentionis eadem eſt, & ſignificatio & definitio. inde frequens eſt Ciceroni pactum & conuentum pro eodem ponere, etiamnum illa coniungere, non alia ſignificatione, quàm vtrumuis illorū ſimplex. Pactum enim conuentū nil aliud eſt, quàm pactum vt conuentum. *vide latè Connan. lib. 5. cap. 1. num. 9.*

Pacti appellatio in dubio, vt de nudo potiùs intelligatur, receptiùs eſt: quòd in dubio ſpecialior ſignificatio ſemper recipienda eſt, vt Baldus docuit, itemque alij. Alciat. tamen *in rubr. de pact.* ad rationem legis aduertēdum arbitratur, nec tantùm perpendi quo nomine contractum ſuum partes appellauerint, quātum, quid vel ab eis actum ſit, vel à legiſlatore, veriſimili mente conſtitutum, *l. Iuſiuſtè. ff. de præſcript. verbis.* Spieg.

Pacti ſunt variæ appellationes. His enim nominibus idem ſignificatur, pactum, depectio, pactio, placitum, pactum, conuentum, pactum & conuentum, pactum nudum, pactum & conſenſum, pactum & condictum: tot namque idem modis variari animaduerti, *in l. iuriſgentium. §. ſed cùm nulla. ff. de pactis.* Conuentum ſic dicitur, quaſi nihil præter conuentionem habens, vel quaſi compactum. Dicitur etiam pactum & conuentum, vt apud Paulum *lib. 1. ſentent. tit. de pactis & conuentis,* & M. Tullius *pro Cæcin.* [Quæ, inquit, iudicia aut ſtipulationis, aut pacti & conuenti formula.] *Cuiacius obſeruat. libr. 2. cap. 15. & idem ad l. 1. ff. de pactis.*

Pactio nuda eſt, quæ præter verborum promiſſionem nihil habet: putà, ſi nulla cauſa adiecta eſt, aut adiecta, ſed non impleta, aut impleta, ſed non propter conuentionem, aut propter conuentionem impleta, ſed turpis eſt, & iniuſta. *Connan. lib. 5. cap. 2. num. 5.* Cuiac. *ad l. 1. ff. de pactis.* ait, nudam pactionem dici, quod alibi pactum nudum, & quemadmodum nuſquam pacta, ita nec pactiones contractus appellari.

Pactio publica, quæ ad vniuerſorum ſit ſalutem, quę locum habere non poteſt, niſi cum externis & alienis populis ineatur, *de qua vide ſuprà, conuentio publica.* Pactio priuata duplex eſt, legitima & iuriſgentium. Legitima eſt, quæ lege aliqua confirmatur, & ideo interdum ex pacto actio naſcitur, vel tollitur, quoties lege, vel Senatuſconſulto adiuuatur, vt inquit Paulus, eam puto dici conuentionem legitimam, quæ niſi lex de ea lata eſſet, non valeret, aut certè non haberet vim obligationis, aut inducendæ, aut tollendæ: veluti ea, quæ literarum obligatio dicitur. Iuriſgentium pactiones, quædam actiones pariunt, quædam exceptiones. Quæ pariunt actiones, in ſuo nomine non ſtant, ſed tranſeunt in proprium nomen contractus, vt emptio, venditio, locatio, conductio, ſocietas, commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus. *Connan. lib. 5. cap. 1. num. 12.*

Pactio, nomē eſt verbale, quod propriè dicitur, cùm ſit, Pactum autem, poſteaquàm eſt factum. Et quia res priores ſunt ſuis appellationibus & nominibus, ideò Vlpia. pactum à pactione deducit, rerum ordinem ſecutus, non Grammaticorū rationem. Nam à pace pactum. & à pacto, pactio deriuatur. Omnium autem iſtorum origo eſt, à verbo paco, quod etiam nunc eſt in vſu, vt teſtatur Feſtus Pompeius, qui idem ſcribit: Pacionem antiquos dixiſſe, quam modò vocamus pactionem, vnde & paciſci & paco. Fuit tamen priſcum verbum pago, ex quo pepegi, quod magis videtur fuiſſe iſtorum omnium proprium. cui finitimum eſt verbum pango, ex quo pegi, quod figere ſignificat, vnde plantæ pangi dicuntur. Et Cicero *de Legibus,* [Requiri placet terminos quos Socrates pegit.] Ideò verſus pangi dicuntur, quòd ſtylo in cera ſcriberētur, vt vult

Feſtus.

Feſtus. Idem Cicer. *in familiaribus epiſt.* [An pangis aliquod Sophocleum,] id eſt, an ſcribis. A pangendo itaque, vt videtur, pacti nomen eſt, & ſignificatio, vt idem docet 2. *lib. Rhetoric. ad Heren.* [Ex pacto ius eſt, inquit, ſi quid inter ſe pepegerunt, ſi quid inter quos conuenit.] *Connan. lib. 5. nu. 8.*

PACTITIVM, vulgò conuentionale dicitur. Gellius: Ceſſatio pugnæ pactitiæ, induciæ dicitur. Sp.

PACTIS legibus dare, ſpondere, promittere, facere, &c. barbarè ſub conditione dicitur.

PACTO, ablatiuus, pro modo, non rarò ponitur, ſed pactum ſic accipi, ac pro ſtipulatione etiam Albericus indicat. Spieg.

PACTO ſtipulatio ſubdita. *Vide Africanum in l. cùm eſſent. ff. de ſeruit. præd. ruſt.*

PACTORES ſocietatis, *apud Cicer. in Verrinis.*

PACTORVM variæ ſunt ſpecies, quæ iure reprobantur, ab Alciato *in l. pacta. C. de pactis*, copioſè explicantur. Spieg.

PACTORVM aliud quòd incontinenti ad cõtractum, aliud quod ex interuallo appoſitum, dicitur. Nec rectè nudum vocatur, paritque exceptionem: vt ſi dicam, [nõn petã te iſta decem.] Illud operatur ipſo iure, adeò, etiamſi ignorans iudex contra pronunciaret, ipſo iure ſententiam eiuſmodi pactum, ſiue allegetur, ſiue omittatur, inficeret, enecaret, & funditùs euerteret. Qui eſt magnus effectus, & multum refert, an pactum operetur ipſo iure, vel tantummodo proſit ad exceptionem. *de quo latiùs differit Zaſius in l. lecta eſt. ff. ſi certum pet.* Sp.

PACTORVM quædam in rem ſunt, quædam in perſonam. In rem ſunt, quoties generaliter paciſcor, ne petam. Aliq modo dicitur pactum in rem, quod non perſonæ, ſed rei cauſa factum eſt, vt emptori proſit, & cæteris ad quos res tranſit. *Connan. lib. 5. cap. 4. num. 8.* In perſonam, quoties ne à perſona, id eſt, ne à Lucio Titio petam, *l. iuriſgentium. §. pactorum. ff. de pact.* Verùm autem in rem, an in perſonam pactum factum ſit, non nimis, hoc eſt, non tam ex verbis, quàm ex mente conuenientium æſtimandum eſt. Plerunque enim perſona pacto inſeritur, non vt perſonale pactum fiat, ſed vt demonſtretur, cùm quo pactum factum eſt, *d. l. iuriſgentium. §. verùm autem.* Oldend. *& Connanum lib. 5. cap. 4. num. 4.*

PACTORVM quædam nuda, quædam veſtita eſſe Iuris interpretes paſſim tradiderunt. Ita Bartol. & alij *in l. iuriſgentium. §. igitur nuda. ff. de pact.* vbi nuda finiunt ea eſſe, quæ in ſimplicibus & puris finibus conuentionis ſtant, nihil circum ſe habentia, vel nomen ſpeciale, vel cauſam, vel contractum quo ſe tegant, *l. ſi tibi. C. de locat.* exemplo hominis, qui tunc nudus dicitur, cùm talis eſt, qualis ex matris vtero proceſſit: Pactum verò veſtitum à nemine finitum Corraſio ſic definiente placuit, vt ſi conuentio iuriſgentium aut ciuilis, in nomen proprium contractus tranſiẽs, aut alio iuris adminiculo roborata. Cæterùm hæc diuiſio tanquam inſulſa à recentioribus iampridem exploſa eſt: *de qua præter cæteros Corraſius Miſcell. lib. 1. cap. 1.* Ex pacto nudo agi. Qui dicit ex pacto nudo agi, oppoſitum in obiecto facit, ex quo ſemper falſum ſequi conuenit, hoc eſt, fieri non poteſt, vt pactum nudum dicamus illud, ex quo agitur, quia iſta ſunt oppoſita, nudum eſſe, & actionem ex eo dari: ſicut ſeruum eſſe, & manumiſſum. nam ſi manumiſſus eſt, ſeruus non eſt, ſed libertinus, *l. ſeruo, cum gloſ. ff. de cond. indeb.* ſic cùm dicitur, homo mortuus, oppoſitum in obiecto eſt, & fruſtra dicitur, *l. ſi homo. ff. de verb. oblig. l. Paulus. ff. de verbor. ſignific.* vbi falſus modius non eſt modius: ſic nudum pactum, ex quo agi queat, iam olim nudum eſſe deſijt, *l. ſolent. ff. de præſcript. verb. l. legem. C. de pact. Forcat. in Necyomantia dial. 79. num. 1.*

PACTORVM quædam tacita ſunt, quædam expreſſa. Expreſſa ſunt, quæ verbis deſignantur. Tacita, quæ vel re, vel tacito & obſcuro conſenſu perficiuntur. In bonę fidei contractibus ea inſunt tacitè, quæ ſolita ſunt ex natura eorum opponi. Et illud quod refert Paulus; [Item quia conuentiones etiam tacitæ valent, placet in vrbanis habitationibus locatis inuecta & illata pignori eſſe locatori, etiamſi nihil nominatim conuenerit, &c. *Connanus libr. 5. cap. 4. num. 1.*

PACTVM autem & pactionem Iuriſconſulti ſine differentia crebrò vſi ſunt, & maximè quidem in illo titulo de pactis, *vt l. iuriſgentium. §. ſed cum nulla. & §. ſequ. & §. pen. & l. ſi vnus. §. illud. ff. eod. l. 1. C. de iure emphyt. l. ſi quis maior. C. de tranſact. l. 1. ff. de reſcin. vend. l. 1. §. ſed en via. ff. de pign. l. ſed ſi vir. §. ſi vir. ff. don. int. vir. & vxor.* & pactum à pactione dicitur, *l. 1. ff. de pact. Forcat. in ſuo cupid. Iuriſperito. num. 3.*

PACTVM tria ſignificat, nudam conuentionem, nudæ conuentionis inſtrumentum, & vt Conſtantinus ait *3. Epit.* ἀπὸ συμφωνίας παρὰ τ. ὁμολόγων, *vt in Nouell. 120.* Solet autem in vna inſtrumentorum parte ita ſcribi; Rogauit ille, Spopondit ille. Hæc verba pro ſtipulatione accipiuntur, quæ ſolet ſubijci pactis, niſi contrarium probetur: nam & pro pacto accipi poſſunt. Verùm hic ſtatim meritò quis quis dubitauerit, qua re diſcernatur pactum à ſtipulatione? eadem enim verba vtrique conuentioni congruenter aptantur, ac ſicut in ſtipulatione, ita & in pacto interuenit interrogatio & reſponſio: quod ita definiendum eſt, in tractatu pactorum fieri quidem interrogationes & reſponſiones. Hic tamen tractatus non eſt ſpectandus, ſed eius concluſio. Nam ſi id, de quo conuenimus inter nos, ego rogem, tu ſpondeas, ſtipulatio eſt, niſi ſi alia fuerit mens noſtra: nam ſi diſcedimus vt pacti, pactum eſt, non ſtipulatio. Sic verò & in tractatu emptionis interueniũt interrogationes & reſponſiones, ſed finis tractatus ſpectatur & concluſio; denique animo & concluſione tractatus pactum ab ſtipulatione diſcernendum eſt. Idem enim eſt tractatus, ſed non eadem concluſio, idem animus. *Cuiac. ad l. iuriſgentium, prope fin. ff. de pactis.*

PACTVM à contractu ſic ſeparatur: Pactum neque nomen, neque cauſam habet. Contractus autem nomẽ habet, aut ſi nomine vacat, certè cauſam habet. Cauſam autem habet conuentio, quæ datione, vel facto ſumpſit effectum: ideoque do vt des, contractus eſt: dabo vt des, pactum. Ex contractu datur actio. Ex pacto in ciues Roman. non datur actio. Conſtituitur enim ex eo naturalis, non ciuilis obligatio. Sed tamẽ ex pacto datur exceptio, & hoc eſt quod ait prætor: [Pacta iuſta ſeruabo.] Seruat prætor, id eſt, tuetur pacta datis exceptionibus. At pacta, vel contractibus adijciuntur, vel non adijciuntur. Hæc proculdubiò nunquam actionem pariunt, ſemper exceptionem pariũt. Illa, quæ ſcilicet proprio nomine leges appellantur, aut ex continenti, id eſt, in initio contractus adijciuntur, aut ex interuallo. Quæ adijciuntur ex continenti, non pariũt actionem, ſed formant contractum, *l. cùm dotem. C. de iur. dot.* id eſt, formam & legem dant contractui: formant ipſam actionem, *l. iuriſgentium. §. quinimò. ff. de pact.* id eſt, actionem ex ipſo contractu. *Cuiac. d. ca. 15. obſeru. lib. 2. Vide etiam hac de re eundem ad d. l. iuriſgent. §. quinimò.*

PACTVM, cõſenſus eſt duorum, vel plurium in re quæ vtrique parti placet: Pollicitatio verò, cùm conſenſus amborum non iungitur: vt ſit polliceri, quaſi poſſe liceri. *Alciatus in proœmio. C. de pactis.* Vnde pactum, conuentionem ſignificat. Cicero *de Inuentio.* [Pactum eſt, quod inter aliquos conuenit, quod iam ita iuſtum putatur, vt iure præſtari dicatur.] Vlpianus *de pollicitatio. l. pactum.* [Pactum eſt duorum conſenſus atque conuentio: Pollicitatio verò offerentis ſolius promiſſum.] Idem *de pactis. l. 1.* [Pactum autem à pactione dicitur, vnde etiam pacis nomen appellatum eſt.] Pactio verò, vt ipſe Vlpianus *eadem l. in princip.* docet, eſt duorum, pluriumve in idem placitum & conſenſus. Pactionem nuptialem facere, apud Liuium. Spiegelius.

PACTVM & conuentum ſi qua re differunt, Connano hoc diſtare videntur, *lib. 5. cap. 1. num. 9.* quod pactum vnius tantùm obligationem habet: vt ſi promiſi tibi centũ: conuentum autem quòd vtriuſq; fidem aſtringit, vt trãſactio: aut qui contractus innominati vocantur, cùm facio aut do aliquid, vt viciſſim aliquid des aut facias. Ideoque apud Ciceronem vbique facta eſt mentio pacti conuenti, quod ex hoc ſolo aliqua naſceretur actio: at alterius pacti nulla per ſe quidem & vi ſua, ideoque ne vlla quidem aut rara de eo diſceptatio in foro & in iudicijs. *Adde Forcat. in Necyomantia Dial. 70. num. 6.*

PACTVM addictionis in diem, tale eſt; vt, vendo tibi domum, & ſi potero habere maius precium vſque ad menſem, repeto ego ipſam domum. Old.

PACTVM conuentum, quod & vulgò veſtitum vocant, opponitur pacto nudo, velut ab omni iuris ſolennitate deſtituto. Huius exempla ponere difficile eſſe Iaſon exiſtimauit. Conuentum, aiunt, quod veſtitur, aut re, aut verbis, aut literis, aut contractus cohærentia, aut rei interuentu. Old.

PACTVM immiſſionis. *Lege, Pador.*

PACTA iuſta dicuntur, quæ neque dolo malo, neque aduerſus leges fiunt, *l. iuriſgentium. §.ait prætor. ff. de pactis.* Et pacta contra leges, aut contra bonos mores populi Rom. non valent, *l.pacta.C.de pact.* ſed neque ſtipulationes valent. *Cuiac.ad tit.1.Iul.Paul.recept.ſent. lib.1. §.neque contra leges.*

PACTVM aliud eſt legitimum, aliud eſt iuriſgentium. Pactum legitimũ etiam iuriſgẽtium eſt. Non tamen omne pactum, quod iurigentium conuenit, & legitimum eſt, quinimò remotis quibuſdam pactis, quæ legitima ſunt, cætera ſolo gentium iure ſuſtinentur. *Cuiac.ad l.5. ff.de pact.*

PACTVM nudum præcipuè Pontificio iure, hoc à Ciuili diſtat, quod actionem producit, *contra l. iuriſgentium. §. igitur. ff.de pact.* Sed quibus caſibus id non procedat, docet Alciat. Spieg.

PACTVM nudum in ligis & treugis principum producit actionem, quia pacta publica non egent fomento verborum, *l.conuentionũ. ff.de pactis.ita ſing.Bald.in c.1.ad fin.extr. eod. quod alibi ſe non legiſſe dicit D.Iaſ.in l.ſecta, in 7.not. in ſecundo caſu.ff. ſi certum petat. & in l.iuriſgentium. §. ſed cùm nulla, in 1.not. in 13.fallent. ff.de pactis.* Treuga tamen eſt illius naturæ, vt licèt vnus contraueniat, non tamen alij propterea à pactis recedere poſſunt: licèt ſecùs ſit in pace, *vt tradit Socin.conſ.262. in cauſa magnifici, ad fin.lib.2. quod eſt memoria dignum ad reg.l.cùm proponas. ſecunda. C.de pact.* Cotta.

PACTVM retrouendendi, quod vocant, & inter cætera pacta vulgatiſſimum eſt, dicitur, cùm venditori ex conuentione cõceditur ab emptore, quòd ſi ipſe vel hæredes eius voluerint quandocunque aut intra certum tempus reſtituere pretium, vt tum rem ſuam, quam vendidit, quaſi redemptam accipiat. (der widderkauff / abloſe. daß dem verkeuffer frey ſtehe / mit widerlagung des kauffpfennings / ſein verkeufft gut wider zu kauffen / vnd von dem gelder wider einzulöſen.) Quo pacto in emptione & venditione redditũum quotidie vtimur. *l. 2. C.de pact. inter empt. & vendit.* Spieg. Hoc pactum olim fiduciæ dicebatur, vt Liuius *lib.2. de bello Macedonico*, & Boetius *lib.4. Topicor.* nos docent. quorum hic fiduciam (ait) accepiſſe dicitur, cuicunque aliqua res ea lege mancipatur, vt mancipanti aliquando remancipet, veluti, ſi quis dubium tempus timens potentiori amico fundum mancipet, vt cùm tempus illud ſuſpectum præterierit, reddat. Hæc emancipatio fiduciaria nominatur idcirco, quòd reſtituendi fides interponitur. *De quo latiùs ad tit. Inſtit.de legitima parentum tut. &c.*

PAEDAGOGVS dicitur is, cui ducendorum puerorum cura, ſimul & eorum inſtitutio cõmittitur. Quod munus olim demandari ſolebat ſeruis domeſticis. Vnde Plaut. *in Mercat.*

Seruum vnà mittit, qui olim à puero paruulo pædagogus mihi
erat.

Notus eſt Diogenes, qui cùm in Creta venderetur, dixit præconi, vt clamaret, ſe vendere ſeruum, qui ſciret imperare liberis: eaque lege hunc emit Xeniades, eique liberos ſuos concredidit. Apud Terentium *in Adelphis* manumittitur Syrus, quòd Aeſchynem & Cteſiphontem, à pueris curaſſet, docuiſſet, monuiſſet. & ſanè nihil non debet pædagogo aut præceptori ſuo gratus diſcipulus, qui eius diligentia, & melior, & doctior redditus eſt, *l. Aquiling Regulus. tit.de donat.* Itaque etiam veteres præceptorem ſancti voluere parentis eſſe loco, vt ait Iuuenalis. Sed illud notandum eſt, eſſe aliquando, vbi pædagogi meritum & eius neceſſarius vſus, ſit magis cauſa ſeruitutis, quàm libertatis. Nam hæres qui rogatus eſt ſeruum ſuum manumittere, excuſatur, ſi is ſit vel proprius, vel liberorum ſuorum pædagogus, cuius miniſterio carere non poſſit, *l. Caij Caßij. de fideicommiſſ.liber. Vt refert Balduin.in comment. ſuper Inſtit. Inſtit.lib.1.tit.6.quib.ex cauſis manumit.*

PAEDAGIVM, locus in domicilio, in quo pueri, ſeruique commorantur, qui παῖδες vocantur.

παῖδες autem nomini liberorum reſpondet: ſed non tam aptè aut commodè, propterea quòd ſerui quoque ita nuncupentur, tam Græcis, quàm Latinis: qui ab iſto verbo pueri vocabulum formauerunt, quo ſignificant domeſticos ſeruos, præſertim tabellarios, credo quòd non niſi pueris, & in iuuenili ætate conſtitutis, qui pedibus valerent, vti poterant ad eam rem. *Commaus libr. 9. cap. 1. num.1. & vide infrà, Pueri. Cuiacius ad l.1.ff. de excuſat. dicit,* quòd παίδων nomine ſoli filij ſignificentur, alleg.l.8. ff.d.tit. de excuſat.

PAEDAGOGIVM, apud Iuriſcõſ. ſeruitium, atque mancipium dicitur. Vlpian. *de fund.inſtr. l.quæſitum eſt. § ſi inſtructum,* ait, fundo legaſſet, ea pædagogia quæ ibi habebat, vt cùm ibi veniſſet, præſtò eſſent in triclinio, legato continentur. Spieg.

PAEDAGOGIANI pueri, Caſtrenſiani ſunt: miniſteriani, aulici, qui ſacro miniſterio deputati ſunt, *vt ait, l.4. C.de Caſtrenſianis & miniſterianis. lib.12.* veluti prægustatores, pincernæ, veſtitores, piſtores, pædagogi ſiue pædagogiani pueri, vt Marcellinus *lib.20.* deſcribit, tunica auro diſtincta induti à calce in pubem, purpureis operti tegminibus pedum, quos & *lib.30.* refert in venatione diſponi ad canes retinendos, Gallicè *pages.* Caſtrenſes miniſtri appellantur à Lampridio *in Alexandro.* De ijs Tertullianus, *de corona militis.* [eſt etiam, inquit, alia militia regiarum familiarum, nam & Caſtrenſes appellantur.] Hi erant ſub diſpoſitione viri ſpectabilis caſtrenſis ſacri palatij, *vt diximus ſuprà.tit.5.eiuſdem libri. Cuiac.ad rub.C.de caſtrenſianis & miniſterianis.lib.12.*

PAEGMA, ludus interpretatur, à παίζω, ludo. Erat autem machina in ſublime tendens, in qua puerorum cantantium erant nidi. Vlpian.*tit.de fundo inſtruct. l.quæſitum.* [In emptionem, inquit, domus, ſpecularia, & pegmata cedere.] Nebriſſ.

PAENE eſt, prope eſt, parum eſt: modeſtiæ notæ. *Ant. Auguſt. lib.3. cap.9. quem conſulas velim.*

πάγοι quid ſignificent. vide Κώμη.

PAGANI in Iuris Ciuilis libris militibus opponuntur, *l.1. §.1. ff.de ſeruis fugit. l.14. ff.de pœn. l.vlt. ff.ad l.Falcid.l.12. in fin. ff.de cuſtod.reor. l.49. ff.loca.l.39.in fin. ff.de milita.teſtam.l.7. ff.de diuerſ.reg.iur.* Proinde peculij diuerſa genera, Paganum & Caſtrenſe conſtituuntur, *l.vlt. C. de inoffic. teſt.* Villas autem pagos appellatas ἀπὸ τῶν πηγῶν, id eſt, à fontibus circa quos villæ condi conſueuerunt, Seruius ſcribit: indeque paganos, quaſi ex vno & eodem fonte potantes dictos eſſe. Et ita paganam legem apud Plin. pro pagorũ lege accipio. In conſtitutionibus etiam Impp. Chriſtianorum, quæ in lib.1. C. ſunt relatæ, alieni à fide noſtra, pagani dicuntur: cuius verbi ridiculas etymologias Philaſtrius Brixienſis, & Iſidor. comminiſcuntur. Pagorum præpoſiti, *l.1. C.de ſuſceptorib.lib.10. l.8.eod.tit. in C.Theodoſ.l.7. C.quæ ſit pagus.* Iuſtin. *in edicto, 13. & in Nouell.* aliquoties πάγαρχοι vocat. Briſſ.

PAGANICVM, Caſtrenſi opponitur, *in l.1.C. de teſtam. milit.* vſurpat Imp. Antoninus: [Frater tuus miles, ſi te ſpecialiter de bonis, quę in paganico habebat, hęredem fecit, bona quæ in caſtris reliquit, petere non potes.]

PAGANVS, à pago dicitur, qui non eſt militiæ ſacramento addictus. Modeſtin.*tit.locat.l.ſi ignorans,* inquit, militi quaſi pagano locauerit. Nebriſſ. Iuuen. *ſatyr.16.*

--- Citius falſum producere teſtem
Contra paganum poßis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem, &c.

Veriùs tamen eſſe puto, quod priſcis Romanis paganus ille erat, qui militiæ cupiens erat, & illi cingi ſeu aſcribi volebat. Eo enim interuallo, quo id quærebat, & ad militiam aſpirare tentabat, paganus: mox militiam adeptus, miles dicebat. Vnde Scæuo. *ad leg. Falcid.l.* [ſi dum paganus erat, fecerit teſtamentum, militiæ tempore codicillos, lex Falcidia in codicillis locum non habet, in teſtamento locum habebit.] Nec ignoro, receptius eſſe, paganum dici omnem, qui non eſt miles, & qui eſt priuatus. A pago, vel villa vocatus, quaſi homo ruſticus villaticus. *Zaſius in in tract.ſubſtit.cap.5.* Itaque pagani propriè militibus opponuntur, vt togati ſagatis, cinctiſque. Sunt autem propriè ruſtici à pagis appellati, quòd domi relinquebãtur. Quod

volebant

nolebant eos ab aratro reuocari, ne vel agrorũ cultus deſereretur, aut bello & armis aſſueti in ciuitatẽ inſurgerẽt, idcircò vſurpatum eſt hoc paganorum nomen in omnibus qui alieni eſſent à militia. Suetonius in Auguſto concionãte ſe admiſſa turba paganorum apud milites, & Perſius: [Ipſe ſemipaganus, ad ſacra vatum carmen affero noſtrũ.] Id eſt cum nondum ſim verè miles muſarum: tamen affero carmen noſtrum ad ſacra vatum, vt apud ipſos militiæ ſacramentum dicam, & nomen meum accipiant. Et Liuius *lib. 1.* narrat Tullium vrbem regionibus & collibus quadrifariam diuiſiſſe, & quæ habitabantur partes tribus appellaſſe à tributo. Dionyſius Græca lingua *πάγους* vocatos eſſe dicit, quia ſingulæ agri partes, ſingulis tribubus habitandæ datæ eſſent, quibus ſe montibus, rupibus, & ſpecubus aduerſus latronum incurſum munierant: feſtaque habuiſſe anniuerſaria, *παγανάλια* dicta, quòd ea pagi iſti ſuo quiſque more & tempore peragerent, tanquam ſibi propria non totius vrbis communia. Poſtea verò, quàm Romana vrbs magna hominum multitudine haberi cœpta eſt, plurimi fuerunt inter eos, qui arma detrectarent, nullo alio egregio facto glorioſi, quàm antiquo Quiritum nomine, quod illis primum fuit à Romulo, qui Quirinus dictus ab haſta, quæ curis nominabatur à Sabinis. Cur autem omnes à religione noſtra auerſos antiqui Chriſtiani paganos appellarint, id *in tit. de paganis & templis eorum*, à nonnullis quæſitum eſt. Et ſunt qui putant, id fuiſſe olim cauſæ, quod non eſſent illi Chriſti milites, qui ſolus dignus eſt, cui militemus, quod vix eſt vt credã, cum Iulianus Imperator Chriſtianis militia interdixerit, & Lactantius ipſis neget eſſe licitum militare, quod eorũ omnis militia in iuſtitia eſſe debeat. Vt non veriſimile eſſe videatur, hoc militum nomen libenter ſuſcepturos fuiſſe Chriſtianos, præſertim initio huius noſtræ religionis. Exiſtimaui aliquando, ſic nominatos iſtos fuiſſe, quod qui in pagis ruri morarẽtur, tardius hac noſtra perſuaſione imbuti ſunt, & diutius paganalia ſua ſacrificia coluerunt, vt ferè rudes & imperiti homines ſui moris ſunt retinentiſſimi. Quemadmodũ igitur agreſtes homines vocamus, quicunq; ſunt ciuilioris vitæ ignari, nec melioribus inuentis volunt acquieſcere: ſic paganos dixerunt, qui vanam quidem illam, ſed tamen antiquam DEORVM ſuperſtitionem in idolorum cultu poſitam retinebant, & ſummi DEI beneficio data mortalibus Chriſti doctrina. *Hæc Comm. lib. 9. cap. 5. nu. 1. & 2. 7.*

PAGERE, pro paciſci. Nam, teſte Quintiliano, pepigi, non à pango, ſed antiquo verbo pago, pagis, ſine n, dicitur. vt in leg. 12. Tab. [Ni ita pagunt.] *vide paulo ſuperius in etymologia verbi Pactum.*

PAGI apud Cæſarem ſunt regiones vniuerſæ & populi alicuius partes, vt tota regio Heluetiorũ, quæ ab eo appellatur ciuitas, in quatuor partes erat diſtributa, quas appellat idem ſcriptor pagos, non quod tantum pagatim incoleretur: nam & habitabatur oppidatim: cũ ſcribat duodecim oppida in ea fuiſſe, & pagos ad quadringentos, ſed quòd vniuerſus eorum ager in quatuor partes & tanquam præfecturas eſſet diuiſus. Eodem modo ſcribit Sueuorum centum pagos fuiſſe: cum enim longè lateq; in Germania regionem ampliſſimam haberent, latiſſimoſque fines, in centum partes regio diſtributa erat: ſic ager Romanus à Numa Põpilio in pagos diſtributus fuerat, vt ſcribit Dionyſius his verbis, *διελὼν γὰρ χώραν ἅπασαν εἰς τοὺς καλουμένους πάγους*. tractus enim quoſdam & partes regionis ita vocauit, quod quidem & Plutarchus ſcribit *εἰς μέρη τὴν χώραν διεῖλεν ἃ πάγους προσηγόρευσεν*. Pagis autem illis præerãt pagorum magiſtri, *vt annotauit Turnebus aduerſar. lib. 9. c. 7.*

PALAM factum dicitur, quod coram pluribus, puta duobus fit. At publicè factum, quod coram populo agitur, aut fit. *Alciat. de verbor. ſignificat. Vide Bartolum in l. non intelligitur. §. 1. ff. de iure fiſci.* Spiegelius. *Adde Corraſium Miſcell. lib. 6. cap. 14.*

PALAM eſt coram pluribus. *l. 33. ff. de verbor. ſignificat.* In quæſtione taciti fideicommiſſi palam relictum intelligitur, quod teſtamento vel codicillis quis rogatus eſt reſtituere, non domeſtica cautione, vel chirographo. *l. 3. ff. de iure fiſc.* Nec tamen ad excludendam taciti fideicommiſſi fraudem palam relictum videri Paulus ſcribit, quod ex teſtamento cum recitatur ſciri non poteſt: quemadmodum nec ille palam dat, qui ita ſcribit, ROGO VOS HEREDES MEOS IN EO QVOD A VOBIS PETII, FIDEM PRAESTETIS *leg. 40. ff. de iure fiſc.* Quanquam his poſtremis verbis non eſſe legi fraudem factam *in l. 3. ff. eod. titul.* tradatur. In eo quod dicitur palam hæredes eſſe nuncupandos, Palam non vtique in publicum ſignificat. Sed vt exaudiri poſſit, nec ab omnibus exaudiri, ſed & à teſtibus ſeptem. *l. 21. ff. de teſtamen. l. vlt. ff. de iure codicill.* Briſſon.

PALAM fieri dicitur contractus, & etiam bona fide, quando fit in præſentia iudicis, agnatorum, vel etiam amicorum. *Bartol. ſing. in l. frater à fratre, colum. 15. verſicul. tertiò quæro. ff. de condictione indebiti & eſt ſingulare & memoria dignum ſecundum Dominum Iaſonem in l. ſingularia. in ſeptima colum. verſicul. pulchrum. ff. ſi cert. pet. & in rep. d. l. frater à fratre. in 24. colum. in princip. & in l. pacta nouiſſima. in tertio notab. C. de pactis, & in cap. primo, in tertia colum. in princip. qui feudum dare poſſint, & not. Bartol. Veronenſ. caut. 258. ſemper allegatur. & caut. 306. tutores ſemper. in 2. colum. cum alijs adductis per Domi. Alexand. in l. tranſactionem, in vltim. verbis C. de tranſactio. quod eſt notandum, pro intellectu l. non exiſtimo. cum ſimil. ff. de admi. tutor.* Tamen poteſt contrarium probari, *vt conſuluit Cornei. conſil. ducenteſimoquarto, incipiente Viſo puncto & copia inſtrumen. colum. penult. verſic. non obſtat quod interuenit. in 3. lib. Barb. conſi. 7. clementiſſimi. colum. 5. libr. 1.* Et ideo alibi notabiliter Baldus inſtruit tutores, vt in alienationibus & alijs contractibus minorum adhibeant conſilium coniunctorum, *in l. pacta, verſicul. 3. oppono. C. de his quibus vt indig. per gloſſ. ſingularem ibi. & ſequitur Salicet. & omnes moderni ibidem latè tractant. &* commendat Cæpol. *in d. caut. 306. in 3. colum.* vbi idem dicit de præſentia amicorum, ſi affines deſunt: *per ea quæ dicunt Bartolus, Baldus, & omnes in l. tranſactionem. C. de tranſactio. & idem Bald. ſingul. in cap. 1. in princip. in 2. colum. verſicul. quæris.* Iacob. de Belloviſ. *in titul. qui feud. dar. poſſ.* generaliter dicebat, quòd vbi eſt ſeruata forma, putà conſenſus fratrum, & decretum ſuperioris interpoſitum, præſumitur bona fides, & etiam contractus vtilis: etiam ſi eſſet eccleſia. *& reaſſumit Domin. Felin. in c. cùm contingat, in 4. colum. in vltim. limitatione, prima concluſione, extrà, de reſcript. declarando tamen vt ſingul. per Baldum in l. tutores. ff. de confirmat. tutor. de quo ſcripſi ſuprà in dictione, Decretum maioris iudicij.* Simile videmus è contrà in matre, quæ nupſit cum conſilio filiorum: *ſecundùm cautelam notab. Angel. in Authen. de non eligen. ſecund. nupt. in princip. in penult. colum. verſ. & prædicta vera. quam in propoſito commendat Barthol. Veronenſ. caut. 323. ſi mater. & plures alij, quos retuli ſuprà in verb. Nuptiarum cauſa.* Cotta.

PALAM nuncupatus hæres dicitur, ſi teſtes exaudiuerint. Spieg.

PALAM quæſtum facere dicimus non tantùm eam, quæ in lupanario ſe proſtituit, verùm etiam ſi qua, vt aſſolet, in taberna, caupona, vel aliâ domo, pudori ſuo non parcit: Palàm autem ſic accipimus paſſim, hoc eſt, ſine delectu, non ſi quæ adulteris vel ſtupratoribus ſe committit, ſed quæ vicem proſtitutæ ſuſtinet. Item quæ cum vno & altero, pecunia accepta, commiſcuit, non videtur palàm corpore quæſtum facere. Octauenus tamen rectiſſimè ait, etiam eam quæ ſine quæſtu palàm ſe proſtituerit, debuiſſe his connumerari, non ſolùm autem ea quæ facit, verùm ea quoque quæ fecit, & facere deſijt, lege notatur, neque enim aboletur turpitudo, quæ poſteà intermiſſa eſt, non eſt ignoſcendum ei, quæ obtentu paupertatis turpiſſimam vitam degit. *Vlpian. l. palam. 43. de ritu nup.* Maffæus.

PALAM rem eſſe dicimus, de qua conſtat, aut euidentia, quod vulgò notoriũ dicimus: aut quæ ſimpliciter manifeſta, aut liquida, aut tantummodò clara. *Vide Alciatum in l. palam, de verb. ſignific.* Spieg.

PALATINI, communi nomine dicuntur omnes habitantes in palatio: alij quidem ſemper in domo Auguſti perſeuerantes, qui Comitatenſes dicuntur. Comitatum autem locum appellant, in quo vitam ducebat Imperator. Qui verò in prouincias mittebantur, dicuntur mittendarij, à mittendo nuncio. *Alciat. in l. ſcriniarijs. C. de palatinis ſacrarum largitionum. lib. 12.*

PALATINORVM generale nomen eſt: eo enim omnia officia, id eſt, memoriales, agentes in rebus, apparitores diuerſorum comitum, largitionum vel priuatarum continentur. *De quibus in tit. de palatin. ſacra. largitio.* Sed & miniſteriani, *de quibus de Caſtrenſia. & miniſt.* Generalem hanc ſignificationem comprobat l. 1. C. de priuil. eorum qui in ſacro palatio militant. Ambroſius *epiſt.* 5. [Palatini, inquit, ſunt officia, id eſt, memoriales, agentes in rebus, adparitores diuerſorum Comitum.] Palatium pro palatinis ſæpè accipi. Am. Marcel. teſtis eſt *lib.* 4. [Tuas, ait, & palatij tui iubeo auferre annonas.] Prat.

PALATINOS quidam eſſe volunt eos qui habitabant in palatio, Comitatenſes verò, qui in domo Auguſti ſemper commorabantur. Mihi cõtrà videtur, vt Palatini propriè ſint, quos domeſticos principis appellamus. Palatiũ enim dicitur domus Principis, Comitatenſes autem quicunque de comitatu ſunt, quos tamen omnes Palatinos dictos eſſe arbitror, vt oſtendi videtur ex cõſtitutione Conſtantini Imperatoris de caſtrenſi omnium palat. pec. qua conſtitutione omnibus Palatinis in caſtrenſe peculium cedere præcipit, quod propria diligentia vel liberalitate Principum quæſiuerint. Quid enim tam ex caſtris eſt, inquit, quàm quod nobis cõſcijs, ac propè ſub conſpectibus noſtris acquiritur. Sed nec alieni ſunt à puluere & labore caſtrorum, qui ſigna noſtra comitantur, qui præſtò ſunt ſemper actibus, quos intentos & eruditos ſtudijs itinerum prolixitas & expeditionum difficultas exercet. Quæ omnia & Comitatenſibus conuenire certum eſt: ideò facta eſt conſtitutio de omnibus Palatinis, ne de illis tantùm intelligeretur qui domeſtici eſſent, & quaſi familiares principis. *Comm. lib. 4. cap. 15. num. 4.* Cuiac. affirmat palatinos dici largitionales ſiue priuatianos, qui pertinent ad comitem ſacrarum vel priuatarum largitionum. Eorum partes eæ ſunt, vrgere, inſtare, monere, ne quid tale aduerſus chartularios attentetur. *Cuiac. ad l. 2. & 3. C. de comit. largition. tit. lib.* 10.

PALATIO, id fundamenti genus eſt, quod in aquis, aut in vliginoſis, aut congeſtitijs locis fieri videmus: a palis, qui in terram depanguntur, dictum vocabulum. Fiſtulatio etiam appellatur, à fiſtuca machina, qua etiam pauitores vtuntur, vtrinque anſata. Hac enim pali magna vi in terram adiguntur. *Bude. in l. ſi fratres. §. ſi communem. ff. pro ſoc.* Spieg.

PALATIA appellabantur omnes ſacræ ædes dicatæ habitationi principis. *Balduinus in proœmio ſup. Inſtit. &c.*

PALATIVM, Cyrillus autor Græcus à Palatino monte deriuat: ſacrum, ceu haud violandum, ob Imperatoris venerationem, cuius eſt ſedes, vocatur. *C. de Comit. & archiat. ſac. palat. Item de priuil. cor. qui ſac. palatio militant, lib.* 12. Primam indifferentem habet Ouidius *de arte:*

Hic quas tulerant nemoroſa palatia frondes. Martialis:
Inde ſacro veneranda petes palatia cliuo.

Huius exemplo & ipſe alicubi primam extendi. Ceterũ, vnde clariſſima familia apud nos palatij comitum nomen traxerit, indicauimus *in ſ. ho. ijs, quæ in Auſtriaden Bartolini Peruſini ſcripſimus.* Sed iam magis puto accedendum ijs, quæ Rhenanus noſter ea de re nuper tradidit *lib. German. rerum.* 3. Cui ob hoc ſcripti genus intentatum hactenus, palmam ferendam eſſe exiſtimo. Idem rectè monuit, eam regionem, quæ nobis nunc, die Pfaltz appellatur, indoctè Palatinatum vocari. Spieg.

PALAESTAI. *Lege, Athletarum nomine.*

PALAESTRA dictione vtimur non tantùm pro ludo ipſo, ſed etiam pro loco vbi exercetur, Vlpia. *in l. ſed & ſi quid. ff. de vſufruct.* eleganter mancipium de palæſtra, ſeruum accipit qui palæſtræ dat operam. Sp.

PALAESTINVS. Palæſtina eſt prouincia Syriæ, Arabiæ contermina, dicta à Palæſtina, olim illic metropoli, vnde Palæſtini, qui ijdem cum his ſunt, quos ſacra hiſtoria Philiſtin & Philiſtinos nominat. *de quibus in 1. Reg. ſcribitur.* Eſt & alia Palæſtina prope Phæaciam, de qua Lucanus *lib.* 5.

Inde rapi cœpere rates, atque æquora claſſem
Curua ſequi, quæ iam ventos fluctuſque ſecundo
Lata Palæſtinas vertit contexit arenas. Anchoran.

PALAESTINAE Cæſaream Iuſtinianus ſcribit nomen accepiſſe à Veſpaſiano contra omnium ſcriptorum ſententiam, qui nomen Herodi Regi Iudææ acceptum ferunt. *Cuiac. in expoſit. Nouell. conſtitut. Iuſtinia. Nouell.* 103.

PALEA, ſine diphthongo in penultima, ceu titulus in decretis Pontificijs haud rarò adſcriptus legitur quibuſdam capitibus. Hæc inde velut paleas inanes, & irritas interpretantur. Cùm potiùs, Volzio adnotante, ſcribendum ſit Palęa per diphthongũ. Nam παλαιὸς Græcis eſt, quod Latinis vetus. Itaq; ſciendum, vbi Paleæ vocabulum, vel titulum offenderis, ibidẽ veterem eſſe Canonẽ. Sanè Paleæ vocabulo, non propriè culmi, ſed follicula ipſa granorum comprehenduntur, *l. vlt. §. 6. C. de ſeruit. & de aqua.* Spieg.

PALI, lignorum appellatione non continentur, *l. pali, de verb. ſig. l. pali, de leg. 3. & de fund. inſtr. l. inſtrumenta.* Idem de pertica. *vt ibi dicitur. Alber. Vide, Pedamentorum.* Sp.

PALORVM, qui vineæ fulciendæ cauſa parantur, fit mentio *in l. 17. §. vlt. ff. de act. empt. l. 59. §. vlt. ff. de vſufruct. l. 56. ff. de legat. 3. l. 12. §. ſi aliqua. ff. de inſtruct. vel inſtru.* Aliàs pedamenta & ridicæ appellantur, *l. 10. ff. de vſufruct. l. 3. ff. de ſeruit. ruſt. 1. ff. de tigno iuncto, l. 11. §. ſi quis in vineas. ff. quod vi aut clam.* Inde palaris ſylua ex qua pali ſumuntur, *l. 9. §. vlt. ff. de vſufru.* Briſſ. *Adde Forcat. in ſuo Penu Iuris Ciuilis cap.* 7.

PALLA, veſtimentum honeſtæ mulieris eſt Marcello. Alij perhibent, *vt adnotauit Rhenanus in Tertullianum*, ad veſtigia vſque demiſſam fuiſſe. Dicta Palla, quòd palàm & foris eſſet, ſicut & pallium. Hæc olim erat veſtis Chriſtianorum ſimplex & facilis. Itaq; cùm Tertullianus reiecta toga pallio veſtiretur, vt ſimplicitati religionis reſponderet ſimplicitas cultus, à quodam inconſtantiæ notaretur, librum ſcripſit de pallio, quo eius vetuſtatem & commodum vſum edocet. Spieg.

πάλλαξ quid, vide, Pellex.

PALLIA propriè eſt Græcus habitus. A pallio fit Palliolum, quod idem adnumerat veſtimentis virilibus, *Bayſ. cap. 13. de re veſt.* Spieg.

PALLIVM. Non dubium eſt pallium accipi multis modis. Palliũ propriè extrema veſtis eſt, vnde apud Plautum *in trinummo* allegoria prouerbialis, tunica pallio proprior eſt. Et hoc inter veſtimenta communia (quæ Tacitus *in tertio* promiſcua appellare videtur) ponit & annumerat Vlpian. *in l. veſt. 1. §. communia. ff. de aur. & arg. leg.* [Communia veſtimenta ſunt (ait) quibus promiſcuè vtitur mulier cum viro: veluti ſi eiuſmodi penula, palliumve eſt, & reliqua, quibus ſine reprehenſione vel vir, vel vxor vtatur.] Et de pallijs huiuſmodi, quam varia fuerint, & quibus propria, doctè tradit Bayſius *c. 13. de re veſt.* Aliter accipitur pallium *lib. 1. Decretal. tit. de autoritate & vſu pallij.* De quo Polydor. Virgil. *lib. 4. cap.* 12. [Pallium, inquit, veſtis ſumma lanea, & candida, cuius vtrinque pendent duæ faſciæ, & ad humeros circulus ductus, ac quatuor purpureis crucibus inſignita eſt.] Cuius ſanè inſignis rationem D. Gregorius ad Maximum epiſcopum Solimitanum ſcienter reddit, qui dicit illud humanitatem, & iuſtitiam ſignificare: vt ij, qui illo vtuntur, foris ſummiſſe ſe gerant, id eſt, mites ſint, & intus animum æquum habeãt hoc eſt, iuſtitiam colant. Et de huiuſmodi pallio, (quod Patriarcharum, primatum, & metropolitanorum eſt proprium, vt per illud à cæteris epiſcopis diſcernantur, & priuilegiatam obtineant dignitatem) Tertullian. librum ſcripſit, quo eius vetuſtatem, & commodum vſum edocet, Anchoran. *Vide latiùs in dictione, Periſtromata.*

PALMA, non finis eſt laboris, ſed victoriæ ſignum, & victoria ipſa. *vt in l. 1. C. de princip. agent. in reb. lib.* 12. Vnde palmata toga, à palma in ea intexta, inquit Bude. propriè triumphantium fuit, quam merebantur hi, qui de hoſtibus palmam reportaſſent. Pro dactylo, inter dulcia numerantur à Iureconſ. cùm ait: [item vuas, ficus, palmas, caricas.] *l. vinum. de tritic. & vino leg.* de carica fici ſpecie, vide Pallad. *lib.* 4. Spieg.

PALMAM autem arborem eſſe, cuius ſecundum Plinium, vnde quinquaginta genera inueniantur, nemo ignorat eiuſque naturæ eſſe vt ponderi non cedat, ſed renitatur. *Vt etiam annotauit Forcat. in ſuo penu iuris ciuilis cap.* 27.

PALMARIVM victoria, Vlpianus ex Imperatoris reſcripto *in l. 1. §. 5. ff. de extra. cognit.* [Si verò poſt cauſam actum eſt, honoraria ſumma peti poterit vſq; ad probabi-

lem

lem quantitatem: etſi nomine palmarij cautum ſit.] Hotomannus.

PALMARIVM, præmiū quod victoriæ ergo debetur, *Extat vox in l.1.ff.de extraord.cog.*

PALMATAE, tunicæ ſeu veſtes ſunt, quibus conſules, aut alicuius magiſtratus viri vtebantur. Vopiſc. *in Aurel.* [Cape pro rebus geſtis tunicam palmatam, ſellam eburneam: nam te conſulem hodie deſigno.] Meminit & Trebel. *in Galieno*, Apul. *in Apolog.* & Seruius: qui triumphalibus viris dari ſolitam ſcribit. Cuius rei etiam Liuius eſt autor. Auſonius *in Panegyr.* [Palmata, inquit, tibi miſi, in qua D. Conſtantinus parens noſter intextus eſt. Hæc planè, hæc eſt picta non magis auro, quàm tuis verbis.] *Alciat. in l. propoſitum. C. de grege dominico, lib. 11.* Palmati equi, iidem ferè ſunt, quos vulgò Baios vocamus: quoniam ſpadices, hoc eſt, cū fructu ſuo ramuſculos, Græci βαΐα vocant. Sic igitur dicti ſunt à colore. Poſſumus etiam intelligere equos palmatos, quibus vtebantur aurigæ in circo: à palma. *Alciat. in d.l. propoſitum.* Spieg.

PALMIPEDALE, menſura vnius pedis & palmi.

PALMVS, menſuræ genus. Eſt autem duplex, inquit Budæus. Maior 12. digitorum, Græcè Spithame vocatur, & Latinis etiam dodrans. Minor digitorum quatuor, Palæſtes Græcè dicitur. Frontinus *lib. de limitibus agrorum* ſcribit, Palmum habere digitos quatuor, vncias tres: quod Theodoſius & Neratius probant. Prat.

PALO, palare, hoc eſt, palis munio. Colum. [Vt vitis paletur, & capitetenus alligetur.] Old.

PALPATVS eſt. Vlp. [At ſi cùm equum permulſit quis, vel palpatus eſt, calce eū percuſſerit, erit actioni locus.] *l.1.ff. ſi quadr. paup. fec. dic.* Solent autem equiſones plauſu manus blandiri equis. Sp.

PALVS, paludis, quam Græci ἕλος dicunt, eſt, vbi paululum aquæ in altitudine, & palàm latiùs diffuſa, quæ etiam quandoque ſiccatur. Hoc modo accipitur C. in tit. de alluuionibus, & paludibus, & paſcuis, ad alium ſtatum tranſlatis, id eſt, melioribus, fertilioribus factis, *vide Inſtit. de rer. diuiſ. §. præterea.* Huius autem dictionis prima breuis eſt, & ſecunda indifferens, quanquàm genitiuo creſcat. Virg *lib. 4. Georg.*

Cocytiq; tardaque palus inamabilis vnda.

Horat.

Regis opus ſterilisque diu palus, aptaque remis.

PALVDAMENTVM, veſtem Imperatorum, ſcribit Tranquillus *in Cæſare*, Blondus *lib. 9. Romæ triumphantis.* Alexander ab Alexandro *lib. 3. cap. 3. & lib. 5. cap. 18.* Feſtus tamen omnia militaria ornamenta paludamenta dici, *in libris auguralibus* affirmare videtur. Plutarchus *in Philopœmene* tunicas equeſtres vocat, in Lucullo ἐφεστρίδα, vt opinor, pro paludamento poſſit, in Craſſo vero φοινικίδα, pro paludamento purpureo dixit. Quo genere veſtis etiam Græci equites vtebantur, quam ἐφεστρίδα Athenæus *in quinto* vocat. Paludamenti autem picturam ad viuum ex Romanorum marmoribus expreſſam inuenies apud Lazarum Bayfium *in fine capitis primi, in l. veſtis. ff. de auro & argent. legato, &c.*

PAMPHYLIAE, apud Iurecoſſ. vt & aliarum regionum, præcipuè in exemplis fit mentio. Eam Mopſopiam aliquando dictam conſtat, quoniam Mopſi vetus regnum fuiſſet. Spieg.

PANARIVM, panis receptaculum: ſicut Granarium grani. Catan.

PANCARPVM, ſpectaculi genus, quaſi omnium arborum fructibus concinnata ſilua, apud Imper. *in Nouell. de conſulib. §. at primis quidem*, interprete Haloandro. Sp.

PANCARPVM, vetus interpres exponit ſiluam, qua ratione & Chamæleo niger dictus forſitan ſit pancarpum, vt ad Dioſcoridem Græci quidam annotarunt, ex varietate colorum: & oraculo quodam cum Dianæ iuberetur Neleus ſtatuam erigere ἀπὸ παγκάρπου ξύλου, et exiit ex quercu, in qua offenderat multos varioſque ſuſpenſos fructus, vt interpres Callimachi ſcribit. Appellatur & à Sophocle *in Oedipo Tyr.* laurus παγκαρπής, *Cuiac. ad d. Nouell. Iuſtin. 106. de conſulib.*

PANCRATIASTEN eum dici volunt, qui luctator ſimul, & pugil foret. quippe cùm alij pugiles, alij luctatores forent, is qui vtroque tenetur ſtudio, pugna ſcilicet, & lucta, Pancratiaſticus nuncupatur: & vbi exercentur, Pancratium.

§. Παγκράτης Græcis, omnia vincens dicitur. *Alexander Neapol. genial. dier. lib. 3. cap. 9.*

PANCRATIVM certaminis genus eſt, in quo connocatis omnibus viribus, & toto corpore contendebant Pancratiaſtæ. de his apud Græcos Suidas, apud Latinos Cicer. *ad Atticum*, Plautus *in Bacch.* Propert. Gellius, & Quintil. & apud Iureconſ. Vlpian. *in l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione. ff. ad leg. Aquil.* vbi gloſſator noſter confinxit quandam differentiam inter colluctationem & pancratium, quæ falſa eſt: nuſquam enim legitur pancratiaſtas fuſtibus pugnare, ſed ſolùm pugnis, cubitis, cruribus, & calcibus vtebantur: & hi, *vt etiam ſcribit Alexand. genialium lib. 3. cap. 9.* luctatores ſimul & pugiles erant, & in hoc etiam minùs rectè locutus eſt Bald. *in prealleg. §. ſi quis.* qui putauit, pancratium locum dici, quem vulgus, ſtecatum appellat. *Cotta in Memor. Cur. ſeſ. Miſcell. lib. 4. cap. 24.*

PANCHRESTVM, medicamentum nobile, quod Latinè dici poteſt, omnibus conducibile, vel omnibus affectibus vtile.

Πανδέκτης maſculino genere & numero ſingulari in digeſtorum inſcriptione legēdum quidam exiſtimant, quorum opinionem firmat Harmenopul. *lib. 1. epit. tit. 1.* Sunt qui Pandectas numero plurali magis probēt, quo titulo quoſdam inſcriptos à veteribus libros Plinius *in præfatione naturalis hiſtoriæ* docet, inquiens, [iam Muſæ, πανδέκται, ἐγχειρίδιον, λειμών, πινακίδιον, inſcriptiones propter quas vadimonium deſeri poſſit. At cum intraueris, dij deæque, quam nihil in medio inuenies.] Agell. *lib. 20. c. vlt.* [Namq; alij Muſarum inſcripſerunt, alij Siluarum, ille πέπλον, alius κέρας ἀμαλθείας, quidam lectionis ſuæ.] & mox [Sunt etiam qui Pandectas inſcripſerunt.] Briſſon.

PANDECTAS, ſiue Digeſtorum libros, qua ratione Iuſtinianus Imperator tria legum volumina inſcripſerit, quæri ſolitum eſt: proinde quæ ex antiquis auctoribus aliàs excerpſi, ſubijciam. Pandecta nomen Græcum eſt, & compoſitum à πᾶν, quod eſt totum: & participio huius verbi δέχομαι, id eſt, capio: ſiue ἀπὸ τὸ δέχεσθαι, quod omnia habeat, quodque omne rerum & doctrinarum contineat genus. Inſcripſit hoc nomine opus ſuum Tyro Tullius, *vt refert A. Gellius Noct. Atticar. lib. 16. cap. 11. de hoc tit.* Pandectarum meminit Plin. *in ſua ad Veſpaſianum (ſiue, vt alij contendunt, ad Domitianum) præfatione*: [iam iam (inquit) mox Pandectæ, enchiridion, pinacidon, inſcriptiones, propter quas vadimonium deſeri poſſit.] *& meminit etiam Aul. Gellius, in fine operis ſui. & Tabortius in topico milit. for. & legal. diſtip. tom. 1.*

Digeſtorum autem nomen inde originem traxit, & duplici FF ſignificatur, quia antiqui pleraque vocabula primis quibuſq; literis adnotabant: vt hoc exemplo, Titum, Lucium, Caium, Aulum, per T. L. C. A. intelligebant. Senatus autem conſultum, per S.C. ſcriptitarunt. Eodem exemplo in conſtitutionibus Imperatorum, de quibus in Iuſtiniani Principis Codice, A. C. Auguſtum Cæſarem ſignificant: & ſic duo A A. & duo C.C. Auguſti, Cæſares. Sed & illud P.R. cond. vt inuenies in fine ſecundi libri Varronis, dum inquit, Tonſores in Italiam è Sicilia veniſſe primum dicunt P.R. cond. hoc eſt, poſt Romam cōditam: licèt mendoſi paſſim circumferantur codices Varroniani, vbi inuenies P.R. Coſſ. nullo idoneo ſenſu & ita illum locum Varronis interpretatur Plin. *hiſtor. ſuæ 7. lib. prope fin.* vbi Varronem citat. Sicut & illud, ab vrbe condita, A. V. C. ſed & verbum condemno, per C. literam denotabatur, ſiue per K. potiùs: aut quia Græci κατακρίνειν, id dicebant. aut quia veteres loco C. ſcribebant K. id ex Ciceronis orationibus contra Verrem ſumitur: apud quem tamen in pleriſq; exemplaribus mendoſè, caprarius, ſcriptum eſt, pro, cappa & arrius: vt etiam animaduertit ſummus vir. Hermolaus Barbarus. Moris enim fuit apud Romanos, vt iudices cognita cauſa, in ciſtam, ſiue vrnam tabellas conijcerent, eaſq; ſtylis inſcriberent, literas habentes abſolutionis ſiue condemnationis. Nota condemnandi, vt dixi, erat C. ſicut abſoluendi, A. quando verò iudici perplexa & obſcura cauſa videbatur, *iuxta l. vnic. ex plurib. ff. de re iudic.* ſcribebant duas literas, N.L. quod ſignificabat, nō liquet: *vt docet Aſconius Pedianus.*

mus. Et propterea, cùm aliquid factum fuiſſe indicare volebant, duplici FF. hoc per eos ſignificabatur: vt etiam auctor eſt Probus, qui integrũ libellum ſuper hoc conſcripſit: & in ſimili quæſtione dicendum erit infrà, *in dictione, Spurius*. Ex his itaque Iuſtinianus volens ſignificare, quod in his voluminibus continetur omne rerum atque doctrinarum genus, Pandectas, inſcripſit: volens etiam ex tituli inſpectione admonere lectorem, quòd in his 50. libris cõtinentur S.C. & Principum conſtitutiones. Item ea, quæ à Cæſaribus facta fuerunt, FF. duplici denotauit. quaſi dicas, factæ fuerunt. Quæ quidem quia diſperſę, ab ipſo collectæ, & in ordinem redactę ſunt, Digeſta nuncupauit. Digerere enim, eſt diſponere, & in ordinem redigere. Verg. *Æneid*. 4.

Digerit in numerum, atque antro ſecluſa relinquit.

Pompon. *in l. 2. §. ita libri. ff. de orig. iur.* [Libri, inquit, digeſti ſunt ab Aufidio.] Plin. *lib*. 22. [Poma ſerantur, inſerantur; vineæ paſtinentur, ſemina digerantur.] idem *eod. lib.* [digerendi, inquit, ſunt in dies ſuos.] Digerere tamen quandoque accipitur pro interpretari, & dilucidare. & ideò apud Verg. *Æneid*. 3. legitur illud, *ita digerit omnia Chalcas*. Non omitto, quòd Iuſtinian. *in l. 2. §. ſed cùm omnia. C. de vet. iur. enucl.* Digeſtorum ſeu Pandectarum nomen dicit inditum, proptereà quòd diſputationes legitimas in ſe continent, & quaſi digerunt: nam quod vndique fuerat collectum, in ſuos ſinus receperunt. Et huic opinioni accedit Accurſ. *in præfat. Pandectarum, in verb. Digeſtorum.* & Gellius *in calce Noctium ſuarum*, vbi Pandectas, id eſt, omnium receptacula interpretatur.

Volumen verò ipſum Iuſtiniani Digeſtorum, ſeu Pandectarum, dubio procul archetypum, hodie in curia Florentina à ſummo magiſtratu publicè obſeruatur, magnaque veneratione (quanquàm raro id, etiamq; ad funalia) oſtenditur. Eſt autem liber, haud quota ſpoliorum prædęque Piſanæ portio: ſæpè à me in hoc libello, & à Iureconſultis vbique citatus: maioribus characteribus, nullisque interuallis dictionum, nullis item compendiarijs notis: in duobus voluminibus: quibuſdam etiam, ſaltem in præfatione, velut ab auctore planè, & à cogitante atque generante potiùs, quàm à librario & exceptore inductis, ac ſupraſcriptis: cum Græca epiſtola, Græcoque etiam epigrammate in prima frõte, quod per nos ſuprà relatum eſt *in dictione, iuris*, vbi de Iuriſperitis tractauimus. Alciatus ætatis noſtrę qua parte voluit conſummatiſſimus, aliam rationem refert, *diſpunct. lib. 3. cap. 15.* quæ veriſimilis ſine dubio videri poteſt. Cotta.

Pandochivm, Latinè, ſtabulum, ſiue diuerſorium, & hoſpitium dicitur.

Panogere inducias, idem quod facere.

Panes palatini, quod è palatio erogarentur. Cuia. verò *ad l. 1. C. de frumento vrbis Conſtãtinopolitanæ, lib. 11.* rectè ne ideò panes Palatinos dici, quòd è palatio erogarẽtur, ambigit, cùm ipſe malit inde dici panes Palatinos, quod Palatinis præberentur. Prat.

Panes militares, & populares, *l. 7. Cod. Theod. de anno. ciuil. ex quibus locis diſces, qui ſint panes ciuiles.*

Panicvm, *Lege, miliarium.*

Panis ciuilis. Panis ciuilis nomine, ſunt, qui ſimpliciter annonam intelligant ciuilem, cui vendendę qui præeſt dicatur ſitoſtaſius, ſicuti magiſtratus, qui curat periſſochoregia. *Cælius Rhod. lib. 9. cap. 16.*

Panis notiſſima eſt ſignificatio. Panis tamen gradilis *in Rubr. Cod. Theodoſ. de anno. ciuili & pane gradili* dicitur. Prudentius aduerſus Symmachum:

Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis. Prat.

Panes autem gradiles ideò dicuntur, quòd è gradibus, qui in vnaquaque regione vrbis erant ad piſtrina, vt conſtat ex deſcriptione antiquæ vrbis, præbeantur. Caſſiodor. 9. [vt ſiue in gradu, ſiue in alijs locis frumentorum cõdicta potuerint inuenire.] Dantur frumenta piſtoribus ex publicis horreis, tum deinde populo panes. *Cuiac. ad l. 1. C. de public. horreis, lib. 10.*

Panis nomine, frumentum venit, *l. 1. & ibid. Bartol. C. de frumen. vrb. Conſtant. lib. 11.* In Dominica oratione, panis nomine id declaratur, vt Viues atteſtatur, quo neceſſitates vitæ huius ineuitabiles tolerantur, ſiue in ijs quæ edimus, ſiue quibus tegimur, quibus fouentur membra noſtra, & ab iniuria, vel rigore cœli defenduntur, vel ardentis, quibus à morbo conualeſcimus, aut certè ad morbum ferendũ ſuppetunt vires: reliqua ſuperuacanea ſunt, quæ inuexit partim ſuperbia, partim voluptas: & ex ea ortæ delitiæ. *Lege, Cibarius panis.* Spieg.

Pannarios dicunt Iureconſulti pannorum venditores. *Vide Rhodig. cap. 11. lib. 6.*

Panneae veſtes dicuntur, ſicut laneæ, & bombycinæ.

Pannicvlaria cauſa quemadmodum intelligi debeat, ex ipſo nomine apparet. Non enim bona damnatorum pannicularia ſignificare quis probè dixerit: nec ſi zonam circa ſe habuerit, protinus aliquis ſibi vendicare debebit, ſed veſtem, quam is fuerit indutus, aut nummulos inueterales, quos victus ſui cauſa in promptu habuerit, aut leues annulos, id eſt, qui non excedunt pretium aureorum quinque, alioquin ſi quis damnatus digito habuerit, aut Sardiniam, aut aliam gemmã magni precij: vel ſi quidam chirographum magnæ pecuniæ in ſinu habuerit, nullo iure illud in pannicularia ratione tenebit. Pannicularia ſunt ea, quæ in cuſtodia receptus ſecum attulit. Spolia, quibus indutus eſt, cùm quis ad ſupplicium ducitur, vt & ipſa appellatio oſtendit. ita neque ſpeculatores vltrò ſibi vendicent, neque optiones ſibi ea deſiderent, quibus ſpoliatur, quo momento quis punitus eſt. Hanc rationem non in compẽdio ſuo debent prȩſides vertere, ſed nec pati optiones: ſiue commentarienſes ea pecunia abuti: ſed debet ad ea ſeruari, quę in re præſidum ſolẽt erogari, vtputà tarciaticum quibuſdam officialibus inde ſubſcribere, vel ſi qui fortiter fecerint milites, inde eis donare, barbaros etiam inde numerari venientes ad ſe: vel legationis, vel alterius rei cauſa, *Vlpianus l. Diuus. vbi vide Bartol. de bon. damnat.* Maſſeus.

Panther genus quoddam retis eſt, cuius meminit *l. 11. §. vlt. ff. de act. empt.* Varro *lib. 4. de lingua Latin.* [Ferarum, ait, vocabulo partium peregrina, vt leo, panthera, vtraq; Grȩca. A quo etiam rete quoddam Panther.] Briſſ. *Adde Forcat. in ſuo Auiario Iuris Ciuilis, cap. 4. nu. 2.*

Panthera, animal proſus ferum & maculoſum, cuius mas pardus dicitur, pecudum appellatione non continetur, ſed beſtiæ, *l. 2. in fin. ff. ad leg. Aquil.* Panthera voce Grȩca, pro vniuerſa venatione Vlpian. *in l. emptorem, de act. emp.* vtitur, dum ait, [veluti cùm futurum iactum retis à piſcatore emimus, aut indaginem plagis poſitis à venatore, vel pantheram ab aucupe.] Alciat. non probat: qui rete ea voce intelligunt, ſed neutro genere, quo vniuerſæ auiculæ capi poſſint. *Vide eum in Parerg.* Bud. quoque Panthera hic pluraliter intelligit, per metonymiam, pro captura, eo modo quo indago. Haloander fœminino genere, ſingulariterque legit. Spieg.

Pantomimi ſunt, hi qui intra vel extra ſcęnam geſticulationes exercent, imitanturque dicta factaq; moresve hominũ, & naturas. & eſt dictio Græca & compoſita. nam apud eos πάντων, omnium, & μῖμος, imitator vocatur: vel vt Diomedes autumat, à μιμοῦμαι, id eſt, imitor. Latinè autẽ iſte, effictor poteſt appellari. De Pantomimis Sueton. *in Nerone.* [ſeditionibus pantomimorum ex parte proſcenij ſuperiori, ſignifer ſimiliter ac ſpectator aderat.] Et Plin. *in ſua præfatione*, ſecundùm Hermolai Barbari lectionem: Noſtri, inquit, craſſiores antiquitatum, exemplorum, artiumque facetiſſimi lucubrationum: vt qui ait, Bibaculus eram, & vocabar Pantomimus. Horum meminit & Lampridius, qui refert Alex. nanos & nanas, & moriones & pantomimos populo donaſſe.

Pantomimi nomen inuenitur *in l. 3. §. Neratius ff. de cond. ind. cauſ. dat. l. 45. ff. de actio. empt. l. 25. & l. 27. ff. de oper. libert.* Eſt autem Græcum verbum &, ipſo Luciano teſte *in lib.* περὶ ὀρχήσεως, ſaltatorem geſticulatoremque ſignificat, cui à multifaria geſticulatione nomen hoc eſſe inditum Caſſiodor. *lib. 4. variar.* ſcribit. A Latinis Hiſtrio appellatur. Sic enim Mneſterem promiſcuè Pantomimum & Hiſtrionem appellari videmus à Seneca *in ἀποκολοκύντωσις Claudij.* & à Sueton. *in Caligula, cap. 36.* & à Tacito *lib. 11.* Nobilitati ſunt hac ludicra arte Mneſter, Pylades, Batylus, Hylas & Paris ille, *de quo in d. l. 3. §. Neratius.* Quorum omnium in Suetonio, Iuuenali, Martiali, Seneca, & Macrobio non infrequens eſt mentio.

mentio. Prodijt autem primùm Tiberij temporibus, vt *Suidas in verbo, αὐτοῦ ὀρχ. ſcribit*, hęc mollis & impudica Pantomimorum ſaltatio, qua fracto corporis motu indecentique geſticulatione ita res geſtæ repræſentabantur, vt loqui manibus magis, quàm agere viderentur. Caſſiodor. *lib. 1. variar.* [Conſtituatur à vobis praſini pantomimus quatenus ſumptum, quem pro ſpectaculo ciuitatis impédimus, electis contuliſſe videamur.] Hanc partem Muſicæ diſciplinæ mutam nominauêre maiores, ſcilicet, quæ ore clauſo manibus loquitur, & quibuſdam geſticulationibus facit intelligi, quòd vix narrante lingua aut ſcripturæ textura poſſit agnoſci. Idem *lib. 4 Variar. epiſt. vlt.* [Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomẽ eſt, cùm primùm in ſcænam plauſibus inuitatus aduenerit, aſſiſtunt conſoni chori diuerſis organis eruditi: tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita quaſi quibuſdam literis edocet intuentis aſpectum, in illaque leguntur apices rerum, & non ſcribendo facit quod ſcriptum declarauit. Idem corpus Herculem deſignat & venerem, fœminam repræſentat & marem, regem facit & militem, ſenem reddit & iuuenem, vt in vno credas eſſe multos tam varia imitatione diſcretos.] Hanc tamen totam artẽ ipſi Tiberio ita diſplicuiſſe, vt Roma pantomimos exegerit, Dio *lib. 57.* ſcribit. Quod & à Traiano factum Plinius *in Panegyrico* laudat. Exagitata valdè à Cypriano, Arnobio & alijs pãtomimica & à Chriſtianis Principibus tandem penitùs exploſa eſt. Briſſ.

PANVS, vt Nonius declarat, ſignificat inuolucrum tramæ, idemq; per diminutionem vocatur panucla. Sic enim & ijdem manu ſcripti libri habent, non panulam: & Heſychius etiam ipſe, panuclam, ſiue, panuclũ, non panuellium dicere voluit, quum ita ſcripſit: *πηνίον παγῶνλον, ἄτρακτος ἐν ᾧ εἰλεῖται ἡ κρόκη. Cuiac. obſeru. lib. 11. cap. 6.*

PAPINIANISTAE, Iuris auditores quandoq; dicti, à Serbidij Scęuolæ diſcipulo Papiniano, inter Iurecoſſ. longè celeberrimo, qui Imper. Seuero nõ propter affinitatem tantùm, ſed ob virtutem in primis charus, cui etiam filios vni commendauit moriens.

Παππᾶ, pater Græcis eſt, quod nos Latinis literis deſcribẽtes, vno P. Papa dicim⁹ Latinè, Germanicè verò Bapſt/ vel Pfaff. Nam vt Volzius annotauit, Germani ſæpè in vocabulis à p, incipientibus adijciunt f, aut omninò in f, mutant p, vt palus, udis, ein Pful: Palus, li, ein Pfol. Pater, frater, piſcis, Fiſch/ & ſimilia. Porrò Papæ vocabulum nõ nuper, ſed olim, & dudum ab omnibus orthodoxis appellari cœptũ Nam Liſtrio teſte, olim omnes Epiſcopi Papæ vocabantur, hoc eſt, patres. Vnde D. Hieronymus dixit, Epiſcopos patres eſſe, non dominos. Quidam duabus è ſyllabis corruptis, pa, pa, conflatum eſſe tradunt: quarum prior eſt pater, poſterior verò patrum, quaſi pater patrum. Cuiuſmodi ſolus ſit Petri ſucceſſor: ceu totius Eccleſiæ ſub Chriſto caput. Alij à papilla mammarum apice vnde lac extrahitur, nomen deductum putant: vt ſcilicet intelligat Summus Pontifex, eius proprium munus eſſe, ſuum illud & mellifluũ lac verbi diuini, fidelibus præſertim afflictis præbere, omneſq; per prædicationem euangelij ad Chriſti cognitionẽ perducere. Alij à pappo carduorum flore, qui marceſcens in lanuginem abit. idq; propter breuitatem vitæ, quam Summos Pontifices viuere videmus. *de quo latius Cœlius Miſcellan. lib. 5. cap. 15.*

PAPYRVS, frutex eſt in paluſtrib. Aegypti locis, brachiali craſſitudine, decem cubitorum altitudine, Vlpian. *de legat. 3. l. ligni appellatione.* [Harundines, inquit, & papyros comburunt.] Nebriſſ.

PAR eſt, quod eſt inter aliquos commune & æquale eſt. *Eraſmus.*

PAR, pro æquo. *l. ſeruo. C. de rei vendi.* Et quomodo accipiendum ſit, latiùs declarat Bartol. *in l. qui concubinam. §. quatuor. ff. de leg. 3.* Quid verò iunctum genitiuo ſignet, Bald. explicat *ibid.* Quamuis par, & ſimilis differre videntur. Quintil. *cap. 10. lib. 4.* [Mihi, inquit, egregiè dixiſſe videtur Seruius Nouianus, pares eis magis, quam ſimiles.] de Salluſtio & Liuio. Spieg.

PAR, pro ſimili & æquali, *l. ſtipulatus. ff. de verb. oblig. l. cùm par. & l. parem. ff. de reg. iur.* Alb.

PAR imperium non habet collega cum collega, ſed idem. *not. ff. de manumiſſ. l. apud eum.* Nec par in parem habet imperium, *l. ille à quo. §. tempeſtiuum. ff. ad Treb. l. nam magiſtratus, de arbitr.* Spieg.

PAR RATIO appellatur cum accepti & expenſi ſummæ congruunt ac pares ſunt. *l. 22. ff. de manum. teſtam. l. vltim. §. vltim. ff. de doli except. vide infr. Paria facere.* Aliàs Par de binis vſurpatur. vt Par mularum *l. 22. ff. ad leg. Aquil. l. 34. ff. de ædil. ed.* Iumenta paria, *l. 38. §. cum autem. eod. tit.* Paria duo poculorum, & Paria bina, *l. 30. ff. de legat. 3.*

PARABOLA eſt ſimilitudo ſumpta ex veritate. Sic cùm dicitur hominem quendam habuiſſe duos filios, quibus diuiſit ſuas portiones, oportet eſſe in rerum natura, & hominem & filios & hæreditatem & diuiſionem, portionum. Denique hæc eſt perpetua lex parabolæ, vt primum concipiamus rem nudam, vt proponitur: deinde ex ea conceptione deducamur ad finem parabolæ, hoc eſt, ad rem ipſam, cui accommodatur ſimilitudo. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ παραβάλλειν, quod ſignificat duas diuerſas res ſimul collocare aut conferre. ideò Cicer. rectè vertit παραβολὴν, collationem. Non rarò tamen etiam hæc vox ſignificat tum celebrem, tum & obſcuram aliquam ſententiam. tum denique aliquam grauem, aut magni momenti orationem. Spieg.

PARABOLANI, plebeij quidam erant, qui famulitio vel eccleſiarum, vel hoſpitalium, xenonumve deputati erant, & quaſi adſcriptitiæ glebæ. Dicti è Græca præpoſitione, παρὰ & βῶλος, gleba, quaſi glebæ adſcriptitij. *Alciat. lib. 4. Diſpunct. cap. 9.* Audiamus & Rhodogin. Is *cap. 11. lib. 29.* [Noſcomios dici putant, qui Noſcomij præfecturam gerunt. Nam parabolanos intelligunt mendicabula ægrotis aſſidentia ſeruitij cauſa, cùm ſint propriè aſcriptitij glebæ.] mentio ſit horum C. de Epiſc. & cler. l. parabolani. Interpres tamen 27. ff. Parabolanos intelligi medicos ait, qui à Modeſtino circuitores vocentur: quoniam ciuitatem obeant, agris opem laturi. Spieg. Hotom. autem tradit.

PARABOLANOS dici eos, qui ad curanda debilium ægra corpora deputantur, *teſtis eſt l. parabolanos. 18. C. de epiſcop. & cleric.* nomenque confictum putat ex eo, quòd ſe audacter periculis omnibus obijcerent, neque vllius quamuis peſtiferi morbi contagionem timerent: nam παράβολοι dicuntur à Græcis, quæ ſummis periculis obiecta ſunt. vt quum Plutarchus ait de Cæſare, τῶν τολμημάτων τὰ παράβολα καὶ μεγάλα πράττειν ἐζήλου. *Vide Cujacium libr. 2. cap. 10. numer. 5. Adde Turneb. aduerſarior. libr. 13. cap. 23.*

Παρακαταβολὴ, depoſitum, fideiuſſio, actionis genus, qua qui experiri volebant, pecuniam deponebant, decimã partem æſtimationis litis apud acta, tam Actor, quàm Reus: mulctam ſcilicet futurã temerè litigantis: Latinè ſponſio dicitur. *Bud. in comment.*

Παραχαράκται, falſi monetarij ſunt. *l. 8. C. Theod. de falſ. monet.* Suidas: *καὶ τὴν ἰουλιοφίλιτον παραχαράξαντες παραχαράκται.* & alio loco: *παραχαράττω, διαστρέφω.* Heſych. *Μονητάριος, ὁ νόμισμα ἐργαζόμενος.* Hi imperante Aureliano vitiata moneta, & procuratore ſiue rationali monetarum Feliciſſimo interfecto, aduerſus Imperatorem ſeſe extulerunt, quod Vopiſcus, Victor, Eutropius, & Suidas ſcribunt. Eſt verò eorum conditio certa, quam dignitate mutare non poſſunt, quia nec patet eis aditus ad honores, *l. 6. C. de dignit. lib. 12. Cuiac. ad l. 1. C. de muriligulis & gynæciarijs, libr. 11.*

PARACHLAMYS, veſtimenti genus, non modò militare: *vt apud Plaut. in Perſa*, ſed etiam puerile. *Vlpian. in l. veſtis, de aur. & arg. leg. Alciat. de verb. ſol. in l. d. l. 11. C.*

Παραδιάζευξις, penult. de verbor. ſignific. quid ſit, diſces *ex ead. l.* Adde Cuiacium, qui dicit, *παραδιάζευξιν in d. l. pen.* nominari, quotiens quid ita disiungitur, vt tamen coniunctum intelligatur, qua loquendi forma etiam *παρασιώπησις* dicitur, cùm quid ita reticemus, vt tamen tacitis nobis intelligatur. eo loco Alciat. ſuo marte repoſuit *συνδέσμους* tam licenter, quam & alijs locis alia multa. *Cuiac. ad l. ſi vnus. §. ſed ſi ſtipulatum. ff. de pact.*

PARADIGMA, eſt exempli hortantis, vel deterrentis enarratio. Donat.

Παράδεισος Galli appellant Parcs, in quibus varia animalia ad

lia ad vſum voluptatis, aut venationis includũtur & poſſidentur, adempta naturali libertate. *Balduin. tit. de rerũ diuiſ.*

Paradogvm, barbarum & Longobardicum vocabulum, feudi nobilitatem ſignificat: quemadmodũ ignobile feudum. pædagogum vocitabatur, *iuxta Bald. & Aluar. teſte Barone Tautenbergio, lib. 2. feud.* Spieg.

Paradoxa, dicuntur ea, quæ ſunt præter opinionẽ, & inaudita.

Paragogia, ipſarum aquarum pori, & meatus: dicta ἀπὸ τοῦ παράγειν, quod deducere eſt. Hinc παραγωγὴ dicta Aelio Donato, & cæteris. Nam & ἀγωγὸς, aquæductus eſt. *Alciat. in l. decernimus, C. de aquæduct. lib. 11.*

Παραγραφικὸς ἀγὼν, litis eſt conteſtatio ſuper tranſlatione, & ſuper exceptione: quam Cicero tranſlatiuam cauſę conſtitutionem vocat.

Paragraphe, Latinè exceptio dicitur. præſcriptio effugium litis, compoſitio, illecebra, ratio alliciendi: πρόσημον, & tropus apud Poetas, cum præcedenti completo, ad alia fit tranſitus. Budæ. Eſt etiam annotatio in margine, & ſcholiũ. Paragraphus iuris, παράγραφον Græcè, id eſt, paragraphon, fit, cùm præcedentia complectentes, ad alia tranſitum facimus. Inoleuit autem vſus, vt breuiori nota iſta ¶, in iure autem præcipuè hac §. ſignetur. *Alciat. lib. 3 Diſpunct. cap. 16.* Spieg.

Paragavdes, genus veſtimenti virilis, vt plurimũ linei, quod ſub alia veſte gerebatur, vinctũ nunc vnico nexu, nũc pluribus loris, auratis fortaſsè. Pollio *in Claud.* [Albam ſubſericam paragandem triuncem vnam.] Fl. Vopiſcus *in Aurel.* [Cùm darentur tunicæ ſublericæ lineæ paragaudæ] Item *in eodem.* [Paragaudas veſtes ipſe primus militibus dedit, cùm anteà nõ niſi rectas purpureas accepiſſent, &c.] Idem *in Probo:* [huic dari iubebis interulas paragaudas duas.] *Alc. in l. 1. de veſt. holob. lib. 11. C.*

Parangariae, *in l. 2. C. de epiſc. & cleri. l. 2. C. de quibus muneritb. vel præſtatio. lib. 10. l. 13. C. de excuſat. muner. eod. l. 2. C. de præfect. præto. lib. 12. l. 3. C. de ſilentiar. l. 2. & l. 21. C. de curſu pub. l. 2. C. de præpoſ. ſac. cubi. lib. 12. & lib. 2. feudor. tit. quæ ſint regaliæ.* Guilielm. Tyrenſis Pontifex *lib. 5. belli ſacri, cap. 29.* [Hos etiam, ait, tantis angarijs adfligebant & parangarijs, vt meliùs videretur eſſe his, quos ab vrbe depulerãt, quàm quibus pro ſummo beneficio vrbis indulſerant habitationem. Nam & pecuniarias eis ſæpiùs multas infligebant, id quod habere videbantur, violenter extorquentes, & ad quælibet ſordida munera & onera ciuilia rapiebant inuitos. Nam ſi erigendæ eſſent machinæ, aut immenſi ponderis transferendæ trabes, ſtatim id eis muneris iniungebatur. Hi lapides & cementa & quamcunq; materiam ad opus ędificiorum neceſſariam circumferre compellebantur: hi iaculatorijs & machinis molares, qui extra mitterentur, tenebantur miniſtrare, & funibus quib. extra contorquebantur, inſeruire.] Eodem modo & parangariarum onus idem auctor exponit *lib. 8. cap. 8. & lib. 9. cap. 17.* Briſſ. Angaria eſt, qua curſus publicus diſpoſitus eſt: parangario aliò verſum, vtrũque onus à prouincialib. exigitur in tranſuectione armorum, *l. vlt. C. de fabricenſ. lib. 11. Cuia. ad Rubr. C. de curſu public. angar. & perang. lib. 12.*

Paranymphvs, de quo mentio habetur *in c. ſponſus, 23. diſt.* ab antiquis auſpex dicebatur, præerat enim nuptijs celebrandis, in quibus auſpicium capi conſuetum erat: & ideò à Græcis paranymphi appellantur. & ſicut auſpex pro viro, ita pro parte ſponſæ pronuba adhibebatur, *vt ſcribit D. Hierony.* Et cùm hodie religio noſtra non admittat auſpicorum ritus, *vt latè traditur 26. quæſt. 3. 4. & 5.* propterea eorum loco ſacerdotes adhibentur, qui etiam pronubi vocitantur. Auguſt. *lib. 14. de ciuit. Dei* [nonne omnes, inquit, famulos, atque ipſos etiam paranymphos, & quoſcunque ingredi quælibet neceſſitudo permiſerat, ante mittit foras, quam vel blandiri coniunx coniugi incipiat] Cotta.

Parapetevma, non peritteuma, teſſeræ nomen eſt, quæ πιττὰς à Gręcis appellatur. & πίττωμα. & περιπίττωμα, cui etiam Martianus ſuæ pietatis nomen inſeri iubet, ſumpto planè exemplo *ex l. 2. C. de frum. Alex. lib. 11. Cuiac. ad l. 2. C. de annonis ciuil. lib. d. lib. 10.*

Parapherna, παράφερνα, functa ex παρὰ & φερνὴ nomine, dicuntur ea, quæ præter dotis cauſam ad viros deferuntur. Vlpian. *l. 9. ff. de iur. dot.* [Dotis autem cauſa accipere debemus ea, quæ in dotem dantur. Cæterùm ſi res dentur in ea, quæ Græci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an ſtatim efficiantur mariti.] Exemplum apud Liuium extat *in libr. 26.* de Scipione Africano, qui capta Carthagine virginem nobilem Allucio adoleſcenti Celtiberorum principi deſponſatam ita reddidit, vt pecuniam ad illam redimendum à parentibus allatam adijceret: ſuper dotem, inquiens, quam accepturus à ſocero es, hæc tibi à me dotalia dona accedant. aurumq; tollere, ac ſibi habere iuſſit. Cicer. *Philipp. 2.* [His quaſi præter dotem quam in ciuilibus malis acceperunt, agrum Campanum eſt largitus Antonius.] Hot. *ex Comment. lib. 8. cap. 8. num. 9. adde Tyraquell. comment. l. connub. gloſſ. 9. in tex. Ne les ſiennes propres.*

Paraphernalia an fiant mariti, diſputat Vlpian. *in l. ſi ego. §. dotis cauſa. ff. de iur. dot.* & D. Alexand. *in l. penult. ff. ad leg. Falc.* licet in vulgatis codicibus apud Vlp. paſſim, Paraphrenalia, legatur: & ita etiam proferant omnes ætatis noſtrę Iureconſulti, cum tamen, paraphernalia, dicere debeamus: vt etiam apud Imperatorem obſeruare licet, *in rub. & toto illo tit. C. de pact. convent.* dictio enim Græca eſt, & compoſita à παρὰ, quod eſt præter, & φερνὴ dos. & ideo Sidonius Apollinaris Paraphernica dixit, non Paraphrenica, à matre puellæ ſponſæ tradita. Hæc volui dixiſſe, ne æſtus nos conſuetudinis abſorbeat, & ad ſermonis morem vſitati trahat. Et quæ dicantur paraphernalia, declarat in pulchra quæſtione Alexand. *conſ. 42. ſuper præmiſſo themate. col. 6. verſ. nec obſtat. lib. 1. & in conſ. 63. ſuper 1. col. vlt. lib. 2.* poſt Bald. *in d. §. dotis cauſa.* Cotta.

Παρὰ πόμπιμα. De ijs, quæ vocantur παραπόμπιμα meminit Iuſti. *Nou. 128. Cuia. ad l. vlt. C. de diſcuſſorib. l. 10.*

Parapsides *in l. 21. ff. de auro, arg.* Sidon. Apollinar. *lib. 2. epiſt. ad Domitium.* [Quo inſitum, inſtitutumq; multas epulas paucis parapſidibus apponi.] Iſidor. *lib. 20. Etymol. cap. 4.* Parapſida quadrangulum & quadrilaterum vas fuiſſe ſcribit. Sunt qui paropſidem ſcribant, & ἀπὸ τοῦ ὄψου, id eſt obſonio deducant. Briſſ. Cuiac. tamen putat, Iſidorum forſitan malè parapſida quadrangulum & quadrilaterũ vas, id eſt, paribus apſidibus vertiſſe, licèt non neget, quod apſides & parapſides *in l. 19. & 32.* inter vaſa numerentur, eiſq; iungantur acetabula, id eſt ὀξυβάφια. Latinum ergò Græco, vt *in l. 25* reticula, crocufantia. Nam & Parapſis Heſychio ὀξύβαφον eſt & τρύβλιον: & τρύβλιον Moſchopulo ὀξύβαφον ἀγγεῖον imò & Heſychio, & gloſſæ Latinorum: Parapſis (inquiunt) acetabulum maius & ſuffuſorium. Apſis igitur vas eſt, in quo ponitur eſca. Parapſis verò eſt, quod illi accedit acetabulum. *Cuiac. obſeru. lib. 10. cap. 17. circa fin.*

Pararivs, proxeneta aliàs dicitur, qui nominibus faciendis interuenit. Senec. *lib. 3. de benef.* [Quidam volunt nomina ſecum fieri, nec interponi pararios.] *Vide Rhodig. lib. 6. cap. 32.* Spieg.

Parasanges autem, vt Herodoto & Xenophõti videtur, triginta ſtadia ſunt, iuxta Iudæos verò & Perſas vno & viginti ſtadijs terminatur, & ipſum id ſentiunt Lazi. & iure, vt arbitror. Nam & apud hoc baiuli, vbi ſingulos paraſanges pertranſiere, & onera, quæ geſtant, deponunt, & ipſi parumper quieſcunt, alijs in ferendo viciſſim onere ſuccedentibus, idq; quoties factitant, eodem ſpacio itinera metiuntur & interrumpunt. Quamobrem Plinius *lib. 6. cap. 26.* ita inquit, [inconſtantiam menſuræ diuerſitas auctorum facit, cum Perſę quoq; ſchœnos & paraſangas alij alia menſura determinent.] Quin etiam Strabo *lib. 11.* ita ſcribit, τὸν δὲ παρασάγγην τὸν περσικὸν, οἱ μὲν ἑξήκοντα σταδίων, οἱ δὲ τριάκοντα, οἱ δὲ τετταράκοντα. Sed vehementer admiror Leonardum Portium *lib. 2. de pond. & menſ.* ſcripſiſſe ſchœnos triginta ſtadijs conſtare. & paraſangas quinquaginta, quandoquidem neutrũ horum alicubi legitur, & omnes ſcriptores apertè aiunt plura ſtadia continere ſchœnum, quam paraſangam. At ſtadium efficit centum & viginti quinque paſſus, pedes verò ſexcentos viginti quinq; *Ita Plinius lib. 2. c. 23.* & dictum eſt ἀπὸ τοῦ στῆναι, quod Hercules eo ſpacio vno ſpiritu confecto conſtitiſſet. Quo fit, vt iure merito nonnulli, reprehendi poſſint, qui de ſtadio lõgè aliter tradiderunt. Quandoquidem Cenſorinus idem de ſtadio Italicè tradit quod Plinius *lib. de die natali.* At ſtadium Olympiacum eſt pedum D. V. & Pythicum mille, eodem Cenſorino autore.

Conrad.

Forand.l.2.explicat.in §.ſi verò alter,vt tam.obed.ind.pro cap.41.

παρουσιαστικὴ δίκη, actio ad exhibendũ, quàm intendit is, qui rem præſentem vendicaturus eſt. Sp.

PARASYNAXES, παρασυνάξεις conuentus, coitiones, conuenticula hæreticorum, *in l.quicunque, 8.C.de hæret.& Manich.* Hotom.

PARATA pecunia ſolutioni, quomodo accipiatur, declarat Bart. *in l.ſingularia.ff.ſi cert.pet.* Sp.

PARATA vxoris cauſa. *Quære, vxoris cauſa.*

παρατατικῶς ſignificat extenſiuè & cum quodam temporis ſpatio atque tractu. *l.1.ff.vnde legit.l.6.ff.ad Tertyll.l.2.in fi.ff.quib.ex cauſ.in poſſ.eat.* Briſſ.

παράτιτλα, argumenta & quaſi ſummæ tractatuum, ad quenque titulum ſeu rubricam appoſitæ, vnde fieri de toto tractatu coniectura poſſit: quaſi cauſæ quædam coniectio. Imp. *de concept. dig.§.9.* [Sed ſufficiat per iudices tantummodo & titulorum ſubtilitatem, quæ παράτιτλα nuncupātur, quædam admonitoria eius facere, nullo ex interpretatione eorum vitio oriundo.] Hot.

PARATITLA, quorum fit mentio *in l.2.§.hoc autem.C.de veter.iur.enucl.* vt teſtatur Haloander, nihil aliud, inquiens, complectuntur, quàm breues quaſdam notas eorum locorum, quæ vel ſimilitudinem aliquam, vel pugnantiam præ ſe ferre videntur: dicta quaſi tituli cum titulo collatio, id quod veteres ante Bartoli ætatem ſecundum Iuſtiniani præceptum ſemper & ſolum feciſſe teſtantur adhuc vetuſti Codices ſolis eiuſmodi paratitlis inſigniti. Spieg.

PARATITLA Græcā dictio eſt, qua vtitur Iuſtinianus *in l.1.§.penult.C.de vet.iu.enucl.* apud quem tamen Piraticia mendosè legitur. Paratitla autem in eò loco Iuſtiniani, apud nós ſummas rerum interpretari poterunt: quales ſcripſerunt Azo. Et alij qui per titulos admonitoria quædam, ſiue præludia collegerunt: quod ab Imperatore ibi permiſſum eſt. Cotta.

PARATVS ſoluere dicitur, qui numeratam fert pecuniam. *argum. §.ſi quis paratus. in l. prætor.ff.de oper.nou.nunc.* Spieg.

PARAVEREDI *in l.2.& l.21.C.de curſu publ.lib.12.l.13.C.de excuſ.muner.lib.10.l.2.C.de præpoſit.ſac.cubic.lib.12.l.3.C.de ſilentiar.lib.12.& apud Caßiodo.lib.11.Variar.epiſtol. ad Gaudioſum,& lib.5.epiſt.ad.Ampelium.* Briſſ. Adde Cuiac. *ad l.4.C.d.tit.de curſu publi.anga.& parang.* qui dicit, parauerédos à Græcis appellari parhippos. *l.vlt.d.tit.de curſ.publ.*

PARCAS tres antiquis Romanis fuiſſe docet ex Varrone Gellius, quæ à partu nuncupatæ, & quibus tria nomina impoſita fuerunt. Mortæ, Nonæ & Decimæ. Mortam enim quaſi mortem appellaſſe eam, quæ præeſſet octauo menſe genitis. *Vide latè Connan.lib.8.cap.7.nu.2.*

PARCVS compoſito vocabulo dictus eſt, quaſi par arcæ: quando ſicut in arca omnia reconduntur, eiuſque cuſtodia ſeruantur & continentur, ita homo tenax paruoque contentus, omnia cuſtodita & recondita habet ſicuti arca: quam ob cauſam parcus, quaſi par arcæ nominatus eſt. *Gellius lib.3.cap.19.*

PARECTATI, qui de pueritia veniunt ad pubertatem. *Vide Nonium.*

πάρεδροι præſidum, hoc eſt, qui Magiſtratus in publicum prodeuntes apud Græcos quoque præcedebant, falſo intelliguntur verbo anteceſſoris. *Haloander in Epiſtola Pandectar.* Hos oportebat eſſe vitæ inculpatiſſimæ, de qua antequam poſſent iudicibus adſidere, apud quingentos viros prytanes primum, ſecundo inter Ariopagitas, quouis volente per præconem (vt iam à me eſt notatum) ad accuſandum admiſſo, rationem reddidiſſe oportebat. Cauſa tam ſeueræ perquiſitionis erat, quod res periculi plenas, & in quibus maxima fide opus eſt, tractarent, nempe iudicum ſeptentias, quas vnum verbum omiſſum, mutatum, aliò tranſlatum, aut à ſcriba celerrimè excipiente additum, poterat euertere, inque contrarium trahere, aut ſaltem partim à iudicis mente multum abducere. Erant itaque veluti ſcribæ obſeruatores, diſpunctoresque eorum, quæ tranſcripſiſſent dictante iudice. *Poſtellus de magiſtratibus Athenienſium.cap.31.*

PARENS, vulgò pater & mater ſignificatur: ſed Iuriſprudentes auos & proauos, auias & proauias parentũ nomine appellari dicunt. *Paul.de grad.affin.l.1.Iuriſconſ.& Caius l.parentis appellatione.de verb.ſign.* Igitur & in pœnalibus parentis appellatio matrem complectitur *ſecundum gl.in verbo,minus auſuras.& ibi Bald.notat in l.quiſquis.C.ad leg.Iul.Maieſtatis.* At latiùs hodiè quoq; vulgò parentes intelliguntur eiuſdem gentis, eins geſchlechts/ & inuicem quoquomodo coniuncti. Hinc & parentela: quæ dictio apud Capitolinum in Gordiano legitur. Sp.

At cum Vlpianus ait, Profectitiam dotem eſſe quæ à patre vel parente profecta eſt. *l.5.ff.de iu.dot.* Parẽtem accipere debemus per virilem ſexum cognationẽ iunctum, velut auum, proauumq; paternum, *quemadmodũ idem Vlpian.docet tit.7.reg.* Similiq; modo Parentis nomẽ interpretari conuenit in definitione poſthumorum. Poſthumos dicimus eos duntaxat, qui poſt mortem parentis naſcuntur. *l.3.§.1.ff.de iniuſ.rupto.* Et ita quoq; Parentem accipe in rub. Si à parente quis manumiſſ.ſit. Patrem, auum paternum, proauiumvè aui patrem, cæteroſq; virilis ſexus parentes. Item matrem, omneſq; parentes, & per illum ſexum contingentes. *l.5.§.1.ff.de agnoſ.& alen.lib.* ex Briſſon.

PARENTALIA inſtituit Romulus, cùm Remi occiſi manes placatos vellet, quę Lemuria quaſi Remuria dicta ſunt menſe Maio per triduũ celebranda anniuerſario ritu. Ob quam rem nubere illo menſe religioſum fuit: vnde Ouid.

Menſe malum Maio nubere vulgus ait.

Conna.lib.8.cap.3.nu.1.

PARENTARE eſt defunctis vita parentibus iuſta perſoluere: quanquàm etiam & augrum & maiorum, & aliorum amicorum manibus ſacrificare ſignificaret. Dicimus etiam parentare alicui cęſo, pro mortem alicuius vlciſci, & hominis cæſi pœnas perſequi: quod Græci Τιμωρεῖν dicunt, & τιμωρεῖσθαι, *Budæo teſte.* Hinc Parentalia dicebant eos dies, quibus parentare, & iuſta mortuis facere liceret. Hęc ipſa quidem parentalia ab antiquis menſe Februario celebrari ſolita erant, qui tum erat vltimus anni menſis, poſtmodùm verò ſecundus factus. Sed Decius Brutus Decembrem ſequebatur. Hoſtia autem maxima parentare, pietatis adiunctum putabant. *Brechæus l.appellatione parentis.ff.de verb.& rer.ſignificat.*

PARENTES propriè accipiuntur vſq; ad tritauum: ſuperiores maiores dicuntur, *l.4.§.parẽtem.ff.de in ius voc.l.vlt.§.parentes.ff.de gradibus & adfinibus.* Parẽtis tamen appellatione plerunq; omnes in infinitum ſuperiores cõtinentur, vt in edictis de in ius vocando, & qui ſatiſdare cogantur, & de poſtulando, de legat.præſtandis, *d.l.4.§.parentem.l.1.ff.in ius vocati,vt eant,l.2.§.prætor.ff.qui ſatiſd.cogan.l.1.§.vlt.ff.de poſtul.& l.1.§.1.ff.de legat.præſtand.l.51.ff.de verb.ſignif.* Sed & mater & auia, & proauia eadem appellatione comprehenduntur, *d.l.51.* niſi vbi virilis ſexus parentes nominantur. *l.5.§.1.ff.de liber.agnoſc.* vel ſubiecta quæſtio eandẽ interpretationẽ non admittit, veluti in definitione profectitiæ dotis, & in definitione poſthumorum, quarũ vtraq; ij demùm, qui in poteſtate habent, continentur, *l.5.ff.de iure dot.l.3.§.1.ff.de iniuſt.rupt.vt & in Rubr.ſi quis à parent.manum.* Imperatores porrò deceſſores ſuos quamuis, ne adgnatione quidẽ aut ſtirpe coniunctos, parentes ſuos appellare ſolent, *l.vnic.C.ne liceat potentioribus,l.vlt.C.ſi aduerſ.fiſc.l.8.C.de magiſtr.conuen.l.1.C.diuerſ.fac.l.1.& l.vlt.C.qui nõ poſſ.ad libert.l.vn.de reis poſtul.lib.10.C.l.vn.de peric.eor.qui pro magiſtr.lib.11.C.l.1.de omni ag.deſer.eod.l.2.C.de reb.cred.l.7.C.ad leg.Iul.de adulte.l.5.C.de repud.l.11.C.de accuſat.* Briſſ. *Adde Connan.lib.8.cap.5.nu.1.*

PARENTES plorare, in lege Seruij Tullij dicebatur parens, qui à filio vim paſſus parẽtes plorabat, hoc eſt cõclamabat ad opem ferendam, autore Feſto: *vide Ranard.ad l.12.tab.cap.3.de patr.poteſt.*

PARENTIA, pro obſequio. Impp. *l.1.C.qui pro ſua iuriſd.* [Quòd ſi quis alienæ iuriſdictionis cauſam crediderit delegandam: nec præcepto cognitorem datum, parentiam accommodare cenſemus.] Hot.

PAREPHIPPIVS, is eſt, qui præter rationem equeſtris disciplinę equos alit. παρὰ præter, ἐφίππιος equeſtris. hinc ephippia, ornamenta ſunt equorum. *Alciat.in l.parephippium.C.de curſu publico,lib.12.*

PARERGA, ſunt quaſi corollaria operis locati, quæ fiunt vltrà id quod in ſtipulatione cõprehenſum eſt. ergon, eſt opus ipſum, de quo actum eſt. Parergon, operis appen-

dix, de quo nihil actum erat. Propriè dicitur Parergon, quod à propoſito eſt paulò alienus. Spieg.

Παρεργῶς. Vide, quoad vnum.

PARERE proprium eſt viuentis mulieris, quæ viuentem filium vtero emittit: quod Græci *τίκτειν καὶ ἀποτίκτειν* (id etiam eſt generare & procreare) dicunt. *Breathem l. anniculus. §. falſum eſt. ff. de verb. & rer. ſignific.*

PARES, interdum pro duobus accipiuntur.

PARES curiæ cenſentur teſte Oldendorp. qui feudum habent in eodem territorio, in quo beneficiũ controuerſum eſt & ſubdit, territorium craſsè appello vniuerſitatẽ ditionis, quæ ſpecialem habet titulum, & ad vnius iuſtam adminiſtrationem reſpicit. Itaq; cùm Princeps multa habet territoria (quod videmus quotidie ex diuerſis ditionum titulis) ſuntq; in vnaquaq; ditione beneficiarij, rectè quidem illi dicuntur omnes principis eiuſdẽ vaſalli: verùm non omnes ſunt pares curiæ, præſertim hi, qui in territorio litigioſi feudi beneficium non habent. *Sic accipe c. 1. in princ. ſi de inueſt. inter dom. & vaſal. oriatur.* Sp.

PARES tempore, ſunt & iure pares, *l. aliena. §. 4. & ibi Bar. ff. de pig. act.* Spieg.

Παραφέρειν Græci dicunt, hoc eſt, inquit Budæus, *παρὰ ἄλληλα νόμον φέρειν*, quaſi legem cum lege, & rogationem cũ rogatione componere. *ἀντιγράφειν*, legi latæ legem cõtrariam ferre: & Feſtus ſcribit legem legi obrogare, *Cic. lib. 3. Epiſt. ad Attic. Brechæ, i. derogatur legi. ff. de verb. & rer. ſign.*

PARET, pro Apparet, vſitatũ fuiſſe in formulis Feſtus *lib. 15.* ſcribit. Reperitur & hoc verbum *in l. 179. ff. de verb. ſign. l. 5. ff. de rei vind. l. 11. §. proſcribere. ff. de inſtitutor. l. 47. §. ſed ſi id petatur. ff. de leg. 1. l. 7. ff. de ſecund. tab. l. 7. §. illud ſciendum. ff. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eat. l. 34. ff. de diuerſ. reg. iur.* Briſſ.

PARET, pro agnoſcitur, apud Vlpian. quum *in l. 5. ff. de rei vind.* ait, [competit ſingulis in rem actio in id, quantum paret in illo aceruo ſuum cuiuſq; eſſe.] Vide Seruium ſuper illud poetæ 10. *Aeneid.*

Cui pecudum fibræ, cæli cui ſydera parent. Spieg.

PARIA facere eſt, tantundẽ in expenſi paginam referre, quantum in illam acceptum relatum erat: quod quum fit, quadrare rationes Ciceroni dicũtur, *Verrina 3.* [Quomodo d. C. eodem modo quadrarint, vt illa Cn. Carbonis ſexcenta facta, &c.] Quadrarint, inquit Asconi⁹, ſolida facta ſint, vt neq; plus quicquam neq; minus inueniatur in ſumma. Scæuola *l. 40. §. 5. ff. de ſtatu liber.* [Si Dama ſeruus meus actus ſui rationes reddiderit, pariaq; fecerit, &c.] Itẽ apud Calliſt. *l. 5. §. 10. ff. de iur. immunit.* [Niſi ſi paria fiſco feciſſe dicantur.] Columel. *lib. 1. c. 8.* de villico loquens, [Néve negocietur ſibi, pecuniamq; domini aut animalibus aut reb. alijs promercalibus occupet. hæc enim negociatio curam villici auocat, nec vnquàm patitur eum cum rationibus domini paria facere: ſed vbi numeratio exigetur, rem pro numis oſtendit.]

PARIA facere, eſt rationibus redditis reliqua exſoluere, vel eo nomine ſatisfacere: *vt patet ex l. 40. §. vlt. ff. de ſtatu lib. l. pen. §. conductores ff. de iure immun.* Seneca *lib. 11. epiſt.* [Illud magis quærendũ eſt, is qui profuit nobis, ſi poſteà nocuit, paria fecerit, & nos debito ſoluerit.] Plin. *lib. 37. c. 1.* [Satis piamenti in vno gemmæ voluntario damno videretur, ſi cũ fortunæ volubilitate paria faceret, planeq; ab inuidia eius redimi abundè ſe putaret, ſi hoc vnũ debuiſſet.] Columel. *lib. 1. c. 8.* [Hæc enim negociatio curã villici auocat, nec vnquam patitur eum cum rationibus domini paria facere.] *Bud. a. l. ſemper. §. conductores, de iure immun. Alciat. lib. 1. παρέργων, c. 24. Valla lib. 5. eleg. c. 83. Anto. Auguſt. lib. Emend. 4. c. 12.*

Dicimus & parem rationem facere, *l. vlt. §. marito. ff. de doli excep.* Et Seneca *lib. 2. epiſt.* [Poteram hoc loco tecum & in hac Mœcenatis ſententia parem facere rationem.] Ita parem rationem interpretor *in l. 32. ff. de manumiſſ. teſt.* Et apud eundem Senecam *lib. 6. de benefic. c. 60.* cùm ait, [quare quaſi cum acerbo fœneratore reſignare rationem parem properas.] Et apud Tacit. *lib. 13.* [Sanè pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, pareſque rationes cum Republ. haberet.] Eodemq; modo pares factas actiones dixit Quintilian. *Declam. 355.* Alia ſignificatio Parariorum. Sic aũt olim vocabantur, qui nominum faciendorum cauſa adhibebãtur. Senec. *lib. 2. de benefic.* [Quidã nolunt nomina ſecum fieri, nec interponi pararios, nec ſignatores aduocari.] Idem *lib. 3.* [Adhibentur ab vtraq; parte teſtes: ille per tabulas plurium nomina interpoſitis pararijs facit.] Briſſon.

PARIARE, paria facere: quod tum fit, quum expenſi rationes cum accepti rationibus quadrant, pareſque ſunt. Vlpian. *l. 4. §. 1. ff. de manum.* [Proinde etſi ei numos prorogauit emptor, quam ei pariauerit, poterit ad libertatẽ peruenire] Hotom. *Commen. lib. 5. cap. 5. nu. 5.*

PARIATIONEM, pro ſolutione accipiunt, qui pro, pactionibus, pariationibus, legunt *in §. item quæſitum. in l. ſi. ff. de condict. indeb.* Sp. At multò rectiùs Anton. Auguſt. *lib. Emend. 4. cap. 12.* qui, pariationem, interpretatur eam ſcripturam, qua rationibus redditis ſatisfactum eſſe creditori aut domino appareat. Hinc

PARIATOR, qui ſic rationes retulit, vt expenſa paria ſint acceptis: nam ei Reliquator opponitur. Paul. *l. 81. ff. de condi. & demonſt.* [An Sticho mortuo antequàm rationes redderet, vel pariatore, vel reliqua habente libera eſſet mulier.] Hotom.

PARIENTIAM accommodare, eſt obtemperare. *l. 2. C. qui pro ſua iuriſdict. iud. da.* Sic etiã Caſſiodorus locutus eſt *lib. 7. variarum formularum.* [Cui, inquit, ſaluberrimam parientiam commodate.] Dixerunt etiam ſeculi eius auctores eodem ſenſu, Deuotionẽ commodare. *Cuiac. obſeru. lib. 1. c. 7.*

PARIES, Aelio Gallo finitore, eſt ſiue murus, ſiue maceria eſt, *l. 157. ff. de verb. ſignific.* Parietum autem genera præcipua hic percenſere operæpretium fuerit. Paries cratitius *in l. 52. §. item Mela, ff. pro ſoci.* qui in cratis modum lignis contextis compoſitus eſt. De quo Vitruuius *lib. 2. cap. 8. & lib. 7. cap. 3.* agit. Intergerinus paries, vt Feſtus *lib. 9.* explicat, is eſt, qui inter cõfines ſtruitur, & quaſi intergeritur, qui in Lexico Latinogræco ædis B. Germani ſic definitur, *τοῖχος ὁ διατείχων ἀφορίζων.* De quo videndus eſt Plini. *lib. 35. cap. 12.* Paries ſolidus & fornicatus opponuntur apud Cic. *Topic.* Vbi ſolidum parietem accipio, qui à ſolo continuo ductu ad faſtigium exurgit: ſic, vt nuſquam ſuſpendatur: fornicatum verò, qui arcum habet Briſſ.

PARIETEM (inquit Leo Bapt. Albertus *lib. 1.*) dicimus omnem ſtructuram, quæ à ſolo in altum ſurrexit ad ferendum onus tectorum: quæve obducta ſtet ad interiora ædificij vacua obuallanda, &c. *Breche. l. quantum ad iter. ff. de rer. & verb. ſignific. &c.*

Rudes parietes *in l. 50. ff. de vſufruct.* appellantur nondum inducti tectorio opere. Parietem ventrem facere *μεταφορικῶς* dixit Alfenus *in l. 17. ff. ſi ſeruit. vind.* vt & inclinare Pompon. *in l. 14. in fin. eod. tit.*

PARIES cæcus eſt, qui feneſtras nõ habet, vt apud Virgil. *5. Aeneid.*

Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille vijs habuiſſe dolum. *Cuiac. obſeruat. lib. 1. c. 31. in fin.*

PARIES communis eſt, quem cõmuniter ædificant vicini. ad eum enim ius habet vicinus adiungere ædificium, *vide l. fluminum, & l. inter quos. ff. de dam. infect.* Sp.

PARIES dealbatus. Quemadmodum Chriſtus in Euangelicis literis, ſanctimoniæ ſimulatores ſepulchra dealbata vocat, quæ cùm foris niteant, intus ſunt cadauerũ oſſib. referta: ſic Paul. Apoſt. *in Act. Apoſt.* Ananiam ſacerdotem fictum & fucatum, parietem dealbatũ appellat, quòd longè alius eſſet intus, quã cultu habituq; externo præ ſe ferret. *Ex Eraſmi Chiliad. Refertur 23. q. 1. c. paratus.* Sp.

PARIES directus dicitur, cuius extremitas parietem alterum attingit. Cic. *in Topic.* [Omnibus eſt ius parietem directum ad parietem communem adiungere, vel ſolidum, vel fornicatum.] Cuius loci ſenſus eſt apertiſſimus: ſi directum parietem eum eſſe intelligamus, qui exempli cauſa ſic attingit communem, vt in litera T, pendens in imum lineam tranſuerſam ſuperiorem attingat: quare ſi vicinus fornicatum parietem ad communem adiunxerit, alter qui in pariete communi demoliendo damni infecti promiſerit, non debebit præſtare quod fornix vitij fecerit. Quam meam interpretationem alij nunc cum Boetij & aliorum commentationibus conferant, licebit. *Vide obſeruat. meorum lib. 1. cap. 24.*

PARIES intergerinus Vitruuio *in lib. de Architectura* dicitur, qui communiter vtriuſq; domus onera gerit, & ſuſtinet, ſic dictus, quòd à vicinis extructus veluti intergerat

hoc

hoc eſt communiter gerendo fit. *Corraſ. Miſcell. lib. 4. cap. 18. vide ſuprà, Paries Aelio.*

PARIETVM varia ſunt genera. Lateritij ex lateribus duriſſimæ ſoliditatis fuerant: vtpote qui crudi ſub ſole diutius permanſerant, vt exſiccarentur. Teſtacei, ex latere coctô, qui etiam nunc ſunt in vſu. Cementarij fiunt ex temerè coniectis lapidibus calceque commixtis, & imbricum modo hærentibus Craticij, qui & Concratitij à Papiniano appellantur, vt ſuprà dictum eſt, fiebant ligneis cratibus inſertis, ſeu aſſeribus arrectis tranſuerſiſque in modum cratis.

PARITER pro ſimul, frequens eſt. *Vide Albericum.* Item ponitur pro, ex æquo, ſiue æqualiter, [vt pariter diſpertiantur bona patris.] hoc eſt, vt tantùm habeat vnus, quantum alter. Adde quæ Bart. refert de hac dictione, *in l. ſi fundus. §. ſi duo. ff. de pign.* Spieg.

PARHIPPVS is videtur eſſe, & habendus eſt, qui vſurpato vno, vel duobus veredis, quos ſolos euectio continebat, alterum tertiumve extra ordinem commoueat, *l. parhippum. C. de curſ. publ. lib. 12. Io. Bellon. Etymol.*

PAROCHIA. Goffred. *in ſum. tit. de parochijs.* Parochia (inquit) eſt locus, in quo degit populus alicuius eccleſiæ deputatus, certis limitibus conſtitutus. Hinc parochianus, & parochiana, qui, & quæ eſt de parochia. Parochias autem non primum, ſed parœcias appellatas eſſe exiſtimo, cum Budæo ſingulari Galliarum lumine. *in poſteri annotat. ad Pand.* Hoc autem manifeſtiſſimum eſſe poteſt ex D. Auguſtino, *lib. 14. de ciuitate Dei.* [Presbyter (inquit) fuit quidam nomine Reſtitutus in parœcia Calamenſis eccleſiæ.] Ait ergo idem Budæus, Parœcia accolarum eſt conuentus & accolatus, ſacraq; vicinia. Quare, qui fanum aliquod accolunt, parœci dicti ſunt, eiuſdem ſcilicet fani conſortes. Addit vero, quòd ſi Latinè loqui magis placet, Latinè ſcientibus parœciæ curiæ dici poſſunt, vnde curiones olim dicti & parœci ipſi curiales. Inde curionatus, quæ vulgò cura dicitur, & ædes ipſæ ſacræ, curiatæ, quæ ſodalitia non habent, ſed quæ curialibus deſtinatæ ſunt, & accolas ſuos vendicant. Quæ omnia partim probat, & partim eruditè colligit ex autoritate Liuij, & Feſti. Cæterùm, parochiarum (vt vocabulo canoniſtis magis trito vtar) diuiſio ortum habuit à Dionyſio, *vt 13. quæſt. 1. cap. eccleſias.* Et in hoc conſiſtit ius parochiale, vt omnes parochiani in diebus dominicis & feſtiuis miſſam audiant in eccleſijs, in quarum parochijs habitant, *c. 2. d. tit. de parochijs.* Præterea, cõſiſtit in decimis perſonalibus, quæ eccleſiæ parochiali debentur, *16. quæſtion. 1. ſi quis laicus. cap. ad apoſtolica. de decim. primit. & oblat.* Et poſtremò in oblationibus, quæ dandæ ſunt ſacerdoti parochiali, qui pro populo orare debet, *10. q. 1. quia ſacerdos.*

PAROCHVS, qui peregrinis ſalem & ligna præbebat, hoc eſt, omnia neceſſaria, teſte Acrone *ad illud Horatij.*

Proxima Campano ponti quæ villula tectum
Præbuit, & parochi quæ debent ligna, ſalemque:

& ibi quoque Porphyrio: qui eos parochos dictos ſcribit ἀπὸ τοῦ παρέχειν, hodieque dici Copiarios. Id quod & annotauit Duaren. *diſput. anniuerſ. lib. 1. cap. 26.* Parochias inde quidam deriuarunt, quibus ſingulis ſacerdotes ſui deſtinati ſunt, ab exhibitione ſcilicet Euchariſtiæ. Sed Budæ. non Parochias primùm ſed Parœcias appellatas eſſe cenſet. Porrò decem homines conſtituere Parochiam, ſententia eſt Pontificij Iuris profeſſorum. Spieg.

PAROECOS, incola eſt, habitator in loco, Pompon. *de verbor. ſignific. l. pupillus.* [Incola, ait, eſt, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit, quam Græci Parœcon vocant.] *Vide Budæ. in poſt. annot. ad l. vltim. de muner.* Spieg.

παρονομασίαν veteres aduerbium appellarunt, vt poſſeſſio quaſi poſitio: magiſtri quod monſtrent: interdictum inter duos dictum: teſtamentum teſtatio mentis, &c. *Connan. lib. 9. cap. 1. nu. 1.*

PAROPSIS, genus lancis grandioris, catinum. Pompo. *de auro & argen. lega. l. eſt.* [Veluti paropſidas, tabulas, trullas.] Nebr. *Adde Forcat. in penu Iuris Ciuilis, c. 25.*

PARRICIDA, non vtique is qui parentem occidiſſet, dicebatur, ſed & qui qualemcunque hominem. Vnde extat lex Numæ Pompilij. [ſi quis liberum hominem morti ſciens duit, parricida eſto.] Hinc & parricidij quæſtores appellabantur, qui ſolebant creari, cauſa rerum capitalium quærendarum. *Budæ. in l. poſt. de orig. iur.*

PARRICIDIVM apud priſcos dicebatur, quoties homo hominem occidiſſet, hoc eſt, par parem: videlicet eo ſeculo, quo crudelitas erat, occidiſſe bouem, auem, aut gallum gallinaceum. Deinde quum cœpiſſet eſſe vulgare, vt homo occideret hominem, parricidij vox ad ſummæ impietatis ſignificationem deflexa eſt. id eſt, ad eos qui parentes occidiſſent. Quorum pœnam vide apud Iuſtin. *Inſtit. de publ. & ſupra, Culleus erat.* Spieg. Primus autem qui parricidiũ apud Romanos perpetrauit, culeoq; inſutus in mare præcipitatus eſt, Publicius Malleolus fuit. *de quo Liuius, auctor ad Herennium, & Oroſius. Plut. de parricidijs eorumque pœnis Maiorag. Miſcell. lib. 4. cap. 8.*

PARRICIDAE cum lege cœperunt, & illis pœnam facinus monſtrauit. *Connan. lib. 1. cap. 9. num. 2.* De Parricidarum pœnis. Turneb. *aduerſar. lib. 14. cap. 13.* ſic ſcribit, Vt illis qui perduellionis damnati à duumuiris fuerant caput obnubebatur, ita parricidæ os lupino folliculo obuoluebatur, vt in quodam Cornificij libro ad Herennium de tranſlatione ſcribitur, credo quòd indignos cẽſerent, qui communi ſpiritu luceque fruerentur: lupinum eſſe folliculum voluerunt, feritatem ſignificantes eius, qui necem atrocem & acerbam ſua manu parenti obtuliſſet. Sed & ſolæ ligneæ inducebantur parricidarum pedibus, ne communi hominum reliquorum è corio calceatu vterentur, neu calceamenta, quibus homines vti ſolerent polluerent, ſi ea pedibus ſuis calcarent, neu terram tangerent pedibus nudis, omnium parentem communem. Sed & ſenſus expers & omnis humanitatis & durus & aſper verèque ligneus eo ipſo ſignificabatur parricida: licèt & ad ſignificationem quoque aliquam habere ſimiam, ſerpentem, & gallum gallinaceum. Neque enim ſine cauſa cum parricida culeo inſuebatur, & Cicero *pro Roſcio* pœnam parricidarum interpretatur: locum petat, qui cognoſcere cupit, quanquam vix quiſquam eſt, cui non ſit notus. *Turneb. loco ſup. alleg. Confer notata per Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 356.*

PARS multiplex reperitur. Prædicamentalis, ſeu ſubiectiua, quæ ſub toto vniuerſali continetur, ſic dicta, quòd de ſuo genere prædicetur, eodemque ſubijciatur, vt homo, bos, aſinus, & ſimilia conſiderantur tanquàm partes ſubiectiuæ. & prædicamentales animalis. Integralis, quæ integrat ſuum totum, ad poſitionemque totius ponitur, *vt Bartol. explicat in l. ſi mater. §. ſi quis iter. ff. de excep. rei iud.* ſicuti paries reſpectu domus. *l. eum qui ædes. ff. de vſucap.* & vſuſfructus (vt Doctores exiſtimant) reſpectu fundi, *l. 3. ff. de vſufruct. l. qui vſumfructum. ff. de verbor. obligat.* Quotitatiua, veluti tertia, quarta, aut alia pars rei pro indiuiſo. Sic ſexcuns, triens, quadrans, ſemis, quota pars eſt aſſis, *l. ſeruum. §. fin. ff. de hered. inſtitut. §. hereditas, illo tit. in Inſtitut.* Numeralis, quæ ad numerum pertinet, vt quatuor pars Arithmetica eſt duodecim. *Alciat. in l. appellatione. ff. de verbor. ſignificat.* Accidentalis poſtremò, quæ, *vt tradunt ſcriptores, in l. 1. ff. de leg. 1.* adeſſe & abeſſe poteſt, præter totius corruptionem: vt pupillaris ſubſtitutio ad paternum teſtamentum, *l. penult. ff. quemad. teſtam. aper.* Conſiſtit quippe paternum teſtamentum ſine tabulis pupillaribus, vt nemo neſcit: & dies pars ſtipulationis dicitur, *l. 1. §. diem. ff. de eden.* cùm tamen ſine die ſtipulationem rectè fieri ſit notiſſimum. *§. omnis. de verb. oblig. in Inſtit.* Cætera, quæ ad partis tractatum ſpectant, *in l. ad certam. ff. de ſeruit.* à Corraſ. tractantur.

PARS tripliciter accipitur, quædam numeralis, alia integralis, alia quota, vt tres, Arithmetica pars eſt nouem. *Bart. l. ſi mater. §. ſi inter. de exceat. rei indic.* Vſuſfructus pars integralis dominij eſt, ſicut paries domus. At triens, quadrãs ſemis, quota pars eſt aſſis. Sp. Pars etiam in tempore dicitur, *vt Connan. lib. 10. cap. 6. nu. 1.*

PARS, pro factione vſurpatur eleganter. Non autem partialis pro factioſo: tamen vox familiaris eſt interpretibus. Spieg.

PARS potior eſt illa, quæ maior & ſanior eſt, *cap. 1. de his quæ fiunt à maior. part. c. Adſtipulatur D. Auguſt. lib. 2. de doct. Chriſt.* Spieg.

PARS pro diuiſo certa eſt, pars pro indiuiſo incerta eſt. Illa cerni & demonſtrari poteſt, hæc non item. Sed quod ad quantitatem attinet, pars pro indiuiſo aliàs eſt

 certa,

certa, aliàs incerta. Certa, ſi ſciatur quota ſit, putà tertia vel quarta: Incerta, ſi neſciatur. Illa Poſſideri poteſt hæc non item, *l. locus. l. 3. §. incertam. ff. de acqui. vel amitt. poſſeſſ.* ideóq; illa vſucapi poteſt, hæc non poteſt. *Cuiac. ad l. ſi fur. §. incertam. ff. de vſurpat. & vſucap.*

PARSIMONIA optimum vectigal eſt, tum parans, tum conſeruans diuitias. *Nouell. Vt determ. ſit num. cleric. §. cum vero Deo.* [Præterea (inquit Iuſtin.) ſi non oportet vndiq; ad ſumptum poſſeſſiones conquirere (nam id inſatiabili cuidam auaritiæ, ſimul & impietati proximum eſt) ſed ex moderatis facultatibus ſumptum temperare.] Sp.

PARTEM facere dicitur, cuius perſona numeratur in partium diuiſione facienda. *l. 8. §. quoniam. l. 17. ff. de inoffic. teſtam. l. 34. §. ſi coniunctim. l. 55. §. ſi Titio. ff. de legat. 1. l. 68. §. ſed ſi vna. l. 88. §. libertis. de leg. 2. l. 14. in fin. ff. de iur. codicil. l. 1. §. ſi ex tribus. l. 10. §. liberi. ff. de contra tab. l. 3. §. pœnultim. ff. de ſuis & legit. l. 1. §. penult. §. vltim. ff. de collat. bon. l. 1. §. aduerſus. ff. ſi quid in fraud. pat. l. 8. ff. de reb. dub.* Aliàs Pars clauſulam ſiue caput edicti ſignificat. *l. 20. §. videamus. ff. de bon. poſſ. con. tab. l. 2. ff. de bon. libert. l. 227. ff. de verb. ſignific. l. 15. §. vlt. ff. ſi quis omiſ. cau. teſtam. l. 14. ff. ex quibus cauſ. maior.* Partes etiam Iuriſconſulti vocant eos, qui inter ſe litigant, *l. 3. C. de inut. ſtipul. l. 34. §. ſi de qualitate. ff. de iureiur. l. 6. C. depoſiti. l. 40. C. de liber. cau.* Sic Aduerſa pars, pro aduerſario (der gegentheil.) *l. 6. C. de pact. inter empt. l. 2. C. de his qui accuſ. non poſſ.* Briſſon.

PARTEM Iuriſconſ. *in l. rectè, de verb. ſignific.* appellat ſpeciem: negat enim vſumfructum dominij partem eſſe, cùm tamen ſit ipſiſſima eius pars, *l. 4. de vſufruct. l. qui vſumfructum, de verb. oblig.* Voluit autem dicere, non eſſe dominij ſpeciẽ: quæ eſt interpretatio Placentini, *in l. rectè, de verb. ſignific.* cui nemo, Appellus ait, non ſubſcribit. Sp.

PARTEM, quoties non conſtat de minore minimave actum eſſe, dimidiam accipimus *per §. portionis, in l. nomen ſi. iarum, de verbo. ſignif.* Veluti in eo, qui partem fundi promittit e vel alio ſimili, dubióq; caſu. Vnde cùm quis ab altera ſe parte electum ait, non minùs quàm dimidia ſit intelligemus, *gl. c. ſi priuſquam. 25. diſt.*

PARTES & Species diuerſa ſunt. Aliud ſunt ſpecies, aliud partes & item partiũ multiplex ratio. Species eſt generis ipſumq; diuidit, & ita vt eius nomen retineat, nec eo perempto manere poteſt: quia eo poſterior eſt, ab eoque cauſam vitamq; habet, vt animalis ſpecies ſunt homo & brutum. homo eſt animal, & ſi animal nullum ſit, ne homo quidem vllus eſſe poſſit, cùm prius ſit animal eſſe, quàm hominem. Pars verò eſt totius, quod ipſum coniungit inter ſe, & complectitur, nec eius nomen ſuſcipit: & illo extincto tamen ſubſiſtit, quia tempore prior eſt, cùm ab ea tamen fabricatum ſit & compoſitum: vt domus partes ſunt tectum, paries, fundamentum. harum partium coniunctione totum exiſtit: ideoque & has partes prius fuiſſe, quàm domum neceſſe eſt, & hac deſtructa adhuc tamen fieri poteſt, vt exiſtat: non contrà: neq; vlla iſtarum partium domus appellatur. *Comm. lib. 4. c. 3. nu. 7.*

PARTES dicuntur, in quas diuiditur totum. Quidam partem à pari dictã exiſtimant: quòd partes ſimul iunctæ, pares, hoc eſt, æquales ſint parti. Alij à pario, ſiue partu, quòd pars à toto deducta, quaſi parta ſit. Alij à parũ: quòd pars, parum quiddam ſit reſpectu totius. Quid autem veniat partis appellatione, Bart. explicat, *in l. ſi plures, de dam. infect. & l. 1. C. quan. & quib. quar. pars deb. lib. 10.*

PARTES ſuas interponere, apud Iuſtinian. *tit. de ſatiſd. tuto. §. 1.* nihil aliud ſignificat, quàm autoritatem & officiũ. Sic Vlpian. *in l. ſi in aliquam, de offic. procon.* [Omnium (inquit) partes qui Romę ius dicunt ad ipſum pertinent.] & Cicer. *in Verr. actio. 3.* [Nũ ſunt meæ partes id facere.] *l. & ſuã. §. vlt. ff. de pact. ibi, prætoris partes neceſſariæ ſunt. Aldobrandinus d. tit. Inſtit.*

PARTES interdum onus ſignificant. Et ita actoris ſeu petitoris onera, (prout ea appellantur *l. 24. ff. de rei vind. & l. 1. §. inter. ff. vti poſſidetis.*) Partes dicuntur. Ac proinde Partes actoris ſuſtinere, ſeu Partibus actoris fungi dicitur is, cui probandi onus ſeu neceſſitas incumbit. *quemadmodum Alphenus explicat in l. 15. ff. de no. op. nunc. & Vlpian. in l. 7. ff. de lib. cauſa.* Ex contrario, rei partes ſuſtinere dicitur is, à quo probatio non exigitur, quique poſſeſſoris commodo fruitur, *l. 6. §. vlt. ff. de Carbon. edic. l. 2. §. in familiæ. ff. fam. erciſc.* ex Briſſ.

PARTHIARII, Parthicarum pellium negociatores. Alioqui & hoc nomine dici poſſunt, qui in celeberrimo Carrarũ emporio (is in Parthis vic° eſt) negociabãtur. *Alc. in l. negociantes Parthiarij. C. de excuſat. mun. lib. 10. Adde Cuiac. ibid.*

PARTIARIA pecora, id eſt, vt fœtus eorũ certis portionibus inter dominum & paſtorem diuidantur: *inquit Imperat. l. ſi paſcenda, 8. C. de pactis.* Hot.

PARTIARIUS colonus dicitur, qui lucri & damni cum domino particeps eſt, fructuſque fundi cum eo, quaſi, ſocietatis cuiuſdam iure, partitur, *l. 25. §. vis maior. ff. loc.* vbi, ab eo, qui nummis colit, ſeparatur. Quemadmodum etiam nummis & partibus locare, Plin. *lib. 9. Epiſt. ad Pauli.* diuerſa facit. Briſſon. Etenim qui fructuum parte aliqua colit, partiarius verè dicitur, quia fructus cum domino partitur, vt ſi nullos collegerit, nullos debeat. Omnes alij dicuntur nummis colere, non quòd numerata pecunia penſio quam debent, ſolui ſemper debeat: ſed alia certa re, quæ pondere, numero, & menſura conſtat, quæ penſiones pecuniæ nomine deſignantur, quod recipiunt functionem in ſuo genere. *Connanus lib. aduerſ. 7. cap. 11. num. 13.* Cato etiam *in lib. de re ruſt.* Partiarium calcis coctorem in eundem ſenſum dicit. Apul. *lib. 4. de Aſino aureo.* [quæ cùm mortali puella partiario maieſtatis honore tractor.] & *lib. 8.* [Domi verò promiſcui operis partiarios agebant concubitus.] Partiarius legatarius vocabatur, cui pars hæreditatis legata erat: quod genus legati partitionem vocabant, quia cum hærede legatarius partiebatur hæreditatem. *§. ſed quia hæredes, ad fin. Inſtit. de fideicommiſſ. hæred. Vlpian. in Inſtit. tit. 24. l. 164. §. partitione. ff. de verb. ſign. l. 19. §. 1. ff. ad Treb.* Briſſ.

PARTHENON eſt locus in interioribus tectis ſeparatior vel ſuperior, qui locus à virginum ſtatione ſic dictus eſt. Eas enim in ædium receſſu olim verſari ſolitas in Parthenone, ſcribit Antigonus autor Græcus apud Euripidem: nec inde matris aut cuſtodis iniuſſu pedem virgini efferre licebat. In quem ſenſum Ianus Parrhaſius interpres doctiſſimus, refert illud Claudiani de Proſerpina loquentis:

Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere, nec virides audebat viſere ſaltus.
Præceptis obſtricta tamen, tela labor illi.

Hæc annotauit Tyraquell. in 10. l. connubial. gloſſ. 1. parte 10.

PARTIBUS ſuis fungi, hoc eſt, fungi ſuo munere, & officio, *l. tutor qui repertorium. ff. de admin. tut.* Sic partes iudicis accipimus, *in l. 1. de his qui ſunt ſui vel alien. iur.* & illud, Partes ſuas interponere debet Prætor, *Inſtit. ſub fin. tit. de ſuſpect. tut.* Spieg. Partibus etiã fungi dicuntur, qui vicem repræſentant, *vt in l. 12. C. ad leg. Falcid.*

PARTICEPS pro filio apud Terentium *in Heautontimorumeno. Niſi vbi ille huc ſaluus redierit meus particeps,* id eſt, filius. *Connan. lib. 10. cap. 2. num. 1.*

PARTICIPIA futuri temporis præteriti vim ſignificationemq; plerunq; in libris noſtris habent: quod ſummè notandum eſt: veluti rei iudicandæ tempore, eſt rei iudicatæ tempore: *quemadmodum liquidò conſtat ex l. 5. §. idem Iulianus. ff. de liber. lega. l. 7. §. ſi quis actione. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat. & l. 53. ff. ſol. mat. adhibita l. 30. ff. de pecul.* Eodemq; modo *in l. 27. §. ſi per filium. & l. 33. ff. de rei vind. l. 63. §. tempus. ff. pro ſoc. l. 15. ff. de noxal. actio. l. 3. §. in hac commod. coniuncta cum l. pen. ff. de tritic.* Rei iudicandę tẽpus, condemnationis tempus, vel quo lis in condemnationem deducitur, vel quo res iudicatur, accipiendum eſt. Sic & iudicij accipiendi tempus, litis conteſtatæ ſeu iudicij accepti tempus demonſtrat, *l. 2. §. 1. ff. de primus de lib. §. vlt. Inſtit. de perpet. & temporal.* Et litis conteſtandæ pro conteſtatæ tempus, *in l. 31. ff. ſi cert. peta. iuncta l. 20. ff. de rei vind. l. 38. §. ſi actionem. ff. de vſur.* Et teſtamenti faciendi tempus pro facti teſtamẽti tẽpore, *in l. 104. §. 1. ff. de leg. 1. l. 33. ff. de leg. 3. l. 26. ff. de alimen. legat. l. 29. §. nũc de lege Vellea. ff. de lib. & poſthu. Et apud Vlp. in Inſt. tit. 1. & in §. ſed cũ aliquis. Inſti. de teſta. ordin.* Quemadmodũ & ſcribendi teſtamenti tẽpus interpretabimur *in l. 59. §. ſi hæres. ff. de hæred. inſt. & l. 1. ff. de regula Cato.* Et furti faciẽdi tẽpus, *in l. 31. ff. de noxalib. l. 6. ff. de furt.* Et ſtipulationis interponẽdæ, id eſt, interpoſitæ, *in l. 7. ff. ind. ſolui. & l. 121. ff. de verb. oblig.* Et tempus dandi pro dati, *l. 89. §. ſi ita ſcriptum. ff. de hæred. inſti.* & liberandum pro liberatum, *l. 32. ff. de milit. teſta.* Briſſ.

PARTICULONES etiam, auctore Nonio, à veteribus cohæredes inter ſe dicebantur, quòd partes inuicem ſibi facerent. Briſſ.

PARTIS

PARTIM, ex parte, vel pro parte, & ferè ſemper geminatum in oratione. Caius *de inſtit. & iur.* [Omnes, inquit, populi, qui legibus aut moribus reguntur, partim ſuo proprio, partim communium hominum iure vtuntur.] Spieg.

PARTIS appellatione rem pro indiuiſo ſignificari Q. Mutius dicebat, quia id quod pro indiuiſo noſtrum eſſet, non pars, ſed totum eſſet; veluti ſi fundus regionibus diuiſus ſit, pars vnaquæque, non iam pars fundi eſt, ſed fundus integer, *l.6.§.ſi quis partem.ff.com.præd.* Seruius tamen Sulpitius partis appellatione, & quod pro indiuiſo, & quód pro diuiſo noſtrum ſit contineri non ineleganter dicebat, *l.25.ff.de verbor.ſignificat.* Itaque pars alia pro diuiſo, alia pro indiuiſo eſt, *l.43.ff.de acq.poſſ.l.5.ff.de vſufruct.l.7.ff.de except.rei iud.l.64.ff.de euictio.l.7.in fin.ff.quib.mod.pign.l.4.ff.pro empt.l.17.ff.famil.erciſc.l.5.§.vltim.ff.commod.l.4.§.ſi alter.ff.fin.regun.l.31.ff.de vſufruct.lega.* Partis autem nomen dimidiam ſignificat, ſi non ſpecialiter facta ſit partis mentio, *l.49.ff.de vſufruct.l.164.ff.de verbor.ſignific.Vlpian.in Inſtit.tit.24.* Proinde ſi interrogatus quis in iure hæredem ſe eſſe ex parte reſponderit, ſi ex dimidia hæres ſit, nihil ei nocet reſponſum, alioquin nocet, *l.22.§.ſi interrogatus.ff.de interro.in iur.fac.* Pars virilis ea habetur, quæ pro numero perſonarum conſtituitur, cùm tot partes fiunt, quot ſunt perſonæ, *vt lib.vlt.plenius dicam.*

PARTITIO. Cicer. vocat partitionẽ aliud quiddam, quàm diuiſionem. Diuiſio eſt ſpecierum vnius generis enumeratio, vt, animalium aliud bos, aliud aſinus, &c. Partitio eſt, quando aliqua res in membra diſcerpitur, vt corporis partes aliæ caput, pedes, manus, &c. *Quære, Diuiſio.* Iureconſulti partitionis voce pro parte ſæpiùs vtuntur, &, vt Vlpian. ait, partitionis verbum non ſemper dimidiam ſignificat, ſed prout eſt adiectum. Poteſt enim iuberi aliquis & maximam partiri, poſſet & viceſimam & tertiam, prout libuerit. Sed ſi non fuerit potio adiecta, dimidia pars debetur, *l.164.§.1.de verb.ſign.* Idem Vlpi. *in fragmentis* tradit, ſicuti res ſingulæ legari poſſunt, ita vniuerſarum ſummam legari poſſe: & hanc ſpeciem legati vocari partitionem, veluti, Mæuius hæres meus cum Titio hæreditatem meam partito, diuidito: eoq; caſu dimidiam partem bonorum legatam videri. Exemplum autem partitionis antiquum extat in Cluentina: *vbi vide.*

PARTIVM Iuriſconſulti duo genera conſtituunt: aliæ namque naturales ſunt, aliæ intellectæ. Naturales appello, quæ pondere, numero, menſura conſtant, quæ oculis cerni tangiq́ue poſſunt: veluti ſi quis corpus aliquod ſecare velit, duas partes conſtituet, quas nemo ſenſus communis compos, non facilè cognoſcet. Intellectas dico, quę tangi demonſtrarivè non poſſunt, cerni tamen animo atq; intelligi poſſunt: veluti ſi ſeruum aut nauem duo communem habeant, partem quiſque ſuam in his rebus obtinet, quàm oculis cernere non poteſt, animo & intelligentia poteſt. Quod ſignificans Caſſelius noſter apud Macrobrium, mercatori, quemadmodum cùm ſocio nauem diuideret, interroganti reſpondet, Nauem ſi diuidis, nec tu nec ſocius habebitis. Vlpian. *l.5.ff.de ſtipul.ſeru.* [Seruus communis ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorũ totus: ſed pro partibus vtique indiuiſis, vt intellectu magis partes habeant, quàm corpore.] Ergò partes intellectu Vlpian. eas appellat, quæ animo & intelligentia tantùm cernuntur. Alias autem partes idem alibi numero fieri dicit: hoc eſt *in l.29.ff.de ſolut.* [Quum Stichus, ait, & Pamphilus communi ſeruo promiſſi ſunt, non alteri Stichus, alteri Pamphilus ſolui poteſt, ſed dimidiæ ſingulorum partes debentur: atque vtriuſque rei dominiũ duobus modis intelligi poteſt. Sed in numis, & oleo, & frumento, & ſimilibus, quæ communi ſpecie continentur, apparet hoc actum, vt numero diuidatur obligatio.] Eandem diuiſionem duplicem Papin. notat *in l.94.eiuſd.tit.& l.66.§.1.ff.de leg.& fideicom.1.* vbi ait, plures in vno fundo dominium iuris intellectu, non diuiſione corporis obtinere. Notat & Paul. *in l.25.§.2.ff.de verb.ſig.* vbi Seruio aſſentitur, qui partes alias eſſe dixit pro diuiſo alias pro indiuiſo: quũ Mutius putaret partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari, nã quod pro diuiſo noſtrũ ſit, id non partem, ſed totũ eſſe: cui conſentit Vlp. *in l.6.§.1.ff.commun.præd.* Ariſtoteles autem *in lib.de ſenſu,* hanc quoque diuiſionem attingit: ſed in Categorijs planiùs rem omnem exponit. ait enim, Quantitatem aliam continuam, aliam ſeiunctam eſſe: continuam, cuius partium terminus aliquis communis eſt; veluti corporis, cuius partes communem habent terminum lineam; aut lineę, in qua partes finem quo inter ſe cohæreant, communem habent, punctum ſcilicet. Itaq; poculum cum anſa quantitatis eſt continuæ: *vti conſtat ex l.21.§.4.ff.de furt.* & pars lancis priuſquã eraſa ſit, *l.22.eod.tit.* Ex quibus intelligitur fundum, qui inter duos diuiſus eſt, quia terminum habet cõmunem, quo inter ſe partes adaptantur, in quantitate continua numerandum eſſe: qua de cauſa non tam in partes diuidi fundus à Iuriſconſultis dicitur, quàm in regiones, *vt in tract.ff.fin.regun.* Seiunctam verò Ariſtot. eam appellat quantitatem, cuius partes communem terminum non habent. vt in numero. Nam ſi bis quinque inquit, ſunt partes decem, quinque, & quinq; nullo communi termino coniuncta ſunt, ſed ſecreta & ſeparata: cui ea omnia adiungamus licet, quæ communi ſpecie contineri dicuntur ab Vlpian. *d.l.29.de ſolut.* veluti vinum, oleum, frumentum. Nam ſi duobus amphora vini legata eſt, ſeiuncta vtriq; quantitas legata eſt, Nam vrnæ duę finem in amphora, quo inter ſe cohæreant, communem non habent, neque duo ſemimodij in modio, neque bis quinquaginta, in centum: quod eodem modo de ponderibus quoque iudicandum eſt. Nam in vncia duæ ſemunciæ communem terminum non habent. Quantum hoc deiunctum in teſſeris & numis quoque intelligitur, quæ ſi pluribus legata ſint, tot habebunt deiunctas & ſecretas inter ſe partes, quot erunt legatarij. Qua ex diſputatione intelligimus, quamobrem Vlpianus ab Offilio & Trebatio diſſentiens, neget eum qui ex frumenti aceruo modium, aut ex vini dolio ſextarium abſtulerit, totius nomine furti teneri, *l.21.ff.de furt.* nec magis intereſſe affirmet inter hanc ſpeciem, quàm ſi quis ex armario rem vnam auerterit: vtranq; enim quantitatem ſeiunctam eſſe. Quod verò Trebatius dicebat, ſi quis autem attingat, eum totum corpus attingere, Vlpianum non mouit, perſpicientem ſine dubio, quantitatem illam eſſe continuam: hanc verò deiunctam. Qua quidem ex diſpoſitione quàm neceſſaria iuris ſtudioſo Dialecticæ cognitio ſit, cuius ignoratione tanti viri, & in iure Ciuili tantoperè exercitati parua in re peccarunt, facilè intellectu eſt. Partium autem aliam quoq; tradere oportet diuiſionem: nam aliæ principales dicuntur, quibus ſublatis totum interit: aliæ minus principales, quibus ademptis totum manet: vt caput in corpore humano, & pectus, & brachia, partes ſunt principales; crines autem, & vngues, & ſupercilia minus principales. Ita intelligendum eſt quod ait Vlpian. *l.13.§.2.ff.de acceptil.* vbi ait, nec cementa, nec feneſtras, nec parietem, nec dictã domus eſſe partes: quum tamen Ariſtoteles tam frequenter domum ex partibus ſic definiat, operculum quod ex lapidibus, lateribus, cemento, trabibusq́ue conſtat. Sed Vlp. illam partium diuiſionem ſpectans, ita diſputat, quaſi eæ demùm veræ partes eſſent, quibus ſublatis totum interit, vt in fundo vſusfructus perpetuus, & via perpetua, *d.l.13.& l.58.ff.de verb.oblig.* vbi & in via iter aut actus: in fructu, fructus & vſus: in decem, bis quinque numerantur. Eas verò quibus ademptis totum nihilominus manet integrum, non eſſe partes: vt in ſcypho, emblemata: & in domo, columnæ marmoreæ: in fundo, vſusfructus non perpetuus, *l.25.ff.de verb.ſign.* in vſufructu, vſus: quum poſſit vſus ſine vſufructu conſtitui, *inquit Vlpian.d.l.13.§.3.de acceptilat.* in grege aliquot capita, quibus ſublatis & grex manet, & poteſt vſucapi, quum illa nec poſſideantur, nec vſucapiantur, *ait Pompo.l.30.ff.de vſurpat.& vſucap.* Hot.

PARTIVM natura eſt, vt conſtituant totum, vt ſatiſdatio, tuitio, adminiſtratio, & rationis redditio, tutelam: radix, truncus, & rami arborem: interrogatio, & promiſſio, ſtipulationem. Spieg. Sic partes domus ſunt, quæ coniunctæ faciunt, vt id totum, quod inde exiſtit, domus appelletur. Quare neque cementa, neque lapides, pars ſunt domus: *Duarl.de euict.*

PARTIVM ſuarum exiſtimabit, quid ſit, Calliſt. exponit *in l.generaliter.ff.de offic.præſid.* & Iul. *in præcedenti.* Spieg.

PARTVS, & ipſe actus pariendi eſt, & ipſa proles: vt, partus dotalium ancillarum, eſt portio dotis, *l.ſi poſt diuer-*

l.mu.§.fin.ff.de iur.dot. Itaq; partus continetur reditus appellatione, non autem fructus, *l.deduct.a.§. hæreditatem. ff. ad Trebell.l.Paulus,ad leg.Falcid.*Spieg.

PARTVS antequàm edatur, mulieris portio eſt, vel viſcerum. *Vlpian.de vent.inſpic.*Maff.

PARTIVM non eſſe partem rei furtiuæ, Scæuola *lib.11. quæſt.*ſcribit, *Vlpianus de verb.ſignific.*Maffe.

PARTVM portentuoſum, vel monſtroſum, vel debilem, ſi mulier ediderit, vel qualem viſum, vel vagitum nouum non humanæ figuræ, ſed alterius magis animalis, quàm hominis: quæret aliquis, an quia enixa eſt, prodeſſe ei debeat? & magis eſt, vt hæc quoque parentibus proſint. nec enim eſt, quod eis imputetur quæ qualiter potuerunt, ſtatutis obtemperauerunt: neque id quod fataliter acceſſit, matri damnum iniungere debet, vt ait Vlpian. *l.quærit, de verb.ſignific.*Maff.

PARTVS ſequitur ventrem, *l.partum.C.de rei vend.l.placuit. C.de lib.cauſ.l.idem.Pompon.§.ſi equam.ff.de rei vend.& in c. dilectus, extr.de ſeruis non ordin. coniugio.* Quòd verò ad honores & dignitates attinet, patrem liberi ſequuntur, *l.filium.& l.liberos. ff.de ſenat.l.exemplo.& l.eos.C.de decur.lib.10.*

PARTVS ſexto menſe natus, vulgò quæſitus creditur, & non legitimus: ſecùs in ſeptimo menſe. Quo & mihi primogenito naſci contigit, vt Iacob. Vvimphelingius auunculus meus, præſens & obſeruauit, & annotauit. Extat apud Plin. cap. de pariendi tempore, *lib.7.*de quo & I. C. meminit, *l. ſeptimo. ff. de ſtatu homin.* Labitur Accurſ. dicens iuſtum partum, à ſeptimo vſque ad decimum menſem finitum, & non vltrà naſci. In quem errorem lapſi omnes videntur, teſte Salomon. non animaduertentes, in l. Gallus. eſſe textum apertum, Iuſtum partum etiam vndecimo menſe naſci. Fugit eos differentia inter 10.menſes mortis, & 10.menſes conceptus. *De quo idem latiùs in d.l.Gallus.*Spieg.

PARTVS *ὀκτάμηνος* maturus eſt, cùm tamen *ἑπτάμηνος* fit immaturus. ſi quæratur differentiæ ratio, tribuendum id erit occultæ rationi & virtuti ſeptenarij numeri: ac videnda hic omninò erit Epiſtola Ambroſij 39. *ad Horontianum. Cuiacius ad Iul. Paul. receptarum ſententiarum, lib. 4. titul. 9. §. ſeptimo menſe.*

PARTVS monſtroſos, vel portentoſos Paulus videtur appellaſſe, qui contra humani generis formam editi ſunt, cuiuſmodi Vlp. *in l.oſtentum.*definiuit. *Brechæus l.quæret aliquis ff.de verb.& rer.ſignific. etc.*

PARTVVM partus. Vlpian. *de petit. hæred.* [Ancillarum etiam partus & partuū partus, quanquàm fructus eſſe non exiſtimantur, augent tamen hæreditatem.] Sp.

PARTVS imperfectus modò ſpiritū ducens quantumlibet exiguus, natus tamen cenſetur, rumpitq; teſtamentū. *Vlpian.in l.quod dicitur.ff.de lib.& poſth.hæred.inſtit.*

PARVI refert, vt apud Cicer. & alios idoneos autores, ſic apud veteres Iuriſcoſſ. qui teſte Ludo. Viu. vndecunque doctiſſ. latiniſſimè ſcripſerunt. Parui etenim, ait, refert ab initio quis doloſè in hæreditate ſit verſatus, an poſteà hoc facere cœperit. Spieg.

PARVM eſt vt non. locutio eſt idem ſignificans quod parum abeſt. Iauolenus *l. 202. de reg.iur.* [Omnis definitio in iure Ciuili periculoſa eſt: parum eſt enim, vt non ſubuerti poſſit.] Quod Harmenop. ſic expreſſit, *πᾶς νομικὸς κανὼν σφαλερὸς ἐστιν· ὀλίγου γὰρ ἀνατρέπεται.* Similiter Demoſthen. *περὶ στεφ.* τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ὑπομιμνήσκειν *μικροῦ δεῖν ὅμοιον ἐστὶ τῷ ὀνειδίζειν.* Sua verò commemorare beneficia, prope exprobrare eſt. quam ſententiam vſurpat & Terentius. Hot.

PARVM exaudire, *l.item quæritur. §.ſi inter ff.locati. & al.bi.*

PARVVLI dicuntur, qui ſunt intra annum 25. *l. 2. C de fund.patrimon.lib. 11. Cuiac. ad l. 1.C.de fugitiu.colonis patrimonialibus. d.lib.11.*

PASCEOLVS à verbo Græco *φάσκωλος*, & *φασκώλιον* quod verbum Feſtus retinuit, qui ſcripſit, phaſcola eſſe, quas alij vocant peras. *De quo Turneb.aduerſar.lib.3.cap.11.*

PASCVARII, qui vectigal dant ex pratorum publicorum locatione. Dicti, quòd ea conducebantur cauſa paſcendi pecoris. Spieg.

PASCVVM. Paſcuum, paſcui (pluraliter paſcua, paſcuorum) locus eſt, in quo pecudes paſcuntur, ſiue ager ſiue pratum, ſiue mons, aut collis fuerit. Eſt autem paſcuorum aliud priuatum, & aliud publicum. *de quibus abundè ſatis in tit.60.lib.11.C.& in tit.41.lib.eiuſdem C. tractatum eſt.* Sic paſcua loca, & paſcua ſylua dicitur, quæ paſcuis pecudum deſtinata eſt, hoc eſt, in quam ius eſt paſcendi cauſa pecora mittere, *l.diuortio.ff.ſol.mat.l.ſylua ff.de verb.ſignif.* Item paſcuarij, qui vectigal dant ex pratorum publicorum locatione. Dicti, quòd ea conducebantur cauſa paſcendi pecoris. Anchoran.

PASSIM admittere. Oppon. Diſtrictè denegare. Medium, à Prætore cauſa cognita temperari. *Vlpian. in l.ſed hæc.ff. de procur.*Spieg.

PASSIM fieri intelligimus, quod vbique, quod vndique, quod ſine vllo conditionis diſcrimine fit, *l.palam.ff. de rit.nup. l.ſolent. §.fin. de offic. proconſ. l.ſi ea. C.de adult.cum ſimil.* Spieg.

PASSVM, vinum illud eſt, quod ex vuis paſſis conficitur. Vlpian. *de trit.& vin.lega.l.ſi quis.* [Paſſum, inquit, niſi contraria mens ſit intelligitur.] Proculus *eod.tit.l.qui vinū.* [Cui dulcia legata eſſent, omnia hæc eſſent legata, mulſum, paſſum, defrutum, & ſimiles potiones.] Nebriſſ. Eſt enim Paſſum inde dictum, quòd fieret ex vuis paſſis, quę in fiſcellam includebantur, mox contuſæ prælo ſubijciebantur, vnde paſſum effluebat, in Africa frequēs. Cornel. Celſ. *lib.2.de re medica*: [Mulſum, quo plus mellis habet: defrutum, quo magis incoctum: paſſum, quo ex ſicciore vua eſt, eò valentiùs.] Seruius *in 2. Georg.* Paſſum decoqui credidit, & idem eſſe quod defrutum, ſatis euidenti errore. *Forcat. in Penu iur.ciuil.cap.6.*

PASSVS, ſunt quinque pedes, quantum ſcilicet paſſis, id eſt, apertis brachijs efficere quis poteſt: vnde & paſſus dictus, *vt teſtatur Alciat.interpretans l.quinque pedum.C.fin.regun.& cap.18.lib.1.Parerg.* Iſidor. autor Etymologici, præbuit anſam Azoni, Accurſioque haud rectè intelligendi iam d.l.quinque pedum. Nec etiam verbis legis, Criniti expoſitio conuenit. Spieg.

PASSVS eſt, quantum homo paſſis pedibus ambulando conficit. Annotauit Philander ſex paſſuum diſcrimina, & differentias. Eſt enim paſſus qui continet veſtigium & ſpatium, id eſt, pedes duos. Alius duo veſtigia & medium interuallum, id eſt, pedes duos & dimidium. Tertium genus paſſuum, duo veſtigia cum interuallo vno continet, aut contrà, id eſt, pedes tres. Quartum, duo ſpacia cum totidem interiectis veſtigijs, id eſt, pedes quaternos. Quintum tria interualla cum veſtigijs duobus, aut contrà, id eſt, pedes quinos. Sextum, veſtigia tria cum totidem interuallis, id eſt, pedes ſenos. Græci *ὀργυιὰν* appellant. *Brechæus l.mille paſſus.ff.de verb.& rer.ſignific.*

PASTILLVM Latini vocant, quod Græci emplaſtrum dicunt, quanquàm inter hæc diſcrimen notatum ſit à Cornelio Celſo, *lib.4.*

PASTINA inſtituere, *in l.7.§.vlt.ſolut.matr.* Quæ & paſtinationes *in l.79.ff.de verbor.ſignific.* Paſtina autem fieri tribus generibus. Pallad. *lib.2.tit.10.* docet, aut in terra in totum foſſa, aut ſulcis, aut ſcrobibus.

Indè paſtinandus fundus, *in l.15.§.1.ff. quod vi aut clam.* Repaſtinari porrò ex Verrij opinione, quam Feſtus *lib.17.* refert, is ager dicebatur, cuius natura imitabatur fodiendo, cùm aut ſilueſter excolatur, aut lapis molitur frangendo, vt fiat paſcuum vel aruum. Vide Columell. *lib. 3. cap. 16.* ex quo emendandus eſt Iſidor. *lib.vlt.Etymol.cap.14.* apud quem in paſtini definitione, ſparguntur, pro, panguntur, corruptè in impreſſis, non item in ſcriptis codicibus legitur. Pangere autem defigere eſt, interprete Feſto: & Semina ſurculi ſunt vitium, qui ferramēto illo bifurco, quod paſtinum vocant, terræ infiguntur. Briſſ.

PASTINACA putatur eſſe piſcis nomen ex eo inuentum, quòd telum quaſi paſtinum habeat: Paſtinaca herba quod paſtinum referat, & tanquàm habeat. *Turneb.aduerſ.lib.8.cap.23.*

PASTINATIO, eſt paſtinandi actus, quem eleganter indicat Columella *cap. 18. libr. 3.* Paſtinationis vocabulum Iuriſconſultis frequens. *Vide Alberic. in eadem dictione.* Spieg.

PASTOPHORIA & Paſtophorum ſacerdotum ædes, de quibus Apuleius *lib. 11. de aſino aureo.* Dicti Paſtophori à paſtopallio ferendo. Paſtophoros demū Venus appellata, quòd

quòd thalamum nuptialem curet & adminiſtret, ſunt qui deflectant à Pallio. *παστὰς*, thalamus nuptialis dicitur, qui alio nomine *νυμφίδιον*. De Paſtade venereo thalamo Leonides. Nymphia & hæc cubicula ſponſarũ dicuntur Lampridio cæteris. *Ioan.Bapt.in comment. epiſt. Sidon. ad Amnaſtrum. lib.5.*

PATEFACTVM exemplar teſtamenti, & patefactæ tabulæ, quando dicantur, *l.ſi in duob.10. ff.quemad.teſt.aper.* Pr.

PATER eſt iuris ciuilis. Mater eſt naturæ. Mater eſt quę peperit. Pater eſt quem iuſtæ nuptiæ faciunt patrem. Illa certiſſima, hic incertiſſimus. *Connan.lib.2. cap.11. num.6. Adde Bald.comm.ſuper Iuſtin. Inſtit.lib.1. tit.10. de nupt.*

PATER quaſi patriæ is eſt, diſcuſſor pecuniæ publicæ operumque publicorum, *l.1. C.de rat. oper.public. l.vlt. C.de inſant.expoſ.l.1. C.quibus muner.exc. lib.10. l.2. C.de debito.ciuit. lib.11. Nouell.17. 85. 128. 160. Cuiac. ad l.3. C.de ijs, qui ſponte munera ſuſceperunt. lib.10.*

PATER, eſt iuxta Iuriſcoſſ. quẽ iuſtę nuptiæ deſignant, *l.quia certa. ff.de in ius voc.* ſed proles non ſemper facie maritum parientis exprimit, ſed interdum auum paternum, aut maternum, interdum auiam, interdum patruum, aut propatruum. Sp. Eſt autem hoc vocabulum non ſolùm naturæ, ſed & religionis & reuerentiæ: vnde & dij omnes patres appellabantur, vt inquit Seruius & Virgil.

Hunc adeſt è Lenæe pater. —— Sal.

Delecti quibus corpus annis infirmum, ingeniũ validum ſapientis erat, Reipub.conſulebant, ij vel ætate, vel curæ ſimilitudine patres appellabantur.

PATER patratus vnus ex Fecialium collegio dicebatur, cuius munus erat, cùm pax aut fœdus facienda eſſent, verba facere.

PATERFAMILIAS dicitur, quicunque familiæ princeps eſt, ſub quo reliqui ſubſunt ſuo quiſque ordine, nec alium locum, quàm ſui ordinis tenet. *Connan. libr.2. cap.14. numer.2.* Patresfamiliàs item dicuntur, qui ſuæ poteſtatis ſunt, ſiue puberes ſint, ſiue impuberes, habentque id iuris, vt ſi natura non poſſunt, adoptione ſibi liberos procreẽt. *Connan.lib.2. cap.14. num.1. & cap.15. num.5.*

PATERFAMILIAS appellatur, qui in domo dominium habet. recteque hoc nomine appellatur: quamuis filium non habeat. Non enim ſolùm perſonam eius, ſed & ius demonſtramus. Denique & pupillum patremfam. appellamus. Et cùm paterfamil. moritur, quotquot capita libera ei ſubiecta fuêre, ſingula familias incipiunt habere, eiſque pro patre præſunt, *l.195. ff.de verbor.ſignif.* Itaque alibi patresfamiliarum definiuntur, qui ſunt ſuæ poteſtatis, ſiue puberes, ſiue impuberes, *l.4. ff.de his, qui ſunt ſui vel alien.* Nam filij cuiuſcunque ætatis ſint, morte patrum ſui iuris effecti patresfam. ſunt, *l.5. ff.quando dies lega.* Hinc Tertullian. *in lib.de virgin.veland.* [Materfam. ait, vocatur, licèt virgo, paterfamil. licet inueſtis:] Paterfamil. etiam fit ſeruus manumiſſus, *l.14. ff. qui teſtam.fac.* In hoc autem verbo conſiderandum eſt, veteres ad detrahendam inuidiam, patris magis quàm domini nomen principi familiæ indidiſſe. Quod & Tertul. *in Apolog.* notat. [Gratius, ait, eſt nomen pietatis, quàm poteſtatis. Et iam familiæ magis patres, quàm domini vocantur.] Et Seneca *libr.6.epiſt.* [Ne illud quidem, ait, videtis, quam omnem inuidiam maiores noſtri dominis, omnem contumeliam ſeruis detraxerunt, dominum patremfamil. appellantes, ſeruos familiares.] Quem totum Senecæ locum Macrobius, ſuppreſſo auctoris, vnde hauſerat, nomine, *in libr.1. Satur. cap.11.* tranſtulit. Hinc Martialis iocus *lib.1. Epigr.*

Vxorem habendam non putat Quirinalis
Cùm velit habere filios, & inuenit.
Quo poſsit iſtud more? futuit ancillas.
Domumque & agros implet equitibus vernis.
Paterfamilias verus eſt Quirinalis.

Feſtus quoque *lib.6.* ducem & principem generis patremfamil. appellatum ſcribit. Patrem autem familias, & familiæ Latinis dictũ Priſcian. *lib.6.* exemplis probat. Briſſ.

PATERNOS libertos, vt Paulus ait, *de verb.ſignif.* rectè videmur dicere noſtros libertos. Liberorum noſtrorum libertos non rectè liberos noſtros dicimus. Maff.

PATERNA, pro bonis paternis, *in l.9. ff.de in.mil. l.62. ff. de contrah.empt.*

παθη motiones dicuntur, quæ facilè diſſipantur & euelluntur, non autem patibiles qualitates: quia ex ijs nulli quales nominantur. Neque enim quem pudor rubore afficit, ob idipſum ruber dicitur, nec qui metu pollet, pallidus. Eo modo non quæcunque pro tempore adſunt prædijs commoditates, iura prædiorum appellantur. ſed quę perpetua & connexa ſunt, ita vt nunquam aut vix tolli poſſint, quia hæc demùm iura ſunt, ex quibus ipſa prædia qualiter ſe habent. *Connan.lib.4. cap.7. num.8.*

Πατρoκλῆρα, vide ſuprà, ἐπίκληρος.

PATRES. Romulus, qui primus rerum potitus eſt Romę, centũ ſibi delegit ſenes omnes & maritos, à quibus petere poſſet conſilium adminiſtrandæ Reipub. ab ætate Senatores, ab honore Patres dictos. his enim honorum præmijs ſperabat ſe poſſe reliquos omnes ciues ad voluntatẽ matrimonij inducere. Nec inanis eſt quorundã coniectura eo numero contentum cum fuiſſe, non quòd ſatis eſſet, ſed quod illi centum ſoli erant, qui certos haberent liberos, & patres verè poſſent appellari. *Conn.lib.1.cap.12.nu.1.*

PATRES cõſcripti, L. Tarquinius Rex creatus, partim ſibi timens ab Anci filijs: partim vt hoc genere beneficij, remuneraretur eos, quos ſtudioſos ſui in adipiſcendo regno cognouerat, centum alios ſenatores conſcripſit, qui, minorum gentium, & conſcripti patres ſunt vocati.

PATRES patrati, id eſt, perfecti.

PATRES patriæ ideo dicti, quòd eam, quam patres in filios poteſtatem, ipſi in ciues haberent. An potiùs hoc inſtitutum honoris, quàm imperij cauſa, vt ipſi tanquam patres ſubiectos admonerent, ac amarẽt vt filios: & ciues Principes tanquam parentes obſeruarent. Senec. *lib.1. de Clementia* latiùs explicat, cur Principem Patrem patriæ appellamus. Spieg.

PATRIAE lata ſignificatio eſt, *l.non quod, in fin. de pæn. leg.* nec ſolis mœnibus terminatur: quin & quandoque patriam de prouincia dicimus, *l. vxorem. §. legauerat, de legat.3.* Complectitur autem in ſe patria, quicquid ad eam gubernandam eſt neceſſarium, id eſt, totam Politiæ ordinationem, ſcilicet magiſtratus, poteſtates, dominia, & cætera huiuſmodi. Quod notandum eſt, Pomp. *l.2.de inſtit. & iur.* addens exempla iuris gentium naturali ratione cõſtituti, hoc eſt. iuris verè naturalis & diuini: vt parentibus, inqt, & patriæ pareamus. *Vide Old.in diuin.tab.præcept.4.* Sp.

PATRIA nihil eſt aliud, quàm eiuſdem populi natio ſimul congregati, ijſdem legibus viuens & inſtitutis. *Connan.lib.1. cap.5. nu.5.* Patria duplex eſt, propria veluti originalis, & communis veluti Roman. *Cuiac.ad l.6. §.Grammatici. ff.de excuſat.*

PATRIA poteſtas, & Sui iuris eſſe, ſunt contraria immediata, *l.fin. C. de ſentent. paſſ.* Eſt autem patria poteſtas, ius illud quod pater, vel auus in perſonas liberorum, qui ex iuſtis nuptis procreati ſunt, habet. *l. poteſtatis. ff.de verb.ſign.* Hoc autem ius, proprium ciuium Romanorum eſt: quoniam à lege XII. Tab. introductum. Sed cum cõſtitutione Antonini, *in l.qui in orbe, de ſtatu hom.* qui in orbe Roma. ſunt, ciues Romani effecti ſunt, ſequitur, ad omnes Chriſtianos hodie illud pertinere. Roma. veteres, adeò ſemper magni in liberos paternum ius fecere, vt regum temporibus, patri filios bis vendere permiſſum ſit: niſi pater ei vxorẽ dediſſet, aut vltrò ducere volenti, aſſenſum præſtitiſſet. *ex Alciato, & Bapt.Fulgoſ.* Spieg Plures effectus iuris olim patriæ poteſtatis, vide apud Cuiac. *ad lib.5. Iul.Paul. recept.ſent. tit.1. in princ.*

PATRIA poteſtas in pietate conſiſtit, non crudelitate, & ideo pietatis etiam verbo ſignificatur, *l.vlt. ff.ſi à parent. quis manum.ſit.* Poteſtas in ſeruos longè alia eſt. *Cuiac.ad l.132. ff.de verb.oblig.in princ.*

PATRIAM autem poteſtatem ſacram ac nexu diuino copulatam leges vocant, *l. cùm in adoptiuis: verſ. cùm enim. C.de adopt.* Inde in ſacris eſſe, dicimus, pro in patris poteſtate, quæ ſacra & ſancta eſt, *l. fin. C. de bon. mater.* Apud Senecam Tragicum ſic Herculem alloquitur Amphitruo:

Per ſancta generis ſacra, per ius nominis
Vtrunque noſtri, ſiue me altorem putas,
Seu tu parentem: perque venerandos pijs
Canos, ſenectæ parce deſertæ precor.

Seneca Stoicus de filio abdicato loquens, *lib.7. Declamat.*

naturæ iura ſacra eſſe confirmat etiam apud piratas. Facit quòd vir & vxor participes ſunt diuinæ & humanæ domus, *l. aduerſus. C. de crimin. expil. hæred. Forcat. in Necyomantia, dialog. 15. num. 1.*

PATRIA ſua cuique iucundiſſima. Extat apud Scæuolam *de leg. 3. in l. qui habebat.* elegans thema Græcè ſcriptum, à noſtro Haloandro eleganter quoque verſum his verbis. [Quo magis dulciſſima patria mea fines ac territoria ſua tueatur, decerno adſignoque illi vniuerſa prædia, quæ in Syria poſſideo, cum omnibus quæ illic ſunt, pecoribus, ſeruis, fructibus, reconditis, omni apparatu. Quæſitum eſt, an & prædia, quæ pignori habuit teſtator, patriæ ſuæ reliquiſſe videatur: reſpôdit Scæuola, non videri relicta, ſi modò in proprium patrimonium, quod ferè ceſſante debitore fit, non ſint redacta.] Spieg.

PATRIAE, cùm nos, noſtraque debeamus, obligatione quadam naturali, ſi quid illi vel acceptorum gratia vel accipiẽdorum ſpe præmiorum & honorum pollicemur, præcedentis cauſæ vel ſequentis perfectione naturalis ea obligatio ita roboratur, vt afferat præſtandi promiſſi neceſſitatem. *Coman. lib. 5. cap. 8. num. 2.*

PATRIARCHA. Patriarcha, patrum princeps, hoc eſt, Pontificum primus. πατὴρ enim, id eſt, pater, ἀρχὸς, princeps. Quatuor autem fuêre, Romanus, Antiochenus, Alexandrinus, & Hieroſolymitanus: poſtea tranſlata Byzantium Imperij ſede, additus eſt & Conſtantinopolitanus. Anchor.

πατρικὸν Ius, id eſt, paternũ, ſiue, vt ait Paulus, patrium Lucianus *in Abdicato* appellat πατρικὸν δικαστήριον, ſiue, [illegible]. Liuius verò *lib. 3. Decad. 3.* Patriam maieſtatem. *Balduin. tit. de patr. poteſt. vide infrà, in verbo, Poteſtas.*

PATRIMI, ſiue Patrimes, matrimique, quorum patres ac matres adhuc viuunt, &c.

PATRIMONIALES fundi ſunt, ad patrimonium Principis pertinentes fundi, qui vel conductionis titulo vel perpetuo iure tenebantur, *vt oſtendit l. 10. de extr. muner. in C. Theodoſ.* Sic in rubr. de fund. patrimonialib. & Rub. de mancip. & colon. patrim. & Rub. de collat. fund. pat. lib. 11. C. & l. 13. C. de præd. min. & l. 1. & l. 2. l. nona. l 17. de extraord. mun. in C. Theod. patrimoniales accipit. Quos fundos qui colunt, patrimoniales coloni vocantur, *l. 7. C. vbi cauſa fiſcal. rub. de fugit. colon. patrim. lib. 11. C.*

Ita Patrimonialem poſſeſſorem accipe *in l. 4. de annon. & tribut. in C. Theod.*

PATRIMONIVM propriè eſt, quod nobis à parentibus relictum eſt, & à maioribus obuenit. Cicer. *lib. 2. epiſt. ad Cælium*: [Filio meo, ſi vlla erit Reſpubl. ſatis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei.] Generaliter tamen pro quibuſcunque bonis accipitur. vt nomine patrimonij intelligamus quidquid continetur appellatione pecuniæ, *l. rei appellat. de verb. ſignif.* & in patrimonio noſtro rem eſſe dicamus quoties poſſidentes exceptionem, aut amittentes actionem habeamus, *l. rem in bonis. ff. de acquir. rer. dom.* Simul & ipſa nomina contineantur, quemadmodum meorũ & tuorum appellatione actiones quoq; contineri reſpondit Paulus, *l. meorum. de verb. ſignif.* Nec obſtat quòd Pomponius *in l. cum pupillus. ff. rem pupill. ſaluam fore.* Id quod eſt in nominibus, à patrimonio diſtinguere videtur: quia ſtrictè patrimonij nomen vſurpare, atque ad exactum iudicium reuocare, ſpecie ipſa quam tractabat, coactus eſt. de pupillo namque agit ibi, cuius patrimonio id quod in bonis eſt, non etiam quod eſt ex bonis comprehendimus. Hotoman. Cæterùm eorum duntaxat, qui ſui iuris ſuæ poteſtatis ſunt patrimonium eſt. Reliquorum peculium, veluti patrimonium vocatur. *l. 33. §. 1. & l. 48. in fine. ff. de pecul.* Differt itaque patrimonium à peculio, quòd id de patrefamiliâs & eo qui ſui iuris eſt dicatur: ac cum de patrimonio teſtamento ſtatuerit, inofficioſi querela poſſit intendi: peculium verò ſit filiorumfamilias, nec ad inofficioſi querelam pertineat. *Brechæus ad l. paterfamil. ff. de verb. & rer. ſignif. Adde Bald. in comment. ſuper inſtit. Inſtit. lib. 2. de rer. diuiſ. & ad qu. ipſ. dom. tit. 1.*

Deinde Patrimonium ab hæreditate differt, quòd illo verbo, res ipſæ: hoc ius à patre relictum intelligitur. Cicero *lib. de offic. 1.* [Optima autem hæreditas à patribus traditur liberis, omnique patrimonio præſtantior. gloria virtutis, rerumque geſtarum: cui dedecori eſſe, nefas & vitium iudicandum eſt.] Sed conſuetudine loquendi res eo deducta eſt, vt iam plerunque cuiuſuis generis bona, ſiue à patre relicta, & aduentitia, ſiue patisfamiliâs opera ac diligentia parta eo nomine intelligantur. Sic Vlp. *l. bona. de bonor. poſſ.* [Bonorum poſſeſſio, inquit, eſt ius perſequendi retinendique patrimonij.] Iuuenal.

Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia viuunt.

Pomponius *l. 111. §. 1. ff. de verb. oblig.* [Plerunque idonei non tam patrimonio, quàm fide æſtimantur.] Hot.

In patrimonio eſſe, & in bonis eſſe, differunt. Cum enim dicitur res eſſe, aut in patrimonio, aut extra patrimonium, id oſtenditur, res aut poſſe venire in hæreditatem, aut non poſſe venire: vt ſunt res ſacræ & religioſæ. Sed cum dicitur res eſſe in bonis, tunc poſſeſſio quædam demonſtratur. Ideoque ſeruitutes, licèt ſint in patrimonio noſtro, neque in bonis tamen, neque extra bona ſunt, *l. 1. de vſu, & vſufr. leg.* In bonis enim non ſunt, quia non poſſidentur. Extra bona etiã omninò eſſe dicere non poſſumus: qui per res quas poſſidemus, quaſi ſeruitutes tenemus. *Ferret. tit. de rer. diuiſ.*

PATRIMONIVM omnem omnium bonorum poſſeſſionem appellamus, etiam quæ à matre proueniunt, quod viri eſt ea parare, & quærere, & quæſita conſeruare. *Coman. lib. 8. cap. 3. num. 6. & lib. 3. cap. 2. num. 3.*

PATRIMONIVM aliud eſt priuatum, *l. 8. C. Theodoſ. de iur. fiſc. l. vlt. C. de agr. & mon. lib. 11.* aliud ſacrum, *l. 1. C. de indict. lib. 10. l. vlt. C. de veſt. & com.* quod à re priuata ſeparari ſolet & domibus, *vt in edicto 4. & 8. Cuiac. ad Rub. C. de fund. pat. lib. 11.*

PATRIS & matris nomen, iuris eſt & poteſtatis, vt quemadmodum vir dominus familiæ, ita vxor domina ſit. *Coman. lib. 8. cap. 2. num. 3.*

PATRIS appellatione, adoptiuum non contineri, docuit Bald. *in l. ſi non ſpeciali. C. de teſtam.* Cui ſententiæ Alexan. Imolenſis in odioſis ſubſcribit. Lexicon Alberici, quòd vt nobis protruſum eſt, nothum eſſe conijcio, ſic habet: Pater Græcè, id eſt, genitor. Et dicitur pater, quia patratione rei Venereæ, filium generat. Vel quod melius eſt, à pantater Græcè, id eſt, omnia conſeruans. Eiuſmodi floſculis abundãt Interpretum ætatis illius monumenta: nimirum, quod eam expoſitionem vocabulorum reddere cogebãtur, quam à maioribus ſuis acceperunt: apud quos Donato, Seruio, Acroni, Porphyrioni, Feſto, Varroni, Marcello, & huius notæ, ſucceſſerunt Huguitio, Papias, Catholicon, Brachylogus, Græciſmus. Porrò quod ad naturam pertinet, ſemper incertus eſt pater, vt Odyſſ. *libro 1.* tradit:

Illo me genitum dixit pia mater, at ipſe
Neſcio: nam proprium certus ſcit nemo parentem.

Manet etiam hodie vulgi iocus, quo dicitur ſapientem eſſe filium, qui patrem ſuum norit, *vt Eraſ. noſter refert in explicatione Adagij, Matris vt capra dicitur.* Sp.

PATRIS nomine auus quoque demonſtrari iuſta interpretatione intelligitur, *l. 201. ff. de verb. ſignific.* Quod in his maximè verum eſt, quæ benignè accipienda & interpretatione adiuuanda ſunt: vtique enim in lege Iulia, de maritand. ordin. & in lege Iulia, de adult. patris appellatione auus non continetur, *l. 44. §. 1. ff. de ritu nupt. l. 20. ff. ad leg. Iul. de adult.* Briſſ.

PATRIS ſacris liberari dicebatur filius, qui paterna ditione ſubtraheretur, vt apud Conſtant. Horum autem ſacrorum vinculum non magnum fuit, nec in ijs fuit præcipuè patris autoritas, ſed in eo quod vitæ neciſque & bonorum filij poteſtatem habuit: vt veriſimiliùs ſit ab eius perſona, quæ ſancta & ſacra eſt, hunc loquendi morem inductum. *Coman. lib. 2. cap. 13. num. 6.*

PATRITIATVS, honos fuit Iuſtiniani tempore, cuius vis non ſatis adhuc, quod ſciam, intellecta eſt: niſi quod Suidas ſcribit, eos legationes ex Senatu mittere conſueſſe. Caſſiodorus autem *lib. Variarum 6.* pepetuum eum fuiſſe honorem ſignificat, & cingulo ornatum, cùm iuriſdictionem tamen exerceret nullam. Quod à Zenone ſignificari arbitror *in l. 3. C. de conſul.* vbi Patritiatum, honorariũ Conſulatum appellat. Quòd niſi me animus fallit, Caſſiodor. hunc epiſcopis honorem tribui ſolitum ſignificat: ijs, opinor,

opinor, qui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præfecti Patriarchæ dicebantur. Videtur enim hæc illius fuiſſe ſententia, vt quando in popul. Roman. religione Patricij ſoli ſacrorum procurationem Romuli inſtituto gerebant, & Rex quidam ſacrorum eſſet: non incômodum videretur, ſi in religione Chriſtiana, qui ſacris præeſt, idem etiá magiſtratus ſummi ornamentis atque inſignibus decoretur. Obſeruo etiam hoc ex eodem auctore, Patritiatum non magiſtratus, ſed ordinis nomen fuiſſe: neque enim vnus erat patritius, ſed complures, quaſi Senatus principes, qui certis antea magiſtratibus perfuncti erant. denique quales Romæ florente Rep. Conſulares, Prætorij & Aedilitij fuerunt: quibus in Senatu curuli ſella vti, primiſque ſententias dicere ius erat. Quare quod *in d.l.3.* legimus, Patritiatus honorem cæteris omnibus anteponi, non ita accipiendum eſt, quaſi ſummus eſſet aliquis magiſtratus: primum, quia magiſtratus (vt docui) non erat: deinde quia Caſſiodorus in formula patritiatus ſcribit, conſulatum patritiatu ſuperiorem fuiſſe. Præfectorios, inquit, & aliarum dignitatum viros præcedit, vni tantum cedens fulgori, quem interdum etiam à nobis conſtat aſſumi: hoc eſt, vt ego interpretor, Conſulatui: tametſi verba hæc apud Caſſiodorum corrupte legantur. nam Vnitatum, pro, Vni tantum, vulgò legitur. præterea præfectũ vrbis ſummum omnium magiſtratum geſſiſſe conſtat, *ex l.1. & 3. C. de offic. præfect. vrb.* Et quod Caſſiodor. de præfectorijs ſcribit, conſtat de ijs, qui iam præfectura functi ſunt, intelligendum eſſe. Nomen autem à Rom. patritiorum ſplẽdore ductum eſſe, res indicat. nam cum ij propter familię antiquitatem cæteris antecellerent, & plerunque ijs honores mandarentur: translato Conſtantinopolim imperio eos ſenatores, qui curulibus magiſtratib. erant functi, patritios dici placuit. Quibus ius patrumfam. conceſſum fuiſſe, Caſſiodorus quoque eodem loco teſtatur. Hot. Huius dignitatis ſeu honoris nullam mentionem apud Latinos autores eſſe teſtatur Budæ. *in l. vlt. ff. de ſenat.* Cæterùm Suidas eos quaſi communis Reipub. patres appell. Non itaque hi patritij ijdem ſunt ijſdem, de quibus paulò pòſt: ſed penitùs ab ijs diuerſi, id quod aduertêre Ferrarius & Aldobrand. *in §. ſi. filiusfamil. Inſtit. quibus mod. patr. poteſt. ſol.* & Ziſ. *in tit. ff. de ſ. uti.* Aldobran. dictos exiſtimat, non quaſi communis Reipub. patres, vt Suidas voluit, ſed quaſi Principis. *d. §. filiusfamil.* in hiſtoria Pauli Foroiuliani de rebus geſtis Lõgobardorum extante in Bibliotheca Vaticana Romæ: hæc forma dignitatis patritiatus cõſtituendæ traditur: [patritij dignitas taliter diſponenda eſt, quatenùs illa non vili perſonæ, nec alicui concedatur ignoto. Sit enim valde notus Imperatori, ſit fidelis & prudens, non elatus. Protoſpatarius veniens ante Imperatorem, oſculetur ſuum humerum, & dicat: Maximè Imperatorum, adeſt quem vocaſti. Tunc ſtet ad ſiniſtrã Imperatoris illius Hipparchus, quem nos dicimus præfectum, & dicat ei Imperator cum Protoſpatario futurum patritium adducito. Dum autem venerit patritius, in primis oſculetur pedes Imperatoris, deinde genu, ad extremum deoſculetur ipſum: tunc oſculetur omnes Romanos circumſtantes, & dicant omnes; Beneueniatis. Nobis nimium laborioſum eſſe videtur cõceſſum nobis à Deo miniſterium ſolùm procurare: Quocircà te nobis adiutorem facimus, & hunc honorem tibi concedimus, vt eccleſijs Dei & pauperibus legem facias, & inde apud altiſſimum iudicem rationem reddas. Tunc induat eum Imperator mantum, & ponat ei in dextro indice annulum, & det ei bombacinum propria manu ſcriptum, vbi taliter cõtineatur ſcriptum. Eſto patritius miſericors & iuſtus, tunc ponat ei in caput aureũ circulum, & dimittat.]

Patritii non ijdem ſunt qui Nobiles: vt vulgò credi tur. Nobiles enim omnes ſunt ex plebeijs: vt modò demõſtrabimus. Nam populus Romanus ita diſtinguitur, vt alij patritij eſſent, alij plebeij. Patritij, qui eorum Senatorum progenies erant, quos Romulus crearat, hac tamen ætate, inquit Liuius, antiquiſſimæ cuiuſque ſenatoriæ familiæ liberi, patritij appellantur. tales erant Clodius, Piſo, Catilina. Plebeij verò, qui ex populo à Romuleis Senatoribus reliquo dimanarũt, vt C. Caſſius, M. Cicero, T. Pomp. Atticus. Horum plebeiorum alij Nobiles, alij verò Noui homines dicebantur, Nobiles, quorum parentes curuli aliquo magiſtratu erãt functi. Noui, qui primi ex ſua ſtirpe magiſtratum curulem erant adepti. Quod Aſconij auctoritate verum eſſe docebimus. Is enim *in argumento in orat. in toga cand.* [Sex, inquit, competitores in Conſulatus petitione Cicero habuit: duos patritios, P. Sulpitium Galbam, L. Sergium Catilinam: quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, C. Antonium Marci Oratoris filium, L. Caſſium Longinum: duos qui tantùm nõ primi ex familijs ſuis magiſtratum adepti erant, Q. Cornificium, & C. Licinium Sacerdotem. Solus Cicero ex competitoribus equeſtri erat loco natus, atque in petitione patrem amiſit.] Apertè Aſconius nobiles in plebeijs numerat: & nobiles à nouis hominibus diſtinguit, qualis erat Cicero, vt illi perſæpè obiectum eſt. Itaque Verrem & Hortenſium ſignificans *Verrina ſexta*, ſic loquitur, [Nec iſta præclara nobilitas deſinat quæri, popul. Roma. hominibus nouis atque induſtrijs honores mandare, ſemperque mandaſſe.] Neque, vt opinor, reperietur, quenquam è patricia familia hominem Nouum appellari. Itaque nec M. Scaurum, cuius parentes ignoti Romæ & contempti iacuerant, Aſconius Nouum appellat, ſed ei non minus quàm nouo homini laborandũ fuiſſe. Scaurus, inquit, ita patricius, vt tribus ſupra eum ætatibus iacuerit domus eius fortuna: nam neque pater, neque auus, neque etiam proauus, vt puto, propter tenues opes, & nullius vitæ induſtriã honores adepti ſunt: itaque Scauro æquè ac nouo homini laborandum fuit. Hot.

Patriciorum nomẽ vnde fluxerit, Velleius Patercul. *priore volumine* his verbis oſtendit: Romulus cẽtum homines electos adpellatoſque patres, inſtar habuit conſilij publici. Hanc originem nomen patriciorum habet. Dicti autem patricij, quod patres ciere poſſent. Plut. *in Romulo*, τοὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς καταλεχθέντας ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου πατέρας ἐκάλουν, καὶ πατρικίους, ὡς πατρίδας ὄντας πατέρας αὐτῶν ἔχοντας ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ ὕστερον ἐπιγραφέντας ἐν τῷ δημοτικῷ συγγεγραμμένους πατέρας ὀνόμαζον. Hîc autẽ non eſt prætereunda, quæ inter Dionyſium & Liuium eſt controuerſia. Dionyſ. enim ait Romulum patritios primò, deinde cẽtum ex patritiorum primoribus, qui numero longè plures erãt, Senatores feciſſe, ita, vt verè dici poſſet, Senator eſt, ergò patritius: non è contra patritius, ergò Senator, quum ex Dionyſ. non omnes facti patritij Senatores lecti eſſent. Liu. verò centum tantùm patritios à Romulo factos fuiſſe prodit, quos etiã Senatores fuiſſe refert Romuliq́; ſecundam ex Sabinis lectionem omittit. Hos aũt à Romulo prima lectione patritios creatos, eos eſſe conſtat, qui maiorũ gentium dicti ſunt. Qui verò à reliquis regibus, Brutoq́; primo conſule, minorum gentium. *De quo plura Onuphrius Panuinius in comm. lib. 1. Faſtorum, de patritijs & Senatorib.* Et hæc erat ſtante Romana Republ. verbi huius ſignificatio. Verùm longè aliter patricij in conſtitutionibus recentiorum Impp. accipiendi ſunt, vt ſuprà monuimus. In quibus patricij Imperatorum conſiliarij, quaſi eorum patres, vocantur. Sic enim à Iuſtin. *in l. vlt. Adde Cuiac. ibid. C. de conſulib. lib. 12. & §. ſed filiusfam. Inſtit. quibus mod. ius pat. pot.* & à Niceph. vocantur, *lib. 13. hiſt. Eccleſ. cap. 1. & cap. 4.* & à Claudiano, cuius ſunt de Eutropio patriciatus honore decorato verba:

Præſidium legum genitorque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

Iuſtinian. *Nouell. 80.* ὃν γὰρ πρῶτον ἐνομίσαμεν εἶναι ὑφ᾽ ἡμῶν ὁ τέταρτος πατέρων ἡμετέρων, τοῦτον ὑφ᾽ ἑτέρῳ τελῶν ἐξουσίᾳ. Itaque patricius πατὴρ βασιλέως, à Luitprando vocatur, *lib. 3. de reb. per Europ. geſt. cap. 3.* Sic in l. 64. in fin. & l. vlt. ff. de decurio. lib. 10. C. & in l. 3. C. vbi ſenator. & in epiſt. Iuſtinianeis patriciorum nomen, patriciatuſque dignitatem accipe. Paulus Diaco. *lib. 14. Appendicis ad Eutrop.* de Aetio. [Nec multò pòſt etiam patriciatus dignitatem conſecutus eſt.] *Briſſ.*

Patrocinia appellari cœpta ſunt, cùm plebs diſtributa eſt inter Patres, vt eorum opibus tuta eſſet. Inde factum eſt, vt Patrocinium pro tutela & defenſione dici cœperit. Feſtus.

Patrona, propriè non eſt vxor patroni, licet bonis moribus conueniat: huic etiam reuerentiam à liberto exhiberi, & ideo ſine venia in ius vocari non debeat. *l. 1. C. de in ius voc. Sp.*

Patronatus ius hodie aliter in iure Ciuili, aliter Canonico accipitur: Nam iure Ciuili appellatur hoc

ius,

ius, quod patroni in libertorum perſona boniſq; habent, operarum ſcilicet exactionem, inteſtati ſucceſſionem, bonorum poſſeſſionem contra tabulas, *tit. de iure patronatus.* Iure verò Canonico ius patronatus (ſeu aduocationem, ſeu cuſtodiam, ſeu alio nomine quis illud appellet) eſt ius idoneos rectores in eccleſijs instituẽdos epiſcopo offerendi, &c. quod alicui in eccleſia acquiritur, eo quòd ipſe, vel eius autores eccleſiam poſuerint, ædificarint, vel opibus non minimum auxerint, conſenſu epiſcopi adhibito, ex quo iure, cum vtilitate honor & onus ſimul reſultant. De quo Canoniſtæ, *toto tit. de iure patron. & in cap. quicunque. c. decernimus. 16. qu. 7.*

PATRONORVM tutela dicitur: Nam ſi cui nullus omninò tutor eſſet, ei dabatur in vrbe quidem à prætore vrbano, *l. ſi quis ſub conditione. ff. de teſtam. tut.* & maiore parte Tribunorũ plebis ex lege Attilia. *Inſtit. de Attilia. tut.* Et l. XII. Tabularum libertorum & libertarum tutela ad patronos liberoſque eorum pertinebat. Eo enim ipſo, quòd hæreditates libertorũ libertarumque, ſi inteſtati deceſſiſſent, iuſſerat lex ad patronos liberosve eorum pertinere, crediderunt veteres, voluiſſe legem, etiam tutelas ad eos pertinere. Quia plerunque vbi ſucceſſionis eſt emolumentũ, ibi & tutelæ onus eſſe debet. *Inſtit. de legit. patron. tut. Vide Raeuard. varior. lib. 1. cap. 10. Vide etiam infrà, Tutela.*

PATRONOS primùm vocarunt Romani, auctore Zonara *in Romulo*, & Heſychio, *in verbo*, πάτρωνας, τοὺς [illegible] καὶ βοηθούς, qui & προστάται à Græcis appellantur. Nam, vt ſcribit *lib. 2.* Diony. Romulum fuerunt patricijs plebeios commendaſſe, optione cuique è vulgo data quem vellet patronum eligendi, more ab Athenienſibus repetito, & eam pauperum tutelam patronatum appellatum fuiſſe: iuſque patronatus officijs cum inde apud Romanos durantibus huiuſmodi conſtitiſſe: nimirùm vt patroni clientibus de iure reſpõderent, cuius illi rudes erant, & ignari: abſentium æquè atque præſentium curam gererent, adeſſent in iudicijs, omnemque accuſatoris impetum ſuſtinerent. Iuxta Plauti illud *in Menech.* Iuris vbi dicitur dies, ſimul patronis dicitur: quippe qui pro illis loquantur, malè quæ fecerint: aut ad populum, aut in iure, aut apud Iudicem res res eſt. Sic me hodie nimis ſollicitum cliens quidam habuit: neq; quod volui agere quicquam licitum eſt: ita me attinuit, ita me detinuit. Apud ædiles pro eius factis plurimis peſſimiſque dixi cauſam.] Et fuit certè ius iſtud patronatus tantæ apud veteres auctoritatis, vt contenderit expreſsè M. Cato, patrem primum, deinde patronum proximum nomen habuiſſe, *auctore Gellio. libr. 5. cap. 13.* Proinde non eſt dubium, quin ſeuerè in patronos fraudulentos Romani animaduerterint. Sanè Dionyſius auctor eſt, clientem aduerſus patronum, aut patronum aduerſus clientem dicere teſtimoniũ non potuiſſe: nec alterum ab altero accuſari, aut inter inimicos numerari: q. quid horũ feciſſet, teneri eum Romuli lege de proditoribus, eumq; vt Diti ſacrum, interficere cuilibet liberum fuiſſe. Atque huius quidẽ priſci iuris Decemuiri etiam noſtri aliquam in ſuis tabulis memoriam votuerunt ſupereſſe voluerunt. Ideoque ius iſtud patronatus à Romulo vti introductum fuit, ita in ſuas quoque tabulas tranſtulerunt, his verbis: [Patronus ſi clienti fraudem faxit, ſacer eſto.] quemadmodum Seruius Honoratus, & poſt eum Iulius Sabinus, exponentes annotarunt illud Virgilij:

Et fraus innexa clienti.

Refert idem Sabinus per fraudem, in hac lege præuaricationes, Vrbanum intellexiſſe, quod Ræuardo ad omnem fraudem, dolumque malum potiùs referendum videtur. Et quia patroni ex lege Romuli clientũ cauſſis adeſſe, eaſque defendere cogebantur, ideò factum eſt, vt Oratores & Aduocati cauſarum patroni quoque dicerentur, non ſolùm Philologis, ſed & Iureconſultis, vt apud Iuſtinianum, *in l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudic.* Patroni tamen & Aduocati apud Ciceronem plurimum differunt. Nam, vt docet Aſconius *in diuinatione*, patronos appellat Oratores, Aduocatos verò Iuriſperitos, qui oratoribus iuris ignaris, in cauſis quid iuris eſſet, ſuggerebãt, quemadmodum nunc quandoque cauſidici ciuitatis Aduocatos monere ſolent. Eos autem *in primo de oratore*, ait à Græcis, πραγματικοὺς vocari. *De quo latiùs Ferran. lib. 2. explicationum. cap. 6. ad l. aduocati. C. de aduoc. diuerſ. iudic.* Et patronum tum intelligimus deeſſe, quum benè ingenioſeque non defendit, non verò cum ſimpliciter patronus nullus reperitur. Spieg. Poſtea hoc nomen manumiſſoribus datum eſt. Patroni autem variè in Iure ciuili accipiuntur: In edicto, De in ius vocando, & adfinibus titulis, Patronos accipimus eos, qui ex ſeruitute manumiſerunt, ſiue ex neceſſitate, quoniam rogati fuerant manumittere, vel hac lege emerant, vt manumitterent. Item qui colluſiones detexerunt, vel qui præiudicio pronunciati ſunt patroni cùm alioquin non eſſent, vel qui aduerſario deferente iurarunt ſe patronos eſſe. Non habentur contra pro patronis hi, cõtra quos iuratum vel pronunciatum, eſt. & qui iureiurando adegerunt, ne vxorem ducerent, & qui ſeruo ſuis nummis redempto fidem fregerũt, aut contra legem venditionis proſtituerunt, *l. 8. §. 1. cum duabus ll. ſeq. ff. de in ius vocand.* Quod verò ad ſucceſſionem inteſtati attinet, Patronus non eſt, qui ſe patronum eſſe iurauerit: aliter atque ſi patronus pronunciatus ſit, tunc enim ſententiæ ſtatur, *l. 14. ff. de iure patron.* Sed & hi, qui ex cauſa fideicommiſſi, vel ex lege in emendo dicta ad libertatem perduxerunt, vel qui dotalem ſeruum manumiſerunt, ad legitimam libertorum hæreditatem, vt patroni admittuntur, *l. 3. ff. de ſuis & legitim.* At in eo legis Iuliæ de maritandis ordinibus capite, quo libertæ diuertendi à patrono, cui nupta eſt, poteſtas adimitur, qui ex cauſa fideicommiſſi manumiſit, vel non ſuis nummis emit, vel ſe patronum eſſe iurauit, pro patrono non habetur, *l. 45. ff. de ritu nupt.* Quem etiam circa alimenta præſtanda interpretationem ſeruari Vlp. *in l. 5. §. ſi quis à libertis. ff. de liber. agn.* docet. Vbique verò Patroni appellatione etiam patrona continetur, *l. 52. ff. de verb. ſign.* Hot.

Hodie etiam patroni dicuntur Aduocati eccleſiarum, Vice domini, Cuſtodes, vel Guardias habentes, ſimilibuſque nominibus appellati, de quibus tot. tit. extr. de iur. patron. Licèt vt gl. *in c. praeterea. d. tit. & ibi additio* annotat, alij patroni, alij quoque aduocati eſſe eſſe putentur. Et in hac quidẽ ſignificatione quis patronus efficitur tribus de cauſis, delatione. donatione, & conſtructione, vnde verſus:

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus.

PATRONVS dictus quaſi pater, eodem modo quo Matrona. Seruius in illud Virg.

--- Et fraus innexa clienti.

Ex lege, inquit XII. Tabularum venit, in quibus ſcriptum eſt: [Patronus ſi clienti fraudem fecerit, ſacer eſto.] Si enim clientes, quaſi colentes ſunt, patroni quaſi patres: tantundem eſt clientem, quaſi filium fallere. Hot. *& Comment. lib. 2. cap. 7. num. 1.*

PATROCINARI, id eſt, prodeſſe, ſuffragari, *l. 2. §. ſi quis tamen. ff. ſi quis caut. l. 24. §. ſi quis tutorem. ff. de fideicom. libert. l. 12. ff. de mort. cauſ. donat.*

PATROCINIVM, pro aduocatione, *l. 2. C. de poſtul. & l. 6. §. 1. ibid.*

PATRVELES, à patruo dicti: quòd duorum patruorum filij ſunt. Quoniam qui pater alteri eſt, alteri eſt patruus. Sicut ſorores patrueles nuncupantur, ex duobus & ipſæ fratribus genitæ. Atque duarum ſororum, aut plurium filij, inter ſe Sobrini dicuntur, tanquam Sororini. *Lege, Conſobrini.*

PATRVELES à conſobrinis hoc differunt, quòd Conſobrini propriè dicũtur, ex auunculo aut matertera prognati: Patrueles verò ex patruo Titij prognati: Amitini ex amita, vnde Cic. *in Ligariana* filium Titi Bochi auunculi Ligarij conſobrinum appellat. indeque intelligi facilè poteſt illuſtris differentia: patrueles quippe non minus quàm duo eſſe poſſunt, ex fratribus ſcilicet duobus nati: amitini autem inter ſe duo eſſe nequeũt. quem enim amitinum Titius appellat, ab eo conſobrinus nominatur. *§. 4. de grad. apud Inſtin.* Ita ergò poterit Titius appellari conſobrinus, patruelis debebit, amitinus non poterit. quanquam confundi plerunque ſoleat diſcrimen: ac generaliter Cõſobrini pro quibuſlibet fratrum ac ſororũ liberis, ſicut apud Græcos ἀνεψιοὺς vſurpari, *l. 19. C. de nupt.* Hotom. *Commen. lib. 8. cap. 5. num. 1.*

PATRVELES, fratres vel ſorores ſunt, ait Caius, qui quæve ex duob. fratrib. progenerãtur, *l. 1. §. 1. ff. de grad. & adf.*

PATRVVM Plautus appellat patrui magni filium, id eſt, pro-

eſt, propiorem ſobrino. nam *in Pœnulo* cum Pœnus Agoraſtocli dixiſſet patrem eius ſibi patruelem fuiſſe, cótinuò reſpondens Agoraſtocles, [Mi patrue, ſalue] & *ſtatim inſequenti.* [Patruo aduenienti cœna curetur volo.] itemque deinceps. Hot.

PATRVVS eſt frater patris, *l.1. §.1. ff. de ſuis & legit. l. vlt. §.3. ff. de gradib. & adfinib. l.5. ff. vnde legit.* frater verò aui patruus magnus vocatur, *l.1. §.4. l. vlt. §. patruus magnus. l. penult. ff. de legit. tutoribus. Paul. lib. 4. ſentent. tit. 11. l.2. C. de ſucceſſ. ed.* Proaui verò noſtri frater idemque patris vel matris patruus magnus, nobis patruus maior eſt. *d. l. vlt. §. patruus maior. l.38. §. Iulius. ff. de leg.3.* Qui & propatruus à Gaio *in l.1. §. vlt. ff. de gradib.* & à Paul. *lib.4. ſent. tit.11.* At abaui frater patruus maximus *in d. l. vlt. §. patruus maximus*, qui & abpatruus dicitur, *in l.3. ff. de gradib.* & à Paulo *in ſuprà citato loco.* Patrueles dicuntur fratrum filij, *l.1. §.4. l. vlt. §. eodem gradu. ff. de gradib. Iſidor. lib.10. Etym. cap.5.* Briſſ.

PATRVVS magnus eſt frater aui: *inquit Paul. l.10. §.8. ff. de gradibus.*

PATRVVS maior eſt proaui fratris, patris vel matris patruus magnus, *l. Iuriſc. §. patruus. ff. de gradib. & affinibus.*

PATRVVS maximus eſt (vt ait Paulus) abaui frater, ataui & atauiæ filius, patris vel matris patruus maior, *l.10. §.10. ff. de gradib. Ant. Aug. lib. emendat.2. cap.4.*

PAVCA, dicuntur duo, *l.1. ff. de præſcript. verb.* At tria veniunt multorum nomine, *l. licet. §. Imperator. de leg.1. cum ſimil.* Spieg.

PAVCA verba, ex facti qualitate cognoſcuntur. *Vide Bart. in d. l. ſcire oportet. in princ. ff. de excuſ. tut.* Sp.

PAVCORVM ſignificatio variat in iure. nam pendet ex perſonarum, cauſarum, rerumque qualitate, tum temporis ratione. *Vide Bart. in l. ſcire oportet. ff. de excuſat. tut.* Apud veteres pauci pro bonis ponebantur: vt multi pro malis. autore Nonio. Spieg.

PAVLATIM, ſenſim. *Inſtitut. de rerum diuiſ. §. præterea. in princip.*

PAVLIANA ea actio appellatur, per quam quæ in fraudem creditorum alienata ſunt, reuocantur. *l.38. §. in Fabiana. ff. de vſur.* Theophil etiam *in §. item ſi quis. Inſtit. de act.* ait creditoribus bona debitoris ex ſententia præſidis poſſidentibus ad ea, quæ in fraudem & circumſcriptionem eorum alienata ſunt reuocáda, in rem actionem dari, quæ Pauliana appellatur. Briſſ.

PAVLISPER, pro paulum admodum, *l. 2. C. de his qui ſpont. mun. publ. ſub lib.10.*

PAVLO, idem ſignificat quod parum, vel paulum, *l. tutor. §. cum hæres. ad Velleian.*

PAVLO mox, ſtatim, cum paruo interuallo.

PAVLO antè, pro nuperrimè. *auth. quib. mod. nat. in princ.*

PAVLVS, à parum, adiectiuum, pro, rariſſimè, vſi ſunt auctores, præter quàm in ablatiuo.

PAVPER eſt Bartolo, qui in bonis non habet quinquaginta aureos, *l. qui accuſare. ff. de accuſat.* Eſt tamen pauper accipiendus, qui pro qualitate rei de qua agitur, ſatis non habet. in arbitrio itaque ius dicentis erit, vt ex perſonarum & rerũ qualitate, dijudicet, quem locupletem, quemque pauperem ducat, *per ipſum Bart. in l. qui accuſare. ff. de accuſ.* Spieg.

PAVPERIES. Pauperies eſt ipſa paupertas. Horatius *in Epiſtolis.*

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

In iure autem noſtro pauperies eſt damnum ſine iniuria facientis datum. Nec enim dici poteſt animal, quod ſenſu caret, feciſſe iniuriam. *l.1. ſi quadrupes. pauper. feciſſe dica. ff. §. 2. Inſtitut. eod. tit.* Actio autem de huiuſmodi pauperie ex lege XII. Tabul. deſcendens (quę lex voluit aut dari quod nocuit, id eſt, id animal, quod noxiam commiſit, aut æſtimationé noxiæ offerri) ad omnes quadrupedes pertinet, & (vt refert Vlpianus *in d. l.1. ff. eod.*) locũ habet, cum commota feritate nocuit quadrupes. Anch.

PAVPERTATEM à pauperie eo ſeparat, quòd paupertas ipſa conditio ſit, Pauperies verò damnum. Sic *in l. 24. in fin. ff. de præſcript. verb.* & apud Paul. *1. Sentent. tit.15.* hoc verbum exaudiédum eſt. Pauperes quod ad accuſationem perferendam attinet, habentur, qui minùs, quàm quinquaginta aureos in bonis habent. *l.10. ff. de accuſation.* Cui conueniens eſt, quod Conſtantinus *lib.1. Epitom. tit.6.* ſcribit, ὁ πένης ὅς ἐν μαρτυρῷ πένης δὲ ἐςὶν ὁ μὴ ἔχων πεντήκοντα νομίσματα. Planè in excuſationibus tutorum ob paupertatem antiqui crediderunt huius rei definitionem arbitrio æſtimationique iudicis committendam, *l.9. ff. de excuſat. tutor. §. ſed & ob paupertatem, Inſtit. eod.* Briſſ.

PAVPERIEM item Iuſtinianus *in legib. ſuis Georgicis* videtur appellare πτωχείαν, voce noua, & vt opinor parum veteribus nota, *vt refert Bal. in tit. ſi quadrup. pauperié feciſſe dicatur.*

PAVPERIOR non eſt, qui non acquirit, ſed qui patrimonium dilapidat, *l. ſi ſponſus. §. ſi maritus. ff. de don. inter vir. & vxor. vide item l. ſi vir vxori. ff. pro donato.* Spieg.

PAVPERRIMVS, ad opinioné refertur, *l. hæreditatem. §. filius. ff. de caſtr. pecul.* Spieg.

PAVPERTAS, eſt ipſa pauperis conditio: quotuplex illa ſit, Bar. explicat *in Minoriciis. lib.1.* An verò, & quib. proſit, tractat *in l. illicitas. §. fin. de offic. præſid.* Spieg.

PAVPERTINVS, Apuleiana vox, & priſcorum, pro tenui & paupere. vti Marcellus annotauit, &c. *Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Heſperium, lib.2.*

PAVPERVM appellatione, etiam continentur qui in reatu ſunt, vulgò carcerati pro maleficio vocantur, *l. iudices. C. de Epiſc. aud.* Spieg.

PAVIMENTVM, ipſum domus ſolidamétum: dictum à pauiendo, id eſt, tundendo, ſiue feriendo: quòd dum fiunt pauiméta. pluribus ſimul diebus feriuntur, & tunduntur, vt ſolidiora ſint, & ne rimas faciant. *Vide l. foramen. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Plinius indicat, apud antiquos pauimentorum genera multa fuiſſe, *cap.25. lib.36.* Sp.

PAVO, qui & Pauus, auis vulgò nota. *§. pauonum. Inſtit. de rer. diuiſ.* Alber.

PAVSA, quies, ceſſatio: Lucretio, Apuleio. Vnde Pauſarius Senecæ, qui pauſam facit: vel potiùs, vt ipſe interpretatur, qui voce temperat impetum remigantium. *Epiſt. penult. lib.7.* Spieg.

PAX, id eſt, humanarum rerum tranquillitas, à pactione appellatur, *l.1. in princip. ff. de pact.* diſcordatiuis, *cap.1. de treug. & pact.* eſtque vinculum charitatis, *not. c. nouit. de iudic. extra.* Briſſ.

Παξαμάδιον, Latinam vocé eſſe Suidas ſcribit, qua etiam vtitur Leo de re militari, & ſignificat idem, quod Græcis ἄρτος, ὁ ἐπὶ ξηροῖς ἄρτος, id eſt, expeditionalis annon. *Cuiac. ad l.1. C. de erogat. mil. ann. lib.12.*

PE

PECCARE, dictum quaſi pellicare, id eſt, cum pellice coire. Vnde propriè eſt, adulterium committere. Sed vſus effecit, vt pro quomodocunque labi & offendere, & delinquere ſumatur. Hoc omnium eſſe Deo excepto, refertur in Canonicis decretis, *de pænit. diſt.2. cap. cui ſine, in fin. Vide Bart. ſub fin. l.1. ff. de iuſtit. & iur.* Sp.

PECCATORES, pro adulteris Iuſtinian. vſurpaſſe, *in Inſtit. tit. fin.* eruditiores quidam contendunt: indicantes, Baptiſt. Pium parum rectè, pro, peccatoribus. pedicatoribus legendum cenſere. Vt certè ibidem non conuenit hæc vox. Attamen mihi magis probatur hoc loco vocabulum, ſtupratoribus, vt habet editio Norinbergenſ. Sp.

PECCATVM, quidquid fit contra officium: quæ etiam culpa appellatur.

PECTAE, à πέκτω, quod eſt, figo: vel quod magis eſt, ἀπὸ τοῦ πέκειν, quod ornare ſignificat Suidæ. & ſi tondere quoque pecora Ariſtophani. *Alc. C. de excuſ. artif. lib.10.*

PECTEN & Echinus, piſces ex teſtaceorũ genere ſunt: echino pro pedibus ſpinæ, pectini vngues, teſta non admodum firma. de his habetur, *l.1. C. de monopol.* vbi cum omniũ piſcium, tum nominatim pectinis & echini monopolium prohibetur. *Forcat. in penu iuris ciuil. c. cap.20.*

PECVA, vt ait Cicer. *in Pompeiana*, ab eo quod eſt pecu, venit: vt à genu, genua: & ſignificat pecorum multitudinem. Spieg.

PECVARIA, numero multitudinis dicebãtur omnia, ex quibus pop Rom. haberet reditus: quia diu hoc ſolum vectigal Romanis fuit. Nunc ea dictione fœmininè, & locum in quo pecorum greges conſiſtunt, & ſcíẽtiam parandi, ac paſcendi pecoris, accipimus.

Pecvarivs, ſubſtantiuè, qui pecorum curam habet: vt canis, qui pecora cuſtodit à luporum iniuria.

Pecorarivs, ſi modò ſcribendũ non eſt, Pecuarius, qui pecua, ſiue pecora publica redimit, *vt ait Aſconius*. Romani enim vetuſtiores, nihil in bonis aliquid præter pecudes habebant. Pecudis nomine omne animal eſt, quod ratione atque effigie humana caret. Nebriſſ.

Pecvs vallæ eſt omne animal, quod ſub imperio pabulo terrę paſcitur, vt ſunt boues, aſini, equi, cameli, oues, capræ. Plinius elephantes vocat pecudes, cum ait: [qui cum elephanto congreſſus, gemino ictu pecudem exanimuit.] Modeſtinus *de leg.3.* [Pecudibus legatis, ait, & boues, & cætera iumenta continentur.] Sp.

Pecvdvm ſeu pecorum numero ſunt omnes quadrupedes, quæ gregatim habentur, veluti oues, capræ, boues, equi, muli, aſini, ſues. Canis verò inter pecudes non eſt, longeq́ue magis beſtiæ eo numero non ſunt. Sic in lege Aquilia & aliàs ſemper pecudem accipimus, *l.2. l.29. §. hac actione. ff. ad leg. Aquil. l.63. §. pecoribus. l.79. ff. de leg.3.. l.38. §. iumentorum. ff. de ædilic. ed. l.12. §. ſed & ſi pecoris. ff. de vſu & habit.* Briſſ. Hinc pecoris paſcendi ſeruitus: quæ definitur ius eſſe pecoris paſcendi in alieno agro, *l.1. §. in prædijs. & l. pecoris. ff. de ſeru. ruſtic. præd. §. inter. de ſeruit. Inſtit.*

Pecvliares ſerui. Ordinarij ſerui ad ſubſidium miniſterij ſeruos vicarios comparatos habebant: ideoq́ue peculiares aliquando vocabantur, quia in peculio ipſorũ ordinariorũ erant, de qua re videto amplius apud Franc. Connan. *lib.2. comment. cap.2. quo loco citat. l. ſi Sticho. ff. de pecul. legat. l. ſeruos. ff. de leg.3.* Horat. *lib.2. Satyr.7.* Et Martialis *ad Maximum.*

Eſſe ſat eſt ſeruum, iam nolo Vicarius eſſe.
Qui rex eſt, regem, Maxime, non habeat.

De ſeruorum generibus vide Alexãdrum Neapolitanum *lib.3. genial. dierum. cap.25.* & Cælium Rhodiginum. *Brechæus in l. vrbana familia. ff. de verb. & rer. ſign.*

Pecvliare crimen, commiſſum dicitur, quod ſanguine, hoc eſt, vita, & vltimo ſupplicio expiatur, *l.2. C. ne ſanct. bap. l. ſi quiſquam. de epiſc. & cler.* Sp.

Pecvlator eſt, qui furtum facit pecuniæ publicæ, hoc eſt, qui de Principis aut populi ærario ſuffuratur. *Adde Balduin. comment. ſuper inſtit. Inſtit. lib.4. tit.18. de public. iudicijs.* Spieg.

Pecvlatvs, inquit Feſtus, furtum publicũ dici cœptum eſt à pecore, quia ab eo initiũ eius fraudis eſſe cœpit: ſiquidem ante æs aut argẽtum ſignatum, ob delicta, pœna grauiſſima erat duarum ouium: & triginta boum. Hot.

Pecvlatvs definitur (*in l.9. §.1. ff. ad leg. Iul. de pecul.*) pecuniæ publicæ aut ſacræ furtum, non ab eo factum, cuius periculo fuit. & ideo ædituum peculatum non admittere. Qui ergò ex pecunia ſacra, religioſa, publicaúe quid abſtulerit, aut interceperit, aut in rem ſuam verterit, quiue in aurum, argentum, æs publicum quid indiderit, aut immiſcuerit, peculatus tenetur, *l.1. ff. eod.* Hot. *adde Connan. lib.3. cap.1. num.4.*

Pecvlatvs. Criminis peculatus obnoxij ſunt, qui publicam pecuniam, vel rem ſacram, vel religioſam, furati fuerunt. *Inſtit. de public. iudic. §. item lex Iulia.* Pœna peculatoris eſt capitalis, velut ſi iudex ſit: ſi verò alius, vtpotè plebeius, deportationis. *d. §. item lex Iulia. Inſtit. eod. facit ad hoc l. peculatus pœna. & l. peculatus crimen. ff. ad l. Iul. pecul.* Et hæc, quòd poſt quinquenniũ admiſſi criminis non exigatur, *d. l. peculatus pœna. & l. peculatus crimen. ff. eodem.* de vetuſtiori iure crediderim. ſiquidẽ contra eos, qui de peculati ſunt publicas pecunias, tẽpus non tollit actionem. nam ſi quid ex publicis pecunijs retinuerint, temporis auxilio accuſatores non excludunt. imò & ſi eos mori contingat, liberi eorum licet ex lucro nihil participârint, vel hæreditario nihil ſint conſecuti, agentibus coguntur reſpondere *l. vlt. eod. tit.* quia accuſatio repetundarum morte non ſoluitur, *l. in ſenatuſconſultum. §. idem. ff. ad Turpill. l. ex iudicio. ff. de accuſat.* Exempla autem pœnæ peculatus extant permulta in Chronico de regibus Francorum. Iacobus Belnenſis Samblaciani dominus, primæ autoritatis vir, extremæ ſenectutis, peculatus ſuſpenditur. Poncherius vir & generis nobilitate & opibus inſignis, fide à rege accepta, cum Gentilis Itali pręſidis fraude, literis quibuſdam remotis, ſuam innocẽtiam (quòd promiſerat) probare non poſſet, pari pœna punitur. Reliqui verò quæſtores, & rei nummariæ præfecti, in exilium profugiunt. Anno Christi 1527. regni verò Franciſci Valeſij regis, bonarum artium, & literarum omnium ſtudioſiſſimi, 13. Anch.

Pecvliare dicitur quidquid in peculio aut ex peculio eſt, vt Peculiaris ſeruus, *l.3. §. miles. ff. de ſuis & legit. l.21. ff. de pecul. leg. l.13. ff. de in. patr. l.14. ff. de except. l.9. ff. de caſtr. pec.* Briſſon.

Pecvliare vinum, pro ſeruili, apud Vlp. *l.9. §. fin. ff. de tritico vino.* [Si peculiare vinum legatũ ſit, id contineri, quod ſerui habuerunt.] Spieg.

Pecvliarem mercem, non ſicuti peculium accipimus, quippe peculium deducto quod domino debetur, accipitur: merx autem peculiaris etiamſi nihil ſit in peculio dominum tributoria oblig. *l.1. §. peculiarem de tribut.* Maff.

Pecvliari nomine fieri dicitur, quod in cauſam peculij fit, & vt in peculium vertatur, *l.16. §.1. ff. de lib. cauſ. l.2. §. ſi ſe. non. ff. pro empto. l.44. §. vlt. ff. de vſucap. l.32. ff. de ſolut. l.4. l.32. §. vlt. ff. de acquir. poſſeſſ. l.54. §. vlt. ff. de acquir. rer. domin.* ex Briſſon.

Pecvliariter, pro ſpecialiter. *C. de Comit. rei militar. l.2. ff. de tribut. act.* Spieg.

Pecvliariter, id eſt, ex peculiari cauſa, vel peculiari nomine, *l.1. §. ſi ſeruus. ff. de except. rei vend. l.2. ff. de tribut. l.3. §.1. ff. de in rem verſo. l.3. §. ſaltus. ff. de acqu. poſſ.* Aliàs peculiariter, eſt pecuniariter. *l.13. ff. ad exhib.* ex Briſſ.

Pecvliatvs ſeruus, qui peculium habet. Caius *l.18. in fin. ff. de ædil. edict.* [æquè ſi quis ſimpliciter dixerit, peculiatum eſſe ſeruum, ſufficit ſi is vel minimum habeat peculium.] Plautus *in rud.* Peculioſum vocat. *in Perſa* etiam verbo peculiandi eſt vſus, [atque iſtanc ob rem, ego aliquid te peculiabo.] Hot.

Pecvliatvs appellatur peculio inſtructus ſeruus, *l.33. §. ſi vendit. ff. de act. empt. l.18. in fin. ff. de ædil. ed.* Aſinus Poll. *lib.10. epiſt. Cicero.* [Traiecit ſeſe in regnum Bogudis planè bellè peculiatus.] Apuleius *lib.10. de aſino aur.* [liberto acceptiſſimo & ſatis peculiato.] Ambroſ. *lib.3. epiſt.11.* [Quis autem peculiatus ad vitam æternam tranſijt, niſi virtutum fultus peculio?] Auguſtin. peculioſum dixit *in pſal.38.* [Peculioſus, ait, ſeruus es cuiuſdam magni patrisfam.] Huic contrarius eſt expeculiatus, quo verbo Plaut. vtitur. Peculiare dicitur, quod ex peculio eſt, vt peculiaris ſeruus, *l.3. §. miles. ff. de ſuis & legit. l.21. ff. de pecul. legat.* Plautus *in prolog. captiuor.*

Hic poſtquam hunc emit, dedit eum huic gnato ſuo peculiarem.

Peculiaria mancipia, *l.4. §.1. in fin. ff. de his qui not. infam.* Item peculiaris debitor, *l.26. §. qui filiusfam. ff. de condict. indeb.* Et peculiare nomen, quod ex peculio factum eſt, *l.28. in fin. ff. de pign. act. l.56. ff. de pecul. leg.* Peculiariter eſt ex peculiari cauſa & peculiari nomine, *l.1. §. ſi ſeruus. ff. de except. rei vind. l.4. §. ſi eam rem. ff. de vſucapio. l.1. §. item adquirimus. l.4. §. ſi eam rem. l.44. §.1. ff. de adqu. poſſ. l.2. § ſi ſeruus. ff. pro empt.*

De peculio actio, in peculium appellatur, *l.30. §.1. ff. de pact. l.41. ff. de pecul. l.9. §. penult. ff. de dolo. l. penult. ff. de condict. furt.* Per ſe autem nulla eſt de peculio actio, ſed hæc qualitas condemnationis moderandæ cauſa alijs actionibus adiungitur, veluti redhibitoria in peculium, *l.57. ff. de ædilit. ed.* Actio de dolo, de peculio, *l.9. §. pen. ff. de dolo.* Condictio furtiua de peculio, *in l. pen. ff. de condict. furti. & l.42. ff. de furt.* Briſſ.

Pecvlivm eſt, quod filius ſeruusúe permiſſu patris vel domini ſeparatum à rationibus paternis dominicisq́ habet: deducto inde ſi quid patri dominoúe debetur, quaſi puſillum patrimonium, vel puſilla pecunia, *l.5. in fin. ff. de pecul. l.37. §.1. ff. de adqu. rer. dom.* Dixi [permiſſu patris vel domini,] quoniam peculium non eſt id, cuius ſeruus ſeorſum à domino rationem habuit, ſed quod dominus ipſe ſeparauit, ſeruóue perpetuo vtendum conceſſit, ſuam ſubſtantiam ab huius ratione diſcernens. *l.4. §.1. l.26. ff. de pecul.* Peculium autem eorũ duntaxat, eſt qui in aliena poteſtate ſunt: pater enim familiàs peculium habere non poteſt, quemadmodum nec ſeruus bona, *l.182. ff. de verb. ſign.* Itaque benè in Lexico Latino Græco ædis B. Germani peculium definitur [illegible]. Apud Iſid. quoque *lib.5. cap.25.* Peculium eſſe traditur quod pater vel do-

vel dominus filium ſuum vel ſeruum pro ſuo iure tractare patitur. *adde Renardum l. ſi. in familias. ff. de reg. iur.*

PECVLIVM, vt refert Vlpian. *in l. depoſiti. §. peculium. tit. de peculio.* dictum eſt, quaſi puſilla pecunia, ſiue patrimonium puſillum. Peculium autem Tubero quidem ſic definiuit, *vt Celſus in lib. 6. ff. refert*, quòd ſeruus domini permiſſu, ſeparatum à rationibus dominicis habet: deducto inde, ſi quid domino debetur. Idem Celſus *in l. definitio peculij. eod. tit.* Peculij definitio, inquit, quam Tubero expoſuit, vt Labeo ait, ad vicariorũ peculia non pertinet. quod falſum eſt. nam eo ipſo quòd dominus ſeruo peculium conſtituit, vt vicario conſtituiſſe exiſtimandus eſt.] idem Celſus *in l. ſi chorum. §. 1. de leg. 3.* refert peculium id appellari, quod præſidij cauſa reponeretur: vt Proculus ait quibuſdam bellis ciuilibus factitatum, & ſæpè audiſſe ruſticos ſenes ita dicentes, pecuniam ſine peculio fragilem eſſe. Inter has definitiones multiplices dubitauit Laurentius Valla, quam ſequi deberet, cùm Feſtus præſertim ita ſcribat, [peculium ſeruorum eſt à pecore dictum, ſicut & pecunia nobilium.] Et Seruius grammaticus; peculium, patrimonium, ita enim maiores dicebant, à pecoribus in quibus eorum conſtabat vniuerſa ſubſtantia. vnde etiam pecunia dicta eſt à peculio, quod propriè ſeruorum eſt: prout etiam voluit Vlpian. *in l. paterfam. peculium. ff. de verbor. ſig.* dum inquit; peculium habere non poteſt. perfam. quemadmodum nec ſeruus bona. licet etiam peculium, abuſiuè tamen, pro patrimonio dicamus. Propterea dicit Laurent. Hanc rem, tanquam arbiter onerarius dijudicabo, & quidem breuiter hoc modo: peculium eſt, quicquid labore noſtro paratum eſt, in quacunque perſona, licet in ſeruis iura velint dominorum accedere conſenſum, (vt etiam ſuperius dixi.) vt ita ſenſit Verg. *in Bucolico carmine*,

Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi.

Et ibi etiam Seruius, & Horatius,

Rem poteris ſeruare tuam, redit vncia, quid ſit
Semis, ad hæc animos ærugo & cura peculi.

Et Cicero *in paradoxis*: [An eorum ſeruitus dura eſt, qui cupiditate peculij nullam conditionem recuſant duriſſimæ ſeruitutis?] Et illos quoq; ruſticos ſenes, de quibus Celſus meminit (quem ſuperius retuli) dictantes pecuniam ſine peculio fragilem eſſe: intelligi debent, ſine lucro induſtria parto. Nam cur habenti pecuniam maior pars præſidij collocetur in puſillo quod repoſuit, quam in ipſa pecunia? cum præſertim peculium ſit pars pecuniæ. & in hoc putauit Valla defeciſſe noſtros Iureconſ. ſed in quo? Equidem non video quomodo à Iureconſ. diſſentiat, licet ſub verborum inuolucro ſeipſum decipiat, malignè cupiens calumniari. Et dum ſuperius dixi, maiores noſtros à pecoribus pecuniam denominaſſe, quia omnis pecuniæ pecus fuit fundamentum, hoc etiã voluit Colum. qui *in 7.* ſcripſit; in ruſticatione vel antiquiſſima eſt ratio paſcendi, eademque quæſtuoſiſſima: propter quod nomina quoque pecuniæ, & peculij, tracta videntur à pecore, quod non ſolum veteres poſſederunt, ſed adhuc apud quaſdam gentes vnum hoc vſurpatur diuitiarum genus. Plin. *lib. 36.* ſcripſit, pecuniam ſortitam eſſe nomen à nota pecudis, quoniam antiquitus numi effigie pecudis ſignabantur. Hinc Plutarch. *in Publicola* aſſerit, in vetuſtiſſimis nummis ſignum fuiſſe ouis, & ſuis, bouiſque conſpectum. Legimus & apud Plinium, quòd bos olim erat numiſma Atticum, bouis nota percuſſum, Didrachmum alio nomine dictum. Proinde reprehenſione dignus non eſt Iulius Pollux, qui in expoſitione eiuſdem carminis Homerici, quod apud nos retulit Paul. Iureconſ. *in l. 1. ff. de contrah. empt.* putauit boues apud poetam intelligi poſſe pro nummis, in quibus bouis effigies impreſſa conſpiciebatur: quod hodie etiam poſſumus dicere in illis nummis, quos vulgus Ambroſinos, ſeu Caualletos appellat. Et poſteaquã de peculio tractauimus, obiter caſtiganda eſt offendicula *in eod. tit. de peculio in l. quia ergo caſus. ibi. ſed in omnibus erit conceſſio.* & ſcribendum; ſed in nominibus erit conceſſio. item paulò pòſt *in l. ſumma. verſ. ſed dolum.* Dolo (inquit) cum caret. caſtiga, dolo non caret. *Cuta. Adde Forcat. in Necyomantia dia. 56. num. 1. & ſeq.*

PECVLIVM erat priſcis temporibus particula quædam gregis (vnde etiam nomen inuenit) quod patres ſuis filijs, domini ſuis ſeruis induſtriæ ſuæ exercendæ cauſa concedebant: nunc verò ſumma quędam eſt pecuniæ eadem de cauſſa conceſſa, & à paternis dominiciſque rationibus ſeiuncta *l. depoſiti, 5. & ſeqq. ff. de pecul.* Dignum etiã obſeruatu eſt, quod ex Plauto notauimus, filiosfam. quibus patres vendendas merces tradebant, peculiũ ex ĳs pluris venditis, quàm quanti pater eas æſtimaſſet, locupletaſſe. nam in Mercatore ſic loquitur:

Lucrum ingens facio, præterquam mihi meus pater
Dedit æſtimatas merces, ita peculium
Conficio grande. ---

Sciendum eſt autem, iure quidem antiquo & florente Republ. nullum peculium non ipſius patris pleno iure fuiſſe. Nam (vt ait Dionyſ. *lib. 8.*) ῥωμαίοις οὐδ᾽ ἴδιόν ἐστι κτῆμα, ζώντων ἔτι τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα τῶν παίδων ὅ, τι βούλονται τοῖς πατράσιν ἀποδέδοται. Romani proprium nihil poſſident, quamdiu patres eorum in vita manent: ſed & pecuniæ & corpora filiorum, parentum poteſtati arbitrioq; permiſſa ſunt. Verùm Imperatores vt præmio aliquo adoleſcentes ad militiæ labores inuitarent, Caſtrenſe peculium ijs pleno iure conceſſerunt. quod Iuuenalis *16. Sat.* vbi militiæ præmia enumerat, his verſibus declarat;

Solis præterea teſtandi militibus ius
Viuo patre datur: nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet, cuius regimen pater, ergo Coranum
Signorum comitem, caſtrorumque ære merentem
Quamuis iam tremulus captat pater. --

Itaque Vlpian. *in l. 2. ff. ad S. C. Maced.* ſcribit filiosfamil. in caſtrenſi peculio ius ac vicem patrumfamil. obtinere. Hot.

Cæterum peculium quoddam Paganicum eſt, quoddam Caſtrenſe, quoddam quaſi Caſtrenſe, *l. vlt. C. de inoff. teſtam.* Paganicum rurſus vel Dominicum eſt, vel Paternum, id eſt, ex patris dominique ſubſtantia profectum, eorumque voluntate ſeorſim poſſeſſum. Vetuſta porro gloſſaria, tam Græca quam Latina, filiorumfamilias Peculiũ quadruplex faciunt, Profectitium, Aduentitium, Caſtrenſe & quaſi Caſtrenſe. ex Briſſon.

PECVLIVM aduentitium eſt, quod filio extrinſecus aduenit, vtpote ex liberalitate fortunæ, vel laboribus ſuis. Ex liberalitate fortunæ eſt, veluti ex hæreditate materna, aui, proaui, & aliorum à matre cognatorum, fratris, amici, vicini. Item, ex legato, fideicommiſſo, pacto, contractu, ex cauſa nuptiali, & huiuſmodi *l. quæcunque. & l. cum oportet. in prin. C. de bon. quæ liber.* Ex laboribus autem ſuis eſt, ex aſſeſſionis, vel poſtulationis munere, vel profeſſione qualibet. Et in ijs omnibus bonis pater fructum, filius verò proprietatem habet. Verùm, de his nec patri præmorienti, nec filio quandiu in poteſtate eſt, teſtandi licentia eſt. *d. l. quæcunque. & l. cum oportet. C. eod. §. igitur liberi. Inſt. per quas perſonas nob. acquir.*

PECVLIVM caſtrenſe eſt, quod à parentibus, vel cognatis in militia degenti datum eſt, vel quod ipſe filiusfamiliás in militia acquiſiuit, quod niſi militaſſet, acquiſiturus non fuiſſet. Nam quod erat & ſine militia acquiſiturus, id peculium eius caſtrenſe non eſt. *l. caſtrenſe. ff. de caſtren. pecul. facit l. ſi forte. ff. d. tit.* Cuiuſmodi definitio, vt veriſſima, cum textus diſtinctione eius definitionis, quam de ipſo caſtrenſi peculio habet Conſtantinus Harmenopulus, *lib. 5. tit. 2. vbi de teſtamentis filiorum,* autor Græcus, alioquin non pœnitendus, planè pugnat. [Caſtrenſia ſunt (inquit ille) quæ quis priuatim ex ſua induſtria, vel militia, vel quocunque modo, vel hæreditate quæſiuit.] Quare rectiùs feceris, ſi quæ Imperator *in l. vlt. C. de inoffic. teſtament.* de hac perſpicuè ſtatuit, obſerues: ad quæ ea, quæ inferiùs ſequentur, propiùs accedunt. Caſtrenſia igitur ſunt, quæ ferro & armis filius tulit, quæque illi ex peregrinatione longinqua, & profectione hyberna & æſtiua, hoc eſt, ex expeditionibus, obuenerunt. Et de ijs etiam, in poteſtate patria etiamnum exiſtens teſtari poteſt, ſcilicet, in ijs teſtamenti liberam habet factionem, vſque adeo, vt ſi parentes eius quid æris alieni pro ijs extricauerint, tum filij ad ſatisfaciendum illis teneantur, ac deinde de reſiduo teſtari poſſint. Sic, ſi ob grande æs alienum pater bona ſua à creditoribus venundari paſſus eſt, caſtrenſe quidem peculium filij vnà non diſtrahitur, neque illud pater vel indignatus filio adimere poteſt, ſed ſolius eius eſt, qui id ſibi parauit. *Inſtit. quibus non eſt permiſſ. fac. teſtam.* His verò rationibus peculiũ ipſum caſtrenſe differt à pagano. *Adde Balduini comment. ſuper inſtit. Iuſtin. lib. 2. tit. 9. per quas perſo. cuique adquir.*

PECVLIVM quaſi Caſtrenſe Iuſtinianus *in cõſtitutione ſua*

quæ eſt vltima de inoff. teſtam. declarat dici quod filij familias induſtria ſua quærunt in diuerſis dignitatibus vel adminiſtrationibus poſiti. Vnde à manu principis vel ex publicis ſalarijs quaſdam largitates conſequuntur. Sed & patroni cauſarum, memoriales, agentes in rebus, nec non magiſtri ſtudiorum liberalium artium. Archiatri quoque & alij omnes omnino, qui ſalaria, vel ſtipendia accipiunt publica. *Connanus lib.9.cap.4.num.4.*

PECVLIVM quaſi caſtrenſe, quod ex publico munere, aut functione aliqua, operaue, etiam ex priuatis perſonis filius aſſequitur. *l.fin. C.de inoff.teſtam. l. ſacroſanctæ. & l.cum lege. C. de epiſcop. & cler.* Etiam quaſi caſtrenſia ſunt, quæ ex donatione principali, vel auguſtarum, conſecutus eſt. *l.cum multa.C.de bon.quæ lib.* Item ea, quæ hæreditas fratris, vel ſororis ei attulit, *authen.item hæreditas.C.d.tit.* & quæ ex magiſtratu percepit, vt annonæ. & ex aſſeſſione, quæque iuſſu principis à fiſco frumentationes dantur. Et in his bonis (ſcilicet quaſi caſtrenſibus) parentes nullum quoque ius habent, hoc eſt, neque horum fructus, neque proprietas illis competit, *d.l.cum multæ.C. eod. l.miles.ff.de caſtr. pecul. l.erat.C.de caſtren.pecul. milit.* ſed in ijs omnibus æquè filio in poteſtate exiſtenti teſtamentum facere licentia data eſt Anch.

PECVLIVM nuptæ, Iuriſconſulti appellant, quæ præter dotem ei dantur, & marito traduntur. Papinianus *l.13.§.1.ff. de donation.* [Species extra dotem à matre, filiæ nomine, viro traditas, filiæ quæ præſens fuit, donatas. & ab ea viro traditas, videri reſpondi] & paulò pòſt; [ſed peculium à dote puellæ diſtingueretur.] Item Vlp. *l.9.§.2.ff.de iur.dot.* [Dotis autem cauſſa data accipere debemus ea, quæ in dotem dantur. Cæterùm ſi rés dentur in ea, quæ Græci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an ſtatim efficiantur mariti.] Hotom.

PECVLIVM paganicum eſt, quod occaſione vel patris, vel domini, vel bonorum eorundem filijs, vel ſeruis obtingit. Nec æquè vt aduentitium acquiſitionem effugit, ſiquidem habet illud pater, & dominus pleno iure, hoc eſt, & proprietatis, & vſus fructus. ac de huiuſmodi bonis non filius, ſed ſolus pater antè, quàm filius, decedens teſtamento diſponere poteſt. Sunt qui illud profectitium appellant, eo reſpectu, quod proficiſcatur à patre, vel à domino. Anchora.

PECVLIVM profectitium eſt, quod de bonis paternis proficiſcitur, & concedi ſolebat à patre, vt in poteſtate adhuc filius exerceret induſtriam adminiſtrandorum bonorum bonorum, & negotiandi. *Vidè proximè ſupra* Oldend.

PECVLIVM etiam pro vniuerſis bonis & toto patrimonio quandoque ſumitur *l.16.ff.ad Trebellia.* ſignificabat & veteribus pecuniam præſidij cauſa repoſitam *l.77.§.1.ff.de leg.3.* Vlp. etiam auctor eſt, Gallos peculium appellaſſe res mulieris extra dotem conſtitutas. *l.10.§.dotis autem.ff.de iure dot.*

PECVNIA eſt, quæ à Græcis τὸ χρῆμα dicitur, τὸ ἀργύριον omne æs publica forma ſignatum, quo vel commutandis, vel vendendis, emendiſque rebus & mercimonijs comparandis gentes inter ſeſe vti ſolent, quod precium rei emptæ & venditę appellatur. Quid autem appellatione pecuniæ contineatur, vide per gloſ. *in c.putant.13.q.3. gl.in l. 2. ad fin. C. de conſtit.pecu.in Auth. vt omnes obed.iudic.prouinc.§.1. in verbo pecuniarum. &c. Brechæus l.rei appellatio.ff.de verb.& re.ſig.*

PECVNIA ſine peculio fragilis. Veteres dicere ſolebant, peculium appellantes, quod præſidij cauſſa ſeponeretur. *l.79.de legat.3.* Varro ſcribit, *de lingua Latina lib.4.* Præſidium eſſe dictum, quia extra caſtra præſidebant in aliquo loco, quo tutior regio eſſet. Siue, vt Feſtus definit, præſidium eſt, quod vtilitate & ſalute alicuius, auxilij gratia præponitur. Sunt ergo milites præſidiarij, qui vtilitate & ſalute totius exercitus, extra caſtra præſidebant, hoc eſt, qui caſtris auxilij gratia pręponerentur. Hinc deinde factum videri poteſt, vt pro exercitu etiam præſidium veteres interdū poſuerint per ſynecdochen *l.5.in prin. de capt. & poſtl.* Et ſic quod reponitur præſidij cauſſa, rectè exercitus cauſſa dici repoſitum poteſt. Nam cum ad Attic. ſcriberet Cicero, Italiam totam armis præſidijsq; teneri, an non per præſidia στρατόπεδα exercitus intellexit? Vlpianus auctor eſt, ob tranſitum exercitus conferri quid à ruſticis ex fructibus olim ſolitum. *l. 27. §.3.de vſufru.* Proinde quis hinc nō intelligit, quid ſibi Celſus & Proculus voluerint, cum pecuniam ſine peculio ſcriberent eſſe fragilem? Peculium eſt, inquiunt illi, quod præſidij, hoc eſt, exercitus tranſeuntis cauſa ſeponitur: ſiquidem tunc ex fructibus ſic conferre ſolent ruſtici, vt aut certam præſtarent fructuum portionem, aut ea certa nummorum quantitate redimerent. Proinde qui boni eſſe patresfamilias volebant, hi ſeponebant certam pecunię ſummam, qua huiuſmodi fieri, vt ſæpe bellis ciuilibus cōtingebat, fructuū redemptio poſſet. Et id quod ita ſepoſitum erat, appellabant ruſtici peculium ſuum. Fortaſſis ea ratione, qua ſeruile peculium nomen accepit. Quemadmodum etiam hac potiſſimum ratione peculium ſedulò conuaſant ſerui, vt tandem ſe peculio ſuo redimant ex ſeruitute: ſic ruſtici, vt militibus debitam redimerent fructuum portionem, præſidij cauſſa ſeponebant nummos aliquot, ſine qua ſepoſitione, omnis eorum pecunia tam fragilis erat, vt ea exercitu tranſeunte, plerunque tota prodigeretur. Poſſe etiam hunc locum ſic intelligi, vt præſidij cauſa dicatur id ſeponi, quod militum metu abſconditur, partim fortaſſis ex prauis militum moribus, partim etiam ex his Celſi verbis, [vt quidam bellis ciuilibus fecitaſſent,] obſcurum quibuſdam nō videtur. Sed magis arridet interpretatio prior. *Renard.variar.lib.5.cap.17. Contraſius Miſcell.lib.1.cap.13.*

PECVNIAE appellatio ad ea omnia refertur, quæ in patrimonio noſtro ſunt. *Connan.lib.10.cap. 5. num. 1.* Non enim numerata tantùm pecunia, ſed & corporales res, ſiue mobiles ſiue ſoli, & iura, ea appellatione cōtinentur *l.4. l.5. l.178. l. 222. ff. de verb. ſignif.* Auguſtin. *in lib. de diſciplina Chriſtiana.* [Tertium, ait, quidquid homines poſſident in terra, omnia quorum domini ſunt pecunia vocatur: ſeruus ſit, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum eſt, pecunia dicitur. Et ideo pecunia, quia antiqui totum quod habebāt, in pecoribus ponebant.] Ita in 12. tab. non vno loco hoc nomine omnis ſubſtantia comprehendebatur, quod & Iuſtin. *in l.penult. C.de conſtitut. pecun.* ſignificat. In ſtipulatione quoque emptæ hæreditatis hæc verba, QVANTA PECVNIA AD TE EX HAEREDITATE ET L. TITII PERVENERIT, omnia hæreditaria iura complectuntur *l. 50. ff. de verb.obligat. l.36.ff. de pecul. l.20.§.1.ff.de ſtip.ſeruor. l.93.ff.de legat.3. l.96. ff. de verb.ſignificat.* Quemadmodum & illa leg. Iuliæ verba accipienda ſunt, quæ ab Vlpiano referuntur *in l.64.§.vlt.ff.ſolut. matr.* Eſt cùm in anguſtum reuocatur pecuniæ nomen, vt ea tantùm contineat, quæ pondere, numero & menſura conſtant: veluti in hac ſcriptura, qua legatorū dies profertur, quas pecunias legaui, quibus dies adpoſitus nō eſt, *l.19.& l.30.ff.de leg.1.* Briſſ.

Paulus etiam pecuniam oblatam dixit, cum ageretur de oblato ſeruo Sticho. Apud Græcos quoque χρημάτων appellatio latiſſimè patet. Sic enim Ariſtoteles *lib.4.Eth. ait,* χρήματα δὲ λέγομεν πάντα ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται. Et Socrates *apud Xenophontem lib.1.Oecon.* coniungit χρήματα καὶ κτήματα, ſignificans ea omnia, quæ ad vitam tuendam conducunt, & quibus probè vti poſſumus. Nam & id χρῆσθαι ſignificat. *Balduin. tit. de actionibus, &c.*

PECVNIAM antiqui à pecore deduxerunt: quòd vniuerſa eorum facultas in pecorum fructu eſſet. Pecunia enim, & ſignatum æs, ad vſum comparanda neceſſaria, quæ moneta & nomiſma, non reperitur introducta ab Homero: qui ne minimarum quidem rerum exquiſitas mentiones, Camerario teſte, omiſit, & permutationem rerum diligenter perſcripſit. Qua ratione & peculium dictum, quod quis ſua induſtria acquirit. *Alc.de verb.ſig.*

PECVNIAE exactæ vocabulum, non ſolùm ad ſolutionem referendum eſt, verum etiam ad delegationem *l. verbum.ff.de verbor.ſignif.*

PECVNIA mutua, quandoque per prolepſim dicitur, quę adhuc mutuo data non eſt, ſed ea deſtinatione habetur, vt mutuetur *l.malum.§.2.de verb.ſig.* Sp.

PECVNIA nautica, quæ & traiectitia, & maritima dicitur, eſt, quæ periculo creditoris in nauem recepta, traijcienda committitur. Sp.

PECVNIARVM nauticarum Græcis duo ſunt genera, ἑτερόπλοα & ἀμφοτερόπλοα, Diſcuſſo periculo definit vſura & pecunia eſſe nautica. Interdum creditor nauticæ pecuniæ ſeruum mittit aut libertum nauigaturum cum debitore, quē Græci vocant ἐπὶ ναῦν πλέοντα, quòd vſurarum ſua die exigendarum cauſa mittatur, *l.qui Romæ §.Callimachus.ff. de verb.oblig. & in l.traiectitia.ff.de actio. & oblig. l.nihil.§.operis.ff.de nau. fæ. Cuiac. ad l.122.ff.de verb.obl.d.§.Callimachus.*

PECV-

PECVNIAE numeratæ nomine, non alia venit intelligenda, etiamſi latiſſime pateat eius appellatio. *vt Alc. in comment. demonſtrat.* Pecunia nuncupata *vide, nuncupata pecunia.*

PECVNIAM accepiſſe etiam dicemus eum, qui aliquid pro pecunia accepit, vel ſi quid omnino compendij ſenſit. *Vlp. in l.1. & ſeq. ff. de calumniat.* Old.

PECVNIARIVM fideicommiſſum appellatur, quo res quælibet extra libertatem per fideicommiſſum relicta eſt. Atque ita fideicommiſſum pecuniariam fideicommiſſariæ libertatis præſtationi opponitur. *l.24. in princ. & §. ſi rogatus. l.39. & l.45. §.1. ff. de fideicom. libert.* Pecuniaria fideicommiſſa fideicommiſſarijs libertatibus opponuntur, *l.26. §. ff. eod. tit.* Interdum Pecuniarium fideicommiſſum appellatur, quo res ſingulę per fideicommiſſum relinquuntur, *l.14. §. vlt. ff. ad SC. Trebell.* Briſſ.

PECVNIOSVM Cicero *act. 2. in Verrem,* dixit, hominem diuitiarum copijs & facultatibus inſtructiſſimum & qui præpingueis fortunæ copias conſcenderit. Non enim diuitiæ & facultates ac familiæ, numerata tantum in pecunia, & nummis percuſſis haberi ſolet, ſed poſſeſſionibus rerum immobilium. [His, inquit, iudicijs, quæ nunc ſint, pecunioſum hominem, quamuis ſit nocens, neminem poſſe damnari.] *Brechaus in l. pecuniæ verb. ff. de ver. & verb. ſignif.*

PECVNIA redacta ſic accipitur, non ſolum ſi iam exacta eſt. verum & ſi exigi potuit, nec exacta eſt, *l. ſi poſſeſſor. §. redacta. ff. de petit. hered.*

PECVNIA traiectitia eſt, quæ trans mare vehitur. Cęterùm ſi eodem loco conſumatur, non erit traiectitia. Sed videndum, an merces ex ea pecunia comparatæ in ea cauſa habeantur. Et intereſt vtrum etiam ipſæ periculo creditoris nauigent, tunc enim traiectitia pecunia fit *l.1. ff. de nau. fœn.*

PEDAGIA dicuntur, quæ dantur à tranſeuntibus in locum conſtitutum à principe weggelt. Et capiens padagium debet dare ſaluum conductum, & territorium eius tenere ſecurum, adeò quòd ſi aliquis ſpolietur, tenetur ei dominus terræ rapinam reſarcire, *ſecundum Bald. in vſi. feud. de pa. iura. fir. in §. conuenticulas. facit l. ne quid. ff. de incend. rui. naufra. & no. archi. 33. quæſt. 5. ſi quis peregrinorum.*

PAEDAGOGIA in legato fundi inſtructi, quid ſignificet apud Vlpian. *in l. quæſitum eſt. §. ſed ſi fundus. ff. de fundo inſtructo.* aliàs dubitatum eſt inter aliquos non paruæ auctoritatis viros: cum tamen clarum ſit, in hac lege pro genere ſeruorum accipi debere. Sueton. tamen tranquillus *in vita Neronis,* verbum hoc vſurpauit pro puerorum concubitu, & ſtupro, cum inquit [ſuper ingenuorum pædagogia, & nuptiarum concubinatus veſtali virgini Rubriæ vim intulit] niſi tamen cum Hermolao malimus in Suetonio legere, proagogia, id eſt, productiones. Ego tamen veriorem lectionem exiſtimo, ſi apud Iureconſ. pædagogica, legamus: hoc enim nomine miniſteria ſeruorum appellantur à Græcis, inde παιδαγωγικὴ. Latinè miniſtram ſignificat. Cotta.

PAEDAGOGVS ab agendis, hoc eſt, ducendis pueris appellatur. *not. §. eadem l. Aelia Sentia. Inſtit. quib. ex cauſ. manumit. non licet. Io. Bello. Etym.*

PEDAM, veſtigium humani præcipuè pedis appellaſſe antiquos, in commentarijs quibuſdam inueniri ſolet.

PEDAMENTA, de quibus meminit Vlp. *in l.3. de ſer. ruſt.* prædiorum. ſunt munimina & pali, quib. vitis caduca fulcitur. *vt ex Catone docet Alexand. Gen. lib. 2. cap. 10.* & pedamentorum tria ſunt genera: vnum robuſtum, ſeu fixile, ex quercu, caſtanea, vel iuniperò, quod ridica dicitur. aliud è pertica conficitur, hinc palus dicitur: & eſt teres. tertium ob neceſſitatem ex harundineto conficitur: *vt Varro & Colum. in tractatu de re ruſtica tradiderunt.* Et propterea Plin. Pedatas vineas dixit, *vt etiam refert Sipontinus in expoſitione 28. epigrammatis.* Et ſunt memoria digna ad l. pali. de leg.3. vbi lignorum appellatione non continentur pali, neque perticæ quòd in numerum materiæ redigendi ſunt. quod tamen reſtringendũ eſt, niſi ex vetuſtate vlterius ad vſum vitium apti non eſſent. *Cotta & Corraſius Miſcellan. lib. 1. cap. 19. Adde Brechaeum in l. pali. in tit. de verb. & rer. ſignif. & Forcat. in penu iuris ciuilis, cap. 7. in princ.*

PEDANEVS iudex. Qui ſint pedanei iudices, explicat ſatis ſanctio illa Iuliani imperatoris *C. in tit. de pedan. iudic.* [Quædam ſunt (ait) negotia, in quibus ſuperfluum eſt moderatorem expectare prouinciæ. Ideoque pedaneos iudices (hoc eſt, qui negocia humiliora diſceptent) conſtituendi damus præſidibus poteſtatem.] Ex hac igitur ſanctione ſuam de pedaneis iudicibus definitionem traxêre Perottus & Calepinus, dicentes eos eſſe pedaneos iudices, qui à præſide conſtituuntur, vt minora negocia diſcernant: ſic dictos pedaneos, quòd non vehantur curru ſed pedibus proficiſcantur in forum. His ſubſcribit Crinitus, *de honeſta diſciplina lib. 15. cap. 7.* ita dicens, [qui ſint pedanei iudices in veterum ſcriptis, non facilè reperies qui tibi exponat, niſi ad ipſos accedamus iureconſultos, in quorum videlicet commentarijs ſcriptum eſt, eos appellari iudices pedaneos, qui minores cauſas, ac negocia humiliora obeant, quando alij occupati ſunt, aut honorarij, aut etiam prouinciales, qui detineri conſueuiſſent in maioribus officijs, & honeſtioribus cauſis.] Paulò aliter de ijs Alciat. *in parerg.* Arbitratur enim ex curia, ſeu decurionum ordine fuiſſe aliquos magiſtratus, qui, cum præſes pro tribunali cognoſceret, ipſi ad pedes adſtarent, & ex præſidis delegatione deinde cognoſcerent. Certæ ei iuxta antiquam traductionem Auth. *in titulo, vt defuncti, &c.* appellari videntur conſiliarij. Secundum verò tranſlationem Holoandri, aſſeſſores. Anc.

PEDANEVS iudex appellatur iudex datus & delegatus, ſeu ſpecialis, quaſi iá ſubſellij iudex, *l.3. §.1. ff. ne quis eum qui in ius vocat. l.4. ff. de tut. dat. conincella l. vlt. ff. de off. prætor.* A Theophilo *Inſtit. de interdict. in princ.* χαμαιδικαστὴς appellatur. In conſtitutionibus vero Impp. qui humiliora negocia diſceptabant iudices, de leuituſque & minutis cauſis cognoſcebant, Pedanei vocantur, *l.4. & l. vlt. C. de pedan. iudic. l. penult. C. de poſt. l.2. C. de liberi. & cor. liber. l.11. C. de falſis. l.13. C. de iudic. l. vlt. C. vbi & apud quos.* ex Briſſ.

PEDARII ſenatores, auctore C. Baſſo dicebantur, qui quia magiſtratum curulem nondum ceperant, pedibus in curiam itabant. nam Senatores qui curulem magiſtratum geſſerant, veterum ætate curru ſolebant honoris gratia in curiam vehi, in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent, quæ ob eam cauſſam curulis appellaretur. Gell. *lib. 3. cap. 18.* Hoc. quo quidem autore dicebantur, qui in poſtremis erant, & ius quidem veniendi in Senatum dicendæque ſententiæ habebant, ſed quia nullis functi eſſent honoribus, Senatores nondum erant, non rogabantur ſententias, ſed quas principes dixiſſent in eas deſcendebant: vnde pedarij appellati arrogantis enim eſſe videbatur, illorum ſententiæ addere quicquam velle aut detrahere, iuuenibus præſertim & rerum imperitis. *Comman. lib. 1. cap. 14. num. 4.*

PEDE amputato debilitari. *l.3. C. de ſeruis fugitiuis.*

PEDEM in fouea habere, id eſt, in periculo mortis eſſe, *in l. apud Iulianum. de fideicom. libert.* Pomp. Græcè refert ſententiam, ſic redditam Latinè. [Ego diſcendi cupiditate, quam ſolam viuendi rationem optimam, in octauum & ſeptuageſimum annum ætatis duxi, memor ſum eius ſententiæ, quam dixiſſe fertur Iulian. Et ſi alterum pedem in ſepulchro haberem, adhuc addiſcere quædam vellem.] Sp.

PEDEM ponere pro poſſidere & acquirere poſſeſſionē. Veteres enim vt naturalis poſſeſſio capta fuiſſe videretur, quæ in rebus mobilibus prompta, in immobilibus difficilis & pene impoſſibilis videbatur, cum apprehendi non poſſent: ſolebant quandoque omnes fundi glebas circumambulare vt nulla pars eius non calcata pedibus diceretur, quòd prehenſionis loco eſſet: id tamen quia ridiculum & plus quam ſuperſtitioſum videbatur ſatis poſtea ad adipiſcendam poſſeſſionem habitum eſt, ſi pars aliqua fundi pertingeretur. *Comman. lib. 3. cap. 8. num. 1.*

PEDES ſunt ſymbolum & indicium quoddam poſſeſſionis rerum immobilium, ſicut manus rerum mouentium, *vt ſingulariter colligit Alciat. cap. 6. lib. 5. Pareng.* Sp.

PEDES, miles qui pedibus militiam exercet. vulgò ein fußknecht *l.1. & 2. C. de appar. mag. milit. C. lib. 12.*

PEDESTER qui pedibus iter facit *l.1. §. ſtationem. ff. de flum.* Albericus. Spieg.

PEDESTRE iter quod vulgò terreſtre. Vlpian. *l.1. §.9. ff. de fluminibus.* [Si pedeſtre iter impediatur, nõ ideo minus iter nauigio deterius fit.] *Cicer. ad Attic. lib.* Hotoman.

PEDICONES gladio puniuntur, teſte Iuſtiniano, *inſtit. de publ. iudicijs. §. item lex Iulia.* quamuis quidam apud Imperatorem in eodem loco, in alio capite legis Iuliæ, hanc pœnam conſtituant, & propterea textum nitidum deprauantes, non

peccatoribus,ſed,prædicatoribus, legendum contendunt. Tamen quia hæc eorum lectio minueret pœnam, non puto ab antiqua lectione recedendum: cum alioquin tales vita priuari debeant, vt ſancitum eſt *in authen. vt non lux. contra naturam. circa. fin. & in l. cum vir. C. ad l. Iul. de adult. ſecundum intellectum Bald.* Inconueniens enim eſſet tam deteſtabile vitium puniri, ſolùm priuatione dimidiæ partis bonorum, ſi honeſti ſint: ſi humiles, corporis coercione, cum relegatione (vt ipſi vellent) cum alioquin & crimen adulterij, & inceſtus acrius puniatur. & Ireconſ. *in l. 1. ad fin. ff. de extraord. cogn.* dicat eum qui ſtuprum ſuadet, capite puniri debere. & diſtinctio l. Iuliæ ibi per Imperatorem relata, quam hi vellent extendere, ſolùm punit eos qui viduas vel virgines ſtuprauerunt, ſecundum Matheſ. *not. 101. not. text.* licet gloſſator neſcio quid ineptè ſubintelligendum putet. Præterea nonne legimus apud Auguſtinum, quòd peius eſt contra naturam, quàm cum matre coire: *vt habetur in c. adulterij. & c. ſeq. 32. quæſt. 7.* ideo conſequens eſt vt maiori pœna, & exquiſita ad hoc coerceantur: vt etiam diſponit Imperator *in l. cum vir præallegata.* Accedit etiam, quia pædicator ſecundum aliquos, apud idoneos auctores non recipitur, ſed pedico: licet hæc latinitas apud Imperatorem ſæpiuſcule deſideretur: vt etiam eleganter ſcribit Bald. *in c. 1. §. & quia vidimus. in 6. col. verſ. & interdum. qui feud. dar. poſſ. & opportunè* ... *ſuprà in verb. Liberum.* Hac pœna etiam puniuntur non ſolùm maſculorum concubitores, ſed etiam qui cum fœminis tali vitio ſe coinquinant: *vt per Dec. in l. 1. in 7. not. C. de ſecund. nupt. Aſſl. in conſtitut. regni. in 3. lib. in 42. rub.* & adeò execrabile cenſetur, quòd vtens fœmina dormiente contra naturam, & poſt clamante, poteſt puniri etiam pœna capitis, tamquam eam rapuiſſet: ſecùdum Firmianum *in verb. Sodomita* vbi dicit, ſe ita conſuluiſſe. An autem per vitium Sodomiæ liceat vxori à viro diuertere, latè Barb. *conſ. vlt. lib. 1.* Cotta.

PEDICVLOS Paul. *in l. 32. ff. de aur. arg.* vocat, quibus ſigna ſuſtinentur, baſes, ſed tenues. Et ſic plerunque pediculi à Columella dicuntur, quibus arborum rami baccis onuſti ſuſtinentur: quaſi parui pedes. Hot.

PEDIBVS ire in ſententiam idem quod alterius ſententiam approbare eſt. Nam apud Romanos ſenatoribus per cõſulem interrogatis, cum primus dixiſſet ſententiam, mox diſcedebat in aliquam partem: tum cæteri qui eiuſdem ſententiæ erant, eodem ibant. Quod per diſceſſionem Senatuſconſultum vocabatur. Hinc in ſententiam ire, vel pedibus in ſententiam ire. Old.

PEDISSEQVA, ancillula, quæ dominam ſequitur. *Vide l. Titia ſeruis. ff. de manum. teſtament.* Papinianus *in l. peculium. de leg.* 3. eadem ſunt, ait, in lecticarijs, aut pediſſequis legatis. Sp.

PEDVLES faſciæ apud Vlp. *in l. 25. §. 1. ff. de aur. & arg.* dici videntur eæ quibus pedes vinciuntur. M. Tull. *in Clod. apud Non.* [Tunc quum vincirentur pedes faſcijs, quum calanticam capiti accommodares.] Haud ſcio tamen an verius legeretur PEDALES. Old.

PEDVLES faſciæ, & impilia idem. Pedules ſic dicuntur. vt pedula auctore Feſto, quæ Græci πέδιλα & vel πόδεια. *Cuiac. obſeruat. & emendat. lib. 5. cap. 11.* Sunt autem pedules faſciæ pedum aut calciamentorum. *Cuiac. obſeru. lib. 10. cap. 17. circa fin.*

PEGASIANVM SC Pegaſo & Puſione Coſſ. Veſpaſiani Auguſti temporibus factum, *§. ſed quia. §. at ſi plus. Inſtit. de fideicom. hered.* cuius tria capita inuenio; vnum, vt ei qui rogatus eſſet hereditatem reſtituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque lege Falcidia ex legatis retinere concedebatur. Alterum, quo ex ſingulis quoque rebus, quæ per fideicommiſſum relinquerentur, eadem retentio permiſſa erat. Tertium & quidem præcipuum erat, quo cauetur, vt ſi recuſaret ſcriptus heres adire hereditatem, ob id quod diceret ſibi ſuſpectam eſſe, quaſi damnoſam, deſiderante eo cui reſtituere rogatus erat, iuſſu Prætoris adire & reſtituere hereditatem cogeretur, perindeque ei & in eum qui reciperet hereditatem, actiones darentur, ac ſi ex Trebelliano SC. reſtituta fuiſſet. Et Trebelliano quidem SC. locus erat, ſi non plus quam dodrantem hereditatis heres ſcriptus reſtituere rogatus eſſet: quo caſu ei & in eum qui hereditatem recipiebat, tamquam in heredem ex eo SC. actiones hereditariæ pro recta parte tranſibant. Pegaſiano verò locus erat, ſi pluſquam dodrantem, vel etiam plus quam totam hereditatem reſtituere rogatus eſſet: ac quarta retẽta, ſi hereditatem reſtituiſſet, quaſi partes & pro parte ſtipulationes interponebantur. Verùm Iuſtinianus hoc SC. exploſo, totam eius vim in SC. Trebellianũ tranſtulit. *Quæ omnia ex Vlpiani. tit. 26. regul. & Paulo lib. 4. ſenten. tit. 4. Iuſtiniani inſtitutionib. tit. de fideicommiſ. hered. & l. 1. §. non ſolum. C. de vet. iur. enucl. ſumpſiſſe me ingenue fateor.* Briſſ.

PEGMATA nam, inquit Iuriſconſ. in emptionem domus & ſpecularia & pegmata cedere ſolent. *l. quæſitum. §. ſpecularia. ff. de fund. inſtrum.* Pegmata verò accipe compactam machinam, ex ære, marmore, vel ligno, cum ornatus, tum commodi cauſa: inſtar illorum, quæ in pompæ apparatu producuntur, quibus etiam intra ædes vti aſſueuerant, *teſte Alexand. Neapol. lib. 5. cap. 24. cui Feſtus auctor.* Seneca, [Pegmatis formam deſcribit ad Lucilium.]

PEGMATA verò, vt docet Feſtus Pompeius, ornamenta ſunt ex ære aut marmore cõfecta: quæ vt plurimum in atrijs, quandoq; in porticibus aulisq; affigunt, maiorum aliorumq; fortium virorum geſta certius quàm pictura oſtendentia. & hoc innuunt verba illa [ſiue in ædificio ſint poſita] & reliqua. & de his loquitur Vlpian. hîc. Præterea πῆγμα Græcum vocabulum eſt, ἀπὸ τοῦ πήγνυμι, quod eſt pango, deductum: ſignificatq; machinam, in qua ſtatuæ collocantur, & quaſi pangunt, ad illas ſuſtinendas, ſiue aliud quicquã eiuſmodi. Martial. *epig. 1.* de mole ſup qua impoſit⁹ erat Domitiani coloſſ⁹.

Hic creſcunt medio pegmata celſa via.

De his meminit etiam Dion. *in vita Adriani* in hanc ſententiam [nam ſi ſurgentia ſpectacula & pegmata efferre voluerint, illud nullo pacto effici poterit humilitate loci.] Frequentatum etiam eſt à maioribus noſtris, & maximè Romæ, pegmata in ſcenam cum pueris ludicris & confidentibus ex lignis & tabulis producere, quæ conſtabant vario genere picturæ. Ad hoc alludens Iuuen. inquit;

Et pegma & pueros inde ad velaria raptos.

Plinius *nat. hiſt. 23. lib.* auctor eſt, Caium principem in circum pegma duxiſſe, in quo fuêre argenti pondo 124. Pegmatis autem formam deſcripſit Seneca ad Lucilium. & Ruffinus *in 7. lib. Ioſephi de bello Iudaico.* Cotta.

PEIERARE dicitur, qui præſtitum iuſiurandum contemnit. *l. 2. C. de reb. cred.* Qui falſum iurat, etiam peierat *l. vlt. de crim. ſtellionat. l. 13. in fin. de iureiur.* Qui autem peierabat, in deum, principem, cenſores, pontifices, vltores habere, & extraordinè puniri interdum ſolet. Religio contempta iuriſiurandi, ſi incõſulto & calore quodam peieratum eſſet, ſiue per Deum, ſiue per Principem, ſolum Deum vltorem habebat, non principem *d. l. 2.* Cæterum qui conſulto per Deos araſue Deorum peierabant, pontificibus: qui per genium Principis, Principi: qui alia ratione cenſorib. pœnas dabant. Pontifices, ſcribit *lib. 2.* Dionyſius, de omnibus cauſſis ad ſacra pertinentibus, tam inter priuatos homines, quàm inter magiſtratus ſacrificos iudicaſſe. Et idcirco etiam de periurio, quatenus illud ad ſacra pertinebat, quale eſt, quod per Iouem, per Dium fidium, aut per aras Deorum, ſolenni modo præſtabatur, cognouiſſe olim & iudicaſſe, omnino videntur: quemadmodum expreſſe Plautus de quodam iuramento conceptis verbis per aram Veneris præſtito: in hunc modum ſcribit *in rudente;*

Grippe quod tu iſtum talentum poſſis? Gri. Iuratus ſi mihi
Erit. La. Libet iurare? tuo meo Pontifex periurio eſt

Qui autem conſulto per genium principis peierabat, is ex conſtitutionibus Principum, fuſtibus interdum caſtigari ſolet. *d. l. 13.* grauiusq; multò ijs, qui per Iouem peierauerant, puniebatur, quemadmodum auctor eſt *in Octauio.* M. Minutius Felix. In reliquos autem homines periuros cenſoria nota animaduertebatur. Siquidem, vt ſcribit in officijs Cicero, cõſores nulla de re diligentiùs, quam de iureiurando iudicabant. *Ranard. variar. lib. 2. cap. 3. Adde Forc. in ſuo cupidine iuriſperito l. 18. num. 9. in fin.*

PEIERARE, non eſt falſum iurare, ſed quod ex animi tui ſententia iurauenis, ſicut verbis cõcipitur id non facere. *Cic. lib. off. 3.* Iurare autem oportet, inquit Vlpian. vt delatum eſt iuſiurandum *l. 3. §. vlt. de iureiur.* Sp.

PEIORARE, pro deteriorem reddere. Paul. *lib. ſent. 2. cap. 19.* [Homo liber, qui ſtatum ſuum in poteſtate habet, & peiorare eum, & meliorem facere poteſt.] Hotom.

PELARGICI nomi dicti, quaſi Ciconiariæ leges quibus liberi parẽtes alere iubentur. Id quod in iure quoq; cautum eſt. *Vide Bud. in ann. & ſuprà, Antipelargia.*

PELECINVM, herba in ſegetibus creſcens. *de qua Plin. lib. 27. cap. 12. & 15.*

PELLERE, pro inducere, perſuadere, illicere apud Iuriſconſ. [Sed vtrum ita demum, inquientem, ſi bonæ frugi ſeruum pepulit ad delinquẽdum] *l. 1. §. ſed vtrum. ff. de ſer. corr.* Sp.

PELLES, pro mãtica, ſeu pera viatoria, Italis vulgò Valliſia dicitur: quòd è pellibus conficiebatur: nec ignotum curijs noſtris vocabulum eſt. Paul. *in l. de tapetis. de ſup. leg.* [Sicut pelles, quibus inuoluuntur veſtimenta.] Sp. *Adde Turnebum aduerſ. lib. 13. cap. 4.*

PELLES varij generis in libris noſtris memorantur, vt Pelles Babylonicæ *l. vlt. §. ſpecies ff. de publican.* Pelles lanatæ *in l. 70. §. 1. ff. de leg. 3.* Pelles indutoriæ *apud Paul. lib. 3. Senten. tit. 6. de quib. in l. 25. §. vlt. cum l. ſequ. ff. de auro, arg. leg.* & Pelles tentoriæ ad tabernacula & tentoria paratæ *apud Vopiſc. in Aureliano.* De quib. l. 7. ff. de ſuppell. leg. accipienda eſt. Solebant enim antiquitus ſub pellibus milites degere. Vnicus Marcellini locus *ex lib. 19.* huic rei probandæ ſufficiet. [Sub pellibusq́; exercitu diffuſo, ait, per iſtri fluminis margines barbaros obſeruabat.] Inde Pelliones *in l. vlt. ff. de iure immunit. l. 1. de excuſatio. artific. lib. 10. C. & apud Lamprid. in Alex.* Briſſ.

Sub pellibus. Quæſitum eſt, quid Celſus his verbis voluerit. Labeo ait originẽ fuiſſe ſupellectilis, quòd olim his qui in legationem proficiſcerentur, locari ſolerẽt, quæ ſub pellibus vſui forent *l. 7. de ſuppell. legat.* parua quæſtio, ſed tamen quæſtio. Ad quam reſponderi poterit, tentoria exercitus Romani ex pellibus fieri conſueuiſſe. *Idq́ue lib. 2. teſtatur Valerius cap. 2.* Igitur ſub pellibus, nihil aliud eſt quam ſub tentorijs. Idq́ue probari etiam ex Tacito poteſt, qui ſic *Annalium lib. 3.* ſcribit, [Retentusque omnis exercitus ſub pellibus, quamuis hyeme ſæua adeò, vt obducta glacie niſi effoſſa humus tentorijs locum non præberet.] Et lib. 14. [Contractus deinde, inquit, omnis exercitus, ſub pellibus habitus eſt, ad reliqua belli perpetranda] *Ren. Vario. lib. 4. cap. 4.*

PELLEX propriè, quæ cum eo conſueta eſt, qui vxorem habet. Quæ cum cœlibe conſueſcunt, non pellices, ſed pellacæ dicuntur verbo Græco. *Bud. in Annot. ad l. 2. ff. de orig. iur.* Græci παλλακὴν vocant. *Adde Alc. enarrantem pulchrè l. Maſurius. de verb. ſignif.* Sp.

PELLEX à pelliciendo dicitur: vel, vt D. Auguſtinus *in ſecundam epiſt. Petri,* à pollutione, vel à pellis formoſitate, qua incautos pelliciunt & decipiunt. *Brech. in l. Maſurius ſcribit. ff. de verbor. & rer. quem vide plenius de different. pellicis & pallacæ.*

PELLICATOR, qui ad fraudem pellicit. Sp.

PELLICATVS voce, *in lib. de Off. 2.* vſus eſt Cicero.

PELLICEM ser. Sulpitius ait appellatam, probroſam, que habitam, quæ iuncta conſuetaque eſſet cum eo in cuius manu mãcipiove alia matrimonij cauſsâ foret: quod hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam Numæ regis fuiſſe accepimus [pellex ædem Iunonis ne tangito: ſi tangit, Iunoni crinibus dimiſſis agnam fœminam cædito.] Pellex autem quaſi πάλλαξ, id eſt quaſi παλλακίς, vt pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum eſt. Hæc Gellius *li. 4. cap. 3.* Connanus veriſimilius eſſe putat omnem mulierem pellicis nomine notari, quæ vni viro libidinis cauſſa ſe adiunxit. Maſurius enim ſcribit *libro memorabilium,* pellicẽ apud antiquos habitam, quæ cum vxor non eſſet, cùm aliquo tamen viuebat, quam nunc verò nomine amicam, paulò honeſtiore concubinam appellari. C. Flaccus in lib. de iure Papyriano ſcribit; pellicem nunc vulgo vocari, quæ cum eo cui vxor ſit, corpus miſceat: quoſdam eam quæ vxoris loco ſine nuptijs in domo ſit, quam Græci παλλακὴν vocant. Sic priſcis temporibus dicebatur pellex quæcunque pudicitiam ſuam vni viro exhibebat, ſeu marito ſeu cœlibi, ſed poſtea obtinuiſſe, vt tantummodo eſſet maritorum: vnde vxorum pellices dicuntur. Salluſt. *in Cicer.* [Filia matris pellex.] *Et Ouid. Metamorph. 10. de Myrrha.*

Tunc eris & matris pellex, & adultera patris?

Vtroque nomine, & pellicis & adulteræ vſus eſt. At πάλλαξ etiam in Latinis vocabulis obtinuit locum, ſed pro ea quam concubinam dicimus. Vt Plinius *li. 35.* ait Alexandrum vnam ex pallacis ſuis Campſacen voluiſſe pingi ab Appelle. At nõ erat vxor Alexandro. Et Sueto. *in Veſpaſiano.* [Inde quieti vacabat accubante aliqua pallacarum, quas in defunctæ locum Cœnidis plurimas conſtituerat.] Quod ſi pellicis nomen in hac ſignificatione reperiatur, aut cũ Valla & Budęo librariorum errorem eſſe puto, aut nimis antiquè locutos illos credam, mihi certè ita loqui non permitterem, nec pellicis & concubinæ nomen confunderem. quanquam ſunt, qui ſolo reprehẽdendi ſtudio adducti, ſanè nulla ratione & autoritate fundati aliter doceant. Nam ſiue à pellendo pellex, quę vxorem pellat, ſiue à pelliciendo, vt vult Feſtus, magis conuenit ei quæ conſueſcit cum eo qui habet vxorem. nam & inde pellicatio, & pellicator eodem autore, qui pellicit in fraudem. At concubinæ nulla fraus eſt, quæ iuſtè penè vxoris loco eſt, ſed pellicis, quæ fraudat vxorem mariti affectione & amplexu. Cæterùm quòd Maſurius tradit, Concubinæ honeſtius nomen eſſe quàm amicæ, Accurſius non intelligit. Hoc autem à Gręcis ſumptum eſt, quibus ἑταίρα & amicam & ſcortum quodlibet ſignificat: vnde apud Lucianum ἑταιρικοί, dialogi in quib. meretrices interloquuntur. Credo id inde profectum quod huius vitæ mulieres nemo non amicas appellet: nec iniuria quidem, cum omnibus id præbeant, quod niſi amiciſſimis præſtari non ſolet. Cic. 2. *Philipp.* [Reiecta mater amicam impuri filij tanquam nurum ſequebatur.] Has omnes mulieres ſuo quamque proprio nomine deſignauit Demoſthenes. κατὰ νεαίρας: τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας ἡδονῆς ἕνεκ' ἔχομεν, τὰς δὲ παλλακὰς τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος, τὰς δὲ γυναῖκας τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως, καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν. Id eſt, Amicas voluptatis cauſa habemus. Pallacas autem ad quotidianum corporis obſequium, vxores verò ad iuſtæ ſobolis procreationem & fidelem rerum domeſticarum cuſtodiam, &c. *Connan. lib. 8. cap. 12. num. 2.*

PELLIONES, à pellibus conficiendis dicti, ſub quibus milites hyemabant, apud Paternũ *in l. vlt. ff. de iur. immunit.* vbi tamen POLLIONES legitur. Cicero *in Acade.* [In quo magna rei militaris eſſe occupatio ſolet: vt non multum Imperatori ſub ipſis pellibus otij relinquatur] id eſt, in ſtatiuis Hot.

PELOPONESIAM quinquies quaternos enixam, & multas Aegypti vno vtero ſeptenos, item traditum eſſe quatuor pariter puellas à matre fam. natas eſſe, Paul. refert *l. 3. ff. ſi pars heredit.* pet. Sp.

PENARIVS, Feſto: Penaria Varroni: vt verò alijs, Penarium: locus, vbi neceſſaria ad victum quotidianum pertinentia, reponuntur. Penus quid ſit, Vlpian. exponit. *de penu. leg.* frequens fœminino genere apud Iurecoſſ. tametſi & maſculino & neutro profertur. Penum venire legato domus, Bartol. docet *in l. vxori. de leg. 3.* Penuriam rerum omnium inopiæ tribuimus: ſpecialiter tamen earum eſt, quæ in penu recundi ſolent. Spieg.

PENDERE, ſecunda producta, conditio, diesve dicitur, cuius adhuc euentus expectatur. Pendere etiam dicitur ſeu in pendenti eſſe quidquid in ſuſpenſo eſt: quarum ſignificationum exempla propter eorum multitudinem cuiuis obuiã non adſcribo. Pendere quoque fructus dicuntur, quamdiu ſolo cohærent & terra continentur. Atque ita pendentes fructus, id eſt, fundo cohærentes, *in lib. 44. ff. de rei vind. l. 15. ff. de pign. l. 13. ff. de vſufruct. l. vlt. fructus. ff. quæ in fraud. credit.* qui ſtantes dicuntur. *in l. 33. ff. de vſufr. l. 26. ff. de furt. l. 40. ff. de actio. empt.* Quo ſenſu & pendens vindemia, nondum lecta, *in l. 26. ff. de act. empt.* Et pendens oliua dicitur *in l. 39. ff. de contrah. empt.* Briſſ.

PENDERE etiam edicta olim dicebantur. Lamp. *in Alex.* [Tacebantur ſecreta bellorum: itinerum autem dies publicè proponebantur, ita vt edictum penderet ante menſes.] Auſon. *in grat. actio.* [Has ego literas tuas in omnibus pilis atq; porticibus, vnde de plano legi poſſint. inſtar edicti pendere mandauero.] Briſſ.

PENDERE, pro ſoluere, *l. 1. ff. ſi ager vect.* & pẽdere pœnas propriè dicitur, qui ob delictum pœnas ſoluit. Sed per trãſlationem pro æſtimare accipitur. Vnde magnipendo, flocci pendo, paruipendo, multipendo, nihilpendo, id eſt, magna, parua, nulla ęſtimatione habeo. *Loca in ſuis claſſibus apud Alb. requirito.* Spieg.

PENDERE actus, pro prorogare, & differre, *not. in l. fin. ff. comm. præd.* Spieg.

PENDERE pœnas propriè dicitur, qui ob delictum pecuniam ſoluit, quia penſo ære vtebantur. Feſtus.

PENDERE pœnas ſoluere ſignificat: ab eo quòd ęre graui quum vterentur Romani, penſo eo non numerato debitum ſoluebant. vnde & penſiones dictæ. Feſt. πένθιμος eſt virorum luctu dignorum, πενθήμος indignorum. Cuiac. in

περγαματιν ſua de diuerſ. temp. præſcript. & termi. capit. 20. circa medium.

PENE dixerim, moderationis clauſula hæc eſt, Iuriſconſultis admodum familiaris. Pomponius *in l. ſtipulationum aliæ. §. conuentionales* ſunt, inquit, quæ ex conuentione reorum fiunt: quarum totidem genera ſunt, quot penè dixerim rerum contrahendarum. Cùm enim plura ſint negotia, quàm vocabula, quomodo etiam non plura eſſent rerum quàm ſtipulationum genera? *l. natura enim. ff. de præſcript. verb.* Oldendorp. Innuit autem hæc vocula (penè) ſicut illa σχεδὸν diſcrimen adhuc aliquod ſubeſſe. *Balduin. titul. de ſucceſſorib. libertat.*

PENES, & apud, in hoc differunt: quoniam, apud, perſonam tantùm cum loco ſignificat: penes, verò non tantùm locum & perſonam deſignat, ſed etiam dominium. Vlpia. *de verbo ſignif. l. penes te.* [Penes te, inquit, ampliùs eſt, quàm apud te eſt. Priùs etenim ſignificat poſſeſſionem, poſteriùs ſolam detentionem.] Nebriſſ. ait, apud te eſt, quod qualitercunque à te tenetur: penes te eſt, quod quodammodo à te poſſidetur. Spieg.

πενέσται. Athenis Θῆτες à paupertate nominabãtur, quod ſeruorum aut ſeruis conueniens nomen. Apud Theſſalos πενέσται dicebantur, qui non genere, ſed fortuna ſerui erant, nõ δοῦλοι, eorumque media erat inter ſeruos & libertos conditio. *Connan. lib. 2. cap. 8. num. 1. lib. 2. cap. 1. num. 4.*

PENICVLVS, & Penicillus, pictoris inſtrumentum, quo pingit: ab eo quod eſt penis, id eſt, cauda. Martianus *de fund. inſtr. l. ttem in pictore.* [Peniculi, inquit, & cauteria, & conchæ.] Nebr.

PENITVS pro prorſus. Nam propriè intrinſecùs ſignificat, ipſo iure accipiendum eſt, *per gloſſ. ſing. in l. ſi qui aduocatorum. C. de poſtul.* Sp.

PENSARE, id eſt, compenſare, *l. 33. ff. ſol. matrim. l. 11. ff. de neg. geſt. l. 4. ff. qui pot. in pign.* Vnde.

PENSATIO, pro compenſatione, apud idoneos autores, nedum apud Iureconſ. reperire eſt. *in l. Maxim. §. arbiter.* [Quæſitum eſt, ait Iulianus, an poſſit penſatione vltrò citroque facta, cõdemnatione eum ſolum, cuius ſumma excederet, &c. damnare? Spieg.

PENSIO, id quod pro alicuius rei vſu datur, vt agri, vt domus. Vnde legitima penſio noſtris dicitur, quæ fructibus reſpondet. Et pro ſolutione facienda vſurpatur penſio à Paulo, *in l. lecta eſt. §. igitur. ſi cert. peta.* Item in penſionem reputare, apud Haloand. *in l. penult. ff. de via publ.* quam ipſe ex Græco tranſtulit. Spieg.

PENSIO propriè eſt, merces inhabitationis ædium alienarum, quæ Græcè ἐνοίκιον dicitur *l. 55. ff. de condict. ind. l. 39. §. 1. ff. de legat. 1. l. 7. §. de penſ. ... ff ſolu. matr. l. 35. ff. de vſur.* Sed & agri fundiue locati merces, quæ à colono præſtatur, Penſio appellatur, *l. 5. ff de vſur. l. 58. ff. de fideiuſſ. l. 1. §. vlt. ff. de dote prælegd. l. 27. §. vlt ff. de leg. 3. l. 18. §. cum villico. ff. de inſtr. vel inſtrum.* Penſio alias præſtationem ſolutionemq́; certis temporibus & portionibus diuiſam ſignificat. Terminos ſoluendi, vulgò vocamus. *l. 3. §. ſi ita hæc. ff. de ſtatulib. l. 3. ff. de ann. lega. l. 8. §. ſi annua. ff. de pignor. act. l. 40. ff. ſi certum peta. l. 12. in fine. ff. de vſur. l. 47. ff. ad leg. Falcid. l. 55. ff. de fideiuſſor.* Penſiones trientes, pro trientario fœnore dixit Lamprid. *in Alexan.* Penſiones vectigalium *in l. 10. §. vlt. ff. de publican.* Briſſ.

PENSIO refertur ad pecuniariam cauſam. Reditus ad alia, putà ſi certa frumenti menſura in annos ſingulos conſtituta ſit. *Ferret. tit. de locat. & conduct.*

PENSIO, ſolutio. Varro, ab ære impendendo, diſpenſator: & in tabulis ſcribimus expenſum: & prima penſio, & ſic aut ſecunda, aut quæ alia. Paul. *l. 40. ff. de reb. cred.* [Igitur finito primo menſe primæ penſionis vſuras currere.] Item [& ideo non ſoluta pecunia ſtatutis penſionibus, ex die ſtipulationis vſuras deberi.] Cicero *pro Q. Roſcio.* [Falſum ſubornauit teſtem Roſcius Cluuium: cur tam ferò cur, quum altera penſio ſoluenda eſſet, non tum quum prima?] Hot.

PENSIO, ferè dicitur pecunia, quæ ex prædiorum vrbanorum locatione percipitur: quæ verò ex ruſticorum, merces, *vide l. 27. & 29. ff. de hær. pet.* Hot.

PENSITANDVM propriè non dicitur, quod ſemel ſoluendum eſt, ſed quod in plures annos debetur, vnde vectigalium penſitationes, & penſiones locationum dictæ (vt quidem conijcio) quod non ſtatim impleantur, ſed ſemper pendent: quia vnius anni ſoluto debito ſtatim incipit cedere ſequentis anni ſumma & tanquam ſuſpenſa tenetur. Ideoque & ſpem præmiorum dixit Alex. Imp. pro futurorum annorum præmijs, quorum dies nondum venit, & quę reuera non debentur, ſed ſperantur. *Conna. lib. 4. cap. 15. num. 8.*

PENSITATIO. *Vide rub. C. de cenſ. & cenſ. lib. 11.*

PENSITATIONES publicæ dicuntur, ſecundùm Azonem *in ſumma. C. ſi propter public. penſitat. vend. fuer. celeb.* exactiones tributorum, vel veſtium, vel argenti, quæ à certis perſonis debebantur fiſco: ſed & ea, quæ ad viarum, vel pontium refectionem præſtanda ſunt à poſſidentibus, penſitationes publicæ dicuntur. Tu dic breuiùs & clariùs penſitationes publicas eſſe penſiones, quæ ſoluebantur Reipub. pro fiſco. *Ioan. Belton. Etymol.*

PENSVM, id eſt, modus operis præſcriptus. Sumptum à penſo lanarum, quod certi ponderis ſingulis puellis dabatur. *Eraſm.*

PENTATEVCHVS interpretatur volumen quinque librorum Moyſi, *c. 1. & ibi glo. not. ext. de decim. Io. Bello. Etymol.*

PENTATHLI Græcis ſunt, quos Latini à quinq; artibus quinquatriones dixerunt. *Coraſ. Miſcell. lib. 4. cap. 24.*

PENTAPROTIAS, Grçca vox eſt, & ſignificat quinque primorum munus: quos alibi ſacræ conſtitutiones, quinque ſummates vocant. Ipſe Quintumuiros appellari puto *in l. de cubicul is noſtris. C. de priuileg. eor. qui in ſacr. palat. milit. lib. 12.* Spieg.

πένθος apud C. Harmenop. *lib. 4. tit. 6.* eſt virorum luctu dignorum, πένθιμος indignorum.

πένθος vide ſoceri. Prat.

PENVLAM conſtat veſtem eſſe ad arcendam pluuiam, qua nonnunquam Imperatores vterentur. *Vide Egnat. in annot. ad Spartian. & in vita Alex.* Sp.

PENVM, neutro genere protulit Pompo. *l. 1. de trit. vin.* [Cùm alij penum, inquit, alij vinum legatum eſt: excepto vino, omne penum ad legatarium pertinebit.] Sp.

PENVRIA, omnis inopia rerum, & præſertim earum quæ in penu recondi ſolent.

PENVS, oris: ſiue penus, us, omne id eſt, quo veſcuntur homines, & quod intus reconditur, Vorrhat an korn / wein/ &c. Hinc tit. iuris, de penu ligata, hoc eſt, de ijs rebus quæ adſeruantur in penarium ad longum tempus. Penarium enim locus eſt vbi penus reconditur. Vlp. *de penu leg. l. qui penum.* [Quæ horrei penarij, vel cellæ penariæ inſtruendæ gratia habentur. Nebr.

PENVS nomen omnibus generibus dicitur, *l. 4. §. nomen. ff. de penu leg. l. 1. ff. de trit. vino.* Penus autem ſecundùm Q. Mucium, cuius auctoritate in hac re Vlpian. & Gellius *lib. 4. cap. 1.* vtuntur, ea omnia continet, quæ eſui potuique ſunt, *l. 3. ff. de penu leg.* Cicero *lib. 1. de nat. deor.* Penum eſſe omne, quo veſcuntur homines, definit. Penori itaque cedunt cibaria omnia, quæ paterfam. vſus ſui cauſa eiusque familiæ quam circa ſe & ſuos habet, parauit, & cibaria iumentorum, vſibus ipſius deſeruientium, & legumina quæ in cella penuaria habentur. Ligna quoque & carbones penus parandi cauſa & thus & cerei in domeſticum vſum parati, & vnguenta, & odores, & chartæ epiſtulares, & vaſa ſine quibus penus haberi non poteſt, & quæcunque alendi cauſa bibuntur, ea appellatione continentur, *l. 3. cum ſeq. §§. & l. 5. ff. de pen. leg.* Vnde penus alia eſculenta, alia poculenta ſtatuitur. Eſculenta penu legata non ea tantùm quæ eſſe, ſed & per quæ eſſe ſolemus continẽtur, niſi voluntas teſtatoris repugnet. Poculenta verò ea quæ uini numero paterfam. habuit. Briſſ. *& Bald. in Scæuola ſub tit. de penu legata, ex l. 3.*

PENORIS legato quid contineatur, ſatis abundeq; ſcriptum eſt apud Vlp. *in l. 3. ff. de penu. legat.* tamen lectitanti mihi noctes Atticas Gellij, occurrit quæſtio circa ipſum ſcitu & memoria digna, quam ſubijcio. Is *lib. 4.* refert, Phauorinum percunctaſſe quendam Grammaticum, quid eſſet penus, & quo ſenſu id vocabulum dicatur? Cui Grammaticus; quæris (inquit) rem minimè obſcuram. quis adeò ignorat, penum eſſe vinum, & triticum, & oleum, & lentem, & fabam, atque huiuſcemodi cætera? Etiamne (inquit Phauorinus) milium, & panicum, & glans, & ordeum, penus eſt? Sunt enim propemodum hæc quoque huiuſcemodi. cumque ille reticens hæreret,

teret. Nolo(inquit) hoc iam labores, an iſta quæ dixi penus appellentur. Perinde igitur nunc te rogo, vt quid ſit penus dicas, non vt aliquid ex penu nomines. Tum ille; Philoſophias,inquit,ego non didici, nec diſcere appetiui. etſi ignoro, an ordeum ex penu ſit, aut quibus verbis penus definiatur:non ea re literas quoque alias neſcio. Scire (inquit, ridens iam Phauorinus)quid penus ſit,non ex noſtra magis eſt philoſophia,quàm Grammatica tua.Meminiſti enim credo, quæri ſolitum quid Veg.dixerit,penum ſtruere,vel longam, vel longo ordine: vtrunque enim profectò ſcis legi conſuetum. ſed vt faciam,æquiore animo vt ſis : nec illi quidem veteris iuris magiſtri, qui ſapientes appellati ſunt,definiſſe ſatis rectè exiſtimantur, quid ſit penus. Nam Qu. Scæuolam ad demonſtrandum penum , his verbis vſum audio : Penus eſt, inquit, eſculentum, aut poculentum. quod enim ipſius patris, aut liberorum patrisfamil. ejusque familiæ quæ circum eos, aut liberos eius eſt , & opus non facit, cauſa paratum , (vt Mutius ait)penus videri debet. Nam quæ ad edendum bibendumque in dies ſingulos prandij aut cœna cauſa parantur,penus non ſunt : ſed ea potius,quæ huiuſce generis longæ vſionis gratia contrahuntur , & reconduntur. ex eo quòd non in promptu ſint, ſed intùs & penitùs habeantur, penus dicta ſunt.Præterea de penu adſcribendum hoc etiam putaui , Seruium Sulpitium in reprehenſis Scæuolæ capitibus ſcripſiſſe, Aelio placuiſſe,non quæ eſui tantùm & potui forent,ſed thus quoque & cæreos in penu eſſe, quòd eſſet eius fermè rei cauſa comparatum. Maſſurius autem Sabinus in iuris ciuilis ſecundo , quòd iumentorum cauſa ad paratum eſſet , quibus dominus vteretur penori adtributum dicit. ligna quoque & virgas & carbones,quibus conficeretur penus , quibuſdam ait videri eſſe in penu. ex his autem quæ promercalia & vſuraria in locis ijſdem eſſent , ea ſola eſſe pœnoris putat,quæ ſint vſui annuo.*Cott. Adde Fortun.in ſuo Pen. iur.ciu.cap.2. & ſeq.*

PEPLVM,eximij candoris veſtem ſine manicis,aureis diſtinctam clauis fuiſſe autumant : quam quinto quoque anno apud Hylen mulieres ſex & decem Iunoni contexebant.*Alexan.de Alexan.genial.dier.lib.1. cap.22.*

PER, in compoſitione variè accipi, Alc.oſtendit,*in §.pernoctare.l.vt bona familia.de verb.ſignif.* Quandoque autem quandam integritatem & perfectionem ſignat. Spieg.*& Coraſ.Miſcel. lib.2.cap.15.*

PER adoptionem pater,qui me adoptauit.

PER ætatem,id eſt,dum ætas adeſt.

PER aliquem ſtetiſſe, vel factum quominùs daret , videtur,ſi interpellatus non dederit , aut ſi rem debitam occiderit,*l.23.ff.de verb.oblig.l.5.ff. ſi cert.pet.* planè ſi promiſſor hominis ante diem in quem promiſerat , interpellatus ſit, & ſeruus deceſſerit, non videbitur per eum ſtetiſſe,*l.49.ff.de verb. obl.* Briſſ.

PER alluuionem, vt ait Iuſtinian.*in §.præterea. Inſtit.de rerum diuiſ.*id videtur adijci, quod ita paulatim adijcitur, vt intelligi non poſſit,quantum quoquo temporis momento adijciatur. Ab alijs Alluuio , pro immoderata aquarum violentia, vel fluuialium, ſimiliumque ponitur : quæ non tantùm agros confundit,ſed quandoque eripit,& nonnunquam funditùs deſtruit. Oldend.

PERAEQVATOR eſt, qui homines & territoria peræquat , *de quo mentio fit in l. vniuerſi. C. de fund.patrimonial.lib.11.Io. Bello. Etymol.*

PER ANNOS certos quomodo intelligendum ſit,vide *C. de vſucap.l.aduerſus,& de pactis.ff.l.ſi certis annis.* Sp.

PER aſſem Iuſtinia. vniuerſum teſtatoris patrimonium complectitur.Reuard.*l.ius noſtrum.ff.de reg.iur.*

PER calumniam in poſſeſſionem mitti. Vide Vlpia.*in l.vnica.ſi mul.vent.nom.* Sp.

PER contrarium, pro, ex aduerſo. *apud Vlp. in l.Iulian.§.ſi venditor.de actio. empt.*

PER conſequentias. Non eſt abſurdum, inquit Paul. per conſequentias,& in ſpeciali in rem actione dolum præteritum deduci,*l.ſin autem.§.ſed & ii.ff.de rei vind.* Sp.

PER Deum iurare. Vlp. *in fin.l.3. de iureiur.* [Iurari, inquit, oportet,vt delatum eſt iuſiurandum : cæterùm ſi ego detuli, vt per Deum iurares,tu per caput tuum iuraſti.]Sp.

PER dilationem bellum gerere,apud Liuium.

PER fas, nefas, ſignificat factum aliquid fuiſſe licitè, aut illicitè : quod vulgus Barbaricum dici,hoc eſt factum taliter qualiter. Sp.

PER genium principis iurare:*vide, per principis.* Hotom.

PER indicem.Prouerbium eſt apud Iuſtinianum, *in extremo Inſt.*pro ſummatim, ſtrictim,curſimque, obiter , & quaſi per tranſennam.Vt vobis,inquit,poſſibile ſummo digito, & quaſi per indicem ea tetigiſſe , quaſi libros Inſtitutionū pro *παρατίτλοις*(quæ appellat)id eſt,argumentis Pandectarum eſſe velit. nam Indicem pro eo quod titulum vulgò appellamus Latini vſurpant:quinetiam idem *Imp.l.1.§.pen. C. de veter. iur.enucl.*hoc in paratitlorum mentione ſignificat. Sed ſufficiat,inquit, per indices tantummodò & titulorum ſubtilitatem,quæ *παράτιτλα* nuncupantur, quædam admonitoria eius facere.Aſconius *in Verrin.3.* [Quò cum eſſet ventum, antequam cauſa ageretur, quaſi per indicem rem exponebant: quod ipſum dicebatur cauſæ coniectio , quaſi cauſæ ſuæ in breue coactio.] Hot.

PER iudicem aliquid fieri, hoc eſt, officio iudicis,*l.vlt.ff. de rei vendic.*

PER iudicem peti,exigi,auferri dicitur, quod iudicio petitur,aufertur,iudicisve iuſſu ſoluitur,*l.22.ff.ſi cert.pet.l.21. ff. rem rat.hab.l.4.§.quòd ſi is,cui.ff.de doli except.* Briſſ.

PER lancem & licium furtum quærere: *vide furtum per lancem.* Hot.

PER laſciuiam,*Lege, Laſciuia.*

PER legem. Cicer.*ad Salluſt.* [Sed id mihi vix videris per legem Iul.facere poſſe.

* PER magiſtratū factum videtur in edicto, ex quibus cauſis maiores in integrum reſtituantur. ſi magiſtratus ius non dixit,vel per ſordes aut gratiam dixit, *l.26. §. per magiſtratum. ff.ex quib.cauſ.maior.*Briſſ.

PER manus tradi dicitur,quod ſucceſſione quadam ab alijs ad alios deuenit.Vſum parœmiæ Eraſm.indicat.Extat & apud Papinianum,*de iure codicill.*[Quod per manus traditum eſt,codicillis hæreditatem dari non poſſe]per manus,id eſt, vulgò,interpres exponit.Sp.*infra,Per manum traditum.*

PER manum prohibitio ea ratione lapilli ictus appellabatur, qua per ictum intellexit præcipitationem Vlpianus, de eo ſcribens qui de ponte præcipitatus ipſo ictu perijt,*l.7. §.ad leg.Aquil.* Nec alio ſenſu in edicto de his qui deiecerunt vel effuderunt, ſcripſit ad hunc modum prætor , [Si eo ictu homo liber periſſe dicetur,] *l.1.de his qui effud.vel deiec.*Et ita per manum ictus lapilli intelligitur,hoc eſt lapilli præcipitatio,*d.§.10.*Eſt & alia per manum prohibendi ratio quæ per manus oppoſitionem ſolebat fieri,*d.c.20.*Deque ea ſuſpicor ſenſiſſe Pomponium,*l.50.de acq.rer.dom.*Nec alio ſpectat viris præciſio,cuius apud Vlpia.mentio fit,*l.3.§.3.vti poſſidet.Ran.l. vi factum.ff.de reg.iur.*

PER momentum,ſpatium temporis perexiguum intelligit Paulus,ea certè ratione, qua ſic Liuius *lib.21.*ſcripſit. [Nō cunctandum in tali occaſione Hannibal ratus , totis viribus aggreſſus vrbem,momento cepit.] Diuerſa quoque dici cuiuſque tempora momenta dici teſtis eſt, *lib. 3. aduerſus Marcionem* Tertullianus his verbis,[conſtat ethnicis quoque teſtibus in Iudæa per dies quadraginta matutinis momentis ciuitatem de cœlo perpendiſſe.] Hæc ille, omninò demonſtrans in momenta ſic dies diuiſos eſſe , vt certa vniuſcuiuſque diei matutina , meridiana & veſpertina momenta fuerint. Atque ita Momentum videri poſſunt Iuriſconſulti accepiſſe,*l.6.de vſurpat.l.3.§.3.de minorib.l.23.de acq.rer.dom. Renat. l.cum prætor.ff. de reg. iur.*

PER multos ambulare poſſeſſionem,*apud. Vlp.l.ſed etſi.§. deinde.ff.de petit.hæred.*Sp.

PER obreptionem petere,*l.ſi autem is.§.1.ff.negot.geſt.*

PER OMNIA, dictiones ſimul iunctæ,multum operantur, & important omnem ſubſtantiam & qualitatem,*vt per Barb.conſ.13. ſæpenumero.col. 4. lib.2. & conſ.25.præclarè, col. vlt. eod. lib.Iaſ.conſ.141.col.fin.lib.4.* & propterea ſingu. decidit Bald. *in l. omnia C. de epiſcop. & cleri.* quòd ſi ſtudium Ticinenſe ſit per omnia æquatum Pariſienſi,& poſt talem adæquationem priuilegiorū,ſint conceſſa noua priuilegia ſtudio Pariſienſi,quòd talia noua priuilegia etiam pertinebunt ad ſtudium Ticinenſe:quia iſtud [per omnia] non ſolùm reſpicit modum,ſed etiam tempus.*& hanc deciſ.Bald.pro ſingul.refert & ſequitur D.Iaſ. in l.1.in 1.not.per illum text.de leg.1.*Cotta.

PER partes reficere. Vlp. de demolitis ædib. verba faciés, *l. quid tamen. ff. quib. mod. vſuſfruc. amittatur.* [Planè ſi per partes, ait, reficiat, licèt omnis noua facta ſit, aliud erit nobis dicendum. Spieg.

PER principis iurare, Græca defectione dicitur, pro, per principis genium iurare, *l. 2. C. de reb. credend. l. 13. §. vlt. ff. de iniuriis.* Hot.

PER ſaltum promoueri dicitur qui minus gradatim ad ordines, ſed præpoſterè, aliquibus intermedijs ordinibus omiſſis accedit. Quemadmodum faciunt omnes ferè noſtræ tempeſtatis presbyteri, nô tam eruditione & meritis, quàm pecunijs & aliquo alio modo promoti. Anch.

PER Satyram, apud Iuſtin. in præfat. π. quid ſit, vide infrà, *Satyra lex.*

PER ſe, pro, ex ſeſe, ſua natura, & q̃d dicitur, naturaliter.

PER ſolutionem, quàm ſpecie. Hanc phraſim ceu elegantem apud Paulum *in l. 2. §. 2. ff. ſi certum peta.* indicauit Dn. Haloander, & noſter quoque Oldendorp. vt negationẽ potiùs quàm collationem inſinuet, *ſicut & in l. ſi hominem. ff. depoſiti. & in l. 2. in fin. ff. de iudic.* Sp.

Hac ſtipulatione, PER TE NON FIERI, non hoc tantum ſignificatur nihil te facturum quo minus facere poſſim, ſed & curaturum te, vt facere poſſim, *l. 50. ff. de verb. oblig.* Per hæredem autem, niſi, ſi pupillus ſit in eiuſmodi ſtipulatione fieri videtur, quamuis abſit & ignoret, & ideò non faciat quod fieri oportet, *l. 49. §. pen. eo. tit.* Briſſ.

PER te ſtetit, barbari dicunt, tenuit per te.

PER tempus, in tempore ſiue tempeſtiuè, inquit Donatus, aut opportunè.

PERAGERE adulterium, *in l. 5. ff. de adult. & l. 16. in fi. C. eo.* eſt accuſationem aduerſus adulterum inſtitutam implere. Sic & peragere litem *in l. 22. ff. de inoff. teſtam.* ad exitum perducere eſt. Peracto teſtamento, id eſt perfecto, *in l. 12. ff. de his quæ vt indign.* Briſſ.

PERAGERE iudicium eſt ita perficere iudicium, vt ſententia feratur. *Paul. in l. non diſtinguemus. ff. de arbitris. Aldobr. §. ſi inter tutorem. Inſtit. quib. modis tut. fin.*

PERAGERE litem. Vlp. [Qui procuratorem dat, inquit, vt confeſtim agat, is intelligendus eſt permittere procuratori, & poſteà litem peragere.] Sp.

PERAGERE reum, condemnare eſt, *l. 2. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 6. §. deſtitiſſe. & l. 15. ff. ad Turpil.* Valer. Max. *lib. 6. cap. 2.* [Duos ſuſtinuit reos, eorumq́; alterum lege, peregit.] Peragi itaque reus dicitur, qui criminis quo poſtulatus eſt, condemnatur, *l. pen. ff. de pub. iud.* Tacit. *lib. 4.* [Cęterorum, quę multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque tamen peractus ob mortem oportunam.] Liuius *lib. 4.* [Vos autem ſi reum perago, quid acturi eſtis?] id eſt, ſi ita iudicium & accuſationem perſequar, vt damnetur. Briſſ.

PERAGIT, qui obtinet: vnde peregiſſe reum dicitur, qui damnauit, *l. 2. ff. de adult.* Agit, qui in iudicio proſequitur id quod ſibi debetur. Exigit, qui quod iudicio proſecutus eſt, recipit. Tranſigit: qui actionem ſibi competentem: ſiue inſtituta, ſiue inſtituenda ſit, aliquo recepto, cauſa concordiæ omittit, *l. 1. ff. de tranſ.* Sp.

PERAGI reus in criminibus, non res peragi dicitur, *inquit Bud.*

PERANGARIAE. *Lege, Angaria.*

PERAEDIFICARE, ædificationem abſoluere.

PERAEQVATORES dicuntur exactores cenſuum capitationis: quòd æqualiter ab omnibus exigant. *Alcia. in l. cùm anteà. C. de agric. & cenſ. lib. 11.* Cuiacius dicit, peræquatores & inſpectores eſſe, qui cenſus emendant, præſidijs inſpectis & adæquatis inuicem, vt releuentur, quibus grauius eſt onus adſcriptum, grauentur, quæ ſunt cenſita leuius, *l. 10. C. de fun. pat. lib. 11. l. pen. & vlt. C. de an. & trib. lib. 10. l. 12. & 14. & C. Theo. de cenſit. l. vlt. C. Th. de locat. fun. iur. emphy.* Græci ἐξισωτὰς vocant. Euſebius 4. *de vita Conſtantini,* ἄνδρας ἐξισωτὰς κατέπεμψε. Græci interpretes iuris, ἰνσπέκτωρ λέγεται ὁ ἐξισωτής. Itaque idem penè munus eſt inſpectoris & peræquatoris. Caſſiodor. 10. [vt ad prędium, de quo querela eſt, diligens inſpector accedat, & rebus moderata inquiſitione trutinatis, quidquid grauaminis poteſt habere poſſeſſio, rationabiliter abrogetur.] *Cuiac. ad rub. C. de cenſibus & cenſitorib. lib. 11.*

PERCEPTI fructus, vt à ſolo ſeparati, & horreo repoſiti intelligantur, Azo demonſtrat *in ſum. de rei vend.* Spieg.

PERCEPTI QVI dicuntur qui terra teneri deſierunt, *l. vſuſfruct. meſſem. ff. quib. mod. vſuſfruct. amitt.*

PERCEPTIONEM fructus, vt Labeo tradit, accipere debemus non tantum ſi perfectè ſint collecti, ſed etiam cœpti ita, vt terra continere ſe fructus deſierint: veluti ſi oliuæ, vel vuæ collectæ ſunt, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo factum eſt, ſtatim enim ipſe accepiſſe fructum exiſtimandus eſt, *l. ſi eius fundi. ff. de rei vind.* Sp.

PERCEPTIO pro ſolutione & præſtatione, *l. 4. ff. de his qui deiecer. l. 33. §. 1. ff. de pecul. l. 15. §. ſi in ſepulchro. ff. quod vi aut clam, l. 37. ff. de fideiuſſorib. l. 7. §. vlt. ff. quod falſo tut.* Briſſ.

PERCIPERE, pro valdè capere, *in l. ſi plagis. §. 6.* [Cum pila, inquit Alfenus, plures luderẽt, quidam ex his ſeruulum, cùm pilam percipere conaretur, &c.]

PERCIPERE debitum deſtinatum. *l. Herennius. 43. ff. de vſur.* Spieg.

PERCVNCTARI, diligenter inquirere. *Vide Auth. de teſt. §. quia verò in fin.* Sp.

PERCVSSOR, qui percutit & occidit, & ad faciendum conducitur. *C. de ſicar. l. ſi quis percuſſor. & ff. de S. C. Sillan. l. & ſi percuſſor.* Spieg.

PERDERE feudum, pro amittere. *§. item qui. tit. quæ fuit prima cauſ.* Ceterùm haud perdidiſſe rem cenſetur, qui eius reſtitutionem petere poteſt, *l. nemo. & ibidem Bar. ff. de in integ. reſtit.* Spieg.

PERDIDISSE creditor videtur, qui exceptione repelli poteſt, *l. ſi filius. in prin. ad Maced.* Alb.

PERDITVM, à diminuto diſtat, *l. perditum. ff. de petit. hered.* & à derelicto. *l. interdum. §. ex naufragio. ff. de acq. poſſ.* Sp.

PERDVCERE, eſt litura per medium traducta delere, *l. 1. in prin. ff. de his quæ in teſt. delent. 20. §. vlt. ff. de milit. teſt.* Briſſ.

PERDVCTA, pro perinducta, ſiue omninò inducta, ac deleta. Vlpian. *l. 1. ff. de his quæ in teſta. del.* [Sed nolentibus inducta accipiendum eſt, & ſi perducta ſint.] Hotom.

PERDVCTORES, vt Aſconius, ait, in hoc differunt à lenonibus, quòd lenones ſunt ſcortorum perductores, etiam inuitarum perſonarum. Sp.

PERDVELLES ab antiquis dicebantur quos nos hoſtes appellamus, inquit Caius *in l. quos nos. de verb. ſignif.* Varro *lib. de lingua 6.* [Apud Ennium eſt, qui inde inuecteis ſumpſerunt perduellibus. Perduelles ſunt hoſtes. vt perficit, ſic per duellum Duellum: id poſtea bellum, ab eadem cauſſa facta Duellona, Bellona,] hactenus Varro. & perduellis, vt Feſto placet, inde dictus quod pertinaciter retineat bellum. Hinc factum vt qui hoſtili animo in rempublicam aut Imperatorem eſſet, Perduellionis iudicio teneretur, *vt ait Vlpian. in l. vlt. ff. ad leg. Iul. maieſt.* Aliud eſt enim maieſtatis, aliud perduellionis crimen: hoc enim ſub illo, tanquam ſpecies ſub genere ita comprehenditur, vt crimen ſit imminutæ maieſtatis & grauiſſimum & atrociſſimum, quippe quod ad vniuerſæ reipublicæ ſtatum labefactandum pertineat: veluti ſi quis aut regnũ affectaſſet, vt Spurius Caſſius Viſcellinus: aut magiſtratum populi Romani ſacroſanctum violaſſet, vt C. Rabirius, pro quo extat Ciceronis oratio: ac proinde qui poſtremis temporibus hoſtile aliquid in perſonam Imperatoris molitus eſſet, vt iuriſconſulti ſignificant. Tribunitiam enim poteſtatem Imperatores totam in ſe tranſtuliſſe, nemo neſcit. Item qui ciuis Romani libertatem violaſſet, veluti qui eum ſecuri percuſſiſſet, aut in crucem ſuſtuliſſet: qua de re Cicero *Verrina 3.* ſic ſcribit [hoc in illo maieſtatis iudicio ſi licuiſſe ſibi oſtenderit, ego oportuiſſe concedam. Ex hoc quoque euaſerit: proficiſcar eò quò me iam pridem vocat populus Romanus. de iure enim libertatis & ciuitatis ſuum putat eſſe iudicium: & rectè putat. Confringat iſte ſanè vi ſua conſilia ſenatoria, quæſtiones omnium perrumpat, euoluat ex veſtra ſeueritate. mihi credite, arctioribus apud pop. Ro. laqueis tenebitur. Credet ijs equitibus Ro. populus Ro. qui ad vos anteà producti teſtes ipſis inſpectantibus, ab iſto ciuem R. qui cognitores homines honeſtos daret, ſublatũ eſſe in crucem dixerunt. Credent omnes quinque & triginta tribus, homini grauiſſimo atq; ornatiſſimo, M. Antonio, qui ſe p̃ſente ciuẽ R. ſecuri percuſſum eſſe dixit. Audietur à pop. Ro. vir primarius eques R. L. Flauius, qui ſuũ familiarem, Herennium negotiatorem ex Africa, cùm eum

Syracuſis amplius centum ciues R. cognoſcerent, lacrymanteſque defenderent, pro teſtimonio dixit, ſecuri eſſe percuſſum. Probabit fidem, & auctoritatem, & religionem ſuam L. Suetius, homo omnibus ornamentis præditus: qui iuratus apud vos dixit, multos ciues Roma. in latumijs iſtius imperio crudeliſſimo per vim morte eſſe mulctatos. Hanc ego cauſam, cùm agam beneficio populi Ro. de loco ſuperiore, non vereor, ne aut iſtum vis vlla ex populi Roma. ſuffragijs eripere, aut à me vllũ munus ædilitatis amplius aut gratius populo Romano eſſe poſſit.] Quadruplicem igitur inter maieſtatis & perduellionis crimen differentiam reperio: prima eſt, quò maieſtatis crimine tenentur ij, qui vel partem aliquam reipublicæ læſerunt: veluti ſi quis duces hoſtium accepta pecunia liberauit, aut priuatus domi ſuæ hoſtium duces tenuit: quod Verres feciſſe dicitur *in illa eadem oratione* aut ſi magiſtratui quippiam pro ſua poteſtate agenti aliquis officiat, veluti C. Cornelius, quem Cicero defendit. Perduellionis autem crimen in eos cadit, qui ſummam Reipub. labefactare conati ſunt, vti ſuperiùs docuimus. Altera differentia eſt, quod maieſtatis crimen in foro apud ſuum prætorem; pro tribunali, iudicio certa lege conſtituto, agebatur, *vt ex Verrina 3. & 7. cognoſcitur*. Perduellio verò primis quidem temporibus à duumuiris data opera creatis; pòſt autem à populo R. comitijs centuriatis in campo Martio cognoſcebatur: quemadmodum ex oratione Ciceronis pro C. Rabirio perduellionis reo, in campo Martio habita, itemque ex Valerij *lib. 6. cap. 5.* ſatis planè conſtat. Tertia differentia eſt, quòd maieſtatis crimen non morte, ſed exilio multabatur: perduellionis verò damnatum carnifex in vrbem vocatus in crucem Martio in campo fixum tollebat. quod ex eadem oratione cognoſcitur, in qua crucis mentio ſit, & ex Dionis *lib.* 37. vbi de hoc iudicio commemorat. Quartam differentiam Vlp. oſtendit *in d. l. vlt. de crimin. maieſt.* vbi ait, maieſtatis imminutæ crimen rei morte obliterari: perduellionis autem memoriam etiam poſt mortem damnari. quomodo intelligendus eſt Imperator *in §. 2. de public. iudic.* Is qui in reatu decedit (inquit Vlpian.) integri ſtatus decedit. extinguitur enim crimen mortalitate. niſi fortè quis maieſtatis reus fuit. nam hoc crimine niſi à ſucceſſoribus purgetur, hæreditas fiſco vindicatur. Planè non quiſquis legis Iuliæ maieſtatis reus eſt, in eadem conditione eſt: ſed qui perduellionis reus eſt, hoſtili animo aduerſus rempublicam vel principem animatus. Cæterùm ſi quis ex alia cauſa legis Iuliæ maieſtatis reus ſit, morte crimine liberatur. Hot. Vnde autem nomen hoc acceperit, dubium eſt. nam gl. *in d. §. interdum. in verbo Perduellionum*, refert Placentinum dixiſſe, perduellionis nomen inde originem traxiſſe, quia per duellum fiebat certamen, ſi aliquis criminis huius diceretur reus, quod aliquid in principem vel remp. attentaſſet. nam ſecundum Romanorum iura, pugna talis licita erat: licet hodie reprobetur, *vt concludit Ioan. de Imol. in l. ſi qui reus. in 18. col. verſ. eſt etiam tertia purgatio, & c. ff. de pub. iudic. & D. Alexan. in l. ex diuerſo. §. vlt. in penul. col. ff. ſolut. matrimon. poſt Bald. conſi. 165. caſus talis eſt. col. 2. & conſil. 343. illuſtris. in primo dubio. in ſecundo libro. & Placentino aſtipulatur etiam gloſſator ibi. quorum ſententiam approbat Ioan. de Lignano in tractat. de bello: & refert Zabarel. in Clem. paſtoralis. in quinta quæſtione, de ſentent. & re iudi.* hanc tamen opinionem reprobat gloſſator *in l. cùm filius. §. vlt. ff. de legatis. 2. & in d. l. vlt. ad leg. Iul. maieſtat. & in d. l. quos nos.* Et vbique exponit perduellionis, id eſt, hoſtis: per ea quæ dixit Caius *in prææallegata l. quos nos. & hanc ſequitur Cardi. in d. Clem. paſtoralis. in quinto not. & omnes tenent.* Mihi tamen neque iſta ſatisfacit. quia ſi Ciceroni credimus, *in 2. Offici.* pirata non eſt ex perduellionum numero definitus: & tamen eſt communis hoſtis. Et ideo ſi in dubijs ſententia libera cuique eſt, *vt nota. in l. continuus. §. cùm ita: per illum tex. de verbo. oblig.* Perduellionis reos puto dictos, quia à duorum iudicio iudicabãtur hi qui maiora crimina perpetrabant. hocque colligo ex Liuio: qui *in 1. ab vrbe condita* de Horatio loquens, refert eum propter mortẽ ſororis accuſatum, ad duumuiros à principe remiſſum, in hæc verba [Rex concilio populi aduocato, Duumuiros (inquit) qui Horatiũ perduellionem iudicent, ſecundum legem facio. Lex horrendi criminis erat, Duumuiri perduellionem iudicent: ſi à Duumuiris prouocarit prouocatione certato: ſi vincent, caput obnubito, infœlici arbori reſte ſuſpendito. verberato vel intra pomerium, vel extra pomerium. Hac lege creati Duumuiri, qui ſe abſoluere non ferebantur ea lege, ne innoxium quidem poſſe, cùm condemnaſſent.] Hactenus Liuius. Huius criminis meminit etiam iureconſult. *in l. cùm filius. §. vlt. ff. de legat. 2. certa in memorabil.* Cæterùm cur Horatij factum, quod parricidium fuit, lege perduellionis iudicatum ſit, non eadem eſt, Doctorum ſententia. Paulus Manutius *in lib. de legib. Romanis*, id factum exiſtimat, vel quod Numa vir ſanctiſſimus parricidium omne voluerit eſſe perduellionem, vel quia ſi non omne parricidium, ſaltem illud, quod in cognatos affineſve committeretur. Sigonius *lib. 2. cap. 18. de antiquo iure ciuium Romanorum*, minimè Liuij ſententiam probat, qui iudicium hoc perduellionis vocarit, niſi fortè perduellionem appellemus; non quòd ille ſororem, id enim parricidium erat, ſed quod hominem in conſpectu, vel Regis, vel populi Romani interfecerat, in quo maieſtatem ciuitatis diminuerat. De perduellione autem inquiſitum eſſe credit in Iunios, Vitellios & Aquilios, qui de prodenda regibus patria, nefaria & ſcelerata conſilia habuerant, quos Brutus primus Conſul ſupremo ſupplicio affecit. Adrianus Turnebus *lib. aduerſ. 17. cap. 7.* tradit, Perduellionem olim nihil aliud fuiſſe, quàm cædem, poſtea immutata ſignificatione. Nam cùm Horatius perduellionis accuſatus fuiſſe dicatur, & condemnatus à ſcriptoribus Latinis, cædis & homicidij, id eſt, φόνου à Dionyſio dicitur poſtulatus & iudicatus: Et Feſtus eum parricidij accuſatum dicit apud Duumuiros fuiſſe. Brechæus *d. l. quos nos, numer. 2.* Olim perduellionis crimen inter ſcelera atrociſſima reponi ſolitum tradit, ac inde Horatium ob ſororem interfectam huius nefarij criminis iudicium ſubire iuſſum, hoſtilitatiſque reum peractum eſſe. Iacobus Ræuardus *ad leges 12. Tabul. cap. 27.* Sic Liuium defendendum putat, vt dixerit expreſsè, Duumuiros non perduellionis Horatium reum feciſſe, aut condemnaſſe, ſed Publio Horatio perduellionem iudicaſſe, quia aliud ſit perduellionem alicui iudicare, aliud perduellionis accuſare, *de qua re vide eum latiùs dicto loco.* Item priuatus inimicus vel latro perduellio non eſt. *Alciat. de verbor. ſignificat.* Eſt & perduellio coniurator. & perduellionis iudicium vocatur, quo in perduellios tanquam crimine læſæ maieſtatis animaduertebatur.

PERDVELLIONIS iudicare, antiquo more dictum eſt ex imitatione Græcorum, qui κρίνειν dicunt, pro diem dicere, & vadimonio capitali obſtringere. *Bude. in annotat. ad Pand.*

PERAEQVAE, pariter & æquè, apud omnes. *Vlp. l. 2. §. ſi ſub conditione. ff. de bonor. poſſeſſ. ſec. tab. Inſtitiamus. §. ius autem. Inſtit. de iure nat. gent. & ciuil. & ibi Aldobrand.*

PEREGRI dicimus, cùm quis in loco eſt. Peregrè cum it in locum, vt Fl. Soſipater ſcribit. *Cuiac. Not. ad lib. 2. Inſt. tit. de hared. inſtit. in fin.*

PEREGRINATIO longa, *l. aut longa. ff. de procur.*

PEREGRINVS is dicitur, qui ciuis non eſt, ſiue nunquã fuerit ciuis, ſiue amiſerit ciuitatem. Quod ab interpretibus animaduerſum non fuit. Qui deportantur (inquit Imp.) ſi hæredes ſcribantur tanquam peregrini capere non poſſunt, *l. 1. C. de hared. inſtit. Vlp. l. 10. ff. de in ius voc.* Dicuntur & ἀπόλιδες à Iureconſultis, quod ciuitate careant, *l. quidam. ff. de pœnis. & l. 1. ff. de leg. 3.* Cæterùm in peruulgata conſtitutione Frederici, cuius initium eſt, Omnes peregrini. aliter accipitur, ſed per abuſionem, vt & in alijs quibuſdam locis, pro eo ſcilicet qui peregrinatur, & peregrè abeſt à domo ſua, & ita in Doctorum hominum ſcriptis interpretari debemus, ne eorum voluntas, quæ verborum proprietati, proculdubiò anteponenda eſt, peruertatur. *Duaren. lib. diſp. anniuerſ. 1. cap. 9. & Bald. in commẽt. ſuo ſuper inſtit. Inſtit. lib. 1. quib. mod. ius pat. pot. ſolui.* Peregrinus olim teſte Cice. *lib. 2. off.* dicebatur, quem nunc hoſtem dicimus: *vt id annotauit etiam Brechæus l. quos nos. ff. de verbor. ſignif.*

PEREGRINITAS, peregrinorum conditio. Vlp. *l. 10. §. 4. ff. de in ius voc.* [Sed ſi per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus ſit patronus, putat Pomp. eum amiſiſſe honorem.] Sueton. *in Claudio*, [Splendidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verum Latini ſermonis ignarum, non modò albo iudicũ eraſit, ſed etiã in peregrinitatẽ redegit.]

PERE-

PEREGRINITATIS reus dicebatur, ſi falſò quis pro ciue Romano ſe geſſiſſet. Sp.

PEREGRINVS Prætor. *Lege, Prætor peregrinus.*

PEREMERE, eſt conſumere, extinguere, tollere, *l.34. §. vlt. §. de oblig. & act. l.66. §.1. ff. de legat. 2.* & peremi dicitur quod intercidit, conſumitur, extinguitur, perit, *l.19. ff. de in. offic. l.52. §. ſi quis iurauerit. ff. de furt. l.1. ff. ſi ex nox. cau.* Vnde.

PEREMPTORIAE exceptiones vocantur, à perimenda cauſa in iudicium deducta: adferunt enim totius litis finem, ſi probatæ fuerint. Aliàs perpetuæ, quia ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, *l.3. ff. de except. §. appellantur. Inſt. eod. tit.* Old. *Adde Brechæum in l. creditor. tit. de verb. & rer. ſign.*

PEREMPTORII vim obtinet monitio facta parti præſenti à iudice, quamuis vnica tantùm interuenerit. *ita ſingu. Bald. in l.2. col.1. & vlt. ante fin. C. quomodo & quando iud. vbi reputat nota dignum. & pro ſingu. approbat. Do. Iaſon in rub. C. de in ius voc. in verſ. adde quod iſta, &c. Sequitur etiam D. Felin. in c. paſtoralis in primis verbis. de iud. vbi citat Bald. idem dicens eum, in c. conſuluit col. 1. de offic. de lega. & ita ſaluatur & intelligitur ſingul. Innoc. in c. ad petitionem. col.1. ad fin. extrà de accuſat. ſecundum Matheſ. not. 132. nota vnum ſingulare.* & adeò verum eſt, quod conſtituit reum in vera contumacia: ita quòd non poterit appellare, ſi non comparuerit, *vt ſingu. not. Ange. in d. l.2. per glo. ibi quam ad hoc dicit ſingu. & hoc dictum Ang. pro ſingu. commendat. Bartol. Vermenſ. cautel. 89. ſeptima cautela.*

Quando autem opus ſit peremptorio, & quando non: habemus ſing. doctrinam Salic. *in l. ſi ea quæ. in pen. col. C. qui accuſ. non poſſ. quam pro ſingulari cõmendat D. Fel. in c. conſuluit quæ in ſecunda col. verſ. quãdo. extrà de reſcript. audi hic quæ ſcribit Matheſ. not. 133. nota quòd citatio. & D. Felin. in c. conſuluit. col.4. & ſeq. de offic. de leg.* & Iaco. de ſancto Georg. *in l. ad peremptorium, col.1. & 2. ff. de iudi.* vbi etiam *in l.3. col.* ponit, quòd præſumatur facta citatio peremptoria ad inſtantiam partis, quando in actis apparet de commiſſione citationis: & de citatione & relatione, ſecundùm Abb. *in c.1. in 3. not. de iudic. & 27. fallentiam refert. Soci. reg.352. & ponit etiam Marian. in tracta. de citationib. in 27. articulo in ſeptima quæſtione, & ſeq.* Deci. poſt Barb. *in c. conſuluit. in 9. & 10. col. de offic. delega.* vbi idem tenet etiam in monitione facta per nuncium apud acta de mandato iudicis, *per dictum Bald. in d. l.2. col.1. verſ. & idem dicitur.* Cotta.

PEREMPTORIVM edictum dicitur, quod poſt vnum vel alterum, vel vnum pro tribus datur, quo Prætor comminatur ſe diuerſa parte abſente cogniturum & pronunciaturum, quod inde hoc nomen ſumpſit quòd perimat diſceptationem, nec vltrà patiatur aduerſarium tergiuerſari, *l.68. l.70. l.71. l.73. ff. de iud. l.53. & l.54. & l.59. §. vlti. ff. de re iud. l.3. in fi. ff. de appel. l.1. §. item cum ex edicto. ff. quæ ſent. ſine appellatio. reſcin. l.2. & l.9. C. quom. & quan. iud. & apud. Paul. lib.5. Sentent. tit.5. Et Tertullianum in lib. de Pudicitia, ſtatim in initio, & Raudenicum lib.3. de Geſtis Frider. cap.27.* Briſſ. *& Duar. lib.1. diſput. anniu. cap.7.*

PEREMPTORIVM edictum inde hoc nomen ſumpſit, quòd perimeret diſceptationem, hoc eſt vltrà non pateretur aduerſarium tergiuerſari. Ad illud autem hoc ordine venitur, vt primo quis petat per abſentiam aduerſarij edictum primum, mox alterum, per alterum, per interuallum non minùs decem dierum, & tertium. quibus propoſitis, tum peremptorium impetratur, *l.68.69.70. ff. de iud. vide Contumax.* Hot.

PERENNE, aut ni fallor, peramne auſpicium. quod ſit docet Feſtus. Petronia, inquit, amnis eſt in Tiberim profluẽs, quam magiſtratus auſpicato tranſeunt, cùm in campo quid agere volunt: quod genus auſpicij peramne vocant. Amnem autem fœmininè antiqui dicebant. *Coma. lib.9. cap.1. num.4.*

PERENNE flumen deſcribit Iuriſconſ. *in l.1. §.2. de fluminibus.*

PERENNISERVVS, qui perpetuò ſeruit vni domino. Spieg.

PERENDINVS dies hodiè dici poteſt, cùm iudex ſtatuit, aut inter partes conuenit, vt omne inſtrumentum litis apud acta vtrinque proferatur intra triduum. Atque tunc lis & res comperendinata dicitur. *Bud. in l.2. de orig. iur.* Spieg.

PERFECTA ætas tametſi multiplicem habet intellectum, *vt colligitur in l. fin. C. de his qui veniam ætat. impetr. l. cum filio. §. vlt. ff. de condit. & dem. l. ex his. C. quando dies leg. ced.* propriè tamen accipienda eſt, quæ 25. annorum curriculis completur, *l. ad rempub. ff. de honor. & mun.* Sp.

PERFECTISSIMATVS, erat dignitas quædam non mediocris. quia non omnes Præſides, *vt Alciat. docet,* clariſſimi fuêre, ſed & perfectiſſimi quidam, prout prouinciæ dignitas exigebat. Addit ex vetuſtiſſimis monumentis, Tarraconenſis Hiſpaniæ, ac Norici fuiſſe perfectiſſimos tantùm, quod duabus literis deſignabant, V.P. ſicut clariſſimos viros. V.C. *Item C. lib.12. tit.33.* Sp.

PERFECTISSIMI dicebãtur, qui iudicio principis, vel ad præſidatum prouinciæ, vel ad aliam adminiſtrationem promoti fuiſſent, *l.1. de perfectiſſimatus dignit. lib.12. Adde Cuiac. ibid. Qua de re Alciat. diffusè tractat. in c.4. lib. diſp.3.* Sp.

PERFECTOR, qui quod volebat, diligentia ſua perfecit. Spieg.

PERFECTVM, quod omnibus ſuis partibus cõſtat, quodque ita conſummatum eſt, vt iam in vſu eſſe poſſit, *l.1. ff. de orig. iur.* Et propriè cui nihil addi, vel minui ſalua integritate poteſt, *l. iuriſperitos. ff. de excuſ. tutor.* Quamuis Vlpian. Perfectum ædificium interpretatur, quod tali vſu eſſe poteſt, qualem paterfamilias deſtinauit. In pactis, conuentionibuſque perfectum intelligemus, cùm factum eſt illud, quod fieri inter partes conuenit. antè enim quàm res conſummationem acceperit, factum non dicitur: quæ ſi acceſſerit, non ſolum factum, ſed etiam perfectum dicetur. *Ex Alciat.* Spieg. *Adde Brechæum l. pecunia. §. opere legato, in tit. de verb. & rer. ſig.*

PERFECTVM, & completum, idem. *l.2. §. annus autem ipſi. ff. de iud.* Perficere tamen differt ab Implere, *vt Alber. in dictione, Implere indicat.* Sp.

PERFECTVS annus, qui eſt dierum 365. Nec ideo minus perfectus eſt, quòd vltimus nondum ſit exactus, cùm ſatis ſit eſſe cœptum, idque in his, quæ fauorem reſpiciunt, vt in vſucapionibus, in teſtam. in libertatib. Quòd ſi de re odioſa agatur, de momento ad momentum ſit computatio. Sp.

PERFECTISSIMVS, titulus eſt dignitatis in conſtitutionibus poſteriorum Impp. *l.1. C. de naturalibus. lib. l.11. C. de quæſtionib. & in Cod. 4. Theodoſ. ſæpè.* Qui tribuitur Proconſuli Africæ *in Epiſtola Auguſt. 68.* Briſſ.

PERFERRE inofficioſi querelam, litem, cauſam exequi & ad exitum perducere, *l.16. ff. de inoff. teſt. l.6. ff. de vſuf.* Prat.

PERFICA Dea à perficiendo erat appellata, quę obſcœnæ libidini patrandæ præerat. Perfica etiam natura à Lucretio *lib.2.* vocatur, quæ procreationi & perfectioni rerum præeſt, *vt annotauit Turneb. aduerſar. lib.11. cap.20.*

PERFICERE donationem. *Vide §. perficitur. Inſtit. de donat.*

PERFIDE agere circa rem pupilli tutor dicitur potiùs, quàm contrectare, *l. tres tutores. ff. de adminiſtrat. tuto.*

PERFIDIA, pro defectione à religione, *in l. nemo. C. de ſum. trinit.* Sp. Plerunque tamen perfidia mala fides eſt, vt fidei verbum bonam fidem ſemper ſignificat, *l.1. ff. de conſtit. pec. l.1. §. cum tamen deponere. ff. depoſiti.*

PERFIDVS, qui fidem violauit, & à fide venit: Infidus verè, cui non eſt fidendum dicitur. & à verbo Fido deſcendit, quod primam habet longam. Sp.

PERFRVI, in totum frui, ſeu omnem fructum percipere, *l. cum quis. C. de nat. lib. l.11. C. de communi ſeruo manum.* Sp.

PERFVGA, Gallo Aelio eſt, qui liber, aut ſeruus, aut hoſtis, ſui voluntate ad hoſtes tranſierit: qui idem dicitur transfuga. Quanquam ſint qui credant perfugam eſſe non tam qui alios fugiat, quàm qui ob ſpem commodorum ad quempiam perfugiat. Sp.

PERFVGIVM. Hoc vocabulum tuta quædam loca fugæ ſignificat. Profugium, magis fugæ ſpacium notat, & profugi (de quo infra latius) qui in fuga eſſent. vt,

Italiam fato profugus, Lauinaque venit.
Littora. - - -

l. cum qui. ff. de priuil. cred. l. metum autem præſentem. ff. quod met. cauſ. Spieg.

PERFVGIVM, non vt vulgo dicunt, refugium dicitur: quamuis confugere, non perfugere dicimus, pro eo quod eſt, perfugium quærere. Sp.

PERFVNCTORIE. Vlpia. *in l. aut qui aliter. Quod vi aut clam* [Neq; quidẽ perfũctoriè, aut obſcurè dicere, aut denũciare] id eſt,

id eſt, vt Bud. interpretatur, non bona fide, nec ex animo, nec iuſta denunciatione. Papinianus. [Qui non perfunctoriè debitum officium impleuerant.] Alciatus hanc in claſſe earum ponit dictionum, quæ alijs in autoribus nuſquam eo ſenſu reperiuntur: aitque Perfunctoriè, eſt leui cura, & aliud agendo: vnde perfungi, & defungi, quod eſt, vtcunque explicare. At Budæo perfungi, eſt ad extremum obire munus, & ſtrenuè operam nauare. Sp. *Vide ſuprà, Dicis cauſa.*

PERFVNDERE aliquem iudicio, pro cogere iudicium ſubire, & cauſam dicere, apud Ciceronem *pro Roſc. Amer.*

PERFVSORIE, ſubobſcurè, diſſimulanter, non diſertè, planeque aliquid dicere. Vlpian. *l. 5. §. 1. ff. quod vi aut clàm.* [Debebit enim & diem & horam denunciatione complecti, & vbi, & quod opus futurum ſit: neque perfuſoriè, aut obſcurè dicere, aut denunciare,] id eſt, non ab alijs ſermonibus diſcretè, vt notari & exaudiri poſſit: ſed fusè per alios ſermones, & permiſtè. Scæuola, *l. 69. §. 2. ff. de euictio.* [Sed etſi quis in venditione ſtatuliberum perfuſoriè dixerit, conditionem autem libertatis celauerit.] Item, [ſicuti qui fundum tradit, & quum ſciat certam ſeruitutem deberi, perfuſoriè dixerit, itinera, actus, &c.]

PERFVSORIE dicere, apud Scæuolam *in l. qui libertatis. §. ſed & ſi quis. de euict.* pro non diſertè, nō expreſſè, Nit eygent ſich außtrucken/anzeigen Nam ambiguè dicere, aliud ſonat. Spieg.

PERGVLA, menſa eſt, in qua opifices opera ſua vendenda exponunt. Vlp. *De his qui deiecer. l. ſi verò.* Cùm pictor inquit, in pergula clypeum, vel tabulam expoſitam habuiſſet, eaque excidiſſet. Nebr.

PERGVLA, apud Vlpianum *in l. hæres. §. 1. de iudic.* omninò accipienda eſt, pro loco accommodato exponendis venalibus rebus, & non pro tentorio, quod nuſquam lectum eſt, vt Accurſius ibidem interpretatur. Budæus, Pergula, inquit, pars eſt domus exporrecta, & propēdens, eius generis, quas Salientes artifices noſtri appellant. Sp.

PERHIBERE teſtimonium. quod & ferre dicitur. Perhibere autem verba, eſt, vt te audio loqui, ſiue quantum ex te audio. Spieg.

PERICLITARI fama, hoc eſt, periculum eſſe ne perdatur fama. Sp.

PERICVLVM in tit. C. de ſent. ex pericul. recitan. (ſic enim non breuiculo, vt putauit G. Budæus legendum admonent vetera exemplaria, & peritorum conſenſus) ad experientiam memoriæ referri putat. And. Alcia. *lib. 1. diſpunct. ca. 21.* ἀπὸ τῆς πείρας, id eſt, tentamento. Tu illum videas, velim. Nam hanc lectionem ex C. Th. confirmat. Prat. Adde Cuiacium, qui affirmat, periculum ibi in d. tit. C. ſent. ex per. recitan. poni pro tabella, & idem eſſe, quod index ſiue libellus. Nam quod *in apophth.* Plutarch πινάκιον, Aemilius probus *in Epaminonda* periculum vocat Cice. *1. de legib.* [Qui in iſto periculo non vt à poeta veritatem exigunt.] Et *in frumentaria* [pericula magiſtratuum.] *Cuiac. Obſer. & emend. lib. 5. cap. 25. in fin.*

PERICVLVM, interdum experimentum ſignificat: quòd rarò aliquid ſine periculo tenetur. *Conan. lib. 7. ca. 11. nu. 7.* Hinc facere periculum, pro experiri. Propriè autem ſalutis diſcrimen denotat. An periculi appellatione veniat fortuitus caſus, Bart. explicat *in l. qui mercedem. ff. locati.* Dicitur autem periculo alicuius eſſe res plurifariam. *l. damni infecti ſtipulatio. in prin. ff. de damn. infect.* Sed periculum propriè de homine accipitur. *l. interpoſitas. C. de tranſaction.* Vnde ſe periculo ſubijciens renunciare vitæ exiſtimatur, *per text. iunct. glo. l. princeps. C. de prin. agent. in reb. lib. 12.* Notum, & rerum eſſe periculum, *per tot. tit. ff. de peric. & com. rei vend.* Cęterùm, periculum mortis quomodo intelligendum ſit, eleganter exponunt Iuriſcoſſ. *per aliquot. ll. de mort. cauſ. donat. Vide. Damnum.* Sp.

PERIMACHIA, ſignificat depugnationem, certamen, velitationem & pugnatoriolam, & eſt Græca locutio, eiuſdem ferè ſignificationis cuius eſt, Sciomachia, niſi quod iam dicta vox Sciomachia mitius vſurpetur, nempè pro pugna vmbratili, quam ſemidoctum vulgus Scrimiam facili procliuitate mendi vocat. Item, pro contentione debili & inuehementi capitur. Nec Sciomachia latè differt à Chironomia, quam tactici, hoc eſt, Laniſtæ armorum magiſtri docent, quo vocabulo Baſilius vtitur *in Oratione πρὸς τοὺς νέους* ... : Cuius hæc verba ſunt. ...

PERIMACHITOS appellatur à Græcis, de quo fit pugna, vt Perimachia dici poſſet contentio de cauſa nondū conſtante liquidò & apertè & ſuper qua contentio fiat. *Ioan. Bap. in comment. epiſt. Sidon. Apollina. ad Vicen. lib. 1.*

PERIMERE diſceptationem, hoc eſt, interpretante Vlpiano, vltra non pati aduerſarium tergiuerſari, *l. & tertium. ff. de iud.* Sp.

PERIMERE legatum, non eſt prorſus tollere, ſed extenuare, *l. qui hominem. ff. de adimen. leg.* Propriè tamen perimere eſt tollere, & interficere. Hinc apud Vlp. *l. 3. tertium. de iud.* Peremptorium edictum dicitur, eò quod perimat diſceptationem inter litigatores, hoc eſt, vltrà non patiatur aduerſariū tergiuerſari. Idem *in fin. l. cum hi. ff. de trāſact.* Iniquum eſt enim, ait perimi pacto id de quo cogitatum non docetur.] Sp.

PERINDE, pro ita, *l. ſi deferente. ff. quibus modis pign. ſolu. & ſimil.* Pro æquè autem accipitur, vbi non ſequitur, ac ſi vel, atque ſi vel negatio, vt Valla demonſtrat. Cuiuſmodi autem ſimilitudinem inducat, Bartol. oſtendit *in l. 1. ff. de recept. & in l. ſacrilegij. ff. ad leg. Iul. pec.* Sp.

PERINIQVVM, *l. fin. C. de iuriſd. omn. iudi.* vt apud Cice. *pro lege Man.* Quare videant, ne ſit per iniquum, & nō ferendū. Sp.

PERIODICAE febres, ſunt tertianæ & quartanæ: quod certis temporibus abeunt, & rurſus redeunt.

Περιοδευταί, in l. 6. ff. de excuſ. tutor. (adde Cuia. ibidem) vetus interpres vertit circuitores, Zonaras ſic exponit, *ca. 57. Cōcilij Laodiceni:* περιοδευταὶ λέγονται διὰ τὸ περιέρχεσθαι, καταρτίζειν τὰς πιστούς. Prat.

PERIPETASMATA, Tapetia Babylonici floris varietate conſpicua. Proinde Lucretio Babylonica vocitata:

Non ego prætulerim Babylonica picta ſuperbè
Texta Semiramia, quæ variantur acu.

Super hac re ipſa Martialis inquit: Dicuntur & aulæa & Attalica ex teſtamento Attali Pergameni Regis in vrbem his vſu venientibus; dicuntur & ſtromata à Capitolino & periſtromata Varrone *in tertio de re Ruſtica:* Hæc Belluata, hoc eſt, belluis variegata, Plautus appellat *in Pſeudulo.* [vt ne periſtromata æquè picta ſint, Campanica neque Alexandrina belluata conſuta tapetia.] Non deſunt qui flectant à verbo Græco πετάζω, pando, extendo, ſiue ex textu polymitario extenſili filamine colorarentur, ſeu quod ſolenni feſto & peræque geniali pandebantur & explicabantur. Plautus *in Sticho.* [Tum Babylonica & Periſtromata, ſellas & tapetia aduexit, nimium bonæ rei.] Hæc periſtromata vocitantur, quo titulo non abfuerunt, qui ſcientiæ miſcellæ libros ædiderint. *Ioan. Bapt. in comment. Epiſt. Sid. Apollin. ad Agricolam, lib. 1.*

PERIRE dicitur quod in rerum natura eſſe deſinit, quod rebus humanis ſubducitur ac ſubtrahitur, quod intercidit, *l. 22. ff. de reb. dub. l. 26. ff. de pact. dot.* Præterea Perire etiam dicitur, quod non quidem interijt, ſed furto vel alio caſu abeſt, amiſſumque eſt, licet non extinctum, *l. 35. §. ſi res. ff. de contrah. emp. l. 52. §. damna. ff. pro ſoc. l. 14. §. vlt. ff. de per. & com. rei vend.* Perire alicui dicitur, quod eius damno & diſpendio cedit, quod ei decedit & detrahitur. *l. 15. §. ex donationibus. & l. 30. ff. ad leg. Falcid.* & Perire dies dicuntur patrono vel hæredi, quibus operę nō edòtur. *l. 20. §. vlt. l. 34. ff. de op. lib. l. 7 ff. de ann. leg.*

PERIRE etiam dicitur id, quod non eſt, *l. id quod conditione. ff. de conſtit. pecunia.*

PERISSE verbo & ſciſſum & fractum & vi raptum continetur: *ait Vlp. l. 9. ff. de verb ſig.*

PERISSOCHOREGIA, magiſtratus nomen, curator fortaſsè annonæ, ἀπὸ τοῦ περισσοῦ, καὶ χορηγεῖν, quod eſt, abundantiam, fertilitatemq; ſuppeditare. *Alciat. in l. periſſochoregia, C. de frument. Alex. lib. 11.* Budæ. Periſſochoregia, quaſi redundantem frumenti delargitionē, *in annotat. prior.* interpretatur. Eſt in poſter. l. de frument. Alex. li. 11. C. [periſſochoregiæ nomē, penitùs amputetur, & teſſeræ deſignentur.] Pyrrhus ait, periſſochoregia eſt magiſtratus annonæ auctæ, ſeu augmenti diſtributor.

PERISSEVMA dici poteſt, quod abundantiam rerum ſuppetit. Hinc περισσεύειν, copia rerum ſuperare ſignificat. Et eſt congiarium propriè, quod plebi datur: ſicut quod militibus donatiuum. *Ael. Spart. in Aelio Vero, & Iul. Capitol. in Pio.* Solebat autem vltra ſtipendium dari liberalitatis cauſa, vt milites magis addicti Imperatoribus eſſent. *Alcia. C. de annon. & milit. l. centum Periſſeumata, lib. 11.* Sp.

PERISSOLOGIA, id eſt, verborum adiectio ſuperflua: quā & conculcationē noſtrates vocant. *gl. l. lecta. ff. ſi cert. peta.*

cuius

cuius quoque exempla plurima in Iuſtiniani authen. habemus. Vlp. *l.1. de ædil. edict.* [Vitium, morbumque Aediles dixerunt, tollendæ dubitationis gratia.] ἐκ παραλλήλω, id etiam à Grammaticis ταὐτὸ dicitur. *Alciat. de verb ſig. lib.* 4. Sp.

PERISTEROTROPHIVM, quod & periſtereon dicitur, locus in quo columbæ habitant, Latinè columbarium: quamuis columbarium propriè ſit loculamentum ſingulis columbarum paribus præparatum.

PERISTROMA à Iuriſconſ. non omne pallium dicitur, ſed eſſe quoddam genus pallij vult, quod Græci Periſtroma appellent, & meritò etiam ſtragulum dici poſſe, vt teſtatur Forcat. *in ſuo penu Iuris ciuilis, cap.* 4. & addit; pallium, & id genus veſtiméta ſtragula intoris fuiſſe apud antiquos. Martial. *in epigr.* de catella Publij.

Collo nixa cubat, capitque ſomnos
Vt ſuſpiria nulla ſentiantur,
Et deſiderio coacta ventris
Gutta pallia non fefellit vlla
Sed blando pede ſuſcitat, toroque
Deponi monet & rogat lauari.

Sed apertiùs Ouid. *in Elegijs* (ſi quid tamen apertiùs poteſt) de pallio ſtragulo cecinit,

Eſſe quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
Strata, neque in lecto pallia noſtra ſedent.

Forcat. in ſuo penu iuris ciuil. cap. 4.

PERITIA propriè iuris eſt, *Inſtit. de iur. nat. in princ.* Huius autem mater Experientia eſt. Nec Philoſophus præcipit ocioſè, vt fides ei maxima adhibeatur in ea arte, in qua diutiſſimè ac diligentiſſimè verſatus fuerit, plurimaq; expertus. Sed & apud noſtros regulare eſt vt peritis credatur de qualibet re, *l.1. in prin. ff. de inſpicien. vent. l.7. menſe. ff. de ſtatu homi.*

PERITIA, epitheton docentis, eſt facundia dicentis, differentis copia, interpretantis ſubtilitas, *l.1. C. de profeſſ. qui in vrbe Conſtantinop. lib.* 12.

PERITI habentur, qui multa experti ſunt, vocati ab antiquis Iuriſprudétes, quibus ſcilicet ab experto noti eſſent, atque ab obſeruatione ritus patrij, leges, mores, conſuetudines: quique memoria tenerent, quæ in cauſa, quoque in negotio, vel ancipiti, ac maximè dubio, vel oppido quàm difficili, quid à maioribus vel iudicatum eſſet, vel conſtitutum, vel publicè etiam ſancitum: vnde qui huiuſmodi facultati dant operam, Legum periti, ac iuris dicuntur: eaque cognitio appellatur à doctis pariter, atque indoctis Peritia, *teſte Pontano, de Prudentia, lib.* 4. Ad eiuſmodi peritos legum, & minimè ad leguleios, aut rabulas forenſes arbitror pertinere, l. iuriſperitos. ff. de excuſ. Doctum, & Peritum, cùm ſimile videantur, à Cicer. diſcretum eſt, vt ſit Peritum plus quam quod Doctum. Spieg.

PERIVRARE, quoties in libris Digeſtorum legitur, eſt vitium ſcriptoris, quoniam teſte Nebriſſ. in Pandectis Florentinis ſemper pro eo legitur, peierare. Huc accedit emendatior Haloandri editio.

PERIVRII, hoc eſt, falſi iuramenti pœna extra ordinem eſt, *l. fin. iunct. gl. ff. de crim. ſtellion.* Spieg. Adde Cuiac. *obſer. lib.* 2. *cap.* 19. qui in ſpecie *ibi* aliquot periurij pœnas enumerat. Præcipuè autem duas notatu dignas pœnas recitat idem Cuiac. *in expoſit. ad Nou. Iuſtin.* 53. *de exhibitione reorum.* Pœna, inquit, periurij hæc eſt, vt abſens reus qui peierauit iudicio ſiſti, non citetur edictis ſolennibus, quemadmodum cæteri ſolent, ſed requiratur & ducatur. quod valdè pertinet ad explicationem, l. ſancimus. C. de iud. dum ait: [licet non citati ſed requiſiti &c.] quæ verba non intellexit Accurſius. Pœna etiam periurij hæc eſt, vt reus, quàuis ſit ex his perſonis, quæ ſatiſdare nõ coguntur, nunc ſatiſdare cogatur, nec ampliùs iuratoriæ cautioni committatur. Hæc eſt ſincera huius partis interpretatio. In ea vulgò interpretes multa peccant. *Hæc Cuiac. in ſuprà d. explicat ad Nou. Iuſtinian.* 53.

PERIVRVS, qui iuſiurandum violat: vel qui iurando ius peruertit. Porrò ſemel periurus, ad præſtandum iuramentũ admittendus non eſt. *Vide Bart. in l. ſi quis maior. C. de tranſact.*

PERLVSORIVM iudicium, id eſt, colluſorium, colluſionis cauſa inſtitutum, cùm aliud agitur, aliud ſimulatur. Vlp. *l.* 14. *de appell.* [Si perluſorio iudicio actum ſit aduerſus teſtamentum, an ius faciat iudex videndum.] Exhæredatus filius querelam inofficioſi aduerſus inſtitutum per colluſionem mouerat, vt quum inofficioſum eſſe teſtamentum per inſtituti conniuentiam ac diſſimulationem probaſſet, & legata & libertates interciderent.] Budæus tamen Proluſoriũ corrigendum putat, & de proluſione multa tractat. ſed nihil ad mentem Vlpiani, vt mea fert opinio. Hot.

PER manus traditum eſſe ait Africanus, quod ea de re nihil conſtitutum ſit nominatim, ſed communi quadam omnium tum principum tum iuriſprudentum ſententia & opinione receptum, *Conna. lib.* 9. *cap.* 6. *num.* 5. *ſuprà per manus tradi.*

PERMISSV meo, pro permiſſione, *exemplo Cic.* in *l.1. ff. ut vi fiat ei.* Spieg.

PERMISSVM ad certum tempus, cenſetur exacto illo prohibitum. *l. Imperatores. ff. de poſtul. ex Alber.* Sp.

PERMITTI variè dicitur, primùm quod nullo iure prohibetur, vt ſecundas nuptias contrahere, *c. contrahere.* 31. *quaſt.* 1. Permitti quoq; id dicitur, quod contra conſtitutiones humanas indulgetur, vt contrahere matrimonium in quinto gradu, *c. quidam,* 35. *quaſt.* 3. Permitti dicitur & illud, quod & illicitum eſt, vt magis illicitum vitetur.

PERMITTO. Cum Imp. vel lex hoc verbo, ſimiliue vtitur, quia præſentis eſt temporis, ipſum legum indulgentiam ſignificat, quæ perpetua eſt: non item iudicis opem plerunq; temporariam, *vt docet Bar. in l. iubemus. 2. §. ſanè ſi hac noſtra. C. de ſacroſ. eccl.* Sp.

PERMVTARE pecuniam, eſt, inquit Bud. per menſam mittendam curare. Permutare verò ære alieno, ſignificat commutare in alienum debitum, & alieni debiti vice accipere. Idem obſeruauit, permutare, pro emere poſitum apud Plinium.

PERMVTATIO nihil aliud eſt quàm contractus, do vt des, *l. naturalis. §.1. de præſcript. verb.* Diuiditur in Do vt des, Do vt facias. Facio vt des, Facio vt facias: & in permutationem, *iuxta Paul. Caſtrenſ. in l.* 2. *de iureiuran.* Obtinet autem permutatio inſtar emptionis, *l. ſciendum. §. emptores. ff. de ædil. edict.* Sp.

PERMVTATIO, eſt conuentio iuriſgentium à populo Rom. ita recepta & comprobata, vt ei tamen neq; ſuum nomen dederit (ſunt enim emptio & locatio quædam permutationis formæ) neq; certam actionis formulam conſtituerit: adeò vt ſeſe inter ſe contrahẽtes cogere rem mutuò præſtare non poſſint. ſed cum alter rei acceptione obligatus eſt, vel quanti alterius intereſt, Præſcriptis verbis actione præſtare cogitur: vel rem acceptam, quaſi cauſa non ſecuta, reddere: aut ſi eam dederit quæ euincatur, in factum actione quanti interfuerit, exſoluere. *vti cõſtat ex l.1. ff. de rer. permut.*

PERMVTATIONIS nomen generale eſt & commune omnibus conuentionibus, in quibus vtrinque aliquid interuenit. Nam ære mutari dicitur, quod pretio emitur. Columella *lib.* 8. *cap.* 5. [Cætera vel reponãtur, vel ære mutentur.] Plin. *lib.* 19. *cap.* 1.] Quaternis denarijs ſcripula eius permutari reperio.] Valer. Max. *lib.* 7. *cap.* 6. [vt ſex millibus denarijs ſingula vaſa permutarentur.] Apul. *Apolog.* 1. [Nam ſæpenumerò & vinum & holus & pomum pretio mutaui.] Tracta eſt autem hæc locutio de Græcis, qui eodem in ſignificato verbo ἀλλάττειν vtuntur. Vnicus Timonis verſus, à Gellio *lib.* [illegible] relatus, huic rei probandæ ſufficiet. Sic autem habet, πολλῶν δ᾽ ἀργυρίου ὀλίγου ἄλλαξα βιβλίων. Seruius verò in illum Verg. locum *Georg.*

—Quamuis Mileſia magno
vellera mutentur

hanc ſignificationem ab antiquo more repetit, quo mercimonium omne in permutatione conſiſtebat. Hac planè ratione mirum nemini videbitur, ſi permutatio in proprium tranſijſſe contractus nomen negetur. Tertullianus etiam nõ ſemel libertate mutare ſeruum, pro ad libertatem perducere dicit, vt *in lib. de reſurrectio. carn.* [Si famulum, ait, tuum libertate mutaueris, &c.] & *lib. de pœnit.* [Quis enim ſeruus poſteaquàm libertate mutatus eſt, furta ſua & fugas ſibi imputat.] Briſſ.

PERMVTATIONIS primus eſt, & antiquiſſimus contractus, ab indigentia & ipſe ortus vt reliqui omnes. Nam cũ nemo ſibi omnia præſtare poſſet, quæ eſſent ad vitam cõmodè, atque honeſtè degendam neceſſaria, propter imbecillitatem ac inopiam deſideratæ ſunt commerciorum atque officiorum mutuationes, vt his dandis accipiendiſque, quod minus ipſi per ſe poſſent, reciperent ab alijs, viciſſimq; redderent, quòd in ſua poſitum eſſet poteſtate & facultate. Licet autem permutatio & emptio ſimilimę ſint: & eodem pe-

ad iure cenſeantur: Hoc tamen differunt, quod in emptione pro re, precium datur. In permutatione res pro re, precium pro precio. Paul. [ſicut aliud eſt vendere aliud emere, alius emptor, alius venditor: ita aliud precium, aliud merx. At in permutatione diſcerni nō poteſt, vter emptor, vter venditor ſit, multumq́ue differunt eorū præſtationes. Emptor enim niſi fecerit nummos accipientis, tenetur ex vendito. Venditori verò ſufficit ob euictionem ſe obligare, poſſeſſionemq́ue tradere, & purgare ſe dolo malo. Itaque ſi euicta res non ſit, nihil debet. In permutatione verò ſi vtrumq; precium eſt: vtriuſq; rem fieri oportet: ſi merx neutrius. Sed cùm debeat & res & preciū eſſe non poteſt inueniri, quid eorum merx & quid precium ſit: nec ratio patitur, vt vna eademq́ue res, & væneat, & preciū ſit emptionis. *Connan. lib. 7. cap. 5. num. 2. & 6.*

Permvtationis ſpecialis appellatio refertur ad res, quæ pro rebus dantur diuerſi generis. Nam olim in priſca ſimplicitate, homines ſibi ſpecies rerum comparabant alijs ſpeciebus, perinde vt nunc pecunia numerata facimus: quippe quòd tunc pecuniæ vſus nondum eſſet. Vtramque hanc ſignificationem tractat Paul. *in l. naturalis. ff. de praeſcr. verb.* In hac quæſtione, ait, totius ob rē dati tractatus inſpici poteſt. Quaſi dicat; Repetamus originem omnium contractuum, quæ conſiſtit in cauſis, ob quas alter dat alteri. Nam communicatio rerum exigit dationem: datio, cauſam: cauſa mutuam permutationem, &c.

Permvtatio Glauci & Diomedis: prouerbialiter dicitur, quoties in æqualem cōmutationem ſignificamus, hoc eſt, deteriora pro melioribus reddita, ſcilicet æreа pro aureis. Hiſtoria refertur ab Homero *Iliad. lib. 6.* vbi Glaucus cum Diomede aurea ſua arma pro æreis permutat. meminit eius & Imp. *in proœm. v. Coraſ. Miſc. lib. 2. cap. 15.*

Permvtatio Glauci & Diomedis ſtulta quidē cenſetur: ſed pernicioſior multò eſt iſta, ſecundùm quam hoc tempore barbaros & inutiles commentarios, pro grauiſſimis iuriſconſultorum monumentis amplectimur.

Pernicies, non deſtructionem, ſed propriè exitiū, endlich verderbung/ vel gäntzlich abbruch ſignat, apud Iuſtinianum. *Inſtit. quibus alien. licet. §. 1. in fin.* Expone ibidem, Subſtantiæ earum, jhre leibs narung. Old.

φέρνη dotem ſignificat. hinc παράφερνα. *de quo vide ſuo loco.*

Perniciosvm vrbibus mercimonium, hoc eſt, damnum afferens, das gemeiner bürgerſchafft zu ſchaden reichet. Nobiliores natalibus, & honorum luce conſpicuos, & patrimonio ditiores exercere prohibet Imp. *l. 3. C. de commerc. & mercat.* Spieg.

Pernoctare. Pomponius, [Pernoctare extra vrbem intelligendus eſt, qui nulla parte noctis in vrbe eſt. Per enim totam noctem ſignificat,] *in fin. l. vrbana familia. de verb. ſign. Lege, Abnoctare.* Spieg.

Pero, propriè ruſticum calciamentum: vt Seruius Gram. teſtatur. hinc capſæ ex vlna paluſtri, aut alia ſimili materia confectæ, quòd peronis ad formam accedant. Perones dictæ. Alfenus *l. 31. ff. locat.* [Quòd ſi ſeparatim tabulis, aut peronibus, aut in alia cupa cluſum vniuſcuiuſque triticum fuiſſet, &c.] Locum Budæus reſtituit, quum antea, heronibus, legeretur. Peronis verbo vſus eſt Plinius hac in re *lib. 36. cap. 14.* vt Vitruuius *lib. 5. cap. 12.* Hot.

Perorare cauſam, idem quod noſtris concludere. Pedianus *in Verrinis* autor eſt, quòd Prætor accerſitis omnibus eiuſdem cauſæ iudicibus, ad ſuum tribunal conſidentibus perorari cauſam iubebat, & vbi ab vtraque parte ſatis dictum fuerat, impoſita cuique, qui finierant, neceſſitas dicendi. Dixi: tum Prætor pronunciabat, Dixerunt, & in conſilium iudices mittebat. De perorata cauſa eſt text. *in l. patre. ff. de quæſt.* quod teſte Salomonio Accurſ. non intellexit. Spieg.

Perpensvm idem eſt quod examinatum: vt perpenſum conſilium dicitur *in proœm. Clem. in princ. Ioan. Bello, Etym.* Eſt enim perpendere nihil aliud quàm diligenter conſiderare.

Perperam, vulgò quidem ſignificat, non iure ſiue iniuria *l. 22. §. cùm autem. ff. rem rat. hab. l. 11. §. ex facto. ff. de minoribus. l. 42. ff. de liber. cauſ. l. 8. §. ſed ſi quæratur. ff. ſi ſeruit. vindic. l. 62. ff. de re iud.* verùm nonnunquam etiam perperam nihil aliud eſt, quàm imprudenter, & per errorem, *l. 26. §. 1. ff. de pact. dotalibus. l. 40. ff. de condict. indeb. l. 9. ff. de conſtit. pecu. l. penult. §. vlt. ff. pro ſuo. l. 82. §. ſi Titius. ff. de furt. l. 1. C. ſi maior fact. alienat. Paulus lib. 3. Sentent. tit. 6. ad fin. Vlpianus in Inſtitut. tit. 24.* Briſſon.

Perperam. Scæuola *l. 3. §. ſi quis ita. de eo quod cert. loc.* [Si quis, inquit, ſtipuletur Epheſi 10. dari, ſi deueniri Epheſum poſſit, agat: perperam, ante diem agit.] Dubitatum fuit, an perperam, id eſt nihil agat? quia nec actio, nec obligatio orta ſit, vt quidam exiſtimauêre: an perperam, id eſt, malè, quia licet orta ſit obligatio. *in l. ſi ſtipulatus, de verb. oblig.* actio tamen impediatur. Quæ eſt, vt Alciatus teſtatur, crebrior ſententia, in quam & ipſe docendo ſolitus ſit tranſire. Quoniam vox, perperam, videtur à Græcis accepta, conformataque ex duabus dictionibus, πέρ, id eſt, vltrà, exceſſiuè, & πέραν, eiuſdem ſignificationis: vt perperam fieri dicatur, in quo modus tantùm exceditur. *Vide cap. pen. lib. 1. Parerg.* Cæterùm, perperam factum, quandoque accipitur, quod dolo factum eſt, à Perperis fratribus, qui & Cercopes dicti ſunt, & impoſtores erant: vnde Græcis περπερεύεσθαι verbum, petulanter, aut doloſè agere. *ex Alciat. ibid.* Spieg.

Perpetrare, perfectionem actus, & plerunque in mala re denotat, *l. fin. §. ſi quis autem. ff. de bon. eor. qui mort. ſibi conſcin.* Iuſtin. *Inſtit. de public. iud.* [Sin autem per vim raptus virginis fuerit perpetratus.] *Vide Alc. in comm.* Sp.

Perpetvi non vna eſt pro adiuncto verbo ſignificatio. Perpetuum edictum eſt, quod in omnes cauſas propoſitum & iuris perpetui ſtatuendi cauſa ſcriptum eſt. &, vt Vlpian. *in l. 7. ff. de iuriſdict. omn. iud.* quod perpetuæ iuriſdictionis cauſa, non quidem prout incidit, propoſitum eſt. Perpetua autem primùm facta ſunt edicta Prætorum, lege Cornelia, antea annua cùm eſſent: quę demùm in ordinem à Saluio Iuliano ex Hadriani Imperatoris & Senatus auctoritate digeſta atque compoſita, tituliſq́ue diſtincta, poſtea Iureconſultorum commentarijs explicata ſunt *l. penult. C. de condict. indeb. l. 2. §. ſi quid etiam. C. de veter. iur. enucl. & apud Eutrop. in Hadrian.* Eoq́ue perpetui edicti appellatio in omnibus librorum noſtrorum locis referenda eſt, *l. 2. ff. de ſtatu homin. l. 78. §. cùm exiſtimaret. ff. de leg. 2. l. 6. C. de bonor. poſſ. l. 8. C. de iniur. l. 3. C. de his qui vi met. l. 5. ff. de extraord. crimin.* Vt autem perpetuam iuriſdictionem Vlpianus ita perpetuum ius certum, & in omnia tempora ſcriptum Quintil. *in Declam.* & Dioclet. *in l. 8. C. de pign. act.* dixerunt. Briſſ. & *Duaren. lib. 1. diſput. anniverſ. cap. 48.*

Perpetvi appellatio nonnunquam vitæ tempus amplectitur, vt *in l. 8. §. ſiue igitur. ff. de tranſact.* alimēta perpetuò relicta intelligimus quóad quis viuat. & *in l. 1. ff. pro ſoc.* ſocietas in perpetuum coitur, id eſt, dum ſocij viuant, & *in l. 4. ff. de procura.* in perpetuum procuratorem dari traditur, qui tamen poſt mortem dantis duraturus non ſit. Briſſon.

Perpetvvm dictio regulatur ſecundùm ſubiectam materiam, *vt concludit gloſſ. ſingularis. in cap. ex cauſa. in verbo, perpetua. 10. quæſt. 2. & Corneı. conſil. 59. din. colum. 1. verſic. & verbum lib. 2.*

Proinde ſingul. decidit Bartolus *in l. annua. §. Titia. ff. de ann. leg.* quod legatum annuum factum in perpetuum, debet reſtringi ſolùm ad centum annos. & hæc deciſio ampliatur, vt procedat etiam in legato facto eccleſiæ, ſecundùm Bartolum, *in l. ſi vſusfructus municipibus. ad fin. ff. de vſufruct. legato.* & ita dicit ſe conſueuiſſe & obtinuiſſe. D. Alexand. licèt alij contrarium conſuluerint, *in l. 2. in princ. in 1. colum. ad fin. ff. ſolut. matrim. & eius conſilium eſt in 1. lib. numer. 60. omiſſo multiloquio.* vbi dicit, quòd ita ſe habet magis communis opinio: à qua in iudicando non eſt recedendum ſecundùm eum. Adde quòd in primo dicto Bartol. contrarium tenet Socin. *in repet. §. vlt. in l. 3. in 8. col. verſ. & ex his ego infero. ff. ad leg. Falcid. quamuis opinionem Bartol. ſequantur Auchar. & P. de Caſt. vt ibi per eum.* Item in ſecundo dicto Bartol. & ſic in eccleſia, contrarium concludit D. Iaſon *in l. in annalibus. circa med. C. de legat. & in l. videamus. §. deferre. in 2. col. ff. de in lit. iur. & in l. 2. in princip. in primo not. ff. ſolut. matrim.* in quibus locis dicit, dictum Bartolum eſſe ſingulare. Tamē in practica, durum eſſet recedere ab opinione Bart. confirmata per D. Alexandr. quem ſequitur D. Lancel. Deci. *in d. l. 2. in princ. in*

at. poſt Ancha. conſil. 39. præſuppoſito quòd legatum. & ſecundum hæc debet declarari notab. dictum Bald. *in l. hæreditas. in vlt. quæſt. ff. de hæred. inſtit.* dum concludit, quòd legatum factum monaſterio, durat, licèt monaſterium deſtruatur. & pro ea capiet eccleſia Romana, quæ Deum repræſentat: *de quo vltimo feci mentionem ſuprà in verbo, Abſens.* Sed quid in emphyteuſi eccleſiaſtica, conceſſa in perpetuum? eſt ſing. conſilium Bald. *num. 372. tempore diui Friderici. in 4. lib.* & conſuluit etiam eleganter Socin. *conſil. 114. in cauſa quæ vertitur. col. 17. verſic. 2. præmiſſa confirmantur. lib. 2.* ſed eius dicta reprobantur per Deci. *conſil. 171. in cauſa venerabilium monialium, in vlt. colum.* & tractat Felinus *in c. in præſ. nia. col. 12. de probation.* vbi hanc dictionem, Perpetuum exponit, id eſt, tranſitorium ad quoſcunque, poſt Anchar. *conſ. 327. diſ. erit materia:* vbi loquitur in contractu facto cum vniuerſitate, quæ regulariter nunquam moritur. Quid autem operetur iſta dictio appoſita inſtrumento, vt quis perpetuo teneatur? dic quòd tollit curſum præſcriptionis, *vt per Capol. caut. 119. poteſt dari. & Bartol. ſing. de quo ipſe non fuit memor in l. 3. in princip. ff. quibus mod. vſusfruct. amit. & Bald. eleganter in l. quòd ſi nolit. §. ſi quid ita. ff. de ædil. edict. cum ſimil. adductus per Andr. Sicul. conſil. 53. præclarè ſcripſit. col. antepen. & pen. lib. 2.* In materia autem ſeruitutis, quando quis promiſit aliquid in perpetuum pati, vel facere, vide Veronenſ. *in tract. ſeruit. vrb. tit. de ſeruit. oneris ferendi. col. 2.* Cotta.

PERPETVVM dicitur, quod non eſt ſine præfinitione temporis, *vt Inſtit. de perpet. & temporal. actionib. in princ. &c. Io. Bello. Etym.*

PERPETVVM, pro centum annis. *teſte Bart. in l. ſi vſusfr. ff. de vſufr. leg.* Spieg.

PERPETVVM, teſte Budæo, pro generali accipitur, & quod ſemper obtinet. Paulus: [Cùm hæreditas ex fideicommiſſ. cauſa reſtituta eſt, ſi antè compromiſſum eſt, puto fideicomm. cauere debere hæredi. Nam quod dicitur, retinere eum oportere, non eſt perpetuum,] id eſt, non ſemper accidit. *Vide ſuprà, Aeternum paries.* Sp.

PERPETVVM, pro continuato, non interrupto, aut temporis ſpatio intermiſſo, *l. ſeruitutes. 1. reſponſo. ff. de ſeruit. l. purè. §. fin. ff. de doli except.*

PERPETVVM eſſe non poteſt, quòd perſonis, non rebus conceditur, *l. ſordidorum. C. de excuſat. mun. lib. 10.* Sp.

PERPETVA actio obligationi temporali opponitur, *l. 37. ff. de negot. geſt.* Perpetuæ actiones vocantur, quæ olim in perpetuum viuebant, hodie fine conſtitutionibus præſcripto, id eſt, 30. vel 40. annorum curriculo, finiuntur: ad differentiam temporalium, quæ ſex menſibus, anno, biennio, vel triennio finiuntur. *Inſtit. de perpet. & temporalibus. l. 6. §. vlt. ff. de re iudic. l. 3. C. de præſcript. 30. annor. l. 5. C. ad Macedonia.* Atque ita interpretandum eſt, quod legitur perpetuum quem teneri, & in perpetuum actionem dari, *l. 29. §. vlt. cum l. ſequent. ff. de dolo. l. 17. §. 1. ff. de damn. infect. l. 20. §. hoc interdictum. ff. de nou. oper. nunc. l. 17. ff. de caſtr. pec. l. 3. §. 1. ff. de vi & vi armat. l. vlt. §. hæc iudicia. ff. nautæ. caup. l. 5. §. hæc autem actio. ff. de his qui deiecerunt. & alijs multis locis.* Briſſ.

PERPETVA conſuetudo, quæ ſemper ſeruata eſt, *l. 6. ff. quod cuiuſque vniuerſit.* Hot.

PERPETVA locatio, (erbliche lehnung.) Tametſi olim Iuriſconſ. veteres tractarint de ea, alij tamen ad venditionem, alij ad locationem referendam exiſtimarunt. Quare primus Zeno Imperator conſtituit proprium cenſeri contractum, qui Emphyteuticus dicatur, habeatque ſuas pactiones contrahentium, vel (ijs deficientibus) interpretationes à iure, ſicut alij contractus, *teſte Iuſtinia. Inſtit. de locat. l. 1. C. de iur. Emphyt.* Veteribus tamen ſimplici forma cognitus fuit, *ex Old.* Sp.

PERPETVAE locationis initium cœpiſſe à publicis fundis veriſimile eſt, quòd res communes vt plurimùm geruntur negligentiùs. Idcirco fundos publicos certis penſionibus, iiſque perpetuis locari ſoliti ſunt, vt & agri cultione, & calamitatum periculo, quæ multæ ſolent accidere liberarentur. Quod poſtea paſſim etiam priuati in ſuis fundis quiſque vſurparunt, vt arandi, ſerendi, colligendi, ſeruandique ſolicitudinem deponerent. Sed in ijs qui ſatis boni eſſent natura, tempus locationis anguſtarunt. In ijs verò, qui niſi magna cultura & multo labore nihil ferrent, quaſi deſperatos aliquos dimiſerunt in perpetuum, contenti modica penſione, quæ veri domini memoriam conſeruaret. Atque horum conductores perpetuarij vocantur à Gratian. Honor. & Theodoſ. Imper. *l. 1. §. vlt. C. de locatione præd. ciuil. vel fiſcalium ſiue templorum. libr. 11.* quo pacto videtur Seneca perpetuum mulionem vocare: non qui cuiquam ad mulas agendas operas ſuas in perpetuum locauit, id eſt, dum viuet: ſed qui nullum vnquam aliud genus vitæ ſecutus eſt, &c. *Cenomanus libr. 7. capite 12. num. 1. & 2.*

PERPETVAE exceptiones ſunt, quæ ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, veluti doli mali, rei iudicatæ, pacti perpetui, id eſt, cuius vis certo tempore adſtricta, concluſaque non eſt, *l. 2. ff. de exception. l. 24. l. 40. ff. de condict. indeb. l. 34. §. vlt. ff. de ſolutio. l. 14. ff. de liber. leg. l. 10. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

PERPETVAE trabes, id eſt, ſolidæ & coagmentatæ, inquit Budæus.

PERPETVALE. Quintilia. *lib. 2. cap. 14.* καθολικά, id eſt, (vt dicamus quomodo poſſumus) vniuerſalia, vel perpetualia. Spieg.

PERPETVARE, ſine intermiſſione continuare: quod fit per ſucceſſionem, & ſurrogationem. *Vide Bartol. in l. eum qui debere. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Sp.

PERPETVARI obligationes dicuntur, quæ tempore caſuve aliquo perituræ, perpetuæ fiunt, *l. 91. §. nunc videamus. ff. de verbor. oblig. l. 9. §. ſi is qui temporaria. ff. de iniur. l. 58. §. vlt. ff. de fideiuſſoribus. l. 24. §. vlt. ff. de vſur. l. vlt. ff. de fideiuſſoribus. tut.* Perpetuari etiam pœna dicitur quæ ex temporali perpetua fit, *l. 8. §. quiſquis. ff. de pæn.* Quod dicitur *in l. 27. ff. de ſeruit. vrban.* Perpetuam cauſam ſeruitutum eſſe debere, hunc ſenſum habet: ita ſeruitutes conſtituas comparataſque eſſe debere, vt res ſemper ſit idonea ad ſeruitutis vſum ferendum: verbi gratia. Ex aqua quæ areſcit, & ex ciſterna aquæ ductus cedi non poteſt, quoniam cauſam ſeu materiam perpetuam, id eſt, viuam & perennem aquam non habent, *l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte:* At eius aquæ, quæ ex cœlo cadit in vicinum immittendæ vtiliter conſtituitur ſeruitus, quoniam & ſi ea aſſiduè non cadat, cùm tamen ex naturali cauſa cadat, perpetuò cadere intelligitur. Briſſ.

PERPETVARII dicuntur, qui fundum à Principe, vel à Republ. conductum, certo canone in vitam ſuam habent: vel etiam hac lege, vt ad alios transferre poſſint, *l. fin. C. de locat. præd. ciuil. lib. 11.* Spieg.

PERPETVARII fundi, ad diſtinctionem, vt videtur, Emphyteuticorum, dicti ſunt.

PERPETVARIVM ius pro iure emphyteuticario vſurpatur, *in l. 1. C. de offic. comit. ſac. pal.* ab eo opinor, quòd in perpetuum prædia locarentur. In perpetuum autem locatos agros vectigales Paulus interpretatur, id eſt, vt quamdiù pro his vectigal pendatur, tamdiù neque ipſis qui conduxerint, neque his qui in locum eorum ſucceſſerint auferri eos liceat, *l. 1. ff. ſi ag. vectig. l. 11. §. 1. de public.* Briſſ.

PERPETVI vſus cauſa poſita, vel perpetuò eſſe dicuntur in ædibus, quæ non temporis cauſa accommodata, neque ad tempus poſita, ſed vt ibi permaneant collocata ſunt, *l. 17. §. Labeo. de action. empt. l. 32. ff. de pignoribus. l. 35. §. rerum autem. ff. de hæred. inſtit. l. 242. §. vlt. ff. de verb. ſign. l. 2. C. vnd. cit.* Briſſ.

PERPETVO, pro generaliter, *in l. Neſennius. §. tractatum. ff. de negot. geſt.* Aliquando pro incommutabiliter. *in auth. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Sp.

PERPETVO inductæ res in prædium dicuntur, quamdiù inibi ſunt neceſſariæ, *l. debitor. ff. de pign.*

PERPETVO, & certo tempore opponuntur, *l. falſo. C. de diuerſ. reſcript. §. final. l. purè. ff. de doli. except.* Sp.

PERPETVO durare, id eſt, 30. annis, vt de actione ciuili dicitur. *Inſtit. de perpet. & temp. act.* Sp.

PERPETVO morbo aliquo negotijs ſupereſſe nō poſſe, *apud Vlpian. in l. & qui. ff. de poſtul.* Sp.

PERPETVVM morbum interpretor, qui cuique rei agendæ impedimento eſt, & cuius ſanandi ſpes non ſupereſt, *l. 22. §. ſi maritus. ff. ſolut. matr. l. pen. ff. de vacat. muner. l. 5. ff. de poſtul. l. 54. ff. de procur. l. vn. C. qui morbo ſe excuſ.* Huiuſmodi morbus habetur furor, *l. vlt. C. de cur. furi.* Briſſ.

PERPETVVM veſtimentum, quatenus durat, accipitur, *l. id veſtimentum. ff. de pecul.* Quandoque pro decennio ſumitur, *vt in l. nam Imperator. ff. de legat.* In ſumma, multiplicem hæc dictio habet intellectum, vnde ad materiæ qualitatem reſpiciendum eſt, *arg. l. ſi vno. ff. locati. quod & Alber. admonuit.* Spieg.

PERPETVVS lacus is eſt, qui perpetuam & perênem nec areſcentem aquam habet, *l. 23. §. 1. ff. de ſeruitutib. ruſtic. l. 1. §. lacus. ff. vt in flumin. publ.* Briſſ. *Comm. lib. 4. cap. 9. nu. 1.*

PERPLEXVM caſum, pro maximè dubio, Commentatores accipiunt. Habet autem perplexa in iure noſtro, inſtar Ceratinorum, Crocodilinarumque quæſtionũ apud Sophiſtas. Accurſius vocat Circulare dubium, *in l. Claudius. qui pot. in pign. hab.* Spieg.

PERQVAM, pro, nimis. Vlpian. *in l. proſpexit. §. 1. in fin. ff. qui & à quibus manum.* [Quod quidem perquam durum eſt, ſed ita lex ſcripta eſt.] Sp.

PERARO, *l. fin. de Senator. l. 2. de indic.* Alber.

PERSCRIBERE, eſt etiam in tabulas publicas, in acta referre, **in der ſtatt oder gerichtsbuch anzeichnen.** quod in Regiſtro ſcribere, vulgò dicunt, vocabulo à Regeſtis corrupto. Modeſtin. *in tract. de decur.* [Sola, inquit, albi perſcriptione minimè Decurionem factum, qui ſecundùm legem Decurio creatus non ſit.] Cicero Perſcriptiones pro contractibus & inſtrumentis pactorum: Item perſcriptorem, pro tabellione, ſiue cautore, qui formulas concipit, Budæo *in annot. poſter.* indicante, poſuit. Sp.

PERSCRIPTVM dicitur, quod literis conſignatum eſt, & monumentis antiquis continetur, apud Cicer. *teſte Budæo, iuxta D. Old.*

PERSCRVTARI, hoc eſt, diligentur inquirere. perſcrutanda alieni regni arcana nõ ſunt, *l. mercatores. C. de commer. & mercat.*

PERSCRVTARI naturã criminis, hoc eſt, rationem, non autem ſpeciem oportet.

PERSECVTIONIS verbo extraordinariæ perſecutiones ſignificantur, quarum cognitionem ipſe magiſtratus ſuſcipit, qui iure ordinario non cognoſcere ipſe, ſed iudices dare ſolet, *l. 178. §. actionis. ff. de verb. ſign.* Ita perſecutionis verbum accipio *in l. 24. ff. rem rat. hab. l. 18. ff. de acceptilatio. l. 27. ff. de oblig. & actio. l. 34. & l. 49. ff. de verb. ſign.* Cuiuſmodi olim erãt fideicommiſſorum petitiones, de quibus extra ordinem prætores ius dicebant. Et hæc propria verbi ſignificatio eſt, qua neglecta plerumque omnem iudicialem petitionem perſecutionem appellamus, quę res exemplorum confirmationem non poſtulat. Briſſ.

PERSECVTIONIS verbum longè ab actione ſeparatur. eſt enim perſecutio genus: cuius altera ſpecies. Actio altera generis ſui nomine perſecutio appellatur. Actio eſt, in qua legitima formularum conceptio obſeruatur: qua de cauſa iuris ordinarij eſſe dicitur. Perſecutio verò eſt, cum prætermiſſo legitimo agendi ordine ac formularum ritu apud magiſtratum experimur: qua de cauſa Extraordinaria nominatur *in l. pecuniæ, 178. ff. de verb. ſignif.* vbi Vlpian. exemplum fideicommiſſorum profert. [Et ſi quæ, inquit, aliæ ſunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem.] Quem locum idem Vlp. *cap. Inſtit. 25.* ſic explicat: [Fideicommiſſa non per formulam petuntur, vt legata: ſed cognitio eſt Romæ quidem Conſulum, aut Prætoris, qui fideicommiſſarius vocatur: in prouincijs verò Præſidum prouinciarum.] Hot. *Adde Brechæum in l. pecuniæ. §. actionis verbum. in tit. de verb. & rer. ſignif.*

PERSECVTIO parit actionem, hoc eſt, perſecutio obligatæ rei aduerſus poſſeſſorem eius, facit actionẽ hypothecariàm cenſeri in rem: accipitur enim, parit, ſcilicet, quantum ad cauſam formalem pertinet. nam materia eſt poſſeſſio obligati pignoris, *vt docuit in Copia Old.* Pignoris perſecutio in rem parit actionem creditori. *Vlpia. ait. ff. de pignor. hypoth.* Spieg.

PERSECVTOR. Perſecutores ſunt, qui Grecè ἐκδικηταὶ dicuntur, & ἔκδικοι, quorum munus eſt iudicio experiri contra eos, qui aurum, vel pecuniam, vel argentum reipublicę debent. Ita Budęus (ne quem ſua gloria fraudem) exponit *in priori annot. ad Pandect.* Atque hoc modo accipitur, C. in tit. de aur. public. perſecut. Miratur quid penſi illic habuerit Accurſius, cùm perſecutores decoctores eſſe diceret. Anch.

PERSEIS. Rara eſt admodum apud autores mentio Perſeidis luci, quem obiter tangit ſanctio Imperatorum Arcadij & Honorij, *C. de cupreſſu.* Perſeis quidem pro loco legitur apud Suidam. Ait enim περσεὶς ὄνομα τόπου. Pro arbore autem legitur apud Soſomenum hiſtoriographũ, *lib. 6.* Fertur (ait) quòd in Hermopoli Thebaide arbor, quæ vocatur Perſeidis, multorũ languores ſubegerit, ſi fructus, aut folium, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. Si de huiuſmodi arbore Imperatores ipſi ſensêre punctis diſtinguenda ſunt verba, id quod & Alciat. ſcribit *ad tit. de cupreſſis.* Anch.

PERSEQVENDI verbum, definitione actionis, omnes in vniuerſum apud iudicem poſtulationes complectitur, tam ordinarias, quàm extraordinarias: etiam eas, quæ inſtar Actionum obtinẽt. Veluti Cautiones, Damni infecti, Legatorum, Euictionis, &c. Item Interdicta, & vniuerſæ officij iudicialis expeditiones, continentur ſub appellatione perſequẽdi. Id enim quod petimus, vel poſtulamus, vel imploramus, noſtro, aut alieno nomine, rectè dicimur perſequi. *Vlp. in l. pecunia. §. perſecutionis. Paul. in l. quibus. §. vlt. de verbor. ſignif. Oldend.* Accurſius *in fin. l. cui præcipua. de verbor. ſign.* perſequi pro conſequi exponit, quod Alciat. non probat, quia propriè illud perſequimur, quod nõdum ſumus conſequuti. Spieg. *ex Old.*

PERSEQVI (vt Laurent. Vallen. *lib. 5.* ait) vel in malam partem, id eſt, inſequor & inſector: vel in bonam, cùm perſeuero exequi quod agere cœperam, &c. *Brechæus in l. cui præcipua. §. perſequi. ff. de verb. & rer. ſign.*

PERSEQVI, eſt per iudicem vel prætorem quid petere.

PERSEQVI videtur, & qui ſatis accipit, *l. 57. in fin. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

PERSEQVI iniurias & pœnas, pro vlciſci, apud probatos autores.

PERSEQVI rem, pro petere. *Inſtit. de actionib. in princ.*

PERSEQVI etiam poteſt pro accuſare vſurpari, vocis Græcæ imitatione. Nam διώκω, & perſequi, & nonnunquam accuſare ſignificat, vt διώκω σε τὴν γραφὴν ταύτην, reum te criminis huius facio: *vt doctè Budæus annotauit in Commentarijs.* Cæterùm quòd ad rem attinet, perſequi eſt rem ſuam mero iudicis officio poſtulare. Quare rem (inquit Paulus) amiſiſſe videtur, qui aduerſus nullum eius perſequendi actionem habet, &c. *Brechæus l. cui præcipua. §. perſequi. ff. de verb. & rer. ſignif. vide eundem in l. creditores. in verb. perſecutione. ff. de verb. & rer. ſign.*

PERSEVERANTIA, diuortium oſtendit, *l. diuort. 2. ff. de diuort. & repud.*

PERSEVERARE in obſtinatione, *l. diffamari. C. de ingen. & manum.*

PERSISTERE in actione, pro continuare actionem propoſitam. *C. quomod. & quand. iud. auth. qui ſemel.*

PERSOLVERE in totum, & perfectè ſoluere, *l. omnem. C. ad Tertull. l. vlt. §. quatuor. ff. de leg. 2.*

PERSONA tam hominem, quàm qualitatem hominis & conditionem ſignificat. Hinc perſonalis actio, quæ in perſonam fit. Vlpian. haud ineleganter accipit perſonas *in l. fundi. de act. empt.* pro figuris eminentibus in ædificijs, è quarum roſtris aquæ ſalire ſolent. Extat epiſtola Auth. Codri Vrcei ad Ioan. Garzonem Iuriſconſ. celebrem, qua ſuper huius vocabuli propria ſignificatione, quàm eleganter diſſerit, lectu profectò digna. Seneca perſonam vocat, cùm præ ſe fert aliquis, quod non eſt. vt ſuprà *in dictione, Fucum facere,* latiùs indicauimus. Cæterùm perſona in criminibus dupliciter conſideratur: & eius qui fecit, & eius qui paſſus eſt: vt ex Iurecoſſ. Placentinus, vt omnia, exactè declarat *lib. 6.* Huius Epitomen in Codicem abs apprimè docto viro Rhodio Chambergo promiſſam auidè expectamus: cui interim haud vulgariter abs quouis optimo gratiæ agendæ, de ijs quæ Placentini nomine, tanto à ſe perpolita labore, nobis communicauit. Profectò Placentinus ille, cunctis legum tyrunculis præ cæteris omninò placere debet. Multa enim complectitur breuitate, ſed perſpicua, eademque concinnè atque floridè. Nihil hic languet, nihil hic iacet, vt in plerisque verboſis Com-

Pᴇʀ partes reficere. Vlp.de demolitis ædib.verba faciẽs, *l.quid tamen.ff.quib.mod.vſufruc.amittatur.* [Planè ſi per partes, ait,reficiat,licèt omnis noua facta ſit,aliud erit nobis dicendum. Spieg.

Pᴇʀ principis iurare, Græca defectione dicitur, pro, per principis genium iurare, *l.2.C.de reb.credend.l.13.§.vlt.ff.de iureiur.* Hot.

Pᴇʀ ſaltum promoueri dicitur qui minus gradatim ad ordines,ſed præpoſterè, aliquibus intermedijs ordinibus omiſſis accedit. Quemadmodum faciunt omnes ferè noſtræ tempeſtatis presbyteri, nõ tam eruditione & meritis, quàm pecunijs & aliquo alio modo promoti. Anch.

Pᴇʀ Satyram,apud Iuſtin.in pręfat.*n.*quid ſit,vide infrà, *Satyra lex.*

Pᴇʀ ſe,pro,ex ſeſe, ſua natura,& q̃d dicitur,naturaliter.

Pᴇʀ ſolutionem,quàm ſpecie.Hanc phraſim ceu elegantem apud Paulum *in l.2.§.2.ff.ſi certum peta.*indicauit Dn. Haloander, & noſter quoque Oldendorp. vt negationẽ potiùs quàm collationem inſinuet,*ſicut & in l.ſi hominem.ff.depoſiti. & in l.2.in fin.ff.de iudic.* Sp.

Hac ſtipulatione, Pᴇʀ ᴛᴇ ɴᴏɴ ꜰɪᴇʀɪ, non hoc tantum ſignificatur nihil te facturum quo minus facere poſſim, ſed & curaturum te,vt facere poſſim, *l.50.ff.de verb.oblig.* Per hæredem autem,niſi, ſi pupillus ſit in eiuſmodi ſtipulatione fieri videtur, quamuis abſit & ignoret, & ideò non faciat quod fieri oportet,*l.49.§ pen.eo.tit.*Briſſ.

Pᴇʀ te ſtetit,barbari dicunt,tenuit per te.

Pᴇʀ tempus,in tempore ſiue tempeſtiuè,inquit Donatus, aut opportunè.

Pᴇʀᴀɢᴇʀᴇ adulterium,*in l.5.ff.de adult. & l.16.in fi.C.eo.* eſt accuſationem aduerſus adulterum inſtitutam implere. Sic & peragere litem *in l.22.ff.de inoff.teſtam.*ad exitum perducere eſt.Peracto teſtamento,id eſt perfecto,*in l.12.ff.de his quæ vt indign.* Briſſ.

Pᴇʀᴀɢᴇʀᴇ iudicium eſt ita perficere iudicium, vt ſententia feratur.*Paul.in l.non diſtinguemus.ff. de arbitris. Aldobr.§.ſi inter tutorem.Inſtit.quib.modis tut. fin.*

Pᴇʀᴀɢᴇʀᴇ litem.Vlp.[Qui procuratorem dat,inquit, vt confeſtim agat,is intelligendus eſt permittere procuratori,& poſteà litem peragere.] Sp.

Pᴇʀᴀɢᴇʀᴇ reum,condemnare eſt,*l.2.ff.ad leg. Iul.de adulte.l.6.§.deſtitiſſe. & l.15.ff. ad Turpil.* Valer. Max. *lib.6.cap.2.* [Duos ſuſtinuit reos,eorumq́; alterum lege,peregit.] Peragi itaque reus dicitur, qui criminis quo poſtulatus eſt, condemnatur,*l.pen.ff.de pub.iud.*Tacit.*lib.4.*[Cęterorum,quę multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque tamen peractus ob mortem oportunam.] Liuius *lib.4.* [Vos autem ſi reum perago,quid acturi eſtis?]id eſt, ſi ita iudicium & accuſationem perſequar,vt damnetur. Briſſ.

Pᴇʀᴀɢɪᴛ,qui obtinet:vnde peregiſſe reum dicitur,qui damnauit, *l.2.ff.de adult.* Agit,qui in iudicio proſequitur id quod ſibi debetur. Exigit, qui quod iudicio proſecutus eſt, recipit.Tranſigit:qui actionem ſibi competentem:ſiue inſtituta,ſiue inſtituenda ſit,aliquo recepto, cauſa concordiæ omittit,*l.1.ff. de tranſ.*Sp.

Pᴇʀᴀɢɪ reus in criminibus, non res peragi dicitur, *inquit Bud.*

Pᴇʀᴀɴɢᴀʀɪᴀᴇ.*Lege, Angariæ.*

Pᴇʀᴀᴇᴅɪꜰɪᴄᴀʀᴇ, ædificationem abſoluere.

Pᴇʀᴀᴇǫᴠᴀᴛᴏʀᴇꜱ dicuntur exactores cenſuum capitationis : quòd æqualiter ab omnibus exigant. *Alcia. in l. cùm anteà.C.de agric.& cenſ.lib.11.* Cuiacius dicit, peræquatores & inſpectores eſſe,qui cenſus emendant, præſidijs inſpectis & adæquatis inuicem,vt releuentur,quibus grauius eſt onus adſcriptum,grauentur,quæ ſunt cenſita leuius, *l.10.C.de fun. pat.lib.11.l.pen.& vlt.C.de an.& trib.lib.10.l.12.& 14.& C.Theo.de cenſit.l.vlt.C.Th.de locat.fun.in.emphy* Græci ἐξισωτὰς vocant. Euſebius 4. *de vita Conſtantini.* [illegible] Græci interpretes iuris, [illegible]. Itaque idem penè munus eſt inſpectoris & peræquatoris.Caſſiodor.10.[vt ad prędium,de quo querela eſt, diligens inſpector accedat, & rebus moderata inquiſitione trutinatis, quidquid grauaminis poteſt habere poſſeſſio,rationabiliter abrogetur.] *Cuiac. ad rub.C.de cenſibus & cenſitorib. lib.11.*

Pᴇʀᴄᴇᴘᴛɪ fructus,vt à ſolo ſeparati,& horreo repoſiti intelligantur,Azo demonſtrat *in ſum. de rei vend.* Spieg.

Pᴇʀᴄᴇᴘᴛɪǫᴠᴇ dicuntur qui terra teneri deſierunt, *l.vſufruct.meſſem.ff.quib.mod.vſusfruct.amitt.*

Pᴇʀᴄᴇᴘᴛɪᴏɴᴇᴍ fructus, vt Labeo tradit, accipere debemus non tantum ſi perfectè ſint collecti,ſed etiam cœpti ita,vt terra continere ſe fructus deſierint : veluti ſi oliuæ, vel vuæ collectæ ſunt, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo factum eſt, ſtatim enim ipſe accepiſſe fructum exiſtimandus eſt,*l.ſi eius fundi.ff.de rei vind.*Sp.

Pᴇʀᴄᴇᴘᴛɪᴏ pro ſolutione & præſtatione,*l.4.ff. de his qui deiecer.l.33.§.2.ff.de pecul.l.15.§.ſi in ſepulchro.ff.quod vi aut clam, l.37.ff.de fideiuſſorib.l.7.§.vlt.ff. quod falſo tut.*Briſſ.

Pᴇʀᴄɪᴘᴇʀᴇ,pro valdè capere,*in l.ſi plagis.§.ſi.*[Cum pila,inquit Alfenus, plures luderẽt, quidam ex his ſeruulum, cùm pilam percipere conaretur, &c.]

Pᴇʀᴄɪᴘᴇʀᴇ debitum deſtinatum. *l. Herennius. 43.ff.de vſur.* Spieg.

Pᴇʀᴄᴠɴᴄᴛᴀʀɪ, diligenter inquirere.*Vide Auth.de teſt. §.quia verò in fin.*Sp.

Pᴇʀᴄᴠꜱꜱᴏʀ,qui percutit & occidit, & ad faciendum conducitur. *C. de ſicar.l.ſi quis percuſſor.& ff. de S.C.Sillan.l. & ſi percuſſor.* Spieg.

Pᴇʀᴅᴇʀᴇ feudum, pro amittere. *§. item qui. tit.quæ fuit prima cauſ.* Cæterùm haud perdidiſſe rem cenſetur, qui eius reſtitutionem petere poteſt, *l.nemo.& ibidem Bar.ff. de in integ. reſtit.* Spieg.

Pᴇʀᴅɪᴅɪꜱꜱᴇ creditor videtur, qui exceptione repelli poteſt,*l.ſi filius.in prin.ad Maced.* *Alb.*

Pᴇʀᴅɪᴛᴠᴍ,à diminuto diſtat,*l.perditum.ff. de petit.hæred.* & à derelicto.*l.interdum.§.ex naufragio.ff.de acq. poſſ.* Sp.

Pᴇʀᴅᴠᴄᴇʀᴇ,eſt litura per medium traducta delere, *l.1.in princ.ff.de his quæ in teſt.delent.20.§.vlt.ff.de milit.teſt.* Briſſ.

Pᴇʀᴅᴠᴄᴛᴀ, pro perinducta, ſiue omninò inducta, ac deleta.Vlpian.*l.1.ff.de his quæ in teſta.del.* [Sed nolentibus inducta accipiendum eſt,& ſi perducta ſint.] Hotom.

Pᴇʀᴅᴠᴄᴛᴏʀᴇꜱ, vt Aſconius, ait, in hoc differunt à lenonibus,quòd lenones ſunt ſcortorum perductores,etiam inuitarum perſonarum.Sp.

Pᴇʀᴅᴠᴇʟʟᴇꜱ ab antiquis dicebantur quos nos hoſtes appellamus,inquit Caius *in l.quos nos.de verb.ſignif.* Varro *lib. de lingua 6.* [Apud Ennium eſt,qui inde inuecteis ſumpſerunt perduellibus.Perduelles ſunt hoſtes.vt perficit,ſic per duellum Duellum:id poſtea bellum,ab eadem cauſſa facta Duellona,Bellona,]hactenus Varro. & perduellis, vt Feſto placet,inde dictus quod pertinaciter retineat bellum. Hinc factum vt qui hoſtili animo in rempublicam aut Imperatorem eſſet, Perduellionis iudicio teneretur, *vt ait Vlpian. in l. vlt.ff.ad leg.Iul.maieſt.* Aliud eſt enim maieſtatis, aliud perduellionis crimen : hoc enim ſub illo, tanquam ſpecies ſub genere ita comprehenditur,vt crimen ſit imminutæ maieſtatis & grauiſſimum & atrociſſimum,quippe quod ad vniuerſæ reipublicæ ſtatum labefactandum pertineat : veluti ſi quis aut regnũ affectaſſet,vt Spurius Caſſius Viſcellinus:aut magiſtratum populi Romani ſacroſanctum violaſſet, vt C. Rabirius,pro quo extat Ciceronis oratio:ac proinde qui poſtremis temporibus hoſtile aliquid in perſonam Imperatoris molitus eſſet, vt iuriſconſulti ſignificant. Tribunitiam enim poteſtatem Imperatores totam in ſe tranſtuliſſe, nemo neſcit. Item qui ciuis Romani libertatem violaſſet, veluti qui eum ſecuri percuſſiſſet, aut in crucem ſuſtuliſſet: qua de re Cicero *Verrina 3.* ſic ſcribit [hoc in illo maieſtatis iudicio ſi licuiſſe ſibi oſtenderit, ego oportuiſſe concedam.Ex hoc quoque euaſerit : proficiſcar eò quò me iam pridem vocat populus Romanus. de iure enim libertatis & ciuitatis ſuum putat eſſe iudicium : & rectè putat. Confringat iſte ſanè vi ſua conſilia ſenatoria, quæſtiones omnium perrumpat,euoluat ex veſtra ſeueritate. mihi credite,arctioribus apud pop.Ro.laqueis tenebitur. Credet ijs equitibus Ro.populus Ro. qui ad vos anteà producti teſtes ipſis inſpectantibus,ab iſto ciuem R. qui cognitores homines honeſtos daret,ſublatũ eſſe in crucem dixerunt.Credent omnes quinque & triginta tribus, homini grauiſſimo atq; ornatiſſimo, M.Antonio,qui ſe pſente ciuẽ R. ſecuri percuſſum eſſe dixit. Audietur à pop.Ro.vir primarius eques R.L.Flauius, qui ſuũ familiarem Herennium negotiatorem ex Africa, cùm eum

Syracu-

Syracuſis ampliùs centum ciues R. cognoſcerent, lacrymanteſque defenderent, pro teſtimonio dixit, ſecuri eſſe percuſſum. Probabit fidem, & auctoritatem, & religionem ſuam L. Suetius, homo omnibus ornamentis præditus: qui iuratus apud vos dixit, multos ciues Roma. in latumijs iſtius imperio crudeliſſimo per vim morte eſſe mulctatos. Hanc ego cauſam, cùm agam beneficio populi Ro. de loco ſuperiore, non vereor, ne aut iſtum vis vlla ex populi Roma. ſuffragijs eripere, aut à me vllũ munus ædilitatis amplius aut gratius populo Romano eſſe poſſit.] Quadruplicem igitur inter maieſtatis & perduellionis crimen differentiam reperio: prima eſt, quò maieſtatis crimine tenentur ij, qui vel partem aliquam reipublicæ læſerunt: veluti ſi quis duces hoſtium accepta pecunia liberauit, aut priuatus domi ſuæ hoſtium duces tenuit: quod Verres feciſſe dicitur *in illa eadem oratione* aut ſi magiſtratui quippiam pro ſua poteſtate agenti aliquis officiat, veluti C. Cornelius, quem Cicero defendit. Perduellionis autem crimen in eos cadit, qui ſummam Reipub. labefactare conati ſunt. vti ſuperiùs docuimus. Altera differentia eſt, quod maieſtatis crimen in foro apud ſuum prætorem; pro tribunali, iudicio certa lege conſtituto, agebatur, *vt ex Verrina 3. & 7. cognoſcitur*. Perduellio verò primis quidem temporibus à duumuiris data opera creatis; pòſt autem à populo R. comitijs centuriatis in campo Martio cognoſcebatur: quemadmodum ex oratione Ciceronis pro C. Rabirio perduellionis reo, in campo Martio habita, itemque ex Valerij *lib. 6. cap. 5.* ſatis planè conſtat. Tertia differentia eſt, quòd maieſtatis crimen non morte, ſed exilio multabatur: perduellionis verò damnatum carnifex in vrbem vocatus in crucem Martio in campo fixum tollebat. quod ex eadem oratione cognoſcitur, in qua crucis mentio fit, & ex Dionis *lib. 37.* vbi de hoc iudicio commemorat. Quartam differentiam Vlp. oſtendit *in d. l. vlt. de crimin. maieſt.* vbi ait, maieſtatis imminutæ crimen rei morte obliterari: perduellionis autem memoriam etiam poſt mortem damnari. quomodo intelligendus eſt Imperator *in §. 2. de public. iudic.* Is qui in reatu decedit (inquit Vlpian.) integri ſtatus decedit. extinguitur enim crimen mortalitate. niſi fortè quis maieſtatis reus fuit. nam hoc crimine niſi à ſucceſſoribus purgetur, hæreditas fiſco vindicatur. Planè non quiſquis legis Iuliæ maieſtatis reus eſt, in eadem conditione eſt: ſed qui perduellionis reus eſt, hoſtili animo aduerſus rempublicam vel principem animatus. Cæterùm ſi quis ex alia cauſa legis Iuliæ maieſtatis reus ſit, morte crimine liberatur. Hot. Vnde autem nomen hoc acceperit, dubium eſt. nam gl. *in d. §. interdum. in verbo* Perduellionis, refert Placentinum dixiſſe, perduellionis nomen inde originem traxiſſe, quia per duellum fiebat certamen, ſi aliquis criminis huius diceretur reus, quod aliquid in principem vel remp. attentaſſet. nam ſecundum Romanorum iura, pugna talis licita erat: licet hodie reprobetur, *vt concludit Ioan. de Imol. in l. ſi qui reus. in 38. col. verſ. eſt etiam tertia purgatio, & c. ff. de pub. iudic. & D. Alexan. in l. ex diuerſo. §. vlt. in penul. col. ff. ſolut. matrimon. poſt Bald. conſi. 165. caſus talis eſt. col. 2. & conſil. 343. illuſtris. in primo dubio. in ſecundo libro. & Placentino aſtipulatur etiam gloſſator ibi. quorum ſententiam approbat Ioan. de Lignano in tractat. de bello: & refert Zabarel. in Clem. paſtoralis. in quinta quæſtione, de ſentent. & re iudi.* hanc tamen opinionem reprobat gloſſator *in l. cùm filius. §. vlt. ff. de legatis. 2. & in d. l. vlt. ad leg. Iul. maieſtat. & in d. l. quos nos.* Et vbique exponit perduellionis, id eſt, hoſtis: per ea quæ dixit Caius *in præallegata l. quos nos. & hanc ſequitur Cardi. in d. Clem. paſtoralis. in quinto not. & omnes tenent.* Mihi tamen neque iſta ſatisfacit. quia ſi Ciceroni credimus, *in 2. Offici.* pirata non eſt ex perduellionum numero definitus: & tamen eſt communis hoſtis. Et ideo ſi in dubijs ſententia libera cuique eſt, *vt nota. in l. continuus. §. cùm ita: per illum tex. de verbo. oblig.* Perduellionis reos puto dictos, quia à duorum iudicio iudicabãtur hi qui maiora crimina perpetrabant. hocque colligo ex Liuio: qui *in 1. ab vrbe condita* de Horatio loquens, refert eum propter mortẽ ſororis accuſatum, ad duumuiros à principe remiſſum, in hæc verba [Rex concilio populi aduocato, Duumuiros (inquit) qui Horatiũ perduellionem iudicent, ſecundum legem facio. Lex horrendi criminis erat, Duumuiri perduellionem iudicent: ſi à Duumuiris prouocarit prouocatione certato: ſi vincent, caput obnubito, infœlici arbori reſte ſuſpendito. verberato vel intra pomerium, vel extra pomerium. Hac lege creati Duumuiri, qui ſe abſoluere non ferebantur ea lege, ne innoxium quidem poſſe, cùm condemnaſſent.] Hactenus Liuius. Huius criminis meminit etiam iureconſult. *in l. cùm filius. §. vlt. ff. de legat. 2. Cotta in memorabil.* Cæterùm cur Horatij factum, quod parricidium fuit, lege perduellionis iudicatum ſit, non eadem eſt, Doctorum ſententia. Paulus Manutius *in lib. de legib. Romanis*, id factum exiſtimat, vel quod Numa vir ſanctiſſimus parricidium omne voluerit eſſe perduellionem, vel quia ſi non omne parricidium, ſaltem illud, quod in cognatos affineſve committeretur. Sigonius *lib. 2. cap. 18. de antiquo iure ciuium Romanorum*, minimè Liuij ſententiam probat, qui iudicium hoc perduellionis vocarit, niſi fortè perduellionem appellemus; non quòd ille ſororem, id enim parricidium erat, ſed quòd hominem in conſpectu, vel Regis, vel populi Romani interfecerat, in quo maieſtatem ciuitatis diminuerat. De perduellione autem inquiſitum eſſe credit in Iunios, Vitellios & Aquilios, qui de prodenda regibus patria, nefaria & ſcelerata conſilia habuerant, quos Brutus primus Conſul ſupremo ſupplicio affecit. Adrianus Turnebus *lib. aduerſ. 17. cap. 7.* tradit, Perduellionem olim nihil aliud fuiſſe, quàm cædem, poſtea immutata ſignificatione. Nam cùm Horatius perduellionis accuſatus fuiſſe dicatur, & condemnatus à ſcriptoribus Latinis, cædis & homicidij, id eſt, φόνου à Dionyſio dicitur poſtulatus & iudicatus: Et Feſtus eum parricidij accuſatum dicit apud Duumuiros fuiſſe. Brechæus *d. l. quos nos, numer. 2.* Olim perduellionis crimen inter ſcelera atrociſſima reponi ſolitum tradit, ac inde Horatium ob ſororem interfectam huius nefarij criminis iudicium ſubire iuſſum, hoſtilitatiſque reum peractum eſſe. Iacobus Ræuardus *ad leges 12. Tabul. cap. 27.* Sic Liuium defendendum putat, vt dixerit expreſsè, Duumuiros non perduellionis Horatium reum feciſſe, aut condemnaſſe, ſed Publio Horatio perduellionem iudicaſſe, quia aliud ſit perduellionem alicui iudicare, aliud perduellionis accuſare, *de qua re vide eum latiùs dicto loco.* Item priuatus inimicus vel latro perduellio non eſt. *Alciat. de verbor. ſignificat.* Eſt & perduellio coniurator. & perduellionis iudicium vocatur, quo in perduellios tanquam crimine læſæ maieſtatis animaduertebatur.

PERDVELLIONIS iudicare, antiquo more dictum eſt ex imitatione Græcorum, qui κρίνειν dicunt, pro diem dicere, & vadimonio capitali obſtringere. *Bude. in annotat. ad Pand.*

PERAEQVAE, pariter & æquè, apud omnes. *Vlp. l. 2. §. ſi ſub conditione. ff. de bonor. poſſeſſ. ſec. tab. Iuſtinianus. §. ius autem. Inſtit. de iure nat. gent. & ciuil. & ibi Aldobrand.*

PEREGRI dicimus, cùm quis in loco eſt. Peregrè cum it in locum, vt Fl. Soſipater ſcribit. *Cuiac. Not. ad lib. 2. Inſt. tit. de hæred. inſtit. in fin.*

PEREGRINATIO longa, *l. ius longa. ff. de procur.*

PEREGRINVS is dicitur, qui ciuis non eſt, ſiue nunquã fuerit ciuis, ſiue amiſerit ciuitatem. Quod ab interpretibus animaduerſum non fuit. Qui deportantur (inquit Imp.) ſi hæredes ſcribantur tanquam peregrini capere non poſſunt, *l. 1. C. de hæred. inſtit. Vlp. l. 10. ff. de in ius voc.* Dicuntur & ἀπόλιδες à Iureconſultis, quod ciuitate careant, *l. quidam. ff. de pœnis. & l. 1. ff. de leg. 3.* Cæterùm in peruulgata conſtitutione Friderici, cuius initium eſt, Omnes peregrini. aliter accipitur, ſed per abuſionem, vt & in alijs quibuſdam locis, pro eo ſcilicet qui peregrinatur, & peregrè abeſt à domo ſua, & ita in Doctorum hominum ſcriptis interpretari debemus, ne eorum voluntas, quæ verborum proprietati, proculdubiò anteponenda eſt, peruertatur. *Duaren. lib. diſſ. anniuerſ. 1. cap. 9. & Bald. in comment. ſuo ſuper inſtit. Iuſtin. lib. 1. quib. mod. ius pat. pot. ſolui.* Peregrinus olim teſte Cice. *lib. 2. off.* dicebatur, quem nunc hoſtem dicimus: *vt id annotauit etiam Brechæus l. quos nos. ff. de verbor. ſignif.*

PEREGRINITAS, peregrinorum conditio. Vlp. *l. 10. §. 4. ff. de in ius voc.* [Sed ſi per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus ſit patronus, putat Pomp. eum amiſiſſe honorem.] Sueton. *in Claudio*, [Splendidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verùm Latini ſermonis ignarum, non modò albo iudicũ eraſit, ſed etiã in peregrinitatẽ redegit.]

PERE-

PEREGRINITATIS reus dicebatur, ſi falsò quis pro ciue Romano ſe geſſiſſet. Sp.

PEREGRINVS Prætor. *Lege, Prætor peregrinus.*

PERIMERE, eſt conſumere, extinguere, tollere, *l.34. §. vlt. §. de oblig. & act. l.66. §.1. ff. de legat. 2.* & peremi dicitur quod intercidit, conſumitur, extinguitur, perit, *l.29. ff. de inoffici. l.52. §. ſi quis iurauerit. ff. de furt. l.1. ff. ſi ex nox. cau.* Vnde.

PEREMPTORIAE exceptiones vocantur, à perimenda cauſa in iudicium deducta: adferunt enim totius litis finem, ſi probatæ fuerint. Aliàs perpetuæ, quia ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, *l.3. ff. de except. §. appellantur. Inſt. eod. tit.* Old. *Adde Brechæum in l. creditor. tit. de verb. & rer. ſign.*

PEREMPTORII vim obtinet monitio facta parti præſenti à iudice, quamuis vnica tantùm interuenerit. *ita ſingu. Bald. in l.2. col.1. & vlt. ante fin. C. quomodo & quando iud. vbi reputat nota dignum. & pro ſingu. approbat. Do. Iaſon in rub. C. de in ius voc. in verſ. adde quod iſta, &c. Sequitur etiam D. Felin. in c. paſtoralis in primis verbis. de iud. vbi citat Bald. idem dicunt cum, in c. conſuluit col. 1. de offic. de lega. & ita ſaluatur & intelligitur ſingul. Innoc. in c. ad petitionem. col.1. ad fin. extrà de accuſat. ſecundum Matheſ. not. 132. nota vnum ſingulare.* & adeò verum eſt, quod conſtituit reum in vera contumacia: ita quòd non poterit appellare, ſi non comparuerit, *vt ſingu. not. Ange. in d. l.2. per glo. ibi quam ad hoc dicit ſingu. & hoc dictum Ang. pro ſingu. commendat. Bartol. Veronenſ. cautel. 89. ſeptima cautela.*

Quando autem opus ſit peremptorio, & quando non: habemus ſing. doctrinam Salic. *in l. ſi ea quæ. in pen. col. C. qui accuſ. non poſſ. quam pro ſingulari commendat D. Fel. in c. cauſam quæ in ſecunda col. verſ. quãdo. extrà de reſcript. insiſtit his quæ ſcribit Matheſ. not. 133. nota quòd citatio. & D. Felin. in c. conſuluit. col.4. & ſeq. de offic. de leg.* & Iaco. de ſancto Georg. *in l. ad peremptorium, col.1. & 2. ff. de iudi.* vbi etiam *in l. 3. col.* ponit, quòd præſumatur facta citatio peremptoria ad inſtantiam partis, quando in actis apparet de commiſſione citationis: & de citatione & relatione, ſecundùm Abb. *in c.1. in 3. not. de iudic. & 27. fallentias refert. Socin. reg. 352. & ponit etiam Marian. in tracta. de citationib. in 27. articulo. in ſeptima quæſtione, & ſeq.* Deci. poſt Barb. *in c. conſuluit.* ▪ *9. & 10. col. de offic. deleg.* vbi idem tenet etiam in monitione facta per nuncium apud acta de mandato iudicis, *per dictum Bald. in d. l. 2. col.1. verſ. & idem dicitur.* Cotta.

PEREMPTORIVM edictum dicitur, quod poſt vnum vel alterum, vel vnum pro tribus datur, quo Prætor comminatur ſe diuerſa parte abſente cogniturum & pronunciaturum, quod inde hoc nomen ſumpſit quòd perimat diſceptationem, nec vltrà patiatur aduerſarium tergiuerſari, *l. 68. l. 70. l.71. l.73. ff. de iud. l.53. & l.54. & l.59. §. vlti. ff. de re iud. l.3. in fi. ff. de appel. l.1. §. item cum ex edicto. ff. quæ ſent. ſine appellatio. reſcin. l.2. & l.9. C. quom. & quan. iud. & apud. Paul. lib.5. Sentent. tit. 5. Et Tertullianum in lib. de Pudicitia, ſtatim in initio, & Radeuicum lib.3. de Geſtis Frider. cap.27.* Briſſ. *& Duar. lib.1. diſput. anniu. cap.7.*

PEREMPTORIVM edictum inde hoc nomen ſumpſit, quòd perimeret diſceptationem, hoc eſt vltrà non pateretur aduerſarium tergiuerſari. Ad illud autem hoc ordine venitur, vt primo quis petat per abſentiam aduerſarij edictum primum, mox alterum, per alterum, per interuallum non minùs decem dierum, & tertium. quibus propoſitis, tum peremptorium impetratur, *l.68. 69. 70. ff. de iud. vide Contumax.* Hot.

PERENNE, aut ni fallor, peramne auſpicium. quod ſit docet Feſtus. Petronia, inquit, amnis eſt in Tiberim profluẽs, quam magiſtratus auſpicato tranſeunt, cùm in campo quid agere volunt: quod genus auſpicij peramne vocant. Amnem autem fœmininè antiqui dicebant. *Connа. lib.9. cap.1. num.4.*

PERENNE flumen deſcribit Iuriſconſ. *in l.1. §.2. de fluminibus.*

PERENNISERVVS, qui perpetuò ſeruit vni domino. Spieg.

PERENDINVS dies hodiè dici poteſt, cùm iudex ſtatuit, aut inter partes conuenit, vt omne inſtrumentum litis apud acta vtrinque proferatur intra triduum. Atque tunc lis & res comperendinata dicitur. *Bud. in l. 2. de orig. iur.* Spieg.

PERFECTA ætas tametſi multiplicem habet intellectum, *vt colligitur in l. fin. C. de his qui veniam ætat. impetr. l. cum filio. §. vlt. ff. de condit. & dem. l. en his. C. quando dies leg. ced.* propriè tamen accipienda eſt, quæ 25. annorum curriculis completur, *l. ad rempub. ff. de honor. & mun.* Sp.

PERFECTISSIMATVS, erat dignitas quædam non mediocris. quia non omnes Præſides, *vt Alciat. docet*, clariſſimi fuère, ſed & perfectiſſimi quidam, prout prouinciæ dignitas exigebat. Addit ex vetuſtiſſimis monumentis, Tarraconenſis Hiſpaniæ, ac Norici fuiſſe perfectiſſimos tantùm, quod duabus literis deſignabant, V.P. ſicut clariſſimos viros. V.C. *Item C. lib.12. tit.33.* Sp.

PERFECTISSIMI dicebãtur, qui iudicio principis, vel ad præſidatum prouinciæ, vel ad aliam adminiſtrationem promoti fuiſſent, *l.1. de perfectiſſimatus dignit. lib.12. Adde Cuiac. ibid. Quæ de re Alciat. diffusè tractat. in c.4. lib. diſp. 3.* Sp.

PERFECTOR, qui quod volebat, diligentia ſua perfecit. Spieg.

PERFECTVM, quod omnibus ſuis partibus cõſtat, quodque ita conſummatum eſt, vt iam in vſu eſſe poſſit, *l. 1. ff. de orig. iur.* Et propriè cui nihil addi, vel minui ſalua integritate poteſt, *l. iuriſperitos. ff. de excuſſ. tutor.* Quamuis Vlpian. Perfectum ædificium interpretatur, quod tali vſu eſſe poteſt, qualem paterfamilias deſtinauit. In pactis, conuentionibuſque perfectum intelligemus, cùm factum eſt illud, quod fieri inter partes conuenit. antè enim quàm res conſummationem acceperit, factum non dicitur: quæ ſi acceſſerit, non ſolum factum, ſed etiam perfectum dicetur. *Ex Alciat.* Spieg. *Adde Brechæum l. pecuniæ. §. opere legato, in tit. de verb. & rer. ſig.*

PERFECTVM, & completum, idem. *l.2. §. amors autem ipſi. ff. de iud.* Perficere tamen differt ab Implere, *vt Alber. in dictione, Implere indicat.* Sp.

PERFECTVS annus, qui eſt dierum 365. Nec ideo minus perfectus eſt, quòd vltimus nondum ſit exactus, cùm ſatis ſit eſſe cœptum, idque in his, quæ fauorem reſpiciunt, vt in vſucapionibus, in teſtam. in libertatib. Quòd ſi de re odioſa agatur, de momento ad momentum ſit computatio. Sp.

PERFECTISSIMVS, titulus eſt dignitatis in conſtitutionibus poſteriorum Impp. *l.1. C. de natural. liber. lib. l. 11. C. de quæſtionib. & in Cod. 4. Theodoſ. ſæpè.* Qui tribuitur Proconſuli Africæ *in Epiſtola Auguſt. 68.* Briſſ.

PERFERRE inofficioſi querelam, litem, cauſam exequi & ad exitum perducere, *l.16. ff. de inoff. teſt. l.6. ff. de vſufr.* Prat.

PERFICA Dea à perficiendo erat appellata, quę obſcœnæ libidini patrandæ præerat. Perfica etiam natura à Lucretio *lib. 2.* vocatur, quæ procreationi & perfectioni rerum præeſt, *vt annotauit Turneb. aduerſar. lib.11. cap.20.*

PERFICERE donationem. *Vide §. perficitur. Inſtit. de donat.*

PERFIDE agere circa rem pupilli tutor dicitur potiùs, quàm contrectare, *l. tres tutores. ff. de adminiſtrat. tuto.*

PERFIDIA, pro defectione à religione, *in l. vnic. C. de ſum. trinit.* Sp. Plerunque tamen perfidia mala fides eſt, vt fidei verbum bonam fidem ſemper ſignificat, *l.1. ff. de conſtit. pec. l.1. §. cum tamen depoſuerе. ff. depoſiti.*

PERFIDVS, qui fidem violauit, & à fide venit: Infidus verè, cui non eſt fidendum dicitur. & à verbo Fido deſcendit, quod primam habet longam. Sp.

PERFRVI, in totum frui, ſeu omnem fructum percipere, *l. cum quis. C. de nat. lib. l.11. C. de communi ſeruo manum.* Sp.

PERFVGA, Gallo Aelio eſt, qui liber, aut ſeruus, aut hoſtis, ſui voluntate ad hoſtes tranſierit: qui idem dicitur transfuga. Quanquam ſint qui credant perfugam eſſe non tam qui alios fugiat, quàm qui ob ſpem commodorum ad quempiam perfugiat. Sp.

PERFVGIVM. Hoc vocabulum tuta quædam loca fugæ ſignificat. Profugium, magis fugæ ſpacium notat, & profugi (de quo infra latius) qui in fuga eſſent. vt,

Italiam fato profugus, Lauinaque venit.
Littora. . . .

l. quo qui. ff. de priuil. cred. l. verum autem præſentem. ff. quod met. cauſ. Spieg.

PERFVGIVM, non vt vulgo dicunt, refugium dicitur: quamuis confugere, non perfugere dicimus, pro eo quod eſt, perfugium quærere. Sp.

PERFVNCTORIE. Vlpia. *in l. aut qui aliter. Quod vi aut clam* [Neq; quidẽ perfũctoriè, aut obſcurè dicere, aut denũciare] id eſt,

[I]d eſt, vt Bud. interpretatur, non bona fide, nec ex animo, nec iuſta denunciatione. Papinianus. [Qui non perfunctoriè debitum officium impleuerant.] Alciatus hanc in claſſe earum ponit dictionum, quæ alijs in autoribus nuſquam eo ſenſu reperiuntur: aitque Perfunctoriè, eſt leui cura, & aliud agendo: vnde perfungi, & defungi, quod eſt, vtcunque explicare. At Budæo perfungi, eſt ad extremum obire munus, & ſtrenuè operam nauare. Sp. *Vide ſuprà, Dicis cauſa.*

PERFVNDERE aliquem iudicio, pro cogere iudicium ſubire, & cauſam dicere, apud Ciceronem *pro Roſc. Amer.*

PERFVSORIE, ſubobſcurè, diſſimulanter, non diſertè, planeque aliquid dicere. Vlpian. *l. 5. §. 1. ff. quod vi aut clàm.* [Debebit enim & diem & horam denunciatione complecti, & vbi, & quod opus futurum ſit: neque perfuſoriè, aut obſcurè dicere, aut denunciare,] id eſt, non ab alijs ſermonibus diſcretè, vt notari & exaudiri poſſit: ſed fuſè per alios ſermones, & permiſtè. Scæuola, *l. 69. §. 1. ff. de euictio.* [Sed etſi quis in venditione ſtatuliberum perfuſoriè dixerit, conditionem autem libertatis celauerit.] Item, [ſicuti qui fundum tradit, & quum ſciat certam ſeruitutem deberi, perfuſoriè dixerit, itinera, actus, &c.]

PERFVSORIE dicere, apud Scæuolam *in l. qui libertatis. §. ſed & ſi quis. de euict.* pro non diſertè, nō expreſſè, Mit eygentlich anſtrucken/anzeigen Nam ambiguè dicere, aliud ſonat. Spieg.

PERGVLA, menſa eſt, in qua opifices opera ſua vendenda exponunt. Vlp. *De his qui deiecer. l. ſi verò.* Cùm pictor inquit, in pergula clypeum, vel tabulam expoſitam habuiſſet, eaque excidiſſet. Nebr.

PERGVLA, apud Vlpianum *in l. heres. §. 1. de iudic.* omninò accipienda eſt, pro loco accommodato exponendis venalibus rebus, & non pro tentorio, quod nuſquam lectum eſt, vt Accurſius ibidem interpretatur. Budæus, Pergula, inquit, pars eſt domus exporrecta, & propēdens, eius generis, quas Salientes artifices noſtri appellant. Sp.

PERHIBERE teſtimonium. quod & ferre dicitur. Perhibere autem verba, eſt, vt te audio loqui, ſiue quantum ex te audio. Spieg.

PERICLITARI fama, hoc eſt, periculum eſſe ne perdatur fama. Sp.

PERICVLVM in tit. C. de ſent. ex pericul. recitan. (ſic enim non breuiculo, vt putauit G. Budæus legendum admonent vetera exemplaria, & peritorum conſenſus) ad experientiam memoriæ referri putat. And. Alcia. *lib. 1. diſpunct. ca. 11.* ἀπὸ τῆς πείρας, id eſt, tentamento. Tu illum videas, velim. Nam hanc lectionem [illegible] C. Th. confirmat. Prat. Adde Cuiacium, qui affirmat, periculum ibi in d. tit. C. ſent. ex per. recitan. poni pro tabella, & idem eſſe, quod index ſiue libellus. Nam quod *in apophth.* Plutarch πινάκιον, Aemilius probus *in Epaminonda* periculum vocat Cice. *1. de legib.* [Qui in iſto periculo non vt à poeta veritatem exigunt.] Et *in frumentaria* [pericula magiſtratuum.] *Cuiac. Obſer. & emend. lib. 5. cap. 25. in fin.*

PERICVLVM, interdum experimentum ſignificat: quòd rarò aliquid ſine periculo tenetur. *Conan. lib. 7. ca. 11. nu. 7.* Hinc facere periculum, pro experiri. Propriè autem ſalutis diſcrimen denotat. An periculi appellatione veniat fortuitus caſus, Bart. explicat *in l. qui mercedem. ff. locati.* Dicitur autem periculo alicuius eſſe res plurifariam. *l. damni infecti ſtipulatio. in prin. ff. de damn. infect.* Sed periculum propriè de homine accipitur, *l. interpoſitas. C. de tranſaction.* Vnde ſe periculo ſubijciens renunciare vitæ exiſtimatur, *per text. iunct. glo. l. princeps. C. de prin. agent. in reb. lib. 12.* Notum, & rerum eſſe periculum, *per tot. tit. ff. de peric. & com. rei vend.* Cęterùm, periculum mortis quomodo intelligendum ſit, eleganter exponunt Iuriſcoſſ. *per aliquot. ll. de mort. cauſ. donat. Vide. Damnum.* Sp.

PERIMACHIA, ſignificat depugnationem, certamen, velitationem & pugnatoriolam, & eſt Græca locutio, eiuſdem ferè ſignificationis cuius eſt, Sciomachia, niſi quod iam dicta vox Sciomachia mitius vſurpetur, nempè pro pugna vmbratili, quam ſemidoctum vulgus Scrimiam facili procliuitate mendi vocat. Item, pro contentione debili & inuehementi capitur. Nec Sciomachia latè differt à Chironomia, quam tactici, hoc eſt, Laniſtæ armorum magiſtri docent, quo vocabulo Baſilius vtitur *in Oratione* [illegible] : Cuius hæc verba ſunt. [illegible]

PERIMACHITOS appellatur à Græcis, de quo fit pugna, vt Perimachia dici poſſet contentio de cauſa nondū conſtante liquidò & apertè & ſuper qua contentio fiat. *Ioan. Bap. in comment. epiſt. Sidon. Apollina. ad Vicen. lib. 1.*

PERIMERE diſceptationem, hoc eſt, interpretante Vlpiano, vltra non pati aduerſarium tergiuerſari, *l. & tertium. ff. de iud.* Sp.

PERIMERE legatum, non eſt prorſus tollere, ſed extenuare. *l. qui hominem. ff. de adimen. leg.* Propriè tamen perimere eſt tollere, & interficere. Hinc apud Vlp. *l. 3. tertium. de iud.* Peremptorium edictum dicitur, eò quod perimat diſceptationem inter litigatores, hoc eſt, vltrà non patiatur aduerſariū tergiuerſari. Idem *in fin. l. cum hi. ff. de trāſact.* Iniquum eſt enim, ait perimi pacto id de quo cogitatum non docetur.] Sp.

PERINDE, pro ita, *l. ſi deferente. ff. quibus modis pign. ſolut. & ſimil.* Pro æquè autem accipitur, vbi non ſequitur, ac ſi vel, atque ſi vel negatio, vt Valla demonſtrat. Cuiuſmodi autem ſimilitudinem inducat, Bartol. oſtendit *in l. 1. ff. de recept. & in l. ſacrilegij. ff. ad leg. Iul. pec.* Sp.

PERINIQVVM, *l. fin. C. de iuriſd. omn. iudi.* vt apud Cice. *pro lege Man.* Quare videant, ne ſit per iniquum, & nō ferendū. Sp.

PERIODICAE febres, ſunt tertianæ & quartanæ: quod certis temporibus abeunt, & rurſus redeunt.

[illegible] *in l. 6. ff. de excuſ. tutor. (adde Cuia. ibidem)* vetus interpres vertit circuitores, Zonaras ſic exponit, *ca. 57. Concilij Laodi cent:* [illegible] Prat.

PERIPETASMATA, Tapetia Babylonici floris varietate conſpicua. Proinde Lucretio Babylonica vocitata:

Non ego prætulerim Babylonica picta ſuperbè
Texta Semiramia, quæ variantur acu.

Super hac re ipſa Martialis inquit: Dicuntur & aulæa & Attalica ex teſtamento Attali Pergameni Regis in vrbem his vſu venientibus; dicuntur & ſtromata à Capitolino & periſtromata Varrone *in tertio de re Ruſtica*: Hæc Belluata, hoc eſt, belluis variegata, Plautus appellat *in Pſeudulo.* [vt ne periſtromata æquè picta ſint, Campanica neque Alexandrina belluata conſuta tapetia.] Non deſunt qui flectant à verbo Græco πετάζω. pando, extendo, ſiue ex textu polymitario extenſili filamine colorarentur, ſeu quod ſolenni feſto & peræque geniali pandebantur & explicabantur. Plautus *in Stycho.* [Tum Babylonica & Periſtromata, ſellas & tapetia aduexit, nimium bonæ rei.] Hæc periſtromata vocitantur, quo titulo non abfuerunt, qui ſcientiæ miſcellæ libros ædiderint. *Ioan. Bapt. in comment. Epiſt. Sid. Apollin. ad Agricolam, lib. 1.*

PERIRE dicitur quod in rerum natura eſſe deſinit, quod rebus humanis ſubducitur ac ſubtrahitur, quod intercidit, *l. 22. ff. de reb. dub. l. 26. ff. de pact. dot.* Prætereà Perire etiam dicitur, quod non quidem interijt, ſed furto vel alio caſu abeſt, amiſſumque eſt, licet non extinctum, *l. 35. §. ſi res. ff. de contrah. emp. l. 52. §. damna. ff. pro ſoc. l. 14. §. vlt. ff. de per. & com. rei vend.* Perire alicui dicitur, quod eius damno & diſpendio cedit, quod ei decedit & detrahitur. *l. 15. §. ex donationibus. & l. 30. ff. ad leg. Falcid.* & Perire dies dicuntur patrono vel hæredi, quibus operę nō edūtur. *l. 20. §. vlt. l. 34. ff. de op. lib. l. 7. ff. de ann. leg.*

PERIRE etiam dicitur id, quod non eſt, *l. id quod conditione. ff. de conſtit. pecunia.*

PERISSE verbo & ſciſſum & fractum & vi raptum continetur: *ait Vlp. l. 9. ff. de verb. ſig.*

PERISSOCHOREGIA, magiſtratus nomen, curator fortaſsè annonæ, ἀπὸ τῆς περισσείας, καὶ χορηγίας, quod eſt, abundantiam, fertilitatemq; ſuppeditare. *Alciat. in l. periſſochoregia, C. de frument. Alex. lib. 11.* Budæ. Periſſochoregia, quaſi redundantem frumenti delargitionē, *in annotat. prior.* interpretatur. Eſt in poſter. l. de frument. Alex. li. 11. C. [periſſochoregiæ nomē, penitùs amputetur, & teſſeræ deſignentur.] Pyrrhus ait, periſſochoregia eſt magiſtratus annonæ auctæ, ſeu augmenti diſtributor.

PERISSEVMA dici poteſt, quod abundantiam rerum ſuppetit. Hinc περισσεύω, copia rerum ſuperare ſignificat. Et eſt congiarium propriè, quod plebi datur: ſicut quod militibus donatiuum. *Ael. Spart. in Aelio Vero, & Iul. Capitol. in Pio.* Solebat autem vltra ſtipendium dari liberalitatis cauſa, vt milites magis addicti Imperatoribus eſſent. *Alcia. C. de annon. & milit. l. centum Periſſeumatu, lib. 11.* Sp.

PERISSOLOGIA, id eſt, verborum adiectio ſuperflua: quā & conculcationē noſtrates vocant. *gl. l. lecta. ff. ſi cert. pet.* cuius

cuius quoque exempla plurima in Iuſtiniani authen. habemus. Vlp. *l.1. de ædil. edict.* [Vitium, morbumq́ue Aediles dixerunt, tollendæ dubitationis gratia.] ἐκ παραλλήλου, id etiam à Grammaticis ταὐτὸ dicitur. *Alciat. de verb ſig. lib.* 4. Sp.

PERISTEROTROPHIVM, quod & periſtereon dicitur, locus in quo columbæ habitant, Latinè columbarium: quamuis columbarium propriè ſit loculamentum ſingulis columbarum paribus præparatum.

PERISTROMA à Iuriſconſ. non omne pallium dicitur, ſed eſſe quoddam genus pallij vult, quod Græci Periſtroma appellent, & meritò etiam ſtragulum dici poſſe, vt teſtatur Forcat. *in ſuo penu Iuris ciuilis, cap. 4.* & addit; pallium, & id genus veſtiméta ſtragula intoris fuiſſe apud antiquos. Martial. *in epigr.* de catella Publij.

Collo nixa cubat, capitque ſomnos
Vt ſuſpiria nulla ſentiantur,
Et deſiderio coacta ventris
Gutta pallia non fefellit vlla
Sed blando pede ſuſcitat, toroque
Deponi monet & roget lauari.

Sed apertiùs Ouid. *in Elegijs* (ſi quid tamen apertiùs poteſt) de pallio ſtragulo cecinit,

Eſſe quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
Strata, neque in lecto pallia noſtra ſedent.

Forcat. in ſuo penu iuris ciuil. cap. 4.

PERITIA propriè iuris eſt, *Inſtit. de iur. nat. in princ.* Huius autem mater Experientia eſt. Nec Philoſophus præcipit ocioſè, vt fides ei maxima adhibeatur in ea arte, in qua diutiſſimè ac diligentiſſimè verſatus fuerit, plurimaq́; expertus. Sed & apud noſtros regulare eſt vt peritis credatur de qualibet re, *l. 1. in prin. ff. de inſpicien. vent. l. 7 menſe. ff. de ſtatu homi.*

PERITIA, epitheton docentis, eſt facundia dicentis, diſſerentis copia, interpretantis ſubtilitas, *l. 1. C. de profeſſ. qui in vrbe Conſtantinop. lib. 12.*

PERITI habentur, qui multa experti ſunt, vocati ab antiquis Iuriſprudétes, quibus ſcilicet ab experto noti eſſent, atque ab obſeruatione ritus patrij, leges, mores, conſuetudines: quique memoria tenerent, quæ in cauſa, quoque in negotio, vel ancipiti, ac maximè dubio, vel oppido quàm difficili, quid à maioribus vel iudicatum eſſet, vel conſtitutum, vel publicè etiam ſancitum: vnde qui huiuſmodi facultati dant operam, Legum periti, ac iuris dicuntur: eaq́ue cognitio appellatur à doctis pariter, atque indoctis Peritia, *teſte Pontano, de Prudentia, lib.* 4. Ad eiuſmodi peritos legum, & minimè ad leguleios, aut rabulas forenſes arbitror pertinere, l. iuriſperitos. ff. de excuſ. Doctum, & Peritum, cùm ſimile videantur. à Cicer. diſcretum eſt, vt ſit Peritum plus quam quod Doctum. Spieg.

PERIVRARE, quoties in libris Digeſtorum legitur, eſt vitium ſcriptoris, quoniam teſte Nebriſſ. in Pandectis Florentinis ſemper pro eo legitur, peierare. Huc accedit emendatior Haloandri editio.

PERIVRII, hoc eſt, falſi iuramenti pœna extra ordinem eſt, *l. fin. iuncta gl. ff. de crim. ſtellion.* Spieg. Adde Cuiac. *obſer. lib. 2. cap. 19.* qui in ſpecie *ibi* aliquot periurij pœnas enumerat. Præcipuè autem duas notatu dignas pœnas recitat idem Cuiac. *in expoſit. ad Nou. Iuſtin. 53. de exhibitione reorum.* Pœna, inquit, periurij hæc eſt, vt abſens reus qui peierauit iudicio ſiſti, non citetur edictis ſolennibus, quemadmodum cæteri ſolent, ſed requiratur & ducatur. quod valdè pertinet ad explicationem, l. ſancimus. C. de iud. dum ait: [licet non citari ſed requiſiti &c.] quæ verba non intellexit Accurſius. Pœna etiam periurij hæc eſt, vt reus, quãuis ſit ex his perſonis, quæ ſatiſdare nó coguntur, nunc ſatiſdare cogatur, nec ampliùs iuratoriæ cautioni committatur. Hæc eſt ſincera huius partis interpretatio. In ea vulgò interpretes multa peccant. *Hæc Cuiac. in ſuprà d. explicat ad Nou. Iuſtinian. 53.*

PERIVRVS, qui iuſiurandum violat: vel qui iurando ius peruertit. Porrò ſemel periurus, ad præſtandum iuramentũ admittendus non eſt. *Vide Bart. in l. ſi quis maior. C. de tranſact.*

PERLVSORIVM iudicium, id eſt, colluſorium, colluſionis cauſa inſtitutum, cùm aliud agitur, aliud ſimulatur. Vlp. *l. 14. de appell.* [Si perluſorio iudicio actum ſit aduerſus teſtamentum, an ius faciat iudex videndum.] Exhæredatus filius querelam inofficioſi aduerſus inſtitutum per colluſionem moueras, vt quum inofficioſum eſſe teſtamentum per inſtituti conniuentiam ac diſſimulationem probaſſet, & legata & libertates intercideren t.] Budæus tamen Proluſoriũ corrigendum putat, & de proluſione multa tractat. ſed nihil ad mentem Vlpiani, vt mea fert opinio. Hot.

PER manus traditum eſſe ait Africanus, quod ea de re nihil conſtitutum ſit nominatim, ſed communi quadam omnium tum principum tum iuriſprudentum ſententia & opinione receptum, *Coma. lib. 9. cap. 6. num. 5. ſuprà per manus tradi.*

PERMISSV meo, pro permiſſione, *exemplo Cice. in l. 1. ff. ne vis fiat ei.* Spieg.

PERMISSVM ad certum tempus, cenſetur exacto illo prohibitum. *l. Imperatores. ff. de poſtul. ex Alber.* Sp.

PERMITTI variè dicitur, primùm quod nullo iure prohibetur, vt ſecundas nuptias contrahere, *c. contrahere. 31. quæſt.* 1. Permitti quoq; id dicitur, quod contra conſtitutiones humanas indulgetur, vt contrahere matrimonium in quinto gradu, *c. quidam, 35. quæſt.* 3. Permitti dicitur & illud, quod & illicitum eſt, vt magis illicitum vitetur.

PERMITTO. Cum Imp. vel lex hoc verbo, ſimilive vtitur, quia præſentis eſt temporis, ipſum legum indulgentiam ſignificat, quæ perpetua eſt: non item iudicis opem plerunq; temporariam, *vt docet Bar. in l. iubemus. 2. §. ſanè ſi hac noſtra. C. de ſacroſ. eccl.* Sp.

PERMVTARE pecuniam, eſt, inquit Bud. per menſam mittendam curare. Permutare verò ære alieno, ſignificat commutare in alienum debitum, & alieni debiti vice accipere. Idem obſeruauit, permutare, pro emere poſitum apud Plinium.

PERMVTATIO nihil aliud eſt quàm contractus, do vt des, *l. naturalis. §. 1. de præſcript. verb.* Diuiditur in Do vt des, Do vt facias. Facio vt des, Facio vt facias: & in permutationem, *iuxta Paul. Caſtrenſ. in l. 2. de iureiuran.* Obtinet autem permutatio inſtar emptionis, *l. ſciendum. §. emptores. ff. de ædil. edict.* Sp.

PERMVTATIO, eſt conuentio iuriſgentium à populo Rom. ita recepta & comprobata, vt ei tamen neq; ſuum nomen dederit (ſunt enim emptio & locatio quædam permutationis formæ) neq; certam actionis formulam conſtituerit: adeò vt ſeſe inter ſe contrahẽtes cogere rem mutuò præſtare non poſſint. ſed cum alter rei acceptione obligatus eſt, vel quanti alterius intereſt, Præſcriptis verbis actione præſtare cogitur: vel rem acceptam, quaſi cauſa non ſecuta, reddere: aut ſi eam dederit quæ euincatur, in factum actione quanti interfuerit, exſoluere. *vt conſtat ex l. 1. ff. de rer. permut.*

PERMVTATIONIS nomen generale eſt & commune omnibus conuentionibus, in quibus vtrinque aliquid interuenit. Nam ære mutari dicitur, quod pretio emitur. Columella *lib. 8. cap.* 5. [Cætera vel reponãtur, vel ære mutentur.] Plin. *lib. 19. cap. 1.*] Quaternis denarijs ſcripula eius permutata reperio.] Valer. Max. *lib. 7. cap. 6.* [vt ſex millibus denarijs ſingula vaſa permutarentur.] Apul. *Apolog. 1.* [Nam ſæpenumerò & vinum & holus & pomum pretio mutaui.] Tracta eſt autem hæc locutio de Græcis, qui eodem in ſignificatu verbo ἀλλάττειν vtuntur. Vnicus Timonis verſus, à Gellio *lib.* [illegible] relatus, huic rei probandæ ſufficiet. Sic autem habet, πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξατο βίβλον. Seruius verò in illum Verg. locum Georg.

— Quamuis Mileſia magno
vellere mutentur

hanc ſignificationem ab antiquo more repetit, quo mercimonium omne in permutatione conſiſtebat. Hac planè ratione mirum nemini videbitur, ſi permutatio in proprium tranſijſſe contractus nomen negetur. Tertullianus etiam nõ ſemel libertate mutare ſeruum, pro ad libertatem perducere dicit, vt *in lib. de reſurrectio. carn.* [Si famulum, ait, tuum libertate mutaueris, &c.] & *lib. de pœnit.* [Quis enim ſeruus poſteaquàm libertate mutatus eſt, furta ſua & fugas ſibi imputat.] Briſſ.

PERMVTATIONIS primus eſt, & antiquiſſimus contractus, ab indigentia & ipſe ortus vt reliqui omnes. Nam cũ nemo ſibi omnia præſtare poſſet, quæ eſſent ad vitam cõmodè, atque honeſtè degendam neceſſaria, propter imbecillitatem ac inopiam deſideratæ ſunt commerciorum atque officiorum mutuationes, vt his dandis accipiendiſque, quod minus ipſi per ſe poſſent, reciperent ab alijs, viciſſimq́; redderent, quòd in ſua poſitum eſſet poteſtate & facultate. Licet autem permutatio & emptio ſimilimę ſint: & eodem pe-

ſe iure cenſeantur: Hoc tamen differunt, quod in emptione pro re, precium datur. In permutatione res pro re, precium pro precio. Paul. [ſicut aliud eſt vendere aliud emere, alius emptor, alius venditor: ita aliud precium, aliud merx. At in permutatione diſcerni nõ poteſt, vter emptor, vter venditor ſit, multumque differunt eorũ præſtationes. Emptor enim niſi fecerit nummos accipientis, tenetur ex vendito. Venditori verò ſufficit ob euictionem ſe obligare, poſſeſſionemque tradere, & purgare ſe dolo malo. Itaque ſi euicta res non ſit, nihil debet. In permutatione verò ſi vtrumq; precium eſt: vtriuſq; rem fieri oportet: ſi merx neutrius. Sed cùm debeat & res & preciũ eſſe non poteſt inueniri, quid eorum merx & quid precium ſit: nec ratio patitur, vt vna eademque res, & væneat, & preciũ ſit emptionis. *Comm. lib. 7. cap. 5. num. 2. & 6.*

PERMVTATIONIS ſpecialis appellatio refertur ad res, quæ pro rebus dantur diuerſi generis. Nam olim in priſca ſimplicitate, homines ſibi ſpecies rerum comparabant alijs ſpeciebus, perinde vt nunc pecunia numerata facimus: quippe quòd tunc pecuniæ vſus nondum eſſet. Vtramque hanc ſignificationem tractat Paul. *in l. naturalis. ff. de praeſcr. verb.* In hac quæſtione, ait, totius ob rẽ dati tractatus inſpici poteſt. Quaſi dicat; Repetamus originem omnium contractuum, quæ conſiſtit in cauſis, ob quas alter dat alteri. Nam communicatio rerum exigit dationem: datio, cauſam: cauſa mutuam permutationem, &c.

PERMVTATIO Glauci & Diomedis: prouerbialiter dicitur, quoties in æqualem cõmutationem ſignificamus, hoc eſt, deteriora pro melioribus reddita, ſcilicet ærea pro aureis. Hiſtoria refertur ab Homero *Iliad. lib. 6.* vbi Glaucus cum Diomede aurea ſua arma pro æreis permut. meminit eius & Imp. *in prooem. & Coraſ. Miſc. lib. 2. cap. 15.*

PERMVTATIO Glauci & Diomedis ſtulta quidẽ cenſetur: ſed pernicioſior multò eſt iſta, ſecundùm quam hoc tempore barbaros & inutiles commentarios, pro grauiſſimis Iuriſconſultorum monumentis amplectimur.

PERNICIES, non deſtructionem, ſed propriè exitiũ, endlich verderbung/ vel gänglich abbruch ſignat, apud Iuſtinianum. *Inſtit. quibus alien. licet. §. 1. in fin.* Expone ibidem, ſubſtantiæ earum, jhre leibs narung. Old.

φερνὴ dotem ſignificat. hinc *παράφερνα. de quo vide ſuo loco.*

PERNICIOSVM vrbibus mercimonium, hoc eſt, damnum afferens, das gemeiner bürgerſchafft zu ſchaden reichet. Nobiliores natalibus, & honorum luce conſpicuos, & patrimonio ditiores exercere prohibet Imp. *l. 3. C. de commerc. & mercat.* Spieg.

PERNOCTARE. Pomponius, [Pernoctare extra vrbem intelligendus eſt, qui nulla parte noctis in vrbe eſt. Per enim totam noctem ſignificat,] *in fin. l. vrbana familia. de verb. ſign. Lege, Abnoctare.* Spieg.

PERO, propriè ruſticum calciamentum: vt Seruius Gram. teſtatur. hinc capſæ ex vlna paluſtri, aut alia ſimili materia confectæ, quòd peronis ad formam accedant. Perones dictæ. Alfenus *l. 31. ff. locat.* [Quòd ſi ſeparatim tabulis, aut peronibus, aut in alia cupa cluſum vniuſcuiuſque triticum fuiſſet, &c.] Locum Budæus reſtituit, quum antea, heronibus, legeretur. Peronis verbo vſus eſt Plinius hac in re *lib. 36. cap. 14.* vt Vitruuius *lib. 5. cap. 12.* Hot.

PERORARE cauſam, idem quod noſtris concludere. Pedianus *in Verrinis* autor eſt, quòd Prætor accerſitis omnibus eiuſdem cauſæ iudicibus, ad ſuum tribunal conſidentibus perorari cauſam iubebat, & vbi ab vtraque parte ſatis dictum fuerat, impoſita cuique, qui finierant, neceſſitas dicendi. Dixi: tum Prætor pronunciabat, Dixerunt, & in conſilium iudices mittebat. De perorata cauſa eſt text. *in l. patre. ff. de quaeſt.* quod teſte Salomonio Accurſ. non intellexit. Spieg.

PERPENSVM idem eſt quod examinatum: vt perpenſum conſilium dicitur *in prooem. Clem. in princ. Ioan. Bello. Etym.* Eſt enim perpendere nihil aliud quàm diligenter conſiderare.

PERPERAM, vulgò quidem ſignificat, non iure ſiue iniuria *l. 22. §. cùm autem. ff. rem rat. hab. l. 11. §. ex facto. ff. de minoribus. l. 42. ff. de liber. cauſ. l. 8. §. ſed ſi quaeratur. ff. ſi ſeruus. vindic. l. 62. ff. de re iud.* verùm nonnunquam etiam perperam nihil aliud eſt, quàm imprudenter, & per errorem, *l. 16. §. 1. ff. de poll. dotalibus. l. 40. ff. de condict. indeb. l. 9. ff. de conſtit. pecu. l. penult. §. vlt. ff. pro ſuo. l. 82. §. ſi Titius. ff. de furt. l. 1. C. ſi maior facta alienat. Paulus lib. 3. Sentent. tit. 6. ad fin. Vlpianus in Inſtitut. tit. 24.* Briſſon.

PERPERAM. Scæuola *l. 3. §. ſi quis ita. de eo quod cert. loc.* [Si quis, inquit, ſtipuletur Epheſi 10. dari, ſi deueniri Epheſum poſſit, agat: perperam, ante diem agit.] Dubitatum fuit, an perperam, id eſt nihil agat? quia nec actio, nec obligatio orta ſit, vt quidam exiſtimauêre: an perperam, id eſt, malè, quia licet orta ſit obligatio. *in l. ita ſtipulatus, de verb. oblig.* actio tamen impediatur. Quæ eſt, vt Alciatus teſtatur, crebrior ſententia, in quam & ipſe docendo ſolitus ſit tranſire. Quoniam vox, perperam, videtur à Græcis accepta, conformataque ex duabus dictionibus, *περὶ*, id eſt, vltrà, exceſſiuè, & *πέρπερ*, eiuſdem ſignificationis: vt perperam fieri dicatur, in quo modus tantùm exceditur. *Vide cap. pen. lib. 1. Parerg.* Cæterùm, perperam factum, quandoque accipitur, quod dolo factum eſt, à Perperis fratribus, qui & Cercopes dicti ſunt, & impoſtores erant: vnde Græcis *περπερεύεσθαι* verbum, petulanter, aut doloſè agere. *ex Alciat. ibid.* Spieg.

PERPETRARE, perfectionem actus, & plerunque in mala re denotat, *l. fin. §. ſi quis autem. ff. de bon. eor. qui mort. ſibi conſciu.* Iuſtin. *Inſtit. de public. iud.* [Sin autem per vim raptus virginis fuerit perpetratus.] *Vide Alc. in comm.* Sp.

PERPETVI non vna eſt pro adiuncto verbo ſignificatio. Perpetuum edictum eſt, quod in omnes cauſas propoſitum & iuris perpetui ſtatuendi cauſa ſcriptum eſt, &, vt Vlpian. *in l. 7. ff. de iuriſdict. omn. iud.* quod perpetuæ iuriſdictionis cauſa, non quidem prout incidit, propoſitum eſt. Perpetua autem primùm facta ſunt edicta Prætorum, lege Cornelia, antea annua cùm eſſent: quę demùm in ordinem à Saluio Iuliano ex Hadriani Imperatoris & Senatus auctoritate digeſta atque compoſita, titulisque diſtincta, poſtea Iureconſultorum commentarijs explicata ſunt *l. penult. C. de condict. indeb. l. 2. §. ſi quid etiam. C. de veter. iur. enucl. & apud Eutrop. in Hadrian.* Eoque perpetui edicti appellatio in omnibus librorum noſtrorum locis referenda eſt, *l. 2. ff. de ſtatu homin. l. 78. §. cùm exiſtimaret. ff. de leg. 2. l. 6. C. de bonor. poſſ. l. 8. C. de iniur. l. 3. C. de his qui vi met. l. 5. ff. de extraord. crimin.* Vt autem perpetuam iuriſdictionem Vlpianus ita perpetuum ius certum, & in omnia tempora ſcriptum Quintil. *in Declam.* & Diocl. *in l. 8. C. de pign. act.* dixerunt. Briſſ. *& Duaren. lib. 1. diſput. anniuerſ. cap. 48.*

PERPETVI appellatio nonnunquam vitæ tempus amplectitur, vt *in l. 8. §. ſiue igitur. ff. de tranſact.* alimẽta perpetuò relicta intelligimus quóad quis viuat. *Et in l. 1. ff. pro ſoc.* ſocietas in perpetuum coitur, id eſt, dum ſocij viuant, & *in l. 4. ff. de procura.* in perpetuum procuratorem dari traditur, qui tamen poſt mortem dantis duraturus non ſit. Briſſon.

PERPETVVM dictio regulatur ſecundùm ſubiectam materiam, *vt concludit gloſſ. ſingularis. in cap. ea enim. in verbo, perpetua. 10. quaeſt. 2. & Cornei. conſil. 59. diu. colum. 1. verſic. & verbum lib. 1.*

Proinde ſingul. decidit Bartolus *in l. annua. §. Titia. ff. de annu. leg.* quod legatum annuum factum in perpetuum, debet reſtringi ſolùm ad centum annos. & hæc deciſio ampliatur, vt procedat etiam in legato facto eccleſiæ, ſecundùm Bartolum, *in l. ſi vſusfructus municipibus. ad fin. ff. de vſufruct. legato.* & ita dicit ſe conſueuiſſe & obtinuiſſe. D. Alexand. licèt alij contrarium conſuluerint, *in l. 2. in princ. in 1. colum. ad fin. ff. ſolut. matrim. & eius conſilium eſt in 1. lib. numer. 60. omiſſo multiloquio,* vbi dicit, quòd ita ſe habet magis communis opinio: à qua in iudicando non eſt recedendum ſecundùm eum. Adde quòd in primo dicto Bartol. contrarium tenet Socin. *in repet. §. vlt. in l. 3. in 8. col. verſ. & ex his ego infero. ff. ad leg. Falcid. quamuis opinionem Bartol. ſequantur Auther. & P. de Peruſ. vt ibi per eum.* Item in ſecundo dicto Bartol. & ſic in eccleſia, contrarium concludit D. Iaſon *in l. in annalibus. circa med. C. de legat. & in l. videamus. §. deferre. in 2. col. ff. de in lit. iur. & in l. 2. in princip. in primo not. ff. ſolut. matrim.* in quibus locis dicit, dictum Bartolum eſſe ſigngulare. Tamẽ in practica, durum eſſet recedere ab opinione Bart. confirmata per D. Alexandr. quem ſequitur D. Lancel. Deci. *in d. l. 2. in prin. in*

primo not. poſt Andr. conſil. 39. præſuppoſito quòd legatum. & ſecundùm hæc debet declarari notab. dictum Bald. *in l. hereditas. in vlt. quæſt. ff. de hæred. inſtit.* dum concludit, quòd legatum factum monaſterio, durat, licèt monaſterium deſtruatur. & pro ea capiet eccleſia Romana, quæ Deum repræſentat: *de quo vltimo feci mentionem ſuprà in verbo, Abſens.* Sed quid in emphyteuſi eccleſiaſtica, conceſſa in perpetuum? eſt ſing. conſilium Bald. *num. 372. tempore diui Friderici. in 4. lib.* & conſoluit etiam eleganter Socin. *conſil. 114. in cauſa quæ vertitur. col. 17. verſic. 2. præmiſſa confirmantur. lib. 2.* ſed eius dicta reprobantur per Deci. *conſil. 171. in cauſa venerabilium moniſtium, in vlt. colum.* & tractat Felinus *in c. in præſentia. col. 12. de probation.* vbi hanc dictionem, Perpetuum exponit, id eſt, tranſitorium ad quoſcunque, poſt Anchar. *conſ. 327. diſ. currit materia:* vbi loquitur in contractu facto cum vniuerſitate, quæ regulariter nunquam moritur. Quid autem operetur iſta dictio appoſita inſtrumento, vt quis perpetuo teneatur? dic quòd tollit curſum præſcriptionis, *vt per Capol. caut. 119. poteſt dari. & Bartol. ſing. de quo ipſe non fuit memor in l. 3. in princip. ff. quibus mod. vſusfruct. amit. & Bald. eleganter in l. quòd ſi nolit. §. ſi quid ita. ff. de ædil. edict. cum ſimil. adductis per Andr. Sicul. conſil. 53. præclarè ſcripſit. col. antepen. & pen. lib. 2.* In materia autem ſeruitutis, quando quis promiſit aliquid in perpetuum pati, vel facere, vide Veronenſ. *in tract. ſeruit. vrb. tit. de ſeruit. oneris ferendi. col. 2.* Cotta.

PERPETVVM dicitur, quod non eſt ſine præfinitione temporis, *vt Inſtit. de perpet. & temporal. actionib. in princ. & c. Io. Bello. Etym.*

PERPETVVM, pro centum annis. *teſte Bart. in l. ſi vſusfr. ff. de vſufr. leg.* Spieg.

PERPETVVM, teſte Budæo, pro generali accipitur, & quod ſemper obtinet. Paulus: [Cùm hæreditas ex fideicommiſſ. cauſa reſtituta eſt, ſi antè compromiſſum eſt, puto fideicomm. cauere debere hæredi. Nam quod dicitur, retinere eum oportere, non eſt perpetuum,] id eſt, non ſemper accidit. *Vide ſuprà, Aeternum paries.* Sp.

PERPETVVM, pro continuato, non interrupto, aut temporis ſpatio intermiſſo, *l. ſeruitutes. 1. reſponſo. ff. de ſeruit. l. purè. §. fin. ff. de doli except.*

PERPETVVM eſſe non poteſt, quòd perſonis, non rebus conceditur, *l. ſordidorum. C. de excuſat. mun. lib. 10* Sp.

PERPETVA actio obligationi temporali opponitur, *l. 37. ff. de negot. geſt.* Perpetuæ actiones vocantur, quæ olim in perpetuum viuebant, hodie ſine conſtitutionibus præſcripto, id eſt, 30. vel 40. annorum curriculo, finiuntur: ad differentiam temporalium, quæ ſex menſibus, anno, biennio, vel triennio finiuntur. *Inſtit. de perpet. & temporalibus. l. 6. §. vlt. ff. de re iudic. l. 3. C. de præſcript. 30. annor. l. 5. C. ad Macedonia.* Atque ita interpretandum eſt, quod legitur perpetuum quem teneri, & in perpetuum actionem dari, *l. 29. §. vlt. cum l. ſequent. ff. de dolo. l. 17. §. 1. ff. de damn. infect. l. 20. §. hoc interdictum. ff. de non. oper. nunc. l. 17. ff. de caſtr. pec. l. 3. §. 1. ff. de vi & vi armat. l. vlt. §. hac iudicia. ff. nautæ. caup. l. 5. §. hac autem actio. ff. de his qui deiecerint. & alijs multis locis.* Briſſ.

PERPETVA conſuetudo, quæ ſemper ſeruata eſt, *l. 6. ff. quod cuiuſque vniuerſit.* Hot.

PERPETVA locatio, (erbliche lehnung.) Tametſi olim Iuriſcoſſ. veteres tractarint de ea, alij tamen ad venditionem, alij ad locationem referendam exiſtimarunt. Quare primus Zeno Imperator conſtituit proprium cenſeri contractum, qui Emphyteuticus dicatur, habeatque ſuas pactiones contrahentium, vel (ijs deficientibus) interpretationes à iure, ſicut alij contractus, *teſte Inſtinia. Inſtit. de locat. l. 1. C. de iur. Emphyt.* Veteribus tamen ſimplici forma cognitus fuit, *ex Old.* Sp.

PERPETVAE locationis initium cœpiſſe à publicis fundis veriſimile eſt, quòd res communes vt plurimùm geruntur negligentiùs. Idcirco fundos publicos certis penſionibus, ijſque perpetuis locari ſoliti ſunt, vt & agri cultione, & calamitatum periculo, quæ multæ ſolent accidere liberarentur. Quod poſtea paſſim etiam priuati in ſuis fundis quiſque vſurparunt, vt arandi, ſerendi, colligendi, ſeruandique ſolicitudinem deponerent. Sed in ijs qui ſatis boni eſſent natura, tempus locationis anguſtarunt: In ijs verò, qui niſi magna cultura & multo labore nihil ferrent, quaſi deſperatos aliquos dimiſerunt in perpetuum, contenti modica penſione, quæ veri domini memoriam conſeruaret. Atque horum conductores perpetuarij vocantur à Gratian. Honor. & Theodoſ. Imper. *l. 1. §. vlt. C. de locatione. præd. ciuil. vel fiscalium ſiue templorum. libr. 11.* quo pacto videtur Seneca perpetuum mulionem vocare: non qui cuiquam ad mulas agendas operas ſuas in perpetuum locauit, id eſt, dum viuet: ſed qui nullum vnquam aliud genus vitæ ſecutus eſt, &c. *Cemanus libr. 7. capite 11. num. 1. & 2.*

PERPETVAE exceptiones ſunt, quæ ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, veluti doli mali, rei iudicatæ, pacti perpetui, id eſt, cuius vis certo tempore adſtricta, concluſaque non eſt, *l. 2. ff. de exception. l. 24. l. 40. ff. de condict. indeb. l. 34. §. vlt. ff. de ſolutio. l. 14. ff. de liber. leg. l. 10. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

PERPETVAE trabes, id eſt, ſolidæ, & coagmentatæ, inquit Budæus.

PERPETVALE. Quintilia. *lib. 2. cap. 14.* καθολικὰ, id eſt, (vt dicamus quomodo poſſumus) vniuerſalia, vel perpetualia. Spieg.

PERPETVARE, ſine intermiſſione continuare: quod fit per ſucceſſionem, & ſurrogationem. *Vide Bartol. in l. cum qui debere. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Sp.

PERPETVARI obligationes dicuntur, quæ tempore caſuve aliquo perituræ, perpetuæ fiunt, *l. 91. §. nunc videamus. ff. de verbor. oblig. l. 9. §. ſi is qui temporaria. ff. de iureiur. l. 58. §. vlt. ff. de fideiuſſoribus. l. 24. §. vlt. ff. de vſur. l. vlt. ff. de fideiuſſoribus. tut.* Perpetuari etiam pœna dicitur quæ ex temporali perpetua fit, *l. 8. §. quiſquis. ff. de pœn.* Quod dicitur *in l. 27. ff. de ſeruit. vrban.* Perpetuam cauſam ſeruitutum eſſe debere, hunc ſenſum habet: ita ſeruitutes conſtituas comparataſque eſſe debere, vt res ſemper ſit idonea ad ſeruitutis vſum ferendum: verbi gratia. Ex aqua quæ areſcit, & ex ciſterna aquæ ductus cedi non poteſt, quoniam cauſam ſeu materiam perpetuam, id eſt, viuam & perennem aquam non habent: *l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte:* At eius aquæ, quæ ex cœlo cadit in vicinum immittendæ vtiliter conſtituitur ſeruitus, quoniam & ſi [illegible] aſſiduè non cadat, cùm tamen ex naturali cauſa cadat, perpetuò cadere intelligitur. Briſſ.

PERPETVARII dicuntur, qui fundum à Principe, vel à Republ. conductum, certo canone in vitam ſuam habẽt: vel etiam hac lege, vt ad alios transferre poſſint, *l. fin. C. de locat. præd. ciuil. lib. 11.* Spieg.

PERPETVARII fundi, ad diſtinctionem, vt videtur, Emphyteuticorum, dicti ſunt.

PERPETVARIVM ius pro iure emphyteuticario vſurpatur, *in l. 1. C. de offic. comit. ſac. pal.* ab eo opinor, quòd in perpetuum prædia locarentur. In perpetuum autem locatos agros vectigales Paulus interpretatur, id eſt, vt quamdiù pro his vectigal pendatur, tamdiù neque ipſis qui conduxerint, neque his qui in locum eorum ſucceſſerint auferri eos liceat, *l. 1. ff. ſi ag. vectig. l. 11. §. 1. de public.* Briſſ.

PERPETVI vſus cauſa poſita, vel perpetuò eſſe dicuntur in ædibus, quæ non temporis cauſa accommodata, neque ad tempus poſita, ſed vt ibi permaneant collocata ſunt, *l. 17. §. Labeo. de action. empt. l. 32. ff. de pignoribus. l. 35. §. rerum autem. ff. de hæred. inſtit. l. 242. §. vlt. ff. de verb. ſign. l. 2. C. eod. tit.* Briſſ.

PERPETVO, pro generaliter, *in l. Neſennius. §. tractatum. ff. de negot. geſt.* Aliquando pro incommutabiliter. *in auth. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Sp.

PERPETVO inductæ res in prædium dicuntur, quamdiù inibi ſunt neceſſariæ, *l. debitor. ff. de pign.*

PERPETVO, & certo tempore opponuntur, *l. falſo. C. de diuerſ. reſcript. §. final. l. purè. ff. de doli. except.* Sp.

PERPETVO durare, id eſt, 30. annis, vt de actione ciuili dicitur. *Inſtit. de perpet. & temp. act.* Sp.

PERPETVO morbo aliquo negotijs ſupereſſe nõ poſſe, *apud Vlpian. in l. & qui. ff. de poſtul.* Sp.

PERPETVVM morbum interpretor, qui cuique rei agendæ impedimento eſt, & cuius ſanandi ſpes non ſupereſt, *l. 22. §. ſi maritus. ff. ſolut. matr. l. pen. ff. de vacat. muner. l. 5. ff. de poſtul. l. 54. ff. de procur. l. vn. C. qui morbo ſe excuſ.* Huiuſmodi morbus habetur furor, *l. vlt. C. de cur. furi.* Briſſ.

PERPE-

PERPETVVM veſtimentum, quatenus durat, accipitur, *l. id veſtimentum. ff. de pecul.* Quandoque pro decennio ſumitur, *vt in l. nam Imperator. ff. de leg. 2.* In ſumma, multiplicem hæc dictio habet intellectum, vnde ad materiæ qualitatem reſpiciendum eſt, *arg. l. ſi tuo. ff. locati. quod & Alber. admonuit.* Spieg.

PERPETVVS lacus is eſt, qui perpetuam & perênem nec areſcentem aquam habet, *l. 23. §. 1. ff. de ſeruitutib. ruſtic. l. 1. §. lacus. ff. vt in flumin. publ.* Briſſ. *Comm. lib. 4. cap. 9. nu. 1.*

PERPLEXVM caſum, pro maximè dubio, Commentatatores accipiunt. Habet autem perplexa in iure noſtro, inſtar Ceratinorum, Crocodilinarumque quæſtionũ apud Sophiſtas. Accurſius vocat Circulare dubium, *in l. Claudius. qui pot. in pign. hab.* Spieg.

PERQVAM, pro, nimis. Vlpian. *in l. proſpexit. §. 1. in fin. ff. qui & à quibus manum.* [Quod quidem perquam durum eſt, ſed ita lex ſcripta eſt.] Sp.

PERARO, *l. fin. de Senator. l. 2. de iudic.* Alber.

PERSCRIBERE, eſt etiam in tabulas publicas, in acta referre, **in der ſtatt oder gerichtsbuch anzeichnen.** quod in Regiſtro ſcribere, vulgò dicunt, vocabulo à Regeſtis corrupto. Modeſtin. *in tract. de decur.* [Sola, inquit, albi perſcriptione minimè Decurionem factum, qui ſecundùm legem Decurio creatus non ſit.] Cicero Perſcriptiones pro contractibus & inſtrumentis pactorum: Item perſcriptorem, pro tabellione, ſiue cautore, qui formulas concipit, Budæo *in annot. poster.* indicante, poſuit. Sp.

PERSCRIPTVM dicitur, quod literis conſignatum eſt, & monumentis antiquis continetur, apud Cicer. *teſte Budæo, iuxta D. Old.*

PERSCRVTARI, hoc eſt, diligentur inquirere. perſcrutanda alieni regni arcana nō ſunt, *l. mercatores. C. de commer. & mercat.*

PERSCRVTARI naturã criminis, hoc eſt, rationem, non autem ſpeciem oportet.

PERSECVTIONIS verbo extraordinariæ perſecutiones ſignificantur, quarum cognitionem ipſe magiſtratus ſuſcipit, qui iure ordinario non cognoſcere ipſe, ſed iudices dare ſolet, *l. 178. §. actionis. ff. de verb. ſign.* Ita perſecutionis verbum accipio *in l. 24. ff. rem rat. hab. l. 18. ff. de acceptilatio. l. 27. ff. de oblig. & actio. l. 34. & l. 49. ff. de verb. ſign.* Cuiuſmodi olim erãt fideicommiſſorum petitiones, de quibus extra ordinem prætores ius dicebant. Et hæc propria verbi ſignificatio eſt, qua neglecta plerumque omnem iudicialem petitionem perſecutionem appellamus, quę res exemplorum confirmationem non poſtulat. Briſſ.

PERSECVTIONIS verbum longè ab actione ſeparatur. eſt enim perſecutio genus: cuius altera ſpecies. Actio altera generis ſui nomine perſecutio appellatur. Actio eſt, in qua legitima formularum conceptio obſeruatur: qua de cauſa iuris ordinarij eſſe dicitur. Perſecutio verò eſt, cum prætermiſſo legitimo agendi ordine ac formularum ritu apud magiſtratum experimur: qua de cauſa Extraordinaria nominatur *in l. pecunia, 178. ff. de verb. ſignif.* vbi Vlpian. exemplum fideicommiſſorum profert. [Et ſi quæ, inquit, aliæ ſunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem.] Quem locum idem Vlp. *cap. Inſtit. 25.* ſic explicat: [Fideicommiſſa non per formulam petuntur, vt legata: ſed cognitio eſt Romæ quidem Conſulum, aut Prætoris, qui fideicommiſſarius vocatur: in prouincijs verò Præſidum prouinciarum.] Hot. *Adde Brechamum in l. pecunia. §. actionis verbum. in tit. de verb. & rer. ſignif.*

PERSECVTIO parit actionem, hoc eſt, perſecutio obligatæ rei aduerſus poſſeſſorem eius, facit actionē hypothecariàm cenſeri in rem: accipitur enim, parit, ſcilicet, quantum ad cauſam formalẽm pertinet. nam materia eſt poſſeſſio obligati pignoris, *vt docuit in Copia Old.* Pignoris perſecutio in rem parit actionem creditori. *Vlpia. ait. ff. de pignor. hypoth.* Spieg.

PERSECVTOR. Perſecutores ſunt, qui Gręcè ἐκδικηταὶ dicuntur, & ἔκδικοι, quorum munus eſt iudicio experiri contra eos, qui aurum, vel pecuniam, vel argentum reipublicę debent. Ita Budęus (ne quem ſua gloria fraudem) exponit *in priori annot. ad Pandect.* Atque hoc modo accipitur. C. in tit. de aur. public. perſecut. Miratur quid penſi illic habuerit Accurſius, cùm perſecutores decoctores eſſe diceret. Anch.

PERSEIS. Rara eſt admodum apud autores mentio Perſeidis luci, quem obiter tangit ſanctio Imperatorum Arcadij & Honorij, *C. de cupreſſis.* Perſeis quidem pro loco legitur apud Suidam. Ait enim πέρσεις ὄνομα τόπου. Pro arbore autem legitur apud Soſomenum hiſtoriographũ, *lib. 6.* Fertur (ait) quòd in Hermopoli Thebaide arbor, quæ vocatur Perſeidis, multorũ languores ſubegerit, ſi fructus, aut folium, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. Si de huiuſmodi arbore Imperatores ipſi ſensêre punctis diſtinguenda ſunt verba, id quod & Alciat. ſcribit *ad tit. de cupreſſis.* Anch.

PERSEQVENDI verbum, definitione actionis, omnes in vniuerſum apud iudicem poſtulationes complectitur, tam ordinarias, quàm extraordinarias: etiam eas, quæ inſtar Actionum obtinēt. Veluti Cautiones, Damni infecti, Legatorum, Euictionis, &c. Item Interdicta, & vniuerſæ officij iudicialis expeditiones, continentur ſub appellatione perſequēdi. Id enim quod petimus, vel poſtulamus, vel imploramus, noſtro, aut alieno nomine, rectè dicimur perſequi. *Vlp. in l. pecunia. §. perſecutionis. Paul. in l. quibus. §. vlt. de verbor. ſignif. Oldend.* Accurſius *in fin. l. cui præcipua. de verbor. ſign.* perſequi pro conſequi exponit, quod Alciat. non probat, quia propriè illud perſequimur, quod nōdum ſumus conſequuti. Spieg. *ex Old.*

PERSEQVI (vt Laurent. Vallen. *lib. 5.* ait) vel in malam partem, id eſt, inſequor & inſector: vel in bonam, cùm perſeuero exequi quod agere cœperam, &c. *Brechæus in l. cui præcipua. §. perſequi. ff. de verb. & rer. ſign.*

PERSEQVI, eſt per iudicem vel prætorem quid petere.

PERSEQVI videtur, & qui ſatis accipit, *l. 57. in fin. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

PERSEQVI iniurias & pœnas, pro vlciſci, apud probatos autores.

PERSEQVI rem, pro petere. *Inſtit. de actionib. in princ.*

PERSEQVI etiam poteſt pro accuſare vſurpari, vocis Græcæ imitatione. Nam διώκω, & perſequi, & nonnunquam accuſare ſignificat, vt διώκω σε τὴν γραφὴν ταύτην, reum te criminis huius facio: *vt doctè Budæus annotauit in Commentarijs.* Cæterùm quòd ad rem attinet, perſequi eſt rem ſuam mero iudicis officio poſtulare. Quare rem (inquit Paulus) amiſiſſe videtur, qui aduerſus nullum eius perſequendi actionem habet, &c. *Brechæus l. cui præcipua. §. perſequi. ff. de verb. & rer. ſignif. vide eundem in l. creditores. in verb. perſecutione. ff. de verb. & rer. ſign.*

PERSEVERANTIA, diuortium oſtendit, *l. diuort. 2. ff. de diuort. & repud.*

PERSEVERARE in obſtinatione, *l. diffamari. C. de ingen. & manum.*

PERSISTERE in actione, pro continuare actionem propoſitam. *C. quomod. & quand. iud. auth. qui ſemel.*

PERSOLVERE in totum, & perfectè ſoluere, *l. omnem. C. ad Tertull. l. vlt. §. quatuor. ff. de leg. 2.*

PERSONA tam hominem, quàm qualitatem hominis & conditionem ſignificat. Hinc perſonalis actio, quæ in perſonam fit. Vlpian. haud ineleganter accipit perſonas *in l. fundi. de act. empt.* pro figuris eminentibus in ædificijs, è quarum roſtris aquæ ſalire ſolent. Extat epiſtola Auth. Codri Vrcei ad Ioan. Garzonem Iuriſconſ. celebrem, quæ ſuper huius vocabuli propria ſignificatione, quàm eleganter diſſerit, lectu profectò digna. Seneca perſonam vocat, cùm præ ſe fert aliquis, quod non eſt. vt ſuprà in dictione, *Fucum facere*, latiùs indicauimus. Cæterùm perſona in criminibus dupliciter conſideratur: & eius qui fecit, & eius qui paſſus eſt: vt ex Iurecoſſ. Placentinus, vt omnia, exactè declarat *lib. 6.* Huius Epitomen in Codicem abs apprimè docto viro Rhodio Chambergo promiſſam auidè expectamus: cui interim haud vulgariter abs quouis optimo gratiæ agendæ, de ijs quæ Placentini nomine, tanto à ſe perpolita labore, nobis communicauit. Profectò Placentinus ille, cunctis legum tyrunculis præ cæteris omninò placere debet. Multa enim complectitur breuitate, ſed perſpicua, eademque concinnè atque floridè. Nihil hic languet, nihil hic iacet, vt in pleriſque verboſis Com-

mentarijs, non multò poſt Bartol. vſque ad noſtram memoriam imperfectè, obſcurè, confuſeque perſcriptis. Perſonæ item appellatione, teſte Alberico, ciuitas, municipium, caſtrum, collegium, vniuerſitas, & quodlibet corpus continetur. Spieg.

PERSONA eadem cenſentur pater & filius. *C. de impub. & alijs ſubſtit. l. fin.* Sicut perſona teſtatoris & hæredis. *Auth. de iureiur. quod mor. de modo ſui patrim. præſt.* Sp.

PERSONA incerta eſt, vt ait Iuſtin. *de legat.* quam incerta opinione teſtator animo ſuo ſubijciebat, &c. *Conn. lib. 10. cap. 3. num. 5.*

PERSONA pacto inſeritur, non vt perſonale pactum fiat, ſed vt demonſtretur cum quo pactum ſit factum. *Conn. lib. 5. cap. 4. num. 4.*

PERSONA publica. id eſt, tabellio. *§. cùm autem impubes. Inſtit. de adopt.* Spieg.

PERSONAE atrocior fit iniuria, cùm magiſtratui, cùm parenti, patronóve fiat. *Vlpian. §. Prætor edixit. ff. de iniur. & fam. libel.* Prat.

PERSONAE coniunctæ, quorum pertingant gradum, Bart. docet. *in l. ſed & hæc. in princ. ff. de procur.* Et ibid. tractat, An nothi, ſpurijque nomine veniant coniunctæ perſonæ. Spieg. *confer Menoch. de arbit. iud. lib. 2. caſ. 146.*

PERSONAE egregiæ quæ ſint, vide gloſ. *in l. ad perſonas egregias. ff. de iureiur.* Sp. & Menoch. *libr. 2. de arbitr. iudic. cap. 70.*

PERSONAE miſerabiles. *Lege, Miſerabilium perſonarum.*

PERSONAE neceſſariæ quæ ſint, gloſ. *in l. Imperator Antoninus. ff. de pact.* indicat. Spieg. Habentur autem perſonarum neceſſariarum numero, quæ vel conſanguinitate, vt parentes, liberi, & fratres: vel affinitate vt nurus: vel coniunctiſſimo, aliquo vinculo, vt patronus liberive eius coniuncti ſunt. à neceſſitudine enim, quæ cognationem, affinitatem, & coniunctionem quandam ſignificat, neceſſarij dicti ſunt. *Cor. ſ. Miſcell. lib. 4. cap. 10.*

PERSONAE ſpeciali lege exceptæ, *l. patri. in fin. ff. de minoribus.*

PERSONAE ſpecioſæ. *Vide, Spectabiles.*

PERSONAE ſpectabiles. *Lege, Spectabiles.*

PERSONAE turpitudine notabiles, *apud Iuriſconſ. in l. 1. de poſtul.* Spieg.

PERSONALE quod perſonæ cohæret, non rei aut cauſæ, quod cum perſona extinguitur, nec ad hęredem tranſit: quod perſonam non egreditur. *l. 63. §. 2. ff. pro ſocio. l. 28. ff. de iudic. l. 13. ff. ſolut. matr.*

PERSONALE pactum eſt, cùm perſona adijcitur à qua non petatur, veluti ne à Lucio Titio petatur, *l. 7. §. pactorum. ff. de pact.* Appellant alias Iureconſulti pactum in perſonam conceptum, *l. 21. §. 1. l. 57. §. vlt. eod. tit.* & pactum quod in perſonam dirigitur, *l. 40. eod.* Briſſ. *Vide ſuprà, Pactorum alia in rem, alia in perſonam.*

PERSONALES actiones, in perſonam ſunt, quibus cum eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad dandum, vel ad faciendum aliquid, & ſemper aduerſus eundem locum habent, *l. 24. §. 1. ff. de oblig. & act. §. 1. Inſtit. de actio.* Eodem ſenſu perſonalia eſſe interdicta dicuntur, quòd perſonam ſequantur magis, quàm rem, *l. 1. §. vlt. ff. de interdict.* Briſſ.

PERSONALES conſtitutiones, quæ in certæ perſonæ gratiam, vel in certam cauſam factæ ſunt, quæ nec ad exemplum trahuntur, *l. 1. ff. de conſtit. princ. §. quod principi. Inſtit. de iure natur.* Briſſ.

PERSONALIA beneficia, quę certis perſonis dantur, & cum his extinguuntur, nec ad hæredes eorum tranſeunt, *l. 13. ff. ſolut. matrim.* Briſſ. Appellationem autem perſonæ exaudire oportet, non ſolùm pro ipſo homine: ſed etiã pro qualitate, ac conditione hominis: imò pro vniuerſitate & quolibet corpore, cui princeps aliquid indulget. Siquidem ea dicuntur & ſunt induita perſonalia. Old.

PERSONALIA munera, quæ cum corporis labore & animi ſolicitudine ac vigilãtia principaliter ſine damno rei familiaris & ſumptu pertractantur, *l. vlt. ff. de muneri. & honor. de quib. lib. 11. diſſ. rerum.* Briſſ.

PERSONARVM ſeruitutes veluti vſus & vſusfructus *l. 1. ff. de ſeruitutib. l. 14. §. 1. ff. de aliment. leg.* quæ & hominum ſeruitutes appellantur, *l. 15. eod.* ad diſcrimen earum, quæ prædijs debentur: Et perſonales ſeruitutes, *l. 8. §. 1. ff. de liberat. leg.* Briſſ.

PERSONARVM ſumma diuiſio eſt, quod omnes homines, aut liberi ſunt, aut ſerui, *vt in Inſtit. de iur. perſonar. in princ.* In ſeruorum cõditione nulla eſt differentia, in liberis multæ differentiæ ſunt: aut enim ingenui, aut libertini. Alia diuiſio perſonarum hæc eſt, nam quædam perſonæ ſui iuris ſunt, quędam alieno iuri ſubiectæ. Rurſus earum quæ alieno iuri ſunt ſubiectæ: aliæ ſunt in poteſtate parentum, aliæ in poteſtate dominorum, vt *in Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. in princ.* Tertia diuiſio perſonarum eſt; Nam ex his perſonis quæ in poteſtate non ſunt, quædam vel in tutela ſunt, vel in curatione, quædam neutro iure tenentur, *vt in Inſtit. de tutel. in princ. Io. Beſſo. Etym.*

PERSVADERE, πείθειν. Nam & bonũ conſilium quis dando poteſt perſuadere, & malum. *l. 1. ff. de ſeru. corr. & ibid.* Perſuadere plus eſt, quàm compelli atque cogi parere. Vtrùm quis perſuaſor delicti habendus ſit, de eiuſque perſona, Bartolus diſſerit *in l. non ſolùm. §. mandato. ff. de iniur.* Spieg.

PERTICA, eſt linea qua diuiduntur agri, autore Seruio Sulpit. vt indicat Feſtus. Ea verò eſt longitudinis decem pedum, ſeu duorũ paſſuum, vnde & decempeda dicta eſt: & qui eo menſuræ genere demetitur decempedator.

PERTICAE verò, quibus araneæ deterguntur, inſtrumenti ſunt domus, *l. quæſitum. §. canales. ff. de inſtruct. & inſtrum. legat.* Spieg.

PERTINACIA perſeuerantiæ finitima eſt, inquit Cic. & in bonum & in malum accipitur. Hinc Pertinacia, hoc eſt, obſtinatio, hæreticũ hominem facit. *l. nullus. C. de ſumma trinit.* Quapropter omnium conſenſu, ſi quiſpiam in Trinitate non rectè ſentit, niſi admonitus perſiſtat, hæreticus dicitur. *Vide Alc. in rub. eam alleg.* Spieg. *confer Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cap. 600.*

PERTINAX cõtentio dicitur, cùm neuter æqualium, altero vult inferior videri. Spieg.

PERTINAX quis dicatur tradit Bart. *in l. 3. §. tutores qui inuentarium. ff. de ſuſp. tut.*

PERTINERE hæreditas dicitur, quæ delata eſt, nondum acquiſita vel repudiata: vt pertinere legatum quod delatum eſt, licet dies eius nondum ceſſerit, *l. 45. §. 1. ff. de leg. 2.* vbi malè Accurſius, pertinere, pro, cedere diem. Sic pertinere res empta, licet nondum tradita ſit, *l. ſi ager. de rei vind. Cuiac. ad Africa. tractat. 4. fol. 48.*

PERTINENTIA, acceſſiones, vel acceſſoria, eandem habent, teſte Oldend. ſignificationem. complectuntur autem omnia illa, quæ vel ſcripta lege, vel conſuetudine, vel ſpeciali ſtatuto deſignata receptáve in hoc ſunt. vt alicui rei extrinſecus accedant, *c. 1. de conſt. & c. cum contingat. de decim.* ſicut enim fructus ex re ipſa proueniunt, ſic pertinentia adijciuntur rei. Spieg.

PERTINENTIA, in materia teſtium dicuntur, ſiue declarationem reſpiciant, ſiue connexa articulis ſint, *arg. l. 2. ff. de iuriſdic. omn. iud.* Idem, ſi eorum appendices ſint. *l. ſi quis heres. de aſſ. hæred.* & qualitercunque pertineant, etiamſi leuiter, ſatis eſt, *c. quoniam. vbi Bald. de teſtam.* Vt quia modicè adminiculantur, *l. ad probationem. vbi Bald. C. de probat.* Spieg.

PERTINERE verbum, latiſſimam habet ſignificationem, ſiue enim res aliqua ad me iure dominij, ſiue etiam iure poſſeſſionis tantum ſpectet, pertinere dicitur: idem ſi iure pignoris: ſed & ſi nullo iure pertineat, ſed pertinere poſſit, idem dicendum eſt. *Ex Alciat.* Spieg. *Adde Brechæ in l. verbum illud pertinere, in tit. de verb. & rer. ſig.*

PERTINERE ad teſtamentum codicilli dicuntur, qui ex eo pendent, & eius ius ſequuntur, vireſque ex eo capiunt, *l. 16. l. 18. ff. de iure codicill. l. 1. §. hoc interdictum. ff. de tab. exhib. l. 1. C. de codicil.* Briſſ.

PERTINERE, vel iure dominij, vel iure poſſeſſionis, vel quo alio iure res dicitur. Eſtque hoc verbum non ijs modò rebus petendis aptum, quæ dominij noſtri ſunt, ſed & his quas aliquo iure poſſidemus, *l. 181. ff. de verbor. ſignif.* Hæc autem verba: [Is ad quem ea res pertinet,] variã habent in prætorijs edictis, & in ſtipulationibus interpretationem. Plerumque certè ſic intelliguntur, vt qui in vniuerſum dominium vel iure ciuili, vel prætorio ſucceſſerint, continentur, *l. 70. ff. de verb. ſign.* Atq; ita in Aedilium edicto verba hæc, [Emptori, alijſque ad quos ea res pertinet,]

net.] accipimus. *l.1. §.1. l.19. §. deinde. l.37. §. qui mancipia. ff. de ædilit. edict.* Vnde *in l.53. ff. de obligat. & act.* cùm adijcitur, ait, Siue ad quem ea res pertinebit, & adrogati, & eorum, qui iure nobis ſuccedunt, perſonas comprehendimus. Ijſdem verbis hæredes & bonorum poſſeſſores & cæteri ſucceſſores demonſtrantur, *in l.1. §. prodeſt. & §. ſi alter. & l.2. §.1. ff. quor. leg.* Eodemque modo & *in l.40. ff. ſi cert. pet. & l.33. §. pater emancipato. ff. de legat.3.* hæc verba accipimus. Sed & in edicto de iureiurando, & in cautione de rato, non eos tantum, qui in ius vniuerſum, ſed & qui in rem ſucceſſerint, ea verba complectuntur, *l.7. & l.8. ff. de iureiur. l.3. l.22. §. in ſtipulatione. l.23. ff. rem rat. hab.* in edicto verò de ventre inſpiciendo, eos continent, quorum intereſt partum non edi, vel totam habituros hæreditatem, vel partem eius, ſiue ab inteſtato, ſiue ex teſtamento. Denique quod proxima ſpes ſucceſſionis contingit, *l.1. §. de inſpiciendo. & §. quamuis. & §. denuntiari. ff. de ventr. inſpiciendo.*

His edicti de procuratoribus verbis, [Ratum habere eum, ad quem ea res pertinet.] dominus tantùm continetur, non etiam creditores, *l.33. §. ait prætor. l.39. §. alieno. & §. quæritur ff. de procuratorib.* in edicto de bonis auctoritate iudicum poſſidendis, ijſdem verbis etiam curator bonis diſtrahendis datus, & ipſemet debitor ſi contigerit, vt eius bona veneant continebitur. *l.9. in princ. & §. his verbis. ff. de bon. auct. iud.* Pleniùs verò in lege Iulia, de adulterijs hæc verba accipiuntur, vt bonæ fidei emptores, & fructuarios, & qui pignori acceperunt, & omnes, quorũ intereſt comprehendant, *l.27. ff. ad l. Iul. de adult.* Hæc eadem verba in ſatiſdatione, quæ ab adrogatore præſtare debet, non hæredes duntaxat legitimos, ſed & ſubſtitutos, & eos quibus libertates datæ vel legata relicta ſunt, complectuntur, *l.18. l.19. ff. de adopt.* Briſſ.

PERTINERE videntur rationes, quod ad verba edicti de edendo attinet, ſi eas argentarius actore vel procuratore eius mandante tractauerit: Pertinere quoque videtur ad procuratorem ratio, quam cum domino habet. Ad nos quoque pertinet non tantùm cùm ipſi contraximus, vel [illegible] ei, qui contraxit, ſed etiam ſi is, qui in noſtra poteſtate eſt, contraxit, *l.4. in princ. l.6. §. ex hoc edicto. l.9. in fin. ff. de edend.* Briſſ.

PERTINET. Vlpianus *de cloac. l. prætor ait.* [Quo minus illi cloacam, quę ex ædibus eius in tuas pertinet ædes, qua de re agitur, purgare, reficere liceat, vim fieri veto. Quod ait Prætor, pertinet: hoc ſignificat, quòd ex ædibus eius in tuas ædes pertinet, hoc eſt, dirigitur, extenditur, peruenit.] Spieg.

PERTVRBATIONES, Græcis appellantur πάθη, id eſt, verbum è verbo morbi. Sed in conſuetudinem Latini ſermonis non cadit, quo omnes huiuſmodi præter rationem concitati motus, perturbationes nominantur, quibus nullus ſtultus caret. Ex quo ſimilitudine grææ linguæ ducti Latini, omnes inſipientes, ſtultos & inſanos vocauerunt, propterea quod in perturbato animo ſicut in corpore malè conſtituto ſanitas non ſit, &c. *Conan. lib.9. cap.4. num.10.*

PERVELLERE ius, pro de iure noſtro obtrectare, *vt inquit Bud. citans Tullij locum è 1. lib. de Orat.* Sp.

PERVENISSE propriè dicitur quod eſt remanſurum, *l.71. ff. de verb. ſign.* & quod deductis oneribus ad aliquem peruenit, *l.16. §.1. ff. ad Treb.* Verbum enim peruenire cum effectu accipiendum eſt, *l.164. §. vlt. ff. de verb. ſign.* proinde in Senatuſconſulto circa petitionem hæreditatis facto, perueniſſe ea intelliguntur quibus poſſeſſor locupletior factus eſt, quæque in ea cauſa manent, nec ſunt reſtituta. Quod ſi pretium rerum hæreditariarum acceptũ vel perdiderit, vel conſumpſerit, vel donauerit, perueniſſe non videbitur. *l.21. §. item placere. & §. bonæ fidei. ff. de petit. hæredit.* In ſtipulatione quoque emptæ hæreditatis (quæ ita concipitur, Quanta pecunia ad te ex hæreditate peruenerit, *l.50. ff. de verbor. oblig.*) quod legatorum, vel æris alieni, vel cuius alterius oneris hæreditarij nomine erogatum eſt, perueniſſe non videtur. Perueniſſe vtique antequam corpora rerum hæreditariarum venditor nactus ſit, eatenus videtur, quatenus mandare poteſt earum rerum perſecutionem, actioneſque præſtare. At vbi corpora nactus eſt, plenius perueniſſe videtur. Nec tantùm ſi nactus ſit, ſed & ſi dolo malo id egerit, ne ad eum perueniret, perueniſſe exiſtimabitur: veluti ſi alienauit, aut accepto quem liberauit, aut dolo malo id egerit, nequid hęreditati adquireretur. Quæ omnia fuſiſſimè explicantur *in l.2. cum ſuis §§. ff. de hæred. vend.* In eo legis Iuliæ capite, quo maritus quidquid ad eum ex bonis liberti peruenerit, reſtituere iubetur, perueniſſe accipimus, ſiue iam exegerit, ſiue exigere poſſit, quia actio ei delata eſt, *l.4. §.1. ff. ſol. matr.* Quæ interpretatio etiam in ſpecie, *l.23. ff. de act. empt.* facienda eſt. Briſſ.

Hoc legato, QVANTA PECVNIA AD ME EX HAEREDITATE TITII PERVENIT TANTVM DATO, id continetur, quod ex ea hæreditate acceptum tabulas ſuas teſtator retulerit, cautione à legatario præſtanda, ſi quid fortè poſtea eius hæreditatis nomine hęres damnetur. Nec enim poteſt videri ad eũ perueniſſe, quod eius hæreditatis nomine præſtaturus eſt, *l.23. §. cùm ita legatum. ff. de legat. 3.* Planè cùm Prætor actionem in aliquem dat de eo quod ad eum peruenit, veluti in hæredes ex defuncti delicto dolóve, in municipes ex dolo eorum, qui res ciuitatis adminiſtrant, in dominum ex dolo procuratoris: ſufficit, ſi vel momento ad eum peruenerit ex dolo defuncti, *l.170. ff. de diuerſ. reg. l.5. ff. de calumn. l.1. §. vlt. l.3. & l.9. ff. de vi & vi arm. l.16. §.1. & §. pen. l.18. in fin. l.27. ff. de dolo. l.17. l.19. ff. quod met. cauſ.* In his enim cauſis ſatis eſt ſemel perueniſſe, vt de eo perpetuò in hæredes actio competat: & ſi conſumpto eo quod peruenerit, hæres deceſſerit, in hæredem eius omnimodo actio datur. Re etiam ſemel in pecuniam aliamve rem cõuerſa, vltra non quærimus, quis exitus ſit. *l.17. l.18. ff. quod met. cauſ.* Perueniſſe autem intelligitur id quod locupletior facta eſt hæredatas, vel quod in corpus patrimonij ſit verſum, vt certum ſit ad hæredem peruenturum. Idem eſt & ſi debitor liberatus, vel pecunia acceptolata ſit, vel dolo malo hæredis factum, quo minus eo hæreditas augeretur, *l.7. & l.25. l.29. ff. de dolo. & l.20. ff. quod met. cauſ.* Quantum autem peruenerit litis conteſtatæ tempus ſpectabitur. Cæterùm qui rogatus eſt, quod ad ſe ex hæreditate boniſve peruenerit, cùm morietur, reſtituere fructus, quos viuus perceperit, item quæ fructuum vice ſunt, niſi alia teſtatoris mens appareat, non reſtituet, *l.81. ff. de leg. lib.3. l.3. §. cùm Pollidius. ff. de vſur.* Briſſ.

PERVENISSE autem ad nos rectè dicitur, quod per nos ad alium peruenit, *vt in exemplo. l.171. ff. de verb. ſign.*

PERVENISSE, Vlpianus ait, propriè illud dicitur, quod eſt remanſurum, deductis omnibus expenſis. Aliquando tamen etiam dicitur, quod remanſurum non eſt, *l. videamus. §.1. ff. quod met. cauſ.* Perueniſſe verò ad hæredem, vt accipiendum ſit, declaratur *in l. hæredem. ff. de dolo. & ſeqq. adde l. vtrum autem. ff. de petit. hæredit.* Ad me autem perueniſſe quid dicatur, Alciat. *in comment. de verbor. ſignific.* explicat. Spieg.

PERVERSVS, ait, Valla, dicitur qui verſatur in malo, & bono verſus eſt. Spieg.

PERVERSI iudices, qui vel corruptela, vel ira, vel alio affectu ab officio deflectunt, apud Imp. Conſtantinum, *C. de exact. tribut. l.2.* Vel à peruerſis, vel inuitis iudicibus.

PERVERTERIT, pro ſubuerterit. Martian. *in l.1. de falſ.* [Is qui peruerterit viui teſtamentum, legis Corneliæ pœna tenetur.] Sic *in Verr.* Cicero, Peruertere vectigalia dixit. Spieg.

PERVICACIA, eſt interdum bonarum rerum. Sp.

PERVICACITER, eſt obſtinato animo, contumaciter *l.3. §. qui pecuniam. ff. de ſuſp. tut.*

PERVIDES, id eſt, perſpicis, *l.11. C. de fideicom. libert. l.7. C. quod cum eo qui in alien.*

PES, non eſt vltima tantum pars corporis, *vt dicit gloſ. in rub. de pedan. iud. C.* ſed dicitur id totum, quod eſt à femore ad calcem. Spieg. Eſt & menſura quindecim digitorum, *gloſ. in c. ficus. 17. qu.4. & omnes iuris interpretes ſequuntur. Cœpol. in rubr. ff. de ſeruit. ruſt. præd. num.109.*

PES, quatenus eſt as & pondo (nam aliàs propriè eſt membrum, quo calcamus & incedimus παρὰ τὸ πιέζειν id eſt, à calcando) in duodecim vncias partitur, &c. *Brechæus in l. mille paſſus. ff. de verbor. & rer. ſign. quem vide ibi de ſex paſſuum diſcriminibus.*

PES in naui, ima pars eſt veli, id eſt, imus angulus: alij funem accipiunt, quo velum tenditur, inde facere pe-

d[illegible]m, pro vela tendere dixit Maro, qua forma, vela facere, dicimus.

Vna omnes fecere pedem,

Duo autem pedes ſunt, dexter & ſiniſter. Catullus, [ſiue vtrumque Iupiter ſimul ſecundus incidiſſet in pedem.] Sed & proferre pedem eſt funibus, & vt Seruius loquitur, podijs, imum veli minus adducere, ſed laxius eſt ſinere & longius producere. nam pede velum tenditur, aut potius vtranque partem veli æquatam non patitur eſſe, quod fit altero fune reducto, altero producto: atque ita obliquantur veli ſinus. Cæcilius, [venerio curſu veli prolato pede vſque ad ſaphonem.] Plinius *lib.2.* [ijſdem autem ventis in contrarium nauigatur prolatis pedibus, vt noctu plerunque aduerſa vela concurrant. Nam prolato fune & ſinu veli obliquato, ſic colligitur ventus, vt aduerſæ naues eodem vento inflatæ poſſint concurrere.] *Hæc Turnebus aduerſ. lib. 20. cap. 5.*

PESSVM dat, pedibus percutit, nouè dixit Paulus, cum in edicto Aedilitio, Bouem, inquit, qui cornu petit vitioſum, item mulas quæ peſſum dant, *autor. Alciat.* Celſim cunt, habet text. Noric. Alij, Peſſum dant. Sp.

PESTIBILIS fundus, apud Impp. Diocletian. & Maxim. id eſt, vt ipſi exponunt, peſtibiles herbas, vel lethiferas habens, *l. pen. C. de ædil. action.* Sanè vocabulum inſolēs. Certè deſideramus in principum cōſtitutionibus eam Romani ſermonis puritatem, quam veteres Iuriſcoſſ. feliciter conſeruarunt.

PESTILENS cælum, ſalubri opponitur, *l. 1. §. 1. ff. de cloac.* Spieg.

PESTILENS fundus, *l. 48. ff. de ædilit. edict. l. penult. ff. de verbor. ſig.* id eſt, vt Impp. Diocletianus & Maximian. interpretantur, peſtiferas vel letiferas herbas habens, *l. penult. C. de ædilit. act. cui adde. l. 20. §. 1. ff. locat. in qua fit mentio ſaltus, in quo herba mala naſcitur.* Poteſt & eſſe odore ſolo locus peſtilentioſus, *vt traditur in l. 2. §. idem Nerua. ff. ne quid in loco public.* Briſſon.

PETO, pro repeto, *gloſ. & Bart. in rubr. ſolut. matr. l. petendi. ff. de pign. actio.* Alioqui verbum eſt latiſſimum, *l. actio in perſonam. ff. de act. & oblig.* Reſtringitur tamen per ſequentia, *l. amplius. de petit. hæred. cum ſimil.* Sp.

PETO, precarium verbum eſt, & fideicommiſſis propriè conuenit, vt Vlpian. *tit. 26. regul.* tradit. Exempla ſuppetunt ex *l. peto. l. cum filius. §. pater. ff. de legat. 2. & alijs infinitis locis.* Briſſ.

PETERE verbum, quoties agitur de obligatione inducenda, pro ſimplici interpellatione accipitur, *l. ſi decem. de verb. oblig. l. item. §. petitam. de petit. hæred.* ita quum ad iudiciū particulare refertur. poſt litem conteſtatam intelligitur, *l. amplius. ff. rem rat. haberi.* Spieg.

Non petere. aliqua videtur differentia. An quis promiſit non petere, an deſiſtere à lite, & ex parte ſua adimplere, *l. deſtitiſſe. ff. de iud.* Spieg.

PETERE, pro nāciſci honorem, vel ſacerdotiū, nunquam lege Rom. prohibitum fuit, ſed contra leges de ambitu latas petere, id demū erat vetitum. *Vide Modeſt. eod. tit.* Spieg.

PETERE autem, vt plurimum, in libris noſtris per iudicem petere ſignificat, *vt & lib. 3. de ſolutionibus admonui.* Et ideò, amplius petitum nō eſſe, ita Labeo rectè accipiebat, ſi iudicio petitum non eſſet: nec ante committi putabat cautionem Amplius non peti, quàm iudicium acceptum eſſet. *l. 15. ff. rem rat. hab.* Quomodo exemplo petendi & petitionis verba interpretanda cenſeo, *in l. 57. ff. de ſolut. l. 4. ff. de exceptio. adhibita. l. 47. ff. de ſolutionib. l. 28. §. ſed ſi ſtipulatus. ff. de pact. coniunct. l. 112. ff. de verb. oblig.* Briſſ.

PETERE & in ſeruitutem, & in libertatem dicimus, *l. 12. ff. de iniur. l. 30. ff. de bon. libert. l. 29. & l. 30. ff. de liberali cauſa.* In eo autem quod ſeruitus à bonorum poſſeſſione contra tabulas libertorum repellit eos, qui in ſeruitutem eos petierint, In ſeruitutem petiiſſe videtur, non qui ei, qui in poſſeſſione erat ſeruitutis, petenti ſe in libertatem contradixerunt, ſed qui ex libertate petierunt in ſeruitutem; vel quid aliud petierint quod in eo habere, niſi ſeruus ſit, non poſſint, *l. 14. & l. 16. ff. de bon. liber. l. 33. §. pen. ff. de fideicommiſſ. libert.* Briſſ.

PETERE pœnas ab aliquo, [illegible]

PETERE [illegible], id eſt, ſecedere in aliquem locum ſecretum.

PETI [illegible], quibus oculi ſemper declinant, & cum venuſtate. Vnde etiam Veneri petos attribuunt oculos, quod vitium quidem ſit, ſed non aſpernabile, non inamabile. Rhodig.

PETI, agi, vendicari, ad officium iudicis referuntur, [illegible] *quæ de re ſuſius diſputat Alc. Parad. lib. 2. c. 10.*

PETITA veteres dixēre pro petitionib. ſiue iudicia & æſtimata & nota. Suidas, [illegible] *Cuia. ad rub. tit. C. de petit. bon. ſublat. lib. 10.*

PETITIO, pro actione priuata, apud Quint. *lib. 4. cap. 4.* Et pro impetitione, & aggreſſu gladiatorum, à Cic. vſurpatur *in Oratore perfecto, teſte Budæo.* Sp.

PETITIO, intentio actoris, in rem tantum actionem continens, *l. pecuniæ. §. 1. ff. de verb. ſign. l. actio. de act. & oblig. Adde Brechæum d. l. pecuniæ. §. actionis verbum. tit. eodem.*

PETITIONIS verbo in rem actiones ſignificantur, *l. 178. §. actio. ff. de verb. ſign. l. 27. ff. de oblig. & act.* & dicitur petitio, quaſi per tertium perſecutio: Nam ab aduerſario, qui nullo iure mihi obligatus eſt, directè non peto, ſed per tertium, videlicet per iudicem, ab eo peto ac contendō. Eaque ratione interdum ab actione ſeparatur, quæ plerunque perſonalem actionem ſignificat, *l. 1. ff. de Macedon. l. 18. ff. de acceptilat. l. 24. ff. rem rat. hab. l. 49. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

PETITIO hæreditatis quæ in rem actio eſt, qua hæreditatem, vel totam, vel pro parte, vel corpore hæreditario ab eo vindicamus, qui vel pro hærede, vel pro poſſeſſore tenet, *l. 13. §. petitio. ff. de petit. hæred. l. 28. §. ſed & ſi quis. ff. de rei vind.* Briſſ.

PETITIO hæreditatis quo iure, quibuſve competat, declarant Iurecoſſ. *tit. de pet. hæred.* Compēdioſè, ſed exactè, quæ huc ſpectāt, Placentinus pertractat, *tit. 3. lib. de rei vind.* Obſeruandum autem, quòd petitio hæreditatis tam in actione de petitione hæredit. quàm de bonor. poſſeſſoria hæredit. petit. capitur aliquanto laxius, non propriè pro hæreditate, ſed pro declaratione hæreditarij iuris, quo actor intendit ſuas eſſe res à teſtatore relictas, *l. licet [illegible] ff. de petit. hæred.* quòd & Bart. animaduertiſſe *in l. 3. de bonor. poſſeſſ.* Old. refert *claſſ. 5. act. 6.* Spieg.

PETITIO hæreditatis venit, aut ex vetere iure, aut nouo. Vetere, ex l. 12. Tab. vel ex teſtamento, quod iure factū eſt. Nouo iure, cum ad hæreditatem vocantur hæredes ex Senatuſconſulto, aut ex conſtitutionibus, *l. 1. & 3. ff. de petit. hæred.* Eſt autem petitio hæreditatis poſſeſſoria, quæ competit bonorum poſſeſſoribus de iure Prætorio, *de qua in tit. de poſſeſſ. hæredit. petit.* Eſt & fideicommiſſaria, quæ datur his, quibus reſtituta eſt hæreditas, *de qua tractatur in tit. de fideicom. hæred. petit. Ioan. Bello. Etym.* Item

PETITIO quædam eſt ſpecialis, quædam generalis, & quædam indefinita, *vt gloſ. in ca. 1. ext. de tranſact. Io. Bello. Etym.* Hinc

PETITORIVM dicitur, quando quis petit rem purè & ſimpliciter. *vt per doct. Clement. 1. de ſentent. & re iudic. Io. Bello. Etymol.*

PETITOR, qui petit, & litem intendit. Cic. *pro Tullio* [Etenim ſi Prætor is qui iudicia dat, nunquā petitori præſtituit, qua actione illum vti velit.] Sed eſt reperire, vbi pro poſtulatore tantum accipitur, *vt in l. ſi autem [illegible] ff. de rei vind.* Propriè verò intelligitur à lite conteſtata, *l. amplius. ff. rem rat. hab. l. ſi bonæ fidei poſſ. ff. de petit. hæred.* Sp.

PETITOR & actor differunt: Actor eſt, qui agit in perſonam, petitor, qui agit in rem. *Cuia. obſer. lib. 7. cap. 26.*

PETITORIS partes ſuſtinere, & petitoris partibus fungi dicitur, cui probatio incumbit, quique de ſuo iure probare neceſſe habet, *l. 7. §. 5. ff. de liberali cauſ. [illegible] l. 35. ff. de acq. poſſeſſ. l. 8. [illegible] ff. ſi ſeruit. vind. l. 18. l. 19. ff. de probat.* & hæc ſunt onera petitoris, *l. 62. ff. de iud. l. 25. ff. de rei vind. [illegible] ff. vti poſſid.* Briſſ.

PETITORIO iudicio dominium rei perpetuum perſequimur: Poſſeſſorio intendimus de poſſeſſione vel adipiſcenda, vel retinenda, vel recuperanda, *gloſ. [illegible]* Satius tamen eſt poſſeſſorio, quàm petitorio agere, *l. is qui deſtinauit. & ibid. Bart. ff. de rei vind.* De petitorio & poſſeſſorio, [illegible] Spieg.

PETI-

Petitoria actio, *ſ. retinendæ. Inſt. de interdict.* id eſt, rei vindicatio eodemq; ſenſu.

Petitorium iudicium eſt, quo res vindicatur. Caius *l. 36. ff. de rei vind.* [Qui petitorio iudicio vtitur, ne fruſtra experiatur requirere debet, an is cum quo inſtituat actionem poſſeſſor ſit.] Hot.

Petram eſſe Aelius Gallus deſiniebat, qui locus dextra ac ſiniſtra fornicem expleturus aquæ ad libramentum ſuum fornicis. Quę ſignificatio rara eſt. Briſſ.

Petronia lege continebatur, vt qui iure viri delatum adulterium non peregiſſet, nunquã poſtea ad hoc crimen deferendum admitteretur, *l. 16. C. ad leg. Iul. de adult.* Lege etiam Petronia dominis facultatem ademtam ſuo arbitrio ſeruos ad beſtias depugnandas tradẽdi, Modeſtin. ſcribit *in l. 11. ſ. vlt. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* Refertur & alia legis cuiuſdam Petroniæ ſententia *in l. 24. ff. de manumiſſ. vind.* Briſſ.

Petulantiam, pro improbiore facto, cin mutuilſige ſabt, Claudian. violentiæ opponere videtur, *in l. aut facta. ſ. quæ itate. ff. de furt.* Accurſius pro contumacia exponit, ſed perperam. Spieg.

Pexæ veſtes, quæ in ſuperficie quaſdam veluti lanoſas extuberantias præ ſe ferunt. Proinde Pexa veſtis, ſiue noua ſit, ſiue vetus, ſiue vilis, ſiue precioſa, certè lanea eſt. *Vide Eraſm. in vita D. Hieronymi paulò antè finem.* Sp.

P H.

Phalarica, genus machinæ bellicæ, nempe velut ingens haſta ferro præmunita, quæ neruis tortilib. magno impetu mittebatur. Eraſm.

Phanaticus. *Lege, Fanaticus.*

Phantasma, eſt imaginatio eius, quod eſt: Phantaſmata verò, eius quod non eſt. *Auto. Suida.*

Pharmacum, medium verbum, quod pro veneno, & pro medicamento accipi poteſt. Vnde Caius Iuriſconſ. [Qui pharmacum dicit, debet addere, bonum, vel malum.] Spieg. *Adde Brecheum in l. qui venenum in titul. de verb. & rer. ſignif.*

Phasianarius, qui phaſianos paſcit. Paul. Iuriſconſul. [phaſianarij autem, & paſtores anſerum, non continentur.] Spieg.

φάσμα, Latinè viſum, ſpectrum, imaginationem atque illuſionem appellamus, eo quòd nobis vel dormientibus & noctu, vel vigilantibus, & interdiu, aliquid apparet, ac veluti oculis noſtris ſeſe obijcit, παρὰ τὸ φαίνειν quod apparere ſignificat. Etenim apud Græcos hæc verba φαίνομαι, φαντάζομαι καὶ ἰνδάλλομαι, imaginari, apparere, & perſpicuũ eſſe ſigni ficant. *Brecheus in l. oſtentum, in tit. de verb. & rer. ſign.*

φάσκειν apud Græcos ſemper ſignificat vel negare vel prohibere. Polyb. *lib. 6.* loquens de captiuis Cannenſib. [Greek illegible]

Philanthropium, Vlpian. vſurpat *in l. 2. ff. de proxenet.* pro φιλανθρωπία, vel φιλανθρώπευμα, id eſt, liberalitas, munificentia. Idem dico, inquit, & ſi aliquid philanthropij nomine acceperit, de proxeneta loquitur, qui ſi mercedis aliquid pro opera ſua receperit, ex conducto non tenetur. Hotom.

Philarchum Iulianus *Nouell. 102.* peritè Ducem Sarracenorum interpretatur, quos ex fœderatis Romano nomini fuiſſe cõſtat. Sext. Rufus, [Philarchi Sarracenorũ in Oſroene ceſſēre ſuperati.] Iornandes, [in Oſroene Sarracenorum philarchi deuicti Romanis ſe dediderunt.] *Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſtin. 22. de ſecund. nupt.*

Philippi, orum, colonia eſt Thraciæ ſiue Macedoniæ de qua Lucanus *in primo Pharſaliæ*:

Vidi iam Phœbe Philippos.

Extat epiſt. Paul. ad Philip. Philippenſis coloniæ. I.C. meminit, *in tit. de cenſib.* Nebriſſ.

φιλοσοφία, amor ſapientiæ, & φιλόσοφος, amicus ſapientiæ, cuius contrarium eſt ἀφιλοσοφία, qua ſapientiam quis & rationes auerſatur. Viues Speuſippum citat. Sp.

φιλία dicitur amor. vnde filij dicti. *Cuiac. lib. 5. c. 1. obſ. 2.*

Philodici dicuntur, iuris ſtrepitu gaudentes. *Bud. in l. 1. de Iuſt. & iur.*

Philosophari, pro tẽperare affectibus, & aduerſus res acerbas infracto eſſe animo, non noſtris tantum venerandis coluenis teſtes, Chryſoſtomo, Baſilio, & Gregorio Nazianzeno, ſed & Ciceroni eſt. *Locum citat Eraſm. in Chil.* Spieg.

Philosophia Moralis, eſt noticia legis naturæ, & concluſionum, quæ ex illa in demonſtrationibus ſequuntur, de moribus & omnibus honeſtis actionibus. At rectè Philippo, eruditiſſima deffinitio eſt hæc: Philoſophia moralis, eſt pars illa legis diuinæ, quæ de externis actionibus præcipit. Eam D. Paulus venuſtè ius Dei vocat *Rom. 1.* Porrò nos cum Inſulano ad moralem Philoſophiam referimus quoq; ius Ciuile, hiſtoriã præſertim veterum temporum apophthegmata ſapientum, & fabulas eruditas.

Philosophia vera eſt, iuſticiam colere, boni & æqui noticiam profiteri *l. 1. ff. de iuſt. & iur.* Hot.

Philyra *in l. 50. ff. de legat. 3.* frutex eſt papyro Nilotico non abſimilis, vt Suidas docet his verbis. φιλύρα εἶδος χόρτου ὅμοιον βύβλῳ παπύρῳ ὅμοιον. Ductilis autem erat philyræ liber, adeò vt ex ea coronæ olim necterentur, vt *Horat. lib. 1. Carm. & Ouidius lib. 5. Faſtor. & Plin. libr. 10. ſignificant.* Briſſon.

Philyra, ſeu Philura, arbor tilia eſt. Et Philuræ, librariorum chartæ dicuntur ad ſcribendum aptæ, ſiue illæ fiant ex tiliæ tuniculis interioris corticis, ſiue quacunq; alia materia. Vlpian. *de leg. 3. l. librorum appellatione.* [Siue in philyra, inquit, aut in corio aliquo, vt nonnulli conficiunt.] Nebriſſ. Philyram, corticem eſſe tiliæ, Græci adſeuerant, in quas notas verborum & ſenſa mandari literis ſæpè proditum eſt, *autor Alexand. de Alexand. gen. dier. libr. 2. cap. 30.* Spieg.

φιλύρα. *vide ſuprà* φίλυρα*. & exeblemata.*

Phollis, ſub Theodoſio Iuniore tributum mulorũ ab eo conſtitutum Conſtantinopoli: quòd his ſibi in bello opus eſſe diceret. Phollis autem aliud tributi genus eſt, quod nobiliores quique ciuitatis pendebant, prout ſecundum habitationes fuerant comprehenſi: vt nobilitas quæ ad bonam fortunam illos perducere debuerat, hoc incommodi ſecum afferret: primo quidem tributo auri libræ octo, ſecundo quatuor, tertio duæ pendebantur. Et vt ait Eſychius illuſtris philoſophus *in 6. Hiſtoriæ de tempor. diuiſ.* Phollis pondus eſt, alio nomine dicta Balantium, trahit autem Donos 250. hoc eſt, libras 312. & vncias 6. Singuli verò Doni libram 1. & vncias 12. comprehendebant. Eſt & alius Phollis coactus ex argẽteis leptis, qui militibus, quos miliarios vocabant, dabatur. Lepti autem Ceration vnũ cum dimidio continent. Ita Phollis iſte argenti, ceria 209. habet, & nummos 9. quæ ſumma nunc valet millia 109. Eſt & Phollis alius, à duabus auri libris incipiens, & vſq; ad octo procedens, prout ſoluentium tributa ſubſtantiæ patiebãtur. Verùm Suidæ Phollis maſculini generis, eſt obolus. Idem in dictione κέρμα, inquit & decem oboli, quos Pholeis vocant. Et hoc ſenſu ab Auguſtino *de Ciuitate Dei, vlt. lib.* capitur: tametſi Beroald. *in Apuleio* Pholles legerit: cum ea vox nunquam pro pecunia accipiatur. *teſte Alciat. in rub. C. de præt. & hon. prætor. lib. 12.* Sp.

Phonasci appellantur moderatores vocis, & magiſtri, qui eam intorquere, mittere, lenire, exaſperare docent & ſupplantare, de quo Tranquillus & cæteri. Dictio græca à verbo φωνῶ originaliter inclinata, quod ſignif. loquor. Suetonij verba ſunt hæc *in Nerone.* [Neque quicquam ſeriò iocoſe egit niſi aſtante Phonaſco, qui moneret, parceret arterijs, ac ſudarium ad os applicaret.] De Phonaſco idem *in Auguſto, & in Inſtitutionum libro 1.* Quintilianus. *Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Appol. ad Agric. lib. 2.*

φύσις. Ariſtoteles φύσιν propriè dicit naturæ inclinationem ſine iudicio, ſiue inconſultum quendam impetum, *vt annotauit Balduinus comment. ſuper Inſtitut. libr. 1. titul. 2. de iuſtit. & iure.*

Phonasci, erant formandæ vocis magiſtri: quorum ars dicebatur φωνασκία, vtiles ijs qui cauſas in foro agunt, atq; quibus in magna hominum celebritate aliquando dicendum eſt. *Bud. in l. athletas. de his qui not. infam.*

Phormiones, φορμοὶ, tegetes ex iuncis aut ſtraminibus contextæ, apud Vlpian. *l. 12. ſ. 12. ff. de inſtit. vel inſtr.* Leguntur tamen Formiones, errore peruulgato. Hot.

Phormiones contineri domus inſtrumento legato, ſcriptum reliquit Vlpian. *in l. quæſitum eſt. ſ. acceſſum. tit. de fundo inſtructo.* poſt Pegaſum, & plerosq; alios. quo in loco quid

phormiones eſſent, ſatis dubitaui. Neq; aliqui eorum qui apud Latinos dictiones collegerunt, mētionem fecerunt. Eraſmus *in adagijs ſuis* etiam meminit, *chiliade* 2. in hæc verba στιβάδες φορμίωνος, Thori Phormionis: de ſtratis, inquit, ſordidis ac frugalibus, minimeq; delicatis, qualia ſunt cubilia militaria, & quale ſibi apud Homerum parat Vlyſſes, ex arborum cōgeſtis frondibus, ac ramis humi ſubſtratis. Refertur à Suida; Phormio Dux quidam militum fuit, in perferendis militiæ incommodis notæ, ſicut conijcio, patientiæ; adeò vt exuccus redditus ſit, & marcidus. Donatus quoque, grammaticus magni nominis, in Terentium ſcribit, phormionem Græcis tegeticulum ſignificare, à quo inſternitur pauimentum. & inde paraſitus vilißimæ conditionis Phormio dictus eſt. idem alibi refert, Phormionem Græco vocabulo dici ſtramen nauticum, à cuius rei capacitate vel vtilitate, etiam ab Apollodoro paraſitus phormionis nomine nuncupatur. Sed & in dictionario Græco latino, Phormos ſtorea interpretatur. Erit igitur mens Iureconſ. noſtri, vt in legato domeſtici inſtrumenti veniant lecti viles, & qui ſeruorū cauſa parari conſueuerunt. & propterea opportunè Iureconſ. ibidem dicit, Centones etiam tali legato contineri. ſtragula enim ſunt quædam groſſiora, villis paſſim pendentibus: quibus lecti viliſſimarum perſonarum ſternuntur, vt ſuperius latè ſuo loco oſtendimus. Cotta.

PHRENESIS, propriè cerebri paſſio eſt, principales actiones eius lædens, mentemq; commouens, & inſanire faciens: à pallida, ſeu flaua bile proficiſcens. Latinè inſaniam dixeris. Hinc Phrenetici dicuntur, qui phreneſi laborant. Vlpian. *l. 1. §. apud Vivianum quæritur, verſ. interdum tamen.* [Veluti, inquit contingeret φρενιτικῷ] Producenda eſt autē, contra vſum, penultima ſyllaba vocabuli Phreneſis. Sp.

PHTISIS, Tabes, & Phthoes eiuſdem ſignificationis ſunt, quia idem morbus ijs nominibus ſignificatur. Nam, quam Tabem Latini dicunt, hanc propriè Græci & præſertim Athenienſes φθόην nominant. Hippocrates autem φθίσιν vocat, *vt ſcribit Galenus in comment. aphoriſmorum ipſius lib. 7. cap.* 16. Sunt tamen qui φθόην & φθίσιν inter ſe differre cenſent, *vt videbis apud Leonhardum Fuchſium cap. 33. ſui compendij.* Hunc autem morbum, Venus admodum offendit & irritat, *vt tradit ipſe Hippocrates libro* περὶ νούσων *id eſt, de morbis 2. non ſemel Celſus lib. 3. capit. 22. in fin. Lucianus in Saturnalibus. Tyraquellus in l. 15. connub. gloſ. 1. part. 15.*

PHYLACA. *Lege Hydrophylaca.*

PHYLACTERIA dicuntur chartæ in quibus continentur incantationes, *vt in cap. 2. 35. quæſt. 5. & ibi gloſſ. not. Ioan. Bello. Etymol.*

φρατρίας Ariſtoteles vocat cōuentus hominum qui eiuſdem putei vſum habent. *Comman. lib. 1. cap. 5. nu. 1.*

φρύγιον, Latini Gremium. hinc Gremiales arbores, vel, vt alij, Cremiales. *Vide, Ligni appellatione quid contineatur. Item vide, Cremia.*

PHYLARCHI dicuntur duces optionum, id eſt, eorum qui fœderatis auxilia fuerunt. Rectiſſimè enim Iulianus *in Nouella* 102. φύλαρχον interpretatur Saracenorum ducem, quos ex fœderatis fuiſſe conſtat. Procopius *primo de bello Perſico: οὐδεὶς δὲ οὔτε Ῥωμαίων στρατηγῶν ἄρχων οὔτε Σαρακηνῶν τῶν Ῥωμαίοις ἐνσπόνδων, οἳ δὴ φύλαρχοι ἐκαλοῦντο* vbi Volaterranus perperam legit Chiliarchi. Idem paulò pòſt: καὶ αὐτὸν βασιλεὺς φύλαρχον τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Σαρακηνῶν κατεστήσατο. Theodorus Anagnoſtes 2. Ἀλαμούνδαρος ὁ φύλαρχος Σαρακηνῶν. *Vide ſupra Philarchi.*

PHYTONISSA, vox in Canonicis decretis barbarè ſcripta. Scribendum autem, Pythoiſſa: qua voce D. Auguſtin. vſus *in ciuit. Dei* eſt, pro vaticinatrice muliere, quā Græci Pytho vocant. *Annotat. Alc. in Parerg.* Spieg.

P I.

PIA cauſa eſt, dum xenotrophio, vel miſerabilibus perſonis, puta viduis, puſillis, & id ſimilib. quid relinquitur: alioqui ſi alicui diuiti quiſquam ob Dei amorem ſe legare dixerit, pia cauſa non eſt. Sicut cum quiſquam malè ablatum, certæ perſonæ reſtituit. *Vide Bart. in l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Spieg.

PIAE cauſæ quàm indulgeatur, indicat Alc. *in comment. ad l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ.*

PICARIAE ſunt picis fodinæ, quales populus Rom. in reditu habuit *l. 17. in fin. ff. de verbor. ſignificat.* vt in pandect. Flor. bene legitur. Cicero *in Bruto.* [Nam cùm in ſilua Scantia cædes facta eſſet, notique homines interfecti, inſimulareturque familia, partim etiam liberi ſocietatis eius, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio cenſoribus redemiſſet.] Briſſ.

PICENVM, cuius meminit Scæuola *de leg.* 3. regio Italiæ eſt quondam vberrimæ multitudinis. Namq; trecenta & ſexaginta millia Picētium in fidem Romani populi venēre. Ea nunc Marchia Anconitana dicitur. Spieg.

PICTACIVM *in l. 5. & l. penult. §. ſuper his vero. C. de erogatio. milit. an. lib. 12. l. 29. de petitionibus & vlt. dat. in C. Theod.* Lamprid. *in Alexand.* [De promouendis etiam militibus ſibi adnotabat & per legebat cuncta pictatia.] Caſſiodor. *lib. 1. Variar.* [Si Romani prædiū ſine delegatoris cuiuſquam pittacio præſumptor Barbarus occupauit.] Moſchopulus περὶ σχεδῶν, πιττάκιον, ait, ἀνομάζουσι τὰ λεπτὰ τῶν γραμμάτων, ἃ ἡμεῖς πιττάκια λέγομεν Briſſ.

PICTOR precioſus. Vlpian. [Et ideo, ait, ſi precioſo pictori pollex fuerit præciſus, & intra annum, quo præcideretur, fuerit occiſus, poſſe Aquilia agi, eoq; precio æſtimandum, quanti fuit prius, quam artem cum pollice amiſiſſet.] Spieg.

PICTVRA & ſcriptura hoc differunt, quod pictura magis ad rerum verarum naturaliumque ſimilitudinem accommodatur, vt eas oculis tanquā præſentes offerat: ſcriptura verò ſatis habet ſi animi alterius cogitata nobis declaret & nobiſcum tanquam viuo ſermone colloquatur. *Comman. lib. 3. cap. 6. nu. 6.*

PIETAS eſt, vt inquit Cicero 1. *de natura Deorum*, iuſticia aduerſus Deos. Eſt & pietas cultus erga maiores aut ſanguine coniunctos *l. in teſtamento. ff. de fideicom. libert.* qui quum eſt erga Deos, religio nominatur. Auguſtinus: [pietas vera, eſt verax Dei cultus, non cultus falſorum tot Deorum, quot dæmoniorum.] Iure noſtro improbatur, quod pietatis prætextu fit cum alterius iactura *l. eleganter. §. ſi compendium. ff. de dolo. & in l. ſi hominem. in princ. ff. depoſiti.* Pietas item accipitur pro miſericordia, quam alter exercet erga alterū, qui ſe iuuare non poteſt. Spieg. Eſt etiam Pietas parentibus à liberis debitum obſequium, debitus honor, & debita reuerentia ac caritas. Pietas quoque eſt naturalis parētum erga liberos affectus.

PIETAS patris, extra reprehenſionem eſt *l. 1. §. verum ff. quæ in fraud. creditor.* Spieg.

PIETATE Deo pares ſumus *l. ſi imperialis C. de nupt.* Spieg.

PIETATIS ratio habetur *l. 1. ff. de obſeq. patron. præſt.*

PIETATIS reſpectus, *in §. fin. l. ex quibus.* & pietatis, *in §. quanquam l. liberto. ff. de negot. geſt.* Spieg.

πῆγα appellatur fons Doricè πάγα. *Vide ſuperius Pegasi.*

PIGMENTARIVS, poni videtur pro pharmacopola, id eſt medicamentorum venditore. Marcian. *l. 3. §. ... ad leg. Cor. de ſicar.* [Alio S.C. effectum eſt, vt pigmentarij ſi cui temerè cicutam, ſalamandram, &c.] Opinor quod pharmacopolarum muneris hæc pars quædā eſt, vt ea quæ ad pigmenta pertinent, diuendant. Hotom.

PIGMENTVM, vnguentum quo vtuntur puellæ ad venuſtandam faciem. Vnde per tranſlationē mendacium, aut fraudem ſignificat. quia is qui pingitur, non eſt naturalis color, ſed artificialis. Spieg.

PIGNVS. Pignoris appellatione eam propriè rem contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditur creditori, maximè ſi mobilis ſit. At eam, quæ ſine traditione nuda conuentione tenetur, propriè hypothecæ appellatione contineri dicimus. *§. item Seruiana. Inſtitut. de actionibus. quod & ſuprà diximus in dictione, hypotheca.* Datur pignus, quia creditor accepto eo ſibi ipſi cautum vult, vt ſcilicet ex eo ſolutionem poſſet conſequi. Quam ob cauſam is, qui pignus tenet, non tenetur alijs creditoribus id ipſum in medium proferre, niſi rei ſeruandæ cauſa poſſideat *l. illud conſtat. ff. quæ in fraudem cred.* Puta, cum quis diuerſis creditoribus eſſet obſtrictus, vnus eorum crebrò eum interpellauit, debitumque exegit, is autem non exiſtens ſoluendo, creditori ſuo pignus dedit, deinde reliqui creditores petierunt mitti in poſſeſſionem bonorum debitoris, veluti latitantis & detractantis iudicium. An hoc caſu creditores,

miſſi in poſſeſſionē bonorū, poſſent etiam creditoris ſui pignus apprehendere? nequaquam. quia creditor accepto eo pignore ſibi cautum voluit, vt ſcilicet ex eo ſolutionem poſſet conſequi, & non ex vniuerſali creditorum poſſeſſione, puta rei ſeruandæ cauſa. nam qui ex ea poſſidet, velut omnium creditorum nomine poſſidens, bonaq; debitoris creditoribus cuſtodiens, meritò ab ijs conuenitur, vt res in medium proferat. Ancho.

PIGNVS à pugno dicitur, quia res quæ pignori dantur, manu traduntur. autor Caius *de verbor. ſignifi.* Valla, pignus, ait, ſignificat aliquid quod datur gratia certitudinis, vt creditori datur pignus: & qui decertant, deponunt pignora. Nec impropriè eſt id, cuius poſſeſſio traditur creditori, & præſertim rei mobilis. In hoc differens ab hypotheca, quæ rerum eſt immobilium. *Alciatus de verbor. ſignific.* Quamuis Vlpian. vtitur verbo pignoris impropriè *l. 1. de pig. act.* pro hypotheca. Siquidem pignus eſt propriè rei mobilis *l. plebs. de verb. ſignific.* Sed Iuriſcoſ. non vult dicere propriè, ſed potiùs proprijſſimè, ac nimis anxiè. vt Apellus declarat. Bud. *in l. pen. de pignor.* Pignus inquit eſt, quod Græcè *ὑποθήκη*, quaſi obligationi oppoſitum dicitur: vel quaſi ob fidem debiti ſuppoſitum: quod latinè, pignori opponere dicunt. Quare Marcianus & Valla cenſent pignus latinam vocem, & hypothecam vocabulum Græcum ſolo nominis ſono differre *l. res hypotheca. §. fin. ff. de pig* idemq; ſignificare: id videlicet, quod à debitore datur creditori, in ſecuritatem & firmitudinem debiti, ſiue illud mobile ſit, ſiue immobile. nam de re quoq; immobili pignus non modo Terentius *in Phormione* dixit [ager oppoſitus eſt pignori ob decem minas] & Tacitus *lib. 19.* [Credebatur affectam eius fidem perueniſſe domo, agriſque pignori acceptis.] ſed & ipſi Iuriſconſulti *ff. de vſucap. l. 2. §. fi. ff. de relig. l. 1. §. Cum prædium & §. fi. ff. de pign.* hypothecam item de re mobili dici ex eo argumentū eſt, quod Græca vox ſit *ἀπὸ τοῦ ὑποτίθεσθαι* quod eſt obligationi ſupponere. Inde titulus ille pandectarum [de rebus eorum qui ſub tutela vel cura ſunt non alienandis vel ſupponendis.] *Corraſius in rub. de ſeru. ruſtic. prædior.*

PIGNVS aliud eſt priuatum, aliud publicum. Priuatum dicitur, cùm ius pignoris priuato & rei priuatæ cauſſa quæſitum eſt. id autem eſt triplex, conuentionale, prætorium & legitimum.

PIGNVS conuentionale eſt, in quod ius ex contrahentium conuentione vel expreſſa, vel tacita quæſitum eſt *l. 2. C. de præt. pign. l. 1. ff. de pign. act.* nam hypotheca tacita propterea inducta eſt, quoniam id inter partes tacitè conueniſſe videtur: veluti cum inducta illata in prædium vrbanum pignori ſunt locatori *l. 14. ff. in quibus cauſ. pig.* Item vt ſecundi conductoris res tacitè domino obligatæ ſint *l. 11. §. ſolutam. ff. de pign. act.* quo in genere etiam ea numero pignora, quæ teſtamento conſtitui poſſe, traditur *in l. non eſt, 26. ff. de pign. act.* quippè, cùm vbi de debitoris voluntate conſtet, de creditoris animo & conſenſu dubitari non poſſit. Hotom.

PIGNVS prætorium eſt, in quod ius ex miſſione in poſſeſſionem, quæ ex prætoris edicto fit, ei qui miſſus eſt acquiritur *d. l. 2. C. de præt. pig. l. miſſio, 12. ff. pro empt. l. 3. §. 1. ff. de reb. eorum, &c. d. l. 26. ff. de pig. act.* Tum enim miſſus pignus occupat *l. 2. & l. cum rempub. C. qui pot. in pig.* qua de cauſſa priuatum appellamus: quod ſcilicet & priuato traditur, & rei priuatæ cauſſa conſtituitur. Prætorium autē appellatur, propterea quod non tantùm prætoris iuſſu, (vt quod rei iudicatæ exequendæ cauſſa fit) ſed etiam ex ipſius edicto conſtituitur *l. 3. C. vt in poſſ. legat.* Hot.

PIGNVS legitimum eſt, quod neque ex pacto conuento, neque ex prætoris edicto, ſed legibus & ipſo iure conſtitutum eſt, veluti dotis cauſſa vel dandæ, ſi promiſſa eſt: vel reſtituendæ, ſi matrimonium ſolutum eſt *l. vn. §. & vt plenius, C. de rei vx. act.* item in tutorum bonis *l. pro offic. C. de adminiſ. tut.* Hotom. Sic pignus legale eſt, cum iure conſtitutum legimus, eo ipſo, quo cum fiſco contrahimus, bona noſtra ei pignori eſſe *l. 1. C. ſi propter publicam penſitationem. l. 1. & 2. C. in quibus cauſis pignus tac. cont.*

PIGNVS publicum eſt, quod non priuatim, ſed publicè conſtituitur: id eſt, vt non à priuato, ſed publicè occupetur: quamuis & priuatæ & publicæ rei cauſſa conſtituatur. Eius duæ ſunt ſpecies: aut enim rei iudicatæ, aut coercendæ contumaciæ cauſſa conſtituitur. Hotoman.

PIGNVS cōtumaciæ coercendæ cauſa, per ſe intelligitur, & ab eo cuius de ea re poteſtas eſt, conſtitui ſolet. veluti cum is qui in ius venire & reſpondere contemnit, pignoribus captis coercetur, *l. 1. §. igitur princeps ff. de vent. inſp.* aut tutores, curatoreſve qui iuſſi non cauent. *§. penult. Inſtitut. de ſatiſdation. tutorum.* aut ij qui miſſos in poſſeſſionem damni infecti nomine non admittunt *l. 4. §. 1. ff. de damn. infec.* De hoc eodem intelligendum eſt, quod *Philip. 2.* Cicero ſcribit, [Senatores qui ſine cauſa à Senatu aberant, pignoribus & multa coerceri.] Et lib. de Orator. 3. [non tulit ille & grauiter exarſit, pignoribusque ablatis Craſſum incipit coercere.] Item apud Suetonium *in Iuli*: [Vectium pignoribus captis, & direpta ſuppellectile male multatum coniecit in carcerem.] Hot.

PIGNVS rei iudicatæ cauſſa eſt, quod rei iudicatæ exequendæ cauſſa in priuatorum quidem gratiam, ſed tamen publicè & ex officio capitur, atque diſtrahitur, *l. 3. ff. de rebus eorum, &c. l. 1. & paſſ. C. ſi in cauſa iud. l. 9. ff. de minoribus. l. 40. ff. de iudic.* Publicum enim idcirco pignus hoc appellamus, quia quamuis rei priuatæ cauſſa, id eſt, vt priuatis ſatisfiat conſtituitur, tamen neque priuato, id eſt, ei qui iudicio vicit, quæritur: neque ab illo occupatur: ſed (vt dixi) prætoris officio capitur ac diſtrahitur, *l. 2. C. ſi in cauſſ. iudic.* Hotoman. hoc idem & iudiciale dicitur, inque eo à prætorio differre putatur: quod poſt ſententiam definitiuam capitur: prætorium autem ante ſententiam ex rei contumacia: licet alterum pro alterò promiſcuè interdum vſurpetur. *Vide Cuiacium lib. obſeruat. 5. cap. 30.*

PIGNVS capere. vetere Romanorum inſtituto ſenatoribus, quia cum in ſenatum venire deberent, non adeſſent, acta mulcta dicebatur, & antequam hæc ſolueretur, pignus capiebatur. Significat id præter Liuium & Cicero *in Philipp.* cum inquit: [Quis vnquam tanto damnò ſenatorem coegit? aut quid eſt vltra pignus?] Vendi autem ſolita fuiſſe pignora, innuit idē Cicero *in proœmio tertij de Orator.* [Me hiſce pignoribus putas poſſe teneri, non tibi illa ſunt cædenda.] Vbi

PIGNVS cædere, antiquò verbo dixit, pro eo quod eſt auctione diſtrahere. Namque cædere ſignificabat conſumere, vt eſt à Nonio *commentarijs linguæ Latinæ* traditum. Porrò verò de pignore capiendo, deque mulcta dicenda ſenatori, qui è Senatu abeſſet, Marcus Varro, *vt apparet ex Gellij lib. 14.* diſputauit.

PIGNERATITIA actio in perſonam actio eſt, quæ debitori ad pignus repetendum ſoluto debito, vel ſi eo nomine ſatisfecerit, datur. *§. vltim. Inſtitut. quibus mod. re contrahit. tit. de pigner. act.* Appellatur à Papinian iudicium quod de pignore dato proponitur, vel redditur *in l. 2. ff. de pignoribus l. 34. ff. de neg. geſt. l. 42. ff. de pigner. act.* Atq; hæc directa pigneraticia eſt. Contraria verò dicitur, quæ creditori aduerſus debitorem: qui cum in pignore fefellerit, vel aliàs improbato more verſatus ſit, vel ſumptuum in rem pigneratam factorum nomine competit *l. 1. l. 3. l. 16. §. 1. l. 25. ff. de pigner. act.* Briſſ.

PIGNERATICIA, quo diſtet ab hypothecaria, docet Bart. poſt gloſſ. *in §. & tertij in prima conſtit.* Item Speculat. *tit. de pig. & hyp. §. 1.* quibus verò modis oriatur directa, vel contraria, idem tradit *in l. ſi tibi. §. de pignore. ff. de pact.*

PIGNERATICIAM etiam interdum Iureconſulti vocant hypothecariam, quæ creditori pignoris perſequendi cauſa tribuitur, actionem *l. 3. §. eſt autem. ff. ad exhiben. l. 9. ff. quibus mod. pign. l. 7. §. inter. ff. commodati, l. 11. in fin. l. 19. & l. penult. §. 1. ff. de excep. rei iudic. l. 41. ff. de pign. act. l. 5. C. ſi res aliena pign. l. 13. ff. de condict. indebit.* Vt autem pigneraticia actio, ita & pigneraticia exceptio appellatur *l. 6. §. idem Iulian. ff. commodati.* Briſſon.

PIGNERATICIVM, quod pignori datum eſt, vt res pigneraticia. Vir pigneraticius, cui pignus capere licet. Vlpian [Quæritur in pigneraticio creditore, an pignoris perſecutio denegetur.] Spieg.

PIGNERATITIVS creditor is dicitur cui pignus datum eſt (pfandes inhaber) Vlpian *l. 2. ff. de dam. infec.* [Quæ ſpecies eſt in contrario latere apud Marcellum agitata, an creditori pigneratitio damni infecti caueri debeat.] & *l. 15. §. 12.* [Item quæritur in pigneratitio creditore, an

pignoris

pignoris perſecutio denegetur aduerſus eum, &c.] Hoto.

PIGNERATITIVS fundus, id eſt, pignori oppoſitus. Pomponius *l.26.ff.de ſi.ut* [Si creditor fundum pineratitiũ vendiderit & quantum ei debebatur, receperit.] Hotom.

PIGNERATOR, qui pignus accipit.

PIGNERO, vel pignoro, aut pigneror: quod vulgò dicimus, per executionem capere, hoc eſt, pignora capere, inquit Bud. Pfenden. Spieg.

PIGNORA iniuriæ, vitam & fortunas Cicero *in Philip.* vocat obnoxias iniuriæ. Valla cum filios ſignificat, nõ pignora dici vult eo, quòd ſint pignora coniugij, aut charitatis inter maritum & vxorem: tametſi Pontanus *lib. 1. de aſpirat.* indicat teſtimonio antiquiſſimi epigrammatis, apud vetuſtiſſimos latinos pignus, emiſiſſe genitiuum pigneris, per e, non pignoris per o. Et hoc verbum ſupleo, vnde dicta eſt, ſupellex, habere vnum p. Sp.

PIGNORI ponere prædia. *Apud Scæuolam in prin. l. pater filium. ff. de legat. 3.*

PIGNORIS redditio & chirographi redditio inter ſeſe differunt hoc modo, reddito pignore, obligatio perſonalis manet: reddito autem chirographo, pignoris obligatio efficax non manet, *l. 2. & 3. ff. de pact.* Martialis:

Quod Caietano reddis Polyphæme tabellas,
Millia te centum num tribuiſſe putas? Et alio loco,
Quadringentorum reddis mihi Phœbe tabellas.

Cuiac. ad Afri. tractat. 4. fol. 45.

PIGNORIBVS captis coerceri tutores curatoreſque, qui non cauent, legimus. *§. penult. Inſtitut. de ſatiſdat. tutor.* Item eos, qui miſſos in poſſeſſionem damni infecti nomine non admittunt *l. 4 §. 1. ff. de damno infect.* Et eos quoque, qui in ius venire & reſpondere contemnunt. *l. 1. §. igitur princeps. ff. de vent. inſpic.* Pignorum itẽ capione exigi pecuniam fiſco debitam legimus *in l. 10 ff. ad leg. Iul. pecul.* quod nos vernacula noſtra lingua dicimus, *par ſaiſie de biens* Sueton. *in Iulio cap 17.* [Vectium pignoribus captis & direpta ſupellectile malè mulctatum coniecit in carcerem.] Cic. *lib 3. de orato.* [Non tulit ille & grauiter exarſit pignoribuſque ablatis Craſſum incipit coercere.] Et in ea lege quæ à Frontino *lib. 2. de aqua ductib.* refertur, IVM IS PRAETOR, QVI INTER CIVES ET PEREGRINOS IVS DICIT, MVLTA, PIGNORIBVS COGITO, COERCETO, EIQVE CVRATORI, AVT SI CVRATOR NON ERIT, TVM EI PRAETORI EO NOMINE COGERE ET COERCERE MVLTAIQVE DICENDAE SIVE PIGNORIS CAPIENDI IVS POTESTASQVE ESTO. Et paulò pòſt. EOQVE NOMINE HIS PIGNORIS CAPIO MVLTAEQVE DICTIO VTIQVE ESTO. Sic enim eius loci lacuna replenda eſt. Sic pignorũ capio *in l. 7. de exactionib. in C. Theo. l. vlt. de diſtrah. pignorib. in eod. C.* Briſſ.

PIGRVM ſeruum, ad incipiendum, tardum ad perficiendum, Accurſ. annotauit *in l. ſi quid venditor. ff. de ædil. edict.* Spieg.

PIISSIMVS, cum hoc Ciceroni diſplicuerit, bonum, probumq; vocabulũ eſſe non poſſe, Ciceronianis videtur.

PII Imperatores dicti ab Antonino Pio, vt planum id facit Iuſtinianus *in § nobis autem. Nouell. vt lib. de cætero.* Fuit enim Antoninus Boionius à Senatu ſic appellatus, ob ſingularem animi pietatem ac pacis ſtudium. Cuius vox illa celebris eſt Malle ſe vnum ſeruare ciuem, quam mille hoſtes perdere. Hinc ergo ductum eſt, vt Iuſtinianus pius dictus ſit, non à pietate animi, vt Accurſius ſentit. *Alciat. in proem. Inſtitut.*

PILA pro orbiculo, qui hinc inde à colluſoribus manibus iactatur, excipiturq; Vnde Pila ludere, apud Vlpia. *l. item Mela. in princ.* & Alfenum *l. ſi ex plagis. §. cum pila complures luderent. ad leg. Aquil.* Pilæ vocabuli, adductis parum probatis verſiculis, ſignificationes refert interpres. Spieg. Hoc verò ludi genere corpus pluſimum exerceri caloremque naturalem commoueri teſtatur Galenus *in comment. ad aphoriſ. 48. particula 2. aphoriſm.*

PILAE *l. 30. §. fin. ff. de acqui. rer. domi.* grandiora ſaxa aceruatim congeſta ad contignationem aliquam ſuſtinendam. Plin. *lib. 6. Epiſt.* [Saxis, ait, deinde pilæ adiiciuntur.] Dionyſ. Halycar. *lib. 3* Horatiam pilam *γυναικὸς ϛηλίδα* interpretatur. Prat.

PILENTVM, matronarum vehiculum fuit, quo matronæ caſtæ ferebantur. *Liuius 5. ab vrbe cond. Corraſ. lib. Miſcell. cap. 20.*

PILEVS dicitur à pilis, quia pilos capitis tegit & ſtringit. *not. glo. clem. 2. de vita & honeſt. cler. Ioan. Bello. Etym.* Plurima verò de pileis vide apud Maioragium. *Miſcell. lib. 3. c. 7.*

PILEATI ſerui: Iuſtinianus Pileum, quòd inſigne libertatis eſſet, pro iuſta & perfecta libertate haberi voluit. Et pilei nomine libertatem ſignificari multis autoritatibus probari poteſt: ſed ſatis erit, quod ſcribit Sueton. *de patre Tib.* [Primo Preneſte, inde Neapolim euaſit: ſeruiſque ad pileum fruſtra vocatis in Siciliam profugit.] & *in Nerone* [Obijt 32. ætatis anno: tantumq; gaudiũ publicè præbuit, vt plebs pileata tota vrbe diſcurreret.] & qui Iulium Cæſarem interfecêre, prætulerunt haſtâ per mediam vrbem pileũ, quaſi morte tyranni reſtituta ciuibus libertate, vt refert Appia. *lib. 1. de Bell. ciuil.* Idem *in bello Mithridat.* ſcribit Perſeo Macedonum rege capto, Pruſiam Bithyniæ regem veniſſe Romam, toga & calceis indutum, cæterùm capite raſo & pileato, profeſſum ſe populi Romani libertũ à quo Perſei dominio eſſet liberatus: quod & Liu. ex Polybio refert, *in extremi libri 5. deca.* Is enim erat habitus libertorum recentium, quod quidem omnia liberi hominis ornamenta vſurparent, excepto quod pilus nondum renatus oſtendebat adhuc indicia ſeruitutis. Erant quippè ſerui raſo & aperto capite, ne quid pilus aut pileus ad domeſticas functiones obeſſet. Et antiquis Græcis capillus erat inſigne libertatis, vt ſcribit Plutarchus, quia non facilè ſit comatis ad opus ſeruile deſcendere, & negotijs domeſticis inſeruire, *Coman. libr. 2. cap. 6. numer. 6. & vide infrà, Seruorum ſpecies.*

PILVS nomen generale eſt, in animaliumq; fructu exiſtit. *§. in pecorum. Inſt. de rer. diuiſ.*

PILI non facio. Eſt Latinis familiaris hæc hyperbole, non facio pili. Ne pilo quidem melior. cum minimi quiddam momenti ſignificant.

PINACOTHECA, tablinum. In pinacothecis autem tabulæ pictæ, cælatum argentum, ſtragula veſtis, ſigna, & ornamenta reponebantur.

PINGVIVS Iureconſultis ſignificat, plenius, latius, & craſſius. *l. 14. §. 1. ff. de except. rei iudi. l. 49. in fin ff. de re iud.* Sic autem reddunt & exprimunt vim verbi Græci *παχυμερέστερον*. Quo & quandoque vtuntur *l. 7. §. ſcire. ff. de pecul. l. 12. §. 1. ... ff. rem rat. hab.* Briſſ.

PIPER, arbor cuius fructus Piper quoque nominatur, condimentis aptus: cuius tria genera celebrantur, album, nigrum & longum, *de quibus Plin. lib. 12. cap. 7.* de pipere Paulus *in l. 5 ff. de pen. leg.* de longo & albo, Marcianus *in l. vlt. §. 6. ff. de public.* Hot.

PIPERIS genera duo recenſentur *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publican.* longum & album: Inter quæ etiam differentiam ſtatuit Theoph. *lib. 9. de plant. hiſtor. c. 22.* Dioſcorides *lib. 2.* & Gal. *lib 7 ſimplicium medicamentor.* Plin. *lib. 12. c. 7.* Solin *in Polh. 15. ſo. c. 53* Iſid. *lib. 17. c. 8.* Naſcitur aũt piperis arbor in India, & in latere Caucaſi montis, quod ſoli obuerſum eſt Briſſ.

PIRATA græcè, Latinè prædo dicitur. Piratica ars ipſa. Hinc piraticam facere dicuntur prædones. Piratarum meminit I.C. *in l. in reb. ff. comm.* Sp.

PIRATAE dicuntur prædatores marini, ſic appellati vel à Pirata, qui prius maria infeſtauit, vel à Græco *περᾶν*, id eſt, tranſeo, quod conſpecta inſula, in illam tranſirent, iam prædaturi, *vt notant Droſæus in meth. iur.*

PIRATERIVM, habitaculum piratarum.

PISCARIA, græcè *ἰχθυοπωλεῖον*, locus in quo piſces venduntur. Vlpian. teſte Budæo, pro vulgari ſignificatione vſus eſt *in l. inter publica. de verb. ſignific.* nempe pro vectigali piſcium Spieg.

PISCATIONIBVS præpoſiti, teſte Martiano *in l. legatis ſeruis. de legat. 3* non continentur negotiationis appellatione.

PISCINA *in l. 1. in princip. ff. de fonte.* ab initio lacus & ſtagnum dicta eſt, à piſcibus coercendis in ea, etiamſi nihil piſcium ibi ſit. Et quoniam Romani in piſcinis natare ſolebant, factum eſt, quòd omnis ad natandi delicias collecta, ſiue frigida, ſiue calida piſcina diceretur. Cicero, [Latiorem inquit, piſcinam voluiſſem vbi iactata brachia

non

nos offenderentur.] Tales piſcinas Aquiſgranum habet calidas. Olden.

PISCIS patinarius qui ſit, apud Plautum in quæſtionē vocatur: Turnebus *aduerſar. lib. 2. cap. 15.* eum eſſe putat, qui non aſſatur, nec elixatur, ſed in patina è iure coquitur; idq; ex Horatio intelligi poſſe, ita ſcribente:

Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus
Semeſos piſces tepidumque ligurierit ius.

PISTOR. Atteius Capito (vt teſtatur A. Calepinus) piſtores tantùm eos, qui far pinſebant, nominatos eſſe tradit eosq; coquere ſolitos panem toſtum lautiorib. Etiam, qui panem facit, ſeu coquit, nunc appellatur piſtor. Varro, *in ſatyra de edulijs*, [ſi quantum operæ, ait, ſumpſiſti, vt tuus piſtor bonum faceret panem.] Atq; hoc modo accipitur piſtor C. in tit. de piſtoribus, vbi Imperatores, Gratianus, Valentinianus, & Theod ſtatuunt piſtores, vtpotè ſuos, & omnes breuiter, qui ſubſunt comiti horreorum, ad nullam dignitatem eſſe aſpiraturos, &, ſi quem aliqui fuerint aſſecuti, hac exuendos eſſe, omne ſpeciale impetratum penitus conquieſcendum, eosque ipſos ad antiquum ſtatum & conſortium eſſe reuocandos, & pro ipſa dignitate impetrata, mulctandos in viginti libris auri. Itaque, vt piſtores poſſint indefeſſam faciendo pani operam nauare, à tutelis & curis etiam collegarum excuſantur. *l. vltim. ff. de excuſat. tut.* Cum igitur nullo munere feriantur, neque ipſi, neque ipſorum iumenta, inde eſt quòd veteres piſtorem habebant in numero ſeruorum. Vnde ait I. C. ſi quis ſeruos habuerit proprios, ſed quorum operas locabat, vel piſtoricas, vel hiſtrionicas, ſeruorum appellatione hos legaſſe videtur. Anch.

πεῖρ Græci frequentius quam Latini in ea ſignificatione vſurpant, vt ſignificet certam, tanquam rei exploratæ & certæ perſuaſionem. *Conna. lib. 4. cap. 13. nu. 1.*

πηδαλιοῦχοι à Græcis gubernatores nauium dicuntur. *Cuiac. ad l. 3. C. ne quid eneri pub. ico imponatur. lib. 11.*

PISTRINVM, locus fatigationis erat plenus & negotij operoſi, ac moleſti, vireſque conficientis. *Bud. in Pand. l. ſi fornicarius. ad leg. Aquil.*

PISTVRA, pinſendi artificium & ratio.

PITTACIA ſunt rationes & commentarij annonarum militarium. Eodem nomine ſignificantur etiam epiſtolæ, album, notoria. *Cuiac. ad l. 5. C. de erogat. milit. annon. lib. 11.*

PYTHAVLES, idem cum aſcaule, eſt Brodæo *Miſcell. lib. 2. c. 13.* cumq; latinè, vtricularium, appellari exiſtimat.

PITTACIVM, pro modico panno accipi ſolet, qui aliquo medicamento illitus, modò præcordijs, modò capiti dolenti imponi ſolet, ad mitigandum cruciatum. Spieg.

PITYOCAMPAE ſunt erucæ venenatæ, in pino naſcentes, vnde etiam nomen inditum eſt. πίτυς enim apud Græcos pinus hinc Pithyuſæ inſulæ, Græcis dictæ à ferendis pineis, monumentis ſcriptorum inclitæ.

P L.

PLACERE poſſe intelligitur, quod viro bono placere debet. *l. Thais. §. ſorore. ff. de fideicommiſſ. libert.* Hoc verbo pro decernere & ſtatuere in Senatuſconſultis antiqui vtebantur, vt apud Ciceronem legimus in Philip. Iacobus Lerſenerus Iuris Ciuilis deſignatus Doctor, in eoque longè omnium, quantum ad textum attinet, exercitatiſſimus, atque recti iudicij vir, obſeruauit verbum, placet, ſeu placere in iure non eſſe libiti ſeu arbitrij, vt intelligatur iuxta verſum. [ſic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.] ſed ſignificat, ex diuerſis rationibus & ſententijs elicere, quæ honeſtati, vtilitati publicæ, iuri & æquitati magis e. ſunt conſentanea. *Sic accipitur in l. 2. ff. de origin. iur. item in §. ſed & quòd. in princip. Inſtitut. de iur. nat. gen. & ciuil.* Eadem ſignificatione vtimur in vernaculo, Wir laſſens vns gefallen. Spieg.

PLACERE Latinis ſignificat ſtatuere, probare, conſtituere: vnde placita medicorum appellat Plin. quæ communi medicorum decreto ratæ ſunt & approbatæ opiniones, & regulæ: Græci ἀρέσκοντα vocant. Cic. *epiſtol. lib. 9.* [Placet Stoicis ſuo quanque rem nomine appellare.] Placere enim a Placo deducunt Grammatici, vt quod poſt multas vtrinque diſputationes, omnium conceſſu conſtituitur, placitum dicatur, quaſi quod ipſis qui de eo diſſidebant, placatis, tandem viſum eſt dignum & idoneum, cui deberent acquieſcere: quomodo Vlpian. *l. 1. ff. de pactis.* pactum definit eſſe duorum pluriumve in idem placitum & conſenſum. Nam ſicuti, inquit, conuenire dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur & veniunt: ita qui ex diuerſis animi motibus in vnum conſentiunt, id eſt, in vnam ſententiam decurrunt. Et quod Latini litigare, & iudicio experiri dicunt, Galli placitare & litigatores, placitatores vocant: & ipſam cauſſæ actionem, placitamentum. *Connan. lib. 1. cap. 16. num. 9.*

PLACERE, etiam ea dicuntur, quæ inter aliquos conuenere, *l. 33. C. de tranſact.* Ipſaque adeò conuentio placitum vocatur. *l. 1. ff. de pact. 53. ff. de iudic. l. 4. ff. de ſeruitutib. l. 74. ff. de euict. l. 20. § ſi pater. ff. fam. erciſc.* Sic placitum permutationis in *l. 3. & l. 4. ff. de rer. permut.* Placitum diuiſionis in *l. 40. ff. de pact. l. 15. C. fam. erciſ. l. 7. l. 14. l. 17. C. de tranſact.* Briſſ.

PLACERE principi dicuntur, quæ princeps conſtituit. *l. 1. ff. de conſt. princ. §. quod principi. Inſtitut. de iur. natur.* Vnde placita principum pro conſtitutionibus. *l. 1. §. ait prætor. ff. de poſtul.* Briſſon.

PLACITVM Latinè decretum dicitur, Græcè δόγμα, & ψήφισμα καὶ δόγμα. *Bude. in l. vlt. de Senatorib.* Spieg.

PLACITVM nihil aliud ſignificat, quàm quod cuique libet facere. Placere enim & libere, voluptatis ſunt & libidinis vocabula, non rationis & conſilij. *Connan. libr. 1. cap. 16. num. 9.*

PLACITVM pro qualibet conuentione & pactione vſurpatur, *l. 10. C. de contrah. emt. l. 1. §. eſt & pactio. ff. de pact. l. 74. ff. de euict. l. 3. C. de obligat. & act.* Placitum interdum pro mera & nuda conuentione, quæ nudis conuentionis finibus ſtetit; nulla re, traditione adſecuta, aut ſtipulatione interpoſita, *l. 45. ff. de pact. l. 15. C. fam. erciſcun. l. 3. C. de rer. perm. l. 4. C. eod. tit.* ex Briſſon.

PLACVISSE ſenatui olim dicebantur, quæ ſenatus cenſuerat. *l. 21. §. item placere. ff. de pet. hered.* Placere & in libris noſtris dicuntur, quæ prudentum auctoritate recepta, inducta, conſtitutave ſunt. *l. 4. ff. de pact. l. 4. ff. de iur. codici.* Briſſon.

PLAERVNQVE. in loco Vlpiani *l. falſum. de furtis*, non ſæpe, ſed interdum ſignificat. Sic Cicero *de inuentione 2.* Fortuita ſunt quæ plærunq; , non ſemper eueniunt, id eſt, quæ interdum. *Connan. lib. 3. cap. 3. nu. 3.*

PLAGA, priore producta, percuſſio. Plagarum aliæ ſunt apertæ, vt vulnera recentia. Quædam veteres, vt vlcera putrida, ſanieq; purulenta fluentia. Aliæ verò ſunt clauſæ, quæ & cæcæ dicuntur. Quarum etiam quædam ſunt notæ tantum, collectæ ex verbere ſanguinis. & citra tumorem etiam: quæ liuores dicuntur. Quædam verò cum tumore, vt tumentia vlcera, & tumores, qui ex verbere collecto in vnum ſanguine fiunt: quamuis & citra verbera in corpore tumores naſcuntur. *Ex Nunneberg.* Spieg.

PLAGAE, priore correpta, ſunt retia rariores maculas habentia. Vlpia. *de fund. inſtr. l. quæſitum*, [aucupes, inquit, & plagæ, huiuſmodi inſtrumento continebuntur.] Nebriſſ.

PLAGAE, grande linteum tegmen, quarum diminutiuum eſt, plagulæ. Varro, [Chlamydes, plagæ, vela aurea] Vlpian. *l. 23. ff. de aur. arg.* inter muliebres veſtes plagulas recenſet. Hotom.

PLAGIARII nomine quid veniat, apud Iureconſult. aliàs dubitabatur, vel apud Vlpianum *in l. congruit. ff. de offic. præſid. & in alijs locis non paruum multis, vt in titul. ff. & C. ad leg. Flauiam de plagiar.* Accurſius, cui alij aſtipulantur, plagiarios intelligit eos, qui ſubripiunt filios, vel ſeruos alienos. Ego puto etiam plagiarium poſſe dici, eum qui liberum hominem aſſerit in ſeruitutem, quique hominem emit quem ſcit liberum eſſe, & qui huiuſcemodi hominem ſciens vendidit: *vt docet Vlpian. in l. 1. ff. ad leg. Fla. de plagiar.* item qui pro ſeruo tenet, aut qui liberum emit, venditve. item qui ſeruo ſeruæve perſuadet, vt à domino dominave fugiat: vel eum, eamve, inuito vel inſciente domino, dominave, celat: vinctumque habet, quive in ea re ſocius erit, *vt declarat Calliſtrat. in l. penult. ad fin. eod. tit.* & ideo Martial. decenti metaphora plagiarium appellat furem librorum ſuorum, quia illos tanquam ſuos teneat in ſeruitutem,

virtutem, dum Quintiano ſcribens, inquit:

Impones plagiario pudorem.

Plagioſus etiam dici poteſt, qui ſuauitate verborum retrahit à propoſita virtute. Dictus eſt autem plagiarius, quod lege Phannia plagis damnatus eſſet: ipſa verò lex, plagiaria: crimen, plagium vocatur. Alij ſunt, qui potius plagiarium, à vocabulo Græco dici contendant, ſcilicet πλάγιος, quod apud nos obliquum ſignificat, & tráſuerſum, nam qui plagiarius eſt, quaſi ex obliquo & tranſuerſo in ſeruitutem trahit illum, qui liber eſt. Propterea ſecundùm eos, in plagiario ſyllaba prima corripitur, in plaga verò producitur. tamen iſta ratio nobis neceſſario non probat: vt apparet ex his, quæ ſcribit Quintianus noſter *in 2. Epographia.*

Aliam huius nominis interpretationem confinxit gloſſator, *in rubr. C. ad leg. Fl. de plag.* videlicet à plaga ora, maritima, vbi ſerui vel liberi ſubtracti vendebantur piratis & barbaris. Plagiarius etiam dicitur is, qui plagas, id eſt, vulnera infert: & plagiator, ſiue plagioſus magiſter, qui plagas inferat: de quo D. Hieronymus ad Florentinum, [Magiſtrũ autem pueri tui, de quo dignatus es ſcribere, quem plagiatorem eius eſſe dubium non eſt.] Pœna autem pecuniaria (*ſecundùm Hermog. in prææallegato tit. ad fin.*) ſtatuta lege Phannia, in vſu eſſe deſijt. nam in hoc crimine detecti, pro delicti modo coercentur, & plerunque in metallum damnantur. licet apud nos iure municipali cautum ſit vt plagiarius indiſtinctè laqueo ſuſpendatur. Non tamen prætereo, quod in tit. præallegato paſſim, & in rubri. de legib. dicitur, ad leg. Fla. de plag cum tamen (iudicio meo) potius debeamus dicere leg. Fanniam: vt obſeruamus apud Oratores. Cot.

Plagii crimen committit, qui ſciens liberum hominem vendit, *l. 2. vbi de crim. agi oport. l. 5. §. qui deſertionem. ff. de re milit. l. 12. ff. de manumiſſio. l. 1. §. ff. ad leg. Fab. de plag.* Item qui ſeruos alienos ſupprimit. *l. penult. §. 1. ff. ad leg. Fab.* Quod nomen à Græco verbo πλάγιον, quod obliquum ſignificat, Iſidor. *lib. 10. Etymol.* deriuat. Inde Plagiarius mancipiorum ſuppreſſor: *in l. 4. §. 1. ff. peculat. l. 17. §. idem ait. ff. de ædilic. edict. l. 8. C. de repud.* quem Tertullian. plagiatorem vocat *libr. 1. aduerſus Marcio.* Auctor etymologetici. ἀνδραποδιστὴν δ' οὐ μόνον ἐστὶ ἰλα... ἀλλὰ ... Briſſon. *Adde Balduini comment. ſuper Inſtitut. Inſtit. libr. 4. titul. 18. de publicis iudicijs. Cuiac. lib. 5. Iul. Paul. recept. ſentent. tit. 6. §. aduerſus eum.*

Plagulae, autore Turnebo *lib. 1. cap. 29. aduerſa* vela ſunt & textilia, quibus lecticæ & lecti intendebantur, aut inuoluebantur, vt apud Tranquillum *in Tito.* [Lectica dimotis plagulis.] Nonius plagas interpretatur grandia lintea, & toral. & lecticariam ſindonem: vnde per diminutionem plagulæ dicuntur, inquit. Meminit plagularum etiam Vlpianus, *vt annotat Bayfius de re veſtiaria, c. 10.* Budæus *in prioribus annotat. in Liuij librum* 39. per plagas & ſtragula petiã, ſeu aulæa, intelligi exiſtimat.

Plana, & cliuoſa via, opponuntur. *l. 2. §. deteriorem. ff. ne quid in loc. public.* vnde de plano opus facere, & in machina operari contrariè relata inueniuntur, *l. 5. §. planè. ff. commod.* Itaque

Planaria cognitio, quæ de plano ſuſcipitur citra tribunalis aſcenſum *l. 4. C. de dilat. vbi vitiosè, plenaria legitur.* Et

Planarii conflictus apud Marcellinum *lib. 19.* qui ex plano ſolo fiunt non in montibus. Hinc *in l. 11. §. 1. ff. de inſtit.* [vnde de plano rectè legi poſſunt.] quæ verba his notis ſignificantur, V. D. P. L. R. L. P. Valerio Probo. Briſſ.

Plancianum S.C. de liberis agnoſcendis, *l. 1. §. eleganter. l. 3. §. quia Plancianum. ff. de lib. agnoſc.* Eſt & S.C. Plancianũ detractionem quartæ denegans ei qui non capiendi hæreditatem reſtituere rogatus eſt. *l. 59. ff. ad leg. Falcid.* Briſſ.

Planta de arboribus dicitur ea, quæ transferendi gratia, vel de arboribus rapta. vt ait Seruius, vel ex ſeminibus eſt orta: & de herbis quoque dicitur. *Inſtit. de rer. diuiſ. §. Titium.* Spieg.

Plantarium, eſt & plantarum locus, & ipſa planta, vt ait Seruius, in terra nata, quæ cum radicibus transfertur de vno loco ad alium.

Plantarium Plinius appellat locum, vbi arborum ſemina panguntur, vt cum primum in plátas adoleuerint, anniculas aut bimas, transferantur in pomaria. *Connan. lib. 4. cap. 1. num. 9.*

Plantatus ager ab agro proſciſſo differt, quod Ager proſciſſus ad ferendas ſegetes, aruum dicitur. Plantatus autem & conſitus arboribus, aut vineis, plantarium, arbuſtum, vinetum nominatur. Aedificatus verò villa eſt. *Connan. lib. 4. cap. 6. num. 9.*

Πλάνος dicitur erro & impoſtor: quod vtrunque mendicorum proprium eſt, & in Andegauenſi prouincia appellatur erro, qui Latinè mendicus, quo verbo etiam Latini pro ſuo vſi ſunt. Vt Tul. *pro Cluentio,* [hic ille planus improbiſſimus quæſtu iudiciario paſtus.] niſi planè mauis legere: tamen quod eum iudiciario quæſtu paſſum eſſe dicit, plani ſignificationi mirè conuenit. At Hor. ſcitè planum appellat, qui ſimulabat crus fregiſſe, vt alienis vehiculis portaretur:

Nec ſemel irriſus triuijs attollere curat
Fracto crure planum.--

Vnde planitudo dicta Valentiniano fortaſſe. *Commen. libr. 2. cap. 10. num. 5.*

De plano, vide ſuprà *in litera D. Vide præterea Reuardum lib. Protribunal. ſing. cap. 7.*

Planus locus opponitur edito. Vnde apud Iureconſ. [de, vel è plano.] pro eo quod eſt, non in tribunali (quod editioris eſſe loci ſolet) aliquid ſtatuere, ſed planicie pauimenti ius dicere. Vlp. *l. 1. de conſtit. Princip.* [Vel cognoſcẽs decreuit, vel de plano interlocutus eſt.] Paulus *de quæſt. in l. vnius. in fin.* [Cuſtodiæ non ſolùm pro tribunali, ſed & de plano audiri poſſunt atq; damnari.] Sic apud Martianum & Papinianũ. De plano igitur peti, opponitur cauſæ cognitionem pro tribunali deſiderare, vel decretum expoſcere. *Vlp. in l. 2. §. in bonorum poſſeſſione. ff. quis ordo in bon. poſſeſſ. ſeru.* Spieg. *Adde Fortat. in dial. So nu. 1. Necyomen.*

Platea, via latior, fereque militaris, prætoria, conſularisque dicitur. *Vide Bartol. in l. qui ſella m. ff. de ſeruit. ruſt. præd.* Spieg.

Ἐν πλάτει pleraque in agendis rebus intelligenda eſſe, exempla multa nos docent. Vtitur ea loquendi forma Labeo in primis, *l. in ſumma. §. idem Labeo. de aqua plu.* Et poſt hunc Celſus *l. in hac. de condit. tri. Iulia. l. ratum. de ſolu.* Paul. *l. ſi arbiter. de prob.* & alij. *qui enim. rem rat. hab.* Id quidam interpretantur latius, & quaſi ex larga verborum ſignificatione. Alijs & illud videtur ἐν πλάτει intelligendum, quod interpretatione inuandum eſt. Verùm & hæc, & talia exſpectationi noſtræ non reſpondent. Hoc conſtare puto ἐν πλάτει intelligenda eſſe, in quibus ratio (vt Velleius ait) ad liquidum non facilè oratione perduci poteſt: & quæ non acerbè, vel amarè, ſiue vt vulgo loquimur ſtrictè exigi ſolent, ſed veluti cum quodam temperamento, ex bono & æquo, quod magis animo & cogitatione concipi, quam elocutione & verbis exprimi queat. *d. 8.* Qualia ſunt illa. Nec paſſim admittit, nec ſtrictè negat *l. ſed hæc. de procur.* Nec moroſè in totum abſtinet, nec auarè modum excedit. *l. ſol. vt. de off. procur.* nec nimiam ſecuritatem excuſat, nec dilatoriam curioſitatem exigit. *l. 6. de iur. & facti igno.* & multa id genus alia. *§. 1. de admin. tut. l. 2. §. ſi quis tamen. de can. l. ſi ſeruos. de pign. act.* Sicut & illud, quod Seruidius Scæuola ſcribit *l. diuortio. nego. geſt.* Non è veſtigio (inquit) deliquit. qui non protinus ad redigendam pecuniam res ſuas diſtraxit, præterire enim aliquid temporis debet, quo ceſſaſſe videatur. Huic ſimile eſt, ſi non idem, quòd Qu. Septimius Tertullianus dixit, in diſperſo. Sed quid tam multis agimus? Cùm præſertim ipſe Labeo, qui primus hoc modo loquendi vſus eſt, explicet: & illi quod dicitur ἐν πλάτει, opponat illud, ad liquidum. Quid, quòd & Medici, τὴν ἐν τῷ ἀκριβεῖ valetudinem, vbi quam vultus alacer, & corporis nitor promittit, ipſe etiam internus humor, & intraneorum ac viſcerum conſtitutio, in receſſu præſtat ac refert ſalubritatem: longè diuerſam ab ea faciunt, quam κατὰ τὸ πλάτος Galenus vocat. Id ergo ἐν πλάτει intelligendum eſt, quòd ad liquidum, κατὰ τὸ ἀκριβές, non poteſt exquiri. *Cont. libr. 1. ... cap. 18.*

Plato ſummę prudentiæ & autoritatis apud græcos, *in l. poſter. ff. de mand.* Georg. Trapezuntius Platonis vitia expendit plura, conditis voluminibus, à Beſſarione tamen inſigniter

Inſigniter eſt profeciſſus. Ioan. Lodouicus Viues *tit.3.lib.4.* [Rectè, inquit, qui dixit, Ariſtotelis doctrinam facere impios, Platonis verò ſuperſtitioſos & dæmoniacos.]

PLAVSTRA. Valerius Probus ſic ait ab imperitis dici, Ploſtra eſſe dicendum, tametſi vſus, plauſtra, obtinuit. Suet. narrat, admonitum Veſpaſianum à Floro, vt diceret Plauſtra, non Ploſtra: Imperatoremque poſtridie Flaurum illum ſalutaſſe, non Florum. Vlpian. [Si ex ploſtro lapis ceciderit, & quid ruperit, vel fregerit, Aquilia ploſtrarium teneri placet.] *l. ſi ſeruum ſeruum. §. ſi ex ploſtro. ff. ad leg. Aquil.* Cuiuſmodi autem munera plauſtrorum nomine veniant, not. *in l. neminem. C. de ſacroſanct. eccle.* Traditum item eſt, licere magiſtratui retinere plauſtra, & equos priuatorum pro deuehendo commeatu ad exercitum: itemque licere iudici, capere à viatore aſinum, ſuper quem deridendum aliquem reum traducat. Sp. *Vide infrà Ploſtrum.*

PLEBANI *in c. 1. ne cleric. vel monach. lib. 6* quale ius habeãt, docet Innocen. *in c. dilectus. de capel. monach.* habent perſonarum in eccleſia. Prat.

PLEBEII magiſtratus, dicti Tribuni, ſecundùm Pomponium *in l. poſter. de origi. iur.* Plebeij quidem, quòd plebem in libertate ſua defenderent aduerſus potentiorum iniuriam: quorum ædes die noctuq; patebant, dicti Tribuni. Non eſt enim nouum, vt Oldend. ait, quòd vnius vocabuli multæ ſint rationes à diuerſis cauſis ductæ. Sp.

PLEBEIVS, & decurio, in libris noſtris quandoque opponuntur. *l. 3. ff. de teſtib. l. 9. §. penult. & l. 10. §. vlt. ff. de pœn.* Hot.

PLEBISCITA legum appellatione comprehenduntur quia reuera leges ſunt. *Connan. lib. 1. c. 13. nu. 1.*

PLEBISCITA primùm vocata ſunt ea iura, quæ plebs ſibi tum conſtituit, quum in diſcordiam cum patribus deducta ſeceſſit. *l. 2. §. 4. ff. de orig. iur.* Hot.

PLEBISCITA Pompon. appellata ait iura, quæ ſibi populus ſine auctoritate patrum conſtituebat. *l. 2. §. deinde cùm eſſet. ff. de orig. iur.* Iuſtinian. verò plebiſcitum definit, quod plebs plebeio magiſtratu rogante, veluti tribuno conſtituebat. *§. plebiſcitum. Inſtit. de iur. natural.* Feſtus *lib. 12. &* 17. Sciſcere ait eſſe ſententiam dicere, ſuffragium ferre. Eoque ſcita plebis dici, quæ plebs ſuo ſuffragio ſine patribus iuſſit plebeio magiſtratu roganti. Plebem enim appellabant cæteros ciues ſine ſenatoribus. *l. 237. ff. de verbor. ſignific.* Briſſ.

PLEBISCITVM, generale iuſſum plebis, rogante magiſtratu. Nam niſi plebs rogetur, nullum plebis iuſſum fieri poteſt. *Aymarus lib. 2. hiſt. iur. ciuil.* In hoc differens à lege, quæ ſine rogatione populi ſtatuebatur: eiuſdem tamen poteſtatis, Græcè ψήφισμα. Lex, quam plebs, non populus accipit. Scita plebis autem appellantur ea, quæ plebs ſuo ſuffragio, ſine populo iuſſit, plebeio magiſtratu rogante. Spieg.

PLEBISCITVM id vocant, quod non vniuerſus populus, ſed plebs tantùm conſtituiſſet: & non legem. Quia lex niſi centuritatis comitijs ferri non poterat, & ſenatorio magiſtratu rogante, vt dicit Iuſtinianus: quibus in comitijs patritios & ſenatores adeſſe oportebat, quos cum non liceret tribunis pleb. aduocare, aut omnino vlla de re ad eos referre, non poterant iſti edicere comitia, ſed concilia tantum, itaque quæ Tribunis pl. rogantibus iubebantur, non poterant dici leges, ſed potius ſcita, id eſt iuſſa aut vetita. Sciſcere enim ſtatuere eſt. vt rectè Iuſtinianus definiat plebiſcitum eſſe, quod plebs plebeio magiſtratu interrogante, veluti tribuno conſtituit. Et Capito *apud Gellium libr.* 10. *cap.* 20. plebiſcitum dicit eſſe legem, quam plebs, non populus iuſſiſſet. Itaque eadem vtriuſque fuit autoritas, legis inquam & plebiſciti, præſertim poſt legem Hortenſiam: vt ſcribit Pompon. Cum enim multæ diſcordiæ naſcerentur de his plebiſcitis, neque vellent patres illis teneri, indignum putantes legem ſibi dici à plebe, pro legibus placuit ea ſeruari lege Hortenſia lata. Et ita factum eſt vt inter plebiſcita & legem ſpecie conſtituendi, inquit, intereſſet: poteſtas autem eſſet eadem. Id etiam tradit Gellius, rogatione Tribunorum non fuiſſe patres obſtrictos, donec Q. Hortenſius dictator tuliſſet, vt eo iure quod plebs ſtatuiſſet omnes Quirites tenerentur. *Connan. lib. 1. cap. 13. num. 6.* Balduinus tamen ſcribendum cenſet, plebis ſcitum. duplici ſ. quod factum ſit ex verbo plebis & ſcitum: Cicero *contra Rullum, & lib. 3. de legib.* vocat legem Tribunitiam, propter rogationem Tribunorum. Athenienſes vocabant ψήφισμα. & quia debebat præcedere decretum Senatus: lege data cauebant ἀπροβούλευτον ψήφισμα μὴ εἰσφέρειν τῷ δήμῳ. Apud Cicer. *de opt. gen. orat.* legimus & populiſcitum. *Balduin. tit. de iur. nat. gen. & ciuil.*

PLEBISCITVM, eſt ius quod plebs R. Tribuno pleb. rogante, tributis tantùm comitijs conſtituebat. Triplex autem inter legem & plebiſcitum differentia eſt. Lex à maioribus magiſtratibus ferebatur: plebiſcitum à minore, & ſolo Tribuno pl. Illa ab vniuerſo populo: hoc à plebe tantùm iubebatur. Illa comitijs omnibus ſiue centuriatis, ſiue coniuratis, ſiue tributis: hoc verò tributis tantùm. Hotoman.

PLEBISCITVM (vt ſcribit Atteius Capito) eſt lex quam plebs, non populus accipit, ſed totius huius rei iuriſq;, ſiue cùm populus, ſiue cum plebs rogatur, ſiue quod ad vniuerſos pertinet, caput ipſum & origo, & quaſi fons rogatio eſt. iſta enim omnia vocabula, cenſentur continenturque rogationis principali genere, ac nomine, nam niſi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iuſſum fieri poteſt. Hæc Gellius *lib. 10. c. 20.* Hot.

PLEBS, ait Iuſtin. à populo eo differt, quo ſpecies à genere. nã appellatione populi, vniuerſi ciues ſignificantur, connumeratis etiam patricijs & ſenatorib. Plebis autem appellatione, ſine patricijs & ſenatoribus cæteri ciues ſic ſignificantur. *§. 4. de iur. nat.* Hot. Interim tamen nemo putet plebem eſſe populi ſpeciem: nam potius pars eſt. *Baldui. in tit. de iure nat. gent. & ciuil.*

PLEBS à populo eo differt, quòd in populo omnis pars ciuitatis, omneſque eius ordines continentur: plebs verò ea dicitur, in qua gentes ciuium patriciæ non inſunt. *vt ſcribit Atteius Capito apud Gell. lib.* 10. *cap.* 20. Hotom. *Item Ferret. de iure natural. gent. & ciuili. & in l. 2. de orig. iuris. & Brechæus in l. plebs. in tit. de verb. & rer. ſign.*

PLECTO, eſt planè græcum verbum à πλήττω, id eſt punio, ſupplicio afficio. *Droſæus in meth. iur.*

PLENA cuſtodia, quæ & diligentiam exigit, *l. 2. ff. de peric. & comm. rei vend.*

PLENA defenſio accipitur, ſi & iudicium non detrectetur, & iudicatum ſolui ſatiſdetur, *l. 21. §. vlt. ff. ex quibus cauſ. maior. l. 34. §. pupillo. ff. de iureiur.* Plena negotiorum geſtorum actio *in l. 37. ff. de neg. geſt.* dicitur, quæ in ſolidum, non quatenus facere maritus poſſit, datur. Plena cuſtodia quæ & diligentiam exigit. *l. 2. ff. de peric. & commod.*

PLENA Falcidia, id eſt, integra. *l. 16. ff. ad leg. Falci.* vt plena ſumma, id eſt ſolida & integra. *l. 110. §. qui quinq. ff. de lega. 1*

PLENA proprietas nudæ aduerſatur: eoque nomine ſolida & non ſeparata ab vſufructu proprietas demonſtratur. *l. 43. §. 1. l. 53. ff. de vſufruct. l. 2. quibus mod. vſusfruct. amit. l. 78. ff de iur. dotium. l. 10. l. 26. ff. de vſufruct. legat. l. 15. in fin. ff. de caſtrenſ. pecul.* Ita plenum dominium dicitur, cui vſusfructus cohæret, *l. 4. ff. de alimen. leg.* Plenoque iure noſtrum id eſſe accipimus, cuius & vſusfructus & proprietas ad nos pertinet, *l. 73. l. 29. ff. qui & à quib. l. 73. ff. de legat. 3.* Et pleno iure vel in plenum noſtrum fieri, cuius plena proprietas ad nos tranſit. *l. 126. §. 1. ff. de verbor. obligat. l. 63. ff. de condict. indeb.* Sic & plenum ius interpretor *in l. 17. §. vltim. ff. de rei vind.* Et plenum fundum *in l. 26. ff. de vſufruct. lega.* Et pleno iure dominium *l. 11. C. de actio. empt.* Plenum autem compromiſſum accipitur cui pœna, vel alia res vice pœnæ addita eſt & quod de rebus omnibus controuerſijsque conſtitutum eſt. item quod omnibus numeris perfectum eſt & abſolutum. Briſſ.

PLENA pubertas dicta eſt ea ſignificatione, qua plena proprietas, *in l. qui vſumfructum. de vſufruct.* & plenus grex *in l. quid ergo. eod. tract.* & plenus vſus *in l. plenum de vſu & habitat.* hoc eſt, quæ ad integram abſolutamque pubertatem perueniat: cui rei datus eſt conſenſu prudentum annus decimus octauus. *l. Mela. de alimen. legat.* Incipiens autem pubertas eſt in maſculis 14. annor. in fœminis 12. *Ferret. tit. de adopt.*

PLENA pubertas, id eſt, integra & abſoluta. Inſt. *§. 5. de adopt.* [Debet itaque is qui ſibi filium per adoptionem vel adrogationem facit, plena pubertate, id eſt decem & octo annis præcedere.] *l. 40. §. 1. ff. de adopt.* Briſſon.

Plenam fidem teſtatori exhibere, eſt ei, cui voluit ſolidum & minimè delibatum fideicommiſſum præſtare. *l.20.in fin.ff.de dona.l.19.ff.quæ in fraud. credi. l.5.§.ſi quis rogatus.ff. de dona.int. virum & vxor.* Hoc Iuſtinian. *Nouell.conſtitut.1.* dicit καταβαλεῖν ἀλώβητα τὰ πρεσβεῖα, καὶ πληρῆ τῇ γνώμῃ τοῦ διατιθεμένου τηρῆσαι. Prat.

Plenivs ſignificat latius, largius, pinguius *l.1.§.hac actio.ff.ſi quis teſtament.lib.l.2.§.perueniſſe.ff.de hæred. vend. l.4.ff.de fund.dot.l.53.ff.de contrah.empt.l.1.§.domini.ff.de Silanis.l. 42.§.penult.de legat.l.12.ff.de diuerſ.reg. iur.* Plenius & exiguius opponuntur *in l.penult.ff.de vacat.mun.*

Pleno iure dominus is dicitur, qui rem non tantùm in bonis, ſed etiam ex iure Quiritium habet, vti docet Theoph. *§.vlt.de libert.* Gaius *l.29.ff.qui & à quibus.* Generaliter pignori datus ſeruus ſine dubio pleno iure debitoris eſt, & iuſtam libertatem ab eo conſequi poteſt. Sub conditione ſeruus legatus pendente quidem conditione pleno iure hæredis eſt, &c. Hot.

Plenvm, in quo nihil deſideratur, *arg. l. ex facto.in princ. ff.de vulg.& pupil.* Oldend.

Plenvm compromiſſum appellatur, quod de rebus controuerſijsve omnibus compoſitum eſt, autor Vlpian. *l.quid tamen.de recept.* Idem *in fi.l.ita demum.eod.tit* [Hoc autem inquit, compromiſſum plenum eſt, quod etiam doli habet mentionem.]

Plenvm legatum ſeruitutis, quod non perſonæ, ſed rei datum, ſic vt ad hæredes tranſmittatur. *l.6.de ſeruit. leg.* Briſſon.

Plenvs venter, qui & grauis, vacuo opponitur, *l. 83.ff. de acquiren.hæredit.l.11.ff.de iure codicil.* Plenè *in 7. ff. de alimen.legat.* pro omnino & in totum: in quē ſenſum etiam, in plenū, dicunt Papinian. *in l.penult.ff.de ſuis & legit.* & Neratius *in l.63 ff.de cond.indeb.* Briſſ.

Plerique, id eſt, plures, & maxima ex parte: interdum, id eſt, nonnulli. Pleriq; omnes, idem ſignificat quod, plerique, ſiue pleraque. *Vide Donat.in Terent.* Sp.

Plervnqve, quòd ferè ſemper fit. *Vide Bartol.in l.1. ff. de aqu. & aq. pl. arc.* Aliquando ſignificat nonnunquam: ſed rariſſimè.

Plervnqve pro interdum accipitur *in l. 25. in fin.cum l.ſeq.ff.de pact. & in l.43.§.ſi iactum. de furt. ne pugnet cum l.21.§.1. ff.de adquir.poſſ.& l.pen.ff.pro derelict.& l.8. ff. de leg. Rhod.* Briſſ. *Adde Brechæum in l. verbum, tit.de verb. & rer ſign.*

Plethrvm pedibus centum conſtat.

Plotinae Auguſtæ meminit I. C. *in l.quod principi relictum eſt.de leg.2.* Sp.

Plostrvm, idem quod plauſtrum, hoc eſt, currus. Paulus *in l.qui ſella.ff.de ſeruit.præd.ruſt* [Qui actum habet, ait, & ploſtrum ducere, & iumenta agere poteſt.] Porrò, percellere plauſtrum, ruſticorum prouerbium eſſe monuit Eraſ. Sp. *Vide ſuprà Plauſtrum.*

Plostrarivs, qui ploſtrum ducit. *l.27.§.ſi ex ploſtro. ff.ad leg.Aquil.*

Plvmbarii, apud Tarruntinum *in l. vlti. ff.de iur.immunit.* artifices qui opera ex plumbo factitant. Vitruuius *lib. 8.cap.7.* de opere plumbario loquens, [non eſt dubiū quin ipſum quoque non ſit ſalubre.exemplar autem ab artificibus plumbarijs poſſumus accipere, quòd palloribus occupatos habent corporis colores.] Hot.

Plvmarii ſunt, qui veſtimenta ex plumis auium conficiunt. quo genere priſca luxuria delectata eſt. Prudentius *in Hamartigenia*, [auium quoque verſicolorum indumenta nouis texentem pluma telis.] Vel qui acu pingentes exprimunt animalium vel hominum figuras. Hieronymus *in Chronicis*: [Macedonius artis plumariæ.] *& in verſione Exodi ſæpè.* Firmicus *lib.3.cap.13.* [Facient linteones aut tunicarum textores, plumarios.] & *cap. 10.* [Qui erunt etiam linteones aut plumarij.] Eodem vocabulo vſi Varro, Vitruuius, & Vopiſcus. *Cuiac.ad l.1.C. de excuſat. artificum libr. 10.propè finem.*

Plvmbare eſt plumbo diuerſas materias iungere, *l. 27.ff.de acq.rer.dom.* Huic contrarium eſt Replumbare, *l.32.§. 1.ff.de aur.argen.*

Plvmbata, pila plumbea, quam veteres, teſte Siponſino, vocabant Manobarbalum, peregrino vocabulo, à quo & milites qui plumbatis vtebantur, Manobarbali appellati ſunt. Imp. Conſtant. *l.2.C. de exact. tribu. lib. 10.* [Nemo, inquit, carcerem, plumbatorumque verbera aut pondera, aliaque ab inſolentia iudicum reperta ſupplicia, expaueſcat.] Spieg.

Plvmbata etiam iaculi genus in modum ſagittæ pennis inſtructum fuit. Cuius duo genera facit auctor libelli de rebus bellicis, qui notitiæ Imperij Romani ſubiungitur: vnum cuius ligno ferrum ad formam venabuli aptatum inſigebatur, fiſtula eiuſdem ferri parumper extenſa, ſuprà quam modico interiecto ſpacio plumbo adhærentes aculei velut tribuli emergebant, quæ plumbata tribulata appellabatur. Altera verò erat mamillata, quæ benè exceſa & directa virga accipiebat in extremitate ſui rotundum, & in acumen deductum ferrum ſimilibus locis, quibus ſuperior in tribulata plumbo, & pennis adhærentibus Huiuſmodi plumbatarum meminit Vegetius *lib. 1.cap.17.& lib.2.cap.15* Briſſ.

Plvmbatarvm verbera *in l.2. de exactoribus tribut.lib. 10.C.* Sic enim illic legendum docet l. 3. de exactionibus in C.Theodoſ.& l.2. de quæſtionibus & l. 80. de decurionibus. in eod. C. Ambroſ. *in lib. de paſſione Geruaſij & Protaſij.* [Tunc indignatus Comes Aſtacius iuſſit eum tamdiu de plumbatis contundi, quamdiu exhalaret ſpiritum.] In libello quoque paſſionis Valeriani, Tiburtij, & Maximi martyrum ita ſcriptum reperi: [Igitur cùm perueniſſet ad Almachum quòd maximus cornicularius cum ſuis omnibus eſſet factus Chriſtianus, iuſſit eum tamdiu plumbatis tundi, quamdiu ſpiritum redderet.] Et in paſſione quatuor Coronatorum martyrum. [Illis autem reluctantibus renunciatum eſt Diocletiano Auguſto, qui eos iuſſit ante ipſum ſimulachrum ictu plumbatarum deficere.] Appellātur & plumbi verbera *in l.7. de exactionibus in C.Theodoſ.* Ex quibus minus obſcurum videbitur, quod *in l.vni.C.de his qui potentiorum nomine.* præcipiunt Impp. eos qui in potentiores litem tranſtulerint, plumbo adſectos relegari. vt & illud quod Ambroſ. *lib.5. epiſtol.* ita ſcribit, [ſi compertum fuerit data auctoritate aliquos Chriſtianorum aut gladio, aut fuſtibus, aut plumbis necatos.] Briſſ.

Plvmbatvra eſt conglutinatio quarumuis materiarum, quæ ſolo fit plumbo. Paulus *l. 23. §. 4.ff.de rei vend.* [Si ſtatuæ ſuæ ferruminatione iunctum brachium ſit, vnitate maioris partis conſumi. Non idem in eo quod adplumbatum ſit: quia ferruminatio per eandem materiam facit confuſionem: plumbatura non idem efficit.] Pomponius *l.27. ff.de acquir.rer.domin.* [Quicquid in facto argento alienū argenti addideris, non eſſe tuum totum argentum fatendum eſt. at contrà ſi tuum ſcyphum alieno plumbo plumbaueris, alienove argento ferruminaueris, non dubitatur ſcyphum tuum eſſe.] Hot.

Plvmbvm, quod pro tegulis poneretur, ædificij eſſe Labeo cenſuit. Vnde domo vendita, & ipſum venditori accedebat. Spieg.

Plvmbvm cum argento miſtum, deduci poteſt, (kan abgeſcheiden werden. *Vide l.Idem Pomponius ff.de rei vindicat.* Spieg.

Plvmbvm in ripa poſitum, id eſt, quod tegendi cauſa tecto deſtinatum, necdum appoſitum, aliquo in loco relictum, donec tecto apponeretur, commendatumve fuiſſet. In ripa autem commodè dicitur, quòd parieti inhærens erectum ita ſubſidet, ne humi iaceat penitus. Vnde vulgò arripere dicunt. *Alexand. de Alexand. genial. dier. lib.1.cap.25.*

Plvmbvm (teſte Iaboleno *in l.Malum.ff. de verbo.ſignific.*) quod pro tegulis poneretur, ædificij eſſe ait Labeo: ſed id quod in ripa hypatheij tegendi cauſa poneretur, contrà eſſe. Hunc locum gloſſator noſter (vt multa alia) ingenuè faſſus eſt ſe non intelligere: & quidem modeſtius, quàm ex commodo interpretationem confingere, vt quandoque facit. Aliqui codices legunt, [in ripa Thei.] Codices antiqui, [hypaethrij.] & hæc vltima lectio dedit anſam quibuſdam, vt coniunctis duabus dictionibus, Hypæthrij, legendum putēt, cum diphthongo æ. Sunt autem hypæthria, hypæthraque ſecundùm eos, loca manifeſta, & ſub dio expoſita, id eſt, cœlo patente. Vitruuius *lib.3.* [Ioui fulguri, & cœlo, & ſoli, & lunæ, ædificia hypæthra conſtituentur. Horum enim Deorum & ſpecies & effectus, in aperto mundo

mundo atque lucenti perlucentes videmus.] Idem *lib.* 5. [media verò ſpatia quæ erunt ſub diuo inter porticus adornanda viridibus videntur, quòd hypæthræ ambulationes habent magnam ſalubritatem.] Latino vocabulo, ſubdialia, & ſubdiualia, poſſunt appellari: vnde, ſubdiuales deambulationes, & ſubdialia pauiměta à Plin. dicta ſunt. Illud igitur quod paratum eſt ad huiuſcemodi loca obtegenda, ædificij eſſe, Iaboleno viſum non eſt. Cotta.

PLVRA legata ſunt, quoties nominatim plures in legato exprimuntur, *autor Paul. l. 2. de leg. 2.*

PLVRALIS locutio, duorum numero contenta eſt. *Vlp. de teſt. l. vbi numerus.* Spieg.

PLVRES, inſtar vnius, quibus vna competit actio. *l. ſi plures. ff. de pact.* Interdum pro multis, *vt & paſſim apud alios auctores.*

PLVRES de tribus dici poſſe, gloſſ. docet, vt aiunt, ſingularis, *in §. & quod ſæpè in auth. de triun. & ſemiſſ.* de qua Bart. *in l. ſeruo. ff. de opt. leg.* Spieg.

PLVRIBVS creditoribus teneri videtur, ſi vni aliorum nomine caueatur. *l. ergo. §. creditoribus. ff. de fideicommiſſ. liber.* Spieg.

PLVRIOR, vt Alberic. indicat, comparatiuus, minimè vſu tamen probatus, in decretis legitur. *c. non debet. 75. diſt.* Spieg.

PLVRIS emiſſe. *Lege, quanto minoris.*

PLVRIS eſſe. *l. penult. ff. de in lit. iur.* [Quod pluris eſt, vtiq; tanti eſt.] Frequenter autem iungitur verbis æſtimandi, & precij. Spieg.

PLVRISVE, hæc adiectio, quæ ſolet numero certo adijci, ad modicam ſummam refertur. *autor Paulus. de verb. ſign.* Quod & dicendum eſt, cum quis plus minus dicit. *l. Publia. in fi. depoſiti.* Clauſulam eam duabus notis, P M. antiqui ſcribere ſolebant, vt admonuit Alciat. Caius ait, hæc enunciatio, quæ fuit pluris triginta aureorum, ſimul & quantitatis, & æſtimationis ſignificatiua. Quoties ita loquimur, quod in cenſum detulit Titius, pluris eſt aureorum triginta: id ſignificare poteſt, non ſolum quantitatem triginta aureorum in cěſum relatum, ſed etiam tantum rerum, ſeu corporum detuliſſe, quãtum æſtimatio triginta aureorum efficere poteſt. *Alc. ibid.*

PLVS, multifariam intelligi, Bart. demonſtrat. *in l. ſi creditori. ff. de legat. 2. Huic adde Brechæum in l. Hæc adiectio, in tit. de verb. & rer. ſignific.*

PLVS æquo luminis facere. *Vide l. ſi arborem. ff. de ſeruit. vrb. præd.*

PLVS, aut minus, non ſolùm in quantitate, ſed etiam in tempore intelligendum eſt. Plus enim eſt, ſtatim aliquid dare: minus verò, poſt tempus dare. *teſte Theophilo.* Spieg.

PLVS minus, ſine coniunctione frequentius legitur, pro plus minusve, hoc eſt circiter. *d. l. Publia §. fin.* [Titius Sempronio ſalutem. Habere me à vobis auri pondo plus minus decem.] Sequitur mox in vulgatis Codicibus vocabulum, Trophimati: quum hic legendum ſit reponente Haloandro, τροφίμοις, hoc eſt, de alimentis puero (vel pueris) præſtitis.

PLVS, & minus, non mutant ſpeciem *l. fin. de fund. inſtru. leg.* Neque enim minus eſt ſcapha nauis, quam oneraria, tametſi minor: neque oneraria magis, tametſi maior. Sic locuples non eſt magis ingenuus, quàm pauper. *l. humiliem. C. de inceſt. & inutil. nupt.* Spieg.

PLVS facere. Qui plus facit, is vtique tantundem quantum debet, facere cenſetur. *l. cum furti. in fin. ff. de in lit. iuran.* Spieg.

PLVS peti quatuor modis poteſt: Re, ſi decem pro quinque petantur: Tempore, ſi ante diem petatur: loco, ſi alio quàm quo promiſſum eſt, loco agatur: Cauſa, ſi ex duabus rebus diſiunctiuè promiſſis, altera præcisè petatur. *§. plus autem. Inſtitut. de actionib.* Adiectio hæc, PLVRISVE, non infinitam pecuniam continet, ſed modicam duntaxat. *l. 192. ff. de verbor. ſignificat.* Hæc autem enunciatio, QVAE FVIT PLVRIS AVREORVM TRIGINTA, ſimul & quantitatis, & æſtimationis ſignificatiua eſt, *l. 232. ff. de verbor. ſignificat.* Briſſon. *Adde Cuiac. libr. 1. receptar. ſentent. Iulius, Paul. tit. 10.*

PLVS precij conſequi propter artificium. *Pomp. l. niſi ſi. ff. de rei vind.* Spieg.

PLVS repetere dicitur, qui plus petit quàm debitum ſuum ſit. Tempore autem plus petit, quando quis præmaturè, id eſt antè diem & conditionem petit. Plus cauſa petere dicitur, qui alterã ex alternatiua partem tantummodò petit. cum electio ſit debitoris hoc eſt, electionem aduerſario tollere. *Vide Zaſ. inſtit. de actio. § ſi quis agens. & §. huic. Plus autem petentium pœnam declarat in §. ſed hæc* Sp.

PLVSCVLVM, *in l. nam ſatis. §. 1. quemad. ſeruit. amit.* Sp.

PLVTEI, quæ tabulæ affixæ & parietibus adiunctæ dicuntur *in l. 41. §. 7. de legat. 1.* Vlpian. *l. 17. §. 2. de act. empt.* [Reticuli circa columnas plutei circa parietes, item cilicia vela, ædium non ſunt.] Hot.

PLVTEI Vegetio è vimine contexuntur, cratibuſque & cilicijs proteguntur, formamq; apſidis habent. *de quo latius Turneb. aduerſ. lib. 11. cap. 24.*

PLVVIA aqua, & Pluuialis aqua, idem, hoc eſt, quæ pluta eſt.

P O.

POCVLA oleaginea. Legimus apud Iabolenum, *de leg. 3. l. qui concubinam. §.* qui quatuor pocula oleaginea habebat, ita legauit: Pocula oleaginea duo paria, reſpondi, ait Iabolen. vnum par legatum eſſe. quia non ita eſſet, bina paria: neque ita, poculorum paria duo. idem & Trebatius. Spieg.

POCVLENTVM, quidquid potari poteſt. Quidam exiſtimant, poculětum, ſcribi debere. Hoc iudicibus licet recipere, vt & eſculentum *l. plebiſcito. ff. de offi. præſid.* Sp.

POCVLVM, & pro vaſe in quo bibitur, *vt in l. Seia. ff. de aur. & argen. leg.* & id quód potatur, accipitur. *vt in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœn.* quemadmodum amatorium poculum dicimus, quod ad amoris inſaniam impellit. Spieg.

POCVLVM aureum, vt ait Scæuola *de aur. & argen. legat.* Seiæ dulciſſimæ quod elegerit fidei hæredum committo, vt dent: quæro, cum in hæreditate nõ ſint niſi trulæ, ſcyphi, modioli, phialæ, an Seia de his ſpeciebus eligere poſſit? reſpondi cum omnia potui parata pocula, dicitur poſſe eã ex his eligere. Maff.

PODAGRA, id eſt, pedum morbus & dolor, qui ex influente ad pedes humore ſuperfluo, & eorundem imbecillitate accidit: nunc quidem cum inflammatione, nunc verò cum refrigeratione: nuncq; cum tumore, nunc ſine eo: à Iureconſ. quoq; in morbis numeratur, *ff. de ædil. edict. l. qui tertiana.* Spieg.

PODIA, apud Iureconſult. *in l. quæſitum. §. canales. ff. de fund. inſtruct.* Podium autem locus extra ædificium porrectus, vnde ſpectamus ſi quid foris fiat: ſeu præcipuus locus erat in theatro cui inhærebat Imperator, vel ſenatores ludos ſpectantes. *Lege Vitruuium in 5. cap. 7. Cataneum in 5. Commod. in Plinian. epiſt.* At Podia fœminini generis funis eſt, quo tenditur velum: niſi Seruius fallitur *comment. 5. paulo ante finem.* Spieg.

POENA, ſicut ex ijs, quæ Cato & veteres ſcribunt, docemur, videtur ἀπὸ τοῦ πόνου deducta. Nam & à Græcis dicitur ποινὴ: vt errent, qui Latinam etymologiam voci affingant. In qua re circa etymum agri, & Varro à Quintiliano riſus eſt. Non ineleganter tamen, ab eo quod ponè eſt, dicta videri poſſet. Id plerunq; idem eſt quod pòſt, niſi quod, ponè, propriè loci ſignificatiuum eſt, non vt, pòſt, temporis quoq;. Nam peccare quam puniri, prius eſt tempore: hinc verbum pœnitet: ſeu verbi productionem eſſe id volumus, quod adiunctum eſt, nihil ſignificantem: ſiue & tenendi quædam in eo eſt poteſtas, vt multis videtur. Quem enim pœnitet, hunc ferè eſt, vt & pœna, id eſt, ſi commodè magis quàm Latinè rem interpreteris, dolor teneat. Quid autem ſi timendi vim aliquam, in ea productione malis imaginari? Profectò enim, pœnæ alicuius, aut mali exſpectatione torquentur, qui pœnitentia ducuntur. Quanquam vt pœnitentiæ verbum potius, ab eo quod ponè eſt, originem trahat, quàm à pœna, argumento eſſe poſſit, quod Græci μετανοεῖν, & μεταμέλεσθαι dixerunt. Fit autem à pœna, punio: vt Punicus à Pœnis: Mœnia, ab eo quod eſt munire. Nam magnam affinitatem eſſe diphthongo OE, cum littera V, (quæ & ipſa vim diphthongi in quibuſdam habet, veluti in muſa, quæ μοῦσα eſt Græcis)

vel illud oſtendit, quo mœros, dixerit Maro, quos muros vocamus: ſic lingua Belgica, *Spade* dicitur, quæ Græcè eſt σπάθη. Nec ſonus perinde, ſi animaduertas intereſt, vnde aliqui è Græcis, quod lingua communi eſt μῶρα, ipſi μοῖραν ſonant. *Curt. lib. 1. ὑπομνημ. tom. 2. cap. 19.*

POENA, ſupplicium: à pendendo, quo quis ob delictũ afficitur. Vlp. *l. ſi quis. de pœn.* Pœnę ſunt, quæ vitam adimant, aut ſeruitutem adiungant: aut ciuitatem auferant, aut exilium, aut carcerem corporis contineant.

POENA autem appellatur quidquid extra rei perſecutionem eſt. *l. 2. in fin. ff. de tutor. & rat. diſtr. l. 12. §. 1. ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſtam. l. 5. §. vltim. ff. de publicia. l. 25. §. 1. ff. quæ in fraud. credit. l. 11. §. ſed ſi plures. ff. ad leg. Aquil. §. ex maleficijs. Inſtitut. de actionibus.* Briſſon. Imò latiſſimè patet verbũ pœnæ: nam & pro culpa quandoque accipitur, *l. fin. ff. de fideiuſſ.* & generatim acceptum, quamlibet coercionem, noxiæque vindictam ſignificat. *l. aliud eſt fraus. ff. de verb. ſignif. §. fin. de legat. in Inſtit.* quamobrem & tunc vſuram comprǽhendit. *l. qui fine. ff. de negot. geſt.* & vſura quandoque pœna dicitur. *l. lecta. ff. de rebus credi.* Sic & multa verbo pœnæ intelligitur. *l. tutor qui repertorium. §. idem ſolent. ff. de adminiſtr. tutor.* & id quod intereſt, pœna vocatur, *l. fin. ff. de eo quod certo loco. l. nouiſſima. ff. iudic. ſolut.* Quin & condemnationem expẽſarum Imperator pœnam appellauit. Propria autem & peculiari verborum proprietate ſpectata, aliud eſt vſura, aliud pœna, *l. grege. §. final. ff. de pignor. l. non ſolum. §. 1. ff. de lib. leg.* Itaque traduntur à Bartol. *in l. cum ſtipulati ſumus. ff. de verbor. obligat.* inter vſuram & pœnam tres notandæ differentiæ: Prior eſt, quia vſura quantitati duntaxat, vel ei quod quantitatis loco eſt, adijcitur. *l. in fideicommiſſi. §. fin. ff. de vſur.* Pœna verò etiam facti obligationibus annectitur. *l. ſtipulationes non diuiduntur. §. 1. ff. de verbor. obligat.* Altera pœna pro toto tempore apponi ſolet. *l. traiectitiæ. §. de ille. ff. de actio. & oblig.* Vſura autem diſtinctis temporibus, veluti in annos, aut menſes ſingulos. *d. l. cum ſtipulatur.* Quæ tamen prima fronte contrarium probare videtur in illis verbis. [pro vſuris legitimis pœnam in ſingulos menſes, ſi ſors ſoluta non ſit.] niſi defendẽdo cõmunem ſententiam, quæ vera eſt, dixeris verba illa, [pro vſuris.] tollere difficultatem. Tertia differentia, Vſura poteſt ſine mora deberi ex ſtipulatione *d. l. lecta. in fin.* Vſura enim ſortis acceſſio dicitur, quæ non tam propter moram, quàm vſum datæ mutuæ pecuniæ exigitur. *l. vſura. ff. de verbor. ſignific.* Ideóque Paul. Caſtrenſ. *in l. Iulianus. §. ex vendito. colum. 2. ff. de act. empt.* Quod (inquit) dici ſolet, vſuras non venire, niſi à tempore moræ, obtinet, niſi contrarium à partibus agatur: ſicuti ſi dem tibi mutuam pecuniam, poſt annum reſtituendam, ita vt in ſingulos menſes nonnihil vſuræ nomine pendas *d. l. lecta.* Atqui pœna ſemper ex mora debetur. *l. ita ſtipulatus. ff. de verbor. obligat.* Hæc tamen differentia nõ ſatis placet Ioan. Imol. *in d. l. cum ſtipulati.* nam pœna (vt ille ait) ex ſolo conditionis euentu deberi poteſt; vt quando ſtipulatio à præcedenti conditione incipit: veluti ſi dicam, ſi calendis Stichum non dederis, decem dare ſpondes? Nam ante Calendas Sticho mortuo, agi non poteſt, ſed exſpectanda eſt dies in quam tota obligatio collata eſt *l. in illa. ff. de verb. oblig.*

POENA, vt inquit Vlpian. *in l. aliud eſt fraus. ff. de verbor. ſignific.* eſt delictorũ coercitio. Cauſa autem infligendæ pœnæ vera & præcipua eſt emendatio hominum qui delinquunt. *l. ſi pœna. bic,* cum videlicet ea pœna irrogatur quæ vitam non adimit. Altera cauſa pœnæ infligendæ nocentibus, eſt exemplum. nam pœna vnius metus eſt multorum. *l. 1. C. ad l. Iuliam repetundar.* & cæteros à ſimilibus facinoribus deterret *l. bona fides, depoſiti. l. capitalium. §. famoſos. d. tit.* Quod adeò verum eſt, vt in brutis quoque animantibus atque adeò feris id deprehendatur. Scribit enim Plinius. *lib. 8. cap. 16.* Viſos fuiſſe in Africa crucifixos Leones, à quibus fuerant vrbes obſeſſæ, quo cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrerentur eadem noxa. Hinc illud Senecæ quod à Platone mutuatus eſt, [nemo prudens punit quia peccatum eſt, ſed ne peccetur.] Eſt igitur pœna ad continendam rempubl. valde neceſſaria, vt non immeritò dixerit, præmio & pœna rempub. contineri. Quo reſpexit Vlpian. cum diceret Iureconſultos tam metu pœnarum, quàm prœmiorum exhortatione bonos efficere. *l. 1. ff. de Iuſtit. & iure.* Tametſi has duas tantum cauſas Plato commemoret *in Gorgia.* tamen noſtri auctores videntur vindictam quoque eius cui iniuria facta eſt ſpectaſſe, nempe vt ſupplicio aduerſarij contentus quieſcat, nec vindictæ priuatæ cauſa aliquid moliatur, quod reip. perniciem adferat. *l. capitalium. §. famoſos. ff. eod.* Ex iam dictis conſequitur eum qui nihil admiſit nullam pœnam mereri *l. crimen. ff. eod. l. ſancimus. C. eod. tit.* Quod tamen perpetuum non eſt. Nam & DEVS ipſe qui iuſtiſſimus eſt, ob vnius hominis admiſſum pœnas nonnunquam à tota aliqua ciuilitate expetit. Quæ autem admiſſa puniantur, traditur velut quidam epilogus à Claudio Saturnino *in l. aut facta. ff. eod.* [Aut enim, inquit, facta puniuntur, vt furta cædeſq́; : aut dicta, vt conuitia & infideles aduocationes: aut ſcripta, vt falſa & famoſi libelli: aut conſilia, vt cõiurationes, &c.] Cogitationis autem nemo pœnam patitur. *l. cogitationis.* vt exempli gratia, ſi quis declarauerit ſe velle hominem occidere. Conatus tamen aliquando punitur qui fines cogitationis excedit. *l. ſi quis non dicam. C. de epiſ. & cler.* Quinimo ſola plectitur aliquando conſcientia facinoris ab alio perpetrati. *l. Metrodorum. C. eod.* Nec tantum punitur quod dolo malo admiſſum eſt, ſed etiam plerunq́; id, quod abſque malo animo infelicem euentũ habuit *l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. de dolo,* vt ſi quis poculũ amatoriũ dederit ex quo aliquis interierit. SEILERVS *ex lectionu Duareni nondum impreſſis tit. 19. lib. 48. Pand. de Pœnis.*

POENAM diuidit Iuriſconſ. in mulctam, (**geltſtraff.**) & pœnam. (**leibſtraff.**) *l. aliud. §. 1. de verb. ſign.* Spieg.

POENA & multa multum differunt: ait Vlpian. quod pœna generale ſit nomen, omnium delictorum coercitio: multa ſpecialis peccati, cuius animaduerſio hodie pecuniaria eſt. pœna autem non tantùm pecuniaria, verùm capitis & exiſtimationis irrogari ſolet. & multa quidem ex arbitrio eius venit, qui multam dicit: pœna non irrogatur, niſi quæ quaq́; lege, vel quo alio iure ſpecialiter huic delicto impoſita eſt. quinimò multa ibi dicitur, vbi ſpecialis pœna non eſt impoſita. Item multam is dicere poteſt, cui iudicatio data eſt. magiſtratus ſolos & præſides præſides prouinciarum poſſe multã dicere, mandatis permiſſum eſt. pœnam autem vnuſquiſq́; irrogare poteſt, cui huius delicti executio competit, *l. 131. §. 1. ff. de verb. ſign.* Hot.

POENA, pro eo quo intereſt. Paulus *l. vltim. ff. de eo quod cert.* [Centum ſolutis ex vniuerſitate, tam ex ſorte quàm ex pœna ſolutum videri.] Item apud Venul. *l. 29. ff. iudic. ſolu.* vide, *damnum.* & ſuprà, *in diuiſione eius quod intereſt.* vbi annotatum eſt, quod quibuſdam caſibus id quod intereſt peti permittitur vel tanquam vſura, vel tanquam id quod intereſt, quod ſi tanquam vſura, quamuis plus interſit, quam vſurarum modo exigi poſſit: tamen vſque ad modum illum legitimum duntaxat exigitur. Si verò quaſi intereſt quantũcunq́; intereſſe probabitur. *vide ibid.*

POENA capitalis diuiditur in ſummum ſupplicium, pœnæ metalli coercionem, & in inſulam deportationem, *l. capitalium. de pœn.* Cæterùm inter varias pœnarum ſpecies nulla ad naturam proprius accedit pœna talionis, vt Ariſtoteles quoque probat. *Extat valde elegans locus, ff. quod quiſq́; iur. in al. ſtat.* Spieg.

POENA capitis ea dicitur, qua vel vita vel libertas, vel ciuitas, vel honeſtas perditur. *Comment. lib. 2. cap. 3. nu. 6.* quia vtroq́; modo id eſt, morte & deportatione, ſiue quod idem eſt, exilio accidit, vt caput, id eſt, homo è numero ciuium eximatur. *l. 2. §. 1. ff. de pœn. §. Cum autem. quib. mod. ius pat. pot. ſolu.* Vt quod ad ciuitatẽ Romanam attinet, nihil interſit, quomodo de medio ciuiũ tollatur. Vnde & deportatos morti comparari dicimus. *l. 2. in fine de bon. poſſ. cont. tab.*

POENA exacta, **ein eingebracht / oder empfangen ſtraffgelt / oder buß /** inter fructus numeratur: quod de futuris pœnis nuſquam relatum eſt. *fac. l. conuenire. de pact. dot. & l. ſi vnus. §. illud. de pact. cum ſimil.* Proinde rectè improbatur quòd quidam pœnas futuras in venditionibus tanquam fructus vendunt. Spieg.

POENAE cauſa legari dicitur, vt Vlpian. *in Inſtitut. tit. de legat.* & Iuſtinian. *eod. tit. §. pœnæ quoque cauſa.* definiunt, quod coercendi hæredis cauſa relinquitur, quò magis faciat aliquid aut non faciat: veluti cum ita legatur: HAERES MEVS SI FILIVM SVVM IN MATRIMONIVM TITIO COLLOCAVERIT, VEL EX DIVERSO SI NON

NON COLLOCAVERIT, DECEM AVREOS DATO: Sic enim non tam beneficij in legatariũ conferendi, quàm in odium & pœnam hæredis legatur. Pœnam autem à conditione voluntas teſtatoris ſeparat. *l. vlt. ff. de his quæ pœnæ nomine relinquun.* Briſſ.

POENAE cauſa indiuiſa eſt. Nam & ob minimam partem non ſolutam, ſolida pœna committitur. *Cuiac. ad l. 85. propè finem, ff. de verb. oblig.*

POENAE depenſæ non repetuntur. *Cuiac. obſer. lib. 8. c. pen.*

POENAE militares quondam erant, decimatio, fuſtigatio, exautoratio: vel vt milites ſtantes cibum caperent. vel vt fuſtem circumferrent, vel vt militarent deteriore conditione quam cæteri. *Vide Valt. c. 16. lib. 11. de re mil.* Sp.

POENAE ob corruptam ex Adæ lapſu hominis naturam introductæ ſunt, quibus mali coerceantur, ne peccent ſeu delinquant faciliter. Qui enim iuſte agere propter naturalem legem ſummamque bonitatem non expetit, quiq; obtemperare non vult rationi, in qua ſunt honeſtatis formulæ, quas intelligit quidem dictante conſcientia, ſed contemnit: is rogo quid ſpectabit, quid timebit, ſi pœnas adimamus? Certè nihil: ſed irruet in omnia flagitia. Nam quid faciet, ait Cicero, is homo in tenebris, qui nihil timet, niſi teſtem vel iudicem? Quid in deſertò loco nactus, quem multo auro ſpoliare poſſit imbecillem atq; ſolum? Alioqui vir bonus, qui iuri naturali obtemperat, & voluntatem ſuam illi conformem facit, eamque ſequitur, vnde & iuſticia virtus dicta, is omnibus pœnis exemptus eſt, nec timet, ſed amat Magiſtratum velut honeſtatis conſeruatorem, *Rom. 13.* Ideoque nullas bonorum vtilitates, æquitati naturæ præfert: neminem ſciens lædit, & verè iuſtus eſt, quatenus ad politicam vitam attinet. Recteque Socrates execrari eum ſolebat, qui primus vtilitatem à natura ſeiunxiſſet. Id enim querebatur caput eſſe exitiorum omnium, vt Cicero refert. Hinc intelligis pœnas, defenſiones legitimas, ex natura eſſe, ſicut & Magiſtratus. Oldend.

POENAE ſeruitus & Romanæ ciuitatis & agnationis ius extinguit. *l. qui v. tim. 29. ff. de pœn.* Pœnæ autem ſeruus ideo dicitur is qui ad beſtias vel metallum damnatus eſt, quia nullius planè niſi ſupplicij ſui ſeruus eſt: quippe cui in perpetuum eſt addictus, adeò vt ſi quid ei legatum fuerit, pro non ſcripto habeatur: quaſi ait Marcianus, non Cæſaris ſeruo datum, ſed pœnæ. *l. ſunt quidam. 17. ff. de pœn.* Et vt rem paucis abſoluam, ſerui pœnæ olim dicebantur, qui ſummo ſupplicio ſic addicebantur, vt ſi liberi eſſent, libertatem: ſi ſerui, domini familiam quaſi abalienati amitterent: adeò vt ne à pœna quidem liberati, in veteris domini poteſtatem redirent. *l. 8. §. 3. & 20. & l. 29. ff. de pœn. l. 8. C. de ſentent. paſſ. l. 24. §. 5 ff. de fideicom. libert.* Hot.

POENAE ſummæ, mediocres, minimæ, *vide ſupplicia.* Hotom.

POENALES actiones ſunt, quibus duntaxat exigitur, vt aduerſarius puniatur: quæ & odioſæ, quia reo conuento damnum adferunt, dicuntur: vnde & per interpretationem molliendæ ſunt potius, quam exaſperandæ. *l. interpretatione. ff. de pœn.* Spieg.

POENARVM conuentionalium duplex genus. Vnum quod damni, vel lucri ceſſantis æſtimationem præſtat, aliud, quòd pro contemptu, contumaciaue infligitur: atque propriè pœnæ vocantur, illæ non æquè. *Alciat. in Par. cap. 2. lib. 1.*

POENARVM genera multa ſunt. Nam ſunt pœnæ quæ aut vitam adimunt aut ſeruitutem iniungunt, aut ciuitatem auferunt, aut exilium, aut coercitionem corporis continent, veluti fuſtium admotio, flagellorum caſtigatio, vinculorum verberatio. *l. ſi quis fortè. §. fin. cum l. ſeq. ff. de pœnis.* Vita adimitur, puta ſi damnatur aliquis, vt gladio in eum animaduertatur, &c. Sunt autem & aliæ pœnæ, aduocationibus vel foro interdicere: vel interdicere Notarijs ne ſcribant inſtrumenta, vel negotiatione interdicere. *l. moris eod. tit. &c. Ioan. Bell. Etymol. Adde Cuiac. receptar. ſent. Iul. Paul. lib. 5. tit. 17. de abolitionibus.*

POENICALES olim appellebantur funerales, nouem dierum feriæ. Nam ſeptem dies apud veteres cadauer domi deploratum, octauo efferebatur, nono tumulabatur. *vt annotauit Balduin. in comment. ſuper Inſti. lib. 4. tit. 17. de offic. iud.*

POENITERE dicimur, cum quæ ipſi fecimus, ea nobis pòſt diſplicere incipiunt, & moleſta eſſe. Inde rectè ſumitur pœnitentia, pro reſipiſcentia, *vt apud Iuſt. in l. Imperialis. C. de nupt.* Spieg.

POENITENTIA ſuprema quæ ſit, vide *ff. de donat. int. vir. & vx. l. cum hic ſtatus. §. pœnitentiam.*

POENITENTIA, ſecundum Ambroſium, eſt & mala præterita plangere, & agenda iterum non committere. *c. pœnitentia. de pœnitent. diſt. 3.* ſecundum Auguſtinum ſic, Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe. & pœnitere eſt pœnam tenere. *c. pœnitentia. 2. ead. diſtin. Ioan. Bello, Etymolog.*

POETAE nulla immunitatis prærogatiua iuuantur. *l. poeta. C. de profeſſ. lib. 10.*

POENVS ſermo, *l. 1. §. vlt. ff. de verb. oblig.* Punica lingua vocatur, *l. 11. ff. de legat. 3.* ex Briſſ.

ποίησις & *πρᾶξις*, id eſt, effectio & actio ſic inter ſe differunt apud Ariſtotelem, vt actio ſit cui ipſius cauſa, & in ſe perficiatur ipſa, velut prudentem eſſe, lætari, canere, ſaltare, viuere: & huius generis actiones, quæ ſuo vſu ſic conſumuntur, vt nullum eorum opus extet. Effectio autem inchoata quoddammodo atque imperfecta eſt, quia refertur ad aliud & aliquod quaſi ex ſe natum opus relinquit, quod item alterius cauſa eſt: quale eſt ædificare, quod ædificij extruendi cauſa facimus, ipſum autem ædificium non propter ſe fit, ſed vt habitemus. Sic inſtrumentorum agentia dicuntur ea, quę pręter vſum nihil nobis afferunt: quod genus, veſtis, lectus, res omnes quas poſſidemus. Alia ſunt efficientia vt pecten, quo texitur pannus, propter pannum eſt factus, & pannum nobis præbet, tanquam opus ſuum, atque id vt tegamur. Ita qui pectinem emit vt vendat pluris, eum poſſidet quaſi dominus rem ſuam, non quaſi artifex inſtrumentum. textor verò qui eo vtitur eum habet inſtrumenti loco. Refertur enim inſtrumentum ad artificem vt res poſſeſſa ad dominum, & quæ ratio eſt illius ad alterum, ea eſt horum inter ſe. Et pecten artifici domino, quia domino inſtrumentum eſt agens, vt quælibet alia res poſſeſſa: nec in eo opportunitatis ſed artificij ratio habetur. Domino autẽ quia artifex eſt inſtrumentũ eſt efficiens ad pannos texẽndos idoneũ & aptum. Sed pecten per ſe, & quia pecten, inſtrumentum eſt effectionis: Communi autẽ autem conſideratione rerum omniũ & quia poſſidetur, eſt actionis. *Comment. lib. 2. cap. 8. nu. 9.*

POLIA, pro grege equorum. Vlpian. *in fin. l. ædiles aiunt, de ædil. edict.* [Nam & ſi polia venierit, dicemus vnum equum qui vitioſus eſt, nõ omnem poliam redhiberi oportere.] Spieg.

POLIA quid ſignificet apud Vlpian. *in l. ædiles aiunt. ad fin. ff. de ædil. edict.* & vnde deducatur, ſæpè quæſitum eſt. Equidem puto poliam idem eſſe quod equitium. hoc eſt, equorum mandram, ſeu armentum equinum, deſcendereq; non à pluralitate, vt Accurſius voluit: ſed potius à Græco nomine *πῶλος*, quod pullum, & maximè equinum ſignificat. vnde *πωλοδαμάζειν* eſt, equos domare. Corta.

POLINTOR, curator piſtrini, qui farinam facit, & pollinem, quiq; pollinario cribro pollinem excutit.

POLIO dicitur, qui arma polit. *Calliſtra. de iure immun. l. quibuſdam.* Nebriſſ.

POLIRE veſtimenta fullonici artificij eſt. *l. 9. §. penult. l. 13. §. ſi fullo, ff. loca. l. 12. l. 48. § ſi ego. l. 52. §. ſi ſeruus, l. 82. ff. de furt. l. 22. ff. de præſcript. verb. §. itẽ ſi fullo, Inſt. de oblig. quæ delict.* Theoph. *πλύνειν* vertit. Nonius Marcell. *in verbo Interpolare.* tractum id ait ab arte fullonica, qui poliendo diligenter vetera quæque quaſi in nouam ſpeciem mutant. Plin. *libr. 8. cap. 48.* de lanis loquens, [Quippe, ait, ahenis polientium extracta in tomenti vſum veniunt.] Idem *libr. 19. cap. 1.* [Hiſpania citerior habet ſplendorem præcipuum torrentis in quo politur natura.] Vnde Politura apud eundem *lib. 11. cap. 24.* Idem *lib. 35. c. 17.* [Vmbrica creta non niſi poliendis veſtibus adſumitur.] Briſſ.

POLIPTICI rationes, ſiuẽ [illegible] publica *l. 1. C. Th. de diſcuſſo. l. 13. C. Theo. de indu. debitorum.* Caſſiodorus *lib. 5. Variar.* [Vt omnibus ait, à te ſolicita atq; æquabili indagatione compertis, poliptici iubeantur adſcribi.] Prat.

POLITIA eſt legitima ordinatio Reipublicę, ſecundũ quã alij præſunt, alij parent. Quæ ab Ariſtotele definitur

principatus & rerum conſuetudo, ſecundum quam viuere vnum quenque & conuerſari decet. Oldend.

POLITIAE tres ſunt ſpecies, Monarchia, regnum, ſeu principatus vnius, ad communem vtilitatem reſpiciens. Cùm verò degenerat in priuatum commodum, dicitur Tyrannis, Siquidem tyrannus à rege factis diſtat non nomine. Ariſtocratia, paucorum optimatiũ ſeu Magiſtratuum adminiſtratio: quæ ſimulatq; proprijs inſiſtit commodis, Oligarchia vocatur. Timocratia cùm imperium eſt penes populum: cuius corrupta auctoritas Democratia nuncupatur. Omnia hæc imperia Romani ſunt experti: nos hodie Monarchia vtimur. Old.

POLITIAE emendandæ formam, cùm ex ſcriptis legibus, tum ex probatis maiorum exemplis oportet mutuari: qualia *in l. 2. ff. de orig. iuris* Pomponius exhibet: eleganter ac compendioſo quodam artificio deſcribens totum imperij ſtatũ, eiuſq; mutationes: Primum, quæ infantia Romanæ reipub. fuerit: deinde qui auctus, quibus legum ſtudijs conſtiterit: quo item iuris neglectu labefactata ſit. His enim exẽplis inſtructos eſſe oportet eos, qui Rerumpublicarum ad emẽdandam politiæ formam functionem ſuſcipiunt. Oldend.

POLITIAE melioris certiſſima ſpes erit, ſi primùm omnium iuris traditio vindicata fuerit à deſultorijs commentatorum opinionibus Nam tunc conſtantia mox iudiciorum, & proinde beata (quoad per humanam fragilitatem licet) rerum omnium tranquillitas, auctore Chriſto, ſequetur Oldend.

POLITIKON. Socrates interrogatus cuias eſſet, reſpondit ſe mondanum, hoc eſt, inquit Tull. non vnius circundatum aut ſeptum mœnibus popularem alicuius loci definitique, ſed ciuem totius orbis tanquam vnius ciuitatis. Eſt enim terra communis omnium parens, & vt Africanus *in ſomnio Scipionis* loquitur, ſedes aut domus hominũ. Quæ domus aut ciuitas ſuas leges habet, in vniuſcuiuſque animo deſcriptas, & proprium ius ſuum, quo vtatur ad cõſeruandam hanc ciuium ſuorum, hoc eſt, omnium mortalium ſocietatem, quod πολιτικὸν appellatur, quaſi dicas ciuile, aut populare. vt ibidem Tullius ait paulo pòſt. Quoniam ea natura eſſet hominis, vt cum genere humano quaſi ciuile ius intercederet: Qui id cõſeruaret, eum iuſtum: qui mutaret, eum iniuſtum fore &c. & reliqua: *de quibus vide Connan. lib. 1. cap. 6. num. 3.*

POLITOR, artifex agri diligenter excolendi & quodammodo poliendi. Nonius Marcellus, Politores, agrorum cultores diligentes, vt polita omnia dicimus exculta, & ad nitorem deducta. Ennius *Satyr. lib. 3.*

Teſtes ſunt lati campi, quos gerit Africa terra politos.

Et *Annali. 9.* [Raſtros dente fabres carpſit cauſa poliendi agri.] Varro. [Quid mirum ex agri ne politionibus eijciuntur, hic in cœnaculo polito recipiuntur.] Vlpian. *l. 52. §. 1. ff. pro ſoc.* [Si in cocunda ſocietate artem operamve pollicitus eſt alter, veluti quum pecus in communi paſcendũ aut agrum politori damus in commune quærendis fructibus, nimirum ibi etiam culpa præſtanda eſt.] Hot. *ex Anto. Augu. emend. lib. 4. cap. 8.*

POLLERE quæſtu dicitur, quòd eſt precioſum.

POLLICERI. *Vide, Pollicitatio.*

POLLICITATIO, eſt ſolius offerentis promiſſio. *l. pactum. ff. de public. & l. ſciendum. §. 1. ff. de ædil. edic.* Aliquando eſt nuda ſponſio. *l. pollicitatione. C. de dona. ante nupt.* Videtur autem ab haſta & auctione id verbi acceptum fuiſſe. priuſquam enim ad licitationem veniamus, accipitur alicuius dignum precium offerentis taxàtio: qui idcirco polliceri dicitur, quia liceri poteſt: ſicut & poſſidere dicimus, qui poteſt ſedes ponere. Poſtquam autem quis pollicitus fuerit, id eſt, precium aliquod obtulerit, tunc fit auctio: & qui pluris licitatus fuerit, rem obtinet. Hinc metaphoricôs nomen ſumpſit pollicitatio, quæ reipubl. fit *Ex Parerg. Alciat.* Vlpian. *in l. cum duobus. § ſi in coeunda ff. pro ſocio.* pollicitatorem, priuatum licitatorem intelligi vult, hoc eſt, eũ qui offert ſe ad colendũ iure ſocietatis agrum. Spiegel. *Ad de Forcat. in Necyom. dial. 52. num. 1. & ſeq.*

POLLICITATIO in inſtrumento, operatur effectũ pacti ſimplicis, vt inſtrumentum aliquid operetur. *ita ſingul. Bald. in l. 1. verſ. item oppo. C. de dot. promiſſ.* & pro ſingu. citat Bal. iunior. *in tract. a. dotis in 1. privileg. 6. partis. in 2. colum.* vbi dicit, quòd licet aliàs ex mera pollicitatione non poſſit agi, etiam de iure canonico: tamen non procedit propter frumentum inſtrumenti. Cotta.

POLLICITATIO autem plerumque dicitur, qua quis reipubl. vel ciuitati opus aliquod publicum ludoſue promittit. *l. 5. ff. ad l. Falc. l. 46. §. 1. de admin. tut. l. 6. §. debitores in fin. ff. de muneri. & honoribus. l. vn. C. de ratiocin. oper. publ.* Plin. *libr. 10. Epiſtol.* [Huic theatro ex priuatorum pollicitationibus multa debentur.] Sed tamen etiam quælibet alia promiſſio pollicitatio vocatur. *l. 43. ff. de contr. empt. l. 1. §. pen. ff. de collat. dot.* Briſſon.

POLLICITATIO & pacta differunt. Pactum eſt duorum conſenſus atque conuentio. Pollicitatio eſt cum neque prouocati neque interpellati, ſponte noſtra nos ex abundantia quadam liberalitatis offerimus, vel pollicitatio eſt ſolius offerentis promiſſum. Non dicit pollicitationem eſſe ſolius offerentis cõſenſum, ſed eſſe vnius promiſſum. Nam & in pollicitatione duorum ineſt cõſenſus, ſed non expreſſus, neque declaratus, niſi ab eo, qui promittit alteri tacenti, & non roganti: At in pacto non conſenſus eſt duorum tantum, ſed etiam conuentio de eo, quod vtriuſque verbis conuentum eſt, & concluſum vt ita fiat. Pactum eſt itaque cum plures hoc agunt, & in eam decurrunt ſententiam, vt quid fiat aut non fiat: Pollicitatio, cum quid promittitur alicui non petenti, cum de eo antea ne cogitatum quidem eſſet: & tamen duorum ineſt conſenſus, quod is cui facta eſt promiſſio, non reclamat, ſed promiſſis acquieſcit. Hoc enim eſt vulgatum in iure; Qui tacet, videtur conſentire. Nec verò id etiam eſt ignotum Grammaticis, qui promiſſionis & pollicitationis eam eſſe differentiam tradunt, quod promittimus rogati: pollicemur vltrò, vt notat Donat. *ad Terent.* Quanquam ipſe eiuſdem ſignificationis eſſe dicit: niſi quod pollicitatio maioris eſt aſſeuerationis, quod enim pollicemur, magis aſſeueranter promittere ſolemus, vt fidem faciamus ijs, quos volumus ſpe & promiſſis tenere. Idem ait Pollicitationem eſſe multarum rerum promiſſionem, vt videatur hanc à verbo Græco πολὺ velle deducere, quo Latini tanquam ſuo vtuntur in compoſitionibus verborum, vt cum dicunt Pollere, polire & polluere, quaſi valde luere, & multo luto aſpergere, & contaminare. Sic polliceri idem erit quod multum, aut res multas liceri, tractum credo ab ijs qui res in forum deferunt, & proponunt venales omnibus, atque vltrò offerunt & licentur. Licere enim quandoque ſignificat in licitationem ponere, & ſubijcere auctioni, & cætera. *Connan. lib. 5. cap. 8. num. 1.* Hinc Pollucere verbum antiquum Cato. [Ioui de pali culignam vini quantamuis polliceto.] Et pollucere patrimonium Plinio: *Connanus lib. 5. cap. 8. nu. 6.*

POLLICITATIO nuda etiam nudum pactum ſignificat *l. nuda. C. de contrah. ſtipulat. Cuiac. ad l. 5. in fin. ff. de pact.*

POLLINCTORES dicebantur, non qui cadauere vngebant duntaxat, ſed etiam Libitinariorum, quibus cadauera eluenda, communda, exornandaque locabantur, ſerui. *l. 5. §. 1. de inſtitut. action.* Eoq; ſenſu pollinctores Plautus accepiſſe viſus eſt *in Penulo*, cum inquit:

Propterea apud vos dico confidentius
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

Inuenitur & hoc verbum apud Tertullianum *in lib. aduerſus gnoſticos*, & Iulium Firmicum *in lib. Matheſeos perſæpe. Auctoribus Briſſ. Cotta, & Rauardo ad L. 12. Tab. cap. 15.* Pollincere, vt refert Brechæus *in l. cum in teſtamento, num. 6. ff. de verbor. ſignificat.* veteribus erat curaſſe funus. Qui autem Libitinarij, Sandapilarij, & Veſpilones dicti fuerint, ſuis locis videatur. *idq; Brechæus allegato loco explicat.*

POLLIS, linis: vel Pollen, linis, flos eſt farinæ. Et propriè in tritico appellant pollinem, quod florem in ſiligine, auctore Plinio. A Polline deducuntur Pollinctores: quoniam in funeribus cœnas opiparas, paneſq; ex polline compararent, precio non parcentes. Inde à Græcis ?? dicti. Nonius à pollicendo, hoc eſt, mortuos curando, deduci vult. At verior ſignificatio, quòd pollinem faciat, *teſte Alciat. in l. maximarum conficiendi pollinis. C. de excuſ. mun. lib. 10.* Vlp. *de inſtit. act. l. quicunque.* [Si libitinarius, inquit, ſeruum pollinctorem habuerit.] Spieg.

POLLVTAM Moſes appellat, quæ ſecundi viri thoro adhæſit, *Conan.lib.8.c.12.num.5.*

πολυώνυμοι, quibus plura nomina ſunt, vt Romani, qui, vt teſte Ioachimo Camerario, quidem Græcorum putarunt, ſi pauciſſima eſſent nomina, tria omninò habuêre. Nam neque C. Marij, neque Q. Sertorij, neq; L. Mumij, qui Achaicus, de gente victa cognominatus fuit, tertium nomen memoratur. *Vide, Nomina propria.* Spieg.

POLYPOSVS is dicitur, qui polypo morbo laborat. Eſt autem polypus tumor, præter naturam in naribus conſiſtēs, à ſimilitudine marini polypi nominatus: quòd eius carni ſimilis ſit. Vlp. *de ædil.edict.l.* qui clauum habet, morboſus eſt, vti polypoſus. Nebr. *Vide Celſum lib.6. cap.8.*

πολύπους, eſt caruncula, modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens, narem implet, modò retrò per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, *ait Corn.Celſus lib.6. cap.8.*

POLYPTYCHA, *in l.13. de indulgen. debit. in C.Th.* Vtitur & & hoc verbo Caſſiodor. *lib.5. Variar. epiſt. ad Seueria. & epiſt. ad Aurelium.* Briſſ.

POLYPTICI autem nō ſunt chirographa vel apochæ, *vt malè A.c. tradit Parerg. lib.3.* ſed rationes ſiue [illegible] publica, *l.2. C.Theodoſ. de diſcuſſ. l.13. C.Theod. de ind. deb.* & ideò in l.1. C. de diſcuſſ. ratiocinijs publicis, id eſt, polypticis. Sic plerunque ſolet ſcribi, quanquam, ſi origo ſpectetur, ſcribendum ſit, polyptychis. Id namque ex eo tractum eſt nomen, quod ex chartæ publicæ πολλὰς [illegible] habeant, qua forma & dyptycha dicuntur, *in l.1. C.Theod. de exp. ind. & in actione 14. Chalced. concilij, & in quinta Synodi. Act.4.* Suidas [illegible] *Cuiac. obſer. lib.4. cap.27.*

POMOERIVM locus erat, tam intra, quam extra murum vrbis, quem antiqui in condendis vrbibus augurato conſecrabant, neque in eo vllum fieri ædificium patiebantur. dictum autem eſt pomœrium, vt auctor eſt Varro *lib.4. de ling. Latin.* quaſi poſt mœrium. Nam quem antiqui mœrum dicebant, nos murum dicimus, vnde ita nonnulli apud Virg. legunt *lib.10.*

--- Atque ipſis prælia miſcent,
Aggeribus mœrorum. ---

Iulius Pollux *lib.9.* intra muros ſolum pomœrium locat, inquiens, ex interprete, ingreſſus verò omne illud pomœrium dicitur, intra muros, intra mœnia. Interius autem Plateæ. Plutarchus etiam *in Romulo,* quod intra lineam murum definientem relinquitur, Pomœrium eſſe dictum ait, detractis per ſyncopam è medio literis, quaſi pone murum. Agennius Vrbicus, *in commentarijs in Iulium Frontinum,* in vniuerſum pomœrium extra muros vrbes habuiſſe dicit, aliquas verò intra, Pomœrium autem, inquit, vrbis eſt, quod ante muros ſpatium eſt, ſub certa menſura dimiſſum. Sed & aliquibus vrbibus, & intra muros ſimili modo eſt ſtatutum, propter cuſtodiam fundamētorum, quod à priuatis operibus obtineri nō oportebit. Hic locus eſt, qui à publico nullo iure poterit amoueri. Liuius & intra, & extra vrbes pomœrium agnoſcit. Gellius autem *lib.13. c.14.* ex libris augurum, populi Romani Pomœrium eſſe dicit, locum intra agrum effatum per totius vrbis circuitum pone muros, regionibus certis determinatum, qui faciebat finem vrbani auſpicij, antiquum autem Pomœrium, quod à Romulo inſtitutum fuit, Palatini montis radices terminū habuiſſe, cui adſtipulatur Tacitus inquiens, certis ſpatijs à Romulo interiectos fuiſſe lapides per ima montis Palatini, &c. ſcilicet ad ſignificandos Pomœrij terminos, quos Varro cippos vocat, aras etiam quaſdam his terminis addens. Terminorum intra muros nulla fit mentio, ea, vt opinor, de cauſa, quòd non ſit relictum intra muros Pomœrium. Quanquam apud eūdem Gellium *lib.15. cap.27.* ex verbis Lælij Fœlicis contrarium quis ſuſpicari poſſit. Sed ea me minimè mouet, cum Pomœrium vrbis appellatione, tametſi extra vrbem ſit, compræhendatur. Equidem libris augurum, Varroni, & Tacito (vt de Vrbico Chriſtiano homine, nec adeò antiquo auctore, nihil loquar) magis quam Liuio, Plutarcho, & Polluci crediderim. Ideoque arbitror, vnum duntaxat apud Priſcos fuiſſe Pomœrium, idq; poſt muros, id eſt, extra muros eamque ob rem Plutarchum, qui de antiquo Pomœrio loquatur, errare. Item Pollucem, qui exterius Pomœrium non agnoſcat. Poſtea verò & intra muros relinqui conſueuiſſe. Quod ſpectat ad Pomœrij etymologiā, Varro quaſi poſt murum dictum ſignificare videtur, inquiens, Quod erat poſt murum Pomœrium dictum, eiuſque (terminis) auſpicia vrbana finiuntur. Cuius loci lacunam Hieronymus Magius explet, voce Terminis, *lib.3. Miſcell. c.15.* Atque eodem auctore, Liuius Pomœrium quaſi poſt mœnium quoſdam interpretari ſcribit (Varronem haud dubiè intelligens) quaſi poſt mœnia, id eſt, poſt murum Pomœrium ſit, ſed malè, vt ipſi videtur. Siquidem cum primum hæc vox exorta inditaque loco eſt, vnum duntaxat, idque extra muros erat in vſu Pomœrium. Verum nec Varronem primi nominis in etymologiarū indagine auctorem, Pomœrium quaſi poſt mœnium dictū ſenſiſſe arbitratur, ſed magis quaſi poſt mœrium. Muri enim antiqua voce Latina, qua Lucretius vſus eſt, mœri dicebantur. ita nanque hic inquit, *lib.7.*

Frigus vt à flumijs, calor à ſole, æſtus ab vndis
Aequoris exeſor mœrorum littora propter.

Minimè verò probanda videtur etymologia, quæ à Pompeio affertur, *lib.14.* in his verbis, [Proſmurium pontificale Pomœrium, vbi pontifices auſpicabantur: dictum autem Pomœrium, quaſi promurum, id eſt, proximum muro.] Hæc ille. Primus autem qui Pomœria docuerit, Ianus fuit, ſi Fabio pictori, *lib.1.* credimus. De Pomœrij productione, Tacitus *lib.12.* Gellius *lib.13. cap.14.* Alia item ad hanc cognitionem ſpectantia, vide apud Martianum *lib.1. cap.3. & lib.1. cap.7.* Alexand. ab Alex. *lib.6. cap.14.* Blondum *lib.1. Romæ inſtauratæ, à principio.* Latiſſimè autem Onuphrium Panuinium, *in commentario de vrbe Roma.* Pomœrium verò proferre nihil aliud eſt, quam ampliare mœnia vrbis, &c. *Vide etiam Papin. de ſeru. export. l.5. &c.*

POMI appellatione, omnis fructus edendi cauſa paratus, continetur: non ita ſi ad potum pertineat. *Alc. in l. qui fundum de verb. ſign.* Quidam pomi vocabulo, pro malo vtuntur. Malum & Pyrum differunt ſpecie, ſed vtrunque complectitur pomi vocabulum. Spieg.

POMORVM appellatione nuces, & ficus, & vuæ duracinæ, & purpureæ, & quæ eiuſdem generis ſunt, quas non vini cauſa habemus, quas Græci τρωκτὰ appellant, continentur, *l.205. ff. de verb. ſign.* Pallad. *in epig. de nuce.*

Arbuteas frondes vaſta nucis occupat vmbra,
Pomaque ſub duplici cortice tuta refert.

Idem *de ficubus.*

Se quoque miratur pingui grandeſcere ſucco,
Et ſolitum gaudens vincere poma modum.

Idem *de Moro.*

Proceras fagos & poma hirſuta virentis,
Caſtaneæ. ---

Macrob. *lib.3. cap.19.* Nuces dici tradit à quibuſdam omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat quod eſui eſt. Idemque *lib.2. cap.6.* Caſcellij Iureconſulti dictum vrbanum hoc refert, [Lapidatus à populo Vatinius cūm gladiatorium munus ederet, obtinuerat, vt Aediles edicerent, ne quis in harenam niſi pomum miſiſſe vellet. Forte ijs diebus Caſcellius conſultus à quodam, an nux pinea pomum eſſet, Reſpondit ſi in Vatinium miſſurus eſt, pomum eſt.] Ficum planè tanquam non pomum ſecerni à pomis apud idoneos auctores idem auctor *lib.3. cap.20.* notat Briſſ. Cūm pomorum appellatio complectatur omne genus fructus, qui eſui ſit potiſſimum deſtinatus, quæſitum fuit, an is, qui fundum vendiderat ea lege, vt poma fundo liceret excerpere, cēſeretur vuas vini cauſa paratas ſimul etiam excepiſſe? Et reſponſum eſt, nuces, & ficus, & duracinas vuas duntaxat, quas non vini cauſa haberemus, exceptas videri. Quæ autem ad vinū paratæ eſſent vuæ, venditas eſſe. Et dicitur vua duracina à duricie acini, quaſi durus acinus, vt traditum eſt à Plinio *lib.14. natur. hiſtor. cap.1. Brechæm in l. qui fundum vendidit. ff. de ver. & verb. ſign. Adde Forcat. in ſuo penu iur. ciuil. cap.26.*

POMPA, pro apparatu ſolenni: cuiuſmodi eſt, nuptiarum, ſacrorum, funerum. Vlp. *in fin. l.3. commodati.* [Non poteſt commodari, id quod conſumitur: niſi fortè ad pompam, vel oſtentationem quis accipiat.] Spieg.

Pompeia lex de paricidijs, qua cauebatur, vt ſi qs patrem, matrem, auũ, auiam, fratrem, ſororem, patruelem, matruelem, patruum, auunculum, amitam, conſobrinum, conſobrinam vxorem, virum, generũ, ſocerum, vitricum, priuignũ, priuignam, patronũ, patronã occiderit, cuiuſque dolo malo id factũ fuerit, vt ea pœna teneatur, quæ eſt legis Corneliæ de ſicarijs, *l.1. ff. de leg. Pomp. l.1. ff. de publ. iud. l.12. §. vlt. ff. de accuſat. §. alia deinde. Inſtit. de publ. iud.*

Pondo dicitur, vel as, vel libra, quicquid ſolidum aut totum eſt, cum in partes eſt diuidendum. *Comman. lib.10. cap.6. num.10.*

Pondo, propriè ſignificat pondus 12. librarum. Reperitur tamen pondus, ſiue pondo, pro libra. Phocas inquit: Pondo & octo monoptota ſunt, & tantum pluraliter efferuntur: vt hæc pondo. nam vnum pondo non dicimus, ſed in libram efferri poteſt. Dicimus, duo millia pondo: ibi eſt genitiuus. Mille pondo, nominatiuus eſt. Bis mille pondo, nominatiuus non eſt, quia mille adiectiuum eſt. Tamen non dicimus bina, trina pondo, ſed duo, tria. Cęterùm iuxta Alc. ſic habet ponderum ratio. Scrupuli octoni ſunt duæ ſextulæ: quæ etiã Duella dicuntur. Lentis enim duo ſemina, granum frumenti faciunt: grana 4. ſiliquam: ſiliquæ (hoc eſt, ceratia) ſex, ſcrupulum: tribus ſcrupulis conſtat drachma, quod eſt argenti pondus: duplex drachma, ſicilium creat. cuius mentio apud Scæuol. *in l. liberto. §. ſicium. de ann. legat.* Drachmæ additus ſcrupulus, ſextulam fecit: ſextula vncias ſex habet: drachmæ autem octo vnciam faciunt. At vncijs 12. conſtat Romana libra, hoc eſt, drachmis 96. Attica verò libra 77. drachmas habet, ſicuti Mina, ſeu Mna 100. Nam Romana libra maior eſt hac quatuor drachmis. Talentum minus Atticum, minas 60. hoc eſt, drachmas 600. continet: talentum maius 83. habet minas, & vncias inſuper 4. Hæc ponderum ratio ad multarum ll. cognitionem ſpectat. *vt in l.1. C. de ratiocin. oper. & in auth. adhæc. C. de vſur. in authent. ſed hodie. C. de epiſcop. & cleric.* Spiegel. Libras an pondo dicamus ex reſponſis Qu. Mutij conſtat, non referre, *l. ſcribit. §. fin. de aur. & arg. legat.* Habet hoc tamen proprium pondo, vt additum ijs, quæ non minus menſuræ, quàm ponderis ſignificationem habent, ad diſtinctionem rei valeat: Pondus ſcilicet eſſe id, de quo agitur, non menſuram: velut, vnciam pondo. Trepondo quoque, vt Fabius Quintilian. tradit, Meſſala exiſtimauit non ineptè dici: Quam compoſitionem libra non admittit: *Curt. lib.1. vinσῶν, cap.24.*

Pondvs, infectæ materiæ: Numerus ſignatæ Species, factæ dicitur, *l.6. ff. de rei vind.* Hot.

Ponere in legibus pro ſtatuere, Cato: [Et ita in legibus poſuêre; furem dupli cõdemnari, fœneratorem quadrupli.] Poſitum ſit, pro eſſe ſtatum. Bud.

Ponere idem eſt quod erigere & collocare aliquid, vt ponere imagines, & ponere labra & crateras, quòd ab ædificio aliquantum recedit, & ijs quæ plantantur aut ſeruntur conuenire non poteſt. *Comman. lib. 4. cap.10. num.15.*

Ponere in lucro. Modus loquendi, cum aliquid boni præter ſpem euenit.

Ponere os in cœlum, eſt noſtri iuris commentatoribus ſentire contra communiter receptas opiniones. *Quære ſuprà, Opinio communis.* Spieg.

Pontifex Max. quòd maximus rerum quæ ad ſacra & religiones pertinent, iudex ſit, vindexque contumaciæ priuatorum, magiſtratuumque. Minorum Pontificum maximus dicitur, qui primus in collegium venit: item minimus, qui nouiſſimus. Feſtus. Hot. Horum autem munus ſingulatim non ineleganter tractat Alex. ab Alex. *in dierbus genial.*

Pontifex priuatus, cuius meminit Pompon. *in l.2. §. omnium tamen horum. ff. de orig. iur.* ideò dictus eſt, quòd non poterant toties conuenire omnes pontifices ſacris addicti, quoties impetranda erat actio, ſingulis haud dubiè momentis. Itaque vni delegabant priuatum hoc negotium, dandæ aut denegãdæ actionis. Et is quia magiſtratum nullum gerebat, ideò ne quis falleretur in hoc, adiecit, Priuatus: *teſte Du. Old. in Reſtaur.* Sp.

Pontifex Sacer, Magiſtratus, vt ait Scæuola, à poſſe, & facere dictus: quia, vt Alciatus arbitratur, ius illi erat ſacrificandi. Facere enim, apud veteres ſacrificare eſt. Ex Pomponio liquet quoque gentilitatem cum dubitationis aliquid in iure eueniret, nullis rectius, quàm ſacerdotibus humanarum rerum interpretationem credendam exiſtimarunt: vtpotè quibus diuina committerẽtur. *Lege Cicer. in oration. ad pontifices pro domo ſua.* Pontificem Romanum, principatum eccleſiarum de iure diuino habere, affirmant *in l.4. C. de ſumma triuit.* Porrò obſeruandum, quod cum paulatim pontifices functione ſua ad auaritiam & ambitionem abuterentur, tandem ab illis tranſlata fuit dandæ actionis auctoritas ad prætores, ſicut conſtat *ex l. 2. C. de iuris formul. & impetrat.* Quia non loquuntur ibi Theodoſius & Valentinianus de impetratione apud pontifices, quæ dudum abierat, ſed de more, qui tum ex prætoris datione adhuc obſeruabatur, *l. ſi finita. §. eleganter. ff. de damni infect.* Spieg. *Adde Forcat. in Necyom. dialg.37. num.7.*

Pontificatvs Codicillares, Lampridius vſurpat, Egnatio indicante, pro aſcriptitijs, & extraordinarijs: quaſi dignitatis vmbra gauderẽt collegijs aſcripti, atque in codicillos relati. Sic & Secretarios, & Conſiliarios, haud ineptè appellaueris Codicillares, qui extra ordinẽ ſunt nomenque tantum retinent, adminiſtratione officij exortes. Spieg.

Pontificem, & Auguſtum appellandos cenſet Alciatus, etiam ſi ad vitam æternam pontem non faciat, & imperij corpus non augeat: quoniam nomẽ ab eo dicitur quod fieri deberet, licet non fiat. Tametſi Auguſtus, non ab augendo, ſed ab augurio, vt ſuprà dictum eſt, recepe-rit appellationem. Spieg. *Vide Anchoran. in cap.1. de conſtit. in 6. Coraſ. Miſcell. lib.3. cap.22.* Et huc pertinet quod Baldus dixit, *in l. licet retro. C. de locat.* quod hodie Imperator in Italia tenet gloriam hominis non nominis, & iacet infatuatum imperium in Italia.

Pontificem vnum duntaxat à Numa inſtitutum legimus apud T. Liuium: Marcum ſcilicet M.F. cui ſacra omnia exſcripta, exſignataque attribuit. quibus hoſtijs, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fierent: atque vnde in eos ſumptus pecunia erogaretur. cætera quoque omnia publica priuataque ſacra pontificis ſcitis ſubiecit. nec cæleſtes modò ceremonias, ſed iuſta quoque funebria, placandoſque manes, vt idem Pontifex edoceret. Hæc Liuius. Hunc autem ſolùm à Numa pontificem creatum Liuius teſtatur, quem maximum etiam non nominat, quòd alij ſcilicet Minores non eſſent. & initio libri 2. quum de Rege ſacrificulo commemorat, non dicit eum Pontificibus, aut Pontifici Maximo ſubiectum eſſe, ſed tantum Pontifici, qui tamen Maximus (vt dixi) ſacerdotum omnium habebatur. non multo pòſt tamen quatuor ſunt creati Pontifices, qui numerus ad M. Valerium, Q. Apuleium Coſſ. id eſt, annos amplius quadringentos permanſit. quo tempore octo primum lege Ogulnia pontifices creati ſunt: de quibus quum poſtea Liuius loquitur, alios minores Pontifices appellat, vnum maximum. Cicero etiam *in orat. de haruſp. reſp.* tres minores nominauit. Pontificis verò Maximi tanta poteſtas in reliquos ſacerdotes fuiſſe dicitur, vt L. Metellius eum honorem adeptus, Poſthumiũ Conſulem, eundemque Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne à ſacris diſcederet, multa indicta, vrbem ingredi vetuerit, quemadmodum Cicero & Valerius teſtantur. Idem Pontifex de violatis ſacris cum collegio cognoſcebat. Liuius narrat L. Cantilium ſcribam Pontificum, qui cum Veſtali virgine ſtuprum fecerat, à Pontifice Maxim. euſque virgis in comitio cæſum fuiſſe, vt inter verbera expiraret. Idem res omnes ſingulorum annorum mandabat literis, afferebatque in album & proponebat tabulam domi. poteſtas vt eſſet populo cognoſcendi: *vt Cicer. lib. de orat. 2. commemorat.* Creati autem poſtea plures ſunt à victore Sylla, eorumque numerus ampliatus, vt eſſent quindecim. Hot.

Pontifices (vt Q. Scæuola Pontifex Maximus dicebat) à poſſe & facere. At pontifices ego à ponte arbitror: nam ab ijs ſublicius eſt factus primùm, & reſtitutus ſæpè, quum ideo ſacra, & vls, & cis Tiberim non mediocri ritu fiant. Hæc Varro. De cuius ſententia latius diſſerit Coraſius *Miſcellan. lib.3. cap. 22. num. 8. lib.1. cap.10. numer.13.* Pons autem ille ſublicius ligneus erat, & nullo ære aut ferro compactus, quem Romani adeò ſacrũ exiſtimarunt,

vt ſi

vt ſi collaberetur, Pontifex non niſi cæſa victima & perfecto ſacrificio eum reficere poſſet. Porrò facere Sceuola dixit. pro ſacrificare. Apud Varronem, Ius, turpiter pro Vls, legitur. Pōtificem in ius vocare dum ſacra facit, non licet, vt Vlpianus *l. 2. ff. de in ius voc.* Sine decreto Pontificum oſſa, quæ ab alio illata ſunt, vel corpus, domino loci effodere vel eruere non licet: ait idem Vlpian. *l. 8. ff. de relig. & ſumpt.* Hot.

PONTIFICIVM pro poteſtate vſurpatū in C. Theod. Alciat. adnotauit. In quibuſdam etiam codicibus hoc verbum in eundem ſenſum, apud Gellium ſcriptum eſt, *lib. 2. cap. 13.* Sed & in legibus Burgundionum, *cap. 40.* ita ſcribitur. Huius autem actionis pontificiū circa manumiſſores tantum de libertis ſuis præcipimus cuſtodiri. Briſſon. & Spieg. *Coroſ. Miſcell. lib. 1. cap. 10. num. 13.*

PONTONES, naues quibus in traijciendis amnibus, loco pontium vtimur. Paul. *in l. fin. de ſeruit. ruſtic. præd.* [Diuerſum, ſi pontonibus traijciatur.] & infrà. [Quia via conſummari ſolet, vel vſquam ad ciuitatem, vel vſque ad viam publicam, vel vſque ad flumen, in quo pontonibus traijciatur.] Spieg. Cæſar ſcribit eſſe genus nauigij Gallici, vt annotat etiam Goueanus *variarum lect. c. 36.*

POPINA, locus eſt vbi edulia eſculentaque parantur hominibus non ſatis honeſtis, vnde Lucilius:

Inſamemque inhoneſtam turpemque odiſſe popinam.

de leg. 3. l. cætera. [Ad tabernas, inquit, vel popinas extenditur.] Nebr.

POPVLARE imperium eſt, cum ſumma poteſtas penes populum, ſeu plebem cenſetur, nihilque niſi eorum ſcitu & nomine fieri poteſt. Qualis ſæpè fuit Romæ, abdicata prorſus omni Patrum auctoritate. Et eo tempore facta fuerunt plebiſcita. Hæc politiæ ſpecies deterior, Democratia vocatur ab Ariſtotele. Sp.

POPVLARIS, qui eiuſdem populi eſt, *l. 70. ff. de verb. oblig.* ſic & apud Terentium *Phorm. act. 1. ſc. 1.* verbum hoc vſurpatur. Popularis etiam de populi multitudine dicitur *l. 12. ff. de appellat. l. 28. §. ſolent. ff. de pœnis.*

POPVLARES, pro ciuibus & ſubditis, apud Vlpian. *in l. 1. §. quies quoque. ff. de præfect. vrb.* Spieg.

POPVLAREM Actionem definit Vlpianus *in l. 1. tit. de popular. action.* Harum actionum popularium duo ſunt genera. Quædam enim principaliter ad publicum commodum inſtituuntur. Exemplum eſt in l. ſi quis id, tit. de iuriſd. de actione de albo corrupto, vbi verè & propriè popularis eſt actio. Si plures ſimul actionem popularem inſtituere velint prætor eligit idoneiorem. *l. 2. hoc. tit.* quod Iudicium à veteribus dicebatur Diuinatio. huiuſmodi eſt oratio Ciceronis in Verrem, quæ inſcribitur Diuinatio. Hinc conſequens eſt, non ideo quoq; locupletiorem quen quam dici poſſe, quod ipſi hæc actio competat. Licet enim aliæ actiones in bonis noſtris ſint, hæc tamen non eſt, quia non competit ita, quin alius poſſit anteuertere litem conteſtando, *l. penul. hoc. tit.* Huc pertinet l ſi quis pro eo. §. vlt. de fideiuſſ. Litis tamen conteſtatione alij excluduntur. *l. ſi cui. 1. de verb. ſignific.* Eius enim qui litem conteſtatus eſt melior erit conditio, & dicitur tum is creditor eſſe, cui debeatur, niſi aliud cautum ſit lege, vt lege Agraria competit popularis actio nomine termini moti ad pœnam, quæ non cedit lucro agentis, ſed fiſco infertur, *vt dicitur in l. vlt. tit. de termin. mot.* Hinc conſequens eſt, ſi quis litem conteſtatus ſit, & ad finem perduxerit litem, reo abſoluto non poſſe aduerſus eum agi denuò. Obſtabit enim exceptio rei iudicatæ, *l. 3. hoc tit. l. eum qui. §. in popularibus. tit. de iureiur.* niſi doceatur colluſum eſſe *d. l.* Secundum genus actionum popularium eſt, quæ principaliter ad priuatā pertinent vtilitatem, licèt aliquo modo etiam reſpiciant publicam, cuius generis eſt actio ſepulchri violati, vt vidimus in tit. de ſepulc. viol. vbi priuatum commodum vindicatur agente reo cuius intereſt, *l. 3. l. 6. tit. de ſepulc. viol.* Huc pertinet etiam actio, ſi quid effuſum vel deiectum ſit, *l. 5. vero, tit. de his qui deiec. vel effud.* popularis eſt ea actio, licèt is præferatur cuius intereſt. In hoc genere populariū actionum pro regula traditur, Eum cuius intereſt præferri cæteris, *in l. 3. h. t.* Alia etiam eſt differentia, quia in actionibus popularibus, quæ principaliter pertinent ad commodum publicum, procurator ad agendum conſtitui non poteſt; In alijs autem poteſt, *l. licet, & l. non cogendum. tit. de procur. l. 5. h. t.* quia procurator eſt, qui mandatu domini aliena negotia adminiſtrat, *l. 1. de procur.* At actiones populares non magis ſunt eius, qui procuratorem conſtituit, ac eius qui procurator cōſtituitur, niſi pertineat actio etiam ad priuatum commodum, vt actio de ſepulchro violato, quia ea propria reſpectu conſtituentis procuratorem dicitur, aliena verò reſpectu ipſius procuratoris. Alia differentia eſt, quia in ea actione populari exercenda, quæ principaliter pertinet ad Ius publicum, habetur delectus perſonarum, nec quiuis ad agendum permittuntur: In cæteris ſine delectu omnes admittuntur, *l. 4. & l. 6. h. t.* Hoc autem commune eſt vtriſque actionibus, vt neque vltra annum extendantur, neque in hæredem dentur, *l. vlt. hoc tit. Seilerus ex Lecturis Duareni nondum impreſſis ſub d. tit. de popularibus actionibus.*

POPVLARES actiones, popularia iudicia, popularia interdicta, dicebantur, quæ cuiuis ex populo patebant. *tit. de popularibus actio. l. 7. ff. de iuriſd. omn. iud. l. 7. ff. de dolo malo. l. 42. ff. de procurat. l. 5. §. hac autem actio. ff. de his qui deiecer. l. 30. §. in popularibus. ff. de iureiur. l. 25. in fin. ff. de S. C. Silania. l. 32. ff. ad l. Falcid. l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loco public. cum l. 1. §. hoc interdictum. ff. ne quid in flumin. publ.* Zonar. *tom. 2.* τοῖς δ' ἄλλοις οἶά μοι ἐπέχ[illegible] τῶν δήμων [illegible] ἀγωγή. Qui locus cum ab interprete perperam ſit conuerſus, ita Latinè reddetur. [Vnde & in libris legum popularis vocatur, quæ cuilibet de populo datur actio.] Briſſ.

POPVLARIA & publica iudicia eadem eſſe Imperator ſenſiſſe videtur *in tit. de publ. iudic.* Cæterùm ea diuerſa eſſe putat Goueanus *libr. Lect. variar. cap. 27.* publica accipiens, quæ populi ſint, & earum rerum, de quibus publicæ erant inſtitutæ quæſtiones, cognitio ad populum pertinebat: quemadmodum ſcribit Cicero *in prætura vrbana.* Popularia autem ea ad quæ quiuis de populo accedere poterat. Publicæ namque vtilitatis cauſa quiuis de populo ad perſecutionem popularium admittebatur. Cùm tamen plures agere volebant, magis idoneo actio dabatur, quòd iudicij genus Diuinatio appellabatur. *Goueanus d. loco & lib. 2. de iuriſd. ad l. ſi quis id, &c.*

POPVLARIA ſacra, vt Labeo ait, ſunt, quæ omnes ciues faciunt, nec certis familijs attributa ſunt: vt Fornicalia, Palilia. auctor Feſtus.

POPVLITARI, populari, diripi. Papirius *l. 21. in fin. ff. de appell.* [Tamen quum fructus populitarentur ab aduerſario, æquum ſibi videri fructus apud ſequeſtres deponi.] Hotom.

POPVLVM Cicer. *in libris de Republic.* teſte Auguſtino, *lib. 19. de ciuit. Dei. cap. 21.* definiebat cœtum multitudinis iuris conſenſu, & vtilitatis communione ſociatum. Itaque populi appellatione, aliter atque plebis, Romæ omnes ordines continebantur, *§. plebiſcitum. Inſtit. de iur. natur.* Plerique populum, plebemve decem viris confici, exiſtimauerunt: quod nuſquam probatur, & ratione caret, cum maiorem numerum populi appellatio requirat, *vt ait Alc. Vide Bart. in l. prætor. ff. vi bon. rapt. & in l. pen. quod cuiuſque vniuerſ. nomine.*

POPVLVS plebem & patricios, id eſt, cuiuſcunque ordinis & conditionis ciues complectitur. Quanquam initio conſtitutæ Reipubl. quo maiorem haberet Senatus venerationem & autoritatem, ſeſe à populo, nominis appellatione ſegregabat. Vnde illud, [Senatus populuſque Romanus.] Sed cum ea ratione nollet Senatus plebiſcitis alligari, quaſi à qua diſcretus eſſet, & ordine & dignitate: Id non tulit Plebs, voluitque quod plebs iuſſiſſet, populum teneret: quæ populi appellatio continebat patricios. Cæterùm antiqua illa inſcriptio permanſit ſemper, vt exteris nationibus argumento eſſet, populi poteſtatem in autoritate Senatus conſiſtere. Omnes igitur ciues Romani continentur populi nomine, cuius tanquam partes ſunt plebs & patritij, aut, vt vult Caius, Senatores. Sic enim potius exponendum arbitror, quàm quomodo Iuſtinianus: qui plebem à populo differre dicit, vt ſpeciem à genere. Sed populariter locutus eſt Iuſtinianus. voluit quidem certe plebem à populo differre, vt id quod

conti-

continetur, ab eo quod ipſum continet: In quo nonnulla eſt generis & ſpeciei ſimilitudo. Quia verò populi nomẽ nihil habet per ſe dignitatis, ſed generale eſt etiam, viliſſimoſque quoſque compræhendens, fit quandoque vt populus pro plebe appelletur. Vt apud Martial.

Dat populus, dat gratus eques, dat thura Senatus
Et libant Latia tertia dona tribus.

Populum pro plebe poſuit, ſed pro ea quę vrbis eſſet, non etiam vt ciues Romani omnes, qui eſſent in ruſticis & Latinis tribubus per Latium diſperſi, compræhendantur, Dicit enim non ſolum eos qui Romæ ſunt cuiuſcunque ordinis ciues, ſed & eos omnes qui ſunt in municipijs & colonis Italiæ thura dare. Et Sueton. ſcribit Iulium Cæſarem teſtamento ſuo legaſſe populo Roman. quadringenties, tribubus tricies quingenties H.S. Tribus nomine deſignat omnes, qui in tribubus ruſticis & Latinis erant. Nec ijs aſſentior, qui populum pro equitibus, & ſenatu poſitum arbitrantur à Cicerone *in orat. pro Murena*, cum precatur à dijs immortalibus, vt conſulatus Murenæ populo, plebique Romanę bene eueniret. hoc enim perinde accipiendum eſt, ac ſi dixiſſet, vt populo quidem omni, ſed potiſſimum plebi feliciter eueniret, cuius intererat maximè, quòd Murena plebeius eſſet. Sulpitius autem, cõtra quem habebatur Oratio, patritius, qui generis ignobilitatem Murenæ objiciebat. *Connan. lib. cap. 13. num. 5. & 6.*

POPVLVS incenſus, qui ſine vlla deſcriptione ciuium liber eſt à contributione extraordinaria.

POPVLVS liber dicitur is, qui nullius alterius populi poteſtati ſubiectus eſt, ſiue is fœderatus eſt, ſiue non fœderatus eſt, item ſiue æquo fœdere in amicitiam obuenit, ſiue fœdere comprehenſus eſt, vt is populus, alterius populi maieſtatem communiter conſeruet, *l. non dubito. de captiu. & poſt.*

POPVLVS princeps terrarum, Rom. dicebantur.

PORCAE *in l. 24. ff. de aq. & aqu. plu.* ſulci ſunt aquarij, quos aliàs traditur Græcè λῆναι appellari, *l. 1. §. item Sabinus. ff. de aqu. & aqu. plu.* Ideoque & porcas Feſtus *lib. 14.* definit raros ſulcos eſſe, qui ducuntur deriuandæ aquæ gratia, ab eo quòd porceant, id eſt, prohibeant aquam frumentis nocere. Quo ferè modo idem auctor Elices definit *lib. 5.* At Varro, vt idem Feſtus admonet, Porcam aliter accipit. Inter duos enim ſulcos elatam terram, quòd ea ſeges frumentum porrigit, Porcam appellatam Varro *libr. 1. de re ruſtic. cap. 29.* tradit. Idemque *libr. 4. de ling. Latin.* confirmat his verbis. Ab eo quòd aratri vomer ſuſtollit ſulcus, quod ea terra iacta; id eſt, proiecta, porca. Quem & idem Feſtus *lib. 9.* ſecutus, Imporcitor ait eſt, qui porcas in agro facit, in arando. Porca autem eſt inter duos ſulcos terra eminens.] Eodemque modo Iſidorus, *lib. 15. Etymol. cap. 9.* Porcam, quæ in arando extat, quod verò defoſſum eſt, liram dici tradit. In Lexico etiam, cuius iam ſæpius mentionem feci, Porca definitur τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Nonius planè aliud de huius verbi ſignificatione ſentiens. Porcas interpretatur ſigna ſulcorum, quæ vltra ſe iaci ſemina prohibent, à porcendo, id eſt, prohibendo dicta. Briſſ.

PORCA præcidanea: ait Nonius Varronem *de vita popul. Roman. lib. 3.* ſic ſcripſiſſe; Quod humatus non ſit hæredi Porca præcidanea ſuſcipenda Telluri & Cereri, aliter familia pura non eſt. Hanc porcam Gellius, Feſtus & Varro præcidaneam vocant. diſſentiente Victorino, qui eam appellari præcidariam vult, non præcidaneam, de etymologia differens. Fuiſſe quoque porcam aliam, quæ in re & præſente mortuo immolabatur, teſtis eſt idem Victorinus, eamque præſentaneam appellat. De qua porca dubiũ non eſt, quin ſenſerit Feſtus cum ſic ſcriberet: [Præſentanea Porca dicitur, &c.] Ita enim ex eodem Victorini de ortographia libro reſtituendus eſt hic Feſti locus: Præſentanea porca dicitur, vt ait Veranius, quæ familiæ purgandæ cauſa Cereri immolatur. Nec dubito quin ea reſtitutio veriſſima ſit, & ad huius regulæ veram ſententiam accommodatiſſima, &c. *Ranardus l. omnis hereditas. ff. de reg. iuris.*

PORCINARII vrbis Romæ pro ſuarijs, *in l. 1. C. de ſuar. & ſuſceptor. lib. 10.* quo ſuillæ carnis tenet functio, *vt Symmachus ait, lib. 1. epiſt. 13.* Solebat autem porcina caro popul. Roman. ex Aureliano inſtitutione diuidi, quemadmodum Vopiſcus *in Claudio* indicat his verbis: [Nam & porcinam carnem popul. Rom. diſtribuit, quæ hodieque diuiditur.] Erat & Romæ tribunus fori ſuarij, vt ex Notitia Imperij Rom. conſtat. Briſſ.

PORNAE à Iuſtiniano, *tit. de Conſulib. in Nouell. §. ac primum quidem*, iuxta interpretationem Haloandri commemorantur inter ſpectacula, quaſi Floralia. Quæ per meretrices & perditiſſimorum hominũ genera celebrabantur. Certè vel hic locus indicat turpiſſima illa ſpectacula tardè ſublata. Spieg.

PORRECTVM, extẽſum. Caius, *de ſeruit. ruſtic. præd.* Viæ latitudo ex lege XII. Tab. in porrectum octo pedes habeat in anfractum, id eſt, vbi flexum eſt, ſedecim. *C. de ſacroſanct. eccleſ. auth. hoc ius porrectum.* Spieg.

PORRIGERE manus, pro auxilio eſſe, vulgatiſſimum eſt, ſed elegans, vt ait Eraſm. citans locum Vlpia. *d. l. à diuo Pio. §. ſed ſi emptor. ff. de re iud.* Spieg.

PORRINA, genus oleris porracei, extat vox apud Scæuolam *in l. defuncta. §. Sempronio. ff. de vſufruct.* Spieg.

PORRO, id eſt, poſt, deinde, vlterius, *l. 19. ff. de mort. cauſ. don.* ex Briſſ.

PORRO, ſignificat planè, aut proinde. *Cuiac. ad l. 26. §. actionem denegari. ff. de verb. oblig.*

PORTARI ea dici cenſuit Caius, quæ quis iumento ſecum ducit. Valla ait, id etiam ſignificare, quod quis corpore ſuo baiulat. Alciat. Iuriſconſultum arbitratur origine verbi adiuuari, ſiquidem πορθμεύειν, Græcè traijcere eſt: vnde Portus, in quem naui res deportantur: ſic & exercitum nauibus deportari, Liuius plerunque dixit. Quapropter etiam ſi quis iumento ducat, hac ſimilitudine portare dicitur: quòd ſi ipſe ferat, non propriè, ſed μεταφορικῶς putauerit portare dici. Spieg.

PORTARIA dicuntur vectigalia ſeu mercedes quæ dantur portitoribus, *l. 3. C. de vecti. gal. & commi. Io. Bello. Etym.*

PORTENTA à Portendo, hoc eſt, præoſtendo dicuntur, cùm præter morem incidentia, oſtendant aliquid futurum eſſe. Vlpianus eleganter duo genera oſtẽtorum explicat *in l. oſtentum. ff. de verb. ſign. vbi Andr. Alc.* Old. *Adde Brech. in d. l. oſtentum.*

PORTICATIO, apud Macrum *in l. funeris ſumptus. ff. de ſumptibus fun. in fin.* [Itaque, inquit, ſi amplum quid ædificari teſtator iuſſerit (veluti in circuitu porticationes) eos ſumptus funeris cauſa non eſſe.] Sp.

PORTICVS in priuatis ædibus opacus & excelſus locus, in longum protenſus, cum ad æſtus vitandos, vmbraſque captandas, tum ad ſpatia faciẽda & ambulationis gratia. Huiuſmodi Porticus ædibus ſuperpoſitas indicat l. 47. ff. de damn. infect. Briſſ.

PORTICVS ambulatoria, apud Vlp. *in l. ſiue. §. 1. ff. ſi ſeruit. vind.* Spieg.

PORTICVS non venit ædium nomine, *l. cætera. §. hoc Senatus 2. de leg. 1.* An porticus ſit, vt domus, tutum refugium, differit Bart. *in l. meminiſſe. ff. de offic. procunſ.* Sp.

PORTIO, partem rei cuiuſlibet, ſiue corporis, ſiue iuris ſignificat. Briſſ.

PORTIONIS nomen non ſemper dimidium ſignificat, inquit Vlp. *de verb. ſign.* ſed prout eſt adiectum. Poteſt enim iubere aliquis & maximã partem poteſt, & vigeſimam & tertiam, & prout libuerit. ſed ſi non fuerit adiecta portio dimidia pars debetur. Maſſ. *Adde Brech. in l. nomen filiarum. §. portionis. in d. tit. de verb. & rer. ſign.*

PORTIVNCVLA, Vlp. [Quid enim, ait, ſi tam ſpacioſæ domus vſus ſit relictus homini mediocri, vt portiuncula contentus ſit.] *l. cæterùm. §. 1. ff. de vſu & habit.* Sp.

PORTORIVM, vectigal, quod pro exportandis mercibus ſoluitur. vnde qui hoc vectigal publicani redemerint, Portitores dicuntur. Labeo *l. 60. §. 8. ff. locat.* [Vehiculum conduxiſti, vt onus tuum portaret, & ſecum iter faceret; id quum pontem tranſiret, redemptor eius pontis portorium ab eo exigebat, quærebatur an etiam pro ipſa ſola rheda portorium daturus fuerit.] Hot.

PORTVS, inquit Vlp. appellatus eſt concluſus locus, quo importantur merces, & inde exportantur. eaq; nihilominus ſtatu eſt concluſa atque munita. inde Angiportum dictum eſt, *l. 59. ff. de verb. ſign.* Hot.

POR-

PORTVS non tantum à portando dictus, vt puto, ſed ἀπὸ τῶν πορθμῶν, id eſt, à freto, & ſinu matris traiectu faciſimo ad alteras nationes, quemadmodum Græci πορθμεύειν ἀπὸ τοῦ λιμένος, quòd mare ſignificat. Hinc πορθμεῖα dicunt eas naues, quæ ad milites portandos & traijciendos cōſtructæ erant. Igitur portus ſtatio illa dicetur, in inſula, aut alio loco, in medio mari concluſa atque munita. Antiqui domos ſuas portus appellabant, quòd ibid. bona ſua portarent. *Brechæus in l. portus. ff. de verb. & rer. ſign.*

PORTVVM autem, quidam naturales ſunt, cuiuſmodi tres fuiſſe apud Athenas teſtatur Thucydides: alij manu & arte facti Cothones appellati: & Cothona in neutro genere à Seruio *in Virgil. lib. 2. Aeneid.* Quæ autem ſit Portuum conſtruendorum ratio. vide apud Vitruu. *libr. 5. de Archit. Brechæus loco ſupra citato.*

POSCAM quamplurimi Grammatici loram eſſe ſuſpicantur. Brodæus ſemper apud Plinium oxycratum. Qui Zythum apud eum eſſe exiſtimant, nugantur: ipſe enim poſcæ & Zythi, vt diuerſarum potionum, mentionem infert Brodæus. *lib. Miſcell. 4. cap. 11.*

POSITIO, fundum, ſors Vlp. *l. 3. ff. de manu legat.* [Hoc ſequemur, vt pro poſitione patrimonij ſine vexatione & incommodo hæredis fiat.] id eſt, pro viribus, pro facultatibus. Idem *l. 2. §. 2. ff. de pecul.* [Si verò eandem poſitionem peculij reliquit, debere eum deducere.] Hot.

POSITIO eſt breuis verborum formula, mentem proponentis continens, ad veritatem eliciendam concepta, (ein ſatzſtuck) Vincentius dixit, Poſitio eſt aſſertio alicuius dicti, vel facti, vt ad ipſum reſpondeamus, *iſtas deſcriptiones ponit gloſ. in c. 1. de confeſſ. in 6.* Fiunt autem poſitiones à parte, vt per confeſſionem aduerſarij releuetur ponens ab onere probandi: & poſſunt fieri, ſiue ante, ſiue poſt litem conteſtatam, *gloſ. ind. c. 1.* Et ſunt in ſcriptis offerendæ iudici, vt videat, an ſint impertinentes. Eſt autem poſitionis effectus, vt is qui ponit, quod ponit confiteri dicatur. *Ioa. Bello. Etymol.*

POSITIONALIS libellus. *Quære ſuprà, Libellus poſitionalis.* Spieg.

POSITIONES impertinentes. *Lege, Impertinentes poſitiones.* Spieg.

POSITIONES, ſitus, regiones. Vlpian. *l. 1. §. 1. ff. de iuſtit. & iur.* [Huius ſtudij duæ ſunt poſitiones] quaſi diceret partes, ſiue regiones, hoc eſt, Hoc ſtudium, ſiue hæc diſciplina eſt duabus in rebus: nempe in ediſcendo iure publico & priuato. minus enim planè & explicatè hoc dictum eſt: neque verò de iure loquitur Vlpia. ſed de ſtudio ac diſciplina. Hotom.

POSITVM habeat. exponit Vlpian. dicens, Accipere debemus poſitum habeat: ſiue in habitationibus, vel cœnaculis, ſiue etiam in horreis, vel cuius alterius ædificij. Poſitum habere etiam is rectè videtur, qui ipſe quidem non poſuit, verùm ab alio poſitum patitur, *l. ſi verò plures. §. prætor ait. ff. de his qui deiecer.* Spieg.

POSSE verbum, ſignificat ſimplicem potentiam, nulli neceſſitati ſubiectam. idque ex ſermonis proprietate, à qua tamen ex coniectura mentis quandoque receditur. *exempla ponit Alc. in l. nepos Proculo ſuo. de verb. ſign.* Spieg.

POSSESSIONIS verbum, dubium eſt. Eſt enim & κατοχὴ (quàm aliqui detentionem vocant) & νομή, quàm propriè poſſeſſionē vocamus. Porrò κατοχὴ, ἀπὸ τοῦ κατέχειν, quòd meri eſt facti, dicitur, νομή, ἀπὸ τοῦ νέμειν, quod nonnihil ex iure trahere videtur. Nam νέμεσθαι, paſci ſignificat, quod velut domini, aut eo non inuito eſt: cum κατέχειν propriè ad violentiam accedat. Ita, in detentione, crimen aut onus: in poſſeſſione, vſus, vt aiebat Fronto, & cauſa eſt. *Cur. lib. 1. ἀνασκευ. cap. 11. & c.* Poſſeſſio & proprietas mutuo ſeſe nexu complectuntur, alterumque alterius cauſam ſequitur, ita vt deſtinatione animi eius qui alterum habet, non ſeparētur. Nam qui rem poſſidet, eius eſt aut vult eſſe dominus: Nec aliud eſt poſſeſſio, quam vſus rei competēs ratione veri aut ſperati dominij. Vſuarius enim & fructuarius, re vtitur, non tanquam propria, ſed tanquam aliena nec poſſidet fundum, ſed is cuius eſt proprietas, & cuius nomine rem detinet. At poſſeſſor non alia de cauſa poſſidet, quàm quia dominus eſt. Vt dominus rem ſuam poſſidet iure dominij quod habet: Bonæ fidei poſſeſſor eius quod ſe habere credit: malæ fidei eius quod fingit, & præ ſe fert habere habiturumque longiſſima præſcriptione ſperat. Quanquam hæc malæ fidei poſſeſſoris præſcriptio ignota erat iure ciuili antiquo Romanorum: vtcunque tamen certum eſt, neminem eſſe poſſeſſorem, qui non idem dominus ſit, aut verè, aut ſanè voluntate & quicunque alia voluntate poſſidet, non ſibi, ſed illi quem ſcit eſſe dominum, poſſidet. Vt in colono, vſufructuario, aut creditore qui pignore vtitur, perſpicuum fit. *Connan. lib. 3. cap. 9. num. 1.*

POSSESSIONIS propriè vindicatio non eſt, ſed itur ad interdictum, quo perinde ac ſi vindicatione ageretur, ſuam eſſe poſſeſſionem actor intendit, *l. 3. §. ſed & vſuſ fruct. §. ſi mecum. §. Pomponius. ff. ad exhib.* Feſtus: In legitimis actionibus nemo ex ijs, qui poſſident, poſſeſſionem ſuā vocare audet, ſed ad interdictum venit.

POSSESSIO. De poſſeſſione breuiter quidem, nec minùs dilucidè Conſtantinus Hermenopul. *tit. 1. lib. 2. epit. iur.* νομή, inquit, ἐστὶ ψυχῇ τοῦ δεσπόζοντος κατοχή, hoc eſt, poſſeſſio eſt detentio, quæ animo dominantis fit. eſt enim poſſeſſio ipſa dominij præambula, ex qua dominium originem ſumpſit. Itaque poſſeſſio eſt proprietas & vſus, ſiue actus poſſidendi agri, aut ædificij, non ipſe fundus, aut ager. Aliquando tamen poſſeſſio generali nomine ſumitur pro ipſis bonis immobilibus, vt ſunt tabernæ, hoſpitia, horrea, & huiuſmodi. Atque poſſeſſio non ſolùm pro proprietate ipſa, neque pro ipſo prædio ſumitur apud Iuriſconſult. & in conſtitutionibus, ſed etiam apud alios autores. Cicero *in Paradox.* [Etenim (ait) iſti callidi æſtimatores prata, & agros magni æſtimant, quod ei generi poſſeſſionum nemo nocere poteſt.] *Connanus lib. 3. cap. 8. nu. 2.* Vnde autem poſſeſſio dicta ſit, eleganter Alciat. *libr. 1. Diſpunct. c. 1.* Anch.

POSSESSIO, non à pedibus, vt vulgò legitur, *l. 1. de acquir. poſſeſſ.* ſed à dictione Pos: vnde fit impos & compos, & potis, itemque à ſedibus dicta eſt. Hinc capere ſedes, mutare ſedes, occupare ſedes, & ſimilia apud veteres exempla. Ille ergò poſſidet, qui ſedere, id eſt, ſedem ponere potis eſt: à ſeſſitando. Galli etiamnum vulgò continuare poſſeſſionem, ſeiſire vocant, *annotante Alciat. ad l. in lege Cenſoria, de verb. ſignif.* Paulus *in l. 1. in princip. de acquir. poſſeſſ.* [Poſſeſſio, inquit, appellata eſt à ſedibus, & vt Labeo ait, quaſi pedum poſitio: quia naturaliter tenetur ab eo qui ei inſiſtit, quam Græci κατοχὴν dicunt, hoc eſt, detentionem.] Et huc reſpexit idem Paulus *in l. poſſideri autem. §. genera poſſeſſionum. eod. tit.* cum ait: [Et in ſumma, magis vnum genus eſt poſſidendi, ſpecies autem infinitæ ſunt, puta inſiſtere rei, ſicut pedibus ad hoc vtimur: vt nos in aliquo loco ponamus.] Quare & noſtrate lingua, teſte D. Oldend. rectè dicimus poſſeſſionem ein beſitzung/ à ſedendo. Et cùm ſignificamus aliquem ſufficientia rerum dominia habere, er iſt genugſam geſeſſen. *Alciat. diſpunct. lib. 1. cap. 1.* Poſſeſſio, inquit Bart. eſt ius inſiſtendi rei non prohibitæ poſſideri. Putat tamen idem *in l. 1. de appellat.* ab effectu non probè definiri: dum Placentini definitionem inibi improbat. Id quàm conſideratè fiat, Appellus aliorum relinquit iudicio. Alijs eſt poſſeſſio vſus rei à proprietate vel iure ſeparatus. Hinc vſucapio, id eſt, acquiſitio, quæ per vſum, hoc eſt, poſſeſſionem fit. Ciuilis poſſeſſio ſemper iuſta eſt: Naturalis quandoque iuſta eſt. *Vide Alciat. interpretantem d. l. quæſtio. & Old. cui non eſt, in dilucidius quæque innotata tradendo, ſecundus, in princ. Claſſ. action. 2.* Spieg. *Adde Forcat. in Necyom. dialog. 73. num. 1.*

POSSESSIO eſt, vt definit Gallus Aelius, vſus poſſidendi agri aut ædificij: non ipſe fundus aut ager, nō enim poſſeſſio è rebus quæ tangi poſſunt: ſed qui dicit poſſideri res, is verè poteſt dicere. itaque in legitimis actionibus nemo ex ijs qui litigant poſſeſſionem ſuam vocare audet, ſed ad interdictum venit, vt Prætor his verbis vtatur, Vti nunc poſſidetis eum fundum q. d. a. (id eſt, quo de agitur) quod nec vi, nec clàm, nec precariò alter ab altero poſſidetis, ita poſſideatis: aduerſus ea vim fieri veto. Hęc Feſtus. quem locum ita correctum ſic interpretor, vt actio nulla ſit his concepta verbis, Hanc poſſeſſionem meam eſſe aio. Hot.

Poſſeſſio & quaſi poſſeſſio differunt. nam illa tum dicitur, quum aliqua res corporalis naturaliter tenetur: hæc verò, quum incorporalibus rebus vtimur, quæ naturaliter teneri non poſſunt, vt ſeruitutibus. Hot.

Poſſeſſio interdum non ſolum apud Iuriſcoſſ. & in conſtitutionibus pro proprietate ipſa, ſeu prædio capitur, ſed etiam apud alios auctores. Vnde poſſeſſiones vrbanæ & ruſticæ *Ciceroni in Philippicis.* Spieg.

Poſſeſſio bonæ fidei. Paulus, inquit, Infinitas eſſe poſſeſſionis cauſas & ſpecies. Sed vnum genus poſſidendi vel etiam poſſe diuidi poſſeſſionis genus in duas ſpecies, In bonæ fidei, aut non bonæ fidei poſſeſſionem. Itaque vnum ſit genus poſſeſſionis, cum rem tenemus nomine, quũ nemo alius poſſidet, ne animo quidem: Species autem ſi cauſam eius ſpectes plurimæ, vt pro donato, pro empto, pro hærede, pro legato, pro ſuo. Sin fidem eius qui poſſidet, & ipſius cauſæ iuſtitiam, duæ tantum erunt ſpecies. Vna bonæ fidei, altera malæ fidei. Quæ tamen fides genus poſſeſſionis non mutat, ſed genere eadem eſt vtriuſq; poſſeſſio: Quia poſſeſſio facti eſt, & in ea nihil aut quam minimum iuris requiritur. Nam quod Vlpian. dixit: Interdictum de vi competere tam ijs qui naturaliter, quam qui ciuiliter poſſident, nil aliud voluit dicere, quam iuſtum & iniuſtum poſſeſſorem illo interdicto vti poſſe. vt Iul. *de precario.* [Duo inſolidum precario habere nõ magis poſſunt, quam duo inſolidum vi poſſidere, aut clàm: Nam neque iuſtæ neq; iniuſtæ poſſeſſiones duæ concurrere poſſunt.] Iuſtas & iniuſtas vocat, quas Vlpianus ciuiles & naturales. Sic nullo modo fieri poteſt, vt duo inſolidum eandem rem poſſideant. Siue naturaliter, ſiue ciuiliter, ſiue vnus vno, alter altero modo, quoniam poſſeſſio ſeu iuſta, ſeu iniuſta animo & corpore quæritur, & totam rem ita quaſi complectitur, vt ne ſit alteri poſſeſſori locus, &c. *Connan. lib. 3. cap. 10. num. 5.*

Poſſeſſio bonorum, vel bonorum poſſeſſio, neque enim rixandum eſt de ordine verborum, quem Doctores inani curioſitate hactenus obſeruant, putantes aliud eſſe bonorum poſſeſſionem, & poſſeſſionem bonorum: *definitur ab Vlpian. in l. 3. §. bonorum igitur poſſeſſionem. ff. de bonis poſſid.* Oldend.

Poſſeſſionem certam continuamque Iureconſultus, *in l. ſeruitutes. ff. de ſeru.* appellat, certum continuumque vſum: Neque enim aliud quidquam eſt poſſeſſio quam vſus, *l. quæſtio. ff. de verb. ſign.* in incorporalibus præſertim, vt in ſeruitutibus & in alijs iuribus, quorum vſum pro poſſeſſione accipiunt Iuriſconſ. *l. quoties. ſin. ff. de ſeru.* Sane poſſeſſio certa continuaque dicitur non interrupta, non aliquo tempore interpolata, id quod perſpicuum facit Iureconſ. dum confirmans ſeruitutes ruſticorum prædiorum non habere certam continuamque poſſeſſionem ait, nemo enim tam perpetuo, tamque continenter ire poteſt, vt nullo momento eius interpellari videatur. *Coraſ. de ſeru.*

Poſſeſſio continua dicitur, non ſolùm quæ penes vnum atque eundem ſemper eſt, verumetiam quæ ab vno ad alium legitimè tranſlata fuerit. Etenim tempora poſſeſſionis, quibus auctores bona fide poſſederunt, meritò debent prodeſſe & reputari ad complendã vſucapionem ijs, qui in locum eorum ſuccedunt, ſiue ex contractu, ſiue ex vltima voluntate. Puta hæredibus accedit poſſeſſio teſtatoris, & emptor vtitur tempore venditoris, nec ſolùm immediati, ſed etiam vlterioris. Niſi fortè medius aliquis ex auctoribus non poſſidiſſet, quia tunc non poſſet per rerum naturam cenſeri coniuncta ſeu continua poſſeſſio. *Scæuola in l. de acceſſionib. in princ. Venuleius in l. in vſucap. §. 1. ff. de diuerſ. temp. præſcr.* Old.

Poſſeſſio defuncti quaſi iniuncta deſcendit ad hæredem, & plerunque nondũ hæreditate adita completur. *Paul. l. cum miles. ex quib. cauſ. maior.* Spieg. *De quo latius Coraſ. Miſcell. lib. 6. cap. 12. per totum, & cap. ſeq.*

Poſſeſſio fiduciaria dicitur, quæ ſub manu regia poſſidetur: quaſi fide data accepta ſit, à fiducia dicta. *Bud. in l. 2. de orig. iur. Coraſ. Miſcell. lib. 6. cap. 9. num. 5.*

Poſſeſſio, in ſolo & nudo intellectu non conſiſtit. cum poſſeſſio ſiue ſit ciuilis, ſiue naturalis, ſine facto non cõſiſtat. Ciuilis enim animo cõſtat, qui facti eſt: naturalis verò corpore. Porrò ciuilem & naturalẽ poſſeſſionẽ, non differre ſpecie, ſed vnam duntaxat eſſe poſſeſſionem, licet ſub varia qualitate, aſſeuerat Zaſ. *in l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. & in ſcholijs ad d. l. 2. de orig. iur. Hoc ipſum aſſeuerat Alciat. in l. quæſtio. ad fin. de verb. ſignif. Accedit Oldend. quem vide loco paulo antè citato.* Spieg.

Poſſeſſio iuſta illa cenſetur, quæ ſuam vim ac poteſtatem habet, poſſitque ſuppeditare conditionem vſucapiendi, ſcilicet per legitimum titulum, bonamque fidem denique & rem quæ vſucapionem admittat. Spieg.

Poſſeſſio momentanea. *Lege, Momentaria.*

Poſſeſſio naturalis & ciuilis, non alio differunt, quam quod hæc iuſta eſt, Illa contra iuris regulas. Quod declaratur etiam ex hoc Vlpiani reſponſo, *l. 1. de vi armata.* [Deijcitur is qui poſſidet, ſiue naturaliter, ſiue ciuiliter poſſideat. Nam & naturalis poſſeſſio, & pro ſuo ad hæredes pertinet. Denique & ſi maritus vxori donauit, eaque vi deiecta ſit, poterit interdicto vti, non tamen ſi colonus ſit.] Hic apertè monſtratur, colonum nullo modo poſſidere, ne naturaliter quidem. Naturaliter autem dici poſſidere eum, qui mala fide poſſidet, vt eſt is qui iuſtum poſſeſſorem eijcit, qui licet violentus ſit poſſeſſor, ſi tamen turbetur poſſeſſione, habet etiam interdictum recuperatorium aduerſus eum, qui vim ipſi attulit. Cui naturali poſſeſſori ſimilis eſt quicunque pro ſuo poſſidet. Dicitur autem pro ſuo poſſeſſio, quæcunque ex ea cauſa tenetur qua acquiritur. Licèt vera non ſit: vt ſi liberum hominem bona fide poſſideam, credens eſſe ſeruum. Dicitur autem hæc naturalis poſſeſſio, quoniam iure ciuili improbatur licet alioqui iuſta ſit, id eſt, bona fide & ſine dolo vllo teneatur, *vt hic* Paul. *l. 1.* [Si vir vxori cedat poſſeſſionem cauſa donationis, plærique putant poſſidere eam, quoniam res facti iure ciuili infirmari non poteſt. & quid attinet dicere non poſſidere mulierem, cum maritus vbi noluit poſſidere, protinus amiſerit poſſeſſionem. Vbique dicitur poſſidere etiam qui naturaliter tantùm: nec diſtinguitur an ciuiliter an naturaliter poſſideat. Certè enim naturalis iſta poſſeſſio, vera poſſeſſio eſt, quæ animo & corpore quærenda eſt, quæſita autem ſolo animo retinetur. Quando verò non legitimis modis eſt acquiſita, dicitur naturalis, ſi ex iuris ciuilis præſcripto, ciuilis appellatur. Hanc diuerſitatem notauit Theoph. *tit. per quas perſonas nobis acquiritur:* κρατεῖν ἐστὶ φυσικῶς κατέχειν, νέμεσθαι δὲ τὸ ψυχῇ δεσπόζοντος κατέχειν, id eſt, detinere eſt naturaliter tenere, poſſidere verò animo domini detinere. *Vide Connan. lib. 3. cap. 10. num. 5. & Tyraq. in tract. le mort ſaiſit le vif. præfat. decla. 1. num. 1.*

Poſſeſſio quædam naturalis ſimpliciter, quędam naturaliſſima eſt, *vt ſcribit Bald. conſ. 338. incip. præmittendum eſt ad euidentiam: in princ. lib. 5.* Naturalis, quæ ſit cooperante legis diſpoſitione, vt illa quam habet vſufructuarius, etiam extra fundum & fundi conſpectum, *vt not. in l. 1. in princ. ff. de acquir. poſſeſſ.* Naturaliſſima autem, quę mero corpori & naturæ innititur ſine adiumento iuris. Nam & alibi quoque hæc poſſeſſio, quæ mero iure & ſine aliquo actu corporeo transfertur, vocatur pleniſſima, *in l. raptores. & ibi Bart. C. de epiſc. & cler. vt annotauit Tyraq. in tract. le mort ſaiſit le vif. præfat. declar. 7. num. 13.*

Poſſeſſio ſimpliciter prolata, de naturali intelligitur, *l. ſtipulatio iſta. §. hi qui ſunt. & §. hæc quoque. ff. de verb. obl.* Spieg.

Poſſeſſio tradita, dicitur etiam precario rogati. *l. Iul. §. veniunt. ff. de act. empt.* Prat.

Poſſeſſio vera & propria dicitur, etiam quæ legis commento transfertur. *l. quod meo. vbi Alex. de acquir. poſſ. l. ſi in cal. §. Flaminꝰ. de ſolutio.* Quemadmodum vt creditor quis dicatur, ſatis eſt, quòd fidem alterius ſecutus ſit, vel verè, vel legis interpretatione, *l. 1. C. qui manum. non poſſ. l. qui in fraudem. §. ex omni. ff. qui & à quibus manum.* Spieg.

Vera vtique poſſeſſio & iuris eſt, & facti, id eſt, corporis & animi, *l. 19. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 40. ff. de ad. poſſeſſ. l. 1. §. Scæuola. ff. ſi quis teſtam. lib.* Adquiri enim ſine corporali facto poſſeſſio non poteſt. Et hoc eſt quod Neratius cum Proculo ſentit, cùm animo adquiri poſſeſſionem poſſe negant, ſi non intercedat poſſeſſio, *l. 3. §. Neratius. ff. de adquir. poſſeſſ.* Briſſon.

Poſſeſſione capere, pro vſucapere: Iulianus *l. cum ſiliꝰ. 33. §. ſi decemuir. ff. de vſucap.* [Lex Plautia & Iulia ea demum

demum voluit longa poſſeſſione capi, &c.] Iauolenus *l. empt.4. ff.pro empt.* [Nihil eum ex eo fundo lōga poſſeſſione capturum.] Item Iulian. *l.qui fundum.7. §.ſeruum.eod.* Hot.

POSSESSIONEM inter & dominium differentia hæc eſt, quod dominium nihilominus manet, qui dominus eſſe non vult: poſſeſſio autem recedit, vt quiſque conſtituit ſe nolle poſſidere. Si quis igitur ea mente poſſeſſionem tradiderit, vt poſtea reſtituatur ei, deſinit poſſidere. *ita ait Vlpian.in tit.de acqu.poſſ.* Maff.

POSSESSIONEM adipiſci is non videtur, qui ita nactus eſt, vt eam retinere non poſſit. *l.non videtur. ff. de acquir. poſſeſſ. l.ſequitur. §. tunc in poteſtatem. & §. ſi dominus. ff. de vſucap.* Spieg.

POSSESSIONEM bonorum agnoſcere apud iudicem, eſt declarare apud Magiſtratum ſe talem eſſe, qui poſſet ac vellet iure prætorio amplecti hæreditatem defuncti. Oldend.

POSSESSIONES appellantur agri latè patentes publici priuatique: quia non mancipatione, ſed vſu tenebantur, & vt quiſque occupauerat, colebat. Alibi poſſeſſio eſt vſus agri, aut ædificij, non ipſe fundus, aut ager. Feſtus. Hotom.

POSSESSIONVM autem variæ ſunt cauſæ, varij tituli, varia genera: pro hærede, pro emptore, pro poſſeſſore, pro legato, adgnato, noxæ dedito, ſoluto, ſuo, *l.3. §.genera. ff.de acqu.poſſ. l.13. §.1. de petit.hæred.* Briſſ.

Pro emptore poſſidet, qui à nō domino emit, cum eum dominum eſſe exiſtimaret, *l.33. §.1. ff. de vſucap. l.8. ff. de peric. & commod. l.6. §.Iulianus. ff.de precar. l.11.in fin. ff.inſtitor. l.13. §.1. ff.de petit.hæred.pro empt.*

Pro dote poſſidet qui rem alienam ignorans doti accepit, *l.13. l.15. §.apud Marcellum. ff.de petit.hæred. l.8. ff. de peric. & commod. l.1. & tot.tit. pro dote.*

Similiter pro donato poſſidet, cui res donationis cauſa tradita eſt, *l.1. ff.pro donat.*

Pro hærede poſſidet, qui putat ſe hæredem eſſe, vel bonorum poſſeſſorem, *l.11. ff. de pet.hæred. §.adipiſcendæ. Inſtit.de interdict.* Item qui rem alienam tenens à domino hæres inſtitutus eſt, vel bonorum poſſeſſionem accepit, aut iuſtam aliquam cauſam habet exiſtimandi ſe hæredem, vel bonorum poſſeſſorem domino extitiſſe, *l.33. §.1. ff. de vſucapio.* Sed & quod hæredi inſtituto legatur, id ipſe pro hærede poſſidet, cùm pro ipſius parte legatum non conſiſtat, *l.18. in fin. ff.de his, quæ vt indign.* Eodem loco habentur & quæ à ſtatu libro conditionis implendæ gratia accipiuntur, *l.15. §. ſed & ſi rerum. ff.de petit.hæred.* Atque hæc exempla optimè adcommodantur ad tit. pro hærede. ff. & l.44. ſi tu me vi. l.11. ff. de vſucap. l.1. ff. quorum bonor. l.1. §. quia autem. ff. quod legator. Briſſ.

Pro legato verò, cui res aliena legata eſt, aut teſtatoris quidem, ſed adempta codicillis ignoratur, *l.1. l.4. ff. pro legato.* Briſſ.

Pro poſſeſſore poſſidet prędo, qui interrogatus cur poſſideat, reſponſurus ſit, quia poſſideo, nec vllam aliam cauſam poſſeſſionis dicere poſſit, *l.11. §.vlt. ff. ſi quis omn.cauſ.teſt. l.7. §.idem Celſus. ff. quibus ex cauſ.in poſſeſſ. l.110. ff. de cond. & demonſtr. l.1. ff. quorum bonor. l.1. §. quia autem. ff. quod legat. l. vlt. ff. de precar.* Ita poſſident fures, raptores, violenti poſſeſſores, quique ſcientes prudentes ab eo, quem dominum non eſſe, vel alienandi ius non habere ſciebant, acceperunt: Et qui nullo iure rem hæreditariam totámve hæreditatem, ſciētes ad ſe non pertinere, poſſidēt, & omnes, qui iniuſtè contra domini voluntatem tenent, *§. pro poſſeſſore. Inſtitut. de interdict. l.34. §.1. ff. pro empto. l.14. §. poſt annum. ff.de vſucap. l.13. §.1. ff.de petit.hæred. l.109. ff.de cond. & demonſt.* Hoc titulo poſſidetur quod vxor viro, vel vir vxori donauerit, *l.16. ff.de adquir.poſſ.* Briſſ.

Pro ſoluto, qui rem debitam vel aliud quid in ſolutum eius loco accepit, *l.1. ff.pro empt.*

Pro ſuo poſſeſſio ad omnes poſſeſſionum ſpecies porrigi poteſt, quas quis ex iuſta cauſa nactus eſt. Sed hæc propriè locus eſt, in his quæ proprium & ſpeciale adquiſitionis nomen non habent, vt putà in his quæ cœlo, terra, mari, vel ab hoſtibus capta poſſidemus: Item quæ vt in rerum natura eſſent, fecimus, & quæ quaſi donata, legata, vel empta, vel ex ſtipulatu, aut ex cauſa dotis debita [illegible] veritas non ſubeſſet, accipimus, *l.1. & l.2. l.penult. in fin. ff.pro ſuo. l.3. §. vlt. ff. de adqu.poſſ. l.68. ff.de iur. dot. l.5. l.27. & l.32. ff. de vſucap.* Briſſ.

Pro ſuo & alieno nomine opponuntur. Nam pro emptore poſſidere, id eſt, emptionis nomine, pro legato, id eſt, legatorum nomine, *l.1. l.5. & l.penult. ff. pro legat.* Aliud autem eſt pro ſuo poſſidere, aliud pro ſuo vſucapere. Pro ſuo poſſident hi, qui facti ſunt domini per emptionem, vel aliam iuſtam cauſam: ſed hi non vſucapiunt. Hi dicuntur etiam pro emptore, ac ex alijs cauſis poſſidere. Hoc autem ſolo titulo pro ſuo poſſident hi, qui facti ſunt illis modis domini, qui modi referuntur in l.2. ff. pro ſuo. Pro ſuo vſucapiunt hi, qui & alio titulo vſucapiunt. Hoc autem ſolo titulo pro ſuo vſucapiunt hi, qui ex falſa cauſa poſſident, *l.3. l.4. §.vlt. & l.vlt. d.tit. ff.pro ſuo. Cuiac. ad l.2. ff. pro ſuo.*

POSSESSOR quis dicatur, ſecundum ſubiectam materiam æſtimandum eſt, vt deſcribit eum Macer, tractans iudiciariam cautionem, *in l.ſciendum eſt. ff. qui ſatiſd.cogant.* & obſerua ibi, quomodo materia variet ſignificationem verborum. Old.

POSSESSOR accipiendus eſt, qui in agro, vel ciuitate rem poſſidet, aut ex aſſe, aut pro parte. Sed & qui vectigalem, vel emphyteuticum agrum poſſidet, poſſeſſor intelligitur. Idem qui ſolum proprietatem habet, poſſeſſor intelligendus eſt. Eum verò, qui tantum vſumfructum habet, poſſeſſorem non eſſe, Vlpian. ſcripſit, *vt ait Macer. in l. ſciendum. ff.qui ſatiſd.cogant.* Spieg. Poſſeſſores ſeparantur ab emphyteuticarijs, quoniam poſſeſſores domini efficiuntur, emphyteuticarij domini non efficiuntur, *l.1. ff. ſi ager vect. id eſt, emphyt.pet. vt dixi in l.9. ſuper. de omni agro deſ.* Habentur tamen pro dominis, & *in l.poſſeſſores. C.de fund. patrim. lib.11.* ſimpliciter domini appellantur. *Cuiac. d.l.poſſeſſores. C.de fun. patrim. lib.11.*

POSSESSOR bonorum, quo à bonorum poſſeſſore diſtet, (nam verborum ordo alicubi obſeruandus eſt) vide ſuprà, *Bonorum poſſeſſor.* Spiegel. *vide ſuprà, poſſeſſio bonorum.*

POSSESSORIS commoda hæc ſunt, quod probandi onus in aduerſarium transfertur, & quòd in pari cauſa poſſeſſio ſoluitur, *l.62. ff.de iudic. l.20. ff.de probat. l.1. §.interdictum. ff. vti poſſidet. l.12. §.pen. ff.de lib.cauſ. §.commodum. Inſtit. de interdict.* Briſſ.

POSSESSOR incertus eſt is quem ignoramus, *l. ſubſignatum. §.fin. ff.de verb. ſign.*

POSSESSORIAS actiones Tryphoninus *in l.50. ff. de bon.liber.* ipſam bonorum poſſeſſionem vocat. Ac *in l.4. §. vlt. ff. de Carbon.ed.* hoc verbo eæ actiones ſignificātur, quæ bonorū poſſeſſoribus rerum hæreditariarum perſequendarum gratia dantur, *tit.de bon.poſſ. hæred.petit. ff.* Briſſ.

In eo porrò quod dicitur poſſeſſorem immobilium rerum ſatiſdare non compelli, poſſeſſor accipiendus eſt qui in agro, vel ciuitate rem ſoli poſſidet, aut ex aſſe, aut pro parte, & qui vectigalem emphyteuticúmve agrum poſſidet. Item maritus, qui doti accepit, vxor quæ dedit, dominus quoque proprietatis, licet vſusfructus alienus ſit: creditor verò, qui pignori tenet, item fructuarius pro poſſeſſoribus non habentur, *l.15. ff.qui ſatiſd.cog.* In interdicto Quòd legatorum, verba hæc, [Deſijt poſſidere] ſic accipimus, ſi deſijt reſtituendi facultatem habere, *l.1. §.quòd ait Prætor. ff.quorum legator.* In actionibus in rem pro poſſeſſore habetur, qui ſe liti offert, & quaſi poſſidens condemnatur, *l.15. §.non ſolum. ff.de petit. hæredit.* Eadem cauſa eſt eius, qui dolo deſijt poſſidere, aut qui dolo fecit ne poſſideret: quia pro poſſeſſione dolus eſt, *l.174. l.193. ff. de diuerſis regul.iur. quæ ex l.2. §.idem Labeo. ff.ne quid in loco public. ſumpta eſt.* Briſſon.

POSSIDENTVR propriè res corporales demum, *l.3. ff.de acquir.poſſeſſ.* Vnde bene Theoph. *in tit.de interdict.* νομίμ. definit νομικῶς πράγματος κατοχήν. Iura verò cæteraque incorporalia non poſſidentur, ſed velut poſſidentur, *l.20. §.penult. ff.de petit.hæred.* & eorum nomine, velut poſſeſſoria interdicta comparata ſunt. *l. vlt. ff. de ſeruit.* vnde vſusfructus aliarumque ſeruitutum quaſi poſſeſſio eſſe dicitur. *l.3. §.vlt. ff. de vi & vi arm. l.32. §.1. ff. ex quib.cauſ. maior. l.10. ff. ſi ſeruit.vind.* Per abuſionem tamen hæc poſſideri dicuntur. *l.9. l.18. §.[illegible] ff. de pet.hæred. l.1. ff.comm.præd. l.vlt. in fin. ff.*

ſi pars hæred. pet. l. 2. ſ. vlt. ff. de precar. l. vlt. ff. de itin. actuque. l. vlt. ff. vti poſſidet. Briſſ.

POSSIDERE verbum eſſe à ſedibus deductum, coniugata verba declarant: vt Aſſidere, Obſidere, Deſidere. Sedes autem dicũtur, in quibus quis habitat, vt apud Vergilium:

— Sedes vbi fata quietas oſtendunt. —

Varro autem Pos vetus verbum eſſe ait, pro quo nunc dicimus Potens: cui contrarium eſt Impos. vnde Poſſum: quaſi coniunctis verbis Pos, Sum, vnde Poſſidere dicitur, qui poteſt ſedere: id eſt, ſedem atque habitationem ſuam aliquo in loco collocare. Atque hæc quidem etymologia eſt, ex qua verbum hoc in prædijs primùm poſitum fuiſſe conſtat. ſed poſtea mobiles etiam ad res & mãcipia tranſlatum eſt. Quum igitur poſſidere dicatur is, qui poteſt ſedere: ſequitur poſſeſſionem ita non incommodè definiri poſſe, vt dicatur Ius eſſe vtẽdi re corporea pro domino: id eſt, pro imperio ac poteſtate domini. ſic enim veteres loquebantur. nam ſi ſoli ei ſedes licet in prædio conſtituere qui dominus eſt, aut certè pro domino ſe gerit, poſſeſſionem in alium cadere dici non poteſt. Ius autem iccircò etiam dixi. quia (vt verbi notatio demonſtrat) poſſidere, non eſt omninò ac ſimpliciter ſedere, ſed ſedẽdi vim ac poteſtatem habere. Itaque per alios, vt colonos, ſeruos, commodatarios, depoſitarios poſſidere rectè dicimur, *l. 3. ſ. 7. & l. 6. ſ. vlt. ff. de acquir. vel amit. poſſ. & alijs locis innumeris.* Pro domino autem ob eam cauſam adieci, vt eas rerum detentiones exciperem, quæ pro domini poteſtate non habentur: veluti quum tutor pupilli res poſſidet. Liuius *lib. 24.* [Cum clauſis Andronodorus inſulæ portis hæreditatem regni creuerit: quæque procurator tenuerat, pro domino poſſederit.] Item quum creditor rei ſeruandæ cauſa mittitur in poſſeſſionem. Is enim poſſidere non dicitur, ſed cuſtodire, *l. 3. in fin. eod. tit.* Item qui rogauit, vt precario in fundo moretur, non poſſidet, ſed poſſeſſio apud eum qui conceſſit, remanet: ait Vlpian. *l. 6. ſ. 1. ff. de precar.* nam & fructuarius, inquit, & colonus, & inquilinus ſunt in prædio, & tamen non poſſident. Et Alex. *in l. 1. C. commun. de vſucap.* [Qui ex conducto poſſidet, quamuis corporaliter teneat, non tamen ſibi, ſed domino rei creditur poſſidere.] Item *l. 2. C. de præſcript. 30. annor.* Bos poſſeſſores non conuenit appellari, qui ita tenent, vt ob hoc ipſum ſolitam debeant præſtare mercedem.]

Aliud ergò Tenere, aliud Poſſidere. Tenere dicitur, qui corporaliter quidem obtinet, ſed non animo ac poteſtate domini: veluti ſeruus, in quem domini vocabulum non cadit, ne peculium quidem ſuum poſſidere dicitur, ſed tenere. Iauol. *l. 24. de acquir. poſſ.* [Et peculium quod ſeruus ciuiliter quidem poſſidere non poſſet, ſed naturaliter tenet, dominus creditur poſſidere.] At enim Pomipon. *in l. 15. ſ. 4. ff. de precar.* affirmat eum quoque qui precariò rogauit, poſſidere. [Placet, inquit, penes vtrunq; eſſe eum hominem, qui precariò datus eſſet. penes eum qui rogaſſet, quia poſſideat corpore: penes dominum, quia non diceſſerit animo poſſeſſione.] Reſpondeo, poſſidere hoc loco ductum eſſe pro Tenere: quemadmodum poſſeſſio pro vſu ſæpe vſurpatur. & ſi maximè poſſideret, non ſibi tamen, ſed domino eum poſſidere. quod vel hinc licet intelligatur, quia re commodata, non pro ſua, ſed pro aliena vtitur: verùm quia commodum poſſeſſionis ei conceſſum eſt, ob eam cauſam poſſidere videtur: quemadmodum fructuarius, qui *in d. l. 6.* ab Vlp. poſſidere negatur, ab eodem tamen *in l. 12. de acqu. poſſ.* naturaliter videri poſſidere dicitur. quid ita? nimirum quia quicquid emolumenti verus dominus ex poſſeſſione ſua poſſet percipere, id omne fructuarius percipit: vt nõ malè in aliena re ac poſſeſſione poſſidere dici poſſit. Similiter Iauolen. *l. 16. de vſurp.* [Qui pignori dedit, ad vſucapionẽ tantùm poſſidet, quod ad reliquas omnes cauſas pertinet, qui accepit, poſſidet.] Quomodo? quia emolumenta omnia, quæ percipi ex poſſeſſione poſſunt, aliena in poſſeſſione conſequitur, ſic vt poſſidere ipſe videatur. verum hæc inter illum & hunc poſſeſſorem differẽtia eſt, quòd ille pro ſuo iure, hic pro alieno: ille tanquam dominus, hic tanquam procurator ac vicarius: ille pro ſua poteſtate & in omne tempus, hic fiduciaria opera, & ad tempus poſſidet. Quòd ſi cui dubiũ id etiam videatur, is Celſum audiat, qui *in l. 18. ff. de acqu. poſſ.* ſic loquitur. [Quod meo nomine poſſideo, poſſum alieno nomine poſſidere. nec enim muto mihi cauſam poſſeſſionis, ſed deſino poſſidere, & alium poſſeſſorem miniſterio meo facio. nec idem eſt poſſidere, & alieno nomine poſſidere. nam poſſidet, cuius nomine poſſidetur. procurator alienæ poſſeſſioni præſtat miniſterium.] Hæc Celſus. Quæ quum ita ſint, facilis, opinor, eius diſputatiõis explicatio eſt, quàm Paul. *in l. 3. ſ. 4. de acqu. poſſ.* his verbis tractat: [Ex contrario plures eandem rem in ſolidum poſſidere non poſſunt, contra naturam quippe eſt, vt cùm ego aliquid teneam, tu quoq; id tenere videaris. Sabinus tamen ſcribit, eum qui precariò dederit, & ipſum poſſidere: & eum qui precariò acceperit. Idem Trebatius probabat, exiſtimans poſſe alium iuſtè, aliũ iniuſtè poſſidere: duos iniuſtè, vel duos iuſtè non poſſe: quem Labeo reprehendit, quoniam in ſumma poſſeſſionis non multum intereſt, iuſtè quis an iniuſtè poſſideat, quod eſt verius. non magis enim eadem poſſeſſio apud duos eſſe poteſt, quàm vt tu ſtare videaris in eo loco in quo ego ſto, vel in quo ego ſedeo tu ſedere videaris.] Sabinum & Trebatium Labeo reprehẽdit. Rectè, inquit Paul. quid ita? quia vt non plures in iiſdem poſſunt veſtigijs conſiſtere, ſic non plures idem poſſidere poſſunt. optimè. Poſſeſſio nanque ab eorum cõſuetudine manauit, qui primi ſedes in locis vacuis collocabant, *vt idem inquit in l. 1. eod.* Verùm quòd hominum auaritia ſede vna contenta non fuit, pluribus in locis eas collocare cœperunt: & quia pluribus in locis vnum eſſe corpus non potuit, iccirco vicarios habuerunt, colonos ſcilicet & inquilinos, qui quòd corpore in iis locis inſiſtebant, corporaliter tenere, & interdum poſſidere dicti ſunt: quum ipſi domini animo ac mente poſſeſſionem retinerent. Papinian. *l. 44. ſ. 2. ff. de acquir. poſſ.* [Multum intereſt per noſmetipſos, an per alios poſſideamus. nam eius quidem quod corpore noſtro teneremus, poſſeſſionem amitti, vel animo, vel corpore: ſi modò eo animo inde digreſſi fuiſſemus, ne poſſideremus: eius verò quòd ſerui vel etiam coloni corpore poſſidetur, non aliter amitti poſſeſſionem, quam eam alius ingreſſus fuiſſet.] Vlpian. *l. 29. ff. eod.* [Poſſeſſionem pupillum ſine tutoris auctoritate amittere poſſe conſtat: non vt animo, ſed corpore deſinat poſſidere. quòd eſt enim facti, poteſt amittere: alia cauſa eſt, ſi fortè animo poſſeſſionem velit amittere. hoc enim non poteſt.] Paul. *in l. 41.* [Qui iure familiaritatis amici fundum ingreditur, non videtur poſſidere: quia non eo animo ingreſſus eſt, vt poſſideat, licèt corpore in fundo ſit.] Hactenus cur [Pro domino] in definitione ſit adiectum, expoſuimus. Supereſt ea pars in qua diximus, [Re corporea:] quæ quidem adiecta propterea eſt, quia iura non propriè poſſidentur, ſed quaſi poſſidentur, *d. l. 3.* & quamuis interdum poſſideri dicitur, abuſione tamen id fit vocabuli. Ex his igitur illud conſtat, quicunque poteſtatem habet vtendi re pro iure domini, eum poſſeſſorem dici: ſiue iure, ſiue iniuria eam poteſtatẽ habeat. Quũ enim [ius] in definitione diximus, non legis permiſſum, ſed vim illam, qua natura potẽtiores (vt ſcribit Heſiod.) vtuntur, intelligimus; vt quum Alexander vi Thraciam aut Aſiã occupauit, quamuis id iniuria feciſſet: eius tamen poſſeſſor dicebatur. Neque ratio vlla eſſet dicere, ius illud ipſi à belli victoria tributũ eſſe: quum ſatis conſtet, ius illud quod æquitas definitur, non minus in Alexandrum Magnum ſuis copijs inſtructum, quam in quemuis tenuem ac ſolitarium hominẽ valuiſſe. Poſſeſſio ergo ius eſt, ſiue ea legibus permiſſa ſit, ſiue non ſit. quapropter & fur & ereptor res ablatas poſſident. [Si rem, inquit Paul. apud te depoſitam furti faciendi cauſa contrectaueris, deſinis poſſidere] *l. 3. ſ. 13. eod.* & qui in dominum deiecit, ſi in poſſeſſione turbetur, interdictum recuperatorium habebit, *l. 1. ff. de vi arm.* & vxor cui maritus donationis cauſa poſſeſſionem iniuſtè ceſſit, poſſidet, *l. 1. ſ. 2. ff. de acqu. poſſ.* deinde, vt ait Paul. *l. 3. ſ. 4. eod.* In ſumma poſſeſſionis non multum intereſt, iuſtè quis an iniuſtè poſſideat.

Diſtingui ergò poſſeſſiones oportet, vt aliæ iuſtæ ſint ac legitimæ, aliæ iniuſtæ ac illegitimæ: vt cognatio alia iuſta dicitur, quæ ex matrimonio legitimo contracta eſt: alia iniuſta, quæ ex ſtupro, vel illegitimo matrimonio. & quemadmodum cognatio, ſiue proles ex meretrice quæſita

natura

natura tamen valet: id eſt, reuera cognatio eſt, ſed Romæ vim eam non habet: eoque naturalis cognatio à I.C. vocatur. *l.4.§.2. ff.de grad.* ea verò quæ ex iuſto legitimoque matrimonio ſuſcepta eſt, ciuilis, aut potius mixta dicitur: ſimiliter poſſeſſio quæ natura, id eſt, reuera poſſeſſio eſt, & occupatio pro poteſtate domini, ſi iuſta eſt, ciuilis dicitur: ſin minùs, naturalis. non quo ciuilis, naturalis etiam non ſit, ſed quod non omnis naturalis, continuò etiam ciuilis ſit. vt ſi ciuilem eam cognationem appellaremus, quàm Modeſt. mixtam appellat (pinguius enim hoc verbum Modeſtin. vſurpauit: *vt initio libelli de gradibus obiter admonuimus*) eamque intelligamus, quæ ex iuſto matrimonio contracta eſt, omnis ciuilis cognatio etiam naturalis erit: at non omnis naturalis continuò ciuilis. Vlpianus *l.1.§.5. ff.de vi arm.* Deijcitur is qui poſſidet. ſiue ciuiliter, ſiue naturaliter poſſideat (id eſt, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè poſſideat:) nam & naturalis poſſeſſio ad hoc interdictũ pertinet. denique etſi maritus vxori donauit, eaque deiecta ſit, poterit interdicto vti. Apertè igitur iniuſta vxoris poſſeſſio naturalis poſſeſſio appellatur. apertè quoq; eadem à Paulo *in l.26. ff. de don.int. vir. & vxor.* appellatur non ciuilis. at in l.13. §.2. de acquir. poſſeſſ. is qui liberum hominem vinxerit, ſic vt eum in poteſtate haberet, eum poſſidere diſertè dicitur: ſed non ciuiliter, verùm naturaliter. quæ quum ita ſe habeant, ſcire tamen illud oportet, Iuriſconſultos nonnunquam abuſione & trãſlatione quadam vocabuli, eos dicere naturaliter poſſidere, qui corporaliter duntaxat tenent, vt quum Vlpian. ait *in l.7. §.6. ff. commun. diuid.* [Neque colonis, neque ijs qui depoſitum ſuſceperunt, hoc iudicium competit: quamuis naturaliter poſſideant.] Nam *in l.1.§.5. de vi arm.* Vlpianus apertiſſimè negat eum etiam naturaliter poſſidere. Hoc interdictum, inquit, ei competit qui deiectus eſt, ſiue naturaliter, ſiue ciuiliter poſſideat, vt violento poſſeſſori, & vxori cui vir donauit: at non colono, quia nullo modo poſſidet. Similiter quum Theophilus ait, *ſub tit. quibus modis toll. obl.* κρατεῖν ἐστὶ φυσικῶς κατέχειν. Tenere, eſt naturaliter detinere: φυσικῶς dixit, pro σωματικῶς: id eſt, corporaliter. item vt Iulianus *l.24. de acqu. poſſ.* quum ſeruos naturaliter tenere dixit ſuum peculium. Et Papinianus *in l.49. de acquir. poſſ.* naturaliter à fructuario teneri. Similiter ergò abuſus eſt Iulian. *in l.2. ff. pro hered.* quum ait Colonum, depoſitarium, commodatarium, naturalem habere poſſeſſionem. Naturalem enim dixit, pro Corporalem: quum ipſum dominum reuera poſſeſſorem eſſe conſtet. Reuera autem nihil aliud eſt, quàm naturaliter. quamobrem ὄντως, apud Platonem ita crebrò pro ἀληθῶς vſurpatur, vt nihil magis: & conſtat Ciceronem pro Eſſentia, & Subſtantia, Naturæ verbum vſurpare. præterea corporaliter plures ſimul eãdem rem poſſidere non poſſunt, quemadmodum antè dictum eſt duos, neque iuſtè, neque iniuſtè ſimul poſſidere poſſe. *d.l.3. §.4. de acquir. poſſeſſ.* Sed quemadmodum ſuperius dicebamus, Colonus, depoſitarius, commodatarius, in alterius naturali poſſeſſione naturaliter alieno nomine poſſidẽt, item vt filiusfamiliàs, quem Papinianus *d.l.49* naturaliter poſſidere dicebat ea quæ viuus pater ei donarat: nimirum in patris poſſeſſione naturali; ob eamque cauſam ſeruos qui dominum ſuum animo domini detinent, non malè dicemus naturaliter poſſidere: niſi poſſeſſio non minus eſſet iuris quàm facti, inquit Paulus, id eſt, ſi verbum illud in ſeruum poſſet cadere. Reuera enim ſeruus poſſidet, & animo domini poſſidet, ſed naturaliter tantùm tenere dicitur: id eſt, tanquam domini inſtrumentum: vt verius dominus adminiculo ſerui, quaſi inſtrumenti, poſſideat, Hotom.

POSSIDERE, habere, & tenere. Hæc tria plerunque ſeparantur, vt in formula ſtipulationis Aquilianæ, Quod tu meum habes, tenes, poſſides. Tenere eſt proprium naturalis poſſeſſionis. Habere & poſſidere ciuilis, & ideò habere & poſſidere ita plerunque iunguntur, ſibi habere & poſſidere, *l.pater. §.quindecim. de leg.3. & in l.Gaius. §.Titius. de leg.2.* Habuit & poſſedit pro eodem. Cornelius Fronto aliter hæc diſtinguit, & habere ad naturalem refert, Poſſidere ad ciuilem. Sed non ſatis ſunt emendata Frontonis verba. Legendum, aut teſtamento relictæ, vſus pro onus, ius pro vſus. Sed interdum tenere accipitur pro poſſidere, *vt in l.iuſto. §.vlt. ff.de vſur. & vſuc.* & habere vel poſſidere pro tenere. & generaliter in cauſa emptionis habere & poſſidere ita accipiemus, cùm venditor non teneatur rem accipientis facere, *l.habere. ff.de verb.ſign. Cuiac.ad l.38. §. hi qui ſunt. in fin. ff.de verb.oblig.*

POSSIDERE animo aut corpore: id eſt, voluntate, aut re ipſa. Similiter apud Ciceronem *Philip.12.* [Scimus ne igitur Panſa, quibus in locis nunc ſit Lentonis auctoritas? nobiſcum nec animo certè eſt, nec corpore.] Hot.

POSSIDERE animo eſt ea mente, eaque opinione eſſe, vt quis ſe ſolum putet poſſidere, atque ideò qui vi deiectus eſt, fieri non poteſt, vt animo non deſierit poſſidere, *l.clàm. in fin. ff.de acquir. vel amit. poſſeſſ. l.1. §. ſiue autem. ff. de vi & vi arm. Cuiacius ad l.4. §. veterum poſſeſſionem. ff.de vſurpat. & vſucap.*

POSSIDERE deſinimus, cum id quod poſſidemus ita perdiderimus, vt ignoremus vbi ſit, *l.ſi id quod. ff.de acq. poſſeſſ.* Spieg.

POSSIDERE, eſt longè aliud quàm in poſſeſſione eſſe, *l.ſi quis autem. §.1. ff. de acquir. poſſeſſ. cum ſimilibus per Alberic. indicatur,*

POSSIDERE iuberi, & in poſſeſſionem mitti, ſic differunt: nam prætor in poſſeſſionem mittit primo decreto, poſſidere autem iubet ſecundo, *l.7. ff. de damno infect.* ob eum qui in poſſeſſionem miſſus eſt, dominus decedere non cogitur, at cum poſſidere quis iuſſus eſt, decedere cogitur. Vlpianus *l.ſi finita.15. §.ſi quis autem, eodem.* [Si quis in poſſeſſionem miſſus nondum poſſidere iuſſus ſit, an dominus decedere poſſeſſione iubeat, videamus. & ait Labeo, non decedere: ſicuti nec cùm creditores, vel legatarij mittuntur, idque eſt verius.] Et paulo pòſt, [Vbi autem quis poſſidere iuſſus eſt, dominus deijciendus erit poſſeſſione. Hot.

POSSIDERE non dicuntur municipes forum, baſilicas, & ſimilia, ſed eis vti, *l.1. §.fin. de acquir. poſſ.* Sp.

POSSIDERE, pro detinere, *l.2.§.1. ff.pro herede.* vbi colonus dicitur habere naturalẽ poſſeſſionem, id eſt, detentionem. ſic & gloſ. *in l.ſtipulatio iſta. §.hi qui poſſeſſionẽ. de verb. oblig.* pro detentione exponit. Pro quo eſt text. not. *in l.ſtipul. §.hac quoque. eod.* Spieg.

POSSIT & debeat. Item, poſſim, & debeam, *in l.in perſona. §.qui pecuniam. & §.ſi ſub conditione. ff.de pactis.*

POST, particulam eſſe ambiguam, vtrum ad longum interuallum, vel ab breue tempus reſpiciat, Bart. autoritate receptum eſt. *Vide ipſum in l.fructus. ff.ſol.matr.*

POST, ad finem refertur ex proprietate ſermonis: vt Ante, ad initium. Poſt diem decimum Calendarum, & ante diem decimum Calendarum, quomodo intelligendum ſit, pulchrè declarat Alciat. *in l.mniculus. de verbor.ſign.* De poſt, vide quæ Bart. annotat eleganter *in l.2. in fin. ff.ſi cert.pet.* Spieg.

POST annum, aut poſt biennium, quàm ego deceſſero, hæres dato: poſtque biennium videtur legatum, quia vt Pomponius ait, hæredis eſt poteſtas in eligendo, *l.ſi in eligendo. l.ſi ita relictum. de leg.2.* Sp.

POST deinde, ſæpè vtimur huiuſmodi duplicatis vocibus, iam inde, iam nunc. Pomponius, [pòſt deinde cum cenſus iam maiore tempore agendus eſſet.] Sp.

POST hominum memoriam, & poſt homines natos, quod idem eſt, pro, ab hominum recordatione.

POST horam tertiam vſque in horam decimam eo iure vti, *Caius in l.5. ff.de ſeruit.* Spieg.

POSTEA, interuallum ſignificat, *per gloſ. in l.pacta. ff. de contrah.empt. in verbo, poſtea.* & hoc eſſe pro regulari doctrina ſeruandum, Zaſius monuit: quia per hoc, vt ipſe dicit, aperiuntur multæ leges, quæ lumen accipiunt. Sp.

POSTERI ſunt, quicunque ex nobis, & poſt nos nati ſunt. vt filius, nepos, pronepos, atnepos, trinepos, & cæteri qui nomine carent, poſteriores, ſeu minores vocantur, de quibus latius diſſerit Bart. *in l.his verbis, ff.de leg.3. & l.Titius. ff.de lib. & poſth.* Spieg.

POSTERITAS, poſterum ſeculum, ſiue homines, qui poſt nos naſcuntur. *vt apud I.C. in l.1. comm. de legat.* Perfertur item ad filios, ſicut antiquitas ad parentes, *l.cum ſcimus. C.de agric. & cenſib. lib.11.* Spieg.

POSTERORVM appellatione liberos tantùm, non

etiam liberos eorum, quibus fideicommiſſum relictum eſt, fideicommiſſo contineri, nequaquam incertum eſt, *ait Modeſtin. in fin. l. quod his verbis. ff. de leg. 3.* Sp.

POSTERORVM appellatione libri veniunt, *l. 81. §. vlt. ff. de leg. 3.* Atque adeò qui vltra trinepotes ſunt, & omnes in infinitum deſcendentes, poſteriores appellantur, *l. vlt. §. parentes. ff. de gradibus & adfinibus*, quos & minores Latinis dici Seru. *in 8. Aeneid.* ſcribit. Maligna igitur fuit illa Caligulæ interpretatio, quæ poſterorum nomen ad filios coarctabat, negans vltra hunc gradum debere poſteros intelligi, *quemadmodum Suetonius in Caligula, cap. 38. ſcribit.* Cæterùm vacatio, itemque immunitas liberis & poſteris alicuius data ad eos duntaxat pertinet, qui eiuſdem familiæ & nominis ſunt, *l. 13. ff. de munerib. & honor.* Itaque ad eos, qui ex fœminis nati ſunt, non pertinet, l. 1. ff. de iure immunit. Planè immunitates generaliter tributæ eo iure, vt ad poſteros transmittantur in perpetuum ſuccedentibus durāt, *l. 4. ff. de iure immunit.* Briſſonius. *Vide Connan. lib. 8. cap. 5. num. 1. Adde Balduinum commentar. ſuper Iuſtin. Inſtit. lib. 1. tit. 14. qui teſtam. tut. dar. poſſ.*

POSTHABITA, id eſt, poſtpoſita, *l. 1. C. de ſponſal.* Alberic.

POSTHAC, futurum reſpicit, ceu poſt hoc tempus, vt ait Valla. *l. ſi quis poſthac. de ædific. priu. l. nemini. de aduoc. diuerſ. iud. l. ſi quis poſthac, de pœn. proſcr.* Spieg.

POSTHVMOS à Roma appellatos Plutarchus *in Sylla* ſcribit, τοὺς ὕστερον τοῦ πατέρων τελευτῶν γενομένους. Itaque Vlpian. *in l. 3. §. 1. ff. de iniuſto rupt.* Poſthumos, ait, dicimus eos, duntaxat, qui poſt mortem parentis naſcuntur, ſed & hi qui poſt teſtamentum factum in vita naſcuntur, poſthumi licèt minus propriè vocantur, vt Gaius *libr. 2. Inſtitut. tit. 3.* ſcribit, & vt Vlpian. *in d. l. 3. §. 1.* ſignificat. Poſthumorum quoque loco habentur hi, qui in ſui hæredis locum ſuccedendo, quaſi adgnaſcendo fiunt parentibus ſui hæredes, *l. 13. ff. de iniuſto rupt.* Porrò ſi quis poſthumis tutores dederit, tam filij poſthumi, quàm cæteri liberi continebũtur. *l. 6. ff. de teſtam. tut.* Briſſ.

POSTHVMVS, Gallo dicitur quicunque cuicunque teſtatori poſt mortem agnaſcitur, id eſt, ſuus hæres illi natiuitate ſua efficitur. Sic iſte eſt poſthumus proaui, cui mortuo fit ſuus hæres, rumperetque teſtamentum eius ſi non eſſet inſtitutus. *Conn. lib. 10. cap. 4. num. 6.*

POSTHVMVS propriè dicitur, qui poſt mortem parentis natus eſt, *l. 3. §. poſthumos. ff. de iniuſt. rupt. & irrit. facto teſt.* quaſi poſt humatum & ſepultum. Componitur itaque ex poſt & humus. Quare ſine h apud Haloandri editionem vbique legi miror. Meritò quoque igitur reprehendit Gellius Ceſellium, qui putaret poſthumum eſſe, qui poſtremo loco naſceretur: vtebaturque autoritate & teſtimonio Virgilij, qui *in 6. Aeneid.* ait:

... Surget
Syluius, Albanum nomen, tua poſthumus proles,
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniunx
Educet ſyluis regem regumque parentem.

Nam ſi longæuo Aeneæ natus eſt Syluius, ergo viuo natus eſt: quandoquidem non eſt longæuus, qui mortuus eſt, ſed fuit longæuus ſi diu vixit. Quem nodum vt diſſolueret Apollinaris longæuũ interpretatur pro immortali & perpetuo futuro. Mihi videtur poſthumam prolem dici, non de natiuitate, ſed de regni & nominis ſucceſsione Albanj. Non enim Aeneæ poſteri dicti ſunt Aeneadæ vel Troiani, ſed Albani, & iſta fuit Albanorum proles Aeneæ poſthumã, quia demum ipſo mortuo nata eſt, & cœpit regnare. Itaque ſurrexit mortua Aenea poſthuma proles Albanorum nomine ex Syluio, quem illi iam ſeni & lõgæuo coniunx Lauinia eduxit ſyluis. Eſt autem hoc de poſthumis vulgare, & in iure tritum, quòd reſpondit Paulus. *l. 7. de ſtatu homin.* qui in vtero eſt, perinde eſt ac ſi in rebus humanis eſſet, quoties de commodis ipſius partus quæritur: quanquam alij antequam naſcatur, non proſit, nam ius liberorum non habet, qui vxorem habet prægnantem. At poſthumi eadem ratio eſt in hæreditate parentum, quæ & iam natorum. reuera enim poſthumus eſt filius: at contra filius iam natus non eſt poſthumus. itaq; nomen filiarum, & in poſthumam cadere quæſtionis non eſt, quamuis poſthumam nõ cadere in eam quæ in rebus humanis ſit, certum eſt, inquit Vlpianus, *l. 164. de verb. ſignific. Connan. lib. 10. cap. 1. num. 8.* Olim autem poſthumos in quocunque loco vel gradu exhæredes facere oportebat, ne ſcilicet agnaſcendo teſtamentum rumperent, *d. l. 3. in princip. ff. d. tit.* Verùm hodie cùm ob nullam cauſam ingratitudinis delinquere poſsint, exhæredari nequeunt, *l. ſi quis in ſuo. §. teſtu. C. de inoffic. teſtam.* Sed econtrariò, ſi filiusfamiliàs poſthumus in teſtamento præteritus in lucem prodierit, vel ſi non emiſerit vocem, vel totus integer viuus natus fuerit, ſed ilico, cum in terram cecidiſſet, in manibus obſtetricis deceſſerit, rumpit teſtamentum, *l. quod certatum. C. de liber. & poſthu.* non item codicillos, ſcilicet (ita enim intelligendi ſunt hic codicilli) ab inteſtato factos, *vt in l. ab inteſtato. l. ſi quis. ff. de iure codicill.* nam ſi teſtamento confirmati ſunt codicilli, rupto teſtamento agnatione poſthumi, codicilli quoque, ad teſtamentum pertinentes, viribus deſtituuntur, *l. 1. in princ. C. de codicil.* Anch.

POSTHVMVS alius dicitur ſuus, alius verò alienus. Poſthumus ſuus dicitur, qui ſi viuo patrefamil. natus fuiſſet, in ipſius poteſtate fuiſſet, proximumque ab eo locum in familia tenuiſſet, *§. 3. Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt.* veluti filius; aut, filio de familia ſublato, nepos, & qui deinceps. Poſthumus alienus dicitur, qui ſi teſtamenti tempore natus fuiſſet, ſuus hæres non fuiſſet, hoc eſt, qui ſi teſtamenti faciendi tempore natus fuiſſet, in familia quidem & poteſtate teſtatoris fuiſſet, ac primum in familia gradum non obtinuiſſet: vtpotè à ſuperiore iam occupatum, veluti nepos viuo filiofamil. natus in poteſtate aui ſui eſt: at non ſuus tamen, quia principem in familia locum non obtinet. Verè igitur & propriè hic dicendus eſſet, non ſuus. *vide §. poſthumo. 25. Inſtitut. de legat. l. ex facto. 17. §. ſi quis ita ff. ad Trebell. Hotoman. & Connan. libr. 10. cap. 4. num. 10. Cuiacius ad leg. Gallus. ff. de lib. & poſthum.* Lælius Taurellus ad Gallum & legem Velleam ſuos poſthumos dupliciter accipit, item & alienos. Suorum enim alij primi gradus, quos nemo in iure ſui præcedit, ſic enim libentius cum Vlpiano dicere mauult, quam noſtri ſuitatem vocant. ac de his nemo dubitat, quin aut inſtituendi, aut nominatim exhæredandi ſunt. Vlterioris gradus alij, qui ex filio, vel alijs præmortuis in familia agnaſcuntur. Alienorum quidam planè extranei, vtpotè nati extra virilem poteſtatem teſtatoris: quidam ex ea poſteritate, qui nati inter ſuos (vt Iuſtinianus ait) hæredes teſtatoris futuri non ſunt. Hæc Taurellus. Porrò

POSTHVMVS à filio iam nato ſic differt, quod per filij præteritionem nullum eſt teſtamẽtum eo gradu, quo eſt omiſſus: & tanquam non fuerit ſcriptus ille gradus, ſic conſideratur teſtamentum. Hinc ſi in inſtitutione taceatur filius, & in ſubſtitutione nominatim exhæredatus, inſtitutio nulla eſt, & pro non ſcripta habetur. Sic euenit, vt valeat ipſum teſtamentum, & autoritatem ſuam ſtatim ſumat à ſubſtitutis, qui iam non ſecundi, ſed primi, atque adeò ſoli ſunt hæredes, vt nullam habeant coniunctam rationem cum primis, qui ſunt inutiliter inſtituti; Secus eſt in poſthumis, qui ſic præteritus non reddit inſtitutionem nullam, ſed quaſi ſuſpendit interim dum naſcatur. Itaque mortuo teſtatore, & valet teſtamentum, & inſtitutio rata eſt, à qua iam tota ſubſtitutio pendet, non à teſtatore qui deſijt eſſe: nec aliter ius ſuum obtinere poſſunt ſubſtituti, quam ſuccedendo in locum inſtitutorum. Natus autem inde poſthumus non rumpit primum illum inſtitutorum gradum ſola ſua natiuitate, niſi adeat ipſe hæreditatem. Nam ſi ſe bonis paternis abſtineat, conualeſcit & manet firma inſtitutio. Si verò adibit hæreditatem: & teſtamentum infirmatur, & excludit ſubſtitutos, qui tantùm in locum inſtitutorum poſſunt ſuccedere. *Connan. lib. 9. cap. 7. num. 11.*

POSTHVMVS Cornelianus eſt, qui poſt captiuitatem patris ſui naſcitur filius, cum poſt mortem patris ſui naſci videatur. *l. qui vxorem. ff. de iniuſt. rupto teſtam. Cuiac. ad l. legis Cornel. ff. qui teſtam. fac. poſſ.*

POSTICO recedit, qui furtim, nobiſque inſcijs recedit.

POSTICVM. Varroni Poſtica, oſtium in poſteriori parte ædium, *l. ſi cui. §. cum ædium. ff. de vſufructu. leg.* Sp.

POSTLIMINIO receptum Gallus Aelius *lib. 1. ſignifica*

tionum quæ ad ius pertinerent. ait eſſe eum, qui liber ex qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eandem ciuitatem redit eo iure, quod conſtitutum eſt de poſtliminijs. Item qui ſeruus à nobis in hoſtium poteſtatem peruenit, poſtea ad nos redit, in eius poteſtatem cuius antea fuit, redit. In iure poſtliminium equi, & muli, & nauis, eadem ratione. Hæc Feſtus. Hot.

POSTLIMINIVM, eſt ius amiſſæ rei recuperandæ ab extraneo, & in ſtatum priſtinum reſtituendæ inter nos ac liberos omnes populos ac reges legibus ac moribus conſtitutum, *l.19. ff. de capt.* Feſtus *lib.14.* ex Aelio Gallo, Poſtliminio, ait, redit, qui captus ab hoſtibus ad patriam remeauit. Duo autem ſunt illa poſtliminij capita: primum, vt reuerſus ſtatim ac fines noſtros ingreditur, omnia ſua recipiat, vt Iuſtinianus ſcribit: ſecundum verò caput eſt, quod reuerſus fingatur ſemper fuiſſe in ciuitate, ac ſemper iura ſua, ad quæ reſtituitur, habuiſſe, quamuis ſeruitutis tempore verè non habuerit. Primùm ergo poſtliminij caput, *de quo in l. cum duo. ff. de captiuis.* nullam continet fictionem. Aliàs enim, ſi reuerſus fingeretur fuiſſe liber, verè liber non eſſet. Quare videas leges de hoc primo capite differentes, dictionibus veritatem deſignantibus vti, *l. poſtliminium. ibi, (recipit) & hic (recuperat.)* Secundum verò caput fictionem continet: Nam fingit illum, qui verè fuit apud hoſtes, in ciuitate ſemper fuiſſe: ideò vtitur verbo, [creditur] *in l. retro. ff. de captiu.*

POSTLIMINIVM, ait Imperat. dictum eſt à limine & poſt. Vnde eum qui ab hoſtibus captus, & in fines noſtros poſtea peruenit, poſtliminio reuerſum rectè dicimus. nam limina ſicuti in domo finem quendam faciunt, ſic & Imperij finem eſſe limen veteres voluerunt. Hinc & limen dictum eſt, quaſi finis quidam & terminus. ab eo poſtliminium dictum eſt, quia ad idem limen reuertebatur, quod amiſerat. *§.4. quibus modis ius patr.* Cicero autem *in Topic.* Seruius, inquit, nihil putat eſſe notandum, niſi POST & liminium illud productionem eſſe verbi vult: vt in finitimo, legitimo, non plus ineſſe Timum, quàm in Meditullio Tullium. Scæuola autem iunctum eſſe putabat verbum, vt ſit in eo & poſt, & limen: vt quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquam limine exierint, dein cùm redierint poſt ad idem limen, poſtliminio videantur redijſſe. Latius id ibi proſecutus eſt Boetius, quem vide: Iacobus Curtius *lib. coniectur. 2. cap. 23.* in tanta nouitate, fortè non abſurdè poſtliminium ab eo dici poſſe exiſtimat, quod compos ſit factus liminis, vnde egreſſus erat, qui poſtliminio reuerſus eſt. Eſt inuſitata quidem dictio, ſed tamen in compoſitione recepta Pos, vnde & impos. Hinc Potis, in gignendi caſu, iam olim nominatiui vim habet: porrò verò T. literæ interiectio ſonoritatis gratia facta videtur, an quia fortaſſis & ſtlimen veteres, vt Stlitem dixerunt, *d. c. Curtius.*

POSTLIMINIVM in rebus inanimatis & immobilibus. Pomp. *in l.36. ff. de relig.* [Loca capta ab hoſtibus deſinunt eſſe religioſa. quòd ſi liberata ſint, quaſi quodā poſtliminio reuerſa priſtino ſtatui reſtituuntur.] Hot. *Vide ſuprà, Ius poſtliminij.*

POSTMODVM, quaſi poſt modum datum. Idem poſtmodò, *l. ſi alicui. ff. de neg. geſt.* Sp.

POSTQVAM fari cœperit, quomodo intelligendum, apud I.C. Alciat. interpretatur, *in l. inter illam conditionem, de verb. ſign.* Spieg.

POSTREMVS eſt, quem nemo ſequitur, vel qui ſolus eſt, *l.2. C. de ſuis & legit.* Spieg.

POSTVLARE neque accuſare eſt, neque nomen deferre, mirarique hominum eruditorum argutias in huius verbi interpretatione cogimur. nam poſtulare cùm ad publica iudicia refertur, propriè ſignificat petere à prætore, vt ſibi liceat lege aliqua publicorum iudiciorum quempiam interrogare, vtrum in eam legem commiſerit, [necne: vt ſi fateatur, ei lis æſtimetur: ſi neget, eius nomen in reos referatur. Cicero *ad Q. fratrem, lib.1.*] Quod cum de ambitu Gabinium vellet poſtulare, neque prætores diebus aliquot adiri poſſent, vel poteſtatem ſui facerent, in concionem aſcendit.] Cælius Ciceroni: [inſolentiſſimi homines Circenſibus ludis poſtulandum me lege Scantinia curarunt.] Idem, [Illud mihi occurrit, quòd inter poſtulationem & nominis delationem vxor à Dolabella diſceſſit.] Cic. *in diuinat.* [Nuper cùm in P. Gabinium L. Piſo delationem nominis poſtularet.] Hot.

POSTVLARE capitis, pro reum facere criminis capitalis. Papin. *l.53. ff. de fideiuſſ.* [Capitis poſtulati fideiuſſores ex contractu citra vllam præſcriptionem à creditore, qui reum poſtulabit, rectè conueniuntur.] Hot.

POSTVLARE, eſt deſiderium, vel ſuum ipſius, vel amici ſui, in iure apud eum qui iuriſdictioni præeſt, exponere, vel alicuius deſiderio contradicere, *l.1. de poſtul.* Spiegel.

POSTVLARE expilatæ hæreditatis, *l. hæres iuri. ff. de neg. geſtis.*

POSTVLARE iudicium, vmb recht anſůchen/ poſtulare reum, einen anklagen/ mit recht fürnemen. Sp.

POSTVLARE quæſtionem, eius eſt, inquit Budæus, qui iniuriam ſibi factam quæritur, aut alteri, quam vindicare ad eum pertineat. Spieg.

POSTVLARI, paſſiuum. Vlp. [primum igitur tractemus, vnde deſcendat ſuſpecti crimen, & apud quos poſtulari quis poſſit ſuſpectus tutor.] Sp.

POSTVLATIO. Poſtulatio eſt alicuius perſonæ ad dignitatem, vel ſocietatem fraternam, canonica facta vocatio: vel eſt perſonæ, quæ eligi non poteſt, ad eligendum petitio. *toto tractatu, de poſtulatio. prælat. c. innotuit. §. habito. cum alijs iuribus de electio.* Sunt autem in ipſa poſtulatione tres perſonæ conſiderandæ, poſtulantis, poſtulati, & eius ad quem fit poſtulatio. Anch.

POSTVLATIO, inquit Donatus, propriè eſt querela de eo qui peccauit, apud alterū: expoſtulatio apud illum ipſum qui peccauit. Terent. *Hecyra.*

Neque lites vllæ inter eas, poſtulatio vnquam.

Idem *in Andr.* Expoſtulatio eſt aduerſus eum quem incuſamus. nam expoſtulare eſt querelam apud eum ipſum deponere, de eo ipſo qui fecit iniuriam. Poſtulare autem, querelam dicere de altero apud alterum. Hot.

POSTVLATIO pro quolibet deſiderio, apud prætorem aut alium qui iurisdictioni tribunaliue præeſt, expoſito, *l. vlt. §. vlt. ff. de appell. l.25. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. l.1. ff. de ventre in poſſ. mitt.* Vnde

POSTVLATIONIBVS vacare, pro expedire ſupplicantium deſideria, Supplication erledigen. *l.2. §. in honorum. ff. quis ordo in honor.* Spieg. Galli, requeſtas expedire.

POTENS regni, id eſt, regno maturus. Bud.

POTENTIA, eſt ad ſua conſeruanda, & alterius obtinenda, idonearum rerum facultas, *autor Cic. de inuent.*

POTENTIORES viros, id eſt, nobiles, poteſtate, opibuſve præditos: humilioribus, id eſt, plebeis, ignobilibus inopibuſque ſcitè Iuriſcoſſ. oppoſuit, cum ait, [ne potentiores viri, humiliores iniurijs afficiant, ad religionem præſidis prouinciæ pertinet,] *l. illicitas. de offic. præſid.* Nec minùs pulchrè dixit Caius: [potentioribus pares eſſe non poſſumus,] *in l.3. in princ. de alien. iudic. mutan. cauſa fact. Vide tit. C. ne liceat potent. patrocin. litig. præſtare. & Azo in ſumma,* Spieg.

POTEST verbi vis ac ſignificatio interpretibus magnam diſputandi occaſionem præbuit: ego autem ea in re duas ex frequentata Doctorum traditione habeto doctrinas. Prima, verbum Poteſt, affirmatiuè prolatum, non neceſſitatis eſt, ſed voluntatis. *l. ſæpe. ff. de offic. præſid.* Etiamſi ad iudicem referatur, *l. non quidquid. ff. de iudic. l.1. C. quomodo & quando iudic.* neque enim vt Papinianus ait, continuò iuris neceſſitati ſubijcitur, quod iudicis poteſtati permiſſum eſt. *d. l. non quicquid.* Vnde licet iudex die peremptorij ſententiam ferre poſſit, non tamen ad hoc cogitur, ſed contumacem in diem ſequentem poteſt expectare, *c. conſuluit. de offic. delegat.* Cùm igitur poſitum in iudicis poteſtate, iuris neceſſitati nullatenus ſubijciatur, *d. l. non quicquid ff. de iudic. & d. l.1. C. quomodo & quando iud.* perſpicuè cōſtat ex, Accurſius & Fulgentius perperam intellexiſſe, l.1. ff. de iuriſdict. omni. iudic. exiſtimantes ad ea quæ per Vlpian. illic iudicis poteſtati committuntur, iudicem adigi poſſe. Quod præter naturam eſt & proprietatem verbi Poteſt. Interdum verbum Poteſt, ex ſubiecta materia neceſſitatis eſt, *l. ſi mandauero tibi. §. fin. vbi Accurſius. ff. mandat. l. ſed & periculum*

culum, vbi idem Accurſ. & *c. ſiue teſſ. vel reliq.* Vnde ſi concedatur Epiſcopo, vt poſſit diſpenſare contra ius, cum hæc conceſſio de diſpenſatione neceſſaria accipi debeat, poterit ad diſpenſandum epiſcopus, per ſuperiorem præciſè cogi. *Archidiac. in c. cum ex eo, de electio. in 6.* Item quod ſi verbo Poteſt, adiuncta reperiretur dictio aliqua neceſſitatis, putà, [debet] aut, [oportet] illud quoque neceſſitatem importaret, *l. placet. 2. C. de pedan. iudicibus. cap. 1. verſic. & ideo vt Eccleſia. benefic. ſ. oblata. ad finem. de appell.* ſic in verbo, Mando, dicimus, quod licet non cogat, ſed duntaxat adhortetur, & moneat, ſi tamē illi adijciatur verbum præcepti, arctabit, *cap. eam te. vbi Doct. de reſcript.* Denique non ignorandum in vltimis voluntatibus ex coniecturata mente defuncti, verbum Poteſt, reſolui, vt ſit neceſſitatis, *l. fideicommiſſa. ſ. hæc verba. ff. de legat. 3.* Circa verbum Poteſt, negatiuè prolatum, ſeu habens præcedentem negatiuam, hæc doctrina eſt obſeruanda ex crebra doctorum traditione; Dictio negatiua præpoſita verbo Poteſt, omnem negat potentiā, neceſſitatemque præciſam inducit, *gloſſ. in cap. 1. de regul. iur. in 6.* Vnde ſi lex municipalis dicat minorem, aut mulierem non poſſe vendere ſine conſenſu propinquorum, negatur hinc omnis vendendi poteſtas, ea ſolennitate circumſcripta, adeò, vt ea ſpreta, ſi ad contractum venditionis minor, aut mulier procedat, nec quidem naturalis obligatio enaſcatur. *Bartolus in l. cum lex, column. 2. ff. de fideiuſſorib.* Verum enimuerò, quod dicimus negatiuam præpoſitam verbo Poteſt, omnem priuare potentiam, neceſſitatemq; inducere Panormitanus *in cap. quanto, per illum textum, de præſumption.* recipi vult, niſi facta hac interpretatione reſultaret abſurdus ſenſus. Temperatur ſecundò tractata à nobis doctrina, vbi lex ſimpliciter eloqueretur, non vltra prouidendo. alioqui ſi vltra procederet, ſecus dicēdum. prouidens enim de remedio, indicat ſe non auferre omnem potentiam, *l. ſtipulatio iſta. ſ. alteri. vbi ſolus Iaſon ita declarat. ff. de verbor. obligat.* Denique, ſi verbo Poteſt, præpoſita eſſet negatiua, ab eo qui poteſtatem priuandi omnem potentiam non habebat, veluti à priuato, *l. nemo paciſcendo. ff. de pactis. de qua re vide latius tractantem Coraſ. in rub. de ſeruit. ff.*

POTESTAS eſt populi: Conſilium Senatus: qui hic tamen & prudentiæ, & ſapientia, & dignitatis nomine tantum valuit apud populum, vt tandem omnia eius conſulta pro legibus fuerint obſeruata. *Comanus lib. 1. cap. 1. numer. 6.*

POTESTAS ambulatoria. *Lege, ambulatoria voluntas.*

POTESTAS duplex, Dominica & patria. Dominica dicitur, quam ius gentium introduxit, & Patria, quam ius ciuile duobus modis conſtituit, aut iuſtis nuptijs, aut adoptione. *Dreſ. in Method. iur.*

POTESTATE dimittere, & manumittere pro eodem nonnunquam ſumitur: manus enim pro poteſtate plerunque vſurpatur. *Inſtit. de libert.* Manumittere autem propriè ad ſeruos, emancipatio ad liberos refertur, *l. 1. ſ. 1. ff. quando act. de pecul. eſt annal. Dreſ. in method. iuris.*

POTESTATIS verbo plura ſignificantur: in perſona magiſtratus imperium, *l. 213. ff. de verbor. ſignific. l. 13. ff. de iuriſdiction. l. 3. ff. ne vis fiat ei; qui in poſſeſſ. l. 1. ff. ad leg. Iul. maieſt.* & quidem abſolutè poteſtatem appellari merum imperium quo in facinoroſos animaduertimus, Vlpianus ſcribit *in l. 3. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* in perſona verò liberorum patria poteſtas, in perſona ſerui dominium, *d. l. 215.* Poteſtatis enim verbum non ad liberos modo trahimus, verum etiam ad ſeruos, & ad eos, qui nobis bona fide ſeruiunt, ſiue liberi ſint, ſiue alieni, ſiue proprij ſint, ſiue fructuarij. Nec refert cuius ſexus ſint, *l. 1. ſ. in poteſtate. ff. de exercitor. l. 1. ſ. vlt. ff. de tributor. l. 3. ſ. qui in eiuſdem. ff. de donat. inter vir.* Quinimò & in eo quod dicitur eos qui in poteſtate teſtatoris ſunt, ad teſtamentum adhiberi teſtes non poſſe, poteſtatis verbum ad eum quoque, qui ab hoſtibus redemptus eſt, referimus, *l. 20. ff. qui teſtam. fac.* At cùm agimus de noxæ deditione cum eo qui ſeruum non defendit, poteſtatis appellatione copiam facultatemque ſignificamus. *d. l. 215.* In poteſtate enim habere ſeruum, quod ad noxalē actionem attinet, accipimus eum, qui facultatem & poteſtatem exhibendi eius habet. Quòd ſi in fuga ſit, vel peregrè, non videbitur eſſe in poteſtate, *l. 21. ſ. prætor ait. ff. de noxalibus.* In lege Attinia, in poteſtatem domini res furtiua veniſſe videtur ſecundùm Sabini & Caſſij interpretationem, ſi eius vindicandæ poteſtatem habuerit: alij ita interpretantur, ſi eius rei velut ſuæ poſſeſſionem ita nactus ſit, vt iuſtè auelli ei non poſſit, *l. 4. ſ. tunc in poteſtatem. ff. de vſucapio.* Poteſtatem ſui nō facit, quod ad miſſionem in bonorum poſſeſſionem attinet, qui id agit, ne aduerſarius eius ſui copiam habeat, *l. 2. ſ. 1. ff. quibus ex cauſſis in poſſeſſ. l. 7. ſ. præterea, ff. de ſuſpect. tut.* Enimuerò magiſtratuum quoque ipſum poteſtate præditum, poteſtatem appellamus, *l. 7. ff. de rebus eorum. l. 26. ff. de pignor. l. 7. ſ. pen. ff. de ædilit. edict.* In eo ſignificatu vſus eſt Imperator, *in l. vlt. C. de offic. milit. iud. & in l. 2. C. de executor. lib. 12.* & apud Iuuen. cum ait:

An Fidenarum Gabiorumque eſſe poteſtas.

Sueton. in Claud. cap. 23. [Iuriſdictionem de fideicommiſſis quotannis, & tantùm in vrbe delegari magiſtratibus ſolitam, in perpetuum atque etiam per prouincias poteſtatibus delegauit.] Quem locum torquere poſſumus ad interpretationem illorum verborum, *quæ ſunt in l. 1. ff. quod quiſque iur.* QVI MAGISTRATVVM POTESTATEMVE HABEBIT: vt eos, qui in vrbe magiſtratum gerunt, vel in prouincijs imperium aliquod poteſtatemque obtinent ſignificari dicamus. Sed & in l. 3. in fin. ff. ad leg Iul. maieſt. poteſtas à magiſtratu ſeparatur, *l. 5. ff. de arbitr.* Atque hinc procul dubio emanarunt vulgares illæ appellationes municipalium, quos in Italia poteſtates appellare ſolent. ductum enim nomen eſt, vel ab imperio, vel ab honore & magiſtratu. *Aldeb.* Briſſ.

POTIOR, id eſt, ſuperior, *l. 34. ſ. rei. ff. de contrah. empt. l. 4. C. ad SC. Macedon.* Sicut Prior de tempore, ita Potior de iure, *l. 4. C. qui pot. in pignor.* Potior eſſe creditor dicitur, qui cæteris præfertur, (den vorzug hat) *l. 2. & l. 6. ff. qui pot. in pignor.* Vnde Potior & Infirmior opponuntur, *l. 1. ſ. vlt. C. cred. euict. pign.*

POTIORES in muneribus iniungendis accipiuntur non ſolùm gradu generis, ſed & ſubſtantia rei familiaris, *interprete Paulo libr. 2. Vide Cuiacium ibid. ſentent. tit. 18.* Et ita in l. 7. ff. de decurionibus, l. vnic. C. de potioribus ad mun. nominand. libr. 10. potiorum nomen accipiendum eſt. Briſſ.

POTIRI ijs etiam rebus dicimur, quæ nobis inuitis aduenIunt. Auſonius,

— Natum citò morte potiri.

Coman. lib. 9. cap. 5. num. 3.

POTITVS hoſtium, pro eo, qui factus eſt hoſtium præda, & peruenit in hoſtium manus, reperire eſt apud Pap. *in l. quòd ſi filius.* & apud Triphon. *l. ſequens. & codicilli. in fin. de capt. & poſtlim. reuerſ.* Ante nouato à Plauto (quod Pylades interpres annotauit) loquendi modo in paſſiua ſignificatione, *in Captiuis, & Epidico.* Alciatus *in Parerg.* indicat Accurſium dubitaſſe, quid ſignificet apud I. C. hoſtium potiri. Ac magni etiam nominis viros corruptum codicem arbitrantes, non [hoſtium potitus,] ſed [hoſtium poteſtati ſubditus,] legiſſe: quemadmodum habet poſterior in Gallia editio, reclamante Norinbergenſ. quam Alciatus probat, vt elegantem, & loquendi modum Iurecoſſ. familiarem. Spieg.

POTIVS nonnunquam apud Iuriſconſultos ſubauditur, pro conſuetudine Hebraici ſermonis. Paulus *l. 2. ff. de rebus cred.* [Eorum datione poſſumus in creditum ire, quia in genere ſuo functionem recipiūt per ſolutionem, quam ſpecie.] Vlpian. *l. 2. ſ. 6. in fin. ff. de iudic.* [Alioquin compelletur iudicium accipere, quam inuenire eos qui ſatis pro eo dent.] Idem *l. 7. ff. depoſit.* Quum poſſet non ſuſcipere talem cauſam, quam decipere.] Item *in l. 20. in fin. ff. de acquir. vel omitt. & l. 49. ſ. 3. ff. de leg. & fideic. 1.* Hot.

POTORIO argento quid contineatur, Pomponius indicat, *de aur. & arg. legat. l. in argento potorio.* Potorium dicitur è Græcis, quod nos poculū dicimus. Spieg. Potoria enim vaſa ſunt apud Iulium Pollucem phialæ, calices, cyathi, ſcyphi. Vlp. *in l. Seia. ff. de au. & arg.* Illud notandū eſt potorij vaſis appellatione non ſolum venire quæ potionem ipſam continent, & quibus bibimus, ſed etiam quæ infundunt in ipſa pocula, *l. in argento. ff. de auro & arg. Forcat. in penu iuris ciuilis. cap. 25.*

POTVIT, pro poſſibile fuit. *l. 2. ff. de iniuſt. teſt.* vt, non poteſt. pro non eſt poſſibile, apud Teren. *in Phorm.* Non fit futurum eſt, non poteſt. *Ex Bud.*

P R.

πράκτορες in Nouellis Iuſtiniani, exactores tributorum accipiẽdi ſunt. Indicat hoc Suid. cum ait, φορολόγος ὁ πράκτωρ φορῶν· τοὺς λογισμοὺς πράκτορας καλοῦσι καὶ οἱ πολλοί. Briſſ.

PRAGMATICAE ſanctiones, dicuntur Principum reſcripta non de priuatorum negotijs, ſed corporum, ordinum & collegiorum cauſis de conſilij ſententia emiſſa: inde, opinor, deducto verbo, quòd pragmaticis & peritis viris in conſiliũ adhibitis interponũtur. Zeno *in l. vlt. C. de diuerſ. reſcript. & pragm. ſanct.* [Pragmaticas præterea ſanctiones non ad ſingulorũ preces ſuper priuatis negotijs proferri, ſed ſi quando corpus, aut ſchola, vel officiũ, vel curia, vel ciuitas, vel prouincia, vel quædã vniuerſitas hominum ob cauſſam publicam fuderit preces, manare decernimus: vt in his etiam veritatis quæſtio reſeruetur.] Hot.

PRAGMATICA ab Adnotatione differt hoc modo: pragmatica fit de conſilij ſententia ſolenniter ſuggeſtione aliena precibusve, *l. vlt. C. de prox. ſacr. ſcrin.* Adnotatio ad libellum breuiter annotato nomine principis, vt Nouell. Valent. de hom. ca. fa. in qua illud ſingulare eſt quo vtimur, ſine adnotatione principis cædem caſu vel ſui tuendi cauſa factam non purgari, quod confirmatur hoc Philonis loco: id eſt, de vita Moſis: ἐπειδὴ τῶν ἀνθρώπων τὰ μὲν ... ἐμπορευόμενος, τὰ δὲ ... κοινὰ συγγνώμην. Sic verò iudex aliàs per adnotationem, aliàs cognitionaliter lites diſceptat. *Nouell. 86.* adnotationẽ ita definit Theodorus: παρὰ τὸ μὴ ... ἐπὶ πιττακίου ... *Cuiac. ad l. 2. in fin. C. de petit. bon. ſublat. lib. 10.*

PRAGMATICI, erant homines quidam forenſis profeſſionis, qui cauſarum actores interdum iuris ignaros monebant, iuris reſponſa, formulasque actionum ſubminiſtrantes: quaſi admonitores poſtici, dicendorumque ſuggeſtores, cum ad iuris diſceptationem ventum erat. Olim autem pragmaticis forum Romanum non vtebatur. Itaque pragmatici non ſunt, qui pragmaticas ſanctiones ſcribunt, vt Accurſi. ſentit. *Vide Bud. in poſter. annot. ad l. magiſ. ff. de pæn.* Spieg.

PRAGMATICI à Iureconſult. hoc differunt, quo ſpecies à genere. itaque pragmaticos Græci iuris interpretes appellant: vt ait Fab. *lib. 3. cap. 6.* vt pragmaticus ſit iuris eius quod in ordine iudiciorum cautionibus & formulis verſatur, peritus. quum I. C. etiam de negotijs de quibus certum ius erat nullum, conſuleretur: veluti, vt ſcribit Quintil. de verborum proprietate, aut æqui diſceptatione, aut voluntatis coniectura. Vlpian. *l. 9. §. 1. ff. de pæn.* [Solet autem ita vel iuris ſtudioſis interdici, vel aduocatis, vel tabellionibus, ſiue pragmaticis.] Cicer. *lib. de orat. 1.* [itaq; non vt apud Græcos, infimi homines mercedula adducti miniſtros ſe præbent in iudicijs Oratoribus: ij qui ab illis pragmatici vocantur.] Fabius *libr. 12. cap. 3.* [Neque ego ſum noſtri moris ignarus, oblitusve eorum qui velut arculas ſedent, & tela agentibus ſubminiſtrant: neq; idem Græcos quoq; neſcio factitaſſe: vnde nomẽ his pragmaticorum datum eſt.] Hotom.

PRAGMATICARII ſunt, quorum ingenijs & mentibus committuntur pragmaticæ ſanctiones. *Cuiac. ad rubr. tit. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12.*

PRASINVS color dicitur viridis, ſeu porraceus color, Plinius *lib. hiſtoriæ natur. vlt.* praſinum colorem pro viridi poſuit & porraceo: ſiquidem Græci πράσον porrũ dicunt, & ab ijſdem πρασινὸς viriditas appellatur. Vnde & praſina factio. Quatuor autem apud priſcos erant factiones: factio veneta, factio praſina, factio alba, factio roſea, à coloribus nuncupatæ. Caſſiodorus quatuor colores harum factionum cũ partibus anni quaternis aſſimulat. Praſinus qui viridis erat virenti veri dicatus erat, Roſeus flammeæ æſtati, venetus nubilæ hyemi, albus pruinoſo autumno. Tranquill⁹ autor eſt, à Domitiano quatuor hiſce priſcis factionibus duas additas, alteram aurati, alterãm purpurei panni. hæ pernicitate curſus inter ſe decertabant, fauoreq; populari ſiue Imperatorio ex his vna præualebat, Plauti ætate vt remur albata. In hæc aut derrectantur incidimus, vt Platinum carmen intelligas *ex Aſinaria.*

Nunquam ædepol quadrigis albis indipiſces poſtea.

Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Heſperium lib. 2.

PRATVM dicitur, quaſi paratum ad fructuum perceptionem: modico enim opere pratũ fit, vt quod nec aratro, nec annua ſemente indigeat. Et hinc probatur, legatis pratis, etiam inculta contineri. *Alciat. de verb. ſign.* Spieg.

PRATVM à parando dictum volunt Latinæ linguæ auctores. Propterea (ait Varro *lib. 1. rei Ruſticæ, cap. 7.*) antiqui prata parata appellarunt. Colum. *lib. 2. c. 17.* tradit, veteres Romanos prato nomen dediſſe, ab eo quod protinus eſſet paratum, nec magnum laborem deſideraret. Prata, inquit Plin. *lib. 18.* relinqui debent in læto ſolo, vel irriguo, vel humido: eaque aqua pluuiâ rigari via publica. Propterea pratum Græci λειμῶνα vocant. παρὰ τὸ λείβω, τὸ κατασταζω, λειβὼν καὶ λειμών. Quod ſtillare, rigare, libare etiam ſignificat, & λειμὼν locum irriguum. Cæduntur autem prata (autore eodem Plinio) circa Calen. Iunij. Pratum quoq; Vlpian. vult. dici atq; æſtimari, quod intra decem annos lectum ſit. *l. forma. ff. de cenſib.* Quo circa ſi ſtatuto aut lege prohibeatur, pecora duci in prata, intelligendum etiam erit de campo quantumlibet inculto. *Bretham in l. pratum ff. de verb. & rer. ſignific.*

PRAVITATIS gratia dimitti. *in l. 2. ff. qui petunt tutor.*

PRAVVM, & rectum, contraria ſunt.

PRAE, pro ante, *in l. ſi fideiuſſ. ff. qui ſatiſd. cogunt. l. quicunque. & l. mancipia. C. de ſeru. fugit.* Aliquando comparationem inducit. *Vide l. ſi quis libertatem, in fine. ff. de pet. hæred. & l. 2. C. de compenſat.* Spieg.

PRAE manu, ad manum, in promptu. Vlp. *l. 27. ff. de pign. act.* [Petenti mutuam pecuniam creditori, quum præ manu debitor non haberet, ſpecies auri dedit.] Hot.

PRAE ſe ferre, eſt dicto, factovè, & ipſa ſtatim fronte, qualem opinionem de aliqua re, aut homine habeas, confiteri. *Vide Vallam lib. 5.*

PRAEBENDA, veteri loquendi modo *in l. initi. 19.* Vlpi. protulit neutro genere: vbi Accurſius præbendam legit, & ſubaudit, annonam. *ff. de teſtib.*

PRAEBENDA. Præbenda dupliciter accipitur: Primò pro quadam fructuum perceptione à canonicatu ſeiuncta, quæ, tametſi de rebus eccleſiaſticis detur; non tamen ratione diuini officij, ſed pro labore aliquo temporali, de eccleſia benemeritis conceditur, *c. fin. de magiſtr. cap. poſſeſſiones. 16. quæſt. 1.* Aduocato puta, procuratori, aut ſyndico, *quicunque. 12. quæſt. 2. & d. c. poſſeſſiones.* quam nihil ſpiritualitatis habentem laicus obtinet. *d. c. fin. gloſſ. c. cum M. de conſtitut.* Accipitur & aliter præbenda, vt canonicatui coniungitur. *c. dilecto. de præbend.* propter diuinum officium competens *c. cum in eccleſia. de præbend. in 6.* quæ ideo beneficij verbo continetur. *c. pro illorum. & c. fin. de præbend.* Et hæc, & plura alia tradit in eius paraphraſi in vniuerſam ſacerdotiorum mater. ſingularis & eximius hac tẽpeſtate iuris vtriuſque interpres D. Ioan. Coraſi. Iam verò illud non omiſerim, Dom. Alciatum *c. 43. ſecundi Parerg.* obiter admonere, quas ſacerdotum præbendas vulgò vocamus, μεταφορικῶς poſſe nos latiniùs in neutro genere præbẽda dicere. Anch.

PRAEBENDA *initi. extrà, de præbendis & dignit.* eſt ius percipiendi prouentus in eccleſia collegiata ex actione prouueniens, competens alicui tanquam vni de collegio. quod ius ex canonica deſcendit. non enim eſſe debet canonicus ſine præbenda. *c. relatum. extrà. ho. tit.*

PRAEBENDA eſt nomen iuris: quia non tantùm ex poſſeſſionibus & reditibus conſtituitur, ſed & ordine canonicatus, cui adnectitur, & iungitur Prat.

PRAEBERE & tradere differunt. Tradere præſentem actum dationis ſignificat. Præbere autem cauſam & materiam. Præbet ſermonẽ qui facit aliquid, de quo homines loquantur: præbet opinionem timoris, qui autor eſt vt timeatur. Et apud Ciceronẽ, præbet ſponſalia qui ſumptus ijs celebandis ſuppeditat: & præbet ludos, qui ſuis expenſis edit. Tradere ludos non diceretur rectè. Potius enim Scenici & hiſtriones ludos tradunt. Sic qui dominiũ nullum habet, tradere alij dominium non poteſt, præbere poteſt. id eſt, tradere materiam & cauſam dominij habendi. *Connan. lib. 3. num. 3.*

PRAEBITIO, exhibitio. Vlpian. [Sed & cæterorũ (inquit) ſiue pecorum, ſiue armentorum, quod ad huiuſmodi præbitionem ſpectat, ad ipſius curam pertinent] *l.1.§.cura carnis.de offic.præfect.vrb.* Sp.

PRAECARIA, contractus eſt, quando fit conceſſio rei immobilis pro annua penſione de quinquennio in quinquennium, vel de nouennio in nouennium renouãda. *c.1.& 2.de precar.gl.c.precariæ.10.q.2.*

PRAECEDENS fundi dominus, apud Paulum *in l.ſi quis alia.ff.qui mad ſeru.amitt.*

PRAECENTORES dicuntur cantores, qui in choro incipiunt in eccleſia collegiata, *c.cum olim.de conſuet.* Prat.

PRAECEPS feſtinatio, nimis feſtina, & quaſi rem & tempus præoccupans, *l. tutor qui repertorium. §. 1. de adminiſtr. tut.* Spieg. Hinc

PRAECIPITARE, eſt in pręceps deijcere, *vt in c.ex parte.de ſepult.extr.* hinc & præcipitatio dicitur inconſiderata actio, *vt Clem.paſtoralis, de re iud. Ioan.Bello.Etymol.*

PRAECEPTA Decalogi vtriuſque tabulæ breuiter complectuntur, verba Pomponij *in l.2.ff.de iuſti.& iur.* [Veluti, inquiens, erga Deum religio, vt parentibus & patriæ pareamus.] Quid enim hoc aliud eſt dictum, quàm, Dilige Deum ex toto corde. vt in priore tabula: &, proximum tuum ſicut teipſum, vt in poſteriore tabula decalogi, vel autore Chriſto? patria enim continet in ſe omnes proximos. Oldend.

PRAECEPTIO, pro præſumptione, vel potius, vt ſic dicam, antecaptione, apud Papinia. *in l.2.de fund.inſtr.* [Cùm pater, inquit, duobus pręceptionem bonorum auiæ dediſſet.] Rhenan. noſter *in Theſauro locutio. Tacito ſolennium* oſtendit, præcipere veteribus quoque autoribus interdum eſſe, præſumere, ſiue antecapere. Sic Vlp. *in l.ſi filia.ff. famil. erciſc.* [Si filiusfamiliàs ait iuſſu patris obligatus ſit, debebit hoc debitum præcipere.] & paulo infrà, [præcipiet, & præcipit.] Item *h. tit.l.item Labeo.* Legimus, aut ſi pluribus fuerit vnius rei præceptio relicta. Spieg.

PRAECEPTIO. Præceptio in iure genus eſt legati, quod & prælegatum dicitur, quo teſtator vni ex hæredibus à cæteris cohæredibus aliquid legat. Verbi gratia, Titius, cum ſuprema ordinaret, Caium, Mæuium & Sempronium hæredes inſtituit, cæterùm Mæuio fundum Tuſculanum legauit, Mæuius huiuſmodi fundũ iure præceptionis, ſiue prælegati habebit. Itaque non rectè ei, qui ex parte hæres non eſt, per præceptionem relinquimus. Nam qui dicit, præcipito, vel, præcipuam accipito, non dubiè declarat ſe præſupponere partem aliquam hæreditatis: hoc enim dicit, ad partem, quã ei reliqui, volo ipſum & illud habere præcipuum. Exigebatur autem, quod per præceptionem relictum erat, iudicio familiæ erciſcundæ. *Hæc Theophilus in §. ſed olim.* Anchor.

PRAECEPTIONEM dare. Scæuola *de leg. 3. l. nomen. §.1.* [Filio ex parte, ait, hærede ſcripto præceptionem dedit.] Spieg. ſignificatq; id quod per præceptionem relictũ eſt, (der vorauß) *l.55.§.qui fideicommiſſum.in fin ff.ad S.C.Trebell. ff.de inſtr.vel inſtrum.l.25.ff.de adim.leg.*

per PRAECEPTIONEM dare, legare, relinquere, id eſt, præter hæreditatis partem dare, *l.48.ff.de iure fiſc.* Sic

PRAECEPTIONES relinquere, item præceptionum portiones tranſmitti, *apud Papinianum in fi.l.miles ſorori.de leg.2.*

PRAECEPTOREM omnibus beneficijs venerari, magna laus eſt auditorum. Socrati, cum diſcipuli multa pro ſuis quiſque facultatibus offerrent, Aeſchines pauper auditor ſeipſum donabat. Certè, Deo, parẽtibus, & præceptori bono, nunquam pares reddi poſſunt gratiæ. *confer.Menoch.de arbitr.iud.lib.2.c.500.*

PRAECEPTORES optimi adfectus erga auditorem ſuum eſt honeſtiſſimus. Non eſt enim vulgaris amor, quem bonæ literæ inter præceptorem & diſcipulum conciliant.

PRAECIDERE, vulgus quotare appellat, id eſt, deſignare quotumquemque articulum, quotumquodque caput oppugnare velit litigator: ne in vniuerſum admiſſus, licenter tergiuerſari, & identidem euariare poſſit. Græci ἀφορίζειν dicunt. *Vide Budæ. in annotat. ad l. poſter. de orig. iur.* Spiegel.

PRAECINGIMVS veſtimenta: Accingimus arma, alioquin veſtimentorum appellatione, gladius comprehenderetur: quod Bayſio I.C. eloquentiſſ. nequaquam videtur rationi conſentaneũ. Veſtimenta enim inuenta ſunt, vt nos à frigoribus, calore, & imbre tutarentur: arma verò, vt à telorum impetu. Sp.

PRAECIPE, ante alios cape, & id præcipuum ſibi habet præter hæreditariam portionem: &, vt græcè dicitur Προλαμβάνειν λαβεῖν *l.ſi filia nupta. §. 1.ff.fam. erciſc.l.35.§.1.ff.de leg.2.l.90.ff.ad leg.Falc.* Prat.

PRAECIPERE, præ alijs capere, ne conferatur in diuiſionem. Vlpian. *in l.ſi filia nupta.§.1.ff.fam.erciſc.* [ſi filiusfamilias, ait, iuſſu patris obligatus ſit, debebit hoc debitum præcipere.] (vorauß haben/ vorabziehen.) Olden.

PRAECIPERE, aliàs eſt iubere, vt faciunt qui alijs præſunt. Vnde præcepta magiſtratuum dicuntur & præcepta iuris. Oldend.

PRAECIPERE, pro inſtruere, docere. Qua ratione præceptores appellantur, quaſi inſtitutores. Cicer. *de finibus*, [ſapientia præceptrice, in tranquillitate viui poteſt.] Oldend.

PRAECIPVA Donatus *in 5. Æneid.* ſcribit dici, quæ præter communionem ſingulis proprio nomine deputantur, vt fit ſæpè in teſtamentis, cùm aliqua per præceptionem ſingulorum eſſe hæredum conſcribit teſtator. Sidon. Apollin. *lib.6.epiſtol. ad Patientem*, [illud autem deberi tibi quodam, vt dicunt Iureconſulti præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficias.] *Adde l. vltim.in princip.ff.de legat.2.l.1.§.nec caſtrenſe. ff. de collat. bon.* Nec verò in hæreditarijs duntaxat quæſtionibus huic verbo locus eſt: Nam & ſocius præcipere dotem à ſocio de communibus bonis numeratam dicitur *l.80.ff.pro ſocio.* Et quod ex re alterius dominorum communis ſeruus quæſijt, is cuius ea res fuit, præcipere dicitur, *l. 45. ff. commun.diuid.* In teſtamentis autem qui quid præcipere iubetur, id præcipuum & ſui iuris ſibi habere præter hæreditariam portionem iubetur, &, vt græcè effertur Προλαμβάνειν λαβεῖν *l.35.§.1.l.vltim. in princip. ff. de legat. 2. l. 90. ff.ad leg.Falcid.l.10.ff.de alimen. leg. l.27. §. ſi præceptiu. ff. ad Trebellia.* Inde per præceptionem dare, legare, relinquere, id eſt, præter hæreditatis partem dare. *l. 48. ff. de iur. fiſc. l. 25. §. vltim. C.famil.erciſc. l.20.ff.de inſtruct.vel inſtrumen.l.25.ff.de adim.leg.& in tit. de legat. 2.& 3.tam frequenter, vt exemplorum multitudine obruar.* Inde genus vnum legati, præceptionis vocatur, quod videlicet ſub his verbis vni ex hæredibus relinquitur: HAERES MI ILLAM REM PRAECIPITO, TIBIQVE HABETO. de quo Vlpian. *in Inſtitut. tit.24.* & Iuſtinian. *in §.ſed olim.eod.tit.& l.90.de leg.3.* vbi huius legati formula expreſſa eſt. Huiuſmodi autem legatum, vt Gaius *lib.2.Inſtit.* ſcribit, non niſi vni ex hæredibus relinqui poteſt, cui aliquid ſuprà hæreditatis partes præcipui titulo relinquitur. Sic ex cauſa præceptiõis poſſidere. *l.1.§.ſi quis ex.ff.quor.leg.* Briſ.

PRAECIPVVM dicitur, quod hæredibus per præceptionem legatum eſt: (zu einem vorauß vermachet iſt.) id eſt, quod ijſdem quibus hæreditas relicta eſt, ita eſt legatum, vt in iudicio familiæ erciſcundæ, id antè quàm partes diſtribuantur, capiant. *l.90.ff.ad leg. Falcid. l. 35.§.1.l.vlt.ff. de legat.2.l.27.§.ſi præcep.ff.ad Trebel.* Eius autem legati hanc formulam Vlpian. *cap. Inſtitut. 24.* prodit: L. TITIVS ILLAM REM PRAECIPITO. Item, TITI fili, hoc amplius de medio ſumito, &c. *l. vxorem. 41.§.3.ff.de legat.3.* Denique per præceptionem legare, & prælegare idẽ ſunt. *l.Sextiam. 32.ff.de legat.3.vide prælegatum.* Hotom.

PRAECIPVVM, pro non communi cum alijs ſubinde legitur apud Iureconſult. vt apud Scæuolam *in princ.l.vlt. de legat.2.* [Et adiecit, inquit, ſe præcipua hæc eum ſuiq; iuris & poſt mortem ſuam habere velle.] Sp.

PRAECISE, non eſt, quòd vulgò putant, diſertè, mit außgetruckten/ vnd klaren worten/ ſed abruptè, & abſciſſe, verdunckllich/ vnd vnuerſtendtlich. Sic enim Budæ. inquit, Præcisè dicere, id eſt, compendio ſermonis, & per defectum, & aliquid ſubintelligendum. Spieg.

PRAECONES (vocis etymum *in Renchlinianis Progymnaſmatis* indicauimus) Senatuſcoſſ. poſtquam decreta erant, recenſebãt: iudices, & candidatos ſuis nominibus appellabant: litteras in Senatu publicè legebant: bona quæ proſcribeban-

ſcribebantur, publicæ auctioni proponebant, ac proclamabant,& precia, vt inquit Cicer.conficiebant.Spieg.

Praecones in comitijs legum, ſubijciente ſcriba leges pronunciabant: in comitijs magiſtratuum, tribus citabant,qui deſignati eſſent,renunciabant: in iudicijs, iudices, reos, & teſtes citabant, audientiam iam faciebant, Oratores dixiſſe pronunciabant: in auctionibus rei pretium indicabāt,addictam à magiſtro rem venditam pollicebantur.Hotom.

Praeconis vox legis vox eſt, vt Nouell.69. τὸ νόμου φωνῆ præconis vocem Iulianus interpretatur. Ad eundem verò modum Vaſconiæ quibuſdam regionibus dum publicè traducuntur fures & cædũtur, præit præco clamitans. Talia patietur, eadem qui fecerit, imò grauiora. *Cuiac. obſeruat. lib.8. cap.7. in fin.*

Praeconivm eſt præconis merces, *vt ex Catone oſtendit Turneb. lib.10. aduerſ. cap.18.*

Praeconivm miſſum, id eſt, præcones miſſi, vt delectos citarent,&c.

Praecordia, inquit Plinius, vocamus vno nomine exta in homine. Præcordiorum nomina plura Rhodig. indicat *lib.2. cap.5.* Spieg.

Praeda, ſi quid bello captum in præda eſt, ait Labeo *l. antepen. de capt. & poſtli.* Gell. autem, præda, inquit, propriè dicitur, corpora ipſa rerum, quæ capta ſunt. Bartol. pulchrè tractat de præda *in l. hoſtes. & in l. ſi quid in bello. eod. titul.* Spieg.

Praedae occaſionem prębere, hoc eſt, inuaſionis, occupationis iniquæ. *Vlp. in l.1. in princ. ſi ventr. nom. in poſſ.*

Praedes, vt Varro *lib.4. de lingua Latina.* & Feſtus *lib.14.* tradunt, dicebantur qui populo & in publicum ſe magiſtratu interrogante obligabant. Quorum bona prædia dicebantur, auctore Aſconio. Ex quo illa veterum locutio, prædibus & prædijs cauere: & compræd es, vt idem Feſtus *lib.3.* tradit, qui eiuſdem rei populo ſponſores fiebant. Auſonius certè *in Monoſyllabis*, Vadem à præde eò ſeparat, quòd ille in capitalibus iudicijs, hic in lite nummaria interueniat, quemadmodum in vindicijs olim prædem datum Cicero *in Verrin.* & Valer. Prob. *in notis* oſtendunt. Prædia autem dicta *ibidem* vt prædes à præſtando. Varro *libr.4. de lingua Latina* ſcribit, quòd eo pignore dato publicè mancupes fidem præſtent. Quæ etymologia Aſconij auctoritate comprobata, reiectis duabus, quas Iſido. *lib.15. Etymol. cap.13.* adfert, ſequenda eſt. Prædij verò generalis eſt appellatio, diuiditurq; in ruſticum & vrbanum. *rubr. de ſeru. vrb. præd. & de ſeruit. ruſtic.* Briſſ.

Praedes dicuntur ſatiſdatores locupletes pro re, de qua apud iudicem lis eſt, ne interea qui tenet, diffidens cauſę, poſſeſſionem deteriorem faciat, tecta diſſipet, excidat arbores,& culta deſerat. Pedian. Idem ait, prædia ſunt res ipſæ: prædes homines, id eſt, fideiuſſores, quorum res bona prædia nunc vno nomine dicuntur: quod & ſuprà indicauimus.Spieg.

Praedestinare, præordinare, verbum eſt, quo ſolo Eccleſiaſtici Doct. vtuntur. Prædeſtinatio, autore D. Auguſt. à præmittendo,& præueniendo,& præordinando futurum, dicitur. Spieg.

Praedia dicta, inquit Varro, item vt prædes à præſtando, quòd ea pignori data publicentur, ni mancupes fidem præſtent.

Praedia Agonothetica. *Lege, Agonotheta dicebantur.*

Praedia libera & ſerua memorat Cicero *in Agraria contra Rullum.* [Optimo (inquit) iure ea ſunt profecto prædia, quæ optima cõditione ſunt. Libera, meliore iure ſunt, quàm ſerua,&c.] vbi Cicero hiſce verbis [Optimo iure, optima conditione.] interpretatur ea ſignificari prædia quæ libera, ſoluta,& immunia ſunt. *Balduin. in Scæuola.*

Praedia ſtipendiaria & Tributaria ea fuiſſe videntur, quæ ab hoſtib. capta populus Romanus vel princeps ſuis emphyteutis, qui vectigal aut tributũ eo nomine dependerent, dabat. Sæpè quidem ſuis ducib. aut militib. aſſignabat pro præmio virtutis, vt neque vectigal, neq; cenſum, aut tributũ eo nomine penſitarent, ſed immunia pręδia poſſiderent. Sępius tamen vectigalibus aut tributarijs hominibus dabat: *vt refert Balduin. in commentar. ſuper Inſtit. Iuſtin. li.2. tit.1. de rer. diuiſ. & acquir.*

Praedia communia accipere debemus, ſi pro indiuiſo communia ſunt *l. magis puto. ff. de verb. ſor.*

Praedia vrbana, ſunt omnia ædificia habitandi cauſa facta, vbicunq; ſint, ſiue in vrbe, ſiue extra vrbem, in vicis, villiſve, & conciliabulis. Vrbanum enim prædium materia, non locus facit. *Alc. de verb. ſig.* Sp.

Praedia vrbana ruinoſa *l. verum. §. ſi locupleti, verſ. ſed hæc res. ff. de minorib.* Spieg.

Praediatores, de quibus Caium ſcripſiſſe cõſtat *ex indice l.54. ff. de iur. dot.* dici putantur, qui iuris ad prædia & prædes pertinẽtis periti ſunt. Cicero *pro Balbo*, [Etenim Q. Scæuola ille Augur quum de iure prędiatorio conſuleretur, homo iuriſperitiſſimus conſultores ſuos nonnunquã ad Furium & Caſſeliũ prædiatores reijciebat.] Quod idem ſcribit etiam Vale. Max. apud quem tamen Praetorio corruptè legitur, pro Praediatorio: quod me aliquando in errorem induxit. Hot.

Praediatoris verbum apud Cicero. *in orat. pro Corn. Balbo & lib.12. epiſt. ad Atticum* reperitur,& in inſcriptione l.54. ff. de iure dot. quæ ſcripta eſt ad edictum prætoris vrbani; tit. de prędiatoribus. Sed id verbum, qui explicet adhuc neminem repperi. Ego autem prædiatores vt prædes dictos puto, qui publico fidem ſuam obligabant. In Lexico enim B. Germani prædiator definitur ὑπὸ ϛόρυ δῆμα ... Quam interpretationem comprobant hæc Suetonij *in Claudio cap.9.* verba [ad eas rei familiaris anguſtias decidit, vt cum obligatam ærario fidem liberare non poſſet, in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit.] Briſſ.

Praediatorvm meminit & Cuiac. *obſeru. libr.5. cap.29. in fin.*

Praedicamentvm,& circumſtantia, iudicio Apelli, in hoc diſtant. Prædicamentum eſt accidens, in abſtracto à ſubſtantia ſeparatum. Id tum fit, cum naturam & eſſentiam ipſius, vel definiendo, vel diuidendo quærimus, vt tria, quadrans, hemina,&c. prudẽtia, metus, alcedo,&c. mancipatio, libertas,&c. Atq; hæc eſt Idea illa Platonica, de qua tam varia à maioribus ſcripta ſunt: quam Plato dixit eſſe perpetuam. Circumſtantia verò, eſt accidens in cõcreto, atque adeò ſubſtantiæ inhærens; vt tres tutelæ, quadrantalis hæreditas, heminalis cantharus,& cætera: prudens Brutus, meticuloſus Paris, albus paries, mancipium Stichus, pubes Sempronius,&c. Spieg.

Praedicabiles voces quæ dicantur & quare? vide, voces.

Praedicare, pro apertè dicere, apud Vlpian. *in fin. l. ſi quis. ff. de petit. hæredit.* Prædicare item præco dicitur, dum aliquid palàm promulgat & pronunciat ex Senatuſconſulto. Spieg.

Praedicere eſt ante dicere & denuntiare, (vorſagen/verkünden/warnen.) *l.16. §. ſed cum ſeruum. ff. mãdati. l. vlt. ff. naut. caup. l.52. ff. de ædil. edic.*

Praedii appellatione etiam pars continetur *l. dotale. §. prædij. illo tit.* Spieg. *Adde Balduini comment. ſuper inſtitut. Iuſtin. lib.2. tit.8. quibus alie. lic. vel non.*

Praeditvs, à Latinis accipitur pro affecto, ornato, decorato, inſtructo, aucto, amplificato, cumulato. In malã verò partem cum ſumitur, poni ſolet pro perdito, vel contaminato. In boná, vt præditus dignitate, apud Iuriſconſ. *l. ſed qui magna. ad Trebel.* & in conſtit. Princ. *tit. Si quacunq; præd. pot. l. mancipia. de ſeruis fug.* Spieg.

Praedivm, à præſtando dici ſecundum Varronem rectius multò poteſt, quàm quaſi hærediũ, vt quidam putant. Nam prædia poſſunt quotannis aliquid præſtare: ſicut & prædes dicuntur ſatiſdatores, qui pręſtare poſſunt damna data ab ijs, pro quibus fidem interponunt. Hotom.

Praedivm vtrunq; complectitur, & ſolum & ſuperficiem, dictum à præſtando inquit Varro: vnde & prædes, quod eis pignori datis, publicè mancipes fidẽ præſtent. vt de Macer. *qui ſatiſdare coguntur* [Sciendũ eſt poſſeſſorẽ immobiliũ rerũ ſatiſdare nõ compelli. Nihil eſt enim cauſę, cur fideiuſſores det is, qui prędijs ſuis ſatis cauere poteſt.] Inde bona prædia dicta Aſconio bona ſatiſdationib. obnoxia, ſiue ſint in mancipijs, ſiue in pecunia numerata: puto quod quocũq; pignore fidẽ præſtare poſſumus. Idẽ, prædia ſunt res ipſæ, prædes homines, id eſt, fideiuſſores, quorum

dicuntur

dicuntur bona ſatiſdationibus obnoxia. Sed obtinuit vt prædium de re immobili tantùm dicatur, quod ex eo certus & verus fructus à natura nobis pręſtatur. Is autem fructus dupliciter nobis venire poteſt, aut ex terrę cultu paſcuiſq́; aut ex habitationibus locationibusque domorum. Illud ruſticum quia ferè rure eſt ſemper: hoc vrbanum dicitur, quoniam huiuſmodi habitationes ſunt vrbium cauſa colendarum. Quia verò fit plærunque vt in vrbe ruſticum nobis reditum conſtituamus, & in agris vrbanum. Sic etiam & in oppidis ruſticum quandoque prædium eſt, & ruri vrbanũ. iſta enim non loco ſed genere diſtinguuntur. Vlpianus *de verb. ſignifi.* [vrbana prædia omnia ædificia accipimus, non ſolum ea quæ ſunt in oppidis, ſed & ſi fortè ſtabula ſunt, vel alia meritoria in villis & vicis, vel ſi prætoria voluptati tantum deſeruientia: quia vrbanum prædium non locus facit, ſed materia. Proinde hortos quoque ſi qui ſunt in ædificijs conſtituti, dicendum eſt in vrbanorum appellatione contineri. Planè ſi plurium horti in reditu ſunt, vinearij fortè vel etiam holitorij magis hæc non ſunt vrbana.] Omne ædificiũ eſſe vrbanum prædium dicit, quia ædificium appellatur quicquid ædis cauſa factum eſt. qua te quicquid ædificium propriè dicitur, vrbanum prædium eſt, quia habitationis cauſa paratum. At quæ erant in agris ædificia, non hominis habitandi, ſed fructuum cauſa conſtruebantur. vt villa quæ tota aut fructibus conſeruandis, aut pecori ſtabulando, aut colono recipiendo ſeruiebat, qui colonus fructuum & ipſe cauſa eſt & domini quaſi inſtrumentum: ideo tota villa prædij ruſtici nomine cenſebātur: nam & ipſa propria ſuum nomen à vehēdis fructibus ſumpſit quaſi vehilla, autore Columella. *Comman. lib. 4. cap. 10. nu. 5. Adde Brechaeum in l. vrba. in tit. de verb. & rerum ſignific.*

PRAEDIVM dotale, Vlpianus accipiendum eſſe ait, tam vrbanum, quàm ruſticum, *l. dotale. de fund. dot.* Sp.

PRAEDIVM pignori nexum, *apud Vlp. in l. epiſt. ff. de pact.*

PRAEDIVM ſeruiens, ſeu fundus ſeruiens dicitur, quod. vel qui debet ſeruitutem. At fundus cui debetur ſeruitutus, prædium dicitur dominans. *Vide Zaſium §. aequè Inſtit. de action.*

PRAEDIVM tamiacum. Qui ſint tamiaci fundi, venire poteſt quantumuis perito in dubiũ: Accurſius plures adfert opiniones, quas potiùs ſomnia dixerim. Alcia. igitur fundos tamacos eſſe putat, qui diſpenſatori publico præſtabant annuos fructus vectigales, quibus ille poſtea in domo imperatoria diſpenſabat alimenta. Nam ταμίας diſpenſatorem ſignificat, *vt ſcribit Alciatus, in tit. de prædijs tamiac. & Pyrrhus ad tit. de fun. rei priu.* Anch.

PRAEDONES propriè ſunt, qui cum bellum non indixerint, hoſtiliter tamen graſſantur. qui & latrones, ſiue latrunculi appellantur *l. hoſtes, 24. ff. de captiu.* Eiuſmodi ſunt quos Cic. *in 2. de inuentione* deſcribit, [Craſſus conſul, inquit. quoſdam in citeriore Gallia nullo illuſtri, neque certo duce, neque eo nomine neque numero præditos, vt digni eſſent qui hoſtes populi R. dicerentur. quòd tamen excurſionibus & latrocinijs infeſtam prouinciam redderent, conſectatus eſt, &c.]

PRAEDONES in petitione hæreditatis accipiuntur, qui cùm ſcirent ad ſe hæreditatem non pertinere bona ſine iuſta aliqua poſſidendi cauſa inuaſerunt *l. 25. l. 27. §. quod autem au. ff. de petit. hæred. l. 34. §. ſi prædo ff. de ſolut.* Et qui nullam cauſſam poſſeſſionis dicere poſſunt *l. 11. §. vlt. cum ſeq. ff. de petit. hæred.* Sed & aliàs quilibet iniuſtus & malæ fidei poſſeſſor prædo vocatur *l. 55. ff. de cõdict. indeb. l. 22. §. ſi prædo. ff. de pignor. act. l. 13. ff. de noxalib. l. 34. ff. de negot. geſt. l. 7. §. inter. ff. commu. diuid. l. 5. & l. 13. §. ex facto. ff. de adquir. poſſ. l. 1. §. nõ quærimus. ff. ſi quis omiſſa cauſ. teſt.* Itaq; & bonæ fidei poſſeſſor poſt petitam hæreditatẽ prædo dicitur *l. 33. §. ſicut. ff. de petit. hæred.* quia poſt controuerſiam motam omnes incipiunt malę fidei poſſeſſores eſſe *l. 27. §. etiam ſi ante. ff. eod. tit.* Prædonis item loco habetur is, qui tacitam fidem interpoſuit, vt non capienti reſtitueret hæreditatem *l. 48. ff. de petit. hære.* Nemo certè prædò eſt, qui pretium numerauit *l. 15. §. ſed ſi quis. ff. eod. tit. Quo pertinet l. 169. ff. de diuerſ. reg.* Nõ eſt etiã prędo, qui dolo caret, quamuis in iure errauerit *l. 27. §. ſcire. ff. de petit. hæred.* Briſſ.

PRAEDONIVS, a, um, qui prædonis eſt, Vlpi. *l. 25. §. 3. ff. de hæred. petit.* [Si verò poſtea conicius hæreditatem nihil ad ſe pertinere, prædonio more verſari cœpit.]

PRAEESSE, verbum eſt proprium Iuriſconſultorum, cùm litigatori auctores erant vt iure ageret. Hinc illud P. Mutij Scæuolæ *in lib. de orat. 1.* [Id, niſi hic in tuo regno eſſemus, non tuliſſem, multiſq; præeſſem qui aut interdicto te cum cõtenderent, aut te ex iure manu conſertũ vocarent.] Hinc illud Ciceron. de Chelidone, amica Verris. [ſtatuũt petere auxilium à Chelidone, quę iſto prætore non modò in iure ciuili, priuatorumq; omnium controuerſijs populo R. præfuit, verumetiam in his ſartis tectiſque dominata eſt.] Superius enim ſic dixerat, [reducite in memoriam quàm inanes domus eorum qui conſulebantur, quàm plena atque referta Chelidonis.] Sic Pomponius *in l. 2. de orig. iur.* [Augeſcente ciuitate & qui præerant, agendi genera compoſuerunt.] Hotom.

PRAEESSE iuriſdictioni & tribunali accipimus magiſtratus, quiuè in aliqua poteſtate poſiti ius dicunt, *l. 10. ff. de iuriſd. l. 12. ff. de legib. l. 81. ff. de iudic. l. 3. C. de iuriſd. omn. iud.* Præeſſe prouincijs dicũtur, qui prouincias regũt: vtputa proconſules, præſides, aut alij id genus, *l. 9. §. vlt. ff. de off. procon. l. 3. ff. de off. præſ. l. 11. ff. ff. de cuſt. & exhib. reor.* Sed & alij cuilibet muneri qui præfecti præpoſitiq; ſunt, præeſſe dicuntur, *l. 12. §. vlt. ff. de re milit.*

PRAEFATIO, id quod proloquimur antequam ad rem veniamus. (ein vorred.) Græce procemium. Eius vtilitatẽ Caius *in l. 1. de orig. iur.* bellè demonſtrat, dũ ait *ad fin.* [Namq; (niſi fallor) iſtæ præfationes & libentius nos ad lectionẽ propoſitæ materiæ perducunt: & cum eò venerimus, eius euidentiorem præſtant intellectum.] Quintilianus auctor eſt *lib. 4.* ſi multiplex cauſa eſt, ſua quibuſq; partibus danda præfatio eſt. Sp. Nec orationum modò, ſed & conuentionum & teſtamentorum Præfationes dicuntur. *l. 95. ff. de legat. 3. l. 134. §. 1. ff. de verb. obligat.*

PRAEFECTI fiſci. In pandectis fiſcus & ærarium, quod antè monuit Pyrrhus, crebrò conuertuntur. At vetuſtiores ita ęrarium à fiſco diſtinguebant. vt reipublicæ ab Imperatoris pecunia diſtincta erat. Sic & ærarij quæſtores tribuniq́; fiſci à præfectis diſtabant. Spieg.

PRAEFECTORVM ærarij eſt, bona quæ fiſco deferuntur ſpernere vel agnoſcere *l. ergò. §. planè de fid. lib. l. edicto, de iur. fiſ. Cuiac. Not. ad tit. 1. Vlp. de liberti.*

PRAEFECTIANVS præfecti prætorio apparitor *in l. 8. C. de off. rect. prouinc. l. 2. & l. 3. C. de apparitoribus præfector. prætor. lib. 12.* In quibus tamẽ legibus vulgò. præfectiarios, & præfectiarius, vitioſè ſcriptum eſt. Briſſ. *Adde Cuiac. Not. ad lib. 2. Inſtit. tit. de milit. teſta. propè fin.*

PRAEFECTORIVS vir. Vlpian. *l. 1. de ſena.* [Sed vir, ait, præfectorius, an fœminę conſulari pręferatur, videndum eſt.] Spieg.

PRAEFECTOS fabrorum ita Pomp. Lætus deſcribit, vt ſint artifices, qui caſtra ſequebantur, vt fabris lignarijs ferrarijſq́; præſint. Vide Pyrrh. & Veget. qui explicat munus præfecti caſtrorum. Spieg.

PRAEFECTOS prætorio ſub Principibus inſtitutos ad ſimilitudinem magiſtrorum equitum, qui dictatoribus iungebantur Pompo. & Arcadius tradunt *in l. 2. §. populo deinde. ff. de orig. iur. l. 1. ff. de off. præf. prat.* Ac primum ex equeſtri ordine legebantur: primuſque ex ordine ſenatorio Titus eam præfecturam ſuſcepit, nunquam ad id tempus niſi ab equite Roman. adminiſtratam, *vt Suet. in eius vita c. 6. ſcribit.*

Cæterùm præfecti prætorio quatuor ſub Conſtantinopolitanis Imperatoribus fuère: duo in partibus Orientis, videlicet, pręfectus prætorio per Orientem, pręfectus prætorio per Illyricum, totidem in partibus Occidentis, videlicet, Præfectus prætorio per Italiam, & præfectus prætorio per Gallias.

Sub diſpoſitione præfecti prætorio Oriẽtis erant, diœceſes quinque, Oriens, AEgyptus Aſiana Pontica, Thracia. Oriens autem prouincias continebat 5. AEgyptus 6. Aſiana 10 Pontica. 10. Thracia 6. Sub diſpoſitione verò præfecti prætorio per Illyricum erant diœceſes duæ Macedonia & Datia, quarum hæc prouincias 5. illa 6. complectebatur. *Adde Cuiac. ad l. 2. C. de milit. veſte. lib. 12.*

Sub diſpoſitione præfecti prætorio Italiæ erant diœceſes 3. Italia, Illyricum, Africa. Prior prouincijs 17. circumſcribebatur: altera prouincijs 16. poſterior 9.

Sub

Sub diſpoſitione præfecti prætorio Galliarũ erant diœceſes duæ, Hiſpania & Britannia. Illa 7. hæc 5. prouincijs concludebatur.

Iuſtinianus verò debellatis & exactis Vuandalis Africam à Prætoriana Italæ præfectura exemit, eiq́; propriam præfecturam dedit *l.1. & l.2. C. de offic. præfect. prætor. Afric.* Ita additus eſt quatuor ſuperioribus quintus præfectus prætorio Africæ, eiq́; ſubditæ ſunt ſeptem prouinciæ, Tingitana, Carthago, Tripolis, Numidia, Mauritania, Sardinia, Byzacium: ſic enim poſtrema hæc prouincia ſcribenda eſt, cùm ex vetuſtis codicib. tùm ex notitia dignitatum. In qua tamen vno in loco Byzantium, perperam legitur: quem errorem etiam euincit l.2. C. de offic. præfecti præt. Afric. vbi prouincia hæc Bizacena non Byzantina appellatur: & Plin. *lib. 4. Nat. hiſt. cap. 4.* qui Bizacium in Africæ regionibus numerat Briſſ. Scriniarios habuere præf. prætorio & magiſtri militum & comites vtriuſque ærarij proconſul Aſiæ & caſtrenſis ſacri palatij. Item duces, ſi ita rectè auctor Etymologici. *χαρτουλάριος τῶν ἀνακτόρων [illegible] χαρτοφύλαξ [illegible]. Cuiac. l. ſcriniarios. C. de numerarijs, actuarijs & chartular. lib. 12.*

PRAEFECTVM prætorio, tempore Romuli eum dicebant, qui prætorio præerat, id eſt, militib. cohortibusq́ue prætorianis circa palatium principis: ſolitum fuiſſe etiam in bella prodire & dictum magiſtrum equitum. Sed vbi Romanorum opes creuerunt, diſtincta fuère officia: vt præf. vigil. excubias ageret ad tuendam principis ſalutem: ille verò contra hoſtes Imperium tueretur. Præfecti prætorio quandoq; etiam mittebantur ad regendas prouincias *l. pen. & vlt. C. de offic. præfect. præt. vbi legitur, præfectum prætorio Aphricæ, & præfectus prætorio Orientis. Alciat. in l.1. C. de præfecto præt. lib. 12.* Itaque præfecti vigilum, nocturnæ cuſtodiæ vrbis præerant: apud quos cognitio erat omnium ſcelerum, quæ noctu fieri ſolent, præſertim de incendio, & latrocinio.

PRAEFECTVS prætorio maior eſt magiſtro officiorum, vterque tamen illuſtris, *Cuiac. ad l. vlt. C. de dignitatibus lib. 12.* Item

PRAEFECTVS prætorio cæteris omnibus eſt potior *l.1. C. de offic. vicar.* id eſt, vicarijs aut proconſulibus, non tamen conſulibus aut patricijs. Caſſiodorus *in formula patriciatus*, [præfectorios & aliarum dignitatum viros præcedit, vni tantùm cedens fulgori, quem interdum à nobis conſtat aſſumi.] *Cuiac. ad l.3. C. de conſulib. & non ſpargend. ab ijs pecun. lib. 12.*

PRAEFECTVS prætorio. Pompon. Lætus poſt veteres exiſtimauit, *in opere, cui de magiſtratibus titulum fecit.* magiſtrum equitum eundem eſſe, qui & præfectus prætorio fuit. Cui opinioni refragatur conſtitutio, de officio præfecti prætorio. lib. 1. C. Quare ſciendum eſt, olim regnante Romulo, eũ, qui præerat prætorio, id eſt, militibus cohortibuſq́; prætorianis, circa palatium principis, ſolitum fuiſſe etiam in bella prodire, & dictum magiſtrum equitum. Sed vbi Romanorum ſeſe extenderat gloria, & ſimul etiam opes creuerant, diſtincta fuère dominia, vt hic excubias ageret ad tuendam principis ſalutem, ille verò contra hoſtes. Itaque Alciatus meritò annotauit ex vetuſtis annalib. præfectum prætorio à magiſtro militum diſcrepare. Etiã Pyrrhus admonuit, veterib. regib. Francis Germanici ſanguinis in Gallia olim fuiſſe præfectos prætorio qui & palatij præfecti dicebantur, vulgò item magiſtri domus. *lege, cohors prætoria.* Spieg Budæus etiam ſcribit *in annotat. ad tit. de offic. præfect. præt.* præfectum prætorio hodie dici poſſe, qui magnus magiſter hoſpitij dicitur. Itaq; (vt ait Feneſtella *cap. 37.*) quales apud reges tribuni celerum equitum, ſiue apud dictatores magiſtri equitũ, tales demũ, fuère præfecti prætorio apud Cæſares. nam cũ ſecũdas poſt Cæſarem partes geſtarẽt, præeſſentq́; diſciplinæ publicæ emendandæ, adeo à paruis orta principijs (aliquo enim tempore à præfectis prætorio prouocare licebat, extantq́; exempla maiorum, quo pacto ab eis prouocaſſent) creuit autoritas, quòd electa poſtmodum à principibus ſententia, à præfecto prætorio prouocatio ſublata eſt. Credidit enim princeps eos, qui ob ſingularem induſtriam, & fidem, illorum integritate explorata, ad hanc poteſtatis amplitudinẽ adhiberentur, non aliter, quàm pro ſapientia, ac ſplendorẽ dignitatis ſuæ, fore iudicaturos. Alio etiã priuilegio huiuſmodi poteſtas ſubnixa eſt, ne ab eorũ ſentẽtia minores ætate, vt ab aliorum magiſtratuum, reſtitui poſſent. Præfecti prætorio quandoq; etiã mittebantur ad regendas prouincias *l. pen. & vlt. C. de off. præfect. præt.* quod & colligitur ex l. pen. & vlt. C. de offic. præfect. prætor. vbi legitur præfectus prætorio Africæ, & præfectus prætorio Orientis. Cæterùm, præfectum prætorio non ſenatorij ordinis, ſed equeſtris creari ſolitũ fuiſſe oſtẽdit Suetonius, in Tito, cũ præfecturam quoq; prætorij ſuſcepiſſe eum, nunquã ad id tempus, niſi ab equite Romano adminiſtratã, ſcribit. Durauitq́; hic mos (quamuis à Tito interruptus) vſq; in Alexandri tempora. Hic demũ hoc quoq; munus ſenatorium eſſe voluit, quod Lampridius oſtendit, in vita eius, cũ ait, præfectis ſuis addidit ſenatoriam dignitatem, vt viri clariſſimi & eſſent, & dicerentur, quod antea vel rarò fuerat vel omnino non fuerat. vſq; eo, vt ſi quis Imperatorũ ſucceſſorem præfecto prætorio dare vellet, laticlauiam & ſenatoriam eidem per libertum ſuum mitteret. Alexander autẽ ſenatores iccirco voluit eſſe præfectos prætorio, ne quis non ſenator de Romano ſenatori iudicaret. Extant libri duo poſtremi epiſtolarũ Caſſiodori, quorum prioris initio præfatur ſcripſiſſe ſe eos libros, cũ eſſet præfectus prætorio Romæ, ſub regibus Gottorum. (nam hi exemplo imperatorum vtebantur) in his ſemper appellat ſe ſenatorem populo. quo fit, vt Romani ſenatus, qui hodie in Capitolio ius dicit, appellationem ab hoc deſcendiſſe exiſtimem. Poſt Alexandri tempora ad Iuſtinianum vſque, ſupremum dignitatum omnium gradũ præfectos obtinuiſſe tam Vlpianus hoc loco, quàm principales conſtitutiones *l. præfectus. C. de offic. præf. vrb. l. nemo. de dignita. lib. 12. & nouella 62. de conſtitutionibus* declarant. Idem quoque Caſſiodorus *libro 6. epiſtol.* [Poteſtati (inquit) præfecti prætorio nulla dignitas eſt æqualis, vice ſacra iudicat, nullus ei miles fori autoritate præſcribit, excepto officiali magiſtri militum. Curiales etiam verberat, in officio ſuo ius retinet ſingulare, & talibus, tantiſq; noſcitur iubere, quos etiam prouinciarum nõ auderent iudices in qualibet parte contemnere.] Hæc de præfecto prætorio. Illud addendum, quòd, defuncto eo, conſtitui ſolebat, qui vice præfecti ageret interim, dum princeps de nouo præfecto ſufficiendo deliberaret, *l. 4. §. à præfectus. de leg. 3.* Anth.

PRAEFECTVS vigilum. Cum, inquit, Pomponius Lætus, vrbis ædificia ſæpenumero incendio flagrarent, D. Auguſtus ſeptem cohortes, vt inuigilarent vrbi, depoſuit, & ſingulæ duas regiones cuſtodiebant, (tunc enim erant regiones quatuordecim) His quinque cohortibus præerat præfectus vigilum, clariſſimus vir, apud quem cognitio erat omnium ſcelerum, quæ nocturno tempore fieri ſolent, præſertim de incendio, & latrocinio. ſic Paulus Iureconſult. ferè omnia ad verbum *in l.3. ff. de offic. præfect. vigilum.* De hoc quoque præfecto vigilum pauca quædam ſcribit Alexander ab Alexandro *lib. 3. gen. dier. cap. 16.* Non fuiſſe poteſtatem ſeuerius animaduertendi inter omnes conſtat *l. vacca. C. de offic. præf. vigi. & l. fin. ff. eod.* Quidam tamen exiſtimant, potuiſſe eum in ſeruos vſque ad mortem animaduertere, *arg. l. fin. ff. de cond. cau. da.* quod verum puto. Sed, meum hoc imperium in omnes cur non & huic præfecto datum ſit, magno negotio quærit Albericus *in tit. de offic. præfect. vigil. ff. & in l. illicitas. §. qui vniuerſas. de off. præſid.* Vera ratio eſt, extra ordinem conſtitutum eum, non tanquam magiſtratũ cognoſcere, ſed per noctem & tenebras ſecuritatem duntaxat præſtare, donec illuxerit. *§. & hæc omnia. & l. 3. d. tit. de off. præf. vigil.* Ideo ſatis ſuperq; permitti ei viſum eſt, ſi humiliores modo caſtigare poſſet, iudicij forma nõ ſeruata; *vt interpretatur Antonius Vacca, in ſua expoſition. lo. obſcu.* eos ſcilicet, quos vel noctu deprehenderit, vel nocte non deprehenſos, per lucem demum inueſtigârit. Et hoc eſt cur de ſolis furibus, effractoribus, & incẽdiarijs cognoſcat. Nã non alij magis nocte delinquunt, & ciuitatis velut quietẽ conturbant. Hos hodie Itali bariſellos, Galli ſuburgerios, & ſubuicarios vocant. Apud vetuſtiores verò tali muneri, ſcilicet incendijs arcendis, triumuiri præerant, qui ab eo, quòd excubias agebant, nocturni dicebantur *l.1. de offic. præfect. vigil. ff.* Hique fuerunt triumuiri capitales, quorum mentionem Pomponius iuriſconſultus facit *in l. 2. de orig. iur.*

orig. iur. & quorum equidem munus ad ipſum prefectum vigilum tranſlatum eſt. Cui rei, vt multis alijs antiquorum magiſtratuum mutationibus, ac dignitatis, & officiorum diminutionibus, Auguſtus (vt prætactum eſt) ſtuduit reuera, quò magis reipublicę ſtatum mutaret, & veterum inſtitutorum obliuionem induceret, ſub pretextu illo, quòd quidam minùs diligenter officio ſuo vacare aſſueti eſſent. Cæterùm, mirè delirat Accurſius, *in l. 3. in ver. & ſuper omnes ſpectabili viro. ff. de offic. præf. vigil.* dum duos eſſe facit præfec. vigilum, cum reuera non niſi vnus ſit, de quo Paulus, *in d. l. 3.* & Pomponius loquutus eſt *in d. l. 2. de orig. iur.* Anchora. Confert Cuiac. prefectum vigilum cum pretore plebis *in expoſitio. Nouell. Iuſti. 13. de prætoribus, vt ibi apud eum videre licet.*

PRAEFECTVS vrbis. De præfecto vrbi ita Póponius Lætus ſcribit, *in libello de magiſtrat. Ro.* Romulus vnum delegit, quem vrbanis negocijs præfecit, vt Dionyſius ait, húc præfectum vrbi fuiſſe ſatis conſtat. Longo pòſt tempore, tantum ſibi vrbis præfecturam vendicauit Cæſarum temporibus, vt de crimine omnium in vrbe cognoſceret, & demum cum Cæſares ab vrbe abeſſent, præfectus velut alter Cæſar imperabat, & de rebus omnibus, quæ ad vrbem pertinebant, cenſebat. Sic quoq; Feneſtella *de prætoribus. cap. 13.* [Præfectorum (inquit) is vrbis dicitur, qui quoties cæteri peregrè proficiſcuntur, in vrbe relinquitur, vt ius diceret.] Húc autem præfectum vrbis Auguſtus primùm inſtituiſſe videtur *ex Tranquillo, in Auguſto.* Quoque plures partem reipublicæ adminiſtrandæ caperent, noua officia excogitauit, curam operum publicorum, viarum, & aquarú aluei Tyberis, frumenti populo diuidendi, præfecturam vrbis. Circa quæ hoc tamen notandum, præfectum vrbi ab initio præpoſitum non rebus criminalibus tantum ſed ijs omnibus, quæ ad mores ciuium componendos, & quietem ciuitatis ſeruandam facere videbantur, nec non ad delicta coërcenda. Hinc ſi liberti aut ſerui, patronis aut dominis ſint intolerabiles, ſi domini ſęuiant in ſeruos, ipſe cognoſcit: tutorum accuratorum malitias ac fraudes coërcet: argentariorum ac nummulariorum fraudes, ac negociatorum corruptelas, aduocatorú dolos, conuenticulorum monopolia, & conſpirationes caſtigat: relegatione, damnatione in metallum, ac id generis pœnis. Creabatur autem olim regibus vel conſulibus bellis auocatis, ne ſcilicet imperio deſtituta ciuitas fluctuaret, expoſitaque hoſtibus atque inteſtinis odijs æſtuaret: poſtea ferè Latinarum feriarum cauſa introductus eſt. Auctores ſunt Pomponius *in l. 2. §. deinde Cornelius. ff. de origin. iur.* & Tacit. *lib. 10.* Præfectos autem vrbis ex tumultu creari deſitos & aliquamdiu intermiſſos Auguſtus reuocauit. Quemadmodum Diony. *lib. 54.* refert. ſic enim ait, τὸν ἄρχοντα δὲ τινα τῶν τοῦ πολιάρχου τῶν διὰ τὰς ἀρχὰς αἱρουμένων χειροτονεῖσθαι ... *[Greek partly illegible]* ... Et poſtea, *[Greek partly illegible]* Ea cauſa eſt, cur præfecturá vrbis inter officia ab Auguſto excogitata Tranquill. numerauit *cap. 37. vitæ ipſius.* Valde auté aucta eſt præfecti vrbis poteſtas epiſtola Seueri & Commodi ad Fabium Cilonem, *cuius fit mentio in l. 1. ff. de offic. præf. vrb. l. 6. §. 1. ff. de interdict. & releg. & l. 1. §. in quibus. ff. de legat. 3.* præf. vrbi vir illuſtris in ſenatu conſidet ſupra omnes *l. 3. de offic. præf. vrb.* primuſq; ſententiam dicit *Caßiodoro auctore.* Eum ſequuntur patritij, conſules, conſulares, præf. prætorio, magiſtri militum, & cæteri viri illuſtres, & hoc ordine his ſolis ius eſt ſententiæ dicendæ in ſenatu, vt conſtat ex Nouell. 62. à Iuliano in latinum conuerſa ſermonem. Plurima de præfecto vrbis colligunt Alexander ab Alex. *lib. 6. genial. dier. cap. 10.* Dionyſius Halycarnaſſæus *lib. 6.* Aulus Gellius *lib. 14. c. 8.* Antonius Vacca *vol. 1. ſuarum expoſitionum.*

Sub diſpoſitione præfecti vrbis Romæ Imperij declinantis temporibus erant præfecti annonæ & vigilum, comites riparum, & aluei Tiberis & cloacarum & portuum magiſter cenſus, rationalis vinorum, tribunus fori ſuarij, conſularis aquarum, curatores operum maximorum, operum publicorum, ſtatuarum, horreorum, centenarius portus. Briſſ. Eraſ. *de conſcribend. Epiſt.* monuit, quem olim vrbis præfectum vocabant, nunc alicubi vocant Marchionem, alicubi locum tenentem: quem tribunum plebis, nunc ciuium magiſtrum vocari credunt. Quem olim quæſtorem ærarium, nunc redituarium vocat, ſiue receptorem: Quos olim rationales, nunc opinor, inquit, Phinanciarios dici. Quos olim quæſtores parricidij, nunc ſcultetos. Quos olim caduciatos, nunc Hiraldos. Quos olim ſenatores, ſeu electos iudices, hodie vocant dominos Parlamentares. Sp.

PRAEFECTVS AEgypti, *de quo l. 3. C. de poſtul. & l. 1. §. qui in rationibus. ff. ad leg. Corn. de falſ. l. vn. ff. de offic. præfect. Auguſt. & apud Tacit. lib. 17.* qui præfectus Auguſtalis dicebatur, qui omnia tributa per AEgyptiacam diœceſin in cura & prouidencia ſua habebat. Et iſte inter medios magiſtratus ſpectabilis eſt. Dictus auté eſt auguſtalis, quia Auguſtus eam dignitatem primus ei præfecto, qui Alexandriam inhabitauit conceſſit. Vera enim origo & cauſa huius præfecti conſtituendi, dandique ei (lege ſub Auguſto lata) imperium, ad ſimilitudinem procóſulum, ea videtur fuiſſe, quòd ſuperſtitione quadam, ſeu certè ſuperſtitionis velamento, inſita prouidentia deterritus fuerit Auguſtus, & ante Auguſtum ſenatus, ne proconſules faſces in AEgyptum mitterent, vt Spartianus refert, *in vlti. 30. tyrannorum.* & Cornelius Tacitus in illis verbis demonſtrat *lib. 2. Annal.* Nam Auguſtus inter alia dominationis arcana, vetitis niſi permiſſu ingredi ſenatoribus aut equitibus Roman. illuſtribus (id eſt, vt ego interpretor, qui honoribus vſi eſſent) ſepoſuit AEgyptum, ne fame vrgeret Italiam, quiſquis eam prouinciam, clauſtraq; terræ ac maris, quamuis leui præſidio aduerſum ingentes exercitus inſediſſe. Hactenus Tacitus. Ob hanc igitur cauſam in prouinciæ formam redacta AEgyptus non eſt. Nec ſenatores hunc magiſtratum accipere conſueuerunt, ſed equeſtris ordinis viri, quemadmodum & iuridicus Alexandriæ ex ijs creari ſolitus, & ſi qui alij per AEgyptum adminiſtrationes gererent, quod idem Tacitus ſignificat *lib. 12.* Nam D. Auguſtus, inquit, apud equeſtres, qui AEgypto præſiderent, lege agi, decretaq; eorum perinde haberi iuſſerat, ac ſi magiſtratus Romani conſtituiſſent. Et paulò pòſt, Claudius omne ius tradidit, de quo toties ſeditione, aut armis certatum. Cum Semproniis rogationibus equeſter ordo in poſſeſſione iudiciorum locaretur, aut rurſum Seruiliæ leges ſenatui iudicia redderét. Per id, quod dicit, [qui AEgypto præſiderent.] iuridicum Alexandriæ, & hunc præfectum accipere debemus. Nam & iuridico Alexandriæ legis actionem datam conſtat *l. 1. de offic. iurid. Alexand.* Ex ijs intelligere licet, quare non proconſul, ſed præfectus in AEgyptum, & quo ex ordine mittatur. Extat auté in iuris Pandectis titulus, de officio præfecti auguſtalis, ſed præfectus prætorio auguſtali, legitur, quamuis in aliquibus libris verbum illud (prætorio) non reperiri Haloander annotat. Sed, vt res ſe habet, eundem vtique ſignificari arbitror: quemadmodum & præfectus Orientis, Africæ, & Illyrici, nonnunquam legitur, qui tamen ſæpius præfectus prætorio Orientis, Africæ, & Illyrici appellatur. Indicant duæ illæ cóſtitiones prouinciarum quarundam moderatores, & iudices ordinarios huic præfecto ſubeſſe. Hoc etiam Imperatoris noſtri nouella conſtitutio demonſtrat *auth. de appellationibus §. illud.* Nam appellationum cauſas ab AEgyptio tractu, & ei adiuncta vtraque Lybia, ad præfectú auguſtalem deferri iubet. Quomodo ſcilicet, & præfecto prætorio Africæ quoſdá præſides ſubeſſe poſtea voluit *d. l. 1. de offic. præfect. prætor. Africæ.* Hæc ferè omnia Antonius Vacca *in ſuis expoſitionibus locorum obſcur. in Pandect. tit. 27.* Adde Cuiac. *ad l. 3. propè f. C. de Canone largitional. tit. lib. 10.* Qui, inquit, in AEgypti prouinciam mittitur pro conſulati poteſtate, ſpecialiter dictus eſt præfectus Auguſtalis. *l. 1. ff. de offic. præfect. Aug.* Eum habere Strabo τὴν τοῦ βασιλέως τάξιν ſcribit. Tacitus regis loco eſſe. Ammianus Marcellinus 22. AEgyptus quæ iam inde, vt Romano imperio iuncta eſt, regitur à præfectis. Sub eo ſunt ex prouinciæ AEgypti, Lybia ſuperior, Libia inferior, Thebais, AEgyptus, Arcadia, & Auguſtanica, in cuius poſtremę prouinciæ nomine, vt hoc obiter dicam, error eſt in l. 9. Cod. de vectigal. & commod. ſicut & in inſcriptione l. 34. C. Theod. de dec. Hæc Cuiac. *ſupra allegat. loco.* Hinc

PRAEFECTVRAE nomine ſignificatur præfectura vrbis Romæ, vel vrbis Conſtantinopolitanæ, & præfectura prætoriana Orientis vel occidentis, id eſt, Italię, vel Africæ, vel Illyrici, & magiſterium militum. Sunt enim eæ tres dignitates indiſcretæ *l. 1. C. de præfect. præt. ſiue vrb.* Sed vel honorariæ tamen ſunt, vel ordinariæ: hæ liberant

curia,

curia, illæ non item. *Cuiac. in expoſit. Nouel. Iuſtin. 70. de liberation. decurio.*

Præfecturæ eæ appellantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinæ agebantur, & erat quædam earum reſp. (neque tamen magiſtratus ſuos habebant) in quas legibus præfecti mittebantur quotannis, qui ius dicerent. quarum genera fuere duo: alterum, in quas ſolebant ire præfecti quatuor ſex virûm, pro populi ſuffragio creati: in hæc oppida Capuam, Cumas, Caſilinum, Vulturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Sueſulam, Atellam, Calatiã. Alterum quas prætor vrb. quotannis in quæq; loca miſerat legib. vt Fundos, Formias, Cere, Venafrum, Alifas, Priuernum, Anagniam, Fruſinonem, Reate, Saturniã, Nurſiam, Arpinum, aliaq; complura. Hæc Feſtus. Hot.

Præfecturæ dicebantur oppida quædã Italiæ, quorum incolæ ciues Rom. erant: hoc tamen à municipijs differebant, quòd non ſuis legibus vtebantur, nec vllos è ſuo corpore magiſtratus, vt coloni creare poterant: ſed à magiſtratibus qui Roma quotannis mittebantur, Romanis legibus regebantur, ij magiſtratus præfecti dicebantur. vnde nomen præfecturę. Liu. *lib. 26.* [De vrbe agroq; (*de Capua loquitur*) reliqua conſultatio fuit: quibuſdam delendam cenſentibus vrbem prævalidam, propinquam, inimicam. Cæterum præſens vtilitas vicit. Nam propter agrum, quem omni fertilitate terrę ſatis conſtabat primũ in Italia eſſe, vrbs ſeruata eſt, vt eſſet aliqua aratorum ſedes. Vrbi frequentandę multitudo incolarum libertinorumq;, & inſtitorum opificumq; retenta. Ager omnis & tecta publica populi Roman. facta. Cæterùm habitari tantum tanquam vrbem Capuam, frequentariq; placuit: nullum corpus ciuitatis, nec Senatus, nec plebis concilium, nec magiſtratus eſſe. Sine concilio publico, ſine imperio, multitudinem nullius rei inter ſe ſociam ad cõſenſum inhabilem fore. Præfectum ad iura reddenda Roma quotannis miſſuros.] Cætera verò omnia Italiæ oppida, quæ Colonię, municipia & præfecturę non erant, fœderatæ ciuitates vocabantur, vt, Tibur, Præneſte, Neapolis, & pleræq; alię, quæ ſuis legib. & magiſtratib. viuebant, diuerſisq; fœderibus aut ſponſione, aut pactione, vario iure cum populo Romano amicitiam contraxerunt. Aliquæ enim erant omnino liberæ, aliquę ſtipendiariæ, aut plus vel minus grauatę, vt populo Romano viſum fuiſſet. Atque Italia omnis in hæc genera, Municipiorum, Coloniarũ, & præfecturarum, ante legem Iuliam, & bellum Marſicum diuiſa fuit. *Vide Onuphrium in libello de Imperio Romano, ſub titulo, de præfecturis. Turnebum de populo fundo lib. 4. cap. 12. Vbi non inuendita de harum vocum ſignificatione adfert.*

Præficæ mulieres olim erant, quæ conducebantur ad hoc, vt ante domum mortui laudes eius canerent, vt Varro teſtatur citans illud Næuij, [Hæc quidem hercle opinor, præfica eſt, nam mortuos conlaudat.] *vide & Raeuard. ad L. 12. tab. c. 15. de funeribus fun.*

Præfixum, præcluſum. Caius *l. 4. ff. de ſeru. vrb. præd.* [Si ego per ſtatutum tempus feneſtras meas præfixas habuero, vel obſtruxero.] In Flor. libris, Perfixas, legitur: corruptè, meo iudicio. Virg. *Georg. 3.*

Multi iam excretos prohibent à matribus hædos,
Primaq; ferratis præfigunt ora capiſtris.

Præffocare, ſpiritum faucibus claudere. *l. vxore. ff. de liber. agnoſc.*

Præfurnium, os patens fornacis, quo ligna in fornacem induntur, & inde obſtruitur: *vt ait Budæus.*

Prægnans, quæ & iam occupata eſt in generando, quod conceperat. *l. 1. §. 1. de vent. in poſſ. mit. l. prægnantis. de pœn.* Spieg.

Prægnans neque torqueri, neque ſummo ſupplicio affici poteſt, *l. Imperator. ff. de ſtat. homi. l. prægnantis. ff. de pœn.* Quint. *in declam. 277.* [Supplicia, inquit, prægnantium lex differri in diem partus iubet.] *Idem Clemens Alexand. ſcribit lib. 2. Strom. & Aelianus lib. 5. var. hiſtor. & Plutarchus de ſera num. vindicta, Cuiac. Iul. Paul. recept. ſententi. lib. 1. tit. 12. de indicijs omnibus. §. prægnantes.*

Prægnantes clauſulæ ſunt Iuris peritis, vt nunc cẽſentur, Plenitudo poteſtatis, Motus proprius, Certa ſcientia. Eamque illis virtutem eſſe adferunt, vt in contrarium nemo audiatur: quòd ſemper præſumatur iuſtitia, excludatur omnis ignorantia & error, & item defectus ſolennitatum in Reſponſis, Reſcriptis, Diplomatiſq; eorum. Obſeruandum tamen, iam dictas clauſulas ſententijs Principum non eſſe inſerendas: quòd hic iuſtitia nulli cedat, quæ in Principum ſententijs prælucere debet. *l. fin. C. de leg. l. omnium, de teſt. cum ſimil.* Spieg.

Prægnatio, eſt tempus quo fœmina prægnans eſt. Spieg.

Prægrauari verbo Iuſtin. eleganter vſus eſt *in §. quadã actiones. Inſtit. de actio.* ſumpta ſcilicet à libra metaphora, quæ ad æqualitatem reſpondere debet. Spieg.

Prægustator, *Quære, Credentiarium.*

Præiudicare, pro obſtare, viam præcludere, ſimpliciter ſine vero iuris præiudicio: Marcellus, *ff. de re iudicata.* [Sæpe, inquit, cõſtitutum eſt, res inter alios iudicatas, alijs non præiudicare.] Impp *l. 1. C.* [res inter alios acta vel iudicata alijs non noceat.] Ecce non nocere vocant quod Marcellus præiudicare dixit. Old.

Præiudiciales actiones, in rem eſſe videntur: quales ſunt per quas quæritur, an aliquis liber, an libertus ſit, vel ſeruus, vel de partu agnoſcendo. Ex quibus ferè vna illa legitimam cauſam habet, per quam quæritur, an aliquis liber ſit: cæteræ ex ipſius prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiunt. *vt tradit Iuſtinian. libr. Inſtitut. 4. titul. 6. de actionibus.*

Præiudicialis mulcta: dicta eſſe videtur à Præiudicio, id eſt, re prius iudicata, quod propter præiudicium, hoc eſt, rem prius iuſtà recteque iudicatam, & temere audacia furoris appellatam indiceretur. Quo ſenſu iudiciaria autoritate præiudicialis mulctæ excipere & ſuſtinere iacturam dixerunt Impp. *l. 50. & 65. C. Theod. de appellat.* Et hanc præiudicialis mulctæ interpretationem confirmat Symmachus ſic Theodoſio Auguſto ſcribens *Epiſt. lib. 2.* [Nec officium partibus defuit, ad mulctam præiudicij ſuggerendam.] Bald.

Præiudicium dicitur quidquid prius iudicatum ſequentibus iudicijs exemplum allaturum eſt.

Præiudicium (vt docet Fabius *lib. 5. c. 2.*) aliquando ſignificat defenſionem, non modò ex ſentẽtia prius data, ſed & in futurum danda: vt cum petentem patris hæreditatem, nego eſſe filium. Sic ergo præiudicia poſſumus accipere pro cauſis, de quibus prius iudicandum eſt, quòd earum definitio vel finem allatura ſit negotio, vel certam datura formam. *Balduinus in comment. ſuper inſtit. Iuſtin. lib. 4. tit. 6. de actionibus.*

Præiuratio eſt: cum quis antè conceptis verbis iurat, poſt quem alter in eadem verba iurans, tantummodo dicebat, [Idem in me.] Huic igitur præiurationi, quæ ſpecies eſt iuriſiurandi cõceptis verbis, addebatur execratio. Eam enim verbũ, [Idem in me.] continet. *Turnebus. aduerſ. lib. 3. cap. 10.*

Prælatus dies dicitur à Modeſtino *in l. ſi à debitore, 28. ff. de falſis*, pro anticipato, & cùm nondum veniſſet, tamen quaſi iam veniſſet, ſcripto. quod vulgus dicit, Antidato. Contrarium eſt Repetitus *in l. 3. ff. de fid. inſtrum.* Hotom.

Prælegare, eſt vni alicui ex hæredibus præter partem hæreditariam legare, vt id ſibi præcipuum haberet. vnde illa prælegati verba ſolennia fuerunt: Hæres meus præcipito: præcipuum habeto. Differt autem Prælegatum à Legato: primùm quòd illud ſolis hæredibus hoc verò ijs tantùm qui hæredes non ſunt, attribuitur. deinde quòd illius in hæreditatis reſtitutione nulla portio reſtituitur: huius reſtituitur. *l. in fideicommiſſaria. 18. ff. ad Trebellianum.* denique Prælegare ferè eſt, alicui rem quæ iam quodammodo ipſius erat, legare: vnde Prælegari filiæ dos dicitur, *in l. Babius, 30. ff. de pactis dotal.* & peculium filio ſeruóve, *in l. 1. §. ſi ſeruum. ff. de except. rei vend. l. 10. & l. vlt. ff. de pecul. leg. l. 3. §. cum igitur. ff. de ſtatu liber.* Et obligatio debitori *l. non ſolum. §. penult. ff. de lib. legat.* Eſt tamen intelligendum, non quicquid hæredi legatur, prælegatum appellari: quoniam heredi legari aliter quàm per præceptionem poteſt: veluti, Titio heredi fundum lego. *l. 1. §. ſi quis ex ff. quod legat.* Hotom.

Prælegare dotem maritus dicitur, cùm eam purè legat, propterea quòd eam antè ſolui iubet, quàm ab

hærede debeatur. dos enim olim annua, bima, trima die debebatur tantùm. *l.1.ff.de dot.præleg.* Hotom.

PRAELEGARI dicitur, quod vni ex hæredibus præter hæreditariam portionem legatur. *l.69.§.ſi duos.l.79.§.e-miſſis.de legatis 2.l.27.§.1.l.33.§.vlt.ff.de legat.3.l.93.ff. ad leg. Falci.* Prælegata itaque, & per præceptionem data, eadem ſunt. *l.31.ff.de legat.3.* Briſſ.

PRAELEGARI etiam dos dicitur, quòd antequam eius reddendæ dies venerit, ea numerari à mariti hæredib. iubetur. *l.77.§.fideicom.l.82.& 88.§. impuberi, de legatis 2.l.88.in fin.ff.de vſur.l.8.§.vlt.& l.10.ff.de legat.præſt.*

PRAELEGARI item peculium dicitur. *l.1.§.ſi ſeruum.ff. de except.rei vend.* Briſſ.

PRAELEGATIONES pro prælegatis *in l.1.verſi.verum. & §.adeò autem.& l.2.in fin l.3.in princ.ff.de dote releg.l.31.§.matri. ff.de adim.leg.l.93.ff.de leg.3.& C.de iure dot.* Briſſ.

PRAELIVM. *Vide.Bellum.*

PRAEMATVRVM, quod necdum maturum eſt, Papinian. *de verbor.obligat.l.liber homo.* [Nec videri præmaturius agi non finito ſtipulationis die.] Præmaturius, id eſt, feſtinantius. Nebriſſ.

PRAEPARASSE litem quis videatur, adi Paul. *in l. quemadmodum,ff.de inoff.teſtam.* Spieg.

PRAEPOSITIO diei & conſulis communis omnis rationis eſt, ait Vlpian. *in §.ſi initium tabularum.l.ſi quis ex argentarijs.ff.de edend.* Rationes enim, vt idem ſcribit, *l.1.eod.tit.* cum die & Conſule edi debent: quoniam accepta & data non aliàs poſſunt apparere, niſi dies & Conſul fuerit editus. Spieg.

PRAEPONERE eſt alicui rei præficere, *l.23.§.vlt.ff.pro ſoc.l.41.ff.de reb.cred.*

PRAEPOSITVS, militaris officij vocabulum fuiſſe ſub poſterioribus Impp. Rhenan. *apud Tertull.* indicauit. Extant Tituli quinq; de Præpoſitis in lib.12. C. Hoc nomē, vt & multa alia, in re præſertim militari vſitata, priſci Chriſtiani libenter vſurparunt. Poſterius, vt mutatis moribus, præpoſiti nomen dignitatis eſſe cœpit vox, ita etiam latius patuit: quemadmodum Panormit. oſtendit *in c.quoniam de verbo ſignif.* Cuiacius præpoſitos definit eſſe, qui præſunt horreis, in quibus ſpecies fiſcales deponuntur *l.2.C.de ſuſceptoribus præpoſitis & arcarijs lib.10.* vel qui præſunt pagis, *de quibus in fine l.9.C.de iure fiſci lib.eod.dictum eſt.Cuiac.ad Rub.d.tit.de ſuſceptor.præpoſ.& arca.lib.10.*

PRAEPOSITI & tribuni ſcholarum hæc habent beneficia, vt interſint Imperatoris epulis, & vt adorent purpuram eius, quod pro ſummo beneficio habetur. Euſebius *lib.4.de Conſtantini vita:* [illegible] Idem viris clariſſimis comitibus ſacri ſtabuli datur, id eſt, equorū præfectis & rectoribus, quibus ſportulas præberi ab ijs qui equos cōferunt, vel pretia eorum oſtendit l.3.C.Th.de eq.col. & l.29. C. Theod. de anno. & trib. In Codice Theodoſiano hoc titulo tribuni appellantur, vt ab Ammiano Marcellino ſæpiſſimè. Sed id comitiua tantum honoratis datur. *Cuiac.ad l.1.C.de comitibus & tribunis ſcholarum lib.12.*

PRAEPOSITVS laborum. Quis dicatur præpoſitus laborum, colligi non poteſt ex imperatoris ſanctione, de præpoſitis laborum. lib.12. C. Quamobrem neceſſariò relinquitur lectori coniectandi locus. Primùm enim vulgò legitur, [De præpoſitis laborum.] vt intelligamus omnes miniſtros domus Imperatoriæ. Secundò, ſunt qui [eulaborum.] legant, ſiquidem [illegible] negotiorum ſuſceptorem ſignificat, Suida autore. Tertiò, annotauit Accurſius ſcribi & [labarum] necnon etiam & [labiorum.] Sed [labarū] quidem per ſyncopen, quemadmodum dicimus virûm [illegible] virorum. Labarum enim in neutro genere legitur, & eſt (vt Alciatus ſcribit *in tit. de præpoſit. labor.C.*) ſpecies vexilli alijs nobilioris, quod ante Imperatores feratur, id quod videtur indicaſſe idem Accurſius, aut ſaltem neſcio quid tale. [Labiorum] autem forſitan legi debere opinatur, à labijs, quòd huiuſmodi præpoſiti corrigerent eos, qui de principe malè loquerentur. Quam cōiecturam mihi quoque exhibuit vetuſtiſſimus quidam codex inſtar dictionarij effigiatus. Poſtremò, ſunt & alij, qui legant, [De præpoſitis libellorum.] nec malè, meo iudicio. Nam qui libellis ſupplicibus præſunt, certum eſt [illegible] haberi, & lateri principis adſtare, ſupplices libellos principi ſuggerere, eiq; à manibus & ad [illegible] ſcribēdas præſto eſſe. Vnde eſt quòd Imperator *in d. tit.* eos clariſſimos eſſe, & immunitate dignos iudicat. Sed, cum ſuum cuique iudicium, & ſua ſententia ſit, ſequatur vnuſquiſque, quod maximè probabile exiſtimabit. Anchor. Cuiacius verò dicit, quod præpoſiti laborum ſint, qui magno illi vexillo erant præpoſiti, quod vulgò laborum, & laborum ſolutio, ſiue [illegible] dicebatur, vt Nazianzenus ſcribit 1. Stelitentica, & Sozomenus *lib.1.cap.4.* [illegible] vocat. vnde & in actis Nicenæ II quæ ex bibliotheca vetuſtiſſima mihi communicauit Antonius Loiſellus vir optimus & eruditiſſimus, ſignum quod Sozomenus hiſtoriographus Conſtantinum in crucis vſum conuertiſſe memorat, dicens: Iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus pretioſis in vexillum crucis transformare, quod laborum vocatur. Id præpoſiti vt quæque pars in acie laborabat, in eam quaſi auxilij & liberationis vice inferebant: fuerêque iam olim, Euſebio teſte, huic rei à Conſtantino præpoſiti milites 50. qui, vt ex C. Theod. liquet, ex protectoribus & domeſticis erant. & ob id poſt titulū, De domeſticis & protectoribus, datur titulus De præpoſitis laborū. idemq; ijs honor clariſſimatus defertur, qui ſuprà delatus eſt decem primis domeſticorum. qua etiam ratione exiſtimo *in l.1.Cod.de excuſat.mun.* dum protectoribus iunguntur præpoſiti, hos ſignificari, quoniam præpoſitorum appellatio generalis eſt, vt idem *Cuiacius in iam allegat.l.2.teſtatur. Cuiac.ad l.1.C.de præpoſ.labo.lib.12.*

PRAEPOSTERVM dicitur, quod fit ordine conuerſo & turbato, *l.5.C.de hered.act.l.63.ff.ad leg.Falcid.* (vulgò, Die pferdt hinder den wagen einſtellen)

PRAEROGARE, ſicut & Erogare, id ſignificare, propriè loquendo, videtur, quod gratis, & quaſi roganti, non autem ex debito diſtribuere. iuxta Alciati declarationem, in l.ſi tibi. C. de locat. quæ extat in Pareg. licet ibidem vulgo, Prorogaſti, legatur. Idem eodem loco ait; Sit igitur Prærogare, ante tempus ſoluere: & idcircò quod ad ſolutionis diem attinet, donare. *§.plus autem.Inſtit. de act.* Spieg.

PRAEROGATIVAM iuſtorum comitiorum volebāt eſſe Romani, *auctore Cicer.lib.1.de Diuin.* Quare etiam nomen illud variè vſurpatur: Nam & præiudicium ſiue auctoritatem quandam ſignificat, vt apud Liu. *lib.1.decad.3.in prin.* & Cicer. *actione in Verr.2.* pulchra dialogia ludit in Metellum, qui cum magna pecunia, à Verre, qui tum reus erat, accepta, atque in prærogatiuam centuriam erogata, præturam nactus fuiſſe, vel ineſſe potius exiſtimaretur, præiudicio ſuo reum Verrem iuuabat. Hic, inquit Cicer. Metellus, quam ſit iſti amicus attendite. dedit enim prærogatiuam ſuæ voluntatis eiuſmodi, vt iſti pro prærogatiua reddidiſſe videatur. Priore loco prærogatiua hic pro præiudicio accipitur, in poſteriore verò pro Centuria. Sed & Iurecon. hac voce variè vtuntur: modo pro auctoritate & eminentia quadam, modo pro iure quodam ſpecialiter indulto. *Vlpia.in l.reſcripto, & l.[illegible],ff.de muner.& honorib.l.obſeruare,&c.*

PRESBYTER idem olim quod Epiſcopus: id verò vt comprobemus, integrum locum Hieronym. *ad Tit. cap.1.* aſcribemus. [Idem eſt presbyter qui Epiſcopus, & antequam diaboli inſtinctu, ſtudia in religione fierent & diceretur in populis: Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephe, communi presbyterorum conſilio eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam vero vnuſquiſq; eos quos baptizauerat ſuos putabat eſſe, non Chriſti: in toto orbe decretum eſt, vt vnus de presbyteris electus ſuperponeretur cæteris: ad quem omnis eccleſiæ cura pertineret: & ſchiſmatum ſemina tollerentur. Putat aliquis non ſcripturarum ſed noſtrā eſſe ſententiam, epiſcopum, & presbyterum vnum eſſe: & aliud ætatis, aliud eſſe nomen officij: relegat Apoſtoli ad Philip. verba dicentis: Paulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis cum Epiſcopis & Diaconis, gratia vobis & pax & reliqua. Philippi vna eſt vrbs Macedoniæ, & certè in vna ciuitate plures, vt nuncupantur, epiſcopi eſſe non poterant. Sed quia eoſdem epiſcopos illo tempore, quos & presbyteros appellabant; propterea indifferen-

indifferenter de epiſcopis quaſi de presbyteris eſt locutus. Adhuc hoc alicui videatur ambiguum, niſi altero teſtimonio comprobetur. In actibus Apoſtolorum ſcriptũ eſt, quod cùm veniſſet Apoſtolus Miletum, miſerit Epheſum, & vocauerit presbyteros Eccleſiæ eiuſdem: quibus poſteà inter cætera ſic locutus. Attendite vobis & omni gregi: in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, paſcere eccleſiam Domini, quam acquiſiuit per ſanguinem ſuum. Et hic diligentius obſeruate, quomodo vnius ciuitatis Epheſi presbyteros vocans, poſteà eoſdem epiſcopos dixerit. Si quis vult recipere eam epiſtolam, quæ ſub nomine Pauli ad Hebræos ſcripta eſt: & ibi æqualiter inter plures Eccleſiæ cura diuiditur. Siquidem ad plebem ſcribit. Parete Principibus veſtris, & ſubiecti eſtote. ipſi enim ſunt qui vigilant pro animabus veſtris, quaſi rationẽ reddentes, ne ſuſpirantes hoc faciant: Siquidem hoc vtile vobis eſt. Et Petrus qui ex fidei firmitate nomen accepit in epiſtola ſua loquitur dicens; Presbyteros ergo in vobis obſecro compresbyter, & teſtis Chriſti paſſionum: qui & eius gloriæ, quæ in futuro reuelanda eſt, ſocius ſum: paſcite eum qui in vobis eſt gregem domini: non quaſi cum neceſſitate, ſed voluntariè. Hæc propterea vt oſtenderemus apud veteres eoſdem fuiſſe presbyteros, quos & epiſcopos: paulatim verò vt diſſenſionum plantaria euellerentur, ad vnum omnem ſollicitudinẽ eſſe delatam. Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex eccleſiæ conſuetudine ei qui ſibi præpoſitus fuerit eſſe ſubiectos: ita epiſcopi nouerint ſe magis cõſuetudine, quàm diſpoſitionis dominicæ veritate, presbyteris eſſe maiores: & in commune debere eccleſiam regere, imitantes Moyſen: qui cùm haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta elegit, cum quibus populum iudicaret. Quòd tamen certa diſtinctio ſit epiſcopi & presbyteri tradit, & in contrariũ adductis refutatis defendit Robert. Bellar. *tom. 1. controuerſiarum. controu. 5. c. 14. & 15.*

PRAES eſt, qui à magiſtratu interrogatur in publicum vt præſtet: à quo, cùm reſponderit, dicitur Præs. Vas verò, qui pro altero vadimonium promittebat. Prædes ergo hodiè ſunt, qui ſponſores reipub. vel Principi facti ſunt, pro ijs qui pecuniam publicam diſpenſant: quos Receptores vocant. Eorumque res, bona prædia, vno nomine vocantur. Prædes propterea dicti, quòd locupletes ſint, & præſtare poſſint. Supprædes autem dici debent, quos Contraplegios vocant. Bud.

PRAESCRIPTIO in iure noſtro frequentiſſimè pro exceptione accipitur. *l. qui agnitu. & l. pen. ff. de except. l. 2. C. de precib. Imp. offic. l. penult. & l. fin. C. de except.* Adeò vt plerique & ij quidem docti viri idem prorſus præſcriptioné, quod & exceptionem eſſe cenſuerint, *cùm in Rubr. ff. & C. dicatur de exceptionibus ſeu præſcriptionib.* Alciat. verò *in lib. de quinque pedum præſcriptione* exceptionem generale nomen eſſe dicit, cuiuſcunque defenſionis actioni quoquo modo obiectæ. Præſcriptionem autem quæ non rectæ intentioni aduerſatur, ſed eam dũtaxat reſtringit, vt in caſu de quo agitur, nõ obtineat, quinimò procedat, etiamſi intentio vera ſit, vt moratoria præſcriptio, *l. 2. C. de prec. ib. Imp. offer.* præſcriptio militiæ, qua miles officio procuratoris fungi prohibetur, *l. ita demum. C. de procur.* & cætera id genus. quo caſu ideo non aliter de intentionis veritate quærendum eſt. ſed ſtatim de exceptione cognoſcẽdum. Proinde præſcriptio dicta eſt, quòd antequam actor probaſſet, ea obiecta deduceretur in controuerſiam. Hincque exceptio ex vſucapione proueniens præſcriptio eſt appellata, *l. emptor. C. de præſcript. longi tempo.* quoniam domino actione rei vendicationis vtenti, initio præſcribitur à reo, qui ſi tempore lege deffinito ſe poſſediſſe probat, mox abſoluitur: *Coraſius in rubr. ff. de ſeru.* Ac quidem præſcribere hodiè ferè idem eſt, quod vſucapere. Itaque apud recentiores legum interpretes, & apud iuris pontificij conditores, ad præſcriptionis, exceptionisque temporis ſignificationem coarctatum eſt & præfinitum. Vnde definitur præſcriptio ſecundùm quoſdam, vt ſit exceptio ex tempore cauſam trahens. Vt autem vſucapio triennij eſt, ita præſcriptio longi temporis, introducta quidem publicę ſalutis & tranquillitatis cauſa (vt Oldendorp. manifeſtè demonſtrat) non autem priuatæ. Ad quam duntaxat reſpicientes canoniſtæ (inter quos & Gratian. eſt, *16. quæſt. 3. §. præſcriptionum.*) diſtinxêre in fauorabiles, odioſas, rigoroſas & miſtas. vnde tota errarũt via. Locum autem habet præſcriptio in rebus immobilibus, non verò mobilibus. Et in ea neceſſe eſt quatuor interueniant, ſcilicet bona fides, titulus, quòd res nõ vitioſa ſit, & quòd poſſeſſio ſit continuata vſq; ad vltimã diem, quam tetigiſſe ſufficit. Eſt autem præſcriptionum alia longi temporis 10. vel 20. annorum. & alia longiſſimi 30. vel 40. annorum. Et de ijs tractatur lib. 7. C.

PRAESCRIPTIS verbis actio. Actio præſcriptis verbis, hoc eſt, actio deſcendens, ſeu competẽs, ex verbis pręſcriptis, ſeu propoſitis, *ſecũdùm Baldũ in tit. ff. de præſcript. verb.* Hæc autem actio vnde dicatur, præ cæteris pulchrè diſſerit Alciat. *lib. 4. Diſpunct. c. vlt.* Exiſtimauit enim olim in contractibus nominatis id ex vſu fuiſſe, vt qui ex eis actionem vellet intendere, prætorẽ adiret, & ſecundùm ea quæ proponerentur, actionem ab eo impetraret. Extant enim formulis certis diſtinctę actiones ad quodlibet negotium accommodatæ, varię tamen ex varijs cauſis, rebuſq; conſtitutæ, id quod ex principali decreto apertè oſtenditur, *l. nulli. de formul. & impet. ſublat. C.* In contractibus autem innominatis nullæ certæ erant actionum cõceptiones, ſed cum pars negotium explicaſſet apud Prætorem, tum Prætor certam formam ex narratione facti pręſcriberet, ex qua actio quę præſcriptis verbis nominatur, competeret. Quod etiam Bal. *in tit. de præſcript. verb. & in fact. act. ff.* & Paul. de Caſtro videtur probare, vt actiones in contractibus nominatis nomen contractuum, ex quibus veniunt, accipere velit, vt actio ex empto, vendito, locato. At in contractibus innominatis, ex verbis inter contrahentes habitis, actio præſcribi, & generaliter præſcriptis verbis vocitari ſolet, *per l. 1. & 3. eod.* Ex quo euenit, cùm ſcilicet deficiunt vulgaria, atque vſitata actionum nomina, præſcriptis verbis agendum ſit, *d. l. 2. ff. eod.* Id quoque Duarenus alibi teſtatus eſt, *in l. iuriſgent. §. ideo. de pact.* toties præſcriptis verbis actionem eſſe, quoties in aliqua conuentione propria appellatio iure ciuili non habetur, ſi tamẽ cauſa ſubſit, id eſt, datio, aut factum. Quanquàm Alciatus ipſe hanc tantùm actionem dari affirmet, *in Rubric. de pactis. & l. cum mota. de tranſact. C.* cùm mutuum factum, quod συνάλλαγμα vocat, intercedit. Ex his autem probabile eſt præſcriptis verbis actionem non dari, niſi in contractibus innominatis. Neque enim fuit neceſſe nominatis conuentionibus hanc actionem adiungere, cùm & illæ ex ſe & nomine ſuo actionem pariant, *l. iuriſgent. in princ. de pact.* quod & Baldo videtur *in l. ex placito. 3. col. ibi, quæro igitur. de rerum permut. C.* licet omnes Tranſalpini obſtrepant. *vide Cynum in d. l. ex placito. & Iaſ. in l. bonæ fidei. C. de pact.* Cæterùm, lector, hæc ferè omnia ad verbum decerpſimus ex Petro Coſtalio, Iureconſulto docto, & diligenti, *parte 3. aduerſariorum. ex lib. 19. Pandect.* id quod (ne quẽ ſua gloria fraudem) ingenuè fateor. Anch.

PRAESCRIBERE eſt aliquid ante ſcribere. Vt Cice. *in epiſt.* [Si præſcripſimus ijs, quibus ea negotia mandauimus] Ex quo præſcribere idem quod iubere & mandare, & certę rei modum præſtituere, tractum, vt volunt Grammatici, à magiſtris, qui pueris ante ſcribunt, quæ debeant facere aut imitari. Quintilianus poſuit pro exceptione, quæ principi cauſæ moram adfert, vt ſi velis mecum aliqua de re iudicio contendere, & excipiam, te non eſſe iudicij idoneum, quia notatus es infamia. Sic enim lib. 7. cap. 6. [Eſt enim duplex eius diſceptationis cõditio, quòd aut intentio aut præſcriptio habet controuerſiam, ac fuerunt qui præſcriptionis ſtatum facerent, tanquàm ea nõ ijſdem omnibus quibus cæteræ leges quæſtionibus continerentur. Cùm ex præſcriptione lis pendeat, de ipſa re quæri non eſt neceſſe. Ignominioſo patri filius patri præſcribit. De eo ſolo iudicatio eſt. An liceat. Et Cice. *lib. 1. de offic.* pro inſcriptione, quæ vulgò dicitur, intitulatio. Ex quo fit vt ager Arpinas, Arpinatum dicatur: Tuſculanus Tuſculanorum, ſimiliſque poſſeſſionum præſcriptio. Iuriſconſulti ſoli, aut certè primi Latinorum præſcriptionem vocauerunt eam rerum acquiſitionem, quæ fit per continuationẽ poſſeſſionis 10 vel 12. annorum, poſteà & eam, quæ quocunque fieret tempore, ſed quæ fuerit illius huius nominis in iſta ſignificatione ratio, cur item non hanc quoque acquiſitionem, vſucapionem vocauerint, à nemine, quod

ſciam traditum eſt. at ne quidem quæſitum, cùm tamen dignum ſit quòd intelligatur, ſi modò intelligi poteſt vt melius vtriuſque natura cognoſcatur & vſucapionis & præſcriptionis. Quo tempore 12. Tabul. ſunt perlatæ, iiſdem quibus Italia finibus terminabatur Imperium Romanum, & etiam aliquantò anguſtioribus, cùm nondum eam totam ſubegiſſent: quare lex 12. non diſtinxit inter res Italicas & prouinciales, ſed generaliter ſanxit, vt rerum mobilium annuus; Fundi, id eſt, immobilium biennis vſus autoritas eſſet: Quæ verba nõ de aliis fundis, quàm qui erant in Italia, poterant intelligi, cùm extra Italiam nihil tum haberent aut ditionis aut poſſeſſionis: Sed propagato poſteà in exteras vſque nationes imperio, & cùm iam in illis multũ eſſet nominis Romani, ſtatuerunt, vt quemadmodum in Italia biennij ſic extra Italiam decennij poſſeſſio repetendis rebus finem præſcriberet. Quod non tam certa lege latum fuiſſe arbitror, quam iure quodam conſtituto inductum à prudentibus: qui (vt voluêre ſemper in hac ſua ſcientia videri ſubtiles & artificioſi) non vſucapionem eam verbo legitimo, ſed præſcriptionem nominauerunt, hoc eſt, vel inſcriptionem, quòd res præſcripta decennalis poſſeſſoris nomen, quaſi domini præ ſe ferret, & tanquàm eo inſcriberetur: aut quod magis probo exceptionem. Frequens enim eſt apud Iuriſconſultos, aliquem eſſe tutum exceptione, qui non ſit ipſo iure: Sic putauerunt magis ex arte fore, ſi hanc longam poſſeſſionem præſcriptionis nomine diſtinguerent ab vſucapione, quæ vſucapio & legis nomen habet & poteſtatem, ideoque ipſo iure dominum eum facit qui vſucepit. At præſcriptio quæ primùm fuerat iure proprio Romanorũ incognita, non tam ipſo iure, quam quaſi ope exceptionis decennali poſſeſſori dominium aſſerere videbatur. Nam cùm duplex ſit quærendi dominij modus. Aut iure gentium aut iure ciuili: vſucapio legitimum dominium præſtat: At præſcriptio non item, cùm iure ciuili inducta non fuerit, ſed poſt ius ciuile inuenta. Sic nec iure gentium, quod certum eſt, nec ciuili dominium poteſt verè quidem & propriè tribuere, ſed ſimilitudinem quandam eius quæ præſcriptione temporis, id eſt, exceptione defenditur potiùs, quàm legis autoritate munitur, quoniam Lex nihil de ea locuta eſt, at neque cogitauit, &c. *Connan. lib. 3. cap. 11. num. 3.*

PRAESCRIPTIO & conſuetudo differunt: Nam illa poſſeſſione quæritur, vt quærenti ius nouum adiungat, detrahat alteri. Conſuetudo verò nihil habet eiuſmodi. Cùm eos tantùm ſuis legibus impleat à quibus ipſis inſtituitur, quorum morib. & conſenſu perficitur. *Connan. lib. 1. cap. 1. num. 8. & c.*

PRAESCRIPTIS verbis actiones quę dicantur, ſic intelligemus: Olim Iuriſconſultorum opera certæ communium litium & cauſarum actiones ac formulæ conſtitutæ fuerant, quas proponere Prætores in edictis ſuis conſueuerant: veluti empti, locati, pro ſocio, quòd ſi qua fortè naſceretur inuſitata controuerſia, tum litigatores vel ſuo marte, vel Iuriſconſulti alicuius opera ſuæ actionis formulam certis verbis ſecundùm pactũ inter ipſos conuentum concipiebant: in eaq; verba & ſponſionem faciebant, & iudicium à Prætore poſtulabant. Prætor in ea ipſa verba iudicem Recuperatorſve dabat, [Si paret Mæuium fulloni polienda ſua veſtimẽta ea mercede de qua inter ipſos poſteà conueniret, dediſſe: neq; Mæuius fulloni à quo effectum opus accepit, ſatiſfaciat, tum Mæuius damnetur.] Hæc actio ideo pręſcriptis verbis appellatur, quia Prętor hanc formulam non ex edicto ſuo ſumebat: ſed litigatores verba ei præſcripſerant, ſecundùm quæ iudicium dari poſtulabant. Itaque Celſus *in l. 2. ff. de praeſcr. verb.* [Cùm deficiunt, inquit, vulgaria atque vſitata actionum nomina, præſcriptis verbis agendum eſt.] Imp. *l. 6. C. de tranſact.* [Aut enim, inquit, ſtipulatio conuentioni ſubdita eſt, & ex ſtipulatu actio competit: aut ſi omiſſa verborum obligatio eſt, vtilis actio, quę pręſcriptis verbis rem geſtam demonſtret, danda eſt.] Hot.

PRAESCRIPTIS verbis perſecutiones ex contractibus innominatis appellantur, quia duntaxat agitur ad id, vt is, cum quo contrahimus, fidem ſuam liberet, ſicut verba, quibus inter nos conuentum eſt, id poſtulant. Præſcribere enim inter alia ſignificat ſtatuere, ordinare variis pactionibus quid fieri placuerit contrahentibus: cùm alia non eſt huiuſmodi pactionum forma & exitus, niſi vt ſeruentur ſecundùm tenorem & præſcriptum verborũ. Old.

PRAESCRIPTIS verbis, & in factum, & incerti agere, ſignificant ferè idem: nec ſunt propria actionum nomina, ſed actiones quædã generales & innominatæ, propter multitudinem negotiorum tolerabiles, *l. 2. & 3. ff. de praeſcr. verb.* Oldend.

PRAESENS multifariàm accipitur, *l. praeſens. ff. de procur. Auth. de fideiuſſ. §. 1.* Item dicitur qui audire poteſt id de quo agitur, *l. 1. §. eodem ſecto. ff. ad S.C. Sillan. Vide Bart. in l. diem. §. coram. ff. de arbi.* Spieg.

PRAESENTES qui intelligantur, vide Brechæum ad. *coram Titio. ff. de verb. & rer. ſign.*

PRAESENS dicitur, cùm de iudicijs agitur, qui in vrbis continentia eſt, *l. abſentem. 199. ff. de verb. ſignif.* Itaque Vlpian. [Præſens, inquit, habetur, & qui in hortis eſt. & qui in foro, & qui in vrbe, & qui in continentibus ædificijs.] *l. 5. 6. 7. ff. de procu.* At cùm de præſcriptionib. agitur, Præſentes habentur qui in eadem prouincia domicilium habent, *l. vlt. C. de praeſcript. long. temp. Hot. Connan. lib. 3. c. 14. nu. 9.*

PRAESENS & In diem opponuntur, *l. 47. de legat. 2. l. 4. ff. de vſufruct. l. 18. ff. de acceptilat.*

PRAESENTIS temporis verbum aliquando ad præteritum referri Pompon. docet, idque ſecundùm adiecti ſermonis qualitatem, & rationem temporis, loci & rei qua de agitur. Si quis enim dicat; Petrus eſt orans in templo. hoc præſens tempus ſignificat, neque poteſt aut ad præteritum, aut ad futurum protrahi: quoniam ſolum quod inſtat, quodque præſens eſt demonſtrat. At ſi dixeris, factum eſt, ſurreptum eſt. quanquàm verbum ſit præſentis temporis, confunditur tamen cum præterito, & præſens eſſe deſinit: Nam rei iam peractæ qualitatẽ exprimit, quod præteritum tempus ſignificat. Quandocunque igitur τὰ ῥήματα per ſe ponuntur, tempus ſuum retinent: ſic etiam de futuris & præteritis temporibus ſentiendum. *Quod & Aul. Gell. annotauit lib. 17. Noct. Attic. cap. 7.* Quando verò transferantur tempora, videlicet præſens in præteritum, & futurum in præſens, tradit Quintil. *lib. 9. cap. 3. Brech. in l. verbum erit. ff. de verb. & rer. ſign. quem vide plenius.*

PRAESENS obligatio eſt pura, quæ neque in diem, neque ſub conditione eſt, *l. 9. ff. ſi cert. pet.* Sic præſentia legata, *l. 12. in fin. l. 30. l. 50. ff. de leg. 1. l. 88. ff. de condit. & demonſt.* quibus dies conditiove appoſita non eſt, quæ & præſenti die data dicuntur, *l. 85. ff. de condi. & demonſt. l. 92. §. 1. ff. de lega. 1. l. 1. §. ſi legata. ff. ſi cui plus quàm per l. Falc. l. 40. §. 1. ff. de manumiſſ. teſt.* Quo loquendi genere *& in l. 24. §. ſi domus. ff. locat. & l. 78. §. haeres. ff. ad Trebell.* Iureconſ. vtuntur.

Ita pecuniam præſentem ſoluere, *in l. 17. §. vltim. ff. quae in fraud. credit.*

In re præſenti faciendam nuntiationem Vlpian. ait, id eſt, eo loci, vbi opus nouum ſit, *l. 5. §. nuntiationem. ff. de oper. nou. nunt.* Sic & in re præſenti cõſentire, *in l. 1. §. ſi iuſſerim. ff. de adquir. poſſeſſ.* In re præſenti cognoſcitur, *l. pen. ff. de l. Fab. de plagiar.* Eodẽ genere ſunt & hæc veteribus vſitatæ locutiones, In rem pręſentem venire, Perducere in rem præſentẽ. quarum exempla Budæus *in l. 2. ff. de orig. iur.* adfert. Quibus & alia adijciam, Seneca *lib. 4. de benef.* [In rem præſentem venturus fui, ſed æger filius, ſed vxor puerpera fuit.] Idem *Epiſt. 1. lib. 9.* [Non poteſt ferre ſentẽtiam, niſi in rem præſentem perductã] Idem *Epiſt. 30.* [libenter hæc, mi Lucili, audio, non tanquam noua, ſed tanquàm in rem præſentẽ perductus.] Tertull. *lib. 3. aduerſ. Marcio.* [De ſpeciebus doctrinarum & ſignorum illuc differamus, quaſi in rem præſentem.] Plin. *lib. 10. Epiſtol.* [Ipſe in re præſenti fui, & vidi tuam quoq; ſtatuam in bibliotheca poſitam.] Briſſ.

PRAESENTALES magiſtri militum, qui in præſenti erant, hoc eſt, comitatui principis iuncti, *l. vltim. §. 1. C. de re milit. lib. 12. l. 4. C. de apparitoribus magiſt. milit. lib. 12. l. vltim. C. de offic. magiſt. mil. & in Notitia imperij Rom.* Sic & præſentales domeſtici, *in l. 6. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. vltim. C. de domeſtic. & prot. lib. 12.* qui ſcilicet pręſentes diurno obſequio principis deputati erãt, *vt l. 13. C. de re milit. lib. 12. ſignificat.* Sic & præſentales milites & præſentales numeri, *in l. 18. & l. vlt. §. vlt. eod. tit.* & præſentium ordines apud Nicephor. *lib. 17. hiſtor. eccl. c. 2.*

Et præſentalis curioſus curſus publici *in Notitia imperij Rom.* & *ϛρατηγὶς τῶν πραισενταλίων in Edicto Iuſtiniani* 14. Briſſ.

PRAESENTEM ac momẽtariam curam iniungere, oppo. neceſſitati onerum præbendorum. iuxta I.C.

PRAESENTIA, propriè ad corpus refertur. Vnde non ſimpliciter verum eſt, Furioſi, infantis, muti, præſentiam nullam eſſe, ſed pro abſentibus haberi. Lex enim plerunque propter ſenſus imbecillitatem abeſſe eos interpretatur. *Ex Alcia.* Olden. eſt legitima deffinitio temporis, ideo conſtituta, vt in omnibus negotijs opportunitas cum tranquillitate retineatur. Rectè igitur cenſuit Pompeius: Si inter plures familiæ erciſcundæ agatur, & inter eoſdem communi diuidundo, aut finium regundorum, eundem iudicem ſuum, quo faciliùs coire cohæredes, vel ſocij poſſint, in eundem locum omnium præſentiam fieri oportet, *l. 1. ff. de quib. reb. ad eundem iud. e.&.* Spieg.

PRAESERTIM, ſignificat præcipuè, maximè. *vt in c. ex literis. 2. ext. de homic. Io. Bell. Etym.*

PRAESIDERE, id eſt, præeſſe, *προεστάναι*. Præſidere certaminibus, ludis dicuntur agonothetæ, *l. 10. ff. de pollicit. l. 6. ff. de ann. leg.* ex Briſſ.

PRAESES, is apud Vlpianum eſt *tit. de offic. præſidis*, ad quem potiſſimùm pertinet curare, vt pacata & quieta ſit prouincia, cui præeſt, & quam gerit. Nebriſſ. Nomen præſidis non ſolùm prouincias regentes, à quibus prouocatio eſt, ſed & qui cuilibet rei ac ordini præſunt, complectitur. Spieg. Quem Iulianus *in Nouell. 8.* vocat præſidem Antiochiæ, is eſt Conſularis ſiue præſes Syriæ primæ, cuius metropolis Antiochia, quæ Theopolis à Iuſtiniano vocatur *Nouell. 7. 109. 123.* Stephanus *Θεούπολις, ἡ μεγίστη τῶν πόλεων ἡ ἀντιοχείας μετὰ τὸν σεισμὸν ὀνομασθεῖσα ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ.* Et hic ſanè Theopoleos præſes, non præſes Syriæ ſalutaris ſignificatur, *in l. 1. C. de offic. com. Or.* dum comiti Alytarchiæ, moderatori prouinciæ Syriachiæ Ludorum cui mandatur. *Cuiac. obſer. lib. 8. cap. 21.*

PRAESES. Nomen præſidis generale eſt. Satis enim conſtat diuidi in proconſulem, legatum Cæſaris, & rectorem prouinciæ, *l. 1. ff. de off. præſid.* At propriè is eſt præſes, qui maius in prouincia imperiũ habet omnibus poſt principem, *l. 4. ff. eod.* Præſides enim neceſſe erat ex ſenatoribus deligi. Id *in l. 1. de officio præſidis. ff* voluit Macer Iureconſ. ſignificare ijs ſub verbis, [Præſidis nomen generale eſt, eo, quod & proconſules, & legati Cæſaris, & omnes prouincias regentes (licet ſenatores ſint) appellantur.] Scribit idem & Dion. *lib. 4.* vbi pleniùs rem totam ab Auguſto primùm inſtitutam explicat. Quibus autem temporibus Iuriſconſulti, quorum ex libris Pandect. opus compoſitum eſt, ſcripſerunt, longè maioris dignitatis erant præſides prouinciarũ, quàm temporibus Iuſtiniani habiti fuerunt. Nam tum quidem & ampliores prouinciæ fuiſſe videntur & à præſidibus ad principem, vel præfectum prætorio rectà ibatur. Sed poſterior ætas magiſtratus quoſdã interiecit, quales præfecti prætorio Africæ, Orientis, aut Illyrici, qui vniuerſas regiones, ac velut ſatrapias adminiſtrarent, atq; eo ipſi plerunq; accederẽt, remanente nihilominùs, vt ego arbitror, alio generali ac ſupremo præfecto prætorio apud Imperatorem, vel certè patritijs, aut magiſtris officiorum intercedentib. Prouincias prætereà exiguiores, atque anguſtiores feciſſe videntur. Proptereà non mirum videri debet, ſi nouiſſimis quibuſdam conſtitutionibus ſpectabiles præfecti præſidib. anteponuntur, aut nõ tam honorificus de præſidib. ſermo habetur, quàm de præfectis, *l. 1. C. vt omnes iud. tam ciuil. quàm mil. in princ.* Hinc dicitur, quòd præſides ſubiecti ſint præf. prętorio, *l. quilibet. C. de decur. lib. 10. Caſsiod. in Pſalm. 104.* Quæ poteſtas hodiè retinetur à præfectis, qui & vice ſacra iudicant, & cunctarum prouinciarum poteſtatem maximam habere noſcuntur. *Cuiac. ad l. ne quis officialium. C. de decur. lib. 10.* De præſidis autem officio Modeſt. ait, plebiſcito quodam contineri, ne quis præſidum munus donumve caperet, niſi eſculentum poculentumve, quod intra dies proximos prodigatur. Id quod etiam de legatis iudicibus (nimirum eſculenta &c. capere) Bonifacius ſummus antiſtes ſua conſtitutione permiſit. Mandatis etiam Iuſtiniani & aliorum principum continebatur, ne donum vel munus ipſe proconſul, vel qui in aliquo officio erat, adminiſtrationis tempore acciperet, vel quid, niſi victus quotidiani cauſa, aut permittente principe emeret, domumve extrueret. Sed Vlp. *in l. ſolet. de off. proconſ. ff.* hoc debere intelligi dicit, vt magiſtratũ gerens modũ adijciat, ita quòd neq; ſe in totum xenijs abſtineat, neq; auarè xeniorum modum excedat. Et rectè quidem ſenſit. Nam vt exprimitur *in d. l. ſolet.* valdè inhumanũ eſt, à nemine accipere, ſed paſſim viliſſimũ eſt, & per omnia auariſſimum. Itaq; vetus prouerbium eſt *οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων.* Verùm, quia nimium excreſcente auaritia, xenijs, & muneribus corrumpebantur magiſtratus gerentes, vti noſtræ ætatis iudices aliquot, noua Iuſtiniani conſtitutione, & pontificum (maximè Innocentij) ſanctionib. magiſtratus à fiſco ſtipendia habens, nihil à quoquam accipere debet, licet interpretatione conſtitutio ipſius Iuſtiniani, & aliæ, vt aſſolet, variè intelligantur. Anch.

PRAESES Prouinciæ in ſpecie etiam capitur, & à Proconſule differt, & Legato. quia Præſes habet Imperium à principe propriæ perſonæ cohærens. Legati item habent imperium à Principe, ſed minùs eorum perſonæ cohærens. quia literas & diplomata, non vt præſes, proprio nomine, ſed nomine principis ſubſignabant, ſed æquale habebant cum præſide imperium, *l. legatus. ff. de offic. præſid.* & hoc diſcrimen inde manat, quòd Princeps quaſdam prouincias præſidibus cõmittebat, quaſdam ſibi reſeruabat: in quas legatum mittebat, qualis fuit Pontius Pilatus, qui Hieroſolymis præſes prouinciæ erat, & à Lactantio Firmiano Legatus Syriæ appellatur. Erant porrò quædã prouinciæ, non Præſidibus, non Legatis commendatę, ſed Proconſulibus, qui nõ à principe poteſtatem accipiebant, ſed à ſenatu. quamuis putẽ etiam aſſenſum Principis potuiſſe expectare: dico, poſtquàm Romani cœperunt Cæſaribus parere. nam antea dubiũ non eſt, quin Proconſules eſſent, qui vice conſulum in prouincias regendas mitterentur. Sed & poſt Imperatores multæ prouinciæ proconſulares fuerunt. nam Princeps vt Senatui gratificaretur, ei quaſdã prouincias aſſignabat, in quas quales vellet, rectores mandaret, & Senatus plurimi faciebat, hoc honoris accipere. Hinc apud Flauium Vopiſcum *in Floriano*, Senator ſic Senatori ſcribit, [Fac igitur, vt conualeſcas curiæ inter futurus antiquæ, nos recepimus Ius proconſulare.] Nam eodem autore Probus Imperator proconſules creare patrib. permiſit. Lampridius *in Alexãdro* [Prouincias quæſtorias præſidales plurimas fecit, Proconſulares ex Senatus voluntate ordinauit.] Ergo patet, quòd licet princeps proconſulibus faciendis & creandis incumberet, quia eius intereſſet, tamen Proconſulum autoritas potiùs à ſenatu pendebat, & Senatus eis leges præſcribebat, *l. obſeruare. §. 1. ff. de off. proconſ.* Præſidi & legato ſolus Princeps. Tamen vt dixi, eorum poteſtas per omnia erat ſimilis, *vt colligitur ex l. & ideo, de offic. proconſ. & ex l. 4. ff. de offic. præſ. Forcat. in Necyom. dial. 60. num. 2.*

PRAESIDVM appellatione *in Nouell. Iuſtin. 8. de præſidib.* continentur ſub eo titulo Proconſules, Comites. Vicarij, Conſulares, Correctores. imò & Defenſores ciuitatum, nam & ij in ciuitatibus præſidum vice funguntur, *Nouell. 15.* veteris interpretis Codex hunc habuit titulum, [vt Iudices ſine quoquo ſuffragio] Cuiac. *in expoſit. ſup. d. Iuſtin. Nouel. 8. de præſidib. in princ. & ſub finem eiuſdem Nouellæ* præſidum quoque iuriſdictionem recenſet, ad quem locum breuitatis cauſa lectorem remitto. *Adde Forcat. in Necyom. dial. 60. nu. 7.*

PRAESIDALIS iuſſio, quæ à præſide prouinciæ proficiſcitur, *l. 10. C. de pign. act.* Præſidalis notio, quã præſes prouinciæ accommodat, impartitur. *l. 20. C. de pignor. l. 13. C. de lib. cau. l. vlt. C. vi bon. rapt. l. vlt. C. de condict. ex lege.* Præſidale iudicium quod per præſidem exercetur, *l. 17. C. de his qui accuſ. non poſſ.* ex Briſſ.

PRAESTARE, eſt prohibere, ne alicui fiat aliquid incommodi, & ſi non prohibuerit, ſatisfacere, vt venditor debet præſtare vitium rei quam vendit, ideſt, prohibere, atque efficere, ne emptor damni aliquid faciat: alioqui ſatisfacere. Spieg.

PRAESTARE quoque mandare & cedere actiones ſignificat, *l. 6. §. vlt. ff. nautæ caupo. l. 31. ff. de act. empt. l. 20. §. vlt. ff. de tutel. & rat. l. 39. § negligentia. ff. de adm. tut. l. 2. ff depoſ. l. 1. §. 1. ff. de ſuperfi.* Briſſon.

PRAESTARE, eſt tradere, dare, ſoluere. *l. 34. ff. de oblig.*

& actio. l. 25. §. contra. ff. fam. erciſcund. & alijs infinitis locis.

PRAESTARE aliquem, eſt prædem eſſe quo aliquo, id eſt, periculum quod ab eo timetur in ſe recipere. Sic

PRAESTARE culpam, hoc eſt, alienam culpam in ſe recipere, & rei euentum ſuo periculo eſſe velle, & fide ſua eſſe iubere, rei futuræ euentum. Bud.

PRAESTARE dolum, culpam, caſum, nihil aliud eſt quàm euentum doli, culpæ, caſus in ſe recipere. Hot.

PRAESTARE nihil debeo, pro eo quod, Culpa non eſt mea.

PRAESTARI oportere. Cic. *lib. offic.* 3. [A Iuriſcoſſ. etiam reticentiæ pœna eſt conſtituta. Quicquid enim eſt in prædio vitij, id ſtatuerunt, ſi venditor ſciret, niſi nominatim dictum eſſet, præſtari oportere.] id eſt, compenſari damnum abtragen/oder ſchadloß halten Spieg.

PRAESTAT, pro melius eſt.

PRAESTATIO. Paul. *de lega.* 3. l. ſi plures gradus ſint hæredū, & ſcriptū ſit, Hæres meus dato, ad omnes gradus hic ſermo pertinet. ſicuti hęc verba Quiſquis mihi hęres erit. Itaq; ſi quis velit, nō omnes hęredes onerare legati ū pręſtatione, ſed aliquos ex his, nominatim dānare debet. Sp.

PRAESTATIO, pro ſolutione, *l. 64. ff. de verb. oblig. l. 10. C. de vſufruct. l. 1. ff. de penu leg. l. 6. ff. de op. libert.* Præſtationes etiam vocantur, quæ inuicem & vtrinquè, ſeu retrocitroq; à contrahentibus præſtantur, *l. 1. ff. de rer. perm. l. 1. l. 4. § pen. ff. com. diuid. l. 22. ff. fam. erciſc.*

PRAESTATVIRI, & Præſtituiri, vetuſtè pro Præſtitū iri. Pompon. *l. 6. ff. de contrah. empt.* [Viam, iter, actum, aquæ ductum præſtatuiri.] Iauol. *l. 10. ff. de hered. vel. act.* [Quòd ſi in venditione hæreditatis id actum eſt, ſi quid iuris eſſet venditoris, venire, nec poſteà quicquàm præſtituiri.] Hot.

PRAESTIGIVM, quod præſtingit aciem oculorum. Præſtigiæ verborum captiones. *Azo in ſumm. C. de adulte. c. nec mirum. 26 quæſt. 5.*

PRAESTITVERE, id eſt, præſcribere anſetzen/ *l. 1. ff. de iur. delib.*

PRAESTO, id eſt præſentes, indeclinabile eſt, ad omneq; genus refertur. Caius, *de liber. cauſ.* [Idem dicemus, & ſi duo pluresve domini eſſe dicantur, & quidam præſto ſint, quidam abierint.] cum ſimil. Sp.

PRAESVLTATOR dicebatur, qui in ludis aut ſacris præſultabat, *ὁ τῶν ἐν πομπῇ προορχούμενος*, vt explicat antiquum Lexicon. Nam in omnibus pompis, ludisq; Circenſibus iuuenes ibant in numerum ſaltantes, & ſubſilientes, qui ludij, & ludiones dicebantur. *Turneb. lib. 10 aduerſ. cap. 10.* vnde non inelegant metaphora Præſul appellatur qui cæteris in officio aut munere, præſertim eccleſiaſtico, præeſt.

PRAESVMERE, pro prius ſumere, & antecapere. *l. 1. C. de ſecun. nupt.* Aliàs vſurpatur pro audere, vel tētare aliquid contra ius: vt ferè Pont. Roma. vtuntur. Aliàs pro putatur vt apud Vlpian. *in l. vulgo. ff. de in lit. iur.* Aliàs denique præſumere, accipitur pro præſagire, conijcere, cogitare, ſeu diuinare aliquid in dubio (vermuten.) Hoc modo accepta præſumptio, ſic deſcribitur ab Old. Præſumptio eſt coniectura, ſeu diuinatio in reb. dubijs per rerū circumſtantias frequenter euenientibus. Huius deſinitionis inſigne exemplū extat *in c. 2. de præſumpt.* Sp. Cæterùm, Præſumptionem alij à priore ſignificatione dictam arbitrantur, vt ſit præſumere cogitatione quaſi præcipere, rem ita eſſe, ante quam alia de ea re probatio certa allata fuerit: ſicque propriè præſumptio, illa ipſa opinio cogitatione præcepta antè, quàm argumentis alijs rem probaueris. vnde Quintilia. *lib. 9. c. 2.* diuerſo quidē ſenſu, ratione tamen & notatione eadem præſumptionem occupationem vocauit, quam Græci *πρόληψιν* dicunt, cùm quod obijci poteſt, occupamus id eſt, ſumimus & aggredimur remouendum ante, quàm fuerit obiectum. *Donat. ſup. ad tit. de probat.* Præſumptio itaque quæ à Latinis auctoribus cōiectura dicitur, eſt rei latentis iudiciū, atq; id quod per rationes & ſigna colligit, conijcitq; Doctores verò iuris ciuilis ita finiūt, vt ſit rei dubiæ aliquib. ſignis intrinſecus quæſitis credulitas ac fides, iuxta Oldradum *Vide quod. not. in Rub. ff. de proba. & præſumpt.* Præſumptio eſt quadruplex: Alia eſt iuris, & canonis ſiue legis: alia hominis: alia naturæ: alia facti. Præſumptio iuris, & de iure eſt, quæ nō recepit probationē in contrariū, vt lex præſumit mulierem ſtipulatā dotem ſibi reddi, quæ non eſt ſtipulata, *l. 1. C. de rei vxor. act.* & ſi quis vellet probare contrarium, non auditur. Hanc diuidunt rurſus in temerariam, probabilem, violentam, & neceſſariam, violentum pro certo accipientes, *c. literis. de præſumpt.* ac congerentes multa parùm ad rem pertinentia. Quare Bartol. *l. non eſt verisimile. ff. quod metus cauſa.* rectè dicit, Doctores iuris nihil boni adferre de præſumptionibus, nec eſſe materiam, quę ex præſcripto certarum regularum tractari poſſit. Certè, ex re nata, & circumſtantijs negotiorum ac perſonarum æſtimare oportet, atq; incorrupto animi iudicio (quod arbitrium boni viri dicitur) cenſere, quas præſumptiones vel coniecturas ratio admittat, quas verò impugnet vt falſas, vel deniq; quas in medio relinquat. Temeraria eſt, quæ ſurgit à malis hominibus, & ex leuib. cauſis, putà, ſi videatur aliquis, vel ſemel cum aliqua conuerſari, & ſtatim ſiniſtrū quippiam ſuſpicetur: cùm tamen dubia in meliorem partem ſint interpretenda, *extrà de regul. iuris cap. 2.* Vnde ſi presbyter amplexetur mulierem, præſumitur id facere cauſſa benedictionis, vel benedicendi, vel ad pœnitentiam exhortandi, *11. quæſt. 3. c. abſit. 26. diſtinct. c. in ſcripturis.* Sed hodiè non tantum fidei habent, idque forſan ex eorum mala ſeruata fide. Hæc autem præſumptio eſt inualida, & à iure repellitur. Nec mouere debet animum iudicantis, *2. quæſt. 1. cap. 1. extra. de Simo. c. ductus Heli.* Probabilis, ſiue vniuerſalis dicitur præſumptio iudicis. Et hæc ſurgit multis ex cauſis & ſuſpicionibus, & illi ſtatur, donec contrarium probetur. vt ſi res ſit patris, præſumitur hæredis eſſe. Et hæc ante contrarij probationem, facit ſemiplenam probationem. Inſuper hęc inducit purgationem, maximè fama creſcente, *vt extra de purgatione canoni. c. ſi quis de gradu. Vide bis latiùs Speculatorem.* Violenta, quæ ſurgit ex veriſimili probatione, & dicitur præſumptio iuris, quando ius præſumit ita eſſe, putà ſi appareat chirographum cancellatum, præſumit debitorem liberatum. *ff. de probationibus. l. ſi chirographum.* Item præſumit, quòd quis cognouerit vxorem, cum qua diù habitauit. Idem ſi quis inuentus ſit nudus cum nuda, & ſolus cum ſola in lecto iacens, præſumitur, quòd ſint fornicati. *extra. de præſumption. c. literis.* Item ſi quis denunciet ter cui, ne cum vxore ſua loquatur, & poſtmodum inuenit eum cum illa loquentem, poteſt eum iudici tradere puniendum, quia violentiſſima præſumptio eſt, quòd impudicè loquatur. *In Authen. vt liceat matri vel auiæ. §. his quoque, in C. de adulter. Authen. ſi quis ei.* Alia exempla vide apud Speculatorem. Et hæc benè inducit iudicem ad pronunciandum, ni probetur contrarium. Neceſſaria eſt præſumptio illa quam communiter vocant iuris, & de iure. hæc inducit probationem, & iudicem ad pronunciandum, nec recipit probationem in contrarium. Dicitur autem ideo iuris & de iure, quia ius vehementer præſumit ſic eſſe vel non eſſe. Et propter talem præſumptionem ius ſtatuit ſuper ea. verbi gratia, ſi quis contraxit cum quadam de futuro, & poſtea eam cognouerit, ius certè ſtatuit contra huiuſmodi matrimonium præſumptum, probationem non admitti. Nam ex quo eam cognouit, intelligitur in eam conſenſiſſe. Quamuis cum ea non per verba de pręſenti contraxit, *extra de ſponſa. c. is qui. & ibi in exemplis notatur. Vide Speculatorem.* Eſt & alia præſumptio iuris tātum, vt ſi diù cohabitauit cum vxore, præſumitur ab eo cognita, & contrà hanc præſumptionem iuris probatio admittitur. Præſumptio hominis eſt, cùm pręſumitur contrà aliquem hominem, propter malam famam. contrà hanc præſumptionem benè admittitur probatio in contrarium. Præſumptio naturæ eſt, vt cùm exhæredo filium meum, præſumitur contrà me, quod iniuſte exhæredem eum, & hoc propter naturam. & ideo hæredes mei probare tenētur, quod iuſtè exhæredauerim eum. Præſumptio facti, alia præcedentis circa futura, vt ſi ſemel calumniatus es contrà me, & iterū velis me accuſare, præſumitur modò te velle iterum calumniari: quia ſemel malus, ſemper præſumitur malus in eodem genere mali, *vt in regulis iuris.* Alia eſt præſumptio facti ſubſequētis circa præterita: vt ſi aliqui fuerint accuſati de crimine adulterij, quod depellebant prætextu proximitatis, ſi poſteà in matrimonium ſe coniunxerint, manifeſtè præſumitur facinus, in quo accuſati fuerunt, *l. ſi adulterij. C. ad leg. Iuliam. de adult. & vide bonam glo. in c. in quo ſidem. extrà de ſponſal. & matrimon.*

PRAESVMIMVS ſuper incerto: fingumus ſuper certo, *gloſ. in verbo. Præſumatur. §. accedit. C. de rei vxor. act.* Spieg. Idem dicit Cuiac. *ad l. vlt. ff. quod met. cauſa.* Fingimus, inquit, ea, quæ non eſſe ſcimus. Præſumimus ea, quæ vera eſſe arbitramur, ducti probabilibus argumentis.

PRAESVMPTA opinio eſt, quæ vulgò dicitur præſumptio: & apud Tacitũ, Præſumpta ſuſpicio, pro eodem dicitur. *teſte Bud.* Spieg.

PRAESVMPTA voluntas domini, hoc eſt, ſi ex veriſimilibus indicijs appareat dominum velle, aut nolle, vt ſuo nomine quicquam fiat, *l. ſed & hæ. & l. Pomponius. §. vlt. ff. de procur.* Spieg.

PRAESVMPTIO nonnunquam habetur pro certâ probatione: ſcilicet cum lege id nominatim declaratur, *l. quicunque. C. de apoch. publ.* Rectè tamen opponitur præſumptioni probatio veritatis, modò tamẽ id in eodem genere fiat. Spieg.

PRAESVMPTIONVM cognitio cenſura magis, quàm curioſis præceptionibus & varijs diuiſionibus cognoſcitur. Sic ergo diſtinguere cauſas præſumptionum ſatis eſt; Aut enim tam propè accedũt ad neceſſariam veritatis rationem, vt plenam mereantur fidem, & probent id, quod ſecundùm eas aſſerimus. Et tunc, ſiue legitimas, ſiue iuris, & de iure, ſiue neceſſarias præſumptiones appellaueris, parum refert. Aut verò proficiſcuntur ex cauſis quæ veræ quidem eſſe poſſunt, ſed interim in diuerſum collectis rerum argumẽtis faciliter cedunt. Itaque mouere nonnihil ſolent animum: tamen ad credendum planè non perducere. Has probabiles, vel non neceſſarias præſumptiones, aut ſuſpiciones rectè dixeris, vel etiam argumenta, ſicut Arrius Menander *in l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milit.* [Sed licet, inquit, hoc liquidò conſtare non poſſit, argumentis tamen agnoſcendum eſt.] Old.

PRAESVMPTIO & probatio, item fictio differunt. Præſumptio veriſimilis eſt. Probatio neceſſaria eſt. Fictio aliud quiddam, quàm præſumptio, vt fictio poſtliminij, fictio legis Corneliæ. *Cuiac. ad l. vlt. ff. quod metus cauſa. Vide de hoc per Bartolum in l. non eſt veriſimile. ff. quod met. cauſ. Cynum in l. ſiue poſſidetis. de probat.*

PRAETENDERE, obtendere, prætexere velamenta, aliquo ſe defendere, *l. 11. §. quæ propter. ff. ad l. Iulia. de adult. l. 7. ff. ad SC. Velleian. l. 6. §. qui ſe. ff. de re milit.* (vorſchützen.)

PRAETER dictio quandoque excludit, *l. equitij. §. præter. ff. de vſu & habit. l. Titio teſtamento. ff. de leg. 1.* quandoque includit, & auget, *l. Seio amico. §. vxor. ff. de annu. legat.* quandoque ſignificat poſt, *l. cum procur. ff. de oper. nou. nunt.* Prat.

PRAETEREA, præter hæc quæ dicta ſunt,

PRAETERIRE, ſilentio prætermittere eſt. Præteritique dicuntur, qui neque inſtituti, nec vt oportet exhæredati ſunt. *§. eadem. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt.* Etenim qui cum vitio exhæredantur, præteritorum loco ſunt, *l. 8. § non quæuis. ff. de contra tab.* Et ita in tit. de liberis præteritis, & toto tit. de bon. poſſ. contra tabulas, & aliàs ſemper præteritionis verbum intelligendum eſt. Briſſ. Adde Cuiac. *ad l. 1. 8. ff. de liber. & poſth.* qui dicit præteritos nominari, quaſi ſilentio vel taciturnitate omiſſos: ſubijciens, quod licet eis legata quędam aut fideicõmiſſa relicta ſint, nihilominùs tamen præteriti dicantur.

PRAETERITI à matre pro exhæredatis habentur: & ideo datur eis querela inofficioſi teſtamenti. Præteriti autem dicuntur, non tantùm qui cùm nati eſſent, teſtamenti faciendi tempore omiſſi ſunt, ſed & qui poſt factum teſtamentum naſcuntur, ſi poſt eorum editionem mutandi teſtamenti liberum ſpatium mater habuerit, nec mutauerit. Quod ſi in ipſo puerperio diem ſuum obierit, aduerſus fratres inſtitutos omiſſo non dabitur querela, ſed adcreſcet eis in virilem: aduerſus extraneos dabitur querela, *l. 3. C. de inoffic. teſtam. Cuiac. Iul. Paul. recept. ſent. lib. 4. tit. 5. de inofficioſi querela. §. poſt factum.*

PRAETERITI ſenatores quondam in opprobrio non erant. quòd vt Reges ſibi legabant ſublegebantque, quos in conſilio publico haberent: ita poſt extraneos eos, Conſules quoque & Tribuni militum conſulari poteſtate coniunctiſſimos ſibi quoſque patritiorum, & deinde plebeiorum legebant. donec poteſtas Tribunitia interuenit, qua ſancitum eſt, vt Cenſores ex omni ordine optimum quemque curiatim in ſenatu legerent: quo factum eſt, vt qui præteriti eſſent, & loco moti, haberentur ignominioſi. Hæc Feſtus. Hot.

PRAETERITO futurum contineri conſtat, vt inducta pro inducenda, *l. potior. §. 2. ff. qui potior. in pign.* & actum pro agendum, *l. poſt venditionem. verſ. ſpecies ff. de aqu. & aqu. plu.*

PRAETERMITTERE cauſam teſtamenti quid ſit, docet Iuriſcoſſ. *l. 1. §. prætermittere. ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſtamenti.*

PRAETEXTA eſt genus veſtis, qua nobiliores ciues Romani vti ſolebant. *§. iniuria. Inſtit. de iniur. & vide l. 3. § fin. & ibi gloſ. ff. de lib. exhib.* Old.

Per togam prætextam eam togam intelligebãt veteres, cui purpura prætexebatur, ad togæ virilis differentiam. Virilis enim toga appellabatur toga pura. Sic enim ſcribit ad Attic. Cic. *lib. 9.* [Volo Ciceroni meo puram togam dare.] Dicebaturq; toga pura, quod ei nulla purpura eſſet prætexta. Nec aliud etiam per bullam ſcorteam, quia libertini pueri vtebãtur, apud veteres intelligebatur, quàm lorum, quòd in collo pro bullæ decoræ geſtabant pueri libertini, *autore Macrob. Saturnaliorum. lib. 1. cap. 6.* Puellas quoque vſas eſſe toga prętexta teſtis, *in eadem Verrina* Cicero. ait enim: [Eripies igitur pupillæ togam prætextam, detrahes ornamenta non ſolùm fortunæ, ſed etiam ingenuitatis.] Cùm autem huiuſmodi prætexta pueri puellæque induebantur, tũc etiam obſeruari ſolebat, vt ſacrificiũ aliquod perageretur, quo infirmitas pueritiæ ſacra fieret ac venerabilis, illudque ſacrificium appellabatur ſacrum prætextatum. Quo ſenſu accipiendum eſt, quod in illa declamatione, cui titulus eſt: Nouitius prætextatus, ſic ſcribit Quintil. [Ego vobis allego etiam ipſum illud ſacrũ prætextatum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus, quo infirmitatem pueritiæ ſacram facienius & venerabilem.] Eratque tanta prętextatorum iuuenum apud Romanos cura, & tam diligens educatio, vt nullo quidem obſcœno verbo poſſent vti: vndique prætextatus ſermo dicebatur, vt auctor eſt Feſt. qui nihil obſcœnitatis habebat. Quod ſi obſcœno aliquo verbo vſi eſſent prætextati, ab Aedilib. aut Cenſoribus more cæterorũ ciuium multati non ſolebant, ſed tergore Murenæ, quod tenuiſſimum erat, verberabantur: Et ob id mulctã prætextatis non eſſe inſtitutam contendit Verrius apud Plin. *natur. hiſtor. lib. 9. cap. 33.* Cæterùm poſtea quam pubertatis annos iam egreſſi eſſent pupilli, prætextam exuere, bullamque deponere, & induere virilem togam ſolebãt, anno nimirum ætatis decimoquarto, quinto vel ſexto. Sic enim de Cõmodo Antonino ſcribit Aelius Lampridius. [Decimoquarto ætatis anno in collegio Sacerdotum aſcitus eſt, cooptatus inter tres ſolos principes iuuentutis, cùm togam ſumpſit, adhuc in prætexta puerili congiarium dedit.] Eſt etiam Suetonius autor, Auguſtum anno ætatis decimoſexto virilem togam ſumpſiſſe. Sic enim ſcribit; [Duodecimum annum agens auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriennio pòſt virili toga ſumpta. militaribus donis triũpho Cæſaris Africano donatus eſt.] Hinc intelligimus quid ſibi voluerit Vlpianus, cùm ſcriberet, Prætextatum, eumq; qui proximè prætextati ætatem accedit, apud matremfamiliàs deponendum, Et proximè prætextati ætatem accedere eum, qui puberem ætatem nunc ingreſſus eſt, *cap. 3. in fine. de liber. exhibit.* Senſus enim eſt eum qui adhuc prætexta indutus bullam ex collo dependentem gerit, apud aliquam matremfamiliàs, hoc eſt, notæ auctoritatis fœminam tunc interdum deponendum eſſe, cùm de eo exhibendo agitur, & prętextatorum ætati, pubertatem proximam eſſe. Sic nimirum, vt poſt finitam pubertatem, anni, biennij, aut ad ſummum triennij ſpatio ætas etiam finiatur prætextatorum. Quod igitur impuberes omnibus officijs ciuilibus debuerint abſtinere, hoc inde eſt, quod illi eſſent prætextati, antè ad virile officium non forent idonei, quàm exuta prætexta, depoſitaque bulla togam ſumpſiſſent virilem. *Reuardus l. Item impubes. de reguis iur. &c.*

PRAETEXTATI pueri dicebãtur, qui prętexta adhuc & bulla vtebantur: quod fiebat vſq; ad annum vigeſimum ſeptimum, quo tempore togam virilem ſumebant, depoſita prætexta puerili. *Budæus in l. vlt. de Senat.* Hinc anni pręextati, pueriles. Et prætextata ætas, Prætextata verba à

Sexto, *libr. 17.* dicuntur, quæ nihil obſcœnitatis habent. Quod ipſum & Vectius prætextatus apud Macrobium videtur probare. Sicut & prætextatæ fabulæ apud antiquos celebres, quibus præcepta & monitiones ad optimos mores traderentur. Petrus Crinitus *de honeſta diſciplina, lib. 20. cap. 7.* oſtendit prætextata verba etiam pro impudicis & ſub obſcœnis accipi.

PRAETEXTATVM affectari, aut prætextatam. *Lege, Aſſectari.* Spieg.

PRAETEXTVS quartæ inflexionis, & prætextum neutro genere eſt quod vulgò dicitur Color quæſitus. Translatè enim poſitum prætexere accipitur pro obtendere, & quod vulgus itidem dicit, Colorem quærere, teſte Budæo, Vlpianus *in l. illicitas. de offic. præſid.* [ſub prætextu, ait, adiuuantium militares viros.] & infrà. [prætextu enim humanæ fragilitatis, &c.] vnder einem ſchein / deckmantel / vorgeben. Spieg.

PRAETOR. Quoſnam Romani veteres vocabant prætores, Imperator Iuſtinianus ſatis declarat his verbis: πραίτορας (inquit) ἐκάλουν ἐκ τοῦ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἡγεῖν καὶ προτάττεσθαι τούτων αὐτοῖς δόντες τὴν προσηγορίαν, ἐπιτρέψαντες τε αὐτοῖς καὶ τὰ πολεμικὰ διοικεῖν, ἢ τὰ περὶ τῶν νόμων γράφειν, ὅθεν καὶ τὰ δικαστικά, καὶ καταγώγια, πραιτώρια καλεῖν ἔταξαν, καὶ πολλοὺς νόμους ἐκ τῶν πραιτόρων ἐκ χειρὸς φωνῆς, id eſt, Veteres Romani maiores magiſtratus prætores vocabant, appellatione illis ex eo indita, quòd cæteris omnibus præirent, & proponerentur, permiſſa ſcilicet eis tam rei bellicæ adminiſtratione, quàm legum præſcriptione. vnde & ea loca, in quibus publicè magiſtratus, vel ius reddere, vel habitare ſolebant, prætoria appellare, &, vt pleræque in rempublicam leges ex vna prætorum voce inferrentur, conſtituerunt. Eſt autem prætorum huiuſmodi origo; Cùm bellis finitimis conſules auocarentur, & in ciuitate deſideraretur, qui ius diceret Romanis, (vt Pomponius refert, *cap. 24. de Roman. magiſt.*) præturam creare placuit, quam qui geſſit, prætor, à præeundo, ſi Varroni credimus, & vt prætactum eſt, appellatus eſt. Liuius aliam creationis præturæ originem commemorat, & eius opinioni Feneſtella adhæret, *cap. 34. de Roman. magiſtrat.* Scribit enim patres poſt crebra ac diuturna certamina, ſiue poſt longas altercationes, permiſiſſe, ex conſulibus alterum ex plebe creari, & ideo id ſibi voluntate plebis pro aperto conſulatu aditum arrogauiſſe, vt vnicus magiſtratus crearetur ex patribus. hoc eſt, & ideo plebis voluntate ſibi nouum conceſſum fuiſſe magiſtratum, qui è patribus crearetur, prætoremque, à præeundo populo (vt iam retuli) ſiue à præeſſendo, eum appellarunt, dixeruntve, qui hunc magiſtratum gerebat. Hic tandem, quòd inter vrbanos ius redderet, hoc eſt, quòd in vrbe ius diceret, vrbanus appellatus eſt. Primus autem fuit Spieg. Furius M. filius, vt teſtatur Liuius *in princip. lib. 7. ab vrbe condita,* anno CCCLXXXIX. poſt Romam códitam. Sed, cùm neq; vnus prætor turbæ cauſarum ſufficere poſſet, & vndique peregrinorum multitudo conflueret, deinde, poſt aliquot annos, alter prætor creatus eſt, qui, quoniam inter peregrinos cognoſcebat, peregrinus appellatus eſt. Creſcente verò imperio, tantùm in modum amplificatus eſt numerus, & decem & octo prætores aliquando in vrbe ius dicerent: & quia magiſtratus veſpertinis temporibus in publico eſſe, inconueniens erat, quinque viri conſtituti ſunt citra Tyberim & vltrà. Subactis poſtea quatuor prouincijs, Sicilia, Hiſpania, Sardinia & Narbonenſi, totidem prætores, quaſi magni duces, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati ſunt, partim qui vrbanis rebus, & partim qui prouincialibus præeſſent. Deinde Cornel. Sylla quæſtiones publicas conſtituit, veluti, de falſo, de parricidis, & de ſicarijs. & ideo quatuor prætores adiecit. Poſt Iulius Cæſar duos prætores conſtituit. Bonus deinde Auguſtus 16. prætores creauit. duos poſtea, qui de fideicommiſſis ius dicerent D. Claudius adiecit prætores, è quibus vnum T. Tyberius detraxit. & vnum, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret, Nerua addidit. Ita octodecim prætores in ciuitate ius dicunt. Id autem, & quo tempore prætores primùm creari cœperint, & quod ius, quæve illorum poteſtas fuerit, tradit plenè Alexander, *in genialium dierum libris.* Prætori regia inſignia, cóſulareſque fermè apparatus, lictores verò non amplius ſex, ſella curulis & trabea, cæteraque huiuſmodi tradita ſunt, ac quamuis ſex numero lictoribus vti cóceſſum prætoribus eſſet. Paulus tamen Aemelius prætor in Iberiam belli gratia ſe conferens, duodecim lictores, ſecundum Plutarchum, habuit. Præterea, equis albis & trabea candida vtebatur prætor, necnon ad fræna Quirites ſubminiſtrabantur, vt ait Iuuenalis. Penes hunc verò magiſtratum adeò omnis publici, priuatiq; iuris poteſtas fuit (vt Feneſtella memoriæ tradidit) vt ei nouum ius condere, & vetera abrogare facultas eſſet, ſiue (vt vtar verbis Aymari Riuallij, *lib. 3. hiſtor. iuris ciuilis, c. de prætorum edict.*) quòd iuri veteri abrogare & nouum condere ei facultas erat. Quòd igitur merum imperium non competijſſe prætoribus plerique exiſtimant, cum quia legimus præfecturam vrbis omnia crimina ſibi vendicaſſe, *l. 1. de offic. præfect. vrbn.* tum ex eo quoque, quòd ſolet prætor remittere tutores, qui dolo verſati ſunt circa ſubſtantiam pupillorum, ad præfectum vrbis puniendos, *l. 1. §. fin. l. de ſuſpect. tutor.* vera non eſt hæc opinio, vt abundè demonſtrat Antonius Vacca in ſuis expoſitionibus, *ad l. 2. de origine iuris. iunctis ab eo notatis in rubr. de offic. præfect. vrb.* Quinimò, prætor ipſe, vt ciues ſcirent quod ius de quaque re quiſque dicturus eſſet, ſeque præmunirent, edicta proponebat, quæ ius honorarium conſtituerunt. Et quia ab honore prætoris id ius venerat, ideo honorarium dictum eſt. tantùm enim aucta eſt prætoris auctoritas, vt quòd ipſe edixiſſet, ob ipſius honorem honorarium vocaretur. Idem ius, prætorium etiam dictum eſt, eo, quòd prætoribus (vt Papiniano placuit) adiuuandi, ſupplendi, vel corrigendi, iuris ciuilis gratia, propter vtilitatem publicam introductum eſt. Adiuuat enim, cum inſtitutis dat bonorum poſſeſſionem ſecúdùm tabulas, qui iure ciuili priùs hæreditatis petitionem habebant. Supplet, quando omnes domini dolo fecerint, quo minùs ſeruum, qui furtum fecerit, in poteſtate haberent: nam iuris ciuilis actionem prætor ſubſequitur, & iudicium honorarium ex hac cauſa in eum, quem actor elegerit, dare pollicetur, *vt apud Iulianum, de noxalibus actionibus, reperitur.* Sed & in ſucceſſione prætor ab iure ciuili omiſſum suppleuit: nam cùm ius ciuile nullam cognatorum mentionem feciſſet, eos prætor ſuccedere poſt ſuos & legitimos voluit, ſicut Diocletianus, Maximianus, Iuſtinianuſque, & plures alij Iureconſulti retulerunt. Iuſtiniani poſtmodum conſtitutio omnem inter agnatos & cognatos ſuccedendi differentiam ſuſtulit. Ius autem ciuile prætor corrigit in furto manifeſto. Decem viri enim, qui, poſt exactos reges, leges, quibus populus Roma. vteretur, in 12. Tabul. ſcripſerunt, furem, qui in manifeſto furto præhenſus eſſet, tum demùm occidi permiſerant, vt Gellius teſtatur, *lib. 11.* ſi furtum aut noctu faceret, aut interdiù ſe, cùm præhenderetur, telo defenderet. Et cæteris autem manifeſtis furibus, liberos verberari, addicique ei iuſſerant, cui factum furtum eſſet, ſi modò id luci feciſſent, neque ſe telo defendiſſent. Seruos item furti manifeſti prehenſos verberibus affici, & è ſaxo præcipitari, ſed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari, noxamque ab his factam ſarciri voluerunt. Poſtea ab lege illa decemuirali diſceſſum eſt. nam ſi quis ſuper manifeſto furto iure & ordine experiri velit, actio in quadruplum autoritate prætoris datur, *vt Iuſtinianus perpetuis & temporalibus actionibus ſcriptum reliquit.* Complura prætorum edicta in Digeſt. libris legimus, de his, qui notantur infamia: de dolo, de metu, de in integrum reſtitutione, de damno infecto, de operis noui nunciatione, de incendio. & alia id genus, quibus iuris ciuilis libri replentur. Plura enim decreta è ſola prætoris iuriſdictione in libris Pandectarum habemus, quàm è reliquis omnibus ſimul ciuilis diſciplinæ partibus. Et interdum iuriſdictionis perpetuæ prætores edicta proponebant, vt: de pactis ſeruandis, de iureiurando: quorum bonorum, de tabulis exhibendis, & ſimilia. Aliquando, prout res incidebant, vt de aliquo in ius vocando, & in albo, vel in charta, alia ve materia, edicta proponebantur. Et quod erat iuriſdictionis perpetuæ corrumpens, pœnam quinquaginta aureorum, ſecundùm Vlpiani ſententiam, luebat, & falſi crimine (autore Modeſt. *libro Digeſtorum 50.*) tenebatur, qui dolo malo edicta corrupiſſet. Neque Prætores, neque iuris condendi autoritatem

tem

tem prætoribus aduentus Imperatorum abſtulit, quum illorum numerus ab his aliquãdo auctus fuerit, & nouam (vt paulò antè diximus) prætoribus iuriſdictionem principes interdum dederint. Præterea, diui fratres, cum marītus quidam eorum temporibus prægnantem vxorem, ea inficiante, diceret. Vale, Priſcano prætori vrbano, quid in hac re faciendum eſſet, reſcripſerunt, vt de ventre inſpiciendo Vlpianus refert. Prætorem quoque aduerſus Campanos, qui metu cuidam illato cautionem pollicitationis extorſerant, interlocutum, Vlpiano aſſidente, legimus. Paulus inſuper ſe præturam geſſiſſe de manumiſſis vindicta ſcriptum reliquit, qui tamen Alexandri temporibus fuit. Druſus etiam Auguſti priuignus, & Galba, & complures alij, præturæ honorem Imperatorum temporibus nacti ſunt. Conſtat ergò prætores Imperatorum temporibus fuiſſe. Sed non tantæ fortaſſis autoritatis, vt priùs, quod & in alijs magiſtratibus coniectare licet, quorum poteſtas aduentu principum diminuta eſt. Vnde Decius Seuerus prætor, quia in quadam reſtitutione dubitabat, Imperatorem Seuerum, *apud Vlpianum de minoribus* conſuluit, vbi aliàs propria autoritate ſtatuiſſet. Primus, qui hunc magiſtratum geſſerit, Rutilius dictus eſt, vt in libro duodequadrageſimo apud Vlpianum ſcriptum habeo. Sed Liuius (cui magis crediderim) Spiegel. Furium, M filium Camillum primam habuiſſe præturam aſſeuerat, *libr. 7. ab vrbe condita.* Vtcunque fuerit, hoc magiſtratu functi ſunt viri illuſtres, Aemylius, Scaurus, Cornelius Sylla, L. Lucullus, M. Cicero, C. Cæſar, Brutus, & alij complures, nec mirum ſit, quum è partibus (vt dixi) prętores crearentur, licèt poſtea immutatum fuerit: nam ex plebe creari cœperunt, Quintuſque Publius Philo primùm de plebe prętor, aduertante Sulpitio conſule, factus eſt. Et prætura, ſicut tribunatus, & ædilitas, media dignitas erat, iunioribusque (vt Plutarchus refert) dari ſolebat. His tamen dignitatibus omiſſis, T. Flaminius in iuuentute ſummam conſulatus dignitatem obtinuit. Cæterùm ea, quæ prætoris officio poſterioribus his temporibus relicta ſunt, pleniùs in Codice conſtitutionum explicantur, ſub eodem ſcilicet titulo, de officio prætoris. & ibi numerum prætorum (quos olim decem & octo creari ſolitos conſtat) ad tres redactum fuiſſe legimus, qui proprium larem ac domicilium in ipſa vrbe haberent. Loquebantur enim Imperatores, illarum conſtitutionum autores, de vrbe Roman. Quanquam Iuſtinianus videatur accipi voluiſſe de Conſtantinopoli.

Praetor fideicommiſſarius. Huius erat deficientiũ voluntates tueri, & fideicõmiſſis ius dicere, à D. Claudio conſtitutus. *Vide apud Alex. perquàm elegans. cap. 15. lib. gen. dier. 2. de prætorum creatione, iure, poteſtate & numero. & item. 3. lib. 2. Parerg. apud Alciat. & Old. in Reſtaur. Polit.*

Praetor maior. Accuratior lector inueniet prætorem maiorem in Romana hiſtoria ſolitum dici. Is verò (Rhodig. teſte) vrbanus intelligi debet. nam cæteri minores erant. *Vide poſt Pomponium de orig. iur. Claudium Cantiunculam, apud quem libr. 1. de offic. iudic. extat elaboratum caput, de Prætoribus.* Spieg.

Praetorem tutelarem primò conſtituiſſe D. Marcum, Capitolinus ſcribit. *Cuiac. ad l. 1. ff. de excuſ.*

Praetor vbanus, qui ius inter vrbanos dicebat. Quamuis ex verbis leg. 12. Tabul. colligitur, eum potiùs iuſſiſſe iudicare. Præerat enim ſortitioni iudicum, & ſub ſortitioni, hoc eſt, per ſortem, & fortuitum euentũ deſignabat ex decurijs & ordinibus eos, qui quoquo tempore iudicarent, illorumque nomina in albo ſuo deſcribebat, Vnde ſortiri forũ, ſortiri iuriſdictionem, ſortiri effectũ dicimus. Planè ſi reijciebantur iudices, ſeu vt nunc loquimur, recuſabantur, ſubſortitionem in locum reiectorum faciebat. Sic peregrinus prætor, inter peregrinos, & de rebus peregrè geſtis cognoſcebat. horum in vrbe 18. erãt. Spieg.

Alij etiam erant Prætores de liberalibus cauſis cognoſcentes, *l. 1. C. ſi mancip. ita venier. l. 3. §. 1. l. 5. ff. de liber. cauſ.* Iuſtin. *Nouell. 13.* [illegible Greek]

Praetores quoque militares ſuos Imperatores Rom. appellaſſe ab eo, quòd exercitui prę irẽt, cum Varro *lib. 3. de ling. Latin.* Iuſtin. *in Nou. conſt. 24. & 25.* ſcribit: [illegible Greek] ait ille [illegible Greek] Briſſ.

Praetorivm pro auditorio iudicum vſurpatur.

Praetoria porrò in conſtitutionibus, domus magnificæ intelliguntur Præſidum iudicumve cauſa in vrbibus extructæ, *l. 31. C. de epiſc. & cler. l. pen. C. de offic. rector. prou. l. 3. C. de operib. publ. l. 3. C. de metat. & epid. lib. 12. l. vlt. de offic. omn. iud. in C. Th.* Vopiſcus *in Aurelia.* [forum nominis ſui in Hoſtienſi ad mare fundare cœpit, in quo poſtea Prætorium publicũ conſtitutum eſt.] Nam vt Alciat. *in comment. de verb. ſign.* monuit; Prætorium ideo imperatoria domus dicta eſt, quod quemcunque militum imperatorem antiqui prętorem dixére. Sicut & principium pro principis tabernaculo accipitur, *l. offic. in fin. ff. de re milit.* Sed & Prætorium veteres appellarunt partem villæ lautiùs ædificatã & patrisfam. habitationi relictam, *l. 2. ff. de ſeru. ruſt. præd. l. 12. ff. de vſu & habit. l. 83. §. 1. l. 91. §. pater. de leg. 3. l. 35. §. Caius. ff. de leg. 2. l. 13. §. vlt. ff. de instr. Pallad. lib. 1. cap. 8. Sueton. in Calig. cap. 37. Tertullia. in lib. de Idololat.* Et Hieron. *teſte Rhenano, lib. 2. aduerſus Iouinian.* dolium illud verſatile Diogenis eleganter prętorium vocat. Nam vt in vrbe ſolius principis domus prætorium appellabatur, reliquorũ ciuium non item, ne vel hac vnã re principis dignitate participarent. Sic in villis ruſticis in quibus ferè quiſque dominium tantum habet in ſuos, quantum princeps in ſuos ſubditos habet, prætorium dixerunt, vbi ſcilicet quaſi rex villæ & princeps habitaret. Prætorium igitur hoc vrbanũ prędium eſt, quia voluptati habitationique domini deſeruit ſolùm, non etiã villaticæ familiæ aut cætero omni ruſtico inſtrumento. Quòd ſi his quoque ſit opportunum, quod eius vſum dominus colono ſuo, & ruſticis operis communicatum voluit, erit tum ruſticum prædium, quia ruſtici reditus cauſa habetur. *Commen. lib. 4. cap. 10. nu. 6. Adde Forcat. in Necyom. dial. 16. nu. 13.*

Praetoria cohors dicta fuit, quæ à prætore, hoc eſt, à Conſule nunquam diſcederet in bello, ob cuſtodiam corporis, teſte Feſto. Africanum aũt inter omnes primùm delegiſſe ſibi aliquot fortiſſimos, qui lateri eius adhęrentes, omnibus alijs muneribus vacarent, ſtipendioque maiore honorarentur, literis proditum eſt, quanquam apud alios multi id antea quoque feciſſent Quem morem ſecuti ſunt omnes, tum in bello, tum domi, præſertim ortis ciuilibus diſcordijs. Iulius Cæſar ꝓpter inimicos aliquandiù vſus eſt cuſtodia corporis, & prætoria cohorte Hiſpanorum. Tandem nimia quadam confidentia, maluit ſemel inſidias vndique imminentes ſubire, quàm cauere ſempert Ideoque cuſtodiam remouit, & haud dubiè inimicis maximam inſidiandi anſam præſtitit: vt euentus tanti viri nos admonere debeat, ne vitioſa ſecuritate periculũ ſubeamus, quod euitarre licet. Old.

Praetoria porta in caſtris erat, qua exercitus ad prœlium educebatur.

Praetoriae actiones ſunt, quæ ab honore, & magiſtratu prætoris Honorariæ quoq; dicuntur: quòd ab ipſo prætore ex iuriſdictione, vel adiuuandi, vel ſupplendi vel corrigendi iuris ciuilis gratia fuerint introductæ, propter publicam vtilitatem, quàm vſus rerum, & experiẽtia quotidiè docuit. Prætores, æquitatis ſemper ſtudioſos, *l. ius autem ciuile. §. ius prætorium. ff. de iuſt. & iur.* Sp.

Praetoriae actiones non plus anno vixerũt, niſi quæ poſtea Principum conſtitutionibus ſunt factę diuturniores. *Commen. lib. 1. cap. 15. num. 2.*

Praetoriae ſtipulationes ſunt, quæ à mero Prætoris officio iuriſdictioneque veniunt, *l. 5. § prætoriæ. l. 52. ff. de verb. oblig. tot. tit. de Prætor. ſtipul. l. 37. ff. de oblig. & actio. & l. 10. §. 1. ff. de compenſat.* Briſſ.

Praetoriarvm ſtipulationum tres videntur eſſe ſpecies; iudiciales, cautionales, & communes. *V. per tot. l. 1. ff. de prætor. ſtipul.* Old.

Praetoris cognitio, ſæpiſſimè dicitur pro cognitione cuiuſlibet iudicis, & prætorium pignus appellatur, tametſi ab alijs iudicibus decretũ ſit, *l. 1. & l. 2. C. de prætor. pign.* Erat enim olim apud prætorem ſumma iudiciorum iudicumque conſtituendorum poteſtas. Sic intelligendus tit. Inſtit. de diuiſ. ſtipul Spieg.

Praetorivm ius eſt quod Prætores introduxerunt adiuuandi, vel ſupplendi, vel corrigendi iuris ciuilis gratia,

... propter vtilitatem publicam: quod & honorarium ... ab honore prætorum ſic dictum. Nam & ipſum ... honorarium quaſi viua vox eſt iuris, &c. *Conn.lib.1. cap.* ... *adde Bald.comment. ſuper inſtit. Inſtit. lib.3. tit.9. de bon. poſſeſſ. &c.*

PRAETORIVS is dicebatur, qui prætura functus eſt: prætorium, quod ad Prætorem ſpectat, ceu prætoria cohors. Erant & prætores militares, quibus non ſecùs, quàm vrbanis popul. Roman. initio magiſtratus munera quædam dabat, follem, glebam, clauim, quæ poteſtatis erant ſigna. *Vide Valturium in dictione, Prætores.lib.8.* Sp.

PRAETORIVS tutor: qui olim quando lis inter tutorem & pupillum ſuboriebatur, à prætore dari ſolebat: ſic dictus quod à prætore daretur. *Theophil. §. ſi inter tutorem. Inſtit. quib.mod.tut.fin. & ibidem Aldebrand.*

PRAEVALERE dicitur quod præponderat, quod potius, potentiuſque eſt ac vincit. *l.69. ff. de euict. §. & illa. Inſtit. de ſociet. §. diuerſa. Inſtit. de empt. & vendit.* Hinc & eodem ſenſu.

PRAEVALENTIA, Paul. *in l. in rem actio.23. §. in omnibus. 4. ff. de rei vind.* [mea res, ait, per præualētiam alienam rem trahit.] Spieg.

PRAEVARICARI verbum dupliciter accipitur in Iure ciuili. Præuaricari inprimis dicitur, qui veras probationes & accuſationes omittit, falſas probationes & rei defenſiones admittit & colludit cum reo, *l.1. §. præuaricatorem.1. ad S.C.Turpil. Idem dicitur in l. athletas. tit. de his, qui not. infam. Idem dicitur in l. præuaricatores. de verb.ſignif. Idem dicitur in l.1. huius tituli.* Plin. *lib.18. cap.19* ait ab oratoribus hoc nomē deductum eſſe. Idque veriſimilius eſt, quàm quod hic dicitur à Ioan. Cro. ab aratoribus dicitur præuaricari cùm à ſulcis aberrant. Hinc nomen in ius ciuile inductum eſt. Altera ſignificatio eſt, quæ pertinet ad aduocatum, qui corruptus eſt, quique prodit cauſam. *In partit.* quærit Cic. an verbum hoc ad eum pertineat tantùm, qui accuſatorem corrupit. Sed præuaricationis nomine vtriuſque continetur apud Ioannem Cros. *in l.1. hoc tit.* Accuſator qui præuaricatur in iudicio publico imprimis notatur infamia, *l.1. d.tit. de his qui notat infam.* Idque edicti verbis expreſſum eſt. Damnatus publico iudicio infamis eſt, *vt in l. infamem.1. de public. iudic. dicitur.* Præuaricationis autem iudicium cùm refertur ad accuſatorem corruptum, publicum iudicium eſt, *vt docet Macer. in l.3. §. ſi prodiderit cauſam aduocatus non publicum eſt iudicium.* Differt autem hic præuaricator ab eo, qui deſiſtit ab accuſatione, qui incidit in pœnam Senatuſconſulti Turpilliani, *l.3. §. pœna.* quinque librarum eſt auri Senatuſconſulti. Turpillian. Et propterea hic locus eſt notandus, quia in toto iure Ciuili, ne ſub titulo primo, de Senatuſconſulto Turpilliano eius Senatuſconſulti pœna exprimitur. Augetur tamen nonnunquam ex cauſa hæc pœna, *vt dicitur in l. abſentem.1. de pœnis.* Accuſator in præuaricatione conuictus, poſtea ex lege non excuſatur, *l.5. huius tituli.* Punitur etiam extra ordinem, *l.1. & 2.* In reum autem corrumpentem accuſatorem hæc pœna conſtituta eſt, quòd pro condemnato habeatur, præterquam in ſanguine. Nam ignoſcendum cenſuerunt iuris autores ei qui ſanguinem ſuum qualitercunque redemptum voluerit, *vt dicitur in l.1. ff. de de bon. eor. qu. ante ſentent.* Et hac ratione fit, vt liceat tranſigere in capitalibus criminibus, *l. tranſigere. C. de tranſactionibus.* Secundum genus præuaricationis pertinet ad aduocatum, prodentem cauſam aduerſario *in l.1. hoc tit.* qui etiam punitur pœna extraordinaria, puto eum non notari infamia. Id enim nec edicto prætoris de his qui not. infam. nec vlla alia lege expreſſum eſt, quia hoc in iudicium publicum non eſt: *vt ſuperius. l.3. hoc tit.* Si aduocatus conuictus ſit præuaricationis, ſententia ipſo iure reſcinditur, quæ lata eſt propter huiuſmodi præuaricationem. Et id vulgò creditur, nec ratione caret, *l.1. C. de aduoc. diuerſ. iudic.* Eſt caſus ſingularis, vbi ſententia ipſo iure reſcinditur ſine appellatione. Hic quæri ſolet, an ſi minor ſit, cuius cauſa prodita eſt, ita ſententia ipſo iure videatur reſcindi, vt reſtitutione opus non ſit, quòd reſtitutionis nulla mentio fiat, *d.l.1. C. de aduoc. diuerſ. iud.* An verò reſtitutio in integrum petenda ſit? quod videtur probare, l. minorautem. §.1. de minoribus. Variant *hoc titulo* interpretes & mirum in modum ſe torquent. Id mihi videtur probabilius eſſe, reſtitutione in integrum opus non eſſe, niſi quis malit de præuaricatione, & contra aduocatum eo nomine agere. Si ergò aduocatus præuaricationis accuſationis conuictus ſit, nulla opus eſt in integrum reſtitutione: Si verò abſolutus, pœna eſt talionis ſtatuta in eum, qui temerè præuaricationis aduocatum ſuum inſimulauit. *l.1. C. de aduoc.* Tutiùs ergo eſt & ſatiùs in integrũ reſtitutionem petere, vt cognita cauſa, ſi præuaricationis conuictus ſit aduocatus, reſtitutio fiat, ſi cõuictus non fuerit, non propterea incidet in pœnam talionis actor, &c. *Seilerus ex lecturis Duareni nondum impreſſis ſub d.tit. de præuaricationibus.*

PRAEVARICARI, ait Martianus, eſt vera crimina abſcondere, *l.1. ff. ad Senatuſconſ. Turpill.* & paulò pòſt, Præuaricatorem eum eſſe oſtendimus, qui colludit cum reo, & tranſlatitiè munere accuſandi defungitur: eo quòd proprias quidem probationes diſſimularet, falſas verò rei excuſationes admitteret. Hot.

PRAEVARICATIO eſt ab officij ſui præſcriptione deflexio atque alteratio, ſiue malitia, ſiue imprudentia. *Vide Catanaeum Comment.* Spieg. Idem in effectu ſentit Cuiac. *obſeru. lib.10. cap. vlt.* dum præuaricationem definit his verbis; Præuaricatio, inquit, eſt tranſire dicenda, vel curſim & breuiter attingere quæ ſunt inculcanda, infigenda, repetenda. Dicitur autem Præuaricatio Græcè *παράβασις ἀπόστου.*

PRAEVARICATOR, inquit Vlpianus, eſt quaſi varicator, qui diuerſam partem adiuuat prodita cauſa ſua, quod nomen Labeo à varia certatione tractum ait. is autē præuaricator propriè dicitur, qui publico iudicio accuſauerit. cæterùm aduocatus non propriè præuaricator dicitur. *l.1. ff. de præuaric.* Hot.

PRAEVARICATOR opponitur verò accuſatori. Eſt enim præuaricator is, qui dum fingit ſe accuſare, id agit potiùs, vt reus abſoluatur. Præuaricator (inquit critici.) *ποφίζομαί σοι*, id eſt, parco & alludo tibi. Præuaricor reo, *καθυφίημι τῷ ὑπευθύνῳ*, id eſt, ſubmitto me reo, vel pleniùs, Præuaricator eſt accuſator, qui in iudicio publico abſolutioni incumbit non damnationi, quaſi varicator, *vt ait l.1. de præuar.* id eſt, *ποικιλλόμενος*, vt auctores Baſil. interpretantur, cui interpretationi conſentit notatio Labeonis à varia certatione, & Cicer. quod in contrarijs cauſis quaſi variè poſitus eſſe videatur. Feſtus à prætergrediendo, cui conuenienter critici, præuaricat, diuaricat, varicat, *ἐπιβαίνω, διαποικίλλω. Cuiac. obſer. lib.9. cap. vlt. in princ.*

PRAEVARICATORES eos appellamus, inquit Vlp. qui cauſſam aduerſarijs ſuis donant, & ex parte actoris in partem rei concedunt. à varicando enim præuaricatores dicti ſunt, *l.212. ff. de verb. ſign.* In quam eandem ſententiam illud eſt Ciceronis *in Partit.* Vt ſi in reo pecunia abſoluta, rurſuſque reuocato, præuaricationem accuſator eſſe definiat omnem iudicij corruptelam ab reo: defenſor autem non omnem, ſed tantummodò accuſatoris corruptelam ab reo. Item, Defenſor autem verbi vim ex nomine ipſo reperiet: quod ſignificat, eum, qui in cõtrarijs cauſis quaſi variè eſſe poſitus videatur. *Vide Brech. in l. præuaricatores. ff. de ver. & verb. ſignif.* Hot.

PRAEVARICATORES dicuntur, qui cum aduerſa parte colludunt: quaſi varientur, id eſt, in aduerſam partem eant. Varicari enim verbum, à varicibus deriuatur, quod in tranſuerſum ire ſignificat. Qui enim varicibus laborat, recta ire nequit: quòd crura illi turgeſcunt in venulis noxijs. Labeo à varia concertatione, id nomen tractum aiebat, *§. præuaricator. in l. athletas. de his qui notan. infam. Vide Aciatum in l. præuaricatores, de verbor. ſignific. & lege, Temeritas accuſatorum.* Spiegelius. Qui vera crimina conatur abſcondere præuaricationis; qui proprias probationes diſſimulat, tergiuerſationis tenetur: *Conn. lib.5. cap.7. nu.3.*

PRAEVENIRE, interdum occupare: & ita Præuenire dicitur, qui prior agit in iudicio, *l.4. ff. ad leg. Iul. de adult. l.2. §. vlt. & l.15. ff. eod. tit.* Vnde Præuentio, *de qua in l.7. ff. de iudic.*

PRAECARIA, vel ad precarium conceſſio, vtrunque enim dicitur, & cuius ſit mentio *in c. precaria. & in tit. extr. de precar.* longè differt à precario, quod tractatur. ff. de precario. Eſt aũt ſpecies colonarij contractus, veluti cùm fundus datur in aliquot annos, quibus elapſis, ad precariā

noſtula-

poſtulationem coloni, dominus vel hæres teneatur talem contractum ſemper deinceps in totidem annos renouare. Budæus annotauit *in l. Herennius. ff. de euictio.* quòd Galli vulgò tolerantiam appellant, Precarium cliẽtelare dici poſſe: vt cùm dicimus, patronum clienti indulſiſſe, vt precario poſſideret: vel clientem, precarium obtinuiſſe, vel annum, vel quinquennale, vel aliud quantulumcunque. Iuriſcoſſ. Precarij verbo vtentes, precariò rogare, & precariò concedere dicunt. *Vide ſuprà, Commodatum. & l. patrum. de verb. ſign.* Spieg.

Precaria, ſiue precatiua verba dicuntur in teſtamentis, cùm teſtator non pro ſuo iure ac legum auctoritate quid hæredibus ſuis mandat: ſed aliquid ab ijs precariò poſtulat: veluti peto, rogo, volo, mando. *§. vlt. Inſtit. de ſing. reb. per fideic. relict. l. 2, C. commun. de leg.* Deprecor, cupio, iniungo, cupio des, opto des, credo te daturum, exigo, deſidero vti des, *l. etiam. 115. l. & eo modo, 118. ff. de legat. 1. l. peto. 69. ff. de legat. 2. & apud Paul. lib. Sent. 4. cap. 1. l. 2. & 4. C. de codic. l. 24. C. famil. erciſc.* Hot.

Precaria verba appellantur, quæ non directa, nec imperatiua ſunt, ſed inflexa & rogatiuè concepta. *l. 2. & l. 4. C. de fideicommiſſ. l. 41. cùm filio. ff. de vulga. & pupill. l. 24. C. famil. erciſcun. l. 10. C. de collatio. l. vlt. C. de falſa cauſ. & l. 15. C. de teſtam. l. 11. & l. 13. C. de fideicomm. libert.* Qualia ſunt, rogo, peto, mando, deprecor, volo, cupio, deſidero, iniungo, opto, fideicommitto, exigo, ſcio te reſtiturum, credo, vel ſpero te daturum. *Paulus lib. 5. ſent. tit. 1. l. 2. C. de legat. l. 118. ff. de lega. 1. l. 35. ff. de auro arg.* Nam qui ita loquitur, nihil imperioſè facit, vel ordinat, ſed preces adhibet, & obteſtatione magis, quàm iuſſione vtitur. Hęc verba fideicommiſſi dicuntur, *l. 69. §. vlt. de leg. 2. l. 11. §. 1. de legat. 3.* Fideicommiſſa enim precatiuo modo relinquuntur, vt Vlpianus *in Inſtitut. tit. 24.* ait, id eſt, vt Iſidor. *lib. 5. cap. 24.* tradit, non directis verbis, ſed precatiuis. Briſſ.

Sic precariam ſubſtitutionem fideicommiſſariam accipimus, *in l. 16. C. de pact.* & precariam voluntatem, *in l. 66. de leg. 2.* Briſſ.

Precario nomen, ipſa terminatione ablatiui pro aduerbio accipitur Paulus ait: [precariò habere videtur, qui poſſeſſionem corporis vel iuris adeptus, ex hac ſolummodo cauſa quod adhibuit preces, & impetrauit, quod ſibi poſſidere, aut vti liceat.] Spieg.

Precarium eſt, ait Vlpian. quod precibus petenti vtendum conceditur tamdiù, quamdiù is qui conceſſit patitur, *l. 1. ff. de precario.* Inter precarium autem & commodatum has reperio differentias: Precarium primùm rerum immobilium ac iurium cauſa inſtitutum videtur. *l. 2. & 3. ff. eod.* Commodatum autem ad res mobiles propriè pertinet. Et commodatum ab initio voluntatis eſt, ſed poſtea fit neceſſitatis: at in precario ſemper manet libera voluntas repoſcendæ rei. Qui precariò cõcedit, dare ad tempus videtur. itaque donationis & liberalitatis genus appellatur *in l. 1. & l. quæſitum. 8. §. 3. & l. interdictum. 14. ff. eod.* eoque cùm quis de re ſibi reſtituenda cautum habet, precarium interdictum ei non competit, *l. & habet. 15. § eod.* Qui verò commodat, longe ab omni donationis ſpecie abeſt, ſibiq; cauere de reſtituendo conſueuit. Cui precariò conceſſum eſt, poſſeſſionem habet, *l. 4. §. 1. d. l. & habet. §. 4. eod.* Commodatarius verò non poſſidet Precariò vtens dolum tantùm & latam culpam præſtat, *l. quæſitum. 8. §. eod.* Commodatarius verò, etiam leuiſſimam. Precarium magis ad donationis & beneficij, quàm ad negotij contracti cauſam ſpectat, eoque nulla eo nomine iuris ciuilis actio eſt, *d. l. interdictum.* Commodatum autem contractus eſt, ſuamque iure ciuili actionem habet. Ex precario, tum interdictum, tum incerti condictio præſcriptis verbis, quæ bonæ fidei eſt, conceditur, *l. 2. & l. duo. 19. eod.* ex commodato verò ciuilis actio tantùm. Commodatum vſus certi cauſa fit cum aliquo tempore expreſſo, vel tacito, nec niſi eo expleto reuocatur. Precariũ nec vſus certi cauſa fit, & quouis tempore reuocatur. *Hæc ex tit. de precario, ſummatim.* Hot.

Precator, qui pro altero intercedit, vel poſtulat. Itaque impropriè, vt pleraque alia in conſtit. Princip. occurrunt. Ab Impp pro ſeipſo petente ponitur, *l. & ſi legib. C. ſi cont. ius vel. vtil. publ.* vbi dicunt, mendax precator careat impetratis. Spieg.

Preces in libris iuris, deſideria libellis, qui imperatori porriguntur, comprehenſa: ſeu deſideria in libellũ principi oblatum collata ſignificant, *tit. de precib. imperat. offer. C. l. 29. ff. ad leg. Cornel. de falſ. l. 2. C. de inſtit. & ſubſtit. l. vlt. C. ad SC. Turpill. l. 9. C. de lib. cauſa. l. 8. C. de præd. minor. l. 4. C. ſi cont. ius vel vtil. publ.* Preces fundere ſupplicare eſt. *l. 5. C. de rer. permut. l. 5. l. 19. C. de donat. l. 17. C. de rei vind.* ex Briſſ.

Preces armatæ, quales ſunt Principũ, iuxta Mimum celebrem: cogit rogando, qui rogat potentior.

Precia refundenda, *l. in integrum. ff. de minor.* Sp.

Precio deprauatus, *l. vlt. C. de pœna indic. qui mal. iudica.* De eo inquit, qui precio deprauatus, aut gratia perperam iudicauerit. Spieg.

Pretiosus dicitur, qui magni pretij eſt *l. 23. §. idem Iulianus. l. 63. ff. ad l. Falcid.*

Pretioſior facta res dicitur, cuius pretium ob impenſas in eam factas, auctum eſt, *l. 8. ff. de rei vind. l. 3. §. ſed ſi mutua. ff. de in rem verſo. l. 29. §. domus. ff. de pign.*

Pretioſum & vile aduerſantur, *l. 3. §. 1. ff. de damno infect.*

Precioſiſſimas picturas licet habere in pariete communi. *Vide l. quidam Iberus. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Sp.

Precium id appellari Varro autor eſt, quod æſtimationis emptioniſque cauſa conſtituitur à ſolis peritis dictum & definitum, ſi quidem hi duntaxat id facere rectè poſſunt. *Renard. l. imaginaria venditio. ff. de reg. iur.* Alijs videtur ab antiquo verbo procire dictum, quod petere ſignificat: licet recentiores Grammatici, quaſi prætium dici ſentiant: quibus ratio ſyllabæ, itemque ſcripturæ aduerſatur: per c. enim ſcribẽdum, videtur Alciato. Eſt autem ad tranſlationem dominij neceſſarium, vt precium, vel ſit ſolutum, vel emptori creditum ad tempus: aut quòd alio modo ſatisfactum fuerit venditori, *§. venditæ. Inſtit. de rer. diuiſ. l. quotiens. C. de rei vind.* Obſeruandum, quod qui precio fruitur, non minus habere intelligitur, quàm qui principali re fruitur. *teſte Caio, l. quia qui. ff. de vſufr.* Sp.

Precium inflictum, *apud Iulianum in l. ex facto. ff. negot. geſt.* Spieg.

Precium propriè eſt, quod pro re empta datur, & in veteri Gloſſario definitur, τίμημα ἐπὶ τοῖς ὠνίοις καταβαλλόμενον, *l. 1. ff. de rer. permut. §. precium autem. Inſtit. de emptio. & vend.* Sed tamen & precium conductionis, *in l. 28. §. 1. ff. locati.* Et precium pro mercede, *in l. 10. in fin. ff. de acquir. poſſeſſ. l. vlt. §. vlt. ff. de leg. Rhod. l. 51. §. locaui. l. 58. ff. locat.* poſitum inuenitur. Sic precium operæ, *in l. 52. §. ſi in coëunda. ff. pro ſoc.* Et manuprecium, quaſi manus & artis merces, *vt lib. 4. Select. Antiqu. expoſui.* Precium tamen depoſitionis à mercede ſeparat Vlpian. *in l. 2. §. & generaliter. ff. vi bon. rapt.* vbi precium pro præmio accipi poteſt, quemadmodum & in l 5. §. vlt. ff. de iniur. accipitur. Et apud Liuium *lib. 32.* his verbis: [haud ſatis dignum tanti laboris periculique precium erat.] Et apud Vopiſcum *in Aurelian* [Debet enim quid præter dignitatem precium eſſe meritorum.] Briſſ.

Precium à re diſcernitur, quod illud ſit in numerata pecunia: Res autem in alia ſpecie: eademque facilitate emptor à venditore diſtinguetur, quod hic rem præſtet, ille precium. At iſta diſtinctio in permutationibus adhiberi non poteſt, quòd in eis aut rem vterque tradat, aut vterque precium. Precium item cùm dico, intellige pecuniam: quæ quod æſtimandarum rerum cauſa inuenta tantùm ſit, & inſtituta, precij nomine quoque appellatur. Propriè tamen precium eſt cum æqua facta æſtimatione, pecunia pro rebus ſoluitur. neque verè precium eſſe poteſt, niſi quòd ſit alicuius rei precium, &c. *Connanus lib. 7. cap. 5. num. 2.*

Precium minus videtur eſſe, ſi nec dimidia pars veri precij ſoluta ſit. Iuſtum precium, quod ſaltem dimidium eſt, ad veram æſtimationem rei. Diſtinguit enim Dioclet. iuſtum precium à verò. Iuſtum appellatur, quod mediam veri precij partem æquat. Verùm autem eſt quanti res valet communi hominum æſtimatione. Non enim vendentis cupiditas aut affectio attenditur, &c. *Connan. lib. 7. cap. 9. num. 6.*

Pridem, de longiori tempore dicitur. Vnde pro materiæ conditione accipiendum. *aliquot indicat loca* Albericus.

PRIDIE, id eſt, priori, ſiue præcedenti die, *l.1.§.priori. de aqua quot, l.pridie.de ferijs.* Alb.

PRIMA fronte, prima facie, primo aditu, pro primò, *l.1. C.de poſtul. l.quinquaginta. ff.de probat. l.vnic. C.de cad.toll. l.aliena. §.fin. ff.de fideic.libert.*

PRIMAS propriè Patriarcha, *c.1. & 2.99.diſtinct.* aliquãdo eo nomine ſignificatur Archiepiſcopus, *c.ſanè de fornic. comp.* Nam, quantum ad effectum, nulla eſt differentia inter primatem & Archiepiſcopum, *c.duo.de offic.ord.* Qui ſint primates, in l.1. in rub.de Alex 1.lib.11. cap.docet Bartol. *& vide ibi Pirrhum Anglebermaum.* Prat.

PRIMATES, dicti ſunt, qui & Summates, ſiue optimates, id eſt, primi in ciuitate, *Vide Bart.in d.l.1.*

PRIMATVS, ipſa autoritas primatum.

PRIMICERIVM, πριμικήριον definit Suid. τὸν πρῶτον τῆς τάξεως, de quo in Nou.8. idque variorum ordinum, vt primicerius notariorũ, *vt in l.1. C.de primicerio & ſecundicerio.* quẽ Socrates *lib.7.c.23.* πρωτοστάτην τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων appellat. Et hic quidem primicerius, *vt Alcia. in rub. C.de primicerijs.lib.12.tradit.* notarius principis dicitur, & honore inter notarios primus, ſicut ſecundus, ſecundicerius. κηρὸς enim ceram ſignificat, κήρωμα tabulam ceream, in qua antiqui ſcribebant. Ab huiuſmodi igitur tabulis dicti ſunt primicerij ſecundùm aliquos. Verùm alijs videtur à cereo fieri, vt quoque autor eſt Hieronymus *in Chronicis*, & Caſſiodorus *in epiſtolis*, quoniam & græcè dicatur πριμικήριος. A quorum ſententia non videtur diſſentire Connan. *lib.4. cap.14. num.6.* ſcribens primicerij munus hoc fuiſſe, vt literis principis, quibus aut donum aliquod, aut honorem, magiſtratumque concedebat, cereum illius ſigillum apponeret, vt hodie ſolet Cancellarius in Francia. Verùm, vt diximus, primicerius non ſolùm notariorum dicitur, ſed etiam aliarum dignitatum. quomodo accipitur in iure Canonico, *c.perlectis. §.ad primicerium, 25.diſtinct.* & primicerius fabricæ, *l.2. C.de fabric.* & primicerius domeſticorum, protectorum, equitum, *l.2. & fin. C. de domeſticis. & protector.* Prat.

PRIMICERIVS menſorum, *l.vnic. de menſorib. lib.12.* & Primicerius in officio pręfectorum prætorio, apud Vegetium *lib.2. cap.21.* Et

PRIMICERIVS adiutor, *l.fin.C.de offic.præfecti vrbi.* Primicerius exceptorum, ſingulariorum, Auguſtalium, ſcriniorum, deputatorum, ſacri cubiculi, *l.vnic. C.qui à præbit. tit. C. Theod apud Caſsiod. lib.11.var. & in notitia* primicerius legionum *apud Gul.Tirenſ.Pontif.lib.2.de bell.ſac.cap.10.* Sic & primicerius defenſorum. Primicerius Scholæ cantorum, & Cardinalis primicerius *apud Luitprandum. lib.6. de reb. per Europ geſtis.* Eadem figura ſecundicerius. Prat.

PRIMICERIVS, *in c.vnic. de offic.primicer. in antiq.* ſubeſt Archidiacono, & dicitur cantor, vel ſuccentor in quibuſdam eccleſijs. Prat. Ammianus etiam refert inter tribunos fuiſſe, qui dicerentur primicerij, [vexati ſunt (inquit) multi & nocentes, & innocentes, inter quos Valentinus ex primicerio protectorum tribunus.] Hieronymus *in chron. Euſebij* [Iouinianus ex primicerio domeſticorum Imperator eſt factus.] Primochyrium hunc Scotus appellat, ad Theod. quaſi primum à manibus. *Adde Cuiac.de primicerio, & ſecundicerio. lib.12. C.*

PRIMIPILVS quis ſit, eiuſque centurio magna controuerſia eſt: maior verò ferè cur tot priuilegijs primipilaris cauſa donata ſit. Antonius Auguſtin. *lib.ſingulari ad Modeſtinum* non dubitat, quin primipilaris dicatur, qui centurio primipili fuiſſet. Hunc quidem principio primũ centurionem appellatum, Liuius *lib.7.* ſcribit: idem *lib.8.* Primipilum appellat, & centurionem, & tertiam peditum partem. Namque pedites in haſtatos, principes (à quibus principia dicta ſunt) *l.1. C.de vetera. lib.12. l.vlt.§.ſi qua.& ſeq. C.de ero.mil. anno. eod.lib.* & triarios diuidit. Hos poſtremos tribus vexillis cõſtare ait. Nam ſub ſignis, inquit, quindecim ordines locabantur, ex quibus ordo vnuſquiſque tres partes habebat. earum vnamquamque primum pilum vocabant, tribus ex vexillis conſtabat, vexillum 184. homines erant. Primum vexillum triarios ducebat. veteranum militem ſpectatæ virtutis: ſecundum rorarios, tertium accenſos. Hæc Liuius. Vegetius verò *lib.2. cap.8. de re milit.* ait: [vetus conſuetudo tenuit, vt ex primo principe legionis promoueretur centurio primipili, qui non ſolum aquilæ præerat, verùm etiam quatuor centurias, hoc eſt, 400. milites in prima acie gubernabat. hic tanquam caput totius legionis merita conſequebatur, & commoda.] & alio loco *cap.21.* [Primipili centurio, poſtquam in orbem omnes cohortes per diuerſas adminiſtrauerit ſcholas, in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda conſequitur, ſicut primicerius in officio præfectorum. Prætorio ad honeſtum quæſtuoſumque militiæ peruenit gradum.] Nec diſſentit admodũ ab his Halicarnaſſ. *lib.9.* his verbis explicans, quis primipilus diceretur ἵνα αἰτ. τῶν ταγμάτων τοῦ λαμπροτάτου ἀρχῆς ... ὁ τὰς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ... τὸν πρῶτον ... πρίμιπιλον καλοῦσιν, in hoc à Vegetio diſcrepans, quod hic primipilũ quatuor centurias, hoc eſt, quadringẽtos milites gubernaſſe tradit: ipſe aũt centum & ſexaginta. Similiter & Suidas, primipilarius, inquit, maiorem dignitatẽ inter milites habens, a Romanis appellatur: ex quorum verbis maximè Vegetij, Antonius Auguſt. *præallegato loco* colligit, primipilũ in prima cohorte fuiſſe vnius legionis, in qua idem ait aquilam eſſe, & principum imagines. Nemo autem ignorat, in decem cohortes, legionem diuidi: licet in numero militum, & legionis, & cohortium variatum ſit: à veteribus illud quoque conſtitutum legimus, vt ex donatiuo, quod milites conſequebantur, dimidia pars apud ſigna ſequeſtraretur, ipſiſque ſeruaretur militibus, quo interim annona publica ſuſtentati, eorum fieret locupletius caſtrenſe peculium, ſcienteſque fortunarum ſuarum partẽ apud ſigna depoſitam, de deſerendo non facilè cogitarent. Huius æris militaris cura, ad primipilarem pertinebat: ſimulatque pecunię publicæ, & ſtipendiorum militum: vt ea pro cuiuſque meritis, primipilaris (quem, cùm veteranus miles ad id munus ſemper eligeretur, veriſimile fuit, ſingulorum militum virtutem perſpicuè nouiſſe) diſtribueret. Horum omnium rationem reddere, eum Cæſari oportebat: ex qua ſi debitor reipublicæ ſuperaſſet, voluit lex, publicis fauens neceſſitatibus, *l.1. C. de condict. ex l.* ob recepta militum ſtipendia, & æs militare (quod omne, apud ſe primipilarem habuiſſe, ambigendũ non eſt) obnoxia eſſe, tam dotalia vxoris bona, quam filiorum facultates, tametſi patris hæredes nó extitiſſent. cum tamen alioqui, nec filius pro patre, nec vxor pro marito conueniatur. At hoc caſu ideo, quoniam fraudatio hæc primipilaris, ad totius reipublicæ euerſionem quodammodo ſpectare videbatur, priuatis ſuis ſtipendijs, militibus, quorum opera reſpublica defenditur, permanet, & conſeruatur. Huic quoque primipilari, Alciat. Græcum iureconſultum ſecutus, exiſtimat annonam commiſſam, vt eam inter milites per capita diuideret. Nam vt definit Theodor. Hermopolites πρίμιπιλόν ἐστι τὸ τοῖς πρώτοις ... ἀπονεμόμενον ... ἵνα διανείμη ... αὐτοῖς, primipilon eſt annona quæ datur primipili cẽturionibus, vt inter milites diſtribuatur. cui opinioni accedit, l.3. de primipilis, & l. ſpeciebus. C. de cohortal. lib.12. teſte Alciato *in rubr. C.de primipil.lib.12.* vt refert Spieg. Eamque ſequitur Hugo Donellus *de pig.* primipilum definiens, qui militari annonæ curandæ propoſitus eſt, cuius cura & adminiſtratio omnibus rebus potior, & antiquior eſſe debet. *Iacobus Cuiac.l.ſolita. C.de cohortalibus principibus.lib.12. C.quem ibi vide omnino.* Verùm id Ioan.Coraſ. *lib.5.Miſcell.cap.4.* ſibi perſuadere non poteſt. Nam alioqui abſurdè minus dicendum, eundem fuiſſe primipilarem, cum pręfectò legionis, ad quem armorum, equorum, veſtium, annonæque militaris curam olim pertinuiſſe, Vegetius, & alij, qui de re militari ſcripſerunt, teſtantur, de eius officio, & dignitate alia multa non inconcinnè diſſerentes. Hęc accuratè obſeruãda ſunt: cùm non vno in loco in iure noſtro, primipili, primipiliariumque mentio fiat, *l.fin.§.ab huiuſmodi. ff.de mun.& honori.* neutriuſque veram interpretationem ſint aſſecuti Accurſiani, quin pleraque deliramenta comminiſcuntur, digna certè quæ in familia Plutonis perpetuò ſepulta iaceant. *Coraſ.& alij dictis locis.*

PRIMIPILATVS ſingularia ergò ſunt; quod cauſæ primipili dos non præfertur in hypothecis: & ſi debitor ex cauſa primipili, vel fideiuſſor, aut nominator eius ſoluendo

uendo non ſit, dos vxoris vindicatur, *l. fin. C. in quibus cauſ. pign. tac. contrah.* Ad hæc fiſco tenētur filij primipili, etiamſi hęredes non extiterint, *l. ſi tutores. C. de compenſat. Cuiac. l. vtilitas publica. C. de primipilo. lib. 12.*

PRIMIPILATVS autem commoda ſunt ſalaria, quę ei dantur, ſiue vt Græci vertunt τὰ λόγῳ παραμυθίας παρεχόμενα. *l. pater. ff. de adimen. legatis.* Sed non debentur antequam impleta ſit functio primipili debita in hęredem trāſmittuntur, *d. tit. de primipilo, l. 1. & ibi Cuiac.*

Vnde Primipilaris, qui primipili honorem geſſit, *l. 36. §. Iul. ff. de leg. 3. l. 33. §. quadam. ff. de aur. arg. l. 10. §. vlt. ff. de excuſ. tut. l. vlt. §. patrimoniorum. ff. de muneri. & honorib. l. 27. C. de epiſc. & cleric.* Et Primipilarius *in l. vlt. C. de filijs officialib. lib. 12. & l. 4. de cohortalib. lib. 12. C.* Suid. πριμιπιλάριος ὁ τὸ μεῖζον ἀξίωμα τῶν στρατιωτῶν ἔχων παρὰ ῥωμαίοις.

PRIMISCRINIVS, *in l. vlt. C. de num. lib. 12. l. vlt. C. de apparitoribus præf. prætor. eod. l. 3. Cod. de diuerſ. offic. libr. 12. & apud Symmach. lib. 1. epiſt. 33. & in notitia Imperij Roman. perſæpè.* Briſſonius. Dicuntur autem primiſcrinij etiam primicerij, & ij. dant apparitores, *l. 1. C. de ſportulis,* & ob id puniuntur, *l. 3. C. de diuerſis officijs. lib. 12. Cuiac. ad l. vlt. de apparitor. præf. prætor. C. d. libr. 12.*

PRIMITIAE. Primitię dicūtur propriè primifructus ex agro ſuſcepti, qui Deo offeruntur. Hę non erant ſpeciali nomine definitæ, ſed offerentium arbitrio derelictæ, prout traditionem quoque accepimus Hebręorum, non lege perceptam, ſed arbitrio magiſtrorū inoſitam, quòd plurimum 40. partem dabant ſacerdotibus, qui minimum 60. & ſic inter 40. & 60. licebat quodcunque vellent offerre, ſcilicet non licentia diſpenſationis, ſed iuris communis. Quod autem in Pentateucho dubium derelictum eſt, hoc ſpecialiter definitur, propter ſacerdotum auaritiam, ne ampliùs à populo exigant in primitijs offerendis. Quæ quidem, vtrum tales ſint in præcepto, ſicut, ſicut decimæ, tractatur per gloſ. fin. & Doct. *c. 1. de decim. primit. & obl. lib. 3. Decret.* vbi dicta gloſ. Primitiæ (inquit) tanquam debitæ exiguntur, ſicut & decimæ *16. qu. 1. reuertimini 32. diſt. præter hoc.* Sed nunquid primogenitum animalium ſit pro primitijs, nunquidve in pecudibus datur primogenitum? Hugo dicit de ducentis vnum dandum eſſe loco primitiarum. At quod dicitur de 40. & 60. habet locum in aridis & liquidis, *vt not. 13. qu. 1. §. 1. in princ.* Goff. & Ray. & Inn. dixerunt in hoc ſtandum conſuetudini, ſi non eſt conſuetudo, in optione dantis, ſecundùm Innocent. & Goff. dicit, quòd ſeruabitur conſuetudo vicinorum, *de conſuetudine. cùm olim,* & ex multis eligetur mediocritas *10. qu. 2. hoc ius.* vel quod eſt minimum, *de regul. iur. in obſcuris. lib. 6.* Hoc vltimum recidit in dictum Innoc. Ioan. And.

PRIMITIAE in concilijs appellātur ἀπαρχαὶ τῶν ἁγίων καρπῶν à D. Paulo ἀφορίσματα. Interpretes Baſilicōn, ἀφορίσματα, aiunt, λέγονται αἱ ἀπαρχαὶ τῶν ἀγρῶν ἤτοι τῶν καρπῶν, λέγονται δὲ ἀπάρχαι πᾶς καὶ πᾶσα ἀπαρχή. Prat. ex *Cuiac. ad l. 42. ff. de verb. obl.*

PRIMOCHIRIVS, *Lege, Primicerius.*

PRIMOGENITVRA, eſt ius prioris ætatis honorificum & vtile competens filio, qui primus eſt in ordine naſcendi, *c. qui prior. de reg. iur. 6.*

PRIMOGENITVRA, ius, qualitas, ſeu prærogatiua primogeniti. *de qua Alber. ſingulariter tractat in l. pen. C. de donat. inter vir. & vxor. & in §. diſcipuli. in proœm. Pand.* Sp.

PRIMOGENITVS regis, poſt regnum ſuſceptum natus, ſuccedit patri in regno, non primogenitus ante illud, *vt Baro à Tautenberg venuſtè declarat tit. 14. circa fin. libr. 1. feud.* Spieg.

PRIMORES, pro optimatibus. Modeſtinus, igitur, ait, adhibitis hæredibus & primoribus ciuitatis diſpiciendum eſſe, &c. *ad fin. l. legatum ff. de vſu & vſufructu.* Sp.

PRIMO gradu ſcriptos accipere debemus omnes, qui primo loco ſcripti ſunt, *l. 1. §. defertur. ff. de bon. poſſ. ſecū. tabul.* quos principali loco inſtitutos vocant Impp. *in l. 13. C. de fideicom.* quibus qui ſubſtituūtur, hi ſecundi hæredes, id eſt, ſecundo gradu ſcripti vocantur, *vt lib. 17. docebimus.* Primæ tabulę paternæ accipiendæ ſunt, *in l. 41. §. cohæres. ff. de vulg. & pupil. l. 2. §. ſi in primis. ff. de ſtatu lib.* Idque ratione pupillarium tabularum, quæ idcirco ſecundę appellantur. *Qua de re pluribus lib. 3. Selectarum antiquit. differui.* Briſſ.

PRIMVS hęres dicitur, qui in primo gradu ſcriptus eſt, *l. 23. ff. quæ in fraud. cred. l. 14. ff. de lib. & poſth. l. 104. §. pen. l. 113. §. 1. ff. de leg. 1. l. vlt. in fin. ff. de fideicom. libert.* Quint. *Declamatio. 388.* [Nam neque diu de primo hærede cogitādum fuit habenti filium, neq; de ſecundo habenti priorem.] vt autem primus hæres ad differentiam ſubſtituti, ita & Primus legatarius eodem ſenſu, *in l. legata. l. 9. C. de legat.*

PRIMVS ordinis aduocatorum, *in l. iubemus, pro tempore. in l. per hanc. C. de aduoc. diu. iudicior.* id eſt, prior in ſede. *vt loquitur l. binos. ff. eod. tit.* Briſſ.

PRINCEPS à Deo ipſo conſtitutus eſt. Nam hiſtoriæ veritas ſic habet, cùm Cn. Pompeius, & Iulius Cæſar bellis feliciter geſtis, magnum haberent exercitum, ac de occupanda tunc republica meditarentur: ciuile inter eos bellum dominandi cupiditate cœpit. Eandem Pompeius repudians omnes à Cæſare oblatas pacis conditiones: in Græcia victus, & fugiēs in Aegypto occiſus. Cęſar autem Romam rediens, rerum omnium potitus, noluit Auguſtus aut princeps ſalutari: ſed dictatorem ſe fecit, vt in initijs adhuc ſanguinolentis, mitigaret regnandi ſuſpicionem. Tandem à Caſſio & Bruto, in Curia Pompeij 23. vulneribus eſt occiſus, idibus Martijs, ab vrbe condita 710. ab eiectis regibus 466. Poſt mortem Iulij Cæſaris reſpub. Rom. per 12. annos ſub triumuiris mirum in modū conquaſſata eſt: donec ſolus rerum potiretur C. Cæſar Octauianus, poſtea Auguſtus & pater patriæ à Senatu ſalutatus. Is Romanam ditionem tranquillitati reſtituit, vt aurea tum ſecula dicerentur: & meritò. Nam poſt conſulatum eius duodecimum, natus eſt Dei filius, Ieſus Chriſtus, ſalutis noſtræ princeps & autor, de virgine Maria, C. Lentulo Getulico, & M. Meſſalino Coſſ. Anno ab vrbe 751. à regibus 507. Deinde, cùm ſtatus Romanæ reipub. ad Monarchiam eſſet perductus euenit, vt electio Cęſaris aliàs ex autoritate Senatus, ſicut in iure debuit, procederet: aliàs ab exercitu, vel inuito Senatu Imperator ſalutabatur, & aliquādo magna clade. Ideoque tandem agente exercitu in Græcia, & Imperatore ſine cōſenſu ſenatus acclamato, cœpit Imperij ſedes eo transferri multū infeliciter, tempore Conſtantini Magni. Romana interim vrbe, atque tota propemodum Italia, propter abſentiam principis, incurſu Barbarorū deuaſtata. Nouiſſimè tempore Leonis IIII. Pontificis, imperium Conſtantinopolitanum ad Germanos translatum eſt, ac Carolus Magnus tum Auguſtus deſignabatur. Ne autem de electione in poſterum naſceretur diſcordia, vice ſenatus Romani ſeptemuiri, hoc eſt, ſeptem electores perpetui ſunt conſtituti: videlicet, rex Bohemorum. Archiepiſcopi tres: Maguntinenſis, Treuerenſis, & Colonienſis: Principes item tres: Comes Palatinus Rheni, Dux Saxonię, Marchio Brandenburgenſis, quo ſtatu (Deo ita volente) nos hodie vtimur. Old.

PRINCEPS, eſt lex animata in terris. *Auth. de conſul. ſub fin. & auth. quibus mod. nat. effic. legit.* ſolutuſque legibus traditur, hoc eſt, nulla iuris poſitiui ſolēnitate arctatur. Verùm illis quæ ex iure diuino & naturali placuerunt, ligatur. *Bal. l. fin. C. de leg.* Magiſtratus verò municipales, ſuis legibus quæ vulgò Statuta vocantur, ligari, rectè cenſuit Bartol. quòd & ipſi de populo ſint, & tantùm electione temporaria eliguntur decuriones. Salomonius pulchrè tractat principis cùm prærogatiuam, tum poteſtatem, *in comment. quos ſcripſit in tractat. de leg.*

PRINCEPS. Græci principem ἄρχοντα, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, vel παρὰ τὸ ἄρχειν, id eſt, τυραννεῖν καὶ δυναστεύειν. Sic Latini principem à principio, quòd primus omnium dominetur quodque præſit, dixerunt. Cæterùm principes in caſtris dicebantur, qui in principijs collocati militabant. Erant enim principia loca in caſtris, in quibus qui collocati erant, principes dicebantur. Hi quidem ἀκμάζοντες, viribuſque & ætate fortiores erant, qui haſtatos in acie ſequebantur in 15. manipulos diſtincti: quique non continenter iuncti erant, ſed modicis ſpacijs diſcreti, ac veluti in ſubſidijs poſiti, vt ſi prœlio commiſſo, haſtati pedem aliquando referrent, ad ipſos principes veluti grauiores militiæ viros tuto confugerent. Inde caſtrorum principalia, & principalis porta dicebatur, vbi principes ordines diſponunt, autore Feſto, *Liuius lib. 4. decad. prim. Martianus in l. officium. §. officium. ad fin. ff. de re milit. Brechæus in l. princeps. ff. de verbor. & rer. ſignif.*

PRINCEPS, id eſt, Imperator. *ff. de conſtit. princ. per tot.*

PRINCEPS delicti, id eſt, inuentor, auctor, excogitator. Paul. *l. 10. ff. de ſer. corr.* [iuſtius eſt enim teneri, qui princeps fuit delicti, quàm eum quæri ad quem res perlatæ ſunt,] loquitur de eo qui ſeruum corruperat, quum ad alium res eſſent perlatæ. Hot.

PRINCEPS eſt ſolutus legibus, & interim digna eſt vox fateri ſe allegatum legibus, *vt eleganter probant, l. Princeps. ff. de legibus, & l. digna vox. C. eod. tit.* Nam oportet eſſe capita terrenæ poteſtatis, quæ ſint reliquorum hominum cenſuris exempta. Old.

PRINCEPS iuſtus, ex diuina etiam lege qui ex populi conſenſu regnat: qui illis inuitis dominatur, Tyrannus. *autor Alciat. de verb. ſign.* Spieg.

PRINCEPS nullo alio à populo diſtat, quàm quòd populus ſuis legibus tenetur, princeps legibus ſolutus eſt. Cæterùm vt ſuis ita & principis legibus populus tenetur. Principem igitur populus cum vice ſua conſtituit, & ſe principis legibus obligauit. *Cuiac. not. ad libr. 1. tit. 2. de iure nat. gent. & ciuil. propè finem.*

PRINCIPALES conſtitutiones appellantur, quæcunque princeps conſtituit, vt pro lege ſeruentur, *l. 2. §. ita in ciuitate. ff. de orig. iur. l. 33. ff. ſi cert. pet.* Briſſ.

PRINCIPALIS prouidentia, *in l. 22. ff. de adopt.* conſtitutionem D. Pij ſignificat, quæ quartam impuberi adrogato relinqui præcipit, *l. 8. §. ſi quis impubes. ff. de inoff. teſt. l. 1. §. ſi impuberi. ff. de coll. bon.*

Sic & principale decretum, *in l. 1. ff. de offic. adſeſſ.* Et principalis ſententia, *l. 1. ff. de offic. præfect. prætor.* Principale auxilium, *l. 13. §. pen. ff. ad Trebellian.* Principales libri, *l. 1. ff. de offic. quæſtor.* Principalis actio directam ſignificat, & opponitur actioni contrariæ, *in l. 17. §. 1. ff. commoda.* Principalis obligatio ad differentiam fideiuſſoriæ, quę acceſſoria eſt, *l. 3. ff. de ſeparatio.* Quemadmodum principalis reus is appellatur, pro quo fideiuſſor interceſſit, *l. 66. ff. de fideiuſſoribus. l. 49. ff. de muerib. l. 45. §. ſi principalis. ff. de iure fiſc. & aliàs ſæpè.* Principale teſtamentum paternum dicitur, quod tabulas pupillares habet, quæ ſecundæ ſunt, & minus principales tabulæ, *l. 2. ff. de vulg. & pup. l. 16. §. qui principale. ff. de his, quæ vt indig.* quomodo & principales tabulæ, & ſecundæ, accipiendæ ſunt, *in l. 2. §. 1. & l. pen. ff. de teſta. quemadm. aper.* Briſſ.

PRINCIPALES ſunt decurionum primi, à quibus diſtributionum omnium forma procedit, *vt eſt in C. Theod. tit. de ijs quæ adim. vel off. pub. ger.* non tamen extraordinarium; *ex l. 4. C. Th. de ext. mun.* Hos intellexit *de corona militis*, dum ait, [coronatur & vulgus nunc ex principaliū proprietatum exultatione]. Hi vel 10. erant, vel 5. vel 20. pro curiarum amplitudine & numero. Inde decemprimi curiales, *l. 2. C. Th. de quæſt. l. 44. coniuncta. l. 42. C. Th. de ijs qui ſuper rel. cont. l. 39. C. de epiſc. & cler.* Vt autem in ſchola domeſticorum vel notariorum eſt primicerius caput ſcholæ, quem ſequuntur decemprimi: ita in curia eſt ſummo loco primus curiæ, *l. Alexander. C. de decurionib. lib. 10. l. 127. C. Th. eod. tit.* vt in ſenatu princeps ſenatus, qui primus ſententiam rogatur, & inde ab eo ſunt quinque, aut decem, aut viginti primi. Primò, curię ſimilis eſt, qui à Gregorio maior populi appellatur Germanis Meyer/ Gallis *Mere*, qui & *vimere* dicunt pro vi majore, & *mermonſtier*, pro monaſterio. Principalibus, qui Scabini antiqua ſatis appellatione, vel conſules, vel iurati, vel capitolini, vel pares, reliquis, qui præter eos conſilij publici cauſa euocari ſolent in curiam. *Cuiac. ad l. omnes iudices. C. de decurio. lib. 10.*

PRINCIPALES ciuitatum & curiarum, *l. 27. §. pen. & vlt. ff. de pœn. l. 41. C. de liber. cauſ. l. 2. §. ad filiorū. C. quando & quib. l. vnic. in fin. C. de lucrat. deſcript. lib. 10. l. 5. de cohortalibus. libr. 12. l. 33. & l. 40. & l. 42. ff. de decurionibus. lib. 10. l. 4. de extraordin. muneribus, in C. Theod.* Firmicus *lib. 5. Matheſ. cap. 2.* [Curatores vel principales ciuitatum publicis rationibus propoſitos.] Iſidor. *lib. 9. Etymol. cap. 4.* Principales & Magiſtratus & duumuirales Curialium officiorum ordines ſunt. Principales dicti quòd præſint magiſtratibus. Ita Antiochenſ. ciuitatis principales, *in l. 2. de excuſ. mun. lib. 10. C.* & Alexan. principales, *in l. 56. de decurionibus. lib. 10. C.* Et vir principalis apud Apul. *lib. 8. de Aſino aur.* Saluia Maſſilienſis, *lib. 5. de vero Dei iudicio.* [Quis ergo, vt dixi, locus eſt, vt principalibus ciuitatum viduarum & pupillorum viſcera deuorentur?] Principales etiam in exercitu & legionibus quidam vocabantur, *in l. 12. §. irreuerens. ff. de re milit. l. pen. §. ſuper hoc eod. tit. lib. 12. C. & apud Veget. lib. 2. cap. 15. & cap. 19.* Briſſ.

PRINCIPALES viri, pro primis & præcipuis, *apud Pomp. l. 2. de orig. iur.* Dicitur & principale, quod principis eſt, *vt eodem teſte, ibid. §. Nouiſſimè.* vnde principales conſtitutiones, *l. 9. ff. ad municip.* id eſt, quod ipſe Princeps cōſtituit, *l. 2. §. nouiſſima, ff. de orig. iur. l. 4. §. vlt. ff. de caſt. pecul.*

PRINCIPALI vel pontificali autoritate compelli, *apud Papin. in fin. l. hæredit. ff. de petit. hæred.* Sp.

PRINCIPALITER, modò pro eo, vt principem decet, (fürſtlich) modò præcipuè, (vornemlich / inſonderheit/) ſignificat, *de quo Bart. in l. ambitioſa. ff. de decret. ab ordin. fac.* Spieg.

PRINCIPALITER, valet directò, *in §. vlt. Inſtit. quod cum eo.* Vnde principaliter & per ſucceſſionem opponuntur, *in l. vlt. ff. de leg. 3. & l. 194. ff. de diuerſ. reg.* Briſſ.

PRINCIPEM ciuitatis, interpretatur Modeſtin. Magiſtratum, *in l. ſpadonem. §. ciuitatis princeps. de excuſat. tutor.* Spieg.

PRINCIPES & Magiſtratus diligenter inquirere decet, quid de bonis ſtudijs ſtatuatur vbique in orbe Romano: quam fidem quiſque in ſua functione adhibeat: vt pro meritis accipiat præmium. Sic egregia, nec vnquam ſatis laudanda fuit illa inquirendi ratio Friderici primi, qua duplex priuilegium bonarum literarum ſtudioſis cōceſſit, *Conſtit. habita, C. ne filius pro patr.* Nulla profectò maior gloria ſequitur perpetuò principem, quam quòd ea ſtudia curauerit, quibus humana ſocietas iuuatur maximè. Oldend.

PRINCIPES noſtri inter ſubditos, & magiſtratus municipales inter ciues ſuos eadem funguntur poteſtate, qua Romanus Princeps circa priuata generaliter præpollet. Quoniam poteſtatem ſuam ab Imperatore habent, mediate vel immediatè. Vnde vox iſta, qua ſæpè vti ſolent, ego tibi ſum Imperator in medio territorio: non ita multum eſt abſurda, ſi modò rectè intelligatur. Old.

PRINCIPES peccare, inquit Cicero, non tantum mali eſt, quanquam eſt magnum hoc per ſeipſum malum: quantum illud, quòd permulti etiam imitatores Principum exiſtunt. Nam licet videre, ſi velis replicare memoriam temporum, qualeſcunque ſummi ciuitatis viri fuerint, talem ciuitatem fuiſſe. Quæcunque mutatio morum in Principibus extiterit, eandem in populo ſecuturam. Et rurſus; Quomodo perniciofius, ait, de republica merētur vitioſi Principes: quòd non ſolum vitia concipiunt ipſi, ſed ea infundunt in ciuitatem: neque ſolùm obſunt, quòd illi ipſi corrumpuntur, ſed etiam quod corrumpunt, plus exemplo, quàm peccato nocent. Old.

PRINCIPES, præcipuè apud Hiſpanos, appellantur regū primogeniti, regnum mortuo patre adepturi. Conſtat & noſtrates Philippum Cæſaris Maximil. fil. vocaſſe, Printzen. Spieg.

PRINCIPI igitur (inquit Plutarchus) Princeps quis erit? nempe lex, quæ omnium regina eſt mortalium & immortalium, vt inquit Pindarus. Old.

PRINCIPIA in caſtris dicebantur, quibus Principes caſtra metabantur, hoc eſt, vbi in acie milites principes ſtabant. Mart. *de re mil. l. officium.* [Officium, inquit, tribunorum eſt, principijs frequenter intereſſe.] Nebr.

PRINCIPIVM, initium alicuius rei. Caius [& certè, inquit, cuiuſque rei potiſſima pars principium eſt] *l. 1. de orig. iur.* Refertur ad numerum, tempus, & fundamentum, *Vide Bart. in l. 1. ff. de furt.* Spieg. Sunt autem principia communia diuerſis ſcientijs accommodabilia principia. Propria vero quæ vni diſciplinæ aut eius partium vni ſunt accommodabilia. *Droſæus in methodo iuris.*

PRIOR eſt, quem aliquis ſequitur, *l. vlt. ff. de decur. l. 5. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 29. ff. ad SC. Trebell.*

PRIOR ſententia, pro potiore, *l. Claudius. ff. qui pot. in pign. hab.* & prior cauſa, id eſt, potior, *l. 15. ff. eod. tit.*

PRIORES creditores, *Vide C. de his qui in prior. cred. loc. ſuc. per tot. & l. ſi prior, ff. illo tit. cum ſimil.*

PRIVATA

Privata crimina quæ ſint, vide. *ff. de priuat. delict. per tot.*

Privata iudicia, modò ciuilia, modò pecuniaria accipimus. *C. de iud. l. & in priuatis. & l. de fide. C. de falſis.*

Privatae dicuntur res, quæ ſunt ſingulorum, *l. 1. ff. de rer. diuiſ.* à verbo antiquo priuus, quod ſingulos ſignificat quo & Cato *in lib. de re ruſtic.* vtitur. Ex etiam res quæ non ſunt populi, vt populi, ſed vt cuiuſuis hominis priuatæ ſunt. *Conn. lib. 7. cap. 6. num. 12. Idem lib. 3. cap. 2. num. 8.* Res priuatæ ſunt ſingulorum, & patrimonij partem faciunt. Nam ſuperiores, ſeu diuinę, ſeu humanæ quæ publicę ſunt, aut cōmunes, in nullius bonis eſſe dicuntur. Vnde priuatum ius id eſſe definitur, quod ad ſingulorum vtilitatem pertinet, *l. 1. §. vlt. ff. de iuſtit. & iur.* & priuata iudicia à Latinis dicuntur, quæ ad rem familiarem cuiuſque pertinentia per arbitros, iudiceſque datos expediuntur. Cic. 1. *de orat.* [Nam volitare in foro, hęrere in prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarũ rerum obire.] Idem *Topic.* [Priuata iudicia maximarum quidem rerum in Iureconſultorum mihi videntur eſſe prudentia.] Plin. *lib. 6. epiſt. ad Rom.* [Interuenit acribus illis & erectis frequens neceſſitas iudicandi, ac pœnè calculos tabulamque poſcendi, vt repentè in priuati iudicij formam centumvirale verteretur.] Priuata delicta ſunt, quæ ad rem familiarem & priuatam pertinẽt, nec cuiuis ex populo, ſed ei duntaxat, cui damnum datum iniuriave facta eſt, competunt. Qualia ſunt furtum rapina, iniuria, damnum iniuria datum. *tit. de priuat. delict. l. 1. §. vlt. ff. de pœn. l. 7. ff. de publ. indic.* Actio certè ex lege Cornelia de iniurijs etſi pro publica vtilitate exercetur, priuata eſt tamen, *l. 42. §. 1. ff. de procurat. l. vltim. C. de iniur. l. vlt. C. vbi ſenator.* Priuatam etiã furti actionem vocat Quintil. *Declamatio. 341. ad fin.* Briſſ.

Privatvm & Publicum opponuntur, *l. 10. ff. de rer. diuiſ. l. 5. ff. de pact. dotal. l. 5. C. quæ res pign. non poſſ.* Huc pertinet quod dicitur, Libertinæ conditionis conſtitutis priuatis pactis immutare ſtatum ſuum non licere, *l. vlt. C. de colluſ. deteg.* hoc ſenſu accipitur, quod dicitur, Seruitus itineris ad ſepulchrũ priuati iuris manet, *l. 14. ff. ſeruit.* Priuata etiam loca dicuntur reſpectu publicorum, *l. 32. ff. ad leg. Aquil.*

Privatvs dicitur reſpectu ad fiſcum habito, *l. fiſcus, 6. l. apud Iulianum. 35. ff. de iur. fiſci.* & ad magiſtratum, *l. ſi priuatus. ff. qui & à quib. man. lib. non fi.*

Privatae viæ dupliciter accipi poſſunt: vel ex quę ſunt in agris, quibus impoſita eſt ſeruitus, ita vt ad agrum alterius ducant: vel ex, quę ad agros ducunt, per quas omnibus commeare liceat: in quas exitur de via conſulari & ſic poſt illam excipit via, vel iter, vel actus ad villam ducens. Has ergò quę poſt conſularem excipiuntur, in villas vel colonias alias ducentes, putem & ipſas publicas eſſe, *l. 2. §. priuatæ. ff. ne quid in loco publico.*

Privati futuri ſunt, pro eo quod eſt, imperium, adminiſtrationem, officium deponent, *in l. cum qui. ff. de iuriſd. omn. iud.* Hinc & priuati dicti, qui non funguntur aliquo publico munere, cui dignitas adſit. Sp.

Privatim, interdum pro eo quod vulgò dicitur, particulariter, vel in particulari, vel ſpecialiter.

Privatiani ſiue largitionales dicuntur apparitores comitum, & hoc ſenſu plurimum in conſtitutionibus palatini accipiuntur, *vt l. vlt. C. de locat. præd. ciuil. lib. 11. l. 1. C. quibus. ad cod. præd. fiſ. lib. eod. l. 2. de collat. fiſc. C. eod. l. vlt. de fid. inſtr. & haſt. fiſc. & c. 2. de petit. bon. ſub. C. lib. 10. & multis alijs.* Et ſicut officium pro officialibus accipitur ſæpè, ita palatium pro palatinis. Ammianus *lib. 4.* [Tuas & palatij tui auferre iubeo propédiem annonas.] & *eod. lib.* [relicto palatio omni.] *Cuiac. ad rub. de palatinis ſacrarum largitionum, & rerum priuatarum. C. lib. 12.*

Privatvs, verbum eſt ἐκ τῶν πρός τι, ſemperque rationem habet cum altero: itaque generaliter is priuatus à Latinis dicitur, qui munus illud non gerit, quo alter fungitur. Hinc vetus in licij vocandi formula, ex lib. Varro. *de ling. lat. 5.* [Omnes Quirites, pedites, armatos, priuatoſque, curatores omnium tribuum, &c.] Vbi priuatos apparet dici, quos nunc Iuriſconſulti paganos vocant. Priuati ergo militibus eo loco opponuntur. Opponuntur etiam ijs qui cum poteſtate ſunt. Cicero *de arte Rhet. 1.* [In fortuna quæritur, ſeruus ſit an liber: pecunioſus, an tenuis: priuatus, an cum poteſtate.] Quinetiam Cæſar *lib. de bello ciuil. 6.* ſic locutus eſt, [ſi quis aut priuatus, inquit, aut publicus eorum decreto non ſteterit, ſacrificijs interdicunt.] Loquitur de Druidum decretis. Quòd ſi cum poteſtate eſſe minus eſt multo quàm cum imperio eſſe, vt cuique vel ex Feſto licet intelligere: non malè, meo iudicio, *in Verrinam 2.* ſcripſi. Priuatum à Latinis ei qui cum imperio eſt, opponi, quaſi publico, & iam in republica, non priuata verſanti. Quapropter Magiſtratus πολιτικοὶ & πολιτευτα, quaſi dicas publici, appellantur. Nonnulli autem extiterunt, qui nominatim meam illam annotationem idcirco reprehenderent, quòd Cn. Pompeius quo tempore contra Sertorium miſſus eſt, priuatus fuiſſe dicatur à Cicer. *Philip. 11.* & tamen cum imperio conſulari. Quid audio? Sertorianum bellum à Senatu priuato datum eſt, inquit Cicero; quia conſules recuſabant: cum L. Philippus pro conſulibus ſe cum mittere dixit, non pro conſule. Item, clariſſimo viro atq; innocentiſſimo decreuit imperium, priuato tamen. Quid eſt hoc? an cùm belli tanti adminiſtratio, cùm faſces, cùm ſecures, cùm imperium proconſulare Pompeio delatũ eſt, manſiſſe priuatus Pompeius videtur? An igitur cùm procõſul Cicero extra ordinem & aliquot poſt conſulatũ annis in Ciliciam miſſus eſt, priuatus erat? at priuato tamen illud imperium, illud bellũ mandatum eſt. Cenſores, inquit vir eruditus, priuati non erant, & tamen imperium non habebãt. Primùm hoc nihil ad nos. non enim quærimus, an qui imperium non haberent, omnes priuati eſſent, ſed tamen caruiſſent imperio cenſores videntur, cùm ſenatu mouebant, cum equo publico multabant, cùm ciuitatem denique adimebãt? Tribuni autem plebis, quia magiſtratum habebant, priuati dici non poterant. Verum autem imperium habuerint, nihil ad nos; cùm eos priuatos non fuiſſe conſtet. qui tamen conſules cum ſummo imperio triumphantes de curru triumphali obtorto collo trahi in carcerem iubere poterãt, dici ſine omni imperio fuiſſe non poſſunt. Quid opus eſt verbis? Cicero noſtram controuerſiam verbo vno diſceptat. nam *Verrina 7.* ſic ſcribit, [Verùm eſto: ſit tibi illud liberũ omne tempus, quod cum imperio fuiſti. etiamne priuatus? etiam ne reus?] loquitur de C. Verre, qui & in prouincia prætor ſummo cum imperio, & in vrbe reuerſus, nulla cum poteſtate, priuatus domi ſuæ piratas retinuerat. Eodem illud *ex orat. pro Ligario* pertinet: [atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium, ſi illud imperium eſſe potuit, quod ad priuatum, clamore multitudinis imperitæ, nullo publico conſilio deferebatur.] Item illud *in epiſt. 1. ad Q. Fratr.* [Eaque ſi ſic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit: quonam modo retinẽda ſunt ijs, quibus imperium ita datum eſt, vt redderent?] Item *in epiſt. 1. ad Lentulum*, Craſſus tres legatos decernit, nec excludit, Pompeium: cenſet enim etiam ex ijs, qui cum imperio ſunt. Bibulus tres legatos ex ijs, qui priuati ſunt. Hot.

Privatvs contractus, qui non reſpicit vtilitatem publicam, *l. omnes profugi. C. de agric. & cenſit. lib. 11.*

Privatvs locus quis ſit, exponit Iuriſc. *in l. 2. §. prætor ait. ff. de relig.*

Privatvm Tribonianus in Cod. Theodoſij, vbi ita ſcriptum erat: [nec priuatum quiſquam à domino ædium poſtulet,] interpretatus eſt balneum, quæ vox non dubito quin alijs in auctorib. eodem ſenſu reperiri poſſit. Membrum pro cubiculo notum eſt, *in l. 13. ff. de man. teſt.* vbi Gręci κοιτῶνα interpretantur. Vtramque vocem retinuit lingua Gallica. *Cuiac. ad l. hoc proſpectum. C. de metatis & epidemeticis. lib. 12.*

Priviona non ſolùm ea mihi intelligitur, quæ vxoris meæ filia eſt, ſed & neptis & proneptis. *l. adeptium 14. §. vlt. ff. de rit. nupt.* Hot. ex *Conn. lib. 8. cap. 5. num. 7.*

Privignvs dictus, quòd antè quam mater ſecundò nuberet, eſt progenitus. Pri, enim antiqui dixerunt pro, præ. Feſtus.

Privignvs, ex marito vxoris natus filius, antequam cum illa contraxit. Sic priuigna, vxoris, filia ante contractum cum marito matrimonium.

Privignvs vxoris meæ filius ex alio viro natus. Liberi quoque, quos ex alia vxore habeo, vxori meæ priuigni ſunt, *l. 4. §. adfines.* Planè quod ad cauſam prohibitarum

nuptiarum attinet, non ſolùm vxoris noſtræ ex alio marito filia, ſed etiam neptis, proneptis, priuignæ appellatione intelliguntur, *l.14. §.vlt. ff.de ritu nupt.* Briſſ.

PRIVILEGIARIVS is appellatur, cui priuilegium aliquod eſt conceſſum. Malè, priuilegiatus. Sicut beneficiarius, non beneficatus. Vnde milites beneficiarij, qui vacabant officio. Vlp. *de priuil.cred. l.ſi ventri.* [Quorum pecunia, ait, ad creditores priuilegiarios peruenit.] Idem *de pact. l.reſcriptum.* [An priuilegiarijs, inquit, abſentibus hæc pactio noceat.] Item *tit.quod cum eo qui in alien.pot. l.ſed ambit.* [rectè dicetur, occupantis meliorem eſſe conditionem, niſi quis priuilegiarius veniat.] Nebriſſ.

PRIVILEGIA propter aliquam vtilitatem côcedenda ſunt. Quotieſcunq; igitur de priuilegio alicui priuato vel corpori, collegio, ſeu vniuerſitati concedendo tractatur: tunc ante omnia perpendêdum eſt, an operæ precium fuerit indulgeri, hoc eſt, num vtilitas verſetur, non dico eius tantùm, cui conceditur, ſed quæ in publicum inde reditura ſit: quemadmodum verè accipienda eſt, *l.ius ſingulare. ff.de legib.* dum dicit Paulus [propter aliquam vtilitatem] Oldend.

PRIVILEGIVM, antiquo verbo, quaſi priuata lex dicitur. Quia veteres priua dixerunt, quæ nos ſingula dicimus. Iuriſconſulti ius ſingulare appellant, ad differêtiam iuris cômunis. Item, beneficium, quia benefacit ijs, quibus conceditur contra legem cômunem. Item, reſcriptum, & diploma principale dicitur aliàs: quanquam id aliquanto ſit generalius, quia non tâtùm ius ſingulare principes, verumetiam commune, & ab omnibus ſeruandum, reſcribere ſolent. Item, conſtitutio perſonalis nuncupatur, *in §. ſed & quod princip. Inſt.t. de iur.natur.gent.& ciuil. l.1. ff.de conſtitut. princ.* Item, auxilium, fauor, gratia. Vnde vulgò dici ſolet; omne ius habet annexam gratiam. Quod nemo vnquam grauius tractauit, quàm Marcell. *in l.reſpiciendum. ff. de pen.* In iure pontificio diſpenſationes quoque vocantur: cuius tamen verbi vim pleriq; non percipiût, qui relaxationem tantùm communis iuris ſignificari putant. Porrò, qui diſpenſat ius, is cuique ſuum diſtribuit, & curat ne alicui fiat iniuria, ne quis lædatur: quod ſummum iuſticiæ munus eſt. Et ſanè neſcio, an omnes diſpenſationes id faciât. Item, indulta frequenter dicuntur, & immunitates. Item, Modeſtin. *in l.ſi duos. ff.de excuſ.tut.* Hæreſes leges appellat, quaſi priuatas ſingulares. Vnde vides, quàm facili negotio omnes iſtæ appellationes diſcerni poſſint, quanquam eodem tendant, modò rem ipſam rectè teneas, quam ſignificant, hoc eſt, iuris ſingularis vim & poteſtatem, quæ conſiſtit in recta diſtributione, in beneficentia, pietate, clementia, fauore, & vtilitate. Old. *Adde Forcat.in Necyomantia dial. 2. num.4.*

PRIVILEGIVM eſt ius, quod contra cômunem ciuilium ordinationum tenorem, propter aliquam naturalis æquitatis rationem, certa conſtituentiû autoritate introductum eſt. Vnde apparet primùm, quòd priuilegia côtra ius naturę, vel vtilitatem publicam, non magis ſunt priuilegia, quàm tyrannis lex eſt, vt Cic. probat de legibus diſſerens. Et hic eſt verus ſenſus, l.vlt. C.ſi cont.ius vel vtil. publ. Nam quid iniquum priuilegium efficit aliud, quàm quòd legem & ordinationem Dei ſoluat ſine cauſa? Deinde, ex prædictis conſtat, quòd vera & iuſta priuilegia, non priuant legem, vt Accurſ. putat: Imò ſupplent magis in ea parte, ad quam communis regula porrigi non poteſt, ſalua iuſtitia & æquitate. Id quod idem Accurſ. per exempla, quæ allegat ipſe, faciliter iudicare potuiſſet, niſi vera principia iuris illi fuiſſent incognita. Eſt enim ius cômune: vt vnuſquiſque ſeruet pacta, ſatisfaciat ꝓmiſſionibus, liberet fidem ſuam, pro ſe vel pro alijs datam. Sûntne hęc in commune iuſta? Quid ni? *l.1. ff. de pact. Inſtit. de fideiuſſor.in princ.* Quid igitur ſi mulier fideiubeat aut minor: Eſtne iuſtum, vt comprehendatur ſub hac regula? Minimè gentiû. Quare nô? Quia mulieres ſexu: minores ætate imbecilles ſunt, & multis captionibus ſubijciuntur. Iam cùm inter mulieres, & pueros, ac viros legitimæ ætatis, longa ſit inæqualitas: quomodo cômunis regula ad eas perſonas pertinere poteſt æqualiter? Ergo exemptæ ſunt alia lege ſpeciali: Ea autem vocatur priuilegium ſeu ius ſingulare, de quo in tit.ad S.C.Velleia. Old.

PRIVILEGIVM quoq; prælatioem & prærogatiuam quandam ſignificat, quæ inter actiones perſonales vertitur, qua in debiti repetitione chirographarij creditores alijs conchirographarijs præferuntur. Sic hoc verbum accipitur in tit.de priuil.credit. qui in vulgatis codicibus diſtinctus eſt ab alijs, in pandectis verò Piſanis continenter hæret cum tit.de bon.auct.iud. poſſid. Sic & *l.74. ff.de iud.dot. l.53. §.1. & §.vlt. ff.de pec. l.51. §.idem reſpondit. ff. pro ſoc. l.6. l.33. l.37. ff.de iur.fiſc. l.10. ff.ad munic. l.23. §.vlt. ff.ſolut.matr. l.2. C.de ſeruo.pign. dat. l.10. §. quod ſi dies. ff.de admin.tut. l.1. ff. de ceſſio.bon. l.25. ff.ſi cert.pet. l.58. §. vlt. ff.mandat. l.15. §.1. ff.de cur. fur. l.1. §.ſed & ſi ſatis. ff. de adminiſtr.rer. ad ciuit.* Priuilegia etiam pro ipſis creditoribus, qui priuilegia habent, ponuntur, *in l.7. §.quoties. ff.depoſit. l.24. §.in bonis. ff. de rebus auct.iud. l.17. § pen. ff.de excuſ.tut.* qui & priuilegiarij vocantur, *l.1. ff. de pactis. & l.24. §. vlt. ff. de reb. auct.iud.* & ab hypothecarijs ſeparantur. Briſſ.

PRIVS, quot modis ſumatur, Bartol. docet *in 1. conſtit. C. pacis paulò pòſt à principio.*

PRO, præpoſitio accedens nominibus conſanguinitatis vel adfinitatis, promouet, profertque gradus. Vlp. *in l. cui eorum. ff.de poſtul.* Veluti, vxorem filij, nurum Iureconſ. appellant: pronurum verò nepotis vxorem: ſed ad infinitatis iure cenſendo, nurus appellatio, pronurum etiam ſignificat, non propria quidem ſignificatione: ſed per extenſionem. Quod docemur in verbo porrigere, quod eſt veluti excurrere, & vltra extendere, *Brech. in l.nurus appellatio. ff.de verb.& rer.ſign.*

PRO adiudicato poſſidet is, cui per errorem, accepto communi diuidundo iudicio, res adiudicata eſt. *l.ſi per errorem 17. ff.de vſurpat.* quinetiam eodem titulo ad vſucapionis finem poſſidet is, cui rectè adiudicata res eſt, vt ius Quiritium adipiſcatur. Hot.

PRO aliquo ſtare, defendere aliquem, & partes alicuius tueri. Spieg.

PRO ceſſo poſſidet is, cui dominus à quo ſuam rem non mala fide, ſed iuſto errore iudicio petebat, rem illam ceſſit, *l.non ſolùm, 33. §.ſi mihi. ff.de vſurp.* Hot.

PRO debitoribus, & propter debitores ſoluere, differunt. Pro, nanque ad finalem: propter verò, ad impulſiuam cauſam refertur, *l. dominus Sticho. ff. de pec.leg.* tametſi pro re nata, quandoque proximam, vel remotam cauſam denotent. Spieg.

PRO derelicto poſſidet, qui rem à domino ea mente abiectam, vt eam in numero rerum ſuarum eſſe nolit, poſſidet, *l.1. ff. eod. & l. nemo,* vbi Iulianus ait, neminem poſſe pro derelicto vſucapere, qui falsò exiſtimauerit rem pro derelicto habitam eſſe. vnde aliorum titulorum cum hoc apparet differentia: cum in alijs vſucapio interdum ex opinione valeat, in hac non valeat. Hot.

PRO diuiſo, diuiſione facta: pro indiuiſo, infecta. Paulus *l.25. §.1. ff.de verb.& rer.ſig.* [Partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari. nam quod pro diuiſo noſtrum ſit, id non partem, ſed totum eſſe.] Vlpian. *l.6. §.1. ff.commun.præd.* [Planè ſi diuiſit fundû regionibus, & ſic partem tradidit pro diuiſo, poteſt alterutri ſeruitutem imponere.] Hot.

PRO domino, iure domini, pro eo ac ſi dominus quis eſſet. Marcel. *l.Titia. 48. ff.de ſolu.* [Titia cùm propter dotem bona mariti poſſideret, omnia pro domina egit.] Liuius *lib.24.* [Palâ primò, cû clauſis Andronodorus inſulæ portis, hæreditatem regni creuerit: quæq; procurator tenuerat, pro domino poſſederit.] de tutore loquitur. Hot.

PRO donata poſſidet is, cui reuera donationis cauſa res tradita eſt. nec enim ſufficit opinari, ſed verè donatû eſſe oportet. *l.1. ff.pro donat. l.1. & 2. C.eod.*

PRO dote poſſidet, cui res aliena inæſtimata, dotis nomine poſt iuſtas nuptias tradita eſt, *l.1. & paſſ. ff.eod.* Inæſtimatam autem dixi, quoniam æſtimata res pro emptore vſucapitur, *l.plerunque, §. ſi ante. & l.quoties, ff. de iure dot. & l.1. C.pro dot.* Hot.

PRO emptore poſſidere dicitur, qui iure ac nomine emptionis poſſidet. Paul. *l.2. ff. eod.* Pro emptore poſſidet, qui reuera emit, nec ſufficit, tantùm in ea opinione eſſe eum, vt putet ſe pro emptore poſſidere: ſed debet etiam ſubeſſe cauſa emptionis. Hot.

PRO emptore poſſidet, qui rem alienam à non domino

ignorans

ignorans emit: nam pro eo quaſi empta eſſet, habetur. Intelligendum eſt autem has poſſeſſionum cauſſas eo pertinere, quia nullo iſtorum omniũ modorum Ius Quiritium acquirebatur: ſed viam duntaxat & aditum ad vſucapionem patefaciebant. non enim emptio, donatio, ſolutio, iudicatum, noxæ deditio, alluuio, occupatio, partus, ac ne hæreditas quidem, niſi teſtamento per æs & libram facto, ius Quiritium transferebant. Itaque lib. Cod. 7. de iure Quiritium, ante quàm de iſtis titulis poſſeſſionum tractetur, explicandum fuit. Hot.

PRO fideicommiſſo poſſidet, qui fideicommiſſi nomine poſſidet: hoc eſt, cui fideicommiſſum relictum eſt, ſed vſucapiendo ius Quiritium adipiſci conatur, *l. Pompo. 13. §. ſedet. de acqu. poſſ.* non enim per fideicommiſſum dominium, ſed ſola poſſeſſio transfertur, *l. 3. ff. ſi vſufr. pet.* Hot.

PRO hærede gerere videtur is, qui aliquid facit quaſi hæres: & generaliter Iulianus ſcribit eum demum pro hærede gerere, qui aliquid quaſi hæres gerit, *l. 30. ff. de acq. vel amit.* Hot.

PRO hærede gerere, eſt deſtinatione futuri dominij aliquid ex hæreditarijs rebus vſurpare. Et ideo pro hærede gerere videtur, qui fundorum hæreditariorum culturas rationeq́; diſponit, & qui ſeruis hæreditarijs, iumentis, rebuſúe alijs vtitur. *Paul. lib. ſent. 4. cap. 8.* Hot.

PRO hærede gerere quis videtur, ſi rebus hæreditarijs tanquam hæres vtatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prædia colendo locandóue, & quoquo modo voluntatem ſuam declaret, vel re, vel verbo de adeunda hæreditate: dummodo ſciat eum in cuius bonis pro hærede gerit, teſtatum inteſtatumve obijſſe, & ſe ei hæredem eſſe. Pro hęrede enim gerere eſt, pro domino gerere. Veteres enim hæredes pro dominis appellabant. *ait Imper. §. 2. de hæred. qual. & diff.* Hot.

PRO hærede gerit, qui rebus hęreditarijs tanquam dominus vtitur. velut qui actionem rerum hæreditariarum facit, aut ſeruis hæreditarijs cibaria mandat. *Vlp. cap. Inſtit. 22. Hot. ex Conn. lib. 10. cap. 5. num. 1.*

PRO hærede geritio. Cretio eſt eorũ qui ſub cretione hæredes inſtituuntur. Pro hærede geritio eorum, qui ſine cretione, vel etiam cum cretione imperfecta, ex conſtitutione D. Marci. Immixtio eſt neceſſariorum & ſuorum. Agnitio nuda hodie eſt in vſu tam in ciuili, quàm in prætorio iure, *§. vlt. de hæred. qualit. & diff. §. vlt. de bonor. poſſ.* Sublata eſt cretio à Conſtantino in maternis ſucceſſionibus, *l. 1. C. Th. de mat. bon. & mat. gen. cret. ſub.* ab Theodoſio penitus, *l. cretionum. C. de iur. delib. l. 1. C. Th. de cret. vel bon. poſſ.*

PRO hærede poſſidere dicitur, qui vel hæres non eſt, ſed pro eo ac ſi eſſet, habetur: vel reuera hæres eſt, ſed rem non hæreditariam pro eo ac ſi hæreditaria eſſet, poſſidet *l. pro hærede, 11. ff. de hæred. petit.* Hot.

PRO hærede poſſidet, qui cum verè hæres non ſit, iuſtam tamen & probabilem cauſam habuit exiſtimandi ſe hæredem eſſe: ſi modò teſtamenti factionem habuerit, *l. pro hærede. 11. ff. de hæred. pet. l. non ſolùm, 33. §. 1. ff. de vſurpat. l. 4. & poſſ. ff. pro hær. l. 1. & poſſ. C. eod.* Hot.

PRO hærede poſſidere, vno modo ſignificat titulum, quales ſunt, pro emptore, pro legato, pro derelicto, ſubaudi, poſſidere, & ſimiles. Alio verò modo non etiam, ſed prætextum tituli tantum, atque adeò titulum ementium: qualem habet prædo, raptor, & is qui poſſidet pro poſſeſſore, hoc eſt, qui iuſtã poſſeſſionis ſuæ cauſam non habet, iuxta diſtinctionem gloſſ. *rub. de vſucap. pro hæred.* Item pro hærede poſſidere videtur, qui putat ſe hæredem eſſe. *Inſtitut. de interdic. §. quorum bonorum.* Quemadmodum & is pro poſſeſſore poſſidet, qui nullo iure rem hæreditariam, vel etiam totam hæreditatem ſciens ad ſe non pertinere, poſſidet. *Inſtit. de interdict.* Vide Old. *claſſ. 3.* vt cognoſcas omnes ferè doctores lapſos eſſe circa titulum, pro hæred. Sp.

PRO indiuiſo, promiſcuè, ſine vlla diuiſione. *Cicero in Rullium promiſcuè.* Hinc.

PRO indiuiſo & certa pars opponuntur, *l. placet, 25. ff. quib. mod. vſusfr. amit. l. 1. ff. de ciuit. l. 1. §. hoc interd. ff. vti poſſid. l. ſeruum. §. 5. ff. de ſtip. ſeru. l. 5. §. vlt. ff. commod.* Hot.

PRO legato poſſidet, qui legati nomine poſſidet, id eſt, cui verè aliquid legatum eſt, ſiue teſtatoris res eſſet, ſiue non eſſet, aut teſtatoris quidem eſſet, ſed adempta codicillis ignoraretur, *l. 1. & poſſ. ff. pro legato.* Hotoman.

PRO parte virili, *in l. ſi ſocer. ſub fin. & ibi gloſ. ff. ſolut. matr.* Item pro virili portione, familiare Iureconſ. Sp.

PRO poſſeſſore poſſidere Vlpian. dicit prædonem: qui cum ſciret ad ſe non pertinere hæreditatem, inuaſit bona nullam habens poſſidendi cauſam, *l. 11. l. 9. l. 25. §. 2. de petit. hæred. l. 24. §. 9. de ſolut.* Et cum de eo dubitaretur, qui ſciens alienam emerat hæreditatem, ac pleriſque videretur quaſi pro poſſeſſore poſſidere, diſplicuit hæc ſententia Vlpiano. Nemo enim prædo eſt, inquit, qui precium numerauit, *l. 13. §. 6. de petit. hæred.* In qua tamen ſententia Iulianus, Papinianus, Gaius & Paulus videntur fuiſſe: volunt enim illi omnes omninò malæ fidei poſſeſſores prædones dici, & pro poſſeſſore poſſidere, etiamſi precium numerauerint, *l. 33. §. 1. de vſurpat. l. 55. de condict. indeb. l. 28. de hæred. petit. l. 5. de acquir. poſſeſſ. l. 13. de noxalib. actionib. &c. Ranardus l. nemo prædo eſt. ff. de reg. iur.*

PRO poſſeſſore bona fide, ac iuſto titulo poſſidet, qui pro bonorum poſſeſſore poſſidet: id eſt, qui vel iuſtam cauſſam habuit exiſtimandi ſe bonorum poſſeſſorem eſſe, vel cùm reuera bonorum poſſeſſor eſſet, exiſtimauit res quaſdam ex ijs bonis eſſe, quæ alienæ tamen erant, *l. non ſolum. 33. §. 1. ff. de vſurpat. & ſub tit. Pro hærede, & l. pro hærede. 11. ff. de hæred. petit. vbi tamen bonorum poſſeſſor etiam pro hærede poſſidere dicitur.* Hot.

PRO poſſeſſore mala fide poſſidet prædo, qui interrogatus cur poſſideret, reſponſurus ſit, quia poſſideo: nec vllam afferre cauſam poſſeſſionis poteſt, *l. pro hærede, 11. cum ſequ. ff. de petit. hæred.* Hot.

PRO ſoluto poſſidet, qui rem vel debitam vel indebitam quaſi debitam, ab eo qui ſoluit, bona fide accepit, *l. non ſolùm, 33. §. ſi mihi. l. pro ſolut. 46. & l. pen. ff. de vſurpat.* Hot.

PRO ſuo, eſt generalis titulus, cum dominium nobis acquiri putamus, & ex ea cauſa poſſidemus, ex qua acquiri ſolet, ſiue iure gentium, ſiue iure ciuili, qua ratione & ante vſucapionem cenſetur quis pro ſuo poſſidere. Comprehẽdit enim hic titulus generaliter omnes dominij acquirendi cauſas: vt quoties dico rem meam eſſe, nec addo cauſam ſpecialem, videor omnes cauſas dicere. Aliam ſignificationem habet hoc verbum ſpecialiorem, vt is dicantur poſſidere pro ſuo, qui ex alio titulo non poſſidet, cum erret, vt ſi quis putet rem donatam, emptam, legatam eſſe, cum nec donata, empta, aut legata ſit. Breuiter quoties iuſta cauſa vſucapiendi eſt, & tamen deficit ſpecialis aliquis titulus. Huius rei exemplum eſt ex d. l. 1. tit. pro donat. aliud in l. 2. h. t. de his quæ terra mariq́; capiuntur. Atque ita vt admonui hoc verbum pro ſuo, nunc latius & generalius, nunc ſtrictius accipitur, SEILERVS *ex lectur. Duareni nondum impreſſis. tit. pro ſuo.*

PRO ſuo poſſidere propriè dicitur is, qui falsò, ſed probabili tamen harum cauſſarum errore poſſidet: nimirum occupationis, alluionis, partus, emptæ vel hæreditariæ ancillæ, fructus rei emptæ, aut donatæ, aut in hæreditate repertæ, *l. 2. 3. & 4. §. vlt. & l. vlt. ff. eod.* At hic quidem propriè, vt dixi, pro ſuo titulus appellatur: quippe qui ad vſucapionem valet. alioqui pro ſuo etiam poſſidet is qui per emptionem, aliamve iuſtam cauſam poſſidet: verùm is non vſucapit. Hot.

PRO tranſacto poſſidet is, cui iudicio per errorem accepto res aliqua per tranſactionem conceſſa eſt, vt eam vſucapere, & iure Quiritum facere ſuam poſſit, *l. cùm ſolus, 29. ff. de vſurpat. l. ex cauſſa, 8. ff. pro empt.* Hot.

PRO tribunali, hoc eſt, iudice ſedente cognoſcit ordinarius, non autem delegatus iudex, *not. in l. quæ pro tribunali. ff. de re iud.* Item pro tribunali cognoſcere, eſt ſeruato iuris ordine, & non de plano ius reddere, *vt ſatis Marcelli verba innuunt in l. 1. §. abolitio. ad S. C. Turpill.* Spieg.

προαίρεσις, liberæ voluntatis decretum, vertit Connanus *lib. 7. cap. 15. num. 15.*

PROASTIA. ſic enim ſcribendum, & non proauſtia, apud Iuſtin. *in auth. de alien. & emphyt. §. 1. & de reſtitut. fideicom. col. 9.* Græcis dicuntur ſuburbana, quæ pulcherrimè conſita à domino, non tam vtilitatis, quam voluptatis cauſa habentur. *Lege Alciat. cap. 4. lib. 2. Parerg.* Sp.

PROBARE vulgata ſignificatione, eſt, quod dubium & obſcurum, certum reddere & efficere, (beweiſen)

PROBARE, pro laudare, *in l.1. ff. qui pot. in pign. habeantur.*

PROBARE item pro, rem experiri & tentare, vt, amicos probato. Spieg.

PROBARI fideiuſſores dicuntur, in quorum facultates inquiritur, vt idonei necne ſint pateat, *l.10. ff. qui ſatiſd. cog. l.7. §.non ſolùm. ff. de min.* Inde ad fideiuſſores probandos dati arbitri accipiuntur, qui ad æſtimandas fideiuſſorum vires dantur, *l.9. ff. qui ſatiſdat. l.2. ff. à quibus appell. non lic.* Probari etiam opus dicitur, quod tãquam à lege dicta factum adprobatur, *l.26. l.58. l.vlt. ff. loca. l.7. §.illud quoque. ff. de l. Iulia repetund.* Frontinus *lib.11. de aquæductibus.* [Eorumque operum probandorum curam fuiſſe per cenſores aliquando & ædiles.] Et in vetere monumento Neapolitano, quod legem parieti faciundo dictam habet; [Quod eorum viginti iurati probauerint, probum eſto, quod improbauerit improbatum eſto.] Briſſ.

PROBATA ſarta tecta dicuntur, quum ex lege, id eſt, pactione redemptionis facta eſſe iudicata ſunt. Macer *l.7. §.1. ff. de leg. Iul. repet.* [Ne in acceptum ferantur ſarta tecta tuenda, antequã perfecta, probata, præſtita lege fuerint.] Lege, id eſt, ex lege, ſiue ſecundum legem ac pactionem. Cicer. *Verrina tertia.* [locatur opus id, quod ex mea pecunia reficiatur, ego me refecturum eſſe dico. probatio futura eſt tua, qui locas.] *ſic in l.opus 36. l.vlt. ff. locat.* Hot.

PROBARE eſt rei controuerſæ teſtibus, aut tabulis iudici fidem facere. Hac definitione admonetur litigator, vt eius rei, de qualis eſt, & de qua iudicem pronunciare oportet, probationem adferat: atque ideo qui ſit cauſæ ſtatus, conſideret, quodque Græci κρινόμενον vocant, ne aut minus idonea ſit, aut ſuperuacanea probatio, *l. patronus. l. ante omnia. ff. de probat.* Illud quoque ex eadem definitione annotandum eſt, neque confeſſionem, neque iuſiurandum probationis vocabulo proprie contineri, licet vim & effectum probationis habeãt, *l. ſed etſi poſſeſſori. §. vlt. l. eum qui. ff. de iureiur.* Abuſiuè tamen vtrunque probatio dici poteſt: quia tam is qui fatetur intentionem aduerſarij, quam qui ipſo deferente iurat, teſtis quodammodo in propria cauſa eſſe intelligitur, *l.vlt. C. de fideicommiſſ.* Ne illud quidem ocioſum eſt, quod dicitur in definitione, [Iudici.] Hæc enim particula oſtẽdit iudici ipſi non aduerſario probandum eſſe: id eſt, à litigatore efficiendum, vt ipſius intentio, defenſioue, ſi minus aduerſario, at certè iudici proba, rectaque videatur. Vnde & quæ ſit huius verbi etymologia cognoſci poteſt. Dicitur præterea in definitione, [teſtibus, aut tabulis,] quoniam nullum genus probationis eſt, quod teſtium, aut inſtrumentorum fide non conſtet, *c. forus. de verb. ſignif.* Nam & probatio inartificialis (de qua mox dicturi ſumus) niſi teſtibus aut tabulis aliquid probatum ſit, ex quo ducantur argumenta, non conſiſtit. Quid igitur, ſi euidenter & ex aſpectu ipſo iudici appareat ita ſe rem habere? Reſpondeo, non niſi impropriè hanc dici probationem, ſicut & cùm fatetur aduerſarius, vt iam admonuimus, vtcunque ſit, diſputatio hæc de verbis tantum eſt: quæ ſi res intelligantur, non adeo magni eſt momenti. *Duar. anniuerſ. diſput. lib.1. cap.27.*

PROBATIONIS variæ ſunt ſpecies. Vetus eſt illa, & nota probationum diuiſio, quæ ab Ariſtotele tradita omnium ferè conſenſum meruit, *vt Quintilianus refert lib.5. cap. 1.* vt aliæ ſint, quas Græci ἐντέχνους vocant, id eſt, artificiales, aliæ quas ἀτέχνους nominant, id eſt, inartificiales. Illæ ſunt, quæ ex reipſa naſcuntur, & inde ab Oratore, aut quiſquis eſt, qui rem probare vult, arte eruuntur, ex quo artificiales dictæ: hæ verò, quæ extrinſecus aſſumptæ ad oratorem deferuntur, veluti tabulæ, teſtes, & ſi quæ generis eiuſdem. Ideo inartificiales dictæ, non quod arte non tractentur, cum allatæ fuerint, ſed quod ad eas inueniendas, licèt maximè quæſieris, nihil ars prodeſt. An ſint enim teſtes, an tabulæ eius rei, de qua quæritur, aliorum admonitu tantum, non arte aut ingenio cõſequimur. Non enim hæc cum re propoſita coniunctionem aut affinitatem habent. Hæc illa eſt diuiſio tot locis à Cicerone, *in libris Rhetoricis* vſurpata, cum ita diuidit locos argumentorum, vt alios dicat inſitos in re ipſa, alios aſſumptos. Quæ genera ita diſtinguere ſolet, vt quæ argumenta ex re ipſa ducuntur, proprio vocabulo argumenta nominet: illas autem probationes, quæ extrinſecus aſſumuntur, in teſtimonio poſitas eſſe dicat, & ideo generali verbo teſtimonia appellet. Sic enim *in Topicis* ſcribit: hæc ergo argumentatio, quæ dicitur artis expers, in teſtimonio poſita eſt. Teſtimonium autem nunc dicimus omne, quod ab aliqua re externa ſumitur ad faciendam fidem.] Rurſum *in partitio.* [Nam de toto genere teſtium, quàm id ſit infirmũ, ſæpè dicendum eſt, & argumenta rerum eſſe propria teſtimonia voluntatum.]

Earum autem probationum, quæ in teſtimonio poſitæ ſunt, duo genera eſſe videntur: tabulæ, ſiue inſtrumenta, & teſtes: vt omne teſtimonium aut in fide ſit, atque auctoritate perſonæ, aut in tabularum, & alicuius ſcripturæ. Vnde duo hi tituli deinde ſequuntur, tam in Codice conſtitutionum, quàm in Pandectis, alter de fide inſtrumentorum, alter de teſtibus. Nam quod præter ea hæc genera à Quintil. numerãtur, *lib.5.* rumor, ſeu fama, tormẽta, præiudicia, iuſiurandum: aut hæc in teſtimonijs, & ſolenni probatione habenda non ſunt, aut ſi quæ ſunt, ad ſuperiora duo referuntur. *Donellus ad tit. de probatio.*

Pars altera quæ tota in arte eſt, conſtatque rebus ad faciendam fidem appoſitis, vt Quintil. *lib.5. c.8. & 10.* docet, triplicis eſt generis: vna eſt neceſſaria, cum ex eo quod tabulis continetur, teſtimonijſve, efficitur neceſſario, quod intendimus: veluti eam, quæ lac in mammis habet, virginem non eſſe: qui certo die Biturigibus fuit, eodem die Pariſijs non fuiſſe, *l. optimam. C. de contrah. & cõmit. ſtip.* Cum obſcura & illunis eſſet nox, quod noctu factum eſſe dicitur, teſtes non vidiſſe. Qua ratione teſtes quoſdã Athenis falſi conuictos fuiſſe, ſcribit Plutarch. *in Alcib.* Hæc enim ſunt certiſſima ſigna atque indubitata, quæ τεκμήρια Ariſtoteles appellat. Itaque huiuſmodi probatio ſufficit ad condemnationem, *l.vlt. C. de probat.* veriſimilis probatio eſt, cum ex eo, quod in teſtimonijs extat, præſumptione quadam iuris non phyſica, & neceſſaria ratione infertur, quod probare volumus: vt (exempli gratia) Filium alicuius eſſe, qui ex eius vxore conſtante matrimonio naſcitur, *l. filium. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur.* Filium in patris ſui poteſtate eſſe: voluntatem mutuam non eſſe: eum qui paciſcitur, ſibi & ſuis hęredibus conſulere: quod nũc eſt, ante hoc tempus quoq; fuiſſe: qui pecuniæ ſummam teſtamento legatam repetijt in codicillis, legatum duplicare voluiſſe: chirographo cancellato, debitorem liberatum eſſe, & cætera id genus, quæ à quouis ſtudioſo lectore obſeruari poſſunt, *l. ſi pallium. l. eum qui ſe. l. ſi ſi. cau. l. cum tacitum. l. non eſt neceſſe. l. quinquaginta. l. ſi chirographo. l. cum de indebito. l. Procula. ff. de probat.* Cùm igitur hæc probatio ex certis ſignis non oriatur, ſed probabilibus tantum, quæ εἰκότα dicuntur à Græcis, meritò probationi contrariæ cedit, *d. l. ſi chirographum. l. vlt. ff. de eo quod met. cauſa.* Non repugnantem probationem, veteres ſequuti Rhetores, hìc vocamus quæ non firmiſſima iuris præſumptione, ſed leui aliqua ſuſpicione nititur: vt, furtum factũ ab eo, qui domi fuit: ſeruũ qui ab emptore aufugit, fugitiuum antequã emeretur fuiſſe: legitimum filiũ non eſſe, quem irata mater vt ſpuriũ in actis profeſſa eſt: pecuniam ei deberi, cui teſtator vt debitam ſolui iuſſit, ſupra eam quantitatẽ, ad quam vſq; capere poterat: ingenuam eſſe eam, cuius patrẽ ex natalibus ingenuũ eſſe conſtat, vel de cuius fratribus nulla mouetur ſtatus quæſtio: ſeruum eſſe, cuius mater fraterq; ſeruilia feciſſe miniſteria dicuntur, *l. emptorem. l. cùm probat. l. neque natales. l. mater. l. ad probationẽ ſeruitutis. C. eod.* Et hæc quidem ſigna tametſi per ſe admodũ infirma ſint, nec onus probandi reijciant in aduerſarium, plerunque tamen alijs adiuncta proſunt ad condemnationem, etiam criminali iudicio, *l. Procula. ff. de probatio. l. inſtrumenta. l. vlt. C. eod.* Quod totum relinquendum eſt arbitrio iudicis, vt quidam ex interpretibus nõ leuis auctoritatis prudenter admonet, cum nulla iuris regula ac definitione certa, hi probationum gradus diſcerni poſſint, *l. cum de etate. ff. de probat. l. teſtium. ff. de teſt. l. Lucius. ff. de his qui notantur infamia. Panorm. in c. quanto, de præſumpt. Cicer. 2. de orat. Duaren. lib. diſputat. anniuerſ. 1. cap.27.*

Recentiores hac diuiſione relicta nouam conſtituere, probationis duo capita facientes, alterum plenæ ac iuſtæ, alterum ſemiplenæ. Plena, vt ipſi definiunt, eſt quæ tantam fidem facit, quanta ad definiendam controuerſiã ſufficit. Huius autẽ probationis plenæ quot ſint ſpecies, non

ſatis conuenit inter doctores iuris. Oldendorp. vt craſſiſſimè rem tradit, ſex ſpecies conſtituit, ad quas cæteræ pertinent. Prima eſt, quæ fit per duos, aut plures teſtes, omni exceptione maiores, hoc eſt, quorum fides nulla ex cauſa legitima poteſt eleuari, & qui communi hominum opinione reputantur boni viri. Sunt enim nonnulli, quibus propter, vel malos mores, vel ſexum, aut inimicitiam vel fauorem, ſuſpicionis exceptio rectè opponitur: vnde nihil conferunt ad probationem, *vt eleganter tractant Modeſtinus l.2. & Calliſtratus l.3.ff.de teſtibus*. Prætereà, tametſi regulariter duo teſtes plenam probationem efficiunt, *iuxta l. vbi numerus.ff.eod.tit.* vbi numerus teſtium (inquit Vlpianus) nō adijcitur, etiā duo ſufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt. Et in ore duorum aut trium, ſtat omne verbum. Sunt tamen cauſſæ in quibus cum maxima ſit committendæ falſitatis ſuſpicio, & latior occaſio, plures teſtes requiruntur, quam duo; vt in vltima voluntate, ſcilicet, quam iterum declarare defunctus non poteſt, *l. hac conſultiſſima.§.1.C.de teſtament.l.vlt.C.de codicill.*

Secunda ſpecies iuſtę probationis contingit per inſtrumenta, hoc eſt, per ſcripturas fide dignas. Et, quanquam laxiore ſignificatione, inſtrumenta dici poſſint ea omnia, quibus cauſſa inſtruitur, vt tam teſtimonia, quam ſcripturæ, inſtrumentorum loco habeantur, *vt dicit Paulus l.1.ff.de fide inſtrum.* Hic tamen, quo magis ſingulas res, ſingulis appellationibus cōmodè tractemus, pro ſcripturis accipienda ſunt inſtrumēta, quibus legitima ratione fides eſt adhibēda. veluti quæ per tabelliones publicos, ſeu notarios vt nunc vocamus, ſcribi ſolent. *de quibus Nouell. de inſtrument. caut. & fide.* vel quæ ſigillo, ſeu annulo ſignatorio confirmantur ab epiſcopo, magiſtratu, aut etiam ab ijs, qui publici alicuius officij auctoritatem habent indubitatam, ſicut Irenarchæ olim erant, hoc eſt, qui diſciplinæ publicæ, & corrigendis moribus, præſertim verò vt itinerantibus pax & ſecuritas conſeruaretur, inuigilabant. Martianus *l. diuus Hadrianus ff. de cuſtod. & exhib. reor.* [Vt Irenarchæ (inquit) cum apprehēderint latrones, interrogent eos de ſocijs & receptoribus, & interrogationes literis incluſas & obſignatas ad cognitionem magiſtratus mittant.] Vtinam hodie principes noſtri reuocarent ad rempublicam huius officij ſanctiſſimam functionem. Item libri & ſcripturæ in publicam cuſtodiam, rerum geſtarum gratia repoſiti, integram fidem habent. Marcellus *l. cenſus ff. de probat.* [Cenſus (ait) & monumenta publica potiora teſtibus eſſe ſenatus cenſuit.] Et *in auth. ad hæc C. de fide inſtrum.* Item charta (inquit) quæ profertur ex archiuo publico, teſtimoniū publicum habet. Vnde mirandum eſt, quid in mentem venerit illis, qui de literis, epiſcoporū auctoritate probatis, propriam ſpeciem conſtituunt, ac non potius huc referunt, ſicut ſcripturas publici officij, *c. poſt ceſſionem. de probat. c. cum à nobis. de teſtibus.*

Tertia ſpecies conſtat ex confeſſione, facta in iure, hoc eſt, in loco vbi ius redditur. Paul. *l.1.ff.de confeſſ.* Confeſſus (inquit) pro iudicato eſt, quia quodammodo ſua ſententia damnatur *l.1.C.eodem tit.* Nec eſt, quod eludatur confeſſio veritatis, apud iudicem, quaſi nulla eius, aut aduerſarij interrogatione præcedente, fuerit facta. Nam etſi ſine interrogatione reſponderit, & fateatur aliquid actor vel reus, pro interrogato habebitur *l. ſi ſine ff. de interrogat. action.* Vnde ſunt, qui ex tali confeſſione actionem producunt *l. proinde, §.1.ff.ad l. Aquil.*

Quarta ſpecies neceſſariò probandi verſatur in euidentia facti. Vt cum quid ſenſu corporeo coram percipitur. Si quis enim afferat vulnus atrox eſſe, & mox indicet locū certè hæc probatio non poteſt reuocari in dubium. *Paul. l. vulneris.ff.de iniur. Et Vlpian. l. ſi irruptione. ff. finium regund.* Si ita res exigit, iudex oculis ſuis ſubijcit loca, quorum fines regendi ac ſtatuendi ſunt. Vnde is qui in ipſo crimine reperitur, ſufficienter conuinci cenſetur.

Quinta ſpecies iuſtę probationis, producitur ex iureiurando, quod ab altero litigatorū defertur alterī, vel quod iudex decernit in ſupplementum ſemiplenæ probationis. Caius *l.1.ff.de iureiur.* [Maximum remedium (inquit) expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio: qua vel ex pactione ipſorum litigatorū, vel ex auctoritate iudicis deciduntur controuerſiæ.] Et Paul. *l. ſeq.* [Iuſiurandū (ait) ſpeciem continet tranſactionis, maioremque habet auctoritatem, quam res iudicata.] Eodem reſpexit Vlpianus, *l. non erit.ff. d. tit.* [Dato (inquiens) iureiurando, non aliud quæritur, quam an iuratū ſit, remiſſa quæſtione an debeatur, quaſi ſatis probatum ſit iureiurando.]

Sexta denique ſpecies plenæ probationis, colligitur ex legitima præſumptione, ſeu coniectura, vt rectius appellatur. Nam cum ex apertis rerum indicijs poteſt conijci aliquid eſſe factum, vel non factum, accedente neceſſaria iuris ratione, tunc cenſetur ſatis probari. Eſt autem indicium apertum, tale ſignum facti, quod vrgeat animum boni viri & conſtantis ad credendum planè. Quamobrem Imperator *l. vltim. C. de probat.* [Sciant cuncti accuſatos (inquit) eam ſe rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita ſit idoneis, vel inſtructa apertiſſimis documentis, vel indicijs ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.]

Alterū caput ſeu genus probationis eſt ſemiplena probatio, per quam rerum geſtarum fides aliqua fit bono viro hoc eſt, iudici: non tamē tanta, vt iure poſſit mouere eum ad ferendam in hanc partem ſententiam. Quia caret plena fide, conſtans ex leuioribus argumentis. Huius probationis quatuor ſunt ſpecies:

Prima; cùm vnus teſtis pro actore vel reo dicit. Tametſi enim vnius hominis quantumlibet honorati teſtimonium, non cenſeatur iuſtam ac plenam fidem mereri, *iuxta l. iuriſiurandi. C. de teſtibus* non tamen prorſus eſt contemnendum. Præſertim, ſi vir bonus ſit, & dicta eius alijs argumētorum adminiculis confirmentur. Vnde ſemiplenam præſtat probationem.

Secunda ſpecies nō plenæ probationis, ex comparatione literarum producitur. Eſt autem cōparatio literarum vltimum ſubſidium indagandæ veritatis, quoties neq; teſtes, neque tabellio produci poſſunt, vt veritatem ſcripturæ cuius controuerſia vertitur, atteſtentur. Cum enim alter litigatorum producit ſcriptum aliquod, alter negat eum ſcripſiſſe, qui auctor ſcripturæ dicitur, certè res ſit ſuſpecta. Quare hoc vnum ſupereſt, vt ex aliquo inſtrumēto minimè gentium ſuſpecto comparentur literæ, hoc eſt, character literarum, vtrum omnibus numeris ſit ſimilitudo inter vtrunq;, an non ſit. Ex eo namq; ſequetur veritas, aut falſitas inſtrumenti quod profertur.

Tertia ſpecies imperfectæ (vt verbis aliorū vtar) probationis eſt, quæ cōſtat ex ſcripturis priuatis, ac alijs, quarum ſuperius mentionē fecimus, oſtendentes eis non adhibendam eſſe iuſtā fidem, vt tractatur communi doctorum ſentētia *l. inſtrumenta. C. de probat.* Semper aūt ſis memor axiomatis ſuo loco traditi, ꝙ proferēs id genus ſcripturas, nō omnino probat, niſi alia quoq; accedant veritatis ſuffragia: tantū aduerſus proferentem, nihil eſt ꝙ vetat his ſcripturis omnino credi. Nam cū proferens aſſerat eſſe veras, & aduerſarius non reclamet, ſcilicet, quia ſibi patrocinētur, non debet iudex refutare id, quod litigatores approbant, qui & proprijs aſſertionibus poſſent credere.

Quarta denique ſpecies ſemiplenæ probationis, eſt ex præſumptionibus illis, quæ indubitatā fidem non habent, nec tamen contemnendæ prorſum ſunt, quarū & ſuperius mentionem fecimus. Exemplum eſt de fuga, quæ magnam ſuſpicionem parit aduerſus fugientem, non tamen iuſtam fidem meretur, indicta cauſſa, hoc eſt, nondum cognita re ipſa, *vt tractatur in auth. ſi vero. C. vt omni. iudi. tam ciuil. quam milita.* Et in hoc quidem articulo, bone Deus, quam latè patet æquitatis ratio, quam oportet iudicem Lynceis oculis (vt ſic dicam) perſpicere circumſtantias omnium rerum.

PROBATIO probata, Baldo *in l.2. poſt princ. C. quan. fiſc. vel priuat.* dicitur inſtrumentum: *Abbas in c. cum olim, de cenſib. Zaſ. conſ.12. num.18. vol.1.*

PROBATIO & præſumptio quid ſit, & quid inter probationem & præſumptionem interſit, Duarenus *in commentarijs ſuper tit.3. Digeſtorum de probation. & præſumpt.* ſic habet; Primus locus eſt quid ſint. Ego inquit hic *cap.27. lib.1. diſp. anniuerſ.* definiui probationem eſſe, cum rei controuerſæ fides ſit teſtibus aut tabulis. Dicimus [rei controuerſæ.] vt reſpondeamus de ea tantum re, de qua controuerſia eſt, probationē iudici faciendā eſſe. Vulgo pragmatici vocant impertinentem probationē, vel impertinētes articulos, cum

quis id probare conatur, de quo controuerſia non eſt. Et articuli impertinentes, vt loquũtur, reijciuntur. Exempla ſumi poſſunt ex l. ante omnia l. patronus, tit. de probat. ſi quid in fraudem patroni alienatum fuerit eo nomine, datur actio Caluiſiana. *extat tit. in Pandectis ſi quid in fraud. patro.* Patronus nititur probare alienatam eſſe rem à liberto, hæc probatio impertinens eſt, non de eo cõtrouertitur, ſed an alienauerit in fraudem. Duo igitur probare debet patronus: primo alienationem interueniſſe. ſecundò, dolo & fraude eſſe alienatum. de vtroq; enim controuerſia eſt in iudicio. *d. l. patronus.*

Fidem facere iudici probare eſſe diximus, in definitione. *l. quinquaginta. tit. eo.* approbare iudici dicitur. Hinc cognoſcitur etymologia huius verbi Probatio, quod approbemus iudici quod intendimus, id eſt, efficimus, vt noſtra intentio videatur iudici eſſe proba & vera & recta.

Teſtibus aut tabulis. Hoc videtur pleriſq; mirum. Nam videntur alia genera eſſe probationum, pręter teſtes & inſtrumenta. Sed ego contendo nullam eſſe probationẽ ſine teſtibus, tabulis, vel inſtrumentis. Eſt vulgare dictũ Iſidori *in decretalib. in c. forus de verb. ſign.* probationem conſtare teſtibus aut tabulis. Pleriq; obijciunt euidentiam rei, iuſiurandum, confeſſionem, probationem eſſe. Sed vide quæ *in diſputationibus anniuerſarijs* ſcripſimus. Non nego abuſiuè aliquãdo probationem ſignificari, ſed propriã eſſe nego. Aetas aſpectu quidem probari poterit *l. minor tit. de minorib.* ſed illa euidentia quidem probatio non eſt, ſed releuat onere probandi. Sic etiam iuſiurandum. *Vide l. ſed & ſi poſſeſſori. §. vlt. de iureiuran. & l. eum qui. eod. tit.* Nunc videndum eſt, quæ ſint genera probationũ, & hinc cognoſcimus, quod præſumptio ſit, & quo modo à probatione differat. Vulgò Dd. dicunt, probationũ aliam eſſe directã, aliam obliquam: quàm diuiſionem ego non reprobo, quid ſit appoſita ad docẽdum. Directa probatio eſt, cum teſtes de eo teſtificantur nominatim, expreſsè, de quo controuerſia eſt, vel ſi id ipſum cõtineatur teſtatum, cuius rei nomine cõtrouerſia eſt. Obliqua probatio eſt, cum teſtes non de eo teſtificantur, quod intendimus, nec id continetur tabulis, ſed tamen ex teſtimonio vel tabulis id colligitur. Et huius probationis obliquæ tria ſunt genera, neceſſaria, veriſimilis, & nõ repugnans. Quæ diuiſio ſumpta eſt ex Quintil. *lib. 5. cap. 8. & 10.*

Neceſſariæ probationis exemplum vulgò adferri ſolet, ſi teſtes adſint, qui teſtificantur mulierem lac in mammis habere. Vnde colligitur, virginem non eſſe, hæc probatio obliqua dicitur, quia non directò in iudicio quæritur, an lac in mammis habeat, ſed an virgo ſit, & tamen neceſſaria eſt conſequentia. Exemplum ſimile eſt in l. optimam. C. de contrah. & com. ſtipul. vt qui certo die Biturigibus fuit, eodem die Pariſijs non fuiſſe. Exemplum eſt huic ſimile apud Plutarchum *in vita Alcibiadis.* Exemplum eſt etiam luculentum apud Vitruuium *lib. 9.* Hæc tamen probatio neceſſaria licet directa non ſit, ſed obliqua, dubium tamen non eſt quin valeat ad condemnationem. *l. 2. C. de probat.*

Veriſimilis probatio eſt, quam præſumptionem poſſemus appellare. Non enim ſola valet ad condemnationem nec ad fidem faciẽdam iudici, ſed in ſuſpicionem adducit iudicem, ſalua tamen probatione contraria. Exemplum huius probationis eſt in l. filium, tit. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & in l. ſi pactum, tit. de probat. Aliud exemplũ eſt de voluntatis mutatione in l. 3. & in l. eum qui, hoc tit. Aliud in l. filius. eod. tit. Vbi controuerſia eſt de patria poteſtate. Aliud in l. non eſt neceſſe, hoc tit. Simile eſt in l. ex perſona. C. de proba. Aliud de duplicatione legati. in l. quinquaginta hoc tit. Aliud in l. ſi chirographum. hoc tit. vbi loquitur I. C. de cancellatione chirographi vel cautionis. Aliud in l. cum de indebito. tit. eod. vbi agitur de condictione indebiti. Hic oritur difficultas: Eſt locus cõmunis de exceptionibus in d. l. cum de indebito. Reus conuentus negabat ſibi pecuniam ſolutam, conuictus eſt mendacij. Deinde oppoſuit, exceptionem, ſibi debitam fuiſſe pecuniam, an hoc modo liceat opponere exceptionem? Iure ciuili dubiũ non eſt quin liceat, quia reus non tenetur probare exceptionem ſuam, niſi probauerit actor ſuã intentionem, *l. exceptionem. C. de probat.* Sed hoc in vſu hodie nõ eſt per totam Galliam, ſimul probant reus & actor, hic intentionem ſuam, alter exceptionem. Sed iure ciuili licet negare intentionem aduerſarij veram eſſe, quæ ſi probata fuerit, tamen adhuc exceptio poteſt opponi. *d. l. exceptionem.* Et hoc idem colligi poteſt ex l. ſi quidem. C. de except. Nemo præſumitur ſuum iactare voluiſſe, niſi contraria probatio adferatur, vt exemplum eſt in l. Proculo. hoc tit. Plena autem probatio omninò ſubuertit præſumptionem. *l. ſi chirographum. hoc tit. l. vlt. tit. quod met. cauſ.*

Tertium genus obliquæ probationis poteſt leuis ſuſpicio appellari, quæ nihil probat iudici. Fabius non repugnantem vocat. Exemplum eſt in l. 4. hoc tit. de fuga ſerui. Aliud in l. Imperatores, & aliud in l. qui teſtamentum, hoc tit. vbi eſt elegans exemplum de eo qui volebat legare incapaci, & confitebatur pecuniam ſe ei debere cui legauit, quoties donare non licet vel legare: certæ pecuniæ ei debitæ confeſſio, nullius momenti eſt, & ad hoc probandum adducitur text. ex d. l. qui teſtamentum. Aliud exemplum eſt in l. neque natales. & l. matrem. C. de probat. de probatio. natalium. De probatione ſeruitutis eſt ſimile exemplum in l. ad probationem ſeruitutis. C. de proba. Et hæ probationes ad condemnationem non valent, nec transferunt onus probandi, ſed tamen multæ ſimul iunctæ ad condemnationem valent. *l. inſtrumenta. C. de probat.* Etiam in criminali iudicio. *l. vltim. C. eod.* Hinc illud Ouidij locum habet:

Et quæ non proſunt, ſingula multa iuuant.

Notandum hic eſt gradus harum probationum nulla regula vel aliqua certa iuris definitione diſcerni poſſe. Vnde cognoſcamus quæ ſit probatio neceſſaria, quæ veriſimilis, quæ ſemiplena. Sed ex re nata, ex circumſtantijs id iudex æſtimabit. Dictum eſt vulgare & verum omnem probationem arbitrariam eſſe. *id colligitur ex l. 3. de teſt. l. de ætate. hoc tit. l. Lucius. de his qui not. inf.*

Oritur quæſtio de fama, ſub qua ſpecie probationis cõſtitui debeat? Fama per ſe nullam fidem facit, quamuis teſtimonium publicum eſſe dicant, quod fama ſuam intentionem volunt probare. Fama inducit præſumptionem quandam, ſed ad fidem faciendam non facit. *l. 3. §. eiuſdem. de teſtibus.* Conſentiens fama aliàs confirmare rei de qua quæritur fidem per ſe non valet, nec ob famam publicam poteſt quis condemnari. *Scilerus ex lectiuris Duareni nondum impreſſis.*

PROBATIO meritò non eſt requirenda in his, quæ ſunt manifeſta ſatis, & iudici nota. *l. ſi verò. §. qui pro rei §. qui ſatiſd. cogan.* Nam quorſum attinet, rei ſatis demonſtratæ fruſtra aliquid adijcere, ac interim litigatores temporis ac ſumptuum iactura grauare? *argum. l. 1. in fin. ff. de dot. præleg.* Oldend.

PROBATIO nunquam ſatisfaceret aduerſario, etiamſi omnia probationum adminicula in vnum conferres, adeoque ſi ſolem ipſum pro oſtendenda veritate in manibus gereres.

PROBATIONES de domo, *l. penult. de teſtib.* vocantur non tam ſuſpectæ, quòd domeſtici teſtes non recipiantur, quàm confeſſiones, & ipſius accuſati rationes: cum quis proprio ore conuincitur, ac à ſuo, quod dicitur, gladio iugulatur. *Ex Alciat.* Spieg.

PROBATIONES luce clariores requiri, *l. fin. C. de probat.* hyperbolicè dictum indicant *in dictione, Hyperbole.* Spieg.

PROBATIONIS vſum propter cauſas in iudicio controuerſas inſtitutum eſſe apparet, vt veritas certo conſtet rerum adminiculo, quod iudex aut condemnando, aut abſoluendo ſequatur. Itaque non alia ſunt litigatoribus probanda, quàm quæ neceſſariò ad cauſam pertinent, *iuxtà l. ad probationem, C. de probatio.* Qua in parte grauiter nonnunquam errant iudices incauti. Olden.

PROBATIONI admouere olim Romani dicebant argumentis cumulatim appoſitis aduerſarium ita premere, vt exuberanter conuictus videatur. Admotum enim dicitur id quod proximè adiunctum, contingit rem cui applicatur: Et ita legendam eſſe ac reſtituendam. l. 1. in princip. ff. de quæſt. cenſet Oldend. *in Topic. legalibus in loco à connexis.*

PROBATORIA in Impp. conſtitutionibus atteſtationem illam, vt cum vulgo loquar, ſignificat, qua qui in ordinem

quem aliquem adſciſcitur, idoneus & probatus renunciatur. *l.3.C.de agentibus in reb.lib.12.l.16.C.de re milit. l.2.C.de cohorta lib.l.6.l.9.l.10.C.de diuerſ.offic.& apparitor.lib.11.* Vſurpat. & hoc verbum Iuſtinia. *edicto 13.* Extat autem apud Caſſiodor. *lib.7.* formula probatoriæ Chartariorum. Briſſo. *Ioan. Bellon. Etymolog.*

PROBATORIAE in Nouellis appellantur *δοκιμασίαι & σάκρα. Cuiac. ad l.6. de diuerſ. offic. & appar. iud. & probat. eor. C.lib.12.*

PROBI, velut prohibi, qui ſe à delinquendo prohibent. Improbi, qui ſe non prohibent. Feſtus eſt autor. Spieg.

PROBI nummi & reprobi aduerſantur. *l.24.ff. de conſtit. pec. l.40.ff. ſi cert. pet. l.24.§. qui reprobos. ff. de pignor.* Et vt apud Cic. *lib.3. offic.* Bonis nummis adulterini opponuntur. Briſſ.

PROBITAS multitudini inuiſa. Itaque bonum virum Hermodorum, Epheſij, vitijs corruptiſſimi, ferre nõ potuerant, & in exilium egiſſe traduntur, dicentes: Nemo noſtrum frugi eſto: teſte Strabone. Heliogabalus peſſimus Romanorum Imperator, ideo infenſus fuiſſe Alexandro adoptato legitur, quòd impudicus non eſſet. Idem Tyrannus Vlpianum officio ſuo mouit, quia vir bonus erat, autore Lampridio. Cicero *in oratione pro Cornelio Balbo.* Seculi ſui labem eſſe deflet, & maculam, virtuti inuidere, ipſumque florem dignitatis infringere, adeò omnis excellentia multitudini eſt infenſa. Olden.

PROBE, bene, æque. Parum probè, id eſt, improbè. *l.13. §. ſi quis quis. ff. de dam. inf. l.37.§. à patre. ff. ad S.C. Trebell.* ex Briſſ.

PROBRVM, pro crimine ipſo quandoque ponitur. Sed quia ex huiuſmodi delictis ignominia oritur, ſolentque ea à conuiciantibus obijci, frequentior vſus obtinuit, vt pro ignominia, conuicijſque accipiatur: ſicut & Opprobrium, quod nil aliud eſt, quàm obiectum probrum. *Alciat. de verb. ſign.* Spieg.

PROBRVM & opprobriũ idem eſt. Probra autem quædam natura turpia ſunt, quædam ciuiliter & quaſi more inſtitutoque ciuitatis, *vt exponit Vlpian. in l.42. ff. de verb. ſignif.* Probrum porrò intelligitur & in his mulieribus, quæ turpiter viuunt, vulgoque quæſtum faciunt, etiam ſi non palàm. *l.41. ff. de ritu nupt.* Briſſ. *Adde Brechæum d.l.42.*

PROBRVM Feſtus propriè dici putat, de ſtupris & flagitijs, cum Attius in Helenibus ſic ſcribat: Qui niſi probrum, omni alia indelicta æſtimant. Iuriſconſulti pro omni infamia vſurpant. Vlpian. *in d.l. probrum, 42. ff. de verb. ſignif.* [Probra quædam natura ſunt, vt furtum, adulterium: quædam ciuiliter & more ciuitatis, vt tutelæ damnari.] *Marcellus l. probrum. 41. ff. de ritu nupt.* Hot.

PROCEDERE in cauſa, de plano, ſummariè, ſine ſtrepitu & figura iudicij: quid hæc ſibi verba velint, declarat Spec. *tit. de Inquiſ. §.3. verſ. qui ergo.* Spieg.

PROCEDERE ſtipendia militibus, quod vulgò dicitur, currere.

PROCEDENTE tempore, pro eo quod dicimus, ſucceſſu temporis.

PROCEDIT, verbum eſt Iuriſconſultis vſitatum: pro valet, locum habet. Vlpian. *l.7.§.3. ff. ad leg. Aquil.* [Hoc autem in ſeruo non procedit, in filiofam. vulnerato procedit.] Interdum verò etiam idem ſignificat quod prodeſſe, *vt annotat Maioragius Miſcellan. lib. 4. cap. 3.* Sic Cato *in libro de re ruſtica, cap.148.* Quot (inquit) dies per dominum mora fuerit, quo minus vinum deguſtet, totidem dies emptori procedent.] id eſt, in vtilitatem cedent: ita apud Gellium *lib. 5. cap. 10. in orat. P. Scipionis quam Cenſor de moribus ad populum habuit.* Hotoman.

PROCERES Chartarũ appellari putat Connanus, quos hodie Secretarios regis vocamus. *lib.4.cap.14.nu.6.*

PROCERES vacantes, id eſt, titulo tenus & honoris tantum participes, ſine ſalario, ſine vlla rerum tractatione & adminiſtratione. *Conna. lib.9.c.6.num.1.*

PROCESSIO. Conſularitas eſt honorariorum. Proceſſio ordinariorum exhibentium munera. *l. 3. C. vbi ſenat. vel clar.* ordinaria proceſſio. *Cuiac. ad l.4. in fine. C. de conſul. lbm. &c. lib.12.*

PROCESSVM pro actibus Pomponius vſurpaſſe videtur *in princ. l.2. de origi. iur.* ſic numero plurali apud Cic. *in Bruto* legi obſeruatum eſt. Spieg.

PROCESSVS iudiciarius, complectitur omnia quæ acta ſunt in tribunal. *Qua de re latius Bart. & Dd. in rubr. C. de in ius voc.* Spieg.

PROCESSVS iudicij, eſt ordo quidam legitimus, ſecundùm quem controuerſiæ cauſarum cognitæ, ex bono & æquo celeriter deffiniantur. Proinde talis ordo deſeruire debet iudici, vt is teneat cognitionis ſuæ rationem: nõ verò vt litigatorum adfectibus obſequatur, ad differendam cauſam prætextu iudiciariæ obſeruationis. Quocirca Innocentius Pontifex rectiſſimè dicit: [Vnde videbitur ſubtiliter intuenti, de ordine iudiciorum procedere, vt in præmiſſis non per omnia ordo iudiciarius obſeruetur.] Hoc eſt, æquiſſimus aliquando cenſetur ordo, non obſeruare plenum ordinem in iudicijs, *c. ad noſtram. de iureiurando.* Iudex enim innocentis viri officio fungi debet: Ideoque incorrupto animi iudicio diſcernere, quonam ordine, quo progreſſu credat ſe cogniturum celeriter de cauſa controuerſa, ſecundùm ius & æquum. *l. cætera. ff. fam. ercisc. & Venuleius in l. continuus, §. cum ita. ff. de verb. oblig.* Hinc eſt, quòd Hadrianus optimus maximusq; princeps. *in l.3. ff. de teſtib.* ſemper vtitur his verbis; Tu magis ſcire potes. Item, Sed ex ſententia animi tui æſtimare oportere. Item, Tecum ergo delibera. Et pleni ſunt omnes iuris Codices huiuſmodi vocibus. Iuſtin. *Nouel. præcep. præſid. conſtit. 19.* [Tertium, inquit, ſtudio tibi ſit, vt cauſas cũ ſumma æquitate cognoſcas: ac breuiores quidem, & maximè quæ vilioris conditionis hominum ſunt, ſine ſcripto decidas & dijudices, & mutua inter ſe homines cõtentione liberes.] Formula igitur iudiciorũ qua nunc vtimur, neq; ordo eſt, neq; proceſſus, ſed magis confuſio. Et nullum eſt in toto iure exemplũ quo probari poſſit. Nam quid eſt aliud, quàm calumnioſa, cæremoniarum atq; ſcriptorum altercatio extra omnem cauſæ cognitionem? adeò, vt iudex ipſe non habeat ſuum in manu, officium ſuũ exercere in litibus: imò cogitur ad ſedentariam audiendi operam, donec omnes iſtæ cæremoniarum præſtigiæ peragantur. Olden.

PROCESSVS, tranſuectiones equitum, de quibus *in l.2. ff. de in ius voc.* Licinius *l.41. de donat. inter virum.* [Nam & Imperator Antoninus conſtituit, vt ad proceſſus viri vxor ei donare poſſit.] *Vide Tranſuectio.* Hoto.

PROCESSVS viri, pro progreſſu, quem facit in honoribus adipiſcendis apud Iuriſconſ. *in l. nam & Imperator. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Quemadmodũ Sueton. dixit, Proceſſum habere in literis, pro facere progreſſum. Sp.

PROCESSVS. *Lege, Donare ad Proceſſus.*

PROCHIROS vocant eos ſcribas, qui manu expediti ſunt. Et Meloprochiri, exercitio & cura prompti. *Annotat Alciat. ad l. peculiari. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib.12.* Sp.

PTOCHODOCHIVM, domus in qua mendici ſuſcipiuntur & inopes, ἀπὸ τοῦ πτωχοῦ, inops mendicus. *Droſæus in methodo iuris.*

PROCINCTVM teſtamentum, dictum eſt, quod fiebat in ipſa militum expeditione, dum præcincti iam erant, & expediti ad bellum, cuius dubiam ſciebant aleam. *Vid. Inſtit. de teſtamen. ordin.*

PROCINCTVM teſtamentũ appellatur à Iuſtiniano in *§.1. Inſtit. de teſta.* quod veteres In, vel Endo procinctu nominabant, *vt apud Cicer. in 1. de natur. deor. & 1. de orat. idem apud Vlp. t. Inſtit. 20. & Gell. lib.15.c.27.* Id autem militiæ tantum fiebat, cùm viri ad præliũ faciendum in aciem vocabantur: auctore Gell. *lib.15.c.27.* Plutarchus autem *in Coriolani vita* rem ſic explicat. ἦν τοῖς ῥωμαίοις ἔθος τότε, ἐν ᾧ μέλλοιεν τὰς θυρεοὺς ἀναλαμβάνειν καὶ περιζώννυσθαι τὴν τήβεννον, ἅμα καὶ διαθήκας ἀγράφους γίνεσθαι, τριῶν ἢ τεττάρων ἐπακουόντων ὀνομάζοντας τὸν κληρονόμον. Eo tempore, inquit, mos erat Romanis prælium inituris, ſcutaq; ſumpturis, togam præcingere, ſimulq; teſtamenta ſine ſcripto facere, hæredemq; tribus aut quatuor audientibus, nũcupare. Feſtus *lib.5.* Endo procinctu, in procinctu ſignificat aũt cùm ex caſtris in præliũ exitũ eſt. Procinctus quaſi præcinctos atq; expeditos. nam apud antiquos togis incincti pugnaſſe dicũtur. Idem *in eod.* Procincta claſſis dicebatur cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu confeſtim pugnaturus. vetuſtius enim fuit multitudinem hominum, quàm nauium claſſem vocari. Hot. Hinc

In Procinctu verſari dicuntur, qui pro patria in bellico ſunt, quamuis milites non ſint. *l. vn. ff. de bon. poſſ. ex teſt. milit.* Hotoman.

Item

Item in procinctu habere, iſt eſt, in promptu, & procinctus exercitus, id eſt, ad pugnandum paratus. *Comm. lib. 9. c. 5. nu. 5. Adde Forcat. in Negyom. dial. 14. nu. 2.*

PROCITARE veteres dixiſſe pro vocitare & producere ſcribit Feſtus: itaque quomodo Gellij verba intelligenda ſint, hoc vocabulo vtentis, docet Rauardus *ad 12. Tabell. cap. 8.*

PROCITVM dicebatur teſtamentum, quaſi velut procatum, id eſt, prouocatum, id eſt, irritum ac ruptum. Feſtus.

PROCLAMARE in libertatem. Sicut domini & alij quempiam petunt in ſeruitutem, ſic contrà cæteri petunt ſe ipſos, aut petuntur ab alijs in libertatem. *Vlpian. in l. 1. & 3. Paulus in l. 2. ff. de liberal. cauſa.* Inde proclamare in libertatem eleganter dicitur *in l. igitur ſciendum in fin. ff. ibidem. & in tit. ff. quibus ad libert. proclamare non licet.*

PROCLIVIVS eſt, id eſt, facilius, aut verius, aut prius. *l. ſi is qui ducenta. in fin. ff. de reb. dub.* Briſſ.

PROCONSVL. Valla *libro 4. elegant.* Proconſul, (ait) non qui pro alio conſule præeſt prouinciæ, ſed qui cum poteſtate conſulari extra ordinem, & ad aliquam prouinciam adminiſtrandam mittitur, præter quam, quòd non duodecim faſces eum præcedunt, quæ præcedunt conſulem, ſed tantùm ſex, vt etiam prætorem & præſidem. Quanquam verò nomine præſidis, proconſules, legati Cæſaris, & omnes prouinciæ regentes intelligantur; *l. 1. ff. de offic. præſid.* tamen proconſulis appellatio ſpecialis eſt. *ibidem.* Proconſules ſemper vtique ex ſenatoribus, hoc eſt, exconſularibus, deligebantur, ſingulique ſingulos legatos habebant, qui adminiſtrationi præſtarent auxilium. Verùm, quantum ex Cicerone, Liuio, & reliquis bonis autoribus colligimus, conſtitutum erat, vt, qui priore anno conſul eſſet, in ſequenti proconſul eſſet. Pari conſulibus imperio in eam mittebatur, vbi duntaxat nô alibi, proconſul ipſe poteſtatem ſuam, quamuis voluntariam (aiunt) iuriſdictionem, exercere poterat. *l. præſes in ſua prouincia. ff. de offic. præſid. l. 1. ff. de offi. proconſulis & leg.* Contentioſam verò iuriſdictionem, præterquam in prouincia tractare non poterat, nec quicquam in prouincia negotiorum exoriretur, quin ad proconſulis adminiſtrationem pertinere ſoleat. Cęterùm apud proconſulem ipſum fieri poterat ſeruorum manumiſſio, & adoptio. *l. præſes. ff. de offic. præſid. l. omnes proconſules. ff. de offic. proconſul.* Apud legatum proconſulis nemo manumittere poterat. *d. l. omnes ff. eo.* Prætereà mandatis Iuſtiniani, & aliorum principum continetur, ne donum, vel munus ipſe proconſul, vel qui in aliquo officio erat, adminiſtrationis tempore acciperet, vel quid, niſi victus quotidiani cauſa, aut permittente principe emeret, domumve extrueret. Sed Vlpian. *in l. ſolet etiam. ff. de offic. proconſul.* (quod & alibi annotauimus) hæc debere intelligi dicit, vt modum gerens magiſtratum adijciat, ita quòd neque ſe in totum xenijs abſtineat, neque auarè xeniorum modum excedat. Nam valdè inhumanū eſt, à nemine accipere, ſed paſſim, viliſſimum, & per omnia auariſſimum. Itaque vetus prouerbium eſt οὔτι πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. Extat lex huiuſmodi in duodecim Tabul. [Donum ne capiunto, neve danto, neve petenda, neve gerenda, neve geſta poteſtate, quiſquis earum rerum migraſſit, noxiæ, pœna par eſto.] Quam legem vtinam ſeruarent aliquot noſtræ ætatis iudices, qui omnia ab omnibus accipiunt. Quod quidem minimè fieret, ſi hoc crimen (vt hæc lex mandat) plecteretur, aut ſi illi, qui in hos iudices animaduertere poſſunt, Cambyſis exemplo, vni ex malis iudicibus pellem detraherent, & eam tribunali imponerent, quò cæteri terrerentur. Scripſerunt autem multi ex veteribus Iureconſult. libros, de officio proconſul. & rectorum prouinciarum. Ex his compoſitus eſt hic tractatus, qui de officio præſidis inſcribitur. Sunt & alij duo in in primo Codicis libro: alter de officio proconſulis & legati. alter de officio rectoris prouinciæ. &, vt nulli patriæ ſuæ adminiſtratio ſine ſpeciali permiſſu principis permittatur. Hos qui benè & diligenter legerit, ac memoriæ mandauerit, vtilitatem vel maximam capiet. Nam pleraque in vniuerſum ad regendas & adminiſtrandas prouinciàs pertinentia, ſub his titulis comprehenſa ſunt. Alia inſuper valde vtilia & ſcitu digna congeſſit Imperator in ſingularem conſtitutionem, quam inſcripſit, Præcepta præſidum. quæ inter nouellas ſanctiones habetur. Si quis tamen adhuc plura deſiderauerit, is Feneſtellam de magiſtratibus Romanorum legat, & epiſtolam Ciceronis eam, quàm ſcripſit ad Quint. fratrem, Aſiam proconſulem tunc obtinentem. Multa enim copioſè, vt cętera diſſerit Cicero in ea epiſtola, quibus obſeruatis, regendarum prouinciarum peritiſſimi effici poterimus. Deligi autem conſueuiſſe ex conſularibus proconſules, eosq; in prouincias illas mitti, quarum cura ſenatui relicta eſſet.

Ab Imperatoribus autem in prouincias illas, quarum ſibi curam ſuſcepiſſent; præſides, vel legatos deſtinatos eſſe, interdum ſenatorij, nonnunquam inferioris ordinis viros Alciat. ſcribit *in l. ſpecioſas. de verbor. ſignific.* Id verum eſſe, & qua ratione, quoque ordine ab Auguſto primùm inſtitutum fuerit, apud Dionem legas, *libr. 53. hiſtor.*

PROCREARE, liberis operam dare, *l. 1. ff. ſolu. matrimon.* Procreatio liberorum. *l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſtit. & iur.*

PROCVBITORES, qui noctu cuſtodiæ cauſa, antè caſtra excubabant, cum caſtra hoſtium in propinquo eſſent. *ex Feſto Valtur.*

PROCVRATIO, adminiſtratio. Cicero *Acad. 1.* [Dum me ambitio, dum honores, dum cauſæ, dum Reipubl. non ſolum cura, ſed etiam procuratio multis officijs implicatum & conſtrictum tenebat.] Idem *libr. 3. de legibus.* [Sed quæro, quid re ipſa ſit turpius, quàm ſine procuratione Senator?] Loquitur de legationibus liberis, quæ ſine vlla publici negotij, aut Reip. adminiſtratione obibantur. Hotoman.

PROCVRATIO etiam eſt ſacrificium, quod fit, ad depulſionem & expiationem monſtrorum & portentorum, & ea gratia rem diuinam facere, eſt monſtra procurare. *Annotante Turnebo in Ciceronis lib. 2. de Legibus.*

PROCVRATOR eſt, qui aliena negotia domini mandato adminiſtrat. *l. 1. in fin. ff. de procur.* (ein ſachwalter/ anwaldt.)

PROCVRATORVM autem varia ſunt genera. Quidam enim ſunt litis procuratores, qui ad mouendas inſtituendasque actiones vel lites exequendas dantur. *l. 86. ff. de ſolut.* Huiuſmodi procuratorem ad actionem factum procuratorem vocat Paulus *in l. 14. ff. de pactis.* Alij ſunt negotiorum procuratores, quibus vel certa vna res, vel generaliter vniuerſa negotia adminiſtranda mandantur, qui omnium rerum procuratores. *l. 13. ff. de pact. l. 6. ff. de inſtitor. l. 7. ff. de calumniatoribus* & totorum ſeu vniuerſorum bonorum procuratores vocantur. *l. 63. ff. de procuratoribus l. 17. §. vltim. ff. de iniur.* In illis edicti de iniurijs verbis, [Neque procurator qui eo nomine agat.] procuratorem non vtique accipimus eum ſolū, cui ſpecialiter procuratio data eſt actionis, ſed ſufficit eſſe eum, cui omnium rerum adminiſtratio mandata eſt. *l. 17. §. ait prætor. & §. procuratorem. ff. de iniur.* Similiter in eo quod dicitur procuratorem iudicatum ſolui ſtipulari poſſe, non eum tantùm, cui ea res ſpecialiter mandata fuerit, intelligimus, ſed & eum, qui vniuerſorum bonorum mandatum ſuſceperit. Sed & ſi ratum fuerit habitum procurator videbitur. *l. 3. §. 1. ff. iudic. ſolu.* Eodem modo in ædilitio edicto procurator accipitur. *l. 1. & l. 25. §. procuratoris. ff. de ædilit. edict.* In interdicto quoque Vnde vi, ex ſentententia magis, quam ex verbis procuratorem non eum tantùm, qui legitimè procurator dicitur, omnium rerum eius qui abſit, quaſi penè quidam dominus, hoc eſt, alieni iuris vicarius, ſed & quemlibet qui aliquid noſtri negotij gerat, clientem videlicet, colonum, aut libertum, aut qui illam vim deiectionemq; rogatum aut nomine noſtro fecerit, intelligi, eleganter Cicer. *pro Cæcin.* tradit. Atq; adeò in pleriſque librorum noſtrorum locis is, qui ſine mandato negotijs ſe alienis offert, & qui aliquid noſtro nomine negotij noſtri gerit, procurator vocatur, qui verus negotiorum geſtor eſt. *l. 34. §. ſi gener. l. 21. §. vlt. l. 58. ff. de ſolut. & l. 15. §. ſi quis abſentis. ff. de petit. her. l. 9. §. ſi heres. ff. de lib. leg. l. 22. §. quod ſi. l. vlt. ff. rem rat. hab.* Quotiens autem additur nomen, Verus is duntaxat exaudiendus eſt, qui mandatum habet, & cui vel idipſum quo de agitur, ſpecialiter mandatum, vel totorum negotiorum adminiſtratio commiſſa & credita eſt. *l. 40. §. 1. ff. de procur. l. 36. ff. de iud. l. 3. in fin. ff. quod iuſſu. l. 26. §. mandata.*

mandata ff. manda. l. 12. ff. de ſolutionibus. l. 22. §. ſi procurator. ff. rem rat. habe. l. 5. §. qui procuratorio. ff. de no. ope. nunc. At in l. 1. §. quotiens verus. ff. de vi & vi arma. Verus procurator is ſolùm accipitur, cui nominatim id mandatum eſt, vt & Accurſ. illic notat. Vero procuratori falſus opponitur, *d. l. 1. §. quoties & §. cum autem.* Falſus autem appellatur, qui mandatum non habet, aut qui ſine mandato procuratorio nomine quid facit. *l. 1. in fin. ff. quod iuſſu. l. 3. §. vltim. ff. rem rat. habe.* Interdum planè falſus procurator eſt, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat, & procuratoris perſonam induit. *l. 44. §. 1. ff. de furt. l. 14. in fin. ff. de condict. cauſa dat.* Briſſon. Cuiac. *in commen. ſuis ad libr. 1. Iul. Paul. recept. ſentent. tit. 3. de procuratoribus.* præcipua genera procuratorum breuiter complexus eſt, inquiens; Procurator vel ad agendum, vel ad adminiſtrandum datur: rurſus vel ad res liteſque omnes, vel ad ſpeciem vnam. *l. 1. §. 1. ff. de procurat.* Quanquam non deſint, qui procuratorem eum legitimè appellari dixerint, qui ad res omnes datur, non qui ad rem vnam. Cicero *pro Cæcin.* [verùm me tuus procurator deiecerit is, qui legitimè procurator dicitur omnium rerum eius qui in Italia non ſit, abſitve Reipubl. cauſa, quaſi quidem penè dominus, hoc eſt, alieni iuris vicarius.] Hæc Cuiac. *ſupra à alleg. loco.*

PROCVRATOR voluntarius eſt, qui ſe alienis negotijs offert ſine mandato, qui voluntarius amicus *in Oratio. pro Cæcin.* voluntarius procurator *in Bruto*, procurator ſimpliciter *in Pandectis ſæpè*, cum tamen propriè ſimplex appellatio ei tantum conueniat, qui mandatum habet. Is de rato cauere omnimodo debet. *Cuiac. obſeru. lib. 7. cap. 26.*

PROCVRATOR ad omne negotium is eſt, quem Cic. *in Orat. pro Cæcin.* ſic deſcribit, [omnium rerum eius qui in Italia non ſit, abſitve Reipubl. cauſa quaſi quidam penè dominùs, hoc eſt alieni iuris vicarius.] Sic *l. 12. ff. de ſolut. l. 13. ff. de pact. l. 7. ff. de calumn. l. 63. ff. de procur.* vbi eiuſmodi procurator rerum omnium, & totorum atq; vniuerſorum bonorum procurator appellatur. Hotom.

PROCVRATOR negotiorũ rectè paciſcitur, pactumq; domino prodeſt & nocet per exceptionem doli, non per exceptionem pacti. Item nouare, exigere permutare, ſoluere, alienare, iuſiurandũ deferre, pignori obligare, tranſigere poteſt, modò hæc fiant ex negotiorum vtilitate, non donandi, vel deminuendi cauſa, *vt alijs in locis fuſius oſtendimus Cuiac. ad l. reſcriptum. in fin. ff. de pact.*

PROCVRATOR ad partem negotij, eſt cui propriè ac ſpecialiter certa res mandata eſt, *l. 3. §. 1. ff. iudic. ſolu. l. 17. §. vlt. ff. de iniur.*

PROCVRATOR ad res adminiſtrandas is dicitur, quem propriè negotiorum geſtorum appellamus: hoc eſt, qui non quæſtuario negocio præficitur. ſiue autem eius rei mandatum habeat, ſiue non habeat, procurator dicitur. *l. ſi quis. 58. ff. de ſolut. l. 9. § ſi hæres. ff. de liber. legat. l. vlt. ff. rem rat. hab. l. 15. §. ſi quis. ff. de petit. hæred.* Et hoc ab Inſtitore differt, quòd hic quæſtuariæ negociationi præfectus eſt. *l. 5. §. 3. ff. de inſtit. actio.* Hotom.

PROCVRATOR Cæſaris dictus, quòd ab eo acta, geſtaque ſic comprobantur, ac ſi à Cæſare geſta eſſent. Nam Claudius à Senatu impetrauit, vt quæ ſui procuratores ſtatuiſſent, eandem vim haberent, ac ſi ipſe ſtatuiſſet: ſi tamen venditionis, vel tranſactionis, vel donationis cauſa, quaſi rem propriam tradant, nihil agant. Non enim alienare rem Cæſaris, inuito Principe licet, ſed diligenter gerere commiſſum. Eſt autem procuratoris officium, rationes omnium redituum, qui ad Cæſarem ſpectarent, procurare diligenter, cũ facultate definiendi, & acquirendi, non alienandi, & diſtrahendi. Adſtipulatur Alciat. *l. 1. de offic. procur. Cæſar.* Ioan. Pyrrhus Anglobermæus (de quo extat elogium percelebre) Alciatum monuit, procuratorem Cæſaris, pro fiſci procuratore, & hunc pro illo, frequenter vſurpari. Spieg. *Adde Brechæum in l. inter publica. ff. de verbor. & rer. ſignific.*

PROCVRATOR Cæſaris. Qui diceretur procurator Cæſaris, colligere apertè poſſumus ex Pomponio Læto, *de magiſt. Roman. cap. 25.* [Procuratori Cæſaris (ait) omnis rès familiaris commiſſa erat, &, quicquid is egiſſet, ratum erat apud Cæſarem. Et penes hunc magna erat autoritas.] Hæc ille. Idem ſcribit Feneſtella, *de Romano magiſtratu, cap. 41.* Huic magiſtratui (inquit) principalis totius rei licentia commiſſa eſt, ita, vt quicquid ab eo negotiorum imperialium geſtum eſt, perinde habeatur ratum, ac ſi ab ipſo Cæſare fuerit pertractatum. Itaq; is inter Cæſarẽ & Rempublic. cõſtitutus iudex erat. Cæterùm, quoniam ſe à quouis inter priuatum ac Rempublicam decernat, impoſſibile inuentum ſit, ipſumque principem in propria cauſa iudicare, haud ſanè æquum eſſe videatur, magiſtratum creari placuit, cui inter ſe priuataſq; perſonas competens quidem eſſet iuriſdictio, qui ſanè appellatus eſt procurator Cæſaris. Et hũc (tametſi quicquid egiſſet, ratum erat apud ipſum Cæſarem, vt iam prætactũ eſt) certè ſi rem eius quaſi propriam tradat, non putant dominium trãsferre. Tunc verò transfert, cum negotium gerens Cæſaris, ipſius conſenſu tradit. Deniq; ſi donationis, venditionis, tranſactionis cauſa quid agat, nihil agitur. Non enim alienare rem Cæſaris, ſed diligenter negotia Cęſaris obire, procuratori huic, de quo agimus, aſſcriptum eſt: quod ſeruum Cæſaris hæredem inſtitutum adire hæreditatem iubet, & ea hæreditas Imperatori acquiritur. Quin ſi Cæſar ipſe hæres inſtituatur, ſi ſe procurator opulentæ hæreditati miſcet, hæredem Cæſarem facit. Quòd ſi ea bona ex quibus princeps inſtitutus eſt, ſoluendo non ſunt, conſulendi Imperatori, ne quid perinde detrimẽti patiatur, hæredis enim inſtituti in adeundis, repudiandiſve hæreditatibus congruo tempore explorari voluntas debuit. Deportandi huic magiſtratui facultas permiſſa non eſt. Sed de procuratore Cæſaris, cæteriſque omnibus Romanis, poteſtatibuſque, quæ à principio vrbis conditæ vſque ad Auguſti Cæſaris tempora factæ, tractatæq; ſunt, ſatis plenè diximus.

PROCVRATORES fiſci primò Auguſtus, vt Dion ſcribit, qui *ἐπιτρόπους* vocat *lib. 53.* Aduocatum verò fiſci primus Adrianus, non M. Antoninus inſtituit. *Cuiac. ad l. 5. in fin. C. de delat. libr. 10.*

Erant & Procuratores hæreditatium, *l. 32. ff. de iure fiſc. & in inſcriptionibus.* Procuratores viceſimæ hæreditatium. Item procuratores rei dominicæ. *l. penultim. de commun. fiſc. debit. libr. 10. C.* Et Procuratores domus dominicæ. *l. 8. C. vbi cauſæ fiſci.* Et, Procuratores ſummæ rei, *l. vltim. C. ſi propt. public. penſit.* qui & Rationales ſummæ rei, *vt in inſcriptione l. 7. C. vbi cauſæ fiſc.* Metallorum item & baphiorum & textrinorum ſeu gynæceorum & linificiorum, & baſtagarum & ſaltuum erant Procuratores, *quorum in l. 4. C. de metall. lib. 11. l. pen. de murileg. eod. & in Notitia Imp. Roma. fit mentio.* Briſſ.

PROCVRATOR in rem ſuam datus dicitur, cui in rem vtilitatemque ſuam mandatæ ſunt actiones. *l. 8. §. vltim. ff. manda. l. 2. in fin. ff. fam. erciſc. l. 3. §. idem Labeo ait. ff. de in rem verſ. l. 24. ff. de minorib. l. 3. §. idem aduerſ. ff. quod quiſque iur. l. 5. C. de hæred. ven.* Nam hic cùm mandatas ſibi & ceſſas ab alio actiones exerceat, procurator eſt: ſed quia non in alienam, ſed ſuam rem, id eſt, commodum ſuum propriumque lucrum actiones præſtitæ ſunt, lucrumque omne & compendium eum reſpicit, idcircò in rem ſuam factus datuſve procurator dicitur. *l. 4. C. de procuratoribus. l. 25. §. vltim. eod. l. 4. ff. de re iudic. l. 1. §. in propria. ff. quando appell. ſit. l. 20. ff. de appellationib. l. 14. ff. de pact. l. 18. ff. de compenſatio. l. 6. C. de oblig. & actionib.* Is qui nomen emit in rem ſuam ſit procurator. *l. 1. C. ne contrar. iud. tut.* Venditor quoque ab emptore datus ad litem procurator, in rem ſuam datus videtur, *l. 66. § ſi ſecundùm. ff. de euict.* Briſſ.

PROCVRATOR inuitus non ſolet dari. inuitum accipere debemus, Vlpian. ait, non eum tantùm qui contradicit, verùm eum quoque qui conſenſiſſe non probatur. Spieg.

PROCVRATOR metallorum eſt, qui metalla exigit, & aſſeruat. *Quo ſenſu accipitur C. in tit. de metallis.*

PROCVRATOR Reipublic. *l. 3. § plane. & l. 5. §. idem ait ff. quod vi aut clam. l. 2. §. ad frumentum. ff. de admin. rer. ad ciuit. pert. l. 9. C. ne de ſtatu defunc. l. 30. de decur. lib. 10. C.* Briſſ.

PROCVRATOR totorum bonorum, quæ alienare poteſt, Modeſtinus docet, *in l. procurator. ff. de procuratorib.*

PROCVRATOR & Cognitor differunt. Procurator cauſam agit abſente litigatore. Cognitor præſente litigatore, vt rectè Anianus tradit *in l. ſi lite. C. Theod. de cognit. & procurat.* itemq; Aſconius & Feſtus. At dicitur maximè Cognitor in cauſa ſtat, pro defenſore eius, qui patitur cõtrouerſiam,

ſi.m,an ſit ex ciuibus. Donatus *in Adelphis.* [In tria, inquit, diuiſit officium defenſionis ſuæ. In aſſertoris, principio eam eſſe dico liberam: in cognitoris, ciuē Atticam: in fratris, meam ſororem] Aſconius *in 3. Verrina.* [Hoc genus, inquit, defenſoris in Iure cognitor dicitur, maximè cum de alicuius ſtatu agitur.] Iuſtiniani tēpore ſublati ſunt cognitores: ideoq; ab his locis, quos ex Iuris auctoribus deſumpſit, poſitum cognitoris nomen ſemper exemit, vt cōijcere licet ex l. ſi quis aliquid §. ſi quis. ff. de pœn. collata cum ſententia Pauli lib. 5. tit. 25. *Cuiac. Iul. Paul. receptar. ſentent. tit. 2. de cognitorib. in rubr.*

PROCVRATORIAE exceptiones vocantur, quæ procuratorio nomine agentibus opponuntur, ſiue, quòd non eſſe hoc eis mandatum dicatur, quod perſequuntur, ſiue quod omninò procuratores eſſe, vel fieri potuiſſe negentur, vel ab eo dati dicantur, qui procuratoris dandi ius non habuit *l. 57. l. 62. ff. de procuratoribus l. 2. & 3. de exceptionib. l. 29. §. quedam. ff. mandat. l. 19. §. 1. ff. de probatio. l. 39. §. penult. ff. de damn. infect. §. penult. Inſtitut. de ſatiſdat.* Qua de re incidere crebrò in iudicijs quæſtionem Quintilianus *lib. 7. cap. 1.* admonet, [Procurator, ait, alicuius pecuniam petit ex fœnore hæreditario. Poteſt incidere quæſtio, an huic procuratorem eſſe liceat. Finge nos poſtquam tractauimus eam remittere, vel etiam conuinci: quæretur, an ei cuius nomine litigatur, procuratorem habendi ſit ius.] Idem *lib. 4. cap. pen.* [vt contra petitionem pecuniæ malè petis. Procuratori enim tibi eſſe non licuit. Sic nec illi cuius nomine litigas habere procuratorem.] Briſſ.

PRODERE, pro præuaricari, & per colluſionem aduerſario vel hoſti rem ſibi creditam detegere vel tradere, Sic Prodere cauſam, *l. 1. ff. de præuaric. l. 15. ff. de iu. fiſc.* Item prodere inſtrumenta, *l. 38. § ſi quis. & §. inſtrumenta. ff. de pœnis. l. 1. §. ſi qui. ff. ad leg. Corn. de falſis. l. 8. ff. de extraord. crim.* Prodere, id eſt detegere & indicare, *l. vlt. ff. de cuſt. & exh. reor. l. 6. §. 3. ff. ad S. C. Turpill.* Prodere, id eſt, conſtituere, edere, probare. Sic Prodita actio, *l. 17. in prin. ff. de furt. l. 5. ff. de oblig. l. 11. ff. de praeſ. verb.* Prodita iure probatio, *l. 15. C. de lib. ca. l. 12. C. de probat.* ex Briſſ.

PRODERE cauſam, & accuſare, inter ſe differunt. Prodit enim, qui non probanda defert. Accuſat, qui reo præſente crimen iudicio offert, probaturus quod intendit, *c. plerumq; 2. quæſt. 7.*

PRODERE fidem, iureiurando non ſtare. *Bud.*

PRODERE legem, deſtituere. Vlpian *ad leg. Iul. de adult.* [Legem prodidiſſe dicitur ob hoc, quòd adulterij accuſationem aggreſſus, accuſare deſtitit] Spieg.

PRODICTATOR proptereà dicebatur, quòd legitimè creatus non eſſet. Nam eius dicendi poteſtas penes Conſules, non autem penes populum erat, vt Liuius ſæpè commemorat. Vnde quoque Prodictator dictus L. etiam Sylla, & C. Cæſar poſt hæc tempora præter patriæ morem, primi à populo Dictatores, alter interrege L. Valerio Flacco, alter verò M. Lepido prætore comitia habentibus creati, reliqui omnes dictatores à conſulibus creati ſunt.

PRODIGERE pro conſumere. Modeſt. [Quod, inquit, intra dies proximos prodigatur] *de offic. præſid. l. plebiſcito.* Spieg.

PRODIGI à furioſis hoc diſtant: quod furioſis ſimul atque incœperint furere, mox ipſo iure agnati ſint curatores: Prodigis autem non ſunt prius curatores, quàm ipſis à iudice bonis ſit interdictum. *Vide Baronem à Tautenberg. tit. 7 Pro gymnaſ. for.* Spieg.

PRODIGIA, auctore, Feſto, dicuntur, quaſi prodicia, & porrò dicentia aliquid futurum eſſe. Nam litera quæ nunc C vocatur, apud veteres G dicta eſt. Quod & nunc multi pronunciando ſequuntur in Italia. *vide l. non ſunt liberi. ff. de ſtat. hom. l. 3. C. de poſthum. hæred. l. oſtentum. de verbor. ſignific.* Prat.

PRODIGVM neutri generis eſt, cibus qui infrà proximos dies prodigatur, id eſt, conſumatur, & ipſis prodigis cum interdicitur eis bonorum adminiſtratio, plerunque à fiſco præſtatur, *vt ff. de offic. præſid. l. plebiſcito. Et Accurſ. in glo. 3. l. quæcunque pro reliquis prodigiorum. C. de ſid. inſtr. libr. 10.* Prat. Cuiac. *ad l. 5. de ſid. & iur. haſt. fiſca.* dicit, prodiga eſſe annonas, ſpecies, quibus opponuntur corpora.

PRODIGVS eſt, qui neque modum, neque finem expenſarum habet, ſed bona ſua dilapidando & diſſipando profundit. *l. 1. ff. de cur. fur. Item Connanus lib. 9. cap. 4. num. 11. Duarenus l. 6. in cui bonis. ff. de verbor. oblig.* Euerſorem appellat Caius *lib. 1. Inſtitut. tit. de tutel.* Solet & in libris noſtris hoc verborum circuitu deſignari, Is, cui bonis interdictum eſt *l. 18. ff. qui teſtam. fac. d. l. 6. ff. de verbor. obligat. l. 3. ff. de nouationibus. l. 18. §. 1. & ſeq. ff. de caſtr. pec. l. 10. ff. de cur. fur. l. 9. §. idem quæri. ff. ſi cert. petat.* Nam prodigis per prætorem vrbanum bonis interdicebatur, *vt Paul. lib. 3. ſent. tit. 1. Valer. lib. 3. c. 5. & lib. 8. cap. 6. oſtendunt.* Briſſon.

PRODITOR varijs modis dicitur. Nam proditor eſt, qui ſecreta ſibi commiſſa reuelat, *vt not. Archidia. in c. clericus. 1. 46. diſtinct.* Et qui ſine vlla iuſta diffidatione, cum qui id minimè confidebat, grauiter offendit, vel vulnerat, & maximè committendo ea contra maiorem ſuum. Item dicitur proditor, qui dat alicui potionem venenatam, ſimiliter qui promittit tranſire ad gentem inimicam, *de quo per Baldum in vſib. feud. tit. quib. mod. feud. amit. c. 1. §. 1.* Qui quoq; iuſtitiam peruertit, proditor dicitur *l. 1. & in authen. ibi poſita. C. de pœn. iud. qui mal. iud. & Paris de puteo de ſyndicatu. in verbo Syndicatu, circa fin.*

PRODVCERE aduerſarium ad album, Vlpian. dixit pro deducere eum cum quo lis inſtituitur ad Prætoris album, & formulam actionis demonſtrare, qua ita velit quis ex earum numero, quas Prætor ſe daturum in albo edictoque ſuo denunciauit. Eum quoque, inquit, edere Labeo ait, qui producat aduerſarium ſuum ad album, & demonſtret quod dictaturus eſt, vel id dicendo quo vti velit. id eſt, qua edicti parte. *l. 1. ff. de edendo.* Hotoman. *ex Duareni anniuerſ. diſputat. lib. 1. cap. 13.*

PRODVCERE obligationem, diuturniorem reddere. Paulus *l. 91. §. 3. ff. de verbor. obligat.* [Primò quæramus, quæ perſonæ efficiant perpetuam obligationem: deinde quibus eam producant. Item, an filiusfamil. qui iuſſu patris promiſit, occidendo ſeruum producat patris obligationem.] Hotoman. Eſt etiam producere, extendere ac protrahere. *l. 1. §. meritò. ff. quando actio de pecul. annal.* Iuſtinianus producere, pro inducere, vſurpauit. *§. conſequens eſt. Inſtit. de ſuſpect. tut. vel curato. & ibi Aldobrandin.*

PRODVCI in ius, eſt ad Prætorem duci. *l. 3. §. docere. ff. ne quis eum, qui in ius vocat. l. 4. ff. de leg. Iul. de vi priua.* Produci etiam teſtis dicitur. *l. 23. & l. 24. ff. de teſtibus. l. penult. & vltim. C. eod.* Produci quoque olim dicebantur, qui in ſcena populo ſpectandi præbebantur, atque exhibebantur. Sueton. *in Neron. cap. 4.* [Equites Romanos matronaſque ad agendum minimum produxit in ſcenam.] Quintil. *libr. 3. cap. 6.* [Qui ſe prætori in hortis oſtenderat, nec erat productus, ſedit 14. ordinibus.] Plin. *libr. 6. epiſtol. ad Geminum.* [Proximis ſacerdotalibus ludis productus in commiſſione pantomimus, cùm ſimul theatro ego & Quadratus egrederemur.] Macrob. *libr. 2. cap. 7.* de Publio Mimo, cùm mimos componeret, ingentique aſſenſu in Italiæ oppidis agere cœpiſſet, productus Romæ per Cæſaris ludos omnes, qui tunc ſcripta & operas ſuas in ſcenam locauerunt, prouocauit. Et in inſcriptione Lanuuina, quā me humaniſſimus, & omni doctrinæ genere politiſſimus Antiſtes Montiſpeſſulanus donauit. [M. Aurelius Auguſt. lib. Agellio Septentrioni Pantomimo ſui temporis primo ſacerdoti Synodi Apollinis paraſito alumno Fauſtinæ Auguſtæ producto ab Imperatore M. Aurelio Commodo.] Briſſon.

PRODVCTORES à Lenonibus differunt. Lenones enim ſunt, ad quos ſcortorum captura redit, qui ſimul cum ſcortis ipſo iure infames ſunt, & ſtuprum in ſcorto commiſſum legibus non vindicatur. *l. ſi ea quæ ſtupro. l. quæ adulterium. C. ad leg. Iul. de adulter.* Productores verò ſunt earum etiam mulierum, in quibus ſtupra commiſſa legibus vindicantur, *vt Aſconius Pædianus ſcribit. Cuiac. in expoſit. Inſtit. Nouell. 14. de lenonibus.*

PROFANVM Varro *lib. 4. de lingua Latina* id eſſe ait, quod extra fanaticam cauſam ſit, quaſi procul à fano & religione ſecretum. Trebatius verò, vt Macrobius *lib. 3. cap. 3.* refert, Profanum id propriè dici tradit, quod ex religioſo vel ſacro in hominum vſum proprietatemve conuerſum & promiſcuum humanis actibus adcommodatum eſt. Aggenus quoque Vrbicus *in commentarijs Frontini* Profanum ait

cit eſſe, quod cùm ſanctum eſſet, poſteà in vſum hominum & extra fanum venit. Profana ergo res ſacræ vel religioſæ opponitur. *l. 83. §. ſacram. ff. de verb. obligat.* Profanum verò id eſſe etiam, quod quis ſibi priuatum ſacrum conſtituerit Martian. tradit *in l. 6. §. ſacra. ff. de rerum diuiſio.* Agrum quoque purum monumento cohærentem profani iuris eſſe Impp. reſcripſerunt. *l. 9. C. de religioſis.* Briſſ.

PROFARI, propriè dicuntur fatidici, qui futura prædiuinando ſolent fari: qui ijdem & vaticinari dicuntur, quod veſana mente faciunt, inquit Varro. Itaque cum Vlpian. *l. 1. §. 6. ff. de ædil. edicto.* ſic ſcripſiſſet. [Si ſeruus inter fanaticos nō ſemper caput iactaret, & aliqua profatus eſſet.] ſic infert, [Quamuis aliquando quis circa fana bacchatus ſit, & reſponſa reddiderit.] Item, [Cæterùm ſi nihilominus permaneret in eo vitio, vt circa fana bacchari ſoleret, & quaſi demens reſponſa daret.] Hot.

PROFECTA res à me ad te etiam tunc videtur, ſi vel à debitore meo acceperis, vel pecuniam meam apud te habeas, & conuenerit vtroque caſu vt mutuum eſſet. *l. ſingularia. ff. ſi cert. pet.* Spieg.

PROFECTITIA dos, quæ à patre, vel à parente profecta eſt de bonis eius, vel facto eius. *Vlpian. l. profectitia. ff. de iure dot.* Oldend. *Vide ſuprà Dos profectitia.*

PROFECTITIVM peculium dicitur, quod à patre aut aliunde patris contemplatione filio prouenit, de quo in l. 38. ff. de condict. indeb.

PROFERRE interdū ſignificat edere & palam facere, (offentlich zeigen/vorbringen.) interdum producere & pronunciare, (außſprechen.) aliquando etiam differre & prorogare, (auffſchieben/erſtrecken/verlängern/auffſtandt geben.)

PROFERRE, Iuriſconſultis eſt, quod vulgò producere dicitur, id eſt, apud acta deponere. Producere autem de teſtibus, non de litis inſtrumentis dici debet. *autor Bud. in annot. priorib.* Oldend.

PROFERRE, & differre inter ſe differunt. Proferre eſt diem prodictam prorogare. Differre eſt rem in aliud tempus conferre, nulla cùm dies antè prodicta fuiſſet. & hoc ſenſu Paulus *in l. vnius. §. pen. ff. de quæſtio.* [Adeò vt propterea & differantur & proferantur cuſtodiæ.] Et *in tit. de receptis*, [vel arbitriū differri, vel diem compromiſſi proferri.] Sed qui profert, & differt, non contra. Itaque latius patet dilationis nomen. quo modo Cornel. Tacitus res prolatas, eaſdem & res dilatas vocat. Sunt autem res prolatæ feriæ iudiciorum & litium. Seneca *de breuitate vitæ*: Diripitur ille toto foro patronus, & magno concurſu omnia vltrà quàm audiri poteſt, complet. Quando, inquit, res proferentur? ſignificat rebus prolatis ceſſare patronos. quod & de Iuriſconſultis M. Tullius ſcribit *in orat. pro Muræna.* Hoc *toto capite 23. lib. 5. Parerg.* Alciatus peſſimè expoſuit, deprauata etiam l. Aurelio. ff. de liber. legat. *Cuiacius lib. 7. obſ. 16. per totum.*

PROFESSORES iuris, communis interpretatio recipit, eos dici Doctores, qui publicè legunt, & quibus auditores dant operam. Alciato videtur etiā hoc nomine poſſe intelli Iuriſcoſſ. qui à principio adibantur, vt conſilij ſui oratoribus & aduocatis copiam facerent: & quid iuris eſſet in toto negotio, differeretur. *l. 2. §. Seruius. ff. de orig. iur.* Spieg.

PROFESSORES optimi iuſtitiæ & reipub. miniſtri eſſe debent. *conſtit. ff. 2. §. vlt.* Nunc ſunt pernicioſiſſimi altercationum autores. Olden.

PROFESSORIBVS atque veris bonarum literarum ſtudioſis quicquid tribuitur, id centuplo redit in publicam vtilitatem, dum quiſq; ſuo fungitur munere, vel prædicando Dei verbum, vel formando viuendi politiam, vel curando corpora hominum. *Inſtitut. in proœmio. §. ſi.* Rectè ergò Fridericus Imperator, duplex bonarum artium ſtudioſis priuilegium conceſſit. *Auth. habita. C. ne filius pro pat.* Quem imitari debēt omnes magiſtratus, ſi Reipublicæ voluerint eſſe conſultum. Olden.

PROFESSORIS boni officium eſt, curare vt ius ciuile in melius, hoc eſt, in maiorem ſemper vtilitatem hominum honeſtam producatur: *vt eleganter dicit l. 2. §. poſt originem. ff. de orig. iur.* Oldend.

PROFESTI dies. Hi quintuplices erant: Alij faſti dicebantur, in quibus prætori licebat ſolennia hæc verba fari, Do, Dico, Addico. Alij comitiales, quibus cum populo rectè agebatur. Alij comperendini, quibus vadimonium dicere permittebatur, hoc eſt, ſponſionem decernere iudicio ſiſti. Alij ſtati, quos iudicij cauſa cum hoſte inſtituebant. Alij præliares, quibus repetere res, vel laceſſere hoſtem licebat. Spieg.

PROFICERE, prodeſſe. Vlpia. *l. 3. de iureiur.* [Matris igitur iuſiurandum partui non proficiet, nec nocebit, & ſi mater detulerit.] Spieg.

PROFICISCITVR pecunia. Paulus *in l. 2. de rebus credit.* Item mutuum, ait, non poteſt eſſe, niſi proficiſcatur pecunia, hoc eſt, transferatur ad accipientem. Spieg.

PROFITEOR te non teneri. tale pactum non in perſonam dirigitur: ſed cum generale ſit, locum inter hæredes quoque litigantes habebit, *vt ait Papinia. in l. tale pactum. ff. de pact.* Spieg.

PROFITERI, cum agitur in re militari, vocatur dare nomen. cum in æſtimandis facultatibus & expendendo numero capitum, appellatur cenſus. Sic enim Vlpianus [vitia priorum cenſuum editis nouis profeſſionibus euaneſcunt.] *l. 2. de cenſib.* Proinde magiſtratus cēſet, populus profitetur, vt ait Eraſm. Eſt item profiteri publicè & apud acta aliquid vltrò denunciare. veluti cum profitetur quis merces, ne in vectigali, *vt Rhenan. annot. in Tertul.* pendundo reip. fraus fiat. In hunc ſenſum elegāter dixit Seneca, Profiteri æs alienum. Id quod candidati facere cogebantur & rei. *de benefic. lib. 6.* Spieg.

PROFITERI, eſt publicè & apud acta aliquid vltrò denunciare, quod vulgò inſinuare dicimus. Antiqui etiam ſolebant liberos ſibi natos profiteri apud acta, addito die & Conſule, quò facilius ætas probari poſſet, *iuxta l. 2. C. ſi minor ſe maior. dixe.* [Si cùm minor annis 25. eſſes (inquit Alexander) tabulis quæ ſunt tuarum profeſſionum, oblatis tibi.]

PROFITERI etiam artem vulgarum eſt. Inde profeſſores, qui artes liberales profitentur. Quorum nomine neque medicos, neque phiſoſophos, neq; Iuriſperitos contineri traditur *in l. 1. cum ſequ. ff. de var. & extraord. Rubr. de profeſſorib. & medic. lib. 10. C.* Sed argentariorum & aliorum omnium vitæ generum profeſſio dicitur *in l. 6. §. prætor. ff. de edendo. l. 26. in fin. C. de epiſc. & cler.* Briſſ.

PROFITERI, cenſum edere ſignificat apud Vlpianum *in Inſtitut. tit. 3.* Inde profeſſio cenſualis, de qua item & de natalium *lib. 1. de Select. Antiq.* abundè diximus. Ammian. Marcellin. *lib. 19.* [Cenſuali profeſſioni ſpecioſa fiducia releuatæ.] Profiteri etiam merces, eſt apud publicanos eas inſinuare tributi pro his debiti exſoluendi cauſa. *l. vlt. §. dominus. & §. ſi quis profeſſus. ff. de publica. l. 3. C. de vectig. & commiſ.* Quintil. *Declamat. 341.* [Quod quis profeſſus non eſt apud publicanos, pro commiſſo tenetur.] Idem etiam *declamat. 359.* [talem legem fingit, Publicano ſcrutari licet, quod quis profeſſus non fuerit, perdat.] Qua ſignificatione Martianus, inprofeſſas merces, appellauit, quarum nomine negociatores vectigal non penderunt *in l. interdum de publicanis.* Briſſon.

PROFITERI etiam *in l. 3. §. pen. ff. vbi pupill. educ.* eſt pupilli pecuniam prætori edere: & profeſſionem edere peculij *in l. 19. ff. de pecul. legat.* Briſſ.

PROFITERI iudicium *in l. 1. ff. ad l. Corn. de ſica. & l. 24. ff. de falſ.* Salluſt. *in bello Iugurth.* [Sed ipſe deprehenſus multis hortantibus & in primis Albiano Conſule iudicium profitetur.] Suet. *in Domitia. cap. 17.* [Profeſſuſq; conſpirationis indicium & ob hoc admiſſus, legenti traditum à ſe libellum & attonito ſuffodit inguina.] Plin. *lib. 3. epiſtol. ad Nepot.* [Eadem apud Claudium vxori Scriboniani cum illa profiteretur indicium: Ego, inquit, te audiam cuius in gremio Scribonianus occiſus eſt?] Vnde fit, vt pro, confiteri indicia, profiteri, legendum putem *in l. 3. §. item is cum. ff. ad l. Corn. de ſicar.* Briſſ.

PROFITERI natales dicebantur parentes, qui diem quo ſibi nati eſſent liberi, apud Præfectos ærarij edebant. Terentius *l. etiam, 16. ff. de probat.* [Etiam matris profeſſio liberorum recipitur.] Scæuola *l. Imperatores, 29. §. 1. ff. eod.* [Mulier grauida repudiata, filium enixa abſente marito, vt ſpurium in actis profeſſa eſt.] Iul. Capitolinus ha-

rum profeſſionum primum auctorem fuiſſe M. Antonium Pium auctor eſt, intra diem trigeſimum nomine impoſito. per prouincias autem tabulariorũ vſum inſtituiſſe, apud quos de originibus idem fieret quod Romæ apud Præfectos ærarij: vt ſi fortè aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes intus ferret. Celſus *l. cùm de ætate, 13. ff. eod.* [Iniquum eſt, quum de ſtatu ætatis alicuius quæreretur, & diuerſæ profeſſiones proferentur, ea potiſſimum ſtare, quæ nocet.] Eiuſdem profeſſionis mentio fit *in l. nec omiſſa. 15. l. parentes, 21. C. de lib. cau.* Hot.

PROFITERI etiam eſt in concione publicè dato nomine voluntatem ſuam de aliquo magiſtratu populi ſuffragio obtinendo declarare, vt Budæus interpretatur. At Grucchius *lib. 1. de comitijs Roman.* oſtendit profeſſionem nihil aliud fuiſſe quam publicam ac ſolennẽ voluntatis ſuæ declarationem, de magiſtratu, ſi populus ita vellet, obtinendo, etiam citro nominis dationem.

PROFVGIVM. *Vide, Perfugium.*

PROFVGVS, inquit Seruius, propriè dicitur qui procul à ſuis ſedibus vagatur, quaſi porrò fugatus. Multi tamen Zaroto, exquiſitè docto viro teſte, ita definiunt, vt profugos eſſe dicant eos, qui excluſi neceſſitate, de ſuis ſedibus adhuc vagantur, & ſimul ac inuenerint ſedes, non dicantur profugi, ſed exules. Sed vtrunque falſum eſt. Nam & profugus lectus eſt, qui iam ſedes locauit, vt in Lucano:

Profugique à gente vetuſta
Gallorum Celtæ miſcentes nomen Hiberis:

& Exules qui adhuc vagantur. vt in Saluſtio, [Qui nullo certo exilio vagabantur: adeò exilium eſt ipſa vagatio:] Spieg.

PROGNATVS prognatauè: Quemadmodum pronepos dicitur qui loco nepotis eſt, haud abſimiliter dicuntur omnes deſcendentes prognati, quod in locum natorum ſuccedant: Ideoque qui præceduntur ab alio, ipſi vlteriores gradu minimè poſſunt eſſe prognatis: hoc ergo propriè nomen illorum eſt, qui primum obtinent locum liberorum, & tamen nati non ſunt, ſed illis cedit natorum locus: *Ferret. tit. de hæreditatibus quæ ab inteſtato deferuntur.*

PROGNATVS, pro natus, apud Iuſtinianum. *§. 2. Inſtitut. de hæred. ab inteſt.* Vnde ridiculum eſt ijs, qui Latinè ſciunt, Prognatus, & Abnepos ſunt idem. Sunt itaq; prognati, liberi. Spieg.

PROGONI. *Lege, Epigoni.*

PROGRAMMA, Græca vox eſt, ſignificatque in iure, quod Latinè appellat Vlpian. proſcriptionem. *tit. de inſtit. act.* Capitur & pro edicto, vt in vita Auidij Caſſij Imperatoris legitur. Vel

PROGRAMMA eſt ſcriptura publicè propoſita in albo. *gloſſ. in l. programma, C. contrahit. epiſtol. programmata vim rei iud. non habent. Ioan. Bell. Etym.*

PROHEDRI, dicebantur quaſi Præſides, magiſtratus quidam primi ſubſellij, quibus cæteri omnes ſedendi loco cedebant. *Bud. in annotat. ad tit. de offic. præfect. præt.*

PRO hærede, bifariam accipitur in Iure: Primum, quoties tractatur materia petendæ hæreditatis, quam falſa opinione aliquis putans ſe hæredem, poſſidet: toties oportet ea verba, Pro hærede, non accipi pro vero titulo, ſed pro quadã erronea exiſtimatione. Nam ſi reuera eſſet hæres, nunquam haberet aduerſus eum effectum petitio hæreditatis. Et ſi rectè perpendamus verba Pro hærede. ſunt ſolennia in eo iudicio. Nam cum lex non ad reuocandam defuncti voluntatem introduxerit petitionem hæreditatis, non poteſt ad alium caſum pertinere, quàm ad eum, ſi quis falſo commento occupat hæreditatem. Quare pro hærede poſſidere dicitur, ſicut protutor, falſus tutor. *l. pro hærede. ff. de petit. hæred.* Deinde, vbi non tractatur controuerſia vniuerſi hæreditarij iuris inter duos, ſed diſceptatur de re aliqua, cuius dominium prætendit poſſeſſor, quia dicat ſe per hæreditariam ſucceſſionem adquiſiuiſſe: ibi iſta verba, [Pro hærede.] intelligenda ſunt pro vero & iuſto titulo, propter quem non minus competit vſucapio, quàm ob alios contractuum titulos. Et cùm, Pro legato, ſit titulus, cur non multò magis Pro hærede? Probari hæc poſſunt ex *l. cogi. C. de peti. hæred. & l. 1. C. ſi quis ignorans rem minoris eſſe, ſin. decret. in princip. vbi titulus vocatur hæreditarius: & Inſtitut. de hæred. qual. & differ.* Pro hærede autem gerere, inquit Iuſtinian, quis videtur, ſi rebus hæreditarijs tanquam hæres vtatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prædia colendo locandoue. Et paulò infrà, Pro hærede enim gerere, eſt pro domino gerere. Veteres enim hæredes pro dominis appellabant. *Adde l. non ſolùm. §. quod vulgo. ff. de vſucap.* Hæc ſi animaduertiſſent Doctores, non fuiſſet opus tantis difficultatibus rem planam inuoluere, & inutiliter rixari, num Publiciana competat aduerſus poſſidentem pro hærede. Olden.

PROHIBERE iniuria tenuiores, dixit Cicer. *lib. 2. offic.* conſtruens verbum prohibere, cum ablatiuo ſignificante paſſionem, contra quam ſolet plerumque fieri: cum dicimus, Prohibitus acceſſu, colloquio, amore: id eſt, ne accederem, ne colloquerer, ne amarem. Hic verò iniuria ſignificat eam, quæ accipitur, non quæ infertur: & eſt ſenſus, vt caueret, ne afficerẽtur iniuria tenuores. quod & noſtræ leges ſubinde præcipiunt. *vide §. fin. l. nec quicquam eſt. ff. de off. procon. cum ſimil.* Spieg.

PROHIBET vti frui, qui vi deijcit vtentem & fruentem, aut non admiſit eum, cùm ex fundo exiſſet non vſufruct. deſerendi cauſa. *l. 3. §. vti frui. ff. de vi & vi arm.* Aedificare verò prohibet, & qui prohibet eam materiam conuehi, quæ ædificationi neceſſaria ſit, aut qui operi neceſſarios venire prohibet. *l. 1. §. pen. ff. de mor. infer.* Prohibetur verò poſſidere & qui in ſolo ædificare prohibetur. *l. pen. §. 1. ff. de adquir. poſſ.*

PROHIBERI quis intelligitur, quominus faciat, ſi quolibet actu prohibentis, id eſt, vel dicentis ſe prohibere, vel manum opponentis lapillumve iactantis prohibendi gratia. *l. 19. §. 1. ff. quod vi aut clam.*

PROHIBITORIA interdicta ſunt, quibus Prætor vetat aliquid fieri. *l. 1. §. interdictum. & l. 2. ff. de interd. §. prohibitoria. Inſtit. eod. tit.* Briſſ.

PROIECTVM & protectum, partes ſunt domus propenſiores, vnde nobis aſpectus patet in vicos & plateas, à proijciendo & protegendo dictæ. Nam protegere, eſt tectum proijcere: quod fit, quando tigna extra columnas ſeu parietes extenduntur, vt mœniana vel podia penſilia faciamus: quo genere ſtructuræ, ædificia in ſuperioribus partibus ampliora reddi ſolent. Huius rei inuentor Mœnianus traditur, à quo mœniana, omnes ædificiorum proiecturæ generaliter dicuntur. *l. ſeruitutes. §. 1. ff. de ſeruit. vrban. præd.* Oldend.

PROIECTVM Nonius Marcellus interpretatur longe iactum & extenſum: vt apud Virgilium.

– Proiectaque ſaxa
Pachyni radimus, –

Et Cicer. *lib. 2. de Republ.* [Iuſtitia foras ſpectat & proiecta tota eſt atque eminet.] Ex quo architectis frequens eſt pro ea domus parte, quæ in vicum prominet, qualia ſunt ſubgrundia, mœniana & podia pẽſilia. Proiectum etiam protectum vocatur à protegendo. Eſt autem protegere, tectum proijcere. Vlpian. *l. ſi vero, de ijs qui deiec. vel effud.* [Prætor ait, ne quis in ſubgrunda, protectione, ſupra eum locum, qua vulgo iter fiet, vel inque quo conſiſtetur, id poſitum habeat, cuius caſus nocere cui poſſit.] Vbi annotat Budæus protecta & proiecta eadem eſſe. Proiecturas autem dici Vitruuio, etiam prominentias, & quaſi ſupercilia parietum, quæ arcendis ſtillicidijs inuenta ſunt. Fabri noſtrates Larmeros, & intabulamenta appellant. Quare & Caius inter verbanas ſeruitutes recenſet iſtas, immittendi tigna in parietem vicini, & deniq; proijciendi protegẽdiue. Protegendi & proijciẽdi ſeruitutem pro eadem poſuit, quia diſiunctim iſta poſuit, quaſi dixerit. Seruitus immittẽdi tigni vrbana eſt, & ea deniq; quæ ſeu proijciendi ſeu protegendi appellatur &c. *Connan. lib. 4. cap. 9. num. 4. Vide & Curaſ. in rubr. de ſeruitut.*

PROIICIENDI ſeruitus, ius eſt extra tectum mœniana proijciendi, &, vt Theoph. *in §. æque. Inſtit. de actionibus* interpretatur, *δίκαιον τοῦ ὑπερτιθέναι ἔξωθεν κατὰ τοῦ γειτόνος* *l. 1. & l. 2. ff. de ſeruit. vrban. l. penult. ff. ſi menſor fal. mod.* Itaque Lexicon Latio Græcum proiecta tecta interpretatur *ἀνταναπαύσεις, ἀνάσταση, ἔξοχα ἐν οἰκίαις.* Inter Proiectũ verò & Immiſſum hoc intereſſe Labeo rectè dicebat, quòd Proiectum eſſet id, quod

quod ita protenderetur, vt nuſquã quieſceret, qualia mœniana & ſuggrundæ eſſent: Immiſſum autem quod ita fieret, vt aliquo loco requieſceret. *l.242.§.1.ff.de verb.ſignific.* & ideò Proijcere & Immittere ſeparantur *in l.5.§. immiſſe.ff. de aut.op.nun.* Sic Proiectum tignorum intellige *in l.vlt.ff.de ſeruit.vrb.* & Proiectum tectum *apud Cic.Topic.* & Proiecta *in §.8.ff.de cont.empt.l.vlt.§.gen.ff.quod vi aut clàm.l.3.§.itẽ videamus & §.Labeo.ff.vti poſſid.* Briſſon. *& Connan.lib.4.cap.9.num.1.Coraſius Miſcell.lib.3.cap.29.*

PROINDE, pro perinde, *l.15.& l.29.ff.de leg.Corn.de falſ.* Briſſon.

PROLETARIVS in duodecim tabulis pro inope & nullis facultatibus prædito. [Aſſiduo, *inquit lex*, vindex aſſiduus eſto. proletario ciui quiuis volet vindex eſto.] nam qui in plebe Rom. tenuiſſimi pauperrimique erant, neque amplius quàm mille quingentum æris in cenſum deferebant, Proletarij appellati ſunt. qui verò nullo aut perquam paruo ære cenſebantur, Capite cenſi vocabantur. *Gell.lib.16.cap.10.* Hotom. Dicebantur autem capite cenſi, qui nullo aut perquam paruo cenſebantur ære, proletarij à munere officioque prolis edendæ appellati ſunt, quod cum re familiari parua minus poſſent Rempubl. iuuare, ſobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent: Eoque ſenſu proletarium & capite cenſum accepiſſe viſus eſt etiam Arnobius *aduerſus gentes lib.2. prout annotauit Rauard. ad L.12.Tabu.cap.9.de vindicibus. Adde Balduin.in l.12.Tab.c.44.*

PROLYTAE. πρωλύται dicebantur, qui quatuor annorum ſpacia in legum ſtudijs decurſo, quintum & poſtremum adijciebant. Imperator *in præfat.ad Anteceſ.§.6.* [Quibus, inquit, ſi bene ſeſe imbuerint, & in quinti anni quo prolytæ nuncupantur, metas conſtitutionum, &c.] Heſychius πρωλύτας interpretatur, παραλύτους, παραλελυμένους, vt ij ſint, qui ab illa præſcripta & præfinita ſtudiorũ lege ſunt ſoluti, & tanquã emeritis ſtipendijs honeſtam à magiſtrorum ſcholis miſſionem impetrarunt, vnde hodie quoque Licentiati appellantur. *Vide Lytæ.* Hoto.

PROMAGISTER. Solet etiam, inquit Rauardus, Libellorum magiſter Principibus adeſſe, iſque ex Iuriſperitorum numero ſumebatur, & Promagiſter dicebatur, qui principis reſcripto diem, & Conſulem adijciebat: quemadmodum ex antiquiſſima libelli cuiuſdam formula conſtat, qua corporum fictili ſarcophago ad tempus commendandorum principalis auctoritas poſtulatur. Hæc enim formulæ illius ſolennia verba, [Sepulchrum fieri placet.] Verba reſcripti ſunt. Quibus ſtatim adiungitur hæc clauſula ſubſcriptionis, [Iubentius Celſus Promagiſter ſubſcripſi. 3. Non. Nou. Antio Pollione & Opiniano Conſ.] Erat & illud quoque ſolenne, ac Principibus familiare, vt libellum ſubſcriptum ſignarent annulo, ſignatumque reſtitui iuberent ijs qui illos porrexerant. Quò pertinet quod ait Suetonius in diplomatibus libelliſque & epiſtolis ſignandis Auguſtum initio Sphinge vſum eſſe. Et hæc quidem libellorum ſupplicum antiqua ratio apud Prætores etiam & Prouinciarum Præſides olim in vſu fuit. *l.15. de in ius voc. &c. Rauardus l.omnia quæcunque.ff.de reg.iur.*

PROMATERTERA. proauiæ ſoror. *l.1.de grad.& adfin.* Oldend.

PROMERCALES veſtes, peculiariter illæ ſunt quæ in vſu fuerunt, veneuntq; poſt primam gratiam coloris attritu deperditam. Spieg.

PROMERCALIA dicuntur, quæ vt diuendantur pluris, fuerunt empta. Paul. [Quòd ſi res, ait, in quibus impenſæ factæ ſunt, fuerint promercales: tales impenſæ non voluptariæ, ſed vtiles ſunt.] *l. quod ſi.ff. de impen.in reb.dot.* Nebriſſ. Sane hoc vocabulum dictio vniuerſalis non eſt: ſed illa tantum, Baptiſt. Pio teſte, Promercalia nuncupantur, quæ reſeruatis his quæ ad vſum annuum & proprium pertinent, tanquam ſuperantia, ex mobilibus pater familiàs vendit. *Lege cap.94. Annotat. poſter.* Aſtipulatur Rhodig. *in fin.cap.10.libr.28.* vbi ait, Promercale in venalium ratione dici, quòd extra domeſticum vſum redundans, venui proponitur. Spiegel. *Adde Forc. in ſuo penu iur.ciuil.cap.1.*

PROMERCIVM, mercimonium, quodcunque vendendi cauſa ſeponitur. Paulus *l.4.§.1.ff.de pen.leg.* [Si quis ſolitus fructus ſuos vendere, penum legauerit, non omnia quæ & promercij cauſa habuit legaſſe videtur.] Vlpian. *l.41.§.4.ff.de legat.& fid.* [eos qui Reipubl. ad opus promiſerint, poſſe detrahere, & ad id opus vti: quia hi quoq; non promercij cauſa id haberent.] *Sueton. in Iulio cap.54.l.3.§.item in.ff.ad l.Corn.de ſicar.l.2. de vi publica. l.10.de impen.in res dot.* Hotom. Briſſ.

PROMISSIO deſerta, apud Vlpian. *in l.ſed & ſi quis.§. quæſitum.ſi quis caut.* Videtur, ait Alciat. nouus loquendi modus, vt deſerta promiſſio dicatur, quia non obſeruatur. cum l. ſequ. Contempta rectius appelletur: quare fortè legendum, Diſerta, & pro expreſſa & ſpeciali intelligendum. Spiegelius. Cæterum in hac interpretatione Alciatum lapſum eſſe, rectè oſtendit Coraſius *Miſcell.lib.1.cap.19.* Sic enim pœna deſertionis legitur. *in l.ſi duo.§.1.ff.ſi quis caut.* & nihil purius magiſque proprium pro contempta, violata, & derelicta promiſſione dici potuit, quam deſerta promiſſio. ſicuti & deſertum vadimonium Latini probatiſſimique auctores dixerunt.

PROMISSIO, ſtipulatio etiam eſt. *l.1.C.de vſur.Annotat Alciat.de verb.ſign.* Spieg.

PROMISSIONIS verbum & ad nudam promiſſionem ſiue pollicitationem & ad ſponſionem refertur. *l.19. §.1.ff.de ædil.edict.l.1.ff.de iur.dot.l.1.§.cum qui.ff.de conſt.pec.l.131. ff.de verb.oblig.* Planè ſi ſcriptum in inſtrumento fuerit promiſiſſe aliquem, perinde habetur, atque ſi interrogatione præcedente reſponſum ſit. *§.ſi ſcriptum. Inſtitut. de inutil.ſtip.* Briſſon.

PROMITTERE & pollicitari quomodo differant, vide *Pollicitatio & pacta vt differant &c.*

PROMITTERE, facere ſecurum ad ſenſum prudentis quid ſignificet hæc formula not. *in l.ſi mandato Titij.§.fin.ff. manda.* Olden.

PROMITTERE rem habere licere, & promittere non mouere, vel facere controuerſiam, paria ſunt. *per l.ſtipulatio iſta in princip.& §.ſi quis forte.ff.de verbor.obligat.* Obſeruandum, quòd verbum Promiſi redactum in inſtrumentum, intelligitur per ſtipulationem, & non per nudam conuentionem. *l.ſciendum ff.de verb.oblig.* Spieg.

PROMITTERE ponitur pro repromittere, *in l.8.§.quod ſi nunciaturo.ff.de op.no.nunc.l.quamuis.10.ff.de dam.inf.* Briſſ.

PROMNESTRIA. *Vide infr. Proxenetria.*

PROMPTVARIVM, cella eſt in quam reponuntur edulia, quæ ad vſus cotidianos comparata ſunt. In hoc à Penario diſtans, in quod quæ longioris vſus ſunt conduntur. Paul. *de penu leg.l.non quod.* [Si cui quæ in promptuario ſunt, legata ſunt.] Hinc Promus, diſpenſator. Omnia à promendo dicta. Nebriſſ.

PROMVLGARE eſt quaſi prouulgare, publicare. hinc Promulgatæ leges dicuntur, cum in vulgus editæ ſunt, *in proœmio Inſtitut. verſic. omnes verò popu.i.Ioan.Bello. Etymol. & Aldobrand. ibidem.* Sic Liuius *lib.1. belli Maced.* [Iſque rogationem promulgauit, vellent iuberent &c.] & Cicer. *ad Q.Fratr.* [Cato legem promulgauit de imperio Lentuli abrogando.] *Modeſt.in l.ſcire.§.aliud.ff.de excuſ.tut.*

PROMVLGATAE leges rectè olim in ærarium agebantur ac diligenter cuſtodiebantur. Primùm, ne periret exemplar: deinde, ne quis fortè fraudem corrumpendo admittere poſſet. Qua ratione moti Romani, Leges duodecim Tabularum in æs inciſas, repoſuerunt in Aerarium, *vt Tranquill. ſcribit in vita Iulij.* Hinc ſumitur mos in ciuitatibus, nec certè repudiandus, quòd ſtatuta ſua in publicam cuſtodiam reponant. Verumtamen meminiſſe oportet, ne cuſtodiantur ſolùm leges, ſed vt obſeruētur etiam. Ipſa literarum monumenta recludi debent in Aerarium: At obſeruatio palàm circumferri debet per totam Rempublicam. Oldend.

PROMVLSIDARIA vaſa, dicuntur Vlpian. in quibus promulſis, id eſt, condimētum ex mulſo confectum ponitur. *L.19.§.3.ff.de aur. argent.* Et ideo, inquit, ſcutellas & promulſidaria contineri. Hot.

PROMVLSIDE autem Grammatici notari potionem annotant, conuiuiis loco mulſi ad excitandam cibi auiditatem exhiberi ſolitam: quo ſenſu apud Cicer. *lib.epiſtolarum.* accipi videtur, licet alia ſignificatione acceperit Tertull. *in lib. de pallio. vt obſeruauit Adrian. Iunius libr.5. animad. cap.10.*

PROMVTVVM, πρόχρεον, prærogata pecunia, ſiue prænumerata. Gallis *auãn. &c. l. 15. §. item locati. l. 40. §. 1. ff. de ſtatu libe.* male apud C. Harmenop. προχίρεα, Theo. Hermopolites *ad l. vnicam. C. de ſentent. quæ pro eo, quod intereſt.* πρόχρεια τὸ μέσον τῶν τιθεμένων χρόνων ἐκλαμβάνον. Prat. *Adde Cuiac. ad l. vlt. de frumẽto vrbis Conſt. n. C. lib. 11.* Eſt autem promutuum quaſi contractus. id eſt quaſi mutui datio, *vt ait l. 4. §. is quoque. ff. de obliga. & act. Idem Cuiac. obſeru. lib. 8. cap. 34.*

PRONEPOS, eſt filius nepotis. Proneptis, filia neptis.

PRONVBA, quæ nuptijs celebrandis præeſt ex parte vxoris. ſicut Auſpex, ex parte viri.

PRONVBVS annulus dicitur, quo ſponſæ digitum vir oppignerare conſueuit. Sp.

PRONVNTIARE, palàm & apertè exprimere eſt, *l. 11. §. qui autem ff. de actio. empt. l. 1. l. 31. §. 1. ff. de ædil. edict. l. 69. §. 1. ff. de euict. l. 15. §. 1. ff. de ſtatu lib.* quib. in locis venditores conditionem rei, quam vendunt, pronuntiare dicuntur. Eodem in ſignificato Latini auctores pronũtiandi verbo vtũtur, pro palàm aliquid pollicitum & promiſſum ſignificantes. Sic pronunciare nummos *apud Sueton. in Iulio cap. 19.* & pronunciare epulum *apud eundem in eiuſdem vita, cap. 25.* Et pronunciare donatiuum militibus *in Galba, cap. 16.* Et pronuntiare teſſeras *in Domitia. cap. 4. ad fin.* Et pronuntiare præmia militibus, *apud Liuium lib. 2.*

PRONVNTIARE præterea ſententiam ferre ſignificat. *l. 59. §. 1. l. 60. ff. de re iud. l. 37. ff. de auro argen.* Inde pronuntiatus hæres, patronus, filius, libertus, ſeruus dicitur, qui talis iudicatus, & per ſententiam declaratus eſt. *l. 9. §. 1. ff. de in ius voc. l. 8. ff. de his quæ vt indign. l. 8. C. de ſent. & interlocut. l. ff. de adm. tut. l. 29. in fin. ff. de liber. cau.* Briſſ.

PRONVNTIARE etiam in ſcena actores dicuntur. *l. 1. ff. de his, qui notan. infam.* Plin. *lib. 7. cap. 48.* [Luceia mima centum annis in ſcena pronuntiauit.] Sueton. *in Calig. cap. 54.* [Vt ne publicis quidem ſpectaculis temperaret, quominus & tragœdo pronunciãti concineret.]

PRONVNTIARE, quod eſt in 12. lingua nuncupare, id eſt, nominatim ac diſertè proferre. Vlpian: ex edicto *in l. 1. ff. de ædil. edict.* [Eademque omnia, quum ea mancipia venibunt, palàm rectè pronuntianto.] Item [Ea omnia in venditione pronuncianto.] Idem *in l. 31. eiuſdem tit.* [Si venditor pronunciauerit, vel promiſerit furem non eſſe, tenetur ex ſua promiſſione, &c.] Cicer. *lib. de offic. 3.* [Itaque Cato ita pronuntiauit; Quum in vendendo eam rem ſciſſet, & non pronuntiaſſet, emptori damnum præſtari oportere.]

PRONVNTIATVM, inquit, Vlpian. & ſtatutum idem poteſt, promiſcuè enim & pronuntiaſſe & ſtatuiſſe ſolemus dicere eos, qui ius habent cognoſcendi. *l. 49. ff. de verb. ſign.* Hotom.

PRONVNTIATVM, Dialecticis eſt plena atque perfecta verborum ſententia, vt, Annibal Pœnus fuit Scipio Numantiam deleuit. Oratio verum aut falſum plenè ſignificans, eſt pronuntiatum, quod Græci ἀξίωμα dicunt &c. *Brech. in l. pronuntiatum. ff. de verb. & rer. ſignificat.*

PRONVRVS. Nurus appellatione, inquit Connan. *lib. 8. cap. 5. nu. 7.* non tantum filij vxor; ſed & nepotis, & proneptis continetur, licet quidam has Pronurus appellent.

PROPAGARI arbitria, hoc eſt, in alios transferri, prohibetur rectiſſimè. *l. non diſtinguemus. ff. de recep. arbitr. Adi. ... & Copia.* Spieg.

PROPATRVVS, frater eſt proaui: ſicut Abpatruus, frater abaui.

PROPE, eſt genus loquendi pudorem affirmantis & modeſtiam ſignificans. Papinian. *l. 95. §. 9. ff. de ſolut.* [Si creditor à debitore petens culpa ſua cauſa ceciderit, probè eſt vt actione mandati nihil à mandatore conſequi poſſit] Idem *l. 41. ff. de mort. cau. don.* [Et quod ab alio nomine ipſius eo præſente datur, propè eſt vt ab ipſo datum intelligatur.] Arrius *l. 5. §. 6. ff. de re milit.* [Si bonus miles antea æſtimatus fuit, propè eſt vt affirmationi eius credatur.] Idem [Propè affirmarem ei credi oportere.] Hotoman. Sæpè etiam ad modicum tempus refertur, vt circa, & circiter. *l. 2. §. exactis. 1. ff. de orig. iur. l. 2. §. fin. ff. de lib. exhib. §. ſi vero intra, vbi Bartol. notat. de mona. coll. 1.* Quin & à Iuſtiniano dictio propè ad ſemeſtre tempus limitari videtur. *l. properandum. §. & ſi quidem C. de iudic. Coraſius Miſcell. lib. 6. cap. 23.*

PROBE, pro quaſi ferè, *in ... per Alber. indicatur.*

PROPE furtum eſt inficiatio. *l. inficiando. ff. de furt.*

PROPENSVM ſignificat quod dicimus valde inclinatum. *l. 2. §. ſi ſimul. ff. ad l. Iul. de adult. §. conſequens eſt. Inſtitut. de ſuſpect. tut. & ibi Aldob.*

Προπετῶς *l. 13. ff. de iureiur.* hoc eſt, inconſulto calore. Sunt qui interpretentur, perperam Briſſ.

PROPINQVI, id eſt, affinis nomine, qui veniunt, docet Bart. *in l. fin. C. de verb ſign.* Sp.

PROPINQVI fines, & Antiqui. *C. ... l. 1. Albe.* Spieg.

PROPIOR ſobrino, propior ſobrina ſunt, inquit Caius, patrui magni. amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius filia. *l. 1. ff. de grad. & adfin* hoc eſt, infert Vlpian. patris eius cuius de cognatione quæritur, conſobrinus conſobrina, ſiue frater patruelis. Hotoman. *Item Connan. lib. 8. cap. 5. nu. 1.*

PROPIVS ſobrinis. Paul. *l. 10. §. 9. ff. de gradib.* Perſonæ quas enumerauimus à patrui magni filio, ei de cuius cognatione quæritur, propius ſobrinis vocantur. nam. vt Maſſurius ait, quem quis appellat propriorem ſobrino, qui eſt patris matriſue conſobrinus aut conſobrina ab eo cõſobrini cõſobrinæ &c. filius filia nominatur. Et paulo pòſt, His omnibus, quòd à patrui nepote propoſuimus, is de cuius cognatione quæritur, propius ſobrino eſt: nam patris vel matris eorum conſobrinus eſt. Hot.

PROPIVS ſobrino mihi eſt conſobrini mei filius, & conſobrinæ meæ filia, & matris mei cõſobriuns, & matris meæ conſobrinus. Feſtus. Hot.

Προπηλακισμὸς apud Demoſthonem *in l. 18. §. 4. ff. de pæn.* affici contumelia. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους αὐτῶν ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. Hęc mouent, inquit, hęc de ſtatu mentis homines deijciunt, contumeliæ non aſſuetos. Hot.

PROPOLA, negociator, qui merces minoris præemit, vt poſtea pluris vendat. Bud. Propolas ſcitè circunforaneos appellauit in Commodo Antonino Lamprid. Spieg. *Adde Brechæum in l. inter publica. tit. de verb. & rer. ſign.*

PROPONERE actoris eſt, Opponere rei. *text. ſing. in l. 4. C. de iuriſd. omn. iud.* Spieg.

PROPONERE edicto fraudem, id eſt, aperire, & manifeſtum facere.

PROPONI dicebantur, quæ vt oculis ciuium paterent, in publico proponebantur. Ita edicta proponi dicebantur: cuius rei exemplis, quæ infinita ſuppetunt, in re minimè dubia non vtar. Inde & actiones proponi dicuntur. quoniam in albo ſcriptas & in edicto prætor in publicum edebat, *vt ex l. 1. C. de interdict. & §. namque. in fin. Inſtit. de actio patet.* Proponere etiam ſtipulationes prætor dicitur eas, quæ ex ipſius iuriſdictione veniunt. *l. 52. ff. de verb. obligat.* Briſſ.

PROPONI etiam à iuriſconſultis dicuntur. quæ à conſultoribus referuntur conſilij accipiendi gratia: vt in reſponſis Scæuolæ ſæpe, [ſecundum ea quæ proponerentur.] Sic & Proponendi verbũ *in l. ſed etſi ſed etſi §. propinat. & l. proponebatur. ff. de iudic.* ex Briſſ.

PROPORTIO Geometrica dicitur, cum obſeruamus & metimur gradus circunſtãtiarum, tum in perſonis, tum in rebus, tantumq́; retinetur ſimilitudo & æqualitas proportionum, neglecta numerorum collatione, vel calculo. Sic dicimus in iuſtitia diſtributiua ſolùm obſeruari proportionum æqualitatem, neglectis numeris Nam hic conferuntur res & perſonæ: & vt virtutum & delictorum, ita præmiorum & pœnarũ varij gradus conſtituuntur, vt iuſta proportione habeat quiſque quod meruit. Vnde grauiter dictum eſt à Platone, Optimum Reipubl. ſtatũ eſſe, qui conſtituitur proportione Geometrica.

PROPORTIO. Paul. *ad l. Aquil.* [Danda eſt mihi, ait, ad exemplũ legis Aquiliæ actio in eũ pro proportione vſuſfructus.] Eſt autem proportio, duarum rerũ quatenus ad quantitatem pertinet, inuicem facta comparatio. Spieg.

PROPOSITVM, quod mente ſtatutum eſt, & quæ intentio hominis dicitur. *vide gloſſ. in l. reſpiciendum. §. pen. ff. de pig.* Vocabulum eſt minimè barbarum: vt multis minus doctis, vt ineptè & ridiculè in loquendo ſuperſtitioſis penè, videtur. Spieg.

PROPOSITVM, id eſt, proſcriptum habere, *l. 1. ff. de inſt. act. & l. cum cui plures. §. locator. ff. locati.* Sic Libellum ad ædes proponere, *l. 4. §. totiens. ff. de dam. inf.*

PROPRAE.

PROPRAETOR, qui cum auctoritate prætoria aliquò mittitur: non autem qui pro prætore prouinciam tenet. Spieg.

PROPRIA res quæ ſit, gloſſ. exponit *in l. fenerator. ff. de naut. fen.* Spieg.

PROPRIA cauſa quæ ſit, quæri ſolet in tempore appellationum, quod in propria cauſa anguſtiùs & breuiùs, in aliena laxiùs datur. Et placuit propriam eſſe cauſam, cuius emolumentum vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet. *l. 1. §. in propria. ff. quando appell. ſit.* Itaque ſi procurator quis in rem ſuam datus ſit, eius propria cauſa dicetur. Sed & quicunque ſua intereſſe dicit, propriam cauſam defendere intelligitur. *l. 2. §. 1. & §. vltim. ff. quando appell. ſit.* Briſſon.

PROPRIE, pro ſpecialiter *in l. 2. in princ. ff. de vac. mun. l. 2. §. vlt. ff. de adm. rer. ad ciuit.* Cicer. *lib. 5. epiſto. ad Attic.* [Cui deposcenti mea mandata cætera vniuerſa mandauit. Illud propriè ne pateretur, quantum in ipſo eſſet prorogari no bis prouincias.] Propriam etiam pro ſpeciali dixit Paul. *in l. 21. in fin. ff. ad municip.* Briſſ.

PROPRIETARIVS eſt dominus, qui alicuius rei dominium habet: *vt in l. ſi proprietarius. ff. de damno infect. Ioan. Bello. Etymolog.*

PROPRIETARIVS. Vlpian. *de dolo. in l. & eleganter. §.* ſi ſeruum vſuarium, ait, proprietarius occiderit, legis Aquiliæ actioni, & ad exhibendum id accidit, ſi poſſidens proprietarius occidit.

PROPRIETAS vocabulum eſt à Iuriconſultis diſtinguendorum definiendorumque dominiorum cauſa confictum. nam dominij nomine ſolidum dominium ferè intelligitur: id eſt, in quo vſusfructus ineſt. vnde vſusfructus pars dominij appellatur. *l. 3. ff. de vſufruct.* quum igitur dominium vſufructu deminutum ſignificare vellent, Proprietatem dixerunt. vt patet ex tit. de vſufruct. locis innumeris, in quibus vſusfructus proprietati opponitur. Itaque Neratius *in l. 13. ff. de acqui. rer. dom.* quum dominium dixiſſet, & illud quod vſusfructus expers eſt ſignificaret, continuò proprietatis nomine hoc interpretatus eſt, [Si procurator rem mihi emerit ex mandato meo, eique ſit tradita meo nomine, dominium mihi, id eſt, proprietas acquiritur, etiam ignoranti.] poſtea tamen quum ſuo more ſubtiliter omnia perſequerentur, vti proprietatis vocabulo non contenti, proprietatem nudam dixerunt, quæ vſufructu deminuta eſt: plenam verò, quæ vſumfructum in ſe haberet. Papinian. *l. 2. ff. quibus modis vſusfruct. amitt.* [Si duobus ſeparatim alternis annis vſusfructus relinquatur, continuis annis proprietas nuda eſt: quũ ſi legatarium vnum ſubſtituas, cui alternis annis legatus ſit vſusfructus, plena ſit apud hæredem proprietas eo tempore quo ius fruendi legatario non eſt.] Plena autem proprietas dicitur, quæ cum vſufructu coniuncta eſt: Nuda quæ ſeparata eſt ab vſufructu. *l. 2. quib. mod. vſufruct. amitt. l. videamus. ff. de vſuris. Duarenus lib. diſput. anniuer. 1. c. 17. Adde Cuiacium ad l. 58. de verb. obligat.* Quomodo autem proprietas & dominium diſcernantur, vide ſuprà, *de verbo, Dominium & proprietas.*

PROPRIETATEM & poſſeſſionem ſeſe mutuo nexu com plecti, ſupra dictum eſt. *Vbi quære poſſeſſionem & proprietatem &c.*

PROPRIETATEM Caius appellat id, quod eſt dominium directum. *in l. fin. de ſuperfic.* Habet nanque ſuperficiarius & vſum fructum & proprietatem, ſubaudi, ipſius dominij vtilis: directum verò dominium non habet. Spieg.

PROPRIETAS & vſusfructus, quia iura ſunt incorporalia, partes fundi fictè dicuntur. Nam ſi proprietatem & vſumfructum, vt iura incorporalia conſideremus, *vt l. 1. ff. de rer. diuiſ.* fundum verò rem intellectu comprehẽſam, cui tanquam ſuo ſubiecto, naturali quadam ratione proprietas & vſusfruct. accedunt, ipſumq; ſequuntur, velut vmbra corpus, & calidum ignem, nulla quidẽ ratione, partes appellaueris, niſi καταχρηστικῶς, ac potius (vt dicit Iaſon) fictè. Quare vſumfructum ipſius fundi proprium rectius, quã partem dixeris. *tex. eſt in l. ſi à reo. §. ſi reo. ff. de fideiuſſ. Brechæus in l. rectè dicimus eum fundum. ff. de verb. & rer. ſign.*

PROPRIO iure plus ſibi datum iri debere. vide Papyrium *in l. Imperatores. ff. de ſer. præd. ruſt.* Sp.

PROPRIVM à Latinis vocatur peculiare, perpetuum & conuenienter attributum, vel aſcriptum rei, perſonæ, aut dictionis explicans officium, conditiones, accidentia, qualitates. Dialectici proprium multiplex ſtatuunt: ſed Iureconſulti ſunt vnico contenti: quibus id dicitur proprium, quod ſpeciei tantum vni conuenit & vniuerſæ: vt homini proprium eſt loqui, ratiocinari: quod omni & ſoli homini congruit. *Tabett. in Topico militiæ for. & leg. diſcip.*

PROPRIVM eſt ſuum cuiuſque, vt Non Marcel. exemplis confirmat. Cicer. *lib. 7. epiſt. ad Curium.* [Cuius quando te eſſe proprium ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu, contentus iſto ſum.] Id enim cuiuſque eſt proprium, quo quiſque fruitur atq; vtitur. Horatius:

Si proprium eſt quod quis libra mercatus & ære.

Vnde proprietas ius dominij ſignificat. *l. 34. l. 12. §. 1. ff. de dolo.* Briſſ.

PROPRIVS homo. Neq; verò miraberis, inquit, Old. ſummo præditus iudicio vir, quomodo liber homo poſſit grauare perſonæ ſuæ libertatem, vt faciat ſe hominem alicuius quodammodo proprium. Nam quare id nõ liceat? cum olim poſſent liberi homines pati vt venderentur in præduram & intolerabilem ſeruitutem ad participandum precium. *§. vlt. Inſtit. de iu. perſ.* Sp.

PROPTER res vniuerſas, quæ mihi cum fratre meo patruo veſtro, communes ſunt, quas æſtimationis conſtiterit eſſe vniuerſas, duo milium aureorum, fidei veſtræ committo, vti pro portione veſtra mille aureos à Lucretio Pacato patruo veſtro accipiatis. Scæuola ſenſum indicat *l. fin. §. 1. de leg. 2.* Sp.

PROPVDIOSISIMA, dicitur contaminatiſſima, impudiciſſima. Plauti vocabulum qui & meretriculam propudium vocitat. Propudioſa autem dicta, quod nundinata pudicitia ſit procul à pudore. *Ioan. Bapt. in commen. epiſt. Sid. Apollo. ad Ambroſ. Pap. lib. 9.*

PROPVDIVM, rem pudendam ſignificat.

PROQVAESTOR, qui Quæſtoria auctoritate acceptâ, mittitur in aliquam regionem.

PROQVIRITATA, verbum fuit 12. Tabul. quod ſignificabat promulgata. Sidon. Apoll. *lib. 8. epiſt. ad Nammatium.* [Per ipſum fere tempus, vt decemuiraliter loquar, lex de præſcriptione tricennij (ſic enim legendũ eſt) fuerat proquiritata.] Quiritari vtiq; in veterum libris, fidem Quiritium inuocare eſt. Briſſ. Idq; Varrone auctore qui *lib. 5. de ling. Latin.* ſcribit, qui fidem Quiritium clamans implorat eum dici pro quiritare: Et vt proquiritare vrbanorum ſic iubilare ruſticorum eſſe. Simili modo qui parens parentum implorabat auxilium, parẽtes plorare dicebatur: Vnde illud Terentij *in Adelph.*

Obſecro populares ferte miſero atque innocenti auxilium
Subuenite inopi.

In quem locum Donatus, & hoc eſt, inquit, quod veteres quiritare dicebant. Quirites conclamare. De quo vide Reuardum *ad ll. 12. Tabul. cap. 3. de patria poteſtate.*

PRORA, ea pars nauis eſt, quæ in appellendo percutit littus. Puppis honeſtior nauis pars eſt, in qua ſedet qui clauum regit. habent nautæ ſinguli diſtributa munia: quorum præcipua ſunt, Proretæ, & Gubernatores. Vlpia. *in l. 1. nautæ, caup. ſtab.* nauis magiſtros vocat. Prora Græca vox eſt, cui parti qui præſidet, πρωρεὺς, & πρωράτης illis appellatur. *Vide Annotat. Budæ. ad l. 1. de arbitr.* Spieg.

PRORETA, πρωράτης, πρωρεὺς, qui proram regit: quũ puppim Gubernator. Plaut. *in Rud.*

Si tu proreta iſti naui es, ego gubernator ero.

Paul. *l. 11. §. 2. ff. de publi.* [Quòd ſi abſente domino id à magiſtro, vel gubernatore, aut proreta, nautaue aliquo id factũ ſit, &c.] Xenoph ἀναβάσ. 5. χαλεπαίνει κατὰ πρωρεὺς τοῖς ἐν πρώρᾳ χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ. Succenſet proreta ijs qui in prora ſunt: ſuccenſet gubernator ijs qui in puppi. Hotoman.

PROROGARE, propriè eſt populi rogati lege ac iuſſu proferre atq; producere. aut Prorogare magiſtratum, aut prouinciam. Hinc

PROROGARI vulgò dicitur quod producitur. Vlpia. *l. 2. §. 3. ff. de iud.* [Si & iudex ad tẽpus datus & omnes litigatores cõſentiant, niſi ſpecialiter principali iuſſione pro-

rogatio fuerit inhibita, poſſunt tempora intra quæ iuſſus eſt litem dirimere, prorogari.] *Sic l. 24 ff. locat. l. 19. & l. 30. de leg. 1.* Hotom.

PROROGARE, ante diem erogare, repræſentare. Vlpian. pro ſubminiſtrare accipit. *l. 53. ff. de pactis*, [Sumptus quidem prorogare, litiganti honeſtum eſt: paciſci autem vt non quantitas eo nomine expenſa cum vſuris licitis reſtituatur, ſed pars dimidia eius quod ex ea lite datum erit, non licet.] id eſt, Honeſtum eſt litigatori pecuniam ad futuros ſumptus litis neceſſariam procuratori vel aduocato ſuo numerare. Hinc apud Vlpian. *in l. 4. ff. de manum.* pro præſentem pecuniam ſoluere [Proinde, inquit, ſiue ex peculio quod ad venditorem pertinet, ſiue ex aduentitio lucro, ſiue etiam amici beneficio, vel liberalitate, vel prorogante eo, vel repromittente, &c.] Vlpian. *l. ſed addes, 19. § ſi quis; 6. ff. locat.* [nam inter eum qui per errorem ſoluit, & eum qui penſionem integram prorogauit multum intereſt.] Hotom.

PROROGARE in edicto prætoris, modò eſt ad libramentum proprium redigere. *l. 1 ff. de via publ.* Modò immundium tollere, ſignificat *l. 1 ff. de riuis.* In iudicijs, pro diluere crimen & ſe excuſare vſurpatur. *l. si qui reus. ff. de publ. iud. cum ſimi.* Oldend.

PROROGARE ſumptus litiganti, eſt eorum ſolutionem in tempus aliquod differre, puta poſt litis iudicium: ſic Conſtant. Imperator *de decurionibus.* [Circenſium magiſtratus deſertores ad eam grauitas tua faciat neceſſitatem conditionis vrgeri, vt quaſcunque pro ijs expenſas ciuitas prorogauerit, refundere protinus ac repræſentare cogantur.] Eligebantur enim quotannis magiſtratus, qui Circenſes ludos ſumptu ſuo celebrarent, quod vt cómodius poſſent facere, ciuitas prorogabat ipſis eas expenſas, id eſt, ſoluebat pro ipſis quas aliquo pòſt tempore redderent. Vult Conſtantinus, vt ſi qui eorum eam ludorum procurationem deſeruerint, refundãt eos ſumptus ciuitati & quidem præſenti die, non expectato tempore quod illis ſolitum eſſet concedi. Nam vt Vlpianum prorógare interpretemur pro repræſentare & erogare, mihi non placet: nec verò conuenit. Non enim hi ſumptus dantur litiganti, ſed erogantur in litem, & prorogantur litiganti, id eſt, creduntur ei & prorogatur eorum ſolutio vſque ad finem iudicij, quod licet, adiecto etiam pacto vt cum vſuris reſtituantur. Sed improbum eſſet pro ijs quotam litis paciſci. Sic qui fidem habet de precio venditor, dicitur precium prorogare emptori, &c. *Comman. lib. 5. c. 5. nu. 5. adde Iac. Curtium ſing. lib. 2. c. 33. parte. 1.*

PROROGARE modò diem proferre. *l. 19. l. 30. ff. de leg. 1. l. 2. ff. de re iudi.* modò repręſentare. *l. 3. §. conſequitur. ff. de contra. & vtil. act. l. 4. ff. de manumiſ.* Olden.

PROROGATIO apud interpretes fori mutatio. hæc fit de tempore, loco, ad tempus, locũ: alios modos recenſuit præceptor Coraſius *l. 1. ff. de iudi. ex l. ſi.* Olden.

PRO roſtris, ſchema eſt, Oldendorp teſte, ſeu figura loquendi à protrito ſermone, ornatus gratia non nihil mutata: ſicut dicimus pro curia proſcenium. Nam pro ſignificat ante vel in: vt pro roſtris, hoc eſt, ante roſtra, vel in roſtris: ſcilicet appellatione ducta. ab eo, quod eſt in loco, ad ipſum locum. *l. pen. ff. de iuſt. & in Quære & roſtra.* Sp.

πρὸς ἔπος, ad propoſitum. Vlpianus *l. 11. §. 4. ff. de interrog.* [Quod autem ait Prætor, omnino non reſpondiſſe: poſteriores ſic exceperunt, vt omnino non reſpõdiſſe videatur qui ad interrogatum non reſpondit, id eſt, πρὸς ἔπος.] Hæc ille. Hinc οὐδὲν πρὸς ἔπος, nihil ad propoſitum, nam vt ait, Heſychius. [illegible] Lucian. in Philopſeude, [illegible] Hæc nihil ad propoſitum, vt aiunt: neque de his percontabar. Sunt tamen qui Nihil, aduerſum interpretentur, & originem locutionis longius exquirant. Cicero *pro Flacco.* [Nunquam nobis ad rogatũ reſpondent, ſemper accuſatori plus quàm ad rogatum.] Hot.

PROSA numen & poteſtas ab ijs fœminis maxime colebatur, quæ rectum ac legitimum partum ederent. Poſtuerta autem ab ægris atque infirmis. *Crinitus lib. 22. cap. 9. de honeſta diſciplina.*

PROSCENIVM, locus ante ſcenam porrectus, in quo pulpitũ erat, ludicris exercendis accómodatum. Virgil.

--Veteres ineunt proſcenia ludi.

Tranquil. *in Ner.* [Hos ludos ſpectauit ex proſcenij faſtigio.] Meminit & Vitruuius *lib. 5.* & Vlpian. *in l. de pollicitationib. ff. de pollicitation.* [Probè faciet Statius Rufinus, ſi opus proſcenijs.] Scena autem ipſa dicta eſt, ἀπὸ τῆς σκιᾶς, ab vmbra. *Alci. in l. quicunque equos. C. de ſpectaculis. lib. 11.* Sunt qui proſceniũ dictum eſſe putant à Nannio Proſcenio meretricula, ea ſiquidem cultius exquiſitiuſque aureis fulta ornamentis, formoſæ, grataeque puellæ ſpeciem præferebat, verum extra turpiſſimæ nota non caruit. *De quo vide notata per Calium lib. 10. cap. 5. lect. antiq. Adde Brechæum in l. tabernæ tit. de verbor. & rer. ſignif. num. 4.*

PROSCINDERE terram, eſt illam vertere, cum primùm aratur. Paul. *de verb. ſign. l. ſylua.* [Noualis, inquit, eſt terra proſciſſa.] Nebr.

PROSCRIBERE, aliquid per ſcripturam venale proponere, & publicare. *vt C. de fide inſtru. & de iur. haſt. fiſc. lib. 10. l. 1.* Item damnare & relegare, **verbannen**, ſignificat tractum ab eo, quòd hi propriè proſcribi dicuntur, vt Vlpi. teſtatur *in l. ſed & ſi pupillus. §. proſcribere. de inſtit. action.* quorum nomina claris literis, vt de plano rectè legi poſſint, ante tabernam, vel ante eum locum in quo negociatio exercetur, non in loco remoto, ſed euidenti ſcribuntur. Sp.

PROSCRIPTIO, quæ ſucceſſit deportationi, bannum ſeu excommunicatio imperialis dicitur: cuius meminit Fridericus I. *in Conſt. de ſtatu. & conſue. §. item nulla poteſtas.* Oldend.

PROSCRIPTIO Imperialis, **die Keyſerliche Acht.** Habet autem hanc appellationem intra annum. **Acht.** Quia Imperium cenſet, vtrum in eam ſit declarandus, an non. **Achten** enim noſtra ſignificat, iudicare, exiſtimare, reputare. Differũt Proſcriptio & bannum. **Die Acht/ vnd der Bann** Nam Proſcriptio adimit contumaci omnem libertatem & ſecuritatem perſonæ & rerum. Bannum verò efficit, vt apprehendi quidem poſſit in quolibet iudicio, ſed non occidi. **Aberacht**/ eſt aggrauatio iterata & grauior proſcriptionis confirmatio. Oldend.

PROSCRIPTIO autem dicitur damnatio, à ſcribendi cæremonia, quam Vlpianus explicat, de priuata interdictione loquens *in l. ſed & ſi pupill. §. proſcribere. ff. de inſtit. actio.* Vnde dicimus Latinè, proſcribere in exilium, pro relegare: proſcribere ad cenſuram, pró publicare perſonam & bona: quoniam nomina condemnatorum claris literis ante locum frequentiorem ſolent ſcribi & declarari in eam pœnam Olden.

PROSCRIPTIO fit de futura auctione propoſitis libellis in celeberrimis locis, vt Cicer. ait *pro Quintio.* Theophilus [illegible] & Imp. *in l. vlti. C. de delat. lib. 10. & l. pen. C. defenſor. ciuit.* quod in alienationibus eccleſiarum fit per dies 20. ſcripto propoſito. *Nou. 120.* Multa ergò exiguntur in auctione fiſcali. proſcriptio, auctoritas procuratoris, haſta, præco queſtor, addictio, quæ fiat, iuſto precio. *Cuiac. ad l. ſi qui proſcribente, de fide, & iure haſtæ fiſcalis. C. libr. 10.*

PROSCRIPTIONES incurrere, *l. vlt. C. quæ res vend. non poſſ.* Sunt autem proſcriptiones, vẽditiones bonorum, quas inuiti faciunt, à creditoribus in iudicio victi. Sp.

PROSACTA. Exta cocta ſolebant profecare, vnde & profecta dicebantur, & partem adolebant, partem conſecrabant, ſacerdotibuſq́; dabant, partem ſibi apponebant. Tranquillus *in Auguſto* [ſemi cruda exta rapta foco profecuit.] Eſt verò verbum ſacrificantium. Particulæ enim minutæ membrorum omnium profecta dicebantur in ſacrificijs. Sic Lucanus

--Si pectora pleno
Sæpe dedi, laui calido profecta cerebro.

Et Ouidius:

Inde vbi libauit, profecta ſub æthere ponit.

Hæ ſacrificiorum particulæ videntur etiam dici Præſiciæ, à præſecãdo, de quibus Arnobius *lib. 7.* ridens antiquorum ſuperſtitioſa ſacrificia. *Vide Turneb. lib. 15. aduerſar. cap. 7.*

PROSECVTORES, ſecundum ſcriptorum codicum ſcripturam, non perſecutores legere oportet *in l. 9. C. de conſit. publ. lib. 11. & l. 1. cum rubr. C. de auri publ. proſecutor.* Quod & confirmat. l. 12. de ſuſceptoribus in C. Theo. Appellantur autẽ

hoc

hoc nomine qui ad tranſmiſſionem tranſuectionemq́ue publicarum ſpecierum animalia principum vſui neceſſaria proſequuntur. *Adde Cuiac. l. vnica. d. tit. C. de curſ publici proſe... lib. 10.*

PROSELYTVM quum audis in ſacra pagina, intellige à gentilitijs ritibus ad diuinã legem tranſlatum tranſcriptumq́ue. *Memont in Euang. Mattheum quoque. cap. 23.*

PROSOCER, pater ſoceri. *Vide Iuriſconſ. de gradibus.*

PROSPECTVS ſeruitute conſtituta id adquiſitum videtur, vt ne vicinus quid ponere poſſit quod officiat ad gratiorem & liberiorem aſpectum. Et inter proſpectum & lumen hoc intereſt, quod proſpectus etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt. *l. 15. ff. de ſeruit. vrban. l. 5. ff. de noui oper. nunciat. l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publ.* Appellatur hæc ſeruitus proſpiciendi, *in §. æque Inſtit. de act. on.* & ne proſpectui officiatur, *in l. 3. ff. de ſeruit. vrban. Vide Duaren. diſp. annin. lib. 1. cap. 33. & Bald. comment. ſuper Inſtit. Inſtit. lib. 2. tit. 3. de ſeruitutib.*

PROSTASIA, præfecturæ cuiuſdã genus. Auxiliarem quoque turmam ſignificat, & alia. *Vide annot. Alciat. in l. nec proſtaſiæ. C. de muner. patrim. lib. 10.*

PROSTATES, modò præſidem, adiutoremq́ue in bello aut vicarium, aut defenſorem ſignificat, *in libr. poſter. C.* Modò, ex Suida, ſacrificulum altaribus præſidẽtem. Nam & proſtaſia, non vt vulgò legitur, proteſia, & ſacerdotia, *in eadem l. de muner. patrim.* à Conſtantino. Haloander veterẽ lectionem non commutat, ſed emendatius ſic legit: [nec proroſtaſiæ vel ſacerdotiæ, &c.] Sp.

PROSTITVTAE vicem ſuſtinere, Vlpian. eleganter dixit, pro eo quæ palàm ſui corporis poteſtatem facit. *in l. palàm. de ritu nupt.* Spieg.

πρῶτα τὰ πρῶτα Iuſtinianus appellat primam pandectarum partem, a principio adusque tractatum de iudicijs. Ipſe ad anteceſſ. [In reliquam verò, inquit, anni partem, primam legum partem eis tradi ſancimus, quæ Græco vocabulo πρῶτα nuncupatur, qua nihil eſt anterius: quia quod primum eſt, aliud ante ſe habere non poteſt.] Idem *de confirm. ff. §. 2.* [Igitur prima quidem pars totius contextus, quæ Græco vocabulo πρῶτα nuncupatur, in quatuor libros repoſita eſt] Hot.

PROTECTA. Protecta, & proiecta partes ſunt domus prominentes, qualia ſunt Meniana, & podia penſilia, vnde aſpectus eſt nobis in vicos, & plateas. *Budæus in ann. Pandectarum.* Dicuntur autem protecta è protegendo, id eſt, porrò tegendo, ſiue tectum proijciendo: id enim Cicer. protegere eſt, *in Topicis, vide ſuprà, Proiectum.*

PROTECTORES ſunt qui ſtant armati coram principe, *not. gloſſ. in rubr. de domeſt. & protector. lib. 12. Ioan. Bello Etymolog.*

PROTECTVM. Iurecoſſ. *ad l. Aquil.* [Si protectũ meum, inquit, quod ſupra domum tuam & nullo iure habebam, recidiſſes, poſſe me tecum damni iniuria agere, Proculus ſcribit.] Eſt autem protectũ, locus in domibus ſurrectus, vnde ſpectare licet ab protegendo, id eſt, porro tegendo, ſiue tectum proijciendo, id enim Ciceroni *in Topicis* protegere eſt. Spieg. Inter proiectum & immiſſum multum intereſſe iureconſulti notant: ſed inter proiectum & protectum nihil diſcriminis ſtatuunt. Quanquam proprie protectum videatur quod proijcitur ad tegendum, proiectum verò etiam ad aliũ vſum eſſe poteſt: ſed & protectus tignorum & ſtillicidij rigor appellatur à Ceruidio Scæuola *l. vlt. ff. de ſeru. vrb. præd.* Vitruuius proiecturam dicit, quod eſt protectũ. [Proiectura (inquit) reijcit extra perpendiculum ſtillas] *Bald. in Scæuola.* Differentiam eſſe inter domeſticos & protectores ex C. Theod. conſtat *eod. tit. l. 6. & 9.* quibus cõſtituta de domeſticis contrahuntur ad procuratores. Hi, *vt l. 9. ait*, armatam militiam ſubeuntes, non ſolum defendendi corporis ſui, verumetiam protegendi lateris noſtri ſolicitudinem patiuntur. Vnde etiam protectorum nomen ſortiti ſunt. Hi igitur ſunt in acie. Alij (*vt ait l. 8.*) vt iudicio nominis, familiarius militant, & ſunt domeſtici protectores. Socrates *1. cap. 13.* τῶν δορυφόρων τῶν οἰκείων καλουμένων. Suidas: δομέστικοι οἱ τῶν ῥωμαίων ... οἱ κατὰ ῥωμαίους ... Idem & Zonaras *in Dioclet.* Sed fuere tamen ex ijs alij pedites, alij equites, *l. vlt. C. de domeſticis & protectorib. lib. 12. l. eoſ ... C. de ... dimiſſ.* Caſſiodorus *1. Variar.* [Domeſtici partis equitum & peditum, qui noſtræ aulæ videntur iugiter excubare.] Alij etiam comites domeſticorum equitum, alij comites domeſticorum peditum, viri illuſtres, à quibus domeſtici regebantur. *Cuiac. ad l. 1. d. tit. de domeſt. & protect. C. lib. 12.*

PROTEGENDI ius eſt, quando deducto tecto, tigna tua, & id genus, aliam materiam, etiã ſupra vicini aream, fundumq́ue ſuppoſitis fulcris, protegere licet. Spieg. *vide ſuperius, proiecta.*

PROTELARE litem, pro protrahere, *l. properandum. C. de iudic.* Iuriſperitos, & Fulgentium vſurpare hanc dictionem, annotauit Bapt. Pius. Sp.

Προΐκιον, πρὸ τῶν γάμων δωρεὰ appellatur, id eſt, donatio propter nuptias. *vt Budæus annotauit, referente Connan. lib. 8. cap. 1. num. 4.*

PROTERVI, qui petulanter agunt, frevenlich/ *l. 3. de ædil. edict.* Spieg.

PROTERVIA eſt impudens & arrogans audacia, *vt in Clementi. vnic. in princip. de foro competent. Ioan. Bello Etymol.*

PROTERVITAS, inquit Calphurnius, Terentij interpres *in Heauton.* leuior eſt quædam contumelia: procacitas maior, petulantia maxima. Sp.

PROTESTARI interdum idem ſaltem eſt, quod teſtari, *vt apud Iuſtin. in proœm. Inſtit. §. quorum vtramque viam. & in cap. cum qui: de dolo & contumac. Aldob. d. §. quorum.*

PROTESTATIO, eſt animi noſtri declaratio, iuris acquirendi, vel conſeruandi, vel damnum depellendi cauſa facta. Teſtatio nomen generale eſt quoquo modo animi ſui ſententiam quis declaret. Specialiter verò eo nomine dicitur, quæ coram teſtibus facta eſt. Deteſtatio eſt, quæ ad abſentem mittitur: id quod præpoſitio De, oſtendit, cuius natura eſt augere, efficacioremq́ue actum demonſtrare. Conteſtatio verò, proprie plurium eſt, vt in iudicijs, cum actor quid mentis ſuæ ſit, petendo explicat: contra reus diffitetur. vnde & litis conteſtatiò dicitur. Denunciatio eſt, quæ ad alium mittitur. Renunciatio, cum quis ius ſuum repudiat. *Alciat. in l. deteſtatio. de verb. ſignif.* Spieg.

PROTESTATIO facto contrariã dicitur, vt Bartolus *l. 1. C. de litis conteſtat.* explicat, cum repugnantia eſt circa idem, vt ſi reus actoris libello negatiuè reſpondendo, proteſtatur quod non reſpondet, *l. vbi repugnantia. ff. de re iudic. l. ſcripturæ. C. de fide inſtrum.* Si verò contrarientur proteſtatio & factum circa diuerſa, non dicitur proprie facto proteſtatio contrariari, quando quidem proteſtantis animus ab actu ſeparari poteſt, *l. at ſi quis. §. plerique. ff. de relig. l. qui in alienat. §. fin. ff. de acquir. hæredit.* veluti ſi reus reſpondeat libello, & proteſtetur ſe reſpondere, non animo conteſtandi litem, etenim poteſt intelligi facta reſponſio non litis conteſtandæ cauſa, ſed animo inſtruendi Iudicem tantum, *Panormit. in cap. 1. de litis conteſt. Corraſ. in rub. de ſeruit.*

Προτεστᾶς μὴ ὄμνυε, id eſt, ne fueris ad iurandum præceps, apud Vlpian. *§. fin. ad fin. l. ſi duo patroni de iureiur.* habere prouerbij ſpeciem Eraſmus indicat, ſi quis hominem poſt acceptum malum admonet. Veriſimile etiam eſſe vulgò iactatum huiuſmodi dictum. *Aciat. vt ſcribit cap. 2. lib. 4. diſp.* Spieg.

PROTESTARI proprie dicimur, cũ animi noſtri ſententiam declaramus. Atque ea quidem proteſtatione iuris noſtri rationibus in futurum conſulimus. Proteſtari vulgò etiam eſt teſtato reclamare, & intercedere quo minus aliquid fiat: aut teſtari rem ſe iudicio executurum: Græci διαμαρτύρεσθαι, apud Demoſth. Pontificij Iuriſconſ. ſcribunt, proteſtari eſſe vehementer adfirmare, *c. cum quis. de dolo & contumac. lib. 6. Brechæus in l. deteſtatio. ff. de verb. & rer. ſign. quem vide.*

PROTHOMYSTAE ſunt myſtarum principes & anteſignani, Myſtæ enim ſacerdotes appellantur, qui myſteria & eccleſiæ ſecreta regunt & adminiſtrant. *Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Domitium. lib. 2.*

PROTHYRON. Pompon. *in l. pen. de verb. ſignific.* [Idem Labeo ait, Prothyron, quod in ædibus interdũ fieri ſolet, ædium eſt.] Alciat. ait, explicare quid ſibi Prothyron velit, non modica eſt difficultas. Et Græcus ſermo indicat, aliquid ſignificare, quòd ante ianuam, vel oſtiũ ſit, à Græca prępoſitione, πρὸ & dictione θύρα. Igitur Gręci Prothy-

ron vocant, quòd Latini veſtibulum dicunt. id ante Neb. quoque indicauit. Porrò ſi Vitruuio adſtipulamur, Prothyron veſtibulum domus, ita de priuatis ædibus dictum, vt propyleum de veſtibulo vrbis, vel templi, vel regiæ. Spieg.

PROTHYRVM, πρόθυρον quòd ante fores eſt: vt origo vocabuli declarat. Vlpian, *in l.12. §.13. ff. de inſtruct.* poſuiſſe videtur, pro tegillo conſimili eorum quibus mercatores vti in tabernis ſolent, quibus velamen quoddam appendunt. Sicut prothyrum domus, inquit, ſi velamen eſt, inſtrumento domus continetur. Pomponius *l. penult. ff. de verb. ſignif.* [Idem Labeo ait, prothyrum quod in ædibus interdum fieri ſolet ædium, eſt.] Vitru. at *lib.6. c.10.* Prothyra, inquit, Græcè dicuntur, quæ ſunt ante in ianuis veſtibula. nos autem appelllemus πρόθυρα, quæ Gręcè dicuntur διάθυρα. Significare videtur ea repagula, quæ curribus ab ædium aditu arcendis ante fores tranſuerſaria duobus arrectarijs imponuntur. Hot.

PROTHYRVM & hypothyrum, valuarum hians cauitas appellari poteſt. nam ipſa oſtiorum latera antas dicimus. Et in hac ſignificatione accipitur à Pomp. *in l. pen. de verb. ſign.* & ab Vlpian. *in l. quæſitum. §. Papin. ff. de fund. inſtr.* Vitruuius tamen ſcribit, prothyra pen. correpta, eſſe veſtibula in domorum ianuis: quaſi ſit magnum ſecretum. nam Græcis θύρα ianua, & πρὸ ante interpretatur. Cott.

PROTINVS, id ſignificat, quòd vulgò directè, ſtracks/ & immediatè, dicunt. Vlpian. [Etenim parui refert, protinus libertus patrono cogatur dare, an per interpoſitam fideiuſſoris, vel rei perſonam.] Apud eundem, pro ſtatim à principio, *in l. ſed & ſi. ad S.C. Maced. §. item in l. in illa ſtipulatione. de verb. oblig.* Spieg.

PROTINVS dictio importat idem quod ſtatim, & incontinenti, *text. eſt in l.1. in princ. vbi Aret. in 3. not. & alij Modeſt. & in l.3. §. in amittenda. vbi D. Alexand. in 1. not. & alij ad hoc not. ff. de acquir. poſſeſſ.* & adeò celeritatem deſiderat, quòd dicit ſingul. Bald. *in l.2. in tertia not. per illum textum. C. vt lit. penden.* Quòd ſi conſtat iudici de crimine commiſſo in iudicio, poteſt punire, & imponere pœnam ordinariam, abſque oblatione libelli, & ordine iudiciorum. & hanc deciſionem Bald. approbat D Alexand. *in d. §. in amittenda. in 1. not. & ibidem D. Iaſ. in 3. not. & D. Iaſ. in d. l.2. in 3. not.* & pro ſingul. citat Aret. *in l.1. §.1. in 2. col. in princ. ff. de verb. obligat.* & dicit videri dubium, *ex multis quæ ibi refert.* & in eadem materia adducuntur contra aliam ſingul. deciſionem Baldui. huic ſimilem, *in l. quoniam in a.1. C. de appellat. de qua ſcripſi ſuprà in dictione, mox.*

PROTOCOLLVM, quod breuiter & ſuccinctè notatur à tabellione, vt extendi deinde atque abſolui poſſit. *Vide Barbar. in annot. ad Plinium, & poſt glo. in §. vlt. auth. de tabell. Bart. in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de liber. & poſthum.* Significabat etiam protocollum olim quandam in chartæ capitæ notam, ſignumque, quo videlicet artificio, quóve tempore ea confecta fuerit, cum Comitis ſacrarum largitionum nomine. Nunc verò, vt iam dictum eſt, vſurpatur pro indice, memorialique tabellionis ſcriptura, qua in codice aliquo, geſti actus ſubſtantia breuiter adnotari cōſueuit. *Lege Vigl. Inſtit. de teſt.* Spieg.

PROTOCOLLVM. Protocollum ſubitanea annotatio rei geſtæ, quaſi prima rerum collectio. Aliter, protocollum prima concinnatio, & raptim confecta ſcriptura, quę meliorem compoſitionem deſiderat. Κόλλα glutem dicitur. Quia verò in cera, ſeu glutino, quæ per tabulas extenſa erat, ſcribebatur, protocollum, id eſt, prima conglutinatio, vocata eſt. Aliqui deducunt à κῶλον quod eſt membrum, quia primum ſit ſcripturæ membrum. Aliàs macrocollium. Videre eſt Alciatum, & Viglium, *Inſtit. de teſtament. ordin.* De cætero, tabelliones protocolla quidem, ſiue archetypa, qua matrices vocant, tenentur iure communi facere, *vt in Nouellis, de tabellio. §. illud. conſtitution. 44.* Anchor.

PROTOCOLLVM alius maiorem & regiam chartam interpretatur, alius ſchedam negligentius ſcriptam, alius exemplar formularum, quo tabelliones vti ſolent. Omnes errant vehementer, vt hodie chartæ habent notam aliquam, ex qua dignoſcitur, quis eam chartam præparauerit, ita habebant olim chartæ breuem adnotationem, quæ declarabat, pro Comite largitionum (ſub eius enim cura erant chartariæ) quo tempore, & à quo præparatæ fuiſſent chartæ, ex eo coarguebatur ſæpè falſitas: ſicut Lutetiæ audiui accidiſſe, vt ſenatus ſuſpectū chirographum ex die in eo adſcripto, quo nondum eius notæ charta vlla erat in rerum natura, certiſſimo argumento quaſi falſum improbaret. *Cuiac. in expoſit. Iuſtin. Nou. 14. de inſtrum. & vt protocoll. inſtrum. relinq.*

PROTONOTARIVS, vocabulum vulgatum magis, quam probatum eſſe videtur. *de quo vide Bart. in l. eos. C. de excuſat. mun. lib.10.* Vſurpauit tamen illud Michael Toxtes, laurea nuper corona donatus (cuius verſus quouis genere conſtat, Romani ſermonis puritatem coniunctam perſpicuitati, retinet) in eleganti epithalamio ſcripto de nuptijs clariſſ. Iuriſcoſſ. Ludouici Grempij, & virginis Barbaræ Monachæ, omnium virtutum genere perornatæ. Et hoc quidem non abſque exemplo doctiſſimorum virorum. Spieg.

PROTOPRAXIA, id eſt, prima actio, hoc eſt, ante alios ius habere exigendi pecunias à debitoribus. (den vorzug an des ſchuldigers gütern vor andn gleubigen habē) Nam Paulus *de priuil. creditorum.* [Reſpubl. inquit, creditrix, omnibus chirographarijs creditoribus præfertur. Quamuis Martianus *ad municip.* ſcribat, ſimile priuilegium fiſco, nulla ciuitas habet in bonis debitoris, niſi nominatim id à principe datum ſit.] Suidas, teſte Catanæo, protopraxim interpretatur, primam repetitionem, primam exactionem. *Adi & Alciatum lib.1. diſpunct. cap.11.* Sp.

Πρωτοπραξίαν qui habebat, prior erat in exigendis debitoribus ſuis. *Conn. lib.4. cap.16. nu.2. & lib.4. cap.17. num.13.*

PROTOSPATARIVS, officium fuit in Conſtantinopolitana aula: cui præerant, iudicandi munere fungebantur. *Meminit eius Conſtan. lib.1. Epit. non ſemel, & Luitprandus lib.3. de reb. per Euro. geſt. cap.7. Et Paul. Vuarnefridus Appendicis ad Eutropium lib. vlt. & Notitia Græca, & Zonaras tom.3. Annal. in Romani Argyropoli imperio.*

PROTOSTASIAE munus, *l.8. C. de muneribus patrim. l.3. de filijſfamil. & quemadm. pro his pat. ten. libr.10. C. l.1. & tot. tit. de protoſtaſia in C. Theod.* Briſſ.

PROTVTELAE materialiter accipiendo, eſt dictio compoſita. *Vide ſuprà, actio pro tutela.* Sp.

PROTVTOR & tutor differunt. Tutor enim non tantum bonorum, ſed etiam perſonæ cuſtodiam habet, cuius etiamnum officio incumbit cōditionem pupillo ſuo quærere, & omni in re parum abeſt à patris poteſtate & reuerentia. At in protutore nihil huiuſmodi eſt, qui bonorum geſtioni præeſt, in eoque operam ſuam vltro accōmodat. *Connan. lib.8. cap.6. nu.7.*

PRO tutore negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſiue ſe putat tutorem, ſiue ſcit non eſſe, fingit tamen, *l.1. §.1. ff. de eo, qui pro tut. l. vlt. ff. de tutel. & rat. l.3. §. penu. de contrar. & vt l.4. §. ſi quis non tutor. ff. de doli except. l.19. §.1. ff. de reb. auct. indic. & apud Paul. libr.1. ſentent. tit.4.* Inde protutelæ actio, quæ aduerſus eum competit, qui pro tutore negotia geſſit, cùm tutor non eſſet, *d. l.1. & l.4. C. de teſt. tut. l. pen. ff. de tut. & rat. diſtr.* Briſſ.

PROVECTAE ætatis, *l.2. C. de his qui non implen. ſtipul. lib.10.*

PROVENTVS, id eſt, reditus. *Vide l. vſufruct. legat. §.1. ff. de vſufruct.* Apud alios auctores non tantum bonarum, ſed etiam malarum rerum eſt. Sp.

PROVERBIVM, vulgò interpretantur probatum verbum: quum dicatur quaſi commune omnium verbum. Prouerbia verò citata, inſtar rurium habere traditū eſt, *in l. ſolent. ff. de offic. Proc. l. ſi chorus. de leg.3.* Nam vt teſtatur Eraſ. Ro. principes non exiſtimauerunt inferius eſſe maieſtati imperiali, vt magnis de rebus conſulti, prouerbio reſponderent: quòd etiam nunc extat in ff. οὔτι πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων, id eſt, nec omnia, nec paſſim, nec ab omnibus. Spieg.

PROVIDENTIA, id eſt, prudentia futura prouidendi, propriè ad iudicem pertinet, *vt not. in l. cum ſatis. §. caueat. C. de agr. & cenſ. lib.11.* Sed & ad legiſlatorem, *argu. l. in 1. princ. ff. de legat. tut. Quære ſumma prouidentia.*

PROVIDERE legibus, id eſt, cauere.

PROVINCIA vrbana dicebatur, quæ cui ſorte obuenerat, is prætor vrbanus erat: Cicero *in frumentaria.* [Nam vt prætor factus eſt, qui auſpicato à Chelidone ſurrexiſſet, ſortem nactus eſt vrbanæ prouinciæ, magis ex ſua & Chelidonis quàm ex populi Romani voluntate:] erant enim prouinciæ aliæ vrbanæ, aliæ conſulares, aliæ prætoriæ. vnde Cic. *Philip.* 1. Quæ lex melior, vtilior, optima etiam in Rep. ſæpius flagitata, quam ne prætoriæ prouinciæ plus quam annum, ne plus quam biennium coſulares obtinerentur.] Sed vrbanæ reliquas dignitate antecellabant, quemadmodum ſcribit Plutarh. *in vita C. Marij.* Hot.

PROVINCIAE dictæ ſunt, quod procul ab Italia armis victæ fuerunt: in has proconſules & legati mittebantur, qui ius redderent, & tributa exigerent. Aliæ autem erant cõtinentes, vt Gallia, Illyricum, Rhetia, Vindelicia, Pannonia, Germania. Aliæ Tranſmarinæ, Aſia, Aphrica, Syria, Cyprus, Achaia. De Sicilia cur dubitatum ſit, indicat Alc. *in comment. ad l. nocionem. de verb. ſign.* Sp.

PROVINCIAE proconſulares, conſulares, præſidiales & prætoriæ, dictæ, quibus proconſules, conſules, præſides, prætoreſque præfecti erant. Germania primò ſub vno, deinde diuiſa ſub duobus præſidibus conſtituta eſt, *auctore Macro. l. 3. de offic. adſeſſor.* Sp. Quæ verò ſubditæ, quæ liberæ, quæ fœderatæ, quæ hoſtes, declarat Alc. *in l. hoſtes. ff. de verb. ſign.* diuerſaque prouinciarum genera ponit idem *in l. notionem. §. continentes. ff. de verb. ſign.*

PROVINCIALES eos accipere debemus, Vlp. inquit, qui in prouincia domicilium habent: non eos duntaxat, qui ex prouincia oriundi ſunt. Similiter Italicos, qui in Italia domicilium habent, non ſolum inde trahentes originem, *l. prouinciales. ff. de verb. ſign.* Hodiè prouinciæ æquiparatur quælibet ciuitas, quæ merum imperium habet, ſuoſque ſibi magiſtratus conſtituit. *Adi Bart. in l. cum in longi. C. de long. temp. præſcrip.* Verùm in iure pontificio prouincia pro diœceſi accipitur. 6. *qu. 2. c. ſcitote.* in qua 10. vel 11. ſint ciuitates, quibus is qui dominatur, rex dici poteſt. Sp.

PROVINCIALEM aliquem, an verò de prouincia dicas, non multum refert apud pontificios auctores; quemadmodum Francigenam, & de Francia, Saxonem, & de Saxonia, vtrunque idem ſignificare volunt, *in cap. 1. de ſponſal. & matr.* Idemque eſſe vulgò traditum, ipſe Alciat. contendit: niſi quod illa verba, [de prouincia.] aliquantò magis ad originem, quàm ad domicilij & habitationis locum referantur. *Brechæus in l. prouinciales. ff. de verb. & rer. ſignif. Vide & Antonium Auguſtinum lib. ſingulari ad Modeſtin. l. ſcire oportet. §. qui in legatione ſunt. ff. de tut. & curat.*

PROVINCIALES res quę ſint. vide *l. ex facto. ff. de hæred. inſtit.*

PROVINCIALES militiæ dicebantur, eorum ſcilicet, qui extra principis comitatum in prouincijs militabant, vt qui apparebant magiſtratibus illarum. *vt apparet ex conſtitutione Valer. Imper. ante pen. de cohortalib. Conn. lib. 4. cap. 15. num. 4.*

PROVISIO latè patet: continere enim poteſt nominationem, poſtulationem & collationem, *gloſ. in Clemen. fin. de elect. quam diligenter perluſtres velim oculis: quia citat textus qui hoc probant.* Prat.

PROVISIO pro electione in iure promiſcuè ponitur, *vt patet ex cap. quia propter. & facit quod not. gloſ. vlt. in c. cauſam quæ, extra eod. tit. & in cap. conſtitutus. in gloſ. 1. extra de conceſſ. præbend.* nam iſta duo promiſcuè ponuntur in iure, ſcilicet prouiſio ponitur pro electione, *in d. cap. cauſam quæ, & in d. c. quia propter,* & è diuerſo electio pro prouiſione, *in c. dilectus, extra. de conceſſ. præb. vti obſeruauit Ioan. Andr. poſt Archid. in cap. 1. poſt princip. in verbo prouiſionem, extra de elect.* Verùm propriè loquendo, aliud eſt prouiſio, aliud electio, *vt patet ex cap. 1. in princ. ibi, electionem, poſtulationem vel prouiſionem, de elect. lib. 6. & clem. diſpendioſam, quæ eſt 2. in illis verbis. in cauſis ſuper electionibus, poſtulationibus, vel electionibus. & ibi Card. Flor. in 40. not. de iudic. & in clement. 1. §. ad hoc. ibi prouiſionem, ſeu electionem, & iterum ibi. ne ad prouiſionem procederent vel quempiam eligant. & ibidem Card. in 3. quæſt. de præbend. Vt annotauit Tyraq. in l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſign. limit. 7. num. 14. & 15.*

PROVOCARE. in iure noſtro (multa enim ſignificata habere, & id ipſum verbum, nemo in politioribus literis verſatus ignorat) eſt appellare. Quo modo accipitur. C. in tit. [quando prouocare non eſt neceſſè.] Vnde prouocatio, appellatio. Cicero, *de legibus.* [Ad quos prouocatio eſto.] Prouocare autem propriè magis eſt, quàm appellare, & propriè ad maiores, potentioreſque (quorum ope & gratia indigemus) pertinet. *vide Bart. in l. minores. ff. de admin. tut.* Appellatio autem prouocatioque inuenta fuerunt pro remedio aduerſus iniurias magiſtratuum. Et cauſa, in qua quis prouocat ad aliũ iudicem, ἐφέσιμος ſiue ἐκκλητος δίκη, dicitur. Anch.

PROVT, pro ſicut, vel vt, apud Iuriſconſ. ſumitur. *Albericus exempla ponit.*

PROVT iuris eſt, prout leges præcipiunt. & ſimiles clauſolæ quid ſibi velint, indicant Interpretes. præcipuè Bartol. *in comment. ad conſtit. Henrici 7. & in l. edita. C. de edendo,* Spieg.

PROVT religio ſuggeſſerit, ſententiam proferre. *Vide Vlpian. in l. cum quæ. ff. de iud.* Sp.

PROXENETAS à Græco προξενεῖν, ideo dictos tradunt, quod hoſpitum ac peregrinorum curam gererent, & vbi, qua lege, ac quanti res quæque per vrbem venalis ſit, monerent. *Idque à magiſtro ſuo Oderchoeuo reſponſum & aſſitim probat conſilio 2. lib. 2. vt refert Curt. iunior, tom. 2. lib. 2. cap. 19.*

PROXENETA. Budæus, *in commentarijs linguæ Græcæ,* Proxeneta (ait) eſt conciliator & interuentor, quaſique conglutinator hominum inter ſe ſtipulantium & ſpondentium, aut quemuis contractum, cõuentumque ineuntium. Aliter, Proxeneta ſignificat eum, qui inter ementes & vendentes eſt conciliator, & medius. Sic accipiendus eſt in l. vlt. ff. de proxenetis. Proxenetas etiam non ſemel legimus pro ijs, qui nominibus faciendis interuenire ſolent, pro quo optimus textus eſt, *in l. 2. ff. eodem.* Vlpianus enim ſi proxeneta, ait, interuenerit faciendi nominis, vt multi ſolent, videamus an poſſit quaſi mandator teneri. Qua in ſignificatione vſus eſt Demoſthenes, περὶ καλλ... ὁπόθεν τὴν συνοικίαν... προξενοῦντος, ἐπὶ ... id eſt, (interprete dicto Budæo *loco ſuprà citato,*) opponi igitur pignori contuculariàs ædes, ſedecim minarum nomine, quas Pamboetades mihi ſuppeditauit: iſto interprete verſuræ faciendæ, ita vt pecunia illa pareret menſibus ſingulis octonos obolos fœnoris, hoc eſt, drachmam & trientem drachmæ in minam. De his Seneca *epiſt. lib. 21.* in hunc modum ſcribit, [Aes alienum facias oportet: ſed malè per interceſſores mutueris nolo proxenetæ nomen tuum iactent.] Vlpian. auctor eſt proxenetas monſtrare nomen magis quam mandare. quamuis laudent, hoc eſt, vt Seneca loquitur, quamuis eius qui æs alienum facere vult, iactent nomen. Et idcirco nec mandati, nec ex locato, conducto, eos etiamſi aliquid philantropij nomine acceperint, conueniri poſſe, niſi dolo circumuenerint creditorem, *l. 2. de proxenet.* niſi etiam ijs mandatum eſſet, vt excuterent vires futuri debitoris, *l. 42. ff. mandati. Reuard. ad l. conſilij non fraudulenti. ff. de reg. iur.*

PROXENETAS Cuiacius ſic definit; proxenetæ, inquit, Græcè dicuntur hi, quorum beneficio & interuentione inter duos negotia contrahuntur, vel nomina, vel nuptiæ, vel amicitiæ, vel iudici conſiliarius adiungitur, qua in opera dolum malum duntaxat debent præſtare, alioquin nulli rei obligantur, etiamſi proxeneticon, ſiue philanthropium acceperint, *l. 2. ff. de proxen. Cuiac. obſer. lib. 11. cap. 18. poſt princ.*

PROXENETICVM Accurſius *C. de ſponſalib. & arris ſponſalitijs.* dici putat ſalarium, quod proxenetis nuptiarum datur, ſed hallucinatur: nam Imper. arras proxeneticas appellat, quæ proxenetis dantur ſponſæ deferendas, & quas proxenetæ ipſi ſponſarum nomine accipiunt. Sic Arræ ſponſalitiæ dicuntur Iuſtiniano, quæ ſponſis ipſis dantur: Proxeneticæ, quas pro eis proxenetæ, id eſt, pater, mater, tutor, aut alij amici, qui in ea re fidem ſuam interponunt. *Connan. lib. 8. cap. 2. num. 1.* Proxenetica præmia ſunt, quæ debentur interpretibus & pararijs. *Cuiac. obſeruat. lib. 11. cap. 18. poſt princ.*

PROXENETRIAE, nuptiarum conciliatrices, id eſt, mulier-

mulierculæ quæ conflandis & iungẽdis matrimonijs quæſtum facerent, *vt tradit Alciatus lib.1. diſpunct.cap.22. Curt.lib.3. εἰκαστῶν cap.12. tomo.1.* Hæ eædem dicuntur & προμνήστριαι *apud Ariſtophanem in nubibus.*

PROXIMA eſt emptioni locatio, *l.2. ff.locati.*

PROXIMA cauſa quæ dicatur, vide *l. pen. ff. de condit. ob turp.cauſ. & l.2. C.quod metus cauſa.* Spieg.

PROXIMIOR gradu. *Inſtit.de capit.dimin. §.pen.*

PROXIMVS infanti eſt, qui egreſſus eſt infantiam, & qui linguæ gnarus, rerum adhuc ignarus eſt. Proximus pubertati qui nondum ingreſſus eſt pubertatem, ſed propè eam eſt, tamen ita vt annale tantummodo, vel ſemeſtrè tempus reliquum ſit. *Cuiac.not.ad lib.3. Inſtit.tit. de inutilibus ſtipulationibus, verſ.& qui infantia.*

PROXIMI menſes mortis, & qui præcedunt, & qui ſequuntur, accipiendi ſunt, *per gloſſ.in l.vlt. C.de poſth.hæredibus inſtit.* Spieg.

PROXIMI ſacrorum ſcriniorum. Quotuplicia fuerint ſcrinia, & quæ eſſent, abundè ſatis tractauimus infrà ſuo loco, illicque diximus & indicauimus, qui dicerentur proximi ſacrorum ſcriniorũ in tit. C. de proximis ſacrorum ſcriniorum. Vbi Budæum citauimus, qui de ſcrinijs & libellis ita doctè & copioſè ſcribit, vt Pyrrhus Anglebermæus *in additionibus ad P. Rebuffum in tres lib. Cod.* nihil addendum putet. Verùm interim nos certam loci & ordinis rationem habuimus, vt mirum non ſit, ſi per omnia Budæũ ipſum æquo paſſu non ſimus ſecuti. In ſumma autem, proximi ſacrorum ſcriniorum ſunt ij videlicet, qui ſeruant principis libellos, cuiuſmodi eſt hodie Magiſter libellorum in regia domo. Dicti ſunt autem proximi (mea ſententia) quòd eos nemo antecedat, hoc eſt, maiores ſint alijs in conſimili officio conſtitutis. Varij enim, & diuerſi in ſacris ipſis principis ſcrinijs militabant. Anchoran. *Adde Cuiacium ad rubr. de proximis ſacrorum ſcriniorum cæteriſque. C. libr.12.*

PROXIMITAS, verbum eſt quo proprie cognatio, id eſt, communio ſanguinis per muliebrem ſexum cõtracta, ſignificatur. vti patet *ex tit. de ſucceſſ.cognat. multis locis, ſed præſertim in fine.* vbi Iuſtinian. ait, agnationis iure admitti aliquem etiam ex decimo gradu: proximitatis verò nomine, vſque ad ſextum gradum. Ratio autem eſt, quia in agnatorum ſucceſſionibus nõ proximitas, ſed agnatio ſpectatur. itaque qui agnatus erit gradu decimo, ei qui multo proximiore gradu cognatus erit, anteponetur, *§.repetitis, & §.vlt. de ſeruil.cognat.* Vlpian. *l.4. ff. vnde cogn.* [Si ſpurius deceſſerit, iure conſanguinitatis aut agnationis hæreditas eius ad nullum pertinet: proximitatis autem nomine mater eius, aut frater eodem matre natus bonorũ poſſeſſionem petere poteſt.] *ſic in l.5. C.de legit.hæred.* Hot.

PROXIMITATIS nomine bonorũ poſſeſſionem prætor defert his, qui defuncto mortis tempore proximi cognati fuerunt, *l. 3. ff. vnde cogn. l. 8. ff. de ſuis & legit. d. §. vlt.* Briſſon.

Ita proximitatis nomine bonorum poſſeſſionem competentem accipimus, *in l.1. C. de legit. hæred. l.2. C. qui admitti. l.1. C.de bonor.poſſeſſ. ſec.tabul. l.1. ff. de iur.& fac.ignor.* Et proximitatis iure bona peti, *in l.46. ff.ad Trebell.* Quintil. *lib.3.c.8.* [Quòd accidit, etiamſi de vna re quæratur aliqua, ſed eam plures petant, vel eodem iure, vt proximitatis, vel diuerſo, vt cùm hic teſtamento, ille proximitate nitatur.] Caſſiodorus *lib.5. variar.epiſt. ad Epiphanium,* [ſi reuera, vt ad nos perlatum eſt, nullus ei aut teſtamento hæres extitit, aut proximitatis iure ſucceſſit.] Briſſ.

PROXIMO anno dare ſpondes, *exponitur in l.ſi de falſo ſtipulatione. ff.de iure dot.* Spieg.

PROXIMVM etiam vicinum, adfine, & ſimile ſignificat, *vt in l.2. ff.loca. & Inſtit.eod.tit.in princ.* Locatio & conductio, aiunt Caius & Iuſtinianus proxima eſt venditioni, id eſt, vt interpretatur Theophilus, ἴσως τῇ πράσει. Sic proximum ſacrilegio eſſe maieſtatis & ſepulchrorum violatorum crimen Vlpian. & Iulian. dicunt, *in l.1. ff. ad l.Iuliam maieſt. l.5. C.de ſepulch.viol.* Sic furioſo proximum eſſe, Caius ait eum, qui eius ætatis eſt, vt nondum intelligat quid agatur. Sic enim non multum à furioſo abeſt. Sic proximam empti in factum actionem dari ait Paul. *in l.6. ff.de reſcind. vend.* id eſt, ſimilem, *vt in l.5.§.penult. ff. de præſcript.verbor.* Et proximam morti pœnã metalli, *l.28. ff.de pœn.* quæ ad eam proxime accedit, eiq; ſimilis eſt, cùm ſeruitutem infligat. Briſſon.

PROXIMVS, vel proximior nomina ſunt naturæ non iuris. & ſignificant eos, qui nobis iuncti ſunt ſanguine, *l. dudum. & ibi.* gloſ. *in verbo proximus.* quæ exponit id verbum, proximis, id eſt, conſanguineis. & hinc Bald. *ibi in fin.* ſcribit proximum intelligi per lineam ſanguinis, *cum alijs multis concord.à Tyraquello adductis, in tract.retractuũ, tit.1. gloſ.1.in verbo, ou lignagier, quæ eſt gloſſ.9. nu.15. incip.proximi etiam hi.* Et hinc proximitas pro conſanguinitate, *l.capitis, & l.ſi ſpiritus. ff.vnde cogn. Hæc annotauit idem Tyraq. in tract. le mort ſaiſit le vif. parte 1.declar.15. num.23.*

PROXIMVS eſt, quem nemo antecedit: ſupremus, quẽ nemo ſequitur, *auctore Paulo. de verbor.ſign.* quod & de dictione primus obſeruandum eſt. Proinde primogenitus dicetur, quem nemo ſequitur, dum ante ſe neminem habeat, *c.Ioſeph.extr. de verb.ſignific.* Lex tamen primogenito regnum deferens, in eo locum ſibi vendicabit, cuius fratres maiores natu, ante delatam hæreditatem deceſſere. *Vide Bald. in l.ſi quis.§.talem. C.de ſecund.nupt. & Barontum à Tautenberg. lib.1. feud.* Spieg.

PROXIMVS, ſuperlatiuum nomen eſt, & ideo ex natura ſua poſitiuum præſupponere deberet, *l. vbi. ff. de verbor. oblig.* ſicut Optimus, præſupponit cæterorum meliorem, *l.illa verba. ff.de verb.ſign.* Sed tamen in iure hoc non ſeruamus, *vt atteſtatur Alciat.enarrans l.proximus,eod.tit.* Sp.

PROXIMVS enim aliquando poſitiui vim habet, ſicut intimus. Dicimus enim, hic eſt mihi magis proximus: ita, hic eſt mihi magis intimus, *ſecund. Laur.Vall. lib.1. elegan. c.17.* Qua ratione ſi quis proximo hæredi centum legauerit, cenſetur vni & ſoli legaſſe, cum nullos alios haberet hæredes. *Brech.in l.proximi. ff.de verb. & rer.ſignif. Vide eundem in l. proximus eſt, eod.tit. Vbi proximus locus pro adiacenti vſurpatur.*

PROXIMVS agnatus dicitur, qui teſtatori ſic coniunctus eſt, vt eum nemo antecedat, *l.92. ff. de verb.ſign. l.2. §.3. ff.de ſuis & legit.l.1.§.proximum. ff. vnde cognat.* Et ſi nullum teſtamentum factum eſt, proximus intelligitur, qui morienti eſt proximus: ſi factum eſt, tum demum cum deſtitutum eſſe teſtamentum conſtiterit, *l.2. §.4. & 5. ff. de ſuis. & legit.* Quamuis autem proximus proprie de pluribus dicatur, tamen quo magis valeat id quod actum eſt, proximus accipitur non ſolum qui ante aliquem eſt, ſed etiam is ante quem nemo eſt, quamuis ipſe ſolus ſit, *l.ex duob.34.ff.de vulg. & pup. l.155. ff.de verb.ſign.* Hot.

PROXIMVS pubertati dicitur, qui annum decimumtertium ingreſſus eſt. Id quod *eclog.* 8. videtur hoc verſu Virgilius voluiſſe:

Alter ab vndecimo tum me iam ceperat annus.

Ad hunc enim locum ſic ſcripſit Seruius, id eſt, tertius decimus. Alter enim de duobus dicitur, vt vnus ſit ab vndecimo, duodecimus, alter tertius decimus. Nam pubertati vicinum ſe fuiſſe ſignificare vult. quod de duodecimo anno procedere non poteſt. Hæc Seruius, eum haud dubiè appellans vicinum pubertati, quem pubertati proximum, aut prope pubertatem eſſe Iuriſconſulti dicunt, *l.13. §.1.de dolo malo. l.4. §. 23. de doli mali & met. except.* Huiuſmodi impuberes fictione quadam pro puberibus, in furtis, iniurijs, fraudibuſq; cunctis haberi ſolent, *d. §.23. l.23. de furtis. l.13. §.1. de dolo malo.* Vnde apparet admodũ impuberem Vlpiano dici, qui necdum egreſſus eſt duodecimum ætatis annum, *l.3. §.1.de ſepulchro.viol.* Sunt enim anni pubeſcentes, in fœminis quidem vndecimus & duodecimus: in maſculis verò decimustertius, & decimusquartus: quemadmodum probari ex Seruio poteſt. *Renard.l.pupillum,qui proximus. ff.de reg.iur.*

PROXIMVS pubertati dicitur, qui rei intellectum capere poteſt, *l.excipiuntur, 14. in fin. ff.de Senat.Silania. §.in ſumma, Inſtit. de oblig. ex delict.* Itaque capax dicitur & furandi, & iniuriæ faciendæ, *l.pupillum, 111. ff.de reg.iur. l.23. & 24. ff. de furt.* Hot.

PROXIMVS autem pubertati videtur eſſe is, qui à pubertate ſex menſium interuallo abeſt. Calliſtr. *l.non tantum, 12.ff.de excuſ.* [Nam ſi pupillorum ætas propè pubertatẽ ſit, ita vt tantùmodo ſemeſtrè tempus reliquum fuerit, &c.]

Quòd cum ita ſit, videndum eſt, an proximus infantiæ dici poſſit, qui ſex menſibus infantiam ſuperarit. ſed cum proximus infantiæ vbi de illius agitur commodo, proximo pubertati cõparetur, nulla ratio eſt ita rem ad viuum reſecare. Itaque commodius, opinor, eſſet, ſeptem annos qui inter infantiam & pubertatem interſunt, ſic diuidere, vt tres proximos dimidiatum infantiæ proximitati, reliquos pubertatis attribueremus: & qui intra decimum annum ac ſex menſes viueret, is proximus infantiæ, qui ſuperaſſet, pubertati, vicinus iudicaretur, ſic accipio, l. 1. ff. de obligat. & actio. §. pupillus. 9. Inſtit. de inutil. ſtipul. Hotom.

PRVDENS, interdum ſapiens, interdum ſciens dicitur. Vnde Iuriſprudentes vocãtur, qui ius ſciunt. Prudentiam in delectu bonorum & malorum cerni, Cice. auctor eſt *in finib. Vide Pontan. lib. de prudentia. 3.* Sp.

PRVDENS & ſciens. Donat. *in Eunuch. Terent.* Prudens eſt, qui intelligẽtia ſua aliquid ſentit: ſciens, qui alicuius iudicio rem cognoſcit. ergo prudens per ſeſe: ſciens per alios. Cæterùm prudentem decreta patrum non tantùm qui literarum notitia cæteris præſtat, ſed & eum qui negotiorum forenſium tractationem obit, appellant, *cap. non debet. 36. diſtinct. quod & Alber. indicat.* Sp.

PRVDENTIA communis eſt, quàm Cicer. *lib. 4. de finib.* his verbis ſignificat: [Omnibus autem artibus volumus attributam eſſe eam, quæ communis appellatur prudẽtia; quàm omnes qui cuiq; artificio præſunt, debent habere.] Eidem alibi eſt prudentia, multarum rerum memoria, & vſus plurimum negotiorum. Sp.

PRVDENTIVM auctoritas. Pomponius, [his legibus latis, cœpit (vt naturaliter euenire ſolet) vt interpretatio deſideraret prudentium auctoritatem, neceſſariumque diſpitationem fori.] Spieg.

PRVDENTVM auctoritas non minima pars iuris eſt, & ob id maximè neceſſaria, quod non potuerunt tam planè legibus aut edictis, & explicatè tradi omnia, quin multa fuerint, quæ prudentum conſultorumque hominum interpretationem deſiderarent. *Connanum lib. 1. cap. 15. num. 3.* Prudentum reſponſis, vim legis & nomen tribuendũ non eſt, in iis quæ naturali communique peritorum hominum ratione habentur æqua & iuſta: in eo quod dubium controuerſumque cum eſſet, ab illis eſt vna omnium ſententia probatum & conſtitutum: velut in ea quæſtione, an vxor teneatur furti, de eo quod maritò ſurripuit, cum eam vitæ ſocietas dominam faciat: putabant Nerua & Caſſius non facere eam furtum: ſed Sabinus & Proculus exiſtimarunt, furtum eam commiſiſſe, neque tamen furti actionem, eſſe conſtituto iure. *Vt refert Paulus l. 1. rerum amot.* Nam reuera furtum commiſit iure gentium, quod mutari non poteſt: ſed cum eam lex ciuilis faciat participem omnium quæ ſunt viri bonorum; conſtituerunt iuriſcõſulti, vt eius furti nomine alia quam furti actione cenſeretur. *Conn. lib. 2. cap. 15. num. 5.*

PRVDENTVM reſponſa, ſunt Iuriſconſultorum placita. *Vide. §. reſponſa. Inſtitut. de iur. nat. & quæ in eum Salomonius doctè ſcripſit, à paucisque hactenus animaduerſa.* Sp.

PRVNA, quamdiu ardet: carbo, cum extincta fuerit, dicitur. Horum appellatione materia non venit, *l. ta bonũ, de verb. ſign.* Spieg.

Πρυτάνεις appellati ſunt quinquaginta viri, qui quotannis primo quoque menſe populum conuocabant πρὸς ἐπιχειροτονίαν, id eſt, ad legum diſquiſitionem. Vbi libera cuique in leges, vel pro legibus dicendi poteſtas erat. Si qui tamen cuiuſquam legis abrogandæ mentionem feciſſet: nouam eius loco legẽ cogebatur, vel ſtatim & illo ipſo tempore ponere, vel aliquanto poſt; quòd niſi dicta die præſtitiſſet, fraudem capitalem incurrebat. *Conn. libr. 15. cap. 13. num. 5. Poſtellus de magiſtr. Athen. cap. 30.*

PRYTANEVM proprie dicebatur, quod in ea triticũ ſeruaretur, quod Græci πυρὸν dicunt, quaſi πυροταμεῖον. auctor eſt Plutarchus, Cimonem Athenienſem libertatis animi prælati domum ſuam ciuibus feciſſe πρυτανεῖον κοινόν. *Vide Cælium lib. 13. cap. 32.*

P S.

PSEVDOMENOS, ψευδόμενος, Latinè mentiens à Cicerone dicitur, *lib. de diuin. 1.* & eſt, quum quicquid conſtituitur verum eſſe, ſtatim reperitur falſum. vti docet Africanus, *in l. 88. ff. ad leg. Falcid.* vbi huius rei exemplum affert: Pompon. quoque *in l. 9. ff. de verb. oblig.* eiuſdem modi ſponſionis formulam hanc profert, tibi fundum dabo, niſi illi dedero: &, illi dabo, niſi tibi dedero. Alia ſuppeditat exempla Gell. *lib. 5. cap. 18. & lib. 9. cap. 16.* Hot.

PSEVDOMENOS & ſorites, duæ præcipuæ captiones apud Stoicos fuiſſe ex auctoribus commemorantur, vt ex ſequentibus exemplis apparet. Cicero *in Hortenſio*: [tum pſeudomenon & ſoriten, & totam dialecticam aut illudis aut increpas.] Et *in Lucullo*, [De ſorite aut pſeudomeno, quas plagas ipſi contra ſe Stoici texuerunt.] Auguſtinus *contra Acad.* [Inde pſeudomeni & ſoritæ in illius cauſæ patrocinio viguerunt.] Hieronymus *in Ruffinum*, [Soritarum gradus. pſeudomeni argutias:] & *in Amos*, [Eutychus & Eunomyus ſyllogiſmis & enthymematibus, imò ſophiſmatibus & pſeudomenis atq; ſωρείταις roborare conantur] *Cuiac. ad Afric. tract. 5. fol. 89.*

PSEVDOTHYRVM, falſum oſtium. Vnde poſtico ſumitur, *teſte Alciat. in l. pen. de verb. ſign.*

PSEVDOVRBANA ædificia. Vitruio ædificia ſunt ruſtica, vrbana elegantia extructa. Vlpian. prætoria nominat. *Vide Conn. lib. 4. cap. 10. num. 6.*

Ψῆφος, ſuffragium ſignificat iudicium, quo lapillum atrum, vel candidum, vel chartam cui nigrum θ, vel α, vel λ, inſcriptum erat, iudices in vrnam coniiciebant, & ita ſententiam de reo colligebant. *Vide Chiliad. Eraſ.* Sp. A Græcis calculus ψῆφος appellatur. quo verbo pro ſententia vſus eſt Modeſtinus, *in l. ſcire oportet. ff. de tut. & curat.* ab hoc verbo pſephiſmata appellata ſunt, de quibus Anton. Auguſt. *dicto loco.*

Ψυχροῦν *Vide ſuperius Frinicolum.*

P T.

PTERNA, inferior pars mali. *vide Bapt. Pium VI. comment. in Lucretium. & Bayfium de re naual.* Sp.

PTEROPHORI, curſores tabellarij: quòd peregrè proficiſcentes, ſurrectas in capite pennas geſtare conſueſſent. *Vide Rhod. cap. 22. lib. 11.* Spieg.

PTOCHODOCHIVM, locus vbi recipiuntur mendici & inopes, πτωχὸς enim mendicus & inops dicitur. *Vide exegeſ. Hegendorff. in rub. C. de cler. & epiſc.* Sp.

Πτωχὸς & πένητος; his verbis ſeparat paupertas apud Ariſtophanem *in Pluto*:

πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος ὃν σὺ λέγεις ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα
τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα
περιγίγνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν μὴ μέντοι μηδ' ἐπιλείπειν. Prat.

PTOCHOTROPHIVM Græcum vocabulum eſt, ſignificatque locum, in quo πτωχοὶ, id eſt, mendici aluntur: vt ſcribit Suidas. Nos communi vocabulo Hoſpitale vocitamus. Et in hunc ſignificatum accipitur ab Imperatore in ſuis conſtitutionibus, licet codices plerique omnes mendoſi circumferantur, *vt in l. omnes qui. §. priuilegiis. & in l. ſi quis ad declinandam. §. ſin autem ampliores. & §. hac tamen lota. & in l. omnia priuilegia. C. de epiſcopis & cler. & in l. illud. §. 1. vbi gloſſator. & in l. pen. in princip. C. de ſacroſ. eccleſ. & in auth. de alien. & emphyt. in princip. & in §. emphyteuſes verò.* Cotta.

P V.

PVBEM eſſe lanuginem illam primò naſcentem circa pudenda norunt omnes, ita vt & pars illa corporis Latinis pubes dicatur.

Et pulchro corpore virgo pubetenus,

inquit Virg. id quod clarius expreſſit Iſidorus, *cap. pubes, de deſſ. impube.* Inde Pubeſcere, lanuginem illam emittere. *Al. deb. §. 1. quibus mod. tut. fin.*

PVBEREM Caſſiani quidem eum eſſe dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, id eſt, qui generare poteſt: Proculeij autem, eum qui quatuordecim annos expleuit, verùm Priſcus eum puberem eſſe, in quem vtrunque concurrit, & habitus corporis, & numerus annorum. *Vlpianus cap. Inſtit. 2.* Hot. *ex Conn. lib. 9. cap. 4. num. 9.*

PVBERTATEM veteres non ſolum ex annis, ſed etiam ex habitu corporis æſtimari voluiſſe, refert Iuſtinianus. *§. 1. Inſtit.*

§.1. Inſtit. quib. mod. tut. finiat. habitumq́; corporis ad obſcœnã quandam indagationem referens Accurſius, auctores Iuſtinianum & Paulum laudat. Paulus certè huiuſmodi interpretationem nequaquam admittit. agit enim de eo, qui ex habitu corporis maior eſt declaratus. Haud dubiè per habitum corporis, non indagationem aliquã inhoneſtam, ſed vniuerſi corporis diſpoſitionem, figuram ac formam intelligens. Iuſtinianus verò, tam eſt huius Accurſianæ opinionis manifeſtus auctor, vt tantus tanti Imperatoris error excuſari, aut diutius diſſimulari nequeat. Noſtra (inquit) Maieſtas dignum eſſe caſtitate noſtrorum temporum exiſtimans, benè putauit, quòd in fœminis etiam antiquis impudicum viſum eſt, hoc eſt, inſpectionem habitudinis corporis, hoc etiam ad maſculos extendere, *d. §.1. & l. vlt. C. quando tut. vel curator.* Profectò quotquot ſunt qui puberes definiuerunt auctores veteres, nuſquam huiuſmodi improbitatis meminerunt, ſed puberes, Vel ex corporis habitu, vel ex certo annorum numero, vel ex vtroque iudicandos reſponderunt. Nam per habitum corporis, inhoneſtam aliquam inſpectionem, vt ſibi ſueq́ue Iuſtiniano rudi & illiterato principi perſuaſit Tribonianus, ſed cum Cicerone, & Liuio, vniuerſi corporis formam, figuram ac diſpoſitionem, ſiue aliquam corporis totius ad liberorum procreationem natura prorſus idoneam, commoditatem intelligentes. Cicero *pro Cælio.* [Quintus Metellus cum floreret, integerrima ætate, optimo habitu, maximis viribus ereptus eſt ciuitati.] Liuius *lib.4.* [Obſita erat ſqualore veſtis, fœdior corporis habitus, pallore ac macie perempti.] Puberem, inquit, Vlpianus, Caſſiani eum eſſe dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, hoc eſt, qui generare poteſt. Quaſi dicat Vlpian. is ex Caſſiorum ſententia pubes appellandus eſt, cuius vniuerſi corporis diſpoſitio ſatis ad liberorũ procreationem facilè videri cuiuis poteſt idonea. Proculei autem eum dicebãt eſſe puberẽ, qui quatuordecim annos expleuerat. Verùm Priſcus in quem vtrunque concurrit, & habitus corporis, & annorum numerus, puberem definiuit. Et hæc quidem ſic in fragmentis referens Vlpianus, cuius olim obtinuerit ſententia, non expreſſit. Sanè receptam fuiſſe Proculeiorum ſententiam, non obſcurè docuit Tertullianus *in lib. de virginib. veland.* Macrobius *in ſomnium Sci. im lib.10.* Nec quidem Tertulliani duntaxat, & Macrobij auctoritatibus hæc confirmatur opinio, ſed expreſſis etiam Vlpiani verbis, Moribus enim introductum eſſe ait Vlpianus, vt quis liberis impuberibus teſtamentũ facere poſſit, donec maſculi ad quatuordecim annos peruenerint, fœminę ad duodecim, *l. 2. de vulg. & pupil.* Adde maſculos anno decimoquarto, etiamſi generare non poſſent, ipſo tamen facto puberes olim fuiſſe declaratos. Solent etiam maſculis ad annum decimumquartum comæ nutriri. idq́ue clariſſimè teſtatur ſic Martialis:

Et pædagogo non iubente,
Laſciui parere gaudent villico capillati.

Tempore verò pubertatis, hoc eſt, ſtatim elapſo quatuordecim annorum ſpatio, comæ inſignum pubertatis pueris præcidebantur. Auctorem meum Porphyrionem in Horatium laudo, qui nunquam defingere auctoritatem poterit. *Renard. variar. lib. 4. cap.10. vide etiam Maioragium lib. Miſcell. 1. cap.2.* Plato tamen *dialogo de legib.11.* Conuenientiam ætatis ad nuptias, & econtrà, à iudice ex vtriuſque corporis inſpectione dijudicandam cenſet, à quo nec diſſimile quid refert Blond. *in calce libri primi Romæ triumphantis.*

Pvberes fœminæ quidem à duodecimo anno intelliguntur, Maſculi verò à decimoquarto, *l. vltim. C. quando tutor eſſe deſ. Inſtit. quibus modis tut. finit. Conſtantin. lib.1. epiſt. tit.12.* Secundumq́ue hanc differentiam pubes ætas accipienda eſt, *in l.41. §. pen. ff. de vulg. & pup. l.11. C. arbit. tut. l.3. §. pen. ff. de libert. exhib. l.14. ff. de S.C. Silania.* Cæterùm in cauſa alimentorum, quæ pueris puelliſque vſq; ad pubertatem pręſtari quis cauit, pietatis intuitu pubertatis tempora laxiora præſcribimus: & puberes maſculos decimooctauo demũ anno, fœminas verò decimoquarto intelligimus, *l.14. ff. de alim. leg.* Sed & plena pubertas decem & octo annis circumſcribitur, *l.49. §.1. ff. de optio. §. minorem. Inſtit. eod. tit. Paul. lib.5. ſent. tit.4. §. vlt. Inſtit. quib. mod. ex cauſ. manumit.*

Pvbertas eſt emiſſio ipſa pubis: à qua anni pubertatis dicti ſunt. Pubertati autem proximi qui dicantur, varijs opinionibus certatum eſt: tandem tamen obtinuit Accurſij ſententia, *in l. 1. ff. de nouat. §. in ſumma Inſtit. de oblig. quæ ex del. §. pupillus. Inſtit. de inutil. ſtip.* vt matrem pubertati tum proximum dicamus, cum dimidiatum annum ſupra decimum exceſſit: fœminam verò, quæ nouem annos cum dimidio egreſſa eſt, *argu. §. fin. quib. ex cauſ. manum. non lic.* Nam poſt infantiam, vſque ad pubertatem aut in maſculo ſeptem anni, & in fœmina quinque. Quare ex quo exceſſit quis dimidiam huius temporis partem, magis pubertati quam infantiæ proximus dici debet. *Panorm. c. continebatur. de deſponſat. impub.* quod in ea præſertim ætate ſoleat plerunque malitia tempus ſupplere, *cap.1. de del. puer.* Nam & prodit hiſtoria Solomonem nondum decem annos natum, ſuo complexu nutricem filio Roboam grauidam feciſſe, *Greg. 4. dialog. cap.19.* Gloſſa *in ſumma 20. quæſt.1.* Non deſunt tamẽ, qui eos pubertati proximos dicant, qui à pubertate diſtãt, ſex plus minus menſibus. *Gloſſa & Innoc. in cap. continebatur.* Coraſius *Miſcell. lib.6. cap.23.* neutram ſententiam ſequitur, ſed illis aſſentitur qui huius controuerſiæ deciſionem ad generalem conſequẽtiam aut regulam trahi poſſe negant. *Saly. in l. Impunita. C. de pænis. Antonius Butrio in c. atteſtationes de deſponſat. impub. Vide & Bartolum in l. Deinde. §. fin. ff. de lib. exhib. & l. propter eandem. C. de indicijs.*

Pvbertas plena in maſculis anno ætatis 18. in fœminis anno 14. *l. arrogator, 49. §.1. ff. de adopt. §.4. Inſtit. eod. §. vlt. Inſtit. quib. manumit. lic. l. Mela, 14. ff. de alim. & cibar. l. quidam. ff. de re iudic. l.1. §. puerítiam. ff. de poſtul.* Hot.

Pvbertatem, inquit Iuſtin. veteres quidem non ſolùm ex annis, ſed etiam ex habitu corporis in maſculis æſtimari volebant. noſtra autem conſtitutione promulgata, pubertatem in maſculis decimumquartum annum completum illicò initium accipere diſpoſuimus: antiquitatis normam in fœminis bene poſitã in ſuo ordine relinquentes, vt poſt duodecim annos completos viri potentes eſſe credantur. hæc ille, *tit. quibus mod. ius pat. in princ. Sic in l. vlt. C. quand. tut. eſſe deſin. l.5. ff. de teſtam. l.2. ff. de vulg. & pupil. §.1. Inſtit. de nupt.* Macrob. *lib. in ſomnium. 5. cap.6.* Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit: tunc enim moueri incipit vis generationis in maſculis, & purgatio fœminarum. Tertull. *lib. de virginib. vel.* Tempus, inquit, etiam Ethnici obſeruant, vt ex lege naturæ iura ſua ætatibus reddãt. nam fœminas quidem à duodecim annis, maſculum verò à duobus amplius ad negotia mittunt: pubertatem in annis, non ſponſalibus aut nuptijs decernentes. Hot.

Pvbes, alio nomine Pecten appellata, proprie inguinum, hoc eſt, pudendorũ partem denotat. Quamuis etiam ſumitur pro eo, qui pubem generare, id eſt, lanuginem emittere poteſt. genitiuum habet puberis. Triphoninus *in l. pen. de cur. fur.* pro adulto vſurpauit. [Si furioſo, inquit, puberi, quanquam maiori 25. annis, curatorem pater teſtamento dederit. Spieg.

Pvbescere, adoleſcere, eſt lanuginem emittere, ac pubertatis vel adoleſcentis attingeret ætatem: à pubeo, pubui. *Vlpian. in l.3. §. ibidem. ff. de Carb. ed.* Old.

Pvblica ea ſola propriè dicuntur, quæ ſunt populi Roman. *l. 15. ff. de verb. ſignific.* Hinc publicum ius id definitur eſſe, quòd ad ſtatum rei Romanæ ſpectat, *l.1. §.1. de iuſt. & iur.* Nec verò Reipub. cauſa abeſſe eos intelligimus, qui pro ciuitate legatione funguntur, *l.26. §. item, inquit Prætor. ff. ex quibus cauſ. maior.* Ciuitates enim loco priuatorum habentur. Publiciq́ue appellatio in compluribus cauſis ad populum Rom. reſpicit *l.16. ff. de verb. ſign.* Inde adeo Publicani nomen habent, quod vectigal popul. Rom. conducta habent, quod abſolutè publicum appellatur, *l.1. §.1. ff. de publ.* Cicer. *de prouinc. conſularibus.* [An qui frui publico non potuit, hic legitur ipſa lege cenſoria?] Idem *epiſt.1. ad Q. Fratr.* [Publicis malè redemptis.] Quint. *Declam.340.* [Ego non ea voluntate feci, vt hic liber eſſet, ſed vt publica non ſolueret.] Idem *declamat.341.* [Ante omnia nulla lege comprehenſum eſt, vt alienã rem non profiteri licet, alioquin publicum euerſum eſt.] Tacit. *lib.13.* [Edixit, vt leges cuiuſque publicè occultæ ad id proſcriberentur.] Suetonius *in Calig. cap.30.* de vectigalibus à Caligula inſtitutis agens, additumq́ue, ait, ad caput legis, vt tenerentur publico, & qui meretricium feciſſent. Ita publicũ quadrageſimæ, apud

eundem recipio, *in Veſp. cap. 1.* & publicorum conductiones *in l. 33. ff. pro ſoc.* Horat. *1. Ep.*

Pars hominum geſtit conducere publica. Briſſ.

PVBLICA accuſatio, quæ omnibus patet. *§. conſequens. Inſtit. de ſuſpect. tut.* Sic publicę turbę pro rixis & contentionibus dictæ, quæ omnibus patent, non quòd publica auctoritate fiant, *in auth. §. fugiunt. vt iudic. ſine quoquo ſuffrag.* Old.

PVBLICA actio quia cuiuis experiri licet: ad quam exercendam cuiuis aditus patet. Vlpia. *l. 1. §. 4. ff. de ſuſpect. tutor.* [Conſequens eſt, vt videamus qui poſſint ſuſpectos poſtulare. & ſciendum eſt, quaſi publicam eſſe hanc actionem, hoc eſt omnibus patere.] Ergo vt publicus locus dicitur, ad quem cuiuis licet accedere: ſic actio ſuſpecti, eſt tanquam publicæ illæ actiones, ſiue iudicia, quorum aditus vnicuique patet. Hinc popularis actio, publica nominatur *in l. 30. §. 3. ff. de iureiur.* In popularibus actionibus, inquit Paulus, iuſiurandum exactum ita demum aduerſus alios proderit, ſi bona fide exactum fuerit. nam etſi quis egerit, ita demum conſueuit publicam actionem, ſi non per colluſionem actum ſit Hot.

PVBLICA bona, quaſi populica dicta eſſe docet Alc. *In l. bona ciuitatis. de verb. ſign.* Sp.

PVBLICA conuentio eſt, quæ fit per principem, aut quotiens inter ſe duces belli paciſcuntur, *l. 5. ff. de pact.* Publica abolitio eſt, quæ publicè fit, publicéque indulgetur ex Senatuſconſulto, *l. 8. l. 12. l. 17. ff. ad Turpilian. & apud Paul. lib. 5. ſent. tit. 17.* Briſſ.

PVBLICA cuſtodia coërceri. *vide l. ſiue carcerem. ff. ex quib. cauſ. maior. in integ. reſt.*

PVBLICAM fidem ſequuntur, qui apud argentarios pecuniam depoſuerunt, *l. 7. §. quoties. ff. depoſit.* quorum officium publicum eſt, *l. 10. §. 1. ff. de edend.* Prat.

PVBLICA fide venire, id eſt, ſaluo conductu, vt vulgaris habet locutio. Violare fidem publicam, eſt, contra illam aliquid committere, das geleyd nit halten. Sp.

PVBLICA iudicia quæ dicantur & cur, tradit Iuſtinianus. *Inſtit. de publ. iudic. & ſup. de popularibus iudicijs relatum eſt: vbi vide.*

PVBLICORVM verò iudiciorum hæ ſunt leges, Iulia maieſtatis, Iulia de adulterijs, Cornelia de ſicarijs & veneficis, Pompeia de parricidijs. Iulia peculatus, Cornelia de teſtamentis, Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia ambitus, Iulia repetundarum. *l. 1. ff. de public. iudic. Inſt. eod. tit.* Quæſtiones autem publicas de falſo, ſicarijs & parricidijs Cornelius Sylla dictator conſtituit, *l. 1. §. deinde Cornelius. ff. de orig. iur.* Antea L. Tribunus plebis de pecunijs repetundis quæſtionem conſtituerat, *vt Cicer. in Bruto ſcribit.* De iniurijs verò, quemadmodum vitioſè in omnibus codicibus (Florẽtinos excipio) ſcriptum eſt, quæſtio publica ab eodem non eſt conſtituta. Actio enim ex lege Cornelia de iniurijs priuata eſt, non publici iudicij, *l. 42. §. 1. ff. de procuratorib. l. vlt. C. de iniur.* Natum fuiſſe hunc errorem, qui libros omnes ante hac occupauit, ex eorum imperitia puto, qui apud Vlpianum eam actionem pro publica vtilitate exerceri legerant: quaſi verò non & priuata iudicia pro publica vtilitate exerceantur, cùm & ſuum ius cuique tribui, & qualiacunque nocentium peccata puniri reipublicæ interſit. Raptus porrò crimen publicum eſſe dicetur, *in l. prim. C. de raptu virg.* quoniam ad leg. Iul. de vi publica pertinet, *l. 5. §. vlt. ff. ad leg. Iul. de vi public.* Publici autem iudicij cauſam habere crimen dicitur, *in l. 7. ff. de publ. iudic.* quod publici iudicij eſt. Briſſ. Porrò quid publica & extraordinaria iudicia criminalia diſtent à popularibus & priuatis, pœnalibus iudicijs explicare non eſt in facilè. An verò, quòd hæc in rei perſecutione, illa in ſola vindicta conſtituta ſunt? Minimè. Nam & populares ad vindictam pertinent, & ex priuatis iniuriarum actio. An quia horum pœna eſt pecuniaria, illorum capitalis, vel corporalis? ne hoc quidem. Nam & publica quædam iudicia pecuniariam pœnam habent, veluti ambitus & de plagio. An quia hæc priuatam cauſſam, ſiue vindictam cõtinent, illa publicam? & hoc quoque minus. Nam & populares publicam cauſam continent. & publicum iudiciũ iniuriarum ad priuatam cauſam pertinet. Quare priuato iudicio ei facilè præiudicatur, & in eo iuſiurandum defertur, quod in alijs non permittitur, & extraordinaria publicam vindictam non perſequuntur, quia nec quilibet ex populo, eis experitur. An igitur quia in publicis extraordinarijs iudicijs longe alius eſt reorum habitus, alia iudiciorum forma, alij iudices, & iudices non arbitri, & grauiores damnationes, & accuſatoris in crimẽ ſubſcriptio? Hoc placet ſatis. Porrò publica iudicia legitima & ordinaria ſunt, legem, pœnam, formulam habent certam, veluti maieſtatis, proditionis, repetundarum, peculatus, ambitus, adulterij, ſtupri, homicidij, veneficij, parricidij, fraudatæ annonæ, reſiduorum vis calumniæ? vſurpatæ ingenuitatis, plagij, falſi iniuriarũ præuaricationis. Extraordinaria legem quidẽ habent ſicut & omnia qualiacunq; iudicia. ſpecialem pœnam & formulam, ordinemve certum non habent, veluti concuſſionis, abigeatus, ſtellionatus, effracturæ, expilationis, termini moti, præuaricationis, & alia innumera. Hodie publicorum quoque iudiciorum, nullæ ſunt formulæ. Sublatis formulis, manſit legum pœna aliquandiù, ſed poſtea conſtitutionibus pœna in incerto, & in arbitrio iudicantium eſſe cœpit. Itaque à pœna hodie appellari poſſe verè dixeris. Idem omnibus iudicijs ordinarijs. Arguuntur namque omnia extra ordinem omni ex cauſa Idcirco moribus nulla nunc actio furti in duplum, vel quadruplum, quia extra ordinem agitur. Quo agendi genere electo, conſumitur actio dupli, vel quadrupli, *l. interdum. § qui furem. ff. de furtis.* Idemque de cæteris iudicijs, priuatis & popularibus dici poteſt. *Cuiac. obſeru. lib. 8. cap. 33.*

PVBLICA iura officiaque, *in l. 5. § vlt. & l. 6. ff. de capi. minut. & in l. 14. ff. ad Trebell. l. 2. ff. de diuer. ſ. regul. iur.* Magiſtratuum, honorum, & ciuilium munerum in repub. gerendorum iura ſignificant. Ideoque *in l. 9. ff. de his qui ſunt ſui vel al. iu.* in publicis cauſis filiumfam. haberi loco filijfam. his exemplis demonſtratur, veluti ſi magiſtratum gerat, ſi tutor detur. Inde publicum munus officium priuati hominis vocatur, ex quo cõmodum ad ſingulos vniuerſoſve ciues remque eorum peruenit, *l. 239. § munus. ff. de verb. ſign.* Proinde publico munere legatus fungi dicitur, *l. 27. ff. de iudic.* Briſſon,

PVBLICA lex, conciſa locutione dicitur lex publici iudicij, vt quum dicimus, iudicia bonæfidei, in quibus iudici poteſtas eſt ex bona fide iudicandi. Marcian. *l. 1. §. 1. ff. ad leg. Corn. de ſicar.* [Quive magiſtratus, iudexve quæſtionis ob capitalem cauſam pecuniam acceperit, vt publica lege reus fieret.] Imper. *l. 1. C. vbi ſenat. vel clar.* [Intra prouinciã in qua facinus perpetrauit, publicis legibus ſubiugetur.] Hotom.

PVBLICA monumenta interpretantur doctores, quòd manu publica, hoc eſt, tabellionis deſcripta, *l. geſta. ff. de re iudic.* Spieg.

PVBLICA perſona, pro tabellario, *l. orphanotrophos. C. de epiſc. & cler. l. tutor. ff. de adminiſtr. tut. §. cum autem. Inſtit. de adopt.* Item magiſtratus. *inſtit. de Attil. tut. § pen.* Sp.

PVBLICA autem vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, venalium rerum, item ſalinarum, & metallorum, & picariarum, *l. 17. ff. de verb. ſign.* Nam & qui harenarias & cretifodinas, & ſalinas, & metalla conducta habent, publicanorum loco ſunt, *l. 13. ff. de public.* Etiam qui paſcua conducebant, publicani dicebantur. Plin. *lib. 19. cap. 3.* [Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt maius ita lucrum ſentientes depaſcuntur pecorum pabulo.] Erat verò maxima Romæ & potentiſſima publicanorum ſocietas, iſque ordo in prouincijs plurimum auctoritate & potentia valebat, *vt Cicer. in epiſt. ad Lentul. & Appium & Q. Fratrem. & pro Plancio & Liuius lib. 35. ſignificant.* Sed ad publica reuertamur. Etiam ciuitatum bona vectigaliaque abuſiuè publica dicuntur, *l. 15. ff. de verb. ſign. l. 40. ff. de negot. geſt. l. 36. §. 1. ff. ad municip. l. 5. §. idem ait. ff. quod vi aut clam.* Publica autem appellantur, quorum vſus in commune expoſitus eſt, & omnibus patet: proprietas verò non æquè, *l. 5. ff. de rer. diuiſ. §. flumina. & §. riparum. Inſtit. eod. tit. l. 30. §. 1. ff. de adqu. rer. dom.* Quæ hac ratione à communibus diſcernuntur, quorum vt vſus communis eſt, ita & proprietas occupanti cedit. Ac publica quidem ex iuregentium dicuntur, *l. 7. §. inſula. & l. penult. §. 1. ff. de adquir. rer. do. l. vlt. ff. de vſucap. § flumina. & § littorum. Inſtitut. de rer. diuiſ.*

Alia enim ſunt publica populi Roman. quæ in patrimonio & pecunia populi ſunt, quæ tam ad eorum quæ iure gentium, quàm quæ ciuitatum publica ſunt, ita appellari ſolent, *l.9. ff de vſucapion. & apud Vlpian. in Inſtit. tit. 20. ff. de adquir. rer. dom.* Quod ne abſurdum propter nouitatem videatur, etiam aliorum auctorum teſtimonijs confirmabo. Cicer. *5. in Verr.* [Perpaucæ ciuitates bello à maioribus noſtris, ſubactæ, quare cùm eſſet ager publicus pop. Rom. factus] Liuius *lib. 3. ad fin.* [Agrum de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuiſſe, captiſq; Coriolis publicum populi Rom. eſſe factum.] Hygen. *lib. 2. de limit.* [Vectigales autem quidam ſunt obligati Reip. popul. Rom. quidam coloniarum aut municipiorum, aut ciuitatum aliquarum.] Briſſ.

PVBLICA via, quæ in ſolo populi eſt, cuius ſolum publicum eſt, ſiue qua iter populo eſt. Eraſmus noſter *in Chiliad.* indicat, prouerbij ſpeciem habere illud Plautinũ, [Nemo ire quenquam publica prohibet via.] *Vide tit. de via, publ. & ſi quid in ea fact. eſſe dic. & l. 2. §. ait prætor. §. viarum. ne quid in loc. publ.*

PVBLICA via canalis dicitur, *in l. 2. C. Th. de curioſ. & in l. 15. C. Th. de cur. publ. & Concilij Sardicæ. cap. 21. Cuiac. ad leg. 2. C. de curſu publ. &c. lib. 12.*

PVBLICA vis quæ armis committitur, *tit. ad leg. Iul. de vi publ. l. 29. §. vlt. ff. ad l. Iul. de adult.* Briſſ.

PVBLICA vtilitas quatuor modis conſideratur. Prima, cum in vniuerſum & particulariter cõmodum affertur, quod in ſacerdotibus magiſtratibuſque conſiſtit, *l. 1. §. huius. ff. de iuſtit. & iur.* Secunda, quæ in vniuerſum conducit, non autem ſingulis, vt quoties de locupletando fiſco agitur, *l. pen. C. de primipil. lib. 12.* Tertia eſt vtilitas, quæ priuata proprie eſt, licet ex ea conſequatur etiam publica. vt cùm dicimus publicè intereſſe dotes mulieribus conſeruari, liberiſque hominibus ciuitatem repleri: id enim quod conſequitur, in vniuerſum prodeſt. Quarta eſt, quoties id quod conſequitur, ſingulis prodeſt, nec in vniuerſum quemlibet particulariter iuuat, vt cum generaliter dicimus, Reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua abutatur, *§. pen. Inſt. de his qui ſunt ſui iur. ex comment. Alciat. ad l. pupillus. ff. de verb. ſig.* Spieg.

PVBLICAE mulieres, hoc eſt, omnibus communes, *cap. inter opera charitatis, extr. de ſponſ.* Sp.

PVBLICAE perſonæ, modò magiſtratus & officiales, modò tabellarios ſignificant, *l. 30. C. de epiſc. & cler. §. cùm autem. Inſtit. de adopt.* Quo olim munere functos ſeruos publicos conſtat, *ex l. 18. ff. de adopt. & l. vlt. de decur. lib. 10. C.* Briſſ. Hi verò publicæ perſonæ dicebantur, quòd eorum fides publicè probata eſſet: Non enim in album tabellionum redigebantur, niſi quorũ fides publicè ſpectata eſſet. Vel, Ideo ſerui publici dicebantur, quod omnibus ſeruire tenerentur. *d. lib. §. cum autem. Inſtit. de adop.*

PVBLICAE quæſtiones, publica item crimina ſunt, de quibus publicum iudicium eſt conſtitutum, *l. 32. §. Iulianus. ff. de arbitr. l. 2. § deinde Cornel. ff. de origin. iuris.* Nec enim publica iudicia idcircò dicta ſunt, quod, vt Iuſtinianus tradit, eorum executio cuiuis ex populo quimodò idoneus ſit accuſator, detur. Hac enim ratione popularia iudicia publica eſſent, quod eſt inconſequens: ſed quod ex legibus publicorum iudiciorum veniant atque deſcendant, *l. 1. ff. de publ. iud.* Idq; apertè oſtenditur, l. 3. ff. de præuaricat. vbi præuaricationis iudicium, alterum moribus inductum eſſe dicitur, alterum eſſe publicum, quod de ea lege Iulia publicorum iudiciorum caueatur. Verum eſt tamen, & id ex eodem Vlpiano Iuſtinianus hauſit, publico iudicio cuilibet ex populo experiri licere, niſi ſi cui lege aliqua publico iudicio accuſandi non eſt poteſtas, *l. 43. §. ſenatum. ff. de ritu nupt.* Briſſ.

PVBLICAE res, proprio ſermone ſunt, quæ populi Romani ſunt: ſed & quæ ciuitatum, in vſu publico ſunt, per ſimilitudinẽ publicæ dicuntur, *l. ſed & Celſ. de contrah. empt.*

PVBLICAM quoque habere cauſam officium & miniſterium argentariorum traditur, *ex l. 10. §. 1. ff. de edend.* Et publicam fidem ſecutos eos, qui apud eos pecunias depoſuerunt, *l. 7. §. quotiens. ff. depoſit.* Briſſ.

PVBLICANVS dicitur, qui publica vectigalia conducta habet, *l. quanta. in fin. ff. de public.* Eum, qui vectigal populi Roman. conductum habet, publicanum appellamus. Nam publica appellatio in compluribus cauſis ad popul. Rom. reſpicit. *l. eum. ff. de verb. ſign. Conn. lib. 4. c. 16.* ... *ſuprà, publica. 1.* Public. autem eſt, qui publico fruitur (nam inde nomen habet) ſiue fiſco vectigal pendat, ſiue etiam tributum conſequatur, & omnis, qui quid à fiſco cõducit, rectè appellatur publicanus, *l. 1. ff. de publ. & vectig. & com.* Publicum autem vectigal intelligere debemus ex quo vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, vel venalium rerum, item ſalinarum, & metallorum, & piſcariorum, *l. inter publica. ff. de verb. ſignif.* Cæterùm publicani, qui & vectigaliarij, & telonæ dicuntur, proprie ij ſunt, qui vectigalia populi Romani, aut principis veluti portoria conducta habent, non tributa, *l. 12. §. vlt. ff. de publ. & vectig. l. cum qui. ff. de verb. ſignif.* qua de cauſa Cæſar dum vult leuare Aſiam publicanis *apud Dionem 42.* quòd redigebatur ex vectigalibus, in tributi collationem transformat. Verùm ij etiam, qui ſalinas, cotorias, picarias, cretæ fodinas, metalla conducta habent, & qui ciuitatibus debita portoria conduxerunt, publicanorum loco ſunt, *l. 13. ff. de publ. & vectig.* & ſi quis quandoque tributa vel ſtipendia conducat, *l. 1. §. eodem. Liuius 39.* vectigalia ſummis pretijs vltrò tributa infimis locauerunt, quas locationes ſenatus precibus & lachrymis publicanorum victus induci iuſſit. *Et ſimilis locus, lib. 43. Cuiac. obſeru. lib. 7. cap. 4. Adde Brech. l. cum qui d. tit. de verb. & rer. ſign.*

PVBLICARE verbum, ad plura vſurpari, demonſtrát, l. ſi fundus quem. ff. loc. l. nulli. C. de epiſc. & cler. l. publicani. l. omnium. ff. de teſt. Spieg.

PVBLICARE eſt proſcribere, eſt etiam proclamare. Quod enim à præcone publicatur id rectè publicari etiam dicitur. Res quæ ad ærarium deferebantur, ſimul atq; edictis eſſent publicatæ, apud ærarium interdum auerſione, plerunque ſectione diſtrahebantur. Quod qua ratione accipiendum ſit, alio loco demonſtratum eſt. Tertullian. [Publicaris, inquit bonum tibi eſt, qui enim non publicatur in hominibus, publicatur in DEO.] Et Sueton. *in Claud.* [Libertinos, qui ſe pro equitibus Romanis agerent, publicauit.] Eoque etiam pertinet illud Lampridij *in Alexan.* [Mulieres infames, quarum infinitum numerum depræhenderat, publicari iuſſit, exoletis omnibus deportatis.] *Reuard. Varior. lib. 5. cap. 18.*

PVBLICARI dicitur quod publicum fit, quodque in fiſcum & ærarium cogitur, *l. 23. § ſi fundus. ff. de ſeru. ruſt. l. 27. ff. de adult. & alijs infinitis locis.* Briſſ.

PVBLICE, interdum eſt in publico loco, veluti apud acta, vel in æde ſacra publica, *l. 56. ff. manda. coniuncta, l. 7. in fin. ff. qui ſatiſd. cog. l. 7. ff. de minorib. l. 4. ff. de ſtatulib.* Briſſ.

Interdum publicè, eſt publico nomine, & publica auctoritate, *l. 4. §. in com. ff. de admin. tut. l. 24. ff. de captiuis. l. 122. §. 1. ff. de diuerſ. reg. l. 12. ff. de fideicom. liber. l. 15. §. ſi publicum. ff. de damn. infect.* Planè in l. 6. §. ſacræ. ff. de rer. diuiſ. publicè eſt, principali vel pontificali auctoritate, *l. vlt. ff. vt in poſſ. legat.* Aliàs publicè in commune ſignificat, veluti cum dicimus, publicè intereſſe. In publicum deduci intelliguntur fugitiui ſerui, qui magiſtratibus municipalibus vel publicis miniſterijs traduntur, *l. 1. §. penult. l. 2. ff. de ſeruis fugitiuis.* Et ſic quoque in publico ſeruari dicuntur, qui ſub publica cuſtodia aſſeruantur, *l. 48. ff. de verbor. ſignific. l. 9. ff. ex quibus cauſis maior.* vel etiam qui in carcere ſunt. Nam & Plaut. publicitus excipi, pro carcere excipi *in Amphytrio.* dixit, imitatione Græci ſermonis, quo δημόσιον carcer appellatur, Briſſon.

PVBLICE fieri dicitur, quod coram populo fit: palàm verò, quod coram pluribus. Id. Alciatus ceu non prætereundum, admonuit. Item, & quod autoritate iudicis fit publicè fieri accipitur, *l. 3. vt in poſſ. ſi leg.* & quod memoriæ publicè cõmendatur, menniglichen verkündet zu wiſſen. *l. 1. §. ſed ſi ſ. imon. C. de Lat. liber. toll.*

PVBLICE, intereſſe, *l. 1. C. de maleſic. & Math.*

PVBLICIANA actio earum rerum perſequendarum cauſa datur, quas ex iuſta cauſa nactus quis nondũ vſucaptas amiſit, *l. 1. cum ſeqq. 15. ff. de public.* Nam qui bona fide poſſeſſa poſſeſſione ante completam vſucapionem excidit, is ad eam rem vindicandam in rem actionem habet, quæ à prætoris nomine, à quo primũ propoſita fuit, publiciana

appel-

appellata eſt, quemadmodum & Fabiana, & Caluiſiana, & Pauliana, & Seruiana. *§. namque ſi cui. Inſtit. de act. oub.* Conſtant. *lib. 2. epit. tit. 1.* Publiciana ait, ἰδὴ ἡ ἀνακαλουμένη τὴν νομὴν τοῦ ... διὰ ... καλῶς ... Briſſ. *De hac vide ſuprà in verb. Actio Publiciana.* Differt autem à rei vendicatione. Primò enim rei vindicatio ordinaria, & ex iure ciuili, princeps & directa eſt actio: Publiciana verò extra ordinem velut in ſubſidium introducta, vtilis reſpectu vendicationis dici poteſt. Deinde rei vendicatio datur tantum pro rebus incorporalibus. Publiciana etiam pro incorporalibus, puta ſeruitutibus, quæ alicui à non domino conſtitutæ ſunt. Vnde ſi à quaſi poſſeſſione ſeruitutis cadas, priuſquam præſcriberetur, hac actione experiri poſſes. *d. l. ſi ego. §. ſi de vſufructu.* Porrò rei vindicat. exercetur aduerſus omnes poſſeſſores, quocunque titulo, aut ſine titulo rem tenentes, dummodò poſſint reſtituere, *l. offic. de rei vind.* Publiciana autem cõtra poſſidẽtem titulo, & bona fide, hoc eſt, aduerſus eum, qui à non domino ex iuſta cauſa accepit non datur: nam hoc caſu melior eſt conditio poſſidentis, *l. ſiue autem. §. ſi duobus hoc tit.* quam petentis. Si tamen poſſeſſeſſor, intelligẽs ſeſe in ius vocandum procurauerit hunc titulum in fraudem actoris, nihil ei prodeſſe poteſt, quia petitor aduerſus exceptionem, habet doli mali replicationem, *idque Bart. in d. §. ſi duobus. rectè probat:* alioqui poſſent ſemper commentitio, ſeu procurato in fraudem titulo iudicium hoc ludere. *Mynſinger.*

PVBLICVM Neratius vocat, quod eſt commune iure naturali, quoniam eius rei proprietas nullius eſſe putatur, quia omnium eſt: vſus autem publicus. Quod ad ea quæ iure ciuili publica ſunt, pertinet. mancipio quidem vniuerſitatis ſunt, vſu verò ſingulorum. Quem enim quiſque locum ceperit in theatro, ſpectandi cauſa, ſuus eſt: nec in alieno, ſed in ſuo eſſe dicitur. Quomodo ritè Tullius, *lib. 3. de finibus.* omnia quæ habemus, communia omnium dicit eſſe, vſu tantùm eſſe noſtra: quaſi hic orbis nihil aliud ſit, quam commune quoddam hominum theatrum, in quo natura commorandi diuerſorium nobis, non habitandi dederit. Quoniam inquit, ea natura eſſet hominis, vt cum genere humano quaſi ciuile ius intercederet, qui id conſeruaret, eum iuſtum: qui migraret, iniuſtum fore. Sed quemadmodum theatrum, cùm commune ſit, rectè tamen dici poteſt, eius eſſe eum locum, quem quiſq; occuparit: ſic in vrbe, mundove communi, non aduerſatur ius, quod minus ſuum quidq; cuiuſque ſit. *Comm. lib. 3. cap. 2. num. 7.*

PVBLICVM etiam Adrianus appellat, quicquid eſt principis, non alicuius priuati domini vnius, pluriumve, vt publicationem bonorum appellamus, quæ fiſco cedit, & publicare, & confiſcare pro eodem vſurpamus. *Comm. lib. 3. cap. 4. num. 2.*

PVBLICVM etiam dicitur quod eſt populi, puta fiſci, vel ciuitatis, quaſi populicum. Atque ſic intelligit Papin. cùm inquit publicum ius priuatorum pactis non mutari, & Vlpia. *in l. 3. de teſtam.* vbi ait, Teſtamentum eſſe iuris publici, id eſt, populi vel fiſci, vel ciuitatis, quod ius indubitatiſſimi iuris eſt, non poſſe priuatorum pactis mutari. Papin. [Inter debitorem & creditorem cõuenerat, vt creditor onus prædij pignorati non agnoſceret, ſed eius ſoluendi neceſſitas ad debitorẽ ſpectaret. Talem pactionem quantum ad fiſci rationem, non eſſe ſeruandam reſpondi. Pactis enim priuatorum formam iuris fiſcalis conuelli non placuit, quare non tenet fiſcum huiuſmodi cõuentio: & poterit nihilominus à poſſeſſore creditore tributum exigi. Sed licebit creditori quod fiſco dependerit, à debitore repetere.] *Comm. lib. 5. cap. 5. num. 3.*

PVBLICVM communium nomine amplectitur Martianus, quæ Iuſtinianus diſtinxit. Nam quicquid commune eſt, publicum item eſt: nec intereſt quod ad vſum attinet, inter commune & publicum iure gentium, quia vtriuſque vſus communis eſt omnium gentium: ſed communium proprietas nullius eſt, ſitque accipientis: publicorum autem proprietas, eſt aut vniuerſitatis, aut ſingulorũ. Sicque intelligendum, quod dicit Pomp. Ariſto ait. Sicut id quod in mari ædificatum eſt, fieret priuatum; ita quod à mari occupatum ſit, fieri publicum, id eſt, commune, inquit Accurſius, vt ſit ſcilicet publicum vſu: proprietate autem nullius. Appellatur autem commune, quia nemo hominum eſt qui non ſit quodammodo eius dominus, vt ſi primus accipiat, nanciſcatur proprium eius dominium, quaſi non in aliena, ſed in ſua venerit. Communia igitur ſunt omnium mortalium, & tamen nullius propria ſunt. Vſus verò nõ dicitur communis, ſed publicus, quia neque mari, neque litore eius, aut aëre, aut aqua profluente vteris tanquam re propria, ſed vt publica: nec vt habens aliquam partem dominij in eis, ſed vt quiuis ex hominũ numero, ita vt neminem queas arcere à communione iſtius vſus, ſed quod tu facis, poteſt & quilibet facere: & quidẽ iure ſuo, non alia ratione quàm quia homo. *Vide Comm. latè de his differentem. lib. 3. cap. 2. num. 3.*

PVBLICVM, quod non eſt priuatum alicuius, ſed populo commune. Hoc autem pluriſariam dici Bartol. indicat *in l. 1. ff. de publ. iud.* Quo verò à communi diſtet, Ferrar. docet. *§. 1. Inſtit. de rerum diuiſ.* Publicum abſolutè, aliquando ſignificat vectigal. Vnde & publicani dicti ſunt. Sic nõ tantùm alicubi Vlpian. vſurpauit. *teſte Budæo,* ſed & Cicero vſus eſt. Alciatus tradit, publicum proprie in iure noſtro accipi, quod ad populum Roma. pertinet, *l. bona ciuitatis. de verb. ſign.* quę enim alijs gentibus publica ſunt, pro priuatis habentur. Sp. *Vide etiam Brecha. in l. eum qui. de verb. & rer. ſign. vbi non pauca de hac dictione notata inuenies.*

PVBLICVM certamen, Vlpian. *in l. quæ actione. §. ſi in colluctatione. ad leg. Aquil.* interpretatur, quod ſit gloriæ cauſa & virtutis. Spieg.

PVBLICVM conſilium pro Senatu, apud Ciceronem ponitur.

PVBLICVM crimen Impp. *in l. 4. C. de hæreticis.* id interpretantur, quòd ad omniũ pertinet iniuriam. Ac primum quidem, inquiunt, hæreſim volumus eſſe publicũ crimen: quia quod in religionem diuinam committitur, in omniũ fertur iniuriam. *Vide iudicium publicum.* Hot.

PVBLICVM inſtrumentum, variè dici conſtat ex Spec. *tit. de inſtrum. edit. §. 7. per tot.* Spieg.

PVBLICVM ius, inquit Vlpianus, *in l. 1. de iuſtit. & iur.* eſt, quod in ſacris, ſacerdotibus & magiſtratibus conſiſtit. Sed in hac parte ſolum verbum Dei ſpectare oportet, non autem præcepta, vel autoritates gentium, aut populi. Proinde D. Old. rectè perſtringit Vlpiani reprehenſores: quòd is non etiam iuris publici præcepta trifariam diſtinxerit. De quo ille latius aliquanto diſſerit, *in diuin. Tab. præcepto 3.* Spieg. Cæterùm publicum ius interdum id intelligitur quod ad ſtatum rei Roman. pertinet, in ſacris, ſacerdotibus, ac magiſtratibus conſiſtens, *l. 1. §. huius ſtudij. ff. de iuſtit. & iur.* Cuius partem eſſe ius ſenatorum Plin. *lib. 8. epiſt. ad Ariſton.* ſcribit. Interdum verò generaliter publicum ius commune, & quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues vtuntur, ſignificat. *l. 33. in fin. l. 39. §. vlt. ff. de excuſ. tut. l. 8. ff. de tutel. l. 29. ff. de teſtam. tut. l. 7. §. ſi vxor. ff. de don. int. vir. l. 6. ff. de admin. tut. l. 70. in fin. ff. de cond. & demonſ. l. 46. & l. 107. §. 1. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 42. ff. de oper. lib. l. 1. in princ. & l. 15. §. 1. ff. ad leg. Falc. conidulla. l. 56. ff. de leg. 1. l. 2. C. ne vxor pro marito.* Vnde quod in l. 38. ff. de pact. ſcriptum eſt, ius publicum pactis priuatorum mutari non poſſe, id à Conſtantino ſic redditur, ἀπὸ ... τὰ ... νομικὴν ... Sic & apud Terent. *Phorm.*

— Num iniquum poſtulo?

An ne hoc quidem ac ipiſcar ego quod ius publicum eſt?

Publici iuris eſſe dicitur teſtamenti factio, *l. 3. ff. de teſtam.* Vſucapio item publico iure contingere, & bono publico introducta dicitur, *l. 18. §. 1. ff. de dam. infec. l. 1. ff. de vſucap.* Briſſ.

PVBLICVM ius. Vlpian. cum publicum ius definiret, ius illud eſſe publicum dixit, quod ad ſtatum rei Romanę ſpectat, *l. 1. §. 2. de iuſtit. & iure.* Quo in loco malè legitur: [rei Romanæ,] legendum enim eſſe: [Reipubl. Romanæ,] ipſa publici iuris definitio poſtulat. In his autem, quæ ad ſtatum Reipubl. Romanæ ſpectabant, adhibitos olim ante legem Regiam, augures interdum & pontifices fuiſſe, populumque in comitium vocari conſueuiſſe, ſi quid Deo ritè conſecrandum eſſet, ſi qui ſacerdotes, ſi qui magiſtratus creandi, neminem tam mediocriter in hiſtorijs verſatum puto, vt id ignoret. Proinde quonam iure tunc magiſtratus, ſacerdoteſque crearentur, & conſecrationes fierent, ſi quis interrogaret, nónne diceres iure publico?

At poſteaquam populus omne ius, omnemque poteſtatem ſuam in Principem tranſtulit, quale ius in Principem fuiſſe tranſlatum dices: nonne ius populi? nonne ius publicum? quid eſt enim aliud ius publicum, quam ius populi? quamobrem quis eſt, qui non intelligat, publicum ius lege Regia ſublatum eſſe, & ob id nulla illius iuris, in iure ciuili noſtro exſtare veſtigia? Sanè cum Ariſtonem peritiſſimum, & priuati iuris, & publici, partemque iuris publici; ius ſenatorium eſſe ſcriberet Plinius, *epiſt. lib.*8. indicans ius publicum eiuſque partem ſenatorium lege Regia prorſus abolitum eſſe, hæc verba ſubiecit, [Priorum temporum ſeruitus, vt aliarum optimarum artium, ſic etiam iuris ſenatorij obliuionem quãdam & ignorationem induxit. Quotus enim quiſque tam patiens, vt velit diſcere quod in vſu non ſit habiturus?] Nec alio mihi viſus eſt Iuuenalis reſpexiſſe *ſatyr.*10. ſic de pop. Rom. ſcribens:

.... Nam, qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, & omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem & Circenſes. ....

Idque cõſiderans Vlpianus, ius publicum in ſacris, ſacerdotibus & magiſtratibus conſtitiſſe ait, non autem, vt male in omnibus exemplaribus, ſolis Florentinis exceptis, legi videmus, Conſiſtere, *d. §.*1. per ſacra, non ſacrificia, ſed dedicationes, & conſecrationes, per ſacerdotes, ſolennes eorum [illegible], apprehenſiones, inaugurationes, electioneſque, & per magiſtratus, comitia cõſularia, prætoria, tribunitia, ædilitia, & ſic deinceps intelligens. In ijs enim omnibus publicum ius olim conſtitit; eoque iure ſublato, Princeps iura publica dedicabat, non populus; *l.*9. *de rer. diuiſ.* Apud Principem lege curiata præſente populo, arrogationes fiebant, quæ antea calatis comitijs [illegible] populo peragi etiam ſine auctoritate Principis iure publico ſolebant, *teſte Gellio noct. Attic. lib.*5. *c.*19. *Caio l.*2. *de adop. & Cicer. pro domo ſua.* Et certè apud Principem arrogationes duobus fieri modis conſueuiſſe, ſuo loco demonſtrabitur. Illud nunc reliquũ eſt, vt diſpiciamus quo ſenſu ſcripſerit Pap. teſtamenti factionem non priuati, ſed publici iuris eſſe. *l.*3 *qui teſtam. facere poſſ.* Olim teſtamenti factionem idcircò fuiſſe publici videtur, quod teſtamenta [illegible] magiſtratus, ſacerdotes, conſecrationes, [illegible] calatis comitijs, publica, hoc eſt, populi Romani, opus haberent auctoritate. At poſteaquam ſublato iure publico calatis comitijs teſtamenta condi deſijſſent, & priuato iure per æs & libram ſic conderentur, vt ne principis quidem in ijs interponeretur auctoritas, dubium non videtur, quin teſtamenti factio omnino publici iuris eſſe deſierit, præſertim ſi rectè Theophilus ait, cum primum per æs & libram condi cœperunt teſtamenta, tunc longo tempore antiqua illa calatis comitijs, & in procinctu teſtamẽtorum genera in deſuetudinem abijſſe. Erat igitur non publici, ſed priuati iuris teſtamẽti factio tempore Papiniani, hoc eſt, iuris ciuilis, habita videlicet conſideratione antiquæ cuiuſdam publici priuatique iuris differentiæ, lege Regia prorſus abolitæ: Ad quam differentiam Papinianum ſuſpicor reſpexiſſe, & ſic notis ſcripſiſſe: Teſtamenti factio, non P. ſed P. I. eſt, hoc eſt, teſtamenti factio, non publici, ſed priuati iuris eſt. Et idcirco aut notis deceptum eſſe Tribonianũ veriſimile eſt, qui publici, non priuati iuris teſtamenti factionem eſſe contendit, aut certè eius librarios verborum tranſpoſitione, quod fieri frequenter ſolet, turpiſſimè lapſos, aut denique calatis comitijs, quod mihi non videtur, etiam Papiniani tempore fieri teſtamenta conſueuiſſe. Nec ijs aſſentior, qui Accurſium ſecuti, teſtamenti factionem ſic apud Papinianum interpretantur, quaſi Papinianus contenderit, ius teſtamentorum faciendorum, tribui iuri publico & legibus. Nihil enim aliud apud Papinianum quęritur, quam teſtamenti factio, non quo iure cuiquam tribuatur, ſed cuius iuris ſit, hoc eſt, quo iure fiant teſtamenta, publicone an priuato, publicene an priuatim: ſicut quærimus magiſtratuum creatio, conſecratio, aut adoptio, cuius iuris ſit, hoc eſt, quo iure creentur magiſtratus, res conſecrẽtur, adoptiones fiant. Eſt igitur priuati iuris, non publici teſtamenti factio. Et licet legibus ea rectè tribui dicatur, malè tamen vitioſeque habito alicuius priuati iuris reſpectu, tribui iure publico eadẽ exiſtimatur, lege enim Regia ius publicum penitùs ſublatum, in Principem conſtat tranſlatum eſſe, & per conſequens omnem abolitam publici priuatique iuris antiquam differẽtiam. Igitur non publico, ſed ciuili, hoc eſt, priuato iure tribui teſtamenti faciendi ius & poteſtas ſolet. In hoc quidem toties dicendum eſt: quoties priuato iure publicum ius opponitur, quod ante legem Regiam perpetuò fieri ſolebat. At poſtquã lex eſſet lata Regia, quod ante eam legem priuatum dicebatur, hoc tunc & eſſe, & appellari ius publicum cœpit. Quo ſenſu ius publicum accepiſſe viſus eſt Papinianus *l.*15. *§.*1. *ad leg. Falcid.* Et cum ius publicum pactis priuatorum mutari non poſſe, ſcriberet idem Papin. *l.*38. *de pactis.* non dubium eſt, quin priuatum, hoc eſt, ciuile ius, per publicum intellexerit. Atque hæc quidem hactenus de iure publico, de quo peſſimè diſſerunt, & ſentiunt omnes alij. *Rauard. Variar. lib.*5. *cap.*12.

PVBLICVM munus, nec ad magiſtratum (quia ille honor eſt, *l. cum munera. ff. de mun. & honor.*) nec ad onera refertur, quæ poſſeſſionibus aut patrimonio indicuntur, *l. his omnib. in princ. ff. de vacat. mun.* Ergo ea tantummodo, quæ extra ordinem ſunt, reſpicit. *l. hi qui. eod. tit. Vide item Inſtit. de excuſ. tut. in princ.* Spieg.

PVBLICVM teſtimonium quod coram multis fit. *C. de edil. ad. tenu. l. ſi quis.*

PVBLICVS lacus. *Vide, Lacus.*

PVBLICVM etiam pro carcere accipitur, vt apud Plaut. [Vereor ne hac nocte adueniens, publico excipiar] id eſt, in carcerem trudar. *Berthaus in l. qui neque. ff. de verbor. & rer. ſignif.*

PVDICITIA, à pudore dicta videtur: vt pudica non ſit, quam non pudet. Hæc velut regina in virtutibus fœmininis eſt, quin & inſtar eſt omnium. Vlpianus *de iniur. l. ſed eſt quæſitum. ad fin.* [Si quis, inquit, tam fœminam, quam maſculum, ſiue ingenuos, ſiue libertinos impudicos facere attentauerit, iniuriarum tenebitur: ſed & ſi ſerui pudicitia attentata fuerit, iniuriarum actio locum habet. Spieg.

PVDOR, ab Ariſtotele definitur, dolor, ſeu perturbatio animi, de ijs quæ dedecus videntur inferre. Et omnia reſpicit tempora, præſens, præteritum, & futurum, poſſibile. Nec ſolùm pudor eſt de ipſo dedecore, ſed de periculo etiam, ne admittas tale quid, vnde adiſſe turpitudinis periculum videare. Sanè mos vetuſtiſſimus antiquæ, longè pulcherrimus ex l. ſed ſi hac. ff. de in ius voc. colligitur, quo magna antiquorum integritas voluerit: qui cum venderent ancillas virgines, cauere ſolebant, vt ſaluus ſit eis pudor, ne proſtituantur. Et hinc emerſit pactum immiſſionis manus, quod poteſt venditor manus injicere, & libertam proſtitutam abducere, *l. pen. C. ſi mancip. ita vend. ne proſtit.* Porrò, Donat. ait Pudorem eſſe mali facti: verecundiam recti & honeſti. Vlpian. *in l. quæ omnia. ff. de procu.* eleganter reſpondit, Ferendus eſt, pudorem ſuum purgans. Homer. *Iliad.* pudorem ingens addere calcar ad fortiter agendũ indicat. *Adag. Chiliad. Eraſm.* Sp.

PVDOR pro exiſtimatione, dignitate. &, vt vulgò loquimur, reputatione, *in l.* 20. *ff. de his qui not. infam. l.* 25. *ff. de procur. l.* 1. *§. item aut per ſemetipſum. coniunctis vicinis. ff. & l.* 15. *§. generaliter. ff. de iniur.* Verecundiam etiam dixit Papin. *in l.* 15. *ff. de condit. & demonſt.* Briſſ.

PVELLA pacta. *Vide pacta puella.*

PVERI vocabulum Latini à Græco παῖδες formauerunt, quo ſignificant domeſticos ſeruos, præſertim tabellarios, credo quod non niſi pueris, & in iuuenili ætate cõſtitutis, qui pedibus valerent, vti poterant ad eam rem. Ideò apud Cicer. ſæpiſſimè legitur: [Pueri tui mihi à te literas reddiderunt.] Quandoquidem etiam pro liberis vſurpant poetæ. Horat.

.... Puerosque Ledæ.

Id eſt, Caſtorem & Pollucem. & pueros pro filijs dixit Græca conſuetudine, vt notat Porphyrius. Et Terentius *in Andria.*

Puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa cautio eſt.

Aut diuinat (inquit ibi Donat.) aut puerum pro quolibet etiam ſexu ſobolem, hoc eſt, Fœtum poſuit, vt Græci puerum παῖδα, & Hom. ἀρσένα παῖδα. Vnde Paul. *de verb. ſig.*

Pueri

Pueri appellatio tres ſignificationes habet: Vnam cum omnes ſeruos pueros appellamus. Alteram cum puerum contrario nomine puellæ dicimus. Tertiam cum ætatem puerilem demonſtramus. *Connan. lib. 10. cap. 1. num. 1. &c. Vide etiam Brech. in l. pueri appellatio. ff. de verb. & rer. ſign.*

PVERI vtique appellatione etiam puella ſignificatur, non imitatione modo Græci ſermonis, ſed & quod maſculino ſexu fœmininum alias quoque ſemper comprehẽditur, *l. 161. in fin. ff. de verbor. oblig.* Argumentum etiam huius ſignificationis illud adfert Paulus, quòd & recentes ex partu fœminas puerperas Latini vocant. Terentius *in Andria.*

Non imperaſti coram quid opus eſſet facto puerpera.

Vbi vide Donatum. Senec. *lib. 3. de benefic. cap. 35.* [Sed æger filius, ſed vxor puerpera tenet.] Sueto. *in Calig. cap. 8.* [Qualiſcunque partus, ait, ſine ſexus diſcrimine puerperium vocatur, quod antiqui etiam puellas pueras ſicut & pueros puellos dictitarent.] Iuuenal. *Satyr. 6.*

Sed iacet aurata vix vlla puerpera lecto.

Auſon. *in Eidyllijs:*

Hinc illud quod legitimos Lucina labores
Præuenit, & grauidas ſentit ſubrepere niſus
Ante expectatum feſtina puerpera votum.

Gellius quoque *lib. 12. cap. 1.* puerperam ait dici, quæ recens enixa eſt. Priſcianus quoque *libr. 6.* Puer pueri, cuius fœmininum dicebãt antiquiſſimi: vnde & puerpera dicitur, quæ puerum vel pueram parit, id eſt, puellam, quod eſt diminutiuum pueræ. Ita puerperam accipe, *in l. 14. §. puerpera ff. de ædil. edict.* Briſſ.

PVERI regij apud Macedonas vocabantur Principum liberi, ad miniſterium electi Regis. *Liuius.*

PVERVM caſtrare. Vlpian. [Et ſi puerum, ait, quis caſtrauerit, & precioſiorem fecerit, Viuianus ſcribit, ceſſare Aquiliam.]

PVERIS legatis, puellæ etiam debentur. Id non æquè in puellis dicendum eſt, *autor. Modeſt. lib. leg. 3.* Sp.

PVERITIAM autem vſque ad 17. ætatis annum completum durare. Vlpian. ſcribit *in præallegata, l. 1. ff. de poſtulan.* Spieg.

PVERITIAE, quæ & pupillaris ætas dicitur, pars eſt infantiæ. hæc certum finem habet in annum ſeptimũ quo plenè abſoluitur integritas loquendi. Altera pueritiæ pars finem habet in annum 14. in mare, & 12. in fœmina. *Cuiac. ad l. 2. in princ. ff. de excuſ.*

PVERPERAE ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt. *c. puberes. de deſponſ. impub. Ioan. Bell. Etym.*

PVGIL Latinè, Athleta Græcè, qui artem pugnandi nouit, *l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione. ff. ad legem Aquil.* Spieg.

PVGILLARES, & pugillaria, numero plurium, dicuntur tabulæ de ligno, ſiue alia materia ceratæ. dicti à pugno videntur, quòd eo contineri poſſent, vel à pungendo, ſi quibuſdam Grammaticis credimus, *inquit Connan. lib. 7. cap. 3. num. 5.* Plinius ex autoritate Homeri aſſerit, pugillarium vſum fuiſſe ante tempora Troiana. Paulus *l. in commodato. ff. commodo.* [Igitur, inquit, ſi pugillares mihi commodaſti, vt debitor mihi caueret: non rectè facies, importunè repetendo. Spieg.

PVGNANS cum beſtijs, ceu notatus infamia poſtulare non poteſt. *l. 1. §. beſtias. ff. de poſtul.* Spieg.

PVGNIS ac calcibus, pro omni contumeliæ genere. *Vide Eraſm. in Chiliad.*

PVLLVS quorumcunque animalium fœtus. Quin etiam arborum atque plantarum pullos dicimus, *gloſ. in l. obligationum ferè. §. placet. ff. de act. & oblig.* Spieg.

PVLMENTARIVM, à pulmento dicitur. Eſt autem cibus ſolidior vtcunque, ſiue ex aquatilibus, ſiue terreſtribus fiat. Paulus *de fund. inſtrum. l. cum de lanionis.* Sine his, ſcilicet patinis & cacabis, pulmentarium coqui non poteſt.] Apud Vlpian. *in l. quæſitum. §. Trebatius. de fundo inſtruct.* Accurſius pulmentaria, farinâ ordei interpretatur, quum cibaria intelligat Vlpian. ad modum pultis facta. Pulte autem, non pane, longo tempore vixiſſe Romanos, manifeſtum: quoniam inde & pulmentaria hodieq; dicuntur, *autor Plinius. cap. 8. lib. 18.* Spieg. *Adde Forcatul. in ſuo penu iuris ciuilis. cap. 23.*

PVLSARE, eſt cædere ſine dolore: verberare, cum dolore, vt Offilius tradidit, *Vlpian. referente in l. lex Cornelia. §. 1. de iniur.* Valla ſentit, verberare potius eſſe, cum verbere, ſeu flagello cædere: Pulſare, cum graui & vehementi ictu. Sed Alciatus pulchrè defendit Iuriſconſulti ſententiam, qui maluerit verberare cum dolore, in ea lege accipere, verbo illo lata ſignificatione accepto: Et pulſare, ſine dolore. cùm frequentatiuum ſit à verbo pello, vnde fit pulto, pulſo. Impellitur autem quis etiam ſine dolore. Pulſare item pro lædere, violare, contumelijs & damnis adficere, *apud eundem. l. 2. §. planè. ff. de iudic.* Briſſ.

PVLSARI pro iudicio conueniri, *l. 11. §. qui interrogatus. ff. de interrog. in iur. fac. l. 2. §. & quoque. & §. ſi agant. ff. de iudic. & in Impp. reſcriptis perſæpè.* Briſſ.

PVLVERATIO eſt, quam ruſtici occaſionem vocant, vbi refringitur in vineis gleba omnis, & in puluerem reſoluitur.

PVNCTORVM in diſtinguendis ſenſibus vtilitas & neceſſitas, quidve erroris ob malè punctatam ſcientiam, in l. ob æs. C. de præd. min. euenerat, ab Alciat. *lib. diſpunct. 4. cap. 5.* indicatur.

PVNCTVM temporis, id eſt, ſpatium breuiſſimum, Cicer. *Philippica 11.* [Attende pauliſper, cogitationemque ſobrij hominis ad temporis punctum ſuſcipe.] Apud Mathematicos enim punctum indiuiſibilis quædam pars eſt lineæ, ob incomprehenſibilem ſui breuitatem, nec ipſum pars aliqua, ſed tantummodò ſignum protractum, vt Euclid. ſcribit, lineam conficiens, &c. Grammaticum punctum, quandoque eſſe loco copulæ, oſtendit Bart. *in l. cum duobus. §. ſi in colenda. ff. pro ſoc.* Alciat. *lib. 4. de verb. ſign.* indicat prouerbialem apud Iurecoſſ. verſum:

Ob ſolum punctum caruit Robertus Aſello.

Ortum ex hiſtoria, vt idem refert, Albericus *in hac dictione* recenſet. Quamuis illa deſideratur in editione Papienſi, quæ fœdè ſcatet mendis: & interim etiam ſi illis careret, adulterina videri poteſt. Alciat. autem refert his verbis: Robertus, inquit, opulenti ſacerdotij, cui Aſinus nomen, vt vocant, Abbas erat, cæterùm auarus & inhoſpitalis: quapropter carmen, quod pro forib. Monaſterij præſcriptum erat, commutato puncto inuertit.

Porta patens eſto nulli, claudaris honeſto:

Id cum Pontif. Roman. reſciuiſſet, ſacerdotio hominem priuauit: vnde in fabulam vulgi tranſijt, prouerbialeque carmen natum, de modico momento rem magnam amittentibus. Punctus autem, ſuffragium, ſiue fauor, quoniam veteres ſuffragia non ferebant, ſed puncto notabant. Vnde expuncti dicebantur viles, eiecti, ſiue fauore priuati. Spieg.

PVPILLARIS ſubſtitutio, eſt quæ fit liberis impuberibus in poteſtate poſitis in eum caſum, quo ante pubertatis annos deceſſerint, *l. 1. ff. de vulgar. & pupil. Inſtit. de pupil. ſubſtit.* Eodemque modo pupillares tabulas accipe, quas etiam pupillare teſtamentum & impuberis filij teſtamentum Iureconſulti vocant, *l. 34. §. ſi contractum. ff. de leg. 1. l. 8. §. ſed neque impuberis. ff. de inoff. te. l. 2. §. interdum. l. 10. §. ſi ex. l. 20. l. 38. in fin. l. 43. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.* Et ſecundas tabulas, *vt alio loco oſtendemus.* Briſſ.

PVPILLVS, diminutiuum eſt à pupo, quæ dictio puerum ſignificat. Vnde ex nominis etymo, qui in patris poteſtate eſt, pupillus dici poterit. *Alciat. de verb. ſign.* Dicitur autem propriè is, qui cum impubes eſt, deſijt in patris poteſtate eſſe, vel morte, vel emãcipatione. *Vide Ant. Gomez. in tract. de ſubſtit.* Maſculus à ſeptimo anno, vſque in 14. Puella verò vſque in 12. ſic vocatur. Spieg.

PVPILLVS non tantùm ætatem ſignificat, ſed & conditionem eius, qui ante pubertatem deſijt eſſe in poteſtate patris, & cœpit eſſe in poteſtate tutoris, *Cuiac. ad l. 2. circa medium. ff. de excuſ.*

PVPILLVS dicitur proximus puberbati, quando exceſſit decimum annum cum ſex menſibus. Pupilla verò quando nonum annum, & dimidium decimi, *gloſ. eſt notab. licet vulgata in §. pupillus, in verb. proximus. Inſtit. de inutil. ſtipul. & ſimilis gloſ. in l. 1. in gloſ. vlt. poſt princip. ff. de nouat. & ibi Bart. in 2. col. verſ. venio ad verſiculum illud, &c. latè tractat.* Sed hæc procedunt in ciuilibus. In criminalibus verò, ad hoc vt pupillus dicatur proximus pubertati, vt poſſit puniri, debet

mulierculæ quæ conflandis & iungēdis matrimonijs quæſtum facerent, *vt tradit Alciatus lib.1. diſpunct.cap.22. Curt.libr.3. ἐννεάτων cap.12. tomo.1.* Hæ eædem dicuntur & [illegible] *apud Ariſtophanem in nubibus.*

PROXIMA eſt emptioni locatio, *l.2. ff.locati.*

PROXIMA cauſa quæ dicatur, vide *l. pen. ff. de condit. ob turp.cauſ. & l.2. C.quod metus cauſa.* Spieg.

PROXIMIOR gradu. *Inſtit.de capit.dimin. §.pen.*

PROXIMVS infanti eſt, qui egreſſus eſt infantiam, & qui linguæ gnarus, rerum adhuc ignarus eſt. Proximus pubertati qui nondum ingreſſus eſt puberratem, ſed propè eam eſt, tamen ita vt annale tantummodo, vel ſemeſtrè tempus reliquum ſit. *Cuiac.not.ad lib.3. Inſtit.tit. de inutilibus ſtipulationibus, verſ.& qui infantia.*

PROXIMI menſes mortis, & qui præcedunt, & qui ſequuntur, accipiendi ſunt, *per gloſſ.in l.vlt. C.de poſth.hæredibus inſtit.* Spieg.

PROXIMI ſacrorum ſcriniorum. Quotuplicia fuerint ſcrinia, & quæ eſſent, abundè ſatis tractauimus infrà ſuo loco, illicque diximus & indicauimus, qui dicerentur proximi ſacrorum ſcriniorū in tit. C. de proximis ſacrorum ſcriniorum. Vbi Budæum citauimus, qui de ſcrinijs & libellis ita doctè & copiosè ſcribit, vt Pyrrhus Anglebermæus *in additionibus ad P. Rebuffum in tres lib. Cod.* nihil addendum putet. Verùm interim nos certam loci & ordinis rationem habuimus, vt mirum non ſit, ſi per omnia Budæū ipſum æquo paſſu non ſimus ſecuti. In ſumma autem, proximi ſacrorum ſcriniorum ſunt ij videlicet, qui ſeruant principis libellos, cuiuſmodi eſt hodie Magiſter libellorum in regia domo. Dicti ſunt autem proximi (mea ſententia) quòd eos nemo antecedat, hoc eſt, maiores ſint alijs in conſimili officio conſtitutis. Varij enim, & diuerſi in ſacris, ipſis principis ſcrinijs militabant. Anchoran. *Adde Cuiacium ad rubr. de proximis ſacrorum ſcriniorum cæteriſque. C. libr.12.*

PROXIMITAS, verbum eſt quo proprie cognatio, id eſt, communio ſanguinis per muliebrem ſexum cōtracta, ſignificatur. vti patet *ex tit. de ſucceſſ.cognat. multis locis, ſed præſertim in fine.* vbi Iuſtinian. ait, agnationis iure admitti aliquem etiam ex decimo gradu: proximitatis verò nomine, vſque ad ſextum gradum. Ratio autem eſt, quia in agnatorum ſucceſſionibus nō proximitas, ſed agnatio ſpectatur. itaque qui agnatus erit gradu decimo, ei qui multo proximiore gradu cognatus erit, anteponetur, *§.repetitis, & §.vlt. de ſeruil.cognat.* Vlpian. *l.4. ff. vnde cogn.* [Si ſpurius deceſſerit, iure conſanguinitatis aut agnationis hæreditas eius ad nullum pertinet: proximitatis autem nomine mater eius, aut frater eodem matre natus bonorū poſſeſſionem petere poteſt. *ſic in l.5. C.de legit.hæred.* Hot.

PROXIMITATIS nomine bonorū poſſeſſionem prætor defert his, qui defuncto mortis tempore proximi cognati fuerunt, *l.3. ff. vnde cogn. l.8. ff. de ſuis & legit. d. §. vltimo* Briſſon.

Ita proximitatis nomine bonorum poſſeſſionem competentem accipimus, *in l.1. C. de legit. hæred. l.2. C. qui admitti. l.1. C.de bonor.poſſeſſ. ſec.tabul. l.1. ff. de iur. & fac.ignor.* Et proximitatis iure bona peti, *in l.46. ff.ad Trebell.* Quintil. *lib.3.c.8.* [Quòd accidit, etiamſi de vna re quæratur aliqua, ſed eam plures petant, vel eodem iure, vt proximitatis, vel diuerſo, vt cùm hic teſtamento, ille proximitate nitatur.] Caſſiodorus *lib.5. variar.epiſt. ad Epiphanium,* [ſi reuera, vt ad nos perlatum eſt, nullus ei aut teſtamento hæres extitit, aut proximitatis iure ſucceſſit.] Briſſ.

PROXIMO anno dare ſpondes, *exponitur in l.ſi i fallaſtipulatione. ff.de iure dot.* Spieg.

PROXIMVM etiam vicinum, adfine, & ſimile ſignificat, *vt in l.2. ff.loca. & Inſtit.eod.tit.in princ.* Locatio & conductio, aiunt Caius & Iuſtinianus proxima eſt venditioni, id eſt, vt interpretatur Theophilus, ἴσως τῇ πράσει. Sic proximum ſacrilegio eſſe maieſtatis & ſepulchrorum violatorum crimen Vlpian. & Iulian. dicunt, *in l.1. ff. ad l.Iuliam maieſt. l.5. C.de ſepulch.viol.* Sic furioſo proximum eſſe, Caius ait eum, qui eius ætatis eſt, vt nondum intelligat quid agatur. Sic enim non multum à furioſo abeſt. Sic proximam empti in factum actionem dari ait Paul. *in l.6. ff.de reſcind. vend.* id eſt, ſimilem, *vt in l.5. §.penult. ff. de præſcript.verbor.* Et proximam morti pœnā metalli, *l.28. ff.de pœn.* quæ ad eam proxime accedit, eiq; ſimilis eſt, cùm ſeruitutem infligat. Briſſon.

PROXIMVS, vel proximior nomina ſunt naturæ non iuris. & ſignificant eos, qui nobis iuncti ſunt ſanguine, *l. dudum. & ibi.* gloſ. *in verbo proximus.* quæ exponit id verbum, proximis, id eſt, conſanguineis. & hinc Bald. *ibi in fin.* ſcribit proximum intelligi per lineam ſanguinis, *cum alijs multis concord.à Tyraquello adductis, in tract.retractuū, tit.1. gloſ.1.in verbo, au lignagier, quæ eſt gloſſ.9. nu.15. incip.proximi etiam hi.* Et hinc proximitas pro conſanguinitate, *l.capitis, & l.ſi ſpiritus. ff. vnde cogn. Hæc annotauit idem Tyraq. in tract. le mort ſaiſit le vif. parte 1.declar.15. num.23.*

PROXIMVS eſt, quem nemo antecedit: ſupremus, quē nemo ſequitur, *auctore Paulo. de verbor.ſign.* quod & de dictione primus obſeruandum eſt. Proinde primogenitus dicetur, quem nemo ſequitur, dum ante ſe neminem habeat, *c.Ioſeph.extr. de verb.ſignific.* Lex tamen primogenito regnum deferens, in eo locum ſibi vendicabit, cuius fratres maiores natu, ante delatam hæreditatem deceſſere. *Vide Bald. in l.ſi quis.§.talem. C.de ſecund.nupt. & Baronem à Tautenberg. lib.1. feud.* Spieg.

PROXIMVS, ſuperlatiuum nomen eſt, & ideo ex natura ſua poſitiuum præſupponere deberet, *l. vbi. ff. de verbor. oblig.* ſicut Optimus, præſupponit cæterorum meliorem, *l.illa verba. ff.de verb.ſign.* Sed tamen in iure hoc non ſeruamus, *vt atteſtatur Alciat.enarrans l.proximus, eod.tit.* Sp.

PROXIMVS enim aliquando poſitiui vim habet, ſicut intimus. Dicimus enim, hic eſt mihi magis proximus: ita, hic eſt mihi magis intimus, *ſecund. Laur Vall. lib.1. elegan. c.17.* Qua ratione ſi quis proximo hæredi centum legauerit, cenſetur vni & ſoli legaſſe, cum nullos alios haberet hæredes. *Brech.in l.proxim. ff.de verb. & rer.ſignif. Vide eundem in l. proximus eſt, eod.tit. Vbi proximus locus pro adiacenti vſurpatur.*

PROXIMVS agnatus dicitur, qui teſtatori ſic coniunctus eſt, vt eum nemo antecedat, *l.92. ff. de verb.ſign. l.2. §.3. ff.de ſuis & legit. l.1. §.proximum. ff. vnde cognat.* Et ſi nullum teſtamentum factum eſt, proximus intelligitur, qui morienti eſt proximus: ſi factum eſt, tum demum cum deſtitutum eſſe teſtamentum conſtiterit, *l.2. §.4. & 5. ff. de ſuis & legit.* Quamuis autem proximus proprie de pluribus dicatur, tamen quo magis valeat id quod actum eſt, proximus accipitur non ſolum qui ante aliquem eſt, ſed etiam is ante quem nemo eſt, quamuis ipſe ſolus ſit, *Lex duob.34. ff.de vulg. & pup. l.155. ff.de verb.ſign.* Hot.

PROXIMVS pubertati dicitur, qui annum decimumtertium ingreſſus eſt. Id quod *ex lege* & *videtur* hoc verſu Virgilius voluiſſe [illegible]

Alter ab vndecimo tum me iam ceperat annus.

Ad hunc enim locum ſic ſcripſit Seruius, id eſt, tertius decimus. Alter enim de duobus dicitur, vt vnus ſit ab vndecimo, duodecimus, alter tertius decimus. Nam pubertati vicinum ſe fuiſſe ſignificare vult, quod de duodecimo anno procedere non poteſt. Hæc Seruius, cum haud dubiè appellans vicinum pubertati, quem pubertati proximum, aut prope pubertatem eſſe Iuriſconſulti dicunt, *l.13. §.1.de dolo malo. l.4. §.23. de doli mali & met. except.* Huiuſmodi impuberes fictione quadam pro puberibus, in furtis, iniurijs, fraudibuſq; cunctis haberi ſolent, *d. §.23. l.23. de furtis. l.13. §.1. de dolo malo.* Vnde apparet admodū impuberem Vlpiano dici, qui necdum egreſſus eſt duodecimum ætatis annum, *l.3. §.1.de ſepulchro.viol.* Sunt enim anni pubeſcentes, in fœminis quidem vndecimus & duodecimus: in maſculis verò decimuſtertius, & decimuſquartus: quemadmodum probari ex Seruio poteſt. *Renard.l.pupillum, qui proximus. ff.de reg.iur.*

PROXIMVS pubertati dicitur, qui rei intellectum capere poteſt, *l.excipiuntur, 14. in fin. ff.de Senat.Silania.§.in ſumma, Inſtit. de oblig. ex delict.* Itaque capax dicitur & furandi, & iniuriæ faciendæ, *l.pupillum, 111.ff.de reg.iur. l.23. & 24. ff. de furt.* Hot.

PROXIMVS autem pubertati videtur eſſe is, qui à pubertate ſex menſium interuallo abeſt. Calliſtr. *l.non tantum, 12.ff.de excuſ.* [Nam ſi pupillorum ætas propè pubertatē ſit, ita vt tantūmodo ſemeſtrè tempus reliquum fuerit, &c.]

Quòd

Quòd cum ita ſit, videndum eſt, an proximus infantiæ dici poſſit, qui ſex menſibus infantiam ſuperarit. ſed cum proximus infantiæ vbi de illius agitur commodo, proximo pubertati cóparetur, nulla ratio eſt ita rem ad viuum reſecare. Itaque commodius, opinor, eſſet, ſeptem annos qui inter infantiam & pubertatem interſunt, ſic diuidere, vt tres proximos dimidiatum infantiæ proximitati, reliquos pubertatis attribueremus: & qui intra decimum annum ac ſex menſes viueret, is proximus infantiæ, qui ſuperaſſet, pubertati, vicinus iudicaretur, ſic accipio, l. 1. ff. de obligat. & actio. §. pupillus. 7. Inſtit. de inutil. ſtipul. Hotom.

PRVDENS, interdum ſapiens, interdum ſciens dicitur. Vnde Iuriſprudentes vocãtur, qui ius ſciunt. Prudentiam in delectu bonorum & malorum cerni, Cice. auctor eſt *in finib. Vide Pontan. lib. de prudentia. 3.* Sp.

PRVDENS & ſciens. Donat. *in Eunuch. Terent.* Prudens eſt, qui intelligẽtia ſua aliquid ſentit: ſciens, qui alicuius iudicio rem cognoſcit. ergo prudens per ſeſe: ſciens per alios. Cæterum prudentem decreta patrum non tantùm qui literarum notitia cæteris præſtat, ſed & eum qui negotiorum forenſium tractationem obit, appellant, *cap. non Bebet. 36. diſtinct. quod & Alber. indicat.* Sp.

PRVDENTIA communis eſt, quàm Cicer. *lib. 4. de finib.* his verbis ſignificat: [Omnibus autem artibus volumus attributam eſſe eam, quæ communis appellatur prudẽtia, quàm omnes qui cuiq; artificio præſunt, debent habere.] Eidem alibi eſt prudentia, multarum rerum memoria, & vſus plurimum negotiorum. Sp.

PRVDENTIVM auctoritas. Pomponius, [his legibus latis, cœpit (vt naturaliter euenire ſolet) vt interpretatio deſideraret prudentium auctoritatem, neceſſariumque diſputationem fori.] Spieg.

PRVDENTVM auctoritas non minima pars iuris eſt, & ob id maximè neceſſaria, quod non potuerunt tam planè legibus aut edictis, & explicatè tradi omnia, quin multa fuerint, quæ prudentum conſultorumque hominum interpretationem deſiderarent. *Connanum lib. 1. cap. 15. num. 3.* Prudentum reſponſis, vim legis & nomen tribuendũ non eſt, in iis quæ naturali communique peritorum hominum ratione habentur æqua & iuſta: in eo quod dubium controuerſumque cum eſſet, ab illis eſt vna omnium ſententia probatum & conſtitutum: velut in ea quæſtione, an vxor teneatur furti, de eo quod maritò ſurripuit, cum eam vitæ ſocietas dominam faciat: putabant Nerua & Caſſius non facere eam furtum: ſed Sabinus & Proculus exiſtimarunt, furtum eam commiſiſſe, neque tamen furti actionem eſſe conſtituto iure. *Vt refert Paulus, l. 1. rerum amot.* Nam reuera furtum committit iure gentium, quod mutari non poteſt: ſed cum eam lex ciuilis faciat participem omnium quæ ſunt viri bonorum, conſtituerunt Iuriſcõſulti, vt eius furti nomine alia quam furti actione cenſeretur. *Conn. lib. 1. cap. 15. num. 5.*

PRVDENTVM reſponſa, ſunt Iuriſconſultorum placita. *Vide. §. reſponſa. Inſtitut. de iur. nat. & quæ in eum Salomonius doctè ſcripſit, à pontiſque balbeum animaduerſa.* Sp.

PRVNA, quamdiu ardet: carbo, cum extincta fuerit, dicitur. Horum appellatione materia non venit, *l. cu bonis, de verb. ſign.* Spieg.

Πρυτάνεις appellati ſunt quinquaginta viri, qui quotannis primo quoque menſe populum conuocabant πρὸς ἐπιχειροτονίαν, id eſt, ad legum diſquiſitionem. Vbi libera cuique in leges, vel pro legibus dicendi poteſtas erat. Si qui tamen cuiuſquam legis abrogandæ mentionem feciſſet: nouam eius loco legẽ cogebatur, vel ſtatim & illo ipſo tempore ponere, vel aliquanto poſt; quòd niſi dicta die præſtitiſſet, fraudem capitalem incurrebat. *Conn. libr. 15. cap. 13. num. 5. Poſtellus de magiſtr. Athen. cap. 30.*

PRYTANEVM proprie dicebatur, quod in eo triticũ ſeruaretur, quod Græci πυρὸν dicunt, quaſi πυρὸς ταμιεῖον. auctor eſt Plutarchus, Cimonem Athenienſem liberalitatis animi prealti domum ſuam ciuibus feciſſe πρυτανεῖον κοινὸν. *Vide Cœlium lib. 13. cap. 32.*

P S.

PSEVDOMENOS, ψευδόμενος, Latinè mentiens à Cicerone dicitur, *lib. de diuin. 1.* & eſt, quum quicquid conſtituitur verum eſſe, ſtatim reperitur falſum. vti docet Africanus, *in l. 88. ff. ad leg. Falcid.* vbi huius rei exemplum affert: Pompon. quoque *in l. 9. ff. de verb. oblig.* eiuſdem modi ſponſionis formulam hanc profert, tibi fundum dabo, niſi illi dedero: &, illi dabo, niſi tibi dedero. Alia ſuppeditat exempla Gell. *lib. 5. cap. 18. & lib. 9. cap. 16.* Hot.

PSEVDOMENOS & ſorites, duæ præcipuæ captiones apud Stoicos fuiſſe ex auctoribus commemorantur, vt ex ſequentibus exemplis apparet. Cicero *in Hortenſio*: [tum pſeudomenon & ſoriten, & totam dialecticam aut illudis aut increpas.] Et *in Lucullo*, [De ſorite aut pſeudomeno, quas plagas ipſi contra ſe Stoici texuerunt.] Auguſtinus *contra Acad.* [Inde pſeudomeni & ſoritæ in illius cauſæ patrocinio viguerunt.] Hieronymus *in Ruffinum*, [Soritarum gradus. pſeudomeni argutias:] & *in Amos*, [Eutychus & Eunomyus ſyllogiſmis & enthymematibus, imò ſophiſmatibus & pſeudomenis atq; σωρείταις roborare conantur] *Cuiac. ad Afric. tract. 5. fol. 89.*

PSEVDOTHYRVM, falſum oſtium. Vnde poſtico ſumitur, *teſte Alciat. in l. pen. de verb. ſign.*

PSEVDOVRBANA ædificia. Vitruuio ædificia ſunt ruſtica, vrbana elegantia extructa. Vlpian. prætoria nominat. *Vide Conn. lib. 4. cap. 10. num. 6.*

ψῆφος, ſuffragium ſignificat iudicium, quo lapillum atrum, vel candidum, vel chartam cui nigrum θ, vel κ, vel λ, inſcriptum erat, iudices in vrnam conijciebant, & ita ſententiam de reo colligebant. *Vide Chiliad. Eraſ.* Sp. A Græcis calculus ψῆφος appellatur, quo verbo pro ſententia vſus eſt Modeſtinus, *in l. ſcire oportet. ff. de tut. & curat.* ab hoc verbo pſephiſmata appellata ſunt, de quibus Anton. Auguſt. *diſtin locis.*

ψυχρὸν *Vide ſuperius Frinicalum.*

P T.

PTERNA, inferior pars mali. *vide Bapt. Pium VI. comment. in Lucretium. & Bayfium de re naual.* Sp.

PTEROPHORI, curſores tabellarij: quòd peregrè proficiſcentes, ſurrectas in capite pennas geſtare conſueſſent. *Vide Rhod. cap. 22. lib. 11.* Spieg.

PTOCHODOCHIVM, locus vbi recipiuntur mendici & inopes, πτωχὸς enim mendicus & inops dicitur. *Vide exeg. Hegendorff. in rub. C. de cler. & epiſc.* Sp.

Πτωχὸς & πένητας, his verbis ſeparat paupertas apud Ariſtophanem *in Pluto*:

> πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος ὃν σὺ λέγεις ζῆν ἐστὶν μηδὲν ἔχοντα
> τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα
> περιγίνεσθ' αὐτῷ μηδὲν τοι μὴ δ' ἐπιλείπειν. Prat.

PTOCHOTROPHIVM Græcum vocabulum eſt, ſignificatque locum, in quo πτωχοί, id eſt, mendici aluntur: *vt ſcribit Suidas.* Nos communi vocabulo Hoſpitale vocitamus. Et in hunc ſignificatum accipitur ab Imperatore in ſuis conſtitutionibus, licet codices plerique omnes mendoſi circumferantur, *vt in l. omnes qui. §. priuilegijs. & in l. ſi quis ad declinandam. §. ſin autem ampliores. & §. hæc tamen loca. & in l. omnia priuilegia. C. de epiſcopis & cler. & in l. illud. §. 1. vbi gloſſator. & in l. pen. in princip. C. de ſacroſ. eccleſ. & in auth. de alien. & emphyt. in princip. & in §. emphyteuſes verò.* Cotta.

P V.

PVBEM eſſe lanuginem illam primò naſcentem circa pudenda norunt omnes, ita vt & pars illa corporis Latinis pubes dicatur.

Et pulchro corpore virgo pubetenus,

inquit Virg. id quod clarius expreſſit Iſidorus, *cap. pubes, de deſſ. impube.* Inde Pubeſcere, lanuginem illam emittere. *Aldob. §. 1. quibus mod. tut. fin.*

PVBEREM Caſſiani quidem eum eſſe dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, id eſt, qui generare poteſt: Proculeij autem, eum qui quatuordecim annos expleuit, verùm Priſcus eum puberem eſſe, in quem vtrunque concurrit, & habitus corporis, & numerus annorum. *Vlpianus cap. Inſtit. 2.* Hot. *ex Conn. lib. 9. cap. 4. num. 9.*

PVBERTATEM veteres non ſolum ex annis, ſed etiam ex habitu corporis æſtimari voluiſſe, refert Iuſtinianus. *§. 1. Inſtit.*

ꝑndem accipio, *in Verr. cap. 1.* & publicorum conductiones *in l. 33. ff. pro ſoc.* Horat. 1. *Ep.*

Pars hominum geſtit conducere publica. Briſſ.

PVBLICA accuſatio, quæ omnibus patet. *§. conſequens. Inſtit. de ſuſpect. tut.* Sic publicę turbę pro rixis & contentionibus dictæ, quæ omnibus patent, non quòd publica auctoritate fiant, *in auth. §. fugiens. vt indic. ſine quoque ſuffrag.* Old.

PVBLICA actio quia cuiuis experiri licet: ad quam exercendam cuiuis aditus patet. Vlpia. *l. 1. §. 4. ff. de ſuſpect. tutor.* [Conſequens eſt, vt videamus qui poſſint ſuſpectos poſtulare. & ſciendum eſt, quaſi publicam eſſe hanc actionem, hoc eſt omnibus patere.] Ergo vt publicus locus dicitur, ad quem cuiuis licet accedere: ſic actio ſuſpecti, eſt tanquam publicæ illæ actiones, ſiue iudicia, quorum aditus vnicuique patet. Hinc popularis actio, publica nominatur *in l. 30. §. 3. ff. de iureiur.* In popularibus actionibus, inquit Paulus, iuſiurandum exactum ita demum aduerſus alios proderit, ſi bona fide exactum fuerit. nam etſi quis egerit, ita demum conſueuit publicam actionem, ſi non per colluſionem actum ſit. Hot.

PVBLICA bona, quaſi populica dicta eſſe docet Alc. *in l. bona ciuitatis. de verb. ſign.* Sp.

PVBLICA conuentio eſt, quæ fit per principem, aut quotiens inter ſe duces belli paciſcuntur, *l. 5. ff. de pact.* Publica abolitio eſt, quæ publicè fit, publicéque indulgetur ex Senatuſconſulto, *l. 8. l. 12. l. 17. ff. ad Turpilia. & apud Paul. lib. 5. sent. tit. 17.* Briſſ.

PVBLICA cuſtodia coërceri. *vide l. ſuccurritur. ff. ex quib. cauſ. maior. in integ. reſt.*

PVBLICAM fidem ſequuntur, qui apud argentarios pecuniam depoſuerunt, *l. 7. §. quoties. ff. depoſit.* quorum officium publicum eſt, *l. 10. §. 1. ff. de edend.* Prat.

PVBLICA fide venire, id eſt, ſaluo conductu, vt vulgaris habet locutio. Violare fidem publicam, eſt, contra illam aliquid committere, **das geleyd nit halten.** Sp.

PVBLICA iudicia quæ dicantur & cur, tradit Iuſtinianus. *Inſtit. de publ. iudic. & ſup. de popularibus iudicijs relatum eſt: vbi vide.*

PVBLICORVM verò iudiciorum hæ ſunt leges, Iulia maieſtatis, Iulia de adulterijs, Cornelia de ſicarijs & veneficis, Pompeia de parricidijs. Iulia peculatus, Cornelia de teſtamentis, Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia ambitus, Iulia repetundarum. *l. 1. ff. de public. iudic. Inſt. eod. tit.* Quæſtiones autem publicas de falſo, ſicarijs & parricidijs Cornelius Sylla dictator conſtituit, *l. 2. §. deinde Cornelius. ff. de orig. iur.* Antea L. Tribunus plebis de pecunijs repetundis quæſtionem conſtituerat, *vt Cicer. in Bruto ſcribit.* De iniurijs verò, quemadmodum vitioſè in omnibus codicibus (Florẽtinos excipio) ſcriptum eſt, quæſtio publica ab eodem non eſt conſtituta. Actio enim ex lege Cornelia de iniurijs priuata eſt, non publici iudicij, *l. 42. §. 1. ff. de procuratorib. l. vlt. C. de iniur.* Natum fuiſſe hunc errorem, qui libros omnes ante hac occupauit, ex eorum imperitia puto, qui apud Vlpianum eam actionem pro publica vtilitate exerceri legerant: quaſi verò non & priuata iudicia pro publica vtilitate exerceantur, cùm & ſuum ius cuique tribui, & qualiacunque nocentium peccata puniri reipublicæ interſit. Raptus porrò crimen publicum eſſe diceetur, *in l. penul. C. de inceſt. lib.* quoniam ad leg. Iul. de vi publica pertinet, *l. 5. §. vlt. ff. ad leg. Iul. de vi public.* Publici autem iudicij cauſam habere crimen dicitur, *in l. 7. ff. de publ. iudic.* quod publici iudicij eſt. Briſſ. Porrò quid publica & extraordinaria iudicia criminalia diſtent à popularibus & priuatis, pœnalibus iudicijs explicare non eſt in facilè. An verò, quòd hæc in rei perſecutione, illa in ſola vindicta conſtituta ſunt? Minimè. Nam & populares ad vindictam pertinent, & ex priuatis iniuriarum actio. An quia horum pœna eſt pecuniaria, illorum capitalis, vel corporalis? ne hoc quidem. Nam & publica quædam iudicia pecuniariam pœnam habent, veluti ambitus & de plagio. An quia hæc priuatam cauſſam, ſiue vindictam cõtinent, illa publicam? & hoc quoque minus. Nam & populares publicam cauſam continent, & publicum iudiciũ iniuriarum ad priuatam cauſam pertinet. Quare priuato iudicio ei facilè præiudicatur, & in eo iuſiurandum differtur, quod in alijs non permittitur, & extraordinaria publicam vindictam non perſequuntur, quia nec quilibet ex populo, eis experitur. An igitur quia in publicis extraordinarijs iudicijs longe alius eſt reorum habitus, alia iudiciorum forma, alij iudices, & iudices non arbitri, & grauiores damnationes, & accuſatoris in crimẽ ſubſcriptio? Hoc placet ſatis. Porrò publica iudicia legitima & ordinaria ſunt, legem, pœnam, formulam habent certam, veluti maieſtatis, proditionis, repetundarum, peculatus, ambitus, adulterij, ſtupri, homicidij, veneficij, parricidij, fraudatæ annonæ, reſiduorum vis calumniæ? vſurpatæ ingenuitatis, plagij, falſi iniuriarũ præuaricationis. Extraordinaria legem quidẽ habent ſicut & omnia qualiacunq; iudicia, ſpecialem pœnam & formulam, ordinemve certum non habent, veluti concuſſionis, abigeatus, ſtellionatus, effracturæ, expilationis, termini moti, præuaricationis, & alia innumera. Hodie publicorum quoque iudiciorum, nullæ ſunt formulæ. Sublatis formulis, manſit legum pœna aliquandiù, ſed poſtea conſtitutionibus pœna in incerto, & in arbitrio iudicantium eſſe cæpit. Itaque à pœna hodie appellari poſſe verè dixeris. Idem omnibus iudicijs ordinarijs. Arguuntur namque omnia extra ordinem omni ex cauſa. Idcirco moribus nulla nunc actio furti in duplum, vel quadruplum, quia extra ordinem agitur. Quo agendi genere electo, conſumitur actio dupli, vel quadrupli, *l. interdum. § qui furem. ff. de furtis.* Idemque de cæteris iudicijs, priuatis & popularibus dici poteſt. *Cuiac. obſerv. lib. 8. cap. 33.*

PVBLICA iura officiaque, *in l. 5. § vlt. & l. 6. ff. de capi. minut. & in l. 14. ff. ad Trebell. l. 2. ff. de diu. ſ. regul. iur.* Magiſtratuum, honorum, & ciuilium munerum in repub. gerendorum iura ſignificant. Ideoque *in l. 9. ff. de his qui ſunt ſui vel alie.* in publicis cauſis filiuſfam. haberi loco filijfam. his exemplis demonſtratur, veluti ſi magiſtratum gerat, ſi tutor detur. Inde publicum munus officium priuati hominis vocatur, ex quo cõmodum ad ſingulos vniuerſoſve ciues remque eorum peruenit, *l. 239. § munus. ff. de verb. ſign.* Proinde publico munere legatus fungi dicitur, *l. 27. ff. de iudic.* Briſſon.

PVBLICA lex, conciſa locutione dicitur lex publici iudicij, vt quum dicimus, iudicia bonæfidei, in quibus iudici poteſtas eſt ex bona fide iudicandi. Marcian. *l. 1. §. 1. ff. ad leg. Corn. de ſicar.* [Quive magiſtratus, iudexve quæſtionis ob capitalem cauſam pecuniam acceperit, vt publica lege reus fieret.] Imper. *l. 1. C. vbi ſenat. vel clar.* [Intra prouinciã in qua facinus perpetrauit, publicis legibus ſubiugetur.] Hotom.

PVBLICA monumenta interpretantur doctores, quòd manu publica, hoc eſt, tabellionis deſcripta, *l. geſta. ff. de re iudic.* Spieg.

PVBLICA perſona, pro tabellario, *l. orphanotrophos. C. de epiſc. & cler. l. tutor. ff. de adminiſtr. tut. §. cum autem. Inſtit. de adopt.* Item magiſtratus. *inſtit. de Attil. tut. § pen.* Sp.

PVBLICA autem vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, venalium rerum, item ſalinarum, & metallorum, & picariarum, *l. 17. ff. de verb. ſign.* Nam & qui harenarias & cretifodinas, & ſalinas, & metalla conducta habent, publicanorum loco ſunt, *l. 13. ff. de public.* Etiam qui paſcua conducebant, publicani dicebantur. Plin. *lib. 19. cap. 3.* [Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt maius ita lucrum ſentientes depaſcuntur pecorum pabulo.] Erat verò maxima Romæ & potentiſſima publicanorum ſocietas, iſque ordo in prouincijs plurimum auctoritate & potentia valebat, *vt Cicer. in epiſt. ad Lentul. & Appium & Q. Fratrem. & pro Plancio & Liuius lib. 35. ſignificant.* Sed ad publica reuertamur. Etiam ciuitatum bona vectigaliaque abuſiuè publica dicuntur, *l. 15. ff. de verb. ſign. l. 40. ff. de negot. geſt. l. 36. §. 1. ff. ad municip. l. 5. §. idem ait. ff. quod vi aut clam.* Publica autem appellantur, quorum vſus in commune expoſitus eſt, & omnibus patet: proprietas verò non æquè, *l. 5. ff. de rer. diuiſ. §. flumina. & §. riparum. Inſtit. eod. tit. l. 30. §. 1. ff. de adqu. rer. dom.* Quæ hac ratione à communibus diſcernuntur, quorum vt vſus communis eſt, ita & proprietas occupanti cedit. Ac publica quidem ea iuregentium dicuntur, *l. 7. §. inſula. & l. penult. §. 1. ff. de adquir. rer. dom. l. vlt. ff. de vſucap. §. flumina. & §. littorum. Inſtit. de rer. diuiſ.*

Alia enim ſunt publica populi Roman. quæ in patrimonio & pecunia populi ſunt, quæ tam ad eorum quæ iure gentium, quàm quæ ciuitatum publica ſunt, ita appellari ſolent, *l.9. ff de vſucapion. & apud Vlpian. in Inſtit. tit. 20. ff. de adquir. rer. dom.* Quod ne abſurdum propter nouitatem videatur, etiam aliorum auctorum teſtimonijs confirmabo. Cicer. *5. in Verr.* [Perpaucæ ciuitates bello à maioribus noſtris ſubactæ, quare cùm eſſet ager publicus pop. Rom. factus] Liuius *lib. 3 ad fin.* [Agrum de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuiſſe, captiſq; Coriolis publicum populi Rom. eſſe factum.] Hygen. *lib. 2. de limit.* [Vectigales autem quidam ſunt obligati Reip. popul. Rom. quidam coloniarum aut municipiorum, aut ciuitatum aliquarum.] Briſſ.

PVBLICA via, quæ in ſolo populi eſt, cuius ſolum publicum eſt, ſiue qua iter populo eſt. Eraſmus noſter *in Chiliad.* indicat, prouerbij ſpeciem habere illud Plautinũ, [Nemo ire quenquam publica prohibet via.] *Vide tit. de via publ. & ſi quid in eo fact. eſſe dic. & l. 2. §. ait prætor. §. viarum. ne quid in loc. publ.*

PVBLICA via canalis dicitur, *in l. 2. C. Th. de curioſ. & in l. 15. C. Th. de cur. publ. & Concilij Sardicæ. cap. 21. Cuiac. ad leg. 2. C. de curſu publ. &c. lib. 12.*

PVBLICA vis quæ armis committitur, *tit. ad leg. Iul. de vi publ. l. 29. §. vlt. ff. ad l. Iul. de adult.* Briſſ.

PVBLICA vtilitas quatuor modis conſideratur. Prima, cum in vniuerſum & particulariter cõmodum affertur, quod in ſacerdotibus magiſtratibuſque conſiſtit, *l. 1. §. huius. ff. de inſtit. & iur.* Secunda, quæ in vniuerſum conducit, non autem ſingulis, vt quoties de locupletando fiſco agitur, *l. pen. C. de primipil. lib. 12.* Tertia eſt vtilitas, quæ priuata proprie eſt, licet ex ea conſequatur etiam publica. vt cùm dicimus publicè intereſſe dotes mulieribus conſeruari, liberiſque hominibus ciuitatem repleri: id enim quod conſequitur, in vniuerſum prodeſt. Quarta eſt, quoties id quod conſequitur, ſingulis prodeſt, nec in vniuerſum quemlibet particulariter iuuat, vt cum generaliter dicimus, Reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua abutatur, *§. pen. Inſt. t. de his qui ſunt ſui iur. ex comment. Alciat. ad l. pupillus ff. de verb. ſig.* Spieg.

PVBLICAE mulieres, hoc eſt, omnibus communes, *cap. inter opera charitatis, extr. de ſponſ.* Sp.

PVBLICAE perſonæ, modò magiſtratus & officiales, modò tabellarios ſignificant, *l. 30. C. de epiſc. & cler. §. cùm autem. Inſtit. de adopt.* Quo olim munere functos ſeruos publicos conſtat, *ex l. 18. ff. de adopt & l. vlt. de decur. lib. 10. C.* Briſſ. Hi verò publicæ perſonæ dicebantur, quòd eorum fides publicè probata eſſet: Non enim in album tabellionum redigebantur, niſi quorũ fides publicè ſpectata eſſet. Vel, Ideo ſerui publici dicebantur, quod omnibus ſeruire tenerentur. *d. lib. §. cum autem. Inſtit. de adop.*

PVBLICAE quæſtiones, publica item crimina ſunt, de quibus publicum iudicium eſt conſtitutum, *l. 32. §. Iulianus. ff. de arbitr. l. 2. §. deinde Cornel. ff. de origin. iuris.* Nec enim publica iudicia idcircò dicta ſunt, quod, vt Iuſtinianus tradit, eorum executio cuiuis ex populo qui modò idoneus ſit accuſator, detur. Hac enim ratione popularia iudicia publica eſſent, quod eſt inconſequens: ſed quod ex legibus publicorum iudiciorum veniant atque deſcendant, *l. 1. ff. de publ. iud.* Idq; apertè oſtenditur. l. 3. ff. de præuaricat. vbi præuaricationis iudicium, alterum moribus inductum eſſe dicitur, alterum eſſe publicum, quod de ea lege Iulia publicorum iudiciorum caueatur. Verum eſt tamen, & id ex eodem Vlpiano Iuſtinianus hauſit, publico iudicio cuilibet ex populo experiri licere, niſi ſi cui lege aliqua publico iudicio accuſandi non eſt poteſtas, *l. 43. §. ſocer. m. ff. de ritu nupt.* Briſſ.

PVBLICAE res, proprio ſermone ſunt, quæ populi Romani ſunt: ſed & quæ ciuitatum, in vſu publico ſunt, per ſimilitudinẽ publicæ dicuntur, *l. ſed & Ce. ſin. de contrah. emp.*

PVBLICAM quoque habere cauſam officium & miniſterium argentariorum traditur, *ex l. 10. §. 1. ff. de edend.* Et publicam fidem ſecutos eos, qui apud eos pecunias depoſuerunt, *l. 7. §. quotiens. ff. depoſit.* Briſſ.

PVBLICANVS dicitur, qui publica vectigalia conducta habet, *l. quamuis. in fin. ff. de public.* Eum, qui vectigal populi Roman. conductum habet, publicanum appellamus. Nam publica appellatio in compluribus cauſis ad po. Rom. reſpicit. *l. eum. ff. de verb. ſign. Conn. lib. 4. c. 16. num.* ... *ſuprà, publica. 1.* Public. autem eſt, qui publico fruitur (nam inde nomen habet) ſiue fiſco vectigal pendat, ſiue etiam tributum conſequatur, & omnis, qui quid à fiſco cõducit, rectè appellatur publicanus, *l. 1. ff. de publ. & vectig. & com. miſ.* Publicum autem vectigal intelligere debemus ex quo vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, vel venalium rerum, item ſalinarum, & metallorum, & piſcariorum, *l. inter publica. ff. de verb. ſignif.* Cæterùm publicani, qui & vectigaliarij, & telonæ dicuntur, propriè ij ſunt, qui vectigalia populi Romani, aut principis veluti portoria conducta habent, non tributa, *l. 12. §. vlt. ff. de publ. & vectig. l. cum qui. ff. de verb. ſignif.* qua de cauſa Cæſar dum vult leuare Aſiam publicanis *apud Dionem 42.* quòd redigebatur ex vectigalibus, in tributi collationem transformat. Verùm ij etiam, qui ſalinas, cotorias, picarias, cretæ fodinas, metalla conducta habent, & qui ciuitatibus debita portoria conduxerunt, publicanorum loco ſunt, *l. 13. ff. de publ. & vectig.* & ſi quis quandoque tributa vel ſtipendia conducat, *l. 1. §. eodem. Liuius 39.* vectigalia ſummis pretijs vltrò tributa infimis locauerunt, quas locationes ſenatus precibus & lachrymis publicanorum victus induci iuſſit. *Eſt & ſimilis locus, lib. 43. Cuiac. obſeru. lib. 7. cap. 4. Adde Brech. l. cum qui d. tit. de verb. & rer. ſign.*

PVBLICARE verbum, ad plura vſurpari, demonſtrat l. ſi fundus quem. ff. loc. l. nulli. C. de epiſc. & cler. l. publicani. l. omnium. ff. de teſt. Spieg.

PVBLICARE eſt proſcribere, eſt etiam proclamare. Quod enim à præcone publicatur id rectè publicari etiam dicitur. Res quæ ad ærarium deferebantur, ſimul atq; edictis eſſent publicatæ, apud ærarium interdum auerſione, plerunque ſectione diſtrahebantur. Quod qua ratione accipiendum ſit, alio loco demonſtratum eſt. Tertullian. [Publicaris, inquit bonum tibi eſt, qui enim non publicatur in hominibus, publicatur in DEO.] Et Sueton. *in Claud.* [Libertinos, qui ſe pro equitibus Romanis agerent, publicauit.] Eoque etiam pertinet illud Lampridij *in Alexan.* [Mulieres infames, quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari iuſſit, exoletis omnibus deportatis.] *Renard. Varior. lib. 5. cap. 18.*

PVBLICARI dicitur quod publicum fit, quodque in fiſcum & ærarium cogitur, *l. 23 § ſi fundus. ff. de ſeru. ruſt. l. 27. ff. de adult. & alijs infinitis locis.* Briſſ.

PVBLICE, interdum eſt in publico loco, veluti apud acta, vel in æde ſacra publica, *l. 56. ff. manda. coniuncta. l. 7. in fin. ff. qui ſatiſd. cog. l. 7. ff. de minorib. l. 4. ff. de ſtatulib.* Briſſ.

Interdum publicè, eſt publico nomine, & publica auctoritate, *l. 4. §. in cum. ff. de admin. tut. l. 24. ff. de captiuis. l. 121. §. 1. ff. de diuerſ. reg. l. 12. ff. de fideicom. liber. l. 15. §. ſi publicus. ff. de damn. infect.* Planè in l. 6. §. ſacræ. ff. de rer. diuiſ. publicè eſt, principali vel pontificali auctoritate, *l. vlt. ff. vt in poſſ. legat.* Aliàs publicè in commune ſignificat, veluti cum dicimus, publicè intereſſe. In publicum deduci intelliguntur fugitiui ſerui, qui magiſtratibus municipalibus vel publicis miniſterijs traduntur, *l. 1. §. penult. l. 2. ff. de ſeruis fugitiuis.* Et ſic quoque in publico ſeruari dicuntur, qui ſub publica cuſtodia aſſeruantur, *l. 48. ff. de verbor. ſignific. l. 9. ff. ex quibus cauſis maior.* vel etiam qui in carcere ſunt. Nam & Plaut. publicitus excipi, pro carcere excipi *in Amphytrio.* dixit, imitatione Græci ſermonis, quo *Δημόσιον* carcer appellatur. Briſſon.

PVBLICE fieri dicitur, quod coram populo fit: palam verò, quod coram pluribus. Id. Alciatus ceu non prætereundum, admonuit. Item, & quod autoritate iudicis fit publicè fieri accipitur. *l. 1. vt in poſſ. ſi leg.* & quod memoriæ publicè cõmendatur, menniglichen verkündet zu wiſſen, *l. 1. §. ſed ſi ſ. inter. C. de Lat. liber. toll.*

PVBLICE intereſſe, *l. 1. C. de maleſic. & Math.*

PVBLICIANA actio earum rerum perſequendarum cauſa datur, quas ex iuſta cauſa nactus quis nondũ vſucaptas amiſit, *l. 1. cum ſeq. l. 15. ff. de public.* Nam qui bona fide poſſeſſa poſſeſſione ante completam vſucapionem excidit, is ad eam rem vindicandam in rem actionem habet, quæ à prætoris nomine, à quo primũ propoſita fuit, publicana

appel-

appellata eſt, quemadmodum & Fabiana, & Caluiſiana, & Pauliana, & Seruiana. *§.namque ſi rei. Inſtit.de act.omb.* Conſtant. *lib.2.epit.tit.1.* Publiciana ait, ἵνα ὁ ἀποκαλέσαιν τὴν νομὴν τοῦ μὴ ὄντος διὰ κρατοῦντα καλῇ πίστει νομῇ. Briſſ. *De hac vide ſupra in verb. Actio Publiciana.* Differt autem à rei vendicatione. Primò enim rei vindicatio ordinaria, & ex iure ciuili, princeps & directa eſt actio: Publiciana verò extra ordinem velut in ſubſidium introducta, vtilis reſpectu vendicationis dici poteſt. Deinde rei vendicatio datur tantum pro rebus incorporalibus. Publiciana etiam pro incorporalibus, puta ſeruitutibus, quæ alicui à non domino conſtitutæ ſunt. Vnde ſi à quaſi poſſeſſione ſeruitutis cadas, priuſquam præſcriberetur, hac actione experiri poſſes. *d. l. ſi ego. §. ſi de vſufructu.* Porrò rei vindicat. exercetur aduerſus omnes poſſeſſores, quocunque titulo, aut ſine titulo rem tenentes, dummodò poſſint reſtituere, *l. offic. de rei vind.* Publiciana autem cõtra poſſidẽtem titulo, & bona fide, hoc eſt, aduerſus eum, qui à non domino ex iuſta cauſa accepit non datur: nam hoc caſu melior eſt conditio poſſidentis, *l. ſive autem. §. ſi duobus hoc tit.* quam petentis. Si tamen poſſeſſeſſor, intelligẽs ſeſe in ius vocandum procurauerit hunc titulum in fraudem actoris, nihil ei prodeſſe poteſt, quia petitor aduerſus exceptionem, habet doli mali replicationem, *idque Bart. in d. §. ſi duobus rectè probat:* alioqui poſſent ſemper commentitio, ſeu procurato in fraudem titulo iudicium hoc ludere. *Mynſinger.*

PVBLICVM Neratius vocat, quod eſt commune iure naturali, quoniam eius rei proprietas nullius eſſe putatur, quia omnium eſt: vſus autem publicus. Quod ad ea quæ iure ciuili publica ſunt, pertinet, mancipio quidem vniuerſitatis ſunt, vſu verò ſingulorum. Quem enim quiſque locum ceperit in theatro, ſpectandi cauſa, ſuus eſt: nec in alieno, ſed in ſuo eſſe dicitur. Quomodo ritè Tullius, *libr. 3. de finibus.* omnia quæ habemus, communia omnium dicit eſſe, vſu tantùm eſſe noſtra: quaſi hic orbis nihil aliud ſit, quam commune quoddam hominum theatrum, in quo natura commorandi diuerſorium nobis, non habitandi dederit. Quoniam inquit, ea natura eſſet hominis, vt cum genere humano quaſi ciuile ius intercederet, qui id conſeruaret, eum iuſtum: qui migraret, iniuſtum fore. Sed quemadmodum theatrum, cùm commune ſit, rectè tamen dici poteſt, eius eſſe eum locum, quem quiſq; occuparit: ſic in vrbe, mundove communi, non aduerſatur ius, quod minus ſuum quidque cuiuſque ſit. *Comment. lib. 3 cap. 1. num. 7.*

PVBLICVM etiam Adrianus appellat, quicquid eſt principis, non alicuius priuati domini vnius, pluriumve, vt publicationem bonorum appellamus, quæ fiſco cedit, & publicare, & confiſcare pro eodem vſurpamus. *Comment. lib. 3. cap. 4. num. 2.*

PVBLICVM etiam dicitur quod eſt populi, puta fiſci, vel ciuitatis, quaſi populicum. Atque ſic intelligit Papin. cùm inquit publicum ius priuatorum pactis non mutari, & Vlpia. *in l. 3. de teſtam.* vbi ait, Teſtamentum eſſe iuris publici, id eſt, populi vel fiſci, vel ciuitatis, quod ius indubitatiſſimi iuris eſt, non poſſe priuatorum pactis mutari. Papin. [Inter debitorem & creditorem cõuenerat, vt creditor onus prædij pignorati non agnoſceret, ſed eius ſoluendi neceſſitas ad debitorẽ ſpectaret. Talem pactionem quantum ad fiſci rationem, non eſſe ſeruandam reſpondi. Pactis enim priuatorum formam iuris fiſcalis conuelli non placuit, quare non tenet fiſcum huiuſmodi cõuentio: & poterit nihilominus à poſſeſſore creditore tributum exigi. Sed licebit creditori quod fiſco dependerit, à debitore repetere.] *Comment. lib. 5. cap. 5. num. 3.*

PVBLICVM communium nomine amplectitur Martianus, quæ Iuſtinianus diſtinxit. Nam quicquid commune eſt, publicum item eſt: nec intereſt quod ad vſum attinet, inter commune & publicum iure gentium, quia vtriuſque vſus communis eſt omnium gentium: ſed communium proprietas nullius eſt, ſitque accipientis: publicorum autem proprietas, eſt aut vniuerſitatis, aut ſingulorũ. Sicque intelligendum, quod dicit Pomp. Ariſto. ait. Sicut id quod in mari ædificatum eſt, fieret priuatum; ita quod à mari occupatum ſit, fieri publicum, id eſt, commune, inquit Accurſius, vt ſit ſcilicet publicum vſu: proprietate autem nullius. Appellatur autem commune, quia nemo hominum eſt qui non ſit quodammodo eius dominus, vt ſi primus accipiat, nanciſcatur proprium eius dominium, quaſi non in aliena, ſed in ſua venerit. Communia igitur ſunt omnium mortalium, & tamen nullius propria ſunt. Vſus verò nõ dicitur communis, ſed publicus, quia neque mari, neque litore eius, aut aëre, aut aqua profluente vteris tanquam re propria, ſed vt publica: nec vt habens aliquam partem dominij in eis, ſed vt quiuis ex hominũ numero, ita vt neminem queas arcere à communione iſtius vſus, ſed quod tu facis, poteſt & quilibet facere, & quidẽ iure ſuo, non alia ratione quàm quia homo. *Vide Comment. latè de hac differentia. lib. 3. cap. 2. num. 3.*

PVBLICVM, quod non eſt priuatum alicuius, ſed populo commune. Hoc autem plurifariam dici Bartol. indicat *in l. 1. ff. de publ. iud.* Quo verò à communi diſtet, Ferrar. docet. *§. 1. Inſtit. de rerum diuiſ.* Publicum abſolutè, aliquando ſignificat vectigal. Vnde & publicani dicti ſunt. Sic nõ tantùm alicubi Vlpian. vſurpauit. *teſte Budæo*, ſed & Cicero vſus eſt. Alciatus tradit, publicum proprie in iure noſtro accipi, quod ad populum Roma. pertinet, *l. bona ciuitatis. de verb. ſign.* quæ enim alijs gentibus publica ſunt, pro priuatis habentur. Sp. *Vide etiam Beroi. in l. eum qui. de verb. & rer. ſign. vbi non pauca de hac dictione notata inuenies.*

PVBLICVM certamen, Vlpian. *in l. qua actione. §. ſi in colluctatione. ad leg. Aquil.* interpretatur, quod ſit gloriæ cauſa & virtutis. Spieg.

PVBLICVM conſilium pro Senatu, apud Ciceronem ponitur.

PVBLICVM crimen Impp. *in l. 4. C. de hæreticis.* id interpretantur, quòd ad omniũ pertinet iniuriam. Ac primum quidem, inquiunt, hæreſim volumus eſſe publicũ crimen: quia quod in religionem diuinam committitur, in omniũ fertur iniuriam. *Vide iudicium publicum.* Hot.

PVBLICVM inſtrumentum, variè dici conſtat ex Spec. *tit. de inſtrum. edit. §. 7. per tot.* Spieg.

PVBLICVM ius, inquit Vlpianus, *in l. 1. de iuſtit. & iur.* eſt, quod in ſacris, ſacerdotibus & magiſtratibus conſiſtit. Sed in hac parte ſolum verbum Dei ſpectare oportet, non autem præcepta, vel autoritates gentium, aut populi. Proinde D. Old. rectè perſtringit Vlpiani repreheneſores: quòd is non etiam iuris publici præcepta trifariam diſtinxerit. De quo ille latius aliquanto diſſerit, *in diuin. Tab. præcepto 3.* Spieg. Cæterùm publicum ius interdum id intelligitur quod ad ſtatum rei Roman. pertinet, in ſacris, ſacerdotibus, ac magiſtratibus conſiſtens, *l. 1. §. huius ſtudij. ff. de iuſtit. & iur.* Cuius partem eſſe ius ſenatorum Plin. *lib. 8. epiſt. ad Ariſton.* ſcribit. Interdum verò generaliter publicum ius commune, & quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues vtuntur, ſignificat. *l. 32. in fin. l. 39. §. vlt. ff. de excuſ. tut. l. 8. ff. de tutel. l. 29. ff. de teſtam. tut. l. 7. §. ſi vxor. ff. de don. int. vir. l. 6. ff. de admin. tut. l. 70. in fin. ff. de cond. & demonſt. l. 46. & l. 119. §. 1. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 42. ff. de oper. lib. l. 1. in princ. & l. 15. §. 1. ff. ad leg. Falc. conſtituta. l. 56. ff. de leg. 2. l. 2. C. ne vxor pro marito.* Vnde quod in l. 38. ff. de pact. ſcriptum eſt, ius publicum pactis priuatorum mutari non poſſe, id à Conſtantino ſic redditur, ὅτι τὸ κοινὸν δίκαιον τοῖς ἰδιωτικοῖς συμφώνοις οὐκ ἀλλάττεται. Sic & apud Terent. *Phorm.*

— Num iniquum poſtulo?

An ne hoc quidem adipiſcar ego quod ius publicum eſt?

Publici iuris eſſe dicitur teſtamenti factio, *l. 3. ff. de teſtam.* Vſucapio item publico iure contingere, & bono publico introducta dicitur, *l. 18. §. 1. ff. de dam. infe. l. 1. ff. de vſucap.* Briſſ.

PVBLICVM ius. Vlpian. cum publicum ius definiret, ius illud eſſe publicum dixit, quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat, *l. 1. §. 1. de iuſtit. & iure.* Quo in loco malè legitur: [rei Romanæ,] legendum enim eſſe: [Reipubl. Romanæ,] ipſa publici iuris definitio poſtulat. In his autem, quæ ad ſtatum Reipubl. Romanæ ſpectabant, adhibitos olim ante legem Regiam, augures interdum & pontifices fuiſſe, populumque in comitium vocari conſueuiſſe, ſi quid Deo ritè conſecrandum eſſet, ſi qui ſacerdotes, ſi qui magiſtratus creandi, neminem tam mediocriter in hiſtorijs verſatum puto, vt id ignoret. Proinde quonam iure tunc magiſtratus, ſacerdoteſque crearentur, & conſecrationes fierent, ſi quis interrogaret, nónne diceres iure publico?

At poſteaquam populus omne ius, omnemque poteſtatem ſuam in Principem tranſtulit, quale ius in Principem fuiſſe tranſlatum dices? nonne ius populi? nonne ius publicum? quid eſt enim aliud ius publicum, quam ius populi? quamobrem quis eſt, qui non intelligat, publicum ius lege Regia ſublatum eſſe. & ob id nulla illius iuris, in iure ciuili noſtro extare veſtigia? Sanè cum Ariſtonem peritiſſimum, & priuati iuris, & publici, partemque iuris publici, ius ſenatorium eſſe ſcriberet Plinius, *epiſt. lib. 8.* indicans ius publicum eiuſque partem ſenatorium lege Regia prorſus abolitum eſſe, hæc verba ſubiecit, [Priorum temporum ſeruitus, vt aliarum optimarum artium, ſic etiam iuris ſenatorij obliuionem quãdam & ignorationem induxit. Quotus enim quiſque tam patiens, vt velit diſcere quod in vſu non ſit habiturus?] Nec alio mihi viſus eſt Iuuenalis reſpexiſſe *Satyr. 10.* ſic de pop. Rom. ſcribens:

...... Nam, qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, & omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantum res anxius optat.
Panem & circenſes. ......

Idque cõſiderans Vlpianus, ius publicum in ſacris, ſacerdotibus & magiſtratibus conſiſtere ait, non autem, vt malè in omnibus exemplaribus, ſolis Florentinis exceptis, legi videmus, Conſiſtere. *d. §.* per ſacra, non ſacrificia, ſed dedicationes, & conſecrationes, per ſacerdotes, ſolennes eorum ſortitiones, apprehenſiones, inaugurationes, electioneſque, & per magiſtratus, comitia cõſularia, prætoria, tribunitia, ædilitia, & ſic deinceps intelligens. In ijs enim omnibus publicum ius olim conſtitit, eoque iure ſublato, Princeps iura publica dedicabat, non populus, *l. 9. de rer. diuiſ.* Apud Principem lege curiata præſente populo, arrogationes fiebant, quæ antea calatis comitijs auctore populo peragi etiam ſine auctoritate Principis iure publico ſolebant, *teſte Gellio noct. Attic. lib. 5. c. 19. Caio l. 2. de adop. & Cicer. pro domo ſua.* Et certè apud Principem arrogationes duobus fieri modis conſueuiſſe, ſuo loco demonſtrabitur. Illud nunc reliquũ eſt, vt diſpiciamus quo ſenſu ſcripſerit Pap. teſtamenti factionem non priuati, ſed publici iuris eſſe. *l. 3. qui teſtam. facere poſſ.* Olim teſtamenti factio iccirco fuiſſe publici videtur, quod teſtamenta ſicuti leges, quemadmodum magiſtratus, ſacerdotes, conſecrationes, adoptioneſque calatis comitijs, publica, hoc eſt, populi Romani, opus haberent auctoritate. At poſteaquam ſublato iure publico calatis comitijs teſtamenta condi deſijſſent, & priuato iure per æs & libram ſic conderentur, vt ne principis quidem in ijs interponeretur auctoritas, dubium non videtur, quin teſtamenti factio omnino publici iuris eſſe deſierit, præſertim ſi rectè Theophilus ait, cum primum per æs & libram condi cœperant teſtamenta, tunc longo tempore antiqua illa calatis comitijs, & in procinctu teſtamentorum genera in deſuetudinem abijſſe. Erat igitur non publici, ſed priuati iuris teſtamẽti factio tempore Papiniani, hoc eſt, iuris ciuilis, habita videlicet conſideratione antiquæ cuiuſdam publici priuatique iuris differentiæ, lege Regia prorſus abolitæ. Ad quam differentiam Papinianum ſuſpicor reſpexiſſe, & ſic notis ſcripſiſſe: Teſtamenti factio, non P. ſed P. I. eſt, hoc eſt, teſtamenti factio, non publici, ſed priuati iuris eſt. Et idcirco aut notis deceptum eſſe Tribonianũ veriſimile eſt, qui publici, non priuati iuris teſtamenti factionem eſſe contendit, aut certe eius librarios verborum tranſpoſitione, quod fieri frequenter ſolet, turpiſſimè lapſos, aut denique calatis comitijs, quod mihi non videtur, etiam Papiniani tempore fieri teſtamenta conſueuiſſe. Nec ijs aſſentior, qui Accurſium ſecuti, teſtamenti factionem ſic apud Papinianum interpretantur, quaſi Papinianus contenderit, ius teſtamentorum faciendorum, tribui iuri publico & legibus. Nihil enim aliud apud Papinianum quæritur, quam teſtamenti factio, non quo iure cuiquam tribuatur, ſed cuius iuris ſit, hoc eſt quo iure fiant teſtamenta, publicone an priuato, publicene an priuatim: ſicut quærimus magiſtratuum creatio, conſecratio, aut adoptio, cuius iuris ſit, hoc eſt, quo iure creentur magiſtratus, res conſecrẽtur, adoptiones fiant. Eſt igitur priuati iuris, non publici teſtamenti factio. Et licèt legibus ea rectè tribui dicatur, male tamen vitioſeque habito alicuius priuati iuris reſpectu, tribui iure publico eadẽ exiſtimatur, lege enim Regia ius publicum penitùs ſublatum, in Principem conſtat tranſlatum eſſe, & per conſequens omnem abolitam publici priuatique iuris antiquam differẽtiam. Igitur non publico, ſed ciuili, hoc eſt, priuato iure tribui teſtamenti faciendi ius & poteſtas ſolet. Et hoc quidem toties dicendum eſt: quoties priuato iure publicum ius opponitur. quod ante legem Regiam perpetuò fieri ſolebat. At poſtquã lex eſſet lata Regia, quod ante eam legem priuatum dicebatur, hoc tunc & eſſe, & appellari ius publicum cœpit. Quo ſenſu ius publicum accepiſſe viſus eſt Papinianus *l. 15. §. 1. ad leg. Falcid.* Et cum ius publicum pactis priuatorum mutari non poſſe, ſcriberet idem Papin. *l. 38. de pactis.* non dubium eſt, quin priuatum, hoc eſt, ciuile ius, per publicum intellexerit. Atque hæc quidem hactenus de iure publico, de quo peſſimè diſſerunt, & ſentiunt omnes alij. *Raeuard. Variar. lib. 5. cap. 12.*

PVBLICVM munus, nec ad magiſtratum (quia ille honor eſt, *l. cum munera. ff. de mun. & honor.*) nec ad onera refertur, quæ poſſeſſionibus aut patrimonio indicuntur, *l. his omnib. in princ. ff. de vacat. mun.* Ergo ea tantummodo, quæ extra ordinem ſunt, reſpicit. *l. hi qui. eod. tit. Vide item Inſtit. de excuſ. tut. in princ.* Spieg.

PVBLICVM teſtimonium quod coram multis fit. *C. de cuſtod. reor. l. ſi quis.*

PVBLICVS lacus. *Vide, Lacus.*

PVBLICVM etiam pro carcere accipitur, vt apud Plaut. [Vereor ne hac nocte adueniens, publico excipiar] id eſt, in carcerem trudar. *Accurſ. in l. qui neque. ff. de verbor. & rer. ſignif.*

PVDICITIA, à pudore dicta videtur: vt pudica non ſit, quam non pudet. Hæc velut regina in virtutibus fœminæ eſt, quin & inſtar eſt omnium. Vlpianus *de iniur. l. ſed eſt quæſtionis. ad fin.* [Si quis, inquit, tam fœminam, quam maſculum, ſiue ingenuos, ſiue libertinos impudicos facere attentauerit, iniuriarum tenebitur: ſed & ſi ſerui pudicitia attentata fuerit, iniuriarum actio locum habet.] Spieg.

PVDOR, ab Ariſtotele definitur, dolor, ſeu perturbatio animi, de ijs quæ dedecus videntur inferre. Et omnia reſpicit tempora, præſens, præteritum, & futurum, poſſibile. Nec ſolùm pudor eſt de ipſo dedecore, ſed de periculo etiam, ne admittas tale quid, vnde adijſſe turpitudinis periculum videare. Sanè mos vetuſtatis antiquæ, longè pulcherrimus ex l. ſed ſi hac. ff. de in ius voc. colligitur, quo magna antiquorum integritas relucet: qui cum venderent ancillas virgines, cauere ſolebant, vt ſaluus ſit eis pudor, ne proſtituantur. Et hinc emerſit pactum immiſſionis manus, quod poteſt venditor manus iniicere, & libertam proſtitutã abducere, *l. pen. C. ſi mancip. ita vẽd. ne proſtit.* Porrò, Donat. ait Pudorem eſſe mali facti: verecundiam recti & honeſti. Vlpian. *in l. quæ omnia. ff. de procur.* eleganter reſpondit, Ferendus eſt, pudorem ſuum purgans. Homer. *Iliad. ν.* pudorem ingens addere calcar ad fortiter agendũ indicat. *Adag. Chiliad. Eraſm.* Sp.

PVDOR pro exiſtimatione, dignitate. &, vt vulgò loquimur, reputatione, *in l. 20. ff. de his qui not. infam. l. 25. ff. de procur. l. 1. §. item aut per ſemetipſum. cuiuſlibet vicini. ff. & l. 15. §. generaliter. ff. de iniur.* Verecundiam etiam dixit Papin. *in l. 15. ff. de condit. & demonſt.* Briſſ.

PVELLA pacta. *Vide pacta puella.*

PVERI vocabulum Latini à Græco παῖδες formauerunt, quo ſignificant domeſticos ſeruos, præſertim tabellarios, credo quod non niſi pueris, & in iuuenili ætate cõſtitutis, qui pedibus valerent, vti poterant ad eam rem. Ideo apud Cicer. ſæpiſſimè legitur: [Pueri tui mihi à te literas reddiderunt.] Quandoquidem etiam pro liberis vſurpant poetæ. Horat.

...... Puero ſque Ledæ.

Id eſt, Caſtorem & Pollucem. & pueros pro filijs dixit Græca conſuetudine, vt notat Porphyrius. Et Terentius *in Andria.*

Puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa cautio eſt.

Aut diuinat (inquit ibi Donat.) aut puerum pro quolibet etiam ſexu ſobolem, hoc eſt, Fœtum poſuit, vt Græci puerum παῖδα, & Hom. θρέψαντα παῖδας. Vnde Paul. *de verb. ſig.*

Pueri

Pueri appellatio tres ſignificationes habet: Vnam cum omnes ſeruos pueros appellamus. Alteram cum puerum contrario nomine puellæ dicimus. Tertiam cum ætatem puerilem demonſtramus. *Connan. lib. 10. cap. 1. num. 1. &c. Vide etiam Brech. in l. pueri appellatio. ff. de verb. & rer. ſign.*

PVERI vtique appellatione etiam puella ſignificatur, non imitatione modo Græci ſermonis, ſed & quod maſculino ſexu fœmininum alias quoque ſemper comprehẽditur, *l. 161. in fin. ff. de verbor. oblig.* Argumentum etiam huius ſignificationis illud adfert Paulus, quòd & recentes ex partu fœminas puerperas Latini vocant. Terentius *in Andria,*

Non imperaſti coram quid opus eſſet facto puerperæ.

Vbi vide Donatum. Senec. *lib. 3. de benefic. cap. 35.* [Sed æger filius, ſed vxor puerpera tenet.] Sueto. *in Calig. cap. 8.* [Qualiſcunque partus, ait, ſine ſexus diſcrimine puerperium vocatur, quod antiqui etiam puellas pueras ſicut & pueros puellos dictitarent.] Iuuenal. *Satyr. 6.*

Sed iacet aurato vix vlla puerpera lecto.

Auſon. *in Eidyllijs:*

Hinc illud quod legitimos Lucina labores
Præuenit, & grauidas ſentit ſubrepere niſus
Ante expectatum feſtina puerpera votum.

Gellius quoque *lib. 12. cap. 1.* puerperam ait dici, quæ recens enixa eſt. Priſcianus quoque *libr. 6.* Puer pueri, cuius fœmininum dicebãt antiquiſſimi: vnde & puerpera dicitur, quæ puerum vel pueram parit, id eſt, puellam, quod eſt diminutiuum pueræ. Ita puerperam accipe, *in l. 14. §. puerperam ff. de ædil. edict.* Briſſ.

PVERI regij apud Macedonas vocabantur Principum liberi, ad miniſterium electi Regis. *Liuius.*

PVERVM caſtrare. Vlpian. [Et ſi puerum, ait, quis caſtrauerit, & precioſiorem fecerit, Viuianus ſcribit, ceſſare Aquiliam.]

PVERIS legatis, puellæ etiam debentur. Id non æquè in puellis dicendum eſt, *autor. Modeſt. de leg. 3.* Sp.

PVERITIAM autem vſque ad 17. ætatis annum completum durare. Vlpian. ſcribit *in prædictis, l. 1. ff. de poſtulan.* Spieg.

PVERITIAE, quæ & pupillaris ætas dicitur, pars eſt infantiæ. hæc certum finem habet in annum ſeptimũ quo plenè abſoluitur integritas loquendi. Altera pueritiæ pars finem habet in annum 14. in mare, & 12. in fœmina. *Cuiac. ad l. 2. in princ. ff. de excuſ.*

PVERPERAE ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt. *c. puberes. de deſponſ. impub. Ioan. Bell. Etym.*

PVGIL Latinè, Athleta Græcè, qui artem pugnandi nouit, *l. qua actione, §. ſi quis in colluctatione. ff. ad legem Aquil.* Spieg.

PVGILLARES, & pugillaria, numero plurium, dicuntur tabulæ de ligno, ſiue alia materia ceratæ. dicti à pugno videntur, quòd eo contineri poſſent, vel à pungendo, ſi quibuſdam Grammaticis credimus, *inquit Connan. lib. 7. cap. 3. num. 5.* Plinius ex autoritate Homeri aſſerit, pugillarium vſum fuiſſe ante tempora Troiana. Paulus *l. in commodato. ff. commodo.* [Igitur, inquit, ſi pugillares mihi commodaſti, vt debitor mihi caueret: non rectè facies, importunè repetendo. Spieg.

PVGNANS cum beſtijs, ceu notatus infamia poſtulare non poteſt. *l. 1. §. beſtias. ff. de poſtul.* Spieg.

PVGNIS ac calcibus, pro omni contumeliæ genere. *Vide Eraſm. in Chiliad.*

PVLLVS quorumcunque animalium fœtus. Quin etiam arborum atque plantarum pullos dicimus, *gloſ. in l. obligationum ferè. §. placet. ff. de act. & oblig.* Spieg.

PVLMENTARIVM, à pulmento dicitur. Eſt autem cibus ſolidior vtcunque, ſiue ex aquatilibus, ſiue terreſtribus fiat. Paulus *de fund. inſtrum. l. cum de lanienis.* Sine his, ſcilicet patinis & cacabis, pulmentarium coqui non poteſt.] Apud Vlpian. *in l. quæſitum. §. Trebatius. de fundo inſtruct.* Accurſius pulmentaria, farinã ordei interpretatur, quum cibaria intelligat Vlpian. ad modum pultis facta. Pulte autem, non pane, longo tempore vixiſſe Romanos, manifeſtum: quoniam inde & pulmentaria hodieq; dicuntur, *autor Plinius. cap. 8. lib. 18.* Spieg. *Adde Forcatul. in ſuo penu iuris ciuilis. cap. 23.*

PVLSARE, eſt cædere ſine dolore: verberare, cum dolore, vt Offilius tradidit, *Vlpian. referente in l. lex Cornelia. §. 1. de iniur.* Valla ſentit, verberare potius eſſe, cum verbere, ſeu flagello cædere: Pulſare, cum graui & vehementi ictu. Sed Alciatus pulchrè defendit Iuriſconſulti ſententiam, qui maluerit verberare cum dolore, in ea lege accipere, verbo illo lata ſignificatione accepto: Et pulſare, ſine dolore. cùm frequentatiuum ſit à verbo pello, vnde ſit pulto, pulſo. Impellitur autem quis etiam ſine dolore. Pulſare item pro lædere, violare, contumelijs & damnis adficere, *apud eundem. l. 2. §. planè. ff. de iudic.* Briſſ.

PVLSARI pro iudicio conueniri, *l. 11. §. qui interrogatus. ff. de interrog. in iur. fac. l. 2. §. & quoque. & §. ſi agant. ff. de iudic. & in Impp. reſcriptis perſæpè.* Briſſ.

PVLVERATIO eſt, quam ruſtici occaſionem vocant, vbi refringitur in vineis gleba omnis, & in puluerem reſoluitur.

PVNCTORVM in diſtinguendis ſenſibus vtilitas & neceſſitas, quidve erroris ob malè punctatam ſcientiam, in l. ob æs. C. de præd. min. euenerat, ab Alciat. *lib. diſpunct. 4. cap. 5.* indicatur.

PVNCTVM temporis, id eſt, ſpatium breuiſſimum, Cicer. *Philippica II.* [Attende pauliſper, cogitationemque ſobrij hominis ad temporis punctum ſuſcipe.] Apud Mathematicos enim punctum indiuiſibilis quædam pars eſt lineæ, ob incomprehenſibilem ſui breuitatem, nec ipſum pars aliqua, ſed tantummodò ſignum protractum, vt Euclid. ſcribit, lineam conficiens, &c. Grammaticum punctum, quandoque eſſe loco copulæ, oſtendit Bart. *in l. cum duobus. §. ſi in coeunda. ff. pro ſoc.* Alciat. *lib. 4. de verb. ſign.* indicat prouerbialem apud Iurecoſſ. verſum:

Ob ſolum punctum caruit Robertus Aſello.

Ortum ex hiſtoria, vt idem refert, Albericus *in hac dictione* recenſet. Quamuis illa deſideratur in editione Papienſi, quæ fœdè ſcatet mendis: & interim etiam ſi illis careret, adulterina videri poteſt. Alciat. autem refert his verbis: Robertus, inquit, opulenti ſacerdotij, cui Aſinus nomen, vt vocant, Abbas erat, cæterùm auarus & inhoſpitalis: quapropter carmen, quod pro forib. Monaſterij præſcriptum erat, commutato puncto inuertit.

Porta patens eſto nulli, claudaris honeſto:

Id cum Pontif. Roman. reſciuiſſet, ſacerdotio hominem priuauit: vnde in fabulam vulgi tranſijt, prouerbialeque carmen natum, de modico momento rem magnam amittentibus. Punctus autem, ſuffragium, ſiue fauor, quoniam veteres ſuffragia non ferebant, ſed puncto notabant. Vnde expuncti dicebantur viles, eiecti, ſiue fauore priuati. Spieg.

PVPILLARIS ſubſtitutio, eſt quæ fit liberis impuberibus in poteſtate poſitis in eum caſum, quo ante pubertatis annos deceſſerint, *l. 2. ff. de vulgar. & pupil. Inſtit. de pupil. ſubſtit.* Eodemque modo pupillares tabulas accipe, quas etiam pupillare teſtamentum & impuberis filij teſtamentum Iureconſulti vocant, *l. 34. §. ſi coniunctim. ff. de leg. 1. l. 8. §. ſed neque impuberis. ff. de inoffic. l. 2. §. interdum. l. 10. §. ſi ex. l. 20. l. 38. in fin. l. 43. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.* Et ſecundas tabulas, *vt alio loco oſtendemus.* Briſſ.

PVPILLVS, diminutiuum eſt à pupo, quæ dictio puerum ſignificat. Vnde ex nominis etymo, qui in patris poteſtate eſt, pupillus dici poterit. *Alciat. de verb. ſign.* Dicitur autem propriè is, qui cum impubes eſt, deſijt in patris poteſtate eſſe, vel morte, vel emãcipatione. *Vide Ant. Fumanum in tract. de ſubſtit.* Maſculus à ſeptimo anno, vſque in 14. Puella verò vſque in 12. ſic vocatur. Spieg.

PVPILLVS non tantùm ætatem ſignificat, ſed & conditionem eius, qui ante pubertatem deſijt eſſe in poteſtate patris, & cœpit eſſe in poteſtate tutoris, *Cuiac. ad l. 2. circa medium. ff. de excuſ.*

PVPILLVS dicitur proximus puberbati, quando exceſſit decimum annum cum ſex menſibus. Pupilla verò quando nonum annum, & dimidium decimi, *gloſ. eſt notab. licet vulgata in §. pupillus, in verſ. proximus. Inſtit. de inutil. ſtipul. & ſimilis gloſ. in l. 1. in gloſ. vlt. poſt princip. ff. de nouat. & ibi Bart. in 2. col. verſ. venio ad verſiculum illud, &c. latè tractat.* Sed hæc procedunt in ciuilibus. In criminalibus verò, ad hoc vt pupillus dicatur proximus pubertati, vt poſſit puniri, debet

ſolùm diſtare à pubertate per ſex menſes. *ità ſignan. Bald. in l. excipiuntur per illum text. vbi etiam Ladon. ff. ad Syllan. & videtur ſenſiſſe Bartol. in loco præællegato. dum reſpondet ad l. vlt. §. pen. ff. de liber. hom. exhib.* & iſtam limitationem pro ſingul. commendat D. Iaſon *in auth. ſacramenta puberum. in 4. col. verſ. ſequitur in text. C. ſi aduerſ. vend. & in l. properandum. §. 1. in 2. notab. C. de iudic.* vbi alio modo limitat, quando malitia ſuppleret ætatem, *facit hic quæ latè & ſubtiliter tradit Socinus in l. 1. §. 1. in 1. & 2. col. ff. de acquir. poſſ. & D. Alex. in addit. ad Bart. in d. l. 1. de nouat.* Cot.

PVPPAE ſimulachra quædam erant ſeu imagines, quæ puellarum forma & amictu inſignitæ, quæ maximè ſunt in delicijs puellis: Antiqui autē puppam appellabant, quam nos hodie puellam, & puppum puerum. Perſius *Satyr. 2.*

Dicite Pontifices, in ſacris quid facit aurum?
Nempè hoc, quod Veneri donatæ à virgine puppæ.

Puellæ etenim cum nuptias capeſſere vellent, aut virginitatem eiurare, Veneri in templo puppas dicabant: quemadmodum pueris mos erat, cum ex pueritia excederent, laribus dijſq; familiaribus & domeſticis bullam ſuſpendere: vnde ipſe Perſius, *Satyr. 5.*

Bullaque ſuccinctis laribus donata pependit.

De puppa ſic Martial. *epigram. lib. 4.* de Cærelia & Gellia.

Dicit ſe vetulam cum ſit Cærelia puppa.
Puppam ſe dicit Gellia, cum ſit anus.

Brech. in l. non eſt pupillus. ff. de verb. & rer. ſignif. Pompon. pupillum definit, qui cùm impubes eſt, deſinit in patris poteſtate eſſe, aut morte, aut emancipatione, *l. 239. ff. de verb. ſig.* Planè pupillus nō appellatur, qui adhuc in vtero eſt, *l. 162. eod. tit.* Hic enim ne vix quidem animal eſt, ſed tantùm ſpes animalis. A pupillo pupillaris deſcendit, quod verbum ætati & tabulis adplicari ſolet. Pupillaris ætas 14. anno terminatur, *l. 16. ff. de iure fiſci. l. 7. C. de impuber. l. 3. C. de præſcript. triginta annor.* Eius tres gradus facit Theophil. *in §. pupill. Inſtitut. de inutil. ſtipul.* Infantiam, id eſt, necdum fandi potentem ætatem, proximam infantiæ, quæ iam fandi poteſtatem conſecuta eſt: & proximam pubertati, quæ proximè pubertatem accedit. Briſſ.

PVRA à nuptijs per ironiam dicitur impudica: quod citra nuptias copiam ſui faceret.

PVRA charta ſcriptæ opponitur. *l. 32. §. quod tamen. de legat. 3.*

PVRA haſta, ſiue puræ haſtæ, quibus iuuenes præmij ergo donabātur. Seruius *in 6. Aeneid.* interpretatur ſine ferro, à Zonara *δόρατα ἀσίδηρα* vocantur.

PVRA lanx, cælatæ opponitur, *in l. 6. ff. de rei vind.* vt & argentum purum cælato aduerſum facit Cicer. *6. in Verr.* [Cœnabat ait, apud eum: argentum illi cæterum purum adpoſuerat, & poſt ei negotiū dedit, vt quicquid Haluntii eſſet argenti cælati, aut ſi quid eſſet Corinthiorum, vt omne ſtatim ad mare ex oppido deportaretur.] Et alio loco. [Ne quem putetis ſine maximo dolore argentum cælatum domo quod alter eriperet, protuliſſe, omnia deferuntur, Cybiratæ fratres vocantur, Pauca improbant, quæ probarunt: his cruſtæ aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini excuſſis delitijs cùm argento puro domum reuerterunt.] Plin. *lib. 21. cap. 3.* de lemniſcis [Puri diu fuére: cælare eos primus inſtituit P. Claudius.] Atque ita magis eſt, vt purum argentum apud Plinium *lib. 3. epiſt. 1.* interpretemur, quā quo Cataneus vir doctiſſimus expoſuit modo. Sed pura vaſa apud Columellam. *lib. 12. cap. 4. & cap. 28. ad fin.* ea accipienda ſunt, in quæ nondum quicquam ſit infuſum. Briſſ.

PVRA obligatio, præſens dicitur, quæ neque diem neque conditionem habet, *§. omnis. Inſtit. de verb. obligat. cum aliis ſimilib.* Et Purè, eſt ſine die & conditione, *l. 8. ff. de aud. tut.* Hinc pura libertas, quæ purè data eſt, *l. 59. §. 1. ff. de man. teſt.* Planè in l. 5. ff. de ſolut. Pura obligatio eſt, quæ ſine ſatiſdatione eſt, cui fideiuſſor vel pignus non acceſſit. Et purè ſtipulatus in l. 138. §. vlt. ff. de verb. oblig. dicitur, qui illud aut illud ſimpliciter ſtipulatus eſt, non adiecto eo vtrùm voluerit. Briſſ.

PVRA ſubſtantia dicitur, deducto ære alieno, *l. iubemus. C. de repud.* Spieg.

PVRA toga, quæ à Cicerone dicitur *ἀπόρφυρος*, id eſt, ſine purpura, & *ψιλὸν*, id eſt, iuſtam dici à Plutarcho, Bayfius annotauit. Spieg.

PVRA vaſa ſine emblemate, cælatura, aut incruſtatione. Paulus *in l. ſi rem. de rei vind.* [Quamuis & in vaſis occurrat difficultas, vtrum pura, an cælata ſint, dici oporteat.] Spieg.

PVRE, pro ſimpliciter & abſolutè. Paul. *in l. 5. de doli mali except. in princ.* [Purè mihi decem debes, ea tibi ſub conditione legaui.] Sic apud Cic. *de Inuentione.* Purum iudicium, pro ſimplici, & abſoluto omni exceptione. Sp.

PVRE, & ſub exceptione, opponuntur, *in l. ſi proprietarius in fin. ff. de damn. infect.*

PVRGARE, eſt & ſe excuſare, & innocentiam ſuam oſtendere, *l. is qui reus. ff. de publ. iud. l. vlt. de acquir. rer. dom. cum ſimil.* Purgare officium ſeruorum ſuorum, *apud Calliſtrat. l. 1. ad Silan.* Item purgare prouinciam, malis hominibus, *l. præſes. ff. de offic. præſid.* Spieg.

PVRGARE multa ſignificat. Purgare moram, emendare, *l. 8. l. 14. ff. de nouatio.* Tunc autem debitor moram purgare dicitur, cum interpellatus aliquando dare noluit, poſtea tamen debitum offert: Quo facto proprie atque vſitate purgare moram, eluere, emendare, delere dicitur, *Donell. de mora.* Purgare exiſtimationem, *l. 1. §. quoties. ff. de iniur.* Purgare innocentiam, *l. 22. ff. de iur. fiſc.* Purgare pudorem, *l. 13. ff. de procur.*

PVRGARE riuum, fontem, *l. 1. §. deinde. ff. de fonte.* Briſſon.

PVRGARE viam, inquit Vlpian. proprie dicitur ad libramentum proprium redigere, ſublato eo quod ſuper eam eſſet, *l. 1. ff. de via publ.* Hot.

PVRGARE ſe ſolebāt olim ſuſpecti de crimine: aliàs duello, *l. 2. de purgatio. vulg.* aliàs aqua frigida vel feruente, in quam nudi mittebantur, *cap. ex tuarum. de purgatio. canonic.* aliàs ferro candenti, *vt vocat cap. fin. de purgat. vulg.* vel ignito, *vt reſtius in c. Monamen. 2. qu. 5.* Et quanquam exemplum duelli legatur de Dauide & Goliath. *1. Reg. 17.* non admittitur tamen hodie talis monomachia, *l. 1. C. de gladiator. c. 2. de purgat. vulga.* Quum enim iſtis cruciatuum adflictionibus DEVS tentaretur, meritò fuerunt abrogatæ: & introducta eſt purgandi formula talis, vt delatus apud Magiſtratum adhibeat ſeptem, vel pro qualitate rei pauciores, qui teſtimonium innocentiæ illius ideò præſtare poſſint, quia & fide ſint digni, & propter vicinitatem compertam habere poſſint veritatem, *cap. ex tuarum. & c. cum dilectus. de purgatio. canon.* tum ipſe ſuſpectus iurabit ſe tale crimen non admiſiſſe, quod obijcitur. Compurgatores autem iurabunt, ſe credere, quod principalis iurans dicat veritatem, *c. de teſtib. & c. vlt. de purgatio. canon.* Old.

PVRGATIO Canonica. Infamati ex delicto, qui conuinci non poſſunt, debent compelli purgatione canonicā, quæ eſt innocentiæ oſtenſio. Dicta Canonica, quod canonibus inſtituta, inuentaque ſit. *Sebaſtian. Brantius in expoſit. titulorum.*

PVRGATIO vulgaris eſt oſtenſio innocentiæ, vulgò introducta, prohibitaque, quòd hac tentetur Deus, multotieſq; per eam condemnetur abſoluendus. Anch.

PVRGATONIS iuriſdictio, eſt imperij meri, *de quo latius Spec. tit. de iuriſd. omn. iud.*

PVRIFICATIONIS ritus quis fuerit, explicat Cælius *lib. 11. cap. 22. quem vide, &c.*

PVRVM, cui nihil eſt admixtum, *l. ſi rbi. ff. de ſolut. l. librorum. §. chartis. de leg. 3.* Sp.

PVRVM iudicium, cui adiecta non eſt exceptio. Cicer. *de inuent. lib. 2.* [Agit is, cui manus præciſa eſt, iniuriarum, poſtulat is, qui cum agitur, à Prætore exceptionem, extra quam in reum capitis præiudicium fiat. Hic is qui agit, iudicium purum poſtulat: ille qui cum agitur, exceptionem addi ait oportere.] Hot.

PVRVM putum, pro prorſus, ac verè, quaſi dicas, ipſiſſimum eſt: ea dictum forma, qua I.C. dicunt, Sarta tecta. *Vide Eraſm. in Chiliad.* Spieg.

PVRVS honor, qui extra adminiſtrationem eſt, *auth. vt iudic. Præfectura. in princ. collat. 5.* Sp.

PVRVS locus dicitur qui neque ſacer, neque ſanctus, neque religioſus eſt, ſed ab omnib. huiuſmodi nominibus vacat, *l. 1. §. purus. de relig. & ſumpt. funer. Ferret. tit. de rer. diuiſ.*

PVRVS locus interdum inædificato opponitur, *l. vlt. ff. de pign. act.* Quo ſenſu & pura loca Varro *lib. 4. de ling. Latin.*

areas

areas in vrbe appellari ſcripſit. Interdum religioſo, id eſt ei loco, in quem mortuus illatus eſt: Itaq; Purus locus definitur qui neq; ſacer, neque ſanctus, neque religioſus eſt; ſed ab omnibus huiuſmodi nominibus vacat, & profani iuris eſt. *l.2.§.prætor.ff.de religioſ.l.2.l.6.l.9.C.eod.tit.l.1.§.hoc autem.ff.de mort.inf.l.6.§.ſi quis in commune.ff.com.diuid.l.73.ff.de contr.ab.emp.§.religioſum.Inſtit.de rer.diuiſ.* Ita Purum monumentum accipio *in l.5.in fin.ff.de religio.l.5.§.conceſſa.ff.de donat.inter vir.* Briſſ.

PVRVS putus ſycophanta, hoc eſt, merus, in quo nihil probitatis eſt ex omni vitio concretus: qualis delator & calumniator eſſe debet.

PVRPVRAE appellatione, omnis generis purpuram contineri puto, inquit, Vlpian. *de lega.3.* Idem ait, Purpuræ appellatione coccum non continebitur. Quod ſi verum eſt, non prorſus eadem ſentire videbitur Matthæus, de veſte qua induerunt perfidi Iudæi Seruatorem noſtrum, cum Marco & Ioanne. *de quo latius diſſerit Bayſius cap.3.in de re veſtiar. Quare, Coccina veſtimenta.* Purpura ſi quidem, vt fatentur omnes, piſcis eſt è concharum genere, qui florem illum tingendis veſtibus expetitum in medijs faucibus habet. Coccos, vt Dioſcorides *lib.4.* inquit, cuique nemo aduerſatur, ſarculoſus paruus frutex eſt, cui grana ſeu lentes adiacent. His colorem coccineum fieri, eoque infecta veſtimenta Coccinea appellari cenſet Brodæus *Miſcellan.lib.1.cap.8.* Item purpura, pro magiſtratibus interdum ponitur: quorum olim inſigne erat apud Romanos, vt & poſt amiſſam libertatem, cum Imperatorum, tum Regum permanſit, *l.1.C.nulli lic.in fr.lib.11.in verb.Chlamydib.& l.1.C. quæ res vendi. non poſſ.l.penult.C.de Conſ.lib.12.* Purpurati autem hi, qui apud Principes dignitate antecellebant, dicebantur. Nam illis Purpuræ vſus concedebatur. *Vide Bartol. in l. ſi quis naui. cum.C. de murileg. libr. 12. Bayſius plura de purpura precio & vſu congerit.* Spieg.

PVRPVRAE venditio quibus prohibita fuerit, & qui vendere vel mercari vetentur, ex conſtitutione Gratiani, Valer. & Theod. liquet, quæ eſt huiuſmodi. [Comparandi ſerici facultatem, omnibus ſicut iam præceptum eſt, præter comitem Comiciorum, etiam nunc iubemus auferri.] Erat enim harum rerum mercaturis quidam præpoſitus à principe, qui Comes commerciorum, appellatur. Hoc autem erat, quod ſerici, vt nec purpuræ conceſſus erat priuatis vſus, ac ne quidem huius tingendæ aut vendendæ facultas data. Ita enim ijdem Imperatores alia ſua conſtitutione, [Fucandæ atque diſtrahendæ purpuræ vel in ſerico, vel in lana, quæ blatea, vel oxoblapta atq; hyacinthina dicitur, facultatem nullus poſſit habere priuatus. Sin autem aliquis ſupradicti muricis vellus vendiderit, fortunarum ſuarum & capitis ſciat ſe ſubiturum eſſe diſcrimen.] Vellus Muricis appellat lanam infectam murice. Blateum autem dicitur Purpureum. Nam quod Eutropius dicit *in Neron* [ret:bus aureis piſcabatur, quæ blateis funibus extrahebat.] Suetonius ita, [Piſcatus eſt rete aurato, purpura coccoq; funibus nexis, &c.] Oxoblapta verò quæ dicatur, vide ſuprà *Oxoblapta, &c. Coman.lib.7.c.7.nu.1.&c.*

PVRPVRA Tyria rubea eſt, quam Tyrus inſula procreat. *Vitru.lib.7.c.13.Plin.lib.5.c.19.* de qua Iuſtinia. *in §.ſi quis. Inſt.de act.* Hot.

PVRPVRARII *in l.7.C.de excuſ. mun.* negotiatores purpuræ πραγματευόμενοι τὴν πορφύραν. Spieg.

PVSILLA pecunia. Vlpian. *de pecul.l.depoſiti,* [peculium, ait, dictum eſt, quaſi puſilla pecunia, ſiue puſillum patrimonium.] Spieg.

PVSVLATVM argentum, excoctum, igne perpurgatum, obryzum: à puſula, ſi coniecturæ locus eſt, quo nomine ignis acerrimus ſignificatur. Columella *lib.7.cap.5.* [Eſt etiam inſanabilis ſacer ignis, quem Puſulam vocant paſtores.] Alfenus *l.31.ff.locati.* [Veluti quum argentum puſulatum fabro daretur, vt vaſa fierent: aut aurum, vt annuli.] Puſtulatũ Budæo magis placeret: cuius tamen origo verbi æquè obſcura eſt. Sueton. *in Nerone,* [Exegit ingenti faſtidio & acerbitate numum aſperum argentum poſtulatum, aurum obryzum, vt plerique omnem collationem palàm recuſarent.] Verùm quid ſi & hic quoque Puſulatum legendum eſt? quare melius erit Amplius pronunciare. Nam quod Alciatus Poſtulatum vtrobique reponit, id nos vt commentum homine docto indignum aſpernari, quàm refellere malumus. Hot.

PVSTVLATVM argentum, Alphen. *in l. in nauē Saufeij. ff. locati.* [Veluti cum argentum puſtulatum fabro daretur.] Pro purgatiſſimo & excoctiſſimo poſuit Tranquillus: cuiuſmodi aurum obryzũ à Græcis appellatur τὸ πολλάκις ἑψηθὲν, hoc eſt, multipliciter excoctum. Budæus putat, hic & paſtillatum legi poſſe, vt informe argentum, infectumque aurifici eſſe datum intelligamus. At nihilo ſecius tamen, puſtulatum, legendum probat. Dici autem volunt poſtulatum argentum, à puſtulis, quæ in argento cælato in aſpredinem quandam exciſæ viſuntur, ſimiles illis puſtulis, quæ ex verruca, vel ſudore naſcuntur. Puſtula verò, ipſa argenti puri maſſa vocatur, *vt in hac dictione teſtatur Nebriſſ.*

PVTAMEN, dicitur rei alicuius purgamentum. Nam quidquid ex aliqua re proijcitur, id putamen appellatur.

PVTARE alium eſſe prætorem præ alio. *Vide l.2.ff.de iud.* Spieg.

PVTARE pro nihilo, Nihili æſtimare, aut facere. apud Cic. haud infrequens.

PVTARE quod factum eſt, non eſſe, & ignorare. æquipollent. *l.qui fundum.§.ſeruus.ff.pro empt.* Alber.

PVTARE, transfertur etiam ad incorporalia: Vt, putare rem dicimus eleganter, pro cogitare de re, & diſputando declarare, quid res ipſa velit. Terentius *in Adelph.* [Mitto maledicta omnia: rem ipſam putemus.] Die ſach erwegen.

PVTARE, pro conferre, rationem ſubducere. Plautus *in Aulul.* [Putatur ratio cum argentario.] Papin. *in l.liberto, vel amico.ff.de neg.geſt.* [Qui aliena negotia, inquit, gerit, vſuras præſtare cogitur, eius ſcilicet pecuniæ, quæ putatis neceſſarijs ſumptib. ſupereſt.] Die rechnung machen. *l.Thais. §.Titius.ff.de fideic.lib.*

PVTARE, vulgò ſignificat æſtimare, opinari (erachtē.) Paulus *in l. Neſennius Apollinaris. ff. negot. geſt.* [Igitur, inquit, in re facti faciliùs putabo, auiam vel hæredes eius audiendos.]

PVTARE autem arbores Græci κλαδεύειν vocant. Leontinus apud Caſſia. *lib.10* γινώσκειν χρὴ μετὰ τὴν κορυφολογίαν ἰσθῖναι καὶ τὰ μεγάλα τὰ μικρὰ ἐπὶ γῆς καθ. *prior infrà Putari.*

Hinc putatoriæ falces, quæ putādis arborum ramis deſeruiunt, *apud Paul.lib.4.Senten.tit.6.*

PVTARE lex 12. Tabul. à Modeſtino *in l.25.ff.de ſtatuliberis* dicitur, quòd ita ſenſiſſe eam ex verbis eius colligitur. Br.

PVTARI propriè arbores, viteſque dicuntur. *l.1.§.Labeo.ff.de aqua cottidia.l.1.§.ſiue autem.ff.de noui operis nunciat.* Vnde putator, qui arborum ramos ſtringit, & amputat. *l.31.ff.ad leg.Aquil.l.18.§.de putatoribus.ff.de fund. inſtruct. & apud Paulum lib.3.ſentent.tit.6.& lib.5.tit.23.& apud. Plinium lib.17.cap.8.* Feſtus Pompeius *lib.9.* Imputatum ait, nondum purgatum. Putum enim eſt purum. Vnde putare vites, dicimus, hoc eſt, detrahere, quæ impedimento ſunt ad fructum. Gellius *lib.6.cap.5.* Putare veteres dixerunt, vacantia ex quaque re ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia & aliena auferre, & excidere, & quod eſſe vtile ac ſine vitio videretur, relinquere. Sic namq; arbores & vites, & ſic etiam rationes dictæ putari. Briſſ.

PVTATI ſumptus, pro deductis apud Papin. *de negot.geſt. ſuprà,* Putare pro conferre.

PVTATOR, arborum purgator, qui Plinio eſt Arborator, nullo tamen, vt putant, exemplo. Putatio, quæ vulgò in arborib. emundatio, in vitibus refectio dicitur. Paul. *ad l. Aquil.* [Si putator cum ex arbore ramum deijceret, &c.] Sp.

PVTEA, apud Vlpianum *l.17.§.5.de act. empt.* legi videtur pro PVTEALIA, vt quod ſequitur OPERCVLA PVTEORVM, gloſſa ſit ſub illo verbo ſubſcripta. De quo tamen amplius deliberandum cenſeo. Hotom.

PVTEAL, vt Acron ſcribit, erat locus Romæ ad quem conueniebant fœneratores. Porphyrio verò dicit, ſedem fuiſſe Prætoris prope circum Fabianum, ad quem Scribonius Libo ſedem & Prætoris tribunal collocauit: cuius Ouid Orat. cæteri meminerũt. Vide B Plaut. in 4. Satyr. Perſianã Marlianus, qui nuper edidit elegantem de Antiq. Romæ librum, refert ſe conſpexiſſe numiſma argenteũ eius

Preci, quo denarius, in altera parte, cuius viſitur caput Libonis, cum hac in ſcriptione:

LIBO BONE VINI.

In altera verò, tribunal cum indice;

PVTEAL SCRIBONI. Spieg.

PVTEAL, id eſt, quo puteum operitur, ait Pompon. *in l.14.cum l.ſequ.ff.de act.empt.& vend.* Hotoman. Adde Cuiac. *obſeru.lib.11.cap.2.in princip.* qui ſimiliter ex dictis Pomponij locis fatetur, puteal eſſe putei operculum, quod gloſſæ *περιστόμιον* interpretantur. Et ſubijcit, quod veteres etiam ſigillis exornare ſoliti ſint, vt ille Cicer. locus indicat. [Tibi mando putealia ſigillata duo.] *Vide Cuiac. in ſuprà alleg.loco.*

PVTEANVM, quod ex puteo eſt, vt aqua puteana. Putearius verò, qui puteos fodit. Sp.

PVTEOLANOS, Puteolana matre, *in l.1.ad municip.* Item fundum Puteolanum, *in l.Æmilius.de minorib. Albericus indicat tantum.* A Puteolis fit poſſeſſiuum Puteolanus. Puteoli autem vrbs Campaniæ Italicæ, prius Dicæarchia dicta: ob iuſtum imperium, *vt cap.14.ſcholiorum veterum in primum lib. dict.& fact. Alphonſi regis annotatur: quibus addi poſſunt ea, quorum à Volaterrano fit mentio in deſcriptione Campaniæ, lib.Geograph.6.*Sp.

PVTEOS aperire, teſte Rhodig. poſitū eleganter apud Iuriſcoſſ. pro excauare, *in §.fin.l.fluminum.& ibi, Puteum apertum.ff.de dam.infect.*Spieg.

PVTEVS. Omnis puteus fons, non omnis fons puteus. Vbi enim aqua de terra manat, & vſui præbetur haurientibus, fons dicitur: ſed ſi in promptu & ſuperficie ſit, fons tantùm dicitur: ſi autem in alto & profundo ſit, ita puteus vocatur, vt fontis nomen non amittat. *autor D. Auguſt.tract.15.in Euang.Ioan. Vide Vlpi.cuius eſt lex vnica de Fonte.*Sp.

PVTVM, teſte Feſto, antiqui pro puro dicebant. Vnde putum aurum, putatum dici ſolet, id eſt, expurgatum. Meminit & Nonius. Annotauit & Budæ. *Vide, Purum Putum.*

P Y.

PYCTACIA *in l.actuarij, C. de erog. mili. anno.lib.12.* pro breuibus commentariolis accipiuntur, quæ *eod. tit. in l. excellentia.* Breues vocantur, *teſte Bud. in annotat. prior.* Apud Lampridium *in Alexandri vita,* Pyctacium dicitur album, id eſt, tabella dealbata, in qua nomina iudicum ſelectorum deſcribebantur. Spieg.

PYCTAE, ſunt pugiles. Quod nomen & ad gallinaceos pugnaces tranſlatum eſt. *Idem in l.2. de his qui no. infam. Vide, Athletarum nomine.*

PYRA dicitur lignorum congeries, Virg.*lib.4. Æneid.*

Conſcenditque pyram, dixitque nouiſſima verba.

Brechæus.in l.cum teſtamento.19.de verb.& rer.ſignific.

PYRGVS, vocitatur turricula, orca, fritillus, vaſculum cauitate ſeſſili, in quem tali conijciebantur, antequam admitterentur in alueolum. Horat.

Mitteres in Pyrgum talos.— Martial.

Si per me miſſi, nil niſi vota facit.

Ioan.Bapt.in comment.epiſt.Sid.Apollin.ad Hecit.lib.9.

PYRGOPOLYNICES, miles apud Plautum ſic appellatus, quod ſtaturoſus eſſet veluti turris, æditiorumque vertice ſydera lambat, victorioſus & iactanticulus dictus, à *πύργος* turris Græcis, *πολὺ* multum, *νίκη* victoria. Mallem tamen appellari Pyrgopolyniceen, quod vi poliorcetica, hoc eſt, oppugnatoria, turres multas per victoriam caperet. Satius eſt & ſignificantius, quod per victoriā multijugas turmas, & turmales milites proſterneret, agitaret, obtereret. Pyrgus enim eſt militaris ordo, quadringentos viros complectens. *Ioan.Bapt.in comment.epiſtol.Sid. Apollin.ad Heroinum lib.1.*

PYRRICHA, quæ & Euoplia, id eſt, armata ſaltatio. A quo Pyrrhicharij, vel Purrhicharij dicti *in l.aut damnum.ff.de pœnis.* Sunt autem qui à Græcis *πυῤῥιχισταὶ* dicuntur, hoc eſt, ſaltatores armati. *κόρδαξ* ſaltatio eſt obſcœna & comica. *Bud. in d. l. 2. & l. athletas. de his qui notan. infam. Vide & Rhodig.cap.41.lib.5. Poſtellum de magiſtratibus. Athenienſ. cap 22.*

PYTHONES qui ſunt in Canonicis decretis, Rhodig. indicat *cap.10.lib.5.* Spieg.

Q.

Q.D.E.R.F.P.D.E.R.I.C. Quid de ea re fieri placeret, de ea re ita cenſuerunt. Notæ quibus veteres in Senatuſconſultis perſcribendis vtebantur. *Vide D.E.R.I.C.* Hotoman.

QVA, nominandi caſu non vtimur, niſi in compoſitione. vt aliqua, ſiqua. Quapiam, auferendi caſus eſt. Martian⁹ *in l.diui.ff.de adimen.leg.* [Cum teſtator poſtrema ſcriptura, quapiam ratione motus, peſſimum libertum eſſe adieciſſet.] Spieg.

QVA, pro Qua parte, *l.25.ff.ſi quis omiſſa.* & Qua, pro Quatenus. Qua fine, Quia, Eo quod, *in l.112.ff.de verb.ſignific. l.6.ff. de re iud.l.1.§ ſi pater.ff.de S C.Silan.l.2.creditor. ff. de reb.cred.l.1.ff. de ſenat.l.63.ff.ad leg.Falcid.l.28.ff.ſi quis omiſſa.l.44.in fi.ff.de furt.*

QVA de re, id eſt, quare, *l.pen.C.de metall.*Briſſ.

QVA, pro qua ratione, Celſus *in l.cui ſeruus.25.ff.ſi quis omiſſ.cauſa teſtam.* [Cui ſeruus ipſius ſubſtitutus eſt, ſeruum ſuum adire iuſſit. ſi idcirco fecit, ne legata preſtaret, verùmque præſtabit, & qua hæres eſt, & qua omiſſa cauſa teſtamenti poſſidet ex ſubſtitutione hæreditatem.] Paulus *l. precia rerum.73. ff. ad leg. Falcid.* [Sed nec ille qui filium alienum poſſidet, tantum habet, quanti eum patri vendere poteſt: nec expectandum eſt dum vendat, ſed in præſentia non qua filius alicuius, ſed qua homo æſtimatur.] Cicero pro partim vſurpat, *ad Atticum,* [Quam expedita conſilia tua? quàm euigilata tuis cogitationibus, qua itineris qua nauigationis, qua congreſſus ſermoniſque cum Cæſare.] Noſtri etiam pro, Qua ex parte. vſurpant. Vlpian. *l.2.§.ſi pater.ff.ad Senatuſconſult. Silania.* [Attamen vbi deceſſit, qua extinctum legatum & libertas eſt, Senatuſconſulto fore locum dicit.] Idem *l.falſus creditor.44.in fin.ff. de furt.* [Planè ſi vſusfructus meus in eo ſeruo eſſe cœperit, dicendum eſt furti actionem nō extingui, quia fructuarius dominus non eſt.] Video etiam pro quatenus poſitum à Iauoleno in *l.litus.112.ff.de verb.ſignific.* [Litus publicum eſt eatenus, qua maximè fluctus exæſtuat.] Hot.

QVA, antiquo & eleganti docendi genere poni ait Anton. Auguſt. *lib.2.emend. cap.2.* locosq; indicat in quibus ea vox reperitur in Pand.Flor. pro quatenus, quaſine. quia, eo quòd, *in l.cui ſeruus.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſtam.l.pretia.ff.ad leg.Falcid.l.1.§.ſi pater.ff.de S.C.Silan.l.falſus creditor.in fin.ff.de furt.l.2.§. creditum.ff.ſi cert.pet.l.1.ff.de ſenat.l.item miles.ff.de re iud. l.litus.ff.de verb.ſign.l.ſi reus.ff.de duobus reis.l.vt Alfenus ff. de verb.ſign.l.fructus.in fin.ff.ſol.matr.l.ſi gemina.ff.de arb.furt.caſ.* Prat.

QVA, pro quatenus. Paulus, [Sed nec ille qui filium alienum poſſidet, tantum habet, quanti eum patri vendere poteſt. Sed in præſentia non qua filius alicuius, ſed qua homo æſtimatur.] Spieg.

QVA, aliquando ſignificat tum ſiue partim. *Bud.ex epiſt. Cic.ad Attic.exemplis demonſtrat.*Sp.

QVA de re, modò, propter quam rem. *vt in l.2.ff.de migrando.* Modò pro, de qua agitur. *Vide Bud. in annotat.prioribus.*Spieg.

QVA die, quomodo accipiendum ſit, interpretes tradunt *in l.ſi decem cum petiero.ff.de verb.oblig.*Sp.

QVA fronte poterit hoc deſiderari, id eſt, qua ratione, quo pacto? mit was fugen/oder glimpff. ac ſi dicat, id quidem impudentius poſtulabitur. Verba ſunt Papiniani *in fin.l.ſi plures.2.ff.de admi.tut.* Notum quid velit ſibi illud, Et qua fronte audebis hæc facere? *ſic extr. de appel. c.quo fronte. Vide Eraſm.in chil.explicantem quid ſit, Frontem perfricare.*Spieg.

QVADANTENVS, vſque ad quandam partem, aliquantulum.

QVADRANGVLVS homo, pro perfecto, qualem Plato inquit eſſe difficile reperire. *Vide Bapt.Pium in 4.Lucretij, & Eraſm.in paræmia Quadratus homo.*

QVADRANS erat, autore Plinio, nummulus, qui & triuncis, vel triunx vocatus eſt, à tribus vncijs. Sic etiam ſextans, nummus erat, cum pop.Roman. in funere Menenij ſextantes contulerit, apud Valerium & Plin. Nec mirum eſt, inquit Budę. tā latè verborū iſtorū ſignificationē patere: cū cognita ſit, & connexa ponderū ratio, cū menſurarū ac numerorū rationibus *lib.1. de Aſſe.* Quadrans ſumma etiam rationū dicitur, in qua nihil excurrit, & in qua nulla

ſunt reliqua: id eſt, cum æqualis eſt ſumma accepti, & expenſi. *Vide eundem in annot. prior.* Spieg.

QVADRANS autem ratitus dicitur, quòd vt à Feſto & Plinio ſcribitur, in eo eſſet ſculptæ ratis figura. Igitur ratitus, eſt rate notatus & inſignitus, & ratem habens. *Turneb. aduerſ. lib. 20. cap. 31.*

QVADRANTAL. *Lege, Amphora. & Alc. in l. vinaria vaſa. ff. de verb. ſign.* Dictum autē eſt à quatuor quadra, de quo & Gellius *lib. 1. c. 20. Adrianus Iunius animad. lib. 2. cap. 4.*

QVADRANTARIAM, Quintil. *lib. 8. cap. 6.* mulierem vocat, quoniam vili precio ſui copiam faceret. Hoc nomen Clodiæ Metelli Celeris vxori impoſitum, *vt ex Plutarcho notauit Brodæus Miſcellan. lib. 3. c. 24.*

QVADRATARII, *in l. vnic. de excuſ. artific. lib. 10. C.* qui ſint, ex libello paſſionis beatorum, Claudij, Caſtorij, Nicoſtrati, & Symphoriani, qui arte quadrataria excelluiſſe feruntur, diſcici. Hic autem vno loco ſcriptum eſt, [Et cœperunt artifices quadratarij incidere lapidem ad collyrium columnæ.] Et alio loco, [Tunc cœperunt in nomine Chriſti cauere conchas & pegas, & lacus cum ſigillis & cantharis, cum magna tenuitate artis.] Et aliàs, [Ab eadem hora cœpit Simplicius omnem artem quadratariam cum ferramento ſuo, ſicut Symphorianus bene & rectè operari.] Ex quibus & alijs eiuſdem libelli, quos hic omitto locis eorum artificum induſtriam in columnis ex marmoreis lapidicinis incidendis, marmoribuſque in tenues fruſtas ſecandis & ſigillis, conchis, cantharisque cauandis, & omnibus argumentis ex marmore alijſque lapidibus exprimendis verſatam liquet. Quod etiam Sidonij Apollinaris à me ſubiecta verba comprobant, quæ *lib. 3. epiſtol. ad Secundum,* leguntur. [Sed vide, ait, vt vitium non faciat in marmore lapicida. Quod factum ſiue ab induſtria, ſeu per incuriam mihi magis quàm quadratario liuidus lector adſcribit.]

QVADRATVM lapidem *in l. 6. §. penult. ff. ſi ſeru. vindic.* interpretor quadrangularem, & in ſpeciem quadratam cæſum: quomodo & zonam quadratam Feſtus *lib. 15.* interpretatur. Liuius *libr. 6.* [Capitolium quoque ſaxo quadrato ſubſtructum eſt.] Plin. *lib. 10. epiſt.* [Manent adhuc pauciſſimi arcus: poſſunt erigi quidā lapide quadrato, qui ex ſuperiori lapide detractus eſt.] Briſſ.

QVADRATVM corpus, id quod mediæ eſt ſtaturæ, Celſus *lib. 2.* [Corpus habiliſſimum quadratum eſt, neque gracile neq; obæſum.] Et Columella *lib. 7.* de canibus loquēs. [Probatur (inquit) quadratus potius, quàm longus, aut breuis.] *Brodæus Miſcellan. lib. 4. c. 19.*

QVADRIGA, aliàs pro curru accipitur, quatuor equis trahi ſolito. Aliàs pro numero quatuor equorum qui niſi ſimul iungantur, vehiculum non commodè poteſt agi ad vſum deſtinatum. *l. ſcire debemus. ff. de verbor. oblig.* Oldend.

QVADRIGAE legatum, *de quo Papinian. in l. peculium. de leg. 2.*

QVADRIGARVM nomine, intelliguntur etiam equi qui quadrigas agunt. *l. peculium. §. quadrigæ. de legat. 2.* Eſt Synecdoche locutionis. *Vide Zaſ. in l. ſcire debemus. ff. de verb. oblig.* Spieg.

QVADRIGARVM ſupplicium. Hoc ſupplicij genus ab Hercule inuentum eſſe conſtat, qui florenti adhuc ætate regem Eubœæ Pyrechmon, bellum Bœotijs inferentem victe; victumque pullis equinis ita alligauit, vt in duas diſpertiretur parteſ, *vt refert Plutarch. cap. 13. Parall. De hac re lege Zaleucum libr. 3. rerum Italicarum. Plutarch. cap. 14. Parall. Gellium libr. 20. cap. 1. Virgil. libr. 8. Aeneid. Claudianum in Eutropium.*

QVADRIGATI numi, à notis quadrigarum ſic dicti, qui ante victoriales in vſu fuere, *de quibus Plin. lib. 33. cap. 2.*

QVADRVPEDI ſeruus æquiparatur *in princ. l. 2. ff. ad leg. Aquil.* Sunt paſſim multa in libris Pandectarum, de inhumaniſſima ſeruitutis forma. Cauſam *in Iſagogico, tit. 3.* Old. indicat. Certè ratio naturalis, & iure diuinum præcipiūt, relinqui ſeruis victum, ſicut ait Eccleſiaſticus c. 32. [Aſino cibus, papulum, & virgam: ita ſeruo laborem, victum, & diſciplinam.] Cæterùm Quadrupedem pro pecude accipi annotauit *in commentarijs* Alciatus. Hic ego quadrupedis voce maiora, pecudis minora quadrupedia puto intelligenda, propriéque disiunctiuam particulam à Caio poſitam. Spieg.

QVADRVPES. Quadrupedem pro pecude generaliter accipi annotauit Alciatus *in commenta.* Verùm quadrupedis voce propriè maiora, pecudis minora quadrupedia putat (nec ſine ratione) intelligenda. Spieg. tit. eſt in Pandectis. Si quadrupes pauperiē feciſſe dicatur. Sed & quadrupedis nomine adulteræ & meretrices vocabantur, *vt ex Plauto annotauit Cunnanus libr. 1. cap. 12. numer. 2. Vide ſuprà in dictione, Pauperies.*

QVADRVPLATORES, dicti ſunt criminum publicorum delatores, qui pro delationis præmio, quartam partem in bonis delatorum conſequebantur. Hi enim delationibus faciendis confiſcationes à Principibus impetrant, vt homines interdum inſontes fortunis omnibus euertant, cuiuſmodi patrum memoria multi extiterunt, &c. In quam rem videto latius Budæum *in l. teſtium. ff. de teſtibus.* Alij (inquit Aſconius) dicunt quadruplatores eſſe eorum reorum accuſatores, qui conuicti quadrupli damnari ſoleant aut aleæ, aut pecuniæ grauioribus vſuris fœneratæ, quam conſuetudine: aut eiuſmodi aliorum criminum. *Brechæus in l. iudicaſſe rem. ff. de verb. & rer. ſignific. Adde Turneb. aduerſar. lib. 3. cap. 9.* Delatores verò, ſycophantæ, hoc eſt, criminatores ſunt. *Bud. in l. plurimum. de iur. & facti ignorant. Lege item, Simplariæ venditiones.* Zaſius Quadruplatores alicubi nominat: Scholdrer/ qui lucra ex litibus ſumunt. *Lege Redemptor.* Spieg.

QVAE fructus quærendi, cogendi, conſeruandi gratia parata ſunt, explicantur *in l. inſtrumento. ff. de inſtruct. & inſtru. leg.* Spieg.

QVAE, particula ſubſtantia eſt ſignificatiua; non quantitatis, aut qualitatis, *gloſſ. in l. 1. C. ne ſeru. quæ pro eo quod inter. profer.* Spieg.

QVAE non poſuiſti, ne ſuſtollas. Refertur inter Solonis leges, à Platoneque citatur *de Legibus 11.* Nimirum in eos dictum qui repetunt quod non crediderunt: item qui ſibi poſtulant acceptum ferri, quod non præſtiterunt. *Vidi Chiliad. Eraſm.* Spieg.

QVAE te dare ſpondere oportet. *Vide l. quod te. ff. ſi certum pet.* Spieg.

QVAE tabernarum exercendarum, inſtruendarum piſtrini, cauponæ cauſa facta parataque ſunt, do lego. Vide Pomp. *l. fixta. ff. de fund. inſtr.*

QVAE viuus præſtabam, dari volo. Quid hæc verba ſibi velint, Papini. exponit *in l. Seio. §. medico ſempronio. de ann. leg.* Modeſtinus *in l. Meuia ait, de alim. et cibar. leg.* Sp.

QVAECVNQVE dictio propter generalitatem ad improprios caſus trahitur. Verbo [quicunque hæres.] etiam impropriè hæredem comprehendit: & cum de quibuſcunque contractibus loquimur, etiam de abuſiuis dicimus. *vt tradunt Docto. in l. vnum. §. cognitorum. ff. de quæſt.* quod tamen procedit, cum nulla differentiæ ratio aſſignari poteſt.

QVAECVNQVE ſunt in fundo, pro eo quæ eſſe ſolebant. *l. quæſitum. §. fin. de leg. 3.* Quæcunque, & Quantacunque, maioris ſunt ſignificantiæ quo ad vniuerſalia, quàm verbum Omnis quia iſta propoſitio vniuerſalis [Omnes ſciunt.] patitur exceptionem ſecundùm materiam ſubiectam, *l. omnes. iuncta gloſſ. C. ſine cenſ. vel reliq.* Sed Quiſcunque, Quantuſcunque, ſine delectu ſingularia complectuntur. *l. batiſta ff. ad Trebel.* vbi ſub verbo, [Quantacunque pecunia.] fructus fundorum intelliguntur. Poſſunt tamen exceptionem quandoque pati, ſed rarò. Quia, vt Zaſius ait, nihil in iure noſtro ad punctum redigitur. Spieg.

QVAEDAM dictio non inducit regulam, ſed exceptionem, *vt docet Dynus in l. quidam. ff. de iure codic.* Spieg.

QVAEDAM habere poſſumus, quamuis ea nobis vtilia non ſunt, *vt ait Labeo. l. ei fundo. ff. de ſeruitut.* Spieg.

QVAEREMVS, *in §. fin. l. & hæc diſtinctio. ff. locati.* Accurſ. id eſt, inueniemus, exponit. Senſum ſatis indicat Donatus. Non reperietur, niſi quod quæritur: nō quæritur, niſi quod præſto non ſit. Spieg.

QVAERERE, à Quæ & Res compoſitum eſt.

QVAERERE verbum eſt proprium rerum capitalium pro cognoſcere. quòd qui accuſatur, nocēs ſit, an innocēs, cum conſilio diſquiritur. veteres anquirere dicebant. Cic.

ad Attic.

[illegible] [Senatus cenſuit, vt de ijs qui ob iudicandum [illegible] accepiſſent, quæreretur.] Item *in Miloniana.* [De-[illegible] enim, vt veteribus legibus extra ordinem quæ-[illegible] Hot.

QVAERERE, eſt informationem facere, & legibus [illegible]icare. *Bud. in l. poſteriore. de orig. iur.* Hinc Quæſtio, pro iudicio publico accipitur. Vnde & iudex quæſtionis, Prætor dicebatur. Et Quæſtor, qui iudicijs publicis præerat. Atqui Quærere iudicum & magiſtratuum eſt: inquirere, aliorum.

QVAERERE legibus, apud veteres dicebatur, qui criminum quæſtiones exequebantur, quique quæſtiones publicas exercebant. Plin. *epiſt. vlt. lib. 5.* [Cauſa dilationis Nepos Prætor qui legibus quærit.] Cicer. *pro Milon.* [Decernebat enim. vt veteribus legibus tãtummodò extrà ordinem quæreretur.] Quærere extrà ordinem, eſt diſceptatione compẽdiaria, & litis imagine potius quam lite rem tranſigere, ſeu procedere ſummariè, & ſine ſtrepitu & figura iudicij. Extraordinario enim iure rem perſequimur, quandocunque merum iudicis officium imploramus. *text. cum gloſſ. in l. cum filiusfamilias viaticum. ſi cert. petat. & c. Brechaeus in l. creditores accipiendos. de verb. & rer. ſignific.* Vnde qui rebus capitalibus præerant, olim Quæſtores, vel Quæſitores dicebantur quaſi ἰχνευτὰς, vt Iuſtin. *in Nou. 80.* interpretatur. *l. 2. §. & quia, vt diximus. ff. de orig. iur.* Cicer. *pro Sext. Roſcio.* [Hunc quæſitorem ac iudicem fugiebant, atq; horrebant, in quibus periculum creabatur.] Virg. *6. Æneid.*

Quæſitor Minos vrnam mouet,—

QVAERI liberi vel vulgo vel iure dicuntur, qui vel ex legitimis nuptijs vel ἀνοράλογ ſuſcepti ſunt, *l. 18. ff. de bon. liber. l. 4. C. de ſuis & leg.* Briſſ.

QVAERERE actionem, id eſt, adquirere, & ita dicitur Quærere. *l. 3. C. de rer. permut. l. 7. C. de pact. conuent.* Sic quoque Quærere exceptionem, pro adquirere, *in l. vltim. ff. de except.* Ita Quærere dominium, *l. 24. C. de rei vind.* & Quæri dominium, id eſt, adquiri, *l. 19. ff. de donat. inter vir. & vxor.*

QVAESITAM hæreditatem dicimus, quæ vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, vel ciuili vel honorario iure eſt adquiſita. *l. 9. C. de pet. hæred. l. 14. C. de teſt. milit. l. 14. C. de fideicom.* Briſſ.

In ſeruitute quæſiti dicuntur filij, qui ex ſeruis parentibus nati ſunt. *l. 1. §. 1. ff. ad Tertyll. l. vlt. ff. de adopt. l. 3. ff. de liberali. cauſ.* Per adoptionem etiam quæſitos filios dicimus. *l. 2. §. penult. ff. de ſuis & leg.* Briſſ.

QVAESITOR is eſt, qui præeſt quæſtioni.

QVAESITOR is dicitur, qui quæſtionem habet, hoc eſt, qui inquirendum curat de crimine, de eoq; iudiciũ exercendum. Hic Quæſitor ſedebat pro tribunali, iudices autem in ſubſellijs, omniaq; fermè in poteſtate habebat. *Vide Bud. in l. 1. ad leg. Cor. de ſic.* Sp.

QVAESTIO, eſt appetitio cognitionis, quæſtioniſque [illegible], inuentio. Eſt aliquando dubitatio & diſceptatio. Sunt autem Quæſtiones iuris multæ quæ non regulis & definitionibus, ſed factorum circumſtantijs oſtendi poſſunt. Oldend.

QVAESTIO in Rubr. de Quæſtionibus, eſt tormentum quod reo ad ſcelerum & ſociorum ſuorum veritatem eruendam adhibetur (ein peinliche frag/folterung.) *l. item apud. §. quæſtionem. ff. de iniur. l. 1. ff. de quæſtionib. l. inde Neratius. §. ſed ετſi. ff. ad leg. Aquil.* Hot.

QVAESTIO alia facti dicitur, alia iuris.

QVAESTIO facti eſt, in qua factum necne ſit, quæritur: Iuris autem, in qua de iure ambigitur. veluti cum dicimus, quatenus cuiuſque interſit, in facto, non in iure conſiſtere, *l. quatenus 21. ff. de reg. iuris.* Similiter & diſtinctiones reperiuntur *in l. 1. ff. quæ res pign. l. vlt. ff. de iureiur. l. 6. ff. de ſtatu homi. l. 2. §. vlt. ff. de don. & paſſim in iure noſtro*: vt intelligatur ſolas iuris quæſtiones ad Iuriſconſultos pertinere: alteras verò quæ totæ in coniecturali ſtatu poſitæ ſunt, ab ijs remotas eſſe. vnde illud Cicer. *in Topic.* Nihil hoc ad ius. At Cicero. inquibat Gallus noſter: ſi quis ad eum tale quid retulerat, vt de facto quæreretur. Neque verò prætermittendum eſt, ad facti quæſtiones eas referri, quæ voluntatis ſunt: id eſt, in quibus de voluntate, puta teſtatoris ambigitur. *l. 3. ff. de aur. & argen. legat. l. 41. l. 94. ff. de verbor. oblig. l. 1. 22. ff. de verbor. ſignific. l. 8. §. ſi debitori. ff. quibus mod. pign.* Hotom. *Vide Duar. ad §. Agerius, ſiue ad Scæuolam, & eundem lib. 1. anniuerſ. diſput. c. 41.* Differunt autem quæſtio facti & quæſtio iuris *autore Old. in l. 16. Idem erit. ff. de ſtat. hom.*

I. In quæſtione facti conſideratur, quales ſint circumſtantiæ extrinſecus. In quæſtione iuris perpenditur rectã animi iudicium intrinſecus. *l. iuſtitia eſt. ff. de iuſ. & iur.*

II. Factum eſt infinitum & incertum. *l. natura enim. ff. de præſcr. verb.* Ius verò certum & finitum eſſe poteſt, atque debet. *l. 2. ff. de iur. & fact. ignor.*

III. Ius in facto poſitum eſt, non factum in iure. *l. ſi ex plagis. §. in clino. ff. ad leg. Aquil.*

IV. Quæſtionem facti priorem eſſe oportet quæſtione iuris. *d. l. idem erit.*

V. Error facti excuſat: quia etiam prudentiſſimos fallit, Error iuris non æquè, *l. regula iuris. ff. de iur. & facti ignor.* vbi *Paulus exemplis declarat.*

QVAESTIO numaria, pro iudicio priuato, in quo non de capite, ſed de pecunia diſceptatur. Calliſtratus *l. vlt. ff. ne de ſtat. def.* [D. Claudius reſcripſit, ſi per quæſtionem numariam præiudiciũ ſtatui videbitur fieri, ceſſare quæſtionem.] Hotom.

QVAESTIONEM conſtituere, eſt decernere vt ſcelus vindicetur. *Bud. in l. 1. ad l. Corn. de ſic.* Old.

QVAESTIONEM decernere, id eſt, quod nũc dicimus, ordinare, vt fiat informatio, & vt cõtra delinquentes procedatur. *Bud. a. in prioribus annotat. ad Pandectas.*

QVAESTIONEM ferre, eſt vindicandum facinus iudicibus præbere, & mandare, vel potius ad Senatum referre, vt de vindicando ſcelere extra ordinem Senatuſconſ. & in iudicium res deducatur. *Bud. a. in l. 1. ad l. Corn. de ſicar.* Oldend.

QVAESTIONEM intelligere debemus & tormenta & corporis dolorem, ad eruendam veritatem. Nuda ergo interrogatio, vel leuis territio, huc non pertinet. *Vlpianus in l. item apud Labeonem. ff. de iniurijs.* Oldend.

QVAESTIONEM poſtulare, eius eſt qui iniuriam ſibi factam queritur, aut alteri, quã vindicare ad eum non pertineat. Bud.

QVAESTIONES etiam publicas conſtitutas à Cornelio Sylla Dictatore legimus, de Falſis, de Sicarijs, de Veneficijs, de Parricidijs fuere & alijs auctoribus repetundarum & ambitus publicæ conſtitutæ quæſtiones. Briſſon.

QVAESTIONES itaque publicæ dicebantur iudicia criminalia, quæ per quæſtiones expediuntur. Cicero *Philipp. 2.* [Quid enim (ait) attinebit noua lege quæri de eo, quod hominem occidiſſet, cum eſſet legibus quæſtio conſtituta?] *Old. ad l. 2. §. capta deinde Sardinia. de orig. iur.*

QVAESTIONI præeſſe dicebantur Prætores, qui quæſtionem exercebant. Ita iudex quæſtionis *in l. 1. in princ. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* Quæſtio etiam de crimine conſtituta dicebatur, cùm alicuius criminis inquiſitionem Senatus mandabat. Sueton. *in Iul. cap. 6.* [Quem inter publicas cærimonias penetraſſe ad eam muliebri veſte tam conſtans fama erat, vt Senatus quæſtionem de pollutis ſacris decreuerit.] Briſſ.

QVAESTIONIS verbo etiam, quam malam manſionem Græci dicunt, continebitur, ait Vlpianus in *l. item apud Labeonem. §. quæſtionem.* vinculi genus, vel tormenti ſignificatur, vt apud eundem Vlpianum, *in l. [illegible] ſub tit. depoſiti.* Hominem vinctum, vt de eo quæſtio habeatur, vel ad malam manſionem extenſum. Quo in loco, teſte Budæo, Accurſius malè interpretatus eſt carcerem: vt etiam hoc in loco. Spieg.

QVAESTIONVM genera, de omnibus plane rebus mundanis, cùm in iudicio, tum extraiudicium, tria ſunt: ſcilicet, An ſit? Quale ſit? Quid ſit? Prima quæſtio facti eſt, & probationibus vel coniecturis expeditur, vt veritas appareat. Inde ſunt tituli de Probationibus, de Inſtrumentis, de Teſtibus: & alij id genus. Reliquæ duæ quæſtiones iuris ſunt, quæ per artem boni & æqui explicantur: *cuius fit mentio in l. 1. in princip. ff. de iuſt. & iure.* Quamobrem lex, inter Quæſtionem facti, & Quæſtionem iuris, obſeruari vult diſcrimen. *l. idem erit. ff. de ſtatu hom. l. mora fieri. in princip. ff. de vſur.* elegantiſſimè Vlpianus *in l. cum quærent. ff. de iudic.* [Iudicibus, inquit, de iure dubitantibus,

præſides

præſides reſpondere ſolent: ſed de facto conſulentibus non debent præſides conſilium impertire, &c.] Old.

QVAESTOR apud Græcos dicebatur *κοιαίστωρ, vt teſtatur Procopius lib. 1. de bello Perſi.* eratq; ſummus poſt Principem magiſtratus, qui Principis reſponſa & reſcripta dictabat, omniaq; ciuilia negotia adminiſtrabat, ſicuti hodie apud Gallos Cancellarius. *vt annotauit Balduin. in comment. ſuper proœm. Inſtitu. Inſtitut.*

QVAESTOR. Originem quæſtorum antiquiſſimam eſſe, & pene antè omnes magiſtratus, Vlpian. ſcribit. *in l. 1. ff. de offic. quæſtor.* necnon prætereà Tullum Hoſtilium primò (quanquam idem diuerſas opiniones adferat, cuius Regis temporibus primi quæſtores in Rempublicam venerint) induxiſſe Quæſtores in rempublicam. At originem ipſam, progreſſumque quæſturæ qui pleniùs noſſe cupiat, is Cornelium Tacitum legat, cuius hæc verba ſunt *lib. Annal. 11.* [Iiſdem conſulibus P. Dolabella cenſuit, ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecunia eorum, qui quæſturam adipiſcerentur. Apud maiores virtutis id præmium fuerat. cunctiſque ciuium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus, ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quando prima iuuenta conſulatum, ac dictaturas inirent. Sed quæſtores, regibus etiam tum imperantibus, inſtituti ſunt, quod lex Curiata oſtendit, ab L. Bruto repetita. manſitque conſulibus poteſtas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret. Creatique primum Valerius Poſthumus, Aemilius Mamercus, 63. annos poſt Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Deinde gliſcentibus negotijs, duo facti, qui Romæ curarent, mox duplicatus numerus, ſtipendiaria iam Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Pòſt legē Syllæ viginti creati, ſupplendo ſenatui, cui iudicia tradiderat. Et quāquam equites iudicia recuperaſſent, quæſtura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium, gratuitò concedebatur, donec ſententia Dolabellæ velut venundarent.] Hactenus Cornelius Tacitus. Aſconius quoque Pædianus, [Hæc, inquit, erat prima ſenatoris adminiſtratio, Quęſtorem fieri, & in prouincia curam gerere pecuniæ publicę, in vſus diuerſos erogandæ.] Quæſtores etiā fuiſſe conſtitutos Pomponius Lætus tradit in ſuo, quem de magiſtratibus Romanis conſcripſit, libello, vt pecuniæ publicæ & ærario præeſſent, id quod exiſtimo factum propter inhærentem auaritiam. Cum enim (vt Pompon. ipſe pulchrè declarat) Publicola indignum pecunias publicas inferri in priuatas ædes exiſtimaret, quodque ipſe, aut alius non publica autoritate conſtitutus munus quærendæ pecuniæ daret, ærarium conſtituit ædem Saturni, populoque conceſſit, vt duos Quæſtores creare poſſet, quod factum eſt, primique P. Veturius & M. Minutius creati fuere Quæſtores cuncti populi ærario, & ab eo, quòd acquirendæ conſeruandæque pecuniæ cauſa creati fuerant, Quæſtores dicti ſunt, quod & ſcribit idem Vlpian. *in l. 1. ff. de offic. quæſtor.* Cur autem potiùs apud Saturnum, quàm apud alium locaretur populi pecunia, communis, hanc adfert Macrobius rationem, nimirùm, quòd ſub Saturno fuiſſent cunctis vniuerſa communia. Tempore enim, quo incoluit Saturnus Italiam, fertur in eius finibus nullum furtum eſſe commiſſum, aut quia ſub illo nihil erat cuiuſquam priuatum: nec ſignare ſolum, nec partiri limite campum fas erat. In medium quærebant. Itaque horum Quæſtorum origo 12. Tabul. præceſſit. Alij enim Quæſtores duo, qui conſulibus ad belli miniſteria prę̨ſto eſſent, poſt 12 Tabulas, L. Quintio, Sexto Furio, M. Manlio, & A. Sempronio conſulari poteſtate tribuni militum creati ſuffragio populi fuerūt, vt Liuius tradit. Et hanc magiſtratum (de quo Cicero *in Catone.* Sed tamen hoc queo dicere, non me quidem his eſſe viribus, quibus aut miles Punico bello, aut Quęſtor in eodem bello ſum, conſul in Hiſpania fuerim) Gracchi ambo obtinuerunt, vt teſtatur Feneſtella *de magiſtratibus Roma.* quem citat & memoratus Aſconius Pædianus *paſſim in expoſitionibus orationum Cicer.* quemque Vlpianus ipſe paulo pòſt autorem laudat. Nam Tyberius Quæſtor cum Mancino conſule in Numantinos profectus eſt, & Caius cum Horeſte conſule quæſturam gerens in Siciliam nauigauit. Alij complures hunc etiam magiſtratum geſſere, veluti Sylla, qui cum Mario conſule ad bellum Iugurthinum in Africam iuit. Cęſar autem poſteà huiuſmodi quęſtorum numerum ampliauit, & hi rationem adminiſtratorum confectis tabulis reddebant, & è prouincia ante conſulem more maiorum redire nō poterant. Quod cum C. Gracchus tranſgreſſus eſſet (ante enim Horeſtem ipſum conſulem è Sardinia Romam nauigarat) ea de re apud Cenſores accuſatus eſt. Sed, oratione habita (cuius verba Gellius refert *lib. 15.*) ſic omnium mentem commutauit, vt eum magis iniuriam paſſum, quàm feciſſe contra morem maiorum iudicarent. Conſtituti ſunt & alij Quæſtores, qui iudicijs exercendis, & maleficijs puniēdis præeſſent, quos maleficiorum iudices appellare ſolemus. Qui & quæſitores vocantur. Virg. 6 *Aeneid.*

Quæſitor Minos vrnam mouet. ——

Et hoc modo Quæſtor accipitur in auth. *in tit. de quæſtore. collat. 6* Qui verò capitalibus præeſſent rebus, ij appellabantur quęſtores parricidij. quorum & meminit lex 12. Tabul. Et hi quæſtores propterea conſtituebātur à populo, quòd de capite ciuis Romani iniuſſu populi nō erat permiſſum conſulibus dicere. Quæſtorum igitur alijs ærarij & vrbanæ pecuniæ curam agere, & prouincias exigendis vectigalibus ſortiri (è quæſtoribus enim aliqui prouincias ſortiri ſolebant è Senatuſconſulto, quod Decimo Druſo & Porcina conſulibus, factum eſt, vt ſcribit Vlpianus *in l. 1. ff. de offic. quæſtor.* Vnde Marcus Cicero Quæſtor Siciliam ſortitus eſt, & cum integritate, & diligentia geſſit magiſtratum. Iulio etiam quæſtori vlterior Hiſpania obuenit. (Cuiuſmodi quæſtorum genera apud Gallos, & alias nationes adhuc extant) & alijs nonnunquam etiam maleficia conquirere, negotium traditum eſt, ex quorum exercendis quæſtionibus, quæſtores dictos fuiſſe M. Varro opinari videtur. Sed & à Iuſtiniano nouus magiſtratus inſtitutus fuit, ſub nomine Quæſtoris, ita appellatus à quærendis aduenis: de quo in Nouella de quæſtore. Longe autem alia quæſtura erat, de qua in tit. C. de quæſtor. libr. 12. Cuius munus non niſi doctiſſimis viris decernebatur. *Caſſiodorus lib. 5. epiſt. 4.* Huius magiſtratus dignitas hinc facilè conijcitur. quod in titul. C. de quæſtor. libr. 12. & in l. 1 præponitur magiſtris officiorum, & iubeant Arcadius & Honorius excipi acclamatione vulgi, nec præteriri vt incognitos.

QVAESTORVM enim ſacri palatij ſub Impp. Conſtantinopolitanis magna fuit dignitas & amplitudo. *l. 34. l. 36. C. de appellat.* Hi enim veluti iuſtitiæ cuſtodes, leges tractabant, & petitionibus precibusque ſubſcribebant, & cum Præfecto prætorio ſacris iudicijs præſidebant. Sub eorum etiam diſpoſitione laterculum minus erat, vt *ex l. 32. C. de appell. l. 1. C. de offic. quæſto. Nouell. Valentini. n. 3. & l. vltim. de petit. bonor. lib. 10. C. l. 64. & l. 65. ff. de decurioni. lib. 10. ex Notitia Imperij Romani patet.* Symmach. *lib. 2. epiſtol. ad Auſonium.* [Quæſtor es, memini, conſilij regalis particeps ſcio, precum conditor, recognoſco: adde huc alia mille.] Plura de horum munere & dignitate Caſſiodor. *libr. 6. & alijs locis* quæ de verbo ad verbum ponit Aldobrand. *in proœmio Inſtit. in verbo, Exquæſtori.*

QVAESTORIA decreta, vt Tuſanus annotauit. *libr. 4. epiſtol. Budæicar.* ſunt à quærenda pecunia dicta: id eſt, à quæſtu & capturis, hoc eſt, lucris faciendis. Idem ait, Niſi liber ſextus Decretalium, & Clementinæ eſſent conditæ, & regulæ Cancellariæ, anguſtus erit locus relictus, impetrandis priuilegijs, & vacationibus munerum obeundorum, & ſolutionibus legum Canonicarum, quas diſpenſationes vocant, quæ quotidie dantur Romæ. Quæſtura, Quæſtoris dignitas: ſicut à prætore prætura. Spieg.

QVAESTORIVM dicebatur Quæſtoris tabernaculum in caſtris: quemadmodum Prætorium, Prætoris. Habebatur enim magno in honore Quæſtor. Vnde inſignia quæſtoria nomen traxerunt. Old.

QVAESTVARIAE mulieres, & quæſtuaria corpora, quæ quæſtum corpore faciunt. *l. 4. §. 1. ff. de his qui not. infam. l. 43. §. lenonum. ff. de ritu nupt.* Plaut. *Pœnulo:*

Facerentq; indignum genere quæſtum corpore.

Briſſ.

QVAESTVARIVS, qui quæſtus gratia ludicram artem

tem exercet, *l. athletas. §. 1. & l. 2. in fine ff. de his qui not. infam.* Valle quæſtus eſt actio ipſa atque artificium lucrandæ pecuniæ. Verùm quæſtus nomine nec hæreditas, nec legatum, nec donatio continetur. Olden.

QVAESTVOSVS homo, qui quæſtus & lucri auidior, vndiq; lucella quæritat. *autor Vall.*

QVAESTVM ſcribarum lex Clodia coërcuit. *Lege Plutarch. in Catone.* Spieg.

QVAESTVS intelligitur, qui ex opera cuiuſque deſcendit. *l. 2. & 8. ff. pro ſoc.* hoc eſt, ſi quod lucrum ex emptione, venditione, locatione, conductione deſcendit. deniq; quod non per ſe natum, vt hæreditas, legatum, donatio: ſed labore & opera cuiuſque quæſitum eſt. Minus tamen eſſe lucrum quàm quæſtum patet ex his Ciceronis verbis *in orat. in Piſon.* [Quo quidem in ſpectaculo mira Reipub. æquitas erat: vter eorum perijſſet, tanquam laniſta in eiuſmodi pari lucrum fieri putabat: immortalem verò quæſtum, ſi vterque cecidiſſet.] Hotom. *ex Comm. lib. 7. c. 13.* Non enim quæſtus omne lucrum, ſed id quod opera & artificio quæritur, quæſtus appellatur, à quærendo, adeò vt pro ipſa arte ponatur ex qua nobis lucrum venit. Cicer. [Iam de artificijs & quæſtibus, qui liberales habendi, qui ſordidi ſint, hoc ferè accipimus.] Et in Piſon. [Seſtertium centies Romæ in quæſtu reliquiſti, id eſt, occupaſti, vt vſuris quæſtum tibi facerent.]

QVAESTVS fundi *in l. 22. ff. de inſtr. vel inſtru.* reditus eſt, *vt apparet ex coniunctione. l. 12. §. ſi in agro. eod. tit.* Briſſ.

QVAESTVS illicitus comprehenditur nomine lucri. Vnde luſor etiam ſi multa perdiderit, non poterit prætendere titulum oneroſum. Baldi celebratur verbũ illud; Quidquid ex maleficio quæritur, dicitur eſſe lucrum, ſed illicitum. *l. ſi poſſeſſor. ff. de petit. hered.* iubet reſtituendos quæſtus inhoneſtos, ne vel colore aliquo poſſeſſor lucrum faciat. Spieg.

QVAESTVS pecuniæ, fructus agrorum.

QVALEM ſententiam dicat arbiter, non refert, dummodò dicat quòd ipſi videtur. certiſſima enim ductrix cõſcientia eſt. *Paulus in l. qualem. ff. de recept.* Olden.

QVALI, ſunt caniſtræ vindemię aptæ, ſiue ad comportandas vuas, ſiue ad colandum muſtum. Vlpian. *de fund. inſtr. l. inſtrumenta.* [Quali, inquit, vindemiatorij, exceptorijque, in quibus vuæ comportantur.] Nebriſſ. At verò, Qualus apud Vlpia. *in l. ſed & ſi quid. de vſufruct.* non cophinum ſignat, vt Accurſius exiſtimauit, ſed vas vimineum, per quod vinum guttatim defluit, cum calcatur vua, reliqua verò materia exire prohibetur. *Vide infrà Qualus.* De Quaſillo nonnihil ex idoneis autoribus collegimus interregni tempore. Prudentianum hymnum, *cui initium eſt, Da puer plectrum choreis*: interpretantes in fratris Maij, tum adoleſcentis gratiam, ac ad leniendum, quem acerbiſſimum ex Principis optim. max. (Maximil. I. Imper. Roman.) deceſſu (cui Deo ſpiritum commendanti præſtò eram) accepi dolorem. Sp. *Adde Ferra. in ſuo Actiario iur. ciuil. nu. 3. c. 13.*

QVALIS infinitè ſumitur, Quantum ad quantitatem tantum refertur. *l. certum. ff. ſi cert. pet.* Sp.

QVALISQVALIS, idẽ quod qualiſcunque, Iuriſconſ. *in l. reſcriptum. de diſtract. pig.* [quia ex cõtractu qualiquali obligatione à debitore interpoſita.] *Vlp. in l. 2. ff. de bon. poſ. ſecundùm tab.* Sic qualiterqualiter, pro qualitercunque, *apud Celſum, in l. qui fundum. ff. quemad. ſer. amit.* Sp.

QVALISCVNQVE, cuiuſcunque conditionis. Vlpian. *in l. 2. §. ait prætor. ff. qui ſatiſdare cog.* [Qualiſcũq; fideiuſſor accipiatur, hoc quantum ad facultates, id eſt, etiam non locuples,] Interdum pro malo ponitur, interdũ pro minimo. Obſeruandum autem, quòd hæc verba, [Qualiſcunque, Quantuſcunque, Quantumcunque.] licèt ſint verba maximè effuſa, vniuerſalia, tamen aſtringuntur ad habilitatem meri & nudi facti. Vnde & ſi dixero, [Qualeſcunque nummos mihi dabis recipiam.] ſi dares mihi cupreos, vel ferreos, non cogerer. debent enim aliquo modo eſſe vtiles. *Vide doctor. in l. 2. §. quòd ait. 2. ff. de verb. oblig. gloſſ. in l. 1. C. de fide inſtrum.* Spieg.

QVALISCVNQVE fideiuſſor interdum accipitur, quantum ad facultates, id eſt, etiam non locuples, *teſte Vlpi. in l. 2. ff. qui ſatiſd. cog.* Sp.

QVALIS veruex, talis offa. refertur à glo. *in l. 1. quod iuſſu.* Videtur non abſimilis ſignificationis eſſe illi, Similes habent labra lactucas: cum par pari refertur. *Ex Alcia.* Spieg.

QVALITAS eſt, ſecundum quam quales dicimur. vt aduocatio, procuratio, legatio, paternitas, filiatio, qualitates ſunt: quòd ſecundum eas aduocati, procuratores, legati, patres, filij eſſe dicimur. Diuiditur autẽ qualitas trifariam. In ἕξιν hoc eſt, habitum, affectum, & qualitatem, quæ ſenſum mouet. Habitus, eſt qualitas vel animi, vel corporis, quæ agendi conſuetudine paratur, quo faciliùs & certius aliud agamus, *arg. l. eg uis ſeruis. §. ornatricibus de leg. 3.* Animi, vt Grammatica, Dialectica, Rhetorica, Medicina, Iuriſprudẽtia. Corporis, vt paleſtrica, hiſtrionica, ars pingendi, ars ſagittãdi. Rurſus animi habitus, alius eſt ipſius intellectus, alius voluntatis. Intellectus, vt artes: Voluntatis, vt virtutes & vitia. Affectuum ſunt quatuor, lætitia, dolor, ſpes, metus. Qualitates quæ ſenſum mouent, ſunt, color, ſonus, odor, ſapor: & quæ ad tactum pertinent, duricies, mollicies, calliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas. His de rebus ſcripſi iuuenis. *& in Stoica Capnionis progymnaſmata, & in perquam elegans Pici carmen Stauroſtichon, D. Maximiliano dicatum.* Spieglius. *Adde Franci. Balduin. catech. fin. iuris ciuil. cap. 4.*

QVALITAS argumenti, vel negotij, quod vulgus dialecticorum vocat, ſecundum materiam ſubiectam. & qualitas, pro conditione, *in l. ob carmen. de teſtib.* Sp.

QVALITAS falſa vitiare non ſolet. *l. pen. ff. de reb. dub.* Sp.

QVALITAS in libris noſtris eſt, quæ ſpeciem ex differentibus declarat. itaque quam Vlpian. *in l. hæredes, 21. §. ſed etſi. ff. de teſtam.* numorum ſpeciem appellat, eam Papinianus *in l. qui non, 78 §. 1. ff. de hæred. inſt.* ſpeciem vocat. Similiter Caius *in l. 74. ff. de verb. oblig.* qualitatem demonſtrari ait, cũ certam ſpeciem nominamus: veluti, fundus Tuſculanus, homo Stichus, *& l. ſeq.* Cum vinum Campanum optimum dicimus, ea res, inquit, efficit, vt ea appellatio certi ſignificatiua ſit. Hotom.

QVALITAS prædij dicitur, qua quale ſit illud prædium aſſerimus, & id ex permanentiore & longinquiore habitu, non ex affectione, quæ aut euelli facile aut commutari poteſt: quemadmodum calor in frigidum, aut ſanitas in ægritudinem aliquando permutari ſolet. Neque enim quidquid fundo attributũ eſt, aut accedit quod ſit ex eius vtilitate ius fundi dicitur, neque ex eo qualis nominabitur. vt ſi villam habeam, quæ longos proſpicit agros, cum liceat vicino ædificatis aut altius ſublatis ædibus ſuis, luminibus meis obſtruere, iſta amplitudo proſpectus nõ dicitur ius fundi mei eſſe, neque ob id fundus meus qualiter ſe habet: id eſt, qualis non nominabitur: quoniam iſtud non eſt perpetuum neq; certum, ſed in caſu & in vicini voluntate poſitum. Ratio autem eſt, quia qualitas appellatur Ariſtoteli in Categorijs, ex qua quales nominamur. Id autem non fit ex omnibus qualitatibus, ſed quæ non facilè mutantur & euelluntur. quòd ipſe in vno earum genere ſic oſtendit: Quæcunque accidẽtia ab ijs affectionibus veniunt, quæ permanent, ac difficillimè tolli poſſunt, patibiles qualitates nominantur. Siue enim vi naturæ pallor, aut atror inſint, qualitas vocatur (nam quales ex ijs nuncupamur) ſiue longo morbo, aut ardore, ita vt haud facilè aboleri poſſint, & in omnem ętatem permaneãt, patibiles qualitates etiam dicuntur, ſiquidem ex his quales appellamur: quæ autem facilè diſſipantur & euelluntur, πάθη, id eſt, motiones dicuntur, non autem patibiles qualitates: quia ex ijs nulli quales nominantur. Neq; enim quẽ pudor rubore afficit, ob idipſum ruber dicitur. nec qui metu pallet, pallidus. eo modo non quæcunq; pro tempore adſunt prædijs commoditates, iura prædiorum appellantur: ſed quæ perpetua & connexa ſunt ita, vt nunquam, aut vix tolli poſſint: quia demum hæc iura ſunt ex quibus ipſa prædia qualiter ſe habent. *Commen. lib. 4. c. 7. nu. 8. Brechæus l. quid aliud. & ibi Alciatus ff. de verb. ſign.*

QVALITAS vini, frumenti, olei & nummorum, pro genere & ſpecie dicitur *in l. 21. §. ſed & ſi non eam. ff. qui teſtam. fac. cum l. 78. §. 1. ff. de hæred. inſti. l. 4. ff. de tritico, vino. l. 75. ff. de verb. oblig.* Briſſon.

QVALITATIS nomine Tullium *lib. 1. Acad. quæſt.* cunctanter & cum excuſatione vſum eſſe, Inſulanus obſeruauit. Spieg.

QVALITA-

QVALITATVM aliæ neceſſariæ, aliæ non neceſſariæ. Priores in actione omnino exprimendæ ſunt. vt, Peto decem à pupillo: quia ei mutuaui, intercedente tutoris auctoritate. Hæc qualitas eſt neceſſaria, ad victoriamq́; cauſæ facit. Et hæc interdum à iure præſumitur. *l. non putauit. §. non quæris. ff. de contr. tabul. l. ſi poſt diuiſionem, ſub fin. C. de iuris & facti ign.* De qualitatibus autem non neceſſarijs, perpetuum eſt, vt eas exprimi nihil neceſſe ſit. Si tamen exprimantur, ne vitietur petitio, probandæ veniunt. *l. habebat. ff. de inſtitut.* Spieg.

QVALITERCVNQVE, pro vtcunque, hoc eſt, ſiue bene ſiue malè. Alberic.

QVALLVS vaſis genus eſt, ex viminibus compoſitum, per quod vinum guttatim defluit, cum vua imprimitur. à colando dictum, reliqua vero materia exire prohibetur. Vergil.

--Tum ſpiſſo vimine quallos,
Colaque.--

Apul. *in 4. lib. Aſini aurei*: [Iam fermè, inquit, tertium quallum rumigabam.] Ponitur etiam pro ciſtula, in qua mulieres ponebant penſa lanæ. Hor.

Tibi quallum Cytherea.

& hoc eſt quod decepit Accurſium, qui exponit *in loco illo Iureconſul.* Qualli, id eſt, caniſtri ad vindemiandum in eis. A quallo, per diminutionem fit quaſillus, & quaſillum, qui alio nomine (Græco tamen) Calathus appellatur, ſecundum Feſt. & Seruium ſuper illo Verg. *in Bucol.*

--Tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis. Cotta.

QVALLI, ſunt caniſtra vindemię apta, ſiue ad comportandas vuas, ſiue ad colandum muſtum, vt vult Seruius, inde dicta. Ait nanq; in illud Virg. 2. *Geor.*

--Tu ſpiſſos vimine quallos
Colaq; prælorum fumoſis diripe tectis.

Qualli ſunt per quos vinum defluit, qui & ipſi à colando ſunt dicti. Columella *in horto.*

Ipſe ferens olitor deductos pondere quallos.

Et Cato *de re Ruſtica.* [Ad vindemiam, inquit, parentur qualla & ſarcinentur.] Vlp. *de fund. inſtr. l. inſtrumenta.* [Qualli, inquit, vindemiatorij exceptorijq́;, in quibus vuæ comportantur.] Nebr. *ſuprà Quali.*

QVAM, in collatione aliquando ponitur ſolùm, nec habet quod illi reſpondeat: vt *in l. 3. ff. ſolut. matrimo.* [Sed ſi pecunia, inquit Paulus, ad patrem peruenit, quam filia accepit.] hoc eſt, Ad patrem prius peruenit, quàm filia accepit. Falluntur, qui eo loco pro relatiuo accipiunt. Eodem modo *in l. 2. §. mutui datio. ff. ſi certum petatur.* [Quia in genere ſuo, ait idem Paulus, functionem recipiunt per ſolutionem, quàm ſpecie.] hoc eſt, Recipiunt magis per ſolutionem, quàm ſpecie. Vlpian. *in l. 2. §. ſed ſi dubitetur. ff. de ind.* [Alioquin, inquit, compelletur iudicium accipere, quàm inuenire eos poſſit, qui ſatis pro eo dent.] hoc eſt, compelletur iudicium magis accipere, quàm quòd fruſtra nitatur inuenire fideiuſſores. Oldend.

QVAM, pro magis quàm, vel potius quàm, vt & Anton. Auguſtinus aliquibus in locis obſeruauit, perſæpe ponitur. *l. 2. §. ſed ſi. ff. de indi. l. 2. §. mutui. ff. de reb. credit. l. 7. in princip. ff. de poſ. l. 20. in fin. ff. de adquir. hered. l. 49. ff. de legat. 1. l. 5. ff. de ſuſpect. tutoribus. l. 5. in princ. ff. de doli exceptio. l. 8. C. de indic. l. 18. C. de liber. cau. l. vltim. C. de vſufruct. l. 20. §. hoc interdictum. ff. de noui oper. nuntia. l. 1. ff. de mort. cauſ. donat. l. 6. §. Titius. ff. ad Trebell. l. 21. verſicul. ſed vbi. ff. de heredi. vend. & apud Paul. lib. 4. ſentent. tit. 5. & tit. 6. & lib. 5. tit. 18.* Sic & alij auctores ſæpe loquuntur. Exemplis, quæ infinita prope ſuppetunt ne abutar: illuſtriora duntaxat proferam. Tertull. *lib. 11. aduerſus Marcio.* [Quia bonum ſcilicet fidere in Deum, quàm fidere in hominem.] Et *in Apologet. cap. 8.* [Sed beſtiarum, inquit, opinor hoc munus quàm hominis.] & *cap. 28.* [In ciuitatibus denique apud vos per omnes deos, quàm per vnum genium Cæſaris peieratur.] id eſt, potius quàm per genium. *Sic & in lib. aduerſus Hermogenem & aduerſus Valentin. & in lib. ad Martyres & alibi ſæpe idem auctor loquitur.* Liuius *lib. 3.* [Oratio fuit precibus quàm iurgio ſimilis.] Taci. *lib. 1.* [Verùm quia Romanis Germaniſque idem conducere, & pacem quàm bellum probabant.] Idem *lib. 3.* [Ad Druſum pergit, quem haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorem ſibi ſperabat.] Et paulò pòſt, [Cùm accuſatores ac teſtes certatim perorarent, reſpondente nullo, miſeratio quàm inuidia augebatur.] Et alibi ſæpe. Cenſorin. *in libro de natali*, de Ariſtotele loquens, [Vt mirum ſit ad annos 58. vitam pertuliſſe, quàm vltra nõ pertuliſſe.] Sic & Terentius, ſi vera eſt quorundam interpretatio, locutus eſt *in primo verſu Prologi Eunuchi.* Sic & Claudia. *de bello Gildon.*

---Phalarim tormentaque flammæ
Profuit, & Siculi mugitum ferre iuuenci.
Quàm tales audire choros.---

QVAM pro, antequam *in l. 1. C. vbi cauſæ fiſc.* Briſſ.

QVAM, pro quantum, quibuſdam interpoſitis verbis, cuiuſmodi ſunt, paſſum, valeo, & ſynonymis: obuia paſſim ſunt exempla. Pro valde ponitur in l. 2. C. de his qui veniat. impet. Sic apud Cicer. & nullos non idoneos Latinitatis auctores reperitur.

QVAMSI, id eſt, niſi, *l. 3. §. ſi tamen poſtea. verſ. nam nec. delib. hom. exhib. l. 3. circa fin. in §. ſi ita ſit libertas. ff. de ſtatu lib.* [Non ſtatim perueniet, quam ſi quinquennium præterijſſet.] pro, non aliter vel non prius quam præterijſſet, vel non perueniret niſi. Quam, etiã pro Niſi, accipitur cũ dicimus, Nemo vindicare poteſt quam is, qui. *l. 2. ff. ſi ſeru. vindic.* ex Briſſ.

QVAMCITO, cum aliquo temporis ſpacio, accipiendum eſt. *l. quo enim. ff. rem rat. haber.* Vnde & quamcito commodè fieri poteſt, arbitrio iudicantis relinquitur. *l. 1. ff. de iure delib.*

QVAMDE apud veteres perinde valuiſſe ac quàm comparationis dictionem oſtendit Crinitus *de honeſta diſciplin. lib. 4. cap. 15.*

QVAMDIV, pro quoad. Paulus *in l. illis libertis. de cond. & demonſt.* [Quamdiu adoleſcens ad militiã promoueretur.] an hæc dictio faciat conditionem, Bart. differit, *in l. 1. C. de leg. & in l. 1. ff. de condit. & demonſtra.* Spieg.

QVAMLIBET, haud ſcio an rectè, vt Alber. indicat, pro aliquam, accipitur *in l. 3. in princip. ff. de acqu. poſſ.* ſenſus concinnior videtur, ſi pro Quantumlibet, ſumatur. Spieg.

QVAMPLVRIMO vendere, *apud Cicer.*

QVAM maximam partem. *l. ſi ita quis. ff. de leg. 1.*

QVAMOBREM, *in Authent. de reſtitut. fideicommiſſ. §. quamobrem.* Vnica dictio, quibuſdam etiam tres, quamobrem, modò interrogat, modò idem ſignificat, quòd Quapropter. Spieg.

QVAMPRIDEM, pro, quanto tempore ante.

QVAMPRIMVM, vna dictio, valde citò. *Vide Spec. tit. de diſput. & alleg. §. 4.* Spieg.

QVAMVIS, interdum cauſalis eſt. Alberic. exemplis demonſtrat, & ſimul vbi aduerſetur indicat. *vt in l. qui iuraſſe. in fin. vbi gloſſ. ff. de iureiuran.* Interdum corrigit. *vt in l. vbi autem non apparet. §. illud. verſ. quòd verò. vbi gloſſ. & Doctor. ff. de verb. obligat. Bartol. in l. 3. §. in hac. ff. commod.* Nam particula Quamuis addit prioribus frequentiſſimè. Cicero: [Quis eſt tàm ſtultus, quamuis ſit adoleſcẽs, cui ſit exploratum ſe ad veſperam eſſe victurum?] *l. qui factum. ff. de furtis.* Sp.

QVANDO, id eſt, quo tempore, quandocunq́;, quocunque tempore, quandoque, aliquo tempore. Albericus rectè monet *in dict. Quando, & quandocunque*, de his dictionibus certam regulam tradi non poſſe: ſed eas vel ad modum, vel ad conditionem, vel ad tempus, pro materia, vt aiunt, ſubiecta, tum pro proferentis ſententia referendas eſſe. Spieg.

QVANDO etiam, pro ſi quidem. quoniam ſæpè occurrit apud Iuriſcoſſ. Spieg.

QVANDO, vel cum morietur, vt intelligendum ſit, explicat Azo *in Rubric. de collat. §. porrò. lib. C. ſexto.* Spieg.

QVANDOQVE, in futurum Zukünfftiger zeit. *l. ſed & ſi in §. cùm autem. ff. de Carbo. edict.* Oldend. Et quidem hæc particula communiter longinquum tempus demonſtrat. *vt ex Tacito & Suetonio probat Ferretus ad tit. Inſti. quib. mod. re contrahitur obligat.* Sic videtur vſurpaſſe Iuriſconſ. *in l. ſi culpa. ff. de rei vind. & l. ſi adrogatur. de adopt.*

QVANDOQVE, interpretantur quidam pro aliqua vice. *Inſtit. quibus modis re contrah. obligat. in princip.* Quamuis malit Alciatus, Nori. tex. ſuffragante, eo in loco, Quoniam pro Quandoque legi. Idem antiquis in codicibus ſcriptũ teſtatur hoc modo, [Et quoniam nobis non eædem res,

ſed aliæ eiuſdem naturæ, & qualitatis reddantur, inde etiam mutuum appellatum eſt, &c.] Quanquam indicat aliquos, qui pro aliquo tempore interpretantur. *l. res in dotem. ff. de iure dot.* Old.

QVANDOQVE, aliàs pro certo tempore, vt alia tempora excludantur.

QVANDOQVE pro Quandocunq; non rarò in libris noſtris vſurpatur. Sic Quandoque venerit, id eſt, quandocunque, *in l. 2. ff. de condi. & demon.* & quandoq; liberos habuerit. *l. 18. ff. quando dies. leg. ced.* & quandoque nupſerit, *in l. 30. eod. tit.* & quandoque conditio extiterit, *in l. 28. ff. ad Trebell.* & Quandoque apparuerint, *in l. 13. ff. de leg. 3.* Quandoque inciderint. *l. 9. ff. de legib. Sic & in l. 35. ff. de iureiur. l. 54. ff. ad Trebel. & l. 7. ff. de pact. dot. alib. l. 1. §. hac pœna. ff. quòd quiſque iur. l. 104. §. pen. ff. de leg. 1. l. 6. ff. de tributor. l. 7. ff. de vulg. l. 9. ff. de capit. dim.* Sic Vbique, pro, vbicunque aliàs dicitur. Alibi quandoq; valet aliquando. *vt l. 22. ff. de adopt. l. 8. §. manumiſsionis. ff. de donat. int. vir.* At in tit. quib. mod. re contrah. obligat. quòd ait Iuſtin. [vt quandoq; non eadem, ſed alia eiuſdem generis reſtituantur.] id Caius eandem rem tractans *lib. 2. Inſti.* dixit ſtatuto tẽpore. & ita in l. 42. ff. de iure dot. accipi hæc vox poteſt. & in l. 37. §. nuptura. ff. de leg. 3. & l. 5. §. vltim. ff. de Carb. ed. Hęc autẽ verba, [Quandoq; reſtituas.] hoc ſignificant, cùm primùm potueris. *l. 29. ff. quando dies leg. ced.* Briſſ.

QVANQVAM, coniunctio cauſalis, idem ſignificans quod tametſi. Hanc particulam aliquando ſubſequitur alia particula, tamen, eleganter. *vt apud Vlpian. in l. quanquam. ff de aqu. pluu.* Spieg.

QVANTA pecunia ex hęreditate Titij ad me peruenit, tantam hæres meus Seio dato: hæc verba interpretatur Iabolen. *in l. qui concubinam. §. cum ita, de leg. 3.* Spieg.

QVANTA pecunia ad te peruenit. exponitur *in l. cum ſtipulamur. ff. de verb. ſign.*

QVANTAE ſummæ, *in l. quiſquis. ff. de leg. 3.* teſtator dixit, [Quiſquis mihi hęres erit, damnas eſto dare quantas ſummas legauero.] Ibi teſte præceptore meo Zaſio, intelliguntur ſub nomine ſummarum corpora: & licet verbum Quanti, referatur ad pecuniam propriè, tamen ibi refertur ad corpora. Spieg.

Verbum Quantas, non ad numeratam tantùm pecuniam, ſed & ad corpora pertinet, vt apparet ex relegatione dotis, quæ ita concipi ſolet, [Quanta pecunia ad me dotis nomine peruenerit.] & ſtipulationibus emptę hæreditatis, quæ ita concipiuntur, [Quanta pecunia ad te ex hæreditate illius peruenit.] Vtroq; enim ſermone tam quæ in quantitate, quàm quæ in corpore cõſiſtunt comprehenduntur. *l. 95. ff. de legat. 3. l. 42. §. 1. de legat. 2. l. 2. ff. de hered. vend. l. 7. & l. vlt. ff. de dote releg. l. 50. in fin. ff. de verb. oblig.* Briſſ.

QVANTI conductum erit, aut locatum, *apud Caton. cap. 144. ib. 2.*

QVANTI ea res eſt, ad veram rei, de qua agitur, æſtimationem refertur, non etiam quod intereſt: illud enim plerunque rei precium excedit. Non differt, Quanti eſt, vel Quanti eſſe apparet: id enim eſſe dicimus, quòd probatum eſt, Alciat. ait, Atqui quanti ea res eſt, in edicto, Si quis ius dic. non obtemp. pro eo Quanti eſt offenſio & contemptus iuriſdictionis, accipi oportet. Sic *in l. 1. §. hac actio. ff. ne vis fiat ei.* Quanti ea res eſt, id eſt, quanti expulſio. in *l. ſi procuratori falſo. ff. de condict. cauſ. dat.* communiter interpretantur doctores, ob rem, id eſt, ob liberationem. *teſte Oldend.* Item *in l. 4. §. in eum ff. de damn. infect.* Quanti ea res eſt, id eſt, quanti dãnum eſt negatæ cautionis. Spieg. *Adde Brechaeum in l. inter, de verbor. & rerum ſignific.*

His verbis, Quanti ea res eſt, vel Quanti eam rem paret eſſe. vera rei æſtimatio ſignificatur. *l. 179. ff. de verbor. ſignific.* Nec enim ad id quod intereſt, ſed ad rei æſtimationem verumque pretium plurimum hæc clauſula refertur. *l. 93. ff. de verb. ſignif. l. 8. ff. de in lit. iur.* veluti in edicto, quo res aduerſus eos, qui in turba damnum dederint, actio in duplum quanti ea res eſt, proponitur. *l. 4. §. hac autem actio. ff. vi bonor. rapt.* Et ideo nonnunquam id quod intereſt, & quanti ea eſt, opponuntur. *l. 1. §. vlt. ff. ſi quis ius dicen. l. 4. §. in eum ff. de damno infect.* Nam id quod intereſt, verum rei pretium plerunque egreditur & excedit. *l. 1. ff. de act. emp.* Veruntamen pro re ſubiecta varia fit horum verborum interpretatio. Interdum enim veritatem, id eſt, veram quantitatem, vt in edicto, Qui ſatiſd. cogantur, & in edicto De falſo tutore; Interdum pœnam, vt in edicto quod contra eos, qui in ius vocatos vi eximunt ſcriptum eſt, continent. *l. penult. §. 1. ff. ne quis eum, qui in ius vocat. l. 2. §. vlt. ff. qui ſatiſd. cogan. l. 7. §. 1. ff. quod fal. tutor.* Nec ſemper corporis ipſius, ſed eius iuris, quo de agitur æſtimationem continent, vt in edicto, Quòd metus cauſa, item de dolo, Quanti ea res eſt ſic accipimus Quanti, id eſt, quod metu, doloue extortũ à nobis abeſt, & quod reſtitui oportet: vt ſi proprietas abſit, proprietas: ſi poſſeſſio, ſola poſſeſſio æſtimetur. *l. 14. §. Labeo. l. 21. §. 1. ff. quod met. cauſ. l. 18. ff. de dolo.* Et in edicto De ſeruo corrupto, Quanti ea res eſt, ſic accipitur quantò ſeruus ob id quod corruptus eſt, minoris exiſtat. *l. 9. in fin. ff. de ſeruo corrupt.*

Interdum verò, Quanti ea res eſt, vtilitatem ſignificat, & ad id quod intereſt agentis pertinet. vt in ſtipulatione, Ratam rem haberi, non rei ſtipulandi vel promittendi compendium ſpectandum eſt, ſed quod intereſt eius, qui ſtipulatus eſt, ratum haberi quod geſtum eſt. *l. 2. l. 3. l. 8. §. vltim. l. 19. ff. ratam rem h. b.* Et interdicto Vti poſſidetis, quanti intereſt vniuſcuiuſque poſſeſſionem retinere. *l. 2. §. vlt. ff. vti poſſid.* Similiter in interdicto De itinere actuque priuato, ex his verbis æſtimatur quanti actoris interſit via ſiue itinere non prohiberi. *l. 1. l. 3. §. in hoc interdicto. ff. de itin. actuque priua.* At in interdicto Ne vis fiat ei qui in poſſ. miſſ. cùm ad perſonam domini hæc verba referantur, veram vtilitatem continent, vt quanti verè interſit poſſeſſionem eius rei habere in cuius poſſeſſionem miſſus eſt, tanti is, qui prohibuit, condemnetur. *& l. 1. in princip. §. hæc verba. & l. 2. ff. ne vis fiat ei qui in poſſ.* Briſſon. Itaque cum lex Aquilia ſcripta ſic eſſet, quanti ea res plurimi fuerit, Iuriſconſulti *in l. ait lex, 21. & l. ſeq.* ſcribunt, non ſolum corpus æſtimandum eſſe quanti fuerit, ſed etiam quanti noſtra interfuit. Similiter Vlpian. *in l. 4. §. in eum. ff. de damn. inf.* In eum inquit, quanti ea res eſt, iudicium datur: quod nõ ad quantitatem refertur, ſed ad id quod intereſt. quòd eodem modo licet animaduertere in l. 9. 10. & 11. ff. de ſeru. corrup. l. 3. in fin. ff. vti poſſid. l. quoties, 81. ff. de verbor. obliga. Hinc illæ notæ apud Valerium, Q.E.R.E.T.P.I.R.D.T.Q.D.D.D.P.F. Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatorium dabo. teſtibuſque duntaxat decem denunciandi poteſtatem faciam. Briſſ.

QVANTICVNQVE vnaquęque res erit earum rerum, id eſt, quantum valebit, quantumque erit in re. *§. 2. Inſtit. quibus mod. tollitur obligatio:* paſſim noſtri libri hoc habent, quanti ea res erit *in l. 1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemp. l. item. §. quadruplator. l. ſi mulier. §. qui poſſeſſionem quod met. cauſa. Ferretus d. §. 2. quibus mod. toll. oblig.*

QVANTI id opus erit. Hæc verba apud Iureconſ. *l. 1. §. fin. ſi quis ius dic.* non ad id quod intereſt referenda ſunt, ſed ad veram rei æſtimationem, *vt ſingulariter docet Alcia. lib. 3.* Parerg.

QVANTI iſte æſtimauerit, quid hæc ſibi velit conditio. Iuſtin. exponit *in l. vlt. C. de contrah. emp.* Spieg.

QVANTI in litem actor iurauerit. *l. eius rei. ff. de re iud.* Sp.

QVANTI interſit, & quanti actor iurauerit: inter ſe differre, etiam Fulgoſius cenſuit: & latè oſtendit Duarenus *l. in actionib. nu. 22. de in litem iurando.* nam Iuriſconſulti hæc duo Quanti intereſt, & Quanti in litem iuratum fuerit. tanquam diuerſiſſimas res coniungere ſolent. *l. non ò iudicet. ff. de iudicijs:* & quæ pro contraria ſententia adferuntur, penitus ficulnea ſunt. *Vide Duarenum. d. loc.*

QVANTI in triginta diebus proximis fuit. Hæc verba Vlp. *ad leg. Aquil. l. quemadmodum. in fi.* & ſi non habent verbum Plurimi, ſic tamen accipienda conſtat.

QVANTI maximi, quanti plurimi. Sic Plinius *in epiſtol. fin. lib. 3.* Sic Columella *lib. 12. cap. 31.* Sic Alciatus: ſed propter moram, ait, debitoris, quanti plurimi res valuit, condemnatur, *in l. 2. ff. ſi cert. pet.* Spieg. Etſi autem Quanti plurimi æſtimatio quædã ſortis acceſſio ſit, & ob moram veniat, tamen vſuræ appellatione non comprehenditur. Nam vſurę acceſſio eſt extra ſortem, hæc verò ipſius rei pars: nec eſt extra rem ſed circa rem ipſam *l. ſi ſterilis. §. Cum per venditorẽ. ff. de acti. empt. Hot. lib. 2. de vſuris cap. 5.*

QVANTI quanti benè emitur, quòd neceſſe eſt, dixit Cicer. *in epiſt. ad Atticum lib.* [illegible]. Sp.

QVANTITAS, id quo quantum quid eſſe dicitur, aut indicatur.

Iudicentur. Apelles legibus inſeruiens, diuidit quantitatem in numerum, pondus, & menſuram. Numerus, vt duo, tria, quinque, decem, cētum, mille. Pondus, vt ſextans, quadrans, dodrans, pondius, ſiue as, dupondius, tripondius. Menſura, vt digitus, palma, pes, paſſus, ſtadium, miliare, vlna, hemina, ſextarius, congius, modius, vrna, amphora. Quanquam pleræque res eiuſmodi ſunt, vt & numerari, & ponderari, & menſurari queant: vt piper, & ſimiles. Pleræq; vt ponderari & menſurari: vt butyrum, oleum. Plræque vt numerari & ponderari, vt pecunia: hæc etenim olim fuit appenſa, vnde penſio. *Sententiæ iudicum, ait* Plin. *lib. 7. epiſtol.* numerantur, non ponderantur, id quod videtur ei perquàm abſurdum. Simili ratione motus Iuriſconſ. *in l. 2. de verbor. ſignific.* horas diei ponderat, non numerat: atque vult priores quinque poſterioribus ſeptem præualere, propterea quòd ad quoduis negocium conficiendum, à prandio ſimus ineptiores. Spieg. *Adde Fort. Negotiantia dial. 42. num. 3.*

QVANTITAS plerunq; in iureconſultorũ libris, ſummam pecuniæ ſignificat. *l. 11. ff. de cōpenſat. l. 3. §. plane ff. de contr. & vti. l. 47. §. 1. ff. de in. fiſci. l. 65. ff. de verb. oblig.* Vt plurimum autem ea, quæ pondere numero, menſura cōtinentur, Quantitatis appellatione demōſtrantur. Et ideo à corporibus, quæ neque pondere, neque menſura circumſcribi ſolent, quæ & ſpecies appellant, ſeparatur. *l. 34. §. ſed ſi non corpus. & §. ſed ſi pondus ff. de legat. 1. l. 94. ff. de ſolut. l. 89. ff. de legat. 2. l. 6. ff. ſi cert. pet.* Briſſ.

QVANTITAS etiam modum ſignificat. *l. 94. ff. de verbo. obligat.* in qua quod initio Marcell. quantitatem dixerat, poſtea modũ vocat. Sic quantitatē patrimonij, operis, tranſactionis, legatorum dicimus. *l. 21. in fin. ff. de noui oper. nunt. l. 19. ff de milit. teſt. l. 72. l. 73. ff. ad l. Falcid.*

QVANTITAS in iure ciuili quum opponitur corpori, ſic definienda videtur, res cuius vis ac momentum vel ſolùm, vel præcipuè ſpectatur: corpus vero res cuius materia vel ſola vel præcipuā ſpectatur. Vlpian. *l. 34. §. 2. ff. de leg. 1.* [Eadem ſumma volētē teſtatore multiplicari poteſt. ſed hoc ita erit accipiendum, ſi non certum corpus numorum ſæpius ſit relictum: vt puta centum quæ in arca habet ſæpius legauit. tunc enim fundo legato comparandum eſſe credo.] Paulus *l. 87. ff. de leg. 2.* [Et de quo quæritur precium teſſeræ ſpectandum: quoniam tale fideicommiſſum magis in quantitate, quàm in corpore conſiſtit.] Idem *in l. 1. ff. de cont. empt.* [Electa eſt materia cuius publica ac perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubueniret.] Papi. *l. ſi is cui. 94. ff. de ſolut.* [Siue in ſingulis numis communionē pro indiuiſo quis eſſe intelligat, ſiue in pecunia non corpora cogitet, ſed quantitatem.] Sic Florent. *l. 65. §. 1. ff. de verb. oblig.* Vlpia. *l. 15. §. 3. ff. de re iudic. l. nam et ſi. 13. in fin. & l. ſi ſocius. 16. ff. ſi cert. petat.* Hot. Ac quidē de ſignificatione quātitatis *in d. l. 1. de contrah. empt.* Budæus *in annotationibus* admonuit Paulum qualitatem potius, quam quantitatem dixiſſe. Duarenus autem *lib. 1. anniuerſ. diſputat. c. 6.* tradit quantitatem nummi propriè & rectè dici æſtimationem illam publicè conſtitutam, qua quāti locabilis ſit intelligitur. Cuius quantitatis nota & ſignum eſt character, qui nummo imprimitur, *vt Ariſtoteles lib. 1. politicorum oſtendit.* Et ſic accipiēda ſunt Vlpiani verba *in l. à diuo Pio.* [addicantur ea quātitate.] id eſt, valore (vt vulgo loquimur) & æſtimatione, quanta eſt ſumma quæ debetur, ne ſi forte pluris aut minoris valeant, alteruter, id eſt, debitor aut creditor afficiatur iniuria. Alij aliter interpretantur: nec parum ea verba negocij exhibuere Alciato *parad. lib. 6. cap. 3. & in l. creditor. ff. de reb. cred.*

QVANTITAS pro precio, & valore apud Paulum *lib. ſent. 2. cap. 31.* [Seruus qui furtum fecerit, damnumúe dederit, niſi id pro ſui quantitate dominus ſarcire paratus ſit, noxæ dedi poteſt.] Hot.

QVANTITATES appellantur quæ numero, pondere, & menſura conſtant: quę longè à ſpeciebus differunt, nam quantitates ſingulę propriā ſpeciem non habent, ſed communi ſpecie continentur: *ex Vlpian. l. cum Stichum. 29. ff. de ſolu.* Itaque ſi numus pro numo reddatur, & oleum pro oleo, & vinum pro vino: non aliud pro alio, ſed eadem ſpecies reddi videtur. nam quod in eiuſmodi rebus genere idem eſt, etiam ſpecie idem videtur. *l. 2. ff. ſi cert. petat.* Species verò ſingulæ propriam ſpeciem habent & communi omnes genere continentur: vt Pamphilus & Dauus communi hominis genero comprehenduntur: ſed alius eſt Pamphilus, alius Dauus. Itaque qui illum pro hoc, vel hunc pro illo ſolueret, aliud pro alio ſoluere diceretur. Quantitates numero diuiduntur: *d. l. cum Stichum*, 29. quippe in qua non corpus, ſed vis ac momentum ſpectetur *l. ſi is cui. 9. ff. de ſolut. l. 87. ff. de legat. 2.* Species autem partibus diuiduntur. Hotoman.

QVANTO minoris actiones in iure ciuili duæ reperiuntur, quarum altera ciuilis, altera ædilitia eſt. Ciuilis eſt quanto minoris empturus erat emptor, ſi vitium ſciſſet *l. Iulianus. ff. de act. empt.* Aedilitia eſt, quanto minoris res fuit contractus tempore, quàm quanti empta eſt. *l. quòd ſi nolit. 31. §. ſi plures ff. de ædil. edict.* Per ciuilem actionem emptor ſi nihil daturus fuiſſet, omne quod dedit, recuperat: at per ædilitiam ſi res nullius precij eſt redhibetur. *l. bouem, 43. §. aliquando, eod.* Illa perpetua eſt: hæc verò annua. *l. ædiles, 38. eod.* Hot. Et ſic ferè omnes *ad d. l. Iulian.* tradiderunt, moti quod Iulianus *eo loco*, dicat, ſi tignum vitioſum ſit venditum, & venditor vitium ignorauerit, actione ex empto emptorem poſſe conſequi, quanto minoris empturus fuiſſet, alteram prætoriam ex ædilitio edicto de mancipijs & iumentis propoſitam eſſe intra annum, illam eſſe de cæteris rebus perpetuam, vt de tigno. prætoriam eſſe in id, quanto minoris res eſt. Sic enim verba edicti ſunt: *ædiles aiunt*, aut quanto minoris cum venierint, fuerint: ciuilem quanto minoris quis empturus fuiſſet. *d. l. Iulianus*, inter quæ, inquiunt, plurimum intereſt. Quorum vtrunque falſum eſt. Nam primum, quòd dicunt actionem, quanto minoris edicto ædilium de iumentis, & mancipijs eſſe propoſitam, verè dicunt. Quod addunt de ijs tantum, in eo apertiſſimis ſententijs Iuriſconſultorũ refelluntur, à quibus de ſententia edicti eſt hoc traditum edictum ędilitiũ, & ſi de mancipijs & iumentis conceptum ſit, tamen ſententia ad venditiones rerum omnium pertinere. *l. 1. ff. de ædil. edi.* Quod autem hæc genera ita diſtinguunt, vt prætoriam eſſe dicant in id, quanto minoris res eſt; ciuilem, quanto minoris empturus fuiſſet, ineptiſſimè faciunt, cum inter hæc nihil interſit. Nō enim in edicto ædilitio dicitur, quanto minoris iumenta ſunt, ſed quanto minoris, cum venierint, fuerint. Id autem eſt, quantò minoris empturus quis fuerit. Tunc enim empturus erat, cùm veniebant, & non pluris empturus erat, quàm valebant, & quanti valebant, tanti illum emptam habere æquiſſimũ eſt. Vnde hoc iudiciũ æſtimatoriũ appellatur, quia res æſtimatur quantā verè valuerit, eo vitio affecta, quo tenetur, vt quāto minoris valuit, quam empta eſt, tantum reddatur. Ne multis; illi ædilitiam, quantò minoris eſſe aiunt de mācipijs, & eſſe in id, quantò minoris res fuerit, cum veniibat. Hoc iam nihil aliud eſſe niſi quanto minoris actor empturus fuiſſet, cognoſcant ex eodem Iuliano, *in l. quæ dicitur. de evict.* ex cuius verbis vel cæco apparet, & nihil aliud eſſe, quantò minoris quis empturus fuit, quam id. quātò minoris res fuit, & de mancipio hanc eſſe actionem, quantò minoris fuerit, quòd illi negabant. *Hugo Donellus de ædil. edicto.*

QVANTO minus à Titio conſecutus fuero, dare tātum ſpondes? ſi ita à te ſtipulatus fuero, nō ſolet dubitari, quin ſi nihil à Titio conſecutus fuero, totum debeas, quod Titius debuerit. *Paulus de verborum ſign.* Maffeus.

QVANTO plus adiectio, ad modicā ſummam pertinet. *l. hæc adiectio. ff. de verb. ſign. Curtius lib. 1 coniect. c. 7. tom. 2.*

QVANTVM, ad numerum & pondus, & menſuram refertur. hoc eſt, ad pecuniam, ſpecies, & corpora. *l. cum ſtipulamur. de verb. ſign.* An autem ſic vox Qualitas, quod quidam tradiderunt, Alciatus dubitat. Spieg.

QVANTVM ad ſe ſoluere legem dicitur, qui contra legem facit. *Auth. vt iud. ſine quoque ſuffr. §. illud videlicet. ver. Oportet enim.* Alberic.

QVANTVM intereſt. *l. ſi quis ſeruum. ff. ad l. Aquil.*

QVANTVM in infinitum iurare. *Vide Vlpianum. l. qui reſtituere. §. 1. ff. de rei vindi.* Spieg.

QVANTVM mea interfuit. Paul. *in l. 2. ff. rem rat. haber.* hæc verba declarans, ſic dicit; quantum mea interfuit, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumque lucrari potui. *Pomponius in l. ſi procurator, idem probat. d. tit.* Sp.

QVANTVMCVNQVE, aduerbium, tantum quantum. *de quo Bart. in l. baliſta. ff. ad Trebell.*

QVANTVS maximus. Plinius *epiſt. vlt. lib. 3. ad fin.* [dedit enim mihi, ait, quantum maximũ potuit daturus amplius, ſi potuiſſet.]

QVANTVSQVANTVS, pro quantuſcunque.

QVARE, modò interrogat, modò ponitur infinitè *l. ab omnium. C. de tut. qui non ſatiſ. l. 1. in prin. de lat. libert. toll.* Sp.

QVANTVM ei debes, redde. ſententia incerta eſt. *l. quid tamen. §. ſolut. ff. de recept.* Spieg.

QVANTVM in ſo eſt, & quantum ad ſe pertinet: quid hæc verba denotent, glo. exponit 49. *diſtinct. c. fin.* & Archidiac. Spieg.

QVANTVM queo, pro quod vulgus dicit, tantum quantum. Porrò de dictione Quantum & Quanti, vide Bartol. *in l. ſi ſit legatum in princip. de leg. 1. & in l. 1. de condit. & demon.* Spieg.

QVARTA, deducto ære alieno accipienda eſt. *Papin. §. audita autem. ff. de inoffic. teſt. l. in quarta. ad leg. Falcid.* Sp.

QVARTA quartæ. *l. vnica. C. de latin. libert. toll.* Spieg.

QVARTA quæ in iure noſtro frequentiſſimè appellatur, multiplex eſt: & quadrantem eius aſſis quo de agitur, ſignificat. Præciſè nanque quarta, pro quarta pars ferè nominatur. Quartas igitur literarum ordine deſcribemus. Hot. Quarum prolixiorem tractationẽ qui deſiderat, eam inueniet apud iuris interpretes. *§. ſed quia heres Inſtit. de fideicom. hæred. & ibi Faber & Arethum.*

QVARTA agnatorum erat quadrans hæreditatis inteſtato mortui, quam agnati ſi filij non extabant, nepotibus ex filia auferebant. *l. ſi defunctus. 4. de leg. hæred. lib. Cod. Theod. F.* at ex lege Iuſtiniani quandiu poſteri illi ſunt, quamuis ex fœmina prognati ſint, agnati nõ admittuntur *l. vlt. C. de ſuis & legit.* qua lege quartam illam agnatorum abrogauit.

QVARTA arrogati dicitur, cùm impubes cauſa cognita arrogatus, ſine cauſa tamen emancipatur. tum enim quartam bonorum arrogatoris cum ſuis bonis obtinet *l. Papinianus, 8. §. ſi quis impubes. ff. de inoffi. teſt. & l. 1. §. ſi impubes. ff. de coll. st. l. ſi arrogator, 22. ff. de adopt.* Hoc autem periculi, quod vitæ pupillorum ab arrogatoribus impendebat, euitandi cauſa, inſtitutum eſt. Duo quippe cauenda fuerunt in iſtis adoptionibus: quia duplex ad deprædandum arrogati patrimonium aditus patebat: primùm ſi puer è medio tolleretur: deinde ſi emanciparetur. nam vtroque modo illius bona arrogatori quærebantur. conſtitutum ergo eſt, primùm vt ne arrogator impuberis, eius ante pubertatẽ mortui hæres eſſet: deinde, vt impubes minimùm quartam arrogatoris ſui bonorum partem lucraretur.

QVARTA curiæ dicitur, quadrans eius hæreditatis, quam alienus aliquis (hoc eſt, non ex numero decurionũ) qui curiali ſucceſſit, ſiue ex aſſe, ſiue ex parte ſucceſſit, obtinuit. tum enim conſtitutum eſt vt quadrantem curia poſtulare poſſit, non tamen de ſingulis rebus: ſed ita, vt hæres vniuerſum patrimonium in partes quatuor diuidat: & ſors ducatur, vt vel curia quadrantem, vel hæres dodrantem obtineat. *l. 1. & 2. C. quando & quibus quart. pars. lib. 10.*

QVARTA ex tribus maribus eſt, quæ per S. C. Sabinianum inducta eſt: vt qui ex tribus maribus in adoptionem datus fuerit, ei quarta pars bonorum naturalis patris relinquatur. *§. ſed ea omnia. Iuſtit. de hæred. quæ ab inteſt.*

QVARTA Falcidiæ dicitur in iure, quam hæredes beneficio legis Falcidiæ retinent ex legatis, ſi fortè amplius dodrante in ijs conſumptum eſt à teſtatore. Lex autem id ſtatuit non de ſingulis legatarijs, ſed de vniuerſis: vt ſcilicet legare ita liceret, dummodò pars quarta patrimonij penes hæredem remaneret. Itaq; tametſi plures legatarij ſint, non tamen amplius eis quàm dodrantem licet attribuere. Viciſſim autem non vniuerſi hæredes, ſed ſinguli quartam ex ſua cuiuſque parte retinere poſſunt. modusq; patrimonij, non qui hæreditatis adeundæ, ſed qui tempore mortis fuit, ſpectatur. & antequam ea quarta detrahatur, æs alienum, funeris ſumptus, & precia manumiſſorum ſeruorum detrahenda ſunt. *l. 1. & paſſim ff. & C. de leg. Falci.* Id tamen cum grano ſalis intelligitur, videlicet ſi debitè fecerit inuentarium, aliàs enim non detrahet. *§. ſi verò non fecerit. & ibi omnis doctorum ſchola in Authen. de hæredibus, & Falcid.* Sunt tamen caſus in quibus teſtator, ſi voluerit ipſam Falcidiam prohibere poteſt. *textus & ibi Bart. Baldus, §. ſi vero contra expreſſim in d. Auth. de hær. & Falcid.*

QVARTA fideicommiſſarij dicitur, cum hæres poſt mortem ſuã rogatus eſt hæreditatis ſuæ partem quartam reſtituere. Valet enim fideicommiſſum, perinde ac ſi de hæreditate ſua reſtituenda rogatus eſſet: & eatenus reſtituenda eſt, quatenus hæreditas teſtatoris patitur, ſecundum vulgatam formam iuris, *l. ſi filiusfam. 114. §. vt quis. ff. de fideicom. 1.* Exemplum etiam extat in *l. itatemo, 17. §. Trebellianum, & l. epiſtolam, 75. §. 1. ff. ad Trebell.*

QVARTA filiæ maieſtatis damnati ab Impp. Arcadio & Honorio inſtituta eſt. nam cum olim ad liberos damnati maieſtatis bona pertinerent, *l. eorum. ff. ad leg. Iul. maieſt.* id conſtituit, vt filijs nihil omnino relinqueretur: filiabus autem quotlibet numero eſſent, quarta tantum ex bonis matris ſiue teſtatò, ſiue inteſtatò deceſſiſſent, attribueretur. vt haberent mediocrem potius filiæ alimoniam, quàm integrum emolumentum ac nomen hæredis *l. quiſquis. 5. C. eod.*

QVARTA fiſci quæ ſit, docet Paulus *in l. penul. ff. de iur. fiſc.* Qui tantam fidem accommodauit, vt nõ capienti reſtitueret hæreditatem: ſi deducta parte quarta reſtituit, nihil retinere debet. quadrans autem qui hæredi imponitur ipſius, eripiatur, & ad fiſcum transferatur, vnde dodrantis ſemiſſem ſolum capit, qui ſe detulit.

QVARTA liberorum appellatur, quadrans eius partis hæreditariæ, quæ ſi paterfami. inteſtatò deceſſiſſet, ad eos peruentura erat: qui quadrans liberis, qui vel inofficioſè exhæredatis, vel minorem in partem inſtitutis quàm quantus ille eſt, attribuitur. veluti ſi duo ſint filij, quia legitima cuiuſque pars ab inteſtato eſt ſemis, iccirco ſeſcuncia illis attribuetur: quæ ſemiſſis pars quarta eſt *l. 8. §. ſi quis, l. 25. C. de inoffic. teſt. l. omnimodo, 30. C. de inoffic. teſt. & Nouell. 5. & 22.* Iuſtinianus hunc quadrantem in trientem aut ſemiſſem pro numero perſonarum mutauit. nam ſi duo ſint, ſextantem vterque auferet: quæ legitimæ portionis tertia pars eſt. ſi verò ſex ſint, vncia ſingulis attribuetur: qui eſt legitimæ partis ſemis. *Nouell. 18. & in Auth. nouiſſima. C. de inoffic. teſtam.*

QVARTA matris auiæ curialis à Iuſtiniano inſtituta eſt, vt ſi mater mortui vel auia tempore quo filius, nepoſue moritur, in collegio eiuſdem ciuitatis curialis reperta fuerit, quartam partem ipſorum hæreditatis obtineant. *l. 1. C. quando & quibus.*

QVARTA ſuperſtitis filij dicitur, cum paterfami. vxorem grauidam reliquit: & dubitatur, quot liberos paritura ſit. nam auctores iuris conſtituerunt, vt pars pro tribus in ſuſpenſo maneat, vſque dum mulier pepererit: quarta pars ſuperſtiti filio attribuatur. quod enim fieri non rarò admodum poteſt, ſpectarunt: id eſt, quia fieri poterat, vt tergemini naſcerentur, quartam partem ſuperſtiti filio aſſignauerunt *l. 3. ff. ſi pars hær. petat.*

QVARTA Trebellianica quæ nunc vocatur, Pegaſiana olim fuit. nam Pegaſiano S. C. inſtitutum eſt, vt qui fideicommiſſum, ſiue vniuerſale, ſiue particulare reſtitueret, quadrantem ſibi retinere poſſet. *§. ſed quia. de fideicommiſ. hæred.* vnde intelligi poteſt, quòd lex Falcidia eſt in legatis, id Pegaſianum in fideicommiſſis eſſe. nam quemadmodũ hæres à quo plus dodrante legatum eſt vſque ad quadrantem integrum retinere poteſt: eodẽ modo is qui plus dodrante reſtituere eſt rogatus, ſiue vni, ſiue multis plus dodrante reddere ſit rogatus, quartam ſibi retinere poterit. veluti ſi domum quæ ſemiſſem valeat, Titio: ſeruos qui trientem valeant, Seio. tum enim duas vncias retinebit: non quo ab vtroque ſemunciam vnam detrahat, ſed vt hæc vncia excedens in partes XII. diuidatur, quarum ſex Titius, quatuor Seius auferet, duæ reliquæ apud hæredem remanebunt. Atque hæc quidem inter quartam Falcidiam, & Pegaſianam ſimilitudo eſt: differentia autem illa, quòd in Falcidiam legata non imputantur, in Pegaſianam imputantur. itaque ſi teſtator quadraginta in bonis habens, hæredi centum, Mæuio ducenta, Valerio centum leget: hæres vltra centum quæ prælegati nominẽ retinebit, Mæuio quinquaginta, Valerio vigintiquinq; quartæ nomine detraheſet, at ſi hæredem cui centũ legarit, roget hæreditatẽ reſtituere, centum quidem illa ſibi legata retinebit hæres, quar-

tam

tam autem eo amplius non detrahet. cuius differentiæ rationem animaduerti hanc eſſe, quòd lex Falcidia voluntati præſumptæ teſtatoris ſubſeruiat, eique conſentanea ſit. exiſtimatur enim teſtator legatis hereditatem exhauriens errore id facere, & putare plus in hæreditate eſſe, quàm reuera ſit: crediturque voluntas eius ea fuiſſe, vt hæres aliquid obtineret. At S. C. Pegaſianum directò voluntati teſtatoris aduerſatur. conſtat enim teſtatoris hanc fuiſſe voluntatem, vt nihil apud hæredem niſi nomen ac titulus, maneret: reuera alius hæres eſſet. Cùm igitur aliquo pręmio Senatusconſultum hæredes allicere voluerit aduerſus teſtatorum voluntatem ad hæreditates adeundas, credibile eſt ſatis habuiſſe, ſi quadrans iſte quoquo titulo ad hæredem perueniret. Itaq; Marcianus *in l. in quartam, 91. ff. ad leg. Falcid.* ſiue legatum, ſiue fideicommiſſum datum ſit hæredi, ſiue præcipere, vel deducere, vel retinere iuſſus eſt, vel accepta pecunia hæreditaté reſtituere rogatus ſit, vel conditionis implendæ cauſa fideicommiſſum ei ſit, ea omnia in quartam ei imputari ſcribit: in Falcidiam autem, nequaquam. Atque hæc quidem de quarta Pegaſiana. Iuſtiniani verò conſtitutione, Pegaſiani vis in Trebellianum ita transfuſa eſt, vt iam quarta Trebellianica vocitetur: quoniam hæres vel quartam, vel quod ei deeſt retinere, ſolutúmue repetere poteſt: actiones autem pro rata communicantur. at ſi totá ſponte coactusúe reſtituit, omnium tum commodorum, tum incommodorum ſit expers. *§. ſed quia, de fideicom. libert.* Hot.

QVARTANA febris, quæ ex atra bili, ſeu tumore melancholico putri efficitur. Sic dicta, quòd quarto die reuertatur, & exacerbet, infeſtetque. Nam integro biduo intermittit, & tardè admodú finitur, neminemq; (vt Celſus teſtatur) iugulat. Sed ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger eſt: quod tamen, niſi culpa vel ægri, vel curantis nunquam ſit. Iabolen. *de ædil. edict.* [Qui tertiana, ait, febre, aut quartana, aut podagra vexantur, quiúe comitialem morbum habent, ne ijs quidem diebus, quibus morbis vacant, rectè ſani dicentur.] *Vide, Febris tertiana.* Sp.

QVARTA pars, ſeu triens, quæ vocatur legitima, debita iure naturali, non poteſt eripi liberis: niſi propter certa ſcelera. Quarta autem debitæ portionis ſufficit ad excludendam querelam inofficioſi teſtamen. *l. Papin. §. quoniam autem. ff. de inoff. teſt.* Spieg.

QVARTARII, ſunt Feſto muliones mercenarij, qui quartam partem quæſtus aſſequebantur.

QVARTO nonas Martij. *l. item veniunt. §. pridiè. ff. de petit. heredit.*

QVARTVMVIRI creati erant, quibus deducendarum coloniarum, aut ſi quid nouum nunciatum foret, vt curarent, ne damno Reſpub. afficeretur, obque varia negocia munus mandatum erat. Præter quos fuere Quinqueuiri, agris diuidundis, muris, turribuſque reficiundis, ſæpius vt plebem funebri pecunia eleuarent: vtq; æs alienum pro his qui ſoluendo nó eſſent, de publico ſoluerent: qui menſarij nuncupati. *Alex. de Alex. Gen. dier. lib. 3. c. 16.*

QVARTVS pater, pro abauo. vt & apud Mar. 10. *Ann.* Magnus apud Germanos nobilitatis gradus. Maximus, ad octauum vſque pertingit. Spieg.

QVASI, aliàs veritatem denotat. *l. ſi ante nuptias. ff. ſolu. matri.* Eſt enim particula aſſertiua veritatis, *vt in c. parochianos, iuncta gloſſa. ext. de decimis.*

QVASI, aliàs ſimilitudinem indicat. Pomponius, [ſi alienam rem, inquit, ſciens mulier, in dotem dederit, reddenda ei eſt, quaſi ſuam dediſſet.] *ff. ſol. matri.* Quaſi, dixit, pro, ac ſi.

QVASI, aliàs improprietatem ſignificat. *l. 1. §. voluntatem. ff. d. tit.* Impropriæ ſignificationis exempla ſunt, cùm iuris poteſtas aliquid cenſet eſſe, quod reuera non eſt. In conferenda enim vtilitate ex varijs negocijs humanæ ſocietati, cur non tantum valeat iuris auctoritas, quantum ipſius facti veritas: Itaq; dicimus. I. Quaſi caſtrenſe peculium. II. Quaſi dominium eius, qui à non domino bona fide emit. III. Quaſi poſſeſſioné rei incorporalis. *Inſtit. de rob. corpor. & incorpor. §. 1.* IIII. Quaſi poſſeſſionem eius, qui dolo malo deſijt poſſidere. V. Quaſi ſententiæ inſtar eſt iudicialis confeſſio. *l. 1. ff. de confeſſ.* VI. Quaſi Serniana, *Inſti. de act. §. item Seruiana.* VII. Quaſi ex contractu agere. *Inſti. de actio. quæ quaſi ex contract. naſc. in princ.* VIII. Quaſi ex delicto agere. *Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delict. naſc. in princ.* IX. Quaſi dotalis fundus. *l. 3. ff. de fund. dotal.* X. Quaſi priuilegium, *l. ſi cùm autem. §. fin. ff. ſol. matri.* Old.

QVASI acceſſio intelligitur pater, qui iubet cum filio contrahi. *l. 91. §. an ſi iuſſum. ff. de verb. oblig.* Briſſ.

QVASI dictio ergo ſæpius interpretatur pro tanquam *l. adoptionis. ff. de adop. l. vt ita, in fine. ff. de donat. cauſ. mort. l. item eorum. in princip. ff. quod cuiuſque vniu. nom. l. nec vllam. §. fui. ff. de petit. her. l. 3. in princip. ff. de condict. cauſ. data. Coraſ. §. ſed iſtæ. Inſtitut. de action.*

QVASI alea emi, dicitur, cum captus piſcium, vel auium, vel miſſilium emitur. Emptio enim contrahitur, etiam ſi nihil inciderit: quia ſpei emptio eſt. auctor Pompon. *in l. nec emptio. de contrah. empt.* Perpendendum autem diligenter, quòd cum emo capturam piſcium, ſpes ipſa eſt loco rei. *Id pulchrè declarat Bar. in l. ſi iactum retis. ff. de action. empt. l. cotem. ferro. §. qui maximos. ff. de public. & vectig.* Sp.

QVASI augmentum. Paul. *de petit. hered.* [Quod ſi oues, ait, natæ ſunt, deinde ex his aliæ, eæ quoque quaſi augmentum reſtitui debent.] Sp.

QVASI bonus pater fam. *l. ſi fund. ff. de vſufruct.*

QVASI caſtrenſe peculium eorum dicitur, qui priuilegia militum habent: quales ſunt ſacerdotes & aduocati. Spieg.

QVASI contractus in iure appellantur, qui non propriè contractus ſunt, ſed tantùm ad contractuum ſimilitudinem accedunt. nam vt in contractibus, ſic etiam in hiſce actionibus rei priuatæ negocium geritur. verùm hoc intereſt, quòd in contractibus conuentio interuenit, & voluntas vtriuſque non modò concurrit, verùm etiam declaratur: in his, vnius ſolius actione tum ipſe, tum etiam alter tacitè obligatur: vt facilè appareat, eos ſi minus re ac veritate, at certè, tacitè ac præſumptè, id eſt, ipſo iure contraxiſſe, pręſumitur enim ac iudicatur negociorum geſtor eo animo negocium gerere, vt ex dolo & culpa obligetur: viciſſimq; etiá dominus eo animo eſſe iudicatur, vt lubenter ſe negociorum geſtori obligatum velit ſi quid ſuo nomine impenderit: quare naſci dicitur hæc obligatio, quaſi ex contractu: id eſt, non ex verò & actuoſo (vt ſic dicam) contractu, ſed ex tacito & præſumpto *l. 5. ff. de oblig. & act. l. 2. & 6. ff. de neg. geſt.* Hot.

QVASI decurio hoc dedit, non quaſi domeſtica perſona. *Paul. in l. item eorum. Quod cuiuſque vniuerſ. nom.* Spieg.

QVASI delictum dicitur, cùm culpa punitur ita, quaſi reuera delictum eſſet. Culpa enim propriè à delicto ſic diſtinguitur, quòd in hoc dolus eſt, in illa non eſt. veluti cum iudex malè per imprudentiam iudicando litem ſuam fecit. Imprudentia enim pars culpæ eſt, culpa autem pars quædam delicti, pœna igitur damnato ſic imponitur, vt ſi deliquiſſet: cùm tamen eius factum propriè delictum dici non poſſit. *l. 5. §. ſi iudex. ff. de obligat. & actio. §. 1. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delict.* Hotom.

QVASI delictum dicimus, quando non ex dolo malo, ſed magis imperitia quadam & minus prouidè peccatur. *Vide tit. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi del. naſc.* Sp.

QVASI dominium propriè appellatur, cum res alicui tradita eſt à non domino, iuſto tamé mediante titulo. Impropriè quaſi dominium, appellatur vtile. Sp. *Adde & Coraſium lib. 6. c. 5. Miſcell. nu. 2.*

QVASI dominium duplex. Verum, & putatiuum. Verum, cum eſt verè ſolutum, tranſactum, &c. Putatiuum, cum non verè, accedente tamen iuſta erroris cauſa. vt ſi erraui in facto proprio, putans me ſoluiſſe, vel tranſegiſſe, perſuaſus fortaſſe perſuaſionibus veriſimilibus, *vt ait Apellus*, Spieg.

QVASI dominium, non eſſe tertiam ſpeciem dominij, à directo, & vtili diſtinctam, non vna tantum ratione probat Apellus *cap. 5. de adſin.* Spieg.

QVASI dominus dicitur, qui diu poſſidendo dominus effici poteſt. *Zaſius in l. ſtipulatio. §. hac quoque. ff. de verbor. obligat.* Spieg. Rectius autem Hotom. *§. ſed iſtæ quidem Inſtitut. de acti.* qui quaſi dominum definit, qui perinde habetur, ac ſi dominus eſſet, eodemque iure vtitur, quo ſi dominus eſſet, vteretur.

QVASI dotalis, qui dotali ſeruo legatus eſt, vt ait Paulus *in l. fundus. de fundo do.* Spieg.

QVASI dos quæ à ſeruo ancillæ datur. *l. 39. ff. de iur. dot.* cùm enim matrimonium inter eos non conſiſtat, nec dos eſſe intelligitur. *l. 3. ff. eod. tit.*

QVASI hæredes ſunt, qui vtilibus actionibus à prætore datis in hæreditatem reſtituuntur. *l. 21. §. vlt. ff. quod met. cau.* Et omnes omnino prætorij ſucceſſores quaſi hæredes ſunt. *§. quos autem. Inſtitut. de bonorum poſſ.*

QVASI debita hæreditas, quæ obuenit à parente vel liberto, *l. 10. ff. pro ſocio.* Sic Quaſi à teſtatore relicta dicuntur legata, quæ ſunt relicta teſtamẽto quod inofficioſum pronunciatum eſt, *l. Titia. in fi. ff. de inoffic. teſtam.* Nam, *vt in l. 2. ff. eo. tit.* hoc colore de inofficioſo dicitur, quaſi non ſanæ mentis fuerit teſtator, nõ quaſi verè furioſus aut demens, quia alioquin nullum eſſet teſtamentum. Briſſ.

QVASI inſtitor, & quaſi inſtitoria actio *in l. quicumque. §. ſed & cum fallo. & l. 1. C. quod cum eo qui in alien. poteſt.* Sp.

QVASI maritus. Vlpian. *in l. cum hic ſtatus eſſet. §. ſi quis ſponſam habuit.* [Et Iulianus inquit, tractat hanc quæſtionem in minore duodecim annis, ſi in domum quaſi mariti immatura ſit deducta.] Spieg.

QVASI miniſterio vacuo ſerui vti *l. ſi pendentes. §. ſi ſerui. ff. de vſufruct.* Spieg.

QVASI nulla actio eſt, quæ exceptione repellitur *§. Pomp. ſcribit l. & eleganter. ff. quod met. cauſ.* Spieg. Quaſi poſſeſſio incorporalium veluti iurium appellatur. Propriè enim corporales demum res poſſidentur. *l. 3. §. qui vſumfruct. ff. de vi & vi armat. & Inſt. t. de interdict. in princ.* vbi Theoph. quaſi poſſeſſionem definit ἀσωμάτου πράγματος χρῆσιν. Hæc autẽ quaſi poſſeſſio in incorporalibus quæritur, per vſum & patientiam aduerſarij, ſciente eo contra quem præſcribitur. *l. 2. C. de ſer. & aqu.* Vt enim ſine poſſeſſione, in corporalibus non procedit vſucapio, ita nec incorporalibus, ſine quaſi poſſeſſione contingit. *l. fine. ff. de vſucap.*

Solent autem hac voce actiones vtiles deſignari. Ecce enim hypothecaria actio, quæ creditoribus ad hypothecarum perſecutionem datur, cùm ad exemplum Seruianę, quæ de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis competit, introducta ſit, quaſi Seruiana, & vtilis Seruiana dicitur. *l. 13. §. 1. ff. ad Velleia. §. item Seruiana. Inſtitut. de actionibus. l. 1. C. commun. de legat. l. 1. §. item prædium. ff. de pignor.* Eodem modo quaſi publiciana pro vtili publiciana. *in l. 70. ff. de rei vindic.* Sic quaſi Fabiana vel Caluiſiana *l. vlt. ff. ſi quid in fraud. patro.* Sic vtilem actionem quaſi inſtitoriam dandam dixit Papinianus *l. 10. §. idem Papinia. ff. manda.* quod aliàs dicitur, vtili actione ad exemplum inſtitoriæ actionis agi. *l. 13. §. ſi procurator. ff. de actio. empti.* Hic quaſi damni iniuria actionem pro vtili Aquiliæ actione dixit. Idem Papinian. *in l. 27. ff. de procuratorib.* Et aliàs, vtilem actionem damni iniuria quaſi ex l. Aquil. *l. 51. ff. de furt.* Sic & vtilem actionem quaſi tutelæ *in l. 52. §. 1. ff. de pecul.* dicimus. Et vtilem actionem quaſi domino dari. *l. 22. ff. de aq. & aq. plu.*

Continet etiam hæc vox [Quaſi] rationem diſcriminis diuerſitatis vel decidendi *in l. 63. §. ſi cùm tres. ff. pro ſoc. & l. 33. ff. de obligatio. & actio. l. 5. §. quippe. ff. de his qui deiecer. vel effude. l. 47. ff. de fideiuſſor. l. 6. ff. de exceptionib. l. 36. in fi. ff. de pignorat. actio.* Sed & veritatem plerunq; hæc vox ſignificat. *l. 34. ff. de damno infecto.* Et valet, quod *in l. 5. §. idem Iulianus. ff. de libe. leg.* Briſſ.

QVASI poſſidens, hoc eſt, qui dolo malo, vel lata culpa deſijt poſſidere, aduerſus quem perinde agitur, ac ſi adhuc poſſideret. *l. qui dolo. & l. parem. ff. de regul. iur. l. ſin autem. §. ſed & is qui. ff. de rei vendicat.* Spieg. Et quaſi poſſeſſoris loco conſtitutus dicitur is, qui vsũ cęnaculi accepit, *l. 27. in fi. ff. de donat.*

QVASI pignus eſt quod pignoris loco retinetur, *l. 13. §. offerri. ff. de act. empti.*

QVASI prædo habendus eſt, qui per litis conteſtationem vel denunciationem aduerſarij cœperit intelligere hæreditatem occupatam ad ſe non pertinere. quia fit malæ fidei poſſeſſor. *l. ſed & ſi lege. §. de eo autem. & §. etiam ſi ante litem. de petit. her.* Spieg.

QVASI præuentus *in l. ſi quis poſtea. ff. de iudicijs.* Sp.

QVASI ſententiæ inſtar eſt iudicialis confeſſio. Spieg.

QVASI Seruiana. *Lege, actio Seruiana, ſupra in verbo. Quaſi nulla. §. ſolent.*

QVASI ſub impoſſibili conditione legatum debetur. de quo vide Scæuolæ reſponſum *in l. qui dotem. ff. de dot. præleg.* Spieg.

QVASI ſui hæredes dici videntur aſcendentes, patrui, & fratres. *not. in Auth. de hæred. & Falcid. § ſi verò expreſſim.* Spieg.

QVASI vſucapere accipitur is, qui dicit ſe in ſtatu vſucapiendi fuiſſe, & quaſi habitu, id eſt, aptitudine rem vſucepiſſe, ſi à poſſeſſione non cecidiſſet, petens reduci ſe, & reponi ad rei poſſeſſionem: vt vſucapio perficiatur re ad vſucapionis commodum reſtituta. *Ex enarrat. Zaſiani in §. ſed iſta. Inſtit. de act.* Spieg.

QVASI vſusfructus dicitur earum rerum quæ in abuſu conſiſtunt: id eſt, quæ vtendo conſumuntur. proprietario enim ſatiſdatur. ſatiſdatio verò in corporũ locum apud illum ſuccedit. *l. 2. & 7. ff. de vſufruct. ear. rer. & §. 2. Inſti. de vſufruct.* Hotom.

QVATENVS pro quoniam, quia, *in l. 26. §. ſi is qui. ff. mandati. l. 15. §. item ſenatus. ff. de falſis. & l. 53. ff. de fideicommiſſ. libert. l. 2. ff. ſi quid in fraud. patron. l. 4. ff. de gradib. & adfini. l. 49. ff. de verb. oblig. l. 6. in fin. ff. ſi cert. peta. l. 3. § 1. ff. de in rem verſo. & l. 60. § 1. ff. de ritu nupt. l. 35. in fin. princip. ff. de auro argento lega. l. 14. ff. de aqu. & aqu. plu.* Feſtus *lib. 11.* In hac ſignificatione veteres Quatenus dixiſſe ſcribit, vſitata illis quantum exiſtimo litterarum E, & I, commutatione. Inuenio etiam ſic Quintilianum locutum *lib. 4. Inſtit. cap. 2.* [Sed quatenus, ait, forte quadam peruenimus ad difficilius narrationum genus, iam de his loquamur.] Et Plinium *libr. 3. epiſtol. ad Caninium,* & quatenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur.] Et Sueton. *in Claudio cap. 26.* [Confirmauitque quatenus matrimonia ſibi male cederent, manſurum ſe in cœlibatu.] Briſſon. Interdum Quatenus accipitur pro quouſque: *vt l. grege. §. 2. ff. de pign. & hypoth.* [quatenus vtraq; pecunia debetur.] id eſt, quouſq;. *Connan. lib. 4. cap. 13. nu. 5* Interdum pro, quamdiu, & vſque ad illud tempus quo, *vt Inſtit. §. item qui reipub. & ibi Aldobrandinus de excuſat. tut. vel curat.* Frequentius tamen tam apud Iureconſultos quam Latinos auctores pro, [quantũ.] vel [in quantum.] & [ad quem finem] accipitur.

QVATENVS ad eum peruenit, id eſt, quatenus ex ea re locupletior ad eum hæreditas peruenit, exponente Caio *in l. in hæredem. ff. de dolo.* & gloſſ. *in Auth. de hæred. & Falcid. ad princip.* indicat, hanc particulam denotare cauſam præſentem, præteritam, & futuram. *Vide Bart. in l. 1. ff. de cond. & demon.* Spieg.

QVATENVS facere poſſit, hæc verba innuunt, debere ita fieri deductionem, ne quis egeat: relinquendumque eſſe, vnde ſecundum dignitatem ſuam honeſtè cum familia ſua viuere poſſit. Spieg.

QVATERNATVM feudum in Neapolit. conſtitut. quaternionibus doanæ inſcriptum eſt.

QVATERNIONES à quatuor militum quibus præerant, numero dicti. Act. apoſt. 12. [tradẽs eum quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum.]

QVATVOR Euangelia. Quum vnum duntaxat ſit Euangelium, quòd propriè definiunt eſſe publicam, pridem adeò ac multoties promiſſæ, electiſque diu ac multum expectatæ. demum verò per Chriſtum Ieſum, partæ & exhibitæ ſalutis renunciationem atque prædicationem: quatuor tamen vulgò dici cœptum eſt, nimirum à noſtris illis quatuor ſacris hiſtoricis Matthæo, Marco, Luca & Ioanne, qui dicta & facta ſeruatoris, non omnia quidem, ſed quantum ſatis eſt ad cognoſcendum ipſum Chriſtum & redemptorem noſtrum eſſe, in diuerſis & multum à ſe diſſitis regionibus conſcripſere. Per quatuor hæc autem euangelia Deum teſtem vocabant, qui adminiſtrãdis officijs ab Impp. præficiebantur, *vt clarè patet ex conſtitut. 9. in Nouell. cuius partem ab initio ſuprà recitauimus in dictione Chriſtiuomes.* Ex præfatione D. Lucæ ſatis colligimus, quòd id temporis neque Matthæi tantum extabat Euangelium, aut Marci, ſed multa ferebantur Euangelia, Nazareorum, Thomæ, Matthiæ, ſecundum Aegyptios, ſecundum duodecim, Nicodemi, atque item aliorum: quæ deinde velut apocrypha reiecit eccleſia. *Vide Gelaſium in cano. ſancta Roman. diſt. 15.* Spieg.

QVATVORVIRI, vt triumuiri: quatuoruiratus, ipſa quatuor virorum dignitas. Sp. *vide ſuprà quatuoruiri.*

QVEM,

QVE

QVEM, & quod, adiectum corpori, conditionem facit, *l. quintus. ff. de aur. & arg. leg. & l. ſi ſic. §. 1. de leg. 1.* Sp.

QVEMADMODVM vox, quot modis accipiatur, latiſſimè adnotarunt Bartolus, Iaſon, Alciatus, & nouiſſimè iuris V. conſultiſſimus præceptor Coraſ. *rubr. ff. ſolut. matrim.* quorum verba huc non refero.

QVEMADMODVM, variè accipi in iure Bart. indicat, *in rubr. ff. ſolut. matr.*

QVENQVAM veſtrum, *in l. ſi creditores. C. de pact.* Hæc locutio duorum numero contenta eſt, *l. vbi. de teſtib.* Sp.

QVERELA inofficioſæ donationis eſt, qua poſtulatur vt quod contra officij rationem donatum eſt, reuocetur, *l. 1. & paſſ. C. de inoffic. donat.* Vtriuſque autem hoc commune eſt, vt tum demum concedantur, cum vel alia ratione nulla liberi ius ſuum recuperare poſſunt, vel quadrans hæreditatis eius relictus non eſt: quæ pars legitima dicitur. nam ſi minus eis relictum eſt, quod deerit ſupplebitur, *l. ſi totas. 5. & l. ſi mater. 7. C. eod.* Hot.

QVERELA inofficioſæ dotis eſt, per quam liberi, quorum mater ſecundo ſuo marito vel omnia bona ſua, vel magnam eorum partem dedit, poſtulât vt debita ſibi emolumenta præſtentur, *l. 2. C. de inoffic. dot.* Hoc autem duæ priores inter ſe differunt, quòd prima non niſi & iure facto teſtamento, & adita ex eo hæreditate, & aduerſus hæredem ſcriptum conceditur: *l. Papin. §. ſi conditione. ff. de inoffic. l. ſi imm. §. illud. C. eod.* Secunda verò plerunque & ab inteſtato, & ei qui ab inteſtato hæres eſt competit, *l. 3. C. de inoffic. donat.* Illa reſcindit teſtamentum, & planè ad inteſtati cauſam reuocat, vt nihil ex eo valeat, *d. l. Papin. & l. cum mater. ff. eod.* hæc nunquam reuocat, niſi vſq; ad legitimam tantùm, *l. 1. & paſſ. C. illo tit.* Hot.

QVERELA inofficioſi ſcilicet teſtamenti, ius quoddam eſt reſcindendi teſtamẽtum, donationem, vel dotem in totum captam. An verò querelæ nomine veniat actio, an accuſatio, & eadémne ſit quæ petitio hæreditatis, vel officium iudicis dici debeat, differunt doctores *in l. 2. C. contr. tab. in l. poſthu. §. pen. & l. qui de inofficioſo. ff. eod.* Sed vanè, & teſte D. Oldend. pueriliter. Nam Iuriſcoſſ. promiſcuè appellant aliàs actionem, *vt in l. 2. & l. quemadmodum. ff. de inoffic.* Aliàs accuſationem, *vt in l. ſi inſtituta. & in l. ſi ſuſpecta. ff. eod. tit.* Aliàs vt communiter, querelam, quam vocem modeſtiæ cauſa vſurparunt, ad denotandam hanc actionem: quæ locum quando habeat, ſupra in ſuo ordine indicauimus. Viglius admonuit ἐν τῷ βασιλικῷ Græcos probare conari, querelam eſſe cauſam ipſius actionis, vocareque petitionem hæreditatis de inofficioſo. quemadmodũ enim, quòd quis in teſtamento ſcriptus eſt hęres, cauſam illi petundæ hæreditatis præbet, *l. 1. 2. 3. ff. de petit. hered.* ita & quòd inofficioſè exhæredatus, vel præteritus eſt: & quemadmodum non ipſa hæredis ſcriptio, vel inſtitutio, ſic nec inofficioſi querela actio eſt, ſed actionis cauſa. Sic Orphitianum, Tertyllianumque S. C. cauſam actioni præbent, actiones dici nequeunt: idq; & Scæuolæ auctoritate probant *d. l. qui de inofficioſo. fac. l. ſi quis ſi imm. C. eod.* & Vlpian. qui plura eſſe iudicia petitionis hæreditatis ſignificat. *l. diuus. §. fin. d. tit. de petit. hered.* Plura autem ſunt ex cauſarum diuerſitate. Legitur tamen interdum & inofficioſi teſtamenti actio *d. l. quemadmodum.* ſed & creditæ pecuniæ actio inuenitur: quum tamen nulla ſit propriè creditæ pecuniæ actio, ſed condictio ſignificatur, quæ ex creditæ pecuniæ, id eſt, mutuò numeratæ cauſa procedit. Spieg. Scitè autem, antiqui illi querelam appellarunt, quod de paternis iniurijs conquerentem filium audiri iuſtum eſt & vſitatũ, cum ipſum accuſantem vix quiſquam ferat. Nec verò actionis nudum nomen ſatis efficax videbatur ad infirmandũ teſtamẽtum, quod niſi probata patris iniquitate fieri non poterat. Sic igitur temperarunt iſtud, vt neq; molliorem appellationem, quam pro iudicij grauitate, neque acerbiorem, quam pietas ipſa poſtulat, accommodarent. *Connan. lib. 9. cap. 8. num. 2.*

QVERELA præparata (quæ non niſi extraneis datur, *l. ſi quis ſi imm. l. ſcimus. in fin. C. de inoffic. teſtam.*) dicitur, quæ in controuerſiam aliquo modo perducta eſt. Præparaſſe autem querelam videtur is, qui ad denunciationem, vel actionis editionem proceſſit: multò magis qui litem conteſtatus eſt, *l. quemadmodum. ff. de inoffic. teſt.* Old.

QVERELAE etiam ad magiſtratus deferuntur, cùm eorum officium in his imploratur, quorum actio propoſita non eſt. Sic ſeruos de dominis, ſic patronos de libertis querentes audiunt præſides & præfecti, *l. 3. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. l. 1. ff. de offic. præfect. vrb.*

QVERELAE nomine tres in iure ciuili actiones appellantur: vna inofficioſi teſtamenti: altera quæ ad illius ſimilitudinem introducta eſt, inofficioſæ donationis: tertia, inofficioſæ dotis. de quibus ſingulis proxime ſuprà. Oldend.

QVERELAM habere res dicitur, & perſona. Res, cùm ex ea querela naſci poteſt: Perſona, cum quæritur de iniuria, vel moleſtia aliqua.

QVERELA præparata (quæ non niſi extraneis datur, *l. ſi quis ſi imm. l. ſcimus. in fin. C. de inoffic. teſtam.*) dicitur, quæ in controuerſiam aliquo modo perducta eſt. Præparaſſe autem querelam videtur is, qui ad denunciationem, vel actionis editionem proceſſit: multò magis qui litem conteſtatus eſt, *l. quemadm. ff. de inoffic. teſtam.* Spieg.

QVAERERE hęreditatem plus eſt, quam adire. Suus enim etſi non adit, acquirit tamen hæreditatem. *Gouean. cap. 1. var. lect. lib. 1.*

QVERIMONIA, ſubaudi, Iudicialis, per libelli oblationem intelligitur. *C. de anna. except. l. vt perfectius. fin. regus. l. ſi quis ſuper ſui iuris, prior de finibus detulerit querimoniam. Bart. in l. amplius rem rat. haber.* Spieg.

QVI

QVI de domo ſint, Dd. tradunt *in princip. l. lecta. ſi cert. pet.* inter eos & inſtitores, ſecundùm Caſtrenſem & Romanũ, continentur.

QVI, quæ, quod. Vide, quæ de his dictionibus notantur, *in l. nuper. §. fin. de leg. 3. l. Quintus. de aur. & arg. leg. l. Stichum. de leg. 1. Item in l. 1. in princ. C. de ſumm. trinit. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur.* Cæterùm quamuis vulgaris videtur doctrina interpretum, haud tamen contemnenda eſt. Tradunt autem, Relatiuas illas particulas, adiectas qualitati genericæ, eſſe declaratiuas. Si verò adijciantur qualitati, quæ non complectitur ſub genere ſuo cõtenta, modò augere. nempe accedente copula: non modò reſtringere, ſi illa deſit. *l. ea tamen adiectio. vbi Bart. de leg. 3. Iaſ. in §. omnium. Inſtit. de actio.* Traditum item eſt, eiuſmodi relatiua ſolere relationem ſpeciei, non autem generis facere, *l. fin. C. de negot. geſt. l. cum quam. C. fideicom. vbi gloſ.* Spieg.

QVI, pro qualis. Cic. *in Antonium.* [qui vir, & quatenus fuiſſe?] Bud.

QVI, aduerbium, pro quemadmodum, vel quomodo, venuſtè ponitur.

QVI, relatiuum, ſi qualitas relatoris omnibus competat, *vt in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur.* non reſtringit, ſed declarat. Sic *in l. 1. C. de ſum. Trinit.* cum Imper. dicit: [cunctos populos, quos vera fides, &c.] Si verò non omnes, tunc reſtringit, vt, omnes, qui arma portarint, puniantur. Et hæc vera ſunt, niſi copula præcedat relatiuum, quia tũc augetur diſpoſitio, vt cum dicimus: dabitur præſentibus, & etiam ei, qui aduenerint, *gloſ. in l. ea tamen adiectio, de lega. 1. Zaſius.* Hæc particula adiecta verbo futuri temporis, quando facit conditionem, Bartolus docet, *in l. decem cum petiero. & l. ſi ita quis promiſerit, in princ. ff. de verb. oblig.* Sp.

QVI amplius oneris, quàm licuit, vexerit. *Vide Marcell. in l. ſi cui via. ff. quemadm. ſeru. amit.* Sp.

QVIA, regulariter eſt cauſalis, indicat & Bart. *in l. demonſtratio. §. quod autem. ff. de cond. & demonſtr.* Sp.

QVIBVS ipſis. Pomponius, [regula iuris ciuilis eſt, ait, quæ efficit, vt quibus ipſis legare poſſumus, eorũ quoque ſeruis legare poſſimus.] Sp.

QVIBVSLIBET vox, de inhabilibus accipiendum non eſſe reſpondit Anch. Alc. *reſp. 370. nu. 9. ex Baldo cap. 1. §. donari qualiter olim feud. poterat alien. in vſib. feud.* Prat.

QVICVNQVE, dictio diſtributiua, idẽ ſignificat quod, Quiſquis: quia vox hæc Cunque, naturam geminationis habet: vnde & Qualiſqualis, à Iuriſconſ. ſcribitur, cùm alij, Qualiſcunq; dicant: ſic & Taliſcunque, vt Vtercũque,

... uter, & ſi qua ſimilia. Huius autem diſtributiui ... natura eſt, vt rem in ſolidum cuilibet attribuat, ... in vno poſſit effectum conſequi, nedum in omnibus. Quod rectè Bartolus declarat, *vt Alciat. atteſtatur cap. 11. lib. Parerg. 3.* Continet autem tam maſculos, quàm fœminas, *l. ait diuus. ff. de iur. fiſci. cum ſimil.* Item complectitur ciuitatem, municipium, corpus, collegium, & vniuerſitatem, *l. metum. §. animaduertendum. & ſequ. ff. quod met. cauſ.* Vide Bart. *in d. l. ait diuus. & in l. neceſſarias. §. ſi annua. ff. de pignor. action.* vbi excutit, idemne ſit, quòd Omnis. Et quamuis, Quicunque, Cuiuſcunque, maximè extendantur in iure noſtro, tamen nihilominus intelligitur, Cuiuſcunque ſexus, de perſonis aptis, *per nota. gloſ. in l. promittendo. in princ. ff. de iur. dot.* Adſtipulatur gloſſ. *in l. vt gradatim. §. 1. ff. de mun. & honor.* vbi etiam vniuerſalitas ad aptas perſonas reſtringitur. Memorabilis eſt illa Zaſij doctrina, quam tradit, *enarrans. §. de conſtituta, Inſtit. de action.* quòd quamuis ius ciuile loquatur & decidat ſub vniuerſali, tamen iſta effuſa vniuerſalitas reſtringitur ad aptas perſonas: & nunquam in iure noſtro tanta vniuerſalis eſt propoſitio, quæ vniuerſaliter omnino intelligatur, quin accipiat reſtrictionem ad homines aptos, *per gloſ. in iam d. §. in verbo, cum omnibus.* Old.

QVI meus erit, an ita quis loquatur, ſi meus erit, non intereſt, vtrobique enim conditionem ineſſe Pomponius tradit, *in l. nuper. de leg. 3.* Spieg.

QVI naſci ſperatur, pro ſuperſtite habetur: ſed tantum, vt Paulus explicat, cum de ipſius iure quæritur, *l. quod dicimus, de verb. ſignific.* Quapropter in illa conditione fideicommiſſi, ſi rex Parthorum ſine liberis ex ſe legitimè natis, diſceſſerit, talis reſpubl. ſit hæres. Reſpondit Baldus *per l. qui in vtero. ff. de ſtatu homin.* qui in vtero tempore mortis fuerit, non eſſe impedimento, quo minus eueniſſe conditio videatur: hic enim non de ventris, ſed de hæredis commodo agitur.

QVI neſcit, is videtur experiundi poteſtatem non habere, *vt ait Caius in l. annus. ff. de calumnijs.* Sp.

QVI omnino non reſpondet, contumax eſt. Contumaciæ autem pœnam hanc ferre debet, vt in ſolidum conueniatur. *Vlp. ait, in l. de ætate. §. 1. ff. de interr. act.* Sp.

QVID, infinitè captum, vt Bartol. docet, *in l. ſi ſeruum. ff. de acquir. hæred.* verificatur in qualibet particula, interdum pro aliquid ponitur. Vlpian. *in l. 1. §. hic titulus. ff. de public.* [Et omnes, inquit, qui quid à fiſco conducunt, rectè appellantur publicani.] Spieg.

QVID ad rhombum? Huius prouerbij meminit gloſſ. *in auth. licèt. C. de natur. liber.* quod Alciat. teſte, de his dicitur, quæ ad collationem admitti non debent, vel nihil ad rem propoſitam faciunt. Videtur à piſce rhombo optimi ſaporis deductum. Spieg.

QVID interſit actoris, duplex eſt conſideratio. altera de damnis & diſpendijs rerum, quas amiſit. altera de lucris & vtilitatibus non acquiſitis. Qua ratione interdum vtilitas amiſſa, maioris erit, quàm res ipſa. Quam differentiam Vlpian. eleganter explicat, *in l. Iulian. ſcribit. §. vlt. ff. ad exhibend.* Spieg.

QVID ita, vna pars orationis, inquit Donatus, pro quamobrem.

QVID ni? cur non? *l. 1. §. ſi quis ita. l. ita ſtipulatus. ff. de verb. oblig. annotant & Alberic.* Spieg.

QVID, quale, quantumque ſit, ſi vi nominis, vel aliqua demonſtratione, aut relatione apparet, certum dicitur, *auctor Iuriſconſ. in l. certum eſt. ff. ſi cert. pet.* Sp.

QVIDAM, perſonam certam dicit, & ſingulare potius ſignum eſt, quàm particulare. Nec ſubſiſtit, quod aliqui volunt Quidam, pro Quis, eſſe dictionem vniuerſalem. Indiuiduum namque vbique, ſed non demonſtratum indicat, ſi rectè textus excuſſeris. Sp.

QVIDAM filij, duos tantū etiam complectitur: quòd ceu obſeruatu dignum traditum eſt, *in gloſ. l. 1. C. de inoffic. donat.* Pontificij iuris interpretes verbor. quidam alij, ad tres, vel quatuor referunt. *cap. 1. text. de reſcript. & eodem tit. c. 2. lib. 6.* Spieg.

QVIDQVID, infinitè capitur, nunquam refert, *l. quòd ſi fit. ff. de hæred. vel act. vend. cum ſimil. de hac voce lege Bart. in l. hæc. lata. ff. ad S.C. Trebell.* Spieg.

QVIDQVID dare facere oportet, & oportebit, *l. ſi ſtipulatus. §. 1. l. cum ſtipulamur. ff. de verbor. obligat.* Spiegel.

QVIDEM, ponitur pro videlicet, vel verò, quam particulam volunt grammatici duobus modis in oratione accipi. vno, ad diſtinguendas res: altero, quaſi per exceptionem eius quod affirmes. Exempla habes ad Laur. *in Poggium Antid. lib. 1.* Spieg.

QVIES, pro laxamento & ocio. Vlpianus *in l. 1. §. cura carum. de offic. præfect. vrb.* [Quies quoque popularium, & diſciplina ſpectaculorum, ad præfecti vrbi curam pertinere videtur.] Siquidem indubitatum eſt, vel in primis ad præfecti vrbi officium ſpectare, vt curet perpetuum populi tranquillitatem, hoc eſt, vt quietè & ſecurè viuat. Seneca auctor eſt, legum conditores feſtos inſtituiſſe dies, vt ad hilaritatem homines publicè cogerentur: tanquam neceſſarium laboribus interponentes temperamentum. Spieg.

QVIES, & Vigilia opponuntur.

QVIESCERE, pro abſtinere & ſuperſedere.

QVIETE, aduerbium. Cicer. *de ſenect.* [Quietè & eleganter acta dies.]

QVIETE obtinere, hoc eſt, ſecurè, *in placitis feud. de pace tenend. §. ſi tres vel plures.* Spieg.

QVIETVM aliquem reddere, efficere, vt quietè & ſecurè viuat.

QVIETVS & ſecurus, *l. quiſquis. C. de epiſc. & cler.*

QVILIBET verbum, rem de qua agitur, cuilibet in ſolidum appropriare ſolet, *vt dicit iuxta Zaſium noſtrum elegās gloſ. in l. ſi plurib. de leg. 2. & ibid. Bart.*

QVILIBET & Quælibet ponitur pro Aliquis, vel Aliqua: *vt in c. de homine. de celebrat. miſſar. Io. Bell. Etymol.*

QVIMATVS, hoc eſt, ſpatium quinque dierum. Sp.

QVIN, pro quod, *in l. quiſquis. de verb. ſign. in l. nauta. in fin. ff. naut. caup. ſtabul. & multis alijs locis.* Sic Terent. *in And.*

Non dubium eſt, quin vxorem nolit filius.

Cæterùm annotant doctores, *in l. non dubium. in princ. de leg. 3. & in l. vbi. §. fin. ff. de tutor. & curator. dat. ab his.* hanc particulam poni negatiuè & affirmatiuè. Sp.

QVIN particula, quot qualeſque varietates & ſignificationes habeat, & quam ſæpè in veterum ſcriptis obſcura ſit, docet Gellius *lib. noct. Attic. 17. cap. 13.*

QVINA dena, vulgò quindena, *ff. ad leg. Falcid. l. qui quadringenta. §. qui ducenta.* Sp.

QVINARIVS dimidium denarij, id eſt, quinque aſſes, Denarius enim primo aſſes decem valebat, *vt ex Mæciano annotauit Anton. Auguſt. emend. lib. 2. c. 7.*

QVINCVNX, dicitur ſpatium quinque vnciarum, ſiue pedum, quod inter arbores, ſiue vites ſerendas relinquitur. *Vide ſextans. gloſ. in §. hæreditas. Inſtit. de hæred. inſtit.*

QVINCVNCES vſuræ, Scæuola, [vt cum fuerit Baſilica annorum vigintiquinque cum vſuris quincuncibus reſtituerentur.]

QVINDECIM viri. *Lege, decemuiri.*

QVINI, æ, a, quemadmodum de binis & denis eſt dictum, nomen eſt diuiduum, ſiue diſtributiuum ad ſingulos tantum. Aphricanus *tit. de euiction. l. ſi duos.* [Si duos, inquit, ſeruos quinis à te emam, & eorum alter euincatur, &c.] Accurſius quinis pro bis quinque exponit, falsò nimirum interpretamēto. aliud namque eſt emere duos ſeruos quinis aureis, aliud bis quinque, id eſt, decem aureis: nam illud ſignificat, quod quenque illorum emi quinq; aureis diuiſim, hoc verò quòd ambos emi decem aureis coniunctim. Cui verò ſenſui magis accommodari debeant verba legis, iuriſconſulti viderint, nos ſermonis Latini puritatem inquirimus. Nebr.

QVINQVATRVS, & quinquatria, vtrunque enim dicitur, feriæ erant in honorem Mineruæ inſtitutæ, ſic dictæ, quòd quinque diebus fierēt, vt Ouidio etiam placet, dum ſcribit:

Vna dies media eſt, & fiunt ſacra Mineruæ
Nomina, quæ à iunctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro
Cauſa quod eſt illa nata Minerua die.

QVINQVE pedum vſucapionem Cicer. nominat *in lib. de legib. 1.* eo loco quem ſubijciam, &, ſi poſſum, explanabo. [Ex hac, inquit, non rerum, ſed verborum diſcordia, controuerſia nata eſt de finibus: in qua (quoniam vſucapionem

nem XII. tabulæ intra quinque pedes eſſe noluerunt) depaſci veterem poſſeſſionem Academiæ ab hoc acuto homine nõ ſinemus, nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex his tres arbitri fines regemus.] Depaſci Academię poſſeſſionem, refert ad vſucapionem ſpatij quinquepedalis. Senſus eſt, vt in controuerſia vicinorum de finibus, termini requiruntur, quibus repertis quinque quaqua verſus pedes definiuntur, qui quamuis longo tempore ab alterutro poſſeſſi ſint, finibus tamen dirimendis reſeruantur: ſic in controuerſia de finibus bonorum & malorum quæ philoſophos exercet termini Academicæ diſciplinæ à Socrate poſiti peruestigandi ſunt: & Antiochi arrogantia illius gloriam depaſcentis regenda & coercenda eſt. lex autem Mamilia vnicum adigi arbitrũ volebat finibus agrorum regundis, ſed cum tres tum eſſent, facetè intulit: nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex his tres arbitri fines regemus. De hac lege Aggenus Vrbicus his verbis: [de fine enim lex Mamilia quinque aut ſex pedum latitudinem præſcribit, quoniam hanc latitudinem vel iter ad culturas accedens occupat vel circumactus aratri, quòd vſucapi non poteſt.] Hot. Et ab hoc ſpatio Imperatores præſcriptionem ſubmouiſſe patet apud Iulium Frontinum, *in lib. de iure limitum, & in l. quinque pedum. C. finium regundorum. cui primi illuxerunt Petr. Crinitus. lib. 25. de honeſta diſciplina. cap. 4. & Martinus Betichemus Sundrenſis epiſtolicarum quæſtionum. cap. 78. & poſt eos Alciatus ad l. quidam. Cod. de decurionib. Maioragius Miſcellaneorum, lib. 4. cap. 7.*

QVINQVENNALIS, *in l. 1. de medic. & profeſſoribus. in C. Theod.* Hoc erat in municipijs quibuſdam magiſtratus nomen. Spartian. *in Hadria.* [Per Latina oppida dictator, & ædilis & duumuir fuit, apud Neapolin Demarchus, in patria ſua quinquennalis.] Apuleius *lib. 10. de Aſino aur.* [Gradatim per menſis honoribus quinquennali magiſtratui fuerat deſtinatus.] Briſſ.

QVINQVENNALES induciæ, *in l. fin. C. qui bon. ced. poſſunt*, vocantur pecuniæ ſoluendæ dilationes, quæ à iuris auctoribus dicuntur etiam moratoriæ præſcriptiones, *l. quoties. C. de precib. Imp. offer.* Gallico vulgi vocabulo *reſpits* appellantur, *vt annotat Malleuillæus ad regias aquarum cõſuet. art. 34.* Cõmuniter autem huiuſmodi dilationes ſeu ſecuritates ad annos quinque concedi ſolent: vnde Old. dicuntur priuilegia quinquennalia, *l. ius ſingulare eſt. ff. de legibus* communi verbo Quinquernel.

QVINQVENNIVM, dicitur multum temporis, *in l. 1. §. quòd dictum eſt. ff. de ſeparat.* Sp.

QVINQVENNIVM continuum, quomodo intelligatur in colluſione detegenda, declarat Vlp. *in l. 2. eod. tit.* Sp.

QVINQVEVIRI. *Lege, quartumuiri.*

QVINQVIES quaterni, *in l. antiqui. ff. ſi pars hæred. pet.*

QVINTAE Calendæ, *Lege, Calendæ quintæ.* Connan. verò *lib. 6. cap. 1. num. 5.* per quintas Calend. intelligit Quintiles, id eſt, Iulias: ob cauſam, *vt ibi per eum.*

QVINTIENS. *Vide, Centiens.*

QVINTO nonis Martijs, quæ proximè fuerunt, *apud Vlp. l. item veniunt. §. præter hæc. de petit. hæred.* Sp.

QVINTVM, aduerbium, vt quintum conſul, tempus deſignat, & quater ante factum.

QVIPPE interdum eſt rationalis, hoc eſt, eius quod præceſſit rationem reddit: interdum pro Certè, & pro Omninò ponitur. Alber.

QVIPPE cum, Vlpia. [Quippe cum initio lis in eum conteſtata non ſit] *l. ſeruus. ff. de his qui not. infam.* Sicut Cicer. *2. Offic.* [Harum igitur duarum ad fidem faciendam iuſtitia plus pollet, quippe cum ea ſine prudentia ſatis habeat auctoritatis.] Spieg.

QVIRINVS, Oldendor. ait, velut conditor vrbis Romæ conſecratus: cùm antea Romulus diceretur. deſeruit nobis ad intelligendum id, quòd Iuſtinianus dicit. *Inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil. §. ſed ius quidem.* Sic enim, inquiens, & ius quo Roman. popul. vtitur, ius ciuile Romanorum appellamus, vel ius Quiritum, quo Quirites vtuntur. Romani enim, à Romulo Quirites appellantur. Sunt autem multis mutata nomina poſt dedicationem, vt auguſtiores videantur, relicto humano nomine. Sic quæ mulier Leda, Nemeſis dicta eſt Dea: quæ Circe, Marica: quæ prius Ino, poſt factam deam, matuta: qui Aeneas, poſtea Iupiter indiges: Romulus, Quirinus nominatus eſt, in gratiam Sabinorum: propter quos Rom. homines, Quirites appellati, à Curibus Sabinis, Siue vt Ouid. inquit:

Quòd haſta quiris priſcis eſt dicta Sabinis,
Bellicus à telo venit in aſtra Deus:
Siue ſuo regi nomen poſuere Quirites,
Seu quia Romanis iunxerat ille cures. Sp.

QVIRITARE, Budæo teſte aliquando eſt deos hominesq; implorando, conteſtari. Dicimus quoque quiritari pro eodem ſignificato, χειλάζειν *ἐπὶ* ... *Brech. in l. denunciatio. ff. de verb. & rer. ſign.*

QVIRITES, Romani, à Quirino, id eſt, à Romulo primo vrbis conditore. *§. ius ciuile, verſ. Romani enim. Inſtit. de iur. nat.* Sp. Hoc verò illuſtriſſimum nomen aliquando Romanis opprobrio fuit, quaſi qui præter nomen nihil haberent antiquæ virtutis & audaciæ. Cæſar apud Lucan.

---- Diſcedite caſtris:
Tradite ſigna viris, ignaui ſigna Quirites.

& Lampridius *in Alex.* [Vos omnes hodie vno ore, atque vna voce Quirites dimittam, & incertũ an Quirites. Non enim digni eſtis, qui Romanæ plebis ſitis; & cum nihilominus poſt iſta fremerent, exclamauit: Quirites diſcedite atque arma deponite.] *Conn. lib. 9. c. 5. num.* ...

QVIRITIVM ius dicebatur, quod ciuium Roman. cauſa proprie inſtitutum ita erat, vt peregrini omnes eius planè expertes eſſent. Id autem quãtum ad dominium acquirendum attinet (de quo ſolo tit. Codicis intelligẽdus eſt, de nudo iure Quiritium tollendo) ab Vlp. quidem *in Inſtitutionibus* tribus in rebus ponitur, mancipatione, vſucapione, & in iure ceſſione: à Varr. autem *lib. de re ruſtic.* inſeſt. nam præter ſuperiores addit iuſtam hæreditatem, emptionem è præda ſub corona, & emptionem in bonis ſectioneue alicuius. Verba eius hæc ſunt: [In emptionib. (emptionem autem omnem acquirendi modum intelligo, *vt ſuo loco docuimus*) dominum legitimum ſex ferè res perficiunt: ſi hæreditatem iuſtam adijt (intelligit autem legitimam duntaxat, *argu. l. 3. ff. pro ſoc.* legitima enim ad ciues ſolos, id eſt, Quirites pertinent:) ſi, vt debuit, mancipio ab eo accepit, à quo iure ciuili potuit (mancipationem ſignificat, de qua ſuo loco diximus, & quam Quiritiũ eſſe propriam Cicero & Boetius *in Topic.* demonſtrant:) aut ſi in iure ceſſit qui potuit cedere (ſic reſtituo vbi legebatur, Cui) & id vbi oportuit (id eſt, apud eum apud quem legis actio eſt, hoc ſignificari cognoſces ex formula ceſſionis in iure.) aut ſi vſucepit (vſucapionem enim Quiritium eſſe propriã indicat Cic. ex XII. tab. *in lib. offic. 1.*) aut ſi è præda ſub corona emit (quod de more Gellius *lib. 7. cap. 4.*) tumue cùm in bonis ſectioneue cuius publicè venit. qua de re ſuis locis explicauimus. Ius ergò Quiritiũ hoc erat, vt ſi aliquo illius generis modò acquiſita res eſſet, nihil eſſet periculi à litibus: quemadmodum *in orat. pro Cæcina* Cicer. declarat, vt perueniat ad me fundus, inquit, teſtamento alicuius fieri poteſt: vt retineam quod meum factum ſit, ſine iure ciuili non poteſt, id eſt, ſine iure Quiritium, quia hæredis inſtitutio ius Quiritiũ non transfert, ſed iuſta, & legitima hæreditas: vt ſuperius dictum eſt. Item, fundus à patre relinqui poteſt; at vſucapio fundi, hoc eſt, finis ſolicitudinis ac periculi litium, non à patre relinquitur, ſed à legibus, aquæ ductus, hauſtus, iter, actus, à patre: ſed rata auctoritas harum rerũ omnium, à iure ciuili ſumitur. Hinc ius euictionis, de quo ſuo loco commemorauimus. Hot.

QVIRITVM iure rem eſſe meam aio, quando vindico, aut mancipatum, vel iure ceſſum accepi, *l. 1. §. 1. ff. de rei vind.* Briſſon.

Et iure Quiritium liber is fiebat, qui vindicta, cenſu, teſtamentoq; ab eo, qui ex iure Quiritium dominus erat, nullo iure prohibente manumiſſus, pleniſſimam ciuitatem Roman. conſequebatur. *Quemadmodum Vlpianus inſtit. tit. 1. exponit.* Quò alludens Seneca, *lib. 3. natur. quæſtio.* [Hæc res efficit, ait, non vt ex iure Quiritium ſit liber, ſed ex iure naturæ.] Hoc ius impetrare Latini liberti vel liberis, iteratione, militia, naue, piſtrino, ædificio, promereri ſolebant: *vt idem Vlpian. Inſtit. tit. 3. exponit.* Sic ius Quiritium medico datum accipe apud Plin. *lib. 29. cap. 1.* Sic & apud Paul. *lib. 4. ſentent. tit. 9.* Latinam ingenuam ius Quiritium conſecutam interpretare. Ius autem Quiritium hac nota ſignifi-

ſignificabatur I. Q. *vt Magno in libello* [illegible] *iuris auctor eſt.* Briſſ.

Q V I S, aut interrogatiuè, aut infinitè ponitur, nunquam relatiuè. Verùm vniuerſaliſne, an particularis vox ſit, Bartol. oſtendit *in l. ſi ita. ff. de leg. 2.* Aliquando ponitur pro aliquis: ita & quocunq; die, pro aliquocunque. Vnde qui promittit ſiſtere quocunq; die, perinde eſt ac ſi aliquo die ſiſtere promiſiſſet, eritq; in arbitrio promiſſoris, quo die velit: poteritque vel vſque ad mortem differre. Diei enim electio ad eum ex regula pertinet, *l. qui ex pluribus. de verbor. obligat.* Quòd ſi antequam ſiſtat moriatur, verum erit aliqua eum die non ſtetiſſe: commiſſaque ſtipulatione pœnali aduerſus hæredem agetur: quo fit, vt ſubauditione Accurſiana, aliorumque tricis, vt ait Alciatus, nihil ſit opus. Spieg.

Q V I S, vel qui. Natura huius relatiui eſt, *ſecundum doctr. Bar. in l. cunctos populos. C. de ſumma trinit. & fide cathol.* quòd quando adiũgitur qualitati, quæ qualitas ineſt naturaliter cuilibet de genere, & tunc declaratiuè ponitur, *vt in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur. ibi omnes qui legibus & qui, ſcilicet, omnes.* [illegible]

Q V I S, vel qui relatiuum, poſitum ſine copula, reſtringit præcedentium ſignificationem. *textus eſt, qui ad hoc communiter allegatur, in l. ne tamen adiectio. vbi Bart. ita ſummat. ff. de legatis 3.* Iſta regula declaratur pluribus modis per Doctor. *ibidem.* Inter alia notabis elegantem deciſionem Bald. *in* [illegible] *C. de contrah. empt. imperſ. col. in 22. quæſtion.* vbi quærit; pone, vendidi tibi fundum Cyprianum, quòd eſt perticarum centum, iſtud relatiuum Quod, cum ſit abſque copula, deberet reſtringere: ita quòd ſi eſſet centum & viginti perticarum non deberet vẽditio extendi, niſi ad perticas centum. Baldus ibi ſubtiliter diſputat, & poſtea ſingulariter diſtinguit, quod ſi in contractu principaliter tractauimus de numero perticarum, vt quia ſtatuimus precium decem ducatorum pro pertica, tunc relatiuum reſtringit: ſecùs, ſi ſtatui precium toto corpori ſimul, quia hoc caſu non reſtringit, imò perticæ viginti cedunt lucro emptoris, niſi ex exceſſu precij aliud colligeretur, *ita ibi ſingulariter determinat Bald. & latius* [illegible] *Paulus de Caſtr. vbi dicit* [illegible] *quia vidit ſæpius dubitari, in l. ſi ſeruum* [illegible] *§. 1. ff. de actio. empt. & in l. 1. in fin. C. de pericul. & commod. rei vend. & ante eos conſuluit* [illegible] *conſ. 197. in concurſione cuiuſdam donationis, quem refert & approbat D. Alexand. conſ. 127. viſo proceſſu. poſt princip. lib. 2. & Corn. conſ. 59. lectis* [illegible] *col. 2. & 2. libri vlt. & Alexander conſil. 120.* [illegible] *col. 2. lib. 2. Decius conſ. 179. viſa elegant. conſil. col. 1. ad fin. & Alexand. conſ. 206. viſo proceſſu. & conſ. ſequ. lib. 6. & conſ. 73. videtur prima conſideratione. col. 2. ad finem. & ſequ. lib. 3. & latè conſil.* [illegible] *in caſu & line. col. penul. lib. 5. Socinus conſ. vlt. duo videbantur.* [illegible] *lib. 3. & conſ. 32. lib. 4. col. 1. Decius conſ. 347. prima facie, per* [illegible] *vbi multo latè declarant, poſt Abbat. in cap. per tuas. in vlt. col. de* [illegible] *etiam Iaſ. conſ. 55. ad fin. & conſ. 73. col. 1. & conſ. 79.* [illegible] *lib. 1. & eſt ſing. diſtinctio Salic. in hac materia in l. 2. C. de contrah. empt.* [illegible] *Pelinus* [illegible] *ſignificante. in 3. col. ad fin. & ſequ.* [illegible] *& pro ſing. latè citat D. Iaſon in repet. l. cunctos populos. in 2. col.* [illegible] *3. limita. C. de ſumma trinitate & fide catholic. in lect. eiuſdem* [illegible] *col. in 5. fall. & in l. ſeruũ electionis. §. vlt. col. vlt. verſ. quarto* [illegible] *legem, de leg. 1. & ponit Bart. in l. Iulianus. §. ſi Titius. ff. de act. empt. & Bald. in l. ſicuti. C. de actio. empt. & conſuluit* [illegible] *Paulus de Caſtr. conſ. 377. in cauſa quæ vertitur. in antiquis.* Cot.

Verbum, Q V I S, tam maſculos, quàm fœminas complectitur, *l. 1. ff. de verbor. ſignific.* Itaque his verbis, [Si quis id quod perpetuæ iuriſdictionis cauſa propoſitum, &c.] Prætorem vtrumque ſexum complexum Vlpianus ait, *l. 7. ff. de iuriſdiction.* Idemque ad illa verba, [ſi quis negotia alterius, &c.] Hæc verba, ait, Si quis, accipienda ſic ſunt, ſiue quæ; *l. 3. ff. de negot. geſt.*

Idem de verbo, Qui, traditur *in l. 1. ff. de conſtit. pecu.* & de verbo, Quicunque, *in l. 10. ff. de iure fiſci.* Briſſ.

Hoc articulo, Quiſquis, omnes ſignificantur, *l. 29. ff. de hæredib. inſtit.* Atque ita hæc clauſula, [quiſquis mihi hæres erit] accipienda eſt, *l. 3. ff. de iure codicil. l. 3. l. 103. & l. 123. ff. de lega. 1. l. 90. §. quiſquis. de lega. 2. l. 93. de leg. 3. l. 29. §. 1. de anna. leg. & l. 4. §. vlt.* Nam & ſi plures ſint gradus hęredum, & ſcriptum ſit, [quiſquis mihi hæres erit, dato:] ad omnes gradus hic ſermo pertinebit, *l. 96. ff. de leg. 3.* Briſſ.

Q V I S Q V I S enim iunctum verbo futuri temporis, vt, [quiſquis mihi hæres erit,] vim habet ſubſtitutionis ſub conditione factæ. *Vlpianus in l. qui liberis. & in eandem l. Bartol. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut.* Sed ea quidem ſubſtitutio, [Quiſquis mihi hæres erit, idem filio impuberi hæres eſto] ad eum tantum qui ex teſtamento, non qui ab inteſtato hæres extiterit porrigitur, *d. l. qui liberis. §. hæc verba.* Et ideo neque pater, qui per filium, neque dominus, qui per ſeruum hæres extiterit, ad ſubſtitutionem admittetur, neque hæredis hæres: quia non ex iudicio veniunt, hoc eſt, ex voluntate teſtatoris. *Brechæus in l. quiſquis mihi. ff. de verb. & rer. ſignif.*

Q V I S Q V I L I A E, purgamenta terrarum, & quidquid ex arboribus minutis ſurculorum, foliorum & florum cadit: velut quidquid cadit, auctor Feſtus.

Q V I V I S, vnus è multis eſt, ſed indifferenter hic vel ille. Spieg.

Q V O

Q V O, abſolutè, pro per quòd, vel pro, quæ res, Celſus vſurpare videtur haud ineleganter, *in fin. §. final. l. vlt. ſi cert. pet.* dum dicit, quo ſcilicet ſignificat non eſſe cogendum eum accipere iudicium, ſi reum locupletem offerat. Adducit exempla Alberic. quibus particulam Quo, variè in iure noſtro accipi monſtrat. Sp.

Q V O, quáue, pro quemcunque in locum, & quamcunque in partem. Vlpian. *l. 1. de mortuo infer.* [Prætor ait: quo, quaue illi mortuum inferre, inuito te, ei ius eſt: quo minus illi eo, eáue mortuum inferre, & ſibi ſepelire liceat, vim fieri veto.] Spieg.

Q V O bonum eſt? locutio Iuriſconſultis vſurpata, pro quam ad rem vtile eſt? Caius *l. aliquando, 13. in fin. ff. ad Vel. 14.* [Quo enim bonum eſt, expectare conditionem vel diem, cùm in ea cauſa ſit prior iſte debitor, &c.] Vlpian. *l. 3. §. ſi quis ex liberis. ff. de bon poſſ. cont. tabul.* [Cùm enim poſſit ſecundum tabulas habere poſſeſſionem, quo bonum eſt ei cõtra tabulas dari?] Idem *l. ſi poſt mortem, 10. §. liberi, eodem.* [Quo enim bonum eſt eis fauere, vt partem faciant, nihil habituris?] Scæuola *l. ſi duo, 93. ff. de ſolut.* [Si duo rei ſint ſtipulandi, & alter alterum hæredem ſcripſit, videndum an confundatur obligatio, placet non confundi: quo bonum eſt hoc dicere?] Hot.

Q V O caſu, pro qua facti ſpecie. *Inſtit. de rer. diuiſ. §. at ſi is,* Spieg.

Q V O deſtinauerit quis auferre, ſic accipiẽdum eſt, quo deſtinauerit eo die manere cum eo furto. *Paulus l. 4. de furt.* Spieg.

Q V O iure, quáue iniuria, prouerbiale eſſe volunt, quaſi per fas nefas, velis nolis. Vſus eſt eo Terent. *in Andr.* ſanè eleganter, teſte Inſulano. Interpres indicat, huiuſmodi fermè figuras omnes, quæ cõſtant ex contrarijs, eſſe prouerbiales. quòd genus ſanè ſunt, fanda, infanda: ioca, ſeriaque: facta, atque infecta: digna, atque indigna: faſque, nefaſque: clamque, palamque: terraque, marique: noctesque, dieſque: iuueneſque, ſeneſque: neq; in minimo, neque in maximo: neque deos, neque homines veretur: vocatus, atque inuocatus: re ſalua, & perdita: atque alia huius generis innumerabilia, *de quibus vide Eraſm. in initio op* [illegible] *chil.* Sp.

Q V O magis, pro quo minus. Imper. *l. 3. C. de iudic.* [Nihil prohibet, quo magis apud eum quoque diſceptatio terminetur.] Item *l. 1. C. qui dare tut.* [Non ideo oportuit impediri, quo magis liberali cauſa ordinata, curator tibi daretur.] Hot.

Q V O M I N V S, vt & paulominus, penultima cor. proferendum, vt non, ſignificat, *l. ſi ego. ff. ſi cert. pet. l. cùm ipſe. de excuſ. tut. & ſimil.* Accurſius *in l. liber homo, in princ. de verb. oblig.* quominus, pro, quàm vt, exponit. Sed Papin. interrogando affirmat. Spieg.

Q V O nomine, pro propter eam cauſam, eleganter dixit Pomp. *in §. poſt hos quoque Tubero. l. 2. de orig. iur.* Sp.

Q V O pluris, adiectio ad modicam ſummam pertinet, *l. hæc adiectio. ff. de verb. ſign. Curtius* [illegible] *tom. 2. lib. 1. c. 7.*

Q V O tenus, relatiuum diuiſiuum, ſignificat, vſque ad quem numerum: refertúrque ad bini, terni, quaterni.

Q V O A D, id eſt, quandiu, *vt ait Donat. l. hæc autem. §. mandatis* [illegible] *ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eat.* Item pro quouſque, *l. 2. ff. de peric.*

ff. de perit. & com. rei vend. l. cum, qui ita, de verb. oblig. Spieg.

QVOAD viuam, & quóad moriar, idem ſignificant. tametſi contraria eſſe videantur, rationem habes apud Sipontinum. Vlpian. *in l. epiſtol. §. fin. de pact.* docet his verbis: [vt ei certa quantitas, quóad viueret hæres, pręſtaretur,] non produci ad perpetuum præſtationem. Eſt tamen, vbi aliquando rerum quantitatem denotat, & pro Quantum, fere cum verbo Poſſum, accipitur. Cicer, *de ſenect.* [Quóad potuit, reſtitit.] Quóad eius fieri poteſt, hic [eius] pacelcon eſt, hoc eſt, ſuperflua vocis additio. Sed apud Iuriſconſultos frequentior eſt, quæ παρέλκον dici poteſt, id eſt, vt Alc. interpretatur, ocioſitas: cum aliqua dictio, vel etiam clauſula additur, quæ minimè ad rem, de qua agitur, neceſſaria ſit, ita vt etiamſi ea deſit, nihilominus idem iuris fuerit conſtituendum. *l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de verb. oblig.* Spieg.

QVOCVNQVE die. *Vide, quis.*

QVOCVNQVE tempore, verbum vniuerſale eſt, & omne tempus ſine reſtrictione complectitur. *Vide gloſ. in l. diem penam. ff. de arbit. Bart. in l. haliſta. ff. ad Trebell. cum ſimil.* Sp.

QVOD coniunctio, quia ſignificat. Quòd quia, pro, ſed quia: vt quòd cum, pro, ſed cum. *Bud.*

QVOD dictio, ſuſpendens diſpoſitionem in aliquem futurum euentum facit conditionem, ſecundum Bart. *in l. 1. col. 6. verſ. vlterius quæro. de condit. & demonſtr.* & propterea egregiè multum in propoſito conſuluit Alexand. *conſ. 3. col. 1. & 2. lib. 1.* quòd ſi paciſcor facere conductori illud reſtaurum, quod faciet talis meus vicinus ſuo conductori, ſeu quod faciet ducalis camera ſuis publicanis: quòd ſi vicinus vel camera nullum fecerit reſtaurum, neque ego ad aliquod tenebor. & eſt memoria dignum, quia mihi pluries ex facto incidit. Sed tamen contrarium in eadem met cauſa conſuluit latè Bartol. Socin. *conſ. 44. in præſenti. libr. 1.* Cotta.

QVOD interrogatiuum & relatiuum eſt, obtinetque interdum vicem appellatiui, id eſt, rem multis cõmunem ſignificans. *Vide Bart. in l. ſi à certo. ff. de duobus reis. & in l. ſi pater filio. vbi dij Doctores de vulg. & pupil. ſubſt.* Spieg.

QVOD, relatiuum, iunctum verbo futuri temporis, conditionem importare, docuit Bartolus, *in l. inter ſtipulantem. §. ſacramentum. verſ. ſi ſtipulatus fuero. ff. de verb. oblig.* Quæ certè doctrina omninò tuta non eſt, *vt Zaſius oſtendit in ſing. ſuor. lib. 1.* Spieg.

QVOD abſque moleſtia fiat, quòd cómodè facere poſſis, pace quod fiat tua, & ſimiles modi loquendi, honoris pręfatiunculam quandam, & humanitatis ſignũ denotant.

QVOD ademptum eſt, nec datum videtur, ſecundum Celſi & Marcelli ſententiam, quæ vera eſt, *vt ait Vlpian. in l. ſi ita adſcriptum. de leg. 1.* Spieg.

QVOD alium facientem prohibere ex officio neceſſe habuit, id ipſe committere non debuit. *Vlpian. ait, in l. altius. ff. ſi ſeruit. vend.* Spieg.

QVO, id eſt, prout, *vt in l. ſi quis in metallum, & ibi gloſ. C. de pœnis. Ioan. Bello. Etymol.*

QVOD commodo Reipub. facere poſſis. Paul. Manut. probat veteres his verbis vſos: vt id quod faciendum decernerent, ita demum fieri velle oſtenderent, ſi modò Reipubl. commodo fieri poſſit. *Dige. commodatum dicitur.* Sp.

QVOD fato contigit, cuiuis patrifamiliàs, quamuis diligentiſſimo poſſe contigere. *l. verùm. §. ſi locupleti. ff. de minoribus.* Spieg.

QVOD in alea luſum eſt, repetitio eius fit. *auctor Paul. l. fin. ff. de aleat.*

QVOD iuſſu, perinde atque mandatum multis modis ſuſcipi poteſt, *quod Vlp. in princ. l. 1. quòd iuſſu. iudicat.* Sp.

QVOD legatorum interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis eſt, & hanc cauſam continet, vt quod quiſque legatorum nomine non ex voluntate hæredis occupauerit, id reſtituat hæredi. Rediguntur itaque per hoc interdictum ad hæredem ea quæ legatorum nomine poſſidentur, *l. 1. ff. quod legator.* nomen à primis interdicti verbis traxit: quæ ita meo quidem iudicio concepta erant, [quòd legatorum nomine poſſidet, aut dolo deſijt poſſidere, &c.] Briſſon. *Confer Menoch. de adipiſc. poſſ. remed. 2.*

QVOD mei cauſa paratũ eſt, interpretatur Iuriſconſ. *in l. cum teſtamento. de aur. & arg. leg.* Spieg.

QVOD non eſt arbitro in compromiſſo permiſſum, id iubere non poteſt, *teſte Alfeno l. arbiter ex. ff. de recept.* Sp.

QVOD putauerit, præſtet: vt hæc verba accipi debeāt, explicat, l. 3. ff. de ann. leg. Sp.

QVOD quis ſciat, vel quòd ſcire debeat, paria cenſentur. *Baldus in auth. ad hæc. C. de vſur.* Sicut & idem iudicatur, quòd quis rem aliquam habeat, vel habere debeat. *l. penul. §. cum ita. vbi Bart. de aur. & arg. leg.* Spieg.

QVOD ſi, denotat & iuris, & facti diuerſitatem, *l. 1. C. comm. diuid.* & continuat aliquando præcedentem ſenſum & aliquando verò aduerſatur, *l. 2. ff. de conſtit. pecun. l. præcipimus. verſ. quod ſi. C. de appell.* Spieg.

QVOD ſine fraude ſua aliorumque fiat, Budæus intelligit, ſaluo ſuo, alienoque iure. Huius perquam elegantis clauſulæ ſenſum Cæſares noſtri in diplomatibus, & quidem, vt omnia, craſſiore ſtylo, ſic exprimere ſolent: [Noſtris tamen, ſacrique imperij, ac alterius cuiuſcunque iuribus ſemper ſaluis.] Spieg. (verbehaltlich jederman ſeines rechtens.)

QVOD ſtatuerit, cum effectu accipimus, non verbotenus, *inquit Vlp. in l. 1. quod quiſque iur.* Sp.

QVOD ſuum eſt, item quod meum, *exponitur in l. quintus. ff. de aur. & arg. leg.* Spieg.

QVOD te mihi dare illis Calendis oportet, ſpondes. quomodo ſit intelligendum, habes *in l. qui ſic ſtipulatur. ff. de verb. ſign.* Spieg.

QVOD Titius voluerit. Iſta, Caius inquit, inſtitutio vitioſa eſt, quòd teſtamentorum iura, non ex alieno arbitrio pendeant, *l. illa inſtitutio. de hæred. inſtit.* Sp.

QVOD turpiter, vel ſcelere quæſitum eſt, ad compendium hæredis non debet pertinere, *in fin. l. quod diximus. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

QVOD vi aut clàm interdictum reſtitutorium eſt, quo qui vi aut clàm aliquid moliti ſunt, id reſtituere iubētur, *toto tit. quod vi aut clàm.* Briſſ.

QVODAMMODO, id ſignificat quòd barbarè dicitur, aliqualiter, Latinè aliquo pacto. Notam autem eſſe improprietatis qui volunt, adducunt text. *in §. Cato. l. 4. de verb. oblig.* Vide Bart. *in l. quod ſi ne. ff. ſolut. matr. l. 1. ff. rer. amot. l. ſi vt certo. § fin. ff. commod.* Zaſius. *in Paratitlis ad tit. de rer. diuiſ. in Pand.* Spieg.

QVODCVNQVE, nihil excipit. Cic. *de Leg.* [Quodcunque Senatus decreuerit agunto.] Sp.

QVOMODO intelligendum vulgare illud, Quanto iuniores, tanto perſpicaciores, erudite vt omnia ſolet, declarat Alc. *cap. 21. lib. 10.* Parerg.

QVOMODO? interrogatiuè, *in §. interuenientes enim. in auth. vt iud. ſine quoquo ſuffrag.* Aliquando pro quacunque ratione, *l. fin. ff. de milit. teſtam.* Aliquando pro vt, *vt in §. liberto. l. ſi adulterium. ad leg. Iuliam. de adult.* Spieg.

QVONDAM, particula, vt præſens tempus notat, in noſtra lingua, weyland/ aliquando ſubauditur, ne diſpoſitio vitietur, per textum *in l. inſula. de acquir. rer. dom.* vbi inſula nominatur, quæ iam exiccauerat, & gloſ. à Doct. teſte Zaſio, mirificè & commendatam, & dilatatam, *in verbo, defuncti. l. eius qui. ff. ſi cert. pet.* Sp.

QVONDAM, hæc dictio ſignificat mortuum fuiſſe aliquem. *c. cum contra. de pignor. Ioan. Bello. Etym.*

QVONIAM, cauſalis eſt, *vt in l. ſi ita. de condit. & demonſtr. l. non dubium. de leg. 3. l. ſi quis. de verb. ſign.* Sp.

QVOQVE, dictio, an ponatur pro etiam, Bart. differit *in l. fin. ff. de eo quod certo loco.* Quando verò implicet, idem tradit *in l. Labeo. in princ. ff. de pact.* quibus locis notet ſimilitudinem, Alberic. indicat. Sp.

QVOQVE, ablatiuus priore longa. Vlpian. *l. 1. de aqua cotid.* [Item ſi quis, ait, dum putat tertio quoq; die habere ſe ius aquæ ducendæ.] Idem *de gland. leg.* Quo minus illi tertio quoque die legere.] Sic Cic. *in Verrem.* [quinto quoque anno Sicilia tota cenſetur.]

QVOQVO, caſu auferendi, id eſt, quocunque. Scæuola *in l. Titius. §. Stichus & Dama. ff. de fideicomm. libert.* [Reſpondeo, inquit, rationum reddendarum conditione contineri omne, quod quoque genere ſerui actum, fidemque reſpiceret.] Spieg.

QVORVM bonorum interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis

ſionis eſt, quod bonorum poſſeſſori adcommodatur, eiuſque vis & poteſtas eſt hæc, vt quod ex his bonis quiſque, quorum poſſeſſio alicui data eſt, pro hærede, aut pro poſſeſſore poſſideat, id ei cui bonorum poſſeſſio data eſt, reſtituere debeat, *§. adipiſcendæ. Inſtitut. de interdict. rubric. quorum bonorum.* Briſſ. *Adde Fercat. in Necyomantiæ dial. 22. num. 3.*

QVORVM legatorum interdictum continet hanc cauſam, vt quod quiſque legatorum nomine non ex eo voluntate hæredis occupaſſet, id hæredi reſtituat, *l. 1. ff. & C. quorum leg. Vide ſuprà, Quod legatorum.*

QVORSVM, id eſt, ad quam rem, vel ad quid, *vt in l. Labeo ait. de ſupel. leg. §. id Tubero. ibi.* Nam quorſum ſunt nomina, inquit, niſi vt demonſtrent voluntatem dicentis? Sp.

QVOS libertos meos, vbi corpus meum poſitum fuerit, ibi eos morari iubeo: vt per abſentiam filiarum mearum, ad ſarcophagum meum, memoriam meam quotannis celebrent, *l. libertis. §. pen. ff. de alim. leg.* Spieg.

QVOTA pars, pro minima parte apud idoneos autores, in iure noſtro modò dimidiam, modò tertiam, modò quartam, vel ſimilem denotat. *Qua de re in prog. ymnaſmata ſcenica Reuchliniana copioſius ſcripſi.* Spieg.

QVOTANNIS, ſingulis annis, *l. cum quidam. ff. de vſur. ac ſimil. locis.* Sunt tamen qui inter quotánis, & ſingulos annos differentiam conſtituunt: quod quotannis tempus & ſpacium continuatum ſignificat: in ſingulos verò annos, non continuatum ſpatium, aut perpetuum, ſed per interualla annorum ſecretum eſt. Cæterùm Alciat. obſeruauit, quòd Valla alicubi notauerit, Pomp. atq; Vlp. ceu corruptores linguæ Latinæ: quòd illi, quot menſibus, vel quot diebus ſcripſerint, pro ſingulis menſibus, ſingulis diebus. Sed Valla indicat tale conuicium, Plauto quoque, M. Catoni, & denique doctiſſimo omnium Varroni, commune eſſe, *de verb. ſign.* Spieg.

QVOTIDIE. Doctiſſimi autores ortographiæ tradũt, Oldend. teſte, Cotidiè, non Quotidie ſcribendum eſſe. Quum enim à quoto & die componatur, vult tamen, q. in c. verti. Sic & ſecutus dicitur à ſequor, non ſequutus: item locutus, à loquor, non loquutus. Idque Quintiliano placet: & Haloander noſter ſequitur: quorum ſententiam idem Oldend. amplectitur, rectè exiſtimans, aut ſtulti, aut perditi hominis eſſe, nolle veritati cedere. Sp.

QVOTIDIANVM, id eſt, quod ſingulis diebus accidit grauamen, quotidie quoque appellatione remoueri poteſt. Qua de re pulchrè Felinus *in cap. accedens. 2. vt lite non conteſt.* diſſerit. Idem exactè non copioſè, *in proœmio Decretalium* explicat, quomodo intelligendæ ſint dictiones, quotidiè, continuè, ſemper, ſine intermiſſione. Haloandri editio cotidiè, & cotidianum, vbique profert. Sic & in antiquis Codicis exemplaribus haberi, teſtatur Alberic. Spieg.

QVOTIES, quot vices requirat (vices enim hæc vox ſignat) Bart. tradit, *in l. cum qui certarum. §. fin. ff. de verbor. oblig.* Apud veteres quotiens per n, ſcriptum fuiſſe, teſtantur antiqui codices. Caper item dicit ſine n, ſcribenda ſunt, millies, centies, decies: totiens & quotiens, quum ſcribuntur, per n, ſcribenda ſunt. Capro adſtipulatur Victorinus. Spieg.

QVOTIES, Toties, ſignificat infinitatem, *vt notat Dyn. Alber. Bartol. Imol. & Alex. in l. qui bona. §. vlt. ff. de damn. infect. & idem volunt D. Alex. in l. ſi Stichum. §. 1. col. 2. verſ. nec obſtat ratio. ff. de verb. oblig. & in l. 2. §. vlt. col. 2. verſ. puto, quòd in termin. ff. qui ſatiſd. cog. & conſ. 145. quoniam abundè, col. 1. verſ. ſed hoc non obſtante. lib. 2. & alij multi, quos citauimus in tractatu retractuum. tit. 2. §. 1. in gloſ. 2. in verb. A tel temps. num. 11. contrarium, cum multis ſequ. Idem quoque tradit Socin. col. pen. verſ. ſextò & vltimò. ff. qui ſatiſd. cog. & Paul. Caſtr. in l. duobus. §. quod ſi reus, ante fin. & ibi quoque Iaſon col. pen. ff. de iniur. quo in loco ipſe Paulus monet notarium, vt promittere faciat deſiſtendo, quoties, toties, & ipſe item Alex. in d. l. qui bona. §. vlt. ff. de dam. inf. ct. & d. conſ. 145. in prin. lib. 2. & alij quos in id citat Hypol. Ma. ſil. in l. vnic. §. cogniturum. col. 7. verſ. item & vltra, cum multis ſequent. ff. de quæſt. vt annotauit Tyraqu. in l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſign. 26. limit. num. 2. & 5.*

QVOT menſibus, & Quot diebus, eadem figura qua Quot annis dicuntur: valentq; in ſingulos menſes & dies, *l. 3. §. ſi cui non nummus. ff. de tranſact. l. 12. §. notiſſimi. ff. quando dies leg. ced.* Cato de re ruſtic. cap. 14. [Et circum capita oleagines, quot menſibus vſq; donec pruinæ erunt, fodere oportet.] Sic & Vitru. *lib. 9. cap. 4. & lib. 10. cap. 7.* locutus eſt. Briſſon. *annotauit verò & id Brodæ. Miſcell. lib. 2. cap. 15.*

QVOTVPLVM, & ad menſuram, & ad pondus refertur.

QVOTVS, quo numero, quo ordine ſit, interrogat, vt, Quoto gradu es? *Vide c. vlt. extr. de conſang. & affinit.*

QVOTVS autem quiſque, cuiuſcunque ſit cõditionis, & ordinis. Quotus enim non tantum ordinem dignitatis, ſed & minimum ſignificat. Sic Cataneus teſtatur, inueniri apud Plinios vtroſque, Tacitum, Senecam, Martial. in fœmineo genere, hucuſque tantùm, pro re minima annotauit: præter apud Horatium *in Serm.* vbi hora quota, ſignificat ordinem. & Cic. *in Rhetor.* Quota noctis hora. Sp.

QVOVSQVE, dictio, quæ alicubi in conſtit. impropriè ponitur, an quandoque conditionem faciat, Bart. diſſerit, *in l. centeſimis. §. fin. ff. de verb. oblig. & in l. fin. ad Tertullian.* Spieg.

QVVM commodum erit, dotis filiæ meæ, tibi erunt aurei centum: putáſne protinus nuptijs factis dotem peti poſſe ab eo, qui ita dotem promiſit: Quid ſi ita promiſiſſet, quum potuero, doti erunt. Quod ſi aliquam vim habet poſterior obligatio, poſſet verbum quoquo modo interpretari: vtrùm ære alieno deducto, an extante. Proculus putat, quum dotem quis ita promiſit: cum potuero, tibi doti erunt centum, æſtimo id quod actum eſt, ad interpretationem redigendũ eſſe. Nam qui ambiguè loquitur, id loquitur, quod ex his quæ ſignificantur ſenſit propius. Eſt tamen vt hoc eum ſenſiſſe exiſtimem, deducto ære alieno potero: poteſt etiam illa accipi ſignificatio: cum ſalua dignitate mea potero: quæ interpretatio magis accipienda: ſi ita promiſſum: quum commodum erit, hoc eſt, quum ſine incommodo meo potero. *Proculus de verb. ſign. Meſſem.*

QVVM potuerit fari & poſtquam fari potuerit: inter has conditiones multum intereſt, poſteriorem ſcripturã vberiorem eſſe conſtat: quum fari potuerit, arctiorem, & id tantummodò tempus ſignificari, quo primum fari poſſit. *Vlpian. de verb. ſign. Meſſem & Cum. lib. 3. cap. 11. num. 8.*

R.

R LITTERAM Appius Claudius inuenit, *vt ait Pomp. l. 2. §. item ciuil. ff. de orig. iur.* Sunt qui eandem R, literam inuertiſſe atque ideo, Inuertit, ibidem legendum putent: quorum ſententiam iuuat, quod ait M. Fabius *lib. 1. cap. 4.* literarum mutatione pro Valerijs Valeſios dixiſſe. *Vide Feſtum. lib. 16.*

R A.

RABIES, notus canum morbus, transfertur & ad homines, pro impotenti furore. Impp. *in elegant. l. 2. C. qui teſtam. fac. poſſ.* pro impotenti impetu vſurpant, dum dicunt. [Sed aut impatiens doloris, aut aliqua furoris rabie conſtrictus, ſe præcipitem dedit.]

RABVLA, & pro aduocato, & pro cauſarum patrono in foro accipi ſolet: quod ex Feſto conſtat. Cicero *in orat.* [Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, ſed doctiſſimum & perfectiſſimum quærimus.] Idem *1. de Oratore.* [Non enim cauſidicum neſcio, quem neque proclamatorem, aut rabulá hoc ſermone noſtro conquirimus.] Nec alia ratione putandum, quàm quòd radãt, id eſt, offendant aures, & vt ait Quintil. nimia verboſitate feriant. Vnde & Cicer. *ibid.* [Quaſi rabulæ, inquit, qui ſibi diſerti non videntur, niſi omnia tumultu & vociferatione concuſſerint.] *Vide Barbar. caſtigat. in Plin. cap. 18. lib. 14.* Ferrar. Montanus deſiderat quempiá Herculem, qui magnam orbis partem rabulis hominum eruſcatoribus, atque harpyijs eripiat. *Inſtit. de iniur.* Sp.

RABVLAE, à rabie dicti nugatores, loculei cauſidici, qui inter garriendum & velitandum ſinum conſpuunt, linguam rotant, & dentes arietant. *Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Apoll. ad Claudia. lib. 4.*

RACHA, ijs qui Hæbraicè callent, interiectio intelligitur fuiſſe animi indignantis. Quaſi dicatur, malum tibi ſcilicet eueniat, diſtortus, vel iniquus es. *Vide Auguſtin.*

tract. in

oraſ.in Ioan. Quod Alberic. ex Hugon. indicat planè vanum eſt. Spieg. Conſule Chryſoſt. latius *in Matth.5. Homil.11. cap.* D.Baſilius ait, verbum ſuæ regionis populo peculiare, lenioris conuicij gratia aduerſus familiariores vſurpatum.

RADERE in XII. Tabulis eſt vnguibus dilaniare, dilacerare. verba legis hæc, [Mulieres genas ne radûto.] Prat.

RADERE, pro tondere barbam, apud Vlpian. *ad leg. Aquil.* [Item Mela ſcribit, ait. Si cum pila quidam luderẽt vehementius quis pila percuſſa, in tõſoris manus eandem deiecerit, & ſic ſerui, quem tonſor radebat, gula ſit præciſa.] Spieg.

RADICES arbor dicitur agere in fundum, *l.adeò. §.vlt. ff.de acquir.rer.dom. & apud Varro. lib.4. de ling.Lat.* Radices poſitæ in area, *l.1. C.de interd.* Briſſ.

RADICITVS, à radice, vel vſque ad radicem. tranſlatè pro omninò ponitur, *l.furti. §.1. ff.arbor.furt.cæſar.* Sp.

RADIIS maritorum coruſcare, in libris noſtris dicuntur mulieres, in quibus honor mariti fulget, velut quodã radio ſolari, qui eas conſpicuas facit. Prat.

RAMENTVM, tenuis cuiuſque rei particula. Sed & ramenta fluminum, dicuntur minutulæ arenæ partes. Sp.

RANCOR, qua à Sorbonicis Canoniſtis, & vulgò ſignificatione ponitur, non eſt Latinum, neque Græcum, neque Hebræum: ſed Raudenſe, vt feſtiuè dixit Eraſm. Latinis putor eſt ex vetuſtate, putredine, corruptioneve natus. Sp.

RAPACIDAE imitatione patronymicorum homines rapaces appellantur, ioco comico ficti, vt Aeacidæ dicuntur ab Aeaco. Plautus *in Aulularia*:

Rapacidarum (inquit) *vbi tantum ſit in ædibus.*

Turneb.aduerſ. lib.6. cap.26.

RAPERE verbum, & ſciſſum, & fractum, adeoque vi ruptum ſignificat. *Vlpian.in l.Marcellus. ff.de verb.ſign.*

RAPERE in peiorem partem, Donatus apud Terentium interpretatur, pro vitio dare, & vituperare. Zum vbelſten/ argeſten/ oder böſslichſten außlegen. Sp.

RAPERE in ius, eſt ad prætorem iuris experiundi cauſa aduerſarium recuſantem cunctantemque trahere. Hor. *lib.1. ſerm.ſat.vlt.*

--- Rapit in ius clamor vtrinque.

Idem, *ſat.3. Cum rapias in iura malis ridentem alienis. Vide Vult.lib.1. diſcept.ſcholaſt. cap.1.*

RAPERE virginem, eſt ei vim inferre & violare: cui Pontificio iure licet ſuo raptori nubere, *c.fin. extr.de iureiurando.*

RAPERE & furari, parum τῷ ἔργῳ differunt: atque alterum pro altero promiſcuè frequenter accipimus. Niſi quod rapere, eſt vi auferre: furari verò, eſt rem inuito domino, & ignorante ſubtrahere. Et Paulus *lib.18. ad edictum in l.duobus. §.ſi quis, de iureiurand.* contendit aliud eſſe rapuiſſe, aliud item furtum feciſſe, ſed in §.1. Inſtit. vi bon. rapt. ſcribitur raptum & furtum idem ſignificare. Hanc quidem antinomiam (ſi qua ſit) ſoluit Accurſ. *in d. §.ſi quis.* vt intelligatur Iuriſconſ. voluiſſe ſentire his verbis, aliud eſſe rapuiſſe, aliud item poſſe. Quæ mihi ieiuna quidem & frigida videtur ſolutio. Ego ſanè verius exiſtimarem furti, & raptus differentiam, ex vi & proprietate verborum oriri. Multum ſiquidem intereſt, quis rem de manibus poſſidentis vi abſtulerit, id eſt, rapuerit, an verò clàm & ignoranti domino, quod furari propriè appellandum eſt. Dicuntur autem immobilia inuadi: mobilia verò, rapi. *§.penult. Inſtit. vi bon.rapt. & gloſ. in l.1. de condit.tritica. Brech.in l. Marcellus. ff.de verb.& rer.ſignif.*

RAPI aliud eſſe, & aliud amoueri palàm eſt, ſiquidem amoueri aliquid etiam ſine vi poſſit: Rapi autem ſine vi non poteſt. *Vlp.de incend.ruin.naufr.* Maff.

RAPI propriè dicuntur iuuenes, quorum funera ſunt immatura. Admonet me nunc, ſi rapti fratris, quem vnicum vnicè diligebam, huius dictionis occaſio: tum etiam me cogit affectus, vt huc adſcribã, quę cùm memoriæ eius, tum ad poſterorum exemplum ponẽda curaui epitaphia. Quorum alterum ſepulchrali marmori, apud clariſſimã Oenanorum vrbem Halam, inciſum eſt, ſic legitur:

D. O. M.

Ioanni Maio Seletſtadien. Præpoſito Clareuallenſi, qui decennalem Secretarij operam inclyto Romàn. Hungarię ac Bohemiæ Regi Ferdinando ſedulo nauans, laboribus officij ſui immortuus eſt, poſtridiè Id. Iulias, Anno M.D. XXXVI. ob fidem atque diligentiam, ac raras animi dotes, Principi chariſſimus, Iacob. Spieg. Iureconſul. & Regius Cæſareuſque ab epiſtolis, Fr. B.M. ponendum curauit. Vixit annis 34. menſ.3. dies 17.

Alterum quod in æde Seletſtadien. poſitum eſt, ad hunc modum habet:

D. O. M.

O fluxam humanarum rerum fidem. Ioan. Maius. Ioan. ac Magdalenæ VVimphelingiæ Fr. Seletſtadij, quod priſcis Selatum fuit, ortus, & in aula D. Maximiliani Cæſar. à Iacob. Spiegel. Fr. in ſacri ſcrinij magiſterio, ad vnguem formatus, quum is rudem accipere meruiſſet, impetrata vacatione apud Ferdinandum in eiuſdem locum ſucceſſit. In quo officio dum dextrè verſatur, ab optimo Principe cum præpoſitura Clareuallenſ. quod phanum ad Bohemię ſaltus vergens, è regione Norici, vulgus *Zuttel* appellat, perquam liberaliter ornatus eſt, tum ſtipendijs, ſacerdotijſque haud contemnendis auctus. Sed vt nihil in humanis ſtabile, dum ob fidem & integritatem decennio cognitam, Regi gratus eſt, dum arridet Fortuna, morbo immedicabili correptus, vitam finiuit ætatis ſuæ, anno 34. Salutis 1536.

RAPI oculis in fraudem, hoc eſt, ſtatim re aliqua viſa, fraudem aliquam cogitare. *Cic.de aruſp. reſp.*

RAPINA eſt violenta rei ademptio. differt autem à Furto. Primò: Quod furtum latenter & clanculum fit: Rapina impudenter & vi. Secundò, furtum aliud eſt manifeſtum, aliud nec manifeſtum: Rapina non niſi manifeſta. Tertiò, furti pœna non vna eſt, ſed modò quadrupli, modò dupli: Rapinæ pœna vna eſt tripli. Quartò, furti actio ſolam pœnam ſine re ipſa perſequitur: Rapinę verò ſimul & rem pœnam. Quintò, furti actio manifeſti, prætoria eſt: nec manifeſti, ciuilis: Rapinæ actio tota honoraria eſt. Sextò, furti actio perpetua eſt: Rapinæ verò, annua, *§.1. Inſtit. vi bon.rapt. §.ex maleſic. Inſtitut. de actionibus. Adde Peckium. l.3. num.3. ff.de incend.ruin.naufrag.*

RAPINA, ad rem: Raptio ad perſonam refertur. Bart. *in l.ſi quis ex domo. ff.de furt.* diſputat non inutiliter, an rapina ſit priuatum delictum. Itémne ſit ſpecies furti, inueſtigat *in l.duobus. §.ſi quis iurauerit. ff. de iureiur.* Receptum eſt, Rapinam maius furto eſſe delictum, *l.ſi cum exceptione. §.qui vim. ff.quod met.cauſ.* Spieg.

RAPIT, qui ſcindit, frãgitve vi adhibita: vel eo animo, vt ſi prohibeatur, vim adhibeat, *l.4. §.ſolum. ff.de incend.* Alioquin rapere, eſt etiam de manibus auferre, *l.4. ne quis eum qui in ius voc.* Et qui verbis puellam ſeducit, eam rapuiſſe dicitur. *c.fin.36. qu.1. per tot.* Sed & furari, rapere eſt, *l.ſi quis ex domo. de furt. ex comment. Alciat. in l.Marcellus. ff. de verb.ſignific.* Spieg.

Ῥαπίσματα Iuſtinianus appellat Colaphos, quibus cædi liberi cum manumitterentur, ſolebant. *l.vlt. C.de emancipat. & Nouella* 81. opinor, quòd abdicationis genus quoddam eſſe videretur, qua Græcos ſolos vti conſueuiſſe, ſuo loco monuimus. hunc tamen cædendi morem etiam in ſeruorum manumiſſionibus ſeruari ſolitum, Iſidorus teſtatur, *lib. Etym.9. c.4.* Cornutus *in Perſium*: Quoties, inquit, manumittebant, eos alapa percuſſos circumagebant, & liberos confirmabant. Vnde & manumiſſio dicta eſt, eo quòd manus eis immitteretur. Claud. *in lib.de 4.conſul. Honorij*:

--- Famulúſque iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu:
Triſtis conditio pulſata fronte recedit
In cinerem, rubuêre genæ, tergóque remouit,
Verbera, promiſſi felix iniuria voti. Hor.

Balduin. autem *in Iuſtin.* ſuſpicatur, eo verbo potius ſignificari ipſos ictus vindictæ, hoc eſt, virgulæ prætoriæ, quales conſtat olim in manumiſſionibus interueniſſe. Nam & apud Græcos ῥαπίζειν plerunque ſignificat ῥαβδίζειν.

RAPSERE, antiquum verbum, pro rapere. Cicero *de legibus.* [Sacratum ſacrove commendatum qui clepſerit, rapſeritve, parricida eſto.] Spieg.

RAPTOR proprie, qui vi res alienas rapit, aufert.

Alciat. Eſtque improbior fure quamuis manifeſto, licet leuius puniatur. Old. Raptor ait, omnimodò furtum facit: ideò manifeſtus fur exiſtimandus eſt: & furti actione tenebitur, *l. ſi vendidero. §. cum raptor. ff. de furt.* Sp.

RAPTOR is dicitur in iure noſtro, qui virginem, vel viduam, vel ſanctimonialem rapit, eique vim infert. vnde βιαστής Græcè dicitur. Titulus eſt lib. 9. C. de raptu virginum, ſeu viduarum, necnon ſanctimonialium. ex quo apparet raptoris pœnam eſſe capitis. Quod intelligitur verum eſſe, niſi mulier ab initio conſenſum præbuerit, & de eius voluntate conſtiterit. De ſe enim alioquin non eſt ipſe puniendus, ſaltem criminaliter, niſi aliud obſiſtat etiam quamuis per dolum, aut aliàs ſeducta fuerit: quia, vbi interuenerit conſenſus, non cenſetur eſſe violentia. & hoc tangit Dynus *in reg. iur. ſcienti & conſentienti.* etiam Hypolitus de Marſil *ſingul. conſ.* 84. & Paulus *in conſilio ſuo* 33. *incip. Viſo dicto ſtatuto*, vbi conſuluit, quòd, ſtante ſtatuto, rapiens mulierem per vim puniatur pœna mortis, quòd ſi aliquis rapuerit mulierem ſolutam, quæ fuit aliàs tacta ſeu defloraꝫ ab aliquo, non cadit in pœnam ſtatuti: quia non præſumitur eam rapuiſſe vi & iniuria, cum aliàs conſenſerit alteri, quod eſt ſingulariter notandum. *Faciunt dicta per Angelum in l. qui iudicio. ff. de accuſat. & gloſſ. in l. Caſſius. ff. de ſenatoribus. & in gloſſ. l. inciuilem. C. de furt. Roman. conſil.* 177. Anchoranus.

RAPTVM dicitur, quod per vim ablatum eſt. Eripereque eſt de manibus auferre per raptum, *l. 4. ff. ne quis eum qui in ius vocat.* Et ita in tit. vi bon. rapt. hoc verbum accipitur. Verbo, planè rapuiſſe, & ſciſſum, & fractum, & ruptum alicubi contineri Marcell. ſcripſit; *l. 9. ff. de verb. ſign.*

RAPTVS, id eſt, violentum ſtuprum, non in virginem tantùm, ſed & viduam, & ſanctimonialem. Iouinianus Imper. *C. de epiſc. & cleric.* [Si quis, inquit, non dicam rapere, ſed attentare tantùm iungẽdi cauſa matrimonij, ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.] An autem ſuper raptu eiuſmodi tranſigere liceat, à Bart. & cæteris petendum.

RARO, aduerbium, pro non ſæpè, inſolenter. Iuriſc. *in tit. de leg.* Perrarò eleganter oppoſuit frequenter. [Nam ad ea, inquit, potius debet aptari ius, quæ & frequenter, & facilè, quàm ad ea quæ perrarò eueniunt.] Quorum quidem verborum ſenſum, quem recentiores Iuriſconſ. induxerunt, non ſatis probat Alc. *cap. 8. lib. diſp. 2.* euidenter demonſtrans, ad quos caſus pertineant. Sp.

RARVM, pro præclaro & præſtanti, quod non vbique reperiatur. Itaque rarum, eſt vulgari contrarium, *teſte Cic. in Topic.* Spieg.

RASTA, Germanica vox, indicante D Hieronymo. Sic enim *in comment. in Ioël.* [Nec mirum, ait, ſi vnaquæque gens certa viarum ſpacia ſuis appellet nominibus, cum & Latini mille paſſus vocent, & Galli Leucas, & Perſæ Paraſangas, & Raſtas vniuerſa Germania, atque in ſingulis nominibus diuerſa menſura ſit. Spieg.

RASTRI, Alfenus, [Cornelium (inquit) reſpondiſſe aiebat, palos, perticas, roſtros, ligones, inſtrumenti vineæ eſſe.] Vide Seruium ſuper illud:

Multum adeò raſtris glebas qui frangit inertes. Sp.

RASVRA, quando vitietur inſtrumentum, docet Bart. *in l. fin. §. ſin autem. C. de edict. D. Adr. tol.* Quando verò ea propter teſtamentum ſuſpectum reddatur, tradit *in l. ſi vnus. C. de teſtam.* Sp.

RASIRVM. *Lege, Bidens.*

RATA, contingentem portionem ſignificat, (Antheil) *l. 4. & 6. ff. ſi part hered. pet. l. 10. §. idem quærit. ff. de in rem verſ. l. 3. ff. de alim. leg. l. 14. ff. qui pot. in pign.* Briſſ.

RATA parte, quod vulgus ad æquipollẽtiam, & etiam pro rata dicit, Latinam vocem vſurpans Vlp. *in 3. ſi ſeruum. in fin. ff. ſi quis caut.* [Verùm ſi pro rata, inquit, vnius offeratur pœna.] *Sic idem in l. in hoc verò, de ſolut. & ſimilib. locis.* Interpretatur autem pro portione, quæ quandoque eſt virilis, quandoque hæreditaria. *de quo Bald. in l. fin. C. de impub. & & alijs ſubſtit.* Spieg.

RATAE preces, id eſt, exauditæ. Bud.

RATAM rem habere, hoc eſt, comprobare, adgnoſcereque, quod à non verò procuratore nomine noſtro actũ eſt, ſtett/ feſt vnd genehm halten/ daß in vnſerm namen gehandlet iſt.) *l. 12. ff. rem rat. haberi.* Idque non verbis tantum, ſed & facto explicari poteſt. *l. 5. ff. rem rat. haberi.* Et ita in ſtipulatione qua procurator cauet rem ratam dominum habiturum hoc verbum accipimus. Quæ & de rato cautio & ſatiſdatio de rato vocatur, *l. 23. ff. de admin. tut. l. 22. §. ſi pater. ff. ſolut. matrim.* & ſtipulatio de rato habendo, *in l. 2. ff. rem rat. hab.* qua promittitur, vt Theophil. *in tit. de ſatiſd.* loquitur, [illegible] Huc pertinet quod dicitur, de rato ſtipulari, *l. 12. ff. rem rat. hab.* & de rato cauere, *l. 20. ff. eodem tit. l. 5. §. in lege. ff. de iniur.* & de rato habendo cauere, *l. 3. ff. ratam rem haberi.* ſic de rato cautum, & de rato ſtipulatio, *in l. 18. ff. de iureiur.* Briſſ.

RATAM rem habere. Hic loquendi modus ſtipulationem prætoriam in ſe potiſſimum habet. Hæc enim ſtipulatio interponitur autore prætore, vt iudicium ratum fiat, quæ exigitur ab eo qui alieno nomine agit, *vnde tit. de ſatiſdat. Inſtit. lib. 4.* Verbum agere hic accipitur latè & complectitur quoque ſtipulationes prætorias, *l. non ſolum. tit. de ratihabitione.* Hoc accipiendum eſt ſi dubium ſit, an is qui agit, mandatum habeat. Nam ab eo quem conſtat procuratorem eſſe, *vt dicitur in l. ne ſatiſdatio. tit. eod.* non exigetur hæc ſatiſdatio de qua hic loquimur, quia verendum non eſt, vt ratum habeat dominus. Non enim poteſt retractare quod ſemel mandauit. *Idem dicitur in l. 1. C. de procurat.* Hinc fit, vt nec à tutore aut curatore exigatur, *in l. actor. d. tit. de ratihabit.* Sunt tamen aliqui caſus in quibus etiam cogitur procurator rei ſatiſdare, *l. ſed & ea. §. vlt. & l. ſequ. l. non ſolum. d. tit. de procur.* vbi periculum eſt ne agat reus. *Extant etiam duo loca ſub hoc tit. in l. tutore. & l. procuratore. §. vlt.* Hæc cautio exigenda eſt à procuratore ante litem cõteſtatam, poſt conteſtationem litis exigi non poteſt, *l. Pompon. §. ratihabitionis. tit. de procur.* Quæritur etiam quæ ſit formula huius cautionis? Hæc cautio ſatiſdationem requirit, fideiuſſoris ſcilicet dationem, formula deſcribitur in l. procurator. Cautio ratum habere, & amplius non agere, pro eadem cautione habentur, *quod ex d. l. colligitur, quam addaximus in lectione publica. in l. 4. §. Cato. de verbor. oblig. Scilerus in Lectura Duareni nundum impreſſa ſuper tit. de ratih.*

RATIARIVS, à ratè dicitur, vt nauicularius, non opifex, ſed negociator. *Vide Paulum in l. qui ratiario. de pignor. act. & Bud. in l. 1. §. nauem. de exerc. act.* Sp.

RATIFICARE, quod actum eſt cõfirmare, beſtetigen/ beueſten/ Veteres ratare dicebant: vnde eſt irritare, contrarium. Spieg.

RATIHABITIO, ſeu vulgò dicitur, Ratificatio, inſtar mandati eſt, *l. fin. C. de Macedonia. Bartolus in l. Pompon. ff. neg. geſt. & Landfr. Balb. decif. 126. Centur. 2.* Eius autem natura eſt, vt retrò trahatur, *l. 4. & 5. C. de pign. actio.* Hæc quæ operetur ſub pœna promiſſa, pulchrè declarat Zaſius, *in d. §. Cato. de verb. obligat.* Generaliter effectus ratihabitionis eſt, vt voluntatem noſtram declaremus, & negotium, quod alioqui ad nos nihil pertineret, noſtrum faciamus: non autem, vt approbare videamur qualitatem geſtus. Quòd qui ratum habet geſtum, is non ſtatim probet id, quod dolo malo, vel lata culpa geſtum eſt, *l. Pomponius. 1. ff. de neg. geſt.* Spieg.

RATIO triplicem ſignificationem habet principaliter. Primò namque accipitur pro vi illa animi, qua homo à cæteris animalibus diſtat. Secundò Ratio ſignificat cauſam, quæ demonſtrat verùm eſſe id quod intendimus breui ſubiectione. Tertiò Ratio ſumitur pro conſpectu ſeu conſideratione eius quod conuenit rei, *vt in l. 1. §. interdum autem. ff. ſi quadrup. paup. fec. dic.* Quartò Ratio etiam nonnunquam accipitur pro forma, modo, via: Saluſtius. [At ego vobis (inquit) ſi modo vultis eſſe viri, rationem oſtendam, qua tanta iſta fugiatis pericula.] *Oldend. l. quod. verò. ff. de legibus.*

RATIO dicitur certa & expreſſa in lege vel ſtatuto, quando vnica tantum reddi, *ita ſingnif.* Baldus *in l. maximum vitium. in 4. colum. in princip. C. de liber. præter. argum. l. fundus qui locatus. & l. ſequen. ff. de fundo inſtruct. hoc dictum commendat D. Alexander. in l. ſi conſtante. in princip. in 5. col. verſic. fortius. ff. ſolut. matrim. & l. mutus. col. 3. verſic. Paulus de Caſtro hic. ff. de acqu. hæred. & in conſ.*

& in conſ.48. viſis & oppoſ. tunc digeſtis. in 2.col. lib.1. & conſ.124. animaduerſis, in vltimis verbis. in ſecundo libr. & conſ.50. viſis actis. col.4. lib.2. & conſ.185. viſo titulo, col.1. circa medium. lib.2. & conſ. 190. maturè digeſtis. col. pen. eod. libr. & in l. ſerui electione. §. primo, col.1. de leg.1. Decius conſ.15. col.3. verſ.2. principaliter. & conſ. 64. col.1. D. Feli. ad cap.3. ad fin. de conſtit. & in cap. ſi quando. col.8. verſ. conſiſtit nono. de reſcript. & Corn. conſ.15. ex quo dictus Franciſcus. col. 3. verſ. vbi enim vnica, &c. lib.1. & in conſ.212. Quiriacus de Auchor, col. vlt. lib.3. & poteſt confirmari per ea quæ ſcripſi infrà in verbo, Verbum præſens. Secundò confirmari poteſt per aliud ſolenne dictum Bald. in l. cum quam. in 9. col. verſ. demum quæro: Dominus Comes Sabaudiæ. C. de fideicommiſſ. vbi notabil. decidit, quòd ſi Princeps conceſſit in feudum aliqua caſtra mihi, & filijs meis procreatis & procreãdis, licet regulariter non tranſeat ad naturales, cap.1. §. naturales. ſi de feud. fuer. contr. inter dominum, & agnat. tamen ſi princeps ſciebat me ſolum habere filios naturales, extenditur priuilegium tanquam ſi expreſsè de naturalibus dictum eſſet. & ita ex facto dicit ſe conſuluiſſe fretus eleganti doctrina Bald. Andr. Sicul. in commento l. cum acutiſſimi. col.109. verſ. nunc verò eſt inſiſtendum. C. de fideicommiſ. & in tractat. de præſt. Cardin. in quarta quæſtione prima partis, in vlt. col. Sed an in dubio ratio in lege vel ſtatuto præſumitur vnica? Salic. ſingula. decidit quòd non, in l. ſequi veſtri. in 7. col. verſ. quapropter ego. C. de noxal. quod pro notab. & memoria digno commendat D. Alexander. in l. §. conſtante. in prin. in 5. col. verſ. ſed quid. ff. ſolut. matr. & pro ſing. citat D. Iaſon in l. quæmad. ad fin. C. de fideicommiſſ. & in quib. quæ actiones. col. 6. verſ. adde idem eſſe. C. de ſacroſanct. eccleſ. Curt. iun. conſ.6. col.5.

Et vlterius dicebat eleganter Baldus poſt Andream de Barulo, quòd ad iuſtificationem ſtatuti ſufficit rudis æquitas laicorum. ex quo in lege ratio non eſt de ſubſtantia, iuxta l. non omnium. ff. de legibus. ita Baldus conſ.473. circa quæſtionem præcedentem, in 2. col. in vlt. libr. nam ſtatuta pro maiori parte potius conſiſtunt in Sic volo, ſic iubeo, quàm in modulari ratione: vt inquit Bald. in cap.1. in fin. de feud. alien. Et nota diligenter, quod quando ratio non eſt ſcripta in lege, non poſſumus ſuper ea nos fundare: dicit Bald. in l. ſi defunctus. C. de ſuis & legit. quem ita refert D. Alexan. conſ.55. conſiderata verba dicti ſtatuti. in vlt. colum. verſ. & ad hoc primò adduco. libr.1. maximè ſi vigeret ſtatutum, quòd verba ſtatutoris, intelligerentur ad litteram prout iacent, vt latè declarat Aucheranus in cap. canonum ſtatuta. col. vlt. circa finem, de conſtitut. Cotta.

RATIO, eſt certa veritatis demonſtratio. Vnde rationem quærere in his, quæ ad ſenſum probantur, infirmitas rationis eſt, vt pulchrè dixit Bald. in l.1. C. de ſeru. fugit. Lex verò omne quod ratione conſiſtit. Salomon. in §. reſponſ. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. Vide cauſa dicitur. Sp.

RATIO, alia eſt neceſſaria, alia probabilis. Neceſſaria, quæ vera, vel efficax eſt: vera, naturalis: efficax, legibus vel moribus probata. Probabilis autem, quæ veriſimilitudinem ducem habet, ſecundùm Boëtium, & D. Auguſt. vt à Salom. citatur. Spieg.

RATIONEM Labeo eſſe aiebat vltro citroque dandi, accipiendi, credendi, obligandi, ſoluendi ſui cauſa negociationem, nec vllam rationem à nuda debiti ſolutione incipere, cum & data, & accepta, & expenſa contineat, l. 6. §. rationem. ff. de edendo. Hinc,

RATIO accepti atque expenſi computata, (die außgab vnd einnahm.) in fin. l. emptor. ff. de pact. Spieg.

RATIO conſtare dicitur, quãdo æqua & legitima cauſa reddi poteſt. ex Cataneo. Sp.

RATIO diſputandi in iure, & rigor iuris, idem ſignificare videtur. Vide Iul. in memorabili. l. ſi ita vulneratus. ad leg. Aquil. in ea enim diſertè ponit. Multa iure ciuili contra ſtrictam rationem diſputandi, pro vtilitate communi recepta eſſe. Spieg.

RATIO implicita, cuius accepta atque expenſa nondum ſunt computata. Scæuola in l. emptor prædij. §.1. ff. de pactis. Oldend.

RATIO legis, eſt idem quod mens legis, l. cum mulier. & ibi Bart. ff. ſolut. matrim. Quanquam Alciat. indicat differentiam in commentarijs ad l. nominis & rei. de verbor. ſignif. Non eſt autem ratio legis inueſtiganda, vbi certa liquet legis diſpoſitio: niſi agatur de proferenda lege ad caſus non expreſſos, tollendaque legum contrarietate, per optimum teſte Salomonio, text in l.2. C. de vet. iur. enucl. tum & abſurdi, aut iniquitatis vitandæ cauſa, l. ſcire oportet. §. aliud. ff. de excuſat. tut. Spieg.

RATIO non minus mouere debet iudicem, quàm lex. Siquidem vbi lex non eſt, ratio naturalis tacita quædam lex eſt, inquit Paul. in l. cum ratio. ff. de bon. damn. Sp.

RATIO poni dicitur, id eſt, iniri & computari, l.1. §. ſi ſeruus. ff. ſi quis teſtam. lib. l.2. §. quod de frumentaria. ff. de adminiſtr. rer. ad ciuit. l.41. §.1. ff. de euict. l.12. l.15. §. quod autem. ff. de adminiſtr. tut. l.89. ff. de ſolutionib. Briſſ.

RATIO etiam putari dicitur, in qua ſumma fit pura, (die rechnung erlautern.) vt Varro lib.5. de ling. Latin. ſcribit, vel vt Nonius Marcel. in qua fraudis, aut falſi, aut mendacij, aut iniqui aliquid ſeparatur & expungitur. Putare enim veteres, auctore Gellio. lib.6. cap.5. dixerunt vacantia ex quaque re ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere, & quod eſſe vtile, ac ſine vitio videretur relinquere. ſic in l.7. ff. de contrah. empt. accipiendi ſunt hæc verba: [Si rationes domini arbitrio putet.] Cato de re ruſtic. cap.5. [Rationem cum domino crebrò putet.] Plaut. Aulul. [Ratio putatur cum argentario.]

RATIONES ſubſcribere, l.81. ff. de cond. & demonſtr. Inde rationes ſubſcriptæ & expunctæ, l.13. in fin. ff. de diuerſ. & temp. l.41. §. liberationem. ff. de fideicom. vulgò dicimus Compte clos & affiné. (die rechnung beſchlieſſen.)

RATIONES relatæ olim dicebantur, quemadmodum Cicer. lib.5. epiſt. ad Rufum oſtendit, quæ ad ærarium referebantur. Feſtus Pomp. lib.16. RR. duobus in compluribus orationibus cùm de actis diſſeritur, id eſt, rationum relatarum, quod ijs tabulis docentur Iudices, quæ publicè data atque accepta ſunt. Briſſ.

RATIO, pro cautione, in auth. de nupt. § ſit itaque. ad fin. accipiturque etiam de datis, acceptis, hoc eſt, Rationario, quod vulgò regiſtrum vocamus, vt in l. ſi quis ex argentarijs. §. rationem. ff. de edend. l. emptor. §. Titius. de pactis. Vide ſuprà, Liber rationum. Ratio item pro cauſa, l. eas obligationes. ff. de cap. dim. Item pro reſpectus propoſito, ſeu conſilio, vt apud Vlpian. in l. clàm poſſidere, de acquir. poſſeſſ. Breuiter, Rationis vocabulum multiplicem habet intellectum. Reſpicit enim modum, viam, formam, morem, conſuetudinem, ius, iudicium, geſta & non geſta, tempus, comparationem, & ſimilia. Interdum propoſitum & conſilium ſignificat. Ratio autem & veritas conuertuntur, cap. fruſtra. 8. diſtinct. & Bald. in l. non omnium. ff. de legib. Sp.

RATIO, pro reſpectu, vt, Habita eſt ratio doctrinæ. Habenda eſt ratio rei familiaris, quam quidem delabi ſinere, flagitioſum eſt, ait Cic. in 2 offic.

RATIO, ſuputatio aliquando dicitur, vel calculus, ſeu expenſa.

RATIOCINATIO, dicitur ea princeps animi vis, quam λογικήν Græci nominant.

RATIOCINATOR, idem qui calculator. Sunt tamen, vt Inſulanus obſeruauit, qui calculatoris nomen faſtidiant etiamſi illo vſus ſit, lib.10. Martial.

Nec calculator, nec notarius velox
Maiore quiſquam circulo coronetur.

Negant tamen, calculare verbum in vſu eſſe: cuius loco meliora ſunt hæc, ducere ad calculum, vocare ad calculũ, expendere ad calculum, ſupputare. Inde tit. C. de errore calculi. Spieg.

RATIOCINIVM, in tit. de ratiocin. oper. publ. ipſum ratiocinandi, hoc eſt, computandi, quod dicitur, actum ſignificat. Spieg.

RATIONALE, quod ratione vtitur, vel vti poteſt. Rationabile, quod cum ratione factum, dictum ve eſt. Proinde rationabili dicto ita iudex permoueri debet, ſicut lege ſcripta. vt dicit Andreas Iſernitanus in proœm. feudor. Cùm naturalis ratio vim legis habeat, l. ſcire. §. ſufficit, de excuſ. tut. cum vulg. Spieg.

RATIONALIA ſubſtantiuè, apud Vlp. ſi modò ſyncera manet lectio, in l.1. §. de ſeruis quoque. de tut. & rat. diſtrah. interpretatur Alber. rationum inſtrumenta. Nor. text. indicat, & aliàs legi poſſe Auctionalia, nimirum pro tabulis auctionarijs, in quibus annotabatur pretium rerum

QVANTVMCVNQVE, aduerbium, tantum quantum. *de quo Bart. in l. baliſta. ff. ad Trebell.*

QVANTVS maximus. Plinius *epiſt. vlt. lib. 3. ad fin.* [dedit enim mihi, ait, quantum maximũ potuit daturus amplius, ſi potuiſſet.]

QVANTVSQVANTVS, pro quantuſcunque.

QVARE, modò interrogat, modò ponitur infinitè. *l. ab omnium. C. de tut. qui non ſatiſ. l. 1. in prin. de lat. libert. toll.* Sp.

QVANTVM ei debes, redde. ſententia incerta eſt, *l. quid tamen. §. ſolut. ff. de recept.* Spieg.

QVANTVM in ſe eſt, & quantum ad ſe pertinet: quid hæc verba denotent, glo. exponit *49. diſtinct. c. fin.* & Archidiac. Spieg.

QVANTVM quod, pro quod vulgus dicit, tantum quantum. Porrò de dictione Quantum & Quanti, vide Bartol. *in l. ſi ſic legatum in princip. de leg. 1. & in l. 1. de condit. & demon.* Spieg.

QVARTA, deducto ære alieno accipienda eſt. *Papin. §. audita autem. ff. de inoffic. teſt. l. in quarta. ad leg. Falcid.* Sp.

QVARTA quartæ. *l. vnica. C. de latin. libert. toll.* Spieg.

QVARTA quæ in iure noſtro frequentiſſimè appellatur, multiplex eſt: & quadrantem eius aſſis quo de agitur, ſignificat. Præciſè nanque quarta, pro quarta pars ferè nominatur. Quartas igitur literarum ordine deſcribemus. Hot. Quarum prolixiorem tractationẽ qui deſiderat, eam inueniet apud iuris interpretes. *§. ſed quia hæres Inſtit. de fideicom. hæred. & ibi Faber & Aretinus.*

QVARTA agnatorum erat quadrans hæreditatis inteſtato mortui, quam agnati ſi filij non extabant, nepotibus ex filia auferebant. *l. ſi defunctus. 4. de leg. hæred. lib. Cod. Theod. V.* at ex lege Iuſtiniani quandiu poſteri vlli ſunt, quamuis ex fœmina prognati ſint, agnati nõ admittuntur *l. vlt. C. de ſuis & legit.* qua lege quartam illam agnatorum abrogauit.

QVARTA arrogati dicitur, cùm impubes cauſa cognita arrogatus, ſine cauſa tamen emancipatur. tum enim quartam bonorum arrogatoris cum ſuis bonis obtinet *l. Papinianus, 8. §. ſi quis impubes. ff. de inoffi. teſt. & l. 1. §. ſi impubes. ff. de collat. l. ſi arrogator, 22. ff. de adopt.* Hoc autem periculi, quod vitæ pupillorum ab arrogatoribus impendebat, euitandi cauſa, inſtitutum eſt. Duo quippe cauenda fuerunt in iſtis adoptionibus: quia duplex ad deprædandum arrogati patrimonium aditus patebat: primùm ſi puer è medio tolleretur: deinde ſi emanciparetur. nam vtroque modo illius bona arrogatori quærebantur. conſtitutum ergo eſt, primùm vt ne arrogator impuberis, eius ante pubertatẽ mortui hæres eſſet: deinde, vt impubes minimùm quartam arrogatoris ſui bonorum partem lucraretur.

QVARTA curiæ dicitur, quadrans eius hæreditatis, quam alienus aliquis (hoc eſt non ex numero decurionũ) qui curiali ſucceſſit, ſiue ex aſſe, ſiue ex parte ſucceſſit, obtinuit. tum enim conſtitutum eſt vt quadrantem curia poſtulare poſſit, non tamen de ſingulis rebus: ſed ita, vt hæres vniuerſum patrimonium in partes quatuor diuidat: & ſors ducatur, vt vel curia quadrantem, vel hæres dodrantem obtineat. *l. 1. & 2. C. quando & quibus quart. pars. lib. 10.*

QVARTA ex tribus maribus eſt, quæ per S. C. Sabinianum inducta eſt: vt qui ex tribus maribus in adoptionem datus fuerit, ei quarta pars bonorum naturalis patris relinquatur. *§. ſed ea omnia. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt.*

QVARTA Falcidiæ dicitur in iure, quam hæredes beneficio legis Falcidiæ retinent ex legatis, ſi fortè amplius dodrante in iis conſumptum eſt à teſtatore. Lex autem id ſtatuit non de ſingulis legatarijs, ſed de vniuerſis: vt ſcilicet legare ita liceret, dummodò pars quarta patrimonij penes hæredem remaneret. Itaq; tametſi plures legatarij ſint, non tamen amplius eis quàm dodrantem licet attribuere. Viciſſim autem non vniuerſi hæredes, ſed ſinguli quartam ex ſua cuiuſque parte retinere poſſunt. modusq; patrimonij, non qui hæreditatis adeundæ, ſed qui tempore mortis fuit, ſpectatur. & antequam ea quarta detrahatur, æs alienum, funeris ſumptus, & precia manumiſſorum ſeruorum detrahenda ſunt. *l. 1. & poſtea. & C. de leg. Falci.* Id tamen cum grano ſalis intelligitur, videlicet ſi debitè fecerit inuentarium, aliàs enim non detrahet. *§. ſi verò non fecerit. & ibi omnes doctores ſcilicet in Authen. de hæredibus, & Falcid.* Sunt tamen caſus in quibus teſtator, ſi voluerit ipſam Falcidiam prohibere poteſt. *vt ... §. ... expreſſim in d. Auth. de hær. & Falcid.*

QVARTA fideicommiſſarij dicitur, cum hæres poſt mortem ſuã rogatus eſt hæreditatis ſuæ partem quartam reſtituere. Valet enim fideicommiſſum, perinde ac ſi de hæreditate ſua reſtituenda rogatus eſſet: & eatenus reſtituenda eſt, quatenus hæreditas teſtatoris patitur, ſecundum vulgatam formam iuris, *l. filiusfam. 114. §. vt quis. ff. de fideicom. 1.* Exemplum etiam extat *in l. ita tamẽ, 17. §. Trebellianum, & l. epiſtolam, 75. §. 1. ff. ad Trebell.*

QVARTA filiæ maieſtatis damnati ab Impp. Arcadio & Honorio inſtituta eſt: nam cum olim ad liberos damnati maieſtatis bona pertinerent, *l. cornus. ff. ad leg. Iul. maieſt.* ii conſtituit, vt filijs nihil omnino relinqueretur: filiabus autem quotlibet numero eſſent, quarta tantum ex bonis matris ſiue teſtatò, ſiue inteſtatò deceſſiſſent, attribueretur. vt haberent mediocrem potius filiæ alimoniam, quàm integrum emolumentum ac nomen hæredis *l. quiſquis, 5. C. eod.*

QVARTA fiſci quæ ſit, docet Paulus *in l. penul. ff. de iur. fiſ.* Qui tantam fidem accommodauit, vt nõ capienti reſtitueret hæreditatem: ſi deducta parte quarta reſtituit, nihil retinere debet. quadrans autem qui hæredi imponitur ipſius, eripiatur, & ad fiſcum transferatur, vnde dodrantis ſemiſſem ſolum capit, qui ſe detulit.

QVARTA liberorum appellatur, quadrans eius partis hæreditariæ, quæ ſi paterfami. inteſtatò deceſſiſſet, ad eos peruentura erat: qui quadrans liberis, qui vel inofficiosè exhæredatis, vel minorem in partem inſtitutis quàm quantus ille eſt, attribuitur. veluti ſi duo ſint filij, quia legitima cuiuſque pars ab inteſtato eſt ſemis, icirco ſescuncia illis attribuetur: quæ ſemiſſis pars quarta eſt *l. 8. §. ſi quis, l. 25. C. de inoffic. teſt. l. omnimodo, 30. C. de inoffic. teſt. & Nouell. 5. & 22.* Iuſtinianus hunc quadrantem in trientem aut ſemiſſem pro numero perſonarum mutauit. nam ſi duo ſint, ſextantem vterque auferet: quæ legitimæ portionis tertia pars eſt. ſi verò ſex ſint, vncia ſingulis attribuetur: qui eſt legitimæ partis ſemis. *Nouell. 18. & in Auth. nouiſſima. C. de inoffic. teſtam.*

QVARTA matris auiæ curialis à Iuſtiniano inſtituta eſt, vt ſi mater mortui vel auia tempore quo filius, nepoſue moritur, in collegio eiuſdem ciuitatis curialis reperta fuerit, quartam partem ipſorum hęreditatis obtineant. *l. 1. C. quando & quibus.*

QVARTA ſuperſtitis filij dicitur, cum paterfamil. vxorem grauidam reliquit: & dubitatur, quot liberos paritura ſit. nam auctores iuris conſtituerunt, vt pars pro tribus in ſuſpenſo maneat, vſque dum mulier pepererit: quarta pars ſuperſtiti filio attribuatur. quod enim fieri non rarò admodum poteſt, ſpectarunt: id eſt, quia fieri poterat, vt tergemini naſcerentur, quartam partem ſuperſtiti filio aſſignauerunt *l. 3. ff. ſi pars hær. petat.*

QVARTA Trebellianica quæ nunc vocatur, Pegaſiana olim fuit. nam Pegaſiano S. C. inſtitutum eſt, vt qui fideicommiſſum, ſiue vniuerſale, ſiue particulare reſtitueret, quadrantem ſibi retinere poſſet. *§. ſed quia. de fideicom. hæred.* vnde intelligi poteſt, quòd lex Falcidia eſt in legatis, id Pegaſianum in fideicommiſſis eſſe. nam quemadmodũ hæres à quo plus dodrante legatum eſt vſque ad quadrantem integrum retinere poteſt: eodẽ modo is qui plus dodrante reſtituere eſt rogatus, ſiue vni, ſiue multis plus dodrante reddere ſit rogatus, quartam ſibi retinere poterit. veluti ſi domum quæ ſemiſſem valeat, Titio; ſeruos qui trientem valeant, Seio. tum enim duas vncias retinebit: non quo ab vtroque ſemunciam vnam detrahat, ſed vt hæc vncia excedens in partes XII. diuidatur, quarum ſex Titius, quatuor Seius auferet, duæ reliquæ apud hæredem remanebunt. Atque hæc quidem inter quartam Falcidiam, & Pegaſianam ſimilitudo eſt: differentia autem illa, quòd in Falcidiam legata non imputantur, in Pegaſianam imputantur. itaque ſi teſtator quadraginta in bonis habens, hæredi centum, Mæuio ducenta, Valerio centum leget: hæres vltra centum quæ prælegati nominẽ retinebit, Mæuio quinquaginta, Valerio vigintiquinq; quartæ nomine detraſſet, at ſi hæredem cui centũ legarit, roget hæreditatẽ reſtituere, centum quidem illa ſibi legata retinebit hæres: quartam

tam autem eo amplius non detraher. cuius differentiæ rationem animaduerti hanc eſſe, quòd lex Falcidia voluntati præſumptæ teſtatoris ſubſeruiat, eique conſentanea ſit. exiſtimatur enim teſtator legatis hęreditatem exhauriens errore id facere, & putare plus in hæreditate eſſe, quàm reuera ſit: crediturque voluntas eius ea fuiſſe, vt hæres aliquid obtineret. At S. C. Pegaſianum directò voluntati teſtatoris aduerſatur. conſtat enim teſtatoris hanc fuiſſe voluntatem, vt nihil apud hæredem niſi nomen ac titulus, maneret: reuera alius hæres eſſet. Cùm igitur aliquo pręmio Senatuſconſultum hæredes allicere voluerit aduerſus teſtatorum voluntatem ad hæreditates adeundas, credibile eſt ſatis habuiſſe, ſi quadrans iſte quoquo titulo ad hæredem perueniret. Itaq; Marcianus *in l. in quartam, 91. ff. ad leg. Falcid.* ſiue legatum, ſiue fideicommiſſum datum ſit hæredi, ſiue præcipere, vel deducere, vel retinere iuſſus eſt, vel accepta pecunia hæreditaté reſtituere rogatus ſit, vel conditionis implendæ cauſa fideicommiſſum ei ſit, ea omnia in quartam ei imputari ſcribit: in Falcidiam autem, nequaquam. Atque hæc quidem de quarta Pegaſiana. Iuſtiniani verò conſtitutione, Pegaſiani vis in Trebellianum ita transfuſa eſt, vt iam quarta Trebellianica vocitetur: quoniam hæres vel quartam, vel quod ei deeſt retinere, ſolutúmue repetere poteſt: actiones autem pro rata communicantur. at ſi totá ſponte coactusúe reſtituit, omnium tum commodorum, tum incommodorum ſit expers. *§. ſed quia, de fideicom. libert.* Hot.

QVARTANA febris, quæ ex atra bili, ſeu tumore melancholico putri efficitur. Sic dicta, quòd quarto die reuertatur, & exacerbet, infeſtetque. Nam integro biduo intermittit, & tardè admodú finitur, neminemq; (vt Celſus teſtatur) iugulat. Sed ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger eſt: quod tamen, niſi culpa vel ægri, vel curantis nunquam fit. Iabolen. *de ædil. edict.* [Qui tertiana, ait, febre, aut quartana, aut podagra vexantur, quiúe comitialem morbum habent, ne ijs quidem diebus, quibus morbis vacant, rectè ſani dicentur.] *Vide, Febris tertiana.* Sp.

QVARTA pars, ſeu triens, quæ vocatur legitima, debita iure naturali, non poteſt eripi liberis: niſi propter certa ſcelera. Quarta autem debitæ portionis ſufficit ad excludendam querelam inofficioſi teſtamen. *l. Papin. §. quoniam autem, ff. de inoff. teſt.* Spieg.

QVARTARII, ſunt Feſto muliones mercenarij, qui quartam partem quæſtus aſſequebantur.

QVARTO nonas Martij. *l. item veniunt. §. pridiè. ff. de petit. hæredit.*

QVARTVMVIRI creati erant, quibus deducendarum coloniarum, aut ſi quid nouum nunciatum foret, vt curarent, ne damno Reſpub. afficeretur, obque varia negocia munus mandatum erat. Præter quos fuere Quinqueuiri, agris diuidundis, muris, turribuſque reficiundis, ſæpius vt plebem funebri pecunia eleuarent: vtq; æs alienum pro his qui ſoluendo nó eſſent, de publico ſoluerent: qui menſarij nuncupati. *Alex. de Alex. Gen. dier. lib. 3. c. 16.*

QVARTVS pater, pro abauo. vt & apud Mar. 10. *Aen.* Magnus apud Germanos nobilitatis gradus. Maximus, ad octauum vſque pertingit. Spieg.

QVASI, aliàs veritatem denotat. *l. ſi ante nuptias. ff. ſolu. matri.* Eſt enim particula aſſertiua veritatis, *vt in c. parochianos, iuncta gloſſa. ext. de decimis.*

QVASI, aliàs ſimilitudinem indicat. Pomponius, [ſi alienam rem, inquit, ſciens mulier, in dotem dederit, reddenda ei eſt, quaſi ſuam dediſſet.] *ff. ſol. matri.* Quaſi, dicit, pro, ac ſi.

QVASI, aliàs improprietatem ſignificat. *l. 2. §. voluntatem. ff. d. tit.* Impropriæ ſignificationis exempla ſunt, cùm iuris poteſtas aliquid cenſet eſſe, quod reuera non eſt. In conferenda enim vtilitate ex varijs negocijs humanæ ſocietati, cur non tantum valeat iuris auctoritas, quantum ipſius facti veritas: Itaq; dicimus. I. Quaſi caſtrenſe peculium. II. Quaſi dominium eius, qui a non domino bona fide emit. III. Quaſi poſſeſſioné rei incorporalis. *Inſtit. de reb. corpor. & incorpor. §. 1.* IIII. Quaſi poſſeſſionem eius, qui dolo malo deſijt poſſidere. V. Quaſi ſententiæ inſtar eſt iudicialis confeſſio. *l. 1. ff. de confeſſ.* VI. Quaſi Serniana, *Inſti. de act. §. item Seruiana.* VII. Quaſi ex contractu agere. *Inſti. de oblig. quæ quaſi ex contract. naſc. in prin.* VIII. Quaſi ex delicto agere. *Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delict. naſc. in princ.* IX. Quaſi dotalis fundus. *l. 3. ff. de fund. dotal.* X. Quaſi priuilegium, *l. ſi cùm autem. § fin. ff. ſol. matri.* Old.

QVASI acceſſio intelligitur pater, qui iubet cum filio contrahi. *l. 91. §. an ſi iuſſum. ff. de verb. oblig.* Briſſ.

QVASI dictio ergo ſæpius interpretatur pro tanquam *l. adoptiuus. ff. de adopt. l. vt ita, in fine. ff. de donat. cauſ. mort. l. item eorum. in princip. ff. quod cuiuſque vniu. nom. l. nec vllam. §. ſui. ff. de petit. her. l. 3. in princip. ff. de condict. cauſ. data. Coraſ. §. ſed iſtæ. Inſtitut. de action.*

QVASI alea emi, dicitur, cum captus piſcium, vel auium, vel miſſilium emitur. Emptio enim contrahitur, etiam ſi nihil inciderit: quia ſpei emptio eſt. auctor Pompon. *in l. nec emptio. de contrah. empt.* Perpendendum autem diligenter, quòd cum emo capturam piſcium, ſpes ipſa eſt loco rei. *Id pulchrè declarat Bar. in l. ſi iactum retis. ff. de action. empt. l. cotem. ferro. §. qui maximos. ff. de public. & vectig.* Sp.

QVASI augmentum. Paul. *de petit. hæred.* [Quod ſi oues, ait, natæ ſunt, deinde ex his aliæ, eæ quoque quaſi augmentum reſtitui debent.] Sp.

QVASI bonus pater fam. *l. ſi fund. ff. de vſufruct.*

QVASI caſtrenſe peculium eorum dicitur, qui priuilegia militum habent: quales ſunt ſacerdotes & aduocati. Spieg.

QVASI contractus in iure appellantur, qui non propriè contractus ſunt, ſed tantùm ad contractuum ſimilitudinem accedunt. nam vt in contractibus, ſic etiam in hiſce actionibus rei priuatæ negocium geritur. verùm hoc intereſt, quòd in contractibus conuentio interuenit, & voluntas vtriuſque non modò concurrit, verùm etiam declaratur: in his, vnius ſolius actione tum ipſe, tum etiam alter tacitè obligatur: vt facilè appareat, eos ſi minus re ac veritate, at certè, tacitè ac præſumptè, id eſt, ipſo iure contraxiſſe, pręſumitur enim ac iudicatur negociorum geſtor eo animo negocium gerere, vt ex dolo & culpa obligetur: viciſſimq; etiá dominus eo animo eſſe iudicatur, vt lubenter ſe negociorum geſtori obligatum velit ſi quid ſuo nomine impenderit: quare naſci dicitur hæc obligatio, quaſi ex contractu: id eſt, non ex verò & actuoſo (vt ſic dicam) contractu, ſed ex tacito & præſumpto *l. 5. ff. de oblig. & act. l. 2. & 6. ff. de neg. geſt.* Hot.

QVASI decurio hoc dedit, non quaſi domeſtica perſona. *Paul. in l. item eorum. Quod cuiuſque vniuerſ. nom.* Spieg.

QVASI delictum dicitur, cùm culpa punitur ita, quaſi reuera delictum eſſet. Culpa enim propriè à delicto ſic diſtinguitur, quòd in hoc dolus eſt, in illa non eſt. veluti cum iudex malè per imprudentiam iudicando litem ſuam fecit. Imprudentia enim pars culpæ eſt, culpa autem pars quædam delicti, pœna igitur damnato ſic imponitur, vt ſi deliquiſſet: cùm tamen eius factum propriè delictum dici non poſſit. *l. 5. §. ſi iudex. ff. de obligat. & actio. §. 1. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delict.* Hotom.

QVASI delictum dicimus, quandò non ex dolo malo, ſed magis imperitia quadam & minus prouidè peccatur. *Vide tit. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi del. naſc.* Sp.

QVASI dominium propriè appellatur, cum res alicui tradita eſt à non domino, iuſto tamé mediante titulo. Impropriè quaſi dominium, appellatur vtile. Sp. *Adde & Coraſium lib. 6. c. 5. Miſcell. nu. 2.*

QVASI dominium duplex. Verum, & putatiuum. Verum, cum eſt verè ſolutum, tranſactum, &c. Putatiuum, cum non verè, accedente tamen iuſta erroris cauſa. vt ſi errauí in facto proprio, putans me ſoluiſſe, vel tranſegiſſe, perſuaſus fortaſſe perſuaſionibus veriſimilibus, *vt ait Apellus.* Spieg.

QVASI dominium, non eſſe tertiam ſpeciem dominij, à directo, & vtili diſtinctam, non vna tantum ratione probat Apellus *cap. 5. de adſu.* Spieg.

QVASI dominus dicitur, qui diu poſſidendo dominus effici poteſt. *Zaſius in l. ſtipulatio. §. hac quoque. ff. de verbor. obligat.* Spieg. Rectius autem Hotom. *§. ſed iſtæ quidem Inſtitut. de acti.* qui quaſi dominum definit, qui perinde habetur, ac ſi dominus eſſet, eodemque iure vtitur, quo ſi dominus eſſet, vteretur.

QVASI dotalis, qui dotali ſeruo legatus eſt, vt ait Paulus *in l. fundus. de fundo do.* Spieg.

QVASI dos quæ à ſeruo ancillæ datur. *l. 39. ff. de iur. dot.* cùm enim matrimonium inter eos non conſiſtat, nec dos eſſe intelligitur. *l. 3. ff. eod. tit.*

QVASI hæredes ſunt, qui vtilibus actionibus à prætore ratis in hæreditatem reſtituuntur. *l. 21. §. vlt. ff. quòd met. cau.* Et omnes omnino prætorij ſucceſſores quaſi hæredes ſunt. *§. quos autem. Inſtitut. de bonorum p. ff. ff.*

QVASI debita hæreditas, quæ obuenit à parente vel liberto, *l. 10. ff. pro ſocio.* Sic Quaſi à teſtatore relicta dicuntur legata, quæ ſunt relicta teſtamẽto quod inofficioſum pronunciatum eſt, *l. Titia. in fi. ff. de inoffic. teſtam.* Nam, *vt in l. 2. ff. eo. tit.* hoc colore de inofficioſo dicitur, quaſi non ſanæ mentis fuerit teſtator, nõ quaſi verè furioſus aut demens, quia alioquin nullum eſſet teſtamentum. Briſſ.

QVASI inſtitor, & quaſi inſtitoria actio *in l. quicunque. §. 1. & & cum fallo. & l. 1. C. quòd cum eo qui in alien. poteſt.* Sp.

QVASI maritus. Vlpian. *in l. cum hic ſtatus eſſet. §. ſi quis ſponſam habuit.* [Et Iulianus inquit, tractat hanc quæſtionem in minore duodecim annis, ſi in domum quaſi mariti immatura ſit deducta.] Spieg.

QVASI miniſterio vacuo ſerui vti *l. ſi pendentes. §. ſi ſerui. ff. de vſufruct.* Spieg.

QVASI nulla actio eſt, quæ exceptione repellitur. *§. Pomp ſcribit l. & eleganter. ff. quod met. cauſ.* Spieg. Quaſi poſſeſſio incorporalium veluti iurium appellatur. Propriè enim corporales demum res poſſidentur. *l. 3. §. qui vſumfruct. ff. de vi & vi arma. & Inſt. t. de interdict. in princ.* vbi Theoph. quaſi poſſeſſionem definit ἀσωμάτου πράγματος χρῆσιν. Hæc autẽ quaſi poſſeſſio in incorporalibus quæritur, per vſum & patientiam aduerſarij, ſciente eo contra quem præſcribitur. *l. 2. C. de ſer. & aqu.* Vt enim ſine poſſeſſione, in corporalibus non procedit vſucapio, ita nec incorporalibus, ſine quaſi poſſeſſione contingit. *l. fin. ff. de vſucap.*

Solent autem hac voce actiones vtiles deſignari. Ecce enim hypothecaria actio, quæ creditoribus ad hypothecarum perſecutionem datur, cùm ad exemplum Seruianę, quæ de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis competit, introducta ſit, quaſi Seruiana, & vtilis Seruiana dicitur. *l. 13. §. 1. ff. ad Velleia. §. item Seruiana. Inſtitut. de actionibus. l. 1. C. commun. de legat. l. 1. §. cum prædium. ff. de pignor.* Eodem modo quaſi publiciana pro vtili publiciana. *in l. 70. ff. de rei vindic.* Sic quaſi Fabiana vel Caluiſiana *l. vlt. ff. ſi quid in fraud. patro.* Sic vtilem actionem quaſi inſtitoriam dandam dixit Papinianus *l. 10. §. idem Papinia. ff. manda.* quod aliàs dicitur, vtili actione ad exemplum inſtitoriæ actionis agi. *l. 13. §. ſi procurator. ff. de actio. empti.* Hic quaſi damni iniuria actionem pro vtili Aquiliæ actione dixit. Idem Papinian. *in l. 27. ff. de procuratorib.* Et aliàs, vtilem actionem damni iniuria quaſi ex l. Aquil. *l. 51. ff. de furt.* Sic & vtilem actionem quaſi tutelæ *in l. 52. §. 1. ff. de pecul.* dicimus. Et vtilem actionem quaſi domino dari. *l. 22. ff. de aq. & aq. plu.*

Continet etiam hæc vox [Quaſi] rationem diſcriminis diuerſitatis vel decidendi *in l. 63. §. ſi cùm tres. ff. pro ſoc. & l. 33. ff. de obligatio. & actio. l. 5. §. quippe. ff. de his qui deiecer. vel effude. l. 47. ff. de fideiuſſor. l. 6. ff. de exceptionib. l. 36. in fi. ff. de pignorat. actio.* Sed & veritatem plerunq; hæc vox ſignificat. *l. 34. ff. de damno infecto.* Et valet, quod *in l. 5. §. idem Iulianus. ff. de libe. leg.* Briſſ.

QVASI poſſidens, hoc eſt, qui dolo malo, vel lata culpa deſijt poſſidere, aduerſus quem perinde agitur, ac ſi adhuc poſſideret. *l. qui dolo. & l. pa eni. ff. de regul. iur. l. ſin autem. §. ſed & is qui. ff. de rei vendicat.* Spieg. Et quaſi poſſeſſoris loco conſtitutus dicitur is, qui vſũ cęnaculi accepit, *l. 27. in fi. ff. de donat.*

QVASI pignus eſt quod pignoris loco retinetur, *l. 13. §. offerri. ff. de act. empti.*

QVASI prædo habendus eſt, qui per litis conteſtationem vel denunciationem aduerſarij cœperit intelligere hæreditatem occupatam ad ſe non pertinere. quia ſit malæ fidei poſſeſſor. *l. ſed & ſi lege. §. de eo autem. & §. etiam ſi ante litem. de petit. hær.* Spieg.

QVASI præuentus *in l. ſi quis poſtea. ff. de iudicijs.* Sp.

QVASI ſententiæ inſtar eſt iudicialis confeſſio. Spieg.

QVASI Seruiana. *Lege, actio Seruiana. ſupra in verbo. Quaſi nulla. §. ſolent.*

QVASI ſub impoſſibili conditione legatum debetur. de quo vide Scæuolæ reſponſum *in l. qui dotem. ff. de dot. præleg.* Spieg.

QVASI ſui hæredes dici videntur aſcendentes, patrui, & fratres. *not. in Auth. de hæred. & Falcid. § ſi verò expreſſim.* Spieg.

QVASI vſucapere accipitur is, qui dicit ſe in ſtatu vſucapiendi fuiſſe, & quaſi habitu, id eſt, aptitudine rem vſucepiſſe, ſi à poſſeſſione non cecidiſſet, petens reduci ſe, & reponi ad rei poſſeſſionem: vt vſucapio perficiatur re ad vſucapionis commodum reſtituta. *Ex enarrat. Zaſians in §. ſed iſta. Inſtit. de act.* Spieg.

QVASI vſusfructus dicitur earum rerum quæ in abuſu conſiſtunt: id eſt, quæ vtendo conſumuntur. proprietario enim ſatiſdatur. ſatiſdatio verò in corporũ locum apud illum ſuccedit. *l. 2. & 7. ff. de vſufruct. ear. rer. & §. 2. Inſti. de vſufruct.* Hotom.

QVATENVS pro quoniam, quia, *in l. 26. §. ſi is qui. ff. mandati. l. 15. §. item ſenatus. ff. de falſis. & l. 53. ff. de fideicommiſſ. libert. l. 2. ff ſi quid in fraud. patron. l. 4. ff. de gradib. & adfini. l. 49. ff. de verb. oblig. l. 6. in fin. ff. ſi cert. peta. l. 3. § 1. ff. de in rem verſo. & l. 60. §. 1. ff. de ritu nupt. l. 35. in fin. princip. ff. de auro argento lega. l. 14. ff. de aqu. & aqu. plu.* Feſtus *lib. 11.* In hac ſignificatione veteres Quatenus dixiſſe ſcribit, vſitata illis quantum exiſtimo litterarum E, & I, commutatione. Inuenio etiam ſic Quintilianum locutum *lib. 4. Inſtit. cap. 2.* [Sed quatenus, ait, forte quadam peruenimus ad difficilius narrationum genus, iam de his loquamur.] Et Plinium *libr. 3. epiſtol. ad Caninium*, & quatenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur.] Et Sueton. *in Claudio cap. 26.* [Confirmauitque quatenus matrimonia ſibi male cederent, manſurum ſe in cœlibatu.] Briſſon. Interdum Quatenus accipitur pro quouſque: *vt l. grege. §. 1. ff. de pign. & hypoth.* [quatenus vtraq; pecunia debetur.] id eſt, quouſq; *Conan. lib. 4. cap. 13. nu. 5.* Interdum pro, quamdiu, & vſque ad illud tempus quo, *vt Inſtit. §. item qui reipub. & ibi Aldobrandinus de excuſat. tut. vel curat.* Frequentius tamen tam apud Iureconſultos quam Latinos auctores pro, [quantũ.] vel [in quantum.] & [ad quem finem] accipitur.

QVATENVS ad eum peruenit, id eſt, quatenus ex ea re locupletior ad eum hæreditas peruenit, exponente Caio *in l. in hæredem. ff. de dolo.* & gloſſ. *in Auth. de hæred. & Falcid. ad princip.* indicat, hanc particulam denotare cauſam præſentem, præteritam, & futuram. *Vide Bart. in l. 1. ff. de cond. & demon.* Spieg.

QVATENVS facere poſſit, hæc verba innuunt, debere ita fieri deductionem, ne quis egeat: relinquendumque ei eſſe, vnde ſecundum dignitatem ſuam honeſtè cum familia ſua viuere poſſit. Spieg.

QVATERNATVM feudum in Neapolit. conſtitut. quaternionibus doanæ inſcriptum eſt.

QVATERNIONES à quatuor militum quibus præerant, numero dicti. Act. apoſt. 12. [tradẽs eum quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum.]

QVATVOR Euangelia. Quum vnum duntaxat ſit Euangelium, quòd propriè definiunt eſſe publicam, pridem adeò ac multoties promiſſæ, electiſque diu ac multum expectatæ. demum verò per Chriſtum Ieſum, partæ & exhibitæ ſalutis renunciationem atque prædicationem: quatuor tamen vulgò dici cœptum eſt, nimirum à noſtris illis quatuor ſacris hiſtoricis Matthæo, Marco, Luca & Ioanne, qui dicta & facta ſeruatoris, non omnia quidem, ſed quantum ſatis eſt ad cognoſcendum ipſum Chriſtum & redemptorem noſtrum eſſe, in diuerſis & multum à ſe diſſitis regionibus conſcripſere. Per quatuor hæc autem euangelia Deum teſtem vocabant, qui adminiſtrãdis officijs ab Impp. præficiebantur, *vt clarè patet ex conſtitut. 9. in Nouell. cuius partem ab initio ſuprà recitauimus in dictione Chriſtianus.* Ex præfatione D. Lucæ ſatis colligimus, quòd illi temporis neque Matthæi tantum extabat Euangelium, aut Marci, ſed multa ferebantur Euangelia, Nazaræorum, Thomæ, Matthiæ, ſecundum Aegyptios, ſecundum duodecim, Nicodemi, atque item aliorum: quæ deinde velut apocrypha reiecit eccleſia. *Vide Gelaſium in cano. ſancta Roman. diſt. 15.* Spieg.

QVATVORVIRI, vt triumuiri: quatuoruiratus, ipſa quatuor virorum dignitas. Sp. *vide ſuprà Quatuoruiri.*

QVEM,

QVE

QVEM, & quod, adiectum corpori, conditionem facit, *l. quintus. ff. de aur. & arg. leg. & l. ſi ſic. §. 1. de leg. 1.* Sp.

QVEMADMODVM vox, quot modis accipiatur, latiſſimè adnotarunt Bartolus, Iaſon, Alciatus, & nouiſſimè iuris V. conſultiſſimus præceptor Coraſ. *rubr. ff. ſolut. matrim.* quorum verba huc non refero.

QVEMADMODVM, variè accipi in iure Bart. indicat, *in rubr. ff. ſolut. matr.*

QVENQVAM veſtrum, *in l. ſi creditores. C. de paſt.* Hæc locutio duorum numero contenta eſt, *l. vbi. de teſtib.* Sp.

QVERELA inofficioſæ donationis eſt, qua poſtulatur vt quod contra officij rationem donatum eſt, reuocetur, *l. 1. & poſſ. C. de inoffic. donat.* Vtriuſque autem hoc commune eſt, vt tum demum concedantur, cum vel alia ratione nulla liberi ius ſuum recuperare poſſunt, vel quadrans hæreditatis eius relictus non eſt: quæ pars legitima dicitur. nam ſi minus eis relictum eſt, quod deerit ſupplebitur, *l. ſi tutas. 5. & l. ſi mater. 7. C. eod.* Hot.

QVERELA inofficioſæ dotis eſt, per quam liberi, quorum mater ſecundo ſuo marito vel omnia bona ſua, vel magnam eorum partem dedit, poſtulat vt debita ſibi emolumenta præſtentur, *l. 2. C. de inoffic. dot.* Hoc autem duæ priores inter ſe differunt, quòd prima non niſi & iure facto teſtamento, & adita ex eo hæreditate, & aduerſus hæredem ſcriptum conceditur: *l. Papin. §. ſi conditione. ff. de inoffic. l. ſcimus. §. illud. C. eod.* Secunda verò plerunque & ab inteſtato, & ei qui ab inteſtato hæres eſt competit, *l. 3. C. de inoffic. donat.* Illa reſcindit teſtamentum, & planè ad inteſtati cauſam reuocat, vt nihil ex eo valeat, *d. l. Papin. & l. cum mater. ff. eod.* hæc nunquam reuocat, niſi vſq; ad legitimam tantùm, *l. 1. & poſſ. C. illo tit.* Hot.

QVERELA inofficioſi ſcilicet teſtamenti, ius quoddam eſt reſcindendi teſtamẽtum, donationem, vel dotem in totum captam. An verò querelæ nomine veniat actio, an accuſatio, & eadémne ſit quæ petitio hæreditatis, vel officium iudicis dici debeat, differunt doctores *in l. 1. C. contr. tab. in l. poſthu. §. pen. & l. qui de inofficioſo. ff. eod.* Sed vanè, & teſte D. Oldend. pueriliter. Nam Iuriſcoſ. promiſcuè appellant aliàs actionem, *vt in l. 2. & l. quemadmodum. ff. de inoffic.* Aliàs accuſationem, *vt in l. ſi inſtituta. & in l. ſi ſuſpecta. ff. eod. tit.* Aliàs vt communiter, querelam, quam vocem modeſtiæ cauſa vſurparunt, ad denotandam hanc actionem: quæ locum quando habeat, ſupra in ſuo ordine indicauimus. Viglius admonuit ἐν τῷ βασιλικῷ Græcos probare conari, querelam eſſe cauſam ipſius actionis, vocareque petitionem hæreditatis de inofficioſo. quemadmodũ enim, quòd quis in teſtamento ſcriptus eſt heres, cauſam illi petendæ hæreditatis præbet, *l. 1. 2. 3. ff. de petit. hered.* ita & quòd inofficioſè exhæredatus, vel præteritus eſt: & quemadmodum non ipſa hæredis ſcriptio, vel inſtitutio, ſic nec inofficioſi querela actio eſt, ſed actionis cauſa. Sic Orphitianum, Tertyllianumque S. C. cauſam actioni præbent, actiones dici nequeunt: idq; & Scæuolæ auctoritate probant *d. l. qui de inofficioſo. fac. l. ſi quis ſ. item. C. eod.* & Vlpian. qui plura eſſe iudicia petitionis hæreditatis ſignificat. *l. diuus. §. fin. d. tit. de petit. hered.* Plura autem ſunt ex cauſarum diuerſitate. Legitur tamen interdum & inofficioſi teſtamenti actio *d. l. quemadmodum.* ſed & creditæ pecuniæ actio inuenitur: quum tamen nulla ſit propriè creditæ pecuniæ actio, ſed condictio ſignificatur, quæ ex creditæ pecuniæ, id eſt, mutuò numeratæ cauſa procedit. Spieg. Scitè autem, antiqui illi querelam appellarunt, quod de paternis iniurijs conquerentem filium audiri iuſtum eſt & vſitatũ, cum ipſum accuſantem vix quiſquam ferat. Nec verò actionis nudum nomen ſatis efficax videbatur ad infirmandũ teſtamẽtum, quod niſi probata patris iniquitate fieri non poterat. Sic igitur temperarunt iſtud, vt neq; molliorem appellationem, quam pro iudicij grauitate, neque acerbiorem, quam pietas ipſa poſtulat, accommodarent. *Conan. lib. 9. cap. 8. num. 2.*

QVERELA præparata (quæ non niſi extraneis datur, *l. ſi quis ſ. item. l. ſcimus. in fin. C. de inoffic. teſtam.*) dicitur, quæ in controuerſiam aliquo modo perducta eſt. Præparaſſe autem querelam videtur is, qui ad denunciationem, vel actionis editionem proceſſit: multò magis qui litem conteſtatus eſt, *l. quemadmodum. ff. de inoffic. teſt.* Old.

QVERELAE etiam ad magiſtratus deferuntur, cùm eorum officium in his imploratur, quorum actio propoſita non eſt. Sic ſeruos de dominis, ſic patronos de libertis querentes audiunt præſides & præfecti, *l. 3. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. l. 1. ff. de offic. præfect. vrb.*

QVERELAE nomine tres in iure ciuili actiones appellantur: vna inofficioſi teſtamenti: altera quæ ad illius ſimilitudinem introducta eſt, inofficioſæ donationis: tertia, inofficioſæ dotis. de quibus ſingulis proxime ſuprà. Oldend.

QVERELAM habere res dicitur, & perſona. Res, cùm ex ea querela naſci poteſt: Perſona, cum quæritur de iniuria, vel moleſtia aliqua.

QVERELA præparata (quæ non niſi extraneis datur, *l. ſi quis ſ. item. l. ſcimus. in fin. C. de inoffic. teſtam.*) dicitur, quæ in controuerſiam aliquo modo perducta eſt. Præparaſſe autem querelam videtur is, qui ad denunciationem, vel actionis editionem proceſſit: multò magis qui litem conteſtatus eſt, *l. quemadm. ff. de inoffic. teſtam.* Spieg.

QVAERERE hęreditatem plus eſt, quam adire. Suus enim etſi non adit, acquirit tamen hæreditatem. *Gouean. cap. 1. var. lect. lib. 1.*

QVERIMONIA, ſubaudi, Iudicialis, per libelli oblationem intelligitur. *C. de anno except. l. vt perfectius. fin. regun. l. ſi quis ſuper ſui iuris, prior de finibus detulerit querimoniam. Bart. in l. amplius rem rat. haber.* Spieg.

QVI

QVI de domo ſint, Dd. tradunt *in princip. l. lecta. ſi cert. pet.* inter eos & inſtitores, ſecundùm Caſtrenſem & Romanũ, continentur.

QVI, quæ, quod. Vide, quæ de his dictionibus notantur, *in l. nuper. §. fin. de leg. 3. l. Quintus. de aur. & arg. leg. l. Stichum. de leg. 1. Item in l. 1. in princ. C. de ſumm. trinit. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur.* Cæterùm quamuis vulgaris videtur doctrina interpretum, haud tamen contemnenda eſt. Tradunt autem, Relatiuas illas particulas, adiectas qualitati genericæ eſſe declaratiuas. Si verò adijciantur qualitati, quæ non complectitur ſub genere ſuo cõtenta, modò augere. nempe accedente copula: non modò reſtringere, ſi illa deſit. *l. ea tamen adiectio. vbi Bart. de leg. 3. Iaſ. in §. omnium. Inſtit. de actio.* Traditum item eſt, eiuſmodi relatiua ſolere relationem ſpeciei, non autem generis facere, *l. fine. C. de negot. geſt. l. cum quam. C. fideicom. vbi gloſ.* Spieg.

QVI, pro qualis. Cic. *in Antonium.* [qui vir, & quatenus fuiſſet?] Bud.

QVI, aduerbium, pro quemadmodum, vel quomodo, venuſtè ponitur.

QVI, relatiuum, ſi qualitas relatoria omnibus competat, *vt in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur.* non reſtringit, ſed declarat. Sic *in l. 1. C. de ſum. Trinit.* cum Imper. dicit: [cunctos populos, quos vera fides, &c.] Si verò non omnes, tunc reſtringit, vt, omnes, qui arma portarint, puniantur. Et hæc vera ſunt, niſi copula præcedat relatiuum, quia tũc augetur diſpoſitio, vt cum dicimus: dabitur præſentibus, & etiam ei, qui aduenerint, *gloſ. in l. ea tamen adiectio, de lega. 2. Zaſius.* Hæc particula adiecta verbo futuri temporis, quando facit conditionem, Bartolus docet, *in l. decem cum petiero. & l. ſi ita quis promiſerit, in princ. ff. de verb. oblig.* Sp.

QVI amplius oneris, quàm licuit, vexerit. *Vide Marcell. in l. ſi cui via. ff. quemadm ſeru. amit.* Sp.

QVIA, regulariter eſt cauſalis, indicat & Bart. *in l. demonſtratio. §. quod autem. ff. de cond. & demonſtr.* Sp.

QVIBVS ipſis. Pomponius, [regula iuris ciuilis eſt, ait, quæ efficit, vt quibus ipſis legare poſſumus, eorũ quoque ſeruis legare poſſimus.] Sp.

QVIBVSLIBET vox, de inhabilibus accipiendum non eſſe reſpondit Anch. Alc. *reſp. 370. nu. 9. ex Baldo cap. 1. §. donari qualiter olim feud. poterat alien. in vſib. feud.* Prat.

QVICVNQVE, dictio diſtributiua, idẽ ſignificat quod, Quiſquis: quia vox hæc Cunque, naturam geminationis habet: vnde & Qualiſqualis, à Iuriſconſ. ſcribitur, cùm alij, Qualiſcunq; dicant: ſic & Taliſcunque, vt Vtercũque,

Vvv 4 pro Vteru-

nem XII. tabulæ intra quinque pedes eſſe noluerunt) depaſci veterem poſſeſſionem Academiæ ab hoc acuto homine nō ſinemus, nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex his tres arbitri fines regemus.] Depaſci Academię poſſeſſionem, refert ad vſucapionem ſpatij quinquepedalis. Senſus eſt, vt in controuerſia vicinorum de finibus, termini requiruntur, quibus repertis quinque quaqua verſus pedes definiuntur, qui quamuis longo tempore ab alterutro poſſeſſi ſint, finibus tamen dirimendis reſeruantur: ſic in controuerſia de finibus bonorum & malorum quæ philoſophos exercet termini Academicæ diſciplinæ à Socrate poſiti peruestigandi ſunt: & Antiochi arrogantia illius gloriam depaſcentis regenda & coercenda eſt. lex autem Mamilia vnicum adigi arbitrū volebat finibus agrorum regundis, ſed cum tres eum eſſent, facetè intulit: nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex his tres arbitri fines regemus. De hac lege Aggenus Vrbicus his verbis: [de fine enim lex Mamilia quinque aut ſex pedum latitudinem præſcribit, quoniam hanc latitudinem vel iter ad culturas accedens occupat vel circumactus aratri, quòd vſucapi non poteſt.] Hot. Et ab hoc ſpatio Imperatores præſcriptionem ſubmouiſſe patet apud Iulium Frontinum, *in lib. de limitum, & in l. quinque pedum. C. finium regundorum. cui primi illuxerunt Petr. Crinitus. lib. 25. de honeſta diſciplina. cap. 4. & Martinus Beichemus Scodrenſis epiſtolicarum quæſtionum. cap. 78. & poſt eos Alciatus ad l. quidam. Cod. de decurionib. Maioragius M ſcellaneorum. lib. 4. cap. 7.*

QVINQVENNALIS, *in l. 1. de medic. & profeſſoribus. in C. Theod.* Hoc erat in municipijs quibuſdam magiſtratus nomen. Spartian. *in Hadria.* [Per Latina oppida dictator, & ædilis & duumuir fuit, apud Neapolin Demarchus, in patria ſua quinquennalis.] Apuleius *lib. 10. de Aſino aur.* [Gradatim per menſis honoribus quinquennali magiſtratui fuerat deſtinatus.] Briſſ.

QVINQVENNALES induciæ, *in l. fin. C. qui bon. ced. poſſunt,* vocantur pecuniæ ſoluendæ dilationes, quæ à iuris auctoribus dicuntur etiam moratoriæ præſcriptiones, *l. quoties. C. de precib. Imp. offer.* Gallico vulgi vocabulo *reſpits* appellantur, *vt annotat Mallæuillæus ad regias aquarum cōſuet. art. 34.* Cōmuniter autem huiuſmodi dilationes ſeu ſecuritates ad annos quinque concedi ſolent: vnde Old. dicuntur priuilegia quinquennalia, *l. ius ſingulare eſt. ff. de legibus* communi verbo Quinquernel.

QVINQVENNIVM, dicitur multum temporis, *in l. 1. §. quod dictum eſt. ff. de ſeparat.* Sp.

QVINQVENNIVM continuum, quomodo intelligatur in colluſione detegenda, declarat Vlp. *in l. 2. eod. tit.* Sp.

QVINQVEVIRI. *Lege, quartumuiri.*

QVINQVIES quaterni, *in l. antiqui. ff. ſi pars hæred. pet.*

QVINTAE Calendæ, *Lege, Calendæ quintæ.* Connan. verò *lib. 6. cap. 1. num. 5.* per quintas Calend. intelligit Quintiles, id eſt, Iulias: ob cauſam, *vt ibi per eum.*

QVINTIENS. *Vide, Centiens.*

QVINTO nonis Martijs, quæ proximè fuerunt, *apud Vlp. l. item veniunt. §. præter hæc. de petit. hæred.* Sp.

QVINTVM, aduerbium, vt quintum conſul, tempus deſignat, & quater ante factum.

QVIPPE interdum eſt rationalis, hoc eſt, eius quod præceſſit rationem reddit: interdum pro Certè, & pro Omninò ponitur. Alber.

QVIPPE cum, Vlpia. [Quippe cum initio lis in eum conteſtata non ſit] *l. ſeruum. ff. de his qui not. infam.* Sicut Cicer. *21. offic.* [Harum igitur duarum ad fidem faciendam iuſtitia plus pollet, quippe cum ea ſine prudentia ſatis habeat auctoritatis.] Spieg.

QVIRINVS, Oldendor. ait, velut conditor vrbis Romæ conſecratus: cùm antea Romulus diceretur. deſeruit nobis ad intelligendum id, quòd Iuſtinianus dicit. *Inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil. §. ſed ius quidem.* Sic enim, inquiens, & ius quo Roman. popul. vtitur, ius ciuile Romanorum appellamus, vel ius Quiritum, quo Quirites vtuntur. Romani enim, à Romulo Quirites appellantur. Sunt autem multis mutata nomina poſt dedicationem: vt auguſtiores videantur, relicto humano nomine. Sic quæ mulier Leda, Nemeſis dicta eſt Dea: quæ Circe, Marica: quæ prius Ino, poſt factam deam, matuta: qui Aeneas, poſtea Iupiter indiges: Romulus, Quirinus nominatus eſt, in gratiam Sabinorum: propter quos Rom. homines, Quirites appellati, à Curibus Sabinis, Siue vt Ouid. inquit:

Quòd haſta quiris priſcis eſt dicta Sabinis,
Bellicus à telo venit in aſtra Deus:
Siue ſuo regi nomen poſuere Quirites,
Seu quia Romanis iunxerat ille Cures. Sp.

QVIRITARE, Budæo teſte aliquando eſt deos hominesq; implorando, conteſtari. Dicimus quoque quiritari pro eodem ſignificato, χειλιάζειν τὴν πολιτείαν. *Brech. in l. denunciatio. ff. de verb. & rer. ſign.*

QVIRITES, Romani, à Quirino, id eſt, à Romulo primo vrbis conditore. *§. ius ciuile, verſ. Romani enim. Inſtit. de iur. nat.* Sp. Hoc verò illuſtriſſimum nomen aliquando Romanis opprobrio fuit, quaſi qui præter nomen nihil haberent antiquæ virtutis & audaciæ. Cæſar apud Lucan.

---- Diſcedite caſtris:
Tradite ſigna viris, ignaui ſigna Quirites.

& Lampridius *in Alex.* [Vos omnes hodie vno ore, atque vna voce Quirites dimittam, & incertū an Quirites. Non enim digni eſtis, qui Romanæ plebis ſitis; & cum nihilominus poſt iſta fremerent, exclamauit: Quirites diſcedite atque arma deponite.] *Conn. lib. 9. c. 5. num.*

QVIRITIVM ius dicebatur, quod ciuium Roman. cauſa propriè inſtitutum ita erat, vt peregrini omnes eius planè expertes eſſent. Id autem quātum ad dominium acquirendum attinet (de quo ſolo tit. Codicis intelligēdus eſt, de nudo iure Quiritium tollendo) ab Vlp. quidem *in Inſtitutionibus* tribus in rebus ponitur, mancipatione, vſucapione, & in iure ceſſione: à Varr. autem *lib. de re ruſtic.* in ſext. nam præter ſuperiores addit iuſtam hæreditatem, emptionem è præda ſub corona, & emptionem in bonis ſectione ue alicuius. Verba eius hæc ſunt: [In emptionib. (emptionem autem omnem acquirendi modum intellige, *vt ſuo loco docuimus*) dominum legitimum ſex ferè res perficiunt: ſi hæreditatem iuſtam adijt (intelligit autem legitimam duntaxat, *argu. l. 3. ff. pro ſoc.* legitima enim ad ciues ſolos, id eſt, Quirites pertinent:) ſi, vt debuit, mancipio ab eo accepit, à quo iure ciuili potuit (mancipationem ſignificat, de qua ſuo loco diximus, & quam Quiritiū eſſe propriam Cicero & Boetius *in Topic.* demonſtrant:) aut ſi in iure ceſſit qui potuit cedere (ſic reſtituo vbi legebatur, Cui) & id vbi oportuit (id eſt, apud eum apud quem legis actio eſt, hoc ſignificari cognoſces ex formula ceſſionis in iure.) aut ſi vſucepit (vſucapionem enim Quiritium eſſe propriā indicat Cic. ex XII. tab. *in lib. offic. 1.*) aut ſi è præda ſub corona emit (quod de more Gellius *lib. 7. cap. 4.*) tumúe cùm in bonis ſectione ue cuiùs publicè venit. qua de re ſuis locis explicauimus. Ius ergò Quiritiū hoc erat, vt ſi aliquo illius generis modò acquiſita res eſſet, nihil eſſet periculi à litibus: quemadmodum *in orat. pro Cæcinna* Cicer. declarat, vt perueniat ad me fundus, inquit, teſtamento alicuius fieri poteſt: vt retineam quod meum factum ſit, ſine iure ciuili non poteſt, id eſt, ſine iure Quiritium, quia hæredis inſtitutio ius Quiritiū non transfert, ſed iuſta, & legitima hæreditas: vt ſuperius dictum eſt. Item, fundus à patre relinqui poteſt; at vſucapio fundi, hoc eſt, finis ſolicitudinis ac periculi litium, non à patre relinquitur, ſed à legibus, aquæ ductus, hauſtus, iter, actus, à patre: ſed rata auctoritas harum rerū omnium, à iure ciuili ſumitur. Hinc ius euictionis, de quo ſuo loco commemorauimus. Hot.

QVIRITVM iure rem eſſe meam aio, quando vindico, aut mancipatum, vel iure ceſſum accepi, *l. 1. §. 1. ff. de rei vind.* Briſſon.

Et iure Quiritium liber is fiebat, qui vindicta, cenſu, teſtamentoq; ab eo, qui ex iure Quiritium dominus erat, nullo iure prohibente manumiſſus, pleniſſimam ciuitatem Roman. conſequebatur. *Quemadmodum Vlpianus inſtit. tit. 1. exponit.* Quò alludens Seneca, *lib. 3. natur. quæſtio.* [Hæc res efficit, ait, non vt ex iure Quiritium ſit liber, ſed ex iure naturæ.] Hoc ius impetrare Latini liberti vel liberis, iteratione, militia, naue, piſtrino, ædificio, promereri ſolebant: *vt idem Vlpian. Inſtit. tit. 3. exponit.* Sic ius Quiritium medico datum accipe apud Plin. *lib. 29. cap. 1.* Sic & apud Paul. *lib. 4. ſenten. tit. 9.* Latinam ingenuam ius Quiritium conſecutam interpretare. Ius autem Quiritium hac nota

ſignificabatur I. Q. *vt Magus in libello* [illegible] *iuris auctor eſt.* Briſſ.

QVIS, aut interrogatiuè, aut infinitè ponitur, nunquam relatiuè. Verùm vniuerſaliſne, an particularis vox ſit, Bartol. oſtendit *in l. ſi ita. ff. de leg. 2.* Aliquando ponitur pro aliquis: ita & quocunq; die, pro aliquocunque. Vnde qui promittit ſiſtere quocunq; die, perinde eſt ac ſi aliquo die ſiſtere promiſiſſet, eritq; in arbitrio promiſſoris, quo die velit: poteritque vel vſque ad mortem differre. Dici enim electio ad eum ex regula pertinet, *l. qui ex pluribus. de verbor. obligat.* Quòd ſi antequam ſiſtat moriatur, verum erit aliqua eum die non ſtetiſſe: commiſſaque ſtipulatione pœnali aduerſus hæredem agetur: quo fit, vt ſubauditione Accurſiana, aliorumque tricis, vt ait Alciatus, nihil ſit opus. Spieg.

QVIS, vel qui. Natura huius relatiui eſt, *ſecundum doctr. Bar. in l. cunctos populos. C. de ſumma trinit. & fide cathol.* quòd quando adiũgitur qualitati, quæ qualitas ineſt naturaliter cuilibet de genere, & tunc declaratiuè ponitur, *vt in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur. ibi omnes qui legibus & qui, ſcilicet, omnes.* [illegible] *Strymol.*

QVIS, vel qui relatiuum, poſitum ſine copula, reſtringit præcedentium ſignificationem. *textus eſt, qui ad hoc communiter allegatur, in l. ea tamen adiectio. vbi Bart. ita ſummat. ff. de legibus 3.* Iſta regula declaratur pluribus modis per Doctor. *vbique.* Inter alia notabis elegantem deciſionem Bald. *in l. ſub. C. de contrah. empt. impen. col. in 22. quæſtion.* vbi quærit; pone, vendidi tibi fundum Cyprianum, quòd eſt perticarum centum, iſtud relatiuum Quod, cum ſit abſque copula, deberet reſtringere: ita quòd ſi eſſet centum & viginti perticarum non deberet vẽditio extendi, niſi ad perticas centum. Baldus ibi ſubtiliter diſputat, & poſtea ſingulariter diſtinguit, quod ſi in contractu principaliter tractauimus de numero perticarum, vt quia ſtatuimus precium decem ducatorum pro pertica, tunc relatiuum reſtringit: ſecùs, ſi ſtatui precium toto corpori ſimul, quia hoc caſu non reſtringit, imò perticæ viginti cedunt lucro emptoris, niſi ex exceſſu precij aliud colligeretur, *ita ibi ſingulariter determinat Bald. & latius reaſſumit Paulus de Caſtr. vbi dicit memoria dignum: quia vidit ſæpius dubitari, in l. ſi ſeruum. §. 1. ff. de actio. empt. & in l. 1. in fin. C. de pericul. & commod. rei vend. & ante eos conſuluit Boldrad. conſ. 197. in conceſſione cuiuſdam donationis, quem refert & approbat D. Alexand. conſ. 127. viſo proceſſu. poſt princip. lib. 2. & Corn. conſ. 59. licèt videatur. col. 2. & 2. libri vlt. & Alexander. conſil. 120. [illegible] col. 2. lib. 2. Decius conſ. 179. viſo eleganti. conſil. col. 1. ad fin. Alexand. conſ. 106. viſo proceſſu. & conſ. ſequ. lib. 6. & conſ. 73. videmus prima conſideratione. col. 2. ad finem. & ſequ. libr. 3. & latè conſil. 199. in caſu & [illegible] col. penul. lib. 5. Socinus conſ. vlt. duo videbantur. [illegible] lib. 3. & conſ. 32. lib. 4. col. 1. Decius conſ. 347. prima facie, per [illegible] latè declarans, poſt Abbat. in cap. per tuas. in vlt. col. de [illegible] etiam Iaſo conſ. 45. ad fin. & conſ. 73. col. 1. & conſ. 79. per [illegible] libr. 1. & eſt ſing. diſtinctio Salic. in hac materia in l. 2. C. de contrah. empt. tradit Pelinus in cap. ſignificante. in 3. col. ad fin. & ſequ. de præſcript. & pro ſing. hoc citat D. Iaſon in repet. l. cunctos populos. in 1. [illegible] 3. limita. C. de ſumma trinitate & fide catholic. in lect. eiuſdem [illegible] col. in 5. fall. & in l. ſeruio electione. §. vlt. col. vlt. verſ. quartò [illegible] legem, de leg. 1. & ponit Bart. in l. Iulianum. §. ſi Titius. ff. de act. empt. & Bald. in l. ſicuti. C. de actio. empt. & conſuluit optime Paulus de Caſtr. conſ. 377. in cauſa quæ vertitur. in antiquis.* Cor.

Verbum, QVIS, tam maſculos, quàm fœminas complectitur, *l. 1. ff. de verbor. ſignific.* Itaque his verbis, [ſi quis id quod perpetuæ iuriſdictionis cauſa propoſitum, &c.] Prætorem vtrumque ſexum complexum Vlpianus ait, *l. 7. ff. de iuriſdiction.* Idemque ad illa verba, [ſi quis negotia alterius, &c.] Hæc verba, ait, Si quis, accipienda ſic ſunt, ſiue quæ, *l. 3. ff. de negot. geſt.*

Idem de verbo, Qui, traditur in *l. 1. ff. de conſtit. pecu.* & de verbo, Quicunque, *in l. 16. ff. de iure fiſci.* Briſſ.

Hoc articulo, Quiſquis, omnes ſignificantur, *l. 29. ff. de hæredib. inſtit.* Atque ita hæc clauſula, [quiſquis mihi hæres erit] accipienda eſt, *l. 3. ff. de iure codicil. l. 3. d. 103. & l. 123. ff. de lega. 1. l. 90. §. quiſquis. de lega. 2. l. 93. de leg. 3. l. 19. §. 1. de annu. leg.* [illegible] *l. 4.* [illegible] Nam & ſi plures ſint gradus hæredum, & ſcriptum ſit, [quiſquis mihi hæres erit, dato:] ad omnes gradus hic ſermo permeabit, *l. 96. ff. de leg. 3.* Briſſ.

QVISQVIS, enim inductum verbo futuri temporis, vt, [quiſquis mihi hæres erit,] vim habet ſubſtitutionis ſub conditione factæ. *Vlpianus in l. qui liberis. & in eandem l. Bartol. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut.* Sed ea quidem ſubſtitutio, [Quiſquis mihi hæres erit, idem filio impuberi hæres eſto] ad eum tantum qui ex teſtamento, non qui ab inteſtato hæres extiterit porrigitur, *d. l. qui liberis. §. hæc verba.* Et ideo neque pater, qui per filium, neque dominus, qui per ſeruum hæres extiterit, ad ſubſtitutionem admittetur, neque hæredis hæres: quia non ex iudicio veniunt, hoc eſt, ex voluntate teſtatoris. *Brechæus in l. quiſquis mihi. ff. de verb. & rer. ſignif.*

QVISQVILIAE, purgamenta terrarum, & quidquid ex arboribus minutis ſurculorum, foliorum & florum cadit: velut quidquid cadit, auctor Feſtus.

QVIVIS, vnus è multis eſt, ſed indifferenter hic vel ille. Spieg.

QVO

QVO, abſolutè, pro per quòd, vel pro, quæ res, Celſus vſurpare videtur haud ineleganter, *in fin. §. final. l. vlt. ſi cert. pet.* dum dicit, quo ſcilicet ſignificat non eſſe cogendum eum accipere iudicium, ſi reum locupletem offerat. Adducit exempla Alberic. quibus particulam Quo, variè in iure noſtro accipi monſtrat. Sp.

QVO, quáue, pro quemcunque in locum, & quamcunque in partem. Vlpian. *l. 1. de mortuo infer.* [Prætor ait: quo, quaue illi mortuum inferre, inuito te, ei ius eſt: quo minus illi eo, eáue mortuum inferre, & ſibi ſepelire liceat, vim fieri veto.] Spieg.

QVO bonum eſt? locutio Iuriſconſultis vſurpata, pro quam ad rem vtile eſt? Caius *l. aliquando, 13. in fin. ff. ad Vell.* [Quo enim bonum eſt, expectare conditionem vel diem, cùm in ea cauſa ſit prior iſte debitor, &c.] Vlpian. *l. 3. §. ſi quis ex liberis. ff. de bon. poſſ. cont. tabul.* [Cùm enim poſſit ſecundum tabulas habere poſſeſſionem, quo bonum eſt ei cõtra tabulas dari?] Idem *l. ſi poſt mortem, 10. §. liberi, eodem.* [Quo enim bonum eſt eis fauere, vt partem faciant, nihil habituris?] Scæuola *l. ſi duo, 93. ff. de ſolut.* [Si duo rei ſint ſtipulandi, & alter alterum hæredem ſcripſit, videndum an confundatur obligatio, placet non confundi: quo bonum eſt hoc dicere?] Hot.

QVO caſu, pro qua facti ſpecie. *Inſtit. de rer. diuiſ. §. at ſi is,* Spieg.

QVO deſtinauerit quis auferre, ſic accipiẽdum eſt, quo deſtinauerit eo die manere cum eo furto. *Paulus l. 4. de furt.* Spieg.

QVO iure, quâue iniuria, prouerbiale eſſe volunt, quaſi per fas nefas, velis nolis. Vſus eſt eo Terent. *in Andr.* ſanè eleganter, teſte Inſulano. Interpres indicat, huiuſmodi fermè figuras omnes, quæ cõſtant ex contrarijs, eſſe prouerbiales. quòd genus ſanè ſunt, fanda, infanda: ioca, ſeriaque: facta, atque infecta: digna, atque indigna: faſque, nefaſque: clamque, palamque: terraque, marique: nocteſque, dieſque: iuuenéſque, ſeneſque: neq; in minimo, neque in maximo: neque deos, neque homines veretur: vocatus, atque inuocatus: re ſalua, & perdita: atque alia huius generis innumerabilia, *de quibus vide Eraſm. in initio operis chil.* Sp.

QVO magis, pro quominus. Imper. *l. 3. C. de indic.* [Nihil prohibet, quo magis apud eum quoque diſceptatio terminetur.] Item *l. 1. C. qui dare tut.* [Non ideo oportuit impediri, quo magis liberali cauſa ordinata, curator tibi daretur.] Hot.

QVOMINVS, vt & paulominus, penultima cor. proferendum, vt non, ſignificat, *l. ſi ego. ff. ſi cert. pet. l. cùm ipſe. de excuſ. tut. cum ſimil.* Accurſius *in l. liber homo, in princ. de verb. oblig.* quominus, pro, quàm vt, exponit. Sed Papin. interrogando affirmat. Spieg.

QVO nomine, pro propter eam cauſam, eleganter dixit Pomp. *in §. poſt hos quoque Tubero. l. 2. de orig. iur.* Sp.

QVO pluris, adiectio ad modicam ſummam pertinet, *l. hæc adiectio. ff. de verb. ſign. Curtius* [illegible]*, tom. 2. lib. 1. c. 7.*

QVO tenus, relatiuum diuiſiuum, ſignificat, vſque ad quem numerum: referturque ad bini, terni, quaterni.

QVOAD, id eſt, quandiu, *vt ait Donat. l. hæc autem. §. non deſinendo in fin. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eat.* Item pro quouſque, *l. 1. ff. de peric.*

ff.de pecul. & com.rei vend. l.eum, qui ita, de verb.oblig. Spieg.

QVOAD viuam, & quóad moriar, idem ſignificant. tametſi contraria eſſe videantur, rationem habes apud Sipontinum. Vlpian. *in l.epiſtol. §.fin.de paſt.* docet his verbis: [vt ei certa quantitas, quóad viueret hæres, præſtaretur,] non produci ad perpetuum præſtationem. Eſt tamen, vbi aliquando rerum quantitatem denotat, & pro Quantum, fere cum verbo Poſſum, accipitur. Cicer. *de ſenect.* [Quóad potuit, reſtitit.] Quóad eius fieri poteſt, hic [eius] parelcon eſt, hoc eſt, ſuperflua vocis additio. Sed apud Iuriſconſultos frequentior eſt, quæ *περισσολογία* dici poteſt, id eſt, vt Alc. interpretatur, ocioſitas: cum aliqua dictio, vel etiam clauſula additur, quæ minimè ad rem, de qua agitur, neceſſaria ſit, ita vt etiamſi ea deſit, nihilominus idem iuris fuerit conſtituendum. *l.qui Romæ. §.Callimachus ff.de verb. oblig.* Spieg.

QVOCVNQVE die. *Vide, quis.*

QVOCVNQVE tempore, verbum vniuerſale eſt, & omne tempus ſine reſtrictione complectitur. *Vide gloſ. in l. item pœnam. ff.de arbit. Bart. in l.hæreditas. ff.ad Trebell. cum ſimil.* Sp.

QVOD coniunctio, quia ſignificat. Quòd quia, pro, ſed quia: vt quòd cum, pro, ſed cum. *Bud.*

QVOD dictio, ſuſpendens diſpoſitionem in aliquem futurum euentum facit conditionem, ſecundum Bart. *in l. 2. col.6. verſ. vlterius quæro. de condit. & demonſtr.* & propterea egregiè multum in propoſito conſuluit Alexand. *conſ.3.col. 1. & 2. lib.1.* quòd ſi paciſcor facere conductori illud reſtaurum, quod faciet talis meus vicinus ſuo conductori, ſeu quod faciet ducalis camera ſuis publicanis: quòd ſi vicinus vel camera nullum fecerit reſtaurum, neque ego ad aliquod tenebor. & eſt memoria dignum, quia mihi pluries ex facto incidit. Sed tamen contrarium in eademmet cauſa conſuluit latè Bartol. Socin. *conſ.44. in præſenti. libr.2.* Cotta.

QVOD interrogatiuum & relatiuum eſt, obtinetque interdum vicem appellatiui, id eſt, rem multis cōmunem ſignificans. *Vide Bart. in l.ſi à certo. ff.de duobus reis. & in l.ſi patri filio. vbi dij Doctores de vulg. & pupil. ſubſt.* Spieg.

QVOD, relatiuum, iunctum verbo futuri temporis, conditionem importare, docuit Bartolus, *in l. inter ſtipulantem. §.ſacramen. verſ.ſi ſtipulatus fuero. ff. de verb.oblig.* Quæ certè doctrina omninò tuta non eſt, *vt Zaſius oſtendit in ſing.ſuor. lib.1.* Spieg.

QVOD abſque moleſtia fiat, quòd cōmodè facere poſſis, pace quod fiat tua, & ſimiles modi loquendi, honoris præfatiunculam quandam, & humanitatis ſignū denotant.

QVOD ademptum eſt, nec datum videtur, ſecundum Celſi & Marcelli ſententiam, quæ vera eſt, *vt ait Vlpian. in l.ſi ita adſcriptum, de leg.1.* Spieg.

QVOD alium facientem prohibere ex officio neceſſe habuit, id ipſe committere non debuit. *Vlpian. ait, in l. altius. ff.ſi ſeruit. vend.* Spieg.

QVO, id eſt, prout, *vt in l.ſi quis in metallum, & ibi gloſ. C.de pœnis. Ioan. Bello. Etymol.*

QVOD commodo Reipub. facere poſſis. Paul. Manut. probat veteres his verbis vſos: vt id quod faciendum decernerent, ita demum fieri velle oſtenderent, ſi modò Reipubl. commodo fieri poſſit. *Dige. commodatum dicitur.* Sp.

QVOD fato contigit, cuiuis patrifamiliàs, quamuis diligentiſſimo poſſe contigere. *l. verùm. §.ſi locupleti. ff. de minoribus.* Spieg.

QVOD in alea luſum eſt, repetitio eius fit. *auctor Paul. l.fin. ff.de aleat.*

QVOD iuſſu, perinde atque mandatum multis modis ſuſcipi poteſt, *quod Vlp. in princ. l.1. quòd iuſſu. indicat.* Sp.

QVOD legatorum interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis eſt, & hanc cauſam continet, vt quod quiſque legatorum nomine non ex voluntate hæredis occupauerit, id reſtituat hæredi. Rediguntur itaque per hoc interdictum ad hæredem ea quæ legatorum nomine poſſidentur, *l.1. ff. quod legator.* nomen à primis interdicti verbis traxit: quæ ita meo quidem iudicio concepta erant, [quòd legatorum nomine poſſidet, aut dolo deſijt poſſidere, &c.] Briſſon. *Confer Menoch. de adipiſc. poſſ. remed. 2.*

QVOD mei cauſa paratū eſt, interpretatur Iuriſconſ. *in l.cum teſtamento. de aur. & arg. leg.* Spieg.

QVOD non eſt arbitro in compromiſſo permiſſum, id iubere non poteſt, *teſte Alfeno l.arbiter ex. ff.de recept.* Sp.

QVOD putauerit, præſtet: vt hæc verba accipi debeat, explicat, l.3. ff.de ann.leg. Sp.

QVOD quis ſciat, vel quòd ſcire debeat, paria cenſentur. *Balduin. in auth. ad hæc. C. de vſur.* Sicut & idem iudicatur, quòd quis rem aliquam habeat, vel habere debeat. *l.penul. §.cum ita. vbi Bart. de aur. & arg. leg.* Spieg.

QVOD ſi, denotat & iuris, & facti diuerſitatem, *l.1. C. comm. diuid.* & continuat aliquando præcedentem ſenſum: aliquando verò aduerſatur, *l.2. ff.de conſtit. pecun. l. præcipimus. verſ. quod ſi. C. de appell.* Spieg.

QVOD ſine fraude ſua aliorumque fiat, Budæus intelligit, ſaluo ſuo, alienoque iure. Huius perquam elegantis clauſulæ ſenſum Cæſares noſtri in diplomatibus, & quidem, vt omnia, craſſiore ſtylo, ſic exprimere ſolent: [Noſtris tamen, ſacrique imperij, ac alterius cuiuſcunque iuribus ſemper ſaluis.] Spieg. (verbehaltlich jederman ſeines rechtens.)

QVOD ſtatuerit, cum effectu accipimus, non verbotenus, *inquit Vlp. in l.1. quod quiſque iur.* Sp.

QVOD ſuum eſt, item quod meum, *exponitur in l. Quintus. ff.de aur. & arg. leg.* Spieg.

QVOD te mihi dare illis Calendis oportet, ſpondes. quomodo ſit intelligendum, habes *in l. qui ſic ſtipulatur. ff. de verb. ſign.* Spieg.

QVOD Titius voluerit. Iſta, Caius inquit, inſtitutio vitioſa eſt, quòd teſtamentorum iura, non ex alieno arbitrio pendeant, *l.illa inſtitutio. de hæred. inſtit.* Sp.

QVOD turpiter, vel ſcelere quæſitum eſt, ad compendium hæredis non debet pertinere, *in fin. l.quod diximus. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

QVOD vi aut clàm interdictum reſtitutorium eſt, quo qui vi aut clàm aliquid moliti ſunt, id reſtituere iubentur, *toto tit. quod vi aut clàm.* Briſſ.

QVODAMMODO, id ſignificat quòd barbarè dicitur, aliqualiter, Latinè aliquo pacto. Notam autem eſſe improprietatis qui volunt, adducunt text. *in §. Cato. l. 4. de verb. oblig.* Vide Bart. *in l. quod ſine. ff. ſolut. matr. l.1. ff. rer. amot. l.ſi vt certo. §.fin. ff. commod.* Zaſius. *in Paratitlis ad tit. de rer. diuiſ. in Pand.* Spieg.

QVODCVNQVE, nihil excipit. Cic. *de Leg.* [Quodcunque Senatus decreuerit agunto.] Sp.

QVOMODO intelligendum vulgare illud, Quanto iuniores, tanto perſpicaciores, erudite vt omnia ſolet, declarat Alc. *cap.21. lib.10.* Parerg.

QVOMODO? interrogatiuè, *in §.interuenimus enim. in auth. vt iud. ſine quoquo ſuffrag.* Aliquando pro quacunque ratione, *l.fin. ff.de milit. teſtam.* Aliquando pro vt, *vt in §.liberto. l.ſi adulterium. ad leg. Iuliam. de adult.* Spieg.

QVONDAM, particula, vt præſens tempus notat, in noſtra lingua, weyland/ aliquando ſubauditur, ne diſpoſitio vitietur, per textum *in l.inſula. de acquir. rer. dom.* vbi inſula nominatur, quæ iam exiccauerat, & gloſ. à Doct. teſte Zaſio, mirificè & commendatam, & dilatatam, *in verbo, defuncti. l.eum qui. ff.ſi cert. pet.* Sp.

QVONDAM, hæc dictio ſignificat mortuum fuiſſe aliquem. *c.cum contra. de pignor. Ioan. Bello. Etym.*

QVONIAM, cauſalis eſt, *vt in l.ſi ita. de condit. & demonſtr. l.non dubium. de leg.3. l.ſi quis. de verb. ſign.* Sp.

QVOQVE, dictio, an ponatur pro etiam, Bart. differit *in l.fin. ff.de eo quod certo loco.* Quando verò implicet, idem tradit *in l.Labeo. in princ. ff.de paſt.* quibus locis notet ſimilitudinem, Alberic. indicat. Sp.

QVOQVE, ablatiuus priore longa. Vlpian. *l.1. de aqua cotid.* [Item ſi quis, ait, dum putat tertio quoq; die habere ſe ius aquæ ducendæ.] Idem *de gland. leg.* Quo minus illi tertio quoque die legere.] Sic Cic. *in Verrem.* [quinto quoque anno Sicilia tota cenſetur.]

QVOQVO, caſu auferendi, id eſt, quocunque. Scæuola *in l.Titius. §. Stichus & Dama. ff. de fideicomm. libert.* [Reſpondeo, inquit, rationum reddendarum conditione contineri omne, quod quoque genere ſerui actum, fidemque reſpiceret.] Spieg.

QVORVM bonorum interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis

ſionis eſt, quod bonorum poſſeſſori adcommodatur, eiuſque vis & poteſtas eſt hæc, vt quod ex his bonis quiſque, quorum poſſeſſio alicui data eſt, pro hærede, aut pro poſſeſſore poſſideat, id ei cui bonorum poſſeſſio data eſt, reſtituere debeat, *§. adipiſcendæ, Inſtitut. de interdict. rubric. quorum bonorum.* Briſſ. *Adde Forcat. in Necyomantia dial. 22. num. 3.*

Qvorvm legatorum interdictum continet hanc cauſam, vt quod quiſque legatorum nomine non ex eo voluntate hæredis occupaſſet, id hæredi reſtituat, *l. 1. ff. & C. quorum leg. Vide ſuprà, Quod legatorum.*

Qvorſvm, id eſt, ad quam rem, vel ad quid, *vt in l. Labeo aut. de ſupel. leg. §. id Tubero. ibi.* Nam quorſum ſunt nomina, inquit, niſi vt demonſtrent voluntatem dicentis? Sp.

Qvos libertos meos, vbi corpus meum poſitum fuerit, ibi eos morari iubeo: vt per abſentiam filiarum mearum, ad ſarcophagum meum, memoriam meam quotannis celebrent, *l. libertis. §. pen. ff. de alim. leg.* Spieg.

Qvota pars, pro minima parte apud idoneos autores, in iure noſtro modò dimidiam, modò tertiam, modò quartam, vel ſimilem denotat. *Qua de re in prog. ymnaſmata ſcenica Reuchliniana copioſius ſcripſi.* Spieg.

Qvotannis, ſingulis annis, *l. cum quidam. ff. de vſur. ac ſimil. locis.* Sunt tamen qui inter quotânis, & ſingulos annos differentiam conſtituunt: quod quotannis tempus & ſpacium continuatum ſignificat: in ſingulos verò annos, non continuatum ſpatium, aut perpetuum, ſed per interualla annorum ſecretum eſt. Cæterùm Alciat. obſeruauit, quòd Valla alicubi notauerit, Pomp. atq; Vlp. ceu corruptores linguæ Latinæ: quòd illi, quot menſibus, vel quot diebus ſcripſerint, pro ſingulis menſibus, ſingulis diebus. Sed Valla indicat tale conuicium, Plauto quoque, M. Catoni, & denique doctiſſimo omnium Varroni, commune eſſe, *de verb. ſign.* Spieg.

Qvotidie. Doctiſſimi autores ortographiæ tradût, Oldend. teſte, Cotidiè, non Quotidie ſcribendum eſſe. Quum enim à quoto & die componatur, vult tamen, q. in c. verti. Sic & ſecutus dicitur à ſequor, non ſequutus: item locutus, à loquor, non loquutus. Idque Quintiliano placet: & Haloander noſter ſequitur: quorum ſententiam idem Oldend. amplectitur, rectè exiſtimans, aut ſtulti, aut perditi hominis eſſe, nolle veritati cedere. Sp.

Qvotidianvm, id eſt, quod ſingulis diebus accidit grauamen, quotidie quoque appellatione remoueri poteſt. Qua de re pulchrè Felinus *in cap. accedens. 2. vt lite non conteſt.* diſſerit. Idem exactè non copioſè, *in proœmio Decretalium* explicat, quomodo intelligendæ ſint dictiones, quotidiè, continuè, ſemper, ſine intermiſſione. Haloandri editio cotidiè, & cotidianum, vbique profert. Sic & in antiquis Codicis exemplaribus haberi, teſtatur Alberic. Spieg.

Qvoties, quot vices requirat (vices enim hæc vox ſignat) Bart. tradit, *in l. cum qui certarum. §. fin. ff. de verbor. oblig.* Apud veteres quotiens per n, ſcriptum fuiſſe, teſtantur antiqui codices. Caper item dicit ſine n, ſcribenda ſunt, millies, centies, decies: totiens & quotiens, quum ſcribuntur, per n, ſcribenda ſunt. Capro adſtipulatur Victorinus. Spieg.

Qvoties, Toties, ſignificat infinitatem, *vt notat Dyn. Alber. Bartol. Imol. & Alex. in l. qui bona. §. vlt. ff. de damn. infect. & idem vo... D. Alex. in l. ſi Stichum. §. 1. col. 2. verſ. nec obſtat ratio. ff. de verb. oblig. & in l. 2. §. vlt. col. 2. verſ. puto, quòd in termin. ff. qui ſatiſd. cog. & conſ. 145. quoniam abundè. col. 1. verſ. ſed hoc non obſtante. lib. 2. & alij multi, quos citauimus in tractatu retractuum. tit. 2. §. 1. in gloſ. 2. in verb. A tel temps. num. 11. contrarium, cum multis ſequ. Idem quoque tradit Socin. col. pen. verſ. ſextò & vltimò. ff. qui ſatiſd. cog. & Paul. Caſtr. in l. duobus. §. quod ſi reum, ante fin. & ibi quoque Iaſon col. pen. ff. de iniur. quo in loco ipſe Paulus monet notarium, vt promittere faciat deſiſtendo, quoties, toties, & ipſe item Alex. in d. l. qui bona. §. vlt. ff. de dam. inf ct. & d. conſ. 145. in prin. lib. 2. & alij quos in id citat Hypol. Ma. ſil. in l. vnica. §. cognitorum. col. 7. verſ. item & vltra, cum multis ſequent. ff. de quaeſt. vt annotauit Tyraqu. in l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb ſign. 26. limit. num. 2. & 5.*

Qvot menſibus, & Quot diebus, eadem figura qua Quot annis dicuntur: valentq; in ſingulos menſes & dies, *l. 3. §. ſi cui non minimus. ff. de tranſact. l. 12. §. nouiſſimè. ff. quando dies leg. ced.* Cato *de re ruſtic. cap. 14.* [Et circum capita oleaginea, quot menſibus vſq; donec pruinæ erunt, fodere oportet.] Sic & Vitru. *lib. 9. cap. 4. & lib. 10. cap. 7.* locutus eſt. Briſſon. *annotauit verò & id Broda. Miſcell. lib. 2. cap. 16.*

Qvotvplvm, & ad menſuram, & ad pondus refertur.

Qvotvs, quo numero, quo ordine ſit, interrogat, vt, Quoto gradu es? *Vide c. vlt. extr. de conſang. & affinit.*

Qvotvs autem quiſque, cuiuſtunque ſit côditionis, & ordinis. Quotus enim non tantum ordinem dignitatis, ſed & minimum ſignificat. Sic Cataneus teſtatur, inueniri apud Plinios vtroſque, Tacitum, Senecam, Martial. in fœminino genere, hucuſque tantùm, pro re minima annotauit: præter apud Horatium *in Serm.* vbi hora quota, ſignificat ordinem. & Cic. *in Rhetor.* Quota noctis hora. Sp.

Qvovsqve, dictio, quæ alicubi in conſtit. impropriè ponitur, an quandoque conditionem faciat, Bart. diſſerit, *in l. centeſimis. §. fin. ff. de verb. oblig. & in l. ſi fin. ad Tertullian.* Spieg.

Qvvm commodum erit, dotis filiæ meæ, tibi erunt aurei centum: putáſne protinus nuptijs factis dotem peti poſſe ab eo, qui ita dotem promiſit: Quid ſi ita promiſiſſet, quum potuero, doti erunt. Quod ſi aliquam vim habet poſterior obligatio, poſſet verbum quoquo modo interpretaris: vtrùm ære alieno deducto, an extante. Proculus putat, quum dotem quis ita promiſit: cum potuero, tibi doti erunt centum, æſtimo id quod actum eſt, ad interpretationem redigendũ eſſe. Nam qui ambiguè loquitur, id loquitur, quod ex his quæ ſignificantur ſenſit propius. Eſt tamen vt hoc eum ſenſiſſe exiſtimem, deducto ære alieno potero: poteſt etiam illa accipi ſignificatio: cum ſalua dignitate mea potero: quæ interpretatio magis accipienda: ſi ita promiſſum: quum commodum erit, hoc eſt, quum ſine incommodo meo potero. *Proculus de verb. ſign. Maſſeus.*

Qvvm potuerit fari: & poſtquam fari potuerit: inter has conditiones multum intereſt, poſteriorem ſcripturã vberiorem eſſe conſtat: quum fari potuerit, arctiorem, & id tantummodò tempus ſignificari, quo primum fari poſſit. *Vlpian. de verb. ſign. Maſſeus & Conn. lib. 3. cap. 12. num. 8.*

R.

R Litteram Appius Claudius inuenit, *vt ait Pomp. l. 2. §. iuris ciuil. ff. de orig. iur.* Sunt qui eandem R. literam inuertiſſe atque ideo, Inuertit, ibidem legendum putent: quorum ſententiam iuuat, quod ait M. Fabius *lib. 1. cap. 4.* literarum mutatione pro Valerijs Valeſios dixiſſe. *Vide Feſtum. lib. 16.*

R A.

Rabies, notus canum morbus, transfertur & ad homines, pro impotenti furore. Impp. *in eleganti l. 2. C. qui teſtam. fac. poſſ.* pro impotenti impetu vſurpant, dum dicunt. [Sed aut impatiens doloris, aut aliqua furoris rabie conſtrictus, ſe præcipitem dedit.]

Rabvla, & pro aduocato, & pro cauſarum patrono in foro accipi ſolet: quod ex Feſto conſtat. Cicero *in orat.* [Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, ſed doctiſſimum & perfectiſſimum quærimus.] Idem *1. de Oratore.* [Non enim cauſidicum neſcio, quem neque proclamatorem, aut rabulã hoc ſermone noſtro conquirimus.] Nec alia ratione putandum, quàm quòd radãt, id eſt, offendant aures, & vt ait Quintil. nimia verboſitate feriant. Vnde & Cicer. *ibid.* [Quaſi rabulæ, inquit, qui ſibi diſerti non videntur, niſi omnia tumultu & vociferatione concuſſerint.] *Vide Barbar. caſtigat. in Plin. cap. 18. lib. 14.* Ferrar. Montanus deſiderat quempiã Herculem, qui magnam orbis partem rabulis hominum eruſcatoribus, atque harpyijs eripiat. *Inſtit. de iniur.* Sp.

Rabvlae, à rabie dicti nugatores, locutulei cauſidici, qui inter garriendum & velitandum ſinum conſpuunt, linguam rotant, & dentes arietant. *Ioan. Bapt. in commentar. epiſt. Apoll. ad Claudia. lib. 4.*

Racha, ijs qui Hæbraicè callent, interiectio intelligitur fuiſſe animi indignantis. Quaſi dicatur, malum tibi ſcilicet eueniat, diſtortus, vel iniquus es. *Vide Auguſtin.*

tract. in

poſt. in Ioan. Quod Alberic. ex Hugon. indicat planè vanum eſt. Spieg. Conſule Chryſoſt. latius *in Matth. 5. Homil. 11. cap.* D. Baſilius ait, verbum ſuæ regionis populo peculiare, leuioris conuicij gratia aduerſus familiariores vſurpatum.

RADERE in XII. Tabulis eſt vnguibus dilaniare, dilacerare. verba legis hæc, [Mulieres genas ne radúto.] Prat.

RADERE, pro tondere barbam, apud Vlpian. *ad leg. Aquil.* [Item Mela ſcribit, ait. Si cum pila quidam luderẽt vehementius quis pila percuſſa, in tõſoris manus eandem deiecerit, & ſic ſerui, quem tonſor radebat, gula ſit præciſa.] Spieg.

RADICES arbor dicitur agere in fundum, *l. adeò. §. vlt. ff. de acquir. rer. dom. & apud Varro. lib. 4. de ling. Lat.* Radices poſitæ in area, *l. 1. C. de interd.* Briſſ.

RADICITVS, à radice, vel vſque ad radicem. tranſlatè pro omninò ponitur, *l. furti. §. 1. ff. arbor. furt. caeſar.* Sp.

RADIIS maritorum coruſcare, in libris noſtris dicuntur mulieres, in quibus honor mariti fulget, velut quodã radio ſolari, qui eas conſpicuas facit. Prat.

RAMENTVM, tenuis cuiuſque rei particula. Sed & ramenta fluminum, dicuntur minutulæ arenæ partes. Sp.

RANCOR, qua à Sorbonicis Canoniſtis, & vulgò ſignificatione ponitur, non eſt Latinum, neque Græcum, neque Hebræum: ſed Raudenſe, vt feſtiuè dixit Eraſm. Latinis putor eſt ex vetuſtate, putredine, corruptioneve natus. Sp.

RAPACIDAE imitatione patronymicorum homines rapaces appellantur, ioco comico ficti, vt Aeacidæ dicuntur ab Aeaco. Plautus *in Aulularia*:

Rapacidarum (inquit) *vbi tantum ſiet in ædibus.*

Turneb. aduerſ. lib. 6. cap. 26.

RAPERE verbum, & ſciſſum, & fractum, adeoque vi ruptum ſignificat. *Vlpian. in l. Marcellus. ff. de verb. ſign.*

RAPERE in peiorem partem, Donatus apud Terentium interpretatur, pro vitio dare, & vituperare. Zum vbelſten/ ärgeſten/ oder böſslichſten außlegen. Sp.

RAPERE in ius, eſt ad prætorem iuris experiundi cauſa aduerſarium recuſantem cunctantemque trahere. Hot. *lib. 1. serm. ſat. vlt.*

---- Rapit in ius clamor vtrinque.

Idem, *ſat. 3. Cum rapias in iura malis ridentem alienis. Vide Valt. lib. 1. diſcept. ſcholaſt. cap. 1.*

RAPERE virginem, eſt ei vim inferre & violare: cui Pontificio iure licet ſuo raptori nubere, *c. fin. extr. de iuram. calum.*

RAPERE & furari, parum τῷ ἔργῳ differunt: atque alterum pro altero promiſcuè frequenter accipimus. Niſi quod rapere, eſt vi auferre: furari verò, eſt rem inuito domino, & ignorante ſubtrahere. Paulus *lib. 18. ad edictum in l. duobus. §. ſi quis, de iureiurand.* contendit aliud eſſe rapuiſſe, aliud item furtum feciſſe, ſed in §. 1. Inſtit. vi bon. rapt. ſcribitur raptum & furtum idem ſignificare. Hanc quidem antinomiam (ſi qua ſit) ſoluit Accurſ. *in d. §. ſi quis.* vt intelligatur Iuriſconſ. voluiſſe ſentire his verbis, aliud eſſe rapuiſſe, aliud item poſſe. Quæ mihi ieiuna quidem & frigida videtur ſolutio. Ego ſanè verius exiſtimarem furti, & raptus differentiam, ex vi & proprietate verborum oriri. Multum ſiquidem intereſt, quis rem de manibus poſſidentis vi abſtulerit, id eſt, rapuerit, an verò clàm & ignoranti domino, quod furari propriè appellandum eſt. Dicuntur autem immobilia inuadi: mobilia verò, rapi. *§. penult. Inſtit. vi bon. rapt. & gloſ. in l. 1. de condit. tritica. Brech. in l. Marcellus. ff. de verb. & rer. ſignif.*

RAPI aliud eſſe, & aliud amoueri palàm eſt, ſiquidem amoueri aliquid etiam ſine vi poſſit: Rapi autem ſine vi non poteſt. *Vlp. de incend. ruin. naufr.* Maff.

RAPI propriè dicuntur iuuenes, quorum funera ſunt immatura. Admonet me nunc, ſi rapti fratris, quem vnicum vnicè diligebam, huius dictionis occaſio: tum etiam me cogit affectus, vt huc adſcribã, quę cùm memoriæ eius, tum ad poſterorum exemplum ponẽda curaui epitaphia. Quorum alterum ſepulchrali marmori, apud clariſſimã Oenanorum vrbem Halam, inciſum eſt, ſic legitur:

D. O. M.

Ioanni Maio Seletſtadien. Præpoſito Clareuallenſi, qui decennalem Secretarij operam inclyto Roman. Hungarię ac Bohemiæ Regi Ferdinando ſedulo nauans, laboribus officij ſui immortuus eſt, poſtridiè Id. Iulias, Anno M.D. XXXVI. ob fidem atque diligentiam, ac raras animi dotes, Principi chariſſimus, Iacob. Spieg. Iureconſul. & Regius Cæſareuſque ab epiſtolis, Fr. B.M. ponendum curauit. Vixit annis 34. menſ. 3. dies 17.

Alterum quod in æde Seletſtadien. poſitum eſt, ad hunc modum habet:

D. O. M.

O fluxam humanarum rerum fidem. Ioan. Maius. Ioan. ac Magdalenæ VVimphelingiæ Fr. Seletſtadij, quod priſcis Selatum fuit, ortus, & in aula D. Maximiliani Cæſar. à Iacob. Spiegel. Fr. in ſacri ſcrnij magiſterio, ad vnguem formatus, quum is rudem accipere meruiſſet, impetrata vacatione apud Ferdinandum in eiuſdem locum ſucceſſit. In quo officio dum dextrè verſatur, ab optimo Principe cum præpoſitura Clareuallenſ. quod phanum ad Bohemię ſaltus vergens, è regione Norici, vulgus *Zatel* appellat, perquam liberaliter ornatus eſt, tum ſtipendijs, ſacerdotijſque haud contemnendis auctus. Sed vt nihil in humanis ſtabile, dum ob fidem & integritatem decennio cognitam, Regi gratus eſt, dum arridet Fortuna, morbo immedicabili correptus, vitam finiuit ætatis ſuæ, anno 34. Salutis 1536.

RAPI oculis in fraudem, hoc eſt, ſtatim re aliqua viſa, fraudem aliquam cogitare. *Cic. de aruſp. reſp.*

RAPINA eſt violenta rei ademptio. differt autem à Furto. Primò: Quod furtum latenter & clanculum fit: Rapina impudenter & vi. Secundò, furtum aliud eſt manifeſtum, aliud nec manifeſtum: Rapina non niſi manifeſta. Tertiò, furti pœna non vna eſt, ſed modò quadrupli, modò dupli: Rapinæ pœna vna eſt tripli. Quartò, furti actio ſolam pœnam ſine re ipſa perſequitur: Rapinę verò ſimul & rem pœnam. Quintò, furti actio manifeſti, prætoria eſt: nec manifeſti, ciuilis: Rapinæ actio tota honoraria eſt. Sextò, furti actio perpetua eſt: Rapinæ verò, annua, *§. 1. Inſtit. vi bon. rapt. §. ex malefic. Inſtitut. de actionibus. Adde Peckium. l. 3. num. 3. ff. de incend. ruin. naufrag.*

RAPINA, ad rem: Raptio ad perſonam refertur. Bart. *in l. ſi quis ex domo. ff. de furt.* diſputat non inutiliter, an rapina ſit priuatum delictum. Itémne ſit ſpecies furti, inueſtigat *in l. duobus. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiur.* Receptum eſt, Rapinam maius furto eſſe delictum, *l. ſi cum exceptione. §. qui vim. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

RAPIT, qui ſcindit, frãgitve vi adhibita: vel eo animo, vt ſi prohibeatur, vim adhibeat, *l. 4. §. ſolum. ff. de incend.* Alioquin rapere, eſt etiam de manibus auferre, *l. 4. ne quis eum qui in ius voc.* Et qui verbis puellam ſeducit, eam rapuiſſe dicitur. *c. fin. 36. qu. 1. per tot.* Sed & furari, rapere eſt, *l. ſi quis ex domo. de furt. ex comment. Alciat. in l. Marcellus. ff. de verb. ſignific.* Spieg.

ῥαπίσματα Iuſtinianus appellat Colaphos, quibus cædi liberi cum manumitterentur, ſolebant. *l. vlt. C. de emancipat. & Nouella* 81. opinor, quòd abdicationis genus quoddam eſſe videretur, qua Græcos ſolos vti conſueuiſſe, ſuo loco monuimus. hunc tamen cædendi morem etiam in ſeruorum manumiſſionibus ſeruari ſolitum, Iſidorus teſtatur, *lib. Etym. 9. c. 4.* Cornutus *in Perſium*: Quoties, inquit, manumittebant, eos alapa percuſſos circumagebant, & liberos confirmabant. Vnde & manumiſſio dicta eſt, eo quòd manus eis immitteretur. Claud. *in lib. de 4. conſul. Honorij*:

---- Famulus que iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu:
Triſtis conditio pulſata fronte recedit
In cinem, rubuêre genæ, tergoque remanſit,
Verbera, promiſſi felix iniuria voti. Hot.

Balduin. autem *in Inſtit.* ſuſpicatur, eo verbo potius ſignificari ipſos ictus vindictæ, hoc eſt, virgulæ prætoriæ, quales conſtat olim in manumiſſionibus interueniſſe. Nam & apud Græcos *ῥαπίζειν* plerunque ſignificat *ῥαβδίζειν*.

RAPSERE, antiquum verbum, pro rapere. Cicero *de legibus.* [Sacrarum ſacrove commendatum qui clepſerit, rapſeritve, parricida eſto.] Spieg.

RAPTOR proprie, qui vi res alienas rapit, aufert.

Alciat. Eſtque improbior fure quamuis manifeſto, licet leuius puniatur. Old. Raptor ait, omnimodò furtum facit: ideò manifeſtus fur exiſtimandus eſt: & furti actione tenebitur, *l. ſi vendidero. §. cum raptor. ff. de furt.* Sp.

RAPTOR is dicitur in iure noſtro, qui virginem, vel viduam, vel ſanctimonialem rapit, eique vim infert. vnde βιαςὴς Græcè dicitur. Titulus eſt lib. 9. C. de raptu virginum, ſeu viduarum, necnon ſanctimonialium. ex quo apparet raptoris pœnam eſſe capitis. Quod intelligitur verum eſſe, niſi mulier ab initio conſenſum præbuerit, & de eius voluntate conſtiterit. De ſe enim alioquin non eſt ipſe puniendus, ſaltem criminaliter, niſi aliud obſiſtat etiam quamuis per dolum, aut aliàs ſeducta fuerit: quia, vbi interuenerit conſenſus, non cenſetur eſſe violentia & hoc tangit Dynus *in reg. iur. ſcienti & conſentienti.* etiam Hypolitus de Marſil *ſingul. conſ. 84.* & Paulus *in conſilio ſuo 33. incip. Viſo dicto ſtatuto,* vbi conſuluit, quòd, ſtante ſtatuto, rapiens mulierem per vim puniatur pœna mortis, quòd ſi aliquis rapuerit mulierem ſolutam, quæ fuit aliàs tacta ſeu deflorata ab aliquo, non cadit in pœnam ſtatuti: quia non præſumitur eam rapuiſſe vi & iniuria, cum aliàs conſenſerit alteri, quod eſt ſingulariter notandum. *Faciunt dicta per Angelum in l. qui iudicio. ff. de accuſat. & gloſſ. in l. Caßius. ff. de ſenatoribus. & in gloſſ. l. inciuilem. C. de furt. Roman. conſil. 177.* Anchoranus.

RAPTVM dicitur, quod per vim ablatum eſt. Eripereque eſt de manibus auferre per raptum, *l. 4. ff. ne quis eum qui in ius vocat.* Et ita in tit. vi bon. rapt. hoc verbum accipitur. Verbo, planè rapuiſſe, & ſciſſum, & fractum, & ruptum alicubi contineri Marcell. ſcripſit; *l. 9. ff. de verb. ſign.*

RAPTVS, id eſt, violentum ſtuprum, non in virginem tantùm, ſed & viduam, & ſanctimonialem. Iouinianus Imper. *C. de epiſc. & cleric.* [Si quis, inquit, non dicam rapere, ſed attentare tantùm iungēdi cauſa matrimonij, ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.] An autem ſuper raptu eiuſmodi tranſigere liceat, à Bart. & cæteris petendum.

RARO, aduerbium, pro non ſæpè, inſolenter. Iuriſc. *in tit. de leg.* Perrarò eleganter oppoſuit frequenter. [Nam ad ea, inquit, potius debet aptari ius, quæ & frequenter, & facilè, quàm ad ea quæ perrarò eueniunt.] Quorum quidem verborum ſenſum, quem recentiores Iuriſconſ. induxerunt, non ſatis probat Alc. *cap. 8. lib. diſp. 2.* euidenter demonſtrans, ad quos caſus pertineant. Sp.

RARVM, pro præclaro & præſtanti, quod non vbique reperiatur. Itaque rarum, eſt vulgari contrarium, *teſte Cic. in Topic.* Spieg.

RASTA, Germanica vox, indicante [illegible] Hieronymo. Sic enim *in comment. in Ioël.* [Nec mirum, ait, ſi vnaquæque gens certa viarum ſpacia ſuis appellet nominibus, cum & Latini mille paſſus vocent, & Galli Leucas, & Perſæ Paraſangas, & Raſtas vniuerſa Germania, atque in ſingulis nominibus diuerſa menſura ſit. Spieg.

RASTRI, Alfenus, [Cornelium (inquit) reſpondiſſe aiebat, palos, perticas, roſtros, ligones, inſtrumenti vineæ eſſe.] Vide Seruium ſuper illud:

Multum adeò raſtris glebas qui frangit inertes. Sp.

RASVRA, quando vitietur inſtrumentum, docet Bart. *in l. fin. §. ſin autem. C. de edict. D. Adr. tol.* Quando verò ea propter teſtamentum ſuſpectum reddatur, tradit *in l. ſi vnus. C. de teſtam.* Sp.

RASIRVM. *Lege, Bidens.*

RATA, contingentem portionem ſignificat, (antheil) *l. 4. & 6. ff. ſi pars hered. pet. l. 10. §. idem quæris. ff. de in rem verſ. l. 3. ff. de alim. leg. l. 14. ff. qui pot. in pign.* Briſſ.

RATA parte, quod vulgus ad æquipollētiam, & etiam pro rata dicit, Latinam vocem vſurpans Vlp. *in 3. ſi ſeruus. in fin. ff. ſi quis caut.* [Verùm ſi pro rata, inquit, vnius offeratur poena.] *Sic idem in l. in hoc verò, de ſolut. & ſimilib. locis.* Interpretatur autem pro portione, quæ quandoque eſt virilis, quandoque hæreditaria. *de quo Bald. in l. fin. C. de impub. & alijs ſubſtit.* Spieg.

RATAE preces, id eſt, exauditæ. *Bud.*

RATAM rem habere, hoc eſt, comprobare, adgnoſcereque, quod à non verò procuratore nomine noſtro actū eſt, (ſtett / feſt vnd genehm halten / daß in vnſerm [illegible] gehandlet iſt.) *l. 12. ff. rem rat. habend.* Idque non verbis tantum, ſed & facto explicari poteſt. *l. 5. ff. rem rat. habend.* Et ita in ſtipulatione qua procurator cauet rem ratam dominum habiturum hoc verbum accipimus. Quæ & de rato cautio & ſatiſdatio de rato vocatur, *l. 23. ff. de admin. tut. l. 22. §. ſi pater. ff. ſolut. matrim.* & ſtipulatio de rato habendo, *in l. 2. ff. rem rat. hab.* quæ promittitur, vt Theophil. *in tit. de ſatiſd.* loquitur, [illegible]. Huc pertinet quod dicitur, de rato ſtipulari, *l. 12. ff. rem rat. hab.* & de rato cauere, *l. 20. ff. eodem tit. l. 5. §. in lege. ff. de iniur.* & de rato habendo cauere, *l. 3. ff. ratam rem haberi.* ſic de rato cautum, & de rato ſtipulatio, *in l. 28. ff. de iureiur.* Briſſ.

RATAM rem habere. Hic loquendi modus ſtipulationem prætoriam in ſe potiſſimum habet. Hæc enim ſtipulatio interponitur autore prætore, vt iudicium ratum fiat, quæ exigitur ab eo qui alieno nomine agit, *vide tit. de ſatiſdat. Inſtit. lib. 4.* Verbum agere hic accipitur latè & complectitur quoque ſtipulationes prætorias, *l. non ſolum. tit. de ratihabitione.* Hoc accipiendum eſt ſi dubium ſit, an is qui agit, mandatum habeat. Nam ab eo quem conſtat procuratorem eſſe, *vt dicitur in l. ne ſatiſdatio. tit. eod.* non exigetur hæc ſatiſdatio de qua hic loquimur, quia verendum non eſt, vt ratum habeat dominus. Non enim poteſt retractare quod ſemel mandauit. *Idem dicitur in l. 1. C. de procurat.* Hinc ſit, vt nec à tutore aut curatore exigatur, *in l. aliter. d. tit. de ratihabit.* Sunt tamen aliqui caſus in quibus etiam cogitur procurator rei ſatiſdare, *l. ſed & ea. §. vlt. & l. ſequ. l. non ſolum. d. tit. de procur.* vbi periculum eſt ne agat reus. *Extant etiam duo loca ſub hoc tit. in l. tutore. & l. procuratore. §. vlt.* Hæc cautio exigenda eſt à procuratore ante litem cōteſtatam, poſt conteſtationem litis exigi non poteſt, *l. Pompon. §. ratihabitionis. tit. de procur.* Quæritur etiam quæ ſit formula huius cautionis? Hæc cautio ſatiſdationem requirit, fideiuſſoris ſcilicet dationem, formula deſcribitur in l. procurator. Cautio ratum habere, & amplius non agere, pro eadem cautione habentur, *quod ex d. l. colligitur, quam adduximus in lectione publica. in l. 4. §. Cato. de verbor. oblig. Scilicet ex Lectionis Duareni nondum impreßis ſuper tit. de ratih.*

RATIARIVS, à ratè dicitur, vt nauicularius, non opifex, ſed negociator. *Vide Paulum in l. qui ratiario. de pignor. act. & Bud. in l. 1. §. nauem. de exerc. act.* Sp.

RATIFICARE, quod actum eſt cōfirmare, beſtetigen / beueſten / Veteres ratare dicebant: vnde eſt irritare, contrarium. Spieg.

RATIHABITIO, ſeu vulgò dicitur, Ratificatio, inſtar mandati eſt, *l. fin. C. de Macedonia. Bartolus in l. Pompon. ff. neg. geſt. & Landfr. Balb. decif. 126. Centur. 2.* Eius autem natura eſt, vt retrò trahatur, *l. 4. & 5. C. de pign. actio.* Hæc quæ operetur ſub pœna promiſſa, pulchrè declarat Zaſius, *in d. §. Cato. de verb. obligat.* Generaliter effectus ratihabitionis eſt, vt voluntatem noſtram declaremus, & negotium, quod alioqui ad nos nihil pertineret, noſtrum faciamus: non autem, vt approbare videamur qualitatem geſtus. Quòd qui ratum habet geſtum, is non ſtatim probet id, quod dolo malo, vel lata culpa geſtum eſt, *l. Pomponius. 1. ff. de neg. geſt.* Spieg.

RATIO triplicem ſignificationem habet principaliter. Primò namque accipitur pro vi illa animi, qua homo à cæteris animalibus diſtat. Secundò Ratio ſignificat cauſam, quæ demonſtrat verùm eſſe id quod intendimus breui ſubiectione. Tertiò Ratio ſumitur pro conſpectu ſeu conſideratione eius quod conuenit rei, *vt in l. 1. §. iurandum autem. ff. ſi quadrup. paup. fec. dic.* Quartò Ratio etiam nonnunquam accipitur pro forma, modo, via: Saluſtius. [At ego vobis (inquit) ſi modo vultis eſſe viri, rationem oſtendam, qua tanta iſta fugiatis pericula.] *Oldend. l. quod. verò. ff. de legibus.*

RATIO dicitur certa & expreſſa in lege vel ſtatuto, quando vnica tantum reddi, *ita ſingnif.* Baldus *in l. maximum vitium. in 4. colum. in princip. C. de liber. præter. argum. l. fundus qui locatus. & l. ſequen. ff. de fundo inſtruct. hoc dictum commendat D. Alexander. in l. ſi conſtante. in princip. in 5. col. verſic. fortius. ff. ſolut. matrim. & l. manu. col. 3. verſic. Paulus de Caſtro hic. ff. de acqu. hær. ed. & in conſ.*

& in conſ.48. viſis & oppoſitis digeſtis. in 2.col. lib.1. & conſ.124. animaduerſis, in vltimis verbis. in ſecundo libr. & conſ.50. viſis actis. col.4. lib.2. & conſ.165. viſo titulo. col.1. circa medium. lib.2. & conſ. 190. mature digeſtis. col. pen. eod. libr. & in l. ſerui electione. §. primo, col.1. de leg.1. Decius conſ.15. col.3. verſ.2. principaliter. & conſ.164. col.1. Dyn. etiam ad cap.3. ad fin. de conſtit. & in cap. ſi quando. col.8. verſ. cum ſi igitur nona. de reſcript. & Corn. conſ.15. ex quo dictum Franciſcus. col. 9. verſ. vbi enim vnica, &c. lib.1. & in conſ.212. Quiriacus de Aucher. col. vlt. lib.3. & poteſt confirmari per ea quæ ſcripſi ſuprà in verbo, Verbum præſens. Secundò confirmari poteſt per aliud ſolenne dictum Bald. *in l. eam quam. in 9. col. verſ. demum quæro: Dominus Comes Sabaudiæ. C. de fideicommiſſ.* vbi notabil. decidit, quòd ſi Princeps conceſſit in feudum aliqua caſtra mihi, & filijs meis procreatis & procreãdis, licet regulariter non tranſeat ad naturales, *cap.1. §. naturales. ſi de feud. fuer. contr. inter dominum & agnat.* tamen ſi princeps ſciebat me ſolum habere filios naturales, extenditur priuilegium tanquam ſi expreſsè de naturalibus dictum eſſet. *& ita ex facto dixit ſe conſuluiſſe fretus eleganti doctrina Bald. Andr. Sicul. in commento l. cum acutiſſimi. col.109. verſ. nunc verò eſt inſiſtendum. C. de fideicommiſ. & in tractat. de præſt. Cardin. in quinta quæſtione prima partis, in vlt. col.* Sed an in dubio ratio in lege vel ſtatuto præſumitur vnica? Salic. ſingula. decidit quòd non, *in l. ſequo veſtri. in 7. col. verſ. quapropter ego. C. de noxal. quod pro notab. & memoria digno commendat D. Alexander. in l. ſi conſtante. in prin. in 5. col. verſ. ſed quid. ff. ſolut. matr. & pro ſing. citat D. Iaſon in l. quoniam. ad fin. C. de fideicommiſſ. & in auth. quas actiones. col. 6. verſ. adde idem eſſe. C. de ſacroſanct. eccleſ. Curt. iun. conſ.6. col.5.*

Et vlterius dicebat eleganter Baldus poſt Andream de Barulo, quòd ad iuſtificationem ſtatuti ſufficit rudis æquitas laicorum. ex quo in lege ratio non eſt de ſubſtantia, *iuxta l. non omnium. ff. de legibus. ita Baldus conſ.473. circa quæſtionem præcedentem, in 2. col. in vlt. libr.* nam ſtatuta pro maiori parte potius conſiſtunt in Sic volo, ſic iubeo, quàm in modulati ratione: *vt inquit Bald. in cap.1. in fin. de feud. alien.* Et nota diligenter, quod quando ratio non eſt ſcripta in lege, non poſſumus ſuper ea nos fundare: *dicit Bald. in l. ſi defunctus. C. de ſuis & legit. quem ita refert D. Alexan. conſ.55. conſiderata verba dicti ſtatuti. in vlt. colum. verſ. & ad hoc primò adduco. libr.1.* maximè ſi vigeret ſtatutum, quòd verba ſtatutoris, intelligerentur ad litteram prout iacent, *vt latè declarat Aucharanus in cap. canonum ſtatuta. col. vlt. circa finem, de conſtitut.* Cotta.

RATIO, eſt certa veritatis demonſtratio. Vnde rationem quærere in his, quæ ad ſenſum probantur, infirmitas rationis eſt, *vt pulchrè dixit Bald. in l.1. C. de ſeru. fugit.* Lex verò omne quod ratione conſiſtit. *Salomon. in §. reſponſ. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. Vide cauſa dicitur.* Sp.

RATIO, alia eſt neceſſaria, alia probabilis. Neceſſaria, quæ vera, vel efficax eſt: vera, naturalis: efficax, legibus vel moribus probata. Probabilis autem, quæ veriſimilitudinem ducem habet, *ſecundùm Boëtium, & D. Auguſt. vt à Salom. citatur.* Spieg.

RATIONEM Labeo eſſe aiebat vltro citroque dandi, accipiendi, credendi, obligandi, ſoluendi ſui cauſa negociationem, nec vllam rationem à nuda debiti ſolutione incipere, cum & data, & accepta, & expenſa contineat, *l. 6. §. rationem. ff. de edendo.* Hinc.

RATIO accepti atque expenſi computata, (die außgab vnd einnahm.) *in fin. l. emptor. ff. de pact.* Spieg.

RATIO conſtare dicitur, quãdo æqua & legitima cauſa reddi poteſt. *ex Cataneo.* Sp.

RATIO diſputandi in iure, & rigor iuris, idem ſignificare videtur. Vide Iul. *in memorabili. l. ſi ita vulneratus. ad leg. Aquil.* in ea enim diſertè ponit. Multa iure ciuili contra ſtrictam rationem diſputandi, pro vtilitate communi recepta eſſe. Spieg.

RATIO implicita, cuius accepta atque expenſa nondum ſunt computata. *Scæuola in l. emptor prædij. §.1. ff. de pactis.* Oldend.

RATIO legis, eſt idem quod mens legis, *l. cum mulier. & ibi Bart. ff. ſolut. matrim.* Quanquam Alciat. indicat differentiam *in commentarijs ad l. nominis & rei. de verbor. ſignif.* Non eſt autem ratio legis inueſtiganda, vbi certa liquet legis diſpoſitio: niſi agatur de proferenda lege ad caſus non expreſſos, tollendaque legum contrarietate, per optimum *teſte Salomonio,* text *in l.2. C. de vet. iur. enucl.* tum & abſurdi, aut iniquitatis vitandæ cauſa, *l. ſcire oportet. §. aliud. ff. de excuſat. tut.* Spieg.

RATIO non minus mouere debet iudicem, quàm lex. Siquidem vbi lex non eſt, ratio naturalis tacita quædam lex eſt, inquit Paul. *in l. cum ratio. ff. de bon. damn.* Sp.

RATIO poni dicitur, id eſt, iniri & computari, *l.1. §. ſi ſeruum. ff. ſi quis teſtam. lib. l.2. §. quod de frumentaria. ff. de adminiſtr. rer. ad ciuit. l.41. §.1. ff. de euict. l.12. l.15. §. quod autem. ff. de adminiſtr. tut. l.89. ff. de ſolutionib.* Briſſ.

RATIO etiam putari dicitur, in qua ſumma ſit pura, (die rechnung erlautern.) *vt* Varro *lib.5. de ling. Latin.* ſcribit, vel vt Nonius Marcel. in qua fraudis, aut falſi, aut mendacij, aut iniqui aliquid ſeparatur & expungitur. Putare enim veteres, *auctore Gellio. lib.6. cap.5.* dixerunt vacantia ex quaque re ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere, & quod eſſe vtile. ac ſine vitio videretur relinquere. ſic in l.7. ff. de contrah. empt. accipienda ſunt hæc verba: [Si rationes domini arbitrio putet.] Cato *de re ruſtic. cap.5.* [Rationem cum domino crebrò putet.] Plaut. *Aulular.* [Ratio putatur cum argentario.]

RATIONES ſubſcribere, *l.81. ff. de cond. & demonſtr.* Inde rationes ſubſcriptæ & expunctæ, *l.19. in fin. ff. de diuerſ. & temp. l.41. §. libertatem. ff. de fideicom.* vulgò dicimus *Comptes clos & adſué.* (die rechnung beſchlieſſen.)

RATIONES relatæ olim dicebantur, quemadmodum Cicer. *lib.5. epiſt. ad Rufum* oſtendit, quæ ad ærarium referebantur. Feſtus Pomp. *lib.16. RR.* duobus in compluribus orationibus cùm de actis diſſeritur, id eſt, rationum relatarum, quod ijs tabulis docentur Iudices, quæ publicè data atque accepta ſunt. Briſſ.

RATIO, pro cautione, *in auth. de nupt. §. ſit itaque. ad fin.* accipiturque etiam de datis, acceptis, hoc eſt, Rationarios, quod vulgò regiſtrum vocamus, *vt in l. ſi quis ex argentarijs. §. rationem. ff. de edend. l. emptor. §. Titius. de pactis. Vide ſuprà, Liber rationum.* Ratio item pro cauſa, *l. tot obligationes. ff. de cap. dim.* Item pro reſpectus propoſito, ſeu conſilio, *vt apud Vlpian. in l. clàm poſſidere, de acquir. poſſeſſ.* Breuiter, Rationis vocabulum multiplicem habet intellectum. Reſpicit enim modum, viam, formam, morem, conſuetudinem, ius, iudicium, geſta & non geſta, tempus, comparationem, & ſimilia. Interdum propoſitum & conſilium ſignificat. Ratio autem & veritas conuertuntur, *cap. fruſtrà. 8. diſtinct. & Bald. in l. non omnium, ff. de legib.* Sp.

RATIO, pro reſpectu, vt, Habita eſt ratio doctrinæ. Habenda eſt ratio rei familiaris, quam quidem delabi ſinere, flagitioſum eſt, *ait Cic. in 2. offic.*

RATIO, ſuputatio aliquando dicitur, vel calculus, ſeu expenſa.

RATIOCINATIO, dicitur ea princeps animi vis, quam λογισμόν Græci nominant.

RATIOCINATOR, idem qui calculator. Sunt tamen, vt Inſulanus obſeruauit, qui calculatoris nomen faſtidiãt etiamſi illo vſus ſit, *lib.10. Martial.*

Nec calculator, nec notarius velox
Maiore quiſquam circulo coronetur.

Negant tamen, calculare verbum in vſu eſſe: cuius loco meliora ſunt hæc, ducere ad calculum, vocare ad calculũ, expendere ad calculum, ſupputare. Inde tit. C. de errore calculi. Spieg.

RATIOCINIVM, in tit. de ratiocin. oper. publ. ipſum ratiocinandi, hoc eſt, computandi, quod dicitur, actum ſignificat. Spieg.

RATIONALE, quod ratione vtitur, vel vti poteſt. Rationabile, quod cum ratione factum, dictumve eſt. Proinde rationabili dicto ita iudex permoueri debet, ſicut lege ſcripta. *vt dicit Andreas Iſernitanus in proœm. feudor.* Cùm naturalis ratio vim legis habeat, *l. ſcire. §. ſufficit, de excuſ. tut. cum vulg.* Spieg.

RATIONALIA ſubſtantiuè, apud Vlp. ſi modò ſyncera manet lectio, *in l.1. §. de ſeruis quoque. de tut. & rat. diſtrah.* interpretatur Alber. rationum inſtrumenta. Nor. text. indicat, & aliàs legi poſſe Auctionalia, nimirum pro tabubulis auctionarijs, in quibus annotabatur pretium rerum

publicè diſtractarum: quod ſub haſta ferè ſolebat fieri, *vt indicavi in dictione, Auctionem facere.* Auctionarium tabularum mentionem facit Cic. *in Catilin.* Sp.

RATIONALES poſteriorum Impp. temporibus appellati ſunt qui procuratores Cæſaris antea dicebantur. *l. ibr. de offic. procur. Cæſar. vel rationalis.* Lampridius *in Alexand.* [Vbi aliquos voluiſſet, vel rectores prouinciis dare, vel præpoſitos facere, vel procuratores, id eſt, rationales ordinare.] Ad fiſcum quoque pertinentes cauſas per rationalem decidi, & fiſcalia negotia per ipſum expediri legimus, *l. 5. l. 8. l. 10. C. vbi cauſ. fiscal. l. vlt. C. ad leg. Iul. maieſt. l. vlt. C. ſi aduerſ. fiſc. l. vlt. C. de aduoc. fiſc. l. 2. C. ne vxor pro mar. l. 1. C. de modo mulctar. l. 3. C. de conuenien. fiſc. debit. lib. 10. C. l. 4. de fide inſtrum. etc. l. 3. de bon. vacan. eod.*

In Notitia autem Romani Imperij quidam rationales ſummarum ponuntur per prouincias conſtituti quos puto rationales ſummæ rei vocari, veluti in inſcription. l. 7. C. vbi cauſæ fiſcal. Idem Auguſtio ad Buleforum Rationalem ſummæ rei. At in inſcription. l. 7. de iur. fiſcal. in C. Theodoſ. Verecundo Rationali ſummarum, ſcriptum eſt. Alij etiam ſtatuuntur Rationales priuatarum, vt & procurator priuatæ rationis, *in l. 7. C. de edend.* & Rationalis priuatæ rationis, *l. vnic. C. de annon. & cap.* & Rationalis priuatæ rei, *l. 7. C. de bon. pr. ſ. rr.* Briſſ.

RATIONALIS, procurator fiſci eſt, Capitolin. *vt ſuprà.* [Erat fiſci procurator in Libia, qui omnes Maximini ſtudio ſpoliauerat: hic per ruſticanam plebem interemptus eſt. Sed cùm per eos qui rationalem in honorem Maximini defendebant, viderent autores cædes, &c.] Atque alius eſt à procuratore Cæſaris, *l. 1. de offic. procur. Cæſar. Alc. in l. vniuerſ. C. de fundis rei priuatæ. lib. 11. Adde quæ pulchrè ſcripſit Pyrrhus de Quæſtorijs magiſtratibus.* Accurſius rationales interpretatur Cæſaris procuratores. Interpretes *in l. Imperator. C. de edendo.* inter fiſci ac Cæſaris procuratorem faciunt diſcrimen. & Pyrrhus exactè demonſtrat, procuratorem fiſci à Cæſaris procuratore longo diſtare interuallo. Eidem non abſurdum videtur, ſi rationalis vocabulum à rationibus dictum, genericè tam huic, quàm illi conuenire dixerimus. Vnde rationales & procuratores Cæſaris, eoſdem fuiſſe legimus apud Lamprid. *in Alexand. teſte Bud.* Spieg.

RATIONARIVS codex, in quo rationes rerum geſtarum continentur, quod vulgus Regiſtrum vocat. Subſtantiuè, qui rationarium conficit, vel qui rationibus præeſt. *Vide Stephan. Rob.* Spieg.

RATIONE bona dicere, idem eſt, quod bona fide.

RATIONEM argenti reddere iuſſus, *explicatur in l. qui filium, ad fin. ff. de manum. teſtam.*

RATIONEM conſtare alicui dicitur, quando acceptorum ratio non ſuperat impenſorum rationem, ac reliquorum. Eodem modo per tranſlationem ratio conſtat in Republica, cum officio quiſque ſuo præclarè fungitur, beneque collocantur operæ, & in ſumma cùm nihil temporis hominibus deperit. Old.

RATIONEM reddere is, qui iuſſus ſit non videtur ſatisfacere, ſi reliquum reddet non redditis rationibus. *Pomp. de lib. leg.* Maff.

RATIONES agere, gerere, adminiſtrare, pro eodem noſtri dicunt, *l. 41. §. libertatem. ff. de fideicom. liber. l. 40. §. ſeruus teſtam. ff. de ſtatu liber. l. 34. ff. de liber. cauſ.*

RATIONES calẽdarim recognoſcere, eſt per ſingulos menſes perſcripta nomina recenſere, vt ſciatur quid nominum quoquo menſe factum ſit. *Tuſan.*

RATIONES dare, reddere eſt, *l. 33. §. Lucius. ff. de admin. tut. l. 23. §. teſtam. ff. de pecul. leg. l. 41. §. Titius. ff. de fideic. liber.*

RATIONES reddere, longe aliud eſt quàm edere. Nam edere iuſſus, inſpiciendi facultatem præbere debet, reliquum reddere non debet. Reddere verò iuſſus, hoc amplius eam pecuniam, quæ ex reliquis colligitur reddere cogitur, *l. 89. ff. de verbor. ſignific. l. 69. §. ſeruum. ff. de euictionibus. l. 31. ff. de ſtatulib.* Etenim rationes reddere, effectu nihil aliud eſt, quàm reliqua ſoluere, *l. 32. ff. de condit. & demonſtrat. l. 4. C. de teſtam. man.* Quamobrem reddendarum rationum conditioni ſeruus ita demum ſatisfacit atque paret, ſi libros rationum edat, ſi legendas, examinandas, diſpungendas, computandaſque rationes offerat, ſi cautiones, & inſtrumenta omnia actus ſui exhibeat, & heredes ſocietatis rationum inſtruat, & fidem conſtare omnibus quæ ab eo geſta ſunt, doceat, ac denique cum fide actus ſui quod reliquum eſt ſoluat, & reddat, *l. 80. l. 81. l. 110. ff. de condit. & demonſtr. l. 9. §. ii. qui reddere. ff. de liber. legat. l. 6. §. vlt. ff. de ſtatulib.* Nec verò ſcriptam duntaxat rationem, ſed & eam, quæ ſine ſcriptura ab eo adminiſtrata ſit, reddere debet, *l. 26. ff. de ſtatulib.*

Sufficit planè, ſi ex æquo & bono rationem reddat, nec ea vtique quæ ſine culpa ſua perierint reddere debet. *l. 22. §. vlt. ff. de manumiſſ. teſtam.* Sed nec ad reliquorum onus pertinent damna, quæ ita contigerint, vt nihil imputari poſſit; *l. 41. §. Titius. ff. de fideicom. libert. Quæ tota ferè lex de conditione rationum reddendarum tractat.* Briſſ.

RATIONES cum reddiderit cum contubernali ſuo liber eſto: quid hæc verba indicent. Paul. explicat, *in l. ſi ſeruus. de ſtatulib.* Spieg.

RATIONES referre, eſt computum reddere. Diſpungere rationes, computum examinare. *Budæus in l. ſi prior. de pignor.* Item

RATIONIBVS diſtrahendis actio appellatur, quæ aduerſus tutores, qui pupillum in tutela fraudarunt, in duplum datur, *l. 1. §. rationibus. l. 2. in princ. & §. vlt. ff. de tut. & ratio. diſtr. l. 2. ff. de contr.* Briſſ.

RATIONIBVS inferre, eſt eam ſummam, quæ impenditur, in rationarium perſcribere, *teſte Bud.* Sp.

RATIONIBVS referre, eſt inter recepta computare, In dem empfang/ oder eynnam ſtellen. *Vlpian. in l. 1. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertin. §. grani æſtimationem.* Sp.

RATIONIS habendæ cauſa: hoc eſt, vt curam haberet, propoſuit Prætor, ein aufſehen/ oder ſorg zu haben. *Vlp. in l. 1. in princ. ff. de poſtul.* Old.

RATIONVM appellatione non inſtrumenta tantùm, aut codices rationarij, *l. cum ſeruus. de condit. & demonſtrat. l. Prætor. §. 1. ff. de edend.* ſed & Calendaria, & diaria, ſeu ephemerides & aduerſaria continentur: itemque ſi qua in palimſeſto, ſeu deleticia charta aut opiſthographo ſcripta ſunt, *l. chartæ. de bon. poſſ. cont. tab. indicat Alc. in l. 1. C. de edend.* Sp.

RATIONVM reddendarum conditio quid contineat not. *in §. Stichus & Damas. l. Tait. de fideicom. lib.* Vide & Vlpian. *in l. ſi ſtatulib. de ſtatulib.* Spieg.

RATIONVM redditione remiſſa ſcrupuloſa tantùm exactio rationum remitti videtur, non etiam reliquorum retentio, vel dolus in actu gerendo commiſſus. *l. 91. §. Titius. ff. de condit. & demonſtr. l. 10. l. 29. §. filias. l. vlt. § item. & §. Titia. ff. de liber. legat. l. 122. ff. de leg. 1.* Et ita de eo qui tutores ἀνυπευθύνους eſſe, id eſt, rationib. reddendis minimè obnixios voluerat, Iulian. reſpondit, niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari eos debere, *l. 5. §. Iulian. ff. de admin. tut.* Briſſ.

RATIO vera, quam I.C. *in l. 3. ff. ad leg. Falcid.* nominat, eſt quam æquitas ſuadet, cuius ſcientiam profitentur Iureconſulti, & cuius dicuntur ſacerdotes & interpretes. *Goueanus d. l. 3.*

RATO tempore, id eſt, deſtinato, *vt & apud Cicer. de diuinat. lib. 2.*

RATIS quid ſit, docet Budæus: nauigium eſſe temerè factum & inconditum, vt ſunt trabes connexæ, & ſine fabrica compactæ quæ nauigij vicem præbent. Ponitur tamen, & pro ponte vel etiam loco fluminis quoquo modo iuncto, Cicero *ad Atticum.* [Circumuallatum eſſe Pompeium ratibus, etiam exitus portus teneri.] *Pedius l. 4. §. D. ... ff. de incend. ruin. naufrag.* Et veriſimile eſt, id genus nauium primum fuiſſe. *Quæ de re vide Bayfium in tract. de re nauali.* Spieg.

RATVM & irritum, contraria. Ratum id ſignificat, quod præcedenti meditatione formatum eſt, & ideò ad effectum ipſum referri: Irritum autem rectè dici, quod effectu firmum non eſt. *11. quæſt. 4. c. irritum. Alc. in l. quam poſtea quam. C. de pactis, Lege, Firmum.* Sp.

RATVM & ruptum, contraria. *Cicer. de Oratore,* teſtamentum ruptum, aut ratum.

RATVM habere, pro approbare, confirmare. Iuxta illud: Ratum habemus fruſtra, quod noſtro nomine geſtum non eſt. *Bart. in l. 3. §. ſed & ſi quis. ff. de vi & vi arm.* Sp.

RATVS

RATVS eſt, imperitè pro cogitauit, Interpres accipit apud Vlpian. *in l.1. de poſtul.* qui appoſitè, proprieque eius verbi ſignificatione vſus eſt, ſcilicet, pro exiſtimauit: hoc eſt, quaſi ab æſtimatione ſtatuit, atque decreuit. Eſt autem æſtimatio iudicij atque rationis, nec vſquam pro nuda tantum voluntate vſurpatur, quæ non ſtatim, quia minimè apparet, in voluntatem rapienda eſt, in iure noſtro, non tutum eſt ſemper, quod vulgò dicunt, Sufficit pro ratione voluntas. Spieg.

RAVCARVM Vlpian. *in l.ex conducto. §.1. ff. locati*, ſic meminit: [Si raucis, aut herbis ſegetes corruptæ ſint.] Vermes ſunt, quarũ à Plinio, vt annotauit Budæus, nulla facta eſt mentio, in vitijs ſegetum: ſed *in 17.* de cultura palearũ loquens: [Olea, inquit, vbi quercus effoſſa ſit, malè ponitur: quoniam vermes qui Raucæ vocantur, naſcuntur, & tranſeunt. De herbis autem noxijs idem ita inquit: [Nam lolium & tribulum, & carduum, lappamque, non minus quàm rubum, inter frugum morbos, potius quàm inter ipſius terræ peſtem numerauerim.] Sp.

RAVDVM æs, imperfectum veteribus & rude. Vnde in venditionibus mancipi ſcriptum erat, [Rauduſculo libram ferito.] *Vide Feſtum.* Spieg.

R E

RE, præpoſito non niſi compoſita reperitur, denotatque reſolutionem actus interuenientis rei, cui adijcitur, *l.1. §.eleganter. ff. depoſ. cum ſimil. quæ Alberic. adducit. Lege, Reddere.* Spieg.

RE, auferendi caſu: vt re, non verbis augetur peculiũ, *l.peculium. ff. de pecul.* Item re contrahitur obligatio. *Inſtitut. quibus mod. re contrah. oblig.* & illic, Re nondum ſecuta, *tit. quib. mod. tol. oblig.* Spieg.

RE integra, *Ioan. Andr. c. vbi maius. de elect. lib.6. Alberico l. mandatum. C. mandat. & alibi*, quando lis non eſt conteſtata, quandoque etiam ad ſententiam definitiuam, vſque *l. errore C. de iur. & fact. igno.* aliquando, rebus in eodem ſtatu manentibus, *l. quod ſi minor. ff. de minor.* quandoque re nondum tradita, vel pretio nondum ſoluto, *§. final. Inſtit. quibus modis tollitur obligatio.* quandoque electionem celebratam, *cap. vbi periculum. de elect. lib.6.* Res integra eſt, donec in negotio aliquid eſt cœptum, *l.1. ff. de pollic.* Prat.

RE ipſa, & facto ipſo, eiuſve exitu præſtare aliquid. *l. 2. C. de rer. permut. & l. in minorum. C. in quibus cauſ. reſt. in integ. non eſt neceſſ.*

RE nondum ſecuta. *Inſtit. quib. mod. toll. oblig.*

RE ſua ſe abuti putare, *apud Vlpian. l. ſed & ſi. §. hoc verba. ff. de petit. hæred.* Spieg.

RE, & verbo fieri poſſe citationem, tradit gloſſa præconio Baldi inſignis, *in l. ſed etſi ii. ff. de in ius voc.* Sp.

READOPTARE, vel potius, vt in Haloandri editione eſt, redoptare, *apud Modeſt. in l. ſi pater filium. de adopt.* Sp.

REAEDIFICARE, pro reſarcire etiam vſurpatur.

REALE vitium objicere, hoc eſt, rem eſſe talem, quæ alienari, aut tradi non potuerit. *Vide Oldend. claſſ.3. action.3.* Spieg.

REALIA, ea quæ ob rem conceduntur, & non perſonam reſpiciunt, dicuntur, *vt colligitur ex l. cum vnus. ff. de bonis auth. iud. poſſid.* Spieg.

REALIA iura, id eſt, ratione rei competentia. *Connan. lib.3. cap.11. num.4.*

REATVS, ſtatus & conditio reorum, hoc eſt, vt Budæus ait, habitus demiſſus, pannoſus, ſquallidus, & miſericordiæ aucupator. Vnde legimus *ſub tit. de iniurijs.* [Veſtem ſordidam rei nomine in publico habere, capillumve ſubmittere, nulli licet.] Modeſtin. *de pœnis.* [Si diutino, inquit, tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus eius pœna ſubleuanda erit. Pars enim pœnæ eſſe viſa eſt, longa temporis intercapedo in conſpicua calamitate & miſerãda.] Errore autem miro hæc opinio inter iuriſperitos, alioſque inualuit, vt reatus pro crimine exaudiatur, cum clara ſit huius vocabuli ſignificatio. *l. vlt. in fin. de bon. damnat.* vbi Paulus, [Fraudis autem cauſa, ait, adoptio facta videtur, etiamſi non in reatu, ſed in deſperatione rerum, per conſcientiam, metu imminentis accuſatoris quis adoptet.] Et itidem *in tit. de bon. eorum qui ante ſen. mort. ſibi conſc. l. vlt.* [Ita demum bona eius, qui in reatu mortem ſibi conſciuerit, Fiſco vendicanda ſunt, ſi eius criminis reus fuerit: vt ſi damnaretur, morte, aut deportatione adficiendus eſſet.] Hodie in reatu ſunt Budæo, qui vel carcere detenti, ſquallore, & illuuie conficiuntur: aut qui honoris cauſa, cuſtodiæ ſuæ, aut apparitorum commiſſi: aut vadimonio, aut vadibus obſtricti ſunt, aut expromiſſoribus. *Idem poſt Budæum ſenſit Corraſ. Miſcell. lib.2. c.20.* Reatus, pro pœna, *in auth. de inceſt. nupt. in princ.* ac etiam *aduocante Alciato*, pro facto ipſo rei dicitur. Vnde lex ait, omnem honorem reatus excludit: eo ſcilicet exemplo, quo & abigeatus, factum ipſum abigei, Marcello, Calliſtratoque. Quod aduerſum videtur Budaicæ ſententiæ. Spieg.

Dictio Reatus Ciceroni & alijs antiquis inuſitata, primumque à M. Meſſala conficta, *vt Fabius autor eſt, lib.8.* ſignificat qualitatem ipſam, & ſtatum rei. Martial. *lib.2. epigram.*

Si det iniqua tibi triſtem fortuna reatum,
Squalidus hærebo, pallidiorque reo.
Si iubeat patria damnatum excedere terra,
Per freta, per ſcopulos, exulis ibo comes.

Adde Forcat. in ſuo Cupidine Iuriſperito. cap.4. num.8.

REBELLIS, quam tamẽ vocem eruditiores pro eo, qui ex contemptu ſit inobediens, peruerſè poni, monẽt: quòd idem vocandus ſit contumax. *Exemplum ex 4. Rhetoric. ad Herennium, producunt.* Porrò noſtris Rebellis, & Fidelis, ſunt contraria. *Qua de re vide Bart. in conſt. Imper. Henrici 7. Qui ſint rebelles.* Spieg.

REBELLIO, ipſe actus rebellandi eſt: qui non ſolum facto, ſed & machinatione committitur, *vt ibidem pulchrè declarat Bart.* Breuiter, qui arripiunt arma in eum, cuius iuriſdictioni ſubditi ſunt, vel qui fidem illa datam non ſeruant, Ends vnd Lehens pflicht/ & iuſſis magiſtratuũ, in ijs quę ad commiſſum eius officium pertinent, repugnant, propriè rebelles appellantur. Vnde non niſi iniuria hoc nomine cenſeri poſſunt, qui profanis magiſtratibus non reſpondent ex æquo in his, quæ ſtatuunt in rebus, vt nunc vulgò vocant religionis. Spieg.

REBVS humanis eximi, *l. ſiquidem. C. de act. & oblig.*

REBVS supereſſe, (ſachen verwalten/vertretten/ beywohnen/ außrichten.) Vlp. *l.1. de procur.* [Vſus autem, ait, procuratoris perquam neceſſarius eſt: vt qui rebus ſuis ipſi ſupereſſe, vel nolũt, vel non poſſunt, ſaltem per alios poſſint, vel agere, vel conueniri.] Sp.

REBVS legatis quæ in fundo ſunt. Paulus ait, accedunt etiam ea, quæ tunc non ſunt, ſi eſſe ſolebant: nec quæ caſu ibi fuerunt, legata exiſtimantur, *in fin l. quæſitum. de leg.3.* Spieg.

REBVS nouis noua ponenda nomina. *Cicer. de natur. Deor. libr.1.*

RECANERE eſſe videtur apud Pliniũ, incantationem retorquere, & diſſoluere, quod & recantare fortaſſe dici poteſt. vt enim cantu rumpi angues priſci cenſebant, ſic angues ipſos exiſtimabant, ſi id præſentirent, recanere & incantationem referre ac diluere. verba Plinij ſunt: [non pauci etiam ſerpentes ipſos recanere, & hunc vnum illis eſſe intellectum.] *Turneb. aduerſ. lib.23. cap.10.*

RECAVTA, apochæ ſpecies, in Nou. *de tranſitu militum*, in qua Iuſtin. oſtendit de recauta de more facta, *παρὰ τῶν ὁδιτῶν τοῦ ὑποτέλλειν ὑπὲρ τῶν περὶ αὐτῶν δαπανωμένων.* Quo ſit, vt in Suida mendũ eſſe omni adſeueratione adfirmare non dubitem, apud quem ita ſcriptum eſt, *ῥίνωτον παρὰ ζευγίτου ἀνοχῆς τύπος*, vtique enim *ῥίπωτον* legi conuenit. Briſſ.

RECEDERE dicitur id, quod prius acceſſit, *l.6. §. aliud ff. de acq. rer. dom. l.10. §. vlt. ff. de cond. furt.*

RECEDERE à conditione, à perſona, à ſtatu, eſt quod immutare conditionem, perſonam, ſtatum, dicimus.

RECENSITIO, pro recognitione. Vlpian. *in l.3. §. ſi quis noxali. ad exhib.* [Nonne æquum eſt ei familiam exhiberi, vt noxium ſeruum agnoſcat? quod ex cauſa debet fieri, ad deſignandum eum, cuius nomine noxali quis agit, recenſione ſeruorum facta.] Accurſ. id eſt, nominatione, interpretatur. Spieg.

RECENS, inueterato contrarium.

RECENTIRE, id eſt, eo tempore quo res contigit: quod etiam è re nata dicitur.

RECEPISSE arbitrium videtur, qui Iudicis partes

ſuſcepit,

ſuſcepit, finemq́ue ſe ſua ſententia controuerſijs impoſiturum pollicetur, (den ſtreit durch einen endlichen auſſpruch zuerörtern.) *autor Vlpian. in l. idem Pompon. de arbit. Vide §. recepiſſe. l. ſi de meu. eod. tit.* Spieg.

RECEPISSE ſeruum alienum ita accipimus, ſi ſuſceperit ad ſe: & eſt propriè recipere, refugium abſcondendi ſeruo præſtare, vel in ſuo agro, vel in alieno loco ædificioue. *Vlp. de ſeruo corrupt. l. 1.* Maſſ.

RECEPTA reddenda, facta præſtanda, *extat apud Paul. exemplum. in l. in iudicio. ff. famil. erciſc.* Sp.

RECEPTATOR, qui latrones, eorumq́ue ſurrepta recipit, occultatque, (auffhälter) Marcian. de receptat. [Peſſimum, inquit, genus eſt receptatorum, ſine quibus latere nemo diu poteſt. Quamuis receptator, qui cognatum vel affinem conſeruauerit, non eſt ſeuerè puniendus.] *l. 2. eod. tit.* Hinc receptaculum, dicitur locus in quem ſe improbi homines recipiunt. (auffenthalt.) Spieg.

RECEPTI generaliter dicuntur, qui conſenſu aliquo admiſſi ſunt vel electi. Hinc in Pand. tit. de receptis, hoc eſt, admiſſis ſeu electis illis, qui arbitrium receperunt, vt ſententiam dicant inter controuertentes.

RECEPTI in libris noſtris appellantur, Arbitri: ex eo quòd à Prætore ad arbitrandum delecti, recepti atque admiſſi ſunt: ſiue quia ex recepto, id eſt, ex cõpromiſſo cauſas dirimendas recipiunt, *l. 1. & paſſ. ff. de recept. & l. 12. C. de iud.* Hotom.

RECEPTI in reos, *vide Reum fieri.* Venul. *l. 12. §. 1. ff. de accuſ.* [Hoc beneficio etiam in reos receptu vti poſſunt] item *in §. 1.* [Cornelia iniuriarum ſeruum non debere recipi reum, Cornel. Sulla auctor fuit.]

RECEPTITIA actio olim vocabatur, quæ aduerſus argentarios, qui pecuniam alieno nomine conſtituerant, dabatur, *l. 2. C. de conſtit. pecunia. Theoph. in §. perſonam. Inſtitut. de actionib.* à verbo, opinor, Recipere, quod nonnunquam promittere eſt, quod omnem omninò obligationem, in ſe reus ſic conſtituens reciperet. vnde & ex recepto, id eſt, compromiſſo, Iuſtin. interpretatur. Indeque arbitros, qui ex compromiſſo adeuntur, Receptos dici cenſet, *l. 12. C. de iud.* Quod ego non niſi lentè ac faſtidioſè probare poſſum. Crediderim enim, quod ſalua Iuſtiniani pace dictum ſit, Receptos potius à recepto arbitrio dictos. in edicto Nautæ, caupones, verba hæc. [Quod cuiuſque ſaluum fore receperint] ad omnes res, quę in nauē cauponamve immiſſę, illatæque ſunt, & ſi ſpecialiter adſignatæ non ſint, pertinent, *l. 1. in fin. ff. nauta caup. l. 1. ff. fur. aduerſ. naut. caup.* Et qui ſaluum fore recipit, non ſolum à furto, ſed & à damno recipere videtur, *l. 5. in fin. ff. naut caup.* Briſſ.

RECEPTITIA dos ea dicitur, quam is, qui dat, in mortem mulieris à marito ſtipulatur, *l. 31. §. ſed & dos. ff. de mort. cauſ. don. & apud Vlp. in Inſtit. tit. 6.* Briſſ. *Com. lib. 8. cap. 10.*

Vnde Receptitius ſeruus apud Caton. in ſuaſione legis Voconiæ, non vt Feſtus interpretatur, qui ob vitium redhibitus ſit: ſed vt Non. Marcell. longè rectius, quem mulier in danda dote aut donationi exceperat. Gell. *lib. 17. c. 6.* [Quando mulier, inquit, dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad virum tranſmittebat, ea recipere dicebatur, ſicut nunc quoque in venditionibus, quæ excipiuntur neque veneunt. Briſſ.

RECEPTVI canere hiſtoricis eſt in locum tutiorem redire. Milites ſiquidem cum caſtra tenuerint, priuſquam exirent in aciem, cum ſigno dato in eadem redeunt, ſeſe recipere dicuntur. Inde canere receptui eſt turbarum, lituorum, aut cornuum ſeu tibiarum cantu ſignificare militibus, vt à pugna in caſtra aut mœnia redeant.

RECEPTVM eſt, imperſonale, quicquid à pleriſque prudentium approbatum eſt. *Bud. in l. non debet. de dolo malo.*

RECEPTVM non videtur, quod receptum non durat, *gloſ. cap. nam & ext. de verb. ſign.* quod vtique verum eſt, cum recipientis ius extinctum eſt. alioquin ſi non extinctum, ſed tranſlatum proponatur, receptum videtur, ex reſponſo Pauli, qui ait, *ſub tit. de verb. ſignif.* [Cœpiſſe quis intelligitur, quamuis alijs acquiſiuit.] Spieg.

RECEPTVM ius, pro approbato, *l. in minorum. C. in quib. cauſ. in integ. reſt. non eſt neceſſ.* Sic approbare apud Quintil. *vt à Bud. citatur.* Spieg.

RECEPTVM moribus, vt noſtri, vel in mores, vt apud alios legitur, quod obſeruatione quadã, non legibus confirmatum eſt. Spieg.

RECEPTVRVS, ad animi voluntatem referendum, vt Valla de futuri temporis participijs tradidit, *& Alc. ſequitur in l. 1. ff. ſi cert. pet. per gloſ. in l. 2. eod.* Sp.

RECEPTVS in ciuitatem quis dicitur, qui cum ſuffragio ciuis efficitur. Sp.

RECEPTVS inter reos quis dicitur, quando reiectis exceptionibus dilatorijs, declinatorijſque pronunciat iudex ad vlteriora procedẽdum. Quod, vt atteſtatur Alc. rectè Bart. docuit, *in l. is qui. de publ. iud.* Igitur poſt huiuſmodi interlocutionem, quæ vim cuiuſdam litis cõteſtationis habet, qui accuſatus eſt, incipit in reatu eſſe: quæ vox Cic. & alijs antiquis inuſitata, primumq; à M. Meſſala conficta, vt Quintil. auctor eſt. *ex Alc. Parerg.* Sp.

RECEPTVS mos eſt, quem ſpontè alienum aſciuimus.

RECESSISSE non videtur, qui extemplo redijt. *Vide Magiſtrum Practica. §. 1. verſ. 1. de Salarijs.* Sed & animo reuertendi abiens, recedere non videtur, *per text. not. in l. nihil. ff. de capt.* Spieg.

RECESSVS à noſtris, à Græcis ἀναγωγὴ dicitur, quando ab humilibus ad ſublimia & ardua aſcendit oratio, & hæc Theologis frequentior. Quandoquidem mentis ſubuexionem à litera ad ſenſum ſpiritualem, à terrenis ad cæleſtia, ἀναγωγὴν dicunt. Vt cùm dominus pollicetur Iudæis terram fluentem lacte & melle, ἀναγωγικῶς cæleſtem ſedem, & patriam deliciarum ſpiritualium copia redundantem intelligunt: παρὰ τὸ ἄνω, ὃ τ' ἐστιν, quod ſurſum ſignificat. Eſt ἀναγωγὴ mentis ſurſum eleuatio, & receſſus, quemadmodũ ſanguinis reiectionem medici, τὴν τοῦ αἵματος ἀναγωγὴν, id eſt, ſurſum eductionem dicũt, quum videlicet ſanguis è pulmonibus, tuſſi, aut è ventriculo, vomitu ſurſum educitur: vnde ἀναβάλλειν αἷμα extuſſire ſanguinem, frequens apud Galenum & Hippocratem loquutio. *Brech. in l. tugurij appellatione. ff. de verb. & rer. ſign.*

RECIDERE, eſt ſui iuris fieri non poſſe, hoc eſt, de poteſtate in poteſtatem deſcendere, vt eleganter ſenſum reddens Cantiuncula dixit, *Inſtit. quib. modis ius patr. poteſt. ſolu. in princ.* Vlpia. *in l. ſiue contra de liber. agnoſc.* [in cuius poteſtatem recaſurus eſt.] & *inferius*, [In cuius poteſtatem recaſuri nõ ſunt.] & rurſum *ſub fine eiuſdem. l. idem. de his qui ſui vel alien. iur.* [Nepotes, inquit, ex filio, mortuo auo, recidere ſolent in filij poteſtatem.] Old.

RECIPERE, verbum eſt peculiariter ad materiam arbitrorum pertinens, qui arbitrium recipere dicuntur. Vnde toties abſolutè dicitur, Recepit, pro eo quod eſt, admiſit arbitrium in ſe transferri. *l. Pedius. in fin. l. ſed ſi in ſeruum ff. de recept.* Old.

RECIPERE, inter alia ſignificat pulchra phraſi promittere, ſuſcipere in ſeſe aliquid. Cic. *in epiſt.* ſæpè dicit: Recepi me venturum. Item, Recepi me facturum. Inde dicta eſt receptitia actio, *cuius fit mentio in l. 2. C. de conſt. pecun.* Old. Imò recipere plus aliquanto ſignificat, quam polliceri vel promittere, cum in alieni facti obligationem veniunt. Cic. *epiſt. famil.* [Separatim promitto, in meque recipio fore eum tibi & voluptati, & vſui.] Et *ad Attic.* [De æſtate polliceris vel potius recipis,] hoc eſt, vt vulgò loquimur, capis ſuper te. Quod nihil aliud eſt, quã alienam obligationem loco veri debitoris ſubire, & alterius promiſſi non fideiuſſorem modo ſed reum conſtituere. *Comm. lib. 6. cap. 6. num. 3.*

RECIPERE item eſt, quòd cauere: ſic accipitur ab Vlpian. *in l. emptorem. qui autem. ff. de act. empt. & vend.* [Niſi fortè (inquit) ſi quis omnes iſtas ſupra ſcriptas conuẽtiones recipiat: quemadmodum recipitur, vt venditor nummos accipiat, quamuis merx ad emptorem non perueniat.] recipitur, id eſt, cauetur, *Budæo in forenſibus interprete. Adde Brechæum in l. qui fundum, in verbo recepta, de verborum & rerum ſignificatione.*

RECIPERE præter notas & vulgatas ſignificationes, in tradendo promittendóue excipere ſignificat, *l. 205. ff. de verb. ſignif. l. 11. ff. commun. præd. l. 31. in fin. ff. ſolut. matr. l. 53. §. vlt. ff. de act. empt. l. 42. ff. de mort. cauſ. don. l. 29. §. ſi fundũ. ff. de leg. 3. l. 43. §. ſtip. ff. de vſufr. l. 40. § fundi. & § cùm fundus. ff. de contr. emp.* Cato *de re ruſt. c. 64.* [Pabulũ domino recipitur] Cic. *Topic.* Fecique

[Feciſque quod ſępe liberales venditores ſolent, vt cùm ędes fundúmve vendiderint, rutis cæſis receptis concedant tamen aliquid emptori quod ornandi cauſa aptè & loco poſitum videatur.] Idem *lib. 2. de orat.* [Dicet te cùm ædes venderes ne in rutis quidem cæſis ſolium paternum recepiſſe.] *Vide Gellium lib. 17. cap. 6.* Briſſ.

RECIPERE arbitrum, eligere arbitrum, pro ad arbitrum compromittere: ad partes referuntur. *l. 2. §. 1. l. litigatores, in princ. l. non diſtinguemus. §. de offic. ff. de recept.* Recipere autem arbitrium, ſuſcipere officium arbitrandi: recipere auditorium, ad arbitrum pertinent. Spieg.

RECIPERE cuſtodiam. *l. 14. §. vlt. ff. de furtis.*

RECIPI etiam rei dicuntur. *l. 2. §. 1. ff. de cuſtod. reo.* Tacit. *lib. 4* [Cæterorum quæ mulcta cumulabantur, receptus eſt reus, neque tamen peractus.] Briſſ.

RECIPERE in reos, vel inter reos, eſt accuſatum poſt delationem legitime inchoatam, in album reorum referre & annotare, donec crimen peragatur finiaturq́; &

RECIPI quoq; nomen eius, qui inter reos refertur, Latini autores dicunt. Cic. 4. *in Verr.* [Et alij, qui inter fuerint cùm accipientis nomẽ reciperetur.] Valer. *lib. 3. c. 7.* [Cùm id vitare beneficio legis Memmiæ liceret, quæ eorum, qui reipub. cauſa abeſſent, recipi nomina vetabat, in vrbem tamen recurrit.] Briſſ.

RECIPI in carcerem, *l. 1. l. 13. ff. de cuſtod. reo. l. 1. ff. quando appell. ſit.* Et recipi in cuſtodiam. *l. vlt. ff. de quæſtionibus.* Briſſ.

RECIPROCVM dicitur, quod eò redit vnde prodijt, dictum à recipiendo, *autore Varrone.* Sic horæ reciprocantur, quum expleto legitimo curſu, rurſus ad priſtinum ſtatũ redeunt: & vnde à littore excuſſa, rurſus littus alluens, reciprocari dicitur. *Ex Eraſm.* Sp. Ita mutuum eſt quod reciprocat: quia cum reſtituis mihi quod credideram, redit ad me quod diſceſſerat. Nam quod reddis, adeo ſimile & finitimum eſt ei quod dederã, vt meum prorſus accepiſſe videar. *Connan. lib. 7. cap. 1. nu. 7.*

RECIPROCA ſubſtitutio, *Vide, Subſtitutio.*

RECIPROCA argumẽta Græcis ἀντιστρέφοντα ſunt dicta, *vt annotauit Gellius lib. 5. c. 10.*

RECISIVS, pro contractius, breuius, elegans aduerbium, *apud Calliſtratum, in l. 2. de term. mot.* Sp.

RECITARE hęredem, & pro facere, & pro pronũciare, & pro ſcribere vſurpatur. Iulian. *in l. 1. ſub fin. de his quæ pro nõ ſcript. hab.* [Qua, ait, ex parte me Titius hæredem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit.] *Vide in Pronunciare.*

RECITARE etiam teſtator hæredem dicitur, quia eum palàm, id eſt, ſic vt à teſtibus ſeptem exaudiri poſſit, nuncupat, vt *in l. 1. ff. de his quæ pro non ſcript. habent.* [Qua ex parte me Titius hæredem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit, ex ea parte hæres eſto.] Et *in l. 18. §. vlt. ff. de hered. inſtit.* [Qua ex parte à me Titium hæredem inſtitutum recitaſſem, ex ea parte mihi Sempronius hęres eſto.] Cic. *pro Cæcin.* [Teſtamento ſi recitatus eſſet hæres pupillus Cornelius.] Briſſ.

RECITARI teſtamentum dicitur, cùm in publicum prolatum & apertum teſtibus præſentibus publicè recitatur. *l. 1. C. quemadmodum teſtam. aperi. l. 41. ff ſi cert. peta. l. 31. §. 1. de leg. 2. l. 6. in fin. ff. de extraord. crim. l. 40. ff. de iur. fiſc. l. 29. ff. de manumiſſ. teſtamen. & apud Paul. lib. 4. ſentent. tit. 6.* Plin. 7. c. 52. [Apertoq́ue teſtamento recitatum hęredem minorem funeri interfuiſſe.] Briſſon.

RECOGNOSCERE, pro approbare, agnoſcere, reuidere, apud Martian. *in l. 1. §. inter ſtimm. de falſ.* [Si ſpecialiter, ait, ſubſcriptio facta eſt; quod illi dictaui, & recognoui, pœna ceſſat.] Spieg.

Itaque cognoſcere inſtrumenta Vlpian. ait eſſe relegere & recognoſcere. Diſpungere verò conferre data & accepta. Sic deſcriptum & recognitum faciant, accipe *in l. 9. ff. famil. erciſc.* Recognoſcere etiam dicitur, qui quod ſe dictante ab alio ſcriptum eſt, adgnoſcit. *l. 15. §. item Senatus. ff. de falſ.* Briſſ.

RECOGNITIO & diſpunctio *in l. 15. ff. de rebus auct. iud. poſſid. ad quam referenda eſt l. 56. ff. de verb. ſignific. vt inſcriptionum ſimilitudo admonet.* Briſſon.

RECOGNITIO, pro cautione barbarorum eſt.

RECOMMENDARI, eſt Bartoliſticis, detineri & carcerari ad implorationem aliorum. de quo vide Bart. *in l. 2. ad fin. ff. de cuſtod. reor.* vbi docet; Si carceratio nulla eſſet, nec recommendationem valere. Notum eſt Latinis, verbum recommendo, non eſſe in vſu. Spieg.

RECOMMENDARI reus, eſt interpretibus quando aliquis eſt in carceribus propter vnum crimen, & duo actores veniunt implorantes officium iudicis, quòd iſte incarceratus detineatur etiã propter eorum intereſſe. Sp.

RECOMPENSARE verbum, tametſi ægrè à Latinis admiſſum, in maximorum tamen principum Cancellariam receptum eſt.

RECONVENTIO, quæ rei: & conuentio, quæ actoris eſt, dicitur mutua petitio. (ein gegẽclagh.) Sunt enim quaſi connexa. *l. pen. C. de iudæis.* Vide Abb. *in rub. de mut. pet.* Negant reconuentionem (quæ nihil aliud eſt in effectu, quàm retorſio. *l. cum Papin. cum Auth. ſeq. C. de ſenten. & interloc. omn. iudic.*) habere locum in appellationis cauſa, tum coram arbitro. *Vide Lanfr. Balb. deciſ. 65. cent. 1.* Poteſt autem conuentio & reconuentio fieri vel coram iudice ordinario vel delegato. *in Nouel. de executorib. §. illud. & in d. Auth. & conſequenter. C. de ſentent. vbi glo. pulchra.* Spieg.

RECONVENTIONEM Caius eleganter appellat mutuam actionem, *in l. ſi cùm idem eodem. §. ſed & ſi mutua. ff. de iuriſdict.* Oldend.

RECTA cœna, Sportulæ oppoſita erat. *Vide Stephan. Robert.*

RECTA tunica, *Vide Feſtum.*

RECTA via narrare, narrare rem vt eſt, nihil mentiri.

RECTA via tranſit dominium rei legatę in legatarium. *l. à Titio. ff. de furt.*

RECTE verbum, pro viri boni arbitrio eſt, inquit Vlpian. *in l. hæc verba. de verb. ſignific.* vbi Alcia. indicat hinc probari dictionem hanc Rectè, ad iuſtitiam cauſæ referri, ſicut Rite ad ritum, id eſt, ſolennitatem. Sed tamen videtur Rectè generalius accipi. Quod enim ſecundum ritus fit, hoc & rectè fieri dicitur. Quamuis eodem admonente, Iuriſconſulti differentia hac nimis ſubtili abutantur, & doctiſſimi Grammaticorũ aliter tradiderunt. Varro: [Ritè à ritu. nam quod ſecundum ritus fit, id ratum & rectum eſt.] Priſcian. [Ritè pro rectè: quia nihil traditur ritibus niſi quod rectum eſſe credatur.] Donatus: [Rectè dicitur, quod nullo vitio verborum dicitur. Verè, ad rei ſeu ſententiæ veritatem refertur.] Hinc Terent. *in Adelph.* [Rectè & verè dicis.] Spieg.

RECTE aliàs eſt idoneè, vtiliter, & vt oportet. *l. 1. ff. vſufruct. quemad. cau. l. 20. §. vlt. ff. de ſeruit. vrban. l. 24. ff. de ſeruit. ruſti.* Item legitimè & ſecundum iuris ordinem. *l. 2. §. 1. ff. ad Velle. l. 27. §. rectè. ff. de liber. cau. l. 31. ff. de minoribus. l. 2. ff. de inoffic. teſtam. l. 6. in fin. ff. de iure patron. l. 3. in prin. ff. de liber. & poſt.* Briſſ.

RECTE etiam eſt ſine vitio, id eſt, non vi, non clàm, non precariò. *l. pen. ff. de itin. actuq́;.* His enim modis rectè rem non geri Donat. *in Eunuch. Terent.* notat. Rectum iudicium pro directo, & principali *in l. 18. §. vlt. ff. commod. coniuncta l. 17. §. 1. ff. eod. tit.* vt & Recta actio pro directa, *in l. 9. §. ſed non vt littera. ff. de adquir. rer. dom.* Briſſon.

RECTE atque ordine, id eſt, rectè ac ſapienter. quippe ex ſapientia, conſideratio: ordo autem ex conſideratione naſcitur. In edicto Vell. *l. 2. ff. ad S. C. Vell.* [Arbitrari Senatum, rectè atq; ordine facturos ad quos de ea re in iure aditum erit.] Cic. *in Anton. 3.* [Rectè atque ordine, eq; Reip. feciſſe & facere.] Vlpian. *l. diui, 27. §. 1. ff. de lib. cauſ.* [Rectè atque ordine iudices puto facturos, ſi hanc formam fuerint conſecuti.] Hot.

RECTE, in ſtipulationibus tantundem valet, vt Arbitratu boni viri: inquit Vlpian. *l. hæc verba, 73. de verb. ſignific.* Hinc. Rectè defendere, arbitratu boni viri defendere: apud eundem *in l. iam tamen. 5. §. 3. ff. iudic. ſol.* Hinc illa formula apud Paulum *in l. lecta, 40. ff. ſi cert. petat.* [Et hæc quindecim proba rectè dari Kalendis futuris ſtipulatus eſt Mæuius.] Cato *de re ruſt. c. 44.* [Oleam cogi recte, ſatiſdato arbitratu L. Manlij.] Idem *cap. 146.* [Rectè hæc dari, fieriq́;, ſatiſq; dari domino, promittito.] Varro *lib. de re ruſti. 2. c. 4.* [Illaſce ſues ſanas eſſe, habereq́; recte licere, ſpondeſne?] Scæuola *l. qui Romæ, §. 15. ff. de verb. oblig.* [Eaq́; ſic recte dari fieri promiſit Callimachus.] Vlp. *l. aliud eſt, 71. de verb. ſignif.* [His reb. recte præſtari.] Hot.

RECTE defendi in edicto ꝗ *in l. 5. §. vlt. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eat.* proponitur, quam vim habeat, explicatur *in l. 63. ff. de iud.* & l. 10.

& *l.10.ff. de adm. tut.* Quas ad id argumentum pertinere indicio ſunt inſcriptiones. Briſſon.

RECTE pecunia data intelligitur, quando loco & tempore congruo datur. *l.lecta.ff.ſi cert.pet.* Sp.

RECTVM iudicium, pro directo & principali: Contrario opponitur, *l.18.§.vlt.ff.commodati, coniuncta l.27.§.1.eod. tit. l.quæ ratione.§.ſed non vt litera.verſ.aduerſus.ff. de adq. rer. dom.* Et Recta vindicatio, pro directa, *in l.9.§.ſed non vt litera.ff.de adq.rer.dom.* ex Briſſ.

RECTO iure, apud Imp. *§.1. de fideic. hær.* ſic interpretor. Rectè atque ordine, è legibus, iure, vt leges permittunt. In primis igitur ſciendum eſt, inquit, opus eſſe vt aliquis recto iure teſtamento hæres inſtituatur: id eſt, quem ius legesq; permittant inſtitui. Hot.

RECTOR propriè dicitur, qui prouinciam, ſiue Præfecti Præt. titulo, ſiue Comitis, ſiue Proconſulis ſiue Legati, ſiue Cæſaris, ſiue Correctoris nomine regit. *Vide Bart. in l.1. C.de excuſ.mun.lib.11. & Alcia. in l.principalibus.ff.ſi cert.pet.* Cæterùm Rectorem ſcholaſticorum nomine contineri, vt & epiſcopum, qui ſtudiorum cauſa in Academia ſit, Bald. docuit *in proœm. Decretal.* Sic appellatione militum, Imperator der oberſte feldthauptman. *l.1.ff.de milit. teſt.* appellatione populi, Senatus continebitur. *§. plebs. Inſtitu. de iur. nat.* Qua ratione cum curiam dicimus, etiam de Cardinalibus: cum monachos, de Abbate: cum Capitulum, de Decano quoque intelligemus. *c. quia. §. 1. de conceſſ. preb. in 6.* Spieg.

RECTORES ciuitatum & municipiorũ, cur hodie exerceant, quæ ſint meri mixtique imperij, Barto. docet *in l.1. ff.de damn.infect.* Spieg.

RECTVM, honeſti ſpecies, diuiditur in iuſtitiam, fortitudinem, prudentiam, & temperantiam.

RECVPERARE id dicimur, quod amiſſum in noſtram poteſtatem redigimus. *Connan.lib.4.cap.17.nu.8.*

RECVPERATIO eſt, vt ait Gallus AElius, cum inter populum & regem, nationesque & ciuitates peregrinas lex conuenit, quo modo per recuperationem reddantur res, recuperenturque, res priuatas inter ſe perſequantur. Spieg.

RECVPERATORES primùm dicti ſunt, qui inter populum Roma. & ciuitates peregrinas de reb. priuatis reddendis recipiendisq; cognoſcebant. Ita enim, vt ex Feſto conſtat, Recuperatio dicebatur. Hinc

RECVPERATORES, iudices qui à Prætore in priuatis controuerſijs quacunque de re ageretur, dabãtur: quos à recuperando dictos apparet, quòd per eos ſuum quiſque ius recuperare poſſet. Hot. Corraſ. *Miſcell.lib.3.c.18.* Recuperatores appellatos ſcribit, quod de bonorum iniquè ablatorum recuperatione, æſtimandiſque iniurijs cognoſcerent. *Idq; ex accuſatione tertia in Verrem intelligi exiſtimat. Hot. §.ſit itaq; diſcretis. Inſti. de act. vbi latè de eorum officio.*

Vnde Recuperatorium iudicium, quòd per iudices datos exercebatur, *apud Cicer.lib.2. de inuent. & apud Suet. in Veſpaſian. & in lege Manilia ad fin. & Plin. epiſt. pen. lib.3.* Briſſ. Differunt autem iudicium & interdictũ recuperatorium. Qui enim vi deiectus erat, interdicto recuperatorio à Prætore impetrato, conuocabat amicos ſuos, & cum ijs in fundum recuperandæ poſſeſſionis gratia deductus, præſente aduerſario ſurculum defringebat, ſolennibus verbis cedere aduerſarium, vacuamq; relinquere poſſeſſionem iubens, defractoque ſurculo, rurſus ex fundo per eoſdem amicos domum deducebatur: de quo more viſus eſt ſentire Aggenus Vrbicus, cũ ita ſcriberet: [De loco ſi poſſeſſio petenti firma eſt, etiam interdicere licet, dum cætera ex interdicto diligenter agantur. Magna enim alea eſt litem ad interdictum deducere, cuius eſt executio perplexiſſima.] Nec ſanè aliud quidquam cõtinebat interdictũ, quam ſimplicem quandam decreti formulam, qua fieri quid, aut nõ fieri ſic à Prætore iubebatur, vt ei parere neceſſum ſtatim foret, ſine aliqua cauſę indagatione, ac proinde nullam ſententiæ pronunciationem, nullamq; rei iudicatæ vim aut effectum ſortiri aliquod interdictum ſolet. *l.35.de actio.empt. & vend.* Aliud eſt, ſi neglecto interdicto maluerit iudicio recuperatorio is qui deiectus eſt in poſſeſſionem reſtitui. Tunc enim non recuperari duntaxat poſſeſſio ſolet, ſed tanti etiã aduerſarius condemnabatur, quanti ea res eſſet, hoc eſt, in duplum. *l.21.in fin.de hæred. vel act. vend.* habita etiam eius, quod intereſt, ratione. Idq; illud eſt, quod edicti quadam perpetui antiqua clauſula, ſic apud Valerium Probum notis expreſſum inuenio, [Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatorium dabo, teſtibuſq; publicè duntaxat decem denunciandi poteſtatem faciam.] Per teſtes eos intelligit Prætor ciues Romanos, qui per vim deiectionem fieri viderant.

RECVSARE, pro accuſationem depellere, apud Cicer. Bud. obſeruauit. Recuſamus reipſa, & tacite. *l. recuſare.ff.de acqu.hær. l.recuſare.ad Trebell.* Item recuſat, hoc eſt, refutat, reijcit impropriè, quod ſibi delatum non eſt. *l.filia.ff.de aur. & arg. leg.* Præterea recuſat, qui debite requiſitus, abſq; cauſa protendit executionem, *vt not. in auth.de exact.inſtr. dot.§.illud. Aſtipulatur l.tutor qui repertorium.§.ſi depoſi.ff.de adminiſtra.tut.* Obſeruandum, executorem recuſari non poſſe ſuſpecti nomine, nec ab eo appellari, niſi in exequendo modum excedat. *ſecundum gl. in l.apertiſſimi.C.de iud.* Old.

RECVSARE dicitur qui non vult adire hereditatem, *l. recuſare.ff.ad S.C.Treb.* porrò Recuſare & Repudiare hæreditatem differunt. Recuſare non modò hæres poteſt, verumetiam fideicommiſſarius. *l.cogi.16.§.3.& §.ſi ſeruo.ff.ad Trebell.* Repudiare autẽ ſolus hæres poteſt: quippe cum alij nulli hęreditas deferatur. rurſus, Repudiatio in iure tantũ fieri poteſt. *l.3.& 4.C.de repud.hæred.* Recuſatio verò quouis loco & modo rectè fit. Itaq; recuſare, inquit Vlpia. non tantùm præſentes, ſed etiam abſentes, vel per epiſtolam poſſunt. *l. recuſare, 6.ff.ad Trebell. & l.recuſari, 95.ff.de acqu.hæred.* Recuſari hæreditas non tantum verbis, ſed etiam re poteſt: & alio quouis indicio voluntatis. Hot.

RECVSARE in iudicio, pro inficiari, denegare, *l.48.ff. mandati.* Briſſ.

RECVSATIO, exceptio. Cic. *de inuent.lib.1.* [Iudiciale eſt, quod poſitũ in iudicio, habet in ſe accuſationem & defenſionem, aut petitionem & recuſationem.] Hinc illud Celſi *in l.48.ff.mandat.* [Si quis ſub vſuris creditã pecuniam fideiuſſiſſet, & reus in iudicio conuentus cùm recuſare vellet ſub vſuris creditã eſſe pecuniam, fideiuſſor ſoluendo vſuras poteſtatẽ recuſandi eas res ſuſtuliſſet, eam pecuniam à reo non petiturũ.] Hot. At Connanus *aduerſ.lib.7.ca.14.nu.8.* Recuſationẽ *in d.l.48.* accipit pro defenſione. Recuſare enim quãdoq; ſignificat defendere. Idcirco Tullius accuſationi recuſationẽ opponit, quo verbo nimirum defenſionem ſignificat. At defendere tum prohibere & propulſare eſt: tum conſeruare & tueri, vt defendere iniuriam. Sic *d. l.48.* debitor recuſat pecuniam ſub vſuris eſſe creditam, quòd hęc eſſet creditoris petitio & intentio, pecuniã non fuiſſe creditam ſub vſuris, idque defendebat & reijciebat inficiatione. Connan.

REDACTA pecunia, Vlp. interpretans verba S. C. *quod ſolutum eſt in l.item veniunt.ff.de pet.hæred.* [Redactam, inquit, ſic accipiemus, non ſolum iam exactam, verum etſi exigi potuit, nec exacta eſt.] Sp.

REDACTVS, pro perductus. Vlpian. *de in ius voc.* [Sed ſi per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus ſit patronus, putat Pomponius eum amiſiſſe honorem.] Eſt autem redigere proprie, vi quadam, vel induſtria ducere ad aliquid. *Sic* redigit prætor per interdictum. *quod leg.l.1.* Serui in dominium noſtrum rediguntur. *l.& ſeruorum ff.de ſtatu hom.* Spieg.

REDADOPTARE, iterum, denuò optare, *apud Modeſtin. in l.ſi pater filium.ff.de adopt.*

REDDERE quamuis proprie ſignificet retrodare, & quod acceperis, reſtituere. *l.3.§.ſi quis ſeruũ.& l.39.§.ſi hæres.ff de ſtatu libe.* tamen habet & per ſe dandi ſignificationẽ. *l.94. ff.de verb.ſig. quæ ex l.21.ff.de legat.2. id eſt, ex lib.20. Digeſtorũ Celſi ſumpta eſt.* Itaq; Reddere iuſſum ſimul & dare iuſſum Caſcellius & Labeo probãt. *l.98.ff.de leg.3.* Et ideo ſi quis alicui pecuniam reddi iuſſerit, & ſi debitam nõ appareat, ex fideicommiſſo tamen ea rectè petetur. *l.41.§.1.ff.de leg.3.* Briſſ.

REDDERE æquè bonum, pro eo quod æquè acceptum eſt. *l. cum quid. in ſ.ff.ſi cert.pet.* quemadmodum in mutuo res æquè bona reddenda eſt, ſicuti fuit mutuo accepta. Sp.

REDDERE pro dare aliquãdo accipitur. Sic apud Cic. reddere literas, ꝓ tradere & dare literas. Quintil. [Si (inquit) verũ eſt poſt vetuſta ſecula & innumerabiles annos

reddi

Reddi rurſus alijs corporibus animas, fortaſſis in me renatus ſit aliquis ex illis.] Reddi animas, pro dari intellexit, *teſte Laurentio Valla lib. 2.* Reddere exta, dixit Virgil. ſed Sacerdotum verbo, ait Seruius Reddi enim dicebantur exta, cũ probata & elixa aræ ſuperponebãtur. Virgi. *lib. 1. Georgic.*

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

At verò apud Celſum *in l. cũ quidam vxori. ff. de leg. 2.* Cum vir dotem vxori ſuæ reddidiſſet, & quadraginta ei legare voluiſſet, & quanquam ſciret dotem ei redditam, hoc tamen prætextu ac colore verborum vſus eſſet, Iubeo quadraginta reddi vxori, quaſi dotis reddẽdæ nomine eam ſummam legaſſet quadraginta legati non dotis nomine deberi conſtat. Verbum enim reddendi (ait ipſe Celſus) quanquam ſignificationem habeat retrò dandi, recipit tamen & per ſe dandi ſignificationem. *Vide quæ ſcripſit Brechæus l. plus eſt, in verbo Reſtituerit. ff. de verb. & rer. ſignific.*

REDDERE, rem pro re dare. Seneca *lib. de benef. 6.* [Cum dicimus, Beneficium illi reddidi, non hoc dicimus, illud nos quod acceperamus reddidiſſe: ſed aliud pro illo reddere. Eſt enim rem pro re dare. Quidni? cum omnis ſolutio non idem reddat, ſed tantundem. nam & pecuniam dicimur reddidiſſe, quamuis numerauimus pro argento aureos, quamuis non interuenerint numi, ſed delegatione & verbis perfecta ſolutio ſit.] Item *lib. 7.* [Reddere, eſt id quod debeas volenti dare.] Hotom. *& ante eum Duarenus lib. 1. diſput. at. anniverſ. cap. 14.*

REDDERE inter & edi rationes multum intereſt, nec is, qui hoc edere iuſſus ſit, reliquum reddere debet. nam & argentarius edere rationẽ iubetur, etiam ſi quod reliquũ ſit apud eum non ſoluat. *Pompon. de verb. ſig.* Maff.

REDDI actiones dicuntur à Prætore, id eſt, dari. *l. 11. ff. de præſcr. verb. l. 52. ff. de rei vind. §. rei perſequendæ. in fin. Inſtit. de actionib. l. 35. ff. de obligat. & actionib. l. 9. §. 1. ff. quod falſo tutor. l. vlt. in fin. ff. ſi ventr. nom. l. 23. in fin. ff. commodat.* Briſſ.

REDDI interdictum. *l. 4. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. eſt igitur, & l. vlt. ff. vti poſſid. l. 1. §. hoc interdicto. & §. præterea. ff. de itin. actuq. l. 1. ff. de Saluian. interd. l. 14. §. 11. qui precario. ff. de furt. l. 1. §. quæ* [illegible] *ff. quor. legatorum. l. vn. §. penult. ff. ne quid in flum. publ. l. 1. §. 1. ff. de fonte. l. 5. in fin. ff. quibus ex cauſ. in poſſ. & apud Paul. liber. 4. Sentent. tit. 7.* Briſſon.

Sic & Reddi iudicium. *l. 12. ff. de præſcr. verb. l. 4. ff. de aqua cott. l. penult. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. 3. ff. de bon. aut. qui ante ſentent.* Briſſon.

REDDI pœnæ dicuntur, qui ad pœnam ſuam, quam euaſerant, vel ad metallum reuocantur. Plin. *lib. 10. Epiſtol.* Traianum conſulens de ſeruis qui ex damnatione in ſeruorum publicorum numerum irrepſerant, [Nam & reddere, ait, pœnæ poſt longum tempus pleroſq; iam ſenes, & quantum adfirmatur, frugaliter modeſteq; viuentes nimis ſeuerum arbitrabar.] Cui Traianus ſic reſcribit, [Qui intra hos decem annos damnati, nec vllo idoneo auctore liberati ſunt, hos oportebit operæ ſuæ reddi.] Apul. *lib. 7. de aſin. aur.* [Quoad renaſcenti die ſequenti deductus ad magiſtratus, vt aiebant, pœnæ redderetur.] Briſſ.

REDDITA res nõ intelligitur, quæ deterior redditur. *l. 3. §. 1. ff. commod.*

REDDITI agri, vt Hygenus *in lib. de Limitibus, &* alij id genus auctores ſcribunt, olim dicebantur, qui veteribus poſſeſſoribus redditi erant. Briſſ.

REDDITI apoſtoli. *l. 9. ff. de iure fiſc.* Et Redditæ vſuræ. *l. 17. ff. de vſur.* Briſſ.

REDDITV IRI, vetuſtè pro Redditum iri. Proculus *l. 48. in fin.* [Sed qui petent, cauere debebunt, ſi hæreditas euicta fuerit, quod legatorũ nomine datum ſit, redditu iri.] Iulianus *l. 27. ff. ad S. C. Trebell.* [Et cauit, quod amplius quam per legem Falcidiam liceret, cepiſſet, redditu iri.] Hot.

REDIMICVLVM dicitur id, quo innexi implexiq; tenentur crines mulierum. hinc Plautus redimiculum pro quodã vinculo & nodo, quo velut alligatus teneretur Babylonienſis miles, id eſt, miles Græcus, qui Babylone ſtipendia meruerat, iucunda ſuauique tranſlatione dixit. *vt de eo teſtatur Turneb. adu. lib. 24. c. 17.*

REDEMPTOR dicitur, qui certo precio opus aliquod faciendũ ſuo periculo conduxit: & qui locat, vetuſtè Venditor: opus verò ipſum, Redemptoris bona: *vt in Verrin. 3. decu. num.* Hot. *& Comm. lib. 7. cap. 11.*

REDEMPTOR litis dicitur, qui certa mercede pacta litis periculum in ſe recepit, eiuſq; periculũ præſtat. Vlp. *l. 6. §. ff. mandat.* [Videbatur autem mihi iudicatum ſolui fideiuſſiſſe, & quaſi redemptor litis extitiſſet, vellet à Daphnide mandata iudicio conſequi, quod erat condemnatus.] Prius autem dixerat, [Ex euentu litis cauerat ſibi certam quantitatem dari.] Item *l. ſeq.* [An euentum litium maioris pecuniæ præmio redemerit.] Quintil. *lib. 12. c. 7. in fi.* de patronis eorumq; honorario diſputans, [Paciſcendi quidem ille piraticus mos, & imponentium periculis precia, procul abominãda negotiatio, etiam à mediocriter improbis aberit.] Impp. *l. 15. C. de procur.* [Litem te redemiſſe contra bonos mores precib. manifeſtè profeſſus es.] *Sic l. 22. C. mandat. l. 9. §. 1. ff. de off. procõſ.* Hot. *& ante eũ Conſ. Miſcel. lib. 1. c. 4. nu. 8.*

REDEMPTOR pontis dicitur, qui pontem ſartum tectũ pecunia quæ pro merciũ exportatione ſoluatur, tuendum conduxit. Labeo *l. 60. §. 8. ff. locat.* [Vehiculum conduxiſti, id quum ponte tranſiret, redemptor eius pontis portorium ab eo exigebat.] Hot.

REDEMPTOR, vectigalium emptor, *in l. Cæſar inquit. ff. de publ. & alibi.* Dicitur & is, qui certo precio conducit vniuerſum aliquod opus faciendum à redimendo. Sed quare? Quid enim redimit operarius? Huc Olden. reſpondenſe decreuit, nempe quòd veteres promiſcuè omnes contractum appellarint emptionem. Qua priſca ſimilitudine fit, vt redimere pro conducere dicimus in parandis operib. emit quippe ſibi, & totũ in ſe ſuſcipit operarius id, quod parare, ſeu facere debet. *l. item ſi pretio. §. 2. ff. locat. l. en lege. §. 1. eod. tit. l. in lege locationis. ibid.* Sp.

REDEMPTORES propriè atque antiqua conſuetudine dicebantur, qui quum ad faciendum aut præbendũ quid conduxerant, tum demum pecunias accipiebant. nam antiquitùs Emere pro accipere ponebant. At ij nunc dicuntur Redemptores, qui quid conduxere præbendum, vtendumq;. Feſtus. Hodie redemptores publicorum vel priuatorum operum dicuntur, qui opus aliquod faciendum à publico aut priuato ſuſcipiunt. *l. quæcunq;. §. Labeo. de Inſtit. act. l. redemptores. de rei vind. l. ſi ventri. §. 1. de priuileg. credit. l. cum in plures. §. lege. locat. l. in quibus cauſ. pign. vel hypoth.* Græci τοὺς ἐργολάβους. Nam propriè, inquit Budæus, ἐργολαβεῖν eſt redempturas facere, vt mancipes & conductores ſolent, quod & [illegible] dicitur. *Brechæus l. eum qui. ff. de verbor. ſignific. num. 9.*

REDEMPTVRA, redemptio, conductio publicorum. Vlp. *l. 5. ff. de inſtit. act.* [Si quis pecunijs fœnerandis, agris colendis, mercaturis, redempturisq; faciendis præpoſuerit, &c.] Liu. *lib. 3. bell. Punic.* [Exhortandos qui redempturis auxiſſent patrimonia, vt reipub. ex qua creuiſſent, ad tempus commodarent.] Hot. *Reliqua vide Redimere dicuntur.*

REDHIBERE, dicitur venditor qui rem venditam ſibi ab emptore redditam recipit. Plautus *in Mercatore.*

C. quid ſi igitur reddatur illi vnde empta eſt? D. minimè gentium.
C. Dixit ſe redhibere, ſi non placeat. Hotom.

REDHIBERE vero, vt Vlpia. definit, *l. 21. ff. de ædil. ed.* eſt facere, vt rurſus habeat, quod habuerat, quodq; reddendo fit, idcirco redhibitio dicta eſt, quaſi redditio.

Ita Redhibendi verbum accipe *in tit. de ædil. ed. in l. 8. in fin. & l. 9. ff. de ædilit. ed. l. 19. ff. de vſucap. l. 7. §. qui bona fide. ff. pro empto. l. 13. §. præterea. ff. de adqu. poſſ.* Briſſ.

Inde Redhibitio. *l. 11. §. redhibitionem. cum §. ſeq. ff. de actio. empt. l. 6. in fin. ff. de diuer. & temp.* Quintil. *lib. 8. cap. 3.* [An non pudeat certam pecuniam creditam periodis poſtulare, aut circa ſtillicidia affici, aut mancipij redhibitionem ſuadere.] Hanc à Græcis ἀναγωγὴν vocari Heſychius oſtendit. Sic enim definit, ἀναγωγὴ ἡ τῶν πραθέντων ἀνδραπόδων ἐπὶ τὸν πωλήσαντα ἀπόδοσις [illegible]. Briſſ.

REDHIBITIO eſt actionis nomẽ, quæ & redhibitoria actio vocatur, qua experimur contra venditorem, vt cogatur reſtituere precium, & retrò quod tradiderat acciperet. *vt conſtat per tot. tit. de ædil. edict.* Pomp. ait, Redhibitio, eſt emptionis reſolutio. *ff. de acquiren. poſſeſſ. l. Pompon. §. præterea. ſub §.* item redhibitio eſt, quædam in integrum reſtitutio. *l. cum autem redhibitio. §. iubent. ff. de ædilit. edict.* Sp.

REDIGERE fructus, cogere ſignificat, *l. 5. qui legatorum. ff. vt in poſſeſſ. legat. ſeu fid.* eo ſenſu Vlpianus, Quod in redigendos fructus impenſum eſt, dicit *in l. 64. ff. de vſur.* Redigere,

pro

pro referre & computare, *l.268.ff. de verb. ſignif.* hoc ſenſu redigi in portionem, pro computari, accipitur *in l. 8. §. vlt. ff. de bon. poſſ. con. tab.* ita quoque dicitur Redacta res in patrimonium, quæ in rem patris verſa vel relicta eſt, *l. 2. ff. quod cum eo qui in al. pot.* Redigere inſtrumenta in poſſeſſionem ſuam, id eſt, poſſeſſionis in quam quis miſſus eſt beneficio, etiam inſtrumenta retinere, ſeu in poſſeſſionem rerũ computare. *l. 5. §. maxime. ff. de Carb. edic.* Redigi ad pœnam, id eſt, condemnatione adigi, *l. ff. ad leg. Iul. de vi priu.* ex Briſſ.

REDIGERE, eſt induſtria reducere ad aliquid, *wider umb bringen.* Papinianus *in l. 2. ff. qui potior. in pign. habeant.* [Quamuis, inquit, ex cæteris pecuniã ſuam redigere poſſit.] Oldend.

REDIGERE in ordinem, id eſt, vt vulgo loquimur, ſuo ſtatu contentum eſſe cogere. Sp. Elegãtius autem id interpretatur Connan. *lib. 2. com. cap. 2. n. 3.* Redigere in ordinem eſſe imminuere dignitatem alicuius, & in gregarios eum & plebeios reijcere. Vnde Plin. *Epiſt. lib. 1.* dicit gulam eſſe reprimendam, & in ordinem redigendam.

REDIGERE in poteſtatem, vel in ſeruitium, eſt ſibi ſubditum & ſeruum facere.

REDIMERE, multis modis etiam in iure noſtro ſolet accipi. I. Emere, licitari. Cicer. [Qui merces, inquit, redimunt, vt ſtatim vendant.] Inde *redemptores* cauſarum, qui alienas lites mercantur pecunia: Quadruplatores alijs dicti. Redemptor item vectigalis emptor appellatur, *in l. Cæſar. in prin. ff. de publica.* II. Redimere, quaſi reemere, quũ res vendita eodem precio recipitur. Ita quotidie vtimur in contractibus annuorum redituum: quib. pactum redimendi ſolet adijci. III. Pro liberare vel recuperare illos, qui capti ſunt. Terentius:

Vt redimas te captum, quàm queas minimo.

IIII. Redimere accipitur, pro certo precio aliquid faciendum ſuſcipere, vt totum perficiat ſuo ſumptu, quod & conducere dicimus. *Celſus in l. redemptores. ff. de rei vendic.* Cic. [Et redemptor, inquit, qui columnam illam de Torquato conduxerat faciendam.] Old.

REDIMERE dicuntur, qui quid à fiſco, vel priuato conduxerunt. Cicer. *in Brut.* [Liberi ſocietatis eius, quæ pretias de P. Cornelio & L. Mummio cenſoribus redemiſſet.] Ita Redemptores ponitis *in l. 60. §. pen. ff. loca.* Et Redemptores vectigalium, *l. §. ff. de viatorib. munere.* Et Redemptor *in l. 15. ff. de publican.* qui Cretæ cotorias redemerat. Et Redemptores operum qui opera facienda conduxerunt. *l. 2. §. conductore. l. vlt. ff. de adm. rer. ad ciuit. l. 2. ff. de operibus publ.* Et Redemptor ſiluæ, qui ſiluam conduxit. *l. 29. ff. loca.* Sed & quemcunque operis faciendi conductorem hoc nomine appellant. *l. 11. §. vlt. l. 70. §. lege dicta. ff. locati. l. 37. §. penul. ff. de vſur. l. 40. ff. de rei vindicat. l. 23. §. 1. ff. de rebus auctor. iudic. l. 1. ff. in quibus cauſis pign. l. 33. §. qui ædem. ff. loca. l. 38. in fin. ff. de verb. oblig.*

Et Redempturis faciendis præpoſiti dicuntur *in l. 5. ff. de inſtit.* qui ad operum rerumq; aliarum conductiones præponuntur. Briſſ.

REDIMERE litem, futuri emolumenti litis ſocietatem paciſci eſt, *l. 7. ff. manda. l. 20. C. manda. l. 1. §. ſi tibi centum. ff. de extr. cogni. l. 15. C. de procuratoribus l. 53. ff. de pact.* Vnde Redemptor litium, qui ex euentu litis ſibi certam quantitatem cauerit *l. 9. §. 2. ff. de offi. procunſul. l. 6. §. vlti. ff. mand. l. 22. C. eod. tit.* Briſſ. de quibus Redemptoribus eorumq; pœnis vide Menoch. *lib. 2. de arb. iud. caſ. 522.*

REDIMERE præterea pecunia aduerſarium corrumpere & precio dato ſe ab accuſatore liberare ſignificat *l. 29. l. 34. ff. de iur. fiſc.* Sic redemptos teſtes precio corruptos & ſubornatos dixit Iuſtin. *in l. 14. C. de teſtamen.* Briſſ.

REDIMERE ſe, id eſt, pecunia data vel promiſſa ſe liberare, *l. idemq. ff. de condic. ob turp. cauſ.* Redimere aliquem ex prædonibus, *l. ſi id quod. §. 1. ff. de donat. int. vir.* Hinc

REDEMTI ab hoſtibus, quaſi ſpecies quædam ſeruorũ ſint, dicuntur qui pretio pro ſe ſoluto ita nobis ſeruiunt, vt tamen pignoris tantum vinculo, donec ſatisfecerint teneantur. *vt apparet ex l. 43. ad ſi. ff. de legat. 1. & l. 2. ff. de teſtam. l. 15. ff. de captiu.* ex Briſſ.

REDIMERE ſententiã, Redimere iudices. Macer. *l. 34. eo.* [Tu qui defenſione omiſſa redimere ſentẽtiã maluiſti.] Itẽ [ut defenſiones cauſæ bona fide veniãt; nõ ad uerſarios aut iudices redimere tẽtẽt.] Hot. *Reliqua vide Redemptor dicitur.*

REDINTEGRARI matrimoniũ dicitur, quoties poſt repudium miſſum iterum coeunt, & conueniunt ac reconciliantur coniuges *l. 23. & l. vlt. ff. rer. amotar. l. 64. ff. de iure dot. l. 19. ff. ſol. matr.* Matrimonium eodem ſenſu inſtaurari dicitur *l. 62. §. 1. ff. de don. int. vir.* Sic & Redintegrari dos *in l. 6. ff. de iur. dot.* Et Redintegrari ſeruitus, & quæ confuſa reſtituitur *l. 9. ff. de fundo dot.* Redintegrari etiam matrimonium dicitur, quod captiuitate ab hoſtibus diſſolutum quodammodo erat *l. 14. in fin. ff. de captiu.* Redintegratur & ſtipulatio, quæ acceptã facta reſtituitur, & ex integro interponitur *l. 10. ff. quod metus cauſa.* Quo ſenſu reſtaurari obligatio dicitur *l. 9. ff. de præſcript. verb.* Briſſ.

REDINTEGRATVR quoq; legatum quod ademtum fuerat, *l. 4. ff. de adim. leg.* item Redintegrari locatio ſeu renouari dicitur, *in l. 14. ff. locati.* & Redintegrari petitio, *l. C. de fidei. ff.* ac precarium, *l. ff. de precario.* hoc ſenſu Redintegrari obligatio dicitur, quæ pacto inualido erat remiſſa, *l. ff. quod met. cauſ.* ſic & non Redintegrari vires teſtamẽti dicuntur, quod antea ruptum fuiſſe conſtitit, *l. 36. §. vlt. ff. de milit. teſtam.* denique & Redintegratur etiam actio quæ extincta fuerat, *l. ff. ad SC. Trebel.* Briſſ.

REDIRE & reuerti, ad proprietatem referuntur *l. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum.* Alb.

REDIISSE in poteſtatem domini res tunc dicenda eſt, cum poſſeſſionem eius nactus ſit, vt iuſte auelli non poſſit *l. ſequitur. ff. de vſucap. Conn. lib. 3. cap. 15.*

REDIRE hæreditas dicitur, quæ lege & ab inteſtato obuenit. Papinian *in l. 69. in tit. princip. ff. de leg. 2.* [Peto pro hæreditate quam tibi reliqui, quæque ad fratrem meum iure legitimo rediret, contentus ſis centum aureis.] Pompon. *in l. 13. ff. ſi quis omiſſa cau. teſt.* [Si ipſe quoque prætermiſerit, & quod lege ad ſe rediret, poſſidebit hæreditatem.] Terent. *Andria Act. 4. ſcen. 5.*

Eius morte ea ad me lege redierunt bona.

Idem *Hecyra Act. 3. ſcen. 2.*

Patrem in Imbro mortuum eognatum ſuum

Horum ad hos redibat lege hæreditas.

Sic etiam Redire hæreditates & tutelæ dicuntur, *in l. ſi. de grad. & affin. l. quæ tutela. ff. de tit. regu.* Briſſ.

REDITVS nomen generale eſt, ſicuti prouentus, ſeu obuentiones. Comprehendit autem omnia iura, ſeu vtilitates quæ percipi poſſunt. *Ex Alciat. qui cum Card. Clem. 1. de excеſ. præ.* Spieg.

REDITVS annui, ſi perpetuò debeantur, immobilibus æquiparantur: ſi verò breui tempore ſint duraturi, mobilibus. *c. quæſtiam. de elect.* Sed hanc diſtinctionem Alciat. intelligit, vt ſuprà relatum eſt, *in dictione, Mobilium.* Sed ea de re fuſius, ſi fortè requiris, Bart. *in l. iubemus. §. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. vſufructu legato. ff. de vſufruct.* Eſt item, vbi reditus denotat fundos vnde inferuntur. Porrò, Reditus pro prouentu, eo quòd ſingulis annis redeat, ſimplici d, ſcribendum, Iuſulano atteſtante: à redeundo enim, non à reddendo dicti reditus contra vulgarem morem. Ouidius *de Ponto, lib. 2.*

At reditus iam quiſque ſuos amat, & ſibi quid ſit

Vtile, ſollicitis ſupputat articulis.

Card *in Clem. vnica, de exceſ. præl.* Reditus appellatione contineri omnes prouentus exiſtimauit. Eſt tamen differentia quædam, D. Olden. indicante, inter reditus & fructus, ſeu vſusfructus, quam eleganter tractant Iuriſcoſſ. *in l. patrimonii. & in l. fundi Trebatiani. ff. de vſu & vſuf. uſ. leg.* In vulgata ſignificatione pro reuerſione, extat *in l. fin. C. de ſentent. paſſ.* vbi Imp. Conſtantinus de patria poteſtate ſentiens. [Quæ niſi, ait, patrib. bonis detur, luctuoſus erit filijs reditus, quàm diſceſſus.] Spieg.

REDITVS, à Græcis πρόσοδος, πρόσοδοι quod prouentus percipere ſignificat καρπῶσαι, ait Budæus, eſt obuenrio, vectigal, & quæſtus πόρος λῆμμα, πόρος, poteſtque ſcribi duplici dd, cũ videlicet, à reddo deriuatur. Reddere enim cenſetur ager quaſi depoſitum ſemen, & operam culturæ impenſam. Qui enim fructus ex terra redduntur domino in annos ſingulos, redditus rectè appellantur. Quæ verò obuentiones fructusque aduentitij ex re quacunque quotannis redeunt, à redeundo, reditus dicuntur. *Brechæus in l. frugem. ff. de verb. & rer. ſignif.* Connanus *lib. 4. cap. 3. num. 5.* tradit, quòd quamuis fructus & reditus nomine vt plurimum

[...]num eadem ſignificatione appellentur, tamen reditus vocabulum proprium eſſe in eo agro qui nummo locatus eſt: fructus autem in eo qui naturalibus emolumentis inſiſtit. *Adde Curt. lib. 2. cap. 32. part. 1. & Peckium l. 1. §. exercitorem num. 2. in tit. de exercitoria act.*

REDITVS fructuum, & vſusfructus, diſtant *l. defuncta. §. Sempronio. ff. de vſufruct.* Alber.

REDITVS pecuniæ, vſura eſt *l. 6. ff. de praeſcrip. verb. l. 20. ff. de adim. leg. l. 87. §. vlt. ff. ad leg. Falcid.* Sic & in inſcriptione Spoletana vna & Reatina altera verbum [ex reditu ſummæ] accipiemus. Briſſ.

REDIVIVA ſaxa *in l. 19. de oper. publ. in C. Theod.* ſic appellãtur à Latinis, quæ ex vetere in nouum ædificium tranſlata de integro poliuntur, & quaſi in vitã noua adſumpta forma denuò reuocantur. Briſſ.

REDVCERE, in formam priſtinam inſtaurare. *Vlpi. in l. 3. de itin. actuque priu. §. fin.* Interdum eſt referre ad arbitrium alicuius. Vnde apud iuriſperitos non infrequens diſputatio; an qui petit reductiorem, ad arbitrium boni viri probare debeat iniquitatem? Sp.

REDVCERE dicuntur à periculo imminenti ſeruati. Spieg.

REDVNDARE, propriè vſus eſt Vlpian. *in l. 1. §. 1. de aqua plu. arcen.* Interdum relatiuè pro refundere vſurpatur, vt [hoc facinus in tuum redundabit caput.] Sp.

REFECTIO dicitur etiam ciborum. Celſus: [Si in refectione quoq; manſerit tuſſis, intermittere oportebit.] *Sic apud Imper. Barbaroſſam. §. de pac. tenen. in vſib. feud.* Sp.

REFECTVS, reditus, prouentus. Scæuola *l. 78. §. 10. ff. ad S.C. Treb.* [Interim ex refectu paupertatis, qui ad vos peruenerit, alatis eum vſuris pro quantitate numorum redactis.] id eſt, ex reditu partis tertiæ hæreditatis. nam paupertatem appellat exiguæ hæreditatis partem tertiam. Verbum fructibus agrorum & prouentibus accommodatum. Cic. *in Parad.* [Nunquàm eris diues, antequàm tibi ex tuis poſſeſſionibus tantùm reficiatur, vt ex eo tueri ſex legiones poſſis.] Hot.

REFBILERE teſtes, teſtimonia, & tabulas, dicebant veteres, quod contradicere & reprobare nos dicimus. Eleuare verò teſtimonia, eſt ipſa aſpernari. Quod & refutare eſt, & reprehendere. Subleuare autem teſtimonio dici debet, quod deonerare vulgò appellamus. Cui contrarium eſt, premere teſtimonio. *Bud. in l. poſteriore. de orig. iur.* Sp.

REFERENDARIVS. Referendarij (quam vocem Cochlæus in barbararum dictionũ claſſem reiecit) apud veteres Impp. dicebantur, per quos ipſi facilius ſingulorum deſideria perdiſcebant, teſte Caſſiodoro, *lib. 6. epiſt.* indicante, quibus verbis hæc dignitas ſolebat concedi. Horũ fungũtur miniſterio, qui hodiè in aula Gallici Herculis, hoc eſt, Henrici ſecundi huius nominis, Gallorum regis inuictiſſimi, Chriſtianiſſimiq; & etiã in aulis principum fratrum, hoc eſt, Caroli Imperatoris, & regis Ferdinandi plerunq; ſecretarij cancellarij appellantur. Et eos nominat Iuſtinianus ſpectabiles, qui mox ſuum poſt illuſtres obtinebant locum. *Videre eſt Auth. de referend. ſac. palatij. Alciatum lib. Diſpunct. 3. & Bart. in l. eos. C. de excuſ. lib. 10.* Anch.

REFERENDARIVS *in Nouell. de referendarijs ſacri palatij conſtit. 11. & in inſcript. l. vltim. C. de offic. eius qui vic. alter.* In notitia autem Roma. in officio poteſtatum numeratur ſæpè Referendarius, nonnunquàm etiam Regendarius, niſi F, in G, tranſierit. Per Referendarios autem, vt Caſſiod. *libr. 6. Variar.* in eorum formula ſcribit, cauſarum ordines principi exponebantur, interpellantiumque vota cognoſcebantur, & ipſis reſponſa reddebantur. Suidas: [illegible] Exiſtimo autem, Referendos curiæ, pro, Referẽdarios, perperàm ſcriptum apud Caſſiod. *lib. 3. variar. epiſt. ad Godiſcalc.* Briſſ.

REFERRE crimen eſt accuſatori crimen obijcere, vnde Relatio criminum, *l. 5. ff. de public. iudic.* At in l. pen. de appellat. recip. & C. de relat. Relatio eſt, cùm ad Principem refertur, *vt & apud Symmachum lib. 1. Epiſt. 41. & 44.* Relationes in l. 14. C. de accuſ. elogia ab Irenarchis & officialibus ad præſides referebantur. Nam referendi Verbo hac in re vtitur l. 6. ff. de cuſto. reo. Prat.

REFERRE de re aliqua, pro eo, quod eſt, proponere rem agitandam.

REFERRE in commentarium, id quod vulgò dicunt, Regiſtrare. monuit Bud. *in Annot. prior.* vt Alciat. *in 10. Parerg.* Dicimus autem, ait, Referre ad Senatum, Ferre ad populum. cuius locutionis plena ſunt, eodem teſte, Saluſtij, Liuij, cæterorumq; antiquorum volumina. Sp.

REFERRE in numeros, *l. ex eo. ff. de mili. teſt. l. vnic. ff. de bon. poſſ. ex teſt. mil.* Coraſ. *lib. 5. cap. 23.* interpretatur pro eo quod eſt in ordines peruenire.

REFERRE in reos, *vide Reum facere.* Vlpi. *l. 15. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult.* [Legis Iuliæ de adulterijs cap. 7. ita cauetur, ne quis inter reos referat eum, qui tum ſine detractione Reip. cauſſa abierit: neq; enim æquum viſum eſt abſentem Reip. cauſſa inter reos referri, dum Reip. operatur.] Hot.

REFERRI inter ſtatutos Iuſtiniano *in l. 7. C. de prox. ſacror. ſcrin.* eſt referri in numerum eorum qui in ſtatu militiæ collocati erant, & actu (vt dicunt) militiam exercebant. Vltra enim numerum deſtinatũ vnicuiq; militiæ, erant præterea nonnulli extraordinarij, nondum quidem illi milites, ſed deſignati, vt in locum demortuorum ſuo ordine ſubſtituerentur. *Connan. lib. 4. cap. 15. nu. 13.*

REFERRE iuſiurandum poteſt is, cui defertur: quod niſi feceris, aut iurare cogitur aut ſoluere, *l. iuſiurandum & ad pecuniam. §. ait prætor. ff. de iureiur. l. manifeſtæ turpitudinis. eod. tit.*

REFERRE iuſiurandum, eſt delatum ſibi ab aduerſario iuſiurandum in eum transferre. Paul. *l. 38. ff. de iureiur.* [Manifeſtæ, inquit, turpitudinis & confeſſionis eſt, nolle nec iurare, nec iuſiurandum referre.] *Et ſæpè in l. iuſiurandum, 34. eod.* Hot.

REFERRE rem iudicatam, retractare. Cicero *pro dom. ſua.* [Si decemuiri ſacramẽtum in libertatem iniuſtum iudicaſſent, tamen quotieſcunque vellet quis, hoc in genere ſe rem iudicatã referre poſſe voluerunt.] Sic Referre myſteria dixit *lib. de Ora. 3.* pro Iterare: & Terent. *in Prol. Hec.* Referre comœdiam, pro denuò agere. Hot.

REFICERE, eſt id quod corruptum eſt, in priſtinum ſtatum reſtaurare, regerere, ſubſtruere, ſarcire, ædificare. Item aduehere, adportareq; ea, quibus ad eandem rem opus eſt. Oldend.

REFICERE, in interdicto, de via reficienda, eſt ad priſtinam formam & modum, iter, & actum reducere, ſic vt ne dilatet quis, vel producat, aut deprimat, aut exaggeret. Reficit viam & qui aperit & qui purgat, & omnes omninò qui in priſtinum ſtatum reducunt, *vt Vlp. in l. 1. in princ. & §. 1. ff. de via pub. ſcribit.* Et ſic refectionem accipimus *in l. 4. §. ſi quis mihi itineris. ff. ſi ſeru. vind.* Similiter in interdicto, de riuis, reficere eſt quod corruptum eſt in priſtinum ſtatum inſtaurare. Itaque tegere, ſubſtruere, ſarcire, ædificare, aduehere, adportareq;, quæ ad eam rem vtilia ſunt, reficiendi verbo continentur, *l. 1. in princ. & §. reficere. ff. de riuis, l. 11. ff. commun. præd.* Briſſ.

REFICERE etiam redigere eſt, *l. 81. ff. ad l. Falc.* vnde refectam pecuniam pro redacta, Iuriſconſulti dicunt, *l. 1. §. ſi frater. ff. de collat. bonor. l. 3. §. vlt. ff. de vſur.* Briſſ.

REFICERE ſic accipimus ad priſtinam formam actum & iter reducere, hoc eſt, ne quis dilatet, aut producat, aut deprimat, aut exaggeret: aliud eſt enim longè reficere, aliud facere. *Vlp. de itine. actuq; priuat.* Maſſ.

REFICERE tribunos, & alios magiſtratus, pro recreare, & iterum creare. *Vide Steph. Robert.*

REFICIENDI verbo, tegere, ſubſtruere, ſarcire, ædificare, & aduehere, apportareq; ea, quæ ad eandẽ rem opus ſunt, continentur, *vt ait Vlp. l. 1. de riuis.* Sp.

REFIGERE, quod fixum eſt labefactare, atq; conuellere. Venuleius. *ff. quod vi aut clam. l. ſi vitem.* [Si fixeris, inquit, & ego refixero.] Paul. *tit. de verb. oblig. l. inter.* [Tabulæ, inquit refixæ ſunt.] Venul. *tit. ad leg. Iul. pecul. l. qui tabulam.* [Qui tabulam, ait, enim refixerit.] Nebr. Vlpi. *de vſufruct.* [Sed & ſi quid, ait, inædificauerit, poſteà eum neque tollere hoc, neque refigere poſſe. planè refixa poſſe eum vindicare.] Sp.

REFORMARE, pro denuò conſtituere, *teſte Budæo apud Hermogenem, in l. vectigalia. de public.* Sic etiam reformari, pro denuò conſtitui, ſeu reuocari, apud Vlpian. legimus, *in l. iuriſgentium. §. adeò autem. de pact.* Spieg. Cæterùm alij reformare idem eſt quod in aliam formam redigere, *l. præcipuè. ff. de ædil. edict. l. 1. ff. de appell.* Ab ijs reformatur contractus cùm de rei ſubſtantia partes ſecùs, quam fecerint conueniunt

quod

quod eſt cùm præcedentis contractus forma ſublata noua componitur, eodem contractu permanente, *l. iuriſgentium. §. adeò. ff. de pactis. Coraſ. Miſcel. lib. 3. c. 10. nu. 6.*

REFORMARE contractum. *Vide, ſuprà, informare contractū.*

REFORMIDARE, Scheuhen. Alfenus, [Sed ſi quia mulæ aliquid reformidaſſent, muliones timore permoti, &c.] *l. ſi plagis ſeruus. ff. ad leg. Aquil.* Sp.

REFRACTARIVS, Senecæ ſignificat contumacem, & nimis in ſua ſententia tenacem. Sp.

REFRAGARI obſequijs, eſt ea præſtare nō velle, apud Impp. *in l. fin. C. de obſ. pat. præſtand.* & apud eoſdem repugnare. *in l. ſi compenſandi. C. de hær. inſt.* Sp.

REFRENARE, hoc eſt, cohibere multitudinem teſtiū, *in l. 1. ff. de teſtib.* Sp.

REFRENARI iuſiurandum taxatione, *apud Paul. l. arbitrio. ff. de dolo.*

REFRIGERATA res, cauſa, accuſatio, quæ integra non eſt: hoc eſt, qua aliquid tacitum eſt, quod alioqui exprimendum erat. *Buda. citat Quintilia. lib. 5. c. de teſt.* Sp.

REFVGAE dicuntur, qui metallo vel alij cui operi & pœnæ cui addicti erant, fuga ſe ſubducunt, & ſubtrahunt, *l. 8. §. inter eos. ff. de pœnis.* Refugæ operis metalli, *l. penult. in fin. ff. de extraord. cogni.* Refuga cuſtodiæ, *l. 13. §. penult. ff. de re milit.* Tertullian. *in lib. de cultu fœminar.* de auro agens, quod per damnatos & noxios effoſſum in honorem ornamentorum venit [Et de pœna, ait, in honorē metalli refuga mutatur.] Defugas & confugas eadem forma *in Codice Theodoſij* legimus. Briſſ. Cæſariem refugam Sidonius Apollinaris *lib. 1. Epiſt.* nominat, eamq́ue Baptiſta Pius *ibi* interpretatur rellicinam, reflatam repexam, in frontem recliuem atque deiectam. *vbi vide vberius.*

REFVNDERE, *l. 3. C. de fund. patrimon.* eſt reddere, vt apud Senecam, [Id erat non tam accipere beneficium quàm refundere.] Et Plinius, [Quod heſterna crapula ingurgitauerat, palàm refudit.] *Connanus lib. 7. c. 12. nu. 7.*

REFVGIA abſceſſus ſunt ædium & interiora loca, *l. 14. §. ſed ſi ædium. ff. de vſufru. l. 1. §. quod autem. ff. de ſeruo corrup.* Briſſ.

REFVTARE feudum, Lehen aufffagen/ frequens verbum in placitis feudalibus, *l. vnica. de vaſ. qui cont. conſtit. Lotharij feud. alien.* Apud idoneos autores non ſic reperies, ſed pro non ita eſſe, oſtendere & reprehendere. Eruditi quidam admonent: refutare, & refutationem, quàm confutare, & confutationem, Quint. & Cicer. dicere multò ſæpiùs. Spieg.

REFVTATORIAE preces, *l. 1. C. de relationib. l. 18. C. de appellatio.* Et refutatorij libelli, *l. 37. §. 1. C. eod. tit. l. 8. eod. tit. in C. Theo.* Iudex à quo prouocatum erat, opinionis ſuæ exemplum litigatorib. dare debeat, & acta edere. Quòd ſi cui minus plena vel contraria viderentur, is refutatorias preces offerebat, quæ ſimul mittebantur, *l. 18. C. de appellatio.* Symmach. *lib. 1. epiſt. 31.* [Cuius meritum perennitas veſtra lectis geſtis ac refutatorijs cohærentibus æſtimabit.] Briſſ.

REFVTATORII apoſtoli. *Vide, Apoſtoli.*

REFVTATVM feudum à patre & filio, retinet appellationem feudi paterni, *l. vnica. in fi. de vaſ. decrep. ætat.* Spieg.

REGALIA, numero multitudinis abſolutè iura imperij dicuntur, hoc eſt, quæ omnia ſunt principi reſeruata. *Bald. c. 3. de offic. legati.* licet autē vno nomine generali appellentur, habet tamen vnum quodq́ue regale diuerſam originem, & cauſam ab vno. Quod ex actibus regalibus clarè perſpicitur: qui non omnes ad vnam cauſam, ſeu ſpeciem reſpiciunt, ſed origine, cauſa, & ſpecie ſeparantur: imò & regalia in ipſo genere. à diuerſo fonte procedunt, quia aliqua à ſuprema principis poteſtate procedunt, vt Creare tabelliones, & legitimare ſpurios, Mineræ, &c. quæ Paris à Puteo merè regalia nominat. Alia procedunt ab vniuerſali dominio Imperatoris. vt flumina, viæ publicæ, vectigalia, &c. *Pro quo Andr. Iſernitan. ponderat. §. ſed quod principi. Inſtit. de iur. nat. gent.* Spieg.

REGENTES, id eſt, gubernantes, adminiſtrantes. Vlpi. *in §. l. illicitas. de off. præſid.* [Remiſſa, inquit, propter inopiam mulcta à prouincias regentibus exigi non debet.] Sp.

REGERE, eſt gubernare, dirigere, quaſi rem agere: ſcilicet, populi. Inde Metaphoricè fines dicuntur regi multum eleganter: quia non vno modo de finibus iudicatur, ſed aut diſcernuntur qui iam ſunt: aut ſtatuuntur vbi non apparent, adiudicatione, condemnatione: quorum omnium ſignificationem non aliud ferè verbum comprehendere poterat commodius. Old.

REGERENDARII ſunt, qui à regeſtis, ſiue libellis, *de quibus Caſſiod. lib. 11. varia* Prat.

REGESTVM, Latinè dici poteſt, quod vulgò regiſtrum vocamus, *teſte Bud.*

REGES principiò quomodo aſſumpti ſint, poſt Alci. *in commen. ad l. bona ciuitatis. de verb. ſig.* vide Iuſtinum *lib. 1.* Cæterùm, Regis filium, tametſi regnum non habeat, regem vocari poſſe, cenſuit Scholiaſtes *in c. vlt. 24. q. 1.* An verò appellandus rex ſit, natus patre nondum rege ſalutato, Doct. tradunt. mirum eſt, in dubiū reuocari, quod à iureconſ. apertiſſimè deciſum eſt, *l. Senatoris. 1. de Senat.* Sp.

REGIA lex lata olim à populo de rege præcipuè: plura tamen capita continebat. Marcellus enim *in l. negat. de mort. infer.* [Negat inquit lex regia mulierem quæ prægnans ſit humari antequàm partus excidatur.] Vetuſtiſſima autē fuit ea lex à primis initijs vrbis, regio per eam conſtituto dominatu: deinde renouata, *vt ſignificat Tranquillus in Caligula: Ferretus in notis ad Inſtitut. de iure nat. gent. & ciuil.* Quin & leges curiatas, ex quibus ius Papyrianum conſtitutum eſt à Sexto Papyrio quandoque leges regias nominatas, quod eas Romanorum reges tulerunt, tradit Connanus *libr. 1. cap. 12. num. 1.*

REGI fines dicuntur, interprete Boëtio, quotiens proprijs quiſque ager finibus terminatur. Inde, quæ ad terminos conſtituendos inter eos, qui confines agros poſſident, datur actio, Finium regundorum vocatur. Cicer. *Topic.* [Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur, quàm vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non poſſis.] Et aliàs: [Si in vrbe fines non reguntur, nec in vrbe aqua arceatur.] Idem *lib. 1. de legibus:* [nec Manilia lege ſinguli, ſed ex 12. tres arbitri fines regemus.] Idem *in Oratio. pro Mur.* Imperatoris & Iureconſulti differentias recenſens, [Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis.] Briſſ.

REFVGII dies. Refugium diem, quo exactus eſt Tarquinius, illum in poſterum Romani vocarunt. Quis autem dies is fuerit, variant auctores, apud quos plura & diuerſa refugia leguntur, *prout latè explicat Onuphrius Panuinius in comment. lib. 1. Faſt.*

REGIMENTVM apud Aur. Arcadium, *de offic. præf. præt.* [Regimentis, ait, reipublicæ ad Imperatores perpetuò tranſlatis.] Sp.

REGINA, regis vxor. An verò id nominis retineat viro defuncto, vide *c. ex parte. extr. de foro compe. & 24. quæſt. 1. cas.* Spieg.

REGIO dicta eſt à rego, quòd initio regiones ſub regibus erant, & ab his regebantur: donec in prouincias redigerentur ſub imperio Romano. Erant & prouinciæ ſingulæ in regiones certas diſtributæ, eaſq́ue regiones *lib. de condit. agrorum* definiuit ad hunc modum Siculus Flaccus, [Regiones autem dicimus, intra quarum fines ſingularum coloniarum aut municipiorum magiſtratib. ius dicendi, coërcendiq; eſt libera poteſtas.] Huiuſmodi regionum fines interdum latiſſimi fuerunt, adeò quidem, vt expreſſe ſcripſerit Plin. *lib. 4. c. 5.* in Achaia regionem Meſſeniam duodeuiginti montium. Nec ad alias quā has regiones Vlpianum reſpexiſſe *in l. ſemper, in ſtipulationib. ff. de reg. iur.* exiſtimat Ræuardus *ibidē.* Harum regionum ſimilitudine, in quas orbis diuiditur, Romani vrbem ſuam in 14. regiones diſtinguebāt, *l. 3. ff. de off. præf. vig. ex Tacito lib. 14. & vide Tranq. in Aug. c. 30.* Inde poſteà regiones, plurali numero, cœperunt dici fines ſeu termini, vt Cic. *pro Archia* dicit, vitæ ſpacium, exiguis regionibus circumſcriptū eſſe. Vtimur regione loco aduerbij: vt, è regione, quaſi ex aduerſo rectis lineis. Old.

REGIONES etiam in fundis ſtatuuntur, fundiq́ue regionibus diuiduntur, *l. 7. ff. commun. diuidun. l. 3. C. eod. tit. l. 2. ff. fi. reg. l. 1. C. eod. l. 6. ff. quemadmod. ſeruit. amit. l. 31. ff. de vſufruct. leg. l. 8. ff. de rei vindi. l. 13. §. idem Celſus. ff. de act. empt. l. 64. ff. de euictionib. §. vlt. Inſt. de off. iudic.* Briſſ.

REGIONES ergo fundorum partes ſunt certis menſuris diſpartitæ, *l. 8. & l. 29. ff. de adq. rer. dom.* Briſſ.

REGIS filius, dicitur etiam natus poſt mortem regis, *arg. l. emancipatum. ff. de Senator.* Spieg.

REGNVM.

REGNVM, eſt monarchia, ſeu vnius principatus adminiſtrantis rempub. ad vtilitatem communem. Inde factæ ſunt conſtitutiones, decreta, ſeu placita principũ, quę ſunt in Codice, & in lib. Nouell. Hæc policia cùm degenerat, hoc eſt, cùm ad propriam vtilitatem, tendit, tunc conuertitur in tyrannidem. Tales aliquando Deus orbi dedit, vt interim reipſa agnoſcerentur boni principes. Quid enim animaduertiſſent Romani, & quid poſteritas recordaretur, Octauium Auguſtum fuiſſe optimum moderatorem, niſi Neronem quoq; peſſimum experti fuiſſent? Igitur regnum, eſt ius quoddam conſiſtens in dignitate & honore, præeminentia, poteſtate, cõſilio, adminiſtratione reipub. vt hi qui de regno & principatu ſcribunt latinè, expoſuere: à quibus longè arcentur fœminæ, de iure cõmuni, cùm plerunq; etiam aduerſus commoda propria, earum conſilium laboret, *vel. 4. C. de ſponſal.* Extat cap. leg. Salicæ, quo fœminis regno interdicitur. Argumenta contra hanc legem adducta, ſcitè diluit Pyrrhus ſingulari tractatu, quem de lege Salica, & regni ſucceſſione inſcripſit. Regnum etiam dicitur, quicquid à quoquam poſſidetur. Quinetiam vulgò iactatur adagium, ſuæ quemq; domi regẽ eſſe: quod tamen ab ipſa vſque antiquitate manaſſe, Roterod. ex Homero comprobat. Spieg.

REGRESSVM habere. Vlpi. [niſi emptores regreſſum ad bonæ fidei poſſeſſorem habent.] *l. ſed & ſi. §. item ſi res. ff. de petit. haredit.* Sp.

REGVLA, inſtrumentum apparet, quo in olei factura vtebantur, vt ex Columella colligitur. Vlpi. *in l. ſed addes. §. illud nobis.* [Quòd ſi regulis olea prematur, & prelũ, & ſucculam, & regulas, tympanum, & trochleas, quibus releuatur prelum, dominum præſtare oportere] Vbi interpres, regulas pro tabulis, & ſucculam pro torculari accipit: vtrumque, vt rectè ait Ferrarius, inſulſiſſimè. *Vide Budæum in hunc locũ.* Vtuntur etiamnum Elſatij noſtri lignis inſtar regularum, quibus botri ſtringũtur, vt vinum defluat. Haud ſcio, an pro quallo vſurpetur à iuriſcõſulto: hic enim expreſſum iam excipit liquorem vi, vt apparet, regularum. Spieg. *Adde Forcat. in penu iuris ciuilis cap. 11.*

REGVLA, *κανὼν, γνώμων*, propriè dicitur norma, qua lineæ diriguntur: quaſi regens menſuram. Per tranſlationẽ autem accipitur pro breui iuris præceptione, generaliter concepta, *vt in tit. ff. de diuerſ. reg. iur. antiq.* Old.

REGVLA eſt coniectio cauſæ, id eſt, directio quædam generalis, ad veritatẽ rationis exacta. Cùm enim vniuerſa cauſæ diſputatio, quæ varias habet ſpecies & circumſtantias, conijcitur in compendioſam iuris theſin, tunc fit regula breuiter rem enarrans. Idem enim in effectu ſignificant. regula, Theſis, definitio: quicquid pleriq; rixentur. Old. Ioannes & Placẽtinus veteres gloſſematarij pro Coniectio legunt, Coniunctio: quam lectionem probaſſe videtur C. Harmenopulus *lib. 6. κανὼν ἐστὶν σύντομος τοῦ πράγματος ἀφήγησις, καὶ σύνδεσμος.* Hanc regulam declarant P. Decius, & Petrus Faber *in d. l. 1.* Prat.

REGVLA in iure noſtro, intelligitur, quod compẽdio refertur, ius antea ſpeciatim & fuſius expoſitum. Vnde nõ ſecùs ex regula, atq; è tripode reſpondemus. Nam iam ex iure conſtituto mutuata eſt, nec ipſa iuri initium facit, vt pulchrè explicat idem Ferrarius, interpretans Pauli verba, *l. 1. de reg. iur.* Quamuis regula quæuis, pro varietate circumſtantiarum in aliquo vitiatur, atq; perdit officium ſuum. Spieg.

REGVLA eſt, inquit Paulus, quę rẽ quę eſt, breuiter enarrat: nõ vt ex regula ius ſumatur, ſed ex iure quod eſt, regula fiat. per regulã igitur breuis rerũ narratio traditur, & vt ait Sabinus, quaſi cauſæ cõiectio eſt. quæ ſimul cũ in aliquo vitiata eſt, perdit officiũ ſuũ, *l. 1. ff. de reg. iur.* Hot. Vel ſic

REGVLA eſt ſententia quædam generalis, quæ ex plurium legum mente à Iuriſconſultis notata atq; animaduerſa, paucis verbis ſummam earum conſenſionem & tãquàm harmoniam cõplectitur. Differt autem lex à regula: quòd illa dicitur, quam populus certo & cognito omnibus iure conſtituit: regula verò quam Iuriſconſulti ex pluribus legum capitibus notatis inter ſeq; comparatis elicuerunt: vt non omninò incommodè dicere poſſimus, leges eſſe tanquàm voces, & ſonos ſingulos: regulam verò eſſe tanquàm harmoniam & concentum. *Vide plura lib. Obſer. 2. cap. 4.*

REGVLA Catoniana quid ſit, diſces ex tit. de reg. Caton. Hæc neque ad hæreditates, neque ad legata, quorum dies nõ mortis tempore, ſed poſt hæreditatem aditam cedit, neque, ad conditionales inſtitutiones, neq; ad nouas leges pertinet, *l. antepen. pen. & vlt. ff. eod.* Eam autẽ ſic definiiſſe ſcribit Celſus *l. 1. ff. eo.* Quòd ſi teſtamẽti facti tempore deceſſiſſet teſtator, inutile foret id legatum quandocunq; deceſſerit, non valere. *vide ibidem interpretes.* Hæc iuris regula dicebatur, *l. cùm legato. ff. quando di. leg. ced.* Prat. *& Connan. libr. 10. cap. 5. num. 13.*

REGVLAE formam Paulus eleganter *in l. 1. ff. de reg. iur. antiq.* tradidit his verbis, Quaſi cauſæ coniectio: ſcilicet, cùm latior rerum tractatio ad concinnam breuitatem redigitur, inſpecta generali & primaria iuris ratione. Commentatores autẽ verba tantùm, non rem ipſam obſeruant: videlicet, putantes regulam eſſe, cùm ſigno vniuerſali affirmatiuo, vel negatiuo, vel indefinitè proponitur, *allegantes impertinenter l. 1. §. initio. ff. de offic. præfecti. vrb. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præſt.* Siquidem lex politica ipſis rebus, & non verbis imponitur, *l. 3. C. commun. de leg. l. fi. C. de furt.* Old.

REGVLAE iuris ſunt notitiæ quædam ſemper firmæ & immutabiles: vt quæ non ſolùm lapideis olim tabulis, ſed etiam cordibus hominũ indelebili charactere à Deo ipſo ſunt inſculptæ, veram viuendi honeſtatem exprimentes. Vnde quicquid in hominum commercijs huiuſmodi, axiomatibus conueniens eſt, id cenſetur ab arbitratu boni viri, à conſtante atque perpetua voluntate, denique ab ipſa iuſtitia dependere. *Inſtitut. de iur. natur. gent. & ciuil. §. ſed naturalia. l. Mænia. ff. de annu. legat. l. 1. in princ. ff. de iuſt. & iur.* Olden.

REGVLAE officiũ eſt, exhibere nobis generaliter definitionem iuris, quod alioquin per ſingulas negotiorum circumſtantias latiſſimè patet. Qua in re plurimum commodatur humanæ fragilitati: quæ in numeroſa legũ multitudine, quaſi in labyrintho quodam periclitari ſolet, niſi ſummas caſũ ſententias, & primaria (vt ſic dicam) conſilia præ oculis habeat. Old.

REGVLARE, eſt, vt putant, (non ſic à Latinis vſurpata eſt interpretibus,) ampliare, & reſtringere legis dictum ſecundum rationem, *l. qui quadringenta. ad S. C. Trebell.* Spieg.

REGVLARITER, & quod pro regula, & quod ſecundùm regulam eſt. Vlp. *de petit. hæred.* [Regulariter, ait, definiendum eſt, eum demùm teneri.] Sp.

REGVLARVM iuris antiqui duplex eſt vſus. Alter, quòd vniuerſam legum cognitionẽ, & penitiſſima earum conſilia, breui quadam & veluti in faſcem contracta præceptione nobis ob oculus ponunt. Alter, vt in varijs quotidiè occurrentibus cùm publicis, tum priuatis negotijs ac conſultationibus, hiſce regulis vtamur ad ſeparandum æquum ab iniquo. Quæ ſalutaris ars, ſine notitia huiuſmodi præceptionum exerceri non magis poteſt, quàm fabrilis ſine norma. Old.

REGVLVS, quaſi paruus rex: non quòd paruæ ſtaturæ ſit rex, ſed quòd alicuius vrbis, aut oppidi dominus ſit: Cuiuſmodi apud nos ſunt, quos vocamus Herren item Frey/ oder Bannherren/ à Banno, vocabulo patrio, & non à vexillo. Quamuis propriè reguli, ſint filij, aut nepotes regum. Old. Connan. *lib. 2. cap. 9.* Regulos apud Cæſarem dici tradit eos, qui magni alicuius territorij domini erant cum ſumma in ſuos poteſtate.

REGVM nomen, alibi quoque quàm Romæ ſanctum fuiſſe, eorumque afflictæ fortunæ ab alijs ſuccurri ſolitum, Cicer. ſcribit *in ſuaſione legis Manilia.* Hoc tamen poſt eiectos Tarquinios Romæ odioſum fuit: cùm ſcilicet ciuium aliquis rex fieri Romæ affectabat. Aliorum verò regum, qui pop. Roma. nec ſocij, nec amici erant, nomen Romę ſanctũ fuit: ſociorum verò & amicorum, ſanctiſſimum. *Vide Zaſ. in l. 2. §. exactis deinde regib. ff. de orig. iur.* Sp.

REGVNDORVM autem, pro regendorum, imitatione vetuſtatis dicitur *in tit. ff. finium regund.* vbi regere accipitur, pro diſcernere vel conſtituere: quoniam actio finium regundorum propter fines, quorum contentio incidere ſolet, diſcernendos, introducta fuit. Ideoq; non inconcinnè dicitur finalis quæſtio, *in l. ſi conſtiterit. C. fin. regund.* Et limitis actio, *in c. inter memoratos. 16. q. 3.* Olden.

REIECTANEVM, quod ab omnib. reijcitur.

REIECTIO iudicũ quid ſit, Aſconius ſic exponit. Moris erat celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio prætoris, & in arca reponi nomina ſelectorum iudicum. Reiectio autem idcirco dicitur, quia quum multi iudices in conſilio cum prætore ſuo iudicaturi eſſent, qui Quæſitor fuiſſet in cauſa publica, verbi gratia repetundarum, ambitus, maieſtatis, neceſſe fuerat eos primum de decuria ſenatoria conſcribi, quum ſenatus iudicaret: deinde in vrnam ſortitò mitti, vt de pluribus neceſſarius numerus cõfici poſſet: tertiò, id eſt, poſt vrnam, permitti accuſatori ac reo, vt ex illo numero reijciant, quos putauerint ſibi aut iniquos, aut ex aliqua re incommodos fore. reiectione celebrata, in eorum locum qui reiecti fuerant, ſubſortiebatur prætor alios, quibus ille iudicum legitimus numerus compleretur: prima enim Sortitio dicebatur. his perfectis iurabant in leges iudices, vt obſtricti religione iudicarent. Hotom.

REIICERE cauſam ad regem, pro referre ad regem: quod vulgus dicit remittere. Sp.

REIICERE calcem, id eſt, retrò iacere, *l. ſua. ff. ſi quadr. pauper. feciſſ. dicat.* Vt ſi cùm equus mulam olfeciſſet, & mula calcem reijciens, agaſonem læſiſſet. Sic Plinius, vbi de ſtatuarijs loquitur. Spieg.

REI nomen pecuniam continet, ſed non è contrario, pecunia rem ſignificat. Qua ratione, rei nomẽ generalius eſt quàm pecuniæ, *l. 1. ad fi. ſi certũ peta. ff.* Sed forſan obijcias quare igitur dixerit Vlpianus pecuniæ appellatione rẽ ſignificari? Ego quidem reſpondebo, pecuniæ verbum rem ſignificare, ſicut ſpecies ſignificat ſuũ genus: dicimus enim hominẽ eſſe animal: ſed generalius eſt animalis nomẽ quàm hominis, vt quia & ratione prædita λογικὰ, ſeu ratione carentia animalia ſimul contineat: homo tantùm de pluribus numero differentibus & indiuiduis prædicari ſolet. Sic quia rei appellatio pecuniã inter cætera, & alia multa etiam continet, dicemus pecuniã rem ſignificare. Vt ſi quis dixerit, [rem meam Martino meo do lego.] pecuniã quoque cum reliqua patrimonij ſubſtantia legaſſe cenſebitur. Si verò pecuniam legauerit, pecuniam numeratam, & æs ſignatum forma publica tantùm legaſſe dicetur. Re enim in genere legata, teſtator cenſetur reliquiſſe, non ſolùm ſubſtantiam quæ in patrimonio ſit, vt vaſa aurea, argentea & ænea, ſed & ſignatam pecuniam. *Brechæus in l. rei appellatio. & de verb. & rerum ſign.*

REI appellatio non genus, ſed ſpeciem ſignificat. Octauenus ita definit; quod infectæ quidẽ materiæ pondus, ſignatæ verò numerum. factæ autem ſpeciem dici oportet. *vide l. ſi in rem. ff. de rei vindic.* Eſt autem rei appellatio latiſſima, & corporalia & incorporalia complectitur, & ad omnem obligationem, contractumq́; pertinet. Hinc æquitatẽ, neceſſitatemve aliquando ſignificat: quandoq; & veritatem plerunq; & adminiſtrationem: ſed & pro iudicio, controuerſia, ſententia accipitur: habet etiam negotij ſignificatũ: pro rei quoq; ipſius æſtimatione nunc accipitur, nunc pro eo quod intereſt: homines quoq; rerum appellatione contineri dubium non eſt, *l. omnis, in fin. de legat. 2.* ſicut & delicta cæteraq; quæ in facto conſiſtunt. Sed & officia, res appellantur. Reſtringitur autem ex ſubiecta materia. Hæc Alci. *in com. ad tit. de verb. ſig.* Idem *Pareg.* indicat, & rem pro atrocitate facti dici. vnde reus, qui capitali crimine delatus, receptus eſt *Vide ſuprà, Receptus inter reos.* Sp.

REI capitalis damnatus quis dicatur, vide *ff. ſi quis caut. l. ſed & ſi quis. §. 1. l. edicto. §. 1. de præſcript. verb. l. rei capitalis. de pœn.* Spieg.

REIPVBLICAE Grauiſcanorum lego in tutelam viæ, quæ eſt in colonia eorum, vſq; ad viam Aureliam. Celſus excutit eleganter *in l. quædam in teſtamento. de leg. 2. Quære, Grauiſcanorum.* Spieg.

REI vendicatio, eſt actio, quæ congruit alicui vel ratione dominij, vel quaſi: vel ratione poſſeſſionis, vel quaſi. Item, rei vendicatio, eſt impetitio ad rem quam noſtram eſſe, vel iure gentium, vel ciuili aſſerimus. nam is dicitur vendicare, qui ſuum eſſe putat. Sp.

REI multiplicem acceptionem vide infrà *in voce RES.*

RELATIO eſt cùm ad principẽ refertur: *vt & apud Symmach. lib. 1. epiſt. 41. & 44.* Relationes verò in *l. 14. C. de accu*ſatio. elogia interpretor quæ ad Irenarchis officialibusq; ad præſides referebantur. Nam referendi verbo in hac re vtitur Marcia. *in l. 6. ad fin. ff. de cuſtod. reor.* Verbum etiam referre, in ratiocinijs vſurpatur, *l. 82. ff. de condit. & demonſtr. Vide in verbo, rationes* Briſſ.

RELATIO criminis eſt, cùm ideo iure factum dicitur, quod alius antè iniuria laceſſierit. *Cicero de invent.* aliter in tit. C. de relationib. quandò ſuper cauſa ſuperior conſulitur, dicitur. Significat & apud idoneos autores propoſitionem criminis & rei. Aliter vſurpauit, & quidem eleganter Paul. *in fin. l. penult. de iuſtit. & iur.* quum, ait, relatione ſcilicet facta, non ad id quod prætor ita fecit, ſed ad illud quod prætorem facere conuenit. Verior tamen eſt ratio, vt quoties iudex principi vel maiori magiſtratui cauſam aliquam refert, vt inſtruatur, quemadmodum ius dicere debeat, *l. cum quem. §. iudicibus ff. de iudic. in Authen. de iudicibus. §. viii.* vel rem ipſi maiori iudici finiendam relinquat, quod quibuſdam caſibus permittitur, *in Authen. vt iudices non ex pecc. vbi not.* Spieg.

RELATIONIS natura ſicut & demonſtrationis eſt natura veritatis, ex coniunctione ſcripturarum parens. & ideo ea quæ veniunt per modum relationis, verè & propriè ineſſe dicuntur, ita ſing. conſuluit Bald *in conſil. 212. ea quæ veniunt. in vi. lib.* vbi per hoc infert, quòd fideiuſſor verè & promittit eandem ſummam, quam reus principalis: licet non ſpecificet in inſtrumento fideiuſſionis, niſi relatione ad inſtrumentum principalis & hanc deciſionem Bald. pro ſingu. refert D. Iaſ. vbi tamen arguit in contrarium, *in l. vbi autem non apparet. §. illud. in 1. not. ff. de verbo. obligat.* quod benè nota, ad ſtatura quæ propriè intelligenda ſunt, *in tex. vulgaribus: & adde etiam ad ea quæ latè tradunt Mod. in l. certum eſt. ff. ſi certum peta. Et in propoſito benè facit notab. dictum Angel. in l. prætor ait. §. 1. ad fin. ff. de oper. nou. nunc. cum his quæ ibi latè congerunt Mod. & D. Felin. in c. translato. in 3. colum. poſt med. de conſtit. & in c. cùm dilecta. in 19. col. verſic. pro iſtis etiam facit. de reſcript. poſt Alex. conſ. 80. viſo. col. 4. lib. 1.*

Secundò facit ſingu. dictum Bald. *in l. 3. per gloſſ. ibi C. de empt.* de quo infrà opportuniùs faciam mentionem *in dict. Secundum.* & ideo dicitur, quod relatio refert tempus & qualitatem. *Dec. conſil. 90. colum penult. & conſ. 325. col. vlt. & alibi ſæpè.* Cotta.

RELATIVA, vel potiùs relata dicuntur, quæ ſecũdum hoc ipſum quod ſunt, aliorum dicuntur. Vt ſeruus, domini dicitur ſeruus: & dominus, ſerui dominus: ſic pater, filij pater dicitur: & filius, patris filius. Scotus, vt refert Agricola *lib. 1. de inventione*, exiſtimauit, in patre qui multos haberet filios, multa proinde nomina reſpectusq́; eſſe patris: quemadmodum & iuriſperiti, patri ſuam in quemque filium deſcriberẽt patriam poteſtatẽ, & domino in quemque ſeruum proprium diſcretumq́; ius mancipij. Sp.

RELATIVA redditiua, vt ei eorum, referri debet ad omnia ſuperiora: niſi ſententiæ contrariæ præceſſiſſent. tũc enim ad proxima referrentur, *gloſſ. docet. & ibidem Doct. in fin. l. ſi idem. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* Sp.

RELATIVVM eſt, quod ad aliud refertur: qua ratione à Græcis πρός τι, hoc eſt, ad aliquid appellatur. vt libertas, refertur enim ad ſeruitutem: ingenuitas ad libertinitatẽ. Et in ſumma, quidquid in vniuerſa rerũ natura non eſt vel ſubſtantia, vel qualitas, in hunc ordinẽ cogitur. Imò quantitates pariter, & qualitates, ſi quando conferantur inuicem. Diuiduntur autem relatiua iuxta numerum priorum trium prædicamentorum, ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis. *Vide Ap. Sum c. 1. de defenſ.* Sp.

RELEGARE, ſignificat in exilium mittere, & ſeparare ab alijs, quare Marcianus triplex exiliũ diſtinguit, *in l. exilium. ff. de interdict. & releg.* Old.

RELEGARI dos dicitur, *l. 8. ff. de fun. dot. l. 41. §. vlt. l. 48. de leg. 2. & in tit. de dote releg.* Et retrolegare ſæpè ab eo quod reddi magis quàm dari legari videtur, *l. 79. § fid. 1. ff. de leg. 2. l. 3. §. ducibũ ff. de dote releg.* Relegari etiam vſusfructus à Mauritio dicitur *in l. 3. ff. de vſuf. & ſic legat.*

RELEGATIO dicitur, cùm quis exire fines patriæ iubetur: Deportatio verò, cùm ei qui damnatus eſt, certo ſpacio circumſcribitur pœnæ pendendæ locus. *Pud. in l. relegatorum. §. in exul. ib. de pœnis. Lege Deportatio.* Spieg. *Adde Pe. l. 4. §. Diuus. tit. de incend. ruin. naufrag.*

Inter deportationem autem & relegationem quidam hanc differentiam ſtatuunt, quod illa perpetuum, hæc temporarium exilium contineat, ſed & in perpetuum fit relegatio, *l. 4. l. 28. in princip. l. 38. §. ſi quis inſtrumentum. ff. de pœn. l. 3. C. qui pet. tutor. & apud Plin. lib. 3. epiſt. ad Minutia.* Alij in quibus eſt Iſidor. *lib. 5. cap. 27.* inter relegatum & deportatum hâc differentiam ſtatuunt, quod relegatum bona ſequantur, deportatum bona non ſequantur. Sed hæc differentia perpetua non eſt. nam & ademptis bonis aut parte aliqua eorum relegatos legimus. *l. 1. ff. ſi penden. appella. l. 11. §. cum quidam. ff. ad l. Falcid. l. 38. §. qui abortionis. & §. ſi quis inſtrumentum. ff. de pœn.* Quod in his duntaxat qui in perpetuum relegantur iure licito factum, & Paul. & Vlpian. teſtes ſunt, tametſi aliter plerunque ſeruabatur, *l. 5. l. 7. §. ad tempus. ff. de interdict.* Illa certiſſima differentia, quòd ſiue in perpetuum, ſiue ad tempus quis relegaretur, aliter atque cùm deportabatur & ciuitatem Roma. & patriam in liberos poteſtatem, & teſtamenti factionem, & omnia omninò iura ſua, & bona, præterquam ſi qua ei adempta erant, retinebat. tantùm inſula ei egredi non licebat, cuius vinculo quodammodò continebatur, *l. 4. & l. 7. §. hæc eſt differentia. cum ſequen. ff. de interdict. & releg.* Eaque ex ipſis condemnationis verbis diuerſitas intelligebatur. Relegatis autem excedendi à præſidibus dabatur. Moris enim erat ita pronunciari, [Prouincia illa inſulisq; illis relego excedereque debebit intra illum diem.] *d. l. 7. §. hi qui.* Briſſon. Notãdum autem hic eſt aliam ſeruorum, aliam liberorum hominũ relegationem fuiſſe: Serui enim in agros, homines verò liberi in prouincias ſolebant relegari. *Idque Apologia Dauid c. 14. teſtatur euidenter Ambroſius: quem allegat Reuard. in l. ad ea. ff. de reg. iur.*

RELEGATORVM autem duo eſſe genera Vlpia. ſcribit. Quidam enim in inſulam relegantur, *l. 4. l. 28. in prin. & §. in exulibus. §. graſſatores. l. 30. ff. de pœn.* Sunt qui ſimpliciter relegantur, vt prouincijs ijs interdicatur, non etiam inſula adſignetur, *l. 7. ff. de interdict.* Vnde relegator Aelius Gallus apud Feſtũ definit, quibus ignominiæ aut pœnæ cauſa neceſſe eſt ab vrbe Roma aliove quo loco abeſſe, lege, Senatusq; conſulto, aut edicto magiſtratuum. Briſſ. Ac relegare, id eſt, quod Cicero dixit ſedibus expellere, id eſt, cogere homines, fines patriæ exire, quod & exterminare dicimus. *Aldobrand. Inſtit. quib. mod. ius pat. poteſt. ſol. §. cùm autem.* generaliter latinis ſignificat ſeparare, aut ſummouere, ſiue, vt Cicero ait, amandare.

RELEVATA iugera dicuntur, quæ cũ eſſent paluſtria, facta ſunt terrena *l. 1. de fund. patr. lib. 11. C. Alber.*

RELICTI nomine, mortis cauſa donatio continetur, *l. ſed & ſi quid doneiur. ff. de vſufruct. leg.* Marcel. *de leg. 1.* [Si quid relictũ ſit ciuitatibus, omne valet: ſiue in diſtributionem relinquatur, ſiue in alimenta, ſiue in eruditionem puerorum, ſiue quid aliud.] Spieg.

RELICTVM cuilibet ex familia, de his accipiendum, qui intra decimum gradum ſunt. *Alci. refert Paulum Caſtrenſem ſic reſpondiſſe.* Spieg.

RELIGIO à relegendo, autore Cicerone *in lib. de natura deorum* deducitur, quod religioſi omnia quæ ad cultũ deorum pertinerent, retractarent, & tanquàm relegerent. Sed in hac etymologia ridetur Tullius à Lactantio, qui religionem arbitratur dictam eſſe, quod eius vinculo obſtricti & relegati ſimus, *lib. 4. de vera ſapientia ca. 28.* Cum Lactantio etiam facit Ambroſius *in lib. de virginib.* vbi virgines Deo nuptas, quaſi religatas oſtendit. Manifeſtiùs Lactantio aſtipulatur Hieronymus *in Amos c. 9.* dictam nimirum eſſe religionem, quod quaſi in faſcem domini vincti & religati ſimus. Verùm Auguſtinus nõnihil variat ad Ciceronis expoſitionem accedens. Nam *in lib. de ciuitate Dei 10. c. 4.* dictam eam quidam putat à religendo, alluſione nominis (vt Viues putat) ad manũ ex occaſione capta. Verba ipſius ſunt. [Ipſe enim fons noſtræ beatitudinis, ipſe omnis appetitionis eſt finis. Hunc eligentes, vel potiùs religentes (amiſeramus enim negligentes) hunc ergo religentes, vnde & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, vt perueniendo quieſcamus: ideo beati, quia illo fine perfecti.] Auguſtini deriuationem affirmare videtur Nigidianus ille apud A. Gellium verſiculus, [Religentẽ eſſe oportet, religioſum minimè.] Maſſurius Sabinus (vt eſt apud eundem Gellium *lib. 4. ca. 9.*) religioſi vocabulum à relinquẽdo deducit: ſicut cærimoniæ à carendo, &c. Transfertur autem hoc religionis vocabulũ ad alia queq; quę ſumma animi integritate peragũtur, ad exceſſum vſq;. Religio autem Lactantio *lib. 4. c. 28.* eſt veri cultus: Conna. verò *lib. 1. c. 5.* Religionem vocat tacitam eam cogitationem qua in animo ſuo Deum quiſq; colit & veneratur. Quia verò religio in metu, & ex metu magna ex parte conſiſtit, ideo ea interdũ ſignificamus non quod licet, ſed quod vetitũ eſt, & quod nõ ſine metu læſi numinis cõmittatur: vt muros tranſilire religioſum fuit Romanis, id eſt, nõ conceſſum: & in illo Terentij. Nam nihil eſſe mihi religio eſt dicere, id eſt, inquit Calphurnius metus & ſollicitudo. *Connan. dicto loco.*

RELIGIO autem & ſuperſtitio quòd differant oſtẽdit Lactantius *allegato lib. 4. c. 28.* & Conna. *lib. 3. c. 1. nu. 3.*

RELIGIO, veneratio, fides, recta cõſcientia, metus. Iuriſc. [Maximum remedium, inquit, expediẽdarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio.] *l. 1. ff. de iureiu.* Credendum autem eſt, homines qui aliquid frontis habent, diuini numinis teſtimonium non falſo inuocaturos. Quanquã hoc ſeculo, vt omnia corrupta, luxataq; videmus, ſicut iuramenta temerè deferuntur in cauſis, vt Old. elegãter ait, obularib. ac nullius momenti: ita penè non habetur vlla ſolennitatis ratio, quę vtiq; malorum hominũ læſam conſcientiam terrere poſſent à periurijs ſubeundis. Cæterùm Religionis verbo ſignificantiſſimè antiquitatẽ vſam eſſe, Budæ. indicat: & etiam obſtringere religione, & obligare dixiſſe, pro eo quod dicimus, cõſcientiæ metum incutere: exoluere autem religione, eſſe huiuſmodi ſcrupulum eximere. *His adde quæ Viues ſcripſit in c. 4. lib. 10. Auguſtini, de ciuit. Dei.* Sp. *Vide ſuprà Religio à reb.*

RELIGIO iuriſiurãdi, *l. vlt. ff. de lib. cau. l. 21. ff. de dolo. & l. 1. & 5. ff. de iureiur.* ſic dicta quoniam diuini nominis teſtationem habet, *l. 1. ff. de iuriur. l. 2. C. de reb. cred. l. vlt. ff. de lib. cau. l. 2. ff. de reb. cred. l. 8. C. ſi minor. ſe maior. l. 77. §. filios. ff. de legat. 2.* Briſſ.

RELIGIO autem quando publicè reprobata eſt, tunc nefas eſſe cẽſetur priuatis illam admittere, veluti ſi Chriſtiano deferatur, vt per Mahumetem impoſtorem illũ, vel per Apollonium magum iuret, vel per Dianam: quia exibilatæ ſunt id genus religiones, *l. nemo. C. de pagan.* Fuerunt tempora Neronis nimirũ & Domitiani, quibus, per Chriſtum iurare Romano piaculum erat. Tum Vlpianus ſuſpirans identidẽ fuerunt, inquam, ô me miſerum, qui veritatem tantã nunquàm attigi, & Chriſtianos homines tã malè accepi, eo ſolũ imputandum, quòd Imperatori Alexandro fuerim à conſilijs, qui à Chriſtianiſmo non multũ abhorrebat, & Chriſtum habebat præcipuum. Tunc Hermogenianus; imò verò, Vlpiane iſta calamitas temporum noſtrorum infelicitati magis imputanda eſt. *Forcat. in Necyomantiæ dial. 12. nu. 3.*

RELIGIONIS ſeu pietatis cauſæ, quanquã ineptè tractamur, ad tria tamen capita omnes pertinẽt: videlicet, ad diuinum verbũ, ad bonas literas, & ad paupertatẽ. In his conſiſtit vniuerſa pietatis exercitatio, quæ firmũ in nobis fidei argumentum eſt. Vnde in externis actionib. euitanda ſunt, quæ religioni obſtãt. Sunt enim ſemper iniqua. Old.

RELIGIOSA cenſentur, quæ religioſis adhærent, *l. quæ religioſis. ff. de rei vend.* Religioſum teſtem, & religioſè, pro fideliter teſtimonium dicere, vt & pro fideli, religionem, pro fide, Bud. apud Ciceronem obſeruauit. Sp.

RELIGIOSI, noſtris propriè dicuntur, qui paupertatem, obedientiam, caſtitatem perpetuam Deo vouerunt. Sed & ampliore ſignificatu hi accipiuntur, qui aliquid ex illis votis obſeruant, vt hoſpitalarij & templarij: vt religioſi intelligantur qui Gręcis dicũtur ἱερόδουλοι, *de quib. Strabo lib. 12.* Per ſummum verò abuſum, quilibet Chriſtianus dicitur religioſus: *& ita ſentiunt Canoniſtæ in rub. de regul. Vide Alciat. in l. inter claras. C. de ſum. trin.* Bart. indicat religionis vocabulum variè accipi, *in l. 1. eod. tit.*

RELIGIOSI dies Gellio *lib. 4. cap. 19.* dicuntur, triſti omine infames, impeditique, in quib. & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri temperandum eſt. *Vide de biſſe & Liuium lib 6.*

RELIGIOSVM eſt id facere, pro eo, vt vulgus dicit, facienda eſt conſcientia.

RELIGIOSVS locus, opponitur puro. *Inſtit. de rer. diuiſ. §. religioſum. & l. 2. §. Prætor ait. ff. de relig.*

RELIGIOSVS locus non conſecratione & verbis ſolennibus, ſed illatione mortuorum efficiebatur, *l. 6. ff. de rer. diuiſ. & l. 2. §. 2. ff. de relig.* vbi Celſus ait non totum locum qui ſepulturæ deſtinatus eſt religioſum fieri, ſed quatenus corpus humatum eſt. Patet autem ex Ciceronis 2. *De legib.* ea loca in quę mortuus illatus fuerat, neq; arari, neque coli ius fuiſſe. vnde Religio à relinquendo dicta putatur à Ser. Sulpitio, & Maſ. Sabino. nam in arando locus ille ſepulturæ relinquebatur. Itaque ſi Pontifices purum eſſe locum aliquem decernebant, exarari iubebant. Cic. *De legib.* [ſed cū multa in eo loco ſepulchra fuiſſent, exarata ſunt. ſtatuit enim collegium, locum publicum nō potuiſſe priuata religione obligari.] Sic Aelius Gallus apud Feſtum ait, Religioſum ſepulchrū dici, vbi mortuus ſepultus, aut humatus ſit. Hot.

RELINQVATVM, iuxta Noric. text. pro reliquatum apud Paulum, quum ait, [Legatarius proferebat, manu patris familias relinquatum, tam ſuo, quàm colonorū nomine.] Hæc eſt germana lectio expediti ſenſus quem obſcurauit vulgata hactenus, hoc eſt, ante Haloandrinum prodita editio. Accurſianum item ſcholium indicat fuiſſe variam *in l. Oſilim. in prin. de leg. 3.* Sp.

RELINQVERE domi pecuniam, pecuniam domi inueniri, oppo. Pecuniam domi non relinquere, nec vſquàm inueniri *Paul. in l. heredes eius § fin. ff. fam. ercif.* Verloſſen.

RELINQVERE verbum propriè ad vltimas volūtates pertinet, *l. 1. §. vltim. ff. de tab. exhib. l. cum vero. ff. de fideicom. libert.* Inde quod teſtamento datum legatum eſt Relictum toties in libris dicitur, vt exemplorū difficilius ſit exitū quam initium reperire. Itaq; *in l. 2. C. de natur. lib.* Largiendi & relinquendi verba ſeparantur, vt hoc ad teſtatoris legata, illud ad donationes inter viuos pertineat. ex Briſſ.

RELINQVERE item, eſt aliquid pro ſuo alicui legare. *Paul. in l. hæredes eius. ff. eo. tit.*

RELINQVERE per præceptionem, id eſt, ante captionem, *apud Paulum ad fin. l. hæredes, & Caium in l. rem pignori. ff. famil. ercifc. cum aliis* Spieg.

RELINQVO, verbum adiectum vniuerſitati bonorum, denotat inſtitutionem, *l. diuus Traian. ff. de milit. teſtam.* cùm dicit: [Ego te hæredem facio, aut tibi bona mea relinquo.] Modo tamen hoc fiat in teſtamento ſolenni, nam ſi in codicillis, aut in alia diſpoſitione, in qua directa inſtitutio fieri non poſſet, importaret fideicommiſſum. *Bald. in l. & in epiſtola. ad fin. C. de fideicom.* Si verò certæ rei vel quantitati adijciatur iſtud verbum, Legatum ſignificat. *Nouel. vt cùm de appell. cognoſ. §. aliud quoque.* De huius vocabuli effectu, vide latius Bart. *in l. illa inſtitut. ff. de hæred. inſtit.* Spieg. *Bald. & Salic. in l. fin. C. de famil. herciſcun. Iaſon. in Authen. ex cauſa. C. de inoff. teſtam. Faber in §. planè. Inſtit. de mil. teſtam. Cantuſt a in c. Raynutius vbi Bened. in verbo Reliquit. de teſtam.*

RELIQVA, ſunt quę rationibus ſubductis acceptiſq; & expenſis computatis debita remanent & ſuperſunt. Græci τὰ λλείμματα dicunt, intelligi oportet, quodcunque ex maiori ſumma reſtat & reliquum eſt, *l. 32. l. 80. & l. 81. & l. 110. ff. de conditio. & demonſtrat. l. 41. §. Titius. cum §§. ſequen. ff. de ſtatulib. l. 29. §. Sticho. & l. vlt. § inter. ff. de liber. legat. & in l. 3. C. de ſuſceptorib. lib. 10.* in qua verbum Annis, in contextum ex Accurſiano gloſſemate irrepſit, vitiumque creauit. Abſolutè enim Reliquis legendum eſt, vt & ex l. 10 eo. tit. in C. Theodo. patet. in quo noui ac recētes non vt in Iuſtinianeo Codice, ad creſcentes legitur. Reliqua etiam ſunt debitæ præteriti temporis penſiones, quas arreragia vulgò dicimus. Sic reliqua colonorum, ſunt penſiones à colonis debitæ *in l. 79. §. pen. & l. 97. & l. 101. in fin. ff. de legat. 3. l. 32. §. vlt. ff. de vſufruct. legat. l. 20. & l. 27. ad fin. ff. de inſtr. vel inſtrum. & apud Plinium lib. 3. epiſt. ad Caluiſium.* Reliquis autem actorum vel colonorum legatis, ea legata videntur, quæ de reditu prædiorum in eadem cauſa manſerunt, nō etiam, quæ in aliam cauſam verſa ſunt, *l. 91. de legat. 3.* Sic & reliqua conductionis accipe *in l. 10. C. ad Velleian.* Et reliqua vectigalis *in l. 47. ff. de iure fiſc.* Et reliqua pro reſiquis cenſuum debitorum *in rubric. ſine cenſu vel reliquis.* Reliqua collegarum *in l. 21. ff. ad municip.* Hæc & reliquationes vocantur *in l. 44. §. 1. de admin. tuto. l. 43. ff. de manu. teſtam.* Inde reliquari & reliquis obnoxium eſſe, *in l. 24. ff. ad municip. l. 6. §. ſed eos demùm ff. de muneri. & honoribus. l. 50. idem ſcribit. ff. fam. erciſcun. l. 40. ff. de ſtatulibe.* Sic *in l. 46. ff. de adminiſtr. tuto.* [Debitum quod ex conductione reliquatus eſt.] & *in l. 23. ff. de pecul. lega.* [Summas quibus reliquatus erat.] & *in l. 20. §. liber. ff. de inſtr. vel inſtru.* [Reliquatus eſt amplam ſummā.] id eſt, manſit amplæ ſummæ reliquator ac debitor. & *in l. 9. ff. de libe. lega.* [non impeditur reliqua exigere, quas quis ſe reliquauerit.] Quod & reliqua contrahere vel trahere dicitur, *in l. 4. §. 1. ff. de adm. rer. ad ciuit. l. 46. ff. de admin. tut. l. 34. §. 1. de ſtatulibe. l. 1. ff. de conue. fiſc. deb. lib. 10. C.* Briſſ. *& ante eum Coraſius Miſcellan. lib. 1. c. 14.*

RELIQVATIO, reliquorum debitio. Paul. *l. 44. ff. admin. tutor.* [Si pupillus poſt pubertatem rationibus à tutore acceptis reliquationem eius ſecutus vſuras acceptauerit, &c.] Hot.

Inde Reliquatores, qui Reliqua traxerunt, *l. 102. §. Valerius. ff. de ſolutionib. l. 9. §. reliquatores. ff. de publican.* Briſſ.

RELIQVATORES à Græcis λοιπάδες dicūtur, qui quod alicui debent ex aſſe, & integro non perſoluunt: ſed alicuius partis debitores adhuc remanent. *Vide Pet. Crinitum lib. 15. de honeſt. diſciplin. & Vlpian. in l. reſcripto. §. ſed eos. ff. de muner. & hono. Brechæum in l. poteſt reliquorum. ff. de verb. & rer. ſign.*

RELIQVI, de trib. etiam dici, colligitur in authen. *Vt determ. ſit nu. cler. in princip.* Sed & de duobus accipi traditum eſt, *c. ſi. §. 1. extr. de off. deleg.* Quamuis reliquorum appellatione, etiam omnes interdum accipi, Vlp. docet, *de verb. ſig. Vide l. cùm optio. ff. de opt. legat.* Sp.

RELIQVIAE pro cinerib. defunctorum. ſicut in autographo Florentinarum Pandectarum ſcribitur *in l. 42. & l. 44. in f. ff. de religioſ.* quæ Græci λείψανα vocant, *l. 31. §. ſi hæres. de lega. 1.* Quæ tamen ſcriptura immutata eſt ab his qui Pandectas excuderunt *in l. 27. ff. de conditio. inſtitut. l. 30. ff. fam. erciſcun.* Briſſon.

RELIQVOR verbum deponens. Eſt enim Reliquari, æs alienum ex reliquis rationum contrahere, Ein reſt ſchuldig bleiben. *Vlp. in d. l. reſcripto. ff. de mun. & honor. & in l. ſi filia emptæ. ff. famil. erci.* Spieg.

RELIQVORVM appellatio poteſt & vniuerſos ſignificare. *Marcellus de verb. ſig. l. 95.* ſicut in eo contingit, qui vnius ſerui optionem alicui, reliquos alij legat, illo non optante omnes huic debebuntur, quod in verbo cæterorum *eodem titulo* Vlpianus reſpondit *l. 160. Conna. lib. 6. ca. 7. nu. 4. Adde Brechæum in l. poteſt, tit. de verb. & rer. ſign.*

RELOCARE, eſt opus ad diem conſtitutum non perfectum, alij artifici denuò idem opus faciēdum locare, *l. item quæritur. §. ſi in lege. ff. locati.* Sp.

REMANCIPARE, pro mācipatam rem reddere, & iterum mancipare, hoc eſt, redhibere. *Lege Boet. in lib. Comment. in Topic. Cic. 4.* Spieg.

REMANERE, verbi efficaciam indicat Bart. *in l. ſalo pactum. §. fin. de pact. & in l. prætor. ff. de collat. bon.* Sp.

REMANERE venditionem pro non facta interpretantur, *in l. cùm autem. §. ſi. ff. de ædilit. edict.*

REMANSOR, pro Emanſor. Arrius *l. 4. §. 13. ff. de re milit.* [Edicta faciebant, qui diu abſuiſſet, vt is inter remanſores haberetur.] Et *l. 5. §. 6.* [Si remanſor, aut negligens ſuorum, aut ſegnis, aut extra contubernium agens, nō credetur ei.] Hot.

REMEDIVM, dicitur non ſolùm de morbis, ſed de reb. etiam omnibus, quas cū cura, operaq; noſtra explicamus. Caius *l. 1. de iureiur.* [Maximum, ait, remedium expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio.] Sp.

REMEDII loco monſtrari, *in l. 2. §. idem Seruius probat. ff. de ſtatulibe.*

REMEDIVM imponere, pro adhibere, apud Iuſtinian. *Inſtit. quib. alien. licet, vel non. penultimo poſt princ.*

REMIGES ſunt, qui remos agunt, & ceſſante vento nauem remigando propellunt ac ſcalmis hærent, id eſt, ipſi labro nauis, vbi remi adnexi ſunt: à quo interſcalmia, ſpacia inter remiges dicta ſunt. Accurſ. *in l. 1. §. 2. ff. naut. caupon. ſtabul.* ridiculè interpretatur remigem, id eſt, qui ſcit melius nauigare. Sic & meſonautam accipit, pro mediocri: à μέσον, quod eſt, ait, medium. Sed ex Bud. & Alc. ſuprà indicatum eſt, quid meſonauta ſignificet. Hoc tamen verbum alibi nuſquā, ne apud Græcos quidē ſe legiſſe fatetur Bud. κελευστὴς verò, qui remiges hortatur, quaſi nauigantium moderator. *Vide Annot. prior. Bud. in l. 1. de recept. arbitr.* Sp. Veteres autē non volūtarijs ſemper remigibus vſos, ſed etiā com-

peditis

peditis oſtendit Brodæus *Miſcell.lib.2.cap.30.* & teſtatur Val. *lib.9.* [Sed cum plenis impudentiç velis, ad ſummum audaciæ gradũ fertur, imperio Auguſti remo publicæ triremis affixus eſt.] quod ad remum dare vocat Tranquillus. *Adde Peckium comment. in d.l.1.§.qui ſunt.ff.naut.caupon.ſtabul.*

REM, dictionem & verbum dialectici, vt Fortunatianus tradit, ſic diſtinguũt: vt verbum ſit, quod ex ſe, & materialiter, vt vulgò loquimur, prolatum eſt. Dictio verbi ipſius ſenſum habet, qui in proferentis animo cùm latuiſſet, per verbi expreſſionem exijt: ſic verbum cum ſenſu dictio eſt. Res eſt quæ exprimitur, & ex verbo dictioneq́; declaratur. Vt ſi interrogem, verbum, ſi quis, quid comprehendit? Si quis, quatenus nudam pronunciationem propter ſe reſpicit, verbum eſt: quatenus ſenſum habet, quem ego antè animo concepi, dictio eſt: maſculi verò & fœminæ ex eo verbo ſignificatæ, res ſunt. Spieg.

RE contrahi dicitur obligatio, quæ re demùm intercedente contrahitur, *l.1.& l.52.ff.de obligat.& action. l.1.in fin.& l.17.ff.de pact.l.8.§.1.ff.de fideiuſſorib.l.1.ff.de nouationib.l.2.§.vltim.ff.ad Velleian.l.13.§.ſi fideiuſſori.ff.de acceptilatio.l.12.C.ſi cert.peta.* vt ſit mutui datione, commodato, depoſito, pignoris traditione. *Inſtit.quib.mod.re contrah.oblig.* Ita re factum cõtractum, id eſt, numeratione, dixit Vlpia. *in l.9.§.quoniam.ff.ſi cert.peta.* Societas verò re contrahi, id eſt, communicatione bonorum dicitur *in l.4.ff.pro ſoc.* quanquàm in ea nudo conſenſu obligatio conſtituatur. Briſſ.

REM amittere, litem amittere eſt, *l.8.ff.de reſtitu.in integ.l.22.§.pen.ff.rat.rem hab.* Rem ſeruare pro debitum ſuum ab aliquo conſequi. Et vt aliàs dicitur, ad ſuum peruenire, *l.2.& l.4.ff.de dolo, l.19.ff.ad Velleia, l.2.§ ſi Titius.ff.de hered.vend.l.11.in §.& l.12.ff.ad municipal.l.2.ff.de inſtitor.l.35.§.vlt.ff.locati.l.4.in fin.de adm.rer.ad ciuit.l.vlt.ff.rem pup.l.38.ff.de excuſ.tut.l.10.ff.de doli except.* Briſſ.

REM in bonis eſſe, vt diſtet ab, ex bonis, vel de bonis colligi poteſt, *in l.rem in bonis.ff.de acquir.rer.dom.* Alberic. Sp.

REM gerere, pro pugnare, & apud iuriſcoſſ. & alios obuium eſt. Sp.

In rem ſuam fideiubet, obligaturque, qui pro ſuo negotio, & in ſuam vtilitatem fideiubet obligari, veluti pro ſuo procuratore, aut ſi ad eum pecunia peruenerit, & ipſe reum dederit vice ſua: pro eoque fideiuſſerit, *l.13.l.22.ff.ad Velleian.l.8.§.1.ff.qui ſatiſd.cog.l.25.ff.de pact.l.5.ff.de liber.leg.* In Rem ſuam procurator datus dicitur, qui mandatas ſibi actiones lucro & commodo ſuo exercet. In Rem quid ſit, in multis Pandectarum locis expoſui *ſuprà lib.9.* Briſſ.

REM integram varijs dici modis, Azo *in ſumma* oſtendit. *C.quand.lic.ab empt.reced.* Propriè tamen intelligimus, donec quid geri cœptum eſt, *l.1.§.cœpiſſe.ff.de pollicit.* Sp.

REM ipſam habere videtur, qui actionem ad eam recuperandam habet, *l.15.ff.de diuerſ.reg.l.143.ff.de verb.ſig.* Briſſ.

REM iudicatam, nunc vulgò dicimus ſententiam definitiuam. Sp.

REM non eſſe, & non apparere, paria ſunt, *l.in lege, l.Rutilia Polla.ff.de contrah.empt.l.quoties.qui ſatiſd.cog.cum vulg.* Spieg.

REM non nouam aggredi, *initium, l.ſub titul.de indic.in Cod.* cur id ſit verſum in prouerbialem iocum, de his qui vxores vetulas ducunt, gloſſ. indicat, & Alciat. *lib.4.de verb.ſign.* Spieg.

REM pupilli ſaluam fore cautio prætoria, quam Theophil. *Inſt.de ſatiſdat.tut.& in diuiſio.ſtip.* ſic explicat. Ο᾽ περὶ τοῦ γενέσθαι ... [illegible] ... πράγματα. Briſſ.

REM pupilli ſaluam fore vel adoleſcentis. Hic loquendi modus ſtipulationem potiſſimùm prætoriam prætendit, qua cũ conſulitur pupillo vel adoleſcenti, ſi imperante prætore interponatur. Huc pertinet tit. in Inſti. de ſatiſd.tut.vel cur. Eſt enim ea ſatiſdatio de qua loquimur. Et requiritur ſatiſdatio, id eſt, fideiuſſoris datio, *l.1.qui ſatiſd.cog.* Videndum eſt quę ſit ratio huius ſtipulationis interponendæ, in l.2.3.4.6. hęc quæſtio tractatur. Adhibebitur ſeruus Reip. vel municipum, vt hoc caſu vtilitatis cauſa ſtipuletur pupillo, quamuis is ſeruus pupilli non ſit, ſed Reip. & hoc ſit propterea, quòd quaſi publica ſit cauſa tutelaris. In l.1.de mag.conuen. dicitur etiam magiſtratum ipſum, ſi publicus ſeruus deſit ſtipulari poſſe pupillo, quod ſingulari iure receptũ eſt. nam aliàs per liberam perſonam alteri nõ adquiritur. In l.6. dicitur eum qui fari poſſit pupillum ſtipulari hoc caſu poſſe, quod accipiendum eſt de eo qui ſeptem eſt annorum, *l.1.§.1.tit.de adm.tutor.l.ſi infanti.C.de iure del.* Hæc ſatiſdatio exigitur à tutore, niſi datus ſit ex inquiſitione prætoris aut teſtamentarius ſit, *l.7.& 8.tit.rem pupil.ſalu.fore.vel adol.* *Vide etiam tit.de ſatiſd.tutor.in Inſt.* SEILERVS *ex Lecturis Duareni nondũ impreſſis ſub d.tit.Rem pup.ſalu.fo.vel adol.*

REM tanti valere, quanti vendi poteſt, intelligendum eſt de communi & publica æſtimatione, non de cuiuſque propria & priuata: quia precia rerum ex communi æſtimatione finguntur, *l.ſi ſeruum meum.ff.ad leg.Aqui.ibi Bald.l.precia.ad leg.Falcid.* Spieg.

REM, vel cauſam ad exemplum pertinentem dicebant, quam nunc materiam conſequentiæ, importantiæq́; dicũt. *Bud.in l.poſter.de orig.iur.*

REMISSE, contrarium Vehementer.

REMISSI homines dicuntur, qui triſtes, & ſeueri non ſunt: qui aliorum facta, aut dicta, ſine vlla offenſione tolerant.

REMISSIO, refutatio, & renunciatio quo diſtent, Spec. tradit *in tit.de pact.& tranſact.* Quibus verò modis in contractibus fiat, Bart. docet. *in l.hæres abſens.ff.de iudic. Idem tract.it in l.1.de oper.nou.nun.* De remiſſione, quæ verſatur circa eiuſmodi nunciationem, idem Spec. *in tit.de Remiſſionibus tam iudicialibus, quàm alijs,* abundè differit. Spieg. Et eſt quidem Remiſſio, cùm ab vno iudice ad alterius iuriſdictionis iudicem iuris prærogatiuam prætendentem facinoroſus remittitur. Nos loquimur cùm ab inferiore ad ſuperiorem. Porrò hodierno die vſu moribuſq́; receptum eſt, quod à multis ſeculis Veteres Conſulti defendere voluerunt, præuentione remiſſionem impediri, *in c.propoſuiſti, de foro compet.* Qua ratione tum maximè, cùm ad perſonalem comprehẽſionem peruenitur, is qui cœpit ſine auocationis metu iudicare, & ad executionem procedere poterit. *Peckius l.7.de incend.ruin.naufrag.*

REMISSIO in tit. De remiſſionibus, accipitur, qua remittitur prohibitio per nunciationem noui operis facta, *l.1.in princip.l.5.§.ſi in pluribus.ff.de noui oper.nunt.l.7.§.ait Iulianus.ff.quod vi aut clàm.* Eſt igitur nunciationis remiſſio. Briſſon.

REMISSIO nonnunquàm mercedis penſionisve relaxationem, & exonerationem, & releuationem ſignificat, *vt in l.16.§.vlt.& l.12.in princ.& §.vlt.ff.loca.* Sueton. *in Iulio cap.20.* [Publicanos remiſſionem petentes tertia mercedum parte releuauit.] Plin. *lib.10.epiſtol.* [Præterea continuæ ſterilitates cogunt me de remiſſionibus cogitare, quarum niſi præſens rationem inire non poſſum.] Idem *lib.9.ad Paulinum.* [Cùm me neceſſitas prædiorum Tuſcanorum retineat: nam priore luſtro quanquàm poſt magnas remiſſiones reliqua creuerunt.] Columella *lib.1.c.7.* [Si ſedulò colitur ager, pleranq; compendium nunquàm niſi cœli maior vis aut prædonis inceſſit, detrimentum adfert: eoq́; remiſſionem petere colonis non audet.] Briſſ.

REMISSIO pignoris dicitur, cùm pignus conuentione contraria, quam qua conſtitutum eſt, ſoluitur. *Comm.lib.4.cap.19.num.1.*

REMITTERE dicitur creditor, non qui antipocha teſtatur ſibi numeratam pecuniam, ſed qui nulla ſolutione vltrò ſua beneficentia nomen expungit. Cuiuſmodi ſit cõtractus, ſi quis quid remittit, declarat Bart. *in l.ſi quis delegauerit.ff.de donat.* Spieg.

REMITTERE, interdum dare dicitur, *l.ſi mulier.ff.de condict.ab turp.cauſ.cum ſimil.* Interdum donare, *l.1.quib.modis pign.ſoluitur.& alijs locis, quæ indicat Albericus.* Vlpian. *in l.3.in fin.de crim.ſtellion.* remittenda, pro minuenda vſurpare videtur vbi dicit: [In ijs autem, qui ſunt in aliquo honore poſiti, ad tempus relegatio, aut ab ordine motio remittenda eſt.] Sic apud Ciceronem, Remittere de ſupplicio, id eſt, minuere ſupplicium. Sp.

REMITTERE actionem. *Lege, Actionem remittere.*

REMITTERE annum, prorogare, concedere, vt annus prorogetur.

REMITTERE iuſiurandũ cenſetur, (die eids/leiſtung nachlaſſen.) qui deferente ſe cùm paratus eſſet iurare, ad-

uerſarius gratiam ei fecit, ſiue præſenti, ſiue abſenti & ignoranti, adeoq; per epiſtolā: vt ſit ampliſſima occaſio remittendi iuramenti, *l. remittit. l. Labeo. ff. de iureiur.* Sic remiſſum iuſiurandum accipe *in l. 9. §. 1. l. 4. C. eo.* Briſſ.

REMITTERE litem Impp. *in l. ſi lis. ad l. Corne. de falſ.* non ſatis aptè dixerunt pro eo quod eſt cauſam deferre ad iudices: aptius tamen quàm ſi remittere litem alicui dicamus, pro eo quod eſt donare & actionem cedere: *Connan. lib. 5. cap. 4. num. 8.*

REMITTERE nunciationem, eſt ſoluere operis noui nunciationem, hoc eſt, prohibitionem, & cedere, vt quid noui fiat operis. Quibus autem modis id fiat, Iuriſconſulti luculenter oſtendunt, *tit. ff. de remiſſion.*

REMITTERE nuncium, id eſt, diſcedere à marito, facere diuortium cum viro.

REMITTERE opinionem, pro diſcedere ab ea.

REMITTO tibi quicquid geſſiſti, vel gerere debuiſti: per hæc verba quæ poni ſolent in tutorum liberationibus dolus, culpave minimè remiſſus intelligendus eſt Secus ſi dictum ſit. [Remitto quicquid poſſum per actionem tutelæ.] Qua de re vide Iuriſconſ. *in tit. de remiſſ. per tot.* Sp.

REMORARI, actiuam habet ſignificationem: vnde Remora piſcis, quòd naues remoretur.

REMOTVM à iure, magis accipiendum ab eo alienum, quàm quod illi contrarium ſonat. Remotus, ac motus Senatu, eleganter iuriſcoſſ pro dimiſſo à Senatu. Marcellus & Modeſtinus *de Senatoribus* vſurpāt. Obſeruandum autem, quod *ibidem* dicitur, ob turpitudinem motum, ceu infamē, der eeren entſetzt: nec iudicare, nec teſtimonium dicere poſſe, niſi per principem ſit reſtitutus. *l. 2. C. de ſenten. paſſ. & l. 1. §. de qua. ff. de poſtul.* Sp.

REMVLCO trahere, latinum eſſe probat Bayſius *in lib. de re nauali* & latiùs de hac loquendi forma diſputat Franciſcus Florid. Sab. *lib. 1. ſua. ſin. lect. cap. 3.* Remulco trahi naues affirmans, quæ plus æquo grauatæ, vel fractæ, vel mutilæ paruis nauibus remigum plenis alligatæ ducantur, vt quo ſimpliciter à nautis duci non poſſunt: aliorum nauigiorum adminiculo perueniant: vtitur hac dicendi forma Liuius *lib. 37. & ibi dixi.*

REMVNERARE, mutuā gratiam referre, hoc eſt, munere aliquo munus aliud compenſare, beneficioque beneficium reddere, & quod vulgò eſt, ad antidora obligari. *Bar. in l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ff. de petit. hæred. & in l. hoc iure. de iuſt. & iur.* pulchrè diſſerit, an naturæ lege ad remunerandum aſtringamur. Vlpian. *in l. 1. ſi menſor falſ. modum dix.* [Ideo autem, inquit, hanc actionem (prætor) propoſuit, quia non crediderunt veteres, inter tales perſonas locationem eſſe, ſed magis operam beneficij loco præberi: & id quod datur, ei ad remunerandum dari, & inde honorarium appellari.] Ergetzung/verehrung. Sp.

REMVNERATIO, propriè muneris alicuius, munere alio compenſatio, *l. 1. §. 1. tit. eam citato.* Vide Bartol. *& in d. §. ſed ſi lege. §. conſuluit.* & Specu. *in titu. de poſ.* Spiegel. Cæterùm Remuneratio non ſolùm vocatur, quod quis aliquo beneficio prouocatus alicui donat, ſed etiam quod eius gratia donat, non alia de cauſa, quam quod ei benè vult, ſeu voluit ſimpliciter donare, ſeu fideiuſſoris id, ſeu rei commodo, ſeu vtriuſque cederet, *l. idemque. ff. mandati. Connan. lib. 14. cap. 14. num. 14.*

RENOVARE, notæ ſignificationis. Scatent huius verbi, cùm apud iuriſcoſſ. tum apud alios autores, innumera exempla, *l. 4. in prin. de dam. inf. l. ſi vnus. §. pactus. de pact. ibid. renouatur contractus. l. iuriſgentium. §. adeò.* Renouatur totus grex, *l. grege. de pign.* Alberic. Renouatur autem, quod finitum eſt: Protelatur, quod adhuc durat, *l. dies. de dam. inf. & l. ſed & ſi manente. de precar. l. ſi cùm dies. de arbitr.* Sp.

RENOVATA dos, inſtrumentis non reuocatis interpretanda eſt, vt Vlp. cenſuit *in l. diuus Seuerus. de iure dot.*

RENVMERARE propriè eſt, reddere, quod antè nobis numeratum fuerat: vt aurum, dotem, &c.

RENVNCIARE, hoc eſt, cedere, licere omnibus his, quæ pro ſe introducta ſunt. Hæc regula, vt Iuſtin. ait, antiqui iuris perpetua non eſt, *de qua fuſius Alcia. in comment. ad l. ſi quis in conſcribendo. C. de pactis.* Nos vocamus, Verzig thun. Verùm renunciari poſſe omne ius, id ſeu ſola ſpe, ſeu re competat, accipiendū eſt. Hinc renunciatio etiam dicitur id quod ceſſionem vocamus. Spieg.

RENVNCIARE, repudiare, remittere affinem habent ſignificationem. pertinent enim ad ceſſionem ab aliquo vltrò factam, *l. ſi quis conſcribendo. C. de pactis*: differunt tamē aliquo modo. Nam renunciari ſolet plerunq; iuri quæſito. *tit. de renuncia.* At repudiatio ad ius pertinet nondum acquiſitum, *vt in tit. C. de repud. her.* Remiſſio quoq; eſt iuris adquiſiti, *vt C. de remiſſ. pign. Old. de exceptione renunciatæ litis.*

RENVNCIARE, & arcanū deferre ſignificat, *teſte Budæo.* Vnde apud Paulū *in l. ſi quis aliquid de pænis*, [Renūciatores cōſilioꝛū, quos lex aut viuos exurit, aut furca ſuſpendit.] Sp.

RENVNCIARI dicebantur magiſtratus qui voce præconis in campo declarabantur ſuffragio populi deſignati, *vt Cice. 7. in Verr. & 2. in Rullum & pro Milo. & Gell. lib. 12. cap. 8. oſtendunt.* Sed & ipſe Conſul ſucceſſorem ſuum populo renunciabat, *vt Cicer. pro Murena & lib. 7. epiſt. indicat.* Briſſ.

RENVNCIARE hoſpitium dicitur is quem contracti hoſpitij pœnitet, ne hoſpitij ius violaret.

RENVNCIARE legationem, pro referre vel nunciare quid ſit in legatione effectum, vulgò Relation thun. Sp.

RENVNCIARE nuptijs, & renunciare conditionem, pro, Sponſalia repudiare, *l. 17. §. vlti. ff. de reb. auct. iud. l. 1. C. de ſponſalib.* Sic Renunciatā affinitatem ſponſalib. contractam accipimus *in l. 38. in prin. ff. de vſur.* Sic & Renunciatio *in l. 2. ff. de diuort.* ſponſaliorum diremptio intelligenda eſt. Briſſ.

RENVNCIARE quoque modum menſores dicuntur, *l. 1. in princip. & l. 6. §. 1. & §. item Pompon. & l. 8. ff. ſi menſ. falſ. mod.* Hygen. *lib. 2. de limitibus conſtit.* [Longitudinem autem quotiens egeram, ego ita renunciabam, iugera tot, vel verſus tot.] Et mox: [Sic vt videbitur, ita renunciabimus iugera tot, verſus tot, &c.] Briſſ.

RENVNCIARE redemptionem, prò teſtari ſe non eſſe redemptorem.

RENVNCIATIO, vt admonuit Bud. teſtimonij genus, quod edere ſolent architecti, & magiſtri vniuſcuiuſque officij, cùm opus eſt: qui propterea publico ſacramento adiguntur. Nobis eſt, ein weyſung thun. Item dicitur renunciatio, quod nunc proceſſum verbalem dicunt; qualis eſt viatorum, & eorum qui edicta, aut ſententias exequuntur. Spieg.

RENVNCIATVR conſul, Tribunus, aliusve magiſtratus, id eſt, declaratur.

REOS, Cicero *lib. 2. de orat.* omnes quorum de re diſceptatur, appellat. Aelius etiam Gallus *lib. de ſignific. verb. ad ius pertinentium.* Reum definit, qui cum altero litem conteſtatam habet, ſiue is agat, ſiue cum eo agatur. Quibus conſequens eſt, vtrumque ex litigatoribus reum dici: vulgò tamen qui petit & agit, actor: qui conuenitur, reus appellatur. Veteres eum vnde petitur vocant. Cicer. *lib. 1. de Orato.* [Nónne nobis in tribunali Q. Pompei ſedentibus poſtulabam, vt illi vnde peteretur, vetus atq; vſitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet.] Idem *lib. 7. epiſt. ad Trebat.* [Ego omnib. vnde petitur hoc conſilij dederim, vt à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent.] Sed & *in lege Manilia.* [Et ſi is vnde pecunia petita erit, condemnatus erit, eam pecuniam ab eo vel à bonis eius primo quoq; die exigito.] Vterq; etiam ex contrahentib. reus appellatur, *l. 5. §. conuentionales. ff. de verbo. oblig.* Sed differentiæ cauſa, qui ſtipulatur, reus ſtipulandi: qui ſpondet, reus promittendi dicitur, *l. 1. et toto tit. ff. de duob. reis. l. 134. §. pen. ff. de diuerſ. reg. l. & §. vlt. l. 52. §. duo. & paſſim in tit. de fideiuſſorib. ff.* ſicuti qui credit, reus credendi: qui accipit, reus debendi: qui ſatiſdat, reus ſatiſdādi: qui ſatis accipit, reus ſatis accipiendi appellatur, *l. 34. §. quidam. ff. de ſolutio* Briſſ. *& Connan. l. 61. ad l. Falc.*

REPAGVLA, Obiectamenta, obices, obſtacula. Ouidius *in 2. Metamorph.*

...Pedibusque repagula pulſant,

à repangendo ſiue repingendo, hoc eſt retropingendo & retrudendo repagula vocata. A ſimili deductione pages, Compages & antipagmenta. *Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Apollinaris ad Conſtantinum lib. 3.*

REPARARE quòd amiſeris, pro recuperare, grauius eſt, quam in ſtatum priſtinum redigere: quaſi rurſus parare, *vt in Authen. vt iud. ſine quoq. ſuffrag. §. oportet. l. fi. C. de pign.* Spieg.

REPARARE, *in l.16. ff. de in rem verſo. & l.122. §.Callimach. ff. de verb. oblig. vt & benè Duar. lib.1. diſput. c.10. notauit*, ſignificat nummis ex venditione merciũ redactis, aliud quid earum loco comparare, vel breuius, ex mercis venditæ precio aliam parare.

REPARARI libertatem non poſſe, Vlp. dicit *in l.9. §. illud. ff. de ſtatulib.* Briſſ.

REPARARI vires obligationis, Gordia. *in l.4. C. de ſolu.* id eſt, ſuſcitari & reſtitui, ſicut Octauius Minutia. *libr.8. Arnobij.* [Ergo homo nouus naſcitur, non prior ille reparatur.] Briſſ.

REPARARI etiam appellationum tempora, id eſt, reſtitui dicuntur. Inde reparationes *in rub. de temporib. & reparatio. appel. & apud Symmach. lib.1. epiſt.37. & 38.* Briſſ.

Sic & actio Reparari dicitur *in l.27. §. ſi pallam. ff. de pactis.* pro reſumptione inſtãtiæ intermiſſæ, vel, vt vulgò loquimur, reſtitutione inſtantiæ, quæ legitimis tranſactis temporibus perijt.

REPARIASSARE, de ijs dicebatur, quos pœniteret inſtituti, quiq; à conuentis diſcederent, *vide Chiliad Eraſm.*

REPEDARE, pro reuerti. Cic. *de legib.3.* [Domum cum laude repedandum.] Leo Imp. *l. ſi quis ex grege. C. de cohort. lib.12.* [Aut ſi, inquit, à priſtina ſacramenta maluerit repedare.] Spieg.

REPELLERE, pro propulſare. Vt conuicium cõuicio repellitur, *iuxta l. quæ omnia. de procur.* Hoc verbum non eſt vbique accipiendũ, de vi ſemper pernicioſa publicæ tranquillitati (quoniam non additur ſubinde, vim vi repellere licet) ſed magis ad iuris intellectum referri ſuadet æquitas: vt ſit repellere, videlicet per legitimũ remedium. *Vide Old. action.2. claſſ.3.* Sp.

REPENTINVM & mediatum, contraria: pro ſubito & feſtino ponitur, *teſte A.beric. in l.1. C. de paſ. publ.* Repentina mors, hoc eſt, à nemine prouiſa, *apud Cic. de Diuin. lib.2. & in auth. de conſang. & vter. fr. a. §. ſi igitur.* Repentino, ſiue repentè fieri etiã dici, quod altera die fiat, Compoſt. exiſtimauit. Spieg.

REPERIRE cauſam, inuenire rationem quapropter aliquid fieri, aut minus fieri debeat.

REPERTVM crimen, adulterium falſum, pro eo quod palàm, & compertum eſt.

REPERTORIVM quid ſit, declarat Vlp. *in l. tutor. de adminiſt. tut.* [Tutor, inquiens, qui repertorium non fecit, quod vulgò inuentarium appellatur, dolo feciſſe videtur: niſi fortè aliqua neceſſaria & iuſtiſſima cauſa allegari poſſit cur id factum non ſit.]

REPETENTES morbi, prò poſt curam renouati.

REPETERE, propriè reſtituendum petere. Interdum iterare. Modeſt. *de quæſt.* Repeti queſtionem poſſe, diui Fratres reſcripſerunt.] Interdũm recordari, *l. quidam. ff. de inoff. codicill.*

REPETERE actionem inchoatam, eſt deſertam ante actionem denuò inſtituere, *l.21. ff. de inoff. teſtam.* Briſſ.

REPETERE, pro recordari. Quod & Alber. indicat, *in l. quidam. ff. de inr. codic. & l. reſcriptum. de pæn.* Sic Sueton. Plinius Iunior, tum alij vtuntur. Sp.

Sic Repetere crimen eſt, indulgentia abolitum crimen ex integro iterum perſequi, *l.7. ff. ad Turpill.* Briſſ.

REPETERE reũ, eſt iterato reum facere abolitioneq; exemptum reum denuò poſtulare, *l.10. §.1. l.12. l.15. §. vlt. & l.17. ff. ad Turpill. l.3. §.1. & l.12. §. vlt. ff. de accuſ. l.14. §.1. ff. de bon. libert.* Sueton. *in Auguſto cap.32.* [Diuturnorum reorum, & ex quorũ ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit, cõditione propoſita, vt ſi quem repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret.] Idem *in Domitia. cap.9.* [Reos qui ante quinquenniũ proximum apud ærarium pepẽdiſſent, vniuerſos diſcrimine liberauit, nec repeti niſi intra annum permiſit.]

REPETI quæſtio eſt, in quæſtionem iterũ peti, *l.16. l.18. §.1. ff. de quæſtionib.* Briſſ. (abermal peinlich fragen.)

REPETERE legatum, id eſt, quod ſemel legatum eſt relegare, *l.23. ff. de vſu & vſufr. leg. l.3. §.2. ff. quib. mod. vſuſfr. amit. l.18. ff. de vſu & hab.* hoc accidit cum legatum priore teſtamento inciſo extinctum ſequente teſtamento relegatur. ſic repetitur legatũ *in l.18. §.1. ff. de lib. leg.* his verbis, [Quibuſque legata in eo teſtamẽto, quod incideram, dedi, omnia ratam eſſe volo.] Sic quoque legata repeti in ſubſtitutione dicuntur, quæ in principalibus tabulis inutiliter relicta erant, *l.77. ff. de leg.3. l.1. §.1. ff. de leg.1.* eodem modo & in codicillis inutiliter data per repetitionem confirmantur hæc ſcriptura, [Hoc amplius heres meus dato.] ex Briſſon.

REPETI dicitur vſusfr. qui qualicunque ratione amiſſus iterum legatur, & fructuario conſeruatur, *l.2. §. ſi ante mort. de leg.3. in prin. & §.1. l.5. ff. quib. mod. vſufr. amit. l.3. §.1. ff. vſufr. quemad. cau. vt in ſpecie. l.8. ff. de ann. leg.* Briſſ.

REPETI etiã dicuntur legata, quæ ab inſtituto data, à ſubſtituto iterum relinquuntur, vel ab vno ex primis hæredibus relicta à cohærede eius rurſum legantur, in hunc modum, [Quæ à filio meo legaui, quæque eum dare iuſſi, hæres meus iiſdem diebus dato,] *l.32. & l.54. ff. de legat.1. l.75. ff. de leg.3. l.80. ff. de verb ſign.* Briſſ.

REPETI ſatiſdatio dicitur, *in l.1. in prin. vt leg. ſerv. cau.* non quæ iterum datur, ſed quæ condicitur. Briſſ.

REPETITA conſuetudo, & inſtitutum dicitur, hoc eſt, longo interuallo relatã, ac vt Bud. ait, à lõgiſſimis retrorſum temporibus petita. *Aſſignatur l.4. C. de erogat. milit. annon. lib.12.* Spieg.

REPETITA die, id eſt, antelata, ſeu prælata die, opponitur, Prolata die. Paul. *l.3. de fid. inſt.* [Repetita quidẽ die, cautionem interponi non debuiſſe,] id eſt, die retrorſum ementita. Vulgus antedatã appellat. Vbi dies pro tempore intelligi debet, cùm fœminino genere ſit poſitum, vt in illa locutione, [Annua, bima, trima die.] Idem *ad exhib. l. Iul. §. quantum.* [Proinde ſi poſt litem conteſtatã vſucaptum exhibeat, non videtur exhibuiſſe: cùm petitor intentionẽ ſuam perdiderit. Et ideo abſolui eum nõ oportet, niſi paratus ſit, repetita die intentionem ſuſcipere, ita vt fructus ſecundùm legem æſtimentur.] Idem *de dam. infect. l. ſi finita ſit dies. §. item videamus,* [ſi cautio ei offeratur, poſtea quàm miſſus eſt in poſſeſſionẽ; an non prius decedere debeat, quàm ſi ei caueatur etiam de eo damno, quod contigerat, poſteaquàm miſſus eſt in poſſeſſionem: quod quidem magis probatur. Repetita igitur die repromittendum erit.] id eſt, referenda retrorſus cautio; & in præteritum. *Vide Bud. in annot. prior. ad d. l. Iul.* Sp. *Adde & Cuiac. lib.1. obſ. ... 3. c.32. tom.1.*

REPETITIONEM in legatis conſulti appellant hanc ſcripturam, [hoc ampliùs ei hæres meus dato,] vel [item dare damnas eſto,] *l.19. ff. de leg.1. l.61. ff. de leg.3.* Briſſ.

REPETVNDARVM, vel de repetũdis accuſatur quis, vel damnatur, qui in adminiſtratione magiſtratus, pecunias accepit, vnde accipere non debuit, tit. eſt ad leg. Iul. repetund. de qua Martian. ſic ſcribit: [Lex Iulia repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in magiſtratu, poteſtatiſve curatione legationeve acceperit.] Nebriſſenſis. Porrò Repetundarum, Repetundis, hos duos tantùm caſus habet: & Valla teſte, dubitari poteſt participiumne ſit, ſiue nomen, an gerundium. Quum dicitur, Repetundarum, ſubintelligendum, pecuniarum: quo nomine pecuniæ, & omnia quibus diuitiæ conſtant, contineri dicimus. Cauſam verò repetũdarum multiplicem eſſe, Quintilianus tradit. ea enim multa crimina continet, quæ cauſæ propria ſint. Sp.

REPETVNDARVM iudicium inde dictum eſt, quòd eo iudicio ſocij pecunias ſibi contra leges ereptas repetebant, quas ex condemnatorum litibus æſtimatis domum reportarent, *ſecundùm Vallam & Pedianum.* Cic. *Verr.7.* [Itaque res ſuas negligunt: pecunias, quo nomine iudicium hoc appellatur, non repetunt.] & *paulò poſt,* [Non ex litibus æſtimatis tuis pecuniam, domum, ſed ex tua calamitate cineri atq; oſſibus filij ſui ſolatiũ vult aliquid reportare.] Atque hoc quidem annos, opinor, nouem ita ſcripſimus, *in Verrinarum comment.* poſtea verò extitére Itali quidam boni viri, qui totidem literis ſuos in libros tranſtulerunt. Intelligẽdum eſt autem hoc iudicium olim in eos ſolos magiſtratus, qui in prouincias mitterentur, inſtitutum fuiſſe, *quemadmodum Cicero in Diuinatione demonſtrat.* poſt verò generaliter eo teneri cœperunt, quicunque in magiſtratu, poteſtate, curatione, legatione, vel quo alio officio, munere, miniſteriove publico, pecuniam ob iudicandum accepiſſent: quive magiſtratus vrbani à ſorde ſe nõ abſtinuiſſent, *l.1. & paſſ. ff. ad leg. Iul. repetund.* Hot.

REPIGNERARE, eſt, luere & liberare pignus, aduerſaturque verbo pignerare, *l.5. §.rem tibi dedi. ff. commoda.* Feſtus *ibidem.* Reluere, ſoluere, repignerare. Cæcilius *in Carbonar.* [vt aurum & veſtem quod matris fuit, reluat, quod viua ipſi oppoſuit pignori.] Vt repiũbare, id eſt, adplumbata diſſoluere, *l.20. ff. de auro argen.* Et reſignare, ſignatum aperire, *l.6. ff. quemadmod. teſtamenta aperiantur. l.23. ff. qui teſtamenta facere poſſunt, l.20. ff. de vulg. & pupil. l.16. in fin. ff. ad leg. Cornel. de falſ.* Et alijs quoque ſatis multis in verbis, articulus. Re, contrariam ſimplici verbo tribuit ſignificationem, aliàs verò iterationem, & geminationem ſignificat, vt retractare interdum eſt, Feſto quoque teſte, iterum tractare, *l.31. in fin. ff. de iureiur. l.10. §.1. ff. ad Turpill. l. non diſtinguemus. §. etiam quidam. ff. de recept. qui arbitr. l.29. ff. de iure fiſci. 4. C. de epiſt. aud. l.3. C. de comm. largit. lib.10.* Cicero *lib.4. de Nat. Deor.* [Qui autem omnia quæ ad cultum Deorum pertinent, retractarent, & tanquam relegerent, hi dicti ſunt Religioſi.] Idem *ad Atticum lib.8.* [Augemus crimen dolorem retractando.] Sic Tertull. *in Apologetico.* [Cauſas quæ hoc exegerint, retractemus:] *& alibi ſæpe.* Briſſ.

REPLICATIO vocatur ex eo, quòd per eam replicatur atque reſoluitur ius exceptionis: *ait Imp. tit. de replicat. in princip.* Ἀντιδιαστολὴ à Græcis nominatur. Eiuſque formula erat, aut ſi *quemadmodum intelligitur ex l.48. ff. de procurat.* Iulian. *l.7. §.1. de curat. furioſ.* [Si hæredes dementis eaſdem res vindicent quas curator alienauit, & exceptio opponetur, ſi non curator vendiderit: replicatio dari debet, aut ſi ſatiſdatione interpoſita ſecundum decretum vendiderit.] Iulia. *l.24. ff. de except. rei iud.* [Aduerſus exceptionem, Si non eius ſit res, replicatione hac adiuuabitur, Aut ſi res iudicata non ſit.] Caius *l.48. ff. de procur.* [Tunc excipiente eo cum quo agitur, ſi non mihi mandatum ſit, vt à debitoribus peterem: actorem ita debere replicare, Aut ſi mihi mandatum eſt, vt à te peterem.] Hot.

REPLICATIO dicta videtur, vel quòd implicatam & quaſi tectam exceptionis iniquitatem replicet ac pateſaciat: vel potiùs quod æquitatem actionis ab excipiẽte reo tectam, & quaſi complicatam explicet atque aperiat. Hot. Græci ἀντιπαραγραφήν appellãt. Rhetores vocare interdum videntur firmamentum, & continens. Sicuti Græci συνέχον, quòd ius actoris contineat, firmet ac tueatur. *Bald. in comm. ſuper Inſtit. Inſt. lib.4. tit.14. de Replic.*

REPLICATIONES, ait Vlpi. nihil aliud ſunt quàm exceptiones, & à parte actoris veniunt: quæ quidem ideo neceſſariæ ſunt, vt exceptiones excludant. ſemper enim Replicatio idcirco obijcitur, vt exceptionem oppugnet, *l.2. §.1. ff. de except.*

REPLVMBARE, eſt plumbũ auferre de argento. Vlp. *de aur. & arg. leg. l. cùm aurum.* [An replumbari debeant, vt ſic appendantur?] Nebr.

REPONERE alicui, pro viciſſim obijcere, quaſi replicare, recriminari. begegnen.

REPONERE, pro reficere, *l. omnino. de impenſ. in reb. dotal. fac. l. in ſumma. §. item Varus ait. de aqu. plu. arc.* reddere itẽ quod ablatum eſt, ſignificat. Bud.

REPONERE ſe in obligationem. *l. illud. in princ. ff. quod met. cauſ.*

REPOSCIMVS, quod nobis debetur, vel quod à nobis acceptum eſt. Proinde repoſcenti rem ſuam non reddens, furti tenetur, *l. Pomp. ſub fin. de acquir. rer. dom.* Sp.

REPOTIA appellamus ea, quæ ad conuiuiorũ claſſem pertinent, de quibus Horat. [Licebit ille repotia natales, alioſve dierum feſtos albatus celebret.] Feſtus quoque Pompeius, repotia poſtridie nuptias interpretatur, cùm apud nouum maritum cœnatur, quia quaſi reficitur potatio: affertq; exemplum Paccuuij. [Ab hoc depulſum mamma pædagogandum accipit repotialis liber.] Et interpretantur Grammaticorũ tribules, ſeptimum à nuptijs diem, quo iterum epulabantur: alij ſecundum, quo virgo in muliebrem habitum componebatur. Sed crediderim etiam repotia celebrari ſolita liberis natis, & cum maritis noua quotannis propè ſoboles naſcatur, vt renouãda ſit epulatio, idcirco ea conuiuia repotia appellata: cui interpretationi Paccuuij exemplum non repugnat, nec verò Auidieni perſonæ conuenit nuptiale cõuiuium: ea niſi me fallit augurium, dicere voluit Acro Grãmaticus, *quod et ſepia* Græcè vocari, velut ſublatis ſuſceptis liberis & parentibus eos alere decernentibus. Nam in græcorum poteſtate erat liberos exponere, nec alere. Vt autem ita repotia interpretetur, mihi perſuadet Auſonius ſic ſcribens:

Coniugioque dapes & ſacra repotia patrum.

Hæc Turneb. aduerſar. lib.3. cap.6.

REPREHENDI fugitiui dicuntur, id eſt, retrahi à fuga. Vnde & reprehenſores, qui erant antiquis, qui fugitiuos ſeruos inueſtigatos reducerent. *Vide Bud. in l. ſi apud te. ff. de præſcr. verb.* Spieg.

REPREHENSA, hoc eſt, emendata, correcta, exactorum illicita auaritia, *apud Vlp. ſub fin. l. illicitas exactiones. de off. præſid.* Spieg.

REPRAESENTARE, eſt ante diem ſoluere. Vlp. *in l.8. §.3. ff. de tranſact.* loquens de ijs qui de pecunia alimẽtorum nomine legata tranſigunt, [Eam, inquit, tranſactionẽ oratio improbat, quæ idcirco ſit, vt quis repræſentatam pecuniam conſumat:] id eſt, antequam debeatur ſolutam. Cic. *ad Attic. lib.12.* [Reliquæ pecuniæ vel vſuram Silio pendemus dum à Faberio vel aliquo qui Faberio debet, repræſentabimus.] Idem *Philip.2.* [Ego corpus libenter obtulerim, ſi repræſentari morte mea libertas ciuitatis poſſet:] id eſt, accelerari. Seneca *lib. epiſt.15. epiſt.1.* [Petis à me, vt id quod in diem ſuum dixerã debere differri, repræſentem, & ſcribam tibi, an hæc pars philoſophiæ, &c.] Hoc quoque ex Marcelli verbis apertè intelligitur, *in l.36. §.1. ff. de condit. & demonſt.* vbi iuſſerat teſtatrix, vt prædia, ſi filius ſedecim annos non impleret, alteri redderentur. [Quæro, inquit, quum Seia deceſſerit, deinde filius quincumdecimum annum agens, defunctus ſit, an repræſentetur fideicõmiſſum quintodecimo anno impleto,] id eſt, ante tempus quo decimumſextum implere potuiſſet, præſtandum ſit. Item, [Contra voluntatẽ teſtatoris repræſentationem fideicom. deſiderari.] *Sic l.24. §. quoties. ff. ſolut. matr. l.1. l.2. ff. de dot. prælega.* Hot. *& Curt. coniect. lib.2. cap.33. tom.1.*

REPRAESENTARE, pro locum alterius ac numerum obtinere, vel tantundem valere. Vlp. *l.1. §.1. ff. ſi is qui teſtam.* [Culpa dolo proxima dolum repræſentat.] Hot.

REPRAESENTARE, eſt exhibere vi quadã iuris præſentiam eius, quod reuera præſens nõ eſt. Sic filius fratris ſuccedendo cum patruis repræſentat patrem ſuum. *Nouel. Quæ iura adgna. & cognatis. §. reſtat vt & tertium. conſt.18.* Old.

REPRAESENTARE, aliàs ſignificat ſtatim oſtendere, *vt in l.1. non autem. ſi is qui teſt. lib. eſſ.* Old.

REPRAESENTARE, aliquãdo compoſitionem ſuam à re, & præſento, propriè exprimit, hoc eſt, denuò præſentem exhibere eum, qui ſemel præſens fuit: vt ſi quis promiſerit aliquem in iudicio repræſentare. Nam liberatur ſimulatque reum denuò iudici præſentauerit. widerumb gegenwertig machen. Et in hoc diſtat talis promiſſor ab eo, qui iudicio ſiſti promiſit. Is enim vſque ad ſententiam ſiſtere tenetur, *l. fin. ff. ſi quis in ius voc. non ier.* Old. *Vide & Curt. lib.2. coniect. cap.33. tom.1. vbi quamplurima de huius verbi ſignificatione tradit.*

REPRAESENTARI etiam cognitio dicitur, *l.3. cauſa cognitio. ff. de Carbo. edict. & l.3. §. Iulianus. de lib. exhib.* quæ non expectato pubertatis tempore ſtatim ſuſcipitur & maturè iudicatur. Briſſ.

REPRAESENTARI condemnationem, eſt ſic condemnari, vt in præſentiarum ſit ſoluendum id, quod præteriti aut futuri temporis eſt debitum, *l. ſi conſtante. §. quoties. ff. ſolut. matr.* [Tunc deducto, inquit Vlp. cõmodo temporis, condemnatio reſidui repræſentatur.] Sic idem Vlpianus appellat repræſentatam pecuniam, quæ cùm annuo debeatur, ſtatim vna ſumma, quaſi omnes anni præſentes eſſent aut præteriti, perſoluitur, *l. cùm hi. §. eam tranſactionem. ff. de tranſact.* Old.

REPRESSALIA, poteſtas eſt impignerandi contra quemlibet de terra debitoris, data creditori pro iniurijs & damnis, *cap. etſi pignerationes. de iniur. & damn. dat. lib.6.* Zaſius repreſſaliarum vſum non vult conſuetudine nouitia receptum, quod Bart. ſenſit, ſed à vetuſtiſſimis Romanis legibus radicem ſumpſiſſe. *Vide eum in §. & ita leges quaſdam. l.2. de orig. iur.* Nec negat, vocabulum fœdum eſſe, & barbarum ſed nũc apud Iuriſtas vſurpatum. Itaque repreſſalijs capi, eſt aliquem ob alterius delictum damno grauare. *Lege, Hominem*

nihilum ſignari. Spieg. *Adde Brechaeum in l. prouinciales. tit. de verb. & rer. ſign. nu. 2.*

REPRAESTARE, duobus in locis in Pandect. Flor. inuenitur, *in l. 47. ff. de act. emp. & l. 22. §. 1. ff. ad S.C. Treb.* Briſſ.

REPROBARE non poſſum ſemel probatum: verbum Pomponij, vt Scæuola refert, & interpretatur, *in l. Pompo. 1. de neg. geſt.* Spieg.

REPROBARE teſtes, eſt eorum fidem imminuere, & refellere, *cap. præſentium. de teſtib. in 6.* Ex quibus autem cauſis refellantur, docent Spec. *in tit. de teſta.* & Nepos Montalbanenſis, *in tractatu rei fugient.* quo in genere cõmonefactum te velim iure Ciuili & Pontificio teſtes reprobatorios (vt vulgò loquar) pro reprobatorium, vel (vt Latinus rem exprimam) refutatorios refutatoriorum admittendos ex ſententia Iuſtinian. Imp. ſcribit Ang. Aret. *§. ſi verò dicatur. de teſtib. Nouellæ conſtit. 90.* verba eius conſtitutionis hæc ſunt, τοῖς ἄχρι μὲν τετάρτης μαρτύρων παραγωγῆς ἄλλων εἶναι τὰς μαρτυριῶν χρεῶν. Quod ad quartam teſtiũ refutationem, reiectionemq́; produxit Angel. Refutatorios etiam refutatoriorũ teſtium admittendos decreuerunt Pontifices max. *cap. licet dilectis. vbi gloſ. & interpretes. de teſtib. in antiq. & c. præſentium. eod. tit. in 6.* In ea quoque ſententia eſt Speculator, *tit. de teſtib. §. ſeqè. verſ. item actor.* Eandem ſententiam tenet Bal. *l. ſi quis teſtibus. C. de teſtib. verſ. quæro quot.* quæ ſententia habet æquitatem, quod conſtitutum eſt, vt veritas eluceſcat. Quo fit, vt ſatis mirari non poſſim pragmaticos quoſdam Gallos diuerſum ius admiſiſſe. Nam hac via falſandi anſa præbetur. Nam ſi refutatorij refutatoriorũ non admittuntur, qui refutatorios profert, inſtructos teſtes, fideque indignos, falſaque teſtimonia proferet, niſi Quæſtor veritatem negotij acutiſſimè extorqueat, quo in genere.

Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Nam Quæſtores (*Enqueſteurs* vocant) deſignantur vt plurimùm, qui Aſtræam virginem ne à limine quidem ſalutarunt. Gallica Corinthus ſatis ſuo periculo nouit. Nam quæ ad negotium pertinent, & (vt cùm vulgò loquar) circumſtantias rei qui excutiet ἀναλφάβητος? Bone Deus, quouſque tandem belluis relictus locus erit? Refutatorij refutatororiũ an admittendi ſint, fuſius diſputaui, *lib. 2. rerum quotidian. cap. 12.* Prat.

REPROMITTERE, eſt ei qui nobis ſtipulantibus antea promiſit, nunc iam viciſſim à nobis ſtipulanti promittere. Cice. *pro Comœdo.* [Repromittis tu ab hinc triennium Roſcio. Quod à Flauio abſtulero, partem dimidiam inde Roſcio me ſoluturũ ſpondeo.] Item. [Repromiſiſſe Fannium Roſcio, ſi quid à Flauio exegiſſet, eius partem dimidiam, ſed omninò exegiſſe nihil. quid? tu non exitum exactionis, ſed initium repromiſſionis ſpectare debes.] Roſcius Fannio ſtipulanti pecuniam certam ſpopondit, pro opera & labore quem in communi iudicio perſequendo ſumpſerat: ſed viciſſim Roſcius ſtipulatus ab eo eſt dimidiam eius quod exigeret partem. Promiſſor igitur fuit Roſcius priore loco: repromiſſor Fannius, poſteriore: ſicuti ſtipulator priore loco Fannius, reſtipulator poſteriore Roſcius. Hot. *ex Com. lib. 6. cap. 1. nu. 2.*

REPROMITTERE porrò & Satiſdare opponuntur. nam ſatiſdatur adhibito fideiuſſore: repromittitur nuda cautione ac ſine fideiuſſore. *vti patet ex l. 1. §. 1. ff. de ſtip. prætor.* Sed hi quidem qui ſuo nomine cauent, repromittunt: qui alieno, ſatiſdant. *Sic l. vlt. §. ſi legatarius. ff. quod legat. l. 6. vt legat. nom. l. 23. ff. de vſufr. leg.* Hot.

REPROMITTERE eſt, nuda pollicitatione cautioneque promittere, non ſatiſdato, *l. 5. §. ſi ei cau. ff. de noui oper. nunt. l. 9. §. quæſitum. l. 13. in princ. §. 1. l. 30. §. verum. ff. de damn. infect. l. 3. & l. 5. §. quòd ſi fugit. ff. de cõd. cauſa da. l. 10. ff. de his quæ vt indig.* Proinde repromiſſio & ſatiſdatio opponuntur, *l. 1. §. ſtipulationum. ff. de prætor. ſtip.* Briſſ.

REPVDIARE eſt, ius nobis delatum repellere. Repudiãtur enim ea tantùm quæ iam delata ſunt, *l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſſ. edicto. §. extraneus. Inſtit. de hæred. qual. & diff.* Nec repudiare quis id poteſt, quòd ſi velit, habiturus non eſt, *l. 135. ff. de diuerſ. reg.* Siquidem repudiare eſt reijcere à ſe, recuſare: Vnde Iureconſulti hæreditatem repudiare dixerunt. Et Terent. *in Andr.* repudiare conſilium. Quintil. *lib. 1. cap. 10.* Repudiata verba dixit, id eſt, reiecta & minus probata. & repudiationem dixit Cic. *lib. 12. epiſt. ad Atticum.* Sic repudiare vxorẽ dicimus, pro dimittere & remittere, reijcere, veniã abeundi dare: quod Græcis ἀπολύειν dicitur, & ἀπολύσαι, vt *in Euang. Matth. 19. cap.* εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν. Quo loco Eraſm. Roterodam. ἀπολύσαι pro repudiare ſiue abijcere cenſet poſitum: quod alioqui etiam dimittere dicunt: & hoc verbum à Tranquillo *in Tyberio Cæſare* pro repudiare poſitum, &c. *Brechaeus l. inter diuortium, ſub tit. de verb. & rer. ſign.*

REPVDII libellus. Caius Iureconſ. *in l. 2. ff. de diuort. & repud.* tradit libellum repudij his verbis concipi ſolitum fuiſſe: Res tuas tibi habeto, Tuas res tibi agito. In ſponſalibus quoque, inquit, diſcutiendis, placuit renũciationem interuenire oportere: in qua re hæc verba comprobata ſunt, Cõditione non vtar. Siue autem ipſi præſenti renuncietur, ſiue abſenti, per eum qui in poteſtate eius ſit, cuiuſue, is ea in poteſtate eius ſit, nihil intereſt. *Brech. in l. inter diuortium, tit. de verb. & rer. ſign.*

REPVDIATIO, nomine alienationis non venit, *vt dicunt Bart. & Bald. in l. pupillorum. C. de repud.*

REPVDIVM propriè eſt, cùm ſponſus à ſpõſa dirimitur: Diuortium verò, vbi vir & vxor matrimonio ſoluuntur. Repudium ergo ſponſæ mittitur, Diuortium verò in coniugibus duntaxat eſt. *Vide Cantiunculam in locum, Ab antecedentibus, vbi quædam à fontibus pulchrè repetit de repudijs, diuortijſque.* Spieg. *ex Alciat. de verb. ſign.*

REPVDIVM autem, vt notat Feſtus, ex Venio, hinc dictum eſt, quod fit ob rem pudendam. Connan. *libr. 8. cap. 12.* proprium huius vocabuli domicilium eſſe exiſtimat in matrimonijs, quæ vix poſſunt ſine aliquo pudore renunciari, quum veniunt in memoriam ea quæ tam peramanter & familiariter inter ſe & dixerunt, & fecerunt, atq; hinc natum, ad alia omnia, quæ recuſantur aut reijciũtur, tranſlatum eſſe. *Adde Brech. l. inter diuortium. tit. de verb. & rer. ſign. Et Forcat. in ſuo cupidine Iuriſperito. cap. 15. nu. 3.*

REPVLSA, reiectio ab honore, vel magiſtratu.

REPVRGIVM, pro emendatione, *apud Imp. Conſtantinum, in l. 1. C. de aquæduct. lib. 11.*

REPVTARE, pro computare, apud Vlp. [Itẽ ſumptus litis tutor reputabit, & viatica, ſi ex officio neceſſe habuit aliquo exire vel proficiſci.] Sic apud Paul. *in l. Si ſeruum neg. geſt.* & reputationes facere, apud Caium *in l. item ex diuerſo. ff. famil. ercisc.* Sp.

REPVTATIONES *ſub rub. C. de reputat.* dicuntur compenſationes, quæ contra minores in integrum reſtitutos fiunt. vt enim illis contra venditionem reſtitutis fundus cum fructibus reſtituitur, ſic illi preciũ cum vſuris reddunt, *l. patri, 27. §. prædiũ. l. minor, 40. §. 1. l. aut. 47. §. vlt. ff. de minorib.* Hot.

REQVIRENDVS, pro exquirendus. Martian. *l. 1. de requir. reo.* [Sed abſens requirẽdus eſt, vt copiã ſui præſtet. Sp.

REQVIRERE, pro deſiderare: vt quum requirimus in teſte, quod eſſe debet, & non eſt. Sp.

RERVM vocabula ſunt immutabilia, hominum mutabilia, *l. 3. ff. de leg. 1.*

RERVM Italicarum, vel prouincialium ſignificatione, quæ res accipiendæ ſint, explicat Vlp. *in l. ex facto. §. rerum autem. de hæred. inſt.* Spieg.

RERVM ſumma diuiſio in duos articulos deducitur: nam aliæ ſunt diuini iuris, aliæ humani. Diuini iuris ſunt veluti res ſacræ, & etiam religioſæ: ſanctæ quoque res, veluti muri & portæ quodammodo diuini iuris ſunt. Quod autem diuini iuris eſt, id in nullius bonis eſt: id verò quod humani iuris eſt, plerunq; in alicuius bonis eſt: poteſt autem & nullius in bonis eſſe. Nam res hæreditariæ antequã aliquis hæres exiſtat, nullius in bonis ſunt. Hæ autem res, quæ humani iuris ſunt, aut publicæ ſunt, aut priuatæ: quæ publicæ ſunt, nullius in bonis eſſe creduntur: ipſius enim vniuerſitatis eſſe creduntur: priuatæ autem ſunt, quæ ſingulorũ ſunt. Quædam præterea res corporales ſunt, quædã incorporales: Corporales hæ ſunt, quæ ſui natura tangi poſſunt, veluti fundus, homo, veſtis, aurum, argentum: & denique aliæ res innumerabiles. Incorporales ſunt, quæ tangi nõ poſſunt, quales ſunt eæ, quæ in iure cõſiſtunt: ſicut hæreditas, vſus, vſusfructus, obligationes quoquo modo contractæ. nec ad rẽ pertinet, quod in hæreditate res corporales cõtinentur. Nam & fructus, qui ex fundo percipiũtur corporales ſunt, & id quod ex aliqua obligatione nobis

debetur,

debetur, plerunque corporale eſt: veluti fundus, homo, pecuniæ. Nam ipſum ius ſucceſſionis, & ipſum ius vtendi, fruendi, & ipſum ius obligationis incorporale eſt. Eodem numero ſunt, & iura prędiorum vrbanorum & ruſticorum, quæ etiam ſeruitutes vocantur. *Paul. de rer. diuiſ.* Maffeus.

RERVM quædam naturali iure cõmunia ſunt omnium, quædam vniuerſitatis, quædam nullius, pleraque ſingulorum, quæ varijs ex cauſis cuique acquiruntur. Et quidem naturali iure cõmunia ſunt omnium iſta, aër & aqua profluens, & mare, & per hoc littora maris, lapilli & gemmę, & cætera quæ inuenimus in littore, naturali iure ſtatim noſtra fiunt. Nemo igitur ad littus maris accedere prohibetur piſcandi cauſa, dum tamē villis, & ædificijs, & monumentis abſtineat, quia non ſunt iuris gentium, ſicut id D. Pius piſcatorib. Formianis & Capenatis reſcripſit. Sed & flumina penè omnia, & portus publica ſunt. Riparum quoq; vſus publicus eſt iuregentium, ſicut ipſius fluminis: itaque nauem ad eas applicare, funes arboribus ibi natis religare, retia ſiccare, & ex mari deducere, & aliquod onus in his reponere, cuilibet liberũ eſt, ſicut ipſum flumen nauigare: ſed proprietas eorum eſt, quorũ prædijs adhærent, quales caſę, arbores quoq; in eiſdem natæ eorundem ſunt. In mari piſcantibus liberum eſt caſam in littore ponere in quam ſe recipiant. Vniuerſitatis ſunt, non ſingulorum, veluti quę in ciuitatibus ſunt, theatra, & ſtadia, & his ſimilia, & ſi qua alia ſunt communia ciuitatum. Sacræ autem res, & religioſæ, & ſanctæ, nullius in bonis ſunt. *Martian. tit. de rer. diuiſ.* Maff.

RES dictio monoſyllaba, viginti & amplius ſignificationes habet apud Iuriſconſultos.

1. RES apud Africanum ſignificat crimen, *l. edicto. §. qui rei capitalis. ff. de bon. poſſ.* vbi prætoris edicto bonorum poſſeſſio denegatur his, qui rei capitalis damnati ſunt. Atqui capitalis rei damnatus intelligitur is, cui pœna, mors, aut aquæ & ignis interdictio ſit addicta.

2. RES apud Vlp. denotat pœnam, *l. rei capitalis. ff. de pæn.* vbi rei capitalis damnatum accipere debemus eum, qui morte, exilióue coërcitus eſt, *& in l. ſed & ſi quis. ff. ſi quis cautionibus.*

3. RES id eſt, proprietas, *l. ſi in rem. ff. de rei vind.*

4. RES apud Paulum, dicitur ſubſtãtia, *l. pecuniæ. de verb. & rer. ſign.* vbi pecuniæ verbo rem ſignificari Proculus ait. Alciat. exponit rem, id eſt, ſubſtantiam.

5. RES apud Modeſt. ſignificat dominium, *l. rem in bonis. ff. de adquir. rer.* vbi rem in bonis noſtris intelligimur habere, quoties poſſidentes exceptionem, aut amittentes, ad eam recuperandam actionem habemus.

6. RES apud Vlp. id eſt cõtractus, vbi *in l. 1. ff. de reb. cred.* omnes contractus, qui mutua fide celebrantur, ſiue ſint nominati, ſiue anonymi & innominati, dicũtur res creditę.

7. RES apud Conſtantin. id eſt, ſtatus, *l. 1. & vnica de iure Reipubl. lib. C. 11.*

8. RES apud Gordianum, id eſt, diſciplina, *tit. de re militari. lib. C. 12.*

9. RES in tit. de verb. rer. ſign. dicitur id, quod non eſt dictio, neque verbum, ſed aliud à verbo ſeparatum.

10. RES apud Caium dicitur omne id, quod diſtinguitur à perſonis & actionibus, quia ius omne verſatur circa perſonas, res & actiones, *vt in l. 1. ff. de ſtatu hom.*

11. RES apud Modeſt. ſignificat mancipia, *in l. omnis in fin. de leg. 2.* vt quando teſtator legauit fundum, cum omnibus rebus, quæ ibi ſunt, videtur legaſſe ſeruos agriculturæ deſtinatos.

12. RES apud Caium *in l. mulieris, de verb. & rer. ſign.* tria deſignat, formam, materiam, & actionem, vbi res abeſſe videntur, quarum corpus manet: ſed vbi forma mutata eſt, plerunque in manus pretio plus eſt, quam in re, id eſt, materia. Rem habere videtur qui habet actionem ad eam recuperandam.

13. RES, id eſt, veritas apud Martia. *in l. 1. ff. ad l. Cornel. de falſ. §.* qui in rationibus tabulis, ceriſúe falſum fecerint aut rem, id eſt, veritatem amouerint, tanquam falſarij puniuntur.

14. RES, id eſt, bona, apud Vlp. *in l. ex facto. §. rerum autem. de hered. inſtit.* vt quando teſtator inſtituit hæredem vnum in rebus Italicis, alterum in rebus prouinciæ, videtur in omnibus ſuis bonis inſtituiſſe.

15. RES apud Paulum *in tit. de rer. diuiſ.* ſignificat non ſolum ea quæ ſunt in noſtro patrimonio, veluti pecunias, actiones, exceptiones, mobilia & immobilia bona, quæ fortunæ volubilis ludibrio ſubiacent, ſed & ea, quæ ſunt extra patrimonium: vt ſacras res, ſanctas, religioſas, quæ in nullius bonis ſunt, nec fiunt occupantis, liberos homines, iacentem hæreditatem, bona caduca & vacantia, ſeruitutes vrbanas, prædiales & ruſticas, quæ nec in bonis, nec extra bona cenſentur eſſe.

16. RES apud Iuſtinianum, ſonat idem quod conditio *vt in tit. de rei vxoriæ act.*

17. RES apud Rhetores denotat facta hominum, vt oratio conſiſtit in rebus & in verbis: res ad inuentionem ſpectant: verba diſpoſitionem, elocutionem, memoriam & pronunciationem ſuppeditant.

18. RES apud Auſonium tria ſignificat.

Imperium, litem, venerem, cur vna notet res?

19. RES apud Oratores vocatur euētus rei, & occaſio, vt apud Cicer. [E re nata ſumuntur argumenta.]

20. RES apud hiſtoricos dicitur acies, agmen, & exercitus. Liuius *lib. belli Punici 2.* [Hannibal equitatu præualebat, ſed res Romana peditatu ſuperior erat.]

21. RES apud Iureconſultos, appellatur negotium, materia, quæſtio. vti apud Paulum, *in tit. de pæn. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis.* [Aut amatorium poculum faciunt abſque dolo, quia mali exempli res eſt, humiliores in metallum damnantur.]

22. RES, id eſt, accuſatio, in tit. de cuſtod. & exhibit. reo. vbi Reos Imperator & Iureconſulti vocant eos, qui ſunt accuſati & cuſtodię traditi: Inde Reatus, id eſt, ſtatus, qualitas & conditio reorum, de quo ſtatu loquitur Modeſtinus, *l. ſi diutino tempore. ff. de pæn.* vbi Modeſtinus pœnam cenſet eſſe ſubleuandam illius, qui diutius fuit in reatu, id eſt, inter reos, ſiue in vinculis, ſiue in libera cuſtodia, ſpatio longi temporis relatus.

23. RES apud Martianum ſignificat æquum & bonum, *in l. 1. §. diuus. ad l. Cornel. de ſicar.* vbi ex re conſtituendum eſt, verum is qui percuſſit, citra animum occidendi ſit homicida, id eſt, ex æquo & bono ſtatuendum. *Has ſignificationes annotauit Taboëtius in ſuo topico militiæ for. & legal. diſcip. Huic adde Brechaum in l. rei appellatio. 5. & l. rei appellatione, 23. ff. de verb. & rer. ſign.*

RES abſolutè nominata, tota venit, *l. ſi defenſor. §. qui interrogatus. ff. de interrog. act.* Spieg.

RES igitur legata, proprietas quoque eius rei legata eſſe probabitur, & vſus, *l. ſpecies auri. cod. tit. de aur. & arg. lega. Brech. in l. rei appellat. ff. de verb. & rer. ſign.*

RES ad futurum, cauſa ad præteritum refertur, *l. 1. & ibi gloſ. ff. de cond. & turp. cauſ.* Sp.

RES abeſſe dicuntur, quarũ corpus manet, forma mutata & transfigurata. *Vide l. mulieris. de verb. ſign.* Eſſe verò dicitur, vbi perpetuò eſſe debet, non vbi eſt ad tempus. *Vide Bart. in l. ex facto. ff. de hered. inſtit.* Spieg.

RES & bona, quibus diſtent, indicant text. & gloſ. ſingulares, *iuxta Bart. in l. fin. ff. de vſufruct.*

RES certò ſciri dicitur ea, de qua habetur vehemens opinio in rebus, in quibus vera ſcientia difficilis eſt, *per gloſſam elegantem in l. Pomponius autem. §. rei perduellionis. de acquir. hered.* Spieg.

RES controuerſa dicitur, quam nos contentioſam vocamus, *teſte Budæo.* Et qua de re agitur, pro eo quod nunc dicimus, hoc de quo nunc quæſtio eſt, id eſt, quòd maximè iudicandum eſt. Græcè *τὸ κρινόμενον. Vide eundem in annot. prior. ad l. 2. de orig. iuris.* Spieg.

RES corporalis naturaliter per ſe inſpecta, certè nihil aliud præſtat, quàm quod tangi, & exteriore ſenſu ordinari poſſit: vt fundus, aurum, & cætera. Si verò exigatur ad rationem politicam animi cogitatione, tunc formulæ iuris concipiuntur: per quas res corporales ſic ordinãtur ad vſum humanum, vt nemini fiat iniuria. Et tales formulæ dicuntur res incorporales, quia ſubſtantiam non à corpore, ſed ab animo ducunt. Oldend. adfert ſimilitudinem ab homine, qui paruus eſt mundus, quid valet, inquit, corpus, quod tangi poteſt, niſi animi ratione ad honeſta officia tra-

cia trahatur? Eleganter ergo, inquit, ſicut homo corpus habet & animam: ita totum ius noſtrum cenſetur circa duas res verſari, videlicet corporales & incorporales. Quam neceſſariam conſiderationem Accurſius cum ſuis nunquam intellexit. Sp. *Adde hic Conn.lib.3.c.2.nu.9.*

RES datur, cum transfertur dominium: ſed traditur puro facto, vt cum equo traditur ſella, quod purũ factum eſt. Reſtituitur autem res commodata, depoſita, Impignorata, &c. *Vide Zaſ. Inſtit. de actiõ. §. ſic itaque diſcretis.*

RES dominicæ, id eſt, priuatæ principis, quæ eodem muniuntur priuilegio quo res fiſcales & ærarij, *C. ne rei dominicæ vel templ. vend. &c. Conn. lib. 3. cap. vlt. nu. 9.*

RES exigua, quæ accipienda ſit, exponit gloſſa magna, *in l. fin. C. ſi cert. pet.*

RES extare dicitur, penes quemcunque extet, licet non penes reum, *l. ſi æſtimatis. ff. ſol. matr.*

RES geri dicitur lite iam conteſtata, quum iudex reijci non poteſt, *l. nemo. C. de iuriſd. omn. iud.* Iulian. *in l. & quia eodem ff.* [Antequam, inquit, res geri cœperit.] Sp.

RES integra quæ nominetur, *l. 15. C. mandati.* tunc intelligitur, cum ſalua fide officij ſemel ſuſcepti, & ſine mandatoris & hæredũ eius pernicie recedi à mandato poteſt. *Conn. lib. 7 cap. 14. nu. 11.*

RES in nauem receptæ, quæ intelligendæ, Vlp. explicat *in princ. l. 3. naut. caup. ſtab.* Spieg.

RES iudicata finem accipit, ſententia finem imponit. Vnde hæc habet ſe per modum agentis, illa patientis: quia imponere finem, & quidam actiuum: accipere finem, ad paſſiua reſpicit. Proinde Zaſ. gloſ. *in princ. l. 1. de re ind.* lapſa, duraque, & frigida eſt, cum exponit. finem controuerſiarum accipit, id eſt, in ea finis eſt. Bart. motus iſta differẽtia, cenſuit, ſententiam eſſe rem iudicantem: & id quod iudicatur, eſſe rem iudicatam. Quod quidam Doctores haud malè improbant: quia ridiculum eſt dicere. quòd ſententia ſit res iudicans, id eſt, quæ iudicet: quoniam Iuriſconſultus dicit, iudicẽ pronunciare. Vnde verius & ſubtilius Zaſio videtur, quòd ſententia habet ſe per modum inſtrumenti, quo iudex pronunciat. Nam iudex pronunciat per ſententiam, tanquam inſtrumẽtum, ſicut faber vtitur malleo: malleus non ferit, ſed faber inſtrumento mallei. Sed res iudicata reſpicit ad cauſam materialem, nõ ad cauſam inſtrumentalem: quia res iudicata nihil aliud eſt, quàm finis litis: lis, controuerſia, fuerunt materia iudicandi. Nam Modeſt. Res iudicata eſt, inquit, quæ finem cõtrouerſiarum pronunciatione iudicis accepit: quod vel condemnatione, vel abſolutione contingit: *l. 1. de ſentent. & re ind.* Et Vlpian. indicat iudicis partes ſuſcipere nihil aliud eſſe, quam polliceri finem ſe ſententia ſua controuerſijs impoſiturum. Itaque Iuriſconſ. ſententiam nũcupant rem iudicatam ab effectu, ſeu fine. Quorſum enim pertinet ſententia iudicialis? Certè ad hoc, inquit Old. vt res controuerſa per eam iudicetur. Quorſum rurſus res iudicata? Ad pacem & tranquillitatem, ſine qua periclitatur reſpubl. Bart. reiecto Accurſi commento, dicit ſententiam eſſe actũ ſeu formulam iudicandi: rem verò iudicatam eſſe eam, in quá tale iudiciũ exercetur. Vnde ſunt duo tituli diſtincti, de ſent. & interloc. omn. iud. & de re iudicata. Sępè tamen promiſcuè alterum accipitur pro altero. Sp.

RES mea eſt propria, cuius habeo actionem, *l. qui actionem. ff. de reg. iur. l. 1. §. biduum. verſ. in propria. ff. quando appellat. ſit.* Spieg.

RES militaris, teſte Valturio, *cap. 2.* eſt ciuilis quædam pars, facultaſque honoratiſſima, ad reliquas ciuilis potentiæ partes tuendo cõtinendas, ſecundum naturam maximè neceſſaria, legitimeque ad hoc ipſum varijs diuerſorum temporum exemplis electione ac ſacramento adacta. *Extat tit. ff. de re milit. lib. 49.* Oldend. noſter *in Reſtaurat. Politiæ cap. 2.* rectè admonuit Pompon. *in §. populo deinde aucto. l. 2. de orig. iur.* animaduertendum eſſe, quanta olim ſolicitudine ſub ipſo ſtatim initio imperij res militaris fuerit ordinata. Primum, quàm magna deliberatione ſuſcipiendum bellum eſſet, tãtum illud quod naturali defenſione poſſet iuſtificari aduerſus finitimorum atrocem iniuriam: deinde ne à quibuſuis temerè cõſcriberetur miles, eſſentque ad hæc deſignati magiſtratus, qui ordinaria poteſtate atque diligentia rem tãtam ex animi iudicio rectè conficerent: poſtremò, vt vnuſquiſque intelligeret, nemini conceſſum eſſe belli gerendi poteſtatem ſine autoritate publica, quæ nihil aliud, quàm totius imperij ſalutẽ reſpiceret. Old.

RES mulieris, dos intelligitur, *l. quod dicitur. §. fin. de impenſ. in res dotal. fact.* Spieg.

RES nobis cedi dicitur, quãdo nobis obligatio ad rem oritur, *l. cedere diem. ff. de verb. ſign.*

RES pro hæreditate, vt cum dicimus bonorum poſſeſſionem aliam eſſe cum re, ſi is qui accepit, cum effectu bona retineat: ſine re, cum alius iure ciuili euincere hæreditatem poteſt: veluti ſi ſuus hæres inteſtato ſit, *vt ait Vlpian. cap. Inſtit. 28. & ſic accipienda. l. 1. §. pen. ff. ſi tab. teſt. null. l. poſthumus, 12. ff. de iniuſt. teſt.* Hot.

RES, pro lite, vt cum dicimus Res comperendinata: id eſt, inquit Feſtus, iudicium in tertium diem conſtitutum, vnde illud Ciceronis contra Iuriſcon *in orat. Muren.* [Hoc homines, tam ingenioſos ſtatuere non potuiſſe, vtrũ rem an litem dici oporteat.] Et in formulis, *vt Varro in 6. de lingua ſcribit*: [Quam rem ſiue litem dicere oportet.] Hinc illud Vlpiani *in l. 8. §. 1. ff. de inoffic. teſtam.* [Si quis poſt rem inofficioſi ordinatam litem dereliquerit, poſtea non audietur.] Hot. Hinc

RES, pro veritate. *vti apud Terent. in l. quoties. ff. de iure iur. l. 1. §. qui in rationib. ad l. Corn. de falſ.*

RESPVBLICA, quaſi populica. Ius enim Imperij Romani ad populum pertinebat, donec per legem Regiam populus in Auguſtum Cæſarem ius omne tranſtulit. *l. 1. de const. princip. Alc. de verb. ſign.* Nunc autem dicitur etiam cuiuſcunque municipij, *per text. & gloſ. in l. procuratores. C. de decurion. lib. 10.* Spieg.

RES in nullius bonis dicitur multipliciter: Primò per naturam. vt feræ ſylueſtres. *§. feræ. Inſtit. de rer. diuiſ.* Item facto hominis, vt res pro derelicto habita. *Inſtit. eod. §. pen.* Item propter reuerentiam, vt res ſacræ. *Inſtit. eod. §. nullius.* Item caſu, hoc eſt, euentu, vt hæreditas iacens, *l. vacantium, C. de bon. vacant. lib. 10.* Item tempore, vel temporis diuturnitate, vt theſauri, qui inuenienti conceduntur, cum ſuo tamen modo, *de quo Inſtit. eod. §. theſauros.* Sp.

RES Romanæ, id eſt, imperium dicitur Iuſtiniano. *§. iuris præcepta. Inſtit. de iuſt. & iure.* Sicut & Virgil. dixit.

Poſtquam res Aſiæ, Priamique euertere gentem. & ibid.

Res Agamemnonias victriciaque arma ſecutum.

Aldobrandinus.

RES ſacras appellamus eas, quæ non temerè, nec per quoſlibet, nec quibuſlibet, ſed ſelectis verbis, autoritate publica, & ritu quodam ſingulari adhibito, olim per gentiles illorum aberrantis reipublicæ Deorum Pontifices, aut etiam per Principem ipſum põtificatu maximo decoratum, nunc autem per religionis noſtræ Antiſtites Deo conſecratæ ſunt, *in auth. vt nul. fabric. orat. dom. col. 5. & in auth. de eccleſ. tit. §. ſi quis autem voluerit. & §. ſi quis ædificationem. col. 9.* Huius generis ædes ſacræ, aut alia loca ſunt, quæ ſiue in agro, ſiue in ciuitate, publicè Deo dedicata ſunt. *l. ſacra. ff. de rer. diuiſ.* In hoc etiam genere computantur & anathemata, ſacra donaria, vaſa, veſtes, quæ ſuis etiam cerimonijs plerunque magnis, arcaniſque, diuinæ ſunt religionis miniſterio deputata: atque vt vno verbo dicamus, quidquid olim fuit, quod deorum haberetur: hodiè quidquid ritè Deo opt. max. dedicatum eſt, id omne diuini iuris eſſe in tantum exiſtimatur, vt vna vel altera dũtaxat excepta cauſa, nec alienari, imò nec obligari ea, vel in pign. aut hypothecam trahi, conceſſum ſit. *Ex Continuatio.* Sp.

RES ſanctæ, adfines ſunt ſacris religioſiſque rebus. nam & hæ quodam modo diuini iuris ſunt, proindeque in nullius patrimonio eſſe iudicantur. Cuius generis ſunt, muri & portæ, non vrbis Romæ, ſed etiam reliquarũ ciuitatum ac municipiorum, *l. ſanctum. §. vlt. & l. ſacra. §. muros. l. vlt. ff. de rer. diuiſ. & l. mortuorum. C. de relig. & ſump. fun.* Huc quoque pertinent, quæ infrà *in dictione ſanctũ.* annotauimus. Sp.

RES ſuo marte decurrere, hoc eſt, ſuo ordine peragi debere, *l. 1. C. ne lic. potent.* Spieg.

RES tempore ſi peritura ſit, hoc eſt, ſi dilatio actionem ſit perемptura. *Vlp. in l. 1. ff. de ferijs.* Spieg.

RES tradita retradatur, *l. metum autem. §. ex hoc edicto. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

RES tradita dicitur, quæ retineri poteſt, *l. concubina. §. ſi hæres. ff. de leg. 3.* Spieg.

RES ex vſu conſumi dicuntur, quarum nullus vſus eſſe poteſt, niſi omnino abſumátur & pereant, vt ea quæ edendo ſunt, & item pecunia numerata. Nam hæc cum expenditur, pro cõſumpta habetur quantum ad eos quorũ erat, vt ijs occidiſſe, & prorſus perijſſe, nec iam in rerum natura exiſtere dicatur: *Conn. lib. 7. cap. 3. num. 4.*

RES vxoria dicitur quæ vxoris eſt, vt dos: quæ quemadmodum ſcribit Imp. *in l. pen. C. de iure dot.* & ab initio vxoris fuit, & naturaliter in eius dominio permanet. non enim quod legum ſubtilitate tranſitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas deleta vel confuſa eſt. Hot.

RESCINDERE, per tranſlationem, pro abrogare. notus tit. de reſcind. vend. & nota actio reſciſſoria. *de qua in l. in honorarijs. §. ſed cum reſciſſa. ff. de act. & oblig.* Sp.

RESCINDI ſuperius iudicium dicitur, cum in ſubſidium creditor peculiaris ſerui aduerſus venditorem admittitur, quatenus ſeruare ab emptore non potuit, *l. quoties. §. ſi creditor. ff. de pecul.*

RESCISSIO apud Vlpian. *in l. 3. §. ſi emancipatus. ff. de bon. poſſeſſ. contr. tabul.* non eſt accipienda pro auiti teſtamenti reſciſſione, vt Accurſius ſentit: aut patriæ poteſtatis, vt Hugolinus interpretatur: ſed pro reſciſſione emancipationis, ſeu capitis diminutionis, *vt rectiſſimè tradit Alciat. libr. Parerg. 4. cap. 22.* Sp.

RESCISSIO, præciſè pro reſciſſio matrimonij, quum ſcilicet prætor matrimonium in danda poſſeſſione pro nihilo ducens, tacitè illud reſcindit, & quantum ad ius impetrandæ poſſeſſionis pertinet, extinguit. Vlpianus *l. 3. §. 5. ff. de bono. poſſeſſ. contr.* [Si emancipatus filius vxore non ex voluntate patris ducta filium fuerit ſortitus, dein nepos patre iam mortuo ad bonorum poſſeſſionem aui velit venire, admittendus eſt ad eam. non enim per reſciſſionem is qui filius iuſtus eſt, efficietur non filius: quum reſciſſio, quo magis admittatur, non quo minus, adhibeatur.] Senſus eſt, Non ſi filius à patre exhæredari potuit, idcirco nepos aduerſus aui tabulas petere bonorum poſſeſſionem non poteſt. nam Prætor cauſam propter quam exhæredari filius potuit, nimirum turpe illud matrimonium reſcindit, & quantum in ſe eſt extinguit. nec enim minus in hoc nepote merita nepotis, quam patris eius delicta perpendit, vt continuò Vlpianus ſubiecit. Non ignoramus tamen aliter alijs placuiſſe: ſed doctioribus iudicium relinquimus. Hot.

RESCISSIONIS iudicium eſt, quod prætor aduerſus stricti iuris regulas quadam ex æquitate concedit: vt cum vſucapionem reſcindit, *§. rurſus. Inſtitut. de action.* vt cum rei traditionem in fraudem creditorum factam pro irrita habet. *§. item ſi quis in fraudem. eodem tit.* Sp.

RESCISSORIA actio: *vide actio reſciſſoria.*

RESCRIBERE dicebantur debitores, cum pecuniam reddebant: ſcribere aut dictare creditores, cum credebant. Horat. *ſatyr. lib. 2.*

Putidum multo cerebrum eſt (mihi crede) Periſti
Dictantis, quod tu nunquam reſcribere poſſis. & ibid.
Scribe decem Neuio: non eſt ſatis, adde cicutæ.

Moris fuit, vt creditores in argẽtariorum, apud quos ſuas pecunias collocarant, tabulis expenſum alieni ferrent, & argentario id nomen dictarent. Debitores autẽ cum eam pecuniam reddidiſſent, eidem argentario, vt nomen expungeret, & pecuniam in acceptum referret, dictabant. Donat. *in Phormion.* Reſcribi, inquit, eſt reddi, ſeu per menſæ ſcripturam dari. Quoniam ad numerationem pecuniæ antecedit ſcriptura, Reſcribere dicebant, pro Renumerare per ſcripturam, id eſt, de menſæ ſcriptura dari. Vnde hodie additur chirographis, [Domo ex arca ſua:] vel, [Ex menſæ ſcriptura.] *Vide tranſcribo: & Seruij locum in 7. Aeneidos.*

RESCRIBERE dicebantur Iuriſconſulti, cum ſua reſponſa conſulentibus ſcripta reddebant. Sic *in l. ex contractu*
44 *ff. de re iudic.* reſcripſit, pro reſpondit.

RESCRIBERE & princeps dicitur ad epiſtolas, vt Subſcribere libellis. ſed tamen etiã Reſcribere ad libellos dicitur, *l. 23. ff. de vſufr. leg. l. 4. ff. de appell. recip. l. 17. ff. de iur. patr. l. 40. §. hac ſenatuſconſu t. ff. de leg. 1.* Sic & Reſcribere principes ad literas præſidis & libellum rei ſolent, *l. 6. §. quid tamen. ff. de rupto.* Vnde

RESCRIPTIONES vocabantur, quibus princeps negotia ad præſides prouinciæ remittebat, *l. ſæpe, 8. & l. generaliter. 9. ff. de offic. præſid.* Et

RESCRIPTA principum dicuntur, quibus illi vel ad libellos præſentium, vel ad magiſtratuum abſentium conſultationes quid ſibi de ea re fieri placeret, reſpondent, *vt l. ſed ad, 19. §. 9. ff. loc. l. diui fratres, 17. ff. de iur. patr.* Hot.

RESCRIPTVM, ſignificare videtur id genus, quo Imperatores, aut ſummi Pontifices, cõſulentibus eos reſpondent, cuiuſmodi ſunt, quas Decretales vocant. Vlpia. *l. 1. de appellat.* [Quæſitum eſt, an aduerſus reſcriptum principis prouocari poſſit, ſi fortè Præſes prouinciæ, vel quis alius cõſuluerit, & ad conſultationem eius fuerit reſcriptum] Idem *de ſepulch. viol.* [Sic enim reſcripto Imper. Antonini cauetur.] Idem *ibid.* [Generalia enim ſunt reſcripta, & oportet ſtatuta imperialia in omni valere.] *Vide Bart. in l. beneficium. ff. de conſtit. princ. & l. præſcriptione. ac l. fin. C. ſi cont. ius vel vtilit. publ.* Accurſ. *in §. vlt. l. prætor ait. ff. de edend.* falsò legit & interpretatur reſcriptum, hoc eſt, decretum iudicis: quaſi huic loco talis interpretatio accõmodetur vllo pacto, nec aliquid referat inter reſcriptũ & ſimplex decretum, vt vel hinc certò videas Florentinum illum hominẽ dixiſſe quicquid in buccam veniret. Sp. Breuiter autem dicas quod reſcriptum eſt ſtatutum principis, quo præcipitur, aut prohibetur aliquid motu proprio, vel interpellatione alicuius per epiſtolam facta, aliàs ſine pœna, aliàs cum pœna quod mandatum pœnale vocant, *l. 1. ff. de conſtit. princ. l. 1. C. de mand. princ.* Old.

RESERO, & Claudo, contraria, *gloſſ. in l. ſi teſtamentum. ff. de teſtam.*

RESIDVA, ſunt pecuniæ publicæ, quæ apud aliquem ex locatione, conductione, emptione, alimentaria ratione, ex ſumma quam accepit aliáve qua cauſa reſederunt, *l. 4. §. lege Iulia. ff. ad l. Iuliam pecu.* Ea verò pecunia quam quis cùm prouincia abiret apud ſe eſſe ad ærarium profeſſus, retinuit, ante annum reſidua non eſt, quia eam priuatus fiſco debeat, *l. 9. §. vlt. ff. eod. tit.* Crimẽ hoc lege Iulia vindicatur, quæ inde de reſiduis vocatur. Sic & apud Liuiũ *lib. 3. belli Maced.* verbum hoc exaudiendum eſt, [Omnibus, ait, reſiduis pecunijs exactis tributo priuatis remiſſo.] Cicero *a. oratio. de Leg. Agrar.* [Quid relatum quid reſiduum ſit.] Idem *pro Cluentio Auito* [Nuper apud C. Orchinium collegam meũ locus à iudicibus, Fauſto, Syllæ de pecunijs reſiduis nõ eſt conſtitutus.] Briſſ. Vnde hoc iudicium, quãtumuis publicum ſit, magis tamen pecuniarium eſt, quam criminale. Nam & reſiduæ pecuniæ actio appellatur, *l. cum eo autem. ff. de public. iud.* non autem accuſatio. Sanè hæc eadem alibi in iure ciuili appellari videntur Reliqua. *l. Lucius. ff. de admin. tut. l. creditor. de ſolut. l. reſcripto. §. ſed eos. ff. de mun. & hon.*

RESIDVVM, teſte Alc. propriè de quacunque reſtante parte intelligitur. quandoque tamen totum, quandoque nihil inducit, *l. 2. C. de hered. inſtit. Conn. lib. 10. cap. 7. nu. 3.*

RESIPISCERE, eſt ex temporario furore in priſtinũ ſenſum redire. Liu. *lib. 24.* [Si quis reſipiſcat, & antiquam ſanitatem recipiat.] *l. ex facto. de vulg. & pupil.* Briſſ.

RESISTITVR, imperſonale, pro remedium adfertur, contrauenitur, occurritur: vt iudici iniuſtè procedenti. *Qua de re fuſius Panorm. in cap. cum cauſam quæ. & in cap. ſuper quorum. §. quia nemo. in c. quia ex literis. de offic. delegat.* Sp.

RESOLVTVM teſtamentum, *l. cum duob. C. de inoff. teſtam.*

RESPECTVS apud Canoniſtas frequens pro ratione, qua ad aliquid agendum mouemur.

RESPONDERE ad tempus, vel ad diem, dicitur, qui in mora non eſt. & reſpondere ad nomina, quod vulgo dicitur, in iure cõparere. Non reſpondere eſt, vt nunc loquuntur, in iure deficere. Bud. Qui ad interrogata non reſpondet, nec reſpondiſſe cenſetur, *l. 1. de verb. oblig. & l. de ætate. §. qui tacuit. de interrog. act. & ibid.* Bart.

RESPONDERE ad delectum quid ſit, docet Duaren. *lib. 1. diſput. anniuerſ. cap. 4.*

RESPONSA prudentum, interpretationes iuris ſunt. Et qui eo funguntur officio, Iureconſulti vocantur, vt fuere Capito, Labeo, Maſſurius, Nerua, & cæteri plures. *Aymar. lib. 5. Inſtit. iur. ciuil. Vide ſuprà, Edicta.* Spieg.

Restagnare, redundare, aquam non continere *l.1. §.ſed & apud Seruij auditores ff.de aqu. pluui.*

Restaurari totam debere litem, apud Modeſtin.*l. etiam. §.1.de minor.* Erſtatten Eſt & labeſcentia fœliciter reparare, priſtinæque tum puritati, tum vigori reſtituere. Noſter Old. minimè ad ſomnia nugamentaque ſcribenda natus, imò, vt res ipſa manifeſtat, à Deo miſſus, vt quod Eraſmus pro bonarum artium ſtudio repurgando præſtitit, ipſe quoque Olden. in noſtra iuriſprudentia rectè tradenda efficeret: cuius ſtudium quantum aliquot ab annis corruptum ſit, vel ex Hiſpanorum doctiſſimo Ioann. Ludouico Viue cognoſcere licet. Si quis id negat, niſi non ſit communi ſenſu præditus, inter perditiſſimos nebulones eſt habendus. Profectò qui nunc temporis conſultant de reſtauranda religione in Imperio Germanico, his ſimul etiam monitore fideliſſimo Old. cogitandum eſt de reſtaurando iuris ſtudio, hoc eſt, de introducenda vera & ſimplici iuris profeſſione, per quam iuuentus ad publicas functiones quandoq; in foro ſuſcipiendas conſtanter erudiatur, abolitis commentatorum opinionibus, barbariæ, periſſologiæ, formularum atque alijs id genus impoſturis. Sp.

Resticulus, paruus reſtis. *Vlpianus l.5.§.vlt.ff.de his qui deiec.vel effud.* [Si amphora ex reſticulo ſuſpenſa decidiſſet.] Legitur tamen Reticulo. Hotoman.

Restipulari, eſt ab eo cui quid antè à nobis ſtipulanti promiſimus, viciſſim aliquid ſtipulari. Cicer. *pro Comœdo.* [Cur igitur decidit, & non reſtipulatur neminem amplius petiturum?] Loquitur de Flauio, à quo Roſcius tranſactionis nomine fundum ſtipulatus erat. quærit igitur ſi totius ſocietatis nomine fundum Roſcius ſtipulatus eſt, quid ita Flauius reſtipulatus non eſt, amplius eo nomine neminē petiturum? Item [Recita iſtam reſtipulationem clarius. quid enim ſtipulatio clamat? Quid hic porrò nunc reſtipulatur, quod iampridem ipſe exegit] Loquitur de Roſcio, qui ſtipulatur iam à Fannio partem exactionis futuræ dimidiam, cū antea eidem ſtipulanti certam pecuniæ ſummam pro ſuſcepta in Flauio perſequendo moleſtia & opera, ſpopondiſſet. Stipulator igitur antea fuerat Fannius, reſtipulator poſtea Roſcius: quemadmodum promiſſor antea Roſcius, nūc promiſſor Fannius. vt facilè appareat aliud à Cicerone repromiſſionem, aliud reſtipulationem appellari, quod vix aſcribendum huic operi putaſſem, niſi Franciſ. Connan. *lib.6. cap.1.* miram in ea re hallucinationē animaduertiſſem, cùm tamē *in l.damni,43.§.ff.de damn.infect.* Alfenus apertiſſimè reſtipulandi verbo & in re ſit vſus. Hotomann. Alij viri docti tradunt, ſtipulari verbum proprium eſſe eius qui pecuniam collocat, reſtipulari verò eius qui accipit. Alij econtrariò reſtipulari idem eſſe quod repromittere. *Connanus di. Bo loco.*

Restituere, eſt retrò ſtatuere, id eſt, in eum caſum rem conſtituere, in quem fuiſſet, ſi nihil aduerſus quod facienda eſſet reſtitutio, eueniſſet. *Alciat.de verb.ſignif.& Brechaeus l.plus eſt.ff.eodem.* Eſt etiam poſſeſſorem facere, fructus reddere. Donato autore, propriè reſtituuntur volentes, cupientesque. vt ciuis patriæ. Spieg.

Restituere autem, eſt verbum generalius quàm Exhibere, *vt videre eſt in l. ſtipulatur.de vſuris. Alex. in l.ex diuerſo.§.1.ff.de rei vend.l. in condemnatione.§.1.de Reg.iur.ff. Alciat. in l.cum fundus, de rebus credit.ſi certum pet.*

Restituere etiam idem quod ἀποδίδωμι id eſt, reddere ſignificat. Quod ipſum reddere, eſt veluti ſimilem efficere, vt cum dicimus, reddi parētum ſimilitudines poſt plures partus. Plin. *lib.7.natur.hiſtor.cap.12.* [Suræ quidem (inquit) proconſulis etiam rictum in loquendo, contractionemque linguæ & ſermonis tumultum, non imaginem modò, piſcator quidam in Sicilia reddidit.] Item & reſtituere domum, pro reficere & reparare: & natalibus & priſtinæ integritati reſtituere: & multa alia vide apud Brechæum, *in l. verbum reddendi, tit.de verb.& rer.ſig.*

Restituere is intelligitur, qui ſimul rem & cauſam actori reddit, quā is habiturus eſſet, ſi ſtatim iudicij accepti tempore res ei reddita fuiſſet, id eſt, vſucapionis cauſam, & fructuū, & quodcunq; aliud quod habiturus eſſet actor, ſi controuerſia ei facta non eſſet. *l.35.l.75.ff. de verb.ſignif.l.20.ff.de rei vindic.* Briſſ.

Restituere tutelam curationemque pro tutelæ & curationis geſtæ adminiſtrationis rationes reddere. *l. 32. ff. de minorib.l.21.§.vlt.ff. de alim. leg.* Briſſ.

Restitui etiam dicuntur, qui in bona, dignitates, & ciuitatem reſtituuntur, veluti deportati, aut aliàs damnati. *Rub. de ſenten. paſſ. & reſtitut.C.l.59. & l.104. ff. de condit. & demonſt.l.1. §.deinde adijcit. ff. de poſtul.l.6.§.penult.ff. de iniuſto rup.* Briſſ.

In integrum etiam reſtitui dicuntur cauſæ, de quibus ex integro cognoſcitur. *l.3.§.diuus. ff. de iure fiſc.l.33.& l.35.ff.de re iud.* Briſſ.

Restituit ergo non qui ſolùm corpus, ſed etiam qui omnem rem conditionemque reddita cauſa præſtat, & tota reſtitutio iuris interpretatio eſt. *l. vlt. §. vlt. ff. de verb. ſignif.* Quo fit, vt longe plus ſit in reſtitutione, quàm in exhibitione, cùm ad exhibitionem præſentiam corporis præbere ſufficiat: at reſtitutionem verò poſſeſſorem facere, & fructus reddere, & cauſam omnem præſtare oporteat. *l.22.ff. de verb.ſig.* Proinde hæc verba ſtipulationis [Eam rem rectè reſtitui] fructus continere minime ambiguum eſt. *l. 73.ff. de verb.ſig.* Et qui rem reſtitui iubet, etiam de fructibus cōdemnationem facere debet. *l.36.§.1 ff.de rei vind.* Sed & cùm verbum, Reſtituas, in lege inuenitur, & ſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt, tamen etiam ſunt reſtituendi. *l.134.§.1.ff. de diuerſ. reg.* Ex quo efficit Vlp. in Paulianam actionem fructus venire, propterea quòd verbum, [reſtituas,] quo Prætor in eam rem vſus eſt, plenam habet ſignificationem, vt etiam fructus reſtituantur. *l.38.§. in Fabiana.ff. de vſur. l.1.ff. quæ in fraud.credit.* Inde adeò cùm Prætor iubet vti opus factum reſtituatur, etiam damnum datum actor conſequi debet. cùm verbo reſtitutionis omnis vtilitas actoris contineatur. *l.81.ff. de verb.ſignif.* Simili modo cum deiectum ab vſufructu in eandem cauſam Prætor reſtitui iubet, ſic interpretamur, in qua futurus eſſet ſi deiectus nō eſſet, vt ſi tempore interim finitus vſus fructus fuerit, nihilominus cogatur reſtituere, id eſt, vſum fructum iterum conſtituere. *l.9.§.vlt.ff.de vi & vi armata.* Aut ſi poſtquam deiectus eſt, capite minutus vel mortuus fructuarius fuerit, præterita cauſſa, præteritumque damnum ſarciatur. *l.3.§.vlt.eo.tit.* Briſſ.

Enimuerò interdicto, Ne quid in loco publico, quo Prætor iubet quod in loco publico factum erit reſtitui, reſtituere in priſtinum ſtatum reducere eſt, quod fit, ſiue quis tollat quod factum eſt, ſiue reponat id quod ſublatum eſt. *l.2.§.prætor ait.& §.reſtituas.ff. ne quid in loco publ.* Reſtituere in integrum, eſt in priorem ſtatum reponere lapſos, captos fraudatosque vel per imbecillitatem ætatis, vel per abſentiam, vel per metum, aut calliditatem aduerſarij vel per ſtatus mutationem. *l.1.ff.de in integ.reſt.* Briſſ.

Vnde reſtitutorium, pro iudicio reſtitutorio & cognitione prætoria de reſtitutione facienda. *l.7.ff. quod falſo tut. l.39.ff.de euictionibus.*

Restitutoria actio, quæ in veterem debitorem reſtituitur, muliere, quæ pro eo obligationem ſuſceperat, nexu obligationis liberata. *l.8. §. Marcellus. & §. ſi mulieri. ff. ad ad Velleia.l.8.C.eod.tit.* Briſſ.

Restitutoria interdicta appellantur, quib. Prætor reſtitui aliquid iubet. *l.1.§.interdictum.& l.2. ff. de interdict. §.reſtitutoria, Inſt.eod.tit.l.1.ff. de aqua cottid.* Qualia ſunt, Quorum bonorum, Quod legatorum, Vnde vi. *l.1.§.1.ff.quor.bonor. l.1.ff.quod legator.* & illud, quod de via publica proponitur *in l.2.§.ait prætor. & §.hoc interdictum.ff. ne quid in loco publ.* Et quod precario. *l.2.§.1.ff. de precar.* & poſterius interdictum de cloacis. *l.1.§.1.& §.vlt.ff. de cloac.* Item illud quod proponitur in l.vn.§.deinde.cum.§.ſeq.ff.de fluminib. Briſſ.

Resuscitari dicitur legatum quod alicui perijt, *l.27.ff. de adim. leg.* ſic & Reſuſcitari dicuntur obligationes, id eſt, reſtitui, *l.29.§.vlt.ff.de iure fiſci.* & ſecundæ tabulæ, *l.38.§.1.ff. de vulg.& pup.* Briſſ.

Retaliare. *Vide, Talio.* Erat autem Retaliare Gelliana dictio, ſignificans talione hominem repercutere, & inimico reponere. Epigrammaticus poeta iocosè dixit; Corrumpit ſine talione cœlebs. *Io. Bapt. in comment. epiſt. Sid. ad Apollinarem lib.5.*

Retentio, adſimulatur traditioni. *l. quædam mulier.2. reſponſ.l.eius rei. de rei vend. cum ſim. quæ fideliter citat Appellus in Methodo, c.3.* Porrò materiam retentionis tractat. Bart. communiter probatus, *in l.indebitum.§.ſi centum.ff.de condict. indebit.*

& in l. ſi non indultu. C. in quib. cauſ. pig. tacit. contrah. Spieg.

RETINERE poſſeſſionem animo poſſumus, adipiſci non poſſumus. *Paul. in l. qui vniuerſas. §. quod per colonum. ff. de acquir. poſ.*

RETINERI, hoc eſt, detineri & renouari non debent homines liberi inuiti *l. 3. ff. de liber. hom. exhib.*

RETIARIVS dici poteſt ille, qui iacit rete ad piſces capiẽdos: *vt patet in l. ſi in ſtum. ff. de act. empt.* & ideo ſunt qui apud Paul. *in l. qui retiario. tit. de pignor. act.* putent Retiarium & Rete vbique legendum. Sic etiam Retiarius dictus eſt alter ex gladiatoribus, qui fugientem, vel fugam ſimulantem ſequeretur, vt rete immitteret, quod pugnæ genus primùm à Pittaco Mityleno, vno ex ſeptem ſapientibus, inſtitutum eſt. de quo Valerius Maxim. in 1. & Feſtus [Retiario (inquiens) pugnanti aduerſus mirmillonem cãtatur: Non te peto, piſcem peto, quid me fugis Galle?] Mihi tamen magis placet antiqua lectio, neque eſt quòd reformidemus, à rate ratiarium deducere: quia eodem modo à naui, nauicularius formatur. *vt apud Iureconſult. in l. 1. ff. quod cuiuſque vniu. nom. & in l. ſemper. in plurib. locis. ff. de iure immun.* non tamen vt de opifice intelligamus, prout ſenſit gloſſator; ſed de negotiatore. Poſſemus etiam mutato ſolum verb. Retiario, cætera retinere, hoc modo: [Qui retiario credidit, cum ad diem pecunia non ſolueretur, ratem in flumine, & reliqua.] & ſenſus Iureconſ. optimè iſtud permittit. Piſcatores enim communiter ratem habent: quod etiam innuit Scæuola *in l. periculi precium. ff. de naut. fœnor.* Cotta.

RETICVLVM *in l. 5. §. vlt. ff. de his qui deiecer. vel effud.* vbi amphoram ex reticulo (alias reſticolo vide Reſticulum) ſuſpenſam narrat. Plin. *lib. 31. c. 6.* [Item demiſſæ reticulis in mari concauæ è cera pilæ.] Briſſ.

RETICVLA *in l. 21. §. ornamentorum. ff. de auro arg.* quæ vulgò ſcofia dicimus, quæ in formam retis facta ad capillos cõtinendos capiti aptantur. Reticulũ Lexicon B. Germani vertit γόργαθον κεκρύφαλον. Et planè crocufantia reticulis iunguntur *in d. §. ornamentorum.* γόργαθον verò πλέγματι eſſe Pollux *lib. 7. cap. vlt. & lib. 10. c. 35.* docet. Iſidor. *lib. 20. Etymol. c. 30.* Reticulum, ait, eſt quod colligit comas: dictum ab eo quod retinet crines ne effundantur. Lamprid. *in Alexan.* [Matronas autem regias contentas eſſe debere vno reticulo atq; in auribus.] Vtitur & hoc verbo in hunc ſenſum Capitolinus *in Maximino.* Reticuli circa columnas *in l. 17. §. quæ tabulæ. ff. de actio. empt.* Reticulatum opus *apud Vitruu. lib. 2. cap. 8. & Plin. lib. 36. cap. 22.* Briſſ.

RETRACTARE, eſt, quod omiſeris repetere, & mutare, renouare, & recognoſcere. *l. 1. §. 1. ff. ne de ſtat. defunct. l. 2. de colluſ. deteg. l. 1. C. de ſ. nt. aduerſ. fiſc. lib. 10.* Item pro reuocare, *vt apud Vlp. in §. ſinal. l. non ſolum. ff. de procur.* Sp.

RETRACTVM Harmenopolus, Afflictus, & quidam alij, Ius προτιμήσεως vocant vulgò, den einſtandt ab eo nimirum quòd emptori vel lege, vel moribus gentis, aliquis in empta re præferri poſſit. Nam præferre Græcè eſt προτιμᾶν. Nec defuit qui προτιμησίαν vocaret, ex eo quod primus ad emendum eſſet, cui lege id conceſſum foret. Id enim dicimus πρῶτον ὠνεῖσθαι: ea figura qua Plinius Cæcilianus ad Traianum πρωτοπραξίαν dixit, priuilegium quo vnus aliquis ex pluribus creditoribus in exactione debiti ſui cæteris anteponitur. Cæterum non minus eſt Latina, quam apta, vt opinor vox Retractatus. Nam quamuis & apud Iabolenum, retractam venditionem, *l. ſi hominem de vſucap.* aliqui mutent, adiecta o litera, quaſi à retroagendo, & quod in fraudem libertas data retrahi debet, vt apud Iulium Paulum eſt *l. in fraudem. §. à debitore, de iur. fiſc.* non ita faciat ad id quod agimus: quis tamẽ reſcriptum illud Diuorum fratrum, vel mutare poſſit, vel ſequi dubitet: quo iubent, vt, ſicut à Papirio Iuſto relatum eſt, *l. fin. de adm. re. ad ci. per.* agros Reipub. quamuis à bonæ fidei emptoribus poſſeſſos, curator ciuitatis retrahat? Quid etiam, quod ea res omnis tam multiplex ac varia eſt, & in ſpecies tam multa recepta, vt omnino nomen aliquod, vel nouum fingendum, vel vetus quærendum illi fuerit? Et in quas tandem ſpecies (dicet aliquis) fuſus eſt hic de retractu locus? In primis hoc pene tranſlatitium eſt, vt ad fundum, qui maiorum fuit, ab aliquo, qui non è poſteris ſit, emptum: vt quiſq; vendentem per eum à quo is fundus profectus eſt, ſanguine & gradu contingit, ita retractus locum habeat. id eſt, vt quanti venditus eſt, tanti huius potius, quam emptori emptus ſit. Id autem affectioni videtur datum, quam plerique erga poſſeſſiones, vel auorum imaginibus notas, vel educatione ſui dilectas, habent: aut ſi quid aliud eſt tale. *l. lex quæ. C. de ad. tut.* Nec mirum: cum etiam minor adiectione victus in rebus, quæ maiorum eius fuerant, in integrum reſtitutionem ſperare poſſit, ſi quod ex licitatione acceſſit, & ipſe ad ſuum preciũ addat. *l. ſi in emptione. de minor.* Sũt alij apud quos idem in fundo communi ſit: nempe vt partem ab vno venditam, & ſocius tanti ſi velit habeat, quanti iam alij cui quam addicta eſt: ſiue res eos ad ſocietatem coniunxit, ſiue & conſenſus. Id autem ad tollendas contentiones, & difficultates, quę ferè [illegible] communione naſcuntur. *l. in re. de ſer. ver. l. qui æq. de reb. eorum.* haud malè excogitatum videtur, vnde & dictum eſt, neminem in communione ſtare cogendum *l. ſi non fortem. §. ſi centum. de cond. inde.* Nam vitio malignitatis humanæ, fermè negligi, quod plurium eſt, tanquam nullius ſit, ſolet: nec quicquam omnino ſe habere, niſi qui totum habeat, credit: denique & ſuam partem patitur corrumpi, dum curam & impenſam inuidet alienæ. *l. 2. C. quand. & quibus ex cauſ. quarta pars.* Sunt etiam, apud quos id & iure vicinitatis licet. Quod, ſiue ijs datum volumus, quib. auida & tenacitatis vitio, magno plerunque conſtans cupido eſt, agros iungere, & vno aſpectu intueri quantum terrarum ſibi aretur: ſiue tam peſtilens res viſa eſt maius vicinus, vt quamuis ab eo cauendi occaſione libenter vſi ſint: cum tamen humanæ cupiditates in cæcum & immenſum, etiam vltro ferãtur: ita non ſatis fuerat, nullum eis modum aut finem feciſſe, niſi etiam hanc auaritiæ & ambitioni viam munirent? Et vbi inſiſtet tandem, quem ſub moto & finibus pulſo, qui prius vicinus erat, & alius ſuper alium iam vicinus factus, immodica poſſidendi libidine in nouam emendi cogitationem mittet. Ad extremum, vt ſæpe confines agros interſit noſtra, vel pluris quam iuſta æſtimatione emptos habere, *vt tradit Terentius Clemens l. ſi cui fundus. de leg. 2.* me tamen iudice non tanti eſt [illegible] res, vt idcirco venditionis libertas velut iniecto freno & vinculo in arctum coanguſtetur. Namque & illud haud dubium eſt, quin timor & exſpectatio retractus, vt animos licitantium minuit, ita & precia poſſeſſionum infringat. Atq; adeò, ne affectionis quidem illius erga res maiorum ſat magna aut iuſta ratio eſt. Planè, quod iure ſocietatis contingit, etſi idipſum aliquid habet ex iniquo, cum tamen ad tollendas lites faciat, rem magni fauoris *l. quidam. ſi cert. pet.* non debuit in eo quod bonum & vtile in publicum viſum eſt, ideò, quod contra priuatos eſſet, non ſumma ratio eſſe. Sunt fortè & aliæ apud alios cauſæ, ex quibus retractus detur: ſed vna eſt omnibus fere natura, & ſumma communis. *Curtius. in conſ. lib. 2. cap. 15. tom. 1.*

RETRO dictio non ignotam ſignificationem habet. Refertur autem ad locum à tergo relictum. A Iureconſultis autem noſtris, etiam ad tempus iam exactum & præteritum trahitur. *l. ſi fundus. ff. de pign. l. quærebatur. ff. de pecul. caſtr. l. retro. ff. de captiu. l. ſeruum. §. 1. ff. de leg. 1. Curt. lib. in conſ. 3. c. 31. tom. 1.*

RETRO duci. Paul. *in l. ſeruitutes. §. ſtillicidium. ff. de ſeruit. vrb. præd.* [Ea de cauſa, inquit, retro quoq; duci poteſt ſtillicidium, quia in noſtro magis incipiet cadere, produci non poteſt.] *ff. de ſeru. vrb. præd.* Sp.

RETRO iuris ordine, pro eo qui hactenus obtinuit. *l. omnes indices. C. de lateri. lib. 10.*

RETRO obtinuit conſuetudo, id eſt, corroborata eſt. *apud Vlp. in l. ſi in aliquam. de offic. proconſ.* Sp.

RETRO principes. *C. de nouo C. componendo. ad initium.*

RETROVENDENDI pactum, der widerkauff/ablöſſe inter cætera pacta vulgatiſſimum eſt: Veluti cùm venditori ex conuentione conceditur ab emptore: quòd ſi ipſe vel hæres eius, voluerit quandocunque, aut intra certum tempus reſtituere precium, vt tum rem ſuam, quam vendidit, quaſi redemptam accipiat. Quo pacto in emptione & venditione redituũ quotidie vtimur. *l. 2. C. de pact. inter empt. & vend.* Hot.

RETRORSVM. Vlp. [Quia, inquit, retrorſum quanti plurimi fuit, inſpicitur.]

REVELARE, eſt id quod antè tectum fuit, retegere, aperire, palàm fieri: cuius tamen nullum exemplum reperiri quidam putant. *in l. vniuerſi. C. de vectig. & commiſſ.* Corrupte legitur in quibuſdam codicibus, Reuelant, pro reuehunt. Pro retecto & palàm facto, extat *in l. vnic. Cod. de his qui ſe defer. lib. 10.* Spieg.

REVERA, vice aduerbij eſt. Alijs duæ dictiones ſunt, Re-vera, quod vulgus de facto dicit. Sp.

REVERENDI (vt vtuntur vulgata voce) hoc eſt, quibus reuerentia & honor debetur, in ius ſine venia vocari non poſſunt. *Vide Zaſ. in l. generaliter. ff. de in ius voc.* debetur autem reuerentia maximè patribus & patronis, tam ſuperſtitibus, quàm defunctis. *l. apud Celſ. §. aduerſ. ff. de dol. except.* Spiegel.

REVERENTIA, honor quem tam verbis, quàm factis alicui exhibemus. Paulus [Vna eſt, inquit, omnibus parentibus ſeruanda reuerentia.] *l. parentes. de in ius voc.* Sp.

REVOCANDI domum ſuum ius dari. Vide Vlp. *l. 2. §. legatis. ff. vbi quis agere.* Sp.

REVOCARE domum eſt allegare & dicere ſe non poſſe compelli eo loco quo conuenitur ad litem ſuſcipiendam: ſed remitti ad locum in quo domicilium habet. ſich von dem gerichtsſtandt abheiſchen. Inde dicũt legatos qui Romam mittuntur, non debere conueniri ipſis inuitis: ſed habere ius reuocandi domum. *De hoc vide c. fin. de fo. comp.* Hot.

REVOCARE teſtes, quod Galli, teſte Budæo, recolere dicunt, apud Martianum *in l. diuus. de cuſtod. & exhib. reor.* Sp.

REVOCARI actio, id eſt, reſuſcitari, *l. 65. §. 1. ff. de legat. 2.* ſic & Reuocatur eidem. *l. 1. C. de abdit.* Briſſ.

REVOCATORIA actio, diuiditur in Paulianam, Fauianam, & Caluiſianam, *de quibus fuſius Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. Inſtit. de action.* Sp.

REVOCATORIA, diploma principis ſignificat, quo abſentem ad ſe reuocat *l. vlt. C. de dignitatib. lib. 11. l. 3. C. de ſilentia. lib. 12.* Iuſtin. Nou. 8. [illegible] Reuocatorias [illegible]. Briſſ.

REVOLVTO mantello, ex vulgari ſermone dixit Accur. *in l. Papinian. §. ſed neque impuberis. ff. de inoff. teſtam.* cum contrarijs exceptionib. quis aduerſus diuerſos vtitur: ab his ducta metaphora, qui, vt ſcenæ ſeruiant, mutant pallium. *Alc. lib. 4. de verb. ſignif.*

REVM facere in publicis iudicijs, eſt eius nomen ad magiſtratum cuius de ea re notio eſt, deferre, vt ei dies audiendæ accuſationi dicatur. *l. 3. ff. de accuſ.* Hinc Aſconius: [Quid eſt, inquit, Reum fieri, niſi apud Prætorem legibus interrogari? Quum enim in ius ventum eſſet, dicebat accuſator apud Prætorem reo, Aio te Siculos ſpoliaſſe. ſi tacuiſſet, lis ei æſtimabatur, vt victo: Si negaſſet, petebatur à magiſtratu dies inquirendorum eius criminum, & inſtituebatur accuſatio.] Hæc ille. Interea autem eius nomen in reorum album referebatur, vt cauſa ex ordine ageretur: dicebaturque in reos receptus vel relatus. Libellorum autem conceptio qualis fuerit, Paulus *in d. l. 3. ff. de accuſat.* demonſtrat.

REVS, à re quæ ab eo petitur, dictus: eſt qui defendit & propulſat actionem, vel accuſationem. Veteres reos appellabant, non eos modò qui arguuntur, ſed omnes quoque, quorum de re diſceptatur. *vt Cic. de Orat. atteſtatur.* Inde reus ſtipulandi & promittendi: hinc & Pomp. *l. 5. de verb. oblig.* [Conuentionales ſtipulationes ſunt, quæ ex conuentione reorum fiunt] reorum appellatione contrahentes intelligens. *Autor Alciat. c. 10. lib. 2. Pareg.* Frequentius eſt tamen, & magis vſitatum, vt debitores reorum nomine ſignificemus. quemadmodum & in publicis iudicijs eos qui accuſantur. Dicitur & reus voti is qui dijs in euentum conditionis promittit: at vbi conditio euenit, tum etiam damnatus eſt voti. *l. fideicom. §. ſi rem. de leg. 3. Alc. de ver. ſig.* Reus autem propriè conuenitur, non eius procurator. *l. 2. in princ. ff. de iureiur.* tametſi & ipſe aduerſarius dicatur *l. ſi ſine. §. pen. ff. de interrog. act. l. 1. C. de pæn. iud. qui malè iud.* Sp.

REVS, pro expromiſſore accipitur, *in l. 1. §. exceptiones. quar. rer. actio non dat.* Spieg.

REVS agitur, qui accuſatur: Reus peragitur, qui damnatur. Iuriſconſ. [Peregiſſe reum non aliàs quis videtur, niſi condemnauerit.] Spieg.

Inde Reus conſtitutus dicitur, qui ſe obligauit. *l. 14. §. Labeo. ff. quod met. cau.* Et einſdem pecuniæ Rei, qui eandem pecuniam promiſerunt. *l. 22. §. cùm tu. ff. de fideiuſſoribus. l. 84. §. qui Titium. ff. de leg. 1.* Duos autem reos promittendi facimus, ſi vtrumque interrogemus, & vterque reſpondeat eiuſdem pecuniæ nomine. *l. 3. & l. 6. ff. de duob. reis. & Inſtit. eod. tit.* Nec tantùm ſtipulatione, ſed & alijs contractib. duo rei fieri poſsũt: veluti ſi apud duos eadem res deponatur, duobuſve eadem res locetur, commodetur.

Interdum Reus expromiſſorem ſignificat, id eſt, eum qui alienam in ſe obligationem vel nouatione vel delegatione ſuſcepit. *l. 1. ff. ad Velleian. l. 1. §. exceptionem. ff. quar. rer. act. non dat. l. 104. & 112. ff. de verb. oblig. l. 9. §. omnis. ff. de pignor. act. l. 7. §. ſeruum pactionis. ff. de dolo. l. 22. §. ſi mulier. ff. ſolut. matri. l. 34. in fin. ff. de ſtatu lib. l. 11. ff. de nouat. l. vlt. in fi. ff. ſi cert. pet. l. 13. §. præterea. ff. de action. empt.* Briſſ.

REVS extraordinarius. *Lege, Extraord.* reus.

REVS facti, qui aliquod factum commiſit.

REVS fieri dicitur, qui criminis alicuius poſtulatus eſt: *l. 5. ff. de public. iud.* Briſſ.

REVS promittendi & ſtipulandi. Rei apud veteres dicuntur omnes, de quorũ re diſceptatur, *vt Cicero atteſtatur de Orat.* Reus autem ſtipulandi, & reus credendi, id eſt, cui debetur res, non quòd ei res credatur, ſed quia res credat, vel perinde ſit, ac ſi crederet. Reus verò promittendi eſt reus debẽdi, id eſt, qui rem ſibi creditam debet, eamque promittit ſoluere. Et nota, quòd reus actiuè, eſt reus ſtipulandi, ſed paſſiuè, eſt reus debendi, ſeu promittendi. *Hæc ex Egidio Perrino officiali à Ioſaio ſumpſimus.* Anch.

REVS ſatiſdandi, ab Vlpia. dicitur, qui ſatiſdato obligatus eſt, id eſt, fideiuſſore dato: Reus verò ſatis accipiendi, qui fideiuſſores accepit ob debitum. *in l. qui hominem. §. quidem. de ſolut.* Dici poteſt, quoties reus ſatiſdandi, reo ſatis accipiendi hæres extiterit, fideiuſſores liberari. Spieg.

REVS ſtipulandi is dicitur, qui ſtipulatur, id eſt, interrogat: & reus promittendi, is qui promittit. Plures verò habere reos, noſtra intereſt: & quomodo, tractat. *Bart. in l. liberationem. ff. de liber. leg.* Sp.

REX, nomen generis: Imperator, officij. Reges enim naſcuntur, Imperatores creantur. Io. Bapt. Caſtellion. Regem Boemiæ impropriè dici exiſtimat, quod competẽti prouincia careat. *c. ſchiſm. 6. quæſt. 3.* Attamen abundare eum refert, & verè quidem, ſtrenuis militibus, reditibusque præſtare pleriſque regibus qui pluribus ciuitatibus dominentur. *Citat Hoſt. in c. conſtitutus 2. de teſtib.* Rem Boemicam Carolus IIII. mirum in modum auxit, ſed exemplo maximè improbando, *vt ait Egnatius.* Rex autem, ſiue Cęſar Romanorum, vt quidam cordatus è noſtris dixit, eſt magni nominis vmbra: nimirum ſentiens, illi Romanę vrbis imperium nomine ſolo, at Pont. Max. fructum eſſe relictum. Tertullianus nomen regum, etiam Cæſaribus accommodat: & D. Hieronymus eum ſecutus. *Annotauit Rhenanus noſter.* Tyrannus autem eo differt à Rege, quòd hic ad ſubditi populi, ille ad proprium commodũ, rem curat & adminiſtrat. Ita Ariſtoteles, & qui eius doctrinam ſecuti ſunt Theologi, decreuêre. Quamuis antiquitus nonnulli pro tyranno Regem intelligebant: quorum exemplo. Virg. cecinit:

Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe tyranni.

Lege, Prouinciales. in fin. Sp.

REX, ſacrificulus erat Romanis, qui ſacrorum rex dictus, ſine imperio, ſolo nomine rex, ſacra quæ penes reges erant, obiret, ac cæremonijs præeſſet: quem creatum aut in locum decedentis ſuffectum, ſicut reliquos ſacerdotes inaugurari oportebat. *Alex. de Alex. geni. dier. lib. 3. cap. 27. De quo vide Liuium lib. 2. & Dionyſ. initio lib. 5.* Primum autem Regem ſacrificulum M. Papirium ex patritijs creatum ſcribit Dionyſ. Regis porrò vxor appellabatur Regina, quæ & ipſa aliquot ſacra facere ſolebat. *De qua Macrob. in lib. Satur.* Creabatur autem Rex ſacrorum comitijs centuriatis, *quemadmodum apud Gellium lib. 15. cap. 27. refert. Lælius Fœlix.*

R H.

RHABDVCHVS. *Vide, Lituus.*

RACHITAE nuncupantur à Gręcis malefica vi inſignes, quos leges, Principumque conſtitutiones perſequuntur.

RHADAMANTHEVM iudicium, prouerbio de incorruptè iudicantibus dictum. Rhadamanthus enim manium iudex, neque muneribus, neque gratia deflectitur, quo minus ſeuerè iudicet. *Cætera vide apud Eraſm. in Chiliad.* Sp.

RHADAMANTHI iuſiurandũ dicebatur, quod veriſſimum quidem eſſet, cæterùm nullum Deum aſciſſeret. Socra-

tes per canem & anſerem iurare conſueuit, ne quem Deorũ citaret: ſiue quòd non crederet vllos eſſe Deos, ſiue quòd nõ arbitraretur eſſe boni viri, Deos ſuorum negotiorum teſtes accerſere, *vt ait Eraſ. in huius adagij explanatione.* Sp.

RHAPSODIAE numerabantur olim inter Aromata, hoc eſt, feſtiuas & iucundas narrationes. Apud veteres poſt Homeridas ſic dictos, quòd per ſucceſſionem ab Homero genus ducentes, Homerica canebant: non iam ad Homerum genus ſuum referentes, Rhapſodi, hoc eſt, eiuſdem carminis decantatorij, ſcriptores vocati ſunt: quorum diuerſum eſt etymon apud autores. *Vide Picum in hymnum primum.* Sp.

RHAPSODIAS autem ſingulos Homeri libros appellari, [illegible], annotauit Anton. Aug. *li. emend. 4. c. 2.*

RHEDA, genus leuiculi currus, in quo geſtabantur nobiliores in villas ſuas. Vocabulum Gallicum Quintiliano, longa tamen vſurpatione, Latinum factum. Eo Iabolen. vſus eſt *locati, l. cùm in plures.* [An etiam, inquit, pro ipſa ſola rheda portorium daturus fuerit?] Spieg. Corraſ. autem *lib. 3. Miſcel. cap. 20.* Rhedam definit currum leuiculum, quo paſſim vſi fuerint omnes etiam abiectiſſimi, *autoritate Ciceronis 2. Philip.*

RHEDARIVS mulus, qui rhedam ducit: & ipſius rhedæ rector, Rhedarius. Rhedæ meritoriæ, vt muli meritorij, qui mercede locantur. Sp. Publicè namque Romæ inſtitutum fuit, vt ad portas vrbis, & per vias conſulares, ab vrbe Roma vndique in quaſcunque vrbes, Romanorumque prouincias ducentes, rhedæ eſſent, quas indigentes declarato precio, in promptu & paratas haberent. *Coraſ. prealleg. loco.*

RHEGIVM, Italiæ oppidum ad mare, contra Siciliam, meminit eius Iuriſconſ. Xenarchus apud Zenodotum, Sophronis, qui de menſibus ſcripſit, filius, in gratiam Dionyſij tyranni, taxauit Rheginenſes, vt ignauos in rebus bellicis, animique pauidi, quemadmodum teſtantur (vt refero Eraſ. noſter) Græcorum adagiorum collectanea. Eſt & alterum eius nominis oppidum, quod abſque aſpiratione ſcribitur, dictum Lepidi Regium, triumuiratus tempore ab eo conditum: non cuius meminit Frontinus & Volaterranus in Gallia togata, Spieg. *Adde Brech. l. nationem. §. continentes, tit. de verb. & rer. ſign.*

RHENI noſtri, cuius ortus eſt in monte Adula, qui hodie vulgò vocatur Vogel. Paulus *tit. de euictio.* his verbis meminit, [L. Titius in Germania trans Rhenum prædia emit, & partem precij intulit, cùm in reſiduam quantitatem hæres emptoris conueniretur, quæſtionem retulit, dicens: has poſſeſſiones ex præcepto principali partim diſtractas, partim veteranis in præmia aſſignatas.] Sp.

RHENONES, dicuntur pelles ferinæ ad vſum humanũ redactæ. Et Rhenones appellatæ, quod Rhenani populi hiſce peculiariter vtebantur. *Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Apollin. ad Aprum, lib. 4.*

RHODIAE leges, inquit Gratianus *in decretis Pontif.* naualium commerciorum à ciuitate Rhodo cognominatæ ſunt. Erat enim ciuitas Rhodienſis olim & inſulæ opportunitate (*vt Gell. lib. 7. cap. 3. Noct. Attic.*) & operum nobilitate & nauigandi ſolertia, naualibusq́; victorijs celebrata: atque omnibus ornamentis tãtoperè cæteras ciuitates ſuperabat, vt nulla legum præſtantia æqualis putaretur. & naualis rei peritia adeo valuit, vt annis multis maris imperio poriretur, & piratarum latrocinia ſuſtulerit, *Quod latiſſimè Strabo demonſtrat, lib. 12. cap. 14.* Cùm itaque mercatorum mari ſe exercentium in ea inſula numerus eſſet frequentiſſimus, & de re nauali indies lites & iurgia exoriebantur, Rhodiæ leges latæ ſunt, quibus altercationibus de rebus nauticis exortis, & præcipuè ſi exonerandæ naues eſſent, prouideretur, *c. fin. diſt. 1.*

RHODIAE naues, quarum frequens mentio apud ſcriptores, nomen à patria ſortitæ: ſicut Aegyptiæ, Aſiaticæ, Liburnicæ, atque Achaicæ, & eiuſmodi. *Vide Bayfium, de re nauali.* Nota conditio apud iuriſconſ. [Si nauis ex Aſia venerit.] Sp.

RHODINI ſerici, ab inſula Rhodo aduecti, ceu laudatiſſimi, Impp. meminère *in l. 3. C. de veſt. o'ob. lib. 11.* Accurſius locum non intellexit; Rhodinum ſubſtantiuè, pro piſce interpretans. *Quod & in annotat. Alciat. indicauit.* Sp.

RHODVS, & vrbs & inſula maris mediterranei clariſſima eſt, quæ ſæpè damnum dedit Turcæ, & ipſa rurſum fecit anno Chriſti 1522. agẽte iam ſecundum annum Pontificatus ſui noſtro Adriano ſexto: ad quem extat Hiſpanorũ doctiſſimi Viuis elegans epiſtol. Leges Rhodiæ, inquit, Gratianus in *decretis Pontif.* naualium commerciorum ſunt, ab inſula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitùs mercatorum vſus fuit. *diſt. 2. cap. fin.* Id allegat Accurſ. *in prin. l. 1. ad leg. Rhod.* Sp.

RHOMBVS piſcis eſt latiſſimus. Martial.

Quamuis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior eſt tamen patella.

Hic venit Accurſio in Prouerb. dicit enim, Quid ad rhombum? pro eo, quod eſt ad ſcopum, *in auth. licet. C. de natur. liber. vt ait Alciat. lib. 4. de verb. ſign.* an verò piſcẽ cogitauerit Accurſ. viderit alius: at Iuriſc. *in l. de ætate. §. quod autem ff. de interrogat. act.* dicit non videri reſpondiſſe illum qui non reſpõdit [illegible], id eſt, ad carmen. idque ex vulgato prouerbio, de quo magnus Eraſmus citãs illud Luciani in Philopſeude: [illegible], id eſt, nihil ad carmen iſta, vt aiunt, neque de ijs interrogabam: *meminit Alciat. lib. diſpunct. 2. cap. 10. Forcat. in penu Iuris Ciuilis, cap. 20.*

R I

RICA, Paulo apud Feſtum, veſtimentum quadratum fimbriatum. Prat.

RICINVM, vt Nonius ait, erat Palliolum fœmineum breue, quod ſua ætate maſurtium dicebatur, cuius formam appingit ipſemet Varro *lib. 4. de ling. latin. Apuleius lib. 2. de aſino aur. Maimeg. Miſcel. lib. 3. cap. 14. & Fr. Bald. in l. xii. Tab. cap. 31.*

RIDICA, pedamentum vitium. Vlpian. *l. 11. §. 3. ff. quod vi aut clàm.* [Si quis in vineas meas venerit, & inde ridicas abſtulerit, hoc interdicto tenebitur.] Varro *de re ruſt. lib. 1. cap. 8.* [Pedamẽtum item ferè quatuor generum: vnum robuſtum, quod optimum ſolet afferri in vineã è quercu ac iunipero, & vocatur ridica.] Hot. *& ante eum Corraſ. lib. 1. cap. 19. num. 5. Miſcel. & Forcat. in penu iur. Ciuil. cap. 7.*

RIGOR curſus aquæ, rectum profluentis tenorem ſignificat, *l. 1. §. quod autem. ff. ne quid flum. pub. l. 1. §. ripa. ff. de flum.*

Sic igitur ſtillicidij, rectus eius fluxus eſt, *l. vlt. §. vlt. de ſeru. vrban.* At Plin. *lib. 8. epiſt. ad Rom.* Rigorem aquæ pro frigiditate poſuit. Sunt & rigores in agris, cuius verbi, quia a lexicis abeſt, non alienum erit interpretationem ſubijcere. Id autẽ Boetius *lib. 1. Geometr.* ita explicat. [Rigor eſt quidquid inter duo ſigna veluti in modum lineæ directum proſpicitur. Flexuoſum verò eſt, quidquid ſecũdum naturam locorum curuatur. Nam quod in agro à menſore operis cauſa ad finem directum fuerit, Rigor appellatur: quidquid ad horum imitationem in forma ſcribitur, linea appellatur. Bini verò rigores ſunt, quando ſingulis ſpatijs interuenientibus tendũt, vt itinere plerumque peragunt.] Aggenus Vrbicus [Rigor, ait, ſuæ rectitudinis naturalis nomen accepit.] Sicu. Flacc. *in lib. de condit. agror.* [in aliquibus regionibus, ait, ita fines inter poſſeſſores ordinati ſunt, vt rigores durent per longum tractum, incedentesq́; in vijs aut riuis, aut ſubſtructionibus, aut regionibus, alijsq́; finitionum generibus deficient ſupradicti rigores.] Briſſ.

RIGOR iuris, non eſt ius, ſed exceſſus iuris, & auſteritas quædam facta ad terrorem, 50. *diſtinct. vt conſtitueretur, gloſſ. in l. fin. §. Lucius ff. de ſeruit. vrba. præd.* Sp.

RIGOR poſſeſſionum, in Frontino, pro limite naturali & immobili, vt flumen, montes, & ſimilia. *Cujac. li. 4. ca. 10. circa f.*

RIGOR ſtillicidij, *l. vlt. ff. de ſer. vrb. præd.* accipitur quatenus aqua labitur per protectum, antequàm vergere & flecti deorſum incipiat, *l. 1. ff. de flum.* Nam rigidum flexo opponitur apud Latinos autores. Hinc Rigorare verbum, quo Plinius vtitur: *Annotauit Duaren. lib. 1. anniuerſ. diſput. cap. 32.*

RIGVVM, quod aquis irrigatur: cui opponitur, Siccaneum.

RIMAE proprie dicuntur exiguæ diſtantiæ tabularum in iuncturis. Vnde tractum eſt, vt omnes fiſſuræ, rimæ dicantur.

RIMAM inuenire, in tergiuerſatores dicitur, qui nulla in cauſa tot fidei vinculis aſtringi poſſunt, quin aliquid inueniant, quo elabantur. *Eraſm.*

RIMARI, hoc eſt, diligenter quærere, ſcrutari, propriè ad iudicantis officium ſpectat. Iuxta vulgatum illud, Oportet iudicem cuncta rimari, 30. *quæſt. 5. c. iudicantem.*

RINGERE, Hirrire eſt, quod genus vocis eſt canis rabioſę. Vt obiter emaculemus Pompei Sexti codicem, vbi pro ringere, garrire, adulterina vox & aduentitia ſubtruſa fuerat,

rat. Ringere porrò latrare eſt, & baubari. *Plaut. in Amphitruo-ne*: In enucleatis tamen archetypis hanc vocem ſic poſuit [Turbas vxori ciet Amphitruo, atque inuicem ringitant pro mœchis] id eſt, latrant, conuitiantur, inclamant, vociferantur. *Io. Bapt. in commen. epiſt. Sid. Apol. ad Papam Migecium, lib. 7.*

RIPA, propriè eſt fluminis, ſicut litus maris. Ripa autem ita rectè definitur, ait Vlpia. id quod flumen continet, naturalem Rigorem curſus ſui retinens. *l. 1. de flum.* Paul. [Ripa ea putatur eſſe, quæ pleniſſimum flumen continet,] *l. flumina ne quid in flum. public.* Sp. *Adde Brechæ. l. litus, tit. de verb. & rer. ſig.*

RIPAM fluminum dici, vt litus maris, Grammaticis notum eſt. Maiorag. *Miſcel. lib. 4. cap. 2.* oſtendit ripam à prædio ſeparari. Ripam munire eſt aggeribus factis & oppoſitis aquâ coercere, ne excreſcens flumen agrū occupet, *l. 1. §. ſūt autem. ff. ne quid in flum. pub. l. vnic. ff. de ripa. muniend.* Inde Riparenſia caſtra, *in l. 14. C. de re mil. lib. 12.* in ripis ſtatuta & locata. Riparenſes *apud Vopiſcum in Aureliano.* Inde etiam Ripuarij appellati ſunt Germani, riparum Rheni accolæ, quibus conſcriptæ leges hodieque extant. Briſſ. *Adde Forcatul. Necyomant. dialo. 86. num. 1.*

RIPARENSES milites erant, qui in imperij limitibus excubabant pro Repub. aduerſus barbaros: puta in ripis Danubij, ad tuendas Pannonias, aduerſus Sarmatas: & in ripis Euphratis, aduerſus Parthos. Herodot. *li. 6.* [Nunciatum eſt, Germanos, Rhenum, Danubiumque tranſgreſſos, in fines Romanos hoſtiliter intraſſe, oppugnareque exercitum ripis inſidentem.] *Alciat. in l. contra. C. de re mil. lib. 12.*

RIPARII, qui in ripis habitant: vt Plinio, ripariæ volucres. Sic addita quinta vocali, in noſtrorum Annalibus ripuariorum nomine comprehenduntur ij, qui in Treueris ad Moſellæ habitarunt ripam, nec non inter Moſellam, Rhenum, ac Moſam: à Francis Ripuaria vocata eſt Neuſtria & Auſtraſia, Meminêre horum è noſtris Regino, Otho Friſingenſis, Ligurius, & alij. *Vide Bilibaldum & Althamer.* Sp.

RISCVM, *in l. 25. ff. de auro argent.* arculam veſtiariam interpretor. Hanc enim ſolam huius verbi ſignificationem ei loco accommodatam reperio. Tradit autem Pollux *lib. 7. onomaſt. cap. 15. & lib. 10. cap. 31.* [Greek] Donatus verò *in Eunuch. Terent.* nomen id eſſe, Phrygium ſcribit, eoque ſignificari ciſtam pelle contectam. At in Lexico B. Germani Riſcus [Greek] definitur. Briſſonius.

RITE actiones intendere. *Vlpian. l. procuratore. ff. de procur.*

RITE, & rectè hoc differunt, quòd ritè ſignificet cauſæ ordinationem, & iuſta ſolennia. (Nam ritè à ritu dictum volunt Latini auctores: hinc dicimus ſacra ritè peragi, non rectè, & ritus patrios, id eſt, mores.) Rectè verò cauſæ, vel rei alicuius rationem atque æquitatem. *Bart. & gl. in l. non putauit. §. non quemuis. ff. de contra tabul. Idem Bartol. cum gloſſ. in l. 2. in verbo, Rectè, de inofficioſo teſtamen. & in l. iuſtè poſſidet. ff. de acquirend. poſſ. ff.* rectè enim à recto deriuatur. *Brecham in l. hac verba. ff. de verb. & rer. ſignif. Vide, Rectè, ſuprà.*

RITVALES libri apud Hetruſcos, in quibus perſcriptū erat, quo ritu conderentur vrbes, aræ ædeſque ſacrarentur, qua ſanctitate muri, quo iure portæ, quomodo tribus, curię, centuriæ diſtribuendæ eſſent, exercitus conſtituerentur, ordinarentur, cæteraque eiuſmodi ad bellum, & pacem pertinentia. *Maioragius Miſcellan. lib. 3. cap. 14. ex lib. 16. Pompeij.*

RHYTHMVS, à metro hoc diſtat Viui. quod metrum ſequitur numerum pedum. Rhythmus tempora: ideoque alterum ſine altero eſſe poteſt. Rhythmum quicquid ſub aurium menſuram cadit, quidam putat, etſi verſus abſit. Tu vide M. Ciceronem. Rhythmico carmine vſos Hebræos refert Helias.

באר כבוכל יתיר רת
אשירוחבא שיר בבבך רת

RITVS. mos eſt comprobatus in adminiſtrandis ſacrificijs: & generaliter ritus, mos, & approbata conſuetudo eſt, quam omnes ratam habent. Vnde tit. de rit. nuptia. In eo traditur, quo more, quove inſtituto nuptiæ perficiendæ ſint. Spiegel.

RIVALES dicuntur, qui eundem riuum communem habēt. Pompon. *de aq. quotid. l. hoc iure.* [Dum ne fundum, inquit, domino, aut aquarium riualibus deteriùs faciat.] Nebriſſ. in re ruſtica Riuales dicuntur ij, quorum agros riuus quis determinat, qui in certitudine, & mutatione crebra curſus, lites ſæpè inter eos ſuſcitat. Vnde & Vlp. *l. 1. de aqu. quotid.* Riuales, ait, qui per eundem riuum aquam ducunt, inter quos ſæpè contentio eſt de aquæ vſu. Sp.

RIVVM Feſtus *lib. 16.* dici ait, non tantùm naturali ſuo impetu fluentem tenuem aquæ fluxum: quo modo Riuum fluminis dixit Caius *in l. 7. §. inſula. ff. de acq. rer. domin.* ſed & manu factum, ſiue ſuper terram in foſſa, ſiue ſuper ſpecū à Græco verbo [Greek] hoc poſteriore ſignificato Riuus definitur ab Vlpiano eſſe locus per longitudinem depreſſus, quo aqua decurrat, *l. 1. §. 1. ff. de riuis.* Atq; ita accipitur *in l. 2. ff. de extraordin. cognit. l. 12. & l. 16. §. quemadmod. ſeruitus. amitt. l. 3. §. penult. & vlt. l. 5. in fin. ff. de aqu. quoti. l. 13. l. 21. §. 1 ff. de ſeruit. ruſtic. l. 52. §. ſi in communem. ff. pro ſoci. Vitruu. lib. 8. cap. 7.* Ductus autem aquæ fiunt generibus tribus, Riuis per canales ſtructiles, & fiſtulis plūbeis, aut tubis fictilibus. Nam in riuo collocabantur fiſtulę, vel canales, quibus aqua ducebatur, *l. 3. §. ſi quis in riuo. ff. de riuis.* Inde deprimere vel alleuare riuum *in l. 12. ff. commun. præd.* Et ducere riuum. *l. 9. ff. de ſeruitu.* Briſſ.

RIVI autem, prout conuenerat, terreni, ſignini, cementitij, lapidei ve fiebant, *vt apparet ex l. 1. §. vlt. & l. 3. §. 1. ff. de riuis.* Item Riui quidam erant aperti, quidam tecti & operti. *l. 1. §. vlt. l. 3 ff. de riuis. l. 1. §. ſi quis. ff. ne quid in flum. publ.* Hos ſubterraneos Fronti. ſæpiùs appellat *in lib. de aqua duct.* Briſſ.

RIXA, etſi propriè verboſa contentio eſt, ad factum tamē etiā refertur, *l. ſi ex plagis. §. 1. ad leg. Aq.* Vlpia. *in l. 4. vi bon. rapt.* [Et rectiſſimè Labeo inquit, inter turbam & rixam multum intereſſe ait: Namque turbam multitudinis hominum eſſe turbationem & cœtum: at rixam duorum.] Paul. *de ſicar. l. fin.* [Si in rixa homo percuſſus perierit, ictus vniuſcuiuſque in hoc collectorum contemplari oportet. Receptum eſt, in ferijs rixæ notionem fieri poſſe. Sp.

RO

ROBVR, tranſlatè, omnium rerum firmitas: Clauſula [In robore ſua duratura] familiariter nota Principalium diplomatum magiſtris, nullum robur nouum ſumi tradidit Angel. *in l. eos, verſic. ſuo robore. C. de præſcript. 30. ann. citat l. ſcripturæ. Cod. qui pot. in pign. hab. & Auth. quas actiones. Cod. de ſac. Eccleſ.* Spiegel.

ROBOREVM, quod eſt ex materia roboris: roburneum, quod ex robore naſcitur.

ROBVSTA ætas, pro militarj, *vt ſuprà dictum eſt*, apud idòneos autores accipitur. Huic noſtri tribuunt initium ab exceſſu anni 25. Vlpia. *in l. ſi in ætate. 2. de adult. §. lex Iulian.* [Nec enim viſus eſt, inquit, idoneus accuſator, qui nondum robuſtæ ætatis ſit.] & *paulò poſt*, [Maiorem viginti quinque annis, & eum accipimus, qui annum vigeſimum quintum ætatis agit.] Dicitur & robuſtus ætate. Sp.

ROBVSTVM, quod eſt multi valoris.

ROBVSTVS animus, quo quis aduerſus pericula & difficultates firmiter obnititur.

ROGARI lex tum dicitur, cùm de ferenda ea populus vel plebs conſulitur. Siquidem Quirites vel à conſulibus, vel à tribunis rogabantur, vellent iuberentnè quid fieri: qui ſi ſciuiſſent, id eſt, cōfirmaſſent, lata ſancitaque lex erat, quæ non niſi per populi rogationem fieri poterat. Hodie verò reſcripto opus eſt, *l. 1. de mand. princip. Vide Bud. in prior. Annotat. ad poſter. l. de orig. iur.* Vlpian. *in l. 1. ad leg. Aquil.* [Certè lex Aquilia plebiſcitum eſt, cùm eam Aquilius tribunus pleb. à plebe rogauerit.] Sp.

ROGARE inſpicienda vaſa, id eſt, commodatò petere, vt tantùm inſpicere liceat. Bud.

ROGARE, vtendum petere *in l. 5. §. 10. & l. 22. ff. commodati.* Cice. *in Ver.* Profectò hinc natum eſt, Malo emere, quàm rogare. entlehen. Sp.

ROGATARIVS, tabellio qui rogat quod quiſq; ſtipulatur, hoc eſt, promittit. *Vide Sipont.*

ROGATI teſtes intelliguntur interrogati, an velint adeſſe nec ne erbettene zeugen/ Si ergò teſtes detenti fuerint inuiti, putauit Vlpian. non valere teſtamentum, *l. qui teſtamento. ff. qui teſt am. fac. poſſ.*

ROGATIO eſt, cùm populus conſulitur de rebus diſcernendis. *Zaſ. in l. 2. ff. de orig. iur. Lege, Agere, cum populo.*

ROGATIO lex eſt, ſic appellata, quod cùm promulgatu-

gatur, populus rogatur velitne, & iubeat legem ſanciri. Nebriſſ. Differentiam inter rogationem & promulgationem quidam tradunt, quòd promulgatio fiebat binis nundinis, rogatio in tertijs nundinis. Promulgationi item intercedere licebat, rogationi nullo modo. Inde rogatio pro lege accipitur. *Cicer. Philipp. 1.* Hodie vocem hanc, Promulgare, tenemus quidem, quanquam non ſatis intellectam: rei verò ipſius nec vmbram quidem ſequimur. Igitur rogationes propriè ſunt, quotquot rogantur leges: ſiue ex populo id fiat, vti leges ſunt: ſiue ex plebe, vt plebiſcita. Rogationis enim nomine continentur lex, plebiſcitum, & priuilegium: eſt enim quaſi caput & fons totius iuris popularis. Nempe rogare populum, eſt agere cum populo. In qua re hæc erant verba ſolennia. Velitis ne iubeatis ne Quirites, vt hoc vel illud fiat? At pro litanijs parum latinè vſurpantur: rectiùs ſupplicationes appellantur, vel (vt magis placet Inſulano) ſacrificia precaria, ſeu propitiatoria. Præterea idem monet, ſchedulę, quas indocti ſupplicationes vocant, ſunt ſupplices libelli dicendi, de quibus & ſuperiùs. Nota idem eſſe legem accipere, vt rationem perferre, pro legem perferre. Sp.

ROGATOR in comitijs is erat, qui cùm comitia haberētur, ciſtam deferebat colligendis per tribus ſuffragijs. Ex multis verò locis apertum eſt ciſtam deferre ſolitum eum ipſum, qui habebat tributa comitia, *prout oſtendit Grucchius lib. 2. de Comitijs Rom.* In ciſtas autem populus tabellas ſui ſuffragij mittebat per pontes tranſiens. *Vide Turneb. lib. aduerſ. 13. c. 13.*

ROGO in vulgari & trita ſignificatione verbum eſt precarium & fideicommiſſis proprium, cuius rei exempla frequentiora ſunt, quam vt adſcribi debeant. præter illam cuilibet notam ſignificationem etiam interrogare ſignificat. Rogare namque dicitur qui ſtipulatur, *l. iuris gentium. §. quod fere. ff. de pact.* Sic.

ROGATVR, pro interrogatur, *apud Caium, in l. 2. ff. de adopt. alij quoque notarunt.* Sp.

ROGO, ne alterius ſeruitium experiatur ſeruus meus. Per hæc verba, data videtur fideicommiſſ. libertas, *l. rogo. ff. de fideicom. liber.*

ROGARE ſimpliciter intelligitur, qui neque hunc, neque illum rogat, ſed quid fieri omninò velit, oſtendit, itaque omnes rogare videtur. *Goneanus ad l. eam quam C. de fideicom. lib. 1. cap. 1. varia. lectio.*

ROMA communis patria noſtra eſt, ait Modeſtinus *tit. ad municip.* cuius verba Accurſius enarrās, id dictum iccircò exiſtimat, quòd quilibet Romæ conueniri poſſit. Cuius ſententiam non tantùm iuris Pontificij interpretes probāt, ſed etiam (vt dicit Alciatus) nullus ferè eſt ex iuris Ciuilis Doctoribus, cui hæc interpretatio non applaudat. Sed ipſe contendit eam verbis Modeſt. repugnare, *cap. 21. Diſpunct. li. 2.* Sp. Ideò eam ſic dictam exiſtimans, quòd omnes, qui imperio Romano ſubditi eſſent, ius ciuitatis Romanæ haberent, iuxta illud Pauli. *ff. de ſtatu homi.* In orbe Romano qui ſunt, ciues Romani ex conſtitutione D. Antonini effecti ſunt. Verùm etſi Germana hæc videtur ſententia, nihilominus cùm ante cōſtitutionem Antonini Roma ſic nuncupata ſit: Maioragio *Miſcellan. lib. 4. ca. 5.* ea etiam de cauſa communis patria dicta videtur, quòd totius quaſi habitatæ eſſet terræ compendium, in qua omnes planè habitarent nationes. *Quod verum eſſe ex libro 1. cap. 15. Dipnoſoph. Athenæi cognoſcere licet.*

ROMA autem duplex ſtatuitur in conſtitutionibus: vna vetus, altera noua, videlicet Conſtantinopolis, quam veteris & antiquæ Romę prærogatiua lętari Imperatores voluerūt, *l. 6. C. de ſacroſ. eccl. l. 40. C. de epiſc. & cler. l. 4. C. de operib. publ. vlt. C. in quibus cauſis pign.* Zonaras etiam non ſemel hāc vocat. νέαν Ῥώμην. Quinetiam *Chalcedonenſis Con. i. ij cap. 22.* ita ſcriptum eſt τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης διὰ τὸ β. ϐασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ εὐλόγως κρίναντες τὴν β. βασιλείᾳ καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι ῥώμῃ. Briſſ.

ROMA, ſacræ vrbis nomine accipienda eſt veriùs, *Alciato teſte*, quàm Hieroſolyma, *vt Baldus exiſtimauit, l. 2. C. de nautico fœnore.* Sic etiam cùm æternam legimus, potiùs intelligenda eſt, *vt in l. 1. C. de ſuarijs.* Ineptè facere indicat vndequaque doctiſſimus Viues, qui Romam aſpirant, quia Græci aſpirant, quæ incipiunt in r. Roma & vrbs, per antonomaſiam idem ſignificare videntur: prior tamen latiùs patet, poſterior arctioribus finibus clauditur. Cùm vrbis appellatio, muris, Romæ verò continentibus ædificijs finiatur, atque complectatur ſuburbium, *l. 2. & l. ædificia, de verb. ſignif.* Sp.

ROMAE appellatio continentibus ædificijs finitur, *l. 2. ff. de verbor. ſignif.* Itaque ædificia Romę fieri ea videntur, quæ in continentibus ædificijs fiunt, *l. 139. ff. de verb. ſignif.* & qui in continentibus ædificijs nati ſunt, Romæ nati intelliguntur, *l. 147. ff. eod. tit.* & penu quæ Romæ ſit legata, non ea tantùm quæ intra murum, ſed & quæ intra continentia ſit, debetur, *l. 4. §. ſi ita. ff. de penu leg.* Briſſ.

ROMAE natus dicitur, vt tradit *de verb. ſignif.* Terent. Clemens, qui natus eſt in vrbis continentibus, id eſt, ſuburbijs. Qui verò in vico aliquo natus eſt, qui vrbi Romano reſpondet, licèt is patriam Romam habeat, non tamen Romæ natus intelligitur, *l. qui ex vico. ff. ad municip.* Sp.

ROMANENSIS ſal, non qui Romæ factus, ſed qui Romę venditur.

ROMANVS, qui è Roma eſt, vel qui Romam inhabitat. Romanenſis, qui alibi ortus eſt, ſed in Roma verſatur. *Vide not. in l. cùm antea. C. de agricol. & cenſit. lib. 11.* Sp.

ROMANVM imperium ad mille ac ducentos annos perſeueraturum, Vectius augurio præſtans coniectauit, quod & verùm comparuit. Siquidem cùm imperarent Cæſares Cōſtantij, Romanorum dignitas dilapſa corruit, Byzantium tralata, irruentibus in Italiam Hunnis, Vandaliſque, ac Gothis. Spieg.

ROMANVM imperium an ſit iuſtum, aut violentum, Albericus diſſerit *in l. C. de ſumma Trinita.* Sp.

ROMANVM ius. Poſtellus *cap. 1. lib. 4.* Licebat, inquit, cuius antiquorum Iuriſprudentium integros de iuris varijs partibus libros, pro voto loco legis proponere: quod vt fuit initio Reipubl. neceſſarium, & ferè in omnibus democratijs & ariſtocratijs ſeruatum & conſtitutum, ita breui effecit, vt ingens multitudo opinionum excreuerit, alijs alia tractantibus, & non rarò eodem argumento à diuerſis autoribus tractato, atque pro ſuo iudicio (vt frequēter ſummus affecti) varia non tantùm alijs, ſed ſibijpſis contraria tradentibus. Qua omnia percurrendi modeſtia, quum vellet iuris ſtudioſos liberare Iuſtinianus, ſeligenda curauit ex tanto illo 6000. voluminum numero, ea quibus Reſpubl. vtebatur tunc temporis, ſecundum Triboniani ſuaſionem: reſecuit verò, quę aut obſoleta videbantur, aut ſuperflua, aut contraria, vt ait: quod vtinam tam re ipſa, quàm edicto & aſſertione fuiſſet factum, vt ſaltem vel quinquennio Iuriſperitus poſſit inſtitui. Sanxit verò, ne in diſcrimen iam ante cognitum iterum Reſpubl. recideret, vt ſacroſancta & inuiolabilia eſſent quæ probaſſet: neve in illis aut addendo, aut diminuendo quicquam quiſquam attingere auderet: quod vtinā factum curaſſet poſteritas. Quamuis enim multa à ſummorum illorum philoſophorum laboribus periēre, quæ vtilia Reipub. erant, tamen feliciter actum cum poſteritate erat, ſi ea tanta religione ſeruata curaſſemus, quāta voluit ſagaciſſimus Imperator. Verùm vt ſingulis rebus ſua neceſſariò peſtis oboritur, ne huic Reipubl. parti deeſſet, obortum eſt abhinc ſexcentis annis nouum interpretum omni barbarie, & philoſophiæ ignoratione contaminatorum genus: quod dū leges legibus componit, obſcuris tenebras fundit, opinione potiùs, quàm veritate nititur, incitauit tantam ſimilium turbam, vt in nulla vnquàm arte vel doctrina maior ſcripturiētium libido fuerit, ineptiave maior. Lex vna, aſſumptum vnum, vox ſimplex, quæ ipſa vna veritate tātùm, niti poteſt, in ſexcentos intellectus traduci cœpta: quiſque quod cogitauit, aut ſomniauit potiùs, pro ſenſu attulit, obtruſit, verumque ipſum more Lesbiæ regulæ rebus ipſis, non res vero & regulæ aptauit. Sp.

ROMANVM, vel Cæſareum ius, idem eſt quod vulgò ius commune dicimus, & rectè: quia, teſte Oldendorp. ſupremū & eminentiſſimum eſt, plenum certè humanitatis, æqualitatis, q; tot iam annis vnanimi omnium conſenſu (autore Deo) receptum. Idq; eſt, quod Iuſtinianus *in §. ſed ius quidem ciuile, Inſtit. de iure nat. gent. & ciuil.* Sed quoties, inquit, non addimus nomen, cuius ſit ciuitatis, noſtrum ius ſignificamus. Sp.

ROMANOS Pontifices à Cæſaribus electos aliquando. *Vide Impp.*

Vnde

Vnde orbis Romanus, *l.17.ff.de ſtatu homi. l. 5. de metallar. in fin C.Theod.* Caſſiod.*lib.3.Variar.epiſt.pen.* [Auguſti ſiquidem tẽporibus orbis Romanus agris diuiſus cenſuque deſcriptus eſt.]Saluia.Maſſil.*li.7. de vero Dei iudicio.*[Sed vbi apud nos ẽmendatur, aut quæ pars Romani orbis corrigitur?] *Et aliàs* [Sed hæc omnia prætermittantur, quæ & in toto fermè aguntur orbe Romano.]Briſſ.

ROMPHEA,gladij genus eſt, de quo Valer.Flacc. *Argon. 6. Aequaliue nec ferro breuiôr,nec romphea ligno.*

Et licèt Valer.Flacc. mediam corripiat, Claudianus tamen produxit hoc carmine;

Sic ſternat Geticas vltrix romphæa ſagittas.

Alij frameam,ſeu teli longioris genus interpretantur.

Et propereà Vlpian.Iureconſul.inter arma connumerauit,*in l.3.§.armis.ff.de vi & vi arm.* licèt apud eum ſciolus quidam romboeæ repoſuerit. De romphæa mentio habetur etiam in Apocalypſi beati Ioan.*cap.2.* Hæc(inquiens)dicit, qui habet romphæam vtraque parte acutam.Cor.Vtitur hac voce & Liuius *lib.31.*

RONCALIA.*Vide infrà. Runcalia.*

RORARII milites,qui & ferentarij, qui ante alios primi prælium inibant.*Vide, Feſtum.*

ROSAM,Pompon.*in l.21.§.1.ff.de auro & argen.* numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa ſunt parata. Ergò Roſam pro oleo roſaceo poſuit.vti Celſus *li.8.cap.4.*[Quòd ſi membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit roſa tepida.Hotom.

ROSTRA,autore Liuio, dictum eſt templum,ſeu forum ante curiam Hoſtiliam, in quo erat Pulpitum ornatum ex roſtris nauium Antiatium, inſigni quadam victoria ereptarum,**die ſchnäbel/oder ſpitze der ſchiff**/vt aliud nihil ſit,pro Roſtris, quam in loco Roſtrorum, ſeu ante curiam Hoſtiliam,quæ ſenatorum erat, **vor dem rhathauß** ex quo loco concionari ſolebant, vt apud Pompon. *in l.2. §. exactis deinde regibus,*vbi ait:[Placuit publica autoritate decẽ conſtitui viros, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus,& ciuitas fundaretur legibus,quas in tabulas eboreas perſcriptas pro Roſtris compoſuerunt,vt poſſint apertiùs percipi.]*Vide ſupra,Pro Roſtris.* Sp.

ROSTRA autem nauium,vt exiſtimat Bayſius *de re nauali* Latinis ſunt, quæ Græcis dicuntur Acroſtolia. Sunt autem Acroſtolia extremæ nauis partes, quæ facilè euellebantur cùm collibitum fuerat,*vt Bayſius idem ex Diodoro alijsque autoribus tradit.*

ROTA,à rotunditate, vel à ruendo dicta. Paulus *in l. qui fundum vendebat. §.fin.de contrah.emp.*[Rota quoque, ait, per quã aqua traheretur,nihilominus ædificij eſt,quam ſitula.]Sp.

ROTARIVM ſupplicium etiam veteribus cognitum fuiſſe,oſtendit Adrianus Iunius *animaduerſionum lib.3.cap.12.* ex Ammiano Marcellino, & Iulio Firmico. Suidas quoque Rotam exponit pro fidiculis, eculeove quo ſontes extenſi in quæſtione habebantur,&c.Diuerſum tamen rotæ ſuppliciũ hodierno die vſitatum ab eo, quod Græci τρόχον appellant, poſt Iunium admonet & Brodæus *lib.2.Miſcell.cap.10.*

ROTAE aquariæ,apud Paul.*lib.4.Sent.6.tit.*ſunt,per quas tollitur aqua. *de quib.in l.2.ff. commu.p.ad.& l. 40. §. vlt. ff. de contrah. empt. & apud Caton.de re Ruſt. cap. 11. fit mentio.* Lamprid. *in Heliogab.* [Paraſitos ad rotam aquariam & cum vertigine ſub aquas mittebat, rurſusq; in ſummum reuoluebat.] Tertullian.Rotas aquilegas vocat *in lib.de Anima.* A Vitruuio etiam inter ea organa,quibus aqua hauritur. Rota ponitur *lib. 10.cap.10.& aliàs ſæpè.* Iſidor. *lib.vit.cap. 10.* Dicta,ait,eſt Rota quaſi ruat. Eſt enim machina, qua ex flumine aqua extrahitur.Lucret.*in lib. 15.*

In fluuio verſare rotas, atque hauſta videmus.

Vbi Hauſtra ſunt rotarum cadi ab hauriendo, quæ Græcè ἄντλια vocantur,vt à Nonio notatur.Ritus verò ille,quo per rotam educta aqua in hortum effunditur, ἀνάρα Græcis vocatur,*vt & in Etym.traditur.* Briſſ.

ROTATVS ſermo.Turneb.*aduerſ.lib.3.cap.17. in fin.* rotatum ſermonem putat eſſe orationem conuerſione concluſam atque comprehenſam ambitu: quod genus dicendi à Cicerone verſum , ab Ariſtotele συνεστραμμένον appellatur: quo genere loquendi contorta oratio eſt, ideoque breuior, quàm ſpontè naturæ fuſa.

ROTVNDAE clauſulæ,apud Quintil.*lib.8.*intelligendæ, intra quas ſententiæ clauduntur, cum ſequentibus non hærentibus.autor Budæ.cui & Rotundè, eſt eleganter, & compoſitè,ſiue explicatè. Sp.

R V.

RVBEVS,& rufus,generalia nomina ſunt,ad omnia,quę quomodolibet rubent. *Vide Gell. lib.2.* Hermol. *in annotat.ad Plin.*negat Rubeum eſſe Latinam vocem: cùm tamen Thyleſio Coſentino teſte, apud autores non malos, ex vuis nigris fieri vinum forte,ex rubeis autem ſuaue legatur. Inſulanus exiſtimat ea vina,quæ medio ferè colore ſunt inter alba & rubea, quale in ægrotum diæta Medici reliquis vinis anteponunt;& quæ à colore ignis non admodum diſſentiunt,rubella dicenda:*citatque Horat.in Serm.& Martial.* Sp.

RVBRVM colorem cum Rufo Alci.*lib.2. Parerg.*confundit,deceptus, vt Brodæus *Miſcell.lib.1.cap.8.*exiſtimat, vernaculo idiomate:ſiquidẽ Itali tam rubrum,quàm rufum, roſſum vocant promiſcuè:At ille ad hunc modum eos colores diſtinguendos exiſtimat, vt rubrum natura ſanguinem eſſe dicat:rufum verò Saxonem aut Britannum: rufos capillos: rufam barbam Germanos quoſdam habere non rubram.

RVBOR,pro pudore,qui plerunque mali eſt. Seneca tamen ruborem quoque grauiſsimis viris offundi, autor eſt, *pen.epiſt.lib.1.*Papin.*in l.3.§.fin.*de vſur.

[Quòd ſi fortè ideò reliquit,vt his vaſis vteretur,non ſine rubore deſiderabantur.]Sp.

RVBIANVM SC. *l.ſi eum ſeruum.& l.filium,§.1.& l.neque infantes.l.cum vero.§.euocari.ff.de fideicom.lib.*quia,Rubrio Gallo, & Cælio Piſone coſſ. temporibus Traiani factum eſt. cuius ſententia exponitur *in l.26.§.ſubuentum.l.28.l.33.§.1.ff. de fideicom.libert.l.3.ff.de legit.tut.* Briſſ.

RVBRICA,terram rubri coloris,Latinis ſignificat.Eoq; ſenſu verbum hoc apud Vitru. *lib.7.cap.7.* & Cato. *de re Ruſt. cap.34.*Tertul.*in lib.de habitu muliebri,*& Nonium, *in verbo, Exantlaſſim,*vſurpatum inuenies. Huiuſmodi verò terra & minio cùm tituli ac capita librorum notari ſolerent, eo factum eſt, vt Rubricæ pro titulis capiantur, *l.2.§.recuperandæ. ff.de interdict.*Ouid.*in lib.de triſtib.*

Nec titulis minio,nec cedro charta notetur.

Iuuenal. *ſatyr. 4.*

--Perlege rubras Maiorum leges.--

Perſ.*ſatyr 5.*

Excepto ſi quid Maſuri Rubrica vetauit.

Quintil. *lib.12.cap.3.* Quorum alij ſe ad album ac rubricas transtulerunt,& formularij,vel, vt Cicero ait, leguleij quidam eſſe maluerunt. Terentian. Inſtar tituli fulgidula notabo minio. Seruius *in 10. Eclog. Virgil. Bucol.* faciem quoque Iouis,ait, de rubrica illinunt inſtar coloris ætherei. *Adde Adr.Turn.ad lib.4.cap.5.*

RVCTARE. Horat.

Ducentos ſæpè die verſus ructabat, ſtans pede in vno.

In Catulli emaculatioribus,exemplaribus legitur hic verſiculus,

In pede ſtans ſixo carmina ructat hians.

Eructare quoque pro eo quod eſt efferre & egerere de inanimis leges. *Io.Bapt.in comment.Epiſt.Sidon. Apollin.lib.12.*

RVDE ædificium,*in l.1.ſub.fin.ff.de impenſ.in reb.dot.fac.* iuxtà vulgata exemplaria Alberic.indicat. Verùm Holoander legit ædificium ruens,ſanè clariore ſenſu. Sp.

RVDERATVS ager, qui veterum ædificiorum materia ſcatet.

RVDER,ruderis. *vide, Rudus,ruderis.*

RVDETVM locum rudere completum Cato vocat. Ruderarium cribrum vilius & furfurarium Apuleius dixit. Qui ruderarium cribrum facit & rudiora linteamina,rudarius ille vocitatur. *Io. Bapt.in comment. Epiſto. Apollin.ad Aunaſtum, lib.5.*

RVDES illi dicuntur per tranſlationem,qui adhuc animũ non expediuère diſciplinis & doctrina,rerumque vſu.Neratius eleganter proprieque vſus eſt hoc vocabulo bis *in tractat. de vſuſfruct.* Et quemadmodum ait Scholiaſtes, ſuo more nouos pro impolitis intellexit. Notum, quod quoſcunque à munere quouis in ocium reſtitutos, vel ob ætatem, vel ob imbecillitatem,rudem accepiſſe,veteres dixerunt. Sp.

RVDIS animus Iuſtiniano *in §.his igitur,Inſt.de iuſtit.& iur.*

dicitur nondum firmus, nec vlla doctrina imbutus: *ſicut & l. 2. §. ſed cùm perſpeximus. C. de vet. iure enucl. Aldabr. §. hic igitur.* Similiter & Cic. *de nat. deor.* rudem vocat nondum cultum, ſed ignarum.

RVDIS maſſa, impolita. *§. ſi quis ex aliena, Inſtit. de rer. diuiſ.*

RVDIS ſeruus, *ſub tit. de ædil. edict.* eſt, non qui diu non ſeruiuit, ſed qui ſemper eſt habitus à venaliciario, vt nulli miniſterio præponeretur. *Hugo Donell. de ædil. edict.*

RVDITAS, pro imperitia. Budæus rudem pro Ruſtico apud Iuuenalem obſeruauit.

RVDVS, quod & raudus, propriè rem aſperam & imperfectam ſignificat. Dicitur autem nouum & vetus rudus, ſed diuerſo ſignificatu. Nouum rudus, materia pauimenti eſt: vti ſaxa de nouo contuſa, ſeu teſtæ confractæ, cum calce, ad pauimentum faciendum. *Vide Vitruuium lib. 7.* Vetus rudus eſt materia pauimentorum, quæ lapidibus & teſtis confractis, calceque arenæ commiſta conſtat. Vlpian. *in l. 3. de ſeruit. præd. ruſt.* [Ius eſſe ei, inquit, terram, rudus, ſaxa in fundum tuum iacere, &c.] Spieg.

RVDVSCVLVM non modò pro ęre infecto vulgus vſurpat, ſed etiam pro ſignato: vt quum dicitur in mancipando, [Roduſculo librã ferito] id eſt, aſſe tãgito libram. Feſt. Hot.

RVERE, quod ad ſtipulationem damni infecti attinet, in qua hæc verba, [ſi quid ibi inerit,] poni ſolebant, *l. 18. ff. rem rat. hab.* non videtur, quòd aut vento, aut omninò aliqua vi extrinſecus admota cadat, ſed quòd ipſum per ſe concidit, *l. 43. ff. de dam. inf.* Briſſ.

RVFVLI appellati ſunt tribuni militum, non à populo, ſed à Conſule facti, quod de eorum iure Rutilius Rufus legem tulerit. Hi poſteà mutatione vnius literæ, Rutuli ſunt appellati, Feſtus. Tribunorum autem militum, *vt docet actione 2. in Ver. Pedianus,* duo genera erant: Primum eorum qui Rufuli vocantur. hi in exercitu creari ſolebant. Alij fuerunt comitiati, qui Romę Comitijs deſignabantur. Patet itaque non omnes tribunos militum populi ſuffragio creatos, & qui creabantur primùm creare cœpiſſe Q. Seruilio II. & L. Genucio II. conſulib. *De ijſdem meminit Liu. lib. 9.*

RVINA propriè caſum ſignificat alicuius rei quæ concidit, vnde ruinam minari apud Iuriſconſult. *in l. 1. §. 3. de cloac.* Nam & cœlum peſtilens, & ruinam minatur immundiciæ cloacarum. Eſt autem cloaca non latrina, vt vulgò loquimur, ſed vt ipſe Iuriſc. definit, locus cauus, per quem colluuies quædam claui fluat. *Vide ſuprà Cloaca.* Plinius pro morte vſurpat, vbi ait, prodigium noſtro æuo Neronis principis ruina factum. Sp.

RVMOR, modò pro nominis exiſtimatione, modò pro fama, hoc eſt, diſperſo, populariqué ſermone ponitur. Vtraque vox in bonam & malam partem capitur. Speculat. oſtẽdit rumorem vanum, cui nec obeſſe nec prodeſſe debere, *tit. de inſtrum. edit. Vide & eundem in tit. de Notor. crimin.* Sanè quantum famæ vel rumori præſtandum ſit fidei, plurimùm in arbitrio iudicis verſatur: plerunque enim, vt Alciatus ait, reperiuntur rumuſculi vero abeſſe. Rectè autem interpretes rumorem ſeparant à fama. Fama enim eſt communis quædã vox & opinio hominũ, multo tẽpore perdurans, aliàs in bonũ aliàs in malũ, à fando ſcilicet appellata, *c. tertio loco de præſumpt. 35. quæſt. 6. c. ſi. duo viri.* Rumor verò eſt particularis ſermo in populo recens natus. vnde ſolet ſæpè contra veritatem ſpargi, *l. fin. ff. de hæred. inſtit. Oldendorp. in Topic. legalibus in loco à fama.*

RVMPI, pedamenta vitium natiua, ſunt eius generis, vbi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea fit, quos traduces quidam Rumpos appellant. *Brechæus in l. palo & pertica. ff. de verb. & rer. ſignific. vide ſuprà. Ridica. Vbi quatuor pedamentorum genera indicantur.*

RVNCALIAE, qui locus eſt campeſtris ad Padum, haud longe à Placentia, *teſte Othone Friſing. cap. 11. lib. 2. rerum Aenobarbic.* fit mentio in vſib. feudo. *de capitul. Conrad. in princip.* Alberico eſt eadem, quæ hodie Romandiola vocatur, *de qua in Ligurinum latiùs ſcripſimus.* Spieg.

RVPERIT, in leg. Aquilia, corruperit ſignificat, *l. 27. §. inquit lex. ff. ad leg. Aquil. l. 7. §. ſi quis radicitùs. ff. arb. furt. cæſ. l. 32. in fin. ff. de obligat. & action. l. 70. §. 1. ff. ad Trebel.* Et ideò qui veſtimenta ſciderit, & qui inquinauerit, & qui nauem perforauerit, & qui vulnerauerit, & qui virgis, loris, pugnis ceciderit, vel telo, aut quo alio ſciderit corpus, rupiſſe intelligitur, *d. l. 27. §. ſi quis teſtamẽta. §. ſi nauem. §. rupiſſe, eod.* In XII. Tabulis etiam Feſto teſte Rupicias, damnum dederis, ſignificabat. Briſſ. *Adde Balduini comment. ſuper Inſtitut. Iuſtinia. lib. 4. tit. 3. de lege Aquil.*

RVPISSE item videtur, qui corrupit. Vlpian. *l. prætor, vi bonor. rapt.* Alphenus *l. qui inſulam. loc.* [Qui malas ad certum pondus oneris locarat, cum maiore onere cõducere eas rupiſſet.] Item *de iniur.* [Offerendus eſt ſeruus præſidi, qui eum flagris rumpat.] Idem [Si magiſtratus municipalis ſeruum meum loris ruperit.] *ex Budæo.* Sp.

RVPTVM teſtamentum. Tria ſunt vitia, quibus omninò teſtamenta infirmantur: vitium ſcilicet iniuſti, rupti, & irriti. Quamuis autem poſſimus, & quod irritum eſt, ruptum vocare, & quod ruptum eſt, irritum, & quod iniuſtum eſt, aut ruptum, aut irritum, atque ijs nominibus plerunque ſine differentia vtamur, commodiùs tamen viſum eſt, ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideò quædam nõ iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri. *§. alio. qui mod. teſtam. infir. Inſtit.* Quid iniuſtum, quidve irritum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus. Cæterum, ruptum illud eſt teſtamentum, quod, cùm iure factum eſſet, eodem in ſtatu manente teſtatore, tribus maximè modis redditur inutile: Primò, adgnatione ſui hæredis, *l. 1. ff. de iniuſto, rupto, & irrito teſtamen.* ſi enim patri, poſt teſtamentum factum, filius in poteſtate futurus naſcatur, eius natiuitate proculdubiò rumpitur teſtamentum, Secundò, poſteriore teſtamento iure profecto prius rumpitur, ſiue ex eo adeatur hæreditas, ſiue non. *§. poſteriore, eod. tit. Inſtit. 2.* ſufficit enim, quòd ex eo exiſtere hæres potuerit, *d. l. eod.* Tertiò, ſi quis poſt factum teſtamentum adoptauerit ſibi filium, teſtamentum eius rumpitur, non minùs quam adgnatione filij. *§. 1. eod. tit. Inſtit. 2.* Anchor.

RVPITIAS, in XII. ſignificat Damnum dederis: ait Feſtus. Hotom.

RVRA, veteres incultos agros dicebant, id eſt, ſyluas & paſcua. *Ex libro variorum auctor. de limitibus.* Hotomannus.

RVRESTRE, quod eſt ruris, vel eorum proprium, qui ruri degunt. Rureſtre opus, *l. milites. C. locati.* Sp.

RVRSVS, pro Contra interdum vſurpari Seruius notat in illud Virg. lib. 3. Georg.

Rurſus cura patrum cadere & ſuccedere matrum.

Incipit. — —

Sic accipitur *in l. 11. §. ſi filio. & l. 88. ff. ad leg. Falcid. l. 56. in fin. ff. de iure dot. l. 1. ff. quando appella. ſit, l. 31. ff. ad Trebell. §. rurſus. Inſtitut. de action.* vti rurſus ex diuerſo bis *καὶ ἀνω* Iuſtinian. dixit. Sic & apud Quintilian. *lib. 4. cap. vlt. & aliàs ſæpè* hæc vox accipienda eſt. Briſſon.

RVRSVS, pro denuò: de bina etiam vice intelligendum eſt, *l. 1. §. ſi cui. ff. vt lega. nomin. caueat. Bartol. in l. fideicommiſſ. §. ſi quis decem. de legat. 3.* Spieg.

RVS, eſt omnis locus extra vrbem, vbi agri ſunt & villæ. Inde Ruſticari, *l. 1. lib. 10. C. ſi curial. relict. ciuita. rus habit.* Rus non eſſe præferendum ciuitati, obſeruatum eſt. In ciuitatibus enim legibus ex æquo viuitur, in agris licentiùs agitur. Sp.

RVSTICA mancipia. ab vrbanis non loco, ſed genere vſus, cognoſcuntur, *l. quemadmodum, de ſupellectili leg.* Cùm tamen dubitamus, quid paterfamiliàs ſenſerit, ex eius conſuetudine deprehendemus, *l. ſeruis vrbanis, de lega. 3.* Sp.

RVSTICAE ſeruitutes, id eſt, prędiorum ruſticorum, *l. 1. ff. de itin. actuque priu.*

RVSTICA tribus. *Quære, Tribus.*

RVSTICARIVS, quod ad ruſticum pertinet.

RVSTICITAS, pro ſimplicitate, ſeu imperitia, *l. 1. de interrogat. actio.* qualis eſſe ſolet in ruſticis. Vnde Paulus grauiſſimus Iuriſconſultus parcendũ ſenſuit ruſticitati hominis. *l. 2. de in ius voc.* Rectè monuit Hẽgendorfinus, friuolum eſſe, quod Paulus Caſtrenſis & Alexander, enarrantes hanc legẽ, argumentantur, Ruſticitati quidem parcendum, ſed non ruſticis. Quis autem dicatur ruſticus, docet Bartol. *in l. conficiuntur. ff. de iure codicill.*

RVSTICI, ex re ipſa petita ſignificatione, teſte D. Oldend. nuncupantur generaliter omnes, qui ſine nobilitatis iure agriculturam exercent, ſiue ſint ſui iuris, ſiue alieni. Idem excutit, cur ruſticum nomen ad iniuriam ſæpè proferatur, vt apud Poetam.

Ruſticus et Corydon.---

Quamuis per hoc nihil detrahitur dignitati agriculturæ, quam nobiliſſimi Romani exercuerunt, & noſtri quoque nobiles exercent per alios, *de quo latiùs vide, Ruſtici & Domini.* Sublata per bonos Principes immani illa ſeruitute iuris gétium, introducta prætextu captiuitatis, & quarundam aliarum rationum: ſicut ruſtici non debent hanc tam moderatã ſeruitutem dominis ſuis detrectare, & recordari, quãto ſint fœliciores miſeris illis ſeruis priſci ſeculi: quare & Apoſtolus ſeruum reſtituit domino per epiſtolam: Ita viciſſim domini non grauabũt eos præter morem & ius ſcriptum: quoniam & ipſi cogitabunt ſe homines eſſe tandem morituros, quo tempore apud ſummum iudicem, poteſtatis ſuæ ſint reddituri rationem. *Vide Oldend. in ſu. act. 9. Claſſ. 3.*

RVTABVLVM, inſtrumentum ad promendum ignem panis coquendi gratia.

RVTA cæſa, ſine copula à veteribus pronunciabantur, ſicut & alia multa, *l. 5. §. idem Iulian. ff. ad exhibend. l. 66. §. Quintus. ff. de contrah. empt. l. 38. §. vlt. ff. de actio. empt.* Cicero *in Partitio.* [Cùm ex teſtamentis quæritur, quid ſit penus, aut cùm ex lege prædij quæritur, quæ ſint ruta cæſa.] Sic autem Feſto interprete appellãtur, quæ venditor poſſeſſionis vſus ſui cauſa conciderat, ruendáque contraxerat quaſi eruta, vt Nonius Marc. illo Virg. verſu confirmat. *ex lib. 1. Georg.*

--Cumuloſque ruit malè pinguis harenæ.

Planè Ruta Cæſa Qu. Mucius Scæuola definiebat, quæ neque ædium, neque fundi ſunt, in rutiſque cæſis ea demum ſtatuebat, quæ terra non tenerentur, quæque opere ſtructili tectoriove non continerentur, *l. 66. in fin. ff. de contrah. empt. l. 241. ff. de verb. ſignif.* Vlpian. Ruta eſſe ait, quæ eruta ſunt, vt creta, harena, & ſimilia. Cæſa vt carbones, & his ſimilia. *l. 17. §. ſi rutæ. ff. de actio. empt.* Granaria item, quæ ex tabulis fieri ſolent, quorum ſtipites ſupra terram ſunt. Item tegulæ nondum ædificijs impoſitæ rutis & cæſis cædunt, *l. 18. ff. de actio. empt.* Solebant verò in venditionibus hæc excipi: quòd præter ſuperiora loca, etiam ea quæ ſubieci, comprobant. Cice. *Topic.* [feciſque quod ſæpè liberales venditores facere ſolent, vt cùm ædes fundumve vendiderint, rutis ceſis conceptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi cauſa aptè & loco poſitum videatur.] Idem *lib. 2. de Orat.* [Sed diceres te cùm ædes paternas venderes me in rutis quidem & cæſis ſolùm paternum recepiſſe.] Briſſon. *Adde & Connanum lib. 7. cap. 7. num. 7.*

RVTRVM, quo quid eruitur, ab eruendo. Nam ſicut aratum, aratrum: ſic rutum, rutrum facit. Spieg. Eſt autem Rutrum idem quod Hiſtorium vocamus, id eſt, lignum æquatorium, ac teres bacillus, quo in demetiendo tritico modij æquantur: *Crinitus de honeſta diſciplina, lib. 23. cap. 13. adde Turnebum aduerſarior. lib. 8. cap. 6.*

S.

S. F. S. Sine fraude ſua, vt in lege Iulia, de adulterijs, Retinere adulterum horas viginti ſine fraude ſua, iure liceat, vt ait Vlpian. *in l. capite vigeſimo quinto. ff. de adulter.* Valerius Probus inter notas refert. Hotomannus.

SABBATARII, qui ſabbatum obſeruant: quod faciunt etiam nunc Iudæi: Paucis abhinc annis audiuimus, apud Bohemos exortum nouum ſabbatariorum genus: qui tanta ſuperſtitione ſeruant ſabbatum, vt ſi quid eo die inciderit in oculum, nolint eximere: quaſi non ſufficiat eis, pro ſabbato dies Dominicus, qui Apoſtolis etiam erat ſacer: aut quaſi Chriſtus non ſatis expreſſerit, quantum tribuendum ſit ſabbato. *Ex Roterod.* Spieg. Inter ea quæ peſſimè olere ſolent ieiunia ſabbatariorum, hoc eſt, Iudæorum die ſeptimo ab omni opere feriantium enumerat *lib. 4. Martialis. Vide Brodæum lib. 6. cap. 29.*

SABBATVM, Σάββατον Hebræis quietem ſignificat. Gregorius Nazianzenus [illegible Greek]. Sabbatum ab hebdomade ſedis Dei dictum ait Tertullianus *li. aduerſus Valentinianos.* Sabbatum diem commemorant Impp. *l. 12. C. de Iudæis.* Prat.

SABBATVM Iudæis ſignificabat totum tempus ſeptem dierum: quod & Hebdomas dicitur. Vnde Hebræi ſeptimanam numerabant, veluti primum diem Sabbati: ſicut Gentes ab elementis, idoliſque, diem Lunæ, diem Martis, Mercurij, & cæteros dicebant. Hos dies ſanctificationibus deſtinatos, Ferias in iure dicunt: quo & cautum eſt, ne ſabbato Iudæi conueniantur, *l. die ſabbato. C. de Iudæis.* Nec ipſi Chriſtianos, cùm ob æqualitatem in iudicijs ſeruandam, tum quod ipſi item non ſeruarent ferias ſuas, conuenire poſſunt. Abſurdum ſanè, quod plerique docto. tradunt, Iudæos non poſſe renunciare huic fauori ceu publico. Nam ille in Iudæis locum nõ habet, qui ſerui ſunt, & quicquid eis permittitur, à ſola humanitate proficiſcitur: vnde nihil per hoc vel iuris, vel fauoris publici acquirunt. *per bonam, vt Zaſ. ait, text. in l. Iudæi. l. fin. §. illud. C. de Iudæis. Vide ipſum in l. nulla iuris ratio ff. de leg.* Obſeruandum autem, quod hactenus parum vulgò cognitum, Iudæis eſſe tria ſabbatorum genera. Primum eſt vulgarium ſabbatorum, quæ ſeptimo quoque die recurrunt. Secũdum eſt magnorum feſtorum, vt prima dies Septembris, feſtum propitiationis, primus dies feſti tabernaculorum, primus dies feſti azymorum. Tertium genus eſt ſabbatum, quòd ea feſta, quæ pluribus diebus aguntur, concludit, Cuiuſmodi eſt ſeptima dies azymorum, & octaua dies feſti tabernaculorum. Et hoc genus Sabbata rectè dicuntur δευτερόπρωτα, id eſt, ſecundo prima: quaſi dicas, prima ſecundariò repetita. Porrò eiuſmodi δευτερόπρωτα, in nullo feſto, præterquàm azymorum & tabernaculorum, obſeruantur. Vnde apparet ſpicas, quas Luc. *cap. 6.* ait ſabbato ſecundo primò fuiſſe euulſas, ſeptimo die azymorũ fuiſſe decerptas: idque fortaſſis eo in itinere, quo Chriſtus à Feſto Paſchatis, cuius Ioannes meminit, ex Iudæa in Galilæã redijt. Nam ſecundo primo feſti tabernaculorum ſabbato, nulla ſpica, nullaque ſeges in vllo Iudææ agro reperiri poteſt. Igitur, quod nunc clarè intelligimus apud Lucam, *cap. 6. teſte Eraſmo,* quid ſit ſabbatum ſecundo primum (qui locus hactenùs pleroſq; magnæ famæ viros torſit) colligitur, Andreæ Oſiandro, quod negari non poteſt, referimus acceptũ. (*Vide Robertum Bellarmin. Theolog. abſolutum, tom. 2. controu. 3. ca. 8. verſic. Præterea Sanctus Epiphanius.*) Porrò magno myſterio accipienda ſunt in diuinis tabulis ſcripta hæc verba, Diem Sabbati ſanctifices. Nam complectuntur verbi prædicationem, & omnes ceremonias probatas ad cultum & honorem DEI nos perducentes, vt eas diligenter conſeruemus, totumque ſabbatiſmum nonniſi in laude & ſanctificatione diuini nominis tranſigamus, ſepoſitis operibus ciuilibus. *Vide Oldendorp. in Diuin. Tabul. præcept. 3. Sp. Adde Turnebum aduerſar. li. 15. c. 19.*

SABINIANI, & Proculeiani ſectæ & familiæ erant iuriſcõſultorum inter ſe pugnantium, cum prius tam varium tamque controuerſiam ius eſſet, vt quod vni placeret, alteri non placeret iuriſconſulto, quod Cicero multis locis ſuo tempore fieri conqueritur. *Horum fit mentio in §. cum ex aliena Inſtit. de rer. diuiſ. De Sabinianis in l. 11. §. idê ait. ff. de donat. inter. vir.* Briſſ.

SACCARIVS, baiulus qui ſacco defert transfertque merces, aut quid aliud, & ſaccaria negociatio, quæ circa ſaccos verſatur. Vlpia. [Si quid, ait, ex ſacco ſaccarij excidiſſet.] Nebriſſ. Budæo tamen ſaccarius eſt, qui ſaccis geſtandis victitat. *citat Paul. in l. qui fundum. §. vendi autem de contrah. empt.* Spieg.

SACCVLARIVS dicitur, qui ſaccis, hoc eſt, loculis quibuſdam præſtigias quaſdam exercet, vt aliud fiat, aliudque videatur fieri. Vlpian. *de extraord. crimin. l.* [ſaccularij, inquit, qui vetitas in ſacculis artes exercentes, partem ſubducunt, partem ſubtrahunt.] Atque eum pro fure accipere videtur, *in tit. de effract. & expilat. l. 1.* vt qui in ſaccum res furto ablatas inijcit. Nebriſſ. Bayfius putat *hoc loco* notari à Iuriſconſulto, qui mirifica digitorum agilitate, atque adeò dexteritate quadam, oculos ſpectantium perſtringunt: quos gauchlet dicimus. Et fortaſſe ſunt hi, quos Græci βαλλαντιοτόμους dicunt. Sp.

SACCVLARIVS eadem forma dicitur, qua Manticularius apud Tertullian. *in Apologet. cap. 43.* Saccarius *in l. 40. §. fundi. ff. de contrahen. emptio.* qui ſaccum fert. Briſſ.

SACCVM & Sacculum pro Marſupio, loculis, crumena, repoſitorio, & reconditorio nummorum dicunt Iureconſulti *in l. 1. ff. de ſolutionib. l. 1. §. ſi pecunia, l. 26. §. ſi Titius. & l. 29. ff. depoſit. l. vlt. ff. de leg. commiſſ. l. 30. §. quid ergo. ff. de vſufruct. l. 3. §. ſi plus quàm. ff. de ſtatu lib. l. 21. §. 1. l. 77. de furt.* Horat. *lib. 2. Sermon. Saty. 3.*

Marſum

Menſam pauli iubet atque
Effundi ſaccos nummorum.
Martialis *lib.5. epigram.*
Excuſſi loculoſque ſacculumque.
Iuuenal. *Saty.14.*
Intereà pleno cùm turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit.

Feſtus *lib.4.* [Dirutum, ait, æs inde dictum, quòd diruebatur in fiſcum, non in militis ſacculum.] Auguſt. *lib.2. de moribus Manichæor.* [Cùm & de proprio ſacculo diligenter occultato pecunia copioſa ſuppeteret. [Nonius Marcell. Marſupium ſaccum interpretatur. Suidas σακίλλιον, βαλάντιον, μαρσίππιον. ϰ ὁ καὶ σακελλάριος. Briſſon. Paulus *de ſolut.* [Quòd dicimus, hæredes debere ſtatim ſoluere, cum aliquo temperamento intelligendum eſt. nec enim cum ſacco adire debet.] Quæ Pauli verba, licèt ferè prouerbialiter dicta videantur, frequentiore calculo accipi de eo, qui petit rem abſque mora ſibi præſtari. & ideò cum ſacco debitorem adeat, tanquàm mox recepturus. Alcia. tamen magis placet, ſi ad ipſum hæredem referamus. Eſt autem & ſaccus Hebræi ſermonis dictio: Latinis quoque cum Græcis cómunis. Quas voces enim origine Hebræas Latini habent, eaſdem & Græcas eſſe, Alciat. tradit. *cap.8. li.2. Parerg.* 2. Sp. Denotat autem illis plerunque vilem, contemptum, ſordidum, & quaſi lugubrem veſtitum. Solebant enim illæ gentes in omni maiore dolore animi & luctu ſe tali veſtitu veſtire, humi cubare, cinere aut puluere cóſpergere, & tenuiter parco ac vilo cibo victitare.

SACCVLARII definiuntur, qui vetitas in ſacculos artes exercentes partem ſubducunt, partem ſubtrahunt. Et hic eſt ſenſus, qui magicis artibus ex alienis ſacculis aut ſubducunt pecuniam aut ſubtrahunt, vt *in Hecyra* [Partim ſuum earum exactus, partim vix ſteti] & *in l. quicunque ff. ad leg. Corn. de falſ.* [Quicunque nummos aureos partim raſerint, partim tinxerint.] Eſt autem ſubducere, elicere pecuniam ad ſe carminibus, vel qua alia ratione illicita ſubtrahere eſt manu auferre. Subducimus arte, vt ſegetes alienas traducimus, ſubtrahimus manu. *Cuiac. obſer. lib.10. cap.27. de ſaccularijs idem quoque cenſet Adrianus Turneb. aduerſa lib.9. cap.17.*

SACELLVM, vulgus Capellam vocat. Cenſorum erat curare, vt ſacella non in domo cuiuſquam eſſent. Quod obtinet nunc iure Pont. M. Varro de Sacellis librum edidit, tẽporis iniuria amiſſum penitùs. De eo libro vide D. Auguſtinũ, *cap.3. ſexti de Ciuit. Dei.* Non approbat A. Gellius omnia quæ de Sacelli nomine à C. Trebatio. 2. *de Religionibus libro* tradita ſunt. Feſtus Pomp. *de Veter. verb. ſignificat lib.17.* Sacella, inquit, dicuntur loca dijs ſacrata ſine tecto. Hinc conſequẽs eſt, teſte Camerte noſtro, vt non idem ſit ſacellum & ædicula, quam vulgò capellam vocitamus, quod non ſit de huius ædiculæ ratione aut forma ſine tecto eſſe. *Vide, Capella.* Spiegel.

SACER cognitor *in l.3. C. vbi ſenator. l.5. C. quo. appell. non recip.* cui audientiam cauſæ vice ſua Princeps mãdauit. Qui & ſacri auditorij cognitor, *in C. Theod.* vocatur. Et iudex ſacrarum cognitionum in quadam inſcriptione Italica, ex qua alia Romana inſcriptio ex thermis Conſtantini deſcripta, emendanda eſt, in qua iudex ſacrarum Conſtitutionum, pró Cognitionum, legitur. Briſſ.

SACERDOS, vox Latina ſignificat miniſtrum ſacrorum, hoc eſt, hominem Deo dicatum, conſecratumque ad faciendum ſacra. Deriuatur enim vox à ſacris. Sacra verò nó ſunt, quæ creduntur eſſe ſacra, ſacrificia, ara, & templa, veſtes & vaſa, ſed quæcunque veniunt ſub nomine religionis & iuſtitiæ conſideranda, ſacræ, in primis leges. Hinc & ſacerdotes iuris appellantur: quòd ſanctiſſima res ſit ciuilis ſapientia. *Vide Budæum in l.1. de inſt. & iur.* Sp.

SACERDOTIVM, & ſacerdotis dignitatem, & prouectus ſignificat. Nam conſtat, apud gentiles ſacerdotium quoque dignitatem fuiſſe, *l.1. ff. ad leg. Iuli. de amb. l. non diſtinguemus, in princip. de arbi.* Curabant etiam ludos, quos in honorẽ Deorum populus faciebat. Vnde Syriarchię, Lyciarchiæ, Phœniciarchiæ nomen à prouincijs quibus præerant. *l.1. C. de natur. lib. 1. C. de offic. Com. Orient.* Hinc & ſacerdotiæ munus, quod patrimoniale fuiſſe traditum eſt, *l. antepenult. C. de muner. patrimon. lib.10.* Pręthereà fuerunt apud illos ea ſacerdotia, qualia apud Chriſtianos beneficia vocantur. Sp.

SACERDOTIVM non tantùm honori perſonarum, ſed & maieſtati Dei indulgetur, cuius ſacris vacare ſacerdotes oportet. *autor Paul. l. non diſtinguemus. ff. de recept. arbit.* Sp.

SACERDOTIVM, *in l.37. §. ſacerdotia. ff. de pactis,* Sacerdotium etiam in prouincijs & municipijs, *l.1. ff. ad leg. Iuli. de ambitu, l.17. ff. de muner. & honorib. l.8. ff. de vacatio. mune. l.8. ff. de excuſat. tuto. l.1. C. de natur. lib. l. vnic. de perit. ſucceſſ. lib.10. C.* Quod patrimonij munus eſſe ait l.8. de muner. patrimonial. lib. 10. Iul. Firm. *lib.4. Matheſ. cap.15.* [Faciet quoque nobili poteſtate pro climatis genituræ menſuræ gymnaſiarchas, prouinciarum ſacerdotis.] Verſabatur autem ſacerdotiorum munus in adparatu, editione & exhibitione ludorum, *vt oſtendit l. vlt. de expenſ. ludor. in C. Theod.* Inde ſacerdotiorum editiones *in l.1. de ſpectacul. in C. Th.* Briſſ.

SACERDOTVM duo genera erant apud Romanos: Alterum, quod ad placãdos Deos conſtituebatur, vt ſacris pręeſſet ſolennibus: Alterum, quod prædicta vatum, ſeu reſponſa, in quibus arcanum aliquid ſemper putabant latere, interpretabatur ijs, quorum ſcire intererat. Sic autem Dij, vel reuerà Dæmones, ſtupidis gentibus multifariam imponebãt. Quandoquidem ipſe Sathanas (inquit Paulus *2. Corinth. 11.*) transfiguratur in Angelum lucis. Oldend.

SACER locus, qui ritè per Pontifices conſecratus eſt, *gloſſ. l.1. ff. ne quid in loco ſacro Inſt. de rer. diuiſio. §. nullius.* Sp.

SACRA alia. Cælius *lib.9. cap.23.* annotat, Thebis fuiſſe ἱερὸν λόχον, id eſt, ſacram cohortem, quam Gorgidas inſtituerit primus ex electiſſimis viris, hoc eſt, amatoribus amatiſque, vt voluere nonnulli, quando hic eſt ad robur nexus potens.

SACRA ancora dicitur, cuius eijcienda cura, ſoli magiſtro, imminente tempeſtate, vtpote in re nautica magis verſato, attribuitur: vertitur enim in clauo & ancora totius nauis ſalus, & ſine his, vix eſt vt periculũ euadere quis poſſit. Et hæc de ſacra ancora potiſſimùm intelligi debent. Duplicem enim ancoram vt plurimùm benè inſtitutæ naues habent, quarum maximam ob validiſſimam ancoram ſacrã vocant, eamque tum demùm mittunt, cùm extremo laborant diſcrimine. Hinc Lucianus *in Drapetis* inquit, viſum eſt igitur re perpenſa extremam ancoram, quam nautæ ſacram nominant, dimittere. *Vide Eraſm. in Adag. Sacram ancoram ſoluere.* Altero verò, etiam ſereno cœlo, & vbi ob receſſum maris fluctuumque dimiſſo velo quieſcẽdum eſt, vtuntur. Peckius *l.1. §. magiſtrum nauis, num. 2. tit. de exercit. act.*

SACRA à ſanctis & religioſis ſeparantur, *l.1. ff. de rerum diuiſ. l.24. §.1. ff. de rei vendic. l.14. in fin. ff. de ſeruitutib. l.83. § ſacram, ff. de verb. oblig. l.17. ff. de verbor. ſignificat.* Nam vt Feſtus *lib.16.* ſcribit, ſacrum eſt, quod Deo conſecratum eſt: Sanctum, vt murus, qui circa oppidum eſt. Religioſum, vt ſepulchrum, vbi corpus humatum eſt. Noſtri ſacras res eſſe aiunt, quæ publicè ſunt conſecratæ, id eſt, à Principe, vel ab eo, cui Princeps dedicandi dedit poteſtatem. Quod verò ſibi ſacrum quis conſtituerit, id ſacrum non eſt, ſed prophanum, *l.6. § ſacræ res. l.9. ff. de rer. diuiſ. l. vlt. ff. vt in poſſeſſ. legato.* Inde ſacrarium, locus in quo ſacra reponuntur, vt & Iſidorus *lib.15. cap.5.* ſcribit, quod vel in priuato ædificio eſſe poteſt. Notandum tamen eſt, aliud eſſe ſacrum locum, aliud ſacrarium. Sacer locus eſt locus conſecratus: Sacrarium eſt locus, in quo ſacra reponuntur. *Connanus in comment. ſuis ſuper iure ciuil. lib.3. cap.2. num.6.* Vnde de ſacrario, interdictum. Ne quid in loco ſacro non competit, *l.1. § ne quid in loco ſacro, l.9. §.1. ff. de rerum diuiſ.* Sacrum tamen quandoque pleniùs accipitur, vt & ſanctum contineat, *l.2. ff. ne quid in loco ſac.* Sacra certamina ſunt, quæ dijs dedicata ſunt, *l.4. ff. de his qui not. infam.* Qualia erant Iouis Capitolini, Apollinares ludi, Romani ludi, & magnæ deûm matris, Quintilian. *lib.3. cap.7.* [An laudes Capitolini Iouis perpetuæ ſacri certaminis materia, vel dubiæ ſunt, vel in oratorio genere tractantur.] Inde Firmic. *lib.3. Matheſ. cap.11.* [Sacris quoq; faciet certaminib. præpoſitos.] Idem *li.6. c.31.* [Athletam faciet ipſa genitura, & qui in ſacris certaminibus victor glorioſa & digna reportet præmia coronarum.] Sic etiam ſacras coronas *in l.40. ff. de rei vindic.* accipio, quæ in ſacris certaminibus partæ ſunt. Briſſ.

SACRA certamina ſunt honori Deorum ſacrata & initiata. In antiqua Græcia fuère tantùm quatuor lógè antiquiſſi-

quiſſima: Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea, quę ſingula grauiſſimos autores ſuos habuêre, *vt annotauit Forcat. in ſuo Cupid. Iuriſperit. nu. 4. cap. 20.*

SACRAE res ſunt, quæ publicè conſecratæ ſunt, non priuatè. Semel autem æde ſacra facta, etiam diruto ædificio, locus ſacer manet, *l. 6. §. 2. ff. de diuiſ. rerum Hotoman.*

SACRAE res ſunt, quæ ritè per Pontifices Deo conſecratæ ſunt, veluti ædes ſacræ & donaria, quæ ritè ad miniſteriū Dei dedicata ſunt: *ait. Imp. §. 6. de rer. diuiſio.* Sic Trebatius, Sacrum eſt, inquit, quicquid eſt quod deorum habetur, apud Macrob. *Satur. lib. 3. cap. 3.* Et Gallus Aelius apud Feſtum, Sacrū eſt, inquit, quodcunque modo & inſtituto ciuitatis conſecratum ſit, ſiue ædes, ſiue ara, ſiue ſignum, ſiue locus, ſiue pecunia, ſiue quid aliud, quod dijs dedicatum & conſecratum ſit. Hotoman.

SACRARE, apud Liuium *lib. 2. vt annotat Budæus in poſteri. annotat. ad Pandect.* eſt deuouere, & deteſtabile decernere, & ita morti addicere, vt impune occidi & violari poſſit. Sic ſacri homines deteſtandi & execrabiles dicuntur, quos Græci *ἐναγεῖς, ἐξαγίστους, μιαρούς, ἐπαράτους, φαρμάκους, καθάρματα* appellant. Erant enim Catharmata, homines qui peſte expianda, aliovè quo morbo immolabantur dijs. *Vide Balduinum in comment. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib. 2. tit. 1.*

SACRA euocare *in l. 9. §. 1. ff. de rer. diuiſio.* Solebant autem Romani ante omnia in oppugnationibus, Deum cuius in tutela oppidum eſſet, euocare certis carminibus, quæ à Liuio *lib. 5.* & Macrob. *lib. 3. Saturn. cap. 8.* referuntur. Quod & Plinius *lib. 28. cap. 2.* & Seruius 2. *Aeneid.* notat ad illum verſum,

Exceſſêre omnes adytis, arisq́; relictis. Briſſ.

SACRA euocare ſtulti olim tum dicebant, cùm certis verborum formulis ac ſolēnitatibus, ex loco ſacro facerent prophanum: ſicut contrà, ex prophano per conſecrationum cæremonias, effici putabant ſacrum: quaſi verò vſus ipſe nō poſſet aliquid conſecrare. *Ibid. §. 1.* Hoc tempore & conſecrationes frequentantur, & euocationes ſacrorum, quas degradationes appellant ſacerdotum: rectiùs nuncupantur deſecrationes, vel execrationes. Entweyhung Oldendorp.

SACRA loca ea ſunt, quæ publicè dedicata ſunt, ſiue in agro, ſiue in ciuitate. Publicè vero dedicari debent, quia priuati alicuius cauſa nihil poteſt eſſe ſacrum: ſed ſi quis ædiculam domi ſuæ ſibi ædificatam procurat ſacrari, iam deſinit eius eſſe vſu & proprietate, incipietque eſſe publica vſu, proprietate autem nullius. *Vlpian. l. 9. ff. de diuiſ. rer.*

SACRAMENTALES. Olim illorum vſus fuit in iudicijs feudalibus. Hi cum litigante iurabant, ſe credere verum eſſe quod litigans iurauerit: adhibebanturque viri numero 12. Quod moribus noſtris receptum non eſt, atque ab aula etiam receſſit. *Zaſ. tit. de ind. feud. proceſſu.*

SACRAMENTO dicere, ſermo eſt antiquorum, prout annotat Budæ. *in annotat. reliquis ad Pandectas,* exiſtimans dicere in Liuio *lib. 4.* & in alijs ſimilib. pro deſtinare & dicare accipi. *Vide ibid.*

SACRAMENTO rogati, id eſt, iureiurando adacti & iurati. Sp.

SACRAMENTVM veteres appellabant iuſiurandum, aut religioſam obligationem: opinor, ait Eraſ. quòd hoc arcanis quibuſdam cæremonijs peageretur.

SACRAMENTVM quid olim eſſet, Varro *lib. 4. de lingua lat.* his verbis explicat. [Ea pecuniaria, quæ in iudicium venit in ritibus, ſacramentum à ſacro dicitur. Qui petebat, & qui inficiebatur, de alijs rebus vtrique quingentos ęris apud Pontificem deponebant, de alijs rebus item certo alio numero aſſium: qui iudicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibat.] Sed huius verbi apud Feſtum explicatio tranſpoſitione paginarum valde deprauata & mutila eſt. Nam quæ in verbo Sacramentum plenæ definitioni deſunt, ea ex verbo, Seſtertius, quemadmodum me ſingularis doctrinæ vir idemque longè humaniſſimus, D. Montiſpeſſulanenſis Epiſcopus docuit, repetenda, & in hunc modum continuanda ſunt. [Sacramētum æs ſignificat, quod pœnæ nomine penditur, ſiue in rem agitur, ſiue contēditur. Id in alijs rebus quinquaginta aſſium eſt, in alijs rebus quingentorum, inter eos qui iudicio inter ſe contenderent. Quod lege Papin. Tribuni plebis ſancitum eſt his verbis, &c. Quæ verò in verbo ſacramentum leguntur, ea pertinent ad dictionem Septimontio. Inde verò explicari poterit quod ait Tullius *pro Roſcio. Com.* legitimę partis ſponſionē factam. Nam ſacramenti quantitas lege definita erat. Ad locos autem vulgares Ciceronis & valerij, qui de ſacramento citari ſolent, addendus eſt elegans Ciceronis *Epiſt. ad Volumnium* iocus, in qua ita eſt.] Pugna, ſi me amas, niſi ridiculum *παρὰ προσδοκίαν*, niſi cætera, quę ſunt à me in ſecundo de Oratore per Antonij perſonam diſputata de ridiculis, *ἔντεχνα* & & arguta apparebunt, vt ſacramento contendas mea non eſſe.] Adde & illas ex Valerij Probi libello notas S. N. S. Q. quæ hæc ſignificabant, Si negāt ſacramentum quærito. Item has Q. N. T. S. Q. P. id eſt, Quādo negas, te ſacramento quinquagenario prouoco. Quæ fuiſſe ſolennia ſponſionis ſacramenti verba veriſimile eſt. Briſſ.

SACRAMENTVM etiam *ἀπομισθωτικὸν* [illegible] ſignificat, *l. 8. C. de legat. l. 3. de immun. conceſſa. in C. Theodoſ.* Quo qui liberabātur, ſacramento ſolui dicebantur, *l. 2. §. miles. ff. de his qui not. infam. l. 14. ff. de his quæ vt indign. l. vlt. ff. de re mil.* Briſſ.

SACRAMENTVM hodie in ſacris literis dicitur, à verbo Sacro, quod ſignificat Deo offero, dedico, conſecro. Fortè ideò veteres Theologi hanc vocem vſurparunt, quia per ſacramēta nos Chriſto offerimus, ac ſacramus, penituſque addicimus. Nec illa quoque ratio nominis inepta videtur, quod Latini olim, teſte Feſto, dixerunt ſacramentum, quidquid iuriſiurandi interpoſita ſacratione geritur. Nam in noſtris ſacramentis duplex iuramentum eſt. Alterum ex parte Dei, iuramento ſeſe nobis in Filio, & propter Filium obligantis, quòd non velit mortem peccatoris, ſed ſit nobis propitius futurus propter filium ſuum. *Ezechielis 18. Hebræorum. 6. & 7.* Alterum verò iuramentum eſt ex parte noſtri, qui certò pollicentur nos ſolùm hunc Deum culturos, eaq́; ratione quam ille nobis præſcribit, ab eoq́; ſalutem temporariam ac æternam per & propter Filium ſuum expectaturos & petituros, ac denique Sathanæ & mundo inimicitias denunciaturos. Tertia itidem apta conueniensque ratio etymologiæ illa eſſe poſſet, quod ſicut olim milites ſe iuramēto aſtringebant ſuo duci, quod illi Sacramentum vocauerunt: ita nos quoque in Baptiſmo, & altera ſacra cæremonia, nos Chriſto duci noſtro planè ad ſpiritualem militiam, contra Sathanam, mundum, & omnem impietatem addicimus & obligamus. Quæ ratio appellationis tanto fit veriſimilior, quod & hoc vitæ genus paſſim in Sacris literis militiæ nomine inſignitur: vbi nobis etiam varia ſpiritualia arma procuduntur ac induuntur, *ad Epheſ. 6. cap.* & aliæ quoque quædam voces noſtræ profeſſionis à re militari deſumptæ ſunt: vt eſt Symbolū, & aliæ. *De Sacrament. Varro lib. 4. ling. lat.*

SACRAMENTVM militare, quòd milites iurare ſolent, *de quo apud Vegetium lib. 2. de re milita. meminit l. fin. C. de veteran. lib. 12. Huic adde Comanum lib. 9. cap. 5. num. 8.*

SACRA patris, pro patria poteſtate, *l. fin. C. de inoff. teſt.*

SACRA priuata gentis cuiuſque fuiſſe, quæ dijs penatibus paterfamiliàs faceret, conſtat *ex Cic. lib. de leg. 2.* Emancipati autem liberi arbitratu ſuo ſacra ſibi cōſtituebant. Hinc filij familiàs in ſacris paternis eſſe dicuntur, *l. 2. C. de bon. quæ libe.* in ſacris manère, *l. filia, 12. C. de collatio. l. penult. C. de adopt.* in ſacris parentum conſtitui. *l. vlt. C. de inoff. teſtam. l. vlt. C. ad Tertul. l. vlt. C. de cura. fur.* in ſacris poſiti, *l. in coniunctione, 20. C. de nupt.* in ſacris retineri, *l. 3. C. de bon. mater.* hinc adoptati, qui in alterius gētem tranſibant, in eius gentis ſacra tranſire dicebantur, *vt apud Valer. Max. li. 7. ca. 7.* Et qui per emancipationem de familia demigrabant, à ſacris paternis dimitti, & abſolui, *l. quidam 31. C. de fideicom. l. 1. C. de annal. excep. l. de emancipatis, 13. C. de leg. hæred.* Hot. *Infrà ſacrilegij, in fin.*

SACRARIVM, locus in quo ſacra reponuntur, *l. 1. ff. ne quid in loc. ſac.* Sacrarium quoque appellatur illa pars, in qua ſunt clerici ad celebrandum, propter ſacramenta, quæ ibi conficiuntur, & quia in altari maiori, cùm ſoleat eſſe ſacrarium, includuntur reliquiæ, *ext. de conſec. eccleſ. vel alta.* Old.

SACRARVM cognitionum iudex & Sacrarium principis, *l. ſi legati. l. vlt. §. legati. ff. de muner. & hono. l. 8. C. Theod. de lega. & decr. leg.* Briſſ.

SACRAS etiam Impp. res ad ſe pertinentes vocant. Sic ſacras domos, ſacras largitiones, ſacra ſcrinia, ſacrum ſtabulum, ſacram monetam, ſacrum comitatum in conſtitutionibus accipimus. Sic & principales conſtitutiones ſacræ dicūtur, *l. 5. §. ſi tutor. ff. ad adminiſt. tut. l. 5. ff. de mercatum faciendis l. 27. ff. de re iudic. l. 43. ff. de actio. empt. l. 18. in princip. & §. 1. ff. de iure*

fiſc.

ff.l.1.§.item ff.quæ ſentent. ſine appel.reſcin. l.4.& l.6.ff.de appellat. recip.

SACRATISSIMAE leges, *in l.leges.C.de legi.* ſiue ſacratæ, quibus ſanctum eſt, vt qui quid aduerſus eas fecerit, ſacer alicui deorum ſit.

SACRATA lex apud Liuium *lib.2.* dicitur, quod in ſacro monte lata ſit. Verùm autem vna tantùm lex, an plures in ſacro monte latæ ſint, non ſatis conſtat. Liuius & Dionyſius vbi rem ipſam narrant, vnam nominant. Sed Liuius alibi nõ ſemel ſacratæ leges dixit, *vt d. lib. 2.* ſicut & Cic. *de prouincijs conſularibus, & in Oratione pro C. Cornelio,* vt annotauit Manutius *de legibus Romanorum.* Budæus autem *in poſterioribus annotat.* leges ſacratas dictas, quibus ſanctum iubetur eſſe alicui Deorum, quicquid aduerſus eas fecerit, ſicut familia pecuniaque. Sacrabantur verò leges, aut conſecratione & obteſtatione, aut pœnarũ ſanctione, Cicero *pro Cornelio Balbo.* [Deinde ſanctiones ſacrandæ ſunt, aut genere ipſo, vt obteſtatione & conſecratione legis, aut pœna, cùm caput eius qui contrà facit, conſecratur] *De hac eadem materia vide etiam Connan.in Commen. iur.ciuil.lib.1.cap.13.num.3.*

SACRA via, cur id nominis obtinuerit, indicant Varro & Pomponius. ſitum eius recitat Bar. Marlian. *cap.26. lib.3. antiquita. Roma.* in ea, Pomponio teſte, *l.2.de orig.iur.§.* fuit autem in primis Scipioni Naſicæ data publica domus in Sacra via, quo faciliùs conſuli poſſet. Sp.

SACRIFICIVM viſibile, inuiſibile eſt ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum, *c. ſacrificium, de conſec.diſt.2. Io.Bel. Etymol.*

SACRIFICIVM luſtrale. Varia luſtrationum genera fuère apud Romanos: ſi verò exercitus luſtrandus eſſet, in campo Martio exercitus inſtruebatur, & ſue, aut hirco, oue & tauro luſtrabatur. Milites ipſi lauro coronati, rem diuinã faciebant, ſub dio, & hunc luſtrandi morem Seruium Regem primum inſtituiſſe ferunt. Alij hanc exercitus luſtrationem ita peragebant, ſuem, ouem, taurum, qui puri eſſent, ter circum acies inſtructas præcedente Pompa ducebant, Martique deo immolabant.

SACRILEGI ſunt, qui publica ſacra compilauerunt. *l.6.& l.9.ff.ad leg.Iul.pecul.* Seruius *in 9.ecloga Virgil.* Sublegere ait furari eſt: vnde & ſacrilegus dicitur, qui ſacra legit, id eſt, furatur. Sacrilegium autem etiam Impp. appellant ſuarum conſtitutionum violatarum crimen, *l.vn.C.de crimin. ſacril. l.6.de appellat. in C.Theodoſ.* Sacrilegijque crimen irrogant his, qui præcepta ſua neglexerint, vel ſcita violarint. *l.1.C.vt digni.ordo. ſeruet. lib.12.l.13.C.de erogat.milit.anno. lib.12. & apud Caſsiodo. in libris Variar. aliquotiens. de hoc vide Connan. in ſuis comment.ſuper ius Ciuile, lib.3.cap.1.num.2.* Briſſ.

In ſacris paternis conſtitui, manereue ab Impp. dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt, *l. vlt. C.de inoffic. teſtam. l.vlt. C. de cur.furio.l.vlt. C.ad S.C. Tertyllia.l.2. C. de ſuis & legit.l.3.& l.6.C. de bon. matern.* & à ſacris paternis abſolui remittive, pro poteſtate paterna liberari, *l.1. §. vlt.de am. e xcept. l.31. C. de fideicommiſſ. & l. 12. C.de collatio.* Hæc autem locutio inde fluxit, quòd filius fam. eorundem cum parentibus, quorum poteſtate continebantur, ſacrorum participes erant. Inde & qui per adoptionem in ius alienum tranſierant, in familiam & ſacra tranſire dicebantur, Vale. lib.7.cap.7. [Et aliquantulum adiuuabat hæredes, quod M. Anneius in Suffenatis familiam ſacra tranſierat.] Habebant enim veteres propria ſua familiaria ſacra, *vt & Cicero lib.2.de legibus perſpicue oſtendit.* Briſſ. *Adde ſupra notata, in verbo, Sacra priuata.*

SACRI COMMISSI ex Pontificum legibus apud Romanos arguebatur, qui ob delictum nullo pacto aut tempore expiari poſſet: Impiè autem committere qui purgari poſſet, *Crinitus lib.14. de honeſta diſciplina, cap.2.*

SACRISTA. Sacriſta, hoc eſt, theſaurarius ad cuius curam ſpectat cuſtodia vaſorum Eccleſiæ, veſtimentorum theſauri, quæque ad luminaria lampadum ſpectant, ſiue in cera, ſiue in oleo. Sic dictus ſacriſta, quaſi ſacris rebus præfectus, vel aſſiſtens. Atque hoc modo accipitur ſacriſta, in tit. de offic.ſacriſtæ. *Et de hac materia diſſeritur 25. diſt. pleſtu, in fin.* Anch.

SACROSANCTAE poſſeſſiones, pro intactis, & ab omni iniuria tutis, *apud Cic. in Catilinam.* Ita ſacroſanctæ Eccleſiæ *in ti.tit.lib.1.Codicis. Quære, Sanctum.* Sp.

SACROSANCTOS magiſtratus eſſe: quòd ſine capitali piaculo attingi non poterant, vt Liuius lib. 3. teſtatur. [Tum poſtumus intereà: Dedite, inquit, prophanos nos, quos ſalua religione poteſtis, dedetis deinde iſtos ſacroſanctos, cum Magiſtratu abierint.] Hinc ſacroſancta poteſtas, Liuio lib. 2.9. pro Tribunitia, & ſacroſanctæ Eccleſiæ à Iuſtiniano dictæ, in quibus eſt ius aſyli. *Vide Budæum in prioribus annotationibus ad Pandectas.*

SACROSANCTVM dicebatur, quod iureiurando interpoſito erat inſtitutum, vt ſi quis violaſſet, morte pœnas penderet. cuius generis ſunt Tribun. Pleb. ædileſque. Inde ſacroſancta poteſtas pro Tribunitia apud Liuium. Cice. *pro Balbo* negat quicquam ſacroſanctum eſſe, niſi quòd populus plebſve ſanxiſſet. *Vide Sext. Pomp.*

SACROSANCTVM, emphaſim habet duplicati verbi, ſignificans id, quod ſine expiabili ſcelere violare nemini prorſus liceret. Vnde propriè dicebatur inſtitutum iureiurando, vt qui violaret, morte pœnas penderet. Exemplum eſt apud Pomponium, *in l.fin. ff. de diuiſio.rer.* [Si quis, inquit, violauerit muros, capite punitur.] Oldend.

SACRVM ſubſtantiuè, dicitur omne quod deorum habetur. *Vide Aggenium ad fin. commen. in Iul. Front. & ſuprà, Sacerdos.*

SACRVM pro templo. Paulus [Sunt, autem, inquit, ſacrilegi, qui publica ſacra compilarint. At qui priuata ſacra, vel ædiculas incuſtoditas tentauerint, ampliùs quàm fures, minùs quàm ſacrilegi merentur.] Sp.

SACRVM cubiculum. *Vide, A cubiculo.*

SACRVM cubiculum eſt duplex, Auguſti & Auguſtæ, *Cuiac.in prooemio, tit.de præpoſitis ſacri cubiculi, C.lib.12.*

SACRVM patrimonium vocatur vulgò dominium Regis, *vt annotauit Droſæus in Methodo iur.*

SAEVIRE, crudeliter in aliquem agere. *§. ſed hoc tempore Inſt.de ijs qui ſunt qui vel alie.iur.*

SAEVITIA, pro inconceſſa caſtigatione. Paulus *ad leg. Aquil.* [Præceptoris enim nimia ſæuitia culpæ adſignatur. Quia leuis duntaxat caſtigatio conceſſa eſt docenti, *vt tradit Vlpian.* Spieg.

Σήκωμα eſt æqui pondium, hoc eſt, quòd in libra apponitur ad æquilibrium faciendum.

SAGA *in l.12.C. de curſu public.* inſtrata equorum. Interpretes *βασιλικὰ ἔργα πολλά* verterunt. *vide Bayſium in libel. de re veſtia. & Cuiac. l.13.d.tit.de curſu public. C.lib.12.*

SAGARIA dicitur quædam negociatio, vocabulo à ſagis inclinato: veſtimenta emimus, & diſtrahimus lucrifaciendi gratia. quod etiam innuit Vlpian. *in l.cum duobus §.quidam ff. pro ſocio.* & ibi gloſſator noſter, qui exponit ſagariam, id eſt, ſalis, vel ſale, vel ſaccorum vel vilium veſtium attritarum. Sagum autem erat chlamis militaris quadra, de qua Iuuenalis.

An ſaga vendenti nubat caupone relicto.

Marcus Tullius *in Antonianis* auctor eſt, ſaga ſumi ſolere in bello atque tumultu, & quando in ſagis tota ciuitas erat, conſulares viri togati eſſe ſolebant: & propterea Iureconſult. *in l.veſtis.§.veſtimenta, de aur.& arg. lega.* inter veſtimenta virilia enumerauit ſaga. dicitur autem ſagaria ſimpliciter, & ſignificatur huiuſcemodi negociatio: ſicut nomine linteariæ, intelligimus linteorum negociationem. Itidem abſolutè dixerunt argentariam, ſequeſtrariam, & ſic de ſingulis. Proinde cenſeo caſtiganda eſſe verba apud Vlpia. *in l.procuratoris.§.ſi plures, tit.de tribut.actio.* apud quem ſaccariam & linteariam, pro ſagaria & lintearia, malè repoſitum inuenies. Sagariam autem, quàm Saccariam, legere malim: ea potiſſimùm ductus ratione, quia aliquos de literis benè meritos inueni, qui hunc locum Vlpian. ita citant. Tamen ſi nihil placet immutare, ſaccaria in eodem ſignificatu accipietur, quaſi à ſaccis deriuata, quæ ſunt viliora veſtimenta.

SAGARIVS, ſagorum venditor, ein verkauffer der kleider/ein Altgewänder/ iuxta Old. Hinc ſagaria negociatio: ſicut ab argento argentaria. Vlpia. *de tribut.act.d.l. procuratoris.* [Duas, inquit, negociationes exercebat puer: ſagariam & linteariam.] Sp.

SAGENA, quam alij plagam, vel euerriculum appellãt, eſt quoddam retis genus, rariſſimis maculis contexta. Quod genus retis in mare demiſſum, omneis omnis generis piſces colligit. *Brechæus in l. inter publica. ff. de verb. & rer. ſignif.*

SAGVM,

SAGVM, non eſt veſtis tenuis & abraſa, *vt ex Hugo. Interpres tradit in l. non patimur. C. de carſ. publ. lib. 12.* Sagum enim militare ac bellicum geſtamen fuiſſe, cùm ex Nonio, tum ex Suetonij verbis *in Auguſto* intelligitur: quod tamen inter familiaria adſcribitur ab Vlpian. *in l. procuratoris. ff. de tribut. actio. Vide Bayſium cap. 15. de re veſtia.* Spieg. Turneb. *aduerſariorum. libr. 2. cap. 20.* refert, Sagum Gallorum geſtamen eſſe. Nam quemadmodum palliatos Græcos, & togatos Romanos intelligimus, cùm conſtet pallium Græcorum, & togam Romanorum habitum fuiſſe, ſic idem Turnebus ſagatos pro Gallis poſuit, è veſtitu gentem ſignificans.

SAGITTA, à ſagaci ictu, id eſt, veloci vocata, vt quibuſdam placet: ſiquidem vt ocyus mors perueniret ad hominem, alitem illam fecimus, pěnaſque ferro adiecimus: quod ſcelere humani ingenij ac fraude inuentum arbitratur Valturius. Connumeratur C. inter res quæ export. non debent, *l. 2.* Sp.

SAGITTARIVS. In titulo, de ſagittarijs & balliſtarijs, *lib. 5. decretalium.* ſagittarius non accipitur pro ſigno illo cæleſti, quod alij centaurum Chironem arbitrantur, alij Erotum, filium Euphemis, nutricis muſarum, (de quo fit mentio apud Columellam) ſed illic accipitur ſagittarius pro eo, qui ſagittas emittit, eas præſertim, quę in bello ex maioribus illis tormentis eiaculabantur longius, vt in ſacris literis, [Percuſſus eſt à ſagittarijs] Quanquam etiam ſagittarios artis ſagittandi peritos intelligere poſſumus. quos vulgus *archieros* appellat. *Vide, Balliſtar.* Anch.

SAGMINA. Martia. *in l. ſanctum. de diuiſ. rer.* [Sunt inquit, quædam herbæ, quas Legati pop. Rom. ferre ſolebant, ne quis eos violaret:] ſicut Legati Græcorum ea, quæ vocabantur *κηρύκεια* ferunt: Latinè Caducei dicuntur. *Budaeus & Ha'oand. ac ſagminibus vide Plinium, vel Budaeum in annot. prior.* Sp. *Adde & Crinitum de honeſta diſciplina lib. 7. cap. 3. Maioragium lib. 4. cap. 8. Miſcell.*

SAGMINA apertiùs explicat Feſtus: aitque Verbenas eſſe, id eſt, herbas puras: quia ex loco ſancto arcębantur Conſule Prætoreve legatis proficiſcentibus, ad fœdus faciendum. hæc herba à Græcis *ἱεροβοτάνη* dicta eſt, hoc eſt, ſacra herba, *vt Plin. docet lib. 25.*

SALAMANDRA, *in l. 3. §. alio. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* animal id eſſe lacerti figura ſtellatum ac varium Dioſcorides *lib. 2.* & Plinius *lib. 10. cap. 67.* ſcribunt, cui tantus rigor eſt, vt ignem tactu extinguat: vnde & nota eſt vulgi opinio exiſtimantis igne eam veſci, nec vnquam eo abſumi, cùm præ frigiditate quidem aliquo tẽpore in igne illæſa ſubſiſtere poſſit, eo tamen tandem conſumatur, *vt Gal. lib. 3. de temperamentis ſcribit.* Cæterùm inter venena numeratur. Nam hauſtum eius ſequitur inflammatio linguæ & cum corpore, reſolutioneque aliqua tremor & ſermonis impedimentum, & liuor totius corporis, *vt Dioſcor. lib. 6. & Plin. lib. 29. cap. 2. tradunt.* Briſſ.

SALARIVM annuam erogationem ſignificat, (ein jargehalt/ jarliche beſoldung/ jargelt.) quæ alicui ſui tuendi exhibendique cauſa præſtatur, *l. vlt. ff. de in rem verſ. l. 8. §. in ſingulas. ff. de tranſact. & l. vlt. in fin. ff. de obligat. & actio. l. 19. §. vlt. ff. de annu. lega.* Salarium verò Corn. *in Perſium* victum vnius diei interpretatur. Plinius *lib. 31. cap. 7.* de ſale tractans. [Honoribus etiam militiaque interponitur ſalarijs inde dictis magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine Salariæ viæ, quoniam illa ſal ad Sabinos portari conſueuerat.] Salarium etiam annuas mercedes ſtipendiaque, quæ ob liberalem artem vel medicinam præſtantur, ſignificat, *l. 16. §. 1. de aliment. legat. l. 4. ff. de decret. ab ordin. fa. ciend. l. 51. §. item Papinianus. ff. pro ſocio. l. 7. l. 56. §. ſalarium. ff. mandat. l. 1. & l. 18. C. eodem. l. 4. ff. de offic. adſ ff. l. 20. §. vlt. ff. locat.* Inde ſalariarius, qui ſalario fruitur, *l. 10. §. idem Laben. ff. mandat.* Salarium quoque prædij Iuriſconſulti dicunt, *in l. 20. §. heres. de lega. 1. l. 8. ff. de vſufruct.* & Salarium pro lapidibus cædendis, *in l. 14. in fin. ff. comm. præd.* Briſſ.

SALARIA interpretamur, *τὰ διδόμενα εἰς τροφήν*, ſiue vt plurimum Græci vertere ſolẽt *σιτηρέσια & ὀψώνια* Suidas *ἀλλαγίαν σιτηρέσιον*, pro *ἀλλαγίαν*. An igitur ratio nominis hæc, quod ſalaria percipientes inde ſe alant? Quæ ſalaria *in l. 6. C. de profeſſ. & med. lib. 10.* annonaria commoda, *in l. 9. C. eod. Adde Forcat. in penu iuris ciuilis, cap. 19.*

SALARIO publico non frui, *apud Papin. in fin. ff. de off. aſſeſ.* Spieg.

SAL quàm vtile condimentum ſit, omnibus in comperto eſt, quoniam obſonia à putredine vendicat, & cibos perſuſos ætate donat, nec tantum penui vtilis, ſed miris quoque medicinæ experimentis nobis, vt exierit in prouerbium, nihil ſole & ſale corporibus humanis eſſe commodius. Antiqui etiam ſacris ſalem adhibebant, mola ſalſa litantes, id eſt, farre toſto & ſale conſperſo. Virgil. *11. Aeneid.*

Iamque dies infanda aderat mihi ſacra parari
Et ſalſ fruges. – –

Sed nec Chriſtiana religio ſalem ſuis ſacris abdicauit, aquam ſale inſperſam in expiationem criminum concinnans, vt coinquinati purificentur, *cap. aquam, de conſecr. diſt. 3.* Adde (ſi placet) ſacras literas ſalem ipſum pro ſapientia paſſim vſurpaſſe, *vt ait Gregorius, cap. ſi rector. § ſed iam rector. 43. diſt. uſt.* quocircà Chriſtus diſcipulos ſalem terræ vocauit, *Matth. 5. cap.* nempè exemplaria ſobrietatis, caſtimoniæ, & ſapientiæ. Paulus Apoſtolus, [Sermo, inquit, veſter in gratia ſit ſale conditus, id eſt, modeſtia.] *Forcat. in penu iuris ciuilis, cap. 19.*

SALES præterea pro facetè dictis cum lepore & hilaritate vſurpamus: rarò pro alimento, ſed Imperator vſus eſt, *l. ſi quis. C. de vectigal. Forcat. ibidem.*

SAL Amoniacus præſtantiſſimus & pellucidus, teſte Dioſcoride, qui foſſilem marino præfert, in Oromeno Indiæ monte cæditur, vt lapis, ac renaſcitur, ex quo regnũ maius vectigal conſequitur, quàm ex gemmis aurove. *Vt annotauit Forcat. in penu iuris ciuilis, d. cap. 19.*

SALI. Saliorum appellatione ſubintelliguntur Galli. *Franc. Conn. in ſuis comm. ſuper iur. ciuil. lib. 1. cap 8. nu. 4. in fin.*

SALES, pro condimento, apud Paulũ *de publ.* [cotem ferro ſubigẽdo neceſſariam, hoſtibus quoque venundari, vt ferrum, & frumentum, & ſales, non ſine capitis periculo licet.] Communiter autem ſales ridicula exponuntur. *Quintilianus lib. 6. cap. 3. de quo plura Brodæus Miſcellan. libr. 6. cap. 12.*

SALGAMA appellantur quæcunque conditanea, quæ ad victum noſtrum ex ſale, in vaſis adſeruantur.

Item Salgami appellatione (annotante Alciato) venit oleum, butyrum, ſal, & huiuſmodi eſculenta ad condiendum, atque etiam alia indies neceſſaria, veluti ligna. Auſonius *in quodam epigram. ad Eunum,*

Salgama non hoc ſunt quod balſama, cedite odores:
Nec malè olere mihi, nec benè olere placet.

Lib. 12. C. titulus eſt, De ſalgamo hoſpitibus non præſtando. vbi, ne quis (inquit Imp. Iuſtinian.) comitum, vel tribunorum, ſalgami nomine culcitram, lignum, oleum à ſuis extorqueat hoſpitibus, ſed nec volẽtibus hoſpitibus, in prædictis ſpeciebus aliquid auferunt Anch.

SALGANVM, herbas conditas eſſe veriùs quidam putat, velut braſſicam, betam, quibus etiamnum Turcę vtuntur. Prat. *Adde Cuiac. in l. vnica, ſuper d. tit. C. de Salgamo hoſpit. non præſtan. lib. 12. & Forcat. in penu iuris ciuil. cap. 20. in princ.*

SALICTVM, ſalicetum, locus vbi ſalices conſitæ ſunt. Vlpian. *de fund. inſtruct. l. quæſitum.* [Harundineta, inquit, & ſalicta ante quàm cæſa ſunt.] N. briſſ. Idem *ad fin. l. ſi fundi. ff. de vſ. fr.* [Niſi fortè, inquit, ſalicti eius, vel ſyluæ palaris, vel arundineti vſusfructus ſit legatus.] Sp.

SALIENTES, de quibus meminit Vlp. *in l. fundi. ff. de act. empt.* fiſtularum ſunt capita, atque etiam ipſę tribulorum & fiſtularum ſcaturigines, quæ & ſiphunculi dicuntur. de his Cicer. *ad Q. fratrem* [Piſcina, & ſalientibus additis mira ſuauitate villam habiturus es.] *meminit & Vitruuius in 8. Com.*

SALIENTES Accurſius malè aquas, quum lapides potiùs ſint ſiue perſonæ, ex quibus aquæ ſaliunt, Baſilicis *ἀνάβρυτα*, veteribus Siluani: vt non malè, qui gloſſemata interpretati dixerunt Siluanum *κρήνην*. In Feſto forte corruptè legitur. [Tullios alij dixerunt eſſe ſilanos, & ſilanos ſcribendum.] Itemque Cornelij Celſi *lib. 3.* [confert etiam aliquid ad ſomnum ſiluanus iuxta cadens.] Et Lucretij 6.

Corpora ſiluanos ad aquarum ſtrata iacebant.

Igitur *l. 19. §. vlt. eod. tit.* perſonas ex quarum roſtris aqua ſalire ſolet, id eſt, Siluan. aut Tullios. *Cuia. obſ. lib. 11. cap. 2.*

SALIENTES, fontes tubulis fiſtulisve aquam funden-

tes: nomine ex eo deducto, quòd aqua ex tubuli capite in labrum ſiliens, ſalire videatur. Vlp. *l.15. ff. de act. empt.* [Lines & labra, ſalientes, fiſtulæ quoque quæ ſalientibus iunguntur.] Vlp. *l.13. §.14. ff. de inſt. vel inſtr.* [Fiſtulæ autem & canales, & cratetes, & ſi qua ſunt alia, ad aquas ſalientes neceſſaria, &c.] Hot.

SALIGNEVS, a, um, quod eſt ex materia ſalicis arboris notæ. Cato *de re ruſtic.* [Silaps non erit, perticis, ſaligneis.] Ouid 8. *Metamorph.*

Lectus non indignanda ſaligno.

Vlp. *arborum furt. cæſar. l. vitem.* [Sed etſi quis ſaligneas virgas inſtituendi ſalicti cauſa defixerit.] Nebriſſ.

SALINAE, locus vbi fit ſal, apud Caiũ *l.1. quod cuiuſ. vniuerſ. in prin.* Plin. autor eſt, Ancum Martium Regem ſalis modia ſex milia in congiario populo dediſſe, ſalinaſque primùm inſtituiſſe. Earum autem vectigal, explofis regibus ſublatum, iterum impoſuit cenſor M. Liuius, ob id ipſum Salinator appellatus. Sp.

SALINAS omnes in Gallia proprias eſſe Principis, & locari publicanis ad certum tempus, affirmat Cuiac. *obſer. lib. 3. de Salinis & Salinarum vectiga. 1. cap. 31. adde Forcat. in pen. iur. Ciuil. cap. 19.*

SALINAE quædam publicæ, quædam priuatæ erant, *l. 17. ff. de verb. ſignif. l.13. ff. de publ. l.4. §. ſalinæ. ff. de cenſib. l.5. §.1. ff. de reb. eor. qui. l.8. §. in miniſterium. ff. de pœnis.*

Salinarum vectigal, *in d. l.17. & l.1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. 59. §.1. de hæred. inſt.* Briſſ.

SALINARVM conductores, *in l.11. C. de vectigal. & com.* in quas olim etiam ob maleficium pœnæ loco damnari maximè fœminas conſueuiſſe oſtendit *d. l.8. §. in miniſterium. ff. de pœn. & l.6. ff. de captiuis & poſt. inu.* Briſſ.

SALINARIA dicuntur, quæ dantur pro ſale, *not. gloſ. in verbo, Pedagia. c. ſuper quibuſdã, extr. de verb. ſig. Io. Bello. Etymol.*

SALITOR, qui ſatis tributum colligit. Interpres Cic. *epiſt. ad Attic. lib. 4.* exponit ſalitores præfectos, quos Iuriſperiti murilegulos appellãt, Germani noſtri Salßmeyer vocant. Quidam tamen codices habent, non Salitoribus, ſed data à litoribus.

SALIX, arbor dicta, quòd ea celeritate creſcat, vt ſalire videatur. Paul. *de ann. legat. l. Cassio Seiæ.* [Præſtari autem volo ex prædijs Potianis, ex prædijs Luctatianis annua arundinis millia trecẽta, & ſalicis mundi annua librarum ſingula millia.] Spieg.

SOLONITANORVM portus, *in l.3. C. de naut. fœnore.* non in Africa, vt Accurſius exiſtimat, ſed in Dalmatia eſt. Briſ.

SALSAMENTA dici piſces ſalſos aut laridum, Donatus ait: rectiùs quidem quàm Accurſius qui *in l. quidam. ff. de triti. vin. & oleo.* exponit ſalſamenta intinctum illum herbulis quibuſdam concinnatum, quam ſalſam vulgus vocat, non ſine ſalis laude. Cùm enim conſtet varijs ex oleribus, pipere etiam, tamen totum confuſum ab inditis modici ſalis micis nomen ſalſæ inuenit: quippe à nobiliſſimo deducens, *vt in proœm. §. ac ne tertij.* Virg. *in Moreto:*

Hinc ſalis inſpargit micas.

Sed profectò huiuſmodi intinctum Iuriſconſ. non ſalſam vti imperiti, ſed embamma, vocat, *l. ſi quis vinum. §. ſi acetum. ff. de triti. vin. & oleo,* ἀπὸ τοῦ ἐμβάπτειν, id eſt, intingere: quia cibi eo intingi ſoleant. Vnde Apitius, Embamma, inquit, in ceruinam facies: piper, nardoſtachiũ folium, apij ſemen, liquamen, vuam paſſam confundes, hoc embamma intinctum ante dixerat: nihil igitur cum embammate ſalſamentum commune habet. *Forcat. in pen. iur. ciuil. cap. 20.*

SALSAMENTVM, *vide gloſ. in l. quidam hæred. ff. de vin. trit. & oleo. leg.*

SALSAMENTARII, ſalem vendentes, quos Græci ταριχοπώλας & ταριχευτὰς vocant. *Brodæ. Miſcellaneor. lib. 6. cap. 8.*

SALTEM particula, quam habeat principalem ſignificationem, quæque vocis iſtius origo ſit, docet Aulus Gellius, *lib. 12. cap. 14.*

SALTVARIVS, qui vel fructuũ conſeruandorum gratia, vel finium cuſtodiendorum cauſa paratus eſt, autore Vlpian. *in l. quæſitum. de inſtruct. & inſtr. legat.* Iuriſconſ. *de legat. 3. l. cùm quæritur.* pro agri cuſtode accepit. [Neque topiarium, inquit, ornandi, ſaltuarium tuendi fundi magis, quàm colendi cauſa paratum videri.] Item *de fund. inſtr. l. inſtrumenta.* [Si viridiaria, inquit, adſint topiarij: ſi fundus ſaltuſque paſtionem habet, greges pecorum, paſtores ſaltuarij.] Aliàs ſaltus, locus vbi paſcuntur armenta, feræque verſantur. Et ſaltuarius, ſaltus cuſtos. (Forſtknecht) Neb. Saltum autem, ex C. Aelij ſententia, Sext. Pomp. ait eſſe, vbi ſiluæ & paſtiones ſunt. Sp.

SALTVENSES, qui ſaltibus adſcripti ſunt, vocantur, *in l.1. de fugitiuis. colon. lib. 11. C. & l.13. qui milit. non poſſ. lib. 12.*

SALTVENSES fundi, *in l.13. C. de fund. patrimon. lib. 11.* Briſſon.

SALTVS eſt denſior ſylua, in quo paſci, & æſtiuare, & hyemare pecudes ſolent, *Io. Bello. Etymol.*

SALTVS appellabant veteres paſcua loca, & paſtionibus accommodata, *l. pen. §.1. ff. ſi ſeruit. vindic. l.8. ff. de inſtr. vel inſtru. l.52. ff. de actio. empt. l.25. ff. de pign. actio. Var. lib. 4. de lingua Latin.* Quos agros non colebant propter ſyluas, aut id genus vbi pecus poſſit paſci, & poſſidebant, ab vſu ſuo ſaltus nominarunt. Hæc Græci [illegible], noſtri nemora dicunt. Hinc ergò ſaltus ab alendo dicti, quòd paſcendis & alendis pecoribus inſeruirent, vt dicit Connan. *in comment. iuris ſuper ius ciuil. lib. 3. cap. 9. num. 5. in fin.* Aelius verò Gallus apud Feſtum *lib. 17.* ſaltum definit, vbi ſylua & paſtiones ſunt, quarum cauſa cæſæ quoque ibi ſint. Et adijcio, ſi qua particula in ſaltu paſtorũ aut cuſtodum cauſa aratur, eam rem non perimere nomen ſaltus, non magis quàm fundi, qui eſt in agro culto, & eius cauſa habet ædificium, ſi qua particula in eo habet ſyluam. Virg. *lib. 2. Georg.*

Saltibus in vacuis paſcunt & plena ſecundùm
Flumina. ----

Inde ſaltus paſcuus, *l.19. §.1. ff. loc.* Et ſaltus paſtioneſque, *in l.8. ff. de inſtr. vel inſtru.* Et per greges paſtioneſque fructus ex ſaltibus percipi dicitur, *l.32. ff. de vſufr. l.9. ff. de inſtr. vel inſtru.* Briſſ.

In ſaltibus etiam venari dixit Triphon. *in l.62. ff. de vſufr.* Virgil. 1. *Georg.*

---- *Et magnos canibus circundare ſaltus.*

SALTVS autem alij æſtiui, alij hyberni erant, *l.67. ff. de legat. 3. §. ſaltus. l.44. §. vlt. ff. de acq. poſſ.* Aeſtiuos definit Vlp. quibus interdum etiam hyeme, plerunque autem æſtate vtimur, *l.1. §. æſtiua. ff. de aqua quotid.* Briſſ.

SALTVOSVS, locus ſaltibus plenus.

SALVA dignitate mea, verba Proculi, quomodo accipienda ſint, declarat Alciat. *in l. nepos Procul. de verb. ſignif.* Spieg.

SALVA meliori ſententia, *l. Claud. ff. qui pot. in pign. hab.* Spieg.

SALVA ratione recti ſermonis, *l. Plaut. ff. de aur. & arg. leg.* Spieg.

SALVBRIS finis, qui præbet ſalutem, vt *in Clem. dudum de ſepult. Io. Bello. Etymol.*

SALVATOR. Quum ſeruator (vt ait Eraſm.) idem ſignificet, quod ſaluator, ſeruare idem quod ſaluare: quoniam ſeruator eſt apud idoneos autores, ſaluator non item docti maluerunt ſeruatorem, quàm ſaluatorem. Seruator enim propriè Latinis dicitur, qui in diſcrimine confert ſalutem. Sic olim Principibus, qui liberaſſent prouincias aut patriam ab exitio, erecta ſtatua, aut poſita columna, honorabantur apud Græcos titulo σωτῆρος, apud Latinos Seruatoris. Inde & ſeruorum vocabulum, quod in bello ſeruati eſſent, quum iure potuerint occidi. Inuenitur Seruatoris vocabulũ apud orthodoxos ſcriptores, & poëtas Chriſtianos vetuſtos. Sp.

SALVIANVM interdictum. Saluius Iulianus cognomento Seuerus, Mediolanenſis, Hadriano in iudicijs aſſeſſor, deinde Antonino Pio, ac diuis fratribus admodum charus fuit, anno 134. Ab eo igitur Saluio Iuliano profectum eſt Saluianum interdictum, de quo tractatur lib. 43. Pand. & hoc datur ad proſequenda pignora, dictumq́; eſt alijs à ſaluando, quia ſaluat ius creditorũ & dominorum, vt ſcribit Zaſ. *Inſtit. de actio. §. item Seruiana.* Anch.

SALVIANVM interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis, quo vtitur dominus fundi de rebus coloni, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras pepigit, *§. interdictum quoque. Inſtit. de interdict. l.1. & 2. ff. de Salu. interdict. l.1. C. eod. l.2. §. adipiſcendæ. ff. de interdict.* Briſſ.

SALVIS verbis legis fieri quid dicitur, quod fit abſque offenſa verborum, *l. contra legem. 29. ff. de legib.*

SALVO iure meo, verba ſunt magnæ efficaciæ, *vt colligitur ex l. ſi debitor. §. 1. quib. mod. pign. vel hypot. ſol. cum aiijs per Alberic. citatis.* Sp.

SALVO officio quem abſoluere, apud African. *in l. cum ſidicem 7. ff. de confeſſ.*

SALVS, incolumitas remedium Paul. *de offic. præfec. vigil. l. 3.* [Nam ſalutem Reip. tueri, nulli magis credidit conuenire, nec alium ſufficere ei rei, quàm Cæſarem.] Sp.

SALVS communis, *l. 2. C. de exact. tribut. lib. 10.* Sp.

SALVS agitur, meliùs quàm, agitur de ſalute.

SALVTEM & Apoſtolicam benedictionem, Cletum Romanorum Pontificem primum vſurpaſſe volunt. *Vide Speculatorem de reſcript. §. præſente.* Sp.

SALVSTIANI horti fuerunt Romæ, quorum Plinius *lib. 7.* meminit, [In conditorio, inquit, Saluſtianorum hortorum adſeruabant] Aphric. *de leg. 1. l. idem Iulianus.* [Si Saluſtios, inquit, hortos, qui ſunt Auguſti.] Nebriſſ.

SALVVM fore qui recipit, zu verwaren/ non ſolùm à furto, ſed etiam à damno recipere videtur, *vt ait Caius l. nauta. ff. naut. caup.* Sp.

SAMARITANVS. Samaria ciuitas regalis in Iſrael, caputque & ſedes regni domus Iſrael, à qua tota regio decem tribuum dicta eſt Samaria. Poſtea a Sebaſte dicta eſt, ab Auguſti nomine. Dicitur quoq; Sichar, & Sichem, & Sichema. Ea eſt Paleſtinæ inter Iudæam & Galilæam ſita referente A Calepino ædificataque eſt à Samarite filio Chanaam, vnde Samaritani, ſeu Samaritæ, qui Samariam incolunt. Et ipſi homines erant, qui ſeiuncti à Iudæis, diuerſa ab eis ſentiebant, *vt indicat Suidas in collectaneis Græcis. Vide etr. D. Hieronym. ad Algadiam.* Cæterùm, legitur quòd poſtquam diuiſum fuit regnum ipſum Iſrael, ſub Roboam, filio Salomonis, (*vide in 3. reg. cap. 12.*) ſuperbè ædificata fuit, & nobiliſſima ædificia fuerunt in ea: nunc autem Dei iudicio conuerſa eſt in hortos olerum, vt vix iam aliqua ſit ibi habitatio.

SAMIATA ferramenta, in Aureliani Auguſti epiſtola *de offic. trib. mil.* veteres pro his acceperunt, quæ in ſpiculũ mucronata atque acuminata forent. Quod & Nonius Marcellus probauit. Samium enim pro acuto acceptum eſt, vt ſamiare pro acuere. Quoniã in Samo hoc artis genus præcipuè claruit. *Pet. Crinit. de honeſt. diſcipl. lib. 22. cap. 10.*

SAMIA in genere dicuntur figlina, à luto eius inſulæ fictilibus cõuenientiſſimo, vnde apud Auſonium legitur Agathocles Rex abacum oneraſſe Samio luto, fictiles lances intelligi cùm vellet. *Hadrian. Iun. animaduerſ. lib. 2. c. 10.*

SANA mens, hoc eſt, benè inſtituta, valens ratione, ſolido iudicio, rectè & ſanè ſtatuẽs de rebus. Hæc ſola propemodum, teſte Viue Hiſpanorum doctiſſimo, meretur dici homo. Iam habes quid eſt, Sana mente condere teſtamentum. Spieg.

SANATES dicti ſunt, qui ſuprà infraque Romam habitauerunt, quod nomen ijs fuit, quia quum defeciſſent à Romanis, breui poſt rediere in amicitiam, quaſi ſanata mente. Itaque in XII. Tabu. cautum eſt, vt idem iuris eſſet Sanatibus quod fortibus, id eſt, bonis, & qui nunquàm defecerant a populo Rom. Feſtus. Hot.

SANCIRE propriè eſt, ſi Seruio credimus, ſanctum aliquid, id eſt, conſecratum facere, fuſo ſanguine hoſtiæ. Vſurparunt autem pro decernere, cõſtituere. Cic. *in Legib.* [Populariter interdũ loqui neceſſe eſt, & appellare eam legem, quæ ſcripto ſanxit quod vult, aut iubendo, aut vetando.] Spieg.

SANCTA propriè ſunt, quæ neque ſacra, neque religioſa, neque profana ſunt, ſed ſanctione quadam confirmata. Quod enim ſanctione quadam ſubnixum eſt, id ſanctum eſt, etſi non ſit Deo conſecratum, *l. 9. §. propriè. ff. de rer. diuiſ.* A ſanciendo enim ſanctum dictum, quaſi incorruptũ & inuiolatum, *vt Agge. Vrbic. in comment. ad Front. ſcribit.* Alio modo ſanctum definitur eſſe, quod ab hominum iniuria munitum atque defenſum eſt. Dictum eſt autem à Sagminibus, *l. 8. ff. eod.* id eſt, à verbenis, ſeu herbis puris, quæ ex loco ſancto ſecabãtur à Conſule vel Prætore legatis proficiſcentibus ad fœdus faciendum, bellumve indicendum *quemadmod. Feſtus lib. 17. tradit. & Plin. lib. 22. cap. 2. ſignificant.* Ex quo & ipſi legati ſancti eſſe iure gentium dicuntur, quod eos violari nefas ſit, quodque ab omni iniuria eos ius gentium vindicet, & tutos præſtet, *l. vlt. ff. de legat.* Briſſ.

SANCTAE crucis imago elegãter ab Honorio & Theodoſio pientiſſimis Impp. fidei noſtræ ſignum dicitur, *in l. Iudæi. C. de Iud.* Spieg.

SANCTAE autem res ſunt, vt in ciuitatibus & oppidis muri & portæ. *l. 1. & l. 8. in fin. ff. de rer. diuiſ. l. 2. ff. ne quid in loc. ſacr.* Zonar. *tom. 2.* ἅγια γὰρ τὰ τῆς πόλεως τείχη. Sed enim quod ad portas attinet, a iuriſconſultis diſſentire Plutar. videtur, qui ἱερὸν τὸ τεῖχος muros ſacros eſſe, portas non item ſcribit: quòd per portas cadauera efferãtur, aliæ item res immundæ & minime puræ per eas tranſmittãtur, inuehantur, euehantur. Verùm diuerſa potiùs quàm cõtraria aut pugnãtia dicit. Meritò enim negat portas religionis quicquam habere, aliter atque muros, qui aratro circumduci atque ambiri certis adhibitis ſacris in deſignanda vrbe ſolebant: cùm eo loci, in quo portæ ſtituendæ erant, ſiſti aratrum, & ſuſtolli conſueuiſſet: Verum eſt tamen, nec portis, nec muris quicquam coniungi, vel apponi licuiſſe, nec aliquid omninò in eas ſine nefario ſcelere committi potuiſſe, quo violari viderentur. Eaque propter iuriſconſulti eorum vtrunque rectè numerant, *l. 2. & l. vlt. ff. ne quid in loc. ſac. Gaius lib. 2. Inſtit. tit. 1.* Sanctæ quoque leges dicũtur, propter ſanctiones, quibus leges ſe ipſas olim muniebãt, *l. 9. §. propriè. ff. de rer. diuiſ.* Sacratas verò eas leges appellatas Feſtus ſcribit, quibus, quibus cautũ erat, vt ſi quis aduerſus eas feciſſet, ſacer alicui Deorum cum familia pecuniaque eſſet. Cic. *pro Corn. Balbo.* [Sacroſanctum nihil poteſt eſſe, niſi quod populus plebsve ſanxiſſet.] Deinde ſanctiones ſacrandæ erant aut genere ipſo, aut obteſtatione & conſecratione legis, aut pœnæ, cùm caput eius qui contrafecerit, conſecratur. Atque hę extremæ legum partes, quibus in eos, qui aduerſus leges committerent, pœna irrogabatur, & ſanciebatur, ſanctiones vocabantur, *l. 41. ff. de pœn. d. l. 9. §. propriè.* Quarum exempla ſunt apud Cicer. *lib. 10. epiſt. ad Attic.* & apud Feſt. *lib. 17. in verb. Satyr.* Briſſ.

SANCTIMONIALES appellant Impp. virgines Deo deuotas, dicatas, & conſecratas, *rubr. de rapt. virgin.*

SANCTIO legum triplex eſt: ſumma, media, & infima. Summa eſt, quæ id quod aduerſus legem commiſſum eſt, ipſa per ſe ac vi ſua, id eſt, ſine magiſtratus opera reſcindit: veluti Sanctio legis Aeliæ Sentiæ, quæ libertatem eius qui in fraudem creditorum manumiſſus eſt, irritam eſſe iubet, *§. 2. qui & quib. ex cauſis.* Media eſt, quę non per ſe, ſed Magiſtratus opera quod commiſſum eſt, reſcindit: veluti ſi res vendita non valet dimidium pretij, vel precium non valet dimidium rei, *l. 2. C. de reſcind. vend.* Item cùm ea quæ in fraudem minorum aut creditorum facta ſunt, reſtituuntur. Infima eſt, cùm quod commiſſum eſt non reſcinditur, ſed is qui commiſit, mulctatur: velut in lege Furia teſtamentaria, quæ plus mille aſſium legatũ, mortiſve cauſa capere vetat, & aduerſus eum qui plus cœperit, quadrupli pœnam conſtituit.

SANCTIONES vocamus eas legum partes, quibus pœnas conſtituimus aduerſus eos, qui contra leges fecerint: ait Imp. *§. 3. de rer. diuiſ.* Papin. *l. 41. ff. de pœn.* [Sanctio legum quæ nouiſſimè certam pœnam irrogat, ijs qui præceptis legis non obtemperauerint, ad eas ſpecies pertinere non videtur, quib. ipſa lege pœna ſpecialiter addita eſt.] Eius ſanctionis exemplũ pulcherrimũ liber ex reliquijs legis Regiæ, quã ſuo loco deſcripſi, propter ſummã elegantiam & vetuſtatẽ adſcribere. [Si quis huiuſce legis ergo aduerſus leges, rogationes, plebiſue ſcita, ſenatuſve conſulta fecit, fecerit, ſiue quod cùm ex lege, rogatione, plebiſue ſcito S. Ve. C. facere oportebit, non fecerit, huius legis ergò id ei ne fraudi eſto, neve quid ob eam rem populo dare debeto, neve cui ea de re actio, neve iudicatio eſto: neve quis de ea re apud * ci ſinito.] Cic. *ad Attic. lib. 3. epiſt. 23.* [Scis enim Clodium ſanxiſſe, vt vix aut omninò non poſſet, nec per Senatum, nec per populum infirmari ſua lex. ſed vides nunquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla ferè abrogari poſſet: neque enim vlla eſt, quæ non ipſa ſepiat difficultate abrogationis.] Idem *Verrina 6.* [Quid multa? niſi vehementius homini minatus eſſem, niſi legum ſanctionem pœnamque

recitaſſem, tabularum mihi poteſtas facta non eſſet.] Hot.

SANCTORVM nomine olim Chriſtiani accipiebatur, vt ex priſcis conſtat ſcriptoribus. Vnde ſanctiſſimi dicti epiſcopi, *vt in conſtit. Princip.* Quem titulum ex antiquitate retinuit Pontif. Rom. Quin &, quod ſupergreditur, *teſte Inſulanico, Hutteno,* humanam ſortem, beatiſſimi titulo honeſtatur. *De quo ſuprà ſuo loco.* Notum, quòd D. Paulus ſymmyſtas ſuos vocat ſanctos. Iudæi vocabant ſancta omnia, quorum vſus ipſis conceſſus erat. [illegible] quidem erant ſancta, quia erant ordinata verbo Dei: Econtrà prophana & prohibita nominant communia, id eſt, non ſancta, non ſeparata ad vſum populi ſancti, ſed quibus gentes vtebantur. Iudæi autem vocabantur populus Dei ſanctus, id eſt, ſeparatus à gentibus ad cultum Dei. Sp.

SANCTVARIVM Principis libros atque commentarios, in quos agrorum formæ referebantur, aut, quod magis eſt, locum ipſum & tabularium, in quo huiuſmodi libri reponebantur, ſignificat. Sicul. Flacc. *in libr. de condit. agror.* [Quòd ſi quis contradicat, ſanctuarium Cæſaris reſpici ſolet. omnium enim agrorum & diuiſorum, & adſignatorum formas, ſed & diuiſionem commentarius & principatus in ſanctuario habet. Qualeſcunque enim formæ fuerint, ſi ambigatur, de eorum fide ad ſanctuarium Principis reuertendum erit.] Hygin. *in lib. de limitib. conſtit.* [Omnes ſignificationes & formas æris tabulis inſcribemus, libros æris & typum totius perticę lineis deſcriptũ, ſecundùm ſuas determinationes, deſcriptis adfinibus tabulario Cæſaris inferemus. Et ſi qua beneficia, aut conceſſa, aut adſignata coloniæ fuerunt, ſiue in proximo, ſiue inter alias ciuitates, in libro beneficiorum adſcribemus. Et quidquid aliud ad inſtrumentum menſorum pertinebit, non ſolùm colonia, ſed & tabularum Cæſaris manu conditoris ſubſcriptum habere debet.] Ita & Sanctuarium Mithridatis pro ſecreto eius tabulario dixit Plin. *lib. 23. cap. 8.* Briſſ.

SANCTVM eſt, ait Trebat. interdũ idem quod ſacrum, idemque quod religioſum: interdum aliud, id eſt, nec ſacrum, nec religioſum: nimirum incorruptum & inuiolatum. Hæc Macrob. *lib. 3. cap. 3.* Feſt. autem *lib. 16.* [Inter ſacrũ & ſanctum, & religioſum differentias Aelius Gallus belliſſimè refert. ſacrum, ædificium conſecratum Deo, ſanctum, murũ qui fit circa oppidum, religioſum, ſepulchrũ vbi mortuus ſepultus, aut humatus ſit. Sed illa portione quadã & temporibus eadem videri poſſe. Siquidem quod ſacrũ eſt, id lege aut inſtituto maiorũ ſanctum eſſe putant quòd violari id ſine pœna non poſſit. idem religioſum quoque eſſe, quod iam ſit aliquid, quod ibi homini facere non liceat, & quod ſi faciat, aduerſus Deorum voluntatem videatur facere. Similiter de muro aut ſepulchro debere obſeruari, vt eadem, & ſacra, & ſancta religioſa ſiant.] Hæc Feſtus. Propriè autem ſancta dicũtur, quæ ab iniuria hominum defenſa atque munita ſunt, *ſequus Martian. l. S. ff. de rer. diuiſ.* munita autem propter pœnam propoſitam ſignificat: nam ſancire eſt ſanguine fuſo confirmare, vt Seruius Grammatic. teſtatur, neque Martiano aſſentior, qui à ſanguinibus hoc verbum eo loco deducit. quin Feſto potiùs adſtipularer, qui ſagmina à ſanciendo, id eſt, confirmando deducit. A ſanguine autem confictum eſſe, vel ex conſuetudine ſacrorum ſolennium, quam Saluſtius *in Catilin.* commemorat, intelligi poteſt. [Fuère, inquit, qui dicerent, Catilinam cùm ad iuſiurandũ populares ſceleris ſui adigeret (ſic enim legendũ, non addiceret) humani corporis ſanguinem vino permiſtum in pateris circumtuliſſe. inde cùm poſt execrationem omnes degustaſſent, ſicuti in communibus ſacris fieri cõſueuit, aperuiſſe conſiliũ ſuũ, &c.] Sancta ergò prima ſunt, quæ cæſa victima, & execratione interpoſita, confirmata ſunt. Et ſacroſancta, iudicio meo, illa eadem propriè, quaſi quæ ſacro facto ſancita ſunt. Sed Liuius *libr. 3.* quum idem propriè ſibi videri ſignificaſſet, Iuriſconſ. tamen aliud placere oſtendit. [Cùm inuiolatos Tribunos plebis, inquit, religione, tum lege etiã fecerunt ſanciendo, vt qui eis nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrũ eſſet: familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret. Hac lege iuris interpretes negant quenquã ſacroſanctum eſſe, ſed caput eius qui eorum cuiquam nocuerit, ſacrum eſſe, id eſt, ſanciri.] Hæc Liu. Eamque Iuriſconſultorum etymologiam Feſtus [illegible] [Sacroſancti, [illegible] dicuntur, qui ſanciuntur vt ſint ſacri, ſi ſacrum violent.] Itaque ſacroſancta duobus modis fiunt: religione, ſiue iureiurando: & lege, quorum vtrunque Liuius eodem loco ſignificat, his verbis: [Et cũ religione inuiolatos eos, tum lege etiam fecerunt.] Paulò autem poſt religionem iuſiurandum interpretatur. Dionyſ. autem *lib. 6.* [Iurarunt, inquit, per ſacra omnia, ſe poſteroſque ſuos hanc perpetuò legem obſeruaturos: addita execrationi, vt qui legi parerent, ita Deos ſuperos atque inferos propitios haberent: qui non parerent, infeſtos.] Hunc vtrunque modum exponit Cic. *in ea pro Corn. Balb.* eo loco quem corruptum ſubſcribam, poſt emendabo. [Quid fuit in ea rogatione, quod ſacroſanctum videretur? Primùm enim ſacroſanctum eſſe nihil poteſt, niſi quod populus plebſve ſanxiſſet. Deinde ſanctiones ſacrãdæ ſunt aut genere ipſo, aut obteſtatione & conſecratione legis, aut pœnę: cùm caput eius, qui contrà facit conſecratur.] Sic igitur locum emendo, [Aut genere ipſo, vt obteſtatione & conſecratione legis: aut pœna, cùm caput eius, &c.] Duos enim tantùm hos fuiſſe modos, locus inſequens, vbi ex enumeratione partium argumentatur, perſpicuè oſtendit, [Quid habes igitur dicere, inquit, de fœdere eiuſmodi? Verùm à capitis conſecratione, an obteſtatione legis ſacroſanctum eſſe confirmas?] Ex quibus copioſè diſputatis perſpicuum eſſe arbitror, hoc inter Sanctum & Sacroſanctum intereſſe, quod inter genus & ſpeciem. Sacroſancta enim dicuntur ea, quæ ſub capitis pœna ſancita ſunt, vt inuiolata & incorrupta eſſent: quæcunque verò pœnam aliquam continent paulò grauiorem, Sancta nominantur. Planum eſt præterea & ſancta, & ſacroſancta ea plurimũ dici, quæ inuiolata ſunt. Hinc Cic. *in ea pro domo ſua,* de cuiuſque domo verba faciẽs: Hoc, inquit, perfugium eſt ita ſanctum omnibus, vt inde abripi neminem fas ſit.] Hinc ſacroſanctæ Eccleſię dicuntur à Iuſtiniano, quæ aſylum præbent. Hinc illud Cicer. *in Catilin.* [Quid enim expectas? bellum? quid ergo? in vaſtitate omniũ tuas poſſeſſiones ſacroſanctas futuras putas?] Hinc ſacroſancta fœdera ſemper appellantur, quia gentibus omnibus moris fuit, vt ea ſanguine ſancirẽt. Cuius rei exemplũ inſigne teneri nõ poſſum, quin hoc loco ex Corn. Tacito *lib. 12.* ſubſcribam, [Mos eſt, inquit, Regibus (de Armenia loquitur) quoties in ſocietatem coeant, implicare dextras, pollicesque inter ſe vincire, nodoque perſtringere: moxque vbi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atque inuicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum.] Hot. [illegible]

SANCTVM dictum à ſanguinibus. Sunt autem ſagmina, quædam herbæ, quas legati P. R. ferre ſolebant, ne quis eos violaret. ita memoriæ tradit Martianus *in l. ſanctum. tit. de rer. diuiſ.* Ego hoc in loco, quem alij clauſis oculis pertranſierunt, puto erratum eſſe maximum, & ita corrigendum ex Liuio, & cæteris, [Sanctum dictum eſt à ſagminibus. ſunt autem ſagmina, & reliqua.] Liuius etiam *in 1. lib. ab Vrbe condita,* [Iubeſne me Rex, cum Patrepatrato populi Albani fœdus feriam? Iubente Rege: Sagmina, inquit, Rex poſco. Rex ait, puram tollito. Fœcialis ex arce graminis herbam puram attulit.] Idem *ad finem ſecundi belli Punici,* [Vt priuatos lapides, ſalices, priuataſque verbenas ſecum ferrent: vti prætor Roma. his imperaret: vt fœdus ferirent: ſibi illi prætorem ſagmina poſcerent: herbæ id genus ex arce ſumptum, dari fœcialibus ſolet.] Hæc Liuius. Dicta autẽ ſunt ſagmina, quaſi ſanctiſſima: quia ſumebatur ex arce, & ſic ex loco ſancto, legatis proficiſcentibus ad fœdus ſanciendum. vnde & à ſanciendo appellata aliqui tradiderunt. Erat autem gramen cum ſua terra euulſum, quod alio nomine verbena appellatur, vt etiam tradit Liuius *in loco præallegato.* & Plin. *in 22. lib.* Quoniam, inquit, non aliunde ſagmina in remedijs publicis fuère, & ſacris legationibus, quàm verbenæ: certè vtroq; nomine ſignificatur. Et ideo eos verbenarios Varro appellauit, à verbenis, hoc eſt, à ſagminibus, quæ geſtabant. Cott.

SANCTVM eſt, quod ab iniuria hominum defenſum atque munitum eſt, *l. ſanctum. ff. de rer. diuiſ.* Budæ. ait: Sanctum dicitur, quod nec ſacrũ, nec religioſum eſt. Vnde & ſanctæ leges, quæ pœnæ ſanctione corrumpi vetantur. Et ærarium ſanctius ab antiquis dicebatur, quod prorſus intactũ erat

ea quo

ri quo nihil promi licebat, ob annuas neceſſitates. Sanctũ eſt item plerunque, quod incorruptum. Et à ſanciendo ſanctum dicitur: religioſum, à religando mentes, ne malè agant homines: vel à relinquendo, quod à mortuis relinquatur. Sacrum autem propriè Dei eſt. Profanum, quod dum ſanctum fuiſſet, poſtea in vſu hominum factum eſt, hoc eſt, extra fanũ & ſanctuarium. Hæc ex Agenio Vrbico retulit Alciat. *in c. 4. lib. 2. Parerg.* indicans *ibid.* Chriſtianorum ſacra loca, eccleſias vel baſilicas dici: paganorum verò, vel gentilium templa, fana, delubra. Sp.

SANDAPILARII, Pollinctores & Libitanarij dicebantur, penes quos funerandi cura verſabatur. Hi à Græcis νεκροφόροι καὶ νεκροθάπται, teſte Vlpian. dicuntur, quaſi defunctiferi, qui Sandapilarij, & Veſpillones dicuntur, non multum diſſimiles his vulturijs codonephoris, id eſt, tintinnabula geſtantibus, quos Anteambulones atratos Latinè appellare poſſumus, & ferales præcones, auctore magno Budæo, à Græcis etiam ταφεῖς, &c. *Brechæus in l. cùm in teſtamento. ff. de verb. & rer. ſignific. qui de hac re vide pleniùs.* Sandapilæ ſunt pharetræ & defunctorum capuli. *Ianus epigram. & cæteri. Io. Bapt. in comm. epiſt. Sidon. lib. 11.*

SANDALARIVM ea fori pars ſiue locus eſſe dicitur, vbi vendi ſolebant ſandalia & calciamenta. vbi & librarias tabernas fuiſſe ex Gell. *lib. 18. cap. 4.* & ex Macrob. quem idem Gellius, *d. loco* allegat, conijcere licet.

SANGVINE contingere, *l. vel ſi ſanguine, de manum. vindiß.* Spieg.

SANGVINEAS virgas, *in l. pen. ff. ad leg. Pomp. de parricid.* cùm Magio interpretor, è ſanguineis fructibus decerptas: *de quib. vide Plin. lib. 16. c. 32. & 37. & lib. 14. c. 10.* Briſſ.

SANGVINOLENTI appellabantur infantes expoſiti, quòd recens nati efferentur, *ſub rubr. C. de infantibus expoſi. & de ijs qui ſanguinolentos emtr. accep. & in l. vlt. C. de patrib. qui fil. diſtr.*

SANGVIS filij, ſanguis patris eſt. *Autor eſt Maximus Iuriſconſultus, vel potius Caius, annotante Haloandro in l. 4. ff. de inoffic. teſtam.* Spieg.

SANGVIS in Iure longè aliud eſt quàm conſanguinitas. Sanguis cognatio eſt naturalis, *l. 2. ff. vnde cognat. l. vel ſi ſanguine. ff. de manu. vind. l. qui in adoptionem. ff. de adopt. l. ſi adulterium. §. 2. ff. ad l. Iul. de adult. l. diuem. §. vlt. ff. de caſtr. pec. l. 8. ff. de reg. iur. l. 49. C. Th. de his qui ſuper rel. cont.* Conſanguinitas verò ſpecies eſt agnationis, id eſt, fraternitas, *§. vulgò. Inſtit. de ſucceſſ. cog.* Neque verò ſoli auctores noſtri, ſed etiam alij, cùm Græci, tum Latini hanc verbi proprietatem obſeruant. Sophocles *in Aiace.* ὦ μανέντος ὅμαιμον, id eſt, Aiacis furioſi fratrem Teucrum. Et Virgil. Statiuſque conſanguineum læti ſoporem: quem Homerus κασίγνητον, Annæus Seneca & Valerius Flaccus, fratrem:

.... Præter dura languida mortis
Somne fratri ſimilime leto. ....

Item Statius 11.

Sat conſanguineam campo ſcelus vnde ingens
Bellum veteri. ....

Calac. obſeru. lib. 11. cap. 26.

SANITAS apud Cic. ferè ſemper animorum dicitur, nec vnquã niſi ſemel aut iterum pro corporis valetudine vſurpauit, *teſte Connan. in ſuis commen. lib. 9. cap. 4. nu. 10.*

SANVS non eſt, cui lingua abſciſſa eſt, *l. ſi cui lingua. ff. de ædil. edict.* Sp.

SAPA muſtum dicitur, vſque ad tertiam partem vel (vt quidam volunt) ad dimidiam decoctum: & à ſapiditate nomen accepit. De hoc Martial.

Et Laletana nigra lagena ſapa.

Græcè ἕψημα dicitur, ab ἕψειν, quod eſt decoquere, eius apud Iureconſult. meminit Vlpianus *in l. quæſitum eſt. §. ſi quis qua parte. tit. de fund. inſtru.* [Vas (inquiens) æneum, in quo ſapa coqueretur, & defrutum fiat.] quamvis apud eum quidam verborum antiquorum craſſiores repoſuerint, [Vas æneum in quo rapa coqueretur, vt ferueat.] Defrutum autem dicitur à deferuendo, vt refert Palladius: vinum decoctum, Plinio auctore, vſque ad mediam partem. Colum. [Muſtum quàm dulciſſimum decoquitur ad tertias, & decoctum, ſicut ſuprà dixi, defrutum vocatur.] Nonius [Sapa (inquit) quod nunc mellacium muſtum, ad mediam partem decoctum: defrutum, ſi ex duabus partibus ad tertiam redigatur:] Plautus *in Pſeud. ex perſona Carini,* [Rogare Murrhinam, paſſum, defrutum, mellinam.] *ex Plaut. refert Plin. in 14. libro.* Papin. *Sylnarum 5. ad Plotium:* [Dulci defruta vel lutoſa cœno.] Hinc defrutare verbum, hoc eſt, muſtũ decoquere, vt inde defrutum fiat. Columel. *lib. 2.* [ſed defrutum quoque, & defrutare vinum licet.] & defrutaria vaſa, apud eundem Columel. *lib. 13.* appellantur, quæ ſunt ad defrutum idonea, his verbis, [Odores autem vino ferè apti ſunt, qui cum defruto coquuntur: Iris, fœnum Græcum, ſchœnum. harum rerum ſingulæ libræ in defrutarium, quod ceperit muſti amphor. xc. & reliqua.] & rurſus idem Columella. [Cùm amphoras muſti nonaginta in defrutario decoxeris.] Defrutariũ appellat vas aheneum prægrande, quo muſtũ coquitur, ad ſapam, aut defrutum facienda. & de his intellexit Iuriſconſultus hic. Et eodem modo corrigenda ſunt verba Vlpiani, *in l. ſi quis vinum. tit. de vino, trit. oleóque legat.* quo in loco deſtuctum, pro defruto legitur, & quod peius eſt, Accurſius noſter ibi, deſtuctum dicit forſitan ideo appellari, quod de vſu ſit ſublatum; *de quo etiam meminit Prævalus in l. vlt. §. 1. eod. tit. de vino trit. oleoque leg. Cotta. Adde Forcat. in penu iuris ciuilis. cap. 8.*

SAPIENS à populo primus Publius Attilius appellatus eſt, *vt Pompo. ſcribit in l. 2. §. deinde Sextus. de orig. iur.* Briſſ. Apud Græcos autem qui ſapientes fuerint, vide Laert. *lib. 1. in præfat.*

SAPIENTIA terreſtris vocatur humana: de qua loquitur Paulus: [Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum.] Loquitur ſapiens Hæbræus *ſapientiæ cap. 8.* [Sapientia iuris ſuos cultores locupletat, & eorum theſauros replet.] Loquitur Paul. *ad Corinth. cap. 3.* [Nemo ſe decipiat, Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens.] Loquitur Auguſt. *in cap. qui ſine. 26. qu. 2,* [qui ſine Deo ſapientiam quærit, non ſanus, ſed æger: non prudens, ſed ſtultus, aſſidua laborans ægritudine.] Talis ſapientia vocatur à Græcis φρόνησις, rerum bonarum & malarum ſcientia: quam Iuriſconſulti in Pandectis, & Pontifices Romani in Decretalib. epiſtolis inſeruerunt, *vt annotauit Taboët. in topic. militiæ for. & legal. diſcip.*

SAPIENTIAM pro Philoſophia dixit Pomp. *in l. 2. §. poſt hunc maximè. ff. de origin. iuris.* Et Sapientiam ciuilem Vlpianus pro iuris ciuilis ſcientia, *in l. 1. §. proinde. ff. de extraord. cogn.* Briſſ.

SARABAITAE, ſacerdotes apud Aegyptios in foraminibus petrarum habitantes, induti porcorum & boum pellibus, cincti finibus palmarũ, ſpinas ad calcanea portantes ad cingulum ligatas, *de quibus plura Crinit. libr. 3. de honeſt. diſcipl. cap. 15. ex Auguſt. & Hieron.*

SARACENVS. Extat in iure Pontificio tit. de Iudæis & Saracenis, vbi iuris vtriuſque titulorum expoſitor. Saraceni, inquit, dicuntur à Sara vxore Abrahæ, quum potiùs Agareni dici deberent, ab Agar ancilla Abrahæ, & matre Iſmaelis, ex quo Saraceni deſcenderunt. De quibus ſcribit Ioan. Carion, *libr. 3. Chron.* Saracenum regnum dictum eſt primò regnum Mahometis. Nam etſi Agarenus erat natione, tamen non ſine magna cauſa mutauit hoc nomen, quòd promiſſio in ſcripturis ad Abrahæ filios ex Sara prognatos pertinebat, & non ad Agar. Erant aũt Agareni ex Agar. Cæterùm, cùm prætexeret Mahometes ſuum populum Deo gratũ eſſe, atque adeò ad quem pertineret benedictionis ꝓmiſſio, vt dominaretur in toto orbe (carnaliter interpretabatur omnes promiſſiones ſcripturarũ) mutato vocabulo de induſtria, populum ſuum Saracenos appellauit, tanquam Saræ filios, & non Agarenos. Sunt autem hi Saraceni potentes, non in Aſia ſolùm, ſed in Africa quoque facti. Inde & in Hiſpaniam profecti, eius quoque magnam partem diu tenuerunt. Italiam etiam ſæpè per incurſionem ingreſſi ſunt. Anch.

SARCINA, eſt propriè vtenſilium ſimul compoſitorum. Paulus *in l. 2. §. 1. ad leg. Rhod.* ad merces tranſtulit. Ab hac voce Sarcinator dicitur, non à ſarciendo. *Vide Eraſm. explicantem paræmiam; Sarcinator ſummum citationem.* Nebriſſen ait Sarcinatores ſunt, qui ex pannis veſtes conſuunt. Vlpian. *de furt. l. itaque fullo.* [itaque vel ſarcinator, qui polienda, vel ſarcienda veſtimenta accipit.] Et *in alia quoque l.* in fœm. genere. [Et ancillarum, ait, maximè ſi qua ſarcinatrix erit.] Sartor quoque dicitur, qui veſtes facit, vel reſarcit. Spieg.

SARCINATOR, Sarcinatrix, qui quæ ſarcienda veſtimenta accipit, *l.25. §.vlt. ff. locat. l.1. §.1. ff. de tribut. l.5. ff. nautæ caupon. l.27. ff. de pecul. l.5. §.1. ff. de inſtitor. l.82. ff. de furt.* Non. Marcel. Sarcinatorem ſutorem interpretatur, addito Lucilij verſu. [Sarcinatorum eſſe ſummum ſuere centonem optimè.]

SARCITO in 12. Seruius Sulpit. ait ſignificare, damnum ſoluito, præſtato. Feſtus. Hot.

SARCIRE, in XII. Tab. ſatisfacere ſignificat, auctore Feſto. Inde ſarcire noxam, id eſt, damnum præſtare, *l.1. §. cùm arietes. ff. ſi quadrup. paup. l.14. ff. de incend. ruin.* Et ſarcire damnum, *in l.32. in fin. ff. de damn. infect.* Sarcire eſt etiam integrum facere. Sarcire ædificia, *in l.7. §. vlt. ff. de iure delib.* eſt corrupta reſtituere. Ob eam cauſam opera publica, quæ locantur, ſarta tecta locantur, *vt idem Feſtus lib.16. ſcribit.* Ita Sarta tecta accipimus, *in l.7. ff. de offic. proconſ. l.7. ff. de vſufru. & l.7. C. eod. tit. l.7. §. illud. ff. ad leg. Iul. repetund. l.18. ff. de vſu & habit. l.2. C. de cond. in publ. horr. lib.10.* Flauius Vopiſc. *in Aurel.* [De proprio poſſeſſiones quas in Mauritania habuit, ſartis tectis Capitolij deputauit.]

SARCOFAGVS, ſepulchrum & capulum ſignificat, quod ex ſarcofago lapide fiſſili corpora celerrime conſumente, in Troade plurimus naſcebatur, fieret, *vt Iſidor. lib.16. cap.4. ſcribit.* Inuenitur verbum hoc, *in l.37. ff. de relig. & ſumpt. f. l.15. §. vlt. de alimen leg. l.6. de ſepul. viol. in C. Theod.* Et in libello vari. aucto. *de inquiſitio.* Orcas in fine inuenies, Sarcofaga in fine inuenies. Et in epigram. antiq.

Lethæque faces condita Sarcofago.

Et in alia inſcriptione:

Corpora eorum fictilis ſarcofago commendauerim. Briſſ.

SARCVLVS, vel, ſarculum, inſtrumentum, quo ſarta ſartiuntur, id eſt, herbis internaſcentibus purgantur. Vlpian. *de fund. inſtr. l. inſtrumenta* [Ligones, inquit, ſarculi, falces putatoriæ, bidentes.] Nebriſſ.

SARDIANI Græcis, Latinis ſunt Sardin. Caput Lydiæ quondam fuere Sardes, ante Hydæ dictæ, ad Chayſtrũ amnem, haud ita procul Tmolo monte. Quas, quia Crœſi regia erat cinctas obſidione, & expugnatas fuiſſe à Cyro, *lib.1.* ſcripſit Herodotus. Romani & conuentum Sardibus tribuerunt, qui Sardianus dictus eſt Plinio. Magnam verò vrbem, & celebrem fuiſſe Strabo indicat. Vnde Marcellus rectè appellauit Rempub. Sardianorum, *in l. antepen. ff. ad am. leg.* Hæ ſunt Sardes, teſte Vadiano noſtro, homine doctiſſimo, quarum eccleſiam inter ſeptem illas Aſiæ præcipuas. Ioan. *Apoc. 2.* cenſuit. Spieg.

SARDICENSIS ſynodus, non à Sardibus, ſed Sardica Illyrij ciuitate dicta, *de qua poſt Epiphanium lib.2. tom.2. Vide & Vadianum in Illyria, hiſtor. tripar. lib.4. cap.21. Theod. libr.2. cap.4.* Spieg.

SARDI venales. Tantum captiuorum Gracchus adduxiſſe ſcribitur, *auctore Plin. de viri. illuſt.*, vt longa venditione res in prouerbium veniret, Sardi venales: Cuius prouerbij rationem Plutarch. *in Romanorum Problematibus*, aliam tamen adfert: mirum olim inoleuiſſe morem apud Romanos ſolennem, vt qui ludos in capitolio ederent, Sardos venales pronunciarent; prodiretque puer quiſpiam, per ludibrium monili cinctus, quam bullam vocant, cumque morem hinc ortũ putat, quod Veientes olim diu cum Romanis bellum geſſiſſent, quodque vrbem horum poſtremam Romulus expugnaſſet: vnde & Regem ipſum & multos captiuos Romam deductos, venales pronunciauit. Porrò cùm Lydi ab initio fuerint Hetruſci, Lydorum autem caput erat Sardis, inde factum, vt Hetruſcos Sardorum nomine pronunciarit venales. Huius autem prouerbij meminit Cicero quoque *lib.7. epiſt. famil.* & explicat Eraſm. *in chiliad.*

SARDONYX, gemma. Plin. *libr.37. cap.6.* nomen compoſitum ſcribit ex Sarda, lapide in Sardinia reperto, coloris rubri: & Onyx, quæ gemma eſt ad vnguis humani ſimilitudinem accedens. Vlpian. Sardonyca numerat inter gemmas magni pretij, *l.6. ff. de pen. legat.* vbi tamen Sardonychica legitur. Hot.

SARCOGALLA, *in d. l. vlt. §. ſpecies.* Puto eam eſſe quæ in alijs auctoribus Sarcocolla vocatur, ſicut ibidem Saffirinus vocatur, meo quidem iudicio, qui à Plin. *lib.36. cap.9.* & Iſidor. *lib.16. cap.9.* Sapphyrus appellatur. Eſt autem Sarcocolla lachryma arboris in Perſide naſcentis turi ſimilis, *vt Dioſcorid. libr.3. & Plin. lib.13. cap.11. & lib.24. cap.14. ſcribunt.* Nomen ab eo habet, quòd diſſolutam & hiantem vulnere carnem aſtringat & adglutinet. Briſſ.

SARMATAE, ſiue Sauromatæ, nam vtroque modo appellantur, populi ſunt Septentrionales, alteri in Aſia, alteri in Europa. Nam duplex eſt Sarmatia. Lucan. *lib.3.*

—— Et iuncto Sarmata velox Pannonio. ——

Et *ibidem*:

—— Affinis Sarmata Moſcho.

De aur. & argent. leg. l. argentum. [Sunt, inquit, nationes quædam, quæ pellibus vtuntur, veluti Sarmatarum.] Nebr.

SARMENTA, Sarpere antiqui, pro purgare ponebãt, vnde & virgulæ abſciſſæ, ſarmenta dicuntur, *l. ligni appellatione. ff. de leg.3.* Spieg.

SARTA tecta Feſtus ſic interpretatur: [Sartè ponebant pro integrè. ob quam cauſam opera publica quæ locantur, vt integra tecta præſtentur, ſarta tecta vocantur. Etenim ſarcire eſt integrum facere.] Hæc Feſtus. Sed videamus ne non de tectis locutio intelligatur: verùm hoc coniunctim pronuncietur, item vt alia complura, in quibus & coniunctio ſubauditur: vt ire agere, vti frui, & quæ ſunt generis eiuſdem: vt ſit Sarcta & tecta. nam c literam interponendam puto, quod à Sarcio declinatum ſit, non à ſarrio. Vlpianus *l.7. ff. de offi. proconſ.* [Aedes ſacras & opera publica circumire inſpiciẽdi gratia, an ſarta tecta ſint, vel an aliqua refectione indigeant.] Idem *l.7. §.2. ff. de vſufr.* [Hactenus tamen vt ſarta tecta habeant.] item, [Vnde Celſus de modo ſarta tecta habendi quærit, ſi quæ vetuſtate corruerunt, reficere non cogitur.] Item apud Macrum *in l.7. §.1. ff. de lege Iul. repetund.* Hot.

SARTA verò tecta eo modo locari, exigique ſolebant, vt redemptores ſuo lapide, ſua calce, ac ſua materia ædes ſartas tectas præberẽt, certo precio in ſingulos annos addicto. Quod fieri ſolebat Romæ minimo licitantibus. *Budæ. in annot. prior. in Pand.*

SAT, pro ſatis, ante Ciceronis ætatem dictum ſæpiùs eſſe, quàm Ciceronis ætate, & poſtea ab eruditis obſeruatum eſt. Spieg.

SATIVS, pro eligibilius atque melius, aduerbium eſt comparandi ab eo quod eſt ſatis. Iuuen.

Hos ſatius quem ſi dices ſub indice vidi

Quod non vidiſſi. ——

Vlpian. *de fideicom. liber. l. ſi debitor.* [Satius eſt eum qui agnouit legatum, onerari.] Nebriſſ.

SATAGERE, eſt vehemẽter, ſed fruſtra moliri. Huius verbi vſum ignorant Canoniſtæ.

SATI fructus, *ff. de vſufr. l. quo ſcit. §.1.*

SATIS pro valdè, *in l.4. ff. de in integr. reſtit. quemadmodum Florentiæ legitur. & in l.7. §. belliſsimè. ff. quod vi aut clam. l.16. l.45. §. pen. ff. de fideicom. liber. l.2. § poſt hos quoque. ff. de origin. iur. vbi Satis ſuperlatiuo iungitur.* ſic, Satis inhumanum, ſatis inciuile, ſatis impium, *in l.6. in fin. prin. ff. de pign. act. l.20. ff. de adq. hered. l.37. ff. de lega.3. l.15. ff. de procur. l.66. in fin. ff. de rit. nupt. l.1. C. de commun. rer. alien. l.33. C. de inoff. teſt. nu. & in alijs. Iuſt. in conſtitutionib. ſæpè.* Particula autẽ Satis, his verbis dare, facere, præſtare, accipere, petere, offerre, eleganter coniungitur. Briſſ.

SATISACCEPTIO, inquit Pomp. eſt ſtipulatio quæ ita obligat promiſſorem, vt adpromiſſores quoque ab eo accipiantur, id eſt, qui idem promittũt. Satis autem accipere dictũ eſt eodem modo, quo ſatisfacere: nam quia id quo quis contentus erat, ei præſtabatur, ſatisfieri dictum eſt, *l.5. §.2. ff. de verb. oblig.* Hot.

SATISACCIPERE, contrarium habet. Satiſdare. Eſt autem ſatiſdare, ſecuritatem per fideiuſſores dare. *ff. qui ſatiſd. cogan.* Satis fit autem, qualitercunque id fiat. *ff. quibus modis pign. vel hypoth. ſoluit. l. item liberatur. in prin. ff. de pignor. act. l. ſi in rem. § ſi ſyt. ſaſtum.* Alciatus ait, ſatiſdare proprè dicitur is, qui dat fideiuſſores. Satisfacit, qui pignore, vel qualibet alia ratione ſecurum contentumve creditorem reddit. Repromittit, qui nuda ſtipulatione ſe obligat. Cauere verò variè accipitur: Nam in diſputatione prætoria ſatiſdationem requirit, in ciuili ſolam promiſſionem cùm hypotheca bonorũ. Cicer. Satiſdare genitiuo iunxit, cùm *in prætura vrbana.* [Qui redemerit, ait, ſatiſdet damni infecti.] Spieg.

SATISDARE propriè eſt ei ſponſores dare, qui ſibi à debitore cauet: nam ſatiſdamus alteri, cauemus nobis. Cauet enim qui ſatiſaccipit. Cicer. *in Bruto*, [At verò tibi ego Brute nō ſoluam, niſi prius à te cauero, ampliùs eo nomine neminem petiturum.] Sed Iuriſconſulti cauere poſteà dixerunt, pro cautionem dare. & cauere ſic diſtinguūt à ſatiſdare, vt qui ſponſorem, id eſt, fideiuſſorem det, ſatiſdare dicatur: qui verò chirographum duntaxat, cauere. Hotom.

SATISDARE propriè eſt fideiuſſores dare: ſatisfacere latiùs patet. Verùm ſatisdationis nomine interdum ſatisfactio ſignificatur, *l. ſatiſdationis. ff. de verb. ſignif. vt in l. 2. pro hered. l. promiſſor. §. vlt. de conſtit. pecun.* atque ita ſatiſdationis verbum *in l. ſolutam, de ſolu.* accipi debet. *Cuiac. in tit. quibus mod. toll. oblig. Inſt. lib. 3. ſuper verb. Solutione.*

SATISDARE damni infecti eſt, cauere datis fideiuſſoribus ſe damnum, ſi quod accidat, ei cuius intererit, præſtaturum. Hotom.

SATISDARE autem dicimur aduerſario, cùm pro eo quod à nobis petit, ita cauemus, vt eum hoc nomine ſecurum faciamus datis fideiuſſoribus, *l. 1. ff. qui ſatiſda. cog.* Satiſdatio enim in eodem tit. & in omnibus prætorijs ſtipulationibus, quibus ſatiſdari iubetur, fideiuſſorum dationem ſignificat. Nam ne pignoribus quidem in vicem ſatiſdationis quis defungi poteſt, *l. 7. ff. de prætor. ſtipulat. l. 1. & l. 3. §. 1. ff. ſi cui plus quàm per leg. Falcid.* Nec verò qui ſatiſdare promiſit, fidem impleſſe aliter intelligitur, quàm ſi cū dederit acceſſionis loco, qui vtiliter obligetur: nam ſi minorem vigintiquinque annis, vel mulierem, vel ſeruum det, non videtur ſatisfeciſſe obligationi aliter atq; ſi non idoneum dederit, *l. 3. ff. de fideiuſſorib. l. 8. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog.* Non enim videtur ſatiſdatum, ſi vitioſè ſatiſdatum eſt, *l. 6. ff. eod. tit.* Briſſ.

SATISDARE etiam ſatis præſtare dicitur. *l. 8. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſumuntur.* Marcial. *lib. 2. epigram.*

Si de ſeruitio graui queratur,
Aſſertor venias, ſatiſque præſtes.

Cæterùm vt ſatiſdare debitor, ita ſatis accipere dicitur creditor, legatarius, aut alius quilibet, cui cautio præſtatur, *l. 8. ff. de vſufr. ear. re. l. 17. ff. de teſtam. tut. l. 7. ff. de incen. ruin. l. 30. ff. de vſufr. leg. l. vlt. §. vlt. ff. quod legatorum. l. 30. §. vlt. de ſtatu liber.* Sic ſatis de euictione accipere, *l. 48. ff. de euictionib.* Legati fideicommiſſive ſatis accipere, *l. 38. in fin. ff. de condict. indeb. l. vlt. C. vt in poſſeſſionem lega.* Subauditur autem per Elleiſmum in ea loquutione, verbum Nomine, vt integra oratione effertur *in l. 1. §. ſi Titio. ff. vt in poſſeſſ. legat.* Ex quo genere ſunt & hæ locutiones, Satiſdari certæ pecuniæ, *in l. 6. in fin. ff. quib. mod. pign.* Fideicommiſſi ſatis petere, *l. 71. §. 1. ff. de conditionib. & demonſtrat. l. 1. §. ſi quis ſit. l. 7. ff. vt lega. nomin. caueat.* & Pignori accipere legati, *l. 28. ff. de pignor.* & interpellari traiectitiæ pecuniæ, *in l. 2. ff. de naut. fæn.* & Totius dotis ſatisfieri, *in l. 30. ff. de vſufr. leg.* Briſſ.

SATISDATIO eodem modo appellata eſt, quo ſatisfactio. nam vt ſatisfacere dicimur ei, cuius deſiderium implemus: ita ſatiſdare dicimur aduerſario noſtro, qui pro eo quod à nobis petijt, ita cauit, vt eum hoc nomine ſecurum faciamus datis fideiuſſoribus, *l. 1. ff. qui ſatiſda. cog.* Hot.

SATISDATIO iudicatum ſolui, eſt quum quis ſtipulanti vt ſolueretur ſibi quod fuiſſet iudicatum, datis fideiuſſoribus promittit. *ait Imper. tit. de ſatiſdat. in princ.* nam Iudicatum ſolui, antiquè dictum eſt, pro ſolutum iri: & ſatiſdare, iudicatum ſolui, dare fideiuſſores locupletes, qui ſtipulanti Actori promittant, quantum iudicio facto ſolui oporteret, ſi Reus damnaretur, tantùm ſuo periculo ſolutum iri, *l. 3. & paſſ. ff. iudi. ſolui.* Hotom.

SATISDATIO neceſſaria eſt, cum iudice eminente ſecundùm qualitatem cauſæ ab inuito exigitur. Hæc ſi non poſſit à Reo ibi præſtari vbi conuenitur, poteſt audiri, ſi in alia eiuſdem prouinciæ ciuitate præſtare paratus ſit. Spieg.

SATISDATIO nudæ cautioni repromiſſionique ſemper opponitur, *l. 1. §. ſtipulationum. ff. de præto. ſtip. & in titul. de damn. infect. ſæpè. l. 5. ff. de petit. hæred. l. 45. ff. de procur. l. 56. ff. de euict.* Briſſ.

SATISDATIO rem ratam dominum habiturum, eſt quum quis ſtipulanti à procuratore alterius, vt dominus eius procurationē ratam habeat, datis fideiuſſoribus promittit, *vti docet Imp. tit. de ſatiſdat. in princ. & l. 1. & paſſ. ff. rem rat. hab.* Hotom.

SATISDATIO voluntaria, quam partes ex conuentione ſibi præſtant, & poſſent euitare, *l. interdum. ff. rem rat. habe.* Vnde non in alium locum remittitur, *l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. l. de die. §. iubetur. & §. vlt. ff. qui ſatiſda. cog.* Sp.

SATISDATIONE reuelare, *l. ſi procuratorem. ff. de procur.* Spieg.

SATISDATO aduerbialiter, vt teſtato dicitur. Inde ſatiſdato cauere, promittere, id eſt, fideiuſſoribus datis, *l. 4. §. quæſitum. ff. ſi quis cautio. l. 4. §. addici. ff. de fideicommiſſ. libert. l. 7. ff. de accuſat. l. 56. ff. de euictionib. l. 18. in fin. ff. de caſtrenſ. pecul. l. 16. ff. de offic. præſ. l. 31. ff. ad leg. Falcid. l. 3. §. 1. ff. ſi cui plus quàm per legem Falcid.* Briſſ.

SATISDATO debere, eſt datis ſponſoribus ſiue fideiuſſoribus debere. Cicero *lib. 16. epiſt. ad Attic.* [Poſſumus enim, vt ſponſores appellentur, procuratorem introducere: neque enim illi litem conteſtabuntur: quo facto non ſum neſcius ſpōſores liberari: ſed & illi turpe arbitror, eo nomine, quòd ſatiſdato debeat procuratores eius non diſſoluere: & noſtræ grauitatis ius noſtrum ſine ſumma illius ignominia perſequi.] Hot.

Inde verbum Satiſdatum dicitur idoneam cautionem deſiderare, *l. 1. §. penult. ff. quod legat.* Satiſdationis tamen appellatione interdum quoque repromiſſio continetur, qua contentus fuerit is, cui ſatiſdatio debebatur, *l. 61. ff. de verb. ſignific.* Cuius rei exemplum eſt *in l. vltim. §. ſi legatarium. ff. quod legat.* Briſſon.

SATIS exigere, *l. 103. ff. de cond. & demonſt. l. 9. §. vlt. l. 53. ff. de adminiſt. tut. l. 1. §. vſque adeò. ff. de tute. & ratio. diſtr. l. 1. § ſi præſes ff. de magiſtr. conueniend. l. 39. §. vlt. de leg. 3.* id eſt, ſatiſdationē exigere, *vt in d. l. 1. §. ſi curatores, de magiſtr. conuen* Briſſ.

SATISFACERE, & Soluere tanquàm differentia ſeparantur: vt apud Pompon. *l. quod vendidi. 19. ff. de contrah. empt.* [Quod vendidi non aliter fit accipientis, quàm ſi aut precium nobis ſolutum ſit, aut ſatis eo nomine factum.] *ſic in l. Stichum. 39. §. 1. ff. de ſtat. lib. l. ſi ita. 41. §. 1. ff. de manumiſſ. teſt. l. Paulus. 38. §. 2. ff. de lib. cauſ.* Soluit enim propriè, qui pretium numerat: ſatisfacit, qui pignus, vel expromiſſorem, vel fideiuſſorem præbet, *l. ſolutionis. ff. de verbor. ſignific. l. 4. §. 1. ff. de re iud. l. 6. ff. quibus mod. pign. vel hypoth. l. promiſſor. 21. §. 2. ff. de conſtit. pecun.* Hotom.

SATISFACERE, eſt tantum facere, quantum ſatis ſit irato ad vindictam: inquit Aſcon. in illum 3. *Verrinæ* locum, [Video enim, & ex ijs quæ legi & audiui intelligo, in qua ciuitate legatus populi Rom. aliqua ex parte violatus ſit, niſi publicè ſatisfactum ſit, ei ciuitati bellum indici atq; inferri ſolere.] Hot.

SATISFACERE eſt, deſiderium creditoris implere, *l. 1. ff. qui ſatiſda. cogan.* Satisfacit ergò, qui idoneum expromiſſorem volenti dat, *l. 4. §. ait Prætor. ff. de re iudic.* In eo itaque quod dicitur pignus ſoluta pecunia, vel ſi eo nomine ſatisfactum ſit liberari, ſatisfactum accipimus, quemadmodum voluit creditor, licèt non ſit ſolutum. Siue enim alijs pignoribus ſibi caueri voluit, vt ab hoc recedat, ſiue fideiuſſoribus, ſiue reo dato, ſiue pretio aliquo, ſiue nuda conuentione, ſiue aliàs quocunque modo receſſerit, vel ſi conuenerit, vt pro hypotheca fideiuſſor detur, datumq; licèt non idoneum creditor admiſerit, vel ſi deferente creditore iurauerit debitor rem nō eſſe pignori obligatam, ſatisfactum intelligitur, *l. 9. §. omnis. ff. de pignorat. actio. l. 5. §. vlt. l. 13. l. 14. ff. quib. mod. pign. l. 3. ff. de fideiuſſorib.* Sed & ſi accepto latum ſit, id propter quod hypotheca erat obligata, ſatisfactionis nomen proficiet, *l. 49. ff. de ſolut.* Et aliàs quoque ſatis factum videtur expromiſſore, vel pignore dato, *l. 53. ff. de contrah. empt. §. venditæ, Inſtit. de rer. diuiſ.* Briſſ.

SATISFACERE. Qui quouis modo creditori ſuo ſatisfecerit, is ſoluiſſe cenſendus erit. Vnde tradidit Vlpia. ſatisfactionem pro ſolutione eſſe, *in l. ſatisfactio. ff. de ſolut. & liberat.* Sed idipſum ſic accipiendum fuerit, videlicet, ſi tandem ſatisfactionem creditor acceptauerit. *Brechæus in l. ſolutionis verb. ff. de verb. & rer. ſigni.*

SATIS tibi facio, ſatis tibi fiet: fiet tibi ſatis à me, & ab hoc, & illo: ſatis tibi fiet à me, aut ab hoc, aut illo. Horum verborum ſenſum aperit Imp. *in Nouell. vt cùm de appell. cognoſc. §. fin.* Spieg.

Ita Satisfactionis verbum accipiemus *in l. 52. ff. de ſolutio. l. 19. ff. de contrah. empt.* Quod quanquàm ita latè, vt dixi, pateat, tamen in reſcripto Antonini, *quod exponitur in l. 5. ff. vt in poſſeſſ. legat.* ad exoluendum legatum refertur, *d. l. 5. §. ſatisfactionis.* Briſſ.

SATISFIERI voluntati defuncti videtur, ſi ex fructibus, vel aliundè ſatisfiat, *l. in à quo. ff. vt in poſſ. leg.* Sp.

SATISFIERI etiam verberibus de ſeruo dicitur, *in l. 17. §. cùm ſeruum, cum §. ſequ. ff. de iniur. l. penult. ff. ſi ex nox. cauſ. agat.* Eoque modo ſatisfactio accipienda eſt, *in d. l. 17. §. ait prætor.* Briſſ.

Debitor etiã ſatis offerre dicitur, *l. 1. §. vlt. ff. de requirend. vel abſentib. l. 5. ff de ſuſp. tut. l. 6. C. de teſta. man.* Briſſ.

Dicitur & Satis petere, & Satis deſiderare is, qui caueri ſibi poſtulat, *l. 14. ff. de administra. tutor. l. vlti. §. 1. ff. quod legator. l. 8. ff. de prætor. ſtipulatio. l. 7. ff. rem pupilli ſaluam fore.* Inde illud *in l. 52. in fin. ff. de iud.* Si petatur fideicommiſſo ſatis. &, Satis legatorum deſideret, *in l. 1. §. non exigimus, l. 3. §. 1. vt in poſſ. leg.* Briſſ.

Porrò interdum à verbis ſuis, vox Satis diſiungitur. Ita Dari ſatis, & Satis pro aliquo dare, & Satis pro lite accipere, legimus *in l. 1. §. meritò. ff. de ripa mun. l. 33. ff. de fideiuſſ. l. 2. §. ſed & ſi dubitetur. ff. de iudi. l. 26. §. vlt. ff. de minorib. l. 11. §. idem Neratius. ff. de act. empt. l. 3. C. de poſtl. reuer.* Et Satis à poſſeſſore cauendum, *in l. 60. ad fin. ff. de vſufr.* Et Satis definit eſſe cautum, *in l. 5. §. 1. ff. de legit. tut.* Briſſ.

SATRICVM, vrbs fuit antiquiſſima Italiæ, de qua Liu. *lib. 28.* [Satrici matris matutæ de cœlo tactam ædem] Florus *de bello Latino.* [Satricum atq; Corniculum quis credat? tũc prouinciæ fuerũt.] Scæuola *tit. de legat. 3. l. patronum.* [Fundum, inquit, Satricanum in regione Nilana] Nebriſſ.

SAXVM Tarpeium miræ altitudinis erat, à quo Lex 12. Tabularum vult deijci eum, qui falſum dixerit teſtimoniũ. Sed hodie non poteſt quis ſic damnari, vt de ſaxo præcipitetur, *autore Modeſtino in l. ſi diutino. ff. de pæn.* Eſt autem alijs pœnis vtendum, pro qualitate admiſſi. *Martianus in l. 1. in princ. Vlpianus in l. lege Cornelia. ff. ad leg. Cornel. de falſ. l. damnũ licentiam. C. eod. tit.* Oldend.

S C.

SCABINI, Schöpffen. Nihil vetat omninò, quin iudices vulgò ſcabinos, inquit Inſulanus, aut eiuſmodi homines vocemus iuratos: quo nomine etiã ſcimus in pleriſq; orbis terrarum partibus à plebe recenſeri. Profert exemplum è Ciceronis *de Inuent. lib. 1.* [Religioſum eſt, quod iurati legibus adiudicauerunt.] Extat vocabulum *in c. 1. §. 1. de immunit. eccl. lib. 6. & c. 2. de alien. indi. mut. cauſ. fac.* Sp.

SCABIOSI, qui ſcabie, hoc eſt, cutis infectione laborant, de qua *lib. 5.* Celſus: Non dubium eſt, quin Iuriſconſ. *l. 3. de ædil. edict.* de his ſenſerit, quibus aſperior eſt ſcabies, pruritq; magis, quęq; difficilius tollitur, & à Gręcis ἄγρια, id eſt, fera. Spieg.

SCABRONEM nominamus eum, qui dentes aut gingiuias alluuie ſcabras & ſpurcas habet, quod vitium eſt veteribus ſcabres & ſcapres, nouis ſcaprities. *Cuiac. obſer. lib. 11. cap. 10.*

SCAEVAE, qui ſiniſtra manu pro dextera vtuntur, quos Vlp. *l. qui clauum. de ædil. edict.* ait non eſſe morboſos, aut vitioſos, præterquàm ſi imbecillitate, dextræ validius ſiniſtra vtuntur: ſed hos non ſcæuas ſed mancos dici. Sp.

SCAEVVM dogma, pro peruerſo & improbato dicunt Impp *in l. hi qui ſcæui, de his qui ſuper relig. contend. in C. Th.* vt ſcæuitatem morum pro peruerſitate *in l. 17. de pæn. in eod. Cod.* Ita Scæuas libidinis Tertul. *in Apolog. c. 11.* dixit. & ſcæuam rem pro mala vſurpatam Feſtus notat, *lib. 16* Briſſ.

SCALAM, à ſcalis diſtinguunt quidam, vt ſcala ſit, quæ huc atque illuc transferri poteſt. Caius, [Vel ſcalam ſciens accommodauerit ad aſcendendum.] Scalæ verò latiores habeant gradus, & immobiles permaneant. Sed hanc confundi differentiam, vt prætercam exempla idoneorum autorum, l. vlt. ff. de rerum diuiſ. quæ Pomponij eſt, ſatis oſtendit. Apud Vlpia. ſcalæ, quæ ad lacunaria admouentur, domus inſtrumenta ſunt, *l. quæſitum. §. canales, de fund. inſtruct.* Spieg.

SCALPRVM inter inſtrumenta chyrurgica numerat Corn. Celſus: licèt eo diuerſi quoque artifices vtantur. Sunt autem Scalpra, quas Græci σμίλας vocant, ferramenta ſutoria primore parte curua, & a flexu procurrentia acie recta, quibus corium ſecant: ſed & à ſimilitudine in falce vinitoria pars illa, quæ ſic acie eſt recta, poſt ſinũ curuum ſcalprum vocatur à Columella: quæ inquit, à flexu procurrit, ſcalprum: nomen adeptum eſt à ſcalpendo: eo enim commodius ſic poſt flexum procurrẽte, quam directò ſcalpi poteſt, *vt annotauit Adri. Turneb. aduerſ. lib. 9. cap. 10.*

SCANDALVM deducunt à Græco σκάζω, quod claudicare ſignificat, aut etiã ab Hebręo כשל, quod cadere, aut ruere ſignificat. Declarat autem propriè aliquid in via poſitum, in quod ambulans impingat & corruat. Idem etiam eſt offendiculum. Porrò per metaphoram duo potiſſimùm ſignificata habet, nempe notat tum damnum, incõmodum aut calamitatem, quamuis, qui eius vocis vſus plerunq; in veteri teſtamento reperitur, tum etiam occaſionem ſpiritualis lapſus, aut ruinæ.

SCANDVLAE ſunt quaſi ſcindulæ tabellæ, non ſerra, ſed bipenni productæ, trunco deiecto, veluti Plancæ, quibus ad plurima vtimur. Vnde tectum ſcãdulare Apuleius: niſi potiùs à ſcandendo, vt putat Marius Grapaldus *lib. 1. de part. ædium*: cùm tamen Iſidor. *lib. 9. Etymolog. cap. 19.* ſcandulas à ſcindendo dictas credat: & veriùs vter ſenſerit, videto. Sunt igitur ſcandulæ tabellæ vicem tegularum præſtantes, quernis & ligneis aſſulis, ſeu ſectilibus aſſerculis confectæ, &c. *Brechæus in l. tabernæ. ff. de verb. & rer. ſign.*

SCANDVLARIVS, faber eſt lignarius, qui ſcandulas facit. Sunt autẽ ſcandulę ex ligno aſſulatim deſecto. ſcandulariorum meminit Iuriſconſ. *in l. quibuſdam, de iur. immun.* Scandulis fuiſſe tectam Romam, vſque ad bellum Pyrrhi, annis 470. Cornel. Nepos autor eſt. Sp.

SCAPHA, nauicula eſt, vnico ligno cauata, à σκάπτω fodio. Paul. *tit. de fund. inſtru. l. fin.* [Scapha, inquit, nauis, non eſt inſtrumentum nauis: etenim, mediocritate, non genere à naui differt. Inſtrumentum autem cuiuſque rei neceſſe eſt alterius generis eſſe.] *Paul. d. tit.* atq; ea quoq; ſententia Pompon. *lib. 9. Epiſtol.* placuit contra Labeonem *eod. tit.* vbi dicit, [Scapha nauis præſtari tibi debet, ſi nauem cum inſtrumento emiſti &c.] Maſſæ.

SCAPHAM (ait Aphricanus *de euictio.*) non videri nauis eſſe reſpondi, nec quicquam coniunctum habere. Nam ſcapham per ſe paruam nauiculam eſſe: omnia autẽ quæ coniuncta naui eſſent, veluti gubernaculum, malus, antennæ, velum, quaſi membra nauis eſſe. Maſſæus. *Adde Peckium l. 4. in tit. ad legem Rhodiam. De ſcapha pulchrè ſcribit Bayfius in De re nauali.* Spieg.

à SCAPHA autem Scaphiſmus deriuatur, id quod erat ſupplicij genus apud Perſas. Cuius meminit Eunapius *de vitis Philoſophorum in Aedeſio,* idque fiebat hoc modo, Scaphis duabus, quæ committuntur ac coagmentantur, ita includitur homo totus, vt promineat foras caput cum manibus pedibusque, deinde iubetur edere, aut ſi nolit, vt allatacibum capere compellitur compunctis etiam oculis, infundunt quoq; lac melle miſtum, radijsq; ſolis aduerſus obijciunt, vbi facies prius illita muſcis apibusq; oppletur: interim ab excrementis cum veſicæ, tum alui *intra* ſcaphas verminantibus corpus miſerè abſumitur.

SCAPHIA ventris cauſa habita, non putat Vlpian. *in l. Quintus Mutius, in fi. tit. de aur. & arg. leg.* argento legato contineri. gloſſator noſter ibi, Scaphium dixit genus cinguli eſſe, nullo auctore. Tu dic, Scaphia apud Grçcos appellari vas ad vrinam, apud nos matula, vel matella, vel, vt alij, matellio, & laſanum dici poteſt. De ſcaphio Iuuenal.

Et vide, poſitis ſcaphium cùm ſumitur armis.

De Matella Martialis *in Apophoretis.*

Cùm poſcor crepitu digitorum, & verna moratur,

Ah quoties pellex culcitra facta mea eſt.

vt ſcripſi ſuprà in dictione, Matula. veteres tamen ſcaphio, & etiam laſano ad excrementa corporis aliquando vtebantur: quod clarè docuit Iuriſconſ. hic.

SCAPHIVM, vas eſt, in quod ventris ſordes excipiuntur. Martial.

...Qui mentore frangit

In ſcaphium mœcha Sardanapalus ebur.

Accurſ. Scaphum genus cinguli eſſe dicit, & ventris cauſa exponit, quia corrigia eſt pro ventre ſuſtentando, quaſi

non ex auro etiam ſcaphia fieri conſueuerint, dicente Martial.

Ventris onus miſero, nec te pudet, excipis auro. Nebr.

De Scaphio vide vlterius quid annotauit Turneb. aduerſar. lib. 2. c. 30. & lib. 4. cap. 1.

SCATEBRA, ebullitio aquæ ſurgentis.

SCENA, inumbratio interpretatur. Vlpian. *in l. 2. de his qui not. infam.* [Qui in ſcenâ, inquit, prodierit, infamis eſt.] Et ſubdit, [Scena autem eſt, vt Labeo definit, quæ ludorum faciendorum cauſa, quolibet loco, vbi quis conſiſtat, moueatur, ſpectaculum ſui præbitura: quo tamen loco paſſim homines ſpectaculi cauſa admittantur.] Et ſcenici abſoluto vocabulo hiſtriones dicuntur, *vt in tit. C. de ſpectac. & ſcenic. & leno. lib. 11.* & ſcenicæ mulieres dicuntur, *in tit. ſcenic. non ſol. ſe fideiuſſor. præſtent, in Auth. collat. 5. Io. Bellon. Etym.* Quæ definitio de ſcena verſatili loquitur. Inde ludi ſcenici. Nebriſſ. *Vide, Proſcenium.* Sp.

SCENICVS, miniſter ſcenæ, qui partes aliquas agit ſcenæ. Scenici à Græcis appellantur thymelici, veluti mimi, hiſtriones, ludiones. *Cuiac. in l. 4. de ſpectac. & ſcenic. C. lib. 11.*

SCELERATVM, in quo ſcelus eſt conſtitutum, vel commiſſum. Leo Imper. *in eleganti l. vnic. de theſaur. C. lib. 10.* [Dummodò, inquit, ſine ſceleratis ac puniẽdis ſacrificijs, aut alia qualibet arte legibus odioſa theſaurum quærere, & inuento vti tribuimus facultatem.] Scceleroſus propriè dicitur, vt ait Donat. autor ſceleris.

SCELESTVS contractus, quo ſcelus committitur. Exempla profert gloſſ. *in l. qui cum vrbibus. C. de iur. fiſci. lib. 10.* Spieg.

SCELVS eſt, contra ius improbè admiſſum facinus.

SCEPTRVM aliquãdo, & virga in eodem ſenſu accepta, eſt ſymbolum regni, ſicut & corona: quia Reges ſceptra geſtare ſolebant: ſiue ad iudicandum rectitudinem, quæ in regimine ineſſe deberet: ſiue etiam ſeueritatem: quandoquidem ſceptrum rectum ſimul eſt, & etiam inſtrumentum, quo percutere aliquẽ poſſis, ſicut Vlyſſes Therſitam percutit ſceptro. Ad vtrunque ſcripturæ, dicta alludunt. *Pſalm. 45. & Hebr. 1.* Virga rectitudinis, virga regni tui, id eſt, regimen tuum longè iuſtiſſimum, vtpote, quod in ſola veræ iuſtitiæ propagatione conſiſtat. Seueritatem verò per ſceptrum denotari, oſtendit Pſalm. 2. inquiens, [Sceptro ferreo, quaſi vas figuli confringes eos.] & Pſalm. 110. [Virgam potentiæ tuæ emittet Dominus de Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.]

SCHEDA folium chartæ, ſiue papyri nondum compactæ & ligatę. Sp. Dicitur autem Scheda, in quam Tabelliones primùm contractus referre extraordinem ſolent, ἀπὸ τοῦ σχίζειν, vel à ſcindendo, vt qui ſine aſpiratione ſchedã ſcribunt, ſentiunt. *Cuiac. in expoſit. ad Nouell. 44.*

SCHEDIA, id eſt, ratis, ein Floß / Vlpian. *in l. 1. de exercit. act. vt in dictione Ratem ſup. à indicauimus*, vocis eius meminit: tametſi vulgati codices, etiam recentioris editionis, pro ea Synedriam retineant, refragante Nor. text. Bud. interpretatur ſchediam, nauigium temerè factum, & inconditum: vt trabes connexæ, & ſine fabrica compactæ, quæ nauigij vicem præbẽt. Ponitur & pro ponte, & pro loco fluminis quoquo modo iuncto, Suida auctore. Feſtus, [Schedia, inquit, genus nauigij in conditum, id eſt, tabulis tantùm inter ſe nexis factum.] vnde mala poëmata, ſchedia appellantur. Schedion dicitur à Græcis extemporaneum, id eſt, quicquid inelaboratum quicquid temerè factum eſt, nec ſatis confectum, *vide Bud. in annot. prior.* Sp. Io. Bapt. verò *in ſuis commen. Epiſt. Sid. Apoll. lib. 8. ad Leonem.* Schedia poëmata mala appellari negat, ſed dicit ſchedia eſſe talia volumina, quæ primo rudatu & opificio ſint deformata, non adhuc læuigata, æquata, expolita, atque ad vnguem cælata, ſeu ad vltimam conſummationẽ redacta. Inde σχεδιάζω, verbum Græcum eſt, quod vtique ſignificat rem ruditer incipio, auſpicor delineare, dêformare, & partes rudiores abradere.

SCHEMA vox, quę ſubinde obuia eſt, *in Auth.* Latinè forma dicitur, figura, ſiue cultus ornatusve. Iuſtin. *Nouel. de ſanctiſſ. Epiſ.* per ſchema innuit, ſi Cochlęo credimus, ordinem, habitum, gradum, & omne id, quod ad monacharum pertinet, & (vt vocant) profeſſionem. Inde verbum ἀποσχηματίζειν, quod vulgus degradare dicit, quando aliquis ex ordine eximitur: id quod maleficis factitiam religionẽ profeſſis, & per Epiſcopos fieri ſolet, vt memorabili exemplo noſtra memoria apud Bernates. Spieg.

SCHEMATA cognationum, non Stemmata legendum eſſe, apud Paul. *in l. pen. de grad.* Alciat oſtendit, *cap. 30. ſecundi Parerg.* vocem vtranq; inibi explicans. Lege tamen *ſtemmata*, vt in Pand. Flor. Old.

χιλίαρχος, inquit Vlp. Græcè dicitur dux mille hominũ, *l. 1. §. 1. ff. de teſta. milit.* Hot.

σκηνή, non ſolùm ſcenam, ſed tentorium quoque, & tabernaculum, & tabernam ſignificat. vnde Iuſtin. *in No. conſtit.* τὰς ἐπὶ σκηνῆς καθημένας, mulieres appellat eas, quę in tabernis pudorem ſuum quæſtui habent. *Connan. in comment. ſuis ſuper ius ciuil. lib. 8. cap. 6. nu. 4.*

SCHISMATICVS, Græcè dicitur à σχίζω, quod Latinè ſignificat ſcindo: & inde ſchiſma, ſciſſio, vel ſciſſura vocatur. Et ita appellatur ſchiſmaticus, qui fidei, fideliumve ſcindit vnitatem, ac ſeparat. Qualis fuit Nouatus presbyter, qui Romæ contra S. Cornelium Roma. Epiſcopum propriam ſibi concilians eccleſiã docuit; lapſis fortè poſt acceptum baptiſma, vel ob intolerabilia tormenta perſecutorum ad horam negantibus, deinceps nullam vnquàm vel dandam, vel ſperandam veniam. Ideoque ſe ſuosque, *teſte Euſebio Eccleſiaſt. Hiſto. lib. 6. c. 33.* Græco, ſed ſuperbo nomine καθαρούς vocabat, hoc eſt, puros & ſanctos: quales hodieque retinctores aliquot ſeſe iactant meri Nouatiani. Quia verò Nouatus Eccleſiã diſcidit, & opinionem dogmatis alieniſſimi tenuit, quæ non modò contra fidem, ſed etiam Deo & hominibus ſit abomninabilis: idcircò venit, quòd in hunc diem omnes, ſeu hæretici, ſeu ſchiſmatici, vno nomine Germanis vocẽtur καθαροί, quod tamen longa die primùm Käther / poſteà Ketzer pronunciarunt. Quo nomine vocant etiam eos, qui contra naturam Venere abutuntur, ceu praua opinione affectos, & à communi hominum vſu deſciſſos. Cuius vocis deriuationẽ Volzius è quadam epiſtola Gebani Prioris Eberbachẽſis ad filias S. Hildegardis apud Bingium annotauit. Sed quid, inquit ille, ſignificatur per puteum abyſſi? Profectò hæretici omnibus hæreticis, qui ab initio Chriſtiani fuerunt, execrabiliores & immundiores. Illi ſunt, quos noſtra Germania Katharas appellat, Flandria Piſſes, Gallia Teſſant, ab vſu texendi. In textrinis enim, & cellarijs, & in latibuloſis locis cohabitant: & quæ fiunt ab eis in occulto, turpe eſt etiam dicere. Spieg.

SCHOLAE dicuntur loca, in quibus ad bellica opera tyrones exercentur. *De tribunis ſcholarium fit mentio C. lib. 12.*

SCHOLA agentium in rebus *l. penult. C. de inoffic. milit. ind. l. 1. de agentibus in reb. libr. 12. C. l. 1. C. de offic. magiſtri offic. l. 12. C. de proxim. ſac. ſcrin. l. 1. C. præpoſſ. agent. in reb. l. 7. C. de principib. agent.* Briſſ.

SCHOLA domeſticorum, *l. 3. C. vbi Senator. & apud Marcell. lib. 26.* Briſſ.

SCHOLA equitum & peditum, *in l. 6. C. de Aduoc. diuerſ. iud.* Briſſ.

SCHOLA gentilium *apud Marcell. lib. 27. & in Notitia cum de Magiſtro Officiorum tractatur* Briſſ.

SCHOLAS militum vndecim fuiſſe Iuſtin. *in l. vltim. C. de loca. & cond.* ſignificat. Eſt autem hoc verbum corruptum in l. 7. C. de aquæduct. in qua vulgò Calculis pro Scholis legitur. Briſſ.

SCHOLA palatina, *l. 11. §. ſin autem. & §. illo procul dubiò. C. de iudic.* Briſſon.

Et SCHOLA ſcutariorum & clibanariorum, *in l. 9. de mun. ciui. in C. Th. & in Notitia Imperij Rom. & apud Marcellin. lib. 21. qui eorundem primam & ſecundam ſcholam memorat lib. 26.* Briſſ.

SCHOLA ſilentiariorum, *l. 4. C. de ſilentiar. lib. 12.*

Et SCHOLA ſocietatis ſacrarum largitionum, *in l. 13. C. de palat. ſac. larg. lib. 12.* Briſſ.

SCHOLA dicta eſt à Gręco verbo σχολάζω, id eſt, vaco: quia cæteris rebus omiſſis, vacare liberalibus artibus diſcipuli debent. Vel ab σχολὴ, id eſt, ab vacatione & laxamento, quod interdum illis dandum, &c. *Io. Bello. Etymol.*

SCHOLARES, militantes ſunt in ſacro Palatio. Nam & ſcholæ militum ſunt, Vegetio, Seuero Sulpitio *in vita Martini*, & cæteris: ſicut ſchola literarum, à Græco σχολὴ, id eſt, ab ocio. *Alciat. in tit. C. de priuileg. ſchol. lib. 12.* Sp.

SCHOLARIS, continuis literarum ſtudijs, hoc veterando

nerando nomine, teſte Oldend. dignum ſe demonſtrans, gaudet iure ſingulari: quod Fridericus Imperator eius nominis primus, in gratiam ſtudioſorum promulgauit. *celebri conſtitutione, habita. C. ne fil. pro pat.* Non autem gaudent eo pſeudo illi ſcholares, & vagabũdi, quorum in Academijs ferè omnibus (vt idē nimis verè dicit) bona pars eſt, quibus literæ in patinis, quàm in pagis plus ſapiunt. Quanquam eiuſmodi inſignia quoque nomina, ſed vana, ad patriam reportant: quod, vt Viues rectè monuit, nec vnquàm ijs ducentis annis reiectis numeratur, qui verſatus præterito tempore in ſcholis, certam illam pecuniam dependerit, quacunque ætate conditione, ingenio, peritia, moribus. *contra mentem gloſſ. in l. 1. C. de tyron. lib. 12. & l. nec cui. ſuper verbo, locanda. C. locati.* Prædictum autem priuilegium ſola ſtudendi frequentia, non autem, quòd ſit in albo & matricula ſtudentium, deſcriptus meretur: quemadmodum de Notarijs & apparitoribus in ſimili dicitur, *in l. ſcriniarios. C. de teſtament. milit. & ibi per Bart.* Obſeruandum autem, eiuſmodi priuilegium, cuius capita tria pulchrè proſequitur Old. non niſi ſcholis ſummorum Principum auctoritate conſtitutis, longaq; conſuetudine receptis competere, *vt ſentit Bart. in §. hæc autem tria. in Proœm. Pand.*

Vnde Scholaris militia. *l. 38. de decurio. in C. Theo.* vbi exiſtimo legendum, [Scholari etiam quidam nomen dederũt militiæ.]

SCHOLASTER, vel ſcholiarchus rectè dicitur, qui in collegijs ſacerdotum Scholaſticus barbarè vocatur. Vide Eraſm. *in de Pronunciatione.* quo loco commemorat, quanta olim ſollicitudine tum publicæ, tum priuatæ ſcholæ inſtitutæ ſint. Spieg.

Inde & Scholaſtici *in l. 2. de lucr. aduoca. lib. 12. C.* in ſcholis militantes, qui & Scholares *in l. vnic. qui à præbitio. tyron. in C. Th. & l. 3. C. de offic. magiſt. offic. l. vlt. C. de decan. lib. 12. l. 3. C. de priuil. ſchol. l. 5. C. qui milita. poſſ. l. 14. C. de erog. milit. anno.* Suida σχολάριοι vocantur. Cæterùm Scholis tribuni & comites præficiebantur, *vt ſuis locis comprobabimus.* Briſſ.

SCIENS eſt, Donatus interpres Terentij inquit, qui alicuius indicio rem agnoſcit. *Vide l. ait prætor. ff. quæ in fraud. cred.* Spieg.

SCIENTIA, eſt alicuius rei cognitio, *l. 1. §. ſcientiam. ff. de tribut. actio.* Hinc autem, quod obſeruandum eſt, ſcientiam vel permiſſum domini accipimus: non qui habet voluntatem, ſed patientiam. *Adde Connan. comment. iuris ciuilis, lib. 1. cap. 1.*

SCIENTIA interdum ſolam notitiam deſiderat, interdum & voluntatem, veluti in lege Aquilia, qua dominus teneri dicitur, quo ſciente ſeruus damnum dedit, ſcientiam pro patiẽtia accipimus, vt qui prohibere potuit, teneatur, ſi non prohibuerit, *l. 45. l. 4. C. ff. ad leg. Aquil.* Similiterque in omnibus noxalibus actionibus, vbi ſcientia domini arguitur, ſcientia ſic accipienda eſt, ſi cùm prohibere poſſet, non prohibuit. Nam quod ſciente quidem, inuito tamen domino committitur, eum non obligat, *l. 3. & l. 4. ff. de noxali.* Cùm huiuſmodi ſcientia culpa vacet, *l. 37. ff. de diuer. reg.* In edicto quoque Si familia furtum feciſſe dicetur, ſciente domino à familia furtum factum accipimus, ſi ſciuit, & prohibere potuit, *l. 1. §. ſcientiam. ff. ſi famil. furt. feciſſ.* In edicto de Tributoria, ſcientiam accipimus, quæ habet & patientiam, non etiam voluntatem. Non enim velle debet dominus, ſed non nolle. Si igitur ſciuit, & non proteſtatus ſit, nec contradixerit, tributoria tenebitur tanquàm eo ſciente negotio geſto, *l. 1. §. ſcientiam. ff. de tribut.* In edicto, Quæ in fraudem creditorum, hæc verba, [Sciente re.] ſic accipimus conſcio & fraudem participante. non enim ſcire ſolùm, ſed & fraudis participē eſſe oportet. *l. 10. in princ. & §. quod ait Prætor. ff. quæ in fraudem credit.* In eo quod dicitur dies bonorum poſſeſſionis petendæ ſcientibus cedere ſcientiam accipimus non quæ iuris prudentibus inſit, ſed eam, quam quis aut per ſe habeat, aut conſulendo peritiores adſequi potuit, *l. 2. §. v. l. §. ff. quis ordo in bon. poſſeſſ.* Briſſ. Herillus philoſophus, teſte Laertio, ſcientiam definiuit habitum ex phantaſiarum acceptione, non verbis explicabilem.

SCIENTIA iuris eſt, non ignorare, quicquid legibus ſcriptum, moribus receptum, prudentumve autoritate digeſtum eſt, *ait Salom. in tit. de iuſtit. & iure.* Sp.

SCIOLVM non debet ſe quis fingere. *ff. de minorib. l. fin. in gloſſ. & de adult. l. miles. §. quidam.* Alberic.

SCIRE dicimur, quod ab alijs audimus, *l. ſi arbiter. ff. de probat.* Spieg.

SCIRE, eſt rem per cauſas cognoſcere: naturæ axioma eſt. Vnde rectè colligit Oldendorp. eum neſcire actiones, qui cauſas earum ignorat. Qui autem neſcit actionem, non intelligit ius, quod perſequi vult in iudicio. Spieg.

SCIRE, iuris, poſſe, facti eſt, *l. penult. ff. de iur. & facti ignoran.* Item paria cenſentur, vel quòd quis ſciat, vel quòd ſcire debeat. *Baldi eſt doctrina, quam vide in Auth. ad hæc. C. de vſur.* Sicut & idem iudicatur, quòd quis aliquam rem habeat, vel habere debeat, *l. penult. §. cùm ita. vbi Bartol. de auro & argent. legat. Albericus allegat. l. penult. ff. ad Macedon. cum multis alijs ſimil.* Spieg.

SCIRE leges, nõ eſt verba earum tenere, ſed vim & poteſtatem. *Celſus in l. ſcire. ff. de legib. ſenatuſq; conſult.* Oldend.

SCIRE quis præſumitur illud, quod tenetur inquirere, *arg. l. regula. ff. de reg. iur.* Old.

SCIRPVM pro ſcrupo legi tradit Crinit. *lib. 9. cap. vlt.* Scrupus verò pro ænigmate, & ambiguitate à veteribus acceptus eſt, quod in eo anxietas quædam & aſperitas intelligatur. Scrupos enim aliquoties veteres pro aſperis ſaxis accepêre. Hinc rem ſcrupuloſam dicimus, quæ aliquid in ſe aſperitatis continet. *Crinitus de honeſta diſcip. ubi dicto loco. Cuius ſententiæ accedit & Calius lib. 12. Cæterùm verumque lateri oſtendit Brodæus lib. 2. Miſcel. cap. 25.*

SCISCERE & iubere quid differant, ex oratione Ciceronis *pro L. Flacco* colligi poteſt. Sciſcere autem, & iubere, ſunt ſuffragio aliquid probare aut improbare. Sed ſciſcit plebs (vnde appellata ſunt plebiſcita) populus verò iubet: quamuis etiam plebs iubere dicatur. Cice. *pro Cornelio Balbo.* [Si tum ſit fundus, cùm ſcita & iuſſa noſtra, ſua ſententia comprobat.] Sciſcere legem, id eſt, ferre de lege ſuffragium. *Vide Budæ.* Hoc verbum, quod eſt legis 12. Tabul. citat Paul. *in l. qui res ſuas, in fin. de ſolut.* Quo loco Accurſius, nimirùm verbi ignorans ſignificatum, pro ſciſcit, ſeparatim legit, ſi ſcit. *Ex Alciat. in l. ligni, de verb. ſign. Vide. Plebiſcitum.* Spieg. *His adde Connan. comment. iuris ciuil. lib. 1. cap. 13. nu. 6. & Cuiac. obſeruat. lib. 2. cap. 34. tom. 1.*

SCITA plebeia appellantur ea, quę plebs ſuo ſuffragio ſine patribus iuſſit, plebeio magiſtratu interrogante. *Feſtus. Vide Plebiſcita.*

SCITVM, ſciti, quod iuſſum, decretum, ſancitum eſt: à ſciſcendo.

SCOLION apud Græcos conuiuale carmen erat, & inter pocula cõcini ſolitũ, cuius etymon tradit Orus Grammaticus inde deriuatum, quòd à temulentis, quibus ſenſuum organa turbata ſunt, & obliquè ſe quodam modo habent, cantari ſoleat. Suidas alijq; à contrario ſenſu ita dictum annotant, quod ſimplex ac facile ſit, minimeq; ambagioſum aut obſcurum, quam rationē vt falſam reijcit Ariſtophanis interpres. Alter Heſychius pro erudito & neutiquam vulgari, quodq; non à quibuſuis, ſed à doctis tantùm caneretur, exponit: *quod & attingit Plutarch. in Sympoſiacis. Plura de hoc Hadria. Iuni. animaduerſ. lib. 3. c. 7.*

SCOPARIVS miniſter, cuius miniſterium eſt, vt deuerrat pauimenta ſordentia. Vlp. *de fund. inſtr.* [Si villa cultor ſit accedere inſtrumento fundi atrienſes & ſcoparios.] Spieg.

SCOPELISMOS, quale crimen fuerit in Arabia, explicat Crinit. *libr. 8. cap. 10.* & Vlpianus latè *in l. 9. ff. de extraord. cognit.*

SCOPVS cauſæ in iure ciuili, eſt initium, quod cauſa ſequentium fuerit, velut principalis pars negotij Nam cuiuſq; rei potiſſima pars principiũ eſt, *l. 1. ff. de orig. iur.* Sp.

SCORIA purgamẽtum argenti eſt, & per metaphoram tum falſam doctrinam corruptamque religionem ſignificat, tum & hypocritas, & præſertim degenerantes Chriſtianos. Eſaiæ 1. [Argentum tuum verſum eſt in ſcorias.] id eſt, religio ac homines degenerarunt, corruptique ſunt. Ibid. [Expurgabo ad purum ſcorias tuas.] id eſt, varijs pœnis pleroſque illos degeneres perdam, aliquos etiam ad ſanitatem reuocabo.

SCORPVS. Scorpium ſeruum meum Sempronię concubinæ

cubinæ meæ ſeruire volo. nó videtur proprietas ſerui legata, ſed vſusfructus. *auter Papin. ff. de vſu & vſufr.* Spieg.

SCORTEVM dicitur omne id quod ex pellibus factum eſt. Feſtus. Dicuntur enim ſcorta propriè pelles animantium: quodq́ue ijs meretrices incubarent, & ex ſcortâ dicta fuêre.

SCORTI nomine appellantur omnes mulieres, quæ alterius quàm mariti conſuetudine vtuntur, *vt teſtatur Connan. in ſuis comment. ſuper ius ciuil. lib. 8. c. 13. nu. 1.* Diogeni verò ſcorta dicebantur eſſe Regum Reginæ, quod peterent quodcunq; eis videretur. *Laertius in Diogene.*

SCORTVM, eſt meretrix à viris plurimùm attrectata, & cuius nimio coitu genitalia ad corij duricieé, obcalluerunt, induruerunt q;. Feſtus Pompo. Scorta, inquit, meretrices, quia vt pelliculæ ſubiguntur: omnia namq; ex pellibus facta, ſcortea appellantur. *Iulian. lib. 41. tit. pro emptore. l. ſi quis ſcorto, &c.*

SCRIBA. Vide Rub. C. de tabul. Apud Roman ſcribarum ordo honeſtus erat. nam hominum erat ſanctiſſimorum & innocentiſſimorum, quorum fidei leges & tabulæ publicę committebantur, vt eſt apud Cic. *actio. in C. Verrem 5.* Imperatores ſuperatis hoſtibus, optimè republica geſta, ſcribas ſuos annulis aureis in cócione ſæpè donarunt. Sp.

SCRIBAE dicuntur ſcriptores, Notarij, qui circa Principem vel alios magnos Iudices, actis geſtisq; conficiendis deputati ſunt. Aliàs ſcribæ dicuntur, qui ſcribunt nominatôs ad munera & honores, & tributa ſoluta, *ſecundùm gl. in d. Rub. C. de tabul. ſcrib. lib. 10. Ioan. Brilon. Etymol.*

SCRIBAE veteribus & librarios, & poetas ſignificabant. Nunc verò ſcribę ſunt librarij, qui rationes publicas ſcribũt in tabulis. ſic accipi debent in Rub. & l. 1. C. de tab. ſcribis. Prat. *Vide infrà Scribarum.*

SCRIBAM, non tantùm ſcribédi agilitas, verùm etiam ſolertia, eruditio, & fides commendat. Erat enim apud Græcos honorificentiſſimum munus. Vnde Eumenes, Philippi Regis, & poſt Alexandri Magni ſcriba, dicere ſolebat: Se vitam potiùs poſiturum eſſe, quàm fidem. Romani autem ſcribarum officia velut mercenaria, non ſic honorabant, *teſte Probo Æmilio.* Old.

SCRIBARVM officium apud populũ Roma. quale fuerit, Cicer. *in Verrina 5.* his docet verbis, [Quæ pars operæ aut opportunitatis in ſcriba eſt, cur ei non modò merces tanta detur, ſed cur cũ eo tantæ pecuniæ partitio fiat? Ordo eſt honeſtus. quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? eſt verò honeſtus: quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ periculaque magiſtratuum committuntur. Diſtributi erant in aliquot decurias, quarum in aliqua locum ſibi emere conſueuerant, qui ſcribæ fieri volebant.] Idem *in Oratione pro domo ſuâ.* [Scribæ, qui nobiſcum in rationibus, monimentisq́ue publicis verſantur, nó obſcurum de meis in Rempub. beneficijs ſuum iudicium decretumq́ue eſſe voluerunt.] Aemil. Probus in vita Eumenis ait, ſcribę munus multò eſſe apud Graios honorificentius, quàm apud Romanos. nam apud nos, inquit, reuerà, ſicut ſunt, mercenarij ſcribę exiſtimantur: at apud illos cótrà, nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita: quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hotom. *His adde Turneb. aduerſar. lib. 11. cap. 10.*

SCRIBERE, complures habet ſingulares, & ſummè notandas ſignificationes. Scribere enim eſt ſcripto promittere. Scæuola *in l. vlt. ff. de doli except.* [Homo ruſticanus genero ſcripſit quaſi vſuras pręteritas.] Plaut. *Aſinaria.* [Nunc ſatagit, adducit domum etiam, vltrò & ſcribit nummos.] Seruius *in 7. Æneid.* Tranſcribi, ait, eſt tradi. Sermo autem hic ſumptus eſt de pecunia. Nam ſcribi eſt dari. Horat.

Scribi decem Nerionem eſt ſatis.

Reſcribi verò reddi.

Idem Horat.

Diſtantis quòd tu nunquàm reſcribere poſſis.

Terent *Phormio.*

Argentum illud demùm reſcribi iuſſit Phormio.

Ex quo emédandus eſt etiam Auſonij verſus *in epiſt. ad Theonem,* in quo ita vulgò eſt:

Ergò aut prædictos iam nunc reſcribet arius,
Et redime vt mora ſit libera deſidia.

Cùm tamen legendum ſit:

Ergò aut prædictos iam nunc reſcribe Darios.

Atque hoc ſenſu interpretari poſſumus, quod ab Vlp. ſcriptum eſt, tutorem ſibi pecuniam creditam ſcribere poſſe, *in l. 9. §. non tantùm. ff. de adminiſt. tut.* Briſſ.

SCRIBERE etiam proprium Iureconſultorum muneris verbum fuit, quemadmodum & cauere. Pompon. *in l. 2. circa fin. ff. de origin. iur.* de Iuriſconſultis agens, [Sed aut iudicibus, ait, ipſis ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſuluerant.] In quo verbo ſcitè luſit Cicero, Trebatium Iureconſultũ negligentiæ arguens, ambiguo ſumpto ex ſcribendi varia ſignificatione, [Valdè, ait ille *lib. 7. epiſtol.* Iam lautuæ ſtellæ graueris ad nos literas dare homini præſertim propè domeſtico. Quòd ſi ſcribere oblitus es, minus multi iam te aduocato cauſa cadẽt.] Vbi ſcribere à vulgari ſua ſignificatione ad hanc quam trado tranſlatũ, iocum facit. Scribere etiam formulam dicebatur, qui in iudicio alterum prouocabat. Quintil. *lib. 6. cap. 4.* [Colaphum tibi ducam, & formulam ſcribam, quod caput durum habeas.] Sed & quod Græci dicunt *δίκην γράφειν*, hoc Latini verbum verbo reddentes, Dicam ſcribere, dicunt. Quam locutionem à comicis primum latinitate donatã, cùm Græcas comœdias Latinas facerent, veriſimile eſt. Vtitur autem ea Plaut. *Aularia,* Terent. *Phormio.* & Cic. *4. in Verr.* Prætor quoq; ſcribere dicitur actionem, qui in edicto & albo proponit, *l. 1. ff. de eo qui pro tut.* Vnde in rem ſcriptæ actiones exceptionesq́; appellantur, quæ generaliter in rem proponuntur, & aduerſus poſſeſſorem dantur, quanquàm ex certæ perſonæ facto oriantur, *l. 9. §. vlt. ff. quod met. cauſ. l. 1. §. vlt. ff. de interdict. l. 4. §. metus cauſ. ff. de doli exceptio.*

SCRIBERE etiam teſtamento, dare relinquereq́ue ſignificat. Inde ſcribere libertatem alicui, eſt ei teſtamento dare, *l. 70. ff. de adqu. hæred.* Quintil. *declam. 350.* [Æger à ſeruo cui libertatem ſcripſerat, venenum petit: nolenti dare crucem ſcripſit.] Briſſ.

SCRIBERE etiam hæredem tam tritum eſt, quàm quod tritiſſimum. Minus vulgatum eſt, Scribere tutorem, quo tamen non Iureconſulti tantùm vtuntur, *l. 20. ff. qui teſtam. face. poſſ.* ſed & Cic. *pro Cluent.* [Nemo illum, ait, ex tam multis cognatis & adfinibus tutoré vnquàm liberis ſuis ſcripſit.] Vt autem hæres ſcribi qui inſtituitur, ita & exhæres ſcribi dicitur qui exhæredatur, *l. 4. ff. vnde libe. l. 1. §. Pompon. ff. de Carbonia. edict.* Briſſ.

SCRIBERE quoque, notam inurere ſignificat. *l. 17. C. de pæn.* Vlpian. *in Inſtitu. tit. 1.* [Dedititiorum numero ſunt, qui pœnę cauſa vincti ſunt à domino, quibus veſtigia ſcripta fuerũt.] Quintil. *lib. 7. cap. 4.* [Si quis fugitiuo ſtigma ſcripſerit.] Vegetius *lib. 2. cap. 5.* [Nam picturis in cute punctis milites ſcripti & matriculis inſerti iurare ſolent.] Inde inſcriptos vultus, id eſt, ſtigmate notatos dixit Plin. *lib. 18. cap. 3* Briſſ.

SCRIBERE ſibi legatum videtur nó ſolùm qui ſua manu id facit, ſed & qui per ſeruum ſuum vel filium, quem in poteſtate habet, dictante teſtatore legato honoratur, *l. 15. §. 1. ff. ad leg. Corn. de falſ.* Briſſ.

Sic ſcribere ſibi, eſt teſtamento ſibi aliquod legatum aliudve quid emolumento futurum adſcribere, *l. 3. C. de his qui ſibi adſcribunt.* Briſſ.

SCRIBERE ſua manu, non autem propria manu. Id enim negant apud bonos autores reperiri. Propriè autem eorum eſt, qui aliquod condunt opus. Sic ſcribere leges, pro cõdere interdum accipimus. Scribere etiam, ſiue ſubſcribere ſignificat accuſare & denunciare. Paul. *l. 3. de accuſat.* vbi præbet ordinem libellorum inſcribendorũ. [Subſcribere, inquit, debebit is, qui dat libellos ſe profeſſum eſſe. vel alius pro eo, ſi literas neſciat.] Vlpian. *ibid. l. ſi cui crimen obijciatur,* [pręcedere debet in crimine ſubſcriptio.] Et *de furt. l. vltim.* [Et eum qui agit in crimine ſubſcribere.] Idem *de priuat. delict. l. fin.* [Si extra ordinem eius rei pœnam exercere velit, tunc ſubſcribere crimé oportebit.] Senec. *lib. 2. de benef.* manifeſtè ſubſcriptionem pro accuſatione poſuit, teſte Catanæo. Apud Horat. inuenies ſcribere pro reſtituere. Nam qui mutuò accipiunt, chirographũ ſolent creditori ſcribere: qui recipiunt creditã pecuniã, ſubſcribere. Sueto. pro ſubnotare vſus eſt. Marcell. *in l. non aliter, de adopt.* pro conſentire. In quem ſenſum frequenter & Vlpi. vſurpat.

vſurpat. Colum. l. pro fauere, *lib.1* [Quod ſi voto, inquit, fortuna ſubſcribit, agrum habebimus ſalubri cœlo.] Sp.

Addam & aliam verbi Scribere ſignificationem, quæ quamuis in hiſtorijs frequens & peruulgata ſit, à Lexicographis tamen omiſſa eſt. Scribere enim milites, ſcribere ſupplementum exercitui, pro conſcribere, comparare, & colligere crebrò legimus. Duos Salluſtij locos ſubieciſſe contentus ero. Sic autem ille *in bello Iugurthino*, [Igitur diffidens, inquit, cæteri exercitui milites eligere, ſcribere, præſidia vndiq; accerſere.] Et *alio loco*: [Et tamen exercitui ſupplementum ſcribere ab ſocijs & nomine Latino auxilia accerſere.] Briſſ.

SCRIBITVS, *in l. 1. ff. de mun. & hon.* in editione Floren. inter munera perſonalia, recenſet Hermog. quod vt corruptum verbum quidam notarunt: quo fit vt, vel vt patrimonium ſcribatur. videnda eo loci τὰ βασιλικὰ cenſeo, & conſulo, quas quidam putator Toloſas ſubticet non ſine magno Reipubl. incommodo.

SCRINIA. Bud. *in l. nec quicquam. ff. de offic. procon. & legat.* ait, Scrinia ſunt putei & armaria, quibus commentarij & libelli, literariaq; monumenta cõcludi ſolent. Plin. *lib. 7.* [Illa fuit vera, & incomparabilis inuicti animi ſublimitas, captis apud Pharſaliã Pompeij Magni ſcrinijs epiſtolarum, iterumq; apud Tapſum Scipionis, ea optima cõcremaſſe fide, atq; non legiſſe] Hæc autem duorum ſunt generum. Quædam enim ſunt ſtataria, & quædam viatoria. Stataria ſunt, referente ipſo Budęo, in regia, vel alibi condita, in quibus monumẽta antiqua, ad imperiũ, regnumve pertinentia, & (vt ita dicam) inſtrumentum imperij, regnive aſſeruantur, qualia ſunt Pariſijs in receſſu editiore ſacelli Palatini. Theſaurus chartarum vulgò appellatur. Græcè chartophylacion, & Latinè ſcriniarum dici poteſt. Vnde qui theſaurarius chartarium nunc dicitur, rectè appellabitur chartophylax, ſeu præfectus ſcriniorum. Altera ſunt ſcrinia viatoria, quæ in comitatu principali circunferuntur, in quibus libelli ſupplices principibus à poſtulantibus porrecti conduntur, quoad ſubſcribantur, id eſt, quoad Principi vacet libellis & poſtulantibus operam dare, libelliſq; reſponſitare. Statariorum ſcriniorũ exemplum eſt apud Plin. *in epiſt. ad Traia.* his verbis, [Recitabatur apud me edictum, quod dicebatur D. Auguſti ad Amiam pertinens, recitatæ & Epiſtolæ D. Veſpaſiani ad Lacedæmonios, & D. Titi ad eoſdẽ, & Achæos, & Domitiani ad Auidium Nigrinum & Armenium Brochum proconſules, quæ ideò tibi non miſi, quia & parum emendata, & quædam non certæ fidei videbantur, & quia vera & emẽdata in ſcrinijs tuis eſſe credebam] Viatoriorum autem ſcriniorum exemplum eſt apud Lamprid. *in Alexan.* [Poſtmeridianis horis (ait) ſubſcriptioni & lectioni epiſtolarum ſemper operam dedit, ita vt ab epiſtolis, à libellis, & à memoria ſemper aſſiſterent, relegentibus cũcta librarijs, & ijs, qui ſcrinium gerebant, ita vt Alexãder ſua manu adderet, ſi quid eſſet addendum, ſed ex eius ſententia, qui deſertior habebatur] Hæc ille. Ea autem ſubſcriptio (vt ſcribit idem Bud.) duobus modis fiebat: aut ſe autè Principis, vt in ijs aſſolet, quę Principes liberalitatis ſuæ, aut beneficij ſui fecerũt, id eſt, quæ ſui tãtùm arbitrij eſſe voluerunt, aut ex cõſilij ſententia, in ijs, quæ diſceptationi ſunt. Quo in loco primæ erant eorũ, quos præfectos libellorũ & magiſtros ſcriniorũ appellatos eſſe diximus ſuprà, *in d. dictione, Libellus* Libellorũ in hoc ſignificatu & ſcriniorum in vtroq; fortaſſè, exempla ſunt *in tit. de proximis ſacrorum ſcrin. lib. 12. C.* Scriniarius etiam eſt ſcriniorũ, id eſt, rerum arcanarum cuſtos, *tit. eſt lib. 12. C. de numerarijs, & actuarijs, & chartularijs, & adiutoribus, ſiue ſcriniarijs, &c.* Sunt verò qui tradant tria ſcriniorum genera quõdam fuiſſe: epiſtolarum, libellorum conuentionalium & cognitionum, & rationatorum, *vt ſcribit C. Hegendorphi. ad tit. de prox. ſac. ſcrin. nec illa expilet.* Legi ego & ſcrinia vnguentorum fuiſſe, & rerum preciosarum, *vt monui in dictione, Vnguentum.* Anch.

SCRINIA palatij ſeu Principum interdum quatuor memorantur, Memorię, Libellorum, Epiſtolarum, Diſpoſitionum, *l. 19. C. de fid. inſtrum. l. vlt. de decurion. lib. 10. C. l. 3. C. de off. quæſto. l. 3. l. 4. l. 11. C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12. C. l. 2. C. de priuileg. eor. qui in ſacr. palatio.* Interdum verò tria duntaxat, memoriæ videlicet, epiſtolarum, ac libellorũ ſeu cognitionum, *vt in l. 5. l. 6. l. 10. C. de proxim. ſac. ſcrinio. l. 1. C. de priuileg. eor. qui in ſacro palatio.* Etiam exceptorum, & tabulariorum, & canonum, & numerorum, & mittendariorum ſcrinia memorantur, *l. vlt. de veſti. olobe. lib. 11. C. l. 7. C. de palatin. ſac. largit. l. 10. C. de muril. legul. lib. 11.* Item fabricarum & barbaricariorũ, *l. 1. C. de præpoſ. agent. in reb. lib. 12.* Briſſon. *Adde Cuia. in Rub. de proxim. ſac. ſcrin. &c. C. lib. 12.*

Item ſcrinium auri. Ad reſponſum *d. l. 7. C. de palatin. ſac. largition.* Cuius & in notitia cùm de Comite largitionum agitur, fit mentio. Ex hoc accipienda ſunt hæc Iuſtin. verba *in Nouella de Prætore Piſidiæ*, ἕξεται δὲ καὶ τοῦ σκρινίου [illegible]. Ad reſponſum. Et in Nouella de Prætore Lycaoniæ. ἐχέτω γε μὴν [illegible] Ad reſponſum. [illegible] Et in Nouella de Prætore Thraciæ, καὶ πάρεδρον, ait, μὴν αὐτῷ [illegible] Ad reſponſum. [illegible] In Nouella ex Moderatore Heleneponti, [illegible] Ad reſponſum. Ex quibus locis apparet militaribus vſibus hoc ſcrinium deſeruijſſe. Eoque ad milites perlata exercitus rectorum mandata in vetuſtis quibuſdam ad Iulianum Patricium notis legi. Meminit etiã officij Ad reſponſum in re militari, *l. 19. §. 1. C. de re milita. lib. 12.* Porrò in Notitia cùm officium Comitum ſacrarum largitionum recenſetur, ad ſuperiora ſcriniorum genera hæc quoque adduntur, Veſtiarij ſacri, Aureæ maſſæ, Argenti, Annularenſe, à pecunijs, à miliarenſibus, in noſtris etiam libris ſcrinij ad limitem & ab argẽtarijs, & operum, & Orientalis ſcrinij & Aſiani, & Thraci, & Macedoniæ, & Daciæ fit mentio, *l. 7. C. de pala. ſac. largit. l. 18. & l. vlt. C. de numerar. lib. 12.* Briſſ.

Vnde Scriniarij *in l. vlt. C. de caſt. pecul. lib. 12. l. 8. & l. 10. C. de numera. lib. 12. l. vltim. de apparit. præf. prætor.* Suidas, [illegible] Scrinijs autem magiſtri præponebãtur. Et ita Alexand. Vlpianum magiſtrum ſcrinij fuiſſe Lampridius auctor eſt. Nec prioribus tantùm, ſed & magiſterijs poteſtatibus ſui ſcriniarij erant. *l. vlt. C. de teſt. milit.* Briſſ.

SCRIPTAS rationes pro ſubſcriptis & ſubſignatis, *l. Theo. 41. §. fi. ff. de fideicom. lib. & l. ſi ita ſtip. §. Chryſogonus. ff. de verbor. oblig. 1.* Prat.

Pro nõ ſcriptis haberi & caduca fieri legata longè differunt, *l. vn. §. & cum triplici. C. de caduc. tol.* vbi traditur ea, quæ his relinquebantur, qui in rerum natura tunc temporis non eſſent, cùm teſtamentum fieret, pro non ſcriptis habita. *Quod etiam confirmat l. 2. & l. 6. in fin. ff. de iure codicil. l. pen. ff. de his quæ pro non ſcript. habe. l. 26. §. pro non ſcripto ff. de fideicom. libert.* Pro non ſcriptis etiam habebantur, quæ ſeruis pœnæ relinquebantur, *l. 3. ff. de his quæ pro non ſcript. l. 25. §. ſi quis p. ant. ff. de acquir. hæred.* Item turpia legata, quæ legatarij magis notandi, quã demerendi cauſa ſcribuntur, *l. 57. de legat. 1.* Itemque deportatis & peregrinis relinquuntur, *l. 1. C. de hæred. inſtit.* In eadem cauſa ſunt & captatoriæ inſtitutiones, captatoriaque legata, eaq; quæ ſibi quis manu ſua in teſtamento adſcripſit, *l. 1. & l. vlt. ff. de his quæ pro non ſcript. habe. l. 15. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de falſ. l. 4. & l. 5. C. de his, qui ſibi adſcribunt.* Et generaliter quæcunque illicitè & contra leges in teſtamẽto ſcribuntur, pro non ſcriptis habentur, & apud hæredem remanent, *l. 14. ſi quis quæſtio. & §. vlti. ff. ad legem. Cornel. de falſ. l. vlt. ff. de his quæ vt indig. l. 20. in fin. de hæred. inſtit.* Briſſ.

SCRIPTORVM nomine accipimus ſcripturas, quarum editiones requiri ſolent. Tria ſunt autem genera: Primum, in quibus continetur formula actionis, quam quis intendit aduerſus aliũ in iudicio: & ideò appellantur libelli iudiciales, de quibus loquitur Vlpian. *in l. 1. in princ. de eden.* Huc pertinent iudiciorum, hoc eſt, ſcripturæ continentes ea, quę apud iudicem de cauſa cognoſcentem aguntur, *l. si. apud quem. C. eod. tit.* Secundum genus ſcriptorum, quæ in hoc parantur publica fide, vel priuata ſubſcriptione, ſeu conſignatione, vt res geſtæ per ea faciliùs conſtent ac probentur: vt ſunt inſtrumenta Tabellionum, chirographa, literæ ſigillatæ, *de quibus tractatur in d. l. 1. §. editiones.* Tertium genus ſcriptorum, complectitur rationem negociationis inter duos pluresve. & hoc genus directò pertinet ad actionem edicti de edendo. Addi poteſt & quartũ ſcripti genus, in quo vltimæ voluntates continentur, vt teſtamentum, codicillus. Olden.

SCRIPTVM facere, pro ſcribę munus exercere. Liuius *lib. 19.*

lib.19.ad fin. de C. Flauio, qui ſcriba fuit, Inueni in quibuſdam annalibus, cùm appareret Aedilibus, fieriq; ſe pro Tribun. Aedilē videret, neq; eius nomen recipi, quod ſcriptum faceret, tabulam poſuiſſe & iuraſſe nunquàm ſcriptum facturum. Quem aliquâtò anteà deſijſſe ſcriptum facere arguit Macer Licinius. Sic & Gellius de eodem agens *lib.6.cap.9.* locutus eſt:

SCRIPTVM Ius. Vetus eſt diſputatio, vtrùm magis expediat, regi ciuitates arbitrijs gubernatorum, an ſcripto iure? Conſenſus prudentum teſtatur, meliùs eſſe, vti ſcripto iure. Atque ita pronunciat Ariſtoteles, ſic enim ait: [Qui legem vult dominari, vult præeſſe Deum & leges: qui autem hominis arbitrio vult regi Ciuitatem, ſæuiſſimam beluam addit. Nam cupiditates & ita gubernatores deprauant, etiamſi fuerint optimi viri: quare lex eſt mens ſine cupiditate.] Old.

SCRIPTVRA & Pictura hoc differunt inter ſe, quòd pictura magis ad rerum verarum naturaliumq; ſimilitudinem accommodatur, vt eas oculis tanquã præſentes offerat. Scriptura verò ſatis habet, ſi animi alterius cogitata nobis declaret, & nobiſcum tãquam viuo ſermone colloquatur. *Coman. comment. de iure ciuil. lib.3.c.6.nu.6.*

SCRIPTVRA vectigal appellata apud Ciceronem: de Imperio Pompei loquens ait: [Nam, inquit, cùm hoſtium copiæ non longè abſunt, etiamſi irruptio nulla facta ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeritur, mercatorum nauigatio conquieſcit. Ita neque ex portu, neq; ex decimis, neque ex ſcriptura vectigal cõſeruari poteſt.] *Breche. in l. inter publica. ff. de verb. & rer. ſign.*

SCRIPTVRARIVS ager. *Vide Sextum Pompeium.*

SCRIPVLI *in l.1. & 5. C. de metallar. lib.11. l.1. de ponderatorib. in C. Theod. l.12. de metallar. in eod. Cod. l. vlti. de annon. ciuit.* Latinis ſcripulum idem valet quod Græcis γράμμα, eſtque vigeſimaquarta pars vnciæ, *auctore Voluſio Metiano* Briſſ.

SCRVPVLOSA inquiſitio, dubia, anxia, *l. ſi ſeruus vetitus, de leg. 1.*

SCRVPVLOSVM dicitur, quod difficile eſt cognitu. Vlpianus *de inuſtis teſtamentis, l. poſthumus.* [Licèt Iuris ſcrupuloſitate, nimiaque ſubtilitate teſtamentum ruptum videatur.] Nebriſſ. *Vide ſuprà, in dictione, Scirpum: & Crinitum de honeſta diſciplina, lib.9. cap. vlt.*

SCRVPVLI, ſunt minuti lapilli, qui inter ambulandum inſiliunt in calceos hominibus, ac pedem torquent. Inde inijcere ſcrupulum dicitur, qui ſollicitudinem inijcit animo cuiuſpiam. Et ſcrupulum eximit, qui ſolicitudinem eximit. Imp. Alexand. *in l. cùm proponas. C. de interdic. matrim.* [Vt autem, inquit, omnis ſcrupulus auferatur, inſiſtere pater tuus debet.] Sp.

SCRVPVLVS. *Lege, Ponderum ratio.*

SCRVTA. Hoc verbo Cælius putat veteramenta omni varia ſignificari, quæ cùm vſu iam detrita ſint, precio item diminuta cenſentur. Qui verba venalia habent, ab antiquis ſcrutatores ſunt appellati, viliſſimi proxenetæ. Sp. Eraſmus *in Annotationibus ad Epiſtolas Hieronymi* ſcruta interpretatur veſtem pelliciam. hinc ſcrutarius: qua voce vtitur Horatius:

Vilia vendentem tunicato ſcruta popello. Sch.

De ſcrutis vide etiam quid annotauit Adrian. Turneb. aduerſar. libr. 5. cap. 14.

SCRVTARI, hoc eſt, inquirere alieni regni ſecreta, non conuenit, *l. veteratores. C. de commerc. & mercat. in l. diuus Pius ff. de fugiti. §. ſed & Diuus Marcus*, inquit Vlpianus, [oratione quam in ſenatu recitauit, facultatẽ dedit ingrediendi tam Cæſaris, quàm ſenatorum & paganorum prædia, volentibus fugitiuos inquirere, ſcrutarique cubilia atque veſtigia occultantium.] Sp.

SCRVTINIVM. Scrutinium dicitur examen. Cuiuſmodi duplex eſt: vnum ante ordinationem, cuius forma habetur *23. diſtinct. qui Epiſcopus.* ſecundum, quãdo fit poſt determinationem. *De hoc in tit. de ſcrutinio in ordine faciendo, & 23. diſtinct. Epiſcopus. cum. ſequen. 24. diſtinct. per totum.* Neque ſcrutinium vox alioquin multùm barbara. illatinaq; (vt audio) mihi eſt, vtpote qua vſus ſit, vel hac in ſignificatione propemodum, Apuleius *lib.9.* pro inueſtigatione, [Poſtremum inquit, magiſtratibus placuit obſtinatè denegantem ſcrutinio detegere.] Anch.

SCVCLATIS *in l.11. de ſcænicis, in C. Theod.* fortè pro ſcutulatis cum vitio legitur, vt ſignificentur veſtes ſcutulis diuiſæ, quarum meminit Plin. *lib.8. c.48.* B. Hieronym. *in Ezech. cap. 27.* [Iſtiuſmodi homines negociatores Tyri ſunt, qui polymita, purpulam & ſcutulata mercantur.] Briſſ.

SCVLNAE, & Seculnæ olim erant tales, quales hodie apud nos ſunt ſequeſtres. Sculna enim dicebatur is, apud quem plures eandem rem, de qua controuerſia erat, deponebant: dictus ab eo, quòd occurrẽti, & quaſi ſequenti eos qui contendunt, committitur, *vt tradit Modeſt. l. 110. de verb. ſign.* Ex quo vocantur à Cice. interpretes, ſimiles verò Proxenetis, quòd ſe ijs interponunt medios, quibus aliquid eſt inter ſe negocij controuerſi, qui enim promittebant, ijdem apud ſe eſſe pecuniam affirmabant, quãquam propriè Seculnę ſeu ſequeſtres ſunt, apud quos pecunia deponitur inter plures, per quos inducitur pactio, *vt not. Aſco.* Atq; inde factum, vt dicerentur etiam Sculnæ ſeu ſequeſtres, quibus res poſſidẽda traditur interim, dum de eius poſſeſſione diſceptatur apud Iudicem. ideoq; olim Sculnę & Seculnæ nominati, vt refert Gell. ex Lauinio. Vtrunq; vocabulũ à ſequendo dictum inquit, quòd eius qui electus ſit, vtraq; pars fidem ſequatur: primam vt verbi originem ſecutus videatur Modeſt. & rectè, poſteriorem rei vſum Gell. *Conan. in ſuis comm. ſuper iur. ciu. lib.7. cap.4. nu.6.*

SCVLPERE, cædendo imaginem aliquam effingere. *C. nem. lic. ſig. ſalu. Chr.* Marmore ſculpendo primi omnium inclaruerunt Dipœnis & Scyllis, geniti in Creta inſula, *autor Plin. cap.4. lib.36. in princ.* Spieg.

SCVRRA. Scurræ videntur priſcis illis fuiſſe, non tantùm qui iocularia & ſcurrilia loquerentur, ſed homines etiam vrbani, non ruſtici, ſed elegantes. Plaut. *Moſtel.*

Tu vrbanus verò ſcurra, deliti apopuli
Rus mihi tu obiectas? Epidico
T. Scurra es. E. ſcio te eſſe quidem hominem militarem.
Scurra hic vrbanus eſt non militaris Trinummo,
...neque periurus,
Quem vrbani aſsidui ciues, quos ſcurras vocant.

videntur autem ſic appellati fuiſſe, qui aſſiduè in vrbe eſſent, nunquam in agris quod ſine cura fortaſſe & opere omni eſſent. *Turneb. aduerſ. lib.19. ca.13.*

SCVLPTORES Græcè dicuntur γλυπταί. Quo nomine Græco & ſculptores lignorum ſignificantur, & qui ſigna faciũt ſiue ſignarij, & alij quilibet ſculptores, cęlatoresq;. *Cuiac. ad l.1. de excuſa. artific. lib.10. propè fin.*

SCVRRILITAS, vitium vrbanitati oppoſitum. Spieg.

SCVTVM ἀπὸ τοῦ σκύτος à pelle, quod non ſine pellibus fiat, *Droſæus in methodo Iuris.*

SCYRPI dicuntur iunci, nodi, & vluoſa vimina. Crates ſeſtercenarias vimine contextas. Cato *in re ruſtica* Scyrpeas appellat. *Libro 1. de agricolatione,* Varro vineaticas & ſcyrpiculas falces appellat, accõmodas ad Scyrpos ſecandos: ſcyrpiculus virgeus calathiſſus Columellæ, & Propertio quoque. De Scyrpo pro iunco Columella non tacuit. Inde Scyrpariæ falces, & ſcyrpare dixerunt, pro eo quod eſt implicare & innectere ſcyrpis. In ſcyrpo nodum quæris, inolitum adagium in eos, qui, vbi minimè opus, ſcrupuloſiores videbantur, & in re facili difficultatem indagabant, *Plautus in Menæchmis.* Ennianum id circumfertur:

Quærunt in ſcyrpo ſoliti quod dicere nodum.

Hieronymus *ad Pammachium contra Ioannem.* [qui Inimicus eſt, etiam in ſcyrpo nodum quærit.] Sunt ſeculæ, ſunt falces & ſcyrpiculæ lunariæ a humectis, hoc eſt vliginoſis locis, & ſenticoſis emundandis, & extirpandis. Scyrpea ſimulachra vocat Ouid. *lib. Faſt. 5. tom.* pro vimineis argæis:

Tunc quoque priſcorum virgo ſimulachra virorum,
Mittere roboreo ſcyrpea ponte ſolet.

Falces ſcyrpiculę vocatę à ſcyrpando, id eſt, ab alligando, ſic ſcyrpicea dolia quaſſa. Scyrpos etiam appellamus lingua Latina nodoſa & ambigioſa poemata, innexa, implicata inſtar viminũ capreolatim & nodatim, ſcyrpata, hoc eſt, nodata, implicita, & in ſe cõiuncta, vt enodari nõ poſſint. Gellius *lib.11.* quæ Græci ænigmata, Latini Scyrpos appellarunt, tales Græcis itidẽ griphi vocitãtur, non gripi, vt in omnibus ferè codicibus mendi indoles inoleuit. *Io. Rept. in comment. Sidon. Apol. lib.1. epiſt. ad Heronium.*

S E.

Sebasta, ciuitas, cuius meminit Strabo *lib.16. quo loco Iudaeae extrema occidentalia deſcribit*, Auguſti nomine dedicata. Sebaſton latinè auguſtum & venerabile ſignificat. Extat & *in reſponſis legatorum* apud Scæuolam, *de ann. leg.* mencio Sebaſtenorum. Spieg.

Sebastani, ſiue Sebaſtiniani populi ſunt Sebaſtæ vrbis incolæ, quo nomine duas vrbes legimus, alteram Cappadociæ, & alteram Samariæ in Palæſtina Iudæa, quæ in honorem Auguſti Cæſaris, quæ Græcè Sabaſtos, Sebaſta eſt cognominata. *de vtraque tamen illarum in tit. de ann. leg. l. liberto.* Nebriſſ.

Secare & cædere differunt. Cædimus ictibus, ſecamus ferris, non cædimus, *Caiac. lib. 9. cap. 12.*

Secessvs, rus amœnum & ſuburbanum, quò animi relaxandi cauſa ſecedimus. Vlpianus *l. 21. §. 9. de recept. qui arbitr.* [Quid tamen (de arbitrio loquitur) ſi in eo loco qui ſit circa vrbem adeſſe iuſſerit? Pegaſus admittit valere iuſſum. Quod puto ita verum eſſe, ſi & eius ſit auctoritatis arbiter, vt in ſeceſſibus ſoleat agere, & litigatores facilè eò loci venire poſſint.] Idem *l. 16. ff. mandati*, [vt in hortis quos Rauennæ habebat, in quos omnibus annis ſecedere ſolebat, ſphæriſterium faceret.] Plinius *libr. 2. epiſtol. 17.* [Iuſtisne de cauſis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere ſeceſſum, quem tu nimis vrbanus es, niſi concupiſcis.] Hotom.

Secessvs, pro loco à turba & tumultu ſeparato. *d. l. quid tamen. d. l. ſi cum dies. 21. § ſi arbiter.* Inſulanus, [Seceſſum, inquit, & ſeceſſionem, tametſi non nego ſæpenumerò confundi, tamen germana horum verborum ſignificatio eſt diuerſa: Seceſſus quidem locum ſignificat, ad quem laxandi animi gratia declinamus, aut ipſam talē declinationem. Seceſſio autem intelligitur fieri ob ſerias aliquas cauſas tractandas: & ita ferè in malam partē accipitur.] Budæus ſeceſſionem item verbum criminoſum eſſe dicit. Id enim eſt in bello ſeceſſio, quod defectionē vocamus. Porrò duas plebis ſeceſſiones fuiſſe, docet hiſtoria. *Pomp. attigit in l. poſterior. de orig. iur. in §. exactis deinde regib. item. §. & cum placuiſſet. Prætereas §. Accurſius hiſtori e ignarus non eſt aſſecutus. Poſt Zaſium & Antonium Gueronem vide Olden. in reſtauratione politia, qui adfert locum Pomponio.* Spieg.

Secessvs cauſa habere, & veſtem propter ſeceſſum ibi depoſitam. Vidē Vlp. *in l. quæſitum. ff. de fun. inſtruct.* Sp.

Secreta nobis communicata, diuulganda non ſunt. Vlpian. [Ego arbitror, inquit, & iniuriarum agi poſſe, ſi hoc animo recitatum eſt teſtamentum quibuſdam præſentibus, vt iudicia ſecreta eius, qui teſtatus eſt, diuulgarentur.] *l. 3. §. ſi quis tabulas depoſit.* Simpliciter etiam ſecreta dicimus. Spieg.

Secretarivm, non vno in loco C. Theodoſ. pro aula, in qua iudices conueniunt, & ius redditur, ferè eo ſenſu quo auditorium. vt cum Paulus ait [Lecta eſt in auditorio AEmilij Papiniani præfect. prætor. cautio huiuſmodi.] Intelligitur enim de auditorio cauſarum, non de ſcholis, vt vulgò creditur. quod antè admonuit Alciatus. Sp.

Secreta loca, per quæ commeari vulgò non ſolet. *Apud Vlpianum l. 1. de his qui deiec.* Sp.

Secreto fieri, etiam intelligitur, quod interuenientibus amicis confit. *l. pen. in princ. C. qui potio. in pig. hab.* Albe.

Secretvm, pro ſigillo minuto, à barbaris in cancellariam principum irrepſit. Hæc vox, ſubſtantiuè poſita, idoneis eſt autoribus, res ſecreta, id eſt, nulli communicanda, apudque nos tacitè ſeruanda. Secretarium veteres vſurpaſſe, non tantùm pro loco rerum ſecretarum, ſuprà indicatum eſt. Cancellaria nunc fortè dici poteſt. In eccleſiaſticarum ſynodorum monumentis ferè legimus. [In ſecretario diualis palatij] Sed etiam pro eo, qui apud principes Romanos epiſtolarum magiſter propriè dicitur. Spieg.

Secretvm petere, quærere, eſt mecum ſecretò colloqui.

Secta, Græcis *αἵρεσις*, ab eligendo, nunc in peſſimam partem accipitur de falſa doctrina ac religione, eiuſque ſectatoribus. At olim vox vtraq; generale nomen fuit, tam ad malas, quàm ad bonas ſectas. Dicta autē eſt Latina vox à ſecando, eò quòd ea factio ſit ab alijs reſecta, aut ſeparata: Hæreſis autem ab eligendo, quia, cùm olim apud Græcos tam variæ eſſent opiniones ac præceptores, alius ſibi aliam eligebat, eamque ſectabatur. Eſt autem ſanè Hæreſis nomen aptum falſæ doctrinæ ac religioni, quia eam Devs hominibus non dat, aut imponit, ſed ipſi illam ſibi ſuo arbitratu, ac pro libitu deligunt & fingunt. Diogenes Laërtius *in proœmio libri primi* de ſectis differens, eam ſectam, ex aliorum ſententia dici ait, quæ rationem aliquam iuxta id quod apparet & in promptu eſt, ſequitur, aut ſequi videtur.

Sectio Latinè dicitur, quæ poſtea confiſcatio appellari cœpta eſt: quum alicuius bona publicantur, deriuata ex eo appellatione, quòd prædam ex hoſtibus captam milites inter ſe ſecabant ac diuidebant. Cæſar *lib. belli Gall. 2.* [Poſtridie eius diei refractis portis quum iam defenderet nemo, atq; intromiſſis militibus noſtris ſectionē eius oppidi vniuerſam Cæſar vendidit.] Corn. Tacitus, [Reliquias ſectionum Neronianarum nondum in fiſcum côuerſas reuocatis ab exilio conceſſit.] Cicero *de Inuent. 2.* [Hoc commodè reprehenditur, ſi dici poſſit ex hoſtibus reus eſſe captus cuius prædæ ſectione venierit.] Hot.

Sectores dicti ſunt, inquit Aſconius, qui ſpem lucri ſui ſecuti, bona condemnatorum ſemel auctionabantur, proq; ijs pecunias penſitabant ſingulis: ac poſteà pro compendio ſuo ſingulas quasq; res pecunia populo venditabant. Hæc ille: Quibus ex verbis Sectores à ſequendo dictos conijcimus, arbitror ab antiquo verbo Seco, ſecas: quod idem ſignificat vt ſequor. vnde ſector ſectaris: & ſecta, ſectæ nam & accuſatores, & iudicia ſectabantur, quoniam damnatorum bona ipſi æſtimare, & certam ſummam promittere ſolebant. *Idem alio loco:* Hot. *Adde & Brecheum l. iudicaſſe. tit. de verbor. & rer. ſign.*

Sector eſt, inquit, æſtimator ac redemptor bonorum damnati, atq; proſcripti, qui ſpem ſectans lucri ſui, id eſt, ſecutus ſpem æſtimationis ſuæ, bona omnia auctione vendit, & ſemel infert pecuniam vel ærario, vel ſocijs. Hot.

Secvlvm, Hebraicè Olam, conueniens ſono, & penè etiam ſignificatione, cum Latino Olim, quod diuerſis Latinis vocabulis expreſſerunt, iam æternum, iam perpetuū, iam ſeculum ponentes. Significat autem, tum perpetuitatem, tum longam durationem, tum debitam rei durationem: aliquando etiam ipſum mundum denotat, aliaque ſignificata habet. Latinis quidem vox Seculum, plerunque ſpacium centum annorum ſignificat, vnde apud Romanos ludi ſeculares. Vſitatiſſimè verò longum tempus declarat, vel præteritum, hac locutione, A Seculo: vel in genitiuo poſitum. Dies ſeculi. vel etiam futurum, quæ ſignificata Latinis iſtis fermè æquiualent. *Plura de hoc vide apud Connan. Comment. iur. ciuil. lib. 1. cap. 10. nu. 6. in fin.*

Secvm poteſtatem agendi facere. *Lege, Venire ad iudicium.*

Secvndae tabulæ dicuntur quibus pupillaris ſubſtitutio ſcripta eſt. *l. 2. §. interdum. l. 12. ff. de vulgar. ſubſtitut. l. vlt. ff. ad Trebellian. l. penult. ff. teſtam. quemadmod. aperiantur.* quia ſubſtitutio hæc paterni teſtamenti quædam appendicula & ſequela eſt. *l. qui plures, in fin. ff. de pupil. ſubſtit.* & (vt ait Iuſtinian.) in inferioribus partibus ſcribebatur, eaque pars proprio lino, propriaque cera conſignabatur: & in priore parte teſtamenti cauebatur, ne inferiores tabulæ viuo filio, & adhuc impubere aperirentur. *§. ſin autem. 4. Inſtit. de pupil. ſubſtit.* Hotom.

Secvndae, arum, tantùm pluraliter membrana illa, qua partus obuolutus vtero prodit: quæ & ſecundina vocatur. Dictæ ſecundæ, quòd naſcentem infantem ſequantur. Occurrit frequens apud Plinium. Sp.

Secvndarvm nuptiarum nomine veniunt & tertiæ atque vlteriores, *ſecundùm Azon. in ſumma C. de ſecund. nupt. Attingit ibi & Bart.* Spieg.

Secvndarivs. *Lege, primicerius.*

Secvndocerivs *in l. 7. C. de palat. ſacr. largit. libr. 12. & Rubr. de primicer. & ſecundocer. & l. vlt. C. de domeſtic. & protectorib. vbi ſecundocerij locum, non, vt vulgò legitur, ſecundi primicerij. vetus codex habet.* Eſt & hoc verbum frequens in Notitia Imperij Rom. Eadem autem figura qua primicerius, ita & ſecundocerius, qui ſecundum in ordine ſuo locum gradumque obtinet, appellatur. Briſſ.

SECVNDVM pignus, id eſt, pignus pignori datum, *l. 40. §. vlt. ff. de pign. act.* & Secundo loco pignori accipere, *l. 36 ff. de pign. act. l. 1. C. qui pot. in pign.* Et

SECVNDI fructus, pro vberes, *l. 63. §. 2. ff. ad leg. Falcid.*

SECVNDVM, pro. Pro: vt ſecundùm te litem do, id eſt pro te. Cicero *pro A. Cecinna.* [iam recuperatores, nulla dubitatio eſt, ſiue rem, ſiue verba ſpectare vultis, quin ſecundùm nos iudiceris.] Spieg.

SECVNDVM dictio non facit conditionem. *tex. eſt vulg. in l. penult. & ibi Bald. in ſecundo not. ad hoc ponderat, & alij ſcribentes, C. de inſtit. & ſubſtit. & concordat text. in c. abbate ſancti Syluani. extrà de verbor. ſignific.* Et ideò ſingulariter decidit Bald. *in l. 3. per gloſſ. ibi. C. de nuptijs.* quòd ſi accuſaui Titium de aliquo crimine, & peto condemnari ſecundum ſtatutum, & conſuetudinem, ſi de ſtatuto & conſuetudine aliter non conſtat, punitur extra ordinem. & ſic neque dictio Secundùm, facit conditionem, neque relatio falſa vitiat libellum in criminalibus. quod eſt benè notandum, ad ea quæ tradunt Modeſtin. *in d. l. penult. & in l. vbi autem non apparet. §. illud. ff. de verbor. obligat. vbi plura de materia relationis. & hoc dictum Bald. pro ſingul. reaſſumit D. Iaſon in repet. l. admonendi. colum. 12. verſic. quid autem ſit in libellante. ff. de iureiuran. & in lectura, in 7. colum. verſic. ſucceſſiuè, vbi etiam alij repetentes ſuper gloſſ. 1. latè tradunt hanc materiam. cum ſimilibus aggregatis per D. Felin. in cap. 1. in 5. colum. & ſequen. extrà de reſcript. & in c. quoniam abbates, in penult. & vltim. colum. de offic. deleg. vbi etiam Deci. & idem Dec. conſil. 63. pro tenui facultate mea diligenter conſideratis, in 4. colum. vbi ponit, quando dictio Secundum faciat conditionem, cum his quæ in pulchra quæſtione ſcribit Bald. conſ. 408. quidam ciuis Florentinus, in vlt. col. 1. in lib. & in conſ. 186. generalitas verborum. ad fin. in 4. volum.* & in inueſtitura facta de iure decimali, ſecũdùm quod eius maiores vſi ſunt, Paulus *conſil. 17. in cauſa decimali. lib. 2. in nouis.* & de ſententia ſoluendi par caponum, ſecundùm quod eius maiores ſoluebant, quod non faciat conditionem, Bart. *in l. cum qui. §. Iulianus. de conſtitut. pecu.* Decius *in d. l. penult. in 2. not. C. de inſtit. & ſubſtit. vbi declarat.* Cotta.

SECVNDVM bonos mores fit, quod rectè atq; ordine, & more maiorum fit, *teſte Budæo in annot. poſter.* Sp.

SECVNDVM præſentem pronunciare. *l. Papinianus. §. meminiſſe. verſ. Cæterùm. ff. de inoffic. teſtam.*

SECVNDVM ripam, *in l. 29. ff. de adquir. rer. dom.* id eſt, propè ripam, *vt in l. 7. §. inſula. eod. tit.* Sic Secundùm agrum, Secundùm viam, Secundùm parietem, *l. 30. §. 1. l. 38. ff. de adquir. rer. dom. l. 13. ff. de ſeruit. vrban.* Briſſ.

SECVNDVM ſtylum, quod vulgò dicunt, Ciceroni ex formula eſt.

SECVNDVS, quamuis ſequitur primum, & tam numerum, quàm ordinem denotat, id tamen apud noſtros perpetuum non eſt, *vt patet per l. 1. §. 2. ff. de grad. l. ſi primo. §. penult. qui pot. in pign. hab.* Sic nec primus aliquando dicitur reſpectu ſecundi. *extr. de verb. ſign. c. Ioſeph & vide C. de ſec. nupt.* Alberic.

SECVNDVS hæres dicitur, *vt ait Boetius lib. comment. in Topic. Cicer. 2.* qui hæredi inſtituto ſubſtituitur, veluti ſi quis filium inſtituat hæredem, ſcribatque, Si is filius intra pubertatem deceſſerit, nepotem, vel quemlibet alium hæredem eſſe oportere. *Vide l. precib. C. de impub. & al. ſubſtit.*

SECVNDVS hæres, ſecundo loco ſcriptum, id eſt, hæredi ſubſtitutum ſignificat. *Caius lib. 2. Inſtitut. titul. 4. l. 4. ff. de Senat. uſconſult. Silanian.* ad differentiam hæredum inſtitutorum, qui priore gradu & loco inſtituuntur, quos ideò primos appellari ſuprà docuimus. Explicatur hoc verbum à Boet. *in Topicis.* frequensque eſt in Cicerone. Addam & ex alijs auctoribus duo quæ mihi potiora viſa ſunt teſtimonia. Salluſti. *in bello Iugurthin.* [Erat prætereà in exercitu noſtro Numida quidam Maſſiniſſæ nepos, quem Micipſa teſtamento ſecundum hæredem ſcripſerat.] Sueton. *in Iul. cap. 83.* [Plures percuſſorum in tutoribus ſi quis ſibi filius naſceretur, nominauit: D. Brutum etiam in ſecundis hæredibus.] Briſſon.

SECVRITAS, pro ſaluo conductu: vocabulum eſt non Latinum, quo tamen interpretes vtuntur, ex vernacula locutione ſumptum. *Vide Bartol. in appar. l. 1. ad leg. Iul. maieſt.* Spieg.

SECVRITATIS publicæ teſſera dicitur, quæ præſtatur iter facientibus, Geleidt/ Barbari ſaluum conductum vocant. Oldend.

SECVRITAS pro apocha, vnde dicatur, vide Caſſiodor. *epiſt. 33. lib. 3.* Securitatis verbo, quæ & ἀσφάλεια dicitur, *l. 3. C. de verb. ſign.* perſæpe noſtri vtuntur, ita vt apocham ſignificent, vulgò (ein verſicherung.) *l. ne fraudem. l. ſecuritates. C. Theod. de ſuſcept. præpoſ. l. teſtium. §. vlt. C. de teſtib. l. vlt. C. ſi cert. pet.* ſic Securitas eius quod debetur, *l. 1. §. an in his. ff. de contr. tut.* ex Briſſon.

SECVRVM teſtamentum, firmum, & de quo nihil eſt dubitandum. Securè teſtari, *in l. Papinianus. ff. de inoffic. teſtam.* Spieg.

SECVRVS, eſt diſſolutus, & ſine vlla cura, quem ſupinum Iuriſcoſſ. vocare ſolent, hoc eſt, ſocordem & deſidẽ. *Bud. in l. plurimum. de iur. & fact. igno.* Sp.

SECVS, aduerbium, aliter ſignificat, præſertim quando particulæ negatiuæ ſequuntur. *l. 2. C. de temp. appell.* Sp.

SED particula, interdum ponitur adiunctiuè, *vt in l. qui ſe debere. ff. de condit. cauſ. dat. cauſ. non ſecut. in verſ. quoniam. in l. 2. in princ. verſ. ſed Seruius quidem. & ibi gloſſ. ff. ad leg. Rhod. de iactu.* Eſt & frequenter particula aduerſatiua. *Vide Alberic.*

SED & ſi. *Vide Bart. in l. ſed & ſi. ff. de petit. hæred. in l. patris. de vulg. & pupil. ſubſt. & in l. pupilli. de negot. geſt.*

SED, dictio, iuncta copulæ &, aduerſatur in facto, Sed identitatem iuris ſignificat. *l. ſed & ſi lege. ff. de petit. hæred. Ioan. Bello. Etymolog. Adde Connan. comment. iur. ciuil. lib. 6. num. 6. cap. 1.*

SED pro tamen, *l. reſcriptum. §. ſi pacto. ff. de pact. l. 2. §. quamquam. ff. de aq. & aq. plu. arc. l. Pomponius. ff. de acq. rer. dom.* ex Briſſ.

SEDEO, ſedes, vulgarem habet ſignificationem: cui contraria eſt illa verbi ſto. Sed prætereà ſignificat Sedet, imperſonaliter idem quod videtur, vel placet. Vlpian. *l. ſi fideiuſſor. 7. §. vlt.* [Si ſatiſdatum pro re mobili nõ ſit, & perſona ſuſpecta ſit, ex qua ſatiſdatio deſideratur, apud officium deponi debebit, ſi hoc iudici ſederit, donec vel ſatiſdetur, vel lis finem accipiat.] Sederit, id eſt, ſi iudici viſum fuerit, ſi ita arbitratus ſit. Hot.

SEDERE dicitur Prætor, cùm pro tribunali iuris dicendi cauſa ſedet. *l. 2. §. confeſtim. ff. ad Tertyllian. l. 7. ff. de in integr. reſtit. l. 2. §. dies ff. quis ordo.* Vnde dies quibus Prætor ius dixit, pro tribunali ſedens Seſſionũ, appellãtur. *in d. §. dies. & in l. 51. §. ſatisfactionis. ff. vt in poſſ. legat.* Briſſ.

SEDERE etiam iudices dicuntur. Cicer. *pro Rabir. Poſt.* [Modò vos ijdem in A. Gabinium iudices ſediſtis.] Plin. *lib. 6. ad Rom.* [Sedebant iudices centum & octoginta. tot enim quatuor conſilijs colliguntur. ingens vtrinque aduocatio.] Briſſon.

SEDERIT iudici, id eſt, viſum fuerit, *l. 7. §. vlt. ff. qui ſatiſd. cog.*

SEDES dicuntur ſtationes militum. *l. vlt. C. de reſtit. milit. l. vlt. C. quib. non obſtat. lon. temp. præſcrip. & §. 1. Inſtit. de milit. teſtam. ex Iacobi Cuiacij emendatione.* Credo eſſe quod vulgò dicimus *en garniſon*, (in beſatzung/) velut oppoſita facit, Eſſe in expeditione. ex Briſſon.

SEDITIO, eſt quietis publicæ perturbatio *l. 1. C. de ſeditioſ.* Modeſt. *in l. conſtitutiones. de appella. & relat.* ait, damnatos ſtatim puniri publicè intereſt. vt ſunt inſignes latrones, vel ſeditionum concitatores, vel duces factionum. Bartol. *in l. capitalium. §. famoſos. ff. de furt.* qui ſeditioſi dicantur, oſtendit. Cicer. *de lib. de Repub. 6.* ſcribit, ſeditionem dictam eſſe à diſſenſione omnium, quòd ſeorſum eunt alij in aliud. ſpieg.

SEDVLARIVM, pro lectica, ſeu ſella Iuriſc. accipit, *de ſupel. leg. l. inſtrumenti.* cum dicit, [rhedæ & ſedularia.] Nobriſſ. *infrà Seliquaſtra.*

SEGES, propriè fruges eorũ ſeminum, ex quibus conficitur panis, nondum demeſſa, vt ait Valla. Hanc corrumpi & ramis & herbis Iuriſconſ. eſt autor, *in l. ex conducto. §. ſi vis tempeſtatis. locati.*

SEGMENTA pro margaritis & murenulis, hoc eſt, torquibus orbiculariter innexarum gemmarum capiuntur. Seruius credit gemmatum à Satyro cubile deſcribi, cum inquit:

Et ſegmentatis dormiſſet paruula cunis.

SEGMENTA quandoq; ſignificant purpuream veſtem,

 lanceo-

lanceolis, meandris, limis & orbiculis variè intextam. Ouid. *lib. 3. de arte amandi.*

Quid de veſte loquar non iam ſegmenta requiro,
Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Circulos cœli climataque vt ita dicam, Plinius ſegmenta dicit. *Ioan. Bapt. in commen. Sidon. Apollinar. lib. 8. Epiſt. ad Nummantium. Adde Turnebum aduerſar. lib. 4. c. 23.*

SEGNICIA, tarditas ac negligentia ad agendum, inquit Donatus. Gloſſ. *in l. ſi nulla. ff. de pign. act.* ſentit, ſegniciem ſiue negligentiam eſſe in omittendo, culpam in faciendo. Spieg.

Σεισάχθεια. Budæus σεισάχθειαν, id eſt, χρεωκοπίαν nouas tabulas, & æris alieni deciſionem interpretatur, quod teſtatur Plutarchus *in Solone* his verbis, [Cùm infima plebs, inquit, opprimeretur à diuitibus æris alieni magnitudine, cogerenturq; alij, accepta fructuum parte agros illorum colere, alij ſeſe illis ad imperatum quoduis faciendum offerre, vt aut ſeruirent ipſis creditoribus, aut ab eis venirent extraneis, alij filiorum ſuorum ſeruitute ſe libertatemque ſuam redimerent, Solon σεισάχθειαν induxit, cauitque vt nemo poſthac corpore addiceretur creditori.] Siquidem autem eam legem οἱ χρέα λαμβάνοντες ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἀγώγιμοι τοῖς δανείσασιν ἦσαν, id eſt, qui oppignoratis corporibus mutuabātur, addicebantur creditoribus. Conna. Dicta verò eſt σεισάχθεια ἀπὸ τοῦ [illegible] τὰ βάρη τῶν δανείων, ab eo quod ſubleuarentur, ac excuterent æris alieni intolerabilem ſarcinam. *Laertius in vita Solonis.*

Σεισάχθεια in legibus Solonis tabularum omnium abolitio. legis verba hæc ſunt: [illegible] *Hanc legem explicat lib. 2. vet. Iurisp. l. 1.* Prat.

SELINIS nomen eſt duarum ciuitatum, altera namque eſt Ciliciæ, de qua Lucanus *lib. 8.*

Quo portu mittitq; rates recipitq; Selinus.

Altera Siciliæ: de qua Virg. 3. *Georgic.*

—Palmoſa Selinus.

De hac Iuriſc. in tit. de cenſib. Nebr.

SELIQVASTRA, genus eſt ſedilium antiqui generis, ait Feſtus, d litera in l conuerſa. Paulus *de ſupel. lega.* [Inſtrumenti ſignificatione rhedæ & ſeliquaſtra in ſupellectili adnumerari ſolent.]

SELLA, à ſedendo, quaſi ſeda dicitur, qua magiſtratus olim Romani, ædiles & prætores per vrbem geſtabantur ſedentes. vnde geſtatoria ſella nuncupabatur. Paulus *de ſeruit. ruſtic. præd.* [Qui ſella, inquit, aut lectica vehitur, ire, non agere dicitur.] Vbi monente Oldend. ſellæ aut lecticæ ſignificationem Accurſius non eſt adſecutus. quod & à Nebriſſ. notatum eſt. *Vide, Lectica.* Sp.

SELLAE curules, ait Iſidor. *lib. 20. etymol. cap. 1.* erant in quibus magiſtratus ſedentes iura reddebant. Dictæ autem curules, quia apud veteres Prætores & Coss. propter itineris longinquitatem curru in forū prouehebantur. Sellę autem quæ poſt eos vehebantur, quibus ſedentes iura dicebant, à curru curules ſunt appellatæ. *l. qui ſella. ff. de ſeru. ruſtic. & l. 49. ff. de legat. 3.* Briſſ.

SELLAE prætoriæ fit mentio *in l. 1. §. cæſum. ff. de poſtul. Qua de re vide quæ lib. 3. Antiq. dixi.* Briſſ.

Eſt & Sella geſtatoria, *de qua apud Sueton. in Neron. cap. 26. & in l. 7. ff. de ſeruit. ruſtic. l. 49. ff. de leg. 3. De qua & lib. 1. Antiq. aliquid dixi.*

SELLA balnearis *apud Paulum lib. 3. Senten. tit. 6.* Briſſ.

SELLVLARII, dicti operarij, qui in opere faciendo ſedent. Hinc ars ſellularia appellata, quam ſedentariam appellat, teſte Syluio, Ariſtotelis interpres *in lib. Moralium magnorum ſecundo.*

SEMEL, de vno intelligendum. nam quod ſemel fit, nullam recipit diuiſionem. *l. ſi ita fuerit. ff. de manumiſſ. teſtam.* Spieg.

SEMES, ſemiſſis, pro ſolidi, hoc eſt, aſſis dimidio. vt ſi quis ex ſemiſſe relictus ſit hæres, intelligendum eſt, dimidium hæreditatis illi debere cedere. Hac voce rarò extra compoſitionem vtimur, in qua dimidium ſignificat eius cui adiungitur. Labeo *tit. de vulg. ſubſtitut. l. ſi pater.* [Vt vnus, inquit, ſemis apud te maneat] Et *ibidem l. & ſi.* [Per bonorum poſſeſſionem ſemis ei ſit oblatus.] *Vide Sextans.* Spieg.

SEMESTRES libri dicebantur, qui ſex menſium geſta & adminiſtrata explicabant. *aut. §. item diuus, de excuſ. tut. in Inſtit. Ioan. Bello. Etymol.*

SEMESTRIA conſilia principum dicebantur, in quibus cum aliquot Senatoribus ad ſemeſtre tempus aduocatis, de ijs quæ ad Senatum referenda erant, deliberabant; inde, opinor, ducto nomine, quòd hybernis, æſtiuisq; menſibus ſibi conſiliarios mutabant. Suetonius *in Augusto.* [Sibique inſtituit conſilia ſortiri ſemeſtria, cum quibus de negotijs ad frequentem Senatum referendis antè tractaret.] Et *in Claudio*, [Rerum actum diuiſum antea in hybernos æſtiuosq; menſes, coniunxit.] Semeſtria autem à Iureconſultis præcisè dicuntur. *in l. 46. ff. de pact. & l. 12. ff. de acquir. hered.* & apud Iuſtin. *§. 2. de excuſat. tut.* Xiphilinus autem ab Auguſto tradit Senatores quindecim ſorte ductos eſſe, cum quibus iudicabat. καὶ πεντεκαίδεκα inquit, τῶν βουλευτῶν τοὺς κλήρῳ λαχόντας συμβούλους ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανεν, καὶ ἐς γνῶσιν [illegible] μετ' αὐτῶν. Aduocabat quindecim Senatores ſorte ductos, qui ſibi ad ſex menſes in conſilio eſſent, interdumque cum ijs ius dicebat. Zonaras etiam *lib. 2.* ita ſcribit: καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἕνα [illegible] βουλευτῶν [illegible] ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανεν, [illegible] μετ' αὐτῶν. id eſt, Conſules etiam, ex alijs item magiſtratibus ſingulos, & ex ſenatorum copia conſiliarios quindecim ad ſex menſes aſciuit: vt eorum opera cum vniuerſo ſenatu ea quæ deliberanda eſſent, communicaret: nonnunquam etiam ius vnà cum ipſis dicebat. *Obſeruatum eſt etiam idem locus apud Dionem lib. 53.* Hot.

SEMIMITRA inter ornamenta muliebria ponitur ab Vlpiano *in l. argumento. §. ornamentorum. ff. de aur. & arg. leg. Vide Mitra. Adde Tyraquellum in 3. l. connubia. gl. 1. partis 3.*

SEMINARIVM appellant fructus ſementis cauſa repoſitos. Sic Seminarium conſerendi agri cauſa paratum *in l. 9. §. ſeminarium. ff. de vſufruct.* Et Seminaria numero multitudinis *in l. 3. ff. de impenſ. in res dotal.* Briſſ. *De hac dictione vide Ioan. Conna. comment. ſuper ius ciuil. lib. 4. c. 1. nu. 9. in princ.*

SEMINARIVM locus eſt ſubactus, in quo ſemina, aut vitium, aut arborum panguntur: vt cum ad certam quantitatem excreuerint, in vinetum, vel arbuſtum, vel pomarium transferantur. Quo tempore quo prius ſemina dicebantur, viui radices vocantur, id eſt, plantulæ cum ſua radice tranſlatæ in aliud ſolum. Et ſemina, non grana, ſed ſurculi ſunt depacti: qui cum radices egerunt, in vinetum transferuntur. *Bud. in l. item ſi fundi. §. ſeminarium. de vſufruct.* Spieg.

SEMINARIVM, eſt locus ille quem vulgus viuarium vocat, & de eo meminit Vlpianus *in l. 3. §. quod ſi quis. ff. arborum furtim cæſarum.* & Columell. *lib. 3.* [Qui vineam vel arbuſtum conſtituere volet, ſeminaria prius facere debebit: ſic enim ſciet, cuius generis vitem poſiturus ſit.] *& paulo poſt.* [Optimum eſt (inquit) eodem agro quo vitem poſiturus eſt, vel ſaltem vicino, facere ſeminarium.] & de eo meminit etiam Celſus, *in l. item ſi fundi. §. ſeminaria. ff. de vſufruct.* licet interpretes ibi aliter, & malè intellexerint. *& Vlp. in l. 3. de impenſ. in reb. dot. fact.* Cotta.

SEMINECIS lingua, id eſt, mortua, *vt in l. quoniam indignum. C. de teſtam. Io. Bello. Etym.*

SEMIPLENA probatio. *Lege, Probatio Semiplena.*

SEMIPVLLATI, dicuntur ij qui pullis & anthracinis veſtibus ſunt induti. Pullum nigrum Seruius interpretatur. Quinimò & Maro non ſecus intelligit *Georgicon. lib. 3.*

Nigra ſubeſt vdo, tantum cui lingua palato,
Reijce ne maculis, infuſcet vellera pullis.

Pullicies etiam Columellæ nigredo dicitur. *Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. lib. 1. ad Vincentium.*

SEMIS, ſex vncias continet. vt notum eſt. Ex ſemiſſe hæres ſcriptus dicitur, qui ex media parte inſtitutus eſt. Briſſ.

SEMISSALES vſuræ pro ſemiſſes, id eſt, cum ſeni æris quotannis in centenos penduntur. Modeſtin. *l. 10. ff. de pollicitat.* [Ita pollicita eſt, vti ſors apud eum remaneat, & ipſa vſuras ſemiſſales ad prœmia certantiū reſoluat.] Hot.

SEMISSARIVS hæres, hæres ex ſemiſſe. Florentinus *l. 116. §. 1. ff. de leg. & fideicommiſſ. 3.* [A cohærede verò ſemiſſario, duobus extraneis concurrentibus, non amplius tertia parte.] Hotom.

Semisses vſuræ ſunt, quarum menſtrua quantitas ducenteſima pars eſt ſortis: In vſurarum enim ratione centeſima aſſis locũ obtinet, ob eamq; omnes vſurarum ſpecies rediguntur: itaque Semiſſes vſuræ ſunt, ſi pro centum aureis ſingulis annis ſex præſtentur: (wann ſechs von hundert geben werden.) *Vide quæ lib. vlt. in verbo Vſura dicam. Vide ſupra Semiſſales.* Briſſ.

Semisses vſuræ quæ dicantur, & quæ trientariæ, primus omnium oſtendit Hermolaus Barbarus, vir omnium, meo iudicio noſtri ſæculi erudititiſſimus: is enim in ſecunda editione caſtigationum Plinianarum, *lib.* 14. in illud. [Vſura multiplicata ſemiſſibus.] ex auctoritate Columellæ, atque ipſa ratione & æquitate, quæ omni auctoritate præſtantior eſt, manifeſtè demonſtrat, vſuras ſemiſſes eas eſſe, quæ ex centenis nummis redduntur quotannis habita ratione, non ad centum, ſed ad duodecim vncias, quæ aſſem conſtituunt. Trientarias verò vſuras quæ ex centenis reddunt quaternos nummos. Quadrantarias, quæ ternos. De ſemiſſibus vſuris dixit Plinius: Vſura multiplicata ſemiſſibus, quæ ciuilis ac modica eſt. Quod ſi ex tantum quotannis quinquaginta redderentur, eſſet profectò inciuilis & iniqua: tanto mitiores, quæ trientes & quadrantes appellantur. De trientaria vſura Capitolinus in Alexandro ſcripſit, exercuſſe illum trientarium fœnus, vt æquiſſimum & leuiſſimum ad vſum reipublicæ. De hac quoque ſcribit Paulus *in tit. ad leg. Falcid. l. ſi hæres.* Sic etiam intelligendum eſt, quod Scæuola *lib.* 22. *tit. de vſuris. l. qui ſemiſſes,* ſcribit, [Qui ſemiſſes, inquit, vſuras promiſit per annos ſingulos, & minores præſtitit, hæres creditoris ſemiſſes petit, &c.] Sed vt liquido ante oculos ponamus, quid per vſuras ſemiſſes intelligendum ſit, libuit ad verbum transferre, quod ſcribit Columella *lib.* 4. *de re ruſtica*: [Vinitor, inquit, licet ſit emptus, ſex, vel potius octo millibus ſeſtertijs, cum ipſum ſolum octo iugerum totidem millibus nummorum partum, vineaſque cum ſua dote, id eſt, cum pedamentis & viminibus binis millibus in ſingula iugera poſitas duco. Fit tum in aſſem conſummatum precium ſeſtertiorum vigintinouem millium.] Huc accedunt ſemiſſes vſurarum ſeſtertia tria millia, & quadringenti octoginta nummi biennij temporis, quo velut infantia vinearum ceſſata à fructu. ſit in aſſem ſumma ſortis & vſurarum triginta duorum millium quadringentorum octoginta nummûm. Quod quaſi nomen, ſi vt fœnerator cum debitore, ita ruſticus cum vineis fecerit, eius ſummæ vt in perpetuum prędictam vſuram ſemiſſium dominus conſtituat, percipere debet in annos ſingulos mille nongentos quinquaginta ſeſtertios nummos.] Ex his Columellę verbis euidentiſſimè colligitur ex vſuris ſemiſſibus, nõ quinquagenos de centenis, ſed ſenos duntaxat in annum redire creditoribus, ſicuti quaternos ex trientibus & ternos ex quadrantibus. Nebriſſ.

Semisses etiã illi homines è veteribus ſunt nuncupati, qui breuiculi atq; minutiores extarẽt, quaſi ad menſuram dimidij aſſis, vt ſemodios, & ſemuncias dicimus. Vnde Valerius ad Ciceronem, [Simius (inquit) non ſemiſſis homo contra me arma tulit.] Sed & pagani Romani, vt à Tertulliano proditũ eſt Chriſtianos ridiculo nomine Semiſſios & Sarmentarios non alia ratione vocarunt, quam quod ad ſtipitem dimidij aſſis reuincti, ſarmentis additis concremarẽtur. De quo ſupplicij genere Pamphilus quoque Euſebius meminit. Quin & Auguſtinus ſarmentis tradit complures Chriſtianos cõſumptos: quocirca Sarmentarios dictitabant. *Crinitus de honeſta diſciplina lib. 1. c. 13.*

Semitam Græci ἀτραπὸν, vocant, vnde Gallos *attraper* deduxiſſe putatur, quod ſignificat fugientẽ capere & aſſequi, quia fugitiui ſoleant non recta, neque regia, ſed obliquis & latentibus ſemitis euadere. Connan.

Semita diuerſa à plauſtrorum via, quam regiam vocant. *l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ff. ad leg. Aquil.* Sp.

Semper, omne tempus, omnem caſum reſpicit, *l. ſemper. de iur. immun. De quo Bart. l. 1. ff. ſolut. matrim.* Sp.

Sempiternvm. *Lege, Aeternum pariet.*

Semvncia, vnciæ pars dimidia, vt apud Scæuolam, *l.* 21. *§.* 2. *ff. de annuis legat.* vbi ex aſſe hæreditatis vxor prius quadrantem, deinde ex fideicommiſſo dodrantem, detracto quadrante Falcidico, id eſt, vncijs duabus & ſicilico conſecuta, defendebat partem hæreditatis dimidiam, quã adulto priuigno reſtituere iuſſa erat, ex illo quadrante Falcidio in aſſem reuocato computandam eſſe: quod Scæuola comprobauit. Hot.

Semvncias Turnebus *aduerſar. lib.* 7. *cap.* 23. interpretatur ſirpeas minores, & tanquam ſemiſirpeas: vt ſirpea loco vnciæ ſit.

Senacvlvm, ſtatio ſenatorum, vnde in curiam ire ſolitos legimus. Lampridius *in Heliogabalo* pro mulierum ſenatu ponit, qui Eraſmo ſenaculus eſt. Spieg.

Senator. Senator vir eſt conſularis, dictus à ſenio, vel à ſenectute. ſolis enim ſenibus cura Reipublicæ demandabatur. *l. ſemper. C. de iure immunitat. facit l. ad rempublicam. de muneribus & honorib.* Etiam Cicero ait apud Lacedæmonios ſenes appellari eos, qui ſummum quendam magiſtratum gerunt. Cæterùm vt inter cæteros autor eſt Pomponius Lætus, *in libello de magiſtratibus Roman.* Romulus olim elegerat centum ſenatores, qui multitudinis patroni, id eſt, defenſores, eſſent. Et hos appellabant peregrini principes in ciuitate. Poſt cuiuſmodi ſenatores centum Tullus Hoſtilius (populo Albano Romam traducto) ex eius patricijs ordinem ſenatorium ſuppleuit. Poſteà Tarquinius Priſcus ſenatus maieſtatem centum viris ampliauit. Aſt Tarquinius ille Superbus clariorem partem ſenatus morte & exilio perdidit. Mox, exactis regibus, ſenatus cædibus regis diminutus, à Bruto primo Conſule reſtauratus eſt. Primoribus enim equeſtris gradus, electis ad trecentorum ſummam, patrum numerum expleuit. Hi igitur à Bruto additi, & ita ſenatui aſcripti patres conſcripti appellati ſunt. Vnde in ſenatum vocabantur, qui patres, quique conſcripti erant, vt apud Liuium, & alios autores legimus, Cæſar longè poſt ſenatum ſuppleuit, & multos tum ciues, tum externos præter electum, ſed magis per gratiam ſenatoria dignitate donauit, *vt ſcribit Rinallius libr. 2. hiſtor. iur. ciuil.* Vnde peregrinis & Gallis, & alijs in ſenatum allectis libellus propoſitus eſt, ſuadẽs ne quis ſenatori nouo curiam monſtrare vellet. Poſt necem quoque Cæſaris tot in ſenatum per gratiam, & pręmium allecti ſunt, vt ſuper mille ſenatores eſſent. Sed ad modum priſtinum & ſplendorem eos Auguſtus tandem redegit.

Senatores autem triplicis ordinis fuiſſe Feneſtella autor eſt: *de magiſtratibus Roman.* alij enim patricij, alij pedarij, nonnulli verò conſcripti appellabantur. Patricij ſunt ij maximè, qui centum illis patribus à Romulo lectis geniti ſunt. Conſcripti verò ſenatores hi, qui Regum, conſulum, cenſorumve decreto in ſenatum lecti ſunt. Pedarios autem ſenatores varijs etiam rationibus appellatos eſſe inuenio. Alij enim, quòd hi non haberent ſententiæ dictionem in ſenatu, ſed in aliorum ſententias pedibus irent, dictos pedarios putant: alij, quòd eſſent plerique qui magiſtratus curules adepti ſella curuli in ſenatum veherentur, qui vnà pedibus iter facerent, pedarij nominabantur. Vt autem Pædianus ait, ſenatoris prima adminiſtratio erat quæſtorem fieri prouinciæ, curam gerere pecuniæ publicæ, in diuerſos vſus erogandæ. Cæterùm, de ſenatoribus, & de ſenatu multa copioſè & latè admodum Guilielmus Budæus, Franciæ eximium decus, explicat *in l. fin. ſub tit. de ſenatoribus*, quæ iuuenes perdiſcere, ac veluti vngues digitoſque noſſe velim antè, quàm de ſenatorum priuilegijs, cæteriſq; ad eos, & eorum filios pertinentibus, tractare quicquam incipiant. Nam vt ferè in reliquis partibus iuris, ita ſub titulo de ſenatoribus nihil ad hiſtoricam cognitionem pertinens poſitum eſt. Videtur enim Imperator credidiſſe eos, qui ad ius ciuile tractandum accederẽt, totius rei Romanæ peritos fore. Ideo pauca quædam in ipſo Digeſtorum limine ſeorſim atq; in vniuerſum admonuiſſe contentus fuit. *l. 3. de orig. iur.* Non ignarus (vt opinor) multa ſuis locis deſiderari poſſe, quæ aliundè tamen acciperentur. Anch.

Senatores qui Romanis fuerint, Vlpian. indicat *in l. nuptæ, de Senator.* Erant autem Senatus Romani conſilium, patricij, & ſenatores populi: principis verò, iuriſperiti. quos ſenatus probaſſet. *De his loquitur l. iuriſperitos. ff. de excuſat. tutor.* Salomon, refert, Impp. ſine conſilio Iuriſperitorum (propter quos omnia iura noſſe creduntur) nihil conſtituiſſe, illiſque autoribus conſtitutionum ſiue decre-

torum verba eſſe concepta. *De quibus ſcitè Rinaldinus ſcribit mox ab initio libri quarti, hiſtor. iuris ciuil.* Quamuis D. Oldendorp. vt omnia ſolet, liquidius ex Feneſtella & Gellio depromat in hæc verba, [Romulus vrbis Romanæ conditor, cum ciuitatem iam videret hominum robore munitam, conſilio quoque fulcire eam voluit. Centum elegit, quos ob honorem patres; ob ætatem ſenatores appellauit. Inde ſenatus dictus eſt ordo ille ampliſſimus. Poſteritas ſenatorum per genituram propagata, Patricij ſunt appellati, quòd à primis ſenatoribus, ſeu patribus oriundi erant. Brutus primus conſul, expulſor regum, primores equeſtris ordinis ſenatoribus adſcripſit: inde patres conſcripti nominabantur.] Spieg.

SENATORVM tria ſunt genera. Alij enim Senatores ſunt clariſſimi, alij ſpectabiles, alij illuſtres. Cuiac. *in l. 2. de dignitatib. C. lib. 12. & l. 15. ff. de excuſa.* vbi addit, quod olim etiam plures fuerint ordines Senatorum, vt patricij, conſcripti, pedarij, ſed prædicta tria genera hodie tantum eſſe in vſu.

SENATORIS filius eſt & is, quem in adoptionem accepit, quàm diu tamen in familia eius manet. Old.

SENATORVM liberos (inquit Vlpian. *in tit. de Senatoribus.*) accipere debemus, non tantum ſenatorum filios, verumetiam omnes qui progeniti ex ipſis, vel ex liberis eorum dicantur, ſiue naturales, ſiue adoptiui ſint liberi ſenatorum, ex quibus nati dicuntur. ſed etſi ex filia Senatoris natus ſit, ſpectare debemus patris eius conditionem, teſte Caſſio Longino, qui propter turpitudinem amotus eſt ſenatu, nec reſtitutus, iudicare non poteſt: non tamen teſte Modeſtino, capite minuitur, ſed morari poteſt Romæ, teſte Vlpiano. Senatoris filius non ſolum cenſetur naturalis, ſed adoptiuus: nec refert quomodo, vel à quo adoptauerit, an in ſenatoria dignitate conſtitutus, an ante ſenatoriam dignitatem. Sed quamdiu in adoptione manet & familia, ſenatoris eſt filius, emancipatus autem non eſt ſenatoris filius, teſte Paulo: quo teſte datus à ſenatore patre filius in adoptionem viro inferioris dignitatis, tamen eſt filius Senatoris, ſicut Conſulis filius, eſt conſularis: nam dignitas ſenatoria, vel conſularis, non amittit in adoptione ſuum ius, Teſte Vlpiano, emancipatus à ſenatore patre filius, quaſi filium Senatoris haberi placet: cùm teſte Labeone natus poſt mortem patris ſenatoris, quaſi filius Senatoris habendus ſit. ſecus eſt de eo, qui natus eſt poſt patrem ſenatu motum. Si quis autem conceptus ſit ex ſenatore patre, & natus poſt motum à ſenatu patrem, filium Senatoris cenſeri placuit, ſpectantibus tempus conceptionis. Si quis habuit auum & patrem ſenatorem, ſenatoris nepos & filius intelligitur. Sed ſi pater ante conceptionem filij amiſit dignitatem, cenſetur ille nepos ſenatoris propter auum: non autem filius. Eodem teſte fœminæ clariſſimæ dicuntur, nuptæ clariſſimis viris: at filiæ ſenatorum nuptæ viris non clariſſimis, clariſſimæ non cenſentur: Viri enim vxoribus tribuunt dignitatem. Maffeus.

SENATVM conſulere, Turnebus *lib. 14. cap. 11.* arbitratur de republica referre, eſſe ſenatum conſulere, quomodo Reſpublica in annum adminiſtranda ſit, qui in prouincias mittendi qui reuocandi, qui exercitus conſcribendi, qui dimittendi, quid domi militiæq; agendum.

SENATVM Romanorum hodie repræſentant in noſtra Germania, Septemuiri, Principes electores. Old.

SENATVM cogere, eſt conſules & ſenatores in conſilium conuocare, vel vocare. Nam cogebatur capiis pignoribus vel multa. Old.

SENATV mouere. Ex ſenatu reijcere, De ſenatu mouere, Amittere dignitatem ſenatoriam. *Vlpian. in l. emancipatum. ff. de ſenatoribus.* in quo titulo Tribonianus nihil ſcitu dignum, ſed quaſdam inanes & ambitioſas de præferendis Senatorum mulieribus altercationes conſarcinauit. Oldend.

SENATVS, & locum in quo ipſi ſenatores conueniunt, & ſenatores ipſos ſignificat. De Romani ſenatus (cuius frequens eſt mentio apud Iuriſconſultos) inſtitutione principeque eius, & cenſu, lectione item, & de conuocatione de coactione, de loco & tempore, de numero legitimo, de autoritate, & poteſtate, officio, maieſtate, de dimiſſione, lege Budæum *in annotat. ad l. vltim. de ſenatorib.* Quæ multa hæc non latuerunt doctiſſimum Alexandrum Neapolitanum, qui pleraq; aut copioſius, aut dilucidius tractat. Sp.

SENATVS eſt duplex, antiquæ Romæ, & Conſtantinopolitanæ Romæ, quæ dicitur maximus, *l. vlt. de decurionib. & ſi ijs ex C. lib. 10. Cuiac. in proœm. d. tit. de decur. & fil. eor.*

SENATVSCONSVLTI forma duplex erat: Altera, vt ſinguli ſenatores per conſulem interrogati, dicerent ſententias: quod ſemper de rebus grauiſſimis (modò ſi tempus ferret) fieri ſolebat. Altera, vt cum primus dixiſſet. diſcedens mox in aliquam partem: cæteri tum, qui eiuſdem ſententiæ eſſent, eodem irent. Quod per diſceſſionem appellabatur, Et, in ſententiam ire, vel, pedibus in ſententiam ire. Item, in eandem ſententiam concurrere. Oldend.

SENATVSCONSVLTO autem intercedere, hoc eſt, opponere ſeſe Tribuni poterant. Cæterùm, intrare curiam Tribunis non licebat. Ante valuas autem poſitis ſubſellijs decreta patrum attentiſſima cura examinabant, vt ſi qua ex ijs improbaſſent, rata eſſe non ſinerent. Itaque veteribus Senatuſconſultis T. litera ſubſcribi ſolebat, eaque nota ſignificabatur, illa Tribunos quoq; cenſuiſſe. *Valer. lib. 2. cap. 1.* Oldend.

SENATVSCONSVLTVM vocatur, quod ſenatus ſine plebis arbitrio facit, iubet. Nam cum populus difficilè congregaretur, cura Reipublic. ad ſenatum deducta eſt, qui ſe interponere cœpit, atque rerum ſatagere. Id quoque ius vocatum Senatuſconſultum. In rebus momentoſis, aut ad exemplum pertinentibus, ſenatores non minus centum ſenatuſconſultum facere poterant, *vt ex Liuij libro 9. de bello Macedon. colligitur.* Ex Capitolino *in Maximino* conſtat, quòd duo ſenatuſconſulta vno die non fiebant. Spiegel. *Adde Connanum commentar. iur. ciuil. lib. 1. cap. 14. nu. 56.*

SENATVSCONSVLTVM. Quia ad Republicæ gubernationem legum ſanctio ſuprà alias res perneceſſaria videbatur, ius, quo ampliatæ ſunt leges prius latæ & interdum abrogatæ, ſenatus conſtituere cœpit. Idque ius quod ad ſenatus fieret conſultationem, ſenatuſconſultum fuit appellatum, *vt ſcribit A. Rinaldinus lib. 3. hiſtor. iur. ciuil.* Eſt itaque Senatuſconſultum (vt Iureconſulti definiunt) quod ſenatus rogante conſule iubet, atque conſtituit. Et frequenter à conſulis interrogantis nomine ipſa ſenatuſconſulta dicebantur. Hinc à Claudio, Libonio Orficio, Pegaſo, Sylla, Tertyllio, Trebellio, Turpilio & Velleio, ſenatuſconſultum Claudianum, Libonianum, Orficianum, Pegaſianum, Syllanianum, Tertyllianum, Trebellianum, Turpilianum & Velleianum, & huiuſmodi, quod vt fiebat, Gellius docet. Senatuſconſultum tamen Macedonianum Vlpianus *lib. 14. Digeſtorum* appellat à Macedone iniquo fœneratore, *de quo diximus ſuprà.* Anch. Qui fuerint autores S. C. Orficiani, vide apud Cuiac. *ſuper Rubr. de S. C. Orficiano. Inſtit. lib. 3.*

SENATVS edictus vel indictus erat, qui ob negotia incidentia repentè indicebatur. Old.

SENATVS haberi ſeu conuocari non potuit, niſi per dictatorem, Conſules, Prætores, Tribunos plebis, Interregem, Præfectum vrbi. Nec alio in loco ſenatus conueniebat, quàm augurato, quæ Templa appellabant. Quare primùm curia Hoſtilia, deinde Pompeia, poſtremò Iulia, cum prophana eſſent loca, per augures ad hoc ſunt templa conſtituta, vt in ijs iuſta Senatuſconſulta, more maiorum, fieri poſſent. *Haec ex Gellij lib. 14. cap. 7.* Oldend. *Adde Connan. commentar. iur. ciuil. lib. 1. c. 14. nu. 1. in prin.*

SENATVS mitti, vel dimitti dicitur, cùm datur facultas ſenatoribus abeundi domum. Old.

SENATVS paulo pòſt in duas velut factiones, & ex centenario ducenarius eſt factus. Inde maiorum, minorumque gentium Senatores nuncupari cœperunt. Maiorum gentium Senatores dicebantur, qui ordinariè, & ex patricijs duntaxat ſenatui addicebantur. Minorum gentium, qui extraordinariè in ſenatum ex plebeijs quoque allecti fuerunt & adſcripti. Patres conſcriptos id collegium appellant: quod nomen dignitatis plurimum & inuidiæ minimum præ ſe fert. Sed ab initio tantùm Patres dicti: Poſtea adſcriptis in eum ordinem pluribus patres conſcripti vocati ſunt. Oldend.

SENATVS

SENATVS Romanus, qui velut ſupremum imperij caput, alijs poteſtatem dabat, non ſolebat appellari ſimpliciter magiſtratus. Prætoris tamen autoritas ad condendi iuris faſtigium tandem conſcendit, *vt ex Pomp. conſtat. l. poſter. de orig. iur. &* Old.

SENECTVS, ſexta hominum ætas dicitur. Aetas enim prima eſt νηπίων, id eſt, iuuenum, quorum qui primum ſeptennium ἐν τῷ γενέσθαι atque ipſi quidem natiuitati proximũ, exceſſit, grandior dicitur ab Hipocrate [illegible]. Hoc autem toto primi ſeptennij tempore, παιδίον, id eſt, paruulus, vocatur ipſi Hipocrati: Cùm verò ſtatim natus eſt, βρέφος, quem nos infantem dicimus. Quando autem ætatis progreſſu puer decimum annum attigit, ab ipſis Græcis μειράκιον vocatur. Tota ſiquidem impuberũ ætas, ἀνηβία dicitur, à nobis pueritia vſque ad decimumquartum annũ. Quo toto tempore pueri ſunt [illegible]. Exacta autem puerili ætate pubertas à decimoquarto anno, ad vigeſimumquintum extenditur, & definit: quod probat ex Hipocrate Galenus, *in librum 5. Aphoriſmorum.* Et hæc quidem ſecunda ætas. Tertia verò eſt, τῶν μειρακίων, id eſt, adoleſcentulorum, quæ decimoquarto incipit, & in vigeſimumquintum protrahitur. Quæ autem ab hinc vſque ad trigeſimumquintum, Iuniorum, νεανίσκων, & hæc ætas, quæ quarto loco numerari ſolet, Iuuenta dicitur ipſi Galeno, *in librum 5. Aphoriſmorum Hippocratis.* Quinta ætas inter iuuentutem, & ſenectutem eſt poſita à Cicerone, *in libro de ſenectute*, vocatur conſtans & media: à Græcis, maximè ab Hippocrate & Galeno καθεστηκυῖα dicta. Vnde qui ætatem conſtantem, id eſt, declinantem à trigeſimoquinto anno ad quinquageſimum habent, Hippocrati dicuntur, [illegible], Philotheo teſte. Nam qui florente ætate vigent, cuiuſmodi diximus eſſe iuuenes, ἀκμάζοντες nominantur. Thucydides appellat [illegible], ætate vigentes. Ea eſt, ἀκμή, viriles ætas, quæ [illegible] in ætatum medio eſt conſtituta. At cum declinans ſit, παρακμὴ vocatur. Vltima ætatũ, γερόντων, id eſt ſenum: qui quod honore & premijs adfici debeant, à Græcis ipſis γέροντες, παρὰ τὸ γεραίρειν dicuntur. Hanc quidem tripartitò diuidit Galenus, *lib. 5. de tuenda ſanitate.* Primam autem dicit eorum eſſe. qui ὠμογέροντες dicuntur, viridi ſenectute præditi: ob idque ciuilia negotia obire potentes, quique conſilio valent. Hæc ſenectutis prima pars ab anno quinquageſimo ad ſexageſimum perducitur. Secunda, exordium facit à ſexageſimo & in ſeptuageſimũ extenditur. Tertia, quod reliquum ætatis conficit, atque eorum eſt. qui πέμπελοι dicũtur, [illegible] quaſi eorum funebris pompa iam Orco dimittenda ſit.

SENECTA, ſexta ætas hominum. Aetas enim prima quibuſdam incipit ab infantia, vſque ad ſeptimum annũ. Secunda, pueritia, cuius pars eſt pubertas, vſque ad decimumquartum annum. Tertia adoleſcentia: Quarta, iuuenta. Quinta, virilis ætas. Sexta, ſenectus, cuius pars eſt ætas decrepita, ſenium idem. *Vide 6. qui teſt. fac. poſſ. l. ſenium. & Alciat. in l. pueri appellat. de verb. ſign.* Sp.

SENES qui dicantur, vide Bart. *l. 2. ff. de excuſ. tut.* Panor. *in cap. quoniam frequenter. verſ. 3. principaliter quæro. extr. vt lit. non conteſt.* Prat.

SENESCENTEM hyemen. Cicer. *libr. 2. de natura deorum* vocat, ſolſtitium circumſcribẽs. Sic Ammian. *lib. 21.* [Autumno iam ſeneſcente profectus,] pro quo & prouectum dicere non ineptè poterimus. *Hade. Iun. anim. lib. 1. cap. 19.*

SENESCHALLVS vetus dictio eſt, luxata interim pronunciatione à Gallis Senonibus origo eſt, quos Gallorum fortiſſimos Roma aliquando experta eſt, vtpotè quam expugnarunt, & Hetruſcos pepulerunt ab Arimino ad Anconam: vnde & Senogallia dicta eſt, quæ deinde Gallia togata, *vt ſcribit M. Cato in fragmentis Originum.* à qua quidem in Galliam Ciſalpinam innumerabilia ferè vocabula ſerpſerunt, vt Feudum, Soldata, Vaſallus, & barbara plurima, de quibus in vſibus feudorum. Ergo Seneſchallus quaſi Senogallus vocetur: vel quaſi [illegible], id eſt, ſeuerus, vel venerandus Gallus, *vt annotauit Forna. in Neſyomantia dial. 61. num. 2.*

SENSVM eſt, imperſonaliter, pro Cogitatum eſt, ſententia ſtetit, placuit. Vlpian. *l. 8. ff. de acceptil.* [An inutilis acceptilatio vtile habeat pactum quæritur: & niſi in hoc quoque contra ſenſum eſt, habet pactum,] id eſt, niſi qui accepto tulit, contra ſenſit, ſiue mentem ac voluntatem contrariam habuit. nam plus eſt contra ſentire, quàm non conſentire: & Imprudens non conſentit, at non contra ſentit. Locum autem ſic legendum, ea quæ conſequuntur, oſtendunt. Hot.

SENSVS pro ratione, *in l. 1. §. 1. ff. ſi quadrup.* vbi animal ſenſu carere, id eſt, ratione, *vt apud Iuſtinian. eodem tit. in prin.* Alioquin falſum eſſet, quod Vlp. ait. Nam, *vt Cic. lib. 1. Offic. ſcribit*, bellua quantum ſenſu mouetur, ad id ſolum, quòd adeſt, quodque præſens eſt, ſe adcommodat. Sic nullum ſenſum infantis eſſe dixit Paul. *in l. 32. §. infans. ff. de acquiren. poſſ.* id eſt, nullum iudicium. Sic furore detentum ſenſum non habere, ait Vlpian. *in l. 22. §. ſi maritus. ff. ſol. matr.* Et aliàs ſentire non poſſe, *l. 8. §. 1. ff. de optio. leg.*

SENSVS pro voluntate teſtatoris, *in l. 19. ff. de vino trit. l. 3. §. cond. ff. de adim. leg.* Briſſ.

SENSVS communis. Cicero *pro Domo ſua*, communem ſenſum naturę appellat, quòd is ſenſus à natura datus omnibus ſit. Spieg.

SENTENTIA eſt firma & indubitata reſponſio, *not. gl. in verbo, ſententia. §. reſponſa. Inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil.* Item ſententia dicitur iudicatum. *Io. Bello. Etym.*

SENTENTIA, aliàs accipitur pro eo, quod verba ſonant: vt cùm dicimus, Vlpianum reſpondiſſe in hanc ſentẽtiam. Aliàs pro lumine orationis, hoc eſt, pro clauſula, quæ breuiter inſigne aliquid oſtendat: vt, Obſequium amicos, veritas odium parit. Aliàs pro animi credulitate, quam quis opinione ſua concipit: vt, M. Portius Cato rogatus olim ſententiam, oratione lõga occupauit tempus, Aliàs denique ſententia, iudicialis pronunciatio appellatur, cùm ex lege, vel ex æquo & bono iudicatur. tum enim Iudex ſancit, declarat, quid ius velit, animi quadam cenſura, ſecundum facti qualitatem. Quò pertinet, quòd Paul. *ff. de arbitr.* Sententiam, inquit, dicere æſtimatur is, qui ea mente id pronunciat, vt ſecundum hoc diſcedere eos, qui litigant, à tota controuerſia velit. Old.

SENTENTIA, dicitur pronũciatio iudicis finem controuerſiæ imponens abſolutione vel condemnatione. Res iudicata verò id ſuper quo pronunciatum eſt, *l. 1. ff. de re iud.* Briſſ.

SENTENTIA autem iudicialis duplex eſt: videlicet diffinitiua, (ein endurtheil) & interlocutoria, (ein beyurtheil/beſcheid.) Sententia diffinitiua, ſiue res iudicata, eſt, quæ finem controuerſiarum pronunciatione Iudicis accipit: quod vel condemnatione, vel abſolutione contingit: *authore Modeſt. in l. 1. ff. de re iudic.* Old.

SENTENTIA interlocutoria dicitur, quę inter principium & finem cauſæ, ſuper incidẽtibus quæſtionibus fertur: veluti, de libello exhibendo, vel corrigendo: de dilatione danda, vel deneganda: aut ſimilibus, *c. ſignificantibus. de offic. deleg. c. ſignificantibus. de teſti.* Old. Eſt & alia ſententia, quæ dicitur Conuentionalis, eſt & amicabilis compoſitio vt quando iudex cõuenit aliquem, & monet eum, ne faciat contra conuentionem. *Io. Bello. Etym.*

SENTENTIA, pro iudicato, hoc eſt, cum ex lege, ex æquo & bono ſententia dicitur. *Sp.*

SENTENTIAM dicere, ferre, dare, pronunciare, pro eodem Iureconſulti tam ſæpè dicũt, vt putidum ſit exempla adferre. Sententiam dicere arbitri, quos ad dicendam ſententiam coacturum ſe Prætor pollicetur, exiſtimabantur, qui ea mente pronunciant, vt ſecundum id diſcedere litigatores à tota controuerſia velint, *l. 23. ff. de arbitr.* Briſſ. Dicere autem ſententiam, & ferre, differunt. Nam iudex fert, ſenator dicit. Sp.

SENTENTIAM diuidere, eſt ſingulis de rebus ſeparatim referre.

SENTENTIAM ferre clàm, eſt notam in vrnam mittere: palàm verò, eſt ore pronunciare. De his duobus iudiciorum generibus vide Cic. *lib. de Legib. 3.* Sp.

SEPARATIO, propriè pertinet ad commiſta, *l. cùm adeo. ff. de au. & arg. leg. l. 1. §. ſed ſi quis ſuſpectam. de ſepar. bon.*

SEPARATIO bonorum ſicut æquiſſima eſt, ita maximam vtilitatem habet, liteſque anteuertit. Quibus autem modis permitti ſoleat, tractat, *claſſ. 5. act. 15. in fin.* Old.

SEPARATIO bonorum, vel creditorum gratia fit, qui ſeparari: li hæredis bonis teſtatoris bona deſiderant, quę alioquin hæredis bonis iuncta propter hæredis creditores ſuffectura nó eſſent, *tit. de ſeparatio. bonor. l. pen. C. de hæred. vend.* Vel ſeruorum gratia fit, qui à domino, qui non ſoluendo erat, cum libertate neceſſarij hæredes ſcripti ſeparari à bonis eius peculium ſuum poſtulant, *l. 1. §. vlt. ff. de ſeparat. l. 6. §. pen. ff. de minor.*

SEPARATIONEM etiam bonorum Prætor ei concedit, qui patri ac poſtea fratri ex ſecundis tabulis hæres extitit, ſi hæreditatem patris reiecta fraterna retinere velit, *l. 12. ff. de vulg. & pup.* hoc modo ſeparatio patrimoniorum dicitur, *l. 3. ff. de excuſat.* Briſſ.

SEPELIRE, in ſepulchrum inferre, humo coniecta contegere. Cic. *de legibus.* [Mortuum in vrbe ne ſepelito, neve vrito] *ibidem.* [Non qui vritur, ſepelitur, ſed qui humatur.] Plin. *lib. 7. C. de Sepultura.* [Sepultus ait, intelligitur, quoquo modo conditus: Humatus verò, humo cótectus.] Spieg.

SEPOSITO eo, id eſt, remoto eo, vel excepto eo, *vt in l. ſi finita. 15. §. illud quæritur. in fin. ff. de damn. infect.* Sepoſito beneficio, id eſt, remoto, *in l. ſi ſeruo fideicom. in fin. ff. de hær. inſtit.* ſic Sepoſito beneficio teſtatoris, *l. 84. ff. de hær. inſtit.* & Sepoſito quadrante, *l. 27. §. ſi hæres. ff. ad SC. Trebell.* Briſſ.

SEPS aut Sepes eſt, quæ obiecta introitum prohibet in agrum, aut hortum. Lex 12. [Tab. Si qui ſepem, vel materiam iuxta alterius regionem effoderint, terminum ne excedunto.]

SEPTA, pro obicibus & clauſtris, quibus vtimur ad impetus fluuiorum coërcendos, accipiunt Iuriſconſulti, *l. 1. de riuis.*

SEPTA ſunt, ait Vlpianus, quæ ad incile opponuntur aquæ deriuandę compellendæve ex flumine cauſa: ſiue ea lignea ſint, ſiue lapidea, ſiue qualibet alia materia ſint, ad continendam tranſmittendamve aquam excogitata, *l. 1. ff. de riuis.* Hot.

SEPTA etiam eſt oppidum Aphricæ Mauritaniæ, ex aduerſo Mellariæ poſitú, quæ nunc eſt Tariſa, illud Septa vulgò dicitur. In C. *tit. de offic. Prætoris Aphricæ. l. in nomine domini.* [Iubemus, inquit, in traiectu, qui eſt circa Hiſpaniá, qui Septa dicitur.] Nebr.

SEPTVM, quòd eſt à ſepiendo dictum: complura ſignificat. nam ſepta dicuntur quæ ſunt munita, ſiue lapidibus, ſiue formaceis parietibus, hoc eſt, terra pauita, ſiue ex lignis, ſiue etiam ex vepribus & ſpinis. Hinc dicta Romæ ſepta in campo Martio. Nebr.

SEPTVM tranſuerſum, Medicis dicitur quod Græci διάφραγμα, ἐπιπαίδιον τῶν διάζωμα nominant: *de quo præter alios Brodæum Miſcell. lib. 5. cap. 4.*

SEPTEMVIRALE iudicium, quòd à Septemuiris, qui à Centumuirorum erant ordine, exercebatur. Hinc Pauli liber ſingularis de Septemuiralibus iudicijs notatus, *metn. l. 13. & l. 28. & l. 31. ff. de inoffic. teſta. vide Centumuiri.* Hot.

SEPTEMVIRI erant, qui ſacris epulis præerant, cœnarumque Pontificum, quæ Adijciales dictæ ſunt, curam agerent: Epulones appellati: qui, ſi qua iuſta & ſolennia ſacris deeſſent, ad Pontifices referebant. *Alexand. de Alex. Genial. dier. lib. 3. cap. 16.* Spieg.

SEPTIMO menſe naſci perfectum partum iam receptum eſt propter auctoritaté doctiſſimi viri Hippocratis, & ideo credendum eſt eum, qui ex iuſtis nuptijs ſeptimo menſe natus eſt iuſtum filium eſſe. *Paulus de ſtatu hominum.* Maffeus.

SEPTVNX, id eſt, ſeptem vnciæ, *not. §. hæred. Inſtit. de hæred. inſtit. Ioan. Beo. Etymol.* vel, vt ait Voluſius, ſeptem duodecimas aſſis, (ſiben zwölffte theil).

SEPVLCHRI appellatione, omnis ſepulturæ locus continetur. Non eſt autem dominij noſtri, *l. 1. ff. ſi ſeruitus vindic.* Præterea ſtatua, monumentum, & oſſuaria, *l. 1. 2. & 3. §. ſepulchri. de ſepulc. viol.* Vlpian. *in l. locum. de Relig. & ſumpt. funer.* [Sepulchrum eſt, ait, vbi corpus oſſaúe hominis condita ſunt.] Volunt autem à ſepeliendo deductum: vt inuolucrú ab inuoluendo, verùm vſu aſpirationem ſumpſit. Vnde & ſepulchretum Catullus formauit, pro loco vbi multa ſepulchra ſunt: ſicuti à Græcis Polyandrion dicitur, quod nos Chriſtiani Cœmiterium vocamus. Spieg.

Adde Brechæum in l. cum in teſtamento, in verbo Monumentum. tit. de verb. & rer. ſignif.

SEPVLCHRA familiaria dicuntur, quæ quis ſibi familiæque ſuæ conſtituit, *l. 5. ff. de relig.* Hot.

SEPVLCHRA hæreditaria ſunt, quæ quis ſibi hæredibuſque ſuis conſtituit: vel quę paterfam. iure hæreditario acquiſiuit, *l. 5. & 6. ff. eod.* Hot.

SEPVLCHRVM. Non mirum eſt ſi de vocabulo ſepulchri, tametſi grammaticis cognito, audemus cupidæ legum iuuentuti verba facere, cum noſtri iureconſulti ſepulchralium meminerint ceremoniarum, hoc eſt, rerum, quæ pertinent ad funerationem, impenſam, ſtructuramq; ſepulchrorum. Vnde titulus eſt & apud eos, & apud Imperatores. De religioſis & ſumptibus funerum. & alius titulus. De ſepulchro violato. Item in iure pontificio titulus. De ſepulturis, cum alijs ſimilibus. Sepulchrum igitur locus eſt, in quo corpus, oſſaque hominis ſepulta ſunt, *l. 2. §. purum aút. ff. de relig. & ſumpt. fun.* Et breuiter, ſepulchri appellatione omnis ſepulturæ locus continetur, *l. prætor ait. §. ſepulchri autem. ff. de ſepulch. violat. fact. l. fin. §. ſi quis proiectú. ff. quòd vi, aut clàm.* Dictum ſepulchrum à ſepeliendo, ſicut ſimulachrum à ſimulando. Non autem à ſeorſim & pulchro, propter recordationem doloris: neq; à ſemis, quia pulchrú ſuperficie, intus oſſibus plenum eſt: neque quòd ſine re pulchra ſit, aut quòd ibi ſine pulſu ſint, id eſt, mortui: neque porrò à ſeparando, quòd illic animæ à viuis ſeparentur. Quòd autem ita ſcriptum ſit in legib. 12. Tab. [Hominis mortui ne oſſa legito.] apparet iura circa defunctos ſancta eſſe debere, & homines retinere debere pietatem erga morientes. Vnde prætoris edicto aduerſus dolo malo ſepulchra violantes actio in factum datur, vt ei, ad quem pertineat negotium, quanti ob eam rem æquú eſſe videbitur cóndemnanti, eique, ad quem non pertineat, centum aureorum actio detur. Quòd ſi ſepulchrorú violatores ipſa corpora extraxerint, oſſaúe eruerint, humiliores quidem Pauli ſententia ſummo afficiuntur ſupplicio, honeſtiores autem in inſulam deportantur aut relegantur, aut in metallum damnantur. Etiam quòd ſepulchris extrahere oſſa nefas ſit, Dido apud Virgilium his verbis oſtendit.

Non ego cum Danais Troianam excidere gentem
Aulide iuraui, claſſemve ad Pergama miſi?
Nec patris Anchiſæ cineres, maneſve reuelli.
Cur mea dicta negat duras demittere in aures?

De ſepulchris etiam, eorumque violatione nonnihil Cælius, *lib. 9. cap. 4.* Anch.

SEPVLCHRVM Græcè τάφος παρὰ τὸ θάπτω, quod defodio ſignificat & ſepelio, mutando π. & τ. in φ. vt ait Etymologicus auctor, à τάπτω fit τάφος, quod verbum ſignificat ſtuporem, ſepulchrum, cœnam in exequijs, θάμβος, id eſt, pauorem. Dicitur etiam τάφος παρὰ τὸ θέπω, id eſt, ſtupere, vel παρὰ τὸν πλήξαντα percuſſor, ſecundum eundem Etymolog. Qua ratione ſignificat etiam τάφος πλῆξιν. *Brechæus in l. cum in teſtamento. ff. de verb. & rer. ſign. His adde Connanum comment. iur. ciuil. lib. 3. cap. 1. nu. 4.*

SEQVELLA, pro acceſſione. Scæuola *l. 93. ff. de ſol.* [Et quaſi generale quid retinendum eſt. vt vbi ei obligationi quæ ſequellæ locum obtinet, principalis accedit, &c.] Hotom.

SEQVENS & prior opponitur, *l. 1. §. ſi iura. ff. de ſucc. edic. l. 1. C. eod.* & ſequentes primis opponuntur, *l. 1. ff. de bon. liber.* itē Sequens & ſuperiores opponuntur; *l. 69. §. vlt. ff. de leg. 2.*

SEQVENTI loco poſitum ædificium dicitur, *in l. 20. §. ſi ſublato. ff. de ſeruit. vrb.* quod alterius ſublati loco poſitum eſt. Sequentes actiones, id eſt, ſequenti loco propoſitæ, & poſt alias, *l. 11. §. item Neratius. ff. de act. empt. l. 37. ff. de noxalibus.* Sequens curator, *in l. 7. §. cùm dementis. ff. de cur. fur.* qui in alterius remoti ab adminiſtratione locum ſubſtitutus eſt. Sequens teſtamentum pro poſtremo & nouiſſimo, *in l. 3. §. item ſi ipſe. ff. ſi cui plus quàm per l. Falc. l. 28. §. teſtamento. ff. de liber. leg.* Marcia, *in l. 29. ff. ad Trebell.* ſecundo loco factum dixit: Sequentem etiam Prætorem, *in l. 16. §. actio. ff. ex quibus cauſis maior.* Vlpianus vocat eum, qui ſequente anno erat Prætor futurus. Briſſ.

SEQVENTIA verba, pro poſteriore clauſula orationis accipienda, *in l. vlt. §. Tutor. ff. de vulg. & pup. ex Od.* Sp.

SEQVE.

SEQVESTER dicitur, apud quem plures rem, de qua controuerſia eſt, deponunt *l.109. ff. de verb. ſignif. l.5. §.1. l.6. l.7. ff. depoſ. l.18. ff. de praeſcrip. verb. l.5. verſ. ſed ſi nec ipſi. ff. vt in poſſ. leg. l.21. in fin. ff. de appellationib. l.5. C. quor. appell. non recip.* Tertul. *in lib. de Reſurrectio. carn.* [Hic ſequeſter Dei atque hominum appellatus ex vtriuſque partis depoſito commiſſo ſibi.] Idem *in lib. de Patientia.* [Adeò ſatis idoneus patientiæ ſequeſter eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt.] Inuenitur & hoc verbum apud Plautum, *in Mercatore Act. 4. ſcen. 3.* & apud Quintil. *lib. 12. cap. 8.* Ab eo autem ſequeſter dictus, quòd occurrenti aut quaſi ſequenti eos qui contendunt committitur, aut quòd eius fidem qui deponunt ſequantur, *vt Gell. lib. 20. cap. 1. ſcribit.* Iſidor. *lib. 10. Etym.* Sequeſter, ait, eſt, qui certantibus medius interuenit, qui apud Græcos ὁ μέσος dicitur, apud quem pignora deponi ſolent, à ſequendo dictus, quòd eius fidem vtraque pars ſequatur. Briſſon. *Adde Connan. comment. de iur. ciuil. lib. 7. num. 6. cap. 4.*

Inde in Sequeſtre deponere, *l. pen. ff. depoſ.*

Et Sequeſtraria actio, quæ aduerſus ſequeſtrem datur, *l.12. §. cum ſequeſtre. ff. depoſ. l.9. §. Labeo. ff. de dolo.* Briſſ.

Et Sequeſtrare, *in l.22. §. ſi verò dotem. ff. ſolut. matrim.* Et Sequeſtratio, *rubr. de probib. ſequeſtr. pec.* Briſſ.

SEQVESTER à Græcis μεσέγγυος, hoc eſt, interuentor: & μεσεγγυῶμαι verbum, *vt annotauit Budæus in comment.* ſignificat apud ſequeſtrem pecuniam deponendam ſtipulor & contendo. Idipſum verò depoſitum, μεσεγγύημα: quod ſequeſtro poſitum, per aduerbium dicitur, *teſte Aul. Gellio lib. 20. Noct. Attic.* Sequeſtres verò ἐγγυοδόται, dicuntur ſycophantæ, qui ex alienis calamitatibus & diſpendijs ſua capiant commoda, &c. *Brech. in l. ſequeſter dicitur. ff. de verb. & rer. ſign. Adde Curt. lib. 1. εἰκαστῶν cap. 5. tom. 1.*

SEQVESTRARIA conuenire, *l. ſi quis. §. Labeo. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

SEQVESTER pacis. *Vide ſuprà, arbitratoris nomen.*

SEQVESTRATIO, eſt rei, de qua agitur, controuerſia, vel ſeparatio, vel compoſitio, vel poſſeſſionis interdictio. Eſt autem duplex. Quædam eſt voluntaria: quando partium conſenſu deponitur res litigioſa. & hæc ſemper poteſt fieri ante iudicium, vel pendente iudicio, *l.1. in princip. ff. depoſ. l. ſi ſoluturus. ff. de ſolut.* Quædam verò eſt contentioſa, ſeu, (vt nonnulli vocant) Neceſſaria ſequeſtratio, quæ per iudicem decernitur cauſa cognita, etiam inuitis vtriſque litigatoribus, vel altero eorum petente. Sequeſtratio autem regulariter prohibetur, *in tit. C. de prohibitu. ſequeſt.* Attamen in quibuſdam caſibus eſt optimum, & ferè vnicum remedium, quòd opponatur futuris litigantium rixis & armorum inſultibus, *iuxta l. æquiſſimum. in princ. ff. de vſufructu.* Spieg.

SEQVESTRATIO perſonæ quoque nonnunquã fieri poteſt, *de qua tractatur in l.3. §. ſi verò qui patrem. & §. in hoc interdictio. ff. de liber. exhib. l. pen. ff. vbi pup. educ. vel morar. deb.* Sp.

SEQVESTRATIONIS tutiſſimum & præſentiſſimum eſt remedium in re dubia, & ſpectante ad periculoſam diſcordiam: ſi iudex vtatur eo ſobriè. & cauſa cognita. Ex diuerſo, magnum grauamen eſt, ſi quis tali prætextu ſua poſſeſſione deſtituatur, vel vſu rei, eamque ob rem regulariter prohibetur, *in tit. C. de prohibit. ſequeſt.* Old.

SEQVESTROPOSITVM à depoſito hoc differt, quòd rei depoſitæ proprietas apud deponentem manet: ſed & poſſeſſio, at ſequeſtropoſitæ poſſeſſio ad ſequeſtrem tráſit. id enim agitur ea depoſitione, vt neutrius poſſeſſioni id tempus procedat, *l.17. §.1. ff. depoſ.* Hot.

SEQVESTRVM, Depoſiti ſpecies eſt. Nam Paul. *tit. depoſit.* Propriè, inquit, in Sequeſtro eſt depoſitum, quòd à pluribus in ſolidum certa conditione cuſtodiendum reddendumque traditur. Sumitur etiam vulgò pro ſcripto illo, quod de Sequeſtratione conficitur. Old.

SEQVI nomen alicuius, vel ſequi perſonam, eſt approbare, vel adgnoſcere & admittere, & fidem ſequi, *l.71. ff. de iur. dot. l.10. C. ad Velleian. l.4. C. ſi tutor vel curat. l.1. ff. nautæ, caupo. l.1. ff. de rebus cred. l.24. §. in bonis. ff. de rebus auct. iud. l.1. §. quæſitum eſt ſi ſ. rei. ff. de ſeparatio. l.10. §. ſi quid in fraudem. ff. quæ in fraud. cred.* Briſſ. Item

SEQVI patrem vel matrem, liberi etiam dicuntur *in l.24. ff. de ſtatu hom.* id eſt, conditionem patris vel matris.

SEQVI nuptias pro contrahere, *l.34. §. vlt. ff. de ritu nupt. l.15. C. ex quibus cauſ. infa. irrog.* Briſſ.

SEQVIOREM vitam, frugi. Vlp. eleganter oppoſuit, *in l. cum hi. de tranſaction. §.* Sed & perſonarum contemplatio habenda eſt, hoc eſt, cuius vitæ ſint hi, quibus alimenta relicta ſunt: vtrum frugi vitæ, & qui aliàs ſufficere ſibi poſſint: an ſequioris, qui de alimentis pendeant. Old.

Σὴρ apud Seres gentem Indicam, vermiculus quidam, quæ Sericum inde procreat. Subſericum verò eſt, cuius ſubſtamen ex ſerico eſt: cuiuſmodi fortaſſe videtur id quod ſuperior Germania Brugſchen Attlaß/vulgò dicit *Vide cap. 5. de re veſt. Bayf.* Sp.

SERA & clauis inter domus partes connumerantur, *l. quæſitum. & ibi Bart. de fund. inſtr.* Sp.

SERENISSIMO principi ſupplicare, *apud Iuſtin. in l. imperialis. C. de nupt.*

SERERE idem eſt quod ſpargere & fundere, *teſte Conn. in comm. iur. ciuil. lib. 4. cap. 1. num. 2.*

SERIA, vas fictile, vino, alijſve rebus adſeruandis aptum. Vlpian. *de verb. ſignif. l.* Vinaria dolia, inquit, & ſerias tam diu in ea cauſa eſſe, quàm diu vinum continerent. Nebriſſ.

SERIAE inquit Budæus, *lib. 5. de Aſſe.* erant grandia vaſa, vt dolia, vnde vinum ad vetuſtatem ſeruandũ, in vaſa minora diffundebatur. Vas etiã Seria erat variæ capacitatis, ad multos vſus accommodatum, *eodem Budæo teſte.* Columella *lib. 12. rei ruſticæ. cap. 18.* [Dolia quoque (ait) & ſeriæ cæteraque vaſa ante quadrageſimum vindemiæ diem picanda ſunt.] Sunt qui putẽt eſſe Seriam vas fictile, Perſius *Satyra 2. ad princ.*

— & ò ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro
Hercule, ...

Brechæus in l. vinaria vaſa. ff. de verb. & rer. ſign. Adde Forcat. in penu iur. ciuil. cap. 25.

SERICOBAPTAE, id eſt, ſerici tincti, βάπτω enim ſignificat tingo. Inde baptæ apud Iuuen. dicti, quòd faciem fuco illinerent, μέταξα Græcis, nobis ſericum dicitur: cuius tinctores baphij, παρὰ βάπτειν, quod eſt tingere. Hinc bapto ſericum pallium. *Vide Alciatum in l. baſſaca. C. de metall. lib. 11.* Spieg.

SERICVM, lanæ genus, quod apud Seras Indos ex arboribus depectitur, non illud quod vulgò creditur. Vlp. *de aur. & arg. leg. l. veſtis.* [Veſtimentorũ, inquit, ſunt omnia lanea, linea, vel ſerica, vel bombycina.] Nebr.

SERICA veteres dixêre βήρεα, & nunc Galli *velours. Cuiac. ad l. temperent vniuerſi, de veſtibus holoueris & auratis C. lib. 11.*

SERICVM nema, *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de public.* Serica veſtimenta, *in l.25. ff. de aur. arg.* vbi Serica à bombycinis ſeparantur, vt & apud Paul. *lib. 3. Sent. tit. 6.* quæ tamen imperitè confundit Iſidor. *lib. 19. cap. 27.* Ac bombycina quidem ex vermiculis fiebant, *vt ſuprà lib. 2. oſtendimus.* Serica verò ex genere quodam lanicij quod Indiæ populi Seres, ex arboribus depectebant: quemadmodum eruditè D. Andr. Tyraq. vir omni noſtra prædicatione ſuperior notauit, *in lib. de legibus connubialibus.* Id quod ſubiecti auctorum loci comprobant. *Virg. 2. Georg.*

Velleraque vt folijs depectant tenuia Seres.
Seneca *in Hippolyto,*
Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.
Et *in Hercule Oetæo:*
Quæ Phœbæis ſubditus Euris
Legit Eois hæc arboribus.

Plinius quoque, *lib. 6. cap. 17.* [Seres, inquit, lanicio ſiluarũ nobiles perfuſam aqua depectentes frondium caniciem.] Ammianus quoque Marcell. *lib. 23.* apud Seras ſiluas eſſe ſublucidas refert, à quibus arborũ fœtus aquarum aſperginibus crebris velut quædam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem tenerrimam pectũt, nenteſque ſubtemina conficiunt ſericum. Idem & Solin. *in Polyhiſtore cap. 51.* ſcribit. Porrò, vt quo tempore texendi ſerici artificium in Occidẽtis partes inuectum ſit, vnicuique liqueat, admonere operæprecium duxi, legiſſe me apud Othonem Phriſingenſem, *lib. 1. de geſtis Friderici. cap. 33.* Rogerium Siculũ Corintho, Thebis, Athenis expugnatis, opifices

opifices qui ſericos pannos texere ſolebant ob Imperatoris ignominiam captiuos deduxiſſe: quos in Palermo Siciliç metropoli collocans, artem illam texendi ſuos edocere præcepit. Exindeque ars illa prius à Græcis ſolis inter Chriſtianos habita, Romanis patere cœpit ingenijs. Briſſon. Adde & Brodæum, *libr. Miſcell. 2. cap. 22.* vbi ſimiliter Serica à bombycinis ſeparat. Quorum opinionẽ confirmat Arrianus, *in Periplo maris rubri.* Serum lanificium νῆμα σηρικὸν vocans. Dionyſ. *lib.* μγ. σηρῶν ῥαφάς τε χλιδῆς ποικίλον ἔργον. Strabo *libr.* ... καὶ τὰ σηρικὰ ἐκ τινῶν φλοιῶν (non è vermiculis) ξαινομένων. Pauſanias ab his recedẽs Seres populos à ſere vermiculo denominatos putat. Seruius, apud Seres vermiculos eſſe prodit, qui bombyces dicuntur, ſericum facientes. Idem perperam ſentiũt Suidas ac alij complures, quibus ſuffragatur Cardanus, quoniam ex indicis nauigationibus nullum præter hoc ſerici genus aliud eſſe patuerit. *Brodæus d. loco. Adde Forcat. in ſuo cupidine Iuriſperito. cap. 22. nu. 6.*

SERO. Huius vocis propria ſignificatio eſt, veſperè, quod eſt, poſt occaſum, vt ait Valla. Pro poſt tempus ponitur, *in l. 2. §. de hæred. vel act. vend.* Item pro tardè, *l. ciuitas Rhodiorum. C. de offic. præt. & l. ſi verò ſub fin. ff. de adul.* Alber.

SERILIA vetus poëta Pacuuius funes appellauit, Veriloquiũ & notationem verbi Græci ſecutus. Nam σειρὰ Græcè dicuntur à ſerendo: vnde & ſerilia, quòd cannabi linoque fierent: quamuis de ſparteis illud dixerit. Nec vlla ſubſcus cohibet compagẽ aluei, ſed ſuta lino & ſparteia ſerilibus. *Vt annot. Turneb. aduerſ. lib. 17. cap. 7.*

SERMONE pagere idem eſt quòd verbis paciſci. *Conn. in comment. iur. ciuil. lib. 5. cap. 1. nu. 8.*

SERPENS, generale nomen eſt, ad omnia quæ ſerpunt citra vſum pedum. Alb. *in Scholaſt. hiſtor.* proditum refert, ſerpentem timere ſibi, cum nudũ hominem viderit: contra verò, in veſtitum inſilire. Spieg.

SERPERASTRA Varro latina voce appellat ea inſtrumenta, quibus adhuc infantes anniculi ad greſſum ſubriguntur, & ambulando facilius pergunt, ne intorta crura ſint, vel inæquali gradu inambulent. *Crinitus lib. 17. cap. 5. de honeſta diſciplina.*

SERRACVLVM ducere. Qua forma Varro, vbi de pauonibus tractare incipit, Serram ducere, eadem Vlpianus noſter dixit Serraculum ducere, *in l. 29. ff. ad l. Aquil.* & Serraculum quidem Græci rectè 53. βασιλικῶν *tit. 2. comm.* interpretantur ijs verbis: ἄγκυρ' ὁ χερὶ ἢ κοντῷ ζημιώσῃ quo genere damnum ſcaphis inferri, & hic apud Suidam locus demonſtrat: οἱ δὲ ζημιῶσι κοντοῖς ... ὥστε τὰ σκάφη τῶν βαρβάρων ἰλδόντα περιστρέφεσθαι. Palemo alio ſenſu, clauſtrũ (inquit) ſerraculum oſtij. Locum autem Varronis videor debere proponere. Axius, de pauone (inquit) liberè licet dicas, quoniam diſceſſit Fircellius, qui ſecus ſi quid diceret de ijs, gentilitatis nomine fortaſſe ante eum duceret ſerram. Ante eum ſic reſtitui debet. An tecum. *Cuiac. obſeru. lib. 9. cap. 10.*

SERVACVLVM, ab Vlpiano dictum ſuſpicor prò anchora, quaſi σωτήριον. Vlp. *l. 29. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* [Parui refert, inquit, nauem immittẽdo, aut ſeruaculum ad nauem ducendo, an tua manu damnum dederis. nam anchora tollenda ſcaphæ proximæ noceri poterit.] Hot.

SERVARE, aliàs pro tueri, cuſtodire, accipitur: *vt in l. iurigentium. §. Prætor ait. ff. de pact.* Old.

SERVARE, aliàs ſignificat præſtare priuatim: vt ſeruare fidem.

SERVARE, aliàs denique accipitur pro recuperare, *vt eleganter in l. ſi mandatu meo. ff. de fideiuſſor. & mand.* Old.

SERVARI ab aliquo poſſe dicitur, quod ex eius bonis redigi poteſt, *l. vlt. ff. de admin. tut. l. vlt. ff. ſi vent. not.* Sic rem ſeruari dicũt: cuius locutionis exempla, *libro ſuperiore* protulimus. Et ſeruari indemnitatem, *l. 35. §. vlt. ff. de act. empt.* Seruari etiam per actionem dicunt iureconſulti, quod abeſt, vel quid damni datum eſt, *l. 17. in fin. ff. ſi ſeruit. vendic. & alijs ſatis multis locis.* Sic Seruare pœnam ab ſocio, *l. 6. in fin. ff. comm. diuid.* Quod mater filiæ ſuæ ſeruari teſtamento iuſſit, eo tempore præſtari voluiſſe intelligitur, quo ſui iuris ea ſit. *l. 26. ff. de auro arg.* Briſſ.

SERVIANA actio in rem Prætoria, quæ de rebus in prædium vrbanum inuectis illatis, quæ tacito pignoris iure locatori pro penſione obligantur, proponitur, *§. item Seruiana, Inſtit. de actionib. l. vlt. ff. de Saluia. interd.* Quæ verò eius exemplo de cæteris rebus pignori oppoſitis datur actio, ea quaſi Seruiana ſiue hypothecaria appellatur. *l. 13. §. 1. ff. ad Velleian.* vel vtilis Seruiana, *l. 1. §. cum prædium. ff. de pignorib. l. 3. C. comm. de legat.*

SERVIANA actio & Interdictum Saluianum inter ſe differre videntur. Eſt enim actio Seruiana à Seruio Sulpitio dicta, vt nomine ipſo apparet, quem veriſimile eſt formulam huius actionis primum cõſtituiſſe. Nam quamuis Seruius, non gẽtis aut familiæ appellationem habeat, ſed hominis tantum ſit nomen: quòd veteres prænomen vocant: tamen quia id peculiare fuit Sulpitiæ genti, vt Appius Claudiæ: vix vt gens alia eo vteretur: factum eſt, vt ſæpè id prænomen loco nominis vſurparetur. Interdictũ verò Saluianum, à Saluio quodam, ni fallor, prætore. Id enim magis crediderim quã à Iuliano, aut alio quouis Iuriſconſulto ex familia Saluia. Vt enim Iuriſconſultorum erat, formulas cautioneſque actionum, contractuumque componere. Ita, prætorum proponere interdicta. Cæterùm vt actiones ad ipſarum rerum perſecutionem, ita interdicta plerunq; ad poſſeſſionem pertinent: ea eſt igitur aut certè ſimilis inter hęc differentia. Interdictum itaque etiamſi in rem conceptum ſit, tamen in perſonam reddi videtur, eius nimirum appræhẽdendi gratia, quod pignoris cauſa iam ante inuectum aut illatum, ex cõducta domo aut fundo amotum & auectum eſt: directum quidem, in colonum inquilinumúe, qui amouit: vtile verò in extraneum, qui vel ipſe amouit, vel apud ſe habet rem amotam, *l. 1. ff. de inter. Sal.* Eſt autem veluti reſtitutorium: nec exigi in eo conſueuit, ex patrimonio inquilini res ea fuerit, necne, quæ pignori in conductam domum illata eſt, ſed hoc vnum, vt pignoris cauſa inducta ſit. Quippe nec niſi ad nudam temporis poſſeſſionem pertinet. Quare, & ſi in rei perſecutione verſetur, tamen propius eſt, vt aduerſus extraneum poſt annum non reddatur. Quo exacto ad Seruianum iudicium, quod quamuis & ipſum poſſeſſionem noceat, tamen & in rem datur, & quaſi proprietatis cauſam continet, locatori deſcendendum eſt, *l. 2. ff. eodem.* planum facturo in bonis inquilini rem eo tẽpore, quo pignus contrahebatur fuiſſe, *l. ſi cum venditor. ff. de pignorib.* aut ſi quid aliud tale. Cæterùm poſſeſſione locatori ex interdicto dimiſſa, ordinario iure petitionem ſuã inſtituere debebit, qui pignus vindicaturus aut aliter perſecuturus. Quæ proprietatis eius aut prioris obligationis integram eſſe & ſaluam diſceptationem opinor. Eo nimirũ qui poſſeſſioni incumbit ſuperaturo, ſi petitor intentionẽ ſuam probare non poſſit. *Curt. lib. 3.* εἰκαστῶν, *cap. 39. tom. 1.*

Inde Seruiana vel hypothecaria, *in l. 29. ff. familiæ herciſcundæ. l. 4. §. ſi quis autem. ff. de doli except.* Confunditur tamen plerunq; hæc differentia, & cuiuſlibet pignoris perſecutioni Seruianæ nomen adcommodatur, *l. 3. l. 10. l. 11. l. 21. ff. de pignorib. l. 42. §. ſed & dominum. ff. de procuratoribus. l. 28. ff. de pigneratitia actione. l. 4. ff. quibus modis pignus. l. 39. ff. de noxalibus actionibus. l. 34. & l. 35. & l. 66. ff. de euictionibus. l. 3. §. eſt autem. ff. de exhibend.* Briſſ.

SERVI dicuntur, quibus libertas arbitrio ſuo viuendi adepta eſt. itaque liberis opponuntur, & ex eo appellati ſunt, quòd Imperatores captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolent, *§. 1. de iur. perſon. l. 4. de ſtat. hom. l. 239. de verb. ſign.*

SERVI etiam Corpora à Græcis dicti, cuius rationem vide ſuprà. *In voce Corpora. & Maioreg. lib. 1. cap. 12.*

SERVORVM autem & addictorum differentia hoc loco notanda, quam Quintil. *lib. 7. cap. 3.* declarat: vt cum quæritur, an addictus quem lex ſeruire donec ſoluerit iubet, ſeruus ſit: altera pars finit ita: Seruus eſt qui eſt iure in ſeruitute: altera, qui in ſeruitute eſt eo iure, quo ſeruus, aut, vt antiqui dixerunt, qui ſeruitutem ſeruit, & poſtea, Seruus cũ manumittitur, fit libertinus: addictus recepta libertate eſt ingenuus: ſeruus inuito domino libertatem non conſequetur: addictus ſoluendo, citra voluntatem domini conſequetur. Ad ſeruum nulla lex pertinet: addictus legem habet. *Connan. in ſuis commentarijs ſuper iuris ciuilis. lib. 4. cap. 14. num. 9.*

SERVI

Servi adſcriptitij, coloni ſunt, qui glebæ vel terræ alicui perpetuò colendæ, in libr. cenſuali, vel publico iudicio ſunt adſcripti & addicti dominis ſuis. *Ferr. Inſtit. de iur. perſon. §. ſeruitus autem.* Spieg. Connan. *in ſuis comment. ſuper iur. ciuil. lib. 2. cap. 30. num. 2.* Seruos adſcriptitios multis in rebus à reliquo ſeruorum genere diſtingui, dicit, imò reuera liberos fuiſſe, ſed certis conditionibus multa ſeruitutis ſimulachra libertinorum inſtar retinuiſſe affirmat, ea tamen longè maiora & expreſſiora. Atque inde eos ſeruos conditionales appellatos fuiſſe à Iuſtiniano, *l. defenſionis, de iure fiſc.*

Servi apud Romanos erant, in quos ius belli exercere victores noluerunt: ſic dicti, quòd ſeruarentur, nec occiderentur. Hic mos à Lacedæmonijs manauit, Plinio teſte. Solebant autẽ hos, capta ciuitate, ſub haſta vendere: quòd ius in Aueniticis exercuit in Gallia Iulius Cæſar. in Selaſſis Alpinis populis (qui hodie Augſtaler/ appellantur) Auguſtus. Vnde definitur ſeruus, qui dominio alieno contra naturam, iuris conſtitutione ſubijcitur. Spieg. *Adde Connani comment. iuris ciuil. lib. 2. cap. 1. nu. 4.*

Servi atrienſes dicuntur, qui ſuppellectilem emundant ædiũ aut villæ, & diſponunt in atrio, ſimulq; atrium omni ex parte mundum & nitidum vt ſit, accurant. In atrio enim patresfamiliàs ſuppellectilem ſuam expoſitam habebant, veluti eſcaria & potoria vaſa. Columella 12. [Tum inſiſtere atrienſibus, vt ſuppellectilem exponãt, & ferramenta deterſa nitidentur atq; rubigine liberentur.] Atrienſes igitur ſunt non in vrbe tantùm, ſed etiam in villis: & rectè *in l. 8. ff. de inſtrum. leg.* quum de cultiore villa agitur, atrienſibus iunguntur ſcoparij: atque Plauti Aſinaria atrienſis ſcoparium, in quem atrienſi erat imperium, ſic alloquitur rectè:

Iuſſin' ſceleſte, ab ianua hoc ſtercus hinc auferri?
Iuſſin' columnis deijcier operas araneorum?
Iuſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Dormitis intrea domi, atq; herus in hara, haud ædib. habitat.

Ijdem verò videntur eſſe atrienſes & dietarij. *Cuiac. obſeru. lib. 11. cap. 34.*

Servi pœnæ dicebantur, qui ſummo ſupplicio ſic addicebantur, vt ſi liberi eſſent, libertatem: ſin ſerui, domini familiam quaſi abalienati amitterent: adeò vt ne à pœna quidem liberati, in illius domini poteſtatem redirent: *vt conſtat ex l. 8. §. 3. & §. 10. & l. 29. ff. de pœn. l. 8. C. de ſent. paſſ. l. 24. §. 5. ff. de fid. libert.* quòd enim nullius niſi pœnæ ſerui eſſent, ita diceban. *Marcian. l. 17. ff. de pœn.* Briſſ. Serui aũt pœnæ in omni iure verè ac ſemper ſimiles ſunt mortuis. *Cuiac. obſeru. lib. 3. cap. 10. circa finem.*

Servi pœnę fiũt, qui metallo vel operi addicũtur, vel qua alia pœna damnantur, quæ miniſterium, corporiſque laborem & ſeruitutem irrogat: veluti qui in metallicorũ miniſteriũ, ad ludum, ad beſtias, in opus publicũ damnantur. *l. 6. §. irritũ. ff. de iniuſto rup. l. 6. ff. de ſtatulib. l. 25. §. ſi quis planè ff. ad quir. hered. l. 8. §. in miniſterium. & §. quicunque. & §. vlt. l. 12. l. 17. l. 36. ff. de pœn. l. 7. ff. de his qui ſiunt ſui vel alien. §. pœna. Inſtit. quibus mod. ius patriæ pot. l. 1. in fin. & l. 2. ff. de contra tab.* Hi enim omnes pœnæ magis quàm Cæſaris & fiſci ſerui ſunt, *l. 3. ff. de his quæ pro non ſcript. haben.* Briſſ. *Adde Connan. comment. ſuper Ius ciuil. lib. 2. cap. 3. num. 6.*

Servam etiam pœnæ mulierem factam legimus, *l. 6. ff. de ſtatulib. l. 2. §. 1. ff. ad Tertyllian.* quod accidebat, cùm vel in opus ſalinarum, vel in miniſterium metallicorum damnabantur, *l. 8. §. in miniſterium. ff. de pœn. l. 6. ff de c. & poſtli.* Nam huiuſmodi pœnis ſeruitutem irrogantibus adfici mulieres conſueuerant Iuſtin. *Nou. 22.* εἰ γάρ τινι ἀνὴρ ἢ γυνὴ εἰς μέταλλον δικάζοιτο προστάχθη, δουλείαν μὲν ἐκ τῆς παρὰ τῶν πολεμίων ... ἐκ τῆς δουλείας ἐπιφερομένη. Quam ille ſeruitutis pœnam (ſic enim appellatur, *in l. 1. ff. de ſent. paſſ.*) abrogans, eadem conſtitutione, ἡμεῖς δὲ, ait. τοῦτο ἀνῄρηται, ... γινόμενον ἐν τιμωρίας γίνεσθαι συγχωροῦμεν. Briſſ.

Servi porrò appellatio etiam ad ancillam refertur, *l. 40. §. 1. ff. de verb. ſign.* Proinde ſeruis legatis etiam ancillę debentur, *l. 101. in fin. ff. de verb. ſign. quæ ex Modeſtin. lib. 8. Differentiarum ſumpta & excerpta ex l. 81. ff. de legat. 3. vt inſcriptio planum facit.* Briſſ.

Servi publici tabulariam olim adminiſtrabant, vt ex *l. 18. ff. de adopt. l. 2. C. eodem tit. ff. rem pupill. ſal. fo. l. 1. §. exigere. ff. de magiſtr. conuenl. l. 3. C. de poſtlim. reuerſ. l. 4. C. de arbitr. l. vlt. C. de ſeruis. Reipubl. manu.* Quod poſtea ab Arcadio, Honorio, Theodoſio, prohibitum fuit *in l. 3. de tabularijs. lib. 10. C.* Briſſ. *Vide etiam Ferret. comment. inſtit. Iuſtin. lib. 1. tit. 11.*

Servi publici etiam obligationes rebus publicis adquirebant, *l. 11. ff. de vſur.* Fit & ſerui cuiuſdam publici & curatoris ciuitatis mentio in epiſt. Conſtantini, *quæ refertur ab Auguſt. epiſt. 68.* Briſſ.

Servilia nomina hæc in libris noſtris referuntur, Pamphilus, Stichus, quæ vulgatiſſima ſunt. Item Damas, Eros, *l. 105. ff. de verb. oblig. l. 162. §. vlt. ff. de verb. ſignif.* Lucrio. *l. 37. §. pater, de lega. 3.* Feliciſſimus, *l. 41. §. feliciſſimo, de legat. 3.* Philargyrus, *l. 28. §. vlt. de condit. & demonſtr.* Diphilus, *l. vlt. ff. de fideicom.* Parthenius, *l. 41. ff. de hæred. inſtit.* Trophimus, Cupitus, Spendoforus, December, Seuerus, *l. 37. l. 40. §. libertatem. l. 41. §. pen. de fideicom. libert.* Antiochus, *l. 97. de leg. 3.* Andronicus & Calenus, *l. 21. l. 29. §. 1. ff. de ſtatulib.* Aithales, *l. 24. ff. ad l. Cornel. de falſ.* Philonicus, *in l. vlt. ff. de rebus dubijs.* Stephanus, *in l. 52. ff. eodem tit.* Philocrates, *apud Valer. lib. 6. cap. 8.* Philippus, *in l. 2. ff. de offic. prætor. & apud Cicero. in oratio. pro Rege Deiota.* Clemens, *apud Suetonium in Tiber. cap. 25.* Briſſon.

Ancillarum verò hæc nomina notaui, Areſcuſa, *vt lib. 2. probaui.* Thetis, *in l. vlt. ff. pro derelicto.* Agathea, *l. 28. in fin. ff. de condit. & demonſt.* Glauce, Tyche, Elpis. *l. 37. §. 1. de legat. 3.* Feliciſſima, *l. 41. §. feliciſſimo. eod. tit.* Concordia, *l. 40. ff. de fideicom. libert.* Victorina, *in l. 41. §. hæred. ff. eod. tit.* Eutychia, *in l. 59. ff. de manum. teſt.* Briſſ.

Servilis neceſſitas opponitur liberæ voluntati, *l. & qui natura. §. ſi libero homini. ff. de neg. geſt.* Sp.

Servire nobis intelliguntur & hi, quos curamus ægros, qui cupiẽtes nobis ſeruire, propter aduerſam valetudinem impediuntur, *l. 4. §. Stichus. ff. de ſtatulib.* Briſſ.

Servitvs. Seruitutis nomen in iure varium, multiplex, atque æquiuocum eſt. Seruitutum enim alia à ſeruando, alia à ſeruiendo denominationem accipit. Seruitus, prout à ſeruando dicitur, eſt conſtitutio iuriſgẽtium, qua quis dominio alieno contra naturã ſubijcitur, (leibeigenſchafft) *§. 1. de iure perſona. Inſtit. l. libertas. §. ſeruitus. de ſtat. hom. ff.* Seruitutem hanc iuriſgentium conſtitutionem eſſe diximus, atque etiam contra naturam: quia ex hoc iure bella orta ſunt, & captiuitates ſequutæ, & ſeruitutes, quæ ſunt naturali iuri contrariæ. Iure enim naturali omnes homines liberi ab initio naſcebantur. *§. ius autem gentium. de iur. natur. gent. & ci. Inſtit.* Hæc ſeruitus non à ſeruiẽdo, ſed à ſeruando denominatur. ſerui enim non ex eo quòd ſeruiant, licèt id reuera faciãt, ſed ex eo appellati ſunt, quòd Impp. captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolẽt. *§. ſerui autem. de iur. perſon. Inſt. 1. l. libertas. §. ſerui. de ſtat. hom. ff. l. pupillus. §. 1. de verbor. ſignif. ff.* Itaque ſerui erant, in quos ius belli exercere victores voluerunt: ſic dicti, quòd ſeruarentur, nec occiderentur. Solebant autem hos, capta ciuitate, ſub haſta vendere, quòd ius in Aueniticis exercuit in Gallia I. Cæſar: in Salaſſis Alpinis populis Auguſtus. Hinc mancipia dicta, quòd in manu, id eſt, poteſtate, victoria eſſent: ſicuti mangones, qui huiuſmodi venalibus negotiarentur, quòd eos in manum, id eſt, poteſtatem, emptoris agerent. Non ſolebat autem id in ciuitatem captam obſeruari, niſi ex magna & grauiſſima iniuria. Hæc quidem ſeruitus vniuſmodi eſt: cum enim ſeruorum vna ſit conditio, *l. & ſeruorum, de ſtat. hom. ff.* in eorum conditione nulla eſt differentia, *ff. de iur. perſo. Inſtit.* Illud ſciendũ ſeruos aut fieri, aut naſci: naſcuntur ex ancillis noſtris, fiunt aut in iure gentium. id eſt, ex captiuitate, aut iure ciuili, cum liber homo maior viginti annis ad preciũ participandum ſeſe venundari paſſus eſt, *d. §. fin. & d. l. & ſeruorum.* Iſque ſeruus quadrupedi æquiparatur, *in princip. l. 2. ff. ad l. Aquil.* adeò quòd olim dominis in ſeruos vitæ, neciſque poteſtas erat, nunc verò prædura illa ſeruitus vitæ, & necis, quæ à brutorũ conditione nihil diſtabat, abolita eſt optima ratione. Sunt aũt exempla paſſim in libris Pandectarum, de inhumaniſſima ſeruitutis forma. Sed hoc tempore nullis hominibus licet, ſine cauſa legibus cognita, in ſeruos ſupra modum ſæuire. nam ex conſtitutione Imperatoris Antonini nimia dominorum aſperitas in ſeruos coërcetur. Etiam certè ratio naturalis & ius diuinum

præci-

præcipiunt relinquere ſeruis victum, ſicut ait Eccleſiaſt. *cap.32.* [Aſino onus, pabulum, & virgam: ita ſeruo laborẽ, victum, & diſciplinã] expedit enim reipublicæ, ne quis ſua re malè vtatur. *§. in poteſtate. de ijs, qui ſunt ſui vel alien. iur. Inſtit. l.1. §. igitur. & l. ſeq. de ijs, qui ſunt ſui vel alien. iur. ff.* Sed & illud non omittendum, quodcunque per ſeruum acquiritur, id domino acquiri, *d. §. in poteſtate. & d. §. igitur.* ita, vt ne momento quidem penes ſeruum ſubſiſtat, *l. placet. de acq. hæred. ff.* ſeruus enim cum in poteſtate alterius ſit, nihil ſuum habere poteſt. *§. item nobis. per quas perſon. cuique acquirit. Inſtit.* quòd adeò verum eſt, vt, dominis nolentibus, vel etiam inuitis, per ſeruos acquiratur. *d. §. item nobis.* Et hæc quidem de ſeruitute, quæ à ſeruando denominatur. Eſt & alia ſeruitutis ſpecies, quæ non à ſeruando, vt ſuperior, ſed à ſeruiendo dicitur. (ein dienſtbarkeit/ ſo ein hauß oder acker dem andern ſchuldig iſt.) Quòd cùm ex varijs alijs locis, tum maximè ex ijs Pauli verbis *in l. via. §. ſi fundus. de ſeruitut. præd. ruſtic. ff.* comprobari poteſt, [Si fundus ſeruiens, inquit, vel is, cui ſeruitus debetur, publicetur, vtroque caſu durant ſeruitutes, quia cum ſua quiſque conditione fundus publicatur.] Seruitutis ergò, quæ à ſeruiendo dicitur, duo ſunt genera: aut enim perſonarum ſunt aut rerum, *l.1. de ſeruit. ff.* Perſonales ſeruitutes ſunt, vt vſus, vſusfructus, & habitatio. addunt poſt gloſſ. *in d. l.1.* Doctores, ſeruorum operas. De ijs ſingulis, ſuis locis diximus. Realis ſeruitus, quæ & prædiorum appellatur, nihil aliud eſt, quàm ius prædijs inhærens, vnius vtilitatem adaugens, alterius verò diminuens. Realem ſeruitutem non qualitatem, vt Bartolus, licèt id non malè, ſed ius eſſe ex Iuſtiniano diximus, *in §. vnico. ſub fin. de reb. corp. & incorpo. Inſtit. 2.* Seruitutes enim prædiorum, etſi corporibus accedunt, incorporales tamen ſunt, *l. ſeruitutes, la quarta ſunt. de ſeruitute. ff.* Addidimus [prædijs inhærens,] quoniam ſine prædijs conſtitui ſeruitus realis non poteſt. nemo enim poteſt ſeruitutem acquirere vrbani vel ruſtici prædij, niſi qui habet prædium: nec quiſquam debere, niſi qui prædium habet, *§. ideo. de ſeruit. Inſtit. 2.* Adiunximus, [vnius vtilitatem adaugens,] eius ſcilicet, cui ſeruitus debetur; alterius verò, eius ſcilicet, qui ſeruit, diminuens. Hæc rerum ſeruitus rurſus duplex eſt: alia enim prædiorum, alia ruſticorum prædiorum eſt. Prædiorum vrbanorum ſeruitutes ſunt hæ, quæ ædificijs inhærent: ideò prædiorum vrbanorum dictæ, quoniam ædificia omnia, vrbana prædia appellamus, & ſi in villa ædificata ſunt. Ruſticorum ergo prædiorum ſeruitutes ſunt, quæ ædificijs non inhærent, quæque ſine ædificijs ſunt. Earum ſeruitutum quæ ſint iura, abunde docet Imperator, *d. tit. de ſeruit. Inſtit.* Ex ijs apparet, quàm temerè, atque etiam quàm prauo exemplo ſit ab interpretibus noſtris repræhenſus, & cùm impropriètatis, tum inſufficientiæ damnatus Martian. *in d. l.1. de ſeruit. ff.* Inſufficientiæ quidem, quòd ſeruitutis generale & genericum nomen in omnes ſuas ſpecies non diſtribuerit ac diuiſerit. Improprietatis verò accuſatur, quòd eas ſeruitutes perſonales vocet, quas ipſi mixtas rectiùs & propriùs dici aſſerunt & contendunt. Volunt ergò interpretes noſtri ſeruitutis in genere tres eſſe ſpecies vt alia ſcilicet ſit perſonalis, alia mixta, alia realis. Et perſonalis quidem ſeruitus (ſi ipſis credere dignum eſt) ea eſt, in qua perſona ſeruit perſonæ, putà ſeruus domino. Quanquam enim prædura illa & toleratu nimis difficilis vitæ ſeruitus, & necis, abolita eſt, quemadmodum diximus antè, ipſa tamen ſeruitus perſonalis moderato non diſceſſit ab vſu, & ne poteſt quidem iudicio oppido ſano. Mixta, in qua res ſeruit perſonæ: vt in vſu, vſufructu, & habitatione. Realis verò ſeruitus dicitur, in qua res ſeruit rei, vt in ſeruitutibus ruſticorum & etiam vrbanorum prædiorum. Cæterùm, cùm, vt latè ſatis iam diximus, ſeruitus alia à ſeruando, alia à ſeruiendo ſuam denominationem accipiat, ſitq; abundè & diffusè ſatis in prima Pandectarum parte tractatum de ſeruitute, prout à ſeruando dicitur, dictumque ſit eam vniuſmodi eſſe, vtpotè cum in ſeruorum cõditione nulla ſit differentia, *d. l. & ſeruorum de ſtatu homin. ff. §. fin. de iur. perſon. Inſtit.* Marcianus *in d. l.1.* de ea duntaxat ſeruitute differit, non quæ iam à ſeruando, ſed quæ à ſeruiendo denominationem accipit, cuius hæc eſt abſolutiſſima perfectiſſimaque diuiſio, vt ſeruitutis, quæ à ſeruiendo dicitur, alia ſit perſonalis, alia realis. Ex quibus liquidò conſtat, cùm temerè, tum prauè ab interpretibus noſtris reprehẽſum Marcianum, inſufficientiæque damnatum. Sed & nihilo rectiùs ab ijſdem improprietatis inſimulatus eſt Marcianus: cùm enim id paſſim obtinuerit, vt denominatio à digniorib. fiat, meritò ea ſeruitus, in qua res ſeruit perſonæ, perſonalis vocatur, nec eſt, cur mixta appelletur. Hæc aduerſus omnium, qui hactenus ſcripſerint, doctorum opinionem. Anch.

SERVITVS eſt ius, quo adimitur aliquid libertati, quam dominus in re ſua habet: ac conceditur perſonæ, vel rei alienæ. Duplici autem modo colligi poteſt. Altero, cum perſona ſeruit perſonæ, quàm ideo perſonalem vocant. Altero, cum ad imitationem perſonarum in rebus conſtituitur ſeruitus: idque dupliciter. Nam aut res immediatè ſeruit perſonæ, vnde etiam perſonalis appellatur, vt vſus & vſusfructus: aut rebus directò commodum adfert, & dicitur realis. Doctores recedentes (vt ſolent) à phraſi Romanorum, aiunt, ſeruitutes alias eſſe perſonales, alias reales, alias mixtas. Tu tamen ſequere ordinem ciuilis diſciplinæ, quem D. Oldend. vbique adſerit. Spieg.

SERVITVS eſt conſtitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubijcitur, *l. libertas. ff. de ſtat. homin.* A cauſa efficiente. Et profectò forma illa ſeruitutis prædura, vt homo & imago Dei, brutis animalibus adnumeraretur, contra naturam erat. Cæterùm moderata ſeruitus, qua alter alterius ſubijcitur poteſtati, vt regatur & obſequia præſtet, non repugnat naturæ, *ſicut Ariſtoteles in Politicis probat.* Old.

SERVITVS tum de hominibus dicitur, tum de rebus. Quæ de hominibus dicitur, eſt conditio eorum qui in ſeruitute ſunt: ſiue conſtitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubijcitur, *l.4. ff. de ſtatu homin.* Quæ de rebus dicitur, eſt ius quod quis vel in re, vel ex re ſua alteri conſtituit, eaque eſt duplex; vna perſonalis, veluti vſusfructus, vſus, habitatio: altera realis, vt ſeruitutes prædiorum vrbanorum & ruſticorum, *l.1. ff. de ſeruitut.* hoc eſt, ius in alieno prædio aliquid agendi, quòd alteri agere non licet, ab ipſius domino permiſſum, *l.1.* Hot.

SERVITVS ædificij non deprimendi, vel ædificij non deſtruendi. Eam vicinus vicino dare poteſt, ne ſol in ædes ſuas depreſſius voluatur. *Zaſ. §. æquè. Inſtit. de action.*

SERVITVS confunditur. Iabolenus *in l. ſi cum ſeruitus. ff. quemadm. ſeru. amit.* [Quia, inquit, toties confunditur ſeruitus, quoties vti ea is, ad quem pertinet, non poteſt.] Spieg.

SERVITVS continua dicitur, quæ cauſam habet continuam, vt aquæductus. Contrà, quæ cauſam per interualla habet, non continua dicitur. qualis via, actus, iter, quæ non niſi poſt hominum memoriam vſucapitur, cùm continua decem annis acquiri poſſit, *l. ſeruitutes. de ſeruit.* Sp.

SERVITVS in quarto præcepto diuinarũ Tabularum probatur, quàm Ariſtoteles *in Politicis* grauiſſimis rationibus defendit ex natura cauſam trahere, reprehẽdens eos, qui contrarium adfirmarunt. Quanquam, ait Philippus, quorſum opus eſt tam ſubtili diſputatione? Illa vox [Honora patrem & matrem,] ſubijcit omnes homines ſeruituti. Non loquor de effectibus illis, contrà omnem humanitatis rationem corrupta natura introductis: Vt ſic facilè conciliare poſſit Vlpiani ſententia, *in l. manumiſſiones. ff. de iuſtit. & iur.* cum tabulis diuinis. Intelligendum enim eſt Ius gentium pro iure humano, vt Liuius appellare ſolet: & ſeruitus, pro dura forma, & effectu intolerabili. Oldendorp.

SERVITVS inuaſit, pro incœpit, vt apud Virg.

Aut aliquid iamdudum inuadere magnum.

Vlpian. *in vulgata l.* [Sed poſteaquam, inquit, Iure gentium ſeruitus inuaſit, ſecutum eſt beneficium manumiſſionis.] Noſtris dicitur ſeruitus, eigenſchafft / *Quære, Genitus in ſeruitio.* Spieg.

SERVITVS luminis. *Vide ſuprà, Luminis autem habere.*

SERVITVS perpetua reſpicit finalem cauſam, Naturalis materialem, Continua & diſcontinua formalem.

A domi-

A dominis verò prædiorum, quo ſcilicet animo conſtituatur ſeruitus, efficiens cauſa, atque etiam finalis conſideratur. Spieg.

SERVITVS perſonalis. Quanquam prædura illa ſeruitus vitæ & necis, quæ à brutorum conditione nihil diſtabat, abolita ſit optima ratione: ipſa tamen ſeruitus perſonalis moderata non diſceſſit ab vſu, & ne poteſt quidem iudicio oppido ſano D. Olden. ſaluo ſtatu Reip. aboleri: habetq́ue magnas illo ipſo rectè aſſerēte cum vetuſtate ſimilitudines. *vt eſt tit. C. de agricol. & cenſit. lib. 11.* Sp.

SERVITVS proijciendi protegendiuè vrbana eſt, videlicet cum ex ædificio vel mœnium, vel tectum extenditur, cùm quòd proſpectui, & interdum luminibus officitur. *l. 2. ff. de ſeru. vrb. præd.* tum quòd cœlum, quòd ſupra cuiuſque ſolum intercedit, liberum eſſe debet, *teſte Paulo in l. vlt. de ſeru.* Rectiſsimè autem erroris arguit eos Oldend. inter quos eſt & Zaſius noſter, & ego hactenus eum ſecutus, qui putârunt Imperatorem & Iureconſultos loqui de ſeruitute proijciendi aquam vel ſtercora: quod neque verba patiuntur, neque ſubiectæ conuenit materiæ, quoniam de ædificijs loquuntur. Spieg.

SERVITVS proſpiciēdi ius vrbanum, id eſt, habere proſpectum aliquanto latius, non ſolùm vt cœlum videatur, ſed vt procul ſpectemus etiam alia ædificia. Eſt autem plus in proſpectu, quàm in luminibus. *l. 3. l. lumen. l. ſi arborem. ff. de ſeru. vrb. præd.* Spieg.

SERVITVS ruſtica dicitur ius eundi per fundum nudum vicini, vel aquam per fundum ducendi, in quo non eſt ædificium. Cæterùm ſi in fundo dominanti, id eſt, in prædio, cui debetur ſeruitus, ſit ædificium, tunc iſta dicetur ſeruitus vrbana. *Zaſ. §. ſup. citato.*

SERVITVTEM Doctores diuidunt in perſonalem, realem, & mixtam. Accurſius adijcit quartum genus, vt quod teſtator in vltima voluntate conſtituat, *allegans l. Titium. §. Titio centum. ff. de conditio. & demonſtra. & l. Mæuia decedens. ff. de manumiſſ. teſtament.* Veritas ſic habet, Seruitus duplici modo conſideratur: Altero, vt pertineat ad iuſtitiam diſtributiuam: quæ ſtatus & conditionem perſonarum conſtituit, diſtribuens vnicuique ſuum officium, quo alius præſit, alius ſubſit. Iſta conſideratione ſeruitus eſt ius, quo iuri alieno quis moderatè ſubijcitur, *ſicut in prima parte. ff. & Inſtit. de iure perſon.* Altero autem modo ſeruitus refertur ad iuſtitiam commutatiuam: quæ vitæ huius gratia, inter perſonas, communicat omnes æqualitate quadam. Hac ratione procedit diuiſio Marciani, *in l. 1. ff. de ſeruit.* Nam aut res immediatè deſeruit perſonæ, vnde etiam perſonalis appellatur: vt vſus & vſuſfructus, Aut ſeruit rebus, quibus adfert directò commodū, & dicitur realis. Old.

SERVITVTEM conſtituere. Vlp. [Quia per ſententiam non debet ſeruitus conſtitui, ſed quæ eſt, declarari.] Sp.

SERVITVTES prædiorum aliæ in ſolo, aliæ in ſuperficie conſiſtunt. P*aul. in l. ſeruitutes. eod. tit.* Old.

SERVITVTES etiam appellantur prædiorum iura *l. 1. in fin. ff. de rer. diuiſ. l. 50. §. 1. in fin. ff. de alien. iud. mut.* quib. fundi perſonis vel perſonæ fundis ſubijciuntur. A quibus & ſeruum prædium, & ſeruum fundum, quod ſeruit dicimus, liberoq́ue opponimus, *l. 8. ff. de act. empti. l. 20. §. 1. ff. de aq. rer. dom.* Cic. *de leg. Agr.* [Optimo enim iure ea ſunt profecto prædia, quæ optima cōditione ſūt: libera meliore iure ſunt, quàm ſerua. Capite hoc omnia quæ ſeruiebant, non ſeruient.] Quarum aliæ perſonarum eſſe dicuntur, vt vſusfructus & vſus: aliæ rerum: eæq́ue rurſus vel vrbanorum, vel ruſticorum prędiorum. *l. 1. ff. de ſeruitutib. cum proximis & continuatis titulis. l. 39. ff. de vſufruct.* in rem vel in perſonam ſeruitutes dixit Paul. *in l. 12. ff. de ann. leg.* Has etiam ſeruitutes perſonales vocant. *l. 8. §. tide legatum. ff. de liber. lega. l. 37. ff. de ſeru. ruſt.* Et hominum ſeruitutes *in l. 15. ff. de ſeruituti. l. 20. in fin. ff. de ſeruit. ruſt.* Quoniam hominibus debentur & cum his pereunt. Briſſ.

Rerum verò ſeruitutes prædiorum iccirco dicuntur, quòd prædijs debeantur non perſonis, & ſine prædijs conſtitui nō poſſunt. Nemo enim eas ſeruitutes adquirere vel debere pōteſt, niſi qui prædium habet. *l. 1. ff. comm. præd. l. 34. ff. de ſerui. ruſt.* Ideoq́ue in cauſa aquæ ductus ſententia prędio dari dicitur, *l. 33. §. vlt. ff. de neg. geſt.*

SERVITVTES autem hæ vel vrbanorum vel ruſticorum prædiorum appellantur, prout ſunt prædia quibus debentur. Vrbanis enim ædificijs quocunque ea loco poſita ſint, conſtituta, vrbanorum prædiorum dicuntur: quales ſunt altius tollendi, vel non tollendi, ſtillicidium auertendi in tectum vel aream vicini, immittendi, proijciendi, protegendi, proſpectus, luminum, oneris ferendi, cloacæ immittendæ ſeruitutes. *l. 1. 2. & 3. ff. de ſeru. vrb. l. 1. ff. comm. præd. §. aquæ. Inſtit. de act.* Ruſticorum verò prædiorum ſunt hæ, iter, actus, via, aquæductus, hauſtus aquæ, pecoris ad aquam appulſus, pecoris paſcendi, cretæ eximendæ, calcis coquendæ iura. *l. 1. l. 2. cum ſeq. ff. de ſeruitut. ruſtic. Inſtit. de ſeruitutib.* Briſſon. *Adde Connanum commentar. de iur. ciuil. libr. 4. capit. 12. numer. 8. 7. & 9.*

SERVITVTES, quæ cauſam diſcontinuam habent, dicuntur incertæ: & ideo non admittunt vſucapionem.

SERVITVTES regulariter habere cauſam perpetuam, hoc eſt, ad eum finem conſtitui, vt ſibi & hæredibus ſuis perpetuò competant. Sp.

SERVITVTIS ſpecies eſt, non poſſe de loco diſcedere. *l. 2. ff. de lib. hom. exhib.*

SERVITVTVM naturā ex regulis ſubiectis diſces, quas iura ciuilia priuatim repetens apud Auguſtobuconiates collegi, anno 1548.

I. Perſonalis ſeruitus eſt, quando perſonæ conceditur, habita ſolius perſonæ ratione. *l. Mela. §. quidam. ff. de alim. & cib. lega. l. pecoris. ff. de ſeruit. ruſtic. prædio. Vtilitatem ex illis legibus cognoſces.*

II. Realis eſt, quando habetur reſpectus prædij dominantis, & prædio imponitur. *l. 1. ff. de ſeru. tit. gener.*

III. Ea eſt ſeruitutum prædiorum ruſticorum & vrbanorum natura, vt non poſſint cedi, niſi quādo ſeruiunt prædio dominanti. *l. ergo. ff. de ſeru. ruſt.* ideoq́ue prædijs, non perſonæ debentur *l. vnum ex ſocijs. ff. eodem.*

IIII. Omnia iura, ex quibus quid capimus, non poſſunt eſſe prædialia. *l. Lucius. ff. eod.* ideoq́ue perſonales ſunt, ſeu quaſi.

V. SERVITVS perſonalis morte eius, cui debetur, finitur, realis eſt continua, & perpetua. *l. foramen. ff. de ſeruit. vrba.* Prat.

SERVORVM frequenter ſit mentio in toto Iure, vt quorum vſus eſſet apud Romanos frequentiſſimus. Inde mirum dictu eſt, quantam obſcuritatem in hanc diſciplinā tractatio de ſeruis ingerat: quoniam multa de illis erant ſingularia, quæ non reſpondebant regulis Iuris aliarum perſonarum. Interim tamen non ſine fructu legemus (modò ſobriè fiat) quæ de ſeruis introducta erant, vtut hodie non vtamur tali ſeruitute. Nam habent pulchras rationes, quibus vti poſſumus in alijs negotiorum ſpeciebus. Porrò quidquid in toto iure de ſeruis eſt ſancitum, id referendum eſt ad ruſticos noſtri ſeculi: quatenus fert æquitas ſimilitudinem colligi. Nam nullum hominum genus accedit propius ad ſeruorum conditionem, quàm ruſtici his temporibus. *Quòd apparet ex l. ne diutius. C. de agric. & cenſit. Accedit hic Zaſius in l. 1. in prin. ff. de eden.* Old.

SERVORVM nomina, quibus conſueuerūt vti Iuriſcoſſ. cum aliquem caſum effingunt, Græca ferè eſſe adnotauit Alciat. qui & aliquot interpretatur *c. 26. lib. 1. Parerg.* vt Stichum & Damam, Erotem & Pamphilum nemo non intelligit. *vide ſupra Seruilia nomina.* Liberorum verò hominum nomina videntur eſſe Romana, Meuius, Titius, Seius, Sempronius, Augerius, Numerius, & ſimilia. Sp.

SERVORVM ſpecies à Iuriſcoſſ. ab opera & miniſterio nominatur: vt atriarij, qui & atrienſes, ab atrio, quòd (vt diligenter ſua manu annotauit Volzius) eſt propriè locus ante vel circa domum, remotius tamen, & ad domum pertinens: ab atro colore dictus fortè, quòd is locus ex fumo nigreſceret, quando culinam veteres in atrio haberent. Es heyſſet ein hoff mit garten vnd bäwmen vmb / oder am hauß. vnd das heyſſet man noch ein Aetter / dauon dann kumbt der kleyn Zehend / den man nennet Aetterzehend / das iſt obß / kälblin / färlin / vnd deßgleichen / was auß dem hoff wachßt vnd wurt) focarij, mediaſtini, artarij, hertice, qui verſantur in agris. capſarij vel potius carpſarij, ſaccularij, apolides, inſularij, orcini, originarij, adſcriptitij quoque. reliqua pete ex capite proxime ſequenti. Sed &

vicarium ſeruum Vlp. cẽſuit qui ordinario ſubeſt, & illi pareret: & fornacarium, cuius & ſuprà mentio facta eſt, qui fornaci calcariæ, ſeu ferrariæ ſeruit & inuigilat. Poſt quos ſuere amanuenſes & diſpenſatores: alteri, quorum opera velut ſcribarum, dominus vtitur: alteri qui æra diſpenſant, impendiaque & expenſa rationibus notant, & inferunt. Receptitius verò dicitur, qui ob vitium redhibetur. Pileatos ſeruos Gellius ſcribit vænum ſolitos ire, quorum nomine venditor nihil præſtaret, auctore Cælio Sabino iuriſperito. Cuius rei cauſam eſſe ait, quòd huiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendendo deberent, vt emptores errare & capi non poſſent, neque lex vendendi operienda eſſet, ſed oculis perciperent, quòd nam eſſet mancipiorum genus. Sicut antiquitus mancipia iure belli capta, coronis induta venibant: & idcirco dicebantur ſub coronis venire. Nam vt ea corona ſignum erat captiuorum vænalium, ita pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos venundari, quorum nomine emptori venditor nihil præſtaret. Sp. *Bud. in annot. prior.*

SERVORVM natura eſt eadem, varia autem eorum artificia aut exercitia ſiue miniſteria: ideoque ſunt ſerui Topiarij, Dietarij, Aquarij, Supellecticarij, Hoſtiarij, Diſpenſatores, Actores, Ordinarij & Atrieſes, Balneatores, Fornicatores, Muliones, Venatores, Veſtigatores, Monitores, Nomenculatores, Calculatores, Miniſtratores, Obſonatores, Textores. Cellarij, Villici, Tonſores. Notarij, Curſores, Lecticarij, Tabellarij, Villici, Scoparij, Saltuarij, Permulta ſunt præterea ſeruorum & officia & nomina, quæ paſſim occurrunt legentibus Digeſtorum libros: quamuis ergo officio, & cura, & tempore interdum differrent, tamen omnes æquè ſerui erant. *Ferret. in commentar. inſtitut. Iuſtinian. tit. de iure perſon. 3. lib. 1.*

SERVORVM porrò eſt dominorum imperio obſequi, eosq; inde nomen accepiſſe Cyprianus expreſſe contendit. Sic enim *in libro de ſingularitate clericorum* ſcribit: Alioquin nec nos ſerui adſcriberemur, nec ipſe dominus haberetur, ſi ſecundum voluntatem noſtram permitteremur impendere ſeruitutem. Et quamuis hæc ita ſint, interdum tamen fieri quædam per ſeruos ſuos patiebantur domini, ſine aliquo imperio ſpeciali, idque tunc accidere ſolet, cùm ſeruus alicui negociationi præpoſitus eſt. Tunc enim ſuo arbitrio negotium domini gerit ſeruus, donec illud gerere à domino prohibeatur. Eaque prohibitio, libello propoſito hæc fieri ſolenni formula plerunque ſolet. CVM IANVARIO SERVO MEO GERI NEGOTIVM VETO, *vt eſt apud Paul. l. 47. in prin. de pecul.*

SERVVM cicatricibus deformare. *Vlpi. in l. locum. ff. de vſufruct.* Spieg.

SERVVS actor, idem opinor qui diſpenſator: id eſt cui pecuniæ domini curatio mandata eſt. Papinia. *l. 24. ff. de poſit.* [Centum numos, quos hac die commendaſti mihi, adnumerante ſeruo Sticho actore,] Hot.

SERVVS artifex. Paul. *l. vlt. de oper. ſeru.* [Cum, inquit, de operis ſerui artificis agitur.]

SERVVS diſpenſator. *apud Alphenum in l. penult. ff. de ſer. corrupt.*

SERVVS fundus, qui ſeruitutem debet: liber, qui ab ea eſt immunis. Vlp. *l. 20. §. 1. ff. de acq. rer. dom.*] Si ſeruus fuit fundus, cum ſeruitutibus tranſit: ſi liber, vti fuit.] Item, [Si quis igitur fundum dixerit liberum, quum traderet eum qui ſeruus ſit: nihil iuris ſeruitutis fundi detrahit.] Cic. *pro leg. Agra.* [Optimo iure ea ſunt profectò prædia, quæ optima conditione ſunt: libera meliore ſunt, quàm ſerua.] Hot.

SERVVS fructuarius cogi poteſt vt operetur. *l. ſed & ſi enti. ff. de vſufruct.*

SERVVS fugitiuus propriè non dicitur, qui fugam tantum cogitauit, atque idipſum facere ſe velle iactauerit: ſed qui re ipſa à domino ſuo aufugerit: & qui huiuſmodi ſeruum vendiderit, ædilitij pœna teneri non debet. Tum enim vitium animi dicendum erit, quando effectu aliquo patere cœperit. Quis autem fugitiuus dicatur, ampliſſimè tradit Vlp. *in l. quid ſit. ff. de ædil. edict. Brech. in l. fugitiuus. ff. de verbor. & rerum ſignific.*

SERVVS hæreditarius. *Quære, Hæreditarius ſeruus.*

SERVI Inſularij propriè non dicuntur ij homines, qui deportati aut relegati ſunt in inſulam, & iam Inſulares facti & ſerui pœnæ, ſed ij aut domini ædiũ aut inquilini ſunt. Eſt enim Inſula propriè domus, quæ vicinorum parietibus communibus non coniungitur, vt ait Feſtus, quarum magna fuit Romæ multitudo, vt tutiores eſſent ab incendio, atque ita à ſimilitudine inſularum quæ circumquaque aliquo amne ambiuntur, inſulæ appellatæ tum ipſæ, tum verò etiam reliquæ omnes domus, quamuis inter ſe coniunctæ eſſent. Ideò ipſe Pompon. *in l. vrban. ff. de verb. ſig.* inſularium ſeruum vrbanis ſeruis adſcribit, quod huic nihil ruſtici operis mandaretur, ſed domus cuſtodia. *Connan. Comment. iuris ciuilis, lib. 2. cap. 1. num. 5.*

SERVVS integræ opinionis, qui cuſtodiendus non eſt, *teſte Paul. l. ſi à bonæ. ptm. ff. de rei vind.*

SERVIS lecticarijs legatis, ſi idem lecticarius ſit & cocus, accedet legato. Paul.

SERVIS legatis etiam ancillæ debentur, quaſi commune nomen vtrumque ſexum contineat. *auctor Modeſt. de leg. 3. l. ſeruis legatis. Vide Ancilla.* Sp.

SERVI literati olim ſic dicti, quòd in corporibus ipſorum imprimerentur ſigna cuiuſque domini. Nam Græcis notatum eſſe & inſcriptum, inſigne olim fuit ſeruitutis. Ex quo prouerbium, Samijs nemo literatior, quòd hi bello victi quondam ab Athenienſibus & in ſeruitutem redacti, punctis in fronte notati ſunt, literarum ſimilitudinem referentibus, aut, vt Ariſtoteles ſcribit *in Rhet.* quòd à tyranno olim afflicti atque oppreſſi, cum ciuium laborarent inopia, ſeruos omnes donarunt ciuitate. Poſtea venit ea res in conſuetudinem Romanorum, vt ſeruos inſciberent, qui ipſi multos à Græcis habebant iam notatos & compunctos à dominis. Quod ipſum ſolitum erat fieri, vt noſſet quiſque ſuos *Connan. comment. lib. 2. cap. 6. num. 4.*

SERVVS mediaſtinus dicitur is, qui ad perpetiendum laborem eſt idoneus. Huiuſmodi enim ſeruis infima tantum miniſteria & obuiæ quæque rerum domeſticarum functiones attribuuntur, ita vt ratio virium & corporis in eis habetur potius, quàm ingenij aut induſtriæ. *De hoc vide ſuſius Connan. comment. lib. 2. cap. 2. num. 4.*

SERVVS ordinarius eſt, qui dominum agnoſcit, & prouinciæ alicui præficitur: in cuius labores ſi alius fuerit ſuffectus atque ſubrogatus, is ſeruus vicarius appellatur. *Ferretius.* Spieg. Exiſtimat autem Connan. *lib. 2. cap. 1.* inde ordinarios ſeruos dictos eſſe, quod ordinem ſuum & locum tenebant, in re familiari domini, non item vicarij, qui in peculio erant ordinariorum, vt ordinarium Ius vocamus ab eo differens, quod extra ordinem datur. Vicariorum verò nulla erat certa deſtinataque miniſterij functio, ſed omnium etiã ordinariorum mandatis obſequi, & parere cogebantur. *Pechius l. 1. §. in poteſtate. nu. 2. ff. de exerci. act.*

SERVVS originarius. *Vide Originarij ſerui.*

SERVVS peculiaris, pro Vicario. Scæuola *l. 21. ff. de pecul. leg.* [Si Sticho manumiſſo peculium legatum ſit, & Titio ſeruus peculiaris: quantum peculio detractum erit ob id quod domino debetur, tantum ei accedere cui vicarius legatus eſt, Iulian. ait.] Hotom. Erant enim peculiares ſerui, qui peculio filiorum annumerantur, ſimiliter ac reliquæ eorum res peculiares, de qua re ad longum diſputare noſtro ſeculo non conuenit, cum diuina lege eadem omnes conditione viuamus. Inter eos enim (inquit Paul. *ad Galat. 3.*) qui in Chriſtum baptizati ſunt, neque liber, neque ſeruus ſit. *Pechius l. 1. §. in Poteſtate. nu. 2. ff. de exercit. act.*

SERVVS pileatus. *vide ſupra Seruorum ſpecies.*

SERVVS pœnæ efficitur, qui in metallum damnatur, & qui beſtijs ſubijcitur. *§. pœnæ. Inſtit. quibus mod. ius pat. pot.*

SERVVS publicus, id eſt, tabellarius. *apud Vlpia. in l. nam & liter. ff. de adopt. in l. ſi pupillus. ff. rem pupil. ſal. for.* Sp.

SERVVS publicus dicebatur, quem ciuitas tabulis publicis præficiebat. vnde Seruus ciuitatis appellatur *in l. vlt. ff. quod cuiuſque vniuerſ.* Publicus autem *in l. nec ei, 18. ff. de adopt. l. 1. Cod. eod. tit. l. 4. C. de arbit. l. 1. §. exigere. ff. de magiſt. conueniend.* Pòſt verò ab Arcadio Imp. conſtitutum eſt, vt publicis tabulis non amplius ſerui, ſed liberi præficerentur. *l. Generale, C. de tabular.* Martian. *l. 6. ff. de rer. diuiſ.* [Seruus communis ciuitatis ſingulorum pro parte non intelligitur, ſed vniuerſitatis, & ideo tam contra ciuem, quàm pro eo poteſt ſeruus ciuitatis torqueri.] Hotom.

SERVVS publicus lictor, apparitor. Cice. *Philip. 13.* [Quos

Antonius deliciarum cauſa loris in conuiuio cædi iubebat à ſeruis publicis.] Idem *Verrina V.* [Cur hoc auctore nõ Romæ ſerui publici ad vectigalia accedant?] Loquitur Cicero de Venerijs Siculis apparitoribus. Hotom.

SERVVS receptitius etiam dicitur, qui vxoris proprius eſt: vt quem pecunia receperat, neque dixerat doti, ſed ſibi retinuerat. *Lege, item. Recipere ea mulier dicitur.* Sp.

SERVVS vrbanus quis ſit, vide *l. ſeruis vrbanis. de leg. 3.* Cenſetur autem ſeruus vrbanus is, qui ex vrbanorum ſeruorum familia natus eſt, etiam ſi dimiſſus fuerit in villam, vt ibidem nutriretur. *Brechaeus in l. is qui natus. tit. de verb. ſign.*

SESCVNCIA, eſt vncia cum dimidia. Vlpia. *de leg. præſtan. l. filium.* Vt partis, inquit, dimidiæ quartam, id eſt, dimidium totius aſſis ſeſcunciam retineat. Idem *in l. Papin. §. quoniam autem.* Proinde, inquit, etſi ſint ex duobus filijs nepotes, ex vno tres puta, pluresve, ex vno vnus: vnicum ſeſcuncia, vnum ex illis ſemiuncia querela excludit.

SESQVI vocabulum, ſiue in appoſitione, ſiue in compoſitione inuentum fuerit, dimidio maius ſignificat: vt ſeſquialtera pars, id eſt, pars altera dimidio maior, quàm prior. Spieg.

SESQVIPLVS id ſignificat, quod tantum cum dimidio vulgares dicunt.

SESSIMONIVM eſt templum & ſedes apud Vitru. *lib. 7.* deduciturque à ſeſſu vel ſede ſeſſimonium, vt à merce mercimonium. Ita enim ſcribit. [ſuſpectus habent in Deorum ſeſſimonio] id eſt, in Deorum ædificandis templis & ſedibus ſtatuendis, ac ſeſſimonium dici videtur, vt ἵδρυμα Græcè. *Turneb. aduerſar. lib. 2. cap. 3.*

SESTERTIVS nummus, duos aſſes cum ſemiſſe valebat: hinc dictus, quaſi ſemiſſe dempto de trib. *De aſſe, & eius variatione vide Bud. & Nebr. in dict. Seſtertius nummus. Adde Connan. comment. lib. 2. cap. 9. num. 2. & lib. 12. num. 10.*

SESTERTIVS, & nummus, idem apud veteres fuit. Denarius quatuor nummos valuit, ſeu mauis, quatuor ſeſtertios. At mille nummi, ſeſtertium vnum, neutri generis, erat. *Lege Alciat. lib. 3. diſpun. capit. 2.* Seſtertiorum autem nomine aurum non continetur. Spieg.

SESTERTIVS apud Romanos nummus erat, qui duos aſſes & ſemiſſem initio continebat, poteratque æſtimari decem Gallicis denariolis, quos appellant Turonenſes. Poſtea verò ſeſtertius æſtimatus fuit quatuor aſſibus. Serſtertia autem numero plurali & in genere neutro enuntiata continebant millenos ſeſtertios. Itaque nihil intererat inter centũ ſeſtertia, & centum millia ceſtertium: vtraque autem ſumma, ſi primam æſtimationem ſeſtertiorum expendas, complectebatur bis mille & quingentos aureos coronatos, vel certè quatuor millia coronatorum, ſi eam intuearis ſeſtertij numi æſtimationem quam à dictatura Q. Fabij Maximi receptam, veriſimile eſt in vſu fuiſſe temporibus legis Papiæ. Porrò vt à numis ſeſtertijs, ad ſeſtertia tranſeundo, numerus millies multiplicatur: ita cum ad eam locutionem ventum eſt, quæ per aduerbia numeralia enuntiatur, creſcunt ſeſtertia ſingula conduplicata, vt ſi centum ſeſtertia dicam, intelligis centum millia ſeſtertium. Sic vbi centies ſeſtertium dicitur, intelligendum eſt centies centena ſeſtertia ſiue centies centena millia ſeſtertium, *vt annotauit Balduin. in comment. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib. 3. tit. 6. de ſucceſſ. liberto.*

SEV dictio eſt argumentatiua. *text. eſt ſingula. in l. ſi quis ita legauerit. ff. de aur. & argent. leg. quem pro ſingul. commendat Ludouic. ſingul. 561. lego Titio. & repetit. Franciſcus Crem. not. 56. lego digeſtum. & Deci. conſil. 69. viſis duobus conſilijs. in 4. col. poſt Balduin. conſil. 442. verba ita dicunt. in 1. lib. & conſil. 218. ſtatuto ciuitatis. in 2. lib. & conſil. 466. quidam inſtituit. in 3. lib.* & ex facto cum incidiſſet in legato facto de fundo ſeu ædibus, iudicaſſe ſe vtrunque deberi, teſtis eſt Alex. de Alex. *Genial. die. lib. 2. cap. 3.* eiuſque iudicium probatum fuiſſe. *Adde Alciat. in l. ſæpe ita compertum. ff. de verb. ſignif.* Tamen reſtringitur, quando ponitur inter dictiones pluralis numeri: ſecus, ſi ſingularis numeri. *ita ſingul. Bald. in c. inter cæteras. col. vlt. verſic. pone teſtator. extrà de reſcrip.* Secundò limitatur, ne immoderatum importet augmentum: *ſecundùm Arch. multum ſingu. in c. ego Ludo. 63. diſtin. & has limitationes pro ſingul. commendat D. Iaſon in l. penult. in 1. nota. Cod. de verbor. ſignific. vbi putat dubitat, quamuis ſuprema ſint: licèt de eis nullam faciat mentionem.* In dubio autem dictio Seu, de proprietate ſermonis diſiungit verba: ſed non ſenſum. *ita concludit Cornel. conſil. 18. in præſenti conſultatione. in 3. col. in 3. lib. & in conſil. 198. in propoſita. in vlt. col. eod. lib. poſt Bart. in d. l. ſi quis ita.* Et ideo teſtis dictum incertum reddit, quia diſiunctiua incertitudinem cauſat. *l. vbi autem non apparet. §. quid illud. de verbor. obligat. tradit D. Alexand. conſil. 50. in cauſa, penult. col. in 5. lib. & hæc nota ad doctrinam Bart. in l. ſi quis ita. l. 2. de aur. & arg. leg. & in l. ſi quis ducenta. §. verum col. 2. de reb. dub.* Cotta.

SEVERA interlocutio, pro aſpera increpatione, *apud Paul. in l. 3. de offic. præf. vigil.*

SEVERISSIMAM dicere ſententiam, *Vlpia. in l. 1. §. nunquid ergo. de poſtul.* Spieg.

SEVERITATIS, hoc eſt crudelitatis, vel clementiæ gloria, non eſt affectanda *l. reſpiciendum. ff. de pœnis.* Seueritas, hoc eſt animaduerſio legis, congruentem habet pœnam. *C. ſi ſeru. ad lib. aut decur. aſpirauerit. l. 1. lib. 10.* Sp.

SEVIR, rara voce, teſte Rhodigino, vt coniectant ex doctis nonnulli, equitum indicat præfectum: vnde ſeuiralium ludorum prorepſerit appellatio. Iul. Capitolinus *in M. Antonino Philoſopho* ad hunc modum; [His ita geſtis, adhuc quæſtorem conſulem ſecum Pius Marcum deſignauit, & Cæſaris donauit appellatione, & ſeuirum turmis equitum Romanorum iam conſulem declarauit, & edenti cum collegis ſeuirales ludos adſedit. Spieg.

SEXAGENARIOS exactores quoſdam appellatos, qui à collatoribus ſpecies annonarias ſuſcipiebant, tributaque exigebant, conſtat *ex l. 1. C. de exactoribus tribut. in C. Th. & l. 2. de annon. & tribut. in C. Th.* Briſſ.

SEXIES dies ſine vſuris credere, pro creditæ pecuniæ pecuniam, vt Glareanus exponit, ſoluere, ſine vſuris, per ſex partes, ſiue ſolutiones, eleganter dixit Cæl. *Commentar. lib. 3.* Spieg.

SEXTANS, quidam ſeſtans ſcribunt, duæ totius aſſis partes ſunt, hoc eſt, duæ vnciæ: ſicut quadrans tres vnciæ. nam quarta pars à 12. ſunt 3. Triens tertia pars aſſis, quatuor continet vncias. Quincuns, quinque. Semis autem dimidium illius habet, quòd aſſe continetur: quę quidem pars ſex vncias ex toto aſſe vendicauit, alias ſemiſſis. Sexcunx autem ſeptem conſequitur vncias, Bes octo. Dodrans verò nouem. Dextans decem ſignat vncias. Deunx verò vndecim. *Alexan. lib. 1. genial. dier. cap. 1.* Spieg.

EX SEXTANTE heres *l. 30. ff. de except. rei iud.* id eſt, ex parte ſextæ, *l. 76. ff. de acq. vel omit.* Briſſ.

SEXTARIVS. *Quære, Medimnum.*

SEXT. Pompon. gentis Pomponiæ clariſſimus fuit Iuriſconſultus, qui ſcripſit. l. 2. ff. de orig. iur. quam præceptor meus Zaſius elegantibus ſcholijs poſt (vt putat) Antonij Garronis in eandem commentarios luculentos veſtiuit. Sed D. Oldendorp. poſterior quidem, mirum tamen in modum, miraque breuitate exactius hanc tractationem pro grauitate diſciplinæ ciuilis iuris abſoluit. Floruit autem Pomponius, & quidem magno in honore & auctoritate, ſub imperio Alexandri optimi principis. Heliogabalus peſſimus Romanorum Imperator ideo infenſus fuiſſe Alexandro adoptato legitur, quòd impudicus non eſſet. *auctor Lampridius.*

SEXVS virilis liberos, & maſculos liberos, ſiue maſculini ſexus, nihil inter ſe differunt. Et verò verius eſt, ait Salomonius, nullo modo verbis virilis ſexus fœminas poſſe comprehendi: veluti ex contrario venire non poſſunt mares appellatione fœminini ſexus. Nam vt dicit Pomp. *in l. ſi ita ſcriptum ſit. de leg. 2.* exemplo peſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos continere. *Accedant, quæ annotauimus ſuperius in dictione Mas.* Sp.

SEXVS maſculinus ſemper fœmininum continet, *auctor Iulian. in l. qui duos. de leg. 3.*

S I

SI, particula quoties conditionalis eſt, ſubiunctiuis iungitur: velut [ſi facias, ſi feceris.] Qui enim ſic loquitur, non factum interim declarat. Quamuis & iuncta infinitiuis, quandoque conditionem faciat. quòd huic vocalæ regulare eſt, vt Albericus indicat, qui diffundit verba in ſignificatione eius explicanda. Siue, ex ſi & ve compoſita particula, præter morem aliarum coniunctionum, tres

SEPARATIO bonorum, vel creditorum gratia fit, qui ſeparari : b hæredis bonis teſtatoris bona deſiderant, quę alioquin hæredis bonis iuncta propter hæredis creditores ſuffectura nō eſſent, *tit. de ſeparatio. bonor. l. pen. C. de hæred. vend.* Vel ſeruorum gratia fit, qui à domino, qui non ſoluendo erat, cum libertate neceſſarij hæredes ſcripti ſeparari à bonis eius peculium ſuum poſtulant, *l. 1. §. vlt. ff. de ſeparat. l. 6. §. pen. ff. de minor.*

SEPARATIONEM etiam bonorum Prætor ei concedit, qui patri ac poſtea fratri ex ſecundis tabulis hæres extitit, ſi hæreditatem patris reiecta fraterna retinere velit, *l. 12. ff. de vulg. & pup.* hoc modo ſeparatio patrimoniorum dicitur, *l. 3. ff. de excuſat.* Briſſ.

SEPELIRE, in ſepulchrum inferre, humo coniecta contegere. Cic. *de legibus.* [Mortuum in vrbe ne ſepelito, neve vrito] *ibidem.* [Non qui vritur, ſepelitur, ſed qui humatur.] Plin. *lib. 7. C. de Sepultura.* [Sepultus ait, intelligitur, quoquo modo conditus : Humatus verò, humo cōtectus.] Spieg.

SEPOSITO eo, id eſt, remoto eo, vel excepto eo, vt in *l. ſi finita. 15. §. illud quæritur. in fin. ff. de damn. infect.* Sepoſito beneficio, id eſt, remoto, *in l. ſi ſermo fideicom. in fin. ff. de hær. inſtit.* ſic Sepoſito beneficio teſtatoris, *l. 84. ff. de hær. inſtit.* & Sepoſito quadrante, *l. 27. §. ſi hæres. ff. ad SC. Trebell.* Briſſ.

SEPS aut Sepes eſt, quæ obiecta introitum prohibet in agrum, aut hortum. Lex 12. [Tab. Si qui ſepem, vel materiam iuxta alterius regionem effoderint, terminum ne excedunto.]

SEPTA, pro obicibus & clauſtris, quibus vtimur ad impetus fluuiorum coërcendos, accipiunt Iuriſconſulti, *l. 1. de riuis.*

SEPTA ſunt, ait Vlpianus, quæ ad incile opponuntur aquæ deriuandę compellendæve ex flumine cauſa : ſiue ea lignea ſint, ſiue lapidea, ſiue qualibet alia materia ſint, ad continendam tranſmittendamve aquam excogitata, *l. 1. ff. de riuis.* Hot.

SEPTA etiam eſt oppidum Aphricæ Mauritaniæ, ex aduerſo Mellariæ poſitū, quæ nunc eſt Tarifa, illud Septa vulgò dicitur. In C. *tit. de offic. Prætoris Aphricæ. l. in nomine domini.* [Iubemus, inquit, in traiectu, qui eſt circa Hiſpaniā, qui Septa dicitur.] Nebr.

SEPTVM, quòd eſt à ſepiendo dictum : complura ſignificat. nam ſepta dicuntur quæ ſunt munita, ſiue lapidibus, ſiue formaceis parietibus, hoc eſt, terra pauita, ſiue ex lignis, ſiue etiam ex vepribus & ſpinis. Hinc dicta Romæ ſepta in campo Martio. Nebr.

SEPTVM tranſuerſum, Medicis dicitur quod Græci *διάφραγμα, ὑποζώκιον καὶ διάζωμα* nominant : *de quo præter alios Brodæum Miſcell. lib. 5. cap. 4.*

SEPTEMVIRALE iudicium, quòd à Septemuiris, qui à Centumuirorum erant ordine, exercebatur. Hinc Pauli liber ſingularis de Septemuiralibus iudicijs notatus, *in tit. l. 13. & l. 28. & l. 31. ff. de inoffic. teſta. vide Centumuiri.* Hot.

SEPTEMVIRI erant, qui ſacris epulis præerant, cœnarumque Pontificum, quæ Adijciales dictæ ſunt, curam agerent : Epulones appellati : qui, ſi qua iuſta & ſolennia ſacris deeſſent, ad Pontifices referebant. *Alexand. de Alex. Genial. dier. lib. 3. cap. 16.* Spieg.

SEPTIMO menſe naſci perfectum partum iam receptum eſt propter auctoritatē doctiſſimi viri Hippocratis, & ideo credendum eſt eum, qui ex iuſtis nuptijs ſeptimo menſe natus eſt iuſtum filium eſſe. *Paulus de ſtatu hominum.* Maffeus.

SEPTVNX, id eſt, ſeptem vnciæ, *not. §. hæred. Inſtit. de hæred. inſtit. Ioan. Bello. Etymol.* vel, vt ait Voluſius, ſeptem duodecimas aſſis, (ſiben zwölffte theil).

SEPVLCHRI appellatione, omnis ſepulturæ locus continetur. Non eſt autem dominij noſtri, *l. 1. ff. ſi ſeruitus. vindic.* Præterea ſtatua, monumentum, & oſſuaria, *l. 1. 2. & 3. §. ſepulchri. de ſepulc. viol.* Vlpian. *in l. locum. de Relig. & ſumpt. funer.* [Sepulchrum eſt, ait, vbi corpus oſſaúe hominis condita ſunt.] Volunt autem à ſepeliendo deductum : vt inuolucrū ab inuoluendo, verùm vſu aſpirationem ſumpſit. Vnde & ſepulchretum Catullus formauit, pro loco vbi multa ſepulchra ſunt : ſicuti à Græcis Polyandrion dicitur, quod nos Chriſtiani Cœmiterium vocamus. Spieg. *Adde Brechæum in l. cum in teſtamento, in verbo Monumento. tit. de verb. & rer. ſignif.*

SEPVLCHRA familiaria dicuntur, quæ quis ſibi familiæque ſuæ conſtituit, *l. 5. ff. de relig.* Hot.

SEPVLCHRA hæreditaria ſunt, quæ quis ſibi hæredibuſque ſuis conſtituit : vel quę pater fam. iure hæreditario acquiſiuit, *l. 5. & 6. ff. eod.* Hot.

SEPVLCHRVM. Non mirum eſt ſi de vocabulo ſepulchri, tametſi grammaticis cognito, audemus cupidæ legum iuuentuti verba facere, cum noſtri iureconſulti ſepulchralium meminerint ceremoniarum, hoc eſt, rerum, quæ pertinent ad funerationem, impenſam, ſtructuramq́ ſepulchrorum. Vnde titulus eſt & apud eos, & apud Imperatores. De religioſis & ſumptibus funerum. & alius titulus. De ſepulchro. violato. Item in iure pontificio titulus. De ſepulturis, cum alijs ſimilibus. Sepulchrum igitur locus eſt, in quo corpus, oſſaque hominis ſepulta ſunt, *l. 2. §. purum autē. ff. de relig. & ſumpt. fun.* Et breuiter, ſepulchri appellatione omnis ſepulturæ locus continetur, *l. prætor ait. §. ſepulchri autem. ff. de ſepulch. violat. facit. l. fin. §. ſi quis proiecit. ff. quòd vi, aut clàm.* Dictum ſepulchrum à ſepeliendo, ſicut ſimulachrum à ſimulando. Non autem à ſeorſim & pulchro, propter recordationem doloris : neq; à ſemis, quia pulchrū ſuperficie, intus oſſibus plenum eſt : neque quòd ſine re pulchra ſit, aut quòd ibi ſine pulſu ſint, id eſt, mortui : neque porrò à ſeparando, quòd illic animæ à viuis ſeparentur. Quòd autem ita ſcriptum ſit in legib. 12. Tab. [Hominis mortui ne oſſa legito.] apparet iura circa defunctos ſancta eſſe debere, & homines retinere debere pietatem erga morientes. Vnde prætoris edicto aduerſus dolo malo ſepulchra violantes actio in factum datur, vt ei, ad quem pertineat negotium, quanti ob eam rem æquū eſſe videbitur cōdemnanti, eique, ad quem non pertineat, centum aureorum actio detur. Quòd ſi ſepulchrorū violatores ipſa corpora extraxerint, oſſaúe eruerint, humiliores quidem Pauli ſententia ſummo afficiuntur ſupplicio, honeſtiores autem in inſulam deportantur aut relegantur, aut in metallum damnantur. Etiam quòd ſepulchris extrahere oſſa nefas ſit, Dido apud Virgilium his verbis oſtendit.

Non ego cum Danais Troianam excidere gentem
Aulide iuraui, claſſemve ad Pergama miſi?
Nec patris Anchiſæ cineres, manesve reuelli.
Cur mea dicta negat duras demittere in aures?

De ſepulchris etiam, eorumque violatione nonnihil Cœlius, *lib. 9. cap. 4.* Anch.

SEPVLCHRVM Græcè *τάφος παρὰ τὸ θάπτω*, quod defodio ſignificat & ſepelio, mutando π. & Ε in φ. vt ait Etymologicus auctor, à *τάφω* fit *τάφος*, quod verbum ſignificat ſtuporem, ſepulchrum, cœnam in exequijs, *θάμβος*, id eſt, pauorem. Dicitur etiam *τάφος παρὰ τὸ θάπω*, id eſt, ſtupere, vel *παρὰ τὸ πλήττω* percutior, ſecundum eundem Etymolog. Qua ratione ſignificat etiam *τάφος πλῆξιν*. *Brechæus in l. cum in teſtamento. ff. de verb. & rer. ſign. His adde Connanum comment. iur. ciuil. lib. 3. cap. 2. nu. 4.*

SEQVELLA, pro acceſſione. Scæuola *l. 93. ff. de ſol.* [Et quaſi generale quid retinendum eſt, vt vbi ei obligationi quæ ſequellæ locum obtinet, principalis accedit, &c.] Hotom.

SEQVENS & prior opponitur, *l. 1. §. ſi intra. ff. de ſucc. edic. l. 1. C. eod.* & ſequentes primis opponuntur, *l. 1. ff. de bon. liber.* itē Sequens & ſuperiores opponuntur, *l. 69. §. vlt. ff. de leg. 2.*

SEQVENTI loco poſitum ædificium dicitur, *in l. 20. §. ſi ſublato. ff. de ſeruit. vrb.* quod alterius ſublati loco poſitum eſt. Sequentes actiones, id eſt, ſequenti loco propoſitæ, & poſt aliàs, *l. 11. §. item Neratius. ff. de act. empt. l. 37. ff. de muneribus.* Sequens curator, *in l. 7. §. cùm dementis. ff. de cur. fur.* qui in alterius remoti ab adminiſtratione locum ſubſtitutus eſt. Sequens teſtamentum pro poſtremo & nouiſſimo, *in l. 3. §. item ſi ipſe. ff. ſi cui plus quàm per l. Falc. l. 28. §. teſtamento. ff. de liber. leg.* Marcia. *in l. 29. ff. ad Trebell.* ſecundo loco factum dixit : Sequentem etiam Prætorem, *in l. 26. §. actio. ff. ex quibus cauſis maior.* Vlpianus vocat eum, qui ſequente anno erat Prætor futurus. Briſſ.

SEQVENTIA verba, pro poſteriore clauſula orationis accipienda, *in l. vlt. §. Titium. ff. de vulg. & pup. ex Old.* Sp.

Sequeſter dicitur, apud quem plures rem, de qua controuerſia eſt, deponunt *l.109. ff. de verb. ſignif. l.5. §.1. l.6. l.7. ff. depoſ. l.18. ff. de præſcrip. verb. l.5. verſ. ſed ſi nec ipſi. ff. vt in poſſ. leg. l.21. in fin. ff. de appellationib. l.5. C. quor. appell. non recip.* Tertul. *in lib. de Reſurrectio. carn.* [Hic ſequeſter Dei atque hominum appellatus ex vtriuſque partis depoſito commiſſo ſibi.] Idem *in lib. de Patientia.* [Adeò ſatis idoneus patientiæ ſequeſter eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt.] Inuenitur & hoc verbum apud Plautum, *in Mercatore Act.2. ſcen.3.* & apud Quintil. *lib.12. cap.8.* Ab eo autem ſequeſter dictus, quòd occurrenti aut quaſi ſequenti eos qui contendunt committitur, aut quòd eius fidem qui deponunt ſequantur, *vt Gell. lib.20. cap.11. ſcribit.* Iſidor. *lib.10. Etym.* Sequeſter, ait, eſt, qui certantibus medius interuenit, qui apud Græcos ὁ μέσ☉ dicitur, apud quem pignora deponi ſolent, à ſequendo dictus, quòd eius fidem vtraque pars ſequatur. Briſſon. *Adde Connan. comment. de iur. ciuil. lib.7. num.6. cap.4.*

Inde in Sequeſtre deponere, *l. pen. ff. depoſ.*

Et Sequeſtraria actio, quæ aduerſus ſequeſtrem datur, *l.12. §. cum ſequeſtre. ff. depoſ. l.9. §. Labeo. ff. de dolo.* Briſſ.

Et Sequeſtrare, *in l.22. §. ſi verò dotem. ff. ſolut. matrim.* Et Sequeſtratio, *rubr. de probib. ſequeſtr. pec.* Briſſ.

Sequeſter à Græcis μεσέγγυ☉, hoc eſt, interuentor: & μεσεγγυᾶν verbum, *vt annotauit Budæus in comment.* ſignificat apud ſequeſtrem pecuniam deponendam ſtipulor & contendo. Idipſum verò depoſitum, μεσεγγύημα: quod ſequeſtro poſitum, per aduerbium dicitur, *teſte Aul. Gellio. lib.20. Noct. Attic.* Sequeſtres verò ἐγγυάδες, dicuntur ſycophantæ, qui ex alienis calamitatibus & diſpendijs ſua capiant commoda, &c. *Brech. in l. ſequeſter dicitur. ff. de verb. & rer. ſign. Adde Cuiac. lib.1. obſeru. cap.5. tom.1.*

Sequeſtraria conuenire, *l. ſi quis. §. Labeo. ff. quid met. cauſ.* Spieg.

Sequeſter pacis. *Vide ſuprà, arbitratoris nomen.*

Sequeſtratio, eſt rei, de qua agitur, controuerſia, vel ſeparatio, vel compoſitio, vel poſſeſſionis interdictio. Eſt autem duplex. Quædam eſt voluntaria: quando partium conſenſu deponitur res litigioſa. & hæc ſemper poteſt fieri ante iudicium, vel pendente iudicio, *l.1. in princip. ff. depoſ. l. ſi ſoluturus. ff. de ſolut.* Quædam verò eſt contentioſa, ſeu, (vt nonnulli vocant) Neceſſaria ſequeſtratio, quæ per iudicem decernitur cauſa cognita, etiam inuitis vtriſque litigatoribus, vel altero eorum petente. Sequeſtratio autem regulariter prohibetur, *in tit. C. de probibit. ſequeſt.* Attamen in quibuſdam caſibus eſt optimum, & ferè vnicum remedium, quòd opponatur futuris litigantium rixis & armorum inſultibus, *iuxta l. æquiſſimum. in princ. ff. de vſufru.* Spieg.

Sequeſtratio perſonæ quoque nonnunquã fieri poteſt, *de qua tractatur in l.3. §. ſi verò qui patrem. & §. in hoc interdictio. ff. de liber. exhib. l. pen. ff. vbi pup. educ. vel morar. deb.* Sp.

Sequeſtrationis tutiſſimum & præſentiſſimum eſt remedium in re dubia, & ſpectante ad periculoſam diſcordiam: ſi iudex vtatur eo ſobriè. & cauſa cognita. Ex diuerſo, magnum grauamen eſt, ſi quis tali prætextu ſua poſſeſſione deſtituatur, vel vſu rei, eamq́ue ob rem regulariter prohibetur, *in tit. C. de probibit. ſequeſt.* Old.

Sequeſtropoſitum à depoſito hoc differt, quòd rei depoſitæ proprietas apud deponentem manet: ſed & poſſeſſio, at ſequeſtropoſitæ poſſeſſio ad ſequeſtrem trãſit. id enim agitur ea depoſitione, vt neutrius poſſeſſioni id tempus procedat, *l.17. §.1. ff. depoſ.* Hot.

Sequeſtrum, Depoſiti ſpecies eſt. Nam Paul. *tit. de poſit.* Propriè, inquit, in Sequeſtro eſt depoſitum, quòd à pluribus in ſolidum certa conditione cuſtodiendum reddendumq́ue traditur. Sumitur etiam vulgò pro ſcripto illo, quod de Sequeſtratione conficitur. Old.

Sequi nomen alicuius, vel ſequi perſonam, eſt approbare, vel adgnoſcere & admittere, & fidem ſequi, *l.71. ff. de iur. dot. l.10. C. ad Vellei. l.4. C. ſi tutor vel curat. l.1. ff. nautæ, caupo. l.1. ff. de rebus cred. l.24. §. in bonis. ff. de rebus auct. iud. l.1. §. quæſitum eſt ſi ſeruò. ff. de ſeparatio. l.10. §. ſi quid in fraudem. ff. quæ in fraud. cred.* Briſſ. Item

Sequi patrem vel matrem, liberi etiam dicuntur *in l.14. ff. de ſtatu hom.* id eſt, conditionem patris vel matris.

Sequi nuptias pro contrahere, *l.34. §. vlt. ff. de ritu nupt. l.15. C. ex quibus cauſ. infa. irrog.* Briſſ.

Sequiorem vitam, frugi. Vlp. eleganter oppoſuit, *in l. cum hi. de tranſaction. §.* Sed & perſonarum contemplatio habenda eſt, hoc eſt, cuius vitæ ſint hi, quibus alimenta relicta ſunt: vtrum frugi vitæ, & qui aliàs ſufficere ſibi poſſint: an ſequioris, qui de alimentis pendeant. Old.

Σὴρ apud Seres gentem Indicam, vermiculus quidam, quæ Sericum inde procreat. Subſericum verò eſt, cuius ſubſtamen ex ſerico eſt: cuiuſmodi fortaſſe videtur id quod ſuperior Germania **Brugiſchen Attlaß**/vulgò dicit *Vide cap.5. de re veſt. Bayf.* Sp.

Sera & clauis inter domus partes connumerantur, *l. quæſitum. & ibi Bart. de fund. inſtr.* Sp.

Sereniſſimo principi ſupplicare, *apud Iuſtin. in l. imperialis. C. de nupt.*

Serere idem eſt quod ſpargere & fundere, *teſte Conn. in comm. iur. ciuil. lib.4. cap.1. num.2.*

Seria, vas fictile, vino, alijſve rebus adſeruandis aptum. Vlpian. *de verb. ſignif. l.* Vinaria dolia, inquit, & ſerias tam diu in ea cauſa eſſe, quàm diu vinum continerent. Nebriſſ.

Seriae inquit Budæus, *lib.5. de Aſſe.* erant grandia vaſa, vt dolia, vnde vinum ad vetuſtatem ſeruandũ, in vaſa minora diffundebatur. Vas etiã Seria erat variæ capacitatis, ad multos vſus accommodatum, *eodem Budæo teſte.* Columella *lib.12. rei ruſtica. cap.18.* [Dolia quoque (ait) & ſeriæ cæteraque vaſa ante quadrageſimum vindemiæ diem picanda ſunt.] Sunt qui putẽt eſſe Seriam vas fictile, Perſius *Satyra 2. ad princ.*

— & ô ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro
Hercule. —

Brechæus in l. vinaria vaſa. ff. de verb. & rer. ſign. Adde Forcat. in penu iur. ciuil. cap.25.

Sericobaptae, id eſt, ſerici tincti, βάπτω enim ſignificat tingo. Inde baptæ apud Iuuen. dicti, quòd faciem fuco illinerent, μέταξα Græcis, nobis ſericum dicitur: cuius tinctores baphij, περιβάπτειν, quod eſt tingere. Hinc bapto ſericum pallium. *Vide Alciatum in l. baſluca. C. de metall. lib.11.* Spieg.

Sericum, lanæ genus, quod apud Seras Indos ex arboribus depectitur, non illud quod vulgò creditur. Vlp. *de aur. & arg. leg. l. veſtis.* [Veſtimentorũ, inquit, ſunt omnia lanea, linea, vel ſerica, vel bombycina.] Nebr.

Serica veteres dixêre βίζους, & nunc Galli *velours. Cuiac. ad l. temperent vniuerſi, de veſtibus holoueris & auratis C. lib.11.*

Sericum nema, *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de public.* Serica veſtimenta, *in l.25. ff. de aur. arg.* vbi Serica à bombycinis ſeparantur, vt & apud Paul. *lib.3. Sent. tit.6.* quæ tamen imperitè confundit Iſidor. *lib.19. cap.27.* Ac bombycina quidem ex vermiculis fiebant, *vt ſuprà lib.2. oſtendimus.* Serica verò ex genere quodam lanicij quod Indiæ populi Seres, ex arboribus depectebant: quemadmodum eruditè D. Andr. Tyraq. vir omni noſtra prædicatione ſuperior notauit, *in lib. de legibus connubialibus.* Id quod ſubiecti auctorum loci comprobant. *Virg. 1. Georg.*

Velleraque vt folijs depectant tenuia Seres.
Seneca *in Hippolyto,*
Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.
Et *in Hercule Oetæo:*
Quæ Phœbæis ſubditus Euris
Legit Eois hæc arboribus.

Plinius quoque, *lib.6. cap.17.* [Seres, inquit, lanicio ſiluarũ nobiles perfuſam aqua depectentes frondium caniciem.] Ammianus quoque Marcell. *lib.23.* apud Seras ſiluas eſſe ſublucidas refert, à quibus arborũ fœtus aquarum aſperginibus crebris velut quædam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem teneerrimam pectũt, nenteſq́ue ſubtemina conficiunt ſericum. Idem & Solin. *in Polyhiſtore cap.51.* ſcribit. Porrò, vt quo tempore texendi ſerici artificium in Occidẽtis partes inuectum ſit, vnicuique liqueat, admonere operæprecium duxi, legiſſe me apud Othonem Phriſingenſem, *lib.1. de geſtis Friderici cap.33.* Rogerium Siculũ Corintho, Thebis, Athenis expugnatis, opifices

SERVI adſcriptitij, coloni ſunt, qui glebæ vel terræ alicui perpetuò colendæ, in libr. cenſuali, vel publico iudicio ſunt adſcripti & addicti dominis ſuis. *Ferr. Inſtit. de iur. perſon. §. ſeruitus autem.* Spieg. Connan. *in ſuis comment. ſuper iur ciuile. lib. 2. cap. 30. num. 2.* Seruos adſcriptitios multis in rebus à reliquo ſeruorum genere diſtingui, dicit, imò reuera liberos fuiſſe, ſed certis conditionibus multa ſeruitutis ſimulachra libertinorum inſtar retinuiſſe affirmat, ea tamen longè maiora & expreſſiora. Atque inde eos ſeruos conditionales appellatos fuiſſe à Iuſtiniano, *l. defenſionis, de iure fiſc.*

SERVI apud Romanos erant, in quos ius belli exercere victores noluerunt: ſic dicti, quòd ſeruarentur, nec occiderentur. Hic mos à Lacedæmonijs manauit, Plinio teſte. Solebant autẽ hos, capta ciuitate, ſub haſta vendere: quòd ius in Aventicis exercuit in Gallia Iulius Cæſar. in Selaſſis Alpinis populis (qui hodie Augſtaler/ appellantur) Auguſtus. Vnde definitur ſeruus, qui dominio alieno contra naturam, iuris conſtitutione ſubijcitur. Spieg. *Adde Connani comment. iuris ciuil. lib. 2. cap. 1. nu. 4.*

SERVI atrienſes dicuntur, qui ſuppellectilem emundant ædiũ aut villæ, & diſponunt in atrio, ſimulq; atrium omni ex parte mundum & nitidum vt ſit, accurant. In atrio enim patresfamiliàs ſuppellectilem ſuam expoſitam habebant, veluti eſcaria & potoria vaſa. Columella 12. [Tum inſiſtere atrienſibus, vt ſuppellectilem exponãt, & feramenta deterſa nitidentur atq; rubigine liberentur.] atrienſes igitur ſunt non in vrbe tantùm, ſed etiam in villis: & rectè *in l. 8. ff. de inſtrum. leg.* quum de cultiore villa agitur, atrienſibus iunguntur ſcoparij: atque Plauti Aſinaria atrienſis ſcoparium, in quem atrienſi erat imperium, ſic alloquitur rectè:

Iuſſin' ſceleſte, ab ianua hoc ſtercus hinc auferri?
Iuſſin' columnis deijci operas araneorum?
Iuſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Dormitas interea domi, atq; heres in hara, haud ædib. habitas.

Ijdem verò videntur eſſe atrienſes & dietarij. *Cuiac. obſeru. lib. 11. cap. 34.*

SERVI pœnæ dicebantur, qui ſummo ſupplicio ſic addicebantur, vt ſi liberi eſſent, libertatem: ſin ſerui, domini familiam quaſi abalienati amitterent: adeò vt ne à pœna quidem liberati, in illius domini poteſtatem redirent: *vt conſtat ex l. 8. §. 3. & §. 10. & l. 29. ff. de pœn. l. 8. C. de ſent. paſſ. l. 24. §. 5. ff. de fid. libert.* quòd enim nullius niſi pœnæ ſerui eſſent, ita diceban. *Martian. l. 17. ff. de pœn.* Briſſ. Serui aũt pœnæ in omni iure verè ac ſemper ſimiles ſunt mortuis. *Cuiac. obſeru. lib. 3. cap. 10. circa finem.*

SERVI pœnę fiũt, qui metallo vel operi addicũtur, vel qua alia pœna damnantur, quæ miniſterium, corporiſque laborem & ſeruitutem irrogat: veluti qui in metallicorũ miniſteriũ, ad ludum, ad beſtias, in opus publicũ damnantur. *l. 6. §. irritũ. ff. de iniuſto rup. l. 6. ff. de ſtatulib. l. 25. §. ſi quis plane ff. ad quir. hered. l. 8. §. in miniſterium. & §. quicunque. & §. vlt. l. 12. l. 17. l. 36. ff. de pœn. l. 7. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. §. pœna. Inſtit. quib. mod. ius patriæ pot. l. 1. in fin. & l. 2. ff. de contra tab.* Hi enim omnes pœnæ magis quàm Cæſaris & fiſci ſerui ſunt, *l. 3. ff. de his quæ pro non ſcript. haben.* Briſſ. *Adde Connan. comment. ſuper Ius ciuil. lib. 2. cap. 3. num. 6.*

SERVAM etiam pœnæ mulierem factam legimus, *l. 6. ff. de ſtatulib. l. 2. §. 1. ff. ad Tertyllian.* quod accidebat, cùm vel in opus ſalinarum, vel in miniſterium metallicorum damnabantur, *l. 8. §. in miniſterium. ff. de pœn. l. 6. ff. de c. & poſtli.* Nam huiuſmodi pœnis ſeruitutem irrogantibus adfici mulieres conſueuerant Iuſtin. Nou. 22. εἰ γάρ τινι ἀνὴρ ἢ γυνὴ εἰς μέταλλον δοθῆναι προσετάχθη, δουλεία μὲν ἦν κατὰ τὸ παρὰ τῶν παλαιῶν νομοθετῶν ἐκ τῆς δουλείας ἐπιφερομένη. Quam ille ſeruitutis pœnam (ſic enim appellatur, *in l. 1. ff. de ſent. paſſ.*) abrogans, eadem conſtitutione, ſubinde ait. τοῦτο ἐπιτρέπομεν, ὥστε οὐδένα τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐλευθέρων γεγονότων ἐν τιμωρίας γένει συγχωροῦμεν. Briſſ.

SERVI porrò appellatio etiam ad ancillam refertur, *l. 40. §. 1. ff. de verb. ſign.* Proinde ſeruis legatis etiam ancillę debentur, *l. 101. in fin. ff. de verb. ſign. quæ ex Modeſtin. lib. 8. Differentiarum ſumpta & excerpta ex l. 81. ff. de legat. 3. vt inſcriptio planum facit.* Briſſ.

SERVI publici tabulariam olim adminiſtrabant, vt ex *l. 18. ff. de adopt. l. 2. C. eodem tit. ff. rem pupill. ſal. fo. l. 1. §. exigere. ff. de magiſtr. conueni. l. 3. C. de poſtlim. reuerſ. l. 4. C. de arbitr. l. vlt. C. de ſeruis. Reipubl. paret.* Quod poſtea ab Arcadio, Honorio, Theodoſio, prohibitum fuit *in l. 3. de tabularijs. lib. 10. C.* Briſſ. *Vide etiam Ferret. comment. inſtit. Iuſtin. lib. 2. tit. 11.*

SERVI publici etiam obligationes rebus publicis adquirebant, *l. 11. ff. de vſur.* Fit & ſerui cuiuſdam publici & curatoris ciuitatis mentio in epiſt. Conſtantini, *quæ refertur ab Auguſt. epiſt. 68.* Briſſ.

SERVILIA nomina hæc in libris noſtris referuntur, Pamphilus, Stichus, quæ vulgatiſſima ſunt. Item Damas, Eros, *l. 105. ff. de verb. oblig. l. 162. §. vlt. ff. de verb. ſignif.* Lucrio, *l. 37. §. pater, de lega. 3.* Feliciſſimus, *l. 41. §. feliciſſimo, de legat. 3.* Philargyrus, *l. 28. §. vlt. de condit. & demonſtr.* Diphilus, *l. vlt. ff. de fideicom.* Parthenius, *l. 41. ff. de hæred. inſtit.* Trophimus, Cupitus, Spendoforus, December, Seuerus, *l. 37. l. 40. §. libertatem. l. 41. §. pen. de fideicom. libert.* Antiochus, *l. 97. de leg. 3.* Andronicus & Calenus, *l. 21. l. 29. §. 1. ff. de ſtatulib.* Aithales, *l. 24. ff. ad l. Cornel. de falſ.* Philonicus, *in l. vlt. ff. de rebus dubijs.* Stephanus, *in l. 52. ff. eodem tit.* Philocrates, *apud Valer. lib. 6. cap. 8.* Philippus, *in l. 2. ff. de offic. prætor. & apud Cicero. in oratio. pro Rege Deiota.* Clemens, *apud Suetonium in Tiber. cap. 25.* Briſſon.

Ancillarum verò hæc nomina notaui, Areſcuſa, *vt lib. 2. probaui.* Thetis, *in l. vlt. ff. pro derelicto.* Agathea, *l. 28. in fin. ff. de condit. & demonſt.* Glauce, Tyche, Elpis. *l. 37. §. 1. de legat. 3.* Feliciſſima, *l. 41. §. feliciſſimo. eod. tit.* Concordia, *l. 40. ff. de fideicom. libert.* Victorina, *in l. 41. §. hæred. ff. eod. tit.* Eutychia, *in l. 59. ff. de manum. teſt.* Briſſ.

SERVILIS neceſſitas opponitur liberæ voluntati, *l. & qui natura. §. ſi libero homini. ff. de neg. geſt.* Sp.

SERVIRE nobis intelliguntur & hi, quos curamus ægros, qui cupiẽtes nobis ſeruire, propter aduerſam valetudinem impediuntur, *l. 4. §. Stichus. ff. de ſtatulib.* Briſſ.

SERVITVS. Seruitutis nomen in iure varium, multiplex, atque æquiuocum eſt. Seruitutum enim alia à ſeruando, alia à ſeruiendo denominationem accipit. Seruitus, prout à ſeruando dicitur, eſt conſtitutio iuriſgẽtium, qua quis dominio alieno contra naturã ſubijcitur, (leibeigenſchafft) *§. 1. de iure perſona. Inſtit. l. libertas. §. ſeruitus de ſtat. hom. ff.* Seruitutem hanc iuriſgentium conſtitutionem eſſe diximus, atque etiam contra naturam: quia ex hoc iure bella orta ſunt, & captiuitates ſequutæ, & ſeruitutes, quæ ſunt naturali iuri contrariæ. Iure enim naturali omnes homines liberi ab initio naſcebantur. *§. ius autem gentium. de iure natur. gent. & ci. Inſtit.* Hæc ſeruitus non à ſeruiẽdo, ſed à ſeruando denominatur. ſerui enim non ex eo quòd ſeruiant, licèt id reuera faciãt, ſed ex eo appellati ſunt, quòd Impp. captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolẽt. *§. ſerui autem. de iur. perſon. Inſt. l. libertas. §. ſerui. de ſtat. hom. ff. l. pupillus. §. 1. de verbor. ſignif. ff.* Itaque ſerui erant, in quos ius belli exercere victores voluerunt: ſic dicti, quòd ſeruarentur, nec occiderentur. Solebant autem hos, capta ciuitate, ſub haſta vendere, quòd ius in Aventicis exercuit in Gallia I. Cæſar: in Salaſſis Alpinis populis Auguſtus. Hinc mancipia dicta, quòd in manu, id eſt, poteſtate, victoria eſſent: ſicuti mangones, qui huiuſmodi venalibus negotiarentur, quòd eos in manum, id eſt, poteſtatem, emptoris agerent. Non ſolebat autem id in ciuitatem captam obſeruari, niſi ex magna & grauiſſima iniuria. Hæc quidem ſeruitus vniuſmodi eſt: cum enim ſeruorum vna ſit conditio, *l. & ſeruorum, de ſtat. hom. ff.* in eorum conditione nulla eſt differentia, *ff. de iur. perſo. Inſtit.* Illud ſciendũ ſeruos aut fieri, aut naſci: naſcuntur ex ancillis noſtris, fiunt aut in iure gentium. id eſt, ex captiuitate, aut iure ciuili, cum liber homo maior vinginti annis ad preciũ participandum ſeſe venundari paſſus eſt, *d. §. fin. & d. l. & ſeruorum.* Iſque ſeruus quadrupedi æquiparatur, *in princip. l. 2. ff. ad l. Aquil.* adeò quòd olim dominis in ſeruos vitæ, neciſque poteſtas erat, nunc verò prædura illa ſeruitus vitæ, & necis, quæ à brutorũ conditione nihil diſtabat, abolita eſt optima ratione. Sunt aũt exempla paſſim in libris Pandectarum, de inhumaniſſima ſeruitutis forma. Sed hoc tempore nullis hominibus licet, ſine cauſa legibus cognita, in ſeruos ſupra modum ſæuire. nam ex conſtitutione Imperatoris Antonini nimia dominorum aſperitas in ſeruos coercetur. Etiam certè ratio naturalis & ius diuinum

preci-

præcipiſunt relinquere ſeruis victum, ſicut ait Eccleſiaſt. *cap.32.* [Aſino onus, pabulum, & virgam: ita ſeruo laborẽ, victum, & diſciplinã] expedit enim reipublicæ, ne quis ſua re malè vtatur. *§. in poteſtate. de ijs, qui ſunt ſui vel alien. iur. Inſtit. l.1. §. igitur. & l. ſeq. de ijs, qui ſunt ſui vel alien. iur. ff.* Sed & illud non omittendum, quodcunque per ſeruum acquiritur, id domino acquiri, *d. §. in poteſtate. & d. §. igitur.* ita, vt ne momento quidem penes ſeruum ſubſiſtat, *l. placet. de acq. hered. ff.* ſeruus enim cum in poteſtate alterius ſit, nihil ſuum habere poteſt. *§. item nobis. per quas perſon. cuique acquirit. Inſtit.* quòd adeò verum eſt, vt, dominis nolentibus, vel etiam inuitis, per ſeruos acquiratur. *d. §. item nobis.* Et hæc quidem de ſeruitute, quæ à ſeruando denominatur. Eſt & alia ſeruitutis ſpecies, quæ non à ſeruando, vt ſuperior, ſed à ſeruiendo dicitur. (ein dienſtbarkeit/ ſo ein hauß oder acker dem andern ſchuldig iſt.) Quòd cùm ex varijs alijs locis, tum maximè ex ijs Pauli verbis *in l. via. §. ſi fundum. de ſeruitut. præd. ruſtic. ff.* comprobari poteſt, [Si fundus ſeruiens, inquit, vel is, cui ſeruitus debetur, publicetur, vtroque caſu durant ſeruitutes, quia cum ſua quiſque conditione fundus publicatur.] Seruitutis ergò, quæ à ſeruiendo dicitur, duo ſunt genera: aut enim perſonarum ſunt aut rerum, *l.1. de ſeruit. ff.* Perſonales ſeruitutes ſunt, vt vſus, vſusfructus, & habitatio. addunt poſt gloſſ. *in d. l.1.* Doctores, ſeruorum operas. De ijs ſingulis, ſuis locis diximus. Realis ſeruitus, quæ & prædiorum appellatur, nihil aliud eſt, quàm ius prædijs inhærens, vnius vtilitatem adaugens, alterius verò diminuens. Realem ſeruitutem non qualitatem, vt Bartolus, licèt id non malè, ſed ius eſſe ex Iuſtiniano diximus, *in §. vltimo. ſub fin. de reb. corp. & incorpo. Inſtit. 2.* Seruitutes enim prædiorum, etſi corporibus accedunt, incorporales tamen ſunt, *l. ſeruitutes, la quatrieſme. de ſeruitute. ff.* Addidimus [prædijs inhærens,] quoniam ſine prædijs conſtitui ſeruitus realis non poteſt. nemo enim poteſt ſeruitutem acquirere vrbani vel ruſtici prædij, niſi qui habet prædium: nec quiſquam debere, niſi qui prædium habet, *§. ideo. de ſeruit. Inſtit. 2.* Adiunximus, [vnius vtilitatem adaugens,] eius ſcilicet, cui ſeruitus debetur; alterius verò, eius ſcilicet, qui ſeruit, diminuens. Hæc rerum ſeruitus rurſus duplex eſt: alia enim prædiorum, alia ruſticorum prædiorum eſt. Prædiorum vrbanorum ſeruitutes ſunt hæ, quæ ædificijs inhærent: ideò prædiorum vrbanorum dictæ, quoniam ædificia omnia, vrbana prædia appellamus, & ſi in villa ædificata ſunt. Ruſticorum ergo prædiorum ſeruitutes ſunt, quæ ædificijs non inhærent, quæque ſine ædificijs ſunt. Earum ſeruitutum quæ ſint iura, abunde docet Imperator, *d. tit. de ſeruit. Inſtit.* Ex ijs apparet, quàm temerè, atque etiam quàm prauo exemplo ſit ab interpretibus noſtris reprehenſus, & cùm improprietatis, tum inſufficientiæ damnatus Martian. *in d. l.1. de ſeruit. ff.* Inſufficientiæ quidem, quòd ſeruitutis generale & genericum nomen in omnes ſuas ſpecies non diſtribuerit ac diuiſerit. Improprietatis verò accuſatur, quòd eas ſeruitutes perſonales vocet, quas ipſi mixtas rectiùs & propriùs dici aſſerunt & contendunt. Volunt ergò interpretes noſtri ſeruitutis in genere tres eſſe ſpecies vt alia ſcilicet ſit perſonalis, alia mixta, alia realis. Et perſonalis quidem ſeruitus (ſi ipſis credere dignum eſt) ea eſt, in qua perſona ſeruit perſonæ, putà ſeruus domino. Quanquam enim prædura illa & toleratu nimis difficilis vitæ ſeruitus, & necis, abolita eſt, quemadmodum diximus antè, ipſa tamen ſeruitus perſonalis moderato non diſceſſit ab vſu, & ne poteſt quidem iudicio oppido ſano. Mixta, in qua res ſeruit perſonæ: vt in vſu, vſufructu, & habitatione. Realis verò ſeruitus dicitur, in qua res ſeruit rei, vt in ſeruitutibus ruſticorum & etiam vrbanorum prædiorum. Cæterùm, cùm, vt latè ſatis iam diximus, ſeruitus alia à ſeruando, alia à ſeruiendo ſuam denominationem accipiat, ſitq; abundè & diffusè ſatis in prima Pandectarum parte tractatum de ſeruitute, prout à ſeruando dicitur, dictumque ſit eam vniuſmodi eſſe, vtpotè cum in ſeruorum cõditione nulla ſit differentia, *d. l. & ſeruorum de ſtatu homin. ff. §. fin. de iur. perſon. Inſtit.* Marcianus *in d. l.1.* de ea duntaxat ſeruitute diſſerit, non quæ iam à ſeruando, ſed quæ à ſeruiendo denominationem accipit, cuius hæc eſt abſolutiſſima perfectiſſimaque diuiſio, vt ſeruitutis, quæ à ſeruiendo dicitur, alia ſit perſonalis, alia realis. Ex quibus liquidò conſtat, cùm temerè, tum prauè ab interpretibus noſtris reprehẽſum Marcianum, inſufficientiæque damnatum. Sed & nihilo rectiùs ab ijſdem improprietatis inſimulatus eſt Marcianus: cùm enim id paſſim obtinuerit, vt denominatio à digniorib. fiat, meritò ea ſeruitus, in qua res ſeruit perſonæ, perſonalis vocatur, nec eſt, cur mixta appelletur. Hæc aduerſus omnium, qui hactenus ſcripſerint, doctorum opinionem. Anch.

SERVITVS eſt ius, quo adimitur aliquid libertati, quam dominus in re ſua habet: ac conceditur perſonæ, vel rei alienæ. Duplici autem modo colligi poteſt. Altero, cum perſona ſeruit perſonæ, quàm ideo perſonalem vocant. Altero, cum ad imitationem perſonarum in rebus conſtituitur ſeruitus: idque dupliciter. Nam aut res immediatè ſeruit perſonæ, vnde etiam perſonalis appellatur, vt vſus & vſusfructus: aut rebus directò commodum adfert, & dicitur realis. Doctores recedentes (vt ſolent) à phraſi Romanorum, aiunt, ſeruitutes alias eſſe perſonales, alias reales, alias mixtas. Tu tamen ſequere ordinem ciuilis diſciplinæ, quem D. Oldend. vbique adſerit. Spieg.

SERVITVS eſt conſtitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubijcitur, *l. libertas. ff. de ſtat. homin.* A cauſa efficiente. Et profectò forma illa ſeruitutis prædura, vt homo & imago Dei, brutis animalibus adnumeraretur, contra naturam erat. Cæterùm moderata ſeruitus, qua alter alterius ſubijcitur poteſtati, vt regatur & obſequia præſtet, non repugnat naturæ, *ſicut Ariſtoteles in Politicis probat.* Old.

SERVITVS tum de hominibus dicitur, tum de rebus. Quæ de hominibus dicitur, eſt conditio eorum qui in ſeruitute ſunt: ſiue conſtitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubijcitur, *l.4. ff. de ſtatu homin.* Quæ de rebus dicitur, eſt ius quod quis vel in re, vel in re ſua alteri conſtituit, eaque eſt duplex; vna perſonalis, veluti vſusfructus, vſus, habitatio: altera realis, vt ſeruitutes prædiorum vrbanorum & ruſticorum, *l.1. ff. de ſeruitut.* hoc eſt, ius in alieno prædio aliquid agendi, quòd alteri agere non licet, ab ipſius domino permiſſum, *l.1.* Hot.

SERVITVS ædificij non deprimendi, vel ædificij non deſtruendi. Eam vicinus vicino dare poteſt, ne ſol iu ædes ſuas depreſſius voluatur. *Zaſ. §. æquè. Inſtit. de action.*

SERVITVS confunditur. Iabolenus *in l. ſi cum ſeruitus. ff. quemadm. ſeru. amit.* [Quia, inquit, toties confunditur ſeruitus, quoties vti ea is, ad quem pertinet, non poteſt.] Spieg.

SERVITVS continua dicitur, quæ cauſam habet continuam, vt aquæductus. Contrà, quæ cauſam per interualla habet, non continua dicitur. qualis via, actus, iter, quæ non niſi poſt hominum memoriam vſucapitur, cùm continua decem annis acquiri poſſit, *l. ſeruitutes. de ſeruit.* Sp.

SERVITVS in quarto præcepto diuinarũ Tabularum probatur, quàm Ariſtoteles *in Politicis* grauiſſimis rationibus defendit ex natura cauſam trahere, reprehẽdens eos, qui contrarium adfirmarunt. Quanquam, ait Philippus, quorſum opus eſt tam ſubtili diſputatione? Illa vox [Honora patrem & matrem,] ſubijcit omnes homines ſeruituti. Non loquor de effectibus illis, contrà omnem humanitatis rationem corrupta natura introductis: Vt ſic facilè conciliare poſſit Vlpiani ſententia, *in l. manumiſſiones. ff. de iuſtit. & iur.* cum tabulis diuinis. Intelligendum enim eſt Ius gentium pro iure humano, vt Liuius appellare ſolet: & ſeruitus, pro dura forma, & effectu intolerabili. Oldendorp.

SERVITVS inuaſit, pro incœpit, vt apud Virg.

Aut aliquid iamdudum inuadere magnum.

Vlpian. *in vulgata l.* [Sed poſteaquam, inquit, Iure gentium ſeruitus inuaſit, ſecutum eſt beneficium manumiſſionis.] Noſtris dicitur ſeruitus, eigenſchafft / *Quære, Genitus in ſeruitio.* Spieg.

SERVITVS luminis. *Vide ſuprà, Luminis autem habere.*

SERVITVS perpetua reſpicit finalem cauſam, Naturalis materialem, Continua & diſcontinua formalem.

A domi-

A dominis verò prædiorum, quo ſcilicet animo conſtituatur ſeruitus, efficiens cauſa, atque etiam finalis conſideratur. ſpieg.

Servitvs perſonalis. Quanquam prædura illa ſeruitus vitæ & necis, quæ à brutorum conditione nihil diſtabat, abolita ſit optima ratione: ipſa tamen ſeruitus perſonalis moderata non diſceſſit ab vſu, & ne poteſt quidem iudicio oppido ſano D. Olden. ſaluo ſtatu Reip. aboleri: habetque magnas illo ipſo rectè aſſerēte cum vetuſtate ſimilitudines. *vt eſt tit. C. de agricol. & cenſit. lib. 11.* Sp.

Servitvs proijciendi protegendiuè vrbana eſt, videlicet cum ex ædificio vel mœnium, vel tectum extenditur, cùm quòd proſpectui, & interdum luminibus officitur. *l. 2. ff. de ſeru. vrb. præd.* tum quòd cœlum, quòd ſupra cuiuſque ſolum intercedit, liberum eſſe debet, *teſte Paulo in l. vlt. de ſeru.* Rectiſsimè autem erroris arguit eos Oldend. inter quos eſt & Zaſius noſter, & ego hactenus eum ſecutus, qui putârunt Imperatorem & Iureconſultos loqui de ſeruitute proijciendi aquam vel ſtercora: quod neque verba patiuntur, neque ſubiectæ conuenit materiæ, quoniam de ædificijs loquuntur. Spieg.

Servitvs proſpiciēdi ius vrbanum, id eſt, habere proſpectum aliquanto latius, non ſolùm vt cœlum videatur, ſed vt procul ſpectemus etiam alia ædificia. Eſt autem plus in proſpectu, quàm in luminibus. *l. 3. l. lumen. l. ſi arborem. ff. de ſeru. vrb. præd.* Spieg.

Servitvs ruſtica dicitur ius eundi per fundum nudum vicini, vel aquam per fundum ducendi, in quo non eſt ædificium. Cæterùm ſi in fundo dominanti, id eſt, in prædio, cui debetur ſeruitus, ſit ædificium, tunc iſta dicetur ſeruitus vrbana. *Zaſ. §. ſup. citato.*

Servitvtem Doctores diuidunt in perſonalem, realem, & mixtam. Accurſius adijcit quartum genus, vt quod teſtator in vltima voluntate conſtituat, *allegant l. Titium. §. Titio centum. ff. de conditio. & demonſtra. & l. Mænia decedens. ff. de manumiſſ. teſtament.* Veritas ſic habet, Seruitus duplici modo conſideratur: Altero, vt pertineat ad iuſtitiam diſtributiuam: quæ ſtatus & conditionem perſonarum conſtituit, diſtribuens vnicuique ſuum officium, quo alius præſit, alius ſubſit. Iſta conſideratione ſeruitus eſt ius, quo iuri alieno quis moderatè ſubijcitur, *ſicut in prima parte. ff. & Inſtit. de iure perſon.* Altero autem modo ſeruitus refertur ad iuſtitiam commutatiuam: quæ vitæ huius gratia, inter perſonas, communicat omnes æqualitate quadam. Hac ratione procedit diuiſio Marciani, *in l. 1. ff. de ſeruit.* Nam aut res immediatè deſeruit perſonæ, vnde etiam perſonalis appellatur: vt vſus & vſuſfructus, Aut ſeruit rebus, quibus adfert directò commodũ, & dicitur realis. Old.

Servitvtem conſtituere. Vlp. [Quia per ſententiam non debet ſeruitus conſtitui, ſed quæ eſt, declarari.] Sp.

Servitvtes prædiorum aliæ in ſolo, aliæ in ſuperficie conſiſtunt. *Paul. in l. ſeruitutes, eod. tit.* Old.

Servitvtes etiam appellantur prædiorum iura *l. 1. in fin. ff. de rer. diuiſ. l. 50. §. 1. in fin. ff. de alien. iud. mut.* quib. fundi perſonis vel perſonæ fundis ſubijciuntur. A quibus & ſeruum prædium, & ſeruum fundum, quod ſeruit dicimus, liberoque opponimus, *l. 8. ff. de act. empti. l. 20. §. 1. ff. de aq. rer. dom.* Cic. *de leg. Agr.* [Optimo enim iure ea ſunt profecto prædia, quæ optima cōditione ſũt: libera meliore iure ſunt, quàm ſerua. Capite hoc omnia quæ ſeruiebant, non ſeruient.] Quarum aliæ perſonarum eſſe dicuntur, vt vſusfructus & vſus: aliæ rerum: eæque rurſus vel vrbanorum, vel ruſticorum prędiorum. *l. 1. ff. de ſeruitutib. cum proximis & continuatis titulis. l. 39. ff. de vſufruct.* in rem vel in perſonam ſeruitutes dixit Paul. *in l. 12. ff. de ann. leg.* Has etiam ſeruitutes perſonales vocant. *l. 8. §. 1. de legatum. ff. de liber. lega. l. 37. ff. de ſeru. ruſt.* Et hominum ſeruitutes *in l. 15. ff. de ſeruitut. l. 20. in fin. ff. de ſeruit. ruſt.* Quoniam hominibus debentur & cum his pereunt. Briſſ.

Rerum verò ſeruitutes prædiorum iccirco dicuntur, quòd prædijs debentur non perſonis, & ſine prædijs conſtitui nō poſſunt. Nemo enim eas ſeruitutes adquirere vel debere poteſt, niſi qui prædium habet. *l. 1. ff. comm. præd. l. 34. ff. de ſerui. ruſt.* Ideoque in cauſa aquæ ductus ſententia prędio dari dicitur, *l. 33. §. vlt. ff. de neg. geſt.*

Servitvtes autem hæ vel vrbanorum vel ruſticorum prædiorum appellantur, prout ſunt prædia quibus debentur. Vrbanis enim ædificijs quocunque ea loco poſita ſint, conſtituta, vrbanorum prædiorum dicuntur: quales ſunt altius tollendi, vel non tollendi, ſtillicidium auertendi in tectum vel aream vicini, immittendi, proijciendi, protegendi, proſpectus, luminum, oneris ferendi, cloacæ immittendæ ſeruitutes. *l. 1. 2. & 3. ff. de ſeru. vrb. l. 1. ff. comm. præd. §. aquæ. Inſtit. de act.* Ruſticorum verò prædiorum ſunt hæ, iter, actus, via, aquæductus, hauſtus aquæ, pecoris ad aquam appulſus, pecoris paſcendi, cretæ eximendæ, calcis coquendæ iura. *l. 1. l. 2. cum ſeq. ff. de ſeruitut. ruſtic. Inſtit. de ſeruitutib.* Briſſon. *Adde Connanum commentar. de iur. ciuil. libr. 4. capit. 12. numer. 8. 7. & 9.*

Servitvtes, quæ cauſam diſcontinuam habent, dicuntur incertæ: & ideo non admittunt vſucapionem.

Servitvtes regulariter habere cauſam perpetuam, hoc eſt, ad eum finem conſtitui, vt ſibi & hæredibus ſuis perpetuò competant. Sp.

Servitvtis ſpecies eſt, non poſſe de loco diſcedere. *l. 2. ff. de lib. hom. exhib.*

Servitvtvm naturã ex regulis ſubiectis diſces, quas iura ciuilia priuatim repetens apud Auguſtobucoṇiates collegi, anno 1548.

I. Perſonalis ſeruitus eſt, quando perſonæ conceditur, habita ſolius perſonæ ratione. *l. Mela. §. quidam. ff. de alim. & cib. lega. l. pecoris. ff. de ſeruit. ruſtic. prædio. Vtilitatem ex illis legibus cognoſces.*

II. Realis eſt, quando habetur reſpectus prædij dominantis, & prædio imponitur. *l. 1. ff. de ſeru. tit. gener.*

III. Ea eſt ſeruitutum prædiorum ruſticorum & vrbanorum natura, vt non poſſint cedi, niſi quādo ſeruiunt prædio dominanti. *l. ergo. ff. de ſeru. ruſt.* ideoque prædijs, non perſonæ debentur. *l. vnus ex ſocijs. ff. eodem.*

IIII. Omnia iura, ex quibus quid capimus, non poſſunt eſſe prædialia. *l. Latim. ff. eod.* ideoque perſonales ſunt, ceu quaſi.

V. Servitvs perſonalis morte eius, cui debetur, finitur, realis eſt continua, & perpetua. *l. foramen. ff. de ſeruit. vrba.* Prat.

Servorvm frequenter fit mentio in toto Iure, vt puta quorum vſus eſſet apud Romanos frequentiſſimus. Inde mirum dictu eſt, quantam obſcuritatem in hanc diſciplinã tractatio de ſeruis ingerat: quoniam multa de illis erant ſingularia, quæ non reſpondebant regulis Iuris aliarum perſonarum. Interim tamen non ſine fructu legemus (modò ſobriè fiat) quæ de ſeruis introducta erant, vtut hodie non vtamur tali ſeruitute. Nam habent pulchras rationes, quibus vti poſſumus in alijs negotiorum ſpeciebus. Porrò quidquid in toto iure de ſeruis eſt ſancitum, id referendum eſt ad ruſticos noſtri ſeculi: quatenus fert æquitas ſimilitudinem colligi. Nam nullum hominum genus accedit propius ad ſeruorum conditionem, quàm ruſtici his temporibus. *Quòd apparet ex l. vt diutius. C. de agric. & cenſit. Accedit his Zaſius in l. 1. in prin. ff. de eden.* Old.

Servorvm nomina, quibus conſueuerũt vti Iuriſcoſſ. cum aliquem caſum effingunt, Græca ferè eſſe adnotauit Alciat. qui & aliquot interpretatur *c. 26. lib. 1. Parerg.* vt Stichum & Damam, Erotem & Pamphilum nemo non intelligit. *vide ſupra Seruilia nomina.* Liberorum verò hominum nomina videntur eſſe Romana, Meuius, Titius, Seius, Sempronius, Augerius, Numerius, & ſimilia. Sp.

Servorvm ſpecies à Iuriſcoſſ. ab opera & miniſterio nominatur: vt atriarij, qui & atrienſes, ab atrio, quòd (vt diligenter ſua manu annotauit Volzius) eſt propriè locus ante vel circa domum, remotius tamen, & ad domum pertinens: ab atro colore dictus fortè, quòd is locus ex fumo nigreſceret, quando culinam veteres in atrio haberent. Es heyſſet ein hoff mit garten vnd bäwmen vmb / oder am hauß. vnd das heyſſet man noch ein Aetter / dauon dann kumbt der kleyn Zehend / den man nennet Aetterzehend / das iſt obß / kälblin / färlin / vnd deßgleichen / was auß dem hoff wachßt vnd wurt) focarij, mediaſtini, arcarij, herticę, qui verſantur in agris. capſarij vel potius carpſarij, ſaccularij, apolides, inſularij, orcini, originarij, adſcriptitij quoque. reliqua pete ex capite proxime ſequenti. Sed &

vicarium ſeruum Vlp. cēſuit qui ordinario ſubeſt, & illi pareret: & fornacarium, cuius & ſuprà mentio facta eſt, qui fornaci calcariæ, ſeu ferrariæ ſeruit & inuigilat. Poſt quos fuêre amanuenſes & diſpenſatores: alteri, quorum opera velut ſcribarum, dominus vtitur: alteri qui æra diſpenſant, impendiaque & expenſa rationibus notant, & inferunt. Receptitius verò dicitur, qui ob vitium redhibetur. Pileatos ſeruos Gellius ſcribit vænum ſolitos ire, quorum nomine venditor nihil præſtaret, auctore Cælio Sabino iuriſperito. Cuius rei cautam eſſe ait, quòd huiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendendo deberent, vt emptores errare & capi non poſſent, neque lex vendendi operienda eſſet, ſed oculis perciperent, quòd nam eſſet mancipiorum genus. Sicut antiquitus mancipia iure belli capta, coronis induta veniba[n]t: & idcirco dicebantur ſub coronis venire. Nam vt ea corona ſignum erat captiuorum vænalium, ita pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos venundari, quorum nomine emptori venditor nihil præſtaret. Sp. *Bud. in annot. prior.*

SERVORVM natura eſt eadem, varia autem eorum artificia aut exercitia ſiue miniſteria: ideoque ſunt ſerui Topiarij, Dictarij, Aquarij, Supellecticarij, Hoſtiarij, Diſpenſatores, Actores, Ordinarij & Atrieſes, Balneatores, Fornicatores, Muliones, Venatores, Veſtigatores, Monitores, Nomenculatores, Calculatores, Miniſtratores, Obſonatores, Textores. Cellarij, Villici, Tonſores. Notarij, Curſores, Lecticarij, Tabellarij, Villici, Scoparij, Saltuarij, Permulta ſunt præterea ſeruorum & officia & nomina, quæ paſſim occurrunt legentibus Digeſtorum libros: quamuis ergo officio, & cura, & tempore interdum differrent, tamen omnes æquè ſerui erant. *Ferret. in commentar. inſtitut. Iuſtinian. tit. de iure perſon. §. lib. 1.*

SERVORVM porrò eſt dominorum imperio obſequi, eosq; inde nomen accepiſſe Cyprianus expreſſe contendit. Sic enim *in libro de ſingularitate clericorum* ſcribit: Alioquin nec nos ſerui adſcriberemur, nec ipſe dominus haberetur, ſi ſecundum voluntatem noſtram permitteremur impendere ſeruitutem. Et quamuis hæc ita ſint, interdum tamen fieri quædam per ſeruos ſuos patiebantur domini, ſine aliquo imperio ſpeciali, idque tunc accidere ſolet, cùm ſeruus alicui negociationi præpoſitus eſt. Tunc enim ſuo arbitrio negotium domini gerit ſeruus, donec illud gerere à domino prohibeatur. Eaque prohibitio, libello propoſito hæc fieri ſolenni formula plerunque ſolet. CVM IANVARIO SERVO MEO GERI NEGOTIVM VETO, *vt eſt apud Paul. l. 47. in prin. de pecul.*

SERVVM cicatricibus deformare. *Vlpi. in l. locum. ff. de vſufruct.* Spieg.

SERVVS actor, idem opinor qui diſpenſator: id eſt cui pecuniæ domini curatio mandata eſt. Papinia. *l. 24. ff. de poſt.* [Centum numos, quos hac die commendaſti mihi, adnumerante ſeruo Sticho actore,] Hot.

SERVVS artifex. Paul. *l. vlt. de oper. ſeru.* [Cum, inquit, de operis ſerui artificis agitur.]

SERVVS diſpenſator. *apud Alphenum in l. penult. ff. de ſer. corrupt.*

SERVVS fundus, qui ſeruitutem debet: liber, qui ab ea eſt immunis. Vlp. *l. 20. §. 1. ff. de acq. rer. dom.*] Si ſeruus fuit fundus, cum ſeruitutibus tranſit: ſi liber, vti fuit.] Item, [Si quis igitur fundum dixerit liberum, quum traderet eum qui ſeruus ſit: nihil iuris ſeruitutis fundi detrahit.] Cic. *pro leg. Agra.* [Optimo iure ea ſunt profectò prædia, quæ optima conditione ſunt: libera meliore ſunt, quàm ſerua.] Hot.

SERVVS fructuarius cogi poteſt vt operetur *l. ſed & ſi cui. ff. de vſufruct.*

SERVVS fugitiuus propriè non dicitur, qui fugam tantum cogitauit, atque idipſum facere ſe velle iactauerit: ſed qui re ipſa à domino ſuo aufugerit: & qui huiuſmodi ſeruum vendiderit, ædilitij pœna teneri non debet. Tum enim vitium animi dicendum erit, quando effectu aliquo patere cœperit. Quis autem fugitiuus dicatur, ampliſſimè tradit Vlp. *in l. quid ſit. ff. de ædil. edict. Brech. in l. fugitiuum. ff. de verbor. & rerum ſignif.*

SERVVS hæreditarius. *Quære, Hæreditarius ſeruus.*

SERVI Inſularij propriè non dicuntur ij homines, qui deportati aut relegati ſunt in inſulam, & iam Inſulares facti & ſerui pœnæ, ſed ij aut domini ædiū aut inquilini ſunt. Eſt enim Inſula propriè domus, quæ vicinorum parietibus communibus non coniungitur, vt ait Feſtus, quarum magna fuit Romæ multitudo, vt tutiores eſſent ab incendio, atque ita à ſimilitudine inſularum quæ circumquaque aliquo amne ambiuntur, inſulæ appellatæ tum ipſæ, tum verò etiam reliquæ omnes domus, quamuis inter ſe coniunctæ eſſent. Ideò ipſe Pompon. *in l. vrban. ff. de verb. ſig.* inſularium ſeruum vrbanis ſeruis adſcripſit, quod huic nihil ruſtici operis mandaretur, ſed domus cuſtodia. *Connan. Commen. iuris ciuilis, lib. 2. cap. 2. num. 5.*

SERVVS integræ opinionis, qui cuſtodiendus non eſt, *teſte Paul. l. ſi à bonæ. prin. ff. de rei vind.*

SERVIS lecticarijs legatis, ſi idem lecticarius ſit & cocus, accedet legato. Paul.

SERVIS legatis etiam ancillæ debentur, quaſi commune nomen vtrumque ſexum contineat. *auctor Modeſt. de leg. 3. l. ſeruis legatis. Vide Ancilla.* Sp.

SERVI literati olim ſic dicti, quòd in corporibus ipſorum imprimerentur ſigna cuiuſque domini. Nam Græcis notatum eſſe & inſcriptum, inſigne olim fuit ſeruitutis. Ex quo prouerbium, Samijs nemo literatior, quòd hi bello victi quondam ab Athenienſibus & in ſeruitutem redacti, punctis in fronte notati ſunt, literarum ſimilitudinem referentibus, aut, vt Ariſtoteles ſcribit *in Rhet.* quòd à tyranno olim afflicti atque oppreſſi, cum ciuium laborarent inopia, ſeruos omnes donarunt ciuitate. Poſtea venit ea res in conſuetudinem Romanorum, vt ſeruos inſcriberent, qui ipſi multos à Græcis habebant iam notatos & compunctos à dominis. Quod ipſum ſolitum erat fieri, vt noſſet quiſque ſuos *Connan. comment. lib. 2. cap. 6. num. 4.*

SERVVS mediaſtinus dicitur is, qui ad perpetiendum laborem eſt idoneus. Huiuſmodi enim ſeruis infima tantum miniſteria & obuiæ quæque rerum domeſticarum functiones attribuuntur, ita vt ratio virium & corporis in eis habetur potius, quàm ingenij aut induſtriæ. *De hoc vide fuſius Connan. comment. lib. 2. cap. 2. num. 4.*

SERVVS ordinarius eſt, qui dominum agnoſcit, & prouinciæ alicui præficitur: in cuius labores ſi alius fuerit ſuffectus atque ſubrogatus, is ſeruus vicarius appellatur. *Ferrerius.* Spieg. Exiſtimat autem Connan. *lib. 2. cap. 1.* inde ordinarios ſeruos dictos eſſe, quod ordinem ſuum & locum tenebant, in re familiari domini, non item vicarij, qui in peculio erant ordinariorum, vt ordinarium Ius vocamus ab eo differens, quod extra ordinem datur. Vicariorum verò nulla erat certa deſtinataque miniſterij functio, ſed omnium etiā ordinariorum mandatis obſequi, & parere cogebantur. *Pyckius l. 1. §. in poteſtate. nu. 2. ff. de exerci. act.*

SERVVS originarius. *Vide Originarij ſerui.*

SERVVS peculiaris, pro Vicario. Scæuola *l. 21. ff. de pecul. leg.* [Si Sticho manumiſſo peculium legatum ſit, & Titio ſeruus peculiaris: quantum peculio detractum erit ob id quod domino debetur, tantum ei accedere cui vicarius legatus eſt, Iulian. ait.] Hotom. Erant enim peculiares ſerui, qui peculio filiorum annumerantur, ſimiliter ac reliquæ eorum res peculiares, de qua re ad longum diſputare noſtro ſeculo non conuenit, cum diuina lege eadem omnes conditione viuamus. Inter eos enim (inquit Paul. *ad Galat. 3.*) qui in Chriſtum baptizati ſunt, neque liber, neque ſeruus ſit. *Peckius l. 1. §. in Poteſtate. nu. 2. ff. de exercit. act.*

SERVVS pileatus. *vide ſupra Seruorum ſpecies.*

SERVVS pœnæ efficitur, qui in metallum damnatur, & qui beſtijs ſubijcitur *§. pœnæ. Inſtit. quibus mod. ius pat. pot.*

SERVVS publicus, id eſt, tabellarius. *apud Vlpia. in l. nam & liber. ff. de adopt. in l. ſi pupillus. ff. rem pupil. ſal. for.* Sp.

SERVVS publicus dicebatur, quem ciuitas tabulis publicis præficiebat. vnde Seruus ciuitatis appellatur *in l. vlt. ff. quod cuiuſque vniuerſ.* Publicus autem *in l. nec ei. 18. ff. de adopt. l. 2. Cod. eod. tit. l. 4. C. de arbit. l. 1. §. exigere. ff. de magiſt. conueniend.* Pòſt verò ab Arcadio Imp. conſtitutum eſt, vt publicis tabulis non amplius ſerui, ſed liberi præficerentur. *l. Generale, C. de tabular.* Martian. *l. 6. ff. de rer. diuiſ.* [Seruus communis ciuitatis ſingulorum pro parte non intelligitur, ſed vniuerſitatis, & ideo tam contra ciuem, quàm pro eo poteſt ſeruus ciuitatis torqueri.] Hotom.

SERVVS publicus lictor, apparitor. Cice. *Philip. 13.* [Quos

Antonius

Antonius deliciarum cauſa loris in conuiuio cædi iubebat à ceruis publicis.] Idem *Verrina V.* [Cur hoc auctore nô Romæ ſerui publici ad vectigalia accedant?] Loquitur Cicero de Venerijs Siculis apparitoribus. Hotom.

SERVVS receptitius etiam dicitur, qui vxoris proprius eſt: vt quem pecunia receperat, neque dixerat doti, ſed ſibi retinuerat. *Lege, item. Recipere ea mulier dicitur.* Sp.

SERVVS vrbanus quis ſit, vide *l. ſerui vrbanis. de leg. 3.* Cenſetur autem ſeruus vrbanus is, qui ex vrbanorum ſeruorum familia natus eſt, etiam ſi dimiſſus fuerit in villam, vt ibidem nutriretur. *Brechæus in l. is qui natus. tit. de verb. ſign.*

SESCVNCIA, eſt vncia cum dimidia. Vlpia. *de leg. præſtan. l. filium.* Vt partis, inquit, dimidiæ quartam, id eſt, dimidium totius aſſis ſeſcunciam retineat. Idem *in l. Papin. §. quoniam autem.* Proinde, inquit, etſi ſint ex duobus filijs nepotes, ex vno tres puta, pluresve, ex vno vnus: vnicum ſeſcuncia, vnum ex illis ſemiuncia querela excludit.

SESQVI vocabulum, ſiue in appoſitione, ſiue in compoſitione inuentum fuerit, dimidio maius ſignificat: vt ſeſquialtera pars, id eſt, pars altera dimidio maior, quàm prior. Spieg.

SESQVIPLVS id ſignificat, quod tantum cum dimidio vulgares dicunt.

SESSIMONIVM eſt templum & ſedes apud Vitru. *lib. 7.* deduciturque à ſeſſu vel ſede ſeſſimonium, vt à merce mercimonium. Ita enim ſcribit. [ſuſpectus habent in Deorum ſeſſimonio] id eſt, in Deorum ædificandis templis & ſedibus ſtatuendis, ac ſeſſimonium dici videtur, vt ἵδος Græcè. *Turneb. aduerſar. lib. 2. cap. 3.*

SESTERTIVS nummus, duos aſſes cum ſemiſſe valebat: hinc dictus, quaſi ſemiſſe dempto de trib. *De aſſe, & eius variatione vide Bud. & Nebr. in dict. Seſtertius nummus. Adde Connan. comment. lib. 2. cap. 9. num. 2. & lib. 12. num. 10.*

SESTERTIVS, & nummus, idem apud veteres fuit. Denarius quatuor nummos valuit, ſeu mauis, quatuor ſeſtertios. At mille nummi, ſeſtertium vnum, neutri generis, erat. *Lege Alciat. lib. 3. diſpun. capit. 2.* Seſtertiorum autem nomine aurum non continetur. Spieg.

SESTERTIVS apud Romanos nummus erat, qui duos aſſes & ſemiſſem initio continebat, poteratque æſtimari decem Gallicis denariolis, quos appellant Turonenſes. Poſtea verò ſeſtertius ęſtimatus fuit quatuor aſſibus. Serſtertia autem numero plurali & in genere neutro enuntiata continebant millenos ſeſtertios. Itaque nihil intererat inter centū ſeſtertia, & centum millia ceſtertium: vtraque autem ſumma. ſi primam æſtimationem ſeſtertiorum expendas, complectebatur bis mille & quingentos aureos coronatos, vel certè quatuor millia coronatorum, ſi eam intuearis ſeſtertij numi æſtimationem quam à dictatura Q. Fabij Maximi receptam, veriſimile eſt in vſu fuiſſe temporibus legis Papiæ. Porrò vt à numis ſeſtertijs, ad ſeſtertia tranſeundo, numerus millies multiplicatur: ita cum ad eam locutionem ventum eſt, quæ per aduerbia numeralia enuntiatur, creſcunt ſeſtertia ſingula conduplicata, vt ſi centum ſeſtertia dicam, intelligis centum millia ſeſtertium. Sic vbi centies ſeſtertium dicitur, intelligendum eſt centies centena ſeſtertia ſiue centies centena millia ſeſtertium, *vt annotauit Baldui. in comment. ſuper Inſtit. Inſtit. lib. 3. tit. 6. de ſucceſſ. liberto.*

SEV dictio eſt argumentatiua. *text. eſt ſingula. in l. ſi quis ita legauerit. ff. de aur. & argent. leg. quem pro ſingul. commendat Ludouic. ſingul. 561. lego Titio. & repetit. Franciſcus Crem. not. 56. lego digeſtum. & Deci. conſil. 69. viſis duobus conſilijs. in 4. col. poſt Baldum. conſil. 442. verba ita dicunt. in 1. lib. & conſil. 218. ſtatuto ciuitatis. in 2. lib. & conſil. 466. quidam inſtituit. in 3. lib.* & ex facto cum incidiſſet in legato facto de fundo ſeu ædibus, iudicaſſe ſe vtrunque deberi, teſtis eſt Alex. de Alex. *Genial. die. lib. 2. cap. 3.* eiuſque iudicium probatum fuiſſe. *Adde Alciat. in l. ſæpe ita comperium. ff. de verb. ſignif.* Tamen reſtringitur, quando ponitur inter dictiones pluralis numeri: ſecùs, ſi ſingularis numeri. *ita ſingul. Bald. in c. inter cæteras. col. vlt. verſic. pone teſtator. extrà de reſcrip.* Secundò limitatur, ne immoderatum importet augmentum: *ſecundùm Arch. multum ſingu. in c. ego Ludo. 63. diſtin. & has limitationes pro ſingul. commendat D. Iaſon in l. penult. in 1. nota. Cod. de verbor. ſignific. vbi putat dubias, quamuis ſupremæ ſint: licèt de eis nullus faciat mentionem.* In dubio autem dictio Seu, de proprietate ſermonis diſiungit verba: ſed non ſenſum. *ita concludit Cornel. conſil. 18. in præſenti conſultatione. in 3. col. in 3. lib. & in conſil. 198. in propoſita. in vlt. col. eod. lib. poſt Bart. in d. l. ſi quis ita.* Et ideo teſtis dictum incertum reddit, quia diſiunctiua incertitudinem cauſat. *l. vbi autem non apparet. §. quid illud. de verbor. obligat. tradit D. Alexand. conſil. 50. in cauſa. penult. col. in 5. lib. & hæc nota ad doctrinam Bart. in l. ſi quis ita. l. 2. de aur. & arg. leg. & in l. ſi quis ducenta. §. vtrum col. 2. de reb. dub.* Cotta.

SEVERA interlocutio, pro aſpera increpatione, *apud Paul. in l. 3. de offic. præf. vigil.*

SEVERISSIMAM dicere ſententiam, *Vlpia. in l. 1. §. nunquid ergo. de poſtul.* Spieg.

SEVERITATIS, hoc eſt crudelitatis, vel clementiæ gloria, non eſt affectanda *l. reſpiciendum. ff. de pœnis.* Seueritas, hoc eſt animaduerſio legis, congruentem habet pœnam. *C. ſi ſeru. ad lib. aut decur. aſpirauerit. l. 1. lib. 10.* Sp.

SEVIR, rara voce, teſte Rhodigino, vt coniectant ex doctis nonnulli, equitum indicat præfectum: vnde ſeuiralium ludorum prorepſerit appellatio. Iul. Capitolinus *in M. Antonino Philoſopho* ad hunc modum; [His ita geſtis, adhuc quæſtorem conſulem ſecum Pius Marcum deſignauit, & Cæſaris donauit appellatione, & ſeuirum turmis equitum Romanorum iam conſulem declarauit, & edenti cum collegis ſeuirales ludos adſedit. Spieg.

SEXAGENARIOS exactores quoſdam appellatos, qui à collatoribus ſpecies annonarias ſuſcipiebant, tributaque exigebant, conſtat *ex l. 1. C. de exactoribus tribut. in C. Th. & l. 2. de annon. & tribut. in C. Th.* Briſſ.

SEXIES dies ſine vſuris credere, pro creditæ pecuniæ pecuniam, vt Glareanus exponit, ſoluere, ſine vſuris, per ſex partes, ſiue ſolutiones, eleganter dixit Cæl. *Commentar. lib. 3.* Spieg.

SEXTANS, quidam ſeſtans ſcribunt, duæ totius aſſis partes ſunt, hoc eſt, duæ vnciæ: ſicut quadrans tres vnciæ. nam quarta pars à 12. ſunt 3. Triens tertia pars aſſis, quatuor continet vncias. Quincuns, quinque. Semis autem dimidium illius habet, quòd aſſe continetur: quę quidem pars ſex vncias ex toto aſſe vendicauit. aliàs ſemiſſis. Sexcunx autem ſeptem conſequitur vncias, Bes octo. Dodrans verò nouem. Dextans decem ſignat vncias. Deunx verò vndecim. *Alexan. lib. 1. genial. dier. cap. 1.* Spieg.

Ex SEXTANTE heres *l. 30. ff. de except. rei iud.* id eſt, ex parte ſextæ, *l. 76. ff. de acq. vel omit.* Briſſ.

SEXTARIVS. *Quære, Medimnum.*

SEXT. Pompon. gentis Pomponiæ clariſſimus fuit Iuriſconſultus, qui ſcripſit. l. 2. ff. de orig. iur. quam præceptor meus Zaſius elegantibus ſcholijs poſt (vt putat) Antonij Garronis in eandem commentarios luculentos veſtiuit. Sed D. Oldendorp. poſterior quidem, mirum tamen in modum, miraque breuitate exactius hanc tractationem pro grauitate diſciplinæ ciuilis iuris abſoluit. Floruit autem Pomponius, & quidem magno in honore & auctoritate, ſub imperio Alexandri optimi principis. Heliogabalus peſſimus Romanorum Imperator ideo infenſus fuiſſe Alexandro adoptato legitur, quòd impudicus non eſſet. *auctor Lampridius.*

SEXVS virilis liberos, & maſculos liberos, ſiue maſculini ſexus, nihil inter ſe differunt. Et verò verius eſt, ait Salomonius, nullo modo verbis virilis ſexus fœminas poſſe comprehendi: veluti ex contrario venire non poſſunt mares appellatione fœminini ſexus. Nam vt dicit Pomp. *in l. ſi ita ſcriptum ſit. de leg. 2.* exemplo peſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos continere. *Accedunt, quæ annotauimus ſuperius in dictione Mas.* Sp.

SEXVS maſculinus ſemper fœmininum continet, *auctor Iulian. in l. qui duos. de leg. 3.*

S I

SI, particula quoties conditionalis eſt, ſubiunctiuis iungitur: velut [ſi facias, ſi feceris.] Qui enim ſic loquitur, non factum interim declarat. Quamuis & iuncta finitiuis, quandoque conditionem faciat. quòd huic voculæ regulare eſt, vt Albericus indicat, qui diffundit verba in ſignificatione eius explicanda. ſiue, ex ſi & ve compoſita particula, præter morem aliarum coniunctionum, tres

nimirum ſenſus poſtulat. De quo latius Linacer. Variè ponitur: modò enim coniungit, modò diſiungit, modò declarat, modò cótinuat, modò conditionem facit. Albericus exempla indicat.

SI, dictione vti ſolent Iuriſconſulti in denotandis actionibus, exceptionibus & replicationibus: *vt in tit. ff. ſi cert. pet. condict. & in l. itaque ſi hoc. ff. de procurator. l. & eleganter. §. ſi dolo malo. ff. de dolo mal. alijſque locis multis.* Old.

SI, varie accipitur. Quandoque ſumitur pro quia *l. 48. §. fin. ff. de iur. fiſc.* Quandoque pro quamuis *l. ait Prætor. §. fin. ff. quæ in fraud. cred.* interdum pro non. *l. legato generaliter. in fin. ff. de leg. 3. l. ſi res. ff. de minor.* Aliquando pro ſicut *l. quæ ratione. §. 1. ff. de acqui. rer. dom.* Quandoque pro an, *l. 3. §. 1. ff. de collat. bon.* Quandoque admonitionis nota eſt. *l. mutо. §. ſub conditione. & eo loci Albericus. ff. de tutel.* Regulariter conditionem facit *rubr. & l. à teſtatore. ff. de cond. & demonſt. & toto ferè tit.* ex cauſa diuerſum. *l. aliquando. ff. eod.* Prat.

SIBI facere videtur, qui non operas eius locauit, ſed quod opus conduxit, expedit. *Connan. comment. lib. 4. cap. 5. num. 10.*

SICA ſignificat ferreum cultrum. Propriè verò dicebatur breuior gladius. Cicero *pro Milone* [Extorta eſt, inquit) confitenti ſica de manib.] Erat itaque latronibus apta, ac fortaſſis doloni non diſſimilis. *vt refert Balduin. in comment. ſuper inſtitut. Iuſtin. lib. 4. tit. 18. de pub. iud.*

SICARIVS, qui telum quocunque animo occidendi hominem gerit. *§. item lex Cornelia. Inſtit. de publ. iud.* Nam per interpretationem extenſiuam ſub ſicæ appellatione omne telorum genus comprehenditur. Vnde illud eſt, *Actor. 21.* [Eduxiſti in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum.] Aliquid de ſicarijs meminimus ſuprà *in dictione, Cornel.* Anch. Eſt autem Sica ferreus culter, à qua ſicarij dicti ſunt homicidæ. *d. §. item lex Cornel. Ioan. Bell. Etym.*

SI certum petatur. Notum omnibus eſſe non puto, quid certum in hoc tit. Cod. ſignificet. Certum hic mutuum eſt, quòd peti, id eſt, repeti, dicitur, cùm à debitore mutuum repetimus, pro quo nobis datur condictio, id eſt, repetitio certi, hoc eſt, mutui, *vt ſcribit Hegendorph. in exegeſi.* Anch.

SI cœlum digito non tetigeris. Conditionem hanc impoſſibilem negatiuam noſtri doctores appellant. *l. in illa. de verb. oblig.* cum teſte Alciato rectius neceſſariam conditionem dicerent, quæ pro pura habetur. Niſi fortè de eo cœlo intelligant, de quo apud Poëtam oxymorum, ridiculumque ænigma:

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cœli ſpatium non amplius vlnas.

Vide 18. *cap. lib. 1. Parerg.* Sp.

SI dijs placet, ſermoni inſeritur, propter rei indignitatem, ſiue temeritatem, *teſte Donato.* Sp.

SI eis videatur. Donat. *in Adel. Ter.*

Fac ſis Soſtrata.

Sis, honorifice additur verbo, ne quod imperatiuo modo pronunciatur, ſuperbum ſit. Deductũ eſt autem à Senatuſconſulti formula; vbi enim aliquid ſenatus Conſulibus iniungit, addit, Si eis videatur. *Hæc Donatus.* Hot.

SI ex teſtamento ad libertatem perueneris, pro eo, ſi hæres te manumiſerit. *l. ſeruo manumiſſo. ff. de condi. indeb.* Spiegel.

SI pateret. Verba erant olim iudicij recuperatorij.

SI quid acciderit, abſolutè prolatum, mortem ſignificat. *Exempla Albericus multa congerit.*

Hæc verba [Si fecerit, ſi dederit,] in conditionibus teſtamentarijs plerumque hanc ſignificationem habent, Si per eum non ſtat, quominus det aut faciat. *l. 23. ff. de condit. inſtitut.* In ſtipulationibus quoq; hæc conditio. [Si Pamphilum non dederis,] ſic plerunque exauditur, ſi per te ſteterit quo minus Pamphilum dares. *l. 115. ff. de verbor. oblig.* Similique modo hæc conditio. [Si Capitolium aſcenderit.] ſic accipitur, ſi cum primùm potuerit Capitolium aſcenderit. *l. 29. ff. de cond. & demonſt.* Et ex diuerſo. [Si Capitolium non aſcenderit,] hanc recipit interpretationem, ſi cùm primùm potuerit, Capitolium non aſcenderit. *l. 17. §. 1. ff. de manum. teſtam.* Pari ratione talis conditio. [Stichus ſi eum hæres non manumiſerit, liber eſto,] hunc ſenſum habet, ſi cùm primùm potuerit ſine magno incommodo ſuo manumittere, non manumiſerit. *l. 20. in fin. ff. de ſtatuliber.* Briſſ.

SI quis, tam maſculos quàm fœminas complectitur, *vt videre eſt in l. ait Prætor. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. l. 1. §. ait Prætor. ff. de conſtit. pecun.* Et apud Plautum *in Vidularia:*

Dic mihi (inquit) ſi audes, quis ea eſt quam vis ducere vxorem

Et apud Terent. *in Eunucho,*

Hanc oculis quis noſtrorum nunquam vidit Phædria.

Quę quidem antiqua locutio eſt & ἀρχαϊσμὸς, teſte Donato & Ouidio,

Si quis in hoc artem populo non nouit amandi,
Me legat, & lecto carmine, doctus amet.

Brech. in l. verbum. ſub. tit. de verb. & rer. ſig.

SI quid in teſtamento, quod ante hoc tempus feci, legaui, cui dare volui, peto ab his, vti tertiam partem pecuniæ filiæ meæ reddant. *l. libertis. §. poſthum. ff. de alim. legat.* Sp.

SI ſciens fallo. formula iuriſiurandi, quam Feſtus ſic exponit. Lapidem ſilicem tenebant iuraturi per Iouem hæc verba dicentes: Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter ſalua vrbe arceque bonis eijciat, vt ego hunc lapidem. Ad hunc morem alluſit Paul. *in l. 26. ff. de iureiuran.* [Qui iuraſſe dicitur, nihil refert cuius ſexus ætatiſve ſit: omni enim modo cuſtodiri debet iuſiurandum aduerſus eum qui contentus eo quum deferret fuit. quamuis pupillus non videatur peierare quia ſciens fallere non videatur.] Huius eiuſdem formulæ Polyb. *lib. 2.* mentionem facit. ſed & Cic. *ad Treba.* [Quomodo autem tibi placebit Iouem Lapidem iurare, quum ſcias Iouem iratum eſſe nemini poſſe?] Hot.

SIC, pro non alio modo. Eſt enim particula demonſtratiua formæ & qualitatis. *vt in l. Gallus, ad prin. iuncta gl. ſuper verbo, Si ſic fieri voluit.*

SICARII. Suidas σικάριοι λῃσταί γένος ἀπὸ σίκας ... *Cuiac. in Notis ſuis ad lib. 4. Inſtitut. tit. vlt. circa medium.*

Σίκιννις, ſaltatio Satyrica eſt. *Rad. in l. 2. de his qui no. infam.*

SICILICVS, vnciæ pars quarta: *vti patet ex l. 21. §. 2. ff. de annu. legat. vide As & eius partes.* Hotom. Sunt & ſicilices apud Ennium haſtæ habentes ſpicula lata, Feſtus hunc Ennij verſum affert. *Incedit miles vulgo ſicilicibus latis, vt annotauit Turneb. aduerſar. lib. 19.*

SICILICVS. Scæuola *in l. liberto ſuo. ff. de annu. legat. §. filium,* [Cum nouerca, ait, vniuerſę hęreditatis habeat dodrantem, ſemiunciam, & ſicilicum.] Budæus *in de Aſſe lib. 1.* [Poſt hæc, ait, ſequitur drachma, octaua pars vnciæ, quæ ipſa geminata ſicilicum efficit.] Sp.

SICLVS, שֶׁקֶל nomen ponderis, quaſi dicas librator: erat enim modus & regula omnium ponderum. Eſt autem prima diuiſione, Siclus aureus & argenteus. Et hic habebat viginti obolos: & ſecundum Græcorum ponderationem, ponderabat tetradrachmum, id eſt, quatuor drachmas: & ſecundum noſtram monetam maiorem, valebat dimidiato Ioachimico. Et hic quoque erat duplex, vulgaris, ſeu prophanus, & ſacer ſeu ſanctuarij, qui aliquando erat iuſtior & grauior. Porrò quod ad ſicli, dum moneta eſt, figuram attinet, in vna facie habebat aram, cum circumſcriptione שקל ישראל: in altera facie virgam Aaron, cum circumſcriptione ירושלים קדושה: Ieruſalem ſancta. Voluerunt autem duabus illis picturis, ara & virga, tanquam ſymbolo, ſignificare ſacerdotium, & regnum.

SICVBI, pro, ſi alicubi. *l. fin. §. ſicubi. C. de his qui ad eccleſ. confug.* Spieg.

SICVT, ſicuti, ſimilitudinis aduerbia: tametſi interdum non res ſimiles, ſed diuerſas, & planè contrarias denotant: & particula Ita, in ſecundo membro ponitur, vt apud probatos auctores. Quin & interpretes obſeruarunt, ea haud omnimodam ſimilitudinem perpetuò denotare. *vt not. in l. ſi cum excipit. §. quatenus. verſ. ſicut in interdicto. ff. quod met. cauſ. l. cuſtodiam. de peric. & com. rei vend.* Spieg.

SICVT inſtructus eſt fundus. Quid hęc ſibi verba velint, exponitur *in l. 2. C. de verb. ſig.*

SIGILLARE, & ſigillum alicui rei apponere, & claudere ſignificat, vt apud Varronem [Contra, inquit, lex minus impia eſt, ne filij parentibus luce ſigillent oculos.] Proinde ſcioli cuiuſdam incuria Cęſaris Maximiliani rectè exibilata eſt ſententia, contendentis, ſigillare ad diplomata tan-

tum

tùm pertinere (ipſe bullas vocabat) claudere verò ad epiſtolas & cõmentarios rerum, quos nunc in aula nullo licèt exemplo inſtructiones & miſſiuas referendùm eſſe Hieronymus Rorarius Portunoanus, cui vnicũ ſtudium fuit Latinè dicere, pronunciauit ſecundum eum, qui ſigillare, teſtimonio Varronis, oſtendit & claudere ſignificare. Sp.

SIGILLARIA, vicus erat Romæ celebris, vbi venum res venales exponebantur: ibique vaſa præcipua, ſignaque exquiſitæ artis ex ære, argentoque fabrifieri ſolebant. Vnde nomen factum loco. Hinc & ſigillariorum dies, qui Saturnalibus adiecti erant, quibus imagunculæ, & ſimulacra venalia in ſigillaribus proponebantur, quæ comparabant Romani in ſacellum Ditis deferendæ. *Alexander Neapolitanus li.3. genial.dier.cap.* 4. Et munera, quæ in iſtis ſigillaribus, Romanorum ferijs mittebantur amicis, etiam ſigillaria & ſigillaritia apud Spartianũ & Suetonium (*teſte Cuiac.infr. adſcripto loco*) appellantur. De his ita Auſonius [ÆEdiles plebeij etiam ædileſque curules, ſacra ſigillorum nomine dicta colunt.] Ex his iam intelligis mentem .§. paterfamiliàs. l. his verbis. de leg.3. Spiegel. Cui ſubſcribit Brodæus Miſcellan. *lib.3.cap.* 22. & Cuiac. *obſeruat.lib.11.cap.* 30. qui addit quòd aliàs ſigillarij, vt antiquę gloſſæ teſtãtur, ſunt ... & hoc ſẽſu Tertullianus *lib.de Anima.* [Anima (inquit) mouet corpus, & conatus eius extrinſecus paret. Ab illa eſt impingi pedes in inceſſum, & manus in contactum, & oculos in conſpectum, & linguam in effatum, velut ſigillario motus ſuperficiem intus agitante.] *Et eodem etiam aduerſus Valentinianos duob. locis. Cuiac. ſuprà d. loco.*

SIGILLA etiam in ædificijs legimus *l.13.§.ſed ſi ædium.ff. de vſufruct.l.41.§.penult.de legatis.1.l.12. §. Papinian. ff. de inſtrument. vel inſtrum.l.17.§.caſtella. ff. de actio. empt.l.19. §. idem Celſus. ff. de auro argent. & apud Plinium lib. 36. cap. 24.* Pediculis argenteis adiuncta ſigilla *in l.32.ff.de auro argent.* Sigillum candelabro adiectum. *in l.23.§.ſi quis rei ſuæ.ff.de rei vind.* Et patellæ adiecta ſigilla. *apud Cicer.6.in Verr. Arnobius lib. 6.* Briſſ.

SIGILLARIA pro ſigillis deorum & ... etiã ſigilliola [Abſtinetis, ait, à riſu, cùm pro dijs immortalibus, ſigilliolis hominum formis ſupplicatis humanis, quinimo Deos eſſe ſigillaria ipſa creditis.] Tertullian. *in lib. de Oratio.* [Cùm perinde faciant nationes adoratis ſigillaribus ſuis ridendo.] Vnde & Sigillaria vicus Romæ, in quo non ſigilla tantùm, ſed & libri & lances & aliæ id genus venales res exponebantur. Vnde *in l.penult.§.paterfam.ff.de leg.2.* [Sigillaribus emptæ lances.] Et apud Gell. *lib.2.cap.3.* [In ſigillarijs emptus liber] qui etiam libros eo loci expoſitos apertè ſignificat *lib.5.c.4. Meminit & Sueto.in Nero.ca.*38. Briſſ.

Vnde etiam ſigillariorum celebritas quędam, inſtar nundinarum, Saturnaliorum diebus addita, qua ſigilla Deorum fictilia venalia proponi & pueris emi, ſed & inuicem pro munere miſſitari ſolebant, *quemadmodum Macrob. lib.1. cap. 10. & cap.11. oſtendit.* Spartia. *in Caracalla* [quæ à parentibus gratia ſigillariorum acceperat & vel clientib. vel magiſtris ſponte donarunt.] Idem *in Hadria.* [Saturnalia & ſigillaria frequenter amicis inopinantibus miſit, & ipſe ab his libenter accepit.] Briſſ.

SIGILLATIM, id eſt, per ſingulos, exemplum *in c. quia propter.ext. de elect.* vbi dicitur [aſſumantur tres de collegio: qui vota cunctorum ſecretè & ſigillatim diligenter exquirant.] Io.Bell.Etym.

SIGILLVM, parua ſtatua. Vlpi. *de fund.inſt.l.quæſitum.* [Sigilla, inquit, & ſtatuæ affixæ non continentur.] Nebriſſ. Dicitur & quo quid conſignamus, vel obſignamus, & notamus, ein beytſchad/inſigel oder handtzeychen. Si petam à te decem tenore chirographi tui ſigillo confirmari. Tu negas ſcripſiſſe te, vel inficiaris ſigillum: rectè petam, vt edas ſigillum tuum, vel vt aliquid manu tua ſcribas, quod conferatur cum chirographo. Spieg.

SIGLA vel ſingulæ notæ ſunt quibus vti librarij in ſcribendo ſolebant. Iuſti. *de compoſit.digeſt.* Eandem autem pœnam falſitatis conſtituimus & aduerſus eos, qui in poſterum leges noſtras per ſingulorum obſcuritates auſi fuerint conſcribere. Omnia enim, id eſt, & nomina prudentium, & titulos & librorum numeros per conſequentias literarum volumus, non per ſigla manifeſtari.] Item in Græca conſtitut. ... id eſt, Eadem etiam pœna ijs imminet qui certis notis, quas ſinglas vocant, in ſcribendo vtuntur. Hotom.

SIGMA apud Lampridium *in Heliogabalo* menſę genus eſt, quæ Lunæ ſimilitudinem haberet, formamq; præferret Σ literæ Græcę: *Crinitus lib.19.cap.10.* Idem affirmat Ioan. Baptiſt. *in comment. Epiſtol. Sidon.Apollinar. ad Sygarium lib.2.* hiſce verbis: [Menſula ea potiſſimum figura ad fabre læuigata & exculta, vti ſex caperet maiori ex parte conuiuas, in ſimilitudinẽ elementi græcanici implicatoribus ſpiris incurua, non ab ſimili fortaſſe figura ab ea quam Lucianus in Lexiphane Delphiniden appellat.] Sigma vates Epigrammaticus itidem numerat in 4. & 10.

Accipe lunata ſcriptum teſtudine Sigma,
Octo capit, veniat quiſquis amicus erit.

Lampridius, *in Heliogabalo* Recenſet ſigna iuuenibus eſſe ſtatum. Sigma vocitatum à literæ Græcæ ſimilitudine, quemadmodum Zeta ſiue zetecula, à Z literæ figura; & ſi ſint, qui ἀπὸ τῶ ζῆν. hoc eſt, viuere deflectant.

SIGNA, Sigilla & Signacula idem valent. *l.1.§. ſi pecunia. ff.depoſit.l.12. §.penult.ff. locati.1. in fin.l.2.§.ſi dubitetur, l.4 ff. ac teſtam.quemadm.aper.* Briſſ.

Signa autem annulis ... habentibus impreſſa accipimus in re teſtamentaria. *l.22. §. ſignum autem.ff. qui teſta. fac. l.11.ff.de iniuſto rupt.§.1.Inſtitut. de teſtam.* Briſſ.

SIGNACVLVM, *in l.hac conſultiſſima. C.de teſtam.* ſignificat ſignum ac notam impreſſam. Poteſt tamen aliquid eſſe ſignum, quod non ſit ſignaculum, vt ſtatua ſignum eſt: at annuli affixum ſyngraphæ, ſignaculum. Græcè σφραγὶς. Sp.

SIGNARE quid eſt, niſi proprium aliquid ponere? Hoc enim ſignare, imponere aliquid quod non confundatur cũ cæteris. Signare, eſt ſignum rei ponere. Cuicunque rei ponis ſignum, ideo ponis ſignum, ne confuſa cum aliàs, à te non poſſit agnoſci. auctor D.Auguſt. *tractat.25.in Ioan.* Sp.

SIGNARE eſt ſigillo obfirmare. Vlpian. *in l. videamus.§. qui vinum.ff.locati.* [Qui vinum (inquit) de campania tranſportandum conduxiſſet, deinde mota à quodam controuerſia ſignatum ſuo & alterius ſigillo in Apothecam depoſuiſſet, ex locato tenetur, vt locatori poſſeſſionem vini ſine controuerſia reddat: niſi culpa conductor careret.] Sed & Saluſtius *in Catilin.* ſigna pro ſigillis vſurpauit. [Igitur (inquit) perlectis literis, cum prius omnes ſigna ſua cognouiſſent, Senatus decreuit, vti abdicato magiſtratu Lentulus, itemque cæteri in liberis cuſtodijs haberentur.] Signa ſua, ſigilla intellexit. Vnde obſignare (quòd Græci ἐπισφραγίζειν, & κατασφραγίσματα ſigilla) eſt impreſſo occludere. *Martianus in l. diuus Adrianus. ff. de cuſtod. & exhib. reor. Brechæus l. ſubſignatum. ff. de verb. & rer. ſign.*

SIGNATAE autem tabulæ teſtamenti in edicto Prætoris accipiuntur, quæ ſeptem teſtium ſignis ſignatæ ſunt. *l. vlt. ff.de ſecund. tabul.* Nec ſignatæ videntur, ſi earum linum, quo ligatæ erant, à teſtatore ipſo inciſum eſt. *l.1.§.pen.eod. tit.* Sic & *in l. 12.ff.de iniuſto rupt.* ſignatum teſtamentum accipimus. Signata ciſta *in l.1.§. ſi ciſta.ff. de lege commiſſ.* teſtium ſignis obſignata. Sic & ſignata domus *in l.1.§.penult.ff.de vent.in poſſ.mitt. l.20.ff.de minor.* Briſſ.

SIGNA præterea vexilla militaria ſunt. *l. 2. §. initium. ff. de orig. iur. l.penult.ff. ex quib. cauſ.maior. l. 3. §. vlt. ff. de teſtib.* Briſſon.

SIGNA Romani, auctore Vegetio *lib. de re militari ſecundo* tria habebant, Aquilam, Dracones, & Vexilla; Aquila totius regionis ſignum eſt, quam portat aquilifer, Dracones ſunt ſingularium cohortium. Legio enim in decem cohortes diuiditur, quos, qui ferunt, Draconarij dicuntur. Cohortes verò in centurias diuidebantur, ſingulis centurijs ſuum erat vexillum, in ſingulis vexillis notatum erat, ex quota cohorte, quota centuria eſſet, ne qui milites à ſigno aberrarent, *quòd & Dion. lib.41. declarat.*

Inde Signatores, teſtes ad teſtamenti vel alterius negotij tabulas annulis ſuis obſignandas adhibiti, appellantur *l.22.ff.de teſtib.l.3.§.hoc interdictum.ff.de tabul.exhib. l. 32. in fin.ff. de furt. l.32. in fin.ff.ad l.Aquil.l. 4.l. 6, l.7.ff. de teſtament.quemadm.*

apert. Salluſt. *in coniuratio. Catil.* [Ex illis teſtes ſignatoreſque falſos commendare.] Suet. *in Auguſto, cap.* 33. [Et cùm de falſo teſtamento ageretur, omneſque ſignatores lege Cornelia tenerentur, &c.] Valer. *lib. 7. cap. 7.* [In eo Tullianus Pompei magni familiaris ipſo Pompeio ſignatore hæres ſcriptus.] Briſſon.

SIGNATORES etiam appellantur *in l. vlt. ff. de leg. comm.* qui ſacculum pecuniæ ſignis ſuis obſignarunt.

SIGNATORIO annulo teſtamenta claudebantur. *l. ad teſtamentum. ff. de teſtam.* Eo vtimur, vt ſignum imprimamus *l. ad teſtium. §. penult. eod. tit.* propriè à noſtris appellatus, **ein bytſchad**/ quaſi à damno præſeruatiuo. Ornamenti autem nomine eum contineri, Paul. negat. *Require, Annulus.* gloſſ. *ſub fin. c. vnic. C. emen. de iure iuran.* refert, quòd ſigillum, vt ait, magnum à bulla aurea differt. Sp.

SIGNATVM aurum, *vide Aurum ſignatum.*

SIGNATVS. Vlp. *l. ad teſtium. de rebus eorum qui ſub tut.* [Signatas tabulas accipi oportet, & ſi lineo, quo tabulæ inuolutæ ſunt, ſigna impreſſa ſunt.] Signatum, pro inſigni, apud veteres legitur. vt, Signata virgo. *Vide Non.*

SIGNIFICARE, id eſt, quod rei ipſius eſſentiam veluti picta quadam in tabella ἐκφράσει exprimit, & ponit ob oculos. hoc Græci σημαίνειν, καὶ παραφαίνειν, & προσημαντικὸν ſignificatiuum. vt ῥῆμα ἐστι μέρος λόγου χρόνων διαφόρων προσημαντικόν, id eſt, verbum eſt pars orationis cum actione etiam temporum ſignificatiua. Significare igitur eſt rem, de qua quæſtio eſt, repræſentare. Sed id quidem varijs modis. Nam modo ſtrictius, modo latius, nunc propriè, nũc autem impropriè, & κατα χρηστικῶς res ipſa ſignificatur, ac ſecundum ſubiectam materiam. *vt in l. certum, ſi cert. pet. Felin. c. 1. de ſumma trini.* Iam verò quandocunque de verbi ſignificatione inter Iureconſul. agitur, de propria ſolet intelligi, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe deprehendamus. Vt ſi Titius veſtem legauerit, de veſte nondum texta ſenſiſſe, non putandum eſt, niſi quoque non textam nuncupatis, & expreſſis verbis adiecerit &c. Eſt etiam ſignificare, aliquando iudicare & prædicere aliquid venturum, vt cum dicimus de ſignis pluuiam, vel ventos, vel quid ſignificantibus. Cicer. *in orat. pro Sex. Roſcio Amer.* [Anſeribus (inquit) cibaria publicè locantur, & canes aluntur in Capitolio, vt ſignificent ſi fures venerit, & fures internoſcere non poſſunt, ſignificant tamen, &c.] *Brechaeu. in l. cum enim iur. ff. de verb. & rer. ſignific.*

SIGNIFICATIO. Marcellus [Non aliter, inquit, à ſignificatione verborum recedi oportet, quàm cum manifeſtum eſt, aliud ſenſiſſe teſtatorem.] *Vide Alcia. tam ſuper Rub. de verbor. ſignific. quàm quos eadem de re libros planè aureos ſcripſit.* Spiegel.

SIGNINVM riuum lapideum interpretatur Vlpian. *in l. 1. §. vlt. ff. de riuis* Plin. *lib. 35. cap. 12.* Signinum ex teſtis tuſis fieri calce addita ſcribit. Vitruu. verò *lib. 8. cap. vlt.* Signina opera ita fieri tradidit: Primum harenam puriſſimam aſperrimam præparari, cementum de ſilice frangi, calcem quoque quàm vehementiſſimè mortario miſceri, ita vt quinque partes harenæ ad duas calcis reſpondeant, mortarioque cementum addi. Frontin. *lib. de aquæductib.* [Concipiuntur ergo Via collatia ad miliarium octauum paluſtribus locis ſignino circumiecto continendarum ſcaturiginum cauſa.] Ex quibus apparet ſigninum riuum teſtaceum & cementicium potiùs, quàm lapideum interpretandum eſſe. Quare vereor ne ſuperior interpretatio à Treboniano non ab Vlpiano veniat. Signinam fabricam etiam Boetius *in Topic. Cice.* dixit. Et ſigninum alueum aquæductus Caſſiod. *li. 5. Var. Epiſt. ad vniuerſos poſſeſſor.* Briſſ.

SIGNINVS, Signina Campaniæ vrbs, nota vini auſteritate. Vnde vinum ſigninum Martiali: & ſigninum opus, quod teſte Plinio, conficitur fractis teſtis contuſis, calce addita. Vlpian. *l. 1. ff. de riuis* [Si quis, inquit, terrenum riuum, ſigninum facere velit.] Vbi pro Signino, Albericus mendoſos ſecutus codices, ſignatum legit. *Vide Nebriſſ. in hac dictione, & Theſaurum Robert. Steph.* Sp.

SIGNVM, quo quid fidei cauſa obſignamus, quod ſigillum certum eſſe volumus. Dicitur & apud Iurecoſ. *in l. 3. §. hoc interdictum. de tab. exhib.* Sp. Vel

SIGNVM, eſt res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid obijciens ex ſe in cognitionem venire, *c. ſignum. de conſecratio. diſtinction. 2.* Et ſignare, eſt ſignum imprimere, vt ſuprà exemplum eſt *in §. poſſunt. Inſtitut. de teſtam. ordin.* vbi dicitur, poſſunt omnes teſtes vno annulo ſignare teſtamentum, & ſignatorius annulus eſt, qui ſignat, ſeu quo ad ſignum vtimur, *vt in l. ſignatorius annulus, ff. de verbor. ſignific.* & ſignificatio rerum dicitur demonſtratio, *vt in tit. præ allꝫ.* Ioan. Bellon. Etym.

SILENTIVM principis, *l. 47. §. vlt. ff. de bon. libert.* Silentium pro taciturnitate, *l. 9. ff. fam. erciſc.* item Silentium pro interdictione aduocationis, *l. 8. ff. de poſtul.* Silentio tradere negotium, *l. 8. C. de remiſſ. pign.* Silentio conueniſſe videtur, id eſt, tacito conſenſu, qui ex ſilentio præſumitur, vbi quis contradicendo actum impedire poteſt, *l. 51. ff. locati.* ſic Silentio comprobare, *Paul. lib. 1. ſent. tit. 10.* item Silentio longo ſopita, *l. 1. §. vlt. ff. ad SC. Tertull.* Briſſ.

SILENTIARII, qui audientiam faciunt, murmur voce compeſcunt, & cohibent, quorum ſchola in aula Conſtantinopolitana erat, *vt ex Niceph. lib. 16. cap. 24. apparet.* De his ſilentiarijs ſacri palatij viris ſpectabilibus meminit l. vlt. C. de excuſat. tutor. l. 30. §. vltim. ff. de inoffic. teſtam. Ambroſ. *in oratione de morte Valentinia.* [Veſperi profectus eſt ſilentiarius, tertio die mane quærebat, iamne remoraſſet.] At apud Saluia. Maſſil. *lib. 4. de vero Dei iudicio*, cùm ait, [Pauerit quippe actores, pauerit ſilentiarios, pauerit procuratores.] Silentiarij accipiuntur, qui in familia cæterorum ſeruorum murmur cohibeant, vt Seneca quadam epiſtola probat. Sed & Procop. *lib. 2. de bello Perſico*, Imperatorum ad ea quæ ſunt quietis, miniſtros ſilentiarios vocari ſcribit. Briſſ.

SILENTIARIVS. Silentiarij (vt inquit Procopius) miniſtri ſunt ad ea, quæ ſilentij, quietiſque ſunt interiores in principis domo, arcanorum principis conſcij, quique ſilendis, & arcanis principis conſilijs intereſſe ſolent. Quidam eos auricularios appellant. Et horum prærogatiuas recenſet potiſſimum l. 3. C. de ſilentiar. & decur. lib. 12. Hoc autem ſcholium eſt Spiegel. ex Lex. ciuil. ne quem ſua gloria fraudem. Anch.

SILICERNIVM Latini dicebant, quod Græci περίδειπνον, τάφον: diciturque Silicernium, cum poſt parentationes circumpotationes fiebant, ſeu funebre conuiuium. *Brech. in l. cum in teſtamento. ff. de verbo. & rer. ſign.* Et Silicernij quidem veriuerbium hoc videtur liber gloſſematorum antiquus adferre, quod in nullo lumine accenſo ſilentes tantum vmbræ cernantur, his verbis (Silicernium, περίδειπνον λέγεται ἐν ᾧ σιγῇ ...) Cuiac. obſer. lib. 11. cap. 1.

SILICARII. *Lege, Zoxem.*

SILIGINARIVS, cuſtos ſiliginis. Vlpian. *de furt. l. ſi quis vxori.* [Si ſiliginario, inquit, quis dixerit, vt qui nomine eius ſiliginem petiſſet.] *Item Iulia. de nego geſt. l. ex facto.* Nebr. *Adde Forcat. in penu iur. ciuil. ca. 6.*

SILIGO frumenti genus optimi, de quo Plinius *li. 18. ca. 8.* Iulian. *l. 30. ff. de negot. geſt.* [Quendam ad ſiliginem emendam decreto ordinis curatorem conſtitutum.]

SILIQVA erat primum & minimum pondus apud Romanos: De ſiliquis fit mentio *in auth. ſed hodie. C. de epiſc. & cler.* Ioan. Bello. Etym.

SILIQVATICVM eſt mercatorum onus, quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam, *vt teſtatur Caſſiod. lib. 4.* Græci κερατισμὸν appellant. *Cuia. ſuper rubr. de luſtralis auri collatione. lib. C. 11.*

SILLANIANVM SC. ad quæſtionem familiæ pertinebat, quibus temporibus factum ſit ex P. Fabro Cuiacius docuit *lib. 1. obſ. 18.*

SILVA cœdua eſt, quæ in hoc habetur, vt cædatur: vel vel quæ ſucciſa rurſus ex ſtirpibus aut ramis enaſcatur, *l. 30. & l. 77. ff. de verb. ſign. l. 10 ff. de vſufr.* Silua palaris *in l. 9. §. vlt. ff. de vſufr.* ex qua pali & pedamenta ad vineas ſumuntur. Silua glãdifera, & vulgaris compaſcua, *apud Higin. li. 1. de limitib.* ex Briſſ.

SILVANI quid ſint, vide ſuprà *in verb. Saltuarii.*

Σημάντωρ, ſignator, ſignificator, à σημαίνω, ſigno, ſignifico, quod eſt tertium principis vocabulum, ex quibus principis proprietates colliges. Supremus eſt, ad quem vt omnia referuntur. ita ſubditorum curam omittere minimè quidem debet Rex eſt, qui regere & cuncta corrigere debet. Signator verò & ſignificator eſt, legibus ergo ſuis ſignificare debet, quid agẽdum, & à quo abſtinendum, quod vbi fiet, beata erit Reſpublica. Droſæus in methodo iuris.

SIMILA, de quâ meminit D. Hieron. *in c. gloria. 12. quæſt. 2. & retulimus ſuprà in priorib. memorabilib. in dictione, Epiſcopi gloria.* conficitur hoc modo: Frumentum factum in fruſtra, vel molitum groſsè in aqua, in diuerſas ſubſtantias diuiditur. per cribra extrahitur furfur, & farina ſubtiliſſima, quæ pollis dicitur: poſtea remanet ſimila, quæ diuiditur in groſſiorem, ſubtiliorem, & mediocrem: de pollina fit panis Papalis, de ſubtiliori ſimila fit etiam panis, de reſiduis duabus fiunt pultes, & alia cibaria: & huiuſce generis eſt illud quod nos materna lingua amitum vocamus. *Plin. lib. 18.* ſcribit, Africum triticum præſtantiſſimum fuiſſe: ex cuius farina primum ſimilago, quæ & ſimila dicitur. cribro tenuiſsimo & polline cernebatur, ita vt ex polline reſtante ſecundariam veluti ſimilam elicerent, & craſſiorem rurſus pollinem à furfuribus laxiorem incerniculo ſuccernerent. Celſus. *lib. 2. cap. 17.* [Ex tritico (inquit) firmiſſima ſiligo, deinde ſimila, deinde cui nihil ademptum eſt, quod autopyrum Græci vocant.] Infirmior eſt ex polline, infirmiſsimus cibarius panis. & ideò in Geneſi legitur, ex perſona Abrahæ cibum præparantis. [Accelerat (inquit ad Saram) tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes.] Cotta.

SIMILIA ſunt illa, quorum qualitas eſt vna. *ita eleganter Bald. in l. 1. col. 1. Cod. quæ ſit longa conſuetud. & citat D. Felin. in c. capitulum ſanctæ crucis. col. 2. in fin. de reſcript.* item alibi idem Bald. *in commento l. de quib. in 13. col. verſic. viſo de cauſis. ff. de legib.* dicit quòd ſimilia in diuerſis perſonis, cauſis, vel rebus cenſentur illa, quæ habent vnam & quaſi eandem rationem. *Quæ verba in pulchro caſu reaſſumit Corne. conſ. 335. primum conſultationis articulum in penult. colum. verſic. nam ſimile. lib. 1. cum his quæ tradit Dec. poſt alios, in c. tranſlato. in 3. col. verſic. in gl. ff. fin. de conſtitut. in priorib. ſcriptis.* Et ideo alibi eleganter not. Bald. *in l. 1. in ſecundo not. per illum text. vbi etiam D. Iaſon. in 3. col. approbat. Cod. de iur. emph.* quòd non dicitur ſimilitudo, niſi illa quæ eſt plena. & vbi plures inueniuntur differentiæ, quàm conſonantiæ, illa illa non ſunt ſimilia. *& reaſſumit late D. Felin. in c. capitulum ſanctæ crucis. col. 2. verſic. nullum ſimile extr. de reſcript.* & memoria digna arbitror, ad intelligendum quando liceat arguere de ſimilibus ad ſimilia. Cotta.

SIMILIA dicuntur ſi ſpectatur etymologia quaſi ſimul ea, vel eadem. Similitudo à Græcis vocatur ὁμοιότης, conuenientia.

I. SIMILIA dicuntur quadrifariam. Primò, quoad ſpeciem, habitudines & diſpoſitiones corporeas: vt duæ mulieres forma, habitu & nota pulchritudinis ſimiles, vel homines duo *quales ſcripſit Valerius libr. 9. tit. de ſimilitud. formæ.*

II. Quædam dicuntur, quo ad naturales potentias ſimilia: vt quando duo vel plures habent eandem vim loquendi, ambulandi, videndi, docendi & agendi ſerij nonnihil operis.

III. SIMILIA quo ad ſtaturam, fortunam, conditionis euentum, quo ad corporis effigiem & lineamenta.

IIII. Quò ad paſſionem, vt ligna diuerſæ ſpeciei, quando comburuntur quercus & laurus, ſimiles emittunt flammas, & carbones relinquunt, duo latrones, quando ſuſpendio finiunt vitam, dicuntur ſimili plecti ſupplicio: *Tabortius in topico militiæ for. & legal. diſcipl.*

SIMILIA, non ſunt eadem. *l. quod Nerua. ff. depoſi.* ſed quorum qualitas eſt vna, vt quorum eadem eſt ſubſtantia: *ficut in dictione Eadem, dictum eſt,* eadem dicuntur, *iuxta Bald. in locis inibi citatis.* Spieg.

SIMILITVDO Ariſtoteli vnitas eſt qualitatum: *quod teſte Salomone exertè: ſequi in l. qui liberis. ff. de vulgar. & pupil.* Ioan. Andr. *in c. non poteſt. de preben. in 6.* ſimilitudo eſt rerum inter ſe differentium comparatio.

SIMILITVDO autem duplex eſt: Aut enim ex pluribus rebus ſimilitudo colligitur: Vt, ſi tutor fidem præſtare debet, ſi ſocius, ſi mandatarius: debet etiam procurator. Aut vna res, vni rei comparatur. Cicero *ad Trebatium*: Si ædes exeſæ corrunt, vitiumve faciunt, quarum vſus fructus legatus eſt: hæres reſtituere non debet, nec reficere: Non magis, quam ſeruum reſtituere, ſi is, cuius vſusfructus legatus eſſet, deperiſſet. *l. qui vſumfructum. §. contrà. & l. hactenus. ff. de vſufruct. l. repeti. §. pen. & l. ſi ager. ff. quib. mod. vſusfr. amitt. Vide etiam l. amplius. ff. de dam. infect.* Old.

SIMILITVDO non procedit, ſi fortè monſtrari poſſit illud, quod cōfertur diuerſum eſſe, genere, natura, vi, magnitudine, loco, tempore, perſona, opinione, aut alijs rationibus: tum enim frigidum ſtatim & eneruе fit argumentum. Quapropter ad probandum non ita crebrò: ad explanandum illuſtrandumque frequenter adhibenda eſt ſimilium collatio. Quia mirum in modum inſtruit, & quandam rei imaginem ſubijcit animæ: Eſt igitur probatio à ſimili, quoties Iuriſconſulti, vel noſtræ ætatis interpretes vtuntur his verbis; Argumento l. 1. facit l. 2. accedit l. 3. aut his ſimilibus. Sic Africanus *in l. ſeruum filij. §. eum qui chirographum. ff. de leg. 1.* argumento eſt, inquit, venditio.

SIMONIA. Simonia (quam Latini ambitum vocant, ſiquidem ſimonia Latinum non eſt) dicitur, quando quis vult dare, aut accipere dona Dei, datâ aut acceptâ pecuniâ. Cuiuſce rei pulcherrimum habemus exemplum in Actis Apoſtolorum, de Simone Mago Samaritano, homine nefario, à quo vulgares Simoniam ipſam vocant. Hinc titulus lib. 5. Decretal. eſt, de Simonia. qui alicuius & dignitatis & momenti eſſet, ſi à nepotibus conditorum iuris pontificij obſeruaretur, & quam in eo legem ſtatuere ipſi paterentur, neque Simonia veluti mercaturam paſſim & manifeſtè exercerent, malo Chriſtianorum exemplo. Caliſtus certè Burgundio pontifex Anno Chriſti 1119. proſcripſit ab eccleſia, qui pro baptiſmo & ſepultura pecuniam exigerent. Sed id neſcire videntur plerique noſtræ tempeſtatis, quos peruertit ſacra auri fames, vt & venalia ſint hoc tempore ſacerdotia, & pecuniæ, non virtuti, omnia obediant. Anch.

SIMONIAM definit Goffredus in ſumma, vt ſit ſtudioſa cupiditas emendi, vendendi ſpiritualia, vel his adnexa *toto tit. de ſimoniac. in antiqu. & 6. extrauagant.* & generalius eſt crimen eccleſiaſticum, quod ſapit hæreſim, *c. altare. 1. q. 3.* Prat.

SIMPLA promitti dicebatur, cùm ob euictionem ſimplum rei pretium promittebatur. *l. 5. §. vlt. l. 56. l. 60. ff. de euictionib. l. 17. ff. de inſtitor.* Varro *lib. 2. de re ruſtica. cap. 10.* [Cætero debet de euictione ſimpli quanti ea res ſit.] Inde *in l. 36. ff. de donatio. inter virum.* quæ cautio ſtipulatio ſimplæ vocatur. *in l. 21. in fin. l. 27. ff. de euiction.* Actio autem de euictione interdum ſimpli, interdum dupli erat. Simpli erat, cùm dictum non erat quantum ob eam rem præſtare emptorem oporteret, vel cùm ea, quæ empto fundo acceſſerant, euincebantur, *l. 16. l. 60. ff. de euictionib.* Dupli verò erat rebus pretioſis vel mancipijs venditis. Briſſ.

SIMPLARIAE, aliàs ſimpulariæ venditiones (*vt in l. ſi tamen. §. vlt. ff. de ædil. edict.*) ſunt, pro quibus neceſſe venditor nō habet de dupla emptori repromittere, quarum meminit Vlpianus *in l. emptori. ff. de euictionibus.* Ita enim ſimplariæ venditiones à Pomponio dicuntur, ſicut ſimplariæ actiones, & duplariæ, & quadruplariæ dicebantur. quæ in ſimplum, duplum, quadruplum dabantur. Vnde quadruplatores dicti, delatorum genus, qui eum quæſtum exercebant, vt illa perſequerentur, quorum ex legibus quadrupli erat actio. Itidem ſimplariæ res dictæ ſunt ab antiquis, quæ nullius propè precij eſſent, pro quibus ſcilicet in ſimplum tantum venditori cautio deberetur. Oldendorp. Porrò etiam quod Simplariæ res idem ſignificet, quod res poculentæ & eſculentæ, ex libello Fulgentij *de priſco ſermone* ſuſpicari licet. In eo enim ſic ſcriptum eſt: [Simplones dicuntur conuiuæ, nam & amicus ſponſi, qui eam per conuiuia ambulat, ſimplator dicitur.] Hæc Fulgentius, tam ſimplaria, quàm ſimplatores à ſimplonibus poſſe deriuari non obſcurè demonſtrans. *Rauardus in ſuo comment. ad titul. Pandect. de diuerſ. regul. iur. l. 145.*

SIMPLEX, aliàs eſt nomen numerale, vt, ſimplex, duplex, triplex, quadruplex. Vnde ſimplum, duplum, triplum, quadruplum. Obſeruandum autem dici à IC. Simplam & Duplam, genere fœminino, *l. 5. ff. de iu. fiſci.* ſed Triplum & Quadruplum, duntaxat neutro genere, Briſſ.

SIMPLEX, alias accipitur pro puro, minimeque compoſito. Inde dicimus, ſimpliciter aliquid fieri, ad differentiam eius, quod fit ſolenniter. Old.

SIMPLEX, alias denique dicitur pro vero, ſyncero, aperto, quod nullis conſtat adfectatis plicis. Cicero *Academic. quæſt. li. 4.* [Cū ſimplici homine ſimpliciter agerem.] Hoc ſenſu

dicitur[Veritatis amica ſimplicitas.] *l.Gallus.§.quidā rectè.ff. de liber.& poſthumis.l.1.in princ.ff. de vulgar. & pupil.ſubſtit. l.1. C.ſi vt ſe ab hered. abſtin.c.1.de ſumma triuit. c.paſtoribus. de iudic.c.veritatis.de iureiur.cu.4.quæſtio.9.para.* Ex diuerſo: duplex pro fallaci, quòd ex fraude & dolo complicatum ſit. Inde dúplices homines dicimus Verſipelles. Olden.

SIMPLEX actio quæ in ſimplum datur, *l.3. C. vi bon. rapt.* Briſſ.

SIMPLEX donatio pro mera, *l.20.§.ſi pater.ff.fam. erciſc.* Briſſon.

SIMPLEX iuſſio, quę fit ſine cauſæ cognitione *l.vlt.§.vlt. ff.quod met.cauſ.* Briſſ.

SIMPLEX ſubſtitutio, quæ in vnum duntaxat caſum cõcipitur. *l.1.ff.de vulg. & pup.* Briſſ.

SIMPLEX exemplum eſt, quod vulgò copia dicitur, & nonnunquam ſufficit. *l.exempla.ff.de edend.* Sp.

SIMPLEX venditio, quæ non fit dotis cauſa, *l.quoties.10. §.vlt.ff.de iu.dot.* Briſſ.

SIMPLICES anni, primi, & qui ſimplici numero efferuntur, nempè vſque ad decimum.

SIMPLICES fugitiui, qui nondum pro liberis ſe geſſerunt. *l.2. ff. de fugitiuis.*

SIMPLICIORES homines, pro imperitis, ruſticolis, quos Græci ἰδιώτας appellant. Vlpian. *l.14.§.4.ff.de relig.* [Non autem oportet ornamenta cum corporibus condi: nec quid aliud huiuſmodi, quod homines ſimpliciores faciunt, id eſt, ſuperſtitioſi & creduli.] Hot.

SIMPLICITAS opponitur calliditati, ſagacitati, verſutiæ. Dicitur & ruſticitas, quæ excuſationem patitur. *l.2. ff.ſi quis in ius voc. non ier. iuncta l. commercis.ff. de re ind. Vide Bald. in l.ſcriptura. Cod. de fid. inſtr. Ang. Non. de teſtib. §. & licet.* Spieg.

SIMPLICITAS legum, ſignificat æquitatem, & opponitur difficultati, vel ſubtilitati iuris, teſte Iuſtiniano *in §. ſed quia ſtipulationes. Inſtit. de fideicom. heredit. & in §. final. eodem tit.* Idem *in §. & hæc quidem. Inſtit. de legit. agnato. ſucceſſ.* commendat ſimplicitatem legis XII. Tabul. damnat mediam iuriſprudentiam, propter ſubtilitatem. Simplicitas enim ſtatim aperit veritatem, non differt negotium. At contrà ſubtilitas (vt ferè dicit aperti pectoris Olden.) ſimulat aliud quá eſt, protrahit in longum, afficitque damno litigantes. Sp.

SIMPLICITER illud fieri dicitur, quod ſine fraude doloque malo fit. *autor. Alciat. in Paradox.* Sp.

SIMPLICITER, pro, generaliter, & vt Græci dicunt, ἁπλῶς. *l.66.§. datorum.ff.de leg.2.l.3.§. qui liberis.ff. ad Treb. l. 9. §. vlt.ff.de adm.tut.l.29.in prin.ff.de libe.& poſth.l.71.ff.de leg.1.l.quia autem.§.non ſimpliciter.ff.ſi quis omiſ.cauſ.* item Simpliciter, id eſt, abſolute, *in l.11.§.ſi locupleti.ff. de minor.* ſic Simpliciter deſiſtere, id eſt, ſine abolitione, *l.16.C.ad leg. Iul.de adult.* item Simpliciter dare ſeruum, ideſt, inæſtimatum, *l.12.§.1.ff.de iu. dot.* ſic Simpliciter, id eſt, abſque epitheto, *l.18.§.vlt.ff.de ædil. edic.* & Simpliciter, id eſt, abſque conditione, *l.40.ff.de reb.cred. l.1.§. ſi quis ſimpliciter.ff.de verb.oblig.* item Simpliciter, pro pœna nõ adiecta. *l.27.§.vlt.ff.de recept.* ſic quoque Simpliciter, & Simplicius, id eſt, non deſignata parte fundi quæ ſeruiat, *in l.26. ff.de ſeruit.ruſt.l.4.ff.de ſeruit.* item Simpliciter, id eſt, nondum partibus conſtitutis, *l.38.§.vlt.ff.de ædil.ed.* ſic Simpliciter religari, id eſt, ſine loci aut inſulæ adſignatione, *l.31.ff. de interdict.* item Simpliciter, id eſt, ſine fuco & malitia, *l.3.§.1.ff.de teſtib.* Simpliciter quoque pro Purè accipitur, *l.1.§. ſi quis ſimpliciter.ff.de verb.oblig.* item Simpliciter concepta ſtipulatio, id eſt, imperſonaliter, *l.18.ff.de ſtipul.ſeru.* Simpliciter acceptus fideiuſſor, id eſt, nulla adhibita ſtipulatione vel cautione, *l. 51. §. creditor. ff.de fideiuſſor. l. vlt. Cod. de fideiuſſ. tut.* Simpliciter denunciaſſe & ad iudicem opponuntur, *l.17.ff. ad leg. Iul. de adult.* Simpliciter conuenire, id eſt, in rem & non adiecta perſona paciſci, *l.12.§.ſimpliciter.ff.qui pot.* Simpliciter donare, id eſt, ſine conditione, *l.9.§.1.ff.ad SC.Macedon.* Simpliciter legare viam, id eſt, citra demonſtrationem loci, *l.26.ff.de ſeruit.ruſt.præd.* & Simpliciter legata domus, id eſt, indefinite, *l.71.ff.de legat.1.* Simpliciter interuenire, id eſt, non ſatiſdato, *l.5.§. nunc videam. ff. iudic. ſolui.* Simpliciter *in l.18.§.1. & ſeq. ff. de ſtipul.ſeru.* id eſt imperſonaliter, ita Simpliciter ſtipulari dicitur ſeruus, id eſt, non expreſſa perſona *l.18.§.ſeruus.ff.de ſtipul.ſeru.* item Non ſimpliciter ſed cauſa cognita, *l.6.§.non ſimpliciter.ff.ſi quis omiſſ. cauſ.teſt.* ſi quis ſimpliciter à principe impetrauerit, vt in loco publico ædificet, id eſt, non adiecto eo, vt ſine incommodo alterius *l.2.§. ſi quis à principe.ff.ne quid in lo.publ.* Simpliciter ait Prætor, id eſt, indiſtincte & generaliter, *l.1.§.quod autem.ff.de aleat.* & Simpliciter edixit, id eſt, ſine adiectione temporis, *l.15.§.vlt.ff.ex quib. cauſ.maior.* Simpliciter lex prohibuit, id eſt, citra diſtinctionem, *l.14.§.1.ff.qui & à quib.* ex Briſſ.

SIMPLICIVS, id eſt, magis vel facilius, *l.20.ff.de hered. vel act. vend.* Briſſ. Simplicius, apertius. *l.in lege.ff.locati.* Sp.

SYMPHONIACI ſerui erant hi, quibus antiqui vtebantur, vt in claſſe claſſicum pugnantibus canerent, vt docuit Aſconius, referens celeuſma cani conſuetum per ſymphoniacos ſeruos remigibus. & de his meminit Vlpian. *in l. ſed etſi quid. in princ.ff.de vſufru.* Et Cicero *in libro de Diuinatione.* [Ab hac (inquit) muliere præfectus Antonij quidam ſymphoniacos ſeruos abducebat per iniuriam, quibus ſe in claſſe vti velle dicebat.] Briſſ.

SIMPLVM IC. rem, ſiue litem ſolam, ſiue litis æſtimationem, ſiue quanti ea res eſt, qua de re agitur: ac proinde à pœna ſeparatur, *l.34.§.vlt.ff.de oblig.& act.* pœnam interdum vocant quæ non mera eſt, ſed ſimplo accedit rei coërcendi gratia, & cuius condemnatio miſta eſt cum rei æſtimatione, In legis Aquiliæ actione pœna dicitur quæ ſimplo accedit, *l.34.ff.ad leg. Aquil.* Briſſ.

SIMPVLARIAE priſcis erant res minutæ, nulliuſque precij. *Vide Eraſm. explicantem parœmiam, In ſimplo.* Spiegel.

SIMVL ac, quamprimùm. *Inſtitut. de rer. diuiſ. §. ſi quis.* Spiegel.

SIMVL atque, pro ſtatim, ſiue poſtquam. *Inſt.§.ferè.de rer. diuiſ.& de empt.& vend.in prin.* Sp.

SIMVL fieri quæ dicantur, refert Bart. *in l.operis.ff. locati. & in l.fundus.§.ſi duo.de procur.* glo. *d. l. operis.* ſentit ſimul ſignaſſe teſtes, tametſi ſucceſſiuè ſignarint. Alberic.

SIMVL in ſacculo ſoluere. *Vide Vlpian.in l.ſed ſi quis.§.quid tamen.ff.de vſufruct.* Sp.

SIMVLARE nihil aliud eſt, iuxtà Pontanum, quam ſub veritatis ſpecie velle decipere. vnde & ſimulatio pro deceptione & circumuentione ponitur. Noſtri tradunt, fictionem ſeu ſimulationem regulariter non præſumi donec probetur. *l.cum precibus.C.de probat.* Sp.

SIMVLATE, fictè. *C.plus val. quod agit. quàm quod ſim. conc.* Imp. *in l.cum ea.C.de tranſact.* [quæ ſimulatè geruntur, pro infectis habitis.] Sp.

SIMVLATRICES ſcribit Feſtus eſſe mulieres ſagas & expiatrices vel ſacerdotes quæ expiare ſunt ſolitæ, quod verbum putem ex eo natum, quòd in ſacris multa ſimularentur, & ſimulata pro veris haberentur, vt apud Maronem,

Sparſerat & latices ſimulatos fontis auerni.

Alioqui mulieres rebus diuinis deditæ ſimulatrices dicebantur, ſed & ſimpulatrices. *vt annotauit Turnebus aduerſ. lib. 16. cap. 22.*

SIMVLATVM dicitur, cum tacitè aliquid agimus, expreſſim aliud ſimulamus. vt cum fœnerator contractum mutui colore venditionis obſcurat, quo caſu venditio ipſo iure nulla eſt, cum conſenſum non habeat. Hinc vulgatum illud, Plus valere quod agitur, quàm quòd ſimulatè concipitur. *l.ſi ex precio.C.ſi cert.peta.* Simulationem autem qui allegat, is eius formam probare debet. Qua de re videndus eſt Paulus Caſtrenſis *in l. iuris gentium. §. dolo.ff.de pactis.* Breuiter hęc ex indicijs & coniecturis, quemadmodum & dolus præſumitur *l.dolo.ff.ad legem Falcid. l.ſi procuratorem. §. ſi ignorans.ff. mandati.* Nam in ſimulatione ſufficiunt coniecturæ, *vt docet Bald. in l.emptio.C.plus valere quod ag.* Sp.

SIMVLATVS contractus propriè dicitur, quum in ſpecie aliquid agimus, cauſamque iuſtam prętendimus, cùm tacitè aliquid illicitum agatur, vt cùm fœnerator, quod pignoris cauſa acceptum eſt, emiſſe videri vult. *l.3. C. plus valere quod ag.* Spieg.

SIN autem, pro ſin minus. Scæuola *l.38.§.2.ff.de auro & argen.leg.* [Si mihi per conditionem humanam contigerit, ipſa faciam: ſin autem, ab hæredibus meis fieri volo.] Hot.

SINE offenſa eſſe, pro nihil egiſſe, quo dici poſſit, offendiſſe. *l.ſeruos, l. teſtamento centurio.ff.de manumiſſ. teſtam.*

SINE ſacris hæreditas. Vbi qua commoditas de improuiſo prętter ſumptum obiecta eſſet, veteres ſine ſacris hæreditatem

ditatem vocabant. Et omninò quicquid citrà noſtram operam alicundè obtigiſſet lucri, quaſi prouerbialiter hæreditatem appellabant: propterea quod ea, quæ ſic obueniunt gratis, quaſique dormientibus à fortuna donari videntur, *vt ſentit Eraſm. à quo minimum diſſentit Alciatus lib. 1. Prætermiſſ.* Cicero *de Legibus lib. 2.* ex Quint. Mutij autoritate oſtendit, quinque modis adſtringi ſacris hæreditatem, quod & Alciatus *loco iam citato* tractauit. Horum autem actorum alia erant totius gentis communia, quę gentilicia appellari poſſunt: alia, quæ ſibi paterfamilias conſtituerit. In iure autem noſtro, quoniam ad paganiſmum pertinent, haud quaquam eſt horum mentio, niſi quod ſuperſunt adhuc tenues huius rei cõiecturæ apud Modeſtin. *l. 1. ff. de nuptijs.* cum in diffinitione nuptiarum; Diuini, inquit, & humani iuris ſunt communicatio. Spiegel.

SINENDI modo relicta legata dicebantur, quæ ita dabantur. [Hæres mi illum rem illam ſibi habere ſinito, perpermittito.] *§. 1. Inſtit. de teſtamen. l. 1. C. commun. de legat. Caius lib. 2. Inſtit. tit.* 5. In lege locationis qua ſcriptum erat, redemptor ſiluam ne cædito, neve quem cædere ſinito, verbum ſinendi hanc habere ſignificationem Vlpian. ſcribit, vt non tantùm redemptor ſi quem caſu cędentem viderit prohibeat, ſed vti curet & det operam, ne quis cædat. *l. 30. ff. loca.* Briſſ.

SINERE verbum, quam ſignificationem in edictis, & quid iunctum negandi aduerbio, apud Iuriſcoſſ. deſignat, Alexander *genial. dier. autor lib. 1. cap.* 3. tradit. Sp.

SINGVLARE ius eſt, quod contra tenorem rationis propter aliquam vtilitatem auctoritate conſtituentium introductum eſt. *l. 16. ff. de legib. l. 44. §. 1. ff. de adqu. poſſeſſ. l. 44. §. nondum. ff. de vſucapionib. Adde Conan. comment. lib. 1. cap. 15. num.* 5. Briſſon. *Adde Reuard. comment. ad tit. Pandect. de diuerſis regulis iuris. l. Cααm.* 100.

SINGVLARIA quædam, id eſt, contra regulas iuris communis *in l. 15. ff. de reb. cred.* Briſſ.

SINGVLARITER ſcriptum edictum, quod vnitatis numero ſcriptum eſt, *l. 1. §. item hoc edictum. ff. quod falſ. tut.* ſic ſingularis perſona, *l. 56. ff. de condit. & demonſt. l. 195. ff. de verb. ſign.* Singularis autem perſona opponitur populo, curiæ, vel collegio, *in l. 9. §. animaduertendum. ff. quod met. cauſ.* Et ſingulares tunicas *l. 38. ff. de aur. arg. leg.* pro ſingulis.

SINGVLARII milites quidam olim appellati, *vt ex Caſſiodoro libr. 11. Variar. & ex Notitia Imperij Roman patet.* Briſſon.

SINVS, propriè dicitur illa pars corporis, quæ eſt intra pectoris brachiorumque complexum. Per translationem autem ſimul littora vocantur, quæ curua ſunt, ad ſimilitudinem ſinus, & quaſi brachijs mare amplectentia. Sinus igitur Iuſtinianus appellat partes, libros ac titulos, qui veluti receptacula quædam rerum omnium ciuilium, ex omnibus iuris antiqui partibus electas definitiones continent *Droſæus in methodo Iuris.*

¶ In ſinu meo habui, *in l. 27. ff. de probat.* ſignificat in occulto. Lamprid. *in Commodo.* [Prædam omnem in ſinum contulit.] *alio loco.* [Qui etiam condemnationes in ſinum vertiſſe dicuntur,] id eſt, in priuatas rationes. Tertullian. *in lib. de fuga in perſecutio.* [Paciſcens cum delatore, vel milite, vel miniſtro aliquo præſidis ſub tunica & ſinu quod aiunt.] Briſſ.

SIPHONES, canales, ſeu tubi dicuntur, à ſono vocis, ſi, ſi, ſi. Vſus eſt Vlpianus hoc vocabulo *in l. quæſitum. de fund. inſtruct.* vbi. [Acetum, inquit, quod incendij extinguendi cauſa paratur: item centones, ſiphones, perticas quoque, &c.] quamuis in vulgatis, pro Siphones, ſcopæ ſupponantur, quæ nullius omnino ſunt vſus arcendis ignibus. *Hoc in Prætermiſſ. Alciatus indicauit.* Alexander Neapolitanus ſiphones intelligit ſiſtulas follibus iunctas, ſeu machinas hydraulicas, quibus agitatis ad ſuperiora ædium, exhauriunt aquam. Sp.

SISTERE apud Iuriſconſ. eſt iudicio ſiſti, & iudicatum ſolui. Itaque cum promittimus aut nos, aut alios in iudicio permanſuros, rectè dicitur vna appellatione cautio iudicio ſiſti. Iuriſconſulti enim promiſcuè dicunt iudicio ſiſti, tam ab ipſo reo, quàm de fideiuſſore eius, **zu recht ſtehen/oder zu recht ſtellen.** Vlpian. *in l. 2. ſi quis cautio.* [Si quis, inquit, in iudicio ſe ſiſti promiſit.] Et *infrà*, [ſe ſiſtere non potuit.] Idem *in l. ſi quis quenquam, eod. tit.* [In eadem, ait cauſa eũ debet ſiſtere,] loquens de fideiuſſore, *teſte Oldend. Quære, Venire in iudicium.* Spieg.

SISTERE in eadem cauſa, hoc eſt, ſiſtere vt actoris perſecutio loco deteriore non ſit, quamuis actio rei poſſit eſſe difficilior. *ſi quis quempiam. ff. ſi quis cautio.* Sp.

SITA, cibaria etiam præter frumenta, quibus ſcilicet veſcimur, quo nomine etiam oleum ſignificatur, Homerus,

> σῖτου καὶ οἴνοιο· τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή.
>
> *Et Bacchus vires, & robur edulia præbent.*

In rubrica, de mun. ſitocom. σῖτα voce Græca. D. Alciatus *in Annot. poſterior. C. lib.* omnia dici poſſe quibus veſcimur, oſtendit. Hinc Sitocomia in iam citata Rubrica, pro Siconiæ legendum, eodem teſte. Eſt autem Sitocomia, nomen magiſtratus, eius ſcilicet, qui frumenta & annonam curabat. Arcad. Iureconſult. *in l. munerum. de muner. & honor.* Perſonale, inquit, munus eſt cura emendi frumenti, & olei. Nam earum ſpecierum curatores σιτοκόμους Græci vocant, ἀπὸ τοῦ σίτου, καὶ κομεῖν, id eſt, à frumenti curatione. Vlpian. *de vacat. muner. l. 2.* item ſitocomiæ meminit. *& in l. vlt. §. 1. de admin. rerum ad ciuit. pertin.* Spieg.

SITICINES aut ſicinniſtæ à Romanis vocati, qui Græcis τυμβαῦλαι dicebantur, & ad nænias acerſebantur. Vt enim funus ad tubam aut tibiam deduceretur antiqua fuit conſuetudo. Perſius,

> *Hic tuba, candelæ, tandemque beatulus alto*
>
> *Compoſitus lecto.*

Vide Brodæum Miſcell. lib. 4. cap. 30.

SITICINES dicti ſunt, quod apud ſitos, hoc eſt, ſepultos canere ſolebant, idque ex antiquitate Capitonis Attæi, *vt in Noct. lib. Atticis ab Aulo Gellio memoratum inuenitur lib. 20. cap. 2.* nefas verò olim fuit, indigitari, & inter diuos recepti nomen edere, quòd illis a conſecratione nouum indi ſolet, neque fas erat mortali diuinis nominibus vti, quod Iudæi ſeruant in ſuo tetragrammatę, quod ab ipſis ἀνεκφώνητον dictum, id enim myſterijs latere debet. Quamobrem olim taciti templa Heroum præterire ſolent, iram offenſi Herois metuentes, niſi id facerent.

SITOCOMIA. Sitocomia eſt nomen magiſtratus, qui frumenta & annonam curabat, ἀπὸ τοῦ σίτου, id eſt, frumento, & κομεῖν, id eſt, curare. Cuiuſmodi cura & officium videtur fuiſſe cerealibus olim ædilibus. Ex ijs itaque patet error Accurſij, qui mentionem nullam de ſitocomijs haberi tradit *in l. vnica contextu, Cod. vt nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare. Vide D. Alciat. ad tres poſter. Cod. Iuſtiniani lib.* Anch.

Σιτῶναι, Sitones, curator frumento comparando, Arcad. *l. vlt. ff. de mun. & hon.* [Cura quoque emendi frumenti, olei, nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creari moris eſt] item apud Papirium *l. vlt. §. 2. ff. de admin. rer. ad ciuit.* Dicti autem ſunt ἐκ τοῦ τὸν σῖτον ὠνεῖσθαι, id eſt, ab emendo frumento. *De his Poſtellus de magiſtrat. Athen. cap. 17.* Hinc.

SITONIA, curatio frumento coëmendo. Vlpi. *l. 1. ff. de vacat. & munus.* [Sextum decimum ætatis annum agentem ad munus ſitoniæ vocari non oportet.] Hot. Dicitur & Sitonicum, *teſte Cuiac. ſuper Rubr. vt nemini liceat in coempt. ſpec. ſe excuſare. C. lib.* 10.

SITOSTABIVS erat, qui vendendo frumento præerat. σῖτος frumentum ſignificat, στάσις ſtationem. *Alc. in l. quicquid accres. C. de frumen. Alex. lib.* 11.

SITVLA & ciſtam, qua populi ſuffragia in creandis magiſtratibus legibuſque ferendis colligebantur: & vrnam ſignificat, ad hauriendam è puteo aquam accommodam. *vt apud Iuriſconſ. ff. de contrah. empt. in l. qui fundum vendebat, §. final. Quære, Rota.* Spiegel. Vide & Hadr. Iunium *lib. animad.* 2. *cap.* 5. vbi ex Ariſtophanis ſcholiaſte annotat duas fuiſſe vrnas, priorem mortis, poſteriorem miſericordiæ nuncupatam.

SITVM in noſtra poteſtate dicitur, quod aliqua ex parte fortuitum eſt, dum id ſit eiuſmodi, vt facilè poſſit præſtari, ſi nihil accidat extrinſecus: vt ſi aſcenderit Capitolium filius qui Romæ agit. Fieri enim poteſt vt repentino morbo correptus, decedat antequam id ei licuerit facere, ſed inopinatus ille caſus non attenditur, qui à teſtatore non potuit tanto ante præuideri. ſecùs eſſet dicendum, ſi filius erat Alexandriæ, quia non ignorauit teſtator, imò verò ipſa rerum natura facit multa poſſe accidere quæ impediant conditionis implementum. Ea igitur in noſtra

faculta-

vicarium ſeruum Vlp. cẽſuit qui ordinario ſubeſt, & illi paret: & fornacarium, cuius & ſuprà mentio facta eſt, qui fornaci calcariæ, ſeu ferrariæ ſeruit & inuigilat. Poſt quos fuere amanuenſes & diſpenſatores: alteri, quorum opera velut ſcribarum, dominus vtitur: alteri, qui æra diſpenſant, impendiaque & expenſa rationibus notant, & inferunt. Receptitius verò dicitur, qui ob vitium redhibetur. Pileatos ſeruos Gellius ſcribit venum ſolitos ire, quorum nomine venditor nihil præſtaret, auctore Cælio Sabino iuriſperito. Cuius rei cauſam eſſe ait, quòd huiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendendo deberent, vt emptores errare & capi non poſſent, neque lex vendendi operienda eſſet, ſed oculis perciperent, quòd nam eſſet mancipiorum genus. Sicut antiquitus mancipia iure belli capta, coronis induta venibant: & idcirco dicebantur ſub coronis venire. Nam vt ea corona ſignum erat captiuorum venalium, ita pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos venundari, quorum nomine emptori venditor nihil præſtaret. Sp. *Bud. in annot. prior.*

SERVORVM natura eſt eadem, varia autem eorum artificia aut exercitia ſiue miniſteria: ideoque ſunt ſerui Topiarij, Dietarij, Aquarij, Supellecticarij, Hoſtiarij, Diſpenſatores, Actores, Ordinarij & Atrieñſes, Balneatores, Fornicatores, Muliones, Venatores, Veſtigatores, Monitores, Nomenculatores, Calculatores, Miniſtratores, Obſonatores, Textores. Cellarij, Villici, Tonſores. Notarij, Curſores, Lecticarij, Tabellarij, Villici, Scoparij, Saltuarij, Permulta ſunt præterea ſeruorum & officia & nomina, quæ paſſim occurrunt legentibus Digeſtorum libros: quamuis ergo officio, & cura, & tempore interdum differrent, tamen omnes æquè ſerui erant. *Ferret. in commentar. inſtitut. Iuſtinian. tit. de iure perſon.* 3. *lib.* 1.

SERVORVM porrò eſt dominorum imperio obſequi, eoq; inde nomen accepiſſe Cyprianus expreſſe contendit. Sic enim *in libro de ſingularitate clericorum* ſcribit: Alioquin nec nos ſerui adſcriberemur, nec ipſe dominus haberetur, ſi ſecundum voluntatem noſtram permitteremur impendere ſeruitutem. Et quamuis hæc ita ſint, interdum tamen fieri quædam per ſeruos ſuos patiebantur domini, ſine aliquo imperio ſpeciali, idque tunc accidere ſolet, cùm ſeruus alicui negociationi præpoſitus eſt. Tunc enim ſuo arbitrio negotium domini gerit ſeruus, donec illud gerere à domino prohibeatur. Eaque prohibitio, libello propoſito hæc fieri ſolenni formula plerunque ſolet. CVM IANVARIO SERVO MEO GERI NEGOTIVM VETO, *vt eſt apud Paul. l. 47. in prin. de pecul.*

SERVVM cicatricibus deformare. *Vlpi. in l. locum. ff. de vſufruct.* Spieg.

SERVVS actor, idem opinor qui diſpenſator: id eſt cui pecuniæ domini curatio mandata eſt. Papinia. *l. 24. ff. de poſit.* [Centum numos, quos hac die commendaſti mihi, adnumerante ſeruo Sticho actore,] Hot.

SERVVS artifex. Paul. *l. vlt. de oper. ſeru.* [Cum, inquit, de operis ſerui artificis agitur.]

SERVVS diſpenſator. *apud Alphenum in l. penult. ff. de ſer. corrupt.*

SERVVS fundus, qui ſeruitutem debet: liber, qui ab ea eſt immunis. Vlp. *l. 20. §. 1. ff. de acq. rer. dom.*] Si ſeruus fuit fundus, cum ſeruitutibus tranſit: ſi liber, vti fuit.] Item, [Si quis igitur fundum dixerit liberum, quum traderet eum qui ſeruus ſit: nihil iuris ſeruitutis fundi detrahit.] Cic. *pro leg. Agra.* [Optimo iure ea ſunt profectò prædia, quæ optima conditione ſunt: libera meliore ſunt, quàm ſerua.] Hot.

SERVVS fructuarius cogi poteſt vt operetur. *l. ſed & ſi cui. ff. de vſufruct.*

SERVVS fugitiuus propriè non dicitur, qui fugam tantum cogitauit, atque idipſum facere ſe velle iactauerit: ſed qui re ipſa à domino ſuo aufugerit: & qui huiuſmodi ſeruum vendiderit, ædilitij pœna teneri non debet. Tum enim vitium animi dicendum erit, quando effectu aliquo patere cœperit. Quis autem fugitiuus dicatur, ampliſſimè tradit Vlp. *in l. quid ſit. ff. de ædil. edict. Brech. in l. fugitiuus. ff. de verbor. & rerum ſignific.*

SERVVS hæreditarius. *Quære, Hæreditarius ſeruus.*

SERVI Inſularij propriè non dicuntur ij homines, qui deportati aut relegati ſunt in inſulam, & iam Inſulares facti & ſerui pœnæ, ſed ij aut domini ædiũ aut inquilini ſunt. Eſt enim Inſula propriè domus, quæ vicinorum parietibus communibus non coniungitur, vt ait Feſtus, quarum magna fuit Romæ multitudo, vt tutiores eſſent ab incendio, atque ita à ſimilitudine inſularum quæ circumquaque aliquo amne ambiuntur, inſulæ appellatæ tum ipſæ, tum verò etiam reliquæ omnes domus, quamuis inter ſe coniunctæ eſſent. Ideò ipſe Pompon. *in l. vrban. ff. de verb. ſig.* inſularium ſeruum vrbanis ſeruis adſcribit, quod huic nihil ruſtici operis mandaretur, ſed domus cuſtodia. *Connan. Commen. iuris ciuilis, lib. 2. cap. 2. num.* 5.

SERVVS integræ opinionis, qui cuſtodiendus non eſt, *teſte Paul. l. ſi à bonæ prin. ff. de rei vind.*

SERVIS lecticarijs legatis, ſi idem lecticarius ſit & cocus, accedet legato. Paul.

SERVIS legatis etiam ancillæ debentur, quaſi commune nomen vtrumque ſexum contineat. *auctor Modeſt. de leg.* 3. *l. ſeruis legatis. Vide Ancilla.* Sp.

SERVI literati olim ſic dicti, quòd in corporibus ipſorum imprimerentur ſigna cuiuſque domini. Nam Græcis notatum eſſe & inſcriptum, inſigne olim fuit ſeruitutis. Ex quo prouerbium, Samijs nemo literatior, quòd hi bello victi quondam ab Athenienſibus & in ſeruitutem redacti, punctis in fronte notati ſunt, literarum ſimilitudinem referentibus, aut, vt Ariſtoteles ſcribit *in Rhet.* quòd à tyranno olim afflicti atque oppreſſi, cum ciuium laborarent inopia, ſeruos omnes donarunt ciuitate. Poſtea venit ea res in conſuetudinem Romanorum, vt ſeruos inſcriberent, qui ipſi multos à Græcis habebant iam notatos & compunctos à dominis. Quod ipſum ſolitum erat fieri, vt noſſet quiſque ſuos. *Connan. comment. lib. 2. cap. 6. num.* 4.

SERVVS mediaſtinus dicitur is, qui ad perpetiendum laborem eſt idoneus. Huiuſmodi enim ſeruis infima tantum miniſteria & obuiæ quæque rerum domeſticarum functiones attribuuntur, ita vt ratio virium & corporis in eis habetur potius, quàm ingenij aut induſtriæ. *De hoc vide fuſius Connan. comment. lib. 2. cap. 2. num.* 4.

SERVVS ordinarius eſt, qui dominum agnoſcit, & prouinciæ alicui præficitur: in cuius labores ſi alius fuerit ſuffectus atque ſubrogatus, is ſeruus vicarius appellatur. *Ferrarius.* Spieg. Exiſtimat autem Connan. *lib. 2. cap. 1.* inde ordinarios ſeruos dictos eſſe, quod ordinem ſuum & locum tenebant, in re familiari domini, non item vicarij, qui in peculio erant ordinariorum, vt ordinarium Ius vocamus ab eo differens, quod extra ordinem datur. Vicariorum verò nulla erat certa deſtinataque miniſterij functio, ſed omnium etiã ordinariorum mandatis obſequi, & parere cogebantur. *Pyckius l. 1. §. in poteſtate, nu. 2. ff. de exerci. act.*

SERVVS originarius. *Vide Originarij ſerui.*

SERVVS peculiaris, pro Vicario. Scæuola *l. 21. ff. de pecul. leg.* [Si Sticho manumiſſo peculium legatum ſit, & Titio ſeruus peculiaris: quantum peculio detractum erit ob id quod domino debetur, tantum ei accedere cui vicarius legatus eſt, Iulian. ait.] Hotom. Erant enim peculiares ſerui, qui peculio filiorum annumerantur, ſimiliter ac reliquæ eorum res peculiares, de qua re ad longum diſputare noſtro ſeculo non conuenit, cum diuina lege eadem omnes conditione viuamus. Inter eos enim (inquit Paul. *ad Galat.* 3.) qui in Chriſtum baptizati ſunt, neque liber, neque ſeruus ſit. *Peckius l. 1. §. in Poteſtate nu. 2. ff. de exercit. act.*

SERVVS pileatus. *vide ſupra Seruorum ſpecies.*

SERVVS pœnæ efficitur, qui in metallum damnatur, & qui beſtijs ſubijcitur *§. pœnæ. Inſtit. quibus mod. ius pat. pot.*

SERVVS publicus, id eſt, tabellarius. *apud Vlpia. in l. non aliter. ff. de adopt. in l. ſi pupillus. ff. rem pupil. ſal. for.* Sp.

SERVVS publicus dicebatur, quem ciuitas tabulis publicis præficiebat. vnde Seruus ciuitatis appellatur *in l. vlt. ff. quod cuiuſque vniuerſ.* Publicus autem *in l. nec ei, 18. ff. de adopt. l. 2. Cod. eod. tit. l. 4. C. de arbit. l. 1. §. exigere. ff. de magiſt. conueniend.* Pòſt verò ab Arcadio Imp. conſtitutum eſt, vt publicis tabulis non amplius ſerui, ſed liberi præficerentur. *l. Generale, C. de tabular.* Martian. *l. 6. ff. de rer. diuiſ.* [Seruus communis ciuitatis ſingulorum pro parte non intelligitur, ſed vniuerſitatis, & ideo tam contra ciuem, quàm pro eo poteſt ſeruus ciuitatis torqueri.] Hotom.

SERVVS publicus lictor, apparitor. Cice. *Philip.* 13. [Quos

Antonius deliciarum cauſa loris in conuiuio cædi iubebat à ceruis publicis.] Idem *Verrina V.* [Cur hoc auctore nõ Romæ ſerui publici ad vectigalia accedant?] Loquitur Cicero de Venerijs Siculis apparitoribus. Hotom.

SERVVS receptitius etiam dicitur, qui vxoris proprius eſt: vt quem pecunia receperat, neque dixerat doti, ſed ſibi retinuerat. *Lege, item. Recipere ea mulier dicitur.* Sp.

SERVVS vrbanus quis ſit, vide *l. ſeruis vrbanis. de leg. 3.* Cenſetur autem ſeruus vrbanus is, qui ex vrbanorum ſeruorum familia natus eſt, etiam ſi dimiſſus fuerit in villam, vt ibidem nutriretur. *Brechæus in l. is qui natus. tit. de verb. ſign.*

SESCVNCIA, eſt vncia cum dimidia. Vlpia. *de leg. præſtan. l. filium.* Vt partis, inquit, dimidiæ quartam, id eſt, dimidium totius aſſis ſeſcunciam retineat. Idem *in l. Papin. §. quoniam autem.* Proinde, inquit, etſi ſint ex duobus filijs nepotes, ex vno tres puta, pluresve, ex vno vnus: vnicum ſeſcuncia, vnum ex illis ſemiuncia querelæ excludit.

SESQVI vocabulum, ſiue in appoſitione, ſiue in compoſitione inuentum fuerit, dimidio maius ſignificat: vt ſeſquialtera pars, id eſt, pars altera dimidio maior, quàm prior. Spieg.

SESQVIPLVS id ſignificat, quod tantum cum dimidio vulgares dicunt.

SESSIMONIVM eſt templum & ſedes apud Vitru. *lib. 7.* deduciturque à ſeſſu vel ſede ſeſſimonium, vt à merce mercimonium. Ita enim ſcribit. [ſuſpectus habent in Deorum ſeſſimonio] id eſt, in Deorum ædificandis templis & ſedibus ſtatuendis, ac ſeſſimonium dici videtur, vt ἵδρυμα Græcè. *Turneb. aduerſar. lib. 2. cap. 3.*

SESTERTIVS nummus, duos aſſes cum ſemiſſe valebat: hinc dictus, quaſi ſemiſſe dempto de trib. *De aſſe, & eius variatione vide Bud. & Nebr. in dict. Seſtertius nummus. Adde Connan. comment. lib. 2. cap. 9. num. 2. & lib. 12. num. 10.*

SESTERTIVS, & nummus, idem apud veteres fuit. Denarius quatuor nummos valuit, ſeu mauis, quatuor ſeſtertios. At mille nummi, ſeſtertium vnum, neutri generis, erat. *Lege Alciat. lib. 3. diſpun. capit. 2.* Seſtertiorum autem nomine aurum non continetur. Spieg.

SESTERTIVS apud Romanos nummus erat, qui duos aſſes & ſemiſſem initio continebat, poteratque æſtimari decem Gallicis denariolis, quos appellant Turonenſes. Poſtea verò ſeſtertius ęſtimatus fuit quatuor aſſibus. Serſtertia autem numero plurali & in genere neutro enuntiata continebant millenos ſeſtertios. Itaque nihil intererat inter centũ ſeſtertia, & centum millia ceſtertium: vtraque autem ſumma, ſi primam æſtimationem ſeſtertiorum expendas, complectebatur bis mille & quingentos aureos coronatos, vel certè quatuor millia coronatorum, ſi eam intuearis ſeſtertij numi æſtimationem quam à dictatura Q. Fabij Maximi receptam, veriſimile eſt in vſu fuiſſe temporibus legis Papiæ. Porrò vt à numis ſeſtertijs, ad ſeſtertia tranſeundo, numerus millies multiplicatur: ita cum ad eam locutionem ventum eſt, quæ per aduerbia numeralia enuntiatur, creſcunt ſeſtertia ſingula conduplicata, vt ſi centum ſeſtertia dicam, intelligis centum millia ſeſtertium. Sic vbi centies ſeſtertium dicitur, intelligendum eſt centies centena ſeſtertia ſiue centies centena millia ſeſtertium, *vt annotauit Baldui. in comment. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib. 3. tit. 6. de ſucceſſ. liberto.*

SEV dictio eſt argumentatiua. *text. eſt ſingula. in l. ſi quis ita legauerit. ff. de aur. & argent. leg. quem pro ſingul. commendat Ludouic. ſingul. 561. lego Titio. & repetit. Franciſcus Crem. not. 56. lego digeſtum. & Deci. conſil. 69. viſis duobus conſilijs. in 4. col. poſt Balduin. conſil. 442. verba ita dicunt. in 1. lib. & conſil. 218. ſtatuto ciuitatis. in 2. lib. & conſil. 466. quidam inſtituit. in 3. lib.* & ex facto cum incidiſſet in legato facto de fundo ſeu ædibus, iudicaſſe ſe vtrunque deberi, teſtis eſt Alex. de Alex. *Genial. dier. lib. 2. cap. 3.* eiuſque iudicium probatum fuiſſe. *Adde Alciat. in l. ſæpe ita comperturi. ff. de verb. ſignif.* Tamen reſtringitur, quando ponitur inter dictiones pluralis numeri: ſecus, ſi ſingularis numeri. *ita ſingul. Bald. in c. inter cæteras. col. vlt. verſic. pone teſtator. extrà de reſcrip.* Secundò limitatur, ne immoderatum importet augmentum: *ſecundùm Arch. multum ſingu. in c. ego Ludo. 63. deſtin. & has limitationes pro ſingul. commendat D. Iaſon in l. penult. in 1. nota. Cod. de verbor. ſignific. vbi putat dubias, quamuis ſupremæ ſint: licèt de eis nullus faciat mentionem.* In dubio autem dictio Seu, de proprietate ſermonis diſiungit verba: ſed non ſenſum. *ita concludit Cornel. conſil. 18. in præſenti conſultatione. in 3. col. in 3. lib. & in conſil. 198. in propoſita. in vlt. col. eod. lib. poſt Bart. in d. l. ſi quis ita.* Et ideo teſtis dictum incertum reddit, quia diſiunctiua incertitudinem cauſat. *l. vbi autem non apparet. §. quid illud. de verbor. obligat. tradit D. Alexand. conſil. 50. in cauſa. penult. col. in 5. lib. & hæc nota ad doctrinam Bart. in l. ſi quis ita. l. 2. de aur. & arg. leg. & in l. ſi quis ducenta. §. vtrum col. 2. de reb. dub.* Cotta.

SEVERA interlocutio, pro aſpera increpatione, *apud Paul. in l. 3. de offic. præf. vigil.*

SEVERISSIMAM dicere ſententiam, *Vlpia. in l. 1. §. nunquid ergo. de poſtul.* Spieg.

SEVERITATIS, hoc eſt crudelitatis, vel clementiæ gloria, non eſt affectanda *l. reſpiciendum. ff. de pœnis.* Seueritas, hoc eſt animaduerſio legis, congruentem habet pœnam. *C. ſi ſeru. ad lib. aut decur. aſpirauerit. l. 1. lib. 10.* Sp.

SEVIR, rara voce, teſte Rhodigino, vt coniectant ex doctis nonnulli, equitum indicat præfectum: vnde ſeuiralium ludorum prorepſerit appellatio. Iul. Capitolinus *in M. Antonino Philoſopho* ad hunc modum; [His ita geſtis, adhuc quæſtorem conſulem ſecum Pius Marcum deſignauit, & Cæſaris donauit appellatione, & ſeuirum turmis equitum Romanorum iam conſulem declarauit, & edenti cum collegis ſeuirales ludos adſedit. Spieg.

SEXAGENARIOS exactores quoſdam appellatos, qui à collatoribus ſpecies annonarias ſuſcipiebant, tributaque exigebant, conſtat *ex l. 1. C. de exactoribus tribut. in C. Th. & l. 2. de annon. & tribut. in C. Th.* Briſſ.

SEXIES dies ſine vſuris credere, pro creditæ pecuniæ pecuniam, vt Glareanus exponit, ſoluere, ſine vſuris, per ſex partes, ſiue ſolutiones, eleganter dixit Cæl. *Commentar. lib. 3.* Spieg.

SEXTANS, quidam ſeſtans ſcribunt, duæ totius aſſis partes ſunt, hoc eſt, duæ vnciæ: ſicut quadrans tres vnciæ. nam quarta pars à 12. ſunt 3. Triens tertia pars aſſis, quatuor continet vncias. Quincuns, quinque. Semis autem dimidium illius habet, quòd aſſe continetur: quę quidem pars ſex vncias ex toto aſſe vendicauit, aliàs ſemiſſis. Sexcunx autem ſeptem conſequitur vncias, Bes octo. Dodrans verò nouem. Dextans decem ſignat vncias. Deunx verò vndecim. *Alexan. lib. 1. genial. dier. cap. 1.* Spieg.

Ex SEXTANTE heres *l. 30. ff. de except. rei iud.* id eſt, ex parte ſextæ, *l. 76. ff. de acq. vel omit.* Briſſ.

SEXTARIVS. *Quære, Medimnus.*

SEXT. Pompon. gentis Pomponiæ clariſſimus fuit Iuriſconſultus, qui ſcripſit. l. 2. ff. de orig. iur. quam præceptor meus Zaſius elegantibus ſcholijs poſt (vt putat) Antonij Garronis in eandem commentarios luculentos veſtiuit. Sed D. Oldendorp. poſterior quidem, mirum tamen in modum, miraque breuitate exactius hanc tractationem pro grauitate diſciplinæ ciuilis iuris abſoluit. Floruit autem Pomponius, & quidem magno in honore & auctoritate, ſub imperio Alexandri optimi principis. Heliogabalus peſſimus Romanorum Imperator ideo infenſus fuiſſe Alexandro adoptato legitur, quòd impudicus non eſſet. *auctor Lampridius.*

SEXVS virilis liberos, & maſculos liberos, ſiue maſculini ſexus, nihil inter ſe differunt. Et verò verius eſt, ait Salomonius, nullo modo verbis virilis ſexus fœminas poſſe comprehendi: veluti ex contrario venire non poſſunt mares appellatione fœminini ſexus. Nam vt dicit Pomp. *in l. ſi ita ſcriptum ſit, de leg. 2.* exemplo peſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos continere. *Accedant, quæ annotauimus ſuperius in dictione Mas.* Sp.

SEXVS maſculinus ſemper fœmininum continet, *auctor Iulian. in l. qui duos. de leg. 3.*

S I

SI, particula quoties conditionalis eſt, ſubiunctiuis iungitur: velut [ſi facias, ſi feceris.] Qui enim ſic loquitur, non factum interim declarat. Quamuis & iuncta finitiuis, quandoque conditionem faciat. quòd huic vocalæ regulare eſt, vt Albericus indicat, qui diffundit verba in ſignificatione eius explicanda. Siue, ex ſi & ve compoſita particula, præter morem aliarum coniunctionum, tres

tùm pertinere (ipſe bullas vocabat) claudere verò ad epiſtolas & cōmentarios rerum, quos nunc in aula nullo licèt exemplo inſtructiones & miſſiuas referendum eſſe Hieronymus Rorarius Portunoanus, cui vnicū ſtudium fuit Latinè dicere, pronunciauit ſecundum eum, qui ſigillare, teſtimonio Varronis, oſtendit & claudere ſignificare. Sp.

SIGILLARIA, vicus erat Romæ celebris, vbi venum res venales exponebantur: ibique vaſa præcipua, ſignaque exquiſitæ artis ex ære, argentoque fabrifieri ſolebant. Vnde nomen factum loco. Hinc & ſigillariorum dies, qui Saturnalibus adiecti erant, quibus imagunculæ, & ſimulacra venalia in ſigillaribus proponebantur, quæ comparabant Romani in ſacellum Ditis deferendæ. *Alexander Neapolitanus li. 3. genial. dier. cap. 4.* Et munera, quæ in iſtis ſigillaribus, Romanorum ferijs mittebantur amicis, etiam ſigillaria & ſigillaritia apud Spartianū & Suetonium (*teſte Cuiac. infr. adſcripto loco*) appellantur. De his ita Auſonius [AEdiles plebeij etiam ædileſque currules, ſacra ſigillorum nomine dicta colunt.] Ex his iam intelligis mentem *§.* paterfamiliàs. l. his verbis. de leg. 3. Spiegel. Cui ſubſcribit Brodæus Miſcellan. *lib. 3. cap. 11.* & Cuiac. *obſeruat. lib. 11. cap.* 30. qui addit quòd aliàs ſigillarij, vt antiquę gloſſæ teſtātur, ſunt [illegible], & hoc ſēſu Tertullianus *lib. de Anima.* [Anima (inquit) mouet corpus, & conatus eius extrinſecus paret. Ab illa eſt impingi pedes in inceſſum, & manus in contactum, & oculos in conſpectum, & linguam in effatum, velut ſigillario motus ſuperficiem intus agitante.] *Et eodem etiam aduerſus Valentinianos duob. locis. Cuiac. ſuprà d. loco.*

SIGILLA etiam in ædificijs legimus. *l. 13. §. ſed ſi ædium. ff. de vſufruct. l. 41. §. penult. de legatis. 1. l. 12. §. Papinian. ff. de inſtrumen. vel inſtrum. l. 17. §. caſtella. ff. de actio. empt. l. 19. §. idem Celſus. ff. de auro argent. & apud Plinium lib. 36. cap. 24.* Pediculis argenteis adiuncta ſigilla *in l. 32. ff. de auro argent.* Sigillum candelabro adiectum. *in l. 23. §. ſi quis rei ſuæ. ff. de rei vind.* Et patellæ adiecta ſigilla. *apud Cicer. 6. in Verr. Arnobius lib. 6.* Briſſ.

SIGILLARIA pro ſigillis deorum & [illegible] etiā ſigilliola [Abſtinetis, ait, à riſu, cùm pro dijs immortalibus, ſigilliolis hominum formis ſupplicatis humanis, quinimo Deos eſſe ſigillaria ipſa creditis.] Tertullian. *in lib. de Oratio.* [Cum perinde faciant nationes adoratis ſigillaribus ſuis ridendo.] Vnde & Sigillaria vicus Romæ, in quo non ſigilla tantùm, ſed & libri & lances & aliæ id genus venales res exponebantur. Vnde *in l. penult. §. paterfam. ff. de leg. 2.* [Sigillaribus emptæ lances.] Et apud Gell. *lib. 2. cap. 3.* [In ſigillarijs emptus liber] qui etiam libros eo loci expoſitos apertè ſignifica: *lib. 5. c. 4. Meminit. & Sueto. in Nero. ca.* 38. Briſſ.

Vnde etiam ſigillariorum celebritas quędam, inſtar nundinarum, Saturnaliorum diebus addita, qua ſigilla Deorum fictilia venalia proponi & pueris emi, ſed & inuicem pro munere miſſitari ſolebant, *quemadmodum Macrob. lib. 1. cap. 10. & cap. 11. oſtendit.* Spartia. *in Caracalla* [quæ à parentibus gratia ſigillariorum acceperat & vel clientib. vel magiſtris ſponte donarunt.] Idem *in Hadria.* [Saturnalia & ſigillaria frequenter amicis inopinantibus miſit, & ipſe ab his libenter accepit.] Briſſ.

SIGILLATIM, id eſt, per ſingulòs, exemplum *in c. quia propter. ext. de elect.* vbi dicitur [aſſumantur tres de collegio: qui vota cunctorum ſecretè & ſigillatim diligenter exquirant.] Io. Bell. Etym.

SIGILLVM, parua ſtatua. Vlpi. *de fund. inſt. l. quæſitum.* [Sigilla, inquit, & ſtatuæ affixæ non continentur.] Nebriſſ. Dicitur & quo quid conſignamus, vel obſignamus, & notamus, ein beytſchad/inſigel oder handtzeychen. Si petam à te decem tenore chirographi tui ſigillo confirmari. Tu negas ſcripſiſſe te, vel inficiaris ſigillum: rectè petam, vt edas ſigillum tuum, vel vt aliquid manu tua ſcribas, quod conferatur cum chirographo. Spieg.

SIGLA vel ſingulæ notæ ſunt quibus vti librarij in ſcribendo ſolebant. Iuſti. *de compoſit. digeſt.* Eandem autem pœnam falſitatis conſtituimus & aduerſus eos, qui in poſterum leges noſtras per ſingulorum obſcuritates auſi fuerint conſcribere. Omnia enim, id eſt, & nomina prudentium, & titulos & librorum numeros per conſequentias literarum volumus, non per ſigla manifeſtari.] Item in Græca conſtitut. [illegible], id eſt, Eadem etiam pœna ijs imminet qui certis notis, quas ſinglas vocant, in ſcribendo vtuntur. Hotom.

SIGMA apud Lampridium *in Heliogabalo* menſę genus eſt, quæ Lunæ ſimilitudinem haberet, formamq́; præferret σ literæ Græcę: *Crinitus lib. 19. cap. 10.* Idem affirmat Ioan. Baptiſt. *in comment. Epiſtol. Sidon. Apollinar. ad Sygarium lib. 2.* hiſce verbis: [Menſula ea potiſſimum figura ad fabre læuigata & exculta, vti ſex caperet maiori ex parte conuiuas, in ſimilitudinē elementi græcanici implicatoribus ſpiris incurua, non ab ſimili fortaſſe figura ab ea quam Lucianus in Lexiphane Delphiniden appellat.] Sigma vates Epigrammaticus itidem numerat in 4. & 10.

Accipe lunata ſcriptum teſtudine Sigma,
Octo capit, veniat quiſquis amicus erit.

Lampridius, *in Heliogabalo* Recenſet ſigna iuuenibus eſſe ſtatum. Sigma vocitatum à literæ Græcæ ſimilitudine, quemadmodum zeta ſiue zetecula, à ζ literæ figura; & ſi ſint, qui ἀπὸ τοῦ ζῆν, hoc eſt, viuere deflectant.

SIGNA, Sigilla & Signacula idem valent. *l. 1. §. ſi pecunia. ff. depoſit. l. 12. §. penult. ff. locati. 1. in fin. l. 2. §. ſi dubitetur, l. 4. ff. de teſtam. quemadm. aper.* Briſſ.

Signa autem annulis [illegible] habentibus impreſſa accipimus in re teſtamentaria. *l. 22. §. ſignum autem. ff. qui teſta. fac. l. 11. ff. de iniuſto rupt. §. 2. Inſtitut. de teſtam.* Briſſ.

SIGNACVLVM, *in l. hac conſultiſſima. C. de teſtam.* ſignificat ſignum ac notam impreſſam. Poteſt tamen aliquid eſſe ſignum, quod non ſit ſignaculum, vt ſtatua ſignum eſt: at annuli affixum ſyngraphæ, ſignaculum. Græcè σφραγὶς. Sp.

SIGNARE quid eſt, niſi proprium aliquid ponere? Hoc enim ſignare, imponere aliquid quod non confundatur cū cæteris. Signare, eſt ſignum rei ponere. Cuicunque rei ponis ſignum, ideo ponis ſignum, ne confuſa cum aliàs, à te non poſſit agnoſci. auctor D. Auguſt. *tractat. 25. in Ioan.* Sp.

SIGNARE eſt ſigillo obfirmare. Vlpian. *in l. videamus. §. qui vinum. ff. locati.* [Qui vinum (inquit) de campania tranſportandum conduxiſſet, deinde mota à quodam controuerſia ſignatum ſuo & alterius ſigillo in Apothecam depoſuiſſet, ex locato tenetur, vt locatori poſſeſſionem vini ſine controuerſia reddat: niſi culpa conductor careret.] Sed & Saluſtius *in Catilin.* ſigna pro ſigillis vſurpauit. [Igitur (inquit) perlectis literis, cum prius omnes ſigna ſua cognouiſſent, Senatus decreuit, vti abdicato magiſtratu Lentulus, itemque cæteri in liberis cuſtodijs haberentur.] Signa ſua, ſigilla intellexit. Vnde obſignare (quòd Græci [illegible] ſigilla) eſt impreſſo occludere. *Martianus in l. diuus Adrianus. ff. de cuſtod. & exhib. reor. Brechæus l. ſubſignatum. ff. de verb. & rer. ſign.*

SIGNATAE autem tabulæ teſtamenti in edicto Prætoris accipiuntur, quæ ſeptem teſtium ſignis ſignatæ ſunt. *l. vlt. ff. de ſecund. tabul.* Nec ſignatæ videntur, ſi earum linum, quo ligatæ erant, à teſtatore ipſo inciſum eſt. *l. 1. §. pen. eod. tit.* Sic & *in l. 12. ff. de iniuſto rupt.* ſignatum teſtamentum accipimus. Signata ciſta *in l. 1. §. ſi ciſta. ff. de lege commiſſ.* teſtium ſignis obſignata. Sic & ſignata domus *in l. 1. §. penult. ff. de vent. in poſſ. mitt. l. 20. ff. de minor.* Briſſ.

SIGNA præterea vexilla militaria ſunt. *l. 2. §. initium. ff. de orig. iur. l. penult. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 3. §. vlt. ff. de teſtib.* Briſſon.

SIGNA Romani, auctore Vegetio *lib. de re militari ſecundo* tria habebant, Aquilam, Dracones, & Vexilla; Aquila totius regionis ſignum eſt, quam portat aquilifer, Dracones ſunt ſingularium cohortium. Legio enim in decem cohortes diuiditur, quos, qui ferunt, Draconarij dicuntur. Cohortes verò in centurias diuidebantur, ſingulis centurijs ſuum erat vexillum, in ſingulis vexillis notatum erat, ex quota cohorte, quota centuria eſſet, ne qui milites à ſigno aberrarent, *quòd & Dion. lib. 41. declarat.*

Inde Signatores, teſtes ad teſtamenti vel alterius negotij tabulas annulis ſuis obſignandas adhibiti, appellantur *l. 22. ff. de teſtib. l. 3. §. hoc interdictum. ff. de tabul. exhib. l. 32. in fin. ff. de furt. l. 32. in fin. ff. ad l. Aquil. l. 4. l. 6. l. 7. ff. de teſtament. quemadm.*

oper. Salluſt. *in coniuratio. Catil.* [Ex illis teſtes ſignatoresq́u falſos commendare.] Suet. *in Auguſto, cap.* 33. [Et cùm de falſo teſtamento ageretur, omnesq́ue ſignatores lege Cornelia tenerentur, &c.] Valer. *lib.* 7. *cap.* 7. [In eo Tullianus Pompei magni familiaris ipſo Pompeio ſignatore hæres ſcriptus.] Briſſon.

SIGNATORES etiam appellantur. *in l. vlt. ff. de leg. comm.* qui ſacculum pecuniæ ſignis ſuis obſignarunt.

SIGNATORIO annulo teſtamenta claudebantur. *l. ad teſtamentum. ff. de teſtam.* Eo vtimur, vt ſignum imprimamus. *l. ad teſtium. §. penult. eod. tit.* propriè à noſtris appellatus, **ein bytſchad**/ quaſi à damno præſeruatiuo. Ornamenti autem nomine eum contineri, Paul. negat. *Require, Annulus.* gloſſ. *ſub fin. c. vni. i. C. emen. de iure iuran.* refert, quòd ſigillum, vt ait, magnum à bulla aurea diſtet. Sp.

SIGNATVM aurum, *vide Aurum ſignatum.*

SIGNATVS. Vlp. *l. ad teſtium. de rebus eorum qui ſub tut.* [Signatas tabulas accipi oportet, & ſi lineo, quo tabulæ inuolutæ ſunt, ſigna impreſſa ſunt.] Signatum, pro inſigni, apud veteres legitur. vt, Signata virgo *Vide Non.*

SIGNIFICARE, id eſt, quod rei ipſius eſſentiam veluti picta quadam in tabella ἐκφράσει exprimit, & ponit ob oculos. hoc Græci σημαίνειν, καὶ παρασημαίνειν, & προσημαντικὸν ſignificatiuum, vt ῥῆμά ἐστι μέρος λόγου χρόνων διαφόρων προσημαντικὸν, id eſt, verbum eſt pars orationis cum actione etiam temporum ſignificatiua. Significare igitur eſt rem, de qua quæſtio eſt, repræſentare. Sed id quidem varijs modis. Nam modo ſtrictius, modo latiùs. nunc propriè, nũc autem impropriè, & κατὰ χρηστῶς res ipſa ſignificatur, ac ſecundum ſubiectam materiam. *vt in l. certum. ſi cert. pet. Felin. c. 1. de ſumma trini.* Iam verò quandocunque de verbi ſignificatione inter Iureconſul. agitur, de propria ſolet intelligi, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe deprehendamus. Vt ſi Titius veſtem legauerit, de veſte nondum texta ſenſiſſe, non putandum eſt, niſi quoque non textam nuncupatis, & expreſſis verbis adiecerit &c. Eſt etiam ſignificare, aliquando iudicare & prædicere aliquid venturum, vt cum dicimus de ſignis pluuiam, vel ventos, vel quid ſignificantibus. Cicer. *in orat. pro Sex. Roſcio Amer.* [Anſeribus (inquit) cibaria publicè locantur, & canes aluntur in Capitolio, vt ſignificent ſi fures venerit, & fures internoſcere non poſſunt, ſignificant tamen, &c.] *Brechæm. in l. cum ſenat ius. ff. de verb. & rer. ſignific.*

SIGNIFICATIO. Marcellus [Non aliter, inquit, à ſignificatione verborum recedi oportet, quàm cum manifeſtum eſt, aliud ſenſiſſe teſtatorem.] *Vide Alcia. tam ſuper Rub. de verbor. ſignific. quàm quos eadem de re libros planè aureos ſcripſit.* Spiegel.

SIGNINVM riuum lapideum interpretatur Vlpian. *in l. 1. §. vlt. ff. de riuis* Plin. *lib.* 35. *cap.* 12. Signinum ex teſtis tuſis fieri calce addita ſcribit. Vitruu. verò *lib.* 8. *cap. vlt.* Signina opera ita fieri tradidit: Primum harenam puriſſimam aſperrimamq́ue parari, cæmentum de ſilice frangi, calcem quoque quàm vehementiſſimè mortario miſceri, ita vt quinque partes harenæ ad duas calcis reſpondeant, mortarioque cementum addi. Frontin. *lib. de aquæductib.* [Concipiuntur ergo Via collatia ad milliarium octauum paluſtribus locis ſignino circumiecto continendarum ſcaturiginum cauſa.] Ex quibus apparet ſigninum riuum teſtaceum & cementicium potiùs, quàm lapideum interpretandum eſſe. Quare vereor ne ſuperior interpretatio à Treboniano non ab Vlpiano veniat. Signinam fabricam etiam Boetius *in Topic. Cice.* dixit Et ſigninum alueum aquæductus Caſſiod. *li.* 5. *Var. Epiſt. ad vniuerſos. poſſeſſor.* Briſſ.

SIGNINVS, Signina Campaniæ vrbs, nota vini auſteritate. Vnde vinum ſigninum Martiali: & Signinum opus, quod teſte Plinio, conficitur fractis teſtis contuſis, calce addita. Vlpian. *l. 1. ff. de riuis* [Si quis. inquit, terrenum riuum, ſigninum facere velit.] Vbi pro Signino, Albericus mendoſos ſecutus codices, ſignatum legit. *Vide Nebriſſ. in hac dictione, & Theſaurum Robert. Steph.* Sp.

SIGNVM, quo quid fidei cauſa obſignamus, quod ſigillum certum eſſe volumus. Dicitur & apud Iurecoſ. *in l. 3. §. hoc interdictum. de tab. exhib.* Sp. Vel

SIGNVM, eſt res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid obijciens ex ſe in cognitionem venire, *c. ſignum. de conſecration. diſtinction.* 2. Et ſignare, eſt ſignum imprimere, vt ſuprà exemplum eſt *in §. poſſunt. Inſtitut. de teſtam. ordin.* vbi dicitur, poſſunt omnes teſtes vno annulo ſignare teſtamentum, & ſignatorius annulus eſt, qui ſignat, ſeu quo ad ſignum vtimur, *vt in l. ſignatorius annulus. ff. de verbor. ſignific.* & ſignificatio rerum dicitur demonſtratio, *vt in tit. pr. edict.* Ioan. Bellon. Etym.

SILENTIVM principis, *l. 47. §. vlt. ff. de bon. libert.* Silentium pro taciturnitate, *l. 7. ff. fam. erciſc.* item Silentium pro interdictione aduocationis, *l. 8. ff. de poſtul.* Silentio tradere negotium, *l. 8. C. de remiſſ. pign.* Silentio conueniſſe videtur, id eſt, tacito conſenſu, qui ex ſilentio præſumitur, vbi quis contradicendo actum impedire poteſt, *l. 51. ff. locati.* ſic Silentio comprobare, *Paul. lib. 1. ſent. tit.* 10. item Silentio longo ſopita, *l. 1. §. vlt. ff. ad SC. Tertull.* Briſſ.

SILENTIARII, qui audientiam faciunt, murmur voce compeſcunt, & cohibent, quorum ſchola in aula Conſtantinopolitana erat, *vt ex Niceph. lib. 16. cap. 24. apparet.* De his ſilentiarijs ſacri palatij viris ſpectabilibus meminit l. vlt. C. de excuſat. tutor. l. 30. §. vltim. ff. de inoffic. teſtam. Ambroſ. *in oratione de morte Valentinia.* [Veſperi profectus eſt ſilentiarius, tertio die mane quærebat, iamne remoraſſet.] At apud Saluia. Maſſil. *lib. 4. de vero Dei iudicio,* cùm ait. [Pauerit quippe actores, pauerit ſilentiarios, pauerit procuratores.] Silentiarij accipiuntur, qui in familia cæterorum ſeruorum murmur cohibeant, vt Seneca quadam epiſtola probat. Sed & Procop. *lib. 2. de bello Perſico,* Imperatorum ad ea quæ ſunt quietis, miniſtros ſilentiarios vocari ſcribit. Briſſ.

SILENTIARIVS. Silenciarij (vt inquit Procopius) miniſtri ſunt ad ea, quæ ſilentij, quietisq́ue ſunt interiores in principis domo, arcanorum principis conſcij, quiq́ue ſilendis, & arcanis principis conſilijs intereſſe ſolent. Quidam eos auricularios appellant. Et horum prærogatiuas recenſet potiſſimum l. 3. C. de ſilentiar. & decur. lib. 12. Hoc autem ſcholium eſt Spiegel. ex Lex. ciuil. ne quem ſua gloria fraudem. Anch.

SILICERNIVM Latini dicebant, quod Græci περίδειπνον, ἢ τάφον: diciturq́ue Silicernium, cum poſt parentationes circumpotationes fiebant, ſeu funebre conuiuium. *Brech. in l. cum in teſtamento. ff. de verbo. & rer. ſign.* Et Silicernij quidem veriuerbium hoc videtur liber gloſſematorum antiquus adferre, quod in ea nullo lumine accenſo ſilentes tantum vmbræ cernantur, his verbis (Silicernium, περίδειπνον λύχνων γὰρ ἄνευ ἐν σιγῇ ... *Cuiac. obſer. lib. 11. cap. 1.*

SILICARII. *Lege, Zoarub.*

SILIGINARIVS, cuſtos ſiliginis. Vlpian. *de furt. l. ſi quis vxori.* [Si ſiliginario, inquit, quis dixerit, vt qui nomine eius ſiliginem petiſſet.] *Item Iulia. de nego geſt. l. ex facto.* Nebr. *Adde Foreat. in prim iur. ciuil. ca.* 6.

SILIGO frumenti genus optimi, de quo Plinius *li.* 18. *ca.* 8. Iulian. *l. 30. ff. de negot. geſt.* [Quendam ad ſiliginem emendam decreto ordinis curatorem conſtitutum.]

SILIQVA erat primum & minimum pondus apud Romanos: De ſiliquis fit mentio *in auth. ſed hodie. C. de epiſc. & cler.* Ioan. Bello. Etym.

SILIQVATICVM eſt mercatorum onus, quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam, *vt teſtatur Caſſiod. lib.* 4. Græci κερατισμὸν appellant. *Cuia. ſuper rubr. de luſtrali auri collatione. lib. C.* 11.

SILLANIANVM SC. ad quæſtionem familiæ pertinebat, quibus temporibus factum ſit ex P. Fabro Cuiacius docuit *lib. 1. obſ.* 18.

SILVA cœdua eſt, quæ in hoc habetur, vt cædatur: vel vel quæ ſucciſa rurſus ex ſtirpibus aut ramis enaſcatur, *l. 30. & l. 77. ff. de verb. ſign. l. 10. ff. de vſufr.* Silua palaris *in l. 9. §. vlt. ff. de vſufr.* ex qua pali & pedamenta ad vineas ſumuntur. Silua glādifera, & vulgaris compaſcua, *apud Higin. li. 1. de limitib.* ex Briſſ.

SILVANI quid ſint, vide ſuprà *in verb. Salientes.*

Σημάντωρ, ſignator, ſignificator, à σημαίνω, ſigno, ſignifico, quod eſt tertium principis vocabulum, ex quibus principis proprietates colliges. Supremus eſt, ad quem vt omnia referuntur. ita ſubditorum curam omittere minimè quidem debet Rex eſt, qui regere & cuncta corrigere debet. Signator verò & ſignificator eſt, legibus ergo ſuis ſignificare debet, quid agẽdum, & à quo abſtinendum, quod vbi fiet, beata erit Reſpublica. Droſæus in methodo iuris.

SIMILA, de qua meminit D. Hieron. *in c. gloria. 12. quæſt. 2. & retulimus ſuprà in priorib. memorabilib. in dictione, Epiſcopi gloria.* conficitur hoc modo: Frumentum factum in fruſtra, vel molitum groſsè in aqua, in diuerſas ſubſtantias diuiditur. per cribra extrahitur furfur, & farina ſubtiliſſima, quæ pollis dicitur: poſtea remanet ſimila, quæ diuiditur in groſſiorem, ſubtilem, & mediocrem: de pollina fit panis Papalis, de ſubtiliori ſimila fit etiam panis, de reſiduis duabus fiunt pultes, & alia cibaria: & huiuſce generis eſt illud quod nos materna lingua amitum vocamus. *Plin. lib. 18.* ſcribit, Africum triticum præſtantiſſimum fuiſſe: ex cuius farina primum ſimilago, quæ & ſimila dicitur. cribro tenuiſsimo & polline cernebatur, ita vt ex polline reſtante ſecundariam veluti ſimilam elicerent, & craſſiorem rurſus pollinem à furfuribus laxiorem incerniculo ſuccernerent. Celſus. *lib. 2. cap. 17.* [Ex tritico (inquit) firmiſſima ſiligo, deinde ſimila, deinde cui nihil ademptum eſt, quod autopyrum Græci vocant.] infirmior eſt ex polline, infirmiſsimus cibarius panis. & ideò in Geneſi legitur, ex perſona Abrahæ cibum præparantis. [Accelerat (inquit ad Saram) tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes.] Cotta.

SIMILIA ſunt illa, quorum qualitas eſt vna. *ita eleganter Bald. in l. 1. col. 1. Cod. quæ ſit longa conſuetud. & citat D. Felin. in c. capitulum ſanctæ crucis. col. 2. in fin. de reſcript.* item alibi idem Bald. *in commento l. de quib. in 13. col. verſic. viſo de cauſis. ff. de legib.* dicit quòd ſimilia in diuerſis perſonis, cauſis, vel rebus cenſentur illa, quæ habent vnam & quaſi eandem rationem. *Quæ verba in pulchro caſu reaſſumit Corne. conſ. 335. primum conſultationis articulum in penult. colum. verſic. nam ſimile. lib. 1. cum his quæ tradit Dec. poſt alios, in c. tranſlato. in 3. col. verſic. in gl. ff. fin. de conſtitut. in priorib. ſcriptis.* Et ideo alibi eleganter not. Bald. *in l. 1. in ſecundo not. per illum text. vbi etiam D. Iaſon. in 3. col. approbat. Cod. de iur. emph.* quòd non dicitur ſimilitudo, niſi illa quæ eſt plena. & vbi plures inueniuntur differentiæ, quàm conſonantiæ, illa illa non ſunt ſimilia. *& reaſſumit late D. Felin. in c. capitulum ſanctæ crucis. col. 2. verſic. nullum ſimile extr. de reſcript.* & memoria digna arbitror, ad intelligendum quando liceat arguere de ſimilibus ad ſimilia. Cotta.

SIMILIA dicuntur ſi ſpectatur etymologia quaſi ſimul ea, vel eadem. Similitudo à Græcis vocatur ὁμοιότης, conuenientia.

I. SIMILIA dicuntur quadrifariam. Primò, quoad ſpeciem, habitudines & diſpoſitiones corporeas: vt duæ mulieres forma, habitu & nota pulchritudinis ſimiles, vel homines duo *quales ſcripſit Valerius libr. 9. tit. de ſimilitud. formæ.*

II. Quædam dicuntur, quo ad naturales potentias ſimilia: vt quando duo vel plures habent eandem vim loquendi, ambulandi, videndi, docendi & agendi ſerij nonnihil operis.

III. SIMILIA quo ad ſtaturam, fortunam, conditionis euentum, quo ad corporis effigiem & lineamenta.

IIII. Quò ad paſſionem, vt ligna diuerſæ ſpeciei, quando comburuntur quercus & laurus, ſimiles emittunt flammas, & carbones relinquunt, duo latrones, quando ſuſpendio finiunt vitam, dicuntur ſimili plecti ſupplicio: *Tabortius in topico militiæ for. & legal. diſcipl.*

SIMILIA, non ſunt eadem. *l. quod Nerua. ff. depoſi.* ſed quorum qualitas eſt vna, vt quorum eadem eſt ſubſtantia: *ſicut in dictione Eadem, dictum eſt,* eadem dicuntur, *iuxta Bald. in locis inibi citatis.* Spieg.

SIMILITVDO Ariſtoteli vnitas eſt qualitatum: *quod teſte Salomon. apertè ſequitur in l. qui liberis ff. de vulgar. & pupil.* Ioan. Andr. *in c. non poteſt. de præben. in 6.* ſimilitudo eſt rerum inter ſe differentium comparatio.

SIMILITVDO autem duplex eſt: Aut enim ex pluribus rebus ſimilitudo colligitur: Vt, ſi tutor fidem præſtare debet, ſi ſocius, ſi mandatarius: debet etiam procurator. Aut vna res, vni rei comparatur. Cicero *ad Trebatium*: Si ædes exuſtæ corruunt, vitiumve faciunt, quarum vſus fructus legatus eſt: hæres reſtituere non debet, nec reficere: Non magis, quam ſeruum reſtituere, ſi is, cuius vſusfructus legatus eſſet, deperiſſet. *l. qui vſumfructum. §. contrà. & l. haſtenus. ff. de vſufruct. l. repeti. §. pen. & l. ſi ager. ff. quib. mod. vſusfr. amitt. Vide etiam l. amplius. ff. de dam. infect.* Old.

SIMILITVDO non procedit, ſi fortè monſtrari poſſit illud, quod cõfertur diuerſum eſſe, genere, natura, vi, magnitudine, loco, tempore, perſona, opinione, aut alijs rationibus: tum enim frigidum ſtatim & eneruе fit argumentum. Quapropter ad probandum non ita crebrò: ad explanandum illuſtrandumque frequenter adhibenda eſt ſimilium collatio. Quia mirum in modum inſtruit, & quandam rei imaginem ſubijcit animæ: Eſt igitur probatio à ſimili, quoties Iuriſconſulti, vel noſtræ ætatis interpretes vtuntur his verbis; Argumento l. 1. facit l. 2. accedit l. 3. aut his ſimilibus. Sic Africanus *in l. ſeruum filij. §. cum qui chirographum. ff. de leg. 1.* argumento eſt, inquit, venditio.

SIMONIA. Simonia (quam Latini ambitum vocant, ſiquidem ſimonia Latinum non eſt) dicitur, quando quis vult dare, aut accipere dona Dei, datâ aut acceptâ pecuniâ. Cuiuſce rei pulcherrimum habemus exemplum in Actis Apoſtolorum, de Simone Mago Samaritano, homine nefario, à quo vulgares Simoniam ipſam vocant. Hinc titulus lib. 5. Decretal. eſt, de Simonia. qui alicuius & dignitatis & momenti eſſet, ſi à nepotibus conditorum iuris pontificij obſeruaretur, & quam in eo legem ſtatuere ipſi paterentur, neque Simonia veluti mercaturam paſſim & manifeſtè exercerent, malo Chriſtianorum exemplo. Caliſtus certè Burgundio pontifex Anno Chriſti 1119. proſcripſit ab eccleſia, qui pro baptiſmo & ſepultura pecuniam exigerent. Sed id neſcire videntur plerique noſtræ tempeſtatis, quos peruertit ſacra auri fames, vt & venalia ſint hoc tempore ſacerdotia, & pecuniæ, non virtuti, omnia obediant. Auch.

SIMONIAM definit Goffredus in ſumma, vt ſit ſtudioſa cupiditas emendi, vendendi ſpiritualia, vel his adnexa *toto tit. de ſimoniac. in antiqu. & 6. extrauagant.* & generalius eſt crimen eccleſiaſticum, quod ſapit hæreſim, *c. altare. 1. q. 3.* Prat.

SIMPLA promitti dicebatur, cùm ob euictionem ſimplum rei pretium promittebatur. *l. 5. §. vlt. l. 56. l. 60. ff. de euictionib. l. 17. ff. de inſtitor.* Varro *lib. 2. de re ruſtica. cap. 10.* [Cauere debet de euictione ſimpli quanti ea res ſit.] Inde *in l. 36. ff. de donatio. inter virum.* quæ cautio ſtipulatio ſimplæ vocatur. *in l. 11. in fin. l. 27. ff. de euiction.* Actio autem de euictione interdum ſimpli, interdum dupli erat. Simpli erat, cùm dictum non erat quantum ob eam rem præſtare emptorem oporteret, vel cùm ea, quæ empto fundo acceſſerant, euincebantur, *l. 16. l. 60. ff. de euictionib.* Dupli verò erat rebus pretioſis vel mancipijs venditis. Briſſ.

SIMPLARIAE, aliàs ſimpulariæ venditiones (*vt in l. ſi tamen. §. vlt. ff. de ædil. edict.*) ſunt, pro quibus neceſſe venditor nõ habet de dupla emptori repromittere, quarum meminit Vlpianus *in l. emptori. ff. de euictionibus.* Ita enim ſimplariæ venditiones à Pomponio dicuntur, ſicut ſimplariæ actiones, & duplariæ, & quadruplariæ dicebantur, quæ in ſimplum, duplum, quadruplum dabantur. Vnde quadruplatores dicti, delatorum genus, qui cum quæſtum exercebant, vt illa perſequerentur, quorum ex legibus quadrupli erat actio. Itidem ſimplariæ res dictæ ſunt ab antiquis, quæ nullius propè precij eſſent, pro quibus ſcilicet in ſimplum tantum venditori cautio deberetur. Oldendorp. Porrò etiam quod Simplariæ res idem ſignificet, quod res poculentæ & eſculentæ, ex libello Fulgentij *de priſco ſermone* ſuſpicari licet. In eo enim ſic ſcriptum eſt: [Simplones dicuntur conuiuæ, nam & amicus ſponſi, qui cum per conuiuia ambulat, ſimplator dicitur.] Hæc Fulgentius, tam ſimplaria, quàm ſimplatores à ſimplonibus poſſe deriuari non obſcurè demonſtrans. *Reuardus in ſuo comment. ad titul. Pandect. de diuerſ. regul. iur. l. 145.*

SIMPLEX, aliàs eſt nomen numerale, vt, ſimplex, duplex, triplex, quadruplex. Vnde ſimplum, duplum, triplum, quadruplum. Obſeruandum autem dici à IC. Simplam & Duplam, genere fæminino, *l. 5. ff. de in. fiſci.* ſed Triplum & Quadruplum, duntaxat neutro genere, Briſſ.

SIMPLEX, aliàs accipitur pro puro, minimeque compoſito. Inde dicimus, ſimpliciter aliquid fieri, ad differentiam eius, quod fit ſolenniter. Old.

SIMPLEX, aliàs denique dicitur pro vero, ſyncero, aperto, quod nullis conſtat adfectatis plicis. Cicero *Academic. qu. li. 4.* [Cũ ſimplici homine ſimpliciter agerem.] Hoc ſenſu

dicitur[Veritatis amica ſimplicitas.] *l.Gallus.§.quidã rectè.ff. de liber.& poſthumis.l.1.in princ.ff. de vulgar. & pupil.ſubſtit. l.1. C.ſi vt ſe ab hered. abſtin.c.1.de ſumma trinit. c.paſtoribus. de iudic.c.veritatis.de iureiuran.4.quæſtio.9.para.*Ex diuerſo:duplex pro fallaci, quòd ex fraude & dolo complicatum ſit. Inde dúplices homines dicimus Verſipelles. Olden.

SIMPLEX actio quæ in ſimplum datur, *l.3.C. vi bon. rapt.* Briſſ.

SIMPLEX donatio pro mera, *l.20.§.ſi pater.ff.fam. erciſc.* Briſſon.

SIMPLEX iuſſio, quę fit ſine cauſæ cognitione *l.vlt.§.vlt. ff.quod met.cauſ.*Briſſ.

SIMPLEX ſubſtitutio, quæ in vnum duntaxat caſum cõcipitur. *l.1.ff.de vulg. & pup.* Briſſ.

SIMPLEX exemplum eſt, quod vulgò copia dicitur, & nonnunquam ſufficit. *l.exempla.ff.de edend.*Sp.

SIMPLEX venditio, quæ non fit dotis cauſa, *l.quoties.10. §.vlt.ff.de iu.dot.* Briſſ.

SIMPLICES anni, primi, & qui ſimplici numero efferuntur, nempè vſque ad decimum.

SIMPLICES fugitiui, qui nondum pro liberis ſe geſſerunt. *l.2. ff. de fugitiuis.*

SIMPLICIORES homines, pro imperitis, ruſticolis, quos Græci ἰδιώτας appellant. Vlpian. *l.14.§.4.ff.de relig.* [Non autem oportet ornamenta cum corporibus condi: nec quid aliud huiuſmodi, quod homines ſimpliciores faciunt, id eſt, ſuperſtitioſi & creduli.] Hot.

SIMPLICITAS opponitur calliditati, ſagacitati, verſutiæ. Dicitur & ruſticitas, quæ excuſationem patitur. *l.2. ff.ſi quis in ius voc. non ier. iuncta l. contumacia.ff. de re iud. Vide Bald. in l. ſcripturæ. Cod. de fid. inſtr. Aug. Nou. de teſtib. §. & licet.*Spieg.

SIMPLICITAS legum, ſignificat æquitatem, & opponitur difficultati, vel ſubtilitati iuris, teſte Iuſtiniano *in §. ſed quia ſtipulationes. Inſtit. de fideicom. heredit. & in §. final. eodem tit.* Idem *in §. & hæc quidem. Inſtit. de legit. agnato. ſucceſſ.* commendat ſimplicitatem legis XII. Tabul. damnat mediam iuriſprudentiam, propter ſubtilitatem. Simplicitas enim ſtatim aperit veritatem, non differt negotium. At contrà ſubtilitas (vt ferè dicit aperti pectoris Olden.) ſimulat aliud quã eſt, protrahit in longum, afficitque damno litigantes. Sp.

SIMPLICITER illud fieri dicitur, quod ſine fraude doloque malo fit. *autor. Alciat. in Paradox.* Sp.

SIMPLICITER, pro, generaliter, & vt Græci dicunt, ἁπλῶς. *l.66.§. duorum.ff.de leg.2.l.3.§. qui liberis.ff. ad Treb. l. 9. §. vlt.ff.de adm.tut.l.29.in prin.ff.de libe.& poſth.l.71.ff.de leg.1.l.quia autem.§.non ſimpliciter.ff.ſi quis omiſ.cauſ.* item Simpliciter, id eſt, abſolute, *in l.11.§.ſi locupleti.ff. de minor.* ſic Simpliciter deſiſtere, id eſt, ſine abolitione, *l.16.C.ad leg. Iul. de adult.* item Simpliciter dare ſeruum, id eſt, inæſtimatum, *l.12.§.1 ff.de iu. dot.* ſic Simpliciter, id eſt, abſque epitheto, *l.18.§.vlt.ff.de ædil. edic.* & Simpliciter, id eſt, abſque conditione, *l.40.ff.de reb.cred. l.1.§. ſi quis ſimpliciter.ff.de verb.oblig.* item Simpliciter, pro pœna nõ adiecta. *l.27.§.vlt.ff.de recept.* ſic quoque Simpliciter, & Simplicius, id eſt, non deſignata parte fundi quæ ſeruiat, *in l.26. ff.de ſeruit.ruſt. l.6.ff.de ſeruit.* item Simpliciter, id eſt, nondum partibus conſtitutis, *l.38.§.vlt.ff.de ædil.ed.* ſic Simpliciter relegari, id eſt, ſine loci aut inſulæ adſignatione, *l.31.ff. de interdict.* item Simpliciter, id eſt, ſine fuco & malitia, *l.3.§.1.ff.de teſtib.* Simpliciter quoque pro Purè accipitur, *l.1.§.ſi quis ſimpliciter.ff.de verb.oblig.* item Simpliciter concepta ſtipulatio, id eſt, imperſonaliter, *l.18.ff.de ſtipul.ſeru.* Simpliciter acceptus fideiuſſor, id eſt, nulla adhibita ſtipulatione vel cautione, *l. 51. §. creditor. ff.de fideiuſſor. l. vlt. Cod. de fideiuſſ. tut.* Simpliciter denunciaſſe & ad iudicem opponuntur, *l. 17. ff. ad leg. Iul. de adult.* Simpliciter conuenire, id eſt, in rem & non adiecta perſona paciſci, *l.12.§.ſimpliciter.ff.qui pot.* Simpliciter donare, id eſt, ſine conditione, *l.9.§.1.ff.ad SC.Macedon.* Simpliciter legare viam, id eſt, citra demonſtrationem loci, *l.26.ff.de ſeruit.ruſt.præd.* & Simpliciter legata domus, id eſt, indefinite, *l.71.ff.de legat. 1.* Simpliciter interuenire, id eſt, non ſatiſdato, *l.5.§. nunc videam. ff. iudic. ſolui.* Simpliciter *in l.18.§.1. & ſeq. ff. de ſtipul.ſeru.* id eſt imperſonaliter, ita Simpliciter ſtipulari dicitur ſeruus, id eſt, non expreſſa perſona *l.18.§.ſeruum.ff.de ſtipul.ſeru.* item Non ſimpliciter ſed cauſa cognita, *l.6.§.non ſimpliciter.ff.ſi quis omiſſ. cauſ.teſt.* ſi quis ſimpliciter à principe impetrauerit, vt in loco publico ædificet, id eſt, non adiecto eo, vt ſine incommodo alterius *l.2.§. ſi quis à principe.ff.ne quid in lo.publ.* Simpliciter ait Prætor, id eſt, indiſtincte & generaliter, *l.1.§.quod autem.ff.de aleat.* & Simpliciter edixit, id eſt, ſine adiectione temporis, *l.15.§.vlt.ff.ex quib. cauſ.maior.* Simpliciter lex prohibuit, id eſt, citra diſtinctionem, *l.14.§.1.ff.qui & à quib.* ex Briſſ.

SIMPLICIVS, id eſt, magis vel facilius, *l.20.ff.de hered. vel act. vend.* Briſſ. Simplicius, apertius. *l.in lege.ff.locati.* Sp.

SYMPHONIACI ſerui erant hi, quibus antiqui vtebantur, vt in claſſe claſſicum pugnantibus canerent, vt docuit Aſconius, referens celeuſma cani conſuetum per ſymphoniacos ſeruos remigibus. & de his meminit Vlpian. *in l. ſed etſi quid. in princ.ff.de vſufru.* Et Cicero *in libro de Diuinatione.* [Ab hac (inquit) muliere præfectus Antonij quidam ſymphoniacos ſeruos abducebat per iniuriam, quibus ſe in claſſe vti velle dicebat.] Briſſ.

SIMPLVM IC. rem, ſiue litem ſolam, ſiue litis æſtimationem, ſiue quanti ea res eſt, qua de re agitur: ac proinde à pœna ſeparatur, *l.34.§.vlt.ff.de oblig.& act.* pœnam interdum vocant quæ non mera eſt, ſed ſimplo accedit rei coërcendi gratia, & cuius condemnatio miſta eſt cum rei æſtimatione, In legis Aquiliæ actione pœna dicitur quæ ſimplo accedit, *l.34.ff.ad leg. Aquil.* Briſſ.

SIMPVLARIAE priſcis erant res minutæ, nulliuſque precij. *Vide Eraſm. explicantem paramiam, In ſimpulo.* Spiegel.

SIMVL ac, quamprimùm. *Inſtitut. de rer. diuiſ. §. ſi quis.* Spiegel.

SIMVL atque, pro ſtatim, ſiue poſtquam. *Inſt.§.ferè.de rer. diuiſ.& de empt.& vend.in prin.* Sp.

SIMVL fieri quæ dicantur, refert Bart. *in l.operis.ff. locati. & in l.fundus.§.ſi duo.de procur.* glo. *d. l. operis.* ſentit ſimul ſignaſſe teſtes, tametſi ſucceſſiuè ſignarint. Alberic.

SIMVL in ſacculo ſoluere. *Vide Vlpian.in l.ſed ſi quis.§.quid tamen.ff.de vſufruct.* Sp.

SIMVLARE nihil aliud eſt, iuxtà Pontanum, quam ſub veritatis ſpecie velle decipere. vnde & ſimulatio pro deceptione & circumuentione ponitur. Noſtri tradunt, fictionem ſeu ſimulationem regulariter non præſumi donec probetur. *l.cum precibus.C.de probat.* Sp.

SIMVLATE, fictè. *C.plus val. quod agit.quàm quod ſim. conc.* Imp. *in l.cum ea.C.de tranſact.* [quæ ſimulatè geruntur, pro infectis habitis.] Sp.

SIMVLATRICES ſcribit Feſtus eſſe mulieres ſagas & expiatrices vel ſacerdotes quæ expiare ſunt ſolitæ, quod verbum putem ex eo natum, quòd in ſacris multa ſimularentur, & ſimulata pro veris haberentur, vt apud Maronem,

Sparſerat & latices ſimulatos fontis auerni.

Alioqui mulieres rebus diuinis deditæ ſimulatrices dicebantur, ſed & ſimpulatrices. *vt annotauit Turnebus aduerſ. lib. 16.cap. 22.*

SIMVLATVM dicitur, cum tacitè aliquid agimus, expreſſim aliud ſimulamus. vt cum fœnerator contractum mutui colore venditionis obſcurat, quo caſu venditio ipſo iure nulla eſt, cum conſenſum non habeat. Hinc vulgatum illud, Plus valere quod agitur, quàm quòd ſimulatè concipitur. *l.ſi in precio.C.ſi cert.peta.* Simulationem autem qui allegat, is eius formam probare debet. Qua de re videndus eſt Paulus Caſtrenſis *in l. iuris gentium. §. dolo.ff.de pactis.* Breuiter hęc ex indicijs & coniecturis, quemadmodum & dolus pręſumitur. *l.dolo.ff.ad legem Falcid. l.ſi procuratorem. §. ſi ignoratus. ff. mandat.* Nam in ſimulatione ſufficiunt coniecturæ, *vt docet Bald.in l.emptio.C.plus valere quod ag.* Sp.

SIMVLATVS contractus propriè dicitur, quum in ſpecie aliquid agimus, cauſamque iuſtam prętendimus, cùm tacitè aliquid illicitum agatur, vt cùm fœnerator, quod pignoris cauſa acceptum eſt, emiſſe videri vult. *l.3. C. plus valere quod ag.* Spieg.

SIN autem, pro ſin minus. Scæuola *l.38.§.2.ff.de auro & argen.leg.* [Si mihi per conditionem humanam contigerit, ipſa faciam: ſin autem, ab hæredibus meis fieri volo.] Hot.

SINE offenſa eſſe, pro nihil egiſſe, quo dici poſſit, offendiſſe. *l.ſeruus, l.teſtamento centurio.ff.de manum.ff. teſtam.*

SINE ſacris hæreditas. Vbi qua commoditas de improuiſo pręter ſumptum obiecta eſſet, veteres ſine ſacris hæreditatem

ditatem vocabant. Et omninò quicquid citrà noſtram operam alicundè obtigiſſet lucri, quaſi prouerbialiter hæreditatem appellabant: propterea quod ea, quæ ſic obueniunt gratis, quaſique dormientibus à fortuna donari videntur, *vt ſentit Eraſm. à quo minimum diſſentit Alciatus lib. 1. Prætermiſſ.* Cicero *de Legibus lib. 2.* ex Quint. Mutij autoritate oſtendit, quinque modis adſtringi ſacris hæreditatem, quod & Alciatus *loco iam citato* tractauit. Horum autem actorum alia erant totius gentis communia, quę gentilicia appellari poſſunt: alia, quæ ſibi paterfamilias conſtituerit. In iure autem noſtro, quoniam ad paganiſmum pertinent, haud quaquam eſt horum mentio, niſi quod ſuperſunt adhuc tenues huius rei cõiecturæ apud Modeſtin. *l. 1. ff. de nuptijs.* cum in diffinitione nuptiarum; Diuini, inquit, & humani iuris ſunt communicatio. Spiegel.

SINENDI modo relicta legata dicebantur, quæ ita dabantur. [Hæres mi illum rem illam ſibi habere ſinito, perpermittito.] *§. 2. Inſtit. de teſtament. l. 1. C. commun. de legat. Caius lib. 2. Inſtit. tit. 5.* In lege locationis qua ſcriptum erat, redemptor ſiluam ne cædito, neve quem cædere ſinito, verbum ſinendi hanc habere ſignificationem Vlpian. ſcribit, vt non tantùm redemptor ſi quem caſu cędentem viderit prohibeat, ſed vti curet & det operam, ne quis cædat. *l. 30. ff. loca.* Briſſ.

SINERE verbum, quam ſignificationem in edictis, & quid iunctum negandi aduerbio, apud Iuriſcoſſ. deſignat, Alexander *genial. dier. autor lib. 1. cap. 3* tradit. Sp.

SINGVLARE ius eſt, quod contra tenorem rationis propter aliquam vtilitatem auctoritate conſtituentium introductum eſt. *l. 16. ff. de legib. l. 44. §. 1. ff. de adqu. poſſeſſ. l. 44. §. nondum. ff. de vſucapionib. Adde Connan. comment. lib. 1. cap. 15. num. 5.* Briſſon. *Adde Reuard. comment. ad tit. Pandect. de diuerſis regulis iuris, l. Caius. 100.*

SINGVLARIA quædam, id eſt, contra regulas iuris communis *in l. 15. ff. de reb. cred.* Briſſ.

SINGVLARITER ſcriptum edictum, quod vnitatis numero ſcriptum eſt, *l. 1. §. item. hoc edictum. ff. quod falſ. tut.* ſic ſingularis perſona, *l. 56. ff. de condit. & demonſt. l. 195. ff. de verb. ſign.* Singularis autem perſona opponitur populo, curiæ, vel collegio, *in l. 9. §. animaduertendum. ff. quod met. cauſ.* Et ſingulares tunicas *l. 38. ff. de aur. arg. leg.* pro ſingulis.

SINGVLARII milites quidam olim appellati, *vt ex Caſſiodoro libr. 11. Variar. & ex Notitia Imperij Roman patet.* Briſſon.

SINVS, propriè dicitur illa pars corporis, quæ eſt intra pectoris brachiorumque complexum. Per translationem autem ſimul littora vocantur, quæ curua ſunt, ad ſimilitudinem ſinus, & quaſi brachijs mare amplectentia. Sinus igitur Iuſtinianus appellat partes, libros ac titulos, qui veluti receptacula quædam rerum omnium ciuilium, ex omnibus iuris antiqui partibus electas definitiones continent *Droſæus in methodo Iuris.*

In ſinu meo habui, *in l. 27. ff. de probat.* ſignificat in occulto. Lamprid. *in Commodo.* [Prædam omnem in ſinum contulit.] *alio loco.* [Qui etiam condemnationes in ſinum vertiſſe dicuntur,] id eſt, in priuatas rationes. Tertullian. *in lib. de fuga in perſecutio.* [Paciſcens cum delatore, vel milite, vel miniſtro aliquo præſidis ſub tunica & ſinu quod aiunt.] Briſſ.

SIPHONES, canales, ſeu tubi dicuntur, à ſono vocis, ſi, ſi, ſi. Vſus eſt Vlpianus hoc vocabulo *in l. quæſitum. de fund. inſtruct.* vbi. [Acetum, inquit, quod incendij extinguendi cauſa paratur: item centones, ſiphones, perticas quoque, &c.] quamuis in vulgatis, pro Siphones, ſcopæ ſupponantur, quæ nullius omninò ſunt vſus arcendis ignibus. *Hoc in Prætermiſſ. Alciatus indicauit.* Alexander Neapolitanus ſiphones intelligit fiſtulas follibus iunctas, ſeu machinas hydraulicas, quibus agitatis ad ſuperiora ædium, exhauriunt aquam. Sp.

SISTERE apud Iuriſconſ. eſt iudicio ſiſti, & iudicatum ſolui. Itaque cum promittimus aut nos, aut alios in iudicio permanſuros, rectè dicitur vna appellatione cautio iudicio ſiſti. Iuriſconſulti enim promiſcuè dicunt iudicio ſiſti, tam ab ipſo reo, quàm de fideiuſſore eius, **zu recht ſtehen/oder zu recht ſtellen.** Vlpian. *in l. 2. ſi quis cautión.* [Si quis, inquit, in iudicio ſe ſiſti promiſit.] Et *infrà*, [ſe ſiſtere non potuit.] Idem *in l. ſi quis quemquam, eod. tit.* [In eadem, ait cauſa cũ debet ſiſtere,] loquens de fideiuſſore, *teſte Oldend. Quære, Venire in iudicium.* Spieg.

SISTERE in eadem cauſa, hoc eſt, ſiſtere vt actoris perſecutio loco deteriore non ſit, quamuis actio rei poſſit eſſe difficilior. *ſi quis quempiam. ff. ſi quis cautio.* Sp.

SITA, cibaria etiam præter frumenta, quibus ſcilicet veſcimur, quo nomine etiam oleum ſignificatur, Homerus,

σῖτον καὶ οἴνοιο τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή.

Et Bacchus vires, & robur edulia præbent.

In rubrica, de mun. ſitocom σῖτα voce Græca. D. Alciatus *in Annot. poſterior. C. lib.* omnia dici poſſe quibus veſcimur, oſtendit. Hinc Sitocomia in iam citata Rubrica, pro Siconiæ legendum, eodem teſte. Eſt autem Sitocomia, nomen magiſtratus, eius ſcilicet, qui frumenta & annonam curabat. Arcad. Iureconſult. *in l. munerum. de muner. & honor.* Perſonale, inquit, munus eſt cura emendi frumenti, & olei. Nam earum ſpecierum curatores σιτώνας Græci vocant, ἀπὸ τῶ σίτου, καὶ κομεῖν, id eſt, à frumenti curatione. Vlpian. *de vacat. muner. l. 2.* item ſitocomiæ meminit. *& in l. vlt. §. 2. de admin. rerum ad ciuit. pertin.* Spieg.

SITICINES aut ſicinniſtæ à Romanis vocati, qui Græcis τυμβαῦλαι dicebantur, & ad nænias acceríebantur. Vt enim funus ad tubam aut tibiam deduceretur antiqua fuit conſuetudo. Perſius,

Hic tuba, candelæ, tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto.

Vide Brodæum Miſcell. lib. 4. cap. 30.

SITICINES dicti ſunt, quod apud ſitos, hoc eſt, ſepultos canere ſolebant, idque ex antiquitate Capitonis Attæi, *vt in Noct. lib. Atticis ab Aulo Gellio memoratum inuenitur lib. 20. cap. 2.* nefas verò olim fuit, indigitati, & inter diuos recepti nomen edere, quòd illis à conſecratione nouum indi ſolet, neque fas erat mortali diuinis nominibus vti, quod Iudæi ſeruant in ſuo tetragrammatę, quod ab ipſis ἀνεκφώνητον dictum, id enim myſterijs latere debet. Quamobrem olim taciti templa Heroum præterire ſolent, iram offenſi Herois metuentes, niſi id facerent.

SITOCOMIA. Sitocomia eſt nomen magiſtratus, qui frumenta & annonam curabat, ἀπὸ τῶ σίτου, id eſt, frumento, & κομεῖν, id eſt, curare. Cuiuſmodi cura & officium videtur fuiſſe cerealibus olim ædilibus. Ex ijs itaque patet error Accurſij, qui mentionem nullam de ſitocomijs haberi tradit *in l. vnica contextu, Cod. vt nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare. Vide D. Alciat. ad tres poſter. Cod. Iuſtiniani lib.* Anch.

Σιτῶναι, Sitones, curator frumento comparando, Arcad. *l. vlt. ff. de mun. & hon.* [Cura quoque emendi frumenti, olei, nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creari moris eſt] item apud Papirium *l. vlt. §. 2. ff. de admin. rer. ad ciuit.* Dicti autem ſunt ἐκ τῶ τὸν σῖτον ὠνεῖσθαι, id eſt, ab emendo frumento. *De his Poſtellus de magiſtrat. Athen. cap. 17.* Hinc.

SITONIA, curatio frumento coëmendo. Vlpi. *l. 2. ff. de vacat. & immuni.* [Sextum decimum ætatis annum agentem ad munus ſitoniæ vocari non oportet.] Hot. Dicitur & Sitonicum, *teſte Cuiac. ſuper Rubr. vt nemini liceat in coempt. ſpec. ſe excuſare. C. lib. 10.*

SITOSTABIVS erat, qui vendendo frumento præerat. σῖτος frumentum ſignificat, στάσις ſtationem. *Alc. in l. quicquid decret. C. de frumen. Alex. lib. 11.*

SITVLA & ciſtam, qua populi ſuffragia in creandis magiſtratibus legibusque ferendis colligebantur: & vrnam ſignificat, ad hauriendam è puteo aquam accommodam. *vt apud Iuriſconſ. ff. de contrah. empt. in l. qui fundum vendebat, §. final. Quære, Rota.* Spiegel. Vide & Hadr. Iunium *lib. animad. 2. cap. 5.* vbi ex Ariſtophanis ſcholiaſte annotat duas fuiſſe vrnas, priorem mortis, poſteriorem miſericordiæ nuncupatam.

SITVM in noſtra poteſtate dicitur, quod aliqua ex parte fortuitum eſt, dum id ſit eiuſmodi, vt facilè poſſit præſtari, ſi nihil accidat extrinſecus: vt ſi aſcenderit Capitolium filius qui Romæ agit. Fieri enim poteſt vt repentino morbo correptus, decedat antequam id ei licuerit facere, ſed inopinatus ille caſus non attenditur, qui à teſtatore non potuit tanto ante præuideri. ſecùs eſſet dicendum, ſi filius erat Alexandriæ, quia non ignorauit teſtator, imò verò ipſa rerum natura facit multa poſſe accidere quæ impediant conditionis implementum. Ea igitur in noſtra

facultate

facultate eſſe dicatur conditio, quæ factu per ſe facilis eſt. cum verò multis non voluntarijs, ſed fortuitis caſibus euenire poteſt, vt non contingat, tum dicitur eſſe extrà poteſtatem noſtram, *vt reſcripſit Alexan. Imperator l. 4. de inſtit. & ſubſtit.* quod cuiuſque animo comprehendi potius, quàm verbis poteſt explicari, vt non ſit neceſſe fuſius id & magis ſpeciatim tradere. *Connan. comment. lib. 10. cap. 2. num. 5.*

SITVS, ſqualor, ſiue in cultura cuiuſque rei à deſinendo dictus: quòd negligentia deſerantur res & redduntur incultæ. Vlp. *de bon. poſſ. ſecun. tab. leg. 1.* [Vetuſtate, inquit, vel ſitu putrefactum.] Nebr.

S M.

SMARAGDVS. Bonus Accurſius *in l. vnic. Cod. nulli licere in frenis, &c.* quid ſibi velint balthæus, margarita, ſmaragdus, & hyacinthus, non explicat, ob bonorum autorum lectionis ignorantiam. Smaragdus gemma eſt, qua oculorum acies recreatur, qua nihil viridius. Cuius meminit Suidas autor Græcus Σμάραγδος (inquit) θηλυκῶς λέγεται. ἐστὶ δὲ λίθος λίθος πολυτίμου, id eſt, ſmaragdus fœminæ dicitur: eſt enim lapidis genus precioſi. Anchor.

SMVRNA *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publ.* ea vocatur, quæ vulgò Myrrha dicitur. Briſſ.

SMYRNA Græcis appellatur, quam nos myrrham oderatam dicimus Lucretius *lib. 2.*

Contentus odor Smyrnæ, mellisque sapores.

Apud Galenum quoque interpres ſemper Smyrnam verbum Græcum pro myrrha reliquit. Apud Martianum *tit. de public. l. interdum.* ſmura pro ſmyrna mėdoſè legitur. Nebriſſ.

S O.

SOBOLES, pro propagine, *apud Pompon. in l. 1. ff. ſolut. matrimon.* Item pro liberis, *l. 1. C. de infant. expoſit.* Sp.

SOBRIE viuere, pro frugaliter. Vlpian. *l. his qui. de tut. & cur. dat.* [Quamuis quaſi indecorum ſit, patrem à filio regi: attamen D. Pius, item diui fratres reſcripſerunt, etiam filium, ſi ſobriè viuat, patri curatorem dandum magis, quàm extraneum.] Sp.

SOBRINI, ſunt conſobrinorum filij. autor Menan. Alijs, de ſororibus nati, quaſi ſororini. Vſurpatur tamen pro quocunque cognato. *Lege, Patrueles.* Doctiſs. Haloander ſecutus fidem Pandectarum Florentinarum: ſuppoſuit in tit. de grad & affinit. propius ſobrino: non propior ſobrinus. *item in l. Oſ dim. de lega. 3.* autore Feſto Pompeio, qui ita ſcribit: Propius ſobrino mihi eſt conſobrini mei filius, & conſobrinæ meę filia, & patris mei conſobrinus. & matris meæ cōſobrinus. Inde haud dubiè dictus, quòd ſobrinū gradu præcedat: quod ſignificantius diceretur prępoſito articulo, ſi eius vſus eſſet apud Latinos. Spiegel.

SOBRINI qui ſint, Caius *in l. 3. ff. de gradib. & adfin.* ſic demonſtrat. [Item patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ nepos neptis: qui ex fratribus patruelibus, aut conſobrinis, aut amitinis vndique propagantur, qui propriè ſobrini vocantur. Sic enim emendandum, ac legendum eſſe locum, qui vſque adhuc fœdiſſimè corruptus iacuit, vel hinc licet intelligatur, tum quod alioquin Caius bis eoſdem numeraret: (neque enim alius eſt nepos magni patrui, ac Sobrinus) tum quòd hic ipſe ordo eſt, quem idem Caius in cognatorum gradibus recēſendis perpetuò conſeruat: quemadmodum in obſeruationibus planius exponemus. Legeretur tamen paulo concinniùs [vndique propagati propriè ſobrini vocantur.] Itaque Paulus in *l. 10. §. 10. ff. de gradibus,* quum patrui magni nepotes & neptes enumeraſſet. [Is, inquit, de cuius cognatione quæritur, his ſobrinus eſt: & inuicem huic illi ſobrini.] Hotom.

SOBRINO natus. Paulus *l. 10. ad fin. ff. de gradibus.* His perſonis (id eſt patrui & amitæ maioris nepotibus) auus auia eius de cuius cognatione quęritur, ſobrino natus eſt, hic proximo nomine definitur parētis ſui ſobrini, vt Trebatius ait. rationem quoque nominis hanc reddit, quod vltimi cognationum gradus ſobrinorum ſiunt. itaque Sobrini filius rectè proximum nomen ab eo ipſo huius ſobrini dicetur. & ideò eos qui ex ſobrinis nati ſunt, inter ſe proximum nomē, appellare, hos enim nullum proprium habere nomen quo inter ſe vocentur. Sic enim emendo locum, qui vulgò corruptiſſimè legitur: *vt in Obſeruationibus explicabimus.* Hot.

SOBRINVS eſt, vt ait AElius Gallus, patris mei conſobrini filius, & matris meæ conſobrinæ filius. Fœmina iiſdem de cauſis appellat fratrem, & fratrem patruelem, & conſobrinum, & propius conſobrino, & ſobrinam. ijdem gradus in ſobrina quoque ſunt. Feſtus. Hot.

SOCER locum parentis obtinet. *Pompon. ait l. quia. 2. ff. ſolut. matrimon. Vide item l. cum pater. ad leg. Pompon. de parricid. l. ſoceri. de verbor. ſignif. cum ſimil. ab Alberic. citatis.* Igitur eadem quæ parenti reuerentia, pleriſque in rebus illi debetur, maximè durante affinitate. Sp.

SOCER mariti patrem ſignificat *in l. 15. §. vlt. & l. 16. ff. ſol. matrimon.* alias vxoris patrem, *in l. 17. ff. ſol. matrimon. l. ſed hæc ita l. ſicut & l. ſeq. ff. de re iud. l. penult. ff. de in. dot.* ita vt

SOCERI nomine & viri & vxoris pater communiter demonſtratur. Mater verò eorum ſocrus appellatur, cùm apud Græcos propriè viri pater ἑκυρὸς, mater ἑκυρὰ vocitetur: vxoris autem pater πενθερὸς, mater πενθερὰ *l. 4. §. gradus. ff. de gradib. & adfin.* Soceri autem & ſocrus appellatio etiam ſponſalibus adquiritur. *l. 8. ff. de gradib. & adf.* Sed vt vxoris vel mariti auus, auia, proauus, proauia & vlteriores, ſoceri & ſocrus appellatione continentur. *l. 146. ff. de verbor. ſign. l. 3. §. 1. ff. de poſtulan.* Quanquam vir vxoris ſuæ auum, magnum ſocerum dicat, auiam, magnam ſocrum: proauum verò maiorem ſocerum, proauiam maiorem ſocrum appellet. *vt Feſt. lib. 11. & Modeſt. in d. §. gradus. ſcribunt.* Quos etiam proſoceri abſocerique nomine appellatione demonſtramus, *vt in l. 15. §. 1. ff. rer. amot.* Et apud Capitolin. in *Gordianis.* [Originem maternam & ex Traiani Imperatoris genere habuit auo, proauo Coſſ. ſocero, proſocero, & item alio pro ſocero, & duobus abſoceris conſulibus.] Briſſ. ἑκυρὸς, vt tradit Etymol. auctor, παρὰ τὸ ἐκ ἑαυτὸν κύρον ἔχειν, ἢ παρὰ τὸ κῦρος ἐπιτυγχάνειν, quod ratum facere, comprobare & decernere ſignificat: alterum, frui, potiri, & conſequi, *Budæo teſte. Brechæm in l. ſoceri. ff. de verb. & rer. ſign.*

SOCIETAS, intellige priuata, eſt vel duorum, vel plurium conuentio, contracta ob commodiorem & vſum & quæſtum. Eſt autem iuris ciuilis, etſi non inuentione, attamen approbatione: tametſi refragetur Bart. *in l. ſi is qui pro emptore. de vſucap.* Quibus illa verò modis contrahatur, docet idem *in l. ſocietatis rei. ff. pro ſocio.* Porrò teſte Oldendorpio, generali ſignificatione ſocietatis nihil vetat ſocios appellari omnes, qui rem habent quomodocunque inter ſe communem. Sic Iuſtinianus legatarium appellat ſocium, cui res in teſtamento communiter cum alio relicta eſt. Et Vlp. negotium pupilli ſine tutoris autoritate geſtum, vocat ſocietatem, quæ tamen nulla eſt. *in l. vt incunductionib. ff. pro ſoc. Et ſæpè in tit. ff. comm. diuid.* Sp.

Conuentionalis autem ſocietas vel certæ vnius rei atque negociationis eſt, vel omnium, totorum, ſeu vniuerſorum bonorum. Briſſon.

SOCIETAS leonina. *Vide, Leonina ſocietas.* De hac verò ſocietatis ſpecie vide fuſius Connanum. *comment. lib. 7. cap. 13. num. 4.* Cæterùm Tullius hanc ſocietatem leoninam, captioſam vocat & indignam, quaſi quæ pro dignitate cuiuſque non ſit conſtituta, *vt Connan. ibid.*

SOCIETAS publica, quam natura conſtituit inter omnes homines, nihil eſt aliud quàm naturalis omnium hominum cognatio. *cuius meminit l. 3. ff. de iuſtit. & iure.* Ad hanc conſeruandam totius iuris ſanctio ſpectat, quamuis eam vix agnoſcimus. Nam vt verè dicit aperto pectore vir Oldend. adeò noſtros ſequimur corruptos affectus in explicando iure. Spieg.

SOCIETAS vitæ pro communione victus quæ inter virum & vxorem eſt, *l. 1. ff. rer. amot. l. 52. ff. de re iud.* Ex qua vxor rei humanæ atque diuinæ ſocia dicitur *in l. 4. C. de crim. expil. hæred.* Briſſon.

SOCIETATE vitæ, vxor quodammodo domina habetur. *l. 1. ff. rer. amot.*

Socicietates etiā collegia & corpora vocantur *iuris teſte in l. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſit. l. 31. ff. de furt. l. 3. §. à municipibus. ff. de bonorum poſſeſſ.* Quibus qui præerant, magiſtri ſocietatum vocabantur. *l. 14. ff. de paſtr.* Briſſon.

Ita ſocietates vectigalium Tacitus *lib. 13.* vocat, vbi malè Rhenanus emēdauit, Neceſſitates. Coire enim ſolebāt publicani

cani in ſocietatem conductionis vectigalium, permiſſumq; his erat corpus habere, *vt in d.l.1.ff. quod cuiuſque vniuerſi. Caius ſcribit.* Inde Societas vectigalium cauſa coita *in l. 65.§. penult. ff. pro ſoc.* & ſocij vectigalium *in leg. 9. §. ſocij.ff. de publican.* Briſſon.

SOCIETATIS conuentio, inter omnes hominum functiones, ad naturalem illam charitatem proximè accedit. Ea enim exprimit typum cognationis inter nos, quam Deus conſtituit, vt res noſtras alter alteri gratis communicemus, nihilque proprium exiſtimemus: ſed eſſe κοινὰ τῶν φίλων πάντα. Briſſon.

SOCII dicuntur tam qui tractatu habito ſocietatem coierunt, quàm qui in communionem inciderunt, & generaliter qui aliquid communiter poſſident, ſocij dicuntur. Ita communium prædiorum dominos ſocios appellat *l. 19. & l.34.ff.de ſerui.ruſt.* Briſſ.

SOCII nauales dicebantur ij, qui propter cenſus exiguitatem non ad terreſtria bella legioneſque centuriabantur, ſed in claſſe belloque nauali militabant. Polybius πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων, τούτους δὲ πάντας εἰς τὴν ναυτικὴν χρείαν. *Turnebus aduerſar.lib.11.cap.19.*

SOCRVS appellatione non tantum vxoris alicuius mater, ſed & auia, & proauia intelligitur. *Connan.comment.lib.8. cap.5.num.7.*

SODALES ſunt, qui eiuſdem collegij ſunt, quod Græci ἑταιρείαν dicunt. *l.vlt.ff.de colleg. & corp.* Vnde Sodalitia *in l.1.ff. eod.tit.* De quibus legem quandam Liciniam latam Cic. *pro Plancio* refert. Tertul. *lib.2.ad vxo.* [Diſcumbit cum marito in ſodalitijs, ſæpè in popinis.] Appellat & Sodalitates idem Cicero *in Caton.maiore, & alijs locis.* Briſſ.

SODALES, id eſt, eiuſdem collegij homines, in Germania hodie *Zunffte*, ſiue *Zeche* vocantur, eæque more antiquo magiſtratum habent, cuius in liberis ciuitatibus non leuis eſt auctoritas.

SODALITAS, vox eſt ambigua. in malam enim & bonam partem æquè accipitur.

SODALITIVM. Vlp. *l.2.§.ſi quis.ff.ne quid in loco pub.* interpretatur vectigal hoc quod imponitur ei pendendum, qui in publico ſolo ædificat. In *l.ſi arborem.ff. de ſeru. vrban.prædio.* pro gnomone ponitur, quo horæ ad ſolem denotantur. *Lege Bud. in eandem.* Spieg.

SOL ab Aegyptijs ὧρος dictꝰ ἀπὸ τῶν ὡρῶν κρατεῖν, cuiꝰ motu horarum temporumq; diſtinguuntur interualla, vt qui non modo temporum, ſed terrarum etiam ac ſyderum cœlique totius rector ſit ac moderator, quem ideò adorabant Aegyptij. *vt annotauit Brechaus in l.verbis.§.cuiuſque diei.ſub. tit. de verb. & rer.ſign.*

SOLATIVM, apud Vlpian.iuxta editionem Haloandri *in l.venditor.ff. commun. præd.* [Niſi prius ſolitum ait, pro hoc ſolatium domino præſtet.]

SOLACIVM pro ſolario *in l. 13. in fin.ff. communi præd.l. 33. in fin.ff.de ad. tut. & l.22.§.fin autem in ſanctiſsima.in fin.ff.ſolut.matri.* Atque adeo commoda & ſalaria munerum ac militiarum, Solacia, Impp. appellant *l.15.C.de aduocat. diuerſ. iudicior. l.3.l.5. l.6.Cod.de aduocat.diuerſ.iudiciorum.l.penult.Cod.de præd.decur.lib.10. l.3.Cod agentib.in reb.lib.12.l.vlt.Cod.de ſilentiar.lib.12.* Inde Solacia annonarum *in l.vnic.C.de annon.& capit.l.17.de erogat.milit.annon.lib.12.Cod.* Eadem eſt in Nouellis Iuſtiniani vis verbi ὀψώνιον. Secundum hæc, *in l. 4.C.de numicular.lib.11.* vbi vulgò Salarijs pro mercedula præſtitis legitur, veteres ſcripti codices & impreſſus Theodoſij Codex *in l.32.eod.tit.* Solatijs ſcriptum habent. Briſſ. *vide latius infra verbo. Solem. verſic.Solarium.*

SOLARIVM locum editum ſignificat in quo veteres apricari, & ſolem captare ſolebant. *l.13.ff. de ſeruitutib. vrban. præd.* Macrob. *lib.2.cap.4.* de Auguſto [cùm de Tyriæ purpuræ, quam emi iuſſerat, obſcuritate quereretur, dicente venditore, Erige altius ac ſuſpice, his vſus eſt ſalibus; Quid ergo, vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum?] Veteres enim hyberno tempore valetudinis gratia in ſole apricari, &, vt Seneca ait, in ſole percoqui ſolebant: habebantque in ædibus ad eum vſum loca adcommodata: Quæ *teſte Iſidoro lib.15.cap.13.* Solariorum inde nomen acceperunt. Quod & Imperator Leo *conſtitut. vlt. his verbis tradit,* τὰ δὲ περὶ τῶν ἡλιακῶν, ἃ δή τις εἴποι, προθυμίαν ... Briſſon.

SOLARIVM etiam inſtrumentum id ſignificat, quo horæ ſolis vmbra declarantur, vt in illis feſtiuis Plauti verſibus, quos Gellius *lib.3.cap.3.* citat.

Vt illum Dij perdant, primus qui horas repperit,
Quiq; adeo primus ſtatuit hic ſolarium.

Cic. *lib.2. de natura deorum*: Aut cui ſolarium deſcriptum, aut ex aqua contemplare intelligere declarari horas arte non caſu. Briſſon.

SOLARIVM etiam dicitur id, quod pro ſolo penditur, *vt refert Balduinus in comment.ſuper Inſtit. Iuſtin.lib.4.tit.15. de interdictis.*

SOLIDATA dicitur, quia plerunque in ſolidorum donatione conſiſtit, quandoque autem in vino & annona conſiſtit. *Io.Bellon. Etym.*

SOLIDATA eſt præſtatio quædam annua gratuita, quæ à neutra parte tranſit in hæredem, morte enim datis, vel accipientis interueniente finitur. *§.ſoldata.in tit. quis dicatur dux, Marchio, Com. in vſib.feud.* Ioan. Bellon. Etym.

SOLDATA, vox corrupta, ex antiquitatis vſu profluxit, vt ſuprà dictum eſt. *Quære. Feudum Soldata*, D. Oldend. à ſolidato exiſtimat acceptum eſſe, vulgare, *ein ſoldner*, pro ſtipendiato: & *ſoldt*, pro ſtipendio. Sp.

SOLDATA. *Lege, Feudum Soldata.*

SOLDATI milites. *Vide ibid.*

SOLDVRII. De Soldurijs Cæſar *lib.3.de bello gallico*, quorum hæc fuit conditio, vt omnibus in vita commodis vnà cum his fruantur, quorum amicitiæ ſe dederint. Si quid ijs per vim accidat, aut eundem caſum vnà ferant, aut ſibi mortem conſciſcant. Hoc genus amicitiæ Græci συναποθνήσκοντας. *De hac dictione vide latius Conna.comm.lib.2.cap.9. num.6.*

SOLENNE dicitur, quod certa obſeruatione conſtitutum eſt: à ſolo, vel à ſolito dictum. Sic ſolennia munera Iuriſconſ. vocat, quæ certo tempore ex moribus mittebantur. *Zaſi.l.2.ff.de orig.iur.*

SOLEA vulgò cognita, ita dicta, vt ait Feſtus Pompeius, quòd ſolo pedis ſubijciatur. Cicero *de Aruſpicum reſponſis.* [Clodius à Crocota, à mitra, à mulieribus, ſoleis, &c.] Itali planellas vocant. Hinc ſoleatus, ſoleis calceatus. *Ciceroni in Verrem, Act.7. & in oratione in Piſonem.* Et ſolearius, ſolearum confector. *Plauto in Aulul.*

SOLITAVRILIA veteres appellabant ſacra quædam ab immolatione ſuum, ouium, boum, ſic nominata. hoc genus ſacrificij Maronem putem ſignificaſſe, cum ſcripſit.

--cædit quinas de more bidentes,
Totque ſues, totidem nigrantes terga iuuencos.

Vt annotauit Turneb.aduerſ.lib.14.cap.4.

SOLEMNE ſignificat anniuerſarium, legitimum, ordinarium. Ita ſolemnia munera *in l.12. §. penult. ff. de adminiſtr. tutor.* Et ſollemnia patrimoniorum onera *in l.2.ff. de veter. & alijs compluribus locis. quos in libris Antiqui. retulimus, quibus nunc adiungo l.4.Cod.quo. appel. non recip. & l.27.Cod.de inredon. & l.25.C. de rei vind. In quibus ſollemnium præſtationum, fructuumque fit mentio.* Briſſ.

Sic & ſollemne ius pro ciuili & legitimo. *l.18.ff. de diuerſ. reg.iur.* Briſſ.

SOLLEMNE ſpatium *in l.1.ff. pro dote.* quod lege 12. Tab. ad vſucapionem præſtitutum eſt. Briſſ.

SOLLEMNES actiones certis formulis concluſæ. *l.2.§. deinde ex his legibus.ff.de orig.iur.* Briſſ.

SOLLEMNES feriæ, ſtatæ & certæ & quotannis recurrentes. *l.26.§.ſi ferox.ff.ex quib.cauſ.maiores.* Briſſ.

SOLLEMNIA accuſationis *in l.11.§. quidam.ff.de adult.l.7. C.de.calum.l.3.& l.6.C.ad exhib.* quæ perſtringuntur in l.1. C. ad Turpillian. l.3.ff.de accuſation. Briſſ.

SOLLEMNIA iudiciorum. *l.7.ff.de in integr.reſtitut.* Vnde ordinatis ſollemnibus *in l.11.& l.15.C.de liber.cau.* Briſſ.

SOLLENNIA munera, id eſt, annua, quòd ſingulis annis præſtanda ſint. *l. tutor ſecundum dignitatem.§. in ſoluendis. ff. de adminiſt.tut.* Sp.

SOLLEMNIA prouocationis *in l.11.C. de admin.tut.l.20.in fin.ff.de appellat.l.5.ff.eod.tit.in C. Theod. de quibus lib.2. antiqu.diximus* Briſſ. quæ hodierno fori vſu dicuntur Formalia.

SOLLEMNIA tempora *in l.vlt. Cod. de excuſ. veter.* quinquaginta dies ſunt, D.Marci conſtitutione ad allegandas excuſationes præfiniti. *l.6.& l.18.C.de excuſ.tut.* Briſſ.

SOLLEMNIA teſtamenti. *l.20.§.pen. & §.vlt.ff.qui teſt.fac. l.2.C.de teſta.*

SOLLEMNIA verba *in l.23.ff.de manumiſſ.teſtament.* quæ in manumiſsione facienda pronunciari ſolebant, quæ vel à domino ipſo manumittente, *vt Feſt. Pomp. indicat*, vel à Lictore virgam capiti ſerui imponente, *vt Boet. in Topic. teſtatur*, proferri conſueuerant. Briſſ.

SOLLEMNIS quoque emancipatio *in l.9.C.de adopt. l.3.C. de emancip. lib.* Briſſ.

SOLLEMNIS numerus teſtium pro ſeptem teſtium numero, qui teſtamentis faciendis adhiberi debet. *l.21.ff. qui teſtam.fac.poſſ.*

SOLLEMNITAS dicitur certa obſeruatio verborum, perſonarum vel temporis: inde nuncupata, quòd ſola ſeruatur, ſine qualibet addititia mutatione. *Lege, Materia & forma cauſæ.* Spieg.

SOLLEMNITAS etiam acceptilationibus & verborum obligationibus tribuitur *l.vlt.Cod.de bon. authe.iud.poſſid. l.7.Cod. commun.vtriuſque iud.l.12. & l.14.Cod.ſi cert.pet.l.1. Cod. de acceptilat. l.10.Cod.de contrahend.ſtipulat.l.1. C.de vſur.l.5.in fin.C.de dolo.* Ita ſolenniter liberationem & præſtare accipe. *l.17.C. de fideic.* Briſſ.

Eſt & adoptionis ſolemnitas *l.25.in fin.ff.de adoptio.l.13.l.14. C.de probat.l.5.C.de ſuis & legi.* Vnde adoptio ſollemni iuris ordine explicari ſolere dicitur. *l.4. C.de adopt.*

SOLLEMNITATVM neceſsitas ex ipſa rerum experientia deprehenditur. *Nouel.de donat. propter nuptias. §. verùm enim verò quia, conſtit.119.* Old.

SOLLEMNITER cauere, & ſatiſdatione ordinaria, & vſitata cauere. *l.28. ff. de admin.tut.l.46.ff.de procur.* quanquam hoc Trebonianum Iureconſul. adſcripſiſſe facilè crediderim ex *§.ſin autem per procuratorem. Inſtit.de ſatiſdat.* Briſſ.

Obſignatio ſolemniter facta. *l.9.C.de ſolut.*

SOLENNIVM feriarum rationem haberi non debere, in reſtit.in integr. maior. Vlp. autor eſt, *l.ſed & ſi.§.ſi feriæ.ff. ex quib.cauſ.maior.* Sp.

SOLERS inerti contrarius.

SOLERTIA, non cautelam, ſed in omni re prudentiam & induſtriam, perſpicacitatem, & ingeniorum acumen ſignificat: in bonamque & malam partem accipitur. *Extat in l.1. C.ſi maior fact.rat.hab.* Sp.

SOLET, pro conſueuit, *l.palam.ff.de ritu nupt.*

SOLIDA legata, id eſt, integra *in l. 14. §. 1.ff. ad leg. Falcid.* Briſſon.

SOLIDA proprietas dicitur in qua vſusfructus ineſt *l. Sempronius, 26.§.1.ff. de vſufruct. leg.l. à liberto, 35. ff. de bon. libert.* Hot. ſic Solida pars, & pars quæ deducto vſufructu eſt, opponuntur, *l.34.ff.de bon.liber.*

SOLIDVM capere non poſſe dicuntur, qui totum quod eis relinquitur, capere & ſibi adquirere non poſſunt *l.6.ff. de vulga.& pupilla.l.72.ff.de hæredi.inſt.l.6.§.1.ff. de condit. & demonſtratio.l.7.ff.de conditio. inſtit.l.67.ff. ad l.Falc.l.16.§.ſi qui.ff. ad Trebell.* Tertullian. *ad vxorem.* [Tu modò vt ſolidum capere poſsis admonitionis noſtræ fideicommiſſum.] Briſſ.

SOLIDVM non ſoluitur non minùs quantitate, quam die *l.55.ff.de ſolution.* Briſſ.

SOLIDVM & aureum idem valere *lib. 1.* docuimus. Et ita *in l.1.§.hoc autem.ff.de fugitiu.l.42.ff.de ædilic.edi.l.34.ff.de iure fiſc.l.25.Cod.de epiſcop. & cler.* accipiendum eſt ſolidorum nomen. Briſſ.

SOLIDVS autem auri, 20. libris æris æſtimatur *l. vn. de collat.ær.lib.10.C.* in Nouella Maiorani *de curialib.* Solidi Galli fit mentio, cuius aurum minore æſtimatione taxatur. In legibus autem Longobardorum ſolidus 40. denarijs æſtimatur *l.1.de quantitat.ſolid. in legibus Longobardorum.* Et ita in lege Salica, Solidus accipiendus eſt: vt ex eo patet, quod 600. denarij in ijs legibus.15. ſolidos facere dicuntur, & 120. denarij ſolidos tres. Sed in ea lege compluribus in locis in notis numerorum mendum eſt, quod emendatu facilè erit, ſi ad eam quantitatem denariorum, quam dixi, ſolidorum ratio æſtimatioque redigatur. Briſſ.

SOLIDVS, vt ait Voluſius Mæcianus, propriè idem eſt quod libra: quæ & As vocatur. Cùm autem Centenarius numerus ferè in pecuniarum ratione As eſſet, atque haberetur, vt in vſuris quæ Centeſimæ dicuntur, intelligitur: conſuetudo tulit, vt Aureus qui centum continet valetque ſeſtertios (vt ſuo loco demonſtraui) frequenter Solidus appellaretur. Idem enim vtrunque eſſe patet ex locis innumeris: *velut ex l.5.§.prætor.ff. de his qui deiec. vel effud. comparata cum.§.item is cui. Inſtitut. de oblig. quæ quaſi ex delict.l.47.ff. de manumiſſ.teſt.cum l.8. & 9.ff.de inoffi.teſt. Adde etiam Ferret. comm. Inſt.Inſt.lib.4.tit.33.*

SOLIDVS ſubſtantiuè, pro aureo ſumitur, quem in Cæſarum conſtitut. *l.quoties Cod.de ſuſcept.lib.10.* ita taxatum legimus, vt 72. aurei libram conficiant: licet aureus, qui hodiè in vſu eſt, minoris ſit æſtimationis, cum nonaginta ſex ex eis libra contineat. Alciato videtur, aureum, quo hodie vtimur, ex generali omnium populorum conſuetudine eſſe veteri illi ſubrogatum: & ideo quæ de ſolido in iure ciuili cauta ſunt, ad noſtrum hunc, quamuis leuioris ſit ponderis, referenda. Præterea *in Parerg.* annotauit, eſſe ſolidum in iure, nummum aureum, quem ὁλόκ(λη)ρον aliqui Græci, & *ἀκέραιον* dicunt, eius ponderis, cuius Latinis eſt ſextula, vel ſtadium, id eſt, octo oboli. vt latius ab eo declaratur in opuſculo, quod edidit de Ponderibus & menſuris, Bud. ex verbis Lampridij, de Alexandro Rom. principe loquentis, colligit, ſolidos primùm dictos eſſe aureos nummos, certi cuiuſdam, ſuique ponderis, quaſi integros. Obſeruandum, quòd erant dimidiati aurei, & tertiarij, à tertia parte dicti, qui ſemiſſes tremiſſesque dicebantur: quemadmodum binarij, ternarij, quaternarijque, & deinceps: ſic dicti, qui binos aureos & ternos, & quaternos, denosque penderent. Sic intelligendi tremiſſes, *in l. iubemus. Cod. de erogat. milit. annon. lib.12.* Spiegel.

SOLIS dies *in l.3. Cod. de ferijs l.10. & l.13. de exactionibus. in Cod. Th.* is eſt, qui hodie à Chriſtianis Dominicus vocatur *l. vlt. Cod. de ferijs. ad quas pertinentem Leonis conſtitutionem Niceph. lib.15. Hiſtor.eccleſ. cap.25. memorat.* Greg. Turonenſ. *lib.3.Hiſtor. capit.3.* [Ecce enim, ait dies ſolis adeſt. Sic enim Barbaries diem Dominicum vocitare conſueta eſt.] Quæ verba Aimonus monachus in eadem hiſtoria referenda tranſcripſit *lib. 2.de geſt.Franc.cap.11.* Diebus porrò nomen à planetis antiquitas indidit. Auſonius *in Edyll.*

Nomina quæ ſeptem vertentibus apta diebus
Annus habet totidem errantes fecere planetæ.
Primum ſupremumque diem radiatus habet ſol.
Proximus fraternæ ſuccedit luna coronæ, &c.

Hanc verò inſtitutionem ab AEgyptijs ad reliquas gentes manaſſe. Dio. *lib.37.* ſcribit. Briſſ.

SOLITVM variè accipi, docet text. & illic Bar. *in l.Mela. §.ſed ſi alimenta.ff.de alim. & cibar.leg. & in l.1. C. quomodo & quando iudices.* Spieg.

SOLLICITARE eſt inſtare & velut allicere, vel ſpem oſtendendo vel metum, *ſecundùm Vallam lib.5.* Alijs, Sollicitare eſt pro ſe vel pro alio negocium curare, inſtigare, vt verbum Gallicum *ſolliciter* indicat: ſic qui ſeruum ad delinquendum impellit, ſollicitare, & ſollicitator dicitur *l.11. §. quamuis l. 14. §. æſtimatio.ff.de ſer.corrupt.* Inde ſi quis ſollicitauerit milites aduerſus Rempub. vel principem, læſæ maieſtatis tenetur *l.1.in fin.ff.ad l. Iul.maieſt.* Qui etiam ſe ſollicitari ab alio paſſus eſt, vt ſe à militia ſubtraheret, veniam non meretur, *l. qui cum vno. §. qui filium.ff. de re milit.* Hinc

SOLLICITATOR qui pro alio inſtat, & negocium eius curat, item inſtigat alium, *l.ſi ſeruo.§.idem Pomp.ff.de furt.ibi, furti actione conueniri Sollicitatorem, rerum nomine.* Et ſollicitator cauſæ repellitur à teſtimonio *c.cum à nobis de teſtib.*

SOLLICITATORES alienarum nuptiarum (quos ſollicitatores alieni affectus, Caſſ. *li.5.* Var. vocat.) itemq; matrimoniorum interpellatores, qui inſtant, & velut alliciunt ſponſas matronaſve ad alienum concub. Hi tametſi effectu ſceleris potiri non poſſint, tamen propter voluntatem perniicioſam libidinis extra ordinem puniũtur *l.1.ff.de extraord. crim.l.Neratius.§.pen.& l.tantum.ff.de ſeru.corrupt.c.ſollicitatores.de pœnit.diſtinct.1.*

SOLLICITVS, pro anxio, moleſto, *l.Iulian.2.ibi, de domo ſollicito.ff.de rei vind.* & ſollicitum de viri hæreditate dicit Vlpian. *in l.2.§.1.ff.de vulgar.*

SOLLICITVDO, inquietudo, vel cura rei vel perſonæ. Inde perſonale munus Iuriſ. dicit eſſe illud quod cum corporibus, cũ labore, & ſollicitudine animi, ac vigilantia principaliter extitit. *l.1.§. illud.ff.de munerib. & honorib.l.fin.§. qui annonam.ibi, muneris ſollicitudinem ſuſtinent.ff. eod. & ibid.* [Et ſi quis receperit arbitrium ad curam & ſollicitudinem ſuam hanc rem Prætor pertinere putat.] *l.1.§.1.ff.de arbitr.*

Sollicitudo tutelæ non excuſat à muneribus publicis, *l. tutela, C. de ex. muner. lib.* 10. vbi Lucas de penna ait: Sollicitudinem ſingularem adſcribi tutoribus: ſed & in omni officio diligẽtia neceſſaria eſt, aliàs negligens quaſi in mala fide cenſetur, *l. liber. ff. de ſtat. lib.* Rebuff. Sp. Briſſ.

Soloeciſta, qui vitioſe loquitur, quod vulgò vocant incongruum, à verbo σολοικίζειν. Sp.

Solona, ſiue Salonæ pluratiuè, vt Cæſari & Seruio dicitur, à Ptolemæo in Dalmatia ponitur. Meminit eius Cæſar *lib.* 3 *bell. ciuil.* nobilis olim Romanor. colonia. Hæc Diocletianum Cæſ. genuit, cuius leges non paucæ extant in C. Iuſtiniani ſparſim inſertæ, ſumma æquitatis ratione latæ. Omnibus ille bonis principibus erat æquandus, ſi à Chriſtianorum ſanguine abſtinuiſſet, quos crudeli & exitiali animo perſecutus eſt. Quippe qui præter innumera ſuppliciorũ genera per quæ ſuam in noſtros carnificinam exercuit, in libros etiam & ſcripturas ſæuijt. Patriam & hanc illam Iuſtin. noſter iam princeps, Iuſtinianæam primam appellauit. Quod & ex gloſſ. obſeruare licet, 7. *queſt.* 1. *cap. ſcripſit.* Vt vehementer peccent (quod ab Haloandro ſingulariter annotatum eſt) qui Iuſtinianum per contumeliam Thracem appellant, in conſtit. quam ipſe edidit, de Eccleſ. tit. (vt vulgò allegatur) vel potius, de Eccleſiaſt. & Canon. & priuil. quæ ſacro ſanct. reſpicit eccleſias, vt ſignificantius vertit Haloander, Archiepiſc. Iuſtinianæ ſuæ ſub ſe habere voluit Epiſcopos prouinciarum Daciæ mediterraneæ, & Daciæ Ripenſis, item Triballiæ, ac Dardaniæ, & Miſiæ ſuperioris, & Pannoniæ. Iuſtinianæam ſecundam appellauit Carthaginem Aphricanam, ex quo & Deus hanc reſtituit. Ipſe autor eſt in princip. dictæ conſtit. Spieg.

Solonis & Draconis legiſlatorum, quorum apud Græcos maxima ſemper fuit autoritas, fit mentio *in l. quod lex. in princ. ff. ad leg. Iul. de adult.*

Soluendo eſſe, id eſt, ſatisfacere, pro quo obligatus ſum, ſiue pecunia, ſiue remuneratione, (zalbar ſein.) Valla ſcripſit, huic locutioni non poſſe ſubſtantiuum addi: quòd ambigatur, datiuus ſit, an ablatiuus, cum Liuius ſcribat: [Si reipub. ſoluendo æri alieno eſſet, & quæ reſtringuendo igni forent.] & alij autores itidem vſi ſunt, vt Tuſanus adnotauit. Soluendo etiam dicitur, qui id nominibus ſuum habet, *l. facere. vbi Alex. ſol. matr.* quod intelligẽdum, ſi debitores idonei ſunt, & bonam fidem agnoſcunt, *l. à diuo §. fin. de re ind. Vide Alc. in l. ſoluendo eſſe. de verb. ſign.* Sp.

Solvere quid ſit. Hoc verbum variam habet ſignificationem: aliquando ad rem quæ debetur, refertur. Et is dicitur ſoluere qui numerat creditori pecuniã creditam ſiue pro ſe, ſiue pro alio, *l. ſolutam. tit. de ſolut. & liberat. Huc pertinet l. qui mandat. Eodem pertinet. l. qui ſic ſoluit.* Quod diximus pecuniam ſolui debere, id exempli cauſa à nobis dictum eſt. Nam quoties quis facit quod facere debet, is dicitur ſoluere, *l. ſolutionis* 1. *de verb. ſign.* Aliquando hoc verbum refertur ad perſonam aut obligationem, nõ ad rem, vt dicitur ſolutus quis, id eſt, liberatus obligatione. Sic accipitur in d. l. ſolutionis, quia ſolutum eſſe & obligatum eſſe contraria ſunt & repugnantia. Sic accipitur etiã in l. protut, quicquam 1. Ex his apparet ſolutionem differre à ſatisfactione, quod ſatisfactionis verbum latius patet, *l.* 1. *tit. qui ſatiſd. cog.* Licet ſatisfactio pro ſolutione, *vt dicitur in l. ſatisfactio,* quamuis ſolutio non ſit. Sbilervs *ex Lectur. Duareni. tit. de ſolut. & liberat. nondum impreſſis.*

Solvendo eſſe non videtur, niſi qui ſolidum poteſt ſoluere, *l.* 114. *ff. de verb. ſign.* Quæ interpretatio faciẽda eſt, quotieſcunque legimus, quòd quis ſoluẽdo non ſit, alium teneri, *l.* 1. *§ ſi magiſtratus. ff. de magiſtr. l.* 5. *§. vlt. ff. de ſolut. cum alijs infinitis.* Soluendo videtur is, qui defenditur, *l.* 96. *ff. de diuerſ. reg.* Briſſ.

Solvendo eſt hæreditas, quæ hæredẽ inuenit, quandoquidem aditione hęres creditoribus etiam vltra vires hæreditatis obligatur, *l.* 36. *ff. de bon. libert. l.* 33. *ff. ſol. matr.* Br.

Solvere, eſt eum qui alligatus ſit, liberum facere, ledig zehlen. Inde qui præſtitit quod debet, ſoluiſſe dicitur: quo ſit, vt propriè ſolutionis verbum, liberationiſque, eiuſdem ſit ſignificationis, *l. ſolutionem. ff. de ſolut. Vide Alciatum in l. liberationis, de verb. ſign.* Sp.

Solvere idem eſt quod liberare. Græci λύειν. Vnde Virgil. *lib.* 4. *Aeneid.* de Didone loquens:

Accipite hanc animam, meque exoluite curis.

Id eſt, hoc me amoris vinculo liberate. Item dicimus nauem portu ſoluere, id eſt, eximere, Quo fit, vt qui obligationis nexu diſtrictus, pecuniam quam debet, ſoluit creditori, tollatur ei obligationis vinculum & diſſoluatur: ac ideo liberetur debitor nexu. *Inſtit. quibus modis tollitur obligatio. ad princ.* Paulus *in l ſolutionis. ff. de ſolut. & liber.* Solutionis (inquit) verbum ad omnem liberationem quoque modo factam: magiſque ad ſubſtantiam obligationis refertur, quam ad nummorum ſolutionem. Nam etiam acceptilatione poteſt fieri ſolutio & liberatio debiti, vt ſi quis dicat ἔχεις λαβὼν δηνάρια τόσα, ἔχω λαβών. Tot acceptos denarios habes? Acceptos habeo, *d. tit. quibus modis toll. oblig. §. item per acceptilationem.* Propriè ſiquidem debitoris eſt, pecuniam ſoluere: creditoris autem liberare debitorem. Qua ratione exiſtimo iureconſultum longè melius dixiſſe ſolutionem & liberationem correlatiua eſſe, quam eadem. Sed qualiter debitorẽ liberabit creditor ſolutione facta? certè confeſſione accepti debiti, aut ſi creditor reddat debitori obligationis inſtrumentum. Quid ſi creditor perdidit perſcriptionem nexus? An poterit cõpelli debitor, vt ſoluat, niſi reddito primum ſibi inſtrumento per creditorem, vt quia debitor velit ſibi inſtrumentum exhiberi, vt videat, nunquid verum ſit, an verò falſum? Vide Bart. *in l. huiuſmodi. §. ſi ita. de legat.* 1. *Brech. in l. liberationis verbum. ff. de verb. & rer. ſign.*

Solvere, latiſſimè patet. nam omnem debiti redditionem, & obligationis diſſolutionem complectitur. Spieg.

Solvere paratus non videtur, qui ſatiſdare paratus eſt, *l.* 4. *§. ſoluiſſe. ff. de re iud.* Alber.

Solvere vnionem apud Marcellum, *l. Seia.* 6. *ff. de auro arg.* non præſtare ſignificat, vt Accurſius putauit: ſed de linea detrahere & eximere. nam quum initio ſic locutus eſſet. [Poſtea vnionem ſoluit: neque vllum mortis tempore inter ornamenta ſua vnionem reliquit:] in fine legis ſic inquit, [Vt interim omittam, quòd etiam diſſolutione ac permutatione tali volũtas quoq; videatur mutata.] Hanc tamen locutionem Macrobius, *lib.* 3. *cap.* 7. pro liquefacere vſurpauit: vbi de Cleopatra loquitur, quæ aceto vnionem impoſitum, itaque liquefactum abſorbuit. Hot.

Solvi legibus dicebantur, quibus quid contra leges facere permittebatur, vt quum Scipio ille Africanus antequam per leges liceret Aedilis & Conſul factus eſt: legibus eſt ſolutus. Inde Imperatores qui legibus teneri noluerunt, legibus ſoluti ab Vlpiano appellantur, *in l.* 31. *ff. de legib. & S.C.* Aſcon. *in Corneliane argumento.* Cornelius legem promulgauit, qua autoritatem ſenatus minuebat: ne quis niſi per populum legibus ſolueretur. quod antiquo quoque iure erat cautum. Itaque in omnibus S C. quibus tum aliquem legibus ſolui placebat, adijci erat ſolitum, vt de ea re ad populum ferretur Hor.

Solvi matrimonium, & eſſe dotem, ſunt duo pugnantia, circa quæ ſe inuoluunt Doct. præſertim neoterici. Tu vide Zaſ. *ſuper tit. ſolut. matrim.* Sp.

Solvere ſacramento, id eſt, ſacramento quo obſtrictus quis erat non amplius teneri: ſicuti ſoluere legibus & canonibus: *De qua loquendi forma Budæus in annotationibus ad Pandectas.*

Solviſſe in tractatu de re iudicata, accipere debemus, inquit Vlp. non tantũ eum qui ſoluit; verùm omnem omninò, qui ea obligatione liberatus eſt, quæ ex cauſſa iudicati deſcendit, *l.* 4. *§.* 5. *ff. de re iudic.* Hot.

Solum propriè terra, *vt ait Feſtus in l. qui tabernas. ff. de contrah. empt.* Dicitur etiam omne quod ſuſtinet, & vnicuique rei ſubiacet. Cedit autem ſolum publicum ædificio, *l.* 1. *§. ſi quis. & ibid. Bart. ff. ne quid in loc. publ.* Spieg.

Solum appellant Iureconſulti aream, cui ædificium ſuperponitur, *l.* 21. *ff. de pign. act. l.* 2. *C. de rei vind.* quod & ideo partem partem eſſe ædium dicunt, *l.* 49. *ff. de rei vind.* Briſſ. *Adde Brech. in l. locus, ſub tit. de verb. & rer. ſign.*

In ſolo fieri operæ dicuntur, quæ ſolo coniunctæ ſunt: veluti ſi quis ædificium ponat in ſolo: quod ſi quis meſſem faciat, vineas putet, arbores ſuccidat, opus tamen in ſolo

facere non cenſetur. Et hoc ita in operis noui nunciatione obtinet, *l.1. §.hoc autem. ff.de noui oper. nunciat.* Cæterùm in interdicto, quod vi aut clam, quod ad ea ſolùm opera, quę in ſolo fiunt, pertinet, etiam in ſolo fieri videtur, quod circa arbores fit, non etiam quod circa fructum arborum. Itaque ſi vineas quis vel arundinem vel ſalictum ſucciderit, hoc interdicto tenebitur, *l.1. §. hoc interdictum. l.7. §.notauimus. ff.quod vi aut clam.*

In ſolo conſiſtere dicuntur ſeruitutes, quæ ſolo imponuntur, & ſolo debentur, quales ſunt iter, actus, via. *l.3.ff. de ſerui.rustic.* Briſſ.

Res ſoli dicuntur ædes, agri, fundi, & cæteræ res immobiles ſolo coniunctæ, *l.1. ff. de rei vindic. l.1. ff.de condict. tritic. l.7. ff.de vi. l.1. §.ſi fundus. & l.3.§.pertinet. ff.de vi & vi armat. l.7. §.in pecu. ff.de pecul. l.1. ff.de ædil.edi. l.55 ff.de donatio.inter vir. l.1. §.verubi. l.30. §.quid ergo. ff.de vſucap. l.1. ff.vſufruct.quemadmod.caueat. l.12. §.cellarum. ff.de inſtru.vel inſtrum. l.24. ff.quæ in fraud.cred.it.* Quæ & ſolo cohærere & ſolo contineri dicitur, *l.10. ff.quod vi aut clam. l.1. §.hoc interdictum. ff. de vi & vi armat.* Quod verbum & Iureconſultis proprium Seneca notat. Sic enim *lib.11.natur.quæſtio.* [Tertia pars de agris, terris, ſatis, arbuſtis quærit: &, vt Iureconſultorum verbo vtar, de omnibus, quæ ſolo cõtinentur.] Plin. *lib.6.epiſt.* [Eodem patrimonij tertiam partem conferre iuſſit in ea, quæ ſolo continerentur.] Briſſ.

Sic pignora ſoli, *in l.15.§.ſi pignora. ff.de re iud.* & obligatio ſoli, *in l.29. §.legatum. ff.de lib.leg.*

Solvm porrò Seruius *in 5. Aeneidos* eſſe ſcribit, quod vnicuique rei ſubiacet. Vnde nauium ſolum mare, aër auium, ſtellarum cælum. Ex quo ab Ouidio dictum ſit:

Aſtra tenent cæleſte ſolum.---- Briſſ.

Solarivm, vectigal quod pro ſolo penditur, *l.2. §.ſi quis nemine. ff.ne quid in loc.publ. l.79. § heres. ff. de legat.1.* Atque ita etiam penſio, quæ à ſuperficiario pro ſolo penditur, appellatur, *in l.15. ff. qui pot. in pignor.* Mercedem ſoli vocat Marcian. *in l.17. ff.de pign.actio.* Vetus gloſſar. græcum, ἐδαφικὰ ἐδάφη. *cætera vide ſup.in Solarium.*

Solvm etiam Tuſcarum lingua, ſignificat totum, & ſolidum. Hinc Solitaurilia hoſtiarum triũ diuerſi generis immolationem ſignant, tauri, arietis, verris, quod omnes integri ſolidique corporis ſint: hæc Feſtus.

Solvs, dictio licet taxatiua, tamen non operatur correctionem iuris. & ideo ſingul. not. Angelus *in l.1. per illum textum. & nota gloſſ.in verbo, Solus. C.vbi, & apud quem.* quòd ſi ſtatuto cautum ſit, quòd de adulterio & furto omnes iudices ciuitatis poſſint cognoſcere, deinde alio nouo ſtatuto diſponatur, quòd de adulterio cognoſcat ſolus capitaneus: per hoc verbum, [ſolus] non videtur adempta iuriſdictio alijs, quod eſt nota dignum, *ſecundum Angelum & pro ſingul. citat D.Iaſo in l.quod in rerum. §.ſi quis poſt teſtamentum. ff.de legat.primo. vbi dicit, quòd eſt ſolemnis deciſio, ſi eſt vera, eam etiam approbat Decius conſil.3. diligenter pro tenui. col. 5. verſ.ſupereſt reſpondere, & poteſt confirmari ex alia ſimili & ſingul. deciſione Bartol. in l.3. §. cum Titio in nouis lecturis. ff.de adim.lega.* Tamen animaduertendum eſt, quia hoc modo ſecundum ſtatutum nihil prodeſſet, ſed ſuperfluo membranas occuparet: quod non eſt dicendum, *per ea quæ ſcripſi ſuprà in verbo, Qualiſcunque, & quæ tradit Corneus conſ.27. licet multum vrgeat. col.1. lib.2.* item cum ſit ſpeciale, videtur quòd per eum ſit à primo generali receſſum, *vt in ſimili quæſtione concludit D.Alexand. in l.ſi ab hoſtibus in primo not. ff. ſolut. matrim. & eleganter decidit etiam Bald. in l.executorem. in 6. col. verſ.or. redeo ad naturam. C.de exec.rei iudic. quem latè refero infrà in verbo, ſtatuta contraria.* Proinde hoc dictum Angeli apud me dubium eſt, & poteſt reprobari ex eiſdem fundamentis quibus reprobatur opinio Bartol. prællegata, *prout ſcripſi infrà in verbo, Tantum.* ſed tamen propter Angel. auctoritatem, adde ad notatą per Bartolum & ſcrib. *in l.ſi conſtante. in princip. in noua quæſtione primæ partis. ff. ſolut.matrim.* Et vlteriùs, licet alij non referant, addo quòd idem videtur eſſe de mente Baldi. *in conſil.351. Ioannes & Fridericus fratres. in vlt.col. in vlt.lib.* vbi eleganter concludit, quòd vbi dictio taxatiua apponitur circa id quod aliàs erat à iure diſpoſitum, nihil debet operari. Sunt tamen qui Angelum referant loqui affirmatiuè, & ſic quòd dictio Solus poſita in l.noua, corrigit antiquam, *& ita Angelus refert D.Felin. in cap.paſtoralis. in princip. col.2. verſic. limita tertiò. extra de offic. ord. vbi eum ſequitur. & ita dicit per Ang. & Doct. Perusinos fuiſſe conſultum, in fauorem eccleſiæ maioris Ferrarienſis. ita etiam citat Angelum Dec.in d.conſ.3. in 1.col. tamen hanc intelligentiam, iudicio meo, non patitur. gloſ.vlt.ibi, ex qua Ang.fundauit deciſionem ſuam.*

Solvta prædia Cicer. *in orat.de lege Agra.* nulli obligata vocat. His enim obligata opponit his verbis: [Soluta meliore in cauſa ſunt, quàm obligata.] Sicul. Flacc. *in lib. de condit.agror.* [Solutos ait, à quibuſdam appellatos occupatorios agros. Solutos verò non eſſe quorũ fines demonſtrari poſſint & finiri.] Briſſ.

Solvtio, eſt obligationis liberatio in actione perſonali, *l.ſolutionis. de verb. ſignific.* In vendicatione enim alia ſolutio non fit, ſed ſpecies petita reſtituitur. Sp.

Solvtio iuſta tria requirit. Aliquando enim propter perſonam ſoluentis, non eſt iuſta, nec ad tollendam obligationem efficax ſolutio, veluti ſi fiat à pupillo ſine tutore. Rurſus propter perſonam creditoris aliquando nihili eſt ſolutio ei facta: Vt ſi fiat pupillo ſine tutore. Sed & ſi debitor, cum eſſet perpetua & fauorabili exceptione tutus, per errorem vltrò ſoluerit, non cogetur tanti redimere damnoſam liberationem. quinimò vtetur condictione indebiti. Omninò enim, vt ritè fiat ſolutio, oportet ſoluentem non ignoraſſe ius ſuæ obligationis. Poſtremò ratione rei ſolutæ, plerunque eſt inutilis ſolutio: vt ſi ſoluerentur numi reprobi aut adulterini. *Bald.in comment.Inſtit. Iuſtin. lib.3. tit.29. quib.mod.tollit.oblig.*

Solvtionis appellatione omnis liberatio quoquo modo facta, & ſatisfactio qua creditor contentus fuerit, continetur, *l.47. l.176. ff.de verb. ſignific. l.52. l.54. ff. de ſolut.* quod quemadmodum ſe habeat, *lib.1. de ſolutio.* abundè expoſuimus. Briſſ. Adde Cuiac. *ſuper rubr.de ſolut. & liberat.debit.ciuitatum.C.lib.11.* qui dicit, quod liberationis verbum ad obligationẽ referatur. ſolutionis verò ad obligationem vel ad nummos. Si ad obligationem æquè patet ac liberationis, *l.ſolutionis. ff.de ſolut. cui ex inſcriptione coniungenda eſt. l.liberationis. ff.de verb.ſign.*

Solvtivs, pro facilius, expeditius, apud Vlpian. *in l.et ſi quis. §.idem Labeo.* [Sed ſolutius, ait, æquitatem ſequi, cum hoc ei & actionis natura indulget.] Sp.

Solvtvm refertur non ſolum ad dandum, ſed etiam ad faciendum, *l.cum rem. & ibi not. ff.rem pup. ſaluam fore.*

Solvtvs is dicitur, cui recedendi eſt libera facultas, *l.2. de lib.hom.exhib.* Caius *in l.qui neque de verb.ſign.* [Ac ne eum quidem, inquit, intelligimus ſolutum, qui in publico ſine vinculis ſeruatur.] Sp.

Solvtvs furtis noxiſque, *l.3. l.11. & l.30. ff. de euict. l.40. ff.de ædil.edic.* hoc eſt, furti, & noxali iudicio non ſubiectus, *l.17. §. quod aiunt. ff.de ædil.edict. l.174. ff. de verb. ſignif.* & nemini illis de cauſis obligatus. ſic Solutus pœna. *Gell. lib.5. cap.14.* Briſſ.

Sontes propriè dicuntur, quorum culpa iam ſonat. hoc eſt, qui erroris conuicti ſunt, *l.1. §. fin. ff. de ædil. edict.* Spieg.

Sontire, ſignifiat aliqua in re obeſſe, & grauiter nocere: Vnde ſonticus morbus, qui rebus agendis, & negotijs conficiendis obeſt, nocetque. Aelius Stilo, *vt ſcribit Petr. Crinitus. lib.25. de honeſta diſciplina,* ſonticum exiſtimauit pro noxio dictum: vnde ſontes homines pro noxijs & deperditis. Hanc tamen vocem Sontire, propter nimiam antiquitatem & inſolentiam magis intelligendam eſſe, quam vſurpandam. Quoties, inquit Venuleius, morbus ſonticus nominatur, eum ſignificari Caſſius ait, qui noceat: nocere autem intelligi, qui perpetuus eſt, non qui tempore finiatur. Sed morbum ſonticum eum videri, qui inciderit in hominem poſtquam ſanatus ſit. Sontes enim nocentes dicuntur, &c. *Brechaus in l.morb.ſonticam. ff.de verbor. & rer.ſignific.*

Sonticvs morbus, apud 12. Tabul. intelligendus eſt non vulgaris: ſed tam moleſtus, vt reus non cogatur apud iudices comparere. Hinc & ſontica cauſa appellatur, admodum grauis, *vt ait Eraſmus in chiliadibus.* Vide l.1. §.deinde. l. ob quæ. l.penul. ff. de ædil. edict. vbi ſæpè fit mentio de morbo ſontico, & l.quæſitũ, de re iud. vt Pomponium Sextum intelligas. qui veteres ſonticam, id eſt, iuſtam cauſam dixiſſe ſcribit: iuſtum enim præbet impedimentum. Spieg.

SONTICVS morbus in 12. Tab. qui cuique rei gerundæ obeſt, *l. 2. §. ſi quis iudicio. ff. ſi quis caut.* Eius morbi vim explicat, *l. 60. ff. de re iud.* eo enim differenda ſunt iudicia. Sonticum morbū Feſto *lib. 17.* ſignificare ait Aelius Stilo certum cum iuſta cauſſa, &c. In 12. Tabulis, qui accipiatur docet A. Gell. *lib. 20. cap. 1.* Verba legis hæc ſunt, [ſi iudex, vel alter ex litigatoribus morbo ſontico impediatur, dies iudicij diffiſus eſto.] *Hanc explicui lib. 4. veteris Iuriſp. 51.*

σόφισμα cauillum, calumniam, & impoſturam ſignificat, [illegible] μηχάνημα, μαγγάνευμα & παραλογισμόν, *Budæo teſte in annotat.* [illegible]. Idem ipſe Budæ. *in comment. linguæ Græcæ* ſcribit. σόφισμα eſſe ſcitum inuentum, prudens facinus, *ex Arriani lib. 6. & Euripid. in Hecub.* Atque interdum τοὺς σοφιστὰς philoſophos & ſapientes vocari Ἀριστείδης, inquit Etymologicus autor σοφιστὰς λέγω, τοὺς [illegible] σοφοὺς, [illegible] *vt tradit Apollinus in Herodotum.* Teſtis eſt etiam Budæus Sophiſtā p Præceptore Plutarchū dixiſſe, his verbis [illegible] λόγων σοφιστῇ. Idem Plutar. *in quadam apophth.* μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός, id eſt, Odi ego ſapientem, qui ſibi ipſi minimè ſapit. Porrò dicebatur σοφιστὴς ἀπατεὼν, id eſt, deceptor, [illegible]. Is quoque erat σοφιστὴς qui muſicam exercebat, & cytharā ludebat, vt autor eſt Heſychius. *Brecha. in l. natura ſub fin. de verb. & rer. ſign.*

σοφισταὶ *l. 1. §. 1. σοφισταί. ff. de excuſ. tut.* à quibuſdam exponuntur doctores. *Vide Cuia. ad d. l. 6. d. §. Gramm. ff. eod.*

σοφὸς Græcis eſt, quod Latinis ſapiens, doctus, acutus, ſcitus, bonus, vtilis: à σοφία ſapientia. Et Romani cum aliquem laudare vellent, quod doctè omnia dixiſſet, aut prudenter feciſſet, σοφὸν appellabant: vel mox acclamabant, σοφῶς hoc eſt, ſcitè, doctè, acutè, ſapienter. Sic quia maximam ſcientiam Sempronio populus Romanus attribuit, rectiſſimè, σοφὸν eum adpellauit, *l. 2. §. fuit poſt eos. ff. de origin. iur.* Olim Iudæorum quoq; doctores, teſte Hieron. Sophi, hoc eſt, ſapientes à plebe dicti ſunt. Qua imitatione apud Græcos ἑπτὰ σοφοὶ, id eſt, ſeptem ſapientes nuncupabantur; Thales Mileſius, Solon Athenieſis, Chilon Lacedæmonius, Pittacus Mitylenæus, Bias Pryenæus, Cleobulus Lyndius, & Periander Corinthius. Sed poſtea Pythagoras primus, vel hoc nomine omnium ſapientiſſimus, non ſapientem ſe, ſed Philoſophum, hoc eſt, ſapientiæ amatorem appellari voluit, ſapientiam ſoli Deo relinquens.

SORDES, pro auaritia, rapinis. Vnde damnatus ſordiū *apud Plin. lib. 2. epiſt. 12.* Vlp. *l. ait prætor. §. quæſitum eſt. verſ. & districtè.* [Niſi aut ſordes, inquit, aut euidens gratia tutorum ſiue curatorum doceatur.] Idem *in l. ſi filiusfamilias. ff. de iud.* [Si euidens, ait, arguatur eius gratia, vel inimicitia, vel etiam ſordes.] Spieg.

SORDES pro pecuniaria corruptione, *l. 3. §. 1. l. 9. §. vlt. ff. de recept. qui arbitr. l. 3. C. de arbit. l. 15. ff. de iudic. l. 26. §. per magiſtratum. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 7. §. quæſitum. ff. de min. l. 7. §. compet. ff. de adminiſtr. l. 51. de euictionib.* Nam quod in illis locis dicitur, per ſordes, hoc, pecunia accepta, dicitur *in l. 1. §. 1. ff. de magiſtr. conuen. l. 8. §. vlt. ff. mand.* Sic interpretandum eſt verbum ſordidè, *in l. 3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpec. tut.*

SORDIDA concuſſio, id eſt, calumnia. *Vide ſuprà, Negotium facere.* Hæc à tranſactionis officio longè diſtat. Tranſactio enim quærit pacem, & finem litium: calumnia diſcordiam parit, & diſpendium. Tranſactio ex bona fide procedit, calumnia ex dolo malo: tantoque magis nocet, quanto latentius procedit ad nocendum. Sp.

SORDIDA munera, quæ habeantur in conſtitutionib. expoſui ſupra, *lib. 11. in verbo, Munus.* Briſſ.

SORDIDA veſtis, *in l. 39. ff. de iniur.* ſordium plena, qualis olim erat reorum habitus, qui inde ſordidati dicebantur, *vt ex veterum autorum libris notum eſt.* Briſſ.

SORDIDAE ſtirpes, ſplendidis & ingenuis natalibus ſcitè opponuntur, *ab Impp. Diocletia. & Maximiano. l. ſuper ſtatu. C. de pactis.*

SORDIDE agere, pro auarè, *l. 3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpect. tut.*

SORDIDE agit tutor, qui pecunia corruptus, rem pupilli negligit, *d. l. 3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpect. tut.* Sp.

SORITAE dicuntur Elenchi, ſeu argumentorum congeries, quibus ex Stoicorum familia Chriſippus certando plurimum vtebatur, cum per multiplicata conſequentia ratiocinationes duxerat, ex his tandem omnibus aliquid velut neceſſariò concludens, inducebat: & his quidem diſputationum laqueis, id eſt Soritis, implicatum atque irretitum aduerſarium tenebat. Quod Cic. videtur intellexiſſe, *lib. 1. de orat. ad Q. Fratrem,* his verbis, [Stoici verò noſtri diſputationum ſuarum atque interrogationū laqueis te irretitum tenerent.] Et Perſius *in vltimo verſu Satyr. 6.*

Inuentus Chryſippe tui finitor acerui:

Iam verò qui, & Sophiſma, & σοφισμὸν & σωρίτην legunt, hi non multum aberrant à ſcopo noſtri Iuriſconſulti. *Brech. in l. natura. in tit. de verb. & rer. ſign.*

σωρίτης. Vlpian. *l. 177. ff. de verb. ſig.* [Natura cauillationis, quam Græci σωρίτην appellauerunt, hæc eſt, vt ab euidēter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducatur.] *Sic in l. 65. ff. de reg. iur.* Hot.

SOROR, teſte Labeone, appellata, quòd quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturque ab ea domo, in qua nata eſt, & in aliam familiam trāſgreditur. Cui dicto adſtipulatur text. *in l. mulieres. C. de incol. lib. 10. & in l. mulieres. C. de dignit. lib. 12. tex. in l. cum in adoptiuis. C. de adopt. Bart. in l. fin. C. de priuil. ſcholæ. lib. 12.* quæ iura probant, mulierem mutatione mariti priorem dignitatem, conditionem, forumque mutare. *Vide Gellium Noct. Attic. libr. 13. cap. 10. & Cantiunc. in Topic. loco ab Adiunctis.* Spieg.

SOROR pro amica, ſiue ſcorto nonnunquam à clericis flagitioſis appellabatur: rem turpiſſimam honeſtiſſimo nomine tegentibus. Impp. *l. eum qui. 19. C. de epiſc. & clericis.* [Eum qui probabilem ſeculo diſciplinam agit, decolorari conſortio ſororiæ appellationis non decet. Sorores igitur appellabant, quas hodie Scurræ Cōmatres vocant. Hotom.

SORORVM autē aliæ conſanguineæ, aliæ vterinę ſunt, *l. pen. & l. vlt. C. de legit. hered.* quæ verba ſuis locis à nobis exponuntur.

SORORIVS, cui ſoror mea nupſit. Sororius ſimiliter dicitur frater, & ſororis filius.

SORORIARE, apud Plautum, perinde eſt atque augeri & procreſcere, vnde mammas ſororiantes vocarunt in puellis, vt à Sextò Pompeio traditur cum exuberantes intumeſcunt, quod illis euenit ex compreſſo lacte. *Crinitus de honeſta diſciplina, lib. 11. cap. 12.*

SORS, ſumma eſt, ſiue capitale, hoc eſt prima pecunia, quæ confertur in ſocietatem, vt inde lucrum fiat. (das hauptgelt.) Accipitur & pro fortuito alicuius rei euentu *vt in Auth. vt omn. obed. iud. prouinc. §. arripiat.* Obſeruandum, quòd maximum diſcrimen eſt inter ſortem, quæ controuerſias tollit, alens concordiam præſentiſſima definitione, in quam partes cōſentiunt liberè: *de hac intelligenda ſunt. l. vlt. in princ. C. commun. de legat. l. ſi qua cautiones. ff. famil. erciſc. l. ſi cum ambo. ff. de iudic. & §. optionis legatum. Inſtit. de legat.* & ſortem quæ aufert bona, parit rixas, homicidia, & omne malum: quæ item latentium rerum omina, vel alias ſuperſtitiones complectitur. Huius autor ſathan eſt: priorem autem ſortem Deus moderatur, ad conciliationem diſſidentium animorum. Sp.

SORS à ſerie, pro dubio rei euentu: qui quum Dei voluntate ſemper fit deſtinatus, varias producit ſignificationes. Vnde ſortior, verbum, in vſu loquendi frequens, pro adquirere aliquid. Sortiri iudicem, ſortiri prouinciam, vberkommen. *Nouell. vt omn. obed. iudic. prouinc. §. arripiat.* Old.

SORS, aleæ, vel alterius rei, quæ inſtar fit aleæ, iudicium, declarans in dubio, ſcilicet honeſto, volūtatem Dei, ein glückfall/ Vnde ſolebant olim, & iam nunc ſolent vel inter coniunctiſſimos, incidentes controuerſiæ per ſortem dirimi, durch ein loß/ *l. ſi qua ſunt cautiones. ff. famil. erciſc.* Auguſtinus grauiter *in Pſalm.* [Sors eſt, inquit, res in dubitatione humana, diuinam indicans voluntatem. Nam & ſortes miſerunt Apoſtoli. Electi ſunt duo iudicio humano: & electus de duobus iudicio diuino. Vnde ſcribitur: Cecidit ſors ſuper Matthiam.] Oldendor. De hac ſortis ſignificatione vide etiam quid annotārit Adrianus Turnebus *aduerſ. lib. 5. cap. 21.*

SORS pro gratia, quam ſignificationem gentes olim non intellexerunt, & multi hodie diſſimulant. Auguſtinus, *ibidem,* [Ponitur ergo ſors, ait, pro gratia, qua ſaluan-

tur: quia in ſorte non eſt electio, ſed voluntas Dei. Nam vbi dicitur: Iſte facit, Ille non facit: merita conſiderãtur. Et vbi merita conſiderantur, electio eſt, non ſors. Quoniã autem Deus nulla merita noſtra inuenit, ſorte voluntatis ſuæ nos ſaluos fecit: quia voluit, non quia digni ſumus.] Audis hæc Chriſtiane lector? Old.

SORS dicitur patrimonium, & ſumma ſiue caput illius pecuniæ, quæ confertur in ſocietatem, vt inde lucrum fiat. Qua ratione conſortes accipiendi ſunt, qui vel commune habent patrimonium, vel parem pecuniæ quantitatem ſocietati attulerunt, *vt l. dudum. C. de contrah. empt.* Conſortium eingeſelſchafft. Old.

SORS affini quadam ſignificatione, dicitur quælibet pecunia cui accedunt vſuræ, vel reditus, *vt in tit. ff. de vſuris.* ein hauptſumm. Oldend.

SORS, pro iudicio, ordinatione ſeu conditione obiter incidente. Tractum autem, id eſt, ex more Romano. Non enim audiebãtur cauſæ, niſi per ſortem ordine quodam. Siquidem quo tempore cauſæ agebantur, conueniebant omnes, & ex ſorte dierum ordinem accipiebant: ſcilicet ita vt poſt triginta dies cauſas ſuas exequerentur. Nunc vix tota hominis ætas ſufficit, ad dirimendas lites. Oldend.

SORTE res diſcerni ſolet, *l. ſed cum ambo. ff. de iudicijs.*

SORTEM & vſuram perſoluere, figura prouerbiali dictum, quid ſit, interpretatur Eraſ. *chi. iad. 4. cent. 7.* Sp.

SORTES Prænestinæ quæ fuerint tradit Crinitus, *lib. 22. cap. 3.* Continebant autem populi Romani fata, teſſeris quibuſdã ligneis inſculptæ. Vnde Liuius extenuatas ſortes inter prodigia numerat: quoniam veræ illæ fatales alicubi cõſumptæ viderentur. Sed & alius mos Romanis Imperatoribus in aucupanda per ſortes fortuna fuit, verſibus ad eam rem compoſitis, vel ex aliquo poëmate trãſlatis. De varijs autem ſortiendi rationibus vide luculenter tractantem Hadrianum Iunium, *libro 2. animaduerſionum, cap. 5.*

SORTES appellantur pecuniæ ipſæ principales, quibus vſuræ accedunt, *l. 24. ff. de vſufru. leg. l. pen. §. 1. ff. ad l. Falc. l. 58. §. ante diem. ff ad Trebell.* Sortem, id eſt, caput, quod vſuris opponitur, (das hauptgelt.) quodque à Græcis [illegible], & ἀρχαῖον dicitur. Briſſ.

SORTILEGIVM. Sortilegia dicuntur, quæ pro inueniendis furtis, vel diuinationibus intendendis fiunt, per miſſionem ſortis. Quomodo accipitur in titulo extra, de ſortilegijs. Hinc ſortilegi ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam (quas ſanctorum ſeu apoſtolorum vocant) ſortes diuinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittũt, *cap. 1. 29. quæſt. 1.* Quòd autem huiuſmodi ſortes (ſunt enim in duplici differentia, adeò, vt aliquæ ſint licitæ, *vt probat gloſſa ad verbum Sortes. 26. qu. 2.*) ſortilegique improbentur, conſtat manifeſtiſſimè, *ex c. ſortes. 26. qu. 5.* vbi ſcriptum legitur: [Sortes, quibus cũcta vos veſtris diſcriminatis prouincijs (quas patres damnauerant) nihil aliud, quàm diuinationes, & maleficia eſſe decernimus. Quam ob rem, volumus illas omninò damnari, & inter Chriſtianos vltra nolumus nominari, &, ne exerceantur, anathematis interdicto prohibemus.] A Perſis autem fertur eſſe allata diuinatio, cuius Varro quatuor genera ponit, terram, aquam, aerem & ignem. hinc Geomantiam, Hydromantiam, Pyromantiam & Aeromantiam dicta autumant. *Author. cap. igitur. 26 qu. 3. & 4.*

SORTIRI filium, pro ſuſcipere. Vlpia. *l. 3. §. 5. ff. de bon. poſſ. cont. tab.* [Si emancipatus filius vxore, non ex voluntate patris ducta filium fuerit ſortitus.] Hot.

SORTIRI forum, pro acquirere. Sic ſortiri prouinciam, ſortiri iudicem.

SORTIRI, per ſortem eligere, apud Caium, *in l. ſi quæ ſunt cautiones famil. erciſc.* Sp.

SORTIRI prouincias dicebantur Prætores, etiam qui in vrbe ius dicturi erant. nam deſignati antequam magiſtratum inirent, ſortiri inter ſe ſolebant, quis de pecunijs repetundis, quis de ambitu, quis de veneficijs, quis alijs denique quæſtionibus præfuturus eſſet, *vt in Verrinam 11. explicauimus.* Hot.

SORTITIONI & ſubſortitioni iudicum Prætor vrbanus præerat, hoc eſt, per ſortem & fortuitum euentum deſignabat ex decurijs & ordinibus eos, qui quoquo tempore iudicarent, illorumq; nomina in albo ſuo deſcribebat. Vnde Sortiri forum, Sortiri iuriſdictionem, Sortiri effectum dicimus. Planè, ſi reijciebantur iudices, ſeu, vt nunc loquimur, recuſabantur, ſub ſortitionem in locũ reiectorum faciebant. Old.

S P

STATIVM, non ſolùm de loco, ſed etiam de tempore dicitur, *l. ſicut in annos. §. idem Papin. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt.* Spieg.

SPADO, [illegible], generale nomen eſt, ait Vlp. *in l. 128. ff. de verb. ſignif.* quo nomine, inquit, tam hi qui natura ſpadones ſunt, itẽ thlibiæ, & thlaſiæ, ſed & ſi quod aliud genus ſpadonum eſt continentur. Idem, *l. 39. §. 1. ff. de iur. dot.* [Si ſpadoni mulier nupſerit, diſtinguendum arbitror, caſtratus fuerit, necne, vt in caſtrato dicas dotem non eſſe, in eo qui caſtratus non eſt, quia eſt matrimonium, & dos & dotis actio eſt.] Spadonum igitur tria videntur eſſe genera. alij enim ſunt, quibus aut penis, aut teſtes, aut vtraq; adempta ſunt: qui propriè ac ſpeciatim Spadones à Græcis appellantur: παρὰ τὸ σπᾶν, quod euellere plerumq; ſignificat, *l. 4. ff. ad leg. Corn. de ſicar. & l. vlt. ff. de publ.* à Latinis autẽ caſtrati, *d. l. 39. de iur. dot. l. 6. ff de lib. & poſth.* Alij quibus attriti ſunt teſtes, qui propriè Thlibiæ, & Thlaſiæ vocãtur, παρὰ τὸ θλᾶν, καὶ θλίβειν, quod atterere ſignificat, *d. l. 128. de verb. ſignif. & l. 5. ff. ad leg. Corn. de ſicar.* Alij denique ſpadones ſunt, qui membris quidem ſunt integris, & incorruptis, ſed naturæ tamen vitio quodam affecti (vt ſcribit Theophilus) generare prius non poſſunt, quàm id vitium ſit ſublatum. Quale autem id vitium ſit, Galenus *lib. de vſu part. 15.* his verbis explicat, quæ propterea ſubijciemus, quia ſine huius rei cognitione plurima iuris noſtri capita intelligi nõ poſſunt. [illegible] Quod ſic conuertimus: [Supereſt autem primùm quidem exponere, quemadmodum pudendum in coitionibus, quam maximè intenſum eſſe oportet. neque enim (quod alicui fortaſſe videatur) ſolius congreſſus cauſa, ſed vt meatus aperiatur ac dilatetur, vti quam longiſſimè ſemen emittatur, cõmodum eſt pudendum intentiſſimum exiſtere. niſi enim recta ferretur, ac vſpiam, vel obliqua, vel ſalebroſa via eius eſſet, ibi tum adhæreſceret. Itaque qui [illegible] nominantur (quaſi dicas ſubductitij) quandoquidem ob vinculũ quod extremo incolæ habent, meatus ijs eſt diſtortus, procreare liberos non poſſunt, non quo non fœcundum ſemen habeant, ſed quòd in colis anfractibus adhæreſcens vibrari procul nõ poſſit, cuius rei curatio ipſa documẽto eſt. ſi quidem abciſſo eo vinculo, generant. Atque hoc quidem incõmodum omnibus planè viuueniſſet, niſi natura proſpexiſſet, vt in coitionibus lata & quam maximè directa via ſeminis exiſteret.] Hæc Galenus. quorum (vt ſpero) cognitionis vtilitas, verborũ inuerecundiam obſcurabit. Sic enim intelligemus quid ſit, primùm quod Iuriſconſulti tradunt, ſpadonem poſſe poſthumum hæredem inſtituere, *l. 6. ff. de poſth.* vbi ſcribit Vlp. non modò eum qui facilè generare poteſt, ſed etiam ſpadonem poſthumum inſtituere poſſe, quod ſanè perabſurdum eſſet, niſi eum intelligeremus, qui coire quidem poteſt, ſed generare propter naturæ vitium aliquod non poteſt, tantiſper dum hoc vitium, aut hominis ſolertia, aut Dei beneficio quodam admirabili ſit ſublatum. qua de cauſſa vxorem quoque poſſe eundem ducere Vlpianus ſcribit, *in d. l. 39. ff. de iur. dot.* quippe cui generandi ſpes præciſa non ſit, quum is qui caſtratus eſt ijſdem legibus, & arrogare, & vxorem ducere, & poſthumum inſtituere prohibeatur. Martianus *l. 14. §. 1. ff. de manum. vind.* [Et ſi ſpado velit

velit matrimonij cauſſa manumittere, poteſt: non idem eſt in caſtrato.] Similiter etiam Vlp. *in l.6. de lib. & poſth.* ſpadones ab ijs qui facilè generare non poſſunt, diſtinguit: & *l.6. §.2. ff. de ædil. edict.* vbi ſcribit Pomp ſpadonem, neque morboſum, neque vitioſum eſſe: ſed ſanum eſſe. ſin autem quis ita ſpado ſit, vt tam neceſſaria pars corporis ei penitùs abſit morboſum eſſe. De hoc tertio ſpadonum genere intelligendum eſt, quod vulgò dicitur, eos qui generare non poſſunt, quales ſunt ſpadones, adoptare poſſe, *l.2. ff. de adopt.* ita ſpadonem arrogando, ſuum ſibi hæredem aſciſcere poſſe: nec ei corporale vitium impedimento eſſe, *l.40. §.2. ff. eod.* Hot. *Adde Forcat. in ſuo Auiario iuris ciuilis, c.8. nu.1.*

SPADO ꝓpriè is eſt, cui virilia ſunt exacta ἀπὸ τοῦ σπᾶν, id eſt, ab euellendo. Aliàs eunuchi dicuntur, ab εὐνὴ, quod eſt cubile, & ἔχω, cuſtodio, quaſi euneochus: hominũ genus, quod ſeruandis regum cubilibus præfici ſolebat.

SPADONVM genera ſunt varia. Caſtrati, qui penitùs non arrigunt, ſiue qui naturaliter, ſine teſtibus progeniti ſunt, ſiue quia ante pubertatem omninò exciſi, dicti, quaſi caſti. Thlaſiæ, quibus teſtes fracti ſunt. θλάω enim frango ſignificat. Hi & θλαδίαι dicuntur. Thlibiæ, qui attritos eos habent, ἀπὸ τοῦ θλίβειν. Eunuchi, qui τὴν εὐνὴν, id eſt, lectum virginum cuſtodiunt, dicti, quòd bonæ ſint mentis εὔνοι, & à venereis ſemotę. His non ſolùm teſtes, ſed & totus coles ipſe amputari ſolebat. Sunt & qui aliqua ægritudine, teſtiũ vſum amiſerunt. Sunt qui vno tãtùm teſte nati ſunt. Sunt &, quibus cum vterque adeſſet, altero tamen execti ſunt. Caſtrari quoq; mulieres in Lydia repertum eſt. Hæ omnes ſpecies ſub ſpadonis appellatione comprehẽduntur, dicti παρὰ τὸ ἀποσπᾶσθαι, id eſt, ab euellendo. Vnde & ἐκτομίαι vocantur, quaſi exectos dicas. *Vide Alc. de verb. ſign. in l. ſpadonum. & Iuriſconſ. in l. ſi ſerua ſeruo. §. fin. de iure dot.* Spieg. *Adde Ferret. comm. Inſtit. Iuſt. lib.1. tit.11.*

SPARTA dictio græca eſt, Latinè ſata dicitur. Origo n. huius vocabuli ſumpta eſt à verbo σπείρω, qđ ſero ſignificat, vnde nomen verbale σπάρτος, quod ſatus vel ſatiuus appellatur. Vnde Homerus *lib.9. c.1.* in neutro genere pluratiuo numero σπάρτα dixit, *vt annotauit Pet. Moſell. in Gellium lib.17. cap.3.*

SPARTACVS, pro Spartano, apud Paulum reponendum, *in l. poſſideri autem. §. ſi ſeruus quem. ff. de acquir. poſſeſſ.* Hiſtoriam de Spartaco, qui fuit nobilis gladiator, refert Bap. Pius *cap.52. in annot. poſter.* Sp.

SPARTACVS famoſiſſimus gladiator traditur, de quo ſecundum aliquos intellexit Paul. Iureconſ. *in l.3. §. ſi ſeruus. ff. de acquir. poſſ.* quamuis ſcrib. in illo loco, ſecuti vulgatam lectionem, non animaduerterint. nã de Spartano nulla extat hiſtoria, circa hoc, & intelligas de Spartaco famoſiſſimo gladiatore, qui ex Thracia oriundus fuit, robore animi & corporis præſtans. Is ſe in libertatem vindicauit: de quo talis fertur hiſtoria. Cùm Lentulus ludum gladiatorium adornaret Capuæ, capta occaſione Spartacus, Chryſus, & Aenomaus ſe inde proripuerunt, ergaſtulos ſeruos armant, eoſque propoſito pileo conuocant ad libertatem: manuque ſeruorum hoc modo congregata, quaſi iuſto exercitu, bellum ingens excitauit: aduerſus illorũ impetus comprimẽdos, miſſos aliquos duces oppreſſerunt: & conſulares exercitus. Tandem demandata eſt talis prouincia Craſſo, qui illos extremo bello profligauit: ex quo inceſſit per vrbem ouans, laurea corona inſignitus: more ouationis præpoſtero. Conſueuerant enim ouantes myrtheã coronam geſtare. Reliquię Spartaci non iunxerunt ſecum Catellianis, quæ paulò pòſt ab Octauio patre Auguſti deletæ fuerunt: extra ſortem demandato negotio, vt obiter tendens in Macedoniam comprimeret fugitiuos. A frugalitate Spartacum Plin. laudat, vtpotè qui auro interdixerit exercitui ſuo. Idem laudatur à fortitudine, vt qui acriter pugnans ceciderit: de quo ita cecinit Cordubenſ. poëta Lucanus:

Vt ſimili cauſa caderes, qua Spartacus hoſtis.

Et ideo ſenſit Paulus, licet omnes ad Spartanum, quem ignorant, maluerint referre. *Hiſtoria Spartaci nota eſt ex lib.95. 96. & 97. Epitomatum Liuij.* Cot.

SPATHA. Vegetius gladios maiores, ſpathas vocari docet: minores verò, ſemiſpathas. *Extat in auth. de armis. §. penul.* Spieg. Eadem forma dixêre ſemiſicas. M. Tullius 3. *de Legib.* [Runis & ſemiſcis, quas ipſe ſe proieciſſe in forũ dixit.] ſic vt legam vetus lectio, emiſitijs, coniecturam mouet. *Cuiac. in expoſit. Nouell. Iuſtin.85.*

SPATIARI, ſpacia facere & deambulare eſt, *l.7. ff. de ſeruitutib. & apud Suet. in Tiber. cap.14.* Briſſ.

SPACIALE delictum videtur, quod doctores noſtri innominatũ dicunt: vt cum quis in ius vocatus non paret, *l.2. C. de epiſc. aud.* cum temere appellat, cum ius dicentem contemnit, cum in munere ſibi impoſito per deſidiã quis ceſſat, *l.2. C. de ſport.* Eiuſmodi enim facta pluribus verbis ſpecialiter deſignantur, nõn vno generali. *ex Alc.* Sp.

SPECIALES actiones cẽſentur, quib. id perſequimur, quod natura ſua, & quantum ad iuris interpretationem pertinet, ſpeciale eſt, etiam ſi acceſſoria quędam habeat: vt equus, veſtis, domus, fundus, & cætera id genus res. Sp.

SPECIALIS actio, actio ſingularũ petitionis dicitur, *l.1. l.28. §. ſed & ſi is qui. l.37. ff. de rei vind.* itaque actionibus de vniuerſitate ſpeciales opponuntur, *l.54. ff. de hæred. petit. l.3. C. de præſcr. 30. ann.* & Specialia etiam iudicia generalibus opponuntur, *l.38. ff pro ſocio.* eiuſmodique iuris eſſe ibidem dicuntur mandati, commodati, depoſiti iudicia, *d. l.38. ff. pro ſocio.* item Speciales in rem actiones ab hæreditatis petitione ſeparantur, *l.7. C. de petit. hered. l.19. & 40. ff. eod. tit.* ex Briſſ.

SPECIALIS iudex pro iudice dato & pedaneo, *in l. vlt. ff. de offic. præt. l. vlt. C. de iudic.*

SPECIALITER, idem quod ſpeciatim, diſertè (mit außgetruckten worten) Vlp. *in l.2. ſi quis caut.* [Niſi, inquit, contrarium ſpecialiter partibus placuerit.] Vocabulum Iurecoſſ. familiare, *l. defuncta. l. arbores. ff. de vſufr. & alijs multis locis.* Spieg.

SPECIALITER prælegare. Claud. *in l. alimẽta. ff. de alim. leg.* [Quia, inquit, deſtinauerat alimentis, eius vſuras pecuniæ, quas ſpecialiter ei præallegauerat.] Sp.

SPECIE, *in l. quæſt. de verb. ſign.* pro parte vſurpant. Vult enim dicere, agrum partem eſſe fundi, non ſpeciem, *arg. l. fundi. eod. tit.* Sic Vlp. *in l.1. de agnoſc. lib.* vbi S.C. Plautiani duas eſſe ſpecies dicit, cum partes debuerit dicere, *teſte Appello.* Spieg.

SPECIEM veteres Iuriſcoſſ appellant, quod recentiores, legis caſum. *Vlpian. in l. ſed interim. de don. in. vir. & vxor. Paulus in l. Latinus Largus. de leg.2.* Quintil. thema vocat, quaſi facti poſitionem, vel euentus. Sic ſpecies vna, pro vna quadam cauſa, *in l. ſolet prætor. & l. ſeq. ff. de iuriſd. om. iud.* Sp.

SPECIES eſt vox, quæ de pluribus differentibus numero, ſeu indiuiduis dicitur. vt apud Apellum, tutela teſtamentaria, aditio hæreditatis, dominiũ directum, emptio, furtum, obligatio ciuilis, actio perſonalis, poſſeſſio naturalis. Quanquam nonnullis viſum eſt, vt atteſtatur Cantiunc. ſpeciem indiuiduis comparatam, hoc nomine parum aptè notari. Speciei nanque nomen ſola comparatione ad genus videtur inditum: dictamque ſpeciem eſſe, quòd confuſum & informe genus expoliret, & ſpeciendum (ſic enim veteres loquebantur) nobis exhiberet. Ob id Cicer. *in Topic.* mauult formam (dum à forma generis locum ducit) appellare. Siquidem ſpecies indiuiduis comparata non iam ſpecie retinet, ſed generis potius accipit faciem. Ciceroni adſtipulatur gloſſ. vlt. *in l. proponebatur. ff. de iudic.* Rei ſpecies, inquit, id eſt, forma. Iuris ciuilis interpretes ſpeciem paſſim appellant genus, & indiuiduum ſpeciem: vt hominem, equum, bouem, genera: Titium, Bucephalum, & hunc bouem ſpecies. *Sic loquitur, Apello indicante. l.2. in princ. & §.1. ff. ſi cert. pet. l. non videtur in iudicem. de iudic. l. fin. de condit. ob cauſ. l. oſtentum. de verb. ſign. l. cum certũ. de aur. & arg. leg. l. qui vxori. l. ſpecies. eod. tit. & princ. Inſtit. de don. & Iuriſcoſſ. paſſim in tractatione legatorum.* Spieg. *Adde Taboëtium in topico milit. for. & leg. diſcip.*

SPECIES Iuriſconſulti appellant, quas veteres Latini fruges: id eſt, vinum, oleum, frumẽtum, legumina. Arc. *l. vlt. ff. de mun. & hon.* [Cura quoque emendi frumenti, olei: nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creari moris eſt.] Imp. *l.26. C. de vſur.* [In traiectitijs autem contractibus, vel ſpecierum fœnori dationibus.] Hot.

SPECIES apud Iuriſconſul. ſingula corpora ſignificat, *l.54. ff. de verb. oblig. l.30. ff. de leg.1.* Separaturque interdum à

quantitate, id eſt, ab his, quæ pondere, numero & menſura conſtant, *l.6. ff. ſi cert. pet. l.6 ff. de rei vindic. l.34. §. ſed ſi pondus. ff. de leg.1.* Quæ tamen ipſa etiã certæ ſpeciei loco ſunt, cum certo loco circumſcribuntur ac definiuntur: veluti ſi vinum quod in apothecis eſt, pecunia, quæ in arca eſt, legetur, vel promittatur, *l.30. in fin. l.34. §. ſed ſi non corpus. de leg. 1.*

SPECIES communi contineri dicuntur, quæ in ſuo genere functionem recipiunt. *l.29. l. cum Stichus. ff. de ſolut.*

SPECIES etiam pro forma, qua corpus id eſſe adgnoſcitur, quod eſt *l.7. ff. de ſupellect. l.76. ff. de iud.* Briſſ.

SPECIES adæratæ, quarum fit mentio, *in l. ſeptem. C. de erog. milit. annon. lib.12. Vide ſuprà, Adærare,* quod opinor nobis eſſe. die wahr an gelt ſchlagen.

SPECIES adærandæ, *in l. ſpeciebus. C. de cohortalib. lib.12.*

SPECIES pro annonarijs corporibus ſeu quantitatib. *in l.10. & l.11. C. de ſacroſanct. eccleſ. l.1. l.2. & l. vlt. C. de condit. in publ. horr. lib.10. l.1. de quibus muner. vel præſtation. lib.10. l.7. C. de annon. & tribut. lib.10. l. vn. C. de Saigamo hoſp. non præſt. & alijs infinitis Codicis locis.*

Sic ſpecies annonariæ, *in l. vlt. C. de collat. fund. fiſcal. libr.11.* Vegetius *lib.3. cap.3* [Sollers debet eſſe tractatus, vt pabula, frumentum, cæteræque annonariæ ſpecies, quas à prouincialibus conſuetudo depoſcit, maturius exigantur.] Briſſ.

SPECIES, pro controuerſia. Ex eo deducta locutione, quod finitam quæſtionem Græci hypotheſin vocant. Vlp. *l.15. ff. de minor.* [Diuus Seruus & Imperator Antoninus non audiuerunt in. olorate reſtitui deſiderãtem aduerſus fratrem poſt ſpeciem in auditorio eorum finitam.] Hot.

SPECIES pro prætextu. Sub hac ſpecie, id eſt, ſub hoc prætextu & obtentu (vnder dem ſchein) *l. ſi legationis. C. de iud. ita accipitur in l.8. C. de his quæ met. cauſ. l.2. §. vlt. ff. de ſtatu def. l.20. ff. de iud. & l.6. §. illicita. ff. de offic. præſid.*

SPECIES in plurali, pro aromatibus aliquando ſumitur, ſed obſoletum. Macrobius *lib. vlt. Saturnal.* [Species & & acres, & calidæ ſuper faciem cùm apponuntur, exulcerant] Martian. *in l. fin. ff. de public.* Species ait, pertinentes ad vectigal] *Ex Theſauro. Steph. Robert.* Spieg.

SPECIES reſiſtentes, *in eadem l.* pro reſtantes intelligit Budæus. quæ reliquamenti cauſa debentur. id eſt, quæ ex præterito debentur, vulgò per reſt außſtendig. Spieg.

SPECIES ſemper generi derogat. *Paul. de legat.3. in fin. l. ſeruus vrbanus.* Quãdo ergo in aliquo caſu ſpecies præcedit, & genus ſequitur, tunc ſubintelligitur dictio, alius, ſeu copula interceſſerit, ſeu disiunctiua, *l. hæc ſtipulatio. ff. vt leg. ſeu fideicom. ibi, hæreditas, ſiue ius, id eſt, ſiue aliud ius, quia hæreditas ius eſt. l. pecuniæ. §.1. ff. de verb ſignif. facit. l. Antiſtius. §. fin. de acqu. hæred. ibi, per ſeruum, vel eum quem in poteſtate habet, & l.1. §. ſi pecunia. ff. depoſiti. ibi, coram prætore vel honeſtis perſonis, Forcat. Necyomantiæ dia. 21. nu.2.*

SPICIMEN proprie eſt, id quod re venali oſtenditur venditori, vt inde poſſit cæteras merces æſtimare: vt particulæ panni, aut paruum frumenti, vel vini guſtus. Sp.

SPECIOSAS perſonas accipere debemus, inquit Vlp. clariſſimas perſonas vtriuſque ſexus: item eorum, quæ ornamentis ſenatorijs vtuntur, *l.100. ff. de verb. ſign.* Hot.

SPECTABILIS, titulus eſt dignitatis, quo ornantur præfectus Auguſtalis, Comes orientis, Proconſules, & Vicarij, *vt ex l. vn. C. de ratiocin. oper. publ. l. vn. C. vt omnes iud. l.32. C. de appell. l.3. §. illud. l. vlt. C. de can. largitio. tit. lib.10. C. l.57. & l.59. ff. de decur. lib.10. & ex Notitia conſtat.* Briſſ.

Ornantur & eo Duces, *l.30 C. de appell. l.3. C. de off. milit. iud. l. vlt. de off. præf. præt.* Ornantur & eo Tribuni & notarij magiſtri ſcriniorum, Comites ſacri conſiſtorij, Comites domorum, Comites ſcholarũ, Comites militares, item Caſtrenſis, Tribunus notariorũ, & Silentiarij, *l. vlt. C. vbi cauſæ fiſcal.37. §.1. de appellatio. l. vlt. de decurion. lib.10. C. l.30. §. vlt. C. de inoffic. l.4. C. de aduoc. diuerſ. iud teſte eadem Notitia.* Briſſ.

Et ita ſpectabiles iudices accipe, *in l.32. C. de appellat. l. vlt. C. de modo multar. l. vn. de annon. & cap. l.4. C. de iuriſd. omn. iud. l.11. in fin. l.13. C. de aduoc. diuerſ. iudicior.*

SPECTABILITAS autem inferior erat illuſtri dignitate. Eamque, militiæ ſudore deterſis antiquitatem tribuiſſe Caſſiodorus *libro ſecundo Variar. epiſtol. ad Stephan.* ſcribit. Briſſon.

SPECTABITVR litis conteſtatæ tempore, apud Vlp. *in l. quantum. ff. quod met. cauſa.*

SPECTACVLA, loca ſunt execta, vt ex ijs ludi ſpectentur, theatra vulgò appellant, vt Græca vox, teſte Syluio, quam Latina vulgò vſitatior ſit. Notus tit. de ſpectacul. & Scenic. & Lenon. lib.11. C. Sp.

SPECTACVLVM celebrare, *apud Modeſtin. ff. de vſu & vſufruct. l. legatum.*

SPECTARE pro expectare, *in l.5. §. Prætor. ff. de his qui deiect. vel effud. l.6. ff. quod fa. ſo tut. l.29. in fin. ff. pro ſoc. l.83. §. ſacram. verſ. adeo. ff. de verb. oblig. vt ex initio illius. §. deprehenditur.* Briſſ.

SPECVLARIA appellabantur, quibus lumen tranſmittebatur & ſol admittebatur in ædes, vt hodie per vitreamina & chartacea fit, *l.12. §. ſpecularia. ff. de inſtru. vel inſtr. l.9. §.1. ff. quod vi aut clàm.* Martial. *lib.8. Epigram.*

Hybernis obiecta notis ſpecularia puros
Admittunt ſoles & ſine luce diem.

Seneca *lib.13. epiſt.* [Quantæ nunc aliquis ruſticitatis damnet Scipionem, quòd non in caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat.] Idem *lib.14. epiſt.* [Quædam noſtra demum memoria prodijſſe ſcimus, vt ſpeculariorum vſum perlucente teſta clarum tranſmittentium lumen.] Muniebantur verò his ſpecularibus hyeme cœnationes & dietæ aduerſus ventorum imbriumque vim. Atque ita venti his excludebantur, vt tantum lumen habitantibus transfunderent. Fiebant hæc ex lapide quodam quem Hiſpania dabat, qui vitri modo perlucidus in quamlibet tenues cruſtas findebatur, *vt Plin. lib.36. cap.12. & lib.3. cap.3. oſtendit.* Specularij *in l. vlt. ff. de iure immunit.* Briſſ.

SPECVLARIA affixa, Vlp. *in l. ſed & ſi. ff. de vſufruct.* domus partem eſſe cenſuit. *Vide Alcia. in comment. ad l. Sc. ænola reſpondit. de verb. ſign.* Spieg.

SPECVLARII ſunt, qui ſpeculas faciunt, & qui vitrea ſpecilla. Poſſunt & hoc nomine denotari, *Alciat. teſte.* qui feneſtris ſpecularia ad arcendum hyeme frigus componunt: quorum meminit Vlp. *in l. quæſitum. §. ſi domus. de fund. inſtr.* Spieg.

SPECVLATORES dicuntur non à ſpiculis, ſed quòd ij ſint in ſpeculis, poſterior ætas ſcultatores nuncupauit, quaſi auſcultatores. *Cuiac. obſer. lib.6. cap.33.*

SPECVLATORES, *in l.6. §. ita. ff. de bon. damn. & l.7. C. de cohortal. prin. cornic. lib.12.* militum numero adſcribuntur, ſic dicti quod eſſent in ſpeculis. Militũ enim genus erat, qui ad hoc præcipuè inſtituti erant, vt, quod ait Feſtus, ſilẽtio hoſtilia perſpicerent: Quales Græci ἐπιτῆρας, & [illegible], & κατασκόπους appellant, à ſpeculando. Nec verò hi explorandi tantum, aut militiæ cauſa habebantur, ſed & in eos qui damnati erant, lege agebant, *vt ex d. l.6. apparet.* ex Briſſ.

SPECVLVM parieti adfixum, *l.12. §. ſpecularia. ff. de inſtr. vel inſtrum.*

SPECVS locus eſt, ex quo deſpicitur, vnde & ſpectacula dicta, *l.1. §. ſpecus. ff. de riuis.* Sic acipitur *in l.11. ff. de aqu. & aqu. plu. & l.3. ff. de riuis.* ex quibus apparet per ſpecum plerunque aquam veteres duxiſſe, quod tum neceſſe erat fieri, *vt ex Vitru. lib.8. cap.7. conſtat,* cùm medij montes erant inter mœnia & caput fontis. Itaque non malè Vlpian. à deſpiciẽdo ſpecum dictum putat, quòd ſpecus locus eſſet vndique apertus, & in profunditatem demerſus. Briſſ.

SPEM futuræ perceptionis deteriorem conſtituere licet, *l. pactum inter hæredem. ff. de pactis.* Sp.

SPEM pretio emere, eſt lucrum incertum & in euentu ſitum, certo affectare damno. Exemplũ habes apud Pomp. *in l. nec emptio, de contrab. emp. citatur ab Eraſ. cent.4. chil.2.* Sp.

SPERARE pro timere, *in l.3. §. ſi legatur. ff. ſi cui p. m. quàm per l. Falc.* vt in illo noto Verg. verſu:

At ſperate deos memores fandi atque nefandi.

SPES aliqua durat. *Vide Iuriſconſ. in l. ſi vſusfruct.2. in princ. ff. vſusfruct. quemadm. caue.* Spieg.

SPES, opinio futurorum: refertúrque tam ad bona, quàm ad mala. *Vide Bartol. in l. Gallus. §. videndum. ſub fin. & in l. poſthumus. de liber. & poſthum.* Interpretes faciunt differentiam inter Spem certam & indubitatam, *de qua in l. penult. ff. quibus ad liber. pr. procl.* & Spem reuocabilem, *vt in §. quid ſi tantum in eadem. l. Gallus.* Quod tamen Salomon. ſibi non liquere fatebatur. *ibid.* Spieg.

SPES

Spes præmiorum pignerari non poteſt, *l. ſpem præmiorum C. quæ res pig. oblig. poſſ.* Alber.

Sphæriſterium locus eſt balnei, ſpecie rotunda, in quo varia exercitationum genera antiqui habebant: vt etiam teſtatur Plin. *in epiſt. ad Apollinarem ſcribens*, [Apodyterio ſuperpoſitum eſt (inquit) ſphæriſterium, quod plura genera exercitationis, pluresq́; circulos capit.] Sueto. refert in vita Veſpaſ. eum valetudine proſperrima vſum, quamuis ad tuendam eam nihil ampliùs quàm fauces, cæteraq́; membra ſibimet ad numerum in ſphęriſterio defricaret. Proinde caſtiganda ſunt verba Vlpiani, *in l. ſi quis mihi mandauerit. tit. mandati.* dum refert, Aurelium medico mandaſſe, vt in hortis eius quos Rauennę habebat, in quos omnibus annis ſecedere ſolebat, Phiriſterium, & hypocauſta, & quędam ipſius valetudini apta: & reliqua. nam hoc loco ſphæriſterium reponendum eſt. & de hoc loco clarè Iureconſult. ſenſiſſe, apparet ex illis verbis, [& quædam ipſius valetudini apta, &c.] Sphæriſterio etiam antiqui vſi ſunt ad pilæ exercitium, quam Græci σφαῖραν appellant: & ideo Lamprid. in Alexãdro tradit, eum poſt lectionem operam palæſtræ, aut ſphæriſterio, aut curſui dediſſe. vnde etiam Seneca, Spheromachiam pilæ luſoriæ certamen appellauit. Et dum ſubdit Vlpianus, hypocauſta: de his (ne bis idẽ repetamus) diximus ſuprà opportunè. Cotta.

Spica nardi, quæ ſpica quoq; cilissa vocatur. Græcè dicitur Stachys nardi. De qua inter cætera Iuriſconſultus meminit *in tit. de public. l. interdum.* Nardi ſtachys, inquit, id eſt, ſpica nardi. Nebriſſ.

Spiculatores, pro apparitoribus apud Calliſtratum *in l. diuus. de pœn.* Ita neque ſpiculatores vltrò ſibi vindicent: ſubaudi, pannicularia, nec optiones ea deſiderent, quibus ſpoliatur, quo momento quis eſt punitus.

Spinosum aliquid in prato, prouerbialiter dixiſſe videtur *Imp. in conſt. de concept. Dig. §. 6.* quaſi diceret, in re pulcherrima & venuſtiſſima turpe quiddam immixtum eſſe, quod illã dignitatem ac ſpeciem imminuat. vt ſi in prato viridiſſimo & amœniſſimo ſpinę & vepretulæ ineſſẽt, quę inambulantium pedes offenderent. Et hoc tamẽ perrarò, inquit, ne ex continuatione eiuſmodi lapſus oriatur aliquid in tali prato ſpinoſum. Loquitur de legibus inculcatis, in quo tamen ei mos geſtus eſſe non videtur. Hot.

Spiritus vitalis eſt veluti flammula quędam ex ſanguine enata, calorem vitalem reliquis membris miniſtrans: cuius vehiculum ſunt arteriæ. Eſt nanq; ex Etymologia Gręci ſermonis à ſeruando aëre ſeu ſpiritu dicta arteria ἀρτηρία παρὰ τὸ ἀέρα, τοῦτ' ἔστι πνεῦμα τηρεῖν. *Brechæum in l. qui mortuus. tit. de verb. & rer. ſign.*

Spiritum emittere, pro mori, apud Marcian. *in l. ſed & in illo quæritur. ff. de reb. dub.* Sp.

Spithama Græco vocabulo dicitur palmus maior, qui duodecim digitis cõſtat. *Budæum in l. ſi. ff. ſi mẽſ. falſ. mod. dix.*

Spolia appellabantur pannicularia ea, quibus indutus erat quis, cùm ad ſupplicium deducebatur, *l. penul. ff. de bon. dam.* Vnde locum illum, in quo exui ſolebant, Spoliarium appellatum eſſe credo. Plin. *in Panegyrico.* [Nunc templum, nunc verè Deus, non ſpoliarium ciuium cruentarumque prædarum ſæuum receptaculum.] Lamprid. *in Commodo.* [Gladiatoris cadauer trahatur: gladiatoris cadauer in ſpoliario ponatur.]

Spolia etiam, quæ cui latro abſtulit, vocantur, *in l. 31. §. 1. ff. depoſ.* Briſſ.

Spolia, quibus indutus eſt, qui ad ſuppliciũ ducitur, *l. pen. ff. de bon. dam.* Hotom.

Spoliare, pro exuere bonis, *in l. 1. ff. de don. inter vir. & vxor.* Transfertur ad omnia alia. vt ſpoliare auxilijs, prouincia, fama, vita, &c. Quod Imp. *§. ſi. Inſt. de action.* dicit, Expoliatum bonis, Iuriſconſ. *in l. fin. ff. de his quæ in fraud.* dicit, Exutum bonis: vt paria ſint, exui bonis, & expoliari bonis, id eſt, iacturam bonorum pati. *Vide Zaſ. in d. §. ſi.* Spoliare item pupillũ dicitur tutor, qui malè adminiſtrat fundum. *§. tutor. ff. pro empto.* Spieg.

Spoliarum, locus vbi reſeruantur ſpolia, eadem forma qua dicimus armarium. Lampridius *in vita Commodi*, pro loco vbi noxij necarentur vſurpauit, & Seneca *epiſt. 94 ad finem.* [Nunquid (inquit) aliquem eſſe tam cupidum vitæ putas, vt iugulari in ſpoliario quàm arena malit.] Catanæus Plinij *in Panegyric.* interpres impẽsè doctus: [Siue ſpoliarium, ait, appellatum, quòd vita priuarentur, ſiue quòd ibi ſpoliati laniarentur.] Spieg.

Spondere, inquit Varro, eſt dicere. Spondeo à ſponte. nam id valet, voluntate. Ab eadem ſponte, declinatum ſpondet. Spondet enim, qui dicit ſua ſponte Spondeo. ſpõdet etiam Sponſor, qui vt idẽ faciat obligatur. & filia quæ nuptiarum cauſa appellabatur, & quę deſponſa erat. ſponſa: quæ pecunia patrem & ſponſum inter ſe contrà rogata erat, ſponſio: cui deſpõſata erat. ſponſus: quo die ſponſum erat, ſponſalis: qui ſpoponderat filiam, deſpondiſſe dicebatur, quòd de ſponte eius, id eſt, voluntate exierat. Non enim ſi nolebat (ſubaudi filia) dabat: ſed dabat quod ſponſu erat alligatus (nimirùm ſponſionem.) nam in comœdijs vides dici, Spõden' tuam gnatã filio vxorem meo? quòd tum & Prætorium ius ad legem, & Cenſorium iudicium ad æquum æſtimabatur ſic deſpõdiſſe animum quoque dicitur, vt deſpõdiſſe filiam: quòd ſuæ ſpontis ſtatuerat finem. Itaq; qui ad id quod rogatur non dicit, non reſpondet. vt nõ ſpondet ille ſtatim, qui dixit Spondeo, ſi iocandi cauſa dixit: neq; agi poteſt cũ eo ex ſponſu. Ita quiſquis dicit in Tragœdia: Meminiſtine te deſpondere mihi gnatam tuam? quòd ſine ſponte ſua dixit, cum eo agi non poteſt ex ſponſu. Hactenùs Varro: cuius verba olim ex coniectura ſic adiuuimus. Hotom. *Adde Brechæum in l. ſponſio, ſub tit. de verb. & rer. ſignific.*

Spongiae, quibus columnæ, pauimẽta, podia extergũtur, inſtrumẽti ſunt dom', *l. quæſitũ. §. canales de fun. inſtruct.*

Sponsalia, ſunt promiſſio & repromiſſio futurarũ nuptiarum (ein eheſtifftung/eheberetung.) *l. 1. ff. de ſponſalib.* dicta ſponſalia a ſpondeo. Moris enim fuit veterib. ſtipulari, ſibique futuras vxores ſpondere, *l. 2. ff. eod.* Vnde ſponſi ſponſæq́; appellatio nata eſt, *l. 3. ff. eod.* Etenim vt ex S Sulpitio, Neratioque Aulus Gellius refert, qui vxorem ducturus erat, non ab ipſa, ſed ab eo vnde ducturus erat, puta patre, vel fratre ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. In ſponſalibus autem conſtituendis parui refert, per ſe & corãm, an per nuncium, vel per epiſtolam, an per alium hoc factum ſit, *l. fin. ff. eod.* conſtat enim & abſenti abſentem deſponſari poſſe, & hoc quotidiè fieri, *l. ſufficit. ff. eod.* Verùm in ſponſalibus contrahendis ætas contrahentium definita non eſt, vt in matrimonijs. Quapropter à primordio ætatis ſponſalia effici poſſunt, ſi modò id fieri ab vtraque perſona intelligatur, id eſt, ſi non ſint minores, quàm ſeptem annorum, *l. in ſponſalibus la ſecunda. ff. eod.* Cæterùm, ſponſalia noua ſignificatione quandoque accipi videntur pro muneribus, quæ ſponſæ dantur, *l. 1. C. ſi Imp.* Anch.

Sponsalia, inquit Modeſtinus, ſunt mẽtio & repromiſſio futurarum nuptiarũ, *l. 1. ff. de ſponſalib.* quo in loco tandiù legendum putaui, [Mutua repromiſſio.] dum in mentem mihi venit Modeſtinum Græcum hominem, Mentionẽ Latinè dixiſſe, vt apud Græcos dicitur μνῆσις vel μνηστεία. Definiri etiam ſponſalia hoc modo poſſunt, vt ſint mutua repromiſſio futurarum nuptiarum rectè atq; ordine inter eos quib. iure ciuili licet facta. Dixi mutua repromiſſio: quia tam virum mulieri, quàm mulierẽ viro repromittere oportet. vnde Spondere olim puellæ pater dicebatur, adoleſcentis autẽ Deſpondere. Dixi [Rectè atq; ordine.] quia conſenſum non modò partium, verùm etiam eorum quorum in poteſtate ſunt adhiberi oportet, *l. 7. ff. eo.* deinde quia licet neq; ſtipulatio, neq; ſcriptura neceſſaria ſit, teſtatione tamen opus eſt: tametſi etiam inter abſentes, per epiſtolam aut nuntium contrahi poſſunt, *l. 4. eod.* Dixi, [Inter eos quibus iure ciuili licet.] quia ſponſalia inter eos demùm cõtrahi poſſunt, inter quos etiam nuptiæ poſſunt, *l. ſi quis tutor. §. quamuis. de rit. nupt.* ætate tamen excepta, *l. 14. ff. de ſponſal. l. 4. de rit. nupt.* vbi traditur ſponſalia inter impuberes rectè contrahi, dum modò ſeptem annis minores non ſint. Hotom. Seruius autem Sulpitius.

Sponsalia ſic exponit. Qui vxorẽ, inquit, ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat, ſtipulabatur eã in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem ſpondebat. Is cõtractus ſtipulationũ ſponſionũq́;, dicebatur Sponſalia. Tunc quę promiſſa erat, Sponſa appellabatur: qui ſpoponderat ducturum, Spõſus. Sed ſi poſt eas ſtipulationes vxor

facultate eſſe dicatur conditio, quæ factu per ſe facilis eſt. cum verò multis non voluntarijs, ſed fortuitis caſibus euenire poteſt, vt non contingat, tum dicitur eſſe extrà poteſtatem noſtram, *vt reſcripſit Alexan. Imperator l. 4. de inſtit. & ſubſtit.* quod cuiuſque animo comprehendi potius, quàm verbis poteſt explicari, vt non ſit neceſſe fuſius id & magis ſpeciatim tradere. *Connan. comment. lib. 10. cap. 2. num. 5.*

SITVS, ſqualor, ſiue incultura cuiuſque rei à deſinendo dictus: quòd negligentia deſerantur res & redduntur incultæ. Vlp. *de bon. poſſ. ſecun. tab. leg. 1.* [Vetuſtate, inquit, vel ſitu putrefactum.] Nebr.

S M.

SMARAGDVS. Bonus Accurſius *in l. vnic. Cod. nulli licere in frenis, &c.* quid ſibi velint balthæus, margarita, ſmaragdus, & hyacinthus, non explicat, ob bonorum autorum lectionis ignorantiam. Smaragdus gemma eſt, qua oculorum acies recreatur, qua nihil viridius. Cuius meminit Suidas autor Græcus σμάραγδος (inquit) θηλυκῶς λέγεται. ἔστι δὲ λίθος λίθος πολυτίμου, id eſt, ſmaragdus fœminæ dicitur: eſt enim lapidis genus precioſi. Anchor.

SMVRNA *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publ.* ea vocatur, quæ vulgò Myrrha dicitur. Briſſ.

SMYRNA Græcis appellatur, quam nos myrrham odoratam dicimus Lucretius *lib. 2.*

Contentus odor Smyrnæ, mellisque ſapores.

Apud Galenum quoque interpres ſemper Smyrnam verbum Græcum pro myrrha reliquit. Apud Martianum *tit. de public. l. interdum.* ſmura pro ſmyrna mèdosè legitur. Nebriſſ.

S O.

SOBOLES, pro propagine, *apud Pompon. in l. 1. ff. ſolut. matrimon.* Item pro liberis, *l. 1. C. de infant. expoſit.* Sp.

SOBRIE viuere, pro frugaliter. Vlpian. *l. his qui. de tut. & cur. dat.* [Quamuis quaſi indecorum ſit, patrem à filio regi: attamen D. Pius, item diui fratres reſcripſerunt, etiam filium, ſi ſobriè viuat, patri curatorem dandum magis, quàm extraneum.] Sp.

SOBRINI, ſunt conſobrinorum filij. autor Menan. Alijs, de ſororibus nati, quaſi ſororini. Vſurpatur tamen pro quocunque cognato. *Lege, Patrueles.* Doctiſs. Haloander ſecutus fidem Pandectarum Florentinarum: ſuppoſuit in tit. de grad & affinit. propius ſobrino: non propior ſobrinus. *item in l. Oſtdius. de lega. 3.* autore Feſto Pompeio, qui ita ſcribit: Propius ſobrino mihi eſt conſobrini mei filius, & conſobrinæ meę filia, & patris mei conſobrinus. & matris meæ cõſobrinus. Inde haud dubiè dictus, quòd ſobrinũ gradu præcedat: quod ſignificantius diceretur prępoſito articulo, ſi eius vſus eſſet apud Latinos. Spiegel.

SOBRINI qui ſint, Caius *in l. 3. ff. de gradib. & adfin.* ſic demonſtrat. [Item patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ nepos neptis: qui ex fratribus patruelibus, aut conſobrinis, aut amitinis vndique propagantur, qui propriè ſobrini vocantur. Sic enim emendandum, ac legendum eſſe locum, qui vſque adhuc fœdiſſimè corruptus iacuit, vel hinc licet intelligatur, tum quod alioquin Caius bis eoſdem numeraret: (neque enim alius eſt nepos magni patrui, ac Sobrinus) tum quòd hic ipſe ordo eſt, quem idem Caius in cognatorum gradibus recẽſendis perpetuò conſeruat: quemadmodum in obſeruationibus planius exponemus. Legeretur tamen paulo concinniùs [vndique propagati propriè ſobrini vocantur.] Itaque Paulus *in l. 10. §. 10. ff. de gradibus.* quum patrui magni nepotes & neptes enumeraſſet. [Is, inquit, de cuius cognatione quæritur, his ſobrinus eſt: & inuicem huic illi ſobrini.] Hotom.

SOBRINO natus. Paulus *l. 10. ad fin. ff. de gradibus.* His perſonis (id eſt patrui & amitæ maioris nepotibus) auus auia eius de cuius cognatione quęritur, ſobrino natus eſt, hic proximo nomine definitur parẽtis ſui ſobrini, vt Trebatius ait. rationem quoque nominis hanc reddit, quod vltimi cognationum gradus ſobrinorum ſiunt. itaque Sobrini filius rectè proximum nomen ab eo ipſo huius ſobrini dicetur. & ideò eos qui ex ſobrinis nati ſunt, inter ſe proximum nomẽ, appellare, hos enim nullum proprium habere nomen quo inter ſe vocentur. Sic enim emendo locum, qui vulgò corruptiſſimè legitur: *vt in Obſeruationibus explicabimus.* Hot.

SOBRINVS eſt, vt ait AElius Gallus, patris mei conſobrini filius, & matris meæ conſobrinæ filius. Fœmina iiſdem de cauſis appellat fratrem, & fratrem patruelem, & conſobrinum, & propius conſobrino, & ſobrinam. ijdem gradus in ſobrina quoque ſunt. Feſtus. Hot.

SOCER locum parentis obtinet. *Pompon. ait l. quia. 2. ff. ſolut. matrimon. Vide item l. cum pater. ad leg. Pompon. de parricid. l. ſoceri. de verbor. ſignif. cum ſimil. ab Alberic. citatis.* Igitur eadem quæ parenti reuerentia, pleriſque in rebus illi debetur, maximè durante affinitate. Sp.

SOCER mariti patrem ſignificat *in l. 15. §. vlt. & l. 16. ff. ſol. matrimon.* alias vxoris patrem, *in l. 17. ff. ſol. matrimon. l. ſed hæc ita l. ſicut & l. ſeq. ff. de re iud. l. penult. ff. de in. dot.* ita vt

SOCERI nomine & viri & vxoris pater communiter demonſtratur. Mater verò eorum ſocrus appellatur, cùm apud Græcos propriè viri pater ἑκυρὸς, mater ἑκυρὰ vocitetur: vxoris autem pater πενθερὸς, mater πενθερὰ *l. 4. §. gradus. ff. de gradib. & adfin.* Soceri autem & ſocrus appellatio etiam ſponſalibus adquiritur. *l. 8. ff. de gradib. & adf.* Sed vt vxoris vel mariti auus, auia, proauus, proauia & vlteriores, ſoceri & ſocrus appellatione continentur. *l. 146. ff. de verbor. ſign. l. 3. §. 1. ff. de poſtulan.* Quanquam vir vxoris ſuæ auum, magnum ſocerum dicat, auiam, magnam ſocrum: proauum verò maiorem ſocerum, proauiam maiorem ſocrum appellet. *vt Feſt. lib. 11. & Modeſt. in d. §. gradus. ſcribunt.* Quos etiam proſoceri abſocerique nomine appellatione demonſtramus, *vt in l. 15. §. 1. ff. rer. amot.* Et apud Capitolin. *in Gordiano.* [Originem maternam & ex Traiani Imperatoris genere habuit auo, proauo Coſſ. ſocero, proſocero, & item alio pro ſocero, & duobus abſoceris conſulibus.] Briſſ. ἑκυρὸς, vt tradit Etymol. auctor, παρὰ τὸ εἰς ἑαυτὸν κύρος ἄγειν, ἢ παρὰ τὸ κύρου ἐπιτυγχάνειν, quod ratum facere, comprobare & decernere ſignificat: alterum, frui, potiri, & conſequi, *Budæo teſte. Brechæus in l. ſoceri. ff. de verb. & rer. ſign.*

SOCIETAS, intellige priuata, eſt vel duorum, vel plurium conuentio, contracta ob commodiorem & vſum & quæſtum. Eſt autem iuris ciuilis, etſi non inuentione, attamen approbatione: tametſi refragetur Bart. *in l. ſi is qui pro emptore. de vſucap.* Quibus illa verò modis contrahatur, docet idem *in l. ſocietatis rei. ff. pro ſocio.* Porrò teſte Oldendorpio, generali ſignificatione ſocietatis nihil vetat ſocios appellari omnes, qui rem habent quomodocunque inter ſe communem. Sic Iuſtinianus legatarium appellat ſocium, cui res in teſtamento communiter cum alio relicta eſt. Et Vlp. negotium pupilli ſine tutoris autoritate geſtum, vocat ſocietatem, quæ tamen nulla eſt. *in l. vt in conductionib. ff. pro ſoc. Et ſæpè in tit. ff. comm. diuid.* Sp.

Conuentionalis autem ſocietas vel certæ vnius rei atque negociationis eſt, vel omnium, totorum, ſeu vniuerſorum bonorum. Briſſon.

SOCIETAS leonina. *Vide, Leonina ſocietas.* De hac verò ſocietatis ſpecie vide fuſius Connanum: *comment. lib. 7. cap. 13. num. 4.* Cæterùm Tullius hanc ſocietatem leoninam, captioſam vocat & indignam, quaſi quæ pro dignitate cuiuſque non ſit conſtituta, *vt Connan. ibid.*

SOCIETAS publica, quam natura conſtituit inter omnes homines, nihil eſt aliud quàm naturalis omnium hominum cognatio. *cuius meminit l. 3. ff. de inſtit. & iure.* Ad hanc conſeruandam totius iuris ſanctio ſpectat, quamuis eam vix agnoſcimus. Nam vt verè dicit aperto pectore vir Oldend. adeò noſtros ſequimur corruptos affectus in explicando iure. Spieg.

SOCIETAS vitæ pro communione victus quæ inter virum & vxorem eſt, *l. 1. ff. rer. amot. l. 52. ff. de re iud.* Ex qua vxor rei humanæ atque diuinæ ſocia dicitur *in l. 4. C. de crim. expil. hered.* Briſſon.

SOCIETATE vitæ, vxor quodammodo domina habetur. *l. 1. ff. rer. amot.*

Socicietates etiã collegia & corpora vocantur Iuriſconſ. *in l. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſit. l. 31. ff. de furt. l. 3. §. à municipibus. ff. de bonorum poſſeſ.* Quibus qui præerant, magiſtri ſocietatum vocabantur. *l. 14. ff. de pactis.* Briſſon.

Ita ſocietates vectigalium Tacitus *lib. 13.* vocat, vbi malè Rhenanus emẽdauit, Neceſſitates. Coire enim ſolebãt pub-

licani

cani in ſocietatem conductionis vectigalium, permiſſumq́; his erat corpus habere, *vt in d.l.1.ff. quod cuiuſque vniuerſit. Caius ſcribit.* Inde Societas vectigalium cauſa coita *in l. 65.§. penult. ff. pro ſoc.* & ſocij vectigalium *in leg. 9. §. ſocij. ff. de publican.* Briſſon.

SOCIETATIS conuentio, inter omnes hominum functiones, ad naturalem illam charitatem proximè accedit. Ea enim exprimit typum cognationis inter nos, quam Deus conſtituit, vt res noſtras alter alteri gratis communicemus, nihilque proprium exiſtimemus: ſed eſſe κοινὰ τὰ τῶν φίλων πάντα. Briſſon.

SOCII dicuntur tam qui tractatu habito ſocietatem coierunt, quàm qui in communionem inciderunt, & generaliter qui aliquid communiter poſſident, ſocij dicuntur. Ita communium prædiorum dominos ſocios appellat *l. 19. & l. 34. ff. de ſerui. ruſt.* Briſſ.

SOCII nauales dicebantur ij, qui propter cenſus exiguitatem non ad terreſtria bella legionesque centuriabantur, ſed in claſſe belloque nauali militabant. Polybius πλὴν τῶν ἐν ταῖς τῆς ναυτικῆς χρείαις τεταγμένων. τούτοις δὲ ναυσὶ πάντας ἐν τῇ ναυτικῇ χρείᾳ. *Turneb. aduerſ. lib. 11. cap. 19.*

SOCRVS appellatione non tantum vxoris alicuius mater, ſed & auia, & proauia intelligitur. *Connan. comment. lib. 8. cap. 5. num. 7.*

SODALES ſunt, qui eiuſdem collegij ſunt, quod Græci ἑταιρείαν dicunt. *l. vlt. ff. de colleg. & corp.* Vnde Sodalitia *in l. 1. ff. eod. tit.* De quibus legem quandam Liciniam latam Cic. *pro Planco* refert. Tertul. *lib. 2. ad vxo.* [Diſcumbit cum marito in ſodalitijs, ſæpè in popinis.] Appellat & Sodalitates idem Cicero *in Caton. maiore, & alijs locis.* Briſſ.

SODALES, id eſt, eiuſdem collegij homines, in Germania hodie *Zunffte*, ſiue *Zeche* vocantur, eæque more antiquo magiſtratum habent, cuius in liberis ciuitatibus non leuis eſt auctoritas.

SODALITAS, vox eſt ambigua. in malam enim & bonam partem æquè accipitur.

SODALITIVM. Vlp. *l. 2. §. ſi quis. ff. ne quid in loco pub.* interpretatur vectigal hoc quod imponitur ei pendendum, qui in publico ſolo ædificat. In *l. ſi arborem. ff. de ſeru. vrban. prædio.* pro gnomone ponitur, quo horæ ad ſolem denotantur. *Lege Bud. in eandem.* Spieg.

SOL ab Aegyptijs ὧρος dict⁹ ἀπὸ τῶν ὡρῶν, cui⁹ motu horarum temporumq́; diſtinguuntur interualla, vt qui non modo temporum, ſed terrarum etiam ac ſyderum cœlique totius rector ſit ac moderator, quem ideò adorabant Aegyptij. *vt annotauit Brechæus in l. vrbis. §. cuiuſque diei. ſub. tit. de verb. & rer. ſign.*

SOLATIVM, apud Vlpian. iuxta editionem Haloandri *in l. venditor. ff. commun. præd.* [Niſi prius ſolitum ait, pro hoc ſolatium domino præſtet.]

SOLACIVM pro ſolario *in l. 13. in fin. ff. communi præd. l. 33. in fin. ff. de ad. tut. & l. 22. §. ſin autem in ſanctiſsimo. in fin. ff. ſolut. matri.* Atque adeo commoda & ſalaria munerum ac militiarum, Solacia, Impp. appellant *l. 15. C. de aduocat. diuerſ. iudicior. l. 3. l. 5. l. 6. Cod. de aduocat. diuerſ. iudiciorum. l. penult. Cod. de præd. decur. lib. 10. l. 3. Cod. agentib. in reb. lib. 12. l. vlt. Cod. de ſilentiar. lib. 12.* Inde Solacia annonarum *in l. vni. C. de annon. & capit. l. 17. de erogat. milit. annon. lib. 12. Cod.* Eadem eſt in Nouellis Iuſtiniani vis verbi παραμυθία. Secundum hæc, *in l. 4. C. de nauicular. lib. 11.* vbi vulgò Salarijs pro mercedula præſtitis legitur, veteres ſcripti codices & impreſſus Theodoſij Codex *in l. 32. eod. tit.* Solatijs ſcriptum habent. Briſſ. *vide latius infra verbo, Solum. verſic. Solarium.*

SOLARIVM locum editum ſignificat in quo veteres apricari, & ſolem captare ſolebant. *l. 13. ff. de ſeruitutib. vrban. præd.* Macrob. *lib. 2. cap. 4.* de Auguſto [cùm de Tyriæ purpuræ, quam emi iuſſerat, obſcuritate quereretur, dicente venditore, Erige altius ac ſuſpice, his vſus eſt ſalibus; Quid ergo, vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum?] Veteres enim hyberno tempore valetudinis gratia in ſole apricari, &, vt Seneca ait, in ſole percoqui ſolebant: habebantque in ædibus ad eum vſum loca adcommodata: Quæ *teſte Iſidoro lib. 15. cap. 13.* Solariorum inde nomen acceperunt. Quod & Imperator Leo *conſtitut. vlt. his verbis tradit*, τὰ δὲ περὶ τῶν ἡλιακῶν, ἃ καὶ ἄλλοι τινὲς, προβαίνειν ἐν ταῖς οἰκίαις, ἃ καὶ πρὸς μόνην τῆν ἀπόλαυσιν ἀπόδοσιν τοῦ ἡλίου ἐπινοεῖται καὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐν ταῖς ἀλλήλων ἑλληνικῇ προσαγορεύονται. Briſſon.

SOLARIVM etiam inſtrumentum id ſignificat, quo horæ ſolis vmbra declarantur, vt in illis feſtiuis Plauti verſibus, quos Gellius *lib. 3. cap. 3.* citat.

Vt illum Dij perdant, primus qui horas repperit,
Quiq́; adeo primus ſtatuit hic ſolarium.

Cic. *lib. 2. de natura deorum*: Aut cui ſolarium deſcriptum, aut ex aqua contemplare intelligere declarari horas arte non caſu. Briſſon.

SOLARIVM etiam dicitur id, quod pro ſolo penditur, *vt refert Balduinus in comment. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib. 4. tit. 15. de interdictis.*

SOLIDATA dicitur, quia plerunque in ſolidorum donatione conſiſtit, quandoque autem in vino & annona conſiſtit. *Io. Bellon. Etym.*

SOLIDATA eſt præſtatio quædam annua gratuita, quæ à neutra parte tranſit in hæredem, morte enim dātis, vel accipientis interueniente finitur. *§. ſoldata. in tit. qui dicatur dux, Marchio, Com. in vſib. feud.* Ioan. Bellon. Etym.

SOLDATA, vox corrupta, ex antiquitatis vſu profluxit, vt ſuprà dictum eſt. *Quære. Feudum Soldatæ,* D. Oldend. à ſoldato exiſtimat acceptum eſſe, vulgare, *ein ſoldner*, pro ſtipendiato: & *ſoldt*, pro ſtipendio. Sp.

SOLDATA. *Lege, Feudum Soldatæ.*

SOLDATI milites. *Vide ibid.*

SOLDVRII. De Soldurijs Cæſar *lib. 3. de bello gallico*, quorum hæc fuit conditio, vt omnibus in vita commodis vnà cum his fruantur, quorum amicitiæ ſe dederint. Si quid ijs per vim accidat, aut eundem caſum vnà ferant, aut ſibi mortem conſciſcant. Hoc genus amicitiæ Græci συναποθνήσκοντας. *De hac dictione vide latius Conna. comm. lib. 2. cap. 9. num. 6.*

SOLENNE dicitur, quod certa obſeruatione conſtitutum eſt: à ſolo, vel à ſolito dictum. Sic ſolennia munera Iuriſconſ. vocat, quæ certo tempore ex moribus mittebantur. *Zaſi. l. 2. ff. de orig. iur.*

SOLEA vulgò cognita, ita dicta, vt ait Feſtus Pompeius, quòd ſolo pedis ſubijciatur. Cicero *de Aruſpicum reſponſis.* [Clodius à Crocota, à mitra, à mulieribus, ſoleis, &c.] Itali planellas vocant. Hinc ſoleatus, ſoleis calceatus. *Ciceron in Verrem, Act. 7. & in oratione in Piſonem.* Et ſolearius, ſolearum confector. *Plauto. in Aulul.*

SOLITAVRILIA veteres appellabant ſacra quædam ab immolatione ſuum, ouium, boum, ſic nominata. hoc genus ſacrificij Maronem putem ſignificaſſe, cum ſcripſit.

--cædit quinas de more bidentes,
Totque ſues, totidem nigrantes terga iuuencos.

Vt annotauit Turneb. aduerſ. lib. 14. cap. 4.

SOLEMNE ſignificat anniuerſarium, legitimum, ordinarium. Ita ſolemnia munera *in l. 12. §. penult. ff. de adminiſtr. tutor.* Et ſollemnia patrimoniorum onera *in l. 2. ff. de veter. & alijs compluribus locis. quos in libris Antiquitatum retulimus, quibus nunc adiungo l. 4. Cod. quo. appel. non recip. & l. 27. Cod. de iure dot. & l. 25. C. de rei vind. In quibus ſollemnium penſitationum, fructuumque fit mentio.* Briſſ.

Sic & ſollemne ius pro ciuili & legitimo. *l. 28. ff. de diuerſ. reg. iur.* Briſſ.

SOLLEMNE ſpatium *in l. 1. ff. pro dote.* quod lege 12. Tab. ad vſucapionem præſtitutum eſt. Briſſ.

SOLLEMNES actiones certis formulis concluſæ. *l. 2. §. deinde ex his legibus. ff. de orig. iur.* Briſſ.

SOLLEMNES feriæ, ſtatæ & certæ & quotannis recurrentes. *l. 26. §. ſi feroæ. ff. ex quib. cauſ. maiores.* Briſſ.

SOLLEMNIA accuſationis *in l. 11. §. quidam. ff. de adult. l. 7. C. de calum. l. 3. & l. 6. C. ad exhib.* quæ perſtringuntur in *l. 1. C.* ad Turpillian. *l. 3. ff.* de accuſation. Briſſ.

SOLLEMNIA iudiciorum *l. 7. ff. de in integr. reſtitut.* Vnde ordinatis ſollemnibus *in l. 11. & l. 15. C. de liber. cau.* Briſſ.

SOLLENNIA munera, id eſt, annua, quòd ſingulis annis præſtanda ſint. *l. tutor ſecundum dignitatem. §. in ſolvendo. ff. de admin. tut.* Sp.

SOLLEMNIA prouocationis *in l. 11. C. de admin. tut. l. 20. in fin. ff. de appellat. l. 5. ff. eod. tit. in C. Theod. de quibus lib. 2. antiqu. dixi.* Briſſ. quæ hodierno fori vſu dicuntur Formalia.

SOLLEMNIA tempora *in l. vlt. Cod. de excuſ. veter.* quinquaginta dies ſunt, D. Marci conſtitutione ad allegandas excuſationes præfiniti. *l. 6. & l. 18. C. de excuſ. tut.* Briſſ.

SOLLEMNIA teſtamenti. *l. 20. §. pen. & §. vlt. ff. qui teſt. fac. l. 2. C. de teſta.* SOLLEM-

Sollicitvdo tutelæ non excuſat à muneribus publicis, *l. tutela. C. de ex. muner. libr. 10.* vbi Lucas de penna ait: Sollicitudinem ſingularem adſcribi tutoribus: ſed & in omni officio diligẽtia neceſſaria eſt, aliàs negligens quaſi in mala fide cenſetur, *l. 1. Labeo. ff. de ſtat. lib.* Rebuff. Sp. Briſſ.

Soloecista, qui vitioſe loquitur, quod vulgò vocant incongruum, à verbo *σολοικίζειν*. Sp.

Solona, ſiue Salonæ pluratiuè, vt Cæſari & Seruio dicitur, à Ptolemæo in Dalmatia ponitur. Meminit eius Cæſar *lib. 3. bell. ciuil.* nobilis olim Romanor. colonia. Hæc Diocletianum Cæſ. genuit, cuius leges non paucæ extant in C. Iuſtiniani ſparſim inſertæ, ſumma æquitatis ratione latæ. Omnibus ille bonis principibus erat æquandus, ſi à Chriſtianorum ſanguine abſtinuiſſet, quos crudeli & exitiali animo perſecutus eſt. Quippe qui præter innumera ſuppliciorũ genera per quæ ſuam in noſtros carnificinam exercuit, in libros etiam & ſcripturas ſæuijt. Patriam & hanc illam Iuſtin. noſter iam princeps, Iuſtinianæam primam appellauit. Quod & ex gloſſ. obſeruare licet, *7. quæſt. 1. cap. ſcripſit.* Vt vehementer peccent (quod ab Haloandro ſingulariter annotatum eſt) qui Iuſtinianum per contumeliam Thracem appellant, in conſtit. quam ipſe edidit, de Eccleſ. tit. (vt vulgò allegatur) vel potius, de Eccleſiaſt. & Canon. & priuil. quæ ſacro ſanct. reſpicit eccleſias, vt ſignificantius vertit Haloander, Archiepiſc. Iuſtinianæ ſuæ ſub [illegible] habere voluit Epiſcopos prouinciarum Daciæ mediterraneæ, & Daciæ Ripenſis, item Triballiæ, ac Dardaniæ, & Miſiæ ſuperioris, & Pannoniæ. Iuſtinianæam ſecundam appellauit Carthaginem Aphricanam, ex quo & Deus hanc reſtituit. Ipſe autor eſt in princip. dictæ conſtit. Spieg.

Solonis & Draconis legiſlatorum, quorum apud Græcos maxima ſemper fuit autoritas, fit mentio *in l. quod lex. in princ. ff. ad leg. Iul. de adult.*

Solvendo eſſe, id eſt, ſatisfacere, pro quo obligatus ſum, ſiue pecunia, ſiue remuneratione, (zalbar ſein.) Valla ſcripſit, huic locutioni non poſſe ſubſtantiuum addi: quòd ambigatur, datiuus ſit, an ablatiuus, cum Liuius ſcribat: [Si reſpub. ſoluendo æri alieno eſſet, & quæ reſtringuendo igni forent.] & alij autores itidem vſi ſunt, vt Tuſanus adnotauit. Soluendo etiam dicitur, qui id nominibus ſuum habet, *l. facere. vbi Alex. ſol. matr.* quod intelligẽdum, ſi debitores idonei ſunt, & bonam fidem agnoſcunt, *l. à diuo §. fin. de re ind. Vide Alc. in l. ſoluendo eſſe. de verb. ſign.* Sp.

Solvere quid ſit. Hoc verbum variam habet ſignificationem: aliquando ad rem quæ debetur, refertur. Et is dicitur ſoluere qui numerat creditori pecuniã creditam ſiue pro ſe, ſiue pro alio, *l. ſolutam. tit. de ſolut. & liberat. Huc pertinet l. qui mandat. Eodem pertinet. l. qui ſic ſoluit.* Quod diximus pecuniam ſolui debere, id exempli cauſa à nobis dictum eſt. Nam quoties quis facit quod facere debet, is dicitur ſoluere, *l. ſolutionis 1. de verb. ſign.* Aliquando hoc verbum refertur ad perſonam aut obligationem, nõ ad rem, vt dicitur ſolutus quis, id eſt, liberatus obligatione. Sic accipitur in d. l. ſolutionis, quia ſolutum eſſe & obligatum eſſe contraria ſunt & repugnantia. Sic accipitur etiã in l. prout, quicquam 1. Ex his apparet ſolutionem differre à ſatisfactione, quod ſatisfactionis verbum latius patet, *l. 1. tit. qui ſatiſd. cog.* Licet ſatisfactio pro ſolutione, *vt dicitur in l. ſatisfactio,* quamuis ſolutio non ſit. Sbilervs *ex Lecturis Duareni. tit. de ſolut. & liberat. nondum impreſſis.*

Solvendo eſſe non videtur, niſi qui ſolidum poteſt ſoluere, *l. 114. ff. de verb. ſign.* Quæ interpretatio faciẽda eſt, quotieſcunque legimus, quòd quis ſoluẽdo non ſit, alium teneri, *l. 1. § ſi magiſtratus. ff. de magiſtr. l. 5. §. vlt. ff. de ſolut. cum alijs infinitis.* Soluendo videtur is, qui defenditur, *l. 96. ff. de diuerſ. reg.* Briſſ.

Solvendo eſt hæreditas, quæ hæredẽ inuenit, quandoquidem aditione hęres creditoribus etiam vltra vires hæreditatis obligatur, *l. 36. ff. de bon. libert. l. 33. ff. ſol. matr.* Br.

Solvere, eſt eum qui alligatus ſit, liberum facere, ledig zehlen. Indè qui præſtitit quod debet, ſoluiſſe dicitur: quo fit, vt propriè ſolutionis verbum, liberationiſque, eiuſdem ſit ſignificationis, *l. ſolutionis. ff. de ſolut. Vide Alciatum in l. liberationis, de verb. ſign.* Sp.

Solvere idem eſt quod liberare. Græci *λύειν*. Vnde Virgil. *lib. 4. Aeneid.* de Didone loquens:

Accipite hanc animam, meque exoluite curis.

Id eſt, hoc me amoris vinculo liberate. Item dicimus nauem portu ſoluere, id eſt, eximere, Quo fit, vt qui obligationis nexu diſtrictus, pecuniam quam debet, ſoluit creditori, tollatur ei obligationis vinculum & diſſoluatur: ac ideo liberetur debitor nexu. *Inſtit. quibus modis tollitur obligatio. ad princ.* Paulus *in l. ſolutionis. ff. de ſolut. & liber.* Solutionis (inquit) verbum ad omnem liberationem quoque modo factam: magiſque ad ſubſtantiam obligationis refertur, quam ad nummorum ſolutionem. Nam etiam acceptilatione poteſt fieri ſolutio & liberatio debiti, vt ſi quis dicat ἔχεις λαβὼν δηνάρια τόσα, ἔχω λαβών. Tot acceptos denarios habes? Acceptos habeo, *d. tit. quibus modis toll. oblig. §. item per acceptilationem.* Propriè ſiquidem debitoris eſt, pecuniam ſoluere: creditoris autem liberare debitorem. Qua ratione exiſtimo iureconſultum longè melius dixiſſe ſolutionem & liberationem correlatiua eſſe, quam eadem. Sed qualiter debitorẽ liberabit creditor ſolutione facta? certè confeſſione accepti debiti, aut ſi creditor reddat debitori obligationis inſtrumentum. Quid ſi creditor perdidit perſcriptionem nexus? An poterit cõpelli debitor, vt ſoluat, niſi reddito primum ſibi inſtrumento per creditorem, vt quia debitor velit ſibi inſtrumentum exhiberi, vt videat, nunquid verum ſit, an verò falſum? Vide Bart. *in l. huiuſmodi. §. ſi ita. de legat. 1. Brech. in l. liberationis verbum. ff. de verb. & rer. ſign.*

Solvere, latiſſimè patet. nam omnem debiti redditionem, & obligationis diſſolutionem complectitur. Spieg.

Solvere paratus non videtur, qui ſatiſdare paratus eſt, *l. 4. §. ſoluiſſe. ff. de re ind.* Alber.

Solvere vnionem apud Marcellum, *l. Seia. 6. ff. de auro arg.* non præſtare ſignificat, vt Accurſius putauit: ſed de linea detrahere & eximere. nam quum initio ſic locutus eſſet, [Poſtea vnionem ſoluit: neque vllum mortis tempore inter ornamenta ſua vnionem relinquit:] in fine legis ſic inquit, [Vt interim omittam, quòd etiam diſſolutione ac permutatione tali volũtas quoq; videatur mutata.] Hanc tamen locutionem Macrobius, *lib. 3. cap. 7.* pro liquefacere vſurpauit: vbi de Cleopatra loquitur, quæ aceto vnionem impoſitum, itaque liquefactum abſorbuit. Hot.

Solvi legibus dicebantur, quibus quid contra leges facere permittebatur, vt quum Scipio ille Africanus antequam per leges liceret Aedilis & Conſul factus eſt: legibus eſt ſolutus. Inde Imperatores qui legibus teneri noluerunt, legibus ſoluti ab Vlpiano appellantur, *in l. 31. ff. de legib. & S. C.* Aſcon. *in Cornel. iam argumento.* Cornelius legem promulgauit, qua autoritatem ſenatus minuebat: ne quis niſi per populum legibus ſolueretur. quod antiquo quoque iure erat cautum. Itaque in omnibus S C. quibus tum aliquem legibus ſolui placebat, adijci erat ſolitum, vt de ea re ad populum ferretur. Hot.

Solvi matrimonium, & eſſe dotem, ſunt duo pugnantia, circa quæ ſe inuoluunt Doct. præſertim neoterici. Tu vide Zaſ. *ſuper tit. ſolut. matrim.* Sp.

Solvere ſacramento, id eſt, ſacramento quo obſtrictus quis erat non amplius teneri: ſicuti ſoluere legibus & canonibus: *De qua loquendi forma Budæus in annotationibus ad Pandectas.*

Solviſſe in tractatu de re iudicata, accipere debemus, inquit Vlp. non tantũ eum qui ſoluit; verùm omnem omninò, qui ea obligatione liberatus eſt, quæ ex cauſſa iudicati deſcendit, *l. 4. §. 5. ff. de re iudic.* Hot.

Solvm propriè terra, *vt ait Feſtus in l. qui tabernas. ff. de contrah. empt.* Dicitur etiam omne quod ſuſtinet, & vnicuique rei ſubiacet. Cedit autem ſolum publicum ædificio, *l. 1. §. ſi quis. & ibid. Bart. ff. ne quid in loc. publ.* Spieg.

Solvm appellant Iureconſulti aream, cui ædificium ſuperponitur, *l. 21. ff. de pign. act. l. 2. C. de rei vind.* quod & ideo partem partem eſſe ædium dicunt, *l. 49. ff. de rei vind.* Briſſ. *Adde Brech. in l. locus, ſub tit. de verb. & rer. ſign.*

In ſolo fieri operæ dicuntur, quæ ſolo coniunctæ ſunt: veluti ſi quis ædificium ponat in ſolo: quod ſi quis meſſem faciat, vineas putet, arbores ſuccidat; opus tamen in ſolo

facere non cenſetur. Et hoc ita in operis noui nunciatione obtinet, *l.1. §.hoc autem. ff.de noui oper. nunciat.* Cæterùm in interdicto, quod vi aut clàm, quod ad ea ſolùm opera, quę in ſolo fiunt, pertinet, etiam in ſolo fieri videtur, quod circa arbores fit, non etiam quod circa fructum arborum. Itaque ſi vineas quis vel arundinem vel ſalictum ſucciderit, hoc interdicto tenebitur, *l.1. §. hoc interdictum. l.7. §.notamnus. ff.quod vi aut clàm.*

In ſolo conſiſtere dicuntur ſeruitutes, quæ ſolo imponuntur, & ſolo debentur, quales ſunt iter, actus, via. *l.3.ff. de ſerui.rustic.* Briſſ.

Res ſoli dicuntur ædes, agri, fundi, & cæteræ res immobiles ſolo coniunctæ, *l.1. ff. de rei vindic. l.1. ff.de condict. tritic. l.7. ff.de iniſſ. l.1. §.ſi fundus. & l.3.§.pertinet. ff.de vi & vi armat. l.7. §. in pe. ... ff.de pecul. l.1. ff.de ædil.edi.l.55 ff.de donatio.inter vir. l.1. ... vtrubi.l.30. §.quòd ergo. ff.de vſucap. l.1. ff.vſufruct.quemadmodum caueat. l.12. §. ... ff.de inſtru.vel inſtrum.l.24. ff.quæ in fraud.credit.* Quæ & ſolo cohærere & ſolo contineri dicitur, *l.10. ff.quod vi aut clàm. l.1. §.hoc interdictum. ff. de vi & vi armat.* Quod verbum & Iureconſultis proprium Seneca notat. Sic enim *lib.11.natur.quæſtio.* [Tertia pars de agris, terris, ſatis, arbuſtis quærit: & vt Iureconſultorum verbo vtar, de omnibus, quæ ſolo cõtinentur.] Plin. *lib.6.epiſt.* [Eodem patrimonnij tertiam partem conferre iuſſit in ea, quæ ſolo continerentur.] Briſſ.

Sic pignora ſoli, *in l.15. §.ſi pignora. ff.de re iud.* & obligatio ſoli, *in l.29. §.legatum. ff.de lib.leg.*

SOLVM porrò Seruius *in 5. Aeneidos* eſſe ſcribit, quod vnicuique rei ſubiacet. Vnde nauium ſolum mare, aër auium, ſtellarum cælum. Ex quo ab Ouidio dictum ſit:

Aſtra tenent cæleſte ſolum.---- Briſſ.

SOLARIVM, vectigal quod pro ſolo penditur, *l.2. §.ſi quis nemine. ff.ne quid in loc.publ. l.79. §.hæres. ff. de legat.1.* Atque ita etiam penſio, quæ à ſuperficiario pro ſolo penditur, appellatur, *in l.15. ff. qui pot. in pignor.* Mercedem ſoli vocat Marcian. *in l.17. ff.de pign.actio.* Vetus gloſſar. græcum, ἐδαφικὸν ... *cætera vide ſup.in Solarium.*

SOLVM etiam Tuſcarum lingua, ſignificat totum, & ſolidum. Hinc Solitaurilia hoſtiarum triũ diuerſi generis immolationem ſignant, tauri, arietis, verris, quod omnes integri ſolidique corporis ſint: hæc Feſtus.

SOLVS, dictio licet taxatiua, tamen non operatur correctionem iuris. & ideo ſingul not. Angelus *in l.1. per illum textum. in additio.gloſſ.in verbo, Solus. C.vbi, & apud quem.* quòd ſi ſtatuto cautum ſit, quòd de adulterio & furto omnes iudices ciuitatis poſſint cognoſcere, deinde alio nouo ſtatuto diſponatur, quòd de adulterio cognoſcat ſolus capitaneus: per hoc verbum, [ſolus] non videtur adempta iuriſdictio alijs, quod eſt nota dignum, *ſecundum Angelum & pro ſingul. citat D.Iaſõ in l.quod in rerum. §.ſi quis poſt teſtamentum. ff.de legat.primo. vbi dicit, quòd eſt ſolemnis deciſio, ſi eſt vera, cum etiam approbat Decius conſil.3. diligenter pro teum. col. 5. verſ.ſupereſt reſpondere. & poteſt confirmari ex alia ſimili & ſingul. deciſione Bartol. in l.3. §. cum Titio in nouis lectur. ff.de adim.lega.* Tamen animaduertendum eſt, quia hoc modo ſecundum ſtatutum nihil prodeſſet, ſed ſuperfluo membranas occuparet: quod non eſt dicendum, *per ea quæ ſcripſi ſuprà in verbo, Quæliſcunque, & quæ tradit Corneí.conſ.27.licet multum vrgeant. col.1. lib.2.* item cum ſit ſpeciale, videtur quòd per eum ſit à primo generali receſſum, *vt in ſimili quæſtione concludit D.Alexand. in l.ſi ab hoſtibus in primo not. ff. ſolut. matrim. & eleganter decidit etiam Bald. in l.executorem. in 6. col. verſic. redeo ad naturam. C.de exec.rei iudic. quem latè refero infrà in verbo, ſtatuta contraria.* Proinde hoc dictum Angeli apud me dubium eſt, & poteſt reprobari ex eiſdem fundamentis quibus reprobatur opinio Bartol. prællegata. *prout ſcripſi infrà in verbo, Tantum.* ſed tamen propter Angel. auctoritatem, adde ad notata per Bartolum & ſcrib. *in l.ſi conſtante. in princip. in nona quæſtione primæ partis. ff. ſolut.matrim.* Et vlterius, licet alij non referant, addo quòd idem videtur eſſe de mente Baldi. *in conſil.351. Ioannes & Fridericus fratres. in vlt.col. in vlt.lib.* vbi eleganter concludit, quòd vbi dictio taxatiua apponitur circa id quod aliàs erat à iure diſpoſitum, nihil debet operari. Sunt tamen qui Angelum referant loqui affirmatiuè, & ſic quòd dictio Solus poſita in l.noua, corrigit antiquam, *& ita Angelum refert D.Felin. in cap.paſtoralis. in princip. col.2. verſic. limita tertiò. extra de offic. ord. vbi eum ſequitur. & ita dicit per Ana. & Doct. Perruſinos fuiſſe conſultum, in fauorem eccleſiæ maioris Ferrarienſis. ita etiam citat Angelum Dec.in d.conſ.3. in 1.col. tamen hanc intelligentiam, iudicio meo, non patitur. gloſ.vlt.ibi, ex qua Ang.fundauit deciſionem ſuam.*

SOLVTA prædia Cicer. *in orat.de lege Agra.* nulli obligata vocat. His enim obligata opponit his verbis: [Soluta meliore in cauſa ſunt, quàm obligata.] Sicul. Flacc. *in lib. de condit.Agror.* [Solutos ait, à quibuſdam appellatos occupatorios agros. Solutos verò non eſſe quorũ fines demonſtrari poſſint & finiri.] Briſſ.

SOLVTIO, eſt obligationis liberatio in actione perſonali, *l.ſolutionis. de verb. ſignific.* In vendicatione enim alia ſolutio non fit, ſed ſpecies petita reſtituitur. Sp.

SOLVTIO iuſta tria requirit. Aliquando enim propter perſonam ſoluentis, non eſt iuſta, nec ad tollendam obligationem efficax ſolutio, veluti ſi fiat à pupillo ſine tutore. Rurſus propter perſonam creditoris aliquando nihili eſt ſolutio ei facta: Vt ſi fiat pupillo ſine tutore. Sed & ſi debitor, cum eſſet perpetua & fauorabili exceptione tutus, per errorem vltrò ſoluerit, non cogetur tanti redimere damnoſam liberationem. quinimò vtetur condictione indebiti. Omninò enim, vt ritè fiat ſolutio, òportet ſoluentem non ignoraſſe ius ſuæ obligationis. Poſtremò ratione rei ſolutæ, plerunque eſt inutilis ſolutio: vt ſi ſoluerentur numi reprobi aut adulterini. *Bald.in commen.Inſtit. Inſtin. lib.3. tit.29. quib.mod.tollit.oblig.*

SOLVTIONIS appellatione omnis liberatio quoquo modo facta, & ſatisfactio qua creditor contentus fuerit, contineatur, *l.47. l.176. ff.de verb. ſignific. l.52. l.54. ff. de ſolut.* quod quemadmodum ſe habeat, *lib.1. de ſolutio.* abundè expoſuimus. Briſſ. Adde Cuiac. *ſuper rubr.de ſolut. & liberat.debit.ciuitatum.C.lib.11.* qui dicit, quod liberationis verbum ad obligationẽ referatur. ſolutionis verò ad obligationem vel ad nummos. Si ad obligationem æquè patet ac liberationis, *l.ſolutionis. ff.de ſolut. cui ex inſcriptione coniungenda eſt. l.liberationis. ff.de verb.ſign.*

SOLVTIVS, pro facilius, expeditius, apud Vlpian. *in l.at ſi quis. §.idem Labeo.* [Sed ſolutius, ait, æquitatem ſequi, cum hoc ei & actionis natura indulget.] Sp.

SOLVTVM refertur non ſolum ad dandum, ſed etiam ad faciendum, *l.cum rem. & ibi not. ff.rem pup. ſaluam fore.*

SOLVTVS is dicitur, cui recedendi eſt libera facultas, *l.2. de lib.hom.exhib.* Caius *in l.qui neque de verb.ſign.* [Ac ne eum quidem, inquit, intelligimus ſolutum, qui in publico ſine vinculis ſeruatur.] Sp.

SOLVTVS furtis noxiſque, *l.3. l.11. & l.30. ff. de euict. l.40. ff.de ædil.edic.* hoc eſt, furti, & noxali iudicio non ſubiectus, *l.17. §. quod aiunt. ff.de ædil.edict. l.174. ff. de verb. ſignif.* & nemini illis de cauſis obligatus. ſic Solutus pœna. *Gell. lib.5. cap.14.* Briſſ.

SONTES propriè dicuntur, quorum culpa iam ſonat. hoc eſt, qui erroris conuicti ſunt, *l.1. §.fin. ff. de ædil. edict.* Spieg.

SONTIRE, ſignifiat aliqua in re obeſſe, & grauiter nocere: Vnde ſonticus morbus, qui rebus agendis, & negotijs conficiendis obeſt, nocetque. Aelius Stilo, *vt ſcribit Petr. Crinitus. lib.25. de honeſta diſciplina,* ſonticum exiſtimauit pro noxio dictum: vnde ſontes homines pro noxijs & deperditis. Hanc tamen vocem Sontire, propter nimiam antiquitatem & inſolentiam magis intelligendam eſſe, quam vſurpandam. Quoties, inquit Venuleius, morbus ſonticus nominatur, eum ſignificari Caſſius ait, qui noceat: nocere autem intelligi, qui perpetuus eſt, non qui tempore finiatur. Sed morbum ſonticum eum videri, qui inciderit in hominem poſtquam ſanatus ſit. Sontes enim nocentes dicuntur, &c. *Brechaeus in l.morb.ſonticum. ff.de verbor. & rer.ſignific.*

SONTICVS morbus, apud 12.Tabul. intelligendus eſt non vulgaris: ſed tam moleſtus, vt reus non cogatur apud iudices comparere. Hinc & ſontica cauſa appellatur, admodum grauis, *vt ait Eraſmus in chiliadibus.* Vide l.1. §.deinde. l. ob quæ. l.penul. ff. de ædil. edict. vbi ſæpè fit mentio de morbo ſontico, & l.quæſitũ, de re iud. vt Pomponium Sextum intelligas. qui veteres ſonticam, id eſt, iuſtam cauſam dixiſſe ſcribit: iuſtum enim præbet impedimentum. Spieg.

SONTICVS morbus in 12. Tab. qui cuique rei gerundæ obeſt, *l.2. § ſi quis iudicio. ff. ſi quis caut.* Eius morbi vim explicat, l.60. ff. de re iud. eo enim differenda ſunt iudicia. Sonticum morbũ Feſto *lib.17.* ſignificare ait Aelius Stilo certum cum iuſta cauſſa, &c. In 12. Tabulis, qui accipiatur docet A. Gell. *lib.20. cap.1.* Verba legis hæc ſunt, [ſi iudex, vel alter ex litigatoribus morbo ſontico impediatur, dies iudicij diffiſus eſto.] *Hanc explicui lib.4. veteris Iuriſp.51.*

σόφισμα cauillum, calumniam, & impoſturam ſignificat, [illegible], μαγγάνευμα & παραλογισμόν, *Budæo teſte in annotat.* [illegible]. Idem ipſe Budæ *in comment. linguæ Græcæ* ſcribit. [illegible] eſſe ſcitum inuentum, prudens facinus, *ex Arriani libr.6. & Euripid. in Hecub.* Atque interdum τοὺς σοφιστὰς philoſophos & ſapientes vocari [illegible], inquit Etymologicus autor σοφιστὰς λέγει, τοὺς [illegible] σοφούς, [illegible] σοφιστὴς τὸ [illegible], *vt tradit Apollinus in Herodotum.* Teſtis eſt etiam Budæus Sophiſtã p Præceptore Plutarchũ dixiſſe, his verbis [illegible], ὁ τῶν ἑλληνικῶν λόγων σοφιστής. Idem Plutar. *in quodam apoſtheg.* μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός, id eſt, Odi ego ſapientem, qui ſibi ipſi minimè ſapit. Porrò dicebatur σοφιστὴς ἀπατεών, id eſt, deceptor, [illegible] πανοῦργος ἀπὸ τοῦ σοφίζω. Is quoque erat σοφιστὴς qui muſicam exercebat & cythara ludebat, vt autor eſt Heſychius. *Brecha. in l. natura ſub. ſtit. de verb. & rer. ſign.*

Σοφισταί *l. [illegible] §. σοφισταί. ff. de excuſ. tut.* à quibuſdam exponuntur doctores. *Vide Cuia. ad d. l.6. d. §. Gramm. ff. eod.*

Σοφὸς Græcis eſt, quod Latinis ſapiens, doctus, acutus, ſcitus, bonus, vtilis: à σοφία ſapientia. Et Romani cum aliquem laudare vellent, quod doctè omnia dixiſſet, aut prudenter feciſſet, σοφόν appellabant: vel mox acclamabant, σοφῶς hoc eſt, ſcitè, doctè, acutè, ſapienter. Sic quia maximam ſcientiam Sempronio populus Romanus attribuit, rectiſſimè, σοφόν eum adpellauit, *l.2. §. fuit poſt eos. ff. de origin. iur.* Olim Iudæorum quoq; doctores, teſte Hieron. Sophi, hoc eſt, ſapientes à plebe dicti ſunt. Qua imitatione apud Græcos ἑπτὰ σοφοί, id eſt, ſeptem ſapientes nuncupabantur; Thales Mileſius, Solon Athenienſis, Chilon Lacedæmonius, Pittacus Mitylenæus, Bias Pryenæus, Cleobulus Lyndius, & Periander Corinthius. Sed poſtea Pythagoras primus, vel hoc nomine omnium ſapientiſſimus, non ſapientem ſe, ſed Philoſophum, hoc eſt, ſapientiæ amatorem appellari voluit, ſapientiam ſoli Deo relinquens.

SORDES, pro auaritia, rapinis. Vnde damnatus ſordiũ *apud Plin. lib.2. epiſt.12.* Vlp. *l. ait prætor. §. quæſitum eſt. verſ. & diſtrictè.* [Niſi aut ſordes, inquit, aut euidens gratia tutorum ſiue curatorum doceatur.] Idem *in l. ſi filiusfamilias. ff. de iud.* [Si euidens, ait, arguatur eius gratia, vel inimicitia, vel etiam ſordes.] Spieg.

SORDES pro pecuniaria corruptione, *l.3. §.1. l.9. §. vlt. ff. de recept. qui arbitr. l.3. C. de arbit. l.15. ff. de iudic. l.26. §. per magiſtratum. ff. ex quib. cauſ. maior. l.7. §. quæſitum. ff. de min. l.7. §. compet. ff. de adminiſtr. l.51. de euictionib.* Nam quod in illis locis dicitur, per ſordes, hoc, pecunia accepta, dicitur *in l.1. §.1. ff. de magiſtr. conuen. l.8. §. vlt. ff. mand.* Sic interpretandum eſt verbum ſordidè, *in l.3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpec. tut.*

SORDIDA concuſſio, id eſt, calumnia. *Vide ſuprà, Negotium facit.* Hæc à tranſactionis officio longè diſtat. Tranſactio enim quærit pacem, & finem litium: calumnia diſcordiam parit, & diſpendium. Tranſactio ex bona fide procedit, calumnia ex dolo malo: tantoque magis nocet, quanto latentius procedit ad nocendum. Sp.

SORDIDA munera, quæ habeantur in conſtitutionib. expoſui ſuprà, *lib.11. in verbo, Munus.* Briſſ.

SORDIDA veſtis. *in l.39. ff. de iniur.* ſordium plena, qualis olim erat reorum habitus, qui inde ſordidati dicebantur, *vt ex veterum auctorum libris notum eſt.* Briſſ.

SORDIDAE ſtirpes, ſplendidis & ingenuis natalibus ſcitè opponuntur, *ab Impp. Dioclet. & Maximiano. l. ſuper ſtatu. C. de pœnis.*

SORDIDE agere, pro auarè, *l.3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpect. tut.*

SORDIDE agit tutor, qui pecunia corruptus, rem pupilli negligit, *d. l.3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpect. tut.* Sp.

SORITAE dicuntur Elenchi, ſeu argumentorum congeries, quibus ex Stoicorum familia Chriſippus certando plurimum vtebatur, cum per multiplicata conſequentis ratiocinationes duxerat, ex his tandem omnibus aliquid velut neceſſariò concludens, inducebat: & his quidem diſputationum laqueis, id eſt Soritis, implicatum atque irretitum aduerſarium tenebat. Quod Cic. videtur intellexiſſe, *lib.1. de orat. ad Q. Fratrem,* his verbis, [Stoici verò noſtri diſputationum ſuarum atque interrogationũ laqueis te irretitum tenerent.] Et Perſius *in vltimo verſu Satyr.6.*

Inuentus Chryſippe tui finitor acerui:

Iam verò qui, & Sophiſma, & σωρειτικὸν & σωρίτην legunt, hi non multum aberrant à ſcopo noſtri Iuriſconſulti. *Brech. in l. natura. in tit. de verb. & rer. ſign.*

σωρίτης. Vlpian. *l.177. ff. de verb. ſig.* [Natura cauillationis, quam Græci σωρίτην appellauerunt, hæc eſt, vt ab euidẽter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducatur.] *Sic in l.65. ff. de reg. iur.* Hot.

SOROR, teſte Labeone, appellata, quòd quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturque ab ea domo, in qua nata eſt, & in aliam familiam trãſgreditur. Cui dicto adſtipulatur text. *in l. mulieres. C. de incol. lib.10. & in l. mulieres. C. de dignit. lib.12. tex. in l. cum in adoptiuis. C. de adopt. Bart. in l. fin. C. de priuil. ſcholæ. lib.12.* quæ iura probant, mulierem mutatione mariti priorem dignitatem, conditionem, forumque mutare. *Vide Gellium Noct. Attic. libr.13. cap.10. & Caminat. in Topic. loco ab Adiunctis.* Spieg.

SOROR pro amica, ſiue ſcorto nonnunquam à clericis flagitioſis appellabatur: rem turpiſſimam honeſtiſſimo nomine tegentibus. Impp. *l. eum qui. 19. C. de epiſc. & clericis.* [Eum qui probabilem ſeculo diſciplinam agit, decolorari conſortio ſororiæ appellationis non decet. Sorores igitur appellabant, quas hodie Scurræ Cõmatres vocant. Hotom.

SORORVM autẽ aliæ conſanguineæ, aliæ vterinę ſunt, *l. pen. & l. vlt. C. de legit. hæred.* quæ verba ſuis locis à nobis exponuntur.

SORORIVS, cui ſoror mea nupſit. Sororius ſimiliter dicitur frater, & ſororis filius.

SORORIARE, apud Plautum, perinde eſt atque augeri & procreſcere, vnde mammas ſororiantes vocarunt in puellis, vt à Sextò Pompeio traditur cum exuberantes intumeſcunt, quod illis euenit ex compreſſo lacte. *Crinitus de honeſta diſciplina, lib.11. cap.12.*

SORS, ſumma eſt, ſiue capitale, hoc eſt prima pecunia, quæ confertur in ſocietatem, vt inde lucrum fiat. (Daſ hauptgelt.) Accipitur & pro fortuito alicuius rei euentu *vt in Auth. vt omn. obed. iud. prouinc. §. arripiat.* Obſeruandum, quòd maximum diſcrimen eſt inter ſortem, quæ controuerſias tollit, alens concordiam præſentiſſima definitione, in quam partes cõſentiunt liberè: *de hac intelligenda ſunt. l. vlt. in princ. C. commun. de legat. l. ſi quæ cautiones. ff. famil. erciſc. l. ſi cum ambo. ff. de iudic. & §. optionis legatum. Inſtit. de legat.* & ſortem quæ aufert bona, parit rixas, homicidia, & omne malum: quæ item latentium rerum omina, vel alias ſuperſtitiones complectitur. Huius autor ſathan eſt: priorem autem ſortem Deus moderatur, ad conciliationem diſſidentium animorum. Sp.

SORS à ſerie, pro dubio rei euentu: qui quum Dei voluntate ſemper ſit deſtinatus, varias producit ſignificationes. Vnde ſortior, verbum, in vſu loquendi frequens, pro adquirere aliquid. Sortiri iudicem, ſortiri prouinciam, vberkommen. *Nouell. vt omn. obed. indic. prouinc. §. arripiat.* Old.

SORS, aleæ, vel alterius rei, quæ inſtar fit aleæ, iudicium, declarans in dubio, ſcilicet honeſto, volũtatem Dei, ein glück fall/ Vnde ſolebant olim, & iam nunc ſolent vel inter coniunctiſſimos, incidentes controuerſiæ per ſortem dirimi, durch ein loß/ *l. ſi quæ ſunt cautiones. ff. famil. erciſc.* Auguſtinus grauiter *in Pſalm.* [Sors eſt, inquit, res in dubitatione humana, diuinam indicans voluntatem. Nam & ſortes miſerunt Apoſtoli. Electi ſunt duo iudicio humano: & electus de duobus iudicio diuino. Vnde ſcribitur: Cecidit ſors ſuper Matthiam.] Oldendor. De hac ſortis ſignificatione vide etiam quid annotârit Adrianus Turnebus *aduerſ. lib.5. cap.21.*

SORS pro gratia, quam ſignificationem gentes olim non intellexerunt, & multi hodie diſſimulant. Auguſtinus, *ibidem,* [Ponitur ergo ſors, ait, pro gratia, qua ſaluan-

tur: quia in ſorte non eſt electio, ſed voluntas Dei. Nam vbi dicitur: Ille facit, ille non facit: merita conſiderátur. Et vbi merita conſiderantur, electio eſt, non ſors. Quoniã autem Deus nulla merita noſtra inuenit, ſorte voluntatis ſuæ nos ſaluos fecit: quia voluit, non quia digni ſumus.] Audis hæc Chriſtiane lector? Old.

Sors dicitur patrimonium, & ſumma ſiue caput illius pecuniæ, quæ confertur in ſocietatem, vt inde lucrum fiat. Qua ratione conſortes accipiendi ſunt, qui vel commune habent patrimonium, vel parem pecuniæ quantitatem ſocietati attulerunt, *vt l. dudum. C. de contrah. empt.* Conſortium eingeſelſchafft. Old.

Sors alfinis quadam ſignificatione, dicitur quælibet pecunia cui accedunt vſuræ, vel reditus, *vt in tit. ff. de vſuris.* ein hauptſumm. Oldend.

Sors, pro iudicio, ordinatione ſeu conditione obiter incidente. Tractum autem, id eſt, ex more Romano. Non enim audiebátur cauſæ, niſi per ſortem ordine quodam. Siquidem quo tempore cauſæ agebantur, conueniebant omnes, & ex ſorte dierum ordinem accipiebant: ſcilicet ita vt poſt triginta dies cauſas ſuas exequerentur. Nunc vix tota hominis ætas ſufficit, ad dirimẽdas lites. Oldend.

Sorte res diſcerni ſolet, *l. ſed cum ambo. ff. de iudicijs.*

Sortem & vſuram perſoluere, figura prouerbiali dictum, quid ſit, interpretatur Eraſ. *chil. 1. cent. 7.* Sp.

Sortes Præneſtinæ quæ fuerint tradit Crinitus, *lib. 22. cap. 3.* Continebant autem populi Romani fata, teſſeris quibuſdã ligneis inſculptæ. Vnde Liuius extenuatas ſortes inter prodigia numerat: quoniam veræ illæ fatales alicubi cõſumptæ viderentur. Sed & alius mos Romanis Imperatoribus in aucupanda per ſortes fortuna fuit, verſibus ad eam rem compoſitis, vel ex aliquo poëmate trãſlatis. De varijs autem ſortiendi rationibus vide luculenter tractantem Hadrianum Iunium, *libro 2. animaduerſionum, cap. 5.*

Sortes appellantur pecuniæ ipſæ principales, quibus vſuræ accedunt, *l. 24. ff. de vſufru. leg. l. pen. §. 1. ff. ad l. Falc. l. 58. §. ante diem. ff. ad Trebell.* Sortem, id eſt, caput, quod vſuris opponitur, (das hauptgelt.) quodque à Græcis κεφάλαιον, & ἀρχαῖον dicitur. Briſſ.

Sortilegium. Sortilegia dicuntur, quæ pro inueniendis furtis, vel diuinationibus intendendis fiunt, per miſſionem ſortis. Quomodo accipitur in titulo extra, de ſortilegijs. Hinc ſortilegi ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam (quas ſanctorum ſeu apoſtolorum vocant) ſortes diuinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittũt, *cap. 1. 29. quæſt. 1.* Quòd autem huiuſmodi ſortes (ſunt enim in duplici differentia, adeò, vt aliquæ ſint licitæ, *vt probat gloſſa ad verbum Sortes. 26. qu. 2.*) ſortilegiáque improbentur, conſtat manifeſtiſſimè, *ex c. ſortes. 26. qu. 5.* vbi ſcriptum legitur: [Sortes, quibus cũcta vos veſtris diſcriminatis prouincijs (quas patres damnauerant) nihil aliud, quàm diuinationes & maleficia eſſe decernimus. Quam ob rem, volumus illas omninò damnari, & inter Chriſtianos vltra nolumus nominari, &, ne exerceantur, anathematis interdicto prohibemus.] A Perſis autem fertur eſſe allata diuinatio, cuius Varro quatuor genera ponit, terram, aquam, aerem & ignem, hinc Geomantiam, Hydromantiam, Pyromantiam & Aeromantiam dicta autumant. *Author. cap. igitur. 26 qu. 3. & 4.*

Sortiri filium, pro ſuſcipere. Vlpia. *l. 3. §. 5. ff. de bon. poſſ. cont. tab.* [Si emancipatus filius vxore, non ex voluntate patris ducta filium fuerit ſortitus.] Hot.

Sortiri forum, pro acquirere. Sic ſortiri prouinciam, ſortiri iudicem.

Sortiri, per ſortem eligere, apud Caium, *in l. ſi quæ ſunt cautiones famil. erciſc.* Sp.

Sortiri prouincias dicebantur Prætores, etiam qui in vrbe ius dicturi erant. nam deſignati antequam magiſtratum inirent, ſortiri inter ſe ſolebant, quis de pecunijs repetundis, quis de ambitu, quis de veneficijs, quis alijs denique quæſtionibus præfuturus eſſet, *vt in Verrinam II. explicauimus.* Hot.

Sortitioni & ſubſortitioni iudicum Prætor vrbanus præerat, hoc eſt, per ſortem & fortuitum euentum deſignabat ex decurijs & ordinibus eos, qui quoquo tempore iudicarent, illorumq; nomina in albo ſuo deſcribebat. Vnde Sortiri forum, Sortiri iuriſdictionem, Sortiri effectum dicimus. Planè, ſi reijciebantur iudices, ſeu, vt nunc loquimur, recuſabantur, ſub ſortitionem in locũ reiectorum faciebant. Old.

S P

Statim, non ſolùm de loco, ſed etiam de tempore dicitur, *l. ficus in annos. §. idem Papin. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt.* Spieg.

Spado, σπάδων, generale nomen eſt, ait Vlp. *in l. 128. ff. de verb. ſignif.* quo nomine, inquit, tam hi qui natura ſpadones ſunt, itẽ thlibiæ, & thlaſiæ, ſed & ſi quod aliud genus ſpadonum eſt continentur. Idem, *l. 39. §. 1. ff. de iur. dot.* [Si ſpadoni mulier nupſerit, diſtinguendum arbitror, caſtratus fuerit, necne, vt in caſtrato dicas dotem non eſſe, in eo qui caſtratus non eſt, quia eſt matrimonium, & dos & dotis actio eſt.] Spadonum igitur tria videntur eſſe genera. alij enim ſunt, quibus aut penis, aut teſtes, aut vtraq; adempta ſunt: qui propriè ac ſpeciatim Spadones à Græcis appellantur: παρὰ τὸ σπᾶν, quod euellere plerumq; ſignificat, *l. 4. ff. ad leg. Corn. de ſicar. & l. vlt. ff. de publ.* à Latinis autẽ caſtrati, *d. l. 39. de iur. dot. l. 6. ff. de lib. & poſth.* Alij quibus attriti ſunt teſtes, qui propriè Thlibiæ, & Thlaſiç vocãtur, παρὰ τὸ θλᾶν, καὶ θλίβειν, quod atterere ſignificat, *d. l. 128. de verb. ſignif. & l. 5. ff. ad leg. Corn. de ſicar.* Alij denique ſpadones ſunt, qui membris quidem ſunt integris, & incorruptis, ſed naturæ tamen vitio quodam affecti (vt ſcribit Theophilus) generare prius non poſſunt, quàm id vitium ſit ſublatum. Quale autem id vitium ſit, Galenus *lib. de vſu part. 15.* his verbis explicat, quæ propterea ſubijciemus, quia ſine huius rei cognitione plurima iuris noſtri capita intelligi nõ poſſunt. λοιπὸν δὲ πρῶτον μὲν ἐπελθεῖν, τὸ δεῖν ἀκριβῶς τετάσθαι τὸ αἰδοῖον ἐν ταῖς συνουσίαις. οὐ γὰρ ὡς ἂν οἰηθείη τις ἕνεκα τῆς συνουσίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ διίστασθαι καὶ ἀνευρύνεσθαι τὸν πόρον, ἵν᾽ ὅτι πλεῖστον ἐξακοντίζηται τὸ σπέρμα, χρήσιμον ἀκριβῶς τετάσθαι τὸ αἰδοῖον. εἰ γὰρ μὴ κατ᾽ εὐθὺ φέροιτο, ἀλλὰ τὸ σκολιὸν μέν πῃ κατά τι καὶ συμπεπτωκὸς ἐν ταύτῃ σχοίη τὴν ὁδόν, τοὺς γὰρ ὑποσπαδίους ὀνομαζομένους, ἐπειδὰν διὰ τὸν ἐν τῷ τέλει τοῦ καυλοῦ δεσμὸν ὁ πόρος διεστραμμένος, γεννᾶν ἀδύνατον, οὐκ ἔχοντας δή τι τὸ σπέρμα γόνιμον, ἀλλ᾽ ἐπεχόμενον ἐν τῇ διαστροφῇ τοῦ καυλοῦ, πόρρω φέρεσθαι μὴ δυνάμενον, ὁμολογεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ ἡ ἴασις [illegible] τοῦ δεσμοῦ γεννῶσι. τοῦτο τοίνυν τὸ σφάλμα διὰ παντὸς ἐν [illegible], μὴ προνοησαμένης τῆς φύσεως, ὅπως ἐκτείνηται ἅμα καὶ ἀκριβῶς ὁ πόρος ὀρθὸς ἐν ταῖς συνουσίαις γίνοιτο. Quod ſic conuertimus: [Supereſt autem primùm quidem exponere, quemadmodum pudendum in coitionibus, quam maximè intentum eſſe oportet. neque enim (quod alicui fortaſſe videatur) ſolius congreſſus cauſa, ſed vt meatus aperiatur ac dilatetur, vti quam longiſſimè ſemen emittatur, cõmodum eſt pudendum intentiſſimum exiſtere. niſi enim recta ferretur, ac vſpiam, vel obliqua, vel ſalebroſa via eius eſſet, ibi tum adhæreſceret. Itaque qui ὑποσπαδίαι nominantur (quaſi dicas ſubductitij) quandoquidem ob vinculũ quod extremo incole habent, meatus ijs eſt diſtortus, procreare liberos non poſſunt, non quo non fœcundum ſemen habeant, ſed quòd in colis anfractibus adhæreſcens vibrari procul nõ poſſit, cuius rei curatio ipſa documẽto eſt. ſi quidem abciſſo eo vinculo, generant. Atque hoc quidem incõmodum omnibus planè vſuueniſſet, niſi natura proſpexiſſet, vt in coitionibus lata & quam maximè directa via ſeminis exiſteret.] Hæc Galenus, quorum (vt ſpero) cognitionis vtilitas, verborũ inuerecundiam obſcurabit. Sic enim intelligemus quid ſit, primùm quod Iuriſconſulti tradunt, ſpadonem poſſe poſthumum hæredem inſtituere, *l. 6. ff. de poſth.* vbi ſcribit Vlp. non modò eum qui facilè generare poteſt, ſed etiam ſpadonem poſthumum inſtituere poſſe, quod ſanè perabſurdum eſſet, niſi eum intelligeremus, qui coire quidem poteſt, ſed generare propter naturæ vitium aliquod non poteſt, tantiſper dum hoc vitium, aut hominis ſolertia, aut Dei beneficio quodam admirabili ſit ſublatum, qua de cauſſa vxorem quoque poſſe eundem ducere Vlpianus ſcribit, *in d. l. 39. ff. de iur. dot.* quippe cui generandi ſpes præciſa non ſit, quum is qui caſtratus eſt ijſdem legibus, & arrogare, & vxorem ducere, & poſthumum inſtituere prohibeatur. Martianus *l. 14. §. 1. ff. de manum. vind.* [Et ſi ſpado velit

velit matrimonij cauſſa manumittere, poteſt: non idem eſt in caſtrato.] Similiter etiam Vlp. *in l. 6. de lib. & poſth.* ſpadones ab ijs qui facilè generare non poſſunt, diſtinguit: & *l. 6. §. 2. ff. de ædil. edict.* vbi ſcribit Pomp. ſpadonem, neque morboſum, neque vitioſum eſſe: ſed ſanum eſſe. ſin autem quis ita ſpado ſit, vt tam neceſſaria pars corporis ei penitùs abſit morboſum eſſe. De hoc tertio ſpadonum genere intelligendum eſt, quod vulgò dicitur, eos qui generare non poſſunt, quales ſunt ſpadones, adoptare poſſe, *l. 2. ff. de adopt.* ita ſpadonem arrogando, ſuum ſibi hæredem aſciſcere poſſe: nec ei corporale vitium impedimento eſſe, *l. 40. §. 2. ff. eod.* Hot. *Adde Forcat. in ſuo Aniario iuris ciuilis, c. 8. nu. 1.*

SPADO propriè is eſt, cui virilia ſunt exacta ἀπὸ τοῦ σπᾶν, id eſt, ab euellendo. Aliàs eunuchi dicuntur, ab εὐνὴ, quod eſt cubile, & ἔχω, cuſtodio, quaſi euneochus: hominū genus, quod ſeruandis regum cubilibus præfici ſolebat.

SPADONVM genera ſunt varia. Caſtrati, qui penitùs non arrigunt, ſiue qui naturaliter, ſine teſtibus progeniti ſunt, ſiue quia ante pubertatem omninò exciſi, dicti, quaſi caſti. Thlaſiæ, quibus teſtes fracti ſunt. θλάω enim frango ſignificat. Hi & θλαδίαι dicuntur. Thlibiæ, qui attritos eos habent, ἀπὸ τοῦ θλίβειν. Eunuchi, qui τὴν εὐνὴν, id eſt, lectum virginum cuſtodiunt, dicti, quòd bonæ ſint mentis εὔνοοι. & à venereis ſemotę. His non ſolùm teſtes, ſed & totus coles ipſe amputari ſolebat. Sunt & qui aliqua ægritudine, teſtiū vſum amiſerunt. Sunt qui vno tātùm teſte nati ſunt. Sunt &, quibus cum vterque adeſſet, altero tamen execti ſunt. Caſtrari quoq; mulieres in Lydia repertum eſt. Hæ omnes ſpecies ſub ſpadonis appellatione comprehēduntur, dicti παρὰ τὸ ἀποσπᾶν, id eſt, ab euellendo. Vnde & ἐκτομίαι vocantur, quaſi exectos dicas. *Vide Alc. de verb. ſign. in l. ſpadonum. & Iuriſconſ. in l. ſi ſerua ſeruo. §. fin. de iure dot.* Spieg. *Adde Ferret. comm. Inſtit. Iuſt. lib. 1. tit. 11.*

SPARTA dictio græca eſt, Latinè ſata dicitur. Origo n. huius vocabuli ſumpta eſt à verbo σπείρω, quod ſero ſignificat, vnde nomen verbale σπάρτος, quod ſatus vel ſatiuus appellatur. Vnde Homerus *lib. 9. c. t.* in neutro genere pluratiuo numero σπάρτα dixit, *vt annotauit Pet. Moſell. in Gellium lib. 17. cap. 3.*

SPARTACVS, pro Spartano, apud Paulum reponendum, *in l. poſſideri autem. §. ſi ſeruus quem. ff. de acquir. poſſeſſ.* Hiſtoriam de Spartaco, qui fuit nobilis gladiator, refert Bap. Pius *cap. 52. in annot. poſter.* Sp.

SPARTACVS famoſiſſimus gladiator traditur, de quo ſecundum aliquos intellexit Paul. Iureconſ. *in l. 3. §. ſi ſeruus. ff. de acquir. poſſ.* quamuis ſcrib. in illo loco, ſecuti vulgatam lectionem, non animaduerterint. nā de Spartano nulla extat hiſtoria, circa hoc, & intelligas de Spartaco famoſiſſimo gladiatore, qui ex Thracia oriundus fuit, robore animi & corporis præſtans. Is ſe in libertatem vindicauit: de quo talis fertur hiſtoria. Cùm Lentulus ludum gladiatorium adornaret Capuæ, capta occaſione Spartacus, Chryſus, & Aenomaus ſe inde proripuerunt, ergaſtulos ſeruos armant, eoſque propoſito pileo conuocant ad libertatem: manuque ſeruorum hoc modo congregata, quaſi iuſto exercitu, bellum ingens excitauit: aduerſus illorū impetus comprimēdos, miſſos aliquos duces oppreſſerunt: & conſulares exercitus. Tandem demandata eſt talis prouincia Craſſo, qui illos extremo bello profligauit: ex quo inceſſit per vrbem ouans, laurea corona inſignitus: more ouationis præpoſtero. Conſueuerant enim ouantes myrtheā coronam geſtare. Reliquię Spartaci non iunxerunt ſecum Catellianis, quæ paulò pòſt ab Octauio patre Auguſti deletæ fuerunt: extra ſortem demandato negotio, vt obiter tendens in Macedoniam comprimeret fugitiuos. A frugalitate Spartacum Plin. laudat, vtpotè qui auro interdixerit exercitui ſuo. Idem laudatur à fortitudine, vt qui acriter pugnans ceciderit: de quo ita cecinit Cordubenſ. poëta Lucanus:

Vt ſimili cauſa caderes, qua Spartacus hoſtis.

Et ideo ſenſit Paulus, licet omnes ad Spartanum, quem ignorant, maluerint referre. *Hiſtoria Spartaci nota eſt ex lib. 95. 96. & 97. Epitomatum Liuij.* Cot.

SPATHA. Vegetius gladios maiores, ſpathas vocari docet: minores verò, ſemiſpathas. *Extat in auth. de armis. §. penul.* Spieg. Eadem forma dixère ſemiſicas. M. Tullius 3. *de Legib.* [Runis & ſemiſcis, quas ipſe ſe proieciſſe in forū dixit.] ſic vt legam vetus lectio, emiſitijs, coniecturam mouet. *Cuiac. in expoſit. Nouell. Inſtin. 85.*

SPATIARI, ſpacia facere & deambulare eſt, *l. 7. ff. de ſeruitutib. & apud Suet. in Tiber. cap. 14.* Briſſ.

SPACIALE delictum videtur, quod doctores noſtri innominatū dicunt: vt cum quis in ius vocatus non paret, *l. 2. C. de epiſc. aud.* cum temere appellat, cum ius dicentem contemnit, cum in munere ſibi impoſito per deſidiā quis ceſſat, *l. 2. C. de ſport.* Eiuſmodi enim facta pluribus verbis ſpecialiter deſignantur, non vno generali. *ex Alc.* Sp.

SPECIALES actiones cēſentur, quib. id perſequimur, quod natura ſua, & quantum ad iuris interpretationem pertinet, ſpeciale eſt, etiam ſi acceſſoria quędam habeat: vt equus, veſtis, domus, fundus, & cætera id genus res. Sp.

SPECIALIS actio, actio ſingularū petitionis dicitur, *l. 1. l. 28. §. ſed & ſi is qui. l. 37. ff. de rei vind.* itaque actionibus de vniuerſitate ſpeciales opponuntur, *l. 54. ff. de hæred. petit. l. 3. C. de præſcr. 30. ann.* & Specialia etiam iudicia generalibus opponuntur, *l. 38. ff. pro ſocio.* eiuſmodique iuris eſſe ibidem dicuntur mandati, commodati, depoſiti iudicia, *d. l. 38. ff. pro ſocio.* item Speciales in rem actiones ab hæreditatis petitione ſeparantur, *l. 7. C. de petit. hæred. l. 19. & 40. ff. eod. tit.* ex Briſſ.

SPECIALIS iudex pro iudice dato & pedaneo, *in l. vlt. ff. de offic. præt. l. vlt. C. de iudic.*

SPECIALITER, idem quod ſpeciatim, diſertè (mit außgetruckten worten) Vlp. *in l. 2. ſi quis caut.* [Niſi, inquit, contrarium ſpecialiter partibus placuerit.] Vocabulum Iurecoſſ. familiare, *l. defuncta. l. arbores. ff. de vſufr. & alijs multis locis.* Spieg.

SPECIALITER prælegare. Claud. *in l. alimēta. ff. de alim. leg.* [Quia, inquit, deſtinauerat alimentis, eius vſuras pecuniæ, quas ſpecialiter ei prælegauerat.] Sp.

SPECIE, *in l. quæſt. de verb. ſign.* pro parte vſurpant. Vult enim dicere, agrum partem eſſe fundi, non ſpeciem, *arg. l. fundi. eod. tit.* Sic Vlp. *in l. 1. de agnoſc. lib.* vbi S. C. Plautiani duas eſſe ſpecies dicit, cum partes debuerit dicere, *teſte Appello.* Spieg.

SPECIEM veteres Iuriſcoſſ appellant, quod recentiores, legis caſum. *Vlpian. in l. ſed interim. de don. int. vir. & vxor. Paul. in l. Latinus Largus. de leg. 2.* Quintil. thema vocat, quaſi facti poſitionem, vel euentus. Sic ſpecies vna, pro vna quadam cauſa, *in l. ſolet prætor. & l. ſeq. ff. de iuriſd. omn. iud.* Sp.

SPECIES eſt vox, quæ de pluribus differentibus numero, ſeu indiuiduis dicitur. vt apud Apellum, tutela teſtamentaria, aditio hæreditatis, dominiū directum, emptio, furtum, obligatio ciuilis, actio perſonalis, poſſeſſio naturalis. Quanquam nonnullis viſum eſt, vt atteſtatur Cantiunc. ſpeciem indiuiduis comparatam, hoc nomine parum aptè notari. Speciei nanque nomen ſola comparatione ad genus videtur inditum: dictamque ſpeciem eſſe, quòd confuſum & informe genus expoliret, & ſpeciendum (ſic enim veteres loquebantur) nobis exhiberet. Ob id Cicer. *in Topic.* mauult formam (dum à forma generis locum ducit) appellare. Siquidem ſpecies indiuiduis comparata non iam ſpecie retinet, ſed generis potius accipit faciem. Ciceroni adſtipulatur gloſſ. vlt. *in l. proponebatur. ff. de iudic.* Rei ſpecies, inquit, id eſt, forma. Iuris ciuilis interpretes ſpeciem paſſim appellant genus, & indiuiduum ſpeciem: vt hominem, equum, bouem, genera: Titium, Bucephalum, & hunc bouem ſpecies. *Sic loquitur, Apello indicante. l. 2. in princ. & §. 1. ff. ſi cert. pet. l. non videtur in iudicem. de iudic. l. fin. de condit. ob cauſ. l. oſtentum. de verb. ſign. l. cum certū. de aur. & arg. leg. l. qui vxori. l. ſpecies. eod. tit. & princ. Inſtit. de don. & Iuriſcoſſ. paſſim in tractatione legatorum.* Spieg. *Adde Taboëtium in topico milit. for. & leg. diſcip.*

SPECIES Iuriſconſulti appellant, quas veteres Latini fruges: id eſt, vinum, oleum, frumētum, legumina. Arc. *l. vlt. ff. de mun. & hon.* [Cura quoque emendi frumenti, olei: nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creari moris eſt.] Imp. *l. 26. C. de vſur.* [In traiectitijs autem contractibus, vel ſpecierum fœnori dationibus.] Hot.

SPECIES apud Iuriſconſul. ſingula corpora ſignificat, *l. 54. ff. de verb. oblig. l. 30. ff. de leg. 1.* Separaturque interdum à

quantitate, id eſt, ab his, quæ pondere, numero & menſura conſtant, *l.6. ff. ſi cert. pet. l.6. ff. de rei vindic. l.34. §. ſed ſi pondus. ff. de leg.1.* Quæ tamen ipſa etiã certæ ſpeciei loco ſunt, cum certo loco circumſcribuntur ac definiuntur: veluti ſi vinum quod in apothecis eſt, pecunia, quæ in arca eſt, legetur, vel promittatur, *l.30. in fin. l.34. §. ſed ſi non corpus. de leg. 1.*

SPECIE communi contineri dicuntur, quæ in ſuo genere functionem recipiunt, *l.29. l. cum Stichus. ff. de ſolut.*

SPECIES etiam pro forma, qua corpus id eſſe adgnoſcitur, quod eſt *l.7. ff. de ſupellect. l.76. ff. de iud.* Briſſ.

SPECIES adæratæ, quarum fit mentio, *in l. ſeptem. C. de erog. milit. annon. lib.12. Vide ſuprà, Adærare,* quod opinor nobis eſſe. die wahr an gelt ſchlagen.

SPECIES adærandæ, *in l. ſpeciebus. C. de cohortalib. lib.12.*

SPECIES pro annonarijs corporibus ſeu quantitatib. *in l.10. & l.11. C. de ſacroſanct. eccleſ. l.1. l.2. & l. vlt. C. de condit. in publ. horr. lib.10. l.1. de quibus muner. vel præſtation. lib.10. l.7. C. de annon. & tribut. lib.10. l. vn. C. de Salgamo hoſp. non præſt. & alijs infinitis Codicis locis.*

Sic ſpecies annonariæ, *in l. vlt. C. de collat. fund. fiſcal. libr.11.* Vegetius *lib.3. cap.3* [Sollers debet eſſe tractatus, vt pabula, frumentum, cæteræque annonariæ ſpecies, quas à prouincialibus conſuetudo depoſcit, maturius exigantur.] Briſſ.

SPECIES, pro controuerſia. Ex eo deducta locutione, quod finitam quæſtionem Græci hypotheſin vocant. Vlp. *l.11. ff. de minor.* [Diuus Seruus & Imperator Antoninus non audiuerunt in integrum reſtitui deſiderãtem aduerſus fratrem poſt ſpeciem in auditorio eorum finitam.] Hot.

SPECIES pro prætextu. Sub hac ſpecie, id eſt, ſub hoc prætextu & obtentu (vnder dem ſchein) *l. ſi legationis. C. de iud. ut et accipitur in l.8. C. de his quæ met. cauſ. l.2. §. vlt. ff. de ſtatu def. l.20. ff. de tut. & l.6. § illicita. ff. de offic. præſid.*

SPECIES in plurali, pro aromatibus aliquando ſumitur, ſed obſoletum. Macrobius *lib. vlt. Saturnal.* [Species & acres, & calidæ ſuper faciem cum apponuntur, exulcerant.] Marcian. *in l. fin. ff. de public.* Species ait, pertinentes ad vectigal.] *Ex Theſauro Steph. Robert.* Spieg.

SPECIES reſiſtentes, *in eadem l.* pro reſtantes intelligit Budæus. quæ reliquamenti cauſa debentur. id eſt, quæ ex præterito debentur, vulgò per reſt auſſtendig. Spieg.

SPECIES ſemper generi derogat. *Panor. de legat.3. in fin. l. ſeruus vrbanus.* Quãdo ergo in aliquo caſu ſpecies præcedit, & genus ſequitur, tunc ſubintelligitur dictio, alius, ſeu copula intercesſerit, ſeu disiunctiua, *l. hæc ſtipulatio. ff. vt leg. ſeu fideicom. ibi, hæreditas, ſiue tua, id eſt, ſiue aliud tuu, quia hæreditas tua eſt, & pecuniæ. §.1. ff. de verb. ſignif. facit. l. Antiſtium. §. fin. de acqu. hæreditate, ibi, per ſeruum, vel eum quem in poteſtate habet, & l.1. §. ſi pecunia. ff. depoſiti. ibi, coram prætore vel honeſtis perſonis, Forcat. Necromantiæ dial.21. nu.2.*

SPECIMEN propriè eſt, id quod re venali oſtenditur venditoris, vt inde poſſis cæteras merces æſtimare: vt particulæ panni, aut parum frumenti, vel vini guſtus. Sp.

SPECIOSAS perſonas accipere debemus, inquit Vlp. clariſſimas perſonas vtriuſque ſexus: item eorum, quæ ornamentis ſenatorijs vtuntur, *l.100. ff. de verb. ſign.* Hot.

SPECTABILIS, titulus eſt dignitatis, quo ornantur præfectus Auguſtalis, Comes orientis, Proconſules, & Vicarij, *vt ex l. vn. C. de ratiocin. oper. publ. l. vn. C. vt omnes iud. l.32. C. de appell. l.3. §. illud. l. vlt. C. de can. largitio. tit. lib.10. C. l.57. & l. 59. ff. de decur. lib.10. & ex Notitia conſtat.* Briſſ.

Ornantur & eo Duces, *l.30. C. de appell. l.3. C. de off. milit. iud. l. vlt. de off. præf. prat.* Ornantur & eo Tribuni & notarij magiſtri ſcriniorum, Comites ſacri conſiſtorij, Comites domorum, Comites ſcholarũ, Comites militares, item Caſtrenſis, Tribunus notariorũ, & Silentiarij, *l. vlt. C. vbi cauſa fiſcal. 37. §.1. de appellatio. l. vlt. de decurion. lib.10. C. l.30. §. vlt. C. de inoffic. l.4. C. de aduoc. diuerſ. iud. teſte eadem Notitia.* Briſſ.

Et ita ſpectabiles iudices accipe, *in l.32. C. de appellat. l. vlt. C. de modo multar. l. vn. de annon. & cap. l.4. C. de iuriſd. omn. iud. l.11. in fin. l.13. C. de aduoc. diuerſ. iudicior.*

SPECTABILITAS autem inferior erat illuſtri dignitate. Eamque, militiæ ſudore deterſis antiquitatem tribuiſſe Caſſiodorus *libro ſecundo Variar. epiſtol. ad Stephan.* ſcribit. Briſſon.

SPECTABITVR litis conteſtatæ tempore, apud Vlp. *in l. quantum. ff. quod met. cauſa.*

SPECTACVLA, loca ſunt execta, vt ex ijs ludi ſpectentur, theatra vulgò appellant, vt Græca vox, teſte Syluio, quam Latina vulgò vſitatior ſit. Notus tit. de ſpectacul. & Scenic. & Lenon. lib.11. C. Sp.

SPECTACVLVM celebrare, *apud Modeſtin. ff. de vſu & vſufruct. l. legatum.*

SPECTARE pro expectare, *in l.5. §. Prætor. ff. de his qui deiece. vel effud. l.6. ff. quod falſo tut. l.29. in fin. ff. pro ſoc. l.83. §. ſacram. verſ. adeo. ff. de verb. oblig. vt ex initio illius. §. deprehenditur.* Briſſ.

SPECVLARIA appellabantur, quibus lumen tranſmittebatur & ſol admittebatur in ædes, vt hodie per vitreamina & chartacea fit, *l.12. §. ſpecularia. ff. de inſtru. vel inſtr. l.9. §.1. ff. quod vi aut clàm.* Martial. *lib.8. Epigram.*

Hybernis obiecta notis ſpecularia puros
Admittunt ſoles & ſine fæce diem.

Seneca *lib.13. epiſt.* [Quantæ nunc aliquis ruſticitatis damnet Scipionem, quòd non in caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat.] Idem *lib.14. epiſt.* [Quædam noſtra demum memoria prodijſſe ſcimus, vt ſpeculariorum vſum perlucente teſta clarum tranſmittentium lumen.] Muniebantur verò his ſpecularibus hyeme cœnationes & dietæ aduerſus ventorum imbriumque vim. Atque ita venti his excludebantur, vt tantum lumen habitantibus transfunderent. Fiebant hæc ex lapide quodam quem Hiſpania dabat, qui vitri modo perlucidus in quamlibet tenues cruſtas findebatur, *vt Plin. lib.36. cap.12. & lib.3. cap.3. oſtendit.* Specularij *in l. vlt. ff. de iure immunit.* Briſſ.

SPECVLARIA affixa, Vlp. *in l. ſed & ſi. ff. de vſufruct.* domus partem eſſe cenſuit. *Vide Alcia. in comment. ad l. Scæuola reſpondit. de verb. ſign.* Spieg.

SPECVLARII ſunt, qui ſpeculas faciunt, & qui vitrea ſpecilla. Poſſunt & hoc nomine denotari, *Alciat. teſte.* qui feneſtris ſpecularia ad arcendum hyeme frigus componunt: quorum meminit Vlp. *in l. quæſitum. §. ſi domus. de fund. inſtr.* Spieg.

SPECVLATORES dicuntur non à ſpiculis, ſed quòd ij ſint in ſpeculis, poſterior ætas ſcultatores nuncupauit, quaſi auſcultatores. *Cuiac. obſer. lib.6. cap.33.*

SPECVLATORES, *in l.6. §. ita. ff. de bon. damn. & l.7. C. de cohortal. prin. cornic. lib.12.* militum numero adſcribuntur, ſic dicti quod eſſent in ſpeculis. Militũ enim genus erat, qui ad hoc præcipuè inſtituti erant, vt, quod ait Feſtus, ſilẽtio hoſtilia perſpicerent: Quales Græci ὀπτῆρας, & [illegible], & κατασκόπους appellant, à ſpeculando. Nec verò hi explorandi tantum, aut militiæ cauſa habebantur, ſed & in eos qui damnati erant, lege agebant, *vt ex d. l.6. apparet.* ex Briſſ.

SPECVLVM parieti adfixum, *l.12. §. ſpecularia. ff. de inſtr. vel inſtrum.*

SPECVS locus eſt, ex quo deſpicitur, vnde & ſpectacula dicta, *l.1. §. ſpecus. ff. de riuis.* Sic acipitur *in l.11. ff. de aqu. & aqu. plu. & l.3. ff. de riuis.* ex quibus apparet per ſpecum plerunque aquam veteres duxiſſe, quod tum neceſſe erat fieri, *vt ex Vitru. lib.8. cap.7. conſtat.* cùm medij montes erant inter mœnia & caput fontis. Itaque non malè Vlpian. à deſpiciẽdo ſpecum dictum putat, quòd ſpecus locus eſſet vndique apertus, & in profunditatem demerſus. Briſſ.

SPEM futuræ perceptionis deteriorem conſtituere licet, *l. pactum inter heredem. ff. de pactis.* Sp.

SPEM pretio emere, eſt lucrum incertum & in euentu ſitum, certo affectare damno. Exemplũ habes apud Pomp. *in l. nec emptio. de contrah. emp. citatur ab Eraſ. cent.4. chil.2.* Sp.

SPERARE pro timere, *in l.3. §. ſi legatar. ff. ſi cui plus, quàm per l. Falc.* vt in illo noto Verg. verſu:

At ſperare deos memores fandi atque nefandi.

SPES aliqua durat. *Vide Iuriſconſ. in l. ſi vſusfruct.2. in prin. ff. vſusfruct. quemadm. caue.* Spieg.

SPES, opinio futurorum: referturque tam ad bona, quàm ad mala. *Vide Bartol. in l. Gallus. §. videndum. ſub fin. & in l. poſthumus. de liber. & poſthum.* Interpretes faciunt differentiam inter Spem certam & indubitatam, *de qua in l. penult. ff. quibus ad libert. procl.* & Spem reuocabilem, *vt in §. quid ſi ne. in eadem. l. Gallus.* Quod tamen Salomon. ſibi non liquere fatetur. *ibid.* Spieg.

SPES præmiorum pignerari non poteſt, *l. ſpem præmiorum C. quæ res pig. oblig. p. ff.* Alber.

SPHAERISTERIVM locus eſt balnei, ſpecie rotunda, in quo varia exercitationum genera antiqui habebant: vt etiam teſtatur Plin. *in epiſt. ad Apollinarem ſcribens*, [Apodyterio ſuperpoſitum eſt (inquit) ſphæriſterium, quod plura genera exercitationis, pluresq́; circulos capit.] Sueto. refert in vita Veſpaſ. eum valetudine proſperrima vſum, quamuis ad tuendam eam nihil ampliùs quàm fauces, cæteraq́; membra ſibimet ad numerum in ſphęriſterio defricaret. Proinde caſtiganda ſunt verba Vlpiani, *in l. ſi quis mihi mandauerit. tit. mandati.* dum refert, Aurelium medico mandaſſe, vt in hortis eius quos Rauennę habebat, in quos omnibus annis ſecedere ſolebat, Phiriſterium, & hypocauſta, & quędam ipſius valetudini apta: & reliqua. nam hoc loco ſphæriſterium reponendum eſt. & de hoc loco clarè Iureconſult. ſenſiſſe, apparet ex illis verbis. [& quædam ipſius valetudini apta, &c.] Sphæriſterio etiam antiqui vſi ſunt ad pilæ exercitium, quam Græci σφαῖραν appellant: & ideo Lamprid. in Alexādro tradit, cum poſt lectionem operam palæſtræ, aut ſphæriſterio, aut curſui dediſſe. vnde etiam Seneca, Spheromachiam pilæ luſoriæ certamen appellauit. Et dum ſubdit Vlpianus, hypocauſta: de his (ne bis idē repetamus) diximus ſuprà opportunè. Cotta.

SPICA nardi, quæ ſpica quoq; ciliſſa vocatur. Græcè dicitur Stachys nardi. De qua inter cætera Iuriſconſultus meminit *in tit. de public. l. interdum.* Nardi ſtachys, inquit, id eſt, ſpica nardi. Nebriſſ.

SPICVLATORES, pro apparitoribus apud Calliſtratum *in l. diuus. de pœn.* Ita neque ſpiculatores vltrò ſibi vindicent: ſubaudi, pannicularia, nec optiones ea deſiderent, quibus ſpoliatur, quo momento quis eſt punitus.

SPINOSVM aliquid in prato, prouerbialiter dixiſſe videtur *Imp. in conſt. de concept. Dig. §. 6.* quaſi diceret, in re pulcherrima & venuſtiſſima turpe quiddam immixtum eſſe, quod illā dignitatem ac ſpeciem imminuat. vt ſi in prato viridiſſimo & amœniſſimo ſpinę & vepreculæ ineſſēt, quę inambulantium pedes offenderent. Et hoc tamē perrarò, inquit, ne ex continuatione eiuſmodi lapſus oriatur aliquid in tali prato ſpinoſum. Loquitur de legibus inculcatis, in quo tamen ei mos geſtus eſſe non videtur. Hot.

SPIRITVS vitalis eſt veluti flammula quędam ex ſanguine enata, calorem vitalem reliquis membris miniſtrans: cuius vehiculum ſunt arteriæ. Eſt nanq; ex Etymologia Greci ſermonis à ſeruando aere ſeu ſpiritu dicta arteria ἀρτηρία παρὰ τὸ ἀέρα τηρεῖν ἢ τὸ πνεῦμα τηρεῖν. *Brechæus in l. qui mortuus. tit. de verb. & rer. ſign.*

SPIRITVM emittere, pro mori, apud Marcian. *in l. ſed & in illo quæritur. ff. de reb. dub.* Sp.

SPITHAMA Græco vocabulo dicitur palmus maior, qui duodecim digitis cōſtat. *Budæus in l. 6. ff. ſi menſ. falſ. mod. dix.*

SPOLIA appellabantur pannicularia ea, quibus indutus erat quis, cùm ad ſupplicium deducebatur, *l. penul. ff. de bon. dam.* Vnde locum illum, in quo exui ſolebant, Spoliarium appellatum eſſe credo. Plin. *in Panegyrico.* [Nunc templum, nunc verè Deus, non ſpoliarium ciuium cruentarumque prædarum ſæuum receptaculum.] Lamprid. *in Commodo.* [Gladiatoris cadauer trahatur: gladiatoris cadauer in ſpoliario ponatur.]

SPOLIA etiam, quæ cui latro abſtulit, vocantur, *in l. 31. §. 1. ff. depoſ.* Briſſ.

SPOLIA, quibus indutus eſt, qui ad ſuppliciū ducitur, *l. pen. ff. de bon. dam.* Hotom.

SPOLIARE, pro exuere bonis, *in l. 1. ff. de don. inter vir. & vxor.* Transfertur ad omnia alia. vt ſpoliare auxilijs, prouincia, fama, vita, &c. Quod Imp. *§. fi. Inſt. de action.* dicit, Expoliatum bonis, Iuriſconſ. *in l. fin. ff. de his quæ in fraud.* dicit, Exutum bonis: vt paria ſint, exui bonis, & expoliari bonis, id eſt, iacturam bonorum pati. *Vide Zaſ. in d. §. fi.* Spoliare item pupillū dicitur tutor, qui malè adminiſtrat fundum. *§. tutor. ff. pro empto.* Spieg.

SPOLIARVM, locus vbi reſeruantur ſpolia, eadem forma qua dicimus armarium. Lampridius *in vita Commodi*, pro loco vbi noxij necarentur vſurpauit, & Seneca *epiſt. 94. ad finem.* [Nunquid (inquit) aliquem eſſe tam cupidum vitæ putas, vt iugulari in ſpoliario quàm arena malit.] Catanæus Plinij *in Panegyric.* interpres impēsè doctus: [Siue ſpoliarium, ait, appellatum, quòd vita priuarentur, ſiue quòd ibi ſpoliati laniarentur.] Spieg.

SPONDERE, inquit Varro, eſt dicere. ſpondeo à ſponte. nam id valet, voluntate. Ab eadem ſponte, declinatum ſpondet. Spondet enim, qui dicit ſua ſponte Spondeo. ſpōdet etiam Sponſor, qui vt idē faciat obligatur. & filia quæ nuptiarum cauſa appellabatur, & quę deſponſa erat. ſponſa: quæ pecunia patrem & ſponſum inter ſe contrà rogata erat, ſponſio: cui deſpōſata erat, ſponſus: quo die ſponſum erat, ſponſalis: qui ſpoponderat filiam, deſpondiſſe dicebatur, quòd de ſponte eius, id eſt, voluntate exierat. Non enim ſi nolebat (ſubaudi filia) dabat: ſed dabat quod ſponſu erat alligatus (nimirùm ſponſionem.) nam in comœdijs vides dici, Spōden' tuam gnatā filio vxorem meo? quòd tum & Prætorium ius ad legem, & Cenſorium iudicium ad æquum æſtimabatur ſic deſpōdiſſe animum quoque dicitur, vt deſpōdiſſe filiam: quòd ſuæ ſpontis ſtatuerat finem. Itaq; qui ad id quod rogatur non dicit, non reſpondet. vt nō ſpondet ille ſtatim, qui dixit Spondeo, ſi iocandi cauſa dixit: neq; agi poteſt cū eo ex ſponſu. Ita quiſquis dicit in Tragœdia: Meminiſtine te deſpondere mihi gnatam tuam? quòd ſine ſponte ſua dixit, cum eo agi non poteſt ex ſponſu. Hactenùs Varro: cuius verba olim ex coniectura ſic adiuuimus. Hotom. *Adde Brechæum in l. ſponſio, ſub tit. de verb. & rer. ſignific.*

SPONGIAE, quibus columnæ, pauimēta, podia extergūtur, inſtrumēti ſunt dom⁹, *l. quæſitū. §. cancius de fun. inſtruct.*

SPONSALIA, ſunt promiſſio & repromiſſio futurarū nuptiarum (ein eheſtifftung/eheberettung.) *l. 1. ff. de ſponſalib.* dicta ſponſalia à ſpondeo. Moris enim fuit veterib. ſtipulari, ſibique futuras vxores ſpondere, *l. 2. ff. eod.* Vnde ſponſi ſponſæq́; appellatio nata eſt, *l. 3. ff. eod.* Etenim vt ex S Sulpitio, Neratioque Aulus Gellius refert, qui vxorem ducturus erat, non ab ipſa, ſed ab eo vnde ducturus erat, puta patre, vel fratre ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. In ſponſalibus autem conſtituendis parui refert, per ſe & corām, an per nuntium, vel per epiſtolam, an per alium hoc factum ſit, *l. fin. ff. eod.* conſtat enim & abſenti abſentem deſponſari poſſe, & hoc quotidiē fieri, *l. ſufficit. ff. eod.* Verùm in ſponſalibus contrahendis ætas contrahentium definita non eſt, vt in matrimonijs. Quapropter à primordio ætatis ſponſalia effici poſſunt, ſi modò id fieri ab vtraque perſona intelligatur, id eſt, ſi non ſint minores, quàm ſeptem annorum, *l. in ſponſalibus la ſecunda. ff. eod.* Cæterùm, ſponſalia noua ſignificatione quandoque accipi videntur pro muneribus, quæ ſponſæ dantur, *l. 1. C. ſi Imp.* Anch.

SPONSALIA, inquit Modeſtinus, ſunt mētio & repromiſſio futurarum nuptiarū, *l. 1. ff. de ſponſalib.* quo in loco tandiù legendum putaui, [Mutua repromiſſio.] dum in mentem mihi venit Modeſtinum Græcum hominem, Mentionē Latinè dixiſſe, vt apud Græcos dicitur μνῆσις vel μνηστεία. Definiri etiam ſponſalia hoc modo poſſunt, vt ſint mutua repromiſſio futurarum nuptiarum rectè atq; ordine inter eos quib. iure ciuili licet facta. Dixi mutua repromiſſio: quia tam virum mulieri, quàm mulierē viro repromittere oportet. vnde Spondere olim puellæ pater dicebatur, adoleſcentis autē Deſpondere. Dixi [Rectè atq; ordine.] quia conſenſum non modò partium, verùm etiam eorum quorum in poteſtate tunc adhiberi oportet, *l. 7. ff. eo.* deinde quia licet neq; ſtipulatio, neq; ſcriptura neceſſaria ſit, teſtatione tamen opus eſt: tametſi etiam inter abſentes, per epiſtolam aut nuntium contrahi poſſunt, *l. 4. eod.* Dixi, [Inter eos quibus iure ciuili licet.] quia ſponſalia inter eos demùm cōtrahi poſſunt, inter quos etiam nuptiæ poſſunt, *l. ſi quis tutor. §. quamuis. de rit. nupt.* ætate tamen excepta, *l. 14. ff. de ſponſal. l. 4. de rit. nupt.* vbi traditur ſponſalia inter impuberes rectè contrahi, dum modò ſeptem annis minores non ſint. Hotom. Seruius autem Sulpitius.

SPONSALIA ſic exponit. Qui vxorē, inquit, ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat, ſtipulabatur eā in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem ſpondebat. In cōtractus ſtipulationū ſponſionūq́; dicebatur Sponſalia. Tunc quę promiſſa erat, Sponſa appellabatur: qui ſpoponderat ducturum, Spōſus. Sed ſi poſt eas ſtipulationes vxor

non dabatur, aut non ducebatur, qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat, iudices cognoſcebant. Iudex quamobrem data, acceptave non eſſet vxor, quęrebat. Si nihil iuſtę cauſæ videbatur, litem pecunia æſtimabat, quantiq; intereſſuerat eã vxorem accipi aut dari, eum qui ſpoponderat, aut qui ſtipulatus erat, condemnabat. Hoc ius ſponſaliorũ obſeruatum dicit Seruius ad id tẽpus, quo ciuitas vniuerſo Latio lege Iulia data eſt. Hæc eadem Neratius ſcripſit in lib. quẽ de nuptijs compoſuit. *Gell. lib. 4. ca. 4.* Sponſaliorum autem formulam Plaut. hanc profert *in Pœnulo:*

Agoraſt. Audi tu patrue, dico, ne dictum neges:
Tuam mihi maiorem filiam deſpondeas.
P. Pactam rem habeto. A. Spondeſne igitur?
P. Spondeo. A. Mi patrue ſalue, nam nunc es planè meus. Item in Trinum.

Lyſim. Spondeſ' ergo
Tuam gnatam vxorem mihi? Char. Spondeo, & mille aurei
Philippum dotis. Lyſimach. Iſtac lege filiam tuam ſpondeſ' mihi
Vxorem dari? Char. Spondeo. Lyſimach. Et ideo ſpondeo idem hoc. Hot.

SPONSALITIA largitas, hoc eſt, donatio propter nuptias, ſpecialis eſt contractus. *de quo in Auth. vt ſponſalit. larg.* Sp. (Propriè die morgengab.)

SPONSA patris, nouerca filij dicitur.

SPONSARE, ſponſalia contrahere, ſtipulari ſibi vxorem dari. Paulus *l. 38. ff. de ritu nupt.* [Si quis officium in aliqua prouincia adminiſtrat, inde oriundam, vel ibi domicilium habentem ſponſare non prohibetur.] Hotom.

SPONSIO apud antiquos genus erat ſtipulationis, qua plerunque vti ſolebant poſt interdicta, cùm lis quædam appendicula incidiſſet, aut etiam ſi alio modo inter duos conuerteretur. Fiebat autem ſponſio, interpoſita ſtipulatione certæ pecuniæ, quam perderet qui ſponſione vinceretur, Græcis erat decima pars rei controuerſæ, in cauſis priuatis: in publicis quinta. Et interim coram recuperatoribus aut iudice diſceptabatur, ein verheiſſung. Inde actio ex ſponſo, apud recuperatores vel iudices intendi ſolebat, qui ex conuentione ſtipulãtium de liticula cognoſcerẽt. Cæterùm abolita paulatim ſponſione, verbum hoc latius productum eſt ad omnem ſtipulationem. idque eſt quod Paulus *in l. ſponſio. ff. de verbor. ſignific.* Sponſio, inquit, appellatur non ſolùm quæ per ſponſi interrogationem fit. ſed omnis ſtipulatio promiſſioque. Ex illa autem antiqua & iudiciaria ſponſione, ludicra quoque alterius generis ſponſio deriuata videtur, quam nunc etiam frequentem videmus, cùm depoſitis pignoribus, aut ſine pignoribus, promittitur aliquid vltrò citroque, Niſi res habeat, vel non habeat, Wetten. *Cuius fit mentio in l. ſi rem tibi. §. vltim. ff. de præſcript. verbu. & in l. rebus. ff. de aleæ luſu.* Oldend. *Adde Force. in Necyomantiæ dialog. 2. num. 8. & Adrianum Turneb. aduerſar. libr. 8. & cap. 4.*

SPONSIO appellatur, inquit Paulus, non ſolùm quæ per ſpõſus interrogationem fit, ſed omnis ſtipulatio, promiſſioq;, *l. 19. §. dictum. ff. de ædilit. edict. l. 7. ff. de verb. ſign.* Alij libri, [Sponſi.] corruptè. nam ſponſus dicimus, vnde Actio ex ſponſu. Hotom.

SPONSIO, pro certatione pignorum, ni ita ſe res habeat, vt qui deponit affirmat. Vlpian. *l. 17. §. 5. ff. de præſcript. verb.* [Si quis ſponſionis cauſa annulos acceperit, nec reddidit victori &c.] Item apud Marcianum *l. 3. ff. de aleator.* Hotom.

SPONSIO etiam in interdictis erat actio, quando non proprietatis, ſed poſſeſſionis tantùm erat controuerſia. Cuius ſponſionis exemplum eſt apud Ciceronem *in orat. pro A. Cecinna.* & Quintilia. *lib. 7.* Aliquando etiam ſponſio erat interdicti appendicula & acceſſio. Vt cùm iudex edixit de poſſeſſione deiectum in primis reſtituendum, & reus quidem contendat, ſe omnia quæ oportuit, adimplêſſe, actor verò inficietur planè ſe reſtitutum, liticula quædam ſuboritur, quæ ſponſio dicebatur. Qui ea actione experiri volebat, ex ſponſo agere dicebatur: & veluti προκαλεῖσθαι ἀντιγρ. Brechæus in l. ſponſio appellatur. ff. de verb. & rer. ſignific.

SPONSIO, eſt promiſſio certæ pecuniæ, quam is qui litem intẽdit, daturum ſe, ni veram cauſam habeat, promittit. Actor enim primùm ſpondebat: id eſt, ſpontè atq; vltrò ſponſionem deferebat aduerſario, quem ideo ſponſione laceſſere & prouocare dicebatur. ab eo namque poſteà ſummam eandem ſtipulabatur. hic autem aut fateri cogebatur, aut ſi inficiaretur, reſtipulari. tum actor iterum ſtipulanti aduerſario ſpondebat. *quod explicatiùs demonſtratum eſt in orat. pro Quintio* Hot.

SPONSIO à Sacramento ſic differt (*vt in Quintianam expoſuimus*) quòd in ſacramentis deponebantur in ſacro pecuniæ: & qui cauſa cadebat, eius pecuniæ referebantur in ærarium. at in ſponſionib. non deponebantur: ſed tantùm interpoſita ſtipulatione promittebantur. Alijs omnibus in rebus ſimillima erat vtriuſq; ratio. quemadmodum ex ijs locis cognoſcimus, in quibus ſacramẽtum & in poſſeſſionis, & in proprietatis controuerſijs interpoſitum dicitur: *vt in lib. de orat. pro Mil. & apud Aſcon. Verr. 3. vbi de ampliatione loquitur.* Hotom.

SPONSIONEM facere *in l. pen. ff. de aleæ luſu* ſignificat, ſtipulatione pignoreve depoſito contẽdere, vt qui ex certamine ſuperior diſcedat, pecuniam in ſtipulatum deductam pignorive depoſitam ferat. Macrob. *lib. 3. cap. 17.* [Nec moratus ſponſione contendit, pignus cuſtodiente Munatio Planco.] Sic & ſponſionis cauſa annulos depoſitos accipe *in l. 19. §. vltim. ff. de præſcript. verb.* qui in hoc ex conuentione depoſiti erant, vt à victore auferrentur. Nam in ſponſionibus annulorum pignoribus olim certatum Plin. *lib. 33. ca. 1.* docet. Quinetiam litigatores olim ſpõſionem facere certæ pecuniæ ſolebant, quæ eius lucro cederet, qui iudicio viciſſet. Cuius rei cauſa vice mutua ſtipulationes interponi ſolebant. Teſtimonijs, quoniã à Budæo ſatis multa congeſta ſunt, vtendum non putaui. Papinianus legem definit communem Reipublicę ſponſionem, *l. 1. ff. de legib.* exprimere meo quidem iudicio volens vim verborum Græcorum *πόλεως συνθήκη κοινὴ*, quibus Demoſthenes in legis definitione, *vt eſt in l. 2. eo. tit.* & Ariſtot. *in eadem re lib. 3. politic.* vſi ſunt.

SPONSIO ludicra olim erat, ea, quæ ſcilicet abſque interrogatione fiebat, ſed depoſitis pignoribus: *ſicuti docet Budæ. in annot. ad l. 2. de orig. iur.* De hoc ſponſionis genere habetur, *in l. ſi rem tibi. §. ſi quis ſponſionis cauſa. ff. de præſcriptis verb. & in ſaſt. ac.*

SPONSOR eſt, vt rectè Accurſius exiſtimauit, qui ſpontè, & nõ rogatus, pro alio promittit, *gl. §. 1. in Auth. de fideiuſſo.* Quod & ex Verrio Feſtus tradit. Hinc ſponſores dicebantur, qui pro candidatis promittebãt, ne illi ambitus rei eſſent. *Alc. in Parerg. probat, autoritate Ciceronis, & Plinij Iunior.* Sp.

SPONSORES dicebantur, quos noſtri fideiuſſores poſteà nominarunt, id eſt, quibus ſpondentib. pecuniæ cuipiã creduntur, aut aliquid deniq; promittitur. Cicero *pro Quintio*, [Cur cæteri ſponſores & creditores nõ conuenerint?] Idem *ad Attic. lib. 1.* [Tulliola, deliciolæ noſtræ, tuũ munuſculum flagitat, & me vt ſponſorem appellat. mihi autem abiurare ſatius eſt, quàm dependere.] Hot.

SPONSVM, actio erat ex ſponſione quæ ab aduerſarijs in priuatis controuerſijs fiebat, nata. Cic. *pro Quintio*, [Sponſionem facere maluit, fecit. Te iudicem C. Aquili ſumpſit. ex ſponſo egit.] Hotom.

SPONSVS. Seruius in illud *Æneid. 10.*

Gremiis abducere pactas.

id eſt, ſponſas, inquit, nam ante vſum tabularum matrimonij cautiones ſibi inuicem emittebant, in quibus ſpondebant ſe conſentire in iura matrimonij, & fideiuſſores dabant. vnde & admiſſum eſt, vt dicamus virum à ſpondendo ſponſum. Cæterũ propriè ſponderi puellæ eſt. ergo ſponſus non quia promittitur, ſed quia ſpondet, & ſponſores dat. Hotom.

SPONSVS, ſui. idem quod ſponſio. Paul. *l. 6. ff. de verb. ſig.* [Sponſio appellatur, non ſolùm quæ per ſponſi interrogationem fit, ſed omnis ſtipulatio, promiſſioq;.] Seruius Sulpic. apud Gellium *lib. 4. c. 4.* [Sed ſi poſt eas ſtipulationes vxor non dabatur, aut non ducebatur, qui ſtipulabatur, ex ſponſu agebat, iudices cognoſcebant.] Hot.

Itaq; ex ſponſu agere apud veteres ſignificabat, ex ſtipulatu, *vt in Varronis & Gellij ſuprà citatis locis.* Briſſ.

SPONTE, aduerbialiter poſitũ, in Rubric. C. de his qui ſpontè publ. mun. ſub. Sua ſponte, ſignificat volũtate propria. & ſuapte natura, ſine hominis labore. Sp.

SPONTE veniſſe, aliud eſt, quàm adfuiſſe, *l. ſi quis ex conſenſu. C. de epiſc. aud.* Sp.

SPORTVLA, erat apud Roman. quod in dies clientibus

ſuis

ſolis ſub limine portæ exhibebant ad vitæ vſum: cuius loco quandoq; pecunia dabatur. Hinc cùm conteſtanda lis eſſet, actor & reus pecuniam contribuebant, deponebantque: is autem qui in cauſa ſuccubuiſſet, omnia pendebat. Atque ea pecunia ſportula dicebatur, à ſporta, ſeu ſportella receptaculo maioris ſummæ pecuniarum. *autor. Alcia. in Diſpunct.* Sportulæ Iudiciales vocantur, *τὰ δικαστικὰ*, hoc eſt, iudicantium mercedes. *Vide & Old. actio.13. Claſſ.1.* Spieg.

SPORTVLAS Romani appellarunt tam ſtirpes illas, quas ſalutatoribus, qui prima luce in atrium conuenire ſalutandi gratia ſolebant, dabantur, quàm cœnas & conuiuia, quæ eius officij nomine præſtabantur. Erogationes quoque illæ, quæ in ordinem decurionum fiebant, ſportulæ appellabantur, *l.5. §. vlt. ff. de donatio. inter vir. l.6. §.1. ff. de decurionib. vt & ex Plinij Epiſt. ad Traian. lib.10. apparet.* Sed & pecuniæ illæ, quæ iudicibus vel executoribus litium ac negotiorum pro ſalario dabantur, Sportulæ ſunt appellatæ. *Rubr. de ſportu'. iud. l.31. §. executoribus. ff. de epiſcop. & cleric. §. tripli. Inſtitut. de actionib. l.4. C. de Caſtrenſian. lib.12. l.12. C. de proxim. ſacr. ſcr. in l. vltim. C. de præpoſit. agent. in rebus. l. vlt. §. vt autem. C. de re milit. lib.12.* Briſſ.

SPORTVLAE item pro ſalarijs annuis, *in l.120. ff. de leg. 3.* niſi cui magis placeat municipales erogationes interpretari. Quo ſenſu in antiquis inſcriptionibus hoc verbum aliquotiens accipitur. Briſſ.

SPORTAE autem calathi ſunt, de vimine texti, *l.3. §. vltim. ff. de penu. lega.* In quibus etiam pecuniæ condi ſolebant, *vt Aſcon. in Verrin. ſcribit.* Briſſon. Solebant autem ſportulis & caniſtris etiam cœnas ac prandia inferre. vnde apud Arrian. *in Epicteto. σπυρίς δειπνίων. Brod. Miſcell. lib.6. c.17.*

SPVRCARE, fœdare, corrumpere, impurum reddere. Paul. *l.1. §.1. ff. de extraordin. crimin.* [Fit iniuria contra bonos mores, veluti ſi quis fimo corrupto aliquem perfuderit, aquas ſpurcauerit.] Vbi tamen, Correpto, legendum ſuſpicor. Vlpian. *l.27. §.11. ff. ad leg. Aquil.* [Cum eo planè qui vinũ ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit.] Budæus interpretatur, aqua infuſa diluit: vt ſit antiquè poſitum. ſed videamus ne id ſubtilius dicatur, quàm verius. Hoc ſit vinum ſpurcatum dilutum, & vitiatũ; aqua infuſa rectè dici teſtatur Feſtus, & ita veteres locuti ſunt. Et notum eſt illud Athenæi *ἀνάλυε τὸν οἶνον ἐπιχέας τὸ ὕδωρ.* *Balduin. ad tit. de leg. Aquil.* De Spurco vino vide etiã quid annotarit Forcatul. *in ſuo penu iuris ciuilis cap.9.* vbi ſimiliter affirmat, Spurcum vinum explicaſſe Grammaticos aqua miſtum, & ſpurcare, aqua diluere, & ita quidem Budæum ſecutum eſſe autoritatẽ Feſti Pompeij. Addit præterea, quod non abs re dici poſſet, grauius eſſe ſpurci ſignificatũ, quàm vt aqua reddi poſſit, & magis agi Aquilia in aquam infundentem in vini meri doliũ. ex illa generali clauſula, [Vel alio modo vitiauit.] quàm vt ſpurcaſſe videri: nec temerè Feſtum dixiſſe, ſpurcum eſſe vinum aqua miſtũ, ſed id tantùm in ſacrificijs. Spurcum vinum igitur dicitur, quod ſacris adhiberi non licet, vt ait Labeo Antiſtius *lib.10. commentarij iuris pontificij,* cui aqua admiſta eſt, defrutumve aut igne tactum, muſtumve antequàm deferueſcat, ergo non eſſet, alioquin ſpurcum vinum dilutum, niſi ſacrificijs adhiberetur, argumento eſt, quod defrutum dulciſſima potio, *l. fin. §. fin. ff. de trit. vin. & ol.* Spurcum à Labeone vocatur vtique ſacris deſtinatum. igitur ſpurcari vinum propriè dicitur, cœno lutove vel ſimili illuuie, & ita aqua ipſa ſpurcatur *l.1. ff. de extraordin. crimin.* id eſt, immunda fit ſordibus, ſed ſacrorum cauſa augetur immunditia religioni contrauenientes & ſpurcitia dicitur, ita Imperator *in l. mortuorum. C. de relig.* dixit ſanctum municipiorum ius pollui, ſi reliquiæ intra ciuitatem condantur: quod mirum eſt pollutionem dici ex eo, quod religioſum locum alioquin faceret. *§. religioſum. Inſtitut. de rerum diuiſ.* ſed in ſacris & religioſis omnia ex formula ſeruanda ſunt. Sed & aquæ dicuntur ſpurcari, cùm corrumpuntur aliqua re, quæ illas vitiet infecta. Paulus. *de extraord. crimin. l.1.* [Si aquas, inquit, ſpurcauerit.] Nebriſſ.

SPVRII. Plutarchus *in Problem.* [Spurius primum nomen eſt apud Romanos, vt Sextus, & Decimus, & Caius. Prima autem nomina nõ tota ſcribunt: ſed aut vna literã, vt T. Titũ: aut duabus, vt Cn. Cneum: aut tribus, vt Sex. Sextum: & Ser. Seruium. Sic Spurius Sp. ſcribebatur. eos autẽ qui ſine patre erant, qui *ἀπάτορες* Græcè dicuntur, S. & P. deſignabant, quaſi ſine patre dicerẽtur.] Hactenus Plutarch. Hotom. *vide & Crinitum lib.20. cap.5. de honeſta diſciplina.* Cæterùm quos vulgò Baſtardos vocamus, interdum Spurij dici poſſunt, interdum nõ poſſunt, vt hi quos principes agnoſcere ſolenniter ſolent, quaſiq; adoptare. Interpretes legitimare, nullo autore appellant. *Vide Budæum in l. vulgò concepti. ff. de ſtatu homin.* Spurius proximitatis nomine, ſucceſſores habet, qui bonorum poſſeſſionem petere poſſunt, *l. ſpurius. & l. Modeſtin. ff. vnde cognati.* Spieg.

SPVRIVS appellatur, qui vulgò quæſitus & patre incerto natus eſt, quaſi *σποράδην* conceptus. *§. ſi aduerſus. in fi. Inſt. de nupt. l.25. ff. de captiu. l.3. C. ſoluto matrim. l.29. §.1. ff. de inoffi. teſtamen. l.4. ff. vnde cognat. l.6. ff. de decurionibus. Caius lib.1. Inſtit. tit. 4.* Vlpian. *in Inſtit. tit.4.* Qui matre quidem certa, patre autem incerto nati ſunt, Spurij appellantur. Itemque vulgo conceptos ſpurios eſſe *tit.5.* ſcribit. Quos & Fauonios antiquitùs dictos Iſidor. *lib.9. Etymolog. cap.5.* notat. Ex libera etiam conceptũ & ſeruo, velut ſpurium haberi aiunt Impp. *in l.6. ff. de ſuis & legit.* propterea quò ei licet certus pater eſt, is tamen eſt qui iuſtus pater eſſe non potuit. Briſſ. *Adde Cuiacium obſeru. & emendatio. libr.5. cap.6. & Curt. lib.3. [illegible] cap. 8. tomo.1.*

SPVRIVS & Nothus ſic differre videntur, quòd illo nomine appellatur qui non ex matrimonio, ſiue iuſto, ſiue iniuſto natus eſt: ſed vulgò eſt conceptus, vti docet Modeſt. *l.23. ff. de ſtatu hom.* Nothus verò, qui ex matrimonio quidem, ſed falſo & iniuſto *νόθος* enim *ψευδὴς* Græcis ſignificat. Quintil. *lib.3. cap.6.* [Nothum qui non eſt legitimus Græci vocant: Latinum rei nomen, vt Cato quoque *in oratione quadam* teſtatus eſt, non habemus, ideoque vtimur peregrino.] Hæc Fabius. Generalius tamen Græci Nothos appellarunt, idque nomen in omnibus ijs poſuerunt, qui ex concubitu iniuſto nati eſſent. Heſych *νόθος γίνεται*, inquit, *πορνογίνετα, ὁ μὴ γνήσιος παῖς, ἀλλ' ἀπὸ πόρνης, ἢ φίλης, ἢ δούλης, ἢ παλλακίδος ἀλλοτρίας*, Hotom.

SPVRIVS appellatur etiã is, qui ex iuſtis quidem nuptijs eſt ſuſceptus, nimirùm, quum vxor ab hoſtibus cum marito capta, in ſeruitute enixa eſt: verùm ſola deinde cum filio reuerſa eſt. hæc Marcianus *l.25. ff. de capt. & poſtlim. reu.* Hotom.

S T.

STABVLA, veteres appellarunt diuerſoria, & quas tabernas vocamus. Sed & hæc vox pro ſeptis accipitur, quibus iumenta vel greges ſtabulantur. In priore ſignificatu accipienda eſt apud Vlpianum *in l. vrbana prædia. de verb. ſign.* In poſteriore ſenſu videtur accepiſſe Nera. *in l. eo iure. in quibus cauſ. pig. tacit. contrah. Ex Alciat.* Sp.

STABVLVM locum ad ſtationem iumentorum paratum ſignificat, *l.17. §.2. ff. de act. emti. l.13. in fin. ff. de vſufruct.* Hoc qui exercent & iumenta apud ſe ſtabulari permittunt, Stabularij vocantur, *l.1. §. caupones, l.5. & l. vlt. in fin. ff. naut. caup. ſtabul. l.1. ff. furti aduerſ. naut. caup. ſtabul.* Briſſ.

STABVLVM etiam ad hominum manſionem conſtitutum diuerſorium ſignificat, *l.1. in fine. ff. furti aduerſ. naut.* Vnde ſtabulum *πανδοχεῖον* vertit Theoph. *in §. penul. Inſtit. de oblig. ex quaſi delict.* Cypria. *epiſt.13. lib.3.* [Aut ſi, inquit, in via ſtabulum aliquod obſideri & teneri à latronibus cœperit, vt quiſquis ingreſſus fuerit inſidentium illic infeſtatione capiatur, nonne commeantes hac opinione comperta ſtabula alia appetunt tutiora, vbi ſunt fida hoſpitia & receptacula cõmeantibus tuta.] Varro *lib.4. de Ling. Latina.* [Inde Locariũ quod datur in ſtabulo aut taberna, vbi cõſiſtunt.] Briſſ. *Adde Pe. [illegible] l.1. §. caupones, in tit. nautæ, caup. ſtab.* Hinc

STABVLARIVS, qui ſtabulum exercet, rectoque viatores, vel comeſſatores accipit. Senec. *lib.1. de benefic. cap.13.* [Nemo, ait, ſe ſtabularij aut cauponis hoſpitem iudicat.] Tertul. *in Apolog. c.29.* [Alijs cœnaturis creditor erit neceſſarius, Herculanarum decimarum polluctarum ſumptus ſtabularij ſupputabunt.] Vbi tamen Rhenanus ſine ratione, [tabularij.] emẽdat. Apuleius *lib.1. de aſino aureo.* [Sumo, ait, ſarcinulam, & pretio manſionis ſtabulario perſoluto capeſſimus viam.] Briſſ.

STADIVM Latinè curriculum, in quo equi homineſve currunt, & certant athletæ, eſtq; ſtadium octaua pars milliarij,

liarij, quod vno ſpiritu confecit Hercules. *vt dicit gloſſ. in §. vniuerſitatis, in verbo Stadia. Inſtit. de rer. diuiſ. Io. Beßo. Etymol.* Cæterùm ſciendum eſt nomen ipſius ſtadij diuerſum ac multiplex fuiſſe, tum ſpatio inter ſe diſſimili: Præcipuè autem nominatur Olympicum, Pythicum & Italicum. Nam Pythicum quidē pedibus millenis finitur. Olympiacum, pedibus 400 Italicum pedibus 125. ſic enim Cēſorinus refert, qui de Natalitio ad Cerellium ſcripſit. Neq; me latet Herculis quoq; ſtadium ab antiquis celebratum, quo 200. pedes haberentur: quod ipſum ſtadij ſpacium Hercules ſuis pedibus metatus eſt Piſis apud Ioué Olympicum: de quo & Plutarchus, & in Atticis Gellius meminerunt. Neque deſunt etiam auctores, qui tradant octauam partem milliarij, ipſo ſtadio ferè contineri: tum Diaulon & Dolichon addunt. Vt enim ſtadij menſura pedes 400. habet in vniuerſum: ita Diaulus 1200. Dolichus ſtadia 12. & Schenus 20. vt ipſe etiam Plinius refert: etſi hoc totum in Græcorum commentarijs, cùm à plurib. alijs, tum ab ijs relatum eſt, qui Platonis leges interpretati ſunt: quo loco de currendi ratione, & ludis Olympicis diſſerit. Pollio autem Vitruuius Stadiatas porticus appellauit, ex ipſa ſtadij vt puto, menſura, ſicuti etiam Milliarias dicimus. *Crinitus libro 21. cap. 10. de honeſta diſciplina.*

STADIVM, *Lege Menſurarum nomina.*

Stãnd des Reichs. *vide, Magiſtratus municipales.*

STAGNVM eſt, quod temporalem continet aquam, ibidem ſtagnantem. Quæ quidem aqua plerunq; hyeme cogitur. *Vlp. in l. 1. ff. vt nauig. lic. in flum. pub.* Dicitur autem Stagnum autore Feſto quòd in eo ſtet aqua: alij quod is locus à Græcis inde dicatur quia benè contineat aquam. *Brod. Miſcell. lib. 1. cap. 27.*

STALLVS in choro, *c. dilectus. de preben.* diſces ex Canoniſtis, & puteum eum locum vbi ſedere Canonicis in fratrem receptis licet.

STAMEN, quidquid in colo ad nendū ponitur. Subtegmen dicitur filum quod ſub tegmine texitur. Vlp. [Vtputa, ait, ſtamen & ſubtegmen.] *in prin. l. ſi cui lana. de legat. 3.*

STAMEN & ſubtemen lanæ appellatione contineri Sabinus putat, *l. ſi cui lana. §. 1. ff. de leg. 3.* Paulus *in ſententijs* contrà. Vnus Stamen & ſubtemen accipit pro filo ſtaminis, vel ſubteminis cauſa parato: Alter propriè pro eo, quod iam eſt in tela contextum, lanæ enim finis eſt, quoad vſque ad telam peruenerit. Subtemen tamen propriè eſt id, quod ſubeſt ſtamini. & ita gloſſæ. in l. veſtimentum. ff. de aur. & argen. leg. ſubtemen κρόκη, &c. & Lucilius apud Nonium (vt in manu ſcriptis legi) [Foris ſubteminis panus eſt.] vbi panum ſignificare Nonius declarat inuolucrum tramæ, eundemq; per diminutionem vocari panulam. Sic enim & ijdem ſcripti manu libri habent, non [panulam.] & Heſychius etiam ipſe panuclam ſiue panuclum, non panuellium, dicere voluit, cùm ita ſcripſit: πηνίον, πηνίον, ἢ ὁ ἐν ... *Cuiac. obſer. lib. 11. c. 6.*

STANTES fructus, id eſt, pendentes, *l. 7. §. interdum. ff. sol. matr. l. 27. ff. de vſufr.* ex Briſſ.

STAPHAS Itali vocant lo ſtaffa, quibus in equo ſedētium pedes vtrinque innituntur ac ſuſtinentur: Sunt qui ephippia ab antiquis nominata putent. Sed hi tota aberrāt via. Fuerunt enim hæc priſcis incognita, vt ex equeſtribus ſtatuis, tum ex ære fuſis, tum è lapide factis colligere licet in quibus nihil tale viſitur. *Budæus Miſcell. lib. 4. c. 16.*

STARE, pro manere & firmum eſſe, *l. ſancimus. C. de teſtam.*

STARE, de inanimatis etiam dicitur, vt nauis, flumen, currus.

STARE cum aliquo, pro partes eius ſequi, & ei fauere.

STARE decreto, pro obedire, & non prouocare. dem vrtheyl ſtatt geben.

STARE per me, per te, per illū, quo minùs id fiat, cùm nos, vel aliqui alij cauſa ſumus, ne quid fiat. *Vide l. 2. §. nō exigitur. l. vlt. §. ſi. ff. quod leg. l. ſi per te non ſtat. C. de vſur.* Sp.

STARE ſententiæ arbitri nihil aliud eſt, quàm id agere quantum in ſe fit, vt arbitri ſententiæ pareatur, *l. 28. §. vlti. ff. de recept. qui arbitr.* Briſſ.

STATANVM ſiue Statinam Deum vel Deam pueritiæ præſidem facit Varro *lib. de lib. educ.* Nomē inde traxit, quod (vt idem Varro ſcribit *11. de vit. populi Roma.*) natus puer ſimul ac ſublatus erat ab obſtetrice, ſtatuebatur in terra, vt auſpicaretur rectus eſſe. Ad quem morem forſitan referenda ſunt hæc verba *l. 3. C. de poſt. her. inſt.* [Illicò poſtquàm in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis.] Certè ſic poetæ loqui ſolent. Papinius *1. Syluarum:*

--Tellure cadentem,
Excepi fouique ſinu.--

Et *lib. 5.* [meus ille Natum protinùs, atque humum per ipſam, Primo murmure vagientem, Blando Calliope ſinu recepit.] *Cuiac. Obſer. lib. 11. cap. 30.*

STATERA, iudicij æqualitas, *c. 1. de re iud. lib. 6.*

STATER, & ſiclus eadem ſunt, *Aut. Aug. ad Modeſt.* Siclus pendit ſemunciam. Prat.

STATHMVS, id eſt, manſio, milliaria habet ſeſquinouem & viginti, acht vnd zweintzig welſche meil / ein poſtreyß. Cuius fit mentio, *Nou. Vt cum, prouin. mag. obtemp. Conſt. 68.*

STATIM cum temperamento temporis accipiendum in certis Iðris noſtri locis, Alber. oſtendit. Eſt vbi pro illicò ponitur, *vt in l. fin. C. de bon. quæ liber. Vide Bart. in l. qui pignori obligaui. §. ſ. ff. de aut. tut.* Spieg.

STATIM aliquandò idem ſignificat quod perpetuò & perſeueranter, ſine intermiſſione, ſine laxamento. Sic enim accipi ſæpè in alijs auctoribus duo celebres Grammatici notarunt, Nonius & Donatus. *Cuiac. Obſer. & emendat. lib. 5. cap. 12.*

STATIM atque. Vlpian. *l. ſi maritus. de adult.* [Et primum, inquit, Pomponius putat, admitti accuſationem extraneam poſſe ſtatim atque negauerit: cui aſſentiendum puto.] Spieg.

STATIO à ſtando, vel ſtatuendo appellatur. Ea igitur appellatione is locus demonſtratur, vbi quid ſtatuitur & ſtat. Sic nauium ſtationem Vlpian. interpretatur vbi tutò naues ſtare poſſint, *l. 1. §. non autem. in fin. ff. de fluminib.* Sic apud Virg. *Æneid. 5.*

--Statio malè fida carinis.

Et *lib. 4. Georgic.*

--Statio tutiſſima nautis.

Inde portum ſtationem eſſe concluſam idem Vlp. dixit in *l. 59. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

STATIO etiam iumētorum *in l. 13. in fi. ff. de vſufr.* Et ſtatio militum, *l. 3. §. qui ſtationis. ff. de re milit. & apud Plin. lib. 10. epiſt.*

STATIO aliquando accipitur pro vigilia, vt apud Modeſt. *de re milita. l. 3. deſertorem.* [Qui ſtationis, inquit, munus reliquit.] Hinc ſtationarius miles, qui vigilijs deputatus eſt. Vlpian. *de offic. præf. vrbi. l. omnia omnino,* [Milites, ait, ſtationarios habere, ad tuendam popularium quietem.] Nebriſſ. Stationarij, quorum fit mentio *lib. 12. C.* erant electi ex agentibus, in rebus qui curſui publico præeſſent, *de quibus latius Alcia. lib. Pareg. 6. cap. mox citando.* Sp.

STATIO, locus vbi quis ſui muneris obeundi cauſa ſe ſiſtit, & ab interuentoribus appellari ſolet. Vlp. *l. item apud 15. §. conuitium. c. ff. de iniur.* Idem, [Et ſi ad ſtationem vel tabernam ventum ſit, probari oportere.] Gell. *lib. 13. ca. 13.* [Quæſitum eſſe memini, in plerisq; Romæ ſtationibus ius publicè docentium, aut reſpondentiū, &c.] Idem *in l. Fulcinius, 7. §. illud ſciendum. ff. quib. ex cau. in poſſ.* [denique eum quoq; qui in foro eodem agat, ſi circa columnas aut ſtationes ſe occultet, videri latitare veteres reſponderunt.] Hot.

STATIONES etiam dicebantur, quò homines conuenire, ſtare, & in circulos cogi conſueuerant, vt Plin. *lib. 1. epiſt. ad Senecio.* [Pleriq; in ſtationibus ſedent, tempusq; audiendis fabulis conterunt.] Idem *lib. 2. epiſt. ad Apol.* [Itaque prehēdo amicos, ſupplico, ambio, domos ſtationesq; circumeo.] Iuuenal. *Sat. 11.*

Conuiuia, thermas, ſtationes, omne theatrum.

Vide & quæ de eodem verbo diximus lib. 2. Antiquit. vide plenius Cuiac. obſer. lib. 2. cap. vlt.

STATIONES fiſcales, *l. 3. C. de compenſatio. l. 1. C. ne fiſcus rem quam vendidit euincat, l. 19. de ſuſceptorib. in C. Th.* Briſſ. Adde Cuia. *in d. l. 1. C. ne fiſcus rem, &c. lib. 10.* vbi dicit, Stationes eſſe manſiones, in quib. officia fiſcalia conſiſtunt, *l. 1. C. de compenſat. & l. 2. C. de ſolu. lib. 11.* vbi pro rationib. legendum ſtationibus, vt & Accurſius legit, qui tamen malè fingit fiſcum in ea ſpecie debitori ſuo eidemq; creditori ſucceſſiſſe, cùm ſit ponendum duobus fiſcum ſucceſſiſſe, debitori & creditori ex diuerſis tamen ſtationibus. & & in Nou. 91. duo fiſcalia debita ſic accipiuntur, duarum fiſci ſtationum debita.

STATIONARII in rub. C. de curioſ. & ſta. pro ijs accipiendi ſunt, qui fugitiuos, & ad hoſtes tranſeuntes, deferunt. *Ammia. Marc. autborib. lib. 18.* Sunt autem ijs milites deputati ad aliquem tuendum locum in limitibus imperij: dicti ordinarij, quòd in ſtationibus habitent, nec vagentur. Hæc Alciat. *in tres poſteriores lib. C.* Cæterùm Budæus quoque *in annotat. ad Pandectas ex l. limenarchæ. de ſeru. fugit.* ſtationariorum mentionem faciens. Stationarij, inquit, milites ſunt præſidiarij, quos ordinarios appellamus, qui in locis finitimis ſtationes agitare ſolent, ad repentinos hoſtium incurſus intêti. Ex his limitanei, à limitibus dicti ſunt: Hæc ille. Quibus itaque cuſtodiæ, aut præſidij gratia ſtatio aſſignata eſt, ſtationarij milites dicuntur. Item, qui in vrbibus, aut prouincijs tenentur ad populorum quietem tuendam. ſtationarij vocantur. Vlpian. *in l. 1. de offic. præfect. vigil.* [Et ſanè debet (ait) diſpoſitos milites ſtationarios habere, ad tuendam popularium quietem.] Anch.

STATIONARII ſunt ex cohortalibus, *de quibus l. 1. C. de curioſ. lib. 12. & l. 6. de dignit. C. eo.* qui & ἀλλάξιμοι. Cohortales verò ſunt officiales præſidum vel conſularium vel correctorum. *Cuiac. ad l. 1. de cohortalibus, principib. & c. C. d. lib. 12.*

STATIONARII tabelliones, qui in ſtationib. cũ ſubadiuuis miniſtriſq; ſuis morabantur, & inſtrumentis ſubſcribebant, quos Iuſtin *in Nouell. 44* συμβολαιογράφους appellat, id eſt, contractuum ſcribas, qui & tabelliones dicuntur. *Lege caput 19. libri ſexti Parerg. Alcia.* Spieg.

STATIONARIORVM nomine apparitores Præſidum per prouincias conſtituti ſignificantur, qui notoria crimina nuntiare Præſidibus ſolebant, *vt apparet ex l. 1. C. de curioſ. & ſtationar. lib. 12. & ex l. 31. de epiſco. & cleric. C. Theod.* Stationes autem militum per Italiam diſpoſuiſſe Tiberium Sueton. *in eius vita cap. 37.* ſcribit. Briſſ.

STATIVA loca dicuntur, in quibus aliquis moratur, à ſtando dicta. *Alciat. in l. tractationes. C. de tract. & ſtat. lib. 12.* Itaq; ſtatiua, & ſtatiuę quaſi ſtationes dicuntur, ſiue munitiones in quib. vt propiùs pugnent, milites confident. Liuius *lib. 1.* [Tentata res, ſi primo impetu capi Ardea poſſet. Vbi id parùm proceſſit, obſidione & munitionib. cœpti premi hoſtes. In his ſtatiuis (vt fit) longo magis, quàm acri bello, ſatis liberi commeatus erant] Idem Liuius *lib. 9.*] Statiua noſtra munimento ſatis tuta ſunt.] Anch.

STATIVA Euſtathius ἐλλιμένιον interpretatur rectè. *Cuia. ad l. 1. de tractatorijs & ſtatiuis. C. lib. 12.*

STATOR. Stator eſt, qui adſtat lateri regis, & corporis eſt ſtipator, vt ſi quando opus ſit, ad imperium, nutumque regis præſto foret, *teſte Alexand. Genial. dier.* Quomodo maximè accipitur in l. 4. ff. de offic. proconſ. vbi Vlpian. [Nemo (ait) proconſulum ſtatores ſuos habere poteſt, ſed vice eorum milites eo miniſterio in prouincijs funguntur.] Lego autem ibidem pro, ſtratoribus, ſtatores, vt nonnulli legunt, ſed pro ſuperiore ſignificatu, non alio. Stator etiam is eſt, quem princeps varia neceſſitate mittit ad prouincias, vt nunciet aliquid, cui tenentur prouinciales ſubinde mutare equos, quo celeriùs eat. Vulgus vernacula lingua equitantem principis famulum vocat. Quo ſenſu accipiendus eſt C. in tit. de Stratoribus, lib. 12. teſtimonio Alciati, illic ſcribentis, & Bud. *in Græcæ linguæ comment.* Et cenſent ij, iudicantque pro Stratoribus, reponendum eſſe Statoribus, quod ex l. vnica, eiuſdem tituli, fieri debere manifeſtiſſimè colligitur. Poſtremò, Stator dicitur nuntius, ſeu apparitor magiſtratuum, qui reos in ius, vel in carcerem ducebat. Sic dictus Budæo à ſiſtendis reis. Cicer. *ad Cælium.* [Exiſtimaui tamen eſſe faciendum, vt ad te ſtatores meos & lictores cum literis mitterem.] Hoc ſenſu accipitur in l. 1. de cuſtod. reor. C. Et hæc de ſtatore. Anch. *Adde Adrian. Turneb. aduerſ. lib. 4. cap. 19.*

STATVA, dicitur opus ſculptile, & fuſile, imago verò opus pictum. Vnde in tit. de ſtatuis & imaginibus. Imperator ſtatuit, ne iudices vel ſtatuas, vel imagines (quæ virtutũ præmia merentibus olim fuêre, *vt apparet ex l. vlt. C. d. tit.*) ſine principis conſenſu erigant: & ſtatuit, vt, ſi quando principi ſtatua erigatur, iudex adſit, nec vult ſubditos in ſtatua principi facienda vlla pecuniarum collatione grauari debere. Extat etiam & tit. lib. 1. C. de ijs, qui ad ſtatuas confugiunt. vbi Imperator ſtatuit puniendos eſſe eos, qui ſine iuſta cauſa, ſed duntaxat animo creandi inuidiam inimicis, ad ſtatuas principis confugerint. Qui verò ſui defenſionis gratia, aut alia iuſta cauſa, eos eſſe iure & legib. vindicandos. Quæ conſtitutio continetur in l. capitalium. §. ſed & ſtatuas. ff. de pœnis. vbi Calliſtratus, [Ad ſtatuas, inquit, confugere, vel imagines principum in iniuriam alterius, prohibitũ eſt.] Cùm enim leges omnibus hominibus æqualiter tribuant, meritò viſum eſt in iniuriam potiùs alterius, quàm ſui defenſionis gratia ad ſtatuas, vel imagines principum confugere, niſi ſi quis in vinculis, vel cuſtodia detentus à potentioribus, ad huiuſmodi præſidium confugerit. His enim venia tribuenda eſt. Ne autem ad ſtatuas, vel imagines quis cõfugiat, ſenatus cenſuit, eumq; is, qui imaginem Cęſaris in inuidiam alterius prætuliſſet, in vincula publica coërceri, D. Pius reſcripſit. Anch.

STATVAE affixæ baſibus ſtructilibus: aut tabulæ ligatæ catenis, aut erga parietem affixæ, aut ſi ſimiliter cohærent lignis, non ſunt ædium, ornatus enim cauſa parantur, non quo ædes perficiantur. Idem Labeo ait Prothirum: qui in ædibus iterum fieri ſolet, ædium eſt. *Pompon. de verbor. ſignific.* Maff.

STATVAS & imagines quidã hoc inter ſe differre putant: quòd ſtatuæ ſint æneæ, eboreæ, lapideæ: imagines ceteæ, & pictæ. *Vide l. vnicam. C. de his qui ad ſtat. Princ. confug.* Extant & hodiè apud nos ſtatuæ in nonnullis ciuitatibus, ad quas, exceptis aliquot criminibus, confugientes, feruntur tuti, Imperatoris maieſtate. Sp.

STATVAS olim veteres, cùm nomẽ alicuius de Republica benè meriti immortalitate apud poſteros donatum cuperent, ſolenniter decernere conſueuerunt. quarum aſpectu conſtaret perpetuò rei geſtæ memoria. Quo in genere obſeruationum honeſta voti ratio, haud dubiè multos ad virtutis imitationem inuitans, certè non poteſt improbari. Verùm hoc ſeculo, prælucente diuino verbo, palàm videre licet, quantò faciliùs id bonis literis, quàm vlla poſſit ſtatua præſtari. Siquidem nullum externæ rei monumentum humana arte ſic poteſt apparari, quod non inuidia, vel neglectus poſteritatis, aut etiam temporum viciſſitudo facilè ſubuertat. Literarum verò diuinitùs inditam maieſtatem, nulla vnquàm vis, aut incuria hominum poterit abolere. Oldend.

STATVAS principum his, qui ad eas confugiſſent tutiſſimum aſylum fuiſſe *in lib. 4. Antiq.* docuimus. Inde ad ſtatuam confugere, id eſt, ad ſtatuam Cæſaris, legimus, *l. 2. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. l. 1. in prin. ff. de offic. præf. vrb. l. 17. §. apud Labeonem. ff. de ædilit. edict. l. 28. §. ad ſtatuas. ff. de pœn. l. 5. ff. de extraordin. criminib. l. vnic. C. de his qui ad ſtat. confug. §. ſed & maior. Inſtitut. de his qui ſunt ſui vel alien. iur.* Sueton. *in Tiber. cap. 53* [Nouiſſimè calumniatus, modò ad ſtatuã Auguſti, modò ad exercitum confugere velle, Pandatariam relegauit.] Plinius *lib. 10. epiſt. ad Traia.* [Miles qui eſt in ſtatione Nicomedienſi ſcripſit mihi Callidromum quendam nomine cùm detineretur à piſtoribus, quib. operas ſuas locauerat, ad tuam ſtatuam confugiſſe] Briſſ.

STATVIT verbum, rem perfectam ſignificat & conſummatam, nõ cœptam in poſtulatione edicti. quod quiſque iuris. *teſte Vlpian. in l. 1. eod. tit.* Sp. Ideo hæc verba, [Quòd ſtatuerit, qui iuriſdictioni præeſt.] cũ effectu accipimus, non verbotenus: nam ſi cum vellet ſtatuere prohibitus ſit, neq; effectum decretum habuêrit, ceſſat edictum. *Vlpi. Quod quiſq; iuris.* Maff.

STATVLIBER eſt, qui ſtatutã & deſtinatam in tempus, vel in conditionem, habet libertatem, *l. 1. de ſtatulib.* Sp.

STATVLIBER eſt, qui teſtamento certa cõditione propoſita iubetur eſſe liber. & ſi per hæredem eſt, quo minùs ſtatuliber præſtare poſſit. quod præſtare debet, nihilominùs liber eſſe videtur. *Adde Connan. commentar. lib. 2. cap. 4. nu. 19.* Feſtus. Hotom.

STATVMINA. *Lege, Pedamentorum.*

STATVM, participium, à verbo ſiſto, quod eſt præſento, & quaſi præſentiam corporis exhibeo. Vlp. *in l. 3. ſi quis in ius vocat.* [Cùm quis, inquit, iudicio ſiſti promiſerit, neque adiecerit pœnam, ſi non ſtatum eſſet.] Idem *ſi ex nox. cauſ. l. 2.* [non videri, ait, in eadem cauſa ſtatum.] Sp.

STATVM iri, apud Vlp. [repromiſſio, inquit, planè exigenda eſt, voluntati defuncti ſtatum iri] *l. ſi quando. ff. vt legat. ſeu fideicommiſ. ſeruan. cauſ. caueat.* Spieg.

STATVM quoque ætatis dicimus, *l. pen. C. quando dies leg. ced.* Et in ſe verba hæc, [Cùm ad ſtatum ſuum peruenerit.] ſic accipimus, cùm viceſimumquintum annum attigerit, *l. 77. §. curatoris. ff. de leg. 2.* Briſſ.

STATVM etiam obligationis, pro conditione & natura dicimus, *l. 9. §. 1. ff. de duob. reis. l. 108. in fi. ff. de verb. obligat. & l. 124. ff. in tit. commuta, l. 12. §. pen. ff. de ſolution.* Briſſ.

STATVR verbum rem perfectam ſignificat, & ſententiam definitiuam, *c. in ijs. extr. de verbor. ſignific.* Ioan. Bello. Etymolog.

STATVS, aliàs ſignificat caput cauſæ ſeu principalis quęſtionis iuris vel facti, ad quam reliqua ſunt referenda.

STATVS, aliàs accipitur, pro conditione, in qua viuunt homines, alius alio iure ac ordine: *Vt in tit. ff. de ſtatu hominum.* Oldend.

STATVS, pro ſtata & firmata ætate: nimirum annorum 25. Paulus *l. quum pater, 77. §. curatoris, 14. ff de leg. 2.* [Quanquàm igitur teſtamento cautũ eſſet, vt quum ad ſtatum ſuum frater perueniſſet, ei demùm ſolueretur, &c.] Hoto. Hæc ætas Grecè ἀκμὴ vocatur, & ideo ſtatus dicitur, quia ſcilicet ſit creſcendi finis quamobrem & perfecta, plena, integra ætas in libris noſtris appellatur, quæ ſequitur ætas παρακμὴ nominatur. Et auctore Galeno etiam ipſe Hippocrates, ſenſit, hanc ętatẽ vigintiquinque annorum eſſe pubertatis finẽ, dum *lib. 5* ἀφορισμῶν ait, comitiales morbos accidentes ante pubertatem ætatis mutatione ſanari, accidentes anno 25. non item. *Cuiac. ſuper Rubric. tit. de minorib. 25. annis.*

Et STATVS cauſæ pro liberalibus iudicijs, quibus ex libertate in ſeruitutem, vel ex ingenuitate in libertinitatem quis petitur, *l. 8. § ſi quis. ff. rem rat. hab. l. 1. C. de off. prætor. l. 39 §. ſi ſtatus. ff. de procur. l. 1. §. ſed & ſi de ſtatu. ff. de tab. exhiben. l. 6. C. de fide inſtr. l. 3. C. de ord. cogn. & aliàs ſæpè.* Serui porrò ſtatũ non habent. Ideoq; in libertatem perducti mutare ſtatum non videntur, *l. 3. §. vlt. & l. 4. ff. de cap. minut.* Statum autem mutant liberi omnes, qui vel ciuitatem, vel libertatem, vel familiæ ius amittunt, *l. 3. ff. de in integ. reſtit. l. 1. ff. de cap. minut. l. 9. §. Papinia. ff. de minorib.* Briſſ.

STATVS dies cum hoſte vocatur, qui iudicij cauſa conſtitutus cum peregrino. Eius enim generis ab antiquis Hoſtes appellabantur, quòd erant pari iure cum populo Roman. atq; Hoſtire ponebatur pro Aequare. Plautus *in Curcul.* [Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies, tamẽ eſt eundem quo imperant ingratis.] Feſtus. Hot.

STATVS hominum. Status hominum dicitur conditio, qualitasve perſonarum, qua quis plurimum poteſt. Appellatur autem *in Inſtit.* ius perſonarum.

STATVS autem perſonarum conditionem ſignificat. Secundùm quam alij ingenui ſunt, alij libertini, alij ſerui, *tit. de ſtat. hom. tit. ne de ſtatu defunct.* Vnde inſtrumenta ſtatus, quibus manumiſſio vel ingenuitas probari poteſt, *l. 8. ff. quod met. cau.* Briſſ.

STATVS Romani mutatio prima, à regibus ad Conſules: cuius nõ alia fuit cauſa, quàm tyrannis, hoc eſt, ſæuum ac violentum imperium, quod rex vltimus tandem exercere cœpit, *l. 2. §. exactis deinde. ff. de orig. iur.* Secunda mutatio à Conſulibus ad Decemuiros: quæ propter leges ferendas contigit. Et eſt origo 12. Tabul. quę cœpit anno ab vrbe cõdita 303. Ab eiectis verò regib. *60. d. l. 2. §. poſteà ne diutiùs.* Tertia mutatio à Decemuiris rurſus ad Conſules. *ibid. §. deinde quia difficile.* Quarta & vltima Romani ſtatus mutatio, à conſulibus ad vnum principem. Quæ monarchia ad nos peruenit. *§. noviſſimè ſicut.* Old.

STATVTI. Fuit certus aduocatorum numerus in foro præfecturæ prætorianæ & vrbicariæ, qui Statuti dicebantur, ſicut in quaq; militia & collegio certi ſtatuti ſunt, alij ſupernumerarij dicuntur, & fuit ſub primicerijs, *vt Balſamon ſcribit Nomocanonis 8. c. 13.* Ex eis duo fiſci patroni quotannis prodibant: qua ex re curiali & cohortali fortuna liberabantur cum liberis omnibus quandocunq; ſuſceptis. quod tamen illuſtres non habuerunt. nam liberi ex eis ante illuſtratum nati non ſunt illuſtres. *Cuiac. ad l. curialib. conſortijs. C. de decurionib. & filijs eorum & c. lib. 10.*

STATVTA libertas dicitur, quæ in diem vel conditionem deſtinatur. *l. 1. & l. 6. ff. de ſtatulibe. l. 81. §. pen. ff. de legat. 1. l. 15 & l. 16. ff. de [illegible] l. 27. §. de eo. quoque. ff. ad leg. Iul. de adulter. l. 9. in fin. ff. de optione leg. l. 25. §. 1. ff. de iubeo. cau.* Briſſ.

STATVTVM, idem quod Lex ciuilis vel municipalis. Et hoc recipere interpretationem, Salomonius affirmat, & Zaſius aſtipulatur. Quod eſt contra eos qui cõtendunt, non aliter ſtatuta, quàm verbotenus intelligenda. Sciendum autẽ, quòd Roman. ius ab initio non aliud fuit, quàm municipale: nec 12. Tabul. leges aliud tum erant, quàm id quod noſtri nunc ſtatuta vocant. Poſt propagatũ verò Imperium, cœpiſſe Ius eſſe cõmune inter omnes Imperij Romani populos. quod ſeu poſitiuum, Iurecoſſ. ſecũdùm voluntatẽ, ex bono & æquo ſemper fuit interpretatum, vt in ipſis Pand. libris licet inſpicere. Quia verò nihil eſt inæqualius locorũ circunſtantia, nõ poteſt Ius Romanũ æqualiter obſeruari vbiq;: idcirco receptum eſt, ſcribi ſtatuta, nõ ſolùm vt aliquid addatur, aut detrahatur legi generali verùm etiam cõtra legem generalem Romanorum, *l. omnes populi. & §. ius autem ciuile. Inſtit. de iur. nat.* Spieg.

Στεγονομία. *in Nouella* cœnacula, quę pẽſiones ſunt ædium. *Vide Cuiac. obſer. lib. 6. cap. 6.*

STELAE, ſunt propriè lapideæ pilæ ſurrectæ, in quibus fœdera inſcribi ſolebant, vt omnibus innoteſcerent: & in quibus etiam homines proſcribi ſolebant. *Bud. a l. venditor. com. præd.* Oldend.

STELLAM diurnam vocat elegãter Luciferum, vt heſperum noctiferum vocauit Catullus: Inde, inquit, vſq; ad diurnam ſtellam craſtinam perpotabimus. *Turneb. aduerſ. lib. 18. cap. 14.*

STELLATVRAM interpretatur Lampr. *in Alex.* vt teſſeram frumentariam ſignificet. *Alciat. in Annot. ad l. ſeptem diebus. C. de erogat. milit. annon. lib. 12.* Budæ. Stellatura, inquit, nomen erat annonæ militaris: quod apertiùs fit ex verbis Spartiani *in Peſcennino.* Scholium Egnatianum in Lampridium huic non quadrat, alioqui probum. Spieg. *Adde Cuiac. ad d. l. ſeptem dierum.*

STELLIO vetus Gloſſarium græcum, κακοῦργος ἀσκάλαβωτης. Donatus *in Eunuchum, act. 4 ſc. 4.* Stellionẽ ait eſſe animal quod lacertæ non diſſimile eſt, maculoſo corio.

STELLIONATVM Iureconſulti appellant fraudem omnem atq; impoſturam, quæ propriã ſignificationẽ non habet, & in proprium delicti nomen non cadit, *l. 7. §. 1. ff. ad Turpil.* veluti ſi quis rem alienã ſciens obliget, vel alij iam pigneratam, alij denuò obliget, vel in pignore dando pro auro æs ſubiecerit, ſtellionatus crimen committit, *l. 1. ff. ſtellionatus. l. 16. §. 1. l. 36. ff. de pigner. act.* Similiter qui ſciens ſtatuliberum diſſimulata eius conditione vendit, vel creditor numeratam iam ſibi pecuniam iterum accipiens, ſtellionatus crimine plectitur, *l. 29. §. penul. ff. manda. l. 9. §. 1. ff. de ſtatuliber.* Eſt autẽ à ſtellione vafro animali lacertæ non abſimili & guttis ſtellatis diſtincto hoc nomen ductum, *vt Plinius lib. 30. c. 10 ſignificat.* Stellionem etiàm ſuum veluti ſenium more cæterorum ſerpentium temporibus ſtatutis exuere. Apuleius *Apolog. 1.* ſcribit. Meminit & Columella *lib. 9. cap. 7.* Briſſ. Eſt enim ſtellio animal admodum veneficum, quo & mulieres vti ſolebãt, inuidumq; generi humano plurimum, quod cùm natura intelligat pellẽ ſuam hominibus valdè commodam in morbum comitialem, eam detractam prorſus vorat, & quid ſit. tradit Vlp. *in l. 3. verſ. vbicunque. ff. de crim. ſtellio. Ioan. Bellen. Etymol. Adde Forcat. in Necyomant. dial. 28. nu. 1. & ſeq.*

Στέμματα cognationum Paulus appellat picturam & deſcriptionem graduum cognationis, *in l. 9. ff. de grad. & affinium* Στέμματα propriè de imaginibus dicũtur, quæ in atrio ſeruabantur. Martial.

Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto. Hot.

Et deducitur quidem vocabulum Stemma à verbo στέφω, id eſt, corono, quia ſueuerant Romani, qui ſplendorẽ ſanguinis oſtentabant, in atrijs maiorum ſuorũ imagines cereas plerunq; diſponere in ſpeciem coronæ, lineis quibuſdam cognationum gradus ſignificantibus. Iuuenal.

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſq; oſtendere vultus
Maiorum?

Ab eodem verbo στέφω, deſcendit στέφανος, id eſt, corona. Alciat. de more, literã inuertit, *in l. pen. de grad. cognat.* nec ſtemmata, ſed ſchemata, legi oportere vult *lib. Parerg. 2. cap. 30.* eo quòd ſchema imago & figura eſt. Vitruuius *lib. 9. cap. 1.* figuram pictam, exemplumque ſubiecturus oculis lectorum,

ſchema

ſchema appellauit. vtitur Iuſtinianus *§. natura. & §. ſi quis ergo, quibus modis natur. eff. ſui. col. 7. Forcat. in ſuo Cupidine Iuriſperito, num. 4. cap. 22.*

STERCVLINIVM, receptaculum ſtercoris. Vlpian. *in l. fundi de actio. empt.* [In ſterculinio, inquit, diſtinctio Trebatij probanda eſt: vt ſi quidem ſtercorandi cauſâ comparatum ſit, emptorem ſequatur: ſi vendendi, venditorem.] Alij ſterquilinium ſcribunt, vt apud Alfenum *in l. ſi quando. ff. ſi ſeruit. vind.* [Secundû cuius, ait, parietem vicinus ſterquilinium fecerat.] Sp.

STERCORANDI agri. *Inſtit. de vſu & habit. §. ſed ſi pecoris.* Eſt autem ſtercorare, pinguefacere: quod fit, fimum agris inſpergendo, *l. 5. §. ſtipulatio. ff. de verb. oblig.* Sp.

STERGETHRVM dicitur ἀπὸ τοῦ στέργειν, quod amare ſignificat. Quo nomine ſcribit Dioſcorides *lib. 4. ca. 93.* vmbilicum Veneris fuiſſe appellatum: qua herba, inquit, vtuntur & ad amatoria. *Tyraq. in 14. l. connub. gloſſ. 1. parte 14.*

STERILIS pecunia, quæ vſuras non parit, *l. 3. §. vſuras. ff. de contrac. & vt.* Sic & ſteriles nummi *in l. 7. de vſur.* Et ſterilis dos, ſine commodo aliquo, *in l. 4. in fin. ff. de pactis. dotalib.* Briſſ.

STERILITAS, opponitur vbertati. Papin. reſpondit, [Si vno anno remiſſionem quis colono dederit ob ſterilitatem, deinde ſequentibus annis contingat vbertas: nihil obeſſe domino remiſſionem, ſed integram penſionem, etiam eius anni, quo remiſerit, exigendam.] *autor Vlpianus in l. ex conducto. Locati.* Spieg.

STERNERE viam ſilice. *Vide Vlpian. in l. loci. ff. ſi ſeruit. vind.* Spieg.

STIBIVM id dicitur, quod officinæ hodiè Antimoniû vocant, quo mulieres ad curam formæ & decoris, præſertim oculorum vtebantur, *vt tradit Galenus lib. 6. de ſanitate tuenda, & Plin. lib. 33. cap. 6.* Hincq; γυναικεῖον Dioſcordi dictum eſt, *vt tradit Tyraqu. in 3. l. connub. gl. 1. parte 3.*

STIGMATA, hoc eſt, nota publica. *vt Impp. in l. 3. de Fabricenſ. interpretantur.* Fabricenſes dicti ſunt, quòd fabricam armorum, quam Impp. habebant, curarent, armáque ipſi fabricarent, quod generaliter non permittebatur vrbibus, *teſte Alciat. lib. 1. Prætermiſſ.* Sp.

Στιγματίαι ſerui dicebantur ob crimina in facie notati. Nam veteres ſeruôrum ſuorum faciem, ſi quid grauius deliquiſſent, pœnæ nomine, aut literis, aut alijs quibuſdam notis per ignominiam inurebant: Plautus *in Caſina*, his literarum notis inſignem, literarum vocat: *Plinius lib. 18. cap. 3. Brodæus Miſcell. lib. 4. cap. 24. De hoc vide etiam Connan. comment. lib. 2. cap. 6. num. 4.*

STILLICIDIVM, quaſi ſtillarum cadium: quòd guttatim cadat, vbi è tectis guttæ fluunt: flumini opponitur, quod priuatim accipiendum eſt pro curſu vel fluxu aquæ, quicquid Accurſius comminiſcatur. Nam teſte Oldendorpio, vtrunque tam ſtillicidium quàm flumen, pro re priuata accipitur, *vt in l. vltim. de ſeruit.* Sed immittendi, inquit Paulus, protegendi, proijciendi, idem fluminum & ſtillicidiorum ſeruitutem impedit. ibi certè flumen priuatæ aquæ accipi oportet. Nam publici non eſt ſeruitus, *l. 3. in fi. ff. de ſeruit. ruſtic. prædiorum.* Sp. Itaq; alia eſt ſeruitus ſtillicidij, alia fluminis recipiendi, *l. ſeruitutes, 20. §. 1. ff. de ſeruit. vrban.* nam ſtillicidium eſt, cùm ex tectis flumina, cùm ex canalib. & alueis, plumbeis puta, vel ligneis, aqua pluuia labitur. Itaq; ſtillicidij recipiẽdi ſeruitus dicitur. qua vicinus pati cogitur, vt aqua pluuia ex tecto meo in ſuas ædes labatur: Fluminis vero, qua ferre cogitur vt aqua eadem in alueum canalemve recepta, in ſuas ædes cum impetu feratur, *d. l. ſeruitutes.* vbi etiam hoc Paulus adiecit, [Si ſtillicidium inferiùs demittatur, pro ſtillicidio flumẽ fieri.] Inter ſtillicidium enim & flumen, vt Varro *lib. 4. de Lingua. Latin.* ſcribit, hoc intereſt, quòd ſtillicidium ſtillatim cadat, flumen continuè fluat. Ad hæc, cùm ſtillicidij ſeruitus ex ſuperiore loco ſit, flumen non niſi ex inferiore & imo loco eſſe poteſt, *l. 20. §. ſtillicidium. l. 28. ff. de ſeruit. vrb.* Seruius *in 3. Georg.* vnà cum Feſto ſtillam diminutiuum eſſe à Stiria credunt, vnde ſtillicidium ſit deductum. Ita ſtillicidium ſitulæ dixit Tertul. *in lib. aduerſ. Gnoſtic.*

STILLICIDIA immittere, *l. 1. §. item ſciendum. ff. de aq. & aqu. p. l. 28. in fin. ff. de ſeruit. vrb. l. 16. ff. ſi ſeruit. vind.* & proijcere *l. 20. ff. de ſeruit. vrb.* Is verò iu cuius areà ſtillicidium cadit, recipere & excipere & ſuſcipere dicitur, *l. 17. §. vlt. l. 20. in fin. ff. de ſeruit. vrb. l. 9. §. 1 ff. ſi ſeruit. vind.* Briſſ. *Adde Connan. comment. lib. 4. c. 10. nu. 16. & c. 9. nu. 3.* Dicitur autem Stillicidium à Stilla. Eſt autem ſtilla diminutiuum à ſtiria, quæ ſignificat guttas frigore concretas. vnde & ſtiricidium, aut certè quum aqua adhuc ſuo continuo ſe rigore continet, & continuo ductu fluit. Dicitur etiam ſtiria, quia ſimilis ijs quæ congelatæ ſunt: Stilla autem cùm in minimas guttas diſſipata cadit: quod euenit, quũ eſt propè à terra, & aliquantum iam abeſt à primo ſuo impetu. quo tanquàm viribus ſuis ſe facilè ſuſtinet, & perpetuo fluxu fertur. Quare Iuriſconſulti nunquàm dicunt ſtiricidium pro hac ſeruitute, quoniam ſtiricidium magis eſt flumẽ quàm ſtillicidiũ. *Hæc Conna. in ſuis commen. lib. 4. c. 10. nu. 16.*

STIMVLOS naturales eleganter Paulus *in l. amiciſſimos. de excuſat. tuto.* pro inſtinctu, ſeu motu naturali, vt vulgò dicitur, accepit. Spieg.

STIPATORES, qui olim Latrones dicebantur à σωματοφύλαξι, qui tutelæ gratia ſuorum dominorum lateribus aſſident: ſeu mercede conducti milites. Nam moris erat, vt hos Imperator, & circa ſe haberet, & primos mitteret ad omne diſcrimen. Latrones, ait Varro *in lib. de lingua Latina.* dicti ab latere, qui circum latera erant Regi, atq; ad latera habebant ferrum: quos poſtea à ſtipatione, Stipatores appellarunt, & qui conducebantur. Ea enim merces dicitur. Græcè λάτρον. *Brech. in l. hoſtes hi ſunt. ff. de verb. & rer. ſign.*

STIPATVS dicitur quaſi vallatus, munitus, *not. in Clem. paſtoralis. in verſ. notorium. de ſenten. & re iudi. Io. Bello. Etymol.*

STIPEM conferre. Martian. *de colleg. & corp. l. 1.* [Sed tenuioribus permittitur ſtipem menſtruam conferre, dum tantùm ſemel in menſe coeant.] Sp.

STIPEM ſpargere apud Romanos ſolebant, qui in theatro ludos darent. *Vide Bud. Miſcel. lib. 3. c. 12.*

STIPENDIVM, Vlpia. ait, dictum eſt à ſtipe, quòd per ſtipes, id eſt, pro modica æra colligatur. Ideo hoc etiam Tributum appellari, Pompon. ait. *De quo vide quæ not. in l. neque. ff. de impenſ. in rebus dot. fact.* Stipendium etiam merces militum dicitur: ſicut & ſalarium. Ea erat denarius in ſingulos dies, qui vnciæ argenti octaua pars eſt, Tacito *lib. 1. vt citatur ab Alciato in enarratione, l. ager. de verb. ſign.* Idem indicat *mihi*, ſtipendiarias omnes prouincias pop. Roma. fuiſſe, excepta Italia, & ſi quæ vrbes ius Italicum haberent, vel fœderatæ eſſent.

STIPENDIA decem, decẽ militiæ intelliguntur. Nam ſtipendium non ſolùm ſemeſtre, ſed annuum militum ſalarium dicebatur, autore Varrone. Incipiebant autem apud veteres facere ſtipendia iuuenes, anno ætatis decimoſeptimo. C. Gracchus legem tulit, de minoribus annis ſeptem & decem ad militiam non cogendis. Sp.

STIPENDIA autem merere dicuntur, qui militant. *l. 18. ff. de re iud.* Impleuiſſe verò ſtipendia dicuntur, qui legitima militiæ tempora impleuerunt, & pleno ſtipendiorum numero functi ſunt. *Rubric. de his qui non implen. ſtipen. lib. 10. C. l. S. ff. de re milita.* Stipendia porro non militiæ tantùm, ſed & legationis dicimus, *l. 6. in fin. ff. de legationib.* Briſſ.

STIPENDIARIA & tributaria prædia dicebantur, quibus Italiæ ius conceſſum non erat, ſed ſtipendia & tributa pendebant. Imp. *§. 35. de rer. diuiſ.* [Vocantur autem ſtipendiaria & tributaria prædia, quæ in prouincijs ſunt: inter quos nec non & Italica prædia ex noſtra conſtitutione nulla eſt differentia.] Hot.

STIPENDIARII erant, qui ſtipendia militib. nomine Roma. dabant, *teſte B. Latomo.* Vulgus indoctè ſtipendiarios appellat eos, qui ſtipendia accipiunt. Sp.

Et Stipẽdiarij populi, hi qui hãc ſtipẽ pendebãt. Ennius:

-- Pœni ſtipendia pendunt.

Vlpian. etiam *in l. ager. §. 1. ff. de verb. ſign.* Stipendium (inquit) à ſtipite appellatum eſt, quòd per ſtipes, id eſt, modica æra colligatur. Idem in hoc, & tributum appellari Pompo. ait, & ſanè appellatur à contributione tributum, vel ex eo quòd militibus tribuatur. *Turnebus aduerſ. lib. 11. c. 27.* Ex prædictis puto etiam in hoc loco Iureconſulti potiùs ſtipendium à ſtipe, quàm à ſtipite dici debere. & ita etiam deducunt idonei ſcriptores, & videtur innuere Accurſ. *in prælegato loco.* Hinc ſtipendiũ appellatur, id quod quis tenetur ſoluere regi, aut principi. Liuius, [Vt diuites (inquit) con-

ferrent,qui oneri ferendo eſſent : pauperes ſatis ſtipendij pendere,ſi liberos educent.] Cæſar *comment.1.* [Reliquaſq; ciuitates ſtipendiarias haberent.] id eſt,tributarias. Vulgus tamen tẽpeſtate noſtra perperàm appellat ſtipendiarios milites,qui ſtipendia faciunt:cùm tamen potiùs mercenarij,ſiue ærarij milites ſint nuncupandi.quos Vegetius ſtipẽdioſos vocat:quamuis & ſtipendioſi dicantur,ſtipendijs pleni,id eſt,qui ſtipendia plurima fecerunt.Cotta.

STIPENDIARII reditus dicebantur prouentus earum rerum,quæ ad P.Rom.pertinebant. *Brech.in l.inter publica ff.de verb.& rer.ſign.*

STIPENDIARII milites hinc dicti, quòd ſtipem penderent,&c.

STIPES modica æra appellabantur: vnde ſtipendia dicta Vlp.ſcribit *l.27.§.1.ff.de verb.ſign.l.1.ff.de colleg.& corp.*

STIPS autem, vel ſtipis (nam vtroque modo declinatur) merces appellari cõſueuit,quæ ſtipatoribus & militibus dabatur.& vt interpretatur M.Varro,à ſtipando ſtipem antiqui nominarunt:quoniam non eam in arca ponebant,ſed in cella ſtipabant,id eſt,componebant numerum pecuniæ maiorẽ,vt minori ſpacio clauderetur.pecunia quoq; quam dijs offerrebant, vel pauperibus alendis diſpenſabant,ſtips dicebatur.Ouid.*in 1.lib.de Ponto:*

Cùm capit exiguæ quæ ſtipis æra negat.

Et tex.in c.nunquàm diuinatio.1.quæſt.1.quem vetuſt in prioribus Memoralibus.in dictione,Diuinatio. Hinc etiam ſtips dicta eſt,merces quæ militibus datur. Auguſtus, [Putas te ſtipem elephanto dare?] Cotta.

STIPES ἔρανον ſiue collationem ſignificat, *auctore Theophilo,in §.tradita.Inſtit.de rer.diuiſ.* & argenti aliarumque rerum collectionem. ὅτι ſτιπὸ ... κατὰ μικρὸν ... *Brechæus in l.inter publica ff.de verbo.& rer.ſign.Adde Connat.comment.lib.6.c.1.nu.1.2.&c.*

STIPVLA. Paulus ſtipulam ait,quæ demeſſa iacet : hæredis eius eſſe,Labeo ait,*l.ſi vſuſfructus.ff.quib.mod.vſuſfruct.amitt.* Stipula autem dicitur culmus cũ ſpica, non collectus, ſed in metendo derelictus : quem,cùm ocium adeſt, ruſtici deinde metunt. *autor Alcia.in comment.de verb ſig.*Sp.

STIPVLAM porrò à ſtipa dici credunt,quòd ſtipę,hoc eſt,ſtupæ inſtar vri in agris ſoleat. Eſt autẽ ſtupa herba cuius folia ac radices cum fructu cremabãt antiqui, eaq; exhalatione ac fumo dijs litabant. Quare ab ea,quã facerent exhalatione,quam Θυμίασιν Græci dicunt, Thiſia deriuata eſt. *Brech.in l.* ... *ſtipulatio ſub tit.de verb.& rer.ſign.*

STIPVLARI,eſt promittẽti aſſentire. dictum à ſtipe, hoc eſt,pecunia : quoniam qui pecuniam obligat,ſtipulari dicitur.Hinc ſtipulatus,us.Papin.*ſolu.matr.l.poſt dot.* [Nõ erit impediẽd⁹ pater,quo minùs ex ſtipulatu agat.] Nebr.

STIPVLARI autem verbum commune eſt, *vt & Priſcianus lib 5. notat, & Suetonij authoritate ex lib. 8. Prætorum confirmat.* Stipulari itaque dicitur non is tantùm,qui interrogat,ſed etiam qui ſpondet & promittit, *vt in l.7.ff.quod certo loc.l.26.§.qui decem.ff.de cond.indeb.l.5.§.Imperator.ff.de ſolutionib.§.penult.Inſtitut.quibus modis tollit.obligat.l.39.ff.de contrahen.empt.l.12.C.de contrahen.ſtipulat.* Iſidor. *lib.10.Etymolog.* [Stipulator promiſſor : ſtipulari enim promittere eſt.] Idem *lib.5 Etymol.c.p.24* [Stipulatio eſt promiſſio vel ſponſio.] Briſſ.

STIPVLARI de aliquo,pro ab aliquo, iurecõſulti dicunt,*l.54.§.inter.ff.locat.l.19.ff.ad Velleianum l.110.ff.de verb.oblig.l.13 §.1.ff.de recept.qui arbit.* Briſſ.

STIPVLARI ſtipulationem,*l.3.§.1.ff.iud.ſol.l.42.§.vlti.ff.ſol.matr.* Qui aũt ab eo cui ſpondit & promiſit vice mutua ſtipulatur,reſtipulari dicitur,*l.43.§.1.ff.de dam.infect.* Briſſ.

STIPVLATIO deducitur ab eo, quòd veteres ſtipulum firmum vocabant,adiectiuè ſcilicet,à ſtipite,inquit,fortè deſcendens. Varro à ſtipe deducit, id eſt, à pecunia, *l.2.ff.de corp.illic.* Alciatus *lib.Parerg.primo,cap.39.* ἀπὸ τῶ ... quia adſtringat,à verbo ſτέφω,ſed nihil videtur habere commune ſtipes ſeu truncus cum cõtractu. Alciatus igitur in hoc imitandus nõ eſt, cũ ... per ... ſcribatur, non ſtipulatio. Sanè Feſtus Pompeius cum Triboniano à ſtipite trahit. Stipes autem (vt ait) eſt fuſtis humi defixus, *l.granaria.ff.de act.empt.* quod neutiquàm ſua veriſimilitudine caret : nam ſtipes truncus erat qui olim defigebatur in agrorum confinio ad firmam tutelam finium, Ouid. *Faſtor.lib.11.* de Termino ſic canit:

Termine,ſiue lapis,ſiue es defoſſus in agro
Stipes ab antiquis,tu quoque nomen habes.

Nam in tantum ſecurus putabatur ille ſtipes, vt inde fit ea fabula de Termino Deo,qui Ioui noluit cõcedere. *Aulus Gell.refert lib.12.c.6.c.forum,de verb.ſig.Forcat.in Necyom.dial.57.num.4.confer omnino Gœddæum de contrah.& committ.ſtipul.c.1.in prin.*

STIPVLATIO,eſt firma verborum conceptio,qua quis aliquid ſe facturũ daturumvè promittit alteri, ſuper hoc ipſum interroganti. vtpote: Promittis mihi, te daturum viginti Philippeos? Alter reſpondebat : Promitto. Alioqui nõ erat rata promiſſio. Nomen autem ſumpſiſſe ab interrogante,tãquàm digniore,Accurſ.cęteriq; Interpretes tradiderunt. Sed Alciato probabilius videtur, à ſtipulante eum contractum appellari, quia in eius vtilitatem concipitur. Sic & Emphyteuſis videtur dicta, quia in commodum Emphyteutę principaliter contrahitur. Debent enim (quod in Cratilo ſenſit Plato) nomina imponi ab eo,quod principaliter effectum reſpicit. Iuſtinianus verò, [ſtipulationis nomine vtimur,ait,quod ſtipulũ apud veteres firmum appellabatur, fortè à ſtipite deſcendens.] Alciatus potiùs putat legendum ἀπὸ τῶ ... quid enim,inquit,commune habet ſtipes,ſeu truncus cum cõtractu? Varro tamen à ſtipe,id eſt,pecunia ſtipulationem dictam mauult. Cęterùm ſtipulationem partimur in interrogationem & promiſſionem: diuidimus in conuentionalẽ,iudicialem,prætoriam & communem : ſi modò id quod ex duabus ſpeciebus conflatur,quod nos miſtum appellamus,conſtituit peculiarem ſpeciem. Obſeruandum tamen,quòd ſtipulationem pro eo quod in ſtipulationem deductum eſt, Iuriſconſultus accepit,*in l.1.de eden.vbi dicitur ſolutionis partem dici.* Sp.

STIPVLATIO aut certa eſt,aut incerta. Ex certa datur certi condictio,ex incerta actio eſt ſtipulatu. *Cuiac.ad l.* ... *ff.de verb.oblig.*

STIPVLATIO eſt ſpecies efficaciſſimi contractus,vnde ad imbecillitatem innominatorum naturam dirigenda non eſt : quòd ideò inuenta ſit, vt vberiùs ex ea nobis, quàm ex iſtis conſulatur. *Quod copiosè Iuriſc.oſtendit in l.* ... *C.de tranſact.* Spieg.

STIPVLATIO duplex eſt, legatorũ & pactorum. Legatorum vna eſt, quia in ea ſingulæ res vel ſingula legata nõ exprimuntur, nec vſquàm inueniuntur expreſſa à contrahentibus. Stipulatio verò pactorum eſt multiplex, quia licet in ea ſingulæ res non exprimantur à contrahentibus, fuère tamen ab iiſdem in pactis expreſſæ, quorum aſtringendorum cauſa facta eſt ſtipulatio. *Cuiac.ad l.* ... *ff.de verb.oblig.circa medium.*

STIPVLATIO cui deficit forma, nihil omninò valet, nec vt pactum quidem, *l.1.§.ſi quis ita ff.de verbo.oblig.l.1.§.cum qui.ff.de conſtit.pecu.* ratio eſt, quia magis fauent iura reis excipientibus,quàm iis,qui agunt, *l.Arrianus.ff.de act.l.fauorabiliores.ff.de reg iur.Forcat.in Necyom.dial.5.nu.4.*

STIPVLATIO Aquiliana, ſtipulatio eſt à C. Aquilio Gallo prodita, per quam omnium rerum obligatio in ſtipulatum deducitur,& ea per acceptilationem tollitur.cuius formulam cognoſce in l.18 ff.de acceptilat. Hot.

STIPVLATIO alternata eſt,quotiens diſiunctiuo modo duæ res promittuntur, quoniam non vtrunq;, ſed duorum alterum dari oportet,vt puta,Stichus aut decem. Diſiunctio ipſa Διάζευξις, Alteratio ... dicitur. *Cuiac.in comment ſuis ad* ... *§.ſed ſi ſtipul* ... *ff.de paſt.*

STIPVLATIO iudicatum ſolui,tres clauſulas in vnum collectas habet : de re iudicata,de re defendenda,de dolo malo,autore Vlpia.*in l.iudicatum ſolui.ff.iudicat.ſol.* quæ verba ipſe explicat *in l.item tamen fideiuſſore.eod.tit.*

STIPVLATIO iuris eſt, pactum facti. *per l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pactis.* quod vt accipiendum eſt,Bart.declarat.*ibid.*

STIPVLATIO mortis cauſa exiſtimatur fieri, vt ait Antiſtius Labeo,quæ ita fit,vt morte promiſſoris cõfirmetur : aut,vt quidam dixerunt,cuius ſtipulationis mors fuit cauſa.Feſtus.Hotom.

STIPVLATIO Tribunitia eſt, quæ ex iuriſdictione Tribunorum venit:id eſt,quæ pro collegio Tribunorũ Tribun.ipſis auctoribus interponitur.Eius meminit Vlp.*tit.7.* [Si maritus,inquit,pro muliere ſe obligauerit, vel in rem eius impẽderit, diuortio facto eo nomine caueri ſibi ſolet ſtipulatione tribunitia.] Hot. Eſt autem Stipulatio tribunitia

nitia honoraria, quia, vt ſuprà dictũ, ex iuriſdictione tribunorum venit, vt prætoria ex iuriſdictione prætoris, vel ædilitia ex iuriſdictione ædilium. *Cuia. in notis ſuis ad titul. 7. Vlpian. de iur. donat. int. vir. & vxor.*

STIPVLATIONEM definit Pompon. à cauſa formali, *in l. ſtipulationum aliæ. §. ſtipulatio autem. ff. de verb. oblig.* Stipulatio autem, inquit, eſt verborum cóceptio, quibus ei, qui interrogatur, daturum facturumve ſe, quod interrogatus eſt, reſpondet. Nam antiquitùs ſtipulationes certis verbis ſic concipiebantur, vt eodem quis verbo reſpondere cogeretur, quo eſſet interrogatus: ſiue pro ſe, ſiue pro alio vellet promittere. Vt: ſpondes? ſpondeo: Promittis? promitto: Dabis? dabo: Facies? faciam: Sed hac verborum ſolennitate per Leonem principẽ ſublata, placuit etiam Iuſtiniano, nihil referre ijſdemne an diuerſis verbis, aut quibus linguis vtantur contrahentes ſtipulationem: dummodò vterq; alterius mentẽ & conſenſum ſanè intelligat, ſiue per ſe, ſiue per verùm interpretẽ. Vnde qui ſic accipit promiſſionem ab alio, ſtipulator dicitur, & reus ſtipulandi: Qui autem annuit & reſpõdet, promiſſor vocatur, & reus promittendi, à re in ſtipulationem deducta. *§. 1. Inſtit. de verbor. oblig. l. 1. §. ſi quis. & §. vlt. ff. eod. tit. l. 1. ff. de duob. reis.* Old.

STIPVLATIO Prætoria, *in l. 5. de verb. oblig.* dicitur Stipulationes prætorias eſſe, quæ ex mero officio prætoris proficiſcuntur, hoc eſt, quæ prætoris imperio & iuſſu interponũtur, vt ſtipulatio damni infecti. Nam ſi domus vicini ruinoſa ſit. vicinus adit prętorem vt alter cogatur interponere cautionem damni infecti, & prætoria dicitur, quia iuſſu prætoris & imperio interponitur. Aliæ ſtipulationes ſunt iudiciales, quæ ex ſolo iudicis officio proficiſcuntur, vt cautio de dolo &c. Aliæ ſunt communes, quę modo prætoris modò iudicis iuſſu interponuntur, vt cautio rem pupilli ſaluam fore, *de qua latiùs ſuprà in dictione Rem pupilli &c.* Aliæ ſtipulationes ſunt cõuentionales, quæ pendent ex conuentione contrahentium. Stipulationum prætoriarũ tria ſunt genera *in l. 1.* Quædam ſunt Iudiciales quæ ſcilicet non à Iudice dato, ſed à iudicio dicuntur, quod propter iudiciũ interponantur, alia ſignificatione dicuntur iudiciales ac *in d. l. 5. de verb. oblig.* quia ſemper à prætore interponuntur. Aliquando enim ob iudicium vt ratũ fiat, iubet prætor interponi cautionem. Aliæ ſunt cautionales, quædam communes. Cautionales dicũtur cautionales tantùm. Nam aliàs generaliter dicendo, omnes prætoriæ ſtipulationes ob cautionem interponuntur, vt ſecurior ſit aduerſarius. Prætoriæ autem ſtipulationes inſtar actionum habẽt, *l. actionis, de oblig. & act.* Communis eſt ſtipulatio iudicio ſiſtendi cauſa facta. Ego puto eam dici propterea communẽ, quòd non poſſit dici Iudicialis, quòd nõ interponatur, vt iudiciũ ratum fiat: ſed tamen quoquo pertinet ad iudicium, & propterea mihi videtur eam ſcilicet communem ea ratione dici. *Scilerus ex lectur. Duar. ſuper tit. de præto. ſtipul. nondum impreſſis.*

Nota pręterea quod ſtipulatio Iudicialis interponitur iuſſu prætoris ab eo qui conuenitur nomine alieno, qui defendit, alium in iudicio, *§. ſed hodiè Inſt. de ſatiſdationib. & C. de ſatiſdando.* Olim exigebatur etiam ab eo, qui ſuo nomine cõueniebatur actione in rem, quod ius Iuſtinianus emendauit & ſuſtulit omninò. Huc pertinet quod dicitur *in l. ſi ad defendendum. tit. iudicatum ſolui.* Hæc autem ſtipulatio exigitur in ipſo litis limine antequàm lis conteſtetur. Poſt litem enim conteſtatam non poteſt magis exigi cautio, *l. Pompon. §. rati. de procul.* Hæc ſtipulatio tres clauſulas continet, *l. 6. d. tit.* Iudicatum ſolui, ſiue res iudicata fuerit ſecundùm actorem, ſiue res defenſa non fuerit, ſiue dolo malo quid factum fuerit, hæc vna clauſula collecta ſunt, quòd quomodo accipiendum ſit, nec Accurſius, nec Bartolus &c. intellexerunt. Hæc omnia deducunt in ſtipulationem, ſed vna clauſula collecta erant. *Scilerus ex lectur. Duareni nondum impreſſ. tit. iudicatum ſolui.*

STIPVLATIONIS autẽ introducẽdæ ratio fuit valdè neceſſaria: ne homines ex nudis pronuntiationibus ſæpè incauti illaquearentur vinculo obligationis. Porrò, per interrogationem excitatur animus ad deliberationem quandam, num ſit promittendum: Per reſponſionem declaratur talis deliberatio certo conſenſu. Optima igitur ratione vult, talem formam manere firmam ad obligationem. & conſequenti nomine denotauit. Nam ſtipulatio vocatur, hoc eſt, confirmatio ſeu adſtrictio, à ſtipulo, quod veteres firmum appellabant. Stipulum autem ἀπὸ τοῦ ϛύφειν, hoc eſt, ab aſtringendo, firmum dicebatur: Non à ſtipite, ſicut Tribonianus comminiſcitur. *Inſtit. de verb. oblig. §. 1.* Quid enim firmitatis ſtipes habeat? Old.

STIPVLATIONVM aliæ iudiciales ſunt, aliæ prætoriæ, aliæ conuentionales, aliæ communes, prætoriæ & iudiciales, *l. 5. in princ. ff. de verbor. oblig.* Hæc diuiſio ſumpta eſt à cauſa finali ſeu effectu. Omnium enim ſtipulationũ, quas in toto negotiorũ mundo cogitare poſſumus, finis & effectus hic eſt, vt ad cautionem illis vtamur: aliàs in cauſis ad officium iudicis cuiuſlibet pertinentibus: aliàs in grauiorib. negotijs, ad Prætoris cognitionem ſpectantibus: aliàs in ſpeciebus, quæ vtrobiq; tractari poſſunt (reſpecto ſemper foro Romanorum) tam apud iudicem, quam apud Prætorem: aliàs denique extra iudicium in contractibus & honeſtis conuentionibus. Old.

STIPVLATIONVM cauſa efficiens, quæ commentatoribus valdè impoſuit, eſt ius ciuile, quod etiam nimiam ſolennitatem earum poſteà ſuſtulit. *§. in hac re. Inſtit. de verb. oblig. l. omnes. C. de contrahen. ſtipul.* Oldend.

STIPVLATIONVM prætoriarũ inquit Vlpianus, tres videntur eſſe ſpecies. Iudiciales eas dicimus, quę propter iudicium interponũtur, vt ratum fiat, vt iudicatum ſolui, & ex operis noui nunciatione. Cautionales ſunt autem, quæ inſtar actionis habent, & vt ſit noua actio intercedũt: vt de legatis ſtipulationes, & de tutela, & ratam rem haberi, & damni infecti. Communes ſtipulationes ſunt, quæ ſiunt iudicio ſiſtendi cauſa, *l. 1. ff. de ſtipul. prætor.* Hotom. *Adde Cuiac. in l. 5. ff. de verb. oblig.*

STIPVLATIONVM aliæ ſunt diuiduæ, aliæ indiuiduæ, pro ratione rerum, quæ in ſtipulationẽ deductæ ſunt. Rerũ enim aliæ poſſunt diuidi, id eſt, pro parte peti, præſtari, ſolui, veluti ſummæ, eisq; pro parte ſolutis pro parte contingit liberatio. Item ſpecies certæ, vt puta Stichus, partis diuiſionem & liberationem admittunt, *l. 9. §. 1. ff. de ſolut.* Pars ſolui poteſt volenti ſtipulatori. Aliæ natura diuidi nõ poſſunt, vt prędiorum iura, via, iter, actus, aquęductus, quæ diuiſionẽ nõ admittũt: Aliæ natura poſſunt diuidi, ſed niſi totæ ſoluantur, ſtipulationi ſatis nõ ſit vt ſi homo ſit generaliter promiſſus. Nam niſi ſolidus homo ſoluatur, nihil agitur. Parte igitur ſoluta volenti, pro parte non cõtingit liberatio, ſed conueniri adhuc promiſſor poteſt, vt integrum hominem præſtet, & pars ſoluta condici quaſi indebita. *Cuiac. ad l. 2. ff. de verb. oblig. in princ.*

STIPVLATIONVM quædam in dando, quædam in faciendo conſiſtunt, *l. 2. in princ. ff. de verb. oblig.* Sumitur hæc diuiſio à cauſa materiali. Quoniam nihil expectare poſſumus à proximo ad vtilitatem noſtram, quod in ſtipulationem deducamus, quàm aut dationem rerum, aut præſtationem factorum. Nihil igitur eſt aliud, circa quod verſetur ſtipulatio, velut materiam, præter hæc duo: idque nos docet vniuerſa naturæ cõditio, quam nemo poteſt inficiari. Oldend.

STIPVLATOR ferè in legib dici ſolet is, qui interrogat, velut creditor obligans alium. Promiſſor verò accipitur, qui reſpondens obligatur. Quanquàm Vlp. Stipulatum appellet promittentem, *in l. ſi non ſortem. §. ſi decem. ff. de cond. indeb.* Oldend.

STIPVLATVS, pro ſtipulatio. Imp. *l. 3. C. de inutil. ſtip.* [Super ſtipulatu tuo adi præſidem prouinciæ.] Papin. *l. pecuniæ. 9. de vſur.* [Pecuniæ fenebris intra diem certum debito non ſoluto dupli ſtipulatũ in altero tanto reſpõdi non tenere.] *Scæuola l. vxori. 33. §. vlt. de lega. 3. Quicquid ad eum, &c.*

STIPVLOR, verbum iuris, eſt poſtulare ſibi promitti aliquid ſolennib. verbis. Cic. *pro Roſc. Comœdo.* [Stipulatus es? vbi? quo die? quo tempore? quo præſente? quis ſpopondiſſe me dicit? nemo.] Sp.

STIPVLVM apud veteres firmum appellabant, fortè à ſtipite deſcendens, ita inquit Iuſtinia. *Inſt. de verb. oblig. in princ. verbis.* Quamuis improbum ſit ſoluere os in Imperatorem, tamen vnà cum Philippo Beroaldo valdè dubito, in iſtis verbis Iuſtiniani. Putoque à ſtipe potiùs ſtipulationẽ deducendam, cùm ſubſtantia eius maximè circa ſtipem, id eſt, pecuniam conſiſtat. ſicut etiam verbum ſtipulari, reſti-

pulari, & ſtipulatus: de his qui rogant, ſpondentq́;. Nam ſtipulum in hac ſignificatione, pro firmo, apud receptæ fidei auctores non inuenio.

STIRPES, ſunt ferulæ, ſeu virgulta, quæ de radicibus naſcuntur: ea & germina dicuntur, *l. diuortio. §. puto. ſolut. matrimo* Hinc & germinalis arbor. Accurſius quæ ſtirpes ſunt pedamenta eſſe arbitratur, contra Marci Varronis, & Columellæ, cæterorumq́; antiquorum autoritatem Sp.

STIRPES, ſi Grammaticis credimus, de homine fœmininum eſt: de arboribus maſculinũ. Succedere in ſtirpes, & in capita. *Vide ſup.* Ex ſtirpe excidere, pro radicibus, *apud Vlp. l. 1. de arbor. cæd.* Spieg.

STITI, præteritum à verbo ſiſto, ſupino caret, quod tamen à verbo ſto mutuatur autore Priſciano. Vide Vlpian. *in l. ſed & ſi quis. §. illud ſciendum eſt. ff. ſi quis cautionib.* & Neratium *in l. pen. eo. tit.* Ibi Oldend. annotante illud (ſtatus) à ſto mutuatus eſt Spieg.

STIVA, vocitatur Manica aratri qua regitur, & capulus teres & oblongulus. Cice. *in Scauriano.* [Ab ipſa ſtiua homines mecum loquebantur.] Maro *Georg. lib. 1.*

Stiuaq́; , quæ currus à tergo torqueat imos.

Io. Bapt. in comment. Epiſt. Sid. Apoll. ad Heron. lib. 1.

STOICAE ſapientiæ ſummum philoſophum Chryſippum, Martianus *in l. 2. de leg.* ideo appellare videtur, quod Stoici dicebant, Sapientem infra ſe omnia habere, ex ſeſeque ipſum non aliunde pendere: vſque adeò, vt Horatius eorum verbis dicat:

Ad ſummum, ſapiens vno minor eſt Ioue. Sp.

STOLA, veſtis erat ad talos demiſſa, matronarum inſigne. Vlpia. *de aur. & arg. leg. l. veſte.* [Muliebria, inquit, ſunt, veluti ſtolæ, pallia, tunicæ.] Nebr.

STOLAM veteres dixerunt omne quod corpus tegeret, autor Nonius. Vlp. ſtolam inter muliebria veſtiméta, eaq́; quibus vir ſine reprehenſione vti non poteſt, annumerat. Ex autoribus tamẽ à Nonio citatis, probari poteſt, ſtolam quoq́; virorum fuiſſe. *de qua Bayſ. de re veſt. cap. 17.* Sp.

STOLA dicitur ἀπὸ τοῦ στέλλειν, quod operire, & inducere ſignificat, *Brech. in l. augurij. ff. de verb. & rer. ſignifi. & idem in l. veſtis appellatione. eod. tit.*

STOLO pro ſtolido vſurpatur in quadam Auſonij epiſtola, & à ſtolone ſtolidi nomen ortum eſſe videtur, vltrò etiam originem profitetur ſuam, ſed iam non poteſt ò ſtolo doceri: niſi quis pro veteri & antiquo & ſene poſitum putet, adiuncta tamen etiam ſignificatione ſtoliditatis & ſtultitiæ. *Turnebus aduerſar. lib. 2. cap. 23.*

STRABONEM, hoc eſt, qui oculos habet diſtortos, Vlpian. tradit, Trebatij autoritate, non eſſe morboſum, *l. qui clauum. §. is quoq; oleat. de ædil. edict.* Plin. inquit. [Vni animalium homini, oculi deprauantur. Vnde cognomina Strabonum & Pecorum.] Spieg.

STRAGVLA, non ſolum pro lecti operimento tantũ, ſed generaliter pro omni veſte quæ inſternitur, accipitur. στρῶμα Græcè. omne id eſt quod inſternitur. *Alcia. de verb. ſignif.* Sp. Videtur Vlp. intelligere ſtragulam veſtem, omne veſtimentum hominis quòd inijciat: quale eſt Græcorum pallium. vt enim Romani togati à toga, ſic Græci à pallio palliati vocantur: & palliatæ comœdiæ, quæ ſcriptæ ſunt ſecũdum ritus & habitus palliatorum Græcorum, vt ſcribunt Donatus & Diomedes Grammatici. Laurentius Valla *in libro ſuo Elegantiarum* dicit, quod non meminit reperiſſe ſtragulam veſtẽ in hunc ſenſum: ſed in opertorium lectorum potiùs, vbi etiam dormiebant & diſcumbebant. quod Varro teſtatur, de culcitra loquens: ac quicquid inſternebant, à ſternendo ſtragulũ appellabant: & equorum ſimiliũ, nq́; quorũ operimentũ etiam inſtratũ vocatur. De ſtragula veſte meminit Vlpian. *in l. quæſitum eſt. §. ſed ſi fundum. ff. de fundo inſtruct.* & Vergil. *Aeneid. 4. de Didone loquens*

Stratiſque relictis

Incubat.--Tibul.

Nam neque tunc plumæ, nec ſtragula picta ſoporem.

Papin. *Syluarum primo*, de Venere:

Feſſa iacet ſtratis vbi quondam conſcia culpæ

Lemnia, repſerunt depreſſo vincula lecto,

Idem *Syluarum 2.*

Quis matutinos abrumpet murmure ſomnos,

Impoſitum ſtratis---

STRAGVLA etiã veſtis accipitur pro tapetis & ſulcis, quod indicãt præcedétes auctoritates, & maximè Tibulli, dum inquit, Stragula picta. & innuit Martial. *epigram. vlt.*

Stragula purpureis lucent villoſa tapetis.

Et paulò poſt:

Nudo ſtragula ne toro paterent.

D. tamen Hieronym. ſtragulam muliebrem veſtem appellat, cùm inquit, [Stragulatam veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius.] & ſic ſecundùm Iureconſul. noſtrum, & D. Hieronym. ſtragula etiam ſignificare poteſt hominis veſtimentum, quod etiam apud Sueton. *in Nerone*, Feſtum Pompeium, & Liuium obſeruaſſe, refert Alex. *genialium lib. 3. cap. 19.* ita vt vnicuiq; facilè ſit intelligere. Labeonem & Vlp. nulla reprehenſione dignos, & malè à Laurentio Valla morderi. *Cotta. Adde Forcat. in penu iuris titulo, c. 4.*

STRAMENTA, ſunt calami frumentacei, ſpicis demiſſis. Vlpian. *de act. empt. l. fund.* [Fundo, inquit, vendito, vel legato, ſterquilinium & ſtramenta emptoris & legatarij ſunt.] Nebriſſ.

STRAMENTORVM item nomine ſignificatur omne, quod ſolo, cauſa quieſcendi, inſternitur: vt ſtoreæ, phormiones, paleæ, & mattæ: vnde & vulgò Mattaracia vocantur, *Autor Alciat. in l. quos nos hoſtes. §. verbum viuere. de verb. ſignific.* Spieg.

STRATA lapide via, *l. 1. §. pen. ff. de via publ.* Stratę pro vijs publicis, *l. 4. C. de priuil. dom. Auguſt. lib. 11. & l. 6. de itine. muniẽ. in C. Theod.* & apud Iſidor. *lib. 15. Etymol. cap. vlt.* qui ſtratam dictã quaſi vulgi pedibus tritam tradit, cùm tamẽ ſimilius verò ſit ab eo quòd lapidibus ſternatur, ita appellatam. Procop. *lib. 2. de bello Perſico* viã à Latinis ſtratam etiã dici tradit. Briſſ. Cuia. *ad d. l. 4. C. de priuil. dom. Auguſt.* inquit, ſtratam propriè dici, quod Galli *paue*, poſteà cœpiſſe quamlibet viam ſtratam dici, *vt* 58 βασιλικῶν *tit. 3.* τῶν ὁδῶν *&c.* *& tit. 5* τῆς ςράτας *&c.* *& tit. 7* κατὰ μέσον τῆς ςρά. *s.*

στρατηγοὶ, στρατηγῶν nomine, aliàs prætores ſignificantur Dioni, Appiano, & alijs, *& num. 29.* aliàs magiſtri militum, *vt num. 22. 38. & 103.* aliàs & quidem frequentiſſimè in libris noſtris magiſtratus municipiorum. & Lucæ 22. rectè vetus interpres στρατηγὸς magiſtratus interpretatur, quos idem diuinus ſcriptor ἄρχοντας *cap. 23.* nominat. *Cuiac. ad l. 2. de excuſat. in fin.*

STRATOR. Vegetio *lib. 2.* ſtratores dicũtur milites, qui caſtra præibant, & loca accommodatiora ad traducẽdum exercitum faciunt. Stratores ſunt etiam, qui eo funguntur munere, vt alios in equum ſuſtollant. ἀναβολεῖς Græcis, ſtrator Latinè, à ſternendis equis, dictus eſt. Spartianus *in Caracalla.* [Denique, cùm eum in equum ſtrator eius leuaret, pugione latus eius confodit.] Pro hoc ſignificatu videtur mihi accipiendus ſtrator *in l. vlt. de iure immunitat.* Huius vocis in iure mentio ſatis multa eſt, ſed certis in locis ſuppoſita pro eo, quod eſt ſtator, vt aliquid annotauimus ſuprà.

STRATORES proconſulum, *l. 4. §. 1. ff. de off. proconſul. l. vlt. ff. de iure immunita.* ſtratores *in l. 10. ff. ex quib. cauſ. maior.* Stratores etiam in carceribus ponuntur, *in l. 1. C. de cuſtod. reor.* ijque, quantum exiſtimo, ſignificantur, qui victus & ſtratus eorum, qui carcere continebantur, curæ præpoſiti erant, aut etiam milites illi intelliguntur, quibus cuſtodiæ committebantur. Briſſ. *Adde Cuiac. ad l. 1. C. de Stratorib. lib. 12.*

STRATVM, ſecundùm Labeonem, quem refert Vlpian. *in l. in ſtratum. de verb. ſignific.* omne veſtimentum cõtinet: quod inijcitur. Neque enim dubium eſt, quin ſtragula veſtis ſit omne pallium. In victu ergo veſtem accipiemus, non ſtragulam: inſtratam, omnem ſtragulam veſtem.

STRATVRA loci ex tabulis, *l. 242. in fi. ff. de verb. ſig.* Briſ.

STRENA, munus ſignificat, quod aduocatis & amicis datur, *vt Alcia. annotat. in comment. de verb. ſign.* Meminit earum gloſſ. *in l. laudabile. C. de Aduocat. diuerſ. iudicum.* Sp.

STRENARVM autẽ origo, qua felicem ominamur annũ ipſius auſpicio & initio, à Tatio Rege manaſſe dicitur, qui primum Romuli hoſtis, deinde collega in regno Romano fuit. hoc, quia & ſtrenæ ne hoc quidem tempore exoleuerunt, literis mandare voluit Turnebus *aduerſar. lib. 10. c. 26.* Vt & antiquitatem rei intelligamus, & quem auctorẽ eius moris habeamus, ſciamus. Si quis verò quo auctore iſta loquatur, quærit laudatur ab eo Symmachus *in quadam epiſtola* ſic ſcribẽs [ab exortu penè vrbis Martiæ ſtrenarum vſus

vſus adoleuit auctoritate Tatij regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ anni noui auſpices, primus accepit. D.D. Imperatores: nomen indicio iuris ſtrenuis hæc conuenire ob virtutẽ. Schar. *ex Turnebo aduerſar. lib. & cap. eod.*

STRENVVS, efficax, gnauus, vigilans, fortis: ſic dictus, quòd ſternendo aduerſa renuat. Iuſtin. [Nam & manu ſtrenuus, & in concionibus perfacundus habebatur.]

STRICTAM rationem habemus, ait Vlpian. quæ nunquàm in ambiguis religionum quæſtionibus omitti ſolet. Nam ſummam eſſe rationem, quæ pro religioſis facit *l. ſunt perſonæ. ff. de relig. & ſumpt. fun.* Sp.

STRICTI Iuris vocabulum peculiare eſt Iuriſconſ. reliqui ſcriptores ſummum Ius appellant, vt Bud. exemplis oſtendit *paulò poſt initium prior. Annotat. in Pandect.* Duob. autem modis intelligitur: Altero propriè, cum Leges ſcriptæ nimis ſeuerè, ac ſine vllo temperamento, aut trahũtur per interpretationem ad caſus ſimiles. in quibus tamen ratione circumſtantiarum eſt aliqua diſſimilitudo: aut in caſu, de quo loquuntur, nimis durus ſenſus extorquetur. Altero modo impropriè ſumitur, cum fraus fit legi, hoc eſt, cum ſaluis verbis legis ſententia eius circumuenitur, detorquendo eam ad impertinentia, aut eludendo ratione ſophiſtica. *Ex Oldend.* gloſſ. *in l. placuit. C. de iudicijs.* id vocabulum tripliciter exponit. Cum Iudæis ſummo iure agẽdum eſſe, Interpretum doctrina eſt: non tamen, vt notabiliter Alciatus dixit, ſummouendi ſunt ab hac æquitate, quam ἐπιείκειαν vocant. Quum nihil aliud ſit Ius, quàm hæc æquitas in artem redacta. Cæterùm in omnibus rebus præcipuã eſſe iuſticiæ æquitatiſq; ſcriptæ, quàm ſtricti iuris rationem. Impp. Conſtantin. & Licinius conſtituêre. Quando rigor Iuris temperandus ſit ἐπιεικείᾳ, id eſt æquitate, Bart. indicat *l. vlt. ſub fin. C. de legib.* Sp.

Hinc ſtricti iuris actiones dicuntur, quæ ſtricto iure vallatæ ſunt, nec ex bona fide deſcendunt. *§. actionum. Inſtitut. de act. l. vn. §. ſed & ſi non ignoramus. C. de rei vindic. & alij,* vt cum Theophilo loquar, τῆς ἀκριβείας γινομένων. Quæ & ſtricta iudicia, & ſtricti iudicij actiones vocantur *l. 3. §. in hac. ff. commo. l. 5. ff. de in lit. iur.* Briſſ.

STRICTVM ius æquitati opponitur: ſummum, merum, & ſubtile ius ab æquitatis præceptis diſiunctum ſignificat *l. 56. ff. de adqui. hære. l. penult. ff. de conſtitut. pecun. l. penult. C. ad exhib. l. penult. §. 1. ff. de iure dot. l. 50. in fin. ff. de petitio. heredit. l. 28. ff. de ſtatulib. l. 8. C. de iudic.* Briſſ.

Quomodo & ſtrictam rationem accipimus *in l. 7. §. ſi cuius ſumus. ff. de adquir. rer. dom. l. 1. §. accuſationem. in fin. ff. ad Turpillia.*

Et ſtrictam interpretationem *l. 20. §. ſi ſublatum. ff. de ſeruit. vrban.* Briſſ.

STRIGO. Strigare eſt in ſtrigam equos vel mulos iunctos agere & recta dirigere, ne diuerſi abeant, hi in hanc, illi in aliam partem. Eo verbo vſus eſt, qui parodiam venuſtiſſimam epigrammatis Catulliani luſit in Ventidium mulionem:

Et inde tot per orbitoſa millia
Iugum tuliſſe laeua ſiue dextera
Strigare mulas ſiue vtrunq; cœperat.

De hoc *Adrianus Turneb. aduerſar. lib. 8. c. 2.*

STROBYLI, teſte Dioſcoride, ac Galeno, propriè arbores ſunt, nucleos pineos ferentes. & ipſi quoq; nuclei ſtrobyli dicuntur, quos etiam κοκκάλους Græci appellant. nam & carduus is qui manditur, ferè iam vbique σκόλυμος Græcè dictus, in Latino (vt ait Dioſcorides) ſtrobulus vocatur: ex hac ſimilitudine, quia nucis pineæ ſpeciem præferret: *vt etiam refert Hermol. Barbarus.* & de his ſenſit Vlpian. *in l. ligni appellatio, in fi. de leg. 3.* apud quem, [ſtroboli.] mendoſè legitur. Meminit etiam Plinius. *Naturalis hiſtoriæ lib. 16. c. 10. ſecundum Hermolai caſtigationem.* Cot.

STROPHA excuſationem doloſam ſignificat, *teſte Cataneo Comment. 1.* Hac dictione vſus interdũ Martialis, & Prudentius noſter, qui quum, ſicut & cæteri veteres poëtæ noſtræ pietatis Proſper, Paulinus, Sedulius, Iuuencus & Arator habeãt res altiſſimas, & humano generi ſalutares, non ſunt omnino in verbis rudes, aut contemnendi. Multa habent, teſte Viue (cuius iudicio cedat omnis Ciceronianorum ſemichriſtiana cohors) quibus elegantia & venuſtate carminis certent cum antiquis nonnulla, quibus etiam eos vincant. Itaq; nõ niſi olidum olet, quod nuper Eraſmo maſtix ille pronunciauit (ſed parum competens iudex) vnicum Actij Synceri Sannazarij poëtæ Itali epigramma, pluris eſſe faciendum, quàm innumeras Prudentiorum, Aratorum ac Iuuencorum myriades. Sp.

STROPHIVM faſcia eſt pectoralis, quæ virginalem tumorem cohibet papillarum. Mart. *in Apophoretis:*

Faſcia creſcentes dominæ compeſce papillas,
Vt ſit quod capiat noſtra, tegatque manus.

Turpilius, [Me miſeram, quòd inter vias epiſtola excidit mihi. Infœlix, inter tuniculam ac ſtrophium collocarã.] Catullus:

Non tereti ſtrophio lactentis vincta papillas.

Strophia etiam tenuiores coronæ à veteribus dictæ (*vt in 21. Natural. hiſt. docet Plin.*) ab inſigni, quod imponebatur capitib. ſacerdotum pro corona. quod ἀπὸ τοῦ στρέφειν, hoc eſt à vertendo, ſtrophus vocabatur. De his Plin. *in prææallegato. lib.* Tenuioribus (inquit) vtebantur antiqui coronis, ſtrophia appellantes. Hinc nota ſunt ſtrophiola, quibus in ſacris vtebantur. *Cot. & Brodæus Miſcellaneorum lib. 4. c. 11.*

STRVCTILE dicitur quod manu conſtructum eſt, & fabrica conſtat. Sic ſtructile opus *l. 241. ff. de verb. ſignif.* Structilis lapis *in l. 6. §. modum. ff. ſi ſeruit. vindicet.* Structilis riuus *in l. 3. §. 1. ff. de riuis.* Structiles baſes *in l. penult. ff. de verb. ſignif.* Structiles canales *apud Vitruu. lib. 8. c. 7.* Structilis forma *apud Pallad. lib. 9. cap. 11.* Briſſ.

STRVCTILE opus dicitur, quod ex lapide quadrato, aut laterculis calceq; conſtructum eſt. Tectorium verò, incruſtatio eſt, ſiue expolitio parietum, pluribus inductis ex arenato corijs, totidemq; ex marmorato. Sp.

STRVCTILES columnæ, quæ non vno ſaxo perpetuo conſtant: ſed ex cæſis lapidibus aut coctilibus laterculis conſtructæ ſunt. Vlp. *l. 8. ff. ſi ſeruit. vind.* [Superq; eum parietem columnas ſtructiles imponere, quæ tectum porticus ambulatoriæ ſuſtineant.] Columnas ex eo dictas quòd columen, id eſt, ſummũ faſtigij percurrens tignum ſuſtineat, Vitruuius auctor eſt, *lib. 4. cap. 2.* Hot.

STRVCTILIS lapis, non ille quadratus, atq; ad normã cæſus: ſed rudis & informis, quo vel reticulata ſtructura vel ordinaria fit. Vlpia. *l. 6. §. 4. ff. ſi ſeruit. vind.* [Fortè vt reficiat lapide quadrato, vel lapide ſtructili, vel quouis alio opere, quod in ſeruitute dictum eſt.] De reticulata & ordinaria ſtructura lege Vitruuium *lib. 2. c. 8.* Hot.

STRVCTORES, interpretantur ipſi Impp. id eſt ædificatores, *in l. priore. de excuſ. artif. C. lib. 10.* Structores, etiam vocari poſſe eos, qui ad Principũ menſas minutatim, ſuo more, eſculenta conſcindunt, Inſulan. rectè putat. Sp.

STRVCTORES bucularum *in l. vlt. ff. de iure immunit.* ſecundum Florentinam lectionem. Alij enim codices habent, [ſtructores bucularij.] Et ſtructores quidem Tribonianus ædificatores interpretatur *in l. 1. de excuſatio. artific. lib. 10. C.* Veget. etiam *lib. 2. c. 11.* In exercitu ſtructores ponit. Sic enim illic ex vetuſtis codicibus legendũ eſt, non vt paſſim ſcriptum eſt. Inſtructores. Similiterq; in miniſterijs militaribus ſtructores poni videmus *in epiſtola, quæ à Vopiſco in Aurelia. refertur.* Briſſ.

STRVCTVRAE nomine intelligitur opus factũ è cæmẽtis ſeu laterculis. *Brechæus in l. carbonum. ff. de verb. & rer. ſig.*

STRVMA, extantia quædam in tergo: ſicuti in pectore gibbus habetur.

STVBA, vel Stupha, vocabulum pluribus videtur non Latinum. Sed quibus hoc videtur, nec habent ſtubas, inquit Volzius: qui & annotauit, ductũ vocabulum à Stypo, quod & Græci dicunt στύφω. quòd ea loca ob calorẽ ſeruandum ſtypentur. Nam υ, in u, & π in b, vt mutetur, non adeo infrequens eſt. Spieg.

STVDIA liberalia, quòd homine libero digna ſunt. Vlpian. *l. 1. de var. & extraordin. cog.* Liberales artes appellat Rhetoricam, Grammaticam, Geometriam, Medicinam, Iuriſperitiam. *Vide l. eratione. C. de Profeſ. & de ſtud. liberal. vrb. Romæ.* Seneca ſolam philoſophiam ſentit eſſe liberalem diſciplinam, quòd liberum facit hominem, hoc eſt ſapientem, ſublimem, fortem, magnanimum: cætera puſilla, ac puerilia eſſe. Spieg.

STVDIOSE, pro data opera, atq; propoſita, & ἐκ προνοίας *in l. 1. ff. de abige.* ſimiliter Studio, id eſt, arte *in l. 13. & l. 53. ff. de fideicom. libert.* Briſſon.

STVDIOSI iuris olim his nominibus appellabantur: Primo anno Dupondij, à dupondio numo duobus aſſibus æſtimato; quaſi nullus adhuc in ciuili diſciplina æſtimationis, ſcilicet initiati tantùm ſtudijs: ſicut reſpectu Chriſtianiſſimi infantes, paruuli dicuntur. Poſtea vocati ſunt Iuſtinianei. *Conſtit. ff. 2. §. Et primo quidem anno.* Secundo anno dicebatur Edictales, ab edicto quod eis proponebatur. *Ibid. §. Secundo autem.* Tertio anno Papinianiſtæ vocabátur, ab autore Papin. cuius libros legebát. *Ib. §. Tertij denique anni.* Quarto anno λύτας nuncupabant, hoc eſt, ſolutores, vt qui iam ænigmata per ſe poſſent ſoluere. *Ibidē §. Sed quia ſolutum.* Quinto anno προλύτας appellabantur, hoc eſt, qui λύταις ſeu ſolutoribus eruditione præſtarét. *Ibid. §. Quibus ſi bene.* Poſt quinquennium itaque conſummato iuris ſtudio, dicebantur oratores maximi, iuſticiæ ſatellites, iudiciorum athletæ, gubernatoresque. Hoc ſeculo & ordinem docendi, & titulorum nomina corruperunt inſulſi commentatores. Cœperunt enim appellare, Baccalaureos, Licentiatos, Doctores iuris Ciuilis, iuris Canonici, Decretorum, & (ſi dijs placet) vtriuſque Iuris. Mirum cur non etiam prętorij Iuris Doctores deſignauerint, ne vllum genus Doctorum in barbaro regno deſideraretur. Oldend.

STVDIOSI iuris peritis *l. 1. ff. de offic. adſ. & l. 9. §. 1 ff. de pæn. l. 4. ff. de extraord. cognitio. Et apud Sueton. in Neron.* Gellius *lib. 12. cap. 13.* [Cur hoc me potius, ait, rogas quàm ex iſtis aliquem peritos ſtudioſoſque iuris, quos adhibere in conſilium iudicaturi ſoletis.] Sic enim legere malo quàm vt vulgo, [ſtudioſisque veris.] nam iuriſperiti in conſilium adhiberi non quilibet ſtudioſi ſolebant. Quanquam & conſulti abſolute ſtudioſi videntur appellari *in l. 2. §. poſt hunc maximè. ff. de orig. iur.* Studioſè pro data opera, arte, propoſito, *ανελάσει in l. 1. ff. de abigeis.* Similiter ſtudio, id eſt, arte *in l. 13. & l. 53. ff. de fideicom. libert.* Briſſ. Studioſos iuris conſtat pro iuris profeſſoribus & adſeſſoribus comitibuſve iudicum accipi *l. 1. ff. de offic. adſeſſ. l. mortis. §. ſolet. ff. de pæn.* Eſt enim hæc appellatio communis tàm præceptorum quàm diſcipulorum & auditorum iuris. *Cuiac. obſeru. lib. 7. cap. 25.*

STVDIOSVM, pro expetendum apud Iuſtinianum *conſtit. ff. 1. in princip.* cum dixit, [Nihil tam ſtudioſum in omnibus rebus inuenitur, quàm legum autoritas, quæ & diuinas & humanas res bene diſponit, & omnem iniquitatem expellit.] Spieg.

STVLTA eſt opinio tua, *l. Domitius. ff. de teſta.*

STVLTICIA, tam ad iuris imprudentiam quàm ad facti errorem refertur *l. ſi per imprudentiam ff. de euict.* Alberic.

STVLTVS, imprudens. Nam & multi non inſipientes, aliquando ſtultè aliquid vel agunt, vel loquuntur. Quemadmodum ſtultus eſt Iuriſconſ. qui enim hęreditatem non ſoluendo *l. 3. ad leg. Falcid.* & ſtultiſſ. Imperatori, præ bono eligens malum *§. cæterum. Inſt. quod cum eo.* Sp.

Stultitia eſt inconſtantia ſanitate vacans. *vt refert Coras. in comment. lib. 9. cap. 4. nu. 10.*

STVPRATVS. Vlp. *l. 1. §. remouet. de poſtu.* [Si quis tamen, inquit, vi prædonum, vel hoſtium ſtupratus eſt, non debet notari.] Spieg.

STVPRVM. Stuprum diuiditur in ſtuprum ſpecificum, adulterium & inceſtum, *l. inter liberas & l. ſi adulterium. ff. de adulter.* Stuprum autem ſpecificum eſt, veluti in virginé, viduamue honeſtè viuentem, *d. l. inter lib.* vel in puerum *l. ſtuprum ff. eo.* Adulterium eſt propriè in nuptam. *d. l. inter liberas. ff. eod.* Inceſtus eſt in conſanguineam, aut ſacram virginem. *d. l. ſi adulterium. ff. eo.* Eſt autem ſtuprum coitus lege vetitus, qui duplex eſt: vnus cum nupta, aut cum puero, aut cum ſanguine coniunctis, ſiue ſacris virginibus. Alter eſt, cum vim afferimus cuilibet perſonæ, etiam ſi ancilla ſit, *vt ſcribit Oldendorpius in 12. Tabul.* Cæterùm, notum eſt Ciceronem adulterium & inceſtum ſæpe ſtuprum vocare. Etiam illud obſeruandum eſt, quòd tametſi adulterium in nupta admittatur, ſtuprum in vidua vel virgine, ſæpe tamen hác, aut ſimilem differentiam leges non ſequuntur, foro deterrentes. Anch.

STVPRVM committit, qui liberam mulierem cupidinis cauſa, non matrimonij continet: excepta videlicet concubina. *ait M. deſtin. in l. ſtuprum. ff. ad l. Iul. de adult.* Old.

STVPRVM etiam, inquit Marcellus *de vic. nuptiar.* intelligitur in his mulieribus eſſe, quæ turpiter viuerent, vulgoque quæſtum facerent, etiamſi non palam: & ſi qua ſe in concubinatu alterius, quam patroni tradidiſſet, matrisfamil. honeſtatem non habuiſſe eam dico. Maffæus.

STYLVS, inſtrumentum ferreum, nō abſimile calamo, anterius acutū, retrò verò quaſi plancam habens, fuit, quo olim in ceratis tabulis ſcribere, & alterius extremitatis obtuſitate delere ſolebant.

STYLVS, graphium quo ſcribitur ſignificat: vnde vſus obtinuit, vt pro ſcriptura dicédique modo accipiatur. Imp. Cōſtant. *l. 1. C. de ſacroſan. eccl.* [Poſtquam iam aliud velle non poſſunt, liber ſit ſtylus: & licitum, quod iterum non redit arbitrium.] Complectitur autē Styli vocabulum plurimas res, *teſte Roterod.* ſermonis habitū, & dictionis quaſi filum, figuras, conſiliū, iudicium, argumentationis genus, inuentionem, tractationem affectus: & ἤθη, quæ Græci vocant, atque in ſingulis horum mille diſcrimina, nempe non pauciora quàm ſunt ingeniorum: quorum profectò totidem differentiæ ſunt, quot ipſi ſunt homines. Alius iucundior eſt, alius exactior. Alius ſimplicior, alius picturatior. Alius lenior, alius acrior. Hic ſenerior eſt, illę feſtiuior. Hic eruditior, ille ſanctior. Hic copoſior, ille neruoſior. Denique ne rem, inquit, infinitam proſequar, totius animi ſimulacrum ſemel exhibet oratio. Spieg.

STYLVM proſcriptionis incurrere, *in l. fin. C. quæ res ven. non poſſ. l. 3. de bon. vac. lib. 10. l. ſi quis poſt hac. de bon. proſcript.* Alber.

Στυπτηρία, alumen, à στύφω aſtringo. Vlp. *de reb. eor. qui ſub tut. l. 3* [Si lapidicinas, inquit, vel quæ alia metalla pupillus habuerit, ſtypteriæ, vel cuiuſlibet alterius materiæ, vel ſi cretæ, argéti fodinas, vel quid aliud huic ſimile.] Nec nouum noſtris videri debet (quod Alciat. *in Parerg.* adnotauit) appellatione metalli etiam alumen contineri, cum hæc vox omnia comprehendat, quæ ſub terram effodiendo reperiuntur. Sic dicta, quia ἄλλο μετὰ ἄλλο, id eſt, aliud poſt aliud inueniatur. Vnde apparet, in metallum cenſeri damnatos *l. aut damnum. de pæn.* quoſcunque: non ſolùm qui in argenti, ferriue fodinis opus faciunt, ſed etiam qui alumen, cretamve effodiunt, & ſi qua ſimilia. Spieg.

S V.

SVA mala mente ad hoc procedere, apud Vlp. *in ſ. l. quid ergo. de leg. 1.* Spieg.

SVADERE, ſuauius verbis aliquem hortari ad id quod intendimus *l. 1 §. perſuadere. de ſeru. corrupt.*

SVAE poteſtatis eſſe, id eſt, ſui iuris eſſe. Vlpian. *l. 17. ff. de his qui not.* [Ea notatur quæ quum ſuæ poteſtatis eſſet, hoc facit.] Hotom.

SVARIVS. Suarij, id eſt, ſuum & porcorum venditores. Aliàs ſuarij dicuntur procinarij, ſiue porcarij, cuſtodientes porcos ciuium in paſcuis. *Quo modo accipitur C. in tit. de ſuarijs l. 1.* Anch.

SVAVIVM dicitur laſciuus oris motus ad amorem alliciens, & ad baſium vocans, cum ſcilicet figuratur labris promiſſis, aut lingua prolata, vt cum mulieres ſuauiantur amatores. Vnde & Plautus *in Aſinaria* ſcripſit.

— Ne ſic inſiens
Vt cuiquam linguam in tuſſiendo proferat. Iterum.
Tu labellum abſtergeas
Potius quàm cuiquam ſuauium faciat palàm.

Id eſt, quam ſic os comparet & formet, vt ad baſiandum aliquem inuitet. quod tamen Petronius ſcribit, eſſe videtur potius ſignum inuenτis, & inuitatiūculam amoris ſignificantis, quàm ad baſium vocantis. *Turnebus aduerſariorum lib. 1. cap. 19.*

SVB conditione, pro ea lege, hoc pacto.

SVB corona venire. *Vide ſub dictione, Seruus pileatus.*

SVB corona venire, id eſt, in ſeruitutem redigi. Antiquitus enim mancipia iure belli capta coronis induta veniebant, & idcirco dicebantur ſub coronis venire. Nam corona ſignum erat captiuorum venalium, ſicut pileus impoſitus demōſtrabat eiuſmodi ſeruos venundari, quorum nomine emptori venditor nihil præſtaret. *Bud. in prioribus annotationibus in Pandectas.*

SVB pellib. durare, ideò dicitur, quoniā militū tētoria pellibus obtegerentur. Vnde & ſub pellib. eſſe dicebātur. Liuius *l. 37.* [Aut ſub pellib. milites habendos fore.] Huc ſpectat Celſus *de ſupellectile legata. ff. loquens.* [Labeo inquit,

originem fuiſſe ſuppellectilis putat, quod olim ijs qui in legionem proficiſcerentur, locari ſolerent, quæ ſub pellibus vſui forent.] *Celius lib.27. cap.14. lectio.antiq.*

SVB tempus venditionis, Vlpia. interpretatur, hoc eſt, biduo ante venditionem, *l. Aediles.2. §. vendendi. de ædil.edic.* Ferè autem iūgitur Sub, accuſatiuo, cum tempus ſignificatur: Itaque, Sub tempus, cum Haloand. & nō Sub tempore, vt in vulgaris, legendum. Seruius exponit, Sub tempus, & Sub idem tempus, hoc eſt circa. *Vide quæ de hac particula not. in l. mathematicos. C. de epiſc.aud.* Spieg.

SVB titulo exequi, quo pertractare, *apud Vlp. in l.1. §. hoc edicto. ff. de poſtul.* Spieg.

SVBADIVVAE, *l. vlt. C. de agentib. in reb. lib.12.* ſunt Adiutorum adiutores, quemadmodum Syneſius *in epiſt. ad Herculianum* indicat his verbis: ἀρχοντευτάτην ... Eſt planè inſigne in hoc verbo mendum apud Suidam, apud quem ita ſub litera ρ, ſcriptum eſt ... Nam procul dubio in ordinem dictionū à litera incipientium vox illa transferenda eſt, & pro ... ſcribendum. Inuenitur autē hoc verbum aliquoties in notitia imperij Roma. Atque adeò vbi officium magiſtri officiorum recenſetur, Subadiuuæ adiutores duo, pro, Subadiuuæ adiutoris legitur. Subcurator eadem forma, *in l.30. ff. de negot.geſt.* Briſſ. Habuit magiſter officiorum adiutorem ex ſchola agentium in rebus, *vt dicitur in l.12. C. de præpoſitis laborum. lib.12.* & ſubadiuuas adiutoris duos. habuit & ſubadiuuas fabricarum, quas conſtat fuiſſe ſub diſpoſitione magiſtri officiorum & ſubadiuuas barbariorum, id eſt officinarum barbaricariorum. Et horum ſubadiuuātium meminit Marianus Scotus, & l. agentes in rebus. C. de agentibus in rebus, lib.12. in qua vulgò malè, [ſubadiubarum] pro, [ſubadiuuarum] legitur. De his & in l.3. C. Theod. de agent. in rebus Periculum, inquit, ſe & adiutor, & ſubadiuuæ ſubituros eſſe cognoſcāt, ſi huiuſmodi ſanctionis normam inſequentibus magiſtris deſierint intimare. Ijdem, vt opinor, chartularij dicūtur, *in l.5. & 6. d.tit. de agentib. in rebus. C. lib.12. Cuiac. ad l. ex eo quo, ſæpe iam alleg. tit. C. de agent. in reb. lib.12.*

SVBAVDITIO, tropis Grammaticis notiſſimus, eſt & apud Iuriſconſ. nam ſæpè vel taxatiua, vel augmētatiua dictio ſubintelligitur. In taxatiua exemplum eſt apud Venul. *l. fin. ff. de ædil. edict.* cum morbum ſonticum dixit, qui perpetuus noceret, nō qui tempore finiretur: ſubauditur, tantùm. C. de poſtuland.

SVBCVRATOR, adiutor curatori cum minore tamen poteſtate datus. Iulian. *l.30. de negot.geſt.* [Quendam ad ſiliginem emendā curatorem decreto ordinis conſtitutum eſſe: eidem alium ſubcuratorem conſtitutum ſiliginem miſcendo corrupiſſe, &c.] Hot.

SVBDERE ſe ſententiæ, *in princ. l.3. ff. Iud. ſolui.*

SVBDISIVNCTIVA coniunctio à Grammaticis ſic definitur, quæ voce disiunctiua vtrunque adeſſe ſignificat, vel ſimul, vel diſcretè, vt Alexander ſiue Paris: Nam qui prius vocabatur Alexander Priami filius, poſtea cognominatus eſt Paris. dormit vel diſputat, nam poteſt vtrumque facere. Sed de particula ſubdiſiunctiua, quanquā ad Grammaticam pertineat differere, copioſiſſimè diſputauit Proculus Iuriſconſ. *in tit. de verb. ſign. l. hæc verba.* Briſſ.

SVBDIALIA comitia apud Athenienſes erant, quib. publica iudicia vltro citroque cauſis agitatis tractabātur à mille, aut mille quingentis primæ notæ ciuibus: *de quibus latius Poſtellus de Magiſtratibus Athenienſ. cap.12.* Græcis dicebantur ὕπαιθρα.

SVBDITVM teſtamentum dicitur, cum verò teſtamento occultato, aliud clam fuit ſuppoſitum quemadmodum ſubditus partus. pro ſublato ab ea muliere quæ peperit, & alteri ſuppoſito. Pro ſurrogato, ſeu ſucceſſore Paulus vſurpat, *l. eo. de iud.* cum ait: [Mortuo iudice.]

SVBDITVS. Sicut ſuperiores non debent nimia familiaritate cōtemptos ſe reddere, *l. obſeruandū. ff. de offic præſid.* Ita ſubditi non tenentur vltra modū obſequi, *cap. admonendi. 2. qu.7. & 11. qu.3. c. quid ergo. & c. ſeq. Leuit.19. Gal.1.* Old.

SVBDITVS iudex, interprete Feſto *libr.17.* dicebatur, qui loco mortui dabatur his, qui eum iudicem habuerant, in aliqua re vel lite. Sic *in l.60. ff. de iudic.* ſubditus iudex in demortui locum ſuffectus dicitur, &, *vt loquitur. l.32. ff. de iudic.* in locum alterius datus. Briſſ.

SVBDOLE, cautè, fraudulenter *l. quiſquis.*

SVBDOLVS, occultè decipiens.

SVBDVCTIONES, Cicer. vocat, *lib.2. de oratore*, inanes, & ſophiſticas philoſophorum argutias & diſputationes: qualibus & nunc vtuntur, Oldendor. teſte, in dijudicandis cauſis, & tractando iure, magno ſtudioſorum incōmmodo. Spiegel.

SVBDVCI ratio dicitur, id eſt, putari, *l.17. ff. de his quæ vt indign.* & ita Subducti ſumptus, *in l.34. §. vlt. ff. de oblig.*

SVBFEVDATIO, nominatur vulgò, Affterlehen. *Zaſ. de feud. alien.*

SVBGRVNDATIO, prominentium tectorum conſtructio, *de qua Vitru. lib.4.* Spieg.

SVBGRVNDIA, ſunt tegulę propendentes extra tectū domus, ad parietum defenſionem, ne imbribus corrumpantur Iabol. *de verb ſign. l. maximum uanum.* [Qualia, inquit, mœniana & ſubgrundia eſſent,] id eſt, tecti partes impendentes ad parietum munitionem. Nebriſſ. Dicuntur & Subgrundæ. vt Bud. oſtendit autoritate Varronis: & Pretoris edictum probat: quod Vlp. interpretatur, *in l. ſi verò plures. §. prætor ait. de his qui deiec.* Spieg. Plinius tamen ſubgrundas accipit pro tegulis inferioribus. Nam in tectorū ſtructura duo ſunt ordines tegularum: alter ſupernarum, alter infernarum. Scribens namque lib.25. de duobus ſedis generibus, hoc eſt, maiori & minori: dicit minorem appellari hypoſtegon, & ſubdit cauſam cur ſic appelletur, quoniam in ſubgrundis ferè naſcitur, hoc eſt, in tegulis inferioribus: id quod vulgò videmus in tectis naſci. Nebr.

SVBHASTARE, eſt ſub haſta mittere, id eſt, per incautum publicū vendere. haſta verò erat virga, quæ dabatur, cum alicui poteſtas daretur de aliqua merce. *Io. Bello Etym.*

SVB haſta venire dicuntur ea, quæ iure haſtæ fiſcalis, id eſt, auctionis, quæ fit à fiſco de bonis caducis, vel commiſſis, vel obligatis, cuius ſignum eſt haſta in foro poſita, veluti ſub corona captiui, quod eorum venalium ſignum eſſet corona capiti impoſita. Feſtus: Haſtæ ſubijciebantur ea, quæ publicè venundabant, quia ſignum præcipuum eſt haſta. Tertull. *in Apolog.* [ſub eadem voce præconis, ſub eadem haſta, ſub eadem annotatione quæſtoris diuinitas addicta conducitur.] Addictiones autem ſunt licitationes, ſiue promiſſiones offerentium maius precium, *vt in l.1. C. de vend. rebus ciuitat. lib.11. l.2. de locat. prædi. ciui. l. penult. de omni agr. deſ. C. eod. lib.* Adiectiones ſunt penes eos qui pluris licitati ſunt rerum ſubiectarum voci pręconis collocationes, has προσκηρύξεις illas ὑπερβολὰς vocant. *Cuiac. ſuper rubr. de fide & iure haſtæ fiſcalis. C. lib.10.*

SVBIACERE voci præconis dicebatur, cum ad lapides, ad quos præco aſcendebat, in foro cuiuſpiam venalia bona ſubijciebantur. *Vide Sylvium pro Publio Quintio.*

SVBIECTAE ſibi perſonæ. Vlpianus [ſiue per ſubiectas ſibi perſonis vſu adquiſierint,] *l. item ait præt. ff. ex quib. cauſ. maior.* Spieg.

SVBIECTVS partus, pro ſubdito, ſuppoſito, *l.1. C. de falſ.* quemadmodum ſubijcere teſtamēta hoc eſt, pro veris falſa ſupponere. Vnde ſubiecta teſtamenta, & ſubiector teſtamentorum, apud Cicer. legimus Sp.

SVBIICERE, pro loco alterius ponere, apud Paulum *in l. ad quim natura.19. §. cum me negot. geſt.* Sp.

SVBIICERE delatorem vel accuſatorem, ſummittere & ſupponere eſt, *l.50. §.1. ff. de leg.1. l.15. ff. ad Turpillianum. l.14. §. is demum videtur. ff. de bon. libert.* Briſſ.

SVBIICERE teſtamentum, *l.2. ff. ad l. Cornel. de falſis. & apud Paul. lib.3. ſentent. tit.7. & lib.5. tit.24.* Quintil. *lib.9. c.2.* [Ream tuebar, quæ ſubieciſſe dicebatur marito teſtamentum.] Briſſ.

SVBIICI etiam partus, id eſt, ſupponi dicitur, *l.1. §. ſed & ſi ſeruum. ff. de vent. inſpic. l.1. §. vlt. l.3. §. ſi mater. ff. de Carbonia. edi. l.1. §.1. ff de quæſt. l.16. ff. de his quæ vt indi.* Suppoſitum partum dicit, l.46. ff de iu. fiſc. l.9. ff de Carb. ed.

SVBIICI beſtijs, pro obijci, *in l. vlt. C. ad l. Fab. de plagia. l.3. § pen. ff. ad l. Corn. de ſicar. l.12. C. de pœn.*

SVBIICI quæſtioni, *l.11. C. de quæſtionib.*

SVBIICI fuſtibus, *l.28. §. & vt generaliter. ff. de pœnis.*

SVBIICI pœnis, *l.1. ff.ad Turpillian.*

SVBIICI vectigalium præſtationi dicuntur ea, pro quibus vectigal præſtatur, & penditur, (das zollbar iſt) *l.9. §.pen. ff.de publ.* Vectigalibus etiam ſubiectos agros Hygen. *lib.2.de limit.conſtit.* dicit: qui ſub vectigali locantur.

SVBIICI vſuris dicuntur, quibus vſuræ adplicantur, *l.38. ff.de negot.geſt. l.54. ff.de adminiſtr.tut.* Briſſ.

SVBINDE pro frequenter, à Iuriſcoſſ. interdum vſurpatur: in quem ſenſum Liuium, Columellam, Martialem plerunque vſos, ſed in primis Tranquillum, Catanæus annotauit. Spieg.

SVBINTRODVCTA mulier quid ſit, in Decretis pontificijs, *diſt. 32. cap. interdixit per omnia. & rurſus eadem diſtinct.* Nullus miſſam audiat presbyteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductã mulierem, (quia Gloſſematarij prorſus ſilentio prætereunt) latè explicat Rhenanus noſter, adiecto ſcholio Euſebianæ Hiſtor. Eccleſ. Spieg.

SVBINVESTITVS, eſt vaſallus vaſalli. D Oldend. & diligens, & fidelis iuris noſtri interpres, *de actionib.beneficiar.* annotauit Feudiſtarum loquendi formulas, ab vſu Latinorum abhorrentes, quas adſcribam. Noſtri, inquit, dare feudum, Concedere feudum vaſallo, nunc dicũt: Romani, dare mancipio fundum, In fidem ſuam accipere clientem. Noſtri, Auferre feudum, Aperiri feudum: Romani, Inijcere manus prædio clientelario. Noſtri, Subſtituere aliquem in locum ſuum, Subinueſtire: Romani, Emancipare prædium, à clientela ſeſe eximere in gratiã alterius. Noſtri, feudum accipere, Inueſtire de feudo: Romani, Mancipio accipere, Fidem patroni ſequi, In fidem ſe conferre. Vnde natum eſt, quòd vulgò dici ſolet in epiſtolis: Ioãnes mancipium tuum. Non enim ad bellicam captiuitatem, aut ſeruitutis conditionem pertinet, in quo multi falluntur. Noſtri, Seruire, Seruitutem facere domino: Romani, Clientelam exhibere, Obſequium præſtare. Noſtri, Vendere Feudum: Romani, Obſequium vel clientelam exuere alienato prædio. Noſtri, Vaſallus non vult ſeruire, Derelinquit dominum: Romani, Cliens non vult dominum agnoſcere, Inficiatur clientelam, Facit ſui controuerſiam. Noſtri, Feudum paternum, Feudum antiquũ. Romani, Ius gentilium: quaſi ad gentiles, agnatoſque tranſigens. *Exemplum citat è 5. Cic.act.in Verrem.* Noſtri, Inueſtituram facere, Iuramentũ fidelitatis recipere: Romani, Oſculo in fidem recipere, Verbo præire, Iureiurando diſcinctũ clientem adigere. Noſtri, Inueſtituram petere, Iurare fidelitatem: Romani, Dare manus ſupplices, Oſculum obſequiosè porrigere, In verba iurare, Sacramento adigi. Noſtri, Breue teſtatum, Inſtrumentum feudale: Romani, Apocham admiſſæ clientelæ. Antapocham clientelæ exhibitæ: quaſi teſtificationem vltrò citroq; dati & agniti beneficij. Noſtri, Saluo iure cuiuſcunque, clauſulam appellant in breui teſtato ſolennem: Romani, Quod ſine fraude ſua aliorumque fiat: *exemplum ex primo Liuij citat.* Noſtri Feloniam contra dominum exercere, Feudum amittere: Romani, Prædium committere, pro confiſcari. *Vt in tit. de public. & vectig. & commiſſ.* Paulus *ff.negot.geſt.* [Si periculum, inquit, erat, ne prædia in publicum committerentur.] Noſtri, Culpam remittere, Feloniam non perſequi: Romani, Manum iniectam tollere, Manus iniectionem remittere. Noſtri, Feudum improprium vocant, & feudum temporale, quod ad annum, vel quinquennium conceditur: Romani, Præcarium clientelare dixerunt. Old.

SVBIRE defenſionem, pro ſuſcipere defendendum. Spiegel.

SVBIRE inſtructionem eſt cœptum opus inſtituere, adornare, ac perficere, *vt refert Connan.in comment. lib.5. cap.8. num.5.*

SVBIRE iudicium, *in l. fin. C. de deſert. Sic Cicer. dixit pro Flacco.*

SVBITARIOS milites, veteres repentina auxilia appellaſſe, Liuius autor eſt.

SVBITO, pro improuiſo, citra propoſitũ, *apud Triphon. in eleganti §. quòd ſi ſeruus. l. ſi is qui. de acquir. rer. dom.* Sp.

SVBIVGATA bona, corruptè legitur in vulgatis, apud Papin. *in l. cùm de in rem verſo. de vſur.* Reponendum publicata pro ſubiugata. Spieg.

SVBIVGVM mitti. Quomodo milites ſub iugum miſſi ſint, nullibi melius leges, quam apud Liuium *lib.10. & lib. 1. Decad.1.* Vbi Horatius ſub tigillum mittitur, hoc eſt, ſub iugum, hac forma, vt duo recta tigilla defixa ſtarent, tertiumque supernè duobus illis tranſuerſum imponeretur.

SVBLECTI, demortuorum loco lecti. Bud.

SVBLEVARE teſtimonio aliquem, dici debet, quod exonerare vulgò dicimus, *inquit Budæ.* Sp.

SVBLIMISSIMI iudices ſunt Præfecti prætorio, Quæſtores, Magiſtri officiorum, *l.37. §.pen. & l.pen. C.de appell.* Inde ſedes prætoriana ſublimiſſima appellatur, *l.14. C.de iudicijs.* Briſſ.

SVBLIMITAS tua, pro altitudine, voce Hiſpanis familiari, *Altezza*: quæ nobis ſonat, Hochheit/ *in l.poſt. C.de Iurisdiction. lib.10. Aut. de leuan. §. fin.* Sp.

SVBMISSA vox, Concitatæ opponitur, quam Canoniſtæ & ſuppreſſam vocant, *c.ſi cum. extr. de verb.ſignif. c.alma. §.adijcimus. de ſent.excom.lib.6.* Submiſsè, vel (vt quidam ſcribunt) ſummiſsè id ſignificat, quod barbaris eſt humiliter: & ſubmittere, quod illis ipſis eſt humiliare: quod verbũ, teſte Inſulano, doctis non placet. Sp.

SVBMITTERE, eſt propagandæ ſobolis gratia matricibus ſupponere, atque alendos præbere fœtus.

SVBMITTERE precia, pro minuere. Plin. [Neq; enim pudor, ſed æmuli precia ſubmittunt.] *Bud.ait.*

SVBMOVERE à magiſtratu, officio, dignitate, eſt quod vulgus deponere dicit.

SVBMOVERE clam, ſiue ſubtus, vel à longe mouere. *§.autem. Inſtit. quib. alien. lic. l.2. ff.de compenſat.* Sp.

SVBMOVERI exceptione. Quod not. Vlpia. *in fin. l. quid ergo. ff.de vſufr.* Submittere autem facti eſt, & Iulianus propriè dicit diſpertire, & diuidere, & diuiſionem quandam facere, quod dominium ſubmiſſorum erit proprietarij. Spiegel.

SVBNIXAE cautiones, quæ dicuntur idoneæ, *l.1. C.de ſolut. & liberat.* ſic Subnixam ratione ſententiam, *l.18. §.vlt. ff.de ſtipul.ſeru.* Subnixus actione ciuili, id eſt, munitus, *l.1. §. 1. ff.de ſuperfic.* Subnixum liberis matrimonium, id eſt, firmatum, *l.1. §.vlt. ff.de lib.exhib.* ex Briſſ.

SVBNIXI priuilegio, id eſt fulciti, quod eſt vulgò muniti, *apud Aurel. Arcad. in l. vnica. ſub fin. ff.de offic. præfect.prætor.* Spieg.

SVBNOTARE. *Lege, Deſcribimus.*

SVBOLES pro Sobole ſæpè in Pand. Flor. de quo verbo eiuſque notatione Feſtus, *lib.17.* Prat.

SVBORNARE, delatorem, & Submittere, pro eodem *l.1. & l. diuus. ff.de iur.patr.* ita & Subornatus accuſator, id eſt, ſubmiſſus, *l.1. §. incidit. ff. ad SC.Turpill.* & Subornatus teſtis, *l. denunciaſſe. §.vlt. ff.ad leg. Iul. de adult.* ſic & Subornati, *in leg. ff.de accuſat.*

SVBORNARE, eſt falſum inſtruere aliquem, remotis arbitris: &, Catanæo teſte, ſemper in malum vſurpatur. Exemplum habes apud Paulum *in l. alij propter. de accuſat. tum alibi.* Spieg.

SVBORNATIO eſt latens ſeductio, *vt in Clem. teſtibus de teſtib. Ioan.Bell. Etym.*

SVBRIPERE, ſiue ſurripere, noſtris vſurpatur, pro eo quod eſt, per mendacem narrationem aliquid extorquere, & quaſi furari. Hinc ſurreptio, pro impetratione quæ fit à principe, per falſam rei narrationem. Et ſurreptitia diplomata ac literæ, quæ ad falſam alicuius ſuggeſtionem conceſſæ ſunt, vt ſi quis pro apoſtata ſectarioue ſe ſimpliciter profanum apud principem mentiretur. Hi namque ab omni iuris beneficio, miro conſenſu omnium orthodoxorum Iuriſperitorum excluduntur. Spiegelius. Cuiac. *in commentarijs ſuis ad l.4. ſuper voc. rem mihi. ff.de vſurpat. & vſucap.* dicit, ſurripere eſſe idem, quod loco mouere, *l.3. §.ſi rem. ff.de acquir. vel amitt.poſſeſſ.* Furtum autem emendare, eſſe loco reponere.

SVBROGANDVS, pro ſubſtituendus, *in l. vnica. de col. leg. lib.11.* Nihil autem debet ſubrogari, ſubſtitui, ſubordinari, ſuggeri, niſi cũ illis qualitatibus, cum iſto iure, cum iſta conditione, qua fuit res cui ſubrogatur. *gloſ. & Bart. in l.1. C.de mancip. & colon. patr. lib.11.* Sic ſubſiſtere regula: [Subrogatum ſapit naturam eius, cui ſubrogatur.] *l. quod debitori. & ibid. Dynus. ff.de don.cauſ.mort.* Spieg.

SVBRO-

SVBROGATIONES dicũtur, quum aliquis alij cedit officium ſuum, ea tamen lege, vt ſibi quoq; illud retineat quamdiu vixerit, & altero mortuo, ſiue is fuerit, qui ceſſit, ſiue is cui ceſſum eſt, alteri ſaluum ſit & integrum officium: quod rarò ſolet cõcedi à principe, propterea quod duplicatur iſto modo numerus magiſtratuum, vt ſit ius honorum, priuilegiorumque vtriuſque: exercitium verò vnius: aut exercitium quidem vtriuſque, ſic vt altero abſente alter exequatur. *Connan comm. lib. 4. nu.15. & 16.*

SVBROGATVM ſapit naturam eius, cuius loco ſubrogatur, *l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis caut. cum alijs iuribus vulgaribus, quæ in pulchro caſu citat Bald. conſ. 112. quæritur qui intelligantur. col. 2. lib. 1. & Lud. Pont. ſing. 485. Pone quod arbitrium. & Dec. conſ. 50. quia verba teſtamenti. in 1. col. & omnes vbique.* Et propterea decidit ſing. Bald. *in l. ſi puellam. in vlt. verbis. C. ſi man. ita fuer. alim. ne man.* quòd ſi teſtator dedit formã diſtributioni legatorum piorum, ſcilicet vt fiat cum conſilio priorum fratrum prædicatorum: & executor deceſſerit, vel fuit negligens intra annũ, & ideo eius loco ſucceſſit epiſcopus: tenebitur tamen epiſcopus prioris conſilium adhibere, aliàs non valeret diſtributio, *quod putat Bald. memoria dignum & commendat D. Felin. in cap. cum acceſſiſſent. col. 8. de conſtit. & in cap. cum dilecta. in 6. col. in 7. amplia. extra de reſcript. & in cap. qualiter & quando. col. 1. de iud. & D. Iaſon. in d. § qui iniuriarum. col. 4.*

Adde quod eleganter conſuluit Bald. *conſ. 317. ad euidentiam præmittendum, quod ſi mutuas. lib. 3.* quòd ſi mutuo tibi centum, & ſtipulor promiſſionem occaſione depoſiti: quòd licet depoſitarius non poſſit vti retentione, *l. pen. depoſit.* tamen propter originem mutui, licita tibi erit retentio, *vt latè ſequitur & confirmat Socin. conſ. 143. diu profectò anceps. col. 4. & ſequ. libr. 1. quod eſt repetitum conſil. 171. in 2. & probatur in l. tutor. ff. de fideiuſ. vbi non titulus actionis, ſed cauſa debiti inſpicienda eſt, vt in Lucius. 2. ff. depoſiti. & in l. qui id quod. ff. de donat. & quòd per dicta iura decidit Iaſon poſt Beſutium, in l. ſtipulationes non diuiduntur. col. 15. verſ. ad iſta tamen adde. de verbor. obligat. in quibus locis habes, quod attendi debet cauſa originalis.* Inuenio tamen, quod Socin. *conſ. 279. circa præſentem. col. penult. & vlt. in 2. lib.* poſuit ſingul. limitationem, quam dicit non reperiſſe in ſpecie declaratam, quod ſcilicet per ſecundam ſtipulationem intelligi debeat, in totum recedi à prima. ita quòd ſi virtute prioris actionis daretur intereſſe, vt in dote, ſi fiat obligatio cauſa auri & argenti: pro qua non datur intereſſe, niſi in ſolito negotiari, *iuxt. not. in c. conqueſtus. de vſur.* quòd in hac ſecunda promiſſione licet ſubrogata in locum dotis, non dabitur intereſſe, niſi in ſolito negotiari, quod eſt memoria dignum. Sed videtur confundi ex adductis per Baldũ. & Socin. *in locis primo loco adductis.* & Deciũ *conſ. 53. placet. col. 1. & vlt.* vbi concludit, quòd licet in contractu per quem fit nouatio, primus tollatur, tamen remanent qualitates præcedentis. Cott.

SVBSCRIBERE, eſt querelam vna experiri: interdum iudicium dictare, vel actionem, *vt apud Paul. in l. actione. ff. pro ſocio.* Dicitur & edere iudicium, ab Vlpian. *tit. rem rat. hab.* Hinc ſubſcriptores, Pedianus ait, eos appellatos cauſidicos, qui adiuuare accuſatorem poterant ſubmiſſius. Et ſubſcribere cauſæ dici poteſt id, quod adiungere cauſæ dicunt. der ſachen/ oder dem handel anhengig. Quod & in cauſam deſcendere dicebatur. *Vide Budæum in princ. annot. poſter. & ſuprà, Scribere.* Sp.

SVBSCRIBERE, pro conſentire, *l. non aliter. ff. de adopt.* Prat. Subſcribere in crimen, *l. vlt. ff. de furt. l. 24. ff. de falſ. l. vlt. ff. de priuat. del.* Subſcribere autem accuſator libellis quos dabat, debebat ſe profeſſum eſſe, *l. 3. §. item ſcribere. ff. de accuſat.*

SVBSCRIBERE rationib. *l. 40. §. ſeruus teſtam. ff. de ſtatulib.* & ſubſcribere rationes, *l. 82. ff. de condit. & demonſtr. l. 12. ff. de liber. lega.* Inde Subſcriptæ rationes, *l. 41. §. libertatem. ff. de ſtatulib. l. 13. in fin. ff. de diuerſ. temporalib.* Briſſ.

SVBSCRIBENDARII, auctuarij & optiones aderant diuiſioni annonarum, *teſte Cuiac. in l. excellentia tua. C. de erogatio. milit. anno.* Optio enim eſt erogator militaris annonæ. Optioni iungitur actuarius, *vt Nou. Martiani de indeb. deb. & d. l. excellentia. & l. vlt. C. de erog. milit. anno.* qui ſubſcribendarius *in l. 1. C. Theod. eod. tit.* Et annonario *in l. 3. C. Theod. de numerar.* Zonaras *in Apoſtolorum, cap. 83.* differentiam facit inter [illegible] ὑποδοχὴν, & ϛρατολογίαν. *Idem Cuiac. ad l. 3. C. de apochis publ. lib. 10.*

SVBSCRIPTIO, eſt exẽpli ab alio ſcripti notarij manus ſignis facta munitio, *l. diuus. §. item ſenatus. de Falcid. vbi Bart.* paremque vim habet, quam holographa ſcriptura, *l. emptio. §. 1. vbi Bart. ff. de pact.*

SVBSCRIPTIO interdũ appellatur quod à principe vel præſide libello oblato ſubſcribitur, *l. 1. ff. de conſt. princ. l. 1. C. quomodo & quand. iud. l. 1. C. comminatio. epiſt.* Briſſ.

SVBSCRIPTIO etiam in crimen pro inſcriptione, *l. 7. ff. de accuſationib. l. 29. ff. ad l. Corn. de falſ. l. 3. ff. ad l. Fab. de plag. l. 13. C. de accuſ.* Quint. *Declam. 15.* [Nunquid iniquè iudices, in tanti ſceleris ſubſcriptione depoſco, ne nominibus reos æſtimare velitis.] Briſſ.

SVBSCRIPTIONES principum dicebantur eorum conſtitutiones, quibus reſpondebant præſentibus ſeſe per libellos conſulentib. nam quum abſentibus reſpondebãt, Epiſtolæ dicebantur. Vlp. *l. 1. ff. de conſt. princ.* [Quodcunque igitur Imperator per epiſtolam & ſubſcriptionem ſtatuit vel cognoſcens decreuit, &c.] Huius autem libelli & ſubſcriptionis exemplum eſt apud Vlp. *l. 19. §. 9. ff. loc.* Hot.

SVBSCRIPTORES dicebantur, qui ſe accuſatori qui rei nomen detulerat, ſubſcribebant. *plura cognoſces ex meis comment. in Diuinat.* Hot.

SVBSCRIPTORES (ait Pedianus) non ſolum chartarum cauſa, neque iuuãdi accuſatoris adhiberi ſolent, ſed etiam vt non facilè corrumpantur. Noſtri pragmatici hodie vulgari lingua noſtra Celtica Adiunctos appellant: & Subſcriptiones, Adiunctiones. *Brechæus in l. ſubſignatum. ff. de verb. & rer. ſign.*

SVBSECIVA quæ ſint, hîc explicare non erit alienum. Scribit autem Iſidor. *lib. 15. etym. cap. 13.* Subſeciua propriè eſſe, quæ ſutor de materia præcidens quaſi ſuperuacua abijcit. Indeque ſubſeciuos agros dictos, quos in Pertica diuiſos recuſant quaſi ſteriles, vel paluſtres. Itemque ſubſeciua, quæ in diuiſione agri non efficiunt centuriam, id eſt, iugera ducenta, quæ à ſubſecante linea ita appellata eſſe Frontin. *in lib. de agrorum qualita.* ſcribit. A quo, & eius interprete Aggeno Vrbico, Subſeciuorum duo eſſe genera didici. Vnum, quod in extremis aſſignatorum finium centuria expleri non potuit. Aliud, quod in medijs aſſignationibus & integris cẽturijs interuenit: quidquid enim inter 4. limites minus, quàm incluſum eſt, fuerit aſſignatum, in hac remanet appellatione, ideo quòd is modus, qui aſſignationi supereſt, linea eludatur & ſubſecetur. Et generaliter Subſeciuum appellatum eſt, quod inter menſuralem lineam & centuriæ extremitatem minus quàm vt centuriam expleret, ſupererat. Ex quibus illuceſcet hic Tertulliani *ex lib. 1. aduerſ. Marcio.* locus, in quo ita eſt: [Et videndum, ne qua adhuc illi vacent ſubſeciua, in quib. & tertius aliquis ſtipare ſe Deus poſſit.] Sic enim illic verbum hoc ſcribi debet. Similiter Apuleius *lib. 8. de Aſino aur.* [Ac me relictum ſolum & ſubſeciuum cum faſtidio plerique præteribant.] Suet. *in Domitia. cap. 9.* [Subſeciua quæ diuiſis per veteranos agros carptim ſuperfuerãt, veteribus poſſeſſoribus vt vſucapta conceſſit.] Quod etiam Aggen. Vrbic. *in comment. Frontini* his verbis refert. [Nam Domitianus per totam Italiam ſubſeciua poſſidentibus donauit, edictoq; hoc vniuerſis notum fecit.] Briſſ.

SVBSEDISSE pars ſoli dicitur, quæ depreſſa eſt, *l. 14. §. 1. ff. de aq. & aqu. pl.* Cice. *lib. 1. de Diuinatio.* verbo Deſidere, non ſemel in eo ſignificato vſus eſt. Briſſ.

SVB ſe habere præſes prouinciæ dicitur, quæ pertinet ad prouinciam quam adminiſtrat, *l. 1. §. 1. ff. de interd. & releg.*

SVBSELLIA, ſunt tribunorum, triumuirorum, quæſtorum & huiuſmodi minora iudicia exercentium: qui non in ſellis curulibus, nec tribunalibus, ſed in ſubſellijs conſidebant. Erant & ſubſellia iudicum, id eſt, eorum qui publicis iudicijs diſceptandis operam dabant. *Bud. in annotat. prioribus. ad l. 1. de iud.* Aſconius Pedianus, ſubſellia, inquit, ea eſſe quæ triumuiris, quæſtoribuſque darentur, illiſque etiam, qui minora iudicia exercerent. Sellas autem fuiſſe curules & tribunales. *Vide & Crinitum. lib. 2. cap. 3.*

SVBSIDIARIA actio. *vide ſuprà, Actio ſubſidiaria.*

SVBSIDIARIAE literæ, quæ a paribus ad pares vel ſuperiores ſcribuntur, petendo exhiberi transferriq; in auth. formam quoddam ſcriptum publicum vel priuatum. Sp.

Svbsignare prædia, legi operis faciendi adſcribere, qui prædes quæque prædia pro redemptore oppignerarentur, vt in lapide antiquo. [Qui redemerit prædes dato, prædiaque ſubſignato Duumuirum arbitratu.] Et in extremo, [Dies pecun. pars dimidia dabitur, vbi prædia ſatis ſubſignata erunt: altera pars dimidia ſoluetur opere effecto probatoq;.] Hoc eſt quod Paul. ait, *in l.39. ff. de verb. ſign.* [Subſignatum dicitur, quod ab aliquo ſubſcriptū eſt. Nam veteres ſubſignationis voce pro adſcriptione vti ſolebant.] Hot.

Svbsignatae facultates fiſco, *l.pen. §. conductores. ff. de iure immunita.* quæ ſubſcriptione obligatæ ſunt. Quo ſenſu & ſubſignare res dixit Iuſtin. *in l.vlt. §.defenſionem.C.de admin.tut.* Subſignata etiam apud ærarium & Cenſorem prædia, quæ in cenſum deferebantur, Cic *pro Flacco* ſignificat. Briſſ.

Svbsignatvm dicitur, quod ab aliquo ſubſcriptū eſt. Nam veteres ſubſignationis verbo pro ſubſcriptione vti ſolebant, vt Paul. *in l.39. ff.de verb. ſign.* ſcribit, & Feſtus *lib.16.* confirmat, [Reſignare, inquiens, antiqui pro, reſcribere, ponebant, vt adhuc ſubſignare dicimus, pro, ſubſcribere.] Briſſ.

Svbsistere, eſt hærere & dubitare. Calliſt. *de iur immun.l.ſemper.* [Subſiſti, inquit, poteſt, an prohibendi ſint à præſide.] Item Vlp. *de procur.l.ſeruum.* [Quantum, inquit, ad filiumfamiliàs, verum eſt, in ſeruo ſubſiſtimus.] Nebr.

Svbsisto, hoc verbo noſtri vtuntur temerariam ac præcipitem adfirmationem inhibentes, *l.32. ff.ſi cert.pet.l.33. ff.de procur.l.pen.§.conductores. ff. de iure immunit.* Briſſ.

Svbsistit iuris ratione ſentētia, id eſt, valet & conſiſtit, *l.14. ff.de procur.* ſic & ſubſiſtere iure teſtamentum dicitur, *l.11.C.de teſtam.*manum. & contra, nullo iure ſubſiſtit, *l.1. C.de pedan.iudic.* Briſſ.

Svbsortitio in reiectione ſuſpecti iudicis quomodo fiebat, pulchrè declarat Bartol. Latomus *in orat. pro Cn. Planc.* Spieg.

Svbstantia, pro patrimonio, *l.fin. C.de verb.ſign. Lege, Forma cauſæ.* Spieg.

Svbstantia generaliter definitur, quę ad rei eſſentiam neceſſariò requiritur: atque hæc materiam, formam ſolennitatemque comprehendit. *ex Alc.* Sp.

Sic ſubſtantia hæreditatis, *l.58. §.pen. ff.de admin.tut.* Subſtantia pro *οὐσίᾳ in l.9. §.inde quæritur. ff.de contrah.empt.* Et ideo materiam ipſam qua corpus conſtat, ſignificat *in l.4. §.ſi ex lana. ff. de vſucap. l.9. §.ſi quis rerum. ff.ad exhib.* Sed & pro corpore ipſo ponitur, *in l.20. ff.de contrah.empt.*

Svbstantia & res, opinioni & exiſtimationi opponuntur, *in l.2. §.ſi ſub conditione. & §.ſi à pupillo. ff.pro empto. l.1. §.ſi ſeruus. ff.eod.tit. l.14. ff.de verb.ſignific. l.1. §.vlt. ff. de diu. tempor.* vnde Subſtantia veritatis dicitur, *in l.5. C. de iur. & facti ign. l.9. C.de fide inſt. l.17. C.ad SC. Velleian. l.10. C.de contrah. empt.* Briſſ.

Svbstantia inanimata diuiditur in fungibilem, vt eſt vinum, zinziber, pecunia: non fungibilem, vt eſt ager, flumen, arbor.

Svbstitvendi verbum ea comprehendit, quæ ſubordinantur: quemadmodum inſtitui dicuntur, quæ principaliter ordinata ſunt, & ſtatuta. Patetq; latè vtriuſque verbi ſignificatio. Nam & vita inſtitui dicitur, dum componitur. Et leges inſtituere dicimur, dum ordinamus, ſtatuimus. Sic ſubſtituuntur procuratores, ſubſtituuntur iudices, dum ordinantur. Item & arbores ſubſtituit vſufructuarius in locum demortuarum. & ſi quæ ſunt ſimilia, *fac. l.pen. ff.de iudic.ſolui. & l.agri.de vſufruct.* Cæterùm in materia vltimarum voluntatum verba Inſtituendi & Subſtituendi ex communiter accidentibus vniuerſalem ſucceſſionem reſpiciunt. Qui enim hæres generaliter ordinatur, inſtitui: & is qui ſequēti loco ſubordinatur, ſubſtitui dicitur. In ſingulari ſucceſſione quamuis verbum ſubſtitutionis, vt paulò antè dictum eſt, ad legata & donationes cauſa mortis accommodatur: non tamen inuenitur, quòd inſtitutionis verbo teſtatores in legatis & donationibus vſi ſint, quanquam ex verbi ſignificatione legatarius & donatarius inſtitutos dici, etiam Politus tradit. Sp.

Svbstitvere eſt, in alterius locum quid ſtatuere & locare, (erſetzen.) Sic Subſtituere arbores, *l.18. ff. de vſufru. l.45. §.pen. de iure fiſc.* in locum mortuarum vel infructuoſarum alias reponere, *l.14. ff.de impenſ.in res dot.* Subſtituere pecora, *l.69. ff.de vſufruct.* Briſſ.

Hoc exemplo Subſtitui dicuntur hæredes, qui ſecundo vel tertio gradu inſtituuntur, *l.1. ff.de vulg.& pup.* Nec verò hæredibus modò, ſed & legatarijs quoque ſubſtituitur, & his quibus mortis cauſa quid donatur, *l.50. ff.de leg.2. l.32. de leg.3. l.10. ff.de mort.cau.donat.* Briſſ. *Adde Cuiac. ad tit.4. Iul. Paul.recept. Sent.de teſtam. lib.3.*

Svbstitvtio Subſtitutio eſt, deficiente primo hærede, hæreditatis ad alterum delatio, præfinitione dantis hæreditatem. Eſt autē ſubſtitutio aut ſimplex, aut duplex. Simplex eſt, vt ſi quis dicat, [Si ille hæres non erit, ille hæres eſto.] Duplex verò eſt, vt, [ſi ille ſiue hæres factus, ſiue nō factus, impubes deceſſerit, ille hæres eſto.] Poteſt itaque quis plures gradus ſubſtitutionum facere, & nouiſſimo loco ſeruum neceſſarium hæredem, & hæredes ſibi mutuò ſubſtituere, & cuiq; vnum, & multos vni, & vnum multis. Hinc eſt, vt communi calculo receptæ ſint ſubſtitutionum quinque ſpecies, vulgaris, pupillaris, exemplaris, breuiloqua ſeu reciproca, & compendioſa, de quibus ſatis apertè apud iuriſconſultos noſtros.

Svbstitvtio, eſt ſecunda inſtitutio, quæ ſcilicet poſt inſtitutionem à teſtatore fieri ſolet, hoc eſt, ſecundi hæredis appellatio: primò enim fit inſtitutio, tum ſubſtitutio. Zaſio Subſtitutio nihil aliud eſt, quàm ſequēti loco facta ſubordinatio. Fumęus rectè deſcriptionem, non autem definitionem putat eſſe ſubſtitutionis, ceu Bart. cum Iaſone, *in l.1. ff.de vulg.& pup.ſubſtit.* exiſtimant. Quare ipſe ſic eam definit: Subſtitutio eſt in locum cuiuſcunque inſtituti hæredis deficientis ſuppoſitio. Et rectè quidem, cum fiat etiā ſubſtitutio in legatis, & donationibus cauſa mortis, *text.in l.vt hæredib. ff.de leg.2.* & hæredis deficientis verbum, vt generale, comprehendat omnes ſubſtitutionum ſpecies, ſiue deficiat hæres in inſtitutione, quia noluerit adire, vel non potuerit, propter ætatis vel ſenſus defectū, aut alio quouis modo deficiat. Sunt autem communi calculo receptæ ſubſtitutionum quinque ſpecies, Vulgaris, Pupillaris, Exemplaris, Breuiloqua, ſeu Reciproca, & Cōpendioſa: quæ tamen iure communi non eſt ſubſtitutio, ſed propter militum multum fauorem va let iure ſubſtitutionis. Iure autem communi non valet, ſed poteſt fieri loco illius fideicommiſſum. *in text.in fin. Inſtit.de pupil.* Vnde qui fideicommiſſariam ſubſtitutionem vo cant, vt & rectè monuit Fumæus, terminos confundunt. Al iud eſt enim Fideicommiſſum, aliud Subſtitutio. Subſtitutio nempè, vt ipſe dixit, eſt in locum deficientis ſuppoſitio. In fideicom miſſo verò rogamus hæredem, vt ab hære ditate adita deficiat, & deinde reſtituat, ſic vt neceſſe ſit i llum adire, qui rogatur reſtituere, *l. cogi. ff. ad Trebell.* Dei nde in ſubſtitutione Subſtitutus alteri directè capit hæreditatem ex teſtamento per manus hæredis inſtituti. Olden.

Svbstitvtio Compendioſa, ſic dicta, quòd ſub compendio plures ſubſtitutiones complectatur, cùm ſubſtituitur directè, cuicunque inſtituto, quocunque tempore, certo vel incerto defecerit vltra pupillarem 14. annorum. Quod de homine ſano intelligendum. Nam ſi furioſo, vel dementi illo modo ſubſtituatur, tum eam exemplarem vocabimus. Exemplum incerti temporis erit, ſi teſtator dicat: [Inſtituo A. & quandocunque morietur, F. hæres eſto.] Certi verò temporis ſpecies erit, ſi teſtator dicat de ſuo hærede. [Si intra vigeſimumquintum annum ſuæ ætatis deceſſerit, F. hæres eſto] *de qua in l.precibus. §.final. C.de impub.* Sed obſeruandum, vt habeat nomen compendioſæ verum, oportebit eum, cui ſubſtituitur, exceſſiſſe, 14. annum: intra enim illud tempus ſemper vocatur pupillaris, *l.in pupil. ff.de vulgar.* Fit autem compendioſa nonnunquam per verba directa, vel obliqua, vel etiam per communia, id eſt, ea quæ vt directa, & vt obliqua, ſalua recti ſermonis proprietate, interpretantur, quorum infrà ſub quinta vocali faciemus mentionem. Old.

Svbstitvtio directè facta tunc dicitur, quando per verba ſubſtitutionis nulla fides, nullum miniſterium, & nullus actus alterius cuiuſcunque requiruntur. *text.in l. omne verbum. C.com.de leg.*

Svbstitvtio exemplaris eſt illa, quæ ad exemplum

plum pupillaris cuiuis perſonę non valēti iure teſtari, fit. veluti ſi fiat furioſo perpetuo, mutuo, prodigo, cui bonis interdictum eſt. Dicta Exemplaris, quia eſt exemplar & imitatio pupillaris ſubſtitutionis. Ex eo certè, quia ſicut fit pupillaris impuberi, non valenti teſtari, quàm diu impubes eſt, ſic fiet de furioſo, vt ei, donec reſipuerit, poſſit ſubſtitui: quoniam interim prohibetur teſtari dum fuerit. Atque ſicut pupillaris ſubſtitutio ceſſat, ceſſante cauſa, ſcilicet defectus ætatis, ſic & hæc finitur furioſo reſipiſcente. Hoc autem nomen exemplaris finxerunt noſtri doctores propter leges quaſdam, quæ voluerūt poſſe ſubſtitui illis miſerabilibus perſonis: cuius rei tres tantùm locos in iure ciuili Fumæus annotauit. Old.

SVBSTITVTIO pupillaris, eſt ordinatio hæredis à patre, in teſtamento filio impuberi in poteſtate cōſtituto, facta ſub ea conditione, ſi impubes deceſſerit. Ita Fumæo erit exemplum, [Titius filius meus hæres mihi eſto: & ſi Titius filius meus intra 14. annum morietur, Seius hæres eſto] à pupillo, cui fit, nominata. Old.

SVBSTITVTIO pupillaris diuiditur in generalem, expreſſam, tacitam, & in aliam quandam partim expreſſam, & partim tacitam. Old.

SVBSTITVTIO pupillaris generalis eſt illa, quā ſub reciproca contineri lex declarauit, *in l. iam hoc iure. ff. de vulgar.* eadem certè ratione, quæ ſatis infrà *in vulgari* explicabitur. Expreſſa erit illa: [Titius filius meus, hæres mihi eſto: & ſi filius meus intra 14. annum morietur, Seius hæres eſto.] *in §. 1. Inſtit. de pupill.* Tacita ſub expreſſa vulgari comprehenditur, quia talis à lege ſubauditur, *l. ſi quis. C. de impuber.* Quarta, quæ duplex eſt, compoſita ex expreſſa & tacita, cuius exemplum aſſumitur ex ſpecie l. fin. C. de inſtitut. & ſubſtitut. ſub condit. fac. tametſi omnes Accurſiani hoc non ſentiunt, contra quos Fumæus illum caſum rectè conſtituit. Old.

SVBSTITVTIO reciproca, ſeu breuiloqua, noua, & alia ſubſtituendi forma breuis eſt. ob id reciproca dicta, quòd duobus fiat reciprocè, veluti ſi quis duobus inſtitutis hæredibus dicat, [Vos inuicem ſubſtituo.] & tametſi duas aut tres poſſit cōtinere ſpecies ſubſtitutionum, non propter eam mixturam fiet tertia, ſeu diſtincta ſpecies, non magis, quàm ſi quis dixerit, [Hominum quidam albi] hæc enim accidentia ſunt, non ſpecies. Dicitur autem reciproca, quaſi retroducta, repetita, reflexa: quia ſicut fluctus reciprocantur in anguſto mari, id eſt, ſeſe repercutiunt refluendo, ita iſta ſubſtitutio de vno in alterum retroducitur, reflectitur, & repetitur. Quin & ſubſtitutionum ſpecies, quæ ſub reciproca continentur, ſ... iæ manēt, nec vnquam mutatur eorum natura, & ſemper eſt, vel vulgaris, vel pupillaris: benè quidem alteratur, quia non tantam vim exprimunt, ac ſi ſpecialiter expreſſæ eſſent. Itaque doctores nomine, vt Zaſiano verbo loquar, magiſtrali vocarunt breuiloquam, propter l. cùm in teſtamento. §. his verbis. ff. de hæred. inſtit. vbi hæc ſubſtitutio dicitur breuiter fieri. Oldend. *Adde Forcat. in Necyomant. dialog. 86. num. 1.*

SVBSTITVTIO vulgaris eſt, quæ à quocūque, de quocunque, & in quemcunq; caſum concipi poteſt, nihil ſpeciale habens. *Salom. in l. Gall. Vigl. Inſtit. de vulg. ſubſtit.* Fumæus, [Vulgaris ſubſtitutio eſt, inquit, altera hæredis inſtitutio directa in locum non adeūtis prioris inſtituti.] Intelligit autem alteram hæredis ſubſtitutionem, ſiue ſecundam, ſiue tertiam, aut quartā & deinceps, quot voluerit teſtator, Nam plures gradus inſtitutionis facere poteſt, & ille omnis dicetur ſubſtitutus, qui habet ante ſe inſtitutum, ſiue ſit primus inſtitutus, aut ſecundus primo ſubſtitutus, *text. in §. 1. Inſtit. de vulg.* Directa verò ideo dicitur, quòd per ſe ipſum, & non per manus alterius capit hæreditatem: quo à Fideicommiſſo differt. Exemplum huius ſubſtitutionis ſumit ex Modeſt. *l. 1. de vulg.* [Lucius hæres eſto. ſi mihi Lucius hæres non erit, tunc Seius mihi hæres eſto.] Sufficeret autem, ſi ſit expreſſa vel tacita hæredis inſtitutio. Qualis eſt illa: [Si mihi legitimus hæres non erit, Titius hæres eſto.] *vt in l. ſi q. ... ta. & in l. cum in teſtamento. ff. de hæred. inſtitut.* Vulgaris autem ſubſtitutio primùm diuiditur in ſimplicem: cuius exemplum iam dictum eſt: & duplicem, veluti [Titius hæres eſto: & ſi Titius hæres non erit, vel hæres erit, & intra pubertatem deceſſerit, Sempronius ſit hæres] Vocatur autem duplex, quia in primo capite habet vulgarem ſatis expreſſam, & pupillarem in ſecundo capite, [Si intra pubertatem deceſſerit.] Ita diuidebat Modeſt. *in l. 1. de vulgar.* Eſt autem præter hanc & alia ſimplicis vulgaris ſubdiuiſio: vulgaris generalis, vulgaris expreſſa, & vulgaris tacita, ſeu à lege ſubaudita. Old.

SVBSTITVTIO vulgaris generalis, eſt Fumæo, quæ fit verbis generalibus, cuiuſmodi eſt Reciproca ſubſtitutio, quam aliqui vocant Breuiloquam, duobus hæredibus inſtitutis, ſi dicat teſtator, [Vos hæredes meos inuicem ſubſtituo.] nihil enim eſt præter generale nomen Subſtitutionis: cuius ſpecies ſunt, Vulgaris, Pupillaris, & aliæ iam denominatæ, & tamen ſub illo genere cōtinetur hæc ſpecies vulgaris ſcilicet ſubſtitutio: tanquā fuiſſet ſpecialiter & nominatim expreſſa. *tex. in l. iā. hoc iure. §. quod au. ff. de vulg.* quam tamē expreſſam non dixit Iuriſc. neque ita propriè poſſumus appellare, quicquid noſtro Bartolo placuerit. Placuit enim. Expreſſum id rectè dici, quod generaliter veniret, in quo ipſum lapſum, Fumæus ſcitè demonſtat, vt in eo quòd putauit, generalē hanc ſubſtitutionem comprehendi ſub compendioſa. Old.

SVBSTITVTIO vulgaris expreſſa, quæ fit his verbis: [Titius hæres eſto. Si Titius hæres non erit, Seius hæres eſto.] Dixit Bartolus, ſi dijs placet, prudentior, adhuc expreſſiorē hac inueniri, veluti ſi quis ita ſubſtituat. [Sempronium hæredem inſtituo, quòd ſi Sempronius hæres eſſe nollet, Titius ſit hæres.] Singularis enim caſus iſte exprimitur, quo nollet eſſe hæres. Rectè verè Fumæus ait, quantum ad illū caſum, expreſſiorem ſe non videre, quippè cum idem ſit dicere, [Si hæres non erit,] cùm enim renuit eſſe hæres, euenit conditio. *text. in l. cum propon. C. de hæred. inſtit.* Old.

SVBSTITVTIO vulgaris tacita, quæ non exprimitur verbis, ſeu ordinatione aperta teſtatoris, ſed ex interpretatione, declaratione, vel ampliatione legis, ſubauditur qualis eſt ea, quæ ex compendioſa concipitur, *de qua in l. Centurio. ff. de vulg. in l. precib. C. de impub. & alijs ſubſtit. gloſſ. vlt. in l. Lucius. ff. de vulg.* hanc nullo modo expreſſam, euicit Fumæus *contra Bartol.* Old.

SVBSTITVTIO pupillaris & vulgaris præcipuè diſcernuntur hoc modo: illa moribus, hæc 12. tabul. introducta eſt: illa pubertate, hæc aditione finitur: illa ſuccedit pupillo, hæc teſtatori: illa fit in euentū adquiſitæ hæreditatis & mortis, aut in euentum mortis duntaxat, illa in euentum non adquiſitæ hæreditatis. Item ſubſtitutio vulgaris plerumque æſtimatur ex ratione ſucceſſionis, Pupillaris verò ex ratione ſcripturæ æſtimatur, non ſucceſſionis, proinde in ea ordo ſcripturæ obſeruatur. *Cuiac. in Notis ſuis ad tit. Vlp. 23. quemad. teſtam. rump.*

SVBSTITVTIONVM, ratione ſucceſſionis, duo tantùm ſunt genera. Ratione perſonarum tria: vulgaris, pupillaris, Iuſtinianæa. Ratione ſcripturæ quatuor: nam vel primus caſus exprimitur, vel ſecundus, vel vterque, vel neuter. *Idem Cuiac. in Notis ſuis ad libr. 2. Inſtitut. ſub tit. de pupillari ſubſtit.*

SVBSTRVCTIO, eſt fabrica, quæ in fundamentis fit. Fundamenta autem foſſæ, in quibus ſubſtruitur. Olar.

SVBSTRVERE ergo, eſt ædificium à fundamentis deficiens fulcire. Hinc ſubſtructio dicta parietis fultura, Vitruuius *lib. 2.* [Non ſolum in muro, ſed etiam in ſubſtructionibus.] Colu. *lib. 1.* [Pro fultura, inquit, & ſubſtructione fungetur.] *Vip. de vian. l. 1.* Nebriſſ.

SVBTEMEN. *vide ſupra in dictione Stamen.*

SVBTILE, aut à telo, aut à tela deductum videtur, & præpoſitione ſub, quæ in compoſitione vim aut localem aut diminutiuam habet. Si à tela, tectū aliquid & latens, quod non niſi a peritis videri poteſt, ſignificat: quemadm. in tela filum tenue craſſiori ſuppoſitū eſt: ſi à telo, aliquid acutum & non obtuſum notat, quod in omnia facilè, vt telum penetrare poſſit, *vt annot. Droſa. in methodo iuris.*

SVBTILE ingenium, vt ſuprà indicauimus, Imperator *in l. 2. C. de commerc. & merc.* ſcribit, Aurum à barbaris non ſolum non præberi, ſed etiam quod apud eos inuentum fuerit, ſubtili ingenio auferri debere. Hæc verba Romanus Pontifex exponit, *in capitulo abſtinentibus. de pe-*

nit. de

nit, in Clem. ſic inquiens: [Abuſionibus, quas nonnulli eleemoſynarum quæſtores in ſuis prædicationibus proponunt, vt ſimplices decipiant, & aurum ſubtili, vel fallaci potius ingenio extorqueant.]

SVBTILITAS iudicialis. *Eius fit mentio in l. ſi fuerit. in fin. ff. de reb. dub.* Obſeruandum, ſummariam cognitionem carere ſubtilitate, *l. 1. C. vt in poſſeſſ. leg.* Non debet (ait Antoninus Pius) is qui iuri dicundo præeſt, ſubtiliter cognoſcere. Obſeruandum verò, verbum Subtilitatis anceps eſſe, & in Iure noſtro in malam etiam partem accipi, nempè pro captione, pro maligna adinuentione, pro fallacia, *vt in l. ficut. §. penul. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluat. cap. dilecti. de iud. Clem. 2. eod. tit. & ibi gloſ. l. ſancimus. C. ad Trebell. cum multis ſimilib. Vide Zaſ. in apolog. ad Eckium.* Sp.

SVBTILITAS iuris, quia tendit ad læſionem alterius, omninò reprobatur, & eſt oppoſita ſimplicitati, quę ſolet dici amica legum, *l. ſi quis cum aliter. ff. de verb. oblig. l. Gallus. §. quid ſi tantum recte. ff. de lib. & poſthu.* Simpliciter enim fieri dicitur id, quod ſine fraudis cōſcientia fcit, *l. ait prætor. §. ſi quis particeps. ff. de his quæ in fraud. creditor.* Alia ſubtilitas eſt ad inueſtigandam vniuſcuiuſque negotij iuſtitiam ex circumſtantijs, ſecundùm artem boni & æqui, *l. 1. in princ. ff. de iuſtitia & iur.* Ea non opponitur ſimplicitati, ſed maximum adfert robur. Vnde iudiciaria ſubtilitas appellatur, *in l. ſi fuerit. §. ſin autem. ff. de reb. dubijs.* Et huius ſubtilitatis frequentiſſima eſt mentio in legibus. Old.

SVBVASALLVS, ein affter lehenmann/ qui ab alio ſit quaſi ſubſtituendo factus Vaſallus, *vt dicit Oldend.*

SVBVLO, vt inquit Feſtus Pompeius, Hetruſca dictio eſt, qua ſignificatur Tibicen, quod ipſum & Q. Ennius Poëta in hoc verſu poſuit:

—Subulo
Quondam marinas propter aſtabat aquas.

Vt M. Varro notauit, *in libro de verbis poëticis.* Huius, inquit, verbi radices haud quidem in Latio, verùm in Hetruria petendæ ſunt. Sed illud inprimis ſeruandum eſt, hanc vocem, & in cœnis Macrobianis haberi, quo loco de iocis ac dicterijs diſſerit, quę in cœnis atque compotationibus ad vrbanitatem & gratiam meritò exiguntur. Neque illa, inquit, proferenda ſunt, quę planipedes aut Subulones ſolent. De Subulis etiam notum eſt omnibus acceptas eſſe pro mucronatis ſpiculis, quorum fit vſus in lanificijs ad pectenda vellera. Hinc illud ab Annæo Seneca dicitur: Indignum eſſe pro dijs hominibuſque in aciem, ſuſcepta ſubula, armatum deſcendere. Plinius in ceruorum cornibus ſubulas nuncupat, quæ à Græcis πασσάλια appellantur. *Petr. Crinit. lib. 18. cap. 13.*

SVBVRBICARIAE regiones, & ſuburbicariæ partes, *in l. 9. de anno. & tribut. in C. Theod. l. 12. de extraord. muneribus in eod. Cod. l. 12. de indulg. debit. eod. & in Notitia Imperij Roman. vbi de comite rerum priuatarũ per Occidentem tractatur. Adnotauit aliquid de hoc verbo Iacob. Cuiac. lib. 1. obſeruat.*

SVCCEDANEVS alieni periculi, dicitur in quem incommodum periculi alieni, hoc eſt, cuius culpam alter ſuſtinet, redundat. Vlpian. *l. 3. in fin. ff. de adminiſtr. tutor.* [Planè ſi non conſentiant tutores Prætori, ſed velint omnes gerere, quia fidem non habeant electo, nec patiuntur ſuccedanei eſſe alieni periculi.] Plaut. *Epid.*

Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?
Vt meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccedaneum?

Nam, ſtultitiæ tuæ. dixit, pro tergo tuo. cui periculum à ſtultitia imminet. Vlpian. *l. 4. ff. de magiſtr. conuen.* [Nam magiſtratus quidem in omne periculum ſuccedit, hæres ipſius dolo proximæ culpæ ſuccedaneus eſt.] Hot.

SVCCESSIO dicitur, cùm priore ſubducto de poteſtate ſuo hærede, vlterior in proximum locum ſuccedit, *l. 28. §. 1. ff. de liber. & poſthum.* & Succedere, pro in ſui hæredis locũ ſuccedere, ſublato de medio, vel morte, vel pœna, vel captiuitate, vel emancipatione eo qui præcedebat *l. 29. §. videndum. & §. ille caſus. ff. de liber. & poſthum. l. 2. ff. de vulgar. & pupil. l. 6. §. 1. & l. 13. ff. de iniuſto rupt.* Planè quòd in l. 1. § interdum. ff. de ſuis & legit. dicitur, in ſuis ſucceſſionem non eſſe, hunc ſenſum habet, vt eo qui primũ locum mortis tempore tenebat mortuo, ſequens vt ſuus hæres non admittatur: aliter atque ſi ante cùm alij delata hæreditas non eſſet. Quomodo & in hæreditate legitima ſucceſſionem non eſſe, cum Paulo, *lib. 4. ſent. tit. 8.* Iuſtinianus ſcribit, *in §. placebat. Inſtit. de legit. adgnator. ſucceſſ.* Briſſ. Eſt autem duplex ſuccedendi modus: per priuationem videlicet, & per tranſmiſſionem, *vt not. Bald. in l. ſi aum. de lib. præt. C.* per trāſmiſſionem quidem ſucceſſor ex ſingulari voluntate dicitur, vt iure legati, donationis, vel cōmutationis: eumque perſonali actione non teneri: cum in ſucceſſorem ſingularem non tranſmittatur actio perſonalis, *vt l. 1. §. ſi heres. ad Trebel. cum alijs iuribus.* Vnde fit vt ad penſionem emphyteuticam, præteritam quidem nō exolutam, ſucceſſor per tranſmiſſionem, ſeu ſingularis, nequaquam teneatur: vt quia ad eam agi niſi perſonaliter non poſſit, *vt not. per Ioan. Imol. in cap. potuit. extr. de locato. not. etiam in l. 2. & 3. C. de iure emphyt. Brecha. in l. nihil. tit. de verb. & rer. ſign.*

SVCCESSIO graduũ dicitur, cùm primo eorum graduum qui in ordine aliquo ſunt, omittente, inſequens admittitur. plures enim in ordine ferè vnoquoque reperiuntur gradus, *d. l. 1. ff. de ſucceſſ. edict. §. cùm igitur. 7. Inſtit. de bon. poſſeſſ.* Hot. Hinc

SVCCESSIO quædam eſt de gradu in gradum, vt poſt filium ſuccedat nepos, qui eſt in ſecundo gradu, & poſt nepotem pronepos, qui eſt in tertio: & quædam eſt de capite in caput; hoc explico: agnatorum eſt vnum caput, cognatorum aliud, vnde vir & vxor eſt aliud: excluſis agnatis vocantur cognati: excluſis cognatis vocantur vir & vxor, *not. gloſ. in rubr. ff. de ſucceſſ. edicto. Io. Bello. Etym.*

SVCCESSIO legitima appellatur, quæ ſecundùm leges datur. Eſtque ex parte patris, vt Succeſſio naturalis, ex parte matris, *l. 1. C. vnde vir & vxor. in gloſ.*

SVCCESSIO ordinum, eſt cùm ordo perſonarum vniuerſus, cui potiſſimum poſſeſſio deferebatur, illam omiſit: veluti liberorum, aut legitimorum, aut cognatorum, *l. 1. ff. quis ord. in bon. poſſ.* eademq; ſucceſſio de capite in caput appellatur, *l. 5. C. qui admit. ad bon. poſſ.* Hot.

SVCCESSIO perſonarũ, eſt cum priore gradu vacuo, is qui inferiorem tenebat, in eius locum aſcendit, *l. 1. §. filius. ff. de ſuis & legit. l. 3. C. eod.* Hot.

SVCCESSIO rerum, eſt cum perſona non tam perſonæ, quàm rebus ſuccedit. ea autem duplex eſt. nam aut in ius vniuerſum eſt: qualis eſt hæredum, & eorum qui bonorum poſſeſſores ſunt: aut in res ſingulares, *l. 1. §. in locum ff. quod legat. l. 7. & 8. ff. de iureiur. l. vlt. ff. de except. rei vendit.* Hotom.

SVCCESSIONVM gradus tres. liberorum, legitimorum & cognatorum, *explicat Alciatus in Parad. libro 4. cap. 4.* Spieg.

SVCCESSOREM dare, vel mittere, eſt magiſtratum abrogare: quod nunc officium auferre vulgò dicimus, inquid Bud. Vnde apud Vlp. *in l. 2. ad leg. Iul. maieſt.* dicentem. [Quive de prouincia, cum ei ſucceſſum eſſet nō diſceſſit,] pro abrogatum ei imperium eſſe, accipiendum eſt. Sp.

SVCCESSORES alij in vniuerſum ius, alij in rem ſuccedunt, *l. vlt. ff. de except. rei vend. l. 19. §. deinde. ff. de ædil. edict. l. 7. in fin. & l. 8. ff. de iureiurand.* Ita Succeſſio per donationem *in l. 17. §. pactum. ff. de pact.* Succeſſorum itaque verbo non ſolùm qui in vniuerſa bona, ſed & qui in rei dominium ſucceſſerint, in ſtipulatione damni infecti continentur, *l. 34. §. adijcitur. ff. de damn. infect.* In locumque ſucceſſiſſe accipimus, ſiue per vniuerſitatem, ſiue in rem ſucceſſerint, *l. 1. §. in locum. ff. quod legatur.* Et ideò cum hæredem ſignificare volumus, iuris ſucceſſorem dicimus, *l. 9. §. 1. ff. de edend. §. legatarijs. Inſtit. de teſtam. ordin.* & in locum hæreditario iure ſuccedentem, *l. vlt. ff. pro ſuo.* quos in locum & in ius ſuccedere, ait Paulus, *in d. l. 9. §. 1. & l. 42. & l. 177. ff. de diuerſ. regul.* Qui autem per vniuerſitatem ſuccedunt, vel ciuili, vel honorario iure ſuccedunt, *l. 1. in fin. ff. de munerib. & honorib.* Vnde quidam honorarij ſunt ſucceſſores, veluti bonorum poſſeſſores, & quibus ex Trebelliano Senatuſconſulto hæreditas reſtituta eſt, *l. 24. ff. famil. erciſcun. l. 9. §. illud. ff. de interrogat. in iur. fac. l. 7. in fin. ff. de condict. furt.* Briſſ.

SVCCESSORIVM edictum, & Succeſſorium caput dicitur, quo inter bonorum poſſeſſores ſucceſſionis gradus definiti ſunt, & vno repudiante vel omittente, vel tempore excluſo ſequentes in locum eius admittantur, *l. 1. ff. de ſucceſſ. edict. l. vlt. C. eod. tit. l. 1. §. pen. ff. de iur. & fac. ig. Vlpia. in Inſtit. tit. 28.* Briſſ.

SVC-

SVCCESSORES hæredum. Modeſt. *in l. annuum. de an. leg.* [Succeſſores ait, hæredum negant ſe debere.]

SVCCIDA lana, à ſuccidendo: quòd talis ſit, qualis ſuccisa eſt, hoc eſt, plena ſordibus. Varro à ſudore deriuat. *5. de re ruſtica.* Spieg.

SVCCIDIVM. *Quære, Laridum.*

SVCCINVM, gemma eſt ex gummi arboris gleſſariæ coagelata, quā diximus à Græcis appellari electrum. Iuuen.

In cuius manibus ſeu pinguia ſuccina tritas
Cernis Ephemeridas. —

Martialis:

Incluſit tenuem ſuccina gemma feram.

Plinius de ſuccino, deque medicamentis, ex eo multa. *lib. 37.* Nebriſſ.

SVCCINCTVS pro homine armato, & militiæ ſtudioſo capitur, atque adeò pro omni, qui eſt alicuius virtutis & induſtriæ, contra qui eſt mollis, ignauus, & militiæ inhabilis, diſcinctus nominatur. Perſius:

Non pudet ad morem diſcincti viuere Nattæ

Et Liuius *lib. 7. belli Punici.* [Diſtrictis gladijs diſcinctos deſtituit.] At Horatius:

Altius ac nos præcincti vnum.

Et Plinius *lib. 7. epiſtolarum.* Sicut in caſtris, ſic in literis noſtris plures cultui pagano quos cinctos & armatos reperias, id eſt, quos plebeios & rudes literarum exiſtimes, qui tamen ſunt pereruditi & magnæ induſtriæ, *Com. comment. lib. 9. cap. 5. num. 8.*

SVCCISIVIS operis fieri dicitur, quòd horis quibuſdam quaſi furtiuis agitur, vbi iam ordinarijs ac legitimis officijs perfuncti ſumus. Metaphora traducta à mercenarijs, aut ſeruis, qui præter pactas operas quas debent, extrà iuſtas illas horas nonnihil etiam operantur ſibi, quod cedat in peculium. *Ex Eraſ.* Spieg.

SVCCVMBERE, non obtinere, paria ſunt. *l. Poſſ.*

SVCVLA (inquit Budæus) machina eſt tractorij generis. Conſtat autem tereti ligno, duobus aut pluribus vectibus traiecto, vtrinque æqua extantibus longitudine. hæc dum verſatur, funis qui ductarius dicitur, circa eam obuoluitur. Vlpian. *in l. ſed addes. §. illud nobis.* [Quòd ſi, ait, regulis olea prematur, & prelum, & ſuculam, & regulas, & tympanum, & trochleas, quibus releuetur prælum, dominum præſtare oportere.] Sp.

SVDOREM aquæ in legib. vocari Seneca *lib. 3. cap. 15. Natur. quæſt.* ſcribit, qua guttæ quædam vel preſſura loci eliduntur, vel æſtu euocantur. Quod ego ad interpretationē l. 1. §. caput aquæ. ff. de aqua cottid. traho. in qua ita eſt, [Planè ſi aqua ſudoribus manando in aliquem locum effluere, atque ibi apparere incipit.] Vitru. *lib. 8. cap. 1.* [In terra autem nigra ſudores & ſtillæ inueniuntur exiles, quæ ex hybernis tempeſtatibus collectæ in ſpiſſis & ſolidis locis ſubſidunt.] Quod ipſum Palladius *lib. 9. cap. 8.* tradens, [Nigra, ait, terra humores & ſtillicidia non magna ex hibernis imbribus & liquore collecta.] & mox, [Sequenti die aperto loco ſi in eodem vaſe ſudores intrinſecus inueniantur, aut ſtillæ, aquas ibi eſſe non dubites.]

SVES pecorum appellatione continentur, quia & hi gregatim paſcuntur, quod Homeri autoritate probat Martia. *in l. legatis ſeruis. §. pecorib. de leg. 3.* Sp.

SVFFECTVS Conſul ait Iſidor. *lib. 10.* eſt qui pro alio ſubſtituitur. Sic enim appellabatur, qui in demortui conſulis locum ſufficiebatur. *l. 2. §. Labeo. ff. de origin. iur.* Lamprid. *in Alexand.* [Conſules quoſcunque vel ordinarios vel ſuffectos creauit, ex Senatus ſententia nominauit. [Spart. *in Caracalla,* [Helium Pertinacem ſuffectum Conſulem ob hoc ſolum quòd filius eſſet Imperatoris, occidi iuſſit.] Sueton. *in Iulio cap. 80.* [Q. Maximo ſuffecto trimeſtrique Conſuli.] Idem *in Auguſto, cap. 26.* [Die Kalend. Ianuar. cùm mane pro ęde Capitolini Iouis paululum curuli ſella præſediſſet, honore abijt, ſuffecto alio in locū ſuum. [Ab ordinarijs autem Coſſ. non etiam à ſuffectis anni computabantur. Et idcirco minor eos honor, minor laus ſequebatur. Auſon. *in grat. actio.* [Sed conſulatus ille cuiuſmodi? Ordinario ſuffectus, bimeſtri ſpatio interpoſitus, in ſexta anni parte conſumptus, quærendum vt reliquerit tantus Orator, quibus conſulibus geſſerit conſulatum. Briſſ.

SVFFICERE, pro ſatis eſſe, datiuo, vt apud Pomponiū, *l. 2. de orig. iur. §. poſt deinde,* pro ſubminiſtrare, & maculare, accuſatiuo iungitur. Item ſufficere cōſulem, eſt in locum eius, qui ambitus damnatus ſit, vel mortuus, alium facere. Nam particula Sub, in compoſitione ſignificat in locum aliorum, inde Supplere, & Supplementū, & Subſortiri dicta ſunt. Sp.

SVFFICERE operi, adminiſtrationi, negotijs, *l. 13. ff. de tutel. l. pen. §. vlt. de excuſ. tut. l. 5. §. ſed ſi filius. ff. de liber. agno.*

SVFFICIENS ſubſtantia, ex qua quis ſuſtentari poteſt, *teſte Papiniano, l. hæres ff. de pet. hæred.*

SVFFICIT, hoc verbum denotat quod fieri poteſt, non quod debet.

SVFFICIVNT tibi vineæ, vel fundus: fideicommiſſum eſt. quoniam & illud fideicommiſſum eſſe arbitramur [Cōtentus eſto illa re.] *autor Vlp. de leg. 3. l. fideicommiſſa. §. ſi quis ita,* Spiegel.

SVFFRAGIA pro vocibus & ſcitis, quibus vel in magiſtratu mandando, vel reo iudicando, vel lege, aut rogatione ſciſcenda, aliave qua re ſtatuenda voluntatem ſuam quiſque indicat. *l. 32. ff. de legib. l. 1. ff. de offic. quæſtor. l. 5. ff. quod cuiuſque vniuerſit. l. 6. §. 1. ff. de decurio. l. 8. ff. de muner. & honor. l. 5. ff. famil. erciſc. l. vlt. ff. de præd. decur.* Briſſ.

SVFFRAGIVM, Vox illa, qua vnuſquiſque ſuam declarat voluntatem, de aliquo ad magiſtratum eligendo, diceretur ſuffragium. Pomponius, *in l. 2. §. iiſdem temporibus. ff. de orig. iur.* [Dicti ſunt (ait) tribuni, quod olim in tres partes populus diuiſus erat, & ex ſingulis ſinguli creabantur, vel quia tribuum ſuffragio creabantur.] Iuuenal. Satyr. 8.

Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni?

Aliquando tamen ſuffragium pro auxilio accipitur, vt *in tit. C. de ſuffragijs.* Nam quod in Nouellis legitur. [vt iudices ſine quoquo ſuffragio fiant,] inſulſiſſimè verſum eſt è Græco Iuſtiniani Cod. Sed à Gregorio Holoandro, homine, (*teſte Olden. in 12. tab.*) doctiſſimo, & de repub. optimè ſemper merito, ſic reſtitutum eſt, [Vt præſides abſque vlla datione pecuniæ ad officia mittantur.] Cæterùm, ſuffragia ab initio palàm & voce ferebantur, poſtea legibus latis, per tabellam dari cœperunt, vt nimia ſuffragandi libido in non bonis cauſis eriperetur potētiſſimis. Primam enim tabellariam legem Gabinius tulit, vt per ſuffragia in tabella deſcripta magiſtratus mandarentur. Biennio pòſt lex Caſſia tabellaria ſecuta eſt, quam Lucius Caſſius nobilis homo tulit, vt per tabellam, niſi in perduellionis crimine, populus iudicaret. Tertia lex tabellaria Carbonis ſeditioſi, atque improbi ciuis fuit, qua cautum eſt, vt per tabellam iuberentur, ferrenturque leges, ac etiā vetarentur. Extat etiam lex 12. tab. huiuſmodi: [Creatio magiſtratuum, & iudicia, populi iuſſa, vetita, cum ſenatus ſuffragio quum ſciſcentur, optimatibus nota, plebi libera ſunto.] Hac verò lege libertatis ſpecies datur, bonorum autoritas retinetur, & contentionis cauſa tollitur. Cæſar poſtmodum libera populo ſuffragia abſtulit. Vnde Modeſtinus dicit, legem Iuliam de ambitu in vrbe ſuis ceſſaſſe temporibus: quia tunc ad principis curam, non populi fauorem magiſtratuum creatio pertinebat. Anch.

SVFFRAGIVM etiam in conſtitutionibus auxilium & patrocinium honorum adipiſcēdorum cauſa latum ac præſtitum ſignificat. *l. vnic. C. de ſuffrag. l. 1. ſi certum pet. de ſuffrag. in C. Theod. l. 7. C. de admin. diuerſ. iud. l. 36. l. 44. de decurionib. in C. Theod. Nouel. conſti. 6.* Lamprid. *in Alex.* Quod cùm factū eſſet, & Thurinus ſuffragium promiſiſſet, dixiſſetq; ſe quædam Imperatori dixiſſe, cùm nihil dixiſſet, &c.] Briſſ. Ex Liuij verbis *li. 1.* triplicem fuiſſe ferendorum ſuffragiorum rationem intelligimus, primam eam quam Romulus inſtituit, alteram eā, cuius Seruius Tullius auctor fuit & inuentor, vt gradus eſſent ij, quos Liuius *d. li. 1.* expoſuit, tertiam, quam ſua ætate à ſuperioribus diuerſam eſſe affirmat. Qua autem inſtituta à Seruio ratione, niſi variaretur ſententijs inter equites, & primæ claſſis pedites infrà non deſcenderetur, Liuius non exponit, ſed nos ex Dionyſio iam oſtendimus, nimirum hoc idcirco fieri ſolitum, quòd illi vniuerſi reliquas tribus centurijs ſuperarent. Id quod tamen Ioachimo Perionio *lib. 3. de Magiſtr. Rom.* non longè à principio falſum videatur. Nam cū ſecundæ claſſis viginti eſſent centuriæ, tertiæ 30. quartæ 25, quintæ 30. efficiunt profectò maiorē harum numerum eſſe, quā equitum & primę claſſis, quæ ex ipſius Dionyſij ſententia decem & octo centurias explebant. Itaq; magis adducitur

vt credat, hunc honorem equitibus, & primæ claſſis peditibus tributum eſſe, vt ſi in ferendis ſuffragijs vnum idemque ſentirent; eorum valeret ſententia, non diffitetur tamen Dionyſij rationem ſententiæ eius de numero centuriarum conuenire. Equites enim facit explentes decem & octo centurias, primam claſſem octoginta, ſecundam duas & viginti adiunctis fabris, tertiam 20. quartam 22. quintam 30. &c.

SVFFRAGIVM quoque, teſte Cuiacio, pecunia eſt quæ ſuffragatorib. aulicis datur promittiturve honoris adipiſcendi cauſa, quo nomine erat actio ſi certum petetur de ſuffragio: nec in honoribus, qui a principe deferuntur locus legi Iuliæ de ambitu. Et eodem ſuffragij titulo principes etiam ipſi, qui honorem deferebant pecunias accipiebant, quę ſuffragia ὠνὴν ſua vocantur in formula iuriſiurandi *Nouellæ Iuſtiniani 8 de præſidib.* ſubiectæ. Sed hoc omne ſuffragiorum genus ſuſtulit Iuſtinianus *eadem Nouella*, imitatus Nouellam Theodoſij, *quæ extat l. vlt. C. ad leg. Iul. repet.* Tiberius *Nouel. 161.* generaliter vetans ſuffragij nomine quidquam, vel ſuffragatoribus dari, vel publicis rationibus inferri. *Cuiac. in expoſit. ad d. Nouel. Iuſtinian. 8. de præſidibus.*

SVFFVGIVM locus ad euitandum imbrem, vel tempeſtatem, aut calorem, vel aliud diſcrimen, Superficies. *Vide ſuprà AEdes* Sp.

SVGGERERE & requirere opponuntur, ita [Hoc magis Suggerentis eſt quam requirentis.] *l. 1. §. qui quæſtionem. ff. de quæſt.* Suggerere, id eſt, allegare, *l. 8. C. ad leg. Falcid.* Suggerere prætori, id eſt, indicare ſeu monere, *l. 2. §. vlt. ff. vbi pupil.* ita & Suggerit pars principi. *l. vlt. C. vt lite pend.* item Suggerit ratio, id eſt, admonet, *l. 18. §. & ſuggerent res. l. 35. §. rerum. ff. de hered. inſtit.* vt & Suggerit religio, *l. 79. ff. de iudic.* ex Briſſ.

SVGGESTVM eſt. Paul. *de legat. 3. in fin. l. Oſidius.* [quidam ait à parte legatarij ſuggeſtum eſt, quædam à colonis poſt mortem patrisfamilias exacta] hoc eſt, pro legatario, vel in gratiam & fauorem legatarij. Sic vſurpatur à Cicerone *in Bruto*, quum ait [vt nemo contra ciuium perditorum popularem turbulentamque clementiam à Senatu & à bonorum cauſa ſteterit cõſtantius:] hoc eſt, Senatui ſtuduerit & fauerit, eumque tutatus fuerit. Videtur autem Iuriſcoſ. Suggeſtum eſt, poſuiſſe pro relatum eſt, narratum, ſiue indicatum Fürgetragen / angezeigt / Propriè enim ſuggerere, idem eſt, quod ſubminiſtrare *exempla Doletus oſtendit*, Sp.

SVGGILLARE, propriè de facie dicitur, cum contuſa facies, liuidis maculis dehoneſtata eſt. Sic enim Suggillata in facie dicuntur, vt vibices in corpore, ὑπώπια Græcè, quòd ſub oculis maximè appareant. Et per metaphoram Suggillare, pro deridere & reprehendere ponitur. *Bud. in l. ſed ſi hac leg. §. 1. de in ius voc.* Atque ideo ſuggillare, deridere eſt: quòd qui ex contuſione liuores contraxerunt, derideri ſolent: Vlpian. *de iniur. l. item apud Labeonem*: Si quis inquit, non ad ſuggillationem domini ſeruo iniuriam fecit. Nebr.

SVGGRVNDA, vel Suggrunda (variè enim in Pandectis Florentinis hoc verbum ſcribitur) ſunt proiecta ex ædibus quæ ita prouehuntur & protenduntur, vt nuſquam requieſcant. *l. 242. §. inter. ff. de verbor. ſignific. l. 5. in fin. ff. de his qui deiecer. vel effud. Rubr. de damn. infect. & ſuggrundis & proiectio.* apud Vitruuium *lib. 2. cap. 9.* Subgrunda vocantur. vnde ſubgrundationē idem dixit. *li. 4. c. 2.* Suggrundas etiā Varro *lib. 3. de re ruſtica* dixit. Græci γειϲσοδιώματα appellarunt. Sic enim Moſchopul. *in libris περὶ σχεδῶν γειϲσοδιώματα* [...] Briſſ.

SVGGRVNDIA, & ſuggrundiæ. Suggrundiæ & ſuggrundia, partes tecti prominentes, quibus ſtillicidia à parietibus arcentur, qualia ferè ſunt Lugdunenſia tecta: à Græcis γεῖϲον & γεῖϲα dicuntur, *Bud. in annotat. prio. ad Pandect.* Varro *lib. 3. de re ruſtic.* ſuggrundas appellat, niſi mendoſi ſint codices: Aues (inquit) ſubtus ſuggrundas ab initio villatico vſæ tecto. Anch.

SVI hæredes defuncto eſſe, *apud Cuiac. l. 3. ff. de petit. hæred.* Spiegel.

SVI hæredes etiam agnati dicuntur. *l. fin. de ſuis & legiti. hæred. l. Iuriſconſultus. §. 1. de gradib. affin. l. de bonis. §. huic autem. de Carboniano edict.* Sed differentiæ cauſa ſeparantur ſui ab agnatis. In ordine ſuorum non ſeruatur gradus prærogatiua: quod ſecus eſt in ordine agnatorum. Hi diuidunt hæreditatem in capita, illi in ſtirpes. In his habetur diſcretio ſexus, in illis non item. Hi fiunt hæredes aditione, illi exiſtunt. His capite diminutis non datur bonorum poſſeſſio vnde liberi. Agnati & ſui dicuntur etiam legitimi. *Cuiac. in Notis ad librum 3. Inſtitut. D. Iuſtin. ſub titul. de legitim. agnat. ſucceſſ.*

SVI quoque hæredes ab extraneis diſtant hoc modo: Extraneis impleta conditione poteſtatiua integrum eſt repudiare vel adire, eo enim res tantum conditioni parendo deducitur, vt inſtitutio pro pura habeatur, *l. ſi pupillus. de condit. inſtit. l. 1. de condit. cauſ. dat.* Sui autem impleta conditione poteſtatiua ſtatim ipſo iure hæredes exiſtunt. *l. 5. de cond. & demonſtr.* nec abſtinendi beneficium habent, cum ſua ſe ſponte in hæreditatem coniecerint: Id verò beneficium eis tantùm detur, qui non ſua ſponte hæredes extiterunt. Nec huic differentiæ quicquam obſtat. l. eum bonis, de acquir. hæred. Hoc enim ex ea lege tantùm colligitur, Qua ex re extraneus pro hærede geſſiſſe non videtur, nec ſuum ſe miſcuiſſe videri, quod & in hoc tractatu procedit. nam conditioni poteſtatiuè parendo ſuus ſe miſcere non videtur, hæres tamen exiſtit ſtatim, nec poteſt abſtinendi beneficium impetrare. *Idem Cuiac. ad l. 86. ff. de hæred. inſtit.*

SVITAS eſt ius quoddam intellectuale & directum propter patriam poteſtatem, & quandam domeſticitatem domini bonorum aſcendentium, continuationem ad ſucceſſores proximos poſt mortem immediatè inducens. *l. poſthumorum. ff. de iniuſto rupto. & §. 1. Inſti. de hæred. quæ ab inteſt.*

SVI hæredes appellantur, quia domeſtici hæredes ſunt. *§. ſui autem. Inſt. de hæred. qual. & differ.* Io. Bello. Etymol.

SVI hæredes non fiunt, ſed exiſtunt hæredes, *quemadmodum ipſe demonſtraui in tit. de hæred. qual. & diffe.* nec adquirere bona dicuntur, ſed retinere: ideoque ſuorum conditio talis eſt, vt retro paterna bona obtinuiſſe videantur. *Cuiac. ad l. 2. ff. pro hær. vel poſſeſſ.*

SVLCI aquarij, qui Græcè ὑδραγωγοὶ appellantur. *Vlp. l. de aqua.* Sp. *Adde Forcat. in pen. iur. ciuil. cap. 5.*

SVLFVRARIA, locus vbi ſulfur coquitur. Vnde in ſulfurariam damnari dicimus, vt in calcariam Sp.

SVLFVRATA. Iuriſcoſ. *in l. fin. l. ligni appellatio. de leg. 3.* [Ad faces, quoque, inquit, parata, non erunt lignorum appellatione comprehenſa.] Sunt etiam ſulfurata, ligna ex illa, ſulfure ab vtraque parte intincta, ad accendendas lucernas.

SVLPVRARIA ſulpuris fodinam ſignificat. *l. 8. §. in calcariam. ff. de pœn. l. 13. §. inde eſt quæſitum. ff. de vſufr. l. 52. §. ſi ſulpuraria. ff. de furt.* Briſſ.

SVLPVRATA de ligno, id eſt lingua ſulpure illita, *in l. 55. § vlt. ff. de l. 3. l. 167. ff. de verb. ſig.* vt sũt noſtræ allumettæ. Br.

SVME (teſte Seruio 5. *Aeneidos.*) verbum eſt Iuriſconſultorum, quo vtuntur, quotiens legatum non ab hærede datur, ſed eſt in accipientis arbitrio. *Cuiacius ad l. 93. ff. de verbor. obligat.*

SVMI dicitur iudex arbiterve, & capi, qui ex conuentione litigatorum additur. *l. 4. Cod. de dote relegat.* Sic ſumptus ex interdicto iudex. *l. 21. ff. quod vi aut clam.* Sumptus ex compromiſſo *in l. 50. ff. de recep. qui arbitr. l. penult. ff. de iudic.* Cice. *pro Flacco.* [Qu. Naſo iudex ſumitur.] Valer. Max. *lib. 8. cap. 2. de C. Mario.* [Nam cum C. Ticinius Minturnenſis Fanniam vxorem, quam impudicam de induſtria duxerat, eo crimine repudiatam dote ſpoliare conaretur, ſumptus inter eos iudex in conſpectu habita quæſtione ſubductum Ticinium monuit, vt incepto deſiſteret.] Dicitur & adſumi qui alijs additur. *l. 17. §. ſi in duos. ff. qui recept. qui arbitr.* Briſſ.

SVMMA generaliter accipitur pro collectione omnium rerum, quæ vbi de valore fuerit quæſitum, in ſummam ſolent redigi pecuniariam. Quippè cùm is ſit vſus pecuniæ, vt omnium planè rerum corporalium & incorporalium precia & æſtimationem repræſentet. *ſi in duabus actionibus. ff. de reg. iur.* Alioquin autem ſpecialiter Summa, de quantitate pecuniarum certa intelligi ſolet. *l. quærebatur. ff. qui potior. in pignor. hab. l. diligenter. §. ſeruo quoque. ff. mandat. alijſque locis ferè infinitis.* Olden.

SVMMA condemnationis. *l. 3. §. pen. ff. vti poſſ.* Briſſ.

SVMMA diuiſio primam & præcipuam, ac generaliorem diuiſionem ſignificat. *l. 3. ff. de ſtat. hom. l. 1. ff. de rer. diuiſ. §. 1. Inſt. de act.* Briſſ.

SVMMA, pecuniæ quantitatem ſignificat. *l. 29. ff. de verbor. oblig. l. 45. §. fiſcalibus. ff. de iure fiſc. l. 22. l. 3. ff. de re iud. & alijs ſæpè.* Briſſon.

SVMMA

SVMMA pecuniæ, non de quantis ſummis tantum, ſed etiam de vna ſola quantitate intelligenda eſt. *l. quærebatur. ff. qui po. in pig. hab. l. diligenter. §. ſermo quoque. mandati. Vide ſuprà. Quanta ſummæ.* Spieg.

SVMMA pignoris id ſignificat, quanti pignus valet, vt ſumma debiti, pecuniæ debitæ, in quam pignus obligatum eſt, ſummam. *l. 87. ff. de furt.* Briſſ.

SVMMA poſſeſſionis. *l. 3. §. at ex contrario. ff. de adquir. poſſ.* Briſſon.

SVMMA prouidentia, pro naturali ratione. *in l. 1. ff. de legi. tut.* interpretantur: an rectè, ſubſiſto. Cicer. *de Invent.* [Prouidentia eſt, ait, per quam futurum aliquid videtur, antequam eueniat, quod prudentiæ proprium eſt: cuius ſpecies prouidentia eſt.] Spieg.

SVMMA quæſtionis. *l. 52. §. pen. de oblig. & act.* Briſſ.

SVMMA Reip. Locutio eſt idem ſignificans, quod ſtatus & firmamentum Reip. Vlp. *l. 1. §. 10. ff. de exercit. act.* [Ideo autem ex voluntate in ſolidum tenentur, qui habent in poteſtate exercitorem, quia ad ſummam Reipubl. nauium exercitio pertinet.] hoc eſt, ea re ſublata Reipublicæ ſtatus euertitur: ſtare Reſpubl. non poteſt. Florentini tamen libri, ſummam Rempub. quod ego abiudico. Paul. *Sent. 5. c. 23.* [Qui de ſalute principis, vel de ſumma Reipub. vaticinatores conſulit, cum eo qui reſponderit, capite punitur.] Hot.

SVMMAM eſſe rationem, quæ pro religioſis facit, Papin. ait *in l. fin. l. ſunt perſonæ. ff. de relig.* & Vlp. *ſeq. tit. l. 1.* Quia religionis intereſt, ait, monumenta extrui, & exornari. Sp.

SVMMARII dicuntur, qui faciendæ rationis ſummarum quarumcunque periti ſunt. Nam & ſummis tributorum faciendis adhibentur. *Nou. 30. Cuiac. in expoſit. ad Nou. Iuſtin. 64. de hortulanis.* Numerantur autem Summarij inter officia Cornitiana. *Idem Cuia. in expoſi. ad d. Nou. Iuſt. 30. de proconſule Cappadociæ.*

SVMMARIE. *Vide ſuprà, De plano.*

SVMMARIVM, non aliud eſt, quàm breuis enarratio omnium quæ deciduntur. Ab eo quòd ſummatim, breuiter, & enucleatè, omniaque explicat. *Salom. in l. Gallus. §. & quid ſi.* Alcia. ait, Summaria nobis, quæ Iuſt. παρατίτλα vocat. Sp.

SVMMARVM ſcripta. Vlpian. *ad fin. l. ſi ſeruus plurium.* [Sed & mens, ait, patrisfamilias, & legatarij dignitas, & charitas, & neceſſitudo: item earum quæ præcedunt, & quæ ſequuntur, ſummarum ſcripta ſunt ſpectanda. Sp.

SVMMATES, qui & optimates & primates appellantur. *l. quinque. de decur. lib. 10. C.*

SVMMATIM cognoſcere Prætor iudexve dicitur *in l. 15. §. ſi ſuper. ff. de re iud. l. 1. in fin. ff. de prætor. ſtipulat. l. 3. §. ſciendum. ff. ad exhiben. l. 3. §. cauſæ cognitio. ff. de Carbo. edict. l. 3. §. 1. ff. ut in poſſ. legat. l. 9. §. illud quæritur. ff. de interrog. in iure faciend. l. 1. §. ſi ea quæ. ff. de ventr. in poſſeſſ. mitten. l. 7. verſ. planè. ff. de petit. hæred. l. 40. ff. ad leg. Aquil.* Briſſ.

SVMMATIM exiſtimandum iudici, *l. ſi quis. §. planè. ff. de pet. hæred.*

SVMMITTERE delatorem, eſt accuſatorem ſubijcere, & ſupponere. *l. 9. §. vlt. ff. ad leg. Corn. de falſ. l. 5. ff. de iure patron. l. 1. §. incidit. iuncta. l. 15. ff. ad Turpil.* Quintil. *Declamat.* 281. [Quin etiam ſi permittitur iſta defenſio, & ille poteſt dicere ſe non occidiſſe, qui percuſſorem ſummiſerit.] Nam ita emendandum eſt, vbi vulgo, [ſuum miſerit] perperam legitur. Sed & apud eundem auctorem *Declam.* 355. in hoc verbo aliud mendum eſt. [Inueniſſe illos rationem, qua mutuo dolore diſtraherentur, ſummiſſeque qui dicerent malè tractatas à tutore rationes.] vbi [ſummiſiſſe] legendum eſt. Briſſ.

Sic Summittere vim, *in l. 9. §. animaduertendum. ff. quod met. cauſ.* Et Summittere qui vociferentur interpretare, *in l. 15. §. conuicium. ff. de iniur.* Briſſo.

SVMMITTERE faſces. Hinc elegans prorepſit adagiū, vt cum damus, & herbam quodammodò porrigimus, vincique nos planè fatemur, Summittere faſces dicamur, *aſſtipulante Cicer. in Bruto.* Porrò faſces ſummittere Cælius *lib. 12. lectio. antiq. cap. 7.* interpretatur, non ſurrectos tenere, vt ſolebant prius lictores, vt viſendos eos præberent, oſtentarentque ad terrorem increſcentis audaciæ, ſed deprimere, & ante pedes quodammodo deijcere.

SVMMITTI dicuntur pecora, quæ in locum demortuorum capitū ſubſtituuntur, vt eo modo grex ſuppleatur. *l. 69. l. 70. ff. de vſufruct. l. 58. §. hæreditatem. ff. ad Trebel. l. 10. §. ſerui. ff. de iure dot.* Briſſon.

SVMMO iure agere, eſt nō ex æquo & bono, ſed inquirere quodam præfracto iure. Summum enim antiqui ius, ſummam putabant crucem, *annotauit Budæ. in l. 1. de iuſt. & iur.* Obſeruandum autem, ſummum ius & æquitatem, differentia quidem eſſe, ſed non diuerſi generis. Nam æquitas ius eſt, nō illud quidem lege ſcripta comprehenſum, ſed præſtantius meliuſque. Nec enim in ſcriptum redigi æquitas poteſt, cuius ratio ex ſola deliberatione animi, ſecundum negotiorum circunſtantias dependet. Quanquam ius aliquod, de caſu ſpeciali ad æquitatem redactum, poſſit ſcripto comprehendi. *Vide, Iuris ſtricti vocabulum.* Sp.

SVMMOVERE dicebantur magiſtratus, quum quenpiā extrudi iuberent. Conſules quidem & Prætores per lictorem, Tribuni autem per viatorem. At illi quidem ita ſummouebant, vt qui non pareret, prehendi iuberent. hi verò non pro imperio, ſed comiter verbis ſummouebant, Si vobis videtur, diſcedite Quirites. Cicero *pro Quintio.* [Aut ſatiſdare, aut ſponſionē iubet facere. & interea recuſantes noſtros aduocatos acerrimè ſummoueri.] de Dolabella Prætore loquitur. Inde deductum ad noſtros vocabulum eſt, vt ſummoueri dicantur actores per exceptionem, quos ita rei perpulit exceptio, vt à tribunali quodammodo ſummoti videantur. Hotom.

SVMMVM pro præcipuo potioreque, à quo nullum ſit ſuperius, vſurpatur. Sic Imp. *Inſt. de act. in prin.* [Summa, inquit, diuiſio in duo genera diducitur.] vtpote à generaliſſimo capite producta, quantum ad materiam attinet. Sp.

SVMMVM digitum, apud Iuſtinianum *ſub fin. Inſtit.* Accurſi. indicem digitum intelligit. Rectius Alcia. putat, poſſe de tabula, ſeu, vt Græci dicunt, elencho, accipi. Prouerbialiter autem dicimus, extremis attingere digitis, pro eo quod eſt, leuiter attingere. Vnde & Imperator prouerbialiter locutus videtur. Sp.

SVMMVM ius, ſumma iniuria, Eng recht/weit vnrecht. Item/Alſo ſcharpff/ wirt ſchärtig/ darumb muß man zu beyden ſeyten entſchlahen/ vnd die billichkeit laſſen alles Rechten meyſterin ſein. *Vide Mart. de vſura.* Sp.

SVMMVM ſupplicium mortem ſignificat. *l. 38. §. qui abortionis. ff. de pœn. l. penult. ff. de condict. cauſ. da. l. vlt. ff. de ſepulc. viol. & apud Paul. lib. 5. Sent. tit. 21.* Calliſtra. *in l. 27. ff. de pœn.* [Summum ſupplicium eſſe videtur ad furcam damnatio, item viui crematio, & capitis amputatio] Paul. *li. 5. ſent. tit. 17.* Summa ſupplicia ſunt crux, crematio, decollatio. Ad beſtias etiam damnatio ex hoc genere eſt. *l. 29. ff. de pœn. vt Paul. lib. 5. Senten. tit. 23. oſtendit.* Briſſ.

SVORVM appellatione venit ſingularis amicus, ita ſingul. Bald. *in l. 1. col. 11. verſic. quid de ſingulari amico. C. qui accuſ. non poſ. cum ſimilibus latè traditis per D. Alexand. in repet. l. ſæpè. col. 50. verſ. 2. poteſt ſaluari, &c. ff. de re iud. & cum his quæ latè retuli ſuprà in verbo, Amor.* Vltra ea adde, quod Bald. ſing. *in repet. c. ſi pater. in 29. col. verſic. quid ſi teſtator dicat ſi deceſſerit ſine ſuis, &c. de teſtam.* decidit quod appellatione ſuorum continentur omnes illi, qui poſſunt perſequi iniuriam illatam attinentibus ſuis. *quod pro mirabili citat Andr. Sicul. in commento l. cum acutiſſimi. col. 42. verſicul. 6. iſtud ſummarium. C. de fideicommiſſ. & latius vtrumque dictum reaſſumit idem in 51. col. verſic. quid ſi teſtator dicat. vbi examinat, qui veniant appellatione ſuorum. & vltra eum in pulchra quæſt. conſuluit. Bald. conſi. 78. deſcendentibus in 4. lib. & tangit D. Felin. in c. mouendi. §. 1. col. penult. verſic. generaliter autem. extr. de reſcript. & Alexan. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. el. 1. in 28. col. ff. ad Trebellian.* & quòd fœminæ non comprehendantur, conſuluit Aretin. *conſi. 39. in facto dicitur per totum.* & nota, quod verbum Suus, eſt poſſeſſiuum, & propterea non comprehendit iura, neque actiones. *per ſingul. dictum Bald. in l. 1. in princ. ff. de ſtatu homi. quod retuli ſuprà in verbo, Bonis publicatis.* Cott.

SVOS hæredes accipere debemus filios, filiaſve, ſiue naturales, ſiue adoptiuos, *vt ait Vlpian. de ſuis & legit. hæred.* Maſſ.

SVMPTVS, impenſa, Hinc ſumptuaria Lex, quæ de moderandis ſumptibus lata eſt. Haloand. *in l. penult. ff. de via public. à ſe in Latinum verſa.* Quòd, ſi qui, ait, in conductis ædibus habitant, quod ædium dominus eas non reparet, ipſi reparauerint, eum ſumptum in pēſionem reputabunt. Paul.

de rei vindic. [Sed ſumptibus ait, petitoris, qui extra cibaria in iter vel nauigationem faciendi ſunt] *l. ſi res mobilis.* Spiegel.

SVMPTIBVS inanibus vexare. *l.1.ff.de inoffic.teſt.*

SVPELLEX. Licet videatur tantum dici de ſtragula, ſiue lodice, ab eo quod ſuper lectum imponatur: ad alia tamē domus vtenſilia eius ſignificatio ſe extendit, imò & ad alias res quæ ſunt, aut poſſunt alicui ornamento eſſe, *Nebriſſenſi teſte.* Spiegel.

SVPELLEX. Origo fuit ſupellectilis, quod olim his, qui in legatione proficiſcerentur, locari ſolebant, quę ſub pellibus vſui forent. *l. Labeo. ff. de ſupellect. lega.* Quo autem ſenſu accipiendæ ſint hic pelles, neminem latebit, qui Iulium Cæſarem *in comment.* legerit. *Alciat. diſpunct. lib.1. cap.5.* Supellex autē eſt domeſticum patrisfamilias inſtrumentum, quod neque argento aurove facto, vel veſti annumeratur. *l.1. de ſupel. legat. ff.* id eſt, res mobiles, non animales. *l.2. ff. eod.* Itaque Tubero hoc modo monſtrare ſupellectilem tentat, inſtrumentum quoddam patrisfamilias rerum ad quotidianum vſum paratarum, quod in aliam ſpeciem non caderet: vt (verbi gratia) penum, argentum, veſtem, ornamenta, inſtrumenta agri vel domus. *d. l. Labeo. ff. eo.* Ita etiam definit Cuiac. *lib. 3. Iul. Paul. recept. ſent. tit. 6. de legat. §. ſupellectile legata.* In ipſam autem ſupellectilis definitionem pulchrè Alexan. ab Alexandro, genial. dier. lib.1. cap.19. quem videre licebit, cùm ob id, tum maximè ad intellectum multarum dictionum *in l.3. ff. de ſupellect. lega. poſitarum.* Anch.

SVPELLECTICARIVS. Idem Celſus ait, etiam ſuppellectarios, & cæteros hoc genus ſeruos contineri. *l. quæſitum. §. Celſus quoque. ff. de inſtruct. & inſtrumen.* Spieg. ſunt autem ſerui qui ſuppellectilem curant & faciunt.

SVPPELLECTILEM. Alfenus ſuppellectilis eas res eſſe ſcribit, quæ ad vſum communem patrisfam. paratæ, nomen ſui generis ſeparatum non habēt. *l.6. ff. eod. tit.* Suppellectilis ergo appellatione veſtis non continetur: quoniam proprio generi adſcribitur. *l.4. ff. de legatis* 1. Origo autem huius verbi exponitur *in l.7. de ſuppell. leg.* Briſſ.

SVPPELLECTILI legata, ſecundum Paul. *in l.3. in princ. de ſup. leg.* hæc continentur: Menſæ, trapezephora, & delphica. Sunt tamen qui in hoc loco Iureconſ. aliter legendum putent, hoc modo [Menſæ trapezæ, amphora delphica.] Etymologicus Græcus ita ſcribit: [Delphicam tripodem Rom. vocant, eo quòd apud Delphos primum factus.] Plinius *Natur. hiſto. lib.34.* [Ex ære factitauêre & cortinas tripodum, nomine Delphicas, quoniam donis maximè Apollinis Delphici dicabantur.] De menſa Delphica meminit etiam Valer. Maxi. *in 4.* Aliqui tamen codices Trapezophora, coniunctim legunt, quæ apud nos menſarum tripodes appellantur. vel potius ornatiſſimæ ſunt menſæ, magno ſumptu paratæ, quæ effictis imaginibus ſuſtinebantur. Delphica autem vaſa dicebantur illa, quorum nulla mutata forma varius & multiplex vſus foret. Ideo appellata, quia Delphi vaſa artis elaboratæ habuerunt, quæ & poculorum vicem præſtabant, & clypeorum loco vſui eſſe poterant: *vt etiam auctor eſt Alexan. gen. lib.1. cap.19.* Quod autem ſubdit Iureconſ. [lecti etiam inargentati, culcitra imperialia vaſa & & oralia, impannalioſa vaſa aquaria, & reliqua:] quomodo hoc ænigma ſolui poſſit, dubitari conuenit. Codex antiquus ſic: [Lecti etiam inargentati, culcitra & toralia, imperialia, vaſa aquaria.] Alciatus tamen exiſtimat veriorem lectionē eſſe, ſi ſic verba diſpoſuerimus: [Lecti etiam inargentati, culcitra, imperialia vaſa, & bocalia, cuppæ, aleiſſa, vaſa aquaria.] Bocalia enim, ſeu baucalia vaſa ſunt notæ ſignificationis: *quorum meminit Alexander Aphrodiſeus in problem.* Aleiſſa verò Græcis etiam vrceorum genera ſunt, notæ apud eos ſignificationis.

SVPPELLECTILIS, ait Papin. *tit. de ſuppellect. leg.* menſas eſſe cuiuſcunq; generis, ſcilicet, vel argenteas, vel argento incluſas placet. nam & argenteos lectos, item argentea candelabra ſuppellectili cedere, poſterior ætas recepit. & Vlyſſem ex auro & argento lectum inuentis arboris truncis ædificatum ornaſſe, quem Penelope recognoſcendi viri accepit, *vt voluit Homerus.* Maſſeus.

SVPPELLECTILIS (ait Iabol. *eod. tit.*) non eſſe vaſa ahea ſalientis aquæ poſita. item ſi quid aliud magis delitiarum, quam vſus cauſa paratum eſſet, non eſſe ſuppellectilis, Labeo & Trebatius putant. Mirrhina autem vaſa, & vitrea, quæ ad vſum edendi, & bibendi cauſa parata eſſent, in ſuppellectili dicunt eſſe. Maſſ.

SVPERAEQVATIO perperam legitur in vulgatis codicibus *in l. ſi quis de ferta. C. de omni agro deſerto lib. 11.* legendum enim. [Sub peræquationis iure perceperit.] Old.

SVPERAMENTA materiarum, hoc eſt, quę iuſtam magnitudinem aut longitudine excedentia abſcinduntur materijs: Vitium ſtirpes atque radices infrugiferæ. *l. ligni appellatio. §. lignis autem. ff. de leg.3.* Old.

SVPERCILIA, inquit Hygenus, ſunt loca ex plano in breui cliuo deuexo intra pedes latitudinis 30. alioquin iam collis eſt. *Cuiac. obſeru. lib.10. cap.2.*

SVPERDICERE, præter id quod dictum eſt ſubiungere dictis, *apud Cic. lib.2. de legib.*

SVPERDICI *in l.13 in fin. ff. de iureiur.* eſt præconis voce, &, vt cum Apuleio loquar, boatu pronuntiari & proclamari, *& in l.16. C. ex quib. cauſ. inf. irrog.* Briſſ.

SVPERDVCERE nouercam dicitur pater, qui filijs nouercam inducit. *l. vlt. de bon. matern. in C. Theo.* Quint. *Declam.* 381. [Quidam filio ſuperduxit nouercam, & ex ea aliam filiam ſuſcepit.] Plin. *lib.6. Epiſto. ad Rom.* Inducere nouercam, eodem ſenſu dixit.

SVPERESSE rebus ſuis, pro conſulere, prouidere, proſpicere. Græca locutio videtur, ἐπιστῆναι τοῖς πράγμασι. Paulus *l.2. ff. de curat. fu. ...* [Sed & alijs dabit proconſul curatores, qui rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt.] Sic Iuſtin. *§.1. de curat.* Sic Vlpia. *l. hi qui in eo, 12. ff. de tut. & curat.* Hot.

SVPEREXACTOR. Exigere, inter alias ſignificationes, eſt debitum repetere. Hinc exigere pecuniam dicimus, quæ nobis debetur. Et exactores vocantur, qui huiuſmodi pecunias exigunt. Vnde ſuperexactor is eſſe colligitur, qui, quod vltra debitum eſt, elicit. *Pro quo facit textus. l. vnica. C. de ſuperexactor.* Superexigere enim eſt petere vltrà, quàm debetur. *gloſſ. in verb. ſuperexactoribus. C. de ſuperexactorib.* Gallis dicitur *Renſonator.* Idem ſimplex nomen, quod & compoſitum ſonat, *vt in tit. C. ne operæ à collatorib. exigantur.* Anch.

SVPEREXCVRRERE. Vlpi. *l.1. de arb. cæd.* [Vtrum totam arborem iubeat Prætor adimi, an verò ad ſolum, quod ſuperexcurrit, quæritur.] Sp.

SVPERFICIARIA prædia, quæ in conducto ſolo certa penſione annua habentur. *l.10. ff. fam. erc. l.49. ff. de verbor. ſign. l.16. in fin. ff. de pigner. act.* Sic & Superficiaria inſula *in l.12. §.3. ff. de publicia. l.1. §. & generaliter. ff. de vi & vi arm. l.9. §. quæſitum. l.39. §. damni. ff. de damn. infect.* Et Superficiarius fundus. *l.1. ff. quib. mod. vſusfr. amit.* Briſſ.

SVPERFICIARIAS ædes appellamus, inquit Caius, quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt: quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt, cuius & ſolum. *l. poſter. de ſuperfic.* Sp. *Adde Connan. commen. li.4. ca.11. nu.6.*

SVPERFICIARIVM interpretatur Paulus, qui in alieno ſolo ſuperficiem ita habet, vt certam penſionem præſtet. *l.74. ff. de rei vind.* Aliàs hac periphraſi ſignificatur, qui in conducto ſolo ſuperficiem impoſuit. *l.18. §. & qui in conducto. ff. de dam. infec.* Seneca lib.13. *Epiſtol.* [Mathematica, vt ita dicam, Superficiaria eſt, in alieno ędificat, aliena accipit.] Proinde Superficiarij domini non ſunt, ſed quaſi inquilini, cum in alieno habitent. *l.3. §. penult. ff. de noui oper. nunt.* aliquando tamen ius in re habent. *l.19. ff. de damn. infect.* Et ideo Superficiaria bonis adnumerantur. *l.49. ff. de verb. ſign.* Superficiarios denique Prætor loco dominorum habet, & vtilibus in rem actionibus tuetur. *l.1. §. vlt. ff. de ſuperficieb. l.18. §. ei qui. ff. de dam. infect. l.74. & l.75. ff. de rei vind. l.16. in fin. de pignerat. action.* Briſſon.

SVPERFICIARIVS, qui in alieno ſolo ſuperficiem habet, ita vt certam penſionem prę́ſtet. *auctor eſt Vlpian.*

SVPERFICIES appellatur quidquid ſupra faciem terræ, & ſuprà ſolum exiſtit. Plantæ itaque, vineæ, & arbores agri ſuperficies ſunt. *l.13. ff. de ſeru. ruſt.* Caius *lib.2. Inſtitut. tit.1.* [Domus etiam ſolo impoſita ſuperficies appellatur.] Eſt enim ædificium ſuperficies ſoli. *l.44. ff. de oblig. & actio. l.23. ff. de vſucap. l.71. ff. de vſufruct. l.15. ff. qui potior. in pign. hab. l.81. §. qui fundum. l.86. §. vlt. ff. de leg.1.* Briſſ.

Porrò etiam Superficium dici notandum eſt, & ita *in l.32.*

ff. de

ff.de iure dot. ſcriptum eſt, & in autographo Piſano *in l. 1. ff. de ſuperficiebus* vt & apud Caium *lib. 2. Inſtitut. 1.* Briſſ. *Adde Cuiac. ad l. nunquam. ff. de vſurpa. & vſucap.*

SVPERFICIO, ſupero, redundo, ſuperfluo. Vlpian. *l. 1. §. 10. ff. de aq. & aqu. plu.* [Iidem aiunt, aquam pluuiam in ſuo retinere, vel ſuperficientem ex vicini in ſuum deriuare omnib. ius eſſe.] Haud ſcio tamen an verius vulgatis in libris legatur Superſidentem. Hot.

SVPERFLVVM. Vlpian. [Sed & hunc in caſum puto, ſi dos (quia permodica fuit) in funus non ſufficit: & in ſuperfluum, in patrem debere actionem.]

SVPERFLVVS ſumptus reſtituendus. *Vide Papin. in l. ſumptus. ff. de rei vind.*

SVPERFOETATIO, ſecundarius conceptus eſt prægnantis: quam Superinprægnationem vulgus appellat. *l. Budæum in annotat. prior. ad l. antiq. ſi pars hered. pet.* Sp.

SVPERINDICTVM extraordinarium munus, vltra ſolitam & canonicam collationem indictum ſignificat. *l. 1. Cod. de indictionib. lib. 10. l. 1. Cod. de ſuperindicto. l. 3. Cod. de excuſ. muner. eo. l. 3. Cod. de ſilentiar. lib. 12.* Appellatur & ſuperindictio. *in l. 1. de priuileg. dom. Auguſt. lib. 11.* Vnde Superindictitij *tit. in l. vlt. eod. tit.* quemadmodum ex ſcriptorum librorum auctoritate emendandum eſt. Briſſon. Cuiac. tamen diſcrimen facit inter ſuperindictionem & ſuperindictum, & dicit ſuperindictionem pro indictione illa canonica haberi, ideoque ab ea neminem excuſari, *vt ipſe refert ad d. l. 1. Cod. de indictionib. lib. 10.* Superindictum verò eſſe augmentum indictionis, & eſſe munus extraordinarium, à quo excuſentur plerique, allegat ad hoc *l. 3. Cod. Theod. de col. ſump. a.* vbi dicitur [Augmenti & ſuperindictitij.] Marcellinus 27. [Indictionale augmentum.] Athalaricus Rex 9. [Quod à nobis augmenti nomine quærebatur illuſtrem virum comitem patrimonij noſtri nunc iuſſimus remouere,] & alio loco: [Quidquid conſuetudinariam functionem petebatur augmenti nomine.] *Idem Cuiac. ad l. vult. de ſuperindicto. C. alleg. lib. 10.*

SVPERINDICTVM. *in tit. C. de ſuperindicto.* Superindictũ eſt acceſſio vltra indictionem facta, *vti rectè interpretatus eſt Hegendorph. illic.* Quid autem ſit indictio: ſi quis ſcire deſiderauerit, diximus antè *ſuo loco.* Anchor.

SVPERIOR in licitatione exiſtere, *l. 4. Cod. de vectig. & comm.* ſic etiam Superior eſſe interdicto dicitur, qui obtinet, *l. 3. in princ. ff. vti poſſid.* Superior dies qui antecedit præſentem, *l. vlt. §. cum mihi. ff. de verbor. oblig.* Superior fundus & Inferior opponuntur, *l. 29. ff. de ſeruit. ruſt. præd.* vt & Superior vicinus inferiori opponitur, *l. 44. ff. de iniur.* Sic Superior taberna & inferior, *l. 1. ff. de ſeruit. leg.* Superius & inferius teſtamentum, *l. 3. §. ex his. ff. de iniuſto rup.* ex Briſſ.

SVPERIORES, poſitiuè intelliguntur ij qui ſunt ſupra gradum quartum cognationis, vel affinitatis: ſicut Inferiores, qui ſunt intra ipſum gradum.

SVPERLATA nomina, ſuperlata verba, quæ augendi cauſa in oratione proferuntur. *Vide Ciceronem in partition.* Spiegel.

SVPERNVMERARII canonici. *l. Militia imaginaria.*

SVPERSEDERIT, pro emiſerit, *apud Papi. in prin. l. ſi cum venditor. de euict. l. Lucius uidetur in prin. ad leg. municip.*

SVPER ſomnum, Budæo eſt *apud Curtium,* ſeruus à cubili, Spiegel.

SVPERSTES, duo, vt opinor, ſignificat. video enim & pro teſte & pro præſente vſurpari. Feſtus *lib. 17.* Superſtites, inquit, teſtes præſentes ſignificat. cuius rei teſtimonio eſt, quod ſuperſtitibus præſentibus leges inter quos controuerſia eſt, vindicias ſumere iubent. Plautus *in Artemone,* [Nunc mihi licet quiduis loqui, nemo hic adeſt ſuperſtes.] Seruius autem *lib. Aeneid. 3.* Superſtes, inquit, præſentem ſignificat.] vt Cicero *in Muraeniana* [Suis vtriſque ſuperſtitibus, id eſt, præſentibus.] Quod tamen poſtremum verbum apud Cic. è gloſſa in contextum irrepſit. Hot.

SVPERSTITIONES, vano & inani metu Dei affectus: id eſt, qui metuit ibi Deum offendere, vbi non offenditur. nam à Superſtes deductum nomen eſt, & haud ſcio àn ijs propriè attributum, qui nimium in fanis conſiſtebant, quaſi apud Deos ſuos ſuperſtites: quos vernacula lingua Bigotos appellamus. quod in vitio Vlpianus poſuit. *l. 1. §. 5. ff. de ædil. edict.* vbi ſuperſtitioſos inter eos numerat, qui animi vitio laborant. Cicero tamen *libro de natura Deorum 2.* ſic ſcribit: [Non enim Philſophi ſolùm, verumetiam maiores noſtri ſuperſtitionem à religione ſeparauerũt. nam qui totos dies precabantur, & immolabant vt ſui liberi ſibi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati, quod nomen poſtea latius patuit.] Plautus autem *in Rudente* hoc verbum in eo poſuit, qui vaticinaretur.

Quid ſi iſta, aut ſuperſtitioſa, aut hariola eſt, atque omnia
Quicquid inſit, vera dicet?

His adde Connan. comm. li. 3. c. 1. nu. 3. Hot.

SVPERSTITIOSAM, hoc eſt, erroneam, inanem gerere ſolicitudinem. *C. qui ad bon. poſſ. l. quemad. l. nec maritum. ſub fin. ſol. mat.*

SVPERVACVAS impenſas facere. *l. vtiles autem in fin. ff. de petit. hered.*

SVPERVIVERE eſt ſuperſtitem alicui viuere, interdũ etiam ſaluum euadere. *Conn. in Notis ad lib. 2. Inſtitut. ſub tit. de donat.*

SVPINA ignorantia, pro ſtulta & hebeti, quę Craſſa, vulgò dicitur. *l. nec ſupina. ff. de iur. & fact. ig.* Sp.

SVPINA verò Stoicis dicuntur quę cum particula paſſiua conſtruuntur, vt eſt audior, videor, vt recta quæ conſtruuntur, cum aliquo ex caſibus obliquis ad prædicati generationem, vt eſt audit, videt, loquitur. *Laertius lib. 7. in vita Zenonis Cittiei.*

SVPINVS. *Lege, Securus. & vide Chil. Eraſ.*

SVPPARA non tàm vela fuiſſe videntur, quàm velorum quædam ſupplementa, & ſummæ partes, quæ ſupra ipſa vela & antemnam expandebantur: quod, vt opinor, ſurſum pararentur, Lucanus,

---Summaq; pandens.
Suppara velorum perituras colligit auras. Papin.
---Vos ſummis annectite ſuppara velis.

SVPPARA autem in alto mari & pelago pandebant aliæ naues cum terram legebant, colligebant & ſubſtringebant: Alexandrinæ naues ſupparis paſſis in portum peruehebantur. Seneca, ſolis enim licet ſupparum intendere, quòd in alto omnes habent naues. nulla enim res æquè adiuuat curſum, quàm ſumma pars veli: illinc maximè nauis vrgetur. Itaque quoties ventus increbuit, maiorque eſt quam expedit, antemna ſummittitur: minus habet viriũ flatus ex humili. Cum intrauēre Capreas & promontorium, ex quo Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas, cæteræ velo iubentur eſſe contentæ, ſupparum Alexandrinarum inſigne indicium eſt. *Turneb. aduerſ. lib. 21. c. 4.*

SVPPETERE, pro latentur, ſeu per fraudem petere, quidam exponunt apud Vlpian. *in l. ſi quis vxori de furt.* vulgatam ſecuti lectionem: quum id verbi hæc non agnoſcat. Haloander, quem ſic peteret, pro ſuppetijt, repoſitum legimus, vt ſequitur. Apud Labeon. relatum eſt: Si ſiliginario quis dixerit, vt quiſquis nomine eius ſiliginem petiſſet, ei daret: quidam ex tranſeuntibus cum audiſſet. petierit eius nomine, & acceperit, furti actionem aduerſus eum, qui ſic peteret, ſiliginario competere, non mihi. Non enim mihi negocium, ſed ſibi ſiliginarius geſſit. Obſeruandum, verba Suppetit & Suppetunt, in tertia perſona, ſignificare in promptu eſſe, vel ſuccurrere, ſufficere & abundare. Sp.

SVPPLENTES omnes defectus tàm iuris, quàm facti. Clauſula, quę quotidie apponi ſolet in diplomatibus Roma. Pontif. & Impp. reſpicit tantùm defectus iuris poſitiui, non autem naturalis. *vt eſt text. in Clement. paſtoralis. §. cæterum defectus. de re iud.* Spieg. Eſt inter ſupplere & interpretari differentia quædam Supplemus ſpecialia, interpretamur generalia, *l. Gallus. §. quid ſi qui filium. & §. ſeq. de libe. & poſth.* Supplere eſt extendere & quaſi emendare. *§. 1. Inſtit. de bon. poſſeſſ.* Interpretari neque extendere eſt, neque emendare. Supplere non poſſumus ſine lege, Interpretari poſſumus ſine lege. *Cuiac. ad l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſth.*

SVPPLETIONEM, in Iure ciuili non eſſe nouam, aliquot docuimus exemplis in *dictione Efficere.*

SVPPLICARE, propriè eſt paulò dimiſſius orare, obſecrareque: ducto more à miſeris, qui plicatis manibus ferme rogant: non autem ſicut aliquando, non tamen abſque erroris duce, putaui è genibus poplitibusq; plicatis. Spieg. Cæterùm de ſupplicandi modis variè apud diuerſas gentes obſeruatis, vide Hadrian. Iun. *animad. lib. 2. cap. 11.*

SVPPLICATIO, eſt veniæ petitio prioris erroris: item remedium iudicialis grauaminis: quòd Canoniſtæ vocant Reuiſionem ſententiæ. *c. ex literis. de in integr. reſtit.* Ea vtimur aduerſus ſententiam eorum, à quibus appellare non licet propter eminentiam. *l. 1. ff. de offi. præfect. præt. l. 1. C. de ſent. præfect. præt. l. ſi quis aduerſus. & Auth. quæ ſupplicatio. Cod. de precib. Imp. offer. eod.* præterea, vel eſt quædam benignitatis ipſius ſuperioris imploratio. Qua etiam ad alias expeditiones vtimur diuerſimodè. *Vide, Explicatio.* Sp.

SVPPLICATIONES etiam erant, cum aut ex collatiône, aut certè de bonis damnatorum ſacrificaretur: Vnde & ſupplicia dicuntur, Iſodor *in 6.* & meminit Feſtus: [Supplicationes quæ ſunt de bonis paſſorum ſupplicia.] Saluſtius: [in ſupplicijs Deorum magnifici.] Iſodor. *lib. 5.* Supplicium, inquit, propriè dicitur, non qui quoquo modo punitur, ſed ita damnatur, vt bona eius conſecrentur, & in publicum redigantur: Nam ſupplicia dicebantur, ſupplicamenta. Et ſupplicium dicitur, de cuius damnatione delibatur aliquid Deo, vnde & ſupplicare.]

SVPPLICIORVM alia ſumma ſunt, alia mediocria, alia minima. Summa ſunt, crux, crematio, decollatio. Mediocria, metallum, ludus, deportatio. Minima, relegatio, opus publicum, vincula. *Hæc Paul. lib. Senten. 5. c. 17.* Hot.

SVPPLICIVM, noſtris pro pœna familiare eſt. Vnde Sumere ſupplicium, *in l. magiſtratib. ff. de iuriſdict.* Item ſumptum ſupplicium, *de quo in l. capitalium. ff. de pœn.* & vltimum ſupplicium. *in l. vlt. eod.*

SVPPLICIVM vltimum, ait Celſus, eſſe mortem ſolam interpretamur. *l. 21. ff. de pœnis.* Hot.

SVPPONERE teſtamentum, Falſum teſtamentum ſuppoſita perſona obſignare, auctore Cic. *in de Legib. Paradox. & pro Cluent.* Sic ſuppoſiti partus, hoc eſt, falſi & adulterini, *in l. cum ſuppoſitit. C. ad l. Cornel. de falſ.* Sp.

SVPPOSITA perſona. Hermogen. *de iure fiſc. in l. auferetur.* [Quod, inquit, à præſide, ſeu procuratore, vel quolibet alio in ea prouincia, in qua adminiſtrat (licet per ſuppoſitam perſonam) comparatum eſt, infirmato contractu vindicatur.] Idem *in princ. eiuſdem l.* [qui cum, ait, hæres inſtitutus eſſet, vt filius poſt mortem eius, qui pater dicebatur, ſuppoſitus declaratus eſt. Sp.

SVPPOSITIONES, ſunt poſitiones eſſe aut non eſſe ſignificantes. Eæ ſignificant eſſe, quæ ſunt propoſitiones affirmatiuæ: non eſſe verò, quæ ſunt negatiuæ. *Droſaus in metho. do iuris.*

SVPPOSITVS iuriſdictioni. Vlp. auctor eſt *in l. 1. ſi quis in ius voc. non ier.* Non ſuppoſitum iuriſdictioni illius, ad quem vocatus eſt, pro non dato fideiuſſorem haberi. Sp.

SVPPOSITVS filius, *in princ. tam citat. l. auferetur.*

SVPPRAEDES dicuntur ſecundi & tertij fideiuſſores quos Galli in cauſa fiſci & publica Contraplegios dicunt *vt ann. tam Connan. lib. 6. cap. 7. circa fin.*

SVPPRIMERE teſtamentum, in lege Cornelia teſtamentaria intelligitur, qui ſciens prudensque tabulas teſtamenti in fraudem hæredum, legatariorum, fideicommiſſariorum, aut libertatium non profert, & qui cùm habeat, & proferre poſſit, eas proferre non curat. *Paul. lib. 4. Sent. tit. 7.* Iſidorus quoque ex Paulo mutuatus ſuppreſſum teſtamenmentum *lib. 5. Etym. c. 24.* definit, quod in fraudem legatariorum ſeu libertorum non eſt palam prolatum. Quod etſi non latet, ſi tamen perſonis ſupradictis non proferatur, ſupprimi videtur. Supprimere ergo celare eſt, quòd crimen in teſtamentis ad l. Corne. de falſis pertinet. *l. 2. ff. ad leg. Cornel. de falſis.* Et ita Suppreſſas tabulas accipe *in l. 10. in fin. ff. quemadm. teſtam. aperiant. l. 33. ff. de iudi. l. 3. §. ſi quis dolo. ff. de tabu. exhib. l. 9. ff. de dolo. l. 7. ff. de falſ.* Suetonius *in Caligula ca. 16.* [Legata ex teſtamento Tiberij quanquam abolito, ſed & Liuiæ Auguſtæ quod Tiberius ſuppreſſerat, cum fide ac ſine calumnia repræſentata perſoluit.] Supprimere etiam mancipia dicimus. *l. 82. §. penu. ff. de furt.* Vnde Suppreſſores mancipiorum, plagiarij, qui alienis ſeruis ſuadent, vt à dominis fugiant eosque inuito vel inſciente domino celant. *l. penult. ff. de lege Fabia.* Et Suppreſſi mancipij crimen *in l. 3. ff. eod. tit.* Supprimere etiam naufragium. *l. 3. §. item ii cauim. ff. ad l. Cornel. de ſic.* & naufragos ſuppreſſos dicunt Iureconſulti. *l. 3. §. vlt. ff. de incend. ruin.* Supprimere merces. *l. 30. in fin. ff. de ſtellionatu.* Briſſon.

SVPPRIMERE teſtamentum eſt dolo malo teſtamentum celare, nec ijs, quorum intereſt, exhibere putà hæredibus aut legatarijs, aut exhæredatis. Inde *in l. Pomp. ff. de acqui. rer. dom.* [Qui repoſcenti, inquit, non reddit, ſupprimere & intercipere videtur.] Sed omnimodo ſupprimendi animum ac conſilium exigimus. *l. 3. §. ſi quis dolo. ff. de tabul. exhib.* Cuiac. *Iul. Paul. recepta. ſent. lib. 4. tit. 7. de lege Cornel. §. teſtamentum ſupprimit, & l. ſi quis affirmauit. ff. de dolo malo,* vbi dicit, quòd is, qui taliter ſupprimit teſtamentum, teneatur lege Cornel. teſtamentaria & interdicto de tab. exhiben. *l. 3. §. ſi quis dolo. ff. de tabul. exhiben.*

SVPRA iuriſdictionem ſuam ius dicere, eſt quod vulgò dicitur, Iudicem excedere limites ſuos. *Exempla pete ex l. vlt. de iuriſd. omn. iudi.* Spieg.

SVPRASCRIPTA, omnia quæ antea dicta ſunt ſiue præceſſerunt, complectitur, niſi intercedens abſurditas ad proxima tantùm referenda cogat. *de quo latius Bart. in l. 1. §. hoc edicto. ff. de poſtul.* Sp.

SVPRASCRIPTIS alijs, item ſupradictis perſonis. *in l. ab hoſtib. in prin. & l. item ait Prætor. ff. ex quibus cauſ. maior.* Sp.

SVPREMA dies pro nouiſſima, *in l. 7. §. Papin. ff. ſolut. matri.* Sic Suprema hora *l. 1. §. dies. ff. quando appellan. ſit. l. 2. ff. de verb. ſign.* Et in XII. Tab. Solis occaſus ſuprema tempeſtas eſto. Br. *Adde Brechæum in d. l. 2. §. cuiuſque diei. ff. eod.*

SVPREMA numero multitudinis abſolutè pro nouiſſimis iudicijs, & vltima voluntate, ſeu teſtamento. *in l. 25. §. 1. ff. de liber. & poſthum. l. 3. §. vlt. ff. de muneribus & honorib. l. vn. ff. de bono poſſeſſ. ex teſtamen. mil. l. 39. ff. de pignor. act. l. 35. §. miles in ſupremis. ff. de milit. teſtament.* Cornel. Tacit. *lib. 1.* [Nihil eo die Senatus agi, niſi de ſupremis Auguſti, cuius teſtamentum illatum eſt per virgines Veſtales.] Quintilianus *Declamat. 1.* [Neque ego grauiſſimum patrem ſua inueni iactaſſe crediderim. At quod idem auctor *Declam. 8.* ait. Vidimus igitur frequenter ad vitam poſt conclamata ſuprema redeuntes, ſic accipiendum eſt, poſt conclamata nouiſſima verba: In quibus fuiſſe verbum, licet, Donatus *in Virgilium* & Seruius notant. Briſſ.

SVPREMA etiam iudicia dicunt nonnunquam, *l. 5. ff. quemadm. teſtam. aperian. l. 32. §. pœnitentiam. ff. de donat. inter vir.* Quinti. *lib. 6. cap. de riſu.* [Conſulens eum, an primipilaris ei teſtamento ſuaderet ordinare ſuprema iudicia.] Briſſ.

SVPREMA ſua ordinare, teſtamentum facere, ſupremã voluntatem exponere. Modeſt, *l. 39. ff. de pig. act.* [Creditor quum ſuprema ſua ordinaret, teſtamento cauit.] Hotom.

SVPREMAM etiam voluntatem, mortuorum diſpoſitionem dicimus. *l. 78. ff. de hered. inſtitu. & alijs vulgatis locis.* Briſſon.

SVPREMAS etiam tabulas pro teſtamento Latini auctores dicunt. Martial. *lib. 5. Epigr.*

Supremas tibi triciens in anno
—Signanti tabulas. Idem eo.
Quadrantem Criſpus tabulis, Fauſtine, ſupremis
Non dedit vxori. —Briſſ.

SVPREMVS non is demum, qui poſt aliquem, ſed etiam poſt quem nemo fit, & quem nemo ſequatur, intelligitur. *l. 34. ff. de vulgar. & pupil. l. 92. ff. de verb. ſig.* Sic Supremas tabulas ſecundum quas ſe Prætor bonorum poſſeſſionem daturum pollicetur, accipimus nouiſſimas, poſt quas aliæ nullæ factæ ſunt. *l. 1. §. 1. l. pen. §. planè. ff. de ſecund. tab.* Sed & illæ ſupremæ habẽtur tabulę quæ ſolę ſunt. *l. 161. ff. de verb. ſig.* In vulgari quoque ſubſtitutione, qua ei, qui ſupremus morietur, hęres ſubſtituitur, rectè hæres ſubſtitutus etiam vnico intelligitur. *l. 1. 63. ff. de verb. ſign. l. 9. ff. de reb. dub.* Cùm verò plures ſunt, ei qui nouiſſimus deceſſerit, ex his verbis ſubſtitutus, ſuccedet. *d. l. 9. & l. 14. in fin. ff. ad l. Falcid.* Briſſ. *Adde Brech. d. l. 163. ff. de verbor. & rer. ſignif.*

SVRDA teſtimonia dicuntur, quæ feruntur per tabulas, propterea quòd hæ rogatæ nihil reſpondeant. vnde Rot. explicante, ſurdis agere teſtimonijs prouerbio dicuntur, qui vel procul abſentes, vel ita defunctos modò, citant, nequeunt deprehendi. Spieg.

SVRDASTER, hoc eſt, minus audiens, teſtor eſſe poteſt. *l. pen. & vlt. ff. de leg. tut.*

SVRRENTVM, item Surrentinum vinum, *l. Vrulia.*

SVRREPERE, & obrepere, Nicol. Perottus, Budęo annotante, ab obripiendo & ſurripiendo dicta exiſtimat. Obrepe-

ſerè quid ſit, paucis indicatum eſt. cuius vim verbi haud rectè intellectam, idem explicat *in poſterior. Annotat. ad l. ſi quis obrepſerit. ad l. Cornel. de falſ.* Accur. exiſtimauit, Obrepſerit, eodem admonente Budæ. ab obripio eſſe: vt preces obrepticias, & ſurrepticias. Qua de re non inutiliter Doctores noſtri, *In l. & ſi legib. C. ſi contr. ius vel vtilit. publ. & inter Pont. iur. interpretes, magni vir nominis Felin. in Rub. c. dilectus. 1. c. poſtulaſti. de reſcri. tum alij alijs locis diſſerunt.* Quod huc propriè pertinet, & ſatis è verbis Vlpiani colligitur. Obrepimus, cum tacendo aliquid impetramus, quod exprimere neceſſe erat, expreſſumque principem à côceſſione abalienaſſet. Surrepimus verò, cum à principe falſam rei narrationem aliquid extorquemus. puta Reſcriptum, Priuilegium, Beneficium, Feudum, &c. Sp. *vide ſup. obrepere.*

SVSCEPTI ſunt clientes, qui ſe & bona ſua omnia tuenda & defendenda potentioribus addicunt fraudandorum publicorum tributorum cauſa. qua ſpecie potentiores vicanorum & ruſticorum bona ſibi vindicabant vel relinquebant ſuſceptis ſub patrocinij mercede certa. quod multæ conſtitutiones damnant *in tit. de patr. vic. Cod. Theod. & Iuſtiniani Nouel. 17. & Tiberij de diuinis domib.* Saluianus 5. *de prouidentia Dei* [vt vim, inquit, exactiones euadant, tradunt ſe ad tuendum protegendumque maioribus, dedititios ſe diuitum faciunt, & quaſi in ius eorum ditionemque tranſcendunt. Nec tamen graue hoc eſſet, ſi potentes patrocinia iſta non venderent, hac lege tueri pauperes videntur, vt ſpolient. Omnes enim ij, qui defendi videntur, defenſoribus ſuis omnem ferè ſubſtantiam ſuam addicunt. Nihil ſuſceptis tribuunt, ſed ſibi. Nouum genus venditionis & emptionis. venditor nihil tradit & totum accipit. Emptor nihil accipit, & totum penitus amittit. Suſceptos vocat, vt Auguſtinus & Seruius, *quod notaui in l. 132. ff. de verbor. obligat.* Palæmon Grammaticus V.R. in gloſſis: Aſſecula cliens ſiue ſuſceptus. *Cuiac. ad l. 1. vt nemo ad ſuum patrocin. ſuſ. ip. vic. vel ruſt. ear. C. lib. 11.*

SVSCEPTOR. Suſceptores ſunt ἀποδέκται, qui & ἀπολογισταὶ dicuntur, & ταμίαι ab antiquis coactores appellantur ἀργυρολόγοι, id eſt, argenti exactores. Coactores autẽ dicebantur, qui nunc receptores particulares, *vt apud Tranquil. in Veſpaſ. & Cicero. pro Cluent.* Et coactio argentaria pro ipſo munere cogendi pecunias. *Et in tit. C. de ſuſceptorib. lib. 10.* Præpoſiti dicuntur, qui præſunt ſuſceptoribus, Arcarij, qui præſunt arcæ rerum publ. Eorum autem obſeruatores (*vt ait Budæ. in annot. ad Pand.*) quos nunc Contrarotulatores dicunt, ἀντιγραφεῖς dicebantur à Græcis, atque eorum ἀντίγραφα quaſi contraſcripta. Nos ἀντιγραφέας appellare poſſumus & cuſtodes, *teſtib. ad illud Demoſthen. contra Andros. ad hoc Vlp. l. 3. de admin. tut. & Ciceron. in Orat. pro lege Agraria contra Tullũ, & de reditu ſuo.* Anch.

SVSCEPTORES, qui ſolutionem auri & ſpecierum accipiebant, & modum iugationis poſſeſſorum & ſpecies ſingulas deſcribebant. *l. 9. Cod. de deſenſoribus ciuit. l. 5. Cod. ad legem Iuliã repet. l. 5 de exactorib. tribut. lib. 10. Cod. l. penult. §. illud. de cano. largit. tit. eod. l. 23. de decurion. lib. 10. Cod. l. 1. & 2. & tot. tit. de ſuſceptorib. eod.* Briſſon. Poſtellus *in lib. de magiſtr. Ath. cap. 13.* putat per ſuſceptores intelligi, qui Gallicè receptores auxiliorum dicuntur. qui aliquando cogunt res fiſci maiori menſura aut pondere nomine regio perſolui, non quidem vt regi reive publicæ proſint, ſed vt ſub regij nominis terrore rem maximè augeant: Cuiac. *ſuper Rub. Cod. de ſuſc. præp. præpoſ. & c. lib. 10.* definit: Suſceptores eſſe, qui annonis & tributis vtriuſque ærarij recipiendis præpoſiti ſunt, *l. cum poſſeſſor in fin. ff. de cenſibus.* Præpoſitos verò eſſe, qui horreis, in quibus ſpecies fiſcales deponũtur *l. 2. hoc tit.* vel plagis, *de quibus dixi in l. 9. ſuprà lib. eod. de iur. fiſc. Cuiac. in ſuprà d. loco.* Suſceptorũ autem munus annuum eſt. *Idem Cuia. ad l. 3. d. tit. Cod. de ſuſceptorib. lib. præalle.*

SVSCEPTORES, qui luſores recipiunt. *l. 1. §. idem notandum. ff. de alea luſu.* Briſſ.

SVSCIPERE cognitionem *in l. 8. & l. 9. ff. de offic. præſid.* Plin. *lib. 6. Epiſt. ad Cornelia.* [Heredes cùm Cæſar eſſet in Dacia, communiter epiſtola ſcripta petierant, vt ſuſciperet cognitionem.] Briſſ.

SVSCIPERE iudicium ſeu excipere reus dicitur. *l. 9. ff. de pet. her. l. 7. §. vlt. l. 9. §. ei tutori. ff. de tut. & rat. diſtr.* Et ſuſcipere litem. *l. 64. ff. de procurat.* Sed & iudex qui iudicandi in ſe neceſſitatem recipit, ſuſcipere iudicium dicitur. *l. penult. ff. de vacat. muner.*

SVSCIPERE obligationem. *l. 45. ff. de mand. lib. C. ad SC. Vellei. l. 2. §. vlt. ff. ad SC. Vell.* Suſcipere æs alienum, id eſt, conſtituere ſe debitorem alterius nomine, *l. 19. §. vlt. ff. de iuriſd. l. vlt. ff. ad SC. Vell. l. 20. §. vlt. ff. fam. erciſ.*

SVSCIPERE in ſe periculum, non eſt teneri de caſu fortuito. *l. optim. ff. locat. l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis. caut.*

SVSPECTAE vitæ pater. *l. filiusfamilias. §. ſed & filiifamil. ff. de procur.* Spieg.

SVSPECTVS tutor, de quo eſt ſuſpicio, quòd non ex fide adminiſtret: & qui moribus talis eſt, vt ſit ſuſpectus. *§. ſuſpectum, & §. fin. Inſtitu. de ſuſpect. tut. l. ſuſpectum. & l. ſcire oportet. ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Item ſuſpectus procurator qui operam ſuam in inuitum ingerit. *l. quæ omnia. §. fin. ff. de procur.* Sp.

SVSPECTVS tutor eſt, qui non ex fide tutelam gerit, licèt ſoluendo ſit. *§. ſuſpectum. Inſtitut. de ſuſpect.* Nam qui fraudulenter tutelam adminiſtrauit, etiam ſi ſatis offerat, vt ſuſpectus remouetur. Tutorem enim non facultatis, ſed fraudulenta adminiſtratio, & callida conuerſatio ſuſpectum faciunt. *l. 31. ff. de reb. auct. iud.* Itaque ſi in tutela graſſatus eſt, aut ſordidè egit vel perniciosè pupillo, vel aliquid intercepit ex rebus pupillaribus, iam vt ſuſpectus remouetur. *l. 3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpect. tutorib.* Apparet itaque ex fide & diligentia & maleuolo propoſito magis, quàm ex facultatibus ſuſpectum tutorem argui. Quod in hærede quem vt ſuſpectum Prætor deminuere vetuit: contrà eſt, qui ex ſolis facultatibus ſuſpectus exiſtimatur. *d. l. 31. & l. 7. §. qui ſi ita. ff. pro empto.* Dicunt autem promiſcuè Iureconſulti pro eodem ſuſpectum facere, & ſuſpectum poſtulare. *l. 1. §. conſequens. l. 3. l. 7. ff. de ſuſpect. tut. l. 6. ff. rem rat. hab. l. 39. ad fin. ff. de procur. l. 14. §. 1. ff. de ſolutio. l. 8. §. pen. ff. de adm. tut. l. vlt. ff. qui per tut.* Vnde ſuſpecti poſtulatio & accuſatio. *l. 3. §. ſi quis adſit. ff. de ſuſp. tut. l. 1. §. ſuſpecti. ff. ad Turpil. 5. §. geſſiſſe. ff. de adm. tut.* Briſſ.

SVSPENDIOSI qui ſuſpendio vitam finierunt. *l. 11. ff. de his qui notan. infam.* Et apud Plin. *lib. 28. cap. 4.* vbi laqueum ſuſpendioſi temporibus circumdatum dolorem capitis ſe dare tradit. Briſſ. *Adde Commen. lib. 8. cap. 7. num. 3. in fin.*

SVSPENSIO dicitur depoſitio, *vt in c. querenti. de verb. ſign.* & ſuſpenſus depoſitus dicitur. *Iom. Bella Etymolog.*

SVSPENSIO pœnæ genus apud Pontificios. *c. veritatis. de dol. & contum. Ioan. Andr. Clem. ff. de pœn.* Prat.

SVSPENSIO eſt duplex: vna corporalis, ſpiritualis altera. Corporalis qua quis in furcas tollitur. *c. ſi non licet. c. fin. 23. q. 5.* Prat.

SVSPENSIO ſpiritualis canonica, vel eccleſiaſtica, quæ cõtingit in officio, vel beneficio vel vtroq; *c. eos, qui 32. diſt.* Pr.

SVSPENSVM dicitur id, quod excedit domos, vel vltrà eas extenditur, quod ſi ceciderit, & alicui nocuerit, vel dãnũ intulerit in via publica eunti, tenebitur dominus domus illius, de qua damnũ illatũ eſt, *vt ff. de his qui deiec. vel effud. per tot.* Ol.

SVSPICIO, à ſuſpicor, ſuſpicari, quod ſignificat cum timore quodã ea adſpicere, de quibus dubitatur: eſt ipſe ſuſpicãdi actus. Quare iſtũ cum venio, ſemper accipitur paſſiuè, vt venit in ſuſpicionẽ: Suſpicioſus, actiuè & paſſiuè. Olden.

SVSPICIONEM itaque ſic definiemus; Eſt actus, per quem in dubitationem trahimur, timentes de aliquo ne læſionem adferat, priuatim, aut publicè.

SVSPICIO aũt eſt triplex. I. Cùm debitores noſtros alieno æri obnoxios, ſuſpicamur abitionẽ meditari, ne carceri mancipentur, quoniam ſoluendo non ſunt, vel quòd incipiunt dilapidare & diſtrahere omnia ferè bona. Hæc nuncupatur ſuſpicio fugæ. Quæ ſolet priuatũ, nec adeo magnum adferre detrimentũ in Repub. ideoq; non cenſetur crimen. *Vlp. ff. de priuil. cred. Vide l. ait prætor. §. ſi debitorem. ff. quæ in fraud. cred. l. in fin. C. de feri. & vtrobique Bart.* II. Eſt quædã ſuſpicio aduerſus iudicẽ nõ ſolum delegatum, verum etiam ordinariũ. Nã cùm magiſtratus ſæpè religionis ſuę obliti, pernicioſiſſimè iudicando noceant, rectiſſimè conceſſum eſt, oẽs ex ſuſpiciõis cauſa recuſari. *De iudice delegato tractatur in l. apertiſſimi. & l. ſolt. C. de iud. De ordinario autẽ extat Nou. vt præſides, qui interpell. §. quod ſi vſimodi at. & conſt. 76.* III. Eſt quædã deniq; ſuſpicionis ſpecies ex eo nata, quòd tendit ad lædendũ publicè, aut priuatim, quę pertinet ad actionẽ de poſtulatione ſuſpect. Old.

SVSTINERE partes actoris & petitoris, id eſt, gerere, *l. 7. §. vlt. ff. de lib. cauſ. l. 15. ff. de op. noui nunc.* Suſtinere controuerſiam fruſtra, id eſt, iniuſtè conueniri, *l. 7. C. de lib. cau.* Suſtinere de peculio actionem, id eſt, conueniri, *l. 1. Cod. ne fil. pro patre.* Suſtinere litem, id eſt, defendere, *l. 2. Cod. vbi*

in rem actio. ſic Suſtinere ſententiam, *l.8. Cod. de his quæ vt indign.* Suſtinere capitis deminutionem, id eſt, pati, *l.2. Cod. de legit. tut.* Suſtinere cauſam perduellionis, id eſt, accuſari, *l.1. Cod. ad leg. Iul. Maieſt.* item Suſtinere condemnationem, id eſt, condemnari vel condemnationem ſufferre, *l.2. Cod. de accuſat.* ſic Suſtinere maculam, id eſt, detrimentum exiſtimationis pati, vt alibi dicitur. *l. vlt. ff. de natal. reſtit.* Suſtinere pœnam, id eſt, ſufferre, pati. *l.1. l.6 ff. de pœnis. l.3. ff. de cuſtod. reor. l.5. Cod. ſi reus vel accuſ.* Suſtinere ſuſpicionem, id eſt, ſuſpectum eſſe, *l.5. Cod. ad leg. Corn. de ſicar.* Suſtinere æs alienum qui eius ſolutionem in ſe recepit, *l.39. § pater ff. fam. erciſc.* Suſtinere, id eſt, repræſentare perſonam, *l.34. ff. de adq. rer. dom. l.16. ff. de hered. inſtit. l. reſcriptum. ff. de pact.* ſic quoque Suſtinere duas ſpecies obligationis, *l.5 ff. de fideiuſſ.* id eſt, vtriuſque rei perſonam præſentare. Suſtinere pro alere, exhibere, ſuſtentare, *l.73. §. vlt. ff. de iu. dot. l.1. §. hoc autem. ff. de vend. in poſſ. ff. l.25. ff. de inſtr. & inſtrum.* Suſtinere adminiſtrationem, honorem, magiſtratum, munera, ſollicitudinem: pro gerere vel habere, *l.100. ff. de ſolut. l.7. ff. de nupt. l.10. ff. de mune. & hon. 3. l. ff. quod met. cauſa. l. vlt. §. S. ff. de mun. & hon.* ex Briſſ.

SVSTINERE, pro differre, reſeruare, reijcere. Calliſtrat. *l.36. ff. de iudic.* [Ex iuſtis cauſis, & in certis perſonis ſuſtinendæ ſunt cognitiones.] *ibid.* [Humanum eſt in ſimilibus cauſis cognitionem ad aliquem modum ſuſtineri.] Hot.

SVSTINERE actiones, differre, ſuſpendere. Pomp. *l.35. ff. de iur. fiſc.* [Vtrum ius fiſci antè excutiendum ſit, & ſuſtinendæ actiones cæterorum, &c.] Vlpian. *l.1. §.3. ff. ſi fam. furt. fec.* [Tandiu aliorum nomine actio ſuſtineri debebit, quamdiu priore iudicio poteſt actor conſequi] Idem *l. ſi quis, 6. §. quid tamen, 7. ff. de inoff. rupt.* [Pœna tamen ſuſtinenda eſt, quoad princeps reſcripſerit ad literas Præſidis.] Hot.

SVSTINERI, differri & inhiberi ad tempus ſignificat. Sic Suſtineri iudicium, actio, poena, præſtatio dicitur. *l.24. §. vlt. ff. de lib. cau. l.5. §. vlt. l.7. §. 1. ff. de petit. hered. l.35. ff. de iure fiſci. l. 1. §. vlti. ff. ſi famil. furt. fec. l.6. §. qui tamen. ff. de inoffic. rupt.*

SVSVM verſus, antiquum eſſe puto: ſi modo non fallit, qua tamen alia emendatior hactenus non eſt, Haloandri editio, pro ſurſum verſum, in vulgatis legitur. Sp.

SVSVRRO, qui occultè maledicendo odium in aliquem, aut diſſenſionem molitur.

Verbo SVVM, dominium ſignificari & ea tantùm quæ vindicari à nobis poſſunt, non etiam quæ in nominibus ſunt ſuorum appellatione contineri traditur *in l.27. §. argento. & l.34. ff. de aur. arg.* Sed nec quæ pignori tenentur, ſuorum appellatione veniunt. *l.9. §. vlt. ff. de ſuppell. leg. l. 74. de legat.3.* Ambiguum verò eſſe cùm quis ſuum dicit, verùm de toto, an de parte ſignificet, Pompon. *in l.239. ff. de verbor. ſignif.* ſcribit; quoniam & id noſtrum eſt, quod nobis cum alio commune eſt. Cùm quis ſuos ſeruos dicit, hi deſignari videntur, quos paterfamil. ſuorum numero habuit, & qui pleno iure eius fuerunt. In his verò fructuarij ſerui non continebantur, neç venales habiti ſerui. Serui planè cum alio communes, & bona fide poſſeſſi quorum vſusfructus alienus ſit, continebuntur. *l.71. l.73. l.74. ff. de leg.3.*

SVVM tamen conſequi & recipere creditores pro eo quod ſibi debetur conſequi Iureconſulti eleganter dicunt. Vnde Vlpian. *in l.7. §. apud Labeonem ff. quæ in fraud. credi.* cum ait qui ſuum recipiat, nullam videri facere iniuriam, hoc eſt, eum, qui quod ſibi debetur, receperit. *Sic. & in l.13. §. quod ſi res. ff. de re iud. l.96. §.1. ff. de ſolut. l.44. ff. de cond. indeb. l. 4. §. idem Iulianus. ff. de doli excep. l.12. ff. de nouatio. l.37. ff. de iure fiſc. l.7. ff. de ceſſio. bon.* In eam denique ſententiam ad ſuum peruenire dicunt. *l.1. ff. quòd certo loc. l.1. §. illud verum. ff. ſi quis teſtam. lib.* Briſſ. Hinc.

SVAE ætatis eſſe dicuntur, qui minorem ætatem exceſſerunt. welche das volkõmlich alter erreicht. *l.27. ff. de neg. geſt. l.5. §. item ipſe tutor. ff. de auctor. tutor.* Si tamen teſtator alicui ita legauerit, cum ſuæ ætatis erit factus, facti quæſtionem eſſe Vlpia. ſcribit, vtrùm de pubertate, an de 25. annis ſenſum ſit *l.50. in fin. ff. de legat.3.* Hoc exemplo credo Tribonianum in Alexandri reſcripto verba hæc. [Suæ ætatis factus ſit,] interpretatum, ſi pupillarem ætatem exceſſerit. *l.3. C. de teſtament. tut.* Furioſus ſuus non eſſe dicitur, id eſt, apud ſe non eſſe. *l.7. §. adeò. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ.*

Ita ſuæ poteſtatis fieri dicuntur ſerui manumiſſione. *l. vlt. ff. de liber. cau.* In eundem ſenſum ſuæ auctoritatis dixit Spartia. *in Hadr.* [Decoctores, ait, bonorum ſi ſuæ auctoritatis eſſent, catamidiari in amphitheatro & dimitti iuſſit. Briſſon. Item.

SVA morte decedere dicuntur, qui naturali morte & natura ſua obeunt. *l. vlt. §.1. ff. de bon. damnat. Cuiac. §. verba repetita ſunt, licet diuerſo auctoris titulo prelato. in l.28. ff. de bon. libert.* Sueto. *in Iulio ca. vlt.* [Percuſſorum autem ferè neque triennio quiſquam amplius ſuperuixit, neque ſua morte defunctus eſt. Damnati omnes, alius alio caſu perijt.] Significat enim omnes biothanatos fuiſſe, vt cum Firmico loquar. Trebellius Pollio *in Herennio tyranno.* [Multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, multi morte ſua eſſe conſumptos. Briſſ.

Sic ſua natura rem intercidere accipimus. *in l.14. §. vlt. ff. de poſſ.* Briſſ. Hinc etiam.

SVI iuris eſſe dicuntur; qui nullius poteſtati ſubiacent, ſed propriæ ſunt poteſtatis & proprij arbitrij. *tit. de his qui ſui vel alie. iur.* Qui & ſuæ poteſtatis eſſe dicuntur. *l.4. ff. de his qui ſunt ſui. l.17. ff. de his qui not. infa. l.43. ff. de oblig. & act. l. vlt. ff. de lib. cau.* & ſui arbitrij. *l.22. ff. de ritu nupt.* Briſ.

SVI & neceſſarij hæredes ſunt, liberi qui in poteſtate parentis fuerint, quos nemo antecedit. Sui autem ideo appellantur, quia domeſtici hæredes ſunt: & viuo quoque patre quodammodo domini exiſtimantur. Neceſſarij verò ideo dicuntur, quia omnino ſiue velint, ſiue nolint, tam ab inteſtato, quam ex teſtamento ex lege XII. Tabul. hæredes fiunt. *ait Imp. §.2. de hære. qualit.* Vel ſic,

SVI & neceſſarij hæredes dicuntur, qui in morientis familia proximum ab eo gradum obtinent: veluti filij, aut ijs de familia ſublatis, nepotes, & qui deinceps. item vxor, quæ in manum conuenit: item nurus, quæ in manu filij eſt, quem in poteſtate habemus. *Vlp. tit.4.* Sui autem iccirco appellabantur, quoniam patrefamil. mortuo non tam alienarum, quàm ſuarum quodammodo rerum plenum integrumque dominium adipiſcuntur: quarum etiam illo viuo hæredes (quo verbo veteres dominum intelligebant) lege XII. Tabularum deſignati erant. Neceſſarij autem dicuntur, quoniã eadem lege cogebantur hæreditatem retinere. *l.2. ff. de libe. poſth. l.57. de acq. hered.* Hot.

SVI, pro Noſtri. Paulus *l.20. ff. de nouat.* Nouare poſſumus, aut ipſi, ſi ſui iuris ſumus: aut per alios qui voluntate noſtra ſtipulantur.] Hot.

SVI ius, *vide ius ſui.* Atque inde eſt quod.

SVI dupliciter dicuntur, quod quidam ſui ſunt in primo gradu vt filij, quidam vlterioris gradus, vt nepotes: qui non quidem ſui ſunt, ſed eſſe poſſunt, filijs ſcilicet mortuis, *Connan. lib.10. c.3. nu.4.*

SVI poſthumi dicuntur, qui tempore teſtamenti ſi nati ſunt habentur in ſuis hæredibus: vt poſthumus filius, aut mortuo filio poſthumus nepos. *Connan. li.10. c.4. nu.10.*

SVITATEM, vulgus vocat ſui hæredis qualitatem, & in ea definienda valde nonnulli laborant. *in l. qui ſe patris. C. vnde liberi.* cum ex coniugato vocabulo, h.e. ſui, ſatis eius ſignificatio liqueat. Quanquam Suitatem nuſquam apud veteres reperias, ſed tamen in his quæ vſu paulatim recepta, & ad docendum apta ſunt, non nimis ſuperſtitioſè Grammaticorum canonibus obſtricti eſſe debemus: qua de re lege Epiſt. Rudolphi Agricolæ, & Eraſmo noſtro omnibus modis magno, & Viglio eloquentiſſ. & acutiſſimo Iuriſconſulto, teſtibus multò eruditiſſ. Ad Alexandrum Hegium, ſub quo Eraſm. ipſe primũ poſuit in literis tyrocinium, vtriuſque linguæ rudimentis imbibitis. Rudolphus Græcè literaturæ peritiam primus in Germaniam importauit, vt ait Rhenan. noſter in oppidò eleganti epiſtol. nuncupatoria operib. Origenicis præpoſita. Alciatus Suitatis voce, quàm à dictione Sui, interpretes deduxerunt, non rarò vti ſolet: eamque ſic rectè finit: Suitas, eſt hæredum qualitas, qui primùm in poteſtate paterna locum obtinent, continuationem dominij, neceſſitatemq; ſucceſſionis inducens. *§. ſi ſui autem. Inſt. de hære. qual.* Videntur autem ij hæredes quodam modo ſibijpſis ſuccedere, cum viuente quoque patre domini cenſeantur. *l. in ſuis. ff. de liber. & poſth. & ideo ſui appellantur.* Sp. Ita.

SVO Marte. Lege, *Marte ſuo.*

SVORVM, vel meorum appellatione, non ſolùm intelligẽda ea ſunt, quæ noſtra ſunt, ſed etiã ea in quibus ius aliquod

habemus

habemus gloſſ. & Bald. in l.2. ad princ. de orig. iur. gloſſ. in l. ſi & me Titium. ſi cert. pet. in l.1. ſub fin.

SVORVM autem duo ſunt genera. nam alij natura ſui ſunt, nimirum filij, filiæve: alij ſucceſſione, nimirum nepotes aut poſteriores, qui in filiorum non etiam filiarum locũ vacuum & deſtitutum ſubeunt: veluti ſi vno filio mortuo (nam ex filiabus prognati ſui eſſe non poſſunt) nepotes ex illo eius in gradum ſuccedant. Lex enim eis patris ſui ius ſic attribuit, vt illi patrem ſuum repræſentent, tametſi non idem omnino ius eis conceſſerit. *l.3. C. de ſuis & legit. l.1. §. ſi filium. ff. eod. l.2. & l.3. C. de legit. lib. l. Gallus. §. ſeq. ff. de lib. & poſthu.* Hot.

SVOS hæredes liberos in poteſtate poſitos vocamus, qui primum poteſtatis locum obtinent, quaſi domeſticos & familiares hæredes, cum viuo quoque patre quodammodo dominium habere exiſtimentur, nec tam in nouum dominium ſuccedere quàm vetus continuare videantur, magisq́ue ad propria, aut debita, quàm ad aliena bona vocentur. *§. ſed ſui. Inſtit. de hæredum qualitate & diff. l.11. ff. de liber. & poſthu. l.12. ff. qui teſtamen. fac. poſſ. Et apud Plin. in Panegyric.* Qua de cauſa ſui hæredes illico apparent & exiſtunt, & ipſo iure hæredes deprehenduntur, nec aditione egent. *l. penult. §. ſi patronus. ff. de bon. libert. l.14. ff. de ſuis & legit.* Suos heredes ait Vlpian. *in l.1. §. ſuos. ff. de ſuis & legit.* accipere debemus filios, filias ſiue naturales ſiue adoptiuos. Calliſtratus *in l.220. ff. de verbor. ſignific.* Liberorum ait, appellatione nepotes, & pronepotes, cæteriq́ue qui ex his deſcendunt, continentur. Hos enim omnes ſuorum appellatione lex 12. Tabu. comprehendit. Caius *lib. 2. inſtitut. tit.* 8. [Sui hæredes ſunt filius, filia, nepos vel neptis, pronepos, proneptis ex nepote, & omnes per virilem ſexũ deſcendentes. Similiter & poſthumi, qui ſi viuo patre nati fuiſſent, in poteſtate futuri erant: ſui hæredes ſunt.] Priſcianus *lib.7.* Suus Ciceronis filius hæres eſt patris conſtitutus. Suus enim dicitur ad diſcretionem illius, qui ſecundum leges ſuus non eſt, id eſt, ſub poteſtate patris naturalis conſtitutus: Sic & ſuam hæredem accipe *in l. vlt. ff. de collat. bonorum.* Briſſon.

SVVS legitimus hæres. Suus hæres is dicitur, q̃ quaſi proprius & domi natus, nec aliunde accitus eſt, quaſique ſui ipſius hæres. Hunc Iuſti. eſſe exiſtimat filium, filiam, nepotem, neptemve ex filio, & deinceps cæteros liberos, qui in poteſtate morientis fuerunt, & primum locum obtinent. Et quia hi viuo patre, quodammodo domini bonorum exiſtimantur, & poſt mortem patris liberam bonorum adminiſtrationem conſequuntur, ſui hæredes appellantur. Dicuntur etiam à Iuriſconſultis neceſſarij, eo, quòd ab inteſtato, & ex teſtamento inuiti hæredes fiunt, ex huiuſmodi lege 12. Tabu. [Inteſtatorum hæreditates primò ſuorum hæredum velint, nolintve, ſunto, His deficientibus, adgnatus proximus familiam habeto.] Prætor tamen ſecundum Caium, & alios legumlatores, poteſtatem facit liberis puberibus, ſiue impuberibus, ſe abſtinendi ab hæreditate, vt, quamuis iure ciuili creditoribus hæreditarijs teneantur, tamen in eos (ſi velint relinquere hęreditatem) actio non detur. Vt autem Dioclet. & Maxim. ſcribunt. lex ipſa 12. Tabul. in poſthumo ſuo obtinet. Vnde, ſi quis poſthumum & adgnatum relinquat, poſthumus ab inteſtato præfertur. Quinimo ſi filius, & ex altero filio, qui mortuus ſit, nepos exiſtat, euidenter lege 12. Tabu. caueri. prędicti Imperatores Frontoni reſcripſerunt, *in l.3. C. de ſuis & legitimis,* vt pariter inteſtato defuncto ſuccedant. Apoſtolus quoque dixit: Si filius eſt, ergò hæres. Quòd ſi ſuus hæres non exiſtat, adgnatus proximus, hoc eſt, quotquot ſunt in eodem gradu (ſic enim præclarè Iuſtinianus interpretatus eſt, ſiue alius adgnatorum gradus exiſtat, ſiue non exiſtat. Nam proximus adgnatus in ipſa lege 12. Tabul. etiam ſolus habetur, *vt Pompon. enarrat lib. vlt. Pandect.*) hæreditatem capiunt. Quemadmodum igitur teſtandi cauſa ex voluntate relinquentis bona ſua dependet, ita ſucceſſio ab inteſtato gradus habet, ne tota cognatio ſimul irruat in bona. Ne igitur de ijs plura ſcribamus, iam apparet abunde quis dicatur ſuus hæres. De cuius vocis ſignificatione à Socino Angelus Politianus interrogatus obmutuit, cum tamen gloriatus eſſet in gloſſ. iur. ciuil. ſe vel Accurſium ſuperare poſſe, *quemadmodum refert Alciat. in fin. lib. 4. de verb. ſig.* Cæterùm, de huius vocis vſu multa eleganter videre eſt apud Bud. *in Græc. ling. comment.*

SVVS, ſuæ poteſtatis, vt Meus apud Perſium,

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi.

Iuſtin. *§.2. ad S.C. Tertyll.* [Sed & filiæ ſuæ mortuæ filius vel filia præponitur] id eſt, quæ ſui iuris eſt, ſuæque poteſtatis. Sic Plaut. *in Perſa,* vbi lenonem inducit, qui ancillam manumiſerat:

Ita ancilla mea quæ fuit hodie, nunc eſt ſua.

Et apud Cicer. *lib. de republ.3.* [Eſt enim genus iniuſtæ ſeruitutis, cùm ij ſunt alterius, qui ſui poſſunt eſſe.] Hot.

SVVS etiam, pro eo qui in ſua poteſtate eſt, alio modo dicitur vetuſtè: id eſt, ſanæ mentis. Vlpia. *l. Falcinius, 7. §. adeò, ff. quib. ex cauſ. in poſſ.* [Furioſus hãc venditionem pati non poteſt: quia non ſe occultat, qui ſuus non eſt.] Cicer. *Tuſcul.3.* Itaque nihil melius, quàm quòd eſt in conſuetudine ſermonis Latini, cum exiſſe è poteſtate dicimus eos, qui effrenati feruntur, aut libidine, aut iracundia. qui igitur exiſſe ex poteſtate dicuntur, iccirco dicuntur, quia non ſunt in poteſtate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum eſt. Hotom.

S Y

SYCAMINON, morus AEgyptia, qua vti ſolent in aggeribus Nili, per quos incrementa eius diſpenſantur, & coercentur: *ait Vlp. l.10. ff. de extra. cri.* Hot.

SYCOMORVS, ficus AEgypti, fatua & ſterilis, Iuriſcon. *de extra. crim. l. ſaccularij.* [Si quis, inquit, arborem ſycomorum exciderit.] Nebriſſ.

SYCOPHANTA, litis leuiſſimæ etiam accuſator. Cùm enim apud Athenienſes fici eſſent in precio, mulcta indicebatur his qui eas auferrent: vnde qui aliquem accuſaret huius criminis, ſycophanta dicebatur σῦκον, ficus eſt. Hinc cœptum eſt trahi ad calumniatores, & viros nihili. *l. verbum. C. ex quibus cauſ. infam. irrog.* ἐσυκοφάντησας, hoc eſt, calumniatus es. *Alciat. lib.2. diſpun. cap.26.* Vnde Sycophantica ſeu ſophiſtica, eſt ſtudium captionum, calumniarum in doctrina, artibus negocijs, iudicijs. Hæ ſunt præcipuæ peſtes Eccleſiæ, & Rerum publicarum. Sp. *Adde Gellium lib.14. cap.14.*

SYLLABA. *Vide l. qui habet. ff. de manumiſſ. teſta.*

SYLLOGISMVS cornutus, apud commentatores ſatis illotum eſt vocabulum, pro eo quod Græcis dilemma eſt, & Latinis complexio, hoc eſt, Bicorne argumentum.

SYLVA cædua, quæ in hoc habetur, vt cædatur, vt exciſa rurſus ex ſtirpib. aut radicibus renaſcitur. *l. ſylua cædua.* Porrò teſte Paulo, *l. ſi abſente. ff. de vſur.* Syluam cæduam, etiam ſi intempeſtiuè cædua ſit, in fructu eſſe conſtat: ſicut oliua immaturè lecta, item ferrum immaturè cæſum, in fructu eſt. Sp. *Adde Coman. lib.4. cap.1. num.5.*

SYLVA. Syluam quaſi ſoliuam dici quidam exiſtimant. Sed ego puto melius [illegible], quæ quidem dictio præter id, quod materiam rudem & informem ſignificat: accipitur etiam ἀντὶ τοῦ δρυμοῦ, ſignificatque σύνδενδρον τόπον. vt eſt apud Etymolog. Itaque Græca imitatione Hyle à noſtris ſylua dicitur. Vnde arbores quæ in materiam, vel vites quæ in ſarmẽta eluxuriant, à Gręcis dicuntur ὑλομανεῖν quod Sylueſcere Latinis dicitur, autore Gaza: quemadmodum [illegible] cũ ſegetes luxuriant, & nimia pabuli vbertate laſciuiunt, *Budæo teſte.* Sed & Sylua, & verbum Syluеſcere, generaliter & ad arbores pertinet, & ad herbas. Virg. *lib.1. Georg.*

——Subit aſpera ſylua.

Lappæque tribuliq́; interq́; nitentia culta.

Infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

Et Ouid. *lib.11. Metamorph.*

——Siluæq́; paluſtribus exit.

Et idem *lib.3. Metamorph.*

Nam duo magnorum viridi coeuntia ſyluæ

Corpora ſerpentum. ——

Quibus locis ſylua herbam virentem ſignificat & luxuriantem. Huic iam d. ſententiæ adſtipulatur etiam Cuiac. *obſerua. lib.10. cap.15.* vbi allegat etiam exemplum ex Cicerone, vt ibi apud eum eſt videre. Syluas etiam de vitibus dixiſſe Virgilium, teſtis eſt Seruius eo loco, vbi ait ipſe Virg.

Syluarumq́; aliæ preſſos propaginis arcus.

Propria tamen ſignificatione de arborum conſitione dicitur. Virgil. *lib.1. Georg.*

Glandiferaſq́; ſimul ſyluis ſolabere quercus

Quamuis

Quamuis autem generalis ſyluæ ſit appellatio, id tamen diſcrimen nis ponitur inter ſyluam, Lucum, nemus, & ſaltum, quod Sylua cædua ſit, quæ excila ſcilicet, repullulat. Lucus verò cæduus non eſt, quin potiùs manu conſitus religioſuſque, atque alicui Deo, vel hominis alicuius cineribus conſecratus. Ouid. *lib. 2. Faſtor.*

—— Multiſque incæduus annis,

Iunonis magnæ nomine lucus erat.

Nemus (quod etiam à Græcis νέμος παρὰ τὸ νέμειν dicitur, quod in eo greges armentaque paſci ſoleant) eſt locus amœnitatis ac voluptatis plenus. Virgil. *lib. 4. Aeneid.*

In nemus ire parant, vbi primos craſtinus ortus

Extulerit Titan, radiiſq; retexerit orbem.

Martialis *lib. 10. Epigram.*

Et delicatæ laureum nemus floræ.

Et iterum *lib. 9.*

Tu colis elyſios, nemoriſq; habitator amœni.

Saltus autem eſt ſylua inuia, nec peruia tranſeuntibus, vbi paſci atque æſtiuare pecudes ſolent: aut █ locus aërque patiatur, hyemare. Sic fermè Lau. Valen. *lib. 4.* Virgil. *lib. 4. Aen.*

Dum trepidant alæ, ſaltuſq; indagine cingunt.

Et alibi,

——Saltuſq; peragrat.

Dictæos: hæret lateri lethalis arundo. &c.

Brechaus in l. ſylua cædua eſt. ff. de verb. & rer. ſig.

SYLVA palaris, quæ palos profert, *apud Vlpian. l. ſi fundi. §. fin. ff. de vſufruct.* Sp.

SYLVA paſcua dicitur, quæ paſtu pecudum deſtinata eſt. *l. ſylua. ff. de verb. ſig.*

Σύμβολα in teſtamentis ſunt æs, & libra. *lege Cuiac. ad Rubr. ff. de verb. oblig.* Prat.

SYMBOLA vulgò comeſſalia dicuntur, *ca. non oportet. 2. 44. diſtinct.*

Σύμβολα apud Iuſtinianum *in Nouella conſtit.* 81. dicuntur codicilli. Sunt autem diplomata, quæ continent teſtimonium collati à Principe publici muneris, vtiturque hac voce in eadem ſignificatione noſter Hermogenianus. Et apud Suetonium *in Claudio* legimus codicillos datorum officiorum. *Baldui. comment. Inſtit. Inſtit. lib. 1. tit. 12. quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluit.*

SYMPHONIACI Pedianus auctor eſt, cani remigibus celeuma per ſymphoniacos ſeruos ſolitum olim eſſe. Vlp. *l. ſed etſi quid. §. 1. ff. de vſufruct.* vbi adfert abuſionis exempla, [vel de ſymphoniaco, inquit, atrienſem.] *Adi Bud. in l. 1. ff. naut. cau. ſtab.* Paul. *ad leg. Aquil.* [Veluti ſi quis, inquit, ex comœdis, aut ſymphoniacis, aut gemellis, aut quadriga, aut pari mularum vnum vel vnam occiderit.]

SYNAGOGA, à congregando dicta, vſitatiſſimè dicitur locus aut domus in quo Iudæi docendæ ac diſcendæ religionis gratia, præſertim extra Ieroſolymam, congregabantur. Nam Ieroſolymæ id in ipſo templo factitabant, in quo ſolo offerre, ac ſacrificare eis licebat. In hac ſignificatione vox hæc valdè crebrò in Euangeliſtis & Actis legitur. Rarò pro cœtu ipſo ponitur, vt *Actor. 13.* [Soluta autem Synagoga ſeu congregatione, ſecuti ſunt multi Iudæi Paulum, orantes &c.] Hinc fit vox ἀποσυνάγωγος, alienus à Synagoga, quæ excommunicatum ſignificat: quod vulgata ineptè vertit. Ioan. 9. [vt qui cõfiteretur eum, extra Synagogam fieret.] Et multò ineptius ac obſcurius Ioan. 16. [Abſque Synagogis facient vos] cum ſenſus propriè ſit: excludent vos ex cœtu ac populo Dei: habebunt vos pro Ethnicis ac publicanis. Hinc porrò obtinuit, vt apud Theologos Synagoga cœtus Iudæorum, & etiam aliorum impiorum vocetur: ſicut Eccleſia, populus Dei. Synagogas tantum loca conuentuum Iudaicorum, & Synedria Græcorum aut gentilium quidam volunt vocari, ſed falſo. Nam Synedrij crebra fit mentio in nouo teſtamento, vt *Matt. 5. 10. 26. Marc. 13. & aliàs.* Scimus autem Moſen cum oneri non ſufficeret, 70. ſibi aſciuiſſe iudices, qui populum vnà cum ipſo regerent: *Exod. 18.* Iam verò Iudæi à Babylonico exilio reuerſi, Synedrion habuerunt, quòd corruptè Sanedrin vocarunt, ex 70. iudicibus. Vt autem fieri ſolet in talibus numeris, cum de Synedrio ſermo erat, tantum dicebant 70. iudices: ac eos ex poſteris Dauidis electos fuiſſe, teſtis eſt Philo, vt poteſtas aliqua maneret in Regia ſtirpe. Videtur tamen aliquando appellatiuè accipi, pro quouis iudicio, aut conſeſſu iudicum, vel Senatorum, vt *Matth. 10.* [Tradent eos in Synedria.] Sic *Marc. 13.* [Tradent vos in Synedria & Synagogas.]

Συνάλλαγμα dicitur à σὺν, quod eſt ſimul, & ἀλλάσσειν viciſſim, & verbo ἀλλάζω deſcẽdit, quòd mutare vulgò ſignificat: quaſi contra ſeu viciſſim actum, id eſt, mutuum factum obligatorium. Eſt ergo Synallagma, cum vltra verba contractus aliquid vtrinque agitur: quoties ſcilicet ex vtriuſque parte aliquid fit, quo vterque obligatus eſt. vt, Do tibi Stichum, vt Pamphilum manumittas. *Alcia. de verb. ſignif. Adde Conna. lib. 5. cap. 2. num. 2.*

Συναρπαγὴ, *in Nouel. 152.* obreptio. Prat.

Συνείσακτοι mulieres vocabantur, quæ apud Epiſcopos, diaconos, presbyteros, & cæteros religionis noſtræ antiſtites vel miniſtros, vitam omnem ſuam manebant: non illæ aut matrimonij aut turpis alicuius libidinis & voluptatis, vt dicebant, cauſa, at ne obſequij quidem vllius domeſtici, ſed vt illis tanquam ſuæ pudicitiæ cuſtodib. ac ſeruatoribus, rerumque ſuarum omnium tutoribus & conſiliarijs vterentur. Connan.

SYNCERA exiſtimatio, pro veritate habenda eſt, maximè vt ſit finis litium. *l. vlt. ff. pro ſuo.* Sp.

SYNDICATVS. Iudices olim functi officio ſuo tenebantur in eadem prouincia, vel ciuitate cui præfuiſſent, quinquaginta diebus palàm commorari, vt de culpa fraudibuſque, ſi quas admiſiſſent, conuenirentur, ac rationem redderent, id quod vulgo ſubire ſyndicatum, Latinè autem cauſam dicere, & cauſæ faciendæ obnoxium eſſe, nuncupamus. *l. 1. C. vt omn. iud. tam ciuil. & milit. Nou. vt præſid. abſque vll. pec. §. neceſſitatem.* Idem obſeruabatur de aſſeſſoribus & conſiliarijs iudicum. *l. 3. de aſſeſſorib.* Sp.

SYNDICVS eſt Reipublicæ vel vniuerſitatis defenſor. *Arcadius in l. munerum. §. defenſores. ff. de mun. & honor.* Sic. Ἔκδικοι Græcis dicebantur, qui in Republica agebant domi ac foris, pleniore aliquantò poteſtate, quàm legati. Cic. *ad Thermum lib. epiſt. 13.* [Legatos (inquit) audio miſſos eſſe: ſed malo Ecdicos, vt aliquid confici poſſit.] Craſſius tamen Caius *in l. 1. §. in quib. autem. & §. vlt. ff. quod cuiuſque vniuerſit. nomi.* Syndicum non videtur diſtinguere ab Actore. *Et Paul. in l. item eorum. §. actor vniuerſitatis. ff. ibidem.* Sed tamen in hoc ſemper obſeruatur differentia: Primùm, quòd officium actoris eſt generalius, cùm à priuato quoque conſtituatur. Deinde, quòd momentaneũ ſit, pro re nata habens locum, Syndici verò non æquè, vt oſtendit tit. in Nouell. *De defenſoribus ciuit.* vbi defenſor Latinè nihil aliud ſignificat, quàm Syndicus Græcè. *Vide c. quia in cauſis & c. petitio veſtra. de procurat.* Certè merentur laudem ciuitates, quæ habent à conſilijs Iuriſperitos, vulgò Syndicos vocant, quorum ſtudio præcipuè vtuntur in poſtulationibus, libellis, edictis, decretis, epiſtolis, & cognitionibus cauſarum grauiorum. Old.

SYNDICVS, aduocatus, qui (vt patronus) in communẽ cauſam defendendam nititur. Suidas ſyndicos dici interpretatur plures cauſidicos, vel procuratores, qui patrocinentur. Quo ſenſu & apud alios autores vox hæc frequenter. Syndicus etiam eſt ciuium aduocatus, iuriſque publici defenſor, quaſi in cauſam publicam communiter incumbens, ſeu ſingulorum cauſam dicens *gl. in l. 1. ex verb. ſyndicum. ff. quod cuiuſque vniuerſit.* Hinc Arcad. *ſing. lib. de muner. ciuil.* [Defenſores quoque (inquit) quos Græci σύνδικος appellant, laborem perſonalis muneris aggrediuntur.] Itaque nos in iure (*ait Alc. lib. 1. Parerg. c. 5.*) Arcadium ſequimur, vt ſyndicus ſit reipublicæ, vel vniuerſitatis alicuius defenſor. Hinc tit. eſt, de defenſoribus ciuitatum, C. Et ij quondam dicebantur viri, non ex decurionibus, ſed ex alijs delecti, tres numero, quorum partes erant proſpicere, ne tenuiores, & infimæ ſortis homines, à nobilibus (vti fit) premerentur. Quomodo autem conſtituantur defenſores ciuitatis, quæ munia ſint, quibus cauſis ſe admiſcere debeant, oſtenditur *in d. tit. de defenſoribus ciuitat.* Hoc nomine vocari poſſunt, quos hodie deputatos noſtri appellant, *vt ſcribit Budæus in annot. ad l. vlt. §. defenſores. de mun. & hon.* Nã pro hoc videtur facere text. *in tit. de ſyndico. lib. 1. Decret.* vbi Gregorius. [Sicuti ſtudij noſtri (inquit) eſſe debet à litigijs forenſib. monachos ſubmouere: ita neceſſe eſt noſtra prouiſione quemadmodum negotia eorum diſponi debeãt, ordinare, pro qua re tibi præcipim' quatenus cũ Fauſto loq

debeas,

debeas, cui (ſic voluerit) conſtituto ei ſalario monaſterij generaliter debeas negotia commendare.] Anch.

SYNEDRIA in quadam codicis conſtitutione ſunt coitiones & collegia, *Vide Cuiac. lib. 7. obſeru. cap.* 30. Budæus σύνεδρον conſeſſum vertit *in poſter. adnot. vide ſupra in voce, Synagoga. in fine.*

SYNEDRIA, conſeſſus ſenatorum, iudicum concilium. *extat. in l. pen. C. de iud.* Sp.

Συνημμένον *in l. rerum mixtura. ff. de vſucap.* interpretatur Gellius adiunctum connexum. *lib. 16. cap.* 8. Spieg. *Adde Cuiac. ad l. rerum mixtura. ff. de vſurp. & vſucap.*

SYNGRAPHA Latinis ſonat conſcriptionem, quod vtriuſque manu coſcripta, vtriſque partibus tradi ſoleat. Et in hoc Syngraphæ differunt à tabulis: quòd tabulæ ab vna parte tantum ſeruari conſueuerunt. à chirographo, tabulis, codicillis differt ſyngrapha, quòd in illis non ſcribantur niſi acta, in hac etiam contra fidem actionis pactio venit, & non numerata pecunia, aut non integrè numerata, pro temporaria volũtate hominum ſcribi ſolet. *Ita propemodum Aſconius in Verrin. 3.* Sp.

SYNODITAE, *ſynoditæ, in l. 6. C. de epiſcop. aud.* dici videntur, comites monachorum. nam ὁδίτης viatorem ſignificat. Solent autem Monachi ex collegij ſui inferiori ordine quempiam deligere, qui eos comitetur: & per vias euntes ad latus ſequatur, & qui à tergo monachorum concionantium ſedentes, illos horæ præteritæ certiores faciunt & admonent.

SYNODVS interpretatur conuentus, vel cœtus. & Synodus denominantur à loco in quo congregatio fuit, vt Synodus Nicena dicitur, *c. Nicena diſtic. 31.* Conſtantinopolitana, quæ fuit ſecunda: Epheſina, quæ fuit 3. Calcedonenſis, quæ fuit 4. *Io. Bell. Etymol.*

SYNOPSIS, σύνοψις, præſcriptio, inuentarium: deducto nomine ex eo, quòd quę latè patebant, in vnum contracta ſimul omnia conſpici cernique poſſint. Vlp. *l. 5. §. 7. de reb. eor. qui ſub.* [Aut ſi nemo inueniatur, aut ſuſpecti ſunt qui inueniuntur, iubere debet edi rationes: itemque ſynopſim bonorum pupillarium, aduocatumque pupillo dare.] Hot.

SYNONETVM, publicam comparationem ſpecierum quæ in commune fiebat Impp. appellant. *l. 1. de publ. compar. in C. Th.* Quam coemptionem appellari *in l. 2. Cod. de frument. vrb. Conſtantinop. & in Rubr. vt nem. lic. in coemptio ſpec. ſe excuſ.* docuit Iacob. Cuiac. lib. 1. obſeru. Cui addam ex Tiberij conſtitut. locum, in quo ita eſt: [illegible] Briſſon.

SYNONETVM Græcè συνωνητὸν [illegible], Latini coemptio. *Cuiac. lib. 1. obſeru. cap. 35.*

SYNTHESIS, congeſtio, aceruus. Scæuol. *in l. 38. ff. de aur. arg. leg.* [Quæro an ex vniuerſa veſte, id eſt, an ex ſynthesi tunicas ſingulas & palliola Sempronia eligere poſſit.] Alciatus tamen multo aliter interpretatur: quo cum eſt à nobis *in obſeruation.* diſputatum. Hotom. reijcit etiam eiuſdem ſententiam Brodæus *Miſcell. lib. 6. cap.* ſynthesin exponens pro tota veſte alicubi recondita ac compoſita.

De SYNTHESI vide vlterius quid annotarit Turneb in hunc modum verba faciens. De Syntheſi, inquit, quis non & hac ſuperiori ætate ſcripſit? non tamen aſſentior ijs, qui viliorem eſſe veſtem dicunt, quibus oppono Tertullianum, *in libro de Pallio*, vtique ſicut veſtigia ceſtuum viria occupauit (ſic enim illic legendum cenſeo) ita & endromedis colorem aliqua multitia ſyntheſi extruſit. de Cleomacho loquitur, qui veſtitum Athleticum molli delicatoque cultu mutarat, Exiſtimo autem ſynthesin elegantiorem & lautiorem fuiſſe veſtem, qua populo Romano certis diebus publicè vt Saturnalibus, vti licebat, cum Romæ quo quis veſtitu vellet, vti non liceret togasq; ferre cogerentur. Sic audio Venetos Senatores certo quodam togæ genere perpetuo vti in publico, domi eoſdem ſericatos eſſe: qua veſte domeſtica ſi foris vterentur capitis dimicationem ſubituros eſſe, & nobilitatem amiſſuros. eam veſtem ſynthesin appellabant, quòd cum eò rarò vterentur, domi compoſitam habebant in arcis aut prælis, Martial.

De Palatinis dominis quod ſerica prelis.

Porrò etiam ſeptenas aut octonas in ſingulis arcis aut prælis habebant, quæ ſeptenæ aut octonæ veſtes, ſyntheſes propriè dicebantur: ſed &, vt Sceuola ſcribit, vniuerſa etiam veſtis, quòd, vt opinor, compoſita in veſtiario eſſet. Per trãſlationem ſeptenaria ſynthesis Sagunti à Martiale dicitur, cum ſeptem vaſa Saguntina fictilia intelligat, & à Papinio.

Aut vnam dare ſynthesin, quid horres?
Alborum calicum atque caccatorum.

Hæc Turnebus aduerſar. lib. 23. cap. 18.

Συνθήματα in Pand. Græcis, ſunt duplomata, quæ dabantur ijs, qui curſu publico vtebantur. Prat.

Συνείσακτον alij ſororem, alij concubinam, alij è ſacro fonte ſuſceptum interpretantur. Balſamo accipit pro matre ſuſceptæ *in Synodi Trullo habita cap* 53. Prat. *Adde Cuiac. obſeru. lib. 6. cap. 6. circa medium.*

Συνωνητὸν *l. 1. C. Theod. de public. comparat.* publica comparatio, quæ & coemptio appellatur. *l. 2. C. de fru. vrbis Conſtantinopol. Rub. C. vt nem. lic. in coempt. Tiberius Imp.* συνωνὴν vocat, *in quadam conſtitut.* & vide Sudam [illegible], &c. Prat.

SYRIARCHIA, ſacerdotij genus in Syria. *l. 1. C. de natural. l. vn. C. de offic. comit. orient. l. 103. de decurionibus in C. Theod. Nouel.* 89. vnde Syriarchæ *in l. vlt. de expenſ. ludor. in C. Theod.* qui id ſacerdotij muneris gerebant. Syrias autem multitudinis numero nominari *in l. 7. §. interdicere. ff. de interdic. & in l. 3. ff. de cenſibus.* neminem mirum eſſe debet. Duæ enim memorantur *in l. 1. ff. de cenſib.* vna, quæ Cœle, altera quæ Phœnice diceretur. In notitia quoque Imperij Rom. Syria ſalutaris ponitur. ſed & Syriæ nomen latiſſimè patuiſſe Guilielm. Tyrenſis Pontifex tradit *lib. 13. de bello ſac. cap. 2.* Briſſ.

SYRI dicuntur ſerui lecticarij, ſtaturoſi, corpulenti, abdomini nati, non Pſalmos, non cœleſtes meditantes cantilenas, animo eorum velut athletarum (vt auctor eſt Hippocrates, & repetitum eſt à Hieronymo) nihil ſuperum, diuinum, ingenuatum cogitante. Cum cantus res diuina ſit, & harmonicus concentus, ſuper qua re multa Boetius *in Muſica*, Gellius, Cenſorinus, *vt annotauit Ioan. Bapt. in commen. epiſtol. Sidon. Apollina. ad Candidian. lib. 1.*

SYRMA veſtis eſt fluxa & prolixa humumque verrens, qualis erat tibicinum & fidicinum, vt apud Flac.

--Traxitque vagus per pulpita veſtem.

Eandem & Orpheo tribuit Maro,

Nec non Threicius longa cum veſte ſacerdos.

Eam etiam veſtem Tibullus ſignificaſſe videtur, cũ cecinit,

Ima videbatur talis illudere palla.

Vt annotauit Adrian. Turneb. aduerſ. lib. 18. cap. 35.

SYRTES non tantum mare breue & vadoſum, areniſque & aggeribus infeſtum nauibus ſignificant, vt in Africa: ſed etiam ſqualentes & arenoſos ſolitudinis tractus: quod ſimilitudine quadam credit factum Turnebus, cum & Syrtes in Africa arenoſæ eſſent, & arenoſam latè longeque deſertamque oram porrigerent. Prudentius de Helia.

Spreuiſſe tradunt criminum frequentiam
Caſto ſtauentem ſyrtium ſilentio,

Adrian. Turneb. aduerſ. lib. 17. cap. 16.

SYSSITOS, Latinè Sodales ſunt, qui eiuſdem collegij ſunt. Græci σύσσιτοι vocant. *auctor Caius. l. vlt. ff. de colleg. & corporib.* Spiegel.

Σταθμὰ / Σωμάτα [illegible], manſus, manſio. Clem. *in Petro*, [illegible]. Prat. Cuiacius tamen *ad l. 8. incip. nemo poſſeſſorum, C. de annonis & tributis.* in hoc diſſentit. Nam manſiones dicit vocari propriè ἀλλαγὰς ſiue diuerſoria, in quæ ſe recipiunt milites expeditionis tempore, vel etiam ſacer comitatus. Poſteriores dixere manſus. vtrunque à manendo, & inde manentes *in Hiſtoria Helmodij*, & Gallis *Maiſons.* Villas verò poſſe appellari [illegible] allegat eiuſdem Clementis *in Petro* locum ſuprà ſcriptum, ſed pro [illegible] legendum cenſet. Separantur autem villæ ſeu [illegible] à ciuitatibus & oppidis *in l. 9. Cod. Theod. eodem tit. l. 2. de condit. in public. hor. l. modios. de ſuſcepto. C. lib. 10. l. 2. de lucr. aduoc. lib. 12. & l. Claudiopolis. C. Theod. de decur.* Ex annonis & pabulis inſtruuntur ex collatione vicinorum, non ex collatione eorum, qui procul diſiuncti ſunt.

Σωματοφύλακες milites prætoriani, *Herodiano in 5.* Prateius.

Σωρίτης Cauillationis genus, qua ab euidenter veris ad euidenter falſa gradatim & per breuiſſimas mutationes perducimur.

cimur. *l. 177 ff. de verb ſignific. l. 65. ff. de diuerſ. reg.* Aceruałem Cicero *lib. 2. de diuinatione* latinè vertit. Ab alijs aceruus vocatur. Inuentum autem à Chryſippo Diogen. Laert. ſcribit. Briſſon.

T.

T LITERAM veteribus Senatuſconſultis ſubſcribi ſolitam. Valer. Maxim. *lib. 2.* his teſtatur verbis: [Illud quoque memoria repetendum eſt, quòd Tribunis pl. intrare curiam non licebat: ante valuas autem poſitis ſubſellijs, decreta patrum attentiſſima cura examinabant: vt ſi qua ex eis improbaſſent, rata eſſe non ſinerent. Itaque veteribus Senatuſconſultis T litera ſubſcribi ſolebat: eaque nota ſignificabatur, illa Tribunos quoque cenſuiſſe: qui quamuis pro commodis plenis excubabant, inque imperijs compeſcendis occupati erant, inſtrui tamen ea argenteis vaſis, & annulis aureis publicè præbitis patiebantur, quò talium rerum vſu auctoritas magiſtratuum eſſet ornatior. Hot.

T, & D, literas cognatas ſcribit M. Fabius *lib. 1. cap. 2.* quod ſæpè in Pandectis Florentinis videre licet, vt Adquin pro Atquin. *l. 19. ff. de negot. geſt.*

T A.

TABARDVM vocant Pontifices epithogium, veſtimenti genus in *clem. vnic. de vit. & honeſt. cler.* Prat.

TABE conſumere *in l. 1. Cod. de cuſtod. rer.* non eſt putredine conſumi, vt Albericus autumat, ſed colliquatione, & extenuatione corporis ex curæ diuturnitate, vt apud Vergil. *lib. 6. Aeneid.*

Hic quos durus amor crudeli tabe peredit.

& Ouid. *lib. 9.* μετάμορφ.

Ambuſtaque ſonant nerui, cæcæque medullæ
Tabe liqueſactæ. Prat.

TABELLAE. Olim qui iudicio præerat, iudicibus ternas tabellas præbere ſolebat: abſolutionis, condemnationis, & ampliationis: quarũ A, abſolutionis nota erat: C vel condemnationis: N, & L. ampliationis. *Io. Tislin. pro A. Cæcina.* Spieg.

TABELLAE appellatione in l. fin. C. de præd. dec. lib. 11. eo ſenſu accipi debent, quo periculum in Rub. C. de ſent. ex peric. recit. pro ſcriptura breui concepta. Prat.

TABELLAM, in l. fin. C. de præd. decurio. lib. 10. Accurſius pro functione delegati iudicis accipit: ſed perperam, *vt Budæus oſtendit in poſter. annotat.* Sp.

TABELLARIAE Leges. Cicero *lib. de Leg. 3.* quatuor leges tabellarias numerat. Aſconius auctor eſt, à L. Caſſio latas tabularias leges, de ſuffragijs liberè ferendis, non voce, ſed tabella. Spieg.

TABELLARIS ſententia, Bud. annotat, quòd olim fuit modus genuinus ferendi ſuffragij in concilijs, & ſententiæ dicendæ in iudicijs: interdum enim voce, interdum tabellã eo munere fungebantur. Sp.

TABELLARIVS, qui tabellas, id eſt literas perfert: quem rude vulgus Portitorem vocat, *vt Valla monuit.* Sp.

TABELLIONES. *Vide, Notarij.* huc ponendum iam duximus, quòd illuc prætermiſſum eſt. Nempe quòd cum tabellionibus & ſcribis merces hodie non tam pro opera quàm pro induſtria & publico auctoramento conſtituta ſit, non videntur pro ignobilibus habendi, idque ex Ciceronis definitione: licet conſtitutionibus Cæſarum aliud cautum ſit. *l. vniuerſos. C. de decurion.* ſcribit Aemilius Probus, (*quod & ab Alci. in commen. de verb. ſignific. tum à me quoque alibi relatum eſt*) apud Græcos honorificentius eſſe ſcribarum officium, quam apud Romanos. hi enim mercenarios exiſtimant: at Græci ad id munus neminem admittunt, niſi honeſtis natalibus, fideque & induſtria cognitum: quod neceſſe ſit eos omnium conſiliorum participes eſſe: quem morem etiamnum ſeruari vbiq; conſtat. Et *teſte Du. Oldrad.* Cicero definit hoc munus non ignobile fuiſſe Romanis quoque: licèt aliter hodie videatur, *in l. vniuerſos. C. de Decurio. & in tit. C. de tabul. ſcrib. lib. 10.* gloſſ. *ibid.* Tabellionum varia nomina refert. Sp. Sunt autem tabelliones publici contractuum ſcriptores, *l. 1. vt nemo ad ſuum patr. Cod. lib. 11. l. 2. Cod. de eunuchis. l. contractus, de fid. inſtrument. Cod. lib. 10.* vel teſtamentorum *l. ambiguitates. C. de teſtam. Cuiac. ad l. vniuerſos. C. de decurion. lib. 10.*

TABELLIONES etiam dicuntur, qui inſtrumenta formant, conficiunt, & conſcribunt. *l. 9. §. & nonnunquam. ff. de pœn. l. 14. §. his tabellionibus. Cod. de ſacroſ. eccleſ. l. 29. l. 31. §. 1. l. 49. C. de epiſcop. & cleric. Nouel. 73.* Suid. ταβελλίων ὁ τὰ τῆς πόλεως γράφων συμβόλαια, ὁ παρὰ τοῖς πολλοῖς νομικὸς λεγόμενος, ἐκαλεῖτο ἐπειδὰν τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα, ἅπερ ἀντωνιάτιον ἐπισφραγίζων χάρτην. Briſſon. Inſtrumenta igitur ab eis confecta ſiue conſcripta ἔγγραφα dicuntur, *d. Nou. 73. 52. 49. 117. 142. & edicto 7.* Forenſia ſiue publica. *l. comparitiones, de fid. inſtrum. Cod. lib. 10.* De eis ſpecialis eſt Nouel. 44. περὶ συμβολαιογράφων ex qua intelligitur habere eos ſtationes ſuas, quas & gradus & ſcamna Græci vocant, & miniſtros ſiue diſcipulos, itemque adiutorem ſiue ſubſtitutum confirmatum apud acta magiſtri cenſus: Et Leonis Nouel. περὶ πολιτικῶν συμβολαιογράφων, ex qua intelligitur fuiſſe certum tabellionum corpus ſub primicerio, à quo ex collegij ſententia tabelliones quique creabantur, non niſi homines fidei probæ, & ſcribendi loquendique peritiſſimi, nec non & iuriſperiti, qui tenerent li. 60. βασιλικῶν, & haberent ἐγχειρίδιον, vt ait, XL. titulos Enchiridij. *Cuiac. in ſuprà d. l. vniuerſos, de decurion. lib. 10.*

TABERNA, accipitur pro omni ædificio, quòd eſt vtile ad habitandum: nempè ex eo quòd tabulis clauditur. vt iuxta rectam lectionem apud Haloand. ait Vlpian. *l. tabernæ appellatio. de verbor. ſignific.* Alciatus veterem, vt expoſitio eius clarè indicat, probat, vbi dicit: Sic Taberna prius dicta, quod ex tabulis fieret. Vnde etiam ſi alio modo conficiatur, nihilominus ſeruat nomen. Vſus tamen poſteriorum obtinuit, vt tabernam ſimpliciter dicamus, in qua merces venduntur. Sic & Cicero tabernarios accepit, pro his qui negociationes in tabernis faciunt, dum *pro Flacco* inquit: [Opifices & tabernarios, atque omnem illam fecem ciuitatis, quid eſt negocij concitare?] Addit Non. Marcel. tempeſtate ſua tabernas appellari ſolitas vinarias, quod & nunc vulgò obtinet. Spieg.

TABERNA dicitur, quòd tabulis clauditur. Donatus dictam exiſtimat tabernam, quaſi trabam, à validioribus trabibus, quibus ſuperiora ſuſpenſa ſunt. *Brecha. in l. tabernæ. ff. de verb. & rer. ſig.*

TABERNAE appellatio omne vtile ad habitandum ędificium demonſtrat, ex eo quòd tabulis claudatur. Vnde Tabernacula & contubernales appellantur. *l. 183. cum l. ſeq. ff. de verbor. ſignific.* Diomedes *lib. 3.* [Secunda ſpecies togatarum, quæ tabernariæ dicuntur, humilitate perſonarum & argumẽtorum ſimilitudine Comœdijs pares, in quibus non magiſtratus regeſque, ſed humiles & priuatæ domus inducuntur: quòd olim tabulis tegerentur, communiter Tabernariæ vocabantur.] Iſidor. *lib. 15. etymolog. cap. 2.* [Tabernæ olim vocabantur ædiculæ paruæ & ſimplices in vicis, axibus & tabulis clauſulæ.] Vnde & Tabernariæ quòd ſoleant conſidere. Dictæ autem Tabulæ, quòd ex tabulis ligniſque erant conſtructæ, quæ nunc & ſi non ſpeciem, nomen tamen retinent. Briſſ.

TABERNA lanionis eſt, in qua venduntur carnes laniatorum pecorum: cum etiam lanionem à laniandis pecoribus dictum tradant latini auctores: & Zaſius *in l. 3. ff. de orig. iur.* idem aſſerat, cumque eſſe lanionem, quem vulgo Macellariũ vocant. *Adde Petkium. l. 1. §. campones. in tit. nautæ, campo. ſtab.*

TABERNAS quoque pro œnopolijs accipimus, & cellis vinarijs, vbi vinum & ſeruari, & vendi ſolet, quas Xenophon πιθῶνας appellat, Vitruu. *lib. 6.* Apothecas: quo etiam loco docet in veſtibus ædificiorum, eorum maximè qui ruſticis rebus ſeruiunt, tabernas, ſtabula eſſe facienda, quæ ad fructus ſeruandos magis, quam ad elegantiæ decorem poſſunt eſſe. In ſumma, Tabernæ nomen ſignificat omnem illũ locum ædifico tectum tabularum, quo & merces vendi, & opera quæcunque fabricari ſolent, ſicut in officina. *Brech. in l. taberna. ff. de verb. & rer. ſig.*

TABERNA cauponia. Huius inſtrumẽto legato quæ veniant, Paulus refert *in l. tabernæ cauponiæ. ff. de fund. inſtr.*

TABERNA caſearia. *Quære, Caſeariam tabernam.*

TABERNA ferraria, *apud Scæuolam in l. pen. de leg. 2.*

TABERNA inſtructa, Vlpiano eſt, quæ & rebus & hominibus ad negociationẽ parata conſtat. quòd tum verum eſt, cum tabernam pro vniuerſitate virũ ipſius negociationis,

non

non autem pro loco ſimpliciter accipimus. *Adde Brechaeum in l. Inſtructam. ſub tit. de verb. & rer. ſignif. nu. 1.*

TABERNA meritoria, ſtabulum, ſiue diuerſorium eſt Perotto.

. TABERNACVLVM, tectum caſtrenſe. ein zelt/ quòd veluti taberna quædam ſit: inde ſic dictum, *autore Perotto, loco quo ſup. à.* Sicut & contubernales, *de quo & ſuperius.* Sp.

TABERNACVLVM eſt caſa, tabulis, vel corio, vel etiam arborum ramis ſeu ſtramentis facta rectaque, ac quæ loco moueri poſſit, & huc aut illuc transferri: & eo in caſtris Imperatores vtuntur aduerſus ambientis aeris *χειμῶνα* [illegible], ac cæli iniurias. Plin. *lib. 2. Natur. hiſt. cap. 55.* [Ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant: aut tabernacula è pellibus belluarũ, quas vitulos marinos appellant, &c.] & quoniam in prætorio Imperatoris locari ſolebat tabernaculum, Auguſtale appellabatur. Tradit Xenophon *lib. 8. Pædiæ Cyri*, tabernaculum ipſius Cyri ſemper tum hyeme, tum verò æſtate Orientem verſus ſitum fuiſſe. De tabernaculorum caſtrenſium fabrica varia, apud diuerſas gentes, ſcribit eleganter Alexander ab Alexan. *lib. 1. genial. dierum. cap. 12.* Iam verò tabernaculum, quòd à Græcis *σκηνὴ*, id eſt, Scena Latinis, eſt frons theatri, ſeu medium theatri hoſtium, *vt ſcriptum eſt à Caßiodoro, in epiſtola ad Symmachum, vbi de theatri origine tractat. Brechaeus in l. tabernæ. ff. de verbor. & rerum ſignificat.*

TABERNAM negotiatoriam, & cauponiam, & purpurariam dicimus, *l. 43. ff. de ritu nupt. l. 2. ff. de inſtitor. l. 91. §. pater. de legat. 3.* Tabernas quoque Suidas *καπηλεῖα καὶ παντοπωλεῖα* interpretatur. Tabernæ etiam argentariæ, *in l. 32. ff. de contrahend. empt.* fit mentio. Tabernam autem qui pignori dat, merces, quæ in ea ſunt, obligaſſe videtur, *l. 34. ff. de pignorib.* Tabernæ inſtrumento legato loci duntaxat non etiam totius negotiationis inſtrumentum legatum videtur. Proinde inſtitores legato non continebantur: Aliter atque ſi inſtructa taberna legetur, *l. 185. ff. de verb. ſignif. l. 13. ff. de inſtr. vel inſtrum.* Inde Tabernarius *in l. 52. §. 1. ff. ad leg. Aquil.*

TABES in agris, apud Vlpian. *in l. ex conducto. §. 1. ff. locati.* quid ſit, declarat Plinius *Hiſtoriæ naturalis, lib. 17.* de vitijs & moribus arborum diſſerens, dum refert quaſdam locorum ſeu temporum cauſas eſſe, quæ propriè morbi appellantur, quoniam protinus necant: ſicut tabes cum inuaſerit arborem, aut vredo, vel flatus alicuius regionis proprius: vt eſt in Apulia Atabalus, & in Eubœa Olympias. Hic enim ſi flauerit circa brumam, exurit frigore arefaciens: vt nullis poſtea ſolibus recreari poſſint. & hęc Plinius verba tranſcribit Theophraſtus *in 4. de Plantis.* Declinatur tabes tabis. Verg.

Et terram tabe maculant. ––––

licèt Seruius ibi dicat eſſe ſeptimi caſus, vt Sponte. Non omitto, quòd in libris impreſſis apud Iurecon. *in loco præallegato*, Labes legitur, non Tabes. quæ tamen lectio non conuenit ſequentibus, quia poſtea de terræmotu ſubdit Vlpian. Cotta.

TABLINVM Latinè eſt, quod gramatophylacium à Græcis vocatur: qua voce Iuriſconſ. vſus eſt, *in l. mortuo. de pœnis. Vide, Grammatophylacium. & Budæum in annotationibus poſter.* Spieg.

TABVLA gypſata, pro albo prætoris: niſi quòd in ea non ſolùm iudices notari, prætorumque iura ſcribi ſolebant: ſed etiam ſingulorum annorum acta literis mandabantur. Annales hodie vocantur. Sp.

TABVLAE proprie teſtamentum ſignificant, *l. 1. §. hoc interdum. ff. de tabul. exhib. l. 1. §. 1. quemadmod. teſtament. aperi.* vnde bonorum poſſeſſiones ſecundùm tabulas, & contra tabulas dictæ. Tabulæ etiam dicuntur folia teſtamenti. Quare, *Budæo teſte*, primæ & ſecundæ tabulæ, intelligi poſſunt prima & ſecunda charta teſtamenti, quæ etiam primæ & ſecundæ ceræ dicuntur. *de quibus ſuprà in dictione Cera prima, aliquanto fuſius.* Antiquiſſimus autem mos ſcribendi fuit in ceratis tabulis, quæ & codicilli & pugillares vocantur. Tria quippe hæc, Viglio teſte, vocabula plurali ferè numero proferri ſolent. Cæterùm quæ doctiſſimus vir ille de varijs materijs, in quibus ſcribitur, congeſſit, *interpretans tit. de teſtam. ordin. in Inſtitut.* tyroni iuris non ſunt prætereunda. Spieg.

TABVLAE non teſtamenti duntaxat, ſed & contractuũ & alterius cuiuſcunque negotij dicuntur dicuntur, ab eo quòd in tabulas ligneas cera illitas ea referri ſolerẽt. Vnde Ceratæ à Plauto *in Aſinaria* appellantur. Exindeque bonor. poſſeſſ. contra tabulas, contra lignum dari vulgò dicebatur. *l. 19. ff. de contr. tab.*

TABVLAE accepti & expenſi. Moris enim erat, vt patresfamil. quęcunque per ſingulos dies aut acciperent, aut expenderent, ea primùm properè ac feſtinanter in codicem memoriæ cauſa paratum, referrent, quæ Aduerſaria dicebantur: deinde per ocium in alijs tabulis ordine & accuratè perſcriberent, eas tabulas accepti & expenſi nominabant. de quibus Cicero *in Cluentiana* ſic ſcribit, [Confecit tabulas diligentiſſimè. hæc autem res habet hoc certè, vt nihil poſſit neque additum, neque detractum de re familiari latere.] Hot.

TABVLAE auctionales apud Ambroſ. *lib. 2. epiſt.* Tab. contract. *l. 4. C. ſi quis. al. vel ſibi.*

TABVLAE diuinæ, decem præcepta, in quibus miſericors Deus viua voce notitiam naturalem, propter originis vitium in hominibus obſcuratam, renouari voluit: Vt certum extaret teſtimonium, has eſſe naturæ leges, verbo Deo confirmatas, quas in animis hominum quęque inſculpſiſſet. Futurum enim prouidebat, vt imbecillitate quadam in errorem facilem lapſuri eſſent homines, niſi certum extrinſecus adijceretur præſcriptum, ad quod hæſitantes confugerent. Enimuerò vtcunque hoc ſit factum, videmus tamen Gentes falſa perſuaſione à naturali iudicio aliquando eſſe abductas: quid igitur credamus futurũ fuiſſe, ſi nulla, ſi nulla extarent literarum monumenta, diuina bonitate nobis de Iure naturali data? Perpendendæ igitur diligenter hæ tabulæ, ceu fontes humanarum XII. Tabul. & totius, iuris Gentium & Ciuilis.

TABVLAE dotis, *l. pen. ff. de donatio. int. vir.* Seu tabulæ dotales, *in l. 32. ff. de dote prælег.* Tabulæ inſtrumentorum Reipubl. *l. 31. l. 32. ff. de furt.*

TABVLAE nouæ appellantur, quando creditores debitas pecunias cum vſuris perſoluere non coguntur ipſis creditoribus, & abolitis prioribus debitis, nouæ tabulæ conficiuntur. Spieg. *Vide Cælium lib. 12. c. 10. lect. antiqu.*

Sic tabulæ nuptiales, *in l. 31. ff. de donat. & l. 9. C. de nuptijs & apud Tertullian. in lib. de pudicitia, & Apul. Apolog. 2. & Auguſtin. lib. 2. de moribus Manichæor.* Quas tabulas Matrimoniales vocat Iulius Firmicus, *lib. 7. Matheſ. cap. 7.* vulgò (heiratsnotul) Tabulæ quibus pecunia promiſſa erat, *l. 104. §. 1. de legat. 1.* Tabulæ rem ſaluam fore cautionis, *l. 5. ff. de ſuſp. tut.*

TABVLAE pictæ, id eſt, ſtatuæ & picturæ. Romani quippe expugnatis oppidis, quidquid ornamentorum inueniſſent, triumphantes, maximo apparatu ferebant, atque vrbem nouis ſtatuis, picturis & tabulis ab hoſtibus tranſlatis magnificè ornabant. *Qua de re copioſè Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 6.* De tabulis autem à Fuluio Romam tranſlatis, Plin. *lib. 35. cap. 7.*

TABVLAE venditionis, *l. 2. C. ſi mancip. ita vend. & apud Senecam lib. 4. Controuerſiar.* Et tabulæ emptionum, *in l. 1. de his qui ven. ae. impetr. in C. Theod.* Briſſ.

TABVLAE item, ſyngraphæ & documenta literaria. Hinc tabulas chirographi reddere, pro debitores liberare, interpretantur, *in l. huiuſmodi. §. ſi ita. de leg. 1. cum ſimil. ab Alberico citatis.* Item Iuriſconſultus tabulas appellat, omnem materiæ figuram, ſiue tabulę ſit ligneæ, ſiue chartæ, ſiue membranæ, ſiue corium alicuius animalis, ſiue cuiuſcunque alterius materiæ, in quam ſcribatur, *l. 1. de bonor. poſſeſſ. ſec. tab.* Ad hunc modũ piſcinam appellamus aquam, non tantùm quæ habet piſces, ſed eam pariter, in qua animi gratia, vel natamus, vel lauamus: *ex Appello.* Sp.

TABVLAM figere & refigere quid ſit, apud Venuleiũ, *in fin. l. ff. quod vi aut clàm.* non ſatis explicatum eſt ab interpretibus: quod, vt & in multis alijs, quæ fuerit veterum conſuetudo, ignorarunt. Videtur autem id fuiſſe, teſte Alcia. vt cum debitor abeſſet, priuſquam ex edicto bonorum eius poſſeſſionem ceu contumacis, & in fraudem latitantis, prætor concederet, ad eius domum cum teſtibus creditor accederet, & eo non inuento, eius ædibus tabulam præfigeret, fortè ne quid interim aſportaretur, eamque rem in teſtationem redigeret. Sp.

TABVLAE etiam apud architecturæ profeſſores ſunt

 aſſeres

aſſeres ſectiles, autore Feſto, à quibus etiam & aſſamenta & aſſulæ dicuntur. A tabulis tabulationem & tabulata accipiunt Ioannes Baptiſta. Albertus *lib. 7. rei ædificatoriæ. cap. 9.* vt annotauit Brechaeus *in l. taberna ſub titul. de verbor. & rer. ſignificat.*

TABVLARII, qui inſtrumenta publica teſtationeſque conſcribunt, *l. 11. C. qui potio. in pign. l. vlt. §. hi quoque. ff. de muneribus & honorib. l. 3. §. ſi tabulæ. ff. de tabul. exhib. l. vlt. ff. de iure emphyt. l. 8. C. de teſtam. tut. l. vlt. §. ſin autem dubium. C. de iure fiſc. l. 9. C. de defenſoribus ciuit. l. vn. §. ſancimus itaque. C. de Lat. libert. l. vn. C. de annali except. l. 1. de exactoribus trib. lib. 10. C. Rub. de Tabul. lib. 11. C. & l. 2. de iure fiſc. eod. l. 2. de commerciis ſiſc. debit. l. 1. de his qui ex public. ratio. in. eod. lib. l. 1. de immunitat. nemini conced. libr. 11.* Tabularius etiam pro calculatore, quem Græci λογιστὴν vocant, qui in tabula calculandi & computandi artem pueros docet, vel alias eam artem tenet. *l. 1. §. ludi. ff. de extra. cognit.* Quem etiam eſſe huius verbi ſenſum, l. vlt. ff. ſi menſ. falſ. mod. oſtendit Briſſ.

TABVLARIVM Seruio eſt locus, in quo tabulæ, hoc eſt inſtrumenta, & literæ & actus publici reponuntur. *lib. Geo. 3.* Paul. *in l. ſi mihi Mæuia. de eg. 3.* [In fundo, inquit, vno ex ijs qui prælegati ſunt, tabularium eſt, in quo, &c.] Sp. *Vide Turneb. lib. 16. aduerſar. cap. 21.*

TABVLARIVS ratiocinator, vel ſupputator appellatur, qui in tabula nomina & rationes obſeruat. De eo meminit Sidonius *ad Petreium*, & apud nos Vlpian. *in l. vlt. ff ſi menſor fal. mod. dixerit.* licet gloſſator ibi exponat tabularium, id eſt, tabellionem, quam expoſitionem, quamuis falſam, ſequuntur communiter interpretes Moderni, *inter quos Andreas Sicul. in tract. de præſt. Card. in 3. quæſt. ſ. tandæ partis, in vltimis verbis, vbi putat eſſe autem textum, ſecundum hanc intelligentiam.* Cotta. Adde Cuiacium *in comment. ſuis ad lib. C. 10. tit. de decurion. l. vniuerſis decurionis.* qui tabularios definit his verbis: Tabularij inquit, in libris noſtris ſunt, qui ciuitatum aut prouinciarum chartas & rationes tractant atque ſupputant, qui præſunt tabulario ciuitatum, in quo pleraque publica & priuatorum reconduntur, veluti debitorum obſignatæ pecuniæ, quod ex multis locis liquet: In rebus tamen priuatorum plerunque adhibebantur, vel vt pro imperitis literarum ſcriberent, aut ſubſcriberent, vel vt pro ſtipulari nequeuntibus ſtipularentur, quaſi perſonæ publicæ, quæ decem ſunt multi loci, quos nolo notare *Et Cuiac. ſuprà*. Porrò idem Cuiac. *ad rubr. tit. de tabul. ſcribis* affirmat, quòd tabularij & ſcribæ ſimiles logographis, cenſualeſque conditionales ſint, & ideo, quoties res exigit, tormentis ſubijciantur, *l. 1. & 2. d. tom. tit. de tabul. ſcrib.* [illegible] *C. Th. ne tabul. per leg. col.*

TABVLARIVS. Tabularius tabellio alioquin dicitur. [illegible] verò, is ſeruit perſonis contrahentibus, ideo ſeruus dicitur publicus, *l. nouſa iter. ff. de adopt.* Alio autem reſpectu, nec ſeruus eſt, nec ſeruus eſſe poteſt tabellio, *l. generaliter. C. de tabul. lib. 10.* Tabularium autem locus eſt, vbi tabulæ, id eſt, inſtrumenta, & literæ reponuntur. *Valla lib. 6. elegant. cap. 6.*

TABVLAS verò teſtamenti in Prætoris edicto, quo ſecundum tabulas bonorum poſſeſſio defertur, & in interdicto de tabulis exhibendis, accipimus omnem materiæ figuram. Siue igitur tabulæ ſint, ſiue cuiuſcunque alterius materiæ, ſiue chartæ, ſiue membranæ, ſiue corium animalis alicuius tabularum appellatione continebuntur *l. 1. ff. de ſecundum tabul. Pau. in libro 4. ſentent. tit. 7.* Tabulæ planè teſtamenti non intelliguntur, in quibus hæres ſcriptus non eſt, magiſque codicilli, quàm teſtamentum intelliguntur, *l. vlt. ff. de iure codicill.* Briſſon. Et nota, quòd tabularij, vt ſuprà etiam dictum, olim ſerui publici dicti fuerint, vt refert Capitolinus *in Gordiano*, dum inquit: [Non ſcribæ, non ſerui publici non cenſuales illis actibus intereſſent.] Seruos publicos tabularios vocat. Inde *l. vlt. C. de ſeru. Reip. man.* tabularij actus argumentum eſt ſeruitutis. *Vide Cuiac. l. 3. de tabul. ſcribis. C. lib. 10.*

TABVLIS obſignatis agere: cùm pactio in tabulas relata eſſet. Cicero *1. de Orator.* [Tu mihi cùm circulo decipiare aduerſarij ſtipulatiuncula, & cùm obſignes tabulas clientis tui, quibus in tabellis id ſit ſcriptum, quo ille capiatur: ego tibi vllam cauſam maiorem committendam putem?] Item *Tuſcul. 5.* [Tu quidem obſignatis tabellis agis mecum, & teſtificaris quod dixerim aliquando, aut ſcripſerim.] Nam de teſtationibus locus hic *ex Quintiano* documento eſt: [Neuius pueros circum amicos dimittit, ipſe ſuos neceſſarios corrogat, veniunt frequentes teſtificantur iſti P. Quintium non ſtitiſſe: & ſe ſtitiſſe, tabulæ maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur.] Idem *in Piſoniana*, [Iſte claudus, quomodo aiunt pilam retinere: quod acceperat, teſtificari: tabulas obſignare velle.] Hot.

TACENS, an & quando videatur conſentire, declarat Bart. *l. in adoptionib. ff. de adopt.*

TACERE, eſt medium inter conſentire & reprobare. *Card. in Clem. ſæpè. §. ſi tamen de verb. ſign.* Sp.

TACHYDROMI, ταχυδρόμοι à Baſilicis interpretibus *ad l. 8. C. de curſu public.* appellantur equi publici curſuales ve redi. *Adde Cuiac. ad rubr. C. de curſu publico, angarijs, & perangarijs. lib. 12.*

TACITA fideicommiſſa interpretare, quæ quis non capienti tacitè rogatus eſt reſtituere, *l. 18. in princip. & §. 1. l. vlt. ff. de his, quæ vt indign. l. 13 ff. ad leg. falcidiam. l. 3. C. ad legem falcidiam, l. 17. §. in tanto. ff. de vſur. l. 3. ff. de probationibus. l. 1. de delatoribus, libr. 10. C.* Quintilianus *lib. 9. cap. 2.* [Ream tuebar quæ ſubieciſſe marito teſtamentum dicebatur, & chirographum marito expirante hæredibus dediſſe, & verum erat. Nam quia per leges inſtitui vxor non poterat hæres, id fuerat actum, vt ad eam bona per hoc tacitum fideicommiſſum peruenirent.] Scripſerat & Paulus librum ſingularem de Tacitis fideicommiſſis. Porrò non eo minus tacitum fideicommiſſum eſt, quod palàm teſtator reliquerit, ſi perſonam cui reſtitui vellet non ſignificauerit, *l. 123. §. vlt. ff. de legat. 1.* Cuius rei præclarum exemplum eſt in Quintiliano *Declam. 325.* in qua diues fingitur deceſſiſſe hærede inſtituto bonorum paupere, cum elogio tali. Peto vt hanc hæreditatem tanquam fideicommiſſam. Ex quibus verbis tacita fides ſuſcepta arguitur. Difficile, ait, eſt quidem natura probare tacitum fideicōmiſſum. Quomodo tamen probamus? Elogium ſcriptum eſt palàm certè & manifeſtè electus hic eſt ad tranſitum hæreditatis: ſilentium & fides eſt, inquam, de reſtituenda hæreditate, &c.

TACITE enim relictum videtur, cùm neque teſtamento, neque codicillis palàm datum eſt, ſed chirographo cauit is, cuius fides eligitur, quod ad ſe ex bonis defuncti peruenerit, id ei qui alioquin capiendi ius non habeat reſtituturum, *l. 1. l. 3. in princ. & l. 40. §. 1. l. 48. ff. de iur. fiſc. l. 12. in fin. ff. de fideicommiſſ. libert. l. 21 ff de inoffic. teſtam. l. 83. ff de adquir. hæred.* Quo bellè alludit Syneſius *epiſt. 1.* quæ quatenus ex hac metaphora tacitorum fideicommiſſorum pendet, vulgò obſcura habetur. Agit autem in ea de libris ſuis Rhetoricis, quos pro vulgò quæſitis liberis habet. Et tamen perinde atque iuſtos, & legitimos eos complecti ſcribit, vt pro iuſtorum loco eos ac lubens ſit habiturus, niſi leges, quæ acres ſunt ingenuitatis patronæ, repugnarunt. Itaque id eos demum ex bonis ſuis laturos ſcribit, quòd clàm & tacitè in eos ſit collaturus. Verba eius quibus hæc poſtremam orationem exprimit, hæc ſunt, [illegible]

TACITAM fidem contra leges adcommodare intelligitur, qui vel id, quod relinquitur, vel aliud tacitè, id eſt, clàm, videlicet domeſtica cautione & chirographo, vel nuda pollicitatione promittit ſe reſtituturum perſonæ, quæ legibus in teſtamento capere prohibetur. *l. 10. & l. 11. ff. de his, quæ vt indig. l. 103. ff. de leg. 1. l. 43. §. Iulius Longinus. ff. de vulg. & pupil. l. 10. l. 11. §. vlt. ff. de his quæ vt indign. l. 13. ff. de dam. præleg.* Sic etiam Tacitam fidem interponere dicitur, *in l. 46. ff. de hæredit. petit.* quod & reſtituendi tacitum miniſterium ſuſcipere, Papinianus appellat, *in l. 18. §. vlt. ff. de his quæ*

TACITA enim fides, vt Cuiac. definit, eſt, ſi quis non palam rogatus, in fraudem legis tacitè promittat, ſe id quod accepit, cœlibi, aut orbo redditurum, *l. in fraudem, de his quibus. vt indig. l. in tacitis de legat. 1. Cuiac. Not. ad tit. Vlp. 25. de fideicommiſſ.*

Per tacitam fidem tranſlata prædia, *in l. 15. §. pen. ff. ad municipal.* quæ in in fraudem munerum ciuilium in alium nomine tenus tranſlata ſunt. Ita vt re ipſa maneat in prioris poſſeſſoris dominio.

TACITA

TACITA quoque penſatio, id eſt, compenſatio appellatur ea quæ licet verbis expreſſa non ſit, iure tamen competat, *l. vnum ex familia. 69. §. ſed ſi vno. ff. de leg. 2.* ſic quoq; Tacita ſubſtitutio dicitur quæ ineſſe videtur inſtitutioni, *l. 25. ff. de hered. inſtit.* vt & Tacita ſumma, *l. 47. §. vlt. ff. de pact.* id eſt, quæ non continebatur ſcriptura menſæ. *& vide Agell. lib. 12. c. 12.* ſic Tacito iure partes coheredum omittentium hæreditatem adeunti adcreſcere dicuntur, *l. ſeruum commun. ff. de acquir. hered.* Briſſ.

TACITA pecunia appellatur, quæ non continetur publica ſcriptura menſæ, vel alio publico teſtimonio: quo modo ſi qua ineſſe credito turpitudo videatur, dari pecuniæ ſolent. Sic in veteri quodam teſtamento Sempronij Tucidani militis, [Aurelius Tucidanus tacitam pecuniam ſi via Latin. off. meis re. monumentum ſuo ſumptu ædificauerit, habeto.] Et apud Gellium *lib. 12. cap. 12.* [A P. Sulla qui tum reus erat mutua HS. 20. tacita accipit.] Sic veteres libri habent, non Tacitè. *Cuiac. ad l. emptor. ff. de pact.*

TACITA Senatuſconſulta quæ olim appellarentur explicat Capitolinus *in lib. de reb. geſtis Gordianor.*

TACITA veritate & falſitate ſuggeſta, vt intelligendum ſit, declarat Innoc. tertius, *c. ſuper literis. extra de reſcript.* Spieg.

TACITE, plurifariam aliqua inſunt. Aut directò, id eſt, immidiatè. Aut ex obliquo, id eſt, propter aliud. Quę inſunt tacitè directò, inſunt aut per modum conditionis, aut purè: & tūc aut ex legis diſpoſitione, aut ex rerū natura, aut ex conſuetudine, aut neceſſitate, aut ex depēdentia, quia tacitè dependent ab expreſſo. Quando verò tacitum non venit ſimpliciter, ſed ex adiuncto, ex obliquo, ex vi relatoria, tunc taciti & expreſſi non eſt eadem operatio: quia quæ expreſsè fieri non poſſunt, ex adiuncto, ex relatione, ex obliquo tacitè recipiuntur. Exempla proponit Zaſ. *in l. cum quid. ff. ſi cert. pet.* Spieg.

TACITI & expreſſi diuerſa ratio: quia tacitum non annullat, expreſſum annullat, facit pulcher, vt Zaſ. ait, tex. *in l. nūnquam. ff. de condit. & demonſtr.* cum dicitur: [Nonnunquam expreſſa nocent, quæ non expreſſa non nocent.] *vide Ferr. in reg. l. expreſſa nocent. ff. de reg. iur.* Sp.

TACITO actum (intellige, intentione contrahentiū) pro cauto, id eſt, pro expreſſo habetur, *vt traditur in l. cum quid. ff. ſi cert. pet.* Spieg.

TACITO iure tranſire, *apud Vlpian. in l. ſi paterfamiliās. de adopt.* Spieg.

TACITVM & expreſſum, ſi vtriuſque par ſit potentia, æquiparantur, *ſecund. Bald. in l. de quib. ff. de leg.* Sp.

TACITVM tempus, id eſt, dilatio, qui ex re ipſa ineſt promiſſioni. hoc modo dicitur tacitè in obligatione tempus contineri, quæ per rerum naturā ſtatim præſtari non poteſt, *l. 73. & l. 49. §. vlt. ff. de fideiuſſ. l. 83. §. ſacram. ff. de verb. oblig.* ſic quoque tacitè accedere dicitur quod etiamſi non exprimatur, natura ſua rei ineſt, *l. quod ad ſeruitutes. 73. in fin. ff. de euict.* Briſſ.

TACITVM & expreſſum vel apertum opponuntur, ſicut & Tacitè, & expreſsè, vel apertè, *l. 64. ff. de iur. dot. l. 77. ff. de reg. iur. l. 30. §. ab heredibus. ff. de adim. leg.*

TACITVRNITAS, obſeruātiæ genus in ſilentio conſtitutæ. Hæc præcipua virtus eſt eorum qui ſummorum principum res notis ſcribunt. Zifræ vocantur in aula. Spieg.

TACITVRNVS, qui natura facilè tacet. Quanquam huius nullum exemplum reperitur apud idoneum auctorem. Spieg.

TACITVS actiuè, qui tacet, & quod ſecretum eſt, optimè nouit tenere & tacere. Contrario ſub quo tacetur: vt tacita fides, per quam tacetur, quòd illicitè, vel præſtatur, vel contrahitur, *apud Paul. in l. ordin. §. pen. ad leg. municip. & l. pen. C. de reſcind. vend.*

TAEDIO vitæ ſibi manus inferre. *Vlp. in l. 1. ad Syllan. §. ſi ſibi. item l. fin. §. ſi quis autem. ff. de bon. eorum qui mort. ſibi conſc. ſunt dijs.* Spieg.

TAENIA, vox eſt Græca, ſignificat fimbriam, ſeu vittam.

TAGAX à tangendo, quo veteres vſi ſunt, id eſt, furunculus, vt Feſtus interpretatur, Cic. 6. *ad Attic.* Quæſtorem nemo dignum putat, etenim eſt leuis, libidinoſus, tagax.] vulgò malè ſagax, ſiue rapax.

TALE, ſui natura comprehendit genus, non ſpeciem, *vt colligi poteſt. C. de verb. ſign. l. 1. in princ. ibi, Talem habere. & verſ. 1. ibi, Nulla ſpeciali.* Alber. Aliud autem eſſe talem, aliud haberi pro tali, *l. mercis. & ibi interpres, de verb. ſign. Bart. in l. ſi maritus. 2. §. legis Iuliæ. ff. de adult.* Sp.

TALEA, pro exactione, barbarum prorſus vocabulū, natum in ſchola imperitorum latinitatis, cui multa id genus ſimilia debemus. Taleæ, vt collectæ in ea ſunt exactionum ſpecie, quæ non habent certam & perpetuam præſtationem, interque perſonalia munera referuntur, *vt Alciat. ſuper verbo, extraordinariorum, in l. placet. C. de ſacroſ. eccleſ. & Iaſon aliquanto copioſius ibidem collectarum materiam tradidit.* Latinis talea eſt fructum ligni, præciſum ex vtraq; parte, vt in terra inſeratur. Spieg.

TALENTVM Euboicum quid ſit, docet Feſtus his verbis: [Euboicum talētum nummo Græco ſeptem millium & quingentorum ciſtophorū eſt, noſtro quatuor millium denariorum,] de quo plura Bud. *lib. 2. de Aſſe,* vbi annotat, dictum Feſti minimè conuenire cum ratione Liuiana, quæ talentum ſex millium denariūm facit.

TALIO Ius eſt, quo delinquenti par pœna infligitur: maximè probatum à Pythagoricis, ſic dicere ſolitis:

Ius rectum fuerit, ſalſus ſi perferat æqua.

Hebræi quoque ſunt vſi iure talionis, Deo autore, Ariſtoteles verò tale ius eleuat in delictis, in cōmercijs admittit per analogiam, hoc eſt, per ſimilitudinem ſeu proportionem, non per æqualitatem. Talio. ein gleiche widergeltung des gethanen ſchadens / als aug vmb aug / hand vmb hand. Old.

TALIO, pœnæ genus eſt, ex 12. Tabul. quo damnum illatum ſimili damno penſabatur: veluti ſi oculus eruatur ei, qui oculum excuſſerit alteri. Vnde retaliare dicimus, cùm par pari refertur. *Adi Ferrar. enarrantem. §. pœna autem iniuriarum. Inſtitut. de iniur. & vide in ſcholijs meis ad eaſdem tabul.* Spiegel.

TALIO in l. 12. tabul. ſimilem ſiue reciprocam perpeſſionem ſignificat Impp. dixēre reciprocam pœnam, *in l. 3. C. Theod. de exhibendis reis. l. hi quos. C. Theod. de accuſat.* & ſimilitudinem ſupplicij vocant *in l. vlt. C. de accuſa.* verba l. 12. tabul hæc ſunt, [ſi membrum rupit, ni cum eo pacit, talio eſto] Sic enim ea lex cum in Gellio, tum in Sext. Pompeio reſtituenda eſt. Leſ ait Pacit, ab antiquo verbo paco, quod eſt paciſcor. *Cuiac. Not. ad lib. 4. Inſtit. tit. de iniurijs.*

TALIONIS pœna à quo inſtituta, deque eius ratione dubitatum fuit ſuperioribus diebus: propterea paucula hæc adijcere, inconueniens viſum non eſt. Talionis itaq; pœna 12. tabulis conſtituta erat, ſed poſtea prætorij iuris clementia reuocata eſt: vt *in 19. Noctium Attic.* teſtatur Aulus Gellius, vbi aſſignat duas cauſas: legis ſcilicet incommoditatem, & rependendæ pœnæ, id eſt, retaliandæ difficultatem. De hac pœna meminit D. Auguſtin. *in cap. pen. 14. qu. 1.* Et licet de iure ciuili talis pœna conſtituta eſſet, *vt patet in l. libellorum. §. item ſubſcribere. & in l. ſi cui. in princ. ff. de accuſat. & in l. 3. vbi Doctores. C. qui accuſare non poſſ. & in pulchra quæſt. Bald. 2. C. de fide inſtrument. in vlt. quæſt.* Et etiam eſt de iure diuino, *cuius elegans, Exod. 21. & Deut. 19. de pœna ſycophantæ & calumniæ* [*Non miſereberis eius, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente exiges.*] tamen conſuetudo hodie contrarium obſeruat, *vt firmat Bart. in l. ſi cui. in princ. cum ſuis concord.* Et talis conſuetudo valet, *vt per D. Felin. latè in cap. ſuper his. col. 4. de accuſat.* ne propter antiquorum rigorem accuſatores retrahantur, & ſic delicta remanerent impunita, *contra l. ita vulneratum. §. penult. ff. leg. Aquil. cum vulg.* Et hæc ſunt nota digna, ad ea quæ ſcribit Baldus, *conſil. 118. quia pleniſſimè. in 3. libro.* Cotta.

TAM & quam, inter ſe diuerſè facta æquant. Vlpianus *in l. non ſolùm. de iniur.* [Si, inquit, mandato meo facta ſit alicui iniuria, plerique aiunt, tam me qui mandaui, quàm eum qui ſuſcepit, iniuriarum teneri.] Sp.

TAMDIV, quamdiu, apud Vlpianum coniunctim, *in l. ſi filio. §. ſi filiusfamiliās. ff. famil. ercif.* [Sed filio datam tamdiu, quamdiu peculium patitur.] Item apud Iulianum, *lib. 2. de precar.* ſed diuiſim: vt & apud Ciceronem *in Verrinis.* [Ie-

nominia autem grauis tamdiu in illo homine fuit, quamdiu iſte in prouincia mãſit.] & apud Vlpianum *in l. ii autem ex quibus cauſis in ioc.* cùm ait: [Tamdiu igitur in ſeruitute eſſe videbitur, quamdiu non eſt eiuſmodi litis cœpta.] Spiegel.

TAMDIV Reipubl. cauſa abeſſe quis videbitur, quamdiu officio alicui præeſt: quod ſi finitum fuerit officium, iam deſinit abeſſe Reipubl. cauſa. *Vlp. l. ſi eas. ff. ex quibus cauſis maior.* Spieg.

TAMEN, pro nihilominus, præſertim apud Neratium, *in l. ex hæreditate famil. ercij.* accipiendum: reclamant enim particulæ præcedentes, quia, etiamſi, tamen pro quia, vt vulgò receptum eſt. Eius vis à facto plerunque ius diſcernit. *vt docet Bart. in l. 1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemper.* Sp.

TAMETSI ſæpè pro Quamuis vſurpatur, vt à M. Tullio *in epiſt. ad Plancum.* [Sed tametſi antea ſcripſi, quæ exiſtimaui ſcribi oportere, tamen hoc tempore breuiter commonendum putaui.] *Cuiac. obſeruat. lib. 1. cap. 14. in princ.*

TAMENNE particula eſt orationis, vrgens cum interrogatione, Ciceroni frequens, vt Tuſanus per exempla demonſtrat. Spieg.

TAM iure legéque. Vetus locutio, qua lege actum aliquid fuiſſe ſignificabant, quàm rogari ius fuiſſet. Protul. *l. ſi is qui 44. ff. de adopt.* [Sed ſi ſic adoptauit, vt tam iure legéque nepos [illegible] eſſet, quam ſi ex Lucio puta filio ſuo natus eſſet.] [illegible] ad arrogationis formulam, quam Gellius [illegible] exponit, [Velitis iubeatis, vti L. Valerius, L. Titio tam iure legeque filius ſiet, quam ſi ex eo patre matre [illegible] natus eſſet.] Hinc Cicer. locus *in orat. pro domo* emendandus eſt, [Fueris ſane Trib. pleb. tam iure, quam [illegible] quam fuit hic ipſe Rullus.] Legendum enim apparet, [tam iure ac lege] vel, [tam iure legeque.]

TAMIACA prædia quæ ſint, Accurſius plures affert opiniones, quas potius ſomnia dixeris, *teſte Cuiac.* Is arbitratur fundos Tamiacos, qui diſpenſatori publico præſtabant annuos fructus vectigales, quibus ille poſtea in domo imperatoria diſpenſabat alimenta. Nam ταμίας diſpenſatorem ſignificat. Sp.

Ταμεῖον cellarium, *Nouell. Martian. de indic. veli.* Hinc Prædia Tamiaca, *Rubr. C. de prædijs Tamiacis, lib. 11.* Erant autem prædia tamiaca, & coloni ac ſerui tamiaci in Cappadociæ prouincijs. *Nouell. 20. & 30.* & ideo eorum cura pertinebat ad comitem domorum, & præpoſitum ſacri cubiculi, *vt diximus in tit. de præpoſ. ſa. cub.* & hac ratione domus ſeparatur à re priuata. Quod enim domui deputatur, cellario deputatur vel cubiculo, res priuata alijs neceſſitatibus, *l. 1. C. de priuil. do. Aug. C. lib. 11.* Verum & domus ſæpè ad rem priuatam referuntur, ijdemque dicuntur tamiaci & dominici, *Cuiac. ad l. 1. de præd. tamiac. C. d. lib. 11.*

TANGERE aliquid, pro deſcribere & mentionem facere notum eſt minus fortè: quod & circumuenire ſignificat, & intelligere. Cicer. [Poſtquam autem conſilia eius [illegible] tetigi.] Spieg.

TANQVAM, pro quaſi, ſimilitudinis magis eſt, quam veritatis. *Vide quæ de hac dictione not. in l. ſi pater. §. ſi duos. de adopt. & in auth. vt omn. obed. iud. prouinc. §. ſi verò.* Sp.

TANTISPER, quod ſignificat per tantum ſpacium, ſiue per tantum tempus, vt inquit Valla, ſemper ferè deſiderat iungi huic particulæ, dum, pro donec, Terent. *in Adelphis.*

Ego te meum eſſe dici tantiſper volo, dum quod te dignum eſt, facias.

Gellius *lib. 6.* loco Dum, æquiualens poſuit Quoad: Tantiſper, inquit, quoad fieret permutatio. Vlpi. *tit. de tutelis, §. qui tutores.* [Dum magis ætati, quam dementi tantiſper ſit conſulendum.] Nebriſſ.

TANTI condemnetur, quanti actor in litem iurauerit. *Paul. in l. 1. tam. ff. ſi ſeru. vind.* Sp.

TANTVLVM, tam paruum, intelligitur: & tantulum, aduerbium, tam parum. Iabol. *de leg. 3. l. qui concubinam. §. cum ita legatum eſſet.* [Titia vxor mea tantulam partem habet, quantulum vnus hæres.] Sp.

TANTVM dictio taxatiua, poſita in lege noua, non eſt ſufficiens ad inducendum correctionem alterius legis. ita ſingulariter concludit Bartolus *in l. 3. §. cum Titio. ff. de adim. leg.* vbi per hoc ſing. decidit, quòd ſi ſtatutum pro aliquo maleficio imponat pœnam centum, & alio ſtatuto caueatur pro eodem delicto pœna in quinquaginta tãtùm: certè primum ſtatutum ſeruabitur: quia per dictionem Tantùm, non inducitur legum correctio, *alleget. l. ob æs, iuncta gloſſ. C. de præd. minorum. & alia, de quibus ibi per eum; licet lectura Bartoli impreſſa, communiter in hoc defectiua [illegible]. Et eius deciſionem ſimpliciter ſequitur D. Alexand. in l. ſi conſtante, in princip. in 7. col. ff. ſolut. matrim. & Decius conſil. 110. verè vt puto. in 2. col. poſt Aretin. conſ. 27. proponitur ex facto. in vlt. col. & pro ſingul. citat D. Iaſon. vbi tamen eum reprobat. in l. 1. in princip. in 10. col. verſ. 2. concluſio. ff. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſdict. & in l. 1. in 2. col. ff. ſi quis ius dic. non obtemper. & in d. l. ſi conſtante in princip. ſuper gloſſ. magna in vlt. quæſt. verſ. 4. adde, vbi dicit, quod putat eam falſam: quamuis dubium eſſet in practica obtinere contra Bartol. quia eum ſequitur Imol. in l. ſi verò. §. de viro, ff. ſolut. matrim. circa 6. col. & Petr. de Ancher. in c. 1. in 8. col. in 13. quæſtio. de conſtit. & D. Alex. in l. 1. in 4. col. C. de bon. poſſ. contra tabul.* Et vlterius poteſt cõfirmari, quia quando dictio Tantum taxatiua apponitur circa id quòd alias in iure diſpoſitum reperitur, tunc nihil operatur, *ita eleganter inquit Bald. in conſ. 351. & Feder. in vlt. col. in 5. libr.* Secundò confirmo ex alia ſingul. deciſione Angel. *in l. 1. C. vbi & apud quem.* prout negatiuè loquitur: tamen illa deciſio laborat eodem morbo, quo hæc Bartol. ideo apud me dubia eſt, *vt ſcripſi ſupra in verbo, Solus. & contrarium firmat Cornel. conſ. 20. videtur in præſenti caſu. in 1. col. ad fin. in 3. lib.*

Vlterius etiam notandum eſt, quòd dictio Tantum non tollit ea quæ de conſuetudine nobis competunt: propterea ſingulariter decidit Bartolus, *in l. vnic. per illum textum, C. de diuerſ. offic. lib. 12.* quòd ſi fieret ſtatutum, quòd epiſcopus tantùm cognoſcat inter ſcholares, non per hoc impeditur rectoris iuriſdictio, quæ ſibi de conſuetudine competit: ſecùs ſi à lege ſibi daretur, *alleget not. in cap. 1. de conſt. lib. 6. & hanc deciſionem commendat D. Iaſon in l. ſi mora, in quarto notab. & in l. ſi conſtante, in princ. ad fin. gloſ. magna. ff. ſolut. matrimon. & de ea meminit in l. 1. in decima col. verſ. ſecunda concluſio. ff. de offic. eius. & in l. 1. in 3. col. ff. ſi quis ius dic. nõ obtemp. ſequitur etiam D. Felin. in cap. paſtoralis, in princ. in 2. col. in 3. limit. extr. de offic. ordin. & conſuluit Dec. conſ. 3. diligenter pro tenui. in 1. col.* Cott.

TANTVM quandoque adiectiuè ponitur, quandoque ſubſtantiuè. Aliquando excludit, *ff. de ſeruit. l. ſi is. l. ſi tamen. §. ſi in ſortem. ff. de pignor. actio.* Quandoque includit, *l. cum teſtamento. ff. de verb. ſignif.* interdum reſtringit, & limitat, *l. properandum §. 1. C. de iudic.* plerunque temporis qualitatem ſignificat, *l. fin. C. de edict. D. Hadrian. tollend.* Aliquando ſimilis cauſæ excluſiua eſt, *l. ob æs. C. de præd. minor.* Aliquando excludit quoſdã caſus, ſed non omnes, *l. ſi is. ff. de vſufr. leg.* quandoque ſubauditur, *l. cum ſponſum. ff. de publ. iud. l. non enim. ff. ad S.C. Trebell quod & A. Auguſt. lib. 1. emend. cap. 1. indicat.* Quandoque ponitur pro adeo, *l. fin. C. de epiſc. & cler.* Plerunque negationis incluſiua vox eſt, *cap. cum eccleſia Sutrin. de cauſa poſſ. & prop. l. ſolemus. ff. de iudic.* Brat.

TANTVM, quantitatis eſt, quaſi tam multum, vel tam magnum. Tanti & quanti, quãticunque, ſimiliter totidem, pluris, minoris, iunguntur verbis precium ſignificantibus: qualia frequenter in iure noſtro occurrunt, emo, vendo, veneo, mercor, comparo, æſtimo, conſtat, conduco, loco, fœneror, paciſcor, pago, pepigi, condemno, poſtulo, & ſi qua ſunt ſimilia. Iulianus tantum accepiſſe intelligendus eſt, quanti is homo venire potuiſſet, *in l. mortis cauſa capionem. ff. de don. cauſ. mort.* Cæterùm notum eſt, Tantum aduerbium, ſolum ſignificare. *§. 1. in fin. Inſtit. de ſtip. ſeru.* Nihil tanti eſſe, pro nihil tanti æſtimari, *ex Bud.* Sp.

TANTVM quod pro niſi interdum vſurpatur. Cicero *in Verrem.* Tantum quod hominem non nominat, id eſt, niſi quod hominem non nominat. *vt refert Turn. aduerſ. lib. 3. c. 28.*

TANTVMMODO, reſtringit, *l. 2. C. de patribus qui fil. ius diſtraxer.* An autem omnem excludat adiectionem, Doctores varijs in locis attingunt, *quos allegat Alber.* Sp.

TANTVNDEM, æquè tantùm ſignificat. Vlpian. *l. 2. de don.* [Si tantundem filius patri debuit, quantum promiſit, valere donatio intelligitur.] Sp.

TANTVLO venire, in primitiuo dicitur, tanti venire.

TAPETA, id eſt, aulæa, quibus ſubſellia & cathedræ ſinſterni ſolent, venire appellatiuo vocabulo: illa autem

quibus inſternuntur vehicula, potius inſtrumenti viatorij eſſe, Paulus cenſet, *l.5. de ſupellect. legat.* Vocantur etiam tapetes, & tapetia. *Vide Ioan. Petrum, Vallam in Penulum Plauti. Bud. in poster. annot.* Spieg.

TAPINOMATA, Humilitates ſeu reatus per humum dicuntur: inde figura ταπείνωσις, ſiue, quod Euphrates, eſt Aſtrologi nomen honorifici, ſeu quod orientis fluuium genethliacos, magos, gymnoſophiſtas, cæteroſque Philoſophos intellexit. *Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apol. ad Claudianum lib.4.*

Τὰ πρῶτα, prima Pandectarum pars nuncupatur, hoc eſt, primaria, qua nihil eſt anterius. Continet enim principia Iuris, quod à iuſtitia homini diuinitus inſita virtute, deſcendit: oſtendens omnium magiſtratuum & prudentium circa tractandas leges officia, vtque his rectè imperantibus obtemperetur. Old.

TARDA nomina, Romani eos vocabant, qui iam in mora erant. *Vide Bud. in comment. ling. Græcæ.* Sp.

TARDOS menſes, Maro Iunium & Iulium appellauit: eo quòd horæ tunc ſunt longiſſimę. Hinc in Euangelio habetur, Nónne duodecim ſunt horæ diei? *ex Alciat. in l.2. de verb. ſign.* Spieg.

Ταρσὸς Remus, *interprete Bayfio in lib. de re naua.*

Ταρσίσκωπος, palmulas remorũ appellat L. Pollux, *lib.1. cap.9. περὶ νεῶν.* Prat.

TAVRILIA ludi ſic appellati ab immolatione taurorum, *vt docet Turneb. aduerſ. lib.13. cap.4.*

TAXARE, pro precio æſtimare, apud Plinium. Hinc Taxatio dicitur, Feſto teſte, quæ fit certæ ſummæ: quam iudex etiam poſt principale negotium definitum, facere poteſt. *l. terminato. C. de fruct. & lit. expenſ.* Spieg. *Adde etiam Ranardi comment. ad tit. de diuerſ. reg. iuris. l.24. vbi in hanc ſententiam latius.*

TAVRVS pars eſt obſcœna, vt apud Feſtum in ſolitaurilibus, atque harum hoſtiarum omnium immolari ſunt tauri, quæ pars in caſtratione cæditur: inde cauſtauri dicti *vt annotauit idem Turneb. aduerſ. lib.17.*

TAXAT verbum, inquit Feſtus, ponitur in ijs quæ finiuntur, quod tangi liceat. In litibus quoq; iudici arbitroue cum præſcribitur, quóad ei ius ſit ſtatuendum.

TAXATIONEM in Nouellis Iuſtinian. interpretatur, [Greek text] παρὰ τῶ ἀνθύπατο. Et ita hoc verbum accipiendum eſt, *in l.4. §. iurare. ff. de in lit. iur. & in l.68. ff. de rei vindic. l.18. ff. de dolo. l.3. §. præterea. ff. ad exhib. Iacob. Cuiac. lib.2. obſeruat. notat.* Briſſon. *Adde Cuiac. obſeruat. lib.2. cap.12. qui plures ibi ſignificationes vocabuli huius ſubijcit.*

TAXATIONES etiam in ſententijs, contractibus, teſtamentis, & alijs negotijs dicuntur clauſulæ, quibus eius quod agitur, pronunciatur, vis reſtringitur, & coërcetur, & temperatur, *l.24. in fin. ff. de action. empt. l.6. ff. vt legatorum nomin. caue. l.41. in fin. ff. de legat.2. l.5. ff. de tritico vino.* Quintilianus *Declamat.13.* [Crimen iſtud non priuatã taxationem formulæ merebatur.] Briſſ.

TAXATIVA dictio, nó rarò ſubauditur in iure noſtro. Hoc Alciatus exemplis probat, *in l. amiculum, de verb. ſignific.* Huius autem eſt propriè, quod minus eſt, excludere. *vt patet ex Alpheni reſponſo. l. cum in teſtamento. cod.* Alciatus tamen illud in ea quidem ſpecie, propter auaritiam quorundam ſacerdotum, hodie minus obſeruandum exiſtimat, apertè taxans inducta hic quædam conſtitutionibus Pontificum. Spiegel.

TAXATOR, prout vulgò in Cancellarijs accipitur nullum habere exemplum idoneum putant. Taxatores (Feſtus inquit) à ſcenecis dicũtur, qui alterutrum maledictis tangunt. Spieg.

T E.

Τέκνα Græci appellant, quos Latini propriè natos dicunt. Et habet vtrunque nomen eandem originem, quod illud à τίκτω, id eſt, pario, hoc autem à naſcor verbo latino ducitur, vt ſine cauſa repræhendat eum, quiſquis fuit, qui legem hanc Modeſtin. *l.104. de verbor. ſignif.* eſt interpretatus. [Greek text] Natorum appellatio, & ad nepotes extenditur. *Conn. com. lib.10. c.1. nu.1.*

TECTA ſarta, pro ſacra, repone apud Albericum, *l. Iulianus. ff. de vſufructu. & quemadmod. quis vtatur.* Feſtus Pompeius, Sartè, inquit, ponebant veteres pro integrè, ob quam cauſam, opera publica, quæ locãtur, vt integra præſtentur, Sarta tecta vocantur. Sarcire enim, integrum facere. Porrò cura exigendi ſarta tecta à redemptoribus, ad Cenſores ſpectabat: interdum etiam ad Aediles, rarò ad Prætores, nec niſi dum Senatus decerneret. *Vide Budæum in annot.* Spieg.

TECTE, aduerbium contrarium eſt apertè: τέκτονα, Græci vocant fabrum lignarium, ſeu materiarum tantùm: cuius vocis meminit Vlpian. *l. pen. de via publica,* dum licitum eſſe tectoni tradit, trochos, id eſt, rotas extra ergaſterium præponere. Spieg.

Τέκτονα Græci, Latini fabrum appellant, παρὰ τὸ τεύχω, quod Suidas docet vocabulum ad lapidarios ſimul, & ad lignarios pertinere. Aliquando τέκτονα architectũ etiam vertunt. *Brechaeus in l. ferri propriè dicimus. §. fabros. ff. de verbor. & rer. ſignif.*

TECTO qui fuerint ſub eodem, quomodo accipiatur, eleganter explicat Vlpianus *in l.1. ad S.C. Syllanian. §. hoc autem.* Spieg.

TECTOR, refector, artifex, qui corruptum reſtituit. Vlpianus *l.27. §.22. ff. ad leg. Aqu.* [Item ſi tectori locaueris lacum vino plenum curandum, & ille eum pertudit, vt vinum ſit effuſum.] Budæus tamen Victori, corrigendum putat. Hotom. Item conſtat, tectorem eum eſſe, qui tectorium ciſternæ inducit. Gloſſis tectorium κονίαμα & tector κονιάτης, & in Baſilicis, *d. l.27. §. vlt. ff. ad leg. Aquil.* pro tectori eſt κονιάτῃ. *Cuiac. obſer. lib.10. cap.9.*

TECTORES ſunt dealbatores, qui κονιαταί, Græcis dicuntur, *l.5. §. ſed interdum. ff. commodat. l.27. in fin. ff. ad leg. Aquil. l.3. de excuſat. artific. lib.10.* Horum opificum ita Tertullian. *in lib. de Idololatr.* explicat. [Scit albarius tectoria inducere, & ciſternam liare, & cymatia diſtendere, & multa alia ornamenta, præter ſimulachra parietibus incriſpare.]

Inde tectoria, incruſtationes ſplendorem permittentes, quæ ex gypſo & calce, vel ex marmore tuſo compoſitæ parietibus inducebantur, & illinebantur, *vt Vitruuius, libr.2. cap.4. & lib.7. cap.3. & Plinius docet.* Inuenitur hoc verbum, *in l. final. ff. de vſufructu. l.38. in fin. ff. de rei vindic. l.3. §. ſi vicinus. ff. vti poſſide. l.3. §. ſed ſi mutua. ff. de in rem. verſ. l.17. §. quæ tabulæ. ff. de action. empt. l.40. ff. de damn. infect.* Sic vulgaria tectoria, *in l.13. in fin. ff. de ſeruitut. vrban.* quæ Seneca gregalia vocare videtur, *lib.13. epiſt.* vbi balnea gregali tectorio inducta dicit. Briſſ.

TECTORIVM inducere. Celſus *in l. fundo.* [Neque malicijs, inquit, indulgendum eſt: ſi tectorium, putà quod induxeris, picturaſve corradere velis, nihil laturus, niſi vt officias.] *ff. de rei vind.* Sp.

TECTORIVM opus, *in l.241. ff. de verb. ſignif.* tectorium autem imponere parietibus pro inducere dixit Neratius. *in l.44. ff. de vſufruct.*

TECTVM, ſub eodem Tecto in SC Sillaniano quid ſignificet, exponit Vlpianus, *l.1. §. hoc autem. ff. de SC. Silan.* qui præterea ſub eodem Tecto eſſe dicantur, vide *l.11. §. ſi ſeruum ff. de leg. Falcid.* Briſſ.

TEGVLAE, à tegendo, quæ affixæ ædificij pars cenſentur, *l. nam et ſi ratios. ff. quod vi aut clam. l. generaria. §. tegula. de act. empt.* Spieg.

TELAM ordiri, pro rem aliquam aggredi. Notum prouerbium. Alter orſus eſt, alter perfecit. *Adi Chiliad. Eraſm.*

TELONAE Græcis erant, qui Latinis publicani. Publicani autem olim equites Romani & homines honeſti dicebantur, qui conducta ſeu redempta habebant in prouincijs vectigalia populi Romani, de quorum operis & miniſtris, mentio ſcilicet τελωνῶν, apud Euangeliſtas atque alios ſcriptores eſt accipienda. Hos *Redemptores* quoque vocarunt à redemptione eorum, quæ publico nomine exigerentur, propius latinum nomen interpretantes. *Ioach. Camerarius.*

TELONIVM, ſiue teloneum, locus vbi vectigal colligitur, (Zollſtatt.) Telones, is qui colligit, (Zöllner/ Zolleinnemmer) Telos enim Græcè, vectigal eſt. Sp. Hinc

TELONARII, *in l.3. de indulgent. debit. in C. Theod.* Moſchopul. *in lib. περὶ σχεδῶν,* τελῶναι ait. [Greek text] Canonem

 telonei

telonei apud Caſſiodor. *lib. 5. epiſt. ad Ampel.* legimus, Gothorumque regibus penſitatum fuiſſe inde intelligimus. Et planè Telonea inter regalia ponuntur in conſtitutione Friderici Imperatoris, *quæ ad fin. libri 2. de feudis. tit. 56. poſita eſt.* Ad quam pertinet, quod Raudeuicus, *libr. 4. de geſtis illius Imperatoris, cap. 5.* ita ſcribit: [Tam Epiſcopi quàm primates, vno ore, vno adſenſu in manum principis regalia reddere, primique reſignantium Mediolanenſes extitêre, requirentique de hoc ipſo iure quid eſſet, adiudicauerũt ducatus, marchias, comitatus, conſulatus, monetas, telonea, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, portus, omnemq; vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem.] Fodrum autem quid eſſet, vt hoc obiter & extra rem propoſitam explicetur, Otho Friſingenſis *lib. 2. de geſtis Friderici. cap. 12.* his verbis indicat. [Mos antiquus ex quo imperium Roman. ad Francos deriuatum eſt, ad noſtra vſque deductus eſt tempora, vt quotieſcunque reges Italiam ingredi deſtinauerint, gnaros quoſlibet à familiaribus ſuis permittant, qui ſingulas ciuitates ſeu oppida peragrando, ea quæ ad fiſcum regalem ſpectant, quæ ab accolis fodrum dicuntur, exquirant.] *Quo verbo & idem auctor eiuſdem libro. cap. 23. vtitur.* Briſſ.

TELVM propriè ſignificat ea quæ alterius lædẽdi cauſa habentur. *Bart. l. 1. & fin. de vi publ.* Caius *in l. ſi calumnietur de verb. ſignif.* [Telum, inquit, vulgò quidem appellatur, quod ab arcu mittitur: ſed nunc omne ſignificatur, quod manu mittitur. Itaque ſequitur, vt & lapis, & lignum, & ferrum hoc nomine contineatur. Idque argumẽto ab etymologia ſumpto: ſiquidem telum dicitur ἀπὸ τοῦ τηλοῦ, quod longè ſignificat. Quod nos telum dicimus, βέλος dicunt: deducitúrque ea vox ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id eſt, à iacẽdo. quamuis quod arcu mittitur, propriè ab eis τόξευμα dicitur. τόξον enim arcum ſignificat. Vnde & toxicum: quoniam eo ſagittæ intinguebantur, vt Plin. ait, Caius id Xenophontis autoritate probat, cuius verba reſtituta inſigniter docto Alciato debemus: qui ſuſpicatur eiuſmodi verba ſcripta fuiſſe à Triboniano *in Inſtitut. ſub rubr. de publ. iud.* vbi Epigramma in Xenophonte ſcriptum allegatur, & Xenephontis facta ſit mentio, qui ita ſcribit τὰ βέλη ἃ μὲν εἶχοντο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, [illegible]. Huiuſmodi, inquit, tela, ab eis habebantur, lanceæ, ſpicula, fundæ: plurimis autẽ & ſagittę. Tribonianus præter vnũ hunc locum, ait ſe ad eum modum interpolatas Inſtitutiones dediſſe, vt ægrè quicquam diligens & æquus Lector deſideraturus ſit. Nebr. Bapt. Pius, Budeus item, vulgatum agnoſcunt vocabulum, & ſimul quiſque pro ſuo captu interpretantur. Tamen magis conuenire videtur, quod Alciat. tantus vir indicauit: nempè, vt Xenophontis facta ſit mentio, acceperitque Tribonianus eum locum à Caij reſponſo. Breuiter, teli appellatione continentur lapides, ligna, fuſtes, gladij, & alia innumera quæ tacimus. *l. ſi calumnietur. de verb. ſign.* Spieg.

TELVM pro enſe & gladio vſurpauit Plin. his verbis:

At non hoc telum, mea quod vi dextera verſat
Effugies, neque enim is te [illegible] auctor.
Sic ait, & ſublatum altè conſurgit in enſem.

Quem locum Seruius explicans, in hæc verba ſcribit: Telum hoc loco gladium dixit à longitudine. Vnde & Muſtella dicitur, quaſi mus longus. Telum autem pro gladio poſuiſſe illud ſignificat, quod infert paulò poſt, conſurgit in enſem. *Brech. in l. ſi calumnietur. § telum. ff. de verb. & rer. ſign.*

TELVM pro conſilio ac ratione, & via gerendi poſuit Liuius *lib. 10.* Et Eraſmus admonuit *in prouerbio, Ingens telum neceſſitas.*

TEMERARE, violare ſacra, (inquit Feſtus) & contaminare. Liuius, [Sepulchra maiorum vulſa, temerata ac violata.] Spieg.

TEMERARIVS dicitur, nõ qui plus audet, quàm oportet: ſed qui facilè, nullo adhibito conſilio credit. Papin. ait, temeritatem facilitatis veniam continere, & inconſultum calorem calumniæ vitio carere. & ob id hunc nullam pœnam ſubire oportere. *autor Martia. l. 1. C. ad S. C. Turp.* Sp.

TEMERARIVS litigator intelligitur, qui neque intentionem ſuam probat, neq; allegationum cauſam habet. Notus eſt ex it. *apud Imp. 4. Inſtit.* de pœna temerè, id eſt, abſque cauſa litigantium. Spieg.

TEMERATOR, pro falſario, *in l. ſi quis obrepſerit. ad leg. Corn. de falſ.* Spieg.

TEMERE non eſt, pro non ab re. [illegible] pro, ferè, poſuit. In quem ſenſum pariter Plinius ſenior frequentius vſurpauit. Spieg.

TEMERE auditorium recipere, apud Calliſtratum, *l. cum lege. ff. de recept.* Spieg.

TEMERE valet vulgò, paſſim, alio loco, fortuitò, negligenter, Fabius *in Flacco.* [Cur non ſub alno vel platano, vel hac pinu iacentes ſic temerè?] Temerè eſt ſine arte. Liuius: [Itaque ingens vis coacta nauium eſt, lintriumque temerè ad vicinalem vſum paratarum.] *Turneb. libro 11. cap. 28.*

TEMERE, id eſt, inconſulta facilitate aliquid facere, *l. 41. ff. de recep.* ſic Temerè ædificare, *l. 7. § ex diuerſo. ff. de acq. rer. domin.* Temerè appetere hæreditatem, *l. 57. ff. de acquir. vel omitt. hered.* & Temerè ſuſcipere ſucceſſionem, *l. 58. ff. ſolut. matr.* Temerè dare, *l. 3. § 1. ff. ad legẽ Cornel. de ſicar.* Item

TEMERE litigare, controuerſiamque mouere dicebatur actor qui nullum litigij titulum, ſiue iuſtam cauſam proferre poterat, (ein mutwilliger/ vnbefugter kläger.) *l. 29. § 1. l. 39. ff. de lib. cauſ. l. 79. ff. de iudic. Inſtit. de pœn. tem. litig.* Et erant quidam olim cauſæ iuſtæ, expenſilatio, menſæ ratio, chirographi exhibitio, tabularum obſignatio, teſtium interceſſio, ex quibus ſi nulla repetitam pecuniam deberi probaretur, dimitti reum oportebat, actoremque de calumnia in decimam litis partem condemnari, *auctore Gellio. lib. 14. cap. 2. & Iuſtiniano. § hoc autem. Inſtit. de pœn. tem. litigan. Reuard. in comment. ad tit. pandect. de diuerſ. reg. iur. l. 42. in § hac ita.*

TEMERITAS eſt, cum quid facimus propria voluntate, & citra ſuperioris auctoritatem. *Oruinian. in cap. cum qui. § inſuper. de prebend.* & quando fit actus prohibitus, *vt idem ibidem ſcribit. & vide Bart. in l. 1. ff. ad Turpill.* Prat.

TEMERITAS accuſatorum, tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubijcitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. Calumniari, eſt falſa crimina intendere. Præuaricari verò, eſt vera crimina abſcondere. Tergiuerſari, in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere, *Martian. autor in princ. l. 1. ad S. C. Turpill.* Sp.

TEMERITATIS vocabulo Bud. pro fortuitis caſibus eleganter vtitur. Spieg.

TEMONES inter præſtationes & munera referuntur, *in l. 4. C. de proxim. ſacror. ſcrinior. lib. 12.* vnde Temonaria functio, *in l. 14. de extraordin. munerib. in C. Theod.* & temonaria onera, *in l. 1. C. de palatin. ſacra. largit. libr. 12. l. 4. C. de dignitatibus. lib. 12.* Et temonarij, qui hoc tributi genus exigunt, *in l. 2. C. de priuileg. eorum. qui in ſac. palat.* In qua tamen vulgò, turmariorum, aut, vt alij emendant, telonariorum, pro, temonariorum, legitur. Quod vitium ſatis perſpicuè ex eo deprehenditur, quòd capitularios eos vocari Impp. aiunt. Capitulum autem atque temonem aliàs coniungi docuimus. Briſſ.

TEMONARII exigebant aurum tyronicum, tyrones, equos. Impp. Valentinianus & Valens. *in l. 7. C. Theod. de tyron.* [Si aurum, inquiunt, fuerit pro tyronibus inferendum, vnumquemque pro modo capitationis ſuæ debitum redhibere oportet. & ne aliquod dubium relinquatur, ſolidorum numerum, qui temonaria inferendus eſt, deſignamus.] Syneſius *in epiſtolis.* [illegible], id eſt, temonarium fecit, vel capitularium. Capitularios Symmachi 11. *epiſtol.* legimus taxationem tyronis poſtulaſſe, & capitulariam & temonariam functionem eandem eſſe, *in l. 14. C. Theod. de extr. mun.* Conſequens igitur eſt temonarios, exactores eſſe auri tyronici, *Cuiac. ad l. 4. de dignitat. C. lib. 12.*

TEMPERAMENTVM, idem eſt quod temperatio, hoc eſt, moderatio. Arcadius *in l. de minore. de quæſtio.* [Tormenta, inquit, habenda ſunt, non quanta accuſator poſtulat, ſed vt moderatæ rationis temperamenta deſiderant.] Canonica decreta, in pœnis irrogandis iubent, ex lenitate & feritate fieri quoddam temperamentum. *45. diſtinct. c. de diſciplina.* Sic Imperator Conſtantinus, *in l. ſi quis in ea culpa. C. de cuſtodia. reor.* vult adhibendam iudicibus immodicè ſæuientibus, freni temperiem, hoc eſt, coërcionem. Spiegel.

TEMPERARE, da[illegible], abſtinere ſignificat. Vlpian.

Vlpian. in l. 1. §. quod autem. de offic. præfect. vrbi. [Præterea curare debebit præfect. vrbi, vt nummularij probè ſe gerant circa omne negotium: & temperent his, quæ ſunt prohibita.] Rem verò ſuo ordine ac menſura adminiſtrare, potiſſimum cum accuſatiuo iungitur, denotat. vt apud Impp. de præpoſ. ſacr. ſcrin. C. lib. 12. [Vt inter eos, aiunt, merito dignitatis habeantur, qui præfecti diœceſes ſibi creditas temperarunt.] Sic temperatio Reipublic. id eſt, moderatio, apud Ciceron. de Legib. Sp.

TEMPERARE vectigalia, pro minuere, apud Plinium in Panegyr.

TEMPERATVRA, vocatur argilla ad macerię ſtructuram temperata, paleis, aut culmis, pilis, & ſimilibus, quo tenacius adhæreat. Sp.

TEMPESTATIS appellatione continentur niues immoderatæ, quæ frumenta corrumpunt. l. ſi ſtilat. §. final. C. de contrah. empt. eſtque cœleſtis iniuria, ſiue terram, ſiue mare conturbet. l. 2. §. quod diximus. ff. ſi quis caut. & l. 2. ad leg. Rhod. de iactu. Vnde calamitoſa tempeſtas, apud Iuriſconſult. in l. ex conducto. §. ſi vis tempeſtatis. ff. locati. Sp.

TEMPLARII, inter militares ordines: vnde & præcipuum hoc nomen ſortiti ſunt, & ſimul initium habuere, Volaterranus lib. 23. Antropolog. indicat. Eorum & Albericus in hæc verba meminit, [Templarij, inquit, erant magnus ordo in Eccleſia, & erant milites ſtrenui beatæ Mariæ: & deſtructus fuit ille ordo, tempore Clementis Papæ V. ad procurationē Regis Fräciæ. Et ſicut audiui ab vno, qui fuit examinator cauſæ & teſtium, deſtructus fuit contra iuſtitiam. Et mihi dixit, quòd ipſe Clemens protulit hoc: Et ſi non per viam iuſtitiæ poteſt deſtrui, deſtruatur tamen per viam expedientiæ, ne ſcandalizetur charus filius noſter Rex Franciæ.] Attamen dictus Volater. ſcribit, templariorum ordinem iuſtis de cauſis deſtructum, eorum bonis Rhodijs militibus conceſſis. Spieg.

TEMPLVM vna & altera ſignificatione dicitur. Etenim à Paulo Apoſtolo, corpus noſtrum templum ſpiritus ſancti appellatur. An (inquit) neſcitis, quod templum Dei eſtis? Et beatus Hieronymus in quadam epiſtola ad Paulinum de vita eremitica. Verum Chriſti templū, anima credentis eſt: illam exorna, illam veſti, illi offer donaria, in illam Chriſtum ſuſcipe. Templum etiam ipſe Chriſtus ſuum corpus appellauit. Λύσατε (ait) τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. At ille, vt teſtatur D. Ioannes, dicebat de templo corporis ſui. Quod ſi varias, & multiplices templi ſignificationes perſequi liceat, templū rurſus dicitur locus in terra, augurij, aut auſpicij cauſſa quibuſdam conceptis verbis finitus & conſecratus. Et apud Romanos nullo alio in loco, quam in templo, licebat cum populo agere. Nam Comitium, Forum, Campus Martius, erant templa: id eſt, conſecrata loca. Cœlum etiam dicitur templum, quod omnium vndiq; pateat aſpectui, vt ex Ciceronis verbis in Somnium Scipionis videre eſt. Vbi tēplum cœlum appellauit, & vacuum illud omne, quod vndique circumſpicitur & patet: in medio cuius, tanquam in media mundi ſede, globum terræ locauit. Eſt enim templum à tuendo, vt M. Varroni placet, aut à contemplando dictum. Quoties augures ex arce augurium petunt, lituum tenēt ſine nodo aduncum, quo cœli regiones, & certa ſpacia, quibus videnda ad ſe pertinere, volebant, tuebantur: quæ templa dicta ſunt. Quapropter templum tribus modis dicebatur, teſte Varrone: à natura, ab auſpicio, à ſimilitudine. Natura in cœlo: ab auſpicijs, in terra: à ſimilitudine, ſub terra. Templū etiam tigillum ſignificat, quod in ædificio tranſuerſum ponitur ſuprà canterios prominenteis ad extremam ſuggrundationem, autor Vitruuius lib. 5. Verum interim à nobis Templum accipitur vulgo pro æde & domo ſacra, vbi Deus adoratur. Idem etiam à Græcis viurpatur. vt ſcribit Heſych. optimus linguæ Græcæ auctor. ναὸς (inquit) οἶκος ἐν ᾧ θεὸς προσκυνεῖται. Et diuinus Pſaltes. [Adorabo ad templum ſanctum tuum.] Similiter in Euangelio. [Et erat ibi orans in templo.] B. vb. in l. Labeo. ff. de verb. & rer. ſign.

TEMPLVM, quaſi tectum amplum, ſecundùm Iſidorum, non prorſus malum autorem, vt tempora ſua ferebant, teſte Accurſio in l. malum verum. de verb. ſignific. Non ſolùm ædes ſacræ dicuntur, ſed etiam alia loca ſepta, & vnum tantum introitum habentia. Curia Hoſtilia, templum erat, licet ſacra non eſſet. Spieg.

TEMPLVM Iuſtitiæ. l. 1. §. cum materia. C. de vet. iur. enucl.

TEMPORA, propriè pro ſua vel ſibi conſtituta. Paulus l. 2. quib. mod. vſuſfruct. [quoniam per propria quiſq; tempora non concurrente altero, fructus integros habuit.]

TEMPORA media non nocere, ſolemus dicere. Vt putà, ciuis Romanus ſcriptus hæres, viuo teſtatore factus eſt peregrinus, mox ad ciuitatem Romanam peruenit, media tempora non nocent. l. ſi eiuſmodi. ff. de hæred. inſtit. Oldend.

TEMPORALES actiones Perpetuis opponuntur, & hoc nomine hodie eæ demonſtrantur quæ minore ac breuiore 20. & 30. annorum ſpatio finiuntur, l. 5. ff. de oblig. & act. l. 9. §. ſi paterfamilias. ff. de admin. tut. l. vlt. ff. de fideiuſſ. tut. Inſtit. de perpet. & tempor. act. quæ & Temporariæ dicuntur, l. prætor ait. §. penult. ff. de reb. auct. iud. poſſid. eoque modo & Temporalis exceptio appellatur quæ durat vſque ad mortem eius qui excipit, l. 37. ff. de vſufruct. item Temporalis annona, l. 5. ff. de admin. rer. ſic Temporalis imbecillitas, quæ vitio perpetuo opponitur, l. 101. §. verum. ff. de verb. ſign.

TEMPORALES actiones, pro Prætorijs, quia ſui natura ſunt annales tantū, vt ex diuerſo Ciuiles perpetuæ ſint, non abſurdè accipiuntur. Antiquitùs omnes actiones, ſiue ex lege 12. tab. Plebiſcitis, Legibus, Senatuſconſultis, ſiue ex Principum conſtitutionibus proficiſcantur, perpetuæ erant: hoc eſt, in centeſimum vſque annum, & fortè vltra, competebat, vt gloſſ. innuit in l. 1. C. de præſcrip. 30. vel 40. ann. Sed quia ius vigilantibus ſcriptum eſſe, communi verbo dicere ſolemus, conſtituentibus diuis Principibus factum eſt, vt actiones certos fines habeant, vltra quos non viuunt: & ſic perpetuitas illa vetus ad 30. iuges annos vulgò eſt reſtricta & coarctata, vt quàm lōgiſſimi temporis. Et ſic perpetuam communiter vocamus. in l. 3. de præſcr. 30. ann. ad ſimilitudinem perpetuæ illius & antiquæ actionis, quæ ſuprà hominum vitam olim extendebatur. Quare omnes actiones quæ antiquitùs perpetuę fuerant, nunc tēporales ſunt, & ad certum tempus per conſtitutiones coarctatæ. Vide Imp. lib. Inſtitut. 4. de perpet. & temp. act. & quæ in eum locum adnotauit Ferrar. Spieg.

TEMPORALES exceptiones, atq; dilatoriæ ſunt, quæ non ſemper locum habent, ſed euitari poſſunt: qualis eſt pacti conuenti temporalis. Cuius in l. exceptiones. ff. de except. præſcript. & præiud. Olden.

TEMPORALI actione teneri. in l. vlt. ff. de mino. Sp.

TEMPORALIS, pro temporario, hoc eſt, non perpetuo, ſed ad tempus durante, apud Paulum in l. ſi tibi ſi ius de adopt. [Et Labeo putat nullā eſſe actionē, nec enim moribus noſtris conuenire, filium temporalem habere.] Sp. Ideoq; Temporalia & Perpetua opponuntur, l. 56. ff. de cōdict. indeb.

TEMPORARIA res, quæ ad tempus durat, & non in perpetuum. Papinia. l. falſ. 13. ff. de lege Corn. de falſ. [Exilio, inquit, temporario.] Idem de pœnis. l. ſeruus. [Cùm ſeruus per errorem in opus temporarium fuiſſet datus, expleto tempore, domino ſeruum eſſe reddendum.] Nebr.

TEMPORARIVS tutor, ad tempus. l. 2. ff. de tutor. & curato. dat. Apud Albericum temporaneus eſt: ſed reclamante ſenſu. Eſt enim temporaneum, quod ad tempus pertinet, ſiue quod ſubitò & in tempore fit. Sp.

TEMPORE eodem fieri intelliguntur quandoq; etiam, ſi non ſimul, aut ſubitò, eodemve puncto, ſed ſucceſſiuè fiant. l. antiqui. ff. ſi pars hære. pet. l. Arreſcuſa. de ſtat. hom. Sp.

TEMPORE, figuratè, hoc eſt pro tempore Iuriſconſulti interdum vtuntur. l. verbum erit. de verb. ſignific. de quo Bart. in l. 2. C. de legib. l. qui Romæ. §. Augerius. de verb. oblig. l. fin. C. quæ res pign. oblig. poſſ. Spieg.

TEMPORE etiam fraudem fieri, autores ſunt Iuriſconſulti in l. ait Prætor. §. ſi cum in diem. l. omnes. §. fin. quæ in fraud. credit. gloſſ. in l. fraus. ff. de legib. Alberic.

TEMPORE fit iniuria, ſi in ludis & cōſpectu Prætoris, l. Prætor edixit. ff. de iniur. & famoſ. lib. Hotom.

TEMPORE liberati dicuntur, qui temporali actione tenebantur, cuius dies exijt. l. vltim. in fin. ff. rem rat. habe. l. 1. §. item ſi periculum. ff. de vent. in poſſ. mit. l. 5. §. quotieſcunque. ff. de Carb. edict. l. 45. ff. de adm. tutor. l. 24. ff. de mort. cau. don. l. 3. ff. quæ in fraud. cred. Briſſon.

TEMPORE peritura res dicitur, cùm dilatio actionem peremptura eſt. *l.2.ff.de ferijs.l.12.ff.de procuratorib.* Briſſ.

TEMPORIS habere rationem, in omnibus rebus bene feliciterque conſtituendis, plurimùm referre, natura ſatis manifeſtum eſt. Attamen pleriq;, quum id non credant, coguntur experiri, atque ſtultorum magiſtro, exitu, tãdem belliſſimè docentur. Nemo enim commodum voti ſui ſucceſſum ſperabit, qui tempeſtiuitatem aut ignorat, aut contemnit. Quis nõ videt agriculturam, ſationes, meſſes, vindemias, inſitiones, propagationes in tempore vtiliter exerceri; at contrà, neglecta opportunitate, omnia iſta aut calore, aut gelatione prorſus interire? Quorum exiſtimabis ſine periculo nauigaturum, nullo temporis diſcrimine obſeruato? An non palam conſtat, vſum obtimarum herbarum, adde etiam quotidiani cibi, prorſus nihil prodeſſe nobis, aut etiam nocere, niſi in tempore ſumamus? Quis item principes feliciter adiuerit extra tempeſtiuitatem? Sicut Horatius, mittens olim Auguſto Cæſari librum, diligenter monebat portitorem, vt tempeſtiuitèr adiret, ac moliſſima fandi tempora obſeruaret. Quo ferè pertinet, quòd Imperatores *in l.ciuitas. C. de offic. rect. prouinc.* [Ciuitas (inquiunt) Rhodiorum iniuriam ſuam non tam decenter, quàm ſero conqueſta eſt.] In ſumma, omnis humana actio ſuam expoſcit tempeſtiuam occaſionem: quam niſi mordicus retineamus, res ipſa vnumquenque docebit, quàm verum ſit, quod dici ſolet; Noſce tempus: Poſt feſtum venire, miſerrimum eſt. Alioqui videbimus, quàm ſæpè nobis ex lucro damnum, ex voluptate moleſtiam, ex amicitia ſimultatem adferet neglecta tempeſtiuitas: vt mihi inſanire videantur, qui nihil referre putant in rebus publicis ac priuatis, quid quoquo tempore fiat. Oldend.

TEMPORIS præſentis vel præteriti verba, an trahantur ad futurum, Bart. diſſerit, *in l. talis ſcriptura.ff. de leg.1.* Spieg.

TEMPORVM diſciplina, pro bonis moribus, & eorum obſeruatione, accipiendum eſt. *C. de poſt. l. vltim. in fine.* Spieg.

TEMPTAT, pro tentat dicere, & adfirmare nititur. *in l. 160.ff.de verb.ſignific. l. 3. ff. quibus modis vſusfruct.amitt. l.11.§.quod ait prætor.ff.quod vi aut clam.l.2.§.& Africanus.ff. ad Tertyllian.l.10. ff.de adqu.poſſ.* Briſſ.

TEMPVS, eſt ex cœli ſoliſq; vertigine deductum ſpacium, quo rerum omnium agitationem viciſſitudinemque metimur. Quò reſpiciens Chriſtus ipſe, mutationem rerum nobis ob oculos poſuit, quũ diceret; Vnius diei, ſcilicet bruiuſculi temporis, duodecim horas eſſe; quæ hominem ſæpè in aliam ſententiã pertrahunt. Nulla eſt qualitas, quæ in rebus humanis maiorem vim habeat, quàm temporis viciſſitudo. Tempus enim dat roſas, & mutat omnia: cuius qui rationem non habet, is planè nihil poteſt in iure ſecundùm æquitatem definire. Old.

TEMPVS abſolutè, decennium intelligitur. *Vide Albericum. & inferius Vetuſtas.*

TEMPVS continuum dicitur, quòd continuò currit, & in quo ſubducũtur tam dies feſti, quàm operarij: tam dies abſentiæ, quàm præſentiæ. Tempus verò vtile, quod vtiliter præterfluit, in quo dies feſti nõ ſubducuntur, & in quo actor, vel per ſe, vel per procuratorẽ agere poteſt. In quo item habetur reſpectus, an quis iudicis copiam habere quiuerit. *Vide Hegend.in tit.C.de temp. in integr.reſtit.l.intra vtile. ff. de minorib.* Spieg.

TEMPVS diuturnum dicitur, quod decem annor. eſt. *Connan.lib.comment.1.cap.10.nu.4.*

TEMPVS æſtimationis, dupliciter conſideratur. Nempe, tempus à quo, & tempus ad quod. Tempus à quo, id eſt, quando incipiet ratio haberi æſtimationis, à quo tempore. Sed tempus ad quod, id eſt, quando finiatur conſideratio æſtimationis vſque ad quod tempus duret æſtimatio. Et ſic tempus à quo, reſpicit initium: ſed tempus ad quod finem *Zaſius in l. vinum.ff.ſi cert.peta.* Spieg.

TEMPVS modicum, quandoque trium aut quinque dierum eſt. *l.ſi poſt tres.ff.ſi quis caut.cum ſimil.* Quandoque accipitur de decẽ diebus. *vt in l.promiſſor Stichi.de conſtitut.pecun.* Interdum dies 30. ſignat. *l.1.§.2.de itin.actuque priuat.* Interdum duorum menſium ſpacium. *l. ſancimus. C. de ſidejuſſ.cum ſimil.* Quandoque trium. *l. de operis. C. de ædific. priuat.* Eſt & aliquando quadrimeſtre. *l. ſi debitori. ff. de iud. cum ſimil.* Quandoque decem menſium. *l. 2. C. de nupt.* Quandoque quinquennium. *l.1.§.quod dictum.de ſeparat.* Præterea, iudicis arbitrio relinquitur definiendum, *l. ab hoſtibus. §.fin.ex quibus cauſ.maior.* Spieg. *De hoc vide ſuſius Connan.lib.comment.7.c.12.nu.4.*

TEMPVS motæ litis, tempus conteſtationis accipitur, (zeit der kriegsbefeſtigung.) *aut. entr. de verb.ſign. c.ex parte.2. & c.ex parte.de reſtit.ſpoliat.* Sp.

TEMPVS quinquennale, vocatur Luſtrum. in quot annos olim prædia locari ſolebant. Luſtrum enim à luendo, hoc eſt, ſoluendo dictum eſſe, Varro autor eſt: quoniam quinto quoq; anno vectigalia tributaq; exigebantur. Sp.

TEMPVS quod excedit hominum memoriam, ſpecies eſt vſucapiendi omnium efficaciſſima. poſt tantum enim ſeculũ nullo probationis genere homini poſſibile eſt, aut defendere, aut impugnare fidem poſſidentis. Quomodo autem probari debeat, memoriam non extare, nemo melius, quàm Paulus ipſe tradit, *in l.pen.de probat. & in l.2.§.idem Labeo.de aqua pluu.arc.* Spieg.

TEMPVS 30. dierum dicitur pleniſſimum, ad deliberandum ſuper quocunque negotio. *per text. & gloſſ.in auth.de appellat.§.1.collat.4.* Spieg.

TEMVLENTIA, pro vinolentia. Impp. *in l. vnica. C. ſi quis Imperat. maledix.* [ac temulentia turbulentus obrectator temporum noſtrũm fuerit.] Temetum exiſtimat interpres eſſe genus optimi vini, quum pro vino quocunq; accipiatur: dictum quòd tentet, hoc eſt labefactet mentem. *Vide Donat.in Terent.* Spieg.

TENAX ſui iuris dicitur, qui tam arctè ius ſuum ſeruet, vt de eo demere aut auferre ſibi ab aliquo, ne tantillũ quidem patiatur. Quod auarorum eſt dominorum proprium in ſuos colonos. Columella, [Sed nec dominus in vnaquaque re, cui colonum obſignauerit, tenax eſſe iuris ſui debet, ſicut in diebus pecuniarum, &c. *Super vocabulo hoc, in ſcenam primam Reuchliniani Henonis, ſiue Prozymneſmat. ſcenicorum, aliquo pluribus ſcripſimus: vbi, Tenax requirit prodigum.* Spieg.

TENDERE ad noxam, pro ſpectat vel vergit. Sp.

TENDERE in re militari tentoria figere, ſeu papiliones erigere ſignificat. Virg. *lib.1.*

Hic Dolopum manus, hic ſæuus tendebat Achilles.

TENERA ætas; puerilis & pupillaris, etiam militaris, *l. fin.C.de teſt.am.milit.* Alberic.

TENERE merum factum ſignificat, & ad poſſeſſionem corporalem refertur. Tenet enim, qui corpore poſſeſſioni inſiſtit, licet non poſſideat. *l.9.in pn.ff.de rei vindicat.* Itaque tenere & poſſidere ſeparantur *l.18.ff.de acceptilat.* Quinetiam in quos ius poſſidendi non cadit, quales ſunt ſerui, hi tenere rectè dicuntur. *l.38. §. hoc quoque ſtipulatio.ff.de verbor.oblig. l.49 §.1.ff. de adquir. poſſeſſ.l.4. §.item ſi communem ff.de vſucap.*

Huius etiam verbi nouam mihi ſignificationem ex ſuis ingenioſiſſimis obſeruationibus promptam Pet. Faber pro ſua in me beneuolentia ſuggeſſit: qui tenere idem interdum ſignificare, quod obtinere & iudicio vincere, his quæ ſubieci locis comprobauit. Paulus *in l. vlt. ff. de except. rei iudic.* [Qui in rem egiſſet nec tenuiſſet.] Imp. Anto. *in l.4. C.ad leg. Fabiam de plagiar.* [Si verò in cauſa tenuerit, etiam L. Fabiæ crimen perſequi poterit Philippus.] & *in l. 6. C. ad leg. Cornel. de falſ. ſecundùm ſcriptoram Codicum lectionem.* [Qui falſas tabulas dixerit, nec tenuerit, quod nonnullorum inſcitia immutatum eſt.] Similiter *in l.12.C.de inoffic.teſtam.* [Eum, ait Gordianus, qui inofficioſi cauſam delatam non tenuit, à falſi accuſatione non ſubmoueri placuit.] Cic. *in orat. pro Cæcin.* [Et hoc loco dixiſti Scæuolã cauſam apud Centumuiros non tenuiſſe.] Sueto. *in Domit. c. 9.* [Nec repeti niſi intra annum, eaque conditione permiſit, vt accuſatori qui cauſam non teneret, exilium pœna eſſet.] Briſſ.

TENERE eſt proprium naturalis poſſeſſionis. Habere & poſſidere ciuilis, & ita, habere poſſidere, ita plerunque iunguntur, [ſibi habere & poſſidere.] *l.pater. §. quindecim.de legat.3. & in l.Gaius. §. Titius.de legat.2.* Habuit & poſſedit pro eod. Interdum tenere accipitur pro poſſidere, *vt in l.inſta. §. vlt. ff.de vſur. & vſucap.* & habere vel poſſidere pro tenere, *Cuiac.ad l.38.§.ſi quis ita.ff.de verb.oblig.*

TENERE,

TENERE, pro valere, conſiſtere, *l. 59. ff. ad S.C. Treb. & l. 6. ſ. ex hoc. ff. de edim. l. 13. ff. de pign.* ſic quoq; Tenere ſententia dicitur, quæ conuelli non poteſt aut infirmari vllo pacto, *l. 29. §. 1. ff. de appellat.* ſed & decretum aliquem Tenere dicitur, id eſt, adſtringere & obligare, *l. 23. ff. de excuſa.* ſic eodem ſenſu dicitur quæſtio Tenere vnum ex hæredibus, *l. 29. ff. de except. rei iudi.*

TENERE gratiam, pro eſſe in gratia.

TENERE hæreditatem. Cic. [Tenuit per magnam Sextilius hæreditatem.] *de Finib. 2.*

TENERE partes, ſententiæ alicuius eſſe.

TENERE in poteſtate, pro in poteſtate habere, & moderari.

TENERE ius dicitur, qui callet leges & iura.

TENERE Legem, Legi ſubijci.

TENERE perſonam, translatè, pro ſtatus alicuius eſſe.

TENERE promiſſum, id eſt, præſtare.

TENERI argumentis & teſtibus, eſt coargui & côuinci.

TENERI, pro obligari. Hinc teneri Lege aut interdicto quis dicitur, cùm per Legem, vel Prætoris edictum, interdictumve obſtrictus eſt ad aliquid faciendum, vel non faciendum. Sic Teneri què promiſſo, pro obligatum eſſe, accipiendum eſt. Sp.

TENERI pœna, pro obnoxium eſſe. Sp.

TENERI & de vulnerato, & de occiſo: duo enim ſunt delicta, vt ait *Caius in fin. l. illud quæſitum. ff. ad leg. Aquil.* Sp.

TENERI, reputari, cenſeri, *c. in illis. 80. diſtinct.* quo verbo in eundem ſenſum vtuntur pragmatici Galli in poſitionibus dominij, poſſeſſionis, & bonæ famæ, *Tel tenu, cenſé, & reputé de tout, qui ont de luy cognoiſſance.* Prat.

TENET pro occupat & tegit, *in l. 9. §. inſula. ff. de ad quir. rer. dom.* Sed & terra teneri dicuntur, quæ terra cohærent. Briſſ.

TENOR, quod attenditur. *Felin. in c. cùm veniſſet. 1. extr. de teſtam.* Eraſmus ait, Tenorem rei progreſſum vocant. Vnde quæ ſui ſimilia, ſibiq; veluti perpetua quadam ſuccedunt ſerie, horum eſſe tenorem dicimus. Sp.

TENOR rationis, *l. 16. ff. de legib.*

TENOR inſtrumenti, *l. 8. ff. de ſtatu hom.*

TENOR ætatis, *l. 28. §. pen. ff. de lib. & poſth.*

TENOR iuriſdictionis, *l. 8. C. quod met. cauſ.*

TENOR actorum, *l. 13. C. de fid. inſtru.*

TENOR legis, *l. pen. C. ad leg. Aquil.* Briſſ.

TENTARE, à Tendo deductum, eſt rem incertam aggredi, & diligenter inquirere: quaſi manum tendat, vel aliam corporis partem, & experiatur. Cicero *in Paradoxis,* [Tentare volui, poſſentne ita dici, vt probarentur.] *Vlpian. in l. hoc conſequitur. §. ſed cùm. ff. famil. erciſc.*

TENTARI Ius dicitur, quum non intellectum ac incertum aggreditur, hoc eſt, experitur. *Autor Tulius in orat. pro 6. Rabirio ... Oldum.* Oldend.

TENTORES dicebantur ij, qui vel equos, vel repagula in circuitu tenebant antequàm ad curſum emitterêtur: hi à Græcis ἀφέται, appellabantur, *vt annotauit Adrian. Turneb. aduerſ. lib. 18. cap. 38.*

TENVES homines, non viles, vt Interpres exiſtimat *§. ne tenues. l. illicitas. ff. de offi. præſid.* ſed potiùs intelligendi, qui vel humili loco nati, vel quibus tenues facultates aut nullæ ſunt, tenuiores, id eſt, pauperiores, vt apud Ciceronê rectè interpretatus eſt. Vnde tenuitas patrimonij, pro exiguitate & modicitate, *in l. 1. C. de peric. tut.* Old.

TENVIS intellectus, non pro breui, ſed paruo & exiguo, apud Iuriſconſul. accipiendus eſt, *l. fin. ff. de donat.*

TENVIT damnatio, pro accepta eſt & probata, *in l. 2. ff. de pen.* vt apud. Plin. [Sententia tenuit.] *in epiſtola.* vbi ait, [Sic ex tribus ſententijs duæ factæ ſunt, tenuitq; ex duab. altera, tertia expulſa.] Old.

TENVS, pro eo quod dicimus, Vſq; ad, ſequitur dictionem (vt aduerbus) cui inſeruit. Paul. [Creditoris, cui pignus ſurreptum eſt, nô creditio tenus intereſt, ſed omnimodò furti agere poteſt.] Sp.

TENVTA, vox peregrina, noſtris interpretibus ſignificat nudam detentionem, hoc eſt, nihil iuris poſſeſſori præſtantem, cuiuſmodi eſt miſſio in poſſeſſionem ex primo decreto Spieg.

TEPIDARIVM. Paulus, [Sed Neratius, inquit, ſi talis ſit vſus tepidarij, vt aſſiduum humorem habeat.] *l. fiſtulam. ff. de ſeru. vrba. præd.* Eſt autem alienum, ex quo tepida exit: vt Caldarium, ex quo aqua calida hauritur & Frigidarium, ex quo frigida. *Vide Siponi.* Sp.

TEPIDARIVM, & balineum, Paulus pro eodê poſuit *in l. 19. ff. de ſeruit. vrb.* [Non poſſe, inquit, prohiberi vicinum, quo minus balneum habeat ſecundùm parietem communem: ſed ſi talis ſit vſus tepidarij, vt aſſiduum humorem habeat, poſſe prohiberi.] Similiter Vitruuius *lib. 5. cap. 10. vbi de balnearum diſpoſitionibus loquitur,* principiò tepidarium pro ipſa balnei cella poſuit: mox, pro vaſe aheno, in quo aqua calefit. Hotom.

TER enixa mulier dicitur, quæ vno partu tergeminos, hoc eſt, tres edidit, vt ait Paul. *de verb. ſignific.* [S.C. Tertull. cautum erat, vt quæ mulier ingenua Romana tres: Libertinæ verò, vel Latinæ conditionis, quatuor liberos enixa eſſet, filio defuncto ſuccederet.] *§. 1. Inſtit. ad S.C. Ter.* Vnde Pauli ſententia, mulier quæ tergeminos peperit, S.C. Tertulli. gaudebat beneficio. Hodie tamen & Honorij & Iuſtiniani conſtit. *l. 1. & 2. C. de iur. lib.* extincta huiuſmodi priuilegia ſunt. Quod Procopius admodum improbat, cauſamq; euerſionis Rom. Imperij inde ortam arbitratur. Sp.

TER factum intelligi Alberic. adnotauit, quod eodem momento fit. Proindè mulier ſic inſtituta, ſi ter pepererit, hæreditatem capiet, vno partu tergeminos enixa, *l. ter enixa, d. tit. de verb. ſign.* Sp.

TERGEMINVM Honorem, Turneb. *aduerſ. lib. 3. cap. 10.* pro maximo & ampliſſimo interpretatur, veluti cum populus ingentem tollat plauſum, aliquem honorans. Sæpè etiam in hac notione hoc verbum à Poetis tritû animaduerſi. Martial.

...Tergeminum magſis vir ſ. phos.

Id eſt, maxima voce ſuccla met ſophos. Item Tibullus:

Illum tergeminæ nunc ...

Id eſt, ingentis & multiplicis. Hinc adeò id factum ſuſpicor, quòd quæ tergemina ſunt, eadê ampla & magna ſunt. Schard. *ex Turneb. lib. & cap. cit.*

TERGIVERSARI. *Vide ſuprà, Temeritas accuſatorum.* Non. Marcello eſt fallere, & dicta mutare, & eſt quaſi tergũ vertere. Spieg. *Adde Connanum lib. 5. c. 7.*

TERMES, hoc eſt, ramus ex arbore decerptus cum fructu, nec folijs repletus, nec nimis glaber, vt Feſtus ait, in diuiſione agrorum, antequàm metæ ponerentur, figi ſolebat, termino nomê dedidit. Deus apud antiquos creditur, in cuius tutela fines agrorum eſſe exiſtimabantur. Caius Cæſ. tulit legem agrariam, aduerſus eos qui terminos ſtatutos extra ſuum gradum finesvè mouerunt: dolo malo. *Caliſtr. autor, l. fin. de term. mot.* Tulit & aliam diuus Nerua ... ibidem. Spieg.

TERMINALES arbores, apud Paul. *lib. 5. ſentent. tit. 22.* de quibus vide Sicul. Flaccũ, Hygenum, & alios auctores de limitibus. Briſſ.

TERMINALES lapides (marckſtein.) *qui ... libr. 18.* qui & finales *in libello variarum auctorum de limitibus.* Briſſon.

TERMINARE, pro limites conſtituere, & apud Cicer. *1. offic.* cum ait. [Illorum fines, ſicut ipſi dixerant, terminauit: in medio relictum quod erat, populo Romano adiudicauit.] Sp.

TERMINATA Paul. *in l. ... ff. de verb. ſignif.* [Vt ſunt, inquit, iudicio terminata, tranſactione compoſita, longioris temporis ſilentio finita.] Old.

TERMINI limites agrorum, & fines poſſeſſionum ſignificant, *l. 3. de adquir. poſſ. l. 12. ff. fin. reg.* Briſſ.

TERMINOS ergò finium cauſa poſitos lapides, arboresve accipimus, *in l. 1. l. 2. & l. 3. ff. de termino mo. l. 1. C. de mo. cauſ.* Briſſ.

TERMINVS, ſignum quod agrum ab agro diuidit, (ein marckſtein.) Vnde terminare, limites conſtituere, ſeu decernere. Modeſtin. *tit. de term. moto.* [Terminorum, ait, amulſorum non mulcta pecuniaria eſt, ſed pro conditione admittentiû coërcitione tranſigendum eſt.] Cicero, ein ſtibſtraff/oder buß. Paul. *in l. ſed & loci. ff. fin. regund.* [Si dicantur, inquit, termini deiecti, vel exarati, iudex qui de crimine cognoſcit, etiam de finibus cognoſcere poteſt.] Spieg.

[illegible] Et *in Hadr.* [illegible] Ex quib. colligitur perſpicuè teſſeras ſymbola fuiſſe in orbē rotundata, continentia, quantum cuique præſtari in veſte, auro, argento, vaſis deberet. Cæterùm Auguſtus vt annonæ difficultatibus ſubueniret, frumentum cuilibet ex populo viritim quaternis penſionibus præberi inſtituit: Cuius rei ergò Teſſeræ, notum facientes quantumcunque admetiendum eſſet, dabantur, vt Suetonius *in Auguſto, c. 40. & c. 41.* ſcribit. Seruius *in illud Virgilij Georg.*

Aut pecori ſignum, aut numeros impreſſit aceruis.

Facit, ait, characteres, quibus pecora ſignantur, aut teſſeras, quibus frumentorum numerus deſignatur. Nam numeros pro literis poſuit, quibus numeri cõtinentur. Hinc Iſidor. *lib. vlt. cap. 14.* Teſſeras ait eſſe, quibus frumentorum numerus deſignatur. Briſſ.

Tesserarii, & optionis nomine ſignificari eos, qui nunciorum & *ὀπτήρων*, id eſt, ſpeculatorum miniſterio funguntur, autor eſt Plutarch. *in Galba.* Ex quo loco apparet, non mutatione literarum ſpeculatores dici, quaſi ab ſpiculis potiùs ea appellatio ducta ſit, ſed quod ij ſint in ſpiculis, poſterior ætas ſculcatores nuncupauit, quaſi Auſcultatores, quo fit, vt nocturnarum excubiarum teſſeras tractent ex ordine, qui Teſſerarij dicuntur.

Testabilis dicitur, cui teſtimonij dicendi ius eſt, idq́; verbum lex Horatia vſurpat, quæ de Caia Tarratia facta eſt. Contrarium eſt in 12. Tab. ſcriptum, [Improbus inteſtabiliſq́; eſto.] *Hæc Gellius lib. 6. c. 7.* Hot.

Testari generaliter apud Iureconſultos dicitur, qui aut teſtes rogat, aut coram ijs voluntatem ſuam exponit, etiamſi inter viuos id fiat, *vt annotauit Balduin. in ſua catecheſi iuris ciuil. cap. 3.*

Testari inter alia ſignificat etiam ſententiam ſuam exprimere. Vnde Teſtimonium & Teſtamentum deducuntur. Et Inteſtabilis, qui nec teſtimonium dicere, nec teſtamentum facere, ex teſtamento ve aliquid conſequi poteſt. Hinc & inteſtatus. *Vide, Inteſtatum. Alciat. de verb. ſign. Adde Connan. lib. comment. 9. cap. 1. nu. 2.*

Testari etiam is dicitur libera voluntate poſſe, qui in bonis certis, hæredem quem vult, inſtituere poteſt, *vt Bald. & alij tradunt in l. fi. C. de pact.* Sp.

Testari, teſtamentum facere. Item pro iurare & precari, vſurpari cœptum: ab eo, quòd teſtes per numen aliquod ſolebant affirmare verba ſua, quo maior fides adhiberetur. Vnde vſitatius, Deteſtor, idem eſt quod deprecor, & abominor Sp.

Testari, eſt teſtificandi alicuius negocij cauſa tabulas obſignare. Venul. *lib. 22 ff. de teſtib.* [Curent magiſtratus cuiuſq́; loci teſtari volẽtibus & ſeipſos & alios, teſtes vel ſignatores præbere: quo faciliùs negotia explicentur, & probatio rerum ſalua ſit.] Hot.

Testari apud præfectum eſt teſtibus productis maleficium admiſſum oſtendere, *l. capite quinto, infrà, ad leg. Iul. de adulte. Peckius comment. l. 7. nu. 6. ff. de incend. ruin. naufrag.*

Testamentaria appellata eſt Cornelia lex de falſis, quòd de his, qui teſtamenta ſubieciſſent, reſignaſſent, celaſſent, ſuppreſſiſſent, falſave ſignaſſent, recitaſſent ſcripta eſſet: *Quemadmodum ſuprà lib. 3. teſtimonijs abundè multis probaui.* Latiùs verò teſtamentariæ leges quæcunq; ad cauſam teſtamentorum pertinent accipiuntur *in l. 1. §. lex Falcid. ff. ad leg. Falcid.* Briſſ.

Testamentarius, id eſt, qui teſtamento datus eſt tutor, excludit legitimam, & datiuam. Legitimus ſi eſt, datiuum excludit: cum, vbi legitimus ſit, datus à iudice tutor, ipſo iure nullus fit, *l. ſi ſororis tuæ, C. qui dar. tut. poſſ.* Datiuus tum demùm ad tutelam vocatur, ſi nullus in teſtamento datus ſit, nec legitimus quiſpiam qui tutelam ſuſcipiat, ex agnatis ſuperſit. D. Oldend. monuit, diſtinguere Doctores multas executorum ſpecies: & quidem ſubtiliter magis, quàm cum vtilitate fori, rixãtes de nominibus, & neglig̃etes rem ipſam. Porrò Teſtamentarius adiectiuè, quod ad teſtamentum pertinet.

Testamentarius, vulgò accipitur pro executore teſtamenti, peſſimo errore. Aliàs enim ponitur adiectiuè: & tunc ſignificat quicquid ad teſtamentum pertinet: vt, teſtamentarius executor, teſtamentaria lex, teſtamentarius ſcriba, *ſicut in l. 1. ff. ſi quis aliq. teſtam. prohib.* Aliàs ſubſtantiuè legitur pro eo, qui teſtamenta falſa conficit & ſupponit. Quocircà noſtrates ſolent etiam ignorantes ſignificationem rei declarare, hoc modo, Teſtamentarius, Taſte zu/was da iſt/ Cicero *lib. offic. 3.* [Neque enim de ſicarijs, veneficis, teſtamentarijs, furibus, peculatoribus hoc loco diſſerendum eſt.] Eodem modo apud Calliſtratum eſt intelligendum, *in l. diuus. §. ſi quis duobus. ff. ad leg. Cornel. de falſ.* & apud Paulum *in l. impuberem. §. ſi teſtamentarius. ibidem.* Oldend.

Testamenti definitionem Modeſtinianã probat C. Harmenopulus, ſic enim illud definit *lib. 5. tit. 1. in princ.* [illegible] Eandem Modeſtini definitionem ſequitur Azo *in Summa, C. de teſtam.* idq́; optima ratione. Nam eam perfectam, imò perfectiſſimam eſſe ſcribit Bartolus noſter *l. 1. in princ. & ad fin. ff. de teſta.* Singula eius verba excutit idem Bartolus. Singulorum ſignificationes aperui ſuis locis *in hoc Theſauro.* Sed & Viglius *Inſtitut. de teſtam. ordin.* eam explicat. Sed hæc definitio reijcienda videretur. Nam cùm morte deſinat eſſe rerum dominus, de rebus igitur alienis teſtatur, quod leges vetant. Hunc obicem tollit, & *ἀντινομίαν* diſſoluit G. Benedictus *in repet. c. Raynutius, in verbo, conditis ie premier, nu. 1. & 2. extrà, de teſtam.* Tu eum conſulito. Obſeruent teſtatores, vt teſtes ſuis teſtamentis adhibeant, eoſque teſtabiles: ne ſi contrà fieret, teſtamenta irrita eſſent. Itaque (vt ait Harmenopulus *lib. 5. cap. 1.*) [illegible] Condemnatum igitur oportuit: alioqui teſtabilis erit, teſtimoniumque rectè dicet. quod indicat Calliſtratus, *l. 3. §. l. Iulia. ff. de teſtibus.* à contrario ſenſu, idq́; in quocunque ferè criminum genere, etſi publica ſint, *d. §. lege.* id quod non ſolùm in teſtamentis, ſed & in iudicijs, alijſve actibus recipiendum eſt, idq́; Speculator ſenſit *in tit. de teſte. §. ſæpè in forma excipiendi aduerſus teſtes.* Hocque ſupremæ Pariſiorum curiæ placuit, auditorijs omnibus coactis 12. Auguſti, anno ſalut. 1538. & eo iure vtimur. Aequiſſimè Curiæ auctoritas toto terrarum orbe celebratur, & probatur. Plancani tamen magiſtratus teſtibus non conuictis, non condemnatis prætextu ſimplicis refutationis fidem minimè dederunt, meretricemq́; creditam, legitimè probatam, talemq́; eiſdem Magiſtratibus perſpectam hæredem ab adultero ſcriptam in poſſeſſionem miſerunt, ſubmota adulteri teſtantis ſorore conſanguinea hærede legitima, cùm tamen in eo cauſæ genere leuem maculam probaſſe ſatis eſſe conſtituerat Conſtantinus Imperator *in l. fratres. C. de inoffic. teſtam.* atque ita P. Decius reſponderat *conſ. 530. dubio 1. in fin. par. 4.* Quid cauſæ eſt? quid ita? expoſitor nõ ex fide litis inſtrumenta percenſuerat, imperitè eadem in conſilium retulerat, in oculis aduerſariorum ferebat, alios in ſententiam ſuam traxerat. Quid, quod in eo cauſæ genere ſimplex adulterij quæſtio (informationem vocant) propter ſceleris indignitatem (ex officio iudicis) ſufficiebat, idque ſuprema Galliæ curia (cuius ampliſſima eſt auctoritas adeò, vt legem facere poſſit) decreuit annis ſuperioribus? Audiãt itaq; Ciceronem iudices terræ. Is enim *lib. 3. offici.* ita ſcribit: [Cùm iudici dicenda eſt ſententia, meminerit ſe Deũ habere teſtẽ.] Ideoq́; (vt Agapetus ad Iuſtin. Imp. ſcribit) [illegible], vt fecte ius dicãt, quòd ſummus æternuſq́; Legiſlator Deus iuſſit, referente Propheta pſaltes regio Dauide *in Pſal.* Prat.

Testamenti ordo hic erat apud veteres: vt primo capite hæredis fiat inſtitutio, ſiue vnus, ſiue plures ſint, qui in vniuerſum bona ex defuncti voluntate capiant. Sequenti capite & in ima cera, ſecundi heredes, legata, & reliqua teſtatoris voluntas & diſpoſitio ponuntur: ſiue aliquos onere grauare, aut ſi quibus dari hereditas oportere, teſtator pro ſua voluntate arbitratus eſt: qui non hæredes ſed legatarij ſunt dicti. *Alexand. de Alex. genial. dier. lib. 5. cap. 1.* Certè qui hodie obſeruatur ordo in vltimis voluntatibus conſcribendis excepta clauſula generali (quę poſtremum locum ſortita eſt, ab Accurſianis, & merè formularijs introducta, tum vſu inſulſorum recepta Notariorum) improbandus non eſt: videlicet, vt primo loco præfatio, ſecũdo legata, tertio inſtitutio, quarto ſubſtitutiones, quinto cæterę teſtatoris diſpoſitiones, inter quas exhæredationes referri ſolent, ponantur. Sp.

TESTAMENTI factionem habere dicitur non is ſolùm, qui teſtamentum facere poteſt, ſed & is, qui ex alterius teſtamento capere, & ſibi vel alijs adquirere poteſt, *l. 16. ff. qui te, ia. fac. l. vlt. ff. pro herede. l. 31. l. 49. & l. ſeq. ff. de hered. inſt* Briſſ.

TESTAMENTI itaque factio cum his eſſe dicitur, quibus vel hæreditas, vel legatum relinqui poteſt, *l. 7. ff. pro legato. l. 21. ff. de teſta. tut. l. 5. ff. de ſeruitut. leg. §. ſeruum autem, Inſt. de hered. inſtit. §. teſtes, Inſt. de teſta. l. 82. §. vlt. ff. de leg. 2.* Briſſ.

TESTAMENTORVM, hoc eſt, verborum, quibus teſtamenta condita ſunt, interpretatio latior eſt, quam rei ſtipulatoriæ, *l. quicquid adſtringendæ. ff. de verb. oblig. fac. l. veterib. ff. de pact.* Nam recepta pridem ſententia, & pium, & publicè vtile eſt, defunctorum elogia, interpretatione iuuare, *l. mulier. l. ſi mater. & l. ſi ita eſſet. ff. quan. dies leg. ced.* Sp.

TESTAMENTORVM ſubiector, idem qui Teſtamentarius. *Vide Cic. lib. de offic. 3.* Sp.

TESTAMENTVM. Teſtamentum, ſi Iuſtiniano credimus, *in §. 1. de teſta. ordin. Inſtit.* (eius enim etymologiam irridet Valla) ex eo appellatur, quòd teſtatio mentis ſit. quia, inquiunt aliqui, ſanum mente, nō corpore eſſe oportet neceſſariò teſtatorem, *l. 2. ff. de teſta.* Eſt autem teſtamentum voluntatis noſtræ iuſta ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit, *l. 1. qui teſta. fac. poſſ. ff.* Huic Vlpiani definitioni, tanquàm inſufficienti, adijci volunt poſt gloſſ. *in d. l. 1.* Doctores, [cum hæredis inſtitutione.] teſtamenta enim vim ex inſtitutione hęredis accipiunt, & ob id veluti caput atq; fundamentum intelligitur totius teſtamēti hæredis inſtitutio, *d. §. ante hæredis inſtitution. de lega. Inſtit.* Cæterùm ſi quis diligētiùs aduertere voluerit, ſciet temerè omninò ab interpretibus noſtris reprehenſum Vlpianum. Sicuti enim iniuſtum illud dicitur teſtamentū, in quo ſolennia iuris defuerūt, *l. 1. de iniuſt. rupt. & irrit. teſta. ff.* ita illud rectiſſimè iuſtum dicetur teſtamentū, in quo nihil eorū, quæ ad ſolēnitatem, obſeruationemq; iuris ſpectant, omiſſum fuerit. *ita Theophilus à contrario ſenſu in §. 1. quib. mod. teſta. infirm. Inſtit.* Ad hoc præcipuum ius eſt teſtamenti, vt in eo hęres inſtituatur, cùm, vt diximus, teſtamentæ vim ex inſtitutione hæredis accipiant, cumq; veluti caput atq; fundamentum intelligatur totius teſtamenti hæredis inſtitutio, *d. §. ante hæredis inſtitutio.* non poterit ergò teſtamentum dici, iuſta voluntatis noſtræ ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit, niſi in eo inter cætera aliquis hæres inſtituatur. Inter cætera adiecimus [iuſta] hæc enim dictio in definitione ab Vlpiano poſita, nedum hæredis inſtitutionem, ſed & omnia alia iura, quæ in teſtamenti factione requiruntur, importat, veluti legitimum teſtium numerum, eorumq; ſubſcriptiones. *§. ſed cùm paulatim, de teſtam. ordin. Inſtit.* Quod ita eſſe vel ex ſequenti caſu manifeſtiſſimè apparebit. Finge enim eum, qui filium in poteſtate habet, teſtamentum condidiſſe, atque in eo nulla mentione filij facta, extraneū hæredem inſtituiſſe, eius proculdubiò infirmabitur teſtamentum, licèt in eo hæres inſtitutus ſit, quia ſcilicet filium ſilentio præterierit, *l. inter cætera, de lib. & poſthu. ff.* Nihil eſt igitur, cur ad Vlpiani definitionem addant interpretes noſtri [cum hæredis inſtitutione.] dictio enim, [iuſta] vt annotauimus, nedum hæredis inſtitutionem, ſed & omnia alia iura, quę ad teſtamenti factionem requiruntur, comprehendit. Quo etiam fit, vt hæc teſtamenti definitio codicillis conuenire non poſſit. Nam licèt in codicillis (fiunt enim codicilli etiam ſine teſtamento. *§. non tantùm, de codic. Inſtit.*) ſit volūtatis noſtrę ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit: non tamen iuſta eſt ea ſententia, hoc eſt, ſecundùm iuris obſeruationem, ſolennitateſq;, quo in ſenſu dictio [iuſta] in teſtamenti definitione accipienda eſt, cùm nulla ſint in codicillis ſolennia vt liquidò videre licet ex iuris titulis, qui de codicillis tractant. Et hæc quidem obiter annotāda cenſuimus. Cæterùm quæ ſint teſtamentorū ſolennia, quot ſint teſtamentorum genera, quibuſq; permiſſum ſit teſtamētum facere, vel non, clariſſimè ex Iuriſconſultis videre licet. *Adde Forcat. in Necyom. dial. 73. nu. 4.* Anch.

TESTAMENTVM, ſecundùm Iuſtinianum *in tit. de teſta. ordin.* ex eo appellatur, quòd teſtatio mentis ſit. Adducebatur (non ſunt multi dies) in quadam diſputatione, hæc definitio, ſeu potiùs etymologia, tum illicò venit in mentem ſubtilis reprehenſio A. Gellij. *li. Noctium Atticarum lib. 6.* Seruius, inquit, Sulpitius Iureconſ. vir ætatis ſuę doctiſſimus, in libro de ſacris deteſtandis ſecundo, qua ratione adductus, teſtamentum verbum eſſe duplex ſcripſerit, non reperio, nam compoſitū dixit, à mentis conteſtatione. Quid igitur calciamentum? quid paludamentū? quid pauimentum? quid alia mille per huiuſcemodi formam producta? etiamne iſta omnia compoſita dicemus? Obrepſiſſe autem videtur Seruio (vel ſi quis alius eſt, qui id prior dixerit) falſa quidem, ſed non abhorrens, neque incognita quaſi mentis quædam in hoc vocabulo ſignificatio: ſicut herclè C. quoq; Trebatio eadem concinnitas obrepſit. Nam *in libr. de Religionib. 2.* Sacellum eſt, inquit, locus paruus Deo ſacratus, cum ara. deindè addit hæc verba: Sacellum ex duobus verbis arbitror compoſitum, ſacri & cellę, quaſi ſacra cella. Hoc quidem ſcripſit Trebatius. Sed quis ignorat, ſacellum & ſimplex verbum eſſe, & non ex ſacro & cella compoſitum, ſed ex ſacro diminutum? Ex his Gellij verbis datur intelligi, Seruium Sulpitium, C. Trebatiū, & Iuſtinianum Imperatorem, vel potiùs inſtitutionum conditores, à vera horum nominū etymologia deuiaſſe. Laurētius quoque Vallenſis *Elegantiarum ſuarum lib. 6.* refert ſe iuſtiùs arguere Iureconſult. circa iſtam definitionem teſtamenti. Cur enim, inquit, à mēte potiùs dicatur teſtamentū, quàm à mento, vel à menta? quia nihil ad hanc ſignificationem mentum, mentáve facit. Inquies; Quid ergò mens ad armentum, ad ſalſamentum, ad cōdimentum, & ad huiuſmodi infinita? non eſt ergò vera etymologia hæc: neq; à mente, neque à menta: ſed potiùs hæc nomina aſſumunt Tum ſyllabam, cùm exirent anteà in men: vt veſtimen, calciamen, regimen: quibus adiecta Tum, ſit veſtimentum, calciamentum, regimentum: de quo vltimo meminit Iureconſ. *in l. 1. ff. de offic. prætor.* ita teſtamen, adiecta ſyllaba tum, facit teſtamentum. quod ſi à mente deſcenderet teſtamentum, teſtamentia diceretur, quemadmodum dementia, & amentia. Vergil. *in Bucol.*

Ah Corydon Coridon, quæ te dementia cepit?

Et *Æneidos* 5. de Dareta:

Infelix quæ tanta animum dementia cepit?

Et propterea, vt ab æternis ad ordinarios iudices lis reuocetur, etiam apud Doctores noſtros iſta etymologia indiſtinctè non approbatur, *vt per Modeſtin. in l. 1. ff. de acquir. poſſ. & in l. 2. §. appellata. ff. ſi cert. peta. & D. Felin. in præfatione Decretal. Gregorij Pontific. in 9. colum.* Proinde aliam teſtamenti definitionem poſuit Vlpian. *in l. 1. ff. de teſtamen. de qua diſputant ibi ſcrib. & præſertim Aretin. & Angel. de Aret. in tractatu de teſtamentis, in 1. colum.* Cotta.

TESTAMENTVM aut non iure factum dicitur, vbi ſolennia iuris defuerunt: aut nullius eſſe momenti, cùm filius qui fuit in patris poteſtate, præteritus eſt: aut rumpitur alio teſtamēto, ex quo hęres exiſtere poterit, vel agnatione ſui hæredis: aut irritum conſtituitur, non adita hæreditate. *Vlp. de iniuſt. rupt. & irrit. teſta.* Maſſ.

TESTAMENTVM, ait Vlpian. *de hered. Inſtit.* quinq; verbis quis poteſt facere, vt dicat, Lucius Titius mihi hæres eſto. Hæc autem ſcriptura pertinet ad eum, qui non ſcriptura teſtatur, qui potuit etiam tribus verbis teſtari, vt dicat, [Lucius hæres eſto] nam & mihi, & Titius abundant Si autem ſic ſcribat teſtator, [Lucius hæres.] licèt non adiecerit, eſto, credimus plus nuncupatum, minus ſcriptum. Et ſi ita [Lucius eſt.] tantundem dicimus. ergò, et ſi ita, Lucius, ſolummodò: Marcellus non inſubtiliter, non putat hodie hoc procedere. Maſſ.

TESTAMENTVM eſt typus quodammodo & figura immortalitatis, non ab hominis auctoritate, ſed à natura ipſa profectum. Nam quando anima, mens, voluntas eſt immortalis, certè non debet etiam, quatenus ad bona attinet, cum mortali corpore extingui. Itaque toti humano generi nihil eſſe poteſt aut iucundius, aut vtilius, quàm vt voluntas regnet in bonis à teſtatore relictis, etiam extincto corpore: imò iuſtius id multò poſt mortem facit, reddita iam cæleſti patriæ, quàm in hac momentanea & fragili vita. Oldend.

TESTAMENTVM autem illud propriè dicitur, quod iure perfectum eſt: ſed abuſiuè teſtamenta ea quoque appellamus, quæ iniuſta, irrita, rupta, vel imperfecta ſunt.

Nam

Nam horum quoque inſpectionem Prętor permittit, *l. 2. §. 2. ff. teſtam. quemad. aper.*

TESTAMENTORVM varia ſunt genera. Fuit enim olim teſtamentum, quod calatis comitijs, & teſtamentum, quod in procinctu dicebatur, quę genera abolita ſunt. fuit quod per æs & libram fiebat. Interueniſſe æs & librã, vel quemadmodum ipſe ſcribit, *ζυγὰ κỳ ἀσσάριον*, Clemens Alexand. refert *lib. 5 στρωματέων*, in hoc vt iure teſtamentum fieri, & iure adquiri hæreditas videatur. Sic enim quodammodò in manciparum venire hæreditas videbatur. & hoc genere diu vſi ſunt Romani. Id Conſtantinum credo primùm ſuſtuliſſe *in l. quoniam. C. de teſta.* vt indicant illa verba, [ademptis his, quorum imaginarius vſus eſt.] Eſt & aliud teſtamenti genus, quod fit iure prætorio, & aliud quod ciuili, prætorio & principali iure permixto. Item quod per nuncupationem ſine ſcriptura, per acta municipalia, per ſupplicationem Principi oblatam, & ex conſtitutionibus iure militari. *Cuiac. ad l. 1. & 3. ff. qui teſtam. facere poſſ.*

Ad Teſtamenti cauſam pertinere, quod ad interdictum de tabulis exhibendis, & edictum de aperiendis teſtamentis attinet, videtur omne quodcunque quaſi ad teſtamentum factum ſit, in quacunque materia fuerit ſcriptũ, quod contineat ſupremam voluntatẽ Et ideò tam primæ, quàm ſecundæ tabulæ, & codicilli hac appellatione continentur, *d. l. 2. §. 1. & l. 2. ff. de tabu. exhibend.* Briſſ.

TESTAMENTVM ideò dicitur, quòd niſi teſtatore mortuo, confirmari non poteſt, nec ſciri, quòd in eo ſcriptum ſit, quod clauſum ſit. Proin Teſtamentum non ſimpliciter appellatum eſt, nec etymum habet ex eo, quòd teſtatio mentis ſit, ſicut dicit Iuſtinian. *Inſt. de teſtamen. in prin.* qui locus, Oldendorp. teſte, multis impoſuit. Nam alludit ibi Imp. ad vocem ipſam, deſeruiens duntaxat tyronibus iuris. Alioqui teſtamentum cenſetur hic potiùs, quaſi teſtatio manens. Primùm enim vltima, vt iam attigimus, manet clauſula, & ſine effectu ad mortem vſq; teſtatoris. Deindè mortuo teſtatore, manet perpetuò rata. Sp.

TESTAMENTVM etiam pro teſtamentaria hæreditate nonnunquàm poni Pet. Faber, vt nihil non ad locupletandum noſtrum opus adderet, me admonuit, probauitq; primùm ex l. vlt. ff. de ſecun. tab. in qua ita eſt, [Quòd ſi hęres ſcriptus ſit, vt interdum excludatur à teſtamento, eò quòd non inuenitur portio qua hæres inſtitutus eſt.] Deindè ex l. 14. ff. de his quæ vt indign. in qua Papin. admitti ad teſtamentum, id eſt, ad hæreditatem teſtamento delatam dixit, *vt apparet ex l. præcedenti. item ex l. 2. C. de bon. mater. in qua ſic hoc verbum accipi Thalelæus notauit.* Eodemq; modo & apud Sueton. *in Nero. cap. 32.* cùm ait, [Deindè vt ingratorum in Principem teſtamenta ad fiſcum pertinerent.] id eſt, teſtamentariæ hæreditates. Ac deniq; apud Ambroſ. *in Serm. 14. in Pſal.* vbi Teſtamentum adiri dixit. Briſſ.

TESTAMENTVM facere dicitur, qui aduocatos homines teſtatur, quæ ſua mens ſit de ſucceſſore ſibi conſtituendo, *l. 1. ff. de teſtam.* vbi Modeſti. ſcribit, teſtamentum eſſe voluntatis noſtræ iuſtam ſententiam (*ἀπὸ δόξης* homo Gręcus dicere voluit: meliùs demonſtrationem, vel enunciationem dixiſſet) de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri velit. Meliùs igitur Vlpian. *Inſti. t. 20.* Teſtamentum eſt mentis noſtræ iuſta conteſtatio, in id ſolenniter facta, vt poſt mortem noſtram valeat. Vera enim hæc teſtamenti definitio eſt. Mentis enim verbo, non animi iudicium hoc tempore intelligimus (vt cum *in l. ſequenti.* Labeo ſcribit mentis integritatem in teſtatore deſiderari) ſed volũtatem, vt rectè Modeſti. expoſuit. Et quoniam non ſimplex eſt enumeratio ac demonſtratio, ſed teſtata: hoc eſt, apud eos expoſita, qui vt teſtes eſſent rogati ſunt: idcircò conteſtatio mentis dicitur. nõ quod duplex verbum hoc ſit, vt Gel. *lib. 6. c. 12.* Ser. Sulpitiũ ſcripſiſſe affirmat. quod mihi quidem nõ ſit veriſimile: vel quò teſtamentũ ex eo appellatum ſit, vt hoc loco Iuſtin. putat: ſed quòd omne teſtamentũ teſtatio eſt: non omnis autem teſtatio, teſtamentum: ſed ea ſola quæ mentis eſt de ſuis bonis poſt mortẽ ſuam poſſidendis. Luſit igitur hac in re Seruius, vt cùm alij dicũt Mutuũ eſſe de meo tuum, & Donationem eſſe dono datum. neq; enim tam hoſpes fuit in Latino ſermone Seruius, ciuitatis ſuæ florentiſſimus, & in arte ſua doctiſſimus, vt MENTVM productionem vocabuli eſſe ignoraret. qualis eſt in Calceamentum, aut Paludamẽtum, aut Veſtimentum: vel qualis Monium in Patrimoniũ, Matrimonium, Teſtimonium. Sed cum ab eodem fonte Teſtimoniũ & Teſtamentum deducta eſſent, ea quaſi alluſione differentiam oſtendere voluit. Eſt enim teſtimonium commemoratio rei geſtæ: Teſtamentum autem rei futuræ demonſtratio, non ſimplex, vt dixi, ſed conteſtata. Hotom.

TESTAMENTVM aut per ſcripturam fit, aut per nuncupationem. Per ſcripturam, mero iure Ciuili, aut prætorio, aut mixto. Per nuncupationem, Ciuili iure. *§. vltim. Inſtitut. de teſtamen.* Prætoris enim edictum non pertinet, niſi ad teſtamenta ſcripta, ſed dabitur tamen vtilis bonorum poſſeſſio ſecundùm nuncupationem, *l. 2. C. de bon. poſſ. ſecun. tab. l. ſi ita ſcriptum. §. vltim. ff. qui teſtamen. fac. poſſ.* ſicut & ſecundùm voluntatem inteſtati. *l. ſi duob. §. ſi prim. ff. de bono. poſſ. con. tab.* Ergò Iurẽ Ciuili duplex eſt teſtamentum, per æs & libram, quod ex ſcripto conſtat, & per nuncupationem. vtroque genere veteres vſi ſunt. Sueton. *in vita Horat.* [Deceſſit hærede Auguſto palàm nuncupato, cum vrgente vi valetudinis non ſufficeret ad obſignandas teſtamenti tabulas.] In hoc autem maximè diſtat teſtamentum per nuncupationem à teſtamento ſcripto. Nam teſtamentum ſcriptum ſecretum, & myſticum eſt: teſtamentum verò, quod nuncupatur, non item. *Cuiac. ad l. hæredes palàm. ff. qui teſtam. fac. poſſ.*

TESTAMENTVM, quod calatis Comitijs in pace & ocio, ac calatis, hoc eſt, vocatis Comitijs, coram populo bis in anno, Quiritum atteſtatione ratificabatur. Quod verò fiebat ab ituris in prælium, Procinctum dicebatur: atq; id coram Principe, vt in quem populus omne imperium contulerat, fiebat. *Vigli. Inſt. de teſta. ord. & Iuriſconſ. tit. de teſta. & qui teſt. fac. poſſ. & quemad. teſtam. fiant.* Sp.

TESTAMENTVM, extremę voluntatis eſt teſtimonium. Nam, vt Vlpia. ait, Teſtamentum eſt noſtræ voluntatis iuſta ſententia, de eo quòd quis poſt mortem ſuam fieri velit, *l. 1. de teſtam.* Spieg.

TESTAMENTVM holographum dicitur, quod teſtator ipſe manu propria ſcribit, *auctore Iſidoro & Valentiniano in Nouell. 2. de teſtamen. Cuiac. ad l. qui teſtamento. ff. qui teſtam. fac. poſſ.*

TESTAMENTA ingrata generaliter ſunt ea, in quibus de nobis benè meritis nihil relinquimus, ſiue liberi ſint, ſiue extranei. Non tamen omnibus de ingrato teſtamento queri licet. *Cuiac. obſer. lib. 3. cap. 8. in fine.*

TESTAMENTVM inofficioſum. *Vide, Inofficioſum teſtamentum.* Infirmatur autem multis modis teſtamentum, vt legere eſt apud Iuriſconſ. *toto illo tit. ff. de iniuſt. rupt. & irrito facto teſtamento*: & apud Iuſtinian. *lib. Inſtitut. Imperialium 2.* Spieg.

TESTAMENTVM imperfectum eſt quod non eſt obſignatum ſeptem teſtium ſignis, quod Africanus *in tertio tractatu* euidenter demonſtrat, dum teſtamentum perfectum opponit non ſignato: & l. hac conſultiſſima. §. non ſubſcriptum. C. de teſtam. ſi modò, vt in veteribus & Codice Theodoſij, in eo ita legatur, [Non ſubſcriptum à teſtibus, ac nõ ſignatum teſtamentum pro imperfecto haberi conuenit.] Perfectum ergò teſtamentum eſt, quod ſignatum eſt non minus quàm ſeptem teſtiumũ ſignis. *Cuiacius in 3. tractatu ad Afric. fol. penult.*

TESTAMENTVM improbum, contra leges: inofficioſum, contra merita: inhumanum, contra pietatem. *Aſconius.* Hotom.

TESTAMENTVM iniuſtum atque irritum Vlpianus affirmat eſſe id, ſi bonorum poſſeſſio data fuerit ei, qui rem ab inteſtato auferre poſſit. *Connan. lib. Comment. 10. cap. 4.* Irrita verò fiunt teſtamenta, veluti capitis diminutione, vt ſi quis teſtamento facto poſteà ſe dederit arrogandum. *Ferret. in commen. Inſtitut. Iuſtin. in lib. 3. in tit. de hæred. quæ ab inteſt. defer.*

TESTAMENTVM in procinctu dicebatur, quod militiæ tantùm fiebat: cùm inſtructo exercitui viri ad præliũ faciendum in aciem vocati, togaque ſuccincti, tribus aut quatuor teſtibus adhibitis hæredem nuncupabant. *Gell. ibi. & Plut. in Coriolan.* Hot.

TESTAMENTVM internecinum. *Vide, Internecinum teſtamentum.* Spieg.

TESTAMENTVM deſtitutum dicitur, quando inſtitutus repudiat adire hæreditatem. Deſtitui enim & deſeri dicitur, non adita hæreditate, *l. in quantitate. ff. ad leg. Falcid. l. vlt. ff. de cond. inſtit.*

TESTAMENTVM mixtum eſt, quod ex Ciuili, Prætorio, & Conſtitutionum iure ita fit, vt à ſeptem teſtibus nullo alio interpoſito actu, vel eodem, vel etiam alieno annulo conſignetur, ſubſcribatur ab ijs & à teſtatore, hæredisque nomen vel ab hoc ſolo, vel ab ijs adſcribatur, *l. 28. & 29. C. de teſtam.* Hotom.

TESTAMENTVM nuncupatiuum, quod iure ciuili coram ſeptem teſtibus, nominato hærede, fieri ſolet. Cuius vocis ea videtur ratio, quod nuncupare, ſit nomina capere: vnde, quia proprijs nominibus teſtes accipiebantur, videtur id dictum Teſtamentum nuncupatorium: non enim alia ſolennitate opus erat. *Ex Alciat.* Cæterùm hæc ſententia reiecta Connan. *lib. 9. commentar. cap. 1. num. 4.* diuerſum ſentit, nimirùm ex eo appellari teſtamentum nuncupatorium, quod nō ſcriptis, ſed verbis fiebat coram aliquibus teſtibus, aliter enim de eo conſtare potuiſſe. Nūcupare autem teſtes nihil fuiſſe neceſſe, neq; ſi nomina eorū fuerint teſtatori ignota, non propterea non iure factum dictū eſſe teſtamentum. Idq; affirmat ex Curtio, qui ſcribit, morientem Alexandrum tradidiſſe Perdiccæ annulū ſuum: ideoq; etſi non voce, inquit, nuncupatus hæres, iudicio tamē electus videbatur. *Et ex Iuliano ... ſi ita ſcriptum. ff. de bon. p. ſſ.*

TESTAMENTVM per æs & librā dicebatur, cùm quis alterius familiam, id eſt, ius patrisfam. vniuerſum mancipio emebat, & teſtator tabulas tenens, ita loquebatur. [Hæc vti in his tabulis ceriſve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor, itaque vos Quirites teſtimonium præbetote.] *Gell. ibid. & Vlpian. t. Inſtit. 20.* Hotom. *ad de Connan. lib. commen. 9. cap. 1. num. 5.*

TESTAMENTVM Prætorium eſt, quod ſine vlla mancipatione per ſolam ſeptem teſtium cōſignationem etiam hoc tempore magnoperè obſeruatur. *l. ſi vnus. C. de teſtam. & Imp. §. 1. Inſtit. eod.* Hotom.

TESTAMENTVM ruptum & ratum, contraria. Cicer. *de Orat.* [Teſtamentorum ruptorum, aut ratorum iura.] Spieg. Rumpuntur autem teſtamenta veluti poſthumo nato, qui præteritus fuerat, vel per querelam inofficioſi, *vt annotauit Ferret. in commen. ſuo Inſtit. Inſtit. lib. 3. in tit. de hæred. quæ ab inteſt. deſer.*

TESTATIO, & Teſtificatio, actus ille teſtandi conſignandique. Cice. *Verr. 7.* [Ipſe in tabellas refert, obſignat ſignis amicorum prouidens homo, vt contra hoc crimen, ſi quando opus eſſet, hac videlicet teſtificatione vteretur.] Vlpia. *l. 9. §. 4. ff. de pæn.* [Solet & ita interdici, ne inſtrumenta omninò forment, neve libellos concipiant, vel teſtationes conſignent.] *Sic in l. 3. ff. de concubi. l. 7. ff. de ſponſal. l. 2. ff. de inſp. ven. l. vlt. ff. de cuſt. reor.* Cic. *in Quint.* [Ipſe ſuos neceſſarios ab atrijs Licinijs, & à faucibus macelli corrogat, vt ad tabulam Sextiam ſibi adſint, hora ſecunda poſtridiè: veniūt frequentes, teſtificatur iſte P. Quintium non ſtitiſſe, & ſe ſtitiſſe. tabulæ maximæ ſignis hominū nobiliū conſignantur.] Morem hunc Ouid. *lib. de Ponto 4.* his ſignifi. verbis:

Conſiteor, teſtare licet, ſignate Quirites:

Nil opus eſt legum viribus, ipſe loquor. Hot.

TESTATIO pro conuentione & denunciatione teſtibus adhibitis facta, *l. 5. §. vlt. ff. de admin. tutor. l. 1. §. ſed & ſi quis contra. ff. quod vi aut clam.* Sic teſtationibus cōuentus *l. 32. §. cùm quidam. ff. de arbitr.* Teſtatio pro teſtiū depoſitione, vt loquimur, *in l. 21. ff. de his qui not. infa.* Briſſ.

TESTATIO ſcripturam teſtibus communitam ſignificat, *l. 7. ff. de ſponſalib. l. vlt. ff. de cuſtod. reor. l. 3. ff. de concubin. l. 22. ff. ex quibus cauſ. maior. l. 20. ff. de optio. leg. l. 7. ff. de aſſign. libert. l. 2. ff. de agn. ſeu al. l. 8. §. 1. ff. de noui oper. nuncia. l. 39. §. vltim. ff. de lega. 3.* vbi teſtatione complecti, in teſtationem redigere, in teſtationem referre, pro eodem dicuntur, & id ſignificant, quod vulgò dicimus, *prendre acte.* In teſtatum etiam redigere ait Vlpianus *l. 1. §. rectè autem. ff. vſufruct. quemadmod. cau.* Briſſon.

TESTATIO priuata ſeu adnotatio, *l. 5. C. de probatio.* Teſtatio habita, *l. 4. ff. de fide inſtru. l. 13. C. eod. tit.* Briſſ.

TESTATIO vacuæ poſſeſſionis, *l. 12. C. de contrah. empt.* Briſſon.

TESTATIO, Teſtamentum dicitur: & econtrariò. Vbi enim non eſt teſtatio, ibi non eſt teſtamentum. *Vig. Inſtit. de teſtam. ord.* Require, Proteſtatio.

TESTATIONEM, hoc eſt, vt vulgus ait, dicta teſtium recitare, & fidem non habere teſtationi. *apud Paulum in l. Lucius Titius. ff. de his qui notan. infam.* Sp.

TESTATIONE probare, *apud Paul. in l. ſin autem, in princ. ff. de rei vind.* Spieg.

TESTATIONIBVS conuenire arbitrū, ne ſententiam diceret, hoc eſt, apud arbitrū adhibitis teſtibus proteſtari: vulgò appellant, cum Notario & teſtibus requirere. Paul. not. *in l. non diſtinguemus,* [Cùm quidam, inquit, arbiter ex alijs cauſis inimicus manifeſtè apparuiſſet, teſtationibus etiam conuentus, ne ſententiam diceret.] Sp.

TESTATO conuentus dicitur, qui coram teſtibus conuentus eſt, *l. vlt. ff. pro derelict. l. 5. §. vlt. ff. de admin. tut. l. 122. §. coheredes ff. de verb. oblig. l. vlt. ff. de leg. commiſſ. l. 8. §. igitur. ff. mand. & l. 10. §. ſi quis particeps. ff. quæ in fraud. cred.* Briſſ.

TESTATO denunciare, *l. 1. §. licet, ff. de periculo & commod.*

TESTATO iubere, *l. 1. ff. quod iuſſ.*

TESTATO, etiam teſtamento facto ſignificat, *in l. 45. §. 1. ff. de iure fiſc. l. 7. ff. de diuerſ. reg. iur.* vt inteſtatò ſine teſtamento. Briſſon.

TESTATOR & Legatarius. Pompon. *de legat. & fideicom.* [Si ex toto fundo legato, inquit, teſtator partē alienaſſet, reliquam dūtaxat partem deberi placet: quia etiamſi adieciſſet ei fundo, augmentum legatario accederet.]

TESTATVS, & Inteſtatus, de quo ſuperiùs, contraria. Proinde iuxta tritum noſtris verbum, Nemo poteſt teſtatus & inteſtatus decedere. Spieg.

TESTATVM, ſubſtantiuè propriè dicitur ſcriptura, quæ coram teſtibus facta eſt. Vnde & teſtatò conuenire, teſtatò admonere dicimus, *l. 1. vſufruct. quemadm.* Sp.

TESTATVM breue. *Lege, Breue teſtatum.*

TESTATVM relinquere apud aliquem, hoc eſt, rē certam facere, & teſtimonijs cōprobare. Hinc teſtata res, pro teſtibus confirmata & approbata. Sp.

TESTEM excitare, quod vulgò dicunt, facere ſurgere. *Vide Sylui.*

TESTES, à teſtando, id eſt, ſententiam noſtram exponendo, dicti: quòd ea quæ de rei geſtæ veritate ſentiunt, in iudicium proferant. Calliſtratus teſtium fidem, conditionem, vitam anteactam, fortunam, æſtimationem atque dignitatem diligenter exquirendam eſſe præcipit. *l. 3. in princ. de teſtib.* Idem *in §. lege Iul. d. l.* oſtendit, non omnibus teſtimonij dictionem eſſe. In cauſa propria, præter legatarium, & fideicommiſſarium, teſtis idoneus nullus eſſe poteſt, *l. nullus. ff. eod. l. fin. C. de fideicommiſſ.* Spieg.

TESTIBVS honos habetur, quum vera dicere creduntur. His enim fides nō abrogatur, nec de eorum religione dubitatur. Ideò conuicij loco Ciceroni Clodius obiecit, quòd eius contra ſe teſtimonio iudices non crediſſent. *Vide Titlmann in orat. pro M. Fonteio.* Sp.

TESTIBVS præſentibus aliquid facere. cui cōtrarium eſt, Clam & furtim aliquid facere.

TESTIFICARI, & teſtimonium dicere, & teſtibus firmare, ſignificat kundſchafft gebē/ kundſchafft darthun. Vox infrequens nō eſt apud Ciceronem. *Adi Sylvium in orat. pro A. Cluentio.* Spieg.

TESTIMONIVM à verbo teſtari, *vt paulò ſup. dictum eſt,* deducitur: à noſtris pro ipſius aſſeueratione, in Scriptura nonnunquàm pro lege & doctrina Dei accipitur. Pro teſtimonio dicere, olim dictum, quod nunc dicimus, Deponere, *Bud. annotat. in l. 2. de orig. iur.* vt & teſtimonia confuſa dici, quæ turmatim teſtificātur: quas Latinè turmas vocamus. Item refellere teſtimonia, quod nunc contradicere, & eleuare teſtimonia, hoc eſt, vilia leuiaque verbis demonſtrare, Subleuare autem teſtimonia, pro eo quod vulgò exonerare dicitur. Huic contrarium eſt, Premere teſtimonio, teſtimonium denunciare. *Lege, Denunciare.* Obſerua, teſtimonium dicere, dare, non ferre, à Cic. dici ſolitum. Opus nō eſſet, vt admoneremus, niſi ferre teſtimonium, vt vulgò, ita indoctè dici ſolitū, cognoſceremus, *ait Sylvius in orat. pro Lucio Flacco.* Quamuis id dixerit Calliſtr. *tit. de teſtib.* An ei inimicus ſit, aduerſus quem teſtimonium fert? idem Sylvius annotauit *in orat. pro L. Corn. Balbo,* Græcorum morem fuiſſe

fuiſſe, vt prius dicerẽt teſtimonium, poſteà iurarent: à noſtris contrà fieri ſolere. Sp.

TESTIMONIA ſurda. *Lege, Surda teſtimonia.*

TESTIMONIA abſentium teſtium dicta & teſtationes ſcriptis comprehenſas ſignificant: & à teſtibus ſeparantur, *l.3.§.item diuus.ff.de teſtib.l.1.ff.de fid. inſtr.* Briſſ.

TESTIMONIALES, *in l.pen.C.Th.de veter. & tit.de teſtim. exhib.* ſunt miſſionis honeſtæ epiſtolæ. Veget. *lib.11.* [Contubernalibus, completis ſtipendijs, per teſtimoniales ex more dimiſſis.] Sunt & aliæ literæ. *c.fi.de tempor.ordin. Adde Cuiac.ad l.vlt.de prof.ſſorib. & medic.C.lib.10.*

TESTIMONIVM legitimum eſt, quod duorum fide comprobatur, etiamſi mulieres ſint, aut peregrini, & non togati. *Comman.lib.9.comment.cap.6.nu.1.in fin.*

TESTIS appellatio apud veteres latiùs patuit. ſiquidẽ vt *in Parerg.* Alcia. atteſtatur, qui nunc teſtis eſt, olim ſuperſtes, & antiſtes eſt dictus, *c.forma,ext.de verb.ſignif.* quia ſuper ea re, qua de agebatur, ſtabat. Plaut. *Aſin.*

Nunc mihi licet quoduis loqui: nemo adeſt ſuperſtes.

Idem ſimpliciter pro re præſente accepit.

Superſtitem vtrumque enim monui, ne iniuſſi abeant.

Eadem ratione dictus eſt Antiſtes, & Anteſtatus, & Anteſtor verbum, & Antiſtitor, pro teſtificatore. Caius *Inſtitut. quib.mod.filij exc.de pot.pat.* quę emancipatio, ſeu manumiſſio, ſolebat ante Præſidem fieri, modò ante Curiam facienda eſt: vbi quinque teſtes ciues Romani in præſentia erunt, pro illo qui libripens appellatur, id eſt, ſtateram tenens: & pro eo qui Anteſtatus appellatus appellabatur, alij duo: vt 7. teſtium numerus impleatur. *Exempla adducit incap.10.lib.8.Parerg* Spieg.

TESTIS corruptus, non tantùm pecunia, ſed qui etiam prece, vel precio, falſum dixiſſe præſumitur, accipiendus eſt, *per apertum tex.in l.D.Adrian.ff.de re iudic.* Sp.

TESTIS domeſticus. *Lege, Domeſticus teſtis.*

TESTIS incertus, id eſt, qui audiuit. Nam qui rem vidit, certus teſtis eſt, qui audiuit, incertus. Itaque authore Plauto, Pluris eſt teſtis oculatus vnus, quàm auriti decem.

TESTIS inimicus. Calliſtratus vt ad dicendum teſtimonium negat admittẽdum eum, qui lucri cauſa dicturus ſit: ita etiam teſtem eum, qui inimicus ſit, & aduerſus quẽ dicturus ſit teſtimonium, negat admittendum. *Vide elegantem l.3.ff.de teſtib.* Spieg.

TESTES iurati, qui iurarunt. Nam iureiurando teſtes à iudicibus aſtringuntur, ſe nihil contra quod verum eſſe ſciant, dicturos. Paulò aliter hoc, *Tiſlino teſte,* Græci faciebant: quibus mos fuit, quum teſtimonium dixiſſent, iurandi cauſa ad aras accedere: nimirum, quòd prius teſtimonium dicerent, poſteà iurarent. Huc illud etiam ſpectat, quòd Iuratus eſt mihi, pro iurauit, paſſiuè dixit Plaut. *in Perſa.* Spieg.

TESTIS locuples Multos fieri falſos teſtes, egeſtas cogit. Itaq; fideles teſtes à Cicerone ſæpè appellantur locupletes.

TESTES Claſſici dicebantur ij, qui ſignandis teſtamentis olim adhiberentur. Solebant autẽ locupletiſſimi quiq; adhiberi teſtes, quòd ij maioris eſſe fidei cenſerentur, nec propter egeſtatem in ipſa teſtamenta falſi quicquam commiſſuri. Ideò apud Latinos teſtes Claſſici, locupletes, & aſſidui dicuntur, qui ſunt integræ opinionis & fidei. Nam qui erãt primarum claſſium, ditiſſimi erant omnium. *Commanus lib.9.comment.cap.3.nu.1.*

TESTES mercenarij. *Vide, Merce teſtes.*

TESTES omni exceptione maiores, qui nulla penitùs exceptione ſubmoueri poſſunt (gnugſame/glaubwürdige zeugen.) *l.optimam.C.de contrah.& commit.ſtipul ſub.fin.Vide gl. in §.item verborum, Inſt.de inutil.ſtipula.* Io. Tiſlinus, quæ in teſtibus cõſideranda ſint, hoc eleganti diſticho cõplexus eſt:

Conditio, fortuna, fides, diſcretio, ſexus,

Fama, ætasque bonis teſtibus eſſe volunt.

Require ſuprà, Exceptione omni maiores. Sp.

TESTES reprobatorij vocantur, quibus cum res aliter oſtenduntur, neceſſe eſt reprobari priores teſtes. Quod ſicut ab aduerſario cõuento excipiendo, ita rurſus ab Actore replicando fieri poteſt: & tunc vulgò dicuntur reprobatorij reprobatoriorum. Spieg.

TESTVDINEM (de qua & Liuius *lib.20.*) Turneb. *lib.6. aduerſ.cap.8.* intelligit eam, quam faciebat exercitus ſe tegumentis ſcutorum vndique operiens, vt teſtudo ſuo obducta eſt putamine, eaque ſpecie referebat tectum ædificiorum. Sic autem ſe operiebant crate perpetua clypeorum aduerſus ſagittas hoſtium, & aduerſus omnia miſſilia supernè cadentia, cùm vrbẽ oppugnabãt. Hinc Maro ſcribit:

--Obſeſſumque acta teſtudine limen.

TESTVDINEIS legatis, lecti quoque teſtudinei pedibus inargentati debentur, *l.100.in fin.ff.de leg.3.* Ex quo apparet veteres ſuppellectili ex teſtudine vſos, quod & Celſus *l.7.ff.de ſuppel.lega.* tradit. Primus autem *vt Plin.lib.33.cap.11. auctor eſt,* Caruillius Pollio teſtudines ſecare in laminas, lectoſq; & repoſitoria his veſtire inſtituit. Briſſ.

TETRARCHAE. Regna aliqua in partes quatuor diuiſa erant: eorum quartæ parti qui præerant, Tetrarchæ dicebantur.

TETRVM, quod tum ad mentem, tum ad cęteros ſenſus pertinet, malum, fœdum & pollutum, & iniuaue ſignificat, *l.1.C.de emend.ſeru.* Sp.

TITIVILITIVM vocabulum Feſtus nullius eſſe ſignificationis ſcribit. Vt apud Græcos nullius eſt σκινδαψὸς & βλίτυρι: ſed auctor non contemnendus Fulgentius, Textiuilitium legiſſe videtur, cùm ita ſcribat, [Textiuilitium dici voluerunt fila putrida, quæ de telis cadunt.] Hic ergò Textiuilitium rem viliſſimã interpretatur Turnebus, Tametſi autem videtur Feſto effutitium temerè vocabulum ad vtilitatis & contemptionis ſignificationem, tamen origo ac natales, à quibus deducit Fulgentius magnam ſimilitudinem præ ſe ferunt. Vt enim in extiuilitium vi litium ineſt vilitatis ſententia: ſic antegreſſam vocabuli partem, ſenſus expertem de nihilo iactatam eſſe non eſt credibile: titi autem cùm ſenſus nullus ſit, & ſit texti, textiuilitium dictum putemus. Sed ſi Fulgentium ſequamur, in mẽſione verſus vna erat ſyllaba ſupprimẽda, dicendũq; textiuilitium, *Hæc annotauit Turnebus aduerſar.lib.16.cap.3.*

TEXTRINVM, locus in quo texitur, *l.qui textrinum.C.de priuileg.lib.11.* Alber. Spieg.

T H.

THALAMVS, oculi eſt cauitas oſſibus conſtans: atq; ex eo tunicam appellant conſolidatiuam & coniunctiuam. Venas ſecum deportat in oculum ex fronte & temporibus per quas defluit ſanguis, vnde generatur Ophthalmia. *Brecha.in l.Inter ſtuprum.§.verum eſt morbum.ff.de verb.& rer.ſign.*

THALASSVS dicitur Hymenæus nuptiarum Deus, nũcupatus à ſtamine ſeu à Thalaſio, cuius nomine Sabina exportata fuit in Pauperioris domum felicem euentum ſortito coniugio. *Autores Plutarchus, Liuius, cæteri.* Hymen & hymenæum Græci dicunt, cùm ſit Hymen autore Donato, ea pellicula, quæ primo coitu diſrumpitur. *Ioan.Bap.in commen. epiſt.Sidon.Apoll.ad Heronium.lib.1.*

THEATRA & Amphitheatra, cum opera illa omnium in vrbibus maxima, quæ non temporaria mora, verùm etiam æternitatis deſtinatione fieri ſolẽt, adeò ſunt vniuerſitatis, ac non ſingulorum: vt ſi quid vniuerſitati debetur, ſingulis non debeatur: & contrà, quod debet vniuerſitas, ſinguli non debeant, *l.ſicut.§.ſi quid.ff. quod cuiuſq; vniuerſ. nom. Vide Cantiunc.in §.vniuerſitatis.Inſtitut.de rer.diuiſ. Quære ſuprà, Spectacula.* Spieg.

THEATRA dicuntur ſpectacula, viſoria, *in §.vniuerſitatis, Inſt.de rer.diuiſ.Io.Beß.Etymol.*

THEATRVM & Amphitheatrum diuerſa ſunt, *l.7.ff.de rer.diuiſ.l.3.ff.de op.publ.* quid alterum ab altero diſtet, exponit Caſſiodorus *lib. 4. var. epiſt. vlt.& lib.5.epiſt.ad Maxim.* vbi Theatrum Viſorium, interpretatur.

THECA, vocitatur chorytus pharetræ, eo quòd ſit conditorium ſagittarum, Maro:

Chorytique leues humilis & lethifer arcus.

Etiamſi Marcellus apud Verglium Choryci legat, cenſens Chorycum eſſe leue miſſile in modum ſagittarũ. Statius pro pharetra *Thebaid.lib.9.* vſurpauit:

---Cæleſtibus implet

Chorytou telis.....

Papinian. interpres hæc ſuper chorito, [Choriton theca arcus ſolius dicitur, ſicut pharetra ſagittarum.] *Io. Bapt.in commen.Epiſt.Sidon.Apol.ad Agric.lib.1.*

THEMATIVM, forma diminutiua, propoſitionem, factum, caſum, ſpeciem: nam his omnibus, teſte doctiſſimo Haloandro: vtuntur veteres conſulti, huius verbi loco. Inde Vlpianus *ad leg. Aquil.* dixit ſpeciem proponere, id quod Caius referre caſum, *de condict. indeb. Neratius.* Spieg.

THEMIS, Græcis, iuris æquiq; Dea credita eſt, quæ ſuaderet hominibus id petere quod fas eſſet: eandemque eſſe ipſam, atque fas exiſtimabant. Vnde Themiſtes, oracula, & conſilia, conſultaque & leges ſancitæ dicuntur. *Bud. in annot. prior.* Spieg.

THENSAE, ſacra vehicula erant, auctoribus Seruio & Feſto: Tranquillus *in Cæſare*, [Ampliora etiam humano faſtigio ſibi decerni paſſus eſt, ſedem auream in curia, & pro tribunali, thẽſam & Ferculum Circenſi pompa.] *Bud. in prior. ad Pandect.*

THEODORAM vxorem, Iuſtinianus ob inſignem raramque eius prudentiam, ad conſilia Reipublicæ adhibuit, *in Auth. iuſiurandum quod præſt. atgu. §. hoc autem, in Authen. vt iud. ſine quoque ſuff. ag. ſat. l. benè à Zenone. C. de quadrien. præſcrip.* Veriſimile eſt quoque, huius affectui datam celeberrimam illam Coſt. Iuſtin. cui caput eſt, Maximum C. de lib. præte. qua antiquo iure emendato, mulieribus ſuccurrit. Quamuis hæc tribus modis ſæpiſſimè ad vetus ius relabi videtur: pactis, ſtatutis & priuilegiis, *Vide Vigli. in §. ſed hæc quidem Inſtit. de exhared. lib.* Spieg.

THEOLOGVS hinc dicitur, quòd de Deo loquatur: itaq; Theologi nõ ſunt, qui nihil crepant niſi philoſophos & ſophiſmata. Eraſ. inquit, Theologus eſt vir pius, de diuinis loquẽdi peritus. &, Theologia eſt pietas, cum ratione de diuinis rebus loquendi coniuncta. Sp.

THERIA, id eſt, animalia. Verùm nonnunquàm ea voce vſi ſunt veteres, præterquàm in beſtiis, & venenatis iis, quę ictu morſuve venenum relinquunt, & in quo exiguo corpore maxima nocendi vis regnat. Sp.

THERIACA, cæ. Vlpian. [Theriacum quoque & cætera medicamenta, quæ ſeceſſus cauſa dominus ibi habuiſſet.] *l. quæſi. num. ff. de fund. inſtru.* Huius confectionem docet Plin. Quamuis veram hodie non habeant omnes officinæ, conſenſu omnium eruditorum, *vt pulchrè ſuper ea re Leonicenus & Manardus.* Interim tamen tam ſtupidus eſt mundus, vt prorſus decipiat vbique. *Ex Onomaſtico Brunſf. ſiano,* Spieg. Eſt autem Theriaca antidotum notiſſimum contra venena. de cuius compoſitione duo extant Galeni opera, alterum ad Cæſarem, alterum ad Pamphilum, dicta theriaca à ther, quod fera, hoc eſt, vipera. Plin. *lib. 20.* [Fiunt, inquit, ex vipera paſtilli, qui theriaci vocantur à Græcis.] Hiero. *ad Iouian. lib. 2* [Viperæ, inquit, carnes vnde theriaca conficiuntur, quantis rebus aptæ ſunt, norunt medici. *de fund. inſtru. l. quæſitum &c.* Nebriſſ.

THERMA eſt vocabulum Græcum, quod neq; Latinum nomen, neq; ſignificationẽ vnica dictione recipere poteſt. θερμὸς, calidum tãtùm ſignificat. Nos verò loca quæ calentibus aquis, aut ſine ipſis ſolo fornace calefacto, leuandi & ſudandi vſibus deputata ſunt, eodem nomine, quo Græci thermas appellamus. *Deoſenus in method. iur.*

THERMAE Achilleæ nuncupabantur Romæ, *in l. omnis, de aqua duct. 12. C.* ab Achille, quem Thetis mater aqua ſtygia abluiſſe memoratur præter talum, *vt annotauit Forcat. in Cupid. iuriſper. cap. 10.*

THESAVRVS eſt, vt inquit Paulus, vetus quædam depoſitio pecuniæ, cuius non extat memoria, vt iam dominũ non habeat. Sic enim fit eius qui inuenerit, quod non alterius ſit, *l. nunquàm nuda ff. de acqu. rer. dom.* Gręci theſaurum dicunt pecuniam, quam quis in numerato, & ad caſus repentinos repoſitam habet. *Vide Alciat. lib. 4. de verb. ſign. & Ferrar. ta §. theſauros. Inſt. de rer. diuiſ.* Sp.

THESAVRARII vocabulum alicubi Plaut. vſurpat adiectiuè: qui & Herculem theſaurarium feſtiuè vocat. Nunc in regum aulis præcipuum locum obtinuit inter magiſtratus ſummi honoris, qualem in celeberrima Cęſ. Ferdinandi curia illuſtriorem effecit virtus clariſſimi Baronis Tiridis Collis & Strechæ D. Ioan. Hoffman, viri & iuſtitiæ laude, & integritate præſtantis: & quod rarũ in ordine talium virorum, amatoris atq; Mecœnatis eorum qui ſunt dediti literarum tractationi. Pari amore atq; ſtudio complectitur opt. literatiſſimosq; quosque inclyto loco natus apud Hiſpanos, heros ille incomparabilis Martinus à Guzman, pridẽ Friderici Nauſeę, Iuriſperiti & Theologi docti, & ſimul orthodoxi præconio copioſè verè nobilitatus: adeò vt mutus ego videar, quidquid vel immodicè addiderim ad tam præiudicatã tam illuſtrem & amplam Guzmannicarum laudum prædicationem. Sp.

THESAVRORVM autem præpoſitos habebant Imperatores Conſtantinopolitani & Comites, *l. penult. C. de mur. leg. lib. 11. l. vltim. C. vt dign. ord. ſer. l. 2. C. de palat. ſacr. ſcrin. largit. lib. 12.* Et Theſaurarios, cuſtodiæ theſaurorum ſuorum præpoſitos, *l. 1. de canon. largitio. tit. lib. 10. C.* Et Theſaurenſes, *l. 2. C. de palat. ſacr. largi. lib. 12. C.* Ammia. Marcellin. *lib. 22.* [Hic idem Vrſulus datis literis ad eum, qui Gallicanos tuebatur theſauros, quidquid poſceret Cęſar, proculdubiò inſſerat dari.] Briſſon.

THESAVRENSIS. Imp. *in l. nullus theſaurenſis, de palatin. ſacr. largit. C. lib. 12.* theſaurenſem vocare videtur officialem comitis ſacrarum largitionum, qui & Comes theſaurorũ dicitur, quem Græci vocãt θησαυροφυλάξ. *Cuiac. in d. l. nullus theſaurenſis. C. de palat. ſacr. larg. lib. 12.*

THESAVRVM inuenire. Imp. Leo rectè beneficium Dei appellat, *l. vnica, de theſaur. C. lib. 10.* Triphoninus autem donum fortunæ, *in l. ſi is qui in aliena. ff. de adqu. rer. dom.* refertur elegans Scæuolæ reſponſum *tit. de rei vind.* quod haud grauatè adſcripſi. [A tutore, inquit, pupilli domum mercatus, ad eius refectionem fabrum induxit: is pecuniam inuenit. quæritur, ad quem pertineat? Reſpondi: Si non theſauri fuerunt, ſed pecunia fortè perdita, vel per errorem ab eo ad quem pertinebat, non ablata: nihilominus eius eam eſſe, cuius fuerat.] Spieg. *Adde Forca. in Necyom. dial. 57. num. 4. & ſequ.*

THESIS, ait Alciat. eſt generalis & indeterminata aſſertio quæſtionis, modum complectens, quales apud nos ſunt regulæ Iuris. Hypotheſis verò determinata eſt, ſicut apud nos caſus vel ſpecies facti. Apud Dialecticos vt inquit Ariſtot. Theſis eſt concluſio, pręter cõmunem ſententiã propoſita. Ariſtophani verò *in Nubibus*, ſignificat ſportularum depoſitum, vnde iudicum honoraria pendantur. Sp.

THESMOPHYLACES, dicuntur legum & inſtitutorũ cuſtodes. *Budæ in annotat. prior. l. 1. de iuſtit. & iur.*

Θεσμὸς vocatur Lex ſcripta. Vnde Theſmothetæ dicuntur ij, qui leges poſitas emendabant. *Connan. lib. 1. comment. cap. 8. in princ.*

Θεωρία, *in fin.* (*quæ Græca eſt*) *de vet. iur. enucl.* Latinè viſio. Prat.

THLASIAE, ſiue Thlibiæ. Latinè dicti ſunt qui habent teſticulos attritos, à θλάω, ſiue θλίβω, quod eſt, frango, & propter hoc vitium liberos gignere non poſſunt, ſed vitio ſublato poſſent. ideoque adoptare his permiſſum eſt & matrimonium contrahere, quia ſanitatis ſpem habent, *l. ſi ſerui. §. ſi ſpadoni. ff. de iure dot.* Vlpianus *de verb. ſignific. l. ſpadonum.* [Thlibiæ, inquit, & Thlaſiæ, ſed & ſi quod & aliud genus ſpadonum eſt.] Item Paul. *ad leg. Corn. de ſicar. l. hi quoque.* [Hi, inquit, qui thlibias faciũt. ex cõſtitutione D. Hadriani, in ea ſunt cauſa, qua hi qui caſtrant.] Nebriſſ. *Vide. Spadonum genera* Spieg.

THYMELICVS, interpretatur pugil, ſeu ſcenarũ hiſtrio. Vlpian. *de his qui not. infam. l. athletas.* [Neq; thymelici, inquit, qui certaminibus ſacris deſeruiunt, ignominioſi habeantur.] Θυμέλη, pulpitum, ſcena, ara. Nebr.

THYMELICI, *in l. athletas. de his qui not. infam.* legendũ, non Themelici quod nemo nõ nouit, teſte Budæo. Albe. exponit cantantes in pulpitis cũ inſtrumentis. Sed memineris, virũ illum (quod & in nuncupatoria epiſtola indicaui) cũ bonarum literarum, tum meliorum autorum omni præſidio fuiſſe deſtitutum: quod ex iam dicta voce, Tiberis & Thebais, ac infinitis aliis, ſimili modo enarratis, manifeſtè apparet. Referuntur autẽ inter ſcenicos thymelici, quorum nomine veniunt citharœdi, cithariſtę, pſaltæ, lyriſtæ, tibicines. Vide hic Budæum, qui admonuit, eode errore Themelici, apud Auguſt. *cap. 6. de Ciuita. circa finem* legi. vbi Ludo. Viues de thymelicis aliquantò fuſius. Thymelicorũ quoq; meminit Modeſt. *in l. Septicia. de pollicit.* quorum vt thymelici Gręci meminerunt crebrò: & ex Latinis Vitru. *lib. de Architect. 5. Vide etiam Rhodig. c. 8. lib. 8.* Sp.

THYME.

THYMELICAE ſaltationes, apud Iuſtin. *Nouell. de conſu. lib. §. ac primùm quidem. Vide, Tragædi.* Sp.

THYMELICI, *de quibus in l.4. ff. qui not. infam. l.10. ff. de pollicitatio. l. penult. de ſpectacul. in C. Theod.* Suida interprete ſunt οἱ ἐν θυμέλῃ τὴν τέχνην ἐπιδεικνύμενοι. Iſidorus verò *lib.18.c.47.* thymelicos muſicos ſcenicos interpretatur, qui organis, & lyris, & cytharis præcinebant. Indeque dictos ait, quod olim in Orcheſtra ſtantes cantabãt ſuper pulpitum, quod θυμέλη vocabatur. Quæ interpretatio accõmodatior eſt ad Vlpiani verba, quàm illa Suidæ. Phrynichus quoq; ἐν ἐκλογῇ Ἀττικῶν ῥημάτων θυμέλην, ait dictum τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ ἐφ' οὗ ἐν αὐληταὶ καὶ κιθαρῳδοὶ καὶ ἄλλοι τινὲς ἠγωνίζοντο. Thymelicos certè à Scenicis diſiunctos, ſuaſque in Orcheſtra peregiſſe actiones Vitru. *lib.5. cap. 8.* indicat. Hinc Thymelitæ *in l. 21. de pictorib. in C. Theod. l.5. de Scenicis in eo. C.* Thymelicis autem *in d. l. 4.* Xyſtici adiunguntur, qui ſe in gymnaſijs & xyſtis exercebant. Quorum Sueton. *in Galb. cap.15.* meminit. Tertullia. *in lib. de Spectacul.* [Etenim ipſi auctores & adminiſtratores ſpectaculorum, quadrigarios, ſcenicos, xyſticos, harenarios illos amentiſſimos.] Vnde Xyſtarches apud eundem Tertullian. *in lib. ad Martyres.* Suidas ξυστάρχης ὁ γυμνασίου ἄρχων interpretatur, & ita xyſtiarcham apud Marcellinum legimus *lib.21.* In Pandectis tamen Florentinis Exuſtici appellantur. Briſſ. *De Thymelicis vide etiam Cuiac. ad l.4. C. de ſpectacul. & ſcenicis. C. lib.11.*

THYNNI piſces prægrandes traduntur, ceruice & abdomine in precio apud antiquos, atque iugulo tantùm recenti, cætera pars plena pulpamentis, ſale aſſeruatur, quæ Nelandria appellatur, cæſis aſſulis quernis ſimilis: & ideo Lucilius *in primo Satyrarum lib.* [Abdomina, inquit, thynna venientibus priua dabo, cephaleamque carnem.] hi præ nimia pinguedine dehiſcunt, neque plus quàm biennio poſſunt viuere. Cauſam tradit Ariſtoteles *de natur. animal. lib.6. cap.17. vbi etiam de eorum coitu, partu, & adoleſcentia.* Carne tantùm paſcuntur, pariunt in Ponto, nec vſpiam alibi. *Ariſtotel. lib.5. cap.10.* Gregales ſunt, & amici inter ſe, *vt in 9. tradit Ariſtotel. c.2.* Agitantur aſilo, exoriente cane: & omnium maximè piſcium, gaudent tepore: ab his Thynnoſcopi dicti homines, qui ex ſuperioris littoris parte thynnos ſpeculari conſueuerunt: Latinè thynnarij, vel thunnarij vocitantur, y in v, conuerſa, vt moris eſt. prout etiam vertit Latinè Græceque doctiſſimus Gaza, *in lib. Ariſtotel. 4. de Animal. cap.10.* Et ſæpè, inquiens, thunnarij circum retiunt thunnos dormientes. *& in alijs locis Ariſtot. ſuperiùs relatis.* & piſces hos credimus eſſe, quos hodie materna lingua thunninam vocamus. De thynnis meminit etiam Strabo *lib.3.* addens, thynnos plurimũ glande gaudere, cuius cibo eximiè pingueſcant. & ſecundùm iſta debet caſtigari locus apud Vlpian. *in l. venditor, in princip. ff. commun. prædio.* apud quem mendosè Tignara, legitur. Cotta. *Adde Forcat. in penu iuris ciuil. cap.20.*

T I.

Τιβέννοι, trabæ, ornamenta Conſulum, *Nouell. 103. & apud Appianum, Artemidorum, Suidam, & Moſchopulum. Adde Cuiac. ad l. 1. C. publica lætitia vel conſinium nunciatores, &c. lib.12.*

TIBERIS Albula prius, à colore, non à Tiberio Nerone, in eo, vt Alberic. ait, ſubmerſo: ſed à Tiberi Rege Albano, ibi præcipitato, cognominatus eſt. Ex Sueton. conſtat, crudeliſſimæ beluæ corpus publicè crematum: tametſi Tiberium & Tiberim, pars populi clamitarent. Sp.

TIBI, & à te, nec ad rem, nec ad dignitatem, ſed perſonam duntaxat referuntur: *vt tradunt Interpretes Pontif. intr. c. mandata, extr. de præſumpt. & c. tibi. & c. ſi proto, de reſcript. libr. 6.* Spieg.

TIBIALE, velamen tibiarum: quinetiam arma, quibus crura muniuntur, Tibialia vocantur. Paulus, [Si tibiale, vel humerale miles alienauit, caſtigari verberibus debet.] Spieg.

TIBICINES, in ædificijs appellantur columellæ, quibus ruſtici tecta ſua fulcire ſolent.

TIBVR, ſiue Tiburtum, vrbs ad decimum ſextum lapidem ab vrbe diſtans. Hanc vocem apud veteres Iuriſconſ. ſcriptam per i Latinum, non per y, probat editio Haloandrina. Pierius in caſtigationibus in Poëtam accedit. Seruius *lib.7.* autor eſt, tres fratres veniſſe ad Italiam: Catyllum, Coracem, Tiburtum. Hi ſimul omnes vnam fecêre ciuitatem, & eam de fratris maioris nomine Tibur appellauêre, licèt & aliàs fecerint ſinguli. Huc olim plebs Romana ſeceſſit. Et hiſtoria habet olim dirutum à Friderico Imp. eius nominis primo: *de quo latiùs ſcripſi in 4. librum Ligurini.* Spieg.

TIBVRTIBVS municipibus meis amantiſſimis, quos ſcitis, balneum Iulianum iunctum domui meæ ita, vt publicè ſumptu hæredum meorum & diligentia decem menſibus totius anni præbeatur gratis. *Vide Scæuo. in l. patronum. §. codicillis, de leg.3.* Spieg.

TIGILLVM quid ſit. *Vide, Sub iugum mitti, &c.*

TIGNA, ſolent trabes appellari, quibus ſumma domus contegitur. A tegendo ſic dicta. Hinc fabri tignarij, murarij omnes, materarij, albarij; ſignificãtur. Hinc & contignationes. *Alciat. de verb. ſign.*

TIGNARIVS faber, non ſolùm is qui dolat, ſed etiam qui ſolaria lignea, hoc eſt, qui trabes, cæteraq; ad tabulata domus vtilia, & omnis qui ædificat, intelligitur. *l. ferri. de verb. ſignific.* Sp. Adde Cuiac. *ad l.1. inſi. C. de excuſ. artif. lib.10.* qui dicit, Græcos generali vocabulo τέκτονα vti.

TIGNVM. Tigni appellatione in lege 12. Tabul. omne genus materiæ, ex qua ædificia conſtant, ſecundùm Caij, Vlpiani & Iuſtiniani opinionem, venit, *l. tigni appellatione. ff. de verb. & rer. ſignific.* vnde quidam aiunt tegulam quoque & lapidem, & cæmenta, cæteraque, ſi qua ædificijs ſunt vtilia (tigna enim à tegendo dicta ſunt) hoc amplius, & calcem & arenam tignorum appellatione contineri. Sed & in vineis tigni appellatione omnia vineis neceſſaria continentur, vtputà, perticæ, pedamenta, *l.1. ff. de tign. iniuncto.* Anchoranus.

TIGNVM propriè eſt, cui tectum ſuperponitur. Vitruuius *lib.4.* [Trabes, inquit, ſuprà columnas & paraſtatas & antas ponuntur: in contignationibus tigna & axes, &c.] Nam contignatio habet trabes, tigna, aſſes, tegulas. Albertus *de re ædificato. lib.7.* [In trabibus ſunt tigna, quorum reſecta ad perpẽdiculum capita extrorſus apparent ex moduli dimidia, Tignorum latitudo æquabit craſſitudinem trabis &c.] Hæc ille. Item Vitruuius *lib.10* [Supra capreolos tignum collocatum cõiungebat capreolorum compactiones.] *Brechæus in l. tigni appellatione. ff. de verb. & rer. ſignific.* Et tignum quidẽ à tegendo dicitur, eaque propriè ædificij pars eſt, quæ tegit: & tegit quidem non continuatione perpetua ædificij, vt in operis cęſo lapide cõcameratis & tectis, ſed lignorum cõtignatione, & appoſitione, vt ferè ſunt omnium ædium tecta. Tignum enim propriè ligneum fuit, ſignificauitque quamcunq; trabem tegendi cauſa impoſitam. *Connan. lib.3. comment. cap.6. nu.8.*

TIGVLA, foramina, quibus fumus exit. Prat.

TILIA, arbor, cuius ex cortice interiore membranulæ ſumuntur: in quibus veteres ſcribebant, *l.52. ff. de leg. a. l. librorum, de leg.3.* Sp.

TIMEO, inter ea numeratur verba, quæ idem poſſunt, addita, vel non addita negatione. *Vide Alciatum in l. dubium negatiuum, de verb. ſign.* Spieg.

TIMIDI, qui ſemper, & præter modum timent. De his ex empto actionem admittit Prætor, *teſte Vlpian. in l.1. ſub fin. de ædil. edict.* Spieg.

TIMIDIORES ſunt ſerui. *Au. h. de non alien. §. nunc autem, verſ. Oeconomus.*

TIMIDITAS, ex rebus, non ex vocabulis oritur, *vt Cicero oppidè ſcitè dixit, lib. 4. de finib.* Vlpianus *in §. apparet. l. cùm verò ii, de fideicommiſſ. liber.* cenſuit obeſſe libertati non debere, quæ vel ſeruis petitur, vel in totum non petitur per ignauiam, vel timiditatem, &c. Spieg.

TIMOR, ait Cicero, metus mali appropinquantis. *Tuſcul. 4.* Metum autem accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem, ſed maioris mali, & qui in hominem conſtantiſſimum cadat, *l.5. & 6. quod met. cau. Vide, Metus.* Sp.

TIMOR infamiæ, timor vexationis, *l. nec timorem. ff. quod met. cauſ.*

Τίφη Græcis commune eſt nomen vermis, coloris & frumenti. *Cuiac. ad l. 94. ff. de verb. oblig.*

TIRONES ſunt, qui nondum in numeros relati, lecti tamen vt militent, publicis expenſis iter faciunt, & ſub campi doctore exercentur, *l. 42. ff. de teſta. milit. l. vlti. ff. de muneribus & honor. l. 4. in fin. ff. de re milit. l. vlt. ff. de cuſtod. reor.* Hos no-

tis compungi in brachijs ſolitos, oſtendit l. 3. ff. de fabricenſibus lib. 11. C. & Veget. lib. 1. c. 8. Tironum autem præſtatio & præbitio olim in muneribus publicis fuit, *l. 4. C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 11. l. 2. C. de priuileg. eor. qui in ſacr. pala. l. 10. C. de palat. ſac. largit. lib. 12. l. 2. C. de ſilentiar. eod. tit. Qui à præbit. tiro. in C. Th.* Marcell. *lib. 21.* [Pariq; ſtudio ſupplementa legionibus ſcripta ſunt in dictis per prouincias tirocinijs.] Briſſ.

TITHASVS. Hoc nomine Græci manſuetum appellât, quo idem Pompon. vtitur *in l. ita relictum. ff. de lega. 2. Cuiac. ad l. 67. ff. de hæred. inſti.*

TITIONES & carbones differunt, quod Titio lignum ſit aliqua ſui parte exuſtum & extinctum, vel torris extinctus. Torris enim dicitur lignû aliquod teres igne ardens. Carbones ſiquidem ligno ſemiambuſto, atq; igni torrefacto conficiuntur. *Brech. in l. carbonum. ff. de verb. & rer. ſign.*

TITIVS & Accius, vetera nomina quibus exempli cauſa vti mos erat. Varro *in Teſtamento,* [Quòd ſi quis vndecimo menſe natus eſt, Accio idem quod Titio ius eſto apud me.] Per hoc vetus prouerbium Varro ſignificat, ſicut vulgò dici ſolitum erat, de rebus inter ſe nihil diſtantibus. Idem Accij quod Titij, ita pari eodemq; iure eſſe in 10. menſib. natos, & in 11. *Hæc Gell. lib. 3. c. 16* Hot.

TITVBARE, non eſt, vt imperitum Latinitatis ait vulgus, defectuosè loqui, vel inſcienter, ſed vacillare, hoc eſt ægrè pedibus inſiſtere. Hinc non niſi translatè teſtis titubare dicitur, cuius dictum vel ægrè diſcernitur, vel ut inconſtans ac varium exploditur. Sic Iuſtin. vocat titubantem mentem, *l. fin. C. de condi. indeb.* quæ hæret, in ancipitique eſt, atque dubia. Sp.

TITVLVS à tuendo, hoc eſt, indicando dicitur: quia tuetur & indicat id, cui ſuperſcribitur, ne incidat ambiguitas. Et quia ſolebant olim titulos rubris literis ſcribere, inde appellâtur iam nunc Rubricæ. Vlp. *in l. 1. ſi cert. peta.* [Quoniam igitur, inquit, multa ad contractus varios pertinentia iura, ſub hoc titulo Prætor inſeruit, ideò rerum creditarum titulum præmiſit.] & Paul. *ad fin. l. 1. de interdict.* [Aliqua enim ſub hoc titulo interdicta ſunt.] Vel quòd factum autoris tueatur, indicans veritatem cuiuslibet rei: vt ſi quis alterius fortè generis quicquam eſſe contendat, recurratur ad titulum: vt ecce, ſi quis dubitet, iuſte poſſideam: ego illi cauſam allegê meæ poſſeſſionis, putà, quòd emerim, vel dono acceperim, tunc cauſa huiuſmodi, ſeu formula iure probata, eſt mihi titulus, tueturq; rẽ meam. Non autem poterant, tradente Oldendorpio, ſignificâtius nobis inſinuari cauſæ, ex quibus vnicuique liceret apprehendere, occupare, poſſidere rem, quàm vt dicerentur tituli poſſeſſionum: quaſi tuentes, iuſtificantesq. poſſeſſionem. Porrò tituli vocabulo Impp. *in l. cogi. C. de petit. hæredita.* bifariam vtuntur: Primò etenim pro vero titulo, quales ſunt, Pro emptore, Pro donato, Pro legato, Pro derelicto; & ſimiles. Deinde verò, pro quadam modificatione, iuxta Azonis interpretationem: qualem etiam habet prædo & raptor, *l. pro hærede, in eod. tit.* Bart. ſentit, & quidem rectè, titulum re ipſa nihil aliud eſſe, quàm cauſam contractus, & (vt alij dicunt) initium poſſidendi, *in l. per diuerſos. C. mandat.* Spieg. Tranquillus *in Domitiano,* titulum pro cauſa animaduerſionis & ſupplicij de nocente ſumpti vſurpat: vt mirum videri non debeat, quod Matthæus *in Euangelio* dixit ἀιτίαν, id Latina voce ab alijs τίτλον vocatum eſſe. Sic enim & Plutarchus & alij, pro Catulo κάτλον, pro Bibulo βίβλον, pro Lentulo λέντλον dixêre. Hinc factum etiam, vt noſtri in tractatu poſſeſſionum, quod veteres cauſam dixerunt, ipſi titulum vocent, quem Theophilus non ineleganter *lib. Inſtit. 4.* deſcribit. Qua quidem ſignificatione, & Domitius Vlpianus *l. 1. ff. pro dote.* [Titulus eſt, inquit, vſucapionis, & quidem iuſtiſſimus, qui appellatur pro dote.] Et Marcellus *in epiſt. ad Sulpitium.* [Si color vel titulus, vt ſic dixerim, donationi quæſitus eſt, nihil valebit traditio.] *l. Sulpitius, de donat. inter virum. Cuiacius lib. 2. observ. c. 42. tom. 2.*

TITVLVS, quod alicui rei, vt libro, operi, vel ſtatuæ, ſuperſcribitur, ad eius cognitionem. Vnde in ſtatuis, ſiue picturis titulum dicimus, literas, quæ vel artificis, vel eius cuius ſtatuæ, ſiue imago eſt, nomẽ demonſtrat: vel tempus quo factum eſt opus, declarat. Habet & aliàs titulus ſignificationes, quas gloſſæ indicant *in l. non ambiguum. C. famil. erciſc. & in Nouell. de mandat. Princip. §. titulos.* Sp.

TITVLVS, pro Cauſa. iuxta quod vulgò loquuntur, Corruptus titulus, pro non titulo habetur. Item, Titulus malus non releuat: vt in fure, prædone, raptore, tyranno, & ſimilibus, vbi nulla cauſa ſaltem iuſta adduci poteſt *per textum valdè elegantem, in l. qui interrogatus, cum l. ſequ. ff. de petit. hæredit.* Bart. *in l. ſi ager, de rei vend.* facit differentiam inter titulum vniuerſalem, & titulum ſingularem. Sed rectiùs *indicante Apello,* diſtinxiſſet inter contractum & modum acquirendi dominij. *Vide cauſam apud eund. c. 3.* Dn. Old. hâc culpam condonat non abs re Bartolo. *Vide eum in Introductorio claſſ. 3.* Sp. Vide Ræuar. *de auctoritate prudentum, c. 7.* Ambroſium *in ſermo. 50* Aſconium *in orat. Cicer. pro Milone,* [Manumiſerat eos, inquit, quòd caput ſuum vlti eſſent, &c.]

TITVLVS falſus. Quemadmodum per rerum naturam, vbi poſt titulum nihil ſequitur materiæ vel operis, aut vbi materia ſeu opus non reſpondet titulo, ibi vanus & falſus dicitur titulus: ita qui verbis duntaxat poſſidendi cauſam & prætextum allegat, quem reuerà non habet, is nihil facit aliud, quàm quòd fumos vendit, & titulum mentitur ſuæ poſſeſſionis. Sp.

TITVLI etiam fiſcales & largitionales, *l. 5. de ſuſceptorib. lib. 10. C. Rub. de canon. largit. tit.* Symmach. *lib. 2. epiſt.* [Et quantum in titulis fiſcalibus exigendis tua cura promouerit.] Briſſon.

TITVLVS hæreditarius, *l. 1. C. ſi quis igu. rem minor. ſi. decret. tempor.* & titulus honorarius, *ibidem.* Alberi.

TITVLVS lucratiuus eſt, cùm res ad aliquem peruenit ſine onere, ſine grauamine dâdi, ex mera liberalitate. Hos titulos, vel cauſas lucratiuas, eleganter recenſet Imp. *in l. vnic. C. de impon. luc. deſcript. lib. 10. Vide ſuprà, Lucratiuæ cauſa.* Titulus autem oneroſus eſt, quando res ad aliquem peruenit, cum onere aliquid dandi, vel faciendi: cùm is qui rem recipit, oneratus & grauatus eſt aliquid viciſſim dare, vt facere: ſicut eſt in omni contractu. Sp.

TITVLOS magiſtratuum dicimus, per quos eorũ gradus, dignitates, imperia deſignâtur, ein würdigkeit. Hi autem mirum dictu eſt, quàm varijs modis per ſeculorum viciſſitudines immutati ſint. *Nouell. de mandat. Princip. §. titul. conſtit. 17.* Sic titulus Iuſtiniani Imperatoris deſcribitur, *Inſtitut. & C. in princip.* Item tituli eccleſiarum & beneficiorum dici ſolent. Quomodo etiam accipiendi ſunt, C. vt nemo priuat. titul. præd. ſuis, vel alijs impon. Hac ratione dici cœperunt tituli, pro cauſis ſeu formulis iuſtificandæ poſſeſſionis, hoc eſt, quibus defenderetur vniuſcuiuſque poſſeſſio ab impugnatione alterius, anzeigung einer rechtmässigen ankunfft. *dictum ſuprà,* Titulus à tuendo. Old.

TITVLI nominati, ad inſtar contractuum: quia tituli ex contractibus proficiſcuntur, *tractantur hi lib. Pandect. 41.* Innominati tituli, ſunt ex iure naturali, apud omnes gentes æquè recepti, abſque certa & ſolenni formula, quales declarat. Oldend.

TITVLVS pro ſuo. *Vide ſuprà, Pro ſuo.* Titulus ludi, eſt lucratiuus. *Quære Turpe lucrum.*

TITVLVS verus dicitur, qui nobis ſignificat verè competere cauſam. Putatiuus autem titulus, quem putamus nos habere iuſto quodam errore alieni facti, cùm reuerà non habeamus poſſidendi cauſam. Quare rectè monuit Oldend. titulos putatiuos potiùs dicendos titulos bonæ fidei, iuxta phraſim Iuriſconſultorum. Hi enim vocant bonam fidem, quicquid illæſa conſcientia credimus eſſe, cùm non ſit, ſcilicet tolerando errore lapſi. Sic bonæ fidei emptor dicitur is, qui à non domino emit. *Vide & Bonæ fidei poſſeſſor.* Spieg.

TITVLVS pro colore, *l. Sulpitius. ff. de donat. int. vir. l. 6. §. quid ergo. ff. de ritu nupt. l. 5. §. ut tamen, ff. de reb. cor. qui ſub tut. vel cura.*

TITVLOTENVS, quod nudo verbo nititur, quod probari non poteſt. Vlpian. [Ne tamen titulo tenus tutores ære alieno allegato, pecunia abutantur.] *in §. illud quæri poteſt. l. magis puto. de reb. cor. qui ſub. tut.* Idem eſt, ſi quis titulum quidem facti allegare poſſit, ſed iure inualidum, vt quia emerit à furioſo ſciens: vel quia maritus vxori, aut vxor marito donauerit. Is enim titulotenus pro poſſeſſore poſſidet. Quoniam reprobatus, vel inualidus titulus, habetur pro non titulo. Spieg.

T O

TOGA dicta eſt à tegendo, *inquit Pompon. l.180. ff. de verbor. ſignific.* Eius formam ac figuram Quintil. *lib.11. cap.3.* his deſignat verbis: [Veteribus nulli ſinus: perquàm breues poſt illos fuerunt. Ipſam togam rotundam eſſe, & aptè cæſam velim. aliter enim multis modis fiet enormis. pars eius prior medijs cruribus optimè terminetur, poſterior eadē portione altius quàm cinctura: ſinus decentiſſimus, ſi aliquantò ſupra imam togam fuerit. nunquàm certè ſit inferior.] hęc ille: quæ à Bayſio prætermiſſa fuiſſe miror. Toga autem ciuium Romanorum fuit propria. Itaque & vbique eam geſtare iubebātur, neq; peregrinis ea vti licebat, vnde illud Plin. *lib. epiſt. 31.* Idem cum Græco pallio amictus intraſſet (carent enim togæ iure, quibus igni & aquæ interdictum eſt) poſtquam ſe compoſuit: Latinè, inquit, declamaturus ſum Tranquil. *in Claud.* [Peregrinitatis reum orta inter aduocatos leni contentione, togatumne an palliatum dicere cauſam oporteret, quaſi æquitaté integram oſtentans, mutare habitum prout accuſaretur, defenderetur ve iuſſit.] Hot. Proinde etiam ius datum togæ Carthaginenſibus apparet, tum à Statilio Tauro deducta colonia eſt muro cincta, Aelio Saturnino, vel augure, vel Pontifice eam coloniam inaugurante, & ſolemne carmen effante: non enim ius erat cuiuis eius togæ vſurpandæ. proinde ſcribit, cùm concordia iuuat, toga oblata eſt. cùm dixiſſet Carthaginenſes tunicam cinctu arbitrantem ſuſpendiſſe, & palliū tabulata congregatione fulciſſe: ſubijcit, ſi quid vel dignitas, vel temporalitas veſtit, vbi libenter vertit, ſcriberem, quod haud paulò ad ſententiam eſſet accommodatius. Togam tradit à Pelaſgis ad Lydos, à Lydis ad Romanos veniſſe. Græci quendam Tebennum Archadam togæ Romanę inuentorem pręadicant, qui primus id genus veſtis geſſerit, & ſinum Ionicum naui ingreſſus in Italiam venerit, & veſtimētum propagarit, vnde & togam τήβεννον appellatam fuiſſe ſcribunt, de inuentoris nomine. *Hæc Turneb. aduerſ. lib. 7. cap. 20.*

TOGARVM varia antiquis Romanis erant genera: vt, Toga prætexta, qua vtebantur pueri vſque ad annum decimumoctauum. dicta, quod veſte purpura intexebatur. Poſtea ſumebant togam virilem: quæ & Libera dicebatur. Vlpian. *de aur. & arg. leg. l. veſtis.* [Puerilia autē ſunt, veluti togæ prætextæ, aliculæ, chlamydes, & pallia: quæ filijs noſtris comparamus.] ſic legit Nebriſſ. Expungendæ ſunt autem dictiones, Aliculæ, & Pallia: ſubſtituendæque, Alicubi & alia. Sic enim habet Nor. tex. Adſtipulatur Bayſius Item, toga virilis, toga picta, toga regia, quæ erat auro & purpura intexta, qua reges vtebantur, quæ à Liuio inter inſignia triumphantis numeratur. Toga pura, quam tyrunculi forenſes aſſumebant tyrocinij die. Toga candida, quā petitores magiſtratuum induebant: vnde candidati dicebantur. Sp. Neque verò in profeſſione ſatis erat, togam candidam induere, ſed etiam ſolenni ad populum nominatione, quę in concione ab aliquo magiſtratu data, fieret. Nam ſi præiens Q. Fuluius Flaccus profeſſus eſt, ſe petere præt. non abſque toga candida, quia prætextam ferre eum ædilē oportebat, relinquitur profiteri aliud fuiſſe, quàm toga candida petere magiſtr. *De quo Grucch. C. de Comitijs Rom. lib. 1.* Candida ergò toga petitionis ſignum erat, vt à populo dignoſcerentur, qui ambirent magiſtratus. Quamdiu enim retinebatur toga candida, tamdiu præſtare in petitione: ea depoſita, & petendi voluntatem depoſuiſſe candidati cenſebantur.

TOGA VITREA, ideò ſic appellata, quòd ritu vitri tranſluceret. Varro [Iſtorum vitreæ togæ oſtentāt tunicæ clauos.] *Turneb. lib. 14. cap. 19.*

TOGATI in Impp. conſtitutionibus pro aduocatis & patronis ponuntur, *l. 11. §. procul dubio. C. de iudic. l. vlt. C. de ſportul. Et in tit. de aduocatis diuerſ. iudic. paſſim.* Briſſ. *Adde Cuiac. ad l. 5. C. de muner. & epidem. lib. 12.*

TOLERARE, pro ſuſtentare, nouè dixit Alph. *l. conſeria, de verb. ſign.* Sic & Tacitus, tolerare vitam. *Alcia. ibid. admonet, & latiùs oſtendit Budæ. in annot. poſterior. ad d. l.* Sp.

TOLERABILE tributum, pro moderato, nec difficili, (träglichet auffſlag/ leidliche ſchatzung.)

TOLERABILIA eſſe, quæ vetus conſuetudo comprobat, reſcripſerunt Impp. Verus & Antoninus, *auctor Papyrius in l. Imperatores, de pollicitatio.* Spieg.

TOLLENDO quid ſit, Glareanus antea expoſuit. Eſt verò *κηλώνειον, vt ait Turneb. libr. 6. aduerſ. cap. 18.* quod ſurſum deorſum hinc inde tollitur, more Oſcilli, & alternis hinc & inde ſuſpicit & deſpicit. *Vide etiam Petrum Crinit. de honeſta diſciplina. lib. 19. cap. 2.*

TOLLERE iudicium, tollere, diſturbare, reſcindere iudicium, aut rem iudicatam in eadem re dicimus, pro eo quod vulgò dicunt, quaſſare, & annihilare ſententiam iudicis, (das vrtheil auffheben/ vernichtigen.) *ex Syluio.* Sp.

TOLLERE, verbi vſus & elegans, & varius eſt apud Iuriſconſultos: præſertim Vlpianum, qui fuit Romani ſermonis obſeruantiſſimus. vt. ius vicino non eſſe, altiùs ædes tollere, & interdum dici poteſt eum quoque, qui tollit ędificium, vel deprimit, luminibus officere, hoc eſt, demoliri, diruere, eleuare, furtum erigere, *l. ſi arborem. §. per contrarium. de ſeruit. vrban. præd.* Spieg.

TOLLISSE, pro ſuſtuliſſe, *apud Vlpian. in l. 13. §. 4. ff. de accepti.* Hot.

TOMENTVM Circenſe hoc vocabatur, quod fortaſſe initio Circenſibus ſpectaculis ſibi ſubſternere ſolerent. Strabo de hoc tomento ſic ſcribit: *[Greek, illegible]* Schard. *ex Turn. lib. 9 cap. 14.*

TOMENTVM Circenſe, vocatur triuiale cōmune pauperibus, id eſt, quicquid puluillo infarcitur, ſiue illud ſit de lana, pluma ſtramento, carricibus, vel iuncis. A *τομῆ*, inciſione: concidebantur enim quę puluillis infarciebantur. Vlp. *de legat. 3. l. ſi vni lana.* [Lanæ, inquit, appellatione, tomentum non continebitur.] Nebriſſ.

TONSOR radebat. *Vide Vlp. in princ. l. item Mela ſcribit. ff. ad leg. Aquil.*

Τόξευμα, apud Græcos quidem proprio nomine vocatur id, quod ab arcu mittitur, apud nos aūt communi nomine & telum appellatur, *l. ſi caluitur. ff. de verb. ſign.*

TOPIARII, artifices fruticum & herbarum in varias figuras conformandarum, *ἀπὸ τῶν τοπίων*, meo iudicio: id eſt, à funiculis: potiùs quàm *ἀπὸ τῶν τόπων*, vt quibuſdam placet. Alphen. *l. 60. §. 3. ff. de lega. & fid.* Prædijs legatis, neq; topiarium, neque ſaltuarium legatū videri ait. topiarium enim ornandi fundi paratum eſſe. *Item Vlp. l. 8. in fin. & Marcian. l. 17. §. 2. ff. de inſt. vel inſt. Adde Forcat. in ſuo Cupid. Iuriſperito, cap. 5. nu. 8. & Turneb. aduerſ. lib. 16. cap. 23. & lib. 24. cap. 11.*

TOPIARII ſerui, *in l. 60. §. vlt. de leg. 3. l. 12. §. idem reſpondit. & l. 17. in fin. ff. de inſtru. vel inſtrum.* & apud Plin. *lib. 3. epiſt. ad Caluiſ.* Sunt qui edera geſtationes conueſtiunt, formas ex plantis, fruticibus, arboribus faciunt, varıaſque ex his ſubtiliter compoſitis & plicatis figuras exprimūt & reddunt. Vnde quidam Typiarios eos efferendos contendunt à typis, id eſt, formis ac figuris, quas exprimunt. Hos eleganter hoc verborum ambitu Iulius Firmicus, *libr. 8. Matheſios cap. 10.* deſignat. [Vel qui, ait, buxeas arbores tondens in beluas fingat, aut virides porticus in circulum flexis vitibus faciat.] Briſſ.

Τοποτηρηταί, in Nouell. qui mittuntur à præfectis Prætorio vicarij, Gallis *Lieutenans*, loci ſeruatores, loci iudices, (ſtatthalter/ verwalter/) *l. 2. C. de exhib. reu.* Adde Cuiac. *obſeru. lib. 3. cap. 14.* qui addit, quòd à Paulo monacho loci ſeruatores appellentur, *lib. 16. hiſt. Longobard.*

Τοποτηρηταί tamen non ſunt confundendi cum his, quibus præſides iuriſdictionem ſuam mandant. Nam hi plerunque ſequuntur præſides ipſos, vt legati proconſulis: *τοποτηρηταί*, in ſingulis municipijs abſentium vicem ſuſtinent. Quibus mandatur iuriſdictio, eos non ſequuntur alia, quæ præſidibus lege data ſunt, *l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. eſt iuriſd.* Vicarij, ſiue *τοποτηρηταί* conſtituuntur, vt & ea, quæ lege præſidibus ſpecialiter data ſunt, exequantur, *l. 2. C. de offic. eius qui vic. al. iudic. obt.* excepto iure gladij, *Nouell. 128. Cuiac. in expoſit. Nouell. Iuſtin. 8. de præſidibus.*

Τοποτηρητής, Suidæ *εἶδος ἀξιώματος*, Prat.

TORALIVM duo fuiſſe genera, Paulus ſignificat *in l. 5. ff. de ſuppel. legat.* vnum quod ſtraguli nomine contineretur, alterum quod non contineretur. Hoc autē Plagam appellatum Nonius teſtatur: grande ſcilicet linteum tegmen. ob eam, vt conijcio, cauſam ita dictum, quòd plagis, id eſt, foraminib. peruium ac pellucidū eſſet, vt ſi vera coniectura

ſit, planus nunc eiuſdem Pauli locus ſit, *in l.3. eodem tit.* vbi ſcribit culcitras, toralia imperia, &c. ſuppellectili legata contineri: nimirùm ſi addita literula legamus Toralia Imperuia: vt ea ſignificentur, quæ verè ſtragula ſunt, id eſt, denſa & non rara. Varro tamen *libr. de ling.4.* & apud Feſt. *de vita popul. Rom.1. παχυστρωτον*, vtrunque ſtraguli nomine comprehendit. Hor. Horat. 1. *epiſt.*

— Ne turpe toral, ne ſordida mappa.

Florentinus de ſuppell. legat. l. de tapetis. & eod. titul. l. ſuppellectili. Nebriſſ.

TORCVLAR, quod & torculum, tam olearium, quàm vinarium apud antiquos legitur, *quod & Bud. admonuit.* Sp.

TORCVLARIA, ſunt machinæ premendis vuis aptæ. Præla enim dicuntur trabes in torculari, quibus vua calcata premitur. Vlpian. *in l. fundi, de actio. empt.* cenſuit torcularia inſtrumenti magis eſſe, quàm ædificij, etiam ſi ædificio cohærent. Sic Haloander habet, & ſenſus ipſe requirit, vt ſine negatione legatur. Spieg. *Adde Forcat. in Penu iuris ciuil. cap.7.*

TORCVLARIVS, a, um, quod ad torcular pertinet.

TOREVMATA dicuntur opera argentea, lineatione opificioque circum caſili & vndique ſecùs munditiæ ambiente polita, cælata, ſculpta, baccata, pro vaſis vtique precioſis Epigrammatico Poëta accipitur hæc dictio, & impreſſis & anaglyphis. In hanc penè ſignificationem toreuma Lucius accipit, *in 1. Floridorum* deflexum à *τορεύω* verbo græco quod ſignificat Sculpo & elaboro, inde *τορεία* Helanicãs ſculpturam dicimus:

Prabè puer calices, tepidique toreumata Nili,

cecinit epigrammatographus Poëta. *Ioan. Bapt. in commentar. epiſt. Sidon. Apollina. ad Agricolam. lib.1.*

TORMENTVM, cruciatũ qui infligitur alicui ad pernoſcendam veritatem, ſignificat: & pro his etiam ponitur, qui cruciatum inferunt, *vt apud Ciceronem pro Cluentio.* Eſt quoque generale vocabulum omnium machinarum, ſaxa, tela, & id genus alia torquentium, atque immittentium. Vulgò Bombardæ, & Canones appellantur. *De priori ſignificantia. vide l. diuus Pius. ff. de quaeſt. & Bart. in l.1. eod. tit. pulchrè differentem quibus modis, & contra quos tormenta ſint adhibenda.* Quintilianus quoque *in lib.10.* ſcribit, qua ratione tractari debeant tormenta & quæſtiones. Sunt autem probationes inartificiales. Spieg.

TORNEAMENTVM. Torneamenta vulgò dicuntur quædam nundinæ, vel feriæ, in quibus milites ex condicto conuenire ſolent, & ad oſtenſionem virium ſuarũ, & audaciæ temerè congredi & aggredi, *cap.1. ext. de torneamen.* Et hæc prohibentur fieri, quod hinc periculum animarum, morſque hominum proueniat, *vt ibi notatur.* Sed quòd mortuo in eis eccleſiaſtica denegetur ſepultura, rationem nullam adfert cap. de torneamẽtis, neque vllam eſſe idoneam exiſtimo, cum hoc crudelitatem potiùs, quàm humanitatem ſapiat. Anch.

TORQVATI milites, quibus torques virtutis præmiũ fuit, *c. in militare. in princ. Decret.* Torquatos puto rectè appellaueris, qui ab Imperatorib. virtute meruerunt ius militare. Germani tales Ritter/ Itali Equites auratos appellant: fortè, quod olim equites ſplendidi epitheto inſigniuit Hircius, nimirum ab auri fulgore & virtutibus. [Cecidêre, inquit, eo prœlio ſplendidi ac illuſtres viri, nonnulli equites Romani.] Quem ſecutus in hiſtorijs Tacitus, illuſtres Equites pariter appellauit, *teſte Cataneo.* Cæterùm torques, colli induuias & ornamẽta, tam maſculino quàm fœminino, idoneos quoſdam, & præ cæteris illuſtres Latinæ linguæ autores protuliſſe, *lib.10.* Valturius oſtendit.

TORQVATI etiam hodie vocari poſſunt Proceres ſiue Equites aurei velleris, qui vulgò, Die Herrn vom gulden Flieſz/ dicuntur: quos Burgundionum Princeps natu maximus, vt nuper Imp. noſter inſigni ſuo, quod eſt Aureum vellus, illuſtrauit. Sp.

TORQVERE, tormentum inferre, cauſa inueſtigandi veri. Donatus [: Torquemus hominem, extorquemus veritatem.] Interpretes Torturam vocant: ab eaque docent non eſſe incipiendum. *Bart. in l.1. de quaeſt.* Sp.

TORQVERE ius, per tranſlationem pro auertere, aut peruertere. Cicero *pro Cacina.* [Iuris retinere ſententiam, & æquitatem, plurimum valere oportere, an verbo, ac litera ius omne torquere, vos ſtatuite iudices, vtri ſæquiores eſſe videantur.] Spieg.

TORRENS, fluuius qui non de fonte, neque de viua aqua, ſed à pluuijs, vel de montibus in valles deſcendit: æſtate autem ſiccatur, aquis verò hyemalibus inundatur, & currit. *Vide l.1. & 2. de flum. & l. in ſumma. §. pen. de aqua plu. arc.* Spieg.

TORRERE, iam vſurpatur pro igne vrere. Proculus (ſi vulgati codices carent menda, *in l. quidam Hiberus, de ſeruitut. vrb. præd.*) De tubulis, inquit, eo amplius hoc iuris eſt: quia per eos flamma torreretur paries, aliàs inflammaretur, vt apud Haloandrum. Spieg.

TORTOR, ex vſu dicitur is, qui torquet in equuleo, magis quã qui extremo ſupplicio afficit, *vt tradit Syl.* Hinc tortura, ſupplicium. Spieg.

TORTVRA poteſt quandoque fieri in domo, non in iudicio, quando tabulæ teſtamenti patris eorum filiorum, qui à familia interfectus dicebatur, prioſquam quæſtio de ſeruis haberetur, apertæ & recitatæ ſunt, *vt in l. ſi ea quaeſtio. C. de his, qui. vt indig. & ibi not. doct. circa gloſ.2.* Old.

TOTA decem. Iulian. *l. ſi tibi. ff. de vſufr. ear. rer. quæ vſu conſum.* [Fient quidem, ait, tria tota decem, ſed mihi quinque numerari debebunt.] Sp.

TOTA ſtatua vno ſpiritu continetur. *Paulus in fin. §. item quæcunque. l. in rem actio. ff. de rei vend.* Sp.

TOTA vita, totum vitæ tempus.

TOTVM, figuratè pro ſingulis ſuis partibus ponitur, vt Quo anno: pro, qua anni parte: Quo tempore, id eſt, quacunq; temporis parte. Sic & eodem die dicimus, pro eius diei quacunque parte, *l. quæ de tota. ff. de rei vend.* Spieg. *Adde Forcat. in ſuo Cupid. Iuriſperito. nu.6. cap.9.*

TOTVM fundum noſtrũ rectè dicimus eum eſſe etiam, cuius vſusfructus alienus eſt: quia vſusfructus non dominij pars, ſed ſeruitutis ſit: vt via, & iter: nec falſo dictum eſt, meum eſſe hoc, & Iulian. ait: & eſt verius quod Quintus Mutius ait, partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari, *ait Paul. de verb. ſig.* Maff.

TOTVM integrale, nihil aliud eſt, quàm integrũ quoddam, ex pluribus inter ſeſe cohærentibus conſtans: quod quidem artificiale dicitur: vt ædificiũ, nauis, fundus, prædium, *l. rerum mixtura. ff. de vſucapio.* Hoc alienari prohibitio, & pars alienari prohibita videtur. *l. dot. §. prædij. ff. de fund. dot.* Vbi Vlpian. ait: [Proinde ſiue totum prædium in dotem ſit datum, ſiue pars prędij, alienari non poterit. & hoc iure vtimur.] Differt autem ab altero corporum genere, quod *in d. l. rerum mixtura.* Pomponius naturale nuncupauit, quod ſcilicet vno ſpiritu continetur: vt homo, lapis, lignum. *Vide Plutarchum, de Præcept. coniugalib. Claud. in Topic. Legal. & ſuprà, Corpora.* Spieg.

TOTVM in modo, à Logicis ideo nominatur, quia determinatio adiecta dictioni, limitat eã, & facit velut partem. Vnde dictio ſimpliciter ſumpta, ſi referatur ad eandẽ dictionem cum determinatione, tunc quæ ſimplex eſt, dicitur totum in modo: quæ determinationem habet, pars in modo. Homo enim, ſi referas ad hominem album, totum eſt, & totum in modo, quandoquidem iſta determinatio (albus) quia adijcitur eidem dictioni, partem facit: reiecta è dictione, relinquit totum. Atque adeò ſimiles determinationes, eandem dictionem, & eius ſignificatum à ſeipſo diuerſificant: vt, vbi non adijcitur, totum ſit: vbi adijcitur, pars. Vnde dicitur, totũ in modo, & pars in modo: quia modus vtranque facit paginam. Niſi enim modum adijcias, dictio quæ in toto eſt, pars nõ efficietur. Eſt autẽ, Cantiunc. teſte, non infrequens apud Iuriſconſ. argumentationis genus, de toto in modo: tametſi in vulgatis Doct. commentarijs de hac re nihil explicatum reperias. *Vide eum ſub finem, vbi hunc locum, à toto, tract.* Sp.

TOTVM numerale, quod cõſtat numeris, ſicut ſunt ſummæ in quantitate diſcreta: quæ quærimus, quot res ſint. Sp.

TOTVM numeri dicitur, & partes eius dicimus, quotas vel latinius, partes vniuerſi. Vt ſi decem conſideres, partes totius, ſcilicet decem, ſunt prima, ſecunda, tertia. Totum generis, quod in ſuas ſpecies diuiditur, vt animal in hominem & brutum apud Dialecticos. *Brech. in l. rectè dicimus, ff. de verb. & rer. ſign.*

TOTVM & omne ſic differunt: quòd totum dicimus vnius corporis plenitudinem: omne, de vniuerſis.

TOTVM perfectum dicitur id, quod omnibus partibus ſuis cohæret, *l.1. ff. de orig. iur.* Spieg.

TOXICVM. *Lege, Telum.*

T R.

TRABEAM & Conſulum fuiſſe, conſtat non ſolum ex Auſonio & Ammiano: *quos celebratiſſimi nominis vir Bayſius citat in lib.1. cap.11. de re veſtiar.* verumetiam ex l.1. C. de Conſul. lib.12. necnon ex fine conſtit. quæ extat in Nouell. eod. tit. Spieg. *Adde Cuiac. d. l.1. de conſulib. C. lib.12.*

TRABEARVM autem tria ſunt genera, vt ſcribit Suet. Vnum quod dijs ſacratur, & eſt totum purpureum: alterum quod eſt regum, quod etiam purpureum eſt, ſed albo infectum: tertium eſt augrale, purpura & cocco mixtis infectum.

TRABES propriè, Feſtus ait, ſunt duo tigna ædificij gratia ſimul compacta. Nam cum ſimplicia ſunt, non trabes, ſed tigna dicuntur. Paul. *l. quod ſi neque. de peric. & comm. rei vend.* [Videri autem trabes habitas, quas emptor ſignaſſet.] Spieg.

TRACTA vocantur à trahendo & tractando. Tractam dicit fœminino genere Plin. *lib.10.* ad ſpeciem tractæ ſubigunt vuæ paſſæ luce, ex eo placentam vulgò tartam traiecta litera tanquā tractam appellamus. Tracta lanę etiam inuenitur. Igitur in Catone ſcribendum eſt, farinæ ſiligineæ, l.11. Vnde ſolum facias in tracta farinæ, l.4. Eodem modo aliquot interpunctionibus poſtea eodem capite ſic delinquitur, vbi arebunt, inquit, componito, pariter. ſic enim lego, id eſt, facies, vt ante feceras cū in qualo poneres tum in ſingula tracta, id eſt, ſingula tracta tractabis, & depſes & finges, vt oportet. Itaq; mox ſequitur, vbi depſueris, ſequitur vbi tracta erunt, id eſt, vbi erunt ficta, vt oportet: focum calfacito & teſtum, id eſt, clibanum. Mox præcipit, vt è libris duabus farinæ fiat ſolum tenue: ſubſcribit ibi balteum ponito. Balteum autem vocat id quod cingitur placenta & ambitur: eſt autem ſolum vel ſoli pars. Nam cum fingitur placenta poſitis tractis ita, vt in ſummo ſingula ſint ſolum, quod in imò latum erat, replicatū in metam ſurſum verſus colligitur, vnde ſcribit poſtea, ſolum contrahito: totaque tracta cingit, & tractarum condimenta complectitur. *Hæc annot. Turneb. aduerſ. lib.23. cap.9.*

TRACTARE, pro diſcutere, agere, deliberare, ſeu diſſerere, *l. qui bona.23. §. ſi quid nobis. ff. de acq. rer. dom. l.2. § ſi ſit. ff. de conſ. cum emanc. lib. l.2. §. tractari. ff. ad SC. Tertyl. l.2. §. de cuſtod. & exhib.* Tractare etiam pro agere, *l.2. C. de aduoc. fiſci. l.45. §. quoties. ff. de iur. fiſci.*

TRACTARE pecuniam, pro adminiſtrare etiam vſurpatur, Cicero *in Verr.1.* [Eras tu Quæſtor, pecuniam publicam tractabas.] S. Hieron. periculoſam innuit Quæſtoriā functionem: exiſtimans, circa rem piceam aſſiduò verſantem, ab ea vix non poſſe non coinquinari. Proinde magna laude vehendi ſunt, qui priuati cōmodi obliti, publicam pecuniam, bona fide procurant. Cuius nomen egregiè ſuſtinet nunc Hieronymus Smeltius Quæſtor ærarius, hoc eſt magiſter Cenſum imperialis Præfecturæ Decapoleos Elſatiæ, in qua Selatum, chariſſima mihi patria: nimirum quod ad præclaras alias ornatiſſimi huius viri dotes, acceſſerit exacta bonarum literarum cognitio, quæ non poteſt non auocare animos à turpitudine. Simili laude fraudandus nō eſt Chriſtophorus Keuehuller ab Aichelberg, Eq. clariſſ. Cæſ. Ferdinando à conſilijs, natus ad maxima & futurum, modò viuat, Regiæ aulæ lumen. Ipſe, quod mirari licet, vixdum ab eo bonis literis à limine ſalutatis, doctis & ſtudioſis omnibus impenſè fauet, & ipſa bonarū artium cognitione, toto quod aiunt, pectore, felici indole filios tradidit locupletandos. Neque non rectè exiſtimâs, hoc poſſeſſionum genere eos longè verius & ſplendidius exornandos, quàm maiorum nisi tantum ſtemmatis, aut congerendis facultatibus. Sp.

TRACTATOR. Tractatores *in tit. de tract. atorijs & ſtatiuis lib.12. C.* dicuntur, qui facultatem habent tractandi ſiue adducendi equos in publico curſu. Vnde eſt tractatoria facultas, quam Venuleius Iuriſconſ. *in l. continuum, de verb. oblig.* videtur appellare diploma: [Non debet (inquit) diplomate diebus & noctibus continuare iter, omni tempeſtate contempta.] Etiam Plinius *in epiſt. vlt. ad Traianum.* diploma vocat. Diplomata autem ſunt, quas literas patentes nunc appellamus, cuiuſmodi ſunt edicta & mādata principum regio ſigno ſignata: & quas bullas pontificias vocant. Cicero *in epiſtol.* [Diploma ſtatim non eſt datum.] de literis Cæſaris loquitur, quibus Balb. reſtituebatur. Verbum eſt græcum, quippiam duplicato compoſitum ſignificans, aut complicatum, vt linteum, quod πτύγμα dicitur. Macrobius [Conſulunt hunc Deum, & abſentes miſſis diplomatibus conſignatis, reſcribitq; ordine ad ea, quę conſulatione abdita continentur. Diplomata appellat chartulas complicatas, & lino traiectas obſignataſque. Quo in loco codicillos etiam Latinè ea vocat, vt Tranquill. *in Claudio.* [Suppoſitos, aut etiam palàm immutatos datorum officiorum codicillos.] Quod verbum legitur in tractatu, de excuſ. tut. *l. adminiſtrantes, vt dixi ſuprà obiter in dictione, Codicillus.* Vnde Codicillaris poteſtas Lampridio, id eſt, quæ à principe confertur. Traianus ad Plinium, [Diplomata, quorum præteritus eſt dies, non debent eſſe in vſu, ideo inter prima iniungo mihi, vt per omnes prouincias ante mittam noua diplomata, quàm deſiderari poſſit.] Sic Cicero *in Piſonem.* [Mitto diplomata tota in prouincia paſſim data, mitto numerum nauium, ſummamque prædæ,] id eſt, edicta, quibus naues exigendas mandabas, cum prouinciæ præeſſes. Inde fit, vt diplomata vocati ſint codicilli, qui dabantur curſoribus, vt liceret eis vti equis & vehiculis publicis. Verùm, quoniam in ijs exigendis interdum fraus committebatur, ideo lege Cornelia conſtitutum eos teneri, qui adulterinis codicillis vtuntur. Hodie apud nos interdum fieri vidimus, vt non aliter cuiquam licet equis celeribus vti, qui ob curſores armillatos manſionatim collocati ſunt, quàm ſi chartulā haberet publico chirographo ſubſcriptam. *Budæus in poſterioribus annotat. iur. ciui.* Cæterùm, de huiuſmodi curſu publico memini ſuprà *in dictionibus, Angaria & Curſus publicus.* Anch.

TRACTORIAE, diplomata & literas euectionis publicæ prębitioniſq; ſignificant. rub. de tractorijs & ſtatiu. lib.12. C. Sic enim eam Rubricam emendandam cenſeo, eodemq; collyrio etiam l.1. C. de deſertoribus, lib.12. & l. pen. de curſu pub. eod lib medebimur, in quibus Tractatoriæ. pro Tractoris, perperam ac mendosè vulgò legitur. Sed & in l.1. C. de tractor. & ſtat. vbi impreſſi codices, [Tractatores cum ſtatiuis,] rectiùs & Rubricæ conuenientius ſcriptorum codicū autoritate freti legimus, [Tractoriæ cum ſtatiuis.] Huius noſtræ ſcripturæ veritatē præter veteres libros, etiam impreſſi B. Auguſt. codices comprobant: in quibus *epiſt.15.* ita ſcriptum eſt, [Tractoria ad me denuo Idib. Nouembr. venit.] Quæ & mox tractoria epiſt. ibid. appellatur. Et *in lib. poſt collatio. contra Donatiſt. cap.24.* [A primatu ſuo per tractoriam ſunt euocati.] Formulam tractoriæ legatorum ex antiquo libro ſcripto ſumptam hîc adſcribam. [Ille Rex omnib. agentibus (locus) non in Dei nomine Apoſtolico viro N. necnon & illuſtri viro N. partibus illis legationis cauſa direximus. Ideo iubemus, vt locis conuenientibus eiſdem à vobis euectio ſimul & humanitas miniſtretur: Hoc eſt, veredos ſiue parauerędos tot, panes nitidos tot, vini modios tot, ceruiſiæ modū tantum, lardi libras tot, porcos tot, porcellos tot, verueces tot, agnellos tot, phaſianos tot, pullos tot. oua tot, olei libras tot, gari libras tot, mel tātum, aceti tātum, piper tot, granimaſtiches tot, dactylas tantas, piſtaſias tantas, amygdala tot, cereos tot, ſalis tot, olera, legumen, cara tanta, facultas tot. Itemque victu ad caballos eorum fœni carra tanta, ſuffuſi modios tot. Hæc omnia diebus, tam ad ambulandum, quàm ad nos in Dei nomine reuertendo vnuſquiſque veſtrum per loca conſuetudinaria eiſdem miniſtrare & adimplere procuretis, quatenus nec moram habeant, nec iniuriam perferant, ſi gratiam noſtram optatis habere.] Sed & qui Tractatores in impreſſis libris, Tractores in ſcriptis vocantur, *l. vlt. C. de exécutorib. & exactorib. libr.12.* Tametſi in Lexico beati Germani Tractatores inuenio παρχωνικὰς verti. In Nouellis planè τρακτωρῶν non ſemel fit mentio, & maximè in Nouellis [illegible]. Et in Nouellis [illegible]. Et in B. dicto Iuſtin.13. Quos curam egiſſe [illegible] ex illis locis liquet. Briſſ. Cuiac. tamen Tractatores

& chat-

& chartularios pro iiſdem dici arbitratur, *vt ibi per eum ad l.3. de com.largit.tit. C.lib.10.*

TRACTATVS pro quæſtione & articulo, *in l.5.in princ. & §.pen. ff. de præſcript. verb. l.vlt. ff. ſi pars hered. pet. l.23. §.officio. ff. arbitr.* Sic tractatu habito, *in l.9. ff. de gradib. & adfin.* At in l.31. ff. pro ſoc. tractatu habito eſt, cõuentione habita. Briſſ.

TRACTATVS dicitur propriè locus communis longè & latè patens, vt ſi quæratur, quæ actio competat ex cauſa ob rem dati: quæ quidem quæſtio minores amplectitur multas. vel ſi quæratur de facto, aut de æquitate. nam & harum quæſtionum varia, longa, & difficilis definitio eſt. *Cuiac. in 1. tractatu ad Africanum, poſt princip.*

TRACTATVS, pro libri parte, in qua quid deſcribitur accipi notum eſt. Papin. *l.fin. ff. ſi pars hered. pet.* cum ait: [Ille tractatus incurrit,] pro quæſtione dubioque vſurpat.

TRACTATVS apud Dialecticos dicitur, quicquid cõſtituimus verum eſſe, & falſum reperitur: verbi gratia; Qui quadringenta habebat, trecenta legauit, deinde fundum tibi dignum 100. aureis, ſub hac conditione legauit: Si legi Falcidiæ in teſtamẽto ſuo locus non eſſet: quæritur quid iuris? dixi hanc quæſtionem eſſe, quæ tractatus apud Dialecticos dicitur. Namque ſi legatum tibi datũ valere dicamus, legi Falcidiæ locus erit: Ideoque deficiente conditione non debebitur. Rurſus ſi qua conditio deficiat, legatum valiturum non ſit, Falcidiæ locus non erit. Porrò ſi locus legi non ſit exiſtente conditione, legatum tibi debebitur. Cùm autem voluntatem teſtatoris eam fuiſſe appareat, vt propter tuum legatum cæterorum legata minui nollet, & magis eſt, vt ſtatuere debeamus tui legati conditionem defeciſſe. *Afric. ad l. Falcid.* Maffæus.

TRACTVS, pro amplo ſpatio terræ, quam regionem appellamus.

TRACTVS temporis, *l.12. l.43. §.vlt. ff. de procur. l.30. ff. de diuerſ. regul. iur.* Tractus pro plaga & regione, *l.4. C. de ſumma trinit. l.2. C. de offic. præf. prat.* Val. *lib.7. cap.1.* [Mauritaniæ & Numidiæ cęterarumque illius tractus gentium.] Front. *libr.1. de aquaductibus* [Ea namque eſt, quam omnes tractus eius per vicem in modulos certos diſpenſatam accipiũt.] Briſſon.

TRADERE, non eſt dare propriè, ſed tantũ porrigere. Sic tradit deponens, commodans & venditor, qui non eſt mercis ipſius dominus. Sic tradimus miniſtris noſtris pecuniam, vt nob. aliquid emant, *§.ſic itaque diſc. Inſt. de act.* Sp.

TRADERE verbum, non ſignificat proprietatem dare, ſed poſſeſſionem transferre, *l.ſi non traditam. ff. pro legato.* Io. Bello. Etymol.

TRADITIO, Theophilo eſt tranſlatio de manu in manum, quæ definitio eſt ambigua. Nam plerunq; his verbis [de manu in manum] ſignificatur mutua traditio, quum viciſſim eodem tẽpore datur & accipitur aliquid, vt emptione, venditione. Si quis tradendo rem numeret precium ſtatim, vt Charondas & Plato fieri iubent, μὴ ἐπὶ ἀναβολῇ, id eſt, abſque dilatione, vel etiam eadem ratione rerum permutatio fiat, dante & accipiente ſimul vno atq; altero. Hęc eſt Ariſtot. ἐγγραφὴ διὰ τὸν χρόνον φιλία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, in qua beneficentiæ nulla laus ſuest. Theſſalus, ἐν τῷ προτέρῳ ... χάριτα χάριτι ... [illegible]. Sed verior definitio hęc eſt: Traditio eſt datio poſſeſſionis, *l.3. ff. de act. empt. l. ſi rem tradi. ff. de verb. oblig.* vbi eſt πλοκὴ elegans, dum ait, cum qui tradi ſtipulatur, tantũ tradi ſtipulari, id eſt, poſſeſſionem dari, non proprietatem. *Cuiac. obſeru. lib.11. cap.19.*

TRADERE rem. *Lege, Res datur.*

TRADITIO, eſt modus res ſingulas iure gẽtium acquirendi, cum cauſa ſubeſt: id eſt, titulus. veluti cum venditionis, permutationis, legati, donationiſve cauſa aliquid traditur, *l. quarratione.9. §.3. ff. de acquir. rer. domin.* olim autem Traditio propriè erat alienatio rerũ nec mancipi. vt ſcribit Vlp. *cap. Inſt.19.* vbi etiam adſcribit, nec mancipi rerum dominia, ipſa traditione apprehendi: ſcilicet ſi ex iuſta cauſa tradita ſint nobis. Propriè autem Traditio rerum corporalium eſt. Incorporales enim res traditionem non recipiunt, *l. ſeruitut.43. ff. de acquir. rer. dom.* quippe cum in his vſus iuris pro traditione cedat, *l. vlt. ff. de ſeruit.* Hot.

TRADITIONEM corporalium, quaſi traditionem incorporalium eſſe, docet Spec. *tit. de emp. & vend. §.1. ſuper verbo, Tradere. & verſ. ſed quid ſi plures.* Diuiditur in dationem, & traditionem, *§.ſic itaque diſcretis. Inſtit. de action.*

TRADITIONIS verbo, *in l. traditionib. C. de pact.* Imp. vtitur impropriè: nempe pro datione. Viciſſim, *in l. ſi vt certo. §.nunc videndum.* ſumitur verbum dare, pro tradere. Sp.

TRADITIO ex legitima cauſa, ſeu titulo, pducit poſſeſſionem, & rurſus poſſeſſio producit vſucapionem, & dominium: quæ ſic cohærent, vt intellectu iuris ſeparari non poſſint, ſi conſtare debeat vſucapio, *l. traditio. in fin. ff. de acquir. rer. dom.* Falſum eſt enim Accurſij commentum, quòd verba per hanc non referantur ad poſſeſſionem. Vnde ſit, quod aliàs dicitur titulus poſſeſſionis, aliàs titulus vſucapionis. *Vlp. in l.1. in princ. pro ſuo. ex Old.* Spieg. *Adde Fr. Balduini catecheſin ſuper ius ciuile. cap.3.*

TRADITIONES humanæ. *Vide, humanæ traditiones.*

TRADITIO nuda dicitur, cuius nulla eſt cauſa. Sp.

TRADITV IRI, vetuſtè pro Traditum iri. Paul. *l.47. ff. de rei vind.* [Non aliter litem æſtimari à iudice, quã ſi cauerit actor quod per ſe nõ fiat, poſſeſſionem eius rei non traditu iri] Iul. *l.47. §.3. de fid. lib.* [Quũ ſub conditione legato ſeruo libertas datur, nõ aliter fideicõmiſſario tradi debet quàm vt caueatur exiſtente conditione traditu iri.] Hot.

TRADO tibi, preſto tibi, & ſimilia verba, propius verò eſt, vt inter latinè loquentes, dominium tranſlatum non cenſeatur: quia verba id non inferunt, *autor Alciat. citans. l. ſi fundum certum. de verb. oblig.* Spieg.

TRADVCERE, & pro infamia afficere, &, vt vulgò loquuntur, diffamare, & velut in exemplum proponere deridẽdum per vicos, & theatra, quod Catamidiare Græcè dicitur, *autorib. Eraſm. & Bud.* Sp.

TRADVCERE vites Iuriſc. & agricolationis gnaris eſt, vites in arborem proximam tranſmittere, vt ibi fulciantur & ſuſtententur, *l. ſi duo. §. item videamus. ff. vti poſſ.* [ſi actor, inquit, vicini tui ex fundo tuo vites traduxit in ſuas arbores.] Traducitur & vitis, cùm deprimitur, & porrigitur ad alium locum, *vt l. ſi vitem. ff. qui quod vi aut clam.* Traduces enim in vitibus dicuntur, qui aliunde tracti ac propagati ſunt. *Adde Brecb. in l. pali, ſub tit. de verb. & rer. ſign.*

Τραγήματα Græci, quæ dixerunt, ea veteres noſtri bellaria appellauerunt. Vina quoque dulciora, eſt inuenire in Comœdijs antiquioribus, hoc nomine appellata, dictaq; eſſe Liberi bellaria, *vt annotauit Petrus Moſell. in Aul. Gell. lib. 13. cap.11.*

TRAGOEDI, actores tragœdiæ. Iuſtin. *in Nouell. de Conſulibus. §. ac primus quidem.* quum ait. [vbi & his qui in ſcena riſum concitant locus eſt, & tragœdis pariter ac thymelicis ſalutationibus.] iuxta Haloand.

TRAGVLA dicitur tanquam trahula, *vt tradit Turnebus, lib.22. aduerſ. cap.13.* Erant verò tragulæ duplicis generis: quædam enim tormentis mittebantur, quædã verò manu, *vt idem Turneb. lib.7. cap.12. tradit.* Illæ atrociter fauciabant, ac plerunque ſcutum aut corpus tranſuerberabant. Vnde & tragularij dicti, qui eas è tormentis iaciunt. *Vide etiam prouerbium, Tragulam inijcere.*

TRAHERE reliqua dicitur qui reliquatus eſt, *l. ſeruum. 3. §. Imperator. & §. quia ego. ff. de ſtatu lib. l. curator. 3. §. quamdiu. ff. de adm. rer. ad ciuit. perti. l.46. ff. de admin. & peric.* ex Briſſ.

TRAHIMVR inuiti: Ducimur volentes. *Vide Bart. in l.2. C. de agric. & cenſit. lib.11. & ibidem.* Trahitur, qui iure trahitur. *Sic in autent. ne fil. pro patre.* Sp.

TRAIECTITIA, ait Modeſtinus, ea pecunia eſt, quæ trans mare vehitur. Cæterùm ſi eodem loco conſumatur, non erit traiectitia, *l.1. ff. de naut. fœn. Sic in l.3. §. ſi ſeruum. ff. de pecul. & in l.1. & l. vlt. C. de naut. fœn. & in l.19. C. de vſur. & l.2. §. vlt. ff. quod cert. loco. & in l.23. ff. de oblig. & act. Paul. lib.2. ſentent. tit.14. & Nou. Conſtit.110.* Appellatur nautica pecunia, *in l.4. §. vlt. ff. nautæ caup. l.3. ff. de naut. fœn.*

TRAIICERE armenta, *l.12. ff. de ſeruit. ruſtic.*

TRAIICERE aquæductum, *l.11. §.1. ff. de publicia.*

TRAIICI vectores dicuntur, qui in Vlteriorem ripam vel litus exponuntur, *l.3. ff. nautæ caup.* Briſſ.

TRAIICI etiam pecunia, quæ trans mare exportatur, *l.39. §. patruus. ff. de adm. tut. l.9. §.1. ff. ad leg. Iul. pecul.* Inde Traiectitia, pecunia nautica quæ periculo creditoris traijcienda mutuo datur. Briſſ.

TRANSACTA finitaq; in Senatuſconſulto Tertylliano ſic

no ſic accipimus, indicio terminata tranſactione compoſita, longiorisq́; temporis ſilentio finita, *l.1. §.vlt. ff. ad S.C. Tertyll. l.230. ff. de verb. ſign. quæ ipſa inſcriptione ſuadente eo referenda eſt.* Paulus verò *libro ſingulari de tacitis fideicommiſſis*, tranſacta finitave intelligēda ſcribit non ſolùm de quibus controuerſia fuit, ſed etiam quæ ſine controuerſia ſint, poſſeſſa, *l.229. ff. de verbor. ſignif.* Briſſ.

TRANSACTIO, (ein vergleichung) à tranſigēdo, hoc eſt, finem imponendo, habet duplicem ſignificationem: Alteram, vt tranſacta dicamus etiam ea, quæ nunquam in controuerſia fuerunt, habent tamen certum finem. Et ſic loquitur l. tranſacta. ff. de verb. ſignif. Altera, vt tranſactionem accipiamus tantùm de ijs, quæ in controuerſia ſunt, & à lite futura aut pendente, ad certam compoſitionem reducuntur, dando aliquid vel accipiendo, Ita in tit. ff. de tranſactio. accipitur. Old. *Adde Com. latius hæc explicantem. lib. 5. comment. cap. 6. nu. 1.*

TRANSACTIO, eſt de re dubia, & lite ancipiti, necdū ad finem ducta, non gratuita pactio, *l.1. de tranſact.* Diuiditur in iuſiurandum, ſententiam, & tranſactionem, *l.1. vbi gloſſ. & l.2. de iureiur.* Spieg.

TRANSACTIO propriè appellatur, quum aliquo dato vel recepto, timore præſentis vel futuri iudicij, in re dubia conuentum deciſumque eſt. *l.1. ff. de tranſact.* Generaliter autem accipitur pro quocunque actu, quo concordia inducitur, vel ab obligatione receditur, *l.1. ff. de pact.* vel ad finem aliquid deducitur. Vnde tranſigere æſtatem Plinius dixit. Sic & tranſigere æuum, tranſigere diem dicimus. Et quo magis latiſſima tentādæ tranſactionis occaſio præberetur controuertentibus, erat olim poſterior feriarum pars, hoc eſt, poſt diuinum cultum reliqua, ad componendas lites deſtinata. *Vide l. vlt. C. de fer. & Alciatum in l. tranſacta. de verb. ſignif.* Spieg.

TRANSACTORES, vel cōpoſitores controuerſiarū, güetliche vnderhändler/ ſcheidsfreunde/ nihil arbitrantur: ſed agunt omnia ſcitu partium, & voluntate: tandemque pronunciant id, quod æquum videtur, *vt tractatur in l.1. de recept. arb.* Spieg.

TRANSACTVM autem dicitur, ſiue Aquiliana ſtipulatione, ſiue pacto ſit tranſactum, *l.2. ff. de tranſact.* vtroq; enim modo tranſactiones fiunt, *l.15. C. eod. tit.* Briſſ.

TRANSIGI & paciſci differunt. Tranſigit enim (inquit Vlpian. de tranſactionibus) qui quaſi de re dubia & lite incerta, neque finita tranſigit: Paciſcitur verò, qui donationis cauſa rem certam & indubitatam liberalitate remittit. Maffeus.

TRANSCRIBERE, inquit Agretius, dicitur, cum ius noſtrum in alium tranſit, *in l. ſi vir vxori. de praſcript. verb.* vbi Iuriſc. [Vt eos, ait, fundos ſi vellet, eodem precio mulier tranſcriberet viro.] vt ſit tranſcribere fundum, Iure ceſſo tradere. Tranſcribere item pro eo accipitur, quod vulgo ſuper aliū onerare dicunt, mit ſeiner beſchwerd zuſtellen/ vbergeben/ *vt in l. vlt. C. de prod. nauic. & in l. aliquando. ff. ad Velleianum.* [Si hæreditatem emerit, & æs alienum hæreditarium in ſe tranſcribat.] Tranſcribere præterea, in aliud exemplum ſcribere eſt, quod vulgò dicunt Copiare. *Vide Bud. in annot. prior. ad d. l. ſi vir vxori. ff. de praſcrip. verb.* Sp.

TRANSCRIBERE, ius ſuum in alterum transferre: deriuata locutione ex eo, quòd veteres (vt ſcribit Donat.) in foro & demenſæ ſcriptura magis, quam ex arca domoque pecunias numerabant. nam quod argentarius Titio acceptum tulerat, id ſi Titij voluntate Mæuio acceptum ferret, Titijque nomen expungeret, tranſcribere dicebatur. Procul. *l.12. ff. de praſcrip. verb.* [Conueniſſe inter eos, vt eos fundos, ſi ipſe vellet, eodem precio mulier tranſcriberet.] Caius *in l.13. ff. ad S.C. Velleian.* [Aut ſi hæreditatem emerit, & æs alienum hæreditarium in ſe tranſcribat.] Impp. *l. iubemus. 14. C. de ſacr. eccleſ.* [Poſſeſſionem eccleſiaſticam tanquam nullo iure trāſcriptam, in iure ipſius atque dominio permanere.] Vlpi. *l.41. §.9. de leg. & fid. lib.3.* [Agri plagam quæ eſt in regione illa, Mæuijs trāſcribi volo, precio facto viri boni arbitratu.] Seruius *in illud Aeneid. 7.*

Et tua Dardanijs tranſcribi ſceptra colonis?

TRANSCRIBI, inquit, id eſt, tradi. Sermo autem hic tractus eſt de pecunia. nam ſcribi eſt dari. Horat.

Scribe decem Nerio, non eſt ſatis, adde Cicuta.

Reſcribi, reddi. Horat.

Diſtantis quod tu nunquam reſcribere poſſis. Hor.

TRANSENNA Nonio Marcello feneſtra eſt, cuius verba quibus tranſennam apud Ciceron. & Salluſt. explicat, ſubſcribam, [Tranſenna non, vt quidam putant, tranſitus, ſed feneſtra eſt.] Cic. [nunc pete à Craſſo, vt illam copiam ornamentorum ſuorum, quam conſtructam vno in loco, quaſi per tranſennam prætereuntes, ſtrictim aſpeximus.] Salluſt. *hiſt. lib.2.* [trāſenna demiſſum victoriæ ſimulachrū, cum machinato ſtrepitu coronam capiti imponebat.] A Nonio aūt Seru. diſſentit, qui hoc in Salluſt. loco, tranſennam extentū funem interpretatur, cum explicat *lib.5. Aen.*

---- & volucrem traiecto in fune columbam.

Ac veriorem equidem eſſe Seruij ſententiā arbitror. Nam Valerius eadem de re loquens ſcribit, demiſſas eſſe lacunaribus coronas aureas, quod profectò factū eſſe funibus exiſtimandum eſt. Idque adeo magis intelliget, qui totum Salluſtij locum à Macrobio perſcriptum perleget. Sed & Plutarchus nullum nobis relinquit dubitandi locum, qui Salluſtij interpres ſcribit in Sertorio de Metello, [Greek text illegible] Nam epidromum funem eſſe conſtat, & in venatione ſic eum appellant, qui eſt ſummus & imus in retibus, quoque intenduntur. Plin. in annulum hominis cum epidromis tranſirent. Fauet & Seruij interpretationi Iſidorus, qui tranſennam ſcribit extentum eſſe funem. Nunc quiſpiam putaret, vt in Salluſtio ſic & in Cic. per tranſennam præterire eos qui machina quadam, vt aſſolet in ludis fieri, celerrimè tranſeunt per funem tenſum in theatro, id eſt, per funem feruntur, & prætereunt theatri ſpacium. Itaque cum ſcribit Horat.

Ille per extentum funem mihi poſſe videtur
Ire poëta. ----

Eſſe poteſt tranſenna, id eſt, extenſus funis, quem veluti perambulet funambulo poëta rerū miraculo perſimilis. Videtur tamen in Cicer. exemplo eſſe tranſenna tranſitus, quaſi tranſienna: tranſitum autem intelligo peruium ſpacium inter conclauia, cubicula, aut cœnationes. Si enim per tranſennam præteriens, in veſtiario per fores eius videres veſtem pulcherrimam conſtructam & compoſitam, non acquieſceres in tam breui aſpectu, ſic vſurpat tranſennam Paulinus, *in epiſt. ad Seuerum* [hæc, inquit, baſilica, in baſilica memorati confeſſoris, aperitur trinis arcubus, paribus, perlucente tranſenna, per quam viciſſim ſibi tecta ac ſpacia baſilicæ vtriuſq; iunguntur.] Iterum: [Intra ipſam verò tranſennam, qua breue illud, quod propinquas ſibi baſilicas potius diſcludebat, interuallum continuatur.] Eſt etiam tranſenna funis, vt in Salluſtij exemplo. Itaque cum ad illaqueandum aues intendantur funes:

Nam è tranſenna hic turdus lumbricum petit.

Plautus dixit: nam in auiū pedicis funiculus eſt: *[Greek]* vocari dicit Pollux eum funiculū: atq; adeò pedicam totā Plaut. tranſennam vocauit. Eſt vt ait Iſidor. in traiectu fluuiorum, qua pontones ſunt, traiectus funis, quem ait tranſennam vocari, quomodo apud Marcell. *lib.25.* accipi videtur, cum ait, [tanquam è tranſenna ſimul emiſſi, ſpe citius ripas occupauêre:] melius tamen ſit intelligere, velut pedicis & laqueis emiſſos. Nam eis aues liberatæ celerrimè euolant & feruntur ocyſſimè. Schar. *ex Turnebo lib.5. c.9.*

TRANSFERRE. De vſu huius verbi non rectè ſenſiſſe Vallam. Bud. *in comment. linguæ* indicat. Noſtri obſeruarunt, transferri aliquando ad alios, quod non eſt noſtrum, *l. quod noſtrum. ff. de vſufruct.* Spieg.

TRANSFIGVRATA, Vlpia. *l. quid tamen ff. quib. mod. vſufr. amitt.* [Proinde & ornamentum, ait, diſſolutum aut transfiguratū extinguit vſumfructum. Notum trāsfigurare, eſſe in aliam figuram vertere. Verbum Plinianum, quod & apud Suetonium legitur. Interpres D. Matthæi, *cap.17.* vſus quoque eſt eo: pro quo Eraſmus maluit Transformatus dicere, nimirum D. Hieronymum ſecutus, cuius ſcholium ſic habet: [Quod autem dicit, Transfiguratus eſt ante eos: nemo putet priſtinam eum formam & faciem perdidiſſe, vel amiſiſſe corporis veritatem & adſumpſiſſe corpus, vel ſpirituale vel aereū: ſed quomodo transformatus ſit, Euangeliſta demōſtrat, dicens: Et reſplenduit facies eius] Sp.

TRANS-

TRANSFORMARE. Vlpia. [Sed neque diætas tranſformare, vel coniungere, eaſve ſeparare ei permittitur.] *l.ſi cuius. §.ſed ſi aditum. ff. de vſufruct. Vide, Transfiguratum.* Spieg. Et trāsformare quidem aliud nihil eſt, quàm in aliam formam reducere, quod Iuriſconſ. *in l.mulieris. ff. de verb.ſignific.* dixit transfigurare. Sic apud Virgil. 8. *Aeneid.* Alecto:

—— Furalia membra
Exuit in vultus ſeſe transformat aniles.

TRANSFVGA non is ſolum accipiendus eſt, qui aut ad hoſtes, aut in bello transfugit, ſed & qui per induciarū tempus, aut ad eos quibus cum nulla amicitia eſt, fide ſuſcepta transfugit, maloque conſilio & proditoris animo patriam relinquit, *l.19. §.transfugæ. ff. de captiu. & poſtl.* Feſtus *lib.14.* Gallum Aelium perfugam, qui & transfuga dicitur, definiſſe ſcribit, qui liber aut ſeruus, aut hoſtis ſui voluntate ad hoſtes tranſierit. *Sic in l.14. ff. ex quibus cauſ. maior. & l.38. §.1. ff. de pœn. l.3. in fin. ff. ad l.Corn.de ſicar.* Hinc Cuiac. tranſfugam definit, quòd ſit proditor, qui fide mutata ad hoſtes tranſit, *l.transfuga. ff. de capt. & poſtl.* qui idem dicitur & perfuga, *vt ex Aelio Gallo, Sex. Pompeius refert. Cuiac. obſeruat. lib.4. cap.9. Vide etiam Alex. ab Alexan. libr.4. cap.7. & Blondum libr.7. Romæ triumphantis.*

TRANSFVGA metalli, qui ex metallo refugit, *in l.12. §.ſi deportatum. ff. de captiu. & poſtlim.* qui aliàs refuga dicitur. Briſſon.

TRANSFVSIONEM à translatione hoc diſtare, gloſ. *in l.1. ff. de nouatio.* putat, vt ſi quid nouatur in eadem perſona, transfuſio ſit: in altera verò trāſlatio vocetur: cùm tamen transfundere propriè ſit, ab vno ad alterum transferre. Itaque videtur Iuriſconſ. pro eodem accepiſſe: quod ſatis ſequentia verba, ſi perpendantur, innuere etiam videtur. Oldend.

TRANSGREDIENTEM, pro prætereuntem, aut præteruehentem, eleganter vſurpat Martianus, *in l.fin. §.diui de publica.* Spieg.

TRANSEGISSE videtur cum poſſeſſore, qui iureiurando litem æſtimauit eo precio, quod ipſe cōſtituit. *l.46. ff. de rei vind.* Briſſ.

TRANSIGERE, propriè actor dicitur, id eſt, ab actione tranſire. Metaphoricè tamen ſimplicius accipitur pro decidere: & transfacta res, quoquo modo finita, Abkommen/ ablönen. Sicut agere dicitur, qui petit quod ſibi debetur, *§.1. Inſtit. de action.* Ita Tranſigere, qui præter formulam actionis ſuæ, aliquid accipiendo litem ſopiuit, abtädigen. Quamuis & reus tranſigere, ſed impropriè, dicitur *per gloſ. & Doct. in l.2. C. de tranſact.* Spieg.

TRANSIGERE verbum & generaliter vſurpatur, & ſpecialiter. Generaliter pro quauis conuentione. idque bifariam: primùm vbi nulla eſt controuerſia, ſed ſponte negotium aliquid contrahitur. veluti *in l.1. §.1. ff. de pactis.* [Conuentionis verbum generale eſt ad omnia pertinens, de quibus negotij contrahendi tranſigendique cauſa conſentiunt, &c.] Hinc illud Ciceronis *in orat. pro Cluent.* [Manilius rem cum Oppianico tranſigit. pecuniam ab eo accipit.] Deinde cum orta controuerſia deciditur, *vt l.1. ff. teſta. quemad. aper. l.6. ff. de tranſact.* itaque Tranſigere & Decidere. Cicero pro eodem vſurpat. veluti *Verr.4.* [Quod vnquam huiuſmodi monſtrum audiuimus? qui cum reo tranſigat, poſt cum accuſatore decidat?] Sic *in ea pro Comœdo.* [Criminatio tua quæ eſt? Roſcium cum Flauio pro ſocietate decidiſſe. Defenſio mea quę eſt? Roſcium pro ſua parte cum Flauio tranſegiſſe.] Sic iureiurando tranſigi negocium dicitur, *in l.2. & l.admonendi 31. ff. de iureiur.* Sic Paulus *l.36. ff. de rei vind.* [Tranſegiſſe, inquit, cum eo, & decidiſſe videor, eo precio quod ipſe conſtituit.] Hot.

TRANSIGERE verò ſpeciatim & peculiariter ſub tit. de tranſact. accipitur, pro de lite iam mota vel mouenda aliquo dato, vel retento, vel promiſſo decidere, *l.tranſactio. C. illo tit.* denique in hac ſignificatione tranſigi gratis non poteſt. eaque eſt inter Tranſigere & Paciſci differentia: quòd

TRANSIGERE & paciſci hoc differunt, quòd is qui tranſigit, quaſi de re dubia, & lite incerta neq; finita tranſigit: qui verò paciſcitur, donationis cauſa rem certam & indubitatam liberalitate remittit. *Vlp.l.1. ff. de tranſact.* Hot.

TRANSIGERE verò ab agendi verbo dicitur: quod cum generale ſit, iudiciorū iam penè factum eſt propriū. Hinc actiones forenſes & actum quod iudicatum eſt. Donat. *ad Terent.* Actum agam, id eſt, nihil agam. quod enim in iure ſemel iudicatum fuerit, reſcindi & iterum agi non poteſt. Inde tranſactum quod omninò peractum eſt, & perfectum, & iudicati authoritatem aſſumit. *Coraſius lib.5. cap.6. num.1.*

Ita tranſigi negocia accipimus, *l.2. ff. ſi quis cautio. & l.1. §.1. ff. de pactis*, & velut pacto tranſegiſſe videtur de credito, qui contentus fuit pignora poſſidere, *l.15. §.ſi pignora. ff. de re iudic.* Briſſ.

TRANSIRE ad hæredem. Plinius: [Margaritæ, gemmæque ad hæreditatem tranſierunt: veſtes prolongant tempus, vnguenta ilicò expirant, & ſuis moriuntur horis.] Spieg.

TRANSIRE legem, pro non curare, & negligere.

TRANSIRE vitam, pro viuere, & quod vitam tranſigere etiam dicitur. Seneca: [Semper verò eſſe felicem, & ſine morſu velle tranſigere vitam, ignorare eſt rerum naturæ alteram partem.] Spieg.

TRANSIVNGERE iumenta, eſt in quadrigis locum veterinis mutare: vt mulam temonariam facere, quæ ſiniſtra eſſe ſolebat. Vlpian. *in l.ædiles. de ædil.edict.* [Si mula talis ſit, vt trāſiungi non poſſit, an ſana ſit, &c.] Idem: [Pleraſque denique carrucarias tales eſſe, vt tranſiungi non poſſint.] Idem ait: [Si nata ſit eo ingenio, aut corpore, vt alterum iugum non patiatur, ſanum non eſſe.] *ex Budæo.* Spieg.

TRANSLATICIVM, pro vſitato, & pro eo quod frequenter ſit, accipi, Budæ. autoritate Plinij maioris comprobat, *in annot. prior.* Tranſlatitiè exequi, apud Vlpian. *in l.1. ff. de iur. patron.* eſt transferre pœnam in leuiorem, cōmunemque modum, qui ad illud delicti genus non multum pertineat. Non tranſlaticiè, hoc eſt, non promiſcuè, non vulgariter, non indifferēter: ſed pœna facto appoſita, ſeu conuenienti. *ex Bud. & Old.* Spieg.

TRANSLATIO, Rhetorum vox à Iureconſ. Marcello, *in l.ſicut. §.ſupernacuam. quib.mod.pign.* Vlpian. *in l.ſed & ſi vnius. de iniur.* & ab Alciat. explicatur, *c.10. lib.1. Parerg.* Sp.

TRANSLATIO legati eſt, cùm ab vno ad alium legatum transfertur. fit verò ea quatuor modis, quos Paulus explicat, *in l.6. ff. de adim.leg.* De hac tranſlatione agit l.vlt. ff. de his qui pœnæ nom. & Iuſtin. in tit. de adempt. legat. Briſſon.

TRANSLATIO etiam iudicij, litis tranſlationem ſignificat, *l.17. §.ſed & ſi pater. ff. de iniur.* cum iudicium ab vno ſuſceptum in alium transfertur, *in l.27. ff. de procuratoribus.* Briſſon.

TRANSLATITIA edicta quæ ex veteri & recepto iure, eoque, quod antea obtinebat, componebantur. *Cicer.3. in Verrem.* [In re tam vſitata ſatis eſt oſtendere omnes antea ita ius dixiſſe, & hoc vetus edictum, tranſlatitiumq; eſſe.] Briſſon.

TRANSLATITIE, negligenter, defunctoriè: tranſlata locutione ab edictis tranſlatitijs, quæ nullam diligentiam requirebant. Marcianus *l.1. §.3. ff. ad S.C.Turp.* [Præuaricatorem eum eſſe oſtendimus, qui colludit cum reo, & trāſlatitiè munere accuſandi defungitur.] Vlp. *l.1. ff. de iur. patron.* [Patronorum querelas aduerſus libertos Præſides audire, & non tranſlatitiè exequi debent.] Item Papinia. *l.55. §.1. ad S.C.Trebell.* [Sed nec illud tranſlatitiè omittendum eſt.] id eſt, prætereundum eſt. Hot.

TRANSLATITIVM Aſconius vocat, non nouum, nec nuper inuentum, ſed aliunde tranſlatum. Sp.

TRANSLATIVA conſtitutio à Quintiliano, *lib.3.* dicitur, cum cauſa ex eo pendet, quòd non is agere videtur, quem oportet: aut non cum eo qui cum oportet: aut non apud quos, quo tempore, qua lege, quo crimine, qua pœna oportet: vel etiā tranſlatiua conſtitutio eſt, in qua tum peremptoriæ, tum etiā dilatoriæ exceptiones hodie proponuntur. Quod & ante inceptum iudicium, & aliquando poſt ipſam litis conteſtationem fieri ſolet, & non in perſonalibus actionibus tantum, ſed etiam in realibus. *Brech. in l.litis nomen. ff. de verb. & rer. ſign.*

TRANSLATVM verbum dicitur, cum à propria ſignificatione

ſificatione in aliam conuertitur. Cicero maximè probat tranſlationem verborum : quæ & apud Iuriſconſultos frequens eſt. *Vide Alciat. in proœmio comment. de verb. ſigni.* Sp.

TRANS mare Reipub. cauſſa abeſſe. *apud Vlp. l. verum. §. ex facto. ff. de minor.* Sp.

TRANSMIGRARE, eſt in longinquioris loci domicilium, habitationemue migrare. *Valla.*

TRANSMTTTERE, hæreditatem, pro transferre, relegare. Obſeruandum tamen, quod hæreditas non addita regulariter ad alios non tranſmittitur, *l. quoniam ſororem. C. de iure delib. l. 1. §. in nouiſſimo. C. de caduc. toll.* Sp.

TRANSNOMINARE, nomen commutare, vel inuertere aut immutare. Nihil autem mali eſt, ferendi nominis cauſa inſtitutum, honeſti hominis nomen aſſumere, *vt Caius in l. facta. §. ſi in danda. ad S.C. Trebell.* Sp.

TRANSVECTIO in re militari eſt, quam vulgo Monſtram dicimus. Trãſuehimur autem, ſiue id ratibus in mari, aut curru per terram fiat. Itaq; apud Iuriſcoſſ. *in l. 2. de in ius voc.* cum ait : [Sed nec eum qui cum equo publico, in cauſa publica tranſuehatur.] pro recognoſcatur ad militiam, accipiendum. Tranſuectio enim eſt. Old. teſte, quam nunc vulgò Monſtram dicimus: cum equites ſolenniter recenſentur, quo modo ſint inſtructi perſona, equo, & armis. Sp.

TRANSVECTIONIS autem verbo intelliguntur angariæ, perangariæ, paraueredi, *l. 12. de excuſat. mun. C. lib. 10. Cuiac. ad l. 1. de quib. mu. vel præſta. C. eod. li.* Hanc equitum tranſuectionem, Valerius equitum probationem vocat, Equeſtris, inquiens, ordinis iuuentus omnibus annis bis vrbem ſpectaculo ſub magnis auctoribus celebrabat die Lupercalium, & equitum probatione.] Græci ἐχθὸς διὰ τῆς ἐγ... dicunt, hodie monſtra vocant: *vt annotat Budæus in prioribus ad Pandectas.*

TRANSVERSALES, qui ex tranſuerſo, ſiue à latere coniuncti ſunt: vt fratres, & ſorores, eorumque liberi. *Inſtit. de gradib. cognat.* Sp.

TRANSVERSVS agit, qui vi & impetu quodam ab inſtituto deflectitur. *Eraſm.*

TRANSSVMERE, ex alio ſumere. Vnde quæ ex primis tabulis (vulgus originalia vocat) transſcripta ſunt, ſolennitate iuris adhibita, dicuntur Tranſſumpta. Sp.

TRAPES, etis, maſ. gen. mola olearia. à τρέπω, voluo, ſeu verto. Trapetus idem, ſed antiquè. Vtraque vox extat apud Catonem *de Re ruſtic.* Trapetum & locus eſt, in quo eſt mola olearia, & ipſa etiam mola. Eſt & apud eundem reperire, Maronem item & Columellam. Sp.

TRAPETVM *in l. 29. §. illud. ff. loca.* mola eſt oliuaria, interprete Iſidoro *lib. vlt. etymol. cap. 14.* vnde in Lexico B. Germani Trapetum ἐλαίου μύλος & ἐλαιοτριβεῖον redditur. Plin. *lib. 15. ca. 6.* de oleis agens, Poſtea, ait, inuentum, vt lauarentur vtique feruenti aqua, protinus prælo ſubijcerentur ſolidę (ita enim amurca exprimuntur [mox trapetis fractæ premerentur.] Briſſon. In alia tamen ſignificatione accipitur, ſecundum aliquos, apud Paul. *in l. de trapetis. ff. de ſupel. leg.* ſed ibi, iudicio meo, caſtigandum eſt Tapetis, de quibus Martial. *Epigram. vltim.*

Strangula purpureis lucent villoſa tapetis. Cotta.

TRAPEZITAS, id eſt menſarios, gemmarumque, & argenti, & veſtium diſtractores, mercatores, omneſque apothecarios, & quibuſcunque ergaſterijs adhærentes, à dignitatibus & militia lex ſubmouet *C. de cohort. lib. 12.* Hos autem duorum eſſe generum, indicaui *in interpretatione hymni Prudentiani, qui inſcribitur, Ad omnes horas.* vbi omnia verboſius explicaetur à me, ſecutq tum morem illius temporis, quem & antea in Reuchlini Progymnaſmatis ſcenicis, & Pici Stauro, ſticho ſeruaui. Quia verò pòſt minus placere cœpit, vt ſunt, Cicerone teſte, poſteriores cogitationes prioribus meliores : ſtudui breuitati in quiſquilijs ſcholiorum meorum, quæ deinde edidi in Bartolini Auſtriaden, Guntheri noſtri Ligurium, inde Immanitate Pontani, in Eraſmi ὕμνῳ, de D. Anna, Cymbriaci Encomiaſtica, ac priores hymnos Prudentij: in cuius & reliquos eram annotaturus ſcholia, niſi per amicum monitus, me actum agere cognouiſſem, quòd pridem in ſuis Hiſpanis præſtitiſſet vir vndequaque doctiſſimus An. Nebriſſ. Sp.

TRAPEZOPHORAE, menſæ fuerunt ornatu magno elaboratæ, quæ effictis imaginibus ſuſtinebantur : quales hodie in vetuſtis marmoribus ſæpè viſuntur. *Alexan. Neap. Genial. dier. lib. ... c. 19.*

TRAPEZOPHORVM, theca erat in qua precioſiores menſæ deferebantur : nam trapeza interpretatur menſa, & phoreo, vel phoreſco, quod eſt fero. *Florentinus de ſupellectili legata, l. ſupellectili.* Cicero tamen ad Fabium Gellium pro ſtatua ſiue ſigno, quod ferebat mẽſam, poſuit, Trapezophoron, inquit, ſi te delectat, habebit. Nebriſſ.

Τραυλίζειν, id eſt balbutire, eſt vitium linguæ, non vocis. Ariſtot. *in Problem. ſegmento 11.* tria genera huiuſmodi vitiorum ponit. Traubeten, id eſt blæſitatem, cum literam aliquam exprimere non poſſumus: eamque non quamlibet, ſed certam. Pſelloten, id eſt balbutiem, quæ eſt literam exercere, vel ſyllabam, id eſt pronunciando eximere & prætermittere. Hiſchophonam, id eſt hæſitantiam : quæ eſt ſyllabam ſyllabæ iungere non poſſe. Hæc tria vitia expreſſit Vlpian. *de ædil. edict. in l. idem Offilius. §. quæſitum eſt. in quem vide quæ annotauit D. Budæus.*

TREBATIVS fuit iuriſperitus clarus temporibus Ciceronis: ad quem cum ſcriberet Topica, omnia exempla iure ciuili ſumpſit: vt haberet rationem eius, ad quem ſcribebat. Spiegel.

TREBELLIANVM SC. Anneo Seneca, & Trebellio Maximo Coſſ. factum de fideicommiſſarijs hæreditatibus, hoc continebat, vt reſtituta hereditate fideicommiſſario, & in fideicommiſſarium actiones hereditariæ tranſirent, *Vlpian. in inſtit. tit. 22. §. reſtituta. Inſtit. de fidei hered.* Sed Iuſtinianus in hoc SC. etiam Pegaſianum, quod de quartæ detractione ſcriptum erat, tranſtulit. Hodie igitur ex SC. Trebelliano non tantum tranſire actiones ſed & quartam detrahi dicimus, *vt in l. 14. ff. ad SC. Trebell.* Briſſ.

TREBELLIANVS fideicommiſſarius. *l. 15. §. 1. ff. vt legat.* id eſt, cui ex Trebelliano SC. reſtituta eſt hereditas.

TREBELLIANICA eſt quarta omnium, quæ ex iudicio teſtatoris, quocunque ſit capiuntur. *Doct. l. in quartam in 4. not.*

TRECENTVM, pro trecentorum, *l. 89. §. 2. ff. de ſolut.* Briſſon.

TREMERE, propriè corporum ſolidorũ eſt: cum propter frequentem commotionem ita concutiuntur, vt ſtare loco neſciant. Hinc ſit, vt Tremor pro rigore accipiatur. *Auth. Inſuper. quod præſt. ab his. §. 1.* Sp.

TREMIS, vti ſemis apud Imp. Anaſtaſium, *in l. videmus. C. de erog. milit. annon. lib. 12.*

TREMISSES *l. penult. in princ. Cod. de exactio. & translatio. milit. an. lib. 12. l. 3. C. de milit. veſte. eod. lib.* Aureorum ſiue ſolidorum tertiam partem valentes nummi. Quos poſteriorum Imperatorum tempore ſiliquas octo pependiſſe non dubium eſt, quandoquidem ex eorum conſtitutione duos & ſeptuaginta ſolidos ex libra conflatos conſtat. Briſſ.

TREMISSIS genus monetæ erat, quæ conſtabat ex tertia parte ſolidi, vel aurei : de quibus meminit Lampridius *in Alexand.* [Tumque primùm tremiſſes, inquit, aureorum formati ſunt, tunc etiam cum ad tertiam partem auri vectigal decidiſſet tremiſſes.] & paulo pòſt, [Sed cum non potuiſſet & per publicas neceſſitates, conflari eos iuſſit, & tremiſſes tantum, ſolidoſque formari.] De tremiſſibus meminit etiam Imperator *in l. per hanc diuinam. circa princ. C. de erog. mili. an. lib. 12.* qui ſecundum prædicta debet intelligi. & his conuenit vulgata parœmia, Homo Treſſis: de contemptiſſimis. Cotta.

TREPIDATIO. Chariſius *lib. ſingulari de teſtibus.* Plurimùm ait, in excutienda veritate, etiam vox ipſa, & cognitionis ſubtilis diligentia adfert, Nam & ex ſermone, & ex eo, qua quis conſtantia, qua trepidatione quid diceret, vel cuius exiſtimationis quiſque in ciuitate ſua eſt, quędam ad illuminandam veritatem, in lucem emergunt. Sp.

TRES libri poſteriores Codicis, teſte Budæo, non pauca continent, quæ priſcæ elegantiæ veſtigia retinent; quamuis horum librorum obſcuritati inſuper caliginem multam offudit Accurſianorum ſtupor, quod quidem ad linguæ vtriuſq; intelligentiam pertinet. Quamobrem multum debemus D. Alciato Iuriſcoſſ. illuſtri, propter annotationes, quas in hoſce libros edidit. Sp.

TRES facere collegium exiſtimat Neratius Priſcus: & hoc magis ſequendum eſt. *Marcellus de verb. ſig.* Maffeus.

Tresſis ſunt tres aurei, *Iac. Cuiac. lib. obſeru. 7. cap. 33.* Prat.

Trevga. Treuga, pro iudicijs, ſecuritas eſt præſtita perſonis, & rebus ad tempus aliquod, bello nõdum finito. Galli appellant *Treues.* Noſtri autem Interpretes aiunt, induciæ ſunt ad modicum tempus, treuga in longum extenditur, *l. poſt omnium. §. induciæ ff. de cap. & poſtlim. reuerſ. & not. ff. de pact.* Eſt autem treuga barbarum vocabulum, à leguleis tamen receptum, in quos ſic debacchatur Budæus, Hui, inquiunt iſti leguli, quid nobis cum elegantia? nobis tam placent guerra, & treuga, & laudum, & bannum, & banniti, & retorquitio, quàm illis bellum, & induciæ, & arbitrium, & proſcriptio, & proſcripti aut præconio citati, & repercuſſio vel relatio, ac etiam retortio. Anch.

Tria ſunt, quæ habemus: libertatem, ciuitatem, familiã. *Vide l. 1. ff. de capit. minut.* Sp.

Triarii milites qui tribus vexillis conſtarent, *Liuio li. 8. Arg. l. Modeſt. de excuſ. tut.* Prat.

Tribvarivm a tribu, vt Tributarium à tributo. Sp.

Tribvi, tunc accipiendum eſt, quum ex cauſa à iudice, quòd alias non competeret, conceditur, *arg. l. 1. §. 1. C. de petit. bonor. ſubl. Lat. lib. 10. Zaſ. in l. ex diuerſo. ſolut. mater. in intellectibus.* Spiegel.

Tribvles, id eſt, de mea tribu. Tribules meos, tuos, noſtros & veſtros dicimus, non Contribules. *Vide Zyliam.*

Tribvlvs verò, de quo Iureconſ. hic, inſtrumentum eſt ferreum, quod quoquo modo vertatur, vnum vel plures aculeos infeſtos extendit, forma tetragona. & ideo monet Plutarch. ſpargendos eſſe ferreos tribulos, ne hoſtes aggeribus inſiſtentes pugnam illic ciere poſſint. hi apud nos murices dicuntur. Q. Curtius *lib. 4.* [Quidam transfuga nunciat regi, murices ferreos in terram Darium defodiſſe, qua hoſtem equitem emiſſurum eſſe credebat. Valerius Maximus *lib. 3.* de Scipione loquens: [Suadentibus quibuſdam, inquit, vt circa mœnia vrbis, quam obſideret, ferreos murices ſpargeret. Et propterea decenti metaphora formidoloſos greſſus, Fulgentius muricatos appellauit. De tribulis mentio habetur etiam apud Vegetium, & Frontinum. Tribuli etiam hodiè lingua vernacula, in aliquibus regionibus, vt Ferrariæ & Venetijs, vocitantur beſtiolæ quædam, formam habentes tribulis ferreis ſimilem, quæ colliguntur iuxta ripas fluminum, vel maris, vel in paludibus: apud nos caſtaneæ marinæ materna lingua vocitantur. Tribuli præterea herbæ quædam, inter frugum vitia enumerantur à Verg. *Georg. 1.*

Subit aſperrima ſylua,
Lappæq; , tribuliq;

& à Pli. *duodeuigeſimo libro:* [Lolium & tribulum & carduum lappamq; non minus quàm rubrum, inter frugum morbos, quam inter ipſius terræ peſtes numerauerim.] Et hoc voluit ſignificare Vlpian. *in l. ex conducto. §. 1. ff. locati.* cùm refert, damno colono eſſe, ſi herbis ſegetes corruptæ ſint. Trebulis etiam pro vehiculi genere quo excutiantur in area fruges maturæ, vſi ſunt ſcriptores. Plin. *in prææallegato lib. 18.* dum inquit [Meſſis ipſa alibi tribulis in area, alibi equorum greſſibus exteritur, alibi perticis flagellatur.] Vergil. Georg. 1.

Tribulaq; , trabeæq; , & iniquo pondere raſtri. Cotta.

Tribvnal, quorum apud priſcos Romanos fuerit iudicium, Aſconius docet. Formam eius Vitruuius *lib. 5.* deſcribit. Hoc hodiè ordinarijs iudicibus tribuunt Interpretes. vt Romanis principibus, hoc eſt, Pont. Max. & Imperatori, Conſiſtorium. *§. alt. ad. Auth. de appell. & intra quæ temp.* Bart. *in l. 1. C. de confeſſ.* indicat, quæ iudici pro Tribunali, & quæ nõ expedienda ſunt: aperitque quo ſenſu id, quòd vulgò receptum eſt, Loco maiori debet iudex ſedere.

Tribvnal, vt Iſidor. definit, locus ſublimis & editus, in quo conſidentes magiſtratus ius dicunt, *l. pen. ff. de iuſtit. & iur.* Pro Tribunali enim ſolũ magiſtratus ſedebant. Vnde ius dicentem hac periphraſi nonnunquam Iureconſulti demonſtrant, Qui Tribunali præeſt, qui pro tribunali cognoſcit, *l. 2. §. pen. ff. ac tuds. l. 2. ff. de re iud.* Et iſſ.

Pro Tribvnali, & de plano opponuntur *in l. 1. §. al olitio. ff. ad S. C. Turpill. l. 18. §. vlt. ff. de quaeſt.* Ad Tribunal venire dicitur litigator, in Tribunal verò iudex aut prætor.

Tribvnvs. Zaſius, eruditus Iureconſultus, *in poſterior. l. de origine iur.* demonſtrat quando tribuni cœperint, & quotuplices in genere fuerint, quę fuerit eorum poteſtas, & vnde dicti ſint. Nos ſimiliter idem præſtare conabimur, ſed paulò diuerſa atque faciliori via, hinc inde ex antiquis, & antiquarum rerum ſcriptoribus. Non enim vnus omnium fuit, qui omnia, quę de tribunis dicenda ſunt, complecteretur, & hucuſque nobis traderet. Tribunos igitur quadruplici in differentia fuiſſe reperio. Atque, vt à vetuſtioribus initium ſumam, alij tribuni celerum dicebantur, alij plebis, alij militum, & alij ærarij. Anch.

Tribvni ærarij. Tribuni ærarij ſecundùm Varronem ij erant, qui militib. ipſis protinùs annumerabant, qui nunc theſaurarij bellici. Tribunos etiam ærarios eos fuiſſe arbitratur Bud. qui ea munera obirent, quę nunc generales receptores obeunt, attributam pecuniam quæſtorib. prouincialibus annumerantes ex ærario promptam: vnde nimirum ab ære ipſo militib. tribuendo appellati ſunt. Hi autem lege Aurelia cum ſenatoribus equitibuſque iudicabant, id eſt, publica iudicia exercebant, *vt auctor eſt Aſconius in Diuinat. Ciceronis.* & eorum poteſtatem exprimit lex huiuſmodi. [Aes, argentum, aurumve publicè ſignanto. [Quę lex tametſi numeretur inter leges 12. Tabul. inter illas tamen annumerari nõ debere hinc manifeſtiſſimum eſt, ſiquidem earum tempore nondum ſignandi auri, vel argenti vſus in rempub. venerat, *vt Rinaldus, doctus & eloquens iureconſultus annotauit lib. 2. hiſtor. mercat.* Niſi dixeris aliud eſſe dare ſignandi poteſtatem, aliud nondum ſignandi vſum veniſſe, cum pro tempore futuro ſignandi poteſtas dari poſſit. Quòd ſi annumeranda ſit hæc inter leges 12. Tab. dicendum eſt, cùm poſteà vſus hominum ipſaque rerum neceſſitas materiam forma publica (quam nunc monetam dicimus) percuti poſtularet, adiectũ id quoque muneris fuiſſe tribunis militum (vt ſcribit. Old. *in ipſas 12. Tabul.*) non à Solone, ſed a Romanis, ſicut de pleriſq; alijs rebus contendum eſt, idq; Cicero inſinuans, [De ſepulchris autem (inquit) nihil eſt apud Solonẽ ampliùs quam ne quis ea deleat, neve alia inferat.] Quaſi verò dicat, reliqua ſunt à noſtris adiecta. Meminere autẽ de huiuſmodi tribunis, præter quos citauimus, & alij prætereà clari autores, Feſtus, Pompon. Lætus, & Feneſtella. Anch.

Tribvni celerum. Tribuni celerum dicebantur, qui centurijs præerant. Et ij tales apud reges erant, quales olim præfecti prætorio apud Cæſares, & magiſtri equitum apud dictatores, *l. 2. §. populo deinde aucto. ff. de origin. iur.* Tribunis autem ipſis celerum, equitumque ius ſummum in omnes milites, atque accenſos erat. Itaq; huiuſmodi tribuni fuere, qui comeſtabilis apud Gallos hodiè dicitur. Eos verò (vt ſcribit Feneſtella *de magiſt. Ro.*) primus Romulus creaſſe fertur, cum tres equitum centurias, quarum opera in omni reipub. diſcrimine vteretur, aſcripſit eas cẽturias Ramnenſium, Tatienſium, Lucerum appellauit: Ramnenſium à ſuo nomine, Tatienſium à Tatio, Lucerũ verò denominatio (vt Liuio placet) incerta eſt, niſi fortè à Lucumone Luceres appellatos eſſe ſentiamus, cum C. Nepote *de viris illuſtribus.* Quos autem tertios his præfecit viros, quos ex trib. elegit tribubus tribunos nominauit. Fuiſſe autem numero trecentos ait equites, eo, quòd ſingulis curijs, qui triginta erat, decem aſciuerit. Qui verò celeriter eos accurrere volunt, ſi quãdo reſpublica illorum opera indigeret, appellati celeres voluit. Sunt etiam qui à Celere quodam, qui primus ijs ordinib. à Romulo præfectus fuerit Remi interfectore, hoc nomen inditum eſſe opinentur, vt Ouid. *in lib. Faſt.* ſignificare intelligitur.

Tribvni militum quidam anguſticlauij erant, quidam laticlauij, hiq; maioris dignitatis, illi minoris. *Vt annotauit Turneb. aduerſar. lib. 1. cap. 4.*

Tribvni militum. Tribunorum militarium (ſicut docet Aſconius Pædianus) duo ſunt genera. Alij enim à conſule, non à populo creari ſolebant, nimirũ in exercitu. Et quia de eorum iure Rutilius Rufus legem tulerat, primò Rufuli, ac pòſt Rufuli appellati ſunt. Alios autem populus creare poterat lege Attilia. Et ij dicti ſunt comitiati, quòd Romæ comitijs deſignarentur: & horum origo paulò poſt 12. Tabul. fuit. Olim itaque tribuni militum conſulari poteſtate promiſcuè ex patribus ac plebe creati ſunt: dicti tribuni militum, quòd ex ſingulis tribubus legionem ducerent, & ipſorum officium erat, vt miles veſte indutus, armis benè munitus, exercitationis vſu & diſciplina eruditus incedat, & (quod

(quod Marcel. *de re milit.* ſcribit *in l. officium. §. officium ff.*) erat in caſtris milites continere, ad exercitationem producere, claues portarum ſuſcipere, vigilias interdum circuire, frumentationib. commilitonum intereſſe, frumentum probare, fraudem menſorum coërcere, delicta ſecundùm ſuæ autoritatis modum caſtigare, principijs frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere. Aureliani quoque epiſtolam apud Vopiſc. inuenio, qua tribunum militum admonet, vt ſi vult tribunus eſſe, imò ſi vult viuere, manus militum contineat, vt nemo alienum pullum rapiat, ouem nemo contingat, annona ſua miles contentus ſit, de præda hoſtis, non de lacrymis prouincialium habeat: arma ſint terſa, ferramenta ſamiata, calceamenta fortia, veſtis noua. Eadem adhuc epiſtola idem Aurelianus tribunum militum dare operam cohortatur, vt veterem veſtem miles excludat, ſtipendium in baltheo, non in popina habeat, & torquē brachialem & anulum apponat, equum ſaginarium ſuum defricet, captum animal non vendat, mulum centuriatum comiter curet: alter alteri quaſi ſeruus obſequatur, à medicis gratis curetur, aruſpicinis nihil det: in hoſpitijs caſtè ſe agat, qui litem fecerit, vapulet. Quæ omnia vt milites obſeruent, & ne latum vnguem prætergrediantur, efficit Henr. II. ille Hercules Gallicus, inuictiſſimus, & principum, quotquot ſunt, & futuri ſunt, Criſtianiſſ. Itaque Tribuni militum in caſtris parem ferè cum conſulib. habebant poteſtatem, qui imperatori opponebantur pro militib. & dare & obijcere caſtrenſia omnia debebant. Quem magiſtratum Catones ambo, Cæſar, Tiberius, Veſpaſianus, Titusque, & complures alij illuſtres viri geſſerunt vt hiſtorici docent. Nunc verò huiuſmodi tribunos hodiè vocamus mareſchalcos, aut certè præfectos milites. *vt ſcribit Budæus in annota. ad l. 2. de orig. iur.* Et de ijs ipſis tribunis loqui videtur Imperator, *C. in tit. ne rei militaris comitibus, vel tribunis lauacra præſtentur.* Anch.

TRIBVNI plebis. Cùm populus Romanus tributum & militiam toleraret) *vt autor eſt Cornelius Nepos de viris illuſt.*) à patribus ſeceſſit in montem ſacrum, anno ferè XVII. poſt exactos reges, *teſte Pomponio iureconſulto in l. 2. §. iiſdem temporibus, ff. de origin. iur.* & ibidem tribunos, qui eſſent plebei magiſtratus, ſibi creare cœpit, & alios, qui ædibus, & qui ærario, quique capitalibus rebus, necnon porrò legibus ferendis præeſſent, *vt ſcribit idem Pomponius in d. l. 2. ff. eod.* Ab eo igitur monte cùm plebs reuocari non poſſet, Menenius Agrippa cognomento Lanatus eam ipſam cum patribus reduxit in concordiam eleganti fabula, quæ ſic apud eundem Cornelium eſt: Olim, inquit, humani artus cùm ventrem ocioſum cernerent, ab eo diſcordarunt, & ſuum illi miniſterium negauerunt, cum eo pacto & ipſi deficerent, intellexerunt ventrem acceptos cibos per omnia membra digerere, & cum eo in gratiam redierunt: ſic ſenatus & populus quaſi vnum corpus diſcordia pereunt, concordia valent. Ex ijs itaque apparet, tribunos plebis eſſe, qui ex corpore ſenatorum poſt exactos reges, iuſſu plebis creabantur in eius diſſenſione à patribus, & hoc nomine dictos eſſe (vt Pomponius refert) quòd tūc in tres partes populus erat diuiſus, & è ſingulis ſinguli creabantur, vel quia tribuum ſuffragio crearentur in hoc (vt dicit Gellius) non vt ius dicerent, ſed vt intercederent, opponerentque ſeſe iniurijs, ac violentijs primatum. Vnde Cæſar *in bello ciuil. 1.* [Refertur ſtatim (ait) de interceſſione tribunorum.] Itaque tribunis maxima erat tradita poteſtas, quippe hi plebei erant cuſtodes, & præſides libertatis populi aduerſus nobilium ſuperbiam (quod & ſcribit dictus Nepos *de viris illuſt.*) & prouocabatur ad eos, & omnia ſenatuſconſulta examinabant, &, niſi per eos approbata, & ſubſcriptione literæ T à tergo ſignata (*vide ſup. T. in prin.*) irrita habebantur, *vt in ſuis operib. meminere, & teſtes ſunt Feneſtella, cap. 25. de Rom. magiſtratib. Pomponius Lætus cap. 18. de Rom. magiſtrat. &c. & Valerius Maximus lib. 2.* Horum ergo leges plebiſcita proprio vocabulo dicuntur. Anch. De Tribunorum autem plebis origine, electione, officio & auctoritate leges Feneſtellam *cap. 10.* Lætum *cap. 18.* Ouid. *lib. 3. Faſtorum,* Valerium Maximum *lib. 2. cap. 1.* Blondum *lib. 5. Romæ triumphantis,* Alexandrum ab Alex. *lib. 5. cap. 2.*

TRIBVNITIAE leges, Plebiſcita proprio vocabulo dicuntur: Conſulares verò abſolutè Leges vocantur. Tribunus, ſacroſanctus magiſtratus erat: Plebeius tamen cuſtos & præſes libertatis. *Bud. loco citato.*

TRIBVS. Scæuola *de leg. 3. l.* Patronus, ait, liberto ſtatim tribum emi petierat: libertus diù moram ab hærede patroni paſſus eſt: & decedens, hæredem reliquit clariſſimum virum. Quæſitum eſt, an Trib. æſtimatio, hæredi eius debeatur, &c.] Hui⁹ perquàm elegantis reſpōſi ſenſum, Interpres non ſatis aperuit, Tribum, pro progenie exponens, rerum ab antiquitate petendarum imperitus. Tribus, hic non coniunctum ſanguinis propinquitate, ſed in alicuius tribus partem aſcitum, denotat. Per clariſſimum virum, & puto, Senatorem intelligit. Nam & ipſi erant ex tribubus, quos primū ex tota ſua multitudine Romulus tres fecit: procedente deinde tempore, aucta, ad quinque & triginta peruenerunt. Senatores, Equites, & Plebeij in has erant diuiſi. neque erat quiſquam ciuis Romanus, quia nō eſſet alicuius tribus. Proinde Viuianus formator ille caſuum, vt noſtri aiunt, audiendus non eſt, dicens: [Non facio vim, verùm fuerit hæres clariſſimus, vel non:] ſed non tantùm hic dormitat. Cæterùm Romanarum tribuum rationem nullus vnquàm (quòd ego ſciam) exactiùs tradidit Paulo Manutio: ex quò tantummodò earum nomina huc adſcribam.

Sunt autem hæc:

Aemilia	Narnienſis	Sergia
Anienſis	Ocriculana	Suburrana
Cornelia	Oufentina	Sapinia
Claudia	Palatina	Scaptia
Collina	Papyria	Sabatina
Cruſtumina	Pollia	Stellatina
ſiue Cluſtumina	Popilia	Terentina
Eſquilina	Pontina, ſiue	Tromentina
Falerina	*Pomtina*	Velina
Fabia	Publicia	Volitina
Galeria	Pupinia	Vientina
Lemonia	Quirinia	Veturia
Metia	Romulia	

Ex hoc autem numero quatuor tantùm Vrbanæ fuerunt, Palatina, Eſquilina, Collina, Suburrana: in quas, vt inquit Plinius, transferri ignominia eſſet. Dictæ à partibus vrbis, in queis habitabat. Reliquæ omnes ruſticæ, laudatiſſimæ, eorum qui rura haberent: quæ propriè ingenuorum erant, cùm vrbanæ libertinorum eſſent. vt autor eſt Aſcanius. Porrò D. Old. à tributo dando tribus dictas rectè notauit, cùm populi confuſa multitudo, propter tributum in ordinem redigitur. Spieg.

TRIBVS à tributo dictum Liuius *lib. 1.* non ſine cauſa adijcit. Nam Varronis ſententia, verbum Tribus, à tribus eſt nominatum, quòd ager Romanus in tres partes diuiſus eſſet, Tatienſes, Rhamnenſes, Lucerenſes, quam etiam Plutarchus & Dionyſius ſecuti ſunt, Tribum à numero dictam putâres, ſicuti ab Athenienſibus τριττὺς eſt appellata ἀπὸ τῶν τριῶν, id eſt, à tribus, eamque veriorem exiſtimat Perionius *lib. 2. de magiſtratibus Romanorum.* Vt verò Liuius in hoc à Varrone diſſentit, ſic nec quos Varro Trib. vocat, eodem nomine appellat Liuius, ſed centurias, eaſque equitum. Tribus verò à centurijs differre, Liuij locus ſuprà citatus, luculenter teſtatur, dum primum duplicatum fuiſſe numerum Tribuum, quas tempore ſuo 35. fuiſſe ſcribit. Quod ſi duplicatæ fuerunt, vt ipſe vult, & curiæ eædem ſunt, quæ Trib. certè cùm dicat curias à Romulo XXX. fuiſſe, non ſolùm eſſent quinque & triginta tribus, ſed ſexaginta duplicatæ. Deinde Tribus à tributo appellatas confirmat, cuius conferendi Seruius rationem inierit. Quod ſi quatuor tantùm erant Tribus à Seruio inſtitutæ, Curiæ autem triginta, quas Romulus, vt vult, inſtituerit, certè aliud Tribuum, aliud curiarum nomine intelligi conuenit. *Liuio ſuffragatur Dionyſius Halycarnaſſ. lib. 2. antiq. Rom. & Plutarch. in vita Romuli.*

TRIBVS Prærogatiuæ. *Quære, Omen prærogatiuum.*

TRIBVS aliquando pro familia accipitur, quemadmodum familia in ſacris literis φυλὴν pro tribu, gente, & ſtirpe accipi ſolet ab interpretibus: quòd apud Græcos nomen πατριὰ, idem ſit quòd φυλή. *Breth. in l. pronunciatio. §. famil. appell. ff. de ver. & rer. ſig.*

TRIBVTARIVM, quod ſoluendo tributo obnoxium. Iuſtinian. *de rer. diuiſ. §. per traditionem.* [Itaque ſtipendiaria

quoque, & tributaria prædia eodem modo alienantur.] Sp.

Tribvtarii ſerui ideo ſic dicuntur, quòd tributum domino pendunt. Cenſus etiam iſte qui quotannis ab eis ſoluitur tributarium emolumentum vocatur à Val. Imp. *vt annotauit Conna. lib. 2. cap. 10. nu. 3.*

Tribvtorvm dominus vocatur is, qui tributis exigendis præerat. *Conna. lib. 7. cap. 12. num. 8.*

Tribvtvm idem quod ſtipendium appellari, Pomponius ait: & ſanè appellatur à contributione tributum: vel ex eo, quòd militibus tribuatur. *Hæc Vlp. de verb. ſig.* Maſſ.

Tribvtvm initio pecunia ea, quæ populo imperabatur, appellata eſt, ſiue quod tributum à ſingulis pro portione cenſus exigeretur, *vt Varro lib. 4. de lingua Latina ſcribit*, ſiue ab intributione, aut quod militibus tribueretur, *vt Vlpia. in l. 27. in fin. & Feſt. li. 17. probant.* Tributa verò poſteaquam Auguſtus cum populo prouincias partitus eſt, appellata ſunt, quæ bello victæ prouinciæ populo quotannis pendebant: quæ verò Cæſaris prouinciæ ad belli ſubſidia inferebant, ſtipendia ſunt vocata. Ea cauſa eſt, cur tributa à ſtipendijs, Tributariaque prædia à ſtipendiarijs ſeparentur, *l. 13. ff. de impenſ. in res do. l. 46. §. qui compenſationem. ff. de iure fiſc. §. per traditionem. Inſtit. de rer. diuiſ.* vbi Theophil. hanc horum verborum differentiam veriſſimè tradidit, quæ à quibuſdam immeritò ridetur. Italica quidem certè prædia immunia erant.

Tribvtvm in exercitoria actione intelligitur id, quod inter creditores ſerui negotiantis & dominum cui idem ſeruus debet, tribuitur, hoc eſt, diſtribuitur pro rata eius, quod cuique debetur. In tributū igitur vocari, aliud hic eſt nihil quàm ad virilem partem admitti. Quod vt pleniùs intelligi poſſit, per exemplum, [cuius maximam in docendo vim eſſe, apud Platonem teſtatur Socrates *in lib. de regno col. 9. circa fin.* arduumque eſſe abſque exemplis res magnas lucidè oſtendere,] indicabimus. Filiusfam. in merce peculiari ſciente patienteque patre negociatur, cui ego ad certum contractā conuentione, magnam mercium quantitatem vendidi. Is & cum alijs in merce peculiari eadem ratione contractū iniјt. Conuenio patrem, ſummam filio creditam exigo. Sanè quamuis regulariter in peculio receptum ſit, vt parentes qđ ſibi debetur, inprimis deducere poſſint, *l. depoſiti. ff. de pec. l. ſi cùm dotem. §. vlt. ff. ſolut. matr.* hoc tamen in caſu communis regula locum non habet. Inſolidum igitur in medium delato & exhibito creditoribus peculio, nihil deducet pater, quo ſciente patienteque contractum eſt: ſed diuiſo inter omnes creditores quoad virilem portionem, id eſt, pro rata eius, quod ei à filio debetur admittendus erit. Quæ hic in filio dicta ſunt, eadem & in ſeruo locum habent. *Peckius in comment. l. 1. §. ſi is. nu. 7. ff. de exercit. act.*

Tribvta autem quædam erant perſonarum ſiue capitis: quædam verò pro prædijs, aut mouentibus reddebantur, *l. 32. ff. de euict. l. 42. ff. de pact. l. 21. in fin. ff. de vſufru. leg. l. 14. §. idem Iul. ff. de act. empt.* Vnde Tributoria cauſa. *l. 46. §. vt debitoribus. ff. de iure fiſc.* Briſſ. Hinc.

Tribvta in corporibus conſiſtunt, veluti auro, argēto, ære, equis, veſtib. quæ & intributiones & contributiones dicuntur. Annonæ verò in ſpeciebus, veluti, frumento, vino, oleo, pane, carne, ſale. Sunt autem duplicia tributa, ſoli & capitis, *l. vlt. ff. de cenſib.* Capitis ſunt, quæ ſtipendia vocent. Tertullianus *in Apologet.* [Sed agri tributo onuſti viliores, hominum capita ſtipendio cenſa ignobiliore.] Conferunt autem & annonam & tributa poſſeſſores, id eſt, domini prædiorū prouincialium quotannis, vel ipſi prædiorum conductores, *l. ſiue here. §. Lucius. ff. de admin. tut.* per cauſam tuēd exercit⁹. *l. 2. de exact. trib. C. lib. 10. Cuia. ad Rub. tit. de annonis & tributis. C. d. li. 10.*

Tribvti & ſtipendij hodiè nulla eſt differentia. *Cuia. obſeru. lib. 7. cap. 3.*

Tribvtoria actio à prætore redditur in dominum, quo ſciente ſeruus in peculiari merce negotiatus eſt, ſi quid cum eo eius rei cauſa contractū erit, vt quicquid in his mercibus erit, quodque inde receptum erit, id inter dominum, cui quid debebatur, & cæteros creditores pro rata portione diſtribuatur, à qua diſtributione Tributoria nomen habet, *tit. de tribut. act. ff. §. introduxit. Inſtit. quod cum eo. l. 3. ff. quando ex facto tut.* Briſſon.

Tricennivm eſt tempus 30. annorum. Inde Tricennalis præſcript. *vt in c. vigilanti. de præſcrip.* Prat.

Tricliniv m, locus, tribus conſtratus lectis, ad diſcumbendum, *l. foramen. ff. de ſeruit. urb. præd.* Hinc tricliniaria veſtimenta, quibus in triclinijs vtimur: quæ & recidipna vocantur. Paulus *in l. apud Labeonem. de opt. leg.* cùm ita legatum eſt: [Veſtimenta quæ volet tricliniaria, ſumito.] Sp. *Adde Forcat. in penu iuris ciuilis, cap. 20. nu. 1.*

Tricones intelliguntur ij homines, qui Gerrones à veteribus, ſeu rixatores dicuntur: quales ij ſunt, qui contentiones ac rixas auidiùs cōſectantur. Id ex Satyris poetæ Lucilij aſſumptum eſt, qui primus (vt puto) ab intricando hanc vocem deflexit. Carmen Lucilij id eſt ad Panætium.

Cotta ſenex Craſſi pater huius Panæti
Magnus fuit tricomus: idem nummus ſoluere nulli
Lentus. ....

Quo loco Tricones Nonius accipit pro moroſis hominibus, & ad quanque rixam paratis. *Petr. Crinit. lib. 14. de honeſt. diſcipl. cap. 15.*

Tridvo, pro intra triduum, vſurpatur. Vulgus dicit, antequam ſint tres dies.

Triens. Extat titulus, de triente & ſemiſſe in auth. pro cuius explicatione faciliori obiter hic annotabo ex Lexico Spieg. quæ videntur opportuna. Sextans (inquit) quidam ſeſtans ſcribunt, duæ totius aſſis partes ſunt, hoc eſt, duæ vnciæ ſicut quadrans tres vnciæ. Nam quarta pars à duodecim ſunt tres. Triens, tertia pars aſſis, quatuor continet vncias, Quincunx quinque, Semis autem dimidium illius habet, quod aſſe continetur: quæ quidem pars ſex vncias ex toto aſſo vindicauit: aliàs ſemiſſis. Septunx autem ſeptem conſequitur vncias. Bes octo. Dodrans verò nouem. Dextans decem ſignat vncias. Deunx verò nouem. *Hæc Sp. refert poſt Alex. lib. 1. genial. die r. cap. 1.* Anch.

Trientes vſuræ, quæ intra tertiam partem centeſimæ cōcluduntur. (järlich vier von hundert) *l. 3. §. 1. ff. de contr. tut. l. 46. §. 1. ff. quando dies legat. & l. 3. §. 1. ff. ad leg. Falcid.* quo modo & trientarium fœnus apud Capitolinum *in Antonio*: & trientes penſiones apud Lampridium *in Alex.* Briſſ.

[Trierarchvs, interpretatur nauis princeps. Trieris enim nauis eſt, triplici ordine remorum inſtructa. *Ad Trebell. l. Item.* [Fiduciarium, inquit, reliquit heredem trierarchum.] Item *de bono. poſſeſſ. l. 1.* [Nauarchos, ait, & trierarchos claſſium.] Nebr.

Trietericvm dicitur, quod tertio quoque anno cōtingit. Modeſtin. *in de pollicit. l. Septitia.* [Agonem, inquit, conſtituo trietericum.] Nebr.

Trifariam, in tres partes, *l. 1. §. ſi. ff. de muner. & honor.* Alberic.

Trifvr, plus quàm fur, vel maximus fur.

Triga, quaſi trijuga, à tribus equis iunctis, frequens Hungaris. Iuriſconſ. [Et ſi triga venierit, retinenda erit rota: & ſi quadriga, adhibeatur.]

Trigemini ſunt tres vno partu editi, quales fuêre Horatij temporibus Tullij Hoſtilij Romanorum regis, *l. 7. ff. de reb. dub. l. 3. ff. ſi pars hered. l. 137. ff. de verb. oblig.* Br.

Trigon. *Require, Sphæriſterium.*

Trimodivm, quod tres modios continet.

Trimodia, æ, menſura trium modiorum.

Trinepos, abnepotis filius: qđ ſit poſt tres à nepote.

Trini, æ, a, nomen eſt diſtributiuum, quale illud bini, & quini & deni, ſignificatque cuilibet competere tria. Iunguntúrque, & alia eiuſmodi nomina nominibus pluraliter declinatis. Martialis:

Tranſierint bina forſan trinæve Calendæ.

Sillius *lib. 15. Punicorum.*

Qui ſua trinis deducunt agmina caſtris.

Martian. *lib. 50. de legat. l. ſciendum.* [Præcipitur, inquit, edicto Veſpaſiani omnibus ciuitatibus, ne plures, quàm trinos legatos mittant.] Accurſius in erroribus pertinax eſt, nam qui binos expoſuit pro quatuor, qui nos pro decem, denos pro viginti, hoc in loco trinos pro ſex exponit, cùm exponendū fuerit trinos, id eſt, quælibet ciuitas tres. Sed quæro iam, non ab illo, ſed ab illius amatoribus, an rectè dictū ſit, quòd omnes ciuitates non ampliùs mittere debeant, quàm ſex legatos? ſignificaretur namque, quod omnes ciuitates ſimul ſumptæ non ampliùs eſſent miſſuræ, quàm ſex legatos, quod eſt perquam ridiculum. Nebri.

Trinvm edictum, id eſt, trina citatio: quæ & Peremptoria nominatur. De cuius effectibus abunde ſatis doctores.

Sed

sed poſt omnes,& conciſiùs & dilucidiùs Zaſius noſter tractat,*in l.contumacia.ff.de re iudi.* Spiegel.

TRINVNDINVM. Si quid ſuffragijs pop. Rom. ferendũ erat, id per ternas nundinas recitabatur: & id tempus Trinundinum,& duobus vocabulis, trinum nundinum dicitur. Spiegel.

TRIPARTITAE nomine cur Sext. Aelij Iuriſcoſſ. liber inſcriptus ſit,indicat Pompon.*in §.deinde Q. Fabius. verſic.poſt hos fuit Tiber.Coruncanus l.2. de orig.iur. Vide Rutilium in vita huius Sexti,paulò ante finem.* Sp.

TRIPERTITVM, quod in tres partes diuiſum eſt.*Inſtit. §.ſed cùm paulatim.de teſtam.* Alb.

TRIPHVS quid ſignificet apud Vlp.*in l.idem Offilius.ad fin. tit.de ædil. edicto.* ſæpè d... tatum eſt. Sunt qui referant ſe in Pandect.Flor. Atrypus, legiſſe:tamen ingenue fatentur,quid morbi ſit,non inuenire, neque inuenturos ſe ſperare.Sed ab etymologia vocabuli putant eos eſſe Atypos, qui non ſatis expedito plectro linguæ vterentur.

Nonnulli Aphthiphum corrigendum aſſerunt. Aphthæ enim ſunt,quas non aliter ferè Plin.quam oris vlcera in infantibus nuncupat. Sunt & alia oris vlcera,ſed minus vtiq; ſæua. atque in adultis maximè. & ideo Aphthiphum Iureconſultus vocat eum,qui aphthis, hoc eſt, vlceribus laboraret.

Ego exiſtimo eam lectionem quę circũfertur,non improbandam eſſe.potuit enim Iureconſultus Triphũ eum appellare,qui Græcis Triphonius dicatur:hoc eſt, eum qui ob linguæ celeritatem ita confuſè loquitur, vt vno tempore tres ſimul voces videatur emittere.& idcirco intelligi non poſſit:quales quotidiè videmus.Φωνὴ enim Græcis vox eſt. Sanè Triphonius etiam nomen Iureconſ.fuit,cui forſitan à prædicta cauſa nomen inditũ eſt. Aliqui ſunt qui legant Typhlum, hoc eſt cæcũ.quam lectionem is cui placuerit, probet: mihi quidem non applaudit. Cott. *Vide infra Tryphus &c.*

TRIPLICATIO, eſt ſecunda actoris defenſio, contrà rei duplicationem oppoſita.*§.1.Inſtit.replicat.* quaſi enim Replicatio,conduplicatio & geminatio fuiſſet: ſic quod tertio poſt actionem loco referretur,atque in iudicium objiceretur,Triplicationis nomine ſignificatũ eſt. At in l.2.ff.de except. Triplicatio reo tribuitur,quaſi Replicationi opponatur. vbi,vt verè dicam, mẽdum ſubeſſe arbitror:& ex Imperatoris verbis corrigendum.Hotom.

TRIPONDIVM, pondus trium aſſium. *Inſtit. de hered.inſtit.§.& ſi plures.* Vel tripondium eſt quod in triginta ſex vncias diuiditur.

TRIPVDIVM auguriũ accipiebatur ex pullis Gallinaceis, quos in cauea incluſos aſſeruabant pullarij, quib⁹ eductis objiciebatur paſtus, tumq́; ex paſcendi ratione augurium capiebat pullarius, idq́; ad magiſtratũ deferebat eum, à quo iuſſus erat captare augurium. Si enim paſcerentur, bonum augurium erat,ſi non paſcerentur,malum.

TRIREMIS, à Græcis τριήρης dicitur. τριηραρχος, nauis princeps,ſiue, vt hodiè vocatur,Patronus:quo vocabulo, vt & nauarchi, ceu Latinitate donato, vſi ſunt Iuriſcoſſ. *Lege Ἐκεῖνοι de re naual.* Sp.

TRISTE auxilium, Martian. ait, eſt,appellare, *l.ſerui.de appell.*Sed hoc ob ſtatum ſerui dictum puto: quum appellandi vſus ſit & frequens,& neceſſarius,*vt dicit Vlp.l.1.eo.*Sp.

TRISTEM literam Cice.appellat Θ, ſalutarem τ. quod hac abſolueretur reus,illa damnaretur.*de quo Eraſ. in prouerb. Theta præfigere.*Sp.

TRISTEGA, trium contignationum ædificia, ſiue tres contignationes.

TRITAVVS eſt patris & matris atauus, aui vel auiæ abauus.proaui proauiæ proauus, abaui vel abauiæ auus, ataui vel atauiæ pater, dictus quaſi tertius auus, *l.3.l.vlt.§.6.ff.de gradib.& adf.* Scribitur autem *in d.l.3.* Triauus, Triauia,in P. Florent.Briſſ.

TRITICARIA condictio. Triticaria condictio (ẽtſi nullo in loco reperiatur, vnde dicta ſit,teſte Accurſio) dici tamen poteſt aſſumpſiſſe nomẽ à Triticio autore, vt & Publicana à Publicio. *Inſt. de don.§.ſed quia ſunt.* Hæc verò locum habet pro omni re,excepta pecunia numerata, ſiue certum, ſiue incertum,ſiue dominium,ſiue poſſeſſio petatur,*l.1.& ibi Bar.de cond.tritic.ff.* Arch.

TRITICVM in iure ciuili videtur quàm ſæpiſſimè pro toto frumẽti genere vſurpatũ, *l.triticum.ff.de verb. obl.* vbi Accurſ.generale nomen eſſe dicit omniũ quę in area teruntur: quod ſatis oſtẽdit Iuriſconſ.ſic inquiens: Triticũ dari oportere ſtipulatus eſt aliquis,facti quæſtio eſt non iuris. Igitur ſi de aliquo tritico cogitauerit,id eſt, certi generis & quãtitatis,id habebitur pro expreſſo:alioquin ſi cùm deſtinare gen⁹ & modũ velleт,non fecerit, niſi ſtipulatus videtur, nec vnũ quidem modium.Si igitur tritici plura genera ſunt,ergo triticum pro frumento in genere capitur, quod ruſus in genera,quas ſpecies vocamus, diuiditur,*l.2.ff.ſi cert.pet.*

Cæterum nihil prohibet triticum ſpeciem frumenti eſſe, *in d.l.triticũ,vt l.ſi quis vinum.ff.de trit.vin.& oleo.* & mox plura eſſe tritici genera ... Prima, inquit, & vtiliſſima ſunt hominibus frumenta, triticũ, & ſemen adorcũ. Tritici autem genera complura cognouimus, verùm ex his maximè ſerendum eſt,quod robus dicitur. Secundũ eſt ſiliginis,tertium eſt trimeſtre,quod & genus eſt ſiliginis[.reliquæ ſpecies ſuperuacuæ ſunt.] Hæc ille. Cornelius Celſus *li.2.de re medica.*[Firmius eſt triticum,quàm milium,idipſum quàm hordeũ:ex tritico firmiſſima ſiligo.] Quapropter poteſt non verũ eſſe,quod vult gloſſ. *in d.l.triticũ.* pro toto genere frumẽti triticum legi: quia ipſum in alia genera ſubdiuiditur. Item dici poteſt in l.fideiuſſorem.ff.man. Atqui in Rubric.ff.de trit.vi.& ole. leg. expreſſum eſt triticum tantum, & l.1.& Rubric. de condict.triticaria:propter excellentiam frumenti,quod eſt optimi alimenti, & cõmune vbiq;, præterea mira fertilitatis. *Forcat.in penu iuris ciuilis c.6.in princ.*

TRIVMPHANDI modus talis erat: Victores corona, primum laurea,deinde aurea redimiti,curru inaurato, quẽ quatuor equi albi trahebant,Romam inuehebantur. Præcedebat Senatus:ſequebatur populus: poſt hunc ordo militaris. Ante currum victoris ibant duces victi, catenam ferreã collo geſtantes. Et primùm omniũ ad templum Iouis Capitolini,deinde per vrbem atq; domum reducebantur.Cicero in Piſonem [Quid tandem (inquit) habet iſte currus? Quid victi ante currum Duces?Quid ſimulachra Oppidorũ? Quid aurum? Quid argentum? Quid Legati in equis, & Tribuni? Quid clamor militum?Quid tota illa Pompa?Quid vehi per vrbem?] Vnde ſunt, qui triumphum à tribus ordinibus Senatus,populi & militum,dici exiſtimant.

TRIVMVIRI conquirendæ pecuniæ, monetales, ſeu menſarij erant,æris,auri, argentiq; flatores:quorum munus erat,numiſmata probi auri & argenti, iuſtique põderis examinare,vt iuſtè militibus diſtraherentur. *Alex.Neapol. genial. dier.lib.3.c.16.* Petrus Bembus *in epiſtola ad Bernardinum Sandrum,* indicat à Romanis Triumuiros pecuniæ cudendæ ita inſcribi ſolitos, A.A.A.F. F. hoc eſt,auro,argento, ære, flando, feriundo,eoſdemq; etiam Treuiros ſolitos dici, atq; hac voce Triumuiros notaſſe per iocum Ciceronem, cum ad Trebatium ſcribens,Treuiros,inquit,vites cenſeo:audio capitales eſſe,*li.7.Fam.Epiſt.* Triumuirorum meminit & Pompo.*in l.2. de orig.iur. Vide in eum ſcholiaſten Zaſium.*

TRIVMVIRI capitales, qui criminalibus cauſis exequendis præerant.Ea autem erat in homines capitales & facinoroſos animaduertendi ratio, vt primùm ad Triumuiros capitales crimina deferrentur:hi vt ad prætorem delata referrent,prætor iudicium conſeſſumq́; cogeret,iudiceſq́; in conſilium mitteret: Triumuiri illi capitales, ruſus decretum conſilij exequerentur. Hi tres viri capitales, vt ſcribit Pompon.Lætus.*de magiſtr.* erant qui carceris cuſtodiam hãberent: vt ſi animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret, *l.2. de orig.iur.Brech.in l.licet.ff.de verb.& rer.ſig.*

TRIVMVIRI ædibus ſacris incendio conſumptis reficiendis & ſacris conquirendis inſtituti, Hi an extraordinarij ſacerdotes,vel profani fuerint,Onuphrius dubitat.

TRIVMVIRI Epulones. De his Triumuiris Cicero *lib.3. de Orat.* ita ſcribit: [Sed vt Pontifices veteres propter ſacrificiorum multitudinem tres viros epulones eſſe voluerunt, cùm eſſent ipſi à Numa, vt etiam illud ludorum epulare ſacrificium facerent,inſtituti.] Ac poſterioribus temporib. Septemuiros epulones fuiſſe, intelligi poteſt ex Gellij *li.1.ca.12.* meminit etiam ſeptemuirorum epulonum Plinius *li.2.Epiſt. ad Arrianum,* Et Lucan.*lib.1.inquit,*

Septemuirq́; epulis feſtus,Titijq; ſodales.

TRIVMVIRI nocturni, quia incendijs arcendis præerant

erant, dicti ſunt, autore Paulo, *in l. 1. de offic. praefect. vigil.* Et Tacitus: [Triumuiri, quòd ad incendium in ſacra via ortum tardè venerant, à Tribuno plebis die dicta damnati ſunt.] Ex quibus verbis apparet, eum fuiſſe ordinarium magiſtratum, cuius eſſet annua poteſtas.

TRIVNCIVM, quod trium vnciarum eſt. *Amb. de trient. & ſemiſſe.* Spieg.

TROCHLEA, quæ vox eſt apud Iuriſcoſſ. *in l. ſed addes locati.* variè deſcribit: quoniam & ipſa non vnius generis eſt, de qua Bud. videndus *in annot. prior.* Nebr. ſcribit, trochleam inſtrumentum eſſe, cum orbiculis ad eleuanda & deprimenda onera. Tympanum, inquit, & trochleas, quibus eleuatur prelum. Spieg.

TROPHAEVM monumentum dixêre, nunc marmoreũ, modò æneum, cum inſcriptione, & titulis æuo perpetuo duraturis. Interdum, ſi materia non ſuppetebat, lapides in ingentem cumulum aggerendo, vel inſignem arborem excîſis ramis, ibique hoſtium ſpolia ſtatuendo, in memoriam poſteritatis, bonis & fortibus viris pro trophæis erigebant. *Alex. de Alex. genial. dier. lib. 1. cap. 21.*

TROPHIMA, merces nutricum eſt, τρέφειν ſignificat alere: τροφὴ ἡ τροφεῖα nutricationem, ſeu nutricium. *Alciat. lib. 1. Diſpunct. cap. 18.* Extat in vulgatis exemplaribus *in l. Publia. § fin.* Sed Haloander hoc in loco eam non agnoſcat, vt ſuperiùs indicauimus *in dict. Pim. minus.* Sp.

TROPVS, ſecundùm Scaurum, Quintilianum, & Diomedem eſt, cùm ſermo à principali & naturali ſignificatione transfertur ad aliquam ſimilitudinem: vel à propria ſignificatione, ad non propriam: propter ornatum, neceſſitatem, aut aſſeuerationem: quæ & Emphaſis dicitur. Hinc emergunt allegoriæ, quæ potiùs theologiæ, & oratoriæ: quam iuri conferunt, quod & Zaſius indicauit. Quamuis, ipſo teſte, puritas Latini ſermonis in iure noſtro, quoad eius fieri poterit, aſſerenda eſt, *arg. l. Plautius. ff. de auro & argent. lega.* Spiegel.

TROXIMA vua, quæ matura & comeſtibilis, inepta vino, τρώξιμος, maturus, comeſtibilis. Iuriſconſ. *de verbor. ſignif. l. qui fundum.* [Et quæ eiuſdem generis eſſent, quas non vini cauſa haberemus: quas Græci Troximas appellant.] Nebr.

TRVLLA, vas eſt, quo è culina in lauatrinam aquam fundunt, atq; ad alia eiuſmodi miniſteria comparatum. Pomp. *de aur. & arg. leg. l. & ſi. vide ſup. argento ſuſto.* Veluti paropſidas, inquit, tabulas, trullas. Paul. *de fund. inſtr. l. taberna.* Trullæ, ait, quæ circa cœnum ſolent traiji. Nebriſſ. Alexandro Neapolitano trulla, eſt poculi genus: ſicut ſcyphus Herculis: Cantharus Liberi, modiolus, & phiala *lib. 3. genial. dier. cap. 10.* Quidam hoc vocabulum à tranſuolando deducunt, quòd per eam aqua tranſuolet: tamen falluntur, qui eam vas tantùm aquarium putarunt. Erat enim & vas vinarium, vt adductis ex Cicerone, Horatio, & Iuuenale, Bayfius confirmat exemplis. Spiegel.

TRVPHATORES. Rhodig. *in fin. cap. 8. lib. 11.* adnotauit dignum ſcitu: paſſim plebeia, vterentur multi, voce, impoſtores, deriſoresque dici truphatores: indicans id ex media Græcia verbum eſſe. Sp.

TRVTINA, Græcè τρυτάνη: id libræ genus, quo vel minutiſſimum ponderis momentum ſentitur. Latini quoque exactam æqualitatem, Aequilibrium appellant. Vnde & æqua lance fieri dicitur, quod pari iure fit, citra perſonarum reſpectum. Ita Modeſt. *de re iudic. l. non tantùm ſ ab fin.* [Quod & in perſona mulieris, æqua lance ſeruari, æquitatis ſuggerit ratio.] Item Iuſtinia. *C. de natur. li.* [Quapropter ſancimus, in huiuſmodi caſibus, omnes liberos, ſiue ante dotalia inſtrumenta editi ſint, ſiue poſteà, vna eademque lance trutinari,] *l. cùm quis à muliere, ad fin. Vide Eraſm. in Adag. Eadem ſeruſat trutina. Item, Trutina inſtum. Alciato. lib. 4. de verbor. ſigni. & ſupra. Aequa. lance.*

TRVTINARE, tranſlatè, pro penſiculare ex animo, **Bey jm erwegen**/ *vt apud Imp. in l. generaliter. C. de rebus cred.* Spiegel.

TRYPHVS, delicatus, nam τρυφὴ delicias, & τρυφερός delicior ſignificat. Vlpian. *de ædil. edit. l. iisdem Officium.* [Balbutus, inquit, & blæſus, & tryphus, iſque qui tardiùs loquitur.] Vbi tryphum, pro blæſo, & qui quodam modo ex delicijs ſic loquitur. Nebr. qui corruptum non animaduertit hunc locum, quem Bud. cum eſſet Florentiæ in Piſanis Pandectis, vt ipſe ait, ita legit. [Aut balbus, & blæſus, & atypus, iſque qui tardiùs loquitur, & varus & vatius ſanus ſit?] Nor. text. ſubſcribit. Hic autem Iuriſconſ. tria linguæ vitia, blæſitatem, balbutiem, hæſitantiamque expreſſit: & quartum, quod atypi nomine vocauit: exiſtimat Budæus ab etymologia vocabuli eos eſſe Atypos dictos, qui non ſatis expedito plectro linguæ vterentur, quaſi aërem non ferientes, vel quaſi non ſatis verba exprimentes, conformantesve. Sp.

T V

TVA non intereſt. Exceptio excluſoria. Nam actio non datur, niſi agentis interſit. Sp. quod vulgò ita efferunt, Quoad te liberas ædes habeo. *ex l. loci corpus. 4. §. competit. 7. in fin. ff. ſi ſeru. vindic.*

TVA pecunia, pro tibi debita *l. ſi permiſ. C. neg. geſt.* Alber.

TVAS res tibi habeto, tuas res tibi agito. His verbis, vt Caius *l. 2. de diuort.* oſtendit, diuortium apud Veteres agebatur: quorum altero reddit dotem, altero abdicit à ſe tutoris munus, in rebus vxorijs. Hæc autem forma verborum perſcripta eſt, *vt Eraſmus noſter in Chiliadib. indicat*: ne vel non ratum eſſet diuortium, ſi nullis ſolennibus verbis peragere tur: vel inauſpicatum & odioſum, ſi verbis inciuilibus. Itidem, eodem autore Caio, *d. l.* in diſcutiendis ſponſalibus, viſum eſt vti his verbis, Conditione tua non vtar. Hæc verò quomodo gratiam prouerbij habeant, Eraſm. pulchrè demonſtrat. Spiegel.

TVBI, & per diminutionem tubuli, ſunt canales fictiles, per quos fumus vltrà parietem conducitur, de quibus meminit Iureconſ. *in l. quidam Hybernus in prin. ff. de ſeru. vrb.* dum refert, non licere tubulos habere admotos ad parietem communem: ita enim ſcribendum eſt non tribulos, vt in vulgatis codicib. & refert Senec. *14. ad Lucil.* antiquos parietib. tubos emiſiſſe, per quos circunfunderetur calor, quo ima ſimul & ſumma æqualiter fomentum caperent. De tubulis fictilib. meminit Vitruu. *in 8.* [Ductus (inquiens) aquæ ſiunt generibus tribus: riuis per canales ſtructiles, aut fiſtulis plũbeis, ſeu tubulis fictilib.] eos etiam ad alios vſus parari conſuetos inuenimus, vt illi qui ſub ſtillicidijs ponuntur, imbrium colligẽdorum gratia, vt ad ciſternas ſimul ducantur, de quibus Plin. [Pinus, picæ, & alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur.] Atticus apud Cicer. *in 3. de legib.* Ductus verò aquarum, quos iſti tubos & euripos vocant.] & Vlpian. *in l. 1. §. hoc autem. ff. de cloacis.* & vulgò tumbones appellantur. Cott.

TVBVLI, machinulæ ſunt ferreæ, doloſæ, tetragona formula, quæ in quamcunque partem incubuerint, vnum, aut plures aculeos infeſſos protrudunt. *Buda. in annot. ad l. quidam Hybern. eo. tit.* Sp.

TVBVS, ſiue ſit fictilis, ſiue ex alia materia, fiſtula eſt, per quam aqua deducitur. Vlpia. *de cloa. l. 1.* [Cloacæ appellatione, & tubæ, & fiſtulæ continentur.] Hinc tubulus per diminutionem, eodem ſignificatu. Paulus alicubi pro cuniculo ſubterraneo poſuit: Iis colores, inquit, in eiſdem tubulis inueniuntur. Item ocul. *de ſeru. vrb. præd. l. quidam.* Non licet, ait, tubulos habere admotos ad parietem communem. Neb. *Adde Fortat. in Aniſrio iur. ciuil. cap. 13.*

TVERI ſe pro eo quod eſt ſuſtentare, tolerare, exhibere ſe, & alere, *in l. peu. & l. vlt. ff. de in rem verſo. l. 1. §. ſed nonnullos ff. de tutel. & rat. diſtr.* Notandum eſt autem hoc verbum etiam paſſiua ſignificatione contrà grammaticorum regulas vſurpari à Iureconſultis non ſemel, *vt in l. ff. de curat. fur. l. 17. ff. de miſſio cap. 7. l. 30 ff. de liber. cauſ. l. 5. §. ad opus autem. l. vlt. in fin. ff. de leg. præſt. l. 17. in fin. ff. de noxalib. l. 3. Cod. de ſeruitut. l. 153. de decurion. in C. Th.* Sic & Varro *lib. 3. de re ruſtica, cap. 1.* [Et in pace à ruſticis Rom. alebantur, & in bello ab his tuebantur.] Vitru. *in 8.* [Res omnes non ali ſine elementorum poteſtate, neque creſcere, nec tueri.] Briſſ. *Adde Cuiac. ad l. fin. ff. de inuſſ. rup. & irrit. fact. teſta.*

TVERI ædificia, eſt, quod vulgò dicitur, intertenere, **in nöttigem baw halten.** Monuit & Budæ. vt & quod ſequitur tueri ſe, pro eo quod eſt, alere & tolerare, & vt iam dictum eſt, intertenere. Scæuola *in l. pen. & vlt. de in rem verſo.* Sine quibus aut ſe tueri, aut ſeruos paternos exhibere non poſſet.] Spieg.

TVERI ſeruitutes, pro conſeruare, apud Vlpianum *l. 1. de itin. actuque priuat.* Tueri item, pro eo quod eſt alere, & tolerare,

ſiſſe, hoc eſt, modicè & ſumma parſimonia viuere, *vt apud Scæuolam, in l. pen. & vlt. de in rem verſo.* Sp.

TVGVRII appellatione omne ædificium, quod ruſticæ rei magis cuſtodiendæ conuenit, quàm quod vrbanis ædibus, ſignificatur. Ofilius ait, Tugurium à tecto, tanquàm tegularium eſſe dictum: vt toga, quod ea tegamur. *Pompo. in l. tugurij. ff. de verb. ſign.* Old.

TVGVRIVM, à tegendo, quaſi dicas tegurium: ſiue vt habet Norimbergenſis editio, à tecto, tanquàm tegularium, ruſtica eſt caſa. Pompo. *de verb. ſig.* videtur tugurium accipere pro quacunque domo ruſtica: quod ita ſimpliciter verum non eſt. quæ enim parietibus & tegulis latericijs conſtat, tugurium non eſt. Igitur ſecundùm Alciat. de tuguriolo intelligendum eſt, quod vel harundine, vel vlua paluſtri, ſtramentiſve, vel etiam (vt Virg. ſcribit) ceſpite contectum ſit, cuius parietes viminei, luto vel huiuſmodi materia cruſtati ſint. Eidemque videtur prius dictum eſſe tugurium, à tegulo, quaſi tegularium: non autem à tecto, vt vulgati habent codices: quibus tamen Noricus text. ſubſcribit. Sp.

TVITIVS vocabulum raro inuentu. Paulus tamen *de vetat. mun. l. legato*: Qui publicum, inquit, negotium tuitius ſit. Cæteri Iuriſconſulti frequenter dixere Tuitionem. Sp.

TVLLI Hoſtilij Romani regis (quem quidam fulmine cum tota domo conflagraſſe ſcribunt, alij incenſam eius domum ab Anco Martio, qui poſteà regnauit, affirmant, Vlpian. *de offic. quæſt.* meminit his verbis: [Sed ſicuti dubium eſt, an à Romulo & Numa regnantibus, Quæſtor fuerit: ita à Tullo Hoſtilio rege Queſtores fuiſſe, certū eſt.] Et ſanè crebrior apud veteres opinio eſt, Tullium Hoſtilium primùm in rempublicam induxiſſe Quæſtores, & à genere quærendi Quæſtores initiò dictos, & Iunius, & Trebatius, & Feneſtella ſcribunt.

TVLLII, cognomento Ciceronis oratoris, omnium Latinorum facilè principis, de republica quos ſex ſcripſit libros, è quibus S. Auguſtinus nonnulla in ſuam Ciuitatem tranſtulerit, non extare noſter Alberic. *in dictione Tullij*, ſingulariter indicauit. Viues non dubitat, quin opus fuerit admirabile, faciens ex his fragmentis, quæ vidit, coniecturam. Sed Tulli, vnde Tullij ſunt, ſignificari veteri lingua, neſcio quid quaſi eruptionis riuorumque aquæ tradunt. Camerarius ait; Ciceronum quidem cognomentum, à legumine factum apparet, vt Fabiorum, Piſonum, Lentulorum. Non deſunt qui ſcribant, verrucam, quæ in ore vt cicercula extitiſſet, cognomentum hoc addidiſſe ei qui primus ex hac familia ita fuerit appellatus. *Triphon. Tullium citat in tractatu de pænit. d. l. Cicero.*

TVMERE negotia dicuntur, cùm erumpunt ſeditiones & bella, *vt ait Interpres Ciceronis, epiſt. ad Attic.* Sp.

TVMVLTVOSVS, qui turbas excitare ſolitus eſt. Calliſtr. *l. fin. de offic. procur. Cæſ.* inquiens: [Si tamē, inquit, quaſi tumultuoſum, vel iniurioſum aduerſus colonos prohibuerint in prædia Cæſariana accidere, abſtinere debebit.] Sp.

TVMVLTVS vocabulum, *in l. 1. §. 1. ff. dep. ſiti.* quomodo intelligendum ſit, ab Accurſio, & qui ab eo mordicus dependent, rabulis verius, quàm Iuriſperitis parùm animaduerſum eſſe Budæ. putauit: *quem vide ibidem.* Accipitur autem pro omni motu periculoſo, præcipuè populari, & rapide facto, Entpörung. Hinc euitando quandoque conceditur, quod alioqui negatum eſſet, *l. pen. ff. ad l. Corn. de ſicar.* Maieſtatis criminis reus qui aduerſus Rempublicam ſeditionis, tumultuſve auctor eſt, *l. 1. in fin. ad l. Iul. Maieſt.* Tumultum autem ſedare, rem eſſe neceſſariam, Imp. pronunciat, *in Auth. de mand. princ.* Sp.

TVMVLVS honorarius, Grecis κενοτάφιον dicitur, id eſt, inane ſepulchrum, vt not. Budæ. ex Sueton. *in Claudio*: [Exercitus honorarium Druſo tumulum excitauit, circa quem deinceps ſtato die miles decurreret, Galliarumque ciuitates ſupplicarent.] Quoniam tamen antiquis magna ſemper fuit etiam horum honorariorum tumulorum veneratio, vt videmus ex Sueton. Equitum decurſione, ciuitatumq; annuæ ſupplicatione honoratum publicè Druſi tumulum, vix aliter credi poteſt, quàm eos quoque religioſos fuiſſe habitos *vt teſtatur Martianus l. in tantum.* κενοτάφιον quoque magis placet eſſe locum religioſum, ſicut teſtis in ea re eſt Vergil. *lib. 3. Aeneid.*

Libabat cineri Andromache, maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, cauſam lachrymis, ſacrauerat aras.

Sed Diui fratres contrà reſcripſerunt, vt ait Vlpi. Hos ſcilicet honoris cauſa poſitos tumulos non eſſe religioſos, quia reuerà nullum in eis ſit corpus hominis inſepultum. *Connan. lib. 3. c. 1. de reb. diui. nu. 4.*

TVNC particula, præcidit & taxat extremitatem temporis, *l. ſi ijs. ſub ſin. de condit. & demonſt. cum concord. in glo.* Adde his quę de hac voce notat Bart. in ſubſtitutione *ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. & in l. in illa. ff. de ver. obligat. & in l. tutoribus. ff. de teſtam. tut. & in l. lecta. ff. ſi cert. pet.* Sp.

TVNC in edicti Vnde vi. his verbis, [Quæque ibi tunc habuit,] ſic accipimus, tunc cùm deijceretur. *l. 1. §. reſtituere. ff. de vi. & vi arm.* In hac oratione, [Si in quinquennio filius Titio naſcatur, tunc heres dato,] articulus Tunc, extremi quinquennij tempus ſignificat, *l. 4. in fin. ff. de cond. & demonſtr.* Tunc ex hac die *in l. 126. in princ. ff. de verb. obligat.* quod vulgò dicimus, Ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc. Briſſ.

TVNC temporis, idem quod tunc, *c. 1. de maior. & obed. lib. 6.* referturque ad omne tempus. Tunc demùm, pro tunc tandem. Vlp. *in fin. l. 2. de don. mort. cauſa.* [Sed tunc demùm, cùm mors fuerit inſecuta.] Sp.

TVNICA propriè dicitur, quam ſubuculam, vel induſium vocamus: Pallium, quo illam tegimus: quamuis ſæpè alia pro alijs dicantur. *Lege poſt Bud. in l. vlt. de Senat. Bayf. de re veſt.* Sp.

TVNICA veſtis breuior, & interior: ei enim toga ſuperimpoſita, crura & tibias contegebat. Paul. *l. 1. ff. de contrah. empt.* [ſed an ſine nummis venditio dici hodieque poſſit, dubitatur: veluti ſi ego togam dedi, vt tunicam acciperem.] Hæc Paulus. Plutarchus autem *in vita Coriolani, & in Problem.* Catonem tradit ſcriptum reliquiſſe, fuiſſe in more vt candidati ſine tunica venirent ad ſupplicandum populo, ſola toga candida, eaque recincta induti. Asconius autem *in orat. pro Scauro, & Val. Max. lib. 3. cap. 6.* aiunt Catonem Prætorem iudicium Scauri, quia æſtate agebatur, ſine tunica exercuiſſe, campeſtri ſub toga cinctum. in forum quoque ſic deſcendiſſe, iuſque dixiſſe, idque repeiriſſe ex vetere conſuetudine, ſecundùm quam & Romuli ætatis ſtatuæ in Capitolio, & in Roſtris Camilli, fuerūnt, togatæ ſine tunicis. Hot.

TVNICAM palmatam Perionius vnà cum Budæo dici exiſtimat à Palma in ea intexta. At Feſtus palmatam dici tradidit, à latitudine clauorum, qui ferè palmæ orbem æquarent. Eſt enim tunica palmata, & latus clauus idem. Græci tunicam hanc palmatam, ſiue latum clauum Platyſemon appellabant, quaſi latis ſignis aut clauis ſignatam, &c. *Vide Latus clauus, &c.*

TVRBA, multitudo eſt: turbæ in plurali, moleſtiæ, contentiones. Vlpian. *in l. 4. de turba.* Turbam autem, inquit, appellatam Labeo ait, ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum, τυρβ. Si duo rixam commiſerint, vtique non accipimus in turba id factum: quia duo, turba non propriè dicuntur. Si vero fuerint decem aut quindecim homines, turba dicetur. *Vide Alc. paulò antè fin. lib. 4. de verb. ſig.* Sp.

TVRBA & Rixa multum differunt: ait Vlpian. nanque turba multitudinis hominum eſt turbatio & cœtus: Rixa, etiam duorum, *l. 4. §. 1. ff. vi bon. rapt.* vbi Turbam appellatam Labeo ait ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum, ἀπὸ τοῦ θορυβεῖν. Hot.

TVRBARE poſſeſſionem alienam, quid ſit, explanat gl. *in l. vim facit. ff. de vi. & vi arm.* Sp.

TVRBARE rationes, pro confundere, apud Vlpian. *in fin. l. 1. ff. de ſeruo corrupt.* [Vel ſi actori ſuaſit, vt rationes dominicas interdiceret, vel adulteraret, vel etiam vt rationem ſibi commiſſam turbaret.] Sp.

TVRBARE ſigna, eſt confundere & permiſcere, ſic vt agnoſci iam non poſſint, *l. 22. §. ſi ſigna. ff. qui teſtam. fac.* Quintilia. *lib. 12 cap. 8.* [Denique linum ruptum aut turbata cera, aut ſine agnitione ſigna frequenter inuenies.] hinc turbare teſtamenta, *l. non putauit. ff. de bon. poſſ. con. tab.*

TVRBARE rationem ſibi commiſſam, eſt conturbare, *l. 1. in fin. ff. de ſeruo corrupt.* Briſſ.

TVRBARI dicitur ciuitas, quãdo ratione alicuius caſus

homines relinquunt artes, & miniſteria ſua. ita eleganter Bald *in l. obſeruare. §. antequàm. ff. de off. procunſ. & leg.* inferens ad quæſt. ſtatuti Florentini, vt per eum. quod putat notandum. & ex facto pluries incidit apud nos. Nam ob taleam indictã à duce Maximiliano ſcutorum trecentum millium huic ciuitati, nonnullorum hortatu omnes mercatores apothecas clauſerunt: propter quod tota ferè ciuitas commota fuit, & ſic ſubſidium petitum fuit remiſſum. Cotta.

TVRBASSIT, verbum 12. Tabul. antiquum, pro turbauerit. [Aſt qui turbaſſit in agendo, fraus actoris eſto.] Sp.

TVRBATO ordine mortalitatis, *l. nam etſi. ff. de inoffic. teſt.* Spiegel.

TVRBO, qui & Preſter vocatur ab Ariſtot. *lib. 2. Meteor.* inter violentos ponitur ventos: à Iurecoſſ. ſub nomine Vis diuinæ, atque maioris etiam, quæ non debet conductori damnoſa eſſe. *de qua vide l. ſi merces. §. vis maior. ff. locati. Bud. e. in l. ex conducto. §. ſed & ſi labes. hoc eodem in tit.* Turbinis meminit Iuſtin. *in §. aut arborib. Inſt. de empt. & vend.* Sp.

TVRBVLENTVS, pro irato, commoto, *l. 1. ſi quis Imp. maledix.*

TVRDETANIA, eadem quæ & Betica, nunc Granata, de cuius opulentia Strabo *lib. 3.* miranda.

TVRMA quaſi terma 30. equites, hoc eſt 3. decurias recipit, qui honore præſtant, & ordine. Sed turma propriè ex equitibus: Centuria verò fit ex peditib. *Alex. de Alex. genial. dier. lib. 1. ca. 5.* Has quoque tribus veteres nuncuparunt: & qui his præeſſent, Tribunos dixêre. Sp.

TVRPE, contrarium pulchro, & ad corpus & ad animũ refertur. Pro inhoneſto apud noſtros Doct. crebrum eſt. vt turpis quæſtus turpiter in feudum conceditur. Itaq; rectè exiſtimat Zaſ. neutiq̃ feudũ eſſe, quòd quidã Prælati feudum conſtituerũt ex quæſtu luſorio, vulgò Scholder/Einſigel: cui nec admodum probatus videtur reditus ille, qui prouenit ex epiſcopalium ſigillorum quæſtu. *De quo vide eum. tit. quæ res in feud. dari poſſ.* Sp.

TVRPE lucrum. Quicquid illicitis modis acquiritur, turpe lucrum dici debet, adeò vt ab hærede quoque extorqueatur. Sp. Turpia lucra autem dicũtur ob falſum teſtimonium, ob gratioſam ſententiam, aut aliàs turpiter & ſcelere quæſita, *l. 5. ff. de calumniat. l. 16. §. vlt. ff. quod met. cau.*

TVRPES conditiones, quæ inhoneſtæ & contra bonos mores ſunt, *l. 63. §. ſi ſub conditione. ff. ad Trebell. l. 112. §. penult. ff. de leg. 1.* Briſſ.

TVRPES perſonæ ſunt famoſæ & inhoneſtæ perſonæ, veluti lenones, meretrices, viſpilliones, harenarij, hiſtriones, pantomini, *l. 3. ff. ſi quis à paren. l. 72. §. pen. ff. de ſolut. l. 27. C. de inoff. teſt. l. 7. & l. 63. §. ſi ſub condit. & §. ſi verò nominis. ff. ad Trebell. l. 22. §. nec non illud. ff. ſol. matrim. l. 12. de ſcenic. in C. Theod. & ita in l. 37. ff. de teſta. tut. l. 12. ff. de ſponſal. l. 3. §. Iul. in ſi. ff. de liber. exhib.* Sed & aliàs turpe plerunq; ſignificat famoſum & quod infamiã irrogat. Sic turpes actiones, turpiaque iudicia, appellantur, quę damnatis infamiã inferunt ἀτιμωτικὰς ἀγωγὰς vocat Theophil. *in §. ex quibuſdam. Inſt. de pœn. tem. litig.* Quales ſunt, iniuriarum, vi bonorum raptorum, ſerui corrupti, rerum amotarũ, tutelæ, fiduciæ, mandati, pro ſocio, depoſiti, *l. 56. ff. pro ſoc. l. 2. ff. rer. amo. l. 1. ff. de his qui no. infa.* Ita turpe tutelæ iudicium dixit Cice. *lib. 1. de orato.* Et *pro Cecinna.* Turpe iudicium dari aduerſus eum, quĩ tutelam defraudaſſet. Idemq; turpia mandati, pro ſocio, depoſiti, judicia appellat *in orat. pro Roſcio Com.* Sic turpi iudicio damnatos, apud eundem *in orat. pro Cluen.* interpretare, qui eo iudicio damnati ſunt, quod infamiæ notam inurit. Briſſ.

TVRPIS arbiter, id eſt, pecunia corruptus, *l. ſed & ſi ſeruum. §. ſunt & alij. ff. de arb.* Sp.

TVRPISSIMA vita, paupertatis obtentu non excuſanda, *l. palàm. ff. de ritu nupt.* Sp.

TVRPITER datur quod meretrici datur: Item quod datur, vt malè iudicetur, *l. 3. l. 4. §. ſed quod meretrici. ff. de condict. ob turp. cauſ.*

TVRPITER accipitur quod in hoc accipitur, vt res depoſita, vel commodata reddatur, *l. 5. ff. de tut. & ratio. diſtrah. l. vlt. ff. de condict. ob turp. cau.* Briſſ.

TVRPITVDO, ſignificat deformitatem, ſed animi ferè tantùm. Græcis paulò latiùs patet vocabulum αἶσχος, & de corpore quoq; dicitur. Proinde, vt maxima noſtris eſt, turpitudinem ſuam, hoc eſt, quod turpiter, inhoneſtè, indecore q̃ fecit, nemini licet allegare, *l. palàm. ff. de ritu nupt. l. tranſactione finita. C. de tranſact. cum ſimil. Qua de re latiùs commentantur Bartol. & Dd. in l. 1. de cond. ob turpem cauſ. & in l. tutela. C. de in integ. reſtit. ſed copioſiùs in l. iuſiurandum quod ex conuentione. §. procurator.* Haud tamen perpetua eſt. nam in quibuſdam caſib. fallit, quos recitat Felin. *in c. latur. in prin. de re iud.* Sp.

TVRPIVM perſonarum nomine, veniunt meretrices, non tamen infamium, *text. & glo. in l. 3. ff. ſi à parente. quis manumiſſ. fuerit.* Sp.

TVRPILLIANO SC. pœna quinque librarum auri plectuntur, qui ſine abolitione ab accuſatione deſiſtunt. *to. tit. ad Turpill. ff. & C. l. 3. in fin. ff. de procurat.* Meminit huius SC. *l. 22. in fin. ff. de his quæ vt indign. l. 6. §. qui iudicij. ff. de decur. l. 14. §. 2. ff. de bon. lib. l. 5. in fin. ff. de pen.* Conſtantinus *lib. 1. tit. 3.* τὸ Τουρπιλλιανὸν δόγμα vocat. Nomen autem habet à Turpillio, qui cum Pæto conſulatum Neronis temporibus geſſit. Briſſ.

TVSCIAE, Italię regionis celebris meminit Alberi. quo loco indicat ſe in T. Liuij, tum aliorum id genus autorum libris eſſe verſatum. *Scæuola in l. vxorem. §. codicillis. de leg. 3.* Spiegel.

TVTELA, pro conſeruatione. Florentinus *l. vt vim. de iuſt. & iur.* [quod quiſque ob tutelam zu errettung/corporis ſui fecerit, iure feciſſe exiſtimetur.] Hoc Iuriſconſ. dictum pulchrè explanat Salomonius *in comment. ad hanc l.* tametſi quædam à vulgo traditis diſcrepent: ſed duæ veterum Iuriſconſultorum reſponſis cõfirmantur. Tranſlatè poſitum pro ſuſtentatione, refectione, reperies apud Papinianum *in l. diuortio. §. fin. ſolut. matrim.* Continetur & Tutelæ appellatione Cura. *l. cùm pater. ff. de cond. & demonſt.* Sic Tutor, qui dicitur quaſi tuitor, id eſt, defenſor, Gernhaber/ *l. 1. & Inſtit. de tutel.* Pro curatore interdum ponitur, *l. cùm quidam. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* Alber. falsè dicit. Sed hodiè communiter magis dici poſſunt Tollitores, quàm tutores: quia communiter tollunt, & furantur bona pupillorum. Cæſ. Maximilianus, qui tali eſſent ingenio, feſtiuè vocare ſolebat, Gernhaber/ addita litera n, patria voce, qua Tutores denotantur.

TVTELA eſt ius atque poteſtas in capite libero conſtituta, ad tuendum eum, qui per ætatem (quæ ſecundùm Iuriſconſultos eſt vſque ad pubertatem, id eſt, ad 14. annum: nam inde vſque ad 25. dantur curatores, qui etiam furioſis & mẽte captis dari ſolent) ſponte ſe defendere nequit, iure ciuili data, atq; permiſſa. Vnde tutores dicuntur, qui eam vim, atque poteſtatem habent. Ex qua re (Paulus ait) ipſi nomen acceperunt. Itaq; (inquit) tutores quaſi tuitores atque defenſores appellantur: ſicuti æditui dicuntur, qui ædes tuentur. Eſt autem tutela duplex: teſtamentaria, & legitima, quarum meminit, præter noſtros Iureconſultos, lex huiuſmodi 12. Tabul. [Tutores liberis in poteſtate teſtamento parentes dãto, ſi non ſint dati, adgnati, qui ſucceſſionem ſperant, ſunto.] Teſtamentaria tutela eſt, quæ teſtamento, ſiue codicillis dat tutores. *Pro hoc facit bonus textus in l. 3. ff. de teſtam. tut.* Legitima autem tutela, quæ ab inteſtato ex lege 12. Tabul. adgnatos efficit tutores: dicta legitima, quod adgnati ipſi vocentur legitimi. *§. 1. Inſtitut. de legit. adgnat. tutor.* Hæc verò tutela (ſicut Vlpian. ait) adgnatis, qui ad legitimam hæreditatem admitti poſſunt, & patronis, ſumma prudentia lege 12. Tabul. delata eſt, vt, qui ſucceſſionem ſperarent, bona tuerentur. Adgnatis quidem ſpecialiter & nominatim, ſed patronis per interpretationem, & conſequentias hæreditatum delata eſt, vt eleganter dicti Iuſtin. & Vlp. oſtendunt. Poteſt itaq; pater filio tutorẽ, & ſubſtitutum eidem tutorem dare, vt è verbis Pauli Iuriſc. *ſub tit. de excuſ. tut.* interpretes iuris ciuilis colligunt. Si tamen aliqua ſit ſuſpicio, ne ſucceſſuri pupillo inſidientur, tunc iuxta mentẽ huiuſmodi legis 12. Tab. [Suſpecti tutores remouentor.] prætor ex conditione perſonę & tẽpore (etiam contra voluntatem patris) conſtituet, vbi pupillus alatur, vel moretur, vt Iureconſulti, & Imperatores diligenter explicãt. Quotidiè n. (ſicut idem Vlp. dicit) ſuſpecti tutores poſtulantur. Cæterùm verò Diogenes Laertius Solonem conſtituiſſe ſcribit, ne tutor cum pupillo rem matre inhabitaret, neq; is, ad quem poſt pupillorum obitũ ſubſtãtia ſpectaret, tutor fieret. Quas leges Romani collocarũt in ſuis Tabulis, & intellexerũt. [Ne tutor cum pupillorum matre habitato: Agnati, aut ſubſtituti, q̃ ſucceſſionẽ ſperant, tutores ſũto, & dari tutores poſſint. Sed ſi aliqua ſit inſidiarũ

ſuſpicio, apud alios pupillus educatos.] Et hæc hic ſufficiunt. Anch.

TVTELAE & curæ differentia hæc eſt; Tutela eſt perſonarum, Cura verò bonorum. *Cuiac. Not. ad lib. 1. Inſt. tit. de excuſat. tutor. & curat. §. pupillorum tutela.*

TVTELAE actio duplex eſt: Directa vna, quę pupillo aduerſus tutorem: altera contraria, quæ tutori aduerſus pupillum competit, *tit. de contrar. & vt. act. tut.* Briſſ.

TVTELAE affectatæ illæ videntur ſemper, quæ modicæ rei ſunt ſine vllo, aut ſanè exiguo cum onere. *Cuiac. ad l. 2. de excuſat.*

TVTELAM reddere, tutelæ rationes reddere Iureconſultis ſignificat, *l. 2. §. ei quoque. ff. de iudic. l. 21. ff. de tutel. & rat. diſtr. l. vnic. in fin. ff. ſi penden. appell.* Dicunt & eodem ſenſu, reſtituere tutelam, *l. 7. §. vlt. l. 28. in fin. ff. de adm. tut. l. 1. §. vlt. ff. de vſur. l. 21. in fin. ff. de annu. leg. l. 1. §. ex illa ff. ad leg. Corn. de falſ. l. 10. ff. rem pup. ſal. fo. l. pen. C. de ſuſp. tutorib.* Sic tutelam exigere & tutelam repoſcere pro tutelæ rationes repoſcere. *in l. 13. ff. de tutel. & rat. diſtr. l. 30. ff. de adminiſt. tut.* Et recipere tutelam Sueton. *in Claudio cap. 2.* [Diù etiam atque poſt tutelam receptam alieni iuris & ſine pedagogo fuit,] id eſt, poſt pubertatem. In ſuam tutelam venire, & ſuæ tutelæ effici, eſt ad pubertatem peruenire, *l. 7. §. 1. ff. de admin. tutor. l. 8. §. 1. ff. de ſecund. tab. l. 39. ff. de vulg. & pup. l. 54. in fin. ff. de hæred. inſt. l. vlt. ff. de iure delib. l. 32. ff. de leg. 1.* Sic in edicto prætoris de miſſione in poſſeſſionē verba hæc [Si pupillus in ſuam tutelam venerit] accipienda ſunt, *l. 5. §. ait Prætor. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſionem eat.* Proinde ſi filiæfamil. ita legatum ſit, cùm in tutelam ſuam peruenerit, tunc debebitur, cùm viripotens facta fuerit, *l. 51. ff. de legat. 3.* Nec verò Iureconſultis tantùm, ſed & alijs Latinis auctoribus huiuſmodi locutio placuit. Cicero quidem *cùm aliàs ſæpiùs, tum in lib. de orato.* ita locutus eſt, [Negaretque niſi poſtumus & natus, & antequàm in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, hæredem eum eſſe poſſe, qui ſecūdùm poſtumum & natum & mortuum eſſet hæres inſtitutus.] Idem *lib. 2. de Inuentio.* [Quidam pupillum hæredem fecit, pupillus autem antè mortuus eſt, quàm in ſuam tutelam veniret.] Porrò interdum ea verba ſignificant, Cùm in ſuam tutelam & poteſtatem peruenerit. Quod ex coniecturis erit æſtimandum. Interdum etiam 25. annum hæc verba demonſtrant, ſi ea mēs fuerit loquentis teſtatoris, *l. 56. in fin. ff. de legat. 3.* in qua Vlpi. ex voluntate teſtantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet. Briſſ.

TVTELA autem muliebris multum differt à pupillari, & idcirco ſimul atque viripotēs eſſe cœperat filiafamilias, & per hoc tutela pupillari liberari, tunc ea quodammodò in ſuam peruenire tutelam dicebatur. Idq; ad Sabinum *lib. 4.* ſibi videtur Paulus voluiſſe *cap. 51. de legat. 3.* Nec id adeò mirum. Nam mulierum tutores non geſſiſſe negotia, ſed auctoritatem duntaxat interpoſuiſſe, auctor eſt *in fragmentis* Vlpia. *tit. 11.* Teſtatur etiam *pro Muræna* Cicero, genus quoddam fuiſſe tutorum, quod poteſtate mulierum continebatur: ſatis per hoc indicans quodammodò in ſuam tutelam mulieres viripotentes peruenire. Ridet enim Iuriſconſultos Cicero, qui cùm auctores fuerint muliebris tutelæ, illud efficere nō potuerunt, vt mulieres in tutorum poteſtate eſſent, ſiquidem in mulierum poteſtate tutores potiùs videntur fuiſſe, quàm fuerint in tutorum poteſtate mulieres. *Reuard. l. 17. de diuerſ. reg. iur.*

TVTELARIS cauſa, lis eſt quam tutor pupilli nomine intendit. Vlp. *l. 4. ff. de in lit. iur.* [Videamus in tutelari cauſa quis iurare, & aduerſus quem poſſit.] Hot.

TVTOR, defenſor pupilli, qui ante omnia perſonæ attribuitur pupillari, vt eum alat, (ein vormünder.) *l. dij plures. §. cùm tutor. ff. de adminiſtr. tut. & tit. C. de alimen. pupil. præſtan.* Deinde ne res pupillares neglectæ peſſum eant, aut vitientur, ad tutoris officium pertinet, *l. propter litem. §. licet datus. de excuſat. tutor.* E diuerſo Curator in primis conſtituitur, vt rebus minoris ſedulò proſpiciat: deinde, vt perſonis opera ſua adſit, *iuxta l. diuum Marcum. ff. de offi. præſid. cum ſimilib.* Vnde fit, quòd appellatione tutoris aliquando contineatur curator, *vt in l. 2. ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Et *in l. pater. §. conditionum verba. ff. de condit. & demonſtr.* nihilominùs etiam tutorem eum appellamus, qui magis negligit, quàm pupillum tuetur. *Vide Alciat. in comment. ad l. inde tabernacula. de verb. ſig.* Spiegel.

TVTORES ſunt qui vim ac poteſtatem in pupillos habent: æquè re ipſa nomen ceperunt. itaque appellantur Tutores, quaſi Tuitores, atque defenſores: ſicut Aeditui dicuntur, qui ædes tuentur, *l. 1. ff. de tutelis.* Eorum autem tria ſunt genera. nam alij dicuntur Teſtamentarij, alij legitimi, alij moribus inducti. Teſtamentarij ſunt, quos paterfam. impuberi filiofam. itemq́ue nepoti, quem tamen non patris, ſed ſuæ poteſtati relicturus eſt, in ſuo teſtamento conſtituit, *l. 1. & paſſ. ff. de teſt. tut.* Legitimi ſunt (vt ait Vlpian. *in Inſti.*) qui ex lege aliqua deſcendunt. per eminentiam autem Legitimi dicuntur, qui ex lege 12. Tabul. introducuntur. ſed propalàm, quales ſunt agnati: ſeu per conſequentiam, quales ſunt patroni, *l. 1. & paſſ. ff. de leg. tut.* Moribus inducti: *vide, Tutor Prætorianus.* Hotom. Differentia autem tutorum hæc eſt, quòd tutores teſtamentarij & datiui dentur, legitimi verò non dentur, *l. 5. ff. de leg. tut. Cuiac. ad l. 13. de excuſ.*

TVTOR Ceſſicus appellatur is, cui in iure tutela ceſſa eſt, qui ſiue mortuus fuerit, ſiue alij tutela ceſſerit, redit ad legitimum tutorem tutela: ſed & ſi legitimus deceſſerit, aut capite minutus fuerit, Ceſſitia quoque tutela extinguitur. *Vlp. cap. Inſt. 11.* Hot.

TVTORES datiui appellantur, qui teſtamento nominatim dati ſunt: hos enim lex 12. confirmat, *vt ait. Vlp. c. Inſt. 11.* Datiuum tamen pro Attiliano aut Iuliano Modeſt. poſuit *in l. 7. ff. rem pupil. ſal. for.* vbi Teſtamentarij, qui propriè datiui ſunt, à Datiuis diſtinguuntur, & Iuſtinia. *in l. 40. Cod. de epiſc. & cleric.* vbi Teſtamentarias tutelas à Datiuis ſeparat. Hot.

TVTOR falſus eſt, qui vel tutorem habenti datus eſt, vel ſi furioſus datus eſt, & ob eam rem autoritatem præſtare nō poſſit, vel ſi ad aliam regionē ſit datus. Eiuſmodi tutor perinde habetur, ac ſi tutor non eſſet. *vt traditum eſt ab Vlpia. in l. 1. ff. quod falſ. tut. autor. geſt. eſſe dice.*

TVTOR fiduciarius dicitur, qui liberum caput mancipatum ſibi, vel à parente, vel à coëmptore manumiſit: idq; per ſimilitudinem patroni. *Vlp. c. Inſt. 11.* Hot. Vel ſic,

TVTOR fiduciarius ꝓpriè eſt pater fiduciarius, cui pater naturalis filiū emancipauit, ea lege, vt manumitteret: vel pater naturalis qui in emancipatione manumiſſor extitit contracta fiducia, quod nomen tranſmittit in liberos ſuos fratres impuberis emancipati, & permanet in eis etiam hodiè, non in emancipatore, qui cœpit haberi pro legitimo tutore, quaſi patronus. *Cuia. ad Africanum tract. 4. fol. 40.*

TVTOR fiduciarius is propriè dicitur, qui quum pater eſſet fiduciarius filium ſibi mancipatum manumiſit, nec remancipauit. *hæc Vlp. in Inſti.* Ponamus ergo contractam fuiſſe fiduciam, id eſt, vltrò citroq; factam emancipationem, patremq́; fiduciarium vero patri filium remancipaſſe. Pater verus, quoniam alter fidem ſimiliter eius ſequutus eſt, fiduciarius eodem modo dici deberet. at quoniam verus eſt pater, ſuam retinet meliorem appellationem. Prætereà tutor etiā fiduciarius, item vt alter, dici deberet. ſed quoniam qui legitimi ſunt hæredes, ij tutores ſunt legitimi, pater quem lex ad manumiſſi filij hæreditatem vocat, ſuum hoc à lege nomen retinebit, diceturque Legitimus. At quoniam emancipati frater hæres non eſt legitimus, *Quemadmodum docet Caius in Inſtit. & Vlpian. in l. 1. ff. ſi à patre quis manum. ſu.* Tutor legitimus, vt patroni filius, appellari non poteſt. Patroni enim filius vt hęres eſt legitimus, ſic tutor legitimus appellatur. Quod igitur agnatus ille proximus filij manumiſſi frater, cùm ad tutelam vocabitur, nomen habebit? Pater ſuum nomen fiduciarij tutoris, quo vſus non eſt, in illum transferet, diceturq́; tutor fiduciarius. Hotom.

TVTOR falſus eſt, qui vel tutorem habenti datus eſt, vel ſi furioſus datus eſt, & ob eam rē autoritatem præſtare non poſſit: vel ſi ad aliam regionem ſit. Eiuſmodi tutor perinde habetur, ac ſi tutor non eſſet, *vt traditum eſt ab Vlp. l. 1. quod falſ. tut. autor. geſt. eſſe dice. &c. Brechæus in l. Paulus reſpondet. ff. de verb. & rer. ſign.*

TVTOR honorarius dicitur, qui non adminiſtrationis & oneris, ſed honoris tantùm cauſa datur. *l. 3. §. 1. ff. de admin. tut.* vbi Vlpian. ait, eos non iccirco extra periculum eſſe, ſi pupillos negligant. Nam prius quidem excuſſis eius qui geſſerit facultatibus, conueniri oportere. Hot.

TVTORES Iuliani dicuntur, qui ex lege Iulia & Titia dati ſunt, quæ iubet mulieribus pupillisve non habentibus tutores dari in prouincijs à præſidibus earum. *Vlpian. cap. 11.* Hotom.

TVTOR

TRESSIS ſunt tres aurei, *Iac. Cuiacio lib. obſeru. 7. cap. 33.* Prat.

TREVGA. Treuga, pro iudicijs, ſecuritas eſt præſtita perſonis, & rebus ad tempus aliquod, bello nódum finito. Galli appellant *Treues.* Noſtri autem Interpretes aiunt, induciæ ſunt ad modicum tempus, treuga in longum extenditur, *l. poſtliminium. §. induciæ ff. de cap. & poſtlim. reuerſ. & not. ff. de pact.* Eſt autem treuga barbarum vocabulum, à leguleis tamen receptum, in quos ſic debacchatur Budæus, Hui, inquiunt iſti leguleí, quid nobis cum elegantia? nobis tam placent guerra, & treuga, & laudum, & bannum, & banniti, & retorquitio, quàm illis bellum, & induciæ, & arbitrium, & proſcriptio, & proſcripti aut præconio citati, & repercuſſio vel relatio, ac etiam retortio. Anch.

TRIA ſunt, quæ habemus: libertatem, ciuitatem, familiá. *Vide l. 1. ff. de capit. minut.* Sp.

TRIARII milites qui tribus vexillis conſtarent, *Liuio li. 8. Arg. ad Modeſt. de excuſ. tut.* Prat.

TRIBVARIVM à tribu, vt Tributarium à tributo. Sp.

TRIBVI, tunc accipiendum eſt, quum ex cauſa à iudice, quòd alias non competeret, conceditur, *arg. l. 1. §. 1. C. de petit. bonor. ſublat. lib. 10. Zaſ. in l. ex diuerſo. ſolut. mater. in intellectibus.* Spiegel.

TRIBVLES, id eſt, de mea tribu. Tribules meos, tuos, noſtros & veſtros dicimus, non Contribules. *Vide Sylvium.*

TRIBVLVS verò, de quo Iureconſ. hic, inſtrumentum eſt ferreum, quod quoquomodo vertatur, vnum vel plures aculeos infeſtos extendit, forma terragona. & ideo monet Plutarch. ſpargendos eſſe ferreos tribulos, ne hoſtes aggeribus inſiſtentes pugnam illic erere poſſint. hi apud nos murices dicuntur. Q. Curtius *lib. 4.* [Quidam transfuga nunciat regi, murices ferreos in terram Darium defodiſſe, qua hoſtes equitem emiſſurum eſſe credebat. Valerius Maximus *lib. 3.* de Scipione loquens: [Suadentibus quibuſdam, inquit, vt circa mœnia vrbis, quam obſideret, ferreos murices ſpargeret.] Et propterea decenti metaphora formidoloſos greſſus, Fulgentius muricatos appellauit. De tribulis mentio habetur etiam apud Vegetium, & Frontinum. Tribuli etiam hodiè lingua vernacula, in aliquibus regionibus, vt Ferrariæ & Venetijs, vocitantur beſtiolæ quædam, formam habentes tribulis ferreis ſimilem, quæ colliguntur iuxta ripas fluminum, vel maris, vel in paludibus: apud nos caſtaneæ marinæ materna lingua vocitantur. Tribuli præterea herbæ quædam, inter frugum vitia enumerantur à Verg. *Georg. 1.*

Subit aſperrima ſylua,
Lappæq; tribuliq;.

& à Pli. *duodeuigeſimo libro*: [Lolium & tribulum & carduum lappamq; non minus quàm rubrum, inter frugum morbos, quam inter ipſius terræ peſtes numerauerim.] Et hoc voluit ſignificare Vlpian. *in l. ex conducto. §. 1. ff. locati.* cùm refert, damno colono eſſe, ſi herbis ſegetes corruptæ ſint. Trebulis etiam pro vehiculi genere quo excutiantur in area fruges maturæ, vſi ſunt ſcriptores. Plin. *in prædlegato lib. 18.* dum inquit [Meſſis ipſa alibi tribulis in area, alibi equorum greſſibus exteritur, alibi perticis flagellatur.] Vergil. Georg. 1.

Tribulaq; trabeæq; & iniquo pondere raſtri. Cotta.

TRIBVNAL, quorum apud priſcos Romanos fuerit iudicum, Aſconius docet. Formam eius Vitruuius *lib. 5.* deſcribit. Hoc hodiè ordinarijs iudicibus tribuunt Interpretes. vt Romanis principibus, hoc eſt, Pont. Max. & Imperatori, Conſiſtorium. *§. illud. Auth. de appell. & intra quæ temp.* Bart. *in l. 1. C. de confeſſ.* indicat, quæ iudici pro Tribunali, & quæ nõ expedienda ſunt: aperitque quo ſenſu id, quòd vulgò receptum eſt, Loco maiori debet iudex ſedere.

TRIBVNAL, vt Iſidor. definit, locus ſublimis & editus, in quo conſidentes magiſtratus ius dicunt, *l. pen. ff. de iuſtit. & iur.* Pro Tribunali enim ſolũ magiſtratus ſedebant. Vnde ius dicentem hac periphraſi nonnunquàm Iureconſulti demonſtrant, Qui Tribunali præeſt, qui pro tribunali cognoſcit, *l. 1. §. pen. ff. ad iudi. l. 2. ff. de re iud.* & iſſ.

Pro TRIBVNALI, & de plano opponuntur *in l. 1. §. ab alio. ff. ad S. C. Turpill. l. 18. §. vlt. ff. de quæſt.* Ad Tribunal venire dicitur litigator, in Tribunal vero iudex aut prætor.

TRICVNVS. Zaſius, eru litus iureconſultus, *in poſterior. l.* *de origine iur.* demonſtrat quando tribuni cœperint, quot vbi ci in genere fuerint, quę fuerit eorum poteſtas, & vnde dicti ſint. Nos ſimiliter idem præſtare conabimur, ſed paulò diuerſa atque faciliori via, hinc inde ex antiquis, & antiquarum rerum ſcriptoribus. Non enim vnus omnium fuit, qui omnia, quę de tribunis dicenda ſunt, complecteretur, & huc uſque nobis traderet. Tribunos igitur quadruplici in differentia fuiſſe reperio. Atque, vt à vetuſtioribus initium ſumam, alij tribuni celerum dicebantur, alij plebis, alij militum, & alij ærarij. Anch.

TRIBVNI ærarij. Tribuni ærarij ſecundùm Varronem ij erant, qui militib. ipſis protinùs annumerabant, qui nunc theſaurarij bellici. Tribunos etiam ærarios eos fuiſſe arbitratur Bud. qui ea munera obirent, quę nunc generales receptores obeunt, attributam pecuniam quæſtorib. prouincialibus annumerantes ex ærario promptam: vnde nimirum ab ære ipſo militib. tribuendo appellati ſunt. Hi autem lege Aurelia cum ſenatoribus equitibuſque iudicabant, id eſt, publica iudicia exercebant, *vt auctor eſt Aſconius in Diuinat. Ciceronis.* & eorum poteſtatem exprimit lex huiuſmodi. [Aes, argentum, aurumve publicè ſignanto.] Quę lex tametſi numeretur inter leges 12. Tabul. inter illas tamen annumerari nõ debere hinc manifeſtiſſimum eſt, ſiquidem earum tempore nondum ſignandi auri, vel argenti vſus in remp. venerat, *vt Rinaldus, doctus & eloquens iureconſultus annotauit lib. 2. hiſtor. iuris.* Niſi dixeris aliud eſſe dare ſignandi poteſtatem, aliud nondum ſignandi vſum veniſſe, cùm pro tempore futuro ſignandi poteſtas dari poſſit. Quòd ſi annumeranda ſit hæc inter leges 12. Tab. dicendum eſt, cùm poſteà vſus hominum ipſaque rerum neceſſitas materiam forma publica (quam nunc monetam dicimus) percuti poſtularet, adiectũ id quoque muneris fuiſſe tribunis militum (vt ſcribit. Old. *in ipſa 12. Tabul.*) non à Solone, ſed à Romanis, ſicut de pleriſq; aliis rebus cenſendum eſt, idq; Cicero inſinuans, [De ſepulchris autem (inquit) nihil eſt apud Solonẽ ampliùs quàm ne quis ea deleat, neve alia inferat.] Quaſi verò dicat, reliqua ſunt à noſtris edicta. Meminere autẽ de huiuſmodi tribunis, præter quos citauimus, & alij præterea clari autores, Feſtus, Pompon. Lætus, & Feneſtella. Anch.

TRIBVNI celerum. Tribuni celerum dicebantur, qui centurijs præerant. Et ij tales apud reges erant, quales olim præfecti prætorio apud Cæſares, & magiſtri equitum apud dictatores, *l. 2. §. populo deinde aucto. ff. de origin. iur.* Tribunis autem ipſis celerum, equitumque ius ſummum in omnes milites, atque accenſos erat. Itaq; huiuſmodi tribuni fuére, qui comeſtabilis apud Gallos hodiè dicitur. Eos vero (vt ſcribit Feneſtella *de magiſt. Ro.*) primus Romulus creaſſe fertur, cùm tres equitum centurias, quarum opera in omni reipub. diſcrimine vteretur, aſcripſit eas cẽturias Ramnenſium, Tatienſium, Lucerum appellauit: Ramenſium à ſuo nomine, Tatiẽſium à Tatio, Lucerũ vero denominatio (vt Liuio placet) incerta eſt, niſi fortè à Lucumone Luceres appellatos eſſe ſentiamus, cum C. Nepote *de viris illuſtribus.* Quos autem tertios his præfecit viros, quos ex tribus elegit tribubus tribunos nominauit. Fuiſſe autem numero trecentos aiq equites, eo, quòd ſingulis curijs, qui triginta erat, decem aſciuerit. Qui vero celeriter eos accurrere volunt, ſi quãdo reſpublica illorum opera indigeret, appellari celeres voluit. Sunt etiam qui à Celere quodam, qui primus ijs ordinib. à Romulo præfectus fuerit Remi interfectore, hoc nomen inditum eſſe opinentur, vt Ouid. *in lib. Faſt.* ſignificare intelligitur.

TRIBVNI militum quidam anguſticlaui erant, quidam laticlauij, hiq; maioris dignitatis, illi minoris. *Turneb. aduerſar. lib. 1. cap. 4.*

TRIBVNI militum. Tribunorum militarium (ſicut docet Aſconius Pædianus) duo ſunt genera. Alij enim à conſule, non à populo creari ſolebant, nimirũ in exercitu. Et quia de eorum iure Rutilius Rufus legem tulerat, priuò Rufuli, ac pòſt Rufuli appellati ſunt. Alios autem populus creare poterat lege Attilia. Et ij dicti ſunt comitiati, quòd Romæ comitijs deſignarentur: & horum origo paulò poſt 12. Tabul. fuit. Olim itaque tribuni militum conſulari poteſtate promiſcuè ex partibus ac plebe creati ſunt: dicti tribuni militum, quòd ex ſingulis tribubus legionem ducerent, & ipſorum officium erat, vt miles veſte indutus, armis benè munitus, exercitationis vſu & diſciplina eruditus inceдat, &

(quod

(apud Marcel. *de re milit.* ſcribit *in l. officium. §. officium. ff.*) erat in caſtris milites continere, ad exercitationem producere, claues portarum ſuſcipere, vigilias interdum circuire, frumentationib. commilitonum intereſſe, frumentum probare, fraudem menſorum coërcere, delicta ſecundùm ſuæ autoritatis modum caſtigare, principijs frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere. Aureliani quoque epiſtolam apud Vopiſc. inuenio, qua tribunum militum admonet, vt ſi vult tribunus eſſe, imò ſi vult viuere, manus militum contineat, vt nemo alienum pullum rapiat, ouem nemo contingat, annona ſua miles contentus ſit, de præda hoſtis, non de lacrymis prouincialium habeat arma ſint terſa, ferramenta ſamiata, calceamenta fortia, veſtis noua. Eadem adhuc epiſtola idem Aurelianus tribunum militum dare operam cohortatur, vt veterem veſtem miles excludat, ſtipendium in balthco, non in popina habeat, & torquē brachialem & anulum apponat, equum ſaginarium ſuum defricet, captum animal non vendat, mulum centuriatum comiter curet: alter alteri quaſi ſeruus obſequatur, à medicis gratis curetur, aruſpicinis nihil det: in hoſpitijs caſtè ſe agat, qui litem fecerit, vapulet. Quæ omnia vt milites obſeruent, & ne latum vnguem prætergrediantur, efficit Henr. II. ille Hercules Gallicus, inuictiſſimus, & principum, quotquot ſunt, & futuri ſunt, Criſtianiſſ. Itaque Tribuni militum in caſtris parem ferè cum conſulib. habebant poteſtatem, qui imperatori opponebantur pro militib. & dare & obijcere caſtrenſia omnia debebant. Quem magiſtratum Catones ambo, Cæſar, Tiberius, Veſpaſianus, Titusque, & complures alij illuſtres viri geſſerunt vt hiſtorici docent. Nunc verò huiuſmodi tribunos hodiè vocamus mareſchalcos, aut certè præfectos milites. *vt ſcribit Budæus in annota. ad l. 2. de orig. iur.* Et de ijs ipſis tribunis loqui videtur Imperator *C. in tit. ne rei militaris comitibus, vel tribunis lauacra præſtentur.* Anch.

TRIBVNI plebis. Cùm populus Romanus tributum & militiam toleraret) *vt autor eſt Cornelius Nepos de viris illuſt.*) à patribus ſeceſſit in montem ſacrum, anno ferè XVII. poſt exactos reges, *teſte Pomponio iureconſulto in l. 2. §. ijſdem temporibus. ff. de origin. iur.* & ibidem tribunos, qui eſſent plebei magiſtratus, ſibi creare cœpit, & alios, qui ædibus, & qui ærario, quique capitalibus rebus, necnon porrò legibus ferendis præeſſent, *vt ſcribit idem Pomponius in d. l. 2. ff. eod.* Ab eo igitur monte cùm plebs reuocari non poſſet, Menenius Agrippa cognomento Lanatus eam ipſam cum patribus reduxit in concordiam eleganti fabula, quæ ſic apud eundem Cornelium eſt: Olim, inquit, humani artus cùm ventrem ocioſum cernerent, ab eo diſcordarunt, & ſuum illi miniſterium negauerunt, cum eo pacto & ipſi deficerent, intellexerunt ventrem acceptos cibos per omnia membra digerere, & cum eo in gratiam redierunt: ſic ſenatus & populus quaſi vnum corpus diſcordia pereunt, concordia valent. Ex ijs itaque apparet, tribunos plebis eſſe, qui ex corpore ſenatorum poſt exactos reges, iuſſu plebis creabantur in eius diſſenſione à patribus, & hoc nomine dictos eſſe (vt Pomponius refert) quòd tũc in tres partes populus erat diuiſus, & è ſingulis ſinguli creabantur, vel quia tribuum ſuffragio crearentur in hoc (vt dicit Gellius) non vt ius dicerent, ſed vt intercederent, opponerentque ſeſe iniurijs, ac violentijs primatum. Vnde Cæſar *in bello ciuil. 1.* [Refertur ſtatim (ait) de interceſſione tribunorum.] Itaque tribunis maxima erat tradita poteſtas, quippe hi plebei erant cuſtodes, & præſides libertatis populi aduerſus nobilium ſuperbiam, (quod & ſcribit dictus Nepos *de viris illuſt.*) & prouocabatur ad eos, & omnia ſenatuſconſulta examinabant, &, niſi per eos approbata, & ſubſcriptione literæ T à tergo ſignata (*vide ſup. T. in prin.*) irrita habebantur, *vt in ſuis operib. meminere, & teſtes ſunt Feneſtella, cap. 25. de Rom. magiſtratib. Pomponius Lætus cap. 18. de Rom. magiſtrat. &c. & Valerius Maximus lib. 2.* Horum ergo leges plebiſcita proprio vocabulo dicuntur. Anch. De Tribunorum autem plebis origine, electione, officio & auctoritate leges Feneſtellam *cap. 20.* Lætum *cap. 18.* Ouid. *lib. 3. Faſtorum,* Valerium Maximum *lib. 2. cap. 1.* Blondum *lib. 5. Romæ triumphantis,* Alexandrum ab Alex. *lib. 5. cap. 2.*

TRIBVNITIAE leges, Plebiſcita proprio vocabulo dicuntur: Conſulares verò abſolutè Leges vocantur. Tribunus, ſacroſanctus magiſtratus erat: Plebeius tamen cuſtos & præſes libertatis. *Bud. loco citato.*

TRIBVS. Scæuola *de leg. 3. l.* Patronus, ait, liberto ſtatim tribum emi petierat: libertus diù moram ab hærede patroni paſſus eſt: & decedens, hæredem reliquit clariſſimum virum. Quæſitum eſt, an Trib. æſtimatio, hæredi eius debeatur, &c.] Hui⁹ perquàm elegantis reſpõſi ſenſum, Interpres non ſatis aperuit, Tribum, pro progenie exponens, rerum ab antiquitate petendarum imperitus. Tribus, hic non coniunctum ſanguinis propinquitate, ſed in alicuius tribus partem aſcitum, denotat. Per clariſſimum virum, & puto, Senatorem intelligit. Nam & ipſi erant ex tribubus, quos primũ ex tota ſua multitudine Romulus tres fecit: procedente deinde tempore, aucta, ad quinque & triginta peruenerunt. Senatores, Equites, & Plebeij in has erant diuiſi. neque erat quiſquam ciuis Romanus, quia nõ eſſet alicuius tribus. Proinde Viuianus formator ille caſuum, vt noſtri aiunt, audiendus non eſt, dicens: [Non facio vim, verùm fuerit hæres clariſſimus, vel non:] ſed non tantùm hic dormitat. Cæterùm Romanarum tribuum rationem nullus vnquàm (quòd ego ſciam) exactiùs tradidit Paulo Manutio: ex quò tantùmmodò earum nomina huc adſcribam.

Sunt autem hæc:

Aemilia	Narnienſis	Sergia
Anienſis	Ocriculana	Suburrana
Cornelia	Ouſentina	Sapinia
Claudia	Palatina	Scaptia
Collina	Papyria	Sabatina
Cruſtumina	Pollia	Stellatina
ſiue Cluſtumina	Popilia	Terentina
Eſquilina	Pontina, ſiue	Tromentina
Falerina	*Pomtina*	Velina
Fabia	Publicia	Volitina
Galeria	Pupinia	Vientina
Lemonia	Quirinia	Veturia
Metiæ	Romulia	

Ex hoc autem numero quatuor tantùm Vrbanæ fuerunt, Palatina, Eſquilina, Collina, Suburrana: in quas, vt inquit Plinius, transferri ignominia eſſet. Dictæ à partibus vrbis, in queis habitabat. Reliquæ omnes ruſticæ, laudatiſſimæ, eorum qui rura haberent: quæ propriè ingenuorum erant, cùm vrbanæ libertinorum eſſent. vt autor eſt Aſcanius. Porrò D. Old. à tributo dando tribus dictas rectè notarit, cùm populi confuſa multitudo, propter tributum in ordinem redigitur. Spieg.

TRIBVS à tributo dictum Liuius *lib. 1.* non ſine cauſa adijcit. Nam Varronis ſententia, verbum Tribus, à tribus eſt nominatum, quòd ager Romanus in tres partes diuiſus eſſet, Tatienſes, Rhamnenſes, Lucerenſes, quam etiam Plutarchus & Dionyſius ſecuti ſunt, Tribum à numero dictam putãtes, ſicuti ab Atheninienſibus τριττὺς eſt appellata ἀπὸ τῶν τριῶν id eſt, à tribus, eamque veriorem exiſtimat Perionius *lib. 2. de magiſtratibus Romanorum.* Vt verò Liuius in hoc à Varrone diſſentit, ſic nec quos Varro Trib. vocat, eodem nomine appellat Liuius, ſed centurias, eaſque equitum. Tribus verò à centurijs differre, Liuij locus ſuprà citatus, luculenter teſtatur, dum primum duplicatum fuiſſe numerum Tribuum, quas tempore ſuo 35. fuiſſe ſcribit. Quòd ſi duplicatæ fuerunt, vt ipſe vult, & curiæ eædem ſunt, quæ Trib. certè cùm dicat curias à Romulo XXX. fuiſſe, non ſolùm eſſent quinque & triginta tribus, ſed ſexaginta duplicatæ. Deinde Tribus a tributo appellatas confirmat, cuius conferendi Seruius rationem inierit. quòd ſi quatuor tantùm erant Tribus à Seruio inſtitutæ, Curiæ autem triginta, quas Romulus, vt vult, inſtituerit, certè aliud Tribuum, aliud curiarum nomine intelligi conuenit. *Liuio ſuffragatur Dionyſius Halycarnaſ. lib. 2. antiq. Rom. & Plutarch. in vita Romuli.*

TRIBVS Prærogatiuæ. *Quære, Omen prærogatiuum.*

TRIBVS aliquando pro familia accipitur, quemadmodum familia in ſacris literis φυλῆς καὶ ἀδελφῶν pro tribu, gente, & ſtirpe accipi ſolet ab interpretibus: quòd apud Græcos nomen πατριᾶ, idem ſit quòd φυλή. *Brech. in l. pronunciatio. §. famil. appell. ff. de ver. & rer. ſig.*

TRIBVTARIVM, quod ſoluendo tributo obnoxium. Iuſtinian. *de rer. diuiſ. §. per traditionem.* [Itaque ſtipendiaria

quo-

Sed poſt omnes,& conciſiùs & dilucidiùs Zaſius noſter tractat, *in l. contumacia. ff. de re iudi.* Spiegel.

TRINVNDINVM. Si quid ſuffragijs pop. Rom. ferendũ erat, id per ternas nundinas recitabatur: & id tempus Trinundinum,& duobus vocabulis, trinum nundinum dicitur. Spiegel.

TRIPARTITAE nomine cur Sext. Aelij Iuriſcoſſ. liber inſcriptus ſit, indicat Pompon. *in §. deinde Q. Fabius. verſic. poſt hos fuit Tiber. Coruncanus l. 2. de orig. iur. Vide Rutilium in vita huius Sexti, paulò ante finem.* Sp.

TRIPERTITVM, quod in tres partes diuiſum eſt. *Inſtit. §. ſed cùm paulatim. de teſtam.* Alb.

TRIPHVS quid ſignificet apud Vlp. *in l. idem Offilius. ad fin. tit. de ædil. edicto,* ſæpè dubitatum eſt. Sunt qui referant ſe in Pandect. Flor. Atypus, legiſſe: tamen ingenuè fatentur, quid morbi ſit, non inuenire, neque inuenturos ſe ſperare. Sed ab etymologia vocabuli putant eos eſſe Atypos, qui non ſatis expedito plectro linguæ vterentur.

Nonnulli Aphthiphum corrigendum aſſerunt. Aphthæ enim ſunt, quas non aliter ferè Plin. quàm oris vlcera in infantibus nũcupat. Sunt & alia oris vlcera, ſed minus vtiq; ſæua, atque in adultis maximè. & ideo Aphthiphum Iureconſultus vocare eum, qui aphthis, hoc eſt, vlceribus laboraret.

Ego exiſtimo eam lectionem quę circũfertur, non improbandam eſſe. potuit enim Iureconſultus Triphũ eum appellare, qui Græcis Triphonius dicatur: hoc eſt, eum qui ob linguæ celeritatem ita confusè loquitur, vt vno tempore tres ſimul voces videatur emittere. & idcirco intelligi non poſſit: quales quotidiè videmus. φωνὴ enim Græcis vox eſt. Sanè Triphonius etiam nomen Iureconſ. fuit, cui forſitan à prędicta cauſa nomen inditũ eſt. Aliqui ſunt qui legant Typhlum, hoc eſt cæcũ. quam lectionem is cui placuerit, probet: mihi quidem non applaudit. Cott. *Vide infra Typhlum &c.*

TRIPLICATIO, eſt ſecunda actoris defenſio, contrà rei duplicationem oppoſita. *§. 1. Inſtit. replicat.* quaſi enim Replicatio, conduplicatio & geminatio fuiſſet: ſic quod tertio poſt actionem loco referretur, atque in iudicium objiceretur, Triplicationis nomine ſignificatũ eſt. At in l. 2. ff. de except. Triplicatio reo tribuitur, quaſi Replicationi opponatur. vbi, vt verè dicam, mẽdum ſubeſſe arbitror: & ex Imperatoris verbis corrigendum. Hotom.

TRIPONDIVM, pondus trium aſſium. *Inſtit. de hered. inſtit. §. & ſi plures.* Vel tripondium eſt quod in triginta ſex vncias diuiditur.

TRIPVDIVM auguriũ accipiebatur ex pullis Gallinaceis, quos in cauea incluſos aſſeruabant pullarij, quib⁹ eductis objiciebatur paſtus, tumq; ex paſcendi ratione auguriũ capiebat pullarius, idq; ad magiſtratũ deferebat eum, à quo iuſſus erat captare augurium. Si enim paſcerentur, bonum augurium erat, ſi non paſcerentur, malum.

TRIREMIS, à Græcis τριήρης dicitur. τριήραρχος, nauis princeps, ſiue, vt hodiè vocatur, Patronus: quo vocabulo, vt & nauarchi, ceu Latinitate donato, vſi ſunt Iuriſcoſſ. *Lege Bayſium de re naual.* Sp.

TRISTE auxilium, Martian. ait, eſt, appellare, *l. ſerui. de appell.* Sed hoc ob ſtatum ſerui dictum puto: quum appellandi vſus ſit & frequens,& neceſſarius, *vt dicit Vlp. l. 1. eo.* Sp.

TRISTEM literam Cice. appellat θ, ſalutarem τ. quod hac abſolueretur reus, illa damnaretur. *de quo Eraſ. in prouerb. Theta præfigere.* Sp.

TRISTEGA, trium contignationum ædificia, ſiue tres contignationes.

TRITAVVS eſt patris & matris atauus, aui vel auiæ abauus. proaui proauiæ proauus, abaui vel abauiæ auus, atani vel atauiæ pater, dictus quaſi tertius auus, *l. 3. l. vlt. §. 6. ff. de gradib. & adf.* Scribitur autem *in d. l. 3.* Triauus, Triauia, in P. Florent. Briſſ.

TRITICARIA condictio. Triticaria condictio (tãetſi nullo in loco reperiatur, vnde dicta ſit, teſte Accurſio) dici tamen poteſt aſſumpſiſſe nomẽ à Triticio autore, vt & Publicana à Publicio. *Inſt. de don. §. ſed quia ſunt.* Hæc verò locum habet pro omni re, excepta pecunia numerata, ſiue certum, ſiue incertum, ſiue dominium, ſiue poſſeſſio petatur, *l. 1. & ibi Bar. de cond. tritic. ff.* Anch.

TRITICVM in iure ciuili videtur quàm ſæpiſſimè pro toto frumẽti genere vſurpatũ, *l. triticum. ff. de verb. obl.* vbi Accurſ. generale nomen eſſe dicit omniũ quę in area teruntur: quod ſatis oſtẽdit Iuriſconſ. ſic inquiens: Triticũ dari oportere ſtipulatus eſt aliquis, facti quæſtio eſt non iuris. Igitur ſi de aliquo tritico cogitauerit, id eſt, certi generis & quãtitatis, id habebitur pro expreſſo: alioquin ſi cùm deſtinare gen⁹ & modũ vellet, non fecerit, niſi ſtipulatus videtur, nec vnũ quidem modium. Si igitur tritici plura genera ſunt, ergo triticum pro frumento in genere capitur, quod rurſus in genera, quas ſpecies vocamus, diuiditur, *l. 2. ff. ſi cert. pet.*

Cæterùm nihil prohibet triticum ſpeciem frumenti eſſe, *in d. l. triticũ, vel l. ſi quis vinum. ff. de trit. vi. & oleo.* & mox plura eſſe tritici genera. Columella *lib. 2. c. 6.* Prima, inquit, & vtiliſſima ſunt hominibus frumenta, triticũ, & ſemen adorcũ. Tritici autem genera complura cognouimus, verùm ex his maximè ſerendum eſt, quod robus dicitur. Secundũ eſt ſiliginis, tertium eſt trimeſtre, quod & genus eſt ſiliginis[. reliquæ ſpecies ſuperuacuæ ſunt.] Hæc ille. Cornelius Celſus *li. 2. de re medica.* [Firmius eſt triticum, quàm milium, idipſum quam hordeũ: ex tritico firmiſſima ſiligo.] Quapropter poteſt non verũ eſſe, quod vult gloſſ. *in d. l. triticũ.* pro toto genere frumẽti triticum legi: quia ipſum in alia genera ſubdiuiditur. Item dici poteſt in l. fideiuſſorem. ff. man. Atqui in Rubric. ff. de trit. vi. & ole. leg. expreſſum eſt triticum tantum, & l. 1. & Rubric. de condict. triticaria: propter excellentiam frumenti, quod eſt optimi alimenti, & cõmune vbiq;, prætereà miræ fertilitatis. *Forcat. in penu iuris ciuilis c. 6. in princ.*

TRIVMPHANDI modus talis erat: Victores corona, primùm laurea, deinde aurea redimiti, curru inaurato, quẽ quatuor equi albi trahebant, Romam inuehebantur. Præcedebat Senatus: ſequebatur populus: poſt hunc ordo militaris. Ante currum victoris ibant duces victi, catenam ferreã collo geſtantes. Et primùm omniũ ad templum Iouis Capitolini, deinde per vrbem atq; domum reducebantur. Cicero in Piſonem [Quid tandem (inquit) habet iſte currus? Quid victi ante currum Duces? Quid ſimulachra Oppidorũ? Quid aurum? Quid argentum? Quid Legati in equis, & Tribuni? Quid clamor militum? Quid tota illa Pompa? Quid vehi per vrbem?] Vnde ſunt, qui triumphum à tribus ordinibus Senatus, populi & militum, dici exiſtimant.

TRIVMVIRI conquirendæ pecuniæ, monetales, ſeu menſarij erant, æris, auri, argentiq; flatores: quorum munus erat, numiſmata probi auri & argenti, iuſtique põderis examinare, vt iuſtè militibus diſtraherentur. *Alex. Neapol. genial. dier. lib. 3. c. 16.* Petrus Bembus *in epiſtola ad Bernardinum Sandreum,* indicat à Romanis Triumuiros pecuniæ cudendæ ita inſcribi ſolitos, A. A. A. F. F. hoc eſt, auro, argento, ære, flando, feriundo, eoſdemq; etiam Treuiros ſolitos dici, atq; hac voce Triumuiros notaſſe per iocum Ciceronem, cum ad Trebatium ſcribens, Treuiros, inquit, vites cenſeo: audio capitales eſſe, *li. 7. Fam. Epiſt.* Triumuirorum meminit & Pompo. *in l. 2. de orig. iur. Vide in eum ſcholiaſten Zaſium.*

TRIVMVIRI capitales, qui criminalibus cauſis exequẽdis præerant. Ea autem erat in homines capitales & facinoroſos animaduertendi ratio, vt primùm ad Triumuiros capitales crimina deferrentur: hi vt ad prætorem delata referrent, prætor iudicium conſeſſumq; cogeret, iudicesq; in conſilium mitteret: Triumuiri illi capitales, rurſus decretum conſilij exequerentur. Hi tres viri capitales, vt ſcribit Pompon. Lætus. *de magiſtr.* erant qui carceris cuſtodiam haberent; vt ſi animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret, *l. 2. de orig. iur. Brech. in l. licet. ff. de verb. & rer. ſig.*

TRIVMVIRI ædibus ſacris incendio conſumptis reficiendis & ſacris conquirendis inſtituti, Hi an extraordinarij ſacerdotes, vel profani fuerint, Onuphrius dubitat.

TRIVMVIRI Epulones. De his Triumuiris Cicero *lib. 3. de Orat.* ita ſcribit: [Sed vt Pontifices veteres propter ſacrificiorum multitudinem tres viros epulones eſſe voluerunt, cùm eſſent ipſi à Numa, vt etiam illud ludorum epulare ſacrificium facerent, inſtituti.] Ac poſterioribus temporib. Septemuiros epulones fuiſſe, intelligi poteſt ex Gellij *li. 1. ca. 12.* meminit etiam ſeptemuirorum epulonum Plinius *li. 2. Epiſt. ad Arrianum,* Et Lucan. *lib. 1. inquit,*

Septemuirq; epulis feſtus, Titijq; ſodales.

TRIVMVIRI nocturni, quia incendijs arcendis præerant

erant, dicti ſunt, autore Paulo, *in l. 1. de offic. præfect. vigil.* Et Tacitus: [Triumuiri, quòd ad incendium in ſacra via ortum tardè venerant, à Tribuno plebis die dicta damnati ſunt.] Ex quibus verbis apparet, eum fuiſſe ordinarium magiſtratum, cuius eſſet annua poteſtas.

TRIVNCIVM, quod trium vnciarum eſt. *Auth. de trient. & ſemiſſ.* Spieg.

TROCHLEA, quæ vox eſt apud Iuriſconſ. *in l. ſed addes locati.* variè deſcribit: quoniam & ipſa non vnius generis eſt. de qua Bud. videndus *in annot. prior.* Nebr. ſcribit, trochleam inſtrumentum eſſe, cum orbiculis ad eleuanda & deprimenda onera. Tympanum, inquit, & trochleas, quibus eleuatur prelum. Spieg.

TROPHAEVM monumentum dixêre, nunc marmoreũ, modo æneum, cum inſcriptione, & titulis æuo perpetuo duraturis. Interdum, ſi materia non ſuppetebat, lapides in ingentem cumulum aggerendo, vel inſignem arborem excisis ramis, ibique hoſtium ſpolia ſtatuendo, in memoriam poſteritatis, bonis & fortibus viris pro trophæis erigebant. *Alex. de Alex. genial. dier. lib. 1. cap. 21.*

TROPHIMA, merces nutricum eſt. τροφὴ ſignificat alere: τροφὴ & τρόφιμα nutricationem, ſeu nutricium. *Alciat. lib. 1. Diſpunct. cap. 18.* Extat in vulgatis exemplaribus *in l. Publia. §. fin.* Sed Haloander hoc in loco eam non agnoſciat, vt ſuperiùs indicauimus *in dict. Pint. minus.* Sp.

TROPVS, ſecundùm Scaurum, Quintilianum, & Diomedem eſt, cùm ſermo à principali & naturali ſignificatione transfertur ad aliquam ſimilitudinem: vel à propria ſignificatione, ad non propriam: propter ornatum, neceſſitatem, aut aſſeuerationem: quæ & Emphaſis dicitur. Hinc emergunt allegoriæ, quæ potiùs theologię, & oratorię: quàm iuri conferunt, quod & Zaſius indicauit. Quamuis, ipſo teſte, puritas Latini ſermonis in iure noſtro, quoad eius fieri poterit, aſſerenda eſt, *arg. l. Plautius. ff. de auro & argent. leg.* Spiegel.

TROXIMA vua, quæ matura & comeſtibilis, inepta vino. τρώξιμος, maturus, comeſtibilis. Iuriſconſ. *de verbor. ſignif. l. qui fundum.* [Et quæ eiuſdem generis eſſent, quas non vini cauſa haberemus, quas Græci Troximas appellant.] Nebr.

TRVLLA, vas eſt, quo è culina in lauatrinam aquam fũdunt, atq; ad alia eiuſmodi miniſteria comparatum. Pomp. *de aur. & arg. leg. l. & ſi. vide ſup. argento facto.* Veluti paropſidas, inquit, tabulas, trullas. Paul. *de fund. inſtr. l. taberna.* Trullæ, ait, quæ circa cœnum ſolent traijci. Nebriſſ. Alexandro Neapolitano trulla, eſt poculi genus: ſicut ſcyphus Herculis: Cantharus Liberi, modiolus, & phiala. *lib. 5. genial. dier. cap. 10.* Quidam hoc vocabulum à tranſuolando deducunt, quòd per eam aqua tranſuolet: tamen falluntur, qui eam vas tantùm aquarium putarunt. Erat enim & vas vinarium, vt adductis ex Cicerone, Horatio, & Iuuenale, Bayfius confirmat exemplis. Spiegel.

TRVPHATORES. Rhodig. *in ſua cap. 8. lib. 11.* adnotauit dignum ſcitu: paſſim plebeia, vterentur multi, voce, impoſtores, deriſoreſque dici truphatores: indicans id ex media Græcia verbum eſſe. Sp.

TRVTINA, Græcè τρυτάνη: id libræ genus, quo vel minutiſſimum ponderis momentum ſentitur. Latini quoque exactam æqualitatem, Aequilibrium appellant. Vnde & æqua lance fieri dicitur, quod pari iure fit, citra perſonarum reſpectum. Ita Modeſt. *de re iudic. l. non tantùm ſub fin.* [Quod & in perſona mulieris, æqua lance ſeruari, æquitatis ſuggerit ratio.] Item Iuſtinia. *C. de natur. li.* [Quapropter ſancimus, in huiuſmodi caſibus, omnes liberos, ſiue ante dotalia inſtrumenta editi ſint, ſiue poſteà, vna eademque lance trutinari,] *l. cum qui à muliere, ad fin. Vide Eraſm. in Adag. Eadem penſare trutina. Item, Trutina inſtum. Alciato, lib. 4. de verbor. ſigni. & ſupra. Aequa. lance.*

TRVTINARE, tranſlatè, pro penſiculare ex animo, Bey jm erwegen/ *vt apud Imp. in l. generaliter. C. de rebus cred.* Spiegel.

TRYPHVS, delicatus, nam τρυφὴ delicias, & τρυφῶν delicior ſignificat. Vlpian. *de ædil. edict. l. idem Officium.* [Balbus, inquit, & blæſus, & tryphus, iſque qui tardiùs loquitur.] Vbi tryphum, pro blæſo, & qui quodam modo ex delicijs ſic loquitur. Nebr. qui corruptum non animaduertit hunc locum, quem Budæ. cum eſſet Florentiæ in Piſanis Pandectis, vt ipſe ait, ita legit. [Ac balbus, & blæſus, & atypus, iſque qui tardiùs loquitur, & varus & vatius ſanus fit?] Nor. text. ſubſcribit. Hic autem Iuriſconſ. tria linguæ vitia, blæſitatem, balbutiem, hæſitantiamque expreſſit: & quartum, quod atypi nomine vocauit: exiſtimat Budæus ab etymologia vocabuli eos eſſe Atypos dictos, qui non ſatis expedito plectro linguæ vterentur, quaſi aërem non ferientes, vel quaſi non ſatis verba exprimentes, conformantesve. Sp.

T V

TVA non intereſt. Exceptio excluſoria, [illegible] actio non datur, niſi agentis interſit. Sp. quod vulgò ita efferunt, Quoad te liberas ædes habeo. *ex l. loci corpus. 4. §. competit. 7. in fin. ff. ſi ſeru. vindic.*

TVA pecunia, pro tibi debita. *l. ſi pecuniã. C. unge. g.* Alber.

TVAS res tibi habeto, tuas res tibi agito. His verbis, vt Caius *l. 2. de diuor.* oſtendit, diuortium apud Veteres agebatur: quorum altero reddit dotem, altero abdicit à ſe tutoris munus, in rebus vxorijs. Hæc autem forma verborum perſcripta eſt, *vt Eraſmus noster in Chiliadib. indicat*: ne vel non ratum eſſet diuortium, ſi nullis ſolennibus verbis peragerentur: vel inauſpicatum & odioſum, ſi verbis inciuilibus. Itidem, eodem autore Caio, *d. l.* in diſcutiendis ſponſalibus, viſum eſt vti his verbis, Conditione tua non vtar. Hæc verò quomodo gratiam prouerbij habeant, Eraſm. pulchrè demonſtrat. Spiegel.

TVBI, & per diminutionem tubuli, ſunt canales fictiles, per quos fumus vltrà parietem conducitur, de quibus meminit Iureconſ. *in l. quidam Hybernis. in prin. ff. de ſeru. vrb.* dum refert, non licere tubulos habere admotos ad parietem communem ita enim ſcribendum eſt non Tribulos, vt in vulgatis codicib. & refert Senec. 14. *ad Lucil.* antiquos parietib. tubos emiſiſſe, per quos circunfunderetur calor, quo ima ſimul & ſumma æqualiter fomentum caperent. De tubulis fictilib. meminit Vitruu. *in 8.* [Ductus (inquiens) aquæ fiunt generibus tribus: riuis per canales ſtructiles, aut fiſtulis plũbeis, ſeu tubulis fictilib.] eos etiam ad alios vſus parari conſuetos inuenimus, vt illi qui ſub ſtillicidijs ponuntur, imbrium colligẽdorum gratia, vt ad ciſternas ſimul ducantur. de quibus Plin. [Pinus, picæ, & alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur.] Atticus apud Cice. *in 2. de legib.* Ductus verò aquarum, quos iſti tubos & euripos vocant.] & Vlpian. *in l. 1. §. hoc autem. ff. de cloacis.* & vulgò tumbones appellantur. Cott.

TVBVLI, machinulæ ſunt ferreæ, doloſæ, tetragona formula, quæ in quamcunque partem incubuerint, vnum, aut plures aculeos ſuſceſſos protrudunt. *Buda. in annot. ad l. quidam Hybern. eo. tit.* Sp.

TVBVS, ſiue ſit fictilis, ſiue ex alia materia, fiſtula eſt, per quam aqua deducitur. Vlpia. *de cloa. l. 1.* [Cloacæ appellatione, & tubæ, & fiſtulæ continentur.] Hinc tubulus per diminutionem, eodem ſignificatu. Paulus alicubi pro cuniculo ſubterraneo poſuit: Hi colores, inquit, in eiſdem tubulis inueniuntur. Procul. *de ſeru. vrb. præd. l. quidam.* Non licet, ait, tubulos habere admotos ad parietem communem. Neb. *Adde Forcat. in Auiario iur. ciuil. cap. 13.*

TVERI ſe pro eo quod eſt ſuſtentare, tolerare, exhibere ſe, & alere, *in l. pen. & l. vlt. ff. de in rem verſo. l. 1. §. ſed nonnullos ff. de ſuſcel. & rat. diſtr.* Notandum eſt autem hoc verbum etiam paſſiua ſignificatione contra grammaticorum regulas viſurpari à Iureconſultis non ſemel, *vt in l. ff. de curat. fur. l. 17. ff. de miſſio cap. 7. l. 30. ff. de liber. cauſ. d. §. 6. ad quam autem. l. vlt. in fin. ff. de leg. præſt. l. 17. in fin. ff. de noxalib. l. 3. Cod. de ſeruitut. l. 153. de decurion. in C. Th.* Sic & Varro *lib. 3. de re ruſtica c. 1.* [Et in pace à ruſticis Rom. alebantur, & in bello ab his tuebantur.] Vitruu. *lib. 8.* [Res omnes non alĭ ſine elementorum poteſtate, neque creſcere, nec tueri.] Briſſ. *Adde Cuiac. ad l. fin. ff. de iniuſt. rup. & irrit. fact. teſta.*

TVERI ædificia, eſt, quod vulgò dicitur, intertenere, in nötigem bau halten. Monuit & Budæ. vt & quod ſequitur tueri ſe, pro eo quod eſt, alere & tolerare, & vt iam dictum eſt, intertenere. Scæuola *in l. pen. & vlt. de in rem verſo.* Sine quibus aut ſe tueri, aut ſeruos paternos exhibere non poſſet.] Spieg.

TVERI ſeruitutes, pro conſeruare, apud Vlpianum *l. 1. de itin. actuque priuat.* Tueri item, pro eo quod eſt alere, & tolerare,

rate, hoc eſt, modicè & ſumma parſimonia viuere, *vt apud Scaeuolam,in l.pen.& vlt.de in rem verſo.* Sp.

TVGVRII appellatione omne ædificium, quod ruſticæ rei magis cuſtodiendæ conuenit, quàm quod vrbanis ædibus, ſignificatur. Ofilius ait, Tugurium à tecto, tanquàm tegularium eſſe dictum: vt toga, quod ea tegamur. *Pompo.in l.tugurij.ff.de verb.ſign.* Old.

TVGVRIVM, à tegendo, quaſi dicas tegurium: ſiue vt habet Norimbergenſis editio, à tecto, tanquàm tegularium, ruſtica eſt caſa. Pompo. *de verb.ſig.* videtur tugurium accipere pro quacunque domo ruſtica: quod ita ſimpliciter verum non eſt. quæ enim parietibus & tegulis latericijs conſtat, tugurium non eſt. Igitur ſecundùm Alciat. de tuguriolo intelligendum eſt, quod vel harundine, vel vlua paluſtri, ſtramentiſve, vel etiam (vt Virg. ſcribit) ceſpite contectum ſit, cuius parietes viminei, luto vel huiuſmodi materia cruſtati ſint. Eidemque videtur prius dictum eſſe tugurium, à tegulo, quaſi tegularium: non autem à tecto, vt vulgati habent codices: quibus tamen Noricus text. ſubſcribit. Sp.

TVITIVS vocabulum rarò inuentu. Paulus tamen *de vacat.mun.l.legato*: Qui publicum, inquit, negotium tuitius fit. Cæteri Iuriſconſulti frequenter dixere Tuitionem. Sp.

TVLLI Hoſtilij Romani regis (quem quidam fulmine cum tota domo conflagraſſe ſcribunt, alij incenſam eius domum ab Anco Martio, qui poſteà regnauit, affirmant, Vlpian. *de offic.quæſt.* meminit his verbis: [Sed ſicuti dubium eſt, an à Romulo & Numa regnantibus, Quæſtor fuerit: ita à Tullo Hoſtilio rege Quæſtores fuiſſe, certũ eſt.] Et ſanè crebrior apud veteres opinio eſt, Tullium Hoſtilium primùm in rempublicam induxiſſe Quæſtores, & à genere quærendi Quæſtores initiò dictos, & Iunius, & Trebatius, & Feneſtella ſcribunt.

TVLLII, cognomento Ciceronis oratoris, omnium Latinorum facilè principis, de republica quos ſex ſcripſit libros, è quibus S. Auguſtinus nonnulla in ſuam Ciuitatem tranſtulerit, non extare noſter Alberic. *in dictione Tullij*, ſingulariter indicauit. Viues non dubitat, quin opus fuerit admirabile, faciens ex his fragmentis, quæ vidit, coniecturam. Sed Tulli, vnde Tullij ſunt, ſignificari veteri lingua, neſcio quid quaſi eruptionis riuorumque aquæ tradunt. Camerarius ait; Ciceronum quidem cognomentum, à legumine factum apparet, vt Fabiorum, Piſonum, Lentulorum. Non deſunt qui ſcribant, verrucam, quæ in ore vt cicercula extitiſſet, cognomentum hoc addidiſſe ei qui primus ex hac familia ita fuerit appellatus. *Triphon. Tullium citat in tractatu de pœnis. l.Cicero.*

TVMBRE negotia dicuntur, cùm erumpunt ſeditiones & bella, *vt ait Interpres Ciceronis, epiſt. ad Attic.* Sp.

TVMVLTVOSVS, qui turbas excitare ſolitus eſt. Calliſtr. *l.fin de offic.procur.Caſ.* loquens: [Si tamẽ, inquit, quaſi tumultuoſum, vel iniurioſum aduerſus colonos prohibuerint in prædia Cæſariana accidere, abſtinere debebit.] Sp.

TVMVLTVS vocabulum, *in l.1.§.1.ff. dep.ſiti.* quomodo intelligendum ſit, ab Accurſio, & qui ab eo mordicus dependent, rabulis verius, quàm Iuriſperitis parùm animaduerſum eſſe Budæ. putauit: *quem vide ibidem.* Accipitur autem pro omni motu periculoſo, præcipue populari, & rapidè facto, **Entpörung.** Hinc euitando quandoque conceditur, quod alioqui negatum eſſet, *l.pen.ff.ad l.Corn.de ſicar.* Maieſtatis criminis reus qui aduerſus Rempublicam ſeditionis, tumultuſve auctor eſt, *l.1.in fin.ad l.Iul.Maieſt.* Tumultum autem ſedare, rem eſſe neceſſariam, Imp. pronunciat, *in Auth. de mand.princ.* Sp.

TVMVLVS honorarius, Græcis κενοτάφιον dicitur, id eſt, inane ſepulchrum, vt not. Budæ. ex Sueton. *in Claudio*: [Exercitus honorarium Druſo tumulum excitauit, circa quem deinceps ſtato die miles decurreret, Galliarumque ciuitates ſupplicarent.] Quoniam tamen antiquis magna ſemper fuit etiam horum honorariorum tumulorum veneratio, vt videmus ex Sueton. Equitum decurſione, ciuitatumq; annua ſupplicatione honoratum publicè Druſi tumulum, vix aliter credi poteſt, quàm eos quoque religioſos fuiſſe habitos *vt teſtatur Martianus l.in tantum.* κενοτάφιον quoque magis placet eſſe locum religioſum, ſicut teſtis in ea re eſt Vergil. *lib. 3. Aeneid.*

Libabat cineri Andromache, maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, cauſam lachrymis, ſacrauerat aras.

Sed Diui fratres contrà reſcripſerunt, vt ait Vlpi. Hos ſcilicet honoris cauſa poſitos tumulos non eſſe religioſos, quia reuerà nullum in eis ſit corpus hominis inſepultum. *Connan. lib.3.c.1.de reb.diui.nu.4.*

TVNC particula, præcidit & taxat extremitatem temporis, *l.ſi ijs.ſub.fin. de condit.& demonſt. cum concord.in glo.* Adde his quę de hac voce notat Bart.in ſubſtitutione. *ff.de vulg.& pupil. ſubſtit.& in l.in illa.ff.de ver.obligat.& in l.tutoribꝰ.ff. de teſtam.tut.& in l.lecta.ff.ſi cert.pet.* Sp.

TVNC in edicti Vnde vi. his verbis, [Quæque ibi tunc habuit,] ſic accipitur, tunc cùm deijceretur, *l.1.§.recte ſime ff. de vi.& vi arm.* In hac oratione, [Si in quinquennio filius Titio naſcatur, tunc hęres dato,] articulus Tunc, extremi quinquennij tempus ſignificat, *l.4.in fin.ff.de cond.& demonſtr.* Tunc ex hac die *in l.126.in princ.ff.de verb. oblig.* quod vulgò dicimus, Ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc. Briſſ.

TVNC temporis, idem quod tunc, *c.1.de maior.& obed.lib.6.* referturque ad omne tempus. Tunc demùm, pro tunc tandem. Vlp. *in fin.l.2. de don.mort. cauſa.* [Sed tunc demùm, cùm mors fuerit inſecuta.] Sp.

TVNICA propriè dicitur, quam ſubuculam, vel induſium vocamus: Pallium, quo illam tegimus: quamuis ſæpè alia pro alijs dicantur. *Lege poſt Bud.in l.vlt. de Senat.Bayſ.de re veſt.* Sp.

TVNICA veſtis breuior, & interior: ei enim toga ſuperimpoſita, crura & tibias contegebat. Paul. *l.1.ff.de contrah. empt.* [ſed an ſinè numis venditio dici hodieqne poſſit, dubitatum: veluti ſi ego togam dedi, vt tunicam acciperem.] Hæc Paulus. Plutarchus autem *in vita Coriolani, & in Problem.* Catonem tradit ſcriptum reliquiſſe, fuiſſe in more vt candidati ſine tunica venirent ad ſupplicandum populo, ſola toga candida, eaque recincta indui. Aſconius autem *in orat. pro Scauro, & Val.Max.lib.3.cap.6.* aiunt Catonem Prætorem iudicium Scauri, quia æſtate agebatur, ſine tunica exercuiſſe, campeſtri ſub toga cinctum. in forum quoque ſic deſcendiſſe, iuſque dixiſſe, idque reperiſſe ex vetere conſuetudine, ſecundum quam & Romuli ætatis ſtatuæ in Capitolio, & in Roſtris Camilli, fuerunt, togatæ ſine tunicis. Hot.

TVNICAM palmatam Perionius vnà cum Budæo dici exiſtimat à Palma in ea intexta. At Feſtus palmatam dici tradidit, à latitudine clauorum, qui ferè palmæ orbem æquarent. Eſt enim tunica palmata, & latus clauus idem. Græci tunicam hanc palmatam, ſiue latum clauum Platyſemon appellabant, quaſi latis ſignis aut clauis ſignatam, &c. *Vide Latus clauus, &c.*

TVRBA, multitudo eſt: turbæ in plurali, moleſtiæ, contentiones. Vlpian. *in l.4.de turba.* Turbam autem, inquit, appellatam Labeo ait, ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum, τύρβη. Si duo rixam commiſerint, vtique non accipimus in turba id factum: quia duo, turba non propriè dicuntur. Si vero fuerint decem aut quindecim homines, turba dicetur. *Vide Alc.paulò antè fin.lib.4.de verb.ſig.* Sp.

TVRBA & Rixa multum differunt: ait Vlpian. nanque turba multitudinis hominum eſt turbatio & cœtus: Rixa, etiam duorum, *l.4.§.1.ff. vi bon.rapt.* vbi Turbam appellatam Labeo ait ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum, ἀπὸ τοῦ θορυβεῖν. Hot.

TVRBARE poſſeſſionem alienam, quid ſit, explanat gl. *in l.vim facit.ff.de vi.& vi arm.* Sp.

TVRBARE rationes, pro confundere, apud Vlpian. *in fin. l.1.ff.de ſeruo corrupt.* [Vel ſi actori ſuaſit, vt rationes dominicas interdiceret, vel adulteraret, vel etiam vt rationem ſibi commiſſam turbaret.] Sp.

TVRBARE ſigna, eſt confundere & permiſcere, ſic vt agnoſci iam non poſſint, *l.22.§.ſi ſign.ff.qui teſtam.fac.* Quintilia. *lib.12 cap.8.* [Denique linum ruptum aut turbata cera, aut ſine agnitione ſigna frequenter inuenies.] hinc turbare teſtamenta, *l.non putauit.ff.de bon.poſſ.con.tab.*

TVRBARE rationem ſibi commiſſam, eſt conturbare, *l. 1.in fin.ff.de ſeruo corrupt.* Briſſ.

TVRBARI dicitur ciuitas, quādo ratione alicuius caſus homines

ſuſpicio, apud alios pupillus educator.] E. hæc hic ſuffici-unt. Anch.

TVTELAE & curæ differentia hæc eſt; Tutela eſt perſonarum, Cura verò bonorum. *Cuiac. Not. ad lib. 1. Inſt. tit. de excuſat. tutor. & curat. §. pupillorum tutela.*

TVTELAE actio duplex eſt: Directa vna, quę pupillo aduerſus tutorem: altera contraria, quæ tutori aduerſus pupillum competit, *tit. de contrar. & vt. act. tut.* Briſſ.

TVTELAE affectatæ illæ videntur ſemper, quæ modicæ rei ſunt ſine vllo, aut ſanè exiguo cum onere. *Cuiac. ad l. 2. de excuſat.*

TVTELAM reddere, tutelæ rationes reddere Iureconſultis ſignificat, *l. 2. §. ei quoque. ff. de iudic. l. 21. ff. de tutel. & rat. diſtr. l. vnic. in fin. ff. ſi penden. appell.* Dicunt & eodem ſenſu, reſtituere tutelam, *l. 7. §. vlt. l. 28. in fin. ff. de adm. tut. l. 1. §. vlt. ff. de vſur. l. 21. in fin. ff. de annu. leg. l. 1. §. ex illo ff. ad leg. Corn. de falſ. l. 10. ff. rem pup. ſal. fo. l. pen. C. de ſuſp. tutorib.* Sic tutelam exigere & tutelam repoſcere pro tutelæ rationes repoſcere, *in l. 13. ff. de tutel. & rat. diſtr. l. 30. ff. de adminiſt. tut.* Et recipere tutelam Sueton. *in Claudio cap. 2.* [Diù etiam atque poſt tutelam receptam alieni iuris & ſine pedagogo fuit,] id eſt, poſt pubertatem. In ſuam tutelam venire, & ſuæ tutelæ effici, eſt ad pubertatem peruenire, *l. 7. §. 1. ff. de admin. tutor. l. 8. §. 1. ff. de ſecund. tab. l. 39. ff. de vulg. & pup. l. 54. in fin. ff. de hæred. inſt. l. vlt. ff. de iure delib. l. 31. ff. de leg. 1.* Sic in edicto prætoris de miſſione in poſſeſſioné verba hæc [Si pupillus in ſuam tutelam venerit] accipienda ſunt, *l. 5. §. ait Prætor. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſionem eat.* Proinde ſi filiæfamil. ita legatum ſit, cùm in tutelam ſuam peruenerit, tunc debebitur, cùm viripotens facta fuerit, *l. 51. ff. de legat. 3.* Nec verò Iureconſultis tantùm, ſed & alijs Latinis auctoribus huiuſmodi locutio placuit. Cicero quidem *cùm aliàs ſæpiùs, tum in lib. de orat.* ita locutus eſt, [Negaretque niſi poſtumus & natus, & antequàm in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, hæredem eum eſſe poſſe, qui ſecũdùm poſtumum & natum & mortuum eſſet hæres inſtitutus.] Idem *lib. 2. de Inuentio.* [Quidam pupillum hæredem fecit, pupillus autem antè mortuus eſt, quàm in ſuam tutelam veniret.] Porrò interdum ea verba ſignificant, Cùm in ſuam tutelam & poteſtatem peruenerit. Quod ex coniecturis erit æſtimandum. Interdum etiam 25. annum hæc verba demonſtrant, ſi ea mẽs fuerit loquentis teſtatoris, *l. 56. in fin. ff. de legat. 3.* in qua Vlpi. ex voluntate teſtantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet. Briſſ.

TVTELA autem muliebris multum differt à pupillari, & idcirco ſimul atque viripotẽs eſſe cœperat filiafamilias, & per hoc tutela pupillari liberari, tunc ea quodammodò in ſuam peruenire tutelam dicebatur. Idq; ad Sabinum *lib. 4.* ſibi videtur Paulus voluiſſe *cap. 51. de legat. 3.* Nec id adeò mirum. Nam mulierum tutores non geſſiſſe negotia, ſed auctoritatem duntaxat interpoſuiſſe, auctor eſt *in fragmentis* Vlpia. *tit. 11.* Teſtatur etiam *pro Muræna* Cicero, genus quoddam fuiſſe tutorum, quod poteſtate mulierum continebatur: ſatis per hoc indicans quodammodò in ſuam tutelam mulieres viripotentes peruenire. Ridet enim Iuriſconſultos Cicero, qui cùm auctores fuerint muliebris tutelæ, illud efficere nõ potuerunt, vt mulieres in tutorum poteſtate eſſent, ſiquidem in mulierum poteſtate tutores potiùs videntur fuiſſe, quàm fuerint in tutorum poteſtate mulieres. *Ranard. l. 17. de diuerſ. reg. iur.*

TVTELARIS cauſa, lis eſt quam tutor pupilli nomine intendit. Vlp. *l. 4. ff. de in lit. iur.* [Videamus in tutelari cauſa quis iurare, & aduerſus quem poſſit.] Hot.

TVTOR, defenſor pupilli, qui ante omnia perſonæ attribuitur pupillari, vt eum alat, (ein vormünder.) *l. dũ plures. §. cùm tutor. ff. de adminiſtr. tut. & tit. C. de alimen. pupil. præſtan.* Deinde ne res pupillares neglectæ peſſum eant, aut vitientur, ad tutoris officium pertinet, *l. propter litem. §. licet datus. de excuſat. tutor.* E diuerſo Curator in primis conſtituitur, vt rebus minoris ſedulò proſpiciat: deinde, vt perſonis opera ſua adſit, *iuxta l. diuus Marcus. ff. de offi. præſid. cum ſimilib.* Vnde fit, quòd appellatione tutoris aliquando contineatur curator, *vt in l. 2. ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Et *in l. pater. §. conditionum verba. ff. de condit. & demonſtr.* nihilominùs etiam tutorem eum appellamus, qui magis negligit, quàm pupillum tuetur. *Vide Alciat. in comment. ad l. inde tabernacula. de verb. ſig.* Spiegel.

TVTORES ſunt qui vim ac poteſtatem in pupillos habent: atque re ipſa nomen ceperunt. itaque appellantur Tutores, quaſi Tuitores, atque defenſores: ſicut Aeditui dicuntur, qui ædes tuentur, *l. 1. ff. de tutel.* Eorum autem tria ſunt genera. nam alij dicuntur Teſtamentarij, alij legitimi, alij moribus inducti. Teſtamentarij ſunt, quos paterfam. impuberi filiofam. itemque nepoti, quem tamen non patris, ſed ſuæ poteſtati relicturus eſt, in ſuo teſtamento conſtituit, *l. 1. & paſſ. ff. de teſt. tut.* Legitimi ſunt (vt ait Vlpian. *in Inſti.*) qui ex lege aliqua deſcendunt. per eminentiam autem Legitimi dicuntur, qui ex lege 12. Tabul. introducuntur. ſed propalàm, quales ſunt agnati: ſeu per conſequentiam, quales ſunt patroni, *l. 1. & paſſ. ff. de leg. tut.* Moribus inducti: *vide, Tutor Prætorianus.* Hotom. Differentia autem tutorum hæc eſt, quòd tutores teſtamentarij & datiui dentur, legitimi verò non dentur, *l. 5. ff. de leg. tut. Cuiac. ad l. 13. de excuſ.*

TVTOR Ceſſicus appellatur is, cui in iure tutela ceſſa eſt, qui ſiue mortuus fuerit, ſiue alij tutela ceſſerit, redit ad legitimum tutorem tutela: ſed & ſi legitimus deceſſerit, aut capite minutus fuerit, Ceſſitia quoque tutela extinguitur. *Vlp. cap. Inſt. 11.* Hot.

TVTORES datiui appellantur, qui teſtamento nominatim dati ſunt: hos enim lex 12. confirmat, *vt ait. Vlp. c. Inſt. 11.* Datiuum tamen pro Attiliano aut Iuliano Modeſt. poſuit *in l. 7. ff. rem pupil. ſal. for.* vbi Teſtamentarij, qui propriè datiui ſunt, à Datiuis diſtinguuntur. & Iuſtinia. *in l. 40. Cod. de epiſc. & cleric.* vbi Teſtamentarias tutelas à Datiuis ſeparat. Hot.

TVTOR falſus eſt, qui vel tutorem habenti datus eſt, vel ſi furioſus datus eſt, & ob eam rem autoritatem præſtare nõ poſſit, vel ſi ad aliam regioné ſit datus. Eiuſmodi tutor perinde habetur, ac ſi tutor non eſſet. *vt traditum eſt ab Vlpia. in l. 1. ff. quod falſ. tut. autor. geſt. eſſe dice.*

TVTOR fiduciarius dicitur, qui liberum caput mancipatum ſibi, vel à parente, vel à coëmptore manumiſit: idq; per ſimilitudinem patroni. *Vlp. c. Inſt. 11.* Hot. Vel ſic,

TVTOR fiduciarius ꝓpriè eſt pater fiduciarius, cui pater naturalis filiũ emancipauit, ea lege, vt manumitteret: vel pater naturalis qui in emancipatione manumiſſor extitit contracta fiducia, quod nomen tranſmittit in liberos ſuos fratres impuberis emancipati, & permanet in eis etiam hodiè, non in emancipatore, qui cœpit haberi pro legitimo tutore, quaſi patronus. *Cuia. ad Africanum tract. 4. fol. 40.*

TVTOR fiduciarius is propriè dicitur, qui quum pater eſſet fiduciarius filium ſibi mancipatum manumiſit, nec remancipauit. *hæc Vlp. in Inſti.* Ponamus ergo contractam fuiſſe fiduciam, id eſt, vltrò citroq; factam emancipationem, patremq; fiduciarium vero patri filium remancipaſſe. Pater verus, quoniam alter fidem ſimiliter eius ſecutus eſt, fiduciarius eodem modo dici deberet. at quoniam verus eſt pater, ſuam retinet meliorem appellationem. Præterea tutor etiã fiduciarius, item vt alter, dici deberet. ſed quoniam qui legitimi ſunt hæredes, ij tutores ſunt legitimi, pater quem lex ad manumiſſi filij hæreditatem vocat, ſuum hoc à lege nomen retinebit, diceturque Legitimus. At quoniam emancipati frater hæres non eſt legitimus, *quemadmodum docet Caius in Inſtit. & Vlpian. in l. 1. ff. ſi à patre quis manum. ſit.* Tutor legitimus, vt patroni filius, appellari non poteſt. Patroni enim filius vt hęres eſt legitimus, ſic tutor legitimus appellatur. Quod igitur agnatus ille proximus filij manumiſſi frater, cùm ad tutelam vocabitur, nomen habebit? Pater ſuum nomen fiduciarij tutoris, quo vſus non eſt, in illum transferet, dicetur q; tutor fiduciarius. Hotom.

TVTOR falſus eſt, qui vel tutorem habenti datus eſt, vel ſi furioſus datus eſt, & ob eam rẽ autoritatem præſtare non poſſit: vel ſi ad aliam regionem ſit. Eiuſmodi tutor perinde habetur, ac ſi tutor non eſſet, *vt traditum eſt ab Vlp. l. 1. quod falſ. tut. autor. geſt. eſſe dice, &c. Brechæus in l. Paulus reſpondet. ff. de verb. & rer. ſign.*

TVTOR honorarius dicitur, qui non adminiſtrationis & oneris, ſed honoris tantùm cauſa datur. *l. 3. §. 1. ff. de admin. tut.* vbi Vlpian. ait, eos non idcirco extra periculum eſſe, ſi pupillos negligant. Nam prius quidem excuſſis eius qui geſſerit facultatibus, conueniri oportere. Hot.

TVTORES Iuliani dicuntur, qui ex lege Iulia & Titia dati ſunt, quæ iubet mulieribus pupillisve non habentibus tutores dari in prouincijs à præſidibus earum. *Vlpian. cap. 11.* Hotom.

ros referebantur,nec antea priuilegia militiæ habebant, vt plane conſtat *de milit.teſt.* ex Vlpiani reſponſo,vbi ait.[Ex eo tepore quis iure militari incipit poſſe teſtari, ex quo in numeros relatus eſt,non antè.]& quæ ſequuntur. Cæterum,vt tyro ad omnem artem refertur, ita tyrocinium pro prima actione,in quacunque arte accipiendum eſt : quod & tyrocinium facere & ponere rudimentum dicitur. Siquidem Tyro extra militiam,rudem,& inexercitum ſignificat. Obſeruãdum autem,quod Venuleius Tyrocinium animi pro ſimplicitate,&rudimento,poſuit eleganter,*in l.vlt.de adil.edict.* [illegible] *animum,non tyrocinio animi, ſed conditione ſeruitutis intelligi.* Sp. [illegible]

TYRO & gregarius miles pro eodem dicitur,& iuniores & p[illegible] *C.Th.* [illegible] & alligati.*Cuia.ad l.vlt.de militari veſte.C.li.12.*

TYRVS,Sor Hebraicè, Sur vulgò,vt ait Munſter. patria Vlpiani,*l.1.de cenſib.* metropolis in Syria Phœnice.*l. vnica de metrop. B[illegible].* Splendidiſsima quondam populi Romani colonia,cuius in libro Ioſue mentionem facit Scriptura,& Eſaiæ [illegible] & Ezech. 26. de quà multa dicuntur,quòd olim ſemper floruerit dignitate,vt facilè inde vetuſtatem æſtimare liceat. Veteris item hiſtoria Tyrum,vt multarum vrbium parentem celebrat. Ioſephus 240. annis ante templum Hieroſolymitanum conditam putat. Hodiè nec obſcura eſt, nec infrequens, vadiano teſte:ſed antè omnia clara ſepulchro Frederici Sueuorum ducis & Imperat. Romanorum, quem Itali Barbaroſſam cognominant.Sp.

TZANCARVM,vel Tzangarũ (eſt enim quædã in ſcriptura varietas)fit mentio *in l.3.* & *l.vlt.Quo quæque habitu eſſe op.in C.Th.* Et ita fortè apud Vopiſc. *in Claudio.* verbum hoc pro zanchis , quæ inter veſtimenta numerantur, ſubſtitui debet.Genus autem quoddã calceamentorũ id fuiſſe, adductus libelli Græci de officijs aulæ Cõſtantinopolitanæ verbis, ſuſpicor,q ita habent [illegible] & Motchopulus [illegible] vulgò appellari ſcribit,quem Attici [illegible] id eſt, cerdonem coriarium vocant. Planè Imperatorum calceamenta purpurea & [illegible] fuiſſe Zonar. *Tomo 2. Annal.* in Michaelis Theophili filij imperio indicat [illegible] ait [illegible] Eaque mox [illegible] vocat Idem in Baſilio Porphyrogeneto [illegible] & quæ ſequuntur. Guliel. Tyrius *lib.15.de bello ſac.cap.23.* Exhibita, ait, ſibi in patris præſentia, & eo mandante imperiali reuerentia,ocreis,vt mos eſt, in illo Imperio,inſignitus purpureis ab vniuerſis legionibus certatim Auguſtus eſt appellatus. Idem etiam Nicetas *in Annal.* confirmat,[illegible] Et alias,[illegible] Briſſ.

TZANI populi in Armenia Perſamerlam verſus, primũ Macrones,poſtea Tzani nuncupati. Hos Arrianus auctor eſt ante Adriani Imp.tẽpora fuiſſe Romanis tributarios,ſed poſtea ob incultam nimis, barbaramque vitæ rationem defeciſſe,donec iterum à Iuſtiniano primùm per ſittam , deindè per Theodorum deuicti fuerint , ſed magno eorum bono. Hac enim ratione relictis ferinis illis ſuis moribus Chriſtianam religionẽ amplexi ſunt. Id quod pluribus verbis ſcribit Procopius *l.3.* [illegible] Horum meminit Iuſtinianus *in Nou. 28.* iactans ſuo principatu primum Tzanorum gentem Romani Imperij maieſtatem agnouiſſe, & *in Nou.1.ſtatim princ.*& apertiùs Achathias *lib. 5.* qui deſcribens victoriam Iuſtiniani aduerſus Tzanos,primæ Nouellæ conſtitutionis meminit,palamque aſſerit in ea fieri mentionem Tzanorum,Balduinus.

V A

VACARE dicitur,quod nec in re, nec facto detinetur ab aliquo.*l. vlt.C.de bon.vacant.li.10. Vide Bart.in l.ſi bona. ff.de acquir.poſſ.* Sp.

VACARE etiam domus dicitur , quæ à nullo inhabitatur,*l.pen.§.vlt.ff.de vſu & hab.* Et Vacare poſſeſſio, quæ à nullo detinetur,*l.37.ff.de vſuc.ap.* vacare ſeruus qui nullum miniſterium præſtat,*l.11.ff.ad exhib.* & Vacare hæreditas, *in l.30.ff.de vulg.& pup.* quæ ab hæredibus ſcriptis adita non eſt. Vacare quoque portio dicitur,quæ teſtamento nulli data eſt,*l.vlt.ff. de ſecund.tab.§ videamus.Inſt.de hered.inſtit.* Quomodo & vacuã partem intellige,*in l.19.* & *l.59.§.1.ff.de hered.inſtit.* Et vacuum ſextantem,*in l.8.ff.de ſecund.tab.* Briſſ.

VACARE dicitur pecunia,quæ non occupatur,neq; nominib. vel in emptionem prædiorum collocatur,*l.12.in fin.ff. de admin.tut.* Vnde vacua pecunia quę occupata non eſt,ſed in arca ſterilis & ocioſa manſit, *l.24.ff.de praeſcript. verb. l.25.ff. depoſ.* Briſſ.

VACARE populo,procul eſſe *Bud.citat Cicer.in Tuſc.*

VACARE poſtulationibus,teſte Bud. dicitur pro eo,q Galli expedire requeſtas,nos , Supplicaten erledigen dicimus;adfert è Plinianis epiſtolis teſtimonium,*in anno.prior.* Spieg. Hinc

VACANS,participium, qui ociatur.

VACANS mulier,pro vidua.Marcian.*l.5.§ 1.ff. de vi pub.* [Qui vacantem mulierem rapuit,vel nuptam, vltimo ſupplicio punitur.] Hot.

VACANTES,quantum exiſtimo, ab Impp.appellantur, qui nulla iam dignitate funguntur, ſiue munere exceſſerint, ſiue nunquã geſſerint,*l.vlt.C.vt dignit.ordo ſeruet.l.vlt. C. de primicer.& ſecund.lib.12.* Vacantes etiam tribunos , apud Ammia. Marcell.*lib.31.*& Veget.*lib.3.cap 17.* legimus.Briſſ. *Adde Cuiac.ad l.1.de primicer.& ſecun.notarijs.C.lib.12.qui de hoc copioſius diſſerit.*

VACANTIA bona dicuntur eorum, qui ſine hærede decedunt,quæ lege Iulia ad fiſcum deferuntur *l. 96.§.1.l.114.§. quę inteſtato.ff.de leg.1.l.50.ff. de manum. teſtam. l.6.§. eſt fiſco.ff. ad Treb.l.6.§.certè.ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt.l.1.§.1.l.vlt.ff. de ſucceſſ. ed. l.1.§.diuus.l.41.ff. de iur.fiſc.l.18.ff. de vſucap.l.19.ff. de diuerſ.temp.l.10.C.de inoff.l.22.C.de appell.l.1.C.de quadr.praeſcr.l.1.C.de donat. inter vir.l.penult.* & *l.vlt.de vacatio.lib.10.Cod.* Strabo [illegible] vocat *lib.10.Geograph.* quod dominum, id eſt, hæredem non habeât. Conſtantinus verò [illegible] Sic vacantem hæreditatem accipe *in l.12.§.item ſi quis à fiſco.ff.de pet.hered.* Et vacare bona, *in l.2.in fi.ff.ad Tertyl.* & *in l.33.ff.de iure fiſ.* quorum neque hæres, neque poſſeſſor extat,ab eo quòd domino vacua iacent. Vacantes areæ quæ nullum vſum ciuitatibus ornatumque prębent,*l.41.C.de operib.pub.*

VACAT cauſæ probatio,id eſt,ſuperflua eſt, *apud Modeſt. in l.ſi conſentiente.de manum.* Spieg.

VACATIO,præcipuè pro immunitate, exemptione ponitur,item & ſolutione ac ceſſatione Steph. *in Theſauro* citat teſtimonia quib. accipi vult vacationes militiæ,quas barbari treugas vocant,ſignificare. Sp.

VACATIO, munerum publicorum excuſationem ſignificat,*l.5.§.vlt.in fin.ff.de muner.& honor.tit.de vacat. & excuſ.muner.* Suet.*in Claud.cap.15.* [Cùm decurias rerum actu expungeret,eum qui,diſſimulata vacatione, quam beneficio liberorum habebat, reſponderat , vt cupidum iudicandi dimiſit. Plin.*lib.10 Epiſt.* [Cùm citarem iudices conuentum inchoaturus,Archippus vacationẽ petere cœpit, vt Philoſophus.] Briſſon.

VACATIO autem muneris publici non præſtat, vt ne magiſtratus quis creetur,*l.12.ff.de muner. & honorib.* Ea verò omnia,quæ extra ordinem ad tempus indicuntur, ab his qui vacationem meruerunt,exigenda non ſunt Briſſ.

VACATIO etiam ex lege Iulia,Papia dari dicebatur his perſonis, quæ neceſſitate matrimonij contrahendi ad tempus liberabantur, & interim nihilominùs,ex aliorum teſtamentis perinde atque nuptijs deuinctæ capere poterant. Vlpian.*in Inſt.tit.14.* [Fœminis, ait, lex Iulia à morte viri anni tribuit vacationem, à diuortio ſex menſium, &c [Sueton.*in Auguſto cap.34.* de lege Iulia, de maritandis ordinib. [Hanc, inquit, cùm aliquantò ſeueriùs, quàm cæteras emendaſſet, præ tumultu recuſantium ferre non potuit , niſi adempta demum lenitave parte pœnarum & vacatione triennij data.]intra quæ vacationis tempora viduam manẽtem vacantem appellari,*in l.5.§.qui vacantem.ff.ad l. Iul.de vi pub.* defendi poteſt. Quanquam & quamlibet viduam accipi poſſe non ignorem.Quintil.*Declama.15.* Siue enim, iudices, malignitas eſt, perſuaſionis humanæ fœminam vacantem vocare meretricem ſeu miſeræ nomen, id impoſuit aliquis amator.] Corn.Tacit.etiam vacuam mulierem in eundem ſenſum dixit,*li.13 Anna.* Briſſ.

VACA

VACATIONEM accipere. *Vide C. de his qui à princ. vacat. acce. lib.10.*

VACATIONEM dare. Item vacationem habere, *Vide Doletum.*

VACATIO Legis, pro ſolutione Legis, *Budeo atteſtante.*

VACILLANS teſtis, qui inconſtantia & diuerſa teſtimonia dicit. *Vide text. & gloſſ. ſuper verbo Vacillat. l.2. ff. de teſtib. & Vallam lib.5. Elegant.* Sp.

VACVAM domum habitare dicuntur, qui ſpeciem rei magnificam oſtentant, quum ipſi bono vacui ſunt. Sententiam vulgò iactatam Eraſmus indicat, *ad fin. cent. 6. chiliad.*

Ita vacua poſſeſſio dari, tradiqúe dicitur. Et in vacuam poſſeſſionem mitti introductive, qui in fundi poſſeſſionem liberam, & à nemine occupatā introducitur, *l.3. §.1. ff. de act. empt. l.3 ff. de vſur. l.32. §. arbitri. ff. de recep. qui arbit. l. 18. §. ſi venditorem, l. 33. l. 34. ff. de adq. poſſ.* Vacua autem poſſeſſio emptori tradita non intelligitur, ſi alius vel ventris, vel legatorum nomine in ea ſit, vel creditores bona poſſideant, *l.2. §. vlt. ff. de act. empt.* Quanquam hi non poſſideant, ſed magis cuſtodiendi & obſeruandi cauſa in poſſeſſione ſint. Briſſ.

VACVA traditio, pro, vacuæ poſſeſſionis traditio, in l. 20. ff. de ſeru. Briſſ.

VACVI agri, ſiue vacant agri, qui nihil proferunt, vel non excoluntur, Ägerten. Sic vacua prædia, pro nihil continentibus accipimus. Sp.

VACVI nummi, Scæuolæ, qui ſunt ſine vſuris, *l. Quintus Cæcilius. depoſiti.* Sp.

VACVVM autem propriè inane ſignificat. Ita vacuus locus, vacuus vterus pleno opponitur, *l.30. §. pen. l.83 ff. de adq. her. l.2. §.1. ff. de decur.* Ita vacuæ tabulæ, id eſt, nihil ſcriptum habentes, *l.11. ff. de iniuſt. rupt.* Briſſ.

VACVVM miniſterium dicitur eius, qui certam procurationem habet nullam, ſed primum quodqúe ſibi impoſitum munus obire cogitur. Vlp. de mediaſtino loquens, *l.27. §.2. de vſufr.* [Si ſerui vſusfructus legatus eſt, cuius teſtator quaſi miniſterio vacuo vtebatur, ſi eum diſciplinis vel arte inſtituerit vſufructuarius, arte eius vel peritia vtetur.] Hot.

VACVVS fundus, qui à nemine detinetur & occupatur, *l.33. ff. locat.* Cornific. *4. Rheto. ad Herenn.* [Neceſſe eſt cùm conſtet iſtum fundum noſtrum eſſe, oſtendas te aut vacuum poſſediſſe, aut vſu tuum feciſſe.] Eodemq. modo vacua poſſeſſio, quæ à nemine detinetur, *l.18. in fin. & l.68. in fi. ff. de contrah. empt. l.52. in fin. l.75. §. qui id quod. ff. de verb. oblig. l.3. §. hoc interdictum. ff. de itin. actuq; l. pen. in fin ff. de adq poſſ. l.3. C. eod. tit. l.4 §. ſi tu me vi. ff. de vſucap. l.19. ff. de vi & vi arma.* Cic. *lib.3 de orat.* [Noſtra eſt, inquam, omnis iſta prudentiæ doctrinæq; poſſeſſio, in quā homines quaſi caducam atque vacuam abundantes otio nobis occupatis, immolauērunt.] Quintil. *Declam.12.* [Vndecunque offulſit lucrum, ſine reſpectu ſalus publica addicitur, & in vacuam poſſeſſionem fames venit.] Briſſ.

VACVVS ad agendum, ad narrandum, hoc eſt, cui vacat narrare aut agere. *Steph. Rob.*

VADARI, pro vadimonio obſtringere, ſiue diem iudicij ex compacto conſtituere, & in ius vocare: propriè tamen eſt, ſub certa pœna ſe iudicio ſtaturum promittere: quod qui mulctæ fidei poſſeſſor nō erat, vadem, id eſt, fideiuſſorem dare tenebatur. *Vide Vallam lib.6 Elegant. cap.31.* Sp.

VADERE ſolet vſurpare vulgus, pro eo quod eſt, ire. Viri tamen docti, in re violenta aut difficili, ſolent vſurpare, *vt Syluius atteſtatur.* Sp.

VADE in poſſeſſionem fundi illius. *in vſib. feud. de conſuetud. recti feud. in prin.*

VADES propriè dicebantur, vt Aſcon. *in Monoſyllab.* & Feſtus *lib.* [illegible] oſtendunt, qui reum capitis ſiſtendum ſpondebāt. Qualis fuit ille Damon, de quo Cicero *li.3. off.* meminit. Sed tamen quicunq; pro altero vadimonium etiam in ciuili cauſa promittebat, vas appellabatur. Acron ad illa Horatij verba *lib.1. Serm. Sat.2.*

Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem.

Vadibus, inquit, id eſt, ſponſoribus, à Vadimonio: quod promittit is, qui ad iudicium prouocatur, certo die affuturum. Vades ideo dicti, quòd qui eos dederit, vadendi habet poteſtatem. Et Porphyrion: Vades, inquit, ſponſores dici notum eſt: quòd qui eos dederit vadere, id eſt diſcedere interim liceat. Quæ quanquàm propter diſſimilem ſyllabarum quantitatem dubitationis aliquid habeant, illud tamen demonſtrant, morem hunc veteribus fuiſſe, vt qui litem velle intendere, aduerſario denunciaret, vt in ius veniret: ſi nollet, vel eum cogeret, vel ſponſorem acciperet, fore, vt conſtituto ſe die ſiſteret. Illa autem denuntiatio, Vadatio dicebatur. Nam & qui denunciabat, & cui denunciabatur, Vadari dicebatur. Cice. *in Quintia.* [Vadari vis? promittit. in ius vocas? ſequitur.] Horat. *Serm.1. Satyr.9.*

Ventum eſt ad Veſtæ, quarta iam parte diei
Præterita: & caſu tunc reſpondere vadato,
Debebat. —

Ergo qui litem alicui intendere volebant, à Prætore poſtulabantur vt eum vadari liceret. Plaut. *in Aulul.*

Philematium pridem ei eripuit milluim,
Homo ad Prætorem plorabundus deuenit:
Iuſſi ibi poſtulare, plorans, eiulans,
Vt liceret miluinum vadarier. —

de Euclione loquitur. Eſt autem vadari, vades poſtulare, id eſt, locupletes fideiuſſores, qui aliquem certæ pecuniæ ſpōſione vadimonium obiturum præſtabāt. Hinc apud Liuium, [Tot vadibus accuſator vadatus eſt reum.] Horat.

Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem eſt,
Solos felices viuentes clamat in vrbe.

Quòd ſi quis vades dare nollet, & vadimonium promittere, qui vadabatur, aliquem eorum qui aderant, accepta eius auricula, interrogabat, Licetne anteſtari? Si ille reſpōderet, Licet: iniecta manu aduerſarium ad Prætorem trahebat. *Vide quæ ſcripſimus in orat. pro Quintio.* Hot.

VADIMONIVM, eſt ſponſio ſtandi in iudicio. Inde vadari verbum, pro vadimonio obſtringere. Sunt autem vadimonio obſtricti, qui ob crimina in iudicium vocati, ab iudicib. impetrauerunt, vt aut ſua, aut ſponſorum fide demittantur, ea lege, vt in certum diem ad iudicium ſiſtant. *Bud. in annot. ac l. poſter. de orig. iur.* Porrò venire ad vadimonium, obire vadimonium in eadem fermè re dicuntur. Spiegel.

VADIMONIVM non ſponſionem modo alterius ſiſtēdi, ſed & conſtitutum diem ſignificat, quo quis ſe iudicio ſiſtere debebat, ad quā diem, qui iudicio adſunt, vadimoniū obire, & ad vadimonium occurrere, quo dicendi genere vſi ſunt M. Cic. *pro Quint.* Plin. *lib.8. Epiſt.* Sueto. *in Caligul. cap.39.* & vadimonio ſiſtere apud Apul. *li.9. Aſini aur.* Vadimonium promittere Varroni *lib.5. Ling. Lat.* Briſſ. Et ſi fortè non malè etiam de citatione perſonali intelligi poſſet. Vadari nanque pro citare perſonaliter affuturum vſurpari docet Bud. *in annotat. prior. ad Pand.*

VADIMONIVM, Cuiac. *ad l. ait prætor. §. item & in eremodicijs. ff. de min. 25. ann.* definit, eſſe ſatiſdationem iudicio ſiſtendi cauſa, vbi ſubijcit differentias quaſdam eremodicij & vadimonij. Ex eremodicio, inquit, lis amittitur. Ex deſerto vadimonio lis non amittitur. Deſerit vadimonium reus, non actor. Contrahit eremodicium non reus tantùm, ſed etiam actor. Eremodicij reſtitutio præſtatur. Deſerti vadimonij reſtitutio non præſtatur, ſed exceptio tantùm reo certis ex cauſis datur, ſi deſertionis pœna petatur ſtipulatione cōprehenſa. *Vide Cuiac ſup. alleg. loco &c.*

VADIMONIVM promittere, Verſprechen / in das Recht zuſtellen. Vadimoniū obire. Sich auff den beſtimpten Reichstag ſtellen. Contrà, Vadimonium deſerere, Den Reichstag nit verſtehn. Non venire ad vadimonium: idem quod Græcè eremodicium dicitur. Vadimonium differre, iudicum erat non niſi ex magna cauſa, vtpote luctus, vel iudicij publici. Præs & Vas ſic diſcernuntur: Præs eſt, qui populo ſe obligat, interrogatus à magiſtratu, propriè in cauſis pecuniarijs. Vas, qui pro alio ꝑmittit in iudicio pœnali. Ol.

VADIMONII deſertio, eſt deſertio promiſſionis iudicio ſiſtendi cauſa factæ. Longè aliud eſt deſertio litis conteſtatæ, grauiorq; ex hac cauſa quàm ex illa pœna. Nam hæc damno litis coërcetur, quia deſertori non licet appellare, vel ex integro cauſam agere, illa non item. Et olim quidem, qui litem inchoatam deſerebat, euocabatur edictis tribus & peremptorio, non etiam is, qui non parebat promiſſioni iudicio ſiſti. Malè igitur Haloander vadimonium & litem conteſtatam confundit. *Cuia. in expoſitio. Nouellæ Iuſtiniani 59. vt omnes obediant præſidib.*

VADIMONIVM miſſū facere, eſt vadimonij obligationem remittere, *Budæo indicante.*

VADIS primum, deinde per ſyncopen, vas, fideiuſſor dicitur iudicio ſiſtendi in cauſa quam non licet deſerere. ein Bürge.

VADOR, aris, ari, commune fide iubere pro alio, verbürgen/oder verbürgt werden. Actiuè & paſſiuè.

VADO tranſire, pro vadare. *in l. vlt. ff. de ſeruit. ruſtic. præd.* Eſt vadum cuiuſcunque aquæ fundus, per quem via datur, ein Furth/ in quo quiſquis conſtiterit, iam effugit periculum, nec mergatur. Vnde prouerbium: Res eſt in vado, id eſt, in tuto. Nam, vt in profundo periculum conſiſtit, ita in vado ſecuritas. Spieg.

VADOSVS amnis, qui frequētia habet vada, quæ tranſiri pedibus poſſunt.

VAE particula, quæ in alijs atque alijs vocabulis, variatim per has duas literas cum a, litera media immiſſa dicitur, duplicem ſignificatum, eundemq; inter ſe diuerſum, capit. Nam & augendæ rei & minuendæ valet, ſicuti aliæ particulæ plurimæ: propter quod accidit, vt quædam vocabula quibus particula iſta præponitur, ambigua ſint, & vtroque verſum dicantur, væſcum, vehemens & vægrande, *de quibus vide Gell. lib. 5. cap. 12.*

VAFER, quaſi valde Afer. mira enim ſemper fuit Afrorum calliditas: vt eſt hodie Hiſpanorum.

VAGABVNDVS, crebrò vagans: qualem dominum fiduciarius cliens, hoc eſt vaſallus, ſequi minimè tenetur, *magno conſenſu interpretum placitor. feud.* gloſ. *l. 4. §. prætor. ff. de damno infect.* Vagabundum intelligit, cui nec certum domicilium, nec conſtans habitatio eſt. *Quod & Bart. probat in l. 1. C. vbi de crimin. agi oport. & in l. quiſquis C. de agricol. cenſ. & colon. lib. 11.* Spieg.

VAGARI, pro errare. Vlpianus *de iniur. in l. prætor edixit:* [quia, qui famoſam actionem intendit, non debet vagari cum diſcrimine alienæ exiſtimationis.] Sic Cic. vagam & errantem ſententiam certæ ſtabilique oppoſuit. Sp.

VAGARI, ſine cauſa, hoc eſt, inutiliter huc atque illuc ferri, *apud Iuriſconſ. in l. ſi quis ſit fugitiuus. §. errorem. de ædil. edict.* Spieg.

VAGA ſententia, cui certa opponitur.

VAGATVS, *l. deſertores. §. 1. ff. de re militari.*

VAGVLATIO in lege 12. Tab. vt ait Feſtus, ſignificat quæſtionem cum conuitio: verba legis hæc ſunt, [Cui teſtimonium defuerit, is tertijs diebus ob portum obuagulatum ito.] Prat. Adde Cuiac. *obſeru. lib. 7. cap. 15.* qui putat vagulationem dici à vagore ſiue vagitu, quoties teſtes citantur, queruntur magna voce, & amplo boatu. quod conuitium Feſtus vocat, quaſi conuocium, vt quodā loco Vlp. noſter ait, quo ſenſu & Cicero cautorum conuicium dixit. *Cuiac. ſuprà alleg. loco.*

VAGVS vir, ad militiam non accedat, *l. 1. C. de Tyron. lib. 12.* Sic Scholaris vagus, vt ibi commodum refertur, non fiat magiſter. *Obſeruauit & Alberic.*

VALERE, pro vires habere. Vulgato dicto: [Si non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorum.] Refertur & ad precium. Vnde valor, & valitura, pro precio. *C. nem. lic. in compar. ſpec. l. 1. lib. 10. C. quæ ſit long. conſuet. l. 2. de liberat. leg. l. 3.* Sed euidentiora hæc ſunt, quàm vt hic proferantur exempla. *Vide Acci.* Sp.

VALEAT. Hoc verbum ad effectum refertur, quum affirmatiuè ponitur, *l. vniuerſa. C. de pretib. imp. offer.* Sp.

VALERE teſtamentum dicitur, quam diu ex eo adiri hæreditas poteſt, nec ab inteſtato defertur hæreditas, hoc eſt, legitimus admittitur, quamdiu valere poſſit teſtamentum, *l. 39. de acquir. hær.* Eſt & illud certum de inofficioſo teſtamento, alijſque hæreditarijs cauſis cētumuiros cognouiſſe, *l. 13. & 17. de inoff. teſtam. l. pen. C. de petit. hæred.*

VALERE vt legem. Cic. *de leg. 3.* [Tamen erant in more eorum, qui tum vt lex valebat.]

VALESII apud antiquiores dicebantur, qui poſtea ſ litera (vt in pleriſque alijs) in r literam mutata, Valerij ſunt appellati. Fuit aūt Valeriorū familia Romæ dicta à Valeſio viro præclaro, nec minus locuplete, in gente Sabina, qui poſtea Manius Valerius Terentius cognominatus eſt, a Terentio loco quodam Diti patri ſacro, Romæ in campo Martio, in quo aram illi dicatam ab antiquis primus omnium monſtrauit. Quintilianus *lib. 1.* [vt Valeſij, inquit, & Fuſij, in Valerios & Furios venerunt, ita arbos ætatis fuit.] Idem quoque Feſtus Pompeius ſcribit *in dictione Aurelia familia.* Pomponius *in tit. de origin. iur. l. neceſſarium.* auctor eſt, Appium Claudium cæcum fuiſſe auctorem, vt in illis nominibus ſ litera in r tranſiret, &c. Nebr.

VALETVDO eſt τῶν μέσων, nam aut eſt integra, aut aduerſa, *l. vlt. ff. de iniuſ. rupt. l. 61. ff. de his qui ſunt ſui.* item bona, aduerſa, vel infirma, *l. 35. §. 1. ff. de donat. l. 4. §. ſtichus. ff. de ſtatulib. §. item propter. Inſtit. de excuſ. tut.* tamen Valetudo verbum ſimpliciter prolatum, frequentiſſime pro morbo ſumitur, *l. 6. ff. de ſtatu hom. l. 16. §. vlt. ff. de adopt. l. 9. ff. de liber. & poſth. l. 1. §. vlt. ff. vnde cogn.* porro, valetudo tam mentis quam corporis dicitur, *l. 45. §. vlt. ff. de excuſ.* ex Briſſ.

VALETVDINARIVM, locus in quem ægroti valetudinis curandæ cauſa diuertunt. hinc vt Columell. *lib. 2. c. 1.* [Siue alter languidior eſt, in valetudinarium confeſtim deducat, & conuenientem ei cæterā curationem adhiberi iubeat,] & *lib. 12. cap. 3.* [Valetudinaria quoq; vel ſi vacent ab imbecillis, identidem aperire, & immundiriis liberare, &c.] Hinc Valetudinarij, valetudinariorum publicorum præfecti, *apud Tarrentenum l. vlt. ff. de iur. immun.* Hot.

VALETVDINARIVS, qui frequenter ægrotat. Martian. *de re milit.* [Officium, inquit, tribuni eſt, delicta militum ſecundum ſuæ autoritatis modum caſtigare, principijſque frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere] At tamen *in l. ad perſonas. ff. de iureiur.* Valetudinarij ſunt intelligendi, qui graui morbo laborant, nec poſſunt ſine periculo domum egredi, vt elegantem, teſte Oldend. definitionem ponit Marcell. *in l. quæſitum. ff. de re iud.* Spieg. Hinc Cuiac. *ad l. 8. 9. 10. 11. & 12. ff. de excuſ.* Valetudinarios definit eos, qui perpetua & pertinaci valetudine adficiuntur, *l. 1. C. qui mor. ſe exc.*

VALETVDINARIVS medicus, qui valetudine affectos curat: vel potius qui in valetudinario miniſterio medici fungitur. Spital Artzt. Arcadius *l. fin. de iur. immun.* [Et quibuſdam, ait, aliquam vacationem munerū grauiorum conditio tribuit: vt ſint menſores, optiones, valitudinarij, medici, capſarij & artifices, & qui foſſam faciunt: qui ſequuntur.] Spieg.

VALETVDINE impediri, *l. 2. §. ſi verò. ff. ſi quis caut.*

VALETVDINE perpetua teneri, *l. 1. C. qui morb. ſe excuſ.*

VALLIS quæ dicatur, Bart. oſtendit, *in tractatu Tyberiadis. lib. 1.* Spieg.

VALLVM fidei, *l. ſi quamquam. C. de epiſc. & cler.* Eſt propriè caſtrorum munitio. *l. deſertores. §. in bello ff. de re milit.* Per metaphoram pro ſumma totius negotij, & omni momento, præſidioque non ineleganter vſurpatur, vt ab Eraſmo aduerſus Ariſtot. ſententiam, rectè traditum eſt, *in explicatione prouerbij, Prora & puppis.* Sp.

VALOR, pro precio notum Quomodo ille eliciatur ex re, hoc eſt, vt res æſtimanda ſit, Bart. indicat, *in l. ſi ſeruum. ff. ad l. Aquil.* Quo verò modo probetur valor rei, idem docet *in l. precia rerum. ff. ad l. Falcid.* Sp.

VALVASORES, vocabulum barbarum *in placitis feudalibus.* ducum, marchionum ac comitum vaſalli deſignātur. Sunt hi maiores & minores & Valuaſini, id eſt, minorum Valuaſorum Vaſalli. *Vide Baronem à Tautenberg, tit. quis dicat. dux, & Zaſium part. 5. in compendio feud. & ſuprà Marchio.* Sp.

VALVASOR. Duplex intelligitur valuaſor: maior, & minor. Maior eſt, veluti ducum, marchionum, & comitum vaſallus. Minor verò appellatus, qui à vaſallo huiuſmodi feudū accipit. Porrò minoris valuaſoris vaſallus valuaſinus dicitur. Cæterùm, valuaſor vocabulum in placitis feudalibus, titulo potiſſimum, Quis dicatur dux, &c. barbarum eſſe, ſaltem non Latinum ſatis, nemo eſt, qui ignorare debeat. De valuaſoribus dictum eſt aliquid ſupra, *in dictionib. Capitaneus & Marchio.* Anch.

VALVAE, pluraliter tantum, dictæ quòd intus reuoluantur: ſuntque portæ, geminas partes habentes. Ab his Feudiſtæ valuaſores, quorum iam mentio facta, dictos putant: quaſi ad valuas ſtantes: quos & Barones Baldus nominat, *in cap. 1. qui feud. dar. poſſ.* Sp.

VANDALI, veteris Germaniæ populi, omnium ferociſſimi, Honorij principatu in Hiſpaniam penetrarunt, iuxta fluuium Hiſpalim: Beticæ tractum occupant, qui ab ipſis olim Vandalia, ab Hiſpanis vulgò Vandaluſia appel-

quam fari potuerit, multum intereſt. nam poſteriorem ſcripturam vberiorem eſſe conſtat: cum fari potuerit, arctiorem.] Spieg.

VBI, & continuare, & aduerſari, & pro apud quem, ſumi, Albericus indicat. Sp.

VBI aduerbium loci, ſignificat, in quo loco. Interrogatiuè aliquando pronunciatur. Relatiuè nonnunquam, & infinitè aliquando. Spieg.

VBI, in proprio ſignificato nullam parit conditionem, teſte Alber. *qui allegat l. ſi ita ſcriptum. §. fin. ff. de leg. 2.*

VBI inſtrumentum dotale conſcriptum eſt, *l. exigere. ff. de iudiciis.*

VBI primùm, Romanis eſt, quod incótinenti Barbaris.

VBI, pro poſtquam, *l. poſtliminium. in prin. & §. 1. de captiu. & poſtlim. indicarunt Interpretes.* Alber.

VBI, pro quando, *l. ſi quis in legatione. ff. de iud.* Alber.

VBI primùm potuit, *l. 2. §. cõfeſſim ad S.C. Tertul. l. ne pos Proculo. de verb. ſign.* Alber.

VBI tu Caius, ego Caia. *Vide ſuprà, Caius.*

VBI voluerit. Hæc locutio variè recipit temperamentum ex antecedentibus, ex ſubſequentibus, ex adiunctis, ex circumſtantijs, vt ex Doctor. reſponſis, vulgus Conſilia vocat, conſtat. Spieg.

VBI voluerit mater, moretur. Hæc verba Iuriſc. interpretatur, *in l. quintus. de ann. leg.*

VBICVNQVE æquitas iudicem mouerit, poteſt interrogare, *l. vbicunque. ff. de interroget. act.*

VBICVNQVE eſſent lapidicinæ, ſi excipiátur, hæ præſentes tantum denotant, *l. in lege. ff. de contrah. empt.*

VBIQVE, Generica vox, reſtringitur à ſubiecta materia, *l. lex Cornelia. §. ſi tamen. ff. de iniur.* Sp.

VBIQVE, pro vbicunque. Ianol. *in l. 77. ff. de contrah. empt.* [In lege fundi vendundi lapidicinæ in eo fundo, vbique eſſent, exceptæ erant.] Paul. *l. quod niſi, 26. in fin. ff. de oper. lib.* [Non eſſe iniungendam neceſſitatem liberto vbique eum ſequi.] Hotom.

V E

VE, disiunctiua coniunctio eſt, id ſignificans quod, aut: Geminata eleganter poſtponitur negatiuæ, *l. 1. ad l. Iuliam peculat.*

VE, particula, quandoque priuatiua eſt. Labeo, vt à Iaboleno allegatur, *l. malum. §. viduam. de verb. ſig.* quaſi vecors, veſanus, qui ſine corde, aut ſine ſanitate eſſet. *Vide Gell. lib. 5. cap. 2.* Regulariter diſiungit, id ſignificans quod aut. Congerit exempla Alber. Spieg.

VECTES, inquit Budæus, baculi ſunt validi, per medium machinam traiecti, quibus manu ductis, machina dum verſatur, funem ductarium aduoluit. Ab his vectibus vectiarij dicti ſunt, qui torcularia premunt vectibus. Trotter. Spieg.

VECTIGAL eſt, quod pro rebus ciuitati inuectis vel euectis, publico ſoluitur: Publicũ autem, vectigal ipſum eſt. *Vide Alciatum in comment. ad l. inter publica. ff. de verb. ſignificat.* Vectigalium verò diuerſa olim erat conditio. Neq; enim ſemper pecuniariæ ſolutionis, ſed etiã ſi quid alicui ſpecialiter concederetur, vnde ſentiret publica autoritate lucrum. Sic intelligendus eſt, vt & Olden. docet. Vlpian. *in d. l. inter public.* Spieg.

VECTIGAL generaliter dicitur, quicquid fiſco vel Reipub. imperij nomine præſtatur. itaque ſtante Rep. etiam ſtipendium, quod in pecunia numerata pendebatur, vectigalis nomine continebatur. Vectigalium autem tria erant genera: Decumarum, quæ ex frumento, vino, oleo, & frugib. minutis exigebantur: Scripturæ, quæ ex paſcuis: Portorij, quod ex mercibus exportandis vel importandis recipiebatur. *Vlpian. l. 17. ff. de verb. ſign.*

VECTIGAL ſtipendiarum. Scribit Appianus Alexan. *lib. 1. bell. ciuilium. ſub principium lib.* Romanos colonis dediſſe colendos agros, quos bello ſibi quæſierãt, eoſque graſſantis belli iniuria incultos relictos: ex quibus quidem agris vectigalia annua publicè pendebant coloni: partem ſcilicet decimam ſeminum: fructuum verò omnium quos ex arboribus percepiſſent, quintam. Pecorum vectigalium rationem quandam etiam præſcripſerant. Hoc autem vectigal ſtipendiarium dicebatur, id eſt certum, & ... *Cicero actio. 5. in Verrem. Bert. ... in l. inter publica. ff. de verb. & rer. ſignif.* Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit: quale eſt vectigal portus, vel venalium rerum, item ſalinarum, & metallorũ, & picariarum. *Sic in l. ſed & hi, 13. ff. de public. l. 103. ff. de verbor. ſignific.* Hotom. *Adde Caiac. ad l. vnic. de Alexand. prim. nibus. C. lib. 11.* Propriè autem & ſpeciatim.

VECTIGAL dicitur, quod fiſco vel Reipubl. portorij nomine penditur: id eſt, pro mercibus, quæ vel inuehũtur vel euehũtur. Veteres ... etiam in priuatorũ prouentibus hoc verbo vtebantur. Paul. *l. 59. ff. de vſufr.* [Cæſæ harundinis vel pali compe... ſi in eo quoque fundi vectigal eſſe conſueuit, ... fructuarium pertinet.] Sic apud Cicer. *in Paradox.* [Ex meo tenui vectigali (id eſt, agrorum mercedibus, ſiue reditibus) detractis ſumptibus cupiditatis, aliquid etiam redundabit.] Hot.

VECTIGAL etiam pro compendio ponitur, *in l. 59. §. vlt. ff. de vſufruct.* Briſſ.

VECTIGAL duplex. Publicum, quod accipit fiſcus: priuatũ, quod quiſq; ſumit ex reditibus & fructibus. Paul. [Cæſæ arundinis, vel pali compedium, ſi in eodem fundo vectigal eſſe conſueuit, ad fructuarium pertinet. Spieg.

VECTIGALE, quod tributum pendit: & vectigales, ij qui tributa perſoluunt.

VECTIGALES agri ciuitatum, ſeu municipiorum vocantur, qui manente apud municipes dominio in perpetuum locantur, id eſt, hac lege, vt quamdiu pro his vectigal pendatur, tam diu neque ipſis qui conduxerunt, neque his qui in locum eorum ſucceſſerunt, auferri eos liceat, *l. 1. ff. ſi ag. vectiga. l. 11. §. 1. ff. de public. l. 71. §. vlt. ff. de legat. 1.* Briſſ. *Adde Com. lib. 7. cap. de iure emphit. 12. num. 2.*

VECTIGALES quoque agros populi Romani appellabant, qui ex hoſte capti, vectigalibus ſubijciebantur, mancipibuſque, vel in ſingula luſtra, vel in annos cẽtenos locabantur, *vt Hygen. in lib. de Limitibus conſtituen. docet.* hinc & vectigales ædes, & vectigale prædium, *l. 15. §. ſi de vectigalibus. ff. de damn. infect. l. 26. §. vlt. ff. de pign. actio. libr. 10 ff. famil. erciſc.* Inde

VECTIGALIS actio, quæ de vectigali fundo poſſeſſoribus propoſita eſt, *l. 15. §. ſi de vectigalibus. ff. de dam. inf. & l. 66. ff. de euict.* proprias enim prætor his in rem propoſuit actiones, loco domini eos habens, licet domini non ſint, *l. 1. ff. ſi ager vectig.* ex Briſſ.

VECTIGALES fundi. Lege, *Fundi vectigales:* & Alciat. *lib. 3. Diſpunct.* vbi ex Iulio Hygino tradit, qua ratione vectigales agri ciuitatum, locari ſolerent. Porrò agri ciuitatum alij vectigales vocantur, alij non. Vectigales vocantur, qui in perpetuum locantur: id eſt, hac lege, vt quamdiu pro his vectigal pendatur, tamdiu neque ipſis qui conduxerunt, neque his qui in locum eorum ſucceſſerunt, auferre eos liceat. Non vectigales ſunt, qui ita colendi dantur, vt priuati agros noſtros colendos dare ſolemus. autor Paulus, l. 1. ff. ſi ager vectigal. Sp.

VECTIGALIS fundus municipum: poteſt & ipſis municipibus & alijs etiam legari, *vt tradit Vlpian. in fin. l. ſi domus de leg. 1.* Spieg.

VECTIGALIA pecunia, quæ ex vecturę reditibus prouenit.

VECTIGALIA noua, ſicut nec nouas exactiones, niſi conſulto Imperatore, nullus princeps imponere poteſt. Si quiſquam verò ſuperiorem neminem agnoſcit, ex cauſa hoc poteſt: dum tamen meminerit, ſi ob prodigalitatem ſuam pecunia indigeat, vel iuſtitiã ſubditis non miniſtret, poſſe etiam ſibi tributa denegari, & de facto reſiſti. *Lucas à Penna. l. 1. C. de ſuperind. lib. 10.*

VECTIGALIA, quæ vulgò dicuntur, propriè ſunt portoria, quæ in itinere præſtari ſolent, (Zollgelt) *l. ſi quis pro vxore. ff. de donat. int. vir. & vxor.* quæ fructuum onera non eſſe conſtat. Phauorinus, ... Sunt tamen & alia vectigalium loco, veluti viceſima hæreditatum & manumiſſorum, centeſima, ducenteſima, quinquageſima rerum venalium, quadrageſima litium, quæ onera prædiorum non ſunt. Item reditus ex metallis, ſalinis, picarijs, cretæ fodinis, cotorijs, *l. inter. ff. de verb. ſign.* quæ etiam onera prædiorum dici non poſſunt, cum ſint in Iure populi Romani aut

etiam honorarium intelligi poſſet, quod ab hoc loco alienum eſt, deinde non artis, ſed operæ tantùm & laboris leuamẽtum dici, opinor, poteſt. Per me tamen cuiuis frui ſuo ſenſu licebit. Hot.

VELARIA, dicta vela, quibus theatra teguntur. Sp.

VELATA mulier, *cap. vit. 24. diſtinct.* & velata ſponſa, *ibid. vbi vide Archid.*

VELITARES haſtæ erant iaculatoriæ, id eſt, quibus eminus iaculabantur, proinde alijs leuiores, de his Ouid.

Vtque petit primo plenum flauentis arena,
Nondum ca ſtili veitis haſta ſolum.

Haſtam velitarem Polybius videtur γρόσφον apellare, vt enim de velitibus ſcribit Liuius *lib. 38.* eos tripedalem parmam habere, & in dextra haſtas, quibus eminus vtuntur, ita Polybio haſta velitaris τῶν γρόσφων βέλος longitudine eſt duorum cubitorum, craſſitudine digitali, ferro dodrãtali, ita in tenuitatem & gracilitatem ducto, vt primo ſtatim iactu neceſſariò inflectatur. A velitari & manipulari haſta differebat amentata, quæ grauior erat & maior, & vt maiore impetu torqueretur, habena velamento media vinciebatur, cui digitus inſerebatur ad conatũ iactus adiuuandum. *Turneb. lib. 14. aduerſ. cap. 11.*

VELLE, an non nolle differe vult Vlpi. quod excutit Valla, *cap. 12. lib. 1. Dialect. diſput.* Spieg.

VELLE aliquando ſignificat verbis expreſſis voluntatem ſuam declarare, idque tunc maximè accidere ſolet, cum ei opponitur non nolle. Eſt enim non nolle, pati & nihil contradicere. Eoque ſenſu non nolle viſus eſt accepiſſe Cicero, ſic ad Atticum ſcribens, *lib. 13.* [Proximis tuis literis primum te id non nolle cognoui.] hoc eſt, pati & non contradicere. Iuriſconſulti non nolle & velle ſic etiam interpretati ſunt, vt velle eos dicant, qui voluntatem ſuam declarant, ſiue quid vetent, ſiue quid fieri iubeant: non nolle, qui quid ſcientes diſſimulant, hoc eſt, non declarant ſe vel nolle, vel quod fit, fieri velle, idque ex Vlpiano euidentiſſimè conſtat. Cum enim peculiarem mercem, etiamſi nihil eſſet in peculio, dominum tributoria obligare, ſi modo ſciente domino ſeruus negociaretur contenderat, Vlpian. hæc verba ſubiecit, [Scientiam hic accipimus quæ habet & voluntatem] ſed vt Ræuardus putat non volũtatem ſed patientiam. Non enim velle debet dominus, ſed non nolle, *l. 1. §. 7. & l. 2. de tribut. act.* Quo in loco eum, qui ſciens non proteſtatur aut non contradicit, non nolle, eumque qui quid fieri vetat vel iubet, velle interpretatur Vlpian. Eius igitur eſt non nolle, qui poteſt velle, hoc eſt, is dicendus eſt diſſimulare vel pati, qui poteſt voluntatem ſuam declarare. Ideoque ſi mercem ſerui peculiarem apud Vlpianum dominus ignoraſſet: quia voluiſſe propter ignorantiam intelligi non poterat, iuſtam profectò defenſionem habuiſſet, & tributoria conueniri nequaquam potuiſſet. Nec ſanè alia ratione dominus cum patitur colonum in fundo eſſe ex integro locare intelligitur, quam quod voluntatem ſuam potuerit declarare, *l. 14. locati.* Simili modo Colonus reconduxiſſe videtur vtriuſque partis taciturnitate, *l. 13. §. 10. & 11.* Græci interpretes cum non ſatis intelligerent, quid ſignificaret non nolle in hac regula Iuris, cuius tenor ſonat, [Eius eſt nolle, qui poteſt velle.] negationem reiecerunt, & ſic legendam eam poſteris reliquerunt, [*Eius eſt nolle qui poteſt velle.*] Florentina Pandectarum editio, quam ego Græcorum auctoritati longe præferendam cenſeo, expreſsè ſcriptum continet, [Eius eſt non nolle.] *Reuard. in comment. l. 3. de diuerſ. reg. iur.*

VELLE non creditur infans, pupillus, furioſus, prodigus: item is, qui imperio patris vel domini obſequitur, *l. 4. l. 46. & l. 159. ff. de diuerſis reg. iur.* Itaq; in lege Papia, ſi impubes ſit patronus, volũtate eius non videtur liberta nupta, ſi tutoris auctoritas non acceſſerit, *l. 13. in fin. ff. de oper. libert.* Briſſ.

VELLEIANO SC. quod M. Sillano & Velleio Tutore Coſſ. factum eſt, fœminis alienam obligationem in ſe ſuſcipientibus ſubuenitur, *l. 1. & 2. ff. ad SC. Velleia.* appellatur Senatuſconſ. de interceſſionib. *in l. 9. 10. & 19. C. de eod. tit.* Br.

VELO leuato procedere nihil aliud ſignificat, quam ſummariè, breuiter, & imperfecta deductione, ſi opus ſit, examinare, vt nec ad pleniſſimas iudiciorum formulas recurrere oporteat, ſed ſuccinctè, de plano, ſine ſtrepitu iudiciorum & ſolenni figura. *Peckius l. 5. de uſur. C. lib. 11.*

VELVS, improprietatis vel fictionis nota eſt. Sic velut hæredes dicuntur bonorum poſſeſſores, & cæteri honorarij ſucceſſores, quoniam hæredes ſola lex vel cõſtitutio principis facere poteſt, *l. 1. ff. de poſſeſſ. hæred. §. quos autem. Inſt. de bon. poſſeſſ.* Peculium veluti patrimonium eſſe dicitur, *l. 32. §. 1. l. 39. ff. de pecul.* quoniam patrimonium ſubiectæ alieno iuri perſonæ non habent. Briſſ.

VELVT Muciana cautio, *in l. 71. de condition. & dem.* quę ad exemplum Mucianæ comparata & introducta eſt. Briſſ.

VELVT pacto tranſegiſſe dicitur, qui contentus fuit pignora in creditum poſſidere, *l. 13. §. ſi pignora. ff. de re iud.* Br.

VELVTI poſſeſſor iuris dicitur, *l. 16. §. pen. l. 18. §. ſi quis. ff. de petit. hæred.* quoniam iuris poſſeſſio propriè nulla eſt. Pari ratione & interdicta veluti poſſeſſoria de iuribus prædiorum conſtituta dicuntur, *l. 20. ff. de ſeruitutib.*

VELVT longa poſſeſſio, quæ vſu nititur, qui in rebus incorporalibus poſſeſſionis vicem repræſentat, *l. 5. §. pen. ff. de itiner. actuque. l. 20. ff. de ſeruitutib.* Briſſ.

VELVT & poſſidetis interdictum, pro vtili interdicto *in l. 1. § proponitur. ff. de ſuperficieb.* Briſſ.

VENAE aquarum, *l. 1. §. pen. ff. de fonte. l. 21. ff. de aqu. & aqu. pluuia.*

VENAE fontis, *in l. 34. in fin. ff. de ſeruit. ruſt.*

VENAE putei, *in l. 24. §. vlt. ff. de damn. inf.*

VENAE metallorum & lapidicinarum, *in l. 13. §. inde eſt quæſitum. ff. de vſufr.* ut venæ ſaxorũ, *in l. 2. l. 10. de metall. in C. TH.* Sic & vena ferri, *in lib. 12. de fabricenſ. l. 1. C.* vbi tamen vulgò mendosè [venerabilis] pro [venæ nobilis.] legitur, *quemadmodum arguitur ex l. 2. eod. tit. in C. Theod.* Briſſ.

VENAS lapidicinarum & metallorum inquirere, *vide Vlp. in l. ſi cuius. § proinde. ff. de vſufruct.* Spieg.

VENAS tenere, tranſlatè, pro pernoſcere naturam & ingenium hominis, quod non eſt niſi acutorum, hoc eſt, eorum qui in promptu deguſtant mentes, ſenſuſq; eorum quibus cum agunt. In quorum claſſe facilè principem obtinere locum obſeruaui illuſtrem virum Gabr. Com. Ortenburgi, cuius nomen ob eximias eius virtutes latè inclaruit. Sanè merita eius ignorant, quotquot vel mirantur, vel fortunæ cæcæ, tantam & honorum, & fortunarum acceſſionem tribuunt. Mihi certò conſtat, illum obieciſſe ſe mox ab exceſſu D. Maximiliani mille periculis, dum Principis ſtatum, reſque concinnat. Qua de re huius loci non eſt, vt plura perſequar. Sp.

VENALEM formã exhibet mulier formoſa, quæ corporis ſui copiam facit, ſeſeque proſtituit, quales multæ viſuntur in Corintho noua Prat.

VENALES, ſi nihil addas, ſerui nouitij intelliguntur, qui ad vendendum ſunt expoſiti. *Ex Theſauro Stephani Roberti.* Spieg.

VENALES nouicij. Pomp. *l. ſi negotia. ff. neg. geſt.* [veluti, inquit, venales nouicios coemendo.] Sp.

VENALICIARIAM exercere. Vlp. *de leg. 3.* Eum, inquit, qui venaliciariam exerceat, puto ſuorũ numero non facilè contineri velle eiuſmodi mancipia: niſi euidens voluntas fuerit etiã de his ſententiis. Nam quos quis ideo cõparauit, vt illico diſtraheret, mercis magis loco, quàm ſuorum habuiſſe credendum eſt. *in fin. l. ſuus autem.* Sp.

VENALIS ſententia, quæ precio fertur, *l. venales. C. quando prouo. non eſt neceſſ.* Sic eodem ſenſu

VENALITATEM dixit Leo Imperat. *l. vnica, in fine. C. de monop.* Prat.

VENALITIARII dicebantur mangones, hoc eſt, venditores hominũ, quos ad alliciendos emptores miris impoſturis ornabant. Erant enim mentiendi coloris periti, *l. iuſt. ſiquid. §. 1. ff. de ædil. edict.* Old. *Adde Conn. lib. 7. cap. 14. nu. 1.* hi à Græcis dicti ἀνδραποδοκάπηλοι, *vt refert Brech. in l. mercis, in tit. de verb. & rer. ſign.*

VENALITII, dicuntur negociatores, à vendendo. Plinio & Ciceron. & Nonio, præſertim ſeruorũ. Inde ſerui quoque ipſi Venalitij dicuntur. Et Venalitium munus, *in l. iubemus venalitium. C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12.* quando quis cogitur negociari: quod viro nobili indignum reputatur. Sed & Venalitiarius, ſeruorum mango dicitur. Caius, *de ædil. edict. l. iuſtiſſimè.* [Venalitiarij, inquit, ita ſocietatem

pſendũ eſt, vt videlicet res vendita tradatur emptori pretio perſoluto. *arg. c. imperialem. §. callidis. de prohib. feud. alien. per Feder. c. relatum. de cleric. non reſi. l. 1. quod quiſque iur.* Item.

VENDITIONIS verbo omnis alienatio comprehenditur. Ergo permutatio, quæ etiam alienatio eſt, venditio cenſebitur, cum in ea permutatione dominij tranſlatio requiratur. Atqui venditio omnem quidem contractum, quo rei dominium transferri poſſit, latè complectitur. Et quidem venditionis verbum, modò ſtrictiorem, modò latiorem habet ſignificationem: *vt adnotauit gloſſ. in l. ſtatuliberu. §. Quintus. ſub fin. Brecham in l. alienatum. ff. de verbor. & rer. ſignific.*

VENDITIO in aſſem, apud Modeſtin. *in l. Titius. quibus mod. pign. vel hypoth.* intelligitur, vt Alciat. ſentit, cùm quis tanti rem pignorauerit, quanti vendi poterat, *cap. 33. libr. 2. Parerg.* Oldend.

VENDITIO perfecta dicitur, quam ſecuta eſt traditio *§. venditæ. Inſtit. de rer. diuiſ.* proin, vt pro non facta cenſeatur, ab ea recedi poteſt nudo conſenſu. *l. ab emptione. ff. de pactis. l. 1. ff. de pericul. & commod. rei vend.* Oldend.

VENDITIO, pro re vendita accipitur *in l. cum qui. ff. de in diem addict. l. ſi qui impenſam. §. ſi fundus in diem addictus. ff. quod vi aut clam.* ſic & Emtio, Donatio & Furtum accipitur, per metonymiam adiuncti pro ſubiecto.

VENDITOR, quandoque ponitur pro emptore, & vice verſa. *l. veteres. C. de actio. empt.* Vt vendito, pro empto. *l. ſed hoc nomine. ff. de euict.* Albericus annotat ſecutus Accurſium, qui putabat quòd olim doctiſſimi Legiſlatores confuderint ſignificationem Emptoris & Venditoris: quod non eſt verum. *Vide Oldendorpium claſſ. 4. act. 1.* Old.

VENDITOR liberalis. Tullius *in fin. Topic. ad Trebatium,* venditores liberales eos dici affirmat, qui cum ædes fundumvè vendunt, rutis cæſis receptis, aliquid tamen emptori concedunt, quod ornandi cauſa aptè & ſuo loco poſitum videtur. *Connan. lib. 7. c. 7. nu. 7.*

VENEFICVS, venenarius & maleficus eſt. Calliſtratus *de pœnis, l. capitalium.* [Venenarij, inquit, capite puniendi ſunt.] Nebriſſ. Venenarios hoc loco legit Accurſius, quod Baptiſt. Pius *in poſterior. annotatio.* probat, *cap. 10.* Mea quidem, inquiens, ſententia doctiſſimè Accurſius venenarios exponit eos, qui planetas colunt. Old.

VENEFICIVM. Veneficus, qui venena conficit, & qui incantationibus, cæteriſq; malis artibus vtitur. Cic. *in Catilinam.* [Quis tota Italia veneficus?] Hinc veneficium ipſe actus veneuandi, cuius certè conſcij capite puniendi ſunt. *l. capitalium. de pœnis.* Etiam veneficij in Perſia pœna huiuſmodi legibus vindicatur. Ampla eſt petra, in qua capita eorum impoſita alia petra feriunt, quoad faciem & caput infregerint. Hoc martyrij genere Gyges interijt, teſte Plutarch. *in vita Artaxer.* Anch.

VENENVM dicitur, quod intra venas eat. Vnde poetæ frequenter accipiunt venenum pro amore. Virgil. *lib. 4. Æneid.*

Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Et *lib. 1.*

Occultum inſpires ignem, falliſque veneno.

Brecham in l. qui venenum. ff. de verb. & rer. ſign.

VENENVM τῶν μέσων ἐστὶ, vt ſecundùm Vlpia. *in l. 1. §. perſuadere. ff. de ſeruo. corrupt.* loquar, id eſt, medium nomen eſt: quemadmodum φάρμακον apud Græcos, ideoque qui venenum dicit, adijcere debet, vtrùm bonum, an malum. Nam & medicamenta venena ſunt, eoque nomine continetur omne, quod adhibitum eius rei naturam, cui adhibitum eſt, mutat, ſiue id ad ſanandum, ſiue ad occidendum paratum eſt. *l. 236. ff. de verb. ſignific. l. 3. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* Vnde apud Ciceronem *lib. 3. Officiorum:* vbi vulgò, [Qui vinum fugiens vendit ſciens.] in vetuſtis codicibus, quos quidem mihi legere contigit, omnibus, [venenum fugiens.] legitur, id eſt, medicamentum. Non. Marcellus, [Medicinam, ait, & Venenum dicimus: tractum à Græcis qui venenum φάρμακον appellant.] Quod antiquorũ exemplis comprobat. Similiter Seruius *in 1. Georgic.* ad illa verba, [ille malũ virus.] Bene, ait, addidit malum, ad diſcretionem: Nam virus & bonum & malum eſt, ſicut Venenum quod idem eſt. Venit autem à Græco. Nam illi φάρμακον medium habent, id eſt, bonum & malum. Inde adeò eius veneni quod nocet mali adiectione diſtinctio fit. *l. 9. ff. ad l. Aquil. l. 35. §. veneni mali. ff. de contrah. empt. l. 7. ff. de lege Pomp. de parricid. l. 4. §. 1. ff. familiæ erciſc.* Et huiuſmodi venenũ Quintil. *Declama. 350.* interpretatur potionem mortis cauſa datam. Inter venena autem cantharidas Tertullia. *lib. 1. aduerſus Marcion.* ponit: *Nec diſſentit Martia. in l. 3. §. alio ſenatuſconſulto. ff. ad leg. Corn. de ſica.*

Inde Venenarij intoxicatores, & qui venena miſcent. *l. 29. §. venenarij. ff. de pœnis.* Tertullian. *in Apologetic. cap. 43* [Nam ſi qui fortè verè de ſterilitate Chriſtianorum conqueri poſſunt, primi erunt lenones, perductores, aquarioli, tum ſicarij, venenarij, magi. Idẽ in libro de pudicitia: [Vt Tragœdias omittam, ſciunt hodie venenarij, ſciunt magi.] Sueton. *in Neron. cap. 33.* [Britannicum veneno aggreſſus eſt, quod acceptum à quadam Locuſta venenariorum indice, cùm opinione tardiùs cederet, ventre modò Britannici moto, mulierem ſua manu verberauit.] Quod idem Cornelius Tacitus *lib. 11.* refert. Vtitur etiam hoc verbo Iul. Firmicus *lib. 6. c. 19* Hæc eo pluribus exemplis confirmo, quòd in huius verbi interpretatione lapſum Bapt. Pium *in poſter. annot* video. Briſſ.

VENERABILES domos locoſq; in conſtitutionibus recentiorum Impp exaudire oportet, Eccleſias, xenones, ptochotrophia, noſocomia, brephotrophia, orphanotrophia, & alia id genus. *l. 18. l. 19. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. 33. & l. 37. C. de epiſc. & cler.* Quorum verborum interpretationem ex Iuliano Patricio hic adſcribam: Xenodochium, ait ille, eſt locus venerabilis, in quo peregrini ſuſcipiuntur. appellant etiam Xenonem. Ptochotrophium eſt locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri paſcuntur. Gerontocomium eſt locus venerabilis, in quo pauperes & propter ſenectutem ſolam infirmi homines curantur. Brephotrophium eſt locus venerabilis, in quo infantes aluntur. vt orphanotrophium interprete Moſch. *in lib. περὶ τῆς ἰσαγ. ἰατρ. ἐν ὀρφανοτροφείοις.* Briſſ.

VENERANDA domus, pro ſacra æde. *Aut. conſtitut. quæ ex aſcript.*

VENERANDAE leges. *l. 1. C. de bon. quæ lib.*

VENERANDA Reſpublica, *l. quod Reipubl. ff. de inimicis.*

VENERANDA ſenectus, cultu & veneratione digna, *l. ſemper. ff. de iur. immun.* Sp.

VENERARI oportet patrem & matrem. *l. 1. ff. de obſeq. patr. præſt.*

VENIA ætatis, beneficium, indulgentia, permiſſio, *C. de his qui veniam ætat. impetrauerint. per tot.* Hæc aufert aliud beneficium, nempe, reſtitutionis in integrum. *per Bart. ibid.* Venia tamen in actione edicti, de in ius vocando, non eſt intelligenda generalis ille permiſſus magiſtratus, cùm poſtulanti iuſtitiam, decernit citationem, vt aduerſarius in ius vocetur. Nam venia eſt ſolenniter impetranda aduerſus perſonas reuerendas, hoc eſt, primùm deſignanda eſt qualitas perſonæ, quænam reuerentia illi debeatur. Deinde ſumma controuerſiæ eſt exponenda, quare velit talem perſonam conuenire in iudicio. Tum ſi iudex cauſa ſummatim cognita, permittat reum vocari in ius: dicitur impetrata venia id fieri: & in actis deſcribendum eſt. Oldendorp.

VENIAM in ante actum dare, *apud Vlpian. in l. 1. ff. de fug.* Spieg.

VENIENTANAE gemmæ meminit *l. 19. §. penul. ff. de aur. arg.* Eam Plinius & Iſidorus Italicam gemmam eſſe à Veientibus repertam, nigram facie, albis intermicantibus notis, ſcribunt. Briſſ.

VENIRE, pro portari, deferri, noſtris familiare eſt. Sic per metonymiam venire commeatus, qui afferantur, dicimus. *Vide Quintil. lib. 6. c. 9.* 6. Sp.

VENIRE in crimen pro accuſari.

VENIRE diem diſtat à cedere diem, *vt ſuprà indicaui in verbo, diem actionis cedere.* Sp.

VENIRE ad iudicium, *vt in l. ſi ex iudicio. in fi. ff. ſi quis cautio.* Item ſecum poteſtatem agendi facere, *vt in l. etſi poſt tres. ff. eod. tit.* Item, Ire in ius. Vel ſicut nunc loquimur, comparere in iudicio (zu recht ſtehen / in gericht erſcheinen) Stare iuri, & cætera id genus, ad reum referuntur. Sed exhibere reum, *d. l. ſi eum in iudicio. in princip.* Item, Siſtere reum, ad fideiuſſorem pertinet. Vtrunq; autem complectitur Cautio iudicio ſiſti, ſiue quis pro ſe, ſiue pro alio promittat.

Cuius oppoſitum eſt, promiſſionem deſerere. Nos nunc dicimus, Cautionem de ſtando iuri. Quæ omnia incautũ fallere poſſent, ſicut Accurſius errauit. Old.

VENIT in mentem. & pro ſuccurrit, quod notum eſt, & fortè pro cui eſt, vel fert animus, accipi poſſe videtur apud Marcellũ, *in l. maximeque, de adm. uſtr. tut.* vbi dicit.] Nam periniquum eſt eum fortè, cui poſt viceſimum annum, vel amplius in mentem venit, tutelam repoſcere.] Sp.

VENISSE, pro perueniſſe, *apud Pomponium de verb. ſignific.* Spieg.

VENISSE ad heredem, inquit Pomponius *de verb. ſignif.* nihil intelligitur, niſi deducto ære alieno. Maffeus. (was nach entrichter ſchuldichcit verbleibet.)

VENTO viuere dicuntur prouerbio vulgatiſſimo, qui nullo viuunt impendio. Hoc vſus eſt Alexand. Imperator *ad finem l. poſter. C. de alim. pupill. praeſtan.* Spieg.

VENTOSVM, & plenum vento ſignificat, & inane. Vlp. *ad legem Aquil.* [Siquidem die ventoſo id fecit, culpæ reus eſt. Nam & qui occaſionem damni præſtat, damnum feciſſe videtur.] *l. qui occidit. §. penult.* Spieg.

VENTRALE videtur ſacculi genus fuiſſe, pecuniæ ad vſum quotidianum neceſſariæ geſtandæ accommodatum, & ſub ventrem appenſum. Vlpian. *l. 6. ff. de bon. damnat.* Zonam à Ventrali ſic diſtinguit: Nec ſi zonã circa ſe habuerit, protinus aliquis ſibi vindicare debebit: ſed veſtem qua is fuerit indutus, aut numulos in ventralem, quos victus ſui cauſa in promptu habuerit. Legitur tamen vetralem. Hotoman. Palæmo & Paulus in Gloſſis, ventrale, faſcia, quod ventrem operiat, & aliæ gloſſæ, venterale ... Et ita ab Adriano ventrale, aut ventralis accipitur pro funda, id eſt, crumena. Eodem ſenſu etiam Latini dixêre fundum, & profundum, Macrobius: [demiſſa in fundum (*ſic habent veteres libri*) pauperem manu paucos denarios protulit.] Caper Grammaticus, in profundum nummi, vel in arcam conduntur, vbi etiam profundus crumena eſt, non venter. *Cuiac. obſeru. lib. 10. cap. 26.*

VENTREM facere. Alfenus: [Si quando, ait, inter ædes binas partes eſſet, qui ita ventrem faceret, vt in vicini domo ſemipedem, aut amplius procumberet: agi oportet ius nõ eſſe, illum parietem ita proiectum in ſuũ eſſe inuito ſe.] *ff. ſi ſeru. vind.* Sp.

VENTREM ferre, id eſt, prægnans eſſe poteſt mulier totos decem menſes, & duos dies *per gloſſ. not. in Nouell. conſt. tut. de reſtit. §. ... & in l. inteſtato, §. fin. ff. de ſuis & leg. hered.* Spieg.

VENTREM appellant I C. vterum quem mulier geſtat, vel animal quod in vtero eſt, *l. non eſt ambiguum. ff. de bon. poſſeſſ. l. communi dividundo §. ſed & ſi. ff. commun. diuid. l. 1. §. ſi tutor. ff. de ventre in poſſ. ff. mitt.* Ita quoq; venter dicitur inſtitui, exhæredari, vel præteriri, *l. ventre. 84. ff. de adq. hered.* Inde ventrem in poſſeſſionem mitti, & Ventriculatorem dari dicunt & vacuum ventrem, *l. 7. §. adeo. ff. quib. ex cau. in poſſ. eat. l. 27. §. vlt. ff. de hered. inſtit.* BAſſ.

VENTREM mittere in poſſeſſionem hæreditatis, id eſt mulierem prægnantem quæ hæredem ſe parituram adſerit. *l. 1. in princ. de ventr. in poſſ. mitt.* Sp.

VER ſacrum pro religioſo (vt inquit Nonius Marcellus) à Suſenna acceptum eſt, cum alij pro vitali, atque execrando intellexerint. Relatum de Lacedæmonijs eſt, quod ij quidem ver ſacrum deſtinauerunt, quo tempore vrbem Heracliam condiderunt. Sextus autem Pompeius ob eam rationem dictum exiſtimauit, quòd in magnis periculis vouendi mos fuit, ſe cuncta animalia immolaturos, quæ vere proximo naſcerentur. Quæ res (inquit) cum paulò crudelior atque atrocior videretur, pueros, puellaſque innocentes interimere, in adultam ætatem perductos velabant atque extra fines exigebant. Hinc appellati ſunt Sacrani ex oppido Reate orti, quòd in ſacro vere nati haberentur. De his ſacris & in Commentarijs Græcorũ mentio habetur, qui maiore diligentia atque ſtudio Romanos ritus ac inſtitutiones perquirũt. *Pet. Crinitus lib. 24. de honeſt. diſciplin. cap. 8.*

VERBVM, eſt pars orationis ſignificans incompoſitum prædicatũ, vt Diogenes, vel, ſicut quidã volũt, elementum orationis ſine caſu, ſignificãs aliquid conſtructũ de aliquo vel aliquibus: vt lego, ſcribo, *ita Laertius lib. 7. de vita Diogenis.*

VERBA, id eſt, vocabula abſolutè poſita, propriè, & non abuſiuè accipi debent. *per l. ea lege. ff. de teſtam. l. non aliter. de legat. 3. l. nepos Proculo. de verb. ſignific.* niſi non ita voluiſſe autorem præſumamus: tunc enim ex coniectura reſtringuntur: quæ aſſumitur modò ex re, modò ex perſona, amicitia item affinitate, odio, paupertate, cum ex negocij qualitate. *vt latè indicat Alciatus in princip. comment. de verbor. ſignificat.* Spieg.

VERBA, ſunt notæ paſſionum animi & voluntatis. *l. Labeo. de ſupell. leg. l. ille aut ille. §. cum verbis. l. non aliter. ff. de legat. 3. Bart. in l. contra legem. ff. de legib. cum ſimil.* Sp.

VERBA cum effectu ſunt accipienda. *Vlp. ait in l. pen. ff. ne quis eum qui in ius voc.* Spieg.

VERBA abſolutè poſita intelliguntur cum limitatione: vt cum dicitur, à ſemetipſo inutiliter legari, hoc non eſt verum abſolutè: ſed tunc verum eſt, poſtquam adita eſt hæreditas, *vt ſcitè declarat Zaſi. in l. qui filiabus. ff. de leg. 1.* Spieg.

VERBA abuſiua, regulariter apud Iuriſconſultos non recipi. *Vide, Abuſionis nomen.*

VERBA clara qui interpretari velit, ferendus non eſt. *Iaſon poſt Doct. in l. quicquid aſtringendæ. ff. de verb. obligat. citat commodum text. in l. ille aut ille. §. cum in verbis. de legat. 3. l. non aliter. ff. eodem. l. ſi mihi & Titio. §. fin. l. continuus. §. cum. ff. de verbor. obligat.* Oldend.

VERBA ciuilia. Hæc licet falsò cenſuit Bart. eſſe verbum, Inſtituo, vel hæres eſto, tanquam hæc non iuris gentium, ſed ciuilis verba ſint. Itaque Alciati verior ſententia amplectenda, arbitrãtis verba ciuilia dici ſimpliciter verba quibus pupillaris ſubſtitutio confici poteſt. Si quidem vulgari, dicta eſt, quòd vulgò omnibus competat: at Pupillaris, non niſi ciuibus Romanis, qui filios in poteſtate habeant, quòd ius patriæ poteſtatis proprium ciuium eſt: & id quidem moribus ciuitatis inductum eſt, id eſt, iure non ſcripto, ſed prudentum interpretatione, ideoq; propriè ciuili: *quod Pomponius docuit l. 2. §. ijs legibus. de orig. iur.* Vnde meritò Papinian. verba ciuilia ea omnia appellauit quibus hæc ſubſtitutio eſt inducta: *In tractatu ff. de vulg. & pupill.* Verbis ciuilibus, inquiens, ſubſtitutionem poſt quartum decimum annum ætatis, fruſtrà fieri conuenit. *Alcia. ca. 1. decimi libri Parerg.* Spieg. Cæterũm Connano *lib. 10. cap. 8. nu. 9.* probabilius eſſe videtur, verba Ciuilia dici Papiniano, quæ etiam directa vocãtur & legitima, quod vim legis penè habeant, nec factum hominis requirant.

VERBA dubia in reſcriptis, priuilegijs, contractibus, iudicijs & voluntatibus vltimis, qui accipienda ſint, vide text. *in l. ſi quis intentione. ff. de iudic. & l. veteribus. ff. de pact. l. in ambiguis. de diuerſ. reg. iur. & ibi vide interpretes.* Prat.

VERBA geminata & repetita, voluntatem enixam & conſtantem indicant, *Baldus in l. fructus. C. de actio. empt. cum multis ſimil. per pleroſque omnes Doct. ex Zaſ.* Old.

VERBA generatim concepta, ad illa quæ poſtmodum de nouo recenter emergunt, non ſunt porrigenda. *l. qui cum tutoribus. in fin. ff. de tranſaction.* Idque obtinet, etiamſi illa generalis forma verborum iureiurando eſſet roborata. *Baro Tautenbergius citat in viridario c. cum inter. P. & ibi gloſſ. & Doct. de Renunc.* Spieg. Oldend.

VERBA imperatiua, ſunt verba directa. *l. quoniam C. de teſtam. Cuiac. ad tit. 24. ff. de legat. in princ. in verbo Imperatiuè.*

VERBA in differenti materia per prius, non per poſterius intelligenda ſunt *gloſſ. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. Bald. l. 1. C. de ſucceſſ. edict.* Spieg.

VERBA merè æquiuoca ſi per communem vſum loquendi in intellectu certo ſumuntur, talis intellectus præferendus eſt. *Hoc Felini dictum tenet elegans, citat Zaſi. noſter lib. 1. Reſponſ.* Spieg.

VERBA nihil operari melius eſt, quàm abſurdè. *Dictum eſt Bald. l. terminato. ad fin. C. de fruct. & lit. expenſ. fin.* Olden.

VERBA non tam intuenda, quàm cauſa & natura rei, vt mens contrahentium ex eis potius, quàm ex verbis appareat. *Baldus citat l. ſi in venditione. ff. commun. præd. Adde l. capitalium. §. diuus. ff. de pœn. cum ſimil.* Oldend.

VERBA obſcurè prolata, eo ſunt intelligenda ſenſu, quem ſolent rectè intelligentibus generare. *c. ex literis. 1. de ſponſal. & matrimon. Vide Baronem à Tautenberg. tomo 1. Viridarij conclus. Iuriſdict.* Spieg. & Oldend.

Verba offendi poſſunt, imò ab eis recedere licet vt verba ad ſanum intellectum reducantur. *gloſſ. in l. alterum. ff. de re iud. & in l. non dubium. C. de legib. Hanc doctrinam poſt Bart. teſte Zaſio, Bald. elegãter tractat in iam allegata l. Vide item Dynum, c. fin. de regul. iur. lib. 6.* Spieg.

Verba ordinationis quando verificari poſſunt in ſua vera ſignificatione, trahi ad extraneum intellectum non debent. *l. non aliter. ff. de legat. 3. l. nepos Proculo. ff. de verb. ſignific. l. 1. §. ſi is qui. ff. de exercitor. actio. argum. in l. filio quem pater. ff. de liber. & poſthum.* Spieg.

Verba precaria hæc ſunt, Peto, Rogo, Volo, Mando, *§. vltim. de ſi g. reb. per fid. rel. l. 2. C. commun. de legat.* Item Deprecor, Cupio, Iniungo, Deſidero, *l. etiam hoc modo. l. & eo modo. ff. de legat. 1.* Addit Paulus Impetro, lego, Impero, cum Alciato. Et tamen non adſentior dum minus eſſe precarium Iubeo putat quam Impetro. Nam & Iubeo precarium eſt, *l. Antoninus. §. vlt. ff. de liber. legat.* & vtrunque ſignificat Volo ſiue Cupio. Hæc verba & inflexa dicuntur & [illegible], & fideicommiſſaria, nuſquàm obliqua. Commendo non eſt verbum precarium, vt ſi dixerit, Illum tibi commendo, *l. ex verbo. C. de fideicom. liber. l. fideicommiſſa. §. ſi ita quis. ff. de legat. 3.* niſi vt Thalelæus notat, forſitan probetur fideicommittere eo verbo teſtatorem voluiſſe. Nam ex nouiſſimis conſtitutionibus omne verbum ad fideicommittendum vtile atque validum eſt. At Relinquo videtur eſſe precarium, *l. Lucius. §. ſi tam. ff. ad S. C. Trebellian.* ſed Paulus negat. *Cuiac. ad libr. 4. Iulij Paul. ſent. tutel. 1. de fideicommiſſis. §. fideicommittere his verbis.*

Verba plenitudinis poteſtatis, & certæ ſcientiæ exprimi in priuilegio opus non eſt, ſi adſunt æquiualentia. *Vide Bald. in l. ſap [illegible]. ff. de rerum diuiſ. & Fel. n. poſt Abbat. in c. [illegible] de reſcript.* Spieg.

Verba pro re, & ſubiecta materia accipi debent. *l. damni infecti quæ ſtem. ff. de damno inf. Ho. Bald. l. 2. C. commun. idem in rub. C. de contrab. empt. quæſt. 9.* Prat.

Verba quantumuis generalia, ad aptitudinem reſtringuntur, etiamſi nullam aliam paterentur reſtrictionem *per text. in l. vt gradatim. §. 1. ff. de muneri. & honor. & gloſſ. ab [illegible] 2. [illegible] atteſtante, approbatam, in l. qui autem, §. fin. ff. de conſtit. pecun. & l. ſed ſi compromiſſum. ff. de arbitr.* Sp.

Verba quæ aliquid operari poſſunt, non debent eſſe ſuperflua. *l. ſi ſtipulatum. ff. de vſur. l. ſi quando. de legat. 1.* Spieg.

Verba quæ per ſe clara ſunt, de eis diſceptandum non eſt. *Vide ſuprà, Verba clara & manifeſta.*

Verba, quibus ſubſtitutiones concipiuntur, aliqua directa, aliqua obliqua, aliqua communia nominantur. Directa ſunt, per quę ſubſtitutus directò, & per ſe, non per mediam perſonam ad hęreditatem peruenire poteſt. eiuſmodi ſunt indubitatè, vt Zaſius ait, Hæres eſto. Item, Hæredem inſtituo, non quidem de ſui natura, ſed additum qualitati hæreditariæ; vt Hæredem inſtituo, qui & Polito ſubſcribens, non recipit diſtinctionem Bartoli, de verbis ciuiliter & directò directis, vtpotè commenticiam. Obliqua, cum teſtator iubet, rogat, mandat, iniungit hæredi, vt reſtituantur bona Titio. Vnde verbum Reſtitui, verè obliquum eſt: ſicut & alia verba diſtribuendi. vt cum teſtator dicit: Bona mea diſtribuantur, reddantur, diuidantur, partiantur, & ſimilia quæ per diſcurſum iuris inueniri poſſunt: & maximè iſta verba, Rogo, Volo, Mando: quibus verbis fideicommiſſaria ſubſtitutio conficitur, quam & precariam nominat Iuriſconſultus *in l. quærebatur. 3. ff. de teſtam. militar.* Communia, quæ vtrique ſignificationi conueniunt, hoc eſt quæ eſſe directa, aliquando poſſunt eſſe & obliqua. nam ſi vniuerſitati bonorum adijciantur, directa ſunt: ſi rem certam reſpiciant, obliqua. iuxtà doctrinam Bald. tametſi eam Zaſius noſter cũ pro acumine ingenij, tum pro ſenſu reſponſorum à priſcis Iuriſconſultis proditorum rectè excuſſo, demonſtrat, non eſſe perfectam. Bartolus complura numerat verba communia, *in notiſſima l. Centurio. de vulg.* Quanquàm & alia adnumerantur inter Communia: videlicet, Pertineat, Remaneat, Redeat, Reuertatur, Deuoluatur, Deferatur, Habeat, conſequatur. Itẽ verba Deputo, Relinquo, Competat, Maneat, & multa id genus, quæ apud vtriuſque iuris Interpretes annotare licet: inter quos ſuper verbo Succedat, nondum conuenit. De verbo Lego, conſtat: quòd, quamuis ex latiſſima ſignificatione etiam ad hæreditatem poſſit accommodari, *arg. l. verbis legis. ff. de verb. ſignific.* eſt tamen hodie coanguſtatum ad res ſingulares legatas, *per iam d. l. in fin.* Oldend. *Adde Forca. in Necyoman. dialog. 24. num. 3.*

Verba ſecundùm materiam ſubiectam intelligi, nemo eſt qui neſciat. *l. damni infecti quidem. ff. de damno infect. Bald. l. 2. C. commod. & idem rubr. 9. quæſt. C. de contrab. empt. cum ſimil.* Spieg.

Verba ſimpliciter poſita debent intelligi in potiori & pleno ſignificato. *l. 1. §. 1. ff. ſi ager vectigal.* Nam non eſt audiendus, monitore Zaſio, nec ferendus aliquo modo, qui verbum ſimpliciter poſitum, à toto ad certam qualitatem reſtringit, arctat, & perputat. Spieg.

Verba ſtrictæ ſignificationis ad latã extendi poſſunt, ſi ſubſit ratio. *l. [illegible] poſt gloſſ. Ange. in Auth. vt hi qui oblig. poſt prim. in verbo, Ad [illegible].* Spieg.

Verbi appellatione venit tota clauſula. *l. ſi quãdo. C. de inoffic. & Deuteron. cap. 4. Bartol. in §. ait prætor. l. item apud. ff. de iniur.* Terentius [*verbum hoc hercle verum eſt, Sine Cerere & Baccho friget Venus.*] Et alibi Thais Phœdriæ amanti dicit: [*verumtamen potius quam te inimicum habeam, faciam, vt iuſſeris.*] Tum Phœdria; [*vtinam iſthuc verbum ex animo ac verè diceres, potius quàm te inimicum habeam: ſyncerè dici, quidvis poſſem perpeti.*] Deniq; Parmeno ſic loquitur [*Labaſcit vno verbo victus quàm cito.*] *Forca. in Necyomantiæ dialog. 34.*

Verba teſtamenti, [Faciant, Diſponant liberè.] cauſam dominij habent. *Auth. de reſtitutionibus. §. ſi verò. ibid. & licentiam habere, &c.* Sp.

Verba teſtamenti generalia, generaliter ſunt intelligenda. *l. 1. §. generaliter. de leg. præſt. and. cum vulg.*

Verbenaca. *Vide, Sagmina.*

Verberare & Pulſare, in lege Cornelia de iniurijs, hoc differunt, quod verberare, eſt cum dolore cædere, Pulſare ſine dolore. *l. 5. in princip. & §. inter pulſationem. ff. de iniur. l. 22. §. vltim. ff. ad [illegible].* Confunduntur tamen vt plurimum. *l. 4. §. ſi cum ſeruum. ff. vi bon. raptor.* Verbera ſeruilia. *l. 12. ff. de iur. fiſc.* quæ ſint, expoſui *lib. 3. Antiquit.* Briſſ.

Verberatio vinculorum. *l. 7. ff. de pœn.*

Verbero Imp. Conſtantinus, *C. de his qui ſe proprijs ſeruis iunxerunt.* [Si qua, inquit, cum ſeruo ſuo occultè rem habere detegitur, capitali ſententia ſubiugetur, tradendo ignibus verberone.]

Verbi gratia, & verbi cauſa, quod exempli gratia dicitur, in eandem ſignificationem *in fin. §. penult. l. verum. ff. de de minoribus l. 2. ff. [illegible] l. 2. vt dignitatis ordo ſeruetur, C. lib. 12. ad leg. Rhod. de iactu l. nauis. §. fin. Inſtitut. de except. in princip. ff. de ſupellectili leg. l. Labeo. & de peric. & commod. rei vend. l. ſi per emptorem.* Spieg.

Verbis contrahi obligatio dicitur, quæ per ſtipulationem concipitur: quia non quibuſuis verbis contrahebatur, ſed ſolennibus duntaxat, & certis: quorum formulæ à Iuriſconſultis conſcribebantur. itaque vt interrogatio concepta erat, ita ſubſequi reſponſionem oportebat, *l. obligamur. 52. ff. de oblig. & act. Paulus lib. Sentent. 5. cap. 8.* Obligationum firmandarum gratia ſtipulationes inductæ ſunt, quæ quadam verborum ſolennitate concipiuntur.

Verborum autem obligationis tres ſunt ſpecies: Stipulatio *l. cum patrem. C. de iure doti. & de qua iam diximus.* Dictio dotis, quæ verbis quoque ſolennibus fiebat, nulla interrogatione præcedente. Nam Caius *2. Inſtit.* ſcribit dictione dotis ſine interrogatione tres tantum perſonas obligari: mulierem quæ nuptura eſt, debitorem mulieris, parentem mulieris virilis ſexus. Tertia ſpecies eſt, Iuſiurandum liberti iurantis ſe donum, munus, operas patrono daturum: nam vt *ibid.* Caius ſcribit, libertus ſine interrogatione promittens verbis obligatur. *Adde Cuiac. ad l. ſi vnus. §. ſi acceptilatio. ff. de pact.*

Verborum ſubtilitatem Iulianus accipit pro ſummo iure, *in l. ſi tibi pecuniam. ff. ſi cert. pet.* [Sed hæc (inquit) intelligẽda ſunt propter ſubtilitatem verborum. benignius tamen eſt, vtrunque valere.] *Adde l. ſi fundus. §. ſi plurib. ff. de pign. & hypoth.*

Verborum ſuperficiem tenere, nõ ſatis eſſe ad inueſtigationem Iuris, meminiſſe oportet, ſed interius reſpiciendà

ciẽnda eſt mens Legiſlatoris, qua ratione motus fuerit ad ſtatuendum aliquid. Scire leges (inquit Celſus) non eſt verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem, *in l. ſcire leges. ff. de legibus.* Non quòd voluerit Celſus negligi prorſus verba, quorum primam oportet eſſe cognitionem, & ſine quibus mens proferentis percipi non poteſt, *vt ipſe tractat eleganter in l. Labeo ait. §. vlt. ff. de ſupell. legat.* Imò ſenſit potius vtrunque coniungendum eſſe. Quod cùm neoterici Iuriſperiti non fecerint, videmus quo res deuenerit, ad quam verborum & rerum incertitudinem prolapſi ſimus, damno vix recuperabili.

Verbosvm, hoc eſt loquacem, Accurſius *in l. & eacauſa, in prin. ff. de poſtulando.* rectè exiſtimat hominem plus æquo verboſum prohibendum eſſe pro alio poſtulare. Imperator quoque verboſas aſſertiones deteſtatur, *in l. ampliorem. §. in refutatorijs. C. de appellatio.* Caius *in l. 1. de orig. iuris* dixit, verboſos commentarios pro prolixis, ac verbis abundantibus: vt Satyricus:

--Verboſa & grandis epiſtola venit
A Capreis.--

Quibus verbis, Eraſmo exponente, ſignificatur prolixum diploma: qualia principes de magnis rebus ſolẽt mittere. Et M. Tullius cum ait. [Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe quàm velles.] Verboſiorem dixit longiorem. ſequitur enim, [Quod tibi ita videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris.]

Verbo tenus, quod intra verba manet, nullo ſequente effectu accipimus. *per l. 1. ff. quod quiſque iur.* Sp.

Verbvm, à veritate deducit Varro: quod verum nos loqui oporteat. *Vide Bart. in l. Gallus. §. item credendum. ff. de lib. & poſthu.* Olden.

Verbvm. *Lege, Rem.* Item, verbum pro clauſula, apud Paulum *rem rat. hab. l. amplius non peti.* Sp.

Verbvm Chriſti. neq; in eccleſia prędicari. neq; in Republica retineri politica ordinatio, ſine ſcholaſtica inſtitutione poteſt. Sicut hoc ſeculo nos ſtultorũ magiſter, hoc eſt, pœnitendus rerum exitus tandem docuit. Ergo neceſſarium quoque olim cenſuerunt & Cæſar Fridericus, & omnes Imperij ordines, vt præcipua quædam ſecuritatis præmia clementer ſcholaſticis donata, multos inuitarent ad præclara literarum ſtudia. *conſtit. habita. C. ne filius pro pat.* Maximum enim ad virtutes incitamentum Solon cenſuit eſſe in præmijs, quaſi alteram, adeoque maximam adminiſtrandæ Reipublicæ partem.

Verbvm Dei. Old. *in Reſtaurat. politiæ:* In ciuitate, & vbiuis locorũ, inquit, neceſſariò requiritur in primis verbum Dei: deinde magiſtratus qui adminiſtret Rempublicam. Id quod gentes quoq;, quamuis Chriſtum Ieſum Seruatorẽ noſtrum ignorarent, lumine tamen naturali aliquo modo cognouerunt. Ideoq; intra exempla iuris publici referuntur ſacerdotes & magiſtratus *in l. 1. §. 1. ff. de iuſt. & iur.* Sp.

Verbvm futuri temporis annullatiuum nunquam intelligitur ipſo iure tollere, ſed requiritur ſententia. *gl. eſt ordinaria in l. 14. criminali. C. de iur. om. iud.* Fallit ſingulariter niſi lex geminatè loqueretur. *ita ſingu. Bald. per illum tex. in tit. de pace Conſtan. §. priuilegia ſuprà omnia. in verb. & in irritum reducantur. de quo ſcripſi in verb. Geminatio verborum.* Secundò fallit, quando profertur à teſtatore. Verbi gratia. [ſi hæres moleſtauerit vxorem meam, priuetur hæreditate.] *eleganter Bald. in l. 1. circa 7. col. C. de his quæ pœnæ nomi. quem ita citat Franciſ. Crem. not. 7. in ſcis quod verbum. & D. Felin. approbat in c. Rudolphus. in 19. col. verſic. amittat. de reſcript. vbi tamen ſubdit, quòd licet ita Crem. citet Bald. ad hoc tamen Bald. ibi non dicit.* Cotta.

Vere, aduerbium, quod dicitur in rei veritate.

Verecvndia, & pudorem recti & honeſti, & modeſtiam ſignificat. *Vide Vlpian. in eleganti l. 4. de alien. iudic. mut.* Spieg.

Veredi *in l. 4. & l. 7. C. de curſu publ. lib. 12.* Auſo. *in Epiſt. ad Paulinum.*

Vel celerem mannum vel ruptum terga veredum,
Conſcendas, properè dum modò iam venias.

Iſid. *lib. 12. Etymolog. cap. 1.* veredos ab eo dictos tradit, quòd veherent rhedas, vel quod per vias publicas currerent, per quas & rhedæ ire ſolebant. Procopius *lib. 2. de bello Perſico*, equos publicos curſuales veredos appellari Latinis ſcribit. Inde Veredarij apud Caſſiodor. *lib. 2. Variarum epiſt. ad Dromonarios, & lib. 4. Epiſt. ad Godiſcalcum.* Hi ſunt, teſte eodẽ Procopio *lib. 3. de bello Perſico*, qui equis celeriter vecti regias perferunt literas. Briſſ.

Veredi ſunt publici equi curſuales, qui à Græcis Ταχυδρόμοι *ad l. 8. de curſu publico, angar. & paranga. C. lib. 12.* Procopius *11. de bello Perſico* [Greek illegible] & Iulianus *Nou. 130.* qui [Greek illegible], interpretatur veredorũ curſum. Inde qui iuſſu principum huc atque illuc curſu publico mittuntur, veredarij in hiſtoria Eſther, quos Ioſephus 11. ἀρχαιολογίας angaros, & ad Euſtochium, clericus vagus veredarius vrbis. Proco. *de bello Vand.* [Greek illegible]. Prima origo nominis veredorum, quod vehant ſiue ducant rhedas, auctore Feſto, quę & ipſæ curſuales dicuntur. *l. 9. C. Theod. de legatis & dec. leg.* Qui ſcribunt Reda, Veredos ſcribũt, qui Rheda, Verhedos, vt in Pandect. Florentin. *l. vlt ff. de mune. & honorib.* Sed cœpêre etiam veredi appellari ſine reda. Vtebantur etiam ad curſum publicum bobus. *l. 1. C. Theod. eod. titul.* & mulis atque aſinis, quod ſuſtuliſſe Iulianum Socrates ſcribit *libr. 3. cap. 1.* Carolum Magnum iter feciſſe carpento iunctis bobus & bubulco, ruſtico more agente, Eginhardus ſcribit. Parauerediuidentur eſſe maiores equi agminales, quos poſteriores parafredos vocarunt, vt in lege Baiuuariorum, [parafredos donent aut ipſi vadant vbi eis iniunctum fuerit.] eſtq; ea hodie equorum appellatio Gallorum, Italorum, Hiſpanorumque communis. *Cuiac. ad Rubr. C. de curſu public. angar. & per angar. lib. 12. De hoc vide etiam Turnebum aduerſar. lib. 18. cap. 4.*

Verenda, neut. gen. plur. nu. dicuntur corporis partes, quæ non niſi cum verecundia nominantur. Lege epiſt. Plinij 14. lib. 3. qua exemplo Macedonis monet, non debere dominos erga ſeruos truces eſſe. Sp.

Veriloqvivm idem quod Etymologia eſt, quod à Cicerone *in Topicis* Notatio, & ab Ariſtotele σύμβολον appellatur, quod Latine, eodem Cicerone teſte eſt nota, vel vt quibuſdam alijs placet, ſignum, indicium eſt, quando ad veram verbi interpretationem, vocem traducimus. Ipſe Cicero ſcribit argumenta duci à notatione, cum ex vi nominis argumentum elicitur: eamque eſſe notationem, quam Græci ἐτυμολογίαν vocant, id eſt, (inquit) verbum ex verbo, veriloquium. *Brech. cui in l. tugurij. ff. de verb. ſign.*

Veriſimile, idem quod ſimile vero.

Veriſimile non eſt, quod eſt à vero diſſimile, *vt dicit Bald. in l. ea quidem. C. de accuſat.* Vnde quod non eſt veriſimile, non debet attendi: quia non veriſimilia falſitatis habent imaginem, *vt idem Bald. dicit in l. 1. C. de fort. & ſeru. cor.* Sp.

Veritas eſt, per quam immutata ea quæ ſunt, aut fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur. *autor Cicero de Inuent.* Ioan. Lud. Viues *lib. 2. de Anima.* ſcribit, nullas duas res tam eſſe inter ſe amicas & concordes, quàm virtutem & veritatem: nempe germanas à Deo genitas, & humanis mentibus ſicut vtiliſſimas, ita etiam integris iucũdiſſimas. Verſatur autem veritas primò circa artes & doctrinas. Secundò circa pacta & contractus, iudicia, teſtimonia. Tertiò erga alios, videlicet eſſe candidum, non ſtruere inſidias, ingenue dicere cum opus eſt quod ſentiat. Rectè igitur definit eam Philip. *lib. 2. Philoſoph. Moral.* eſſe habitum voluntatis, videlicet amorem veritatis & ſimplicitatis in omnibus dictis & factis, in omni conſuetudine vitæ: & odium acre ſimulationis, fucorum, ſophiſtices, calumniarum, ſtropharum, & quicquid eſt huiuſmodi artificiorum. In ſumma, Veritas eſt ſermonis integritas, & vera ratio eſt accipienda, cui ſemper fore locum adſerit Iuriſconſultus, *l. fin. de probat.* Spieg.

Verivs puto, pro æquius & iuſtius, interdum vſurpatur à Iuriſcoſſ. *vt apud Vlpian. l. 2. de fund. dot. & alijs locis. Hoc etiam Budæus monuit.* Spieg.

Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quaſi à vermibus ſcindatur. hic dolor Græcis ἑρπῆς dicitur. Prat.

Verna, ſeruus domi noſtrę natus ex ancilla noſtra aut ſeruo. *l. ſeruus. §. ſi. de lega. 3. l. cum ſuper vernas. C. de rei vend.* Paul. *in l. ſeruis vrbanis.* [Si vernæ alij ait, alij curſores legati ſint: ſi quidam & curſores & vernæ ſint, curſoribus æquant.] Spieg. Vox autem illa poſtea latiùs accepta eſt, vt quicunque ſeruus apud nos natus eſſet, diceretur Verna, qui apud

apud Græcos dicitur ... *Vt annotauit Budæus in 2. comment. ſuper Inſtitut. Inſtitution. libr. 2. tit. 20. de legatis. §. hinc proxima.*

VERNACTVM, quod vere aratum eſt. Dictum à temporis argumento. Interdum pro eodem accipiuntur, vernactum, & nouale Bud. tamen Noualem tum dici ſentit, & Nouale, cum ager poſt meſſem totus quieſcit: tum autem Vernactum, cum vere terra proſciſſa eſt. Græce ...; & ..., & .... Latinè etiam interdum Seges dicitur, cum iterata & exculta eſt ad ſementem. Sp.

VERNACVLVM, omne quod domi noſtræ naſcitur, vel in noſtra patria vt. vernaculum vinum, aurum. Vnde vernacula lingua dicitur, vel ſeruilis, vel plebeia, qua tanquam communi ac naturali, omnes vulgò loquuntur. Linguam maternam hodie vocamus. Sp.

VERO, diſcretiua coniunctio, varijs modis ſumitur, *vt Alberic. oſtendit.* Iuncta pronomini Ego, non tam diſcretionem interim ſignificat, quàm (vt Hermolao placet) confirmationem, Quinetiam, vel etiam. *Cætera require à Steph. Rob.*

VERO verius, prouerbiali tropo dicimus, quod prorſus indubitatum haberi volumus. Vlpian. haud diſſimili forma dixit, Certo certius: quanquam nihil prohibet aliud alio certius eſſe. *l. teſtamento datis tutores. 2. de teſtam. tut.* Spieg.

VERONA, ciuit. Venetiæ, à Brenno duce, Brenona primò, deinde mutatis literis, Verona dicta eſt. *vt Iuſtinus refert lib. 20.* Alberic. neſcio quæ ſecutus Chronica, Veroniam dicendam tradidit, quòd vt ait, conſecrata fuit (fortè conſtructa legendum) a Romanis expulſis contra Romam & ibi ſunt multa ædificia ſimilia Romæ, ſcilicet Arena, & alia.

VER ſacrum. Veris ſacri mentio fit apud Liuium *libr. 22. & in 34.* vbi ſcribitur; Ver ſacrum videri pecus quod natum eſſet inter Calend. Mart. & pridiè Calend. Maias. Verùm aliter Feſtus explicat: Ver ſacrum vouendi, ait, mos fuit Italis. Magnis enim periculis adducti vouebant, quæcunq; vere proximo nata eſſent apud ſe animalia, immolaturos. Sed cùm crudele videretur, pueros ac puellas innocentes interficere, perductos in adultam ætatem velabant, atque ita extra fines ſuos exigebant. Idem Sextus Pompeius in Mamertino, vt ſi vellent (inquit) eo malo liberari, Ver ſacrum vouerent, id eſt quæcunq; vere proximo nata eſſent, immolaturos. *Plura de hoc Pulman aduerſ. ſubſ. lib. 1. cap. 6. Vide ſup. Ver ſacrum.*

VERSARI malè in tutela, pro non rectè fungi munere tutorio. *l. 3. §. 1. ff. de off. præf. vrbi.* Sp.

VERSARI in munere ſuo, ſuo munere fungi. Eſt autem verſari, in aliqua re aſſiduum eſſe. *l. 3. §. 1. ff. de off. præfect. vrb.* Sp. *Adde Conan. lib. 7. cap. 2. nu. 3.*

VERSA VICE *l. 1. ff. de iib. cauſ. tum alijs locis*, pro viciſſim, vice verſa, ſeparatim his duobus verbis poſitis. Sp.

VERSICOLORES, Vlpian. *l. ſi cui. §. 1. de leg. 3* appellat lanas, quæ natiuum colorem mutarunt, ſiue purpura, ſiue cocco, ſiue alio colore infectæ ſint, *vt etiam in actione, Varine tutor. relatum eſt.* Valla ex varijs autoribus oſtendit, verſicolorem aliquam rem dici, quæ variorum colorum ſit. Sed Vlpia. locum à Valla non intellectum, Alciatus non temere contendit. Spieg.

VERSICOLORIVM appellatione ea continentur, quæ tincta ſunt & neta, neque detexta, neque contexta: veluti purpura, crocum, & alia id genus. Quæ verò natiuo colore vel alba vel nigra ſunt, verſicoloribus non adnumerantur. *l. 70. §. verſicolorib. l. 78. §. coccum. ff. de leg. 3. l. 32. §. Labeo. ff. de au. & arg.* Briſſ.

VERSICOLORIA veſtis *in d. l. 32. §. Titia*: & verſicoloria lana *apud Paul. lib. 3. Sent. tit. 6.* Briſſ.

VERSICVLVS. Interpretes nonnunquam hoc nomine citant à Pandectis verba Iuriſcoſ. nec abſurdè. Nam verſus, & verſiculus, quamuis vulgò habeantur pro metris: tamen etiam quicunque tractus literarum, vulgò linea, dici poteſt verſus, *autoritate Ciceron. in prima Epiſt. 5. lib. ad Atticum, cum alibi.* Spieg.

VERSVRA fieri propriè dicitur, quum creditoris conuerſio quædam, & mutatio fit: id eſt, quum quis alij vt ſoluat, ab alio pecuniam mutuatur. nonnunquam tamen verſuram facere ſimpliciter ſignificat æs alienum contrahere. Cicero *pro Cælio.* [Tabulas qui in patris poteſtate eſt, nullas conficit: verſuram nunquam omnino fecit vllam.] Dona. *in Phorm.* Verſuram facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno ſoluit. Dicitur etiam Verſuram facere, cùm minore fœnore acceptam quis pecuniam maiore occupat. Oldend.

VERSVRAM facere, honeſta locutio, pro eo quòd nunc dicunt, pecuniam ad intereſſe mutuari, quod frugi homines facere non ſolent. *vt ait Bud. Vide infrà, Verſuram ſubſtit.* Spieg.

VERSVM, niſi duret, non dicitur. *l. ſi verò pro patre. §. ſed ſi nõ ſint. verſ. Verſum autem. ff. de in rem verſo.* Verſum verò accipimus ſiue directò, ſiue per obliquum, ſiue in turpem, ſiue honeſtam cauſam. *l. 1. eo.* Non autem quod ob debitum eſt acceptum. *l. ſeruus tuus. ff. de dolo.* Old.

VERSVM in rem dicitur, quod in patrimonium redactum eſt. *l. 2. ff. quod cum eo. l. 21. ff. de dolo. l. 3. §. contractum. ff. quibus ex cauſ. in poſſ. eat. l. 1. §. item ſi quis. ff. de ſeparat. ionib.* Briſſ.

VERSVM autem in rem quod ad actionem de in rem verſo attinet, videtur, putà agrum colendo, domum fulciendo, mancipia veſtiendo, mercando, vel creditori ſoluendo, vel quid tale faciendo, vt Paul. *lib. 2. Senten tit. 9.* ſcribit. Vlpian. autem in rem verſum videri ait, ſiue id ipſum quod ſeruus accipit, in rem domini conuertit, veluti ſi triticum acceperit, & idipſum in familiam domini cibariorum nomine conſumpſerit: aut ſi pecuniam à creditore acceptam dominito creditori ſoluerit, & generaliter toties de in rem verſo eſſe actionẽ, quib. caſibus procurator mandati, vel qui negotia geſſit, negot. geſtor. haberet actionem, quotiensq; aliquid cõſumpſit ſeruus, vt aut meliorem rem dominus haberet, aut non deteriorem. *l. 3. §. 1. & §. ſeq. ff. de in rem verſo* Briſſ.

VERTISSE in vſus ſuos pupillarem pecuniam, vt vſuris maximis ſubijciatur tutor videtur, qui ſibi ſumpſit ex adminiſtratione nummos, vel clàm, vel quaſi ſua pecunia licenter abuſus eſt. Nec enim vtique qui non fœnerauit, vel non depoſuit, vel qui debitor patris pupilli fuit, deinde ipſe ſibi non ſoluit, vel qui nec pecuniam pupillarem ſuo nomine fœnerauit, in vſus ſuos vertiſſe intelligitur. *l. 7. §. pecuniæ. cum §. ſequ. l. 46 l. 54. ff. de admin. tut. l. 38. ff. de nego geſt.* Quòd ſi tutor in vſus ſuos pecuniam conuertit, inde aliquid in rem pupillarem impenderit, quantum impenderit, vertiſſe deſinit. *l. 3. §. plane. ff. de contrar. & vt. act* Briſſ.

VERTAGOS veteres appellabant Canes, vltrò in venationem exeuntes. *Baldui. in comment. Inſtitut. Iuſt ... libr. 2. tit. 1. §. quicquid autem. de rer. diuiſ. De hac dictione vide latius Turneb. aduerſ. lib. 16. cap. 2.*

VERTON, vel Ferton, habetur in Decret. Pont. *12. q. 1. pluribus capitibus.* quòd quatuor in partes res Eccleſiaſticæ diuidundæ ſint: quarum quarta cedat Epiſcopo. Hanc hodieque ſacrificuli redimunt aliquot nomis, vocantque verronem. Quanquam videntur tantùm ſua redimere, quæ vel officio, vel hæreditate ſunt adepti: cum interim ... Eccleſiæ indignè corripiantur. Verton autem, vel Verding/eſt verus Germanorum vocabulum, quod nunc Vierthenl/vel Vierzal/nominatur, & ſubinde legitur in vetuſtis libris Germana lingua ſcriptis, Ein verton/oder verting wachs. Oldend.

VERVEX dicitur ab inuerſis teſticulis eſt. n. mas inter oues, cui inuerſi ſiue adempti ſunt teſticuli. Iun. *Satyr. 3.*

Sutor & elixi veruecis labra comedit.

Meminit etiam apud nos Vlpian. *in l. 1. §. 1. tit. de abigeis.* cuius verba ita caſtigari debent: licet eo loco quidam Berbicem. repoſuerint. quos ſequutus eſt Maffeus Vegius, *in libel. ſuo de verbor. ſignific.* quem non parum demiror. ille autem qui ad generandam ſobolem integer tenetur, dicitur Aries. & ideo veruex ſectarius, qui gregem agnorum præcedens ducit. inde ſit veruecinus adiectiuum, penul. producta: Plin. [Et hircinus, & veruecinus adeps ei vtilis eſt.] Hoc itaque differt veruex ab ariete, quod canterius ab equo, & caper ab hirco. Eſt enim propriè caper, mas inter capras, caſtratus. Martial.

Dum iugulas hircum, factus es ipſe caper.

Nam

Nam Virg. poetica licentia caprum pro hirco poſuit, dum inquit:

Vir gregis ipſe caper.——

Sicut etiam improprie brutum animal, virum appellauit. Dicitur autẽ caper à carpendis virgultis. rodit n. hoc animal omne virgultũ, & in primis vites. & propterea (teſte Seruio) Baccho immolari caper ſolebat. Ouid.

Rode caper vitem, tamen hic cum ſtabis ad aram,

In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.

VERVINAM Turneb. *lib. aduerſar. 24. cap. 21.* putat eſſe dictionem quatuor ſyllabarum & obeliſcum ſignificare, id eſt, paruum veru & tanquam vericulum: De quo Plaut. *in Bacchid.*

Si tibi machæra eſt, nobis veruina eſt domi

Qua quidem te faciam, ſi tu me irritaueris,

Confoſſiorem ſoricina nænia.

Sunt tamen ei etiã qui pro Veruina, Vrbinam, legunt, pro telo ruſticario retorto inſtar vrbi, à qua aratri partes vrbes & vrbare, *vt annotauit Sidon. Apoll. in epiſt. ad Papam. lib. 6.*

VERVM eſt, quod eſt, *D. au. Auguſt.*

VERVM, pro ſed, mutat ius & factum. *l. 1. C. qui & aduerſus quos in integ. reſt. pet. l. 1. §. ex his apparet ff. de lib. agn.* Alb. Verum & Falſum contraria. *l. ſi quis legatum. ff. ad leg. Corn. de falſis.* Cicer. *in Acad.* Intereſſe oportet. vt inter rectum & prauum. Schlecht vnd krum. Sic inter verum & falſum. Aliquando Verum non eſt nomen, ſed aduerbium confirmantis, *teſte Donat. in Adelph.* Spieg.

VERVS, pro æquo, iuſto, non tantùm Cicero, ſed etiam Iuriſcoſſ vſurpant. *l. omnes. de in integr. reſtitut. l. ſi fideiuſſ. in fin. de leg. 3. Inſt. quibus ex cauſ. manum. non licet. §. ſemel.* Sp.

VERVS procurator quis dicatur, vide *l. verò. ff. de ſolut.*

VERVTVM, teli genus, ſimile veru, à quo nomen ei adhæſit. Meminit eius Lucretius *lib. 3.*

Vix etiam curſus quingentos ſæpe veruti.

& Saluſtius *lib. 3.* [Hiſtoriarum manebant in modum Veruti militaris.]

VESANVS dicitur, qui ſine corde aut ſanitate eſt. *l. molum. §. viduam. ff. de verb. ſign.*

VESICA vitioſa, *l. quæritur, de ſterili. ff. de ædil. edi.* Caper proferri cenſet per n. Venſica, quòd non ſit ſine vento. Sp.

VESPERTILIONES videntur appellati, qui grauati ære alieno, luce domi ſe continent, ne à creditoribus appellentur, noctu prodeunt. Vlpi. *de euict. l.* [ſi ita quis ſtipulanti ſpondeat, ſanum eſſe, furem non eſſe, veſpertilionem non eſſe, &c.] Quanquam hoc loco quidam pro Veſpertilione, legunt Veſpillonẽ, aut Verſipellem. Sed Alcia. priorem lectionem agnoſcere videtur: qui putat veſpertilionẽ dictum qui, vt modò dictũ eſt, metu creditorũ interdiu latitat, noctu prodit. Nam hoc animal ſemimus hinc dictum quòd veſperi volet, indicat Non. Mar. Sp. *Adde Forcat. in ſuo Aui. c. 1. nu. 3. & Turn. aduerſ. lib. 13. c. 3.*

VESPILLO, qui veſpertino tempore defunctos efferet pauperes, ſine põpa funebri. Martia. *de ſol. l. qui decem.* [Num ergo & ſi veſpillonem, aut aliàs turpem dederit hominẽ.] Vlpian. *ad S. C. Trebell. l. ſed ſciendum.* [Vel nomen quidem veſpillonis teſtatoris ferre.] Nebr.

VESTA, quaſi focus vrbis, Dea reputabatur, cui colendæ virgines præerant, vt vigilaretur diligentur ad cuſtodiam ignis, auctore Cicerone: inde enim virgines Veſtales dictæ ſunt, quibus magnus habebatur honor, præcedẽtibus etiam facibus cùm prodirent: adeò, vt damnatum ad mortem, forte fortũna obuium, liberaret à pœna. Triginta autem annis virginitatem ſeruabant, exinde ad quancunq; vitæ conditionem liberæ Old.

VESTAE enim ignis perpetuus dicatus erat, à ſacris virginibus cuſtoditus. Eam autem terram eſſe quidam crediderũt, alij verò Veſtam nihil aliud eſſe, quàm purum ignem arbitrantur. Alij porro eandem, quæ & Opis, & Cybele omnium Deorum mater dicitur, eſſe opinati ſunt. Cuius ſacra vigilem ſcilicet ignem, cum virginibus, penatibus & Palladio, Aeneas ex Troia in Latium tulit, & condito Lauinio, Veſtæ ædem ſacrauit, in qua etiam hæc ſacra condidit. *De qua vide plura apud Onuphrium in ciuitate Romana, ſub cap. de virginibus Veſtalibus.*

VESTEM, quæ eius cauſa empta, parata eſt. *Iabol. declarat in l. qui concubinam. in princ. ff. de leg. 3.* Sp.

VESTEM quæ mea erit. Hunc ſermonem in mortis tẽpus collatum, ſine dubio pro conditione accipiendum eſſe, Pomp. putat. *l. nuper. ff. de leg. 3.* Sp.

VESTEM mutare. Veteri ſiquidem more, non rei duntaxat, ſed etiam cognati, affines, liberti eorum & familiares veſtem mutare, capillumque ſubmittere conſueuerunt, *vt præter Liuium teſtatur Plin. epiſt. 7.* Et huc reſpexit Venuleius. *l. 39. ff. de iniur.* vbi ait: [Veſtem ſordidam rei nomine in publico habere, capillumue ſubmittere nulli licet, niſi ita coniunctus ſit affinitate, vt inuitus in reum teſtimonium dicere cogi non poſſit.] *de quo vide Iac. Reuar. variar. lib. 3. cap. 6.*

VESTES peragaudes, indumenta ſunt ex lino virilia, veſtibus alijs ſubijci conſueta, *vt annotauit Droſæus in Methodo iuris.*

VESTIARII *in l. 5. ff. de inſtitor.* Veſtiarius negotiator. *in l. 45. ff. de oper. libert.* & Veſtiaria pro veſtitu. *in l. 83. ff. de cond. & dem. & l. 3. §. quamuis. ff. ſi cui plus, quàm per leg. Falci. l. 4. l. 8. l. 12. l. 13. l. 18. cum ſeq. 44. ff. de alimen. leg. l. 8. ff. de tranſact.* Briſſ.

VESTIARIVM in poſtremis libris Codicis, & in libro Notitiæ Imperij Rom. accipe, in quo veſtes principis conduntur, & reponuntur. Moſchopul. *in lib. ...* [illegible] Guliel. Tyrius *lib. 2. de bello ſacr. c. 15.* [Quo facto; ex Imperialibus veſtiarijs oblata ſunt prędicto viro munera in auro, veſtibus, vaſis, & pretioſis lapidib.] Huic veſtiario comes præponebatur. Erat & veſtiarij ſacri ſcrinium, *vt ſupr. docui.* Briſſ.

VESTIBVLVM, quòd Græci πρόθυρον vocant, tametſi extra ianuam domus ſit, ædibus tamen adſcribi, & ceu earum membrum exiſtimari, Alciat. *l. fin. de verb. ſign.* ſcribit. Quid ſentiat Bart. vide *in l. inter quos. ff. de dam. infec. Adde Gell. lib. 16. cap. 5.*

VESTIBVLVM, pro aditu ſepulchri, *apud Vlpian. vide Schol. in 12. Tab.* Spieg.

VESTIBVS legatis, an quæ feſtis diebus paratæ eſſent, debeantur. quo in genere conſulendum cenſeo Bartolum *l. fin. ff. de aur. & argen. legat.* aientem deberi, *per eam legem, quod & Alexander Imolensis in addita. ad eandem probat ex Baldo.* Tu rem expendas velim. Prat.

VESTICEPS, pubes opinor à Gellio appellatur. *lib. 5. cap. 19.* [Sed arrogari, inquit, non poteſt, niſi iam veſticeps.] Cui verbo Inueſtis apud Tertullianum reſpondit *in libr. de virginibus veland.* [Si virgo mulier non eſt, nec vir inueſtis eſto. Si non operitur virgo, quia mulier non ſit, operiatur inueſtis, quia vir non ſit.] Et aliquanto pòſt, [Materfamiliæ vocatur, licèt virgo: & Paterfamiliæ, licèt inueſtis.] Hotom.

VESTIGATORES. Vlpia. *in l. quæſitum. de fund. inſt.* [Si in agro venationes ſint, puto venatores quoq;, & veſtigatores, & canes, &c.] Auctor eſt Varro *de ling. Lat.* Veſtigatorẽ, hoc eſt venatorem, à veſtigijs ferarum dictum. Sp.

VESTIGIVM, tranſlatè indicium eſt. *l. quidam. §. 1. C. de neceſſ. ſer. l. vbi. C. de falſ.*

VESTIMENTA Ianthina, etiamnũ ſunt violaceæ purpura infecta, ἴον enim Latini violam dicunt. *Vide Plinium lib. 21. & Bayſ. c. 3. de Re veſtiaria.* Sp.

VESTIS, generaliter dicitur: vt ſtragula forenſis, muliebris. Veſtimentum pars aliqua: vt pallium, tunica, vel penula. *A. tiut. de verb. ſignific. Vid. Præcingimur.* Sp.

VESTIMENTVM, idem quod veſtis. Vnde Vlpian. *de aur. & arg. leg.* veſtis inquit, an Veſtimenta legentur. nihil refert. Et illo ipſo auctore, veſtimenti, id eſt, quod detextum eſt, & ſi deſertum non eſt. Quod in tela eſt, nondum detextum, Contextum appellatur. Sic Haloan. Vulg. lectio quia deprauata, tam perſpicui ſenſus non eſt. Actor petendo veſtimẽtum, & numerum & colorem dicere debet: verumtamen ad nimis curioſam rerum demonſtrationem non aſtringitur, quia id inhumanum eſſet: vtpote attritane ſit, an noua veſtis. Spieg.

VESTIMENTORVM autem eſſe Vlp. ait, omnia lanea, lineaque, vel ſerica, vel bombycina quæ induendi, præcingendi, amiciendi, inſternendi, injiciendi, accumbendi cauſa parata ſunt. *d. l. 23. §. 1.* Veſtimentumq; id accipitur, quod detextum eſt, & ſi deſectum non ſit, id eſt, ſi conſummatum ſit, non

ſit, non etiam ſi nondum pertextum, vel detextum in tela adhuc ſit. *l.22.ff.eod.tit.* Briſſ.

VESTIMENTORVM autem quædam virilia ſunt, quæ ſcilicet ipſius patrisfamil. cauſa parata ſunt, & quæ ad vſum virilem ſaluo pudore attinent. Muliebria verò, quæ ad vſum matrisfam. ſpectant, quibus vir non facilè vti poteſt ſine vituperatione: veluti ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ. *l.23.§.veſtimenta,ff.de aur.arg.Paul.lib.3.ſentent.tit.6.* Et Varro *lib.9.de Ling.Latin.* vt Tunicam virilem & muliebrem dicimus, non eam, quam habet vir aut mulier, ſed eam quam habere ex inſtituto debet. Poteſt enim muliebrem vir, virilem mulier habere, & in ſcena ab actoribus haberi videmus: ſed eam muliebrem, quæ de eo genere eſt, quo indutæ mulieres, vt vterentur, eſt inſtitutum. Mentem tamen legantis in hac re inſpiciendam eſſe Pompon. *in l.33.ff.de aur.arg.* ſcribit, vt ſi teſtator ſolitus fuerit vti quadam veſte, quæ etiam mulieribus conueniens eſt, ea virilis appellatione contineatur. Veſtis planè abſoluta appellatione tam virilis quam muliebris, etiamſi tragica, aut citharœdica ſit, continetur. *l.127.ff.de verb.ſign.l.15.§.& ſi veſtimentorum.ff.de vſufruct.* Briſſ.

VESTIS. Quod Latini veſtem à veſtiendo appellant, hoc ipſum Græci τὴν ἐσθῆτα καὶ ἔσθησιν, καὶ τὸ ἱμάτιον, παρὰ τὸ ἕω καὶ τὸ ἐνδύομαι, quod inducere ſignificat: à verbi futuro ἑσθήσω, γίνεται ἐσθής. Iá verò veſtis appellatio generalis eſt, & latè patet. Significat enim & virilem, & muliebrem, quam ἱμάτια γυναικεῖα Lyſias appellat. *Brechæus in l. veſtis appellatione.ff.de verb.& rer.ſignific.*

VESTIS militaris, qua iuxta Specul. indui debent milites menſibus April. & Septembr. *In titul. de proc. §. 1. verſ. item quod eſt miles.* Qua de re diſſerit & Bartol. *in l.1.C.de milit. veſte.lib.12.*

VESTISPICA. Paul. *ad fin.l.cum de lanionis.ff. de inſtr. & inſtr.* [Cùm in diem mortis inquit, ibi libros & vitreamina, & veſtiſpicam habuerat.] Nonius è Plautina Trinummo citans locum, Veſtiſpici, inquit, appellantur cuſtodes veſtium ſerui, quòd frequēti diligentia veſtes inſpiciant. Aldus pro hac voce legit, Veſtiplici: & vulgati codices habent, ſed corruptè, Veſticulam. Interpretes Plauti Nonianam comprobant lectionem. & Norica editio. Sp.

VESTITVS Chriſtianorū, cuiuſmodi olim, vide, *Palla.*

VETARE, contrarium iubere, hoc eſt, ne aliquid fiat, imperare, vt, vim fieri veto. Tametſi etiam vetare videtur, qui non conſentit. *l.qui vas.§.vetare.ff.de fur.* Sp.

VETATVRVS, participium futuri temporis, non Vetiturus. Valla.

VETERANI ſunt, qui militia honeſtè dimiſſi & ſacramento ſoluti ſunt. *Cuiac.ad l.8.9.10.11.& 12.ff.de excuſat.in princ. Adde Connan.lib.9.cap.6.nu.2.*

VETERANI milites ſunt, qui per viginti annos in legione, vel vexillatione militauerūt. Hi omnium onerum, ſeu munerum perſonalium vacationem habent. *l.veteranis.C.quan.prouoc.non eſt neceſſe.* Præterea nec ipſi, nec eorum liberi primi gradus, hoc eſt, filij pœna metalli, vel operis publici afficiuntur: nec fuſtibus cæduntur, ſed vbi atrocitas criminis ita exegerit, relegandi ſunt. *l.1.& l.3.ff.de priuil.veter.* Ratio huius priuilegij ſumitur ex honore, qui veteranis militibus habetur. *l.honor.C.de pæn.* Veteranus etiam, Modeſtino auctore, eſſe creditur, non ſolum legionarius, ſed omnis qui qualitercunque militauerit, & honeſtè eſt ipſe abſolutus. Spieg.

VETERANA mancipia ſunt, quæ anno continuo in vrbe ſeruierunt: Nouitia autem mancipia intelliguntur, quæ anno nondum ſeruiuerunt, *vt ait Martianus de publicanis.* Maffeus.

VETERATOR, à Græcis πολύτροπος dicitur, id eſt, πολύπειρος, qui diuturna, ac multiplici, & ſæpe commutata ſeruitute, aſtutus & vafer euaſit. Inde Veteratorium, pro ſubdolo, & impoſtorio ponitur, Bud. *in l. vlt. de ædil. edic.* Idē ait, Veterator aduocatus hodie dici poteſt, qui diu ac multum in foro verſatus, omnes litium trahendarum anfractus, omnes ambagioſas fugitandi ludificationes, prehenſiones, nexuſque lubrici litium certaminis tenet: qui in ancipiti forenſium ſalebrarum Marte, belliſſimè inſidias diſponere, atque etiam prouidere nouit: ſed is propriè (vt vno verbo abſoluam) qui eam ſe artem ſcire atque exercere profitetur, quò arte cauſa inferior, ſuperior euadere vel reclamante æquo bonoq; poſſit. Sed an huiuſmodi ambagibus vti aduocatum deceat, attingit Alciat. *in l. natura cauillationis.de verbo.ſignific.* Certè graui viro conuenit nunquam vti. nec enim debet quis de victoria magis, quàm de veritate eſſe ſollicitus. *23.q.2.dominus.* Sp.

VETERATOR ſeruus is dicitur, qui diuturna multiplicią; & ſæpe cōmutata ſeruitute, verſutus & vafer euaſit. Vlpian. *de ædil.edict.l.* Præcipiunt, inquit, Aediles, ne veterator pro nouitio veneat. Sp.

VETERINARII, veterinorum medici. ſunt autem Veterina, animalia, quorum opera in vehendo conſumitur. Tarruntenus *l.vlt.ff.de iur. immun.* [Veterinarij architectus, gubernatores.] Columel. *lib.6.cap.8.* [Solent etiam faſtidia cibo afferre vitioſa incrementa linguæ, quas Ranas Veterinarij vocant.] Hot.

VETERINAM beſtiam iumentum appellauit Cato *apud Feſtum lib.19.* à vehendo.

VETERNOSVS, graui ſomno oppreſſus, Catoni. Prat.

VETITVS rationes reddere: non hoc conſequitur, vt nec apud eum ſit, & reddat & lucrifaciat: ſed ne ſcrupuloſa inquiſitio fiat, hoc eſt, vt negligentię ratio non habeatur, ſed tantùm fraudum. *auctor Martianus l.ſi ſeruus vetitus.ff.de leg.1.* Oldend.

VETITORVM autem obligatio maior eſſe ſemper ſolet, quàm iuſſorum: quia magis delinquit ille qui prohibitus facit aliquid, quàm qui iuſſus non obtemperat mandatis. Huic enim vel error, vel ignorantia, vel ſocordia, ad ſummum negligentia imputari poteſt: ille facto ſuo tanquam manum affert legib. *Connan.lib.1.c.9.nu.7.*

VETVS foſſa quæ dicatur, vide *l.2.§.1.ff.de aqu.plu.arc.* Sp.

VETVS dici ſolet id, quod à noſtra memoria remotum eſt. *Connan.lib.1.c.10.nu.6.*

VETVS ius in libris noſtris variè accipitur. Interdum enim hoc nomine lex 12. Tabul. ſignificatur, quæ aliàs lex antiqua appellatur. *l.1.ff.de pet.hered.l.2.§.1.ff.de noxalibus.* Interdum verò vetus ius intelligitur, quodcunque ante nouam aliquam legem, vel conſtitutionem obtinuit, vt *in l.2.§.ſi mater hereditatem.ff.ad Tertyll.& l.2.C.eod.tit.* Ius vetus eſt, quod ante ſenatuſconſul. Tertyllianum ſeruabatur. Similique modo *in l.32.§.ſi diuortium.ff.de donat. inter vir.* Vetus ius eſt, quod ante orationem Antonini in vſu erat. *in l.8.§.ſed ſi curator.ff.de reb.eor.* Vetus ius intelligendum eſt, quod orationem Seueri anteceſſit, quæ prædia eorum, qui ſub tutela curauè eſſent, ſine decreto alienari obligariue prohibuit. Eadem fere de Antiquo iure *lib.1.* docuimus. *l.8.§.ſed ſi curator.ff.de reb.eor.* Briſſ.

VETVS vinum ex vſu teſtatoris æſtimatur, id eſt, quot annorum vino pro vetere vtebatur. Si id non appareat, vetus accipietur, quod non eſt nouum, id eſt, anni prioris vinum. *l.10.l.11.ff.de tritico vino vel oleo.* Briſſ.

VETVSTAS vicem legis tenet: auctoribus Vlpian. *in l.1.§.vltim.de aqu.pluu.arcen.* & Paulo *ibidem in l.2.§.Idem Labeo.* Quæ Iuriſconſultorum reſponſa ſi diligenter conferas, videbis quantam vim habeat tempus in viciſſitudine rerum mortalium. Eſt enim vice legis, vice conſtituti, eſt loco conſenſus, Breuiter, nihil non poteſt mutare, vt deſinant quidam mirari, quomodo directum dominium tribuat. Oldend.

VETVSTAS *in l.7.incip.nemo dempto.C.de fun.rei pri.* accipitur pro 40. annis, & ita etiam accipitur in l.11. C. de fund. patr. lib.11. *Cuia.in ſup.d.l.7.de fund.rei priuatæ, lib.11.*

VETVSTAS fideliſſima. *l.teſtament. omnia.C.de teſtam.*

VETVSTATE iam deterius factum relinquere. *Vide Pomponium in fin.l.ſed cum fructuarius ff.de vſufruct.* Sp.

VETVSTVM dicitur, quod excedit 40. annorum ſpaciū *C.de fund.Reipub.l.fi.* Aliquando 10. annos. *l.1.§.fin.& l.2.in prin.ff.de aqu.pluu.arcen.ex Alber.* Sp.

VEXARI. *Vide Gellium lib.2.c.6.* Hoc verbo ſubinde vtuntur Iuriſcoſſ. *l.1.§.1.ff.de vacat.mun.l.1.in fin.de teſtibus.l. amnes m. de extraord.crim.l.1.ad l.Iul.repet* Sp.

VEXILLATIONES equitum alas dici Veget. *lib.2.cap.1.* ſcribit, ab eo quod velis, id eſt, flammulis vtantur. Quo poſtremo verbo Leo Imp. *in lib.de re milit.* non ſemel vtitur. Ita accipe vexillationes *in l.2.C.de hære.decur.l.9.C.quando prouoc.non eſt nec.l.8.de erogat.milit.anno.lib.12.C.l.1.de bon.milit. in C.*

Th. & in Notitia Imperij Rom. Apul *lib. 7. de Aſino aur.* [Tota denique factione militarium vexillationum indagatu côtecta. Briſſ.

V I.

VI poſſidere eum definiendum eſt, qui expulſo vetere poſſeſſore, adquiſitam per vim poſſeſſionem tenet. *Vlpian. in l. 1. ff. de vi & vi armata.*

VIA, Metaphoricôs ſignificat veram, atque iuſto ordine conſtantem docendi rationem. Græcis vocatur Methodus: per quam ſine errore tutò veniamus ad cognitionem. Inde Methodici ſunt dicti, qui rationem artis, & diſcendi compendia ſequuntur. Et Galenus duas artis partes facit: Methodon, & Aſceſin. hoc eſt, viam & exercitationem. Eleganter igitur per viam denotatur legitima poteſtas tradendi iuris, *in l. 2. §. nouiſſimè. ff. de orig. iur.* Oldend.

VIA cum adſit, ſemitam quærere. Conueniet, inquit, Eraſm. adagium in tergiuerſatores: qui quo præſens negocium ſuffugiant, diuerticula captant. Semita enim diuerſa eſt à via plauſtrorum, quam regiam vocant. *Vide ſuprà, Iter. & Seruium in 4. Æneid. commenta. diſſentientem à Iuriſconſul. l. 2. ne quid in loc. publ.* Alciat. *in l. quantum ad ius pertinet ff. de verb. ſignific.* Cum de via loquimur, inquit, quatenus ſeruitutis ſpecies eſt, *Inſtit. de ſeruit. in prin.* ab itinere, actuque diſtat. Quum verò de ſeruitute nô accipitur, aliter viam intelligimus: continetq; non ſolùm iter, ſed etiam ſemitam. Hoc autem diſtat iter à ſemita, quòd iter latius eſt: ſemita anguſtior, & quidam quaſi callis. Sp.

VIA, inquit Paulus, conſtitui vel latior octo pedibus, vel anguſtior poteſt, vt tamen eam latitudinem habeat, qua vehiculum ire poteſt: alioqui iter ſit, Fußpfad/ non via. Attamen via interdum diſcendarum rerum rationem ſignificat, Græcè μέθοδος. Vnde Methodici dicti, qui rationem artis, & diſcendi compendia ſequuntur. & Amethodi, hoc eſt, à via & ratione docendi diſcendique abhorrentes, quaſique auij. *Auctor Budæ. in annotat. ad l. poſter. de orig. iur.* Sunt autem Vlpiano illæ trium generum Quædam publicæ, quædam priuatæ, quædam vicinales dictæ. Paulus & militares vias memorat. *in l. viæ vicinales. de loc. & itiner. publ.* Abuſiuè autem via pro omni loco, per quem habere iter omnibus licet. Et *in l. 2. de orig. iur.* Pomponius vſurpat pro vero, atque iuſto ordine, conſtante docendi ratione, quæ Græcis vocatur Methodus, *vt paulo ante diximus.* Spieg.

VIA à vehendo dicta eſt, quaſi veha. Varro 1. *De re ruſt.* [Villicus agri colendi cauſa conſtituitur, atque appellatus à villa, quòd ab eo in eam conuehuntur fructus, & euehuntur: à quo ruſtici etiam nunc quoque Viam Veam appellant, propter vecturas: & Vellam, non villam, quo vehunt.] Hæc Varro. Propriè igitur Via, cum de ſeruitute loquimur, eſt ius vehiculi ducendi per prædium alienum. Eius latitudo lege 12. Tabul. definita eſt: in porrectum pedes octo, in anfractû ſedecim. *l. 8. ff. de ſeruit. ruſtic.* Hotom.

VIA interdum ius eundi, agendi, & ambulandi ſignificat. Nam iter & actum in ſe via continet. *l. 1. §. via. l. 7. ff. de ſeruit. ruſtic. l. 14. §. ſi viam. ff. de acceptilatio.* Dicitur autem via quaſi vehia, quòd vehendo teratur, *vt Varro lib. 4. de Ling. Latin.* Via enim *vt Iſidor. lib. 15. cap. vltimo ſcribit,* eſt, qua ire vehiculum poteſt. Briſſon. *Adde Balduin. Inſtitut. commen. lib. 2. tit. 3. de ſeruitut.*

VIA, pro ratione. Paul. [Si coactus hæreditatem repudiem, duplici via prætor mihi ſuccurrit.] *in fin. §. l. ſi mulier. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

VIA deterior fieri intelligitur, ſi vſus eius ad commeandum corrumpatur: hoc eſt, ad eundum: vt cum plana fuerit, cliuoſa fiat, vel ex molli, aſpera: aut anguſtior ex latiore: aut paluſtris è ſicca. *l. 2. §. deteriorem. ff. ne quid in loco publico.*

VIA immunita, quando ita facta eſt, vt per eam nemo tranſire poſſit.

VIA prima, Latinis eſt, quod Barbari dicût, primo ictu, hoc eſt ſtatim, primo ipſo congreſſu.

VIÆ priuatæ quæ & agrariæ dicuntur, dupliciter accipiuntur: vel eæ quę ſunt in agro quibus eſt impoſita ſeruitus, vt ad agrum alterius ducant. Vel eæ quę ad agros ducunt, per quas omnibus commeare licet, in quas exitur de via conſulari, *l. 1. §. viarum. ff. de ſeruit. ruſt. præd.*

VIA publica. Qui viam publicam deſtruit, is poteſt vel fuſtibus repelli. *l. ædil. curules. ff. de via public.* Sp.

VIA publica nemo quenquam ire prohibet. Hoc Plautinum prouerbij ſpeciem habere cenſet Eraſ. Quo ſignificatur, rerum communium æqualem omnibus vſum eſſe: neque cuiquam vertendum vitio, quòd ius publicum concedit. Cæterùm viam publicam eſſe de regalibus, *extat relatum in cap. 1. quæ ſint regalia.* Bart. *in l. communium. §. cum quis de verb. oblig.* exiſtimat ad ciuitates pertinere. At rectius ſentit Alciatus, quem adi *in d. l. quantum ad ius pertinet* Sp.

VIÆ publicæ ſunt, quas Græci Baſilicas, Iuriſconſ. Prætoriales & Conſulares appellant. Germani, frey offne/ & quibuſdam appoſitè, deß heiligen Reichs ſtraſſen. Quoniam vniuerſæ ditiones per ſacrum Imperium, ab Imperatore dependent partim mediatè, partim immediatè. Vnde qui tradunt eas beneficij feudalis iure cenſendas veritatem ipſam profitentur, comminiſcuntur quidam neſcio quam libertatem. Hinc ego, qui diligenter excuſſi ſacra ſcrinia, dum proximus illis in Aula agerem, aſſeuerare poſſum pleraque oppida, tum municipia noſtræ nationis, quorum maior pars etiamnum per omnia reuerenter agnoſcit Principem, liberiore côditione fuiſſe, quam nonnullæ iam florentiores fuerint vrbes, quæ primùm à beneficio, indulgentiaque Caroli quarti, hactenus reſpirant. Spieg.

Sunt & vicinales viæ, quæ vel in vicis ſunt, vel in vicos ducunt: quæ ſi non ex collatione priuatorum fiant, publicarum loco habentur. Sed inter eas & cæteras vias publicas, quæ etiam militares dicuntur, hoc intereſt, quòd militares exitum ad mare, aut in vrbes, aut in flumina publica aut ad aliam viam militaré habent. Vicinalium verò pars in militares exitum habent, pars ſine exitu intermoriuntur. *l. vlt. ff. de locis & itineribus pub.* Briſſ.

Et ita vicinales vias accipe apud Senecam *lib. 5. de benefic. cap. pen.* & apud Frontin. *lib. 2. de aquæductibus* & in *§. item ſi præſtor. Inſtit. de l. Aquil.* vbi Theoph. publica [illegible] Vicinalis [illegible] vicus [illegible] Sicul. Flacc. *in lib. de condit. agror.* Vicinales autem viæ, quæ de publicis diuertuntur in agros, & ſæpe ad alteras publicas perueniunt, aliter muniuntur per pagos, id eſt, per magiſtros pagorum, qui operas à poſſeſſoribus ad eas tuendas exigere ſoliti ſunt, aut, vt comperimus, vnicuique poſſeſſori per ſingulos agros certa ſpatia adſignantur, quæ ſuis impenſis tueantur. Viator pro apparitore *in l. 5. §. ne tamen. ff. de reb. eor. l. vltim. ff. de vac. l. 5. §. miſſum. ff. vt in poſſ. leg.* Briſſon.

VIA ſacra multis rationibus dicebatur. Primùm quòd augures per eam proficiſci: deinde, quòd omnia Romanorum pſeudoſacra per eam vehi: deniq; quòd triumphi omnes hac agi ſolerent, *Varrone teſte.* Old.

VIAM aperire, purgare, reficere. *Vide Vlp. in l. 1. de via publ.*

VIAM autem aperire eſt ad veterem altitudinem latitudinemq; reſtituere. Sed & purgare refectionis portio eſt. Purgare autem propriè dicitur, ad libramentum proprium redigere, ſublato eo quod ſupereſt. Reficit enim & qui aperit, & qui purgat. & omnes omnino, qui in priſtinum ſtatum deducunt. *d. l. 1. ff. e. t.*

Reficere ſic accipimus, ad priſtinam formam iter & actum reducere: hoc eſt, ne quis dilatet, aut producat, aut deprimat, aut exaggeret. Aliud. n. eſt reficere, longe aliud facere. *l. 3. §. reficere. ff. de itin. act.* Reficere autem dicitur inſtaurare in priſtinum ſtatum quod corruptum eſt. Et ſub verbo reficiêdi, tegere, ſubſtruere, farcire, ædificare, item aduehere, apportareque ea, quæ ad eam rem opus eſſent, continentur. *l. 1. § demor. ff. de riuis.*

VIAM determinare. Iabol. *de ſeruit. præd. ruſt. l. certo. §. 1.* [Igitur arbiter, ait, dandus, qui vtroq; caſu viam determinare debet.] Spieg.

VIAM facere, eſt locum, vbi non erat via, aperire. Exigere viam, dicuntur magiſtratus, cum viciniam cogunt munire ſecum, ſumptu diligentiſſimè facto. *Aſconius in Præt. vrb.* Spieg.

VIAM

VIAM mihi præſtare debes, *l.1.§.1.ff.ſi vſuſfruct.amitt.*

VIAM munire. Liuius *lib.16.* Viam muniuit, id eſt, lapidibus ſtrauit: vt Plinius *cap.34.* loquitur. Dicta vero eſt hæc via Appia: Et, vt Lætus ait à Conſtantini via incipiens, inter Tuſculum & Albam ad Algidum tendit, & inde porro ad Caſſilinum progreſſa, vnde viginti ſtadijs à Capua Latinæ viæ iungitur. *Vide Pomponium Letum tit.79.de Antiquitatibus vrbis. Volaterranum lib.6.c.8.vrb.commentar. Alexand. ab Alexand. lib.3.cap.13.* Hæc via à Caracalla poſtmodum munita, nouæ deinceps nomen accepit.

VIATICVM ſumptus itineris ſignificat. Græcè ἐφόδιον dicitur, *auctore Gellio lib.17.cap.7.l.1.§.ſi pupillo.ff. de tutel. & rat. diſtr.l.52.§.ſi quis ex ſocijs.ff pro ſoc.* Impendia ad iter explicandum neceſſaria vocantur *in l.7.ff.ad Trebell.* Ad ſumptum etiam deſtinatam quamcunque pecuniam Viaticum vocant. *l.17.ff de reb.cred.* Briſſ.

VIATICVLVM, ἐφοδίδιον, dixit Vlpian. *in l.18.in fin.ff.de lud.* Briſſ.

VIATICA cœna, quæ datur abituro.

VIATOREM nõnunquam nominatim vice arbitri dare. *l.vlt.ff.de iudicijs.* Spieg.

VIATOR propriè is eſt, qui ſuis pedibus iter facit. *Cuiac. obſeru.lib.10.c.13.circa fin.*

VIATORES olim dicti ſunt, qui à villa in curiam Senatores accerſebant: *vt Cicero in Catilin. & Colum.lib.1.cap.1.teſtantur.* hinc conſuetudine ſermonis translatum ad eos eſt hoc verbum, qui Magiſtratus iuſſu reos in ius vocarent: Gell.*lib.13.* [Ac deinde narrat, quid Labeo per viatorem à tribu.plebis vocatus, reſponderit: cum à muliere quadam tribuni plebis aduerſus eum aditi, Gellianũ ad eum miſiſſent, vt veniret & mulieri reſponderet: iuſſit eum qui miſſus erat, redire, & tribunis dicere: Ius eos non habere, neque ſe neque alium quenquam vocandi: cùm moribus maiorum Tribuni plebis prænenſionem haberent, vocationem non haberent.] Poſtremò eo verbo cùm Apparitores, tum Executores litium plerunque appellantur. vt Imp. docet *in §.22. de actio.* [Tripli, inquit, agimus, quum quidam maiorem vera æſtimatione quantitatem in libello conuentionis inſerunt, vt ex hac cauſa viatores, id eſt, executores litium, ampliorem ſummam ſportularum nomine exigerent.] Nam de apparitoribus ſentire Iuſtinia. conſtat etiam *ex l.31.§.5.C.de epiſcop.& cler.* Vlpian. *l.5.§.21.ff. vt in poſſ.legat.* [Miſſus in poſſeſſionem ſi non admittatur, habet interdictum propoſitum: aut per viatorem, aut per officialem præfecti, aut per magiſtratum introducendus eſt.] Plin.*lib.18.cap.3.* [Aranti quatuor ſua iugera Cincinnato, Viator attulit Dictaturam, & quidem nudo plenoque pulueris etiamnum ore. Cui Viator, Vela corpus, inquit, vt proferam Senatus populique Roman. mandata.] Tales tum etiam viatores erant, quod ipſum nomen inditum eſt ſubinde & ex agris ſenatum ducesque accerſentibus. Hot. Feſtus autem ſic.

VIATORES appellantur, qui magiſtratibus apparent: eò quia initio omnium tribuum quum agri in propinquo erant vrbis, atque aſſiduè homines ruſticabãtur, crebrior opera eorum erat in via, quàm vrbe: quòd ex agris plerunque homines vocabantur à magiſtratibus, & frequens eorum erat ab agris ad vrbem via. *Hac de re vide Columellam in præfatione libri primi. Ciceronem de ſenectute, & Alexandrum ab Alexand.lib.1.cap.27.* Hot.

VIATORES, vt Cuiacius definit, hi ſunt, qui in ius vocant, qui iudicata exigunt, quibus imminendi (ſic enim legendum eſt *in l.12.C. de proxim. ſacr. ſcrin.*) litibus ſolicitudo iniuncta eſt. *Cuiac. Not.ad libr. 4. Inſtitut. tit. de act.in verb. Viatores.*

VIATORIVM vas, quod per viam deferebatur, & cubilia viatoria.

VICANALIA vulgò appellantur, quæ ad pagum aliquem in vniuerſum pertinent. Vicani enim, ruſtici ſunt, *auctore Alciato in l.pagum.de verb.ſignific.* Sp.

VICARIVS ſeruus ille dicitur, quem atrienſis ſeruus ſubſtituit: hoc eſt, ſerui ſeruus. Vlpian. *tit. de leg.3.l.ſeruus.* vicarios ſeruorum ſuorum numero contineri ait Paulus *de noxal.act.l.ſi ſeruus.* Si ſeruus tuus nomen exercuerit, eiuſque vicarius ſeruus, & idem nauta in eadem naui dum dederit. Item

VICARIVS ſeruus, dicitur Ordinarius, cui peculium dominus conceſſit, negociarisque ſinit. Spieg. *Adde Connan. lib.2.num.3.*

VICARIVS, qui vicem alicuius gerit: barbarè Locum, ſiue Vicetenẽs, nunc vulgò dicitur. (ſtathalter) Galli *lieutenant.* Nam, vt rectè monuit Inſulanus, in nominibus magiſtratuum, aut ſummorum officiorum, alia quædam poterit eſſe vſurpatio. vt neque Viceregem, neque vicelegatum neque vicecancellarium: ſed proregem, prolegatum, procancellarium dicimus. Hoc nomine (iam etiam conſenſu eruditorum ſeculi noſtri hominum recepto) Principales res hodie gerit, & præclarè quidẽ, in regia aula, Georgius Giengerus, qui generi non tantum inter Vlmanos ſuos nobili, ſed patriæ etiam magnum decus addidit: cùm diuini atque humani iuris intelligentia, tum omni prudentiæ genere prædìtus: accedente non hactenus ſolita Accurſiana illa, ſed planè Romana facundia: quæ non poteſt non exornare maximè omnium Romanarum legũ profeſſorem. Harum ille dotium eximiarum exemplum dedit, ab initio mox rerum adminiſtratione, per latiſſimam diœceſim Conſtantienſem; quam ferè iuuenis, & difficilimo tempore obiuit: in qua conſtat ipſum quotidiè, & magna conſulentium frequentia, & magnorum hominum ſplendore viſitatum, ſecunda perpetuò integritatis fama ſequente; ita, vt defuncto epiſcopo Baltaſaro Merklio, cuius in aula Impe.noſtri occupari vicem dum viueret, obibat, Cæſ. Ferdinandus hominem in ſua verba iurare curauerit, declaratum Senatorem in ampliſſimi regiminis Prouinciarum Auſtriæ (vt verbo meorum temporum vtar) Anterioris. Vbi ſtatim & ille, quod bonam fidem ſecutus dico, habitus eſt totius illius Senatus oraculum: vndè nuper inſciens à Principe ad Procancellariatum Curiæ vocatus eſt. Cuius comitatum illuſtrant viri doctrina præſtantes; è quibus familiariter mihi coniuncti ſunt in Theologis, nemini non noti, Ioan. Faber, præſul Viennenſis, Fridericus Nauſea, Gabr.Sanzius. In Iuriſperitis, Wolffgangus Brantneriæ familiæ ornamentum, inſignis militiæ Georgianæ per inclytam Auſtriam Princeps, qui veterem, inter nos florenti ætate in Conſecretariatu ſub D. Maximiliano cœptam, in hunc vſque diem amicitiam, ſanctè conſeruauit. Georgius Illſingus peruetuſtis imaginibus, & iuris peritia clarus, qui in comitijs Hagnoianis non vnum tantum erga me & humanitatis & benignitatis exemplum præbuit. Claud.Cantiuncula. In Medicis, pater & filius Ritij. In bonis literis Georgius Loxanus, à Caroloſpergio Equ. Procancellarius Bohemiæ, in grauiſſimis Regni cauſis ſæpe atque ita verſatus eſt, vt à nemine non prædicetur ſingularis illius integritas atque candor. Adamus Carolus, Logus, Roſinus, Tumchelius, & qui proximè deſiderari cœpit triſti exitu Caſpar Vrſinus, Criſtophorus Caſtilegius, Stephan. Quicletus Burgundio, & meus Oſtnerus: quem ego honeſto loco natum ſtatim à teneris vnguiculis, propter Eraſmi patris, viri dexterrimi in me maxima merita, vti filiolum dilexi, amaui, fouique: nunc autem non poſſum non colere, plurimique facere: poſteaquam animaduerti illum, & ætatem florentem ornaſſe bonarum literarum ſtudijs, & probatiſſimo vitæ ſpecimine, nemini non optimo in aula eſſe gratioſum, cui tales bis nobiles multos congratulor. Effecit autem filij pietas erga me conſtanter ſeruata, vt aliquo pacto deſiderium patris lenirem, qui excepta linguæ Latinæ, cui mire fauebat, cognitione: cæterùm nullis non, quæ maximè virilem dignitatem decebant, dotibus eximiè prædìtus, dierum plenus, apud Oenipontem, honoratum ſanè illum & præinſignem (ad quem virtute ſua euectus erat) ordinem Præfectorum Principalium Rationum, vnà cum vita deſeruit, ſuperſtite etiamnum ſummæ fidei atque integritatis fama. Erat illi facies, & totius corporis habitus planè heroinus, coniunxq; venuſta, pudica, è Windegkorum Germa. Equit. peruetuſta familia procreata, proba cum primis, & prudens materfamilias quam cùm filio atque filia itidem venuſta pudibundaque iam grandeſcentibus atque vnicè dilectis pignoribus ſuperſtitem reliquit: viduatum integra ætate ad hodiernum ſuſtinens, nobilior iam facta ſanctitatis morum præconio: nunquam ſtatuens renubere, quod ſe alterum Eraſmum Oſtnerum iuuentutam

ram negat: in cuius iam plùs quadraginta annos nati, ipſa tenerrima virgo, & vno omnium ore formoſiſſima venerat conſortium. Doctos ille reueritus eſt omnes, dictitareq; ſolebat, quancunque ſine literis iacere nobilitatem: vnde etiam maiorem tulit laudem, quòd ipſe tantus latinitatis mirator, eam neſciret: interim tamē in filio, quod illi defuit, ſedulò reſarcire curauit, nec oleo, nec opera perditis, ipſe vernaculis libris lectitandis delectabatur per ocium, ſic terreni Principis negocium gerens, vt vel vnus ipſe exemplum eſſet, & in aulis Principum pietati locum eſſe. Cæterùm, vt omnibus comis, ita viciſſim cunctis ille gratus & acceptus, tum Principi ipſi Maximiliano, cui vſq; ad exceſſum eius, à cyathis prægustandis miniſtrauerat, valde charus erat. Mihi autem vſq; tacendus non fuit olim homo tam amicus, quòd nec eo candidiorem promptioremque alium vnquam probarim, nec ſimilem ſperare auſim excepto filio, qui ſanè paternæ erga me amicitiæ hæres, me ſupra modum diligens, nec amore mutuo, mecum paria facere contentus, res noſtras in aula diligenter curat ſuſtinetque: coniuncto ſtudio, opera & prudentia Sebaſtiani Tunckelij, viri nobilis & eruditi, qui nuper pro ſuo in Maium fratrem, cuius interobliuiſci nequit, amore, perquam eleganti epiſtola, ſuam quoque amiciſſimam erga me voluntatem declarauit. Quantum autem, regis comitatus ornamentum amiſerit in ornatiſſimo viro Ioanne Lobleo à Greimburgo, Præfecto (dum viueret) Burgenſi celebris ciuitatis Anaſi, quæ eſt ſuperioris Auſtriæ, præ dolore vix à me dici poteſt: erat enim mihi amiciſſimus & dulciſſimus congerro, honeſto loco natus, in ampliſſima fortium virorum altrice natione Sueuorum (vt hodie appellatur) oppido imperiali Wilenſium haud ignobili, propter niueam à cunabulis indolem, quam vel ipſa oris forma commendabat: eiuſque ſpecimen præferebat amabilis puer: tum modeſta quadam verecundia adoleſcens in eum accreuit virum, qualem vix alium ſecundum in ordine ſuo reperire fuit: in quo conſiliarius primùm inclyto principi Archiſtratego Auſtriæ, deinde Romanorum Hungariæ & Bohemiæ regi & ſacro Romano imperio ac inclytæ domui Auſtriæ in rebus longè arduis magna cum laude fidei & integritatis diuturna, grata, & impenſe vtilia obſequia præſtitit: quibus ingens nō tantùm regi, ſed vniuerſæ ferè aulæ ſui deſiderium reliquit ob obitum immaturum: adeò nullus in eo faſtus notatus eſt quum tamen intimus eſſet tanto principi: nec ambitio, familiare aulæ vitium, imò cunctis placidus, nec vlli aſper: veri iuſtique tenax: vnde habitus eorum qui calumnia opprimebantur patronus: tum amator, etiam, altor atque fotor, in quibus cognoſcebat egregias animi dotes, nempe ingenium, probitatem, eruditionem & morum honeſtatem. Nec tam auerſabatur aliud, quàm ſimulationem beneuolentiæ, quamque vulpeculas illas lupina pelle indutas. Natura enim candidior multo atque integrior erat, quàm vt cuiquam dolos malos fraudeſve ſtrueret: ideoq; quos tales animaduertebat, omnino, ſi qua poterat, deuitabat. Ob quos mores ſtudiaq; habebatur nó aulæ tātùm decus, ſed Germaniæ noſtræ quædam gemma ſingularis. Decedens reliquit filium Ioan. Iacobum paterna cura ad probos mores educatum: puellam item ſanctè inſtitutam, quæ iam matura viro dotibus prædita, quæ addecent laudatam nunquam ſatis virginem, ſacrum ſortita eſt thalamum pulchra Caia ipſa cū pulchro Caio ſuo Georgio Ilſingo, cuius à nobis paulo antè mentio facta eſt. Sp.

VICARIVM definit And. Alciat. *in Rub. ff. de officio eius, cui manda. eſt iuriſdict. ex l. 1. §. à præfectu. ff. de leg. 3.* illum, qui gerit omnes vices eius, in cuius loco ponitur. Cui aduerſatur. l. ſi ſeruus meus. ff. de pecul. vbi vicarius dicitur tametſi omnes eius vices non gerat. Alciat. *in Rubr. ff. de offic. eius cui manda. ἀντινομίαν* conciliat, vt illic largè capiatur. Largiſſimè & impropriè accipitur in rubr. C. vt null. ex vica. pro eo, qui habitat in vico, ſeu villa. *Vide Alexand. Rubr. C. de eo, qui vic. alt. ge.*

VICARIVS interprete Theophilo *in §. cùm autem, Inſtit. quod cum eo,* appellatur *ὁ τῶ δούλου δοῦλος. Sic in l. 25. ff. commu. diuid. l. 5. §. 1. ff. de tributo. l. 19. §. vic. ff. de noxalib. l. 11. §. viri, cum i. ſequ. l. 4. in fin. l. 7. §. in peculio, ff. de pecul. l. 17. §. 1. ff. de in rem verſo. l. 31. ff. de contrah. empt. l. 17. §. item ait. l. 44. ff. de ædil. edict. l. 31. in fin. ff. de legat. 3. l. 12. §. Celſus. ff. de inſtruc. vel inſtrum. l. 4. l. 6. ff. ſi vic. alt. li. pen. ff. de pecul. legat. l. 10. ff. de manum. teſtam.*

VICARII vocantur, qui vicem aliorum gerunt. *l. 4. ff. legat. l. 13. ff. de legat. l. vn. C. vt omnes iud.* Briſſ.

Erant autem vicarij prouinciarum, qui vices Præfectorum prætorio in diœceſibus gerebant. *l. 3. §. illud. de cano. larg. tit.* Veluti in præfectura prætoriana Orientis tres erant vicarij quorum fit mentio *in l. vlt. C. de diuerſ. offic. lib. 12.* Vnus diœceſeos Aſianæ, qui prouincias octo adminiſtrabat, Pamphyliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Piſidiam, Phrygiam Pacatianam, Phrygiam ſalutarem. Alter erat vicarius diœceſeos Ponticæ, ſub cuius diſpoſitione erant prouinciæ 11. Bythynia Galatia, Paphlagonia, Honorias, Galatia ſalutaris, Cappadocia vtraq;, Helenopontus, Pontus Polemoniacus, Armenia prima, & ſecunda. Tertius erat vicarius diœceſeos Thraciarum, cui ſuberant Thracia Hæmimontus, Rhodopo, Mœſia ſecunda, Scythia. Briſſ. Adde Cuiac. *ad l. 4. de annonis & tribut. lib. 10 C. Idem Cuiac. in expoſit. No. Iuſtin. §.* addit quartū vicarium diœceſeos Macedonicæ. & vicarium Thraciarum Iuſtiniani ætate vicarium longi muri nuncupatū fuiſſe, qui longus murus haud paruum munimentum fuit, præſidiumque Thraciarum, *de quo Nou. 26 & innumeri alij auctores.*

In partibus verò Occidentis vicarius vnus erat vrbis Romæ, cuius fit mentio. *lib. 4. Variar. Caſsiod. Epiſt. ad Ioannem Archiatrum.* Cui ſuberant Conſulares & correctores Italiæ & Præſides Sardiniæ, Corſicæ, Valeriæ.

Alter verò erat ante Iuſtiniani tempora vicarius Africæ, cui ſuberant conſulares Byzacij & Numidiæ: & Præſides quoq; Tripolitanæ & Mauritaniæ vtriuſq;.

Tertius erat vicarius Hiſpaniarum, cuius fit mentio *in inſcriptione. l. vltim. C. quor. bonor. & l. 17. C. de donat. ex. uept. & apud Sulpit. Seuer. lib. 2 Sac. hiſt.* Huic ſuberant conſulares Bericæ, Luſitaniæ, Galliciæ: Præſides Tarracenſis, Carthaginenſis, Tingitaniæ, inſularum Balearium. Et hæc ita ante Iuſtinian. obtinuère. Cæterùm Iuſtin. vicarios Aſianæ & Ponticæ diœceſeos abrogauit, & vtrunque in vnicæ prouinciæ, nempe Galatiæ Pacatianæ, adminiſtrationem commutauit *Nouell. 6. & Nouell. 20.* Idem vicarium Africæ in propriam præfecturam prætorianam tranſmutauit. Briſſon.

VICARIVS in l. 4. C. de ann. & tribut. lib 10 præfecti prætorio vicarij viri ſpectabiles, qui ex mandato principis in diœceſin aliquam ſiue tractum mittuntur, multas habentes prouincias. *l. 1. C. de prox. in ſacr. ſcr.* Quot autem fuerint vicarij in Oriente, Noticia Imperij indicabit. Vicarij ſunt, qui pro præfectis prætorio prouincias adminiſtrant. *ſic ſumitur in d. l. 1.* Prat.

VICARIVS, & Ordinarius nomina ſunt ſeruorum, inter ſeq; conferuntur. Nam ille in huius, quaſi domini, peculio ſeruus eſt. Vlpian. *l. 17. ff. de pecul.* [Si ſeruus meus ordinarius, vicarios habeat, id quod vicarij mihi debent an deducam ex peculio ſerui ordinarij?] Martialis:

Eſſe ſui eſt ſeruum, iam nolo vicarius eſſe. Hot.

VICARIVS alieni iuris. Cicero *pro Cæcin.* [Qui legitimè procurator dicitur omnium rerum eius, qui in Italia nō ſit abſitue reip. cauſa, quaſi quidam penè dominus, hoc eſt, alieni iuris vicarius.] Sp.

VICARIVS à Suffecto quo diſtet, Alb. docet *in l. 5. C. de offic. eius qui vic. alt. ind. obtin.*

VICARIVS Proconſulis, Proconſulatum obtinere cenſetur: tametſi Proconſulis nomine abſtineat.

VICARIOS aliter ſumi iure ciuili, aliter iure canonico, ſatis arguunt TT. C. & ext. *de off. vica. per tot.* Sp.

VICARIA fides. Cicero de mandati iudicio loquens, *pro Roſc. Amer.* [Propterea, inquit, quòd quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria fides amicorum ſupponitur.] Sp.

VICE pro loco accipitur: vt vice mea, vice tua, pro tuo & meo loco. Alia vice, vſitatius, pro alio tempore. *L. pen. ff. de præſcript. verb. l. 2. & ibi not. C. de adopt. & l. qualem ff. de rit. nupt.* Spieg.

VICECOMES de off. vica. dicitur, cui dominus temporalis committit executionem iuriſdictionis ſuæ in aliquibus caſtris, & ſic eiuſmodi vicarium appellāt Langobar. Prat.

VICEDOMINVS, Canoniſtis eſt Epiſcopalium re-

rum

uum œconomus. *Lege, Officialis, & Specul. tit. de Vicedomino.* Vicedominatus autem illis eſt, Ius patronatus.

VICE mutua, pro viciſſim: locutio eſt noſtris familiariſſima: *vt in l. pen. ff. de præſcript. verb. l. 6. §. ſi cert. pet. l. qui non militabat, 7 S. ff. hære. inſtit. l. filium quem, 24. C. fam. erc.* Hot.

VICEM iudicis ſupplere, loco iudicis eſſe.

VICEM noſtram dolere, eſt propter incommoda priuata dolere. Vicem autem publicam, eſt, quòd vulgò dicunt, zelo reipubl. Eſt autem teſte Priſciano, figurata locutio. Spieg.

VICEM tenentes, ſiue gerentes, iidem qui vicarij, qui alterius iudicis vicem gerunt. De his vide Bart. *in l. filius ff. de legatis, & in l. ſuggerente. C. de offic. eius, qui vicer. alt. ger. & in l. 2. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* Item Zaſium noſtrum *in l. more. de iuriſdict. omn. iudic.* vbi eleganter tradit, eos eſſe in triplici differentia. Spieg.

VICENA auri pondo fiſco dependere. *l. 1. in fin. C. de comm. largit. tit. C. lib. 10.*

VICENA milia paſſuum. *l. 1. ſi quis caut. Vide gl. ibid.* Spieg.

VICENVS, idem quod viceſimus.

VICESIMA hæreditatum, vectigal fuit ab Auguſto, locupletandi ærarij cauſa inſtitutum: quod extraneis hęredibus non inopibus imperaretur. *auctor Dio lib. 55.* eius mentio fit *in l. vlt. C. de edict. D. Hadr. toll. Paul. 4. Sent. c. 6. & Plin. in Paneg. & in aliquot inſcript.* vnde conſtat AEmilium Macrum duos de ea libros ſcripſiſſe. Fuit & alia

VICESIMA, de qua Pompon. ſcribit A. Offilium primùm ſcripſiſſe. *l. 2. §. ex his. ff. de origin. iur.* ſed (vt opinor) illa fuit de qua Liuius *lib. 7.* ita ſcribit, [Cn. Manlius Conſul legem de viceſima eorum qui manumitterētur, tulit. Patres quia ea lege haud paruum vectigal inopi ærario additum eſſet, auctores fuerunt.] Hot.

VICESIMAE variæ hinc inde ab auctoribus memorantur. Erat enim viceſima rerū venditarum quæ ad fiſcū pertinebat, *de qua Plin. lib. 7. Epiſt. & Iacob. Rauard. lib. 3. Varior. c. 10.* Fuit & viceſima eorum qui manumitterentur introducta ex l. Manlia, *de qua Liuius lib. 7.* Huius meminit & Cic. *ad Attic. lib. 2.* quamuis Blondus in ſua Roma triumphante, vbi de vectigalibus diſputat, neſcio cuius auctoritate fretus, Ciceronem in eo loco de viceſima quadam loqui ſcribat, quam ex re frumentaria Latini Romanis præſtiterint. Fuit & viceſima hæreditatum, introducta lege Iulia vel Papia, qua cautum erat, vt ſi quis hæres extraneus inſtitutus fuiſſet, is priuſquam hæreditatem adiret, viceſimam eius partem fiſco daret, qua lege filij & proximiores hæredes non tenebantur, *de qua Alciatus lib. Diſpunctionum 3. cap. 6. Zaſius in catalogo legum antiquarum, de lege Iulia vel Papia de maritandis ordinibus.* Hanc Gratianus Imperator, *vt tradit in gratiarum actione Auſonius* penitus ſuſtulit. De legibus autem viceſimæ primus ſcripſit Iureconſultus A. Ofilius, *auctore Pomponio de origine iuris.*

VICESIMARIVM aurum, quod ex viceſima colligebatur. Erat autem vectigal, quemadmodum Decima. Spieg.

VICI appellari incipiunt Feſto *lib. 19.* ex agris, qui ibi villas non habent ex vicis partim habent rempublic. & ius dicitur, partim nihil eorum & tamen ibi magiſtri vici. Altero cum id genus ædificij quæ continentia ſunt ijs, oppidiſque, itineribus, regionibuſque diſtributa diſtant, nominibuſque diſſimilibus diſcriminis cauſa ſunt diſpartita, quod & probat Varro *lib. 4. Ling. Lat.* aiens vicum ex domibus conſtare. Tertiò cum id genus ædificiorū definitur, quæ in oppido priuo in ſuo quiſque loco propriè ita ædificat, vt in eo ędificio peruium ſit, quo itinere habitatores ad ſuam quiſque habitationem habeat acceſſum, qui non dicuntur vicarij (aliàs ibi eſt vicani nec inepte, ſed rectius) ſicut ij, qui aut in oppido vias, aut ij, qui in agris ſunt, vicani appellantur.

VICI pro pagis *in l. 2. §. vltim. ff. de vacat. muner. l. 30. ff. ad municip. l. 195. ff. de verbor. ſignif.* vnde Vicanei, qui ex eodem vico & pago ſunt. *l. 4. ff. de cenſib.* Et Vicinales viæ, quæ vel ex vicis vel in vicos ducunt. *de quibus ſuprà in verbo Via diximus.* Briſſon.

VICIARE vinum. Vlpia. Cum eo planè, ait, qui vinum ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit (hoc eſt corrupit) agi poſſe. l. Aquilia. Celſus ait: quia & effuſum, vel acetum factum corrupti appellatione contineatur. nec negat factum & vſtum contineri corrupti appellatione. *l. ſeruum ſeruum. ff. ad l. Aquil.* Spieg.

VICINALES viæ. *Vide paulo antè, Via vicinales. & Alciat. in comment. de verb. ſign. l. quantum ad iure.*

VICINI ſunt, quorum prædia non linea, ſed paries communis diſterminat, nam in vrbanis prædijs, Vicini: in ruſticis, Confines appellantur. Paulus *l. 4. §. vlt. ff. fin. regund.* [Hoc iudicium locum habet in confinio prędiorum ruſticorum, vrbanorum diſplicuit: neq; enim confines hi, ſed magis vicini, dicuntur: & ea communibus parietibus plerunq; diſterminantur.] Hot.

VICINIA, locus vicinus, ſeu ipſa vicinitas. De qua vide Bart. *in l. 1. §. hoc iudicium. ff. fin. regun. Inter quæ dicatur, in l. ſi tertius. in princ. ff. de aqua pluu. arcend.* Sp.

VICINVM, proximum ſignificat & adfine. Sic vicina dicitur eſſe emptioni permutatio *in l. vltim. ff. de rer. permut.* Sic vicinus tractatus. *l. 9. §. hinc vicinus. ff. de vſuf.* Vicinæ ſcripturæ *in l. 20. §. 1. ff. qui teſta. fac.* Briſſ.

VICINVM malum habere, vel non, multum intereſt. *ff. de contrah. empt. l. quòd ſæpe. § fin. & de leg. 2. l. ſi cui fundus ſolut. matrimon. l. 1. C. de agric. & mancip. dom. & fiſcalib. l. vlt. lib. 11.* Proinde ſcitum eſt illud Themiſtoclis apud Plutarchum: qui cum prædium quoddam venderet, hoc quoque præconem addere iuſſit, ὅτι καὶ ἀγαθοὺς γείτονας ἔχοι, id eſt, quòd etiam vicinos haberet bonos. *Adi Centuries Eraſmi.* Sp.

VICINVS fundus, & continis, quomodo diſtent, tradit Paul. *in §. fin. l. ſed & loci. fin. reg.* Sp.

VICINVS locus eatenus accipitur, quatenus clamantis vox audiri poteſt. *Bart. in l. ſi tertius. in princ. ff. de aqu. pluu. arcen.* Spieg.

VICIS legata perinde licere capere, atq; ciuitatibus, vt ait Caius, reſcripto Imperatoris noſtri ſignificatur. Vicus platea vocatur, quæ fit ex multiplicatis domibus, ex pluribus vicis fit vrbs. Et eſt duplex: vrbanus, qui angi portum continet, quaſi anguſtiorem plateam ſine exitu: & vicus paganus, cum plures ruſticanæ domus coniunctæ ſunt extra muros. Spieg.

VICISSIM, per vices, hoc eſt, viciſſitudinem, ſiue alternationem. *l. Papin. ff. de ſent.*

VICISSITVDO, alternatio, mutatio ex alio in aliud, *inquit Cic. l. iubemus nulli. C. de ſacroſ. eccl.*

VICTALICIA Leibdingen. vocabulum barbarum.

VICTIMA omne animal, quod dijs immolabatur, dicta eſt. Hoſtia ab hoſtiendo, id eſt feriendo. Old.

Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur

Hoſtibus à domitis, hoſtia nomen habet. Ouid.

VICTIMARIVS, & qui victimas vendebat, & victimarum miniſter erat, *de quo Valerius lib. 1. cap. 1. Extat vocabulum, in l. vlt. ff. de iur. immun.* Spieg.

VICTORIOSVS vir niſi auctore inuentoreq; Catone recipitur, Aulo Gellio annotante. Præterea putant, Induſtrius, nō induſtrioſus dicendum. Fatetur Inſulanus illud quidem verum ſi perſonam deſignes. Valerius Max. autem, certam actionem dixit induſtrioſam. Sp.

VICTRICES literæ, victoriam denunciantes.

VICTVS verbo continentur quæ eſui, potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini neceſſaria ſunt, veſtimenta quoque & cætera, quibus tegendi curandive corporis noſtri cauſa vtimur, eadem appellatione continentur. *l. 43. l. 44. l. 45. ff. de verb. ſig.* Verbum itaq; viuere non ad ſolum cibum pertinet, ſed & veſtimenta & ſtramenta eo continentur, cùm ſine his viuere nemo poſſit. *l. 23. in fin. ff. de verbor. ſignific.* Briſſon. *Adde Forcatul. in penu Iuris Ciuilis, cap. 3. in princip.*

VICTVS aliàs etiam ſimpliciter pro cibo accipitur. Vnde Virg. *lib. 1. AEneid.*

Tum victu reuocant vires; fuſique per herbam

Implentur veteris Bacchi pinguiſque ferinæ.

Hic Seruius victum pro cibo intelligit, vnde & conuictores dicimus, vt Horat.

Nam quia ſum tibi Mæcenas conuictor.

Brechæus in l. cætera. ff. de verb. & rer. ſigni.

VICTVM ſi quis legauerit, non exiſtimo viaticum, propria verbi ſignificatione, legato contineri. Eſt enim propriè viaticum ſumptus ille, quem qui peregrè proficiſcitur,

Cuius oppoſitum eſt, promiſſionem deſerere. Nos nunc dicimus, Cautionem de ſtando iuri. Quæ omnia incautũ fallere poſſent, ſicut Accurſius errauit. Old.

VENIT in mentem, & pro ſuccurrit, quod notum eſt, & fortè pro cui eſt, vel fert animus, accipi poſſe videtur apud Marcellũ, *in l. maximeque, de adm. uſtr. tut.* vbi dicit.] Nam periniquum eſt eum fortè, cui poſt viceſimum annum, vel amplius in mentem venit, tutelam repoſcere.] Sp.

VENISSE, pro perueniſſe, *apud Pomponium de verb. ſignif.* Spieg.

VENISSE ad heredem, inquit Pomponius *de verb. ſignif.* nihil intelligitur, niſi deducto ære alieno. Maſſeus. (was nach entrichter ſchuldichcit verbleibet.)

VENTO viuere dicuntur prouerbio vulgatiſſimo, qui nullo viuunt impendio. Hoc vſus eſt Alexand. Imperator *ad finem l. poſter. C. de alim. pupill. præſtan.* Spieg.

VENTOSVM, & plenum vento ſignificat, & inane. Vlp. *ad legem Aquil.* [Siquidem die ventoſo id fecit, culpæ reus eſt. Nam & qui occaſionem damni præſtat, damnum feciſſe videtur.] *l. qui occidit. §. penult.* Spieg.

VENTRALE videtur ſacculi genus fuiſſe, pecuniæ ad vſum quotidianum neceſſariæ geſtandæ accommodatum, & ſub ventrem appenſum. Vlpian. *l. 6. ff. de bon. damnat.* Zonam à Ventrali ſic diſtinguit: Nec ſi zonã circa ſe habuerit, protinus aliquis ſibi vindicare debebit: ſed veſtem qua is fuerit indutus, aut numulos in ventralem, quos victus ſui cauſa in promptu habuerit. Legitur tamen vetralem. Hotoman. Palæmo & Paulus in Gloſſis, ventrale, faſcia, quod ventrem operiat, & aliæ gloſſæ, ventrale κοιλιόδεσμος ζώνη. Et ita ab Adriano ventrale, aut ventralis accipitur pro funda, id eſt, crumena. Eodem ſenſu etiam Latini dixêre fundum, & profundum, Macrobius: [demiſſa in fundum (*ſic habent veteres libri*) pauperem manu paucos denarios protulit.] Caper Grammaticus, in profundum nummi. vel in arcam conduntur, vbi etiam profundus crumena eſt, non venter. *Cuiac. obſeru. lib. 10. cap. 26.*

VENTREM facere. Alfenus: [Si quando, ait, inter ædes binas partes eſſet, qui ita ventrem faceret, vt in vicini domo ſemipedem, aut amplius procumberet: agi oportet ius nõ eſſe, illum parietem ita proiectum in ſuũ eſſe inuito ſe.] *ff. ſi ſeru. vind.* Sp.

VENTREM ferre, id eſt, prægnans eſſe poteſt mulier totos decem menſes, & duos dies *per gloſſ. not. in Nouell. conſt. tut. de reſtit. §. nu. l. 1. & in l. inteſtato. §. fin. ff. de ſuis & leg. hered.* Spieg.

VENTREM appellant I C. vterum quem mulier geſtat, vel animal quod in vtero eſt, *l. non eſt ambiguum. ff. de bon. poſſeſſ. l. communi dividundo §. ſed & ſi. ff. commun. diuid. l. 1. §. ſi mulier. ff. de ventre in poſſ. ſ. mitt.* Ita quoq; venter dicitur inſtitui, exhæredari, vel præteriri, *l. venter. 84. ff. de adq. hered.* Inde ventrem in poſſeſſionem mitti, & Ventriculatorem dari dicunt & vacuum ventrem, *l. 7. §. adeo. ff. quib. ex cau. in poſſ. eat. l. 27. §. vlt. ff. de hered. inſtit.* BAff.

VENTREM mittere in poſſeſſionem hæreditatis, id eſt mulierem prægnantem, quæ hæredem ſe parituram adſeγit. *l. 1. in princ. de ventr. in poſſ. mitt.* Sp.

VER ſacrum pro religioſo (vt inquit Nonius Marcellus) à Suſenna acceptum eſt, cum alij pro vitali, atque execrando intellexerint. Relatum de Lacedæmonijs eſt, quod ij quidem ver ſacrum deſtinauerunt, quo tempore vrbem Heracliam condiderunt. Sextus autem Pompeius ob eam rationem dictum exiſtimauit, quòd in magnis periculis vouendi mos fuit, ſe cuncta animalia immolaturos, quæ vere proximo naſcerentur. Quæ res (inquit) cum paulò crudelior atque atrocior videretur, pueros, puellaſque innocentes interimere, in adultam ætatem perductos velabant atque extra fines exigebant. Hinc appellati ſunt Sacrani ex oppido Reate orti, quòd in ſacro vere nati haberentur. De his ſacris & in Commentarijs Græcorũ mentio habetur, qui maiore diligentia atque ſtudio Romanos ritus ac inſtitutiones perquirũt. *Pet. Crinitus lib. 24. de honeſt. diſciplin. cap. 8.*

VERBVM, eſt pars orationis ſignificans incompoſitum prædicatũ, vt Diogenes, vel, ſicut quidã volũt, elementum orationis ſine caſu, ſignificãs aliquid conſtructũ de aliquo vel aliquibus: vt lego, ſcribo, *ita Laertius lib. 7. de vita Diogenis.*

VERBA, id eſt, vocabula abſolutè poſita, propriè, & non abuſiuè accipi debent. *per l. ea lege. ff. de teſtam. l. non aliter. de legat. 3. l. nepos Proculo. de verb. ſignific.* niſi non ita voluiſſe autorem præſumamus: tunc enim ex coniectura reſtringuntur: quæ aſſumitur modò ex re, modò ex perſona, amicitia item affinitate, odio, paupertate, tum ex negocij qualitate. *vt latè indicat Alciatus in princip. comment. de verbor. ſignificat.* Spieg.

VERBA, ſunt notæ paſſionum animi & voluntatis. *l. Labeo. de ſupell. leg. l. ille aut ille. §. cum verbis. l. non aliter. ff. de legat. 3. Bart. in l. contra legem. ff. de legib. cum ſimil.* Sp.

VERBA cum effectu ſunt accipienda. *Vlp. ait in l. pen. ff. ne quis eum qui in ius voc.* Spieg.

VERBA abſolutè poſita intelliguntur cum limitatione: vt cum dicitur, à ſemetipſo inutiliter legari, hoc non eſt verum abſolutè: ſed tunc verum eſt, poſtquam adita eſt hæreditas, *vt ſcitè declarat Zaſi. in l. qui filiabus. ff. de leg. 1.* Spieg.

VERBA abuſiua, regulariter apud Iuriſconſultos non recipi, *Vide, Abuſionis verum.*

VERBA clara qui interpretari velit, ferendus non eſt. *Iaſon poſt Doct. in l. quicquid aſtringendæ. ff. de verb. obligat. citat commodum text. in l. ille aut ille. §. cum in verbis. de legat. 3. l. non aliter. ff. eodem. l. ſi mihi & Titio. §. fin. l. continuus. §. cum. ff. de verbor. obligat.* Oldend.

VERBA ciuilia. Hæc licet falsò cenſuit Bart. eſſe verbum, Inſtituto, vel hæres eſto, tanquam hæc non iuris gentium, ſed ciuilis verba ſint. Itaque Alciati verior ſententia amplectenda, arbitrãtis verba ciuilia dici ſimpliciter verba quibus pupillaris ſubſtitutio confici poteſt. Si quidem vulgari, dicta eſt, quòd vulgò omnibus competat: at Pupillaris, non niſi ciuibus Romanis, qui filios in poteſtate habeant, quòd ius patriæ poteſtatis proprium ciuium eſt: & id quidem moribus ciuitatis inductum eſt, id eſt, iure non ſcripto, ſed prudentum interpretatione, ideoq; propriè ciuili: *quod Pomponius docuit l. 2. §. ijs legibus. de orig. iur.* Vnde meritò Papinian. verba ciuilia ea omnia appellauit quibus hæc ſubſtitutio eſt inducta: *Intellectum ff. de vulg. & pupill.* Verbis ciuilibus, inquiens, ſubſtitutionem poſt quartum decimum annum ætatis, fruſtrà fieri conuenit. *alcia. ca. 1. decimi libri Parerg.* Spieg. Cæterùm Connano *lib. 10. cap. 8. nu. 9.* probabilius eſſe videtur, verba Ciuilia dici Papiniano, quæ etiam directa vocãtur & legitima, quod vim legis penè habeant, nec factum hominis requirant.

VERBA dubia in reſcriptis, priuilegijs, contractibus, iudicijs & voluntatibus vltimis, qui accipienda ſint, vide text. *in l. ſi quis intentione. ff. de iudic. & l. veteribus. ff. de pact. l. in ambiguis. de diuerſ. reg. iur. & ibi vide interpretes.* Prat.

VERBA geminata & repetita, voluntatem enixam & conſtantem indicant, *Baldus in l. fructus. C. de action. empt. cum multis ſimil. per pleroſque omnes Doct. ex Zaſi.* Old.

VERBA generatim concepta, ad illa quæ poſtmodum de nouo recenter emergunt, non ſunt porrigenda. *l. qui cum tutoribus. in fin. ff. de tranſ. ctio.* Idque obtinet, etiamſi illa generalis forma verborum iureiurando eſſet roborata. *Bart. Tautenbergius citat in viridario. c. cum inter. P. & ibi gloſſ. & Doct. de Renunc.* Spieg. Oldend.

VERBA imperatiua, ſunt verba directa. *l. quoniam C. de teſtam. Cuiac. ad tit. 24. ff. de legat. in princ. in verbo Imperatiuè.*

VERBA in differenti materia per prius, non per poſterius intelligenda ſunt *gloſſ. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. Bald. l. 1. C. de ſucceſſ. edict.* Spieg.

VERBA merè æquiuoca ſi per communem vſum loquendi in intellectu certo ſumuntur, talis intellectus præferendus eſt. *Hoc Felini dictum tan elegans, citat Zaſi. noſter lib. 1. Reſponſ.* Spieg.

VERBA nihil operari melius eſt, quàm abſurdè. *Dictum eſt Bald. l. terminato. ad fin. C. de fruct. & lit. expenſ. fin.* Olden.

VERBA non tam intuenda, quàm cauſa & natura rei, vt mens contrahentium ex eis potius, quàm ex verbis appareat. *Baldus citat l. ſi in venditione. ff. commun. præd. Adde l. cum ita legatum. §. dinam. ff. de pen. cum ſimil.* Oldend.

VERBA obſcurè prolata, eo ſunt intelligenda ſenſu, quem ſolent rectè intelligentibus generare. *c. ex literis. 1. de ſponſal. & matrimon. Vide Baronem à Tautenberg. tomo 1. Viridarij conclu. Iuriſdict.* Spieg. & Oldend.

VERBA

VERBA offendi poſſunt, imò ab eis recedere licet vt verba ad ſanum intellectum reducantur. *gloſſ. in l. alterum. ff. de re iud. & in l. non dubium. C. de legib. Hanc doctrinam poſt Bart. teſte Zaſio, Bald. eleganter tractat in iam allegata l. Vide item Dynum, c. fin. de regul. iur. lib. 6.* Spieg.

VERBA ordinationis quando verificari poſſunt in ſua vera ſignificatione, trahi ad extraneum intellectum non debent. *l. non aliter. ff. de legat. 3. l. nepos Proculo. ff. de verb. ſignific. l. 1. §. ſi is qui. ff. de exercitat. actio. argum. in l. filio quem pater. ff. de liber. & poſthum.* Spieg.

VERBA precaria hæc ſunt, Peto, Rogo, Volo, Mando, *§. vltim. de ſing. reb. per fid. rel. l. 2. C. commun. de legat.* Item Deprecor, Cupio, Iniungo, Deſidero, *l. etiam hoc modo. l. & eo modo. ff. de legat. 1.* Addit Paulus Impetro, lego, Impero, cum Alciato. Et tamen non adſentior dum minus eſſe precarium Iubeo putat quam Impetro. Nam & Iubeo precarium eſt, *l. Aurelius. §. vlt. ff. de liber. legat.* & vtrunque ſignificat Volo ſiue Cupio. Hæc verba & inflexa dicuntur & παρακλητικά, & fideicommiſſaria, nunquàm obliqua. Commendo non eſt verbum precarium, vt ſi dixerit, Illum tibi commendo, *l. ex verbo. C. de fideicom. liber. l. fideicommiſſa. §. ſi ita quis. ff. de legat. 3.* niſi vt Thalelæus notat, forſitan probetur fideicommittere eo verbo teſtatorem voluiſſe. Nam ex nouiſſimis conſtitutionibus omne verbum ad fideicommittendum vtile atque validum eſt. At Relinquo videtur eſſe precarium. *l. Lucius. §. ſi tam. ff. ad S. C. Trebellian.* ſed Paulus negat. *Cuiac. ad libr. 4. Iulij Paul. ſent. titul. 1. de fideicommiſſis. §. fideicommitti ero his verbis.*

VERBA plenitudinis poteſtatis, & certæ ſcientiæ exprimi in priuilegio opus non eſt, ſi adſunt æquiualentia. *Vide Bald. in l. ſep äi. ff. de rerum diuiſ. & Fel. n. poſt Abbat. in c. quoniam. de reſcript.* Spieg.

VERBA pro re, & ſubiecta materia accipi debent. *l. damni infecti quæcum. ff. de damno infecto. Bald. l. 2. C. commun. idem in rub. C. de contrah. empt. quæſt. 9.* Prat.

VERBA quantumuis generalia, ad aptitudinem reſtringuntur, etiamſi nullam aliam paterentur reſtrictionem *per text. in l. vt gradatim. §. 1. ff. de muneri. & honor. & gloſſ. ab eruditis Zaſio atteſtante, approbatam, in l. qui autem. §. fin. ff. de conſtit. pecun. & l. ſed ſi compromiſſum. ff. de arbitr.* Sp.

VERBA quæ aliquid operari poſſunt, non debent eſſe ſuperflua. *l. ſi ſtipulatum. ff. de vſur. l. ſi quando. de legat. 1.* Spieg.

VERBA quæ per ſe clara ſunt, de eis diſceptandum non eſt. *Vide ſuprà, Verba clara & manifeſta.*

VERBA, quibus ſubſtitutiones concipiuntur, aliqua directa, aliqua obliqua, aliqua communia nominantur. Directa ſunt, per quę ſubſtitutus directò, & per ſe, non per mediam perſonam ad hęreditatem peruenire poteſt. eiuſmodi ſunt indubitatè, vt Zaſius ait, Hæres eſto. Item, Hæredem inſtituo, non quidem de ſui natura, ſed additum qualitati hæreditariæ; vt Hæredem inſtituo, qui & Polito ſubſcribens, non recipit diſtinctionem Bartoli, de verbis ciuiliter & directò directis, vtpotè commenticiam. Obliqua, cum teſtator iubet, rogat, mandat, iniungit hæredi, vt reſtituantur bona Titio. Vnde verbum Reſtitui, verè obliquum eſt: ſicut & alia verba diſtribuendi. vt cum teſtator dicit: Bona mea diſtribuantur, reddantur, dientur, partiantur, & ſimilia quæ per diſcurſum iuris inueniri poſſunt: & maximè iſta verba, Rogo, Volo, Mando: quibus verbis fideicommiſſaria ſubſtitutio conficitur, quam & precariam nominat Iuriſconſultus *in l. quærebatur. 3. ff. de teſtam. milit.* Communia, quæ vtrique ſignificationi conueniunt, hoc eſt quæ eſſe directa, aliquando poſſunt eſſe & obliqua. nam ſi vniuerſitati bonorum adijciantur, directa ſunt: ſi rem certam reſpiciant, obliqua. iuxtà doctrinam Baldi. tametſi eam Zaſius noſter cū pro acumine ingenij, tum pro ſenſu reſponſorum à priſcis Iuriſconſultis proditorum rectè excuſſo, demonſtrat, non eſſe perfectam. Bartolus complura numerat verba communia, *in notiſſima l. Centurio. de vulg.* Quanquàm & alia adnumerantur inter Communia: videlicet, Pertineat, Remaneat, Redeat, Reuertatur, Deuoluatur, Deferatur, Habeat, conſequatur. Itē verbum Deputo, Relinquo, Competat, Maneat, & multa id genus, quæ apud vtriuſque iuris Interpretes annotare licet: inter quos ſuper verbo Succedat, nondum conuenit. De verbo Lego, conſtat: quòd, quamuis ex latiſſima ſignificatione etiam ad hæreditatem poſſit accommodari, *arg. l. verbis legis. ff. de verb. ſign. fic.* eſt tamen hodie coarctatum ad res ſingulares legatas, *per iam d. l. in fin.* Oldend. *Adde Forca. in Necyoman. dialog. 24. num. 3.*

VERBA ſecundùm materiam ſubiectam intelligi, nemo eſt qui neſciat. *l. damni infecti quidem. ff. de damno infect. Bald. l. 2. C. commod. & idem rubr. 9. quæſt. C. de contrah. empt. cum ſimil.* Spieg.

VERBA ſimpliciter poſita debent intelligi in potiori & pleno ſignificato. *l. 1. §. 1. ff. ſi ager vectigal.* Nam non eſt audiendus, monitore Zaſio, nec ferendus aliquo modo, qui verbum ſimpliciter poſitum, à toto ad certam qualitatem reſtringit, arctat, & perputat. Spieg.

VERBA ſtrictæ ſignificationis ad latā extendi poſſunt, ſi ſubſit ratio. *[illegible] poſt gloſſ. Ange. in Auth. vt hi qui oblig. poſt prim. in verbo, Ad quantitatem.* Spieg.

VERBI appellatione venit tota clauſula. *l. ſi quādo C. de inoffic. & Deuteron. cap. 4. Bartol. in §. ait prætor, l. item apud ff. de iniur.* Terentius [*verbum hoc hercle verum eſt, Sine Cerere & Baccho friget Venus.*] Et alibi Thais Phœdriæ amanti dicit: [*verum non potius quam te inimicum habeam, faciam, vt iuſſeris.*] Tum Phœdria; [*vtinam iſthuc verbum ex animo ac verè diceres, potius quam te inimicum habeam, ſi ncerè dici, quiduis poſſem perpeti.*] Deniq; Parmeno ſic loquitur [*Labaſcit vno verbo victus quàm cito.*] *Forca. in Necyomantiæ dialog. 34.*

VERBA teſtamenti, [Faciant, Diſponant liberè.] cauſam dominij habent *Auth. de reſtitutionibus. §. ſi verò. ibid. & licentiam habere, &c.* Sp.

VERBA teſtamenti generalia, generaliter ſunt intelligenda. *l. 1. § generaliter. de leg. præſtand. cum vulg.*

VERBENACA. *Vide, Sagmina.*

VERBERARE & Pulſare, in lege Cornelia de iniurijs, hoc differunt, quod verberare, eſt cum dolore cædere, Pulſare ſine dolore. *l. 5. in princip. & §. inter pulſationem. ff. de iniur. l. 22. §. vltim. ff. rem rat. hab.* Confunduntur tamen vt plurimum. *l. 4. §. ſi cum ſeruum. ff. vi bon. raptor.* Verbera ſeruilia. *l. 12. ff. de iur. fiſc.* quæ ſint, expoſui lib. 3 *Antiquit.* Briſſ.

VERBERATIO vinculorum. *l. 7. ff. de pæn.*

VERBERO Imp. Conſtantinus, *C. de mulierib. quæ ſe proprijs ſeruis iunxerunt.* [Si qua, inquit, cum ſeruo ſuo occultè rem habere detegitur, capitali ſententia ſubiugetur, tradendo ignibus verberone.]

VERBI gratia, & verbi cauſa, quod exempli gratia dicitur, in eandem ſignificationem *in fin. §. penult. l. verum ff. de de minoribus l. 2. ff. toseti. l. 2. vt dignitatis ordo ſeruetur, C. lib. 12. ad leg. Rhod. de iactu. l. naui. §. fin. Inſtitut. de except. in princip. ff. de ſupellectili leg. l. Labeo. & de peric. & commod. rei vend. l. ſi per emptorem.* Spieg.

VERBIS contrahi obligatio dicitur, quæ per ſtipulationem concipitur: quia non quibuſuis verbis contrahebatur, ſed ſolennibus duntaxat, & certis; quorum formulæ à Iuriſconſultis conſcribebantur. itaque vt interrogatio concepta erat, ita ſubſequi reſponſionem oportebat. *l. obligamur. 52. ff. de oblig. & act.* Paulus *lib. Sentent. 5. cap. 8.* Obligationum firmandarum gratia ſtipulationes inductæ ſunt, quæ quadam verborum ſolennitate concipiuntur.

VERBORVM autem obligationis tres ſunt ſpecies: Stipulatio. *l. cum patrem. C. de iure doti. & de qua iam diximus.* Dictio dotis, quæ verbis quoque ſolennibus fiebat, nulla interrogatione præcedente. Nam Caius 2. *Inſtit.* ſcribit dictione dotis ſine interrogatione tres tantum perſonas obligari: mulierem quæ nuptura eſt, debitorem mulieris, parentem mulieris virilis ſexus. Tertia ſpecies eſt, iuſiurandum liberti iurantis ſe donum, munus, operas patrono daturum: nam vt *ibid.* Caius ſcribit, libertus ſine interrogatione promittens verbis obligatur. *Adde Cuiac. ad l. ſi vnum, §. ſi acceptilatio. ff. de pact.*

VERBORVM ſubtilitatem Iulianus accipit pro ſummo iure, *in l. ſi tibi pecuniam. ff. ſi cert. pet.* [Sed hæc (inquit) intelligēda ſunt propter ſubtilitatem verborum. benignius tamen eſt, vtrunque valere.] *Adde l. ſi fundus. §. ſi plures. ff. de pign. & hypoth.*

VERBORVM ſuperficiem tenere, nō ſatis eſſe ad inueſtigationem Iuris, meminiſſe oportet, ſed interius reſpi-

pud Græcos dicitur *ἀνόργη τοῦ ἀναγλυδ.* *Vt annotauit Balduinus in commment. ſuper Inſtitut. Inſtitutionum. lib. 2. tit. 10. de legatis. §. huic proxima.*

VERNACTVM, quod vere aratum eſt. Dictum à temporis argumento. Interdum pro eodem accipiuntur, vernactum, & nouale Bud. tamen Noualem tum dici ſentit, & Nouale, cum ager poſt meſſem totus quieſcit: tum autem Vernactum, cum vere terra proſciſſa eſt. Græce νεατὸς, & νεὸς, & νεωμα. Latinè etiam interdum Seges dicitur, cum iterata & exculta eſt ad ſementem. Sp.

VERNACVLVM, omne quod domi noſtræ naſcitur, vel in noſtra patria vt, vernaculum vinum, aurum. Vnde vernacula lingua dicitur, vel ſeruilis, vel plebeia, qua tanquam communi ac naturali, omnes vulgo loquuntur. Linguam maternam hodie vocamus. Sp.

VERO, diſcretiua coniunctio, varijs modis ſumitur, *vt Alberic. oſtendit.* Iuncta pronomini Ego, non tam diſcretionem interim ſignificat, quàm (vt Hermolao placet) confirmationem, Quinetiam, vel etiam. *Cætera require à Steph. Rob.*

VERO verius, prouerbiali tropo dicimus, quod prorſus indubitatum haberi volumus. Vlpian. haud diſſimili forma dixit, Certo certius: quanquam nihil prohibet aliud alio certius eſſe. *l. teſtamento datos tutores. 2. de teſtam. tut.* Spieg.

VERONA, ciuit. Venetiæ, à Brenno duce, Brenona primò, deinde mutatis literis, Verona dicta eſt. *vt Iuſtinus refert lib. 20.* Alberic. neſcio quæ ſecutus Chronica, Veroniam dicendam tradidit, quòd vt ait, conſecrata fuit (fortè conſtructa legendum) à Romanis expulſis contra Romam & ibi ſunt multa ædificia ſimilia Romæ, ſcilicet Arena, & alia.

VER ſacrum. Veris ſacri mentio fit apud Liuium *lib. 22. & 34.* vbi ſcribitur; Ver ſacrum videri pecus quod natum eſſet inter Calend. Mart. & pridiè Calend. Maias. Verùm aliter Feſtus explicat: Ver ſacrum vouendi, ait, mos fuit Italis. Magnis enim periculis adducti vouebant, quæcunq; vere proximo nata eſſent apud ſe animalia, immolaturos. Sed cùm crudele videretur, pueros ac puellas innocentes interficere, perductos in adultam ætatem velabant, atque ita extra fines ſuos exigebant. Idem Sextus Pompeius in Mamertino, vt ſi vellent (inquit) eo malo liberari, Ver ſacrum vouerent, id eſt quæcunq; vere proximo nata eſſent, immolaturos. *Plura de hoc Pithœus aduerſ. ſubſ. lib. 1. cap. 6. Vide ſup. Ver ſacrum.*

VERSARI malè in tutela, pro non rectè fungi munere tutorio. *l. 3. §. 1. ff. de off. præf. vrbi.* Sp.

VERSARI in munere ſuo, ſuo munere fungi. Eſt autem verſari, in aliqua re aſſiduum eſſe. *l. 3. §. 1. ff. de off. præfect. vrb.* Sp. *Adde Connan. lib. 7. cap. 2. nu. 3.*

VERSAVICE *l. 1. ff. de ith cauſ. tam alijs locis*, pro viciſſim, vice verſa, ſeparatim his duobus verbis poſitis. Sp.

VERSICOLORES, Vlpian. *l. ſi cui. §. 1. de leg. 3* appellat lanas, quæ natiuum colorem mutarunt, ſiue purpura, ſiue cocco, ſiue alio colore infectæ ſint. *vt etiam in actione, Varius color. relatum eſt.* Valla ex varijs autoribus oſtendit, verſicolorem aliquam rem dici, quæ variorum colorum ſit. Sed Vlpia. locum à Valla non intellectum, Alciatus non temere contendit. Spieg.

VERSICOLORIVM appellatione ea continentur, quæ tincta ſunt & neta, neque detexta, neque contexta: veluti purpura, crocum, & alia id genus. Quæ verò natiuo colore vel alba vel nigra ſunt, verſicoloribus non adnumerantur. *l. 70. §. verſicoloribus. l. 78. §. coccum. ff. de leg. 3. l. 32. §. Lana. ff. de au. & arg.* Briſſ.

VERSICOLORIA veſtis *in d. l. 32. §. Titia*: & verſicoloria lana *apud Paul. lib. 3. Sent. tit. 6.* Briſſ.

VERSICVLVS. Interpretes nonnunquam hoc nomine citant à Pandectis verba Iuriſconſ. nec abſurdè. Nam verſus, & verſiculus, quamuis vulgò habeantur pro metris: tamen etiam quicunque tractus literarum, vulgò linea, dici poteſt verſus, *autoritate Ciceronis in primo Epiſt. 5. lib. ad Atticum, iam alibi.* Spieg.

VERSVRA fieri propriè dicitur, quum creditoris conuerſio quædam, & mutatio fit: id eſt, quum quis alij vt ſoluat, ab alio pecuniam mutuatur. nonnunquam tamen verſuram facere ſimpliciter ſignificat æs alienum contrahere. Cicero *pro Cælio.* [Tabulas qui in patris poteſtate eſt, nullas conficit: verſuram nunquam omnino fecit vllam.] Dona. *in Phorm.* Verſuram facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno ſoluit. Dicitur etiam Verſuram facere, cùm minore fœnore acceptam quis pecuniam maiorē occupat. Oldend.

VERSVRAM facere, honeſta locutio, pro eo quòd nunc dicunt, pecuniam ad intereſſe mutuari. quod frugi homines facere non ſolent. *vt ait Bud. Vide infrà, Verſuram ſolide.* Spieg.

VERSVM, niſi duret, non dicitur. *l. ſi verò pro patre. §. ſed ſi nō ſint. verſ. Verſum autem. ff. de in rem verſo.* Verſum verò accipimus ſiue directò, ſiue per obliquum, ſiue in turpem, ſiue honeſtam cauſam. *l. 1. eo.* Non autem quod ob debitum eſt acceptum. *l. ſeruus tuus. ff. de dolo.* Old.

VERSVM in rem dicitur, quod in patrimonium redactum eſt. *l. 2. ff. quod cum eo. l. 21. ff. de dolo. l. 3. §. contractum. ff. quibus ex cauſ. in poſſ. eat. l. 1. §. item ſi quid. ff. de ſeparat. tab.* Briſſ.

VERSVM autem in rem quod ad actionem de in rem verſo, attinet, videtur, puta agrum colendo, domum fulciendo, mancipia veſtiendo, mercando, vel creditori ſoluendo, vel quid tale faciendo, vt Paul. *lib. 2. Senten. tit. 9.* ſcribit. Vlpian. autem in rem verſum videri ait, ſiue id ipſum quod ſeruus accipit, in rem domini conuertit, veluti ſi triticum acceperit, & idipſum in familiam domini cibariorum nomine conſumpſerit: aut ſi pecuniam à creditore acceptam dominico creditori ſoluerit, & generaliter toties de in rem verſo eſſe actionē, quib. caſibus procurator mandati, vel qui negotia geſſit, negot. geſtor. haberet actionem, quotieſq; aliquid cōſumpſit ſeruus, vt aut meliorem rem dominus haberet, aut non deteriorem. *l. 3. §. 1. & §. ſeq. ff. de in rem verſo* Briſſ.

VERTISSE in vſus ſuos pupillarem pecuniam, vt vſuris maximis ſubijciatur tutor videtur, qui ſibi ſumpſit ex adminiſtratione nummos, vel clàm, vel quaſi ſua pecunia licenter abuſus eſt. Nec enim vtique qui non fœnerauit, vel non depoſuit, vel qui debitor patris pupilli fuit, deinde ipſe ſibi non ſoluit, vel qui nec pecuniam pupillarem ſuo nomine fœnerauit, in vſus ſuos vertiſſe intelligitur. *l. 7. §. pecuniæ. cum §. ſequ. l. 46. l. 54. ff. de admin. tut. l. 38. ff. de nego. geſt.* Quòd ſi tutor in vſus ſuos pecuniam conuertit, inde aliquid in rem pupillarem impenderit, quantum impenderit, vertiſſe deſinit. *l. 3. §. planè. ff. de contrar. & vt. act.* Briſſ.

VERTAGOS veteres appellabant Canes, vltrò in venationem exeuntes. *Balduin. in comment. Inſtitut. Inſtit. lib. 2. tit. 1. §. quicquid autem. de rer. diuiſ. De hac dictione vide Iacium Turneb. aduerſ. lib. 18. cap. 2.*

VERTON, vel Ferton, habetur in Decret. Pont. *11. q. 1. pluribus capitibus.* quòd quatuor in partes res Eccleſiaſticæ diuidundæ ſint: quarum quarta cedat Epiſcopo. Hanc hodieque ſacrificuli redimunt aliquot numis, vocantque vertonem. Quanquam videntur tantùm ſua redimere, quæ vel officio, vel hæreditate ſunt adepti: cum interim res Eccleſiæ indignè corripiantur. Verton autem, vel Verding/ eſt verus Germanorum vocabulum, quod nunc Vierthel/ vel Viertal/ nominatur, & ſubinde legitur in vetuſtis libris Germana lingua ſcriptis, Ein verton/ oder verting wachs. Oldend.

VERVEX dicitur ab inuerſis teſticulis eſt. n. mas inter oues, cui inuerſi ſiue adempti ſunt teſticuli. Iun. *Satyr. 3.*

Sutor & elixi veruecis labra comedit.

Meminit etiam apud nos Vlpian. *in l. 1. §. 1. tit. de abigeis.* cuius verba ita caſtigari debent: licet eo loco quidam Berbicem. repoſuerint. quos ſequutus eſt Maffeus Vegius, *in libel. ſuo de verbor. ſignific.* quem non parum demiror. ille autem qui ad generandam ſobolem integer tenetur, dicitur Aries. & ideo veruex ſectarius, qui gregem agnorum præcedens ducit. inde fit veruecinus adiectiuum, penul. producta. Plin. [Et hircinus, & veruecinus adeps ei vtilis eſt.] Hoc itaque differt veruex ab ariete, quod canterius ab equo, & caper ab hirco. Eſt enim propriè caper, mas inter capras, caſtratus. Martial.

Dum iugulas hircum, factus es ipſe caper.

Nam

ſit, non etiam ſi nondum pertextum, vel detextum in tela adhuc ſit. *l. 22. ff. eod. tit.* Briſſ.

Vestimentorum autem quædam virilia ſunt, quæ ſcilicet ipſius patrisfamil. cauſa parata ſunt, & quæ ad vſum virilem ſaluo pudore attinent. Muliebria verò, quæ ad vſum matrisfam. ſpectant, quibus vir non facilè vti poteſt ſine vituperatione: veluti ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ. *l. 23. §. veſtimenta. ff. de aur. arg. Paul. lib. 3. ſentent. tit. 6.* Et Varro *lib. 9. de Ling. Latin.* vt Tunicam virilem & muliebrem dicimus, non eam, quam habet vir aut mulier, ſed eam quam habere ex inſtituto debet. Poteſt enim muliebrem vir, virilem mulier habere, & in ſcena ab actoribus haberi videmus: ſed eam muliebrem, quæ de eo genere eſt, quo indutæ mulieres, vt vterentur, eſt inſtitutum. Mentem tamen legantis in hac re inſpiciendam eſſe Pompon. *in l. 33. ff. de aur. arg.* ſcribit, vt ſi teſtator ſolitus fuerit vti quadam veſte, quæ etiam mulieribus conueniens eſt, ea virilis appellatione contineatur. Veſtis planè abſoluta appellatione tam virilis quam muliebris, etiamſi tragica, aut citharœdica ſit, continetur. *l. 127. ff. de verb. ſign. l. 15. §. & ſi veſtimentorum. ff. de vſufruct.* Briſſ.

Vestis. Quod Latini veſtem à veſtiendo appellant, hoc ipſum Græci τὴν ἐσθῆτα καὶ ἔνδυμα, καὶ ἱμάτιον, παρὰ τὸ ἕννυμι καὶ τὸ ἐνδύεσθαι, quod inducere ſignificat: à verbi futuro ἕσω, γίνεται ἐσθής. Iá verò veſtis appellatio generalis eſt, & latè patet. Significat enim & virilem, & muliebrem, quam ἱμάτια γυναικεῖα Lyſias appellat. *Brechæus in l. veſtis appellatione. ff. de verb. & rer. ſignific.*

Vestis militaris, qua iuxta Specul. indui debent milites menſibus April. & Septembr. *In titul. de proc. §. 1. verſ. item quod eſt miles.* Qua de re differit & Bartol. *in l. 1. C. de milit. veſte. lib. 12.*

Vestispica. Paul. *ad fin. l. cum de lanionis. ff. de inſtr. & inſtr.* [Cùm in diem mortis inquit, ibi libros & vitreamina, & veſtiſpicam habuerat.] Nonius è Plautina Trinummo citans locum, Veſtiſpici, inquit, appellantur cuſtodes veſtium ſerui, quòd frequẽti diligentia veſtes inſpiciant. Aldus pro hac voce legit, Voſtiplici: & vulgati codices habent, ſed corruptè, Veſticulam. Interpretes Plauti Nonianam comprobant lectionem. & Norica editio. Sp.

Vestitus Chriſtianorũ, cuiuſmodi olim, vide, *Palla.*

Vetare, contrarium iubere, hoc eſt, ne aliquid fiat, imperare. vt, vim fieri veto. Tametſi etiam vetare videtur, qui non conſentit. *l. qui vas. §. vetare. ff. de fur.* Sp.

Vetaturus, participium futuri temporis, non Vetiturus. Valla.

Veterani ſunt, qui militia honeſtè dimiſſi & ſacramento ſoluti ſunt. *Cuiac. ad l. 8. 9. 10. 11. & 12. ff. de excuſat. in princ. Adde Connan. lib. 9. cap. 6. nu. 2.*

Veterani milites ſunt, qui per viginti annos in legione, vel vexillatione militauerũt. Hi omnium onerum, ſeu munerum perſonalium vacationem habent. *l. veteranis. C. quan. prouoc. non eſt neceſſe.* Præterea nec ipſi, nec eorum liberi primi gradus, hoc eſt, filij pœna metalli, vel operis publici afficiuntur: nec fuſtibus cæduntur, ſed vbi atrocitas criminis ita exegerit, relegandi ſunt. *l. 1. & l. 3. ff. de priuil. veter.* Ratio huius priuilegij ſumitur ex honore, qui veteranis militibus habetur. *l. honor. C. de pœn.* Veteranus etiam, Modeſtino auctore, eſſe creditur, non ſolum legionarius, ſed omnis qui qualitercunque militauerit, & honeſtè eſt ipſe abſolutus. Spieg.

Veterana mancipia ſunt, quæ anno continuo in vrbe ſeruiuerunt: Nouitia autem mancipia intelliguntur, quæ anno nondum ſeruiuerunt, *vt ait Martianus de publicanis.* Maffeus.

Veterator, à Græcis πολύτροπος dicitur, id eſt, πολύμπρατος, qui diuturna, ac multiplici, & ſæpe commutata ſeruitute, aſtutus & vafer euaſit. Inde Veteratorium, pro ſubdolo, & impoſtorio ponitur, Bud. *in l. vlt. de ædil. edic.* Idẽ ait, Veterator aduocatus hodie dici poteſt, qui diu ac multum in foro verſatus, omnes litium trahendarum anfractus, omnes ambagioſas fugitandi ludificationes, prehenſiones, nexuſque lubrici litium certaminis tenet: qui in ancipiti forenſium ſalebrarum Marte, belliſſimè inſidias diſponere, atque etiam prouidere nouit: ſed is propriè (vt vno verbo abſoluam) qui eam ſe artem ſcire atque exercere profitetur, quò arte cauſa inferior, ſuperior euadere vel reclamante æquo bonoq; poſſit. Sed an huiuſmodi ambagibus vti aduocatum deceat, attingit Alciat. *in l. nouæ caui llationis. de verbo. ſignific.* Certè graui viro conuenit nunquam vti. nec enim debet quis de victoria magis, quàm de veritate eſſe ſollicitus. *23. q. 2. dominus.* Sp.

Veterator ſeruus is dicitur, qui diuturna multiplicíq; & ſæpe cõmutata ſeruitute, verſutus & vafer euaſit. Vlpian. *de ædil. edict. l.* Præcipiunt, inquit, Aediles, ne veterator pro nouitio veneat. Sp.

Veterinarii, veterinorum medici. ſunt autem Veterina, animalia, quorum opera in vehendo conſumitur. Tarruntenus *l. vlt. ff. de iur. immun.* [Veterinarij architectus, gubernatores.] Columel. *lib. 6. cap. 8.* [Solent etiam faſtidia cibo afferre vitioſa incrementa linguæ, quas Ranas Veterinarij vocant.] Hot.

Veterinam beſtiam iumentum appellauit Cato *apud Feſtum lib. 19.* à vehendo.

Veternosus, graui ſomno oppreſſus, Catoni. Prat.

Vetitus rationes reddere: non hoc conſequitur, vt nec apud eum ſit, & reddat & lucrifaciat: ſed ne ſcrupuloſa inquiſitio fiat, hoc eſt, vt negligentię ratio non habeatur, ſed tantùm fraudum. *auctor Martianus l. ſi ſeruus vetitus. ff. de leg. 1.* Oldend.

Vetitorum autem obligatio maior eſſe ſemper ſolet, quàm iuſſorum: quia magis delinquit ille qui prohibitus facit aliquid, quàm qui iuſſus non obtemperat mandatis. Huic enim vel error, vel ignorantia, vel ſocordia, ad ſummum negligentia imputari poteſt: ille facto ſuo tanquam manum affert legib. *Connan. lib. 1. c. 9. nu. 7.*

Vetus foſſa quæ dicatur, vide *l. 2. §. 1. ff. de aqu. plu. arc.* Sp.

Vetus dici ſolet id, quod à noſtra memoria remotum eſt. *Connan. lib. 1. c. 10. nu. 6.*

Vetus ius in libris noſtris variè accipitur. Interdum enim hoc nomine lex 12. Tabul. ſignificatur, quæ aliàs lex antiqua appellatur. *l. 1. ff. de pet. hered. l. 2. §. 1. ff. de noxalibus.* Interdum verò vetus ius intelligitur, quodcunque ante nouam aliquam legem, vel conſtitutionem obtinuit, vt *in l. 2. §. ſi mater hæreditatem. ff. ad Tertyll. & l. 2. C. eod. tit.* Ius vetus eſt, quod ante ſenatuſconſul. Tertyllianum ſeruabatur. Similique modo *in l. 32. §. ſi diuortium. ff. de donat. inter vir.* Vetus ius eſt, quod ante orationem Antonini in vſu erat. *in l. 8. §. ſed ſi curator. ff. de reb. cor.* Vetus ius intelligendum eſt, quod orationem Seueri anteceſſit, quæ prædia eorum, qui ſub tutela curauè eſſent, ſine decreto alienari obligarive prohibuit. Eadem fere de Antiquo iure *lib. 1.* docuimus. *l. 8. §. ſed ſi curator. ff. de reb. cor.* Briſſ.

Vetus vinum ex vſu teſtatoris æſtimatur, id eſt, quot annorum vino pro vetere vtebatur. Si id non appareat, vetus accipietur, quod non eſt nouum, id eſt, anni prioris vinum. *l. 10. l. 11. ff. de tritico vino vel oleo.* Briſſ.

Vetustas vicem legis tenet: auctoribus Vlpian. *in l. 1. §. vltim. de aqu. pluu. arcen.* & Paulo *ibidem in l. 2. §. Idem Labeo.* Quæ Iuriſconſultorum reſponſa ſi diligenter conferas, videbis quantam vim habeat tempus in viciſſitudine rerum mortalium. Eſt enim vice legis, vice conſtituti, eſt loco conſenſus, Breuiter, nihil non poteſt mutare, vt definant quidam mirari, quomodo directum dominium tribuat. Oldend.

Vetustas *in l. 7. incip. nemo dempto. C. de fun. rei pri.* accipitur pro 40. annis, & ita etiam accipitur in l. 11. C. de fund. patr. lib. 11. *Cuia. in ſup. d. l. 7. de fund. rei priuatæ, lib. 11.*

Vetustas fideliſſima. *l. teſtamenta omnia. C. de teſtam.*

Vetustate iam deterius factum relinquere. *Vide Pomponium in fin. l. ſed cum fructuarius. ff. de vſufruct.* Sp.

Vetustum dicitur, quod excedit 40. annorum ſpaciũ *C. de fund. Reipub. l. fi.* Aliquando 10. annos. *l. 1. §. fin. & l. 2. in prin. ff. de aqu. pluu. arcen. ex Alber.* Sp.

Vexari. *Vide Gellium lib. 2. c. 6.* Hoc verbo ſubinde vtuntur Iuriſconſ. *l. 1. §. 1. ff. de vacat. mun. l. 1. in fin. de teſtibus. l. omnes in. de extraord. crim. l. 1. ad l. Iul. repet.* Sp.

Vexillationes equitum alas dici Veget. *lib. 2. cap. 1.* ſcribit, ab eo quod velis, id eſt flammulis vtantur. Quo poſtremo verbo Leo Imp. *in lib. de re militari,* non ſemel vtitur. Ita accipe vexillationes *in l. 2. C. de hære. decur. l. 9. C. quando prouoc. non eſt nec. l. 8. de erogat. milit. annon. lib. 12. C. l. 1. de bon. milit. in C.*

Th. & in Notitia Imperij Rom. Apul *lib. 7. de Aſino aur.* [Tota deni- que factione militarium vexillationum indagatu côtecta. Briſſ.

V I.

Vi poſſidere eum definiendum eſt, qui expulſo vetere poſſeſſore, adquiſitam per vim poſſeſſionem tenet. *Vlpian. in l. 1. ff. de vi & vi armata.*

Via, Metaphoricôs ſignificat veram, atque iuſto ordi- ne conſtantem docendi rationem. Græcis vocatur Metho- dus: per quam ſine errore tutò veniamus ad cognitio- nem. Inde Methodici ſunt dicti, qui rationem artis, & diſcendi compendia ſequuntur. Et Galenus duas artis partes facit: Methodon, & Aſceſin, hoc eſt, viam & exer- citationem. Eleganter igitur per viam denotatur legiti- ma poteſtas tradendi iuris, *in l. 2. §. nouiſſimè. ff. de orig. iur.* Oldend.

Via cum adſit, ſemitam quærere. Conueniet, inquit, Eraſm. adagium in tergiuerſatores: qui quo præſens ne- gocium ſuffugiant, diuerticula captant. Semita enim di- uerſa eſt à via plauſtrorum, quam regiam vocant. *Vide ſu- prà, Iter. & Seruium in 4. Æneid. commenta. diſſentientem à Iuriſcon- ſul. l. 2. ne quid in loc. publ.* Alciat. *in l. quantum ad ius pertinet. ff. de verb. ſignific.* Cum de via loquimur, inquit, quatenus ſerui- tutis ſpecies eſt, *Inſtit. de ſeruit. in princ.* ab itinere, actuque di- ſtat. Quum verò de ſeruitute nô accipitur, aliter viam in- telligimus: continetq; non ſolùm iter, ſed etiam ſemitam. Hoc autem diſtat iter à ſemita, quòd iter latius eſt: ſemita anguſtior, & quidam quaſi callis. Sp.

Via, inquit Paulus, conſtitui vel latior octo pedibus, vel anguſtior poteſt, vt tamen eam latitudinem habeat, qua vehiculum ire poteſt: alioqui iter ſit, Fußpfad/ non via. Attamen via interdum diſcendarum rerum ratio- nem ſignificat, Græcè ὁδὸς. Vnde Methodici dicti, qui rationem artis, & diſcendi compendia ſequuntur. & A- methodi, hoc eſt, à via & ratione docendi diſcendique abhorrentes, quaſique aui}. *Auctor Budæ. in annotat. ad l. poſter. de orig. iur.* Sunt autem Vlpiano illæ trium generum Quæ- dam publicæ, quædam priuatæ, quædam vicinales di- ctæ. Paulus & militares vias memorat. *in l. viæ vicinales. de loc. & itiner. publ.* Abuſiuè autem via pro omni loco, per quem habere iter omnibus licet. Et *in l. 2. de orig. iur.* Pom- ponius vſurpat pro vero, atque iuſto ordine, conſtante do- cendi ratione, quæ Græcis vocatur Methodus, *vt paulo ante diximus.* Spieg.

Via à vehendo dicta eſt, quaſi veha. Varro 1. *De re ruſt.* [Villicus agri colendi cauſa conſtitutus atque ap- pellatus à villa, quòd ab eo in eam conuehuntur fructus, & euehuntur: à quo ruſtici etiam nunc quoque Viam Veam appellant, propter vecturas: & Vellam, non vil- lam, quo vehunt.] Hæc Varro. Propriè igitur Via, cum de ſeruitute loquimur, eſt ius vehiculi ducendi per præ- dium alienum. Eius latitudo lege 12. Tabul. definita eſt: in porrectum pedes octo, in anfractu ſedecim. *l. 8. ff. de ſer- uit. ruſtic.* Hotom.

Via interdum ius eundi, agendi, & ambulandi ſig- nificat. Nam iter & actum in ſe via continet. *l. 1. §. via. l. 7. ff. de ſeruit. ruſt. & l. 14. §. ſi viam. ff. de acceptilatio.* Dicitur au- tem via quaſi vehia, quòd vehendo teratur, *vt Varro libr. 4. de Ling. Latin.* Via enim *vt Iſidor. lib. 15. cap. vltimo ſcribit,* eſt, qua ire vehiculum poteſt. Briſſon. *Adde Balduin. Inſtitut. commen. lib. 2 tit. 3. de ſeruitut.*

Via, pro ratione. Paul. [Si coactus hæreditatem repu- diem, duplici via prætor mihi ſuccurrit.] *in fin. §. l. ſi mulier. ff. quod met. cauſ.* Spieg.

Via deterior fieri intelligitur, ſi vſus eius ad com- meandum corrumpatur: hoc eſt, ad eundum: vt cum pla- na fuerit, cliuoſa fiat, vel ex molli, aſpera: aut anguſtior ex latiore: aut paluſtris è ſicca. *l. 2. §. deteriorem. ff. ne quid in loco publico.*

Via immunita, quando ita facta eſt, vt per eam nemo tranſire poſſit.

Via prima, Latinis eſt, quod Barbari dicût, primo ictu, hoc eſt ſtatim, primo ipſo congreſſu.

Viæ priuatæ quæ & agrariæ dicuntur, dupliciter ac- cipiuntur: vel eæ quę ſunt in agro quibus eſt impoſita ſer- uitus, vt ad agrum alterius ducant. Vel eæ quę ad agros du- cunt, per quas omnibus commeare licet, in quas exitur de via conſulari, *l. 2. §. viarum. ff. de ſeruit. ruſt. præd.*

Via publica. Qui viam publicam deſtruit, is poteſt vel fuſtibus repelli. *l. ædil. curules. ff. de via public.* Sp.

Via publica nemo quenquam ire prohibet. Hoc Plau- tinum prouerbij ſpeciem habere cenſet Eraſ. Quo ſigni- ficatur, rerum communium æqualem omnibus vſum eſſe: neque cuiquam vertendum vitio, quòd ius publicum con- cedit. Cæterùm viam publicam eſſe de regalibus, *extat ro- latum in cap. 1. quæ ſint regalia.* Bart. *in ... commun. §. cum quis de verb. oblig.* exiſtimat ad ciuitates pertinere. At rectius ſentit Al- ciatus, quem adi *in d. l. quantum ad ius pertinet* Sp.

Viæ publicæ ſunt, quas Græci Baſilicas, Iuriſconſ. Præ- toriales & Conſulares appellant. Germani, frey offne/ & quibuſdam appoſitè, deß heiligen Reichs ſtraſſen. Quoniam vniuerſæ ditiones per ſacrum Imperium, ab Imperatore dependent partim mediatè, partim immedia- tè. Vnde qui tradunt eas beneficij feudalis iure cenſendas veritatem ipſam profitentur, comminiſcuntur quidam neſcio quam libertatem. Hinc ego, qui diligenter excuſſi facta ſcrinia, dum proximus illis in Aula agerem, aſſeue- rare poſſum pleraque oppida, cum municipia noſtræ na- tionis, quorum maior pars etiamnum per omnia reuerent- ter agnoſcit Principem, liberiore côditione fuiſſe, quàm nonnullæ iam florentiores fuerint vrbes, quæ primùm à beneficio, indulgentiaque Caroli quarti, haſtenus reſpi- rant. Spieg.

Sunt & vicinales viæ, quæ vel in vicis ſunt, vel in vicos ducunt: quæ ſi non ex collatione priuatorum fiant, publi- carum loco habentur. Sed inter eas & cæteras vias publi- cas, quæ etiam militares dicuntur, hoc intereſt, quòd mili- tares exitum ad mare, aut in vrbes, aut in flumina publica aut ad aliam viam militarè habent. Vicinalium verò pars in militares exitum habent, pars ſine exitu intermoriun- tur. *l. vlt. §. ff. de locis & itineribus pub.* Briſſ.

Et ita vicinales vias accipe apud Senecam *lib. 5. de benefic. cap pen.* & apud Frontin. *lib. 2. de aquæ ductibus* & in *§. item ſi quis tor. Inſtitut. de l. Aquil.* vbi Theoph. publica [illegible] [illegible] Vicinalis [illegible] vicus [illegible] Sicul Flacc. *in lib. de condit. agror.* Vicinales autem viæ, quæ de publicis diuertuntur in agros, & ſæpe ad alteras pub- licas perueniunt, aliter muniuntur per pagos, id eſt per ma- giſtros pagorum, qui operas à poſſeſſoribus ad eas tuen- das exigere ſoliti ſunt, aut, vt comperimus, vnicuique poſſeſſori per ſingulos agros certa ſpatia adſignantur, quæ ſuis impenſis tueantur. Viator pro apparitore *in l. 5. §. ne tamen. ff. de reb. eor. l. vltim. ff. de ... §. miſſus. ff. ... in poſſ. leg.* Briſſon.

Via ſacra multis rationibus dicebatur. Primùm quòd augures per eam proficiſci: deinde, quòd omnia Romano- rum pſeudoſacra per eam vehi: denìq; quòd triumphi o- mnes hac agi ſolerent, *Varrone teſte.* Old.

Viam aperire, purgare, reficere. *Vide Vlp. in l. 1. de via publ.*

Viam autem aperire eſt ad veterem altitudinem lati- tudinemq; reſtituere. Sed & purgare refectionis portio eſt. Purgare autem propriè dicitur, ad libramentum pro- prium redigere, ſublato eo quod ſupereſt. Reficit enim & qui aperit, & qui purgat. & omnes omnino, qui in priſti- num ſtatum deducunt. *d. l. 1. ff. e. d.*

Reficere ſic accipimus, ad priſtinam formam iter & a- ctum reducere: hoc eſt, ne quis dilatet, aut producat, aut deprimat, aut exaggeret. Aliud n. eſt reficere, longe aliud facere. *l. 3. §. reficere. ff. de itin. act.* Reficere autem dicitur in- ſtaurare in priſtinum ſtatum quod corruptum eſt. Et ſub verbo reficiêdi, tegere, ſubſtruere, farcire, ædificare, item aduehere, apportareque ea, quæ ad eam rem opus eſſent, continentur. *l. 1. §. deinde. ff. de riuis.*

Viam determinare, Iabol. *de ſeruit. præd. ruſt. l. certo. §. 1.* [Igitur arbiter, ait, dandus, qui vtroq; caſu viam determi- nare debet.] Spieg.

Viam facere, eſt locum, vbi non erat via, aperire. Exigere viam, dicuntur magiſtratus, cum viciniam cogunt munire ſecum, ſumptu diligentiſſimè facto. *Aſconius in Prae- verb.* Spieg.

Viæ

VIAM mihi præſtare debes. *l.1.§.1.ff.ſi vſuſfruct.amitt.*

VIAM munire. Liuius *lib.10.* Viam muniuit, id eſt, lapidibus ſtrauit: vt Plinius *cap.34.* loquitur. Dicta vero eſt hęc via Appia: Et, vt Lætus ait à Conſtantini via incipiens, inter Tuſculum & Albam ad Algidum tendit. & inde porro ad Caſſilinum progreſſa, vnde viginti ſtadijs à Capua Latinæ viæ iungitur. *Vide Pomponium Lætum tit.79.de Antiquitatibus vrbis. Volaterranum lib.6.c.8. vrb.comment. Alexand. ab Alexand. lib.3.cap.13.* Hæc via à Caracalla poſtmodum munita, nouæ deinceps nomen accepit.

VIATICVM ſumptus itineris ſignificat. Græcè ἐφόδιον dicitur, *auctore Gellio lib.17.cap.7.l.1.§.ſi pupillis.ff.de tutel. & rat. diſtr.l.52.§.ſi quis ex ſocijs.ff pro ſoc.* Impendia ad iter explicandum neceſſaria vocantur *in l.7.ff.ad Trebell.* Ad ſumptum etiam deſtinatam quamcunque pecuniam Viaticum vocant. *l.17.ff de reb.cred.* Briſſ.

VIATICVLVM, *ἐφοδιάκιον* dixit Vlpian. *in l.18.in fin.ff.de lud.* Briſſ.

VIATICA cœna, quæ datur abituro.

VIATOREM nonnunquam nominatim vice arbitri dare. *l.vlt.ff.de iudicijs.* Spieg.

VIATOR propriè is eſt, qui ſuis pedibus iter facit. *Cuiac. obſeru.lib.10.c.13.circa fin.*

VIATORES olim dicti ſunt, qui à villa in curiam Senatores accerſebant: *vt Cicero in Catilin. & Colum.lib.1.cap.1.teſtantur.* hinc conſuetudine ſermonis tranſlatum ad eos eſt hoc verbum, qui Magiſtratus iuſſu reos in ius vocarent: Gell. *lib.13.* [Ac deinde narrat, quid Labeo per viatorem à tribu. plebis vocatus, reſponderit: cum à muliere quadam tribuni plebis aduerſus eum aditi, Gellianū ad eum miſiſſent, vt veniret & mulieri reſponderet: iuſſit eum qui miſſus erat, redire, & tribunis dicere: Ius eos non habere, neque ſe neque alium quenquam vocandi: cùm moribus maiorum Tribuni plebis præhenſionem haberent, vocationem non haberent.] Poſtremò eo verbo cùm Apparitores, tum Executores litium plerunque appellantur. vt Imp. docet *in §.21. de actio.* [Tripli, inquit, agimus, quum quidam maiorem vera æſtimatione quantitatem in libello conuentionis inſerunt, vt ex hac cauſa viatores, id eſt, executores litium, ampliorem ſummam ſportularum nomine exigerent.] Nam de apparitoribus ſentire Iuſtinia. conſtat etiam *ex l.31.§.5.C.de epiſcop.& cler.* Vlpian. *l.5.§.21.ff. vt in poſſ.legat.* [Miſſus in poſſeſſionem ſi non admittatur, habet interdictum propoſitum: aut per viatorem, aut per officialem præfecti, aut per magiſtratum introducendus eſt.] Plin. *lib.18.cap.3.* [Aranti quatuor ſua iugera Cincinnato, Viator attulit Dictaturam, & quidem nudo plenoque pulueris etiamnum ore. Cui Viator, Vela corpus, inquit, vt proferam Senatus populique Roman. mandata.] Tales tum etiam viatores erant, quod ipſum nomen inditum eſt ſubinde & ex agris ſenatum ducesque accerſentibus. Hot. Feſtus autem ſic.

VIATORES appellantur, qui magiſtratibus apparent: eò quia initio omnium tribuum quum agri in propinquo erant vrbis, atque aſſiduè homines ruſticabātur, crebrior opera eorum erat in via, quàm vrbe: quòd ex agris plerunque homines vocabantur à magiſtratibus, & frequens eorum erat ab agris ad vrbem via. *Hac de re vide Columellam in præfatione libri primi. Ciceronem de ſenectute, & Alexandrum ab Alexand.lib.1.cap.27.* Hot.

VIATORES, vt Cuiacius definit, hi ſunt, qui in ius vocant, qui iudicata exigunt, quibus imminendi (ſic enim legendum eſt *in l. 12. C. de proxim. ſacr. ſcrin.*) litibus ſolicitudo iniuncta eſt. *Cuiac. Not.ad libr. 4. Inſtitut. tit. de act.in verb. Viatores.*

VIATORIVM vas, quod per viam deferebatur, & cubilia viatoria.

VICANALIA vulgò appellantur, quæ ad pagum aliquem in vniuerſum pertinent. Vicani enim, ruſtici ſunt, *auctore Alciato in l.pagum.de verb.ſignific.* Sp.

VICARIVS ſeruus ille dicitur, quem atrienſis ſeruus ſubſtituit, hoc eſt, ſerui ſeruus. Vlpian. *tit. de leg. 3.l.ſeruus.* vicarios ſeruorum ſuorum numero contineri ait Paulus *de noxal.act. l.ſi iure.* Si ſeruus tuus nomen exercuerit, eiuſque vicarius ſeruus, & idem nauta in eadem naui damnum dederit. Item

VICARIVS ſeruus, dicitur Ordinarius, cui peculium dominus conceſſit, negociarique ſinit. Spieg. *Adde Comm lib.2.num.3.*

VICARIVS, qui vicem alicuius gerit: barbarè Locum, ſiue Vicetenēs, nunc vulgò dicitur. (ſtathalter) Galli *lieutenant.* Nam, vt rectè monuit Inſulanus, in nominibus magiſtratuum, aut ſummorum officiorum, alia quædam poterit eſſe vſurpatio. vt neque Viceregem, neque vicelegatum neque vicecancellarium: ſed proregem, prolegatum, procancellarium dicimus. Hoc nomine (iam etiam conſenſu eruditorum ſeculi noſtri hominum recepto) Principales res hodie gerit, & præclarè quidē, in regia aula, Georgius Giengerus, qui generi non tantum inter Vlmanos ſuos nobili, ſed patriæ etiam magnum decus addidit: cùm diuini atque humani iuris intelligentia, cum omni prudentiæ genere præditus: accedente non hactenus ſolita Accurſiana illa, ſed planè Romana facundia: quæ non poteſt non exornare maximè omnium Romanarum legū profeſſorem. Harum ille dotium eximiarum exemplum dedit, ab initio mox rerum adminiſtratione, per latiſſimam diœceſim Conſtantienſem: quàm ferè iuuenis, & difficilimo tempore obiuit: in qua conſtat ipſum quotidie, & magna conſulentium frequentia, & magnorum hominum ſplendore viſitatum, ſecunda perpetuò integritatis fama ſequente: ita, vt defuncto epiſcopo Baltaſaro Merklio, cuius in aula Impe. noſtri occupari vicem dum viueret, obibat, Cæſ. Ferdinandus hominem in ſua verba iurare curauerit, declaratum Senatorem in ampliſſimi regiminis Prouinciarum Auſtrię (vt verbo meorum temporum vtar) Anterioris. Vbi ſtatim & ille, quod bonam fidem ſecutus dico, habitus eſt totius illius Senatus oraculum: vndē nuper inſciens à Principe ad Procancellariatum Curiæ vocatus eſt. Cuius comitatum illuſtrant viri doctrina præſtantes: è quibus familiariter mihi coniuncti ſunt in Theologis, nemini non noti, Ioan. Faber, præſul Viennenſis, Fridericus Nauſea, Gabr. Sanzius. In Iuriſperitis, Wolffgangus Brantneriæ familiæ ornamentum, inſignis militiæ Georgianæ per inclytam Auſtriam Princeps, qui veterem, inter nos florenti ætate in Conſecretariatu ſub D. Maximiliano cœptam, in hunc vſque diem amicitiam, ſanctè conſeruauit. Georgius Illingus peruetuſtis imaginibus, & iuris peritia clarus, qui in comitijs Hagnoianis non vnum tantum erga me & humanitatis & benignitatis exemplum præbuit. Claud. Cantiuncula. In Medicis, pater & filius Ritij. In bonis literis Georgius Loxanus, à Caroloſpergio Equ. Procancellarius Bohemiæ, in grauiſſimis Regni cauſis ſæpe atque ita verſatus eſt, vt à nemine non prædicetur ſingularis illius integritas atque candor. Adamus Carolus, Logus, Roſinus, Tumchelius, & qui proximè deſiderari cœpit triſti exitu Caſpar Vrſinus, Criſtophorus Caſtilegius, Stephan. Quicletus Burgundio, & meus Oſtherus: quem ego honeſto loco natum ſtatim à teneris vnguiculis, propter Eraſmi patris, viri dexterrimi in me maxima merita, vti filiolum dilexi, amaui, fouique: nunc autem non poſſum non colere, plurimique facere: poſteaquam animaduerti illum, & ætatem florentem ornaſſe bonarum literarum ſtudijs, & probatiſſimo vitæ ſpecimine, nemini non optimo in aula eſſe gratioſum, cui tales bis nobiles multos congratulor. Effecit autem filij pietas erga me conſtanter ſeruata, vt aliquo pacto deſiderium patris lenirem, qui excepta linguæ Latinæ, cui mire fauebat, cognitione: cæterùm nullis non, quæ maximè virilem dignitatem decebant, dotibus eximiè præditus, dierum plenus, apud Oenipontem, honoratum ſanè illum & præinſignem (ad quem virtute ſua euectus erat) ordinem Præfectorum Principalium Rationum, vnà cum vita deſeruit, ſuperſtite etiamnum ſummæ fidei atque integritatis fama. Erat illi facies, & totius corporis habitus planè heroinus, coniunxq; venuſta. pudica, è Windegkorum Germa. Equit. peruetuſta familia procreata, proba cum primis, & prudens materfamilias quam cùm filio atque filia itidem venuſta pudibundaque iam grandeſcentibus atque vnicè dilectis pignoribus ſuperſtitem reliquit: viduatum integrā ætate ad hodiernum ſuſtinens, nobilior iam facta ſanctitatis morum præconio: nunquam ſtatuens renubere, quod ſe alterum Eraſmum Oſtnerum inuenturam

tam negat: in cuius iam plus quadraginta annos nati, ipſa tenerrima virgo, & vno omnium ore formoſiſſima venerat conſortium. Doctos ille reueritus eſt omnes, dictitareq́; ſolebat, quancunque ſine literis iacere nobilitatem: vnde etiam maiorem tulit laudem, quòd ipſe tantus latinitatis mirator, eam neſciret: interim tamé in filio, quod illi defuit, ſedulò reſarcire curauit, nec oleo, nec opera perditis, ipſe vernaculis libris lectitandis delectabatur per ocium, ſic terreni Principis negocium gerens, vt vel vnus ipſe exemplum eſſet, & in aulis Principum pietati locum eſſe. Cæterùm, vt omnibus comis, ita viciſſim cunctis ille gratus & acceptus, tum Principi ipſi Maximiliano, cui vſq; ad exceſſum eius, à cyathis prægustandis miniſtrauerat, valde charus erat. Mihi autem vſq; tacendus non fuit olim homo tam amicus, quòd nec eo candidiorem promptioremq́ue alium vnquam probarim, nec ſimilem ſperare auſim excepto filio, qui ſanè paternæ erga me amicitiæ hæres, me ſupra modum diligens, nec amore mutuo, mecum paria facere contentus, res noſtras in aula diligenter curat ſuſtinetq́ue: coniuncto ſtudio, opera & prudentia Sebaſtiani Tunckelij, viri nobilis & eruditi, qui nuper pro ſuo in Maium fratrem, cuius interobliuiſci nequit, amore, perquam eleganti epiſtola, ſuam quoque amiciſſimam erga me voluntatem declarauit. Quantum autem, regis comitatus ornamentum amiſerit in ornatiſſimo viro Ioanne Lobleo à Greimburgo, Præfecto (dum viueret) Burgenſi celebris ciuitatis Anaſi, quæ eſt ſuperioris Auſtriæ, præ dolore vix à me dici poteſt: erat enim mihi amiciſſimus & dulciſſimus congerro, honeſto loco natus, in ampliſſima fortium virorum altrice natione Sueuorum (vt hodie appellatur) oppido imperiali Wilenſium haud ignobili, propter niueam à cunabulis indolem, quam vel ipſa oris forma commendabat: eiuſque ſpecimen præferebat amabilis puer: tum modeſta quadam verecundia adoleſcens in eum accreuit virum, qualem vix alium ſecundum in ordine ſuo reperire fuit: in quo conſiliarius primùm inclyto principi Archiſtratego Auſtriæ, deinde Romanorum Hungariæ & Bohemiæ regi & ſacro Romano imperio ac inclytæ domui Auſtriæ in rebus longè arduis magna cum laude fidei & integritatis diuturna, grata, & impenſe vtilia obſequia præſtitit: quibus ingens nõ tantùm regi, ſed vniuerſæ ferè aulæ ſui deſiderium reliquit ob obitum immaturum: adeò nullus in eo faſtus notatus eſt, quum tamen intimus eſſet tanto principi: nec ambitio, familiare aulæ vitium, imò cunctis placidus, nec vlli aſper: veri iuſtique tenax: vnde habitus eorum qui calumnia opprimebantur patronus: tum amator etiam, altor atque fotor, in quibus cognoſcebat egregias animi dotes, nempe ingenium, probitatem, eruditionem & morum honeſtatem. Nec tam auerſabatur aliud, quàm ſimulationem beneuolentiæ, quamq́ue vulpeculas illas lupina pelle indutas. Natura enim candidior multo atque integrior erat, quàm vt cuiquam dolos malos fraudeſve ſtrueret: ideoq; quos tales animaduertebat, omnino, ſi qua poterat, deuitabat. Ob quos mores ſtudiaq; habebatur nõ aulæ tãtùm decus, ſed Germaniæ noſtræ quædam gemma ſingularis. Decedens reliquit filium Ioan. Iacobum paterna cura ad probos mores educatum: puellam item ſanctè inſtitutam, quæ iam matura viro dotibus prædita, quæ addecent laudatam nunquam ſatis virginem, ſacrum ſortita eſt thalamum pulchra Caia ipſa cũ pulchro Caio ſuo Georgio Ilſingo, cuius à nobis paulo antè mentio facta eſt. Sp.

VICARIVM definit And. Alciat. *in Rub ff. de officio eius, cui mandata eſt iuriſdict. ex l. 1. §. à præfectis. ff. de leg. 3.* illum, qui gerit omnes vices eius, in cuius loco ponitur. Cui aduerſatur. l. ſi ſeruus meus. ff. de pecul. vbi vicarius dicitur tametſi omnes eius vices non gerat. Alciat. *in Rubr. ff. de offic. eius cui manda. [illegible]* conciliat, vt illic largè capiatur. Largiſſimè & impropriè accipitur in rubr. C. vt null. ex vica. pro eo, qui habitas in vico, ſeu villa. *Vide Alexand. Rubr. C. de eo, qui vic. alt. ge.*

VICARIVS interprete Theophilo *in §. cùm autem. Inſtitut. quod cum eo.* appellatur *[illegible]. Sic in l. 25. ff. commun. diuid. l. 5. §. 1. ff. de tributo. l. 19. §. vlt. ff. de noxalib. l. 11. §. vlti. cum l. ſequ. l. 4. in fin. l. 7. §. in peculio. ff. de pecul. l. 17. §. 1. ff. de in rem verſo. l. 31. ff. de contrah. empt. l. 17. §. item ait. l. 44. ff. de edil. edict. l. 91. in fin. ff. de legat. 3. l. 12. §. Celſus. ff. de inſtruc. vel inſtrum. l. 4. l. 6. ff. [illegible] l. pen. ff. de pecul. legat. l. 10. ff. de manum. teſtam.*

VICARII vocantur, qui vicem aliorum gerunt. *l. 4. §. legati. l. 13. ff. de legat. l. vn. C. vt omnes iud.* Briſſ.

Erant autem vicarij prouinciarum, qui vices Præfectorum prætorio in diœceſibus gerebant. *l. 3. §. illud. de cano. largit.* Veluti in præfectura prætoriana Orientis tres erant vicarij quorum fit mentio *in l. vlt. C. de diuerſ. offic. lib. 12.* Vnus diœceſeos Aſianæ, qui prouincias octo adminiſtrabat, Pamphyliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Piſidiam, Phrygiam Pacatianam, Phrygiam ſalutarem. Alter erat vicarius diœceſeos Ponticæ, ſub cuius diſpoſitione erant prouinciæ 11. Bythynia Galatia, Paphlagonia, Honorias, Galatia ſalutaris, Cappadocia vtraq;, Helenopontus, Pontus Polemoniacus, Armenia prima, & ſecunda. Tertius erat vicarius diœceſeos Thraciarum, cui ſuberant Thracia Hæmimontus, Rhodopo, Mœſia ſecunda, Scythia. Briſſ. Adde Cuiac. *ad l. 4. de annonis & tribut. lib. 10 C. Idem Cuiac. in expoſit. No. Iuſtin. 6.* addit quartũ vicarium diœceſeos Macedonicæ & vicarium Thraciarum Iuſtiniani ætate vicarium longi muri nuncupatũ fuiſſe, qui longus murus haud paruum munimentum fuit, præſidiumq́ue Thraciarum, *de quo Nou. 26. & innumeri alij auctores.*

In partibus verò Occidentis vicarius vnus erat vrbis Romæ, cuius fit mentio. *lib. 4. Variar. Caſſiod. Epiſt. ad Ioannem Archiatrum.* Cui ſuberant Conſulares & correctores Italiæ & Præſides Sardiniæ, Corſicæ, Valeriæ.

Alter verò erat ante Iuſtiniani tempora vicarius Africæ, cui ſuberant conſulares Byzacij & Numidiæ: & Præſides quoq; Tripolitanæ & Mauritaniæ vtriuſq;.

Tertius erat vicarius Hiſpaniarum, cuius fit mentio in *inſcriptione. l. vltim. C. quor. bonor. & l. 17. C. de donat. an. nupt. & apud Sulpit. Seuer. lib. 2 Sac. hiſt.* Huic ſuberant conſulares Beticæ, Luſitaniæ, Galliciæ: Præſides Tarracenſis, Carthaginenſis, Tingitaniæ, inſularum Balearium. Et hæc ita ante Iuſtinian. obtinuêre. Cæterùm Iuſtin. vicarios Aſianæ & Ponticæ diœceſeos abrogauit, & vtrunq́ue in vnicæ prouinciæ, nempe Galatiæ Pacatianæ, adminiſtrationem commutauit *Nouell. 6. & Nouell. 20.* Idem vicarium Africæ in propriam præfecturam prætorianam tranſmutauit. Briſſon.

VICARIVS in l. 4. C. de ann. & tribut. lib. 10 præfecti prætorio vicarij viri ſpectabiles, qui ex mandato principis in diœceſin aliquam ſiue tractum mittuntur, multas habentes prouincias. *l. 1. C. de prox. in. ſacr. ſcr.* Quot autem fuerint vicarij in Oriente, Notitia Imperij indicabit. Vicarij ſunt, qui pro præfectis prætorio prouincias adminiſtrant. *ſic ſumitur in d. l. 1.* Prat.

VICARIVS, & Ordinarius nomina ſunt ſeruorum, inter ſeq; conferuntur. Nam ille in huius, quaſi domini, peculio ſeruus eſt. Vlpian. *l. 17. ff. de pecul.* [Si ſeruus meus ordinarius, vicarios habeat, id quod vicarij mihi debent an deducam ex peculio ſerui ordinarij?] Martialis:

Eſſe ſat eſt ſeruum, iam nolo vicarius eſſe. Hot.

VICARIVS alieni iuris. Cicero *pro Cæcin.* [Qui legitimè procurator dicitur omnium rerum eius, qui in Italia nõ ſit abſitue reip. cauſa, quaſi quidam penè dominus, hoc eſt, alieni iuris vicarius.] Sp.

VICARIVS à Suffecto quo diſtet, Alb. docet *in l. 3. C. de offic. eius qui vic. alt. iud. obtin.*

VICARIVS Proconſulis, Proconſulatum obtinere cenſetur: tametſi Proconſulis nomine abſtineat.

VICARIOS aliter ſumi iure ciuili, aliter iure canonico, ſatis arguunt TT. C. & ext. *de off. vica. per tot.* Sp.

VICARIA fides. Cicero de mandati iudicio loquens, *pro Roſc. Amer.* [Propterea, inquit, quòd quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria fides amicorum ſupponitur.] Sp.

VICE pro loco accipitur: vt vice mea, vice tua, pro tuo & meo loco. Alia vice, vſitatius, pro alio tempore. *l. pen. ff. de præſcript. verb. l. 2. & ibi not. C. de adopt. & l. palàm. ff. de rit. nupt.* Spieg.

VICECOMES de off. vica. dicitur, cui dominus tẽporalis committit executionem iuriſdictionis ſuæ in aliquib. caſtris, & ſic eiuſmodi vicarium appellát Langobar. Prat.

VICEDOMINVS, Canoniſtis eſt Epiſcopalium re-

...œconomus. *Lege, Officiali. & Specul. tit. de Vicedomino.* Vicedominatus autem illis eſt, Ius patronatus.

Vice mutua, pro viciſſim: locutio eſt noſtris familiariſſima: *vt in l. pen. ff. de præſcript. verb. l. 6. §. ſi cert. pet. l. qui non militabat, 75. ff. hære. inſtit. l. filius quem, 24. C. fam. erc.* Hot.

Vicem iudicis ſupplere, loco iudicis eſſe.

Vicem noſtram dolere, eſt propter incommoda priuata dolere. Vicem autem publicam, eſt, quòd vulgò dicunt, zelo reipubl. Eſt autem teſte Priſciano, figurata locutio. Spieg.

Vicem tenentes, ſiue gerentes, ijdem qui vicarij, qui alterius iudicis vicem gerunt. De his vide Bart. *in l. filium ff. de legatis. & in l. ſuggerente. C. de offic. eius, qui vicar. ali. ger. & in l. 1. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* Item Zaſium noſtrum *in l. more. de iuriſdict. omn. iudic.* vbi eleganter tradit, eos eſſe in triplici differentia. Spieg.

Vicena auri pondo fiſco dependere. *l. 1. in fin. C. de canon. largit. tit. C. lib. 10.*

Vicena milia paſſuum. *l. 1. ſi quis cant. Vide gl. ibid.* Spieg.

Vicenus, idem quod viceſimus.

Viceſima hæreditatum, vectigal fuit ab Auguſto, locupletandi ærarij cauſa inſtitutum: quod extraneis hæredibus non inopibus imperaretur. *auctor Dio lib. 55.* eius mentio fit *in l. vlt. C. de edict. D. Hadr. tol. Paul. 4. Sent. c. 6. & Plin. in Paneg. & in aliquot inſcript.* vnde conſtat AEmilium Macrum duos de ea libros ſcripſiſſe. Fuit & alia

Viceſima, de qua Pompon. ſcribit A. Offilium primùm ſcripſiſſe. *l. 2. §. ex his. ff. de origin. iur.* ſed (vt opinor) illa fuit de qua Liuius *lib. 7.* ita ſcribit, [Cn. Manlius Conſul legem de viceſima eorum qui manumitterētur, tulit. Patres quia ea lege haud paruum vectigal inopi ærario additum eſſet, auctores fuerunt.] Hot.

Viceſimæ variæ hinc inde ab auctoribus memorantur. Erat enim viceſima rerū venditarum quæ ad fiſcū pertinebat, *de qua Plin. lib. 7. Epiſt. & Iacob. Raeuard. lib. 3. Varior. c. 10.* Fuit & viceſima eorum qui manumitterentur introducta ex l. Manlia, *de qua Liuius lib. 7.* Huius meminit & Cic. *ad Attic. lib. 2.* quamuis Blondus in ſua Roma triumphante, vbi de vectigalibus diſputat, neſcio cuius auctoritate fretus, Ciceronem in eo loco de viceſima quadam loqui ſcribat, quam ex re frumentaria Latini Romanis præſtiterint. Fuit & viceſima hæreditatum, introducta lege Iulia vel Papia, qua cautum erat, vt ſi quis hæres extraneus inſtitutus fuiſſet, is priuſquam hæreditatem adiret, viceſimam eius partem fiſco daret, qua lege filij & proximiores hæredes non tenebantur, *de qua Alciatus lib. Diſpunctionum 3. cap. 6. Zaſius in catalogo legum antiquarum, de lege Iulia vel Papia de maritandis ordinibus.* Hanc Gratianus Imperator, *vt tradit in gratiarum actione Auſonius* penitus ſuſtulit. De legibus autem viceſimæ primus ſcripſit Iureconſultus A. Offilius, *auctore Pomponio de origine iuris.*

Viceſimarium aurum, quod ex viceſima colligebatur. Erat autem vectigal, quemadmodum Decima. Spieg.

Vici appellari incipiunt Feſto *lib. 19.* ex agris, qui ibi villas non habent ex vicis partim habent rempublic. & ius dicitur, partim nihil eorum & tamen ibi magiſtri vici. Altero cum id genus ædificij quæ continentia ſunt ijs, oppidiſque, itineribus, regionibuſque diſtributa diſtant, nominibuſque diſſimilibus diſcriminis cauſa ſunt diſpartita, quod & probat Varro *lib. 4. Ling. Lat.* aiens vicum ex domibus conſtare. Tertiò cum id genus ædificiorū definitur, quæ in oppido priuo in ſuo quiſque loco propriè ita ædificat, vt in eo ędificio peruium ſit, quo itinere habitatores ad ſuam quiſque habitationem habeat acceſſum, qui non dicuntur vicarij (aliàs ibi eſt vicani nec inepte, ſed rectius) ſicut ij, qui aut in oppido vias, aut ij, qui in agris ſunt, vicani appellantur.

Vici pro pagis *in l. 1. §. vltim. ff. de vacat. muner. l. 30. ff. ad municip. l. 239. ff. de verbor. ſignific.* vnde Vicanei, qui ex eodem vico & pago ſunt. *l. 4. ff. de cenſib.* Et Vicinales viæ, quæ vel ex vicis vel in vicos ducunt. *de quibus ſuprà in verbo Via diximus.* Briſſon.

Viciare vinum. Vlpia. Cum eo planè, ait, qui vinum ſporcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit (hoc eſt corrupit) agi poſſe. l. Aquilia. Celſus ait: quia & effuſum, vel acetum factum corrupti appellatione contineatur. nec negat factum & vſtum contineri corrupti appellatione. *l. ſeruum ſeruum. ff. ad l. Aquil.* Spieg.

Vicinales viæ. *Vide paulò antè, Viæ vicinales. & Alciat. in comment. de verb. ſign. l. quantum ad iter.*

Vicini ſunt, quorum prædia non linea, ſed paries communis diſterminat. nam in vrbanis prædijs, Vicini: in ruſticis, Confines appellantur. Paulus *l. 4. §. vlt. ff. fin. regund.* [Hoc iudicium locum habet in confinio prędiorum ruſticorum, vrbanorum diſplicuit: neq; enim confines hi, ſed magis vicini, dicuntur: & ea communibus parietibus plerunq; diſterminantur.] Hot.

Vicinia, locus vicinus, ſeu ipſa vicinitas. De qua vide Bart. *in l. 1. §. hoc iudicium. ff. fin. regund. Inter quæ ducatur, in l. §. tertium. in princ. ff. de aqua plu. arcend.* Sp.

Vicinum, proximum ſignificat & adfine. Sic vicina dicitur eſſe emptioni permutatio *in l. vltim. ff. de rer. permut.* Sic vicinus tractatus. *l. 9. §. huic vicinus. ff. de vſufr.* Vicinæ ſcripturæ *in l. 20. §. 1. ff. qui teſta. fac.* Briſſ.

Vicinum malum habere, vel non, multum intereſt. *ff. de contrah. empt. l. quid ſæpe. §. fin. & de leg. 2. l. ſi cui fundus ſolut. matrimon. l. 1. C. de agric. & mancip. dom. & fiſcalib. l. vlt. lib. 11.* Proinde ſcitum eſt illud Themiſtoclis apud Plutarchum: qui cum prædium quoddam venderet, hoc quoque præconem addere iuſſit, ὅτι καὶ γείτονας ἀγαθοὺς ἔχει, id eſt, quòd etiam vicinos haberet bonos. *Adde Centuriades Eraſmi.* Sp.

Vicinus fundus, & confinis, quomodo diſtent, tradit Paul. *in §. fin. l. ſed & loci. fin. reg.* Sp.

Vicinus locus eatenus accipitur, quatenus clamantis vox audiri poteſt. *Bart. in l. ſi tertium. in princ. ff. de aqu. pluu. arcen.* Spieg.

Vicis legata perinde licere capere, atq; ciuitatibus, vt ait Caius, reſcripto Imperatoris noſtri ſignificatur. Vicus platea vocatur, quæ fit ex multiplicatis domibus, ex pluribus vicis fit vrbs. Et eſt duplex: vrbanus, qui angiportum continet, quaſi anguſtiorem plateam ſine exitu: & vicus paganus, cum plures ruſticanæ domus coniunctæ ſunt extra muros. Spieg.

Viciſſim, per vices, hoc eſt, viciſſitudinem, ſiue alternationem. *l. Papin. ff. de ſent.*

Viciſſitudo, alternatio, mutatio ex alio in aliud, *inquit Cic. l. iubemus. nulli. C. de ſacroſ. eccl.*

Victalicia Leibdingen. vocabulum barbarum.

Victima omne animal, quod dijs immolabatur, dicta eſt. Hoſtia ab hoſtiendo, id eſt feriendo. Old.

Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur
Hoſtibus à domitis, hoſtia nomen habet. Ouid.

Victimarius, & qui victimas vendebat, & victimarum miniſter erat, *de quo Valerius lib. 1. cap. 1. Extat vocabulum, in l. vlt. ff. de iur. immun.* Spieg.

Victorioſus vir niſi auctore inuentoreq; Catone recipitur, Aulo Gellio annotante. Præterea putant, Induſtrius, nō induſtrioſus dicendum. Fatetur Iniulanus illud quidem verum ſi perſonam deſignes. Valerius Max. autem, certam actionem dixit induſtrioſam. Sp.

Victrices literæ, victoriam denunciantes.

Victus verbo continentur quæ eſui, potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini neceſſaria ſunt, veſtimenta quoque & cætera, quibus tegendi curandive corporis noſtri cauſa vtimur, eadem appellatione continentur *l. 43. l. 44. l. 45. ff. de verb. ſig.* Verbum itaq; viuere non ad ſolum cibum pertinet, ſed & veſtimenta & ſtramenta eo continentur, cùm ſine his viuere nemo poſſit. *l. 23. in fin. ff. de verbor. ſignific.* Briſſon. *Adde Forcatul. in penu Iuris Ciuilis, cap. 3. in princip.*

Victus aliàs etiam ſimpliciter pro cibo accipitur. Vide Virg. *lib. 1. AEneid.*

Tum victu reuocant vires: fuſique per herbam
Implentur veteris Bacchi pinguiſque farinæ.

Hic Seruius victum pro cibo intelligit, vnde & conuictores dicimus, vt Horat.

Nam quia ſum tibi Mæcenas conuictor.

Brechæus in l. cætera. ff. de verb. & rer. ſigni.

Victum ſi quis legauerit, non exiſtimo viaticum, propria verbi ſignificatione, legato contineri. Eſt enim propriè viaticum ſumptus ille, quem qui peregrè proficiſcitur,

ſiſcitur, ſolet in via facere. Quòd ex Vlpiano colligimus. *in l. eum quem. ff. de iudici.* [Eum (inquit) quem temere aduerſarium ſuum in iudicium vocaſſe conſtiterit, viatica litiſque ſumptus aduerſario ſuo reddere oportebit.] Hic viatica accipit Vlpianus quæcunque expenſa aduerſarius in via fecerit. Vnde viaticum à via dictum eſt, ſicut apud Græcos ... &c. *Brechaeus in l. verbo victus. ff. de verb. & rer. ſignif.*

VICVS, pars vrbis eſt, quæ ex multiplicatis domibus fit, & ex pluribus vicis vrbs cõſtat. Diuiditur enim vrbs in vicos, quaſi in membra minora. Vicus ruri, ſiue ruſticus dicitur, cum plures ſimul villæ quæ Pagi dicuntur, hoc eſt, plures ruſticanæ domus coniunctæ ſunt, & aliquo ſpacio remotæ ab vrbe, dummodò non ſint clauſæ mœnibus. *Vide quæ not. C. de epiſcop. & cler. l. ſi in eccleſijs. ff. de legat. 3. l. ſi hæres. §. vicus.* Spieg.

VIDELICET, verbum, quamuis regulariter ponitur declaratiuè, vt per multa iura conſtat, tamen in l. tempus. ff. de re iudi. ponitur limitatiuè, & ſignificat temperamentum, pulchra loquendi figura Old.

VIDERI, fictionis verbum eſt interdum, *vt in l. 1. §. fin. ff. ad Turpil. Vide Bart. in l. ſi duo. ff. de acqui. hær. & in l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pecul. Vide & Bud. in poſter. annot.* Alicubi veritatis eſt, *vt in l. Titio. § Titio genero. ff. de condit. & demonſtr. l. talē. de hæred. inſtit. & in ſimil.* Hoc verbum Iuriſconſ. eſſe Cicero atteſtatur *ad Trebat. lib. Epiſtol. 7.* [Hoc, quemadmodum, inquit, vos ſcribere ſoletis in veſtris, idem Q. Cornel. videbatur.] Sentit autem, Iuriſconſ. affirmare ſententias ſuas, aliorum auctoritate. Olden.

VIDETVR verbum improprietatem ſignificat, *vt not. per Doct. in l. 1. §. deiecisse. ff. de vi & vi armat. Bart. & alios in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuca. & probat. text. in l. ſi quis fundum. ff. de contrah. empt. Tyraq. in tract. le mort ſaiſit le vif. declar. 5. 2. part. nu. 13.*

VIDERI feciſſe, formula qua veteres in ſententijs vtebantur. Cicero *lib. 2. Academ. quæſt.* 2. [Quam rationem, inquit, maiorum etiam comprobat diligentia, qui primum iurare, &c. quæque iurati iudices cognouiſſet, vt ea non eſſe facta, ſed vt videri pronunciarent.] Idem *Verrina* 4. [Vix ille hoc dixerat, quum iſte pronunciat, Sthenium literas publicas corrupiſſe videri.] Item *alibi.* [Feciſſe videri pronunciant.] Idem *lib. de finibus* 1. [Req; ex vtraq; parte audita, pronunciaret eum non talem videri fuiſſe in Imperio, quales eius maiores fuiſſent.] Sext. Pompeius *lib.* 14. Parum cauiſſe videri pronunciat magiſtratus quũ de conſilij ſententia capitis quem condemnaturus eſt. Hot.

VIDIMVS. *Lege Originale.*

VIDVA eſt cuius maritus mortuus eſt. Ab antiquo verbo deductum Iduo, quod ſeparare ſignificat. Vnde & Diuidere, & Idus dicti Macrobio. Tertullianus Viduatum, eleganter vſurpauit, pro ordine viduarum, Rhenano indicante. Item nonnullis Vidua, quòd ſit ſine duitate: quaſi tu dicas ved. 12. *l. malum non. ff. de verb. ſign.* Ve etenim particula, vt ſuprà dictum eſt. & hoc loco priuat. Sp.

VIDVA dicitur etiam ea quæ maritum habet inutilem putà damnatum ad perpetuos carceres. *gloſ. eſt ſolemn. & ſingul. in l. 1. col. in verb. orbitates. C. ad legem Fla. de plag. quam ad hoc pro ſingul. citat D. Alexand. conſil. 10. ſtatutum loquens, colum. 2. lib. 1.* & *per eam* notat ibi eleganter Bald. quòd priuilegia, quæ dantur viduis, competunt etiam inutiliter nuptis. *quod verbum dicit bene notandum D. Iaſ. in l. ſi is qui pro emptore. in 53. colum. verſic. adde quod Ioann. de Legen. ff. de vſucap.* Et confirmari poteſt ex text. *in cap. 2. §. ſed neque illud, extrà de tranſlat. epiſcop.* vbi Pontifex dicit, quòd ſecundum communem modum loquendi eccleſia dicitur eſſe viduata ſponſo ſuo, quę habet epiſcopum inutilem. Secundò confirmari poteſt ex notab. gloſſ. *in c. admonere. in gloſſ. 1. 33. quæſt.* 2. quæ per illum text. collegit carmen:

Si te priuerit, quæ nomen habere mereris.

quam gloſſ. ad hoc citat Andr. Sicul. conſil. 2. ſapienter & præclarè ſcribitur. in vlt. col. in 2. lib. & in conſil. 7. ſapienter ni fallor. in 4. colum. in eodem volum. & in pulchra quæſtione regni Hieroſolymitani ... D. Iaſ. in l. id quod apud hoſtes. in vltim. col. ff. de legat. 1. Tertiò confirmari poteſt per illud quod notabil. decidit Bald. *in cap. 1. § ſi quis dem ... in vltim. colum. de contrauer. inueſt. in vſibus feud.* vbi concludit, quòd ſtatuta loquentia de gabellis molendinorum, debent intelligi de illis ex quibus fructus colliguntur, non de inutilibus. ... *Iaſ. in l. vlt. ff. de offic. eius manda. eſt iuriſd.* Quartò confirmari poteſt ex ſingul. dicto Bald. *in l. 2. in 1. colu. C. de ... emphyt.* vbi decidit, quòd venditio facta à muliere emphyteuta ſine ſolennitatibus à ſtatuto requiſitis, cum nullius effectus ſit, non facit eam cadere à iure ſuo, ob id quòd dominum non requiſiuerit. *quòd dictum pro ſingul. refert D. Iaſon in l. vbi pactum. in penult. colum. C. de tranſact. & latè retuli etiam ſuprà in verb. Actum nullum.* Quintò benefacit, quod ſingul. notat Bald. *in cap. 1. in princip. per illum text. quis dicatur Dux vel Marchio:* quòd comes ſine comitatu, non eſt propriè comes, ſed abuſiuè. *quòd dictum reputat ſingulariſſimum Mart. Laudenſ. in diff. ſua Angeriana 6. ... 3. colum. cum his quæ ſcripſi ſuprà in verb. Comes.* Sextò facit, quòd pulchrè diſputando tenuit Vbertus de Bobio, *vt refert Ioann. Andr. in add. Specul. in Rubric. de crimine fa ...* de duobus ludentibus ad par & impar: fuit dubitatum, cum repertus eſſet vnus nummus falſus, quis deberet obtinere? & an talis nummus, quia inutilis, deberet computari, & dicitur quòd non. *argum. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pigno. actio.* cum ibi not. niſi faciens poſtquam fuiſſet in dolo, quia tunc contra eum indiſtinctè tenendum eſt. & hanc pulchram deciſionem refert & ſequitur D. Alexand. *in conſil. 104. ſtatutum loquens, in 2. colum. lib. 1.* vbi multa ſimilia in propoſito cumulat, latè tractans, quòd ſtatutum Ferrariæ puniens falſificantem monetam, quæ Ferrariæ non expenditur, vt ſunt bagatini, qui in illo loco inutiles eſſent, licèt Venetijs expendantur. Sexcenta ſuppetunt huiuſcemodi exempla, quæ quilibet poterit adnotare. Hæc nobis ſatis erunt, ad ornandum illud ſingul. dictum Bald. *in præallegata. l. vltim.* quod etiam refert & ſequitur Andr. Sicul. *in tracta. de praeſ. Cardin. in vlt. quæſt. 1. partis. in 1. colum.* vbi dicit eleganter, notandum pro ſtatuto Bonon. diſponente, quòd in cauſis viduarum poteſtas teneatur ſequi æquitatem. *quibus adde etiam D. Felin. in c. ſignificauerunt. colum. penul. de offic. deleg.*

VIDVALITER viuere dicitur etiam ea, quæ religionem ingreſſa eſt: & ideo legatum factum vxori donec caſtè & honeſtè vixerit, & vidualem vitam ſeruauerit, pertinet etiam ad eam quæ religionem ingreditur. *not. gl. Bal. in l. Deo nobis. in 3. colum. verſic. iuxta prædicta. C. de epiſcop. & cler. & pro ſing. commendat Crem. ſing. 142. incipit. & ſequitur D. Alexand. in l. mulier. §. cum proponeretur. col. 7. ff. ad Trebell. quibus adde quæ aſſimilis ſcripſi ſuprà in verb. Conditio adiecta.* Nunquid autem legatum factum mulieri, ſi vidua remanſerit, requirat perpetuam viduitatem, conſuluit eleg. Bald. *conſ. 42. ... in 5. lib.* Cotta.

VIENNA ciuitas eſt Allobrogum, in Gallia Narbonenſi, cuius meminit Iuriſconſultus *tit. de Cenſib.*

VIETORES, qui vitilibus, id eſt, flexibilibus, quos vulgò circulos nominant, vaſa vinciunt, circũligant: pro ſententia Donati *in Terent.* Nam viere, ſignificat flexum eſſe, aut poſſe facilè flecti, teſtibus Marcello, Varrone: nos cupparios, Küffer vocamus, vt à Zaſ. præceptore noſtro accepimus, quum elucidaret aliquot tit. Pandect. Vlpian. *in fin. §. l. ſi ſeruum ſeruum. ff. ad leg. Aquil.* [Item, ait ſi vietori locauerit lacum vino plenum curandum.] Sp.

VICESIMARII exactores, à vigeſima parte: ſicut Octauarij ab octaua dicti. *Lege Alcia. in l. eum qui vectigal. de verb. ſignific.* Oldend.

VIGILANTIA, diligentia. Hermogenianus: [Perſonale munus eſt, quod cum corporibus, cum labore, ac ſollicitudine animi ac vigilantia exiſtit.] *l. 1. ff. de mun. & hon.* Old.

VIGILANTISSIMI iudices, pro maximè prouidis & intentis. *l. 3. C. de offic. rector. prouinc.* Sp.

VIGILARE, vigilanter, prouidè, inquit Seruius, ſive ſtudium & diligentiam adhibere. Hinc quod frequens in ore cauſidicorum eſt, Vigilantibus iura ſubuenire ſolent. Spieg.

VIGILARE ſibi dicuntur creditores, qui de ſuo conſequendo ſolliciti ſunt, & in eo exigendo alijs ſunt diligentiores, *l. qui autem 6. §. ſciendum. & l. pupillus. 24. ff. quæ in fraud. cred. l. ſumma. 21. §. ſed & ſi quis. ff. de pecul.* Briſſ.

VIGILAX, pro vigilans, induſtrius, ſolicitus. Caius *l. 18. ff. de ædit. edict.* [Si conſtantem, aut laborioſum, aut curacem, vigilacem eſſe, aut ex frugalitate ſua peculium acquirentem adfirmauerit.] Hot.

VIGILES nocturni excubitores vocabantur, qui noctu incendiorum arcendorum cauſa vigilias agebant ex Augusti inſtituto, qui per ſingulas vrbis regiones eos diſpoſuit, præfecto eis ex equeſtri ordine viro ſpectabili, qui præfectus vigilum eſt appellatus, *l.1. 2. & 3. ff. de offic. præfect. vigil. l.vlt. ff. de condict. cauſ. da. l.2. §.1. ff. de fugit. l.58. ff. de furtis.* Briſſ. Hinc Cuiacius dicit *in Notis ſuis ad tit.2. Vlpiani de Latinis. §. militia,* quod ſeptem vigilum cohortes D. Auguſtus conſtituerit ita, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueretur. Conſtat enim 14. fuiſſe regiones vrbis, *l.3. de off. præf. vigil.* Inter eos, qui Latinus ſex annis militaſſet, ex lege Vitellia ius Quiritium conſequebatur.

VIGILIA, & frequentius Vigiliæ, numero multitudinis, Excubiæ dicuntur. Sed tamen hoc inter ſe differunt, quòd vigiliæ ſunt tantùm nocturnæ: Excubiæ autem tam nocturnæ, quàm diurnæ. Diuidebantur autem in quaterna horarum ſpacia, ita vt prima, ſecunda, tertia & quarta vigilia diceretur. Interdum & vigiliarum nomine ipſos cuſtodes, qui vigilant, accipimus. Adi Theſaur. Steph. Robert. qui indicat & apud Plautum reperiri vigiliam, pro eo die, qui feſtum diem præcedit. Decreta Pont. non laudant vigilias immodicas, quibus ſenſus integritas corrumpatur, *de conſecr. diſt.5. cap. non mediocriter.* Sp.

VIGINTI aureos pro libertate retinenda dependere, *l.ſi mu. ter. ff. de minor.*

VIGINTI milia paſſuum, quomodo accipienda, declarat Alciatus *in comment. de verb. ſignific. in l. in itinere faciendo.* Spieg.

VIGINTIQVATVOR horæ. Paul. *in l. more Romano. ff. de feriis.* Quicquid, ait, in ijs vigintiquatuor horis, id eſt, duabus dimidiatis noctibus, & luce media actum eſt: perinde eſt, quaſi qualibet hora lucis actum eſſet. Sp.

VIGINTIVIRATVS cauſis dijudicandis fuit: quod munus magnæ indolis iuuenibus conferri ſolebat. Illinc enim gradum ad reliquos honores auſpicabantur viri ingenio & doctrina. Et centumuiri amplißimum iudicium, qui populo iura aliquandiu dixêre: à quibus nulla erat prouocatio: quorum iudicia Centumuiralia dicebantur. *Alexand. Neapol. genial. dier. lib.3. cap.16.*

VIGOR. Impp. *in l. prohibitum eſt, de iure fiſci. C. lib.10. ad fin.* [Cùm literis noſtris cognouerit, non ex arbitrio ſuo, Cæſarianos ad capiendas eaſdem veniſſe facultates, ſed iuſtitiæ vigorem id fieri ſtatuiſſe.] Interpres vigorem, id eſt, Principē exponit, quòd ſit vigor iuſtitiæ, & animata lex. Sed apparet, effrenatæ officialium cupiditati oppoſitam ab Imp. perpetuam & conſtantem iuſtitiæ voluntatem, vnicuique ſua tribuentem. Siquidem quod firmum & integrum eſt, rectè vigere nuncupatur. Sp.

VIGOR cenſuræ noſtræ abſumat, *in l. iuſtißimos. C. de offic. rect. prouinc.*

VILE dicitur, quod paruo precio emitur. Noſtri rem vilem dicunt, quæ non excedit valorem 5. aureorum, *l. ſi oleum. ff. de dolo. l. dānum. ff. de bon. damn.* Veruntamen vilis alicui res dicitur, quam pro nihilo habet, & nihili facit. Sp.

VILES perſonas Alciat. recitat, *in comment. ad l. mercis appellatione. de verb. ſign.*

VILITAS opponitur caritati, *l.2. de iur. haſt. fiſc. C. lib.11.*

VILIPENDIVM, & hoc in barbarie vocabulum natum eſt.

VILLA ſignificat ædificium fundi, *l. ſi fundum. §. qui fundum. ff. de legat.1.* Villæ etymon vide apud Varron. *libr.1. de re ruſtic.*

VILLA, à vehendo, quaſi vehilla dicitur, quòd in eam rurí fructus conuehantur ex agris, ſicut domus propriè in vrbe eſt. ein meyerhoff. Caius villam appellat caſam, *l. riparum. §. vlt. ff. de rer. diuiſ.* Theophylus κώμην, Theocritus ἐπαύλιον, *vt refert Balduin. in comment. Inſtit. lib.2. tit.1.*

VILLA, fundi acceſſio eſt: proinde diruta ea, vſusfructus non extinguitur, *auctor Vlpian. l. fundi vſufruct. C. quib. modis vſusfruct. amit.* Spieg.

VILLA etiam eſt ſeceſſus & ſecretum, ita *l. ego cum in villa. ff. de man. vind.* in villa dum dicitur rectè manumiſſionem fieri apud prætorem ſine lictore, inter parietes & ſecreto eam fieri poſſe ſignificatur, nec publicam conteſtationem requiri. *Cuiac. obſeru. lib.6. c.20. prope fin.*

VILLA diuiditur in vrbanam, *l. plenum. ff. de vſu & habit.* Ruſticam, *l. videamus. locati.* & Fructuariam, in quā fructus deuehuntur: vnde & à vehendo villa dicta Columellæ, quaſi vihilla. Spieg.

VILLA dicitur quod in eam, & ab ea conuehantur fructus & euehantur, cum veneunt. A quo ruſtici etiam nunc quoque viam vellam appellant propter vecturas: & vellam, non villam, quo vehunt, & vnde vehunt. *Brechæus in l. vrbana. ff. de verbor. & rer. ſignific. Adde Connan. libr.4. cap.10. num.5.*

VILLA ruſtica, eſt ea pars villæ, quam villicus, colonus, vel vinitor vel arborator habitandam ſibi obtinet & familiæ villaticæ, atque inſtrumento omni ruſtico cōdendo aut continendo. Vlpian. *in l. ſi cuius. ff. de vſufruct.* [Ita fundi, ait, vſusfructus legatus eſt: non debet neque arbores frugiferas excidere, neque villam diruere.] *Vide Budæ. in l. videamus.*

VILLA vrbana, quæ, eodem teſte, & Prætorium dicitur, ea pars eſt, quam dominus ſibi recepit: quæ quia elegantius amœniuſque ædificari ſolet, & inſtrui, ideo vrbana vocatur, quaſi vrbani nitoris & elegantiæ plus habens, quàm ruſticæ. Sp.

VILLAM vrbanam, Vitruuius *lib.6. cap.8.* Pſeudo vrbanam videtur appellare, quod ea inſtar ædificiorum vrbis, domos haberet, & vrbis domos veluti ementiretur, &c. *Brech. in l. vrbana prædia. ff. de verb. & rer. ſign.*

VILLANI, inquit Budæus, dicuntur, quòd villæ (vnde Villici dicti) aſcripti, & colonariæ conditioni addicti aut ipſi ſint, aut eorum maiores fuerint. quarum rerum veſtigia non obſcura multis in locis extant: quod tamen nomen loquentium inſcitia in contumeliam iam vertit. Villanum enim, & vilem, vernacula ſimplicitas confundit. *Vide eum in prior. annot. & not. in l. non patimur. C. de curſ. publ. lib.12.* Spieg.

VILLICA, vxor villici. Columella: [Nec tamen inſtituendo villicam, domeſticarum rerum villico remittimus curam, ſed tantummodo laborem eius, adiutrice data, leuamus.] Spieg.

VILLICVS, ſeruus eſt, qui ruri præeſt, & agriculturam ruſticaſque operas curat, eiſque ſecundum dominī vtilitatem præcipit. Huic ſerui ipſi Agricultores ſubijciuntur. *Alciatus de verbor. ſignific.* Pomponius, *eod. tit.* explanat, quando ab hoc diſpenſator non multum abſit, *l. vrbana familia.*

De villico verò, cuius etiam meminit Iureconſult. *eod. loco.* res clara videtur, & appellatur is, qui villæ curam habet, vel qui præeſt toti rei ruſticæ, *vt etiam inquit Paul. in l. ſi cum villico. ff. de inſtitor. vt declarat D. Hieron. in lib. ad Algaſiam, de 11. quæſtionib. noui teſtamenti.* Ponitur tamen quandoque pro ruſtico agricultore, à villa villici nomine indito. Varro *lib.1. de re ruſt.* villicus agri colendi cauſa conſtitutus, atque appellatus à villa: quòd ab ea in eam cōuehuntur fructus, & euehuntur, cum veneunt. Horat.

Villice ſyluarum, & mihi me reddentis agelli.

Iuuenal. *in 3. Satyr.*

Viue bidentis amans, & culti villicus horti.

Colum. *lib.12.* [Villicus ſemper caueat, ne improuidus ab opere vincatur: res eſt agreſtis inſidioſiſſima cunctanti.] De villico etiam meminit Alph. *in l. cenſoria. ff. de verb. ſign.* Vlpian. de villica, *in l. quæſitum eſt. §. item fabrum. ff. de fund. inſtru.* Cott.

VILLICVS eſt is, qui præpoſitus eſt rationibus ruſticis, fructibus percipiendis, vniuerſoque operi ruſtico, *l.8. ff. de inſtru. leg. l. filio. ff. de adim. leg. l. ſi cum villico. ff. de inſtit. act.* Sed poëtæ hanc ſolent appellationem transferre ad præfectos quoſlibet, vt Iuuenalis ad præfectum vrbi ſcribens de Pegaſo Iuriſconſulto:

Pegaſus attonitæ poſitus modo villicus vrbi.

Et ad præfectum ærarij Patauina inſcriptio;

Villicus ærarij quondam, nunc cultor agelli.

VINACIA, grana vuæ compreſſæ. Iulian. *l.14. in fin. ff. de condict. furt.* [Idem iuris eſt vuis ſupreptis: nam & muſtum & vinacia iure condici poſſunt.] Vlpian. *l.52. §.8. ff. de furt.* [Idem eſt & in vuis, & in muſto, & in vinaceis. nam & vuarum, & muſti, & vinaceorū nomine furti agere poteſt.] Hotom.

VINALIA, feriæ 9. Calendas Maij, de guſtandis vinis

initiuntur, teſt. Plinio. Et altera vinalia, quæ aguntur ad 13. Calend. Sept.

Vinaria vaſa, inquit Iulian. propriè vaſa torcularia eſſe placet. Dolia autem & ſerias, tamdiu in ea cauſa eſſe, quamdiu vinum haberent: quum ſine vino eſſe deſinerét, in eo numero non eſſe: quoniam ad alium vſum transferri poſſent. veluti ſi frumentum in his addatur. Eandem cauſam amphorarum eſſe: vt quum vinum habeant, tum in vaſis vinarijs: quum inanes ſint, tum extra numerum vinariorum ſint: quia aliud in his addi poſsit, *l. 206. ff. de verb. ſign.* Hot.

VINARIAM nauem. Vlpianus *in l. 21. §. 5. ff. de furt.* eam interpretatur, in quam vinum effunditur, & vnde poſtea hauritur. Briſſ.

VINARIVS, pro vinoſo & ebrioſo. Vlpian. *in l. ob quæ de ædil. edict.* Itē, aleatores & vinarios non cōtineri edicto, quoſdam reſpondiſſe, Pomponius ait. *ibidem, in l. ædiles.* [reputa ſi imitatione conſeruorum apud emptorem talis factus eſt, aleator fortè, vel vinarius, vel erroneus ſit.] Eſt etiam vinarius, vini venditor. Vnde Lampridius ſcribit, Imp. Alexandrum conſtituiſſe corpora vinariorum, & caligariorum, & omninò omnium artium. Sp.

VINCERE, pro obtinere. Paulus *de Publican.* [Locatio vectigalium (*ſic enim legendum*) quæ calore licitantis vltra modum ſolitæ conductionis inflatur, ita demum admittenda eſt, ſi fideiuſſores idoneos, & cautiones, is qui licitatione vicerit, offerre paratus ſit.] Sp.

VINCTVS, pro ſeruo & compedito. In compedibus enim vincti ſerui ad agriculturam deſtinabantur. Porrò, vinctum eſſe, hoc eſt, conſtrictum, & in vinculis eſſe, diſtare, Alber. annotauit, *per l. ſi tamen. §. ei qui ſeruum. ff. de ædil. edict.* Spieg.

VINCTVS, quod ad l. Aeliam Sentiam attinet, non videtur fuiſſe ſeruus, licet carcere clauſus fuerit, ſi vincula corpori eius non ſint addita, *l. 216. ff. de verb. ſignific. & apud Vlpian. in Inſtit. tit. 1.* Briſſ.

VINCVLA appellat Iuriſconſultus cuſtodiam, compedes, latumias, atque omnem denique corporis coercionem, *l. ſuccurritur quibus ex cauſis maior.* Præterea eiuſmodi alligationem, vt ſine dedecore aliquis in publico apparere non poſſit, *l. in eadem cauſ. eod. tit.* Quid ſit, è vinculis cauſam dicere, ſupra dictum eſt *in dictione Cauſa.* Sp.

VINCVLORVM appellatio in maioribus in integr. reſtituendis, non ad compedibus vinctos tantum pertinet, ſed etiam ad parietibus, veluti Latumijs incluſos, *l. 9.* In vinculis etiam ij accipiuntur, qui ita alligati ſunt, vt ſine dedecore in publico parere non poſſint, *l. 9. & 10. ff. ex quib. cauſ. maior.* Hot.

VINCVLORVM genera ſunt, compedes, pedicæ, manicæ & catenæ. Sunt & Boiæ damnatorum torques, quaſi iugum bonum. Item collaria, quibus in publico blaſphemi & lenæ etiamnum alligantur, vt deriſui viatoribus ſint, (pranger/ halßeiſen/) Eſt & Numella, ligneū inſtrumentum, quo quis incuruus & quadrupes caput & pedes exerit. *Alciat. comm. de verb ſign.* Sp.

VINCVLORAM autem appellatione vel publica, vel priuata vincula ſignificantur, *l. 224. ff. de verb. ſign.* Et ideo in edicto prætoris de in integrum reſtitutione maiorum, verba hæc, ſiue in vinculis eſſet. non ad eum tantùm pertinent, qui publica cuſtodia coërcetur, ſed ad eum quoque, qui à latronibus aut prædonib. vel potentioribus vi oppreſſus vinculis teneatur. Sed & incluſi lautumijs vinctorum numero habentur: quatenus nihil intereſt, parietibus quis, an compedibus teneatur.

Cuſtodię autem appellatione ſola publica intelligitur, Et ideo in vinculis cuſtodiave ſeparantur, *in l. 3. §. lege Iulia. ff. de teſtib. & apud Vlp. in Inſtit. tit. 1.*

VINCVLVM & obligationis dicimus, *l. 67 ff. de procurat.* Et æquitatis, *l. 95. § naturales. ff. de ſolut.* Vinculum pignoris, *in l. 39. §. curatores. ff. de admin. tut. l. 15. §. ſed ſi emptor. ff. de re iudic. l. 16. C. de locat. l. 2. C. de cur. furi.* Et ita vinculum reſtituendæ rei quæ pignori nexa erat dicitur, *in l. 9. in fin. ff. de ſupp. legat. leg.* Sic & vinculum, *in l. 20. ff. qui teſtam. fac. poſſ.* pro vinculo pignoris, quo ab hoſtibus redempti redemptoribus obſtringuntur, *l. 21. ff. de capt. & poſtl. l. 8. & l. 11. C. eod. tit.*

l. 43. §. vlt. ff. de leg. 1. Quo vinculo reſolui intelliguntur ſi libertas ijs detur, *l. 70. ff. de adquir. hered.* Briſſ.

VINCVLVM iuris, *Inſtitut. de obligat. in princip. C. de teſtam. milit. l. quanquam.* Cicero dixit memorabiliter *pro Cæcin.* [Qui ius ciuile contemnendum putat, is vincula reuellit non modò iudiciorum, ſed etiam vtilitatis, vitæque communis.] Et *in de Fin. paulò ante fin. lib. 3. verſ. Quemadmodum igitur membris vtimur.* [Et quo modo, inquit, hominum inter homines iuris eſſe vincula putant, ſi homini nihil iuris eſſet cum beſtijs.] Sp.

VINCVLVM ſtipulationis, *l. 6. C. ſi cert. pet. l. 6. C. de vſuris.*

VINCVLVM cautionis, *l. 40. ff. de vulg. & pup. l. 13. §. 1. de tut. & curat.* vt vinculum fideiuſſionis, *apud Caßiodor. lib. 2. variar. epiſt. ad Fruinatem.*

VINCVLVM locationis, *l. 52. §. pen. ff. de fideiuſſor.*

VINCVLVM familiæ, *l. 87. ff. de adqu. hered.*

VINCVLVM neceſſitudinis & adfinitatis, *l. 9. ff. de ſuſpect. tutorib. l. vlt. C. de codicil.*

VINCVLVM religionis, *l. 1. C. de in lit. iur.*

VINCVLVM pœnæ, *l. 134. ff. de verb. oblig.*

VINCVLVM inſulæ, *l. 5. ff. de interd. & releg.*

VINCVLA cenſualia, *l. 4. §. ſi quis inquilinum. ff. de cenſib.* Briſſon.

VINDEMIA, inter eas refertur dictiones, quæ in numero ſingulari plus, quàm in plurali ſignificant. Papinia. *in l. diuortio. ſolut. matr.* vtroque numero protulit, collectis vindemijs, vindemia fructus, percepta vindemia, & ante vindemiam. Iulian. eleganter Collectæ, pendentem vindemiam opponit, *de act. emp. l. qui pendentem.* Sp.

VINDICO, concretum eſſe vocabulum, coniugata verba demonſtrant: Iudico, Prædico, Dedico, Indico. Et, niſi me animus fallit, à Vim & Dico fictum eſt: quemadmodum Varro, Iudico à Ius & Dico deriuat. nam in Vindicationibus manus conſeri, & vim quandam adhiberi ſolitam, quàm Cicero Quotidianam, Gellius Feſtucariam appellat, iampridem *in commentar. pro Cæcin.* demonſtrauimus: docuimuſque vim, quam Cicero moribus fieri dicit, Feſtuca fieri ſolitam: quam etiam Vindictam appellari Boetius *in Topica* teſtis eſt: vbi vindictam Feſtucam interpretatur. Idem etiam ex Perſio intelligitur, qui non alio ſenſu dixit:

Vindicta poſt quam primum à Prætore receſſi.

quàm illo loco,

Non in feſtuca lictor, quam geſtat ineuit. Hot.

VINDICARE eſt, ſuum repetere. Exempla ſunt apud Ciceron. quamuis mutilata, teſte Philippo, *in oratio. pro L. Murena,* quo loco idem ſcribit; Vindicare eſt aſſerere fiduciariam poſſeſſionem rei de qua litigatur, quod lis finiatur. Vindicare eſt etiam animaduertere in malos. Item, vindicatur maieſtas publica, cùm à ſontibus ſupplicium ſumitur. Spieg.

VINDICARE, pro petere per hypothecariam actionem. *in l. Paul. reſpondit. in princ. de pign.*

VINDICARE hæreditatem, pro petere hæreditatem, *l. ſi ſuperatus. in princ. ff. de pign.*

VINDICARE, in hypothecis, eſt per hypothecariam actionem petere, *l. fideiuſſor. §. Lucius Titius. ff. de reb. dub.*

VINDICARE in ſeruitutem, *l. 3. ff. de liber. cauſ.* Nec verò res corporales tantùm, ſed & iura vindicari dicuntur, veluti hæreditas, vſusfructus, ſeruitus, *l. 1. §. 1. ff. de pet. hered. l. vn. §. pen. ff. de remiſſ.*

VINDICARE etiam iniuriam ſibi factam exequi, & crimen perſequi ſignificat, *l. 2. §. ſed & ſi agant. ff. de iudi. l. 13. §. 1. ff. de iure fiſc.* Briſſ.

VINDICATIO eſt, per quam vis & iniuria, & omninò omne quod obfuturum eſt, defendendo aut vlciſcendo propulſatur, *auctor Cicer. de Inuent. 2.* Spiegel. *Adde Bald. comment. Inſtit. Iuſtin. lib. 4. tit. 3. de lege Aquil. & Connanum libro 1. cap 6. num. 8.*

VINDICATIO videtur ex antiquis vindicijs originem duxiſſe. nam Cicero *in Milon.* cum actiones calumnioſas ſignificaret, ita ſcribit: [Eum denique, qui non calumnijs litium, non iniuſtis vindicijs ac ſacramentis alienos fundos, ſed caſtris, exercitu, ſignis inferendis petebat.] Sed tamen longe aliud vindicię olim fuerunt, aliud hodie

vindicæ-

vindicatio eſt, *quod ex Aſconij verbis in Verrin. 3. intelligetur.* Hotom.

VINDICATIO triplex eſt, proprietatis, ſeruitutis, & pignoris. *l. 3. §. eſt autem. §. Pompon. ff. ad exhibend.* Proprietatis vindicatio etiam ſi ea vtiliter experiamur, reſpectu cæterarum directa eſt, ideoque eam Harmenopulus conferens cum hypothecaria, quę vxori in cæteris mariti bonis competit, non malè directam appellauit. Hæc enim propriè vindicatio eſt, cæteræ quaſi vindicationes. *Cuiac. obſeru. & emend. lib. 5. cap. 29. circa med.*

VINDICATIO omnis in rem actio appellatur, *l. 25. ff. de oblig. & action. §. appellamus. Inſtit. de action.* Itaque non eæ tantùm actiones, quibus rem noſtram eſſe, ſed & quibus pignori obligatam nobis eſſe intendimus, vindicationes appellantur. Vnde Hypothecaria actio vindicatio pignoris appellatur, *in l. 16. §. in vindicatione. ff. de pignoribus.* A vindicando autem vindicatio ducitur. Eſt autem vindicare vel dominium, vel ius aliquod ſibi adſerere. Inde vindicare ſuum eſſe, pro eo quod aliàs ſuum eſſe petere dicitur, *l. 27. §. cui legatum. ff. de auro argen. l. 66. ff. de rei vind. l. 6. §. ſed & ſi fundum. ff. de confeſſ. §. nam cui. Inſtitu. de action. l. 21. §. 1. in fin. ff. de except. rei iudic.* Et vindicare dominium, *in l. 40. ff. de pignor. action.* Et vindicare per in rem actionem ius non eſſe alicui reficiendi, *l. 3. §. pen. ff. de riuis.* Et vindicare pignus creditor dicitur qui rem ſibi pignori obligatam à poſſeſſore petit, *l. vlt. ff. de pignor. act. l. 16. §. creditor. ff. de pignor. l. 7. C. de oblig. & action.* Briſſ.

VINDICEM in 12. Tab. appellatum, qui alterius cauſam ſuſcipiebat vindicandam, quem nunc procuratorem dicimus, Boet. *in Topic.* ſcribit. Videtur tamen ita potius appellatus, qui iudicio ſiſti, iudicatumque ſolui ſatis pro alio dabat. Briſſ.

VINDICES. Scio *in l. 1. C. Theod. ſi quacum prædit. poteſt.* ciuitatum defenſores ſiue *Iudices* ciuitatum vindices appellari. At vindices illi, quorum Iuſtinianus in Nou. περὶ τῶν δημοσίων ἀνύτων, & in Nou. περὶ τοποτηρητῶν meminit, an ſint ciuitatum defenſores addubito. Nam hi potius Vindices à Iuſtiniano appellari videntur, qui exigendis tributis, quorum ad curiales antea exactio pertinebat, ab Anaſtaſio Imperatore in ſingulis ciuitatibus conſtituti ſunt, vt auctor eſt Nicephorus, *libr. 16. cap. 44.* è quibus veriſimile eſt Iuſtiniani tempore adhuc in quibuſdã ciuitatibus nonnullos ſuperfuiſſe. Defenſores autem ciuitatum ſiue locorum antiquiores longe ſunt, & ſimiles Tribunis plebis, atque ideo defenſores plebis appellantur, *in l. 1. C. de offic. iurid. Alexand.* Rurſus ab eis diuerſi ſunt τοποτηρηταί, vt ex Nou. περὶ τῶν τοποτηρητῶν facilè intelligi poteſt, qui mittuntur à præfectis prætorio, vel comitibus, vel præſidibus iuris dicendi cauſa, & à Paulo Monacho loci ſeruatores appellantur, *lib. 6. hiſtor. Longobard. & in l. 77. de furt. in legibus Longob.* & loci Iudices, *in l. 2. C. de exhib. reis.* à Iuliano anteceſſore, vicarij. Meminit Anna *in Alexiade 3.* Adamateni τοποτηρητῆ Heracleæ & Paphlagoniæ circa pontum. Suidas τοποτηρητὴς ὁ [illegible] ἀφομοιωτός. Cæterùm vindicibus Anaſtaſianis pares ſunt, qui Canonicarij dicuntur in Nouel. περὶ τῶν δημοσίων ἀνύτων, & Nou. περὶ [illegible], *& in libris Variarum Caſsiodori ſæpiſsimè.* Hi ab exigendis canonibus Canonicarij: illi, quod ab Anaſtaſio decurionum iniquis exactionibus oppoſiti fuerint, appellati ſunt vindices. *Cuiac. obſeru. lib. 3. cap. 14.*

VINDICIAE (quod nunc vocant poſſeſſorium) erant ius poſſeſſionis, quo diſceptabatur pendente iudicio, penes quem res quæ vendicabatur, deberet remanere. Sic dictæ, quòd qui id obtineret, vindicem, id eſt, prædem dare deberet, nil in re poſſeſſa deterius interim ſe facturum. Alciat. Vindiciæ autem à vindicando tractum: non à vindicio, vt Accurſius putauit. Vnde vindicari puellam, pro, vindicias puellæ ſecundum libertatem dari dicimus, hoc eſt, aſſeri interim in libertatem, & in poſſeſſione libertatis eſſe. *Qua de re poſt Bud. in annot. prioribus nemo fuſius ſcripſit Rhodigino. lib. 9. cap. 53.* Spieg.

De vindiciarum lite vide Paul. *libr. 1. ſentent. cap. 21.* Item Iacob. Ræuard. *ad leges 12. Tabul. cap. 6.* Vindicias autem ſecundum libertatem cedere, Liuius *lib. 3.* intellexit, decernere, vt interim, dum pater puellæ abſens acceſſitur, dumque ipſa ſui ſtatus quæſtionem patitur, in poſſeſſione ipſa ſui, ac libertatis, eſſet: vt vindicias poſtulare ſecundum libertatem, pro eo quod eſt poſtulare, vt interim libertate potiretur, *vt interpretatur Budæus in prior. annot. in Pand.* Inde vindiciarum nomine nihil aliud intelligi, quam aſſertionem. Cælius *lib. 17. cap. 29. lectio. antiqu.* tradit, quæ ſi a ſeruitute ad libertatem foret, vindiciæ ſecundum libertatem dicebantur. Si verò à libertate in ſeruitutem, Vindiciæ ſecundum ſeruitutem pronunciabantur. A quibus minimè diſſimilia vide apud Alexand. ab Alexand. *lib. 8. cap. 10.* Præcipuè autem vide notata à Turneb. *lib. 13. aduerſar. cap. 23.* vbi varias huius dictionis ſignificationes eſſe oſtendit. Cæterùm quia Fr. Hotom. *lib. 1. obſeru. cap. 31.* Hermagoreo artificio locum Liuij, *lib. 3.* valdè obſcurum, inſigniter explicuit, ideo eius explicationem adſcribere non pœnitebit. Puella Virginea, quę in poteſtate patris abſentis erat, in ſeruitutem petebatur. Cùm aſſertores vindicias ſecundum libertatem poſtularent, aduerſarij contradicerent, cauſa ita eſt conſtituta. Intentio, Vindiciæ ſecundum libertatem decernendæ ſunt. Depulſio, Non ſunt. Q. An ſint? R. Quia nemo idoneus auctor exiſtit, cui addicantur. Nam ſi ſui iuris puella eſſet, & tutores adeſſent, ijs decernerentur, darètur etiam patri, ſi adeſſet atque defenderet. At nemo pro ea, quæ in patris manu ſit, iuſtus eſt auctor præter patrem. F. At lex indefinitè ſcripta eſt, neque inter filiamfamiliàs aut matrem familiàs diſtinguit. D. An lex ita demum vindicias ſecũdum libertatem decerni iubeat, ſi quis idoneus auctor exiſtat, cui addicantur. Hoc enim Appij verba, ſatis alioqui obſcura, ſignificare videntur: In his, inquit, quæ aſſerantur in libertatem, quia quiuis lege agere poſſit, id iuris eſſe, in ea, quæ in patris manu ſit, neminem eſſe aliũ, cui dominus poſſeſſione cedat. Quaſi diceret, filiæfamiliàs non aſſeruntur in libertatẽ, ſed petuntur filiæ, *l. 1. ff. de rei vindic.* Præterea non quiuis poteſt lege agere, pro filiafamiliàs, ſed ſolus pater. Is autem abeſt, quare nemo exiſtit, cui vindiciæ ſecundum libertatem attribuantur, quod ne cui abſurdius videatur, Vlpiani locum adſcribam, *ex l. Pomponius 40. ff. de procurat.* vbi ſic ait: Pomponius ſcribit, non omnes actiones per procuratorem quem poſſe inſtituere. Denique vt liberi, qui in poteſtate abſentis dicuntur, ducantur, interdictum non poſſe deſiderare ait, niſi, vt Iulianus ait, cauſa cognita, id eſt, ſi denominatim ei mandatum ſit, & pater valetudine, vel alia iuſta cauſa impediatur. *Hic adde Turneb. aduerſ. lib. 13. c. 29.*

VINDICARE, pro vlciſci, *l. 13. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult.* Vindicare etiam iniuriam ſibi factam, exequi & crimen perſequi ſignificat, *l. 2. §. ſed & ſi agant. ff. de iudic. l. 18. §. 1. ff. de iur. fiſci.* ſic vindicare mortem, *l. 16. ff. de SC. Silan. l. 11. ff. de accuſ. l. 5. C. de quæſtio.*

VINDICTA, pro vltione apud Paul. *de iniurijs. in l. quod reipublica venerandæ. vt habet vulgata lectio. ſiue Vindicandæ. vt Sudans legendum exiſtimat.* [Quia tamen, inquit, non ea mente magiſtratus facit, vt iniuriam faciat, ſed ad vindictam maieſtatis publicæ reſpiciat, actione iniuriarum non tenetur.] Spieg.

VINDICTA, id eſt, pœnæ perſecutio, *l. 2. §. emancipatum. ff. de coll. bon.* opponiturque Rei perſecutioni, *l. penul. ff. ſi cum non. tan. eg. l. pen. ff. de ſepulchro viol. l. 7. ff. de in integr. reſtit. l. 2. §. emancipatus. ff. de collat. bon.* Briſſ.

VINDICTA, inquit, Boetius, *in Topica Ciceronis.* eſt virgula quædam, quam lictor manumittendi ſerui capiti imponens, eundem ſeruum in libertatem vindicabat, dicens quædam verba ſolennia, atque ideo illa virgula Vindicta vocabatur. Plutarchus *de ijs qui ſerò à Deo puniuntur*: [illegible] Romani, inquit, corporibus quos in libertatem efferunt, tenuem feſtucam imponunt. Feſtuca igitur vindicta nominatur à Vindice, *vt ſcribit Liuius lib. 2.* qui ſeruus cum adoleſcentum nobilium coniurationem patefeciſſet, libertate & ciuitate donatus eſt. Quare vindicta idem eſt vt feſtuca: nec alio ſenſu dixit Perſius:

Vindicta poſtquam meus à prætore receſſi,

quàm alio loco,

Non in feſtuca lictor quam geſſit ineptus. Hot.

Inde vindictam imponere, *in l. pen. §. pater. ff. de caſtr. pecul. l. 14. in fin. ff. de manumiſſ. & l. 12. §. poteſt. ff. de liber. cauſ. l. 5. ff. de manum. vind. l. 2. C. ſi aduerſ. libert.*

In vi-

VINVM nardinum eſt, quod vel nardo, vel vnguento nardino conditum eſt, veteres enim, vt Theophraſtus auctor eſt, vnguentum miſcebant vino, idque nonnulli in compotatione ipſa ſubitò faciebant, alij autem iam ante medicatum & curatum habebant. *Turneb. lib. 2. cap. 29.*

VINVM Surrentinum. *Lege, Vindic.*

VINVM ſpurcare. *Quære, Spurcare vinum.*

VINVM vetus, dicitur anno lapſo. Si enim muſtum, ait Alciatus, à Calendis Nouembribus, quo tempore defæcatum eſſe incipit, nouum vinum dicitur, *l. iubemus. C. de erogat. milit. lib. 12.* apparet non prius vetus appellari, quàm aliud nouum collectum ſit, *l. vetus. de trit. vin. & ol. leg.* Vult tamen hac in re ad conſuetudinem regionis eſſe attendendum. *Adi & Bartol. in l. cum quid. ff. ſi cert. pet. & d. l. iubemus.* Oldend.

VINVM vetuſtum. Eius meminit Scæuola, *de leg. 3.* Columella *lib. 3 de re ruſtica paulò ante fin.* [Neque enim, ait, poſt annos quindecim, vel paulò plures deprehendi poteſt ignobilitas in guſtu, quoniam ferè omne vinum id tempus eam qualitatem ſortitur, vt vetuſtas acquirat bonitatem.] Oldend.

VIOLARE, propriè de virgine dicitur: transfertur tamen ad alia, vt Violare ius legationis, Violare ſacra, muros, & loca religioſa, parentes, fœdus, legem. vnde, Violatæ legis reus habeatur, *l. 1. C. de petit. bono. ſublat. libr. 10.* Spiegel.

VIOLATI pudoris macula adſpergi, apud Impp. *in l. diuus Marc. C. de pæn.* Spieg.

VIOLATOR pacis, id eſt raptor, puniendus, *per text. §. ſi verò pacem. de pace tenend. in vſib. feud. l. fin. ſub fin. ff. de re mil.*

VIOLENTER, à violens aduerbium, vt vult Acron. Noſtris eſt frequens pro eo quod vi actum, factū geſtumve eſſe intelligi volunt Terent. *in Phorm.* Violenter tolerare, pro ægrè & iniquò vſurpauit. Sp.

VIOLENTES, pro violenti, *in auth. vt omn. obed. iud. prou. §. arripiat.* vt violens, pro violentò, *apud Horatium, teſte Budæo.* Spiegel.

VIOLENTIA. Sub vno violentiæ nomine multa facinora continentur, teſte Imp. Conſtant. *l. quoniam. C. de mulier. quæ ſe propr. ſeru. iunx.* Sp.

VIOLENTVS poſſeſſor, qui expulſo veteri poſſeſſore adquiſitam per vim rerum poſſeſſionem obtinet: aut qui in hoc ipſum aptus & præparatus venit, vt contra bonos mores auxilio, cui reſiſti non poſſit, fretus ingrediens in poſſeſſionem vim faciat, *definitore Oldend.* (ein gewaltſamer Inhaber / der mit der that vnd gewalt einhat.) Sp.

VIR à Latinis dicitur, quod maior in eo vis eſt, quam in fœmina, *vt teſtis eſt Lactantius in libro de Opificio Dei.* & hinc Virtus nomen accepit. Nam plus roboris maribus attributum eſt, *ait ipſe Lactantius, cap. 12.* quo facilius ad patientiam iugi maritalis fœminæ cogerentur. Sic à Græcis dicitur, ἀνὴρ, quod vir à Latinis παρὰ τὸ ... & per ſyncopen ἀνήρ. *Brech. in l. bonorum. ff. de verb. & rer. ſign.*

VIR, pro marito. *in l. 1. §. eſt quæ. in. ff. pro dote.* Aliquando reſpectum ætatis dicit, vt apud Plin. cum ait: [Quod non modò in puero, ſiue adoleſcente, ſed etiam in viro admiratione dignum videretur.] Aliquando reſpectum ſexus habet, vt apud eundem: viros auidiores Veneris hyeme, fœminas æſtate, Heſiodus prodidit. *Vide Bartol. in l. cum quis decedens. §. codicillis. in fin. & in l. ſeruis. de leg. 3.* Sp.

VIR bonus, qui iuri naturali obtemperat, & voluntatem ſuam illi conformem facit, eamque ſequitur. Item vir bonus dicitur, qui facit alteri quod ſibi vult fieri. *l. 2. circa medium. ff. de ſolut. Indicant & Alberic.* In iure Ciuili iudex eſt: & nomen viri, eſt ſæpè dignitatis. refertur enim ad virtutem, vimque animi & corporis, *l. 11. C. de dignit. lib. 12.* Spieg.

VIR, appellatio domeſtica & familiaris. Cum verò prodit foras, & aliquo ſe communi hominum commercio implicat, cuius potius quàm viri munere defungitur, *vt annotauit lib. 6. cap. 8. num. 1.*

VIRES, pro poteſtate, ſiue facultate patrimonij. Vlp. *in fin. l. 1. de leg. 2.* velut certam quantitatem, exprimit pro viribus ſcilicet patrimonij. Sp.

VIRI boni arbitrium, quod omnibus ferè ſtipulationibus olim comprehendebatur, idoneæ & integræ exiſtimationis diligentiſque circumſpecti, & conſiderati patrisfamil. arbitrium ſignificat, *l. 20. §. vlt. ff. de oper. liber. l. 22. §. fine autem. ff. de noui oper. l. 9. in prin. & §. ſed ſi lapidicinas. l. 13. in fi. huius. §. & ſi veſtimentorum. l. 65. ff. de vſufruct. l. 18. §. & cum. ff. de damno infect. l. 47. §. ſi Sticho. ff. de fideicomm. libert. l. 13. ff. de annu. leg. l. 1. ff. de leg. 2. l. 17. l. 18. ff. ind. ſolu. l. 50. ff. ſolut. matrim. & alijs infinitis locis. Qua de re etiam ſuprà, lib. 2. nonnihil dixi.* Briſſ.

VIRIBVS præturæ compelli, hoc eſt, poteſtate: & vt nunc vulgò dicimus, ex officio iudicis, *l. 2. in princip. de iudic.* Spieg.

VIRILE, quod eſt viri: vt, virile officium, munus. *l. ... quand. mul. tut. offic. fun. pot. C. l. pen. ff. de edend. l. fœmina. ff. de regul. iur.* Spieg.

VIRILES portiones æquales Paulus interpretatur, *in lib. 3. ſentent. tit. 2.* quæ ſcilicet pro numero perſonarum, & in capita conſtituuntur, vt tot fiant, quot ſunt & perſonæ, *l. 1. §. ante tractemus. ff. de tut. & rat. diſtr. l. 7. ff. de fideiuſſ. tut. l. 43. ff. de re iud. l. 54. §. vlt. de leg. 1. l. 67. §. ſi duos. ff. de leg. 2.*

VIRILIS portio in legatis conſeruandis poſt petitam contra tabulas bonorum poſſeſſionem, quomodo accipienda ſit, vide *l. 8 ff. de leg. præſt.* Briſſ.

VIRILIS appellatione in l. Papia, etiam interdum tota hæreditas continetur, *l. 145. ff. de verb. ſign.* Briſſ.

VIRILIA, pluraliter tantùm, verenda, pudenda. *Plin. & Canoniſt. tit. de corpore vitiatis. cap. 3 & ſeq.*

VIRILIS. Vna atque altera ſignificatione hæc dictio, Virilis, accipitur, tum à linguæ Latinæ auctoribus, tum etiam à noſtris Iureconſultis. Nam quod dicimus aliquando pro virili parte quicquam facere, id pro viribus pro poteſtate, & quatenus in facultate noſtra eſt poſitum, intelligimus. Cicero *act. 5. in Verrem.* [Quæris (inquit) cur ei ſim inimicus, cui populus Romanus infeſtus ſit? qui præſertim plus etiam, quam pars virilis poſtulat, pro voluntate populi Romani, oneris ac muneris ſuſcipere debeam.] Virilis etiam dicitur, quod ad virum pertinet, & virum decet ſumma virtute præditum (eſt enim à viro virtus dicta, *vt teſtis eſt Cicero lib. 2. Tuſcul. quæſt.*) vt virilis animus, id eſt, fortis, & μεγαλόψυχος. Dicebatur etiam virilis toga, virorum veſtimentorum à Romanis. Solebant enim prætextam pueri ad virilem vſque ætatem deferre. Depoſita verò & dimiſſa prætexta poſt pubertatem, decimo videlicet & ſeptimo ætatis anno, togam ſumebant: quæ ideò virilis dicta eſt. Præterea, virile pro ciuili vſurpauit Calliſtratus *in l. fœmina. ff. de edend.* Quo loco dixit fœminas remotas videri ab officio argentariæ, cum ea opera virilis ſit, id eſt, virile negotium & ciuile, *vt viſum eſt Franciſco Connan. lib. 6. comment. iuris ciuilis.* Alioqui virilis appellatio ad ſingulas & æquales partes refertur pro numero perſonarum, *l. vnic. §. ſin autem legatarij. C. de caduc. tollend.* Vt cum dicimus, hæredes pro virili teneri. Idem pluribus vna eademque obligatione comprehenſis, cum pro virili, ... non in ſolidum teneantur. Sed Vlpianus hoc loco Virilis nomen, totum ac reliquum quandoque ſignificari ſcripſit. Vt cum duo in partes æquales inſtituti ſint, altero eorum mortuo, vel qui eiurauit hæreditatē, totum accreſcit alteri. Sic virilis appellatio ad totum reducitur. *Brech. in l. virilis. ff. de verb. & rer. ſignif.*

VIRILIS toga appellabatur toga pura. Sic enim ſcribit ad Atticum Cicer. *lib. 9.* [Volo Ciceroni meo togam puram dare.] Dicebaturque toga pura, quod ei nulla purpura eſſet prætexta. *Rauard. in comment. l. 2. §. item impubes, ad tit. Pand. de diuerſ. reg. iur.*

VIRILIS vigor completur poſt tempus annorum 25. *l. 1. ff. de minor.* Spieg.

VIRILITAS pro teſticulis, *l. 3. in fin. ff. l. Corn. de ſicar.* Martial. *lib. 9. Epigr.*

Non puer auari ſectus arte mangonis
Virilitatis damna mœret erepta.

Plin. *lib. 35. cap. 12.* [Galli Samia teſte virilitatem ſibi amputant.] Quintil. *Declam. 340.* [Mango iratus, ait, illi fortaſſe precium exciſa virilitate producet.] Et *in Inſtit. orat. lib. 5. cap. 13* [Non alio medius fidius docentium quàm quo mancipiorum negotiatores formæ puerorum exciſa virilitate lenocinantur.] Apul. *lib. 8. de Aſino aureo.* [Fuga deteſtabilem illum exectorem virilitatis meæ relinquentem.] Briſſ.

Cuius ratio eſt, quoniam in iure gentium ex viribus iura metiebatur. Vnde accipitur & quandoq; pro effectu temporali. Paulus *l.1. de ſtatu lib.* [Fiunt, inquit, ſtatuliberi, vel conditione expreſſa, vel vi ipſa, vt cum creditoris fraudandi cauſa manumittuntur, &c.] Aliquando pro verò effectu, vt apud Marcellum, *l. qui decem. §. Stichum. de ſolut.* [Et qui hominem ſtipulatus eſt, promiſſor eum dãdo, qui tunc illi ſeruierat, liberatur vi ipſa.] Dicitur autem vis à Græco βίη, cuius cõtrarium, & κατὰ ἀντισίχιον, eſt ius. Vnde ad differentiã eius, quod ipſo iure fit, dicimus aliquid in effectu, vel vi ipſa factum. Solet autem vis varijs modis deduci in iudicium. Alia eſt enim

VIS ablatiua, cum quis ab inuito aufert: vnde actio vi bon. rapt. prodita eſt, & publici iudicij Lex Iulia de vi. Eſt & quæ vocatur

VIS atrox & armata. Vlpian. *in l.1. ff. quod met. cauſa.* [Vis enim, inquit, fiebat mentio, propter neceſſitatem impoſitam contrariam voluntati.] Et Paul. *in l. ſequ.* [Vis autem ait, eſt maioris rei impetus, qui repelli non poteſt.] *Accedit l.1. C. commu. & l. ſi ea res. ff. de actio. empt.* Oldend. Compulſiua vis eſt, cùm quis inuitus compellitur, vt alij conſentiat. Aduerſus hanc multa introducuntur remedia. I. Conſtitutio diui Marci, *in l. extat. ff. quod met. cauſa. Et totus ille titul.* II. l. penult. ff. de vi priuat. Quæ d. l. extat craſſius exponit. III. l. ſi quis in tantam, C. vnde vi. IV. l. miles. § iudicati. ff. de re iudicat. V. Conſtitutio Maximiliani, Anno 1495. Vvormatiæ. VI. Conſtitutio Caroli V. Anno 1521. Vvormatiæ. Conſtitutio Friderici, tit. de ſtatut. & conſuetud. contra libertat. Eccleſiæ. VIII. l. hi qui ædes alienas. ff. ad legem Iuliam de vi publica. In Codice Theodoſiano, eodem titulo, eſt elegans conſtitutio aduerſus illatam vim. Oldend.

VIS diuina dicitur, quæ fato accidit ſuprà omnem hominum cuſtodiam. Et propterea nuncupatur vis maior, *in l. ex conducto. l. ſi merces. §. vis maior. ff. locati. l. fluminum. §. Seruius quoque. ff. de damno infecto.* Oldend.

VIS expulſiua, quæ, ſi cum telo fiat, etiam vis armata antiquis dicitur: qua fundo deiectum poſſeſſorem interdicto vnde vi, Prætor abſque exceptione, quod alter ab altero vi, clàm vel precario poſſideat, reſtituit. Alia eſt

VIS exturbatiua, cum vterque litigantium poſſidere ſe affirmat, aut alium expugnare nititur. Cui malo vt obuiam eat Prætor, vti poſſidetis, ita poſſideatis, interdicit, dum tamen nec vi, nec clàm, nec precario, alter ab altero poſſideat, *l.1. vti poſſidetis.* Alia

VIS fluminis etiam ſine tempeſtate accipienda eſt, ait Vlp. [Item, vim fluminis, inquit, intelligimus: & ſi magnitudo eius impedimento ſit, ſiue pons ſolutus ſit, vel nauigium non ſtet.] *l.2. §. quod diximus. ff. ſi quis caut.* Sp.

VIS eſt inquietatiua, vt cum in meo ædificas: vnde Prætor, quod vi, aut clàm factum eſt, reſtitui iubet. Alia eſt

VIS imminens, non ipſa tantum percuſſio, ſed armorum terror, ſignaque, ac actus manifeſtæ voluntatis nocendi, accipienda eſt. Baldus exiſtimauit, licere aduerſarium præueniendo cedere, quando videt præparamenta ad offendendum. Accurſij, Baldi, & Angeli Aretini ſententia eſt, vbicunque periculoſa eſt cunctatio, peruenire ſemper iuſtæ defenſionis eſſe. Caius *ad leg. Aquil.* [Si ſeruũ tuum latronem, mihi inſidiantem occidero, ſecurus ero. Nam aduerſus periculum naturalis ratio permittit ſe defendere.] Spieg.

VIS maior eſt, inquit Caius, quam Græci θεοῦ βίαν appellant, *l.25. §.5. ff. locat.* id eſt, ea quæ conſilio humano neque prouideri, neque vitari poteſt. & eſt animaduerſio Dei in homines, cuius euitandæ ipſe facultatem ademit: veluti fulgura, grandines. Cicer. II. *de inuent.* [Defenſoris, inquit, conqueſtio calamitatis eius, quæ non culpa, ſed vi maiore quadam acciderit, &c.] Plin. *libr. 18. cap. 28. in fine.* [Ante omnia autem duo genera eſſe cœleſtis iniuriæ meminiſſe debemus. Vnum quod tempeſtates vocamus: in quibus grandines, procellæ, cæteraque ſimilia intelliguntur: quæ quum acciderint, vis maior appellatur. Hæc ab horridis ſyderibus exeũt, veluti Arcturo, Orione, Hœdis. Alia ſunt illa, quæ ſilente cælo, ſereniſque noctibus fiunt, nullo ſentiente, niſi quũ facta ſunt. Publica hæc & magnæ differentiæ à prioribus, alijs rubiginem, alijs vredinem, alijs carbunculum appellantibus, omnibus verò ſterilitatem.] Similiter, vis diuina dicitur, quæ non ab hominib. ſed admirabili quadam Dei potentia infertur. Vlpia. *l.24. §.3. ff. de damn. infect.* [Ita cum teneri, ſi ædificij vitio id acciderit, non ſi violentia ventorum, vel qua alia ratione, quæ vim habet diuinam. quod enim tam firmum ædificium eſt vt fluminis aut maris, aut tempeſtatis, aut ruinæ, incendij aut terræmotus vim ſuſtinere poſſit?] Hot.

VIS non dicitur, quæ verbis fit, ſed facto. qui enim aliter quàm facto cogitur, aut propria voluntate, vim non patitur. Quod in interdicto, vim fieri veto, maximè dicendum: argumento verbi, Fieri, *l. pen. §. fin. ſi vſusfr. pet.*

VIS publica dicitur quæ armis infertur. *§. item Lex Iul. Inſtit. de public. iudic.* quia armorum vſus publicus eſt, non priuatus, *l.1. C. ad leg. Iul. de vi publ. & priuata, & C. vt armorum vſus inſcio princip. & Nouella Iuſtiniani de armis.* Exempla huius vis publicæ hæc referuntur à Iuris autoribus. Qui ſeruos aut liberos homines in armis habuerunt. Qui pubes cum telo in publico fuerit. Qui in incendio cum gladio aut telo rapiendi cauſa fuerit. Qui armatis hominibus poſſeſſorem domo agrove ſuo vel naui ſua deiecerit, *ex l.3. C. eod.* Item qui cum Imperiũ poteſtatemve haberet, Ciuem Romanum aduerſus prouocationem necauerit, verberauerit, &c. Nam quia publicè id factum eſt, & à magiſtratu populi Romani ea vis publica non malè dicitur. quamuis arma adhibita non ſint. Eadem eſt cauſa eius, qui Legatos ſiue Oratores, aut eorum Comites pulſat, *l.7. C. eod.* Hi enim in tutela & fide publica ſunt. Idem dicendum eſt de eo, qui noua vectigalia exercet, *l. vlt.* cum ſolius principis ſit ea inſtituere, *tit. C. noua vectig. inſtit.* Similis ratio eſt eius, qui reum vinctum detinet, ne Romæ ad iudicium adſit, *l.8. C. eodem.* Item ſi vis aliqua atrocior, & quæ Rempublicam magnoperè turbet, admittatur, veluti ſi quis ex incendio aliquid rapuerit præter materiam, *l.3. C. eod.* Qui ſtuprum alicui per vim intulit, *l.3. 5. & 6.* Nec ſolùm punitur is qui ſtupri cauſa vim intulit mulieri, ſed etiam qui matrimonij cauſa, eam quamuis volentem parentibus inuitis abduxit & eripuit, *tit. C. de raptu virgin.* idque Iuſtin. conſtitutione, cui Iure pontificio derogatum eſt, *c. cum cauſa. de raptor.* Item tenetur hac lege qui mota ſeditione incendium fecit. Qui hominem dolo malo incluſit, quive fecit quominus ſepeliatur, &c. *l.5. C. eod.* Hac lege etiam tenetur, qui conuocatis hominibus vim fecerit, quo quis verberetur & pulſetur, &c. *l.10. C. eod.*

VIS priuata dicitur, quæ coactis hominibus ſine armis fit, cuius exempla multa extant ſub titulo ſequenti, veluti ſi quis ſine armis aliquem deiecerit de agro ſuo, *l.5. C. eod.* Si quis cœtum aliquem & concurſum fecerit, quo minus quis in ius producatur ab eo, qui in ius vocat, *l.4.* Si quis conuocatis hominibus vim fecerit, quo quis verberetur, &c. *l.2. C. eod.* Ex quo apparet eadem admiſſa vtraque lege vindicari, quod nouum non eſt. Verum non ideo vtraque lege accuſare quem licet. electio enim accuſatoris eſt. *Sed vide eum ex Lectuus Duareni nondum impreſſis tit. 6. & 7. lib. 48. Pand. ad leg. Iul. de vi publica & priuata.*

VIS, quæ ad interdictum, Ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionem miſſus eſt, pertinet, accipienda eſt pro qualibet priuata temeritate, ne quis ad decretã poſſeſſionem perueniat, vel ne adeptam quietè retineat. Old.

VI ipſa, id eſt, non reuera, & actu ipſo, vt vulgò loquimur: ſed facultate, τῇ δυνάμει, vt alibi loquuntur, veluti quum quid nominatim dictum non eſt. ſed aut verborum, aut ipſius negotij vis hæc eſt. Marcellus *l.72. ff. de ſolut.* [Vi quidem ipſa & hic ex his dari ſtipulatus eſt, qui eius non erant,] id eſt, quamuis id non expreſſerit, ſe ſtipulari hominem ex ijs qui ſui non ſunt, tamen ex vi negotij ſatis intelligitur: neminem ſcilicet quod ſuum eſt ſtipulari. nam Erant pro erat legendum opinor. Hot.

VI factum id videtur eſſe, ait Mutius, qua de re quis, quum prohiberetur, fecit clàm, quod quiſque cum controuerſiam haberet, habiturumve ſe putaret, fecit. *l.73. §. 2. ff. de iur.* Hot.

VI facit, qui prohibitus facit, ſiue à domino, ſiue ab alio

ipſius nomine prohibeatur: *vti conſtat ex l.3.ff.quod vi aut clàm.* Hotom.

VI autem poſſidere interdictis prætorijs dicitur, qui expulſo veteri poſſeſſore, ſiue iure is, ſiue mala fide poſſidebat, adquiſitam per vim poſſeſſionem obtinet: aut qui in hoc ipſum aptatus & præparatus venit, vt contra bonos mores auxilio, ne prohiberi poſſit ingrediens in poſſeſſionem, facit. Sed qui per vim poſſeſſionem ſuam retinuerit, aut etiam ereptam ſibi, in ipſo congreſſu recuperauerit, vi poſſidere non intelligitur, *l.1.§.vi poſſidere. ff. de vi & vi armat. l.41.§.ſi tu me vi. ff. de vſucap.* Vi poſſidet & ille, qui abſente domino ingreſſus poſſeſſionem, venientem deinde non admiſit, *l.6. in fin. ff. de adquir. poſſeſſ.* At qui vacuam poſſeſſionem occupauerit, quanquam deinde venientem dominum prohibuerit, vi non poſſidet, *l.4.§.penult. ff. de vſucap.* Vi porrò poſſidere à me videtur, & qui ab auctore meo vi poſſidet, *l.3.§.ſi quis ab auctore. ff. de itiner. actuque.* vimque facit, qui non ſinit poſſidentem eo quod poſſideat, vti arbitrio ſuo, ſiue in ſerendo, ſiue in fodiendo, ſiue ædificando, ſiue quid omninò faciendo, quod liberam poſſeſſionem aduerſarij non relinquit, *l.11. ff. de vi & vi arma.* Briſſ.

In interdicto, Quod vi aut clàm, vi factum videtur finitore Mutio Scæuola, quòd quis cùm prohiberetur, fecit, *l.74.§.vi factum. ff. de diuerſ. reg. iur. l.1.§. hoc interdictum. ff. quod vi aut clàm.* Sed & qui vel minimi lapilli iactu prohibitus facere perſeuerauerit, vel contra teſtationem denunciationemque fecerit, aut cùm ſe ſciret prohibendum, per vim molitus eſt, ne prohiberi poſſet, & quo minus prohiberetur, conſecutus eſt periculum denunciando aduerſario, aut ianua præcluſa, *l.1.§.hoc interdictum. & l.19. ff. quod vi aut clàm.* Briſſ.

VIM facere videtur quo minus reficiatur, qui neceſſaria refectioni aſportari non patitur, *l.4. ff. de itin. actuque priuat.* Non videtur vim facere, qui iure ſuo vtitur, & ordinaria actione experitur, *l.197. §.1. ff. de diuerſ. reg. iur.* Alia cauſa eſt eius, qui quod ſibi deberi putat, non per iudicem repoſcit, *l.8. ff. quod met. cauſ. l. pen. ff. ad l. Iul. de vi priuat.* Cæterùm omne omninò quod per vim fit, aut in vis publicę aut priuatæ crimen cadit, *l.195. ff. de diuerſ. reg.* Briſſ.

VIM facere moribus, Cicero dicit *in oratio. pro Cæcina,* perſæpè. Moris enim erat, vt quum de agro quopiam controuerſia inſtitueretur, quia propter commoda poſſeſſionis, magna iurgia, & pugnæ interdum ac cædes oriebátur, litigatores amicorum ſententia diem inter ſe ſumerent, qua die in rem præſentem, id eſt, in agrum illum vnà venirent, & in eo agro vim aliquam alter alteri dicis cauſa faceret: id eſt, non veram & ſolidam, ſed fictam & ſimulatam: quam Cicero *in illa oratione,* vim quotidianam appellat: & Gellius, *libr. 20. cap. 9.* ciuilem ac feſtucariam. Hotom.

VIM accipimus atrocem, & eam, quæ aduerſus bonos mores fiat, non etiam eam, quam magiſtratus rectè intulit, ſcilicet iure licito & honoris quem ſuſtinet cauſa. Cæterùm ſi per iniuriam quid fecerit magiſtratus, vel prouinciæ præſes, Pomp. ſcribit hoc edictum locum habere, ſi fortè, inquit, mortis, aut verberum terrore pecuniam alicui extorſit. *Vlpian. de verb. ſign.* Maff.

VIM nullam feci, cùm Martianus diceret, Cæſar dixit: tu vim putas eſſe ſolùm, ſi homines vulnerentur: Vis eſt enim & tunc, quotiés quid id, quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit: quiſquis igitur probatus mihi fuerit rem vllam debitoris, vel pecuniam debitã non ab ipſo ſibi datam, ſine vllo iudice temerè poſſidere, vel accepiſſe, iſque ſibi ius in eam rem dixiſſe, ius crediti non habebit. *Calliſtrat. de verb. ſign.* Maff.

VIM, hoc eſt, violentiam atque iniuriam propulſare, non aliud eſt, quam inſtantem, imminentemve vim, aut iniuriam expellere. Sp.

VIM vi repellere, (gewalt mit gewalt hinderttreiben.) Cicer. *pro Sextio.* [Non verebar, ne quis aut vim vi repulſam reprehenderet.] De quo Salomonius latius atque præclarè diſſerit, *in l.7. de iuſtit. & iur.* Sp.

VIM vi repellere licet, perinde eſt ac ſi dixerit: Vim, hoc eſt, violentiam, licet pellere viribus, vt Iuriſconſult. bifariam vſus ſit voce Vi. *Quod Apelius ex Laur. Valla Dialect. iudicat.* Spieg.

VIRES, pro bonis & facultatibus, *l.42. ff. mandati. l.15. ff. de don. inter vir. l.27. §. præterea. ff. de fideiuſſ. l.36. ff. de bon. libert. l.2. §. in quibuſdam. ff. ſi cui plus quam.*

VISCELLIA, lex aduerſus libertinos ingenuitatis munia & iura vſurpantes, & ſibi vindicantes ſcripta fuit, *tit. ad leg. Viſcell. C.* Briſſ.

VISCERA hominis ex ſe mouere, *l.3. C. de quæſt.* Seruius tradidit, Viſcera non tantum inteſtina ſignificare, ſed quidquid ſub corio eſt: id eſt, caro quæ eſt inter oſſa & cutem. Spieg.

VISCERATIO, largitio carnis, quæ publicis epulis fiebat. Pomponius *l.54. de legat. & fideicommiſſ. lib.3.* [L. Titius plebi quina millia dedit, hoc amplius Seius viſcerationem.] Cicero *de Offic.2.* [Prodigi qui epulis & viſcerationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatu pecunias profundunt.] Paulus *in l.22. de leg.1.* viſcerationem intelligere videtur, quum ait, quod ad diuiſionem ſingulorum ciuium relictum videtur. Hot. *Vide ea de re Blond. lib.2. Romæ triumph. Meminit obiter. Cicer.2. lib. offic. tit. de duplici liberalitatis genere. Alexand. quoque ab Alex. lib.5. cap.7. & lib.3. cap.7.*

VISIO, conſideratio, quæſtio, prudens cogitatio. Imp. *de compoſ. digeſt.* [Et in his partibus quibus perfectiſſimè viſiones expoſitæ veterum fuerant, quod particulatim in eas fuerat ſparſum, hoc ſeparare penitus erat inciuile.] In Græca conſtitutione θεωρίαι nominatur: καὶ τὰ πολλαχοῦ σκεδασθέντα τοῖς ἰδίαις θεωρίαις ἀνῆκον, &c. ſiue quod ita plerunq; obſeruari totius viſionis continuationem oportebat, &c. Vlpian. *l.25. §.10. ff. de hered. petit.* [Sed in propoſita quæſtione tribus viſionibus relatis, vna prima, deinde alia, poſſe dici totum quod ſupereſt reſtituere eum debere.] Idem *in l.8. §.2. ff. ad Senatuſc. Velleian.* [Proinde ſecundum hanc ſuam diſtinctionem in prima viſione, vbi quaſi debitrix delegata eſt, exceptionem ei Senatuſconſulti Marcellus non daret.] *item apud eundem in l.29. §. 4. ff. mand. & l.25. §.1. ff. de prob.* Hotom.

VISITATIO eſt, quæ à Græcis φάσις vocatur, quod in luminibus lunæ verbum frequentiſſimè vſurpatur à Græcis. Vitru. *lib.9.* viſitationem, inquit, facit tenuem extremę rotundationis, id eſt, tenuiter & exiliter eius extremitas cernitur, *vt annotauit Turneb. aduerſ. lib.22. cap.28.*

VISPELLIO, vilium & ignobilium cadauerum elatorem ſignificat. Et ita hoc verbum in Pandect. Florent. ſcribitur, *in l.31. ff. de euictionib. l.7. ff. ad Trebell. l.72. §. penult. ff. de ſolut.* Vbi biſpellionem vſitata literarum B & V. inter ſe commutatione ſcriptum eſt. Quod tamen in fœdum errorem quoſdã induxit. Sic & in Lexico B. Germani Viſpelliones νεκροθάπται, νεκράται. In aliorum auctorum codicibus Viſpillones & Veſpillones appellantur, vt apud Tertull. *in lib. de Pallio,* & Martial. *lib.1. Epigr. ſemel atque iterum,* & in libello Fulgentij *obſcurarum vocum,* & apud Ammian. Marcel. *lib.29.* & Sidon. Apoll. *lib.1. epiſt. vlt. & lib.2. epiſt. ad Deſideratum,* vbi Veſpillones & Sandapilarios coniungit: in codicibus tamen Suetonij & Eutropij, qui Venetijs anno 1490. impreſſi ſunt, *apud illum in Domitian. cap.17. & apud hunc lib.7. cùm de Domitiani funere agit,* Viſpillones ſcriptum eſt. Dixi etiam de hoc verbo, *lib.1. de ſolut.* Briſſ. Cuiac. verò *ad l. an impoſſibile. ff. de pact.* Viſpellionem, ex Fulgentio, cadauerum nudatorem interpretatur, de quo vlciſcendo agitur, *in l.3. §. aduerſus. ff. de ſepul. viol.*

VISVM fuerit æquum & iuſtum, quomodo intelligatur, vide *in auth. iuſiur. quod præſt. ſol. ab his qui offic. ſuſcip. & Bart. in l. fin. C. de fideicom.*

VISVS appellatione venire etiã cæteros hominis ſenſus, Albericus annotauit.

VITA, eſt conſeruatio eorum inſtrumentorum, quibus anima vtitur in corpore. Hæc lege admittitur, *l. aut damnum. ff. de pœn.* Spieg.

VITA functus. *Lege, Fungi.*

VITA perpetua, pro anteacta.

VITA longæui hominis centum anni ſunt. *Cenſorin. lib. 4. num. 5.*

VITARE, cauere eſt, imò plus quàm cauere: & à vi

dicitur,

dicitur, quaſi vi auertere, à quo vitium dictum.

VITEM tenere, pro pœnæ vitis ſubijci, apud Iuriſconſultos, *in l. milites. ff. de re milit.* Siquidem vitibus tantus acceſſit honor, vt etiã in delictis pœnam honorarent: quoniam veteri de ſupplicijs lege Romana ſancitum, vt ciues non virgis euerberarentur, ſed vitibus, *teſte Lucio Floro, ac Tito Liuio.* Huius ſupplicij meminit *in Galba* Plutarchus. Macrobius item vitem appellat Centurialem. *Vide Centurio & quæ huc faciunt. reperies Iuriſconſ. verba à Nebriſſen. relata inibi.* Spieg.

VITILIGATOR. *Lege, Concinnare.*

VITIS, bacillus viteus, quo Centuriones ferire milites quum quid peccaſſent, ſolebant. Macer. *l. 13. §. 3. ff. de re milit.* [Eum qui centurioni caſtigare ſe volenti reſtiterit, veteres notauerunt, ſi vitem tenuit, militiam mutat: ſi ex induſtria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur.] Plin. *lib. 14. cap. 1. in fin.* [Quid? quòd inſertæ caſtris (*de vitibus loquitur*) ſummam rerum imperiumque continêt. Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat.] Hot.

VITIVM generalius nomen eſſe, definiuit Sabin. *l. 1. §. ſciendum. de ædil. edict.* quod etiam ad animum refertur. Modeſtin. *in l. inter ſtuprum.* Vitium, ait, perpetuum eſſe impedimentum corporis. Vlpianus vitium & morbum, pro eodem accipit, *Vide Gellium 2. lib. c. 4.* Sed pro corruptione, ad res ipſas pertinet. Sic ædificia vitium facere dicuntur, dum corruunt, & damnum patiuntur. Sp.

VITIVM à morbo in Aedilium edicto ſeparatur: Eaq; inter hæc verba differentia ſtatuitur, quòd morbus, temporalis eſt corporis imbecillitas: vitiũ verò perpetuum corporis impedimẽtum, veluti ſi luſcus quis ſit, *l. 1. in princip. & §. ſciendum. ff. de ædil. edict. l. 101. §. verum eſt. ff. de verb. ſign.* In ſtipulatione autem damni infecti, qua de vitio loci operiſve cauetur, vitium id eſſe definitur, quod accidens extrinſecus vitioſas ædes facit, *l. 15. §. notandum. cum ſequ. l. 18. §. 1. & §. & cum. l. 24. §. vitium. ff. de damn. infect.* Palauſtris itaque locus, & harenoſus, vitioſus non exiſtimabitur, quia naturale id vitium eſt. Quòd ſi arbores vetuſtate deciderint, vitio earum caſus factus intelligetur, *d. l. 24. §. apud Vivianum. ff. eod.* Quo referenda ſunt illa Cicer. *in Topic.* verba: [Non enim eius vitio, qui demolitus eſt, damnum factum eſt, ſed eius operis, vitio, quod ita ædificatũ eſt, vt ſuſpendi non poſſit.] Briſſ.

VITIVM etiam pro culpa ponitur. Sic vitio ſuo quem cauſa cecidiſſe, vitiove eius quid accidiſſe, id eſt, culpa, dicimus, *l. 23. in fin. ff. de negoc. geſt. l. 95. §. pen. ff. de ſolut. l. 71. in fin. ff. de condit. & demonſt. l. 63. in fin. ff. de euict. l. 12. §. penult. ff. de inoffic. teſtam.* Briſſ.

VITIA deteſtanda ſunt tria: Ludus, ebrietas, ocium. Vlpian. *in l. Aediles etiam. §. Pedius ait. ff. de ædil. edict.* [Hoc autem (inquit) quòd deterior ſeruus factus ſit, non ſolùm ad corpus, ſed etiam ad animi vitia referendum eſt, vtputà ſi imitatione cõſeruorum apud emptorem talis factus ſit: aleator fortè, vel vinarius, vel erroneus.] Old.

VITIVM facere, pati damnum, & corruere: & propriè de ædificijs dicitur. Labeo, *locati. §. quod ſi etiam.* [Huius domus mercedem, quæ vitium feciſſet, deberi putat Vlpianus] *de damn. infecto. l. ſi finita. §. ex hoc edicto.* [Vt & (inquit) ſpatia inter vitioſam partem intercedant, & eam quæ non vitia facit.] Et ſubdit: [Si inſula adiacens domui, vitium faciat.] Old.

VITIVM litigioſi. *de hoc adi tit. de litig. C. lib. 8.*

VITIVM naturæ, & non cernere niſi admota, & id generis. Alexander Iacobi Scotorum Regis filius, cuius meminit Eraſmus *in Adag.* adeò laborauit hoc malo, vt niſi naſo contingeret librum, nihil cerneret. Vnde leuius ego id vitij in filio ferendum duxi. De naturali vitio adi gloſ. *in l. ſi ſeruum ſeruum. §. ſi formicarum. ff. ad leg. Aquil.* Sp.

VITIA perſonalia, realia, & & quaſi realia. *Vide l. vitia C. de acqu. poſſ. & l. apud Celſum. ff. de doli except.*

VITIA poſſeſſionum alia ſunt ex re, veluti quod res fiſci ſit, vel furtiua, vel vi poſſeſſa, vel contra leg. Iuliam repetundarum accepta: Alia ex perſona, veluti ſi mala fide, ſi clàm, ſi precariò, quis poſſeſſionem ſit ingreſſus, *l. 11. C. de adqu. poſſeſſ. l. 13. §. 1. ff. eod. tit. l. 24. ff. de vſucap. l. 13. §. partum. ff. de publicia.* Vitioſum itaque initium poſſeſſionis eſt, ſi quis rei alienæ ſciens poſſeſſionem adprehẽdat, *l. 15. §. pen. ff. de vſucap.* Briſſ.

VITIVM, ſtuprum. Vnde offerre vitium virgini, pro vitiare virginem, dixit Terentius *in Hecyra.* Cic. pro culpa, *4. Acad.* vſurpat, vt dare vitio, pro culpa, *1. Offic.*

VITIVM, ſiue ſuſpicio impreſſionis, cum adminiſtratores in officio publico cõcutiunt ſubditos ad contrahendum, *l. ... & l. officij. ff. de contrah. empt. l. ſi per impreſſionem. C. de his quæ vi metus cauſa. l. 1. C. de contract. iudic.* Spiegel. Hinc igitur

VITIVM temporale appellat Vlpianus non quod tempore tollitur, ſed quod tempus ipſum, id eſt, ſenectus attulit, quod æternum eſt, & indies augeſcit magis ac magis. *vt annot. Connan. lib. 10. cap. 3. num. 3.*

VITIARE obligationem, *l. 1. §. 1. ff. de verb. oblig.*

VITIO vini factum, hoc eſt, ob vinum, præ ebrietate.

VITIOSA nuce non emere, pro eo quod eſt, ne minimo quidem.

VITIOSE cautum, vel ſatisfactum, nõ videtur cautum. Ideo rurſus eſt rectè cauendum, *l. quoties. l. de die. §. mulieres. & §. ſi ſeruum. ff. qui ſat. ſd. cog.*

VITIOSEQVE cœpiſſe poſſidere intelligitur, qui vi, clàm, vel precariò, vel mala fide cœpit poſſidere, *l. 2. §. Celſus. ff. pro emptor. l. 13. §. vlt. l. vlt. ff. de adquir. poſſ. ff. l. 3. §. ſi quis ab auctore. l. penult. ff. de itiner. actuque. l. 1. §. Ariſto. ff. de aqua cottid. l. 15. §. penult. ff. de vſucap.* Ex contrario ſine vitio tradita poſſeſſio, *in l. 24. ff. de donat. inter vir. l. 1. §. vlt. ff. de except. rei vend.* Briſſ.

VITIOSE ſe habere membrum, eſt vitio affectum eſſe.

VISIOSI magiſtratus, dicuntur vitio creati, id eſt, corrupto ſuffragio. Spieg.

VITIOSVM & nullum æquiparantur. Nam quod vitioſè fit, habetur pro non facto, *l. quotiens. ff. qui ſatiſd. cog.* Vitioſè, accipe inutiliter. Sp.

VITIOSVM mancipium, vel iumentum, id eſt, morboſum, ſiue morbo infectum.

VITREAMINA, vaſcula vitrea quæ ornatus cauſa parantur. Paulus *l. 18. §. 8. ff. de inſtr. vel inſt.* [Quum in diem mortis ibi libros, & vitreamina & veſticulam habuerit, an eadem, &c.] Hot.

VITRIARIVS, qui vitra facit. Græcè, ὑαλεργός.

VITRICVS, matris meæ maritus.

VITTA eſt genus quoddam ornamentorum muliebriũ, *vt videre eſt in l. argumento. §. ornamentorum. ff. de aur. & arg. legat.* quibus ſcilicet mulieres capillos colligant: vt ſatis oſtendit illud Ouid. *1. Metam.*

Vitta coërcebat poſitos ſine lege capillos. Et *lib. 2.*
Vitta coërcebat neglectos alba capillos.

Erantque olim propriæ honeſtarum matronarum, virginum, & Veſtalium. Tibullus *lib. 1. Eleg 6.*

Sit modo caſta doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes.

Hæ alio nomine Tæniæ appellantur, vt placet D. Hieronymo *in Eſaiã 3. cap.* quemadmodum & ſuprà diximus *in dictione Tænia.* Vittæ fit mentio, *in c. feminæ. 30. qu. 5.* Vittam crinalem memorat Martianus Capella *lib. 1.* Sed & vittas viriles fuiſſe oſtendit illud Virg. *3. Aeneid.*

Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique ſacerdos
Vittis & ſacra redimitus tempora lauro, Occurrit.——

Hæc annotauit Tyraq. in 3. connub. gloſ. 1. part. 3.

VITVLVS, non tantum de boue iuniore, ſed etiam de alijs quadrupedibus maiorib accipiendus eſt. Quin etiam ad piſces refertur, *l. ſi quis fundum. §. Imperator. verſ. ſi quis vitulos. ff. locati.* Old.

VIVA nonnunquam dicuntur, quæ natiua ſunt, non facticia: vt flumina viua, & argentum viuum. Ineſt autem rebus natiuis neſcio quid gratiæ (inquit Eraſmus) genuinæ: quod ars nulla queat imitatione conſequi. Contrà, mortua dicuntur, quæ torpent, languentque. Sp.

VIVA aqua dicitur vulgò illa, quæ de fonte exit. Illa enim quæ colligitur de pluuia in lacunas aut ciſternas, viua non dicitur. Et ſi de fonte manauerit, & in loco aliquo collecta ſteterit, nec ad ſe illud, vnde manabat, admiſerit,

ſed interrupto meatu, tanquam è fontis tramite ſeparata fuerit, non dicitur aqua viua. Sed illa aqua viua dicitur, quæ manans excipitur, *auctor D. Auguſtinus in cap. 4. Euangel. ſecundum Ioannem.* Meminit aquæ viuæ Iuriſconſult. *in l. vnica, de fonte.* Spieg.

VIVA ſæpes, quæ rubis non præciſis, ſed in eo loco natis contexitur. Sp.

VIVA VOX. *Infrà, Vox viua.*

VIVARIA, loca ſepta ſunt, quibus incluſæ feræ cuſtodiuntur & aſſeruantur, *l. 62. §. 1. ff. de vſufruct. l. 3. §. item feras. ff. de adquir. poſſeſſ.* vbi viuaria à piſcinis Paulus ſeparat, & quod initio, Viuarijs, poſtea, Siluis circumſeptis, dicit. Sic & apud Plinium *lib. 8. cap. 52.* vbi Viuaria primum togati generis inueniſſe Fuluium quendam ſcribit, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit. Ammian. Marcellin. *lib. 31.* [Ita hic quoque intra ſepta, quæ appellant Viuaria, ſagittarum pulſibus crebris dentatas côficiens beſtias iucunditatem multa parum ducebat.] Briſſ.

VIVARIA etiam piſcium dixit Seneca, *lib. 14. epiſt.* Et viuaria murenarum, oſtrearum, coclearum, idem Plinius *lib. 9. cap. 54. 55 & 56.* Briſſ.

VIVERE. Alciat. *in l. accidens. §. verbum viuere. in l. quos nos hoſtes. de verb. ſignif.* Superius, inquit, à nobis tractatum fuit, quemadmodum appellatione victus, etiam veſtimenta continentur: additur hic etiam ſtramenta contineri: quo nomine ſignificatur omne quod ſola cauſa quieſcendi inſternitur. *Vide ſup. c. ſt. momentaneum nomine.* Sp.

VIVVM ſulphur, vt Turneb. *lib. 1. aduerſar. cap. 29.* explicat, auctore Plinio, quod ignem non eſt expertum, ἄπυρον, Græcis vocatum, nam reliqua genera coctione parantur, hoc glebolum, gelidumque effoditur, auidiſſimeque flammam corripit.

VIX vocula, duo atque eadem quidem ex diametro pugnantia ſignificat. Vno namq; modo ponitur pro eo, quod eſt etiam, *l. vix certis. de iudic.* Alio modo, pro eo quod eſt, nullo modo, *l. tutor. in princ. l. fin. in princ. ad S. C. Velleian. Vide Bartol. in l. 1. ff. de tutel.* Spieg.

V L

VLCISCI, vindicare eſt, & iniuriam non impunitam relinquere, *l. ſcientiam. §. cum alter. ad leg. Aquil.* Et dicimus, Vlciſcor te, etiam, pro Vlciſcor me. Sp.

VLCVS, ſanies concreta, intra cutem latitans, *l. ob quæ vitia. §. fin. ff. de ædil. edict.*

VLCVS tangere, eſt mouere dolorem: eiuſque rei facere mentionem, quæ nos magnopere vrat. *Vide Prouerb. Eraſm.* Noſtri annotarunt vlcus dici innatum, vulnus illatum. A nonnullis vlcus ſcribitur cum h. quod Græce Ἕλκος dicitur. Spieg.

VLIGO, terræ naturalis humor, ex ea nunquam recedens. auctor Seruius.

VLLVS, aliquis, quaſi vnus aliquis. Nunquam autem affirmatiue ponitur: ſed ponitur, vel negatiuè, vel interrogatiuè, vel ſubiunctiuè. *Exempla pete ex Alber.*

VLNA. *Vide, Menſurarum nomina.*

VLNAM, veteres, & quidem melius, Alciato teſte, vtranque manum ſimpliciter extenſam, appellant: quo fit, vt idem ſit quod cubitus, aut duæ ſpithamæ. Sp.

VLPIANO adſidente, Prætorem interlocutum eſſe, *l. metum autem. §. ſed ex facto. ff. quod met. cauſ.* Sp.

VLTERIOR familiaritas, pro nimia ac modum progrediente, *apud Calliſtratum. l. obſeruandum. de offic. præſid.* Sp.

VLTIMVM ſupplicium eſſe mortem ſolam interpretamur. *autor Celſus de pœnis.* Sp. *Add Bald. comment. Inſtit. Iuſtin. lib. 4. tit. 15.*

VLTIMVM teſtamentum, Quintil. interpretatur primum, poſt quod tamen aliud factum erat, quod iure non valebat: hocque ex voluntate legis eſſe autumat, licet non ex verbis. Spieg.

VLTIMVS quis cenſetur, qui poſt ſe neminem habet, etiamſi à nemine quoque præcedatur: *quod latius exponit Alc. in comment. de verb. ſign.* Sp.

VLTIO, doloris confeſſio eſt. Seneca, [Vltio & talio inhumana vocabula ſunt.] Idem vltio quid præſtet, oſtendit, *cap. 21. lib. 1. de Clementia. Vide Bart. in l. decerni n. C. de metat. & epidemet. lib. 12.* Spieg.

VLTIO, vlciſcendi actus, de quo vide Bartol. *in l. 1. de metat. & epidem. C. lib. 12.* Spieg.

VLTIS Tyberim, pro vltra, *apud Pompon. de orig. iur. in l. 2. §. & quia magiſtratus.*

VLTORE gladio puniri, *locum ſuprà indicauimus.*

VLTRA, præpoſitio, præter & trans ſignificat. Sine caſu aduerbium eſt. *Vide Bartol. in l. Celſus. ff. de vſucap. & in l. cum ita. de dote præleg: & Alciat. in l. ſi quis ſic dixerit. de verb ſign.* Spieg.

VLTRA dimidium (vt dicunt) iuſti pretij deceptus dicitur venditor, qui nec dimidiam partem veri pretij acceperit: vt ſi res valeat ducentis, quam vendidit nonaginta & quinque. In emptore verò alia ratio eſt. Nam is non poteſt decipi vltra dimidium iuſti precij, præterquã, ſi plus duplo emat: putà, ſi rem centum aureorum iuſti valoris, emat ducentis, & aliquanto pluris. *Vide Oldend. in act. 1. claſſ. 4.* Spieg.

VLTRO. Particula hæc quaſdam poteſtates habet non ſatis notas niſi in veterum literarum tractatione, atque cura exercitis. Primus autem ab hinc tribus annis admonui, Vltro interdum ſignificare Vltra, Verſa vice, Prior. Idque à Donato *in Terentij Adelph. act. 4. ſcena 3.* & à Seruio, *in lib. 2. Aeneid.* eſſe adnotatum. Addidi etiam Vltro ſignificare ex vna parte. Vnde Vltro citroque, valet, Hinc inde, Ex vtraque parte, Ex vtroque latere. Harum omnium ſignificationum exempla ego obſeruaui, *in l. 3. verſ. quinimmò. ff. de cond. cau. dat. & in l. 1. §. interdictum. ff. vti poſſidet. & l. 2. ff. de l. Rhodia. & l. 34. §. item ſi emptor. ff. de contrah. empt. & l. 15. ff. de noui oper. nunt. l. 29. in fine. ff. famil. erciſc. l. 59. ff. de furt. l. 1. in fine. ff. de vſur. l. 25. ff. de liber. l. 18. verſ. ſed nec ſi ſocius. ff. de caſtrenſ. pecul. l. 10. ff. de negot. geſt. l. 19. ff. mandat. l. 22. ff. ex quibus cauſis maior. l. 11. §. cum eſſet. l. 37. §. nuptura. in fin. ff. de leg. 3.* Cic. *pro Quintio.* [Tunc appellat vltrò Næuium, vt quoniam ſuſpicaretur ſibi aliquid deberi, &c.] Cornel. Tacitus *lib. 11.* [Deinde metu ne ad perniciem vltro traherentur, deſiſtunt.] Idem *lib. 5.* [Conſultuſque Cęſar an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere, vltroque incuſare caſus, qui reũ abſtuliſſent.] Idem *eodem lib.* [Vltroque damnatur, atque vi be exigitur.] Et poſtea: [Non deſpectum id apud Barbaros vltroque potentiam habet.] Plinius *lib. 35. cap. 6.* [Qui adulterant verò iudicio ſtercora columbina vel annulariam vltro inficiunt.] Idem *lib. 5. cap. 9.* [Cauſas huius incrementi varias prodidêre, ſed maximè probabiles eteſiarum eo tempore ex aduerſo flantium repercuſſum, vltro in ora acto mari.] Idem *lib. 29. cap. 1.* [Quinimò tranſit conuitium & intemperantia culpatur, vltroque qui perire arguuntur. Actius Phœniſſis incuſat vltrò à fortuna opibuſque omnibus deſertum.] Suetonius *in Tiberio, cap. 11.* [Sed neque impetrauit, vltroque etiam admonitus eſt, dimitteret omnem curam ſuorum.] Apuleius *Apolog. 2.* [Sed nec quicquam tentata eius grauitate, vltrò leuitatis & inconſtantiæ increpitus reportat.] Auguſtin. *in lib. de geſt. cum Emerito.* [Ab eo Imperatore, ad cuius examen criminationes ſuas vltro accuſando miſerunt.] Briſſ.

VLTRO, pro prius. Paulus *l. ſi in emptione. 34. §. item ſi. 3. ff. de contrah. empt.* [Nec tamen ex vendito quicquam conſequitur, niſi vltrò conuenerit præſter.] Africanus *l. ſi priuſquam. 25. ff. de oper. noui nunt.* [Cauere iuberet non prius ſe ædificaturum, quàm vltrò egiſſet ius ſibi eſſe altius tollere.] Nam Vltra abundat hoc loco: vt *l. 1. §. interdictum. ff. vti poſſid.* [Actio nunquam vltro poſſeſſori datur, quippe quum ſufficiat ei quod poſſidet.] Sic apud Papinianum *l. 1. in fin. ff. de vſur.* [Tutor vltro conuenit pupillum, eique pecuniam offert,] id eſt, priuſquàm à pupillo conueniatur. Hot. *Adde Cuiac. obſeru. lib. 3. cap. 2. circa medium.*

VLTRO, pro ipſo iure, & ſine aliquo facto aduentitio. Paulus *l. 2. ff. de l. Rhod.* [Imò etſi non retineat merces magiſter, vltro ex locato habiturus eſt actionem,] id eſt, etiam ſine retentione. vox tamen Non in libris Flor. deeſt. Vlpian. *l. 3. ff. de cond. cauſ. dat.* [Quinimò etſi nihil tibi dedi vt manumitteres, placuerat tamen vt darem, vltro tibi competere actionem quę ex hoc contractu naſcitur.] Hot.

VLTRO, ſua ſponte. Scæuola *l. cum quis, 37. §. nuptura, 4. ff. de leg. & fid. 3.* [An maritus doli mali exceptione ſe tueri poſſit, & an vltro ex cauſa fideicommiſſi actio ei competit.]

tit.] id eſt, ſua ſponte id ab illo poſſe petere, quod per exceptionem retineret. Papinian. *l. 1. in fin. ff. de vſur.* [Planè ſi tutelæ iudicio nolentem experiri tutor vltro conuenerit, & pecuniam obtulerit, &c.] Item apud Paulum *l. Ergo, 22. ff. ex quib. cauſ. maior.* Hot.

✝ VITRONEA voluntas, noſtris oblata dicitur, ſiue non requiſita, *l. fin. C. de crim. ſacrileg.*

V. M.

VMBRA, pro corpore. Quoties aliquis magnum quiddam videbitur aſſecutus, cum nihil tandem auferat præter titulum, aut ſpes meras. Eraſm.

VMBRA & imago: cui opponitur, Solida & expreſſa effigies.

VMBRA veritatis, ſpecies quædam, & quod veriſimile dicitur.

VMBRAE, prouerbiali loco dicebantur olim ij, qui venirent olim ad conuiuium, non ipſi quidem vocati, ſed comites eorum, qui vocati fuerant, ſic illos ſequentes, velut vmbra corpus vltro ſequitur. *Ad Chil. Eraſ.*

VMBRATA quies, apud Alber. inumbrata, legendum, vt habent ſynceri codices, *l. ſi quid meo nomine. §. ſi furioſo. ff. de acquir. poſſeſſ.* Spieg.

VMBRATILIS mora, quæ in vmbra fit.

VMBRATILIS ſuffragiorum pactio. *apud Tullia.*

VMBRIA, regio Italiæ, incipit ab Appennino & vltrà, vſque ad ſinum Adriaticum extenditur, multis præclara vetuſtiſſimis oppidis. Rationem nominis pete à Plin. *lib. 3. cap. 14.* Scæuola, Vmbria eſt regio in Piceno, *l. vxorem. §. codicillis. de leg. 3.* Spieg.

VMBILICI, interprete Porphyrione, ornamenta quædam oſſea, aut lignea, corneave, vmbilici noſtri formam imitantia, quæ voluminibus iam abſolutis addebantur. Hinc prouerbialis figura, ad vmbilicum ducere: quod ſignificat, librum finire atque abſoluere. *Eraſm.*

VMBILICVS, ſignificat quicquid in aliqua re eſt medium.

V. N.

VNA, aduerbium, acuitur, ſignificatque ſimul, *l. im. ff. de vſu & habit. cum ſim. quas Alber. inaccat.* Haloander *in iam citata l. pro hoc.* vtique cum viro vna ſit, legit, Cum viro iuncta ſit. Spiegel.

VNAM domum in duas diuidere, pariete medio ædificato, *apud Vlpian. l. ſi quis duas. ff. commun. præd.*

VNA res cenſetur, fundus, & fructus eius, ſiue maturi ſint, ſiue non, *l. fin. §. pen. ff. quæ in fraud. cred.* Sp.

VNARE, ſimplex verbum, Tertull. vſurpat. Vnde nos Adunare dicimus, & Coadunare. *Rhen.*

VNANIME, quod vnius eſt animi, & eiuſdem ſententiæ cum altero. Canoniſtæ quod vnanimi cõſenſu factum eſt, vnanimiter factum, voce parum Latina, dicunt. Quorum nonnulli id etiam intelligunt, reclamantibus quibuſdam, modò pars maior conſentiat. Abbas diſſentit, quod verbi Vnanimiter vis, haud vllum diſcrepantem exigat, *per text. cap. bonæ memoriæ, 2. de poſtul. prælat. & c. vnanimiter. eod. tit.* Spieg.

VNCIA duodecima pars eſt aſſis, & , vt Caſſiodorus, *lib. 1. Variar.* ſcribit, menſuræ primus gradus. Vnde Vnciarius hæres, ex vncia ſcriptus, *l. 34. §. unde diciter. ff. de legat. 2.* Et Vnciæ vſuræ, *l. 47. §. præfectum. ff. de adminiſt. tut.* Vnciaria lex, *apud Feſt. lib. vit.* Briſſ.

VNCIA pollices ſex. A. Auguſt. *lib. 2. cap. 9. & eodem lib. c. vlt.* declarat vnciam pedis.

VNCIARIA ſtirps, duodecima aſſis pars, omnium minima moneta.

VNCIARIAE vites, quòd inter quaslibet vites vnius iugeri vncia, in vallum æquale faceret. Sp.

VNCIARIAE vſuræ, *l. 47. §. præfectum. ff. de admin. tut.* quæ ſingulos nummos è centenis quotannis efficiunt. *Budæo Iu.... præte apud A. Auguſt. lib. 2. Emend. cap. 10.* Prat.

VNCIARIVM fœnus, omnium minimum quod ex centum, vnciam tantum in aurum reddebat.

Tacitus *lib. 5.* fœnus vnciarum duodecim tabularum legibus conſtitutum fuiſſe tradit. Deconnio autem poſt hanc de vnciario fœnore latam legem. Semiunciarium tantum ex vnciario factum tribunitijs, vt inquit Tacitus, rogationibus. Sed cum ne ſic quidem fœnus tolerari poſſet. L. Genutius ad plebem tulit, ne fœnerare liceret. Verùm cum cõſtricta eſſet hiſce legibus auaritia, aperteque graſſari metu legum non auderet, ad fraudes ſe conuertit. Via fraudis hæc fuit, vt nomina in ſocios, qui hiſce legibus non tenebantur, transſcriberent, atque ita libero fœnore debitores obruebantur. Deprehenſa autem hac fraude, M. Sempron Tribun. plebis ex auctoritate patrum legem rogauit, plebiſque ſciuit, vt cum ſocijs ac nomine Latino pecuniæ creditæ idem ius eſſet, quod cum ciuibus Romanis. Vnciarum verò fœnus dicitur ratione maximæ vſuræ, quæ in aſſis partes diuidi poteſt: as enim, qui duodecim vncias continet, pro toto & integro vſurpari ſolet, vt tradidit Zaſius *in Cat. ſlego Legum antiquarum.* A quo nec Sigonius diſſentire videtur, dum *de iure ciuium Roman. lib. 2. c. 11.* ſcribit, Veteres vnciariam vſurâ dixiſſe, reſpicientes cẽteſimam, quam maximam vſuram exiſtimarunt, quæ eſt, cum pars ſortis cẽteſima ſingulis menſibus penditur, id eſt, cũ quotannis duodeni pro ſingulis vſuræ nomine numerantur. Hanc verò quaſi vſurarum aſſem quendam eſſe voluerunt. Vnde aliæ minores vſuræ, quaſi aſſis partes, aut particulæ fluxerunt: Semis cum dimidia pars centeſimæ in menſes ſingulos ſoluitur, quadrãs cum quarta, vnciaria cum duodecima, ſemunciaria cum viceſima quarta. *Adde Fr. Balduin. comment. in leg. 12. tab. cap. 23.*

VNCTVARIVM, locus vbi ſeruabatur oleum vnctui opportunum.

VNDA, ponitur pro aqua, vt pars pro toto. Cicero *pro Plancio*, per tranſlationem, vnde comitiorum dixit, pro varia ſententiarum multitudine, quibus veluti vndis mare, ita etiam comitia feruere videntur.

VNDE, particula generica eſt, varieque accipitur, *de qua latius Bart. in l. 1. in princ. ff. de vi & vi arm.* Sp.

VNDONES cilicij quidem dicti ſunt ab vndis, de quibus meminit D. Hieronym. & Martial. *in Apophoretis*:

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti,
Cyniphio poſſit planta latere ſinu.

Inde vndula veſtis. Varro *de vita patrum*: [à quibuſdam (inquit) dicitur eſſe Fortunæ Virginis, ab eo quod duabus vndulatis togis eſt opertum.] Plin. *lib. 8. cap. 48.* [Factamque ab ea togam regiam vndulatam, in æde Fortunæ, qua Seruius Tullus fuerat vſus.] Vndones igitur ſunt, quales modo videmus in his textis, quæ tanquam ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν, Symballota appellamus, prout etiam docuit nos Hermol. Barbarus *in Plinianis caſtigationibus, cap. 48. ſupra citato.* Fit autem vndulata veſtis ex hircorũ & caprarum pilis, potius quàm laneis, vt Martialis teſtimonio iam docuimus: quæ ad vndarum ſimilitudinem picta eſt, ſicuti & veſtis Cymatilis, à fluctu dicitur, vt eſt apud Plautum & Ouidium. De vndulata veſte meminit etiam Nonius Marcell. Alij ſimballota dicta autumant, ab origine, & ab illo veſtium genere, de quibus Plin. ita ſcripſit: [Lanæ & Perſæ coactæ veſtem faciunt,] erit ergo Symballoton, quaſi σύμπλοκον, hoc eſt, coactum implexu potius quàm textu conditum, & ſecundum iſta caſtigabis verba Vlpian. *in l. argumento. in prin. ff. de aur. & arg. leg.* dum dicit, [Alia cauſa eſt vndonum] ſcribe, Vndonum. & de his veſtibus vndulatis dictum puta.

VNOERE malo veneno, *apud Vlpian. l. item ſi obſtetrix. ff. ad leg. Aquil.* Spieg.

VNGVENTVM, quod & vnguentum dicitur, non eſt medicamentum, vt vulgus exiſtimat, & tenax illa compoſitio, qua chirurgi vtuntur ad vulnera curanda: ſed commiſtio diuerſorum odorum, addito oleo, aut balſamo, aut aliquo pingui, ad vngenda corpora, deliciarum & luxuriæ cauſa, inuenta. Pomponius tamen *in l. argumento. de aur. & arg. leg.* de mundo muliebri loquens, ſcribit vnguenta eſſe, quæ valetudinis cauſa comparantur. Sed hæc magis medicamenta dicuntur. Spieg.

VNGVENTIS legatis, quæ veniant in debitum, oſtendit Iuriſconſ. *in l. in argento. §. 1. & ibi genera recitat vnguentorum. ff. de aur. & arg. leg.* Spieg.

VNGVENTARIVS, qui vnguenta conficit ac vendit, à Græcis Myropola dicitur. Viles autem habiti ſunt vn-

guentarij. Nec mirum, Caranxus inquit, cum vnguentum ſit materia luxus maximè ſuperuacui. Vnde ſcribit Plin. Licinium Craſſum, & Iulium Cæſarem cenſores edixiſſe ne quis venderet vnguenta exotica (ſic enim peregrina appellauêre) & Auguſto à M. Antonio exprobratum legimus proauum habuiſſe, qui modò vnguentariam tabernam, modò piſtrinum exercuiſſet. Seneca etiam *lib. 4. Natural. quæſt.* tradit vnguentarios à Lacedæmonijs expulſos, & properè cedere finibus iuſſos, quia oleum diſperderent. Athenæus Ariſtotelem pharmacopolam notat. Sp.

VNGVENTARIA, & ars ipſa conficiendorũ vnguentorum. Vnde vnguentariam facere, & quæ vnguenta conficit, & vendit. Spieg.

VNICA filia, duos parare generos dicitur, vbi qs idem beneficium duobus ſimul pollicetur. *Vide Eraſm. in Adag.*

VNICVS, ſingularis, ſolus, vel vnus tantùm inter alias ſpecies.

VNICVS filius, *l. 2. ff. de liber. & poſthum.* & Cicer. *pro Roſc. Amer.* [Et quæramus, inquit, quæ tanta vitia fuerint in vnico filio.] Sp.

VNIGENITVS, filius qui vnicus eſt, quaſi ſolus genitus, nec fratrem vllum habuit, aut ſororem. D. Hieronymus eleganter eludit Heluidium volentem differentiam eſſe inter vnigenitum & primogenitum. Sp.

VNIO, margaritum eſt ex concha, quæ apud Rubrum mare & creſcit, & coaleſcit, *l. 6. l. 19. §. pen. ff. de auro arg. lega.* Pli. *lib. 12. c.* [Vnio in maris Rubri profundo, Smaragdus in ima tellure quæritur.] Apertiùs hoc demonſtrat idẽ actor *lib. 9. cap. 35.* Scribit autẽ Iſid. *lib. 1. 6. etym. c. 10.* vnde vniones dictos quod tantum vnus, nunquàm duo vel plures ſimul reperiantur. Briſſ. *De hac dictione vide etiam Tyraq.*

VNITAS, ab vnus. Vnitatis ſeparatio impetrari non debet, *l. 1. §. ſi tendum. ff. de ſeparat.*

VNITATEM terra facere dicitur, cum cruſta terræ coaluit, *l. 9. §. A phenna. ff. de damn. infect.*

VNI teſti, etiã ſublimis dignitatis, regulariter in nulla facile cauſa creditur, *l. iuriſiurand. C. de teſtib. l. 1. §. Idem Cornelio & l. vlt. ff. de quæſt.* Quanquam ſemiplenam probationem faciat, modò ſi legitimam cauſam dicto & teſtimonio ſuo, etiam non interrogatus à iudice, adijciat, *l. admonendi. ff. de iureiur. l. in bonæ fidei. C. de rebus credit. Bald. in cap. 1. de cont. inter do. & fidel. de inueſtit.* Old.

VNIVERSALES actiones appellantur, quibus perſequimur corpus aliquod iuris, continens multas res cum augumento & diminutione, vt ſunt hæreditas, peculium, dos, iuriſdictio. Old.

VNIVERSALE, quod ad vniuerſos pertinet. Quæ autem vniuerſorum ſint, vide *Inſtit. de rer. diuiſ. § quæ ratione.*

VNIVERSALI orationi in legibus, quòd harum natura ſit, vt de vniuerſis conſtituantur, indefinita æquipollet. *Vide quæ ratione enarrantem, l. in vſu iuris. de verbor. ſignificat.* Spieg.

VNIVERSARVM fortunarum ſocietas, *ff. pro ſocio. l. ſocietatem cum ſequ.* id eſt, earum rerum quæ poſtea cumque adquirentur, *l. 73. ff. pro ſocio.*

VNIVERSI interpretatio, fit pro ſingulis eius portionibus qua ratione & quandoque genus pro ſingulis ſuis partibus accipimus, & pro tempore exponimus, pro qualibet temporis parte, *gloſ. c. generali. §. illos. de elect. in 6.* Sp.

VNIVERSITAS quæ ſit dicenda, & vtrum eo nomine veniant homines de vniuerſitate, diſſerit Bart. *in l. aut facta. §. fin. ff. de pæn.* Sp.

VNIVERSITAS etiam pro vniuerſitate bonorum, vt hæreditate, vt caſtrenſi peculio, *l. 1. ff. quor. bonor. l. 20. §. ait Senatus. ff. de pet. hæred. l. 1. ff. de rei vindic. l. 1. §. quæ ſunt alicuius. ff. de interdict.* Caius *lib. 2. inſtit.* Per vniuerſitatem ait, id eſt, omnia ſimul bona adquirimus hæreditate, adoptione. Sic *in §. videamus. Inſtitut. per quas perſonas nobis adquir. & Inſt. de adquiſition. per adrogation. in princip. & in l. 1. de actionibus certo tempor. finiend. in C. Theod.* verbum hoc accipiendum eſt. Briſſ.

VNIVERSITAS quoque vocatur grex, peculium, armentum, equitium *l. 70. ff. de vſufruct.* Briſſ.

VNIVERSITATEM per vnum conſeruari, text. eſt in *l. ſicut. §. vniuerſitas. ff. quod cuiuſque vniuerſit. nomin. Vide & Bart. in ead. l.* Spieg.

VNIVERSITATES appellãtur collegia & corpora, curiæ, ſocietates, titulo. quod cuiuſque vniuerſit. & titul. de manumiſſionibus, quæ ſeruis ad vniuerſitat. pertinentibus. Durat verò & manet vniuerſitatis nomen etiam ſi ad vnam perſonam reciderit, *l. 7. §. vlt. ff. quod cuiuſq. vniuerſ.* Briſſon.

VNIVERSITATIS res ſunt, quæ in ciuitatibus ſunt theatra, ſtadia, & ſi qua alia ſunt communia ciuitatum, *l. 6. §. 1. ff. de rer. diuiſ. §. vniuerſit. Inſtit. eod.* Briſſ.

VNIVERSITATVM alia perſonarum, vt, *ff. quod cuiuſque vniuerſ.* alia rerum. Et hæc duplex: Iuris, vt hæreditas, peculium *ff. de petit. hæred. l. item §. non ſolum.* Facti *l. 1. §. per hanc de rei vendic. Bart. in l. 1. in princ. ff. de dam. infect.* Old.

VNIVERSITATVM nomina, quæ & collectiua, non membris ſolùm, ſed & capite conſtant; ideo illud quoque comprehendere debent. Sic appellatione militum, Imperator: appellatione populi, Senatus continebitur, *l. 3. de milit. teſt. §. plebs. Inſtit. de iur. nat. Vide Bald. in Proœmio Decretalium.* Spieg.

VNIVERSVS, quaſi omnis ad vnum verſus, id eſt, ſine aliqua exceptione. Et in ſingulari quidem idem eſt quod totus; vt, Vniuerſus ager. In plurali ſignificat omnes coniunctim. Nam ſi dicimus, Omnes ſibi domicilium conſtituerunt: intelligitur domicilium ſibi vnumquemque conſtituiſſe. Si verò dicimus, Vniuerſi ſibi domicilium conſtituerunt: ſignificatur omnes ſimul vnum ſibi pro omnibus domicilium feciſſe. *Vide l. quoties. in fin. ff. famil. erciſc. l. ſi de ſcriptura. §. fin. de leg. 1.* Spieg.

VNIVS ſepultura, ſepulchra plura efficere poteſt, teſte Paulo: cui videtur, illum eſſe religioſum locum, vbi quod principale eſt, conditur: id eſt, caput, vnde qualis cuiuſque imago ſit, cognoſcitur, *l. cum in diuerſis. ff. de relig. & ſumpt. funer.* Spieg.

VNO contextu, quod nullo interueniente, non neceſſaria actione fit, *l. hæredes palàm. ff. de teſtam. §. ſed cum paulatim. Inſtit. eod.* Spieg.

VNO impetu, id eſt, nixu partu. Triphonin. [Nec enim, inquit, natura permiſit, ſimul vno impetu duos infantes de vno vtero matris excedere.] *l. Areſ. aſa. ff. de ſtat. hom.* Sp.

VNO loco, pro eadem prouincia, *l. fin. C. de præſcript. long. temp.* Alberic.

VNO ore damnari, *C. de epiſc. & cler. l. quoniam venerabilis,* pro ſummo conſenſu, paſſim apud autores obuium eſt. *Vide chiliad. Eraſmi.* Spieg.

VNO ſpiritu. *Vide tit. rei vind. l. ſi in rem. §. at in his corporib.*

VNO tempore, pro eodem.

VNO tenore, *vide ſup. & Tenor.*

VNVS & alter, pro duobus, *l. nonnunquam. ff. de iud.* Alb.

VNVS homo. Paulus, [Difficile eſt, vt vnus homo duorum vicem ſuſtineat.] *l. ſi procur. ſinit. ff. de pactis.* Sp.

VNVSQVISQVE vectorum res ſuas ſeruet, *l. vlt. ff. naut. caup. ſtab.*

VNVM ius, ſemper idem, nunquam mutatum.

VNVM precium, pro vna ſumma, etiamſi ex ſingulorũ precio collecta ſit, exponitur, *teſte Alber. in l. Aediles aut. §. ſi forte. ff. de ædil. edict.* Spieg.

V O

VOCABVLA, vſu quodam corrupta, pro Latinis recepta, referuntur *in dictione Biada.* Sp.

VOCABVLA aliquot iureconſultis propria annotat Alciat *lib. 4. de verb. ſignif.* Spieg.

VOCABVLVM eſt id quo res ſingulæ nominantur & vocantur, aut voce efferuntur. Bart. docet, *in l. 1. §. ex quo. ſi de iui.* Vocabulum haud rarò trahere propriam ſignificationem à diſpoſitione. Sumi autem nonunquam pro ſignificatione vocabuli, monſtrat Alber. Spieg.

VOCABVLA noua, rebus nouis imponenda. *Vide Cic. lib. in lib. 3. de fin. in prin.* Spieg.

VOCALITAS, conſonalitas, quam Græci Euphoniam vocant.

VOCANDI in ius. *Vide titulum de in ius vocand.*

VOCARE, pro nomen imponere, notum.

VOCARE in crimen, accuſare aliquem criminis.

VOCARE in ius, eſt iuris experiundi cauſa vocare, *l. 1. ff. de in*

ſite in ius voc. vocare autem eſt vel volentem ducere, vel inuitum trahere. vnde illud Horatij:

— Rapit in ius: clamor vtrinque,
Vndique concurſus. —

Hinc edictum Præt. Ne quis eum qui in ius vocatus eſt, vi eximat. Hinc Caius *l. 5. ff. qui ſatiſd. cog.* [Non quælibet, inquit, iniuria eſt, duci in ius eum qui ſatis idoneum fideiuſſorem dat.] Hot.

VOCARE ad libertatẽ ſeruos, idem quod Manumittere.

VOCARE in partẽ, vt partem alicuius rei quis accipiat.

VOCARI, quo diſtet ab euocari, vide *§. ſi. in l. cum ſeruum. de fideicommiſſ. libert.* Spieg.

VOCARI in ius, eſt non contemnere autoritatem Prætoris *l. 5. ff. de Iudicijs.* Sp.

VOCATORES dicti ſunt, quibus datum eſt inuitandi negocium, ſiue qui ipſi vocant ad cœnas. Sp.

VOCE non emiſſa ab hac luce ſubtrahi. *in l. 1. C. de poſthu. hæred. inſt.* Alb.

VOCES prædicabiles quinq; ſunt: Genus, ſpecies, differentia, proprium, accidens. Inter quas tanta cognatio & affinitas eſſe videtur, vt quamuis ſynonymæ non ſint, differantq; ratione & vocabulis; cohærent tamen inter ſe viciſſim, vt mutuò quod habet altera, tribuat & communicet alteri. genus vtique communicat ſpeciei: vt in primo ſui nominis occurſu definiatur: quia nulla ſine generis interuẽtu ſpecies explicari poteſt. Species etiã communicat generi, vt per eã ſpecioſius inſpiciatur & venuſtius, atq; certiùs. Speciei quippe beneficio, depellitur generalitas prius incerta, informis, & confuſa. *Taboëtius in topica.*

VOCIFERATIO. Modeſtinus *§. ſi. l. 3. de re milit.* [Qui ſeditionem atrocem militum concitauit, capite punitur: ſi intra vociferationem, aut leuem querelam ſeditio mota eſt, tunc gradu militiæ deijcitur.] Eſt autem Vociferare, tradente Valla, voce effrænare, non modò dolorem, ſed etiam indignationem (quanquam indignatio doloris genus eſt) oſtendere. Interdum ſine affectu, ſed tamen vehementius exclamare. Hinc Vociferatio, verbale, ipſe vociferandi actus. Solet autem ingens fieri inter litigandum & diſputandum vociferatio. Spieg.

VOCONIA lex de mulierum hæreditatibus, *Inſt. de leg. Falcid. & apud Paul. lib. 4. ſent.* quã Q. Voconius Saxa tribunus plebis à plebe rogauit, *vt Cicero pro Corn. Balbo. & Fior. in epit. Liuia. & Auguſt. lib. 3. de ciuit. dei ſcribunt.* Cauebatur autem ea, vt ne quis cenſus mulierem vltra quadrantem hereditatis relinqueret hæredem. Briſſ.

VOLAE, manus & pedum interiores partes. hinc fit inuolare, quod ſignificat intra volam recipere. vnde & volema declinatur, in tantũ grandeſcens pomum vt volam impleat. *Ioh. Bapt. in commen. epiſt. Sido. Apollin. ad Claudianum, lib. 4.*

VOLENS intelligitur, qui conſentit expreſſè, vel tacitè nihil opponit. Huic, quo nihil vulgarius eſt, nõ fit iniuria *l. cum donationis. C. de tranſact.* Porrò Volens nolente animo dicendum, vbi quis fingit ſe nolle, quod cupit: aut contrà. Eſt etiam in Hebræorum Prouerbijs, Pigrum velle, & non velle. *Vide Eraſmum in Chiliad.* Sp.

VOLO verbum, de ſe indicat ſolam voluntatis declarationem, quapropter qui dicit ſe velle eligere, non eligit: & qui ſe dicit velle hæreditatem adire, non idcirco adit: ſicut & qui dicit idcirco velle Stichum dare, non dat. *l. Clodius. de acquir. hæredit.* Licet ex illis verbis cenſeatur facta electio: non enim quiſquam vult dare, niſi prius elegit: & hæc proprietate verbi defenduntur. Alioqui mens proferentis quandoque aliud ſuadet: *vt eleganter docet, Alciatus, explicans l. vlt. de ſum. trinit.* Spieg. Porrò de varia verbi Volo interpretatione vide Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. c. 496.*

VOLONES appellati ſerui, ſua ſponte militantes. Etſi enim ſeruis poſt inductã ſeruitutem militia interdictum idque ſemper conſtantiſſimè obſeruatum, tamen cum ingenti aliqua clade accepta, publicæ calamitatis neceſſitas horum etiam operam deſideraret, vt bello Punico cum ſe vltrò obtuliſſent militiæ, nomina eorum libentibus ciuium animis accepta ſunt, & Volones appellati quod ſpõte ſua id feciſſent, cum legibus non tenerentur. Idem poſt Cannenſem pugnam & ſæpè aliàs factum eſt. Neque tamen ij ſimul ac in numeros relati eſſent, libertate & ciuitate donabantur, ſed militiæ tantummodo ius habebant: teſtamẽti & cæterorum priuilegiorum non habebant. *Hoc oſtendi poteſt ex Liuio lib. 4. Decadis 3.*

VOLVCRIS nomine, omne id quod volat, non ſolùm aues: ſed apes quoque, veſpæ, tabani, & reliqua huiuſmodi ſignificantur, *teſte Stephan. Rob.* Sp.

VOLVIT transferre *in l. non vult. 6 ff. de diuerſ. reg. iur.* cum effectu accipi poſſe, id eſt, tranſtulit re ipſa, docet Decius *ibidem nu. 3.* Sic in l. fin. ff. de rer. diuiſ. qui ſenſus ferri poſſit; necne, ipſe diſpice. vide tamen Bartolum *in d. l. finali ad multos effectus.* & vide Accurſ. *in l. 1. ff. de leg. 2.* Prat.

VOLAM verbum extenſiuum ſiue paraſtaticum eſt in futurum, vt Volebam in præteritum. Voluero non item. Voluero ſignificat ſemel, Volam identidem. Hoc voluntatis mutationem admittit, illud non item. *Cuiac. ad l. 17. & l. 112. ff. de verb. oblig.*

VOLVMEN. *Vide ſuprà, Librum.*

VOLVMVS verbum, in conſtitutione Principis ſignificat quod mãdamus, & præcipimus: quia quum dependeat id à ſola voluntate Principis, id verbum actus perfectionem inducit. *Vide Alc. in l. cunctos populos. C. de ſum. trin.* Sp.

VOLVNTAS, eſt facultas ſeu vis animi, qua bonum expetimus, malum auerſamur, duce ratione. nam mutæ animãtes duce natura, quę ſenſus extimulat. Papinianus. [Voluntatem, *inquit*, potius quàm verba ſpectari placuit in conuentionibus contrahentium.] Sp.

VOLVNTAS duplex eſt, remiſſa nempè & integra. Remiſſa in his eſt, quæ vi vel metu fiunt, integra, hæc non eſt. Hæc verò ibi demum eſt, vbi quid vltrò atque ſponte volumus. *Cuiac. ad Rubr. ff. quod metus cauſa geſtum erit, circa fin.*

VOLVNTAS & propoſitum facientis, diſtinguunt maleficia *l. qui iniuriæ. cum concord. in gl. ff. de furt. l. diuus. de ſicar.* Sp.

VOLVNTAS interdum ex ſcientia, & patientia inducitur. *l. 7. §. interdum. ff. de S. C. Macedonia.* Briſſ.

VOLVNTAS ambulatoria vſque in momentum mortis dicitur, propter incertum voluntatis, ait Zaſ. Nam facilè variat, quicquid ex voluntate conficitur *l. 4. in fin. ff. de adimen. leg. vbi dicitur, voluntatem eſſe ambulatoriam, interſtantem:* Spieg.

VOLVNTAS captatoria eſt eã, quæ pẽdet ex aliena voluntate *l. captatorias. ff. de hæred. inſtit.* Sp.

VOLVNTAS coacta. *Vide, coacta voluntas.*

VOLVNTAS conſtans & perpetua, apud Ciceronẽ, appellatur animi affectio atque habitus, apud Ariſtotelem πρόθεσις, quæ certè & ſanum rectumq; iudicium & firmam voluntate continet. *Balduin. in catecheſi iur. ciuil. c. 1. in princ.*

Errantis volũtas nulla eſt. *l. 20 ff. de aqu. & aqu. plu.* nec furioſi. *l. 47. ff. de acquir. hæredit. l. 40. ff. de diuerſ. reg. iur.* Proinde eorum voluntate factum nihil videtur. Cæterum cùm voluntas alicuius in aliquo actu deſideratur, ea vel ſubſequi rectè poteſt. *l. 10. ff. de aqu. & aqu. pluuia.* Briſſ.

VOLVNTAS expreſſa, quæ ex præfationibus, vel præcedenti tractatu conſtat. *l. Titia. l. ita ſtipulatus ſum ff. de verb. oblig.* Tacita, vt quia natura contractus, qualitas rei, perſonæ cõtrahentium conſuetudo, eius quod actum eſt, cõiecturam inducant. *l. ſemper in ſtipulat. de reg. iur. Vide Alciat. in l. in conuentionibus. de verb. ſign.* Sp.

VOLVNTAS præſumpta. *Lege, Præſumpta voluntas.*

VOLVNTAS vltima. Hæc vox in genere inuenitur, vt quæ nec ſit teſtamentum, nec codicillus, nec donatio cauſa mortis, nec alio ſpeciali nomine nominetur, ſed ſimpliciter in generali appellatione vltimæ voluntatis relinquatur. *de qua facit mentionem glo. not. in l. licet. C. de pact. Zaſ. in intellect. ſingu. in princ.* Oldend.

VOLVNTAS vltima non repugnans iuri & æquitati, pro lege eſt. *Nouell. de his qui ingr. ecc. §. atq; hoc primum. conſtit. 22.* Oldend.

VOLVNTATES vltimæ fiunt quinq; modis. *Auth. de hæred. & Falcid. §. quia verò.* Porrò apud Vlpian. legimus defunctorum voluntates nõ ſtrictè eſſe interpretandas. *l. plenum §. 1. ff. de vſu & habit.* Old.

VOLVNTARIVS procurator eſt qui ſe alienis negotijs offert ſine mandato, qui voluntarius amicus *in oratione pro Cæcin.* volũtarius procurator *in Bruto*, Procurator ſimpliciter in Pandectis ſæpè, cum tamen propriè ſimplex appellatio

ei tantum conueniat, qui mãdatum habet. Is cauere de rato omninò debet. Verus procurator, de quo non dubitatur, an procurator ſit, cauere non debet. *Cuiac. obſer. lib. 7. c. 26 circa medium.*

VOLVNTARIA iuriſdictio eſt, quæ ſeruatur in volentes. *not. l. 2. ff. de off. procunſ. & leg.* Old.

VOLVNTARIA ſocietas, in M. Tullij Quinctiana, opponitur ſocietati hæreditariæ, id eſt, communioni, quæ intercedit cum hærede defuncti ſocij. Hæc enim voluntaria non eſt, quia re, non conſenſu conſiſtit. Voluntaria autem eſt, quæ conſenſu contrahitur, tractatuq; habito inter ſocios. Et hanc propriè dicimus ſocietatem, illam verò rerum communionem, *l. 23. ff. de reg. iur.* vel communiter geſtum, *l. 31. 32. cum ſeq. l. actiones. §. ſi poſt, ff. pro ſocio,* & ſocietatem impropriè. *Cuiac. obſeruat. lib. 10. cap. 25.*

VOLVNTARIVM eſt, quod neque per vim, neq; per ignorantiam fit. Obſeruandum autem, quòd non volens quis peccare poteſt. Et quòd iuxta Salomonium ſtupidius eſt, qui non volens peccat, interdum pœnę fit obnoxius. & ideò, ait Demoſthenes, Lex eſt voluntariorum, & inuoluntariorum peccatorum coërcio. Spieg.

VOLVNTATE fieri non videtur, quod ignoratur. *l. non videtur. ff. de lib. cau.*

VOLVNTATE mea vtaris. Quomodo hæc verba, & alijs ſimilia intelligantur, vide *in l. Lucius, in ult. glo. ff. de don.*

VOLVNTATE noſtra poſſidere ſerui intelliguntur, quòd eis peculium habere permiſimus. *l. 1. §. item adquirimus. ff. de adq. poſſ.*

VOLVNTATE domini in libertate eſt, qui volente & conſentiente domino ius libertatis vſurpat, vel aliquid pro libero gerit. *l. 4. C. de fideicom. liber. & apud Quintilianum Declamatio.* 340. Briſſ.

VOLVNTATEM filiæ, cùm pater agit de dote, non ſic accipimus, vt conſentiat filia, ſed vt ne contradicat. *l. 2. ſi voluntatem. ff. ſol. matrim.* voluntate itaque filiæ pater dotem recepiſſe videtur ſi cauſas contradicendi ei filia non habuerit. *l. 37. ff. eod. tit.* Briſſ.

VOLVNTATEM teſtatoris ſequi dicitur *in l. fin. C. ad l. Falcid.* qui eius præcepto paret, & quod iubet, facit. Sic eodem ſenſu plenam fidem teſtatori exhibere, *d. l. fin. in princ.* Prat.

VOLVERO & Volam hoc differunt: quòd & ſi vtrunq; verbum futurum tempus ſignificat, illud tamen præciſè momẽto ipſo temporis, quo quis voluntatem ſuam ſemel elocutus eſt, includitur: hoc longius funditur, & tẽporis tractum habet *l. 112. ff. de verb. oblig. l. 6. ff. ad S. C. Tertull.* Hot.

VOLVPTAS, eſt elata præter modum lætitia, opinione pręſentis alicuius boni. Huic verbo, Cic. inquit, omnes qui vbique ſunt, qui Latinè ſciunt, duas res ſubijciunt: lætitiam in animo, commotionem ſuauem iucunditatis in corpore. *lib. 2. de finib.* Spieg. Laertius *lib. 7. in vita Diogenis,* definit, quod Voluptas ſit irrationabilis eius rei appetitus, quæ videatur appetenda.

VOLVPTVARIAE impenſæ ſunt, quæ ad voluptatem fiunt, quæq; ſpeciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent: vt ſunt viridia, aquę ſalientes, incruſtationes, loricationes, picturæ. *l. 1. in prin. l. 7. l. 9. ff. de impenſ. in res dot. l. 79. ff. de verb. ſign. & apud Vlpi. in Inſtit. tit. de dotib.* Voluptuoſæ etiam appellantur. *l. 14. ff. de impenſ. in res do.* Voluptati deſeruientia prætoria *in l. 198. ff. de verb. ſig.* quale deſcribitur *in l. 13. §. fructuarius. ff. de vſufr.* Voluptatis artifex *in l. 7. §. debitor. ff. de oper. libert.* Briſſ. *vide Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. c. 258. nu. 17. 18. 20. & 21*

VOPISCVS dicitur, qui ex duobus conceptis, vno abortu excluſo, ad partum legitimum ducitur. Old.

VORARE, eſt cibum non confectum dentib. deglutire.

VORAGO, barathrum dicitur, quòd in eam cadentia non emergunt, ſed quaſi abſorbentur. Voraginem vſurarũ Canoniſtæ vſurpãt, de qua, ſi lubet, vide *c. 1. de vſur. lib. 6.* Sp.

VORAX & fraudulẽtum propoſitum. *l. 1. C. de num. actuar. & chartular. lib. 12.*

VORSVRAM ſoluere. Eraſ. indicat prouerbialiter vſurpari de eo, qui ſic è præſentibus malis extricat ſeſe, vt alijs grauiorib. impediatur. Nam Donato vorſurã facere, eſt ęs alienum, alieno ære ſoluere, aut minore fœnore maiorem acceptã pecuniã occupare. Hinc ducta voce, vt autor eſt Feſtus Pompeius, quòd vertant creditorem. Spieg. *Vide Verſuram.*

VOSSISSATORES lepidè vocat Eraſmus noſter, qui barbaros ſecuti vnum multitudinis numero compellant, præter veterum conſuetudinem. *Qua de re ſuſe diſſerit in de Conſcribend. epiſt.*

VOTVM. Votum eſt alicuius faciendi, vel non faciendi, verſus Deum deliberata & iuſta promiſſio. εὐχωλή. Vnde Cicero eleganter dixit votum ſponſionem, qua Deo obligamur. Nobis præcipuum votum eſt, quod in baptiſmate fecimus. De quo illud eſt. 6. *Pſal.* [Vota redde Deo Iacob.] De votis extat tit. de voto & voti redemptione. Solebant autẽ veteres quàm plurima vota pro principe nuncupare, vt vota anniuerſaria, ob diẽ imperij, cum ſcilicet ad imperiũ princeps ſumptus eſſet, quorũ & in iure mentio habetur. *l. omnes. C. de ferijs.* Item vota concepta ob ſalutẽ principis, à ſacerdotibus, cõſulibus, idq; poſt tertiũ diẽ Calend. Ianuar. *autore Caio, in l. ſi calumnietur. de verb. ſig.* Vota quinquennalia, decennalia, vicennalia, & quæ (teſte Alciato) in veterib. numiſmatis notabantur hoc modo: vot. 10. vot. 20. vot. 30. *vide Ciceronem de legib.* Pro voluntate etiam accipitur, & deſiderio, quòd ea valde deſideramus, quæ voto à Deo poſcimus. Vnde voti compotem eſſe dicimus eum, qui deſiderium ſuum aſſecutus eſt. Et pro voto ſuccedere, quod Græci dicunt κατὰ γνώμην προχωρεῖν, de hoc quidẽ Bart. *in l. ſi quis ad ſi. ff. de pollicit.* Vota etiã μετὰ φορῶν dicũtur matrimonium, ſiue nuptiæ, quòd in nuptijs contrahẽdis fiant vltro citroq; promiſſiones. Vnde dicimus ad ſecunda vota migrare, quemadmodum extat tit. *in Auth. vt exactione inſtante dotis primæ & ſecundæ, viro ad ſecunda vota migranti proponatur vxor, vel ex prioris matrimonij filij.* Adeò autem olim apud gentiles homines magna res erat votũ, vt verbis duntaxat enunciatis nullum induci voluerint, quod idem Bart. cenſet, & quidem rectè. *ff. de pollicitationib. in d. l. ſi quis. ad fin.* Porrò & in filiofamilias non haberet locum, hoc eſt, eo non obligabatur filiusfamilias, *l. ſi quis rem. §. voto. ff. eod.* Eius verò rei refert bonam rationem D. Alciatus, & quidem efficaciorẽ *c. 9. 1. Parerg.* Inter votum autem & pollicitationẽ (vt omninò clarè, quid de voto ſit, ſtudioſis aperiam & indicem) hoc diſcriminis intereſſe conſtat & certum eſt, vt idem oſtendit & explicat Alciatus, quod pollicitatio reipublicæ, vel priuato alicui fit, votum verò principi, vel Deo, ex cauſa principis, vel imperij, aut ob fortunam regis, Cæſaris, & ſi qui caſus ſimiles. Voti reus dicitur, qui dijs in euentũ conditionis promittit, aut vbi conditio euenit, tum etiam damnatus eſt voti. *vide Alciat. in l. nummos & rei. de verb. ſignif.* Cæterùm votum aliud eſt munificũ, aliud honeſtum, aliud turpe. Munificum eſt, veluti votis eſſe liberalem ac diuitem, quod multò facilius eſt, quàm ex re demùm, iuxta Ouidianum illud:

Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

De hoc videndus eſt Eraſmus *in Adag.* Honeſtum votum eſt, quod fit ſuper re honeſta, veluti, quod in ipſis licitis nuptijs legitimè celebratis fit. Turpe verò eſt, quod fit ſuper re turpi, vt illud eſſet, ſi quis voueret ſe nunquam nuptias cõtracturum. Et hoc quidẽ, etiam iuramento firmatum, nõ eſſe ſeruãdum rectè tradit Zaſius aduerſus Andream *Eſernitanum, l. generaliter. ff. de verb. oblig.* ſicut nec turpia facta, *aduerſus Erkium.* Cæterùm à Voto fit adiectiuum nomen Votiuus, ua, uum, penult. producta, quod ex voto dari promittitur. Horat.

Paſcitur in veſtrum reditum votiua iuuenca.

Aliquando Votiuum ſignificat, quod voto deſideratum eſt. Apuleius *lib. 6.* [Tota ciuitas ad votiuum conſpectum effunditur.] Etiam Votiua verba dicimus, quibus in faciendis votis vtimur. & Votiuas preces, quibus aliquid cũ voto poſcimus. Item & Votiua legatio, prout, quod barbarè dicitur, ad beneplacitum, hoc eſt, quę pro voto ac volũtate, vel voluntarie ſuſcipitur. Huiuſmodi autem locutionum exempla apud Ciceronem, Plinium, & reliquos claſſicos autores multa reperire facilimum eſt, ideoq; hic minùs adferenda. Author.

VOTVM patris *in l. ſcripto. ff. vnde liberi.* eſt vt ad filios ſuos bona ſua perueniant, *l. de emancipatis. C. de legit. hæred. l. nihil intereſt. ff. de bon. libert. l. mater. eod. ff. de inoff. teſtam.*

VOX, vt Archelaus primus definiuit, eſt aëris percuſſus *Laërtius in vita Archelai.* Diuiditur autem in duo, eſt enim animata alia, alia inanimata. Animata quidem animantiũ. Inanimata verò ſonorum atque crepituum: *Idem Laërtius lib. 3 circa fin. in vita Platonis.*

VOX patris, vox filij: quia pater & filius vna cenſentur perſona. *l. fi. C. de impub. & al. ſubſtitu.* Sp.

VOX viua. Martian. [Ius honorarium, quaſi viua vox eſt iuris Ciuilis] *l. nam & ipſum. ff. de iuſt. & iur.* Sp.

V P.

VPILIO, paſtor ouium, opilio qui vulgò dicitur. Alfenus *l. 60. in fin. de leg. & fid. lib. 3.* [Item oues quæ ſtercorandi fundi cauſa pararentur, item Vpilionem, ſi eius generis oues curaret.] Virgil.

Venit & Vpilio, tardi venêre bubulci. Hot.

V R.

VRBANA ancilla Paul *de leg. 3.* [Eum qui natus eſt (inquit) ex ancilla vrbana, & miſſus in villam nutriendus: interim in neutris eſſe (putà in vrbanis & ruſticis) quidam putant, videamus, ne in vrbanis eſſe intelligatur, quod magis placet.] *l. ſeruis vrbanis, §. eum qui.* Sp.

Similiter & vrbana familia à ruſtica nõ loco, ſed genere vſus diſtinguitur, poteſt enim diſpenſator non eſſe vrbanorum ſeruorum numero, ſi ruſticarum rerum rationẽ diſpenſet. *l. 166. ff. de verb. ſignif. l. 12. ff. de ſuppel. leg.* Qua in re vſum præcipuè teſtantis ſpectari conuenit, videndumq; eſt quo quemq; ſeruum loco ac numero is habuerit. Et certè quos circa ſe habet paterfam. & ſui vſus miniſterijq; vrbani cauſa, non poſſunt non in eo numero eſſe. *Quod plenius exponitur in l. 99. ff. de leg. 3. & l. 12. §. idem reſpondit. ff. de inſtr. vel inſtr. l. 4. §. pen. ff. de penu leg.* Atque ita vrbanorum vel ruſticorum prædiorum ſeruitutes, pro genere & qualitate prædiorum, quibus debentur æſtimamus Nam & aquæductus, qui per vrbanum prædium tranſit, iter quoque per vrbanum prædium, vrbanæ ſeruitutes ſunt, *l. 11. §. 1. ff. de publiciana. l. 14. ff. comm. præd.* Briſſ.

VRBANA mancipia quæ ſint, explicat Iuriſcoſſ. *in l. ſeruis vrbanis. de legat. 3. & l. qui nouus. de ſuppel. leg.* Sp.

VRBANA prædia, idem oſtendit, *in l. vrbana prædia.* Breuiter, vrbanum prædium materia, non locus facit. Vnde quamuis via cenſeatur ruſtica ſeruitus, ſi tamen per fundũ tuum eam mihi debeas, vt ad domũ meam ire, agere poſſim, verius eſt vrbanam ſeruitutem tunc eſſe: quoniam vrbano prædio debetur Obſeruamus enim non ſimpliciter ſeruitutem ipſam, ſed prędium cui debetur, *teſte Alciato.* Sp.

VRBANA prædia appellari ædificia etiã ſi in villa ſint, Ruſtica verò fundos, Vlpi. ſcribit *in l. 1. ff. com. præd. & in fragmentis. Inſt. tit. 19.* Briſſ.

VRBANA autem prædia à Ruſticis non loco, ſed materia & qualitate diſcribit *in l. 1. ff. com. præd. & in fragmentis, Inſtit. tit. 19.* Briſſ.

VRBANA autem prędia à Ruſticis non loco, ſed materia & qualitate diſcernuntur. Vrbana ſiquidem accipimus ædificia omnia, non ſolùm ea, quæ ſint in oppidis, ſed & ſi forte ſtabula ſunt in continentibus ædificijs, vel alia meritoria in villis & in vicis, vel ſi prætoria voluptati tantùm deſeruientia, horti quoque qui amœnitatis gratia nõ reditus habentur, *l. 198. ff. de verb. ſig. l. 16. C. de præd. minor. l. 54. in §. ff. de pet. her. l. 59. ff. de contrah. empt. l. 13. §. ſi in locatis. ff. de actio. empt. tit. de ſeruit. vrban. præd. l. 4. ff. de peſt.* Briſſ.

VRBANA penus & ſuppellex, ad vſum vrbanum, nõ ad locum vrbanum, aut peregrinum, dirigenda eſt, *inquit Labeo. l. quemadmodum. de ſup. leg.*

VRBANVS, qui in vrbe habitat, cui Ruſticus opponitur. *Vide apud Eraſ. prouerb. Vrbanus nihil æquè cogitat* Sp.

VRBANVS Prætor. *Vide §. deinde cùm placuiſſet, in l. 2. ff. de orig. iur. & ſup. Prætor vrbanus.*

VRBANVS ſeruus & ruſticus, quemadmodum diſtinguantur. Labeo tradit *d. l. quemadmodum.* Sp.

VRBANI ſerui. Paul. *de leg. 3. l. ſeruis vrbanis.* [Vrbani, ait, ſerui intelligendi ſunt, quos paterfamilias inter vrbanos adnumerare ſolitus ſit: id quod maximè ex libellis familiæ, item cibarijs deprehendi poterit.] Sp.

VRBANICIANI milites, vel (vt vulgatis in libris legimus) Vrbanici dicuntur, qui in præſidio vrbis locati ſunt, *l. 35. §. 1. ff. ex quib. cau. maio.* Hot.

VRBEM ab Vrbo appellatam, id eſt, à curuatura aratri, quod in vrbe condenda olim adhiberi ſolebat, Pompon. tradidit *in l. 239. §. vrbs. ff. de verb. ſig. Quod & Seruius in 1. Æneid. & Iſidor. lib. 15. ſcribunt: & aliàs plenius exponemus* Briſſ.

VRBEM autem ſimpliciter cum legimus, Romam κατ᾽ ἐξοχὴν intelligimus, quæ

Olim inter alias tantum caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

Et ita in l. 1. ff. de ſenatorib. l. 1. ff. ad leg. Iul. de amb. l. penult. §. negotiatores ff. de munerib. & honorib. l. 7. §. conſtitutum. ff. de interd. & releg. l. 1. ff. de offi. præf. vrb. Vrbis tamen appellatio proprietate ſermonis anguſtior eſt, quàm Romæ. vrbs enim muris, Roma verò continentibus demùm ædificijs finitur, *l. 2. ff. de verbor. ſignific.* Eadem à Conſtantino *in l. 1. C. de ſummiſ. lib. 11.* vrbs æterna, vt à Symmacho *lib. 1. Epiſt.* ſæpenumerò, & Ammia. Marcellino, vocatur. Et ita *in l. 4. C. de operib. pub. &c.* Impp. Valentinia. & Valens, Intra vrbem æternam, ſcripſerant. Cuius loco Tribonian. Intra vrbem Romam veterem & nouam ſuppoſuit. Addidit etiam de ſuo clauſulam hãc; [Niſi ex ſuis pecunijs opus huiuſmodi conſtruere voluerit.] Quemadmodum etiam *in l. 6 eod. tit.* addidit [Et murorum] & *in l. 9.* [publicis pecunijs.] & *in l. 11.* [non ſterilia.] Et illa poſtrema verba. [Nemini excuſatione, &c.] Sed de Triboniani licẽtia erit alius dicendi locus. Nunc ad rem. Vrbem regiam in conſtitutionibus, Conſtantinopolin accipere debemus, *l. vlt. C. de adſeſſorib. l. 12. C. de iudic. l. 14. §. ſanè. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. 25. C. de nupt. l. 25. C. de teſtam. l. 5. C. de his qui ad eccl. conf. l. 31. §. in hac. C. de epiſc. & cler. §. vltim. Inſtit. de ſatiſdatio.* Eadem & inclyta & florentiſſima vrbs appellatur, *l. vn. C. de contractib. iudic. l. 11. C. de adſeſſorib. l. vlt. C. de ædific. priuat. In Epiſt. Pandectis præpoſita. §. illud vero. & d. l. 31.* Et vrbs magnifica *in l. 32 §. executorib. C. de epiſc. & cler.* Et noua Roma, *vt lib. 16. probauimus.* Zonaras etiam νέαν ῥώμην τὴν βασιλίδα πόλιν, Imperatorum exemplo vocat. Briſſ.

VRBICA procuratio. Vlpia. [Hic cùm curam adminiſtraſſet, & beneficio principis vrbicã procurationem eſſet adeptus] *in §. ex facto. l. veteres. ff. de minor.* Sp.

VRBS ab Vruo appellata eſt. Vruare eſt aratro definire. Et Varus ait, Vruum appellari curuaturam aratri, quod in vrbe condenda adhiberi ſolet. *Pompo. in l. pupillus. ff. de verbor. ſignific.* Olden.

VRBS & ciuitas quatenùs inter ſe differunt, aliqui ignorant. Eam differentiam facilè cognoſces ex his verbis Ciceronis *in orat. pro P. Seſtio.* [Cum conuenticula hominum, quas poſteà ciuitates nominauerunt: tum domicilia coniuncta, quas vrbes dicimus] Hac igitur ratione poſſit dici ciuitas, quæcunq; vniuerſitas populorũ. communi lege ac ritu viuentiũ? vulgò Cõmunitas, vel commune *Inſulanus.*

VRBS pro ipſo loco tantùm mœnibus concluſo accipitur, quando rei in vrbe deſignatæ qualitas extra porrigi non patitur. Si enim dixerit Titius. [Vrbanam meam omnem ſuppellectilem do lego.] cenſebitur ſenſiſſe de omni ea ſuppellectile, quam in ciuitate, & in ſuburbijs, & vſq; ad centeſimum lapidem habet, *tex. eſt in l. 1. §. cùm vrbem. de off. præfect. vrb.* Nam qualitas ſuppellectilis ea eſt, vt & ruri, & in ciuitate haberi poſſit. Quod ſi bona, quæ vrbis habitationi tantùm commoda & deſtinata ſunt, quis legauerit, non ad ea quidem, quæ extra vrbis mœnia ſunt, protrahentur: cùm id qualitas rei legatæ nõn patiatur, quæ rem ipſam, veluti vmbra corpus, quocunq; ingrediatur loco, ſequitur, *not. gloſſ. in l. frater à fratre. de condict. indeb. & argu. l. Imperatores §. ſed & ſi quis. & quæ ibi not. ad exhib. actiol. cum ſimilibus. Brechaeus in l. vrbis appellatio. ff. de verb. & rerum ſignific. Adde Cothman. lib. 1. cap. de iure ciuil. 7. num. 1.*

VRCEOLI, vaſcula parandæ potioni accommodata, apud Pomp. *l. 21 ff. de aur. arg.*

VRCEVS vas erat anſam habens lateri applumbatam, ex ære, vt ahenum fiebat, vt Varro ait, ſed & ex quauis alia materia. nam Martialis fictilem ponit. hũc anguſto & gracili collo, in patulum definẽte ore pingit vir doctiſſimus Lazarus Bayfius, quem Forcatulus improbans in hoc non ſequitur, cùm vrceos picatos ponat *lib. 12.* Columella, in quibus

quibus ſorba condiantur. Eodem, inquit, tempore ſorba manu lecta curioſè in vrceolos picatos adijcito, & opercula picata imponito. Sanè Columella vaſis cõditiuis hãc formam paulò antè dederat, vt vſque ad imum æqualia eſſent, ne ventrem facerent, vt exemptis, inquit, ad vſum ſalgamis, quicquid ſupereſt, æquali pondere vſque ad fundum deprimatur. Vrceis prætereà aqua in ahenum infunditur. *l. cùm de lanionis. §. aſinam. de fund. inſtru.* cui rei æquabilitas neceſſaria eſt. anguſto enim & graciléſcente collo, mora fit hauriendo. Adde quòd & fructus vrceis componuntur, *l. quæſitum. §. conſeruandi. ff. de fund. inſtruct.* Cato in torculario vrceum vnum ponit, quod capit quadrantalia quinq;, id eſt, amphoras: nam quadrantal & amphoram idem fuiſſe Feſtus ait, ſed Budęus dubitari poſſe ſcribit. Petr. Lentulus Spinter vrceũ habuit ex Onyche marmore cadi magnitudine, igitur vrceus certam formam, non certam menſuram habebat. *Forcat. in penu Iuris ciuil. cap. 25.*

VREDO, cuius meminit Vlpianus *in l. ex conducto. §. 1. ff. locati.* eſt morbus herbarum, frugum, & arborum: in vitibus, & alio nomine carbunculus appellari poteſt. quod de frigore quoque dicitur. nam & frigus vrit. Virgil.

> ...*Aut boreæ penetrabile frigus adurat.* Luca.
> *Vrebant montana niuem.*....

Pro pruritu etiam quandoq; vredo ponitur. vt apud Plin. de vrtica piſce. [Hoc tractu, inquit, vredinem excitat.] & ita legendum eſſe apud Iureconſ. *in loco ſuprà allegato*, apparet ex his quæ ex Plinij monumentis retulimus ſuprà *in dictione Tabes.* quamuis in vulgatis codicibus non Vredo, ſed Vrendo malè repoſitũ ſit, à ſciolo aliquo correctore. Cot.

VREPHOTROPHIVM dictio Græca eſt, locum ſignificans ad infantes nutriendos paratum. Βρέφος enim Grçci infantem dicunt. De hoc loco meminit Imperator *in l. illud §. 1. C. de ſacroſ. eccl.* vbi codices paſſim mendoſi reperiuntur. Cott.

VRGERE ius. Cic. *lib. off. 3.* Ius Craſſus vrgebat: quod vitium venditor nõ dixiſſet, ſciens id oportere præſtari. Sp.

VRGENS neceſſitas, *l. 1. C. non licer. in compar. ſpec. lib. 10.*

VRINAM facere, pro meiere. Vlp. [Item de eo qui vrinam facit, quæritur, ſubaudi, an morboſus ſit.] *l. quæritur.* vbi Pedij ſententiam probat: nõ quia vrinam in lecto facit, ſed quia vitioſam veſicam habet, redhiberi poſſe.

VRINATORES dicuntur, qui ſubtus aquam natantes, tempore multo cõtinent ſpiritum. Vrinari, eſt aqua mergi. Calliſtr. *ad l. Rhod. de iactu. l. nauis.* [Merces per vrinatores extractę.] Hanc vocem Accurſiũ malè interpretatum eſſe, indicamus *in ſcholijs ad lib. 12. Auſtriad. Bart.* Spieg.

VRINATORES, *in l. 4. §. 1. ff. de l. Rhod.* dicuntur, qui ſub aqua natant. Quo verbo vtitur & Firmicus *lib. 8. cap. 15.* Illorum miniſterium egregiè his verſibus deſcribit Manilius *lib. 5. Aſtronomic.*

> *Illis in Ponto iucundum eſt quærere pontum*
> *Corpora qui mergunt vndis, ipſumque ſub antris*
> *Nerea & æquoreas conantur viſere Nymphas,*
> *Exportantque maris prædas & rapta profundo,*
> *Naufragia atque imas auidi ſcrutantur harenas.*

Nam per vrinatores naufragio merſæ, & in mare nauis leuandæ cauſa iactæ res extrahi ſolebant. Inde vrinandi artifex apud Symmach. *lib. 1. Epiſt.* 25. Briſſ.

Id genus hominum Varro natatores interpretatur, non quidem ſuperficiales tantùm illos qui abluendi corporis gratia natant, ſed qui ſe flumini marivè committentes, ex fundo quantum fieri poteſt, iniecta extrahunt, oraq;, ne fluctus intrent, communiunt, & merularum in morẽ ad aquarias inquiſitiones longè oculatiſſimi ſunt. Hinc & Plinius Phocas ranasq; ſub aqua diu vrinari dixit, *c. 37. lib. 1.* Horum alij alijs longè perſpicaciores ſunt, & diutiùs ſub flumine latent, & bello nauali admodum neceſſarij ſunt, vt qui hoſtilem claſſem perfodiẽdo multum diminuere poſſent. Ex ijs autem omnibus qui hac in re plurimum valuerint, præcipuus fuiſſe traditur homo quidam (vt eleganter Alexander ab Alexandro ſcribit) cui nomen Colan inditum ferunt, cognomento piſcis, ſingulari fato ſeu fortuna genitus, qui plus in aquis degere, quàm in terris victitare ſolebat, cumq; diebus ſingulis mare, & aquas petere neceſſum haberet, itaq; inter marinas beluas complures dies verſabatur, & conuiuebat illęſus, haud aliter, quàm ſi ex eis vna fuiſſet. Penetrabat maris intima & remotiſſima, reuertebatur ſæpè ad littus, & nautas de futuris tempeſtatib. præmonebat, vt apud Volateranum quoq; latiſſimè deſcribitur. Sanè illi hoc an fato an ſidere euenerit, in ambiguo pleriq; omnes reliquêre. Nam tantùm eum nando profeciſſe aſtruitur, vt maxima pelagi interualla ſpaciaque immenſa 500. & vltra ſtadiorũ, fœda tempeſtate & reluctantibus aquis excellenti vi, & velocitate natatu peragraret idq; non ſemel facere conſueuiſſe. Donec (inquit Alexander) feſto annuo ſolenniq; die in Siculo freto effuſa multitudine ad ſpectaculum, in portu Meſſanæ experiri credo volens, quantum præ cæteris vrinando valeret: dum pateram auream munus natantibus tunc à Rege in mare deiectum, ab imo eripere conatur, cùm ſe in mare merſiſſet, dũ illius ſtudio profunda exquirit vada, diù expectatus ab imo maris fundo, in quod ſe deiecerat, nunquàm emerſit, neque poſteà inuentus apparuit. Creditur in concauas illius pelagi cauernas, quibus totus ille ſinus refertus eſt: incidiſſe: ipſumq; in imas voragines vorticibus rapidis ſemel delapſum, cũ ſe recipere vellet, & ad ſuperiora niti, reuerti nequiſſe: cumq; diutiùs reluctatus, reſpirare nequiret, inter occurſantes ſcopulos, vndique inundantibus aquis oppreſſum, vitam interiiſſe. *Petrus Peckius in ſuis commen. l. 4. §. ſed ſi nauis. nu. 1. tit. ad l. Rhod.*

VRNA, menſurę genus quatuor capiens congios. Huius hæc nota quis fuit. Prat.

VRNALES vrcei, vrnam continentes. hæc eſt menſura ſextariorum viginti quatuor. *Vide Alciat. in l. vinarıa vaſa. de verb. ſignific.* Spieg.

VRNALIA. Proculus *in l. ſi. de trit. & vin. leg.* [Qui vinum, ait, Surrentinum in vrnalibus habebat diffuſum.] Surrentum oppidum fuit Campaniæ, Sinum quõdam ſedes. Hinc Surrentinum vinum, quod, quum quintũ ſupra vigeſimum exceſſerit annum, potui eſſe incipit. nam cùm minimè pingue ac tenue ſit, vix matureſcit: & quũ ad vetuſtatem peruenerit, fermè ſolùm perpetuò vtentibus gratum. Sp.

VRNARIVM, menſa quadrata, ſuper qua vrnæ aqua plenæ, in culina reponuntur.

VRSVS, beſtia eſt, nec numero pecudum continetur. *autor Caius in l. 2. in fin. ff. ad leg. Aquil.* Sp.

V S.

VSIA, Græca vox, pro ſubſtantia, apud Vlpia *in l. in venditionib. de contrah. empt.* *Vide Budæum in priorib. annot.*

VSIO, idem quod vſus. Vlp. *in l. Quintus Mutius. lib. 2. Iur. ciu. §. cui legatum eſt aurum. verſ.* ſi factum aurum legatum eſt: omne ad eum pertinet, cui legatũ eſt, ex quo auro aliquid eſſe ctũ, ſiue id ſuę, ſiue alterius vſionis cauſa paratum eſſet. Sp.

VSITATVM, abſolutè, quod in vſu eſt. African. [Nam & vſitatum ferè eſt, ſic legare.] *§. ſi ita ſcriptum. l. ſi ſeruum.* 108. *de leg. 1.* Item Venuleius. *§. pen. l. continuum. de verb. oblig.* & vſitatius & elegantius eſſe Labeo ait, *de lega. 1.* Et alibi Cicer. *in Verr.* [Non eſt vſitatum, non ſenatorium.] Dicimus etiã adiectiuè, vſitatus mos, vſitatum tempus, vſitata conſuetudo, iudicium vſitatum, vſitata nomina, *l. 2. de præſcrip. verb.* pro vulgaria, recepta, & communia. Sp.

VSQVE, præpoſitio, quaſi ad vnum vel locum, vel tempus, vel aliud huiuſcemodi. De hac particula plura annotauit Albericus, & Bart. *in l. patronus. §. Sempronio. ff. de lega. 3. in l. ſemper in ſtipul. de reg. iur. tum alibi.* Sp.

VSQVE nunc, pro hactenùs, vel hucuſque, *in l. omni innouatione. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. 1. C. de ſum. trinit.* Sp.

VSQVE ad tertiam generationem, idem interpretatur *in præcitata l. patronus.* Spieg.

VSQVE incluſionis nota, *l. ſi. ff. de ſenat. & c. 1. de ord. ab epiſc. qui renun.* aliquando excluſionis. *c. cùm dilectis. de fid. inſtru.* Adde *Brechæum. in l. hæc adiectio. ſub tit. de verb. & rer. ſign.* Significatiua quoq; eſt termini ad quem, ſicut dictio A, vel ab. Prat.

VSQVEQVAQVE, pro ſemper, apud Marcellum, *in l. ab adgnato. de curat. furioſ.* & non ſemel apud Plinium Iuniorem. Spieg.

VSQVE, particula ambigua eſt. Nam modò includit, modò excludit. *De qua plura annotauit Albericus.* Sp.

VSVALIS,

Vſvalis, & hoc vſuale, idem ſignificat, quod vſuarius. Iuriſconſ. *in l. interdum. ff. de public.* [Quoties quis, ait, mancipia inuecta profeſſus non fuerit, ſiue venalia, ſiue vſualia, in pœna commiſſi eſt.] Sp.

Vſvarivs ſeruus. Vlpian. *de dolo in l. & eleganter. §. ſi* ſeruum vſuarium, inquit, proprietarius occiderit, legis Aquiliæ actioni, & ad exhibendum id accedit. Sp.

Vſvcapio ſic dicitur, vt mortis cauſa capio. Capio eſt acquiſitio: Capere eſt in ſuum dominium capere, *l. aliud l. cepiſſe. ff. de verb ſignific. l. prætoris. ff. de dam. infect.* Vſu igitur capere eſt per vſum acquirere, vſu ſuum facere. Vſus autem eſt poſſeſſio, quæ opinione domini poſſidetur, & ex diuerſo poſſeſſio eſt vſus, *l. quæſtio. ff. de verbor. ſignific.* & ita poſſeſſionem ab Aelio Gallo definiri Sext. Pompeius ſcribit. Ergo vſucapere eſt poſſeſſionem adquirere, quod & poſſeſſione capere dicunt, *l. emptor fundi, l. qui fundum. § ſeruum. ff. pro empt. l. non ſolùm. §. ſi dominus. l. quamuis. ff. de vſurpat. & vſucap.* Et interdum vſucapio ipſa vſus ſimpliciter ſeu poſſeſſio dicitur, *l. denique, & l. ſeq. l. cùm miles. l. ait prætor. ff. ex quibus cauſ. maio. l. deducta. §. ante diem, in fin. ff. ad S. C. Trebell.* ex quo apparet vſucapio ſcribi oportere: nec enim ſic dicitur vſucapio, vt pignoris capio, licet Cato apud Gellium contrà ſentiat. ait Modeſt. *Cuiac. ad l. 3. ff. de vſurp. & vſucap.*

Vſvcapio, eſt acquiſitio, vel adiectio dominij, per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti, *l. 3. ff. de vſucap.* Hanc Modeſtini definitionem, ab officio vſucapionis ſumptam commodè interpretatur Old. *in de vſucap. & præſcr. temp.* Spieg.

Vſvcapio inde dicta eſt, quod per vſum aliquid capit & aufert. Vſus enim per lapſum temporis adimit res corporales priori domino, & transfert in alium. Sic Pignoricapionem olim dicebāt, quam nunc captionem & ablationem pignorū nuncupamus. Gell. *lib. 7.* exiſtimat, Vſucapionem & Pignoricapionē duplicatis ex integro vocabulis, dici oportere. Interdum tamen extra compoſitionem, interiecta qualibet voce, præfertur, vt eſt apud Paul. *in l. nunquam. §. vlt. de vſucap.* [Si defunctus, inquit, emit, hæres autem putat eum ex donationis cauſa poſſediſſe, vſu eum capturum, Iulianus ait.] Interpretes vſucapionem & præſcriptionem in ſignificatione cōfundunt, in qua vtriq; diſcrimen eſt: rurſus in re ipſa ſæpè differentiam conſtituūt, cùm nulla ſit. Primum enim vtriuſq; verbum iungunt accuſatiuo. vt vſucapio domum, præſcribo domum, veſtem, fundum: non animaduertentes, quòd præſcribendi ſignificatio magis ad exceptionem pertineat, etiamſi effectus retinendi dominij plerunque ſequatur. Deinde vſucapionem trahunt ad res mobilēs, Præſcriptionem ad res immobiles, *per l. 2. C. in quibus cauſis ceſſ. long. tempo. præſcript. §. in ſeruorum.* cùm tamen Impp. ibi Præſcriptionem, ſeu Exceptionem longi temporis appellant: tractantes ſolùm de proprietate ſeruorum, & ſic rerum mobilium. Vnde rectè colligit Oldendorp Præſcriptionem non pertinere duntaxat ad res immobiles, ſicut nec vſucapionem ſemper ad res mobiles, *per l. furtum. l. quare. l. nunquàm in vſucapionib. in princ. ff. de vſucap.* Itaque vſucapio refertur genuina ſignificationis vi ad acquiſitionem rerū mobilium & immobiliū: quod vel indicat Rubr. 3. lib. *π.* qui tractat de acquir. rer. dom. Præſcriptio autem ad ius excipiendi principaliter pertinet. Vnde tit. de diuerſ. & tempor. Præſcript. lib. 6. poſt reliquas exceptionum ſpecies, generaliter ſubiungitur. Sp.

Vſvcapio, & Præſcriptio, ſunt modi adquirēdi dominij. Quapropter is qui vſucapit, vel præſcribit, priuſquàm complet vſucapionem, vel præſcriptionem non eſt dominus, ſed quaſi dominus. Sp.

Vſvcapio currere & procedere, item implere dicitur, *l. 15. l. 18. ff. de vſuc. l. 2. ff. pro. donat.* Briſſ.

Vſvfrvctvarivs. pro eo qui habet vſumfructum, & pro re in qua eſt vſusfructus, *l. arborib. §. ſi. ff. de vſufruct.*

Vſvra, ſortis acceſſio eſt, quæ propter mutuò datæ pecuniæ vſum, vel etiam moram exigitur. Cur hæc in mutuo Iure diuino prohibita ſit, attingunt Doct. receptumq; eſt, quod dicitur; Iure veteri de vſuris, hodiè ad id quod intereſt produci, qua de re latiùs Alc. *in comment. de verb. ſign. & in de reb. cred.* Sumitur etiam pro reditu & fructu, qui percipitur ex vſu aliarum quoque rerum. *Cum eum citat Papinianum & Vlpianum comment. 6.* Spieg.

Vſvra ab vtendo dicitur, & ad alias quoq; rēs accommodatur, quibus ad tempus vtimur. aliud autē ſonat vſura quum vetamur dare proximo ad vſuram. Ea Græcis τόκος dicitur, id eſt, partus: quòd pecunia mutuò data, pariat lucrum ei qui dedit. Ariſtoteles cēſuit præter naturam eſſe, vt pecunia pariat pecuniam: tametſi veterum leges moderatione probarunt vſuras, vltra vetuerant. Iudæis permiſſum erat alienis ad vſuram dare mutuum, ſuis popularib. nequaquàm. At Chriſtianæ leges in totū damnant vſuras, hoc eſt, quicquid in fœnore ſorti accedit. An verò exercere fœnus, pugnet cum iure naturæ, vt quidam eruditi rationibus contendunt, eleganter excutit, & dilucidè, vt plerunque ſolet, quæ tractanda ſuſcipit, Philippus *lib. epit. Philoſoph. moral. 2. ibid.* vtiliter admonens, vſuras immoderatas eſſe vituperandas: quia iniuſtè exhauriunt alienas facultates. *Adde Curt. lib. 1. εἰκασμῶν, cap. 21. tom. 1.*

Vſvra apud antiquos duplex fuit, terreſtris & nautica. Terreſtris, id eſt, ἔγγειος, menſtrua erat. Nautica iterum duplex fuit: vna, quæ in alteram tantùm nauigationem ſtatuebatur, à Græcis Heteroplus dicta: altera ita contrahebatur, vt nō aliter deberetur, nec ipſa, nec ſors eius, quam ſi nauis ſoſpes cum mercibus domum rediiſſet. Hanc Amphoteroplum dicunt, quaſi in commeatum remeatumque taxatam. Cuius quoque meminit Modeſtin. *in l. 1. ff. de nautico fœnor.* [Merces (inquit) ſi periculo creditoris nauigent, traiectitiæ pecuniæ erunt loco.] Hoc etiā annotauit Budæus *lib. 1. de Aſſe*, eo loco, vbi docet ex Demoſthene περὶ Φορμίωνος, vſuram nauticam, non menſtruam fuiſſe: ſed vna in omne tēpus nauigationis & negociationis cōſtitutione taxatam. At verò terreſtres vſuræ omnes menſtruæ erant, & in ſingulas Calendas cedebat earum dies. Hoc eſt, triceſimo & vltimo die menſis, qui ab Atticis ἔνη καὶ νέα dicitur, quòd confinium ſit deficientis Lunæ & renaſcentis: hoc eſt, veteris & nouæ: quo die cedebat fœnorum petitio, hoc eſt, quæ νουμηνία etiam dicitur à Græcis, *Budæo teſte. Brecheus in l. vſura. ff. de verb. & rer. ſignific.*

Vſvra, propriè vſus: ſed poſteà loquendi conſuetudine vſuræ merces, Vſura nominata eſt. Cic. *Verr. 5.* [Quis hoc fieri poſſe iudicauit, vt quum Senatus publicanos vſura ſæpè iuuiſſet, magiſtratus à publicanis pecuniam pro vſuris auderet auferre.] & *lib. Tuſcul. 1.* [Natura dedit vſurā vitæ tanquàm pecuniæ, nulla præſtituta die. quid eſt igitur quod querare, ſi repetit quum vult?] Ergo

Vſvra eſt (vt conſuetudo loquendi tulit) merces vel æſtimatio vſus pecuniæ. ea verò duplex eſt. nam altera in generis ſui nomine conſiſtit: altera fœnus vocatur. Sic & Cuiac. Duplex, inquit, eſt vſura. Alia propter quæſtum infligitur, quę fœnus appellatur, & cedit ſtatim ex die interpoſitæ ſtipulationis. Alia propter moram, quæ pœna dicitur, & cedit ex tempore tardæ ſolutionis, *l. lecta. ff. de reb. credit.* vtraque eſt menſtrua. vtraque currit lite conteſtata, id eſt, non ceſſat. Rurſus pœnalis eſt, quæ ſemel duntaxat infertur ob moram, hæc non eſt vſura. *Cuiac. ad l. 90. ff. de verbor. oblig.* Hot. Speciatim autem

Vſvra, eſt compenſatio eius quod creditoris intereſt vſu caruiſſe ſuæ pecuniæ, dum ea debitor vteretur. nam vſuræ non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur, *l. cùm quidam. §. ſi pupillo. ff. de vſu.* Fœnus autem ſuo loco explicauimus. Hot.

Vſvrarvm autem ſpecies ex Aſſis partibus denominantur. quod vt intelligatur, illud ſcire oportet, ſortem omnem ſemper ad centenarium numerum reuocari: ſummam autem vſuram eſſe, cùm pars ſortis centeſima ſingulis menſibus perſoluitur. Et quoniam iſta ratione ſumma hæc vſura duodecim aureos annuos in centenos efficit, duodenarius numerus Iuriſconſultos monuit, vt Aſſem hunc vſurarium appellarent. Quemadmodum autem hic As non ex menſtrua, ſed ex annua penſione æſtimandus eſt, ſimiliter omnes eius partes ex anni ratione intelligendæ ſunt: vt ſi vnus in centenos annuatim pendatur, Vnciaria vſura: ſi bini, Sextans: ſi terni, Quadrans: ſi quaterni, Triens: ſi quini, Quincunx: ſi ſeni, Semis: ſi ſepteni, Septunx: ſi octoni, Bes: ſi nouem, Dodrans: ſi deni, Dextans: ſi vndeni, Deunx: ſi duodeni, As. Hinc

Vſvra beſſis, cū in ſingulos centenos quotannis octoni ſoluuntur, *l. pen. de vſur.* Hotom.

VSVRA centeſima (qui eſt As vſurarius) dicitur, quum pars ſortis centeſima ſingulis menſibus penditur. Romani enim Græcorum morem imitati, qui facilioris & commodioris doctrinę cauſa quamuis ſummam ſortis ad Minam, quæ centum drachmas valebat, perpetuò redegerunt: quãtamcunq; ſortem ſimiliter ad numerum cẽtenarium reuocarunt. Itaq; vſura centeſima ex parte ſortis centeſima, ſicuti apud Græcos Drachmalis à drachma, quæ pars eſt ſortis ad minam redactæ centeſima, nomen inuenit. quapropter eam Plutarchus *in Lucull.* ἑκατοστὴν appellat. Eius exemplum apud Paulum extat *in l.40.ff.de reb.cred.* [Tunc eò ampliùs quo pòſt ſoluam, pœnæ nomine in dies triginta, inq́ue denarios cẽtenos, denarios ſingulos dari ſtipulatus eſt P.Mæuius.] Hot. Centeſimæ autem dicuntur, quæ ex ſingulis cẽtenis nummis duodenos nummos quotannis efficiũt: ſic dictæ, quòd earum mẽſtrua quantitas centeſima pars ſit ſortis, *l.4.§.vlt.ff.de naut.fœn.l.8.C.ſi certum peta.l.vlt.C.de iure dot.l.vn.§.cùm autem.C.de rei vxo.act.l.1.& 2.C.de vſur.rei iud.* Conſtant in *lib.3.Epitom.tit.7.* ἑκατοστιαῖον τόκον ἐστὶν τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν νομίσμασιν ιβ´. ὑπὲρ ἀλλ δίδοσθαι ἑκατοστῶ διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν καθ´ ἕκαστον μῆνα δίδοσθαι ια´.ιβ´. Briſſon.

VSVRA centeſima eſt, quæ in centenos ſolidos vel modios quotannis reddit duodenos ſemis. Hæc eſt noua definitio vſuræ centeſimæ: vetus hæc, Quę in centenos ſolidos vel modios quotannis reddit duodenos. Succeſſit noua & alia amplior, quæ in centenos ſolidos reddit 16. Semis & quatuor ſiliquas, hoc eſt, in libram auri, quæ eſt 72. ſolidorum duodenos, auctor Harmenopulus 3. *Epit.* & Zonarus *Nicenæ ſynodi 117.* Vt nunc libræ, inquit, ſunt ſolidorum 72. ita olim centenariæ erant, & 100. ſolidorum vſura erat 12. quæ & ob id dicitur centeſima, quod de ſorte 100. exigatur. *Cuiacius in expoſit. Nouell. Iuſtinian. 32. de his qui pecuniam credunt agricolis.*

VSVRA autem centeſima, eſt vſura legitima, & ideo cuilibet permiſſum eſt centeſimam vſuram ſtipulari, *& hoc oſtendit, l.ſi pro mutua.C.ſi certum peta. Item l. lecta.ff.de rebus credit. Et ita conſtitutum eſt in Cod.Theod.ſub tit.de vſuris.* Igitur ſi ſupra centeſimam ſolutæ ſunt vſuræ, non repetentur quidem, ſed in ſortem imputabuntur: & ſi ſortem expleuerint, repetentur quaſi indebitæ, *l.ſi non ſortem.§.1.ff.de condict. indeb. Cuiac.ad Iul.Paul.recep.ſent.lib.2.tit.14.de vſur.§.vſuræ ſuprà.*

Deunces verò duos aureos pro centum efficiunt.

Dodrantes verò cum nouem.

Dextantes, quotiens pro 100. aureis quotannis 10. redduntur. Briſſ.

VSVRA quadrans eſt, quũ pars centeſimæ quarta quotannis fungitur: hoc eſt, ex centenis terni: *apud Scæuolam l.21. §.4.ff.de ann.leg.* Hot.

VSVRAE quincunces, quum pars centeſimæ quinta quotannis penditur: hoc eſt, ex centenis, quini. quarum fit mentio *in l.17.ff.de vſur.& l.15.& 16.§.2.ff. de alim. & cibar.l.7. ff.de adm.tut.* Perſius *Sat.5.*

Quid petis vt nummi quos hic quincunce modeſto
Nutrieras, peragant auidos ſudare deunces? Hot.

VSVRA maritima. *vide, Fœnus nauticum.* Hot.

VSVRA maxima & grauiſſima, intelligitur centeſima. *in l.7.§.8.& l.54.ff.de adminiſt.tut.& l.38.ff.de neg.geſt.* Hot.

VSVRAE maiores ſemiſſibus priuatis non debentur, ex conſtitutione Iuſtiniani, quæ edita eſt ipſo II. Coſ. Sed neque fiſco ex hac conſtitutione. Semiſſes Iuſtiniano & ciuiles & moderatæ viſæ ſunt. Ex hac conſtitutione ſemiſſes forſitan Tribonianus ſubſcripſit, *in l.1.C.de ijs quib. vt indig.& l.cùm quidam. §.ſi debitores.ff. de vſur.Cuiac. ad l.3.de fiſcal. vſur.lib.10.*

VSVRA etiam pœnam complectitur, & id quod intereſt, *l.vlt.ff.de eo quod certo loc.* At cùm vſuræ, ait Alciat. *in d.l. lecta.* hodie de Chriſtiana Repub. eiectæ ſint, non tam ad vocum ſignificationes attendendum eſt, quàm ne fraus legi fiat, ſub nomine pœnæ. Etenim qui centum accepit ea conditione & lege, vt niſi eadem centũ intra Calend. Martias perſoluat, decem præſtare nomine pœnæ teneatur, ſi intra eum diem Calẽdarum partem debiti totius exoluerit, ceſſat integra pœnæ præſtatio, quamuis ſummo iure agi poſſit, vt tota pœna debeatur, *c.ſuam, extr.de pœnis. & c. Brechæ in l.vſura.ff.de verb.& rer.ſignific.* Cuiac. tamen *ad l.1.de fiſca. vſur. C. libr.10.* negat pœnarum vſuras deberi *ex l.vltim.ff.de neg.con.* Vſura enim, inquit, pœna veluti quædam eſt. Iniquum autem eſt pœnæ pœnam adijci, quo fit, vt & vſurę vſura non ſit. At multæ deberi poſſunt vſuræ, videlicet ſi intra tempora iudicati non ſoluatur.

VSVRAE nauticæ, pro magnis abiẽre in prouerbium. *Adi Chiliad.Eraſmi.& vide ſuprà, Nautica vſura.* Sp.

VSVRA enim nautica eſt infinita: eſt enim penſatio ſuſcepti periculi. Hodie ex conſtitutione Iuſtiniani eſt centeſima. Vulgaris autem vſura eſt ſemis. Significat tamen Papinianus vſuram nauticam eſſe centeſimam, *in l.nihil.ff.de n.aut.fœn.* ſed id Tribon. ex Iuſtiniani conſtitutione addidiſſe puto. *Cuiac.Iul.Paul.recept.ſen.lib.2.tit.14.§ traiectitia.*

VSVRAE pupillares vel quincunces ſunt vel trientes pro more regionis, niſi in certis cauſis, *quas lib.3.Select.antiq. expoſui.* Briſſ.

VSVRA rei iudicatæ olim fuit duplex centeſima. hodie vna eſt centeſima. Eſt autem hæc vſura ſortis, nõ etiam vſurarum, quæ in condemnationem deductæ ſunt, *l.3.C.de vſur.rei iud.* nam vſurarum vſurę non debentur, etiamſi vſuræ ipſæ in ſortem redigãtur, hoc eſt, etiamſi fiat anatociſmus. *Cuiac.obſeru.lib.3.cap.39.*

Semiſſes vſuræ quaſi dimidiæ centeſimæ ſunt, nempe cùm pro centum aureis ſex quotannis penduntur, ita vt vſura menſtrua ducenteſima ſit pars ſortis, *l.30.ff.de adm.leg. l.3.ff.quod iuſſu.l.24.ff.de præſcrip.verb.l.1.C.de his quib.vt indig. Et apud Plin.lib.14.cap.4.* Cuiuſmodi olim vſuras à debitoribus ſuis fiſcus accipiebat, *l.17.§.ſi debitores.ff.de vſur.* Ex qua vſuras fiſcales, *in l.6.ff.de iur.fiſc.* ſemiſſes interpretabimur. Appellantur & Semiſſales *in l.10.ff.de pollicit.* Briſſ.

Septunces verò, quotiens ſeptem aurei. Briſſ.

Solennes vſuræ ciuitatum ſemiſſales erant, *vt rectè in l. ſeptitia.ff.de pollicit,* τὴν δ´ ἐννόμον, vſuram ſemiſſem Modeſtinus interpretatur, quanti à Repub. pecuniæ mutuari ſolebant. *Cuiac.in expoſit.Nouell.Iuſtinia.7.circa medium.*

VSVRAE trientes, quæ ſint apud Paul. *in l.3.§.vltim.ff. ad leg. Falcid.* iure optimo poſſet dubitari. eius verba refero. [Si Reipub. in annos ſingulos legatum ſit, cùm de lege Falcid. quæratur, Marcellus putat tantum videri legatum, quantũ ſufficiat ſorti, ad vſuras trientes eius ſummæ, quæ legata eſt, colligendas.] Interpretes hic plurimi diſſimulanter prætereunt, aliqui cum Accurſio ſentiunt: nonnulli etiam fatentur non intelligere, cùm tamen ſit & ponderis & momenti maximi. Difficultas conſiſtit in hoc, quæ ſint vſuræ trientes: Accurſ. quem communiter alij ſecuti ſunt, putabat trientes vſuras eas eſſe, quibus tertiam ſortis partẽ in ſingulos annos lucrifacere contingeret, ſic & Semiſſes, quibus dimidiã, Beſſes, quibus duas partes: Quadrantes, quib. quartã. ita declarauit Accurſ. *in l.eos.§.1.C.de vſur.& in l.2.in fi.C.de his quib.vt indig.* vbi Imperator fecit mẽtionem de vſuris ſemiſſibus, de quibus etiam Paul. meminit *in l.cùm quidam, in princ.& in §.ſi debitores.& in §.vlt.ff.de vſur.* & Iulian. *in l.inter qui repertorium.§.ex cæteris.ff.de admin.tut.* Vſuras (inquiens) quicunces, aut trientes, aut ſi quæ leuiores in prouincia frequentãtur. *& in l.alimenta.§.Baſilicæ.ff.de alim.& ciba.legat.& in l.qui ſemiſſes.ff.de vſur.& Imperat. in l. vlti.C.de fiſc.vſur.lib.10.* qui text. clarè probat communem opin. dum dicit tertiam partem centeſimæ. ad idem tex. *in Authen.de alienat.& emph.§.locationes verò.* ibi. [non autem maioribus, quàm quartam partem centeſimæ.] & ſic 25. pro centenario. & *in §.hoc autem ſuper ipſis.* quam in vſuris, inquit, non ampliùs quarta parte centeſimæ. & gloſſ. *ibi in dictione, Centeſimæ,* declarat hanc vſuram fieri, quando pro ſingulo menſe ſoluimus quinque denarios pro libra. *& ſimil. is text. in l.hac edictali.§.hoc illud.ibi.centeſimæ partem tertiam.C.de ſecun. nupt.& in §.hoc ius porrectum.10.q.2.& vtrobique gloſſ.ver.* & hæ auctoritates, iudicio meo, mouerunt Accurſ. & Doctor. quorum opinio etiam firmatur auctoritate Liuij, qui *lib.1.de bell. Maced.* ſcribit, Triuncium agrum appellatum, qui pro tertia parte pecuniæ datus fuerat creditoribus populi Romani. Potuerunt etiã duci ratione, quia ſemis, triens, quadrans, bes, & aliæ pãrtes in diuiſione hæreditatis hanc interpetationem in aſſe accipiunt, *vt in lib.de ling.Lat. docuit Varro. & apud nos Vlp.in l.ſeruum meum.§.vlt.ff.de hered. inſt.& Iuſtinia. in §. hereditas plerunque, Inſtit.de hered.inſt.& retulimus in prioribus memorabilibus,*

rabilibus,

ſabilibus, in verbo, Hæreditas. Expoſitionem hanc multis ſæculis receptã, quia nemo refragabatur, dicit Hermol. Barb. *in caſtig. atomb. Plinia. in poſterioribus ſcriptis*, ſe tam diu ſequutum eſſe, quamdiu contrarium inuenire ei non licuit. Nunc L. Columella duce *lib. 4.* vſuras ſemiſſes interpretatur, quotiens de centũ nummis (quę, verbi gratia, ſit ſors) nõ quinquagenos, vt alij putauerũt, ſed ſenos tãtùm nummos vſuræ nomine percipim⁹. & ob id ciuiles & modicę à Plin. vocatæ ſunt: tanto mitiores, quæ trientes & quadrantes appellantur. Capitolinus *in Alex.* triẽtarium ait fœnus eum, vt ęquiſſimum & leuiſſimum exercuiſſe. ad vſum Reip. idẽ *in Ant. Pio.* [Fœnus, inquit, trientarium, hoc eſt, minimis vſuris exercuit.] Sed verba Columellæ prætexamus: Is, inquit, vinitor licèt ſit emptus ſex, vel potiùs octo millibus ſextertijs, cùm ipſum ſolùm octo iugerum totidem millibus nummorum partum, vineasq́; cum ſua dote, id eſt, cum pedamentis & viminibus, binis millibus in ſingula iugera poſitas duco: fit tum in aſſem conſummatum precium, ſextertiorum 29 millium. Huc, inquit, accedunt ſemiſſes vſurarum, ſextertia tria millia & quadringenti octuaginta nummi, biennij tẽporis, quo velut infantia vinearũ ceſſat à fructu, fit in aſſem ſumma ſortis, & vſurarũ, 32. millium quadringentorum octuaginta nummum, quod quaſi nomẽ, ſicut fœnerator cum debitore, ita ruſticus cum vineis fecerit: eius ſummæ vt in perpetuum prædictam Vſuram ſemiſſium dominus cõſtituat, percipere debet in annos ſingulos mille nongentos quinquaginta ſextertios nummos. Ex his verbis Columellę *in 4. lib.* euidentiſſimè colligitur, ex vſuris ſemiſſibus non quinquagenos de centẽnis, ſed ſenos duntaxat in annum redire creditoribus, ſicut quaternos ex trientibus. & hoc etiam apertiùs conuincitur ex verbis Paul. *in præalleg. l. 3. quæ ſuperiùs retulimus.* cuius l. ſenſus his qui Latinè loqui didiciſſent, ſecundùm Hermol. erat & expeditus, & facilis: licèt ſcrib. pedem efferre nequiuerint. Si Reipub. legati eſſent in annos ſingulos ſextertij, ſiue aurei (verbi gratia) quaterni, tantundem legatum videri ab hærede, ac ſi cẽtenos ſemel reputare iuſſus fuiſſet: quia de cẽtum nummis quaterni colliguntur, vſuræ trientis nomine in annos ſingulos. Quòd ſi, vt noſtri interpretes exiſtimant, vſura triens eſſet, non quatuor de centũ, ſed 33. ſequeretur hoc incommodum, ſecundùm eum, quòd ſi hæreditas centum nummorum foret, & ex ea Reipub. in annos ſingulos 25. nummi legarẽtur, detractioni legis Falcidiæ locus non eſſet: quoniam 25. in annos ſingulos tantundem eſſe viderentur, quantũ 75. ſemel, quæ ſumma dodrantem non excederet. autore Cotta.

VSVRAE trientes ſunt, quæ non plus quàm ſingulas ſiliquas quotannis in ſolidos ſingulos, & non plus quàm ſolidos quatuor & ſiliquas quatuor in centenos. Hæc enim eſt definitio vſuræ trientis, *vt conſtat ex Leone Nou. 83. & Anaſto l. 2. C. Theod. de vſur.*

VNCIAE vſuræ in centenos aureos vnum annuum reddunt, *l. 47. §. præfectus. ff. de adminiſt. tut.* Hæ enim duodecimam partem centeſimæ velut aſſis vncia explent. Briſſ. *Adde Brechæum in l. vſura, in tit. de verb. & rer. ſign.*

VSVRAM pro pœna, & pœnam pro vſura poni, indicat Alber. Porrò vſuræ verbum non eſt fœdum, teſte Old. ſed non habere vſuræ modum, & honeſtam rationem, eſt turpiſſimum. Eſt autem vſura propriè lucrum ſupra ſortem exactum, tantum propter officium mutuationis. Nam cùm aliquid accedit ad ſortem, cùm debitor efficacẽ cauſam damni dedit, illa acceſſio nõ eſt vſuraria, aut illicita. de qua paciſcimur propter officiũ mutuationis, & cũ debitor non dedit efficacem damni alicuius cauſam. Sp.

VSVRARIA pecunia eſt, quæ ſub vſuris debetur. Vlp. *l. 11. ff. de compenſ.* [Quum alter alteri Pecuniam ſine vſuris, alter vſurariam debet, concurrentis apud vtrunq; quantitatis vſuræ præſtandæ non ſunt. *& l. 12.* Sed ſi inuicem ſit vſuraria pecunia, &c.] Hot.

VSVRARIA vxor, pro vſuaria: id eſt, qua quis pro vxore vtitur. Plaut. *Amphit.*

Volo deludi illum, dum cum hac vſuraria,
Vxore nunc mihi morigero.—

Iupiter ſic loquitur de Alcmena, Amphitruonis vxore propria, ipſius vſuraria. Hot.

VSVRARIVM debitum, cuius vſuræ debentur. Iulian. *l. 6. in fin. ff. de negot. geſt.* Etſi fortè non fuerit vſurarium debitum, incipit eſſe vſurarium. Hot.

VSVRARIVS dies, quo vſura ob creditam pecuniam ſoluenda eſt. Spieg.

VSVRARIVS debitor appellatur qui ſub vſuris pecuniam debet, *l. 7. ff. de vſur.*

VSVRAS permittunt leges, *tit. ff. & C. de vſur.* Canones verò prohibent, *cap. 3. eod. tit.* Vtimur re ipſa hoc tempore non minus, quàm olim: nominis autem (neſcio qua ratione) nos pudet. Old.

VSVRAS lex diuina prohibet. Odioſum autem vſurarium nomen eſt, quo fit, vt vſurarum nomen in intereſſe mutatum ſit. Vnde Clemens Marot. *in Satyr.*

L'on ne preſte plus à vſure,
Mais à intereſt tant qu'on veult.

Huiuſmodi commenta iudicum conniuentiá fiunt non ſine magno Reip. incommodo. Ferendi tamen non ſunt, qui fœnus illud improbum exercent. Prat.

VSVRIS Chriſtus contractum mutui contaminari vetuit, *Luca 6. Exod. 22. c. conſuluit, de vſuris.* Per hoc autem non improbantur moderatæ vſuræ & conſuetæ, ſi ſub forma emptionis & venditionis exerceantur, ſicut conſuetum eſt. Tunc enim & creditor agit ingenuè, & debitor intelligit negocium, quod agitur. Longè enim differunt, concipere ſpecialem contractum, ad vſuras, vel (vt nunc vulgò dicunt) Rentas, quod licet: & accipere vſuras contra mutui contractus naturam, quod illicitum eſt. Certè verbum Vſura nõ eſt fœdum: ſed non habere vſuræ modum, & honeſtam rationem, eſt turpiſſimum. Quod commentatores aut non intelligunt, aut calumnioſe diſſimulant. Oldend.

VSVRPARE, Iuriſconſultis eſt, vt & Alciat. indicat, vſucapere, & eiſdem interdum præter ius vti. Vallæ verò eſt, in frequenti vſu habere, ſiue vti, tum verbis, tum factis. Spieg.

VSVRPARE, oratoribus eſt frequenter vti: Iuriſconſultis Vſurpare eſt interrumpere poſſeſſionem, quod vtique fit, etiamſi quis frequenter non vtatur: etſi ex agro tantùm ſurculum defringat, *vt M. Tull. in 3. de orat. Cuiac. ad l. 2. ff. de vſurp. & vſucap.*

VSVRPARE, & vſucapere, verba ſunt inter ſe contrariè relata: nam Vſucapere, eſt vtendo acquirere: Vſurpare verò, vtẽdo retinere. Paulus *l. 2. ff. de vſurp. & vſur.* [Vſurpatio, inquit, eſt vſucapionis interruptio.] Oratores autẽ Vſurpationem frequentem vſum vocant. Iuriſconſulti etiam veterem conſuetudinem retinuerunt, *in l. naturaliter. 5. ff. eod. & alibi perſæpè.* Magnoperè autem notatu dignum eſt, quod Cicero *lib. de Oratore 3.* ſignificat, moris fuiſſe in poſſeſſione vſurpanda, vt ſurculus defringeretur. Etiam, inquit, hac inſtituendo diuiſione vtuntur: ſed ita, non vt iure, aut iudicio, vt denique recuperare amiſſam poſſeſſionem, ſed vt ex iure Ciuili ſurculo defringendo vſurpare videantur. Quo tamen in loco (vt hoc obiter admoneam) vocem, Rhetores, omninò deſiderari arbitror: vt ſic legatur, [Rhetores etiam hac inſtituendo, &c.] locum autem ſic aperiam. Peripatetici & Academici omnem ciuilem quæſtionem aut finitam, aut infinitam eſſe dicunt. Rhetores etiã qui ſoli res iſtas olim tractare conſueuerant, nunc verò à Philoſophis de poſſeſſione depulſi ſunt, dum ſuos inſtituunt, hac quidem diuiſione vtuntur, docentq́ue quæſtionem aliam finitam, aliam infinitam eſſe. Sed ita tamen docent, vt non tanquàm in diſputatione artis ſuæ propria quaſi ſuo iure verſentur, & apertè profiteantur philoſophos nullum in ea ius habere: litemq́; ijs intendant, quòd in alienam poſſeſſionẽ irruerint: verùm quemadmodum ſolent ij, qui ſuos agros ab alijs poſſideri ſciunt ac vident: ſic iſti Rhetores, ne longo tempore res ſuæ vſucapiantur, poſſeſſionem interrumpũt, & quòd in illa re vſitatum eſt, ſurculum defringunt. Nam finitam quidem quæſtionem obtinent: verùm lacinia, id eſt, parua aliqua ex parte. Philoſophi enim Academici, qui nunc apud Philonem ſe exercent, præcipuè has cauſas tractant. Infinitam autem ijdem dicendi magiſtri nominant tantùm, & tanquàm primoribus digitis leuiter attingunt.

VSVRPARE honorem, vti honore. Martian. *l. 7. ff. de*

man.& hom. [Eum contra quem propter honores appellatum eſt, ſi pendente appellatione honorem vſurpauerit, coerceri.] Hotom.

VSVRPARE ius, pro eo quod vulgo dicunt, Capere poſſeſſionem. *Bud. idem notat.* Vſurpare ciuitatem id eſt, dicere ſe ciuem, & agere Sp.

VSVRPATIO. Paul. inquit, *l. 2. de vſucap.* eſt vſucapionis interruptio. Oratores autem vſurpationem, frequentem vſum vocant. Itaq; ſecundùm ſubiectam materiam oportet interpretari hoc verbum: vt cùm de iure vſucapiendi tractatur, accipiamus vſurpationem pro interruptione *ſicut in l. naturaliter. ff. de vſucap.* Cùm verò alibi inciuit eius mẽtio, intelligimus vſum frequentem, & nõnunquàm, vt Oldendorp. eleganter dicit, tyrannum illum, morem: citans verba Vlp. *ê ... iniuriarum actio. §. vlt. ff. de iniur.* Sp.

VSTVM. *Lege, Vſtiatæ vinum.*

VSVARIVS ſeruus *Vide, Proprietarius.*

VSVS dicitur, quando ius vtendi alicui datur, quòd vti poſſit prędio, vel domo ad neceſſitatem. Vſusfructus verò plenior eſt: quia datur in eo ius & facultas vtẽdi & fruendi prędio, vel domo. Habitatio aũt, ſeruitus eſt ſeu ius habitãdi in ædibus alicuius, ſimile vſui. *Zaſ. in §. æque, Inſt. de act.*

VSVS ſignificat ius vtendi re aliena ſalua rerũ ſubſtantia, & ab vſufructu differt. Nam cui vſus relictus eſt, vti poteſt, frui verò non poteſt, *l. 2. ff. de vſu & habit.* minusq; eſt vſum legari, quàm fructum. Quandoquidem fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt, *l. 10. l. 14. §. 1. ff. de vſu & hab.* Et vſus quidem neceſſitate perſonæ circumſcribitur ac definitur, fructus non item. Nam qui vſumfructum habet, non tantùm ad vſum ſuũ vti poteſt, ſed & ad quæſtum & compendium. Omnis enim rei vtilitas ei conceſſa eſt. Interdum tamen vſu legato etiam vſusfructus datus intelligitur, veluti ſi pecuniæ vſus legitur, vſus appellatione etiam fructus continetur, quoniam idẽ continet vſus pecuniæ, quod fructus, *l. 5. in fin. l. 10. ff. de vſufr. ear. rer.* Vſum autem Græci χρῆσιν appellari Vlpi. ſignificat *in l. 10. §. 1. ff. de vſu & habi.* Quanquã apud Cic. *li. 7. epiſt.* χρῆσιν pro fructu Curi⁹ accepit. Briſ.

Qui vſum habet, Vſuarius appellatur, vt Fructuarius, qui fructum. *l. 13. §. de præteritis. ff. de vſufruct. l. 32. ff. de ſtipul. ſeru.* Vſuarius tamen ſeruus, in quo vſum habemus, vocatur *in l. 14. ff. de vſu & habit. l. 2. ff. de pecul. l. 7. § ſi ſeruum. l. 12. § quare. ff. de donat. l. 54. ff. de adquir. rer. dom.* Briſſ. Differt autem vſus ab vſufructu, quòd moriens fructuarius fructus collectos nondum abſumptos, aut diſſipatos tranſmittit ad hæredes, vſuarius verò non: deſijt enim poſſe vti: & quicquid ſupereſt aut percipiendorum, aut perceptorum fructuum, ad dominum proprietatis redit, *vt annotatu Connan. libr. 4. cap. 5. num. 7.*

VSVS etiam poſſeſſionem ſignificat, *vt Iauole. in l. 115. ff. de verb. ſign. ſcribit.* Et ita Aelius Gallus poſſeſſionem vſum definit apud Feſt. Pomp. *lib. 14.* Sic & Horat. *in Sermonib.*

Quod mancipat vſus. ...

Briſſon.

VSVS & Abſumptio, ſunt contraria. Vnde reperire eſt, Abuſus, pro conſumptione. *Quære, Abuſus.*

VSVS domus item, & vſus fundi, quę contineat, tradunt Iuriſconſ. *tit. de vſu & habit.*

VSVS equitis, *in l. plenum. §. ſed ſi bonum, eod. tit.*

VSVSFRVCTVS eſt ius alienis rebus vtendi fruendi, ſalua rerum ſubſtantia, *l. 1. ff. de vſufruct.* Hot.

VSVSFRVCTVS eſt ius ex ſeruitute quæſitũ. *l. vti frui. 5. ff ſi ſeruit. vind.* atque ita intelligendum eſt quod dicitur, vſusfructus eſt ius: nam reuera vſufructus eſt ſeruitus. ſed ius & ſeruitus relatiua ſunt. Cùm igitur vſusfructus ſeruitus rei ſit, ius verò perſonæ, relinquitur vſumfructum eſſe ius in ſeruitute quæſitũ: alioqui colonus & commodatarius ius haberent vtendi fruendi rebus alienis, ſalua earum ſubſtantia: non minus quàm vſufructuarius. Verùm inter illos & hunc ea differentia eſt, quòd neque ager colono, neq; equus commodatario ſeruitutem debet: fructuario verò debet. Vnde intelligitur, vſum ab vſufructu hoc differre, quod ille ad neceſſitatem, hic etiam ad vtilitatem, ac voluptatem refertur. nam cui vſus, eidem omnium generum fructus, duntaxat quantum ad ipſius neceſſitatem ſatis erit, debebuntur. veluti ex ſylua, quantum ad coquendum & calfaciendum opus eſt: ex frumento, vino, & baccis arborum. quantum ad ipſius familiam alendam; ex oleo, fœno, & ſtramentis, quãtum ſimiliter alias ad res opus erit, debebitur. Quæ ex re intelligitur quod Vlpianus ſignificat, *in l. per ſeruum. 14. §. 1. ff. eod.* nimirum vſum ab vſufructu hoc differre, quo pars à toto. itaque cui fructus, eidẽ quicquid ex agro emolumenti percipi poterit, quamuis exercitui alendo ſatis ſit, debebitur: at cui vſus, duntaxat quod ad ipſius victum cultumque neceſſe eſt: denique vſus eſt ius vtendi re quapiam, quatenus ei cui conceditur neceſſe eſt: Vſusfructus, ius vtendi fruendi aliena re quantum eius ſalua ſubſtantia ferre poterit. Vlpian. *l. per ſeruum 14. §. 1. ff. de vſu & habitat.* [Vſusfructus an fructus legetur, nihil intereſt. nam fructui & vſus ineſt: vſui fructus deeſt. & fructus quidem ſine vſu eſſe non poteſt: vſus ſine fructu poteſt. denique ſi tibi fructus ſine vſu legatus ſit inutile eſſe legatum, Pomponius ſcribit, ſed ſi fructus ſine vſu, videri conſtitutum, qui & ab initio conſtitui poteſt.] Hæc ille: ex quibus prima inter Vſufructuarium & Vſuarium differentia intelligitur. nam cui vſusfructus debetur, eidem quicquid ex agro emolumenti percipi poterit, quamuis exercitui alendo ſatis ſit, debetur: at cui vſus, duntaxat quantum ad ipſius victum, cultumq; neceſſe eſt. Hinc illud Ciceronis *in 1. de offic.* [Expetuntur autem diuitiæ tum ad vſus vitæ neceſſarios, tum ad perfruendas voluptates.] Altera differentia eſt, quòd Vſuarius ius ſuum transferre in alium non poteſt: at Fructuarius poteſt. *l. neque eo. 11. & l. plenum. 12. §. operas. ff. eo.* Cum enim vſus ex perſonæ certæ conditione atq; qualitate metiendus ſit, ob eamque cauſam, & creſcere, & decreſcere poſſit; transferri in alteram perſonam non poteſt. quippe cuius quantitas incerta ſit. nam vſuario plus debebitur ſi vxorem ducat, aut liberos habeat, quam cùm cœlebs erat: & viciſſim minus ſi viduus ſit, liberisq; careat, quàm cum & maritus & pater erat. Tertia differentia eſt, quòd vſuarius fundi per ſe colendi ius non habet: id enim ſibi proprietarius retinet, at fructuarius habet. *l. ſi habitatio. 10. in fin. cum l. ſeq. ff. eod.* Iuſtinianus autem *in Inſtit.* etiam hanc differentiam commemorat, quod vſuario fundi fructus naturales tantum, non etiam elaborati debentur: vſufructuario verò vtrique debentur. id eſt, non tantum ij quos terra ſua ſponte profert, verum etiam ij, qui arte & induſtria culturaque adhibita naſcuntur: veluti poma, cæteręq; arborum baccæ: itẽ fœnũ, ligna, & cætera quæ ſunt generis eiuſdem, vſuario pro modo & ratione ſuæ neceſſitatis debentur at frumentum, oleum, vinum non debentur. in quo licet Triboniani negligentiam admirari, qui pueris quorum diſciplinam ſuſcepit, Neruæ ſententiam inculcat, quam à Sabino, Caſſio, Labeone, Proculo, Vlpiano, & Paulo repudiatam atq; exploſam in Pandectis teſtatur. *l. plenum. 12. §. 1. & l. fundi. 15. ff. eo.* vbi Paulus ſcribit, fundi vſu legato, licere vſuario & ex penu quod in annum duntaxat ſufficiat, capere: quamuis mediocris prædij eo modo fructus conſumantur: ex quibus intelligitur, ei cũi agri vſus legatus eſt, fructus etiam elaboratos deberi. quod tamen ſic accipiendum eſt. dummodò vſuarius partem impendij proprietario reſtituat. quamuis enim frumentum, & vinum, & oleum in fructu magis, quàm in vſu numerentur: fœnum tamen, & lignum, & arborum baccæ, itemque ſtramenta, non minus fructus, quam vſus dici poſſent. Quarta igitur differentia hæc eſt, quòd vſus gregis, in ſolo ſtercore: vſusfructus verò etiam in fœtu reliquisque omnibus continetur. *l. plenum. 12. §. ſed ſi pecoris. ff. eod.* vbi Vlpianus ait, modico tamen lacte vſuarium vti poſſe: neque ita ſtrictè defunctorum voluntates interpretandas eſſe. Dicet aliquis. Quòd ita gregis fructus, item vt agri, pro vſuarij neceſſitate non conceditur? nam in ſtercore ſolo, exiguus eſt vſus. Reſpondetur, quoniã alioqui nõ alius pecoris fructus, alius vſus eſſet: deinde quia plerunque in agro ſupereſt aliquid proprietario, in grege verò nequaquam. Hot.

VSVSFRVCTVS eſt duplex, nudus, qui ſeruitus eſt in perſonam, & alter qui proprietati cohæret. *l. 126. §. 1. ff. de verbor. oblig. l. ſi cum teſtamento. §. pen. ff. de except. rei iud. Cuiac. ad l. l. 58. de verb. oblig.*

VSVSFRVCTVS, ab vti frui deriuatur, res quæ noſtra

non

non eſt, ſed perinde ex ea fructum atque vtilitatem capimus, ac ſi noſtra eſſet. *l. 1. de vſufruct.* definitur ab Vlpian. quòd ſit ius in alienis rebus vtendi fruendique, ſalua rerum ſubſtantia. Eleganter hanc definitionem interpretatur Oldend. quod frigidè tractata eſt à doctoribus Recidit tamen interdum in dominij nomen, ſicut quęlibet alia ſeruitus. *l. 3. ff. ſi vſufruct. pet. adſtipulatur l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero: de iureiur.* Vſusfructus quoque nomine, ſicut & vſus appellatione, interdum proprietas continetur. *l. fin. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum. l. ſpecies. de aur. & argen. leg. cum ſimil.* Quaſi vſusfr. in ijs cenſetur, quæ vſu conſumuntur. *l. 1. cum ſeq. aliquot. eod. tit.*

VSVSFRVCTVS bifariam ſumitur. Primùm pro fructuum perceptione: deinde pro iure percipiendi. *vt colligitur, Alberico indicante, ex l. quod ſi pendente. ff. de peric. & com. rei vend. & l. ſi vſumfructum. de iure dot.* Sp.

VSVSFRVCTVS cauſalis, qui cauſam dominij habet. commoditas enim ea domini eſt, vt re ſua vtatur, fruaturvè. Quamuis Alciatus negat ſe in iure legiſſe hanc commoditatem propriè vſusfructus nomine appellari. Spieg.

VSVSFRVCTVS formalis, Doctoribus ſeruitus eſt: iſque nullo modo ad dominum rei pertinet. quia cum de ſeruitutum ſpecie ſit, ſeruire illi res ſua non poteſt. *l. vti frui. ff. ſi vſumfruct. pet.*

VSVSFRVCTVS fungibilium rerum, propriè non eſt, ſed quaſi vſusfruct. *ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum.* Iuriſconſ. tamen *in l. ſed & ſi poſſeſſori. de iureiur.* appellat Vſumfructum etiam quaſi vſumfructum, nempe rerum fungibilium. Spieg.

VSVSFRVCTVS ex fruendo cōſiſtit, id eſt facto aliquo eius qui fruitur & vtitur, *ait Vlpi. in princ. l. vnic. ff. quand. dies vſusfruct. leg.* Spieg.

VSVSFRVCTVS & fructus, re ipſa non differunt: niſi quod compoſitum iſtud verbum, vſum quoque in fructibus complectitur. Differentiæ tamen cauſa ſic diſtinguuntur: Vſusfructus magis eſt facti quam iuris, quum in perceptione conſiſtat, nec antè fructus acquiratur fructuario, quàm ipſe eum perceperit. *l. 1. quando dies leg. ced. §. is vero. Inſtit. de rer. diuiſ.* Vſus verò magis eſt Iuris quam facti: & ob id etiam vſus indiuiduus, vſusfructus diuiduus eſt *Cata. tract. 5. ad Afri. enum. fol. 75. in fine.* Porrò legare vſumfructum, & legare fructum, nihil diſtant: quemadmodum ſi ſimplici verbo dicas, [alimenta, victum.] aut duplici, [neceſſaria vide ad alendum.] *Vide Oldendo. pium actio 3. claſſ. 3.* Sp.

VSVSFRVCTVS an fructus legetur, nihil intereſt. nam fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt: & fructus quidem ſine vſu eſſe non poteſt, vſus ſine fructu poteſt. *Vlp. l. per ſeruum. §. 1. ff. de vſu & hab.* Sp.

VSVS legatus, quid contineat, docet Iuriſc. *l. per ſeruum. §. 1. cum ſeq. eod. tit.* Sp.

VSVS pecuniæ. Idem continere vſum pecunię, & vſumfructum, Iulianus ſcribit, referente Vlpi. *in fine l. hoc Senatuſconſultum. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum.* Sp.

VSVS pecuniæ amitti non poteſt, quàm duobus modis, morte ſcilicet, aut capitis diminutione. *l. in ſtipulatione. cum ſeq. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſumun. l. ſi vſusfructus nomine. §. cum vſusfructus. ff. de vſusfr. quemad. caueat.* Sp.

VSVS reciprocus, qui frequentiſſimus eſt inter ruſticos. vt, commodo tibi boues meos ad arandum terram tuam, certos dies, vt tu viciſſim commodes tuos, cùm ego arauero: non cadit ſub actionem commodati, ſed præſcriptis verbis. *text. in l. ſi tibi rem ſufficiendam. §. 1. ff. de præſcrip. verb. ex Zaſio.* Spieg.

VSVS ſerui. *l. plenum. §. ſi vſus. & §. ſeq.*

VSVS ſui cauſa & vſu ſuo duci ea demum mancipia videntur, quæ ad patrisfamil. corpus tuendum atque ipſius cultum deſtinantur: veluti cubicularij, coci, miniſtratores, obſonatores, & alij eiuſmodi vſus cauſa parati. *l. 203. ff. de verbor. ſignificat.* quæ vſualia mancipia vocantur *in l. vltim. §. quotiens. ff. de publican.* Si quis argentum quod vſus ſui cauſa paratum eſſet, legauerit, id duntaxat debebitur quod victus ſui cauſa ad cotidianum vſum parauerit, non etiam quod commodare ad ludos & cæteras apparationes ſolebat. *l. 28. ff. de aur. argen. lega.* Legatis vxori ſeruis qui vſus eius cauſa parati ſunt, ad eam non pertinent hi ſerui, qui non proprij ipſius, ſed communis vſus cauſa parati ſunt. *l. 35. ff. de leg. 2.* his verò verbis ea, quæ poſt teſtamentum factum vſibus eius comparauerunt, continebantur. *l. 33. §. 1. de leg. 3.* Briſſ.

VSVS ſuus, quid & hoc ſit, itidem explicatur à Iuriſconſ. *in l. cum in teſtamento. de aur. & arg. leg.* Quid vſus domus, *in l. 2. & 3. de vſu & habit.* Quid fundi vſus, *l. ſi habitatio. §. ſi vſus fundi. eodem.* Quid pecoris. *l. plenum. §. ſed ſi pecoris.* & ibidem oſtenditur, quid equitiis vſus ſit. *§. ſed ſi boum.* ſicut & ſerui vſus. *§. ſi vſus. & §. ſeq.*

Vſus vulgatus loquendi, accipiendus ille eſt, qui paſſim receptus ſit ab omnibus. Abſurdum namque foret, ſi ex abuſiuo loquendi, aut intelligendi modo, rudis tantummodo vulgi introduci diceremus communem vſum loquendi: *ſecundùm Bald. in l. 1. C. de ſucceſ. edict.* Sp.

VSVS etiam pro conſuetudine ponitur. Sic in vſu, id eſt, id vulgari & cotidiano ſermone, in communi vita, & vt dicimus, in praxi. *in l. 45. & l. 52. §. quod tamen. ff. de leg. 3. l. 3. ff. ex quibus cauſis maior. l. 1. §. impuberi. ff. de S. C. Silan. l. 75. §. ſed ſi legata. ff ad l. Falc. l. 7. §. cum hoc edictum. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. l. 48. in fin. ff. de ædilit. edict. l. 158. l. 211. ff. de verb. ſignif.* Briſſ.

V T.

VT. Huius particulæ proprium eſt, finalem dicere cauſam, vſumq; eius varium Alberi. per exempla demonſtrat.

VT, modi notam eſſe annotat Bar. *l. 1. ff. de condit. & demonſtr. C. de cond. quæ ſub mod.* quandoque ſignificat conditionem. *l. cum tale. ff. de condit. & demonſt.* quandoque ſignificat ſecundùm *l. 1. C. de ijs qui par. vel lib. occid.* plerunq; cauſatiuè & ἀκολούθως ponitur. Cauſatiuè quidem *in l. ficut. 47. l. ſi quis temere. ff. de leg. 1.* ἀκολούθως verò & conſecutiuè. *l. in eccleſijs. de epiſc. & cler. l. 1. C. de ſeruat. & c. cùm liqueat. 1. qu. 1.* quandoque ſignificat quàm. *c. loen. 63. diſtinct.* quandoq; aduerſatiuè pro ſed. *l. cùm poſt. C. de appell.* aliquando pro tanquam. *l. leges vt generales. C. de legib.* Quandoq; veritatis ſignificatiua eſt *l. cum alijs. C. de ſec. nupt.* Quandoq; pro quamuis. *l. ſed an vltrò. ff. de nego. geſt.* Prat. *Adde Curt. lib. 2. ſimeiōſ. cap. 27. tom. 1.*

VT, pro quando. *l. ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff. de arb.* Plerunque ſupereſt. *l. 1. ff. de parricid.* interdum ordinis nota eſt. Prat.

VT, alias ſignificat cauſam: aliàs ſimilitudinem, pro ſicut. *Vlp. in l. ſi cum dotem. §. 1. & §. ſi autem. ff ſolut. matr.* Old.

VT, aliàs pro quòd accipitur. Marcel. *in l. poſtulante. in prin. ff. ad S. C. Trebel.* [Poteſt tamen, inquit, euenire, vt reſtitutionem diſtulerit hæres.] Old.

VT VT, ſignificat Vtcunque, ſiue Quoquo modo. Paulus. [Vtut hæreditatis petitione contineatur.] *l. & non tantum. ff de pet. hered.* Sp.

VT habeant vnde ſe paſcant, Aburnio exponente. *l. pen. de alim. lega.* hæc adiectio magis ad cauſam prælegādi, quàm ad vſumfructum conſtituendum pertinet. Spieg.

VT inſtructa eſt cum omni iure ſuo. *Vide Iuriſc. in l. quæſitum. de fund. inſtr.*

VT eſt inſtructus fundus. *Exponitur à Scæuola. in l. prædia de inſtruct. vel inſtrum. leg.*

VT ſic dixerim. Si quid (tradit Quintilianus) periculoſius finxiſſe videbimur, quibuſdam remedijs præmuniendum eſt: Vt ita dicam. Si liceret dicere. Quodammodo. Permitte mihi ſic. Quod idem etiā ijs, quæ licentius tranſlata erunt, proderit, quæ non tutò dici poſſunt. In quo non falli iudicium noſtrum, ſollicitudine ipſa manifeſtum erit. Legitur hæc clauſula commodè repetita à Marcello, *in l. poſtulante, ad Trebell. annotauit Eraſm. in explicatione parœmiæ, Temiter dicis*, Frequens & illud in Græcis autoribus *ἵν' οὕτως εἴπω*, id eſt, vt ita loquar quum ſentiunt ſeriem, non vt eſt, exactè proloqui, ſed qualibuſcunque verbis ſignificare, ac notare verius quàm eloqui. Sp.

Vt viſum fuerit æquum & iuſtum, quomodo accipiendum ſit, explanat Bart. *in l. fin. C. de fideicommiſſ.* Sp.

VTENDVM dare, propriè eſt commodare. Plautus *in Trinummo*:

Nam beneficium homini proprium quod datum, proprium erit.
Quod datum vtendum eſt, id repetendi copia eſt, cum velis.

Sumitur autem etiam pro dare mutuum. vt *in l. 2. ff. de eodem.* [Si gratuita pecunia vtenda data ſit, &c.] Labeo verò *in l. 1. ff. commod.* Vtendum dare, genus faciebat: & mobilibus

atque immobilibus rebus attribuebat: Commodare verò, ſpectem, & mobilium dumtaxat propriam. Sed, vt appareret, inquit Vlpian. etiam res ſoli accommodari dicitur. Sic *l.19 & l.21. §.1 ff. illo tit.* Q. Scæuola, *libr. de Iure ciuil.16.* Quod cui ſeruandum datum eſt, ſiue quod vtendum acceperit, ad aliam rem rem atque accepit vſus eſt, furti ſe obligauit. *Hæc ex Gellio lib. 7. cap 15.* Hot.

VTENSILIA ſunt Columellæ, quibus aut alitur hominum genus, aut etiam excolitur. Vnde gloſ. *in l.eos qui vtenſilia ff. de decurio.* non rectè de ijs tantum accipit, quæ ad eſum potumque pertinent. Sunt autem accipienda ſecundùm communem cum loquendi, tum teſtatoris vſum, *l. ſi certum numerum, de leg 3. cum ſimil. quæ A.b.allegat.* Sp.

VTER quis vnus ex duobus: ponitурque interrogatiuè, & aliquando infinitè, *l.1. ff.de rer.permut. & l.vter ex fratribus, de conditionum inſtit. & in l. Falcid. ad l.Falcid. Vide Bartol.in l.creditor. § Lucius ff.mandati.* Spieg.

VTER ab vtero euerſus ſit, *apud Paul.in l.ſcientiam.ff.ad leg. Aquil.* Spieg.

VTER prior iudex iudicaret, *apud Alfenum. l.is à quo. ff.de rei vend.* Spieg.

VTER, vtris, pellis qua vinum aut oleum deferri ſolet, *l.3. ff.de trit. vin.& ol.leg.*

VTERINVS, qui ex eodē vtero prodijt. *Inſti.Inſt.de bon. poſſ.* [Frater ſororve, conſanguinei, vel vterini,] *l.conſang.* Sp.

VTERLIBET, alter ex duobus, hoc eſt, vter quem tibi capere libet. *l.arbor. §.de veſtibulo. ff.commun.diuid. l.qui duos.ff. de procur.* Spieg.

VTERQVE, ſignificat ambos: differunt tamen, quòd quum vtrunq; aliquid feciſſe dicimus & ab hoc, & ab illo ſeparatim factū intelligimus: quum verò ambos dicimus feciſſe, ab vtroque coniunctim id factum oſtendimus. De tribus etiam dici ſentit gloſ. *in §. non ſolùm.2. Inſtit. per quas perſon.nob.oblig.acquir. l.3.in pr inc. ff rei.amot.* Bud.annotat. Vtrique, de pluribus etiam dici, ſed duo facientibus genera. Cic. *in Catil.* [Quod ego vtroſque in eodem genere prędatorum directorumq; pono, id eſt, quæ duo genera ciuiū. Sp.

VTERQVE ſexus. Vlp [Sed & vtrunque ſexum prætor complexus eſt,] *l.ſi quis id. de iuriſd.omn.iud.* Plaut. neutro genere protulit *in Rudente.*

VTI ſæpè ponitur pro quocunque modo. Nam l.12.tab. ait: [Vti legaſſit ſuper pecunia tutelave ſuæ rei,] Vti, id eſt, quocunque modo, ſaluis legib. *Cuiac. ad l.2.ff.de excuſat.*

VTI, dictio, ad aliud relatiua eſt, non ex ſe diſpoſitiua, *l.1. Vtip ſid.ex A.c.in l ſi cum fundum. de verb.ſign.* Sp.

VTI à me poſſeſſa, vti poſſedi, vt accipienda I.C. oſtendunt, *l. Scia §.ſi. de fund.inſtr. l.quæſitum. §.prædia.cum ſeq. l.qui habebat. §.peto.* Item, Vti à me poſſeſſa ſunt, & quæcunque ibi erunt, cùm moriar, *l. Lucius Titius §.quidam, de leg.3.* Sp.

VTI optimus maximuſque eſt, quomodo accipiendum ſit, ſuprà indicatum eſt in dictione, Optimum trudere. *De quo & A.c.in l.ſi cùm fundum. de verb ſign.* Sp.

VTI, verbum, pro vtilitatem capere, de omnibus rebus dicitur, exceptis amicis & familiarib. de quibus pro conſeruari accipimus. Cæterùm, municipes vtuntur foro, & ſimilibus, non poſſident, *l.1. §.fin. ff.de acquir.poſſ.* Sp.

VTI non vſque ad compendium, ſed ad vſum, non abuſum *Vide Vlp. l.plenum. §.1. ff. de vſu & hab.* Sp.

VTI frui, hæc compoſitio verbi omnem vtilitatem rei ſignificat, ſed cum moderamine: quippe, ſalua rerum ſubſtantia. *Vide D.O. demd. declarantem obiter definitionem vſusfructus, in actio 6. claſſ.3.* Spieg.

VTI & abuti ſic differunt. Vtimur, inquit Boëtius, ijs rebus, quæ nobis vtentibus permanent: ijs autē abutimur, quæ nobis vtentibus pereunt. Cic. *in Topic.* [Non debet ea mulier cui vir vſumfructum bonorū ſuorum legauit, cellis vinarijs, & olearijs plenis relictis, putare id ad ſe pertinere: Vſus enim, non abuſus relictus eſt.] Itaq; quarum rerum vſus ſeparari ab eorum corporibus non poteſt, earum vſus conſtitui non poteſt, *l. 2. ff.de vſufruct. earum rer.quæ vſ.* veluti vini, frumenti, olei, pecuniæ, &c. Donat. *in Andr.* Vtimur, inquit, fructibus rei, quæ ab amantibus ſaluo vſu nobis ſubminiſtratur: Abutimur, quando deperdimus, & rem, & fructum. nam vſui eſt ager domus: Abuſui vinum, oleum, & cætera huiuſmodi. Hot.

VTI

VTI via populi, Cic. dixit, pro populi more cuiuſlibet ſententiæ, ſine vllo iudicio aſſentiri: & numero vocū potiùs, quam veritati operam dare.

VTI, pro viuere à Latinis vſurpatur. Terent. *in Adelph.*

Si quidem porro Mitio, Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum præ manu dederis, vnde vtatur: reddet tibi citò, &c.

Dixit Terent. Vnde vtatur, pro vnde viuat, ſicut Donatus hūc locum interpretatur. *Brechæ.in l.in l.cenſoria. ff.de verb.& rer.ſignific.*

VTILE, quo vtimur, quod nobis confert.

VTILE, quod rem meliorem facit, & deteriorem eſſe non ſinit, *l.quod dicitur. §.fin. ff.de impenſ.in res dot.fact.cum ſeq.l. impenſæ. de verb.ſign.* Spieg.

VTILE eſt, rem iuſto precio habere poſſe, *l ſi cui fundus, de leg.2.*

VTILE, niſi & honeſtum ſit, non appellandum, *per tex.& gloſ.ab Alberico indicatam.*

VTILE tempus. *Vide, Tempus continuum.*

VTILES actiones dicuntur, quæ contra iuris ſtrictirationem, vtilitatis, id eſt, æquitatis cauſa conceduntur: indeque nomen inuenerunt. Veluti actio à Prætore conſtituta eſt aduerſus eos, qui ſeruum alienum corruperint, in duplum quanti ea res erit. quærebatur an ſi quis filium filiamve familias corruperit, ea actio dari poſſit? Reſpondetur, vtilem dandam eſſe: in qua officio iudicis æſtimabitur, quanti noſtra interſit, *l.vt tantum, 14. ff. de ſeru. corrupt.* Hinc Pompon. *l.quia actionum, 11. de præſcrips. verbor.* [Supplet Prætor in l. Aquilia, quod ei deeſt, reddendo actiones in factum accommodatas legi Aquiliæ, idque vtilitas eius legis exigit.] Hinc vtilitas ſtricto iuri opponitur à Paulo, *l.ſeruitutes,20. ff. de ſeruit. vrban.* & ab Vlpian. *l.ſi longius.19. in ſi. ff.de iud.* Hot.

VTILIS actio autem multis modis accipitur. Primò, vtilis actio appellatur directa, quæ defectu nominatæ actionis ex bono & æquo datur. Cuiuſmodi eſt actio præſcriptis verbis, *l.cum mota. C.de tranſact. l.quoties. l.quia. ff.de præſcript.verb.* Vnde ex vtilitate aliquid conceſſum dicimus, id eſt, ex æquitate rigore iuris non obſeruato, *l.iuſto. §.pen. ff. de vſucap. l.peregrè. §.quæſitum. ff de acquir.poſſeſſ.* Secundò actio vtilis reſpectu directæ ad diuerſa competentis vocatur, *ſecundùm Bar.in l.1. de action.* talis eſt in rem actio, competens emphyteutæ ratione vtilis dominij, *l. 1. in fin. ff.ſi ager vect.* nam dominus directam in rem habet, pro directo dominio. mallem dixiſſet Bart. hanc vtilem ad eandē rem competere reſpectu diuerſi iuris: ſi modò actio conceſſa emphyteutæ vtilis dicenda eſt. Tertiò vtilis datur ex mente legis: directa verò ex verbis ipſis, & ſic differunt, vt *ſcire* ... *l. fraus. ff. de legib. fuit. l pen. ff ſi quadr. paup. fec. ... C.ad l.Aquil. l.curatoris. C.de neg.geſt.* Enimuerò reijcienda eſſe videtur Bartoli & ſequacium opinio, quę vtilem quandoque contra verba & mentem legis inuenerunt, *in l.quoties. C. de donat. quæ ſub mod.* vbi donauit Aelius Seio centum, vt poſt annum Titio reſtitueret, ſi hoc non eſt ſtipulatus Titius, nulla ei ſtricto iure parta eſt actio: ſed donatori condictio ob cauſam ad reperendum donata, quaſi cauſa non ſecuta. Sed tamē benigni iuris interpretatione, Titio vtilis actio permittitur, iuxta Aelij donatoris voluntatem. Forcatulus dicit nuſquàm videri hic vtilem actionem aduerſus legis ſententiam, cùm magis benigni iuris interpretatione concedatur, qui legem interpretatur, quod intus eſt in lege excutit, & relicto cortice verborū, ſententiam accipit, *vt d.l.fraus. ff.de legib. Forcat.in Necyom.dial.63. in prin.*

VTILES dies dicūtur, quibus experiundi & iudicis adeundi poteſtas eſt, *l.3.in ſin. ff.de excuſat. l.6. ff.quæ in fraud.credit. l.10. ff.ad Turpil. l.55. ff.de ædil.edict.* Vtiles autem dies, interdum (quod in his quæ decretum exigunt, ſeruatur) ſeſſionum, accipiuntur: quibus ſcilicet Prætor pro tribunali ſederit, & poſtulationibus dederit reſponſum. In his verò quæ de plano expediri poſſunt, vtiles ſunt. quicunq; dies, quibus Prætor ſui copiam in publico, vel adeuntibus ſe fecerit, *l.2 ff.quis ordo in bon.poſſ. §.vlt. Inſtit.de bon poſſeſſ.*

Ita vtilem annum accipimus, ex diebus vtilibus, id eſt, quibus experiundi poteſtas fuerit, conſtantem. *l.1. §.1. ff. quando act. de pecul. l.1. ff.de in rem ver. l.3. §. hæc. act. ff. vi bon. rapt. l.28. §.ſi quis. ff.de lib. & poſt. l.14. ff.de aqu. & aq.pl.ar. l.4. & l.6. in fin.*

ſ.quia

ff. quæ in fraud. credit. l. 1. §. vti poſſidet. Experiundi autem poteſtas eſt, ſi agendi facultas eſt. nec enim ſatis eſt reum poteſtatem ſecum agendi facere, vel habere eum qui ſe idoneè defendat: ſed hoc ampliùs exigitur, vt actor nulla idonea cauſa impediatur experiri. Nam ſi vel Reip. cauſa abſit, vel ab hoſtib. detineatur, aut in vinculis ſit, aut ſic tempeſtate in aliquo loco detineatur, vt mandare non poſſit, experiũdi poteſtatem non habet, *l. 1. ff. de diuerſ. temporalib.* Cæterùm experiundi poteſtatem, quòd ad redhibitoriæ tempus attinet habuiſſe non videtur, quo vitium latens fugitiui ignorauit, *l. 55. ff. de ædil. edict.* Dies ad appellandum conſtituti ad aliquid vtiles ſunt: ſi fortè eius, à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Nam is dies ſeruatur, quo primo adeundi facultas erit, id eſt, quo in publico ſui copiam fecerit, *l. 1. §. dies. ff. quando appell. ſit.* Briſſ.

VTILIA quædam ſunt publicè, quædam priuatim, *l. 1. §. 2. ff. de iuſtit. & iure.* Publicè vtilia ſunt, quæ in commune vtilia ſunt, & quæ ad vtilitates omnium in commune pertinent, *l. 3. §. ii quoque. ff. de S.C. Silaniano, l. 6. §. ne quid. ff. de offic. præſid.* Huius exempla videre eſt *in verbo Intereſt.* Briſſon.

Vnde duplex ſtatuitur vtilitas publica: vna, quæ eadem communis dicitur, *in l. 51. in fin. ff. ad l. Aquil.* Altera, priuata.

Publicæ vtilitatis cauſa propoſitum dicitur interdictum de loco publico fruendo. Tuetur enim vectigalia publica, neruos totius ciuitatis, *l. 1. §. 1. ff. de loco pub. fruen.*

Pro publica vtilitate exercetur actio iniuriarum, quoniam ad compeſcendam audaciam cohibendamque petulantiam iniurioſorum hominum pertinet, *l. 42. §. 1. de procuratori.*

Publica vtilitas eſt edictorum prætoris, quæ iuris veteris ſupplendi, corrigẽdi, emendandi cauſa comparata ſunt, *l. 7. ff. de iuſt. de & iur.*

Publica eſt vtilitas nuptiarum, *l. 12. §. modo. ff. de captin. & apud Paul. lib. 2. ſenten. tit. 20.* Prætereà ſi quod tumultus, vel incendij, vel naufragij cauſa depoſitum eſt, non redditur, creſcit perfidiæ crimen & publica vtilitas coërcenda eſt, vindicandæ reip. cauſa, *l. 1. §. hæc autem ſeparatio. ff. de poſ.*

Sic ex vtilitate publica aliquid receptum dicimus. *l. 8. ff. de poſ.* Et vtilitatis cauſa, *l. 2. §. ſi de impubere. ff. pro empt. l. 95. §. v[illegible] ff. de ſolutionib. l. 1. ff. qui & à quibus. l. 32. §. pen. ff. de adq. poſſ. l. 1. C. eod. tit. l. 5. §. 1. de legit. tutorib.* Et propter vtilitatem, *l. 19 ff. de præſcript. verb. l. 16. de legib. l. 1. §. magiſtrum. in fin. ff. de exercitor. l. 6. ff. rem pub. ſal. fo. l. 40. §. 1. ff. de adquir. poſſ. l. 1. §. 1. ff. quod legatur.* Vel vtilitate ſuadente, *l. 1. §. ſunt qui putent. ff. ne quid. in flum. pub.* Et vtilitate ſuadente receptum. quemadmodum legendum videtur, *l. 44. §. eum qui. ff. de vſucapionib.* Ex vtilitate etiam edicta commendantur, *l. 1. ff. de neg. geſt. l. 1. ff. de reſtitut. in integ. l. 1. ff. de exercit. l. 1. ff. nam. cau.* Briſſ.

VTILE eſſe, vel vtilius eſſe, id eſt, magis ex vſu eſſe, pro ratione decidendi legimus, *l. 3. §. hoc interdicto. ff. ne quid in loco pub. l. 5. in fin. ff. ſi pars hæred. per l. 89. in fin. ff. de ſolut.* Briſſ.

VTILITAS etiam omne compẽdium, & id quod noſtra intereſt, id eſt, damna & lucra complectitur, *l. 4. §. in eum. ff. de damn. infect. l. 11. §. vlt. ff. de act. empt. l. 81. §. vlt. ff. de verb. oblig. l. pen. §. ſi quis cautio. l. 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei qui in poſſ.* Ita accipe quod dicitur, Vtilitatem deberi, Vtilitatem venire in iudicium, & in æſtimationem, *l. 9. §. prætereà. ff. ad exhiben. l. 22. cum l. ſequ. ff. ad l. Aquil. l. 21. §. cùm per venditorem. ff. de act. empt.* Briſſon.

VTILITER, id eſt, rectè, ſecundum iuris ac legum ordinem *l. penult. in fin. ff. de legit. tut. l. Stichus. ff. de manumiſſ. teſtam.* opponitur Inutiliter *in l. ſi cum venditor. §. ſi ſecundum. ff. de euict.*

VTIQVE, pro, Tantum, *in l. 21. ff. manda. l. 31. l. §. culpam. ff. de ædilit. edict. l. 17. §. ſi cùm mihi. ff. de præſcrip. verb.* Briſſ.

VTIQVE Latinis idem ſonat quod omninò. Cic. [Faba Pytagorei vtique abſtinuerunt.]

VTIQVE certè, *l. vtique ff. de rei vindic.* continuationis nota, *l. vtique. ff. de dam. infect.* Aliquando pro Ita demum, *l. diuortio. §. ficut. ff. de actio. empt.* Prat.

VTRARII dicebantur, qui Vtribus, & alius generis pellibus aquam in caſtra deferre ſolebant. Sch.

VTRVBI, (ſic enim rectè in Pandect. Flor. & apud Theophil. *Inſtit. de interdict.* ſcriptum eſt) interdictum eſt retinendæ poſſeſſionis, quod de re mobili maiore parte anni poſſeſſa datur, *l. 1. ff. vtrubi, l. 9. ff. de rei vindicatio.* Theophilus interpretatur πὸς ὁποτέρῳ. Sic autem à primis verbis quibus concipiebatur hoc interdictum nominatum eſt. Briſſ.

VTPOTE, pro Quia, cauſatiua eſt, vt Quippe, quemadmodum oſtendit Valla *in Elegantijs. C. de ſacroſ. eccleſ. Auth. ingreſſi.* [Nec ergo de his teſtantur, vtpote nec domini rerum.] Spiegel.

VTPVTA. Hac voce Iurecoſſ. vtuntur, ceu confirmatiua *Vide Alberic.*

VTRAQVE lingua, Græca & Latina.

VTRISQVE luminibus orbatus, *l. 1. §. caſum. ff. de poſtul.*

VTRIVSQVE poſſeſſionis reditus confuſi. Protulit eius exemplum, Paul. *in l. prædijs. §. Titio. de legat. 3.* Sp.

VTRO, Aduerbium, verſus quam partem.

VTROBI, vtro in loco, ſicut Vtrobique. Haloander rectiùs Vtrubi: vt ſit compoſitum ex vtrum, & vbi: quaſi apud ex duob. de re conuertentib. Quod & Accurſius rectè ſentit *in l. vnica. ff. vtrubi.* Sp. *Cõfer Menoch. de retin. poſſeſſ. rem. 2. nu. 7. & ſeqq.*

VTRVM interrogandi aduerbium, idem quod Num ſignificans, & ſequentem fere ſemper habet particulam An, quamuis etiam ſine ea particula interrogat. *Inſti. de ſatiſd. tut. §. ſi ex iis. de rer. diuiſ. §. feræ igitur. & §. ſi ex aliena planta, l. ſi ipſi tutus fuero. ff. de verb. obligat. cum ſim. per Alberic. indicata*, qui *in l. ſi is qui ducenta. §. verum. ff. de reb. dub.* annotauit dubitantis eſſe vocem, quomodo reperitur apud Plautum, Terentium & Ciceronẽ.

V V.

VVA, vitis fructus, inter dulcia recenſetur, *in l. vlt. ff. de trit. & vin. leg.*

VVA in homine appellatur pellicula, quæ vuæ inſtar in extremo palatio dependet: cuius meminit Vlpian. *in l. 14. §. 2. ff. de ædil. edict. Vide Celſum lib. 6. cap. 13. & lib. 7. cap. 12.* Sp. Hot.

VVAE crudæ Vlpia. *ad leg. aquil. l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi oliuam.* Crudas vuas nõdum maturas vocat. Cicer. *de Senect.* [Et quaſi poma ex arboribus ſi cruda ſunt, vi auelluntur: ſi matura & cocta, decidunt.] Sp.

VVAE, duracinæ, quæ propter firmitatem etiam contra frigora durarent, & ideo ſeruarentur, teſte Alciato, à Iureconſ. appellatæ ſunt, *in l. qui fundum vendidit. de verb. ſignif.* Sunt qui earum ſpecies eſſe Veniculas, & Numeſianas credant. Purpureas verò appellaſſe Iuriſconſ. eas videtur, quæ in ollis condirentur: quoniam cùm adhuc rubeſcunt, ante videlicet perfectam maturitatem, decerpi debent, vt Cato præcipit. Sp. *Adde Forcat. in penu iur. ciu. cap. 16. in fin.*

VVAS, quas non vini cauſas habemus, ſed eſus poma dici poſſe, Paulus autor eſt, *in l. qui fundum de verb. ſig.* Alcia. *ibidem*

VVARVM comeſtibilium ſpecies enumerat, vt ab autoribus proditæ ſunt.

VVLGARE interdum ſignificat vſitatum, commune, ſolenne, ordinarium, ciuile, legitimum: vt vulgares actiones appellantur actiones legibus proditæ, *l. 1. ff. de præſcr. verb. l. 46. in fin. ff. de hær. inſt.* Briſſ.

VVLGARE pactum, vulgò & communiter contractibus adſcribi ſolitum, *l. 30. ff. de pact. dotalib. iuncta l. 5. ff. de diuort. l. 3. Cod. de pign. actio. iunct. l. 1. Cod. de pact. pign. & l. 4. ff. de pign. actio.* Briſſon.

VVLGARE præmium propoſitum delatoribus præmiũ ſignificat, *l. 13. §. extat. ff. de iur. fiſc.* Briſſ.

VVLGAREM formulam Paul. pro actione dixit, *in l. ſi ſeruus nauem. ff. de furt.*

VVLGAREM mulierem, *in l. ſi vxor. ff. de adult.* Accurſ. meretricem intellexit: quod Alciato durum videtur: vulgarem intelligens, ex aduenticio vulgo, non ex ciue Romana *lib. 2. Parerg.* Sp.

VVLGARES artes, quæ vulgo mechanicæ dicuntur.

VVLGARIA opponuntur his, quæ in precio ſunt *l. 3. ff. de ſupell. leg.* vt vulgaria tentoria *l. quidam. §. parietem. ff. de ſeruit. ruſt. præd.* Spieg.

VVLGARIA nomina, pro vſitatis *l. 1. de præſcript. verb.*

VVLGARIA tectoria, *ad proculum d. l. quidam Hybernus nomine. in fin. ff. de ſeruit. vrban. præd. Lege, Stratile.* Sp.

VVLGARIA vaſa. Iuriſconſ. definit, quæ non ſunt proprio loco attributa *l. ſupellectili. de ſupell. leg.* Spieg. Et, Vulgaria

verba ordinaria, & cautione de rato habendo comprehendi ſolita, *in l. 3. ff. rat. rem hab.* Et, vulgaris cautio legatorum, quæ legatorum in diem, vel ſub conditione relictorum nomine vulgo interponi ſolet *in l. 114. §. ijdem principes, ff. de leg. 1. tit. vt lega. ſeu fideic. nom. cau.* Briſſon.

Sic vulgari modo legatorum dies proferri dicitur *in l. 4. ff. de dote præleg.* qui ea clauſula prorogatur, quæ refertur *in l. 30. ff. de leg. 1.*

VVLGARI modo legari vxori dicitur, quod vſitato modo legatur. *in l. 108. ff. de leg. 1.* Briſſ.

VVLGARIS amicitia, quæ ex leui noticia contingit, & inter improbos quoque plerunque eſt. *vt colligitur ex Paul. in l. lata culpa. de verb. ſig.* Eſt & alia Amicitia, quam Paulus *in d. l.* deſcribit: de qua proditum eſt, Leges accipiendas eſſe, quæ cauſa amicitiæ aliquid indulgent, vel vetant. *l. ſciendum. §. ſi alienum. ff. de legatior.* Spieg.

VVLGARIS exceptio rei iudicatæ *l. 3. ff. de popularibus actio.* Briſſon.

VVLGARIS perſona, leuis: eâ honeſtæ perſonæ ab Vlp. opponitur, *in l. legitimos de legit. tut.*

VVLGARIS, quod modis in iure ſumatur, exponit Bart. *in l. 1. ff. de vulg. & pupil.*

VVLGARIS ſubſtitutio poteſt videri dicta, quæ ex l. 12. tab. deſcendit, niſi cui magis placeat, inde dicta quod à quolibet teſtatore, & cuicunque hæredi ſcripto fieri poſſit. Nam & in vulgarem caſum factam ſubſtitutionem dixit Mod. *in l. 4. §. 1. ff. de vulg. & pup.* Briſſ.

VVLGARIS vxor quæ dicatur, Budæus & Alciatus eruditiſſimi viri diſputant. Ego nuſquam hoc vxoris genus me legiſſe memini. nam Vlpiani verba *in l. 13. §. 1 ff. de adult.* quibus vxor vulgaris appellari putatur, aliud ſignificant. [Sed &, inquit, in ea vxore poteſt maritus adulterium vindicare, quę vulgaris fuerit: quamuis ſi viduæ eſſet, impune in ea ſtuprum committeretur.] non enim relatiuum QVAE ad vxorem, ſed ad verbum Mulierem, quod ſubaudiatur, referendum eſt. vt, ſit ſenſus, Si quis vulgarem mulierem, id eſt, quæ vulgo ex corpore quæſtum facit, vxorem duxerit, poteſt in ea vindicare adulterium: ſi tamen eo mortuo rurſus ad ingenium redeat, impune vt in vulgari ac publica meretrice libido verſabitur. Et hæc ipſa ſpecies refertur apud Scæuolam *in l. 7. ff. de grad. & adfin.* vbi ait Priuignum etiam dici, qui vulgò conceptus ex ea natus eſt, quæ poſtea mihi nupſit. Hot. *confer Menoch. de arb. iud. qu. lib. 2. cap. 71. num. 3.*

VVLGO concipere & vulgò parere accipimus eam, quæ vulgo & paſſim ſui copiam facit *l. 5. verſ. nec intereſt. ff. de ſtat. hom. l. 5 ff. de in ius voc. l. 4. §. cognationis. ff. de gradib. & adfin. l. 22. C. adulter. l. 77. §. mater. ff. de leg. 2.* Briſſ.

VVLGO quæſiti dicuntur, qui paſſim & ſporadēn & incerto patre concepti ſunt, qui & ſpurij vocantur *l. 19. ff. de ſtatu hom. l. 4. in fin. ff. de in ius voc. l. 10. ff. de bon. libert. l. 5. §. 1. ff. de liber. agnoſc. l. 16. §. penult. ff. de his quæ vt dig. l. 1. §. ſed & vulgo. ff. ad Tertyllia. l. 1. ff. ad municipal. Caius lib. 1. Inſtit. tit. 5.* Modeſtin. autem vulgò conceptos definit, qui patrem demonſtrare non poſſunt: vel qui poſſunt quidem, ſed eum habent, quem habere non licet *l. 23. ff. de ſtatu hom.* Briſſ.

VVLGO autem quæſiti, ex iuſtis nuptijs quæſitis opponuntur *l. 2. ff. ad Tertyll. l. 18. ff. de bonis libert. d. l. 5.* Briſſon.

VVLGVS, multitudo ignobilior. *Inſtit. de rer. diuiſ. §. hoc amplius.*

VVLNVS, eſt hians patenſque apertura, corporis ictu aliquo inflicta. *Vide Bartol. in l. ſi ſeruum. §. ſi falſum. ff. ad leg. Aquil. & in l. lex Cornelia. §. 1. de iniur.* Sp.

VVLNVS lethale præſumitur, ſi vulneratus intra triduũ mortuus fuerit. *Bart. cum alijs probat. in l. vlt. in fin. ff. de ſicar.*

VVLNVS mortiferum infligere. Iulianus: [Igitur ſi quis ſeruo mortiferum vulnus inflixerit, eundemq; alius ex interuallo ita percuſſerit, vt maturius interficeretur, quàm ex priore vulnere moriturus fuerat, ſtatuendum eſt, vtrumque eorum lege Aquilia teneri.] Sp.

VVLNVSCVLVM *l. 1. §. proinde. ff. de ædil. edict.* Hinc.

VVLNERE vita excedere, *apud. Iulianum, in l. ſi ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil.* Item

VVLNERATVS, ſubſtantiuè, qui vulnera ſanat & curat. Item

VVLNERATIO, ipſe vulnerandi actus. num prius accipienda, quam vis repellatur, Interpretes controuertunt. Sunt qui fuga potius, quàm vim propellendo, ſalutem eſſe petendam confirment. *Vide Salomonium, in l. vt vim, vbi non vulgaris tractat, vltra Doctorum traditiones.* Sp.

VVLT, an ſignificet liberam voluntatem, differit Bart. *in l. Luc. Titius, ff. fideicom. lib.*

VVLTVOSI, dicuntur Triſtibundi, Indignabundi, corrugata fronte. Apuleius *li. 3. Metamorphoſeon.* [Foris mea dominæ ſuæ cubitu procurato, ſui longe diſſimilis aduenit, non ex læta facie nec ſermone dicaculo, ſed vultuoſa, frõtem rugis inſurgentibus adſtruerebat.] *Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollina. ad Montium lib. 1.*

VVLTVS, à mente fingitur, vt ait Cic. *li. Tuſc. Quæſt. 3.* eſtq; vultus, vt idem *in Piſonem* ait, ſermo quidam mentis tacitus. Extat apud Spec. *tit. de aduoc. §. 3.* vulgatus verſiculus,

Vultus talis eſt, qualis mente gerit.

VVLTVS nullo in animante eſſe præter hominem, poteſt cuius vim Græci norunt, nomen omnino non habent. *Auct. Cicero de Legib. lib. 1. Vide Spec. tit. de aduocat. §. 5. & 1. parte tit. de teſte. §. 7.* Spieg.

VVLTV recto *l. ſacril. C. de diuerſ. reſcript.*

VVLTVS ſacri. *C. publ. lætit. l. 1. lib. 12.*

VVLTVRES, metaphora vulgata, appellantur captatores teſtamentorum, & hæredipetæ.

VVLVA, Latinis non eſt obſcœna vox, non magis quàm matrix, qua concipitur fœtus: quę cum deſtituitur vi attrahendi ac retinendi ſemen, ſterileſcit mulier. Nec eſt, vt indoctum vulgus accipit, pudendum muliebre. Vlp. *in l. de ædil. edict.* [Quæritur, inquit, de ea muliere, quæ ſemper mortuos parit, an morboſa ſit. Sabinus, ſi vuluæ vitio hoc contingat, morboſam eſſe ait.] *Vide Roterod. in Annotat. ad cap. 4. epiſt. ad Roman.* Spiegel.

V X.

VXOR eſt, quæ in matrimonium conuenit. conuenit autem duobus modis: aut coemptione, aut vſu, nam confarreationem, quæ propria Pontificum erat, omitto. Coemptione, cùm vir & fœmina ſe inuicem emebant: vt Seruius ſcribit in illud Virgilij

Teq; ſibi generum Thetys emat omnibus vndis.

Veteri autem Romanorum lege, vt Varro ſcriptum reliquit, nubentes mulieres tres ad virum aſſes ferre ſolebant atque vnum quidem quem in manu tenebant, tanquam emendi cauſſa marito dare, alium quem in pede habebant, in foro larium familiarium ponere: tertium in ſacciperio, cum condidiſſent, compito vicinali ſolebant reſignare. Hinc eueniebat, vt mulier quidem in manu mancipioque mariti eſſet, aut eius cuius in manu mancipioque maritus erat, ſuaque illi hæres fieret: *quemadmodum Boetius in Topic. & Vlpian. in Inſtit. multis locis tradunt.* vir autem non in manu, id eſt, poteſtate vxoris erat: ſed quod coemptus erat, id ei ſui hæredis ius tribuebat: *quod Gellius lib. 3. cap. 2. & lib. 18. cap. 6. & Boetius in Topicis teſtantur: itemque Dionyſ. hoc de re ſcribens lib. Antiq. 2.* Moris autem erat vt vir mulierem interrogaret, an ſibi materfam. eſſe vellet, viciſſimque hæc virum, an ſibi paterfam. eſſe vellet. nam ſi vterque reſpondebat, velle, mulier materfamilias vocabatur: quoniam (vt ait Gellius) non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui, vt diximus, hæredis locum venerat. Cicero *in Topic.* [Cum mulier viro in manum conuenit, omnia quæ mulieris fuerunt, viri fiunt dotis nomine. Seruius etiam *in lib. Aeneid. 7.* [Per coemptionẽ, inquit, facto matrimonio ſibi inuicem ſuccedebant.] Teſtari tamen arbitratu ſuo poterant. nam à tutoris poteſtate liberabatur, quę materfamil. fiebat: tametſi quibuſdam etiam in rebus, tutorum poteſtas, ſed multo leuior, permaneret. quod Cicer. *in Murenam* exagitat. Vſu verò fieri matrimonium dicebatur, cum tutoribus auctoribus mulier in matrimonium alicui conueniebat, quo cum ea conſueſcebat, quaſi cum iuſto perfectoque marito: adeò vt ſi vſus ille intra annum non interrumperetur, pro vſucapta iam haberetur: ei tamen intra annum vſurpare, id eſt vſum infringere, ex lege 12. tabularum liceret. quod ni faceret, quoad in eo matrimonio maneret, matrona, inquit Gellius, dicebatur: & ſi ſibi liberi nati non forent, à matris ſcilicet nomine non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi. Hæc neq; in manu mancipioe

aſcipioque mariti, neque ſui iuris erat: ſed ſemper in tutorum poteſtate permanebat. quod ſi inteſtata moreretur, agnatus proximus familiam habebat. Hæc ex Ciceronis *Topic. Orat. pro Flacco, Boetio in Top.* Gellio *lib. 3. cap. 2. & lib. 18. cap. 6.* Quæ ſi vera ſunt, videamus ne *in illa oratione pro Flacco* mendum ſubſit his verbis; quæ ſubijciam: In manum, inquit, conuenerat. nunc audio. ſed quæro vtrum vſu, an coëmptione. Legendum enim videtur in matrimonium conuenerat: de quo tamen doctiorum hominum ſententiam expectabo. Illud minimè prætermittendum eſt, tametſi iuriſconſultorum noſtrorum tempore, quorum ex ſcriptis Pandectarum libri coagmentati ſunt, Materfam. & Matrona plerunque pro eadem vſurparentur, quemadmodum ſuperius à nobis demonſtratum eſt: tamen eodem ipſo tempore Conuentionem in manum vſurpari ſolitam fuiſſe, Matremque fam. propriè appellatam eſſe, quæ in viri manum conuenerat. id quod ex Vlp. *Inſtitut. tit.* 22. ante legitur, vbi inter ſuos hæredes numerat vxorem quæ in manu eſt, & nurum quæ in manu eſt filij, quem in poteſtate habemus. quod etiam *cap.* 29. perſpicuè inculcatur: vt mihi dubium non ſit verba hæc Feſti, quæ ſubſcribam, eodem pertinuiſſe: eſſeque ſi tempus illud ſpectemus, non abſurda, vt quidã exiſtimauit, ſed & certiſſima & veriſſima. [Materfamiliâs, inquit, non ante dicebatur, quàm vir eius paterfamiliâs dict' eſſet: nec poſsũt hoc nomine plures in vna familia præter vnam appellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec quæ ſine filijs eſt appellari poteſt.] Quem locum ſic intelligo, vt quæ filiofam. nupta ſit, non ante eo nomine vtatur, quàm is ſui iuris effectus ſit: neque conſentaneum ſit, vt ſi ſocrus viuat, quæ materfam. appelletur, nurus eandem nominis dignitatem obtineat. & cùm illud nomen ex mariti familia, in quam (vt ait Gellius) aſcita eſt, conſecuta ſit, profectò quæ vidua eſt, matrifamil. propriè dici non poteſt. Vtrum autem ante liberos ſuſceptos non ita diceretur, equidem affirmare non auſim: cùm Boetius ad ſtipulationem coëmptionis illud verbum adſcribat. niſi fortè dicamus ſtipulationem ad omen, non ad veritatem referri oportere: atque adeò contracto matrimonio etiam ante liberos ſuſceptos eodem modo Matremfam. eſſe dictam, quemadmodum Matronam dici ſuperius docuimus: à matris ſcilicet nomine, non adepto iam (vt Gellius ſcribit) ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi. Seruius *in lib. 4 Aeneid.* 11. Materfamiliâs, inquit, illa dicitur, quæ in matrimonium conuenit per conuentionem. nam per quandam iuris ſolennitatem in familiam migrat mariti. Quod autem Vlpian. ſcribit *in l. 4. ff. de his qui ſunt ſui vel alien.* matreſfamiliarum eodem modo dici quo patreſfamil. hoc eſt, quæ ſuæ poteſtatis ſunt, ſiue ſint puberes, ſiue impuberes: hoc ad inſtituti ſermonis & Rubricæ rationem reuocandum eſt: vt qui alterius in familia non ſunt, patres & matres familiarũ appellentur. Hot. *Adde Con. lib. 5. cap. 3. num. 2.*

VXOR iuſta dicitur, quæ verè vxor, & per quàm ſolenniter ducta eſt, non quæ ſimplici ſponſione vxor eſt, tametſi legitima ſit. *Alc. in Parad. lib. 4. ca. 7.*

VXOREM appellat maritus dominam, apud Scæuolam *in l. vxorem de leg. 3.* eiuſmodi, Alberico teſte, ſunt multi, qui non modò eas dominas vocant, ſed pro dominabus obſeruantes, eis etiam ſeruiunt. Quod certè vitio dandum eſt. Id vxorijnomen indicat. Quamuis poſſeſſiuo epitheto ab vxore, mundus dicatur vxorius, dos vxoria, monile vxorium, & imperium vxorium: vbi maritus nihil facit, niſi quòd vxor iubet. Quum tamen vxor in familia viri eſſe videatur, qui habet dominium, id eſt, quandam præeminentiam in illam *l. pronunciatio. §. famil. appell. de verb. ſignific. l. quicunque. C. de remiſ.* Spiegel.

VXORES eſſe in poteſtate maritorum, & ſine honorum autoritate non poſſe teſtari, aut contrahere, optima ſanè ratione mihi videtur receptum eſſe. Nam & Moſaica lex olim per matrimonium exemit filias à parentum poteſtate, transferens eam in maritos, *Leuit. 22 Et Nu. 30.* Apoſtolus *Rom. 7. & Cor. 7.* [Mulier, inquit, quanto tempore viuit vir eius, alligata eſt legi ipſius.] Etenim mulier verè cõpoſita, exiſtimare debet, mores viri eſſe legem vitæ ſuæ, impoſitam ſibi à Deo. Vnde Imp. vocat maritum dominum, *in l. penult. Cod. de inoffic. donat. Adde l. ea quæ. in prin. ff. de donat. int. vir. & vxo. Et l. Lucius. §. quæ id marito. ff. de leg. 2. Ephes. 5.* [Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint.] *Et Col. 3.* Item *Cor. 11.* [Vir eſt caput mulieris.] Sic Sara illa ſancta mulier de Abrahamo viro ſuo loquẽs: [Dominus, inquit, meus vetulus eſt,] *Gene. 18.* Quod repetit D. Petrus *in ſua epiſt. cap. 3.* Denique Deus ipſe mulierem alloquens *Gen. 3.* dicit: [Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.] Oldendorp.

VXORES impropriæ, id eſt, contubernales *l. quæſitum. §. vxore. ff. de fund. inſtruct.* Prat.

VXORIAE rei actio eſt, quoties poſt diuortium de dote contentio eſt: inquit Boet. *in Top. Cic.* vbi Cic. huius in actionis formula, verba illa ſolennia fuiſſe ait, Quantum æquius melius. quod idem *in 3. offic.* commemorat, eiuſque rei veſtigia ſunt *in fin. l. penult. ff. ſolut. matrim. l. ſi cum Cornelius* 82. *ff. de ſolut.* Hotom.

VXORIS nomen in clericis & ſacerdotibus honeſtiſſimum appellatur *in l. eum qui, 19. C. de epiſc. & cler.* Neque enim, inquit, clericis incumpetenter adiunctæ ſunt, quæ dignos ſacerdotio viros ſua conuerſatione fecerunt. Hot.

VXORIS adpellatione an contineatur ſponſa, quæſitum eſt quidam aiunt contineri *per l. Labeo. 6. ff. de gradibus & l. Seruius. Vide Bart. l. fin. C. de bon. quæ lib.* & an ſponſa de futuro, vide Panor. *in c. 1. de cler. coniug.* & an ſponſa de præſenti poſſit dici vxor, vt lucretur dimidium lucri, conſtant. mat. vide Panor. *in c. ex publico. de conuerſ. coniug. Barbat. in rub. & cap. 1. de ſponſalibus.* Prat.

X

X LITERA illa ceu vaſtior, ſequente conſonante in S à veteribus mutata eſt: vt ex emendatione Haloandri deprehendere licet. Spieg.

Χαράκται, qui monetam cudunt Græcis *in l. 1. C. de muneri leg. lib. 11.* Prat. Cuiac. *ad l. 1. C. de murilegulis lib. 10.* ait Χαράκτας dici falſos monetarios.

XELOROPHO, pro xenophonte falſo legitur *in §. item lex Cornelia. Inſtit. de public. indic.* Prat.

XENAGI dicuntur præfecti, mercede ſtipendia facientibus.

XENAGOGVS, eſt peregrini mercenarij militis dux.

XENIA vocabantur munuſcula, quæ à prouincialibus, rectoribus prouinciarum offerebantur. *l. 6. ff. de offic. proconſ. l. vn. ne damna prouincial. inflig. in C. Theo.* Briſſon.

XENIVM, munus quod hoſpitibus datur: ξένος enim hoſpes dicitur. Vlpian. *de offic. Proconſ. l. ſolent.* [Non, inquit, in totum xenijs abſtinere debet Proconſ.] Et paulo poſt: [Quantum ad xenia pertinet, vetus prouerbium eſt. Nebr.

XENIVM capere, eſt locum in quem diuertas, à magiſtratibus impetrare, vbi diuerſoria minus ſuppetant.

XENODOCHIVM: ſiue manis xenodocium, ſiue h, dictio Græca eſt: de qua meminit Imperator *in l. omnia priuil. & in l. munus. §. priuilegijs. C. de epiſc. & cleric. & in l. illud. §. ſi quis vero, C. de ſacr. ſanct. eccleſ.* & ſignificat locum, in quo peregrini pauperes recipiuntur. *vt etiam cenſit gloſſator ibi.* dictum ἀπὸ τῷ δέχεσθαι τοὺς ξένους. Alio nomine Xenon appellatur. *de quo in l. ſi quis ad declinandum. §. vbi autem. & §. ſi autem ampliores. C. de epiſco. & cleri. & in l. penult. in princip. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in Auth. de alie. & emphyt. §. emphyteuſis verò.* De xenodochio meminit etiam Specul. *in tit. de inſtrumen. edit. § nunc verò aliqua verſic. 61.* & mentio habetur apud Can. *in c. de xenodochijs. extrà de relig. domibus. & in c. non eſt putanda. in q. 1. & in c. per literas. de prabendis.* Cot.

XENONES, pro xenodochijs capimus. *C. de ſacroſ. eccl.* qua in parte nominantur, ſed corruptè, gerontocomia, brephotrophia, ptochotrophia. Sp.

XENOPAROCHVS, id eſt, qui publicè munera hoſpitibus contribuit. ξένος, hoſpes: πάροχος, dator eſt, ſeu tributor, Arcad. *tit. de muner. l. munerum.* [Tabularij, inquit, vel xenoparochi, vt in quibuſdam ciuitatibus. Nebriſſ.

XEROLOPHVM, locus Cõſtantinopoli celebris. Iuſtin. *4. in §. item lex Cornelia. de pub. iudic.* [Admonet nos, inquit, epigramma, in xerolopho ſcriptum.] Nebriſſ. Sed hoc vocabulum, quod Alciat. putat adulterinum apud Iuſtinian. *loco iam citato,* pro tumulo à Suida ponitur, ex congeſtis lapidibus facto. Tripodes in eo fuiſſe, in quibus epigrammata ſcribi ſolerent, Priſcianus auctor eſt *lib. 1. ſub. tit. de Accidentibus litera, fol. 7.* Spieg. Ξηρόλοφος aridus tumulus, ἀπὸ τῷ ξηρῷ λόφῳ. De hac

dictione vide etiam Appellum, *in membro de ostimabis*. & Balduin. *in comment. ſuper inſtit. Iuſtin. lib. 4.*

χρῆσις, id eſt vſus. Vlp. [Sed ſi χρῆσις, ait, ſit relicta, an vſus ſit, videndum] *l. ſi habitatio. §. 1. ff. de vſu & habit.* Sp.

Χρυσολόγος appellatur, qui in Alexandria frumento ſuſcipiendo & excutiendo præfectus eſt, qualem & apud Opuntios fuiſſe Plutarchus refert *in Hellenicis. Cuia. ad l. 1. de frument. Alexandri. C. lib. 11.*

Χρυσάμμος eſt Ballnca, vt Tribonianus expoſuit, quæ nuper effoſſa eſt è terra. Sed Græci [illegible] χρυσάμμου [illegible]. Pollux. τὴν χρυσίτιδα ψάμμον vocat. *Cuiacius ad l. 1. de metallarijs & metallis. C. d. lib. 11.*

X Y.

ξύλον, lignum *l. ligni. §. lignorum, ff. de leg. 3.*

ξυληγοὶ *naues lignorum vectrices* ibidem.

ξύλα καύσιμα, ligna coctilia *interprete L. Baiſio libel. de re veſtiar. cap. 21.* Prat.

XYLOCINNAMOMI, de quo *in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publican.* fit mentio. Dioſcorides *lib. 1.* diuerſam facit ſpeciem à cinnamomo: eſſeque lignoſum cinnamomum tradit, quod ſarmenta longa, robuſtaque ferat, & odore ſit longè cinnamomo inferiori: *Meminit & Plinius lib. 12. cap. 19.* Briſſon.

XYSTICI, à Xyſto. Xyſtus autem & Xyſtum, cum apud Græcos idem ſignificent, apud Latinos tamen nonnihil habere diſcriminis, docuit Gulielmus Philander *in Anno. in Vitruuium.* Nam Xyſtos, inquit, Latini vocant porticus tectas, vbi athletæ per hyemem exercebantur: Xyſta autem ſubdiales ambulationes, vbi ſudo cœlo ſuas exercebant palæſtras. *Vide Vitruuium lib. 5. cap. 11. & lib. 6. cap. 10.* Xyſtici autem dicuntur certatores, qui in Xyſtis exercentur. Vlpian. *l. 4. ff. de his qui not.* [Et generaliter ita omnes opinantur, & vtile videtur, vt neque thumelici, neque Xyſtici, neque agitatores, cæteraque eorum miniſteria, qui certaminibus ſacris deſeruiunt, ignominioſi habeantur.] Hot.

XYSTICI, & Thymelici, de quibus meminit Vlpian. *in l. athletas. in princip. in tit. de his, qui not. infa.* qui ſint, pluries incidit dubitari. Ideo ſciendum eſt, Xyſticos pugiles dictos, vel ex eo quod in xyſtis & longis porticibus exercebātur. vel quòd haſtis decernerent, à Græco verbo ξυσὸν quod haſtam ſignificat. quare Xyſticos, ludiones, quod haſtis depugnarent, velut gladiatores: & xyſtarchas, qui gymnaſio præeſſent, nuncuparunt. Thymelici autem, eiuſdem generis pugiones, ſeu hiſtriones fuerunt habiti: quia Græci hiſtrionicam θυμέλην nuncupant. & ideo apud Vlpianum xyſtici & thymelici inter eos athletas connumerantur, qui in theatrum prodibant, ad edendas in ſcena operas. & quia virtutis gratia hoc faciebāt, inter ignominioſos non ſunt habiti. de quibus plura ſcripſit Alexander *genialium lib. 3. cap. 9. vbi etiam de pancratiaſtis, & alijs luctatorib. tradit: & de pancratio etiam Vlp.* Cot.

Y.

YCONOMVS, vide Oeconomus. Nam ſic legendum *Alciat. lib. 1. Prætermiſſor.*

ὑπέρθεσις dilatio, Græcis interpretibus. *l. ſciendum. §. de verb. oblig.* Prat.

ὑπαρχία ἰδικὴ *l. 6. ff. de excuſ. tut. prouinciale munus. Anto. Auguſtino interprete. Alde Cuiac. ad l. 6. §. Grammatici. ff. de excuſ.*

ὑπόβολον eſt incrementum dotis, vel quod mortuo marito vxori ſuperſtiti redditur ſupra dotem, ἀπὸ τοῦ ὑποβάλλειν, quod eſt maiori rei vel ſummæ minorem adijcere. Græci aliàs reddidêre dimidiam, aliàs tertiam, niſi aliud conuentum fuiſſet. Moribus Toloſanorum redditur hodie dimidia, vt ſi 100. ſint in dote, 150. Eſt apud Harmenopolum *lib. 4.* definitio hypoboli valdè deprauata. Verba eius hæc ſunt ὑπόβολον καλεῖται, τὸ ἐπὶ τῇ ποσότητι τῆς προικὸς, ὅταν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς ἡ προὶξ [illegible] παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, ταύτῃ ὑποβαλλόμενον ἀλλ' ἤγουν ὑποτιθέμενον. Sed legendum ὅταν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ προὶξ ἀπαιτεῖται παρὰ τῆς γυναικὸς. Nam vt quæ in Harmenopulo ſub eo titulo περὶ ὑποβόλου ſequuntur, apertè demonſtrant, non mortua vxore, ſed mortuo marito, hypobolo locus eſt. Quod & ijs verbis adnotatum reperi in Harmenopulo Bibliothecæ regiæ εἶχε γὰρ τὸ πρωτότυπον οὕτως [illegible] [illegible] γὰρ γράφειν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς. Confirmatur ijs quæ de Hypobolo ſcripſit Georgius Phobenus, hoc modo: τὸ ὑπόβολον ὃ καὶ προγαμιαῖον λέγεται [illegible] [illegible] [illegible] συμφωνίᾳ [illegible] παρὰ τῆς προικὸς συμφωνούμενος ἀπαιτεῖται. διὸ καὶ ὑπόβολον λέγεται. [illegible] [illegible] γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἀπαιτεῖται κατὰ τὴν τῆς προικὸς ποσότητα, καὶ εἰ μὲν συμφωνηθῇ [illegible] μέχρι τοῦ τρίτου τῆς προικὸς δίδοται τὸ ὅλον, εἰ δὲ μὴ συμφωνηθῇ τὸ ἥμισυ [illegible] προικὸς δίδοται καλεῖται [illegible] πρὸ γάμου δωρεά, διότι καὶ πρὸ τοῦ γάμου συμφωνεῖται. Et Demetrius Cartophylax Archiepiſcopus Bulgariæ, quem librum habet Pet. Faber vir nunquam ſatis laudatus, *quæſt. 55.* [illegible] [illegible] τὸ ὑπόβολον τὸν χόρτον [illegible] [illegible] προτελευτήσασα τῆς γυναικὸς ὁ ἀνήρ. *Cuiac. obſeru. & emenda. lib. 5. cap. 4. prope fin.*

Ὑποβολιμαῖος dicitur puer tam ſuppoſititius quàm ſpurius & adulterio natus. *Com. lib. 1. ca. 12. num. 1.*

Ὕβρις verbum eſt polyſemum. Propriè autem ſignificat inſolentem quandam & confidentem contumeliam. Apud Aeſchinem ὑβρίζειν eſt ſtupro cōtaminare. Apud Ariſtophanem *in Ranis* ὕβρις ſignificat, quod idē auctor alio loco ait, πολλὴν τρυφὴν, delicias nimias, quibus ſcilicet inſoleſcimus & efferamur ad inferendam iniuriam contumeliamque, *Balduinus in comment. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib. 4. tit. de iniurijs.*

Ὑποθήκη, & Hypothecaria, Hypomnematographi, vide ſuprà *H. lit.* S. Prat.

Ὑπομνηματοφύλακες Grecis appellantur, qui actuarij numeri totius rationes tractant. *Cuiac. ad l. 5. de erogatione militaris annonæ. C. lib. 12.*

Ὑπομνηματογράφος à Strabone inter magiſtratus ciuitatis Alexandrinæ numeratur *lib. 17.* qui Latinè dici poteſt Commentarienſis. *Cuiac. ad l. 59. de decurion. C. lib. 10.*

Z.

ZANI, vel potius Tzani, populi, vt Viglius legendum eſſe annotauit, quod & Alci. probat, à veteribus Sanni vocati ſunt, prius tamen & Macrones dicti, primùm ſub imperio Iuſtiniani victi, in formā prouinciæ ſunt redacti, *vt ſcribit Agath. lib. 5.* Fit eorum mentio *in Nouel. 1. conſti. de her. & Falci.*

ZEA genus frumenti, Langobardico vocabulo ab Accurſio ſæpe appellatur ſpelta. *Vide l. triticum. ff. de verb. oblig.* Spieg. *Adde Cuiac. ibid.*

ZELOTYPIA definitur à Chryſippo ægritudo animi, ex eo proueniens, quòd timeas, ne adſit alteri, quòd cum nemine velis habere commune. Zelotypiæ ſpiritu vexatus vir, cum ſuſpectam vxorem de adulterio habet, quomodo agere poſſit, docet Moſes *in Numeris.* Sp.

ZELI nomine ſignificatur & æmulatio, quæ eſt, ſecundum Ciceronem, ægritudo, ſi eo, quod concupierit, alius potiatur, ipſe careat: In ſacris verò literis affectus ille ita nominatur, qui oritur ex commiſtione indignationis, quę eſt de bono indigni: & miſericordia, quę eſt de malo indigni. Tametſi Zeli nomine, quidam rapiantur zelo imperito, & imprudenti: cuius *ad Rom.* meminit D. Paulus. *Vide Ludouic. Viuem de Anima, lib. 3. tit. de Indignatione.* Spieg. Fuit autem olim & factio quædam Iudæorum quæ ſibi impoſuit Zelotarum nomen, tanquam acerrimis & aſſertoribus & defenſoribus legitimarum obſeruationum. *Ioach. Camerar.*

Ζῆλος dictio Græca eſt, ardorem quendam animi & contentionem mētis oſtendens, ἀπὸ τοῦ ζεῖν vt videtur, id eſt, à feruendo, eſtque τῶν μέσων, non minus laudatæ & iuſtæ affectionis ſignificatiua, quàm prauæ & improbæ æmulationis. Sed pauci è Latinis apud veteres ea (quod ſciam) vtuntur. *Cuiac. lib. 3. ὑποσημ. cap. 3.*

ZELVS propriè noſtris eſt, viri amor in vxorem. *2. q. 1. cau. ſi peccauerit, in fin.* Dicitur & Zelus affectus ille Old.

ZETA, locus erat vnius cubiculi capax, ſolem hybernum ſpectans: ita conſtructum, vt per heliocaminum vaporem acciperet. *Alex. Neapol. Gen. dier. lib. 5. cap. 5.* Super hac dictione quid comperetit Catanæus, refert pluribus, *in comment. ad 2. lib. Plinian. epiſt.* Old.

ZEVGMATIS genus eſt, quando aduerſus res præcedentes, neutro adiectiuo omnes terminamus. vt cum dicimus, Vxori veſtem, ornamenta, mundum, aurum, argentum, quod eius cauſa paratum eſſet, omne lego: intelligitur legata etiam veſtis, eius cauſa non parata, *l. hæres. §. vxori de leg. 3.*

Zeu

Ζεία Latinè Fax dicitur. *Connan.lib.8.cap.3.num.2.*

ZEVXIPPI porticus, *in l.18. C.de operib. publ.* In deſcriptione vrbis Conſtantinopolitanæ, cuius incertus eſt auctor, Thermæ Zeuxippi in ſecunda regione ponuntur. Zonar. *Tom.3. in Iuſtin.* καὶ τὸ Ζευξίππου λουτρὸν, τὸ λεγόμενον Ζεύξιππος. Et *in Philipp.* καὶ ἐν τῷ τοῦ Ζευξίππου μετὰ τὸν ἀγῶνα λουτρῷ. Briſſon

Ζημία in legibus Solonis apud Demoſthenem & Plutarchum, pœna & ad mortem, & ad aliud pœnæ genus pertinet. Prat.

Ζημιοῦν & ζημιοῦσθαι, in eiſdem apud eoſdem pœnam infligere, & irrogare mulctam. Prat. Cuiacius, tamen *obſeruat.lib.6.cap.25.* negat Ζημιοῦν idem eſſe quod pœnam ſeu mortem infligere, ſed tantum mulctam infligere ſignificare oſtendit, idque probat auctoritate Gellij qui ſimiliter mulctare non necare, dixit.

ZINGIBERI, *in l.vlt. §.Species. ff.de publ.* imitatione Græcæ ſcripturæ. Nam Græcis ζιγγίβερ dicitur, eſtque interprete Suida, εἶδος ἀρώματος. *De quo videndum eſt Dioſcorid. lib.2. & Plin.lib.12.cap.7.* Briſſ.

ZONA, cingulum duplex, pecuniæ quam aliquamdiu conſeruare volumus, geſtandæ idoneum. Vlpian. *l.6. ff.de bon.damnat.* [Nec ſi Zonam circa ſe habuerit, protinus aliquis vindicare debebit.] Gracchus apud Gellium, *libr.15.cap.12.* [Itaque Quirites, quum Roma profectus ſum, Zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli.] Hotom. Cæterùm zonæ appellatione quid intelligatur veteribus, relatum à Rhod. *lib. lect.antiqu.22.cap.19.* Spieg. & Old.

Ζωόφυτα dicuntur, quæ mediam naturam inter ſenſibilia & vegetabilia habent: vt oſtrea, ſpongiæ, & ſimilia inter animalia. Nos fortè, inquit Budæus, Plantanimes dicere poſſumus, vel Plantaminalia.

Ζῶτα petia dicuntur, animalium figuris intexta.

ZOXENI, operarij, qui in diem viuunt, παρὰ τὸ ζῆν, καὶ ξενίζειν, quod viuere ſignificat in hoſpitijs. ipſi autem operarij, qui in aquæductibus laborabant, Silicarij dicuntur. *Alciat.in l.ad reparationem. C.de aquæductib.lib.11.* Old.

ZYGOCEPHALA, ſignificant iumentorum capita iugo illigata. Iuſtinian.tamen in Nouell. iuxta editionem Haloandrinam, *de offic.præſid. conſtit.17. §.compelles etiam.* vſurpauit hoc vocabulum, pro quod iuncti boues vno die exarare poſſunt, vt Iugerum appellatio apud Varronem, & alios. Old.

ZYGOSTATES, libripens, ponderum cauſa in ciuitatibus conſtitutus. vulgò (ein Werdein) *l.vlt. C. de ponderat. lib.11. l.2. eod.tit. in C. Theod. & edicto Iuſtin.13.* inde Zygoſtaſij munus, *in l.1. de frum.vrb.Alexand. in C. Theod. & in C. Iuſtinian.* Briſſon.

ZYGOSTATAE, qui examini pōderum præfecti ſunt. Horum iudicio Paulus Caſtrenſ.cenſuit, eatenus liberari debitum, quatenus de liquato ære, reliquum argēti ſupererit creditori, *l.fin. C.de pond. lib.10. Qua de re latius differit Alc. in l.2. ff.ſi cert.pet.* Oldend. Hinc Zygoſtaticam fidem Alciatus appellauit fidem plenariã & examinatam ideo, quod Zygoſtica libra ſit publice in ciuitatibus ſuſpenſa. Hinc ζυγοστάται, *lib.38.* νεολλοῦν, vt teſtatur Cuiac. *l.7. §. Grammaticis ff.de excuſat.* dicuntur ponderatores & libripendes.

ZYTHVM, potus eſt, quem è frugibus excogitauit Aegyptus. Vlpia. *tit.de trit. & vino leg.l.* ſi quis zythum, inquit, & cætera pro hominum affectione. *Ant.Nebriſſ.* Old.

ZYTHVS vini appellatione non continetur, *ſecundum Vlpia. in l.ſi quis vinum. ff.de vin.trit. oleóque legat.* & ex frugibus præparatur apud Aegyptios, *vt ait Colum.* vel ex ordeo, *ſecundum Suidam.* in Hiſpania verò Cerea appellatur. de qua, ſecundum aliquos, ſenſit etiam Vlpianus *in ea. l.ſi quis vinum.* quibus non aſſentio, propter ea quæ ſcripſi ſuprà *in verbo, Conum,* adhærendo lectioni antiquæ, quæ vera eſt. Strabo *libr.3.* de Luſitanis loquens: [Montani (inquit) homines duabus anni partibus querna veſcuntur glande: quam cum ſiccauerint, frangunt, molunt, panes cōficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo vtuntur vino, nam è vite inopia ſumma laborant.] Cott.

ZYZANIA, adulterina ſemina, quæ frugibus ſæpè miſcentur. In Sacris literis quidam zizania interpretantur ſectas & hæreſes: atque inde colligunt, non eſſe poteſtatis ciuilis hæreticos ſupplicijs adficere, inter quos Auguſtinus ipſe ſe fuiſſe fatetur. Verùm poſtea re ipſa, & certis demonſtrationibus ſe adactum dicit, vt hac opinione cederet.

FINIS.

LAVS DEO SEMPER.

XXII
7
29

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google